

Holy Bible

Aionian **Edition**®

Kiugo Gĩtheru Kĩa Ngai Kĩhingũre
Kikuyu Bible

Holy Bible Aionian Edition ®
Kiugo Gĩtheru Kĩa Ngai Kĩthingĩre
Kikuyu Bible

CC Attribution ShareAlike 4.0, 2018-2024

Source text: eBible.org

Source version: 7/13/2024

Source copyright: CC Attribution ShareAlike 4.0

Biblica, Inc., 2013

Original work available for free at www.biblica.com and open.bible

Formatted by Speedata Publisher 4.19.18 (Pro) on 7/19/2024

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

AionianBible.org

Published by Nainoia Inc

<https://Nainoia-Inc.signedon.net>

We pray for a modern public domain translation in every language

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Kikuyu at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aiōdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aiōdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Take the time to understand these eleven words. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read online at AionianBible.org, with Android, and TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal... and purple is the color of royalty!

History

Kikuyu at [AionianBible.org/History](https://www.AionianBible.org/History)

- 04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
- 12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
- 06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
- 01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
- 06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
- 12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
- 01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
- 01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
- 07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
- 07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
- 02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
- 03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
- 10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
- 11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
- 03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
- 10/28/19 - Aionian Bible nursed as J. and J. pray.
- 10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
- 02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
- 05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
- 08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
- 12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
- 03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
- 11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
- 12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
- 01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
- 01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
- 02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEP Bible.
- 02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
- 12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
- 02/04/24 - 352 translations now available in 135 languages.
- 05/01/24 - 371 translations now available in 151 languages.

Table of Contents

OLD TESTAMENT

Kiambĩrĩria	1
Thaama	35
Alawii	64
Ndari	86
Gũcookerithia	115
Joshua	140
Atiirĩrĩri	158
Ruthu	175
1 Samũeli	178
2 Samũeli	199
1 Athamaki	217
2 Athamaki	239
1 Maũndũ	261
2 Maũndũ	281
Ezara	306
Nehemia	313
Esiteri	323
Ayubu	329
Thaburi	346
Thimo	388
Kohelethu	403
Rwĩmbo	409
Isaia	412
Jeremia	449
Macakaya	489
Ezekieli	493
Danieli	530
Hosea	541
Joeli	546
Amosi	548
Obadia	552
Jona	553
Mika	555
Nahumu	558
Habakuku	560
Zefania	562
Hagai	564
Zekaria	566
Malaki	572

NEW TESTAMENT

Mathayo	577
Mariko	599
Luka	613
Johana	637
Atũmwo	655
Aroma	679
1 Akorinitho	690
2 Akorinitho	700
Agalatia	707
Aefeso	711
Afilipi	715
Akolosai	718
1 Athesalonike	721
2 Athesalonike	724
1 Timotheo	726
2 Timotheo	729
Tito	731
Filemona	733
Ahibirania	734
Jakubu	742
1 Petero	745
2 Petero	748
1 Johana	750
2 Johana	753
3 Johana	754
Judasi	755
Kũguũrĩrio	756

APPENDIX

Reader's Guide
Glossary
Maps
Destiny
Illustrations, Doré

OLD TESTAMENT

*Ngai aarĩkia kũrutũrũra mũndũ ũcio-rĩ, akĩga akerubi mwena wa irathĩro wa Mũgũnda wa Edeni,
o na rũhiũ rwa njora rwarĩĩmbũkaga mwaki na rwahenagia mbarĩ ciothe,
nĩ ũndũ wa kũgĩĩra njĩra ya gũthĩĩ mũtĩ-inĩ ũcio wa muoyo.*

Kĩambĩĩria 3:24

Kĩambĩrĩria

1 Kĩambĩrĩria-inĩ kĩa maũndũ mothe, Ngai nĩombire igũrũ na thĩ. **2** Hĩndĩ iyo thĩ ndiari ũria yatarĩ na ndiari na kindũ, nayo nduma yarĩ igũrũ rĩa kũria kũriku, nake Roho wa Ngai aareete igũrũ rĩa maaĩ. **3** Nake Ngai agĩathana, akiuga atĩrĩ, “Nĩkũgie ũtheri,” na gũkĩgia ũtheri. **4** Ngai akĩona atĩ ũtheri ũcio warĩ mwega, nake akĩgayũkania ũtheri na nduma. **5** Ngai agĩta ũtheri ũcio “mũthenya,” nayo nduma akĩmĩta “ũtukũ.” Na gũkĩgia hwaĩ-inĩ, na gũkĩgia rũciinĩ. ũcio ũgĩtuika mũthenya wa mbere. **6** Nake Ngai agĩathana, akiuga atĩrĩ, “Nĩkũgie warĩ mũnene gatagatĩ ka maaĩ ũgayũkanie maaĩ na marĩa mangĩ.” **7** Nĩ ũndũ ũcio Ngai agĩkĩra warĩ ũcio na akĩgayũkania maaĩ marĩa maarĩ thĩ ya warĩ ũcio na maaĩ marĩa maarĩ igũrũ rĩraguo. Na gũgĩtuika o ũguo. **8** Ngai agĩta warĩ ũcio “matu mairũ.” Na gũkĩgia hwaĩ-inĩ na gũkĩgia rũciinĩ. ũcio ũgĩtuika mũthenya wa keerĩ. **9** Nake Ngai agĩathana, akiuga atĩrĩ, “Maaĩ marĩa marĩ thĩ ya matu mairũ nĩ mongane handũ hamwe na kũgie thĩ nyũmũ.” Na gũgĩtuika o ũguo. **10** Ngai agĩta kũria kũmũ “thĩ,” namo maaĩ marĩa maacookanĩrĩre akimeeta “marĩa.” Nake Ngai akĩona atĩ ũndũ ũcio warĩ mwega. **11** Ningĩ Ngai agĩathana, akiuga atĩrĩ, “Thĩ nĩ ĩmere mĩmera: Mĩmera ĩria ĩciaraga mbeũ, na mĩtĩ ĩria ĩciaraga matunda marĩ na mbeũ thĩinĩ, kũringana na mĩthemba yayo.” Na gũgĩtuika o ũguo. **12** Thĩ ĩkĩmera mĩmera: Mĩmera ĩgũciara mbeũ kũringana na mĩthemba yayo, na mĩtĩ ĩgũciara matunda marĩ na mbeũ thĩinĩ kũringana na mĩthemba yayo. Nake Ngai akĩona atĩ ũndũ ũcio warĩ mwega. **13** Nakuo gũkĩgia hwaĩ-inĩ na gũkĩgia rũciinĩ. ũcio ũgĩtuika mũthenya wa gatatũ. **14** Ningĩ Ngai agĩathana, akiuga atĩrĩ, “Nĩkũgie imũrĩ warĩ-inĩ wa matu mairũ cia kũgayũkania mũthenya na ũtukũ, na irekwo ĩtuĩke imenyithania cia imera, na mũthenya na miaka. **15** Na ĩtuĩke imũrĩ warĩ-inĩ ũcio wa matu mairũ, ĩtũmage thĩ kũgĩge na ũtheri.” Na gũgĩtuika o ũguo. **16** Ngai nĩombire imũrĩ igĩrĩ nene. Kimũrĩ kĩria kinenanene, nĩkio riũa, kĩarage mũthenya; nakio kimũrĩ kĩria kīninanini, nĩkio mweri, kĩarage ũtukũ. O na ningĩ akĩũmba njata. **17** Ngai agĩciiga warĩ-inĩ wa matu mairũ ĩtũmage thĩ kũgĩge ũtheri, **18** ĩciarage mũthenya na ũtukũ, na ĩgayũkanagie nduma na ũtheri. Nake Ngai akĩona atĩ ũndũ ũcio warĩ mwega. **19** Na gũkĩgia hwaĩ-inĩ na gũkĩgia rũciinĩ. ũcio ũgĩtuika mũthenya wa kana. **20** Ningĩ Ngai agĩathana, akiuga atĩrĩ: “Maaĩ nĩmaiũrwo nĩ ciũmbe ĩrĩ muoyo, nacio nyoni nĩciũmbũkagie igũrũ rĩa thĩ gũtuũkania warĩ wa matu mairũ.” **21** Nĩ ũndũ ũcio Ngai akĩũmba ciũmbe ĩria nene cia ĩria-inĩ na kĩũmbe o gĩothe kĩrĩ muoyo na kĩongoyaga, ikĩyũra maaĩ-inĩ kũringana na mĩthemba yacio, na nyoni o yothe ĩrĩ mathagu kũringana na mĩthemba yayo. Nake Ngai akĩona atĩ ũndũ ũcio warĩ mwega. **22** Ngai agĩcĩrathima akiuga atĩrĩ, “Ciaranai mũingĩhe, mũiyũre maaĩ-inĩ marĩa marĩ maria-inĩ, nacio nyoni nĩcingĩhe thĩ.” **23** Na gũkĩgia hwaĩ-inĩ na gũkĩgia rũciinĩ. ũcio ũgĩtuika mũthenya wa gatano. **24** Ningĩ Ngai agĩathana, akiuga atĩrĩ, “Thĩ nĩgĩe ciũmbe ĩrĩ muoyo kũringana na mĩthemba yacio: mahiũ, na

ciũmbe ĩria ĩthiagĩra thĩ, na nyamũ cia gĩthaka, o nyamũ kũringana na mũthemba yayo.” Na gũgĩtuika o ũguo. **25** Ngai akĩũmba nyamũ cia gĩthaka kũringana na mĩthemba yacio, na mahiũ kũringana na mĩthemba yamo, na ciũmbe ciothe ĩria ĩthiagĩra thĩ kũringana na mĩthemba yacio. Nake Ngai akĩona atĩ ũndũ ũcio warĩ mwega. **26** Ningĩ Ngai agĩathana, akiuga atĩrĩ, “Nĩtũũmbei andũ na mũhianĩre witũ, mahaanane na ĩthũ, nao maathage thamaki cia ĩria na nyoni cia ĩria-inĩ, na mahiũ ma thĩ yothe, na maathage ciũmbe ciothe ĩria ĩthiagĩra thĩ.” **27** Nĩ ũndũ ũcio Ngai akĩũmba mũndũ **28** Ngai akĩmarathima, akĩmeera atĩrĩ, “Ciaranai mũingĩhe, mũiyũre thĩ na mũmĩtoorie. Athagai thamaki cia ĩria na nyoni cia ĩria-inĩ, na mwathage ciũmbe ciothe ĩrĩ muoyo ĩria ĩthiagĩra thĩ.” **29** Ningĩ Ngai akiuga atĩrĩ, “Nĩndamũhe mĩmera yothe ya thĩ ĩria ĩciaraga mbeũ, na mũtĩ o wotho ũria ĩciaraga matunda marĩ mbeũ thĩinĩ. ĩyo ĩgũtuika ĩrio cianyu. **30** Na kũrĩ nyamũ ciothe cia gũkũ thĩ, na nyoni ciothe cia ĩria-inĩ, o na ciũmbe ciothe ĩria ĩthiagĩra thĩ, na kindũ o gĩothe kĩrĩ mĩhũmũ ya muoyo-rĩ, ndaacĩhe mĩmera mĩruru yothe ĩtuĩke ĩrio ciacio.” Na gũgĩtuika o ũguo. **31** Ngai akĩona atĩ kindũ kĩria gĩothe oombĩte kĩarĩ kĩega mũno. Nakuo gũkĩgia hwaĩ-inĩ na gũkĩgia rũciinĩ. ũcio ũgĩtuika mũthenya wa gatandatũ.

2 Igũrũ na thĩ ikĩrĩka na ũgemu wacio wotho. **2** Naguo mũthenya wa mũgwanja wakinya, Ngai agĩkorwo arĩkĩtie wĩra ũcio aarutaga; nĩ ũndũ ũcio Ngai akĩhurũka mũthenya ũcio wa mũgwanja kuuma wĩra-inĩ wake wotho. **3** Nake Ngai akĩrathima mũthenya ũcio wa mũgwanja na akĩwamũra, tondũ nĩ mũthenya ũria we aahurũkire kuuma wĩra-inĩ wotho ũria aarutite wa ũũmbi. **4** ũcio nĩguo ũhoro ũria wĩgĩĩ igũrũ na thĩ rĩria ciombirwo. Rĩria Jehova Ngai ombire thĩ na igũrũ-rĩ, **5** gũtiarĩ kahinga o na kamwe ga gĩthaka koonekete thĩ kana mũmera wa gĩthaka ũkamera. Nĩ tondũ Jehova Ngai ndoirĩtie mbura thĩ na gũtiarĩ mũndũ wa kũrĩma mũgũnda, **6** no tũrũũ twoimaga na thĩ na tũkaihũgia thĩ igũrũ guothe. **7** Nake Jehova Ngai akĩũmba mũndũ kuuma rũkũngũ-inĩ rwa thĩ, na akĩmũhũhĩra mĩhũmũ ya muoyo manĩũrũ-inĩ make, nake mũndũ ũcio akĩgĩa na muoyo. **8** Ningĩ Jehova Ngai nĩathondekete mũgũnda mwena wa ĩrathĩro, o kũu Edeni; na kũu nĩkuo aigire mũndũ ũcio oombĩte. **9** Nake Jehova Ngai agĩtũma thĩ ĩmere mĩtĩ ya mĩthemba yothe na ĩkũre. Yarĩ mĩtĩ mĩega ĩkĩoneka na maitho na yaciaraga matunda mega ma kũria. Gatagatĩ ka mũgũnda ũcio nĩ haarĩ na mũtĩ wa muoyo, na mũtĩ wa ũmenyo wa gũkũũrana wega na ũũru. **10** Na nĩ kwarĩ rũũ rwathereraga ruumĩte Edeni rũkaihũgia mũgũnda ũcio; ruoima Edeni rũkagayũkana rũgatũka njũũĩ inya. **11** Rũũĩ rwa mbere rwĩtagwo Pishoni; na nĩruo rũthĩũrũrũkaga bũrũrĩ wotho wa Havila, kũria kũrĩ thahabu. **12** (Thahabu ya bũrũri ũcio nĩ njega; ningĩ kũu no kũrĩ maguta manungĩ wega metagwo bendora, na tũhĩga twa goro twĩtagwo onĩgĩthi.) **13** Rũũĩ rwa keerĩ rwĩtagwo Gihoni; naruo rũthĩũrũrũkaga bũrũrĩ wotho wa Kushi. **14** Rũũĩ rwa gatatũ rwĩtagwo Hidekela naruo rũgeragĩra mwena wa ĩrathĩro wa bũrũri

wa Ashuri. Naruo rūūi rwa kana rwitagwo Farati. **15** Jehova Ngai akioya mündū ūcio oombite, akimūiga mūgūnda-ini ūcio wa Edeni aūrimage na aumenyagirire. **16** Nake Jehova Ngai agiatha mündū ūcio, akimwira atiri, “No ūrie maciaro ma mūti o wothe ūri mūgūnda ūyū; **17** no riri, ndūkanarie maciaro ma mūti ūria wa ūmenyo wa gūkūūrana wega na ūūru, nīgukorwo riria ūkaamarā, ti-itherū no gūkua ūgaakua.” **18** Ningi Jehova Ngai akiuga atiri, “Ti wega mündū ūyū aikare arī wiki. Ningūmūmbira mūteithia ūria ūmwagirire.” **19** Na riri, Jehova Ngai nī oombite nyamū ciothe cia githaka na nyoni cia riera-ini kuuma tiri-ini. Agicirehe kūrī mündū ūcio one maritwa maria egucitua; na ūria mündū ūcio aature kīumbe o giothe kī muoyo, riu rīgūtuika rūtwa riakio. **20** Nī ūndū ūcio mündū ūcio akihe mahiū mothe maritwa, o na nyoni cia riera-ini na nyamū ciothe cia githaka. No Adamu ndooneirwo mūteithia ūmwagirire. **21** Nī ūndū ūcio Jehova Ngai agitūma mündū ūcio akome toro mūnene mūno; na riria aakomete, Jehova Ngai akiruta rūbaru rūmwe rwa mündū ūcio na agicookia nyama hau rwarī. **22** Hīndi iyo Jehova Ngai akūmba mündū-wa-nja kuuma rūbaru rūria aarutite kūrī mündū ūcio na akirehe mündū-wa-nja ūcio kūrī we. **23** Mündū ūcio akiuga atiri, “Hi! Riu-ri, riri nī ihīndi kuuma mahīndi makwa, na nyama cia mwiri wakwa. Ariritagwo mündū-wa-nja, tondū aarutirwo kuuma kūrī mündū mūrūme.” **24** Giki rikio gitūmaga mündū mūrūme atige ithe na nyina, na anyiitane na mūtumia wake, nao magatuika mwiri ūmwe. **25** Acio eerī, mündū ūcio na mūtumia wake, maarī njaga, na matiaconokaga.

3 Na riri, nyoka yarī na wara mūingī gūkira nyamū ciothe cia githaka iria Jehova Ngai oombite. Nyoka iyo ikūria mündū-wa-nja ūcio atiri, “Ti-itherū Ngai nī oigire mūtikanarie maciaro kuuma mūti o wothe wa mūgūnda ūyū?” **2** Mündū-wa-nja ūcio agicookeria nyoka iyo atiri, “No tūrie matunda ma mīti ūria iri mūgūnda ūyū, **3** no Ngai aatwirire atiri, ‘Mūtikanarie matunda ma mūti ūria ūri gatagati ka mūgūnda ūyū, na mūtikanahutie, nīguo mūtīgakue.’” **4** No nyoka ikūria mündū-wa-nja ūcio atiri, “Ti-itherū mūtingikua. **5** No Ngai nioi atī riria mūkaaria matunda macio, maitho manyu nimakahingūka, mūtūke o ta Ngai, mūmenyage wega na ūūru.” **6** Riria mündū-wa-nja ūcio onire atī matunda ma mūti ūcio maarī mega ma kūrīa, na ma kwendeka makionwo na maitho, o na ma kwiriririo nī ūndū wa kūhīgia mündū, agitua mamwe, akiria. Agicooka akihe mūthuuri wake, ūria maarī nake, nake akiria. **7** Hīndi iyo maitho mao eerī makihingūka, nao makimena atī maarī njaga; nī ūndū ūcio magitumania mathangū ma mūkūyū, magithondekera kīndū gīa kūhumbira njaga yao. **8** Hwai-ini riria riua riarurite-ri, mündū ūcio na mūtumia wake makigua makinya ma Jehova Ngai agiceera kūu mūgūnda-ini, nao makihitha mīti-ini ya mūgūnda nīguo Jehova Ngai ndakamone. **9** No Jehova Ngai agitūma mündū ūcio, akimūria atiri, “Ūri ha?” **10** Nake akimūcookeria atiri, “Nii ngūguire ūgeceera mūgūnda-ini ndeetigira tondū nyuma njaga; nī ūndū ūcio ndeethitha.” **11** Nake Jehova akimūria

atiri, “Nūū ūkwirire atī ūri njaga? Kai ūrite matunda ma mūti ūria ndagwaathire ngikwira ndūkanaurie?” **12** Mündū ūcio akiuga atiri, “Mündū-wa-nja ūria waheire ndūūranie nake niwe ūtheire matunda mamwe ma mūti ūcio, na nī ndaria.” **13** Nake Jehova Ngai akūria mündū-wa-nja ūcio atiri, “Atī nī atia wikite?” Mündū-wa-nja ūcio akiuga atiri, “Nī nyoka iheenire na nī ndaria matunda macio.” **14** Nī ūndū ūcio Jehova Ngai akūria nyoka atiri, “Tondū niwikite ūguo-ri, “Wee ūrogwatwo nī kīrumi gūkira mahiū mothe na gūkira nyamū ciothe cia githaka! Ūrithiiga na nda, na ūririaga rūkūngū matukū mothe ma muoyo waku. **15** Na nīngūtūma kūgie ūthū gatagati gaku na mündū-wa-nja ūyū, na gatagati ka rūciaro rwaku na rwake; nake niagakūhehenja mūtwe, nawe nūkamūgūtha ndiira ya kūgūri gwake.” **16** Ningi akūria mündū-wa-nja ūcio atiri, “Nīngūkiingihiria ruo mūno hīndi ya gūciara; ūriciaraga ciana na ruo. Meririria maku marikoragwo marī harī mūthuuriwo, nake niarigwathaga.” **17** Ningi Ngai akūria Adamu atiri, “Tondū niwathikiire mūtumia waku, na waria matunda ma mūti ūria ndagwaathire, ngikwira atī, ‘Ndūkanarie,’ “Thī niyarumwo nī ūndū waku; ūririaga irio ciayo na ruo rwa mīnoga matukū mothe ma muoyo waku. **18** Irīgūciaragira miigua na mahiū ma nyeki-ini, nawe ūririaga mīmera ya mūgūnda. **19** Ūririaga irio cia thithino ya mīnoga yaku, o nginya riria ūgaacooka tiri-ini, tondū nokuo warutitwo; tondū wee ūri rūkūngū na ūgaacooka o rūkūngū-ini.” **20** Adamu agitūma mūtumia wake Hawa, tondū niwe watūkire nyina wa aria othe matūūraga muoyo. **21** Jehova Ngai agithondekera Adamu na mūtumia wake nguo cia njūua, akimahumba. **22** Nake Jehova Ngai akiuga atiri, “Mündū ūyū niatūikite o ta ūmwe witi, akamenya wega na ūūru. Ndagiriire gwitikirio atue matunda ma mūti wa muoyo o namo, amarie nake atūire nginya tene.” **23** Nī ūndū ūcio Jehova Ngai akimūingata kuuma Mūgūnda wa Edeni athi akarimage tiri-ini kūrīa aarutitwo. **24** Ngai aarikia kūrūtūrūra mündū ūcio-ri, akiiga akerubi mwena wa irathiro wa Mūgūnda wa Edeni, o na rūhīru rwa njora rwaririmbūkaga mwaki na rwahenaga marī ciothe, nī ūndū wa kūgitira njira ya gūthiū mūti-ini ūcio wa muoyo.

4 Nake Adamu agikoma na mūtumia wake Hawa, nake akigā nda, agiciara Kaini. Nake akiuga atiri, “Ndikūgia na mwana wa kahī nī ūndū wa gūteithio nī Jehova.” **2** Thuutha ūcio agiciara Habili, mūri wa nyina. Habili aarī mūriithi wa mbūri nake Kaini aarī mūriimī. **3** Maikarite kwa ihinda-ri, Kaini akirehe maciaro mamwe ma mūgūnda marī igongona kūrī Jehova. **4** No Habili akirehe marigithathi mamwe maria manoru ma rūūru rwake. Nake Jehova agikenio nī Habili na igongona riake, **5** no ndaakenirio nī Kaini na igongona riake. Nī ūndū ūcio Kaini akirakara mūno, na agitukia githiithi. **6** Nake Jehova Ngai akūria Kaini atiri, “Ūrakarite niki? Na nī kī gitūmite ūtukie githiithi? **7** Ūngika ūria kwagirire-ri, no wage gwitikirika? No ūngiaga gwika ūria kwagirire-ri, mehia makuoheirie mūrango-ini waku makīenda gūgwatha; no wee no nginya ūmatoorie.” **8** Thuutha ūcio Kaini akūria mūrū wa nyina Habili atiri, “Nītumagare

túthii mûgûnda.” Na rîrîa maarî kûu mûgûnda, Kaini agitharîkîra mûrû wa nyina Habili, akimûûruga. **9** Nake Jehova akîûria Kaini atîrî, “Arî ha mûrû-wa-nyûkwa Habili?” Nake akimûcookeria atîrî, “Nîi ndiûû, kaî arî nîi mûmenyereri wa mûrû-wa-maitû?” **10** Jehova akimûûria atîrî, “Nî atîa wikîte? Ta thikîrîria! Thakame ya mûrû-wa-nyûkwa nîrangaîra îrî tîiri-inî. **11** Na rîrî, nîûgwatîtwa nî kîrumi na ûkaingatwo mûgûnda ûria waathamirîe kanua kaguo kwamûkîra thakame ya mûrû-wa-nyûkwa kuuma guoko-inî gwaku. **12** Rîrîa ûrîûrîmaga-rî, ndûgacooka gûgûciarîra maciaro maguo. Ûgûtuika mûndû ûtakindagîria, wa kûûrûûruga gûkû thî. **13** Nake Kaini akîûria Jehova atîrî, “Iherithia rîakwa nî inene gûkîra ûria ingîhota gwîtiiria. **14** Ûmûthî ûyû nîûranyingata kuuma mûgûnda ûyû na ndûûre hithîtwa ûthîû waku; ngûtuika mûndû ûtakindagîria, wa kûûrûûruga gûkû thî, na ûria wothe ûkaanyona nîakanjûruga.” **15** No Jehova akîmwîra atîrî, “Aca, ti ûguo; mûndû o na ûrîkû angîkooraga Kaini, nîakarîhio maita mûgwanja.” Jehova agîcooka agînkîra Kaini rûûri nîgeetha ûria wothe ûngîmuona ndakamûûrage! **16** Nî ûndû ûcio Kaini akîehera akiuma harî Jehova, na agîtûûra bûrîri-inî wa Nodu, mwena wa irathîro rîa Edeni. **17** Kaini agîkoma na mûtumia wake, na akîgîa nda, agîciara Enoku. Hîndî îyo Kaini niakaga itûûra inene, na aarîkia kûrîaka, akîrîita Enoku o ta ûrîa mûrîû eetagwo. **18** Nake Enoku agîciarîrwo Iradu, nake Iradu aarî ithe wa Mehujaeli, nake Mehujaeli aarî ithe wa Methushaeli, nake Methushaeli aarî ithe wa Lameku. **19** Lameku ûcio akîhîkia andû-a-nja eerî, ûmwe eetagwo Ada na ûrîa ûngî eetagwo Zila. **20** Ada agîciara Jabali; na nîwe ithe wa andû arîa matûûruga hema-inî na marîithagia mahîû. **21** Mûrû-wa nyina eetagwo Jubali; nake nîwe ithe wa andû arîa othe mahûûruga inanda cia mûgeeto na makahuha mitûrîrû. **22** Zila o nake aarî na mûrîû, nake eetagwo Tubali-Kaini, na nîwe waturaga indo cia mîthemba yothe cia gîcango na cia kîgera. Tubali-Kaini aarî na mwarî wa nyina wetagwo Naama. **23** Lameku akîûra atumia ake atîrî, “Ada na Zila, taa thikîrîria; inyû atumia a Lameku, ta iguai ciugo ciakwa. Nînjûragîte mûndû nî ûndû wa kûndîihia, ngooraga mûndû mwîthî nî ûndû wa kûnguraria. **24** Angîkorwo Kaini arîhagîrio maita mûgwanja-rî, Lameku nake akarîhîrio maita mîrongo mûgwanja na mûgwanja.” **25** Nake Adamu agîkoma na mûtumia wake rîngî, nake agîciara kaana ga kahî, na agîgatua Sethi, akiuga atîrî, “Ngai nîaheete mwana ûngî handû ha Habili, ûria Kaini ooragire.” **26** Sethi o nake aarî na mûrîû wake, nake akîmûtua rîitwa Enoshu. Hîndî îyo nîrîo andû mambîrîirie gûkaira rîitwa rîa Jehova.

5 Ûyû nîguo ûhoru ûria wandîkitwo wîgîi njarwa cia Adamu. Hîndî îria Ngai oombire mûndû-rî, amûûmbire na mûhianîre wa Ngai. **2** Ngai aamboombire mûndû mûrûme na mûndû-wa-nja na akîmarathima. Na aarîkia kûmomba, akîmeeta “mûndû.” **3** Adamu aakinya miaka igana na mîrongo îtatû-rî, akîgîa na mûrîû wamûtûkîtie na wa mûhianîre wake; nake akîmûtua Sethi. **4** Na thuutha wa Sethi gûciarwo-rî,

Adamu agîtûûra muoyo mîaka îngî magana manana, na akîgîa na ciana îngî cia aanake na cia airîtu. **5** Mîaka yothe îria Adamu aatûûrîre muoyo yarî mîaka magana kenda na mîrongo îtatû, agîcooka agîkua. **6** Sethi aakinya mîaka igana na îtano-rî, akîgîa na mûrîû wetagwo Enoshu. **7** Na thuutha wa Enoshu gûciarwo-rî, Sethi agîtûûra muoyo mîaka îngî magana manana na mûgwanja na akîgîa na ciana îngî cia aanake na cia airîtu. **8** Mîaka yothe îria Sethi aatûûrîre muoyo yarî mîaka magana kenda na ikûmi na îrî, agîcooka agîkua. **9** Enoshu aakinya mîaka mîrongo kenda-rî, akîgîa na mûrîû wetagwo Kenani. **10** Na thuutha wa Kenani gûciarwo-rî, Enoshu agîtûûra muoyo mîaka îngî magana manana na ikûmi na îtano, na akîgîa na ciana îngî cia aanake na cia airîtu. **11** Mîaka yothe îria Enoshu aatûûrîre muoyo yarî mîaka magana kenda na îtano, agîcooka agîkua. **12** Kenani aakinya mîaka mîrongo mûgwanja-rî, akîgîa na mûrîû wetagwo Mahalaleli. **13** Na thuutha wa Mahalaleli gûciarwo-rî, Kenani agîtûûra muoyo mîaka îngî magana manana na mîrongo îna, na akîgîa na ciana îngî cia aanake na cia airîtu. **14** Mîaka yothe îria Kenani aatûûrîre muoyo yarî mîaka magana kenda na ikûmi, agîcooka agîkua. **15** Mahalaleli aakinya mîaka mîrongo îtandatû na îtano-rî, akîgîa na mûrîû wetagwo Jaredi. **16** Na thuutha wa Jaredi gûciarwo-rî, Mahalaleli agîtûûra muoyo mîaka îngî magana manana na mîrongo îtatû, na akîgîa na ciana îngî cia aanake na cia airîtu. **17** Mîaka yothe îria Mahalaleli aatûûrîre muoyo yarî mîaka magana manana na mîrongo kenda na îtano, agîcooka agîkua. **18** Jaredi aakinya mîaka igana na mîrongo îtandatû na îrî-rî, akîgîa na mûrîû wetagwo Enoku. **19** Na thuutha wa Enoku gûciarwo-rî, Jaredi agîtûûra muoyo mîaka îngî magana manana, na akîgîa na ciana îngî cia aanake na cia airîtu. **20** Mîaka yothe îria Jaredi aatûûrîre muoyo yarî mîaka magana kenda na mîrongo îtandatû na îrî, agîcooka agîkua. **21** Enoku aakinya mîaka mîrongo îtandatû na îtano-rî, akîgîa na mûrîû wetagwo Methusela. **22** Na thuutha wa Methusela gûciarwo-rî, Enoku agîtûûra atwaranaga na Ngai mîaka magana matatû, akîgîa na ciana îngî cia aanake na cia airîtu. **23** Mîaka yothe îria Enoku aatûûrîre muoyo yarî mîaka magana matatû na mîrongo îtandatû na îtano. **24** Enoku agîtwarana na Ngai nginya akîagwo tondu Ngai nîamuoire. **25** Methusela aakinya mîaka igana na mîrongo îtano na mûgwanja-rî, akîgîa na mûrîû wetagwo Lameku. **26** Na thuutha wa Lameku gûciarwo-rî, Methusela agîtûûra muoyo mîaka îngî magana mûgwanja na mîrongo îtano na îrî, na akîgîa na ciana îngî cia aanake na cia airîtu. **27** Mîaka yothe îria Methusela aatûûrîre muoyo yarî mîaka magana kenda na mîrongo îtandatû na kenda, agîcooka agîkua. **28** Lameku aakinya mîaka igana na mîrongo îtano na îrî-rî, akîgîa mwana wa kahî. **29** Nake agîgatua Nuhu, akiuga atîrî, “Nîarîtûhooragîria ruo rwa wîra na mînoga ya moko maitû rîria tûkûrîma, tondu Jehova nîarumire thî.” **30** Thuutha wa Nuhu gûciarwo-rî, Lameku agîtûûra muoyo mîaka îngî magana matano na mîrongo kenda na îtano, na akîgîa na ciana îngî cia aanake na cia airîtu. **31** Mîaka yothe îria Lameku aatûûrîre muoyo yarî mîaka magana mûgwanja na mîrongo mûgwanja

na mŭgwanja, agĩcoka agĩkua. **32** Nuhu aakinya ũkũrũ wa mĩaka magana matano-rĩ, akĩgĩa na ariũ ake na nĩo Shemu, na Hamu na Jafethu.

6 Rĩria andũ maambĩrĩrie kũingĩha thĩ na magĩciarĩro airĩtu-rĩ, **2** ariũ a Ngai makĩona atĩ airĩtu a andũ maarĩ athaka, nao makihikia o ũria mũndũ ethuuragĩra. **3** Nake Jehova akiuga atĩrĩ, “Roho wakwa ndegũtũura agianaga na mũndũ nginya tene, tondũ mũndũ nĩ wa gũkua; matukũ make marĩkoragwo marĩ mĩaka igana na mĩrongo ĩrĩ.” **4** Na rĩrĩ, matukũ-inĩ macio, o na thuuha ũcio, rĩria Anefili matũũraga gũkũ thĩ, nĩrĩo ariũ a Ngai maakomire na airĩtu a andũ na magĩciara ciana nao. Ciana icio nĩcio ciarĩ njamba cia tene na andũ arĩa maarĩ igweta. **5** Jehova akĩona ũria waganu wa andũ waingĩhite gũkũ thĩ, na atĩ merĩria ma meciiria na ngoro ciao maarĩ mooru hĩndĩ ciothe. **6** Jehova akinyiitwo nĩ kieha nĩ ũndũ wa kũũmba mũndũ gũkũ thĩ, na ngoro yake ikĩiyũro nĩ ruo. **7** Nĩ ũndũ ũcio Jehova akiuga atĩrĩ, “Nĩngũniina andũ, o arĩa nĩ ndombire, mathire kuuma thĩ, andũ na nyamũ, na ciũmbe iria ithiagĩra thĩ, o na nyoni cia rĩera-inĩ, nĩgũkorwo ndĩ na kieha nĩ ũndũ wa gũciũmba.” **8** No Nuhu agĩtikĩrĩka maitho-inĩ ma Jehova. **9** Ūyũ nĩguo ũhoro wa Nuhu. Nuhu aarĩ mũndũ mũthingu, ũtaarĩ na ũcuuke kũrĩ andũ a hĩndĩ yake, na niatwaranaga na Ngai. **10** Nuhu aarĩ na ariũ atatũ: nĩo Shemu, na Hamu na Jafethu. **11** Thĩ nayo yarĩ thũku maitho-inĩ ma Jehova na yayiirũtwo nĩ maũndũ ma ũhinya. **12** Ngai nĩonire ũria thĩ yathũkĩte, nĩgũkorwo andũ othe a thĩ nĩmathũkĩtie mĩthĩre yao. **13** Nĩ ũndũ ũcio Jehova akĩira Nuhu atĩrĩ, “Nĩndũite itua kũniina andũ aya othe, nĩgũkorwo thĩ nĩ ĩyĩrũtwo nĩ maũndũ ma ũhinya nĩ ũndũ wao. Ti-itherũ nĩngũmaniinanĩria hamwe na thĩ. **14** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, wiyakĩre thabina ya mĩtĩ ya mĩthithinda; na ũthondeke tũnyũmba thĩĩnĩ, na ũmĩhake rami thĩĩnĩ na nja. **15** Na ũkũmĩaka ũũ: Ūrũihu wa thabina ũkorwo ũrĩ buti magana mana na mĩrongo itano, na warĩ wa buti mĩrongo mũgwanja na ithano na buti mĩrongo ĩna na ithano, kũrũraha na igũrũ. **16** Ūmĩgite igũrũ, no ũtigie buti ĩmwe na nuthu mwena wa igũrũ wa thingo. Wikĩre mĩrango mwena-inĩ wa thabina, na ũmĩake ĩrĩ na ngoroba ya thĩ, na ya gatagatĩ, na ya igũrũ. **17** Nĩngũrehe mũiyũro wa maarĩ gũkũ thĩ wa kũniina kĩndũ gĩothe kĩrĩ muoyo gũkũ thĩ, kĩũmbe o gĩothe kĩrĩ na mĩhũmũ ya muoyo thĩĩnĩ wakĩo. ĩndo ciothe ĩrĩ thĩ nĩkũniinwo. **18** No nĩngũthondeka kĩrĩkanĩro nawe. Wee nĩngũtoonya thabina, wee mwene na ariũ aku na mũtumia waku, na atumia o ũria aku. **19** Nĩngĩ nĩũkaingĩria ciũmbe cia mĩthemba yothe thĩĩnĩ wa thabina, o mũthemba ciũmbe igĩrĩ, wa njamba na wa nga, nĩguo itũũre muoyo, o hamwe nawe. **20** O mũthemba wa nyoni, na o mũthemba wa nyamũ ciothe na ciũmbe ciothe iria ithiagĩra thĩ, nĩngooka kũrĩ we igĩrĩ igĩrĩ nĩguo itũũre muoyo. **21** Nĩũkamaatha mĩthemba yothe ya irio iria irĩagwo, ũciige ĩrĩ irio ciaku na ciacio.” **22** Nuhu agũka maũndũ mothe o ta ũria Ngai aamwathite eeke.

7 Nĩngĩ Jehova akĩira Nuhu atĩrĩ, “Toonya thabina thĩĩnĩ, wee na nyũmba yaku yothe, tondũ nĩnyonete ũrĩ mũthingu rũciaro-inĩ rũrũ. **2** Na ũtoonye thĩĩnĩ na nyamũ mũgwanja mũgwanja cia mĩthemba yothe irĩa itarĩ thaahu, o njamba na nga yayo, na igĩrĩ igĩrĩ cia mĩthemba yothe irĩa ĩrĩ thaahu, o njamba na nga yayo, **3** o na nĩngĩ ũtoonye na nyoni mũgwanja mũgwanja cia mĩthemba yothe, o njamba na nga yayo, nĩgeetha mĩthemba yacio itũũro muoyo thĩ yothe. **4** Thikũ mũgwanja kuuma rĩu, nĩnguuria mbura, yure gũkũ thĩ matukũ mĩrongo ĩna mũthenya na ũtukũ, na nĩine ciũmbe ciothe iria ĩrĩ muoyo iria nĩ ndombire, ithire thĩ.” **5** Nake Nuhu agũka ũria wothe Mwathani aamwathite eeke. **6** Nuhu aarĩ na mĩaka magana matandatũ rĩria mũiyũro ũcio wa maarĩ waiyũire thĩ. **7** Nake Nuhu na ariũ ake na mũtumia wake na atumia a ariũ ake magĩtoonya thabina morĩre mũiyũro ũcio wa maarĩ. **8** Nyamũ igĩrĩ igĩrĩ iria itarĩ thaahu na iria ĩrĩ thaahu cia nyoni o na cia ciũmbe ciothe iria ithiagĩra thĩ, **9** njamba na nga-rĩ, igĩũka kũrĩ Nuhu igĩtoonya thabina, o ta ũria Ngai aathĩte Nuhu. **10** Na thuuha wa matukũ mũgwanja mũiyũro wa maarĩ ikĩiyũra thĩ. **11** Na rĩrĩ, mũthenya wa ikũmi na mũgwanja, mweri wa keerĩ, mwaka ũria Nuhu akinyirĩe mĩaka magana matandatũ-rĩ, mũthenya ũcio nĩguo ithima cia maarĩ ciothe cia kũria kũrĩku ciatuthũkire, nacio ihingo cia mũiyũro wa igũrũ ikĩhingũro. **12** Nayo mbura ĩkiura thĩ matukũ mĩrongo ĩna, mũthenya na ũtukũ. **13** Mũthenya o ro ũcio nĩguo Nuhu na ariũ ake, Shemu, na Hamu na Jafethu, hamwe na mũtumia wake na atumia a ariũ ake atatũ maatoonyire thabina. **14** Nao maarĩ na mĩthemba yothe ya nyamũ cia gĩthaka, o nyamũ kũringana na mũthemba wayo, na mahiũ mothe kũringana na mĩthemba yamo, na ciũmbe ciothe iria ithiagĩra thĩ kũringana na mĩthemba yacio, na nyoni ciothe kũringana na mĩthemba yacio, na kĩndũ gĩothe kĩrĩ mathagu. **15** Ciũmbe ciothe iria ĩrĩ mĩhũmũ ya muoyo igĩũka kũrĩ Nuhu igĩtoonya thabina igĩrĩ igĩrĩ. **16** Nyamũ iria ciatoonyire thĩĩnĩ ciarĩ njamba na nga cia mĩthemba yothe ya ĩndo iria ĩrĩ muoyo, o ta ũria Ngai aathĩte Nuhu. Nake Jehova akĩmũhingĩrĩria thĩĩnĩ. **17** Handũ ha matukũ mĩrongo ĩna, mũiyũro ũcio ũgĩthĩ na mbere kuongerereka thĩ, na o ũria maarĩ macio maingĩhaga makĩoya thabina ĩyo na igũrũ mũno na ikĩreera igũrũ rĩa maarĩ. **18** Maarĩ macio makĩambatĩra na makĩongerereka mũno gũkũ thĩ, nayo thabina ikĩreera maarĩ igũrũ. **19** Maarĩ macio makĩambatĩra mũno igũrũ wa thĩ, nacio ĩrĩma ciothe iria ndaaya na igũrũ gũkũ mũhuro wa matu guothe ikĩhumbĩro nĩmo. **20** Maarĩ macio maambatire makĩhumbira ĩrĩma na makĩria ma buti mĩrongo ĩrĩ. **21** Kĩndũ gĩothe kĩarĩ muoyo na gĩathĩiaga gũkũ thĩ gĩgĩkua, nyoni, na mahiũ na nyamũ cia gĩthaka, na ciũmbe ciothe iria ciahunĩte thĩ, o na andũ othe. **22** Kĩndũ gĩothe kĩarĩ thĩ nyũmũ na kĩarĩ na mĩhũmũ ya muoyo maniũrũ-inĩ makĩo gĩgĩkua. **23** Kĩndũ gĩothe kĩarĩ muoyo gũkũ thĩ guothe gĩkĩniinwo biũ; andũ na nyamũ na ciũmbe iria ithiagĩra thĩ na nyoni cia rĩera-inĩ ikĩniinwo ciothe gũkũ thĩ. No Nuhu watigarire hamwe na andũ arĩa maarĩ nake thĩĩnĩ wa

thabina. **24** Maaŋ macio magŋikara mahumbŋrŋthe thŋ matukŋ igana rŋmwe na mŋrongo itano.

8 No rŋrŋ, Ngai nŋaririkanire Nuhu o hamwe na nyamŋ ciothe cia gŋthaka o na mahiŋ marŋa mothe aarŋ namo thŋinŋ wa thabina, na agŋtŋma rŋhuho rŋhurutane gŋkŋ thŋ, namo maaŋ makŋambŋrŋria kŋhŋa. **2** Nacio ithima cia kŋrŋa kŋrŋku na ihingo cia mŋiŋyŋro wa igŋrŋ ikŋhingwo, nayo mbura igŋtiga kuura. **3** Namo maaŋ magŋithŋi makŋhŋuaga, magŋthiraga thŋ. Thuutha wa matukŋ igana na mŋrongo itano-rŋ, maaŋ magŋikorwo manyihanyihŋite, **4** naguo mŋthenya wa ikŋmi na mŋgwanja wa mweri wa mŋgwanja, thabina ikŋrŋgama irŋma-inŋ cia Ararati. **5** Maaŋ macio magŋithŋi na mbere na kŋhŋa o nginya mweri wa ikŋmi, na mŋthenya wa mbere wa mweri wa ikŋmi-rŋ, tŋcŋmbŋrŋ twa irŋma tŋkŋambŋrŋria kuoneka. **6** Na thuutha wa matukŋ mŋrongo ina, Nuhu akŋhingŋra ndirica irŋa aakŋthe thabina-inŋ, **7** na akŋrekereria ihuru na nja, narŋo rŋgŋtŋura rŋumbŋkaga kŋndŋ na kŋndŋ o nginya rŋrŋa maaŋ maahŋire thŋ. **8** Ningŋ akŋrekereria ndutura ithŋi ikarore kana maaŋ nŋmahŋite gŋkŋ thŋ. **9** No ndutura ŋyo ndŋonire handŋ ha kŋumba tondu thŋ yothe yayŋrŋtŋro nŋ maaŋ; nŋ ŋndŋ ŋcio igŋcooka thabina-inŋ kŋrŋ Nuhu. Nake agŋtambŋrŋkia guoko akŋmŋoya, akŋmŋtoonyia thabina thŋinŋ kŋu we aarŋ. **10** Ningŋ agŋeterera matukŋ mangŋ mŋgwanja, na maathira akŋrekereria ndutura rŋngŋ yume nja ya thabina. **11** Rŋrŋa ndutura ŋyo yamŋcookereire hwaŋ-inŋ-rŋ, yakuuŋite ithangŋ rŋa mŋtamaiŋŋ na mŋkanye wayo, rŋiatŋtwo o hŋndŋ ŋyo! Nuhu agŋkŋmenya atŋ maaŋ nŋmahŋite thŋ. **12** Nuhu agŋeterera matukŋ mangŋ mŋgwanja, agŋcooka akŋrekereria ndutura ŋyo yume nja ringŋ, no hŋndŋ ŋno ndŋigana kŋmŋcookerera. **13** Na rŋrŋ, mŋthenya wa mbere, mweri wa mbere wa mwaka irŋa Nuhu akŋnyirŋe mŋaka magana matandatŋ na ŋmwe-rŋ, mŋthenya ŋcio nŋguo maaŋ maahŋire biŋ gŋkŋ thŋ. Nake Nuhu akŋieheria kŋrŋa kiagŋtŋthe thabina, agŋkŋona atŋ thŋ nyaniarŋite. **14** Gŋgŋkŋnya mŋthenya wa mŋrongo ŋrŋ na mŋgwanja wa mweri wa keerŋ-rŋ, thŋ nyaniarŋite biŋ. **15** Ningŋ Ngai akŋra Nuhu atŋrŋ, **16** “Uma thabina, wee na mŋtŋmia waku, na ariŋ aku na atŋmia ao. **17** Hingŋrŋra mŋthemba yothe ya ciŋmbe iria irŋ muoyo icio ŋrŋ nacio: irŋ nyoni, na nyamŋ, na ciŋmbe iria ithiagŋra thŋ, nŋgeetha ciongerereke thŋ, na iciarane cingŋhe gŋkŋ thŋ.” **18** Nŋ ŋndŋ ŋcio Nuhu akŋuma thabina hamwe na ariŋ ake, na mŋtŋmia wake, na atŋmia a ariŋ ake. **19** Nyamŋ ciothe na ciŋmbe ciothe iria ithiagŋra thŋ, na nyoni ciothe, na kŋndŋ o gŋothe gŋthiagŋra gŋkŋ thŋ, ciothe cikŋuma thabina, mŋthemba o mŋthemba. **20** Nake Nuhu agŋakŋra Jehova kŋgongona, na akŋoya nyamŋ imwe cia iria ciothe itarŋ thaahu, na nyoni iria itarŋ thaahu, akŋrutŋra Ngai igongona rŋa njino ho. **21** Nake Jehova agŋkenio nŋ mŋtararŋko ŋcio, akiuga atŋrŋ na ngoro yake: “Ndirŋ hŋndŋ ngaacooka kŋruma thŋ ringŋ nŋ ŋndŋ wa mŋndŋ, o na gŋtŋuka merŋrŋria na ngoro yake nŋ mooru kuuma ŋnini-inŋ wake. Na ndirŋ hŋndŋ ngaacooka kŋniina ciŋmbe ciothe iria irŋ muoyo ta ŋguo njikŋte. **22** “Mahinda mothe marŋa thŋ igŋtŋura-rŋ, kŋrŋkoragwo na hŋndŋ ya kŋhaanda na ya magetha, na

hŋndŋ ya heho na ya ŋrugarŋ, na hŋndŋ ya themithŋ na ya gathano, na mŋthenya na ŋtukŋ.”

9 Hŋndŋ ŋyo Ngai akŋrathima Nuhu na ariŋ ake, akŋmeera atŋrŋ, “Ciaranai na mŋingŋhe na mŋiŋyŋre thŋ. **2** Nyamŋ ciothe cia thŋ, na nyoni cia rŋera-inŋ, ciothe nŋ irŋmŋwŋtigagŋra na imakage nŋ inyŋi, ciŋmbe ciothe iria ithiagŋra thŋ, na thamaki ciothe cia iria-inŋ; nŋndacineana moko-inŋ manyu. **3** Kŋndŋ gŋothe gŋtŋuraga muoyo na gŋthiagŋra-rŋ, gŋgŋtŋuka irio cianyu. O ta ŋria ndamŋuehere mŋmera irŋa mŋruru mŋrŋage, rŋrŋ nŋ ndamŋhe indo ciothe itŋue irio cianyu. **4** “No rŋrŋ, mŋtŋkanarŋe nyama irŋ na thakame, tondu thakame nŋyo muoyo. **5** Na ti-itherŋ nŋngarŋhanŋria gŋitwo gwa thakame yanyu. Ndmŋrŋhanŋrie o na kuuma kŋrŋ nyamŋ o na irŋkŋ. Nake mŋndŋ agŋŋta thakame ya mŋndŋ ŋngŋ, o nake nŋakarŋiho thakame yothe. **6** “Mŋndŋ o wothe ŋgaita thakame ya mŋndŋ ŋngŋ, thakame yake o nayo igaitwo nŋ mŋndŋ; nŋgŋkorwo Ngai ombire mŋndŋ na mŋhianŋre wake. **7** No inyŋrŋ-rŋ, ciaranai na mŋingŋhe; muongerereke thŋ na mŋiŋyŋre kuo.” **8** Ningŋ Ngai akŋra Nuhu hamwe na ariŋ ake atŋrŋ, **9** “Rŋu nŋ nŋngŋthondeka kŋrŋkanŋro gŋakwa na inyŋi, na njiaro cianyu iria igooka thuutha wanyu, **10** o na hamwe na kŋmbe gŋothe kŋrŋ muoyo kŋa iria mŋraarŋ nacio; nŋcio nyoni, na mahiŋ o na nyamŋ cia gŋthaka ciothe iria cioimire thabina hamwe na inyŋi, ici nŋcio ciŋmbe ciothe irŋ muoyo gŋkŋ thŋ. **11** Nŋndathondeka kŋrŋkanŋro gŋakwa na inyŋi: Gŋtirŋ hŋndŋ ingŋ muoyo wothe ŋkaaniinwo na mŋiŋyŋro wa maaŋ; gŋtirŋ hŋndŋ ingŋ gŋkaagŋa mŋiŋyŋro wa maaŋ wa kŋniina thŋ.” **12** Ningŋ Ngai akiuga atŋrŋ, “Gŋkŋ nŋkŋo kŋmenyŋthia gŋa kŋrŋkanŋro kŋrŋa ndŋrarŋkanŋra na inyŋi na ciŋmbe ciothe irŋ muoyo irŋ hamwe na inyŋi, kŋrŋkanŋro kŋa njiarwa ciothe iria igooka: **13** Nŋndekŋra mŋkŋnga-mbura wakwa matu-inŋ, na nŋguo ŋgŋtŋuka kŋmenyŋthia gŋa kŋrŋkanŋro gatagatŋ gakwa na andŋ a thŋ. **14** Hŋndŋ iria yothe ngaarehe matu igŋrŋ rŋa thŋ, naguo mŋkŋnga-mbura woneke matu-inŋ macio, **15** nŋndŋrŋrŋkanaga kŋrŋkanŋro gŋakwa gatagatŋ kanyu na nŋi, na gatagatŋ ga ciŋmbe cia mŋthemba yothe iria itŋuraga muoyo. Gŋtirŋ hŋndŋ ingŋ maaŋ magatŋuka mŋiŋyŋro wa kŋniina mŋoyo yothe. **16** Rŋrŋa rŋothe mŋkŋnga-mbura ŋrŋonekaga itu-inŋ-rŋ, ndŋwŋonaga ngarŋirŋkana kŋrŋkanŋro kŋrŋa gŋa gŋtŋura nginya tene gatagatŋ ka Ngai na ciŋmbe cia mŋthemba yothe iria itŋuraga muoyo gŋkŋ thŋ.” **17** Nŋ ŋndŋ ŋcio Ngai akŋra Nuhu atŋrŋ, “Gŋkŋ nŋkŋo kŋmenyŋthia gŋa kŋrŋkanŋro kŋrŋa ndathondeka gatagatŋ gakwa na kŋndŋ gŋothe kŋrŋ muoyo gŋkŋ thŋ.” **18** Ariŋ a Nuhu arŋa moimire thabina maarŋ Shemu, na Hamu na Jafethu. (Hamu nŋwe warŋ ithe wa Kaanani). **19** Acio atatŋ nŋo maarŋ ariŋ a Nuhu, na kuuma kŋrŋ o gŋkŋuma andŋ arŋa othe maahurunjirwo thŋ yothe. **20** Nuhu aarŋ mŋrŋmi, na nŋhaandire mŋgŋnda wa mŋthabibŋ. **21** Rŋrŋa aanyuire ndibe ya mŋthabibŋ ŋyo, akŋrŋo, na agŋkoma thŋinŋ wa hema yake atehumbŋrŋite. **22** Hamu, ithe wa Kaanani, nŋonire njaga ya ithe, na akŋra ariŋ a nyina eerŋ arŋa maarŋ nja. **23** No Shemu na Jafethu makŋoya nguo makŋigŋrŋra ciande; magŋthŋi na kŋhutaatŋ, makŋhumbŋra njaga ya ithe. Mothŋi mao maahŋgŋkŋte na kŋngŋ nŋguo

matikoone njaga ya ithe wao. **24** Rirĩa Nuhu aarũũkirwo na akĩmenya ũrĩa mũriũ wake ũrĩa mũnini aamwikĩte-rĩ, **25** akiuga atĩrĩ, “Kaanani aronyiitwo nĩ kirumil Agaatuika ngombo ya kũhinyĩrĩrio biũ nĩ ariũ a nyina.” **26** Ningĩ akiuga atĩrĩ, “Jehova arogaathwo, o we Ngai wa Shemu! Kaanani arotũika ngombo ya Shemu. **27** Ngai aroaramia mĩhaka ya Jafethu; Jafethu arotũũra hema-inĩ cia Shemu, na Kaanani arotũika ngombo yake.” **28** Thuutha wa mũiyũro wa maaĩ gũthira-rĩ, Nuhu aatũũrĩre muoyo mĩaka magana matatũ na mĩrongo itano. **29** Mĩaka yothē irĩa Nuhu aatũũrĩre muoyo yarĩ mĩaka magana kenda na mĩrongo itano, agĩcooka agikua.

10 Ūyĩ nĩguo ũhorō wa njjarwa cia Nuhu, nĩo Shemu, na Hamu, na Jafethu, arĩa o ene maagĩre na ariũ thuutha wa mũiyũro wa maaĩ. **2** Ariũ a Jafethu nĩ aya: Gomeri, na Magog, na Madai, na Javani, na Tubali, na Mesheki, na Tirasi. **3** Ariũ a Gomeri nĩ aya: Ashikenazu, na Rifathu, na Togarima. **4** Ariũ a Javani nĩ aya: Elishahu, na Tarishishi, na Kitimu, na Rodanimu. **5** (Kuuma kũrĩ o gũkiama andũ arĩa matũũraga ndwere-inĩ cia iria, o andũ na rũgongo rwao kũringana na mĩhĩrĩga yao, mabũrũri-inĩ mao, na o andũ na rũthiomi rwao.) **6** Nao ariũ a Hamu nĩ aya: Kushi, na Miziraimu, na Putu, na Kaanani. **7** Ariũ a Kushi nĩ aya: Seba, na Havila, na Sabita, na Raama, na Sabiteka. Nao ariũ a Raama nĩ: Sheba, na Dedani. **8** Kushi nĩwe warĩ ithe wa Nimurodi, ũrĩa wakũrĩre agĩtuika njamba ya hinya ya ita gũkũ thĩ. **9** Aarĩ mũguĩmi warĩ hinya mbere ya Jehova; na nĩkĩo kwĩragwo atĩrĩ, “O ta Nimurodi, mũguĩmi ũrĩ hinya mbere ya Jehova.” **10** Matũũra ma mbere ma ũthamaki wake maarĩ Babeli, na Ereku, na Akadi na Kaline, kũu Shinaru. **11** Kuuma bũrũri ũcio wa Shinaru agĩthĩ bũrũri wa Ashuri, nakuo kũu agĩaka matũũra ma Nineve, na Rehobothu-Iru, na Kala, **12** na Reseni, itũũra rĩrĩ gatagatĩ ka Nineve na Kala; rĩu nĩrĩo rĩarĩ itũũra inene. **13** Nake Miziraimu nĩwe warĩ ithe wa Aludi, na Aanami, na Alehabi, na Anafituhĩ, **14** na Apathirusi, na Akasuluhi (Afilisti moimire kuuma harĩ o), na Akafitori. **15** Kaanani nĩwe warĩ ithe wa Sidoni irigithathi rĩake, na Ahiti, **16** na Ajebusi, na Aamori, na Agirigashi, **17** na Ahivi, na Ariki, na Asiniti, **18** na Aarivadi, na Azemari, na Ahamathi. Thuutha ũcio mĩhĩrĩga ya Kaanani ikĩhurunjũka, **19** mĩhaka ya Akaanani yoimĩte Sidoni iroretē Gerari igakinya Gaza, ningĩ ikarora Sodoma, na Gomora, na Adima, na Zeboimu, o nginya Lasha. **20** Acio nĩo ariũ a Hamu kũringana na mĩhĩrĩga yao, na thiomĩ ciao, marĩ ng’ongo ciao, na mabũrũri-inĩ mao. **21** Shemu o nake nĩaciariĩrwo ariũ ake. Mũrũ wa nyina na Shemu ũrĩa warĩ mũkũrũ eetagwo Jafethu. Shemu nĩwe warĩ ithe wa nũruka ruothe rwa ariũ a Eberi. **22** Ariũ a Shemu nĩ aya: Elamu, na Ashuri, na Arafakasadi, na Ludi, na Aramu. **23** Nao ariũ a Aramu nĩ aya: Uzu, na Hulu, na Getheru, na Mesheki. **24** Arafakasadi nĩwe warĩ ithe wa Shela, nake Shela aarĩ ithe wa Eberi. **25** Eberi nake nĩaciariĩrwo ariũ eerĩ: Ūmwe eetagwo Pelegu, tondũ hĩndĩ yake thĩ niyagayũkanire; mũrũ wa nyina eetagwo Jokitani. **26** Jokitani nĩwe warĩ ithe

wa Alimodadi, na Shelefu, na Hazarimavethu, na Jera, **27** na Hadoramu, na Uzali, na Dikila, **28** na Obali, na Abimaeli, na Sheba, **29** na Ofiri, na Havila, na Jobabu. Acio othe nĩo maarĩ ariũ a Jokitani. **30** Rũgongo rũria maatũũraga ruoimĩte Meshu rũgathiĩ rũrorete Sefari, kũu mwena wa irathĩro wa bũrũri ũrĩa ũrĩ irĩma. **31** Acio nĩo ariũ a Shemu kũringana na mĩhĩrĩga yao, na thiomĩ ciao, marĩ ng’ongo ciao na mabũrũri-inĩ mao. **32** Iyo nĩyo mĩhĩrĩga ya ariũ a Nuhu kũringana na njaro ciao, marĩ mabũrũri-inĩ mao. Kuuma kũrĩ o, ndũrĩrĩ ikĩhurunjũka thĩ yothē thuutha wa mũiyũro wa maaĩ.

11 Hĩndĩ iyo ya tene-rĩ, andũ othe a thĩ maarĩ na rũthiomi rũmwe na mwarĩo o ũmwe. **2** Na rĩrĩa andũ maathĩiaga na mwena wa irathĩro, magĩkinya werũ-inĩ ũrĩa mwaraganu wa Shinaru, na magĩtũũra kuo. **3** Nao makĩirana atĩrĩ, “Ūkai tũũmbe maturubarĩ na tũmacine wega.” Magĩtũũra maturubarĩ handũ ha mahiga, na rami handũ ha thimĩti. **4** Ningĩ magĩcooka makiuga atĩrĩ, “Ūkai, rekei twiyakĩre itũũra inene, rĩna mũthĩringo mũraaya na igũrũ, ũkinye o matu-inĩ, nĩgeetha twĩgũre igweta, na nĩguo tũtĩkaanahurunjwo thĩ yothē.” **5** No rĩrĩ, Jehova agĩkũrũka oke one itũũra rĩu na mũthĩringo ũcio andũ acio maakaga. **6** Jehova akiuga atĩrĩ na ngoro yake, “Angĩkorwo na ũndũ wa ũrũmwe wa kwaria rũthiomi rũmwe andũ aya nĩmambĩrĩria gwĩka ũũ-rĩ, gũtĩrĩ ũndũ makaabanga gwĩka ũkaamarema. **7** Ūkai, tũikũrũke tũkahĩngĩcanie rũthiomi rwao, nĩgeetha matigacooke kũiguithania mĩario mũndũ na ũrĩa ũngĩ.” **8** Nĩ ũndũ ũcio, kuuma hau Jehova akĩmahurunjwa thĩ yothē, nao magĩtĩga gwaka itũũra rĩu inene. **9** Na nĩkĩo itũũra rĩu rĩerĩro Babeli, tondũ nĩkuo Jehova aahĩngĩcanĩrie rũthiomi rwa andũ a thĩ yothē. Kuuma kũu, Jehova akĩmahurunjwa thĩ yothē. **10** Ūyĩ nĩguo ũhorō wa Shemu. Mĩaka nĩrĩ thuutha wa mũiyũro wa maaĩ-rĩ, rĩrĩa Shemu aarĩ na ũkũrũ wa mĩaka igana rĩmwe-rĩ, nĩguo aatuĩkire ithe wa Arafakasadi. **11** Shemu aatũũrĩre muoyo miaka magana matano thuutha wa gũtuika ithe wa Arafakasadi, na akĩgĩa na ciana ingĩ cia aanake na cia airĩtu. **12** Nake Arafakasadi aakinyia miaka mĩrongo itatũ na itano, agĩtuika ithe wa Shela. **13** Na thuutha wa gũtuika ithe wa Shela, Arafakasadi agĩtũũra muoyo miaka ingĩ magana mana na itatũ, na akĩgĩa na ciana ingĩ cia aanake na cia airĩtu. **14** Nake Shela aakinyia miaka mĩrongo itatũ, agĩtuika ithe wa Eberi. **15** Na thuutha wa gũtuika ithe wa Eberi, Shela agĩtũũra muoyo miaka ingĩ magana mana na itatũ, na akĩgĩa na ciana ingĩ cia aanake na cia airĩtu. **16** Nake Eberi aakinyia miaka mĩrongo itatũ na ina, agĩtuika ithe wa Pelegu. **17** Na thuutha wa gũtuika ithe wa Pelegu, Eberi agĩtũũra muoyo miaka ingĩ magana mana na mĩrongo itatũ, na akĩgĩa na ciana ingĩ cia aanake na cia airĩtu. **18** Nake Pelegu aakinyia miaka mĩrongo itatũ, agĩtuika ithe wa Reu. **19** Na thuutha wa gũtuika ithe wa Reu, Pelegu agĩtũũra muoyo miaka ingĩ magana meerĩ na kenda na akĩgĩa na ciana ingĩ cia aanake na cia airĩtu. **20** Nake Reu aakinyia miaka mĩrongo itatũ na nĩrĩ, agĩtuika ithe wa Serugu. **21** Na thuutha wa gũtuika ithe wa Serugu, Reu agĩtũũra muoyo miaka ingĩ magana meerĩ

na mŭgwanja na akig̃ia na ciana ing̃i cia aanake na cia air̃itu. **22** Nake Serugu aakinyia miaka m̃rongo itatũ, ag̃ituika ithe wa Nahoru. **23** Na thuutha wa gũtuika ithe wa Nahoru, Serugu ag̃itũura muoyo miaka ing̃i magana meer̃i na akig̃ia na ciana ing̃i cia aanake na cia air̃itu. **24** Nake Nahoru aakinyia miaka m̃rongo ĩĩĩ na kenda, ag̃ituika ithe wa Tera. **25** Na thuutha wa gũtuika ithe wa Tera, Nahoru ag̃itũura muoyo miaka ing̃i igana na ikũmi na kenda, na akig̃ia na ciana ing̃i cia aanake na cia air̃itu. **26** Thuutha wa Tera gũkinyia miaka m̃rongo mŭgwanja, ag̃ituika ithe wa Aburamu, na Nahoru na Harani. **27** Ūyũ ñguo ũhoro wa Tera. Tera ñwe war̃i ithe wa Aburamu, na Nahoru na Harani. Nake Harani ag̃ituika ithe wa Loti. **28** Ithe wao Tera ar̃i o muoyo-r̃i, Harani ñiakuire ar̃i bũrũri-inĩ wa Uri-kwa-Akalidei, kũria aaciar̃irwo. **29** Aburamu na Nahoru o eer̃i ñimahikanir̃ie. Mũtumia wa Aburamu eetagwo Sarai, nake mũtumia wa Nahoru eetagwo Milika; Milika aar̃i mwar̃i wa Harani. Harani ñwe war̃i ithe wa Milika na Isika. **30** Na r̃ir̃i, Sarai aar̃i thaata; ndaar̃i na ciana. **31** Nake Tera ak̃ioya mũriũ wake Aburamu, na Loti mũrũ wa mũrũwe Harani, na Sarai mũtumia wa mũriũ wake Aburamu; nao makiumagara hamwe moime bũrũri wa Uri-kwa-Akalidei math̃ii Kaanani. No r̃iria maakinyire bũrũri wetagwo Harani, mag̃itũura kuo. **32** Tera ag̃itũura muoyo miaka ing̃i magana meer̃i na ĩtano, na ag̃ikuĩra kũu Harani.

12 Nake Jehova ñeerite Aburamu at̃ir̃i, “Thaama uume bũrũri wanyu na ũtuge andũ anyu, na nyũmba ya thoguo, ũth̃ii bũrũri ũria ngaakuonia. **2** “Nĩ ñngagũtua r̃ur̃ir̃i r̃unene, na ñngakũrathima; ñngatũma r̃iitwa r̃iaku r̃ig̃ie igweta, nawe ñũgatũka k̃irathimo. **3** Ñngarathima ar̃ia magaaakũrathima, na ũria o wothe ũgaakũruma na ñi ñngatũma anyiitwo ñi k̃irumi; nao andũ othe a th̃i ñimakarathimwo ñi ũndũ waku.” **4** Nĩ ũndũ ũcio Aburamu akiumagara ag̃ith̃ii, o ta ũria Jehova aamwath̃ite; nake Loti ag̃ith̃ii nake. Aburamu aar̃i na miaka m̃rongo mŭgwanja na ĩtano r̃iria oimire Harani. **5** Nake ñiathire na mũtumia wake Sarai, na Loti, mũriũ wa mũrũ wa nyina, na indo ciothe iria maag̃ite nacio, na andũ ar̃ia maag̃ite nao kũu Harani, na makiumagara marorete bũrũri wa Kaanani, na mag̃ikinya kuo. **6** Aburamu ag̃itũukañiria bũrũri ũcio ag̃ikinya handũ haar̃i na mũtĩ m̃nene wa More kũu Shekemu. Hĩndĩ ĩyo Akaanani ñio maatũuraga bũrũri ũcio. **7** Nake Jehova akium̃ĩr̃ira Aburamu, akim̃w̃ira at̃ir̃i, “Bũrũri ũyũ ñguo ngaathe r̃ũciar̃o rwaku.” Nĩ ũndũ ũcio Aburamu ag̃iak̃ira Jehova k̃igongona hau, o we Jehova ũcio wamuum̃ĩr̃ire. **8** Kuuma hau ag̃ith̃ii erekeire ir̃ima iria ir̃i mwena wa irath̃iro wa itũura r̃ia Betheli, na akĩamba hema yake, Betheli ĩg̃ikorwo ĩr̃i mwena wa ithũuro na itũura r̃ia Ai r̃ir̃i mwena wa irath̃iro. Hau ñho aak̃ire Jehova k̃igongona na ag̃ikaĩra r̃iitwa r̃ia Jehova. **9** Thuutha-inĩ Aburamu akiumagara r̃ing̃i ag̃ith̃ii na mbere na r̃ugendo arorete Negevu. **10** Na r̃ir̃i, ñi kwag̃ire ng̃'aragu bũrũri ũcio, nake Aburamu ag̃ikũrũka ath̃ii Misiri agaikare kuo kwa ihinda, tondũ ng̃'aragu ñi yar̃i nene mũno. **11** Ar̃i o hakuh̃i gũtoonya Misiri-r̃i, ak̃ĩra mũtumia wake Sarai at̃ir̃i, “Ñinjũũ

at̃i ũr̃i mũndũ-wa-nja k̃ĩrorerwa. **12** Na r̃ir̃i, andũ a Misiri makuona mekuuga at̃ir̃i, ‘Ūyũ ñi mũtumia wake,’ tondũ ũcio manjũrwo no wee makũreke ũtũire muoyo, makuoe. **13** Nĩ ũndũ ũcio wee uga at̃i ũr̃i mwar̃i wa baba, ñigeetha ũhonokie muoyo wakwa na manj̃ike wega ñi ũndũ waku.” **14** R̃iria Aburamu aakinyire Misiri, andũ a Misiri mak̃iona at̃i mũtumia wake aar̃i k̃ĩrorerwa biũ. **15** Nao anene a Firaũni mamuona, makim̃ũgaath̃ĩr̃ia kũr̃i Firaũni, na makim̃uoya makim̃ũwara nyũmba-inĩ yake ya ũthamaki. **16** Nake Firaũni ag̃ituga Aburamu ñi ũndũ wa Sarai, na Aburamu akig̃ia na mbũri na ng̃'ombe, na ndigiri cia njamba na cia nga, ndungata cia arũme na cia air̃itu, na ngam̃ĩra. **17** No Jehova akinyamaria Firaũni na nyũmba yake na mirimũ mũuru ñi ũndũ wa Sarai, mũtumia wa Aburamu. **18** Nĩ ũndũ ũcio Firaũni ag̃itũmañira Aburamu akim̃ũria at̃ir̃i, “Nĩ at̃ia ũũ ũnj̃ikite? Nĩ k̃i kiag̃irir̃ie ũnj̃ire at̃i ũyũ ñi mũtumia waku? **19** Nĩ k̃i g̃atũmire uge, ‘Ūyũ ñi mwar̃i wa baba,’ na ñik̃o ndaamuire atũke mũtumia wakwa? Mũtumia waku ñwe ũyũ! Muoye mũth̃ii!” **20** Hĩndĩ ĩyo Firaũni ag̃iathana ak̃ĩra andũ ake ũria megw̃ika Aburamu, nao makim̃umagara ar̃i na mũtumia wake na indo ciothe iria aar̃i nacio.

13 Nĩ ũndũ ũcio Aburamu akĩambata akiuma Misiri ag̃ith̃ii Negevu, ar̃i na mũtumia wake na indo ciothe iria aar̃i nacio, na Loti ag̃ith̃ii hamwe nake. **2** Aburamu ñiatongete mũno na ĩtonga wa mahiũ, na wa betha, na wa thahabu. **3** Kuuma kũu Negevu ñiathire kũndũ na kũndũ o nginya ag̃ikinya Betheli, o har̃ia aambite hema yake r̃ia mbere gatagat̃i ka Betheli na Ai, **4** na hau ñho aak̃ite k̃igongona ihinda r̃ia mbere. Na Aburamu ag̃ikaĩra r̃iitwa r̃ia Jehova ho. **5** Na r̃ir̃i, Loti, ũria matwaranaga na Aburamu, o nake aar̃i na ndũuru cia mbũri, na cia ng̃'ombe, na ndungata nying̃i. **6** Nĩ ũndũ ũcio bũrũri ũcio ndung̃ahotire kũmaigania ũr̃iithio mar̃i hamwe, ñi tondũ indo ciao ciar̃i nying̃i mũno, andũ matang̃ahotire gũkarania hamwe. **7** Na ñi kwag̃ire ng̃ũ gatagat̃i ka ar̃iithi a Aburamu na ar̃iithi a Loti. Akaanani na Aperizi o nao maatũuraga o bũrũri-inĩ ũcio hĩndĩ ĩyo. **8** Nĩ ũndũ ũcio Aburamu ak̃ĩra Loti at̃ir̃i, “Ñitũtuge kũg̃ia na ng̃ũ gatagat̃i gaitũ nawe, kana gatagat̃i ka ar̃iithi aku na ar̃iithi akwa, ñi tondũ tũri andũ a nyũmba ĩmwe. **9** Gith̃i bũrũri ũyũ wothe ndũr̃i mbere yaku? Reke tũtigane. Wath̃ii mwena wa ũmotho, na ñi ngũth̃ii mwena wa ũrio; wath̃ii mwena wa ũrio, na ñi ngũth̃ii mwena wa ũmotho.” **10** Loti ñiatir̃ire maitho, akibaara, ak̃iona at̃i k̃iaragana g̃iothe k̃ia Jorodani k̃iar̃i na maaf maing̃i, g̃igak̃ihaana o ta mũgũnda ũria wa Jehova, na o ta bũrũri wa Misiri, ũria ũng'etheire Zoari. (Hĩndĩ ĩyo ñi mbere ya Jehova kũnũha Sodomu na Gomora.) **11** Nĩ ũndũ ũcio Loti ag̃iũhurira k̃iaragana k̃ia Jorodani g̃iothe na akiumagara erekeire irath̃iro. Andũ acio eer̃i mag̃itigana: **12** Aburamu ag̃itũura bũrũri wa Kaanani, nake Loti ag̃itũura matũura-inĩ ma k̃iaragana k̃iu, akĩamba hema ciake hakuh̃i na Sodomu. **13** Na r̃ir̃i, andũ a Sodomu maar̃i aaganu, na makehag̃iria Jehova mũno. **14** Aburamu na Loti maatigana-r̃i, Jehova ak̃ĩra Aburamu at̃ir̃i, “Ta tiira maitho maku na igũrũ ĩr̃i o hau ũr̃i, ũrore mwena wa gath̃igathini na gũthini, irath̃iro

na ithũiro. **15** Bũrũri ũria wothe ũkuona nĩngũkũhe ũtũike waku, na wa rũciaro rwaku nginya tene. **16** Nĩngaatũma rũciaro rwaku rũwĩngĩhe o ta rũkĩngũ rwa thĩ, na kũngĩkorwo kũrĩ mũndũ ũngĩhota gũtara rũkĩngũ rwa thĩ-rĩ, o na rũciaro rwaku no rũgĩtarĩke. **17** Ũkĩra ũthĩĩ, ũtũikanie bũrũri ũyũ ũraihu waguo na warĩĩ waguo, tondũ nĩngũkũhe guo.” **18** Nĩ ũndũ ũcio Aburamu akĩambũra hema ciake, agĩthĩ gũtũũra hakuhi na mitĩ ĩria mĩnene ya migandi ya Mamure kũu Heberoni, na agĩakĩra Jehova kĩgongona hau.

14 Ihinda-inĩ rũu, Amurafeli mũthamaki wa Shinaru, na Arioku mũthamaki wa Elasaru, na Kedorilaomeri mũthamaki wa Elamu, na Tidali mũthamaki wa Goimu, **2** nĩmathĩre ita kũrũa na Bera mũthamaki wa Sodomu, na Bĩrisha mũthamaki wa Gomora, na Shinabu mũthamaki wa Adima, na Shemeberi mũthamaki wa Zeboimu na mũthamaki wa Bela (na nokuo Zoari). **3** Athamaki acio othe a gĩkundi gĩa keerĩ nĩmacookanĩrĩre hamwe Gĩtuamba-inĩ gĩa Sidimu (na nokuo Iria rĩa Cumbi). **4** Ihinda rĩa mĩaka ikũmi na ĩrĩ maatũire matungatagira Mũthamaki Kedorilaomeri, no mwaka-inĩ wa ikũmi na itatũ makĩregana na watho wake. **5** Mwaka-inĩ wa ikũmi na ĩna-rĩ, Mũthamaki Kedorilaomeri na athamaki arĩa maarĩ hamwe nake magĩthĩĩ makĩhota Arefai kũu Ashiterothu-Karinaimu, na Azuzi kũu Hamu, na Aemi kũu Shave-Kiriathaimu, **6** nao Ahori makĩmahootera bũrũri-inĩ wa irĩma wa Seiru, o nginya Eli-Parani gũkuhĩ na werũ. **7** Nĩngĩ athamaki acio makĩgarũrũka, magĩthĩĩ Eni-Mishipatu (na nokuo Kadeshi), magĩtooria rũgongo ruothe rwa Amaleki, o hamwe na Aamori arĩa maatũũraga kũu Hazazoni-Tamaru. **8** Nĩngĩ mũthamaki wa Sodomu, na mũthamaki wa Gomora, na mũthamaki wa Adima, na mũthamaki wa Zeboimu, na mũthamaki wa Bela (na nokuo Zoari) magĩthĩĩ makĩhaarĩria ita rĩa rĩa mbaara o kũu Gĩtuamba-inĩ gĩa Sidimu, **9** mahũũrane na Kedorilaomeri mũthamaki wa Elamu, na Tidali mũthamaki wa Goimu, na Amurafeli mũthamaki wa Shinaru, na Arioku mũthamaki wa Elasaru, athamaki acio ana mahũũrane na athamaki acio angĩ atano. **10** Na rĩrĩ, Gĩtuamba kũu gĩa Sidimu kĩaĩyũrite marima ma rami, na rĩria athamaki a Sodomu na Gomora mooraga-rĩ, andũ amwe ao makĩgũta kuo nao arĩa angĩ makĩũrĩra irĩma-inĩ. **11** Athamaki acio ana magĩtunyana indo ciothe cia Sodomu na Gomora o na irio ciakuo ciothe; magĩcooka magĩthĩira. **12** Nĩngĩ magĩtaha Loti, mũrũri wa mũrũ wa nyina na Aburamu, na indo ciake, tondũ aatũũraga kũu Sodomu. **13** Na rĩrĩ, mũndũ ũmwe wahonokete gũtahwo-rĩ, agĩũka na akĩra Aburamu ũria Mũhibirania ũhoro ũcio. Na rĩrĩ, Aburamu aatũũraga hakuhi na mitĩ ĩria mĩnene ya migandi ya Mamure ũria Mũamori, mũrũ wa nyina na Eshikoli na Aneri, na othe maarĩ rũmwe na Aburamu. **14** Rĩria Aburamu aigũire atĩ mũndũ ũcio wao nĩanyĩitfwo agatahwo-rĩ, agĩta andũ magana matatũ na ikũmi na anana arĩa maarũtĩtuo kũrũa mbaara na maaciarĩrwo gwake mũciĩ, makĩĩngatithia thũ icio o nginya Dani. **15** ũtũkũrĩ, Aburamu akĩganyina andũ ake mamatharĩkĩre, nake akĩmahoota na akĩmaĩngatithia nginya Hoba, itũũra rĩrĩ

gathĩgathini wa Dameski. **16** Aburamu agĩcookithia indo ciothe iria ciatahitwo, na Loti mũndũ ũcio wao, na indo ciake ciothe, hamwe na andũ-a-nja na andũ arĩa angĩ. **17** Aburamu acooka kuuma kũhota Kedorilaomeri na athamaki arĩa maarĩ rũmwe nake-rĩ, mũthamaki wa Sodomu agĩthĩĩ kũmũtũnga Gĩtuamba-inĩ gĩa Shave (na no kio gĩtagwo Gĩtuamba-kĩa-Mũthamaki). **18** Nake Melikisedeki mũthamaki wa Salemu akĩrehe migate na ndibe. We aarĩ mũthĩnjiri wa Mũrungu ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno. **19** Na akĩrathima Aburamu, akiuga atĩrĩ, “Aburamu arorathimwo nĩ Mũrungu ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno, o we Mũmbi wa igũrũ na thĩ. **20** Nĩngĩ Mũrungu ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno arogaathwo, o ũcio ũraneanire thũ ciaku moko-inĩ maku.” Nake Aburamu akĩre Melikisedeki gĩcũnjĩ gĩa ikũmi kĩa indo ciothe iria aatunyite athamaki arĩa ana. **21** Nake mũthamaki wa Sodomu akĩra Aburamu atĩrĩ, “Nĩĩ nengera o andũ tu, ũrigie na indo itũike ciaku.” **22** No Aburamu akĩra mũthamaki ũcio wa Sodomu atĩrĩ, “Nĩnyambaraitie guoko gwakwa na igũrũ na ngehita na mwĩhitwa kũrĩ Jehova Mũrungu ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno, Mũmbi wa igũrũ na thĩ, **23** atĩ ndĩngĩtĩkĩra kuoya kĩndũ o na kĩmwe gĩaku, o na karũrigi kana kamũkwa ga kĩaatũ, nĩgeetha ndũkanoige atĩrĩ, ‘Nĩ nĩ ndatongĩre Aburamu.’ **24** Nĩngĩtĩkĩra kuoya kĩndũ, o tĩga kĩrĩa kĩrĩtuo nĩ andũ akwa, na igai rĩa andũ arĩa tũrathĩite nao, na nĩo Aneri, na Eshikoli, na Mamure. Acio nĩmooe rũgai rwao.”

15 Thuutha wa maũndũ macio, ndũmĩrĩri ya Jehova ĩgĩkinyĩra Aburamu na kĩoneki, akĩmwĩra atĩrĩ: “Aburamu, ndũgetĩgĩre. Nĩĩ nĩ nĩ ngo yaku, na nĩ nĩĩ kĩheo gĩaku kĩnene.” **2** No Aburamu akĩmũũria atĩrĩ, “Mwathani Jehova, hihĩ nĩ kĩĩ ũkũũhe, kuona atĩ ndĩrĩ mwana, na ũria ũkaagaya mũciĩ ũyũ wakwa nĩ Eliezeri wa Dameski?” **3** Nĩngĩ Aburamu akiuga atĩrĩ, “Nĩwagĩthe kũũhe ciana; nĩ ũndũ ũcio ndungata ya mũciĩ wakwa niyo ikaangaya.” **4** Hĩndĩ ĩyo ndũmĩrĩri ya Jehova ĩgĩkinyĩra Aburamu, akĩrwo atĩrĩ, “Aca, Eliezeri tiwe ũgaakũgaya, no mũrĩguo ũria ũkoima mũthĩimo waku niwe ũgaakũgaya.” **5** Akiumia Aburamu nja, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta tiira maitho ũrore igũrũ na ũtare njata, angĩkorwo ti-itherũ no ũcitare.” Nĩngĩ akĩmwĩra atĩrĩ, “ũguo nĩguo rũciaro rwaku rũkaigana.” **6** Aburamu agĩtĩkĩa Jehova. Nake Jehova agĩkeno nĩ wĩtĩkio ũcio, akĩmũũria mũthĩngu. **7** Nĩngĩ akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ nĩĩ Jehova ũria wakũrutire bũrũri wa Urikwa-Akalidei, nĩgeetha ngũhe bũrũri ũyũ ũtũũke igai rĩaku.” **8** No Aburamu akĩmũũria atĩrĩ, “Mwathani Jehova, ũngĩmenyithia nakĩ atĩ nĩũgatuika igai rĩakwa?” **9** Nĩ ũndũ ũcio Jehova akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta ndeehera moori, na mbũri, na ndũrũme, na o ĩmwe yacio ikorwo rĩrĩ na mĩaka itatũ, o hamwe na ndutura, na gĩcui kĩa ndĩrahũgĩ.” **10** Aburamu akĩrehera Jehova indo icio ciothe, agĩciatũrania njatũ igĩrĩ, na agĩciara mũhari, o rwatũ rũkarĩngana na rwatũ rũria rũngĩ; no nyoni-rĩ, aaciũraga ndaaciatũranirie. **11** Nacio nderi ikĩharũrũkĩra nyama icio, no Aburamu agĩcĩngata, agĩciũmbũra. **12** Rũia rĩgĩthũa-rĩ, Aburamu agĩkoma toro mĩnene, nayo nduma nene na ya kũmakania kĩmũnyũia. **13** Nĩngĩ Jehova akĩmwĩra atĩrĩ, “Menya na ma atĩ njaro ciaku

nīgatūūra iri ageni būriri ūtarī wacio, na nīgatuuo ngombo na inyariirwo mīaka magana mana. **14** No nīngaherithia rūriri rūu igatungata iri ngombo, na thuuha ūcio nīkoima kuo iri na ūtonga mūngi. **15** No wee-rī, ūgaakua na thayū, na ūgaathikwo ūri na ūkūrū mwega. **16** Rūciaro-inī rwa kana-rī, njiaro ciaku nīgacooka gūkū, nīgukorwo mehia ma Aamori matikinyite haria ho.” **17** Na riri, rūia riathūa na kwagīa nduma-rī, hakioneka nyūngū ya mwaki yatoogaga iri na kimūrī gikīrīrīmūkā gīgītuikanīria gatagati ka njatū icio. **18** Mūthenya ūcio, Jehova akīrīkanīra na Aburamu kīrīkanīro, akīmwīra atīrī, “Nīndahe njiaro ciaku būriri ūyū, kuuma rūūi rwa Misiri nginya rūūi rūria rūnene rwa Farazi: **19** būriri wa Akeni, na wa Akenizi, na wa Akadimoni, **20** na wa Ahiti, na wa Aperizi, na wa Arefai, **21** na wa Aamori, na wa Akaanani, na wa Agirigashi, na wa Ajobusi.”

16 Na riri, Sarai mūtumia wa Aburamu ndaamūciarīre ciana. No nī aarī na mūrītu Mūmisiri wamūtungatagira wetagwo Hagari; **2** tondū ūcio Sarai akīra Aburamu atīrī, “Jehova nīagiritie ngīe na ciana. Thiī ūkome na ndungata yakwa ya mūrītu; hihi kwahoteka ngīe na rūciaro nī ūndū wake.” Nake Aburamu agītīkania na ūria Sarai oigire. **3** Nī ūndū ūcio, thuuha wa Aburamu gūkoro atīūrīte Kaanani mīaka ikūmi-rī, mūtumia wake Sarai akīya Hagari Mūmisiri ūria warī ndungata yake ya mūrītu, akīmūneana kūrī mūthuuriwe atūike mūtumia wake. **4** Nake Aburamu agīkoma na Hagari, nake akīgīa nda. Na riri aamenyire atī nīagīte nda-rī, akiambirīria kūnyarara Sarai mwathi wake. **5** Hīndī iyo Sarai akīra Aburamu atīrī, “Ūuru ūyū ūrathīnīa-rī, ūrogūcookeria arī we. Ndeanire ndungata yakwa moko-inī maku, na rūu tondū nīmenyete atī iri na nda, no kūnyarara. Jehova arotūituhania nī nawe.” **6** Aburamu akīmūcookeria atīrī, “Ndungata yaku iri moko-inī maku. Ika nayo ūria ūkuona kwagīrīre.” Nake Sarai akīnyamaria Hagari mūno; nī ūndū ūcio Hagari akīmūrīra. **7** Mūraika wa Jehova agīkora Hagari hakuhi na handū haatherūkaga maai werū-ini; gathima kau kaarī mūkīra-ini wa njira rīria ya gūthī Shuri. **8** Mūraika akīmūria atīrī, “Hagari ndungata ya Sarai, uuma kū na wathiī kū?” Hagari akīmūcookeria atīrī, “Nī kūrīra ndirooria Sarai ūria mwathi wakwa.” **9** Nīngī mūraika wa Jehova akīmwīra atīrī, “Cooke kūrī mūtumia ūcio mwathi waku na ūmwīnyīhīrie.” **10** Nīngī mūraika agīcooke akīmwīra atīrī, “Nīngāingīha njiaro ciaku ūndū itagaatarīka.” **11** Mūraika wa Jehova nīngī akīmwīra atīrī: “Rūu ūri na nda, na nīgaciara kaana ga kahī, na ūgaagatua Ishumaeli. Nīgukorwo Jehova nīaigūite ūhoro wa mīnyamaro yaku. **12** Mūrūgo agaatuika wa mbūrūta ndigiri ya githaka; guoko gwake gūgookagīrīra andū othe, nao andū othe mamūkagīrīre: agaatūra na ūthū na arīu a ithe othe.” **13** Nake Hagari akīhe Jehova ūcio wamwārīrie rīitwa rīrī: “Wee nīwe Ngai ūria ūnyonaga,” nīgukorwo oigire atīrī, “Rūu nī ndikuona ūria ūnyonaga.” **14** Nīko gīthima kīu gētīrwo Biri-Lhai-Roi, na kīrī o ho, kūu gatagati ga Kadeshi na Beredi. **15** Nī ūndū ūcio Hagari agīciarīra Aburamu

mwana wa kahī, nake Aburamu agītua kaana kau aaciarīrwo Ishumaeli. **16** Aburamu aarī wa mīaka mīrongo inana na itandatū rīria Hagari aamūciarīre Ishumaeli.

17 Na riri, riri Aburamu aarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo kenda na kenda-rī, Jehova nīamūmīrīre, akīmwīra atīrī, “Nī nī nī Mūrungu Mwene-Hinya-Wothe; tūra ūnjathikagīra, na ūtarī na ūcuuke. **2** Na nī nīngūtūria kīrīkanīro gatagati gwaka nawe, na nīngāingīha mūgana waku mūno.” **3** Aburamu agīturumithia ūthiū wake thi, nake Ngai akīmwīra atīrī, **4** “Hakwa-rī, gīki nīko kīrīkanīro gīakwa nawe: Wee nīgatuika ithe wa ndūrīrī nīngī. **5** Ndūgūcooke gwītwo Aburamu; ūritagwo Iburahīmu, nīgukorwo nīngūtūite ithe wa ndūrīrī nīngī. **6** Nīngūtūma ūciare mūno; na ndūme ūtūike ithe wa ndūrīrī nīngī, nao athamaki nīmakoma thiīni waku. **7** Nīngūthondeka kīrīkanīro gīakwa kīrī kīrīkanīro gīa gūtūra tene na tene gatagati gwaka nawe na njiaro ciaku iria igooka thuuha waku, na nginya njiarwa ciaku cia thuuha, nīguo ndūke Ngai waku na Ngai wa njiaro iria igooka thuuha waku. **8** Nīngakūhe būriri ūyū wothe wa Kaanani, kūrīa ūri mūgeni rūu, ūtūire ūri igai riaku na rīa njiaro ciaku iria igooka thuuha waku; na nīngatuika Ngai wao.” **9** Nīngī Ngai agīcooke akīra Iburahīmu atīrī, “Wee-rī, no nginya ūmenyagīrīre kīrīkanīro gīakwa, wee na njiaro iria igooka thuuha waku, harī njiarwa na njiarwa iria igooka. **10** Gīki nīko kīrīkanīro gīakwa nawe na njiaro iria igooka thuuha waku, kīrīkanīro kīria ūrimenyagīrīra: Arūme othe thiīni wanyu nīmarīruaga. **11** Mūrūruaga nīguo ūndū ūcio ūtūike kīmenyithia gīa kīrīkanīro gatagati gwaka nawe. **12** Harī njiarwa iria igooka thuuha, mūndū mūrūme wothe thiīni wanyu no nginya arue arī na ūkūrū wa thiū inyanya, kūrūtia arīa maciarītwo thiīni wa nyūmba yaku kana arīa magūrītwo na mbeeca kuuma kūrī andū a kūngī-arīa matarī a rūciaro rwaku. **13** Mūndū ūcio, wagūciarītwo nyūmba-inī yaku kana wakūgūrwo na mbeeca ciaku-rī, no nginya arue. Kīrīkanīro gīakwa kīa mūrī yanyu gīgītūika kīrīkanīro gīa gūtūra tene na tene. **14** Mūndū mūrūme wothe ūtarī mūrūu, ūria ūtarūthīto mwīrī wake-rī, nīakeherio harī andū ao; ūcio ndahingīte kīrīkanīro gīakwa.” **15** Nīngī Ngai akīra Iburahīmu atīrī, “Ha ūhoro wa Sarai mūtumia waku-rī, ndūgūcooke kūmwīta Sarai; arīttagwo Sara. **16** Nīngūmūrathima, na ti-itherū nīngūkūhe mwana wa kahī ūciarīrwo nīwe. Nīngūmūrathima nīguo atūike nyina wa ndūrīrī; athamaki a ndūrīrī makoima hariwe.” **17** Iburahīmu agīturumithia ūthiū wake thi, agīcooke agītheke, akīyūria na ngoro atīrī, “Mūndū ūri na mīaka igana nīgūciara mwana wa kahī? Sara no aciara mwana arī na mīaka mīrongo kenda?” **18** Nake Iburahīmu akīra Ngai atīrī, “Naarī korwo Ishumaeli atūra arathimagwo nīwe!” **19** Nake Ngai akīmūcookeria atīrī, “I nīguo, no mūtumia waku Sara nīagagūciarīra kahī, na nīgaagatua Isaaka. Nīngathondeka kīrīkanīro nake gīa gūtūra tene na tene harī njiaro ciake iria igooka thuuha waku. **20** Na ha ūhoro wa Ishumaeli, nīndakūigua: Ti-itherū nīngūmūrathima; nīngūtūma

aciarane, aing'he muno. N'agatuika ithe wa aathani ikumi na eeri, na n'ingamunda ruriri runene. **21** No kirikaniro giakwa ngaathondeka na Isaaka, uria Sara eguguciarira mwaka uyū ugūūka, ihinda-ini ta riri tūri." **22** Ngai aarika kwaria na Iburahimu, akiambata, akimutiga. **23** Mūthenya o ro ūcio, Iburahimu akiōya mūriū wake Ishumaeli, na aria othe maciarirwo gwake, o na aria magurirwo na mbeeca ciake, mūdū mūrūme wothe wa nyūmba yake, akimaruithia, o ta ūria Ngai aamwiriite. **24** Iburahimu aari wa miaka mirongo kenda na kenda riria aaruire, **25** nake mūriū wake Ishumaeli aari wa miaka ikumi na itatū. **26** Iburahimu na mūriū wake Ishumaeli maaruire hamwe mūthenya o ro ūcio. **27** Na mūdū mūrūme wothe thiini wa nyūmba ya Iburahimu, aria maciarirwo gwake, kana mūdū wagurirwo kuuma kūri mūdū wa kungī, maaruaniire hamwe nake.

18 Mūthenya ūmwe Jehova nī oimiriire Iburahimu riria aikarite mūromo-ini wa hema yake hakuhi na mīti iria minene ya migandi ya Mamure, ihinda ria miaraho. **2** Na riri, Iburahimu aatiira maitho-ri, akiona andū atatū marigamite o hakuhi nake. Riria aamoonire, akihūha akiuma mūromo-ini wa hema yake, agithi kumatunga, na agiturumithia ūthiū wake thi. **3** Akiuga atiri, "Mwathi wakwa, angikorwo nindetikirika maitho-ini maku, ndūkahituke ndungata yaku. **4** Reke tūū tūnini tūrehow, na inyuū inyuotho mwithambe magurū na mūhurūke kīruru-ini kīa mūtī ūyū. **5** Na nī thi ndimūrehere kindū gīa kūrīa, nigeetha mūcookwo nī hinya, kuona atī nīmwaigūka kwa ndungata yanyu, nīguo mūcooke mwithiire." Makimūcookeria atiri, "Nī wega mūno, ūcio o ūguo woiga." **6** Nī ūndū ūcio Iburahimu akihūha agithi hema-ini kūrī Sara, akimwira atiri, "Oya ibaba ithatū cia mūtu ūria mūhinyu wega, ūūkande na ūruge migate naihenya." **7** Ningī Iburahimu agiteng'era rūūru-ini, agithuura njaū njega na njororo, akimīnengera ndungata, naoy ikimithinja naihenya. **8** Ningī Iburahimu akimarehera iria imata na iria ria mwitha, na nyama cia njaū iyo yathinjitwo, agiciiga hau mbere yao. Nake akirūgama hakuhi nao mūtī-ini riria maarīaga. **9** Maarīkia kūrīa makimūūria atiri, "Sara mūtumia waku-ri, arī kū?" Iburahimu akimacookeria atiri, "Arī kūrīa hema thiini." **10** Nake Jehova akiuga atiri, "Ti-itherū nīngooka kūrī we rīngī hīndī o ta īno mwaka ūyū ūroka, na Sara mūtumia waku nīagaciara kaana ga kahī." Nake Sara nīathikagiriira arī hau mūromo-ini wa hema iria yarī thuuha wa Iburahimu. **11** Na riri, Iburahimu na Sara maarī akūrū na magatindīka miaka yao ma, nake Sara akahitūkia miaka ya gūciara. **12** Nī ūndū ūcio, Sara agūthekera, akīyūria atiri, "Thuuha wa gūkūra ūū-ri, na mwathi wakwa nī mūkūrū-ri, no ngīge na gīkeno kīu?" **13** Nake Jehova akūria Iburahimu atiri, "Nī kī gīatūma Sara atheke na eyūrie, "Ti-itherū no ngīe na mwana ndī mūkūrū ūguo?" **14** Kai kūrī ūndū ūngirema Jehova? Mwaka ūyū ūroka-ri, nīngacooka ihinda riria rīamūre, nake Sara nīagaciara kaana ga kahī." **15** Sara agūtigira mūno, nī ūndū ūcio akiheenania, akiuga atiri, "Nī ndinatheka." Nawe Jehova akiuga atiri, "Nī ma

nīwatheka." **16** Riria andū acio mookirire mathi-ri, makierekera na Sodomu, nake Iburahimu agitwarana nao amoiimagarie. **17** Hindi iyo Jehova akīyūria atiri, "No hithe Iburahimu ūria ndirenda gwika? **18** Ti-itherū Iburahimu nīagatuika ruriri runene na rwa hinya, na ndūriri ciothe cia thi nīkarathimwo nī ūndū wake. **19** Nīgukorwo nīndimūthuurite nigeetha onagirire ciana ciake, na nyūmba yake, na aria magooka thuuha wake, kūrūmagia mithiire ya Jehova na ūndū wa gwikaga ūria kwagiriire, na kihooto, nigeetha Jehova akaahingiria Iburahimu ūria aamwiriire." **20** Ningī Jehova akiuga atiri, "Mūkayo wīgī Sodomu na Gomora nī mūnene mūno, naguo wīhia wao nī mūru mūno. **21** Nī ūndū ūcio nī nīngūikūrūka thi nyone kana ūru ūria mekite nīūigana ikaya riria rīnginyiire. Na aakorwo tiguorī, nīngūmenya ūria ngwika." **22** Nī ūndū ūcio andū acio makiuma hau magithi merekeire Sodomu, no Iburahimu agitigwo arūgamite mbere ya Jehova. **23** Nake Iburahimu agīkūhīria Jehova akimūria atiri, "Andū aria athingu ūkūmaniināria hamwe na aria aaganu? **24** I kūngikorwo kūrī na andū mirongo itano athingu itūūra-ini riu inene? Ti-itherū no ūriini na ndūrihonokie nī ūndū wa andū acio mirongo itano athingu marī kuo? **25** Ūroaga gwika ūndū ta ūcio, wa kūrūaganīria aria athingu hamwe na aria aaganu, aria athingu na aria aaganu ūmataranīre ūndū ūmwe. Ūroaga gwika ūndū ta ūcio! Mūtuanīri ciara wa thi yothē-ri, githi ndagiriirwo nī gwika ūria kwagiriire?" **26** Nake Jehova akiuga atiri, "Ingikora andū mirongo itano athingu kūu itūūra riu inene ria Sodomu-ri, nīngūhonokia kūdū kūu guothe nī ūndū wao." **27** Ningī Iburahimu akīaria rīngī, akiuga atiri: "Riu tondū nīngūmūiriire nginya ndaaria na Mwathani, o na gūtuika ndī o rūkūngū na mūhu-ri, atiri, **28** ī hangīaga andū atano a acio mirongo itano athingu? Nī ūngīniina itūūra riu inene rīothe nī ūndū wa kwaga acio atano?" Jehova akimwira atiri, "Ingikora andū mirongo ina na atano kuo, ndikūriiniina." **29** O rīngī Iburahimu akimwarīria akimūria atiri, "I ūngikora andū mirongo ina tu kuo?" Nake akiuga atiri, "Nī ūndū wa acio mirongo ina-ri, ndikūriiniina." **30** Ningī Iburahimu akiuga atiri, "Mwathani aroaga kūrakara, no areke njarie. I ūngikora andū mirongo itatū kuo?" Nake akimūcookeria atiri, "Ndikūriiniina ingikora andū mirongo itatū kuo." **31** Iburahimu akiuga atiri, "Riu tondū nīngūmūiriire nginya ndaaria na Mwathani-ri, i kūngioneka o andū mirongo iiri kuo?" Nake Jehova akiuga atiri, "Nī ūndū wa acio mirongo iiri, ndikūriiniina." **32** Ningī akiuga atiri, "Mwathani aroaga kūrakara no areke njarie rīngī rīmwe. I kūngioneka o andū ikūmī kuo?" Nake Jehova agīcookia, akiuga atiri, "Nī ūndū wa acio ikūmī-ri, ndikūriiniina." **33** Riria Jehova aarīkie kwaria na Iburahimu, agūthiira, nake Iburahimu agīcooka mūci.

19 Nao araka acio eeri magikinya Sodomu hwaī-ini, nake Loti aikarite kihingo-ini gīa itūūra riu inene. Riria aamoonire-ri, agūkīra nīguo amatūnge, na agiturumithia ūthiū wake thi. **2** Akimeera atiri, "Aathi akwa, ndamūthaiha ūkai mūtoonye nyūmba ya ndungata yanyu. No mwithambe magūrū na

mūraarīrīre, na rūciinī tene mūrooke gūthīi na mbere na rūngendo rwanu.” No-o makīmūcookeria atīrī, “Aca, ithū tūkūraara nja kīhaaro-inī.” **3** Nowe Loti akimaringīrīria na hinya mūno mathīi gwake mūciī, nginya magītikīra. Magīthīi nake, magītoonya nyūmba gwake. Nake akīmathondekera irio, akīruga mīgate ītaarī ndawa ya kūmbia, nao makīrīa. **4** Matanathīi gūkoma-rī, arūme othe a kuuma ituri ciothe cia itūūra rīu rīa Sodomu, arīa ethī na arīa akūrū, makīrīgīcīria nyūmba ya Loti. **5** Nao magīta Loti, makīmūūra atīrī, “Andū arīa mookire gwaku ūtukū ūyū-rī, marī-kū? Marehe na gūkū nja, tūkome nao.” **6** Loti akiuma na nja amatūnge, na akīhanga mūrango, **7** akīmeera atīrī, “Aca, arata akwa; mūtigeke ūndū ūcio wa waganu. **8** Atīrīrī, ndī na airītu akwa eerī matarī maakoma na mūdū mūrūme. Rekei ndīmarehe na gūkū nja, na inyūi mwīke o ūrīa mūkwenda nao. No mūtigeke ūndū o na ūrīkū kūrī andū aya, tondu mokīte gwakwa na no nginya ndīmagītīre.” **9** Nao makīmūcookeria atīrī, “Ehera.” Na makiuga atīrī, “Mūdū ūyū ookire gūkū arī mūgeni, na rīu arenda gūtūciirithīa! Wee nīwe tūgwīka ūuru gūkīra acio!” Magīkīrīrīria kūhatīrīria Loti, na magīkūhīrīria nīguo moinance mūrango. **10** No ageni acio maarī thīni magītambūrūkia moko, makīguucia Loti, makīmūcookeria nyūmba na makīhanga mūrango. **11** Magīcookeria makīhūūra andū acio maarī nja ya mūrango wa nyūmba, ethī na akūrū, na ūtumumu nīgeetha mage kuona mūrango. **12** Andū acio eerī makīūra Loti atīrī, “Ūrī na andū angī aku gūkū, ta arīa mahikītie airītu aku, aanake kana airītu aku, kana mūdū ūngī waku o wothe ūrī itūūra-inī rūrī inene? Moimagarie muume gūkū, **13** tondu nītūkwananga kūdū gūkū. Mūkayo ūrīa ūkaiirwo Jehova okīrīre andū a gūkū nī mūnene mūno, na nīatūtūmīte tūūke tūrīanange.” **14** Nī ūndū ūcio Loti akiumagara, agīthīi akīaria na athoni ake, arīa maarī mahikie airītu ake. Akīmeera atīrī, “Mwīhikei muume kūdū gūkū, nī ūndū Jehova arī hakuhi kwananga itūūra rūrī inene!” No athoni ake magīcīria nī itherū aamaringaga. **15** Rūciinī ruoro rūgītēma-rī, arāika acio makīhīkahīka Loti, makīmūūra atīrī, “Wīhike! Oya mūtumia waku na airītu aku eerī arīa marī gūkū, kana mūniinanīrio na itūūra rūrī rīkītherithio.” **16** Rīria Loti aahindahīndire-rī, andū acio makīmūnyīita guoko, na moko ma mūtumia wake na ma airītu ake eerī, na makīmōimagaria o wega nginya nja ya itūūra rīu inene, nīgūkorwo Jehova nīamaigūrīire tha. **17** Na maarīkia kūmaruta nja ya itūūra, ūmwe wao akīmeera atīrī, “Mwīthareī mūhonokie mīoyo yanyu! Mūtikehūgūre, na mūtīkarūgame handū o na ha gūkū kīaragana-inī gīkī! Ūrīrai irīma-inī, kana mūniinwo!” **18** No Loti akīmeera atīrī, “Aca, aathi akwa, ndamūthaita! **19** Tondū ndungata yanyu nī ītikīrīkīte maito-inī manyu, na nīmūnyonetie ūtugi mūnene wa kūhonokia muoyo wakwa, no ndingīhota kūūrīra irīma-inī; mwanangīko ūyū nīūkūngorerera, na nīngūkua. **20** Ta rorai, haaria harī na itūūra arīa hakuhi ingūrīra, na nī inini. Rekei njūrīre kuo, nī itūūra inini mūno, githī tigo? Naguo muoyo wakwa nīūkūhonoka.” **21** Nake mūraika akīmūūra atīrī, “Nī wega mūno, nīngūkūgūra ihooya rīu o narīo; Ndikūharagania itūūra rīu waria

ūhorō warīo. **22** No rūrī, ūrīra kuo na ihenya, nī ūndū gūtūrī ūndū ingīka nginya ūkinye kuo.” (Nīkō itūūra rīu rīttago Zoari.) **23** Loti agīnya Zoari-rī, rīua nīrīrīkītie kūratha. **24** Nake Jehova akiūrīria Sodomu na Gomora mwaki wa ūbiriti uumite igūrū kūrī Jehova. **25** Nake akīharagania matūūra macio manene, na kīaragana kīu gīothe, o hamwe na arīa othe maatūire matūūra-inī macio manene, o na mīmera wothe ya būrūrī ūcio. **26** No mūtumia wa Loti nīehīgūrīre na thuutha, nake agītūika gītugi gīa cumbī. **27** Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene-rī, Iburahīmu agītūkīra na agīcookeria handū harīa aarūgamite mbere ya Jehova. **28** Agīcūthīrīria mwena wa Sodomu na Gomora, būrūrī wothe wa kīaragana kīu, nake akīona ndogo ndumanu yambatīte na igūrū kuuma būrūrī-inī ūcio, īhaana ta ndogo yumite icua-inī. **29** Nī ūndū ūcio, rīria Jehova aanangire matūūra macio manene ma kīaragana kīu, nīarīrīkanire Iburahīmu, na akīruta Loti mwanangīko-inī ūcio waharaganīrie matūūra macio manene kūrīa Loti atūire. **30** Thuutha ūcio Loti akiuma Zoari, agīthīi gūtūūra kīrīma-inī arī hamwe na airītu ake eerī, tondu nīetīgīrīre gūkara Zoari. We na airītu ake eerī magītūūra ngurunga-inī. **31** Mūthenya ūmwe-rī, mūrītu ūrīa warī mūkūrū akīra ūrīa warī mūnini atīrī, “Ithe witū nī mūkūrū, na gūtūrī mūdū mūrūme ūrī hakuhi wa gūkoma na ithūi, ta ūrīa arī mūtugo kūdū guothe gūkū thī. **32** Reke tūhe ithe witū ndibeī anyue nīgeetha tūkome nake, na tūtūurie rūciario rwitū na ūndū wa ithe witū.” **33** Ūtukū ūcio magītūma ithe wao anyue ndibeī, na mūrītu ūrīa mūkūrū agītūonya na agīkoma nake. Nowe Loti ndaamenyire rīria mūrītu aakomire kana rīria ookīrīre. **34** Mūthenya ūyū ūngī, mūrītu ūrīa mūkūrū akīra ūrīa mūnini atīrī, “Hwai ūtukū nī nī ndīrakomire na ithe witū. Reke tūmūhe ndibeī rīngī anyue ūtukū wa ūmūthī, nawe ūthī ūkome nake, nīgeetha tūtūurie rūciario rwitū na ūndū wa ithe witū.” **35** Nī ūndū ūcio magītūma ithe wao anyue ndibeī ūtukū ūcio o naguo, nake mūrītu ūrīa warī mūnini agītūonya agīkoma nake. O rīngī Loti ndaamenyire rīria mūrītu aakomire kana rīria ookīrīre. **36** Nī ūndū ūcio airītu acio eerī a Loti makīgīa nda na ithe wao. **37** Mūrītu ūrīa mūkūrū agīciara kahīi na agīgatua Moabi, na nīwe ithe wa andū a Moabi gwata ūmūthī. **38** Mūrītu ūrīa mūnini o nake agīciara kahīi, nake agīgatua Beni-Amī, na nīwe ithe wa Aamoni arīa marī kuo nginya ūmūthī.

20 Na rūrī, Iburahīmu nīomire kūu aarī, agīthīi mwena wa Negevu, na agītūūra gatagatī ga Kadeshi na Shuri. Gwa kahinda nīatūurie Gerari **2** na arī kūu Iburahīmu oigaga atīrī ha ūhorō wa mūtumia wake Sara, “Ūyū nī mwarī wa baba.” Tondū ūcio Abimeleku mūthamaki wa Gerari agītūmanīra Sara na akīmuoya. **3** No rūrī, Ngai akīmūrīra Abimeleku ūtukū na kīroto, akīmūūra atīrī, “Wee-rī, no ta ūkūite tondu mūdū-wa-nja ūcio woete nī mūtumia wene.” **4** No Abimeleku ndaakoretwo akūhīrīrie Sara, nī ūndū ūcio akīūra atīrī, “Mwathani, no wanange rūrīrī rūtehītie? **5** Githī ti we wanjūrīre, ‘Ūyū nī mwarī wa baba?’ Na nīngī o nake Sara githī ndoigire atīrī, ‘Ūyū nī mūrū wa baba?’ Njīkīte ūndū ūcio na ūrūngīrīru wa ngoro na moko matarī ūcuuke.” **6**

Ningĩ Ngai akimwira atiri kiroto-ini, “fi, ninjũũ irekĩte ũguo na ũringĩrĩra wa ngoro, na nĩkĩo ndĩrakũgĩrĩrie ũnjĩhĩrie. Nĩkĩo itanareka ũmũhutie. 7 Rĩu-rĩ, cookeria mũndũ ũcio mĩtumia wake, nĩgũkorwo nĩ mũnabii, nake nĩegũkũhoera, na nĩũgũtũra muoyo. No waga kũmũcookia-rĩ, ũmenye ti-itherũ wee nĩũgũkua, na andũ aku othe nĩmegũkua.” 8 Mũthenya ũyũ ũngĩ rũciĩni tene, Abimeleku agĩtũmanĩra anene ake othe, na aarĩkia kũmeera maũndũ marĩa mothe meekĩkĩte, andũ acio magĩtĩgĩra mũno. 9 Abimeleku agĩcooka agĩta Iburahĩmu na akĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ atĩa ũguo ũtwĩkĩte? Nĩ atĩa ngwĩhĩire, nĩguo ũndeherere nĩ na ũthamaki wakwa ũũru mũnene ũguo? ũnjĩkĩte maũndũ mataagĩrĩire gwĩkwu.” 10 Ningĩ Abimeleku akĩũria Iburahĩmu atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ gĩatũmire wĩke ũguo?” 11 Iburahĩmu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ndeĩrĩre atĩrĩ, ‘Kũndũ gũkũ andũ matĩtĩgĩrĩte Ngai, na nĩmekũnjũruga nĩ ũndũ wa mũtumia wakwa.’” 12 O na kũrĩ ũguo, ti-itherũ nĩ mwarĩ wa-baba, mũĩrĩtu wa baba; no tũtĩrĩ a nyina ũmwe, nĩkĩo aatũkĩre mũtumia wakwa. 13 Na rĩrĩa Ngai aandutire kuuma nyũmba-inĩ ya baba thĩĩ ngorũũrage, ndeĩrĩre mũtumia wakwa atĩrĩ, “Ūũ nĩguo ũrĩnyonagĩa wendo waku: Kũrĩa guothe tũrĩthĩiaga, uugage atĩrĩ ũhoru-inĩ ũnjĩgĩĩ, ‘Ūyũ nĩ mũrũ wa baba.’” 14 Iburahĩmu aarĩkia kwaria, Abimeleku akĩruta ng’ondũ na ng’ombe, na ngombo cia arũme na cia andũ-a-nja, na agĩcĩhe Iburahĩmu, na akĩmũcookeria Sara mũtumia wake. 15 Ningĩ Abimeleku akĩmwĩra atĩrĩ, “Bũrũri wakwa ũrĩ mbere yaku; tũũra harĩa hothe ũngĩenda.” 16 Nake Abimeleku akĩũra Sara atĩrĩ, “Nĩngũhe mũrũ-wa-thoguo cekerĩ 1,000 cia betha itũũke cia kũrĩhĩria ihĩtia rĩrĩa ũhĩtĩrĩo mbere ya andũ aya othe mũrĩ nao; we ndũrĩ ũũru wĩkĩte.” 17 Nake Iburahĩmu akĩhooya Ngai, nake Ngai akĩhonia Abimeleku, na mũtumia wake, na ngombo ciake cia airĩtu nĩguo mahote gũciara ciana rĩngĩ, 18 nĩgũkorwo Jehova nĩahĩngĩte nda cia andũ-a-nja othe a nyũmba ya Abimeleku, makaaga kũgĩa ciana, nĩ ũndũ wa Abimeleku kuoya Sara mũtumia wa Iburahĩmu.

21 Nake Jehova agĩtuga Sara o ta ũria oĩgĩte, na Jehova akĩhĩngĩria Sara kĩrĩkanĩro kĩrĩa aamwĩrĩre. 2 Sara akĩgĩa nda, na agĩciarĩra Iburahĩmu kaana ga kahĩĩ ũkũrũ-inĩ wake, o ihĩnda rĩrĩa Jehova aamwĩrĩte. 3 Iburahĩmu agĩtua kaana kau ga kahĩĩ aaciarĩrwo nĩ Sara, Isaaka. 4 Na rĩrĩa mũrĩũ ũcio wake Isaaka akinyĩrĩe thĩkũ inyanĩya-rĩ, Iburahĩmu akĩmũrũithia, o ta ũria Ngai aamwathĩte. 5 Iburahĩmu aarĩ na miaka igana rĩmwe rĩrĩa mũrĩũ wake Isaaka aaciarĩrwo. 6 Sara akiuga atĩrĩ, “Ngai nĩatũmĩte theke, na mũndũ o wothe ũrĩũguaga ũhoru ũcio nĩarĩthekaga hamwe na nĩ.” 7 Agĩcooka akiuga atĩrĩ, “Nũũ ũngĩerĩre Iburahĩmu atĩ Sara nĩakongĩthia ciana? No rĩrĩ, nĩndĩmũciarĩre kaana ga kahĩĩ ũkũrũ-inĩ wake.” 8 Nako kaana kau gagĩkũra na gagĩtĩgĩthio kuonga; naguo mũthenya ũria Isaaka aatĩgĩthĩrio kuonga-rĩ, Iburahĩmu akĩrugĩthia iruga inene. 9 No Sara akĩona atĩ mũrĩũ wa Hagari ũria Mũmisĩrĩ aaciarĩre Iburahĩmu aarĩ na kĩnyũrũrĩ. 10 Nake akũra Iburahĩmu atĩrĩ, “Ingata ngombo ino ya mũndũ-wa-nja hamwe na mũrĩũ, tondũ mũrĩũ ũcio wa

ngombo iyo ya mũndũ-wa-nja ndakagayana igai na mũrĩũ wakwa Isaaka.” 11 Naguo ũhoru ũcio ũgĩthĩnia Iburahĩmu mũno tondũ wakoniĩ mũrĩũ. 12 No Ngai akĩmwĩra atĩrĩ, “Tiga gũthĩnĩka mũno nĩ ũndũ wa kĩmwana kũ, na ndungata iyo yaku ya mũndũ-wa-nja. Thĩkĩrĩria ũria wothe Sara egũkwĩra, tondũ rũciaro rũria rũgeetanio nawe rũkoima harĩ Isaaka. 13 O na ningĩ nĩngatũma mũrĩũ wa ndungata iyo ya mũndũ-wa-nja atũũke rũrĩrĩ rũnene, tondũ nĩ rũciaro rwaku.” 14 Mũthenya ũyũ ũngĩ rũciĩni tene Iburahĩmu akĩoya irio na mondo ya rũũa irĩ na maaĩ, na agĩcinengera Hagari. Akĩmũgĩrĩra ciande-inĩ ciake, agĩcooka akĩmũmagaria hamwe na kĩmwana kũ. Nake Hagari agĩthĩra, na agĩtũrĩrwo nĩ njĩra arĩ kũũ werũ-inĩ wa Birishiba. 15 Na rĩrĩa maaĩ marĩa maarĩ rũũa-inĩ maathĩrĩre-rĩ, Hagari akĩgĩa kĩmwana kũu rungu rwa kĩhĩnga kĩmwe. 16 Nake agĩthĩathĩia, agĩkũra thĩ handũ hataarĩ haraihu, ta ha rũkia rĩa mũguũ, tondũ eeciĩrĩre atĩrĩ, “Ndingĩrorera kĩmwana gĩakwa gĩgĩkua.” Na aikarĩte hau hakuhĩ, akĩambĩrĩria kũgĩrĩka. 17 Nake Ngai akĩgĩa kĩmwana kũu gĩkĩrĩra, nake mũraika wa Ngai agĩta Hagari arĩ kũũ igũrũ akĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ kiragũthĩnia Hagari? Tiga gwĩtĩgĩra; Ngai nĩaiguĩte kĩrĩro gĩa kĩmwana kũu kĩrĩ o hau kĩrĩ. 18 Tĩra kĩmwana kũu na igũrũ, na ũkĩnyĩtĩrĩre na guoko, nĩgũkorwo nĩngagĩtua rũrĩrĩ rũnene.” 19 Hĩndĩ iyo Ngai akĩmũhĩngũra maitho, nake akĩona gĩthĩma kĩa maaĩ. Agĩthĩi ho, akĩyũria rũũa maaĩ, na akihe kĩmwana kũu kĩnyue. 20 Ngai nĩakorĩrwo hamwe na kĩmwana kũu o ũria gĩakũruga. Gĩatũũrĩre werũ-inĩ, na gĩgĩtuika mũrathĩ na ũta. 21 Hĩndĩ iyo aatũũruga Werũ-inĩ wa Parani-rĩ, nyina akĩmwethera mũtumia kuuma Misĩrĩ. 22 Ihĩnda-inĩ-rũ Abimeleku na Fĩkolu mũnene wa mbũtũ ciake cia ita makĩira Iburahĩmu atĩrĩ, “Ngai arĩ hamwe nawe maũndũ-inĩ mothe marĩa wĩkaga. 23 Rĩu-rĩ, wĩhĩte ũrĩ mbere ya Ngai atĩ ndũkanjuukanĩrĩra, kana ũcuukanĩre ciana ciakwa, o na kana njĩaro ciakwa. Nyonagĩa ũtũgĩ nĩ na bũrũrĩ ũyũ we ũtũũruga ũrĩ mũgenĩ o ta ũria nĩ ngũonetie ũtũgĩ.” 24 Iburahĩmu agĩcookia atĩrĩ, “Nĩndehĩta.” 25 Ningĩ Iburahĩmu agĩtethia Abimeleku nĩ ũndũ wa gĩthĩma kĩa maaĩ kĩrĩa ndungata cia Abimeleku ciamũtũnyĩte. 26 No Abimeleku akiuga atĩrĩ, “Ndiũũ nũũ wĩkĩte ũndũ ũcio. Wee ndwanjĩrĩre, na ndaigua ũhoru ũcio ũmũthĩ.” 27 Nĩ ũndũ ũcio Iburahĩmu akĩrehe ng’ondũ na ng’ombe akihe Abimeleku, nao andũ acio eerĩ makĩgĩa na kĩrĩkanĩro. 28 Iburahĩmu akĩamũra mĩatĩ mũgwanja kuuma rũũru-inĩ rwake. 29 Nake Abimeleku akĩũria Iburahĩmu atĩrĩ, “Mĩatĩ ino mũgwanja-rĩ, wamĩamũra kuuma rũũru-inĩ nĩkĩ?” 30 Iburahĩmu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Itĩkĩra kuoya mĩatĩ ino mũgwanja kuuma kũrĩ nĩ, itũũke ũira atĩ nĩ nĩ ndenjĩre gĩthĩma gĩkĩ.” 31 Tondũ ũcio handũ hau hagĩtũwo Birishiba tondũ hau nĩ ho andũ acio eerĩ mehĩtĩre mwĩhĩtwa. 32 Thuuttha wa kũrĩkanĩra kĩrĩko kũu kũu Birishiba, Abimeleku na Fĩkolu mũnene wa mbũtũ ciake cia ita, magĩcooka bũrũri wa Afilĩstĩ. 33 Nake Iburahĩmu akĩhaanda mĩtĩ wa mũbĩnde kũu Birishiba, na agĩkũra rĩitwa rĩa Jehova, o we Mũrungu ũria-ũtũũruga-Tene-na-Tene, arĩ handũ hau. 34 Nake Iburahĩmu agĩkũra bũrũri-inĩ ũcio wa Afilĩstĩ ihĩnda iraaia ma.

22 Thuutha wa maündu macio-rĩ, Ngai n̄ageririe Iburahĩmu. Ngai akĩmwĩta atĩrĩ, “Iburahĩmu!” Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩĩ ũyũ haha.” **2** Nake Ngai akĩmwĩra atĩrĩ, “Oya mũriũ waku, o we ũria wa mũmwe Isaaka, ũria wendete, ũthĩĩ rũgongo rwa Moria, na ũmũrute ta igongona rĩa njino kuo kĩrima-inĩ kĩmwe kĩa irĩa ngaakuonia.” **3** Nĩ ũndũ ũcio mũthenya ũyũ ũngĩ rũciĩni tene, Iburahĩmu agĩũkĩra, agĩtandĩka ndigiri yake. Akĩoya ndungata ciake igĩrĩ na mũriũ wake Isaaka. Aarĩkia gwatũra ngũ cia kũigana igongona rĩa njino-rĩ, akiumagara erekeire handũ harĩa Ngai aamwĩrite. **4** Mũthenya wa gatatũ, Iburahĩmu agĩtiira maitho na akĩona handũ hau harĩ o kũraya. **5** Akĩĩra ndungata ciake atĩrĩ, “Ikaragai haha na ndigiri ĩno, na nĩĩ na kĩmwana gĩakwa tũthĩĩ haarĩa tũkahooe Ngai, na tũcooke tũmũcookerere.” **6** Iburahĩmu agĩkĩoya ngũ ĩcio cia igongona rĩa njino, agĩciigĩrĩra mũriũ wake Isaaka, nake agĩkuua mwaki na kahiũ. Na rĩrĩa o weerĩ mathiaga hamwe, **7** Isaaka akĩaria, agĩta ithe Iburahĩmu atĩrĩ, “Babal” Iburahĩmu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩĩ ũyũ, mũrũ wakwa.” Isaaka akiuga atĩrĩ, “Ndĩrona tũrĩ na mwaki na ngũl No rĩrĩ, gatũrũme ka igongona rĩa njino karĩ ha?” **8** Iburahĩmu agĩcookia atĩrĩ, “Mũrũ wakwa, Ngai we mwene nĩekũheana gatũrũme ka igongona rĩa njino.” Nao eerĩ magĩthĩĩ na mbere marĩ hamwe. **9** Maakinya handũ harĩa Ngai aamwĩrite-rĩ, Iburahĩmu agĩaka kĩgongona ho na akĩara ngũ igũrũ rĩakĩo. Agĩcookia akĩoha mũriũ wake Isaaka na akĩmũkoma kĩgongona-inĩ kũu igũrũ rĩa ngũ. **10** Ningĩ akĩoya kahiũ, agĩtambũrũkia guoko gwake, oorage mũriũ. **11** No mũraika wa Jehova akĩmwĩta kuuma igũrũ, akiuga atĩrĩ, “Iburahĩmu! Iburahĩmu!” Nake Iburahĩmu agĩcookia atĩrĩ, “Nĩĩ ũyũ haha.” **12** Akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndũkahutie kĩmwana kũu na guoko gwaku, na ndũgagũke ũndũ o na ũrĩkũ. Rĩu nĩndamenya atĩ nĩwĩtigĩrite Ngai, tondũ ndũnarega kũruta mũrũguo, o we mũrũguo waku wa mũmwe, arĩ igongona.” **13** Nake Iburahĩmu agĩtiira maitho, na hau kĩhinga-inĩ akĩona ndũrũme ĩnyiitĩtũ hĩa nĩ mĩrita. Agĩthĩĩ ho, akĩoya ndũrũme ĩyo na akĩmĩruta irĩ igongona rĩa njino handũ ha mũriũ. **14** Nĩ ũndũ ũcio Iburahĩmu agĩta handũ hau Jehova-Nĩarĩheanaga. Na nginya ũmũthĩ kuugawo atĩrĩ, “Kĩrima-inĩ kĩa Jehova-rĩ, nĩarĩtũheaga.” **15** Nake mũraika wa Jehova arĩ igũrũ, agĩta Iburahĩmu hĩndĩ ya keerĩ, **16** akĩmwĩra atĩrĩ, “Jehova ekuuga ũũ: Nĩndĩhitĩte na nĩĩ mwene, atĩ tondũ nĩwĩkĩte ũndũ ũyũ na ndũnarega kũndũtĩra mũrũguo, o mũrũguo waku wa mũmwe-rĩ, **17** tĩ-itherũ nĩngakũrathĩma na ndũme njiaro ciaku cingĩhe ta njata cia matu-inĩ na ta mũthanga ũria ũrĩ hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa. Njiaro ciaku nĩ ikegwatĩra matũũra marĩa manene ma thũ ciacio, **18** na nĩ ũndũ wa rũciaro rwaku, ndũrĩrĩ ciothe cia thĩ nĩkarathĩmwo, tondũ wee nĩũnjathĩkĩre.” **19** Nake Iburahĩmu agĩcookerera ndungata ciake, magĩthĩĩ hamwe marorete Bĩrĩshiba. Nake Iburahĩmu agĩtũũra kũu Bĩrĩshiba. **20** Thuutha wa maündu macio Iburahĩmu agĩkinyĩrwo nĩ ũhoro, akĩrwo atĩrĩ, “Milika o nake nĩagĩte na ciana; nĩaciariĩre mũrũ-wa-nyũkwa Nahoru ciana: **21** Uzu nĩwe wa irĩgĩthathi, na mũrũ wa nyina nĩ Buzu, na Kemueli (ithe wa Aramu), **22** na Kesedu, na

Hazo, na Pilidashu, na Jidilafu, na Bethueli.” **23** Bethueli nĩwe watuĩkire ithe wa Rebeka. Acio nĩo arĩu arĩa anana Milika aciarĩre Nahoru, mũrũ wa nyina na Iburahĩmu. **24** Thuuria yake, irĩa yetagwo Reuma, o nayo yarĩ na arĩu ake, nĩo Teba, na Gahamu, na Tahashu na Maaka.

23 Sara aatũũrĩre muoyo agĩkinya mĩaka igana rĩmwe na mĩrongo ĩrĩ na mũgwanja. **2** Nake aakuũrĩre Kiriathu-Ariba (na nokuo Hebironi), bũrũri-inĩ wa Kaanani; nake Iburahĩmu agĩthĩĩ, agĩcakaira Sara na akĩmũrĩra. **3** Ningĩ Iburahĩmu agĩũkĩra akiuma hau mwĩrĩ wa mũtumia wake warĩ, agĩthĩĩ akĩarĩra Ahiti akĩmeera atĩrĩ, **4** “Nĩĩ ndĩ mũgeni na mũgendi gũkũ kwanyu. Nyenderia handũ gũkũ ha gũthikana nĩgeetha hote gũthika mũtumia wakwa ũria ĩkuite.” **5** Nao Ahiti magĩcookeria Iburahĩmu atĩrĩ: **6** “Mũthuuri ũyũ, ta tũthikĩrĩre. Wee ũrĩ mũthamaki ũrĩ hinya gatagatĩ-inĩ gaitũ. Thika mũtumia waku mbĩra-inĩ ĩmwe ya irĩa njega ciitũ. Gũtĩrĩ mũndũ witũ ũngĩkũgĩra mbĩra ya gũthika mũtumia waku.” **7** Iburahĩmu agĩũkĩra akĩĩnamĩra mbere ya Ahiti, andũ acio ene bũrũri. **8** Akĩmeera atĩrĩ, “Angĩkorwo nĩmũwĩkĩrite thike mũtumia wakwa-rĩ, gũthikĩrĩre, na mũthaitanĩre kũrĩ Efroni mũrũ wa Zoharu, **9** nĩguo anyenderie ngurunga ya Makipela, irĩa yake irĩ mũthia-inĩ wa gũthaka gĩake. Mũũrie anyenderie na thogora ũria ũmĩigana, itũke handũ hakwa ha gũthikana gũkũ kwanyu.” **10** Nake Efroni ũcio Mũhiti akarĩte thĩ o hau gatagatĩ-inĩ ka andũ arĩa angĩ; tondũ ũcio agĩcookeria Iburahĩmu akĩũguawo nĩ Ahiti othe arĩa mookĩte kĩhingo-inĩ gĩa itũũra rĩu rĩake. **11** Akĩmwĩra atĩrĩ, “Aca, mwathi wakwa, thikĩrĩra; nĩndakũhe gũthaka kũu, na nĩndakũhe ngurunga ĩyo irĩ thĩnĩ wakũo. Ndakũhe andũ akwa makĩonaga. Thika mũtumia waku.” **12** O rĩngĩ Iburahĩmu akĩĩnamĩra mbere ya andũ acio ene bũrũri, **13** na akĩarĩra Efroni andũ acio makĩũguaga, akĩmwĩra atĩrĩ, “Tĩtika gũthikĩrĩra. Nĩngũrĩha thogora wa gũthaka kũu. Amũkĩra mbeeca kuuma kũrĩ nĩ, nĩgeetha hote gũthika mũtumia wakwa kuo.” **14** Efroni agĩcookeria Iburahĩmu atĩrĩ, **15** “Ta thikĩrĩra, mwathi wakwa; gũthaka kũu kĩngĩuma cekerĩ magana mana ma betha, no rĩrĩ, kũu nĩ kĩ gatagatĩ gaku na nĩ? Thĩĩ ũthike mũtumia waku.” **16** Iburahĩmu agĩtũũkĩra thogora wa Efroni na akĩmũthĩra betha irĩa aagwetete andũ a Ahiti othe makĩũguaga; cekerĩ magana mana cia betha cia mũigana wa gũthimo kĩa onjorithia. **17** Nĩ ũndũ ũcio, gũthaka kĩa Efroni kũu kĩarĩ Makipela hakuĩ na Mamure-gũthaka na ngurunga ĩyo, na mĩtĩ yothe irĩa yarĩ mĩhaka-inĩ ya gũthaka kũu ikĩgarũrĩro **18** Iburahĩmu mbere ya Ahiti othe arĩa mookĩte kĩhingo-inĩ gĩa itũũra rĩu inene. **19** Thuutha wa ũguo, Iburahĩmu agĩthika Sara mũtumia wake ngurunga-inĩ ĩyo yarĩ gũthaka-inĩ kĩa Makipela hakuĩ na Mamure (irĩa irĩ Hebironi), bũrũri-inĩ wa Kaanani. **20** Nĩ ũndũ ũcio gũthaka kũu na ngurunga ĩyo yarĩ kuo ikĩgarũrĩro Iburahĩmu nĩ Ahiti irĩ handũ ha gũthikanaga.

24 Na rĩrĩ, Iburahĩmu aarĩ mũkũrũ na agatĩndĩka mĩaka. Nake Jehova nĩamũrathĩmĩte maündũ-inĩ make mothe. **2** Nake akĩra ndungata irĩa yarĩ nene mũciĩ-inĩ wake, o irĩa yarũgamĩrĩre indo ciothe irĩa

aarī nacio atīrī, “Ta iga guoko gwaku rungu rwa kiero gākwa. **3** Nīngwenda wihite na rītwa rīa Jehova, o we Ngai wa igūrū na Ngai wa thī, atī ndūgethera mūrū wakwa mūtumia kuuma kūrī airitu a Akaanani aya ndūūraga thīnī wao, **4** no nīūgathī būrūrī-inī wakwa na kūrī andū a nyūmba iitū, na wethere mūrū wakwa Isaaka mūtumia kūu.” **5** Ndungata iyo ikīmūūria atīrī, “Ī mūdū-wa-nja ūcio angikaarega gūūka na nī būrūrī-inī ūyū? Ngaacookia mūrūguo būrūrī ūria woihere?” **6** Iburahīmu akīmwīra atīrī, “Menyerera, ndūkanacookie mūrū wakwa kūu! **7** Jehova, o we Ngai wa igūrū ūria wandutire kuuma nyūmba ya baba na kuuma būrūrī ūria ndaciarīrwo na akīnjarīria na akīnjīra na mwihitwa atīrī, ‘Rūciarō rwaku nīngarūhe būrūrī ūyū’ we nīwe ūgaatūma mūrāika wake mbere yaku nīguo ūkoonera mūrū wakwa mūtumia kuuma kuo. **8** Mūdū-wa-nja ūcio angikaarega gūūka nawe-rī, ndūkoohwo nī mwihitwa ūyū wakwa; no ndūkanacookie mūrū wakwa kūu.” **9** Nī ūndū ūcio ndungata iyo ikīiga guoko kwayo rungu rwa kiero kīa Iburahīmu ūcio mwathi wayo, na ikīhīta na mwihitwa harī we kūrīngana na ūhorō ūcio. **10** Ndungata iyo igīcooka ikītoya ngamīra ikūmi cia mwathi wayo na ikūmagarwa ikuite mīthemba yothe ya indo njega kuuma kūrī mwathi wayo. Igīthī igīkinya itūūra rīria Nahoru aatūūraga mwena wa gathigathini-ithūro wa Mesopotamia. **11** Nayo igītūma ngamīra ikome nja ya itūūra hakuhi na gīthima kīa maaī; kwarī kīhwaī-inī rīria andū-a-nja maathīaga gūtaha maaī. **12** Igīcooka ikīhooya, ikiuga atīrī, “Wee Jehova, Ngai wa Iburahīmu mwathi wakwa, tūma ngaacire ūmūthī na ūtuge mwathi wakwa Iburahīmu. **13** Rora, ndūgamite haha gīthima-inī kīa maaī, nao airitu a ene itūūra nī maroka gūtaha maaī. **14** Kūrōtuika atīrī, atī rīria ndīrīra mūrītu atīrī, ‘Ndakūhooya, he ndigithū yaku nyue maaī,’ nake oige atīrī, ‘Nyua na nīngūtahīra o na ngamīra ciaku,’ reke ūcio atuīke nīwe ūthuurīre ndungata yaku Isaaka. Na ūndū ūcio ūtūme nī menyē atī nūūtūgite mwathi wakwa.” **15** Itanarīka kūhooya-rī, Rebeka agīūka akuuite ndigithū kīande-inī. Aarī mūrītu wa Bethueli mūrū wa Milika, ūria warī mūtumia ya Nahoru mūrū wa nyina na Iburahīmu. **16** Mūrītu ūcio aarī mūthaka mūno, mūrītu gathirange; gūtīrī mūdū mūrūme wakomete nake. Agīkūrūka gīthima-inī kīa maaī, akīyūria ndigithū yake maaī, agīcooka akīambata rīngī. **17** Nayo ndungata iyo ikīhīūha ikamūtūnge, na ikīmwīra atīrī, “Ndagūthaiha, he tūū tūnini twa kūnyua kuuma ndigithū-inī yaku.” **18** Nake agīcooka atīrī, “Mwathi wakwa, nyua,” nake akīruta ndigithū mūtwe na ihenya, akīmīnyīta na moko, na akīmūhe maaī. **19** Na aarīka kīmūhe maaī ma kūnyua, agīcooka akiuga atīrī, “Nīngūtahīra ngamīra ciaku, o nacio o nginya ciiganie kūnyua.” **20** Agīkīonorera maaī marīa maaīrī ndigithū yake mūharatī-inī na ihenya, agīcooka agīteng’era gīthima-inī gūtaha maaī mangī, agītaha ma kūgana ngamīra ciake ciothe. **21** Mūdū ūcio akīmwrōrera atekwarīa, nīguo amenye kana Jehova nīagacīrithīte rūgendo rwake kana ndaarūgacīrithīte. **22** Rīria ngamīra ciarīkīrie kūnyua maaī-rī, mūdū ūcio akīruta gīcūhī kīa inīūrū gīa thahabu kīa ūrītū wa nuthu cekerī, na bangirī igīrī cia thahabu cia ūrītū

wa cekerī ikūmi, akīmwikīra. **23** Agīcooka akīmūūria atīrī, “Wee ūrī mwarī wa ū? Ndagūthaiha ta nījīra atīrī, mūcīi gwa thoguo-rī, he handū tūngīrarīra?” **24** Nake akīmūcookeria atīrī, “Nīi ndī mwarī wa Bethueli, mūrū ūria Milika aaciarīire Nahoru.” **25** Nīngī akīmwīra atīrī, “Tūrī na rīya na nyeki nyingī, o na handū wee ūngīrarīra.” **26** Mūdū ūcio akīnamīra thī, akīhooya Jehova, **27** akiuga atīrī, “Jehova arogaatha, o we Ngai wa Iburahīmu mwathi wakwa, o ūcio ūtatigite kuonania ūtugi na wīhokeku wake kūrī mwathi wakwa. Hakwa-rī, Jehova nīandongoretie rūgendo-inī, akanginyia kwa andū a nyūmba ya mwathi wakwa.” **28** Nake mūrītu ūcio agīteng’era, agīthīi akihe andū a nyūmba ya nyina ndeto ūcio. **29** Na rīrī, Rebeka aarī na mūrū wa nyina wetagwo Labani, nake akīmagara ahiūhīte, agīthīi kūrī mūdū ūcio hau gīthima-inī kīa maaī. **30** Rīria onire gīcūhī kīu kīa inīūrū na bangirī irī moko-inī ma mwarī wa nyina, na aigua Rebeka akiuga ūria mūdū ūcio aamwīrite-rī, agīthīi kūrī mūdū ūcio, akīmūkora artūgamite harī ngamīra ciake hakuhi na gīthima kīa maaī. **31** Akīmwīra atīrī, “Ūka tūthīi mūcīi, wee ūrathimītwo nī Jehova. Ūrūgamite haha nja nīkī? Nīhaarīire nyūmba yaku na handū ha ngamīra.” **32** Nī ūndū ūcio mūdū ūcio agītoonya nyūmba, nacio ngamīra ikīaūrwo mīrigo. Ngamīra ikīreherwo rīya na nyeki, nake mūdū ūcio na andū arīa aarī nao makīreherwo maaī ma gīwthamba magūrū. **33** Nīngī akīreherwo irio, nowe akiuga atīrī, “Nīi ndīngīrīa, itambīte kīmwīra ūndū ūria ūndehete gūkū.” Nake Labani akīmwīra atīrī, “Gītwire.” **34** Nake agīkiuga atīrī, “Nīi ndī ndungata ya Iburahīmu.” **35** “Jehova nīarathimīte mwathi wakwa mūno, na nī atongete mūno. Nīamūheete ng’ōndu na ng’ombe, betha na thahabu, ndungata cia arūme na cia andū-a-nja, na ngamīra o na ndigirī. **36** Nake Sara mūtumia wa mwathi wakwa nīamūciarīire kīmwana arī o mūkūrū, nake nīakīheete indo ciake ciothe. **37** Nake mwathi wakwa agītūma ndīhīte akīnjīra atīrī, ‘Ndūkanethere mūrū wakwa mūtumia kuuma kūrī airitu a Akaanani, a gūkū būrūrī ūyū ndūūraga, **38** no ūthīi kūrī nyūmba ya baba na kūrī mūhīrīga wakwa, na ūrutīre mūrū wakwa mūtumia kuo.’ **39** “Nīngī ngīūria mwathi wakwa atīrī, Ī mūdū-wa-nja ūcio angīrega gūūka na nīi?” **40** “Nake akīnjookeria atīrī, ‘Jehova ūria ndūire thīaga mbere yake, nīagatūma mūrāika wake athīi nawe, na atūme rūgendo rwaku rūgaacīre, nīgeetha ūkaarūtira mūrū wakwa mūtumia kuuma kūrī mūhīrīga wakwa na kuuma kūrī andū a nyūmba ya baba. **41** Nīngī wathīi kūrī mūhīrīga wakwa-rī, nīūkohorwo kuuma kūrī mwihitwa wakwa; o na mangīkaarega kīmūnengerana kūrī we, nīūkohorwo kuuma kūrī mwihitwa ūcio wakwa.” **42** Agīthīi na mbere, akiuga atīrī, “Ūmūthī rīria nginyire gīthima-inī kīa maaī, njugire atīrī, ‘Wee Jehova Ngai wa Iburahīmu mwathi wakwa, ūngīenda, ndagūthaiha, gaacīrithia rūgendo rūrū njūkīte. **43** Ta kīone, nūngīi haha gīthima-inī kīa maaī; mūrītu angīūka gūtaha maaī na nīi ndīmwire atīrī, ‘Ītikīra nyue tūū tūnini kuuma ndigithū-inī yaku,’ **44** nake angīnjīra atīrī, ‘Nyua na nīngūtahīra ngamīra ciaku o nacio,’ nīagītūike nīwe mūdū-wa-nja ūria Jehova athuurīre mūrū

wa mwathi wakwa.’ **45** “Itanarikia kũhooya ũguo na ngoro-rĩ, Rebeka oka arĩ na ndigithũ yake kĩande. Nake aikũrũba gĩthima-inĩ kia maai, aataha maai na nii ndamwĩra atĩrĩ, ‘Ndagũthaita he maai nyue.’ **46** “Aaruta ndigithũ yake kĩande o naihenya anjĩra atĩrĩ, ‘Nyua, na nĩngũnyuithia o na ngamĩra ciaku.’ Nĩ ũndũ ũcio ndanyua maai na ahe ngamĩra o nacio. **47** “Na nii ndamũũria atĩrĩ, ‘Ūrĩ mwarĩ wa ũ?’ “Nake anjookeria atĩrĩ, ‘Ndi mwarĩ wa Bethueli mĩrũ wa Nahoru, ũria Milika aamũciarĩre.’ “Na nii ndakĩmwĩkĩra gĩcũhĩ inĩrũ, na bangiri moko, **48** ndacooka ndainamĩrĩra ndahooya Jehova. Ndagatha Jehova, o we Ngai wa Iburahĩmu mwathi wakwa, ũria ũndongoretie na njĩra ũria njagĩrĩru nyonere mĩrũ wa mwathi wakwa mwarĩ wa mĩrũ wa mĩrũ wa nyina nake. **49** Na rĩrĩ, angĩkorwo nĩ mũkuonania ũtugi na wĩhokeku kũrĩ mwathi wakwa, njĩra; na angĩkorwo tĩguo, mĩnjĩre nĩgeetha na nii menye na kũria ngũrora.” **50** Labani na Bethueli magĩcookia atĩrĩ, “Ūndũ ũyũ uumĩte kũrĩ Jehova; ithũ tũngĩgĩkwĩra atĩa? **51** Rebeka nĩwe ũyũ; muoe mũthĩ agatuĩke mũtumia wa mĩrũ wa mwathi waku, o ta ũria Jehova oĩgte.” **52** Rĩra ndungata ya Iburahĩmu yaiguire ũria moigire, ikĩnamĩrĩra, igĩturumithia ũthĩu wayo thĩ mbere ya Jehova. **53** Nĩngĩ ndungata ũyo ikĩruta thahabu, na mathaga ma betha na nguo, na igĩcihe Rebeka; igĩcooka ikĩhe Labani mĩrũ wa nyina, o na nyina, iheo cia goro. **54** Ndongata ũyo na andũ arĩa yarĩ nao makĩria na makĩnyua, na makĩraara kũu ũtũkũ ũcio. Na rĩra mookĩrĩre mũthenya ũyũ ũngĩ rũciĩni tene, ikũiga atĩrĩ, “Rekei ndĩthĩre kũrĩ mwathi wakwa.” **55** No Labani mĩrũ wa nyina na mĩrĩtu, o na nyina, makiuga atĩrĩ, “Reke mĩrĩtu ũyũ aikare na ithũ ta matukũ ikũmi; mũcooke mũthĩ.” **56** No yo ikĩmeera atĩrĩ, “Tigai kũngiria thĩ, kuona atĩ Jehova niagacĩrĩthĩre rũgendo rwakwa. Rekei ndĩthĩre kũrĩ mwathi wakwa.” **57** Nao makiuga atĩrĩ, “Rekei twite mĩrĩtu tũmũurie ũhoro ũcio.” **58** Nĩ ũndũ ũcio magĩta Rebeka, makĩmũria atĩrĩ, “Nĩgũthĩ na mĩndũ ũyũ?” Nake akiuga atĩrĩ, “Nĩngũthĩ.” **59** Nĩ ũndũ ũcio magĩtkĩria Rebeka mwarĩ wa nyina ũcio ethĩre, hamwe na mĩmũrorĩ, na ndungata ya Iburahĩmu na andũ ake. **60** Nao magĩkĩrathima Rebeka makĩmwĩra atĩrĩ, “Mwarĩ wa maitũ, ũroingĩha ũtuĩke nyina wa ngĩrĩ maita ngĩrĩ, naruo rũciarĩ rwaku ndũoigwatĩra ihingo cia thũ ciao.” **61** Nake Rebeka na ndungata ciake, cia andũ-anja, makĩhaarĩra na makĩhaica ngamĩra, na magĩthĩ na mĩndũ ũcio. Nĩ ũndũ ũcio ndungata ũyo ikĩoya Rebeka igĩthĩra. **62** Na rĩrĩ, Isaaka mĩoimite Biri-Lahai-Roi, nĩ ũndũ aatũũraga Negevu. **63** Hwaĩ-inĩ ũmwerĩ, niathĩre na kũu mũgũnda-inĩ agecũũranganie, na aatiira maitho, akĩona ngamĩra ciũkĩte. **64** O nake Rebeka agĩtiira maitho akĩona Isaaka. Akĩuma ngamĩra igũrũ, **65** na akĩũria ndungata ũyo atĩrĩ, “Mĩndũ ũria ũrĩ kũũria mũgũnda ũroka gũtũtũnga nũũ?” Ndongata ũyo igĩcookia atĩrĩ, “Nĩ mwathi wakwa.” Nake Rebeka akĩoya taama wake akĩhumbĩra. **66** Nayo ndungata ũyo ikĩra Isaaka ũria wothē yekĩte. **67** Nake Isaaka agĩtoonya Rebeka hema-inĩ ya nyina Sara, akĩmũhikia. Nĩ ũndũ ũcio agĩtuĩka mũtumia wake, na akĩmwendā; nake Isaaka akĩhoorerio ihooru rĩa gĩkũũ kia nyina.

25 Thuutha ũcio Iburahĩmu nĩ aahikirie mũtumia ũngĩ, wetagwo Keturā. **2** Nake akĩmũciarĩra arĩu atandatũ, na nĩo Zimirani, na Jokishani, na Medani, na Midiani, na Ishibaku na Shua. **3** Jokishani niwe warĩ ithe wa Sheba na Dedani; nacio njiaro cia Dedani nĩcio ciarĩ Aashuri, na Aletushi na Aleumi. **4** Nao arĩu a Midiani maarĩ Efa, na Eferi, na Hanoku, na Abida na Elidaha. Acio othe maarĩ njiaro cia Keturā. **5** Nake Iburahĩmu akĩgaira Isaaka indo ciothe iria aarĩ nacio. **6** No arĩ o muoyo-rĩ, akihe arĩu a thuriya ciake iheo, agĩcooka akĩmeheranĩria na mĩrũri Isaaka magĩthĩ na kũu bũrũri wa irathĩro. **7** Mĩaka yothe irĩa Iburahĩmu aatũũrire muoyo yarĩ mĩaka igana rĩmwe na mĩrongo mũgwanja na itano. **8** Iburahĩmu agĩtuĩkana na agĩkua arĩ mũthũuri mĩnĩaru, arĩ mũkũrũ na akaingĩha mĩaka, agĩthikwo hamwe na andũ ao arĩa maakuĩte. **9** Nao arĩu ake, Isaaka na Ishumaeli, makĩmũthika ngurunga-inĩ ya Makipela hakuĩ na Mamure, gĩthaka-inĩ kia Efironi mĩrũ wa Zoharu ũria Mũhiti, **10** gĩthaka kĩria Iburahĩmu aagũrĩte kuuma kũrĩ Ahiti. Hau niho Iburahĩmu aathikĩrwo hamwe na Sara mũtumia wake. **11** Thuutha wa gĩkũũ kia Iburahĩmu-rĩ, Ngai niarathimire mĩrũri Isaaka ũria watũũraga hakuĩ na Biri-Lahai-Roi. **12** Ūyũ nĩguo ũhoro wa Ishumaeli mĩrũ wa Iburahĩmu, ũria waciariwo Iburahĩmu nĩ Hagari ũria Mũmisiri, ndungata ya Sara. **13** Maya nĩmo marĩtwa ma arĩu a Ishumaeli, maandikĩtwo kũringana na ũria maarũmanĩrĩre gũciarwo: Irigithathi rĩa Ishumaeli rĩarĩ Nebaiothu, rikarũmĩrĩro nĩ Kedari, na Adubeeli, na Mibisamu, **14** na Mishima, na Duma, na Masa, **15** na Hadadi, na Tema, na Jeturu, na Nafishu, na Kedema. **16** Acio nĩo maarĩ arĩu a Ishumaeli, na macio nĩmo marĩtwa ma aathani ikũmi na eerĩ a mĩhĩrĩga yao kũringana na kũria maatũũraga na kambĩ ciao. **17** Mĩaka yothe irĩa Ishumaeli aatũũrire muoyo yarĩ mĩaka igana rĩmwe na mĩrongo itatũ na mũgwanja. Agĩcooka agĩtuĩkana agĩkua, na agĩthikwo hamwe na andũ ao arĩa maakuĩte. **18** Njiaro cia Ishumaeli igĩtũra kuuma Havila ngĩnya Shuri, gũkũhĩ na mũhaka wa Misiri werekeire bũrũri wa Ashuri. Nao magĩtũra na rũmena na arĩu arĩa angĩ othe a ithe wao. **19** Ūyũ nĩguo ũhoro wa Isaaka mĩrũ wa Iburahĩmu. Iburahĩmu nĩwe waciariwe Isaaka, **20** nake Isaaka aarĩ na mĩaka mĩrongo ina rĩria aahikirie Rebeka, mwarĩ wa Bethueli ũria Mũsuriata wa Padani-Aramu, na aarĩ mwarĩ wa nyina na Labani ũria Mũsuriata. **21** Isaaka agĩthaita Jehova nĩ ũndũ wa mũtumia wake tondu aarĩ thaata. Nake Jehova akĩgũga mahooya make, na Rebeka mũtumia wake akĩgĩa nda. **22** Natuo twana tũu tũkĩganĩra kũu nda yake, nake akĩyũria atĩrĩ, “Ūndũ ũyũ ũrekika kũrĩ nĩ nĩkĩ?” Nĩ ũndũ ũcio agĩthũ gĩtũũria ũhoro harĩ Jehova. **23** Nake Jehova akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndũrĩrĩ igĩrĩ irĩ nda yaku, na andũ a mĩthemba rĩrĩ kuuma nda yaku nĩmagatigithanio; gĩthemba kimwe nĩgĩgakĩria kĩria kĩngĩ hinya, na ũria mũkũrũ niagatungatĩra ũria mũnini.” **24** Na rĩria ihinda rĩake rĩakinyire rĩa gũciara, agĩkorwo nĩ tũhĩ twa mahatha aarĩ natuo nda. **25** Karĩa kaambire gũciarwo kaarĩ gatune na mwĩrĩ wako wothē wahaanaga ta nguo ya maguoya; tondu ũcio magĩgatua Esaũ. **26** Thuutha ũcio mĩrũ wa nyina agĩciarwo guoko gwake kũnyitĩte ndiira ya Esaũ; tondu ũcio agĩtũuo Jakubu. Isaaka

aari na miaka mirongo itandatū rirīa Rebeka aaciirire twana tūu. **27** Natuo tūmwana tūu tūgikūra, nake Esaū agitūka mūgūmī mūūgī, mūdū wa werū, no Jakubu aari mūdū mūhooreri, waikaraga hakuhi na mūcī. **28** Isaaka eendete Esaū tondū nī eendete nyama cia ūgūmī, no Rebeka eendete Jakubu. **29** Mūthenya ūmwe Jakubu niarugaga gitoero kia ndengū ndune, nake Esaū agitūka kuuma werū-inī ahūtī mūno. **30** Akīra Jakubu atīrī, “Ta he gitoero kīu ūraruga! Ndī mūhūtu mūno!” (Nīkīo gīatūmire acooke gwitwo Edomu.) **31** Jakubu akīmūcookeria atīrī, “Amba ūnyenderie ūrigithathi waku!” **32** Nake Esaū akiuga atīrī, “Ngirie gūkuu, ūrigithathi ūyū ūkaang’una na kī?” **33** No Jakubu akīmūwira atīrī, “Amba wihite kūrī nīi.” Nake akīhīta na mwīhitwa, akienderia Jakubu ūrigithathi wake. **34** Nake Jakubu akihe Esaū mūgate na gitoero kia ndengū. Nake akīria na akīnyua, agīcooka agītūkīra agītīhīra. Tondū ūcio Esaū akīnyarara ūrigithathi wake.

26 Na rīrī, nī kwagīre ng’aragu īngī būrūrī-inī ūcio, tīga rīra ya mbere ya hīndī ya Iburahīmu, nake Isaaka agītīhī Gerarī kūrī Abimeleku mūthamaki wa Afilīstī. **2** Jehova akīumīrīra Isaaka, akīmūwira atīrī, “Ndūgaikūrūke ūthīi Misiri; tūura būrūrī o ūria ndrīkwīra ūtūūre. **3** Ikara būrūrī-inī ūyū kwa ihīnda, na nīngūkorwo hamwe nawe na nīngūkūrathīma. Nīgūkorwo nīwe na njīaro ciaku ngūhe mabūrūrī maya mothe na hīngie mwīhitwa ūria ndehītere kūrī thoguo Iburahīmu. **4** Nīngatūma njīaro ciaku cīngīhe ta njata cia matu-inī na nīngamahe mabūrūrī maya mothe, na nī ūndū wa rūciarō rwaku, ndrūrīrī ciothe cia thī nīkarathimwo, **5** tondū Iburahīmu nīanjathīkīre na akīrūmia ūria ndendaga, akīrūmīrīra maathani makwa, na matuīro makwa ma kūrūmīrīrwo, na mawatho makwa.” **6** Nī ūndū ūcio Isaaka agītīkara o kūu Gerarī. **7** Rīria andū a kūu maamūrīrie ūhoro wa mūtumia wake-rī, we akiuga atīrī, “Nī mwarī wa baba,” tondū nīetīgīrie kuuga, “Nī mūtumia wakwa.” Eeciirīrie atīrī, “Andū a gūkū mahota kūnjūrāga nī ūndū wa Rebeka, tondū aarī mūthaka.” **8** Na thuutha wa Isaaka arīkītīe gūikara kūu kahīnda karaihu-rī, Abimeleku mūthamaki wa Afilīstī nīacūtīhīrīrie nja na ndrīca, nake akīona Isaaka akīhambata mūtumia wake Rebeka. **9** Nī ūndū ūcio Abimeleku agītūmanīra Isaaka, akīmūūria atīrī, “Tī-itherū ūyū nī mūtumia waku! Nī kīi gīatūmire uuge atī, ‘Ūyū nī mwarī wa baba?’” Isaaka akīmūcookeria atīrī, “Tondū ndeciirīrie ndahota kūrūragwo nī ūndū wake.” **10** Nīngī Abimeleku akīmūūria atīrī, “Nī atīa ūguo ūtwīkīte? Ī mūdū mūrūme ūmwe wa gūkū angīrakorīrwo akomete na mūtumia waku, nawe ūgītūme tūnyīitwo nī ihītīa?” **11** Nī ūndū ūcio Abimeleku akīruta watho kūrī andū othe, akiuga atīrī, “Mūdū o na ūrīkū ūngītīhīna mūdū ūyū kana mūtumia wake no kūrūragwo akooragwo.” **12** Nake Isaaka akīhaanda irio būrūrī ūcio, na mwaka o ro ūcio akīgetha maita igana, tondū Jehova nīamūrathimire. **13** Nake Isaaka agītonga, naguo ūtonga wake ūgītīhī o ūkīngīhaga o ngīnya agītonga mūno. **14** Aarī na ndūūru nīngīe cia mbūrī na cia ng’ombe, na ndungata nīngī, o ngīnya Afilīstī makīmūtūgūra ūru. **15** Tondū ūcio, ithīma irīa ciothe ndungata cia ithe cienjete hīndī ya

ithe Iburahīmu-rī, Afilīstī magīcīthīka, magīcyīuria tūrī. **16** Nīngī Abimeleku akīra Isaaka atīrī, “Ūkīra ūthīi, ūtweherere, tondū nīngīte na hīnya mūno gītūkīra.” **17** Nī ūndū ūcio Isaaka agītīhaama, akīheera kūu, agītīhī kwamba hema Gītūamba-inī kīa Gerarī, na agītūūra kuo. **18** Isaaka agītīhīkūrīa ithīma irīa cienjetwo hīndī ya ithe Iburahīmu, o ūcio Afilīstī maathīkīte thuutha wa Iburahīmu gūkuu, na agīcīta marītīwa o marīa ithe aacihe. **19** Na rīrī, ndungata cia Isaaka nīcīnjire kūu gītūamba-inī na igīkora gītīhīma kīa maaī mega kuo. **20** No rīrī, arīthī a Gerarī makīnegenania na arīthī a Isaaka, makīmeera atīrī, “Maaī maya nī maitū!” Nake agītīa gītīhīma kīu Eseku, tondū nīmakararānīrie nake. **21** Nīngī ndungata ūcio ciake ikīenja gītīhīma kīngī, no-o nakīo makīnegenanīria, nake Isaaka agītīta Sītīna. **22** Nake agītīhaama kūu, agītīhī akīenja gītīhīma kīngī, na matīanegeganīrie na mūdū. Nake agītīta Rehobothu, akiuga atīrī, “Rīu Jehova nīatūheete ūikaro mūganu, na nītūgūtīheeremera būrūrī-inī ūyū.” **23** Agīcooka akīuma kūu, agītīhī Bīrīshība. **24** Ūtukū ūcio aakīnyire kūu, Jehova akīmūmīrīra, akīmūwira atīrī, “Nī nīi Ngai wa thoguo Iburahīmu. Ndūkanetīgīre, tondū ndī hamwe nawe; nīngūkūrathīma na nīngīhīe njīaro ciaku nī ūndū wa Iburahīmu ndungata yakwa.” **25** Isaaka agītīka kīgongona kūu, na agīkaira rītīwa rīa Jehova. Akīamba hema yake o kūu, nacio ndungata ciake ikīenja gītīhīma o kuo. **26** Hīndī iyo Abimeleku agītīhī kūrī Isaaka oīmīte Gerarī, marī na Ahuzathu ūria wamūtāaraga, na Fīkolu mūnene wa ita ciake. **27** Isaaka akīmooria atīrī, “Muoka kūrī nīi nīki, kuona atī nīmwhītūūre na mūkīnyingata?” **28** Nao makīmūcookeria atīrī, “Nītūonete hatarī nganja atī Jehova arī hamwe nawe, na nī ūndū ūcio tuoiga atīrī, ‘Nī kwagītīre tūgīe na mwīhitwa wa ūguano gatagatī gaitū’ īi, gatagatī gaitū nawe. Reke tūgīe na kīrīkanīro nawe, **29** atī ndūgatīwīka ūūru, o ta ūria o na itūhū tūtaagūtīhīnīrie, no hīndī ciothe twagwīkaga wega, na tūgīkumagarīa ūthīi na thayū. Na rīu nīūrathīmītwo nī Jehova.” **30** Isaaka akīmarugītīhīria iruga, nao makīria na makīnyua. **31** Mūthenya ūyū ūngī, rūcīnī tene, andū acio na Isaaka makīhītanīra mwīhitwa mūdū na ūria ūngī. Isaaka agīcooka akīmōimagarīa, magītīhīra, makīmūtīga na thayū. **32** Mūthenya o ro ūcio maathīre, ndungata cia Isaaka igītīka, ikīmūwira ūhoro wa gītīhīma kīrīa cienjete, ikīuga atīrī, “Nītīwakīnyīra maaī!” **33** Nake agītīa gītīhīma kīu Shība, na ngīnya ūmūthī itūūra rīu rītūūrāga rītītagwo Bīrīshība. **34** Esaū aakīnyīa mīaka mīrongo īna, akīhīkia Judīthī mwarī wa Beerī ūria Mūhītī, o na nīngī akīhīkia Basemathu mwarī wa Elonī ūria Mūhītī. **35** Nao magītīuka kīhūmo gīa kīeha kūrī Isaaka na Rebeka.

27 Rīria Isaaka aakūrīre na maitō make makīaga hīnya ūndū atangāhotire kuona-rī, agītūmanīra Esaū mūrīū wake ūria mūkūrū, akīmūwira atīrī, “Mūrū wakwa.” Nake Esaū akīmūcookeria atīrī, “Nīi ūyū haha.” **2** Isaaka akīmūwira atīrī, “Rīu nīi ndī mūkūrū na ndīū nī mūthenya ūria īngīkua. **3** Rīu-rī, oya īndo ciaku cia ūgūmī; ūta na mīgū yaku, na uumagare ūthī werū-inī ūkangūmīre nyamū cia gītīhaka. **4** Thondekera irio njega

iria nyendete na ūndehere ndie, nigeetha ngūrathime na kīrathimo giakwa itanakua.” **5** Na rīrī, Rebeka agikorwo nīathikīrīrie Isaaka akīhe mūrīū Esau ūhoro ūcio. Na rīrīa Esau aathiire weru-inī kūguīma nyamū nīguo amīinūkie-rī, **6** Rebeka akīra mūrīū Jakubu atīrī, “Nī ndaigua thoguo akīra Esau mūrū wa nyūkwa atīrī, **7** ‘Ndehere nyamū ya kūguīma na ūthondekere irio njega ndie, nigeetha ngūrathime na kīrathimo giakwa ndī mbere ya Jehova itanakua.’ **8** Rīu, wee mūrū wakwa-rī, thikīrīria wega na wīke ūrīa ngūkwīra: **9** Thīī rūuru-inī rwa mbūrī ūndehere tūūrī twīrī twa mbūrī tūrīa twega biū, nīguo thondekere thoguo irio njega, o ta ūrīa endaga ithondekwo. **10** Ūcooke ūcioe ūcitwarīre thoguo arīe nigeetha akūrathime na kīrathimo giake atanakua.” **11** No Jakubu akīra nyina Rebeka atīrī, “Esau mūrū wa maitū nī wa mwīrī ūrī guooya, na mwīrī wakwa ndūrī guooya. **12** Ī baba angīthaambata? Ingīonekana ngīmūheenia na nī ndīreherere kīrumi handū ha kīrathimo.” **13** Nyina akīmwīra atīrī, “Mūrū wakwa, reke kīrumi kīu kīnjookerere, wee īka o ūrīa ndīrakwīra; thīī ūndehere tūūrī tūu.” **14** Nī ūndū ūcio Jakubu agīthīī, akīgīra tūūrī, na agītūrehere nyina, nake agīthondeka irio njega o ta iria ithe eendete. **15** Ningī Rebeka akīoya nguo iria ciarī njega cia Esau mūrīū wake ūrīa mūkūrū iria aarī nacio nyūmba agīchumba Jakubu mūrīū wake ūrīa mūnini. **16** Agīcooka akīhumbīra moko make na ngingo kūrīa gūtaarī guooya na njūūa cia tūūrī tūu. **17** Agīcooka akīnengera Jakubu mūrīū wake irio icio ciarī njega na mūgate ūrīa aathondekete. **18** Nake Jakubu agīthīī kūrī ithe, akiuga atīrī, “Baba.” Nake Isaaka agīcooka atīrī, “Nī ūyū, mūrū wakwa; wee nīwe ū?” **19** Jakubu akīra ithe atīrī, “Nī nī Esau mūrīū waku wa irigithathi. Njīkīte o ta ūrīa ūnjīrīre. Ndagūthaita wītīre ūrīe nyama imwe cia ūguīmi wakwa nigeetha ūndathime na kīrathimo giaku.” **20** Nake Isaaka akīrīa mūrīū atīrī, “Mūrū wakwa, kaī waciona narua atīa?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Nī tondū Jehova Ngai waku nīaheire ūhootani.” **21** Ningī Isaaka akīra Jakubu atīrī, “Ta ūka hakuhī mūrū wakwa, nīguo ngūhambate menyē kana ti-itherū nīwe Esau mūrū wakwa kana tīguo.” **22** Nī ūndū ūcio Jakubu agīkuhīrīria ithe Isaaka, nake akīmūhambata, akiuga atīrī, “Mūgambo nī wa Jakubu, no moko nī ma Esau.” **23** Na ndaigana kīmūkūrāna tondū moko make maarī na guoya ta ma mūrū wa nyina Esau; nī ūndū ūcio akīmūrathima. **24** O rīngī akīmūrīa atīrī, “Ti-itherū nīwe mūrū wakwa Esau?” Nake agīcooka atīrī, “Ī nī nī.” **25** Agīcooka akīmwīra atīrī, “Mūrū wakwa ndehere nyama imwe cia ūguīmi waku ndie nigeetha ngūrathime na kīrathimo giakwa.” Jakubu akīmūnehera nake akīrīa, na akīmūrehera ndībei na akīnyua. **26** Ningī ithe Isaaka akīmwīra atīrī, “Mūrū wakwa, ūka haha ūmumunye”. **27** Nake agīthīī harī we na akīmūmumunya. Rīrīa Isaaka aiguirē kīheera kīa nguo ciake, akīmūrathima, akiuga atīrī, “Hī, kīheera kīa mūrū wakwa nī ta kīheera gīa gīthaka kīrīa kīrathimitwo nī Jehova. **28** Ngai arokūhe ime rīa igūrū o na ūnoru wa thī, na ūingī wa ngano na wa ndībei ya mūhīhano. **29** Ndūrīrī irogūtungatagīra nayo mīhīrīga ya andū ikūinamagīrīre. Tuīka mwathi wa arīū a thoguo, nao arīū a nyūkwa marokūinamagīrīra.

Arīa mangīkūrūma na kīrumi marocookererwo nīkīo, nao arīa magaakūrūma marorathimago.” **30** Na rīrī, Isaaka aarīka kīmūrathima na Jakubu aarīka kuuma harī ithe o ro ūguo-rī, mūrū wa nyina Esau agīka kuuma kūguīma. **31** O nake agīthondeka irio njega na agīcīrehere ithe. Agīcooka akīmwīra atīrī, “Baba, wītīre ūrīe nyama imwe cia ūguīmi wakwa nigeetha ūndathime na kīrathimo giaku.” **32** Nake ithe Isaaka akīmūrīa atīrī, “We nīwe ū?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Nī nī Esau, mūrū waku wa irigithathi.” **33** Isaaka agīkīnaina mūno akīūrīa atīrī, “Nūū ūcio ūngī ūkūguīmīte, na andehera nyama? Ndacīria o ro rīu ūtanooka, na ndamūrathima, na ti-itherū nī mūrathime.” **34** Rīrīa Esau aiguirē ciugo cia ithe, agītumūka na kīrīro kīnena na kīa ruo, akīra ithe atīrī, “Ndaathima! O na nī baba ndaathima!” **35** No ithe akīmwīra atīrī, “Mūrū wa nyūkwa okire na wara, aheenia, na oya kīrathimo giaku.” **36** Esau akiuga atīrī, “Gīthī nī ma nīkīo etagwo Jakubu? Arī kūūheenia maita maya meerī; nīore ūrigīthathi wakwa, na rīu nīoya kīrathimo giakwa!” Agīcooka akīūrīa ithe atīrī, “Ndūnandīgīria kīrathimo o na kīmwe?” **37** Isaaka agīcookeria Esau atīrī, “Ndīmūtīure mwathi waku na andū ao othe ndaamatua ndungata ciake, na ndamūhe ngano na ndībei ya mūhīhano imūtūūrāgie. Nī ūndū ūcio nī atīa ingīhota gūgwīkīra, mūrū wakwa?” **38** Esau akīūrīa ithe atīrī, “Baba, ndūrī na kīrathimo o na kīmwe ūndīgīrīe? Ndaathima o na nī, baba!” Na hīndī ūyo Esau akīrīra anīrīre. **39** Nake ithe Isaaka akīmūcookeria atīrī, “Wee ūgaatūūrāga kūrīahu na ūnoru wa thī, kūrīahu na ime rīrīa rīumaga igūrū. **40** Ūgaatūūrāgio nī rūhīū rwa njora na nīūgatungataga mūrū wa nyūkwa. No rīrī, rīrīa ūkaaremwo nīgūkīrīrīria-rī, nīūkeruta icookī rīake ngingo, ūrīte.” **41** Esau agīthūra Jakubu nī ūndū wa kīrathimo kīu aaheirwo nī ithe. Nake akiuga na ngoro atīrī, “Matukū ma gūcakaīra baba makīrīrī gūkīnyā; maathira nīguo ngooraga mūrū wa maitū Jakubu.” **42** Rīrīa Rebeka eerirwo ūrīa Esau mūrīū ūcio wake mūkūrū oigīte, agītūmanīra Jakubu mūrīū wake ūrīa mūnini, akīmwīra atīrī, “Esau mūrū wa nyūkwa arehoerīa marakara na gwīcīrīa ūrīa egūkūūrāga. **43** Rīu mūrū wakwa-rī, īka o ūrīa ngūkwīra. Thīī o ro rīu ūūrīre Harani, kwa mūrū wa maitū Labani. **44** Nawe ūikare nake kwa ihinda ngīnyā mang’ūrī ma mūrū wa nyūkwa mahūahūe. **45** Rīrīa mūrū wa nyūkwa agaatiga gūkūrakarīra, na ariganīrwo nī ūrīa wamwīkīre-rī, nīngagūtūmanīra ūcooke mūcī. Ingīkūrwo nī inyuī mūrī eerī mūthenya o ro ūmwe nīkī?” **46** Ningī Rebeka akīra Isaaka atīrī, “Nīnogetio nī mūtūūrīre nī ūndū wa andū-a-nja aya a Ahīti. Jakubu angīhikanīa kuuma kūrī andū-a-nja aya a Ahīti a būrīrī ūyū-rī, ta andū-a-nja aya Esau ahīkīte-rī, hatīrī bata wa gūtūūra muoyo.”

28 Tondū ūcio, Isaaka agīta Jakubu akīmūrathima na akīmwatha, akīmwīra atīrī, “Ndūkanahīkie mūdū-wa-nja wa kuuma gūkū Kaanani. **2** Ūkīra ūthīū Padani-Aramu, kwa nyūmba ya Bethueli ithe wa nyūkwa. Wīcarīrīe mūtumīa kuuma kūrī arītu a Labani, mūrū wa nyina na nyūkwa. **3** Ngai Mwene-Hīnyā-Wothe arokūrathima na atūme ūciarane mūno na ūingīhe o ngīnyā ūgaatūka rūrīrī rwa andū aingī.

4 Ngai arokũhe kĩrathimo kĩrĩa aaheire Iburahĩmu hamwe na njiaro ciaku, nĩgeetha wĩgwatĩre bũrũri ũyũ ũratũũra rĩu ũrĩ ta mũgeni, o bũrũri ũyũ Ngai eefĩre Iburahĩmu.” 5 Isaaka akĩra Jakubu athĩ, nake agĩthĩ Padani-Aramu kwa Labani mũrũ wa Bethueli ũrĩa Mũsuriata, mũrũ wa nyina na Rebeka, nyina wa Jakubu na Esaũ. 6 Na rĩrĩ, Esaũ nĩamenyire atĩ Isaaka nĩarathimĩte Jakubu na akamũtũma Padani-Aramu akahikanie kuo, na atĩ rĩria aamũrathimire nĩamwathire, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndũkanahikie mũndũ-wa-nja wa kuuma gũkũ Kaanani.” 7 O na akĩmenya atĩ Jakubu nĩathĩkiire ithe na nyina na nĩathiite Padani-Aramu. 8 Ningĩ Esaũ agĩkũũrana atĩ andũ-a-nja acio a Ahitĩ matiakenagia ithe, Isaaka; 9 nĩ ũndũ ũcio, agĩthĩ gwa Ishumaeli na akĩhikia Mahalathu, mwarĩ wa nyina na Nebaiothu, mũirĩtu wa Ishumaeli mũrĩu wa Iburahĩmu, akĩmuongerera harĩ atumia arĩa angĩ aarĩ nao. 10 Jakubu oima Birishiba aathiire erekeire Harani. 11 Na aakinya handũ hana-rĩ, akĩraarĩra ho tondũ rĩua nĩ rĩathũite. Akĩoya ihiga rĩmwe hau, agĩtiira narĩo mĩtwe nĩguo akome. 12 Nake akĩroota, akĩona ngathĩ ĩturumĩte thĩ, na mũthia wayo ũgakinya igũrũ matu-inĩ, nao araiika a Ngai mambataga magĩkũrũkaga nayo. 13 Jakubu akĩona Jehova arĩgamĩte igũrũ rĩa ngathĩ ĩyo akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ nĩ Jehova, Ngai wa thoguo Iburahĩmu na Ngai wa Isaaka. Bũrũri ũyũ ũkomete nĩngakũhe, wee hamwe na njiaro ciaku. 14 Njiaro ciaku ikaingĩha ta rũkũngũ rwa thĩ, na nĩugatabũrũka na mwena wa ithũuro, na mwena wa irathĩro, na wa gathigathini, o na wa gũthini. Andũ a mĩhĩriga yothe ya thĩ nĩmakarathimwo nĩ ũndũ waku, na nĩ ũndũ wa rũciarĩ rwaku. 15 Na nĩ ndĩ hamwe nawe, na nĩndikũmenyagĩra kũria guothe ũrĩthiia, na nĩngagũcokia bũrũri ũyũ. Ndigagũtĩngania nginya ngaahingia maũndũ marĩa ndakwĩra.” 16 Rĩria Jakubu ookĩrĩre, agĩciiria atĩrĩ, “Ti-itherũ Jehova arĩ handũ haha, na ndikũũ.” 17 Agĩkĩguwa guoya, akiuga atĩrĩ, “Kai handũ haha nĩ ha kũmakania-ĩ Haha niho nyũmba ya Ngai; na gĩkĩ nĩkĩo kihingo kia igũrũ-kwa-Ngai.” 18 Mũthenya ũyũ ũngĩ rũciinĩ tene, Jakubu akĩoya ihiga rĩria etiirĩre narĩo mĩtwe, akĩrĩrũgamia ta gĩtugĩ, akĩrĩrĩrĩria maguta. 19 Agĩcokia agĩta handũ hau Betheli, o na gũtuika mbere ĩyo itũũra rĩu rĩetago Luzu. 20 Ningĩ Jakubu akĩhĩta na mwĩhĩta, akiuga atĩrĩ, “Ngai angĩkorwo hamwe na nĩ, na aamenyerere rũgendo-inĩ rũrũ ndĩrathĩ, na aaheage irio cia kũria na nguwo cia kwĩhumba, 21 nĩguo ngaacooka nyũmba-inĩ ya baba na thayũ-rĩ, Jehova nĩagatuĩka Ngai wakwa, 22 narĩo ihiga rĩrĩrĩ ndaarũgamia ta gĩtugĩ rĩgaatuĩka nyũmba ya Ngai, na kĩria o gĩothe ũkaahe, nĩngakũhe gĩcunjĩ gĩa ikũmi.”

29 Thuutha ũcio Jakubu agĩthĩ na mbere na rũgendo rwake, agĩkinya bũrũri wa andũ a mwena wa irathĩro. 2 Na rĩrĩ, akĩona gĩthima werũ-inĩ, na ndũuru ithatũ cia mbũri ikomete hakuĩ nakĩo, tondũ cianyũthagio maaĩ kuuma gĩthima-inĩ kiu. Narĩo ihiga rĩria rĩakunikĩte mũromo wa gĩthima kũ rĩarĩ inene mũno. 3 Na ndũuru ciothe ciarĩkia kũrũngana hau, arĩithi nao maagaragaragia ihiga rĩkeherio mũromo-

inĩ wa gĩthima, makahe ndũuru maaĩ. Magacooka magacookia ihiga handũ harĩo mũromo-inĩ wa gĩthima. 4 Jakubu akĩũria arĩithi acio atĩrĩ, “Ariũ a baba, muumĩte kũ?” Nao makĩmũcokeria atĩrĩ, “Tuumĩte Harani.” 5 Akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ mũũĩ Labani mũrũ wa Nahoru?” Nao magĩcokia “ĩ, nĩ tũmũũ.” 6 Ningĩ Jakubu akĩmooria atĩrĩ, “No mwega?” Makiuga atĩrĩ, “ĩ, nĩ mwega. Na rĩrĩ, mwarĩ Rakeli-rĩ, nĩwe ũrĩa ũroka na ng’ondũ.” 7 Nake Jakubu akĩmeera ũũ, “Atĩrĩrĩ, rĩua rĩrĩ o igũrũ; na ti ihinda rĩa gũcokanĩrĩria ndũuru. Hei ng’ondũ maaĩ, mũcooke mũthĩ mũgacĩrĩthie.” 8 Nao makĩmũcokeria atĩrĩ, “Tũtingĩka ũguo o nginya ndũuru ciothe icokanĩrĩrio, narĩo ihiga rĩgaragario kuuma mũromo wa gĩthima, tũcooke tũhe ng’ondũ maaĩ.” 9 O akĩmaragĩria-rĩ, Rakeli agĩkinya na ng’ondũ cia ithe, tondũ aarĩ mũrĩthi. 10 Rĩria Jakubu onire Rakeli mwarĩ wa Labani, mũrũ wa nyina na nyina, na ng’ondũ cia Labani, agĩthĩ, akĩgaragaria ihiga, akĩrĩheheria mũromo-inĩ wa gĩthima na akihe ng’ondũ cia mamawe maaĩ. 11 Ningĩ Jakubu akĩmumunya Rakeli, na akĩrĩra anĩrĩre. 12 Jakubu nĩeerĩte Rakeli atĩ nĩ metainwo na ithe, na atĩ aarĩ mũrũ wa Rebeka. Nĩ ũndũ ũcio Rakeli agĩteng’era akĩra ithe ũhorĩ ũcio. 13 Labani araiika kũigua ũhorĩ wa Jakubu, mũrũu wa mwarĩ wa nyina wa nyina, akĩhũha agĩthĩ kũmũtĩnga. Akĩmũhĩmbĩria akĩmũmumunya, na akĩmũtwarĩ mũciĩ, na arĩ kũu mũciĩ Jakubu akihe Labani ũhorĩ ũcio wothĩ. 14 Nake Labani akĩmwĩra atĩrĩ, “Ti-itherũ, ũrĩ wa mũthiimo wakwa na thakame yakwa.” Thuutha wa Jakubu gũikara nake mweri mũgima, 15 Labani akĩmũria atĩrĩ, “Ūrĩndutagĩra wira o ũguo tũhũ tondũ ũrĩ wa mbarĩ ciitũ? Njĩra mũcaara ũria ũkwenda.” 16 Na rĩrĩ, Labani aarĩ na airĩtu eerĩ; ũria mũkũrũ eetagwo Lea, nake ũria mũnini eetagwo Rakeli. 17 Lea aarĩ na maitho mataarĩ na hinya, no Rakeli oombĩtuo arĩ kĩrĩorerwa na aarĩ mũthaka. 18 Jakubu eendete Rakeli, nake akiuga atĩrĩ, “Nĩngũgũtungatĩra mĩaka mũgwanja, ũndĩhe na kũũhe Rakeli, mwarĩguo ũria mũnini.” 19 Labani agĩcokia atĩrĩ, “Nĩ kaba ndĩmũheanĩte kũri we gũkĩra ndĩmũhe mũndũ ũngĩ. Ikara gũkũ na nĩ, ũndungate.” 20 Nĩ ũndũ ũcio Jakubu agĩtungata mĩaka mũgwanja nĩguo aheo Rakeli, no harĩ we yarĩ o ta matukũ manini nĩ ũndũ wa ũria aamwendete. 21 Mĩaka ĩyo yathira Jakubu akĩra Labani atĩrĩ, “Rĩu kĩĩhe mũtumia wakwa ndĩmũhĩkie, tondũ nĩndĩrarĩkirie ihinda rĩakwa rĩa gũtungata.” 22 Nĩ ũndũ ũcio Labani agĩkũũngana andũ a kũu othe, akĩmarugĩra iruga. 23 No rĩria hwaĩ-inĩ wakinyire-rĩ, akĩoya mwarĩ Lea, akĩmũnengera Jakubu, nake Jakubu agĩkoma nake. 24 Ningĩ Labani akĩheana Zilipa, ndungata yake ya mũirĩtu kũrĩ mwarĩ ĩmũtungatagĩre. 25 Na gwakĩa rũciinĩ-rĩ, Jakubu akĩona atĩ aaheetwo Lea! Tondũ ũcio Jakubu akĩũria Labani atĩrĩ, “Hĩ nĩ atĩa ũũ wanjĩka? Gĩthĩ ndĩragũtungatagĩra nĩ ũndũ wa Rakeli? Ūũheenetie nĩkĩ?” 26 Labani akĩmũcokeria atĩrĩ, “Ti mũtugo witũ gũkũ kũheana mũirĩtu ũria mũnini ahike mbere ya ũria mũkũrũ: 27 Rĩkia kũmia kĩa mũirĩtu ũyũ wahikia, na nĩtĩgũcokia tũkũhe o na ũcio ũngĩ mũnini, nawe ũndutĩre wĩra mĩaka ĩngĩ mũgwanja.” 28 Nake Jakubu agũka o ũguo. Akĩrĩkia kũmia kĩa Lea, nake Labani akĩmũnengera mwarĩ Rakeli atũike mũtumia wake. 29 Labani akĩheana Bilihĩ, ndungata

yake ya mūrītu, kūrī Rakeli imūtungatagire. **30** Jakubu agikoma na Rakeli o nake, na akīenda Rakeli gūkīra Lea. Na akīrutīra Labani wīra miaka īngī mūgwanja. **31** Rīrīa Jehova onire atī Lea ndendeetwo-rī, akīhingūra nda yake, no Rakeli aarī thaata. **32** Lea akīgīa nda na agīciara kahīi. Nake agīgātua Rubeni, akiuga atīrī, “Nī tondu Jehova nīonete mīnyamaro yakwa. Ti-itherū, rīu mūthuuri wakwa nīekūyenda.” **33** Na akīgīa nda rīngī, na rīrīa aaciariere kahīi, akiuga atīrī, “Tondū Jehova nīaiguire atī ndrīrī mwende-rī, nīaheete gaka o nako.” Nake agīgātua Simeoni. **34** O rīngī akīgīa nda na rīrīa aaciariere kahīi, akiuga atīrī, “Ihinda rīrīrī mūthuuri wakwa no ekwīohania na nīi tondu nīndīmūciariere ihīi ithatū.” Nī undū ūcio agīgātua Lawi. **35** Agīcooka akīgīa nda rīngī, agīciara kahīi kangī, akiuga atīrī, “Ihinda rīrīrī nī ngūgooca Jehova.” Nī undū ūcio agīgātua Juda. Agīcooka akīrīgama kūgīa ciana.

30 Rīrīa Rakeli onire atī ndaraciariira Jakubu ciana-rī, akīgūira mwarī wa nyina ūru. Nī undū ūcio akīira Jakubu atīrī, “He ciana kana ngue!” **2** Jakubu akīrarakio nī Rakeli akīmūria atīrī, “Kaarī nīi ndī ithenya rīa Ngai ūria ūkūimite ciana?” **3** Rakeli akīmwīra atīrī, “Biliha ndungata yakwa ya mūrītu rīrī haha; koma nayo nīgeetha īnjarīre ciana, na nīi ngē na nyūmba na undū wayo.” **4** Nī undū ūcio akīmūhe Biliha ndungata yake ya mūrītu rīrī ta mūtumia wake. Jakubu agikoma nayo, **5** nake Biliha akīgīa nda, akīmūciariira kahīi. **6** Rakeli akiuga atīrī, “Ngai nīandīhīria na nīaiguite gūthaitana gwakwa, na nīaheete kahīi.” Na tondu ūcio, agīgātua Dani. **7** Biliha ndungata iyo ya Rakeli ikīgīa nda īngī, na īgīciariira Jakubu kahīi ga keerī. **8** Nake Rakeli akiuga atīrī, “Nī ngoretwo na kūgiana kūnene na mwarī wa maitū, na nī hootanite.” Nī undū ūcio agīgātua Nafitali. **9** Na rīrīa Lea onire atī nīarūgamite kūgīa ciana-rī, akīoya Zilipa ndungata yake ya mūrītu akīmīhe Jakubu rīrī ta mūtumia wake. **10** Nake Zilipa, ndungata iyo ya Lea, īgīciariira Jakubu kahīi. **11** Nake Lea akiuga atīrī, “Hī, kaī ūyū nī mūnyaka-ī!” Nī undū ūcio agīgātua Gadī. **12** Zilipa ndungata iyo ya Lea īgīciariira Jakubu kahīi ga keerī. **13** Ningī Lea akiuga atīrī, “Kaī ndī mūkenu-ī! Andū-a-nja marīnjītaga ‘mūkenu.’” Nī undū ūcio agīgātua Asheri. **14** Na rīrī, hīndī ya kūgetha ngano-rī, Rubeni agīthīi mūgūnda-īnī na akīona mīmera ya mandarīki, na akīrehera nyina Lea. Nake Rakeli akīira Lea atīrī, “Ndagūthaita he mandarīki mamwe ma mūrūguo.” **15** Nake Lea akīmūcookeria atīrī, “Kaī arī undū mūnīni kūndunya mūthuuri wakwa? Rīu ningī nīūkuoya mandarīki ma mūrīu wakwa o namo?” Rakeli akīmwīra atīrī, “He mandarīki ma mūrūguo, nake Jakubu akome nawe ūmūthī.” **16** Na rīrīa Jakubu ookire hwaī-īnī oimite mūgūnda-rī, Lea agīthīi kūmūtūnga. Akīmwīra atīrī, “No ngīnya ūkome na nīi, tondu nīngūgūrīre na mandarīki ma mūrīu wakwa.” Nī undū ūcio agikoma nake ūtukū ūcio. **17** Nake Ngai akīgīa mahooya ma Lea, nake akīgīa nda na agīciariira Jakubu kahīi ga gatano. **18** Ningī Lea akiuga atīrī, “Ngai nīaheete kīheo nī undū wa kūheana ndungata yakwa ya mūrītu kūrī mūthuuri wakwa.” Nī undū ūcio agīgātua Isakaru. **19** Lea agīcooka akīgīa nda īngī, na agīciariira Jakubu, kahīi

ga gatandatū. **20** Ningī Lea akiuga atīrī, “Ngai ekūhe kīheo kīa goro mūno. Rīu mūthuuri wakwa nīarīheega gīthīo tondu ndīmūciariere ihīi ithatathū.” Nī undū ūcio agīgātua Zebuluni. **21** Thuutha ūcio agīciara mūrītu na akīmūtua Dina. **22** Thuutha ūcio Ngai akīrīrikana Rakeli, akīmūgīa, na akīhingūra nda yake. **23** Nake akīgīa nda na agīciara kahīi, akiuga atīrī, “Ngai nīanjehereria thoni.” **24** Nake agīgātua Jusufu, akiuga atīrī, “Ngai arohe kahīi kangī!” **25** Thuutha wa Rakeli gūciara Jusufu, Jakubu akīira Labani atīrī, “Ndekereria ndīthīire, nīguo njooke būrūri witū. **26** Nengera atumia akwa na ciana ciakwa, arīa ngūtungatīre nī undū wao, na nīi ndīthīire. Wee nīūū wīra ūria ngūrūtīre.” **27** No Labani akīmwīra atīrī, “Angīkorwo nīnjītkīrīkīte maitho-īnī maku-rī, ndagūthaita ikaranga. Nīmenyete na undū wa ūragūrī atī Jehova nīandathimite nī undū waku.” **28** Agīthīi na mbere, akiuga atīrī, “Njīra mūcaara ūria ūkwenda na nī ngūkūrīha.” **29** Jakubu akīmūcookeria atīrī, “Wee nīūū ūria ngūrūtīre wīra na ūria menyereire mahīu maku ngīnya makaingīha. **30** Kīrīa kīnīni warī nakīo itaanoka nīkīngīhīte mūno, nake Jehova nīakūrathimite kūrīa guothe ngoretwo. No rīrī, ngeekīra nyūmba yakwa undū rī?” **31** Labani akīmūria atīrī, “Ūkwenda ngūhe kī?” Jakubu akīmūcookeria atīrī, “Ndūkahe kīndū o na kī. Korwo no ūnjīkīre undū ūyū ūmwe tu, no thīi na mbere na kūrīithia ndūuru ciaku na gūcimenyerera: **32** Naguo undū ūcio nī ūyū: Njītkīria thīi ndūuru-īnī ciaku ciothe ūmūthī, na njeherie thīinī wacio ng’ōndu iria ciothe rīrī maara kana rīrī marooro, na ndūrūme ciothe iria njīrū na mbūrī ciothe iria rīrī maara na rīrī maroro. Icio nīcio igūtūka mūcaara wakwa. **33** Naguo wihokeku wakwa nīguo ūkaanjarīrīria thuutha-īnī, rīrīa rīothe ūngītuka kuona mūcaara ūria undīhīte. Mbūrī o yothe itarī maara kana maroro, kana ndūrūme o yothe itarī njīrū, īngīgaakorwo nacio, īgaatūka nī cia ūici.” **34** Nake Labani akiuga atīrī, “Nīndetīkīra; reke gūtūke o ro ūguo woiga.” **35** Mūthenya o ro ūcio-rī, Labani akīeheria thenge ciothe iria ciarī maara na iria ciarī na maroro, na mīgoma yothe rīra yarī maara na rīra yarī na maroro (iria ciothe ciarī na handū herū), na ndūrūme ciothe iria ciarī njīrū agīcīneana kūrī arīū ake macirīthage. **36** Ningī agīcieheranīria na iria īngī na ūraihu wa rūgendo rwa mīthenya itatū gatagatī gake na Jakubu. Nake Jakubu agīthīi na mbere kūrīithia ndūuru iria īngī cia Labani ciatigarire. **37** No rīrī, Jakubu agītema thanju njīgū cia mūrībina, na mūrōthi, na cia mūrīrimaū, agīcīkīra mīcoora mīerū na undū wa kūrīra igoko agatūma werū wa thīinī wa thanju icio wonekane. **38** Agīcooka akīgīa thanju icio oonūrīte mītaro-īnī yothe rīra anyuuagūrwo maaī, nīgeetha ikoragwo rīrī mbere ya mbūrī rīrīa cioka kūnyua maaī. Rīrīa ndūuru icio ciakorwo rīrī na mūrūkī na cioka kūnyua maaī-rī, **39** igakīhaicanīra hau mbere ya thanju icio. Thuutha ūcio igaciara tūrī tūrī na manyaga, kana maara, kana marooro. **40** Jakubu akīamūrānīa tūrī tūu kuama rūrūru-īnī rwa Labani, na tūgetīndia, no agatūma icio īngī īng’ethere iria ciarī na maroro na iria njīrū cia Labani. Nī undū ūcio agīthōndekera ndūuru ciake mwene, na ndaacturanīrīre na cia Labani. **41** Hīndī rīra yothe mbūrī iria ciarī na hīnya ciagīa na mūrūkī-rī,

Jakubu aigaga thanju icio mītarō-inī ya maaī mbere yacio, nigeetha cihacanīre hakuhi na thanju icio; **42** no ingiakorirwo nī iria itaarī na hinya, ndaigaga thanju icio ho. Nī ūndū ūcio mbūri iria ciarī mocu igītuika cia Labani, na iria ciarī hinya igītuika cia Jakubu. **43** Nī ūndū wa gwika ūguo, mūndū ūcio ti Jakubu agikīrīrīria kūgīa na indo nyingī, akīgīa na mahiū maingī, na ndungata cia airītu na cia arūme, o na ngamīra na ndigiri.

31 Jakubu nīaiguire ariū a Labani makiuga atīrī, “Jakubu nīoete indo iria ciothe irarī cia baba na ūtonga ūria wothē arī naguo eyoneire kuuma indo-inī cia baba.” **2** Ningī Jakubu akīona atī Labani ndaamwendete ta ūria aamwendete mbere iyo. **3** Nake Jehova akīra Jakubu atīrī, “Cooka būrūri wa maithe manyu na kūrī andū anyu, na nīndīrīkoragwo hamwe nawe.” **4** Nī ūndū ūcio Jakubu agītūmanīra Rakeli na Lea mathiū kūrī we kūu werū-inī kūrīa mahiū make maarī. **5** Nake akīmeera atīrī, “Nīnyonete atī wendo wa thoguo harī nī ti ta ūria ararī naguo hau mbere, no Ngai wa baba nīakoretwo hamwe na nī. **6** Inyuū eerī nīmūū atī ndūtīre thoguo wīra na hinya wakwa wothē, **7** no thoguo nīaheonetie na akagarūra mūcaara wakwa maita ikūmi. No rīrī, Ngai ndarī aamwītīkīria anjike ūūru. **8** Thoguo angīoigire atīrī, ‘Mbūri iria irī maara nīcio mūcaara waku,’ hīndī iyo mahiū mothe magaciara tūūri tūrī na maara; na angīoigire atīrī, ‘Iria irī marooro nīcio mūcaara waku,’ namo mahiū magaciara tūūri tūrī na marooro. **9** Nī ūndū ūcio, Ngai nīatunyite thoguo mahiū make na akamaheana kūrī nī. **10** ‘Ihinda rīria mahiū maahaicanaga, rīmwe nīndarootire kīroto na ndarora na igūrū ngīona atī thenge iria cīahaicaga mahiū ciarī na manyaga, na ciarī na maara, o na ciarī na marooro. **11** Nake mūrāika wa Ngai akīnjarīria ndī kīroto-inī, akīnjīra atīrī, ‘Jakubu.’ Na nī ngīcookia atīrī, ‘Nī ūyū haha.’ **12** Nake akīnjīra atīrī, ‘Ta tiira maithe na igūrū wone atī thenge iria ciothe irahaica mahiū nī iria irī na manyaga, na iria irī na maara, na iria irī na marooro; nīgūkorwo nīnyonete maūndū marīa mothe Labani agwīkīte. **13** Nī nī Ngai wa Betheli, kūrīa waitīrīrie gītugī maguta, na nokuo wehītīre na mwīhitwa nī ūndū wakwa. Rīu uma būrūri ūyū narua ūcooke būrūri ūria waciārīrwo.’” **14** Nake Rakeli na Lea makīmūcookeria atīrī, “Ithū-rī, no anga tūrī na kīndū kana igai indo-inī cia baba? **15** Githī ndatūtuaga o ta tūrī andū a kūngī? To gūtwendia aatwendirie, no rīu nīarīkītie kūhūthira indo iria twagūrīrwo nacio. **16** Ti-itherū ūtonga ūria wothē Ngai atunyite baba nī witū na ciana ciitū. Nī ūndū ūcio īka ūria wothē Ngai akwīrite wīke.” **17** Nī ūndū ūcio Jakubu akīlhaarīria, akīgīrīria ciana ciake na atumia ake igūrū rīa ngamīra, **18** na akiumagaria mahiū make mothe mathiū mbere yake hamwe na indo ciake ciothe iria aagīte nacio kūu Padani-Aramu, nīguo athī kūrī ithe Isaaka o kūu būrūri wa Kaanani. **19** Hīndī iyo, Labani aathiite kwenja ng’ondū ciaka guoyarī, Rakeli akīiya ngai cia ithe cia mīhianano. **20** Nī ūndū ūcio Jakubu akīheenia Labani ūcio Mūsuriata tondu ndaamwīre nī kūrīa aroora. **21** Nake akīūra na kīria gīothe arī nakīo, na aringa Rūū rwa Farati, akīereka būrūri wa irīma wa Gileadi. **22** Mūthenya wa

ītātū kuuma Jakubu oora, Labani akīrwo atī Jakubu nīorīte. **23** Agikīoya andū a nyūmba yao, akīingatana na Jakubu matukū mūgwanja na akīmūkīnyīria kūu būrūri wa irīma wa Gileadi. **24** No Ngai akīmūrīra Labani ūcio Mūsuriata kīroto-inī, akīmwīra atīrī, “Menya wīre Jakubu ūndū o na ūrīkū, ūrī mwega kana ūrī mūūru.” **25** Na rīrī, Jakubu aambīte hema yake kūu būrūri wa irīma wa Gileadi rīria Labani aamūkīnyīre, nake Labani na andū a nyūmba yao makiāmba hema ciao kuo. **26** Nake Labani akīūra Jakubu atīrī, “Nī atīa ūū wīkīte? Nīūūheenetie, na ūgathī na airītu akwa ta andū matahītwo mbaara-inī. **27** Nī kī gīatūmire ūre na hithe, na ūūheenie? Waregīre kūnjīra nīkī, nīguo ngumagarie na gīkeno na gūkūnīra nyīmbo na ihembe na inanda cia mūgeeto? **28** O na ndwarekire mumunye ciana cia ciana ciakwa, kana njugīre airītu akwa ūhoro. Nīwīkīte ūndū wa ūrimū. **29** Ndī na hinya wa gūkūgera ngero; no rīrī, ūtukū wa ira Ngai wa thoguo aranjīrīre atīrī, ‘Menya wīre Jakubu ūndū, ūrī mwega kana ūrī mūūru.’ **30** Rīu-rī, nīumagarīte nī ūndū nīūrērīria gūcooka nyūmba-inī ya thoguo. No rīrī, ūrakīyire ngai ciakwa nīkī?” **31** Jakubu agīcookeria Labani atīrī, “Nīndetīgīre tondu ndecīrīrie wahota kūndunya airītu aku na hinya. **32** No rīrī, ūria ūgūkora arī na ngai ciakurī, ndegūtūūra muoyo. Tuīria wone kana kūrī kīndū gīaku ndī nakīo andū aya aitū marī ho; na wakīona-rī, ūkīoe.” No Jakubu ndoo atī Rakeli nīaiyite ngai icio. **33** Nī ūndū ūcio Labani agītoonya hema ya Jakubu, na hema ya Lea, o na hema ya ndungata iria igīrī cia andū-a-nja, no ndaigana kuona kīndū. Oima hema ya Lea, agītoonya ya Rakeli. **34** Rakeli oete ngai icio cia mīhianano na agacīkia matandiko-inī ma ngamīra thīnī na akamaakarīra. Labani akiururia kīria gīothe kīarī hema-inī iyo na ndaigana kuona kīndū. **35** Nake Rakeli akīra ithe atīrī, “Mwathi wakwa, ndūkandakarīre nī ūndū ndinakūrūgamīra; nīgūkorwo nī maūndū ma andū-a-nja ndī namo.” Nī ūndū ūcio akiururia no ndaigana kuona ngai icio. **36** Jakubu agīkarakara na agītētia Labani, akīmūrīra atīrī, “Ihītia rīakwa nī rīrīkū? Nī rīhia rīrīkū njīkīte rītūmīte ūnyingathīe ūguo? **37** Rīu tondu nīwoiruria indo ciakwa ciothe-rī, nī kī wona kīa indo cia gwaku mūcīi? Kīige haha mbere ya andū aya anyu na mbere ya andū akwa nīguo matūtūithanie ciira. **38** Ngūrūtīre wīra mīaka mīrongo īrī. Ng’ondū ciaku na mbūri ciaku itirī cīahuna, na ndirī ndarīa ndūrūme cia mahiū maku. **39** Ningī ndirī ndakūrehera iria ciatambuuragwo nī nyamū cia gīthaka; no nī nī ndaarīhaga ngathīi hathara. Ningī-rī, nīwandīhaga iria yothē yayīwo kūrī mūthenya kana kūrī ūtukū. **40** Ūguo nīguo ndūrīte: Ndaarugagwo nī ūrugarī wa mūthenya na ngarīo nī heho ya ūtukū, naguo toro ūkīnjūrīra. **41** Ūguo nīguo ndūrīte gwaku mūcīi handū-inī ha mīaka iyo mīrongo īrī. Ndakūrūtīre wīra mīaka ikūmi na īna nī ūndū wa airītu aku eerī, na mīaka itandatū nī ūndū wa mahiū maku; no rīrī, wagarūrīre mūcaara wakwa maita ikūmi. **42** Korwo Ngai wa baba, o we Ngai wa Iburahīmu na nīwe wītīgīrītwo nī Isaaka, ndaraakoragwo hamwe na nī-rī, ti-itherū ūngīranymagarīrie moko matheri. No Ngai nīonete gūthīnīka gwakwa na wīra wa moko makwa, na nīkīo arakūrūtīrīe ūtukū wa ira.” **43** Nake

Labani agĩcookeria Jakubu, akĩmwĩra atĩrĩ, “Atumia aya aku nĩ airĩtu ukwaa, ciana ici o nacio nĩ ciana ciakwa, namo mahiũ maya-rĩ, no mahiũ makwa. Kirĩa gĩothe ũrona nĩ gĩakwa. No rĩrĩ, nĩ atĩa ingihota gwĩka airĩtu aya akwa kana njĩke ciana ici maciarĩte ũmũthĩ?”

44 Rĩu gĩũke, reke tũgĩe na kirĩkaniro niĩ nawe, na ũreke gĩũũke mũira gatagatĩ gaitũ.”

45 Nĩ ũndũ ũcio Jakubu akĩoyia ihiga na akĩrĩhaanda ta gĩtuĩgĩ.

46 Akĩĩra andũ a nyũmba yake atĩrĩ, “Cookanĩrĩrĩ mahiga.”

Nĩ ũndũ ũcio makĩũngania mahiga makĩmaiganĩrĩra hĩba, magĩcooka makĩrĩanĩra irio hau hakuĩ na hĩba ĩyo.

47 Labani akĩmĩta Jagarĩ-Sahadutha, nake Jakubu akĩmĩta Galeedi.

48 Labani akiuga atĩrĩ, “Ūmũthĩ hĩba ĩno nĩ mũira gatagatĩ gakwa nawe.”

Kĩu nĩkĩo gĩatũmire hetwo Galeedi.

49 O na ningĩ hagĩitwo Mizipa, tondũ oigĩre atĩrĩ, “Jehova arotũmenyagĩrĩra rĩrĩa tũraihanĩrĩrie.

50 Wee ũngĩgaathĩnĩna airĩtu akwa kana ũmahikĩrĩrie atumia angĩ, o na hangĩgakorwo hatarĩ mũndũ ũngĩ-rĩ, rirĩkana atĩ Ngai niĩwe mũira gatagatĩ gakwa nawe.”

51 Ningĩ Labani akĩĩra Jakubu atĩrĩ, “Ĩno nĩ hĩba, na gĩkĩ nĩ gĩtuĩgĩ kirĩa ndahaanda gatagatĩ gaku na niĩ.

52 Hĩba ĩno nĩ mũira, na gĩtuĩgĩ gĩkĩ nĩ mũira, atĩ ndigakĩra hĩba ĩno njũke mwena waku ngũgere ngero, na atĩ nawe ndũgĩkĩra hĩba ĩno, kana ũkĩre gĩtuĩgĩ gĩkĩ ũũke mwena wakwa ũngere ngero.

53 Ngai wa Iburahĩmu, na Ngai wa Nahoru, o we Ngai wa ithe wao-rĩ, arotũtuithania ciira.”

Nĩ ũndũ ũcio Jakubu akĩhĩta na mwĩhĩtwa rĩtwa-ĩnĩ rĩa ũcio Wĩtĩgĩrĩtuo nĩ ithe Isaaka.

54 Jakubu akĩrĩta igongona kũu bũrĩrĩ-ĩnĩ ũcio wa irĩma, na agĩta andũ a nyũmba yake marĩanĩre. Na marĩkia kũrĩa-rĩ, makĩraara o kũu.

55 Mũthenya ũyũ ũngĩ rũciĩnĩ tene, Labani akĩmumunya ciana cia ciana ciakwe o na airĩtu ake, akĩmoigĩra ũhoro na akĩmarathima. Agĩcooka akĩmatiga agĩcooka gwake mũciĩ.

32 Jakubu niĩthiire na mbere na rũgendo rwake, na agĩtũngwo nĩ araiika a Ngai.

2 Na rĩrĩa Jakubu aamoonire, akiuga atĩrĩ, “Ĩno nĩ mbũtũ ya Ngai!”

Nĩ ũndũ ũcio agĩta handũ hau Mahanaimu.

3 Ningĩ Jakubu agĩtũma andũ mathĩĩ mbere yake kũrĩ mũrũ wa nyina Esaũ kũu Seiru, bũrĩrĩ-ĩnĩ wa Edomu.

4 Akĩmataara, akĩmeera atĩrĩ, “Ūũ nĩguo mũgũthĩĩ kwĩra mwathi wakwa Esaũ: ‘Nduungata yaku Jakubu ikuuga atĩrĩ, ndĩraikaraga na Labani, na ngoretwo kuo nginya rĩu.’

5 Ndĩ na ng’ombe na ndigiri, na ng’ondũ na mbũri, ndungata cia arũme na cia andũ-a-nja. Na rĩu ndagũtũmĩra ndũmĩrĩrĩ, we mwathi wakwa, nĩgeetha njĩtikĩrĩke maitho-ĩnĩ maku.”

6 Rĩrĩa atũmwo maacookire kũrĩ Jakubu makĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩtũrathĩire kũrĩ mũrũ wa nyũkwa Esaũ, na rĩu niĩarooka gũgũtũnga, na arĩ na andũ magana mana.”

7 Jakubu akĩmaka mũno na akĩnyamarĩka, akĩganyia andũ arĩa aarĩ nao ikundi igĩrĩ, o na ndũũru cia mbũri na ndũũru cia ng’ombe o na ngamĩra nacio.

8 Agĩciĩria atĩrĩ, “Esaũ angũka atharĩkĩre gĩkundi kĩmwere-rĩ, gĩkundi kũu kĩngĩ no kũire.”

9 Ningĩ Jakubu akĩhooya, akiuga atĩrĩ, “Wee Ngai wa baba Iburahĩmu, o Wee Ngai wa baba Isaaka, Wee Jehova ũrĩa wanjĩrĩre atĩrĩ, ‘Cooka bũrĩrĩ waku na wa andũ anyu, na ningatũma ũgaacĩre,’

10 ndĩrĩ mwagĩrĩru wa kuonio ũtuĩgĩ ũyũ wothe na wĩhokeku ũrĩa ũnyonetie niĩ ndungata yaku. Ngĩringa

Jorodani-rĩ, ndaari o na rũthanju rwakwa rwiki, no rĩu ndũikite ikundi igĩrĩ.

11 Ndagũthaitũ honokia kuuma moko-ĩnĩ ma mũrũ wa maitũ Esaũ, nĩgũkorwo nĩndĩretigira ndagoke gũtharĩkĩra, niĩ hamwe na ciana ici, na manyina maacio.

12 No nĩ ũugĩte atĩrĩ, ‘Tĩtherũ ningatũma ũgaacĩre na ndũme njiaro ciaku cingĩhe ta mũthanga wa irĩa-ĩnĩ, ũrĩa ũtangĩtarĩka.’”

13 Akĩraara hau ũtũkũ ũcio, na kuuma kũrĩ kirĩa aarĩ nakio, agĩthuurũ mũrũ wa nyina Esaũ kĩheo gĩkĩ; Nĩ mbũri magana meerĩ cia mĩgoma na thenge mĩrongo ĩrĩ, ng’ondũ magana meerĩ na ndũrũme mĩrongo ĩrĩ,

15 ngamĩra mĩrongo ĩtatũ cia mĩgoma na njaũ ciacio, ng’ombe mĩrongo ĩna na ndegwa ikũmi, na ndigiri mĩrongo ĩrĩ cia mĩgoma na ikũmi cia njamba.

16 Agĩcĩnengera ndungata ciakwe, o rĩũru mwanya, na akĩra ndungata icio ciakwe atĩrĩ, “Thĩiagai mbere yakwa, na mũtũgĩthũkanie rĩũru na rĩũru rĩrĩa rũngĩ.”

17 Ningĩ agĩtaara ũrĩa wamatongoretie, akĩmwĩra atĩrĩ, “Rĩrĩa mũrũ wa maitũ Esaũ arĩgũtũnga na akũũrie atĩrĩ, ‘Wee ũrĩ wau? Na wathĩ kũ? Na ũhĩũ ũyũ wothe ũrĩ mbere yaku nĩ wau?’

18 Nawe niĩrĩmũcookeria ũmwĩre atĩrĩ, ‘Nĩ cia ndungata yaku Jakubu. Nĩ kĩheo gĩa kũhe mwathi wakwa Esaũ, na Jakubu arĩ thuutha witũ agĩũka.’”

19 Agĩcooka agĩtaara wa keeri na wa gatatu, na arĩa othe marĩmagĩrĩra ndũũru icio, akĩmeera atĩrĩ, “Ūguo nĩguo mũrĩrĩra Esaũ mwamũtũnga.

20 Na mũtikanaage kũmwĩra atĩrĩ, ‘Jakubu ndungata yaku arĩ thuutha witũ agĩũka.’”

Tondũ eeciĩrĩrie atĩrĩ, “Ngũmũhooreria na iheo icio ngĩtũma mbere yakwa; thuutha-ĩnĩ ndamuona-rĩ, hĩhi ahota kũnyamũkĩra.”

21 Nĩ ũndũ ũcio iheo icio Jakubu aaheanĩte igĩthĩiagĩ mbere yake, nowe akĩraara kũu kambĩ ũtũkũ ũcio.

22 Na ũtũkũ o ro ũcio, Jakubu agĩũkĩra, akĩoyia atumia ake eerĩ, na ndungata irĩa igĩrĩ cia andũ-a-nja, na arĩũ ake ikũmi na ũmwe, na akĩmarĩngĩra irĩngĩro rĩa Jaboku.

23 Aarĩkia kũmarĩngĩra, akĩringĩra indo irĩa ciothe aarĩ nacio.

24 Nake Jakubu agĩtũngwo arĩ o wiki, na hagĩũka mũndũ maagĩanire nake o nginya gũgĩthererũka.

25 Na rĩrĩa mũndũ ũcio onire atĩ ndangĩmũhootarĩ, akĩmũhutia ihĩndĩ rĩa gĩtina gĩa kũgũrũ, nakuo kũgũrũ kwa Jakubu gũgĩthenyũkĩra hau gĩtina-ĩnĩ, o makĩgianaga na mũndũ ũcio.

26 Na mũndũ ũcio akĩmwĩra atĩrĩ, “Reke ndĩthĩre tondũ nĩ gwathererũka.”

No Jakubu akĩmũcookeria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndingĩreka ũthĩĩ ũtandathĩmĩte.”

27 Nake mũndũ ũcio akĩmũũria atĩrĩ, “Wĩtagwo atĩa?”

Jakubu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Njĩtagwo Jakubu.”

28 Ningĩ mũndũ ũcio akĩmwĩra atĩrĩ, “Nduũgũcooka gwĩtuo Jakubu, no ũrĩtagwo Isiraeli, tondũ niĩũgĩanĩte na Ngai o na andũ, na ũkahootana.”

29 Jakubu akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndagũthaitũ, njĩra rĩtwa rĩaku.”

Nowe akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ūranjũũria rĩtwa rĩakwa nĩkĩ?”

Agĩcooka akĩmũrathima marĩ o hau.

30 Nĩ ũndũ ũcio Jakubu agĩta handũ hau Penieli, akiuga atĩrĩ, “Tondũ niĩnyonete Ngai ũthĩũ kwa ũthĩũ, na akahonokia muoyo wakwa.”

31 Narĩo rĩra rĩkĩmũrathĩra akĩhĩtũka hau Penieli, na niĩthuuga nĩ ũndũ niĩthenyũkĩtuo nĩ ihĩndĩ rĩa gĩtina gĩa kũgũrũ.

32 Nĩ tondũ ũcio, nginyagia ũmũthĩ ũyũ andũ a Isiraeli matĩrĩrĩaga mũkĩha ũrĩa ũnyĩtanĩte na ihĩndĩ rĩa gĩtina gĩa kũgũrũ, tondũ ihĩndĩ

rĩa gĩtina gĩa kũgũrũ kwa Jakubu rīahutĩirio hakuhī na mũkiha ũcio.

33 Na rĩrĩ, Jakubu agĩtiira maitho, akĩona Esaũ agĩũka arĩ na andũ ake magana mana; nĩ undũ ũcio akĩgayanĩa ciana kũrĩ Lea na Rakeli na kũrĩ ndungata iria igĩrĩ cia andũ-a-nja. **2** Akĩgĩa ndungata cia andũ-a-nja na ciana ciacio mbere, nake Lea na ciana ciacie makĩrũmĩrĩra, nake Rakeli na Jusufu makĩrigia thuutha. **3** Nake we mwene akĩmatongoria, na rĩrĩa aakuhĩrĩrie mĩrũ wa nyina, akĩanamĩrĩra, agĩturumithia ũthiũ wake thĩ maita mũgwanja. **4** No Esaũ akĩhanyũka agatũnge Jakubu na akĩmũnyĩta, akĩmũhĩmbĩria, akĩmũmunyũta. Nao makĩrĩranĩra. **5** Ningĩ Esaũ agĩtiira maitho akĩona atumia na ciana. Akĩũria Jakubu atĩrĩ, “Andũ aya mĩrĩ nao nĩ a ũ?” Jakubu agĩcookia atĩrĩ, “Ici nĩ ciana iria Ngai aheete ndungata yaku nĩ undũ wa ũtugi wake.” **6** Hindĩ iyo ndungata icio cia andũ-a-nja na ciana ciacio igĩkuhĩrĩria na makĩanamĩrĩra. **7** Lea na ciana ciacie makĩrũmĩrĩra, magĩũka na makĩanamĩrĩra. Marigĩrĩrio, Jusufu na Rakeli magĩũka, o nao makĩanamĩrĩra. **8** Esaũ akĩũria atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩtũmi gĩa kũndũmĩra ikundi icio ndatũnga?” Nake Jakubu agĩcookia atĩrĩ, “Nĩgeetha njĩtikĩrĩke maitho-inĩ maku, wee mwathi wakwa.” **9** No Esaũ akiuga atĩrĩ, “Mũrũ wa maitũ, nĩ ndĩ na indo cia kũnjigana. Ikara na icio ũrĩ nacio wee mwene.” **10** Jakubu akiuga atĩrĩ, “Aca, ndagũthaita! Angĩkorwo nĩnjĩtikĩrĩkĩte maitho-inĩ maku-rĩ, amũkĩra kĩheo gĩkĩ kuuma kũrĩ nĩ. Nĩ undũ kuona ũthiũ waku no ta kuona ũthiũ wa Ngai, tondũ nĩ wanyamũkĩra na gĩkeno. **11** Ndagũthaita itĩkĩra kĩheo kũ ũreheirwo, tondũ Ngai nĩanjĩkĩte wega, na ndĩ na indo cia kũnjigana.” Na tondũ Jakubu nĩamũringĩrĩrie-rĩ, Esaũ agĩciĩtikĩra. **12** Ningĩ Esaũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩtũthĩ; nĩngũtwarana nawe.” **13** No Jakubu akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathi wakwa nĩoĩ atĩ twana tũtũ tũtirĩ na hinya, na no nginya menyerere ng’ondũ na ng’ombe iria irongithia. Ingĩtarwo na ihenya o na mũthenya ũmwe, nyamũ ciothe no ikue. **14** Nĩ undũ ũcio mwathi wakwa nĩathĩiige mbere ya ndungata yake, na nĩ thĩ o kahora kũringana na mũthĩire wa ikundi ici, o na wa ciana, nginya rĩrĩa ngaakinya kwa mwathi wakwa kũu Seiru.” **15** Esaũ akĩmwĩra atĩrĩ, “No kĩreke ngũtigĩre ndungata imwe ciakwa.” Jakubu akĩmũria atĩrĩ, “Ūgwĩka ũguo nĩkĩ? Reke nĩ njĩtikĩrĩke maitho-inĩ na mwathi wakwa.” **16** Nĩ undũ ũcio Esaũ akĩhũndũka mũthenya o ro ũcio agĩthĩ arorete Seiru. **17** Nowe Jakubu, agĩthĩ Sukothu, kũria yakĩire nyũmba, na agĩthondeka ciugũ cia mahiũ make. Nĩkĩo handũ hau hetagwo Sukothu. **18** Thuutha wa Jakubu kuuma Padani-Aramu, agĩkinya o wega itũũra-inĩ rĩria inene rĩa Shekemu kũu Kaanani, na akĩamba hema hakuhī na itũũra rĩu inene. **19** Nake akĩgũra gĩcũnjĩ kĩa mũgũnda na betha igana rĩmwe kuuma kũrĩ ariũ a Hamoru ithe wa Shekemu, harĩa aambire hema yake. **20** Agĩaka kĩgongona handũ hau, na agĩgũta Eli-Elohe-Isiraeli.

34 Na rĩrĩ, mũthenya ũmwe, Dina mũirĩtu ũria Lea aacĩrĩre Jakubu, niathiire gĩceerera andũ-a-nja a bũrĩri ũcio. **2** Na rĩrĩa Shekemu mũrũ wa Hamoru ũria Mũhivĩ, mũnene wa gĩcigo kũu aamuonire, akĩmũnyĩta, agĩkoma nake na hinya. **3** Na ngoro yake ikĩguucĩrĩrio

nĩ Dina mwarĩ ũcio wa Jakubu, na akĩenda mũirĩtu ũcio na akĩmwarĩria wega. **4** Nake Shekemu akĩria ithe Hamoru atĩrĩ, “Njarĩria harĩ ithe wa mũirĩtu ũyũ atũike mũtumia wakwa.” **5** Rĩria Jakubu aigũire atĩ mwarĩ Dina nĩarikĩtie gũthũkio-rĩ, na tondũ ariũ ake maarĩ gũthaka-inĩ na mahiũ make, agĩkĩra na ũhoro ũcio o nginya rĩria mainũkire. **6** Hindĩ iyo Hamoru ithe wa Shekemu agĩthĩ kwaria na Jakubu. **7** Nao ariũ a Jakubu nĩmainũkĩte kuuma migũnda-inĩ maigua ũria gwekĩkĩte. Nao makĩyũrwo nĩ kĩa na mang’ũrĩ, tondũ Shekemu nĩekĩte undũ wa thoni thĩinĩ wa Isiraeli, nĩ gũkoma na mwarĩ wa Jakubu, undũ ũria ũtagĩrĩrwo nĩ gwĩkwo. **8** No Hamoru akĩmeera atĩrĩ, “Ngoro ya mũrũ wakwa Shekemu nĩguucĩrĩrio nĩ mwarĩ wanyu. Ndamũthaita itĩkĩra amũhĩkie atũike mũtumia wake. **9** Reke tũhikanagie; mũtũheage airĩtu anyu na inyũ tũkamũheaga airĩtu aitũ. **10** Inyũ no mũtũũre hamwe na ithuĩ; bũrĩri ũyũ gũtirĩ handũ mũrigĩrĩrio. Tũũra kuo, mwonjorithagie kuo, na mwĩgĩre na indo ciaguo.” **11** Ningĩ Shekemu akĩria ithe wa Dina na ariũ a ithe atĩrĩ, “Reke njĩtikĩrĩke maitho-inĩ manyu na nĩngũmũhe o kĩa gĩothe mũngĩnjĩtia. **12** Njĩtai rĩracio rwa mũhiki na kĩa kĩa ingĩrehe, o mũigana ũria mũngĩenda, na nĩngũrĩha o kĩa gĩothe mũngĩnjĩtia. **13** No ndamũthaita mũũhe mũirĩtu ũyũ atũike mũtumia wakwa.” **13** Na tondũ mwarĩ wa nyina Dina nĩarikĩtie gũthũkio-rĩ, ariũ a Jakubu rĩria maaragia na Shekemu na ithe Hamoru, magĩcookia ũhoro ũcio na njĩra ya maheeni. **14** Makĩmeera atĩrĩ, “Tũtingĩka undũ ta ũcio; tũtingĩheana mwarĩ witũ kũrĩ mũndũ ũtarĩ mũruu. Undũ ũcio no ũtũike wa gũtũnyararithia. **15** Tũkũmwĩtikĩria tondũ wa gĩtũmi o kĩmwe tu; inyũ mũtũike ta ithuĩ na undũ wa kũruithia arũme anyu othe. **16** Hindĩ iyo nĩmũrĩhikagia airĩtu aitũ na nĩtũrĩhikagia airĩtu anyu. Nĩtũgũtũũrania na inyũ na tũtũike andũ amwe. **17** No angĩkorwo mũtigwĩtikĩra kũrua-rĩ, tũkuoya mwarĩ witũ twĩthĩire.” **18** ũhoro ũcio ũkĩoneka ũrĩ mwega nĩ Hamoru na mũrĩũ Shekemu. **19** Tondũ niwe warĩ mũtũũre mũno kũrĩ andũ othe a nyũmba ya ithe, mwanake ũcio ndaateire ihinda rĩa gwĩka ũria moigire, tondũ niakenetio nĩ mwarĩ wa Jakubu. **20** Nĩ undũ ũcio Hamoru na mũrĩũ Shekemu magĩthĩ kihingo-inĩ gĩa itũũra rĩa inene makaarie na andũ ao a itũũra rĩu. **21** Nao makiuga atĩrĩ, “Andũ aya nĩ arata aitũ; reke matũũre bũrĩri-inĩ witũ na monjorithagie kuo; bũrĩri ũyũ nĩ mũnene wa kũmaigana. Ithuĩ no tũhikie airĩtu ao, nao no mahikie airĩtu aitũ. **22** No andũ acio mangĩtikĩra gũtũũrania na ithuĩ ta rũrĩrĩ rũmwe angĩkorwo arũme aitũ othe nĩmekũrua, o ta ũria o marũite. **23** Githĩ mahiũ mao, na indo ciao ciothe, o na nyamũ iria ingĩ ciao ciothe itigũgĩtuĩka ciitũ? Nĩ undũ ũcio reke tũmetĩkire, na nĩ megũtũũrania na ithuĩ.” **24** Arũme arĩa othe maathĩte kihingo-inĩ gĩa itũũra rĩu inene magũtikania na Hamoru na mũrĩũ Shekemu, na arũme othe a itũũra rĩu makĩrua. **25** Thuutha wa mũthenya itatũ, hindĩ irĩa othe maarĩ na ruo ariũ eerĩ a Jakubu, Simeoni na Lawi, ariũ a nyina na Dina, makĩoya hiũ ciao cia njora magĩtharĩkĩra itũũra rĩu hindĩ irĩa rĩtekũũaga makĩũraga arũme othe. **26** Ningĩ makĩũraga Hamoru na mũrĩũ Shekemu na rũhiũ rwa njora, na makĩruta Dina nyũmba-inĩ ya Shekemu,

magithiira. **27** Ariu aria ang'i a Jakubu magikinya kuu ciimba ciar'i, na magitahira indo cia ituura riu mwar'i wa ithe wao aathukirio. **28** Nao magitaha nduuru cia mburi na cia ng'ombe na ndigiri, na indo iria ingi ciao ciothe iria ciar'i ituura-ini riu inene, na iria ciar'i migunda-ini. **29** Na magikuaa utonga wothe wa ituura, na atumia othe na ciana, magitaha indo ciothe iria ciar'i nyumba-ini icio. **30** Nake Jakubu akira Simeoni na Lawi atiri, "Nimwandehera thina ni undu wa gutuma menwo ni Akaanani na Aperizi, andu aria matuuraaga bururi uy. Ithu tiri anini tugitarwo, na manginyitana manjukirire na matharikire-ri, ni na nyumba yakwa no tuniino." **31** Nao makimucokeria atiri, "Nikuraagiriire atue mwar'i wa maitu ta mumaraya?"

35 Thuutha wa uguo Ngai akira Jakubu atiri, "Ambata, uithi Betheli ugatuuere kuo, na wakire Ngai kigongona kuo, o we uria wakuumirire rira woragira muru wa nyika Esa." **2** Ni undu icio Jakubu akira andu a nyumba yake, na aria othe maar'i nao, atiri, "Eheriai ngai cia mihianano iria mur'i nacio, na mwitherie inyu ene, na mwikire nguo ingi. **3** Mucooke mukire, mureke tuthi twambate Betheli, ngaakire Ngai kigongona kuo, uria wanjifikire muthenya uria ndaari thina-ini, na uria ukoretwo na ni kuria guothe ndanathi." **4** Ni undu icio makinengera Jakubu ngai cia mihianano iria maar'i nacio, na irengeeri iria ciar'i matu mao, nake Jakubu agicithika gitina-ini kia mugandi kuu Shekemu. **5** Nao makiumagara, magithiira, namo matuura maria maamathiurukirire makinyitwo ni guoya wa Ngai, ni undu icio gutiri o na umwe wamaingathirire. **6** Jakubu na andu aria othe aari nao magikinya Luzu (na niku Betheli), bururi-ini wa Kaanani. **7** Agiaka kigongona kuu, na agita handu hau Eli-Betheli, tond'u hau niho Ngai aamwiguurire rira ooragira muru wa nyina. **8** Nake Debora mureri wa Rebeka agikua na agithikwo gitina-ini kia mugandi muho wa Betheli. Ni undu icio handu hau hagitwo Aloni-Bakuthu. **9** Thuutha wa Jakubu gucoka kuma Padani-Aramu, Ngai akimuirira ringi na akimurathima. **10** Ngai akimwira atiri, "Riitwa riaku ni Jakubu, no ndugucoka gwitwo Jakubu ringi; uritagwo Isiraeli." Ni undu icio akimwita Isiraeli. **11** Nake Ngai akimwira atiri, "Ni ni ni Ngai Mwene-Hinya-wothe; ciarana na muinghe. Ruriri na gikundi kia nduriri niikoima harwe, na athamaki nimakoima mwiri-ini waku. **12** Bururi uria ni ndaheire Iburahimu na Isaaka, o nawe ningakuhe guo, na ningaheana bururi uy kuri njiaro ciaku iria igooka thuutha waku." **13** Hindi iyo Ngai akiambata akimwera kuma handu hau aamwaragira. **14** Jakubu akihaanda gutugi kia ihiga handu hau Ngai aaritie nake, agigitirira ndibe; agicooka agigitirira maguta. **15** Jakubu agita handu hau Ngai aamwariire Betheli. **16** Thuutha icio Jakubu na andu ake makiuma Betheli magithi na mbere na rugendo. Na matigairie hanini makinye Efiratha-ri, Rakeli akiambirira kurumwo na agikorwo ari na thina muingi muno. **17** Na tond'u aari na thina muingi muno wa guciara, mumuciarithia akimwira atiri, "Tiga gwitigira, tond'u iri na kahii kangi." **18** Na atanaukana,

tondu ni gukua aakuaga, agitua kahii kau Beni-Oni. No ithe agitua Benjamini. **19** Ni undu icio Rakeli agikua na agithikwo mukira-ini wa njira wa gutihi Efiratha (na nokuo Bethlehemu.) **20** Jakubu akihaanda gutugi iguru rira mbirira yake, na nginya umuthi uy gutugi kiu niko kionanagia mbirira ya Rakeli. **21** Isiraeli agithi o na mbere na rugendo na akiamba hema yake mwena uria ungi wa Migidali-Ederi. **22** Hindi iyo Isiraeli aatuuraga bururi icio-ri, Rubeni agithi, agikoma na Biliha, thuriya ya ithe, nake Isiraeli akigua uhoru icio. Jakubu aari na ariu ikumi na eeri: **23** Ariu a Lea maar'i: Rubeni irigithathi rira Jakubu, na Simeoni, na Lawi, na Juda, na Isakuru, na Zebuluni. **24** Ariu a Rakeli maar'i: Jusufu na Benjamini. **25** Ariu a Biliha ndungata ya muritu ya Rakeli maar'i: Dani na Nafitali. **26** Ariu a Zilipa ndungata ya muritu ya Lea maar'i: Gadi na Asheri. Acio nio maar'i ariu a Jakubu, aria aaciarirwo ari kuu Padani-Aramu. **27** Na Jakubu agikinya mucii kuri ithe Isaaka kuu Mamure, hakuhi na Kiriatu-Ariba (nikuo Heberoni), kuria Iburahimu na Isaaka maatuirite. **28** Isaaka aatuirire muoyo miaka igana na mirongo inana. **29** Agicooka agitukana agikua na agithikwo hamwe na andu ao aria maakuite, ari mukuru na ari na miaka muingi. Nao ariu ake Esa na Jakubu makimuthika.

36 Na riri, uy nigu uhoru wa Esa (na nowe Edomu). **2** Esa ahikire atumia ake kuuma kuri andu-a-nja a Kaanani: Ada aari mwar'i wa Eloni uria Mushi, na Oholibama mwar'i wa Ana uria war'i mwar'i wa Zibeoni uria Mushi, **3** o na ningi Basemathu uria war'i mwar'i wa Ishumaeli na mwar'i wa nyina na Nebaiothu. **4** Ada agicirira Esa Elifazu, na Basemathu agiciara Reueli, **5** nake Oholibama agiciara Jeushu, na Jalamu na Kora. Acio nio maar'i ariu a Esa, aria aaciarirwo kuu Kaanani. **6** Na riri, Esa akioya atumia ake na ariu ake na airitu ake na andu othe a nyumba yake, o na mahiu make na nyamu iria ingi ciake, na indo ciothe iria agite nacio kuu Kaanani, na agithi bururi warihanirire na muru wa nyina Jakubu. **7** Indo ciao ciar'i nyingi muno undu matang'ahotire guikarania hamwe; bururi uria maatuiraga ndung'ahotire kumaigana eeri ni undu wa mahiu mao. **8** Ni undu icio Esa (na nowe Edomu) agithi gutuura bururi wa irima wa Seiru. **9** Uy nigu uhoru wa Esa ithe wa andu a Edomu kuu bururi-ini wa irima wa Seiru. **10** Maya nimo maritwa ma ariu a Esa: ni Elifazu, muru wa Ada mutumia wa Esa, na Reueli, muru wa Basemathu mutumia wa Esa. **11** Ariu a Elifazu ni aya: ni Temani, na Omari, na Zefo, na Gatamu, na Kenazu. **12** Elifazu muru wa Esa o nake ni aari na thuriya yetagwo Timina, iria yamuciarire Amaleki. Acio nio maar'i ariu a muru wa Ada mutumia wa Esa. **13** Ariu a Reueli ni aya: ni Nahathu, na Zera, na Shama, na Miza. Acio nio maar'i ariu a muru wa Basemathu mutumia wa Esa. **14** Ariu a Esa aria aaciarirwo ni Oholibama mutumia wake mwar'i wa Ana uria war'i mwar'i wa Zibeoni: ni Jeushu, na Jalamu, na Kora. **15** Nao aya nio maar'i anene thini wa njiaro cia Esa: Ariu a Elifazu irigithathi rira Esa: Anene maar'i Temani, na Omari, na Zefo, na Kenazu, **16** na Kora, na Gatamu, na Amaleki. Acio nio anene aria Elifazu

aaciarĩre kũu Edomu; maarĩ a mũrũ wa Ada. **17** Ariũ a Reueli mũrũ wa Esaũ: Anene maarĩ Nahathu, na Zera, na Shama, na Miza. Aya nĩ anene arĩa Reueli aaciarĩre kũu Edomu; maarĩ a mũrũ wa Basemathu mũtumia wa Esaũ. **18** Ariũ a Oholibama mũtumia wa Esaũ: Anene maarĩ Jeushu, na Jalamu, na Kora. Aya nĩ anene arĩa maaciarirwo nĩ Oholibama mũtumia wa Esaũ mwarĩ wa Ana. **19** Aya nĩ maarĩ ariũ a Esaũ (na nowe Edomu), na acio nĩ maarĩ anene ao. **20** Aya nĩ maarĩ ariũ a Seiru ũrĩa Mũhori arĩa maatũruga bũrũri ũcio: Lotani, na Shobali, na Zibeoni, na Ana, **21** na Dishoni, na Ezeri, na Dishani. Ariũ acio a Seiru nĩ maarĩ anene a Ahori kũu Edomu. **22** Ariũ a Lotani maarĩ: Hori, na Homani. Timina aarĩ mwarĩ wa nyina na Lotani. **23** Ariũ a Shobali maarĩ: Alivani, na Manahathu, na Ebali, na Shefo, na Onamu. **24** Ariũ a Zibeoni maarĩ: Aia, na Ana. Ūyũ nĩwe Ana ũrĩa wonire ithima cia maaĩ mahiũ werũ-inĩ rĩrĩa arĩithagia ndigiri cia ithe Zibeoni. **25** Ciana cia Ana ciarĩ: Dishoni, na Oholibama mwarĩ wa Ana. **26** Ariũ a Dishoni maarĩ: Hemudani, na Eshibani, na Itharani, na Cherani. **27** Ariũ a Ezeri maarĩ: Bilihani, na Zaavani, na Akani. **28** Ariũ a Dishani maarĩ Uzu, na Arani. **29** Aya nĩ maarĩ anene a Ahori: nĩ Lotani, na Shobali, na Zibeoni, na Ana, **30** na Dishoni, na Ezeri, na Dishani. Acio nĩ maarĩ anene a Ahori, kũringana na ikundi ciao kũu bũrũri wa Seiru. **31** Aya nĩ maarĩ athamaki arĩa maathamakaga Edomu o mbere ya Isiraeli gũtanagia na mũthamaki o na ũmwe: **32** Bela mũrũ wa Beori nĩwe watuũkire mũthamaki wa Edomu. Itũũra riake inene rĩetagwo Dimihaba. **33** Rĩrĩa Bela aakuire, Jobabu mũrũ wa Zera wa kuuma Bozira agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **34** Rĩrĩa Jobabu aakuire, Hushamu wa kuuma bũrũri wa Atemani agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **35** Rĩrĩa Hushamu aakuire, Hadadi mũrũ wa Bedadi, ũrĩa wahootire Midiani kũu bũrũri wa Moabi, agĩtuika mũthamaki ithenya riake. Itũũra riake inene rĩetagwo Avithu. **36** Rĩrĩa Hadadi aakuire, Samala wa kuuma Masereka agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **37** Rĩrĩa Samala aakuire, Shauli wa kuuma Rehobothu, kũu gũkuhi na Rũũ rwa Farati, agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **38** Rĩrĩa Shauli aakuire, Baali-Hanani mũrũ wa Akibori agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **39** Rĩrĩa Baali-Hanani mũrũ wa Akibori aakuire, Hadadi agĩtuika mũthamaki ithenya riake. Itũũra riake inene rĩetagwo Pau, na mũtumia wake eetagwo Mehetabeli mwarĩ wa Matiredi, ũrĩa warĩ mwarĩ wa Mezahabu. **40** Aya nĩ maarĩ anene kuuma kũrĩ njjaro cia Esaũ, kũringana na marĩtwa mao, na mĩhĩrĩga, na ng'ongo ciao: Timina, na Aliva, na Jethethu, **41** na Oholibama, na Ela, na Pinoni, **42** na Kenazu, na Temani, na Mibizaru, **43** na Magidieli, na Iramu. Acio nĩ maarĩ anene a Edomu, kũringana na kũrĩa maatũruga bũrũri-inĩ ũrĩa watuũkite wao. Esaũ ũcio nĩwe warĩ ithe wa andũ a Edomu.

37 Jakubu nĩatũũrũre bũrũri-inĩ ũrĩa ithe aakarĩte, nĩguo bũrũri na Kaanani. **2** Ūyũ nĩguo ũhoru wa Jakubu. Jusufu arĩ mwanake mũnini wa miaka ikũmi na mĩgwanja aarĩithagia mbũri marĩ na ariũ a ithe, na ariũ a Biliha, na ariũ a Zilipa, atumia a ithe, nake agĩtwarĩra ithe wao ũhoru mũũru ũkonĩĩ ariũ a ithe. **3** Na rĩrĩ, Isiraeli

nĩendeete Jusufu gũkĩra ariũ arĩa angĩ ake othe, tondũ aamũciarire arĩ mũkũrũ; na nĩamũtumithĩire kanjũ ya goru ng'emie wega mũno. **4** Na rĩrĩa ariũ a ithe moonire atĩ ithe nĩamwendete kũmakĩra-rĩ, makĩmũmena na matingĩamwarĩirĩe kiugo o na kĩmwe kĩega. **5** Ūtukũ ũmwe Jusufu nĩarootire kiroto, na rĩrĩa eerire ariũ a ithe ũhoru wakĩo, makĩmũmena makĩria. **6** Akĩmeera atĩrĩ, “Thikĩrĩriai ũhoru wa kiroto gikĩ ndootete: **7** Tũrohaga itĩia cia ngano tũrĩ mĩgũnda-inĩ, na o rĩmwe gĩtĩia giakwa kĩrehaanda na igũrũ, nacio itĩia cianyu irathiũrũrũkĩria giakwa, na irakĩnamĩrĩra.” **8** Ariũ a ithe makĩmũũria atĩrĩ, “Anga nĩũrenda gũtũthamakĩra? Anga ti-itherũ nĩũgatwatha?” Nao magĩkĩrĩrĩria kũmũmena nĩ ũndũ wa kiroto kũu giake, na nĩ ũndũ wa ciugo ciake. **9** Nĩngĩ Jusufu akĩroota kiroto kĩngĩ, na akĩrĩa ariũ a ithe ũhoru wakĩo. Akĩmeera atĩrĩ, “Thikĩrĩriai, nĩndĩrarootire kiroto kĩngĩ, na ihinda rĩrĩ, ndĩrarootire riũa, na mweri, na njata ikũmi na imwe ikĩnyinamĩrĩra.” **10** Rĩrĩa eerire ithe o na ariũ a ithe ũhoru ũcio, ithe akĩmũkũma, akĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ kiroto kĩa mũthemba ũrĩkũ kũu ũrotete? Anga nyũkwa, na nĩ, na ariũ a thoguo nĩtũgooka, na tũinamĩrĩre thĩ mbere yaku?” **11** Ariũ a ithe nĩmamũũguĩrĩre ũru, no ithe agĩikara agĩciiragia ũhoru wa irooto icio. **12** Na rĩrĩ, ariũ a ithe nĩmathĩite kũrĩithia mbũri cia ithe wa gũkuhĩ na Shekemu, **13** nake Isiraeli akĩrĩa Jusufu atĩrĩ, “O ta ũrĩa ũũĩ, ariũ a thoguo nĩmararĩithia mbũri gũkuhĩ na Shekemu. Ūka, nĩngũgũtũma kũrĩ o.” Nake akĩmũcookeria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūguo noguo.” **14** Nĩ ũndũ ũcio Isiraeli akĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩĩ ũkarore kana ariũ a thoguo marĩ o ho o wega, o ũndũ ũmwe na mbũri, na ũnjookerie ũhoru.” Nake akĩmũtũma kuuma Gĩtuamba-inĩ kĩa Heberoni. Rĩrĩa Jusufu aakinyire Shekemu, **15** mũndũ ũmwe akĩmuona akĩũrũũra mĩgũnda-inĩ, akĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ kĩ ũracaria?” **16** Nake Jusufu agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ ariũ a baba ndĩracaria. No ũnjĩre kũrĩa mararĩithia mbũri ciao?” **17** Mũndũ ũcio akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩmoimĩte gũkũ. Nĩndĩraiguire makiuga atĩrĩ, “Rekei tũthĩĩ Dothani.” Nĩ ũndũ ũcio Jusufu akĩrũmĩrĩra ariũ a ithe, na akĩmakora hakuhĩ na Dothani. **18** No makĩmuona arĩ haraaya, na ataanakinya harĩa maarĩ, magĩciirĩra kũmũũruga. **19** Makĩrĩrana atĩrĩ, “Mũroti ũrĩa nĩokite! **20** Ūkai; rekei tũmũũrage na tũmũũkie irima rĩmwe rĩa maya, na tuuge atĩ nĩ nyamũ njũru imũrĩite. Nĩtũkĩone ũrĩa irooto icio ciake ikaainga.” **21** No rĩrĩa Rubeni aiguire ũguo, akĩgeria kũhonokia Jusufu kuuma moko-inĩ mao. Akiuga atĩrĩ, “Rekei tũtĩge kũmũũruga. **22** Mũtĩgaite thakame. Mũkiei irima-inĩ rĩrĩ rĩ gũkũ werũ-inĩ, no mũtikamwĩke ũũru.” Rubeni oigaga ũguo nĩgeetha amũhonokie kuuma kũrĩ o, nĩguo amũcookie kũrĩ ithe. **23** Na rĩrĩa Jusufu aakinyire harĩ ariũ a ithe, makĩmũrũta kanjũ yake rĩa eekĩrite, o rĩa yarĩ ya goru na ng'emie wega mũno. **24** Makĩmũnyĩita, makĩmũũkia irima rĩu. Na rĩrĩ, irima rĩu rĩarĩ rĩmũ; rĩtĩarĩ na maaĩ. **25** Magĩcooka magĩikara thĩ kũrĩa irio ciao, magĩtĩira maitho makĩona gĩkundi kĩnene kĩa Aishumaeli gĩgĩũka kiumĩte Gileadi. Ngamĩra ciao ciakuũthĩtio mahuti manungĩ wega, na ũbani, na ũũkĩ-wa-ngoma ũrĩa wĩtagwo manemane, na maikũrũkite mathĩ matware indo icio Misiri. **26** Juda akĩrĩa ariũ

a ithe atiri, “Ni uumithio uriku tukuona tunguraga muru wa ithe witu na tuhitha gikuu giake? 27 Rekei tumwenderie Aishumaeli aya, no tuitkamwike uuru na moko maitu, tondū uyū ni muru wa ithe witu, tiri a muthiimo umwe na thakame o imwe.” Nao ariu a ithe magitikirira. 28 Ni undu ucio hendi iria onjorithia acio Amidiani maahitukagira hau, ariu a ithe makiruta Jusufu irima, na makimwendia ceki mirongo tiri cia betha kuri Aishumaeli acio, nao makimutwara Misiri. 29 Riria Rubeni aacookire irima-ini na akiona ati Jusufu ndaari ho, agitemburanga nguo ciake. 30 Agicooka kuri ariu a ithe akimeera atiri, “Kamwana kari gatii hol Nii ngwika atia?” 31 Nao makioya kanju ya Jusufu, magithinja mburi na magitoboka kanju iyo thini wa thakame iyo. 32 Magicooka makioya kanju iyo yagemetio, makimitwarira ithe wao makimwira atiri, “Kanju ino ni kumiona turamionire. Miore wega wone kana hihini ni kanju iria ya muruguo.” 33 Nake akimimanya, akiuga atiri, “Ni kanju ya muru wakwa! Nyamu njuru nimmurite. Ti-itheru Jusufu niarikitie kuiragwo, agatambuuru iconji.” 34 Ningi Jakubu agitemburanga nguo ciake, agikira nguo ya ikunia, na agicakaira muriu matuku maingi. 35 Ariu ake othe na airitu ake magituka kumhooreria, no akirega kuhoorerio, akiuga atiri, “Aca! Ngathii mbirira kuri muru wakwa ngiriraga.” Ni undu ucio ithe agithii na mbere kumtirira. (Sheol h7585) 36 Nao Amidiani acio makientia Jusufu kuu Misiri kuri Potifaru, umwe wa anene a Firauni, nake aari murugamirira wa arangiri a Firauni.

38 Ihinda-ini riu-ri, Juda agitiga ariu a ithe agikurika agithii guikara na mundu wa Adulamu wetagwo Hira. 2 Juda ari kuu agicemania na mwaru wa Mukaanani wetagwo Shua. Akimuhikia na agikoma nake; 3 nake akigia nda na agiciara kahii, gagituuu Eri. 4 Akigia nda ingi, agiciara kahii kangi gagituuu Onani. 5 O na ningi agiciara kahii kangi, agigatua Shela. Aagaciirire kuu Chezibu. 6 Maagirama Juda akigutira Eri uria waru irigithathi riake, mutumia wetagwo Tamaru. 7 No Eri, irigithathi ria Juda, aari mwaganu maitho-ini ma Jehova; ni undu ucio Jehova akimuraga. 8 Nake Juda akira Onani atiri, “Koma na mutumia wa muru wa nyukwa, umuhingirie uria wagirirwo nikumwika uri muru wa nyina na muthuri wake, niguu uciarire muru wa nyukwa ruciaro.” 9 Nake Onani niamenyaga ati ruciaro ru rutigatuka rwake; ni undu ucio o akoma na mutumia wa muru wa nyina, agaita mbeu ya uciari thi, niguu ndagaciirire muru wa nyina ruciaro. 10 Undu ucio eekire waru muru maitho-ini ma Jehova; ni undu ucio o nake akiragwo ni Jehova. 11 Juda akira Tamaru mutumia wa muriu atiri, “Thi uture uri wa ndigwa gwa thogu mucii ngina muru wakwa Shela agimare.” Tondū eeciirire atiri, “O nake Shela ahota gikua ta ariu a nyina.” Ni undu ucio Tamaru agithii gutuura mucii gwa ithe. 12 Thuutha wa ihinda iriaya, mutumia wa Juda, mwaru wa Shua, agikua. Na kahinda ka macakaya gaathira na Juda athirwo ni kieha, akiambata agithii Timina kuri andu ari meenjaga ng’ondū ciake guoya, na agithii hamwe na murata wake, Hira wa Adulamu.

13 Na riria Tamaru eerirwo atiri, “Ithe wa muthuriguu erekeire Timina kwenja ng’ondū ciake guoya,” 14 akiruta nguo ciake cia mutumia wa ndigwa, akilumbira na taama nginya uthii nguo ndakae kumenyeka, agikara thi itoonyero-ini ria Enaimu, riria riaru njira-ini ya guthii Timina. Nigukorwo nionire ati, o na gutuika Shela aari mundu mugima, Juda ndaheanite Tamaru kuri we atuike mutumia wake. 15 Riria Juda aamuonire-ri, agicirira ati Tamaru aari mumaraya tondū niehumbirite uthii. 16 Na tondū ndoo ati aari mutumia wa muriu, agithii haru we mukira-ini wa njira, akimwira atiri, “Uka, itikira ngome nawe.” Mutumia ucio akimuria atiri, “Na ni kii ukuthe niguu ngome nawe?” 17 Juda akimucokeria atiri, “Ningitutumira koori kuuma ruru-ini rwakwa.” Mutumia ucio akimuria atiri, “Niukundigira kindu gia kurugamirira kiraniro giaku nginya riria ugaakaneana?” 18 Juda akimuria atiri, “Ukwenda ngutigire kii gia kurugamirira?” Mutumia ucio akimucokeria atiri, “Ndigira gicuhi kia ruri rwaku na ririgi rwakio, o na rathanju ruu ruri guoko-ini gwaku.” Ni undu ucio Juda agitigira mutumia ucio indo icio na agikoma nake; na Tamaru akigia nda yake. 19 Mutumia ucio aarika gwithira, akiaura taama wake, akilumba nguo ciake cia mutumia wa ndigwa ringi. 20 Riria Juda atumire muratawe ucio wa kuu Adulamu na koori nigeetha acookerio indo icio cia kurugamirira kuuma kuri mutumia ucio-ri, ndamuonire. 21 Nake akuria andu ari maatiraga kuu atiri, “Ari ha mumaraya uria uraari haha mukira-ini wa njira ya guthii Enaimu?” Nao magicookia atiri, “Haha hatiri hakorwo na mumaraya.” 22 Ni undu ucio agicooka kuri Juda, akimwira atiri, “Nii ndamuona. Hamwe na uguo-ri, andu ari matiraga hau moigire atiri, ‘Haha hatiri hakorwo na mumaraya.’” 23 Nake Juda akiuga atiri, “Niakirekwo aikare na kiria ari nako, kana tutuika a guthekererwo. Nigi-ri, ningitutumira koori gaka, no ndamuona.” 24 Thuutha wa mieri itatu, Juda akirwo atiri, “Tamaru mutumia wa muruguo niehitie, akahura umaraya, na ni undu ucio ari na nda.” Juda akiuga atiri, “Mumie murehe, acinwo akue!” 25 Na riria oimagio-ri, agituma ndumiriri kuri ithe wa muthuriwe, akimwira atiri, “Nii ndi na nda ya mundu uria mwene indo ici.” Agicooka akiuga atiri, “Ta rora kana no umenye nuu mwene gicuhi giki ki na muthuri, na ririgi ruru, o na rathanju ruru.” 26 Juda agicimanya, na akiuga atiri, “Mutumia uyū ni muthingu kungira; ekite uguu nigukorwo ndiamuheanire kuri muru wakwa Shela.” Juda ndaacookire gikoma nake ringi. 27 Riria ihinda riake riakinyire ria giciara-ri, kwaru na tuhii twiri twa mahatha nda yake. 28 Na riria aaciraga-ri, kamwe gatu gagicomora guoko; nake mumuciarithia akioya uthi mutune, akwoherera guoko-ini gwako, na akiuga atiri, “Uyū niwe woima mbere.” 29 No riria aacookire guoko na thini, muru wa nyina akiuma, nake muciarithia akiuga atiri, “Githi niguu weturira njira!” Nake agituuu Perezu. 30 Nake muru wa nyina uria waru na uthi mutune guoko-ini gwake akiuma, nake agituuu Zera.

39 Na rirĩ, Jusufu n̄aikũrũkirio o nginya bũrũri wa Misiri. Nake Potifaru, Mũmisiri ũmwe wa ane na Firaũni, na mũrũgamirĩri wa arangĩri a Firaũni, akĩmũgĩra kuma kũrĩ Aishumaeli arĩa maamũtwarĩte kũu. **2** Nake Jehova aarĩ hamwe na Jusufu, nake akĩgaacĩra, na agĩtũura nyũmba-inĩ ya Mũmisiri ũcio mwathi wake. **3** Na rĩria mwathi wake onire atĩ Jehova aarĩ hamwe nake, na atĩ Jehova nĩatũmite Jusufu agaacĩre maĩndũ-inĩ mothe marĩa ekaga-rĩ, **4** Jusufu agĩtikĩrĩka maithe-inĩ make na agĩtuĩka wa kũmũtungatĩra. Potifaru akĩmũtua mũrori wa nyũmba yake na akĩmwĩhokera ũmenyereri wa kĩria gĩothe aarĩ nakĩo. **5** Kuuma hĩndĩ irĩa aamũtũire mũrori wa nyũmba yake na kĩria gĩothe aarĩ nakĩo, Jehova akĩrathĩma nyũmba ya Mũmisiri ũcio nĩ ũndũ wa Jusufu. Kĩrathĩmo kĩa Jehova kĩarĩ igĩrũ wa indo ciothe cia Potifaru, irĩa ciarĩ nyũmba o na irĩa ciarĩ mtĩgũnda. **6** Nĩ ũndũ ũcio agĩtigĩra Jusufu indo ciothe irĩa aarĩ nacio acimenyagĩrĩre; rĩria rĩothe Jusufu aarĩ mũrũgamirĩri-rĩ, Potifaru ndarũmbũyanagia na kĩndũ o nakĩ tiga o irio irĩa aarĩaga. Na rirĩ, Jusufu aarĩ mũthaka na wa mwĩrĩ mweka, **7** na thuutha wa ihinda, mũtumia wa mwathi wake akĩmwĩrĩrĩria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūka ũkome na niĩ!” **8** No Jusufu akĩrega. Akĩmwĩra atĩrĩ, “Niĩ ndĩ mũrori-rĩ, mwathi wakwa ndarũmbũyanagia na kĩndũ o nakĩ kĩa nyũmba, indo irĩa ciothe arĩ nacio nĩanjĩhokeire ndicimenyagĩrĩre. **9** Gũtirĩ mũndũ ũngĩ mũnene nyũmba ĩno ũngĩrĩte. Mwathi wakwa ndangĩrĩrĩrie kĩndũ o nakĩ, tiga wee wiki, tondũ ũrĩ mũtumia wake. Ndaakĩhota atĩa gwĩka ũndũ ta ũyũ wa waganu njĩhĩrie Ngai?” **10** Na o na gĩtuĩka nĩaringagĩrĩria Jusufu mũthenya o mũthenya akome nake-rĩ, Jusufu nĩaregĩre gũkoma nake o na kana gũkorwo hamwe nake. **11** No mũthenya ũmwe Jusufu nĩaingĩrĩre nyũmba kũruta wĩra wake, na gũtiarĩ ndungata o na ĩmwe ya nyũmba yarĩ kũu thĩini. **12** Mũtumia ũcio akĩnyĩta nguo ya Jusufu, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūka ũkome na niĩ!” No Jusufu agĩtiga nguo yake guoko-inĩ kwa mũtumia ũcio, akĩma nyũmba akĩũra. **13** Na rĩria mũtumia ũcio onire atĩ Jusufu nĩatiga nguo yake guoko-inĩ gwake na oora-rĩ, **14** agĩtĩa ndungata cia nyũmba yake, agĩcĩra atĩrĩ, “Ta kĩonei Mũhibirania ũyũ aarehirwo kũrĩ ithuĩ nĩgeetha atũnyarare! Egũũkĩte haha nĩguo akome na niĩ, na niĩ ndakaya. **15** Na rĩria aigua ngĩkaya ndeithio, aatiga nguo yake haha, oima nyũmba na oora.” **16** Nake agĩkara na nguo iyo nginya rĩria mwathi wa Jusufu aainũkire. **17** Nake mũtumia ũcio akĩmũhe rũgano rũu, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ngombo irĩa ya Mũhibirania, irĩa watũreheire igũũkĩte kũrĩ niĩ kũnyarara. **18** No rĩria njugire mbu ndeithio, yatiga nguo ĩno harĩ niĩ, yoima nyũmba na yora.” **19** Rĩria mwathi wa Jusufu aigũire rũgano rũu aaheirwo nĩ mũtumia wake, rĩria aamwĩrĩre, “Ūguo nĩguo ngombo yaku ĩnjĩkire,” agĩcinwo nĩ marakara. **20** Nake mwathi wa Jusufu akĩnyĩta Jusufu akĩmũkĩa njeera, kũndũ kũria gwaikagio andũ arĩa oohe a mũthamaki. No hĩndĩ iyo Jusufu aarĩ kũu njeera-rĩ, **21** Jehova aarĩ hamwe nake; akĩmũtuga na agĩtũma etĩkĩrĩke maithe-inĩ ma mũnene wa njeera. **22** Nĩ ũndũ ũcio mũnene wa njeera agĩtua Jusufu mũrori wa arĩa othe moohetwo njeera, na agĩtuuo mũmenyereri wa maĩndũ mothe marĩa meekagwo kũu.

23 Mũnene ũcio wa njeera ndaarũmbũyagia ũndũ o na ũmwe wa marĩa maamenyagĩrĩrwo nĩ Jusufu, tondũ Jehova aarĩ hamwe na Jusufu na akĩmũhe ũgaacĩru maĩndũ-inĩ mothe marĩa ekaga.

40 Thuutha ũcio-rĩ, mũndũ ũria watwaragĩra mũthamaki ndibei, na mũndũ ũria wathondekagĩra mũthamaki wa Misiri mĩgate-rĩ, makĩhĩtirĩa mwathi wao, ũcio mũthamaki wa Misiri. **2** Firaũni mũthamaki ũcio akĩrakario nĩ anene acio ake eerĩ, mũnene wa arĩa maamũtwaragĩra ndibei na mũnene wa arĩa maamũthondekagĩra mĩgate, **3** na akĩmahingĩrithĩa nyũmba ya mũnene wa arĩa arangĩri njeera, o irĩa Jusufu oheetwo. **4** Mũnene wa arangĩri akĩmaneana kũrĩ Jusufu amarorage, nake Jusufu akĩmatungatĩra. Na thuutha wa gũikara kĩoho-inĩ kwa ihinda-rĩ, **5** o ũmwe wa acio eerĩ, ũria watwaragĩra mũthamaki ndibei na mũthondeki wa migate ya mũthamaki wa Misiri, o acio maahingĩrwo njeera, makĩrooto irooto ũtukũ ũmwe, na o kĩroto kĩarĩ na mũtaũrĩre wakĩo. **6** Rĩria Jusufu aathĩire kũrĩ o rũciniĩ rwa mũthenya ũyũ ũngĩ-rĩ, akĩona marĩ na kĩa. **7** Nĩ ũndũ ũcio akũria anene akĩa a Firaũni, o acio moohetwo hamwe nake nyũmba-inĩ ya mwathi wake, atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ gĩtũmite mũtukie ithiithi cianyu ũmũthi?” **8** Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Ithuĩ ithuerĩ nĩtũrotete irooto, na gũtirĩ mũndũ wa gũcitaũra.” Jusufu akĩmooria atĩrĩ, “Gĩthĩ ũtaũri ti wa Ngai? Njĩra irooto cianyu.” **9** Nĩ ũndũ ũcio mũnene wa arĩa maatwaragĩra mũthamaki ndibei akĩra Jusufu kĩroto gĩake. Akĩmwĩra atĩrĩ, “Kĩroto-inĩ gĩakwa ndironire mũthabibũ ũrĩ mbere yakwa, **10** na ũraarĩ na honge ithatũ. Nacio iraaruta kĩro o ũguo iracanũka, nacio imanjĩka cia thabibũ irerua. **11** Na niĩ ndrakorwo nyiĩtite gĩkombe kĩa Firaũni na guoko, ndĩrooya thabibũ icio, ndĩraacihĩra gĩkombe-inĩ kĩa Firaũni, na ndiramũnengera.” **12** Jusufu akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūtaũri wakĩo nĩ ũyũ: ĩhan acio ithatũ nĩ mũthenya ĩtatũ. **13** Mĩthenya ĩtatũ ĩthonathira-rĩ, Firaũni nĩegũgũtũgũgĩra na agũcooke wĩra-inĩ waku, na ũcooke kũnengagĩra Firaũni gĩkombe gĩake, o ta ũria wekaga rĩria warĩ mũmũhe ndibei. **14** No rĩria maĩndũ maku makaagaacĩra-rĩ, ũkandirikana ũnjĩguire tha, ũngweete harĩ Firaũni, ũndute gũkũ njeera. **15** Tondũ nĩkũnyitwo ndaanĩitirwo na hinya, ngĩrutwo bũrũri wa Ahibirania, na ningĩ o na gũkũ gũtirĩ ũndũ mũrũu ndeekĩte wa gũtũma njikio njeera.” **16** Na rĩria mũnene wa arĩa athondeki mĩgate onire atĩ Jusufu nĩataũra kĩroto kũu wega-rĩ, akĩra Jusufu atĩrĩ, “O na niĩ nĩndĩrarootete: Ndirakuuite ikabũ ithatũ ĩcia migate na mũtwe. **17** Gĩkabũ kĩria kĩrarigĩtie igĩrũ kĩraarĩ na mĩgate ya mĩthemba yothē ĩthondekeirwo Firaũni; no nacio nyoni iramĩrĩaga ĩrĩ o gĩkabũ-inĩ ndĩgĩkuuite na mũtwe.” **18** Jusufu akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūtaũri wakĩo nĩ ũyũ: Ikabũ icio ithatũ nĩ mũthenya ĩtatũ. **19** Mĩthenya ĩtatũ ĩtanathira-rĩ, Firaũni nĩagagũtĩnithĩa mũtwe na akwambithie mũtĩ igĩrũ. Nacio nyoni niĩkarĩa nyama cia mwĩrĩ waku.” **20** Na rirĩ, mũthenya wa gatatũ warĩ wa kũririkana gũciarwo kwa Firaũni, nake akĩrugĩthirĩa anene ake iruga inene. Nake akĩririkana mũnene wa arĩa maamũtwaragĩra ndibei na mũnene wa arĩa

maamũthondekagĩra mĩgate mbere ya anene arĩa angĩ ake: **21** Agĩcookia mũnene wa arĩa maamũtwaragĩra ndĩbei wĩra-inĩ wake, nĩgeetha acooke gũtwarĩra Firaũni gĩkombe rĩngĩ. **22** No rĩrĩ, mũnene wa arĩa maamũthondekagĩra mĩgate-rĩ, akĩmũcuria mũtĩ igũrũ o ta ũria Jusufu aamerĩte ũtaũri-inĩ wake. **23** No mũnene ũcio wa arĩa maatwaragĩra Firaũni ndĩbei ndaigana kũririkana Jusufu; nĩariganĩrwo nĩwe.

41 Na rĩrĩ, mĩaka ĩrĩ mĩgĩma yathira-rĩ, Firaũni akĩroota kiroto: Akĩona arĩgamĩte rũteere-inĩ rwa Rũũ rwa Nĩli; **2** na rĩrĩ, gũkĩumĩra ng'ombe mũgwanja njega na noru kuuma thĩini wa rũũ rũu, na igũtĩka kũria nyeki ithanjĩ-inĩ. **3** Thuutha wacio rĩ, hakĩumĩra ng'ombe ingĩ mũgwanja, njong'ĩ na hĩnju, kuuma rũũ rũu rwa Nĩli, na ikĩrũgama mwena-inĩ harĩa icio ingĩ ciarũgamĩte hũgũrũrũ-inĩ cia rũũ. **4** Na rĩrĩ, ng'ombe icio njong'ĩ na hĩnju ikĩria ng'ombe irĩa mũgwanja njega na noru. Hĩndĩ ĩyo Firaũni akĩũrwo nĩ toro. **5** Nĩngĩ Firaũni agĩkoma rĩngĩ na akĩroota kiroto gĩa keerĩ: Magira mũgwanja mega ma ngano, maiyũrite ngano, maakũraga kamũtĩ-inĩ kamwe ka ngano. **6** Thuutha wamo gũgĩthethũka magira mangĩ mũgwanja ma ngano mahĩnju, mahaana ta macĩnitwo nĩ rũhuho rwa mwena wa irathĩro. **7** Magira macio mahĩnju ma ngano makĩmeria magira marĩa mũgwanja maarĩ mega na maiyũrite ngano. Hĩndĩ ĩyo Firaũni akĩũrwo nĩ toro, agĩtũkĩra agĩkora nĩ kũroota ekũrootaga. **8** Rũciĩni agĩtangĩka meciiria, na nĩ ũndũ ũcio agĩtũmanĩra andũ-ago othe na andũ arĩa oogĩ a Misiri. Firaũni akĩmeera irooto ciake, no gũtĩrĩ wao o na ũmwe wahotire kũmũtaũria. **9** Hĩndĩ ĩyo mũnene wa arĩa maamũtwaragĩra ndĩbei akĩĩra Firaũni atĩrĩ, "Ūmũthĩ nĩndaririkano mahĩta makwa. **10** Hĩndĩ ũmwe-rĩ, Firaũni nĩarakarĩtio nĩ ndungata ciake; na nĩ hamwe na mũnene wa arĩa athondeki mĩgate-rĩ, agĩtuohĩthia njeera nyũmba-inĩ ya mũnene wa arangĩrĩ. **11** Ūtukũ ũmwe-rĩ, o ũmwe wĩtũ akĩroota kiroto, na o kiroto kĩarĩ na ũtaũri wakĩo mwanya. **12** Na rĩrĩ, kũu njeera twarĩ na mwanake Mũhibirania, ndungata ya mũnene wa arangĩrĩ. Na ithũ tũkĩmwĩra irooto ciitũ, nake agĩtũtaũria; akĩhe o mũndũ ũtaũri wa kiroto gĩaake. **13** Namo maũndũ magĩkĩka o ta ũria aatũtaũriire. Nĩ ngĩcookia wĩra-inĩ wakwa, nake mũndũ ũcio ũngĩ agĩcuurio mũtĩ igũrũ." **14** Nĩ ũndũ ũcio Firaũni agĩtũmanĩra Jusufu, nake akĩrutwo kũu njeera narua. Na aarĩkia kwĩyenja na kũruta nguo irĩa arĩ nacio na gwĩkĩra ingĩ-rĩ, agĩthĩ mbere ya Firaũni. **15** Nake Firaũni akĩĩra Jusufu atĩrĩ, "Nĩndĩarootire kiroto na gũtĩrĩ mũndũ ũrahota gũgĩtaũra. No nĩnjĩguite gũkĩrwo atĩrĩ, wee ũngĩrwo kiroto no ĩhote gũgĩtaũra." **16** Jusufu agĩcookeria Firaũni atĩrĩ, "Nĩ mwene ndĩngĩhota, no Ngai nĩekũhe Firaũni macookio marĩa arenda." **17** Hĩndĩ ĩyo Firaũni akĩĩra Jusufu atĩrĩ, "Kĩroto-inĩ gĩakwa-rĩ, ndĩrarũgamĩte hũgũrũrũ-inĩ cia Rũũ rwa Nĩli, **18** rĩrĩa haroimĩrĩre ng'ombe mũgwanja njega na noru kuuma rũũ, na iraitika kũria kũu ithanjĩ-inĩ. **19** Thuutha wacio kũracooka kũroimĩra ng'ombe ingĩ mũgwanja hinyaru, njong'ĩ mũno na hĩnju. Nĩrĩ ndona ng'ombe njong'ĩ ta icio bũrũri-inĩ wothe wa Misiri. **20** Nacio ng'ombe icio hĩnju na njong'ĩ irarĩa ng'ombe irĩa mũgwanja

noru irĩa iroimĩrĩte mbere. **21** No rĩrĩ, o na ciarĩkia gũcĩrĩa-rĩ, gũtĩrĩ mũndũ ũngĩramenyire atĩ nĩrarĩrĩte; tondũ ironekaga irĩ o njong'ĩ o ta mbere. Hĩndĩ ĩyo ndĩrokĩra. **22** "Nĩngĩ irooto-inĩ ciakwa-rĩ, nĩndĩronire magira mũgwanja mega ma ngano na maiyũrite ngano, magĩkũũra kamũtĩ-inĩ ka ngano. **23** Thuutha wamo, magira mangĩ mũgwanja marathethũka, marĩ mahoochu na macĩnitwo nĩ rũhuho rwa mwena wa irathĩro. **24** Namo magira macio mahĩnju marameria magira marĩa mũgwanja mega. Nĩraheire andũ-ago ũhoro ũcio, no gũtĩrĩ o na ũmwe ũrahotire kũndaũria irooto icio." **25** Nake Jusufu akĩĩra Firaũni atĩrĩ, "Irooto cia Firaũni cieriĩ no kiroto kĩmwe. Ngai nĩagũũrĩrie Firaũni ũria akĩrĩ gwĩka. **26** Ng'ombe irĩa mũgwanja njega nĩ mĩaka mũgwanja, na magira marĩa mũgwanja mega ma ngano nĩ mĩaka mũgwanja; kiroto kũu no kĩmwe. **27** Nacio ng'ombe icio mũgwanja hĩnju na njong'ĩ irĩa cioimĩrĩre thuutha nĩ mĩaka mũgwanja, na no taguo magira marĩa mũgwanja matarĩ ngano macĩnitwo nĩ rũhuho rwa mwena wa irathĩro: ĩyo nĩ mĩaka mũgwanja ya ng'aragu. **28** "Na o ta ũria ndeera Firaũni: Ngai nĩ oneetie Firaũni ũria akĩrĩ gwĩka. **29** Nĩgũgũkorwo na mĩaka mũgwanja ya bũthi mũnene bũrũri wothe wa Misiri, **30** no nĩgũgũcooka kũrũmĩrĩrwo nĩ mĩaka mũgwanja ya ng'aragu. Nago bũthi ũcio wothe wa Misiri nĩũkariganĩra, nayo ng'aragu nĩkananga bũrũri ũyũ. **31** Bũthi wa bũrũri ndũkarikanawo, tondũ ng'aragu ĩria ĩgacooka kũgĩa nĩngakorwo ĩrĩ nene mũno. **32** Gĩtũmi kĩa Firaũni aheo kiroto kũu maita meerĩ, nĩ tondũ Ngai niatũite nĩegwĩka ũndũ ũcio, na ekũwĩka o narua. **33** "Rũu Firaũni nĩacarie mũndũ ũũ gũkũũrana maũndũ na mũndũ mũũgĩ, amũtue mũrũgamĩrĩrĩ wa bũrũri wa Misiri. **34** O na nĩngĩ Firaũni nĩagĩthũure atabarĩrĩ a bũrũri a kuoyaga gĩcũnjĩ gĩa ithano kĩa magetha ma Misiri mĩaka-inĩ ĩyo mũgwanja ya bũthi. **35** Nao nĩmacookanĩrĩrie irio icio ciothe cia mĩaka ĩyo mĩega ĩrooka, na ngano ĩyo ĩkorwo watho-inĩ wa Firaũni, ĩgwo matũũra-inĩ ĩrĩ irio. **36** Nacio irio icio ciagĩrĩre kũgwo ĩrĩ mũthĩthũ wa bũrũri, icaahũthĩrwo hĩndĩ ĩria ya mĩaka mũgwanja ya ng'aragu ĩria ĩkaagĩa Misiri, nĩgeetha bũrũri ndũkanathũkio nĩ ng'aragu ĩyo." **37** Firaũni na anene ake makĩona mũbango ũcio ũrĩ mwega. **38** Nĩ ũndũ ũcio Firaũni akĩmooria atĩrĩ, "No tuone mũndũ ũngĩ ta ũyũ, mũndũ ũrĩ na roho wa Ngai thĩĩni wake?" **39** Firaũni agĩkĩra Jusufu atĩrĩ, "Kuona atĩ Ngai nĩakũmenyithĩte maũndũ maya mothe-rĩ, gũtĩrĩ mũndũ ũngĩ ũngĩkũũrana maũndũ na mũũgĩ ta we. **40** Wee nĩwe ũkũrũgamĩrĩra nyũmba yakwa ya ũthamaki, na andũ akwa othe marĩathĩkagĩra watho wakũ. ũndũ ngũgũkĩra nago no atĩrĩ, nĩ nĩ nĩ Mũthamaki." **41** Nĩ ũndũ ũcio Firaũni akĩra Jusufu atĩrĩ, "Kuuma rĩu nĩndagũtua mũrũgamĩrĩrĩ wa bũrũri wothe wa Misiri." **42** Nĩngĩ Firaũni akĩruta gĩcũhĩ gĩaake kĩa mũhũũri kuuma kĩara gĩaake agĩgĩkĩra kĩara-inĩ kĩa Jusufu. Agĩcooka akĩmũhumba nguo cia gatani njega, na kĩrengeri gĩa thahabu ngingo. **43** Nĩngĩ agĩtũma akuuo na ngaari yake ya ita, arĩ mũndũ wa keerĩ harĩ we wathani-inĩ, nao andũ magĩthĩ makĩanagĩrĩra marĩ mbere yake atĩrĩ, "Eherai njira-inĩ!" Nĩ ũndũ ũcio Firaũni agĩtua Jusufu mũrũgamĩrĩrĩ wa bũrũri wothe

wa Misiri. **44** Ningi Firauni akira Jusufu atiri, "Ni ni Firauni, no riri, hatar na rütha rwaku, gutiri mündü ügeeka ündü atari na rütha rwaku gükü Misiri guothe." **45** Nake Firauni agüta Jusufu akiehera-Panea, na akimühe Asenathu mwar na Potifera, müthinjiri-ngai wa Onu, atuike mütumia wake. Nake Jusufu agütuikania büürüi wothe wa Misiri. **46** Jusufu aari na miaka mirongo itatü riria atonyire ütungata-ini wa Firauni müthamaki wa Misiri. Nake Jusufu akiehera mbere ya Firauni, agütuikania büürüi wothe wa Misiri. **47** Na riri, ihinda ria miaka iyo mügwanja ya büthi, büürüi ücio ügüciara maciaro maingü müno. **48** Nake Jusufu agücookaniriria irio ciothe cia büürüi wa Misiri iria ciagüre kuo miaka iyo mügwanja ya büthi, na agüciigithia matüüra-ini maria manene. O itüüra inene akaiga irio iria ciaküragio migünda-ini iria yarüthiürürükirie. **49** Jusufu agükiigithia ngano nyingü müno, o ta müthanga wa iria-ini; yarü nyingü müno, o ngünya agütiga küiga maandiko ma mügana wayo tondü ndingithimikire. **50** Miaka ya ng'aragu itaanakinya-ri, Jusufu niaciarirwo tühüi twiri ni Asenathu mwar na Potifera, müthinjiri-ngai wa Onu. **51** Jusufu agüta irigithathi riake Manase, akiuga atiri, "Ni tondü Ngai niatümite ndiganirwo ni thüna wakwa wothe na nyumba ya baba yothe." **52** Nako kahü ga keeri, agügeeta Efiraimu, akiuga atiri, "Ni tondü Ngai niatümite ngie na maciaro büürüi-ini wa minyamaro yakwa." **53** Nayo miaka mügwanja ya büthi kü Misiri igüthira, **54** na miaka mügwanja ya ng'aragu ikiambiriria, o ta üria Jusufu oigite. Kwar na ng'aragu mabürüi-ini maria mangü mothe, no büürüi wa Misiri wothe war na irio. **55** Na riria andü a Misiri othe maambiririe küigua ng'aragu-ri, magikaïra Firauni amahe irio. Nake Firauni akimeera atiri, "Thüi küri Jusufu na mwike üria ekümwira." **56** Riria ng'aragu yagüre büürüi wothe-ri, Jusufu akihingüra makümbi ma irio, akienderia andü a Misiri ngano, nigükorwo ng'aragu yarü nene müno Misiri guothe. **57** Namo mabürüi mothe magüka Misiri küri Jusufu kügüra ngano, tondü ng'aragu iyo yarü nene müno thü yothe.

42 Riria Jakubu aamenyire atü Misiri ni kwar na ngano, akira ariu ake atiri, "Ni kü gütümite müikare o ro üguo mücüthanirurie?" **2** Agüthi na mbere akimeera atiri, "Ninjigüite atü Misiri küri na ngano. Ikürükai kuo mügatügürire irio, nigeetha tütüüre muoyo tütigakue." **3** Nao ariu ikümi a ithe na Jusufu magükürüka, magüthi kügüra ngano Misiri. **4** No Jakubu ndaatümir Benjamin müru na nyina na Jusufu athi na ariu angü, tondü nietagüira ndakone müfino. **5** Ni ündü ücio ariu a Isiraeli magüthi marü hamwe na ariu angü maathite kügüra ngano Misiri, tondü büürüi wa Kaanani o nago war na ng'aragu. **6** Na riri, Jusufu niwe wari mwathi wa büürüi wa Misiri na niwe wendagüria andü othe a büürüi ngano. Ni ündü ücio riria ariu a ithe maakinyire kuo-ri, makimünamirra, magüturumithia mothüi mao thü. **7** Na riria Jusufu onire ariu a ithe, o ro rimwe akimamenya, no agütua ndamooi na akimaariria ari na üüru, akimooria atiri, "Mümüte kü?" Nao makimücookeria atiri, "Tuümüte büürüi wa Kaanani tügooka kügüra

irio." **8** O na gütuika Jusufu niamenyire ariu a ithe-ri, o matiigana kümumenya. **9** Ningi akiririkana irooto ciae iria aarootete imakoni, akimeera atiri, "Inyuü müri athigaani! Müükite küroora büürüi witü küria ütarü mügütre." **10** Nao makimücookeria atiri, "Aca, mwathi witü! Ndungata ciaku ciükite o kügüra irio tu. **11** Ithüi ithuothü türi ariu a müthuuri ümwe. Ithüi ndungata ciaku türi andü ehokeku, tütiri athigaani." **12** Nake Jusufu akimeera atiri, "Aca! Müükite küroora büürüi witü küria ütarü mügütre." **13** No makimücookeria atiri, "Ndungata ciaku ciari andü ikümi na eerü, ariu a müthuuri ümwe, üria ütüüraga büürüi wa Kaanani. Üria münini biü niwe üri na baba rü, na ümwe witü ndari ho." **14** Jusufu akimeera atiri, "No ta üria ndamwira: Inyuü müri athigaani! **15** Na üü nigüo mükümenyeka atü müri andü a ma: Ti-itherü, o ta üria Firauni atüüraga muoyo-ri, mütingüma kündü gükü ngünya üria münini wanyu oke. **16** Tümai ümwe wanyu athi agüre müru wa thoguo ücio üngü; inyuü aya angü ni mügüiko njeera nigeetha ciugo cianyu icio mwarüite irorwo kana ni ühoro wa ma. Müngükorwo üguo muugite tigo-ri, o ta üria Firauni atüüraga muoyo, inyuü müri athigaani!" **17** Nake akimaika othe njeera, magükara kuo mithenya itatü. **18** Mithenya wa itatü Jusufu akimeera atiri, "Tondü ndü mwitigiri Ngai-ri, ikai üü nigüo mütüüre muoyo: **19** Angükorwo müri andü ehokeku, itükirai ümwe wanyu aikare gükü njeera, na inyuü ariu angü müthi mütwari andü anyu ngano ni ündü wa ng'aragu iria marü nayo. **20** No riri, no ngünya mündehero müru wa thoguo ücio münini biü, nigeetha ciugo cianyu ciitükirike küna atü ni cia ma, na nigüo mütigakue." Nao magüka o üguo. **21** Nao maküirana atiri, "Ti-itherü türaherithio ni ündü wa müru wa ithe witü. Nütonire üria aari na thüna riria atüthaihaga tühonokie muoyo wake, no tükürega kümtügu; na no kio tünyititwo ni thüna üyü." **22** Rubeni akimacookeria atiri, "Githi ndiamwirire mütkehirie kamwana kau? No inyuü mükürega güthikiriria! Rü no ngünya türiho thakame yake." **23** No matiamenyaga atü Jusufu niaiguaga üria moigaga, tondü we aatümagira mütabuti akimaariria. **24** Jusufu akimahutatira akimeherera, akiambiriria küria; ningi agücooka agüthi akimaariria ringi. Akinyiitithia Simeoni akieherio harü na akiohwo makionaga. **25** Jusufu agüathana makünia mao maiyürio ngano, na betha cia o mündü icookio ikünia-ini riake, na mahe rügu wa rügendero. Thuutha wa gwükirwo maündü macio, **26** makügirira ndigiri ciao mirigo iyo ya ngano na makiumagara. **27** Haria maarügamire mararüire-ri, ümwe wao agütümüra ikünia riake ahe ndigiri yake irio, nake akiona betha ciae hau müromo-ini wa ikünia riake. **28** Aküria ariu a ithe atiri, "Haiya, ninjokeirio betha ciakwa; i ici haha ikünia-ini riakwa." Ngoro ciao ikinyiitwo ni ihooru na makürorana makünainaga, maküürania atiri, "Ni atia üü Ngai atwükite?" **29** Na riria maakinyire küri ithe wao Jakubu kuo büürüi wa Kaanani-ri, makimwira maündü maria mothe monete. Makimwira atiri, **30** "Mündü üria mwathi wa büürüi ücio aatwarüire na üüru müingü na agütüta ta twathite güthigaana büürüi ücio. **31** No ithüi tükimwira atiri, 'Ithüi türi andü ehokeku; tütiri athigaani. **32** Twarü

andū ikūmi na eerī, ariū a mūthuuri ūmwe. Ūmwe ndarī ho, na ūria mūnini biū arī na ithe witū kū Kaanani.’ **33** “Ningī mūdū ūcio mwathi wa būriri agitwira atiri, ‘Giki niki gigituma menyē kana mūri andū ehokeku: Ndigirai mūri wa thoguo ūmwe gūku, muoe irio mūthi mūcitwarire andū a nyūmba cianyu acio marī na ng’aragu. **34** No mūndehere mūri wa thoguo ūria mūnini biū na noguo ngaamenya atī mūtirī athigaani, mūri andū ehokeku. Hindi ūyo nīngamūcookeria mūri wa thoguo, na nīmūgetikīrio kuonjorithagia būriri-inī ūyū.” **35** Na rīria moonoragia makūnia mao-rī, o mūdū agikora kīohe kīa betha ciake ikūnia-inī riake! Nao na ithe wao mona ciohe icio cia mbeca, makimaka. **36** Ithe wao Jakubu akīmeera atiri, “Mūri kūniinira ciana ciakwa. Jusufu ndarī ho, na Simeoni ndarī ho, na rīu mūrenda kuoya Benjamini. Maūdū maya mothe nī nī mokīriire!” **37** Hindi ūyo Rubeni akīra ithe atiri, “Nūkuoraga ariū akwa eerī ingīkaaga gūcookeria Benjamini hariwe. Reke akorwo ūmenyereri-inī wakwa, na nīngamūcookeria.” **38** No Jakubu akiuga atiri, “Mūri wakwa ndegūkūrūka athiī na inyuū; mūri wa nyina nī mūkuū na nowe wiki ūtigarite. Angīnyitwo nī mūtino mūna rūgendo-inī rū mūrathi-rī, mwatūma mbuī ici ciakwa ithiī mbīrira-inī na kīeha.” (Sheol h7585)

43 Na rīri, ng’aragu ūyo ikīneneha mūno būriri-inī wa Kaanani. **2** Nī ūndū ūcio rīria maarīire ngano yothe ūria maagūrite Misiri igithira-rī, ithe wao akīmeera atiri, “Cookai Misiri rīngī mūgatūgūrire irio ingī nini.” **3** No Juda akīmwira atiri, “Mūdū ūcio aatwīthire agitwira atiri, ‘Mūtikoona ūthiū wakwa rīngī tīga mūri wa thoguo ūcio ūngī akorirwo arī hamwe na inyuū.’ **4** Akorwo nūgūtūtūma hamwe na mūri wa ithe witū Benjamini, nītūgūkūrūka tūthi tūkūgūrire irio. **5** No akorwo ndūkūmūtūma na ithuū, tūtīgūkūrūka, tondū mūdū ūcio aatwīrīre atiri, ‘Mūtikoona ūthiū wakwa rīngī tīga no mūri wa thoguo akorirwo arī hamwe na inyuū.’” **6** Nake Isiraeli akīmooria atiri, Mwandehereire thīna ūyū niki, na ūndū wa kwīra mūdū ūcio atī nī mūri na mūri wa ithe wanyu ūngī? **7** Makīmūcookeria atiri, “Mūdū ūcio aatūragia ciūria itūkonīi ithuū ene o na cia nyūmba ciitū abarīrīire mūno. Agītūria atiri, ‘Ithe wanyu arī o muoyo? Nī mūri na mūri wa thoguo ūngī?’ Ithuū no gūcookeria twacookagia ciūria ciake. Tūngāmenyire atīa atī no oige, ‘Thiī mūrehe mūri wa thoguo gūku?’” **8** Ningī Juda akīra Isiraeli ithe atiri, “Njītikīria thī na kamwana gaka, na nītūgūthiī o ro rīmwe, nīgeetha wee na ithuū na ciana ciitū tūtūre muoyo, na tūtīgakue. **9** Nī mwene nīngūmūrugāmīria wega; na nī nī ūkooria ūhorō wake. Ingīkaaga kūmūcookeria kūrī wee, na ndīmūrugāmīre mbere yaku-rī, nī ngaacookererwo nī ihīta rīu matukū ma muoyo wakwa wothe. **10** Ūria kūrī nī atī, korwo tūtīnatīndīrīra ūhorō ūyū tūngīthiite rīa keerī na tūgacooka.” **11** Nake Isiraeli, ithe wao akīmeera atiri, “Kūngīkorwo no nginya athi-rī, ikai ūū: Ikīrai maciaro marīa mega mūno ma būriri ūyū mondo-inī cianyu, mūkūrūkīrie mūdū ūcio marī kīheo, na mahuti manini marīa manungi wega na kaūūkī kanini, na ūbani na ūūki-wa-ngoma ūria wītagwo manemane, na njothī

na rothi. **12** Na mūkuue betha maita meerī, tondū no nginya mūcookeria betha iria ciacooketio mīromo-inī ya makūnia manyu. No gūkorwo ūndū ūcio wekirwo na mahītia. **13** Oyai mūri wa thoguo o nake, mūcookeria kūrī mūdū ūcio o narua. **14** Nake Ngai Mwene-Hinya-Wothe arotūma mūgūirwo tha nī mūdū ūcio, nīgeetha etikire mūcookeria na mūri wa thoguo wanyu ūcio ūngī o na Benjamini. Hakwa-rī, akorwo nī ngūkūrwo-rī, nī ngūirwo.” **15** Nī ūndū ūcio andū acio makīoya iheo icio na betha maita meerī, na magīthiī na Benjamini. Magīkūrūka na ihenya Misiri na makīneana kūrī Jusufu. **16** Rīria Jusufu onire Benjamini arī hamwe nao-rī, akīra mūnene wa nyūmba yake atiri, “Twarā andū aya gwakwa mūci, ūthīnje na ūthondeke irio cia mīarahō; tondū nī mekūrīanīra na nī mīarahō.” **17** Nake mūdū ūcio agīka o ta ūria Jusufu aamwīrite, na akimatwara kwa Jusufu mūci. **18** Nao andū acio nīmamakire maatwarwo gwake mūci. Magīciiria atiri, “Twarehwo gūku nī ūndū wa betha iria ciacookirio makūnia-inī maitū hīndī ya mbere. Arenda gūtūtharīkīra atūtōorie na atūtue ngombo ciake, na oe ndigiri ciitū.” **19** Tondū ūcio makīambata magīthiī kūrī mūnene wa nyūmba ya Jusufu, makīmwarīria marī hau mūromo-inī wa nyūmba. **20** Makīmwira atiri, “T汪ūthaiha mwathi witū, nī tuokire gūku hīndī ya mbere kūgūra irio. **21** No harīa twarūgamire tūrārīrīre-rī, twatumūra makūnia maitū o mūdū agikora betha yake, o ūria yoheetwo īri mūromo-inī wa ikūnia. Nī ūndū ūcio nī twacooka nacio. **22** Na ningī nītuoka na betha ingī cia kūgūra irio. Tūtūi nūu wekirire betha ciitū makūnia-inī maitū.” **23** Nake akīmeera atiri, “Gūtīrī na thīina, tīgai gwītīgīra. Ngai wanyu, o we Ngai wa ithe wanyu, nīwe wamūheire kīgīna makūnia-inī manyu; betha cianyu nīndaciāmūkīre.” Agīcooka akīmāhehera Simeoni. **24** Ningī mūnene ūcio wa nyūmba ya Jusufu akīmatwara mūci kwa Jusufu, akīmahe maaī ma gwīthamba magūrū, na akīhe ndigiri ciao gīa kūrīa. **25** Nao makīhaarīria iheo ciao cia kūhe Jusufu ooka mīarahō, tondū nīmaiguīte atī nīmekūrīa irio kuo. **26** Rīria Jusufu ookire mūci-rī, makīmūhe iheo iria maarehete kīu nyūmba-inī, na makīnamīrīra, magītūrumithiā mothiū mao thī mbere yake. **27** Nake akīmahooya ūhorō, akīmooria, “Mūkūrū ūria mwāheire ūhorō wake-rī, nī mūhorō? Arī o muoyo?” **28** Makīmūcookeria atiri, “Ndungata yaku ūcio ithe witū arī arī o muoyo na ndarī na ūru.” Nao makīnamīrīra mamūhe gītīo. **29** Na aarōanga akīona mūri wa nyina Benjamini, ūria maaciaranīrwo nake; akīmooria atiri, “Ūyū nīwe mūri wa thoguo ūria mūnini biū, ūria mwāheire ūhorō wake?” Agīcookeria akīmwira atiri, “Mūri wakwa, Ngai arogūtuga.” **30** Na rīri, aigua ta ekumwo nī ngoro nī kuona mūri wa nyina Benjamini-rī, Jusufu agīkūma na ihenya agīthiī gūcaria handū angīrīra. Nake agīthiī kanyūmba gake ga thīnī akīrīrīra kuo. **31** Na aarīka gwīthamba ūthiū akūma, akīyūmīrīria, akiuga atiri, “Igai irio metha-inī.” **32** Makīgīra Jusufu irio ciake arī wiki, na ariū a ithe marī oiki, nao andū a Misiri marī oiki, tondū andū a Misiri matīngīarīnīre na Ahībrīria tondū warī thaahu harīo. **33** Andū acio maaakarītio mbere yake kūrīngana na ūkūrū wao, kuuma irīgīthathi nginya ūria

warĩ mūnini biũ; nao makĩrorana o mūdũ na mūdũ nĩ kũgega. **34** Rĩria maihũrĩro irio kuuma metha-inĩ ya Jusufu-rĩ, rwĩga rwa Benjaminĩ rwarĩ maita matano gũkĩra rwa arĩa angĩ. No makĩria na makĩnyuuanĩra nake mategwĩtigĩra.

44 Nake Jusufu agĩatha mūnene wa nyũmba yake, akĩmwĩra atĩrĩ, “Iyũria makũnia ma andũ aya irio nyingĩ o ta ũria mangĩhota gũkuua, na wikĩre betha ya mūdũ o mūdũ mūromo-inĩ wa ikũnia rĩake. **2** Ningĩ wikĩre gikombe giakwa kĩa betha mūromo-inĩ wa ikũnia rĩa ũria mūnini biũ wao, hamwe na betha cia ngano yake.” Nake mūnene ũcio agĩka o ũria Jusufu aamwĩrire. **3** Rũciĩni gwakĩa-rĩ, andũ acio makiumagario hamwe na ndigiri ciao. **4** Matanathĩ kũraya na itũũra rĩu inene-rĩ, Jusufu akĩra mūnene wa nyũmba yake atĩrĩ, “Rũmĩria andũ acio o rĩu, na wamakinyĩra ũmoorie atĩrĩ, ‘Mwarĩa wega na ũuru nĩkĩ? **5** Githĩ gikombe gĩkĩ tikio mwathi wakwa anyuuaga nakĩo na akaragũra nakĩo? Ūndũ ũyũ mwĩkĩte nĩ ūndũ mūuru mūno.” **6** Na rĩria aamakinyĩrĩre-rĩ, agĩcookera ciugo icio kũrĩ o. **7** Nao makimũũria atĩrĩ, “Mwathi witũ ekwaria maũndũ ta macio nĩkĩ? Ithuĩ ndungata ciaku tũroaga gwĩka ūndũ ta ũcio! **8** Ithuĩ o na nĩtũragũcookeirie betha iria twakorire miromo-inĩ ya makũnia maitũ kuuma bũrĩri wa Kaanani; nĩ kĩ kĩngĩtũma tũye betha kana thahabu kuuma nyũmba ya mwathi waku? **9** Ndungata o na ĩmwe yaku yakorwo ĩrĩ nakĩo-rĩ, no ĩgũkua, na ithuĩ aya angĩ tũtũke ngombo cia mwathi witũ.” **10** Nake akiuga atĩrĩ, “Nĩ wega, nĩgũtũke o ũguo mwoiga. ũria ũgũkorwo nakĩo nĩwe ũgũtũka ngombo yakwa; inyũ arĩa angĩ mũtirĩ na ũcuuke.” **11** O mūdũ o mūdũ agĩkũrũkia ikũnia rĩake thĩ na ihenyi na akĩritumũra. **12** Nake mūnene ũcio wa nyũmba ya Jusufu akĩambĩrĩria gũcaria gikombe, ambĩrĩrie harĩ ũria mũkũrũ wao na akĩrĩkĩrĩria harĩ ũria mūnini biũ. Nakĩo gikombe kũ gĩkĩoneka ikũnia-inĩ rĩa Benjaminĩ. **13** Nao mooni ũguo-rĩ, magĩtembĩranga nguo ciao. Magĩcooka makĩhaicia mĩrigo yao ndigiri igũrũ magĩcooka na thũutha kũu itũũra-inĩ inene. **14** Jusufu aarĩ o kũu nyũmba rĩria Juda na arĩu a ithe maatoonyire kuo. Nao makĩgũthĩa thĩ mbere yake. **15** Jusufu akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ ūndũ ũrĩkũ ũyũ mwĩkĩte? Kaĩ mũtoofĩ atĩ mūndũ ta nĩ no ahote kũmenya maũndũ na nĩra ya ũragũrĩ?” **16** Juda akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ atĩa tũngĩra mwathi witũ? Tũngiuga atĩa? Tũngĩhota atĩa kuonania atĩ tũtũhĩtie? Ngai nĩwe ũguũritie mahĩtia ma ndungata ciaku. Rĩu ithuĩ tũrĩ ngombo cia mwathi witũ, ithuothe ūndũ ũmwe na ũria ũkorirwo na gikombe kũu.” **17** No Jusufu akiuga atĩrĩ, “Ndiroaga gwĩka ūndũ ta ũcio! Mūdũ ũria ũkorirwo na gikombe kũu nowe ũgũtũka ngombo yakwa. Inyũ aya angĩ, cookai kũrĩ ithe wanyu na thayũ.” **18** No Juda agĩthĩ harĩ we, akiuga atĩrĩ, “Ndagũthaita mwathi wakwa, ĩtikĩria ndungata yaku yarĩrie mwathi wakwa. Ndũkarakarĩre ndungata yaku o na gũtũka ũganaine na Firaũni we mwene. **19** Mwathi wakwa, wee woririe ndungata ciaku atĩrĩ, ‘Nĩ mũrĩ ithe wanyu kana mũrũ wa thoguo wanyu ũngĩ?’ **20** Na ithuĩ tũgĩgũcookeria atĩrĩ, ‘Tũrĩ na ithe witũ mũthũuri mũkũrũ mūno, na kũrĩ kamwana kanini aaciirĩro ũkũrũ-inĩ wake.

Mũrũ-wa-nyina na kamwana kau nĩ mũkuũ, na nowe wiki wa arĩu a nyina ũtigarite, na ithe nĩamwendete mūno.’ **21** “Hĩndĩ ĩyo ũkĩria ndungata ciaku atĩrĩ, ‘Thĩĩ mũmũkũrũkie mũmũrehe ndĩmwionere.’ **22** Na ithuĩ tũkĩra mwathi witũ atĩrĩ, ‘Kamwana kau gatingiuma harĩ ithe; kangiuma harĩ we, ithe no gũkuua angĩkuua.’ **23** No wee werire ndungata ciaku atĩrĩ, ‘Tiga mũũkire na mũrũ wa thoguo ũcio mūnini biũ, mũtikooona ũthĩũ wakwa rĩngĩ.’ **24** Na twainũka kũrĩ ndungata yaku ũcio ithe witũ, tũkĩmwĩra ũria wee mwathi witũ woigite. **25** “Nĩngĩ ithe witũ agĩtũra atĩrĩ, ‘Cookai, mũthĩ mũgũre irio ingĩ nini.’ **26** No ithuĩ tũkĩmwĩra atĩrĩ, ‘Tũtingĩkũrũka kuo. No gũkorirwo nĩtũgũthĩ na mũrũũ waku ũyũ mūnini biũ. Tũtingĩona ũthĩũ wa mūdũ ũcio tiga mũrĩũ waku ũyũ akorirwo na ithuĩ.’ **27** “Nayo ndungata yaku ũcio ithe witũ agĩtũra atĩrĩ, ‘Inyũ nĩmũũ atĩ mũtumia wakwa Rakeli aanjariire arĩu eerĩ. **28** Ūmwe wacio nĩathiire na ndacooke, na nĩ ngiuga atĩrĩ, ‘Ti-itherũ niatambuurĩtwo nĩ nyamũ!’ Na kuuma hĩndĩ ĩyo ndĩrĩ ndamuona rĩngĩ. **29** Mũngĩoya ũyũ ũngĩ nake akoone mũtino-rĩ, mwatũma mbuĩ ici ciakwa ithĩ mbĩrĩra na kĩahe.’ (Sheol h7585) **30** “Na rĩrĩ, kamwana gaka kangĩaga gũthĩ na nĩ tũgacooka kũrĩ ndungata yaku ũcio baba, o baba ũcio muoyo wake wohanĩtio na muoyo wa kamwana gaka-rĩ, **31** oone atĩ kamwana gaka tũtirĩ nako, no gũkuua agaakua. Ithuĩ ndungata ciaku tũgĩkũrũkie mbuĩ cia ithe witũ mbĩrĩra-inĩ na kĩahe. (Sheol h7585) **32** Nĩ ndungata yaku-rĩ, nĩnderutĩre kũrĩ baba gũkamenyerera. Ngũga atĩrĩ, ‘Ingĩkaaga gũgacooka kũrĩ we-rĩ, nĩngacookerewo nĩ ihĩtia rĩrĩ ndĩ mbere ya baba, matukũ mothe ma muoyo wakwa!’ **33** “Na rĩu ndagũthaita ũreke nĩ ndungata yaku ndigwo gũkũ ndũke ngombo ya mwathi wakwa handũ ha kamwana gaka, na wĩtikĩrie kamwana gaka kainũke na arĩu a ithe. **34** Ingĩhota atĩa kũnũka kũrĩ baba itarĩ na kamwana gaka? Aca! Ndũkareke ngoone kĩahe kĩa kĩngĩnyĩtia baba.”

45 Hĩndĩ ĩyo Jusufu akĩremwo nĩ kwĩyũmĩrĩria mbere ya arĩa othe maamũtungataga, akĩanĩrĩra na mũgambo mūnene, akiuga atĩrĩ, “Andũ othe nĩmehere harĩ nĩ!” Tondũ ũcio, hatiarĩ mūdũ o na ũmwe warĩ na Jusufu rĩria emenyithanirie kũrĩ arĩu a ithe. **2** Na akĩrĩra anĩrĩre o nginya andũ a Misiri makĩmũigua, o na andũ a nyũmba ya Firaũni makĩigua ũhoru wa kĩrĩro kũu. **3** Jusufu akĩra arĩu a ithe atĩrĩ, “Nĩ nĩ Jusufu! Baba arĩ o muoyo?” No arĩu a ithe matiahotire kũmũcookeria, nĩgũkorwo nĩmamakĩte mūno marĩ mbere yake. **4** Ningĩ Jusufu akĩra arĩu a ithe atĩrĩ, “Ta nguĩrĩria!” Meeka ũguo-rĩ, akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ nĩ mũrũ wa thoguo Jusufu, ũria mwendirie Misiri! **5** Na rĩu, mũtigathĩnĩke kana mwĩrarakĩre nĩkũnyendia gũkũ, tondũ nĩ Ngai wandũmire njũke mbere yanyu nĩgeetha honokie moyo. **6** Handũ-inĩ ha mĩaka rĩrĩ rĩu gũkoretwo na ng’arago bũrĩri-inĩ, na mĩaka ĩtano ĩgũũka gũtigũkorwo na kũrĩma kana kũgetha. **7** No Ngai aandũmire mbere yanyu ngũo ndũme matigari manyu matũũre gũkũ thĩ, na honokie moyo yanyu na kũhonokania kũnene. **8** “Nĩ ūndũ ũcio-rĩ, tĩ inyũ mwandũmire gũkũ, no nĩ Ngai. Na nĩandũite ta ithe wa

Firaūni, na mwathi wa nyumba yake yotho o na mwathi wa būrūri wothe wa Misiri. **9** Na rīu hīuhai mūcooke kūrī baba mūmwīre atīrī, ‘Ūū nīguo mūrūguo Jusufu ekuuga: Ngai nianduīthe mwathi wa būrūri wa Misiri guothe. Ikūrūka ūūke kūrī nī; ndūgaikare. **10** Ūgūtūūra būrūri wa Gosheni na ūkorwo ūrī hakuhī na nī, wee na ciana ciaku, na ciana cia ciana ciaku, na ndūūru ciaku cia mbūri na cia ng’ombe, na kīrīa gīothe ūrī nakīo. **11** Kūu nīkuo ndrīgūteithagīria tondū kūrī na mīaka ingī ūtano ya ng’aragu ūtigarīte. Kwaga ūguo wee na nyūmba yaku na andū arīa othe makwīgī nīmūgūtūika athīnīki.’ **12** “Inyū nīmūreyonera, o na Benjamīni mūrū wa maitū akeyonera, atī nī nī mwene ndrīramwarīria. **13** Na mwīre baba ūhoru wa gītīio kīrīa gīothe heetwo gūkū Misiri, na ūrīa wothe mwīoneire, na mūkūrūkie baba gūkū narua.” **14** Ningī akīhīmībīria mūrū wa nyina Benjamīni na akīrīra, o nake Benjamīni akīmūhīmībīria akīrīraga. **15** Na akīmumunya ariū a ithe othe na akīmāhīmībīria akīrīraga. Thuutha ūcio ariū a ithe makīaranīria nake. **16** Na rīria ūhoru ūcio waiguirwo nyūmba-inī ya ūthamaki ya Firaūni, atī ariū a ithe na Jusufu nīmokīte-rī, Firaūni na anene ake othe magīkena. **17** Firaūni akīrīra Jusufu atīrī, “Ūra ariū a thoguo atīrī, ‘Ūkai ūū: Igīrīrai nyamū cianyu mīrigo mūcooke būrūri wa Kaanani, **18** na mūndehere ithe wanyu na andū a nyūmba cianyu. Na nī nīngamūhe kūndū kūrīa kwega mūno būrūri-inī wa Misiri, na mūkenagīre ūnoru wa būrūri ūyū.’ **19** “Ningī nīwathīrīro ūmeere atīrī: ‘Ūkai ūū: Oyai makaari mamwe kuuma gūkū Misiri nī ūndū wa ciana na atumia anyu, mūgīre ithe wanyu mūūke. **20** Na mūtīgatīndanīre na indo cianyu tondū maūndū mothe marīa mega mūno ma Misiri megūtūika manyu.” **21** Nī ūndū ūcio ariū a Isiraēli magīka o ro ūguo. Jusufu akīmahe makaari o ta ūrīa Firaūni aathanīte na agīcooka akīmahe rīgu wa rūgendo rwa. **22** Ningī akīhe o mūndū o mūndū wao nguo njerū, no Benjamīni-rī, akīmūhe betha magana matatū, na nguo ithano cia kūgarūrīra. **23** Na indo ici nīcio aatūmīire ithe: Ndīgiri ikūmi ikūuīte indo iria njega mūno cia Misiri, na ndīgiri ingī ikūmi cia mīgoma ikūuīte ngano na mīgate na rīgu wake wa rūgendo. **24** Agīcooka akiumagarīa ariū a ithe, na magīthīi akīmeera atīrī, “Mūtīkanegenanie mūrī njīra-inī!” **25** Nī ūndū ūcio makīambata makīuma Misiri, magīthīi magīkinya kūrī ithe wao Jakubu kūu būrūri-inī wa Kaanani. **26** Nao makīmwīra atīrī, “Jusufu arī o muoyol! Na nīwe mwathi wa būrūri wothe wa Misiri.” Jakubu akīgegeara; akīaga kūmetīkia. **27** No rīrīa maamwīre maūndū marīa mothe Jusufu aamerīte, na rīria onire makaari marīa Jusufu aatūmīte ma kūmūkuua mamūtware Misiri-rī, roho wa Jakubu ithe wa ūkīarahūka. **28** Nake Isiraēli akiuga atīrī, “Nīndetīkīal! Mūrū wakwa Jusufu arī o muoyo. Nīngūthīi ngamuone itanakua.”

46 Nī ūndū ūcio Isiraēli akiumagara na indo ciothe iria aarī nacio, na aakīna Bīrīshība-rī, akīrutīra Ngai wa ithe Isaaka magongona. **2** Nake Ngai akīarīria Isiraēli na kīoneki ūtūkū, akīmwīra atīrī, “Jakubu! Jakubu!” Nake agīcooka atīrī, “Nīi ūyū haha.” **3** Ngai akiuga atīrī, “Nī nī Ngai, Ngai wa thoguo. Ndūgetīgīre gūkūrūka ūthīi Misiri, tondū nīngagūtua rūrīrī rūnene

mūno kūu. **4** O na nīngūkūrūkania nawe kūu Misiri, na ti-itherū nī ngagūcooka gūkū rīngī. Nakuo guoko kwa Jusufu kuo kwene nīkuo gūgaakūhīnga maitho wakua.” **5** Hīndī ūyū Jakubu akīuma Bīrīshība, nao ariū a Isiraēli magīkuua ithe wao Jakubu na ciana ciao na atumia ao na makaari marīa Firaūni aatūmīte ma kūmūkuua. **6** O na ningī magīthīi na mahīū mao na indo iria ciothe maagīte nacio marī kūu Kaanani, na Jakubu na rūciaro rwake ruothe magīthīi Misiri. **7** Aathīre Misiri na ariū ake na tūmwana twa ariū ake, agīthīi na airītu ake na tūrītu twa airītu ake, ūguo nī kuuga rūciaro rwake ruothe. **8** Maya nīmo marītwa ma ariū a Isiraēli (Jakubu na njiaro ciake) arīa maathīre Misiri: Rubeni irīgīthathi rīa Jakubu. **9** Ariū a Rubeni maarī: Hanoku, na Palu, na Hezironi, na Karimi. **10** Ariū a Simeoni maarī: Jemueli, na Jamini, na Ohadi, na Jakini, na Zoharu, na Shauli mūrū wa mūtumia ūrīa Mūkaanani. **11** Ariū a Lawi maarī: Gerishoni, na Kohathu, na Merari. **12** Ariū a Juda maarī: Eri, na Onani, na Shela, na Perezu, na Zera (no Eri na Onani nīmakuūrīre būrūri wa Kaanani.) Nao ariū a Perezu maarī: Hezironi na Hamuli. **13** Ariū a Isakaru maarī: Tola, na Puya, na Jashubu, na Shimuroni. **14** Ariū a Zebuluni maarī: Seredi, na Eloni, na Jahaleeli. **15** Acio nīo ariū arīa Lea aaciarīre Jakubu kūu Padani-Aramu, hamwe na mwarī Dina. Ariū acio na airītu ake othe maarī mīrongo ūtatū na atatū. **16** Ariū a Gadi maarī: Zīfoni, na Hagī, na Shuni, na Eziboni, na Eri, na Arodi, na Areli. **17** Nao Ariū a Asheri maarī: Imuna, na Ishiva, na Ishivi, na Beria. Mwarī wa nyina aarī Sera. Ariū a Beria maarī: Heberi na Malikieli. **18** Icio nīcio ciana iria ciaciarīrwo Jakubu nī Zīlīpa, ūrīa Labani aaheete mwarī Lea; ciothe ciarī ciana ikūmi na ithathatū. **19** Ariū a Rakeli mūtumia wa Jakubu maarī: Jusufu na Benjamīni. **20** Nake Jusufu arī kūu Misiri, nīaciarīrwo Manase na Efiraimu nī Asenathu mwarī wa Potīfera, mūthīnjīri-ngai wa Onu. **21** Nao ariū a Benjamīni maarī: Bela, na Bekerī, na Ashūbeli, na Gera, na Naamani, na Ehi, na Roshu, na Mupimu, na Hupimu, na Aradi. **22** Acio nīo ariū a Rakeli arīa maaciarīrwo Jakubu othe maarī andū ikūmi na ana. **23** Mūrūi wa Dani aarī: Hushimu. **24** Nao Ariū a Nafitali maarī: Jahazeeli, na Guni, na Jezeri, na Shilemu. **25** Acio nīo ariū arīa maaciarīrwo Jakubu nī Bīlīha ūrīa Labani aaheete mwarī Rakeli, othe maarī mūgwanja. **26** Andū othe arīa maathīre na Jakubu Misiri, arīa maarī a njiaro ciake tūtegūtara atumia a ariū ake, maarī andū mīrongo ūtatū na atatū. **27** Hamwe na ariū arīa eerī a Jusufu arīa aaciarīre Misiri, andū a nyūmba ya Jakubu arīa maathīre Misiri maarī mīrongo mūgwanja. **28** Nake Jakubu agītūma Juda athī mberē yake kūrī Jusufu nīgeetha athīrīrwo njīra ya gūthīi Gosheni. Rīria maakīnyire būrūri wa Gosheni, **29** Jusufu akīhaarīria ngaari yake ya mbarathi, na agīthīi Gosheni gūtūnga ithe Isiraēli. Na Jusufu aakinya o ūguo harī ithe, akīmūhīmībīria na akīrīra ihinda inene. **30** Nake Isiraēli akīra Jusufu atīrī, “Rīu no ngīkue, kuona atī nīndeyonera nī mwene atī ūrī o muoyo.” **31** Hīndī ūyū Jusufu akīra ariū a ithe na andū a nyūmba ya ithe atīrī, Nīngwambata thīi njarie na Firaūni, ndīmwīre atīrī, Ariū a baba, na nyūmba ya baba, arīa maratūūraga būrūri wa Kaanani, nīmokīte kūrī nī. **32** Andū acio

nĩ arĩthi; marĩthagia mahiũ, na mokĩte na ndũuru ciao cia mbũri na cia ng'ombe, na indo ciothe ciao. **33** Na rĩria Firaũni arimwĩta na amũũrie atĩrĩ, "Inyui mũrutaga wira ũrikũ?" **34** mwagirĩro mũmũcookerie atĩrĩ, "Ithuĩ ndungata ciaku tũtũũraga tũrĩthagia mahiũ kuuma ũnini witũ, o ta ũria maithe maitũ meekaga." Hindĩ iyo nĩmũgetikĩrio mĩtũũre mwena wa Gosheni, tondũ arĩthi othe moonagwo marĩ thaahu nĩ andũ a Misiri.

47 Jusufu agĩthĩ akĩra Firaũni atĩrĩ, "Baba na ariũ a baba hamwe na ndũuru ciao cia mbũri na cia ng'ombe na indo ciao ciothe nĩmokĩte kuuma bũrũri wa Kaanani, na rĩu marĩ Gosheni." **2** Ningĩ agĩthũura ariũ a ithe atano na akĩmatwara mbere ya Firaũni. **3** Firaũni akĩmooria atĩrĩ, "Mũrutaga wira ũrikũ?" Nao magĩcookeria Firaũni atĩrĩ, "Ithuĩ ndungata ciaku tũrĩ arĩthi, o ta ũria maithe maitũ maarĩ." **4** Ningĩ makĩmwĩra atĩrĩ, "Tũũkĩte gũikara gũkũ kwa ihinda, tondũ ng'aragu ĩno nĩ nene kũu Kaanani, na ndũuru cia ndungata ciaku nĩ ciagĩte ũrĩthio. Nĩ undũ ũcio twagũthaita witĩkirie ndungata ciaku itũũre Gosheni." **5** Firaũni akĩra Jusufu atĩrĩ, "Thoguo na ariũ a thoguo mokĩte kũri we, **6** na bũrũri wa Misiri ũri mbere yaku; he thoguo na ariũ a thoguo mwena ũria mwega mũno wa bũrũri ũyũ. Reke maikare Gosheni. Na rĩrĩ, angĩkorwo nĩũũ amwe ao marĩ na ũũgĩ wa mwanya-rĩ, matue arũgamĩrĩri a mahiũ makwa." **7** Ningĩ Jusufu akĩrehe ithe Jakubu mbere ya Firaũni. Na Jakubu aarĩkia kũrathima Firaũni-rĩ, **8** Firaũni akĩmũria atĩrĩ, "Ūrĩ na mĩaka ĩgana?" **9** Nake Jakubu akĩra Firaũni atĩrĩ, "Mĩaka yakwa ya kũũrũra nĩ igana rĩmwe na mĩrongo ĩtatũ. Mĩaka yakwa ikoretwo ĩrĩ mĩnini na ya mĩtangĩko, na ndĩgana mĩaka ya kũũrũra kwa maithe makwa." **10** Jakubu agĩcooka akĩrathima Firaũni na akĩehera akiuma hau Firaũni aarĩ. **11** Nĩ undũ ũcio Jusufu akĩhe ithe na ariũ a ithe ũtũuro kũu Misiri na akĩmahe mĩgũnda mwena ũria mwega mũno wa bũrũri ũcio, rũgongo rwa Ramesese o ta ũria Firaũni aathanite. **12** Ningĩ Jusufu nĩaheaga ithe na ariũ a ithe na andũ a nyũmba ya ithe othe irio kũringana na mũigana wa ciana ciao. **13** Na rĩrĩ, gũtiarĩ irio mwena ũcio wothe, tondũ ng'aragu yarĩ nene mũno; na Misiri na Kaanani cieri nĩ ciahinyĩrĩkĩte nĩ undũ wa ng'aragu iyo. **14** Jusufu akĩũngania mbeeca iria ciothe ingĩnekire bũrũri wa Misiri na wa Kaanani, irĩ irĩhi rĩa ngano rĩa andũ maagũraga, nake agĩcitwara nyũmba-inĩ ya ũthamaki ya Firaũni. **15** Na rĩria mbeeca cia andũ a Misiri na cia andũ a Kaanani ciathĩrĩre-rĩ, andũ a Misiri othe magĩthĩ kũrĩ Jusufu, makĩmwĩra atĩrĩ, "Tũhe irio. Tũngĩgĩkua ũtwĩroreire nĩki? Mbeeca ciitũ nĩthĩrite biũ." **16** Nake Jusufu akĩmacookeria atĩrĩ, "Ndeherai mahiũ manyu, na nĩngũmwenderia irio nĩ undũ wa mo tondũ mbeeca nĩ thiru." **17** Nĩ undũ ũcio magĩtwarĩra Jusufu mahiũ mao, nake akĩmakũũranĩria irio na mbarathi ciao, na ng'ondũ na mbũri ciao, na ng'ombe na ndigiri ciao. Nake Jusufu akĩmateithĩrĩria mwaka ũcio wothe na irio, magĩcikũũrania na mahiũ mao mothe. **18** Naguo mwaka ũcio wathĩra-rĩ, magĩũka kũrĩ we mwaka ũyũ ũngĩ, makĩmwĩra atĩrĩ, "Tũtinghota kũhitha mwathi witũ undũ, kuona atĩ mbeeca ciitũ

nĩthĩrite, na mahiũ maitũ rĩu nĩ maku, na gũtĩrĩ kindũ gĩtgaire kĩa mwathi witũ tĩga mĩrĩ iitũ na ithaka ciitũ. **19** Tũngĩgĩkua ũtwĩroreire nĩki, ithuĩ na ithaka ciitũ hamwe? Tũgũarĩrie hamwe na ithaka ciitũ, ũtũhe irio, na ithuĩ na ithaka ciitũ tũtũũke ngombo cia Firaũni. Tũhe mbeũ nĩgeetha tũtũũre muoyo, tũtigakue, na nĩguo bũrũri witũ ndũkanangĩke." **20** Nĩ undũ ũcio Jusufu akĩgũrĩra Firaũni bũrũri wothe wa Misiri. Nao andũ a Misiri makĩendia ithaka ciao, mũndũ o mũndũ, nĩ undũ ng'aragu nĩyamahatĩrĩrie mũno. Naguo bũrũri wothe ũgĩtũka wa Firaũni. **21** Nake Jusufu agĩgĩtua andũ ngombo kuuma mwena ũmwe wa Misiri nginya ũria ũngĩ. **22** No rĩrĩ, ndaigana kũgũra ithaka cia athĩnjĩrĩngai akuo, tondũ o maarĩ na igai maahagwo nĩ Firaũni, na maarĩ na irio cia kũmaigana kuuma kũrĩ igai rĩu Firaũni aamaheaga. Kĩu nĩkĩo gĩatũmire mage kwendia ithaka ciao. **23** Nake Jusufu akĩra andũ acio atĩrĩ, "Rĩu tondũ ũmũthĩ nĩndamũgũra hamwe na ithaka cianyu mũtũke a Firaũni-rĩ, mbeũ cianyu nĩcio ici; oya mũkahaande mĩgũnda. **24** No rĩria mũkaageetha, mũkaahe Firaũni gĩcunjĩ gĩa gatano. Iacunjĩ icio ingĩ inya harĩ ithano no mwĩgĩre irĩ mbeũ cia kũhaanda na irio cianyu ene na cia nyũmba cianyu, na cia ciana cianyu." **25** Nao makiuga atĩrĩ, "Nĩwahonokia mĩoyo iitũ. Tũroogĩtikĩria maithe-inĩ ma mwathi witũ; ithuĩ tũgĩtũũra tũrĩ ngombo cia Firaũni." **26** Nĩ undũ ũcio Jusufu akĩruta watho ũkonĩ ithaka cia Misiri, na nĩtũũre nginya ũmũthĩ, atĩ gĩcunjĩ gĩa gatano kĩa magetha nĩ kĩa Firaũni. No ithaka cia athĩnjĩrĩngai akuo itaatuĩkire cia Firaũni. **27** Nao andũ a Isiraeli magĩtũũra Misiri bũrũri-inĩ wa Gosheni. Makĩgĩa na indo kuo na magĩciarana, makiĩngĩha mũno. **28** Jakubu aikarire Misiri mĩaka ikũmi na mũgwanja, nayo mĩaka yake rĩa aatũũire muoyo yarĩ mĩaka igana rĩmwe na mĩrongo ĩna na mũgwanja. **29** Na rĩria ihinda rĩa Isiraeli rĩa gũkua rĩakuhĩrĩrie-rĩ, agĩtũmanĩra mũriũ wake Jusufu, akĩmwĩra atĩrĩ, "Angĩkorwo nĩnjĩtikĩrĩkĩte maithe-inĩ maku-rĩ, iga guoko gwaku rungu rwa kiero gĩakwa, na ũnjĩre atĩ nĩũkanjĩka maũndũ na ũtugi na ma wĩhokeku. Ndũkanaathĩke gũkũ Misiri, **30** no rĩria ngaahurũka hamwe na maithe makwa, ũkanguua, ũndute Misiri, ũgaathĩke o harĩa mathĩkitwo." Nake Jusufu akiuga atĩrĩ, "Nĩngeeka o ũguo woiga." **31** Nake Isiraeli akĩmwĩra atĩrĩ, "Wĩhĩte na mwĩhĩtwa." Nake Jusufu akĩhĩta harĩ we na mwĩhĩtwa, nake Isiraeli akĩhooya enyĩtĩrĩre mũthĩgi wake.

48 Thuutha-inĩ ũcio Jusufu akĩroo atĩrĩ, "Thoguo nĩ mũrũaru." Nĩ undũ ũcio akĩoya ariũ ake eerĩ, Manase na Efraimu, agĩthĩ kũmũroca. **2** Na rĩria Jakubu eerirwo atĩrĩ, "Mũrũguo Jusufu nĩoka gũkuona," Isiraeli akĩyũmĩrĩria, agĩkara thĩ ũrĩrĩ-inĩ. **3** Jakubu akĩra Jusufu atĩrĩ, "Ngai Mwene-Hinya-wothe nĩanyũmĩrĩre ndĩ Luzu bũrũri-inĩ wa Kaanani, na akĩndathima, **4** akĩnjĩra atĩrĩ, "Nĩngatũma ũciarane na ũingĩhe. Nĩngagĩtua kĩrĩndĩ kĩa andũ, na nĩngaheana bũrũri ũyũ kũrĩ njiaro ciaku iria igooka thuutha waku ũtũũke wacio tene na tene." **5** "Rĩu-rĩ, ariũ aku eerĩ aria maaciarĩrwo gũkũ Misiri itanooka kũrĩ we-rĩ, megĩtũuo ta marĩ akwa; Efraimu na Manase meegũtũka akwa, o

ta ūria Rubeni na Simeoni marī akwa. **6** Ciana iria ingi ūngĩciarīrwo thuuha wao nī ciaku; kūrīa makagaya mageetanagio na marītwa ma ariū a ithe wao. **7** Na rīria ndacookaga kuuma Padani, ngīnyiitwo nī kieha gīa gūkuīrwo nī Rakeli kūu būrūrī-inī wa Kaanani tūrī o rūgendo-inī, hakuhī na Efiratha. Nī ūndū ūcio ngīmūthika hau mūkīra-inī wa njira ya gūthīi Efiratha” (na nokuo Bethlehemu). **8** Na rīria Isiraēli onire ariū a Jusufu, akīūra atīrī, “Aya nī a?” **9** Jusufu akīūra ithe atīrī, “Nī ariū akwa ariā Ngai aaheete ndī gūku”. Nake Isiraēli akiuga atīrī, “Mareharehe harī nī ndimarathime.” **10** Na rīrī, maitho ma Isiraēli nīmoorite nī gūkūra, na ndoonaga wega. Jusufu agīkīrehe ariū ake hakuhī na Isiraēli, nake Jakubu akīmamumunya na akīmahimbīria. **11** Isiraēli akīūra Jusufu atīrī, “Ndiēciarīa nīngona ūthiū waku rīngī, na rīu Ngai nīanjītīkīrītīe nyone o na ciana ciaku.” **12** Nake Jusufu akīmaruta maru-inī ma Isiraēli, akīnamīrīria ūthiū akītūrūmīthia thī. **13** Jusufu akīoya ariū ake eerī, Efiraimu arī mwena wake wa ūrīo aamwerekeirie guoko-inī kwa ūmotho gwa Isiraēli, na Manase arī mwena wake wa ūmotho aamwerekeirie guoko-inī kwa ūrīo gwa Isiraēli, akīmarehe hakuhī nake. **14** No Isiraēli agītambūrūkīa guoko gwake kwa ūrīo agīkūgīrīra mūtwe wa Efiraimu, o na gūtūika nīwe warī mūnīni, na akīhītūkīania moko make, agīkūgīrīra guoko gwake kwa ūmotho mūtwe-inī wa Manase, o na gūtūika Manase nīwe warī irīgīthathi. **15** Ningī akīrathīma Jusufu, akiuga atīrī, “Ngai ūria maithe makwa lburahīmu na Isaaka maatungatagīra, Ngai ūria ūkoretwo arī mūrīthi makwa mūtūūrīre-inī wakwa wothe ngīnya ūmūthī, **16** na Mūraika ūria ūhōnoketie kuuma mītīno-inī yothe, arorathīma imwana ici. Iroetanagio na rītwa rīakwa, na cītānagio na marītwa ma maithe makwa, lburahīmu na Isaaka, na maroingīha mūno gūku thī.” **17** Na rīria Jusufu onire atī ithe agīrīre guoko gwake kwa ūrīo mūtwe-inī wa Efiraimu-rī, ndaakenire; akīnyīita guoko gwa ithe akweherie kuuma mūtwe-inī wa Efiraimu, akītūgīrīre mūtwe-inī wa Manase. **18** Jusufu akīmīra atīrī, “Aca, baba ūyū nīwe irīgīthathi; mūtūgīrīre guoko gwaku kwa ūrīo mūtwe.” **19** No ithe akīrega, akiuga atīrī, “Nīnjūū ūguo mūrū wakwa, nīnjūū. O nake nīagatuika rūrīrī, na nīakaneneha. No rīrī, mūrū wa nyīna ūria mūnīni nīakaneneha kūmūkīra, nacio njīaro ciake itūike gīkundi kīa ndūrīrī.” **20** Akīmarathīma mūthēnya ūcio, akiuga atīrī, “Isiraēli akaarathīmanaga akīgwetaga rītwa rīaku akoīga atīrī: ‘Ngai arotūma ūtūike o ta Efiraimu na Manase.’” Nī ūndū ūcio akīgweta Efiraimu mbere ya Manase. **21** Ningī Isiraēli akīūra Jusufu atīrī, “Ndi hakuhī gūkua, no Ngai nīegīkorwo hamwe na inyuū, na nīakanēcookīa būrūrī-inī wa maithe manyu. **22** Nawe, ūrī ta mwathi wa ariū a thoguo-rī, nīndakūhe rūgongo rwa būrūrī ūria ndaatunyire Aamori na rūhīu rwakwa rwa njora na ūta wakwa.”

49 Ningī Jakubu agītūmanīra ariū ake, akīmeera atīrī: “Cookanīrīrai haha nīgeetha ndīmīre ūria gūgekīka kūrī inyuū matukū-inī marīa magooka. **2** “Ūnganai na mūthīkīrīrie, inyuū ariū a Jakubu; thīkīrīraī Isiraēli ithe wanyu. **3** “Rubeni, ūrī irīgīthathi

rīakwa, ūhoti wakwa, kīonithania kīa mbere kīa hīnya wakwa; ūkīrīte ariā angī na gūtūika, ūkamakīra na hīnya. **4** Wagagīte ta maai, na nī ūndū ūcio ndūgūcookaga gūkīra ariā angī, tondu nīwahācīre ūrīrī wa thoguo, ūgīthaahīa ūrīrī wakwa. **5** “Simeoni na Lawī nī a nyīna ūmwe, hīū ciao cia njora nī indo cia mbaara cia ūhīnya. **6** Ngoro yakwa ndūkanatoonye ndundu-inī yao, ndūkananyīitane na kīūngano kīao, nīgūkorwo nīmooagīte andū marakarīte, na magatemanga ndegwa magūrū macīthūthīe o ūria mangīendire. **7** Marakara mao mahīū mūno, na mangūrī mao matarī tha, maronyīitwo nī kūrūmī. Ngaamaharunjīre thīnī wa Jakubu na ndīmaharunjīre thīnī wa Isiraēli. **8** “Juda, ariū a thoguo nīmāgagūkūmia; nakuo guoko gwaku nīgūgatooria thū ciaku; ariū a thoguo nīmāgagūināmīrīra. **9** Juda, we ūrī kīana kīa mūrūūthī, mūrū wakwa; we ūcookaga kuuma ūgūmī-inī ūhūnīte ūgūmī waku. O ta mūrūūthī-rī, ethunaga na agakoma thī, o ta mūrūūthī wa mūgoma-rī, nū ūngīthīgīrīria kūmwarahūra? **10** Rūthanju rwa ūthamaki rūtīkoīma harī Juda, o na kana rūthanju rwa ūnene rūthenge gatagatī-inī ka magūrū make, o ngīnya agooka ūria mwene ruo, o we ūria ūgaathīkagīrwo nī thī. **11** Akoohagīrīra ndigīri yake mūthabībū-inī, mayo njaū yake ya ndigīri amīohagīrīre rūhōnge-inī rūria rwega mūno. Agaathambagia nguo ciake na ndībei, na kanjū ciake na ūtune wa thabībū. **12** Maitho make makīra gūkīra ndībei, namo magego make merūhe gūkīra iria. **13** “Zebuluni agaātūra hūgūrūrū-inī cia iria, na atūike handū hega ha gūkīragwo nī marīkabū; mīhaka yake īgaakīnya o Sidonī. **14** “Isakarū nī ndigīri rīra rīrī hīnya īkomete gatagatī ka mīrīgo rīrī. **15** Rīria akoona ūria ūhurūko wake ūrī mwega, na ūria būrūrī wake wagīrīte-rī, no rīo akaināmīrīria kīande gīake akuee mīrīgo, na etīkīre kūruta wīra ūtarī mūcaara. **16** “Dani agaaciirīra andū ake na kīhōoto, arī ta mūhīrīga ūmwe wa Isiraēli. **17** Dani agaatuika ta nyoka rīrī mūkīra-inī wa njira, atūike ta ndūira rīrī gacīra-inī, rīra rīrūmaga ndīira cia mbarathi, na tondu ūcio mūmītwarīthīa akagūa na ngara. **18** “Wee Jehovara, njeteiree kūhōnokania gwaku. **19** “Gadī nīagatharīkīrwo nī ikundi cia atunyani, nowe nīagacītharīkīra aciingatīthīe. **20** “Irio cia Asherī nī cia kūguna mwīrī; na akaaheanaga irio njega īngīkenīa mūthamaki. **21** “Nafitalī nī ta thīiya wa mūgoma īrekereirio, rīra īciaraga tūthīiya tūthaka. **22** “Jusufu nī mūthabībū ūria ūciaraga, mūthabībū ūria ūciaraga ūrī hakuhī na gīthīma, ūria honge ciaguo itambagīrīra rūthīngo. **23** Aīkia a mīgū nīmāmūtharīkīre marī na marūrū; makīmūkīria mīgūyū marī na ūuru mūingī. **24** No ūta wake ndwēnyekīre, moko make marī hīnya magīkara merūmītie nī ūndū wa guoko kwa Mwene-Hīnya wa Jakubu, na nī ūndū wa Mūrīthī, o we līhīga rīa Isiraēli, **25** nī ūndū wa Ngai wa thoguo, ūria ūgūteithagīa, na tondu wa Mwene-Hīnya-Wothe, ūria ūkūrathīmagā na irathīmo cia īgūrū, na irathīmo cia kūrīa kūrīku mūhuro wa thī, o na irathīmo cia nyondo na cia nda. **26** Irathīmo cia thoguo nī makīria ma irathīmo cia irīma iria cia tene, na nī makīria ma ūtonga wa tūrīma tūrīa tūkūrū. Ici cīothe nīrekwō ihurūke mūtwe-inī wa Jusufu, o thīthī-inī wa ūcio

ūhaana ta mwana wa mūthamaki harī ariū a ithe. **27** “Benjamini ahaana ta njuūi irīa ngoroku; kīroko-ini atambuura kīria aguūmīte, hwaā-ini akagayania kīria atahīte.” **28** Iyo yothe niyo mihiriga irīa ikūmi na irī ya Isiraeli, na ūguo nīguo ithe wao aameerire rīria aamarathimaga, akihe o mūdū kīrathimo kīria kīamwagīrīre. **29** Ningī Jakubu akīmahe mawatho maya: “Ndi hakuhi gūkua. Mūgaathika harīa maithe makwa mathikītwō, ngurunga-ini irīa irī gīthaka-ini kīa Efironi ūria Mūhiti, **30** ngurunga irīa irī gīthaka-ini kīa Makipela hakuhi na Mamure kūu Kaanani, irīa Iburahīmu aagūranīrie na gīthaka kīu, irī handū ha gūthikana, kuuma kūrī Efironi ūria Mūhiti. **31** Hau niho Iburahīmu na mūtumia wake Sara maathikirwo, na no ho Isaaka na Rebeka mūtumia wake maathikirwo, na no ho ndaathikire Lea. **32** Gīthaka kīu na ngurunga iyo ciagīrīrwo kuuma kūrī Ahethi.” **33** Nake Jakubu aarīkia kūhe ariū ake ūhorō ūcio-rī, agīthuna magūrū make ari o gītanda-ini, agītūikana, agīcookanīrīrio kūrī andū ao ariā maakuute.

50 Nake Jusufu agīkūgūthia thī mbere ya ithe, akīmūrīria na akīmūmumunya. **2** Ningī agīcooka agīatha athondekani ariā maarī ndungata ciake mathondeke mwīri wa ithe Isiraeli nīguo ndūkabuthe. Nī ūndū ūcio athondekani makīmūthondeka, **3** handū ha ihinda rīa thikū mīrongo īna, tondu rīu nīro ihinda rīria riabatarainie rīa kūūthondeka. Nao andū a Misiri makīmūcakaīra matukū mīrongo mūgwanja. **4** Namo matukū ma kūmūcakaīra maathira-rī, Jusufu akīria kīama kīa Firaūni atīri, “Angīkorwo nīnjītikīrikite maitho-ini manyu-rī, njarīrīriai kūrī Firaūni. Mwīrei atīri, **5** ‘Baba niatūmire ndīhīte na mwīhitwa, akiuga atīri, ‘Ndi hakuhi gūkua; na ndakua ūgaathika mbīrīra-ini irīa nī mwene ndeyenjeire būrīri-ini wa Kaanani.’ Rīu rekei nyambate thīi ngathike baba; na nīngūcooka hūdūke.” **6** Nake Firaūni akīmūtūmanīra, akīmwīra atīri, “Ambata, ūthīi ūgathike thoguo, o ta ūria aatūmire wīhīte.” **7** Nī ūndū ūcio Jusufu akīambata agīthīi gūthika ithe. Nao anene othe a Firaūni magīthīi nake, andū a gītīo othe a kīama kīa Firaūni o na andū ariā atīku a Misiri othe, **8** o hamwe na andū othe a nyūmba ya Jusufu, na ariū a ithe, na ariā othe maarī a nyūmba ya ithe. No ciana ciki na ndūuru ciao cia mbūrī na cia ng’ombe ciatigītwo Gosheni. **9** Thigari cia ngaari cia ita na cia mbarathī o na cio igīthīi nake. Kīari gīkundi kīnene mūno kīa andū. **10** Nao maakinya ihuhiro-ini rīa ngano rīa Atadi, hakuhi na Jorodani, makīria manīrīre marī na ruo; na hau Jusufu agīcakaīra ithe matukū mūgwanja. **11** Na rīria Akaanani ariā maatūuraga kūu moonire macakaya macio hau ihuhiro-ini rīa ngano rīa Atadi, makīrana atīri, “Andū a Misiri marī na igongona rīa macakaya ma kīeha.” Na nīkō handū hau hakuhi na Jorodani heetagwo Abeli-Mīziraimu. **12** Nī ūndū ūcio ariū a Jakubu magīka o ūria aamaathīte: **13** Makīmūkuua makīmūtware būrīri wa Kaanani, na makīmūthika ngurunga-ini irīa yarī gīthaka-ini kīa Makipela, hakuhi na Mamure, irīa Iburahīmu aagūranīrie na gīthaka kīu kīri handū ha gūthikanwo kuuma kūrī Efironi ūria Mūhiti. **14** Thuutha wa gūthika ithe-rī, Jusufu agīcooka

Misiri hamwe na ariū a ithe na ariā othe maathīte nake gūthika ithe. **15** Na rīria ariū a ithe moonire atī ithe wao niakua, makiuga atīri, “I angīkorwo Jusufu niatūūire atūguagīra ūuru, na atūrīhe maūru marīa mothe twamwīkire?” **16** Nī ūndū ūcio magītūmana kūrī Jusufu makiuga atīri, “Thoguo atanakua niatigire oiga atīri: **17** ‘Ūū nīguo mūkeera Jusufu: ndagūthaita ūrekeke ariū a thoguo mehīa na mahītia marīa meekere nī ūndū nīmagwīkire ūuru mūno.’ Na rīu twagūthaita wohere ndungata cia Ngai wa thoguo mehīa macio.” Na rīria ndūmīrīri yao yamūkinyīre, Jusufu akīrīra. **18** Ariū a ithe magīcooka magīthīi kūrī we, makīgūthīa thī mbere yake, makiuga atīri, “Tūrī ngombo ciaku.” **19** No Jusufu akīmeera atīri, “Tigai gwītīgīra. Kai nī akīri nīi Ngai? **20** Inyuī mwacīrīte kūnjīka ūuru, no Ngai aanjīrīre ūndū mwega nīguo akīnyanīrie ūria kūrēkīka rīu, ūhorō wa kūhonokia mīoyo ya andū aingī. **21** Nī ūndū ūcio-rī, mūtigetīgīre. Nīndīmūheaga irio cianyu na cia ciana cianyu.” Nake akīmōmīrīria na akīmarīria wega. **22** Jusufu agīkara Misiri, hamwe na andū othe a nyūmba ya ithe. Aatūrīre muoyo mīaka igana rīmwe na ikūmi, **23** na akīona rūciaro rwa gatātū rwa ciana cia Efiraīmu. O na ciana cia Makīru mūrū wa Manase ciaciarwo nīciaigīrīrwo maru-ini ma Jusufu. **24** Ningī Jusufu akīria ariū a ithe atīri, “Ndi hakuhi gūkua. No rīri, ti-itherū Ngai nīagooka kūmūrora amūteithie na amūrute kuuma būrīri ūyū, amūtware būrīri ūria erīre Iburahīmu, na Isaaka na Jakubu na mwīhitwa.” **25** Nake Jusufu agītūma ariū a Isiraeli mehīte na mwīhitwa, akīmeera atīri, “Ti-itherū Ngai nīagooka kūmūteithia, na hīndī iyo yakinya no ngīnya mūgaakuua mahīndī makwa kuuma kūndū gīkū.” **26** Nī ūndū ūcio Jusufu agīkua, ari na ūkūrū wa mīaka igana rīmwe na ikūmi. Thuutha wa kūmūthondeka ndakabuthe, makīmūga ithandūkū-ini rīa gūthikwo narīo o kīu Misiri.

Thaama

1 Maya nîmo marîitwa ma ariü a Isiraeli arîa maathiire bürüri wa Misiri hamwe na Jakubu, o mündü na andü a nyumba yake; **2** Nao nî Rubeni, na Simeoni, na Lawi, na Juda; **3** Isakaru, na Zebuloni na Benjamini; **4** Dani na Naftali; Gadi na Asheri. **5** Njiaro cia Jakubu ciothe ciari mîrongo mûgwanja; nowe Jusufu, aarî bürüri wa Misiri o na mbere iyo. **6** Na rîrî, Jusufu na ariü a ithe othe, na rüciaro rüu ruothe rwa ihinda rüu magîkua, **7** no andü a Isiraeli magîciarana na makîingîha mûno, magîtuika aingi makîria, o nginya makîiyüra bürüri ücio. **8** Na rîrî, mûthamaki üngî ütöoü ühoro wa Jusufu akîambîrîria gûthamaka kûu bürüri wa Misiri. **9** Nake akîira andü ake atîrî, “Onei, andü a Isiraeli nîmaingîhite mûno makîria, magatükîria hinya. **10** Gîükei, no nginya tûmathiî na wara nîguo matîake kûingîha mûno gûkîra üü, tondü kûngîgia mbaara, no manyiitane na thü ciitü na marüe na ithuî, na macooke moore moime bürüri üyü.” **11** Nî ündü ücio andü a Misiri makîimaigîra arori a ngombo mamahinyîrîrie na ündü wa kûmarutithia wîra wa hinya, nao andü a Isiraeli magîaka Pithomu na Ramesese marî matüüra manene ma kûigwo indo cia Firaüni. **12** No o üria maathiire na mbere kûhinyîrîrio-rî, noguo maaciaranire na makîiyüra bürüri-inî ücio; nî ündü ücio andü a Misiri makîambîrîria gwîtigîra andü a Isiraeli mûno, **13** na makîmahinyîrîria na wîra matekûmaiguîra tha. **14** Andü a Misiri magîtuma mütüürire wa andü a Isiraeli ügîe na ruo rûkîru nî ündü wa wîra mûritü wa gûthondeka maturubarî na thimiti, hamwe na mawîra ma mîthemba yothe mîgûnda-inî; andü a Misiri maamahinyagîrîria matekûmaiguîra tha mawîra-inî mao mothe. **15** Mûthamaki wa bürüri wa Misiri akîira Shifira na Pua, aciarithania arîa maateithagia atumia a Ahibirania, atîrî, **16** “Rîrîa mûriteithagia atumia a Ahibirania makîgîa ciana, na mwamora marî gîtandainî gîa kûgîra mwana-rî, mûngîona nî kahîi kooragei, no kangîkorwo karî kairîtu, mîkareka gatüüre muoyo.” **17** Na rîrî, aciarithania acio tondü nîmetigîrîte Ngai, matiigana gwîka üria mûthamaki wa bürüri wa Misiri aamerîte meke; makîreka tûhîi tûu tütüüre muoyo. **18** Nake mûthamaki ücio wa bürüri wa Misiri agîita aciarithania acio, akîmoooria atîrî, “Mwîkîte üü nîkî? Nî kîi gîtümîte müreke tûhîi tütüüre muoyo?” **19** Nao aciarithania acio magîcookeria Firaüni atîrî, “Atumia a Ahibirania matîhaana ta atumia a Misiri; o nî ahîü magîaga ciana aciarithania matanakinya.” **20** Nî ündü ücio Ngai agîgîtanahîra aciarithania acio, nao andü a Isiraeli makîongerereka o na makîingîha makîria. **21** Na rîrî, tondü aciarithania acio nîmetigîrîte Ngai, akîmahe ciana ciao kûumbe. **22** Nake Firaüni agîatha andü ake othe atîrî: “Kahîi o gothe gaaciarwo nî Mûhibirania no nginya mûgagaikîa Rûüi rwa Nili, no müreke kairîtu o gothe gatüüre muoyo.”

2 Na rîrî, mündü ümwe wa nyumba ya Lawi nîahîkirie mütumia wa mûhîriga wa Alawîi, **2** nake akîgia nda, agîciara kahîi. Rîrîa onire kaarî kaana gathaka-rî, agîkahitha nyumba mîeri îtatü. **3** No rîrîa aaremîrwo nîgûkahitha rîngî-rî, agîgathondekera gîkabü gîa ithanjî

na agîgîthinga na rami. Agîcooka agîkomia kaana kau thîinî wakîo, agîkahitha mathanjî-inî kûu hûgûrûrû-inî cia Nili. **4** Mwarî wa nyina na kaana kau aarûgamaga haraaya nîguo one ündü üria üngîgakora. **5** Na rîrî, mwarî wa Firaüni agîkîrûka Nili nîguo agethambe, nacio ndungata ciake ciaceerangaga kûu hûgûrûrû-inî cia rûüi rûu. Nake akîona gîkabü kûu kûu ithanjî-inî, na agîtuma ngombo yake ya müiritu ikîgîire. **6** Agîkunûra gîkabü kûu na akîona kaana kau. Agîkaiguîra tha tondü nîkarîraga. Nake akiuga atîrî, “Gaka nî kaana kamwe ga twana twa Ahibirania.” **7** Nake mwarî wa nyina na kaana kau akîürîa mwarî wa Firaüni atîrî, “Ngacarie mütumia ümwe Mûhibirania akürerere kaana gaka?” **8** Nake agîcooka atîrî, “Î, thîi.” Nake müiritu ücio agîthîi, akîgîira nyina wa kaana kau. **9** Mwarî wa Firaüni akîmwîra atîrî, “Oya kaana gaka ükanderere, nîndîrîkûrîhaga.” Nî ündü ücio mütumia ücio akîoya kaana kau agîkarera. **10** Rîrîa kaana kau gaakûrîre-rî, agîgatwarîra mwarî wa Firaüni nako gagîtuika ta müriü. Agîgeeta Musa, akiuga atîrî, “Nî tondü ndakarutire maaî-inî.” **11** Thuutha wa Musa gûtuika mündü mûgîmarî, mûthenya ümwe nîathîire güceera harîa andü ao maarî, nake akîmabaara makîrutithio wîra na hinya. Nîngî akîona Mûmisiri akîhûra Mûhibirania, ümwe wa andü ake mwene. **12** Nake acûthîrîria mîena yothe na ndone mündü-rî, akîüraga Mûmisiri ücio, na akîmûthîka mûthanga-inî. **13** Mûthenya üyü üngî akîumagara na akîona Ahibirania eerî makîrîa. Akîürîa üria wogitanîte atîrî, “Üraringa Mûhibirania wanyu nîkî?” **14** Nake mündü ücio akîmûürîa atîrî, “Nüü wagütüüre mwathi na mütüithania wa macîira maitü? Anga nîürecîiria kûnjûraga o ta üria ürooragîre Mûmisiri?” Nake Musa agîtgîra na agîcîiria atîrî, “Üria ndîrekiere no nginya ükorwo nîumenyekete.” **15** Rîrîa Firaüni aigüire ühoro ücio, akîgeria kûüragîthia Musa, nowe Musa akîürîra Firaüni agîthîi gütüüra Midiani, kûria aikarîre thî hakuhi na gîthima. **16** Na rîrî, Jethero mûthinjîri-ngai wa Midiani aarî na airîtu ake mûgwanja, nao magîka gûtha maaî na kûiyüra mîharatî manyuithie rûuru rwa mbûri rwa ithe wao. **17** Arîithi amwe nîmookere na makîingata airîtu acio, no Musa agîükîra, akîmateithûra na akîhe ühîü wao maaî. **18** Rîrîa airîtu acio maainükîre kûri ithe wao Reuelî-rî, akîmoooria atîrî, “Nî kîi gîatuma mücooke narua ügu ümûthî?” **19** Makîmûcookeria atîrî, “Mûmisiri ümwe nîatüitehûre kûri arîithi; o na nîwe ütütahîre maaî na atütheera mbûri ciitü maaî.” **20** Jethero akîmoooria atîrî, “Na akîri kû?” “Mûmütigîre nîkî? Thîiî mûmwite, oke arîanîre na ithuî.” **21** Nake Musa agîitîkîra gûikara kwa mündü ücio, nake akîmûhe mwarî wetagwo Zipora amûhîkie. **22** Zipora agîciara kaana ga kahîi, nake Musa agîgeeta Gerishomu, tondü oigire atîrî, “Nduikîte mûgeni bürüri wene.” **23** Thuutha wa ihinda iraaya-rî, mûthamaki wa bürüri wa Misiri nîakuire. Andü a Isiraeli magîcaaya nî ündü wa ükombo, na makîrîrîra Ngai; nakîo kîrîro kîao atî mateithio nî ündü wa ükombo gîgîkinyîra Ngai. **24** Nake Ngai akîgüa gîcaaya kwao nake akîrîrikana kîrîkanîro gîake na lburahîmu, na Isaaka na Jakubu. **25** Nî ündü ücio Ngai akîona gîtangîka kwa andü a Isiraeli, nake akîrûmbüya ühoro wao.

3 Na riri, Musa ni kuriithia arithagia ruuru rwa mburi rwa muthoni-we Jethero, muthinjiri-ngai wa Midiani, nake agitororia ruuru ruu rwa mburi mwena uuriya ungi wa weru kuraya ma, na agikinya Horebu, kirima-ini kia Ngai. **2** Ari kuu-ri, akiumirirwo ni muraika wa Jehova ari ninimbini-cia mwaki ikiuma kihingaini. Musa akiona ati o na gutuika kihinga nigakanagari, gitiahaga. **3** Ni undu ucio Musa agiciiria atiri, "Ninguthii ho nigeetha nyone undu uyū mugeni, menyekiria kiragiria kihinga kihie." **4** Riria Jehova onire ati niathii hau gucthiriria, Ngai akimwita ari kihingaini, "Musa! Musa!" Nake Musa agitika, akiuga atiri, "Nii uyū haha." **5** Nake Ngai akimwira atiri, "Ndugakuhiririe haha. Ruta iratut ciaku maguru, nigukorwo handu hau urugamite ni handu hatheru." **6** Ningi akimwira atiri, "Nii ni ni Ngai wa thoguo, Ngai wa Ibrahimu, Ngai wa Isaaka, o na Ngai wa Jakubu." Kahinda kau Musa akihitha uuthi wake, tondu nētigirire kurora Ngai. **7** Jehova akiuga atiri, "Ti-itheru ninyonete mnyamaro ya andu akwa kuu bururi wa Misiri. Ninjiguite kiriro kiao ni undu wa arugamiriri a ngombo ari mamahinyagiria, na ningurumbuiya uhoru wa kunyamarika kwao. **8** Ni undu ucio ninjikurukite niguo ndimateithere kuuma moko-ini ma andu a Misiri, ndimarute bururi ucio, ndimateware bururi mwega na mwari, bururi uri buhi wa iria na uuki, kuria guturagwo ni Akaanani, na Ahiti, na Aamori, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi. **9** Na ru kiriro kia andu a Isiraeli nikinginyire, na ninyonete uria andu a bururi wa Misiri maramahinyiriria. **10** Ni undu ucio, thii. Ndiragutuma kuri Firauni ukarute andu akwa a Isiraeli moime bururi wa Misiri." **11** No Musa akuria Ngai atiri, "Nii ndi u wa guthi kwa Firauni ngarute andu a Isiraeli moime bururi wa Misiri?" **12** Nake Ngai agicookia atiri, "Ndirikoragwo hamwe nawe. Naguo undu uyū niguo ugaatuika kimenyithia gia ati ni ni ngutumite: Riria ukaaruta andu a Isiraeli moime bururi wa Misiri, nimumakohoyagira Ngai kirima-ini giki." **13** Musa akira Ngai atiri, "Ingithii kuri andu a Isiraeli ndimeere atiri, 'Ni Ngai wa maithe manyu wanduma kuri inyu,' nao manjuurie atiri, 'Ngai ucio etagwo atia?' ngaamacookeria atia?" **14** Ngai akira Musa atiri, "Ni NDUIRE O TA URIA NDUIRE. Ira andu a Isiraeli atiri, Uria witagwo 'Ni NDUIRE niwe undumite kuri inyu.'" **15** Ningi Ngai agicookia akira Musa atiri, "Ira andu a Isiraeli atiri, 'Jehova, o we Ngai wa maithe manyu, Ngai wa Ibrahimu, na Ngai wa Isaaka na Ngai wa Jakubu niandumite kuri inyu.' Riri niro ritwa riakwa nginya tene, ritwa riria ndririkanagwo nario kuuma njiarwa na njiarwa. **16** "Thii, ucookaniririe athuuri a Isiraeli, umeere atiri, 'Jehova, Ngai wa maithe manyu o we Ngai wa Ibrahimu, na Isaaka, na Jakubu nianyumirire akanjira atiri: Nindorete na ngoona maundu maria mwikito kuu bururi wa Misiri, **17** na ninduite ningumuruta kuuma mnyamaro-ini yanyu kuu bururi wa Misiri, ndimutware bururi wa Akaanani, na Ahiti, na Aamori, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi, bururi uri buhi wa iria na uuki." **18** "Athuuri acio a Isiraeli nimagaguthikiriria. Ningi wee na athuuri acio nimugathi kuri muthamaki wa bururi wa Misiri na mumwire atiri, 'Jehova, o we Ngai wa Ahibirania,

niaritie na ithui. Ni undu ucio twitikirie thii rugendo rwa mithenya itatu weru-ini tukarutire Jehova Ngai witu magongona.' **19** No ninjui ati muthamaki ucio wa bururi wa Misiri ndakamwitikiria muthii, tigu guoko gwakwa kwa hinya kumuhatiririe gwika uguo. **20** Ni undu ucio ningatamburukia guoko gwakwa huire andu a Misiri na maundu mothe ma magegania maria ngeeka thii wao. Thuutha ucio, niakamwitikiria muthii. **21** "Na ningatuma mwitikirike ni andu a Misiri, nigeetha riria mukoimagara, mutikanathii moko matheri. **22** Mundu-wa-nja o wotho Muisiraeli niakahooya mundu wa itura riake, na ahoote mundu-wa-nja o wotho matuuranagia nake gwake nyumba indo cia betha na thahabu o na nguo, iria mukaahumba ciana cianyu cia aanake na cia airitu. Na ni undu ucio nimugataha andu acio a Misiri."

4 Musa akimucookeria atiri, "I mangirega kunjitika kana kunjigua, na manjire atiri, 'Jehova ndakuumirire?'" **2** Nake Jehova akimuria atiri, "Ni ki kuu uri nakio guoko?" Nake agicookia atiri, "Ni rathanju." **3** Jehova akimwira atiri, "Rukie thi." Musa akirukia thi, naruo rugitika nyoka, nake akimurira. **4** Nake Jehova akimwira atiri, "Tamburukia guoko uminyite muring'oe." Ni undu ucio Musa agitamburukia guoko akiminyita, nayo itagaruka, igitika rathanju guoko-ini gwake. **5** Nake Jehova akiuga atiri, "Undu uyū niguo wa gutuma metike ati Jehova, o we Ngai wa maithe mao Ngai wa Ibrahimu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu niakuumirire." **6** Ningi Jehova akiuga atiri, "Ika guoko nguo-ini yaku." Ni undu ucio Musa agikia guoko nguo-ini yake, na riria aakurutire kwar na mangū, gukeeru ta ira. **7** Jehova agicookia akimwira atiri, "Cookia guoko nguo-ini yaku." Ni undu ucio Musa agicookia guoko nguo-ini, na riria aakurutire kwagarukite gikahaanana na mwiri ucio ungi wake. **8** Ningi Jehova akiuga atiri, "Mangaga gugwitika na kurumbuiya kama kia mberu, no gukorwo nimagetikia gia keeri." **9** No mangaga gwitika ciamu ici cieri kana mage gukiugua-ri, ugaataha maai kuuma Ruu rwa Nili na umaite thi. Maai macio ugaataha kuuma ruu nimagatuika thakame maitwo thi." **10** Musa akira Jehova atiri, "Wee, Mwathani, niuu ni ndiri ndatuika mundu mwaria wega, kuuma o tene o na kuuma wambirira kwaria na ni ndungata yaku. Ni ndiri mituki ya mario, na ndi ririmi riritu." **11** Jehova akimwira atiri, "Nuu waheire mundu kanua? Nuu utumaga mundu aage kiugua kana aremwo ni kwaria? Nuu utumaga mundu one kana atuike mutumumu? Githi ti ni, Jehova? **12** Na riri, thii; ningakuhotithia kwaria na ngurute uria ukoiga." **13** No Musa akiuga atiri, "Mwathani, ndaguthaita tuma mundu ungi akaarie." **14** Namomarakara ma Jehova makirimbukira Musa, akimuria atiri, "I muru wa nyuka Haruni, uria Mulawiri-ri, ndangaria? Ninjui no aarie wega. Ari njira-ini agiika gugutunga, na niugukena akuona. **15** Urimwaragira na ukamwira uria ekuuga, na ningamuhotithia inyu eeri kwaria, na ndimurute uria mugieeka. **16** Niakaariria andu handu haku, na agaatuika taari we kanua gaku, nawe utuika ta uri Ngai hari we. **17** No oya rathanju

rūrū nīguo ūhotage kūringa ciama naruo.” **18** Nake Musa agīcooka kwa Jethero mūthoni-we, akīmwīra atīrī, “Njītīkīria njooke būrūri wa Misiri kūrī andū aitū, ngarore kana nī kūrī matūire muoyo.” Jethero akiuga atīrī, “Thīī, ndakūhoera thayū.” **19** Na rīrī, Jehova nīarīrie Musa arī o kūu Midiani, akīmwīra atīrī, “Cooaka būrūri wa Misiri, nīgūkorwo andū othe arīa meendaga gūkūūruga nīmakuīte.” **20** Nī ūndū ūcio Musa akīoya mūtumia wake na arīu ake, akīmahāica ndigiri na makīambīrīria rūgendo rwa gūcooka būrūri wa Misiri. Nake akīoya rūthanju rwa Ngai akīrūnyīita na guoko. **21** Jehova akīra Musa atīrī, “Wacooaka būrūri wa Misiri-rī, tigīrīra nī weka morirū mothe marīa ngūhotithīte gwīka mbere ya Firaūni. No nīngomia ngoro yake nīgeetha ndagetīkīrie andū mathīī. **22** Ningī wīre Firaūni atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova ekuuga: Isiraēli nīwe mūrīū wakwa wa irīgithathi, **23** na nīndakwīrīre atīrī, “Reke mūrīū wakwa athīī akaahoee.” No nīwaregire kūmwītīkīria athīī; nī ūndū ūcio nīngooraaga mūrīū waku wa irīgithathi.” **24** Marī handū harīa mararīrīre marī rūgendo-inī-rī, Jehova akīmūrīra Musa, na aarī hakuī kūmūruga. **25** No Zipora akīoya kahiga kaarī kogī ta kahiū, akīruithia mūrīū, na akīhutithia gīkonde kīu nyarīrī cia Musa. Agīcooka akīmwīra atīrī, “Ti-itherū ūrī mūthuuri wakwa wa thakame.” **26** Nī ūndū ūcio Jehova agītīgana nake. (Hīndī ūyo mūtumia ūcio wake oigire “ūrī mūthuuri wakwa wa thakame” aaragia ūhoro wa irua.) **27** Nake Jehova akīra Harūni atīrī, “Thīī werū-inī ūgathaagane Musa.” Nī ūndū ūcio Harūni agītīngana Musa kīrīma-inī kīa Ngai, akīmūhimbīria. **28** Nake Musa akīra Harūni ūrīa wothe Jehova amūtūmīte akoige, o na ningī ūhoro wa ciama ciothe iria aamwathīte aringe. **29** Musa na Harūni magīcookanīrīria athuuri a Isiraēli othe, **30** nake Harūni akīmeera ūrīa wothe Jehova eerīte Musa. O na ningī Musa akīringa ciama mbere yao; **31** nao magītīkīria. Na rīrīa maiguire atī Jehova nīameciirītie na akona mīnyamaro yao-rī, makīinamīrīra, magīthathaiya.

5 Thuutha-inī Musa na Harūni nīmathiire kūrī Firaūni, makīmwīra atīrī, “Jehova, o we Ngai wa Isiraēli, oigīte ūū: ‘Reke andū akwa mathīī, nīgeetha makagīe na gīathī gīakwa werū-inī.’” **2** Nake Firaūni akīmoorīa atīrī, “Jehova nīwe ū, atī ndīmwathīkīre na ndekererie andū a Isiraēli mathīī? Nīī ndīū Jehova na ndīkūrekereria andū a Isiraēli mathīī.” **3** Ningī makīmwīra atīrī, “Ngai wa Ahīberīana nīatwarīrie. Nī ūndū ūcio twītīkīrie tūthīī rūgendo rwa mīthenya itatū werū-inī tūkarutīre Jehova Ngai witū magongona, kwaga ūguo no atūrehīthīrie mīthīro kana atūniine na rūhīū rwa njora.” **4** No mūthamaki wa būrūri wa Misiri akīmoorīa atīrī, “Musa na Harūni, nī kīī kīratūma mūrute andū wīra-inī wao? Cookai wīra-inī wanyū!” **5** Nake Firaūni akiuga atīrī, “Ta rorai, andū a būrūri rūū nīmaingīhīte, na inyuī nīmūrāgīria marute wīra.” **6** Mūthenya o ūcio Firaūni agīatha arūgamīrīri a ngombo o na nyabaara cia andū, akīmeera atīrī, **7** “Mūtīgacooke kūhe andū a Isiraēli nyeki ya gūthondeka maturubarī; nīmathīī magecarīrie nyeki o ene. **8** No mūmeere atī no nginya mathondeke maturubarī mūīgana o ta wa mbere; mūtīkamanyīhīrie gīthimo. Nī īgūūta; nīkīō mararīra makoiga atīrī,

‘Nītūrekwo tūthīī tūkarutīre Ngai witū igongona.’ **9** Marītūhīrie wīra nīgeetha makoragwo makīruta wīra hīndī ciothe, na mūtīge gūthīkīrīria ūhoro wa maheeni.” **10** Nao arūgamīrīri a ngombo na nyabaara cia andū magīthīī makīra andū atīrī, “Firaūni ekuuga ūū: ‘Ndīgūcooka kūmūhe nyeki rīngī. **11** Thīīī mūgecarīrie nyeki yanyū kūrīa guothe mūrīmīona, no wīra wanyū ndūkūnyīhanyīhīo o na hanini.’” **12** Nī ūndū ūcio andū makīhurunjūkīra būrūri wa Misiri guothe kūngana makoni ma ngano mamatūmīre ta nyeki. **13** Arūgamīrīri a ngombo makīmahinyīrīria mūno, makameeraga atīrī, “Rīkīai wīra ūrīa mwagīrīrwo wa o mūthenya, o ta ūrīa mwēkaga rīria mwāheagwo nyeki.” **14** Nao andū a Isiraēli arīa maarī nyabaara arīa maathuūrītwo nī anene a ngombo a Firaūni magakīhūūrāgwo, makoorio atīrī, “Nī kīī kirāgīrīrie mūhīngie mūīgana wa maturubarī ma ira kana ma ūmūthī, ta ūrīa mūrēkaga mbere?” **15** Nao andū a Isiraēli arīa maarī nyabaara magīthīī kūrī Firaūni kūmūthaiha, makīmūrīa atīrī: “Nī kīī gītūmīte wīke ndungata ciaku maūndū maya? **16** Ndungata ciaku itiraheo nyeki, na no tūrerwo, ‘Thondekai maturubarī!’ Ndungata ciaku nīrahūūrwo, no andū aku nīō marī na mahītia.” **17** Nake Firaūni agīcookia atīrī, “Igūūta icī! Inyuī mūrī īgūūta! Nīkīō mūrīkara mūkiugaga atīrī, ‘Nītūrekwo tūkarutīre Jehova igongona.’” **18** Cookai wīra-inī. Mūtīkūheo nyeki, na no nginya mūthondeke mūīgana wa maturubarī marīa mwagīrīrwo.” **19** Nao andū a Isiraēli arīa maarī nyabaara makīmēnya atī maarī thīina-inī rīria meerīrwo atīrī, “Mūtīkūnyīhīrio mūīgana wa maturubarī marīa mwagīrīrwo gūthondeka o mūthenya.” **20** Rīria moimire harī Firaūni-rī, magīkora Musa na Harūni arīa maameterērie, **21** nao anyabara acio makīmēera atīrī, “Jehova aromuona na amūtūire ciira! Mūtūmīte tūtūike kīndū kīnugwa kūrī Firaūni na anene ake, na mūkamane rūhīū rwa njora moko-inī mao matūūrage.” **22** Musa agīcooka kūrī, Jehova akīmūrīa atīrī, “Mwathani, nī kīī gītūmīte ūrehīthīrie andū aya thīina? Gīkī nīkīō gīatūmīre ūndūme? **23** Kuuma rīria ndaathīrie kūrī Firaūni kūmwarīria thīnī wa rīitwa rīaku, nīarehere andū aya thīina, nawe ūkaaga gūteithūra andū aku o na hanini.”

6 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Rīu nīukuona ūrīa ngwīka Firaūni: Nī tondū wa guoko gwakwa kūrī hinya-rī, nīakamarekereria mathīī; na ningī nī tondū wa guoko gwakwa kūrī hinya, nīakamaingata moime būrūri wake.” **2** Ngai agīcooka akīra Musa atīrī, “Nī nīī Jehova. **3** Nī nīī ndoīmīrīre Iburahīmu, na Isaaka, o na Jakubu ndī Mūrungu Mwene-Hinya-Wothe, no matiamenyire na rīitwa rīu rīakwa Jehova. **4** O na nīndathondekire kīrīkanīro gīakwa nao atī nīngamahe būrūri wa Kaanani, kūrīa maatūūruga marī ajeni. **5** Na makīria-rī, nīnjīguite gūcaaya kwa andū a Isiraēli, arīa matuūtwo ngombo nī andū a Misiri, na nīndīrīkanīte kīrīkanīro gīakwa nao. **6** “Nī ūndū ūcio, īra andū a Isiraēli atīrī: ‘Nīī nī nīī Jehova, na nīngamwāura icooki rīu mūīgīrīrwo nī andū a Misiri. Nīngamūhōra mūtīge gūcooka gūtūika ngombo ciao, na nīngamūkūūra ndambūrūkītie guoko na cīko nene cia ūtuanīri ciira. **7** Ngaamuoya ta andū akwa kīumbe, na ndūike Ngai

wanyu. Hīndi iyo nīmūkamenya atī nī nī Jehova Ngai wanyu ūria wamūrūtire icooki-inī rīa andū a Misiri. **8** Na nīngamūtware būrūri ūria ndeeranīra na mwihītwa nyambararītie guoko atī nīngaahe Ibruhīmu, na Isaaka, o na Jakubu. Nīguo ngūmūhe mūwīgwatīre ūtūike wanyu. Nīi nī nī Jehova.” **9** Musa agīkīheana ūhoru ūcio kūrī andū a Isiraēli, no matiamūguire nī ūria maakuīte ngoro nīkūhinyīrīrio nī ūkombo. **10** Nīngī Jehova akīra Musa atīrī, **11** “Thīi wīre Firaūni, mūthamaki wa būrūri wa Misiri arekererie andū a Isiraēli moime būrūri wake.” **12** No Musa akīra Jehova atīrī, “Angīkorwo andū a Isiraēli matingīnjigua-rī, nīkī kīngītuma Firaūni anjigwe, kuona njaragia ngītondoiraga?” **13** Ngai nīacookire akīria na Musa na Harūni ūhoru wīgī andū a Isiraēli na Firaūni mūthamaki wa būrūri wa Misiri na akīmaatha marute andū a Isiraēli moime būrūri wa Misiri. **14** Aya nīo maarī atongoria a nyūmba ciao: Ariū a Rubeni ūria irigīthathi rīa Isiraēli maarī Hanoku na Palu, na Hezironi, na Karimi. Acio nīo maarī mbarī cia Rubeni. **15** Ariū a Simeoni maarī Jemueli, na Jamini, na Ohadi, na Jakini, na Sohari, na Shauli ūria warī mūrūi wa mūtumia Mūkaanani. Acio nīo maarī mbarī cia Simeoni. **16** Maya nīmo maarī marītwa ma ariū a Lawi kūrīngana na maandiko mao: Gerishoni, na Kohathu, na Merari. Lawi aatūūire muoyo mīaka 137. **17** Ariū a Gerishoni kūrīngana na mbarī ciao maarī Libini na Shimei. **18** Ariū a Kohathu maarī Amuramu, na Iziharu, na Heberoni, na Uzieli. Kohathu aatūūire muoyo mīaka 133. **19** Ariū a Merari maarī Mahali na Mushi. Acio nīo maarī mbarī cia Lawi kūrīngana na maandiko mao. **20** Amuramu nīahikirie mwarī wa nyina na ithe wetagwo Jokebedi, ūria wamūciarīre Harūni na Musa. Amuramu aatūūire muoyo mīaka 137. **21** Ariū a Iziharu maarī Kora, na Nefegu, na Zikiri. **22** Ariū a Uzieli maarī Mishaeli, na Elizafani, na Sithiri. **23** Harūni nīahikirie Eliseba, mwarī wa Aminadabu, o ūria warī mwarī wa nyina na Nahashoni, nake akīmūciarīra Nadabu na Abihu, na Eleazaru, na Ithamaru. **24** Ariū a Kora maarī Asiri, na Elikana, na Abiasafu. Acio nīo mbarī cia Akora. **25** Eleazaru mūrū wa Harūni nīahikirie mūrītu ūmwe wa Putieli, nake akīmūciarīra Finehasi. Acio nīo maarī atongoria a nyūmba cia Alawii, o mbarī o mbarī. **26** Harūni o ūcio, marī na Musa, nīo meerirwo nī Jehova atīrī, “Rutai andū a Isiraēli kuuma būrūri wa Misiri kūrīngana na ikundi ciao.” **27** Nīo maarīrie Firaūni, mūthamaki wa būrūri wa Misiri, ūhoru wa kūrta andū a Isiraēli kuuma būrūri wa Misiri. Maarī Musa o ūcio na Harūni. **28** Na rīrī, hīndī rīra Jehova aarīrie Musa arī kūu būrūri wa Misiri-rī, **29** aamwīre atīrī, “Nīi nī nī Jehova. Ira Firaūni mūthamaki wa būrūri wa Misiri ūria wothe ngūkūwīra.” **30** No Musa akīra Jehova atīrī, “Kuona njaragia ngītondoiraga-rī, Firaūni angīkīnjigua nīkī?”

7 Nīngī Jehova akīra Musa atīrī, “We ngūtūite ta Ngai harī Firaūni, nake mūrū wa nyūkuwa Harūni egūtūika mūnabii waku. **2** Wee ūriugaga ūria wothe ndīgūwathaga, nake mūrū wa nyūkuwa Harūni nīwe ūrīrāga Firaūni arekererie andū a Isiraēli moime būrūri wake. **3** No nīngūtūma ngoro ya Firaūni yūme, na o na ndaingīhia

ciama ciakwa na morirū gūkū būrūri wa Misiri-rī, **4** ndakamūigua. Nīngī nīngatambūrūkia guoko gwakwa kūu būrūri wa Misiri, na ndute ikundi cia andū akwa a Isiraēli moime kuo na ūndū wa cīko nene cia ūtuanīri ciira. **5** Nao andū a Misiri nīmakamenya atī nīi nī nī Jehova, rīria ngataambūrūkia guoko gwakwa njūkīrīre būrūri wa Misiri na ndute andū a Isiraēli moime kuo.” **6** Musa na Harūni magīka o ūria Jehova aamaathite meke. **7** Musa aarī na miaka mīrongo īnana nake Harūni mīaka mīrongo īnana na itatū hīndī rīra maarāgia na Firaūni. **8** Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, **9** “Rīria Firaūni arīmūwīra atīrī, ‘Ringai kīama,’ nawe Musa wīre Harūni atīrī, ‘Oya rūthanju rwaku, ūrūkie thī o hau mbere ya Firaūni,’ naruo rūtūike nyoka.” **10** Nī ūndū ūcio Musa na Harūni magīthī kūrī Firaūni, nao magīka o ta ūria maathītwo nī Jehova. Harūni agīkia rūthanju rwake thī mbere ya Firaūni na anene ake, naruo rūgītūika nyoka. **11** Nake Firaūni agīta andū arīa oogī o na ago, na arīngī ciama a Misiri, nao magīka o ūguo magītūmīra maūgī mao ma ūgo. **12** O mūdū agīkia rūthanju rwake thī na rūgītūika nyoka. No rūthanju rwa Harūni rūkīmeria thanju ciao. **13** No rīrī, ngoro ya Firaūni ikīuma nake akīrega kūmaigua, o ta ūria Jehova oogīte. **14** Nīngī Jehova akīra Musa atīrī, “Ngoro ya Firaūni ndīngīrorowa; nīaregete kūrēkereria andū mathīi. **15** Nīūgathīi kūrī Firaūni rūciinī agīthīi rūūi. Weterere mūcemanie nake hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Nili, na ūthīi na rūthanju rūria rwagarūrūkīte rūgātūika nyoka. **16** Ūcooke ūmwīre atīrī, ‘Jehova, o we Ngai wa Ahībirania, nīandūmīte ngwīre ūi: Rekereria andū akwa mathīi nīgeetha makandungatīre marī werū-inī. No ngīnya rīu nīuregete gūthīkīrīria. **17** Jehova ekuuga atīrī: Ūndū ūyū nīguo ūgūtūma ūmenye atī nīi nī nī Jehova: Ngūgūtha maaī ma Rūūi rwa Nili na rūthanju rūri rūri guoko-inī gwakwa, namo magarūrūke matūike thakame. **18** Thamaki iria irī thīinī wa Rūūi rwa Nili nīgūkua, naruo rūūi rūnunge; andū a Misiri maremwō nī kūnyua maaī maruo.” **19** Jehova akīra Musa atīrī, “Ira Harūni atīrī, ‘Oya rūthanju rwaku na ūtambūrūkie guoko igūrū rīa maaī ma būrūri wa Misiri, na igūrū rīa tūrūūi, na mītaro, na tūmaria o na kūrīa guothe kūhingīrīrie maaī nakuo guothe gūtūike thakame. Thakame ikaiyūra kūdū guothe būrūri wa Misiri, o na kūu ndoo-inī cia mīti na mītūngi-inī ya mahiga.” **20** Musa na Harūni magīka o ūria Jehova aathanīte. Agīkīambararia rūthanju rwake arī mbere ya Firaūni na anene ake, nake akīgūtha maaī ma Rūūi rwa Nili, namo maaī mothe makīgarūrūka magītūika thakame. **21** Thamaki iria ciarī Rūūi rwa Nili igīkua, naruo rūūi rūkīnunga ūuru mūno, ngīnya andū a būrūri wa Misiri makīremwō nī kūnyua maaī maruo. Būrūri wa Misiri wothe ūkīyūra thakame. **22** No arīngī ciama a būrūri wa Misiri magīka maūdū o ta macio na ūndū o ta maūgī mao ma ūgo, nayo ngoro ya Firaūni ikīuma; akīrega kūigua Musa na Harūni, o ta ūria Jehova oogīte. **23** Handū ha kūigua-rī, akīhūdūka agīthīi nyūmba-inī yake ya ūthamaki, na ndaigana kūrūmbūyīa ūhoru ūcio ngoro-inī yake. **24** Nao andū othe a Misiri makīenja ithīma gūkūhī na Rūūi rwa Nili nīguo mone maaī ma kūnyua, tondū matingīahotire kūnyua maaī ma rūūi

rūu. **25** Mithenya mūgwanja nyāhātükire thuutha wa Jehova kūgūtha maāi ma Nili.

8 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Thīi kūrī Firaūni ūmwire atīrī, ‘Jehova oigite ūi: Rekereria andū akwa mathiī, nigeetha makandungatire. **2** Ūngirega kūmarekereria mathiī, nīngūhūra būrūri waku wothe na mūthiro wa ciūra. **3** Rūūi rwa Nili rūkūyūra ciūra. Igūka ciambate o nginya nyūmba yaku ya ūthamaki o na nyūmba yaku ya toro o nginya ūriri waku igūrū, itoonye nyūmba cia anene aku, o na irīgiriire andū aku o ene, ikorwo kuo o na mariiko-inī maku na miharati-inī ya gūkandirwo mītu. **4** Ciūra icio ikūrūgiriire na irīgiriire andū aku o na anene aku.” **5** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Ūra Harūni atīrī, ‘Tambūrūkia guoko gwaku na rūthanju igūrū rīa tūrūūi, na mitaro, na tūmaria, ūtūme ciūra ciūke būrūri-inī wa Misiri.” **6** Nī ūndū ūcio Harūni agītambūrūkia guoko gwake igūrū rīa maāi ma būrūri wa Misiri, nacio ciūra ikumīra ikūyūra būrūri. **7** No aringi ciama a būrūri wa Misiri magīka maūndū o ta macio na ūndū wa maūgī mao ma ūgo, o nao magītūma ciūra ciūke būrūri wa Misiri. **8** Firaūni agīta Musa na Harūni, akīmeera atīrī, “Hooyai Jehova anjeherie na ehererie andū akwa ciūra ici, na nīngūrekereria andū anyu mathiī makarutire Jehova magongona.” **9** Musa akīra Firaūni atīrī, “Wee nīwe ngūhe gītīo gīa gūtua ihinda rīa gūkūhoera, wee na anene aku o na andū aku nīguo inyuī na nyūmba cianyu mwēhererwo nī ciūra, itigare o iria iri thīini wa Rūūi rwa Nili.” **10** Firaūni akiuga atīrī, “Mūkaahoera rūciū.” Nake Musa akīmūcookeria atīrī, “Nīgūtūike ūguo woiga, nigeetha ūmenye atī gūtiri mūndū ūhaana ta Jehova Ngai witū. **11** Ciūra nīcīgikwēherera na ciehere nyūmba ciaku, cieherere anene aku na andū aku; itigare o iria iri rūūi-inī rwa Nili.” **12** Na rīria Musa na Harūni mehereire Firaūni, Musa agīkaira Jehova ūhorō wīgī ciūra iria aarehithīrie Firaūni. **13** Nake Jehova agīka o ūria Musa aahoote. Ciūra iria ciarī nyūmba, na iria ciarī nja na iria ciarī mīgūnda igīkua. **14** Ikūnganio ikūguo irūndo, nacio ikinungia būrūri. **15** No rīria Firaūni onire atī marīkūhoorerwo nī thīina-rī, akūmia ngoro na akīrega kūigua Musa na Harūni, o ta ūria Jehova oigite. **16** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Ūra Harūni atīrī, ‘Tambūrūkia rūthanju rwaku ūgūthe rūkūngū rūrīa rūri thī,’ na būrūri-inī wothe wa Misiri-rī, rūkūngū rūu rūgūtūka rwagī.” **17** Nao magīka ūguo; na rīria Harūni aatambūrūkie guoko anyiite rūthanju-rī, agūtha rūkūngū nago, rwagī rūgītambīrīra andū na nyamū. Rūkūngū ruothe būrūri-inī wa Misiri rūgītūka rwagī. **18** No hīndī ūria aringi a ciama a būrūri wa Misiri maageririe kūrehe rwagī na maūgī mao ma ūgo-rī, nīmaremirwo. Naruo rwagī rūgītambīrīra andū na nyamū. **19** Aringi acio a ciama makīra Firaūni atīrī, “Ūyū nī hinya wa kīara kīa Ngai.” No Firaūni akūmia ngoro akīrega kūigua, o ta ūria Jehova oigite. **20** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Ūkīra rūciini tene, uumīrīre Firaūni agīthīi Rūūi rwa Nili, ūmwire atīrī, ‘Jehova ekuuga ūi: Rekereria andū akwa mathiī nigeetha makandungatire. **21** Ūngīaga kūreka mathiī-rī, ngūkūhera mīrumbī ya ngi, ndehere anene

aku na andū aku, o na ndīcerehe nyūmba-inī cianyu. Nyūmba cia andū a Misiri ikūyūra ngi, o na ningī ciyūre thī kūrīa guothe marī. **22** “No rīri, mūthenya ūcio ngeeka ūndū ūri ngūrani būrūri-inī wa Gosheni, kūrīa andū akwa matūūraga; gūtīkagīa na mīrumbī ya ngi kūu, nigeetha ūmenye atī nīi, Jehova, ndī būrūri-inī ūyū. **23** Nīngēkīra ngūūrani gatagatī ka andū akwa na aku. Rūciū nīrīo kīama gīkī gīgēkīa.” **24** Na ūguo nogo Jehova eekire. Ngī mīrumbī mīnene ikūyūra nyūmba ya ūthamaki ya Firaūni na igītōonyā nyūmba cia anene ake, nago būrūri wa Misiri wothe ūkīanangwo nī ngi icio. **25** Ningī Firaūni agīta Musa na Harūni, akīmeera atīrī, “Thīi mūkarutire Ngai wanyu iruta gūkū būrūri-inī.” **26** No Musa akīmīra atīrī, “Gūtīngīgīrīra gwīka ūguo. Magongona marīa tūkūrūtira Jehova Ngai witū nī mekuoneka marī magīgi nī andū a Misiri. Tūngīkīruta magongona marī magīgi maitho-inī maorī, gīthī matīgūtūhūra na mahīga nyuguto? **27** No nginya tūthīi rūgendo rwa mīthenya itātū werū-inī tūkarutire Jehova Ngai witū magongona, o ta ūria atwathite.” **28** Firaūni akiuga atīrī, “Nīngūmūrekereria mūthīi mūkarutire Jehova Ngai wanyu magongona werū-inī, no mūtīgathīi kūrāya mūno. Na rīu, hoocai.” **29** Musa agīcookeria atīrī, “Ndaarīkia kuuma harīwe, nīngūhooya Jehova, na rūciū ngi nīkoima kūrī Firaūni na anene ake, na andū ake. No ūkīmenyerere atī Firaūni ndageke ūndū wa kūheenanīa rīngī, na ūndū wa kwaga kūrekereria andū mathiī makarutire Jehova magongona.” **30** Musa agīkūma harī Firaūni, akīhooya Jehova, **31** nake Jehova agīka ūria Musa aamūhoire; nacio ngi ikīeherera Firaūni, na anene ake, na andū ake, na gūtiri ngi yatigarire. **32** No rīri, o na ihinda rīri Firaūni akūmia ngoro yake akīrega kūrekereria andū mathiī.

9 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Thīi kūrī Firaūni ūkamwire atīrī, ‘Jehova, o we Ngai wa Ahibirania ekuuga ūi: ‘Rekereria andū akwa mathiī, nigeetha makandungatire.’ **2** Ūngirega kūmarekereria, ūthīi na mbere kūmarīgīrīria-rī, **3** guoko kwa Jehova nīgūkūrehithīria ūhīu waku ūria ūri ūrīthio-inī mūthiro mūuru mūno kūrī mbarathi cianyu na ndigiri, na ngamīra, na ng’ombe cianyu, na ng’ondo na mbūri. **4** No Jehova nīngēkīra ngūūrani gatagatī ka ūhīu wa andū a Isiraeli na andū a Misiri, nigeetha gūtīkagīe nyamū ya Mūisiraeli igīkua.” **5** Jehova agītua ihinda, na akiuga atīrī, “Rūciū Jehova nīageeka ūndū ūyū gūkū būrūri-inī.” **6** Na mūthenya ūyū ūngī Jehova agīgīka o ūguo: ūhīu wothe wa andū a Misiri igīkua, no gūtiri nyamū o na imwe ya Mūisiraeli yakuire. **7** Firaūni agītūma andū magatūrie ūhorō, nao makīona atī gūtīari nyamū o na imwe ya andū a Isiraeli yakuite. No rīri, ngoro yake ndīororoire na ndaiganā kūrekereria andū mathiī. **8** Ningī Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, “Ūyai ngundi cia mbiro kuuma riiko rīria inene, nake Musa amīkie igūrū mbere ya Firaūni. **9** Mbīro iyo nīgātūka rūkūngū rūhinyu, naruo rūiyūre būrūri wothe wa Misiri, rūcooke rūtūke mahūha ma irona mīrī-inī ya andū na ya nyamū būrūri-inī ūcio wothe.” **10** Nī ūndū ūcio magīkīoya mbīro kuuma riiko inene,

makirũgama mbere ya Firaũni. Musa akĩmũkia igũrũ, namo mahũha ma ironda makĩmũira mũĩrĩ-inĩ ya andũ o na ya nyamũ. **11** Aringi ciamu a Misiri mating'ahotete kũrũgama mbere ya Musa nĩ undũ wa mating'ahotete marĩa maarĩ namo, hamwe na andũ othe a bũrũri wa Misiri. **12** No Jehova akĩũmia ngoro ya Firaũni, akirega kũigua Musa na Harũni, o ta ũria Jehova eerite Musa. **13** Ningĩ Jehova akĩra Musa atĩrĩ, "ũkĩra rũciĩnĩ tene, ũkarũgame mbere ya Firaũni ũmwĩre atĩrĩ, "ũũ nĩguo Jehova Ngai wa Ahibirania ekuuga: Rekereria andũ akwa mathĩĩ, nĩgeetha makahooe, **14** kana ihinda rĩrĩ ngũtũmĩre mĩthiro yakwa yotho ya hinya, we o hamwe na anene aku na andũ aku, nĩguo ũmenye atĩ gũtĩrĩ ũngĩ ũhaana ta nĩĩ gũkũ thĩ guothe. **15** Nĩgũkorwo nginya rĩu nĩing'hotete gũtambũrũkia guoko gwakwa, ngakũhũra na ngahũra andũ aku na mũthiro ũria ũngĩmũniĩnĩte inyuothe thĩ. **16** No ngũrũgamĩte nĩ undũ wa gĩtũmi gĩkĩ kũĩmbe, atĩ nguonie hinya wakwa, na atĩ rĩtwa riakwa rĩhunjio thĩ yotho. **17** No wiyũmĩte kũhinyĩrĩria andũ akwa na ũkagĩria mathĩĩ. **18** Nĩ undũ ũcio-rĩ, rũciũ ihinda ta rĩrĩ ngoiria mbura ya mbembe njũru mũno, itarĩ yoiru ingĩ tayo gũkũ bũrũri wa Misiri kuuma rĩria Misiri kwambĩrĩrie gũtũũrwo nginya rĩu. **19** Giathane rĩu atĩ ũhũũ waku na indo ciothe iria ũrĩ nacio mũgũnda itoonyio handũ ingũgĩtia, tondũ mbura iyo ya mbembe yoirĩria mũndũ o wotho ũrĩ nja kana nyamũ itarehetwo mũciĩ o yotho na irĩ kũu mũgũnda no igũka." **20** Anene acio a Firaũni arĩa meetigĩrite kiugo kĩa Jehova makĩhũha gũtoonyia ngombo ciao na ũhũũ wao nyũmba thĩĩnĩ. **21** No arĩa mategetigĩrite kiugo kĩa Jehova maatigire ngombo ciao na ũhũũ wao mĩgũnda-inĩ. **22** Ningĩ Jehova akĩra Musa atĩrĩ, "Tambũrũkia guoko ũkũroretie matu-inĩ nĩgeetha mbura ya mbembe yure bũrũri wa Misiri guothe; yurĩre andũ, na nyamũ na yurĩre kindũ gĩothe kirakũra mĩgũnda-inĩ ya bũrũri wa Misiri." **23** Rĩria Musa aatambũrũkirie rũthanju arũroretie matu-inĩ, Jehova agĩtũma kũgĩe na marurumĩ hamwe na mbura ya mbembe, naruo rũheni rũkĩhenũka thĩ. Nĩ undũ ũcio Jehova akũria mbura ya mbembe kũu bũrũri wa Misiri; **24** mbura ya mbembe igĩkiura, naruo rũheni rũkĩhenũka kũndũ guothe. Nĩkĩo kĩarĩ kihuhũkanio kĩria kũuru mũno kĩonekanite bũrũri wotho wa Misiri kuuma wambĩrĩria gũtũũrwo nĩ andũ. **25** Mbura iyo ya mbembe ikũria bũrũri wotho wa Misiri, ikĩurĩria kindũ gĩothe kĩarĩ mũgũnda, andũ o hamwe na nyamũ; igĩthũkia kindũ gĩothe kĩarĩ mũgũnda na igĩkahũra mĩtĩ yotho. **26** Kũndũ kũria mbura iyo ya mbembe itoirire no bũrũri wa Gosheni, kũria andũ a Isiraeli maarĩ. **27** Nake Firaũni agĩta Musa na Harũni, akĩmeera atĩrĩ, "Ihinda rĩrĩ nĩnjĩhĩte. Jehova nĩwe wa ma; nĩĩ na andũ akwa nĩtũhĩtĩte. **28** Hooyai Jehova, nĩgũkorwo nĩtũiganĩte marurumĩ na mbura ya mbembe iria tuonete. Nĩngũmũrekereria mũthĩĩ; mũtĩgũikara gũkũ rĩngĩ." **29** Musa akĩmũcookeria atĩrĩ, "Ndoima itũra rĩrĩ inene, nĩngũtambũrũkia moko hooe Jehova. Marurumĩ nĩmegũthĩra, na gũtĩgũkorwo na mbura ingĩ ya mbembe, nĩgeetha ũmenye atĩ thĩ nĩ ya Jehova. **30** No nĩnjũũ atĩ wee na anene aku mũtĩrĩ mũretigira Jehova Ngai." **31** (ũguta na cairi nĩciathũkĩrio, nĩ undũ cairi nĩyarutĩte magira, nago ũguta ũkaruta kũro. **32** No rĩrĩ,

ngano o na gũthemethu itĩathũkĩrio, tondũ itĩarĩ ngũrũ.) **33** Hĩndĩ iyo Musa akĩehera harĩ Firaũni na akũma nja ya itũra inene. Agĩtambũrũkia moko amaroretie na kũrĩ Jehova; marurumĩ na mbura ya mbembe igĩthĩra, na gũtiacookire kuura. **34** Rĩria Firaũni onire atĩ mbura ya mbembe na marurumĩ nĩciathĩra akĩhũia rĩngĩ; we na anene ake makĩũmia ngoro ciao. **35** Nĩ undũ ũcio ngoro ya Firaũni yarĩ nyũmũ na ndangĩarekererĩe andũ a Isiraeli mathĩĩ, o ta ũria Jehova aarĩite na kanua ka Musa.

10 Ningĩ Jehova akĩra Musa atĩrĩ, "Thĩĩ kũrĩ Firaũni, nĩgũkorwo nĩnyũmĩte ngoro yake na ngoro cia anene ake nĩgeetha nĩnge ciamu ici ciakwa gatagatĩ-inĩ kao; **2** nĩguo mũkeeraga ciana cianyu na ciana ciacio ũria ndokĩrĩre andũ a Misiri, na ũria ndaringire ciamu ciakwa gatagatĩ-inĩ kao, nĩguo mũmenye atĩ nĩĩ nĩ nĩ Jehova." **3** Nĩ undũ ũcio Musa na Harũni magĩthĩĩ kũrĩ Firaũni makĩmwĩra atĩrĩ, "Jehova Ngai wa Ahibirania ekuuga ũũ: 'ũgũikara nginya rĩ ũregete kũnjĩnyĩhĩria? Rekereria andũ akwa mathĩĩ, nĩgeetha makandungatĩre. **4** Warega kũmarekereria-rĩ, rũciũ nĩngarehĩthia ngĩgĩ bũrũri ũyũ wanyu. **5** Ikaiyũra thĩ, imĩhũmbere yage kuoneka. Nĩkarĩa kĩria gĩothe gĩgĩgĩtio nĩ mbura ya mbembe, o na irĩe mĩtĩ yotho irĩa irakũra mĩgũnda-inĩ yanyu. **6** Ikaiyũra nyũmba ciaku, na cia anene aku, na cia andũ othe a Misiri, undũ maithe manyu kana maguuka manyu matarĩ mona kuuma rĩria mambĩrĩrie gũtũũra bũrũri ũyũ nginya rĩu." Nake Musa akĩgarũrũka akĩehereera Firaũni. **7** Anene a Firaũni makĩmwĩra atĩrĩ, "Nĩ nginya rĩ mũndũ ũyũ egũtũũra arĩ mũtego harĩ itũhũ? Rekereria andũ aya mathĩĩ, nĩgeetha makahooe Jehova Ngai wao. Ndũramenya atĩ bũrũri wa Misiri nĩwanangĩtowo?" **8** Musa na Harũni magĩcookio kũrĩ Firaũni. Nake akĩmeera atĩrĩ, "Thĩĩĩ mũkahooe Jehova Ngai wanyu; no rĩrĩ, nĩ arĩkũ megũthĩ?" **9** Musa akĩmũcookeria atĩrĩ, "Tũgũthĩĩ na andũ aitũ arĩa ethĩ o na arĩa akũrũ, tũthĩĩ na aanake na airĩtu aitũ, na tũthĩĩ na ũhũũ witũ wotho, tondũ tũrathĩĩ gũkũngũra Jehova na iruga inene." **10** Firaũni akiuga atĩrĩ, "Hĩ! Kaĩ Jehova arogũikara na inyuũ ingĩmũrekereria mũthĩĩ na atumia anyu na ciana cianyu-ĩ! Hatĩrĩ njanja mũrĩ na muoroto mũũru. **11** Aca! Thĩĩĩ o arũme oiki, mũthĩĩ mũhooe Jehova, nĩgũkorwo ũguo nĩguo mũkoretwo mũkienda." Nao Musa na Harũni makĩingatwo, makĩehera mbere ya Firaũni. **12** Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, "Tambũrũkia guoko gwaku igũrũ rĩa bũrũri wa Misiri nĩgeetha ngĩgĩ ciũke ciyũre bũrũri ũyũ wotho, nacio irĩe kindũ gĩothe kirakũra mĩgũnda-inĩ, kĩria gĩothe gĩatigĩrio nĩ mbura ya mbembe." **13** Nĩ undũ ũcio Musa agĩtambũrũkia rũthanju rwake igũrũ rĩa bũrũri wa Misiri, nake Jehova agĩtũma rũhuho ruumite irathĩro rũhurutane kũu bũrũri ũcio mũthenya wotho na ũtukũ wotho. Gũgĩkina rũciĩnĩ rũhuho rĩu nĩ rwarehete ngĩgĩ. **14** Nacio ngĩgĩ icio ikĩhĩthũkĩra bũrũri wa Misiri wotho na igĩkĩkara kũndũ guothe bũrũri-inĩ irĩ nyingĩ mũno. Mbere iyo gũtiagĩte mũthiro wa ngĩgĩ ta ũcio na gũtikagĩia ũngĩ ta ũcio. **15** Ikihũmbĩra thĩ yotho o nginya ikũira. Ikĩria kĩria gĩothe gĩatigĩarĩtio nĩ mbura ya mbembe, kĩria gĩothe giakũruga mĩgũnda o na matunda marĩa maarĩ mĩtĩ-inĩ.

Gūtiri kindū kiigū gātagarire mūtī-inī kana mūmera būrūri-inī wothe wa Misiri. **16** Nake Firaūni agāta Musa na Harūni narua, akīmeera atiri, “Ninjīhiirie Jehova Ngai wanyu, o na inyuī nūndimwīhiirie. **17** Rū ndekeraī mehia makwa o rīngī na mūhooe Jehova Ngai wanyu anjehererie mūthirow ūyū mūuru.” **18** Hindī ūyo Musa akīehererera Firaūni agāthīi akīhooya Jehova. **19** Nake Jehova akīgarūra rūhuho, akīrūtua rūhuho rūnene rwa kuuma ithūro, naruo rūkūmbūra ngīgī icio, rūgicitwara Iria-inī Itune. Gūtiri gagigī o na kamwe gaatagarire būrūri wa Misiri. **20** No Jehova akīūmia ngoro ya Firaūni, nake akīrega kūrēkereria andū a Isiraēli mathīi. **21** Ningī Jehova akīra Musa atiri, “Tambūrūkia guoko ūkūroretie igūrū matu-inī nigeetha nduma ūyūre būrūri wa Misiri, nduma ingihutika.” **22** Nī ūndū ūcio Musa agītambūrūkia guoko akūroretie igūrū matu-inī, nayo nduma nene ikūyūra būrūri wa Misiri mīthenya itatū. **23** Gūtiri mūdū ūngīahotire kuona ūria ūngī kana oime gwake handū ha mīthenya itatū. No andū a Isiraēli, othe kūrīa maikaraga kwarī na ūtheri. **24** Ningī Firaūni agāta Musa, akīmwira atiri, “Thīi mūkahooe Jehova. O na atumia anyu na ciana no mathīi na inyuī; no rīri, mūtige ndūuru cianyu cia mbūri na cia ng’ombe.” **25** No Musa akīmwira atiri, “No nginya ūtwītīkīrie tūkarutire Jehova Ngai witū magongona na maruta ma njino. **26** ūhiū witū no nginya tūthīi nagu; gūtiri o na ihūngū tūgūtiga na thuuha. No nginya tūhūthire imwe ciacio tūkihooya Jehova Ngai witū, na tūtingīmenya nī irīkū irībatarania mahooa-inī nginya tūkinye kūu.” **27** No Jehova akīūmia ngoro ya Firaūni, nake akīrega kūmarekereria mathīi. **28** Firaūni akīra Musa atiri, “Uma, ūnjehere! Wīmenyerere ndūkanooke mbere yakwa rīngī! Mūthenya ūria ūkoona ūthīū wakwa, no gūkua ūgaakua.” **29** Musa akīmūcookeria atiri, “O ta ūguo woiga, ndigooka mbere yaku rīngī.”

11 Na rīri, Jehova nīeerite Musa atiri, “Nīngūrehere Firaūni na būrūri wa Misiri mūthirow ūngī ūmwe. Thuuha ūcio, nīakamūrekereria mūthīi mume gūkū, na rīria ageeka ūguo, nīkūmūingata akaamūingata biū. **2** ūra arūme othe, o hamwe na andū-a-nja mahooe andū a matūūra mao indo cia betha na cia thahabu.” **3** (Jehova agītuma andū acio metīkīrie nī andū a Misiri, na Musa we mwene aari mūtīku mūno kūu būrūri wa Misiri nī anene a Firaūni o na andū arīa angī.) **4** Nī ūndū ūcio Musa akiuga atiri, “Jehova ekuuga ūu: ‘Kūrī ta ūtukū gatagati nīngatūikania būrūri wa Misiri wothe. **5** Mwana wothe wa kahīi wa irigithathi gūkū būrūri wa Misiri nīagaakua, kwambīria irigithathi rīa Firaūni, rīria rīikaragīra gītī kīa ūnene, nginya irigithathi rīa ngombo ya mūirītu, ūria ūrutaga wīra githīi-inī, na marigithathi mothe ma ng’ombe o namo. **6** Nīgūkaagīa kīrīro kīnene būrūri wa Misiri wothe, kīrīro kīuru gītari gīakorwo kuo, na gītakagīa kuo rīngī o na rī. **7** No gatagati ka andū a Isiraēli, gūtiri ngui ūgaakūgīra mūdū, kana ikūgīre nyamū.’ Hindī ūyo nīūkamenya atī Jehova nīekīrite ngūūrani harī andū a Misiri na andū a Isiraēli. **8** Anene aya aku othe magooka kūrī nī, manyinamīrīre makiugaga atiri, ‘Thīi, we mwene o na andū arīa makūrūmīrīre!’ Thuuha ūcio nīngathīi.”

Hindī ūyo Musa, acinītwo nī marakara, akīehererera Firaūni. **9** Jehova nīeerite Musa atiri, “Firaūni nīakarega gūkūguu, nīgeetha morirū makwa gūkū būrūri wa Misiri mongererere.” **10** Musa na Harūni nīmaringire morirū maya mothe mbere ya Firaūni, no Jehova akīūmia ngoro ya Firaūni, na ndaigana kūrēkereria andū a Isiraēli moime būrūri-inī wake.

12 Jehova akīra Musa na Harūni marī kūu būrūri wa Misiri atiri, **2** “Mweri ūyū nīguo ūgūtūka mweri wa mbere harī inyuī, ūtūke mweri wa mbere wa mwaka wanyu. **3** ūrai andū othe a Isiraēli atī mūthenya wa ikūmi mweri ūyū, o mūdū akanyīitira andū a nyūmba yake gatūrūme; o nyūmba gatūrūme kamwe. **4** Nyūmba ingīgakorwo irī nini mūno, ūndū itangīniina gatūrūme kamwe-rī, nīmanyīitanire gatūrūme kamwe na nyūmba irīa mahakanite nayo, marīkītie gwītara mūigana wao meturaniire. Rorai na mūtue wega nī tūtūrūme tūigana tūkabatarania kūrīngana na mūrīre wa o mūdū. **5** Nyamū iria mūgūthūura no nginya ikorwo irī tūtūrūme tua ūkūrū wa mwaka ūmwe, na itari na kaūūgū, na mūgaaciruta kuuma harī ng’ondū kana mbūri. **6** Cimenerere nginya mūthenya wa ikūmi na ina wa mweri, hindī iria andū othe a Isiraēli magaacithīnja hwaī-inī. **7** Hindī ūyo makooa thakame imwe ya tūtūrūme tūu, nao mamihake hingīro-inī cia igūrū na cia miēna ya mūrango wa nyūmba irīa makaarīra tūtūrūme tūu. **8** ūtukū o ūcio makaarīa nyama icio ihīhītio na mwakī, marīanīrie na nyeni ndūrū na mīgate itari mīkīre ndawa ya kūmbia. **9** Mūtikanarīe nyama irī njthī kana itherūkītio na maaī, no ihīhio na mwakī, mūtwe, na magūrū o na nyama cia nda. **10** Mūtikanatigie imwe ciacio ikinyīrie rūciini; iria ingītigara nginya rūciini, no nginya mūgaacicina. **11** ūū nīguo mūkaarīa nyama icio: mūkorwo mwīhotorete mīcibi yanyu njohero, na iraatū cianyu irī magūrū, na mītirima yanyu irī moko. Mūgaaciria naihenya; ūyo nīyo Bathaka ya Jehova. **12** “O ūtukū ūcio nīngatūikanīria būrūri wa Misiri, na nīngooraga marigithathi mothe ma andū na ma nyamū, na nīngatūira ngai cia būrūri wa Misiri ciothe ciira. Nīi nī nī Jehova. **13** Thakame ūyo ūgaatūka rūiri rwanu nyūmba-inī iria mūgaakorwo mūrī, na rīria ngoona thakame-rī, no kūmūhītuka ngaamūhītuka. Gūtiri mūthirow ūkamūhutia hindī irīa ngaahūra būrūri wa Misiri. **14** “Mūthenya ūcio nīmūrūrīrīkanaga; ūkūngūyagīre harī njjarwa iria igooka ūri wa gīathī kīa Jehova, ūri ūndū wathanītwo wa gūtūūra. **15** Ihinda rīa mīthenya mūgwanja, mūkaarīaga mīgate itari mīkīre ndawa ya kūmbia. Mūthenya wa mbere mūkeeheria ndawa ya kūmbia kuuma nyūmba cianyu, nīgūkorwo mūdū o wothe ūngīria kindū kīrī ndawa ya kūmbia kuuma mūthenya wa mbere nginya wa mūgwanja-rī, nīakaingatwo ehero harī andū a Isiraēli. **16** Gīai na kīūngano gītheru mūthenya wa mbere, na mūgie na kīngī mūthenya wa mūgwanja. Mūtikanarute wīra o na ūrīkū mīthenya ūyo, tige, o wa kūhaarīria irio cia kūrīo nī mūdū wōthe, ūguo nogu mūngīka. **17** “Kūngūiraī Gīathī kīa Mīgate Itari Ndawa ya Kūmbia, tondū nī mūthenya ūyū kūmbe ndamūrutire mūrī

ikundi kuuma bürüri wa Misiri. Kungürai müthenya üyü üri undü wathanitwo wa gütüura nginya njjarwa iria igooka. **18** Mweri wa mbere müririaga migate itari na ndawa ya kümbia, kwambüriria hwaif-ini wa müthenya wa ikümi na ina, nginya hwaif-ini wa müthenya wa mirongo iri na ümwe. **19** Handü ha matukü mügwanya, gütikoneke ndawa ya kümbia migate nyumba-ini cianyu. Na riri, mündü o wothe üngiria kindü kiri na ndawa ya kümbia niakaingatwo athengio müingüri-ini wa Isiraeli, ari mügeni, kana aciaritwo ari Müisraeli. **20** Mütikanarie kindü gükiritwo ndawa ya kümbia. Küria guothe mügaatüura, mükaariaga migate itari ndawa ya kümbia. **21** Nake Musa agüta athuari a Isiraeli othe, akimeera atiri, "Thiü o narua mügathuure nyamü nri undü wa nyumba cianyu na müthünje gatürüme ka Bathaka. **22** Oyai kiohe kia mahuti ma müthobi, mügütobokie karai-ini kari na thakame, mücooke mümihake hingiro ya igürü ya mürange, o na miëna yeeri ya hingiro cia mürange. Gütikagie mündü o na ümwe wanyu ükuuma nja ya nyumba yake nginya rüciini. **23** Hündi iria Jehova aritükania bürüri niguu orage andü a Misiri-ri, niariona thakame iyo iri igürü na miëna ya hingiro cia mürange, nake ahitüke müromo wa nyumba iyo, na niakagiria müniinani atoone nyumba cianyu amüurage. **24** Athikirai ürutani üyü taari watho wa gütüura wathikagirwo nri inyuü na njjaro cianyu. **25** Riria mügaatoonya bürüri üria Jehova akaamühe ta üria eraniire-ri, mükaamenyagirira giathi giki. **26** Na riria ciana cianyu ikamüuria atiri, "Giathi giki kiugite atia hari inyuü?" **27** Mügaaciira atiri, "Ni igongona ria Bathaka ria kürütira Jehova, üria waagararire nyumba cia andü a Isiraeli küu bürüri wa Misiri, na akihonokia andü a nyumba ciitü hündi iria ooragire andü a Misiri." Nao andü maküinamiriria mothiü mao, makihooya. **28** Andü a Isiraeli magigika o üria Jehova aathire Musa na Harüni. **29** O ütükü gatagati Jehova aküraga marigithathi mothe küu bürüri wa Misiri, kwambüriria irigithathi ria Firaüni, üria waikaragira giti kia ünene, nginya irigithathi ria mündü muohe üria warü njeera na marigithathi ma mahiü mothe. **30** Firaüni na anene ake othe o na andü a Misiri othe, magüküira kürü o ütükü, nakuo gükigüa kiriro kinene küu bürüri wa Misiri, nigükorwo gütiari nyumba itaari na mündü wakuite. **31** O ütükü ücio, Firaüni agüta Musa na Harüni, akimeera atiri, "Ükürail Ehererai andü akwa, inyuü o na andü a Isiraeli othe! Thiü mügatungatire Jehova o ta üria müürütie. **32** Oyai ndüuru cianyu cia mbüri na cia ng'ombe o ta üria müroigite na müthi. Na mündathime o na nri." **33** Nao andü a Misiri makihika andü acio moime bürüri ücio na ihenya, nigükorwo moigire atiri, "Kwaga üguu, tügükua ithuothe!" **34** Nri undü ücio andü a Isiraeli makioya kimere kiao gitanekirwo ndawa ya kümbia, na magigikuua na ciande, nayo miharati yoohereirwo nguo-ini. **35** Nao andü a Isiraeli magitka o ta üria meeritwo nri Musa na makihooya andü a Misiri mamahe indo cia betha na cia thahabu, o na nguo. **36** Jehova agitüma andü acio metikirike nri andü a Misiri nao makimahe kiria giothe meetirire; nri undü ücio magitaha indo cia andü a Misiri. **37** Andü a Isiraeli maküambüriria rügendero kuuma Ramesese magithi Sukotho. Arüme ari

metwaraga na magürü maarü ta 600,000 hategütarwo atumia na ciana. **38** Na andü angü aingü nímathiire na maküambatania nao, hamwe na ndüuru nene cia mahiü ma mbüri na ng'ombe. **39** Kimere kiria maarutite bürüri wa Misiri nikio maatumirire güthondeka migate itari ndawa ya kümbia. Kimere küu gütiari na ndawa ya kümbia tondü niküingatwo maingatirwo bürüri wa Misiri, na matiigana kügia na ihinda ria kühaariria irio ciao. **40** Ihinda riria andü a Isiraeli maatumirire bürüri wa Misiri nri miaka 430. **41** Haria miaka iyo 430 yathirire-ri, müthenya o ro ücio, niguu ikundi ciothe cia andü a Jehova cioimire bürüri wa Misiri. **42** Tondü ütükü ücio niguu Jehova aikarire eiguite niguu amarute bürüri wa Misiri-ri, na ütükü üyü nao andü a Isiraeli othe nímariikaraga meiguite niguu matiigage Jehova njjarwa-ini ciothe iria igooka. **43** Jehova aküira Musa na Harüni atiri, "Maya nimo mawatho ma Bathaka: "Gütiri mügeni üngiria Bathaka iyo. **44** Ngombo o yothe ügürüte no irie Bathaka iyo thuuha wa kümiruithia, **45** no müraririri kana müritü wira wa mücaara ndakanamirire. **46** "No nginya iriagüirwo thiini wa nyumba o imwe, mütikanoimie nyama o na irikü nja ya nyumba. Mütikanoine ihündi o na rimwe riayo. **47** Müingü wothe wa Isiraeli no nginya üküngüire Bathaka. **48** "Mügeni ütüürütie thiini wanyu na niëkwenda güküngüira Bathaka ya Jehova, no nginya aruithie arüme othe a nyumba yake; thuuha ücio niriio angiküngüira Bathaka ta mündü üciarirwo bürüri-ini. Gütiri mündü müürüme ütarü müruu üngiria Bathaka. **49** Watho o ücio noguo ügwathia ari maclaritwo marü a bürüri, o na ageni ari matüüranagia na inyuü." **50** Andü a Isiraeli othe magitka o iria Jehova aathite Musa na Harüni. **51** Na müthenya o ro ücio, Jehova aküruta andü a Isiraeli kuuma bürüri wa Misiri na ikundi ciao.

13 Nake Jehova aküira Musa atiri, **2** "Nyamürüria marigithathi mothe ma twana twa tühü. Maciaro ma mbere ma nda o yothe gatagati-ini ka andü a Isiraeli nri makwa, marü ma mündü kana ma nyamü." **3** Nake Musa aküira andü atiri, "Ririkanagai müthenya üyü, müthenya üria mwoimire bürüri wa Misiri, müküuma bürüri wa ükombo, tondü Jehova niämürütire kuo na guoko kwa hinya. Mütikariage kindü kiri na ndawa ya kümbia. **4** Ümüthi, mweri-ini üyü wa Abibu, niguu müroimagara müthi. **5** Riria Jehova akaamükinyia bürüri wa Akaanani, na Ahiti, na Aamori, na Ahivi, na Ajebusi bürüri üria ehütire mbere ya maithe manyu ma tene atü niakamühe bürüri giri büthi wa iria na üükü-ri, mükaamenyagirira giathi giki mweri-ini üyü: **6** Ihinda ria müthenya mügwanya mükaariaga migate itari mükire ndawa ya kümbia na müthenya wa mügwanya müthondeke iruga inene nri undü wa Jehova. **7** Riagai migate itari mükire ndawa ya kümbia ihinda ria müthenya iyo mügwanya; gütikoneke kindü kiri na ndawa ya kümbia gatagati kanyu, kana ndawa ya kümbia yoneke handü o hothe mühaka-ini yanyu. **8** Müthenya ücio o mündü ere müriü atiri, "Ndireka üü tondü wa üria Jehova aanjikiire riria ndoimire bürüri wa Misiri." **9** Kümenyerera müthenya üyü nikuo küritükaga ta rüri guoko-ini gwaku, na kiririkania

ũthiũ-inĩ waku, atĩ watho wa Jehova niũriikaraga iromo-inĩ ciaku. Niũkorwo Jehova niakũrutire bũrũri wa Misiri na guoko gwake kwa hinya. **10** No nginya mũrũmie watho ũyũ mwathane ihinda riaguo riakinya, mwaka o mwaka. **11** "Thuutha wa Jehova kũmũkinya bũrũri wa Akaanani na amũhe guo, o ta ũria eeraniĩre na mwĩhĩtwa kũri inyuĩ o na maithe manyu ma tene-rĩ, **12** niũmũkahe Jehova maciaro ma mbere na nda ciothe. Marigithathi ma njamba mothe ma ũhiũ wanyu nĩ ma Jehova. **13** Mũgaakũũraga irigithathi o riõthe riã ndigiri na gatũrũme, no mũngĩaga kũrikũũra-rĩ, mũriune ngingo. Kũũragai marigithathi mothe manyu ma aanake. **14** "Matukũ-inĩ marĩa magooka, rĩria mũrũguo agaakũũria atĩrĩ, "Ūũ nĩ kuuga atĩa?" mwĩre atĩrĩ, 'Jehova aatũrutire bũrũri wa Misiri, agĩtũrutu bũrũri wa ũkombo, na guoko gwake kwa hinya. **15** Rĩria Firaũni omirie mũtwe akĩrega gũtũrekereria-rĩ, Jehova niõoragire marigithathi ma bũrũri wa Misiri mothe, andũ o na nyamũ. Ūndũ ũcio niũguo ũtũmaga ndũtũre Jehova igongona riã njamba ciothe iria ciambaga kuuma nda, na ngakũũra mũriũ wakwa wothe wa irigithathi. **16** Naguo ũndũ ũcio ũritũkaga ta rũũri guoko-inĩ gwaku, o na ũtũkage kionania gũĩkĩritwo ũthiũ-inĩ waku, atĩ Jehova niatũrutire bũrũri wa Misiri na guoko gwake kwa hinya." **17** Rĩria Firaũni aarekereire andũ a Isiraeli mathiĩ-rĩ, Ngai ndaamatongoreire njĩra-inĩ ya kũhĩtũkĩra bũrũri wa Afilisti, o na gũtũka iyo niyo yarĩ njĩra riã nguhi. Niũkorwo Ngai oigire atĩrĩ, "Mangicemanian na mbaara-rĩ, maahota kwĩricũkwo, macooke bũrũri wa Misiri." **18** Nĩ ũndũ ũcio Ngai agĩgitongoria andũ acio mathiũrũrũkiire njĩra ya werũ-inĩ merekeire Iria Itune. Andũ a Isiraeli maambatire makiuma bũrũri wa Misiri meohehe indo cia mbaara. **19** Musa niakuire mahĩndĩ ma Jusufu, nĩ ũndũ Jusufu niẽhĩtĩthĩe ariũ a Isiraeli na mwĩhitwa. Oigĩte atĩrĩ, "Ti-itherũ Ngai niakamũteithia, na inyuĩ hĩndĩ iyo no nginya mũgaakuua mahĩndĩ makwa kuuma kũndũ gũkũ." **20** Thuutha wa kuuma Sukothu maambire kambĩ ciao Ethamu ndeere-inĩ cia werũ. **21** Mũthenya, Jehova aathiiaga mbere yao arĩ gitugĩ-inĩ gĩa itu gĩa kũmoonereria njĩra, na ũtukũ-rĩ, aathiiaga mbere yao arĩ gitugĩ-inĩ kĩa mwaki amamũrikiire njĩra, niĩgeetha mahote gũthĩ mũthenya o na ũtukũ. **22** Gitugĩ gĩa itu mũthenya kana gitugĩ kĩa mwaki ũtukũ, gũtirĩ kieheraga handũ hakio mbere ya andũ acio.

14 Nĩngĩ Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **2** "Ira andũ a Isiraeli macooke na thuutha, na mambe hema gũkuhi na Pi-Hahirothu, gatagati ka Migidoli na iria. Nĩmambe hema hũgũrũrũ-inĩ cia iria, kũng'ethanĩra na Baali-Zefoni. **3** Firaũni niageciiria atĩrĩ, 'andũ a Isiraeli marĩ na kĩrigiicano no kũũrũũra marorũũra bũrũri-inĩ, mahingĩriĩro nĩ werũ.' **4** Na nĩngomia ngoro ya Firaũni, nake niakamaingathia. No nĩ mwene nĩngegĩra na riiri nĩ ũndũ wa Firaũni na mbũtũ yake yothe ya ita, nao andũ a Misiri nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ Jehova." Nĩ ũndũ ũcio andũ a Isiraeli magĩka o ũguo merĩtuo. **5** Rĩria mũthamaki wa bũrũri wa Misiri eerirwo atĩ andũ acio niĩmorite-rĩ, Firaũni na anene ake makĩricũkwo ũhoru ũcio, magikiuga atĩrĩ, "Hĩ!

Tweka atĩa? Twarekereria andũ a Isiraeli mathiĩ na ithuĩ tuorirwo nĩ ũtungata wao?" **6** Nĩ ũndũ ũcio akiuga ngaari yake wa ita ihaarĩrio, na agĩthiĩ na mbũtũ yake ya ita. **7** Agĩthiĩ na ngaari cia ita 600 iria njega mũno, o hamwe na ngaari cia ita iria ingĩ ciothe cia bũrũri wa Misiri, ciothe irĩgamĩrĩrwo nĩ anene. **8** Jehova akĩũmia ngoro ya Firaũni mũthamaki wa bũrũri wa Misiri, na nĩ ũndũ ũcio akĩrũmĩra andũ a Isiraeli na ihenya ariã moimagarite makinyũkie na ũcamba. **9** Andũ a Misiri, hamwe na mbarathi ciothe cia Firaũni na ngaari cia ita, na andũ ariã mathiiaga mahaciĩte mbarathi, na thigari, makĩrũmĩra andũ a Isiraeli na ihenya makĩmakinyĩra harĩa maambĩte hema rũteere-inĩ rwa iria, hakuhi na Pi-Hahirothu kũng'ethera Baali-Zefoni. **10** Firaũni akũhĩria-rĩ, andũ a Isiraeli makĩhũgũra, makĩona andũ a Misiri mamoiĩte thuutha makĩmaka mũno, magĩkaĩra Jehova. **11** Makĩra Musa atĩrĩ, "Nĩ mbĩrĩra gũtaarĩ bũrũri wa Misiri, niũguo ũtũrehe tũkuire gũkũ werũ-inĩ? Nĩ atĩa ũũ ũtũwikite ũgatũrutu bũrũri wa Misiri? **12** Githĩ tũtiakwĩre tũrĩ o bũrũri wa Misiri atĩ ũtigane na ithuĩ, ũreke tũtungatĩre andũ a bũrũri wa Misiri? Kũngĩarĩ wega tũtungatĩre andũ a Misiri kũrĩ gũkuĩra werũ-inĩ!" **13** Musa agĩcookeria andũ acio atĩrĩ, "Tigai wĩgeetha. Mwĩhaandei wega, na niĩmũkuona ũhonokio ũria Jehova ekũmũrehere ũmũthĩ. Andũ a Misiri aya mũrona ũmũthĩ, mũtikamona rĩngĩ. **14** Jehova niĩkũmũrũrĩra, mũbatie o gũikara mũhooreire." **15** Nĩngĩ Jehova akĩra Musa atĩrĩ, "Ūrangĩra niki? Ira andũ a Isiraeli mathiĩ na mbere. **16** Oya rũthanju rwaku, na ũtambũrũkie guoko igũrũ wa iria ũganyie maaĩ niĩgeetha andũ a Isiraeli matũkanĩre iria-inĩ, mathiĩrĩre thĩ nyũmũ. **17** Nĩngũũmia ngoro cia andũ a Misiri niĩgeetha o nao mamarũmĩre. Na nĩngegĩra riiri nĩ ũndũ wa Firaũni na mbũtũ yake ya ita, o na nĩ ũndũ wa ngaari ciakĩ cia ita, o na andũ ake ariã mathiiaga mahaciĩte mbarathi. **18** Nao andũ a Misiri niĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova hĩndĩ iyo ngegĩra riiri nĩ ũndũ wa Firaũni, na ngaari ciakĩ cia ita na andũ ake ariã mathiiaga mahaciĩte mbarathi." **19** Hĩndĩ iyo mũraika wa Ngai ũria wathiiaga atongoretie mbũtũ ya thigari cia Isiraeli, akĩehera agĩcooka thuutha wao. Gitugĩ gĩa itu nakio gĩkiuma hau mbere, gĩkĩrũgama thuutha wao, **20** gĩkĩgia gatagati ga thigari cia Misiri na cia Isiraeli. ũtukũ wothe itu rĩũ rĩgĩkĩra nduma mwena ũmwe, na ũtheri mwena ũria ũngĩ; nĩ ũndũ ũcio gũtirĩ andũ makũhĩrĩre ariã angĩ ũtukũ wothe. **21** Nĩngĩ Musa agĩtambũrũkia guoko igũrũ wa iria, na ũtukũ wothe Jehova agĩtĩndika iria na thuutha na ũndũ wa rĩũhuo rwa kuuma mwena wa irathĩro, na agĩtũma hau hatũike thĩ nyũmũ. Maaĩ macio makĩgayũkana, **22** nao andũ a Isiraeli makĩringa iria mahĩtũkiire thĩ nyũmũ, maaĩ marũgamĩte mwena wao wa ũrĩo na wa ũmotho. **23** Nao andũ a Misiri makĩmarũmĩra na ihenya, nacio mbarathi ciothe cia Firaũni na ngaari cia ita, na andũ ariã mathiiaga mahaciĩte mbarathi makĩmarũmĩra nginya iria-inĩ. **24** Rũciĩni ruoro rũgĩtema-rĩ, Jehova agĩcũthĩria mbũtũ ya ita ya andũ a Misiri arĩ gitugĩ-inĩ kĩa mwaki na gĩa itu, nake akĩmirĩgiica. **25** Agĩtũma magũrũ ma ngaari ciao cia ita macomoke niĩgeetha makorwo na thĩũna wa gũcitwarithia. Nao andũ a

Misiri makiuga atiri, “Nitüurei twehere harü andü aya a Isiraeli! Jehova nîwe üramarüürira kürü andü a Misiri.” **26** Ningi Jehova aküira Musa atiri, “Tambürükia guoko igürü wa iria nîgeetha maaî maccoke mahubanirie andü a Misiri na ngaari ciao cia ita, na andü arîa mathiiaga mahaicite mbarathi.” **27** Musa agitambürükia guoko gwake igürü wa iria, na gügükia-rî, iria rigicooka gütherera o ta mbere. Nao andü a Misiri makigeria kürürira, no Jehova akimahubaniria iria-ini thüini. **28** Maaî magicookana, magithika ngaari cia ita na andü arîa mathiiaga mahaicite mbarathi; nio mbütü yothe ya Firaüni iria yarümürire andü a Isiraeli iria-ini. Gütiri o na ümwe wa wahonokire. **29** No andü a Isiraeli maaringire iria magereire njira nyümü, rüthingo rwa maaî rürügamite mwena wao wa ürîo na wa ümotho. **30** Mûthenya ücio Jehova akihonokia Isiraeli kuuma moko-ini ma andü a Misiri, nao andü a Isiraeli makïonera ciimba cia andü a Misiri kûu hügürü-ini cia iria. **31** Na rîria andü a Isiraeli moonire hinya münene ürîa Jehova onirie andü a Misiri-rî, andü acio magütigira Jehova na makîmwihoka o na makîihoka Musa ndungata yake.

15 Hîndi îyo Musa na andü a Isiraeli makîinira Jehova rwimbo rürü: “Ningünira Jehova, nigükorwo nîwe ütügürütio müno. Mbarathi amikitie iria-ini hamwe na mümihaiçi. **2** Jehova nîwe hinya wakwa na rwimbo rwakwa; nîwe ütükite ühonokio wakwa. Nîwe Ngai wakwa na nîndîmügocaga, Nîwe Ngai wa baba na nîndîmütügagîria. **3** Jehova nî njamba ya ita; Jehova nîrio rîitwa riake. **4** Ngaari cia ita cia Firaüni na mbütü yake aamikirie iria-ini. Anene arîa ega müno a Firaüni mooriere maaî-ini ma Iria Itune. **5** Maaî marîa mariku nîmamathikite; Nao magakirikira kürîa kürîka ta ihiga. **6** “Wee Jehova, guoko gwaku kwa ürîo kwarî gwa kügeganîa, gükagîa hinya. Wee Jehova, guoko gwaku kwa ürîo nî gwathuthangire thü. **7** Nî ündü wa ünene waku wa mageganîa, nîwakurumanirîe arîa magütükîrîe. Nîwaitürîre marakara maku mahü; makîmacina taarî mahuti. **8** Na ündü wa mürumoro wa mîhümü ya maniürü maku-rî, maaî nîmeiganîrîe hîba. Makümbî ma maaî makîrügama ta rüthingo; maaî ma kürîa kürîka makînyitana gatagati ka iria. **9** “Thü nayo yetîite, ikoiga atîrî, ‘Nîngamarümîrîa na ihenya, ndîmakinyire. Ngagayanîa indo iria matahite, ndîhüünîrîe nacio. Nîngîcomora rühiü rwakwa rwa njora, nakuo guoko gwakwa kümaniine.’ **10** No wahuhire rühuho rükîhurutana, narîo iria rikîmathika, makîrika ta kîgera maaî-ini maingî. **11** “Wee Jehova-rî, nüü ühaana tawe harî ngai ciothe? Nüü ühaana tawe, wee ürî ütheru wa mageganîa, wee witigîrîtwo nî ündü wa riiri waku, wee wîkaga maündü ma mageganîa? **12** Watambürükîrie guoko gwaku kwa ürîo, nayo thî ikîmamerîa. **13** “Nî ündü wa wendo waku ütathiraga, nîgütongoria andü arîa ükürîe. Nîükamatongoria na ündü wa hinya waku, ümatware ngînya gükaro giaku gütheru. **14** Ndürîrî ikaigua, nacio ciinaine; ruo rünyîite andü a Filistia. **15** Aathanî a Edomu nîmakamaka müno, na atongoria a Moabi manyîtwo nî küinaina, andü a Kaanani makîyürwo nî maaî nda; **16** guoya na kîmako nîmakaminyîria. Na ündü wa hinya wa guoko gwaku-

rî, makahaana ta ihiga matekwînyagunya, ngînya andü aku, Wee Jehova, marînge, ngînya andü arîa wegürîre marînge. **17** Ükaamarehe thüini na ümahande kîrîma-inî kîa igai riaku, o handü harîa, Wee Jehova, wobîre hatuîke gükaro giaku, handü-harîa-haamüre, harîa Wee Jehova, wahaandire na moko maku. **18** Jehova agaathamaka tene na tene.” **19** Hîndi irîa mbarathi cia Firaüni, na ngaari cia ita, na andü arîa mathiiaga mahaicite mbarathi maatoonyire iria-ini-rî, Jehova agicookania maaî ma iria, makîmathika. No rîrî, andü a Isiraeli maatukanirîe iria-ini mathîrîre thî nyümü. **20** Hîndi îyo Miriamu ürîa münabîi mündü-wa-nja, mwarî wa nyina na Harüni, akîoya kîhembe gîa küinio, nao atumia othe makîmuuma thuutha marî na ihembe ciao makîinaga. **21** Miriamu akîmainîra atîrî: “Inîrai Jehova, nigükorwo nîwe ütügürütio müno. Mbarathi amikitie iria-ini, hamwe na mümihaiçi.” **22** Ningî Musa agîtongoria Isiraeli kuuma Iria Itune magîthî Werü wa Shuri. Magîthî rügendo rwa mûthenya itatü werü-ini na matekuona maaî. **23** Rîrîa maakinyire Mara, matîngîahotire künyua maaî makuo tondü maarî marürü. (Nikîo handü hau hetagwo Mara.) **24** Nî ündü ücio andü magîtetia Musa, makiuga atîrî, “Tükünyua kî?” **25** Nake Musa agîkaîra Jehova, nake Jehova akîmuonia kamütî. Agîgaikîa maaî-ini, namo makîgîa mücamo mwega. O hau Jehova agîathana, akîmathondekera watho na uuge wa kürumagîrîrwo, na akîmagereria ho. **26** Akiuga atîrî, “Müngîthîkîrîria mügambo wa Jehova Ngai wanyu wega, na mwîke maündü marîa magîrîre maitho-inî make, müngîrîmbüya maathanî make na mümenyerere wathani wake wothe-rî, ndîkamürehera mürimü o na ümwe wa irîa ndareheire andü a Misiri, nigükorwo nî nî nî Jehova, ürîa ümühonagîa.” **27** Ningî magîkînya Elimu, harîa haarî ithima ikümi na igîrî, na mîtende mîrongo müganja, nao makîamba hema hau hakuhi na maaî.

16 Müngî wothe wa Isiraeli nîwoimagarîre ükiuma Elimu ügîkînya Werü wa Sini, ürîa ürî gatagati ka Elimu na kîrîma gîa Sinai, mûthenya wa ikümi na itano wa mweri wa keerî thuutha wao kuuma bürîri wa Misiri. **2** Kûu werü-inî, müngî ücio wothe nîwatetirîe Musa na Harüni. **3** Andü a Isiraeli makîmeera atîrî, “Naarî korwo Jehova aatüragîre bürîri wa Misiri na guoko gwake! Kûu twaikaraga tûthîürükîrîe nyüngü cia nyama, na tûkarîaga o kîrîa gîothe twendaga, no inyuü mütürehete gükü werü-inî nigüo müürage küngano gîkî gîothe na ng’aragu.” **4** Hîndi îyo Jehova akîira Musa atîrî, “Ngümüürîria migate kuuma igürü ta mbura. Andü mariumaga nja o müthenya makongania migate ya kümaigana o müthenya ücio. Ngümageria na njîra îyo nyone kana nîmekürümîrîa ürutani wakwa. **5** Müthenya wa gatandatü-rî, marîhagîria kîrîa mainükîa, nakîo gîkoragwo kîrî maita meerî ma kîrîa monganagîa mîthenya irîa îngî.” **6** Nî ündü ücio Musa na Harüni makîra andü othe a Isiraeli atîrî, “Hwaî-inî-rî, nîmürîmenya atî nî Jehova wamürutire bürîri wa Misiri, **7** na rüciinî nîmükona riiri wa Jehova, tondü nîaiguîte ürîa mümütetie. Ithuü tükîrî a, atî nigüo mütütie?” **8** O na ningî Musa akîmeera atîrî, “Nîmükametya atî

ũcio nĩ Jehova, rĩria akaamuhe nyama mũrie hwaĩ-inĩ na amũhe mĩgate irĩa yothe mũkwenda rũciinĩ, tondũ nĩaguĩte ũria mũmũtetetie. Ithuĩ tũkĩrĩ a? Ti ithuĩ mũratetia, no nĩ Jehova mũratetia.” 9 Nĩngĩ Musa akĩĩra Harũni atĩrĩ, “Ĩra mũĩngĩ wothe wa Isiraeli atĩrĩ, ‘Ūkai mbere ya Jehova, nĩgũkorwo nĩaguĩte gũteta kwanyu.’” 10 Hĩndĩ irĩa Harũni aaragĩria mũĩngĩ wothe wa Isiraeli-rĩ, makĩrora na mwena wa werũ-inĩ, na kũu makĩona riiri wa Jehova ũrĩ itu-inĩ. 11 Jehova akĩĩra Musa atĩrĩ, 12 “Nĩnjiguĩte gũteta kwa andũ a Isiraeli. Meere atĩrĩ, ‘Hwaĩ-inĩ mũrĩrĩaga nyama na rũciinĩ mũkarĩa mĩgate mũkahũũna. Hĩndĩ iyo nĩmũkamenya atĩ nĩ, nĩ nĩ Jehova Ngai wanyu.’” 13 Hwaĩ-inĩ ũcio gũgũka tũnyoni tũria twitagwo tũmakia-arũme tũkĩyũra kambĩ ciao. Naguo rũciinĩ kwari ime riathiũrũrũkĩrie kambĩ ciao. 14 Ime riatiũka-rĩ, gũkĩoneka tũthendũ twa gũthiũrũrũ tũhaana maai magandie nĩ mbaa, tũgwite thĩ kũu werũ-inĩ. 15 Rĩria andũ a Isiraeli maatuonire, makĩũrania atĩrĩ, “Gĩkĩ nĩ kĩ?” nĩgũkorwo matiamenyaga nĩ kũ. Musa akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ mĩgate irĩa Jehova amũheete mũrie. 16 Jehova aathanĩte ũũ: ‘O mũndũ nĩonganie o irĩa ikũmũigana. Oyagai o kibaba kĩmwe kĩa omeri kĩa o mũndũ wothe ũrĩ hema-inĩ cianyu.’” 17 Andũ a Isiraeli magĩka o ta ũria meerirwo; amwe makĩũngania mũĩngĩ, na amwe makĩũngania mũnini. 18 Na rĩria yathimirwo na kibaba kĩa omeri, gũkĩoneka atĩ ũria wonganĩte mũĩngĩ-rĩ, ndaari na mũĩngĩ makĩria; nake ũria wonganĩrie mũnini, ndaari na mũnini makĩria. O mũndũ oonganĩte mũigana wa ũria aabataire. 19 Nĩngĩ Musa akĩmeera atĩrĩ, “Gũtikagie mũndũ ũkũga kĩndũ o na kĩnini kĩa nginya rũciinĩ.” 20 No rĩrĩ, amwe matiigana kũrũmbũyũ ũria Musa oigire; makĩũgĩra imwe yayo nginya rũciinĩ, nayo igĩkorwo iĩyũrite igunyũ na ikambĩrĩria kũnunga. Nĩ ũndũ ũcio Musa akĩrakario nĩo. 21 O rũciinĩ mũndũ o mũndũ nĩoyaga irĩa abatairio nĩyo, narĩo riũa riahiũha igatweka. 22 Mũthenya wa gatandatũ-rĩ, nĩmoonganagia maita meerĩ; ibaba igĩrĩ cia omeri harĩ o mũndũ. Nao atongoria a mũĩngĩ magũka makĩĩra Musa ũhoro ũho.” 23 Nake Musa akĩmeera atĩrĩ, “Ūũ nĩguo Jehova aathanĩte, ‘Rũciũ nĩ mũthenya wa kũhurũka, Thabatũ Theru ya Jehova. Nĩ ũndũ ũcio rugai irĩa yothe mũkwenda kũruga, na mũcamũkie kĩria gĩothe mũkwenda gũcamũkia. Kĩria gĩgũtigara-rĩ, mũkiĩge nginya rũciinĩ.” 24 Nĩ ũndũ ũcio makĩĩga imwe nginya rũciinĩ, o ta ũria maathitwo nĩ Musa, nacio itigiiana kũnunga, kana kũgĩa na igunyũ. 25 Musa akĩmeera atĩrĩ, “Cĩrĩei ũmũthĩ, tondũ ũmũthĩ nĩ mũthenya wa Thabatũ ya Jehova. ũmũthĩ mũtigũcionia igwite thĩ. 26 Mĩthenya itandatũ nĩguo mũrĩciũnganagia, no mũthenya wa mũgwanja-rĩ, ũcio wa Thabatũ, gũtirĩkoragwo kũrĩ kĩndũ o na kĩ.” 27 No rĩrĩ, andũ amwe makĩumagara mũthenya ũcio wa mũgwanja, magĩthĩ gũciũngania, nao matiigana kuona kĩndũ. 28 Nĩngĩ Jehova akĩĩra Musa atĩrĩ, “Nĩ nginya hĩndĩ irĩkũ mũgũtũra mũregete kũmenyerera maathani makwa na kũigwa ũrutani wakwa? 29 Menyai atĩ Jehova nĩamũheete Thabatũ; na nĩkĩo amũheaga mĩgate ya mũthenya irĩ mũthenya ũcio wa gatandatũ. Mũndũ o wothe nĩaikarage harĩa arĩ mũthenya ũcio wa mũgwanja; gũtikanganĩte mũndũ ũkumagara.” 30 Nĩ

ũndũ ũcio andũ makĩhurũka mũthenya wa mũgwanja. 31 Andũ a Isiraeli magĩta mĩgate iyo mana. Maari merũ ta mbegũ cia korianda, na maacamaga ta tũmĩgate tũthondeketwo na ũkĩ. 32 Musa akiuga atĩrĩ, “Jehova aathanĩte atĩrĩ; ‘Oyai kibaba kĩa omeri imwe ya mana na mũkiĩge nĩ ũndũ wa njiarwa iria igooka thuuha, nĩgeetha makoona mĩgate irĩa ndaamũheire mũrie mũrĩ werũ-inĩ, rĩria ndamũrutire bũrũri wa Misiri.’” 33 Nĩ ũndũ ũcio Musa akĩĩra Harũni atĩrĩ, “Oya ndĩgĩthũ na wĩkĩre omeri imwe ya mana thĩinĩ wayo. Nĩngĩ ũcooke ũmũge mbere ya Jehova iĩgĩrwo njiarwa iria igooka thuuha.” 34 O ta ũria Jehova aathire Musa-rĩ, Harũni akiĩga mana mbere ya ithandũkũ rĩa ũira, nĩguo matũire ho. 35 Andũ a Isiraeli maarĩre mana miaka mirongo ina nginya magĩkinya bũrũri ũria watũũragwo nĩ andũ; maarĩre mana nginya rĩria maakinyire mũhaka-inĩ wa Kaanani. 36 (Omeri imwe iigana ta gĩcunji gĩa ikũmi kĩa eba imwe.)

17 Mũĩngĩ wothe wa Isiraeli ũkiomagara kuuma Werũ wa Sini, ũkoimaga handũ hamwe ũgathiĩ harĩa hangũ o ta ũria Jehova aathanaga. Makĩamba hema ciao Refidimu, no gũtiari maai ma kũnyuuo nĩ andũ acio. 2 Nĩ ũndũ ũcio andũ acio makĩnegenia Musa, makĩmwĩra atĩrĩ, “Tũhe maai ma kũnyua.” Nake Musa akĩmacookeria atĩrĩ, “Mũranegenia nĩkĩ? Nĩ kĩ gĩgũtũma mũgerie Jehova?” 3 No andũ nĩmanyootire marĩ kũu, nao magĩteta Musa makĩmũũria atĩrĩ, “Watũrutire bũrũri wa Misiri nĩkĩ, tũũke ũtũũrage na nyoota ithuĩ na ciana ciitũ na ũhiũ wĩtũ?” 4 Nake Musa agĩkaĩra Jehova akĩmũũria atĩrĩ, “Ngwika atĩa na andũ aya? Marĩ hakuhi kũhũra na mahiga nyuguto.” 5 Jehova agĩcookeria Musa, akĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩ mbere ya andũ aya. Thĩni na athuuri amwe a Isiraeli na ũkuue rũthanju rũria wagũthire Nili naruo. 6 Nĩ ngũrũgama hau mbere yaku, o hau hakuhi na rwaro rwa ihiga kũu Horebu. Gũtha ihiga, na maai nĩmekuuma thĩinĩ warĩo nĩguo andũ manyue.” Nĩ ũndũ ũcio Musa agĩka ũguo athuuri a Isiraeli makĩonaga. 7 Nake agĩta handũ hau Masa na Meriba, tondũ nĩho andũ a Isiraeli maanegenirie na makĩgeria Jehova, makĩũragia atĩrĩ, “Iĩ Jehova arĩ hamwe na ithuĩ kana aca?” 8 Andũ a Amaleki nĩmookire makĩhithũkĩra andũ a Isiraeli kũu Refidimu. 9 Musa akĩĩra Joshua atĩrĩ, “Thuurũ andũ amwe aitũ mumagare mũkahũũrane na andũ a Amaleki. Rũciũ ngaarũgama kĩrĩma igũrũ nyiĩtite rũthanju rwa Ngai na guoko.” 10 Nĩ ũndũ ũcio Joshua akĩhũũrana na andũ a Amaleki o ta ũria Musa aathanĩte; nake Musa, na Harũni na Huri makĩhaica kĩrĩma-inĩ. 11 Rĩria rĩothe Musa akoragwo oete moko make na igũrũ-rĩ, andũ a Isiraeli makahootana, no rĩria agũthia moko make, andũ a Amaleki makahootana. 12 Rĩria Musa aanogire moko-rĩ, makĩoya ihiga makĩga thĩ akĩrĩkarĩra. Harũni na Huri magĩkinyiĩrĩra moko make, o ũmwe akanyĩĩrĩra guoko kũmwe, na ũcio ũngĩ kũu kũngĩ. Nĩ ũndũ ũcio moko ma Musa magĩkara mambarĩrio nginya riũa rĩgĩthũa. 13 Nĩ ũndũ ũcio Joshua akĩhooa mbũtũ cia andũ a Amaleki na rũhiũ rwa njora. 14 Nĩngĩ Jehova akĩĩra Musa atĩrĩ, “Andika ũndũ ũyũ ibuku-inĩ rĩa gĩkũnjo ũrĩ ũndũ wa gũtũũra ũrĩkanagwo

na ūreke Joshua aūgīue, tondū nīngeheria rītwā rīa Amaleki biū nao matigacooka kūrīkanon gūkū thī.” **15** Musa agīaka kīgongona na agīgīta atīrī “Jehova Nīwe Bendera yakwa.” **16** Akiuga atīrī, “Nīgūkorwo moko nīmambararīrio na igūrū kwerekerā gītī-inī kīa ūnene kīa Jehova. Jehova arīhūūranaga na andū a Amaleki kuuma njarwa na njarwa.”

18 Na rīrī, Jethero, ūrīa warī mūthīnjīri ngai wa Midiani na mūthoni-we wa Musa, akīgūa maūndū mothe marīa Ngai eekīre Musa na andū ake a Isiraeli, na ūrīa Jehova aarutire andū a Isiraeli kuuma būrūrī wa Misiri. **2** Thuutha wa Musa gūcookia mūtumia wake Zipora, mūthoni-we Jethero nīamwamūkīrīre, **3** hamwe na arīū ake eerī. Mūrīū ūmwe eetagwo Gerishomu, nīgūkorwo Musa oigire atīrī, “Nīndūikīte mūgeni būrūrī-inī wene”; **4** mūrīū ūcio ūngī eetagwo Eliezeri, nīgūkorwo oigire atīrī, “Ngai wa baba nīwe warī mūteithia wakwa; nīahonokīrie kuuma rūhīū-inī rwa Firaūni.” **5** Jethero, mūthoni-we wa Musa, hamwe na mūtumia wa Musa na arīū ake, magūka kūrī we kūu werū-inī, kūrīa aambīte hema hakuhi na kīrīma kīa Ngai. **6** Jethero nīamūtūmaniire akoiga atīrī, “Nīi, mūthoni-guo Jethero, nīndīrooka kūrī we tūrī na mūtumia waku na arīū aku eerī.” **7** Nī ūndū ūcio Musa agīkiūmagara agatūnge mūthoni-we, akīinamīrīra, akīmūmumunya. Makīgeithania, na magīcooka magītoonya hema thīinī. **8** Musa akīhe mūthoni-we ūhoro wothe wa ūrīa Jehova eekire Firaūni na andū a Misiri nī ūndū wa andū a Isiraeli na, akīmwīra mathīina mothe marīa moonete rūgendo-inī, na ūrīa Jehova aamahonoketie. **9** Jethero nīakenirio nī kīgūa maūndū macio mothe mega marīa Jehova eekīre Isiraeli, nī ūndū wa kūhonokia andū a Isiraeli kuuma guoko-inī kwa andū a Misiri. **10** Jethero akiuga atīrī, “Jehova arogoocwo, ūrīa wamūteithūrīre kuuma guoko-inī kwa andū a Misiri na gwa Firaūni, na agīteithūra andū kuuma guoko-inī kwa andū a Misiri. **11** Rīu nī nīmenyete atī Jehova nī mūnene gūkīra ngai iria ingī ciothe, nīgūkorwo ūguo nīguo eekire arīa maahatīrīrie Isiraeli metīite.” **12** Hīndī īyo Jethero, mūthoni-we wa Musa, akīrehe maruta ma njino na magongona mangī ma kūrūtīra Ngai, nake Harīnī agūka marī na athuuri othe a Isiraeli nīguo marīānīre irio na mūthoni-we wa Musa, marī mbere ya Ngai. **13** Mūthenya ūyū ūngī Musa agīkarīra gītī nīguo atuithania andū ciira, nao andū makīrīgama mamūthīūrūrūkīrie kuuma rūciinī ngīna o hwaī-inī. **14** Rīrīa mūthoni-we onire wīra ūrīa wothe Musa aarutāgira andū, akīmūūria atīrī, “Nī wīra ūrīkū ūyū ūrarutīra andū aya? Nī kīi gīgūtūma ūrute wīra wa gūtūithania ciira ūrī o wiki, nao andū aya othe matīndage marīngīi magūthīūrūrūkīrie kuuma rūciinī ngīna o hwaī-inī?” **15** Musa akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Tondū andū aya marokaga kūrī nī nīguo mamenye wendi wa Ngai. **16** Rīrīa riothe marī na ūndū matekūiguanīra, ūrehagwo kūrī nīi, na nī ngamatuithania na ngamamenyithia uuge wa Ngai na mawatho make.” **17** Mūthoni-we wa Musa akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Ūrīa ūreka tī wega. **18** Wee, na andū aya marooka kūrī we nīmūkīwīngīa na mīnoga. Wīra ūyū nī mūrītū mūno makīria harīwe;

ndūngūhota ūrī wiki. **19** Rīu-rī, ta thīkīrīria ngūtaare, na Ngai aroikara nawe. Wee tuīka mūtūmwo wa Ngai kūrī andū aya, na ūkamūtwarāgira maūndū marīa matekūiguanīra. **20** Marute uuge wa Ngai na mawatho make, na ūmoonie njīra njega ya mūtūūrīre na mawīra marīa magīrīre kūrūta. **21** No rīrī, thuura andū marī na ūhoti kuuma andū-inī aya, andū etīgīri Ngai, na andū ehokeku arīa mathūire kwamūkīra ihaki, na ūmatue anene a kūrīgumagīrīra ikundi cia ngiri, na ikundi cia magana, na ikundi cia mīrongo ītano, na ikundi cia makūmi. **22** Reke matuīke a gūtūithania andū aya ciira mahinda mothe, no makūrehagīre macīra marīa marītū; marīa mahūthū makamatuithania arī o. Ūndū ūcio nīgūkūhūthīria mūrigo, tondū nīmarīgaganaga nawe. **23** Ūngīka ūguo na Ngai agwathe, nīūrīhotaga gwītīiria mīnoga, na andū aya othe marīnūkaga maiganīre.” **24** Musa nīathīkīrīrie mūthoni-we na agīka ūrīa wothe aamūtaarīre. **25** Agīthuura andū marī na ūhoti kuuma Isiraeli guothe, akīmatua atongoria a andū acio; akīmatua anene a ikundi cia ngiri, na ikundi cia magana, na ikundi cia mīrongo ītano, na ikundi cia makūmi. **26** Magītuīka a gūtūithania andū ciira hīndī ciothe. Macīra marīa marītū magatwarīra Musa, no marīa mahūthū magatūithania arī o. **27** Musa agīcooka akiugīra mūthoni-we ūhoro, nake Jethero agīcooka būrūrī wake mwene.

19 Mweri wa gatātū thuutha wa andū a Isiraeli kuuma būrūrī wa Misiri, mūthenya o ūcio-rī, magīkīnya Werū wa Sinai. **2** Thuutha wa kuuma Refidimu, magītoonya werū wa Sinai, nao andū a Isiraeli makīamba hema ciao kūu werū-inī, magūrū-inī ma kīrīma kīu kīa Sinai. **3** Nīngī Musa akiambata kīrīma-inī harī Ngai, nake Jehova akīmwīta arī kīrīma-inī, akīmwīra atīrī, “Ūū nīguo ūkwīra nyūmba ya Jakubu, na wīre andū a Isiraeli: **4** ‘Inyūī ene nīmweyoneire ūrīa Ndeekire būrūrī wa Misiri, o na ūrīa ndahaanire ta ndamūkuuire na mathagu ma nderi, ngīmīrehe harī nīi. **5** Na rīrī, mūngīnjathīkīra biū na mūmenyerere kīrīkanīro gīakwa-rī, gatagatī-inī ka ndūrīrī ciothe, inyūī mūgaatuīka andū akwa a gorō. O na gūtūika thī yothe nī yakwa-rī, **6** inyūī mūgaatuīka ūthamaki wakwa wa athīnjīrī-Ngai na rūrīrī rwamūre.’ Ciugo icio nīcio ūkwīra andū a Isiraeli.” **7** Nī ūndū ūcio Musa agīcooka, na agīta athuuri arīa matongoragia andū, akīmahe ūhoro wothe ūrīa Jehova aamwathīte ameere. **8** Nao andū acio magītīkanīria hamwe makiuga atīrī, “Nītūgwīka ūrīa wothe Jehova oigīte.” Nī ūndū ūcio Musa agīcookeria Jehova ūhoro ūrīa moigīre. **9** Jehova akīra Musa atīrī, “Nīngūka kūrī inyūī ndī thīinī wa itu itumanu, nīgeetha andū maanjīgūe ngāria nawe, nao nī megūtūūra makwīhokete.” Musa agīcooka akīra Jehova ūrīa andū moigīte. **10** Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Thīi kūrī andū ūmatherie ūmūthī na rūciū. Meere mathambie nguo ciao, **11** na makorwo mehaarīrie mūthenya wa gatātū, tondū mūthenya ūcio Jehova nīagaikūrūka igūrū rīa Kīrīma gīa Sinai andū othe makionaga. **12** Ikīra mīhaka ithīūrūrūkīrie kīrīma, na ūmeere ūū, ‘Mwīmenyerere mūtīkahaice kīrīma kana mūhutie magūrū-inī ma kīo. Ūrīa wothe

ūkaahutia kīrīma ti-itherū nīakooraagwo. **13** Ti-itherū nīakahūūrwo na mahiga nyuguto, kana arathwo na mīgūi; hatirī guoko gūkaamūhūtia. Ndagatirīkīro atūūre muoyo, arī mūndū kana nyamū. No rīrīa coro wa rūhīa rwa ndūrūme ūrīgamba, no rīo marīhaica kīrīma igūrū.” **14** Thuutha wa Musa gūikūrūka oimīte kīrīma-inī agīthīi kūrī andū, akīmatheria, nao magīthambiana nguo ciao. **15** Ningī akīmeera atīrī, “Mwīhaarīriei nī ūrīa wa mūthenya wa gatātū. Mūtīgakome na andū-a-rja.” **16** Rūciinī rwa mūthenya wa gatātū, gūkīgīa ngwa o na heni, na itu itumanu rīgūikara igūrū rīa kīrīma, gūkīguo mūgambo mūnēna wa coro. Andū othe arīa maarī kambī, makīinaina. **17** Hīndī īyo Musa agītongoria andū kuuma kambī magacemanie na Ngai, nao makīrūgama magūrū-inī ma kīrīma. **18** Kīrīma gīa Sinai kīahumbīrītwo nī ndogo, tondū Jehova aikūrūkire igūrū wakio arī mwaki-inī. Nayo ndogo igītoogororoka kuuma igūrū rīa kīrīma ta ndogo ikuuma riiko-inī inene; nakō kīrīma gīgīthingitha na hinya, **19** naguo mūgambo wa coro ūgīkīrīrīa kūnēneha. Nake Musa akīaria, naguo mūgambo wa Ngai ūkīmūcookeria. **20** Jehova agīkūrūka igūrū rīa Kīrīma gīa Sinai na agīta Musa ahaice kūu kīrīma igūrū. Nī ūndū ūcio Musa akīhaica, **21** nake Jehova akīmwīra atīrī, “Ikūrūka na ūkaanie andū matikehatīrīrie kwambata gūika kuona Jehova, nīguo aingī ao matigakue. **22** O na athīnjīri-Ngai arīa me gūthengerera Jehova, no nginya metherie kana Jehova amahithūkīre, amaniine.” **23** Musa akīra Jehova atīrī, “Andū matīngīhaica Kīrīma gīa Sinai tondū me mwene nīwatūkaanirie, ūgītīwīra atīrī, ‘Ikīra mūhaka ūthīūrūrūkīrie kīrīma, na ūkīamūre gītūike gītheru.” **24** Jehova akīmūcookeria atīrī, “Ikūrūka, mwambate na Harūnī. No athīnjīri-Ngai na andū matikehatīrīrie kwambata mathīi kūrī Jehova kana amahithūkīre amaniine.” **25** Nī ūndū ūcio Musa agīkūrūka kūrī andū acio, akīmahe ūhoro ūcio.

20 Nake Ngai akīaria ciugo ici ciothe, akiuga atīrī: **2** “Nī nīi Jehova Ngai waku, ūrīa wakūrūtire būrūrī wa Misiri, kuuma būrūrī wa ūkombo. **3** “Ndūkanagīe na ngai ingī tiga nīi. **4** “Ndūkanethondekere mūhianano mūicūhie wa mūhianire wa kīndū o gīothe kīrī kūrīrīa igūrū kana gūkū thī, kana kīrī maa-inī marīa marī mūhuro wa thī. **5** Ndūkanacinamīrīre kana ūcihoee, nīgūkorwo nīi, Jehova Ngai waku, ndī Ngai ūrī ūiru, herithagia ciana nī ūndū wa mehīa ma maithe mao nginya rūciaro rwa gatātū na rwa kana rwa andū arīa maathūire, **6** no ngonania wendo kūrī njjarwa ngiri na ngiri cia andū arīa manyendete na magaathīkīra maathani makwa. **7** “Ndūkanagwete rīitwa rīa Jehova Ngai waku na itherū, nīgūkorwo Jehova ndagatua atī mūndū ndehīte ūrīa ūgwetaga rīitwa rīake na itherū. **8** “Ririkanaga mūthenya wa Thabatū ūwamūrage. **9** Rutaga wīra waku wothe mīthenya itandatū, **10** no mūthenya wa mūgwanja nī Thabatū ya Jehova Ngai waku. Mūthenya ūcio ndūkanarute wīra o na ūrīkū, wee mwene, kana mūrū-guo, kana mwarī-guo, kana ndungata yaku ya mūndū mūrūme, kana ya mūndū-wa-nja, kana ūhīu waku, kana mūgeni ūrī gwaku mūcīi. **11** Nīgūkorwo Jehova ombire igūrū na thī, na iria

rīrīa inene na indo ciothe iria irī kuo, na mīthenya itandatū, no akīhūrūka mūthenya wa mūgwanja. Nī ūndū ūcio Jehova akīrathima mūthenya ūcio wa Thabatū, akīwaamūra. **12** “Tīia thoguo na nyūkwa, nīgeetha ūtūre matukū maingī būrūrī ūrīa Jehova Ngai waku egūkūhe. **13** “Ndūkanoragane. **14** “Ndūkanatharanie. **15** “Ndūkanaiye. **16** “Ndūkanagīrīre mūndū ūrīa ūngī kīgeenyō. **17** “Ndūkanacumikīre nyūmba ya mūndū ūrīa ūngī. Ndūkanacumikīre mūtūmia wa mūndū ūngī, kana ūcumikīre ndungata yake ya mūndū mūrūme kana ya mūndū-wa-nja, kana ndegwa yake kana ndigiri yake, o na kana kīndū gīothe giake.” **18** Rīrīa andū maiguire marurumī, na makīona rūheni, na makīguo coro ūkīgamba, na makīona kīrīma gīgītoga ndogo, makīinaina nī guoya. Magīkara o haraaya, **19** na makīra Musa atīrī, “Twarīrie arī we, na nītūgūkūguo, no tiga kūrēka twarīrio nī Ngai, tūtīgakue.” **20** Musa akīra andū acio atīrī, “Tigai gwītīgira. Ngai okīte kūmūgeria, nīgeetha mūtūre mwītīgīrīte Ngai, mwagage kwīhia.” **21** Andū acio magīgīkara o haraaya, nowe Musa agīthengerera harīa haarī nduma ndumanu, harīa Ngai aarī. **22** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Ira andū a Isiraēli ūndū ūyū: ‘Nīmweyōnera inyuū ene atī ndaarīa na inyuū ndī o igūrū: **23** Mūtikanathondeke ngai ingī cia kūhooyagwo hamwe na nīi; mūtikanethondekere ngai cia betha kana ngai cia thahabu. **24** “Njakīrai kīgongona gīa tīrī, na mūrūtīre ng’ōndu na mbūrī na ng’ombe cianyu ho irī magongona manyu ma njino na ma ūiguanō. Kūrīa guothe ngaatūma rīitwa rīakwa rītītagwo, nīndūkaga kūrī inyuū na ngamūrathima. **25** Mūngīnjakīra kīgongona kīa mahiga, mūtīgagīake na mahiga marīa maačūhie, nīgūkorwo mūngīgaatūmīra kīndū gīa gwacūhia nīmūgagīthaaaha. **26** Mūtikanahaice kīgongona gīakwa na ngathī, nīguo njaga yanyu ndīkanonekanīre ho.’

21 “Maya nīmo mawatho marīa ūkūhe andū a Isiraēli: **2** “Ūngīgūra Mūhibirania arī ndungata, agaakūrūtira wīra mīaka itandatū. No mwaka wa mūgwanja, nīkāmūrekereria athīi, na ndagakūrīha kīndū. **3** Angīgooka arī wiki, akaarekererero athīi arī o wiki; no angīgooka arī na mūtūmia, makaarekererero mathīi marī hamwe. **4** Mwathi wa ndungata īyo angīmīhe mūtūmia nake mūtūmia ūcio amūciarīre ciana cia aanake na airītu, mūtūmia ūcio na ciana ciake magaatuika a mwathi ūcio wake, na no ndungata īyo ya mūndū mūrūme ikaarekererero īthīi. **5** “No ndungata īyo īngīkaria, īmwīre atīrī, ‘Nīnyendete mwathi wakwa, na mūtūmia wakwa na ciana na ndikwenda kūrēkererero thīi,’ **6** hīndī īyo mwathi wa ndungata īyo nīakamītīwara mbere ya atuithania ciira. Akaamītīwara mūrango-inī, kana hingīro-inī ya mūrango, na amītūre gītū na mūkuha. Nayo ndungata īyo īgaatuika ya mwathi ūcio matukū ma muoyo wango wothe. **7** “Mūndū angīndia mwarī agatūike ndungata, ndīkarekererero īthīi ta ūrīa ndungata cia arūme ciikagwo. **8** Ingīaga gūkenia mwathi ūrīa wamīthūrīte, no nginya etīkīre ndungata īyo īkūrūwo. Ndarī na kīhotho gīa kwendia ndungata īyo kūrī ageni, tondū nīagīte kīwohokeka harī yo. **9** Angīmūrīria mūrīu, no nginya amītūte ta īrī mwarī wake mwene.

10 Muriu angihikia mutumia ūngi, ndakaima ūria wa mbere irio na nguo, na ndakamũme kũhooote giake ta mutumia wake. 11 Angiaga kũmũhingĩria maũndũ maya matatũ-rĩ, akĩrekererio athĩ, gũtarĩ na mbeeca ikũrihwo. 12 “Mũndũ ūria ūngĩgũtha mũndũ amũũrage, ti-itherũ o nake no akooragwo. 13 No rĩrĩ, angĩkorwo ekĩte ūguo atekwenda-rĩ, no gũtuĩke nĩ Ngai tũtũmĩte ūndũ ūcio wikĩke, nake mũndũ ūcio niakoorĩra kũndũ kũria ngaathuura. 14 No mũndũ angĩtũmĩra mawara na oorage mũndũ ūria ūngĩ akiendaga-rĩ, mweherie ki-gongona-inĩ giakwa, na mũmũũrage. 15 “Mũndũ ūria ūngĩtharĩkĩra ithe kana nyina no nginya ooragwo. 16 “Mũndũ ūngĩya mũndũ ūngĩ na hinya akamwendie, kana o na anyĩtuo arĩ nake atanamwendia-rĩ, no nginya ooragwo. 17 “Mũndũ ūria ūngĩruma ithe kana nyina no nginya ooragwo. 18 “Andũ mangĩũgitana na ūmwe aringe ūria ūngĩ na ihiga kana na ngundi na aage gũkua, no akome ūrĩrĩ kwa ihinda-rĩ, 19 ūcio mũringani ndagacookererwo nĩ mahĩtia angĩkorwo ūria waringĩtuo nĩakehota na etware nja na mũtirima wake. No rĩrĩ, no nginya arĩhe mahinda ma mũndũ ūcio mũtĩhie marĩa morĩte na one atĩ niahona biũ. 20 “Mũndũ angĩhũũra ngombo yake ya mũndũ mũrũme kana ya mũndũ-wa-nja na rũthanju, nayo ngombo ūyo ikue nĩ ihũũra rĩu-rĩ, no nginya aherithio, 21 no ndangĩherithio ngombo ūyo ingĩarahũka thuutha wa mũthenya ūmwe kana rĩrĩ, tondu ngombo ūyo nĩ kũndũ giake. 22 “Andũ mangĩkorwo makĩrũ, maringe mutumia ūrĩ nda, ahune no ndagĩe na thĩina ūngĩ-rĩ, ūria ūmũringĩte niakariha kĩria gĩothe mũthuuri wa mutumia ūcio ageetia, igooti rĩetĩkĩria. 23 No mutumia ūcio angĩthio ūũru, muoyo niũrĩhagio na muoyo, na 24 riitho rĩrĩhagio na riitho, na igeo rĩrĩhagio na igeo, na guoko kũrĩhagio na guoko, na kũgũrũ kũrĩhagio na kũgũrũ, na 25 ihĩa rĩrĩhagio na ihĩa, na ithĩa rĩrĩhagio na ithĩa, naruo rũhara rũrĩhagio na rũhara. 26 “Mũndũ angĩgũtha ndungata ya mũndũ mũrũme kana ya mũndũ-wa-nja riitho narĩo rĩthũke-rĩ, no nginya akaarekereria ndungata ūyo iĩthĩre, ūndũ ūcio ūtuĩke nĩguo irĩhi rĩa riitho. 27 Na angĩkũũra igeo rĩa ndungata ya mũndũ mũrũme kana ya mũndũ-wa-nja, no nginya arekererie ndungata ūyo iĩthĩre, ūndũ ūcio ūtuĩke nĩguo irĩhi rĩa igeo. 28 “Ndegwa ingĩtheeca mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja na rũhĩa akue, ndegwa ūyo no nginya ihũũrwo na mahiga nginya ikue, na nyama ciayo itikarĩo. No mwene ndegwa ndangĩũrio. 29 No rĩrĩ, angĩkorwo ndegwa ūyo niĩmenyerete gũtheeca andũ na rũhĩa, na mwene niĩmenyithĩtio ūhoroo ūcio nake akaaga kũmĩhingĩra, nayo icooke yũrage mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja-rĩ, ndegwa ūyo no nginya ihũũrwo na mahiga ikue, na mwene o nake no nginya ooragwo. 30 Na rĩrĩ, angĩtuĩka nĩ gwĩtio irĩhi-rĩ, no akũũre muoyo wake na kũriha kĩria gĩothe angĩtio. 31 Watho ūyũ nogo ūrũgamĩrĩre ndegwa ingĩtheeca mwanake kana mũĩrĩtu wa mũndũ na rũhĩa. 32 Ndegwa ingĩtheeca ngombo ya mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja, mwene no nginya arĩhe cekerĩ mirongo itatũ cia betha kũrĩ mwathi wa ngombo ūyo, nayo ndegwa ūyo no nginya ihũũrwo na mahiga. 33 “Mũndũ angĩkumũra irima, kana enje rĩmwe na aage kũrikunika, nayo ndegwa kana ndigiri igwe thĩnĩ warĩo, 34 mwene

irima rĩu no nginya arĩhe hathara ūyo; no nginya arĩhe mwene nyamũ, nayo nyamũ ūyo ikũite itũike yake. 35 “Ndegwa ya mũndũ ingĩthia ndegwa ya mũndũ ūngĩ ikue, andũ acio niĩmakendia ndegwa ūria irĩ muoyo, magayane mbeeca na magayane nyamũ ūyo ikũite. 36 No rĩrĩ, kũngĩkorwo nikũmenyeketee atĩ ndegwa ūyo niĩmenyerete gũtheecana na rũhĩa, nake mwene akaaga kũmĩhingĩra-rĩ, no nginya mwene arĩhe, nyamũ irĩhio na nyamũ ingĩ, na irĩa ikũite itũike yake.

22 “Mũndũ angĩya ndegwa kana ng’ondũ, na amĩthĩnje kana amiendie-rĩ, no nginya arĩhe ndegwa ithano nĩ ūndũ wa ndegwa ūyo na ng’ondũ inya nĩ ūndũ wa ng’ondũ ūyo. 2 “Mũici angĩnyĩitwo agĩtua nyũmba nake agũthwo akue-rĩ, mũmũgũthĩ ndarĩ na ihĩtia rĩa gũita thakame; 3 no ūndũ ūcio ūngĩkika thuutha wa rĩa kũratha, mũndũ ūcio wagũthana arĩ na ihĩtia rĩa gũita thakame. “Mũici no nginya arĩhe kĩrĩa aiyĩte, no angĩkorwo ndarĩ na kũndũ, no nginya endio nĩguo kĩrĩa aiyĩte kĩrĩhwo. 4 “Nyamũ irĩa iĩyĩtuo ingĩonekana irĩ muoyo moko-inĩ make, irĩ ndegwa kana ndigiri kana ng’ondũ no nginya arĩhe maita meerĩ. 5 “Mũndũ angĩrĩthia ūhĩũ wake mũgũnda wene o na kana arĩthie mũgũnda wene wa mithabibũ, aũrekererie ūrĩe mũgũnda wa mũndũ ūngĩ-rĩ, no nginya arĩhe na indo irĩa njega cia mũgũnda wake o na arĩhe na thabibũ irĩa njega mũno cia mũgũnda wake. 6 “Mwaki ūngĩthũka na ūcine ihinga cia mũgua nginya ūkinyĩre itĩia cia ngano kana ngano irĩngũ, kana ūcine mũgũnda wotho, mwakia wa mwaki ūcio no nginya arĩhe ngano ūyo. 7 “Mũndũ angĩhithia mũndũ wa itũũra rĩake betha kana indo amũigĩre-rĩ, nacio indo icio ciywo kuuma nyũmba yake, mũici ūcio angĩnyĩitwo no nginya arĩhe indo icio maita meerĩ. 8 No mũici ūcio angĩaga kũnyĩitwo, mwene nyũmba no nginya athĩ mbere ya aciirithania nĩguo kũmenyeeke kana nĩwe ūiyĩte indo icio cia mũndũ ūcio ūngĩ. 9 Ha ūhoroo o wotho wa mũndũ gũkorwo na kũndũ na njĩra irĩa itagĩrĩre, kĩrĩ ndegwa, kana ndigiri, kana ng’ondũ, kana nguo, kana kũndũ kĩngĩ gĩothe kĩrĩte kĩrĩa mũndũ ūngĩ angĩuga atĩrĩ, ‘Kũndũ gĩkĩ nĩ giakwa,’ andũ acio eerĩ no nginya marehe ūhoroo wao mbere ya aciirithania. Mũndũ ūria aciirithania magatua atĩ niĩhĩtie-rĩ, no nginya arĩhe mũndũ ūcio ūngĩ maita meerĩ. 10 “Mũndũ angĩhithia mũndũ wa itũũra rĩake ndigiri, kana ndegwa, kana ng’ondũ kana nyamũ o yotho amũigĩre, nayo ikue, kana ithio, kana iĩywo, hatarĩ mũndũ ūroona-rĩ, 11 ūhoroo ūcio wao ūgaatuuoo na njĩra ya kwĩhita mwĩhĩtwa mbere ya Jehova atĩ ūria ūhĩthio tiwe ūiyĩte indo icio. Mwene nake etikĩre mwĩhĩtwa ūcio, na hatĩkagĩa ūhoroo wa kũrihania. 12 No angĩkorwo nyamũ nikũiywo yaairwo kuuma kũria yahithio-rĩ, no nginya mũndũ ūcio arĩhe mwene. 13 Angĩkorwo yatambuuirwo nĩ nyamũ cia gĩthaka, niĩakonania matigari matũike ūira, na ndakaarĩhio nyamũ ūyo itambuuirwo nĩ nyamũ. 14 “Mũndũ angĩgwatio nyamũ ya mũndũ ūngĩ, nayo ithio kana ikue mwene atarĩ hakuĩ, no nginya amĩrĩhe. 15 No nyamũ ūyo ingĩkorwo irĩ na mwene-rĩ, ūria ūgwatĩtio ndangĩmĩrĩha. Angĩkorwo nyamũ nigũkomborithio yakomborithio, mbeeca irĩa ikomboretwo niĩrĩhite

hathara iyo. **16** “Mündü anguiha müirütu gathirange ütöörüto kühikio, nake akome nake, no nginya arihe rüacio, nake müirütu ücio atuike mütümia wake. **17** Ithe wa müirütu angirega biü kümüheana kürü mündü ücio, no nginya mündü ücio arihe rüacio rwa airütu gathirange. **18** “Mütigetikiirie mündü-wa-nja mürogi atüüre muoyo. **19** “Mündü üngigwata nyamü no nginya ooragwo. **20** “Mündü ükaarütira ngai ingi iruta tiga Jehova niakaniinwo. **21** “Mütigeke mügeni üuru kana mümühinyiririe, nigükorwo o na inyuü mwarü ageni bürüri wa Misiri. **22** “Mütikanahinyiririe mütümia wa ndigwa kana mwana wa ngoriai. **23** Müngüika üguo nao mangaäre, hatiri nganja ningaigua kiro kiao. **24** Ningacinwo ni marakara, na ningamüüraga na rühiu rwa njora, nao atumia anyu matuike a ndigwa na ciana cianyu ituike cia ngoriai. **25** “Üngikombera mündü ümwewakwa gatagati-ini kanyu mbeeca abatairio nicio-ri, ndügatuike ta mukobaniri wa mbeeca; ndükamürihie uumithio wacio. **26** Mündü üngi angikünengera nguo yake ya igürü irügamirire thiiiri, mücookerie riüa ritanathüa, **27** tondü noyo ari nayo ya kwihumbira. Angikihumbira naki agikoma? Angaira, ningamüigua, nigükorwo ndi müigua tha. **28** “Ndükanarume Ngai kana ürume müene wa andü anyu. **29** “Ndügacerithirie maruta kuuma makümbi-ini maku kana mahihiro-ini maku ma ndibe. “No nginya üuheage marigithathi ma ariü aku. **30** Wikage o üguo mwena-ini wigü ng’ombe na ng’ondo ciaku. Iria ciaciawo ürekage igaikara na manyina mithenya mügwanya, müthenya wa inana ügacineana kürü ni. **31** “Inyuü mügütuika andü akwa aamüre. Ni ündü ücio mütikanarie nyama cia nyamü ndamburange ni nyamü cia githaka; ciikagiriei ngui.

23 “Ndükanamemerekie ndeto cia maheeni. Ndügateithiririe mündü mwaganu na ündü wa kürügamirira üira wa maheeni. **2** “Ndükarümanirire na müingü gwika üuru. Üngiruta üira igooti-ini, ndükogonie kihooto ükinyiitirira na müingü, **3** na ndükonanie kimenyano harü mündü müthiini ciira-ini wake. **4** “Üngiona ndegwa kana ndigiri ya mündü müri üthü nake yürite-ri, tigririra ati niwamicookia kürü we. **5** Üngiona ndigiri ya mündü ügüthüre igwite ikaremererwo ni müriigo wayo-ri, ndükamitige hau; no nginya ümüteithe kümükiria. **6** “Ndükanaima andü anyu ari athiini kihooto ciira-ini wao. **7** Ndükahutanie na thitango ya maheeni, na ndükoorage mündü ütarü na mahitia kana mündü mwihokeku, nigükorwo ndikakereria mündü mwihia. **8** “Ndükoe ihaki, nigükorwo ihaki nirütümaga ari monaga matuike atumumu, na rikooomia ciugo cia andü ari athingu. **9** “Ndükahatiririe mügeni; inyuü nimüü üria mügeni aiguga, tondü mwarü ageni bürüri wa Misiri. **10** “Haandaga irio mügünda yaku miaka itandatü, na ükagetha irio iria iciarite miaka iyo, **11** no mwaka wa mügwanya ükarekaga mügünda üikare üguo ütarimitwo na ütekühüthirwo. Nao ari athiini gatagati ka andü anyu makonaga irio kuuma mügünda ücio, nacio nyamü cia githaka ikariaga kiria maritigagia. Ikaga o üguo na mügünda waku wa mithabibü na wa mitamayü. **12** “Rutaga wira waku mithenya itandatü, no müthenya

wa mügwanya ndükanarute wira, nigeeha ndegwa na ndigiri yaku ihurüke, nao ngombo iria iciarirwo gwaku, kana mügeni, o nao magiäge na ihinda ria künogoka. **13** “Menyagirira wikage maündü maria mothe ngwirite. Ndükanagwete marütwa ma ngai ingi; ndükareke maiguuo makigwetwo na kanua gaku. **14** “Giagai na giathi gia güküngüira maita matatü o mwaka. **15** “Küngüyagira Giathi kia Migate Itari na Ndawa ya Kümbia; handü ha mithenya mügwanya ürüäge migate itari na ndawa ya kümbia, o ta üria ndagwaathire. Ikaga ündü üyu hindi iria ituitwo mweri-ini wa Abibu, tondü ni mweri-ini ücio woimire bürüri wa Misiri. “Gütikanagie mündü ürükaga mbere yakwa moko matheri. **16** “Küngüyagira Giathi kia Magetha na maciaro ma mbere ma irio iria ühaandite mügünda yaku. “Küngüyagira Giathi kia Igetha müthia-ini wa mwaka, riria ügücookaniirira irio ciaku kuuma mügünda. **17** “Arüme othe nimarithiäga mbere ya Mwashani Jehova maita matatü o mwaka. **18** “Ndükanandutire thakame ya igongona hamwe na kindü kirü na ndawa ya kümbia. “Maguta ma maruta makwa ma giathi matikaigwo nginya rüciini. **19** “Rehaga indo iria njega cia maciaro ma mbere nyümba-ini wa Jehova Ngai waku. “Ndükanaruge koori na iria iria nyina. **20** “Na riri, ni nindirätuma müraika athii mbere yanyu, amürangire njira-ini na amükinyie handü haria ndimühaaririre. **21** Iguagai na mwathikagire üria ekümwira. Mütikanamükararie tondü ndakamürekera üremi wanyu, nigükorwo Rütwa riakwa riri thiiini wake. **22** Müngümüigua küna üria aroiga, na mwike üria wothe ngaamwira, ningatuika thü kürü thü cianyu, na njükirire ariä makaamükirira. **23** Müraika wakwa niagathii mbere yanyu, na amükinyie bürüri wa Aamori, na Ahiti, na Aperizi, na Akaanani, na Ahivi, na Ajobusi, na niü ningamaniina biü. **24** Mütikanainamirire ngai ciao, kana müchioo, kana müürümirire mitugo yao. No nginya mücianange, nayo mihianano ya ngai ciao cia mahiga mümiunange tücunjü. **25** Hooyagai Jehova Ngai wanyu nake, niarirathimaga irio cianyu na maaü manyu. Nindümweheragira mirimü gatagati-ini kanyu, **26** na gütiri mündü ükaahuna kana atuike thaata bürüri-ini wanyu. Nindümükinyagira matukü maria mwathiririo ma gütüra muoyo. **27** “Ningütüma kimakania giakwa mbere yanyu, na ndüme ndüriri iria mürikoragira iniyitwo ni kirigiicano. Nindütümaga thü cianyu imüragire. **28** Ningatüma magi mbere yanyu, maingate Ahivi, na Akaanani na Ahiti mamweherere. **29** No riri, ndikamaingata o mwaka ümwewo, tondü bürüri wahota gücooka githaka, nacio nyamü cia githaka imüingihire müno. **30** Ndimaingataga o kahora o kahora, nginya riria mükaingihä mühote kwinyiitira bürüri ücio. **31** “Ningekira mihaka yanyu kuuma Iria Itune, ndimikürükie nginya Iria ria Afilisti, na kuuma werü-ini nginya Rütü rwa Farati. Andü ariä maikaraga küu ningamaneana moko-ini manyu, na inyuü mümaingate mamweherere. **32** Mütikagie na kirikaniro nao kana na ngai ciao. **33** Mütikareke matüüre bürüri-ini wanyu; ni tondü no matüme münjhirie, ni tondü kühooya ngai icio ciao ti-itherü nigükamütoonyia mütego-ini.”

24 Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, “Ambata, ũuke kũri Jehova, wee na Harũni, na Nadabu, na Abihu, na athuuri mĩrongo mũgwanja a Isiraeli, mũnaminĩre mũhoce mũri haraaya, 2 no Musa wiki ũgaakuhĩria Jehova; acio angĩ matigooke hakuhi. No andũ acio angĩ a Isiraeli matikambate nawe.” 3 Nake Musa agĩthĩ na akĩra andũ ciugo ciothe cia Jehova na mawatho make, nao andũ magũtikanĩria na mũgambo ũmwe, makiuga atĩrĩ, “Ūria wotho Jehova oigite, nitũgwika.” 4 Nake Musa akĩandĩka ũhoro wotho ũria Jehova aarĩtie. Mũthenya ũyũ ũngĩ agũkĩra rũciĩni tene, agĩaka kigongona magũrũ-inĩ na kĩrima, na akĩrũgama itugi ikũmi na igĩri cia mahiga irũgamĩrĩre mihĩrĩga ikũmi na ĩrĩ ya Isiraeli. 5 Ningĩ agĩtũma aanake amwe a Isiraeli, nao makĩruta magongona ma njino, na magĩthĩnja tũtęgwa tũri igongona rĩa ũiguano kũri Jehova. 6 Musa akioya nuthu ya thakame yatuo akimĩkĩra mbakũri-inĩ, na nuthu ĩria ĩngĩ akimĩminjaminjĩria kigongona kũ. 7 Ningĩ akioya Ibuku rĩa Kĩrikanĩro, na akĩrĩthomera andũ. Nao andũ magũtikanĩria, makiuga atĩrĩ, “Nitũgwika ũria wotho Jehova oigite; nitũgwathĩka.” 8 Musa agĩcooka akioya thakame ĩyo, akimĩminjaminjĩria andũ, na akiuga atĩrĩ, “Īno nĩ thakame ya kĩrikanĩro kĩria Jehova aarĩkanĩre na inyuĩ kũringana na ciugo icio ciothe.” 9 Musa na Harũni, na Nadabu na Abihu hamwe na athuuri acio mĩrongo mũgwanja a Isiraeli makĩambata, 10 na makĩona Ngai wa Isiraeli. Rungu rwa makinya make haarĩ handũ haakĩtwo wega na mahiga ma yakuti ya bururu, matherete o ta igũrũ rĩo riene. 11 No Jehova ndaigana kũhũira atongoria acio a Isiraeli; nĩmoonire Ngai, na makĩria na makĩnyua. 12 Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, “Ambata, ũuke kũri nĩ kĩrima igũrũ, na ũikare ho, na nĩngũcooka ngũnengere ihengere cia mahiga, ĩri na maandiko ma watho na maathani marĩa nyandikite nĩguo ũmarutage andũ a Isiraeli.” 13 Ningĩ Musa akiumagara marĩ na mũteithĩrĩria wake Joshua, nake Musa akiambata kĩrima-inĩ kĩa Ngai. 14 Akĩra athuuri acio atĩrĩ, “Twtetererei haha ngĩnya rĩria tũgaacooka. Harũni na Huri marĩ hamwe na inyuĩ, mũndũ o wotho ũria ũngĩgĩa na ciira niathĩage kũri o.” 15 Rĩria Musa aambatire kĩrima-inĩ, itu rikĩhumbĩra kĩrima, 16 naguo riiri wa Jehova ũgĩkara igũrũ rĩa Kĩrima gĩa Sinai. Kĩrima gĩkihumbĩrwo nĩ itu rĩu mũthenya itandatu, na mũthenya na mũgwanja Jehova agĩta Musa arĩ itu-inĩ rĩu. 17 andũ a Isiraeli moonaga riiri wa Jehova ũtariĩ ta mwaki wa kũniinana ũri kĩrima igũrũ. 18 Hĩndĩ ĩyo Musa agĩtoonya itu-inĩ o akiambataga kĩrima. Agĩkara kũu kĩrima-inĩ matukũ mĩrongo ĩna, ũtukũ na mũthenya.

25 Jehova akĩra Musa atĩrĩ, 2 “Īra andũ a Isiraeli mandehere iruta. Nĩwe ũkwamũkĩra iruta rĩu handũ hakwa kuuma kũri mũndũ o wotho ũria ngoro yake ikwenda kũheana. 3 Maruta marĩa ũriamũkagĩra kuuma kũri o nĩmo maya: thahabu, na betha na gĩcango; 4 na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mũtune ta gakarakũ, na gatani ĩria njega, o na guoya wa mbũri; 5 na njũa cia ndũrũme itoboketio rangi-inĩ mũtune, na njũa cia pombo, na mbaũ cia mũgaa; 6 na maguta ma mũtamaiyũ ma gwakia tawa; na mahuti manungi wega ma gũthondeka maguta ma

gũtanĩrĩrio, na ũbumba ũria mũnungi wega; 7 na tũhiga twa onigithi, na tũhiga tũngĩ twa goru twa gwĩkĩrwo ebodi-inĩ na gakuo ga gĩthũri. 8 “Ningĩ ũnjakithĩrie handũ haamũre, na nĩi nĩngatũuranagia nao. 9 Thondekai hema ĩno nyamũre, na mwĩkĩre indo cia thĩĩni kũringana na mũhano ũria ngĩkuonia. 10 “Nĩmathondekere ithandũkũ rĩa mbaũ cia mũgaa. Ūraihi warĩo ũkorwo ũri mĩkono ĩrĩ na nuthu, na kwarama kwario gũkorwo kũri mĩkono ũmwe na nuthu, na kũraiha na igũrũ kwario gũkorwo nĩ mĩkono ũmwe na nuthu. 11 Ithandũkũ rĩu rĩgemio na thahabu therie mĩena yeerĩ nja na thĩĩni, na mũritĩrihe na mũcibi wa thahabu mĩena yotho. 12 Rĩtwekerie icũhi inya cia thahabu, na ũcioherere magũrũ-inĩ marĩo mana, icũhi igĩrĩ mwena ũmwe na icũhi igĩrĩ mwena ũria ũngĩ. 13 Ūcooke ũthondeke mĩtĩ mĩraaya ya mũgaa ũmĩgemie na thahabu. 14 Toonyia mĩtĩ ĩyo mĩraaya icũhi-inĩ ĩria ĩrĩ mĩena ya ithandũkũ nĩgeetha rikuuikage. 15 Mĩtĩ ĩyo mĩraaya ĩrekwio ĩkarage icũhi-inĩ cia ithandũkũ rĩrĩ, na ndikeheragio. 16 Ūcooke wĩkĩre thĩĩni wa ithandũkũ rĩu Ūira, ũria ngũkũhe. 17 “Thondeka gĩtĩ gĩa tha gĩa thahabu therie, gĩkorwo kĩri kĩa ũraihi wa mĩkono ĩrĩ na nuthu, na wariĩ wa mĩkono ũmwe na nuthu. 18 Na ũture makerubi meerĩ ma thahabu, ũmekĩre mũthia-inĩ ya gĩtĩ kũu gĩa tha. 19 Thondeka ikerubi rĩmwe rĩikare mũthia-inĩ ũmwe, na ikerubi rĩu rĩngĩ rĩikare mũthia-inĩ ũria ũngĩ wa gĩtĩ gĩa tha; thondeka makerubi macio maanyiitanite na gĩtĩ gĩa tha mũthia-inĩ yeerĩ. 20 Makerubi macio makorwo matambũrũkĩtie mathagu mamu na igũrũ, magathĩka gĩtĩ kũu gĩa tha namo. Makerubi macio makorwo maroranĩte, na marorete gĩtĩ kũu gĩa tha. 21 Igĩrĩra gĩtĩ kũu gĩa tha igũrũ rĩa ithandũkũ, na wĩkĩre thĩĩni wa ithandũkũ rĩu Ūira ũria ngũkũhe. 22 Na hau igũrũ wa gĩtĩ gĩa tha, gatagati ka makerubi macio meerĩ marĩ igũrũ wa ithandũkũ rĩa Ūira nĩngacemanĩ nawe ngũhe maathani makwa mothe nĩ ũndũ wa andũ a Isiraeli. 23 “Thondeka metha na mbaũ cia mũgaa, ũraihi wayo ũkorwo ũri wa mĩkono ĩrĩ, na wariĩ wayo ũkorwo ũri wa mĩkono ũmwe, na kũraiha na igũrũ ĩkorwo ĩrĩ na mĩkono ũmwe na nuthu. 24 Ūmĩgemie na thahabu therie, na ũmĩtirĩhe na mũcibi wa thahabu. 25 Mĩthondekere karũbaũ gaceke ka wariĩ wa rũhĩ gathĩrũrũkĩrie metha ĩyo, na ũgatĩrihe na mũcibi wa thahabu. 26 Thondekera metha ĩyo icũhi inya cia thahabu, ũcioherere koona-inĩ ĩria inya o harĩa magũrũ macio mana marĩ. 27 Icũhi icio ĩkorwo ĩrĩ hakuhi na mũcibi wa karũbaũ karĩa gaceke, nĩgeetha inyiitagĩrĩre mĩtĩ ĩria ya gĩkuuaga metha ĩyo. 28 Thondeka mĩtĩ mĩraaya ya mbaũ cia mũgaa, ũmĩgemie na thahabu na ũkuuaga metha nayo. 29 Na ũthondeke thaani ciayo, na thaani nene cia thahabu therie na ndigithũ, na mbakũri cia gũitaga maruta. 30 Iga mĩgate ĩria ĩgagwo mbere yakwa igũrũ rĩa metha ĩyo, nayo ĩkarage hau mbere yakwa mahinda mothe. 31 “Thondeka mũtĩ wa kũigĩrĩrwo matawa ma thahabu therie, kĩrĩgamo o na gĩtina kiaguo ĩturwo inyiitanĩte; ikombe ciaguo ihaana ta mahũa, na tũkonyo twaguo o na mahũa ĩkorwo ĩrĩ kĩndũ kĩmwe inyiitanĩte naguo. 32 Honge ithathatũ ciumĩre mĩena-inĩ ya mũrũgamo wa mũtĩ ũcio wa kũigĩrĩrwo matawa,

ithatū mwena ūmwe na ithatū mwena ūria ūngī. **33** Ikombe ithatū iturītwo na mūhiano wa mahūa ma mūrothi irī na tūkonyo wa mahūa ikorwo irī rūhonge-inī rūmwe, nacio ithatū ikorwo rūu rūngī; honge icio ciothe ithathatū ikorwo ihaana o ūguo, ciuimīte mūtī-inī ūcio wa kūigīrīrwo matawa. **34** Na mūtī-inī ūcio wa kūigīrīra matawa hagiē ikombe inya cia mūhiano wa mahūa ma mūrothi irī na tūkonyo na mahūa. **35** Gakonyo kamwe gakorwo karī rungu rwa honge cia mbere igīrī ciuimīte mūrūgamo-inī wa mūtī ūcio wa kūigīrīrwo matawa, nako gakonyo ga keerī kagiē rungu rwa honge cia keerī igīrī, nako gakonyo ga gatatū kagiē thī wa honge cia gatatū igīrī, ciothe nī honge ithathatū. **36** Tūkonyo tūu na honge icio ikorwo irī kindū kimwe na mūtī ūcio wa kūigīrīrwo matawa, iturītwo na thahabu therie. **37** “Ningī ūthondeke matawa mūgwanja maguo na ūmaigīrīre igūrū rīguo nīgeetha mamūrīke hau mbere ya guo. **38** Magathī ma gūtīnia ndaambī na thaani cia mūrari wa ndaambi ikorwo irī cia thahabu therie. **39** Taranda ya thahabu therie ihūthīrwo gūthondeka mūtī wa kūigīrīrwo matawa o na indo icio ciothe. **40** Ūtigīrīre atī nīwacithondeka kūringana na mūhianīre ūria wonirio ūrī kīrīma-inī.

26 “Thondeka hema nyamūre irī na itambaya ikūmi cia gūcuurio itumītwo na gatani yogothetwo wega ya ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na igemio na makerubi nī mūtumi mūūgī na wīra ūcio. **2** Itambaya icio cia gūcuurio ciothe ikorwo ciiganaine, mīkono mīrongo īrī na īnana kūraiha na mīkono īna kwarama. **3** Itambaya ithano-rī, itumano hamwe, na icio ingī ithano itumano hamwe. **4** Kundīka ciana cia gitambaya kīa rangi wa bururu mūthia-inī wa gitambaya gīa gūcuurio kīria kīrī mūico wa mwena ūmwe, na wīke o ro ūguo harī gitambaya kīa mūico kīa mwena ūcio ūngī. **5** Kundīka ciana mīrongo ītano gitambaya-inī kīmwe gīa gūcuurio, na ingī mīrongo ītano gitambaya-inī kīa mūico kīa mwena ūcio ūngī, na ūringithanie o kiana na kīria kīngī. **6** Ningī ūthondeke ngathīka mīrongo ītano cia thahabu, na ūcīhūthīre na kuohithania itambaya icio cia gūcuurio nīguo hema īyo nyamūre ītuīke kindū kīmwe. **7** “Tuma itambaya ikūmi na kīmwe cia guoya wa mbūrī itūike hema ya kūhumbīra hema īria nyamūre. **8** Itambaya icio ciothe ikūmi na kīmwe ikorwo ciiganaine, ikorwo irī mīkono mīrongo itatū kūraiha na mīkono īna kwarama. **9** Tumania itambaya ithano cia icio cia gūcuurio itūike kindū kīmwe, nacio icio ingī ithathatū itumano hamwe. Kūnja gitambaya gīa gatandatū maita meerī mwena wa mbere wa hema. **10** Kundīka ciana mīrongo ītano mūthia-inī wa itambaya cia gūcuurio cia mwena ūmwe, ningī wīke o ūguo mūthia-inī wa itambaya icio cia mwena ūria ūngī. **11** Ningī ūthondeke ngathīka mīrongo ītano cia gīcango, na ūcītoonyie ciana-inī nīgeetha hema īyo itūike kindū kīmwe. **12** Harī ūraiha wa gitambaya gīa gūcuurio ūria ūngītigara, nuthu ya gitambaya kīria gītigaire nī gīcunjuure mwena wa thuutha wa hema īyo nyamūre. **13** Itambaya cia gūcuurio cia hema ikorwo iraihīte kūrī icio ingī na mīkono ūmwe mīena yeerī; kīria gīgūtigara gīcunjuure

kīhumbire mīena ya hema īyo nyamūre. **14** Thondekera hema īyo kīandarīka kīa njūa cia ndūrūme itoboketio rangi-inī mūtune igatunīha, na igūrū wakīo ūkūhumbire na njūa cia pombo. **15** “Thondeka mbaū cia kūrūgama cia mūtī wa mūgaa cia gwaka hema īyo nyamūre. **16** O rūbaū-inī rūkorwo rūrī rwa mīkono ikūmi kūraiha na mīkono ūmwe na nuthu kwarama, **17** mbaū icio igīe na tūhocio tūcomokete tūigananiīrie. Thondeka mbaū icio ciothe cia Hema-īria-Nyamūre na njira īyo. **18** Thondeka mbaū mīrongo īrī cia mwena wa gūthini wa hema īyo nyamūre, **19** na ūthondeke itina cia betha mīrongo īna cia gūkarīrwo nī mbaū icio mīrongo īrī, o rūbaū rūmwe rūgakarīra itina igīrī, o rūmwe rūkorwo rūrī rungu rwa kahocio. **20** Ningī mwena ūcio ūngī, mwena wa gathigathini wa hema īyo nyamūre, thondeka mbaū mīrongo īrī **21** na itina mīrongo īna cia betha o igīrī igakarīrwo nī rūbaū rūmwe. **22** Thondeka mbaū ithathatū cia mwena wa na thuutha, nīguo mwena wa mūthia wa ithūiro wa hema īyo nyamūre, **23** na ūthondeke mbaū igīrī cia koine cia mwena wa na thuutha. **24** Koine-inī icio cīerī no nginya ikorwo irī mbaū igīrī igīrī kuuma thī nginya igūrū, na ciohanio na mūrīnga ūmwe; koine cīerī igakorwo itarī ūguo. **25** Nī ūndū ūcio hegūkoro na mbaū inyana, na itina ikūmi na ithathatū cia betha, o igīrī igakarīrwo nī rūbaū rūmwe. **26** “Ningī ūthondeke mīgamba ya mbaū cia mūgaa: itano yayo nī ūndū wa mbaū cia mwena ūmwe wa hema īyo nyamūre, **27** na ītano nī ūndū wa mbaū cia mwena ūcio ūngī, na ītano nī ūndū wa mbaū cia mwena wa ithūiro mūthia-inī ūria wa na thuutha wa hema īyo nyamūre. **28** Mūgamba wa gatagatī uume mūthia ūmwe nginya ūria ūngī, ūgereire gatagatī ka mbaū icio. **29** Gemia mbaū icio na thahabu, na ūthondeke mīrīnga ya thahabu ya kūnyīitīrīra mīgamba īyo. O nayo mīgamba īyo nīgemio na thahabu. **30** “Aka hema īyo nyamūre kūringana na mūhianīre ūria wonirio rīria warī kīrīma-inī. **31** “Tuma gitambaya gīa gūcuurio kīa ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi na cia rangi mūtune ta gakarakū, na cia gatani īria yogothetwo wega na ikagemio na makerubi nī mūbundi mūūgī. **32** Cuuria gītambaya kīu na tūcuurio twa thahabu ikīngī-inī inya cia mūgaa iria igemetio na thahabu, na ikarūgama igūrū rīa nījkarīro inya cia betha. **33** Cuuria gītambaya kīu gīa gūcuurio na ngathika, na ūcooke ūige ithandūkū rīa ūria thuutha wa gītambaya kīu gīa gūcuurio. Gītambaya kīu gīa gūcuurio kīhakanie Handū-harīa-Hatheru na Handū-harīa-Hatheru-Mūno. **34** Igīrīra gītī gīa tha igūrū rīa ithandūkū rīa ūria thīnī wa Handū-harīa-Hatheru-Mūno. **35** Iga metha nja ya gītambaya kīu gīa gūcuurio mwena wa gathigathini wa hema īyo nyamūre, naguo mūtī wa kūigīrīra matawa ūūge mwena wa gūthini ūng’ethanīre na metha īyo. **36** “Itoonyero-inī rīa hema, thondeka gītambaya gīa gūcuurio kīa rangi wa bururu, na rangi wa ndathi, na rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īria yogothetwo wega, kīgemetio nī mūgemia mūūgī. **37** Thondekera gītambaya kīu gīa gūcuurio tūcuurio twa thahabu na itugī ithano cia mūgaa igemetio na thahabu. Na ūcītwekerie itina ithano cia gīcango.

27 “Aka kīgongona na mbaū cia mūгаа, kīa mīkono itatū kūraiha na igūrū; gīkorwo kīganaine miēna yothe, mīkono itano kūraiha na mīkono itano kwarama. **2** Thondeka hīa inya, o rūmwe koine-inī ūmwe ya kīgongona, nīgeetha hīa icio na kīgongona ikorwo irī kindū kīmwe, nakio kīgongona kīu ūkīgemie na gīcango. **3** Thondeka indo ciothe cia kīgongona irī cia gīcango, ūgīthondekere nyūngū cia kūrūtaga mūhu, na icakūri na mbakūri cia gwīkorwo thakame ya kūmīnjaminja, na njibe cia kūnyiita nyama, na ngō cia mwaki. **4** Thondekera kīgongona kīu gītara, na nīngī ūthondeke mūkwa wa gīcango, na ūthondeke mīringa ya gīcango, o ūmwe wīkīrwo koine-inī iria inya cia mūkwa ūcio. **5** Ūge gītara kīu rungu wa muho wa kīgongona nīgeetha rūkīnye nuthu ya ūraihi wa kīgongona. **6** Thondeka itugī cia mūгаа nī ūndū wa kīgongona na ūcīgemie na gīcango. **7** Itugī icio itoonyio mīringa-inī iyo nīgeetha igakoragwo ikārīire miēna-inī yeerī ya kīgongona hīndī ya gūgīkuua. **8** Thondeka kīgongona kīu na mbaū nīguo kīgīe na irima gatagatī. Ūgīthondeke o ta ūrīa wonirio rīrīa warī kīrīma-inī. **9** “Thondeka nja ya hema irīa nyamūre; mwena wa gūthini ūkorwo ūrī wa mīkono igana kūraiha na ūgīe na itambaya cia gūcuurio cia gatani ūrīa mwogothē wega, **10** ūkorwo na itugī mīrongo īrīrī na itina mīrongo īrīrī cia gīcango, irī na tūcuurio na tūmīkwa twa betha itugī-inī. **11** Mwena wa gathīgathini o naguo ūkorwo ūrī na mīkono igana kūraiha na ūgīe na itambaya cia gūcuurio, ūgīe na itugī mīrongo īrīrī na itina mīrongo īrīrī cia gīcango, irī na tūcuurio na tūmīkwa twa betha itugī-inī. **12** “Mwena wa ithūiro wa nja iyo ūkorwo ūrī wa mīkono mīrongo itano kwarama na ūgīe na itambaya cia gūcuurio na itugī ikūmi na itina ikūmi. **13** Mwena wa irathīro, kwerekera kūrīa rīua rīrathagīra, nja iyo ikorwo īrī ya warīi wa mīkono mīrongo itano. **14** Itambaya cia gūcuurio ikorwo irī cia ūraihi wa mīkono ikūmi na itano na ikorwo irī mwena ūmwe wa itoonyero rīa nja iyo, na ikorwo na itugī ithatū na itina ithatū, **15** na itambaya ingī cia gūcuurio cia ūraihi wa mīkono ikūmi na itano ikorwo mwena ūcio ūngī wa itoonyero, na ikorwo irī na itugī ithatū na itina ithatū. **16** “Naguo ūhoro wa itoonyero rīa nja iyo, wīkīre gītambaya gīa gūcuurio gīkorwo kīrī kīa ūraihi wa mīkono mīrongo īrīrī, kīa ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatani īrīa yogothetwo wega, wīra wa mūgemia mūgī, na gīkorwo na itugī inya na itina inya. **17** Itugī ciothe gūthīūrūrūkīria nja iyo, igīe na tūmīkwa na tūcuurio twa betha na itina cia gīcango. **18** Nja iyo ikorwo na ūraihi wa mīkono igana, na mīkono mīrongo itano kwarama, na ikorwo na itambaya cia gūcuurio cia gatani yogothetwo wega ya mīkono itano kūraiha na igūrū, na īrī na itina cia gīcango. **19** Indo iria ingī ciothe cia gūtūmīrwo wīra-inī wa hema īrīa nyamūre, irī cia wīra o na ūrīkū, o hamwe na hīgī cia kwamba hema na cia nja ciothe, nīkorwo irī cia gīcango. **20** “Atha andū a Isīraeli makūrēhere maguta marīa makeere wega ma ndamaiyū hihe ma gūkūheaga ūtheri, nīgeetha matawa maikarage maakanīte. **21** Thīinī wa Hema-ya-Gūtūnganwo, nja ya gītambaya gīa gūcuurio kīrīa kīrī mbere ya ithandūkū rīa Ūira, Harūni na arīu ake

nīmaigage matawa maakanīte mbere ya Jehova kuuma hwaī-inī o nginya rūciinī. Ūndū ūyū ūtūike watho wa kūrūmagīrīrwo tene na tene thīinī wa Isīraeli nījarwa-inī ciothe iria igooka.

28 “Tūmanīra Harūni mūrū wa nyūkwa oke harīwe kuuma gatagatī ka andū a Isīraeli, hamwe na arīu ake Nadabu na Abihu, na Eleazaru na Ithamaru, nīgeetha mandungatagīre marī athīnjīrī-Ngai. **2** Tūmīra Harūni mūrū wa nyūkwa nguo nyamūre, cia kūmūnenēhagia na kūmūtīithagia. **3** Arīria haunde marīa marī na ūūgī wa gūtuma, nguo arīa nī beete ūūgī maūdū-inī ta macio, nīguo matumīre Harūni nguo cia kwīhumba akīamūrwo, nīguo andungatagīre arī mūthīnjīrī-Ngai. **4** Nacio ici nīcio nguo iria megūtuma: gakuo ga gīthūri, na ebodi, na nguo ndaaya, na kanjū ya taama ng’emie wega, na kīremba, na mūcibi. Nguo ici nyamūre megūcitumīra Harūni mūrū wa nyūkwa na arīu ake nīguo mandungatagīre marī athīnjīrī-Ngai. **5** Nī mahūthīre thahabu, na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, hamwe na gatani īrīa njega. **6** “Tuma ebodi ya ndigi cia rangi wa thahabu na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi na cia rangi mūtune ta gakarakū na ya gatani īrīa yogothetwo wega, wīra wa mūbundi mūūgī. **7** Nī wega ebodi iyo igīe na tūmīkwa twīrī twa kūmīnyīitithanīria ciande-inī, tūtumīrīrwo mīthīa-inī yeerī yayo nīgeetha ndaamī ciayo cīerī inyītane. **8** Naguo mūcibi wayo wa njohero ūrīa mūtume wega ūkorwo ūhaana tayo na ūrī wa gīcunjī kīmwe na ebodi iyo na ūthondeketwo na ndigi cia rangi wa thahabu, na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, hamwe na gatani njogothē wega. **9** “Oya tūhiga twīrī twa onigithi ūkurure marītwa ma arīu a Isīraeli igūrū rīatuo **10** marūmanīrīre ūrīa maacīarīrwo, ūkurure marītwa matandatū kahiga-inī kamwe, na matandatū kau kangī. **11** Kurua marītwa ma arīu a Isīraeli tūhiga-inī tūu twīrī ta ūrīa mūrengi wa tūhiga twa goro akururaga kahengere ga gwīkīra mūhūūrī. Ūcooke ūtūtumīrīre tūkonyo-inī twa thahabu, **12** na ūtuohere ndaamī-inī cia kīande cia ebodi, tūrī tūhiga twa kīrīrikania kīa arīu a Isīraeli. Harūni nīarīkuuaga marītwa macio ciande-inī ciake matuīke kīrīrikania mbere ya Jehova. **13** Thondeka tūkonyo tūgemu twa thahabu **14** na irengeeri igīrī cia thahabu therie, ihaana ta mūkanda, nacio ūcīnyīitithanie na tūkonyo tūu. **15** “Thondekīthīa gakuo ga gīthūri ga gwīkagīrwo itūro-inī rīa ciara, nako gatumwo nī mūtumi mūūgī. Gathondeke ta ebodi: karī ka ndigi cia rangi wa thahabu na ka ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū na gatani īrīa yogothetwo wega. **16** Gakuo kau gakorwo kaiganaine miēna yothe īna inji kenda kūraiha na inji kenda kwarama, na koinanīrwo maita meerī. **17** Ūcooke ūgatūmīrīre mīhari īna ya tūhiga twa goro. Mūhari wa mbere hakorwo kahiga ka wakīkī ūrīa mūtune, na ka yakuti īrīa ihaana ngoikoni, na ka baregethu; **18** mūhari wa keerī ūtumīrīre kahiga ga thumarati, na ka yakuti īrīa ya rangi wa bururu, na ka arimathi; **19** mūhari wa gatātū ūtumīrīre kahiga ka wakīkī ūrīa wa bururu,

na ka yacimu, na ka amethuthito; **20** naguo mūhari wa kana ūtumīrīrwo kahiga ga thumarati īria theru, na ka onigithi, na ka njathibi. Ūtūtumīrīre tūkonyo-inī tūgemu twa thahabu. **21** Hagikorwo hari na tūhiga ikūmi na twīrī, o kamwe karūgamīrīre marītwa ma ariū a Isiraēli, o kamwe gakururwo rūtwa rīa mūhīrīga ūmwe wa īria ikūmi na īrīrī ya Isiraēli, o ta ūrīa kahengere ka mūhūiri gakururagwo. **22** “Thondekera gakuo kau ga gīthūri irengeeri njogthe cia thahabu therie ihaana ta mūkanda. **23** Gathondekere mīrīnga īrīrī ya thahabu, ūmīoherere mīthia-inī īrīrī ya gakuo kau ga gīthūri. **24** Ohania irengeeri gīrīrī cia thahabu mīrīngan-inī hau mīthia-inī ya gakuo ga gīthūri, **25** nayo mīthia īria īngi ya irengeeri yohithanio na tūkonyo tūria twīrī, ūmīnyīitithanie na ndaamī cia kīande cia ebodi mwena wa na mbere. **26** Thondeka mīrīnga īrīrī ya thahabu ūmīnyīitithanie na mīthia īria īngi īrīrī ya gakuo ga gīthūri mwena wa na thīinī kūrigania na ebodi. **27** Thondeka mīrīnga īngi īrīrī ya thahabu na ūmīnyīitithanie magūrū-inī ma ndaamī cia kīande mwena-inī wa mbere wa ebodi, hakuhi na rūtumo, igūrū hanini wa mūcibi wa njohero ya ebodi. **28** Mīrīnga ya gakuo ga gīthūri īrīohithanagio na mīrīnga ya ebodi na rūrigi rwa bururu, na inyiitithanio na mūcibi wa njohero, nīgeetha gakuo ga gīthūri gatikarekanie na ebodi. **29** “Rīria rīothe Harūni arītoonyaga Handū-harīa-Hatheru, arīkuuaga marītwa ma ariū a Isiraēli marī gīthūri-inī gīake gakuo-inī ga gīthūri ga itūiro rīa ciira, arī kīririkania gīa gūtūura mbere ya Jehova. **30** Ningī wīkire Urimu na Thumimu thīinī wa gakuo kau ga gīthūri, nīgeetha ciikarage gīthūri-inī kīa Harūni rīria rīothe arītoonyaga agathī mbere ya Jehova. Ūguo nīguo Harūni arīkuuaga ūhote wa gītūagīra andū a Isiraēli ciira gīthūri-inī gīake arī mbere ya Jehova. **31** “Tuma nguo ndaaya ya ebodi ya taama wa bururu mūtheri, **32** na ikorwo na harūkīrio ya mūtwe gatagatī kayo. Ikorwo ītirihītwo mīthia-inī ta kara ya ngīngio gūthiūrūrūkīria iharūkīrio rīu rīa mūtwe, nīgeetha ndigatarūke. **33** Thondeka tūcunjuura tūtārī ta matunda ma makomamanga twa ndigi cia rangi wa bururu, na rangi wa ndathi, na rangi mūtune ta gakarakū gūthiūrūrūka rūtumo rwa magūrū-inī rwa nguo īyo, tūhakanītio na ngengere cia thahabu. **34** Ngengere cia thahabu na makomamanga macio mathī mahakanītio gūthiūrūrūka rūtumo rwa magūrū-inī rwa nguo īyo ndaaya. **35** Harūni no ngīnya ehumbage nguo īyo hīndī ciothe rīria egūtungata. Ngengere nīrīguagwo ikīgamba rīria egūtōonya Handū-harīa-Hatheru o hau mbere ya Jehova na rīria ekuuma ho, nīgeetha ndagakue. **36** “Thondeka gatanji ga thahabu therie, na ūgakurure ta ūria mūhūiri ūkururagwo, ūkurure ciugo ici: MŪTHERU MWAMŪRĪRE JEHOVA. **37** Koherere rūrigi rwa rangi wa bururu nīguo ūkanyīitithanie na kīremba, gakorwo karī mwena wa mbere wa kīremba. **38** Karīkoragwo karī thīithi-inī wa Harūni, nake agakuuaga mahītia makonīrī theo iria theru, iria andū a Isiraēli mangīkorwo mamūrīre Jehova, o na irī cia mūthemba o na ūrīkū. Gatanji kau gakoragwo karī thīithi-inī wa Harūni hīndī ciothe nīgeetha magetikīrīkaga nī Jehova. **39** “Kanji nītumwo īrīrī ya gatani īria njega mūno, o na

ūtume kīremba na gatani īria njega mūno. Mūcibi ūtumwo nī mūgemia ūria mūgīrī na wīra ūcio. **40** Tumīra ariū a Harūni kanjū, na mīcibi, na tūmīcibi twa kīongo, cia gūtūma manenehagio na maheagwo gītīo. **41** Warīkia kūhumba mūrū wa nyūkwa na ariū ake nguo icio-rī, ūmaitīrīrie maguta na ūmaamūre. Ūmaamūre nīgeetha mandungatagīre marī athīnjīrī-Ngai. **42** “Matumithīrie thuruarī cia thīinī cia gatani, cia kūhumbīra njaga ya mīrīrī yao kuuma njohero ngīnya ciero-inī. **43** Harūni na ariū ake no ngīnya macīhumbage rīria rīothe marītoonyaga Hema-ya-Gūtūnganwo kana magīthengerera kīgongona marūtīre wīra Handū-harīa-Hatheru nīgeetha matīkahitīe, nao makue. “Ūyū nītūike watho wa kūrūmagīrīrwo tene na tene nī Harūni na njaro ciake.

29 “Na rīrī, ūyū nīguo ūgīwīka nīgeetha wamūre Harūni na ariū ake, nīguo mandungatagīre marī athīnjīrī-Ngai: Oya gatēgwa kamwe na ndūrūme gīrīrī itarī kaūgūg. **2** Na kuuma mūtū-inī mūhīnyu mūno wa ngano ūtarī ndawa ya kūmbīa, ūthondeke mīgate na keki itukanītio na maguta na tūmīgate tūhūthū tūhakanītio maguta. **3** Īkīra indo icio gīkabū-inī na ūcinenganīre ūguo hamwe na ndegwa īyo na ndūrūme icio cierī. **4** Ūcooke ūrehe Harūni na ariū ake itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo, ūmathambīe na maaī. **5** Oya nguo icio, ūhumbē Harūni kanjū, na nguo ndaaya ya ebodi, na ebodi yo nyene na gakuo ga gīthūri. Muohe ebodi na mūcibi wayo wa njohero ūria mūtwe wega. **6** Mwīkire kīremba mūtwe, nako gatanji karīa kaamūre ūgēkire kīremba-inī kīu. **7** Oya maguta ma gūtīanīrīrio ūmūtīrīrie mūtwe ūmwamūre. **8** Rehe ariū ake na ūmahumbē kanjū, **9** na ūmoohē tūmīcibi twa mūtwe. Ningī wohe Harūni na ariū ake mīcibi. Ūthīnjīrī-Ngai nī wao ūrī watho wa kūrūmagīrīrwo tene na tene. Ūguo nīguo ūkaamūra Harūni na ariū ake. **10** “Rehe ndegwa īyo mwena wa mbere wa Hema-ya-Gūtūnganwo, nake Harūni na ariū ake mīgīrīre moko mao mūtwe wayo. **11** Ūcooke ūmīthīnjīre mbere ya Jehova o hau itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo. **12** Ningī woe thakame īmwe ya ndegwa īyo, ūmīhake hīa cia kīgongona na kīara gīaku, īyo īngī ūmīite gītīnīnī gīa kīgongona. **13** Ningī woe maguta mothe marīa mahumbīre nyama cia nda, na marīa mahumbīre ini, na higo cierī na maguta ma cio ūmacinīre hau kīgongona-inī. **14** No nyama cia ndegwa īyo hamwe na rūua na mahu ūcinīre nja ya kambī. Rīu nī iruta rīa mehīa. **15** “Oya ndūrūme īmwe nake Harūni na ariū ake mamīgīrīre moko mao mūtwe gīgūrū wayo. **16** Mīthīnje na woe thakame, ūmīmīnjāmīnjīre kīgongona mīena yothe. **17** Tinangīa ndūrūme tūcunjī, na ūthambīe nyama cia nda, na magūrū mayo, ūciige hamwe na mūtwe na tūcunjī tūu tūngī. **18** Ūcooke ūcinīre ndūrūme īyo yothe igūrū wa kīgongona. Rīu nī iruta rīa njino rīa kūrūtīra Jehova, rīrī mūtārārīko mwega rīrūtīrwo Jehova, rīrī iruta rīrūtīrwo Jehova rīa gūcinwo na mwakī. **19** “Oya ndūrūme īyo īngī, nake Harūni na ariū ake mamīgīrīre moko mao mūtwe. **20** Mīthīnje, woe thakame īmwe yayo ūmīhake moni cia matū ma ūrīo ma Harūni na ariū ake o na ciara iria nene cia moko

mao ma ūriō, na ciara iria nene cia magūrū mao ma ūriō. Ūcooke ūminjaminjirie kīgongona thakame miēna yothe. **21** Na woe thakame ĩmwe kuuma kīgongona-ini na maguta ma gūitaniririo ūciminjaminjirie Harūni na nguo ciake, na ariū ake na nguo ciao. Hīndi iyo Harūni na ariū ake hamwe na nguo ciao nīmagatuika aamūre. **22** “Oya maguta mamwe ma ndūrūme iyo, maguta ma mūting’oe ūria mūnoru, na maguta maria mahumbiire nyama cia nda, na maguta maria mahumbiire ini, na higo cierī na maguta ma cio, na kīero kīa mwena wa ūriō. (Iyo niyo ndūrūme ya igongona rīa kwamūrana.) **23** Kuuma gikabū-ini kīa migate itari mīikire ndawa ya kūimbia kīria kīri mbere ya Jehova, oya mūgate ūmwe na keki ithondeketwo na maguta, na woe kamūgate kahūthū. **24** Indo ici ciothe cineane moko-ini ma Harūni na ariū ake, ūcooke ūcithūngūthie mbere ya Jehova iri Igongona rīa gūthūngūthio. **25** Ningi ūcooke woe indo icio kuuma moko-ini mao, ūcicinire kīgongona-ini igūrū hamwe na iruta rīa njino, ituike mūtatariko mwega hari Jehova, rīri iruta rīrutūrwo Jehova rīa gūcinwo na mwaki. **26** Warīkia kūruta gīthūri kīa ndūrūme iyo ya kīamūrano kīa Harūni, gīthūngūthie mbere ya Jehova rīri iruta rīa gūthūngūthio, nakio gītuīke rwīga rwaku. **27** “Amūra icunji cia ndūrūme iyo ya kīamūrano iria iri cia Harūni na ariū ake nacio nī: gīthūri kīria gīathūngūthitio na kīero kīria kīaheanitwo. **28** Indo icio ituike rwīga rwa kūheagwo Harūni na ariū ake nī andū a Isiraēli hīndi ciothe. Nīriō iruta rīria andū a Isiraēli marīrutagīra Jehova kuuma maruta-ini ma ūiguano. **29** “Nguo iria nyamūre cia Harūni igītūika cia njiaro ciake, nīgeetha magaitagīrīrio maguta na makaamūrāgwo macīhumbite. **30** Mūrūi ūria ūkamūgaya atuike mūthīnjiri-Ngai na oke gūtungata thīini wa Handū-Haria-Hatheru, Hema-ini-ya-Gūtūnganwo arīhumbaga nguo icio mīthenya mūgwanja. **31** “Oya ndūrūme iyo ya kīamūrano nacio nyama ciayo ūcirugīre handū harīa hatheru. **32** Harūni na ariū ake marīrīagīra nyama cia ndūrūme iyo na migate kuuma gikabū-ini o hau itoonyero-ini rīa Hema-ya-Gūtūnganwo. **33** Nīmarīrīaga indo icio irutitwo cia horohio nī ūndū wa kwamūrwo kwao na gūtherio. No itikanarīō nī mūdū ūngī, nī ūndū nī theru. **34** Na rīri, nyama cia ndūrūme iyo ya kīamūrano kana migate ingītigara nginya rūciinī-rī, nīcinwo. Itikanarīō tondū nī theru. **35** “Īka Harūni na ariū ake maūdū mothe marīa ngwahīthe, na ūniine mīthenya mūgwanja ūkīmaamūra. **36** Rutagai ndegwa ĩmwe o mūthenya, iri iruta rīa mehīa rīa kūhorohanīria. Theria kīgongona na ūndū wa gūkīhoroheria na gūgītīrīria maguta, ūkīamūre. **37** Gīa na horohio ya kīgongona mīthenya mūgwanja ya gūkīamūra. Thuutha ūcio kīgongona kīu nīgīgūtūika gītheru mūno, nakio kīria gīothe kīrīkīhutaga kīrītūikaga gītheru. **38** “Giki nīkio kindū kīria ūrīrutaga hīndi ciothe kīgongona-ini o mūthenya: tūtūrūme twīri, o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe. **39** Gatūrūme kamwe gakarutwo rūciinī na karīa kangī hwaī-ini kūrī mairia. **40** Gatūrūme ka mbere gakarutanagīrio na mūtu mūhinyu mūno gīcunji gīa ikūmi kīa eba ūtukanītio na maguta ma mūtamayū gacunjī ka inya ka hini ĩmwe na ndibeī gacunjī ka inya ka hini ĩmwe, iri kindū gīa kūnyuuo. **41** Ruta

gatūrūme kau kangī igongona hwaī-ini kūrī mairia, hamwe na iruta rīa mūtu na rīa kindū gīa kūnyuuo o ta cia rūciinī, arī guo mūtatariko mwega, rīri iruta rīrutūrwo Jehova rīa gūcinwo na mwaki. **42** “Hari njiaro iria igooka, iruta rīri rīa njino rīkaarutagwo hīndi ciothe itoonyero-ini rīa Hema-ya-Gūtūnganwo mbere ya Jehova. Hau niho ndūcemanagīa nawe na njaragīe nawe; **43** ningi hau no ho ndūcemanagīa na andū a Isiraēli, naho nīhakaamūrwo nī rīri wakwa. **44** “Nī ūndū ūcio nīngamūra Hema-īyo-ya-Gūtūnganwo na kīgongona na nyamūre Harūni na ariū ake mandungatagīre marī athīnjiri-Ngai. **45** Ningi nīngatūūrania na andū a Isiraēli na ndūke Ngai wao. **46** Nīmakamenya atī nī nī nī Jehova Ngai wao, ūria wamarutire būrūri wa Misiri nīgeetha ndūūranagīe nao. Nīi nī nī Jehova Ngai wao.

30 “Thondeka kīgongona kīa mbaū cia mūgaa gīa gūcinagīra ūbumba. **2** Nīgīkorwo kīganaine miēna yothe mūkono ūmwe kūrāiha na mūkono ūmwe kwarama na mīkono īri kūrāiha na igūrū, hīa ciakīo ituike kindū o ro kīmwe na kīgongona. **3** Kīgemie igūrū, o na miēna yothe, o na hīa ciakīo, na thahabu therie, na ūgītirīhe na mūcibi wa thahabu ūgīthiūrūrūkīrie. **4** Thondekera kīgongona kīu mīringa īri, ūmīherere thī wa mūcibi ūcio, īri mwena ūmwe, na īri mwena ūria ūngī īnyiitagīrīre mīti irīa mīraaya itūmagīrwo gūgīkuua. **5** Thondeka mīti mīraaya ya mbaū cia mūgaa, na ūmīgemie na thahabu. **6** Iga kīgongona kīu mbere ya gītambaya gīa gūcuurio kīria kīri mbere ya ithandūkū rīa Ūira, mbere ya gītī gīa tha kīria kīri igūrū rīa ithandūkū rīa Ūira, harīa ngaacemania nawe. **7** “Harūni no nginya acinire ūbumba mūnūngi wega hau igūrū rīa kīgongona o rūciinī rīria egūthondeka matawa. **8** No nginya acine ūbumba rīngī agīakia matawa hwaī-ini kūrī mairia, nīgeetha ūbumba ūkarage ūgīcinagwo mahinda mothe mbere ya Jehova, njiarwa na njiarwa iria igooka. **9** Ndūkanacinire ūbumba wa mūthemba ūngī kīgongona-ini giki kana ūrutire ho iruta rīa njino, kana rīa mūtu, na ndūkanaitīrīrie iruta rīa kūnyuuo igūrū riakīo. **10** Harūni nīarutage horohio hīa-ini cia kīgongona kīu o mwaka riita rīmwe. Horohio īno ya o mwaka no nginya īrutagwo na thakame ya iruta rīa kūhoroheria mehīa, nginya njiarwa iria igooka. Horohio iyo nī igongona itheru mūno hari Jehova.” **11** Hīndi iyo Jehova akīra Musa atīri, **12** “Rīria ūgītara andū a Isiraēli-rī, o mūdū no nginya arutagīre Jehova kindū gīa gūkūūra muoyo wake rīria egūtārwo. Na gūtīri mūthīro ūkaamakora ūkīmatara. **13** Mūdū o wothē ūrīkīraga agathīi mwena wa andū arīa marīkītīe gūtārwo, nīarīrutaga nuthu ya cekeri kūrīngana na ūria cekeri ya harīa haamūre itarīi rīria iri na ūritū wa geera mīrongo īri. Nuthu iyo ya cekeri nī iruta kūrī Jehova. **14** Arīa othe marīkīraga magathīi mwena wa arīa marīkītīe gūtārwo, marī na ūkūrū wa mīaka mīrongo īri na makīria, no nginya maheage Jehova iruta rīu. **15** Arīa atongu matīrīheanaga makīria ya nuthu ya cekeri, nao arīa athīni matīrīheanaga kindū kīnini gūkīra nuthu ya cekeri hīndi ya kūrūtira Jehova horohio ya mīoyo yao. **16** Amūkīra mbeeca cia horohio kuuma kūrī andū a Isiraēli nawe ūcīhūthīre ūtungata-ini wa Hema-ya-

Gütünganwo. Uguo ügaatuika kīririkano kīa andū a Isiraēli mbere ya Jehova makīrutīra mīoyo yao horohio.”

17 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **18** “Thondeka kīraī gīa gīwthambagīra gīa gīcango, kīrī na kīgūrū gīakīo gīa gīcango. Ūkūige gatagatī ka Hema-ya-Gütünganwo na kīgongona, na ügūkīre maaī. **19** Harūni na ariū ake marīthambaga moko mao na nyarīrī na maaī macio. **20** Rīria rīothe marītoonyaga Hema-ya-Gütünganwo, marīthambaga na maaī nīgeetha matigakue. O na ningī rīria mathengerera kīgongona nīguo marutīre Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki, **21** marīthambaga moko na nyarīrī nīgeetha matigakue. Ūndū ücio ügaatuika watho wa kūrūmīrīrwo tene na tene nī Harūni na njiaro ciake, na njiarwa ciao ciothe irīa igooka.”

22 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **23** “Oya mahuti maya manungi wega: cekeri 500 cia manemane irīa ndwekie, nuthu yamo (nacio icio nī cekeri 250) cia ndarathini nungi wega, na cekeri 250 cia karamathi nungi wega, **24** cekeri 500 cia mwīnū, ciothe kūrīngana na cekeri ya handū-harīa-haamūre, na hini ya maguta ma mītamaiyū. **25** Indo ici ücithondeke itūike maguta matheru ma gūitanīrīrio matukanītio makanunga wega marutīrwo wīra nī mūthondeki mūūgī wa maguta. Macio matūike maguta matheru ma gūitanagīrīrio. **26** Ningī ühūthīre maguta macio gūitīrīria Hema-ya-Gütünganwo, na ithandūkū rīa Ūira, **27** na metha na indo ciayo ciothe, na mūti wa kūigīrīrwo matawa na indo ciaguo, na kīgongona gīa gūcinīra ūbumba, na **28** kīgongona kīa iruta rīa njino na indo ciakīo ciothe, na kīraī na kīgūrū gīakīo. **29** Nīūgaciamūra nīgeetha itūike theru mūno makīria, nakīo kīria gīothe gīgacihutia nīgīgatuika gītheru. **30** “Itīrīria Harūni na ariū ake maguta ūmaamūre nīgeetha mandungatagīre marī athīnjīri-Ngai. **31** İra andū a Isiraēli atīrī, ‘Maya nīmo maguta makwa marīa matheru ma gūitanagīrīrio ma njiarwa irīa igooka. **32** Ndūkanamaitīrīrie mīrī ya arūme, na ndūkanathondeke maguta mangī na mūthondekere ücio. Nī matheru na nī wega ūmatuage atī nī matheru. **33** Mūndū wothē ūrīthondekaga maguta manungi wega mahaana ta maya, na mūndū o wothē ūngīmaitīrīria mūndū ūtarī mūthīnjīri-Ngai, nīakaingatwo kuuma kūrī andū ao.”

34 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, “Oya mahuti manungi wega marīa metagwo thitakitī, na onuka na garibane, hamwe na ūbani ūrīa mwega mūno, mothe mathimītwo maiganaine, **35** na ūthondekithie magīe na mūtararīko mwega wa ūbumba; wīra ücio ūrutwo nī mūthondeki mūūgī wa maguta. Makorwo mekīrītwo cumbī, na marī matheru na makaamūrwo. **36** Thīthīa mahuti mamwe matūike mūtu, naguo ūūige mbere ya ithandūkū rīa Ūira thīnī wa Hema-ya-Gütünganwo, harīa ndīcemanagia nawe. Ūgaakorwo ūrī mūtheru mūno harīwe. **37** Mūtikanethondekere ūbumba wa mūthemba ūyū nī ūndū wa inyuū ene; ūtuagei mūtheru nī ūndū wa Jehova. **38** Mūndū o na ūrīkū ūrīa ūgathondeka ūngī taguo nīguo ekenagie na mūtararīko wago nīakaingatwo kuuma kūrī andū ao.”

31 Nake Jehova akīra Musa atīrī, **2** “Ta rora wone, nīthuurite Bezaleli mūrū wa Uri ūrīa mūrū wa Huri wa mūhīrīga wa Juda, **3** na nīndīmūiyūrītie na

Roho wa Ngai, na ūūgī na ūhōti na ūmenyo mawīra-inī ma mīthemba yothe ya moko; **4** ya gūcora mīcoro ya ūūgī indo-inī cia thahabu, na betha na gīcango, na **5** gwacūhia tūhīga twa gorō twa gūthecererwo indo-inī, na kūruta wīra wa gūkaaya mbaū, na kūruta mawīra ma mīthemba yothe ya ūbundi. **6** O na rīrī, nīthuurite Oholiabu mūrū wa Ahisamaku, wa mūhīrīga wa Dani, nīguo ateithagie Bezaleli wīra. Ningī niheete mabundi mothe ūūgī wa gūthondeka indo ciothe irīa ngwathite: **7** nacio nī Hema-ya-Gütünganwo, na ithandūkū rīa Ūira, na gīti gīa tha kīria kīrī igūrū rīarīo, na indo irīa ingī ciothe cia hema, **8** nacio nī metha na indo ciayo, na mūti wa thahabu therie wa kūigīrīrwo matawa na indo ciaguo ciothe, na kīgongona gīa gūcinīra ūbumba, na **9** kīgongona kīa iruta rīa njino na indo ciakīo, na kīraī na kīgūrū gīakīo, **10** o na nguo irīa ndume, irīa theru cia kwīhumbwo nī Harūni ūrīa mūthīnjīri-Ngai na nguo cia kwīhumbwo nī ariū ake rīria megūtūngata marī athīnjīri-Ngai, **11** na maguta ma gūitanīrīrio, na ūbumba mūnungi wega wa Handū-harīa-Hatheru. Mathondeke indo icio o ta ūrīa ngwathite.”

12 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **13** “İra andū a Isiraēli ūtī: ‘No nginya mūrūmagie Thabatū ciakwa. Rūrū nīruo rūgatūika rūūrī gatagatī gakwa na inyuū njiarwa irīa igooka, nīguo mūmenye atī nī nī nī Jehova ūrīa ūmūtheragīa. **14** “Menyagīrīrai Thabatū tondū nī mūthenya mūtheru harī inyuū. Mūndū ūngūthaahīa no nginya ooragwo; mūndū ūngīruta wīra mūthenya ücio nīakaingatwo kuuma kūrī andū ao. **15** Wīra nīūrutagwo mīthenya itandatū, no mūthenya wa mūgwanja nī Thabatū theru ya Jehova ya andū kūhurūka. Ūrīa wothē ūkaaruta wīra mūthenya wa Thabatū no nginya ooragwo. **16** andū a Isiraēli nīmathikagīre Thabatū, mamikūngūyagīre itūike kīrīkanīro gīa gūtūūra njiarwa irīa igooka. **17** Rūrū nīruo rūgatūika rūūrī gatagatī gakwa na andū a Isiraēli nginya tene, nīgūkorwo Jehova ombire igūrū na thī na mīthenya itandatū na mūthenya wa mūgwanja ndaigana kūruta wīra, akīhurūka.”

18 Rīria Jehova aarīkirie kwaria na Musa kūu igūrū rīa Kīrīma gīa Sinai, akīmūnengera ihengere icio igīrī cia Ūira, o ihengere icio cia mahiga, o icio ciandīkītwo na kīra kīa Ngai.

32 Rīria andū moonire atī Musa nīakarire mūno atakūrūkite kuuma kīrīma-inī, magīcookanīrīra harī Harūni makīmwīra atīrī, “Ūka, tūthondekere ngai irīa irītūtongoragīa. Ha ūhoro wa mūndū ūyū ūgīwitwo Musa, ūrīa watūrūtire būrūrī wa Mīsiri, tūtīū ūrīa oonete.”

2 Harūni akīmācookeria akīmeera atīrī, “Rutai icīhī cia thahabu irīa irī matū ma atumia anyu, na aanake na ariūtu anyu mūndehere.”

3 Nī ūndū ücio andū othe makīruta icīhī cia thahabu icio ciarī matū-inī mao magīcīrehere Harūni. **4** Nake akōya indo irīa maamūrehere, agīcitwekia agītūmīra indo cia ūbundi gūcithondeka mūhīanano wa njaū. Nao andū makiuga atīrī, “İci nīcio ngai ciaku, wee Isiraēli, irīa ciakūrūtire būrūrī wa Mīsiri.”

5 Rīria Harūni onire ūguo, agīaka kīgongona mbere ya njaū iyo, na akīanīrīra, akiuga atīrī, “Rūciū nīgūgakorwo na gīathi kīa Jehova.”

6 Nī ūndū ücio mūthenya ūyū ūngī andū magīkūrīa rūciinī tene, makīruta magongona ma njino na ma ūguano.

Thuutha ūcio magīkara thī kūrīa na kūnyua, magīcooka magīkūrīa kūina na gwīkenia. **7** Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Ikūrūka, tondu andū aku arī warutire būrūrī wa Misīri nīmethūkīte. **8** Nīmagarūrūkīte narua magatiga ūrīa ndaamathīte, na nīmethondekeire mūhianano na gūtwekio ūhaana njaū. Nīmāuināmūrīre na makarūtīra iruta makiugaga atīrī, ‘Ici nīcio ngai ciaku, wee Isīraeli, iria ciakūrūtire būrūrī wa Misīri.’” **9** Jehova akīra Musa atīrī, “Nīnyonete andū aya, nī andū momītie ngingo. **10** Rīu tīgana na nī nīgeetha marakara makwa mamarīrīmībūkīre, nīgeetha ndīmāniine. Nīngacooka ngūtue rūrūrī rūnene.” **11** No Musa agīthaita Jehova Ngai wake, akīmūrīa atīrī, “Wee Jehova, ūngīcinwo nī marakara ūkūrīre andū aku nīkī, o arīa warutire kuuma būrūrī wa Misīri na guoko gwaku kūrī ūhoti na ūkīmaruta kuo na hīnya mūnene? **12** Nī kī kīngītūma andū a Misīri moige atīrī, ‘Aamarutire būrūrī wa Misīri arī na muoroto wa kūmekā ūūru amooragīre irīmānīnī, na amāniine mathire gūkū thī?’ Tīga kūrākara mūno; wīricūkwo ndūkarehere andū aku mwanangīko. **13** Rīrikana ndungata ciaku lburahīmu, na Isāaka, na Isīraeli, arīa wee wehītīre kūrī o na mwīhitwa ūkīngwetaga, ūkiuga atīrī: ‘Nīngātūma njiaro ciaku cīngīhe ta njata cia matu-inī, na nīngaaha njiaro ciaku būrūrī ūyū wothē ūrīa ndaamerīre, naguo ūgaatuīka igai rīao ngīnya tene.’” **14** Hīndī ūyo Jehova akīricūkwo, na ndaigana kūrehere andū ake mwanangīko ūrīa oigīte atī nīekūmarehera. **15** Musa akīhūdūka, agīkūrūka kuuma kīrīma igūrū akūiite ihengere icio gītīrī cia ūrīa na moko make. Ciarī nyandīke mīena yeerī, mbere na thuutha. **16** Ihengere icio ciarī wīra wa Ngai; maandīko macio maarī maandīko ma Ngai makururītwo ihengere-inī icio. **17** Rīrīa Joshua aigūire inegene rīa andū makiugūrīra akīra Musa atīrī, “Kūrī mbugūrīro ya mbaara kambī-inī.” **18** Musa akīmūcookeria atīrī, “Tī mīgambo ya ūhootani, na tī mīgambo ya kūhootwo; nī mīgambo ya kūina ndīraīgua.” **19** Rīrīa Musa akūhīrīre kambī, na akīona njaū na ndūrūhī irīa yarī kūdū kūu, agīcinwo nī marakara, nake agīiika ihengere icio thī, ikīniūkanga icunjy o hau magūrū-inī ma kīrīma. **20** Nake akīnyīita njaū ūyo maathondekete, akīmīcina na mwaki, agīcooka akīmīthīa, igītūka mūtū, akīiūkīa maa-inī na agīatha andū a Isīraeli manyue maaī macio. **21** Nake Musa akīūra Harūnī atīrī, “Andū aya maragwīkire atīa nīgeetha ūmatoonyie mehīa-inī manene ūū?” **22** Nake Harūnī akīmūcookeria, akīmūrīa atīrī, “Tīga kūrākara, mwathi wakwa; wee nīūū ūrīa andū aya mendete gwīka ūūru. **23** Maanjīrīre atīrī, “Tūthondekere ngai iria irītūngorongia. Ha ūhorō wa mūdū ūyū ūgwītwo Musa, ūrīa watūrūtire būrūrī wa Misīri-rī, tūtīū ūrīa oonire.” **24** Nī ūndū ūcio ngīmeera atīrī, ‘Ūrīa wothē ūrī na mathaga ma thahabu, nīarute.’ Nao makīnengera indo icio cia thahabu, ngīciūkīa rīiko, nacio ikīuma njaū ūno!” **25** Musa akīona atī andū nīmakararītīe, na atī Harūnī nīamarekereire meke ūrīa mekwenda, ngīnya magaatūka andū a gūthekagīrīrwo nī thū ciao. **26** Nī ūndū ūcio akīrūgama itoonyero-inī rīa kambī, akiuga atīrī, “Ūrīa wothē ūrī mwena wa Jehova-rī, nīoke haha.” Nao Alawīi othe makīrūgama mwena wake. **27** Nake akīmeera atīrī, “Jehova Ngai wa Isīraeli ekuuga atīrī,

‘O mūdū nīeyohe rūhīū rwa njora njohero. Hungurāi kambī ūno kuuma mwena ūmwe ngīnya ūrīa ūngī, o mūdū nīoorage mūrū wa nyīna na oorage mūrātawe na mūdū wa itūūra rīake.’” **28** Alawīi magīka ta ūrīa maathirwo nī Musa, na mūthenya ūcio gūkūrūragwo andū ta 3.000. **29** Nake Musa akiuga atīrī, “Nīmwarīka kwamūrīrwo Jehova ūmūthī, nīgūkorwo nīmwareganire na arīū anyu na mūkīregana na arīa mūciarāmīrwo nao, na Jehova nīamūrāthīma ūmūthī.” **30** Mūthenya ūyū ūngī Musa akīra andū atīrī, “Nīmwīhītīe mūno. No rīu, nīngwambata kūrī Jehova; hīhi no kūhoteke ndīmūrūtīre horohio nī ūndū wa rīhīa rīanyu.” **31** Nī ūndū ūcio Musa agīcooka kūrī Jehova, akīmūrīa atīrī, “Hī, kāi andū aya nīmekīte rīhīa inene-ī Nīmethondekeire ngai cia thahabu. **32** No rīu-rī, ndagūthaita marekere mehīa mao; angīkorwo ndūkūmarekera, o na nī tharia ibuku-inī rīrīa wandīkite andū aku.” **33** Nake Jehova agīcookeria Musa atīrī, “Ūrīa wothē ūnjīhīire, nīngamūtharia ibuku-inī rīakawa. **34** Rīu gīthī, ūtongorie andū acio mathī būrūrī ūrīa ndaarīre ūhorō wago, nake mūrīka wakwa nīakamūtongoria. Na rīrī, hīndī ya kūmaherithia yakīnya-rī, no ngaamaherithia nī ūndū wa mehīa mao.” **35** Nake Jehova akīhūūra andū acio na mūthīro nī tondu wa ūrīa meekire na njaū ūyo yathondeketo nī Harūnī.

33 Nīngī Jehova akīra Musa atīrī, “Umāi handū haha, wee na andū arīa warutire kuuma būrūrī wa Misīri, mwambate būrūrī ūrīa nderīre lburahīmu, na Isāaka na Jakubu na mwīhitwa ngiuga atīrī, ‘Nīngāūhe njiaro ciaku.’” **2** Nīngūtūma mūrīka mbere yanyu na nīngāngata Akaanani, na Aamori, na Ahīti, na Aperizi, na Ahīvi, na Ajebusi. **3** Ambatāi mūthī būrūrī ūcio ūrī būthī wa iria na ūkū. No nī ndīgathī na inyuū, tondu mūrī andū momītīe ngingo na ndahota kūmūniinīra njīra-inī.” **4** Rīrīa andū acio maigūire ciugo icio cia kūmathīnīa ngorō, makīambīrīra gūcakaya na gūtīrī mūdū wacookire kwīhumba mathaga. **5** Nīgūkorwo Jehova nīeerīte Musa atīrī, “Ira andū a Isīraeli atīrī, ‘Inyuū mūrī andū momītīe ngingo. Ingītwarana na inyuū o na kahinda kanīni, ndahota kūmūniina. Rīu rutai mathaga manyu, na nīngūmenya ūrīa ngwīka na inyuū.’” **6** Nī ūndū ūcio andū a Isīraeli makīrūtīra mathaga mao hau kīrīma-inī kīa Horeba. **7** Na rīrī, Musa nīamenyerete kuoya hema akīmīka nja ya kambī ūyo handū haraaya na kambī, akāmīta “Hema-ya-Gūtūnganwo.” Mūdū o wothē ūngīndire gūtūirīa ūhorō kūrī Jehova, aathīiaga hema-inī ūyo ya gūtūnganwo kūu nja ya kambī. **8** Na rīrīa rīothe Musa aathīiaga hema-inī, andū othe mookīraga makarūgama nja ya hema ciao, magacūthīrīra Musa ngīnya rīrīa arītoonyā hema ūyo. **9** Musa agītōonyā hema ūyo, gītugī gīa itu gīaikūrūkaga gīgakara itoonyero-inī Jehova akīaria na Musa. **10** Rīrīa andū mona gītugī kīu gīa itu kīrūgamīte itoonyero-inī rīa hema ūyo, othe maarūgamaga makahooya o mūdū arī itoonyero-inī rīa hema yake. **11** Jehova agakīaria na Musa makīonanaga ūthīū kwa ūthīū o ta ūrīa mūdū maaragia na mūrātawe. Thuutha ūcio Musa agacooka kambī, no Joshua mūrū wa Nuni, mwanake ūrīa wamūteithagia, ndoimaga hema-inī ūyo. **12** Musa akīra Jehova atīrī, “Ūkoretwo ūkīnjīra atīrī, ‘Tongoria andū aya,’ no ndūūmenyithīte

ūria ūkūdūmīra tūthīi nake. Nīnūjīrīte atīrī, ‘Nīngūūi na rīitwa, na wī mwītīkīrīku harī nīi.’ **13** Angīkorwo nīūkenetio nī nīi, menyithia njira ciaku nigeetha ngūmenye na thīi na mbere gwītīkīrīka nīwe. Rīrīkana atī rūrīrī rūrū nī andū aku.” **14** Jehova akīmūcookeria atīrī, “Nīi Mwene nīngūtwarana na inyuī na ndīmūhe ūhurūko.” **15** Nake Musa akīmwīra atīrī, “Angīkorwo ndūgūtwarana hamwe na ithuī, ndūgatūme tuume haha. **16** Mūdū o na ūrīkū angīkīmenya atīa atī nīūkenetio nī nīi, na ūgakenio nī andū aku, tīga no ūtwaranire na ithuī? Nī kīi kīngī kīngīonania ngūūrani yakwa na ya andū aku kuuma kūrī andū arīa angī othe marī thī īno?” **17** Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Nīngwīka o ūria ūnjūūrītīe njīke, tondu nīngenetio nīwe, na nīngūūi na rīitwa rīaku.” **18** Nīngī Musa akiuga atīrī, “Nyonia rīiri waku ūria ūtariī.” **19** Nake Jehova akīmwīra atīrī, “Nīngūtūma wega wakwa wothe ūhītūkīre mbere yaku, na nīngwanīrīra rīitwa rīakwa, Jehova, mbere yaku: Nīndīguagīra tha ūria ndenda kūguīra tha, na nīndīcaayagīra ūria ndenda gūcaīra.” **20** No Jehova akiuga atīrī, “Ndūngīona ūthīū wakwa, nīgūkorwo gūtīrī mūdū ūngīona ūthīū wakwa na acooke atūūre muoyo.” **21** Nīngī Jehova akiuga atīrī, “Nī harī handū hakuhi na nīi, harīa ūngīrūgama igūrū rīa mwaro rwa ihīga. **22** Rīrīra rīiri wakwa ūrīkorwo ūhīhītūkīra hau-rī, nīndīgūtoonyia mwanya-inī wa rwaro rīu rwa ihīga, ngūhūmbīre na guoko gwakwa nginya hītūke handū hau. **23** Rīrīra ndīrīeheria guoko gwakwa, nawe nīūrīnyona na thuuha; no ūthīū wakwa ndūngīonwo.”

34 Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Icūhia ihengere igīrī cia mahīga o ta irīa cia mbere, na nīngūciandīka ciugo irīa ciaandīkītwo ihengere-inī irīa cia mbere, irīa woragire. **2** Wīhaarīre rūciinī, ūcooke wambate kīrīma gīa Sīnai. Ūrīgāme mbere yakwa hau kīrīma igūrū. **3** Gūtīkagīe mūdū ūkwambatania hamwe nawe kana onekane handū o hothe kūu kīrīma-inī; o na gūtīkagīe ndūūru cia mbūrī kana cia ng’ombe ingīrīthio kūu mbere ya kīrīma.” **4** Nī ūndū ūcio Musa agīcūhia ihengere igīrī cia mahīga o ta irīa cia mbere na akīroka kwambata kīrīma gīa Sīnai rūciinī tene, o ta ūria Jehova aamwathīte; agīthīi akūūite ihengere icio igīrī na moko. **5** Nake Jehova agīkūrūka arī itū-inī, akīrūgama hau harī we, na akīanīrīra rīitwa rīake, Jehova. **6** Agīkīhītūkīra mbere ya Musa akīanagīrīra akoīga atīrī, “Jehova, Jehova, Ngai ūria mūcaayanīrī na mūtugi, ūtahiūhaga kūrakara, ūiyūrītwo nī wendani na wīhokeku, **7** ūtūūrāgia wendani kūrī andū ngiri na ngiri, na akohanagīra waganu, na ūremi, o na mehīa. No rīrī, ndaagaga kūherithīa arīa mehītīe; nīaherithāgia cīana na cīana cīacio nī ūndū wa mehīa ma maithe mao, nginya rūciaro rwa gatātū na rwa kana.” **8** Musa agīkīnamīrīra thī o rīmwe, akīhooya. **9** Akiuga atīrī, “Wee Mwathani, angīkorwo nīnjītīkīrīkīte maitho-inī maku, ndagūthaita Mwathani twarana na ithuī. O na gūtūika aya nī andū momītīe ngingo-rī, tuoherē waganu witū o na mehīa maitū, na ūtūme tūtūike igai rīaku.” **10** Nīngī Jehova akiuga atīrī, “Nīngūgia na kīrīkanīro nawe. Nīndīrīkaga morūrū matarī mekwo rūrīrī-inī o

na rūrīkū thīinī wa thī yothe mbere ya andū aya aku othe. Andū arīa mūtūūranāgia no nīmakeyōnera ūria nīi, Jehova, ngeeka ūndū wa kūmakānia nī ūndū waku. **11** Athīkīra ūria ngūgwatha ūmūthī. Nīngarūtūrīra Aamori, na Akaanani, na Ahiti, na Aperizi, na Ahivi na Ajobusi mbere yaku makweherere. **12** Wīmenyerere ndūkagīe kīrīko na andū arīa matūūrāga būrūrī-inī ūcio ūrathīi, matīgatūike mīgāgo harīwe. **13** Nīmūkoināgia igongona ciao, na mūthethere mahīga mao maamūre, na mūtemange itugī ciao cia Ashera. **14** Mūtīkanahooe ngai ingī o na ūrīkū, nīgūkorwo Jehova, ūria rīitwa rīake arī Mūigua Ūiru, nī Ngai ūrī ūiru. **15** “Mwīmenyerere mūtīkagīe kīrīko na andū arīa matūūrāga būrūrī-inī ūcio; nīgūkorwo rīrīa maahūra ūmaraya na ngai ciao na magacīrutīra iruta, nīmarīmwtāga, na inyuī nīmūrīrīāgia indo cia magongona macio mao. **16** Na rīrīa mūngīthuura airītu amwe ao matūike atumia a aanake anyu, nao airītu acio mahūre ūmaraya na ngai ciao, nīmakonereria arīu anyu gwīka ūguo. **17** “Ndūkanathondeke mīhianano ya gūtwekio. **18** “Kūngūyagīra Gīathī kīa Mīgāte itarī mīkīre ndawa ya kūmbīa. Handū-inī ha mīthenya mūgwānja, rītagai mīgāte itarī mīkīre ndawa ya kūmbīa, o ta ūria ndaamwathīre. Ikagai ūndū ūyū ihinda rīaguo rīakinya mweri-inī wa Abibu, nīgūkorwo nīgū mweri ūria mwoimire būrūrī wa Mīsiri. **19** “Irigīthathi rīa nda o yothe nī rīakwa, hamwe na marīgīthathi mothe ma njamba ma mahīū manyu, marī ma kuuma ndūūru-inī cia ng’ombe kana cia mbūrī. **20** Irīgīthathi rīa ndīgiri ūrīrīkūrāga na gatūrūme, no ūngīga kūrīkūrā, rīue ngingo. Nao arīu aku a marīgīthathi ūmakūūrāge. “Gūtīkanagīe mūdū o na ūmwe ūrītūkaga mbere yakwa moko matheri. **21** “Rutaga wīra mīthenya itandatū, no mūthenya wa mūgwānja ūhurūkage; o na hīndī ya icīmba na ya magetha no nginya ūhurūke. **22** “Kūngūyagīra Gīathī-gīa-Ciumīa, na macīaro ma mbere ma magetha ma ngano, na Gīathī-gīa-Gūcookereria irio makūmbī-inī mūthīa-inī wa mwaka. **23** Arūme anyu othe no nginya mokage mbere ya Mwathani Jehova, o we Ngai wa Isīraeli, maita matatū o mwaka. **24** Nīngarūtūrīra ndūrīrī imweherere, na nīnganenehīa mīhaka ya būrūrī wanyu na gūtīrī mūdū ūgaacumīkīra būrūrī wanyu rīrīa mūrīkoragwo mūkīambata maita matatū o mwaka mbere ya Jehova Ngai wanyu. **25** “Ndūkanandūtīre thakame ya igongona itukanīte na kīndū gīkīre ndawa ya kūmbīa, na mūtīkanareke kīndū kīa igongona rīa Bathaka kīraare nginya rūciinī. **26** “Rehagai macīaro ma mbere marīa mega mūno ma mīgūnda manyu, mūmarehage nyūmba ya Jehova Ngai wanyu. “Mūtīkanaruge koori na irīa rīa nyina.” **27** Nīngī Jehova akīra Musa atīrī, “Andīka ciugo ici, nīgūkorwo kūringana na ciugo ici, nīndagīa na kīrīkanīro nawe o na Isīraeli.” **28** Musa aikarīre na Jehova hau matukū mīrongo īna, mūthenya na ūtukū, atekūrīa irio kana akanyu maā. Na agīkīandīka ihengere-inī icio ciugo cia kīrīkanīro kīu, na nīcio Maathani marīa Ikūmī. **29** Rīrīra Musa aikūrūkīre kuuma kīrīma gīa Sīnai arī na ihengere igīrī cia Ūira moko-inī make, ndaamenyaga atī ūthīū wake nīwakengaga nī ūndū nīarītīe na Jehova. **30** Rīrīra Harūni na andū a Isīraeli othe moonire Musa, ūthīū

wake niwakengaga, nao magitigira kumukuhiriria. **31** No Musa akimeeta; ni undu ucio Haruni na atongoria othe a muingi magicooka haru we, nake akimaariria. **32** Thuutha ucio andu a Israeli othe makimukuhiriria, nake akimahe mawatho mothe maria Jehova amuheete kuu Kirima-ini gia Sinai. **33** Riria Musa aririkie kumaariria, akihumbira uithu wake na taama wa kwihumbira uithu. **34** No riria riothe aatoonyaga haru Jehova maranirie, niarutaga taama ucio wa kwihumbira uithu nginya oime ho. Na riria oka kuri andu a Israeli na aameera uria aathitwo, **35** makona uithu wake o ukengete. Nake Musa agacookia taama ucio wa kwihumbira uithu nginya riria ringi agaathi kwaria na Jehova.

35 Musa nionganirie muingi wothe wa andu a Israeli, akimeera atiri, “Maya nimo maundu maria Jehova aamwathite mwikage: **2** Wira niurutagwo mithenya itandatw, no muthenya wa mugwanja urikoragwo uri muthenya wanyu mutheru, Thabatw ya Jehova ya kuhurika. Uria ikaaruta wira muthenya ucio no nginya ooragwo. **3** Mutigaakagie mwaki muthenya ucio wa Thabatw kuria guothe muritwraga.” **4** Musa akira muingi wothe wa andu a Israeli atiri, “Uu niugwo Jehova aathanite: **5** Rutirai Jehova maruta kuuma indo-ini iria muri nacio. Mundu uria wothe ukugua akienda, niahere Jehova iruta ria thahabu, na ria betha na ria gicango; **6** na ria ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mutune ta gakaraku; o na gatani iria njega; na guoya wa mburi; **7** njua cia ndurume itoboketio rangi-ini mutune igatunha, na njua cia pomboo; na mbaui cia mugaa; **8** na maguta ma mutamaiw ma gwakia tawa; na mahuti manungi wega ma gwikirwo maguta-ini ma gutanirio, na ma ubumba uria munungi wega; **9** na tuhiga twa onigithi na tuhiga tungi twa goro twa gutumirwo nguo ya ebodi na gakuo ga githuri. **10** “Aria othe maru na uugi wa ubundi gatagati-ini kanyu, nimoke mathondeke indo ciothe iria Jehova aathanite, nacio ni: **11** Hema iria nyamure na hema yayo o na kindu gia kumihumbira, na ngathika cia kunyia, na mbaui ciakio, na migamba yakio, na itugi na itina ciayo; **12** na ithanduku ria kirikanro hamwe na miti yaro, na giti gia tha, hamwe na gitambaya gia gucuurio kiria gia kuhakania; **13** metha na miti yayo, na indo ciayo ciothe, hamwe na migate ya kugwo mbere ya Jehova, **14** na miti wa kugirwo matawa ma kumirikaga, hamwe na indo ciaguo, na matawa hamwe na maguta ma kumaakia; **15** na kigongona kia ubumba na miti yakio, na maguta ma gutanirio, na ubumba munungi wega; na gitambaya gia gucuurio murango-ini wa itoonyero-ini ria hema iyo nyamure; **16** na kigongona kia iruta ria njino hamwe na gitara giakio gia gicango, na miti yakio, na indo ciakio ciothe; na kira gi gicango na kiguru giakio; **17** na itambaya cia gucuurio cia itoonyero ria nja hamwe na itugi na itina ciacio na gitambaya gia gucuurio gia itoonyero ria kuuma nja ya hema **18** na hige cia hema iria nyamure, na cia nja yayo, na mikanda yayo; **19** na nguo ndume cia kwihumbagwo mundu agitungata ari handu-haria-haamure; nicio nguo iria nyamure cia Haruni uria muthinjiri-Ngai o na cia ariu ake riria megutungata

maru athinjiri-Ngai.” **20** Naguo muingi wothe wa andu a Israeli ukiehera haru Musa, **21** na mundu o wothe uria weyendeire na ngoro yake yahiahaiga, nioke na akiehera Jehova kindu gia kumurutira ni undu wa wira wa hema-ya-Gitunganwo na mawira mayo mothe, o na ni undu wa nguo iria nyamure. **22** Aria maiguire metikira uhoru ucio, arume na andu-a-nja o undu umwe, nimookire na makirehe mathaga ma thahabu ma mithemba yothe: namo ni mbini ng’emie cia gwikirwo nguo-ini, na icuhi cia matu, na icuhi cia ciara na mathaga mangi. Othe nimatehire thahabu yao ituike iruta ria gutungutho haru Jehova. **23** Uria wothe wari na ndigi cia rangi wa bururu, kana cia rangi wa ndathi, kana cia rangi mutune ta gakaraku, kana gatani iria njega, kana guoya wa mburi, kana njua cia ndurume itoboketio rangi-ini mutune igatunha, kana njua cia pomboo, niacirehire. **24** Andu aria maarehire iruta ria betha kana ria gicango, maarehire riri iruta haru Jehova, na uria wothe wari na mbaui cia mugaa ni undu wa wira ucio niacirehire. **25** Mundu-wa-nja o wothe wari mugi wira-ini wa kuogotha ndigi na moko make, akirehe kiria ogothete, ndigi cia rangi wa bururu, kana cia rangi wa ndathi, kana cia rangi mutune ta gakaraku, kana gatani iria njega. **26** Nao andu-a-nja othe aria meyendeire na ni maaru na uugi ucio, nimoogothire ndigi cia guoya wa mburi. **27** Atongoria marehire tuhiga twa onigithi na tuhiga tungi twa goro tutumirwo nguo-ini ya ebodi na gakuo ga githuri. **28** Nimatecookire makirehe mahuti manungi wega, na maguta ma mitamaiw ma gwakia tawa, na maguta ma gutanirio o na ma guthondeka ubumba uria munungi wega. **29** Andu a Israeli othe, arume na andu-a-nja aria meyendeire, nimatehere Jehova maruta ma kwiyendera ni undu wa wira uria Jehova aamaathite na kanua ka Musa marute. **30** Ningi Musa akira andu a Israeli atiri, “Onei, Jehova niathurite Bezaleli muru wa Uri uria muriu wa Huri, wa mhiriga wa Juda, **31** na niamauyurite na Roho wa Ngai, na uugi, na uhoti, na umeno wa mawira mothe ma ubundi **32** niegetha athugunde micoro ya uugi ya indo-ini cia thahabu, na betha, na gicango, **33** na gwacuhia tuhiga twa goro twa guthecererwo indo-ini, na kuruta wira wa gukaaya mbaui, na kuruta mawira ma micoro ma mithemba yothe ya ubundi. **34** Na eeru, we maru na Oholiabu muru wa Ahisamaku wa mhiriga wa Dani, niamaheete uhoti wa kuruta andu aria angu. **35** Niamauyurite na uugi wa kuruta mawira mothe, maru mabundi, na acori, na agemia na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mutune ta gakaraku, na gatani iria njega, o na atumi: othe maru mabundi moogi, na acori oogu.

36 “Ni undu ucio Bezaleli, na Oholiabu, na mundu o wothe wari mugi na wira, aria Jehova aheete uugi na uhoti wa kumenya kuruta wira ucio wothe wa gwaka handu-haria-haamure, makiruta wira ucio o ta uria Mwathani aathanite urutwo.” **2** Nigi Musa agita Bezaleli na Oholiabu na mundu o wothe wari mugi, uria Jehova aheete uhoti, na uria wari na wendo wa guka kuruta wira ucio. **3** Nao makimukira kuuma kuri

Musa maruta mothe maría andú a Isiraeli maarehete ma kúruta wíra wa gwaka handú-haría-haamúre. Nao andú magithií o na mbere kúrehe maruta ma kwiyendera rúciini o rúciini. **4** Ní undú úcio mabundi mothe maría maarí na úügí, aría maarutaga wíra wothe wa gwaka handú-haría-haamúre, makíamba gútiga wíra wao, **5** na makíira Musa atírí, “Andú nímarehe indo makíría ya iría íbatarainie wíra-iní úría Jehova aathanite úrutwo.” **6** Nake Musa akíruta watho, nao magitwara úhoro úcio kambí-iní guothe: “Gútirí mündú mürúme kana mündú-wa-nja úgúcooka kúrehe iruta ringí ní undú wa handú-haría-haamúre.” Ní undú úcio andú makírígírírio gúcooka kúrehe indo ingí, **7** tondu indo iría maarí nacio ciarí nyingí makíría ma iría ciabatarainie kúruta wíra úcio wothe. **8** Andú othe aría maarí oogí thíini wa aruti a wíra magithondeka hema nyamúre na itambaya ikúmi cia gúcuurio itumítwo na gatani yogothetwo wega na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mütune ta gakarakú, na ikígemo na makerubi ní mütumi múügí wa wíra úcio. **9** Itambaya ciothe cia gúcuurio níciaiganaine, ciarí cia mikono mirono gírí na ínana kúraiha, na mikono ína kwarama. **10** Makínyiithania itambaya ithano hamwe, na magíika o ro úguo na ício ingí ithano. **11** Ningí magíkundika ciana cia gítambaya kía rangi wa bururu múthia-iní wa gítambaya gía gúcuurio kíria kíri múico-iní wa mwena úmwe, na magíika o ro úguo harí gítambaya gía gúcuurio kía múico kía mwena úcio úngí. **12** Magícooka magíkundika ciana ingí mirono ítano gítambaya-iní kímwe gía gúcuurio kía mwena úmwe, na ingí mirono ítano gítambaya-iní gía gúcuurio kía múico kía mwena úcio úngí, o kíana kíringaine na kíria kíngí. **13** Ningí magithondeka ngathíka mirono ítano cia thahabu na magícihúthíra kúohithania itambaya ício cia gúcuurio cia miána yeerí, ní undú úcio hema íyo nyamúre ígítuika kíndú kímwe. **14** Ningí magítuma itambaya cia gúcuurio ikúmi na kímwe cia guoya wa mbúri ígítuika cia kúhumbíra hema íria nyamúre. **15** Itambaya ício ciothe cia gúcuurio ikúmi na kímwe níciaiganaine; ciarí cia mikono mirono ítatú kíraiha, na mikono ína kwarama. **16** Magítumithania itambaya ithano cia gúcuurio ígítuika kíndú kímwe, na cio ício ingí ithathatú ígítumithanio hamwe. **17** Ningí magíkundika ciana mirono ítano múthia-iní wa gítambaya gía gúcuurio kía múico kía mwena úmwe, na magíika o úguo múthia-iní wa gítambaya gía gúcuurio kía múico kía mwena úria úngí. **18** Ningí magithondeka ngathíka mirono ítano cia gícango cia kuohania hema ítuíke kíndú kímwe. **19** Magícooka magithondekera hema kíhumbíri kía njúa cia ndúrúme íboketio rangi-iní mütune ígatuníha, na ígúrú wakío hakíhumbírwó na njúa cia pomboo. **20** Ningí magithondeka buremu cia kúmírúgamia cia mbaú cia múti wa múgaa ní undú wa hema íyo nyamúre. **21** O buremu yarí ya mikono ikúmi kúraiha, na mükono úmwe na nuthu kwarama, **22** natuo túhocio túgicomoka túgananiirie. Maathondekire buremu túcio cia hema íyo nyamúre na njíra íyo. **23** Ningí magithondeka buremu mirono gírí cia mwena wa gúthini wa hema íyo nyamúre, **24** na magithondeka ítina mirono ína cia betha cia gwíkírwó rungu rwacio; o ítina ígírí

ikanyíitírira buremu ímwe, rungu rwa kahocio kamwe. **25** Cia mwena úcio úngí, mwena wa gathigathini wa hema íyo nyamúre, magithondeka buremu mirono gírí **26** na ítina mirono ína cia betha, o ígírí ígaikarírwó ní buremu ímwe. **27** Ningí magithondeka buremu íthathatú cia mwena wa na thuutha, níguo mwena wa múthia wa íthúiro wa hema íyo nyamúre, **28** na buremu ígírí ígithondekwó ní undú wa túkoine-iní twa hema íyo nyamúre ní mwena wa na thuutha. **29** Koine-iní ici ciarí, buremu ciarí ígírí ígírí, kuuma thí nginya ígírú, íkoohanio na múringa úmwe; nacio ciarí ígakorwo íhaanaine. **30** Ní undú úcio haarí na buremu inyanya na ítina ikúmi na íthathatú cia betha; o ígírí ígaikarírwó ní buremu ímwe. **31** Magícooka magithondeka mígamba ya mbaú cia múgaa: ítano yayo ní undú wa buremu cia mwena úmwe wa hema íyo nyamúre, **32** na ítano ní undú wa buremu cia mwena úcio úngí, na ítano ní undú wa buremu cia mwena wa íthúiro, múthia-iní wa na thuutha wa hema íyo nyamúre. **33** Maathondekire mígamba wa gatagatí uumíte múthia úmwe nginya úria úngí hau gatagatí ga buremu ício. **34** Nímagemirie buremu ício na thahabu, na magithondeka míringa ya thahabu ya kúnyíitírira mígamba íyo. Magícooka makígemia mígamba íyo na thahabu. **35** Nímatumire gítambaya gía gúcuurio kía ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mütune ta gakarakú, na gatani íria njogothé wega, na gíkígemo na makerubi ní múbundi múügí. **36** Makímíthondekera ítuí inya cia mbaú ína mígaa na magícígemia na thahabu. Magícooka magithondeka túcuurio twa thahabu, na magítwekia ítina inya ciacio cia betha. **37** Itoonyero-iní ría hema makíríthondekera gítambaya gía gúcuurio kía ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mütune ta gakarakú, na gatani íria njogothé wega, nakío kíagemetio ní múgemia múügí; **38** na magithondeka ítuí íthano írú na túcuurio twacio. Makígemia ítuí ício na ígírú na mícibi yacio na thahabu, na magícíthondekera ítina ithano cia gícango.

37 Bezaleli níathondekire íthandúkú ría kírikaníro ría mbaú cia múgaa, múigana wa mikono gírí kúraiha, na mükono úmwe na nuthu kwarama, na mükono úmwe na nuthu kúraiha na ígúrú. **2** Akírígemia na thahabu therie thíini na nja, na akírítiríha na múcibi wa thahabu míena yothe. **3** Níarítwekeirie ícúhi inya cia thahabu na agíciohania na magúrú marío mana, o ícúhi ígírí mwena úmwe na ícúhi ígírí mwena úria úngí. **4** Ningí agíthondeka míti míraaya ya múgaa na akímígemia na thahabu. **5** Agícooka agítoonyia míti íyo míraaya míringa-iní íyo yarí míena-iní ya íthandúkú írú ya kúrikuua. **6** Níarítthondekeirie gítí gía tha gía thahabu, therie kía úraiha wa mikono írú na nuthu, na warií wa mükono úmwe na nuthu. **7** Agícooka agítura makerubi meerí ma thahabu akímekíra míthia-iní ya gítí kíu gía tha. **8** Níathondekire íkerubi rímwe ríikare múthia-iní úmwe na íkerubi ríu ringí ríikare múthia-iní úria úngí; míthia-iní íyo yeerí akímáthondeka marí kíndú kímwe na gítí gía tha. **9** Mathagu ma makerubi macio matambúrúkitio na ígúrú, magathíika gítí kíu gía

tha. Makerubi macio maathondeketo maroranite, na marorete giti kiu gfa tha. **10** Nimathondekire metha ya mbaũ cia mũgaa, ũraihu wayo warĩ mĩkono ĩĩĩ, na warĩ wayo warĩ mũkono ũmwe, na kũraiha na igũrũ kwayo kwarĩ mũkono ũmwe na nuthu. **11** Ningĩ makĩmigemia na thahabu therie, na makĩmitĩriha na mũcibi wa thahabu. **12** Magĩcooka makĩmithondekera karũbaũ gaceke ka warĩ wa rũhĩ, gagĩthiũrũrũkĩria metha ĩyo, na magĩgatĩriha na mũcibi wa thahabu. **13** Magĩtwekeria metha ĩyo mĩrĩnga ĩna ya thahabu, na makĩmĩoherera koine-ĩnĩ ĩna ciayo, o harĩa magĩrũ mayo mana maarĩ. **14** Icũhĩ icio ciekĩrĩrwo hakũhĩ na mũcibi wa karũbaũ karĩa gaceke, nĩgeetha ĩnyĩitagĩrĩre mĩtĩ ĩrĩa mĩraaya yahũthagĩrwo gũkuua metha ĩyo. **15** Mĩtĩ ĩyo mĩraaya ya gũkuua metha yarĩ ya mbaũ cia mũgaa, na ikagemio na thahabu. **16** Ningĩ magĩthondeka indo cia thahabu therie, cia kũigagĩrĩrwo metha, na nacio nĩ: thaani, na thaani nene, na mbakũri, na ndigithũ cia gũitaga iruta rĩa kũnyuuo. **17** Nimathondekire mũtĩ wa kũigĩrĩrwo matawa wa thahabu therie. Mũrũgamo waguo na gĩtina kĩaguo igĩturwo ĩnyĩitaniite o hamwe na ikombe ciaguo na mahũa maguo, na tũkonyo twaguo; ciothe igĩkorwo ĩrĩ kĩndũ kĩmwe naguo. **18** Mũtĩ ũcio warĩ na honge ithathatũ ciumite miẽna-ĩnĩ ya mũrũgamo wa mũtĩ ũcio wa kũigĩrĩrwo matawa; ithatũ mwena ũmwe, na ithatũ mwena ũrĩa ũngĩ. **19** Ikombe ithatũ ciaturĩtwo ihaana ta mahũa ma mũrothi, ĩrĩ na tũkonyo na mahũa, igakorwo rũhonge-ĩnĩ rũmwe, nacio ithatũ igakorwo rũhonge-ĩnĩ rũu rũngĩ; honge icio ciothe ithathatũ ciahaanaga ũguo ciumite mũtĩ-ĩnĩ ũcio wa kũigĩrĩrwo matawa. **20** Na mũtĩ-ĩnĩ ũcio wa kũigĩrĩrwo matawa haarĩ na ikombe ĩna ciathondeketwo ihaana ta mahũa ma mũrothi, ĩrĩ na tũkonyo na mahũa. **21** Gakonyo kamwe kaarĩ rungu rwa honge igĩrĩ ciumite mũrũgamo-ĩnĩ wa mũtĩ ũcio wa kũigĩrĩrwo matawa, nako gakonyo ga keerĩ kaarĩ rungu rwa honge cia keerĩ igĩrĩ, na gakonyo ga gatatũ kaarĩ rungu rwa honge cia gatatũ igĩrĩ; ciothe ciarĩ honge ithathatũ. **22** Tũkonyo na honge ciarĩ kĩndũ kĩmwe na mũtĩ ũcio wa kũigĩrĩrwo matawa, iturĩtwo kuuma thahabu therie. **23** Nimathondekire matawa mũgwanja maguo, o ũndũ ũmwe na magathĩ ma gũtĩnia ndaambĩ, na thaani cia mũrarĩ wa ndaambĩ, cia thahabu therie. **24** Maahũthĩrĩre taranda ĩmwe ya thahabu therie gũthondeka mũtĩ ũcio wa kũigĩrĩrwo matawa na indo ciaguo ciothe. **25** Nimathondekire kĩgongona gĩa gũcinĩra ũbumba na mbaũ cia mũgaa. Kĩaiganaine miẽna yothē, mũũigana wa mũkono ũmwe kũraiha, na mũkono ũmwe kwarama, na mĩkono ĩĩrĩ kũraiha na igũrũ. Hĩa ciakĩo ciarĩ kĩndũ kĩmwe na kĩgongona. **26** Magĩkĩgemia igũrũ na miẽna yothē o na hĩa ciakĩo na thahabu therie na magĩgĩtĩriha na mũcibi wa thahabu ũgĩgĩthiũrũrũkĩria. **27** Magĩthondeka mĩrĩnga ĩĩrĩ ya thahabu mũhuro wa mũcibi ũcio, ĩĩrĩ mwena ũmwe na ĩĩrĩ mwena ũrĩa ũngĩ. Mĩrĩnga ĩyo nĩyo yatoonyagio mĩtĩ ĩrĩa mĩraihu yatũmagĩrwo gũgĩkuua. **28** Magĩcooka magĩthondeka mĩtĩ ĩngĩ mĩraaya ya mũgaa na makĩmigemia na thahabu. **29** O na ningĩ magĩthondeka maguta matheru ma gũitanĩrĩrio na ũbumba mũnungi wega ũrĩa mũtherie, wĩra wa mũthondeki mũũgĩ wa maguta.

38 Nĩmakire kĩgongona kĩa iruta rĩa njino kĩa mbaũ cia mũgaa, kĩa mĩkono itatũ kũraiha na igũrũ; kĩaiganaine miẽna yothē; mĩkono ĩtano kũraiha na mĩkono ĩtano kwarama. **2** Nimathondekire hĩa ĩna, o rũmwe koine-ĩnĩ ĩmwe ya kĩgongona, nĩ ũndũ ũcio hĩa icio na kĩgongona igĩtuika kĩndũ kĩmwe, na makĩgemia kĩgongona kũu na gĩcango. **3** Nimathondekire indo ciakĩo ciothe ĩrĩ cia gĩcango; na nĩcio nyũngũ, na icakũri, na mbakũri cia wĩra wa kũminjaminjĩria, na njibe cia nyama, na ngĩo cia mwaki. **4** Nimathondekire kĩrũtara gĩa kĩgongona gĩa gĩcango, gĩa kũigwo rungu rwa muoho wakĩo, rũkĩnye nuthu ya ũraihu wa kĩgongona. **5** Magĩtwekia mĩrĩnga ya gĩcango ya kũnyĩĩrĩra mĩtĩ ĩrĩa mĩraaya ya koine ĩna cia kĩrũtara gĩa gĩcango. **6** Magĩthondeka mĩtĩ mĩraaya ya mbaũ cia mũgaa na magĩcĩgemia na gĩcango. **7** Magĩtoonyia itugĩ icio mĩrĩnga-ĩnĩ nĩguo ikoragwo miẽna-ĩnĩ ya kĩgongona nĩ ũndũ wa gũgĩkuua. Maagĩthondekire na mbaũ, kĩrĩ na ihoro thĩĩnĩ. **8** Nimathondekire kĩa gĩa gũwthambĩra gĩa gĩcango na kĩgũrũ giakĩo gĩa gĩcango kuuma icicio-ĩnĩ cia andũ-a-nja arĩa maarutaga wĩra itoonyero-ĩnĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo. **9** Thuutha ũcio magĩthondeka nja ya hema ĩyo nyamũre. Mwena wa gũthĩni ũgĩkĩrwo ũrĩ wa mĩkono igana kũraiha, na warĩ na itambaya cia gũcuurio cia gatani yogothetwo wega. **10** Itambaya icio ciarĩ na itugĩ mĩrongo ĩĩrĩ, na itina ciacio mĩrongo ĩĩrĩ cia gĩcango, na tũcuurio na tũmĩkwa twa betha, twĩkĩrĩtwo itugĩ-ĩnĩ icio. **11** Mwena wa gathigathini o naguo warĩ wa mĩkono igana kũraiha, na warĩ na itugĩ mĩrongo ĩĩrĩ na itina ciacio mĩrongo ĩĩrĩ cia gĩcango, na warĩ na tũcuurio na tũmĩkwa twa betha twĩkĩrĩtwo itugĩ-ĩnĩ. **12** Mwena wa ithũiro wa nja ĩyo warĩ wa mĩkono mĩrongo ĩtano kwarama na warĩ na itambaya cia gũcuurio, na itugĩ ikũmi na itina ikũmi na warĩ na tũcuurio na tũmĩkwa twa betha twĩkĩrĩtwo itugĩ-ĩnĩ. **13** Mwena wa irathĩro o naguo warĩ wa mĩkono mĩrongo ĩtano kwarama. **14** Itambaya cia gũcuurio ciarĩ cia ũraihu wa mĩkono ikũmi na ĩtano, na ciarĩ mwena ũmwe wa itoonyero rĩa nja ĩyo, ĩrĩ na itugĩ ithatũ na itina ithatũ; **15** na itambaya cia gũcuurio ciarĩ cia ũraihu wa mĩkono ikũmi na ĩtano na ciarĩ mwena ũcio ũngĩ wa itoonyero, ĩrĩ na itugĩ ithatũ na itina ithatũ. **16** Itambaya ciothe cia gũcuurio ĩria ciathiũrũrũkĩrie nja ciarĩ cia gatani yogothetwo wega. **17** Itina cia itugĩ icio ciarĩ cia gĩcango. Tũcuurio na tũmĩkwa tũria twekĩrĩtwo itugĩ-ĩnĩ twarĩ twa betha na igũrũ wacio ciagemetio na betha; Nĩ ũndũ ũcio itugĩ ciothe cia nja ĩyo ciarĩ na tũmĩkwa twa betha. **18** Itambaya cia gũcuurio cia itoonyero rĩa nja ĩyo ciarĩ na ndigĩ cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mũtũne ta gakarakũ, na gatani ĩrĩa njogothē wega; wĩra wa mũgemia mũũgĩ. Yarĩ ya mĩkono mĩrongo ĩĩrĩ kũraiha, na mĩkono ĩtano kũraiha na igũrũ, o ta ũrĩa itambaya cia gũcuurio cia nja ĩyo ciatarĩ. **19** na ĩgĩkorwo na itugĩ ĩna na itina ĩna cia gĩcango. Tũcuurio na tũmĩkwa twacio twarĩ twa betha, na igũrũ wacio ciagemetio na betha. **20** Hĩgĩ ciothe cia hema ĩyo nyamũre na cia nja ĩrĩa yamĩthiũrũrũkĩrie ciarĩ cia gĩcango. **21** Ũyũ nĩguo mũũigana wa indo ĩria ciahũthĩrĩrwo gwaka hema ĩyo nyamũre, Hema-ĩrĩa-ya-Ũira, ĩria ciandĩkĩrwo nĩ Alawii

o ta ūria Musa aathanite matongoretio nī Ithamaru mūrū wa Harūni ūria mūthīnjīri-Ngai. **22** (Bezaleli mūrū wa Uri, ūria warī mūrū wa Huri, wa mūhīrīga wa Juda, nīathondekire kiria gīothe Jehova aathite Musa; **23** nake aarī hamwe na Oholiabu mūrū wa Ahisamaku, wa mūhīrīga wa Dani, ūria warī mūbundi na mūcori mūūgī, na wamenyete kūgemia na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatanī irīa njega.) **24** Mūigana wa thahabu yothe irīa yarutirwo kuuma kūrī iruta rīa gūthūngūthio irīa yahūthīrīrwo kūruta wīra wothe wa handū-harīa-haamūre, yarī taranda 29 na cekerī 730, kūrīngana na cekerī ya handū-harīa-haamūre. **25** Betha irīa yarehirwo nī mūingī ūria watarirwo hīndī ya itarana yarī taranda 100 na cekerī 1,775, kūrīngana na cekerī ya handū-harīa-haamūre, **26** o mūdū aarutite beka imwe, nayo nī ūndū ūmwe na nuthu ya cekerī, kūrīngana na cekerī ya handū-harīa-haamūre, nayo yarutirwo nī mūdū o wothe wakīraga agathīī harī arīa maatarītwo, arīa maarī na ūkūrū wa miaka mīrongo īrī na makīria, nao othe maarī arūme 603,550. **27** Taranda icio 100 cia betha ciahūthīrīrwo gūtwekia itina cia handū-harīa-haamūre na itina cia itambaya cia gūcuurio; taranda 100 īgiaka itina 100, ūguo nī ta kuuga taranda imwe īgaaka gītina kīmwe. **28** Nīmahūthīrīre cekerī icio 1,775 gūthondeka tūcuurio twa itugī, na kūgemia itugī na igūrū, na gūthondeka tūmikwa twacio. **29** Gīcango kīria kīarutītwo kuuma iruta rīa gūthūngūthio kīarī gīa taranda 70 na cekerī 2,400. **30** Maahūthīrīre gīcango kīu na gūthondeka itina cia itoonyero rīa Hema-ya-Gūtūnganwo, na gwaka kīgongona gīa gīcango hamwe na kīrutara gīakīo gīa gīcango na indo ciakīo ciothe, **31** na gwaka itina cia nja irīa yamīthīūrūrūkīrie na itina irīa cia itoonyero rīayo, na hīgī ciothe cia hema īyo nyamūre, na hīgī cia nja irīa yamīthīūrūrūkīrie.

39 Nīmatumire nguo na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, cia kūrutaga wīra nacio handū-harīa-haamūre. Magīcooka magītumīra Harūni nguo theru, o ta ūria Jehova aathite Musa. **2** Nīmatumire ebodi na ndigi cia rangi wa thahabu, na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi na cia rangi mūtune ta gakarakū, na cia gatanī irīa yogothetwo wega. **3** Nīmahūūrīre thahabu makīmītua tūbaati tūhūthu, magītūtīnangia nguucio cia gūtumanio na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatanī irīa njega, wīra wa mūbundi mūūgī. **4** Ningī nīmatumire ndaamī cia ciande cia ebodi, nacio ikōhererwo koine-inī igīrī ciayo, nīguo inyiitithanio nayo. **5** Naguo mūcibi wayo wa njohero watumītwo wega ūkahaanana nayo, na warī o gīcunjī kīmwe na ebodi, na ūgathondekwo na ndigi cia rangi wa thahabu, na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatanī irīa yogothetwo wega, o ta ūria Jehova aathite Musa. **6** Nao magītumīrīra tūhīga twa onigithi tūkonyo-inī twa thahabu, na magītūkurura marītwa ma arīu a Isiraeli, o ta ūria mūdū akururaga kahengere ka mūhūiri. **7** Magīcooka magītuoherera

ndaamī-inī cia ciande cia ebodi tūrī twa kīrīkīania kīa arīu a Isiraeli, o ta ūria Jehova aathite Musa. **8** Magīthondeka gakuo ga gwīkīrwo ga gīthūri; karī wīra wa mūbundi mūūgī. Magīgathondeka o ta ebodi īyo: karī ga thahabu, na ka ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mūtune ta gakarakū, na gatanī irīa yogothetwo wega. **9** Gakuo kau kaiganaine mīena yothe īna, karī ka inji kenda kūrīraha na inji kenda kwarama, na gakoinarīrwo maita meerī. **10** Ningī magītumīrīra mīhari īna ya tūhīga twa gorō. Mūhari wa mbere magītumīrīra kahiga ka wakiki ūria mūtune, na ka yakuti irīa īhaana ngoikoni, na ka baregethu; **11** mūhari wa keerī magītumīrīra kahiga ga thumarati, na ka yakuti irīa ya rangi wa bururu, na ka arimathi; **12** mūhari wa gatātū magītumīrīra kahiga ka wakiki ūria wa bururu, na ka yacimu, na ka amethuthito; **13** mūhari wa kana magītumīrīra kahiga ga thumarati irīa theru, na ka onigithi, na ka njathibi. Natuo tūgītumīrīrwo tūkonyo-inī tūgemie twa thahabu. **14** Tūgīkorwo tūrī tūhīga ikūmi na twīrī, o kamwe gakarūgamīrīra rīmwe rīa marītwa ma arīu a Isiraeli, o kamwe gagakururwo rītwa rīa mūhīrīga ūmwe wa irīa ikūmi na īrī ya Isiraeli, o ta ūria kahengere ka mūhūiri gakururagwo. **15** Nīmathondekeire gakuo kau ga gīthūri migathī ya thahabu therie, īhaana ta mūkanda. **16** Ningī magīthondeka tūkonyo twīrī tūgemie twa thahabu, na mīrīngā īrī ya thahabu, na makīoherera mīrīngā īyo koine-inī igīrī cia gakuo kau ga gīthūri. **17** Makīnyīitithania migathī īyo īrī ya thahabu na mīrīngā irīa yarī koine-inī cia gakuo kau ga gīthūri, **18** na mīthia irīa īngī ya migathī makīmīnyīitithania na tūkonyo tūu twīrī twarī tūgemie twa thahabu, magītuohanīa na ndaamī cia kiande kīa ebodi mwena wa mbere. **19** Magīthondeka mīrīngā īrī ya thahabu na makīmīnyīitithania na koine igīrī cia gakuo ga gīthūri mūico-inī wa na thīinī, kūrīngania na ebodi. **20** Magīcooka magīthondeka mīrīngā īngī īrī ya thahabu na makīmīnyīitithania na mwena wa magūrū-inī ma ndaamī cia kiande mwena-inī wa mbere wa ebodi, hakuhi na rūtumo, igūrū hanini wa mūcibi wa ebodi. **21** Makīohanīa mīrīngā ya gakuo ga gīthūri kūrī mīrīngā ya ebodi na rūrigi rwa rangi wa bururu, magīcīnyīitithania na mūcibi wa njohero nīgeetha gakuo ga gīthūri gatīkarekanie na ebodi, o ta ūria Jehova aathite Musa. **22** Nīmatumire nguo ndaaya ya ebodi ya taama wa bururu mūtheri, nayo yatūmītwo nī mūtumi mūūgī. **23** Yarī na harūkīrio ya gūtoonyeria mūtwe gatagatī kayo, ningī igītīrīhwo mīthia-inī ta kara, nīgeetha ndīgatarūke. **24** Ningī magīthondeka tūcunjuura tūtariī ta matunda ma makomamanga, twa ndigi cia rangi wa bururu, na twa ndigi cia rangi wa ndathi, na twa rangi mūtune ta gakarakū, na gatanī irīa yogothetwo wega, tūgīthīūrūrūka rūtumo rwa magūrū-inī ma nguo īyo ndaaya. **25** Magīcooka magīthondeka ngengere cia thahabu therie magīcītumīrīra rūtumo-inī rūu gatagatī ga tūcunjuura tūu tūhaana matunda ma makomamanga. **26** Ngengere na tūcunjuura tūu tūhaana matunda ma makomamanga igīthīi ihakanītio gūthīūrūrūka rūtumo rwa nguo īyo ndaaya; ya kwīhumbwo nī mūdū agītungata, o ta ūria Jehova aathite Musa.

27 Nĩmatumĩre Harũni na ariũ ake kanjũ cia gatani njega, itumĩtwa nĩ mĩtumi mũũgĩ. 28 Makĩmatumĩra iremba cia gatani njega, na tũkũbia twa gatani, na thuruari cia thĩini cia gatani ĩria yogothetwo wega. 29 Mũcibi warĩ wa gatani ĩria njogothetwo wega na ndigi cia rangi wa bururu, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mĩtune ta gakarakũ, wĩra wa mũgemia mũũgĩ, o ta ũria Jehova aathĩte Musa. 30 Magĩthondeka gatanji kaamũre ga thahabu therie, na igũrũ riako magĩkurura, o ta ũria mũhũũri ũkururagwo, ciugo ici: MŪTHERU MWAMŪRIRE JEHOVA. 31 Ningĩ makĩoherera gatanji kau na rũrigi rwa rangi wa bururu, magĩkanyĩitithania na kĩremba, o ta ũria Jehova aathĩte Musa. 32 Nĩ ũndũ ũcio wĩra wothetwo wa gwaka hema ĩyo nyamũre na Hema-ya-Gũtũnganwo ũkĩrĩka. Andũ a Isiraeli magĩka maĩndũ mothe o ta ũria Jehova aathĩte Musa. 33 Ningĩ makĩrehe hema ĩyo nyamũre kũrĩ Musa: hema na indo ciayo ciothe na ngathĩka ciayo, na buremu, na mĩgamba, na itugĩ na itina ciayo; 34 na kĩhumbĩri kĩa njũa cia ndũrũme itoboketio rangi-inĩ mĩtune, igatunĩha, na kĩhumbĩri kĩa njũa cia pomboo, na gĩtambaya gĩa gũcuurio gĩa kũhakania; 35 ithandũkũ rĩa ũira na mĩtĩ mĩraaya yarĩ, hamwe na gĩtĩ gĩa tha; 36 metha na indo ciayo ciothe, na mĩgate ya kũigwo Mbere ya Jehova; 37 mũtĩ wa thahabu therie wa kũigĩrĩro matawa, hamwe na mĩhari ya matawa na indo ciaguo ciothe, o na maguta ma kũmaakia; 38 kĩgongona gĩa thahabu, na maguta ma gũitanĩrĩro, na ũbumba mĩnungi wega, na gĩtambaya gĩa gũcuurio gĩa itoonyero-inĩ rĩa hema; 39 kĩgongona gĩa gĩcango hamwe na kĩrutara giakĩo gĩa gĩcango na itugĩ ciakĩo na indo ciakĩo ciothe; na kĩraĩ gĩa gĩwthambĩra na kĩgũrũ giakĩo; 40 itambaya cia gũcuurio cia nja, na itugĩ ciacio, na itina ciacio, na gĩtambaya gĩa gũcuurio gĩa itoonyero rĩa kuuma nja wa hema; na mĩkanda na hĩgĩ cia nja; na indo ciothe cia hema ĩria nyamũre, na Hema-ya-Gũtũnganwo; 41 na nguo ndume cia kũhumbwo nĩ mũndũ agĩtungata thĩini wa handũ-harĩa-haamũre, nguo iria theru cia Harũni ũria mũthĩnjĩri-Ngai, o na cia ariũ ake cia kũhumbwa rĩria mekũruta wĩra wa mũthĩnjĩri-Ngai. 42 Andũ a Isiraeli maarutire wĩra wothetwo o ta ũria Jehova aathĩte Musa. 43 Musa akĩona wĩra ũria warutĩtwa nake akĩona atĩ nĩmaũrutite o ta ũria Jehova aathanĩte. Nĩ ũndũ ũcio Musa akĩmarathima.

40 Ningĩ Jehova akĩra Musa atĩri: 2 “Ūgaaka hema ĩyo nyamũre, nĩo Hema-ya-Gũtũnganwo, mũthenya wa mbere wa mweri wa mbere. 3 Nĩũkaiga ithandũkũ rĩa ũira thĩini wayo, na ũhakanie ithandũkũ rĩa na gĩtambaya gĩa gũcuurio. 4 Ningĩ nĩũgatoonyia metha na ũmũigĩrĩre indo ciayo, na ũcibange wega. Ningĩ ũtoonyie mũtĩ wa tawa, na ũũigĩrĩre matawa maguo. 5 Ningĩ ũige kĩgongona gĩa thahabu gĩa gũcinĩrwo ũbumba mbere ya Ithandũkũ rĩa rĩa ũira, na wĩkire gĩtambaya gĩa gũcuurio itoonyero-inĩ rĩa hema ĩyo nyamũre. 6 “Iga kĩgongona kĩa maruta ma njino mbere ya itoonyero rĩa hema ĩyo nyamũre, na nĩyo Hema-ya-Gũtũnganwo; 7 ũige kĩraĩ gĩa gĩwthambĩrwo gatagatĩ ka Hema-ya-Gũtũnganwo na kĩgongona, na ũagĩkĩre maai. 8 Aka nja ĩmĩthiũrũrũkĩrie, na wĩkire gĩtambaya gĩa gũcuurio

itoonyero-inĩ rĩa nja ĩyo. 9 “Oya maguta ma gũitanĩrĩro, na ũitĩrĩre hema ĩyo nyamũre na kĩria gĩothe kĩrĩ thĩini wayo; mĩamũre na indo ciayo ciothe, na nĩgatũka theru. 10 Ningĩ ũitĩrĩre maguta kĩgongona kĩa maruta ma njino na indo ciakĩo ciothe; wamũre kĩgongona kĩa, nakĩo nĩgĩgatũka gĩtheru mũno. 11 Itĩrĩria kĩraĩ gĩa gĩwthambĩrwo na kĩgũrũ giakĩo maguta, ũciamũre. 12 “Rehe Harũni na ariũ ake itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo, na ũmathambie na maai. 13 Ningĩ ũhumbie Harũni nguo iria theru, ũmũitĩrĩre maguta, na ũmwamũre nĩguo andungatĩre arĩ mũthĩnjĩri-Ngai. 14 Rehe ariũ ake, ũmahumbe kanjũ. 15 Maitĩrĩre maguta o ta ũria ũitĩrĩre ithe wao, nĩguo mandungatĩre marĩ athĩnjĩri-Ngai. Gũitĩrĩro maguta kwao nĩkũmatoonyia ũtungata-inĩ wa ũthĩnjĩri-Ngai ũria ũgũtũra njiarwa-inĩ ciothe iria igooka.” 16 Nake Musa agĩka maĩndũ mothe o ta ũria Jehova aamwathĩte. 17 Nĩ ũndũ ũcio hema ĩyo nyamũre ĩgiakwo mũthenya wa mbere wa mweri wa mbere, mwaka-inĩ wa keerĩ. 18 Rĩria Musa aakire hema ĩyo nyamũre, nĩagire itina handũ ha cio, na akĩrũgamia buremu, agĩtoonyia mĩgamba na akĩrũgamia itugĩ. 19 Ningĩ agĩtambũrũkia hema igũrũ rĩa hema ĩyo nyamũre na akĩgĩrĩra kĩhumbĩri igũrũ rĩa hema o ta ũria Jehova aamwathĩte. 20 Agĩcooka akĩoya ihengere cia ũira, na agĩciaga thĩini wa ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro. Akĩnyĩitithania mĩtĩ ĩria mĩraaya na ithandũkũ, na akĩga gĩtĩ gĩa tha igũrũ rĩa ithandũkũ rĩa. 21 Ningĩ akĩrehe ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro thĩini wa hema ĩyo nyamũre, na agĩkĩra gĩtambaya gĩa kũhakania na akĩhakania ithandũkũ rĩa ũira o ta ũria Jehova aamwathĩte. 22 Musa akĩga metha thĩini wa Hema-ya-Gũtũnganwo mwena wa gathigathini wa hema ĩyo nyamũre, nja wa gĩtambaya gĩa gũcuurio 23 na akĩgĩrĩra mĩgate igũrũ rĩa o hau mbere ya Jehova, o ta ũria Jehova aamwathĩte. 24 Akĩga mũtĩ wa kũigĩrĩro matawa thĩini wa Hema-ya-Gũtũnganwo ũng’etheire metha mwena wa gũthini wa hema ĩyo nyamũre, 25 na agĩakia matawa macio mbere ya Jehova, o ta ũria Jehova aamwathĩte. 26 Musa agĩtoonyia kĩgongona gĩa thahabu thĩini wa Hema-ya-Gũtũnganwo hau mbere ya gĩtambaya gĩa gũcuurio, 27 na agĩcinĩra ũbumba ũria mĩnungi wega ho o ta ũria Jehova aamwathĩte. 28 Ningĩ agĩcuuria gĩtambaya itoonyero-inĩ rĩa hema ĩyo nyamũre. 29 Ningĩ akĩga kĩgongona kĩa maruta ma njino hakuhi na itoonyero rĩa hema ĩyo nyamũre, nĩyo Hema-ya-Gũtũnganwo, na akĩrutĩra magongona ma njino igũrũ riakĩo o na magongona ma ngano, o ta ũria Jehova aamwathĩte. 30 Nĩagire kĩraĩ gĩa gĩwthambĩrwo gatagatĩ ka Hema-ya-Gũtũnganwo na kĩgongona na agĩgĩkĩra maai wa gĩwthamba, 31 nake Musa na Harũni na ariũ ake magĩtũmĩra maai macio gĩwthamba moko na magũrũ. 32 Nĩmethambaga hĩndĩ ciothe magĩtoonyia Hema-ya-Gũtũnganwo kana magĩkũhĩrĩria kĩgongona o ta ũria Jehova aathĩte Musa. 33 Ningĩ Musa agĩaka nja gũthiũrũrũka hema ĩyo nyamũre na kĩgongona na agĩkĩra gĩtambaya gĩa gũcuurio itoonyero rĩa nja ĩyo. Na nĩ ũndũ ũcio Musa akĩrĩkia wĩra ũcio. 34 Hĩndĩ ĩyo itu rĩkĩhumbĩra Hema-ya-Gũtũnganwo, naguo riiri wa Jehova ũkĩyũra hema ĩyo nyamũre. 35 Musa ndangĩahotire gũtoonyia Hema-ya-Gũtũnganwo tondu

itu rīaikaarīte igūrū rīayo, nāguo rīiri wa Jehova ūkaiyūra hema īyo nyamūre. **36** Ng'endo-inī ciothe cia andū a Isiraēli-rī, hīndī rīrā yothe itu rīoyagwo na igūrū kuuma hema īyo nyamūre, nīguo moimagaraga; **37** no itu rīiaga kuoywo na igūrū, nao makaaga kuomagara, nginya mūthenya ūrīa rīkoywo na igūrū. **38** Nī ūndū ūcio itu rīa Jehova rīaikaaraga igūrū wa hema īyo nyamūre mūthenya, nāguo mwaki wākoragwo itu-inī rīu ūtukū, rīgākionagwo nī nyūmba yothe ya Isiraēli mahinda mothe ng'endo-inī ciao ciothe.

Alawii

1 Nake Jehova agĩta Musa akĩmwarĩria arĩ Hema-inĩ-ya-Güttinganwo, akĩmwĩra atĩrĩ. **2** “Arĩria andũ a Isiraeli, ũmeere atĩrĩ: ‘Rĩria mündũ wanyu o na ũrĩkũ arĩrutagĩra Jehova iruta, niarehage maruta ma nyamũ kuuma rũuru-inĩ rwa ng’ombe o na kana rwa mbũri. **3** “Angĩkorwo iruta rĩu nĩ iruta rĩa njino kuuma rũuru-inĩ rwa ng’ombe-rĩ, niarutage nyamũ ya njamba itarĩ na kaũũgũ. No nginya amineane mũromo-inĩ wa Hema-ya-Güttinganwo nĩgeetha etikĩrike harĩ Jehova. **4** Mündũ ũcio akaigĩrĩa guoko igũrũ rĩa mütwe wa nyamũ iyo ya iruta rĩa njino, nayo nĩgetikĩrwo handũ-inĩ hake, itũike ya kũmũhoroheria. **5** Nake niagethĩnjĩria gategwa kau arĩ mbere ya Jehova, nao arĩũ a Harũni arĩa athĩnjĩri-Ngai moe na marehe thakame yako, mamĩminjaminjĩrie kigongona miēna yothe mũromo-inĩ wa Hema-ya-Güttinganwo. **6** Niakaruta nyamũ iyo ya iruta rĩa njino rũũa na amĩtinangie tũcunjĩ. **7** Ariũ a Harũni ũcio mũthĩnjĩri-Ngai nĩmagaakia mwaki igũrũ rĩa kigongona na maare ngũ igũrũ rĩa mwaki ũcio. **8** Ningĩ arĩũ a Harũni, acio athĩnjĩri-Ngai, matandaiye tũcunjĩ tũu twa gategwa, o ro hamwe na mütwe na maguta, igũrũ rĩa ngũ icio irakanĩra hau kigongona-inĩ. **9** Ningĩ no nginya athambie nyama cia nda na mathagiwo na maaĩ nake mũthĩnjĩri-Ngai acicinĩre ciothe hau kigongona-inĩ. Nĩ iruta rĩa njino, iruta rĩa gũcinwo na mwaki, rĩrĩ na mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova. **10** “Angĩkorwo iruta rĩu rĩa njino nĩ kuuma rũuru-inĩ, rĩrĩ iruta rĩa ng’ondũ kana rĩa mbũri, akaaruta nyamũ ya njamba itarĩ na kaũũgũ. **11** Nake akaamĩthĩnja arĩ mbere ya Jehova, hau mwena wa gathigathini wa kigongona, nao arĩũ a Harũni, acio athĩnjĩri-Ngai, moe thakame yayo, mamĩminjaminjĩrie kigongona kũu miēna yothe. **12** Niagatinangia nyamũ iyo tũcunjĩ, nake mũthĩnjĩri-Ngai atandaiye tũcunjĩ tũu twa nyamũ iyo, o ro hamwe na mütwe na maguta, igũrũ rĩa ngũ icio irakanĩra hau kigongona-inĩ. **13** Ningĩ no nginya athambie nyama cia nda na mathagiwo na maaĩ, nake mũthĩnjĩri-Ngai amĩrehe yothe na amicinĩre hau kigongona-inĩ. Nĩ iruta rĩa njino, iruta rĩa gũcinwo na mwaki, rĩrĩ na mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova. **14** “Angĩkorwo iruta rĩu rĩa njino rĩa kũrutĩra Jehova nĩ rĩa nyoni-rĩ, akaaruta ndirahũgĩ, kana kĩaana kĩa ndutura. **15** Nake mũthĩnjĩri-Ngai niakamĩrehe kigongona-inĩ, amĩthiore ngingo itĩnike mütwe, amicinĩre kigongona igũrũ; nayo thakame yayo iitwo hau mwena-inĩ wa kigongona. **16** No ambe arute kabutu kayo hamwe na kirĩa gĩothe kirĩ thĩini wako, agaikie mwena-inĩ wa irathĩro wa kigongona, harĩa mũhu ũitagwo. **17** Niakamiatũrania, na ũndũ wa kũguucia mathagu atekĩmitĩnania biũ, nake mũthĩnjĩri-Ngai amicinĩre igũrũ rĩa ngũ icio irakanĩra igũrũ rĩa kigongona. Nĩ iruta rĩa njino, rĩa gũcinwo na mwaki, rĩrĩ na mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova.

2 “Hĩndĩ irĩa mündũ arĩrehagĩra Jehova iruta rĩa ngano-rĩ, iruta riake no nginya rĩkorwo rĩrĩ rĩa mütũ ũrĩa mũhinyu mũno. Nĩauitĩrĩrie maguta na awĩkire ũbani, **2** acooke aũtwarĩre arĩũ a Harũni acio athĩnjĩri-Ngai. Mũthĩnjĩri-Ngai niakarũma ngundi ya mütũ ũcio

mũhinyu mũno ũrĩ na maguta hamwe na ũbani ũcio wothē, na aũcinĩre igũrũ rĩa kigongona ũtũike gĩcunjĩ gĩa kiririkano, ũrĩ iruta rĩa gũcinwo na mwaki, rĩrĩ na mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova. **3** Mütũ ũrĩa ũrĩtigaraga wa iruta rĩu rĩa mütũ nĩ wa Harũni na arĩũ ake; nĩ gĩcunjĩ gĩtheru mũno kĩa iruta rĩria rĩrutĩrwo Jehova na mwaki. **4** “Mũngĩrehe iruta rĩa mütũ rĩhĩhĩrio riiko, nĩrĩkorwo rĩrĩ rĩa mütũ mũhinyu mũno, keki irugĩtowo itarĩ na ndawa ya kũmbia, itũkanĩtio na maguta, kana tũmĩgate tũhũthũ tũtarĩ na ndawa ya kũmbia tũhakĩtowo maguta. **5** Angĩkorwo iruta rĩanyu rĩa mütũ nĩ mũgate ũkarangĩrwo igũrũ wa rũgio-rĩ, no nginya ũthondekwo na mütũ ũrĩa mũhinyu mũno ũtũkanĩtio na maguta, na ũtarĩ na ndawa ya kũmbia. **6** Ũwenyũrange cienyũ, ũũitĩrĩrie maguta; rĩu nĩ iruta rĩa mütũ. **7** Igongona rĩanyu rĩa mütũ rĩngĩgakorwo nĩ mũgate ũkarangĩrwo igũrũ rĩa rũgio-rĩ, igongona rĩu nĩrĩthondekwo na mütũ ũrĩa mũhinyu mũno na maguta. **8** Reherai Jehova iruta rĩa mütũ rĩthondeketwo na indo icio; rĩneanwo kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai, nake arĩtware kigongona-inĩ. **9** Mũthĩnjĩri-Ngai niakaruta gĩcunjĩ gĩa kiririkano kuuma iruta rĩu rĩa mütũ na arĩcinĩre igũrũ rĩa kigongona kũu, rĩrĩ iruta rĩa gũcinwo na mwaki, rĩrĩ na mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova. **10** Mütũ ũrĩa ũrĩtigaraga wa iruta rĩu rĩa mütũ nĩ wa Harũni na arĩũ ake; nĩ gĩcunjĩ gĩtheru mũno kĩa iruta rĩria rĩrutĩrwo Jehova na mwaki. **11** “Iruta o rĩothe rĩa mütũ rĩria mũrĩrehagĩra Jehova no nginya rĩthondekagwo rĩtarĩ na ndawa ya kũmbia, nĩgũkorwo mütĩgacina ndawa ya kũmbia kana ũũkĩ mũkĩrutĩra Jehova iruta rĩa gũcinwo na mwaki. **12** Indo icio no mũcĩrutĩre Jehova irĩ iruta rĩa maciaro ma mbere, no itikarutwo kigongona-inĩ irĩ ta mũtararĩko mwega. **13** Nĩ mũgekĩrĩraga cumbĩ maruta-inĩ manyu mothe ma mütũ. Mütĩkanaage gwĩkĩra cumbĩ wa kirĩkanĩro kĩa Ngai wanyu maruta-inĩ manyu ma mütũ; ikĩragai cumbĩ maruta-inĩ manyu mothe. **14** “Mũngĩkarehere Jehova iruta rĩa mütũ rĩa maciaro ma mbere-rĩ, heanaĩ mütũ wa ngano ya mũgethano irĩ hĩhie na mwaki. **15** Na mwĩkire maguta na ũbani igũrũ rĩayo; rĩu nĩ iruta rĩa mütũ. **16** Mũthĩnjĩri-Ngai niagacina gĩcunjĩ gĩa kiririkano kĩa ngano thĩye irĩ na maguta hamwe na ũbani wothē, rĩrĩ iruta rĩrutĩrwo Jehova na mwaki.

3 “Iruta rĩa mündũ rĩngĩkorwo nĩ iruta rĩa ũiguano-rĩ, nake arute nyamũ rũuru-inĩ rwa ng’ombe, irĩ ya njamba kana ya nga, niakĩnengere Jehova nyamũ itarĩ na kaũũgũ. **2** Mündũ ũcio nĩagĩrĩre guoko gwake igũrũ rĩa mütwe wa nyamũ iyo ya iruta riake, na acooke amĩthĩnjĩre hau mũromo-inĩ wa Hema-ya-Güttinganwo. Nao arĩũ a Harũni, athĩnjĩri-Ngai, nĩmakaminjaminjĩria kigongona thakame yayo miēna yothe. **3** Kuuma iruta-inĩ rĩu rĩa ũiguano, niakarutĩra Jehova nyama imwe cia gũcinwo na mwaki: nacio nĩ rũambũ rũria rothe rũhumbĩre nyama cia nda na rũria rũnyiiitainē nacio, **4** higo cieri hamwe na maguta marĩa macihumbĩre hakuhi na honge, na maguta marĩa mahumbĩre ini, amarutanĩrie na higo icio. **5** Nao arĩũ a Harũni macicinĩre kigongona-inĩ igũrũ, ciigĩrĩrwo igũrũ rĩa iruta rĩu rĩa njino rĩria narĩo rĩgĩrĩrwo igũrũ rĩa

ng' irakana, riri iruta ria gucinwo na mwaki, riri na mutarariko mwega wa gukena Jehova. **6** "Mundu angikaaruta nyamu ruuru-ini rwa mburi, iri ya kurutira Jehova iruta ria uiguano, niakaruta ndurume kana mwaŋi itari na kauugũ. **7** Angikaaruta gatũrũme-ri, niagakaneana mbere ya Jehova. **8** Niakaigirira guoko gwake igũrũ ria mũtwe wa nyamu iyo ya iruta riake, na acooke amithinjire mbere ya Hema-ya-Gũtũnganwo. Nao ariũ a Harũni moe thakame yako mamiminjaminjire kigongona kiu miena yothe. **9** Kuuma harĩ iruta riu ria uiguano, niakarutira Jehova nyama imwe cia gucinwo na mwaki: nacio ni maguta mako, na mũting'oe wothe ũria mũnoru ũtiniĩrio gitina-inĩ kĩa rucuthĩ, na maguta ma rũambũ mothe marĩa mahumbĩre nyama cia nda, na marĩa manyiitane nacio, **10** higo cieri hamwe na maguta marĩa macihumbĩre hakuhi na honge, na marĩa mahumbĩre ini, amarutanirie na higo icio. **11** Nake mũthinjiri-Ngai niagakacinira kigongona-inĩ iri irio, riri iruta rirũtũrwo Jehova ria gucinwo na mwaki. **12** "Na angikorwo iruta riake ni mburi, niamineane mbere ya Jehova. **13** Niaigirire guoko gwake igũrũ ria mũtwe wayo, na acooke amithinjire mbere ya Hema-ya-Gũtũnganwo. Nao ariũ a Harũni moe thakame yako, mamiminjaminjire kigongona miena yothe. **14** Kuuma harĩ kirĩa akaaheana, niakarutira Jehova iruta ria gucinwo na mwaki: na ni maguta mothe ma rũambũ marĩa mahumbĩrite nyama ciothe cia nda na marĩa manyiitane nacio, **15** higo cieri na maguta marĩa macihumbĩre hakuhi na honge, na maguta marĩa mahumbĩre ini, amarutanirie na higo icio. **16** Nake mũthinjiri-Ngai niagakacinira kigongona-inĩ iri irio, riri iruta ria gucinwo na mwaki, riri na mutarariko mwega. Maguta mothe ni ma Jehova. **17** "Undũ ũyũ ũgaatuika watho wa gũtũra ũrumagirirwo ni njiaro iria igooka, kũria guothe mũgaatũra: Mũtikaniarĩ maguta kana thakame."

4 Nake Jehova akĩra Musa atiri: **2** "Ira andũ a Isiraeli ũũ: 'Riria mundũ o na ũrikũ angĩhia atekwenda, na eke undũ ũria mũkananie thiini wa maathani mothe ma Jehova: **3** "Kũngikorwo ni mũthinjiri-Ngai ũria mũitiririe maguta wihitie na atũme andũ mahitie-ri, no nginya arehere Jehova ndegwa itari ngũrũ na itari na kauugũ, iri iruta ria kũhoroheria mehia macio ekite. **4** No nginya aneane ndegwa iyo mũromo-inĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo ari mbere ya Jehova. Niakaigirira guoko gwake igũrũ ria mũtwe wayo, na acooke amithinjire hau mbere ya Jehova. **5** Ningĩ mũthinjiri-Ngai ũcio mũitiririe maguta niakoya thakame imwe ya ndegwa iyo amĩtware thiini wa Hema-ya-Gũtũnganwo. **6** Na niagatobokia kĩa gĩake thakame-inĩ iyo, aminjamine imwe yayo mbere ya Jehova maita mũgwanja, hau mbere ya gitambaya kĩa gĩa gũcuurio kĩa handũ-haria-haamũre. **7** Ningĩ mũthinjiri-Ngai ũcio niakoya thakame imwe ahake hĩa cia kigongona kĩa ũbani ũria mũnungi wega kirĩa kiri mbere ya Jehova kũ Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo. Thakame ya ndegwa iyo irĩa iigaatigara niakamiita thi gitina-inĩ gĩa kigongona kĩa iruta ria njino hau mũromo-inĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo. **8** Niakaruta maguta mothe ma ndegwa

iyo ya igongona ria kũhoroheria mehia, namo nĩmo rũambũ rũria ruothe rũhumbĩre nyama cia nda na rũria rũnyitane nacio, **9** higo cieri hamwe na maguta marĩa macihumbĩre hakuhi na honge, na maguta marĩa mahumbĩre ini, amarutanirie na higo icio, **10** akaaruta maguta macio o ta ũria marutagwo ndegwa irĩa ithinjagwo iri iruta ria uiguano. Nake mũthinjiri-Ngai niagakacinira kigongona-inĩ kĩa igongona ria njino, **11** na rũua rwa ndegwa iyo, na nyama ciayo ciothe hamwe, na mũtwe na mathagiwo, na nyama cia nda na mahu, **12** ũguo ni ta kuuga nyama icio ingĩ ciothe cia ndegwa iyo, no nginya agaaciruta nja ya kambĩ, acitware handũ hatarĩ thaahu, harĩa mũhu ũitagwo, na acininire na mwaki wa ngũ hau mũhu-inĩ ũcio. **13** "Na kirĩndi gĩothe kĩa Isiraeli kĩngikheha gĩtekwenda, gũke undũ ũria mũkananie thiini wa maathani mothe ma Jehova, o na angikorwo kirĩndi kiu gitiũ undũ ũcio, niĩhĩtĩtie. **14** Riria gikaamenya mehia marĩa gũkite, kũngano kiu nigikaruta gatagwa ka igongona ria kũhoroheria mehia, kaneanwo mbere ya Hema-ya-Gũtũnganwo. **15** Athuuri a kirĩndi kiu niakagirira moko mao igũrũ ria mũtwe wa ndegwa iyo mbere ya Jehova, nayo ndegwa iyo ithinjirwo o ro hau mbere ya Jehova. **16** Ningĩ mũthinjiri-Ngai ũcio mũitiririe maguta niakoya thakame imwe ya ndegwa iyo amitoonyie thiini wa Hema-ya-Gũtũnganwo. **17** Niagatobokia kĩa gĩa thakame-inĩ iyo, aminjamine mbere ya Jehova maita mũgwanja hau mbere ya gitambaya kirĩa gĩa gũcuurio. **18** Niakoya thakame imwe ahake hĩa cia kigongona kirĩa kiri hau mbere ya Jehova kũ Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo. Thakame irĩa iigaatigara niakamiita thi gitina-inĩ gĩa kigongona kĩa iruta ria njino hau mũromo-inĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo. **19** Niakamiruta maguta mayo mothe amacinire igũrũ ria kigongona, **20** na eke ndegwa iyo o ta ũria eekire ndegwa ya iruta ria kũhoroheria mehia. ũguo ni guo mũthinjiri-Ngai akamahoroheria mehia mao, nao niakarekerwo. **21** Ningĩ niakoimia ndegwa iyo amĩtware nja ya kambĩ na amĩcine o ta ũria acininire ndegwa irĩa ya mbere. Riu nĩrio igongona ria kũhoroheria mehia ma kirĩndi kiu. **22** "Riria mũtongoria angĩhia atekwenda, na eke undũ ũria mũkananie thiini wa maathani mothe ma Jehova Ngai wake, niahĩtĩtie. **23** Riria angĩmenyithio mehia marĩa ekite, no nginya arehe thenge itari na kauugũ iri iruta riake. **24** Niakaigirira guoko gwake igũrũ ria mũtwe wa thenge iyo na acooke amithinjire harĩa iruta ria njino rithinjagirwo hau mbere ya Jehova. Riri nĩrio iruta ria kũhoroheria mehia. **25** Nake mũthinjiri-Ngai niakoya thakame imwe ya iruta riu ria mehia na kĩa gĩa gĩa, na amihake hĩa cia kigongona kĩa iruta ria njino, nayo thakame iyo ingĩ amĩte gitina-inĩ gĩa kigongona. **26** Ningĩ niagacinira maguta mothe kigongona-inĩ igũrũ o ta ũria acininire maguta ma iruta ria uiguano. ũguo ni guo mũthinjiri-Ngai akaahoroheria mehia ma mundũ ũcio, nake niakarekerwo. **27** "Mundũ ũmwe thiini wa kirĩndi angĩhia atekwenda na eke undũ ũria mũkananie thiini wa maathani mothe ma Jehova, niahĩtĩtie. **28** Riria angĩmenyithio amenye mehia marĩa ekite, no nginya arehe harika itari na kauugũ ari iruta riake ni undũ wa mehia macio ekite. **29** Niakaigirira guoko

gwake igürü ría mütwe wa harika iyo ya iruta ría kühoroherio mehia, na amithinjire haria iruta ría njino rithinjagürwo. **30** Nake muthinjiri-Ngai niakoya thakame imwe na kiara giake, na amihake hia cia kigongona kia iruta ría njino, nayo thakame iyo ingi amiite gitina-ini gia kigongona. **31** Niakaruta maguta mothe o ta uria maguta marutagwo kuuma iruta ría uiguano, nake muthinjiri-Ngai niakamacinira kigongona-ini igürü matuike mutarariko mwega wa gukenia Jehova. Uguo niguo muthinjiri-Ngai akaahoroheria mündü ücio, nake niakarekerwo. **32** “Angikaarehe kagondü karü iruta riake ría kühoroherio mehia, niakarehe kamwati gatari na kaüügü. **33** Niakaigirira guoko gwake igürü ría mütwe wako, na agathinje gatuike iruta ría kühoroherio mehia, agathinjire haria iruta ría njino rithinjagürwo. **34** Nake muthinjiri-Ngai niakoya thakame imwe ya iruta riu ría mehia na kiara giake, nayo amihake hia cia kigongona kia iruta ría njino, nayo thakame iyo ingi amiite gitina-ini gia kigongona. **35** Niakaruta maguta mothe, o ta uria maguta marutagwo kuuma küri kagondü ka iruta ría uiguano, na muthinjiri-Ngai niakamacinira kigongona-ini, maigirürwo igürü ría maruta maria marutürwo Jehova na mwaki. Uguo niguo muthinjiri-Ngai akaamühoroheria ni ündü wa mehia maria ekite, nake niakarekerwo.

5 “Mündü angüaga küruta üira riria etitwo arute üira igürü ría ündü oonete kana akaigua, mündü ücio nēhītie, na niagacookerewo ni wihia ücio wake. **2** “Kana mündü angihutia kindü o naki kirü thaahu, kirü kiimba kia nyamü ya githaka iri thaahu kana kia ühiü iri thaahu, kana gia ciümbe iria itabaga thi iri thaahu, o na aakorwo ndooü ündü ücio, mündü ücio niyaniititwo ni thaahu na niahititie. **3** “Kana angihutia kindü kirü thaahu kiumite harü mündü, kindü o naki kiria kingimüthaahia, o na akorwo ündü ücio ndaüü-ri, händi ría akaaümenya, niagatuika niahititie. **4** “Kana mündü angihüta gwika ündü o na irikü atawiciritie wega, iri ündü mwega kana müüru, ündü-ini o wothē üria mündü angihüüha kwihüta, o na angikorwo ateküümenya-ri, riria akaaümenya, niagatuika niahititie ündü-ini ücio. **5** “Riria mündü ahititie na njira imwe ya macio-ri, no nginya oimbüre ündü üria ehitie nague, **6** na ni ündü wa rihia riu ekite, no nginya arehere Jehova kamwati kana mburi kuuma rüuru-ini, riri iruta ría kühoroherio mehia; nake muthinjiri-Ngai niakamühoroheria mehia make. **7** “Angikorwo ndangiona kagondü, niakarehera Jehova ndirahügi igiri kana tütutuura twiri, riri irihü ría wihia wake, imwe iri ya iruta ría kühoroherio mehia na iria ingi iri ya iruta ría njino. **8** Niagacirehera muthinjiri-Ngai, uria ükaamba küruta iria ya iruta ría kühoroherio mehia. Niakamithiora ngingo yunike no ndakamitanie, **9** na niagacooka aminjaminje thakame imwe ya iruta riu ría mehia mwena-ini wa kigongona, na thakame iyo ingi amiite thi gitina-ini gia kigongona. Riu niriö iruta ría kühoroherio mehia. **10** Muthinjiri-Ngai niagacooka arute iyo ingi iri iruta ría njino o ta uria gütüitwo, na amühoroherie mehia maria ekite, nake niakarekerwo. **11** “No riri, angikorwo ndangiona ndirahügi igiri kana tütutuura twiri, niakirute gicunjü gia

ikümi kia eba ya mütu uria mühinu müno üri iruta ría mehia make. Ndakawikire maguta kana übani, ni ündü riu ni iruta ría kühoroherio mehia. **12** Niakaitwarira muthinjiri-Ngai, nake arüme ngundi yaguo ütüike gicunjü gia kiririkano acooke aücinire kigongona-ini igürü ría maruta maria marutürwo Jehova na mwaki. Riu niriö iruta ría kühoroherio mehia. **13** Uguo niguo muthinjiri-Ngai akaahoroheria mündü ücio rihia o riothe ría macio angikorwo ekite, nake niakarekerwo. Matigari ma iruta riu magatuika ma muthinjiri-Ngai, o ta uria gwikagwo händi ya iruta ría mütu.” **14** Ningi Jehova aküra Musa atiri: **15** “Händi iria mündü angihitia na ehie atekwenda wihia ükonii indo iria nyamürre Jehova-ri, niakarehera Jehova ndürüme iri iruta ría irihü ría ihitia kuuma rüuru-ini, ndürüme itari na kaüügü, ikorwo iri ya thogora uria müiganiru wa betha, kuringana na cekerü ya handü-haria-haamüre. Riu niriö iruta ría ihitia. **16** No nginya arühe irihü ni ündü wa ündü uria agite kühingia ükonii indo iria nyamüre, na ongerere gicunjü gia ithano gia thogora wa kindü kiu arariha, na acinengere muthinjiri-Ngai ciothe, uria ükamühoroheria na ndürüme iyo ya iruta ría mahitia, nake niakarekerwo. **17** “Mündü angihia eke ündü uria mükananie thüni wa maathani mothe ma Jehova o na angikorwo ndaraümenya-ri, niagacookerewo ni mahitia macio ekite. **18** Niakarehera muthinjiri-Ngai ndürüme ya iruta ría mahitia kuuma rüuru-ini, ndürüme itari na kaüügü na ya thogora uria wagürüre. Uguo niguo muthinjiri-Ngai akaahoroheria mündü ücio ni ündü wa mahitia maria ekite atekwenda, nake niakarekerwo. **19** Riu niriö iruta ría mahitia; ti-itherü mündü ücio niahitirie Jehova.”

6 Ningi Jehova aküra Musa atiri: **2** “Mündü o wothē angihia aage kwihokeka harü Jehova na ündü wa küheenia mündü uria üngi igürü ría kindü ehokeirwo kana atigürwo amenyere, kana kindü kiüyitwo, kana amüheenie, **3** kana angiona kindü küürte na aheenanie ühoro wakio, kana ehite na maheeni, kana eke rihia o riothe riria rihagio ni andü, **4** riria angikorwo ehitie üguo na atüike mühithia-ri, no nginya acookie kiria aiyite, kana atunyanite, kana kiria ehokeirwo, kana kindü kiorite agikiona, **5** kana ündü wothē ehitite na maheeni ühoro-ini wakio. No nginya agaacookia kindü kiu giothe o uria kiaiaganaga, na ongerere gicunjü gia ithano gia thogora wakio, na ciothe acinengere mwene müthenya uria akaaneana iruta riake ría mahitia. **6** Niakarehera muthinjiri-Ngai irihü, üguo ni kuuga arute kindü giake gia kürütürwo Jehova ni ündü wa mahitia make, arute ndürüme kuuma rüuru-ini, ndürüme itari na kaüügü na ya thogora uria wagürüre. **7** Uguo niguo muthinjiri-Ngai akaahoroheria mündü ücio mehia hau mbere ya Jehova, nake niakarekerwo ündü o wothē wa maria ekite wa gütüma atüike mühithia.” **8** Nake Jehova aküra Musa atiri, **9** “Atha Harüni na ariü ake, ümeere üü: İno niyo mütabarire ya iruta ría njino: Iruta ría njino ririraaraga riiko hau kigongona-ini igürü ütükü wothē o nginya rüciini, nague mwaki üikare ügiakanaga hau kigongona-ini. **10** Ningi muthinjiri-Ngai niakheumba nguo ciake cia gatani, o na nguo cia thüni cia gatani

iriganitie na mwiri wake; nake niakeheria mihu wa iruta riu ria njino riria ricinithwo ni mwaki wa kigongona na auge mwena-ini wa kigongona kiu. **11** Ningi acooke arute nguo icio, ehumbe ingi, eherie mihu ucio autware nja ya kambiri handu hatari thaahu. **12** Mwaki uria uri kigongona-ini no nginya ukare o ugikanaga; ndukanarekwo uhore. Hindi ciothe o rucini, muthinjiri-Ngai niariontagirira ngu, na niaritandayagia iruta riu ria njino iguru ria mwaki ucio, na acinire maguta ma maruta ma uiguano ho. **13** Mwaki ucio no nginya ukare o ugikanaga kigongona-ini hindi ciothe; ndukanarekwo uhore. **14** "Ino niyo mitabarire ya iruta ria muti: Ariu a Haruni niarirehaga mbere ya Jehova, hau mbere ya kigongona. **15** Muthinjiri-Ngai niarirumaga ngundi ya muti ucio mihinyu muno uri na maguta, hamwe na ubani wotho uri iruta-ini riu ria muti, na acinire gicunji gja kiririkano hau kigongona-ini kiri mutariko mwega wa gukenia Jehova. **16** Nake Haruni na ariu ake maritige uria uritigaraga, no uritagwo utari na ndawa ya kumbia, na uritagirwo handu hatheru; maurifagire nja ya Hema-ya-Gutunganwo. **17** Muti ucio ndukanarugwo na ndawa ya kumbia; ndimaheete uri gicunji kiao kia maruta maria njinagirwo na mwaki. O ta uria iruta ria kuhoroherio mehia na iruta ria mahitia mari matheru muno makiria, no taguo iruta riri riri itheru muno makiria. **18** Mundu murume o wotho wa ruciaro rwa Haruni no auri. Ni gicunji gake kia hindi ciothe kia maruta maria maricinagirwo Jehova na mwaki haru njjarwa iria igooka. Kira giothe gikaahutia maruta macio nigigatuika githeru." **19** Ningi Jehova akira Musa atiri, **20** "Riri niro iruta riria Haruni na ariu ake marirehagira Jehova muthenya uria egutiririo maguta: ni gicunji gja ikumi kia eba imwe ya muti uria mihinyu muno, uri iruta riria rirutagwo ria muti, nuthu imwe rucini na ria ingi hwa-ini. **21** Ukarange na maguta rugo-ini; urehe utukanitho wega, na uneane iruta riu ria muti rienyurangitwo cienyu, rituike mutariko mwega wa gukenia Jehova. **22** Muriu uria ugaacooka ithenya riake ari muthinjiri-Ngai mutiririe maguta niwe ukaaririria. Giki ni gicunji kia Jehova kia hindi ciothe, nakio kiricinagwo biu. **23** Iruta o riothe ria muti rirutitwo ni muthinjiri-Ngai riricinagwo biu; ritikanaario." **24** Ningi Jehova akira Musa atiri, **25** "Ira Haruni na ariu ake atiri, 'Ino niyo mitabarire ya iruta ria kuhoroherio mehia: iruta riu ririthinjagirwo mbere ya Jehova o haria iruta ria njino rithinjagirwo; riri ni iruta itheru muno makiria. **26** Nake muthinjiri-Ngai uria ukaahorohaniria mehia nario niwe ukaariria; na riritagirwo handu haria hatheru, nja ya Hema-ya-Gutunganwo. **27** Kira giothe gikaahutia nyama icio gigaatuika githeru, na thakame o yotho ikaaminjukira nguo no nginya ukaamithambiria handu hatheru. **28** Nayo nyungu ya rumba iria ikaaruga nyama icio no nginya yuragwo; no ingikaarugwo na nyungu ya gicango-ri, nyungu iyo nigakumuthwo, icooke ikamuru na maai. **29** Mundu murume o wotho wa nyumba ya muthinjiri-Ngai no arie nyama icio; iruta riu ni itheru muno makiria. **30** No iruta o riothe ria mehia riria thakame yario itwaritwo thini wa Hema-

ya-Gutunganwo, iri ya kuhorohaniria thini wa Handu-Haria-Hatheru-ri, ritikanaario; no nginya ricinwo.

7 "Ino niyo mitabarire ya iruta ria irihi ria mahitia, nario ni itheru muno makiria: **2** Iruta riu ria irihi ria mahitia rigaathinjagirwo o haria iruta ria njino rithinjagirwo, na thakame yario iminjaminjirio kigongona miene yotho. **3** Nake muthinjiri-Ngai niarirutaga maguta mothe mario; maguta ma muting'oe uria munoru, na maguta maria mahumbire nyama cia nda, **4** higo cieri na maguta ma cio maria machumbire hakuhi na honge, na maguta maria mahumbire ini, marutanagirwo na higo icio. **5** Nake muthinjiri-Ngai niakamacinira kigongona-ini, matuikie iruta rirutirwo Jehova ria gucinwo na mwaki. Riu niro iruta ria irihi ria mahitia. **6** Mundu murume o wotho wa nyumba ya muthinjiri-Ngai no arie nyama cia iruta riu, na no nginya ririrwo handu hatheru; ni iruta itheru muno makiria. **7** "Watho wa iruta ria kuhoroherio mehia na wa iruta ria irihi ria mahitia no umwe: nyama ciamo ni cia muthinjiri-Ngai uria ikuhorohaniria nacio. **8** Muthinjiri-Ngai uria uraruta iruta ria njino ria mundu o wotho we no arigie na ruua. **9** Iruta riothe ria muti rirugirwo riiko-ini kana rigakarango na rugio kana kibaati ni ria muthinjiri-Ngai uria uririrutagira Jehova, **10** nario iruta o riothe ria muti utukanitho na maguta kana ritari maguta o nario ni ria ariu othe a Haruni, marigayane riiganane. **11** "Ino niyo mitabarire ya iruta ria uiguano riria mundu angineana kuri Jehova: **12** "Angikorwo ekuruta ni undu wa gucookia ngaathori, ni arutanirie iruta riu ria gucookia ngaatho hamwe na tumigate turugitwo tutari na ndawa ya kumbia tutukanitho na maguta na tumigate turia tuhuthu turugitwo tutari na ndawa ya kumbia turi tuhake maguta, na tumigate twa muti uria mihinyu muno, ukimanitho wega na utukanio na maguta. **13** Ningi hamwe na iruta riake ria uiguano ria gucookia ngaathori, niakarirutaniria na tumigate turugitwo na ndawa ya kumbia. **14** Niakarehe o kindu kimwe kimwe kiri iruta, kiheo kiheanitho haru Jehova; ni kia muthinjiri-Ngai uria uminjaminjaga thakame iyo ya iruta riu ria uiguano. **15** Nyama icio cia iruta riu riake ria uiguano ria gucookia ngaatho no nginya irio muthenya o ro ucio ikaarutirwo Jehova; ndakanatie gicunji o na kimwe gikinyie rucini. **16** "No riri, angikorwo iruta riake riu manite na undu wa mwihitwa ehite, kana ni ria kwiyendera-ri, iruta riu rikaario muthenya o ro ucio akaariruta, no kira giothe rigaatigara no kirio muthenya uyungu. **17** Nyama ciothe cia igongona riu ingitigara ikinyie muthenya wa gatatu-ri, no nginya icinwo na mwaki. **18** Nyama cia iruta ria uiguano ingirio muthenya wa gatatu-ri, iruta riu ritigetirika. Mundu ucio uritute agatarwo ta atarute kindu, tondu ti ritheru; uria wotho ukaarira o na kanini kario niagacokererwo ni wihia ucio. **19** "Nyama iria inghuthania na kindu o ro giothe kiri na thaahu itikanaario; no nginya icinwo na mwaki. No nyama icio ingi mundu o ro wotho itethaahitie no acirie. **20** No mundu o ro wotho wihahitie angikaaria nyama cia iruta riu ria uiguano rirutirwo Jehova-ri, mundu ucio no nginya akaingatwo kuuma kuri andu

ao. **21** Mündü o wothe angikaahutia kindü kîrî na thaahu, arî thaahu uumite harî mündü, kana nyamü irî na thaahu, kana kindü o ro gïothe kîuru biu kîrî na thaahu, na acooke arîe nyama o yothe ya iruta rîu rîa üiguanu rîrutîrwo Jehova-rî, mündü ücio no nginya aingatwo kuuma kûrî andü ao.” **22** Ningî Jehova akîra Musa atîrî, **23** “Îra andü a Isiraeli atîrî, ‘Mütikanarîe maguta o na marîkû, ma ng’ombe kana ma ng’ondü, o na kana ma mbûrî. **24** Mûngîgaakora nyamü tkuute, kana îkooragwo nî nyamü cia githaka, maguta mayo no mahûthîrwo na ûndü ûngî o wothe, no mütikanamarîe. **25** Mündü o wothe angîria maguta ma nyamü îrutîrwo Jehova iruta rîa gîcinwo na mwaki, no nginya aingatwo kuuma kûrî andü ao. **26** Na kûria guothe mûgaatûra-rî, mütikanarîe thakame ya mûthemba o na ûrîkû, irî ya nyoni kana ya nyamü. **27** Mündü o wothe angîkaaria thakame, no nginya aingatwo kuuma kûrî andü ao.” **28** Ningî Jehova akîra Musa atîrî, **29** “Îra andü a Isiraeli atîrî, ‘Mündü o wothe ûngîrehere Jehova iruta rîa üiguanu, akaarehe gîcunjî kîarîo kîrî igongona rîake mwene kûrî Jehova. **30** Kîria akaaruta agaakîrehe na moko make we mwene gîtuïke iruta rîa kûrutîrwo Jehova na gîcinwo na mwaki; nîakaarehe maguta, hamwe na gîthûrî, na agîthûngûthie mbere ya Jehova gîtuïke iruta rîa gîthûngûthio. **31** Mûthînjîri-Ngai nîagaacinîra maguta macio kîgongona-inî, no gîthûrî gîtuïke kîa Harûni na arîu ake. **32** No nginya mûheage mûthînjîri-Ngai kîero kîa ûrîo kîa maruta manyu ma üiguanu kîrî kîheo kîanyu kûrî o. **33** Mûrîu wa Harûni ûria ûrahoroohanîra na thakame na maguta ma iruta rîu rîa iruta rîa üiguanu-rî, nîakaheo kîero kîa mwena wa ûrîo kîrî rwîga rwake. **34** Kuuma harî iruta rîa üiguanu rîa andü a Isiraeli, nînjoete gîthûrî kîria gîthûngûthio, na kîero kîria kîneanîtwo kûrî nî, ngacihe Harûni ûria mûthînjîri-Ngai na kûrî arîu ake ituïke rwîga rwao rwa hîndî ciothe kuuma kûrî andü a Isiraeli.” **35** Gîkî nîkîo gîcunjî kîa maruta marîa maarutagîrwo Jehova macinîtwo na mwaki, kîria kîagaîrwo Hartûni na arîu ake mûthenya ûria maamûrîwo matungatagîre Jehova marî athînjîri-Ngai. **36** Mûthenya ûria maaitîrîrio maguta, Jehova nîathanire atî andü a Isiraeli mamaheage nyama icio hîndî ciothe ituïke rwîga rwao nginya njarwa iria igooka. **37** Îno nîyo mîtabarîre ya maruta ma njino, na ma mûtu, na ma kûhoroherio mehîa, na ma mahîtia, na ma kîamûrano, na ma üiguanu, **38** marîa Jehova aaheire Musa arî Kîrîma-inî gîa Sînai, mûthenya ûria aathire andü a Isiraeli marehagîre Jehova maruta mao kûu Werû-inî wa Sînai.

8 Nake Jehova akîra Musa atîrî, **2** “Rehe Harûni na arîu ake, na nguo ciao, na maguta ma gûitanîrîrio, na ndegwa ya iruta rîa kûhoroherio mehîa, na ndûrûme igîrî, na gîkabû kîa mîgate îrugîtwo îtarî na ndawa ya kûmbîa, **3** ûcooke ûcookanîrîrie kîûngano gïothe kîa andü a Isiraeli mûromo-inî wa Hema-ya-Gûtinganwo.” **4** Musa agîka o ta ûria Jehova aamwathîte, nakîo kîûngano kîu gîgîcookanîrîra mûromo-inî wa Hema-ya-Gûtinganwo. **5** Nake Musa akîra kîûngano kîu atîrî, “Ûü nîguo Jehova aathanîte gwîkwo” **6** Nake Musa akîrehe Harûni na arîu ake hau mbere, akîmahambîa na

maai. **7** Agîcooka akîhumba Harûni kanjû, na akîmuoha mûcîbî, na akîmûhumba nguo îria ya igûrû ndaaya, na akîmwîkîra ebodî. Ningî akîmuoherera ebodî na mûcîbî wa njohero ûria watumîtwo wega; nî ûndü ücio ûkîohererwo harî we, akîmûhotoro nago. **8** Agîcooka akîmwîkîra gakuo ga gîthûrî, na gakuo-inî kau agîkîra Urîmu na Thumîmu. **9** Ningî akîoha Harûni kîremba mûtwe, na agîkîra gathuuma ga thahabu, nako nî tanjî nyamûre, akîmîkîra mwena wa mbere wa kîremba o ta ûria Jehova aathîte Musa. **10** Ningî Musa akîoya maguta marîa ma gûitanîrîrio na akîmaîrîria Hema-îria-Nyamûre na kîria gïothe kîarî thîini wayo, na nî ûndü ücio agîciamûra. **11** Nîaminjîmînjîrie kîgongona kîu maguta mamwe ma macio maita mûgwanja, agîîrîria kîgongona kîu maguta hamwe na indo ciakîo ciothe, na mbakûrî hamwe na mîrûgamo yakîo, agîciamûra. **12** Nîaitîrîrie Harûni maguta mamwe mûtwe akîmûîrîria maguta nîgeetha amwamûre. **13** Ningî akîrehe arîu a Harûni hau mbere na akîmahumba kanjû, akîmuoha mîcîbî na akîmekîra tûkûbîa mûtwe, o ta ûria Jehova aathîte Musa. **14** Ningî akîneana ndegwa ya iruta rîa kûhoroherio mehîa, nake Harûni na arîu ake makîgîrîra moko mao igûrû rîa mûtwe wa ndegwa îyo. **15** Musa agîthînja ndegwa îyo, na akîoya thakame îmwe yayo na kîara gîake, akîmîhaka hîa ciothe cia kîgongona nîgeetha atherie kîgongona. Agîcooka agîita thakame îyo îngî gîtîna-inî gîa kîgongona. Nî ûndü ücio agîkîamûra nîguo akîhoroherie. **16** Ningî Musa akîoya maguta mothe marîa maahumbîire nyama cia nda, na marîa maahumbîire ini, na arîu cîerî na maguta ma cio, akîmacinîra kîgongona-inî. **17** No ndegwa îyo, hamwe na rûûa rwayo na nyama ciayo na mahu mayo agîcîcinîra nja ya kambî, o ta ûria Jehova aathîte Musa. **18** Agîcooka akîneana ndûrûme ya iruta rîa njino, nake Harûni na arîu ake makîgîrîra moko mao igûrû rîa mûtwe wa ndûrûme îyo. **19** Musa agîcooka agîthînja ndûrûme îyo, na akîminjîmînjîria thakame yayo mîena yothe ya kîgongona. **20** Agîcooka agîtinangîa ndûrûme îyo icunjî, na agîcina mûtwe na icunjî icio na maguta. **21** Musa nîathambîrie nyama cia nda na mathagîro na maai, na agîcînîra ndûrûme îyo yothe kîgongona-inî, îgîtuïka iruta rîa njino rîrî na mûtararîko mwega, narîo nî iruta rîrutîrwo Jehova rîa gîcinwo na mwaki, o ta ûria Jehova aathîte Musa. **22** Ningî Musa akîneana ndûrûme îyo îngî, nîyo ndûrûme ya kîamûrano, nake Harûni na arîu ake makîgîrîra moko mao igûrû rîa mûtwe wayo. **23** Musa agîthînja ndûrûme îyo, na akîoya thakame îmwe yayo akîmîhaka monî ya gûtû kwa ûrîo kwa Harûni, na kîara gîake kîria kînene gîa guoko gwake kwa ûrîo, na kîara gîake kîria kînene gîa kûgîrîo gwake kwa ûrîo. **24** Ningî Musa akîrehe arîu a Harûni hau mbere, na akîmahaka thakame îmwe monî cia matû mao ma ûrîo, na ciara ciao iria nene cia moko mao ma ûrîo, na ciara ciao iria nene cia magûrû mao ma ûrîo. Ningî akîminjîmînjîria kîgongona thakame mîena yothe. **25** Agîcooka akîoya maguta, maguta ma mûting’oe mûnoru, na maguta mothe marîa mahumbîire nyama cia nda, na marîa mahumbîire ini, na hîgo cîerî na maguta ma cio, o na kîero kîa mwena wa ûrîo. **26** Ningî kuuma gîkabû-inî kîa mîgate îria yarugîtwo îtarî ndawa

ya kũmbia, kĩrĩa kiarĩ hau mbere ya Jehova, akioya kamũgate, na kamũgate kangĩ kaarugĩtwo na maguta, na kamũgate kangĩ kahũthũ; agĩtũgĩrĩra igũrũ rĩa icunji cia maguta macio na kiero-inĩ kũu kĩa ũrĩo. **27** Indo icio ciothe agĩciigĩrĩra moko-inĩ ma Harũni na ma ariũ ake, agĩcithũngũthĩria mbere ya Jehova ituĩke iruta rĩa gũthũngũthio. **28** Ningĩ Musa agĩcooka agĩcioya kuuma moko-inĩ mao, agĩcicinĩra kigongona-inĩ igũrũ rĩa iruta rĩa njino, irĩ iruta rĩa kĩamũrano rĩrĩ na mũtarariko mwega, nĩrĩo iruta rĩrutĩrwo Jehova rĩa gũcinwo na mwaki. **29** Musa agĩcooka akioya gĩthũri kĩrĩ rwĩga rwake thĩini wa ndũrũme iyo ya kĩamũrano, agĩgĩthũngũthĩria mbere ya Jehova gĩtuĩke iruta rĩa gũthũngũthio, o ta ũria Jehova aathĩte Musa. **30** Ningĩ Musa akioya maguta mamwe ma macio ma gũitanĩrĩrio, na thakame imwe kuuma kigongona-inĩ agĩciminjaminjĩria Harũni hamwe na nguo ciake, na ariũ ake hamwe na nguo ciao. Nĩ ũndũ ũcio akĩamũra Harũni na nguo ciake, na ariũ ake na nguo ciao. **31** Ningĩ Musa akĩira Harũni na ariũ ake atĩrĩ, “Rugĩrai nyama icio itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo na mũcirĩire o hau hamwe na mĩgate kuuma gĩkabũ-inĩ kĩa iruta rĩa kĩamũrano, o ta ũria njathanĩte ngoiga atĩrĩ, ‘Harũni na ariũ ake nĩmacirĩĩage.’” **32** Ningĩ mũcooke mũcine nyama na mĩgate rĩa igũtigara. **33** Mũtikehere itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo ihinda rĩa mĩthenya mũgwanja, nginya matukũ manyu ma kwamũrwo mahinge, nĩ ũndũ kwamũrwo kwanyo gũgaikara mĩthenya mũgwanja. **34** ũria gwĩkĩtwo ũmũthĩ, gwanhanĩtwo nĩ Jehova nĩguo mũhoroherio. **35** No nginya mũikare itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo mĩthenya mũgwanja, mũthenya na ũtukũ, nĩguo mũhingie ũria Jehova arenda, nĩguo mũtigakue; nĩgũkorwo ũguo nĩguo njathĩtwo.” **36** Nĩ ũndũ ũcio Harũni na ariũ ake magĩka maũndũ marĩa mothe Jehova aathĩte Musa mekwo.

9 Mũthenya wa inana wakinya, Musa agĩta Harũni na ariũ ake, na athuuri a Isiraeli. **2** Akĩira Harũni atĩrĩ, “Oya njaũ ya ndegwa ya iruta riaku rĩa kũhoroherio mehia na ndũrũme ya iruta riaku rĩa njino, cieri itigakorwo na kaũũgũ, ũcineane hau mbere ya Jehova. **3** ũcooke wire andũ a Isiraeli atĩrĩ: ‘Oyai thenge ya iruta rĩa kũhoroherio mehia, na gacaũ na gatũrũme, twerĩ twa ũkũrũ wa mwaka ũmwe na tũtarĩ na kaũũgũ, tũtuĩke iruta rĩa njino, **4** na muoye ndegwa na ndũrũme cia iruta rĩa ũguano irutwo igongona mbere ya Jehova, hamwe na iruta rĩa mũtu ũtukaniĩtwo na maguta. Nĩgũkorwo ũmũthĩ Jehova nĩekũmuumĩrĩra.’” **5** Nao magĩtwara indo icio Musa aathanĩte irutwo mbere ya Hema-ya-Gũtũnganwo, nakĩo kĩũngana kĩa andũ a Isiraeli gĩothe gĩgĩkũhĩrĩria, gĩkĩrũgama hau mbere ya Jehova. **6** Musa agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Ūũ nĩguo Jehova aathanĩte mwike, nĩguo riiri wa Jehova ũmuumĩrĩre.” **7** Musa akĩira Harũni atĩrĩ, “Ūka kigongona-inĩ ũrute igongona riaku rĩa kũhoroherio mehia na iruta riaku rĩa njino, wĩhoroherie wee mwene na ũhoroherie andũ aya; ũcooke ũrute igongona rĩa indo iria andũ marehete ũmahoroherie, o ta ũria Jehova aathanĩte.” **8** Nĩ ũndũ ũcio Harũni agĩũka kigongona-inĩ, agĩthĩnja gacaũ ka iruta rĩa kũhoroherio mehia, nĩ ũndũ wake

mwene. **9** Ariũ ake makĩmũrehere thakame iyo, nake agĩtobokia kĩara gĩake thakame-inĩ iyo, akĩmĩhaka hĩa cia kigongona; nayo thakame iyo ingĩ akĩmĩta hau gĩtina-inĩ gĩa kigongona. **10** Agĩcooka agĩcinĩra maguta hau kigongona igũrũ, na higo cieri na maguta marĩa mahumbĩre ini, ma kuuma iruta-inĩ riu rĩa kũhoroherio mehia, o ta ũria Jehova aathĩte Musa; **11** nacio nyama cia iruta riu na rĩua agĩcicinĩra nja ya kambĩ. **12** Ningĩ agĩthĩnja iruta rĩa njino. Nao ariũ ake makĩmũnengera thakame iyo, nake akĩmĩminjaminjĩria kigongona mĩena yothe. **13** Nao makĩmũnengera iruta riu rĩa njino gĩcunji kĩmwe gwa kĩmwe, o hamwe na mũtwe, nake agĩcinĩra kigongona-inĩ. **14** Ningĩ agĩthambia nyama cia nda na mathagiro na agĩcicinĩra igũrũ rĩa iruta rĩa njino hau kigongona-inĩ. **15** Ningĩ Harũni akĩrehe iruta rĩa riarĩ rĩa kũrutĩrwo andũ. Akĩoya thenge rĩa ya kũrutĩrwo andũ irĩ iruta rĩa kũmahoroheria mehia akĩmĩthĩnja akĩmĩruta nĩ ũndũ wa iruta rĩa kũhoroheria mehia, o ta ũria ekĩte iyo ya mbere. **16** Harũni akĩrehe iruta riu rĩa njino akĩrĩruta o ta ũria gwaũtũtwo. **17** Agĩcooka akĩrehe iruta rĩa mũtu, akĩrũma ngundi yaguo, na akũcicinĩra igũrũ rĩa kigongona hamwe na iruta rĩa njino rĩa rĩcũini. **18** Ningĩ agĩthĩnja ndegwa na ndũrũme irĩ iruta rĩa ũguano nĩ ũndũ wa andũ. Ariũ ake makĩmũnengera thakame yacio, nake akĩmĩminjaminjĩria kigongona mĩena yothe. **19** No maguta ma ndegwa, na ma ndũrũme, na ma mũting’oe mũnoru, na ma rĩambũ, na higo cieri na maguta marĩa mahumbĩre ini, **20** icio magĩciigĩrĩra ithũri-inĩ, nake Harũni agĩcicinĩra maguta macio kigongona-inĩ. **21** Harũni agĩcooka agĩthũngũthia ithũri icio na kiero kĩa mwena wa ũrio mbere ya Jehova irĩ iruta rĩa gũthũngũthio, o ta ũria Musa aathanĩte. **22** Ningĩ Harũni akĩambararia moko make amaroretie na kũrĩ andũ akimarathia. Na tondu nĩarikĩte kũruta iruta riu rĩa kũhoroherio mehia, na iruta rĩa njino, na iruta rĩa ũguano, agĩkũrũka kuuma kigongona-inĩ. **23** Musa na Harũni magĩthĩi magĩtoonya Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo. Rĩria moimire nja, makĩrathia andũ; naguo riiri wa Jehova ũkũmĩrĩra andũ othe. **24** Mwaki ũkũma harĩ Jehova ũgĩcina iruta riu rĩa njino na maguta marĩa maarĩ kigongona-inĩ. Na rĩria andũ othe maawoonire makĩanĩrĩra nĩ gũkena, makĩnamĩrĩra maturumithĩte mothĩ mao thĩ.

10 Na rĩrĩ, ariũ a Harũni, nĩo Nadabu na Abihu, nĩmoire ngĩo ciao cia ũbani, magĩcĩkĩra mwaki na makĩongerera ũbani; na makĩrehe mwaki ũteetĩkĩrĩtio mbere ya Jehova, ũria wareganĩte na watho wa Jehova. **2** Nĩ ũndũ ũcio mwaki ũkũma kũrĩ Jehova, ũkĩmaniina, nao magĩkũira o hau mbere ya Jehova. **3** Ningĩ Musa akĩira Harũni atĩrĩ, “Ūndũ ũyũ nĩguo Jehova aarĩrie, rĩria oigire atĩrĩ: ‘Gatagatĩ-inĩ ka andũ ariya marĩthengagĩrĩra, nĩndĩrĩonaganĩa ndĩ mũtheru; nĩndĩrĩnĩagwo mbere ya andũ othe.’” Nake Harũni agĩkĩra ki. **4** Musa agĩta Mishaeli na Elizafani, ariũ a Uzieli, ithe mũnini wa Harũni, akĩmeera atĩrĩ, “Ūkai haha, muoye ciimba cia ariũ a ithe wanyu, mũciumie nja ya kambĩ haraihu na itoonyero rĩa handũ-haria-haamũre.” **5** Nĩ ũndũ ũcio magĩũka, makĩmakuua, marĩ o na kanjũ ciao,

makimatwara nja ya kambī, o ta ūria Musa aathanite. 6 Ningī Musa akīra Harūni na ariū ake Eleazaru na Ithamaru atīrī, “Mūtikanareke njiūrī cianyu ciikare itarī njanire, kana mütembūrānge nguo cianyu, niguo mütigakue, na mütūme Jehova arakarīre kirīndī gikī gīothe. No rīrī, rekei andū a nyūmba yanyu, nyūmba yothe ya Israeli, macakaīre acio Jehova aniinīte na mwaki. 7 Mūtikehere itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo niguo mütigakue, tondu nīmūtīrīrio maguta ma Jehova.” Nī ūndū ūcio magīka o ta ūria Musa aameerire. 8 Ningī Jehova akīra Harūni atīrī, 9 “Wee na ariū aku-rī, mūtikananyue ndibei kana kindū o gīothe kīngītuma mūdū arīo rīria rīothe mūrītoonyaga Hema-ya-Gūtūnganwo, niguo mütigakue. Ūndū ūcio nī ūtūike watho mwandike wa gūtūra nginya njiarwa-inī iria igooka. 10 No nginya mūkūranage indo iria nyamūre na iria itarī nyamūre, o na iria irī thaahu na iria itarī thaahu, 11 na no nginya mūrūtage andū a Israeli watho wothe wa kūrūmagīrīwo, ūria Jehova aamaheire na kanua ka Musa.” 12 Ningī Musa akīra Harūni na ariū ake arīa maatigaire, nīo Eleazaru na Ithamaru, atīrī, “Oyai iruta rīu rīa mūtu rīatigarīte kuuma harī maruta marīa maarūtīrīwo Jehova ma gūcinwo na mwaki, mūrīre rīthondeketwo rīta arī na ndawa ya kūmbia, mūrīre hau mwena-inī wa kīgongona, nī ūndū nī iruta rītheru mūno makīria. 13 Mūrīrīre handū hatheru, tondu nī rwīga rwaku na rwa ariū aku kuuma maruta-inī marīa marūtīrīwo Jehova ma gūcinwo na mwaki; tondu ūguo niguo njathitwo. 14 No wee, na ariū aku na airītu aku no mūrīe gīthūri kīria giathūngūthīto, na kīero kīria kīaheanīto. Mūcirīre handū hatarī thaahu; icio nīwe ūheetwo hamwe na ciana ciaku itūike rwīga rwanyu rwa maruta ma ūguano ma andū a Israeli. 15 Kīero kīu kīarūtīto, na gīthūri kīu giathūngūthīto, no nginya irehanīrio na maguta ma maruta ma gūcinwo na mwaki, na ithūngūthīo mbere ya Jehova, itūike igongona rīa gūthūngūthīo. Rūrū nīruo rwīga rwaku na rwa ciana ciaku hīndī ciothe, o ta ūria Jehova aathanite.” 16 Rīria Musa oorīrīire ūhoro wa mbūrī rīria ya iruta rīa kūhoroherio mehīa, na akīmenya atī nīyarīkītie gūcinwo biū-rī, akīrakarīra Eleazaru na Ithamaru, ariū a Harūni arīa maatigaire, akīmooria atīrī, 17 “Nī kīi kīgīrīre mūrīre iruta rīu rīa kūhoroherio mehīa handū-harīa-haamūre? Nī iruta itheru mūno makīria; mwaherīwo iruta rīu rīa kweheragia mahītia ma kīrīndī rīria mūkūmahoroherio hau mbere ya Jehova. 18 Kuona atī thakame yayo ndīnatoonyio thīnī wa Handū-hau-Hatheru-rī, nīmūkwaģīrīrīwo nīkūrīra mbūrī iyo Handū-hau-Haamūre, o ta ūria ndaathanire.” 19 Harūni aģīcookeria Musa, akīmwira atīrī, “Ūmūthī nīmarutire igongona rīao rīa kūhoroherio mehīa, na iruta rīao rīa njīno hau mbere ya Jehova, no maūdū ta macio o na nīi manangora. Ingīkūrīte iruta rīu rīa kūhoroherio mehīa ūmūthī-rī, ūndū ūcio nīngīkenīre Jehova?” 20 Hīndī rīria Musa aģuire ūhoro ūcio-rī, akīaganīra.

11 Nake Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, 2 “Irai andū a Israeli ūū, ‘Gatagatī-inī ka nyamū ciothe iria irī būrūrī-inī-rī, ici nīcio mūngīria: 3 No mūrīe nyamū o yothe irī mahūngū marekanītie gatagatī biū na

īcookagia ithagumia. 4 “Nī kūrī nyamū imwe icookagia o ithagumia tu, na ingī irī o mahūngū marekanītie; icio mūtikanarīre. Ngamīra o na aakorwo nīcookagia ithagumia-rī, mahūngū mayo matirekanītie; iyo irī thaahu harī inyuī. 5 Gīkami o na aakorwo nīģīcookagia ithagumia-rī, mahūngū makīo matirekanītie; kīu kīrī thaahu harī inyuī. 6 Mbūkū o na aakorwo nīcookagia ithagumia-rī, mahūngū mayo matirekanītie; iyo irī thaahu harī inyuī. 7 Nayo ngūrwe o na aakorwo mahūngū mayo nīmarekanītie biū-rī, ndīcookagia ithagumia; iyo irī thaahu harī inyuī. 8 Mūtikanarīe nyama ciacio kana mūhutie ciimba ciacio; icio irī thaahu harī inyuī. 9 “Harī cīumbe ciothe iria itūūraga maa-inī ma iria na ma tūrūū-rī, no mūrīe ciothe iria irī mathagu manyiitaine na nī irī ngaracū mwīrī. 10 No cīumbe ciothe iria irī iria-inī kana tūrūū-inī, na itirī mathagu manyiitaine o hamwe na ngaracū mwīrī, irī imwe cia iria ithiiga irī hamwe, kana irī ciothe cia iria irī muoyo kīu maa-inī; no nginya mūcithūre biū. 11 Na tondu no nginya mūcithūre-rī, mūtikanarīe nyama ciacio, na no nginya mūthūre ciimba ciacio biū. 12 Kīndū o gīothe gītūūraga maa-inī na gītīrī mathagu manyiitaine kana ngaracū mwīrī, nīciagūthūrwo nī inyuī biū. 13 “Ici nīcio nyoni iria mwagīrīrwo nīgīthūra na mūtangīria tondu nī thūre; nacio nī nderi, na ndiyū, na ndiyū iria njirū, 14 na hūngū rīra ndune, na mūthemba o wothe wa hūngū iria njirū, 15 na mahuru mothe, 16 na ndundu rīria irī rūhīa, na ndundu rīria īgambaga, na nyoni ya iria-inī rīria irī mathagu maraaya, na mūthemba o wothe wa rwīgī, 17 na gatundo karīa kanini, na nyoni ya iria-inī rīria irī ngingo ndaaya, na ndundu rīria nene, 18 na ndundu rīria njerū, na ndundu ya werū-inī, na hūngū ya iria-inī, 19 na karoga-ngunū, na mīthemba yothe ya cūcū-wa-njoka, na hudihuda, o na rūhūho. 20 “Tūnyamū tuothe tūrīa tūmbiikaga na tūthiagīra thī na magūrū mana nī mwagīrīrwo nī gūtūthūra mūno. 21 No nī kūrī tūnyamū tūmwe tūrī mathagu na tūthiiga na magūrū mana tūrīa mūngīria; natuo nī tūrīa tūrī na magūrū marī nyūnīro ma gūtūteithia kūrūga. 22 Thīnī wa tuo no mūrīe mīthemba yothe ya ngīgī, na ndararīki, na ngīria, o na kana ndaahi. 23 No tūnyamū tūu tūngī tuothe tūrī mathagu na tūrī na magūrū mana no nginya mūtūthūre mūno. 24 “Nīmūgethaahia na maūdū maya; ūria wothe ūngīhutia ciimba ciatuo agaatinda arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 25 Mūdū o wothe ūkooya kīimba gīatuo no nginya athambie nguo cīake, na nīagatinda arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 26 “Nyamū o yothe irekanītie mahūngū no matirekanītie biū, kana rīria itacookagia ithagumia, iyo irī thaahu harī inyuī; mūdū o wothe ūkaahutia kīimba kīa imwe yacio nīakanyiitwo nī thaahu. 27 Harī nyamū ciothe iria ithiiga na magūrū mana-rī, iria ikinyaga na ithu irī thaahu harī inyuī; mūdū ūria wothe ūkaahutia ciimba ciacio agaatinda arī na thaahu o nginya hwaī-inī. 28 Mūdū o wothe ūngīyua ciimba ciacio no nginya athambie nguo cīake, na atinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. Icio irī thaahu harī inyuī. 29 “Harī nyamū ciothe iria ithiagīra thī, ici nīcio irī thaahu harī inyuī: mūrūngūru na mbīa, na njagathi iria nene cia mīthemba yothe, 30 na gīthenyūka, na kīgurumūki, na

njagathi, na g̃cagathi k̃r̃ia k̃ia mahiga-inĩ, na k̃imbu. **31** Harĩ iria ciothe ithiag̃ira thĩ, ici irĩ thaahu harĩ inyuĩ. Mũndũ o wothe ũng̃ichutia ikuĩte-rĩ, agaatinda arĩ na thaahu o ng̃inya hwaĩ-inĩ. **32** R̃ir̃ia ĩmwe yacio ĩng̃ikua na ĩgũire k̃indũ, k̃indũ k̃iu o na k̃ing̃ikorwo k̃irĩ k̃ia wira ũrikũ, ñig̃ikanyiiwo nĩ thaahu, o na aakorwo g̃ithondeketwo na mbaũ, kana g̃itambaya, kana r̃ũũ kana ikũnia. Ñik̃irindwo maaĩ-inĩ; g̃igaakorwo k̃irĩ na thaahu o ng̃inya hwaĩ-inĩ, na nig̃igacooka g̃ithirwo nĩ thaahu. **33** Nyamũ ĩmwe ya icio ĩng̃ig̃ũa th̃iinĩ wa nyũngũ ya r̃iũmba-rĩ, k̃indũ k̃ir̃ia g̃iothe k̃irĩ th̃iinĩ wayo ñig̃ikanyiiwo nĩ thaahu, no na ng̃inya m̃ũũrage nyũngũ ĩyo. **34** Irio o ciothe ĩng̃ir̃io no ikorwo irĩ na maaĩ moimite nyũngũ-inĩ ta ĩyo irĩ na thaahu, na k̃indũ o g̃iothe g̃ia k̃ũnyuuo k̃iumite th̃iinĩ wayo k̃irĩ na thaahu. **35** K̃indũ o g̃iothe k̃ing̃ikaagw̃irwo nĩ k̃iimba k̃imwe g̃iacio, ñig̃ikanyiiwo nĩ thaahu; riiko kana nyũngũ ya k̃ũruga no ng̃inya ciũragwo. Indo icio irĩ na thaahu, nacio indo icio ñig̃iatũka thaahu harĩ inyuĩ. **36** No r̃ir̃, g̃ithima kana irima r̃ia maaĩ, icio iting̃inyiiwo nĩ thaahu, no mũndũ o wothe ũkaahutia k̃iimba k̃imwe k̃ia indo icio irĩ thaahu ñakanyiiwo nĩ thaahu. **37** K̃iimba k̃ing̃ikaagw̃ira mbeũ o na irikũ cia k̃ũhaandwo, itikanyiiwo nĩ thaahu. **38** No mbeũ icio ĩng̃ikorwo ir̃inditwo maaĩ-inĩ, nak̃io k̃iimba g̃icigũire, mbeũ icio irĩ na thaahu harĩ inyuĩ. **39** “Nyamũ ĩria mw̃it̃k̃ir̃it̃io k̃ũria ĩng̃ikua, mũndũ o wothe ũkaahutia k̃iimba k̃iayo agaatinda arĩ na thaahu o ng̃inya hwaĩ-inĩ. **40** Mũndũ o wothe ũng̃ir̃ia nyama cia k̃iimba k̃iu no ng̃inya athambie nguo ciake, nake agaatinda arĩ na thaahu o ng̃inya hwaĩ-inĩ. Mũndũ o wothe ũng̃ioya k̃iimba k̃iu no ng̃inya athambie nguo ciake, nake atiinde arĩ na thaahu o ng̃inya hwaĩ-inĩ. **41** “K̃iũmbe g̃iothe k̃ir̃ia g̃itambaga th̃i ñig̃ithũũre; ti g̃ia k̃ũr̃io. **42** M̃ut̃ikanarie k̃iũmbe g̃iothe k̃ir̃ia g̃itambaga th̃i, kana g̃ithiagiya na nda, kana na mag̃ũrũ mothe mana, kana mag̃ũrũ maing̃ĩ; icio m̃uc̃ithũũre m̃ũno. **43** M̃ut̃ikanethaahie na k̃iũmbe o na k̃imwe g̃iacio. M̃ut̃ikaneĩk̃ire thaahu ñi ũndũ wacio kana m̃ũreke ĩmũgw̃atie thaahu. **44** Ñiĩ ñi ñi Jehova Ngai wanyu; mw̃iamũrei na mw̃itherie, tondu ñi ñi m̃ũtheru. M̃ut̃ikanethaahie na k̃iũmbe o g̃iothe k̃ir̃ia g̃itambaga th̃i. **45** Ñiĩ ñi ñi Jehova ũria wamũrutire kuuma b̃ũr̃iri wa Misiri ndũike Ngai wanyu; ñi ũndũ ũcio mw̃itheriei, tondu ñi ñi m̃ũtheru. **46** “Macio ñimo mawatho mar̃ia makonĩĩ nyamũ, na nyoni, na k̃indũ g̃iothe k̃irĩ muoyo k̃ir̃ia g̃ithiag̃ira maaĩ-inĩ, na k̃iũmbe o ro g̃iothe k̃ir̃ia g̃itambaga th̃i. **47** No ng̃inya m̃ũk̃ũranage nyamũ iria irĩ thaahu na iria itarĩ thaahu, na m̃ũk̃ũranage ciũmbe iria irĩ muoyo ĩng̃ir̃io na iria itang̃ir̃io.”

12 Ñing̃ĩ Jehova ak̃ĩra Musa at̃ir̃, **2** “Īra andũ a Isiraeli ũũ: ‘Mũndũ-wa-nja ang̃ig̃ia nda aciare kahĩ, ñiag̃aikara arĩ na thaahu m̃ithenya m̃ũgwanja o ta ũria aikaraga arĩ na thaahu ihinda r̃iake r̃ia mweri. **3** Na m̃ũthenya wa kanana wakinya, kahĩ kau ñigakaaruithio. **4** Nake mũndũ-wa-nja ũcio no ng̃inya eterere m̃ithenya m̃irongo ĩtatũ na ĩtatũ ñiguo atherio thaahu wa kuura thakame. Ndakanahutie k̃indũ k̃iamũre kana atoonye handũ-har̃ia-haamũre o ng̃inya

matukũ ma gũtherio gwake mathire. **5** No ang̃iciara mwana wa kairĩtu, agaaikara arĩ na thaahu ciunia ig̃irĩ, o ta ũria aikaraga arĩ na thaahu ihinda r̃iake r̃ia mweri. Ñing̃ĩ no ng̃inya eterere m̃ithenya m̃irongo ĩtatũ na ĩtatũ ñiguo atherio thaahu wa kuura thakame. **6** “H̃indĩ iria matukũ make ma gũtherio, marĩ ma kahĩ kana ma kairĩtu, makahinga-rĩ, niakarehena m̃ũth̃inj̃iri-Ngai gatũrũme ka mwaka ũmwe hau itoonyero-inĩ r̃ia Hema-ya-Gũtũnganwo, karĩ iruta r̃ia njino, na atware gatutura kana ndirahũg̃i ya iruta r̃ia kũhoroherio mehia. **7** Nake m̃ũth̃inj̃iri-Ngai ñiagacirut̃ira hau mbere ya Jehova ñiguo amũhoroherie, nake mũndũ-wa-nja ũcio ñiagathirwo nĩ thaahu wa kuuma gwa thakame. “Macio ñimo mawatho ma mũndũ-wa-nja ũria ũciarite kahĩ kana kairĩtu. **8** Ang̃ikorwo ndang̃ihota kũruta gatũrũme, niakaruta ndirahũg̃i ig̃irĩ kana t̃ũtũtura tw̃ir̃, kamwe ka iruta r̃ia njino na karia kang̃i ka iruta r̃ia kũhoroherio mehia. ũguo ñiguo m̃ũth̃inj̃iri-Ngai akaamũhoroheria, nake mũndũ-wa-nja ũcio ñiagathera.”

13 Ñing̃ĩ Jehova ak̃ĩra Musa na Harũni at̃ir̃, **2** “H̃indĩ iria mũndũ o wothe ang̃ig̃ia na handũ haimbu, kana m̃ũtũnda, kana handũ hakaragacũku ngoothi-inĩ yake, har̃ia hang̃itũka m̃ũrimũ wa ngoothi ũng̃igwatanio-rĩ, no ng̃inya atwarwo k̃ũrĩ Harũni, ũria m̃ũth̃inj̃iri-Ngai, kana k̃ũrĩ ũmwe wa ar̃iũ ake ũria m̃ũth̃inj̃iri-Ngai. **3** Nake m̃ũth̃inj̃iri-Ngai arore kironda k̃iu k̃irĩ ngoothi-inĩ yake, na ang̃ikorwo ñjuĩr̃i ya handũ hau harũaru ñiagarũrũk̃ite ikerũha, na kironda k̃iu k̃ionwo k̃irikũire th̃iinĩ wa mw̃ir̃i g̃ũk̃ira har̃ia ngoothi yakinya-rĩ, ũcio ñi m̃ũrimũ wa ngoothi ũng̃igwatanio. Nake m̃ũth̃inj̃iri-Ngai aar̃ikia k̃ũmũrora, niagacooka atue atĩ mũndũ ũcio arĩ na thaahu. **4** Ang̃ikorwo k̃imeni k̃iu arĩ nak̃io ngoothi-inĩ yake ñik̃ierũhite na g̃it̃irikũire ngoothi-inĩ, nayo ñjuĩr̃i yaho nd̃ierũhite-rĩ, m̃ũth̃inj̃iri-Ngai niakaiga mũndũ ũcio m̃ũrũaru handũ mwanya m̃ithenya m̃ũgwanja. **5** M̃ũthenya wa m̃ũgwanja, m̃ũth̃inj̃iri-Ngai niakamũrora na ang̃ikona atĩ kironda g̃it̃igarũrũk̃ite na g̃it̃ithegeete-rĩ, niakamũiga handũ mwanya m̃ithenya ĩng̃i m̃ũgwanja. **6** M̃ũthenya wa m̃ũgwanja m̃ũth̃inj̃iri-Ngai, niakamũrora o ring̃i, na ang̃ikorwo kironda k̃iu ñik̃irathira na g̃it̃ithegeete ngoothi-inĩ-rĩ, m̃ũth̃inj̃iri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio ndarĩ na thaahu; ĩyo no m̃ũtũnda. Mũndũ ũcio no ng̃inya athambie nguo ciake, nake ñiagathera, athirwo nĩ thaahu. **7** No m̃ũtũnda ũcio ũng̃ithegea ngoothi-inĩ yake thũthwa wa kwonania harĩ m̃ũth̃inj̃iri-Ngai, ñiguo atũke ndarĩ na thaahu, no ng̃inya acooke k̃ũrĩ m̃ũth̃inj̃iri-Ngai ring̃i. **8** M̃ũth̃inj̃iri-Ngai ũcio niakamũrora, na ang̃ikorwo m̃ũtũnda ũthegeete ngoothi-inĩ, niakamũtua atĩ arĩ na thaahu; ũcio ñi m̃ũrimũ wa ngoothi ũria ũng̃igwatanio. **9** “R̃ir̃ia mũndũ o wothe ang̃ig̃ia na m̃ũrimũ wa ngoothi ũng̃igwatanio-rĩ, no ng̃inya atwarwo harĩ m̃ũth̃inj̃iri-Ngai. **10** M̃ũth̃inj̃iri-Ngai niakamũrora, na hang̃ikorwo harĩ na handũ haimbu hakeerũha ngoothi-inĩ hagatũma ñjuĩr̃i yerũhe, na ang̃ikorwo handũ hau haimbu ñihatũrũk̃ite hakag̃ia kironda-rĩ, **11** ũcio ñi m̃ũrimũ wa ngoothi ũtang̃ihona, nake m̃ũth̃inj̃iri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio arĩ na thaahu. Ndakamũiga handũ mwanya, tondu mũndũ ũcio ñiar̃ik̃itie kũg̃ia na thaahu. **12** “No r̃ir̃, m̃ũrimũ

ũcio ũngĩhũnja ngoothi-inĩ yake yothe, na harĩa hothe mũthĩnjĩri-Ngai angĩhota kuona oone atĩ mũrimũ ũcio ũyũrite ngoothi-inĩ ya mũndũ ũcio mũriũru kuuma mũtwe nginya magĩrũ-rĩ, **13** mũthĩnjĩri-Ngai ũcio nĩakamũrora, na aakorwo mũrimũ ũcio nĩ ũyũrite mwĩrĩ wake wothe, niagatua atĩ mũndũ ũcio ndarĩ na thaahu. Kuona atĩ nĩerũhĩte kũndũ guothe-rĩ, ndarĩ na thaahu. **14** No hĩndĩ irĩa yothe mũndũ ũcio angionwo arĩ na ironda-rĩ, niagatuika arĩ na thaahu. **15** Rĩria mũthĩnjĩri-Ngai angĩona kironda-rĩ, niagatua atĩ mũndũ ũcio arĩ na thaahu. Kironda kũu kĩrĩ na thaahu; mũndũ ũcio arĩ na mũrimũ ũngĩgwatanio. **16** No kironda kũu kĩngĩgarũruka kĩerũhe, no nginya mũndũ ũcio athĩ harĩ mũthĩnjĩri-Ngai. **17** Nake mũthĩnjĩri-Ngai ũcio nĩakamũrora, na aakorwo ironda nĩcierũhĩte-rĩ, mũthĩnjĩri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio mũrũaru ndarĩ na thaahu, nake niagatuika ndarĩ na thaahu. **18** “Rĩria mũndũ angĩgĩa na ihũha ngoothi-inĩ yake na rĩcooke rĩhone, **19** naho hau ihũha rĩraarĩ haimbe na herũhe, kana hagĩe na kameni gatune-rĩ, no nginya athĩ akeyonanie kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai. **20** Mũthĩnjĩri-Ngai ũcio niakarora handũ hau, na hangĩoneka nĩ harĩkĩire gũkĩra ngoothi, na njuĩrĩ ciao ikerũha, mũthĩnjĩri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio arĩ na thaahu. Nĩ mũrimũ wa ngoothi ũngĩgwatanio ũtuthũkĩte harĩa ihũha rĩu rĩraarĩ. **21** No, mũthĩnjĩri-Ngai angĩrora handũ hau one hatĩrĩ na njuĩrĩ njerũ thĩĩnĩ waho, na hatĩrĩkĩire gũkĩra ngoothi, na nihahohete-rĩ, hĩndĩ iyo mũthĩnjĩri-Ngai nĩakamũga handũ mwanya ihinda rĩa mĩthenya mũgwanja. **22** Kũngĩkorwo kironda kĩa ihũha rĩu nĩkirathegea ngoothi-inĩ, mũthĩnjĩri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio arĩ na thaahu; ũcio nĩ mũrimũ ũngĩgwatanio. **23** No handũ hau hangĩkorwo hatĩgarũrũkĩte na hatĩthegeete, kũu no kĩrema kĩa ihũha, nake mũthĩnjĩri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio ndarĩ na thaahu. **24** “Mũndũ angĩgĩa na ihĩa ngoothi-inĩ yake, narĩo ihĩa rĩu rĩgĩe na kironda gĩtũnĩhe kana kĩerũhe-rĩ, **25** mũthĩnjĩri-Ngai ũcio niakarora handũ hau, na angĩkorwo njuĩrĩ ciao nĩcierũhĩte, na hakorwo hakĩoneka harĩkĩire gũkĩra ngoothi-rĩ, ũcio nĩ mũrimũ ũngĩgwatanio ũtũrĩkĩire ihĩa-inĩ rĩu. Nake mũthĩnjĩri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio arĩ na thaahu; ũcio nĩ mũrimũ wa ngoothi ũngĩgwatanio. **26** No mũthĩnjĩri-Ngai angĩakarora one atĩ hatĩrĩ na njuĩrĩ njerũ kĩrema-inĩ kũu na ti harĩkĩru gũkĩra ngoothi yake na nihahohete-rĩ, thuutha ũcio mũthĩnjĩri-Ngai nĩakamũga handũ mwanya mĩthenya mũgwanja. **27** Mũthenya wa mũgwanja mũthĩnjĩri-Ngai nĩakamũrora rĩngĩ, nago mũrimũ ũcio ũngĩkorwo niũrathēgea ngoothi-inĩ-rĩ, mũthĩnjĩri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio arĩ na thaahu; ũcio nĩ mũrimũ wa ngoothi ũngĩgwatanio. **28** No handũ hau hangĩkorwo hatĩgarũrũkĩte, na hatĩthegeete ngoothi-inĩ, no nihahohete, ũcio nĩ ũĩmbu wa ihĩa rĩu, nake mũthĩnjĩri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio ndarĩ na thaahu; kũu no kĩrema kĩa ihĩa. **29** “Mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja angĩkorwo na kironda mũtwe kana kĩreru-rĩ, **30** mũthĩnjĩri-Ngai niakarora kironda kũu, na kĩngĩoneka kĩrĩkĩire gũkĩra ngoothi, nayo njuĩrĩ yaho ikorwo nĩ ya rangĩ wa ngoikoni, na ikorwo rĩrĩ njeke, mũthĩnjĩri-Ngai niagatua atĩ mũndũ ũcio arĩ na thaahu; ũcio nĩ ũhere, nĩ mũrimũ wa mangũ ma mũtwe kana

ma kĩreru. **31** No hĩndĩ irĩa mũthĩnjĩri-Ngai angĩrora kironda kĩa mũthemba ũcio, na gĩkorwo ti kĩrĩkĩru gũkĩra ngoothi, na hatĩrĩ njuĩrĩ njuĩrĩ thĩĩnĩ wakĩo, hĩndĩ iyo mũthĩnjĩri-Ngai nĩakaga mũndũ ũcio mũrũaru handũ mwanya mĩthenya mũgwanja. **32** Mũthenya wa mũgwanja, mũthĩnjĩri-Ngai ũcio niakarora kironda kũu rĩngĩ na angĩkorwo ũhere ũcio ndũthegeete na hatĩrĩ njuĩrĩ cia rangĩ wa ngoikoni, na gĩtũkuoneka kĩrĩkĩire gũkĩra ngoothi-rĩ, **33** no nginya mũndũ ũcio enjwo tĩga o harĩa harũaru, nake mũthĩnjĩri-Ngai nĩakamũga handũ mwanya mĩthenya ĩngĩ mũgwanja. **34** Mũthenya wa mũgwanja, mũthĩnjĩri-Ngai ũcio niakarora ũhere ũcio o rĩngĩ, na angĩkorwo ndũthegeete ngoothi-inĩ na ndũkuoneka ũrĩkĩire gũkĩra ngoothi-rĩ, mũthĩnjĩri-Ngai ũcio niagatua atĩ mũndũ ũcio ndarĩ na thaahu. No nginya athambie nguo ciake, na niagatuika ndarĩ na thaahu. **35** No, ũhere ũcio, ũngĩthegea ngoothi-inĩ thuutha wa mũndũ ũcio gĩtũuo atĩ ndarĩ na thaahu-rĩ, **36** mũthĩnjĩri-Ngai ũcio niakamũrora na angĩkorwo ũhere ũcio nĩũthegeete ngoothi-inĩ, mũthĩnjĩri-Ngai ũcio ndakabatario nĩkũrora njuĩrĩ cia rangĩ wa ngoikoni; mũndũ ũcio arĩ na thaahu. **37** No mũthĩnjĩri-Ngai angĩkoona atĩ hatĩrĩ na ũgarũrũku na nihamerete njuĩrĩ njuĩrũ, ũhere ũcio niũhonete. Mũndũ ũcio ndarĩ na thaahu, nake Mũthĩnjĩri-Ngai nĩakamũta ndarĩ na thaahu. **38** “Hĩndĩ irĩa mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja angĩgĩa na tũmeni twerũ ngoothi-inĩ-rĩ, **39** mũthĩnjĩri-Ngai niagatũrora, na tuo tũngĩkorwo ti twerũ mũno-rĩ, ũcio nĩ mũtũnda ũtangĩrwarĩa mũndũ ũtuthũkĩte ngoothi-inĩ; mũndũ ũcio ndarĩ na thaahu. **40** “Hĩndĩ irĩa mũndũ angĩmunyũka njuĩrĩ na agĩe na kĩhara-rĩ, ũcio ndarĩ na thaahu. **41** Angĩkorwo amunyũkĩte njuĩrĩ ĩrutĩtĩe na thĩĩthi akagĩa kĩhara kĩa na mbere, ũcio ndarĩ na thaahu. **42** No angĩkorwo atĩ na kironda gĩtũne kĩhara-inĩ kana thĩĩthi-inĩ wake-rĩ, ũcio nĩ mũrimũ ũngĩgwatanio ũratuthũka kĩhara-inĩ kana thĩĩthi-inĩ wake. **43** Mũthĩnjĩri-Ngai nĩakamũrora, na angĩkorwo kironda kũu kĩĩmbĩte kĩhara-inĩ kana thĩĩthi-inĩ nĩ gĩtũne gĩkahaana ta mũrimũ wa ngoothi ũngĩgwatanio-rĩ, **44** mũndũ ũcio nĩ mũrũaru na arĩ na thaahu. Mũthĩnjĩri-Ngai nĩakamũtũta arĩ na thaahu nĩ ũndũ wa kironda kũu kĩrĩ mũtwe wake. **45** “Mũndũ ũrĩ na mũrimũ ta ũcio ũngĩgwatanio-rĩ, no nginya ehumbe nguo ndarũku, na arekererie njuĩrĩ yake, na ahumbĩre kanua gake, athĩĩ akĩanagĩrĩra akiugaga atĩrĩ, ‘Ndĩ na thaahu! Ndĩ na thaahu!’ **46** Rĩria rĩothe mũndũ ũcio arĩ na mũrimũ ũcio, arĩkoragwo arĩ na thaahu. No nginya atũũrage wiki, na no nginya atũũrage nja ya kambĩ. **47** “Nguo o na rĩrĩkũ ĩngĩguma, rĩrĩ ya guoya wa ng’ondũ kana ya gatani, **48** kana ya taama o wothe ũtũmitwo na ndĩgi njogothē kana taama wa gatani, kana guoya wa ng’ondũ, kana rũũa o ruothe, kana kĩndũ o gĩothe gĩthondeketo na rũũa-rĩ, **49** na angĩkorwo ũgumu ũcio ũrĩ nguo-inĩ, kana rũũa-inĩ, kana taama-inĩ wa ndĩgi njogothē, kana taama-inĩ o wothe mũtũme, kana kĩndũ-inĩ o gĩothe gĩtũmitwo na rũũa-rĩ, ũgumu ũcio ũngĩkorwo na rangĩ ta wa nyeki nduru kana mũtũne, ũcio nĩ ũgumu ũrathēgea, na no nginya wonio mũthĩnjĩri-Ngai. **50** Mũthĩnjĩri-Ngai niakarora ũgumu ũcio, na aige kĩndũ kũu kĩrĩ na ũgumu handũ mwanya mĩthenya mũgwanja.

51 Mūthenya wa mūgwanja niakarora kīndū kīu, na angīkorwo ūgumu ūcio nīūthegeete nguo-inī, kana ndigi-inī njogothē, kana taama-inī mūtume, kana rūūa-inī, rūrī rwa kūrūtīrwo wīra o na ūrīkū, ūcio nī ūgumu wa kwananga; kīndū kīu kīrī na thaahu. **52** No nginya acine nguo iyo, kana ndigi icio njogothē, kana taama ūcio mūtume na guoya wa ng'ōndu kana gatani, kana kīndū kīngī gīothē kīa rūūa rūrīa rūgwatīe ūgumu ūcio, nī ūndū ūgumu ūcio nī wa kwananga; kīndū kīu no nginya gīcinwo. **53** “No rūrī, rūrīa mūthīnjīrī-Ngai angīrorā kīndū kīu, ūgumu ūcio ikorwo ndūthegeete nguo-inī iyo, kana ndigi-inī icio njogothē kana taama-inī ūcio mūtume, kana kīndū kīa rūūa-rī, **54** niagaathana kīndū kīu kīgwatītīo ūgumu gīthambio. Ningī niagakūiga handū mwanya mīthenya īngī mūgwanja. **55** Thuutha wa kīndū kīu kīgwatīe ūgumu gīthambio-rī, mūthīnjīrī-Ngai niagakīrorā, na angīkorwo ūgumu ūcio ndūrī ūndū ūgarūrūkīte, o na gūtuika ndūthegeete-rī, kīndū kīu kīrī na thaahu. Nīgīcinwo na mwaki, o na aakorwo ūgumu ūnyīitīte mwena ūmwe kana ūrīa ūngī. **56** Hīndī rīa mūthīnjīrī-Ngai angīrorā kīndū kīu na akore ūgumu ūcio ūnyihanyīhīte thuutha wa kīndū kīu gīthambio-rī, niagatembūra nguo iyo ehērie hau he na ūgumu kuuma nguo-inī iyo, kana rūūa-inī, kana ndigi-inī icio njogothē, kana taama-inī ūcio mūtume. **57** No ūgumu ūcio ūngīcooka woneke nguo-inī, kana harī ndigi icio njogothē, kana taama ūcio mūtume, kana kīndū kīa rūūa, ūgumu ūcio nīgūthegea ūrathegea, na kīrīa gīothē kīrī na ūgumu ūcio no nginya gīcinwo na mwaki. **58** Nguo iyo, kana ndigi icio njogothē, kana taama mūtume, kana kīndū kīa rūūa kīrīa gīthambītio gīkaniinwo ūgumu ūcio no nginya gīthambio rīngī, na nī gīgaathirwo nī thaahu.” **59** Macio nīmo mawatho marīa makonīi indo inīyītītwo nī ūgumu, irī cia guoya wa ng'ōndu, kana taama wa gatani, kana ndigi njogothē, kana taama mūtume, kana kīndū o gīothē kīa rūūa, nīmo mawatho ma gūtua kana indo icio irī na thaahu kana itirī na thaahu.

14 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **2** “Maya nīmo mawatho makonīi mūndū mūrūaru hīndī yake ya gūtherio thaahu, rūrīa aarehwo kūrī mūthīnjīrī-Ngai; **3** Mūthīnjīrī-Ngai niakoima nja ya kambī amūrōre. Angīkorwo mūndū ūcio niāhōnete mūrīmū ūcio wa kūgwatanio wa ngoothi, **4** mūthīnjīrī-Ngai niagaathana areherwo nyoni īgīrī irī muoyo na itarī na thaahu, na kamūtī ka mūtarakwa, na rūrīgī rwa rangī wa gakarakū, na mūthobi irehwo nī ūndū wa mūndū ūcio ūgūtherio. **5** Mūthīnjīrī-Ngai acooke aathane atī nyoni īmwe yacio ithīnjīrwo īgūrū rīa nyūngū ya rūūmba irī na maaī matahītwo o hīndī iyo. **6** Ningī acooke oe nyoni iyo irī muoyo, amītobokie, hamwe na kamūtī kau ka mūtarakwa, na rūrīgī rūu rwa gakarakū na mūthobi thīnī wa thakame ya nyoni iyo ithīnjīrwo īgūrū wa maaī macio matahītwo o hīndī iyo. **7** Mūthīnjīrī-Ngai niakaminjīrīa mūndū ūcio ūrathērio mūrīmū ūcio ūngīgwatanio thakame iyo maita mūgwanja, na acooke oige atī mūndū ūcio ndarī na thaahu. Ningī acooke arekererie nyoni iyo īngī irī muoyo yūmbūke ithī wērū-inī. **8** “Mūndū ūcio ūtheretio no nginya athambie nguo

ciake, no nginya enjwo njuīrī yake yothē na ethambe na maaī nīguo athirwo nī thaahu. Thuutha ūcio, no atoonye kambī; no rūrī, no nginya aikare nja ya hema yake mīthenya mūgwanja. **9** Mūthenya wa mūgwanja no nginya enjwo njuīrī yake yothē; no nginya enjwo mūtwe, na nderu, na ngobe, na njuīrī iria īngī ciake ciothe. Na no nginya athambie nguo ciake na maaī, nake niagathirwo nī thaahu. **10** “Mūthenya wa kanana wakinya, no nginya atwarīre mūthīnjīrī-Ngai tūtūrūme twīrī na kamwatī, o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, na ciothe ikorwo itarī na kaūūgū, atware hamwe na icunjī ithatū cia ikūmi cia eba ya mūtu mūhinyu ūtukanītio na maguta nī ūndū wa iruta rīa mūtu, na kabakūrī kamwe ka maguta. **11** Mūthīnjīrī-Ngai ūrīa ūgaatua atī mūndū ūcio ndarī na thaahu niagatwara mūndū ūcio ūrathērio hamwe na maruta make mbere ya Jehova hau itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo. **12** “Ningī mūthīnjīrī-Ngai ūcio niakoya gatūrūme kamwe gatio, akarute karī iruta rīa mahītia, hamwe na kabakūrī kau ka maguta; niagacithūngūthīria hau mbere ya Jehova ituīke iruta rīa gūthūngūthio. **13** Niagathīnjīra gatūrūme kau handū harīa hatheru, harīa iruta rīa kūhoroherio mehīa na iruta rīa njino ithīnjagīrwo. O ta ūrīa iruta rīa kūhoroherio mehīa rūrī rīa mūthīnjīrī-Ngai-rī, no taguo iruta rīa mahītia rūrī rīake, rūu nī iruta itheru mūno makīria. **14** Mūthīnjīrī-Ngai ūcio niakoya thakame īmwe ya iruta rūu rīa mahītia na amīhake moni ya gūtū kwa ūrīo kwa mūndū ūcio ūrathērio, na kīara kīrīa kīnēne gīa guoko gwake kwa ūrīo, na kīara kīrīa kīnēne gīa kūgūrū gwake kwa ūrīo. **15** Mūthīnjīrī-Ngai niagacooka oe maguta mamwe marīa marī kabakūrī-inī amaitīrīre rūhī rwake rwa mwena wa ūmotho, **16** acooke atobokie kīara gīake kīa muoroto kīa ūrīo maguta-inī macio marī rūhī rwake, aminjaminje maguta mamwe ma macio marī kīara gīake mbere ya Jehova maita mūgwanja. **17** Mūthīnjīrī-Ngai ūcio niakoya maguta mamwe ma marīa matigaire rūhī rwake amahake moni ya gūtū kwa ūrīo kwa mūndū ūcio ūrathērio, na kīara kīrīa kīnēne gīa guoko gwake kwa ūrīo, na kīara kīrīa kīnēne gīa kūgūrū gwake kwa ūrīo, īgūrū rīa thakame iyo ya iruta rīa mahītia. **18** Namo maguta macio mangī marī rūhī rwake, mūthīnjīrī-Ngai niakamahaka mūtwe wa mūndū ūcio ūrathērio nīguo amūhoroherie hau mbere ya Jehova. **19** “Ningī mūthīnjīrī-Ngai niakaruta īgongona rīa kūhoroherio mehīa achoroherie mūndū ūcio ūrathērio thaahu wake. Thuutha ūcio, mūthīnjīrī-Ngai niagathīnja iruta rīa njino **20** na arīrutīre kīgongona-inī, hamwe na iruta rīa mūtu nīguo amūhoroherie, nake athirwo nī thaahu. **21** “No rūrī angīkorwo mūndū ūcio nī mūthīnī na ndangīhota kūruta indo icio, no nginya arute gatūrūme kamwe gatiuke iruta rīa mahītia rīa gūthūngūthio nīguo rīmūhoroherie, hamwe na gīcunjī gīa ikūmi kīa eba ya mūtu ūrīa mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, rītuīke iruta rīa mūtu, na kabakūrī ka maguta, **22** na ndīrahūgī īgūrī kana tūtūtūura twīrī, o iria angīhota kūruta, īmwe ituīke ya iruta rīa kūhoroherio mehīa, na irīa īngī ya iruta rīa njino. **23** “Mūthenya wa kanana wakinya no nginya acirehe kūrī mūthīnjīrī-Ngai hau itoonyero rīa Hema-ya-Gūtūnganwo nīgeetha athererio

hau mbere ya Jehova. **24** Nake mūthīnjīri-Ngai niakoya gatūrūme kau ka iruta rīa mahitia, hamwe na kabakūri ka maguta, acithūngūthirie mbere ya Jehova ituike iruta rīa gūthūngūthio. **25** Nīagathīnja gatūrūme ka iruta rīa mahitia na acooke oe thakame imwe yako amihake moni ya gūtū kwa ūrīo kwa mūdū ūcio ūratherio, na amihake kiara kirīa kīnene gīa guoko gwake kwa ūrīo na kiara kirīa kīnene gīa kīgūrū gwake kwa ūrīo. **26** Mūthīnjīri-Ngai niagekīra maguta mamwe rūhī rwa mwena wake wa ūmotho, **27** na aminjamine maguta mamwe ma macio marī rūhī rwake na kiara kīa muoroto gīa guoko gwake kwa ūrīo, hau mbere ya Jehova, maita mūgwanja. **28** Maguta mamwe ma macio marī rūhī rwake amahake o harīa aahakīte thakame ya iruta rīa mahitia, moni-inī ya gūtū kwa ūrīo kwa mūdū ūcio ūratherio, na kiara kirīa kīnene gīa guoko gwake kwa ūrīo na kiara kirīa kīnene gīa kīgūrū gwake kwa ūrīo. **29** Namo maguta macio mangī marī rūhī rwake, mūthīnjīri-Ngai niakamahaka mūtwe wa mūdū ūcio ūratherio, nīguo amūhoroherie hau mbere ya Jehova. **30** Nīngī niakaruta igongona rīa ndirahūgī kana tūtutuura, o iria mūdū ūcio anghota kūruta, **31** imwe irī iruta rīa kūhoroherio mehia na iyo īngī irī iruta rīa njino, o hamwe na iruta rīa mūtū. Ūguo nīguo mūthīnjīri-Ngai akaahoroheria mūdū ūcio ūratherio hau mbere ya Jehova.” **32** Macio nīmo mawatho makoniī mūdū o wothe ūrīa ūrī na mūrīmū wa ngoothī ūngīgwatanio, na ndangīhota kūruta iruta rīrīa rīathanitwo rīa gūtherio gwake. **33** Nīngī Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, **34** “Rīrīa mūgaakinya būrūrī wa Kaanani, ūrīa ngūmūhe ūtūke igai rīanyu, na nī njīkīre ūgumu ūgūthegea nyūmba thīnī būrūrī-inī ūcio-rī, **35** mwene nyūmba iyo no nginya athīi akeere mūthīnjīri-Ngai atīrī, ‘Nīnyonete kīndū kīhaana ta ūgumu thīnī wa nyūmba yakwa.’ **36** Mūthīnjīri-Ngai ūcio nīagaathana indo ciothe irutwo nyūmba iyo atanatoonya kūrora ūgumu ūcio, nīgeetha gūtīkagīe kīndū o na kīmwe kīrī nyūmba iyo kīngītuo atī kīrī na thaahu. Thuutha wa ūguo mūthīnjīri-Ngai nīagatoonya arore nyūmba iyo. **37** Nīakarora ūgumu rūthīngo-inī, na aakorwo rūrī na tūrīma rwa rangī ta wa nyeki nduru kana wa rangī mūtune tūhaana ta tūtoonyete thīnī wa rūthīngo-rī, **38** mūthīnjīri-Ngai ūcio niakoima nja ya nyūmba iyo na acooke amihinge gwa kahinda ka mīthenya mūgwanja. **39** Mūthenya wa mūgwanja wakinya, mūthīnjīri-Ngai nīagacooka athīi arore nyūmba iyo. Angīona ūgumu ūcio nīūthegeete thīngo-inī, **40** nīagaathana mahiga marīa marī na ūgumu mamomorwo na mateo handū hatarī hatheru na kūu nja ya itūūra. **41** Nīagaathana thīngo ciothe ikūrūrwo mwena wa na thīnī, namo makūrūro macio mateo kiara-inī na kūu nja ya itūūra. **42** Nīngī moe mahiga mangī make namo mathenya macio mamomoretwo, na macooke moe rīumba rīerū mathinge nyūmba iyo narīo. **43** “Ūgumu ūcio ūngīcooka woneke rīngī nyūmba-inī iyo, thuutha wa mahiga macio kūomorwo, na thīngo icio gūkūrūrwo na igathīngwo rīngī-rī, **44** mūthīnjīri-Ngai nīagacooka athīi amīrore rīngī, na angīona ūgumu ūcio nīūthegeete nyūmba-inī iyo, ūcio nī ūgumu wa kwananga; nyūmba iyo irī na thaahu. **45** No nginya imomorwo: mahiga mayo, na mbaū, na thīngo ciothe,

nacio indo icio itwarwo handū hatarī hatheru na kūu nja ya itūūra. **46** “Mūdū o wothe ūngītoonya nyūmba iyo hīndī iyo irī hinge niakanyiitwo nī thaahu o nginya hwaī-inī. **47** Mūdū o wothe ūngīkoma kana arīre irio nyūmba iyo, no nginya athambie nguo ciake. **48** “No rīrī, mūthīnjīri-Ngai angītuka kūrīrora akore atī ūgumu ūcio ndūthegeete thuutha wa nyūmba iyo gūthīngwo rīngī-rī, nīagatua atī nyūmba iyo ndīrī o thaahu, nīgīkorwo ūgumu ūcio mūthīrīte. **49** Nīgeetha atherie nyūmba iyo, niakoya nyoni igīrī, na kamūtī ka mūtarakwa, na rūrigi rwa rangī wa gakarakū, na mūthobi. **50** Nīagathīnjira nyoni imwe ya icio igūrū rīa nyūngū ya rīumba irī na maaī matahītwo o hīndī iyo. **51** Acooke oe kamūtī ka mūtarakwa, na mūthobi, na rūrigi rwa rangī wa gakarakū na nyoni iyo irī muoyo, acitobokie thīnī wa thakame iyo ya nyoni iyo thīnje, na maaī-inī macio matahītwo o hīndī iyo, aminjamine nyūmba iyo maita mūgwanja. **52** Nīagatheria nyūmba iyo na thakame ya nyoni iyo, na maaī macio matahītwo o hīndī iyo, na nyoni iyo irī muoyo, na kamūtī kau ka mūtarakwa, na mūthobi ūcio, na rūrigi rūu rwa rangī wa gakarakū. **53** Acooke arekererie nyoni iyo irī muoyo yūmbūke ithīi na kūu werū-inī, nja ya itūūra. Ūguo nīguo akaahoroheria nyūmba iyo, nayo nīgathīngwo nī thaahu.” **54** Macio nīmo mawatho makoniī mūrīmū o ro wothe wa ngoothī ūrīa ūngīgwatanio, na ūhere, **55** na ūgumu ūrī nguo-inī kana thīnī wa nyūmba, **56** na handū haimbu, na handū harī na mūtūnda, kana handū hakaragacūku, **57** nīguo kūmenyekage rīrīa kīndū gitārī na thaahu na rīrīa kīrī na thaahu. Macio nīmo mawatho makoniī mūrīmū ya ngoothī irīa ūngīgwatanio, na makoniī ūgumu.

15 Nake Jehova akīra Musa na Harūni atīrī, **2** “Arīriai andū a Isiraeli, mūmeere ūū: ‘Rīrīa mūdū mūrūme o wothe angīkorwo akiura kuuma njaga-inī yake, kuura kūu nī thaahu. **3** Mūdū ūcio arīkorwo arī na thaahu hīndī irīa angīkorwo akiura hīndī ciothe, o na kana angītiga kuura. Kuura kūu arī nakuo kūrītūmaga athaaha na njira ici: **4** “‘Ūrīrī o wothe mūdū ūcio ūkuura angīkomera nīkanyiitwo nī thaahu, na kīndū o gīothe kīrīa angīkarīra nīgīkanyiitwo nī thaahu. **5** Mūdū ūrīa ūngīhutia ūrīrī ūcio no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **6** Mūdū o wothe ūngīkarīra kīndū gīkarīrwo nī mūdū ūcio ūroira, no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **7** “‘Mūdū o wothe ūngīhutia mūdū ūcio ūroira no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **8** “‘Mūdū ūcio ūroira angītūūra mūdū ūtarī na thaahu mata-rī, mūdū ūcio no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **9** “‘Matandīko mothe marīa mūdū ūcio ūroira angīkarīra akuūtūwo nī nyamū, nīmakanyiitwo nī thaahu, **10** nake mūdū o wothe ūngīhutia kīndū o na kīmwe gīkarīre nī mūdū ūcio, niakanyiitwo nī thaahu o nginya hwaī-inī; ūrīa wothe ūngīngania indo icio no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaī, na atiinde arī na thaahu o nginya hwaī-inī. **11** “‘Mūdū

ücio ükuura angihutia mündü athambite moko na maaí, mündü ücio ahutia no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaí, na atiinde arí na thaahu o nginya hwaí-iní. **12** “Nyíngü ya ríumba íria mündü ücio angihutia, no nginya yúragwo, na kindü gíothe kía mbaú no nginya gíkamúrwo na maaí. **13** “Ríría mündü ücio angíhonio múrimú ücio wa kuura, níageterera míthenya múgwanja níguo ambírírie gútherio gwake; no nginya athambie nguo ciake na ethambe na maaí, matahitwo o híndí íyo, nake níagathirwo ní thaahu. **14** Múthenya wa kanana wakinya, no nginya arute ndirahúgí ígírí kana títutuura twírí, athíi mbere ya Jehova hau itoonyero ríia Hema-ya-Gútúnganwo na acinengere múthínjírí-Ngai. **15** Nake múthínjírí-Ngai níagaciruta igongona, ímwe írí iruta ríia kúhoroherio mehía na íria íngí írí iruta ríia njino. Úguo níguo akaahoroheria mündü ücio hau mbere ya Jehova, ní undü wa kuura gwake. **16** “Ríría mündü múrúme angiumwo ní hinya wa arúme, no nginya ethambe mwírí wothé na maaí, na atiinde arí na thaahu o nginya hwaí-iní. **17** Nguo o yothé kana rúúa íngítíkírwó ní hinya wa arúme handú, no nginya íthambio na maaí, na itíinde írí na thaahu o nginya hwaí-iní. **18** Ríría mündü múrúme akomania na mündü-wa-nja, nake oimwo ní hinya wa arúme, o eerí no nginya methambe na maaí, nao matiinde marí na thaahu o nginya hwaí-iní. **19** “Ríría mündü-wa-nja ekuura ihinda-iní ríake ríia mweri, níagaikara míthenya múgwanja arí na thaahu, nake mündü o wothé úngímúhutia, atiinde arí na thaahu o nginya hwaí-iní. **20** “Kindü o gíothé angíkomera ihinda-iní ríake ríia mweri nígíkanyíitwo ní thaahu, na kindü o gíothé angíkaríra nígíkanyíitwo ní thaahu. **21** Mündü o wothé úngíhutia úrírí wake no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwírí na maaí, nake atiinde arí na thaahu o nginya hwaí-iní. **22** Mündü o wothé úngíhutia kindü o gíothé aikaríire no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwírí na maaí, nake atiinde arí na thaahu o nginya hwaí-iní. **23** Kindü kíu kíngíkorwo ní úrírí, kana o kindü kíngí mündü-wa-nja ücio aikaríire, híndí íyo mündü wothé angíkihutia, níagatinda arí na thaahu o nginya hwaí-iní. **24** “Mündü múrúme angíkoma nake na ahutíio ní thakame ya ihinda ríake ríia mweri, níagaikara arí na thaahu míthenya múgwanja; naguo úrírí o wothé angíkomera níúkanyíitwo ní thaahu. **25** “Ríría mündü-wa-nja angíura thakame ategútígíthíríia míthenya míngí ihinda rítarí ríake ríia mweri, kana kuura kúngí gúkíríte ihinda ríake ríia mweri, níagaikara arí na thaahu ríríia ríothé ekuura úguo, o ta úrírí akoragwo arí na thaahu ihinda-iní ríake ríia mweri. **26** Úrírí wothé úrírí angíkoma ríríia ríothé ekuura úguo, níúkanyíitwo ní thaahu, o ta úrírí úrírí wake úkoragwo na thaahu ihinda-iní ríake ríia mweri, na kíria gíothé angíkaríra ní gíkaanyíitwo ní thaahu, o ta úrírí gúkoragwo ihinda-iní ríake ríia mweri. **27** Mündü o wothé angíchutia níakanyíitwo ní thaahu; nake no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwírí na maaí, na atiinde arí na thaahu o nginya hwaí-iní. **28** “Aaríkya gítiga kuura, níageterera míthenya múgwanja, na thuutha ücio níagathirwo ní thaahu. **29** Múthenya wa kanana wakinya, no nginya arute ndirahúgí ígírí kana títutuura twírí, acirehere múthínjírí-Ngai hau

itonyero ríia Hema-ya-Gútúnganwo. **30** Múthínjírí-Ngai níakaruta ímwe írí iruta ríia kúhoroherio mehía, nayo íyo íngí írí iruta ríia njino. Úguo níguo múthínjírí-Ngai akaamúhoroheria hau mbere ya Jehova ní undü wa thaahu wa kuura kúu gwake. **31** “No nginya mwéhaníríríe andú a Isiraeli na indo íria íngímagwatia thaahu, nígeetha matíkanakue marí na thaahu ní undü wa gúthaahia gíikoro gíakwa kíria kírí gatagatí kao.” **32** Macío nímo mawatho maría makoníi mündü úrírí ükuura, na ma mündü o wothé úrírí únyíitíitwo ní thaahu ní undü wa kuumwo ní hinya wa arúme, **33** na ma mündü-wa-nja ní undü wa ihinda ríake ríia mweri, na ma mündü múrúme kana mündü-wa-nja úrírí ükuura, na ma mündü múrúme úrírí úngíkoma na mündü-wa-nja úrírí úrí na thaahu.

16 Nake Jehova akíaríríia Musa thuutha wa gíkuú kía aríu aríia eerí a Harúni aríia maakuire ríríia mookire magíkuhíríríia mbere ya Jehova. **2** Jehova akíira Musa atírí: “Íra múrú wa nyúkwá Harúni ndagatoonyage o ríríia enda Handú-haríia-Hatheru-Múno, hau thuutha wa gítambaya gíia gúcuuria kíria kírí mbere ya gítí gíia tha kíria kírí ígúrú wa íthandúkú ríia kírikaníro ndakae gúkuwa, tondu hau ního ndíyuma gíríia ndí thíini wa ítu hau ígúrú wa gítí gíia tha. **3** “Úú níguo Harúni aríitooonyaga haríia haamúre: aríitooonyaga na gatégwa ka iruta ríia kúhoroherio mehía, na ndúrúme ímwe ya iruta ríia njino. **4** Níaríihumbaga kanjú ya gatani ríia nyamúre, na thuruarí cia thíini cia gatani íriganie na mwírí wake, níarííthoragáa múcibi úrírí wa gatani, na akeoha kíremba kíria gíia gatani. Ício nício nguo íria nyamúre; ní undü ücio no nginya ethambe na maaí mbere ya gúcihumba. **5** Níakoya thenge ígírí íria iruta ríia kúhoroherio mehía, na ndúrúme ya iruta ríia njino kuumá kúri kírindi kía andú a Isiraeli. **6** “Harúni níakaruta ndegwa íyo írí iruta ríia kúhoroherio mehía make mwene níguo ehoroherie we mwene na nyúmba yake. **7** Níngí níakoya thenge ício ciería acíneane hau mbere ya Jehova itoonyero-iní ríia Hema-ya-Gútúnganwo. **8** Níagacuuakira thenge ício ciería míti, úmwe ní wa Jehova, naguo ücio úngí ní wa mbúri ya kúrekererío íkuuithítio mehía. **9** Harúni níakaruta thenge íria íkaagúurwo ní múti wa mwena wa Jehova, amírute írí igongona ríia kúhoroherio mehía. **10** No thenge íria íkaagúurwo ní múti ítuíke ya kúrekererío íkuuithítio mehía nírkaneanwo mbere ya Jehova írí muoyo, ítuíke ya kúhoroheríia, na undü wa kúmírekereríia íthíire werú-iní, írí yo ya kúrekererío íkuuithítio mehía. **11** “Harúni níakarehe ndegwa íyo ítuíke ya iruta ríia mehía make mwene, níguo ehoroherie we mwene na nyúmba yake, na níagathínja ndegwa íyo ní undü wa iruta ríia kúhoroherio mehía make mwene. **12** Níakoya rúgí rwa úbani rúiyúrítio makara ma mwaki marútítwo kíngongona-iní mbere ya Jehova, na ngundi ígírí cia úbani múhinyo úrírí útararíkaga wega, na acítwore na kúu thuutha wa gítambaya gíia gúcuurio. **13** Níagekíra úbani ücio mwaki-iní mbere ya Jehova, nayo ndogo ya úbani ücio nígathiika gítí kíu gíia tha, kíu kírí ígúrú ríia íthandúkú ríia Úira, níguo ndagakue. **14** Níngí níakoya thakame ímwe ya ndegwa íyo na kíara gíake, amíminjámínje mwena wa mbere

wa giti kiu gĩa tha; ningi niakaminjaminja imwe yayo na kiara giake maita mugwanja hau mbere ya giti kiu gia tha. **15** “Ningi niagathinja thenge iria ya iruta ria kuhoroherio mehia makoni andu acio, na atware thakame yayo thuutha wa gitambaya gia gicucurio, eke nayo o ta uria eekire thakame ya ndegwa iyo: amiminjaminje iguru ria giti kiu gia tha o na mbere yakio. **16** Uguo niguu akaahorheria Handu-haria-Hatheru-Muno tondū wa thaahu na uremi wa andu a Israeli, kuringana na mehia mao mothe. Na uguo noguo ageeka ni undu wa Hema-ya-Gutunganwo, iria iri gatagati kao na thaahu wao. **17** Gutiri mundu o na uriku ugaakorwo thini wa Hema-ya-Gutunganwo kuuma ihinda iria Haruni agaathu kuhoroheria Handu-haria-Hatheru-Muno nginya hinda iria akoima ho, arikite kwihoroheria we mwene, na akahoroheria nyumba yake na akahoroheria kirindi giothe gia Israeli. **18** “Ningi niakoima athi kigongona-ini kiria kiri hau mbere ya Jehova akihoroherie. Niakoya thakame imwe ya ndegwa iyo, na thakame imwe ya thenge, amihake hia ciothe cia kigongona kiu. **19** Niakaminjaminja thakame imwe na kiara giake iguru riakio maita mugwanja, agitherie na akimure niguu githirwo ni thaahu wa andu a Israeli. **20** “Haruni aarikia kuhoroheria Handu-haria-Hatheru-Muno, na Hema-ya-Gutunganwo na kigongona kiu, niakarehe thenge iria iri muoyo. **21** Niakagirira moko make meer iguru ria mutwe wa thenge iyo iri muoyo, na oimbure hau iguru riayo waganu wothe na uremi wa andu a Israeli, oimbure mehia mao mothe, amacokererie iguru ria mutwe wayo. Niakakereria thenge iyo iithire weru-ini imenyereirwo ni mundu uria iuthurirwo wira ucio. **22** Thenge iyo nigakuithio mehia mao mothe, imatware kundu kuria gitatuiragwo ni Andu; nake mundu ucio niakakereria thenge iyo na kuu weru-ini. **23** “Haruni niagacooka atonye Hema-ya-Gutunganwo arute nguo icio cia gatani iria eekire mbere ya gutonye Handu-haria-Hatheru-Muno, nake acitige kuo. **24** Niagethamba mwiri na maa, ari handu hatheru na acooke ehumbe nguo ciake cia nduire. Acooke oime nja na erutire iruta ria njino ni undu wake mwene, na arute iruta ria njino ni undu wa andu, niguu ehoroherie we mwene na ahoroherie andu aria anga. **25** Ningi niagaciniira maguta ma iruta ria kuhoroherio mehia iguru ria kigongona. **26** “Mundū ucio urekagiriira thenge iyo ya gukuithio mehia no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwiri na maa; thuutha ucio acooke atonye kamb. **27** Ndegwa iyo na thenge, iria cia iruta ria kuhoroherio mehia, iria thakame yacio yatwaritwo Handu-haria-Hatheru-Muno ya kuhorhaniria, no nginya ciumio nja ya kamb; njia ciacio na nyama, na mahu ciothe icinwo ihie biu. **28** Mundū uria ugacicina no nginya agaathambia nguo ciake na ethambe mwiri na maa; thuutha ucio no acooke atonye kamb. **29** “Undū uyū ugutuika watho mwandike wa kurumagirirwo hinda ciothe ni inyu: Muthenya wa ikumi mweri-ini wa mugwanja no nginya mwimage irio, na mutikarutage wira o na uriku, ari mundū ucirirwo bururi wanyu, kana ari mugeni uria uturanagia na inyu, **30** tondū muthenya ucio nimukahoroherio, niguu mutherio. Hinda iyo

nimugatherio kuuma kuri mehia manyo mothe muru hau mbere ya Jehova. **31** Iyo ni Thabatū ya kuhurika, na no nginya mwimage irio; uyū ni watho mwandike wa kurumagirirwo hinda ciothe. **32** Muthinjiri-Ngai uria mutiririe maguta na akaamurwo gicooka ithenya ria ithe ta muthinjiri-Ngai uria munene niwe ikaahoroheria andu. Niakumbaga nguo iria nyamure cia gatani **33** na ahoroherie Handu-haria-Hatheru-Muno, na Hema-ya-Gutunganwo, na kigongona, na athinjiri-Ngai, na andu othe a muingi wa Israeli. **34** “Undū uyū ugutuika watho mwandike wa kurumagirirwo hinda ciothe ni inyu; horohio irirutagwo riita rimwe o mwaka ni undu wa mehia mothe ma andu a Israeli.” Na gugikwo o ta uria Jehova aathite Musa gwikagwo.

17 Ningi Jehova akira Musa atiri, **2** “Ariria Haruni, na ari ake na andu othe a Israeli, imeere atiri: ‘Uu niguu Jehova aathanite: **3** Mundū o wothe Muisraeli urirutaga igongona ria ndegwa, kana ria gatirume, kana ria mburi thini wa kamb kana nja ya kamb, **4** handu ha kirirehe itoonyero-ini ria Hema-ya-Gutunganwo, aririte riri igongona ria kurutirwo Jehova hau mbere ya Hema-iria-Nyamure ya Jehovari, mundū ucio niagatuuo ari na mahitia ma gita thakame; mundū ucio niatite thakame, na no nginya aingatwo kuuma kuri andu ao. **5** Undū uyū niwagutuma andu a Israeli matwaragire Jehova magongona maria riu mararutirwo weru-ini. No nginya mamarehagire muthinjiri-Ngai, uguo ni kuuga kuri Jehova, hau itoonyero-ini ria Hema-ya-Gutunganwo, marutwo maru maruta ma uguano. **6** Muthinjiri-Ngai niakaminjaminja thakame kigongona-ini kia Jehova hau itoonyero-ini ria Hema-ya-Gutunganwo, na acine maguta mari mutaririko mwega wa gukenia Jehova. **7** Matikanacooke o na ri kuruta magongona mao o na mariku kuri mihianano ya mburi iria mahuraga umaraya nayo. Uyū ni watho mwandike wa kurumagirirwo hinda ciothe kuri o, na kuri njirwa iria igooka.’ **8** “Meere atiri: ‘Muisraeli o wothe, kana mugeni o na uriku uturanagia nao, ukaaruta iruta ria njino, kana arute igongona, **9** na ndaritware hau itoonyero-ini ria Hema-ya-Gutunganwo aririte Jehovari, mundū ucio no nginya aingatwo kuuma kuri andu ao. **10** “Muisraeli wothe kana mugeni o wothe uturanagia nao ukaarita thakame o wothe, ningahugukira mundū ucio urite thakame, na ningamungata kuuma kuri andu ao. **11** Nigikorwo muoyo wa kiumbe uri thini wa thakame, na niyo ndimuheete mwihorohagirie nayo kigongona-ini; thakame niyo ihorohagiria muoyo wa mundū. **12** Ni undū ucio ngwira andu a Israeli atiri, “Gutiri mundū o na umwe thini wanyu wagirirwo ni kuria thakame, o na mugeni uria uturanagia na inyu ndakanarie thakame.” **13** “Muisraeli o wothe, kana mugeni o wothe uturanagia na inyu, ukaaguima nyam kana nyoni o yothe ingirio, no nginya agaita thakame yayo thi, acooke amithike na tiri, **14** tondū muoyo wa kiumbe giothe ni thakame yakio. Niki njirite andu a Israeli atiri, “Mutikanarie thakame ya kiumbe o giothe, tondū muoyo wa kiumbe ni thakame yakio; mundū o wothe ungimiria no nginya aingatwo.” **15** “Mundū o

wothe, arĩ wa gũciarĩrwo bũrũri wanyu kana arĩ mũgeni, angĩkaarĩa nyamũ ĩkuite kana ĩtambuurangĩtuo nĩ nyamũ cia gĩthaka-rĩ, no nginya agaathambia nguo ciake na ethambe na maafi, na atĩinde na thaahu nginya o hwaĩ-inĩ; thuutha ũcio nĩagathirwo nĩ thaahu. **16** No angĩkaaga gũthambia nguo ciake na aage gũwthamba-rĩ, nĩagacookererwo nĩ ũũru ũcio wake.”

18 Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **2** “Arĩria andũ a Isiraeli, ũmeere atĩrĩ: Nĩ nĩ nĩ Jehova Ngai wanyu. **3** Mũtikaneke maũndũ marĩa andũ a Misiri, kũria mwaatũruga, meekaga, na mũtikaneke maũndũ marĩa meekagwo bũrũri wa Kaanani, kũria ndĩramũtwara. Mũtikarĩmĩre mĩthĩre yao. **4** No nginya mwathikagĩre mawatho makwa na mũmenyagĩrĩre gwathikira kĩrĩra kĩa watho wakwa wa kũrũmĩrĩrwo. Nĩ nĩ nĩ Jehova Ngai wanyu. **5** Tũurai mũrũmitie kĩrĩra kĩa watho wakwa wa kũrũmĩrĩrwo, na mawatho makwa, nĩgũkorwo mũndũ ũria ũrĩmathikagĩra nĩarĩtũũrio muoyo nĩmo. Nĩ nĩ nĩ Jehova. **6** “Gũtĩrĩ mũndũ o na ũrĩkũ ũgaathengerera mũndũ wa nyũmba yake nĩguo makomanie; nĩ nĩ nĩ Jehova. **7** “Ndũkanakonorthie thoguo nĩ ũndũ wa gũkoma na nyũkwa. ũcio nĩ nyũkwa; ndũkanakome nake. **8** “Ndũkanakome na mũtumia wa thoguo; ũguo nĩ gũconorithia thoguo. **9** “Ndũkanakome na mwarĩ wa nyũkwa, kana mwarĩ wa thoguo ũria mũciarĩtuo nĩ ithe ũmwe kana mwarĩ wa nyũkwa ũria mũtarĩ a ithe ũmwe. **10** “Ndũkanakome na mwarĩ wa mũrũguo kana mwarĩ wa mwarĩguo; ũguo nĩ gwĩconorithia. **11** “Ndũkanakome na mwarĩ wa mũndũ-wa-nja wa thoguo, ũria ũciarĩtuo nĩ thoguo; ũcio no ta mwarĩ wa nyũkwa. **12** “Ndũkanakome na mwarĩ wa nyina na thoguo; ũcio nĩ mũndũ wa nyũmba ya thoguo. **13** “Ndũkanakome na tataguo, ũcio nĩ mũndũ wa nyũmba ĩmwe na nyũkwa. **14** “Ndũkanakonorthie mũrũ wa nyina na thoguo, na ũndũ wa gũthengerera mũtumia wake nĩguo mũkomanie; ũcio nĩ tataguo. **15** “Ndũkanakome na mũtumia wa mũrũguo. ũcio nĩ mũtumia wa mũrũguo; ndũkanakome nake. **16** “Ndũkanakome na mũtumia wa mũrũ wa nyũkwa; ũguo nĩgũconorithia mũrũ wa nyũkwa. **17** “Ndũkanakome na mũndũ-wa-nja ũcooke ũkome na mwarĩ. Ndũkanakome na mwarĩ wa mũrũ, kana mwarĩ wa mwarĩ; acio nĩ andũ a nyũmba yake. ũcio nĩ waganu. **18** “Ndũkanahikie mwarĩ wa nyina na mũtumia waku atũke mũĩru wa mũtumia waku, ũkomage nake mũtumia waku arĩ muoyo. **19** “Ndũkanathengerere mũndũ-wa-nja mũkomanie rĩria arĩ na thaahu wa hĩndi yake ya mweri. **20** “Ndũkanakome na mũtumia wa mũndũ ũngĩ, ndũgethaahie nake. **21** “Mũtikanaheene ciana cianyu irũtĩrwo Moleku igongona, mũtikanaathaahie rĩtwa rĩa Ngai wanyu. Nĩ nĩ nĩ Jehova. **22** “Ndũkanakome na mũndũ mũrũme ta ũria mũndũ akomaga na mũndũ-wa-nja; ũndũ ũcio ũrĩ magigi. **23** “Ndũkanakome na nyamũ nawe wĩthaahie nayo. Mũndũ-wa-nja ndakanetware harĩ nyamũ akome nayo; gwĩka ũguo nĩ waganu mũkĩru njano. **24** “Mũtikanaathaahie na ũndũ o na ũmwe wa macio, tondũ ũguo nĩguo ndũrĩrĩ iria ngũingata imweherere ciethaahirie. **25** O naguo bũrũri nĩwathaahirio; nĩ ũndũ ũcio ngũherithĩria mehia

maguo, naguo bũrũri ũcio ũgĩtahika arĩa maatũruga kuo. **26** No inyuĩ, no nginya mũrũmie kĩrĩra kĩa watho wa kũrũmĩrĩrwo, na mawatho makwa. Andũ arĩa maciarĩrwo bũrũri wanyu, kana ageni arĩa matũũranagia na inyuĩ, matikaneke ũndũ o na ũrĩkũ wa macio marĩ magigi. **27** nĩgũkorwo maũndũ macio mothe nĩmo meekagwo nĩ andũ arĩa maatũũruga bũrũri ũcio mbere yanyu, naguo bũrũri ũcio ũkĩnyĩtuo nĩ thaahu. **28** O na inyuĩ mũngĩgwatia bũrũri ũcio thaahu, nĩũkamũtahika o ta ũria watahĩkire arĩa maatũũruga kuo mbere yanyu. **29** “Mũndũ o wotho ũngĩka ũndũ o na ũmwe wa maũndũ macio marĩ magigi, andũ ta acio no nginya maingatwo kuuma kũrĩ andũ ao. **30** Rũmiai maũndũ marĩa ndĩmwathĩte na mũtikanaarũmĩre mĩtugo ĩyo ĩrĩ magigi, ĩria yekagwo mũtaanoka, na mũtikanaathaahie nayo. Nĩ nĩ nĩ Jehova Ngai wanyu.”

19 Ngĩ Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **2** “Arĩria kũngano gĩothe kĩa Isiraeli, ũmeere atĩrĩ, “Tũikai atheru tondũ nĩ, Jehova Ngai wanyu, ndĩ mũtheru. **3** “O mũndũ wanyu no nginya atĩe nyina na ithe, na no nginya mũrũmagie Thabatũ ciakwa. Nĩ nĩ nĩ Jehova Ngai wanyu. **4** “Mũtikanaandirike, mũhooyage mũhianano kana mwĩthondekere ngai cia kĩgera gĩtweketio. Nĩ nĩ nĩ Jehova Ngai wanyu. **5** “Rĩria mũkũrutĩra Jehova igongona rĩa ũguano, rĩrutagei na njira rĩa ĩngĩtũma igongona rĩa rĩanyu rĩũtikĩrĩke. **6** Igongona rĩa mũrĩrĩage o mũthenya ũcio rĩarutwo, kana mũthoowa ũyũ ũngĩ; kĩndũ o gĩothe kĩa rĩa kĩngĩtĩgara gĩkinyie mũthenya wa gatatu, no nginya gĩcinwo kĩhie biũ. **7** Kĩndũ o na kĩrĩkũ kĩa rĩa kĩngĩkaarĩo mũthenya wa gatatu, igongona rĩa rĩa rĩtheru na rĩgetĩkĩrwo. **8** Mũndũ o wotho ũngĩrĩria mũthenya wa gatatu, nĩagacookererwo nĩ ũũru ũcio ekite, tondũ nĩathaahĩtie kĩndũ kĩa rĩarutwo Jehova kĩrĩ gĩtheru; mũndũ ũcio no nginya aingatwo kuuma kũrĩ andũ ao. **9** “Rĩria mũkũgetha irio bũrũri-inĩ wanyu, mũtikanagethe nginya ndeere-inĩ cia mĩgũnda yanyu, o na mũtikanaonganie rĩũtikĩ rwa magetha manyu. **10** Mũtigacookage rĩngĩ kũhaara mĩgũnda-inĩ yanyu ya mĩthabibũ, o na mũtikahaarage thabibũ iria igũite thĩ. Citigagĩrĩe andũ arĩa athĩni na arĩa ageni. Nĩ nĩ nĩ Jehova Ngai wanyu. **11** “Mũtikanaiyie. “Mũtikanaheenanie. “Mũndũ ndakanahaenie ũria ũngĩ. **12** “Mũtikanehĩte na maheeni mũkĩgwetaga rĩtwa rĩa rĩa, na nĩ ũndũ ũcio mũthaahie rĩtwa rĩa Ngai wanyu. Nĩ nĩ nĩ Jehova. **13** “Mũtikaheenie mũndũ ũria ũngĩ, muoe indo ciake kana mũmũtũnye indo ciake. “Mũtikanaikarie mũcaara wa mũruti wa wĩra ũkinyie rĩciũ. **14** “Mũtikanaarume mũndũ ũtaiguaga, kana mũgĩre mũtumum kĩndũ gĩa kũmũhĩnga, no mwĩtigagĩrei Ngai wanyu. Nĩ nĩ nĩ Jehova. **15** “Mũtikanaogomie kĩhoot; ndũkanacaĩre mũndũ tondũ nĩ mũthĩni kana mũndũ mũnene ũrĩ igweta, no tuagĩrai mũndũ ũria ũngĩ ciira na kĩhoot. **16** “Mũtikanaorũre mũgĩcambanagia gatagati-inĩ ka andũ anyu. “Mũtikaneke ũndũ ũngĩrehere mũndũ ũria ũngĩ ũgwati. Nĩ nĩ nĩ Jehova. **17** “Ndũkanathũre mũrũ wa thoguo ngoro-inĩ yaku. Kaanagia mũndũ ũria ũngĩ maũndũ ũtekũhĩthĩrĩa nĩgeetha ndũkanagwatanire nake mahĩtia-inĩ make. **18** “Ndũkanerĩhĩrie kana ũtũme

mündū wanyu ūthū, no endaga mündū ūria ūngī o ta ūria wiyendete wee mwene. Nii nī nīi Jehova. 19 “Rūmagiai uuge wakwa. “Ndūkanaciarithanie nyamū itarī cia kīrukā kīmwe. “Ndūkanahaande mūgūnda waku mbeū mīthemba īrī. “Ndūkanehumbe nguo itumitwo na ndigi mīthemba īrī itahaanaine. 20 “Mündū mūrūme angikoma na mündū-wa-nja ngombo, nake akorwo nīmūurie nī mündū-ūngī, no ndakūūrītō kana akarekererio, no nginya maherithio ta ūria kwagīrīre. No matikooragwo, tondū mündū-wa-nja ūcio ndatigite gūtuika ngombo. 21 Nake mündū mūrūme ūcio-rī, no nginya arute ndūrūme, amītware itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo itūike iruta rīa kūrūtīrwo Jehova rīa kūhorherio mahītia. 22 Mūthīnjīrī-Ngai nīakahorheria mündū ūcio na ndūrūme īyo ya iruta rīa mahītia, irūtīrwo hau mbere ya Jehova nī ūndū wa rīthia rīu ehītie, nake nīakarekerwo rīthia rīake. 23 “Rīrīa mūgaatoonya būrūrī ūcio wa Kaanani, na mūhaande mīti ya mīthemba yothe īciaraga maciaro-rī, nī mūgaatua atī maciaro macio marī na thaahu. Ihinda rīa mīaka itatū nīmūkamatus atī marī na thaahu, na matikanarīo. 24 Mwaka wa kana, maciaro mothe mayo nīmagatuika matheru, matūike maruta ma kūgocithio Jehova. 25 No mwaka wa gatano, no mūrīe maciaro mayo. Ūguo nīguo magetha manyu makoongerereka. Nii nī nīi Jehova Ngai wanyu. 26 “Mūtikanarie nyama īrī na thakame thīnī wayo. “Mūtīgekage maūndū ma kūragūra kana ma kūrogana. 27 “Mūtikanenje njuīrī cianyu thikīrīrīo-inī kana mūrēnge mīthia ya nderu cianyu. 28 “Mūtikanetemange mīrī yanyu nī ūndū wa andū arīa akuū, kana mwīkīre marūūrī mīrī-inī yanyu. Nii nī nīi Jehova. 29 “Ndūkanagithie mwarīguo gītīo na ūndū wa kūmūrēkereria atūike mūmaraya, kana ūndū ūcio ūtūme būrūrī ūgarūrūkīre ūmaraya, na ūiyūrwo nī waganu. 30 “Menyagūrīrai Thabatū ciakwa, na mūtīage handū hakwa harīa haamūre. Nii nī nīi Jehova. 31 “Mūtikanaturīe maūndū kūrī andū arīa marī maroho ma kūragūra kana arogi, nīgūkorwo nīmakamūgwatia thaahu. Nii nī nīi Jehova Ngai wanyu. 32 “Rūgamagai andū arīa akūrū, mūmatīage; heagai andū arīa akūrū gītīo, na mwītīgagīre Ngai wanyu. Nii nī nīi Jehova. 33 “Hīndī ūria mūgeni aatūūrania na inyuī būrūrī-inī wanyu, mūtikanamwike ūuru. 34 Mūgeni ūria ūtūūrāngia na inyuī no nginya atuagwo taarī mündū ūciarīrwo būrūrī wanyu. Mwendei ta ūria mwīendete inyuī ene, nīgūkorwo o na inyuī mwarī ageni būrūrī wa Misiri. Nii nī nīi Jehova Ngai wanyu. 35 “Mūtīkahūthagīre ithimi itarī cia kīhooto rīrīa mūgūthima ūrāihu, kana ūritū, kana ūngī. 36 Hūthagīrai ithimi cia kīhooto, na mahiga ma gūthima ma kīhooto, na eba ya kīhooto, na hini ya kīhooto. Nii nī nīi Jehova Ngai wanyu ūria wamūrutire būrūrī wa Misiri. 37 “Rūmagiai īrīra ciakwa cia watho ciothe na mawatho makwa mothe, na mūmarūmagīrīre. Nii nī nīi Jehova.”

20 Nīngī Jehova akīra Musa atīrī, 2 “Īra andū a Isiraeli atīrī: ‘Mūisiraeli o wothē kana mūgeni o wothē ūria ūtūūrāga būrūrī wa Isiraeli ūkaahēana ūmwe wa ciana ciakē kūrī ngai īrīa ītagwo Moleku, no

nginya akooragwo. Mūngī wothē nī ūkaamūhūra na mahiga nyugoto. 3 Nīngahūgūkīra mündū ūcio, na nīngamūngata kuuma kūrī andū ao; tondū wa kūheana ciana ciakē kūrī Moleku, nīathahītie handū hakwa harīa haamūre na agathaahia rīitwa rīakwa itheru. 4 Mūngī ūcio wa andū ūngīkaaga kūherithia mündū ūcio ūheanite ūmwe wa ciana ciakē kūrī Moleku, mage kūmūrāga-rī, 5 nīngahūgūkīra mündū ūcio, hamwe na andū a nyūmba yake, na nīmaingate kuuma kūrī andū ao, we mwene na arīa othe mamūrūmagīrīra na kūhūra ūmaraya na Moleku. 6 “Nīngahūgūkīra mündū ūria ūtūūrāgia maūndū kuuma kūrī andū arīa marī na maroho ma kūragūra na kuuma kūrī arogi, nīguo ahūire ūmaraya na ūndū wa kūmarūmīrīra, na nīngamūngata kuuma kūrī andū ao. 7 “Mwīyamūrei mūtūike atheru tondū nī nī nīi Jehova Ngai wanyu. 8 Rūmagiai īrīra ciakwa cia watho na mūcīrūmagīrīre. Nii nī nīi Jehova, ūria ūmūtherāgia. 9 “Mündū o wothē ūngīrūma ithe kana arume nyina, no nginya ooragwo. Nīarumite ithe kana akaruma nyina, na thakame yake nīkamūcookerera. 10 “Mündū mūrūme angītharia na mūtumia wa mündū ūngī, atharie na mūtumia wa mündū wa itūūra rīake, itharia icio cīerī, mündū mūrūme ūcio na mūtumia, no nginya mooragwo. 11 “Mündū mūrūme angikoma na mūtumia wa ithe, nīaconorithītie ithe. Mündū mūrūme ūcio na mūtumia ūcio eerī no nginya mooragwo; thakame yao nīkamacookerera. 12 “Mündū mūrūme angikoma na mūtumia wa mūrīū, eerī no nginya mooragwo. Ūndū ūcio mekīte nī waganu ūkīrīte njano; thakame yao nīkamacookerera. 13 “Mündū mūrūme angikoma na mündū mūrūme ūngī ta ūria mündū akomaga na mündū-wa-nja-rī, andū acio eerī nīmekīte ūndū ūrī magigi. No nginya mooragwo; thakame yao nīkamacookerera. 14 “Mündū mūrūme angīhīkia mündū-wa-nja na ahīkie nyina, ūcio nī waganu. Mündū mūrūme ūcio na andū-ānja acio eerī no nginya macinwo na mwakī, nīgeetha gūtikanakorwo na waganu thīnī wanyu. 15 “Mündū mūrūme angikoma na nyamū-rī, no nginya mündū ūcio ooragwo, na no nginya mūrāge nyamū ūyo. 16 “Mündū-wa-nja angūtwarīrīra harī nyamū nīguo akome nayo-rī, nīmūkooraga mündū-wa-nja ūcio hamwe na nyamū ūyo. No nginya mündū-wa-nja ūcio ooragwo na nyamū ūyo yūrāgwo; thakame yake nīkamūcookerera, na thakame ya nyamū ūyo īmicookerera. 17 “Mündū mūrūme angīhīkia mwarī wa ithe, arī mwarī wa ithe kana wa nyina, na makomanie, icio nī njono. No nginya maingatwo mehere kuuma kūrī andū ao. Nīaconorithītie mwarī wa ithe. Na nīagacookererwo nī ūuru ūcio ekīte. 18 “Mündū mūrūme angikoma na mündū-wa-nja hīndī yake ya mweri, nīaguūria riurīro rīake, o nake mündū-wa-nja ūcio agakīguūria riurīro rīa thakame yake. Andū acio eerī nīmakaingatwo kuuma kūrī andū ao. 19 “Ndūkanakome na tatāguo kana mwarī wa nyina na thoguo, nī ūndū gwīka ūguo nī gūconorithia mündū ūria mūrī rūrīra; inyuī eerī nīmūgacookererwo nī ūuru ūcio mwīkīte. 20 “Mündū angikoma na tatawe-rī, nīaconorithītie mamawe. Nīmagacookererwo nī ūuru ūcio mekīte; magaakua matarī magīa mwana. 21 “Mündū angīhīkia mūtumia

wa mūrū wa nyina ūcio nī thaahu, nīaconorithītie mūrū wa nyina. Megūtūūra matarī magīa mwana. **22** “Rūmagiai irīra ciakwa ciothe cia watho, na mawatho makwa mūmarūmagīrīre, nīguo mūtūūre būrūrī ūria ndīramūtware, na nīgeetha ndūkanamūtahike. **23** Mūtikanatūūre kūringana na mītugo ya ndūrīrī iria ngūingata imweherere. Ndacimenire nī tondū nīciekire maundū macio mothe. **24** No nīi ngīmwīra atīrī, “Nīmūkegwatīra būrūrī wao; nīngamūhe guo ūtūike igai rīanyu, būrūrī ūrī būthi wa iria na ūkūi.” Nīi nī nīi Jehova Ngai wanyu, ūria wamwamūrīre kuuma kūrī ndūrīrī. **25** “Nī ūndū ūcio no ngīnya mūkūūranage nyamū iria itarī thaahu na iria irī thaahu, na nyoni iria itarī thaahu na iria irī thaahu. Mūtikanethaahie na nyamū kana nyoni o na irīkū, kana kīndū o gīothe gīthīiagīra thī, iria ciothe ndaamūrānirīe tondū irī thaahu harī inyūi. **26** No ngīnya mūtūike atheru harī nīi, tondū nīi, Jehova, ndī mūtheru, na nīndīmwamūrānītie na ndūrīrī iria ingī mūtūike akwa kīūmbe. **27** “Mūdū mūrūme kana mūdū-wa-nja ūrī maroho marīa maragūrāga kana mūrōgī thīīnī wanyu, no ngīnya makooragwo. Mūmahūūre na mahīga nyuguto. Thakame yao nīkamacookerera.”

21 Nake Jehova akīra Musa atīrī, “Arīria athīnjīrī-Ngai, nīo arīū a Harūnī, ūmeere atīrī: ‘Mūthīnjīrī-Ngai ndakanethaahie nī ūndū wa mūdū wao ūkūite, **2** tīga no akorīrwo arī mūdū wa nyūmba yake, ta nyina kana ithe, kana mūrīū kana mwarī, kana mūrū wa nyina, **3** kana mwarī wa nyina ūtarī mūhīku ūria ateithagia nī ūndū ndarī na mūthuuri, nī ūndū wakērī, no ethaahie. **4** Ndakanethaahie nī ūndū wa athoni ake, na nī ūndū ūcio anyīitwo nī thaahu. **5** “Athīnjīrī-Ngai matikanenjo mīitwe, kana marengerere mīthia ya nderu ciao kana metemange mīrī yao nī ūndū wa gūkūrwo. **6** No ngīnya makorwo marī atheru harī Ngai wao, na matikanathaahie rīitwa rīa Ngai wao. Tondū nīo matwaragīra Jehova indo iria arūtīrwo irī iruta rīa njino, nīcio irio cia Ngai wao, no ngīnya makorwo marī atheru. **7** “Athīnjīrī-Ngai matikanahīkie andū-a-nja arīa methaahītie na ūmaraya, kana arīa matiganīte na athuuri ao, tondū athīnjīrī-Ngai nī atheru harī Ngai wao. **8** Matuagei atheru, tondū nīo marutagīra Ngai wanyu irio iria arūtīrwo igongona. Matuagei atheru, tondū nīi Jehova ndī mūtheru, o nīi ūria ūmūtheragia. **9** “Mwarī wa mūthīnjīrī-Ngai angīthaahia na gūtūika mūmaraya, nīaconorithītie ithe; no ngīnya acinwo na mwaki. **10** “Mūthīnjīrī-Ngai ūria mūnene, ūria ūrī gatagatī ka arīū-a-ithe, na ūtīrīrīo maguta mūtwe na akaamūrwo nīguo ehumbage nguo cia ūthīnjīrī-Ngai, ndakanarekererie nūjūrī yake īikare itarī njanūre kana atembūrāge nguo ciake. **11** Ndakanatoonye handū harī kīimba. Ndakanethaahie o na aakorwo nī ūndū wa ithe kana nyina, **12** o na ndakanome handū-harīa-haamūre ha Ngai wake, kana athaahāhie, tondū nīamūrītwo, agatīrīrīo maguta ma Ngai wake. Nīi nī nīi Jehova. **13** “Mūdū-wa-nja ūria akaahīkia no ngīnya agaakorwo arī mūrīrtu gathirange. **14** Ndakanahīkie mūtumia wa ndigwa, kana mūtumia matiganīte na mūthuuriwe, kana mūdū-wa-nja wīthaahītie na ūmaraya, no akaahīkia mūrīrtu

gathirange wa andū ao, **15** nīgeetha ndakanathaahie rūcīaro rwake gatagatī ka andū ao. Nīi nī nīi Jehova, ūria ūmūtheragia.” **16** Nīngī Jehova akīra Musa atīrī, **17** “Ira Harūnī atīrī: ‘Harī njjarwa iria igooka, gūtīrī mūdū wa njjaro ciaku ūrī na kaūūgū ūgaakuhīrīria nīguo arūtīre Ngai wake irio cia igongona. **18** Gūtīrī mūdū o na ūmwe ūrī na kaūūgū ūgaakuhīrīria: mūdū mūtumumu kana gīthua, kana mūdū mūtūhūku ūthīū, kana ūrī na wonje, **19** mūdū mwonju kīgūrū kana guoko, **20** mūdū ūrī iguku kana mūhomu, mūdū ūrī na kaūūgū ka rīitho, kana mūdū ūrī na ironda iratogota kana iroira, kana mūthūku nyee. **21** Gūtīrī mūdū wa njjaro cia Harūnī ūria mūthīnjīrī-Ngai ūrī kaūūgū ūgaakuhīrīria nīguo atware maruta marīa marūtīrwo Jehova ma njino. ūcio ūrī na kaūūgū ndakanakuhīrīrie atī nīguo arute irio icio cia Ngai wake cia igongona. **22** We no arīe irio iria theru mūno cia Ngai wake, o na irio iria theru; **23** no rīrī, nī ūndū wa ūūgū ūcio wake, ndakanakuhīrīrie gītambaya gīa gūcuurio kana athengerere kīgongona, nīgeetha ndagathaahie handū hau hakwa harīa haamūre. Nīi nī nīi Jehova, ūria ūmatheragia.” **24** Nī ūndū ūcio Musa akīra Harūnī na arīū ake ūguo, o na akīra andū a Isiraēli othe.

22 Nīngī Jehova akīra Musa atīrī, **2** “Ira Harūnī na arīū ake matīāge maruta marīa matheru marīa andū a Isiraēli maanyamūrīre, nīgeetha matikanathaahie rīitwa rīakwa itheru. Nīi nī nīi Jehova. **3** “Meere atīrī, ‘Njjarwa iria igooka thuutha, mūdū o na ūrīkū wa njjaro cianyu angīgakorwo ethaahītie, nake akuhīrīrie maruta marīa matheru marīa andū a Isiraēli maamūrīre Jehova, mūdū ūcio no ngīnya aingatwo, ehere mbere yakwa. Nīi nī nīi Jehova. **4** “Mūdū wa njjaro cia Harūnī angīkorwo arī na mūrīmū wa ngoothī ūngīgwatanio, kana mwīrī wake ūkoira, ndakaarīa indo iria theru irūtītwo cia maruta, ngīnya agaathīrwo nī thaahu. Nīngī nīakanyīitwo nī thaahu angīkaahutia kīndū gīthaahie nī kīimba, kana ahutīe mūdū o wothē ūria ūumīitwo nī hīnya wa arūme, **5** o na kana angīhutia kīndū o gīothe kīrīa gītambaga thī kīrīa kīngīmūgwatia thaahu, kana ahutīe mūdū o na ūrīkū ūngītīma anyīitwo nī thaahu, o na thaahu ūcio ūngīkorwo nī ūrīkū. **6** Mūdū ūria ūngīhutia kīndū o na kīrīkū ta kīu nīakanyīitwo nī thaahu o ngīnya hwaī-inī. Ndakanarīe kīndū o na kīrīkū kīa maruta marīa maamūre, no akorīrwo ethambīte mwīrī na maai. **7** Rīūa rīathūa nīagathīrwo nī thaahu, na thuutha ūcio no arīe maruta marīa maamūre, tondū nīcio irio ciake. **8** Ndakanarīe nyama cia nyamū īkūite, kana nyama cia nyamū ītambuurītwo nī nyamū īcia gīthaka, nīguo ndakae gūthaahio nīcio. Nīi nī nīi Jehova. **9** “Athīnjīrī-Ngai nīmarūmagīe mawatho makwa nīgeetha matīkahītāge, nao makue nī ūndū wa kwaga gūtīa mawatho macio. Nīi nī nīi Jehova ūria ūmatheragia. **10** “Gūtīrī mūdū o na ūrīkū ūtarī wa nyūmba ya mūthīnjīrī-Ngai wagīrīrwo nī kūrīa maruta marīa matheru, o na mūgenī wa mūthīnjīrī-Ngai, kana mūrūtī wa wīra gwake o nao matīgacīrīe. **11** No mūthīnjīrī-Ngai angīgūra ngombo na mbēeca, kana ngombo īciarīrwo gwake mūcīi, ngombo īyo no īrīe irio ciake. **12** Mwarī wa

müthinjiri-Ngai angihikio nĩ mündü ütari müthinjiri-Ngai, ndakanarie kindü o na kimwe kia maruta macio matheru. **13** No mwarĩ wa müthinjiri-Ngai angĩtuika mütumia wa ndigwa, kana matigane na müthuuriwe na ndarĩ ciana, nake acooke agaikare gwa ithe o ta rĩria aarĩ mwĩthĩ, no arĩe irio icio nyamũre cia ithe. No mündü ütetikĩrĩtio, ndakanarie kindü o na kimwe gĩacio. **14** “Mündü o wotho angĩria maruta matheru atekũmenya, no nginya acookerie müthinjiri-Ngai kindü kũ kĩamũre arĩite na ongerere gĩcunjĩ gĩa gatano gĩa thogora wakĩo. **15** Athinjiri-Ngai matikanathaahie maruta marĩa matheru marĩa andũ a Isiraeli marutagĩra Jehova, **16** na undũ wa kũmetikĩria marie maruta macio matheru, na ũguo ũtũme mũcookererwo nĩ mahĩtia marĩa mũngĩrĩhio. Nĩ nĩ nĩ Jehova ũria ũmatheragia.” **17** Ningĩ Jehova akĩira Musa atĩrĩ, **18** “Arĩria Harũni na arĩũ ake, na warĩrie andũ a Isiraeli othe, ũmeere atĩrĩ: ‘Mündü o na ũrĩkũ thĩnĩ wanyu, arĩ Mũisiraeli kana arĩ mũgeni ũtũrũra Isiraeli, angĩkaarũra Jehova kũheo kĩa iruta rĩa njino nĩ undũ wa kũhingia mwĩhĩtwa, kana kĩrĩ kĩa iruta rĩa kwĩyendera, **19** no nginya akaaruta njamba itarĩ na kaũũgũ kuuma kũrĩ ng’ombe, kana ng’endu, kana mbũri, nĩgeetha kũheo kũ gĩtikĩrike handũ-inĩ hanyu. **20** Mũtikanarehe kindü o na kĩrĩkũ kĩrĩ na kaũũgũ, tondu gĩtigateikĩrika handũ-inĩ hanyu. **21** Rĩria mündü arĩrutaga kindü kũmĩte rũrũ-inĩ rwake rwa ng’ombe kana rwa mbũri, kĩrĩ kĩa iruta rĩa ũguano rĩa kũrutĩrwo Jehova, nĩguo ahingie mwĩhĩtwa wa mwanya, kana kĩa iruta rĩa kwĩyendera, no nginya gĩkoragwo gĩtarĩ na kaũũgũ kana kameni nĩguo gĩtikĩrike. **22** Mũtikanarũtĩre Jehova nyamũ ndumumu kana ndihie, kana irathua, kana kindü o gĩothe kĩrĩ na mbatata, kana kĩrĩ na ironda iratogota kana iroira. Mũtikanaigĩrĩre o na imwe ya icio kĩgongona-inĩ itũike ya iruta rĩa gũcinwo na mwaki harĩ Jehova. **23** No rĩrĩ, no mũrute ndegwa, kana ng’endu nyonju kana homu, irĩ ya igongona rĩa kwĩyendera, no iyo ndĩngĩtikĩrwo itũike ya kũhingia mwĩhĩtwa. **24** Mũtikanarũtĩre Jehova nyamũ ũria itihĩtio nyee, kana ikamenderaka, kana ndarũre, kana hakũre. Mũtikanarute magongona ta macio bũrũri-inĩ wanyu, **25** na mũtikanamũkĩre nyamũ ta icio kuuma kũrĩ mündü mũgeni atĩ nĩguo mũcirute itũike irio cia Ngai wanyu. Nyamũ ta icio itingĩtikĩrika handũ-inĩ hanyu, nĩ undũ nĩ nyonju, na irĩ na ũũgũ.” **26** Ningĩ Jehova akĩira Musa atĩrĩ, **27** “Rĩria gacaũ, kana gatũrũme, kana koori gaaciarwo, karĩkaraga na nyina mĩthenya mũgwanja. Kuuma mũthenya wa kanana na thuutha ũcio, nĩgagetikĩrika gatũike iruta rĩa gũcinwo na mwaki harĩ Jehova. **28** Mũtikanathĩnje ng’ombe kana ng’endu hamwe na mwana wayo mũthenya ũmwe. **29** “Rĩria mũkũruta igongona rĩa gũcookeria Jehova ngaatho, rĩrutagei na njira ya gũtũma rĩtikĩrike nĩ undũ wanyu. **30** No nginya rĩrĩtio mũthenya o ro ũcio rĩarutwo; mũtikanatigie kindũ kĩa rĩo gĩkinyie rũciini. Nĩ nĩ nĩ Jehova. **31** “Rũmagiaĩ maathani makwa na mũmarũmagĩrĩre. Nĩ nĩ nĩ Jehova. **32** Mũtikanathaahie rĩtwa rĩakwa itheru. No nginya andũ a Isiraeli mamenyage atĩ ndĩ mũtheru. Nĩ nĩ nĩ Jehova ũria ũmũtheragia, **33** na ũria wamũrutire bũrũri wa Misiri ndũike Ngai wanyu. Nĩ nĩ nĩ Jehova.”

23 Ningĩ Jehova akĩira Musa atĩrĩ, **2** “Arĩria andũ a Isiraeli, ũmeere atĩrĩ: ‘Ici nĩcio ciathĩ ciakwa iria ciathanĩtwo, o iria ciathanĩtwa cia Jehova, iria mũkaahunjanĩria ũhoru wacio atĩ nĩ ciungano theru. **3** “Kũrĩ na mĩthenya itandatũ rĩria mũngĩruta wĩra, no mũthenya wa mũgwanja nĩ Thabatũ ya kũhurũka, mũthenya wa kũungano gĩtheru. Mũtikanarute wĩra o na ũrĩkũ; kũria guothe mũgaatũura, iyo nĩ Thabatũ ya Jehova. **4** “Ici nĩcio ciathĩ iria ciathanĩtwo cia Jehova, nĩcio ciungano iria theru, iria mũrĩhunjanagĩria mahinda ma cio makinya. **5** Bathaka ya Jehova irĩambagĩrĩria hwaĩ-inĩ kwaira, mũthenya wa ikũmi na ina wa mweri wa mbere. **6** Mũthenya wa ikũmi na itano, wa mweri ũcio nĩguo gĩathi kĩa Jehova kĩa Migate itarĩ Mũkĩre Ndawa ya Kũmbia kĩrĩambagĩrĩria, na kwa ihinda rĩa mĩthenya mũgwanja no nginya mũrĩĩage mĩgate itarĩ na ndawa ya kũmbia. **7** Mũthenya wa mbere mũgĩe na kũungano gĩtheru, na mũtikanarute wĩra ũria mũrutaga. **8** Mĩthenya mũgwanja rutagĩrai Jehova iruta rĩa gũcinwo na mwaki. Na mũthenya wa mũgwanja, mũgĩage na kũungano gĩtheru, na mũtikanarute wĩra ũria mũrutaga.” **9** Ningĩ Jehova akĩira Musa atĩrĩ, **10** “Arĩria andũ a Isiraeli, ũmeere atĩrĩ: ‘Rĩria mũgaatoonya bũrũri ũcio ngũmũhe na mũgethe magetha maguo, nĩmũkarehere müthinjiri-Ngai kũheo kĩa mbere kĩa ngano rĩa mũkaagetha. **11** Nake athũngũthie kũheo kũ mbere ya Jehova nĩguo gĩtikĩrike handũ-inĩ hanyu; müthinjiri-Ngai agagĩthũngũthia mũthenya ũria ũrũmirĩre Thabatũ. **12** Mũthenya ũcio mũgaathũngũthia kũheo kũ, no nginya mũkaarũtura Jehova iruta rĩa njino rĩa gatũrũme ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe gatarĩ na kaũũgũ, **13** hamwe na iruta rĩarĩo rĩa mũtu wa gĩthimi gĩa icunjĩ igĩrĩ cia ikũmi cia eba imwe ya mũtu ũria mũhinyu mũno ũtukanĩtio na maguta, nĩrĩo iruta rĩrutĩrwo Jehova rĩa gũcinwo na mwaki, rĩrĩ na mũtarariko mwega, na iruta rĩa kũnyuuo, rĩrĩ gacunjĩ kamwe ka inya ka hini imwe ya ndibeĩ. **14** Mũtikanarie mũgate o na ũrĩkũ, kana ngano ya kũhĩhio, kana ya mũgethano, o nginya mũthenya ũria mũkaarehara Ngai wanyu iruta rĩrĩ. Undũ ũyũ itũike watho mwandike wa gũtũura nginya kũrĩ njiarwa iria igooka, kũria guothe mũgaatũura. **15** “Kuuma mũthenya ũria ũrũmirĩre Thabatũ, mũthenya ũria mwatwarire kũheo kĩa iruta rĩa gũthũngũthio, mũgatara ciunia ingĩ mũgwanja. **16** Mũtare matukũ mĩrongo itano kuuma mũthenya ũria ũrũmirĩre Thabatũ ya kũhingĩthia mũgwanja, mũcooke mũrutĩre Jehova iruta rĩa mũtu wa ngano ya mũgethano. **17** Kuuma kũria guothe mũtũũraga, mũrehe mĩgate rĩrĩ ithondeketwo na tũcunjĩ twĩrĩ twa ikũmi twa eba imwe ya mũtu ũria mũhinyu mũno, irugĩtwa na ndawa ya kũmbia, itũike ya iruta rĩa gũthũngũthio rĩa maciaro ma mbere marutĩrwo Jehova. **18** Rutanĩriai mĩgate iyo na tũtũrũme mũgwanja, o kamwe karĩ na ũkũrũ wa mwaka ũmwe, na tũtarĩ na kaũũgũ, na gatagwa kamwe, na ndũrũme igĩrĩ. Nacio igaatũika iruta rĩa njino rĩrutĩrwo Jehova, hamwe na maruta macio ma mũtu na ma kũnyuuo, rĩrĩrĩ nĩ iruta rĩa gũcinwo na mwaki, rĩrĩrĩ na mũtarariko mwega wa gũkenia Jehova. **19** Mũcooke mũrute thenge imwe ya igongona rĩa kũhoroherio mehia, na tũtũrũme

twirī, o kamwe karī na ūkūrū wa mwaka ūmwe, twa iruta rīa ūiguano. **20** Mūthīnjīrī-Ngai nīagathūngūthia tūtūrūme tūu tweerī mbere ya Jehova, tūtūike iruta rīa gūthūngūthio, hamwe na migate ūyo ya maciaro ma mbere. Macio nī maruta matheru marutīrwo Jehova nī ūndū wa mūthīnjīrī-Ngai. **21** Mūthenya o ro ūcio, nīmūkahunjanīria kīūngano gītheru, na mūtikanarute wīra ūrīa mūrutaga. Ūyū nīguo ūgaatuika watho mwandike wa gūtūūra nginya harī njjarwa iria igooka, o kūrīa guothe mūgaatūūra. **22** “Rīrīa mūkaagetha irio būrūrī-inī wanyu, mūtikanagethe nginya ndeere-inī cia mīgūnda yanyu, o na mūtikanonganie rūitiki rwa magetha manyu. Rūtīgagīriei andū arī athīni na arīa agenī. Nīī nī nīī Jehova Ngai wanyu.” **23** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **24** “Īra andū a Isiraeli atīrī: ‘Mūthenya wa mbere wa mweri wa mūgwanja-rī, nīmūrīgīaga na mūthenya wa kūhurūka, kīūngano gītheru, na ūrīkanagwo na ūndū wa kūhuha tūrumbeta. **25** Mūtikanarute wīra ūrīa mūrutaga, no mūrutagīre Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki.” **26** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **27** “Mūthenya wa ikūmi wa mweri ūyū wa mūgwanja, nīguo Mūthenya wa Kūhoroherio Mehia. Mūgīage na kīūngano gītheru na mwiimage irio, na mūrutagīre Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki. **28** Mūtikanarute wīra mūthenya ūcio, tondū nīguo Mūthenya wa Kūhoroherio Mehia, hīndī ĩrīa mūrāhoroherio mehia mbere ya Jehova-Ngai wanyu. **29** Mūdū o na ūrīkū ūrīa ūtakeima irio mūthenya ūcio nīakaingatwo kuuma kūrī andū ao. **30** Mūdū o wothē ūkaaruta wīra mūthenya ūcio nīngamūniina kuuma thīnī wa andū ao. **31** Mūtikanarute wīra o na ūrīkū. Ūyū ūgūtūika watho mwandike wa gūtūūra nginya harī njjarwa iria igooka, o kūrīa guothe mūgaatūūra. **32** Īyo nī Thabatū yanyu ya kūhurūka, na no nginya mwīime irio. Kuuma hwaī-inī wa mūthenya wa kenda wa mweri o ro ūcio nginya hwaī-inī wa mūthenya ūcio ūngī, nīmūrīmenyagīrīra Thabatū yanyu.” **33** Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **34** “Īra andū a Isiraeli atīrī: ‘Mūthenya wa ikūmi na ĩtano wa mweri wa mūgwanja nīguo Gīathi kīa Jehova gīa ĩthūnū gīkaambīrīria, na gīgaaikara mūthenya mūgwanja. **35** Mūthenya wa mbere nī wa kīūngano gītheru; mūtikanarute wīra ūrīa mūrutaga. **36** Mūthenya mūgwanja mūkaarutagīra Jehova maruta ma gūcinwo na mwaki, naguo mūthenya wa ĩnana-rī, mūgīe na kīūngano gītheru, na mūrūtīre Jehova iruta rīa gūcinwo na mwaki. Mūthenya ūcio nīguo wa kūhinga kīūngano; mūtikanarute wīra ūrīa mūrutaga. **37** (“Īci nīcio ciathī cia Jehova iria ciathanītwo, iria mūkaahunjanīria irī ciūngano theru cia kūrehere Jehova maruta ma gūcinwo na mwaki, na nīmo maruta ma njino, na maruta ma mūtu, na magongona na maruta ma kūnyuuo marīa marībataranagia o mūthenya. **38** Maruta maya nī ma kuongererwo harī marīa mangī ma Thabatū cia Jehova na nyongerera ya iheo cianyu na kīrīa gīothe mwīranīre na mwīhītwa, na maruta mothe ma kwīyendera marīa mūrutagīra Jehova.) **39** “Nī ūndū ūcio, kwambīrīria mūthenya wa ikūmi na ĩtano wa mweri wa mūgwanja, mwarīkia kūgetha irio būrūrī-inī, nī mūgaakūngūra gīathi kīu kīa Jehova mūthenya mūgwanja. Mūthenya wa mbere nī wa kūhurūka, na

mūthenya wa ĩnana o naguo no wa kūhurūka. **40** Mūthenya wa mbere nīmūkooya maciaro marīa mega mūno ma mitī, na mathīgī ma mitēnde, na hongē cia mitī ĩrīa ĩrī na mathangū maingī, na cia mitī ĩrīa ĩmeraga tūrūū-inī, na mūkene mūrī mbere ya Jehova Ngai wanyu mūthenya mūgwanja. **41** Kūngūyagīrai ūndū ūyū arī gīathi kīa Jehova mūthenya mūgwanja o mwaka. ūndū ūyū nī ūtūike watho mwandike wa gūtūūra nginya harī njjarwa iria igooka; kūngūyagīrai ūndū ūcio mweri-inī wa mūgwanja. **42** Īkaragai ĩthūnū-inī mūthenya mūgwanja. Andū a Isiraeli arīa othe maciarīrwo Isiraeli magaaikaraga ĩthūnū-inī, **43** nī ūndū ūcio njjaro cianyu nīikamēnya atī nī nī ndaatūmire andū a Isiraeli maikare ĩthūnū-inī hīndī ĩrīa ndaamarutire būrūrī wa Misiri. Nīī nī nīī Jehova Ngai wanyu.” **44** Nī ūndū ūcio Musa akianīrīra kūrī andū a Isiraeli ūhorō wa ciathī icio ciathanītwo cia Jehova.

24 Ningī Jehova akīra Musa atīrī, **2** “Atha andū a Isiraeli makūrehere maguta marīa makeere wega ma ndamaiyū hihe ma gūkūheaga ūtheri, nīgeetha matawa maikarage maakanīte hīndī ciothe. **3** Nja ya gītambaya gīa gūcuuro kīrīa kīrī mbere ya ĩthandūkū rīa Ūira o kūu Hema-inī-ya-Gūtūnganwo-rī, Harūni nīamenyagīrīre matawa macio mbere ya Jehova kuuma hwaī-inī o nginya rūciini, hīndī ciothe. ūndū ūyū ūgaatuika watho mwandike wa gūtūūra wa njjarwa iria igooka. **4** Matawa macio marī mbere ya Jehova, o macio maigīrīrwo mūtī-inī wa matawa wa thahabu ĩrīa therie no nginya mamenyagīrīrwo hīndī ciothe. **5** “Oya mūtu ūrīa mūhinyu mūno, ūthondeke migate ikūmi na ĩrī, o mūgate ūmwe ūruguo na tūcunjī twīrī twa ikūmi twa eba ĩmwe. **6** ūcooke ūmīare mīhari ĩrī, o mūhari mīgate ĩtandatū, ūmūgīrīre igūrū rīa metha ya thahabu therie hau mbere ya Jehova. **7** Na o mūhari-inī nīhaigwo ūbani ūrīa mūtherie ūtūike gīcunjī gīa kīrīrīkano ūrūgamīrīre mīgate ĩyo, na ūtūike iruta rīa njjino rīrutīrwo Jehova na mwaki. **8** Mīgate ĩyo nī ĩgagwo mbere ya Jehova hīndī ciothe, o Thabatū o Thabatū, ĩrūgamagīrīre andū a Isiraeli, ĩtūike kīrīkanīro gīa gūtūūra. **9** Mīgate ĩyo nī ya Harūni na arīū ake, nao mamīrīagīre handū hatheru, nī tondū mīgate ĩyo nī gīcunjī gītheru mūno harī rwīga rwao rwa maruta marīa marutīrwo Jehova ma gūcinwo na mwaki.” **10** Na ĩrī, mūrū wa mūtumia Mūisiraeli, no ithe aarī Mūmisiri, nīathiire gūceerera andū a Isiraeli, nake mūdū ūcio na Mūisiraeli makīrīa marī kūu kambī. **11** ūcio mūrū wa mūtumia Mūisiraeli nīarumire Rīitwa rīa Ngai na kīrumi; nī ūndū ūcio makīmūtwarīra Musa. (Nyina wa mūdū ūcio eetagwo Shelomithu, mwarī wa Dībiri ūrīa Mūdani.) **12** Makīmūikia thīnī, makīmūrāngira nginya rīrīa mangīamenyire wega wendī wa Jehova. **13** Nake Jehova akīra Musa atīrī: **14** “Twarā mūrumanī ūcio nja ya kambī. Andū arīa othe maamūgīuire akīrumana mamūgīrīre moko mūtwe, nakīo kīūngano gīothe kīmūhūre na mahiga nyuguto. **15** Īra andū a Isiraeli atīrī, ‘Mūdū o na ūrīkū angīkaaruma Ngai wake, no nginya agaacookererwo nī ūuru ūcio ekite: **16** Mūdū o na ūrīkū ūkaaruma rīitwa rīa Jehova no nginya akooragwo. Kīūngano gīothe gīa Isiraeli no nginya

gikaamühüura na mahiga nyuguto. Aakorwo arī mūgeni kana arī mündū ūciarīrwo būrūrī-inī wanyu, rīrīa akaaruma Rīitwa rīu rīa Jehova, no nginya akooragwo. **17** “Mündū o na ūrīkū angīkooraga mündū ūngī, no nginya nake akooragwo. **18** Mündū o na ūrīkū angīūruga nyamū ya mündū ūrīa ūngī, no nginya akaamīrīha, nyamū irīhwo na nyamū ūngī. **19** Mündū o na ūrīkū angīgatīhīa ūrīa ūngī, o ūrīa ekanīte no nginya nake ekwo o ūguo: **20** Mündū oina mündū ūrīa ūngī ihīndī, nake akoinwo ihīndī, riitho rīrīhagio na riitho, igege rīrīhagio na igege. O ūrīa mündū atīhīhtie mündū ūngī, o nake atīhīho o ro ūguo. **21** Mündū ūrīa ūkoooraga nyamū nīakamīrīha, no ūrīa ūkoooraga mündū ūrīa ūngī no nginya akooragwo. **22** Mūrīkoragwo na watho o ro ūmwe ūkonīy mūgeni na mündū ūrīa ūciarīrwo būrūrī wanyu. Nīī nī nīī Jehova Ngai wanyu.” **23** Nake Musa akīarīrīa andū a Isiraeli, nao magītīwara mündū ūcio warumīte Ngai nja ya kambī, makīmūhūura na mahiga nyuguto. Nao andū a Isiraeli magīka o ta ūrīa Jehova aathīte Musa.

25 Nake Jehova akīra Musa Kīrīma-inī gīa Sinai atīrī, **2** “Arīrīa andū a Isiraeli, ūmeere atīrī, ‘Hīndī irīa mūgaatoonya būrūrī ūrīa ngaamūhe-rī, būrūrī ūcio guo mwene no nginya ūkaagīa na Thabatū irīa yamūrīrwo Jehova. **3** Mūkaahaandaga mīgūnda yanyu mīaka itādatū, na mūchege mīgūnda yanyu ya thabībū mūkamīchēhaga mīaka itādatū mīgūcookanagīrīa maciaro mayo. **4** No mwaka wa mūgwanja wakīnya, būrūrī ūcio nīukagīa na Thabatū ya kūhurūka, Thabatū yamūrīrwo Jehova; mūtikanahaande kīndū mīgūnda kana mūchege mīthabībū yanyu. **5** Irīo irīa ikeemerīa, nīcio cīa maitīka-rī, mūtikanacīgethe kana mūgethe thabībū cīa mīthabībū yanyu īyo itārī mūrūtīre wīra. Būrūrī ūcio no nginya ūkaagīa na mwaka wa kūhurūka. **6** Kīrīa gīothe būrūrī ūcio ūgaaciara mwaka-inī ūcio wa Thabatū gīgaatuīka irīo cīanyu, inyuī ene na cīa ndungata cīanyu cīa arūme na cīa andū-a-nja, na cīa aruti anyu a wīra wa mūcaara, na mūrāarīrīrī ūrīa mūikaranīhtie nake, **7** o hamwe na mahīū manyu na nyamū cīa gīthaka irīa itūrūraga būrūrī wanyu. Kīrīa gīothe būrūrī ūcio ūgaaciara no kīrīto. **8** “Tarī Thabatū mūgwanja cīa mīaka, mīaka mūgwanja maita mūgwanja, nīguo Thabatū icīo mūgwanja cīa mīaka ihīnge mīaka mīrongo īna na kenda. **9** Nīngī mūcooke mūhūhe karumbeta kūndū gothe mūthenya wa ikūmī wa mwerī wa mūgwanja; Mūthenya wa Kūloroherio Mehīa, mūkaahuha karumbeta kūndū gothe būrūrī-inī wanyu. **10** Amūrāi mwaka ūcio wa mīrongo itano, na mūhunjanīrie ūhoro wa kūohorwo kwa andū othe arīa matūrūraga būrūrī ūcio wothē. Mwaka ūcio ūgaatuīka wa Jubīlīī nī ūndū wanyu; o mündū wanyu nīagacooka kūrīa ithaka cīa nyūmba yao irī, na kūrīa andū a mūhīrīga wao marī. **11** Mwaka ūcio wa mīrongo itano ūgaatuīka wa Jubīlīī kūrī inyuī; mūtikanahaande na mūtikanagethe kīrīa gīkūrītīe kīo kiene, kana mūgethe mīthabībū irīa itārī mūrūtīre wīra. **12** Nīgūkorwo īyo nī Jubīlīī, na nīyo īgaatuīka theru kūrī inyuī; rīragai o kīrīa gīkūrītīe mīgūnda-inī. **13** “Mwaka-inī ūyū wa Jubīlīī, o mündū no nginya acooke gīthaka-inī gīake. **14** “Mūngīkenderīa

mündū wa būrūrī wanyu mīgūnda kana mīgūre mīgūnda kūrī we, mūtikanahaenanīe mündū na ūrīa ūngī. **15** Mūrīgūruga mīgūnda wa mündū wa būrūrī wanyu kūringana na ūrīa mīaka īthīrīte thūthwa wa Jubīlīī. Nake mwendīa akaawendagīa kūringana na mīaka irīa īgakorwo itīgarīte ya magetha. **16** Mīaka īngīkorwo itīgarīte mīīngī, mūkongerera thogora, na mīaka īngīkorwo itīgarīte mīnīnī, mūkanyīhīa thogora, nī ūndū kīrīa arakwenderīa nī mūigana wa magetha. **17** Mūtikanahaenanīe mündū na ūrīa ūngī, no mwītīgagīre Ngai wanyu. Nīī nī nīī Jehova Ngai wanyu. **18** “Rūmagīrīarī kīrīra kīa watho wakwa na mwīmēnyagīrīre nīguo mwathīkagīre mawatho makwa, na inyuī nī mūgaatūrūra būrūrī ūcio mūrī na thayū. **19** Naguo būrūrī ūcio nīūgaciara magīaro maguo, na inyuī nīmūkarīāga mūkahūūna na mūtūūre kuo mūrī na thayū. **20** Mwahota kūūrīa atīrī, “Tūkaarīa kī mwaka wa mūgwanja aakorwo tūtīkahaanda kana tūgethe?” **21** Nīngamūtūmīra kīrīathimo mwaka-inī ūcio wa gatādatū nīguo mīgūnda yanyu īgaaciara maciaro ma kūmūigana mīaka itatū. **22** Mūkīhaanda mwaka-inī wa kanana, mūkarīāga irīo irīa mwaigīte mūthīhīthū, na mūgaacīrīa nginya mūgethe maciaro ma mwaka wa kenda. **23** “Mīgūnda ndīkanendīo bīū, tondū būrūrī nī wakwa na inyuī mūrī o ageni kuo, na nī nīī ndīmūkōmborīhīhtīe. **24** Būrūrī wothē ūrīa mwīnyīhtīre ūgaatuīka wanyu, no nginya kūgīe na mwēke wa gūkūrūaga mīgūnda īyo. **25** “Mündū wa būrūrī wanyu angīthīna na endīe gīcunjī kīa mīgūnda wake, mündū ūrīa wa hakuhī mūno wa nyūmba yake nīagooka na akūūre mīgūnda ūcio mündū wao eendetīe. **26** No rīrī, mündū angīkorwo ndarī na mündū wa kūmūkūrīra mīgūnda, na we mwene atonge agīe na indo cīganīte kūūkūrīa, **27** nīwe ūgaatua thogora kūringana na mīaka irīa mīthīru kuuma rīra aawendīrie, na acooke mbeeca icīo īngī kūrī mündū ūrīa eendeirīe; thūthwa ūcio no acooke mīgūnda-inī wake. **28** No angīaga kūgīa na indo cīa kūmūrīha-rī, gīcunjī kīrīa eendīrie gīgūtūrūa kīrī kīa mūgūrī nginya Mwaka wa Jubīlīī. Gīgaacooko hīndī ya Jubīlīī, na hīndī īyo no acooke gīthaka-inī gīake. **29** “Mündū angīkeendīa nyūmba irī itūrūra-inī inene rīrīgīre, nīarīkoragwo arī na kīhooito gīa kūmīkūrūa ihīnda rīa mwaka mūgīma kuuma amīendīa. Thīnī na ihīnda rīu no amīkūrūe. **30** īngīaga gūkūrūro mwaka ūmwe ūtanathīra, nyūmba īyo irī itūrūra-inī inene rīrīgīre nīgatuīka ya mūmīgūrī na njīaro cīake nginya tene. Nyūmba īyo ndīgaacookerīo mwene Mwaka wa Jubīlīī. **31** No nyūmba cīa tūtūrūra-inī tūrīa tūtārī tūrīgīre, irītuagwo ta mīgūnda ya kūndū gūtārī kūrīge. Icīo no ikūrūro, na nī īgaacookīo Mwaka wa Jubīlīī. **32** “Alawīī hīndī cīothe nī marī na kīhooito gīa gūkūrūaga nyūmba cīao irīa irī matūrūra-inī ma Alawīī, marīa megwatīire. **33** Nī ūndū ūcio indo cīa Alawīī no ikūrūro, ūguo nī ta kuuga atī, nyūmba nyendīe itūrūra-inī o rīothe rīao, nīīgaacookīo Mwaka wa Jubīlīī, tondū nyūmba irīa irī matūrūra-inī ma Alawīī nīcio īgai rīao thīnī wa andū a Isiraeli. **34** No ithaka cīa ūrīthīo cīa matūrūra mao itīkanendīo; icīo nī cīao nginya tene. **35** “Mündū wa būrūrī wanyu angīthīna nginya aremwo nī kwīrīgāmīrīra gatagatī kanyu, mūteīthagīe

o ta ūria mūngēthēthia mūgeni kana mūndū ūrarīrīre kwanyu, nīgeetha ahothe gūtūūrania na inyuī. **36** Mūtikanamūrīhie uumithio o na ūrīkū, no mwītīgagīre Ngai wanyu, nīgeetha mūndū wa būrūri wanyu ahothe gūtūūrania na inyuī. **37** Mūtikanamūkombere mbeeca nīguo acooke na maciaro, kana mūmwenderie irio nīguo muone uumithio. **38** Nīi nī nīi Jehova Ngai wanyu, ūria wamūrūtire būrūri wa Misiri nīguo ndīmūhe būrūri wa Kaanani na ndūike Ngai wanyu. **39** “Mūndū wa būrūri wanyu angēthīina arī gatagatī kanyu, nake eyendie harī inyuī, mūtikanamūrūtithie wīra ta ngombo. **40** Mūkaamūtua ta mūruti wa wīra wa mūcaara kana ta mūndū ūrarīrīre kwanyu; mūndū ūcio akaamūrūtīra wīra ngīnya Mwaka wa Jubilīi. **41** Thuutha ūcio mūndū ūcio na ciana ciake nīmakakerererio, nake acooke kūrī andū a mūhīrīga wake, na gīthaka-inī kīa maithe make ma tene. **42** Tondū andū a Isiraeli nī ndungata ciakwa, iria ndaarutire būrūri wa Misiri, matikanendio matūike ngombo. **43** Mūtikanamaathage mūtekūmaiguīra tha, no mwītīgagīrei Ngai wanyu. **44** “Ngombo cianyu cia arūme na cia andū-a-nja iriumaga ndūrīrī-inī iria imūrīgīcīirīe; kuuma kūrī ndūrīrī icio no mūgūrage ngombo. **45** O na nīngī no mwīgūrīre ngombo kuuma kūrī andū arīa mararīrīre kwanyu na kuuma kūrī andū a mīhīrīga yao arīa maciarīrwo būrūri wanyu, nao matūike indo cianyu. **46** Andū acio no mūmeegaīre kūrī ciana cianyu matūike igai rīrīa mūmagaiīre, na no mūmatue ngombo rīrīa rīothe marī muoyo, no mūtikanaaethe andū anyu a Isiraeli mūtekūmaiguīra tha. **47** “No rīrī, mūgeni kana mūndū ūria ūrarīrīre kwanyu angītonga arī gatagatī kanyu, nake mūndū wa būrūri wanyu athīne na eyendie kūrī mūgeni ūria ūtūūranīte na inyuī, kana kūrī mūndū wa mūhīrīga wa mūndū ūcio mūgeni-rī, **48** mūndū ūcio no arīkorwago arī na kihooto gīa gūkūūrwo thuutha wa kwiyendia. Mūndū wa nyūmba yao no amūkūūre: **49** Ithe mūnini kana ithe mūkūrū, kana mūrū wa ithe, kana mūndū wa rūrīra rwa mūhīrīga wao no amūkūūre; kana we mwene angīgaacīra, no ekūūre. **50** Mūndū ūcio na mūmūgūrī magaatara ihinda rīrīa rīthīru kuuma mwaka ūria eyendīre ngīnya rīrīa Mwaka wa Jubilīi ūgaakīnya. Thogora wa kūrekererio gwake ūkaaringana na irīhi rīa mūndū wa mūcaara thīini wa mīaka īyo. **51** Angīkorwo nī mīaka mīingī ītigarīte, nīakarīha gīcunjī kīnene gīa thogora ūria aagūrītwo nāguo. **52** No angīkorwo no mīaka mīnini ītigarīte Mwaka wa Jubilīi ūkīnye, īyo noyo agaataara arīthe gūkūūranio gwake kūringana na ūria kwagīrīre. **53** Agaatuuo ta mūndū wa mūcaara mwaka o mwaka; na no ngīnya mūmenyagīrīre atī mūmūgūrī ndarīmūwathaga atekūmūiguīra tha. **54** “O na angīaga gūkūūrwo na njira imwe ya icio, we na ciana ciake no ngīnya makaarekererio Mwaka wa Jubilīi wakīnya, **55** nīgūkorwo andū a Isiraeli nī ndungata ciakwa. Acio nī ndungata ciakwa, iria ndaarutire būrūri wa Misiri. Nīi nī nīi Jehova Ngai wanyu.

26 “Mūtikanethondekere mīhianano kana mwūrūgamīrie mīhianīre wa kīndū kana ihiga rīamūre rīa kūhooywo, mūtīkaige ihiga rīacūhie būrūri-inī wanyu atī nīguo mūrīnamagīrīre. Nīi nī nīi Jehova

Ngai wanyu. **2** “Menyagīrīrai Thabatū ciakwa na mūtīīage handū hakwa harīa haamūre. Nīi nī nīi Jehova. **3** “Mūngīrūmīrīra kīrīra kīa watho wakwa na mūmenyagīrīre gwathīkagīra maathani makwa, **4** nīngamuuragīria mbura imera ciayo ciakīnya, na mīgūnda yanyu nīrīciaraga irio, nayo mīti ya mīgūnda yanyu īciarage maciaro mayo. **5** Mūrīthūūraga ngano yanyu mūgakinīyīria magetha ma thabībū, namo magetha ma thabībū magakinīyīria hīndī ya mahaanda, na mūrīrīāga irio mūkahūūna, na mūtūire būrūri wanyu mūrī na thayū. **6** “Nīngatūma būrūri wanyu ūgīe na thayū, na mūrīkomaga gūtārī mūndū ūngītūma mwītīgīre. Nīnganiina nyamū njūru ciehere būrūri-inī wanyu. Nacio itīgacooka kuoneka būrūri-inī wanyu. **7** Nīmūkaingathīia thū cianyu, na mūcihoote mbaara-inī. **8** Andū atano anyu makaahūūra andū igana, nao andū anyu igana makaahūūra andū ngiri ikūmi, nacio thū nī mūgaacīhootha mūciūrage na rūhiū rwa njora. **9** “Nīngamuonia ūtūgi wakwa, na ndūme mūciarane na mūingīhe, na nīngatūūria kīrīkanīro gīakwa na inyuī. **10** Mūgaakorwago o mūkīrīa magetha ma mwaka mūthīru ngīnya rīrīa mūkaamaruta nja nīguo mūgīe na handū ha kūiga magetha marīa maragethwo. **11** Ngaiga gūikaro gīakwa gatagatī kanyu, na ndīkamūthūūra. **12** Ngaathīiaga ndī gatagatī kanyu, ndūike Ngai wanyu, na inyuī mūtūike andū akwa. **13** Nīi nī nīi Jehova Ngai wanyu, ūria wamūrūtire būrūri wa Misiri, nīguo mūtīge gūtūika ngombo cia andū a Misiri; ndoinangīre macooki ma ngingo cianyu ngītūma mūhotage gūthīi mwīhaandīte wega. **14** “No mūngīkaaga kūnjīguu, mwage kūhingīa maathani macio mothe, **15** na mūngīrega kīrīra gīakwa kīa watho na mūthūūre mawatho makwa, na mwage kūhingīa maathani makwa, na nī ūndū ūcio mūthūkie kīrīkanīro gīakwa-rī, **16** Nīi na nīi nīngamwīka maūndū maya: Nīngamūrehere kīmako, na ndīmūrehere ndwari cia kūmūniina na ūndū wa kūhiūha kwa mīrī kūrīa gūkaamūte maitho, na gūtūme mūrūwo nī hīnya. Mūkaahaanda mbeū tūhū, nī ūndū ikaarīgwo nī thū cianyu. **17** Nīngamūrūthīia ndīmūūkīrīre nīguo mūhootwo nī thū cianyu; arīa mamūthūire nio makaamwathaga, na mūkooraga hatarī mūndū ūmūingathīthīe. **18** “Angīkorwo o na mwekwo maūndū macio mūtikanjīguu-rī, ngaakīrīrīria kūmūherithīia nī ūndū wa mehīa manyu maita mūgwanja. **19** Nīnganiina rūng’athio rwa mwītīo wanyu, na ndūme matu matūike ta cuuma, nayo thī yūme itūike ta gīcango. **20** Mūkaahūthīra hīnya wanyu o tūhū, tondū tīrīri wanyu ndūkagethwo kīndū, kana mīti ya būrūri wanyu īciare maciaro mayo. **21** “Nīngī mūngīthīi na mbere na mīthīrie ya kūnemera, na mwage kūnjīguu, nīngakīrīrīria kūmūingīhīria mahūūra mangī maita mūgwanja o ūria mehīa manyu magīrīrwo nī kūherithio. **22** Nīngamūrehere nyamū cia gīthaka imūūkīrīre, nacio imūtūnye ciana cianyu, na iniine ng’ombe cianyu, o na itūme mūigana wanyu ūnyīihe ūū atī barabara cianyu ciage andū. **23** “Nīngī kūngīkorwo o na mwekwo maūndū macio no mūkaarega kūnjōokerera na mūgīthīi na mbere kūnjūkīrīra-rī, **24** nīi na nīi nīngamūūkīrīra, na nīngakīrīrīria kūmūhūūra nī ūndū wa mehīa manyu maita mangī mūgwanja. **25**

Ningamühethiria rühiu rwa njora rürihirie kirikaniro kíría müthükítie. Muorira matüüra-iní maría manene wanyu, ningamühethiria müthiro thüini wanyu, na ndimürekererie moko-iní ma thü cianyu. **26** Ríría ngaamwehereria makúmbí manyu ma irio, andü-a-nja ikúmi makaarugagíra migate yanyu riiko rímwe, nao macooke kúmürehera migate iyo ithimitwo na ratiri. Múkaamíríaga na müthüüne. **27** “Ningí kúngikorwo o na mwekwo maíndü macio mútikanjigua-rü, no müthii o na mbere kúnjúkíríra, **28** ní na ní ningamúükíríra na marakara na ní mwene ngíríríre kúmüherithia maita mangí mügwanja ní úndü wa mehía manyu. **29** Múkaaríaga nyama cia aríu na aarí anyu. **30** Ningí nginganaga kúndü kwanyu kúria gütiügüru, na ndemange magongona manyu ma úbani na njooke njigíríre ciimba cianyu igüru ría mihianano iyo yanyu ítarí muoyo, na ndimüthüüre. **31** Matüüra manyu maría manene ningamananga na handü hanyu haría haamüre ndihoonühe, o na ndigakenio ní mútarariko mwega wa maruta manyu. **32** Níngonüha búrúri úcio, nginya thü cianyu iria itüüraga kuo igege. **33** Ningamúharaganía ndúrírí-iní na njomore rühiu rwakwa rwa njora ndimúingatithie. Naguo búrúri wanyu ndiüühe, namo matüüra manyu maría manene ndímanange. **34** Thuutha úcio, búrúri úcio níugakenera miáka ya Thabatü híndí iyo yothe úgaakorwo úkiríte ihooru, na inyüü múri búrúri-iní wa thü cianyu; naguo búrúri níukahurúka, na úkenere thabatü ciaguo. **35** Ihinda ríría búrúri úcio úgaakorwo úkiríte ihooru, níukahurúka kúria wagíte kúhurúka híndí ya Thabatü iria mwatüürite kuo. **36** “Nao aría anyu magaatigara, níngatüma ngoro ciao inyitwo ní guoya marí mabúrúri-iní macio ma thü ciao, o nginya ithangü ríabarabario ní rúhuhu rígatüma moore. Nao makooraga o ta úria mündü ooragíra rühiu rwa njora, na nímakagúüaga o na gütarí mündü úmaingatithítie. **37** Makaanhinganaga makíüra o ta andü marooríra rühiu rwa njora o na gütarí mündü úmaingatithítie. Ní úndü úcio mútikahota gwítiiria thü cianyu. **38** Múgaathíríra kúu ndúrírí-iní; búrúri wa thü cianyu úkaamúria úmüniine. **39** Nao andü anyu aría magaatigara nímakoorwo ní hinya marí kúu búrúri-iní úcio wa thü ciao ní úndü wa mehía mao; o na ningí ní úndü wa mehía ma maithe mao, ní makoorwo ní hinya. **40** “No mangikoimbüra mehía mao na mehía ma maithe mao, o na mehía ma künemera na ma kúnjúkíríra, **41** kúria gwatümiré ndimookíríre nginya ngímatwarithia búrúri wa thü ciao, thuutha úcio ríría ngoro ício ciao nyümü íkenyihia na ciitíkire ihüüra ría mehía mao-rí, **42** níngaririkana kírikaníro giakwa na Jakubu, na kírikaníro giakwa na Isaaka, na kírikaníro giakwa na Ibrahímu, na ndirikane búrúri úcio. **43** Nígúkorwo búrúri úcio níugatiganírío nío, naguo níugakenera Thabatü ciaguo ríría úgaakira ihooru útarí nao. Nímakaríhio mehía mao ní úndü nímaregire mawatho makwa na magíthüüra kíríra giakwa kía watho. **44** No rírí, o na gütarí úgio, híndí iyo marí búrúri-iní wa thü ciao, ndikamarega kana ndímathüüre biü úndü úngítüma ndimaniine biü, thúkie kírikaníro giakwa nao. Níi ní níi Jehova Ngai wao. **45** No ní úndü wao, níngaririkana kírikaníro

giakwa na maithe mao, aría ndaarutire búrúri wa Misiri mbere ya ndúrírí nígeetha nduíke Ngai wao. Níi ní níi Jehova.” **46** Ício níngí iríra cia watho wa kúrümíríro, na matuíro ma ciira na mawatho maría Jehova aaríkaníire na andü a Isiraeli Kíríma-iní gíra Sinai, akíira Musa amamenyithanie kúri andü a Isiraeli.

27 Ningí Jehova akíira Musa atírí, **2** “Aríría andü a Isiraeli, úmeere atírí: ‘Müdü o wothé angíkeehíta mwíhítwa wa mwanya wa kwamúríra Jehova andü, na úndü wa kúruta indo iria ciiganiire iruta ríu, **3** níúgaatua iríhi ría müdü múrúme wa kuuma miáka mírongo írírí nginya miáka mírongo ítandatü rikorwo rírí cekerí mírongo ítano cia betha, kúringana na cekerí ya handü-haría-haamüre, **4** na aakorwo ní müdü-wa-nja, úgaatua iríhi rikorwo rírí cekerí mírongo ítatü. **5** Aakorwo ní müdü wa kuuma miáka ítano nginya mírongo írírí, úgaatua iríhi ría müdü múrúme rítuíke ní cekerí mírongo írírí, na iríhi ría müdü-wa-nja ní cekerí ikúmi. **6** Aakorwo ní müdü wa kuuma mweri úmwe nginya miáka ítano, úgaatua iríhi ría kahí rítuíke ní cekerí íthano cia betha, na iríhi ría kairítu ní cekerí íthatü cia betha. **7** Aakorwo ní müdü wa miáka mírongo ítandatü kana makíríra, úgaatua iríhi ría müdü múrúme rítuíke ní cekerí ikúmi na íthano, na ría müdü-wa-nja ní cekerí ikúmi. **8** Angikorwo müdü úria wíhítíte mwíhítwa ní müthüni muno ndaangíhota kúríha iríhi ríría rítúitwo, níagatwara müdü úcio kúri müthínjírí-Ngai, úria úgaatua iríhi ríría müdü úcio wíhítíte mwíhítwa angíhota kúríha. **9** “Angikorwo kíndü kíría eeraniire na mwíhítwa ní nyamü íngíitíkíríka írírí iruta kúri Jehova, nyamü ta iyo íheanitwo kúri Jehova írituíkaga ní nyamüre. **10** Ndakanamikúüranie kana amígáruanie, aige íria njega íthenya ría íria njúru, kana aige íria njúru íthenya ría íria njega; angígakúüranie nyamü iyo na íngí, cieri iyo ya mbere na iyo ya gükúüranie níngatuika nyamüre. **11** Angikorwo kíndü kíu ehíitite kúruta ní nyamü írírí na thaahu, íria ítangíitíkíríka írírí iruta kúri Jehova, nyamü iyo no nginya ítwaríro müthínjírí-Ngai, **12** úria úgaatua kana ní njega kana tí njega. Thogora úria müthínjírí-Ngai agaatua, úcio níguo úgaatuika thogora wayo. **13** Angikorwo mwene no ende gükúüra nyamü iyo, no nginya ongerere gícunjí kíngí gíra íthano harí thogora úria útúitwo. **14** “Müdü angámúra nyumba yake írírí kíndü kiamúrírwo Jehova, müthínjírí-Ngai níagatua itua kana ní njega kana tí njega. Thogora úria müthínjírí-Ngai agaatua, úcio níguo úgaatuika thogora wayo. **15** Müdü úria wamúríte nyumba yake angímikúüra-rí, no nginya ongerere gícunjí kíngí gíra íthano gíra thogora wayo, nayo nyumba iyo níngatuika yake ríngí. **16** “Angikorwo müdü níakamúríra Jehova gícunjí kía mügúnda wa nyumba yao, thogora waguo úgaatuo kúringana na mbéu iria íngíhaandwo, nacio ní cekerí mírongo ítano cia betha, iria arí kíbaba kímwe kía omeri ya mbéu cia cairi. **17** Angíkaamúra mügúnda wake Mwaka-iní wa Jubilii, thogora úria útúitwo níguo úgaatuika thogora waguo. **18** No angámúra mügúnda wake thuutha wa Jubilii, müthínjírí-Ngai níagatua thogora kúringana na miáka íria ítigaríte

Jubilii irĩa ingĩ igĩgaakinya, naguo thogora waguo nĩkanyihanyiiho. **19** Mũndũ ũcio wamũrite mũgũnda wake angienda kũũkũura, niakongerera gĩcunjĩ kĩngĩ gĩa ithano hari thogora waguo, mũgũnda ũcio ũcooke ũtuĩke wake rĩngĩ. **20** No rĩrĩ, angĩkorwo ndegũkũura mũgũnda ũcio, kana aakorwo niawendeirie mũndũ ũngĩ, mũgũnda ũcio ndũri hĩndĩ ũgaakũurwo o na rĩ. **21** Rĩria mũgũnda ũcio ũkaarekererio Mwaka-inĩ wa Jubilii, niũgatuika mwamũre, o ta mũgũnda wamũriirwo Jehova; ũgaatuika mũgũnda wa athĩnjĩri-Ngai. **22** “Nĩngĩ mũndũ angĩkaamũrĩra Jehova mũgũnda ũria agũrite, na ti mũgũnda wa nyũmba yao, **23** mũthĩnjĩri-Ngai niagatua thogora waguo nginya Mwaka wa Jubilii, nake mũndũ ũcio niakarĩha irĩhi rĩu mũthenya ũcio taari kĩndũ kĩamũriirwo Jehova. **24** Mwaka-inĩ wa Jubilii, mũgũnda ũcio niũgacookerera mwene ũria wamwendeirie, ũria warĩ mwene mũgũnda ũcio. **25** Thogora wothe ũrituagwo kũringana na cekerĩ ya handũ-haria-haamũre, nacio nĩ geera mĩrongo irĩ hari cekerĩ imwe. **26** “Na rĩrĩ, gũtirĩ mũndũ ũngĩamũrĩra Jehova irigithathi rĩa nyamũ, nĩ ũndũ marigithathi mothe nĩ ma Jehova; arĩ ndegwa, kana ng’ondũ, ũcio nĩ cia Jehova. **27** Angĩkorwo nĩ nyamũ imwe ya iria irĩ thaahu, no amĩgũre na thogora ũria itũriirwo, ongerere gĩcunjĩ kĩngĩ gĩa ithano hari thogora ũcio. Aakorwo ndekũmikũura, nyamũ iyo nĩkeendio na thogora ũria ũtuĩtwo. **28** “No gũtirĩ kĩndũ kĩa mũndũ kĩa aamũriire Jehova, arĩ mũndũ, kana nyamũ, kana mũgũnda wa nyũmba yao, kĩngĩendio kana gĩkũurwo; indo ciothe ciamũriirwo Jehova nĩ nyamũre hari Jehova. **29** “Na rĩrĩ, gũtirĩ mũndũ wamũriirwo kũuragwo ũngĩkũurwo; no nginya ooragwo. **30** “Gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa indo ciothe cia kuuma mũgũnda, arĩ ngano ya mũgũnda kana maciaro ma mitĩ, nĩ kĩa Jehova; gĩcunjĩ kĩa kĩaamũriirwo Jehova. **31** Mũndũ angĩgakũura gĩcunjĩ gĩa gĩa ikũmi, no nginya akongerera gĩcunjĩ kĩngĩ gĩa ithano hari thogora ũria ũtuĩtwo. **32** Gĩcunjĩ gĩa ikũmi gĩothe kĩa rũuru rwa ng’ombe kana rwa mbũri, nyamũ ya ikũmi yothe irĩa ihitũkagĩra rungu rwa rũthanju rwa mũriĩthi niĩkamũriirwo Jehova. **33** Mũndũ ndagathuure irĩa njega kana irĩa njũru, kana akũũranie. Angĩgakũũrania nyamũ iyo na ingĩ, cieri, ya mbere na iyo ya gũkũũranio, nĩ igaaatuika nyamũre, na ũcio itingĩkũurwo.” **34** Macio nĩmo maathani maria Jehova aaheire Musa Kĩrima-inĩ gĩa Sinai makoniĩ andũ a Isiraeli.

Ndari

1 Na rīrī, Jehova akīarīria Musa arī Hema-inī ya Gūtunganwo kūu Werū-inī wa Sinai mūthenya wa mbere wa mweri wa keerī, mwaka-inī wa keerī kuuma andū a Isiraeli moima būrūri wa Misiri. Akīmwira atīrī: **2** “Tara kīrīndī gīothe kīa andū a Isiraeli, ūmatare na mbarī ciao, na nyūmba ciao ūria itarīī, mūdū mūrūme o mūdū mūrūme andīkwo rītwa rīake. **3** Wee mūrī na Harūni mūtare ikundi cia arūme othe arīa marī Isiraeli, arīa makinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī. **4** Mūdū ūmwe kuuma o mūhīrīga, na akorwo arī mūtongoria wa nyūmba yao, nīo mekūmūteithia. **5** Maya nīmo marītwa ma andū arīa marīmūteithagīrīria: kuuma mūhīrīga wa Rubeni, nī Elizuru mūrū wa Shedeuru; **6** kuuma mūhīrīga wa Simeoni, nī Shelumieli mūrū wa Zurichadai; **7** kuuma mūhīrīga wa Juda, nī Nahashoni mūrū wa Aminadabu; **8** kuuma mūhīrīga wa Isakaru, nī Nethaneli mūrū wa Zuaru; **9** kuuma mūhīrīga wa Zebuluni, nī Eliabu mūrū wa Heloni; **10** kuuma arīu a Jusufu: kuuma Efiraimu, nī Elishama mūrū wa Amihudu; kuuma Manase, nī Gamalieli mūrū wa Pedazuru; **11** kuuma mūhīrīga wa Benjamini, nī Abidani mūrū wa Gideoni; **12** kuuma mūhīrīga wa Dani, nī Ahiezeri mūrū wa Amishadai; **13** kuuma mūhīrīga wa Asheri, nī Pagieli mūrū wa Okirani; **14** kuuma mūhīrīga wa Gadī, nī Eliasafu mūrū wa Deueli; **15** kuuma mūhīrīga wa Nafitali, nī Ahira mūrū wa Enani.” **16** Acio nīo andū arīa maathuurirwo kuuma kūrī kīrīndī gīa Isiraeli, marī atongoria a mīhīrīga ya maithe mao ma tene. Nīo maarī atongoria a mīhīrīga ya Isiraeli. **17** Musa na Harūni makīoya andū acio maheetwo marītwa mao. **18** Magīcooka magīita kīrīndī gīothe hamwe mūthenya wa mbere wa mweri wa keerī. Andū makīonania rūruka rwao kūrīngana na mbarī na nyūmba ciao, nao arūme arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria makīandīkwo, o mūdū o mūdū na rītwa rīake, **19** o ta ūria Jehova aathīe Musa. Nī ūndū ūcio akīmatara marī kūu Werū-inī wa Sinai: **20** Kuuma njiaro-inī cia Rubeni, mūrūi wa irigithathi wa Isiraeli: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **21** Kuuma mūhīrīga wa Rubeni maarī andū 46,500. **22** Kuuma njiaro-inī cia Simeoni: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, magītarwo na makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma mbarī na nyūmba ciao. **23** Kuuma mūhīrīga wa Simeoni maarī andū 59,300. **24** Kuuma njiaro-inī cia Gadī: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **25** Kuuma mūhīrīga wa Gadī maarī andū 45,650. **26** Kuuma njiaro-inī cia Juda: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma

mbarī ciao na nyūmba ciao. **27** Kuuma mūhīrīga wa Juda maarī andū 74,600. **28** Kuuma njiaro-inī cia Isakaru: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **29** Kuuma mūhīrīga wa Isakaru maarī andū 54,400. **30** Kuuma njiaro-inī cia Zebuluni: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī kana makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **31** Kuuma mūhīrīga wa Zebuluni maarī andū 57,400. **32** Kuuma kūrī arīu a Jusufu: Kuuma njiaro-inī cia Efiraimu: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **33** Kuuma mūhīrīga wa Efiraimu maarī andū 40,500. **34** Kuuma njiaro-inī cia Manase: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **35** Kuuma mūhīrīga-inī wa Manase maarī andū 32,200. **36** Kuuma njiaro-inī cia Benjamini: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **37** Kuuma mūhīrīga wa Benjamini maarī andū 35,400. **38** Kuuma njiaro-nī cia Dani: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **39** Kuuma mūhīrīga wa Dani maarī andū 62,700. **40** Kuuma njiaro-inī cia Asheri: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī na makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **41** Kuuma mūhīrīga wa Asheri maarī andū 41,500. **42** Kuuma njiaro-inī cia Nafitali: Arūme othe arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī kana makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, makīandīkwo o mūdū o mūdū na rītwa rīake, kūrīngana na maandīko ma mbarī ciao na nyūmba ciao. **43** Kuuma mūhīrīga wa Nafitali maarī andū 53,400. **44** Acio nīo andū arīa matatarirwo nī Musa na Harūni na atongoria arīa ikūmi na eerī a Isiraeli, o ūmwe wao arūgamīrīire nyūmba yake. **45** Andū othe a Isiraeli arīa maakinyītie mīaka mīrongo īrī kana makīria, arīa mangīahotire gūthīi ita-inī, magītarwo kūrīngana na nyūmba ciao. **46** Andū acio othe marī hamwe maarī 603,550. **47** No rīrī, andū a nyūmba ya mūhīrīga wa Lawi matataranīrīro hamwe na andū arīa angī a Isiraeli. **48** Jehova nīeerīte Musa atīrī, **49** “Mūtīgatare andū a mūhīrīga wa Lawi kana mūmataranīrie na andū arīa angī a Isiraeli. **50** Handū ha ūguo-rī, amūrāi Alawīi matuīke arorī a hema ya Ūira, mamenyagīrīre indo ciothe ciayo, na kīndū o gīothe kīa hema iyo. Nīo marīkuuaga hema iyo o na indo ciothe ciayo; na mamīmenyagīrīre na mamīthīūrūrīkagīrie na

hema ciao. **51** Riria ríothe hema iyo ígúthaamio, Alawii acio nío marĩmĩambúraga, na rirĩa ríothe hema iyo íkwbambo-rĩ, Alawii acio nío marĩmĩambaga. Múndũ úngĩ o na úrĩkũ angĩkamĩkũhĩrĩa nĩakooragwo. **52** Andũ a Isiraeli marĩambaga hema ciao kúringana na ikundi ciao, o múndũ kambĩ-inĩ yake harĩa bendera yake irĩ. **53** No rĩrĩ, Alawii marĩambaga hema ciao mathĩrũrũkĩrĩre hema ya Úira nĩgeetha kĩrĩndĩ kũu kĩa Isiraeli gĩtigakorerewo nĩ mang'ũrĩ ma Ngai. Alawii nío marĩhokagĩrwo ũmenyereri wa hema iyo ya Úira.” **54** Nao andũ a Isiraeli magũĩka maúndũ macio o ta úrĩa Jehova aathĩte Musa.

2 Nake Jehova akĩra Musa na Harũni atĩrĩ, **2** “Andũ a Isiraeli nĩmabage hema ciao irĩgĩcĩrĩre Hema-ya-Gútũnganwo no irĩ haraya nayo, o múndũ arĩ harĩa bendera yake irĩ irĩa irĩ na marũrĩ ma nyũmba yao.” **3** Mwena wa irathĩro, kũrĩa rĩua rĩrathagĩra-rĩ, nĩho ikundi cia kambĩ ya mũhĩrĩga wa Juda ikaamba hema harĩa bendera yao irĩ. Mútongoria wa andũ a Juda nĩ Nahashoni mũrũ wa Aminadabu. **4** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 74,600. **5** Mũhĩrĩga wa Isakaru úkaamba hema ciao mariganĩtie na andũ a Juda. Mútongoria wa andũ a Isakaru nĩ Nethaneli mũrũ wa Zuaru. **6** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 54,400. **7** Mũhĩrĩga wa Zebuluni nĩguo úgaacookerera. Mútongoria wa andũ a Zebuluni nĩ Eliabu mũrũ wa Heloni. **8** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 57,400. **9** Andũ othe arĩa magaiĩrwo gũĩkara kambĩ ya Juda, kúringana na ikundi ciao-rĩ, nĩ andũ 186,400. Acio nío makaamba kuomagara. **10** Mwena wa gũthini nĩho ikundi cia kambĩ ya mũhĩrĩga wa Rubeni igaakorwo, harĩa bendera yao irĩ. Mútongoria wa andũ a Rubeni nĩ Elizuru mũrũ wa Shedeuru. **11** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 46,500. **12** Mũhĩrĩga wa Simeoni úkaamba hema ciao mariganĩtie na Rubeni. Mútongoria wa andũ a Simeoni nĩ Shelumieli mũrũ wa Zurishadai. **13** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 59,300. **14** Mũhĩrĩga wa Gadi nĩguo úgũcokerera. Mútongoria wa andũ a Gadi nĩ Eliasafu mũrũ wa Deueli. **15** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 45,650. **16** Andũ othe arĩa magaiĩrwo gũĩkara kambĩ ya Rubeni, kúringana na ikundi ciao-rĩ, nĩ andũ 151,450. Acio nío magaatũka a keerĩ kuomagara. **17** Nayo Hema-ya-Gútũnganwo na kambĩ ya Alawii moimagare marĩ gatagatĩ ga kambĩ icio ingĩ. Makoimagara marũmanĩrĩre kúringana na úrĩa hema cia kambĩ ciao ciambĩtwo, o kambĩ irĩ handũ hayo nyene o harĩa bendera yao irĩ. **18** Mwena wa ithũiro nĩkuo ikundi cia kambĩ ya mũhĩrĩga wa Efiraimu igũkorwo, o harĩa bendera yao irĩ. Mútongoria wa andũ a Efiraimu nĩ Elishama mũrũ wa Amihudu. **19** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 40,500. **20** Mũhĩrĩga wa Manase nĩguo úkũringania nao. Mútongoria wa andũ a Manase nĩ Gamalieli mũrũ wa Pedazuru. **21** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 32,200. **22** Mũhĩrĩga wa Benjamini nĩguo úgũcokerera. Mútongoria wa andũ a Benjamini nĩ Abidani mũrũ wa Gideoni. **23** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 35,400. **24** Andũ othe arĩa magaiĩrwo gũĩkara kambĩ ya Efiraimu, kúringana na ikundi ciao-rĩ, nĩ andũ 108,100. Acio nío marĩthiaga marĩ a gatatũ. **25** Mwena wa gathĩgathini nĩkuo ikundi cia kambĩ ya mũhĩrĩga wa Dani igũkorwo, harĩa bendera yao

irĩ. Mútongoria wa andũ a Dani nĩ Ahiezeri mũrũ wa Amishadai. **26** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 62,700. **27** Mũhĩrĩga wa Asheri úkaamba hema ciao mariganĩtie nao. Mútongoria wa andũ a Asheri nĩ Pagieli mũrũ wa Okirani. **28** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 41,500. **29** Mũhĩrĩga wa Nafitali nĩguo úgũcokerera. Mútongoria wa andũ a Nafitali nĩ Ahira mũrũ wa Enani. **30** Gikundi gĩake nĩ kĩa andũ 53, 400. **31** Andũ othe arĩa magaiĩrwo gũĩkara kambĩ ya Dani nĩ andũ 157,600. Acio nío magaikorwo marĩ a mũthia kuomagara, marĩ harĩa bendera ciao irĩ. **32** Acio nío andũ a Isiraeli, arĩa maatarĩrwo kúringana na nyũmba ciao. Arĩa othe maarĩ kambĩ-inĩ kúringana na ikundi ciao-rĩ, maarĩ andũ 603,550. **33** No rĩrĩ, Alawii matataranĩrwo na andũ arĩa angĩ a Isiraeli, ta úrĩa Jehova aathĩte Musa. **34** Nĩ undũ úcio andũ a Isiraeli magũĩka maúndũ mothe marĩa Jehova aathĩte Musa, na tondu úcio maambire hema harĩa bendera ciao ciarĩ, na úguo noguo moimagarire, o mútongoria na andũ a mũhĩrĩga wake na nyũmba yake.

3 Úyũ nĩguo úhoro wa njiaro cia Harũni na Musa hĩndĩ irĩa Jehova aarĩre na Musa Kĩrĩma-inĩ gĩa Sinai. **2** Marĩtwa ma arĩu a Harũni maarĩ Nadabu úrĩa warĩ irĩgithathi, na Abihu, na Eleazaru, na Ithamaru. **3** Macio nĩmo marĩtwa ma arĩu a Harũni, nao maarĩ athĩnjĩrĩ-Ngai aĩtĩrĩre maguta, arĩa maamũrĩtwo matungatage marĩ athĩnjĩrĩ-Ngai. **4** Na rĩrĩ, Nadabu na Abihu nĩmakũre marĩ mbere ya Jehova rĩrĩa maarutaga igongona na mwaki útarĩ mwĩtĩkĩre mbere yake Werũ-inĩ wa Sinai. Matiarĩ na ciana cia aanake; nĩ undũ úcio, Eleazaru na Ithamaru nĩ maatungataga marĩ athĩnjĩrĩ-Ngai hĩndĩ irĩa yothe ithe wao Harũni aarĩ muoyo. **5** Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **6** “Rehe andũ a mũhĩrĩga wa Lawi úmaneane kũrĩ Harũni mũthĩnjĩrĩ-Ngai, nĩguo mamũteithagie. **7** Marĩrutaga wĩra wa kũmũtungatĩra, na matungatagĩre kĩrĩndĩ kũu gĩothe hau Hema-inĩ-ya-Gútũnganwo na undũ wa kũruta wĩra wa hema iyo. **8** Nao marĩmenyagĩrĩa indo ciothe cia Hema-ya-Gútũnganwo, mahingagie maúndũ marĩa magĩrĩre nĩ gwĩkwo nĩ andũ a Isiraeli na undũ wa kũruta wĩra wa hema iyo. **9** Neana Alawii acio kũrĩ Harũni na arĩu ake; nĩ andũ a Isiraeli arĩa mekũneanwo kũrĩ we biũ. **10** Amũra Harũni na arĩu ake matungatage marĩ athĩnjĩrĩ-Ngai; múndũ úngĩ o wotho úrĩa úrĩkũhagĩrĩra harĩa haamũre no nginya ooragwo.” **11** Nĩngĩ Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **12** “Nĩ nĩ nĩ thuurĩte Alawii kuuma kũrĩ andũ a Isiraeli ithenya rĩa marĩgithathi ma arũme arĩa marĩgithathĩtwo nĩ andũ-a-nja othe a Isiraeli. Alawii nĩ akwa, **13** nĩngũkorwo marĩgithathi mothe nĩ makwa. Hĩndĩ irĩa ndooragire marĩgithathi mothe ma Misiri, noguo ndeyamũrĩre marĩgithathi mothe ma Isiraeli, marĩ ma múndũ kana ma nyamũ. Macio nĩ makwa kũmbwe. Nĩ nĩ nĩ Jehova.” **14** Nĩngĩ Jehova akĩra Musa kũu Werũ-inĩ wa Sinai atĩrĩ, **15** “Tara Alawii kúringana na nyũmba ciao na mbarĩ ciao. Tara arũme othe arĩa makĩnyĩtie mweri úmwe na makĩria.” **16** Nĩ undũ úcio, Musa akĩmatara o ta úrĩa aathĩtwo nĩ kiugo kĩa Jehova. **17** Maya nĩmo marĩtwa ma arĩu a Lawi: Nĩ Gerishoni, na Kohathu, na Merari. **18** Maya nĩmo marĩtwa ma mbarĩ cia Agerishoni: Nĩ Libini na Shimei.

19 Mbari cia Akohathu ciarĩ: Amuramu, na Iziharu na Hebironi, na Uzieli. 20 Mbari cia Amerari: ciarĩ Mahali na Mushi. Ici nicio ciarĩ mbari cia Alawii, kuringana na nyumba ciao. 21 Gerishoni aarĩ na mbari cia Alabini na Ashimei; ici nicio ciarĩ mbari cia Agerishoni. 22 Arũme arĩa othe maakinyĩtie mweri ũmwe na makĩria arĩa maatarirwo maarĩ andũ 7,500. 23 Mbari icio cia Agerishoni ciarĩ ciambe hema ciao mwena wa ithũiro, thuutha wa Hema-ĩria-Nyamũre. 24 Mũtongoria wa nyũmba cia Agerishoni aarĩ Eliasafu mũrũ wa Laeli. 25 Hau Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo-rĩ, Agerishoni nĩo maarĩ na wĩra wa kũmenyerera Hema-iyõ-Nyamũre na hema, na ciandarũa cia kũmĩmbĩra, na gĩtambaya gĩa gũcuurio itoonyero rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo, 26 na itambaya cia gũcuurio cia kũirigĩra nja, na gĩtambaya gĩa gũcuurio gĩa itoonyero rĩa nja irĩa ithiũrũkĩrie Hema iyo nyamũre na kigongona na mĩhĩndo, na indo ciothe iria ikonainie na wĩra wacio. 27 Kohathu aarĩ na mbari cia Aamuramu, na Aiziharu, na Ahebironi, na Auzieli; icio nicio ciarĩ mbari cia Akohathu. 28 Arũme arĩa othe maakinyĩtie mweri ũmwe na makĩria maarĩ andũ 8,600. Wĩra wa Akohathu warĩ wa kũmenyerera harĩa haamũre. 29 Mbari cia Akohathu ciarĩ ciambage hema mwena wa gũthini wa Hema-ĩria-Nyamũre. 30 Mũtongoria wa nyũmba cia mbari cia Akohathu aarĩ Elizafani mũrũ wa Uzieli. 31 Wĩra wao warĩ wa kũmenyerera ithandũkũ rĩa kirĩkanĩro, na metha, na mũti ũrĩa wa kũigĩrĩro matawa, na igongona, na indo cia gũtũmirwo harĩa haamũre, na gĩtambaya gĩa gũcuurio gĩa kũhakania, o na indo ciothe ciakonainie na mũhũthĩrĩre wacio. 32 Mũtongoria mũnene wa Alawii aarĩ Elezaru mũrũ wa Harũni, ũrĩa mũthĩnjiri-Ngai. Nĩwe watuirwo mũrũgamĩrĩri wa arĩa maamenyagĩrĩa harĩa haamũre. 33 Merari aarĩ na mbari cia Amahali na Amushi; icio nicio ciarĩ mbari cia Merari. 34 Arũme arĩa othe maatarirwo arĩa maakinyĩtie mweri ũmwe na makĩria maarĩ andũ 6,200. 35 Mũtongoria wa nyũmba cia mbari ya Merari aarĩ Zurieli mũrũ wa Abihaili; nao maarĩ maambage hema mwena wa gathigathini wa Hema-ĩria-Nyamũre. 36 Amerari maamũrĩrwo mamenyagĩrĩre buremu ya hema irĩa yaamũrĩtwo, na migĩlko yayo, na itugĩ, na itina ciacio, o na indo ciothe ciayo cia wĩra, na indo ciothe ciakonainie na mũhũthĩrĩre wacio, 37 o na mamenyagĩrĩre itugĩ iria ciirigite nja yayo hamwe na itina ciacio, na higĩ cia hema na mĩhĩndo yayo. 38 Musa na Harũni na arĩu ake maarĩ mambage hema ciao mwena wa irathĩro wa Hema-iyõ-Nyamũre, mang'etheire irathĩro, o hau mbere ya Hema-ya-Gũtũnganwo. Wĩra wao warĩ wa kũmenyerera harĩa haamũre ithenya rĩa andũ a Isiraeli. Mũndũ ũngĩ o wothĩ ũngĩakuhĩrĩrie hau haamũre aarĩ ooragwo. 39 Alawii arĩa othe maatarirwo ta ũrĩa Jehova aathĩte Musa na Harũni kũringana na mbari ciao, hamwe na arũme othe arĩa maakinyĩtie mweri ũmwe na makĩria, maarĩ andũ 22,000. 40 Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, "Tara marigithathi ma arũme othe ma andũ a Isiraeli arĩa makinyĩtie mweri ũmwe na makĩria, na wandĩke marĩtwa mao. 41 Nyamũrĩra Alawii handũ ha marigithathi mothe ma andũ a Isiraeli; o naguo ũhiũ wa Alawii ũwaamũre handũ ha marigithathi mothe

ma mahiũ ma andũ a Isiraeli. Nĩ nĩ nĩ Jehova." 42 Nĩ ũndũ ũcio Musa agitara marigithathi mothe ma andũ a Isiraeli, o ta ũrĩa Jehova aamwathĩte. 43 Marigithathi mothe ma arũme arĩa maakinyĩtie mweri ũmwe na makĩria, maandikwo na marĩtwa mao, maarĩ andũ 22,273. 44 Ningĩ Jehova akĩra Musa atĩrĩ, 45 "Amũra Alawii handũ ha marigithathi mothe ma andũ a Isiraeli, naguo ũhiũ wa Alawii ũwaamũre handũ ha mahiũ mao. Alawii megũtuika akwa. Nĩ nĩ nĩ Jehova. 46 Gũkũũra marigithathi macio 273 ma andũ a Isiraeli, acio makĩrĩte mũigana wa Alawii-rĩ, 47 oya cekerĩ ithano irũgamĩrĩre o mũndũ, kũringana na cekerĩ ya handũ-harĩa-haamũre, irĩa ũritũ wayo ũrĩ gera mĩrongo ĩrĩ. 48 Mbeeca icio cia gũkũũra andũ a Isiraeli acio makĩrĩte-rĩ, cinengere Harũni na arĩu ake." 49 Nĩ ũndũ ũcio Musa akĩũngania mbeeca cia gũkũũra andũ acio maakĩrĩte mũigana wa andũ arĩa maakũrĩtwa nĩ Alawii. 50 Kuuma kũrĩ marigithathi ma andũ a Isiraeli, akĩũngania betha ya ũritũ wa cekerĩ 1,365 kũringana na cekerĩ ya handũ-harĩa-haamũre. 51 Musa akĩnengera Harũni na arĩu ake mbeeca icio ciakũrĩte andũ, o ta ũrĩa aathĩtwa nĩ kiugo kia Jehova.

4 Jehova akĩra Musa na Harũni atĩrĩ: 2 "Thiĩni wa Alawii-rĩ, tarai rũhonge rwa Akohathu kũringana na mbari ciao na nyũmba ciao. 3 Mũtare arũme othe a ũkũrũ wa kuuma miaka mĩrongo ĩtatũ nginya miaka mĩrongo itano arĩa mokaga gũtungata wĩra-inĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo. 4 "Ŭyũ nĩguo wĩra wa Akohathu thiĩni wa Hema-ya-Gũtũnganwo: wĩra wao nĩ kũmenyerera indo iria theru mũno. 5 Rĩria kambĩ ĩgũthaama-rĩ, Harũni na arĩu ake marĩtoonyaga thiĩni wa hema iyo makaruta gĩtambaya gĩa gũcuurio gĩa kũhakania na makahumbĩra ithandũkũ rĩa Ŭira nakĩo. 6 Ningĩ marĩhumbĩre na gĩthii kia njũũa cia pomboo, na maare gĩtambaya kia rangi wa bururu mũtheri igĩrũ rĩacio, na matoonyie mĩti ya kũrĩkuua handũ hayo. 7 "Nao maare gĩtambaya kia rangi wa bururu igĩrũ rĩa metha ya migate irĩa ĩgagwo mbere ya Jehova, na mamĩigĩrĩre thaani, na thaani, nene na mbakũri, na ndigithũ cia magongona ma kũnyuuo; na migate irĩa ĩgagwo hau hĩndĩ ciothe ĩkare o hau igĩrũ. 8 Macooke maigĩrĩre gĩtambaya kia rangi wa gakarakũ igĩrũ rĩa indo icio na ningĩ mahumbĩre gĩtambaya kũ na njũũa cia pomboo, na matoonyie mĩti ya kũrĩkuua handũ hayo. 9 "Ningĩ moe gĩtambaya kia rangi wa bururu, mahumbĩre mũti ũrĩa wa kũigĩrĩro matawa marĩa mamũrĩkaga, hamwe na matawa maguo, na magathĩ ma gũtinia ndaambĩ, na thaani cia mũrarĩ wa ndaambĩ, na ndigithũ cia gwĩkĩrwo maguta ma matawa macio. 10 Ningĩ makũnje mũti ũcio na indo ciagua ciothe ciohetwo na gĩthii kia njũũa cia pomboo, na macigĩrĩre igĩrũ rĩa gĩkuui gĩacio. 11 "Nĩ maare gĩtambaya kia rangi wa bururu igĩrũ rĩa kigongona gĩa thahabu, na makĩhumbĩre na gĩthii kia njũũa cia pomboo, na matoonyie mĩti irĩa ya gũgĩkuua handũ hayo. 12 "Ningĩ moe indo ciothe iria ihũthagĩrwo ũtungata-inĩ wa handũ-harĩa-haamũre, macikũnje na gĩtambaya kia rangi wa bururu, macihumbĩre na gĩthii kia njũũa cia pomboo, na macigĩrĩre igĩrũ rĩa gĩkuui gĩacio. 13 "Ningĩ

nĩ marute mũhu kuuma kigongona-inĩ gĩa gicango, na maare gitambaya kĩa rangi wa ndathi igũrũ rĩakio. **14** Ningĩ maigirĩ indo ciothe iria ihũthagĩro gũtungata kigongona-inĩ, nacio nĩ hamwe na ngio cia mwaki, na njibe, na icakũri, na mbakũri cia kũminjaminjĩria. Igũrũ rĩakio nĩ maare gĩthi kĩa njũũa cia pomboo na matoonyie mĩti ya gũgũkuu handũ hayo. **15** “Thuutha wa Harũni na ariũ ake kũrĩkia kũhumbĩra indo ciothe theru o na indo ciothe nyamũre, na rĩria andũ a kambĩ mehaarĩria gũthaama-rĩ, ariũ a Akohathu nao moke makuue indo icio. No matikanahutie indo icio nyamũre matigakue. Akohathu acio nĩo magaaquu indo iria irĩ thĩni wa Hema-ya-Gũtũnganwo. **16** “Eleazaru mũrũ wa Harũni, ũria mũthĩnjĩri-Ngai, niwe ũrĩmenyagĩrĩra maguta ma gwakia tawa, na ũbumba ũria ũnungaga wega, na mũtu ũria ũrutagwo hĩndĩ ciothe, o na maguta marĩa maitanagĩrĩrio. Niwe ũrĩmenyagĩrĩra Hema-ĩyo-Nyamũre irĩ yothe na indo iria ciothe irĩ thĩni wayo, nicio indo iria nyamũre ciĩkirĩtuo kuo, na indo cia wĩra.” **17** Jehova akĩra Musa na Harũni atĩrĩ, **18** “Menyereraĩ mbarĩ cia mũhĩrĩga wa Akohathu matikaneherio kuuma kũrĩ Alawii. **19** Nĩguo matũũre muoyo na matikae gũkuu rĩria mangikuhĩrĩria indo iria theru mũno-rĩ, mekagĩrei ũũ: Harũni na ariũ ake nĩo marĩtoonyaga handũ harĩa hatheru, na makagaĩra o mũndũ wĩra wake na kĩrĩa egũkuu. **20** No ariũ a Kohathu matikanatoonye thĩni kuona indo iria theru o na hanini, nĩguo matigakue.” **21** Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **22** “Tara Agerishoni o nao kũringana na nyũmba ciao na mbarĩ ciao. **23** Ũtare arũme othe a ũkũrũ wa kuuma miaka mĩrongo itatũ nginya miaka mĩrongo itano arĩa mokaga gũtungata wĩra-inĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo. **24** “Ũyũ nĩguo ũtungata wa mbarĩ cia Agerishoni rĩria mekũrũta wĩra na gũkuu mĩrigo: **25** Nĩo marĩkuuaga itambaya cia gũcuurio cia Hema-ĩria-Nyamũre, na Hema-ya-Gũtũnganwo, na indo cia kũmihumbĩra, o na gĩthi kĩa njũũa cia pomboo cia kũmihumbĩra na igũrũ, na itambaya cia gũcuurio cia itoonyero rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo, **26** na itambaya cia gũcuurio iria cia kũrĩgĩra nja iria ithiũrũrũkĩrie Hema-ĩyo-Nyamũre na kigongona, na gitambaya gĩa gũcuurio gĩa itoonyero-inĩ, na mĩhĩndo na indo ciothe itũmagĩrwo ũtungata-inĩ wayo. Agerishoni acio nĩo marĩrutaga wĩra wothe ũria wagĩrĩre kũrutwo na indo icio. **27** ũtungata wao wothe, ũri wa gũkuu mĩrigo kana wa kũruta wĩra ũngĩ, ũrĩrutagwo ũtongoretio nĩ Harũni na ariũ ake. Nĩ inyuĩ mũrĩmagayagĩra wĩra wao wa kĩrĩa gĩothe marĩkuuaga. **28** ũcio nĩguo ũtungata wa mbarĩ ya Agerishoni Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo. Wĩra wao ũrĩrutagwo ũtongoretio nĩ Ithamaru mũrũ wa Harũni, ũria mũthĩnjĩri-Ngai. **29** “Tara Amerari kũringana na mbarĩ na nyũmba ciao. **30** Tara arũme othe a ũkũrũ wa kuuma miaka mĩrongo itatũ nginya miaka mĩrongo itano arĩa mokaga gũtungata wĩra-inĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo. **31** Ũyũ nĩguo wĩra wao ũria marĩrutaga magĩtungata Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo: wĩra wao nĩ gũkuuaga buremu cia Hema-ĩyo-Nyamũre, na migũiko yayo, na itugĩ na itina ciacio, **32** o ũndũ ũmwe na itugĩ iria ciirĩgĩte nja hamwe na itina ciacio, na higĩ cia hema na mĩhĩndo, na indo ciothe ciacio na

kĩndũ gĩothe gĩkonainie na kũruta wĩra ũcio. Gayagĩra o mũndũ indo iria agĩrĩrwo nĩ gũkuu. **33** ũcio nĩguo ũtungata wa mbarĩ ya Amerari rĩria marĩrutaga wĩra Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo, matongoretio nĩ Ithamaru mũrũ wa Harũni, ũria mũthĩnjĩri-Ngai.” **34** Na rĩrĩ, Musa, na Harũni, na atongoria a kĩrĩndĩ nĩmatarire Akohathu acio kũringana na mbarĩ na nyũmba ciao. **35** Arũme othe a ũkũrũ wa kuuma miaka mĩrongo itatũ nginya miaka mĩrongo itano arĩa mookire gũtungata wĩra-inĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo, **36** matarĩtuo na mbarĩ ciao, maarĩ andũ 2,750 **37** ũcio nĩguo warĩ mũigana wa andũ othe arĩa maarĩ a mbarĩ cia Akohathu arĩa maatungataga thĩni wa Hema-ya-Gũtũnganwo. Musa na Harũni maamatarire kũringana na ũria Jehova aathĩte Musa. **38** Agerishoni maatarirwo kũringana na mbarĩ na nyũmba ciao. **39** Arũme othe a ũkũrũ wa kuuma miaka mĩrongo itatũ nginya miaka mĩrongo itano arĩa mookire gũtungata wĩra-inĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo, **40** matarĩtuo na mbarĩ na nyũmba ciao, maarĩ andũ 2,630. **41** ũcio nĩguo warĩ mũigana wa mbarĩ cia Agerishoni arĩa maatungataga thĩni wa Hema-ya-Gũtũnganwo. Musa na Harũni maamatarire kũringana na watho wa Jehova. **42** Amerari maatarirwo kũringana na mbarĩ na nyũmba ciao. **43** Arũme othe a ũkũrũ wa kuuma miaka mĩrongo itatũ nginya miaka mĩrongo itano arĩa mookire gũtungata wĩra-inĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo, **44** matarĩtuo na mbarĩ ciao, maarĩ andũ 3,200. **45** ũcio nĩguo warĩ mũigana wa mbarĩ cia Amerari. Musa na Harũni maamatarire kũringana na ũria Jehova aathĩte Musa. **46** Nĩ ũndũ ũcio, Musa na Harũni na atongoria a Isiraeli magĩtara Alawii othe kũringana na mbarĩ ciao na nyũmba ciao. **47** Arũme othe a ũkũrũ wa kuuma miaka mĩrongo itatũ nginya miaka mĩrongo itano arĩa mookire kũruta wĩra wa gũtungata na gũkuu Hema-ya-Gũtũnganwo, **48** mũigana wao warĩ andũ 8,580. **49** Kũringana na watho wa Jehova ũria aathĩte Musa, mũndũ o mũndũ nĩmagayagĩrwo wĩra wake, na akerwo kĩrĩa egũkuu. ũguo nĩguo maatarirwo, o ta ũria Jehova aathĩte Musa.

5 Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **2** “Atha andũ a Isiraeli maingate kuuma kambĩ-inĩ yao mũndũ o wothe ũrũarite mũrĩmũ wa ngoothi ũria ũngĩgwatanio, kana mũndũ ũrĩ na handũ o na ha he kuura, kana mũndũ ũrĩ na thaahu nĩ ũndũ wa kũhutia kĩimba. **3** Ingata arũme o na andũ-a-nja; ũmaingate nja ya kambĩ nĩguo matigathaahie kambĩ yao kũria nĩ ndũũranagia na inyuĩ.” **4** ũguo noguo andũ a Isiraeli meekire; makĩruta andũ acio nja ya kambĩ. Magĩka o ũria Jehova aathĩte Musa gwĩkwo. **5** Ningĩ Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **6** “Ira andũ a Isiraeli atĩrĩ, ‘Rĩria mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja angĩhĩtĩria mũndũ ũria ũngĩ na njĩra o yothe, na nĩ ũndũ ũcio aage kwĩhokeka harĩ Jehova-rĩ, mũndũ ũcio nĩ mũhĩtia, **7** na no nginya oimbũre mehĩa marĩa ekĩte. No nginya arute irĩhĩ rĩothe nĩ ũndũ wa mahĩtia macio make, na ongerere gĩcunjĩ gĩa ithano kũrĩ irĩhĩ rĩu, anengere mũndũ ũcio ahĩtĩrie. **8** No mũndũ ũcio angĩkorwo ndarĩ na mũndũ wa nyũmba yao ũria ũngĩrĩhwo nĩ ũndũ wa ihĩtia rĩu, irĩhĩ rĩu rĩritũikaga rĩa Jehova, na no nginya rĩnengerwo mũthĩnjĩri-Ngai

rĩrĩ hamwe na ndũrũme ya kũrutwo igongona rĩa horohio nĩ ùndũ wake. **9** Maruta mothe maamũre marĩa andũ a Isiraeli marĩrehagĩra mũthĩnjĩrĩ-Ngai-rĩ, marĩtuĩkaga make. **10** Itheo cia o mũndũ irĩa nyamũre nĩ ciake we mwene, no kĩrĩa angĩhe mũthĩnjĩrĩ-Ngai, gĩgaatuĩka kĩa mũthĩnjĩrĩ-Ngai ùcio.” **11** Ningĩ Jehova akĩĩra Musa atĩrĩ, **12** “Arĩria andũ a Isiraeli, ùmeere atĩrĩ: ‘Mũtumia wa mũndũ angĩhĩngĩcania mũthĩire yake, atuĩke ti mwĩhokeku harĩ we **13** na ùndũ wa gũkoma na mũndũ ùngĩ, na ùndũ ùcio ùhithwo mũthũuriwe na thaahu wake wage kũmenyeka (tondũ hatĩrĩ mũira wa kũmuumbũra, na ndaakorereirwo agĩka ùndũ ùcio-rĩ), **14** na mũthũuriwe agũire mũtumia wake ùiru na amwĩkũũre atĩ nĩethaahĩtie, kana amũguĩre ùiru na amwĩkũũire o na akorwo atethaahĩtie, **15** hĩndĩ ìyo nĩatware mũtumia wake harĩ mũthĩnjĩrĩ-Ngai. Ningĩ no nginya atware gĩcunji gĩa ikũmi kĩa eba ìmwe ya mũtu wa cairi nĩ ùndũ wa mũtumia wake. Ndagaitĩrĩrie mũtu ùcio maguta kana awĩkĩre ùbumba, nĩ ùndũ rĩu nĩ iruta rĩa mũtu rĩrutagwo nĩ ùndũ wa ùiru, iruta rĩa mũtu rĩa kĩrĩrikano, rĩa kũrĩrikanania ihĩtia rĩu. **16** “Mũthĩnjĩrĩ-Ngai nĩagatwara mũtumia ùcio amũrũgamie mbere ya Jehova. **17** Acooke oe maaĩ maamũre marĩ ndigithũ-inĩ ya rĩumbwa, na ahakũre rũkũngũ hau thĩ ya Hema-ĩria-Nyamũre arwĩkĩre maaĩ-inĩ macio. **18** Mũthĩnjĩrĩ-Ngai aarĩkia kũrũgamia mũtumia ùcio mbere ya Jehova, nĩakamuohora njuĩrĩ yake, acooke amũnengere iruta rĩu rĩa kĩrĩrikano rĩa mũtu nĩ ùndũ wa ùiru arĩnyĩite na moko, nake mũthĩnjĩrĩ-Ngai we mwene akorwo anyĩitĩe maaĩ macio marũrũ marĩa marehaga kĩrumi. **19** Mũthĩnjĩrĩ-Ngai acooke ehĩthĩtie mũtumia ùcio, amwĩre atĩrĩ, “Angĩkorwo hatĩrĩ mũndũ ùngĩ ùkomete nawe, na ndũhĩngĩcanĩtie mũthĩire yaku ùgethaahia hĩndĩ irĩa ùrĩ na mũthũuri-rĩ, maaĩ maya marũrũ marĩa marehaga kĩrumi maroaga gũgwĩka ùuru. **20** No angĩkorwo nĩũhĩngĩcanĩtie mũthĩire yaku ùrĩ na mũthũuri na ùgethaahia nĩ ùndũ wa gũkoma na mũndũ ùngĩ tĩga mũthũurĩguo-rĩ,” **21** hĩndĩ ìyo mũthĩnjĩrĩ-Ngai nĩakehĩthĩtia mũtumia ùcio na mwĩhĩtwa ùyũ ùrehanagĩra kĩrumi, oĩge atĩrĩ, “Jehova arõtũma andũ anyu makũrume na magũkaane, rĩria agaataũma kĩero gĩa ku kĩhinyare na nda yaku ìmbe. **22** Namo maaĩ maya marehaga kĩrumi marotoonya mwĩrĩ waku, nayo nda yaku ìmbe na kĩero gĩa ku kĩhinyare.” “Nake mũtumia ùcio acooke oĩge atĩrĩ, “Ameni, nĩgũtuĩke ùguo.” **23** “Mũthĩnjĩrĩ-Ngai nĩakandĩka irumi icio ibuku-inĩ rĩa gĩkũnjo, acooke acithambĩrie maaĩ-inĩ macio marũrũ. **24** Nĩagatũma mũtumia ùcio anyue maaĩ macio marũrũ marehaga kĩrumi, namo maaĩ macio mamũtoonye na matũme aĩgue ruo rũnene mũno. **25** Mũthĩnjĩrĩ-Ngai acooke oe iruta rĩu rĩa mũtu nĩ ùndũ wa ùiru kuuma moko-inĩ ma mũtumia ùcio, arĩthũngũthĩie mbere ya Jehova, na acooke arĩrehe kĩgongona-inĩ. **26** Ningĩ mũthĩnjĩrĩ-Ngai ùcio arũme ngundi ìmwe ya mũtu ùcio ùrutĩtwo ùrĩ wa kĩrĩrikano na aũcinĩre igũrũ rĩa kĩgongona; thũthua ùcio atũme mũtumia ùcio anyue maaĩ macio. **27** Angĩkorwo nĩethaahĩtie na ti mwĩhokeku harĩ mũthũuriwe-rĩ, rĩria akaanyũthio maaĩ macio marehaga kĩrumi, nĩ makaamũtoonya matũme aĩgue ruo rũnene mũno, na nda yake ìmbe na

kĩero gĩa ku kĩhinyare, nake atuĩke thaahu kũrĩ andũ ao. **28** No rĩrĩ, angĩkorwo mũtumia ùcio ndethaahĩtie na akorwo nĩ mũthĩngu-rĩ, ndagatuuo mũhĩtia, na nĩakahota kũgĩa na ciana. **29** “Ùyũ ùguo watho wa ùiru rĩria mũtumia angĩhĩngĩcania mũthĩire yake, ethaahie o arĩ na mũthũuri, **30** kana rĩria mũndũ mũrũme angĩnyĩtwo nĩ ùiru nĩ ùndũ nĩegwĩkũũa mũtumia ùcio wake. Mũthĩnjĩrĩ-Ngai arĩmũrũgamagĩa mbere ya Jehova na arũmĩrĩre watho ùcio wotho. **31** Mũthũuriwe nĩagatuuo ndarĩ na ihĩtia o na rĩrĩkũ, no mũtumia ùcio nĩwe ùgaacookererwo nĩ mehĩa make.”

6 Nake Jehova akĩĩra Musa atĩrĩ, **2** “Arĩria andũ a Isiraeli, ùmeere atĩrĩ: ‘Mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja angĩenda kwĩhĩta mwĩhĩtwa wa mwanya, ùrĩ mwĩhĩtwa wa kwĩyamũrĩra Jehova atuĩke Mũnaziri, **3** no nginya atige kũnyua ndibei o na indo irĩa ingĩ ngagatu cia kũnyua, na ndakananyue thĩki ìthondeketwo kuuma kũrĩ ndibei kana kĩndũ kĩngĩ kĩgagatu gĩa kũnyua. Ndanakananyue maaĩ ma thabibũ, kana arĩe thabibũ, kana thabibũ irĩa nyũmithĩe. **4** Hĩndĩ irĩa yothe arĩkoragwo arĩ Mũnaziri, ndakanarĩe kĩndũ gĩa kuuma he mũthabibũ, irĩ mbegũ kana makoni. **5** “Ihinda rĩothe rĩa mwĩhĩtwa ùcio wa kwĩyamũra, ndakananjwo mũtwe. No nginya aikarage arĩ mũtheru o nginya ihinda rĩake rĩa kwĩyamũrĩra Jehova rĩthire; no nginya areke njuĩrĩ cia mũtwe wake ikũre iraihe. **6** Ihinda rĩu rĩothe eyamũrĩre Jehova ndakanakuhĩrĩrie kĩimba. **7** O na ìthe, kana nyina, kana mũrũ wa nyina, kana mwarĩ wa nyina angĩkuu, ndakanethaahie nĩ ùndũ wao, tondũ arĩ na rũuri rwa kwĩyamũrĩra Ngai mũtwe. **8** Ihinda rĩothe rĩa kwĩyamũra gwake arĩkoragwo aamũrĩrwo Jehova. **9** “Mũndũ angĩkuu gĩkuũ kĩa narua arĩ ho, naguo ùndũ ùcio ùthaahie njuĩrĩ irĩa aamũrĩte, no nginya enjwo mũtwe mũthenya wake wa gũtherio, na nĩguo wa mũgwanja. **10** Ningĩ mũthenya wa ìnana no nginya atware ndĩrahũgĩ igĩrĩ kana tũtutuura twĩrĩ harĩ mũthĩnjĩrĩ-Ngai hau itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo. **11** Nake mũthĩnjĩrĩ-Ngai arute ìmwe ìtuĩke igongona rĩa kũhoroherio mehĩa, nayo ìyo ìngĩ ìtuĩke nĩ iruta rĩa njino nĩguo aboroherio, nĩ ùndũ nĩehĩtie nĩgũkorwo arĩ hamwe na kĩimba. Mũthenya o ro ùcio no nginya aamũrĩre Jehova mũtwe wake rĩngĩ. **12** No nginya eyamũrĩre Jehova ihinda rĩu rĩa kwĩyamũra, na no nginya arute gatũrũme ka mwaka ùmwe gatũke ka igongona rĩa mahĩtia. Mũthenya irĩa mĩhĩtũku ndĩgatũrwo, tondũ nĩathaahirio ihinda rĩria eyaamũrĩte. **13** “Na rĩrĩ, ùyũ nĩguo watho wa Mũnaziri ihinda rĩake rĩa kwĩyamũrĩra Ngai rĩathira. Nĩakarehwo itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo. **14** Hau niho akaarehe maruta make harĩ Jehova, namo nĩ: gatũrũme ka mwaka ùmwe gatari na kaũgũu gatũke ka iruta rĩa njino, na kamwari ka mwaka ùmwe karĩ igongona rĩa kũhoroheria mehĩa, na ndũrũme ìmwe ìtari na kaũgũu irĩ iruta rĩa ùiguano, **15** hamwe na maruta ma mũtu na maruta ma kũnyuuo, na gĩkabũ kĩa mĩgate ìtari na ndawa ya kũmbia, na keki cia mũtu ùria mũhĩnyũ mũno ùtukanĩtio na maguta, na tũmĩgate tũhũthũ tũhakĩtwo maguta. **16** “Mũthĩnjĩrĩ-Ngai nĩakaiga indo icio mbere ya Jehova, na acooke arute igongona rĩa

kūhoroheria mehia o na iruta rīa njino. **17** Nīakarehe gīkabū kīu kīa mīgate itarī mīmbie na arute ndūrūme īyo irī igongona rīa ūiguano kūrī Jehova, hamwe na igongona rīayo rīa mūtu na rīa indo cia kūnyuuo. **18** “Ningī hau itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo, Mūnaziri no nginya enjwo njuirī ūria aamūrīte. Nīakoya njuirī īyo na amīkie mwaki-inī ūria ūrī rungu rwa igongona rīu rīa ūiguano. **19** “Thuutha wa Mūnaziri ūcio kwenjwo njuirī yake ya kwiyamūra, mūthinjiri-Ngai nī akoya kīande gītherūkītio kīa ndūrūme īyo, na keki na tūmigate tūrīa tūhūthū kuuma gīkabū-inī kīu, cieri itarī ndawa ya kūmbia. **20** Mūthinjiri-Ngai acooke acithūngūthie mbere ya Jehova, itulke igongona rīa gūthūngūthio; nī nyamūre, na nī cia mūthinjiri-Ngai, hamwe na gīthūri kīrīa gīthūngūthitio, o na kīero kīrīa kīrutitwo. Thuutha ūcio Mūnaziri no anyue ndibe. **21** “Ūcio nīguo watho wa Mūnaziri ūria wīhītaga kūrūtīra Jehova indo kūringana na ūria eyaamūrīte, hamwe na kīrīa kīngī gōthe angīhota kūruta. No nginya ahingie mwīhīta ūria ehītite, kūringana na watho wa Mūnaziri.” **22** Ningī Jehova akīira Musa atīrī, **23** “Īra Harūni na arīū ake atīrī, ‘Ūū nīguo mūrīrathimaga andū a Isiraēli. Meragei atīrī: **24** ““Jehova arokūrathima, na akūmenyagīrīre; **25** Jehova arotūma ūthiū wake ūkwarīre, na agūkinyagīrie wega wake; **26** Jehova arogūtīirīra gīthiithi gīake, na akūhe thayū.” **27** “Nī ūndū ūcio athinjiri-Ngai nīmarīgwetaga rītwa rīakwa kūrī andū a Isiraēli, na nī nīndīmarathimaga.”

7 Rīrīa Musa aarīkirie kūhaanda Hema-īrīa-Nyamūre, nīamītirīrie maguta o na akīmīamūrīra Jehova hamwe na indo ciayo ciothe. Ningī agītīrīria kīgongona maguta, na agīkīamūra hamwe na indo ciakīo ciothe. **2** Ningī atongoria a Isiraēli, atongoria a nyūmba ciao arīa maarī atongoria a mīhūrīga arīa maarīgāmīrīre andū arīa maatarītwo, makīrehe maruta. **3** Maareheire Jehova iheo ikuūtwo nī ngaari ithathatū cia ng’ombe irī hūmbire, hamwe na ndegwa ikūmi na igīrī, ndegwa īmwe īkarutwo nī o mūtongoria, na ngaari īmwe īkarutwo nī atongoria eerī. Indo icio nīcio maarehire mbere ya Hema-īrīa-Nyamūre. **4** Nake Jehova akīira Musa atīrī: **5** “Ītikira indo icio kuuma kūrī o, nīguo ihūthirwo wīra-inī wa Hema-ya-Gūtūnganwo. Ūciheane kūrī Alawīi o ta ūria wīra wa mūdū o mūdū ūkūbatara.” **6** Nī ūndū ūcio Musa akīoya ngaari icio na ndegwa icio agīciheana kūrī Alawīi. **7** Aaheire Agerishoni ngaari igīrī na ndegwa inya, o ta ūria wīra wao wabataraga, **8** ningī akīhe Amerari ngaari inya na ndegwa inyanya, o ta ūria wīra wao wabataraga. Othe maatongoragō nī Ithamaru mūrū wa Harūni, ūria mūthinjiri-Ngai. **9** No Musa ndaigana kūhe Akohathu kīndū o nakī, tondū wīra wao warī wa gūkuuaga indo iria nyamūre na ciande ciao, nīgūkorwo ūcio nīguo warī wīra ūria meehokeirwo. **10** Rīrīa kīgongona gīaitīrīrio maguta, atongoria nīmarehire maruta mao nīguo kīamūrwo, na makīmaiga mbere ya kīgongona kīu. **11** Nī ūndū Jehova nīeerīte Musa atīrī, “O mūthenya, mūtongoria ūmwe arīrehaga maruta make nī ūndū wa kwamūrwo gwa kīgongona.” **12** Mūdū ūria warehire maruta make mūthenya wa mbere aarī Nahashoni mūrū wa Aminadabu wa mūhīrīga wa Juda.

13 Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīmwe rīa mīrongo itatū, na mbakūrī īmwe ya betha ya kūminjāmīrīa ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūringana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o īmwe yayūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **14** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyūrītio ūbumba; **15** na gatēwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **16** na thenge īmwe ya igongona rīa kūhoroheria mehia; **17** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Nahashoni mūrū wa Aminadabu. **18** Mūthenya wa keerī Nethaneli mūrū wa Zuaru, mūtongoria wa Aisakaru, nake akīrehe maruta make. **19** Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīmwe rīa mīrongo itatū, na mbakūrī īmwe ya betha ya kūminjāmīrīa ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūringana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o īmwe yayūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **20** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyūrītio ūbumba; **21** na gatēwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **22** na thenge īmwe ya igongona rīa kūhoroheria mehia; **23** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Nethaneli mūrū wa Zuaru. **24** Mūthenya wa gatātū Eliabu mūrū wa Heloni, mūtongoria wa andū a Zebulunī, nake akīrehe maruta make. **25** Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīmwe rīa mīrongo itatū, na mbakūrī īmwe ya betha ya kūminjāmīrīa ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūringana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o īmwe yayūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **26** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyūrītio ūbumba; **27** na gatēwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **28** na thenge īmwe ya igongona rīa kūhoroheria mehia; **29** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo irī igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Eliabu mūrū wa Heloni. **30** Mūthenya wa kana, Elizuru mūrū wa Shedeuru, mūtongoria wa andū a Rubeni, nake akīrehe maruta make. **31** Indo iria aarutire ciarī thaani īmwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīmwe rīa mīrongo itatū, na mbakūrī īmwe ya kūminjāmīrīa ya betha ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūringana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o īmwe yayūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūrī iruta rīa mūtu; **32** na thaani īmwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyūrītio ūbumba; **33** na gatēwa kamwe, na ndūrūme īmwe, na gatūrūme ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **34** na thenge īmwe ya igongona rīa kūhoroheria mehia; **35** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtano twa

mwaka ūmwe, irutwo iri igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Elizuru mūrū wa Shedeuru. **36** Mūthenya wa gatano, Shelumieli mūrū wa Zurishadai, mūtongoria wa andū a Simeoni, nake akīrehe maruta make. **37** Indo iria aarutire ciarī thaani imwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīa mīrongo itatū, na mbakūri imwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūrīngana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o imwe iyyūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūri iruta rīa mūtu; **38** na thaani imwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyyūrītio ūbumba; **39** na gategwa kamwe, na ndūrūme imwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **40** na thenge imwe ya igongona rīa kūhoroherio mehīa; **41** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo iri igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Shelumieli mūrū wa Zurishadai. **42** Mūthenya wa gatandatū Eliasafu mūrū wa Deueli, mūtongoria wa andū a Gadi, nake akīrehe maruta make. **43** Indo iria aarutire ciarī thaani imwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīa mīrongo itatū, na mbakūri imwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūrīngana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o imwe iyyūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūri iruta rīa mūtu; **44** na thaani imwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyyūrītio ūbumba; **45** na gategwa kamwe, na ndūrūme imwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **46** na thenge imwe ya igongona rīa kūhoroherio mehīa; **47** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo iri igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Eliasafu mūrū wa Deueli. **48** Mūthenya wa mūgwanja Elishama mūrū wa Amihudu, mūtongoria wa andū a Efiraimu, nake akīrehe maruta make. **49** Indo iria aarutire ciarī thaani ya betha ya ūritū wa ceki igana rīa mīrongo itatū, na mbakūri imwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūrīngana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o imwe iyyūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūri iruta rīa mūtu; **50** na thaani imwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyyūrītio ūbumba; **51** na gategwa kamwe, na ndūrūme imwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **52** na thenge imwe ya igongona rīa kūhoroherio mehīa; **53** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo iri igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Elishama mūrū wa Amihudu. **54** Mūthenya wa kanana Gamalieli mūrū wa Pedazuru, mūtongoria wa andū a Manase, nake akīrehe maruta make. **55** Indo iria aarutire ciarī thaani imwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīa mīrongo itatū na mbakūri imwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūrīngana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o imwe iyyūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūri iruta rīa mūtu; **56** na thaani imwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyyūrītio ūbumba; **57** na gategwa kamwe,

na ndūrūme imwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **58** na thenge imwe ya igongona rīa kūhoroherio mehīa; **59** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo iri igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Gamalieli mūrū wa Pedazuru. **60** Mūthenya wa kenda, Abidani mūrū wa Gideoni, mūtongoria wa andū a Benjamini, nake akīrehe maruta make. **61** Indo iria aarutire ciarī thaani imwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīa mīrongo itatū, na mbakūri imwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūrīngana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o imwe iyyūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūri iruta rīa mūtu; **62** na thaani imwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyyūrītio ūbumba; **63** na gategwa kamwe, na ndūrūme imwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **64** na thenge imwe ya igongona rīa kūhoroherio mehīa; **65** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo iri igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Abidani mūrū wa Gideoni. **66** Mūthenya wa ikūmi Ahiezeri mūrū wa Amishadai, mūtongoria wa andū a Dani, nake akīrehe maruta make. **67** Indo iria aarutire ciarī thaani imwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīa mīrongo itatū, na mbakūri imwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūrīngana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o imwe iyyūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūri iruta rīa mūtu; **68** na thaani imwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyyūrītio ūbumba; **69** na gategwa kamwe, na ndūrūme imwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **70** na thenge imwe ya igongona rīa kūhoroherio mehīa; **71** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano, na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo iri igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Ahiezeri mūrū wa Amishadai. **72** Mūthenya wa ikūmi na ūmwe, Pagieli mūrū wa Okirani, mūtongoria wa andū a Asheri, nake akīrehe maruta make. **73** Indo iria aarutire ciarī thaani imwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīa mīrongo itatū, na mbakūri imwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūrīngana na gīthimo gīa ceki ya harīa haamūre, na o imwe iyyūrītio mūtu ūria mūhinyu mūno ūtukanītio na maguta, ūri iruta rīa mūtu; **74** na thaani imwe nene ya thahabu ya ūritū wa ceki ikūmi, iyyūrītio ūbumba; **75** na gategwa kamwe, na ndūrūme imwe, na gatūrūme kamwe ka mwaka ūmwe, nī ūndū wa iruta rīa njino; **76** na thenge imwe ya igongona rīa kūhoroherio mehīa; **77** na ndegwa igīrī, na ndūrūme ithano, na thenge ithano na tūtūrūme tūtano twa mwaka ūmwe, irutwo iri igongona rīa ūiguano. Ici nīcio indo iria ciarutirwo nī Pagieli mūrū wa Okirani. **78** Mūthenya wa ikūmi na iri Ahira mūrū wa Enani, mūtongoria wa andū a Nafitali, nake akīrehe maruta make. **79** Indo iria aarutire ciarī thaani imwe ya betha ya ūritū wa ceki igana rīa mīrongo itatū, na mbakūri imwe ya betha ya kūminjaminjīria ya ūritū wa ceki mīrongo mūgwanja, cieri kūrīngana na gīthimo gīa

cekeri ya haría haamüre, na o imwe iyürütio mütu üría mühinyu müno ütukanitio na maguta, ürí iruta ría mütu; **80** na thaani imwe nene ya thahabu ya ürütü wa cekeru ikümü, iyürütio ubumba; **81** na gategwa kamwe, na ndürüme imwe, na gatürüme kamwe ka mwaka umwe, ni undü wa iruta ría njino; **82** na thenge imwe ya igongona ría kühoroherio mehia; **83** na ndegwa igiri, na ndürüme ithano, na thenge ithano, na tütürüme tütano twa mwaka umwe, irutwo iri igongona ría üiguano. Ici nicio indo iria ciarutirwo ni Ahira mürü wa Enani. **84** Maya nimo maarí maruta ma atongoria a andü a Isiraéli ni undü wa kwamürwo gwa igongona ríria gñaitagírrio maguta: ciarí thaani cia betha ikümi na igírí na mbakürí cia betha cia küminjaminjiria ikümi na igírí na thaani nene cia thahabu ikümi na igírí. **85** Thaani o imwe ya betha yarí na ürütü wa cekeru igana ría mirongo itatü, na mbakürí o imwe ya küminjaminjiria yarí na ürütü wa cekeru mirongo müganja. Thaani cia betha ciothe ciarí na ürütü wa cekeru ngiri igírí na magana mana, küringana na githimo gña cekeru ya haría haamüre. **86** Thaani iria nene ikümi na igírí cia thahabu ciyürütio ubumba ciarí na ürütü wa cekeru ikümi o imwe, küringana na githimo gña cekeru ya haría haamüre. Thaani icio nene cia thahabu ciothe ciarí na ürütü wa cekeru igana ría mirongo ürí. **87** Müigana wothe wa nyamü cia kúrutwo igongona ría njino warí tütégwa ikümi na twírí, na ndürüme ikümi na igírí na tütürüme ikümi na twírí twa mwaka umwe, hamwe na maruta ma cio ma mütu. Thenge ikümi na igírí ciarutirwo irí igongona ría kühoroherio mehia. **88** Müigana wa nyamü ciothe cia igongona ría üiguano ciarí ndegwa mirongo ürí na inya, na ndürüme mirongo itandatü, na thenge mirongo itandatü, na tütürüme mirongo itandatü twa mwaka umwe. Macio nimo maarí maruta ma kwamürwo gwa igongona thuutha wa kiarikia güitírrio maguta. **89** Ríría Musa atoonyire Hema-ya-Gütünganwo kwaria na Jehova-rí, nñauguire mügambo ükimwaríria kuuma gatagati ka makerubi maría meeri maarí igürü ría giti gña tha, igürü ría ithandükü ría Üira. Nake Jehova akimwariria.

8 Nake Jehova akíra Musa atírí, **2** “Aríria Harüni, ümwíre atírí, ‘Híndi íría üríbangaga matawa maría müganja, mabangage níguo ütheri wamo waragíre mwena wa na mbere na müti úcio wa küigíríro matawa.” **3** Harüni agñka o ta üguo; akíbangata matawa macio amaroretie mwena üría ütheri wamo watheragíra hau mbere na müti úcio maagagíríro, o ta üría Jehova aathite Musa gwíkwo. **4** Müti úcio wa küigíríro matawa wathondeketwo üü: wathondeketwo na thahabu ya güturwo, kuuma gitina-iní kíaguo o nginya kúria mahüa maguo maarí. Mühianire wa müti úcio wa küigíríro matawa wathondeketwo o ta üría mühianire wago wonetio Musa ni Jehova. **5** Nake Jehova akíra Musa atírí: **6** “Oya Alawii ümeherie kuuma kúri andü ariá angí a Isiraéli, umatherie mathirwo ni thaahu. **7** Ükimatheria ügeekaga üü: Maminjaminjirie maaí ma kumatheria thaahu; macooke menje njurí cia müri yao kúndü guothe na mathambie nguo ciao, níguo metherie. **8** Ningü üreke moe gategwa hamwe na iruta riako ría mütu

üría mühinyu müno ütukanitio na maguta; nawe ücooke woe gategwa kangí ga keerí ga kúrutwo igongona ría kühoroherio mehia. **9** Ürehe Alawii acio mbere ya Hema-ya-Gütünganwo, na ücooke wite kíríndi giothe kía andü a Isiraéli hamwe. **10** Ürehe Alawii acio mbere ya Jehova, nao andü a Isiraéli mamaigíríre moko mitwe. **11** Nake Harüni arutíre Jehova Alawii acio hau mbere yake taarí igongona ría güthüngüthio rírutitwo ni andü a Isiraéli, níguo maikarage mehaariire kúruta wira wa Jehova. **12** “Thuutha ücio Alawii maigíríre moko mao mitwe ya ndegwa icio, ücirutíre Jehova, imwe ituíke ya igongona ría kühoroherio mehia na iyo ingí ituíke iruta ría njino, nigeetha Alawii mahoroherio. **13** Reke Alawii marügáme mbere ya Harüni na ariü ake, na ücooke umarutíre Jehova taarí igongona ría güthüngüthio. **14** Üguo níguo ükaamüra Alawii, ümeherie kuuma kúri andü ariá angí a Isiraéli, nao Alawii acio matuíke akwa. **15** “Waríkia gütheria Alawii acio na kumaruta matuíke ta igongona ría güthüngüthio-rí, nimarutage wira wao Hema-iní-ya-Gütünganwo. **16** Acio nño andü a Isiraéli ariá meküheanwo kúri ni biü. Ndimyoeire marí akwa ithenya ría marigithathi ma ciana cia tühíi kuuma kúri mütumia o wothe Müisiraéli. **17** Irigithathi o ríothe ría njamba gükü Isiraéli, kana ni ría mündü kana ni ría nyamü-rí, ni riakwa. Ríría ndooragire marigithathi mothe kúu bürüri wa Misiri-rí, híndi iyo níguo ndaamaamürire matuíke akwa mwene. **18** Na nií ni njoete Alawii ithenya ría marigithathi mothe ma ciana cia tühíi thíini wa Isiraéli. **19** Thíini wa andü a Isiraéli othe-rí, niheanite Alawii matuíke iheo kúri Harüni na ariü ake, na marutage wira Hema-iní-ino-ya-Gütünganwo handü ha andü a Isiraéli, na mamahorohagíre nigeetha andü a Isiraéli matikae küniinwo na müthiro híndi íría mangikuhírria handü-haría-haamüre.” **20** Musa, na Harüni marí na kíríndi kúu giothe kía andü a Isiraéli magñka Alawii o ta üguo Jehova aathite Musa. **21** Alawii acio magñtheria na magithambia nguo ciao. Harüni nake agicooka akímaruta ta igongona ría güthüngüthio mbere ya Jehova, na akimahoroheria níguo amatherie. **22** Thuutha ücio, Alawii magítoonya Hema-iní-iyó-ya-Gütünganwo marutage wira wao marügámíríro ni Harüni na ariü ake. Magñka Alawii acio o ta üría Jehova aathite Musa gwíkwo. **23** Ningí Jehova akíra Musa atírí, **24** “Ündü üyü níguo ükonii Alawii: Atírí, arüme othe ariá mahingítie miaka mirongo ürí na itano na makíria nño maríukaga kúruta wira Hema-iní-ya-Gütünganwo, **25** no mahingia miaka mirongo itano-rí, no nginya mahurúke kuuma wira ücio wao wa gütungata, matigacooke kúruta wira. **26** No ríri, no mateithagíríre ariü a ithe wao ríría mekúruta wira Hema-iní-ya-Gütünganwo, no-o ene matikarute wira ücio. Üguo níguo ürígayagíra Alawii wira üría marírutaga.”

9 Nake Jehova akíaríria Musa kúu Werü-iní wa Sinai mweri-iní wa mbere wa mwaka wa keerí thuutha wa andü a Isiraéli kuuma bürüri wa Misiri, akimwira atírí, **2** “Ira andü a Isiraéli makünyagíre Gíathi-kia-Bathaka ihinda ríría rírutitwo. **3** Küngüyagírai gíathi kúu ihinda ríría rírutitwo, hwaí-iní wa müthenya wa ikümi na ina

wa mweri üyü, kuringana na mawatho makio mothe na mütabarire wakio.” **4** Nĩ ündü ücio Musa akĩra andũ a Isiraeli makungũire Giathi-kia-Bathaka. **5** Nao magũika o ro üguo kũu Werũ-inĩ wa Sinai hwaĩ-inĩ wa mũthenya wa ikũmi na ĩna wa mweri wa mbere. Andũ a Isiraeli magũika maũndũ mothe o ta ũria Jehova aathĩte Musa. **6** No amwe ao matingĩakungũire Giathi-kia-Bathaka mũthenya ücio nĩ ündũ nĩmagwatĩtwo nĩ thaahu nĩ ündũ wa kũhutaniana na kũmba kĩa mũndũ. Nĩ ündũ ücio magũika kũri Musa na Harũni mũthenya o ro ücio **7** makĩra Musa atĩrĩ, “Nĩ tũnyĩitwo nĩ thaahu nĩ ündũ wa kũhutaniana na kũmba kĩa mũndũ, no nĩ kĩ gĩgũtũma tũgirio kũneana indo cia kũrutĩra Jehova tũrĩ hamwe na andũ a Isiraeli arĩa angĩ ihinda rĩria rĩtũitwo?” **8** Musa akĩmacookeria atĩrĩ, “Etererai nyambe ndũire ũhoru wa ũria Jehova egwathana ũhoru wanyu.” **9** Jehova agĩcooka akĩra Musa atĩrĩ, **10** “Ĩra andũ a Isiraeli atĩrĩ: ‘Rĩria mũndũ wanyu o na ũrikũ kana njiaro cianyu marĩ na thaahu nĩ ündũ wa kũhutaniana na kũmba kĩa mũndũ, kana akorwo arĩ rũgendo-inĩ-rĩ, mũndũ ücio o nake no akungũire Giathi-kia-Bathaka ya Jehova. **11** Marĩkungũyagĩra giathi kũ hwaĩ-inĩ wa mũthenya wa ikũmi na ĩna wa mweri wa keerĩ. Marĩriaga gatũrũme na migate itarĩ mũkĩre ndawa ya kũmbia na nyeni ndũrũ. **12** Matikanatigie gacunjĩ o na kamwe karaare nginya rũciinĩ kana moine ihĩndĩ riako o na rĩmwe. Rĩria megũkungũira Giathi-kia-Bathaka iyo no nginya marũmagĩire mütabarire wakio wotho. **13** No mũndũ angĩkorwo ndarĩ na thaahu, na ndathĩte rũgendo, na aage gũkungũira Giathi-kia-Bathaka, mũndũ ücio nĩakaingatwo athengio kuuma kũri andũ ao, nĩ ündũ ndaarehĩre Jehova indo irĩa arutagĩrwo ihinda rĩria rĩtũitwo. Mũndũ ücio nĩagacookerewo nĩ mehĩa make mwene. **14** “Mũgeni ũikaranĩtie na inyuĩ na ende gũkungũira Giathi-kia-Bathaka ya Jehova-rĩ, no nginya eke üguo kũringana na watho na mütabarire wakio. No nginya mũgiage na mitabarire ya mũthemba ũmwe kũri mũgeni na kũri mũndũ ũria ũciarĩrwo bũrũri wanyu.” **15** Mũthenya ũria Hema-ĩria-Nyamũre, o Hema-ĩyo-ya-Ūira yaambĩrwo-rĩ, itu rikĩmĩhumbĩra. Kuuma hwaĩ-inĩ nginya rũciinĩ itu rĩu rĩarĩ igũrũ rĩa Hema-ĩyo-Nyamũre na itu rĩu rĩkoonagwo rĩhaana ta mwaki. **16** Üguo nĩguo gwathĩire na mbere gũikara; itu rikamĩhumbĩra ũtukũ na rĩkoonagwo rĩhaana ta mwaki. **17** Hĩndĩ rĩa yothe itu rĩu rĩeheraga kuuma harĩ hema ĩyo, andũ a Isiraeli makoimagara magathĩ; na rĩrĩ, itu rĩu rĩarũgamĩra handũ, andũ a Isiraeli makaamba hema ciao ho. **18** Jehova aathana-rĩ, andũ a Isiraeli makoimagara magathĩ, na aathana rĩngĩ makaamba hema ciao. Hĩndĩ rĩa yothe itu rĩu rĩaikara igũrũ rĩa Hema-ĩyo-Nyamũre, maikaraga o hau kambĩ. **19** Hĩndĩ rĩa itu rĩaikara igũrũ rĩa Hema-ĩyo-Nyamũre kahinda karaaya-rĩ, andũ a Isiraeli magathĩkĩra Jehova na makaaga kuumagara. **20** Mahinda mamwe itu rĩu rĩaikaraga igũrũ rĩa Hema-ĩyo-Nyamũre o matukũ manini; no Jehova aathana makaamba hema, na ningĩ aathana, makoimagara magathĩ. **21** Mahinda mamwe itu rĩu rĩaikaraga o kuuma hwaĩ-inĩ nginya rũciinĩ, na itu rĩehera rũciinĩ-rĩ, makoimagara magathĩ. Kana nĩ mũthenya kana nĩ ũtukũ, hĩndĩ o yothe itu rĩu rĩehera nao makoimagara

magathĩ. **22** Itu rĩu rĩngĩakarire igũrũ rĩa hema ĩyo mĩthenya ĩrĩ, kana mweri, kana mwaka, andũ a Isiraeli maikaraga kũu kambĩ, na matingĩoimagarire mathĩ, no itu rĩu rĩehera makoimagara magathĩ. **23** Jehova aathana makaamba hema, na ningĩ Jehova aathana makoimagara magathĩ. Maathĩkagĩra watho wa Jehova kũringana na ũria aathaga Musa.

10 Jehova akĩra Musa atĩrĩ: **2** “Thondeka tũrumbeta twĩrĩ, ũtũthondeke na betha ndure, tũhũthagĩrwo gwĩtaga kĩrĩndĩ hamwe, o na twa gwĩta andũ moime kambĩ moimagare mathĩ. **3** Hĩndĩ rĩa tũrumbeta tweerĩ twahuhwo hamwe, kĩrĩndĩ gĩothe gikongana harĩwe hau itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo. **4** Angĩkorwo no karumbeta kamwe kahuhwo-rĩ, atongoria, nio anene a mbarĩ cia Isiraeli, nio mariũnganaga harĩwe. **5** Rĩria karumbeta kahuhwo na mũgambo mũnene, mĩhĩrĩga rĩa ĩkarĩte mwena wa irathĩro ĩkoimagara. **6** Karumbeta ga keerĩ kahuhwo na mũgambo mũnene, andũ a kambĩ cia mwena wa gũthini makoimagara. Mũgambo ücio mũnene nĩguo kĩmenyithia gĩa kuumagara. **7** Nĩgeetha kĩrĩndĩ kiũngane-rĩ, huhagai tũrumbeta, no ti na mĩhuhĩre ta ĩyo ĩngĩ. **8** “Arĩu a Harũni, acio athĩnjĩri-Ngai, nio marĩhuhaga tũrumbeta tũu. Ündũ ücio ũtũike watho wa gũtũũro nĩ inyuĩ na njiarwa irĩa igooka. **9** Rĩria mũgũthĩ mbaara ĩrĩ bũrũri wanyu kũmbe mũkarũe na thũ irĩa imũhinyagĩrĩria-rĩ, huhagai tũrumbeta na mũgambo mũnene. Hĩndĩ ĩyo Jehova Ngai wanyu nĩakamũirĩkana na amũhonokie kuuma kũri thũ cianyu. **10** Ningĩ mahinda manyu ma gũkena, nĩmo ma ciathĩ cianyu irĩa njathane, na ciathĩ cia Karũgamo ka Mweri, nĩ mũrĩhuhaga tũrumbeta nĩ ündũ wa maruta ma njino na maruta ma ũguano, na nĩmo magaaũka kirĩrikano kĩanyu mbere ya Ngai wanyu. Nĩ nĩ nĩ Jehova Ngai Wanyu.” **11** Mũthenya wa mĩrongo ĩrĩ wa mweri wa keerĩ mwaka-inĩ wa ĩrĩ, itu nĩrĩeherire kuuma hema-inĩ rĩa nyamũre ya Ūira. **12** Nao andũ a Isiraeli makiumagara kuuma Werũ wa Sinai magĩthĩ kuuma handũ hamwe nginya harĩa hangĩ, o nginya rĩria itu rĩu rĩarũgamĩre Werũ-inĩ wa Parani. **13** Nao makiumagara, arĩ riita rĩa mbere, o ta ũria Jehova aathite Musa. **14** Ikundi cia kambĩ ya Juda nĩcio cioimagarire mbere, irũmĩrĩre bendera yao. Nake Nahashoni mũrũ wa Aminadabu nĩwe warĩ mũtongoria wao. **15** Nethaneli mũrũ wa Zuaru nĩwe warĩ mũtongoria wa gĩkundi kĩa mũhĩrĩga wa Isakaru, **16** nake Eliabu mũrũ wa Heloni nĩwe warĩ mũtongoria wa gĩkundi kĩa mũhĩrĩga wa Zebuluni. **17** Ningĩ Hema-ĩria-Nyamũre ĩkiambũrwo, nao Agerishoni na Amerari, arĩa maamĩkuuaga, makiumagara. **18** Nacio ikundi cia kambĩ ya Rubeni ĩkĩrũmĩrĩra ikundi cia Juda, irũmĩrĩre bendera yao. Elizuru mũrũ wa Shedeuru nĩwe warĩ mũtongoria wao. **19** Shelumieli mũrũ wa Zurishadai nĩwe warĩ mũtongoria wa gĩkundi kĩa mũhĩrĩga wa Simeoni, **20** nake Eliasafu mũrũ wa Deueli nĩwe warĩ mũtongoria wa gĩkundi kĩa mũhĩrĩga wa Gadi. **21** Nao Akohathu makiumagara makuũite indo irĩa nyamũre. Hema-ĩria-Nyamũre yarĩ ĩkorwo yaambitwo matanakinya. **22** Nacio ikundi cia kambĩ ya Efiraimu ĩkĩrũmĩrĩra ikundi cia Rubeni, irũmĩrĩre bendera yao. Elishama mũrũ wa

Amihudu niwe warĩ mütongoria wao. **23** Gamalieli mürü wa Pedazuru niwe warĩ mütongoria wa gĩkundi kĩa mũhĩrĩga wa Manase, **24** nake Abidani mürü wa Gideoni niwe warĩ mütongoria wa gikundi kĩa mũhĩrĩga wa Benjamini. **25** Kĩrigĩrĩria-rĩ, ikundi cia kambĩ ya Dani ikiumagara irĩ thuuha wa icio ingĩ ciothe, ikiumagara irĩmĩrĩire bendera yao. Ahiezeri mürü wa Amishadai niwe warĩ mütongoria wao. **26** Pagieli mürü wa Okirani niwe watongoragia gĩkundi kĩa mũhĩrĩga wa Asheri, **27** nake Ahira mürü wa Enani niwe watongoragia gĩkundi kĩa mũhĩrĩga wa Nafitali. **28** Ūguo ni guo ikundi cia andũ a Isiraeli ciarĩmanĩrĩire ikiumagara. **29** Na rĩrĩ, Musa akĩra Hobabu mürü wa Reueli ūria Mũmidiani ūria warĩ mũthoni-we atĩrĩ, “Nĩtũroimagara tũthĩ kũria Jehova aatwĩre ūhoro wakuo atĩrĩ, ‘Nĩngamũhe kũndũ kũu.’ Ūka tũthĩ nawe, na nĩtũgũgũwĩka maũndũ mega, nĩ ūndũ Jehova nĩerĩre Isiraeli maũndũ mega.” **30** Hobabu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Aca, ndigũũka; no ngũcooka bũrũri witũ na kũrĩ andũ aitũ.” **31** No Musa akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndagũthaita ndũgatũtĩge. Wee nĩũũĩ kũndũ kũria tũngĩamba hema ciitũ gũkũ werũ-inĩ, na no ūtũike maitho maitũ. **32** Ūngĩtwarana na ithũ-rĩ, nĩtũrĩkũgayagĩra kĩria gĩothe kĩa Jehova arĩtũheaga.” **33** Nĩ ūndũ ūcio makiumagara moimĩte hau kĩrima-inĩ kĩa Jehova, magĩthĩ rũgendu rwa mĩthenya itatũ. Narĩo ithandũkũ rĩa kĩrikanĩro kĩa Jehova rĩgĩthĩ rĩmatongoretie mĩthenya iyo itatũ, ni guo rikamacarĩrie handũ ha kũhurũka. **34** Narĩo itu rĩa Jehova riakoragwo igũrũ rĩao o mũthenya makiumagara kuuma kambĩ. **35** Hĩndĩ rĩa yothie ithandũkũ rioimagario, Musa akoiga atĩrĩ, “Jehova, arahũka! Thũ ciaku irohurunjũka; thũ ciaku irokũĩra.” **36** Hĩndĩ rĩa riagwo thĩ, akoiga atĩrĩ, “Jehova cookerera ngiri ici cia Isiraeli itangĩtarĩka.”

11 Na rĩrĩ, andũ a Isiraeli magĩteta nĩ ūndũ wa moritũ mao, nakuo gũteta kwao gũkĩiguuo nĩ Jehova, na rĩria aamaiguire, agĩakanwo nĩ marakara, naguo mwaki ūkiuma kũrĩ Jehova, ūgiakana gatagati kao, na ūgĩcina ndeere imwe cia kambĩ. **2** Rĩria andũ acio maakaĩre Musa, Musa akĩhooya Jehova, naguo mwaki ūcio ūkĩhora. **3** Nĩ ūndũ ūcio handũ hau hagĩtwo Tabera, tondu mwaki ūcio woimĩte kũrĩ Jehova niwakanĩte gatagati kao. **4** Kĩrĩndĩ kĩa kĩa rĩarĩmanĩrĩire nao makiuma bũrũri wa Misiri gĩkĩambĩrĩria kwĩrĩrĩria irio cia mĩthemba ingĩ, na o rĩngĩ andũ a Isiraeli makĩambĩrĩria kũrĩra, makiuga atĩrĩ, “Naarĩ korwo tũrĩ na nyama cia kũria! **5** Nĩtũkũrĩrikana thamaki irĩa twarĩaga kũu bũrũri wa Misiri tũtekũgũra, o na marengema ma mĩthemba mĩthemba, na itũngũrũ cia mahuti, na itũngũrũ iria ndungu, o na itũngũrũ thumu. **6** No rĩu, tũtĩrĩ na wendo wa kũria; na tũtĩrĩ kĩndũ o nakĩ tuonaga, tĩga o mana maya moiki!” **7** Mana macio maahaanaga ta mbegũ cia mũtĩ ūria wĩtagwo korianda, na mũhianĩre wamo watarĩ ta bedola. **8** Andũ maathĩiaga makamongania, magacooka makamathĩ na gĩthĩ kĩa moko, kana makamahũrĩra ndĩrĩ-inĩ na mũũthĩ. Maamarugaga na nyũngũ kana magathondeka tũmigata. Na maacamaga ta kĩndũ gĩthondeketwo na maguta ma mũtamaiyũ. **9** Rĩria kwagĩ ime ūtukũ kũu kambĩ-inĩ, mana macio makagũanĩra narĩo. **10** Musa

nĩaiguire andũ a nyũmba ciothe makĩrĩra, o mũndũ arĩ mũromo-inĩ wa hema yake. Nake Jehova nĩarakarĩre mũno makĩria, na Musa agĩthĩnika. **11** Akĩũria Jehova atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩtũmĩte ūherehe ndungata yaku thĩna ūyũ? Nĩ atĩa njĩkite ūkaaga gũgũkenia ni guo ūnjigĩrĩre mũrĩgo wa andũ aya othe? **12** Kaĩ arĩ nĩ ithe wao? Kaĩ arĩ nĩ ndamaciarĩre? Nĩ kĩ kĩratũma ūnjĩre ndimakuue na moko makwa, ta ūria mũreri wa mwana akuuaga kaana ka rũkenge, ndĩmatware bũrũri ūria werĩre maithe mao ma tene na mwĩhĩtwa? **13** Ingĩruta nyama cia kũhe andũ aya othe kũ? Marandũrĩra makiugaga atĩrĩ, ‘Tũhe nyama tũrĩe!’ **14** Ndingĩhota gũkuua andũ aya othe ndĩ nyiki; mũrĩgo ūyũ nĩ mũritũ mũno kũrĩ nĩ. **15** Angĩkorwo ūguo ni guo ūkũnjĩka-rĩ, njũraga o ro rĩu, angĩkorwo nĩnjĩtikĩrĩkite niwe, na ndũkareke nyone mwanangĩko wakwa mwene.” **16** Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ: “Ndehere athuuri mũrĩngo mũgwanja a Isiraeli arĩa wee ūũ atĩ nĩ atongoria na anene thĩnĩ wa andũ aya. Ūmarehe Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo, ni guo marũgame hau hamwe nawe. **17** Nĩ na nĩ nĩngũkũrũka ngwarĩre ho, njoe Roho ūria ūrĩ naguo na ndĩmekire Roho ūcio. Nao nĩmarĩgũteithagia gũkuua mũrĩgo wa andũ aya ni geeetha ndũkaũkuuaga ūrĩ wiki. **18** “Nĩngĩ wĩre andũ atĩrĩ, ‘Mwĩtherie, mwĩhaarĩre nĩ ūndũ wa rĩcũrũ, rĩria mũkaaria nyama. Jehova niaramũiguire rĩria mũrarĩraga, mũkiugaga atĩrĩ, ‘Naarĩ korwo tũrĩ na nyama cia kũria! Maũndũ maitũ maarĩ mega rĩria twarĩ bũrũri wa Misiri!’ Rĩu-rĩ, Jehova nĩekũmũhe nyama, na nĩmũgũcĩria. **19** Na rĩrĩ, mũtĩgũcĩria o mũthenya ūmwe, kana mĩthenya rĩrĩ, kana itano, kana ikũmĩ, kana mĩthenya mũrĩngo rĩrĩ, **20** no mũgũcĩria mweri mũgĩma, o nginya ciume na manĩrũ manyu, na inyũ mũcĩnyire, nĩ ūndũ nĩmũregete Jehova ūria ūrĩ hamwe na inyũ, na mũkarĩra mũrĩ mbere yake, mũkiugaga atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩatũmĩre tuume bũrũri wa Misiri?”” **21** No Musa akĩra Jehova atĩrĩ, “Andũ arĩa ndĩ nao haha nĩ ngiri magana matandatũ arĩa maretwara na magũrũ, nawe woiga atĩ, ‘Nĩngĩmahe nyama cia kũria mweri mũgĩma!’ **22** Andũ aya o na mangĩthĩnjĩrwo ndũuru cia mbũri na cia ng’ombe-rĩ, no imaigne? O na mangĩtegerwo thamaki ciothe cia irĩa-inĩ-rĩ, no imaigne?” **23** Jehova agĩcookeria Musa atĩrĩ, “Anga hinya wa guoko kwa Jehova niũnyũhĩte? Rĩu wee, niũkuona kana ūria njũgĩte nĩũkahingio kana ndũkahingio. **24** Nĩ ūndũ ūcio Musa akiuma nja, akĩra andũ acio ūria Jehova oigĩte. Nake agĩcookerianĩra athuuri amwe ao mũrĩngo mũgwanja, akĩmarũgamia marĩgĩcĩrie Hema iyo. **25** Nake Jehova agĩkũrũka na itu akĩria na Musa, akĩoya Roho ūria warĩ thĩnĩ wa Musa, na agĩkĩra Roho ūcio thĩnĩ wa athuuri acio mũrĩngo mũgwanja. Rĩria Roho okire igũrũ rĩao-rĩ, makĩrathā mohoro, no matiacookire gwĩka ūguo hĩndĩ ingĩ. **26** No rĩrĩ, andũ eerĩ, nĩo Elidadi na Medadi, nĩmatĩgĩtwo kambĩ. Nao nĩmandĩkitwo hamwe na athuuri acio angĩ no matĩathiite Hema-inĩ iyo. No rĩrĩ, Roho nĩ okire igũrũ rĩao, nao makĩrathā mohoro marĩ kũu kambĩ. **27** Mwanake ūmwe agĩteng’era akĩra Musa atĩrĩ, “Elidadi na Medadi nĩmararathā mohoro kũu kambĩ.” **28** Joshua mürü wa Nuni, ūria wateithagia Musa kuuma arĩ mũnĩni, akĩarĩria Musa, akĩmwĩra atĩrĩ, “Musa, mwathi wakwa, makaanĩ!” **29** No Musa akĩmũcookeria

atĩrĩ, “Kaĩ ũkũigua ũiru nĩ ũndũ wakwa? Nĩ ingĩenda andũ othe a Jehova makorwo marĩ anabii, na atĩ Jehova amekĩre Roho wake!” **30** Thuutha ũcio Musa na athuuri acio a Isiraeli magĩcooka kambĩ. **31** Na rĩrĩ, rĩhuho rĩkũkũma harĩ Jehova, rĩkĩrehe tũmakia-arũme kuuma iria-inĩ. Rũgĩtũgũithia tũthiũrũrũkĩrie mĩena yothe ya kambĩ buti ithatũ kuuma thĩ, handũ ha itĩna rĩa rĩgũendo rwa mũthenya mũgima mbarĩ ciothe. **32** Mũthenya ũcio wothe na itũkũ, na mũthenya ũcio ũngĩ wothe, andũ acio makiumagara makĩũngania tũmakia-arũme. Gũtĩrĩ mũndũ wonganirie thuutha wa homeri ikũmi. Ningĩ magĩtwanika gũthiũrũrũkĩria kambĩ yothe. **33** No rĩrĩ, rĩria nyama icio ciarĩ tũnaa-inĩ twao, o na itarĩ ndanuke-rĩ, marakara ma Jehova magĩakanĩra andũ acio, akĩmahũũra na mũthiro mũnene. **34** Tondũ ũcio handũ hau hagĩtwa Kĩbirothu-Hataava, nĩ ũndũ hau nĩho maathikire andũ arĩa maagũite thuti ya irio ingĩ. **35** Kuuma Kĩbirothu-Hataava, andũ acio nĩmathiire rĩgũendo, magĩkinya Hazerothu, magĩkara kuo.

12 Nao Miriamu na Harũni magĩteta Musa, nĩ ũndũ wa mũtũmia wake Mũkushi, nĩgĩkorwo Musa nĩ ahikĩte Mũkushi. **2** Ningĩ nao mooragia atĩrĩ, “Anga Jehova angĩaria o na Musa wiki? Githĩ o na ithuĩ to atwarĩre?” Nake Jehova akĩigua ndeto icio. **3** (Na rĩrĩ, Musa aarĩ mũndũ mwĩnyĩhia mũno, mwĩnyĩhia gũkĩra andũ arĩa angĩ othe gũkũ thĩ). **4** O rĩmwe Jehova akĩra Musa na Harũni na Miriamu atĩrĩ, “Inyũĩ atatu umai mũũke Hema-inĩ iyo-ya-Gũtũnganwo.” Nĩ ũndũ ũcio othe atatu makiuma magĩthĩ ho. **5** Ningĩ Jehova agĩkũrũka arĩ thĩnĩ wa gũtũgĩ gĩa itu, akĩrũgama itoonyero-inĩ rĩa Hema iyo, na agĩta Harũni na Miriamu. Na eerĩ magĩthiathia harĩ we, **6** nake akĩmeera atĩrĩ, “Thikĩrĩria ciugo ciakwa: “Rĩria mũnabii wa Jehova arĩ gatagati-inĩ kanyu-rĩ, nĩ nĩndĩmwĩguũragĩria na cioneki, na ngamwarĩria na irooto. **7** No ha ũhoro wa Musa ndungata yakwa ndĩkaga ũguo; we nĩ mwĩhokeku thĩnĩ wa nyũmba yakwa yothe. **8** Musa-rĩ, twarenagĩria nake ũthiũ kwa ũthiũ, tũkaaranĩria ũhoro mũtaũku, na ndimwaragĩria na thimo; na nĩwe wonaga ũria Jehova atarĩ. Nĩ kĩĩ kigĩrie mwtĩgĩre gũteta Musa ndungata yakwa?” **9** Nake Jehova agĩcinwo nĩ marakara nĩ ũndũ wao, agĩthĩ akĩmatiga. **10** Rĩria itu rĩu rĩherie igĩrũ rĩa Hema iyo, Miriamu agĩkorwo aarũgamĩte o ro hau, arĩ na mangũ, akerũha o ta ira. Nake Harũni ehũgũra akĩona atĩ Miriamu aarĩ na mangũ; **11** nake akĩra Musa atĩrĩ, “Ndagũthaiha, mwathi wakwa, ndugũtũrũthĩrie wĩhia ũcio twĩkĩte na ũrimũ. **12** Ndũkareke ahaane ta kihuno kiumĩte nda ya nyina mwĩrĩ wakũ ũbuthĩte mwena ũmwe.” **13** Nĩ ũndũ ũcio Musa agĩkĩra Jehova, akiuga atĩrĩ, “Wee Ngai, ndagũthaiha, mũhonia!” **14** Nake Jehova agĩcookeria Musa, akĩmwĩra atĩrĩ, “Korwo ithe nĩamũtũrĩre mata ũthiũ-rĩ, githĩ ndangĩaikarire na thoni matukũ mũgwanja? Mũhingĩrĩrie na kũu nja ya kambĩ matukũ mũgwanja; na thuutha ũcio no acookio kambĩ.” **15** Nĩ ũndũ ũcio Miriamu akĩhingĩrĩrio na kũu nja ya kambĩ iyo matukũ mũgwanja, nao andũ acio angĩ matiathire na mbere na rĩgũendo nginya rĩria Miriamu aacookio kambĩ. **16** Thuutha ũcio, andũ acio

a Isiraeli makiuma Hazerothu magĩthĩ makĩamba hema ciao Werũ-inĩ wa Parani.

13 Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **2** “Tũma arũme amwe mathĩ magathigaane bũrũri wa Kaanani, ũria ngũhe andũ a Isiraeli. Tũma mũtongoria ũmwe wao, kuuma o mũhĩrĩga o mũhĩrĩga wa maithe mao.” **3** Nake Musa agĩathikĩra watho wa Jehova, na agĩtũma andũ acio kuuma Werũ wa Parani. Andũ acio othe maarĩ atongoria a andũ a Isiraeli. **4** Maya nĩmo marĩtwa ma atongoria acio: kuuma mũhĩrĩga wa Rubeni, aarĩ Shamua mũrũ wa Zakuri; **5** kuuma mũhĩrĩga wa Simeoni, aarĩ Shafati mũrũ wa Hori; **6** kuuma mũhĩrĩga wa Juda, aarĩ Kalebu mũrũ wa Jefune; **7** kuuma mũhĩrĩga wa Isakaru, aarĩ Igalĩ mũrũ wa Jusufu; **8** kuuma mũhĩrĩga wa Efiraimu, aarĩ Hoshea mũrũ wa Nuni; **9** kuuma mũhĩrĩga wa Benjamini, aarĩ Paliti mũrũ wa Rafu; **10** kuuma mũhĩrĩga wa Zebuluni, aarĩ Gadieli mũrũ wa Sodi; **11** kuuma mũhĩrĩga wa Manase (na nĩguo mũhĩrĩga wa Jusufu), aarĩ Gadi mũrũ wa Susi; **12** kuuma mũhĩrĩga wa Dani, aarĩ Amieli mũrũ wa Gemali; **13** kuuma mũhĩrĩga wa Asheri, aarĩ Sethuri mũrũ wa Mikaeli; **14** kuuma mũhĩrĩga wa Nafitali, aarĩ Nahabi mũrũ wa Vofisi; **15** kuuma mũhĩrĩga wa Gadi, aarĩ Geueli mũrũ wa Maki. **16** Macio nĩmo marĩtwa ma andũ arĩa Musa aatũmire magathigaane bũrũri ũcio. Nake Musa akĩgarũra rĩtwa rĩa Hoshea mũrũ wa Nuni akĩmũtua Joshua. **17** Rĩria Musa aatũmire andũ acio magathigaane bũrũri wa Kaanani, aameerire atĩrĩ, “Ambatai mũtuikanĩrie Negevu, mũthĩ bũrũri ũcio ũrĩ irĩma. **18** Tuĩria bũrũri ũcio ũria ũtarĩ, muone kana andũ akuo marĩ na hinya kana matĩrĩ hinya, o na kana nĩ aingĩ kana nĩ anini. **19** Ningĩ mũmenye bũrũri ũcio matũũraga ũhaana atĩa? Nĩ mwega kana nĩ mũũru? Matũũraga matũũra ma mũthemba ũrĩkũ? Nĩ mairĩgĩre na thingo cia hinya kana ti mairĩgĩre? **20** Tĩri wakuo ũtarĩ atĩa? Nĩ mũnoru kana nĩ mũhĩnju? Kũrĩ mĩtĩ kana gũtĩrĩ? Geriai mũno mũrehe maciaro mamwe ma bũrũri ũcio.” (Hĩndĩ iyo nĩguo mũthabibũ yaambagĩria kwĩrua.) **21** Tondũ ũcio makĩambata magĩthigaana bũrũri ũcio kuuma Werũ wa Zini nginya Rehobu, merekeire Lebo-Hamathu. **22** Mambatire matũikanĩrie Negevu na magikinya Hebironi kũria Ahimani, na Sheshai, na Talimay, njiaro cia Anaki, maatũũraga. (Itũura rĩa Hebironi riakĩtwa miaka mũgwanja mbere ya itũura rĩa Zoani gwakwo bũrũri-inĩ wa Misiri.) **23** Rĩria maakinyire Kĩanda gĩa Eshikoli, magĩtema rũhonge rwarĩ na kĩmanjika kĩmwe gĩa thabibũ. Andũ eerĩ ao makĩrũkuuanĩra na mũtĩ, handũ na makomamanga mamwe, na ngũyo. **24** Naho hamwĩ hau hagĩtwa Kianda gĩa Eshikoli nĩ ũndũ wa kĩmanjika kũu gĩa thabibũ kĩria andũ a Isiraeli acio maatemire ho. **25** Matukũ mĩrongo ĩna mathira magĩcooka kuuma gũthigaana bũrũri ũcio. **26** Nao magĩcooka kũrĩ Musa, na Harũni na kĩrĩndĩ gĩothe kĩa andũ a Isiraeli kũu Kadeshĩ o kũu Werũ-inĩ wa Parani. Kũu makĩhe Musa na Harũni, na kĩũngano gĩothe ũhoro ũcio na makĩmoonĩ maciaro ma bũrũri ũcio. **27** Makĩhe Musa ũhoro ũyũ: “Nĩtwaatũnyire bũrũri ũria watũtũmire, naguo nĩ bũrũri ũrĩ bũthi wa iria na ũkĩ! Maya nĩmo maciaro maguo. **28** No

rĩrĩ, andũ arĩa matũũraga kũu marĩ hinya, na matũũra mao nĩmairĩgĩre na thingo cia hinya, na nĩ manene mũno. O na nĩngĩ nĩtuonire njiaro cia Anaki kuo. **29** Aamaleki matũũraga kũu Negevu; Ahiti, na Ajobusi, na Aamori matũũraga bũrũri ũria ũrĩ irĩma; Akaanani nao matũũraga ndwere-inĩ cia iria na hũgũrũrũ-inĩ cia Rũũrũ rwa Jorodani.” **30** Nake Kalebu agĩkĩria andũ acio o hau mbere ya Musa, akiuga atĩrĩ, “Nĩtwagĩrĩrwo nĩ kwambata tũthĩĩ twĩnyĩitire bũrũri ũcio, nĩ ũndũ no tũhote gwĩka ũguo.” **31** No andũ arĩa maambatĩte nake makiuga atĩrĩ, “Tũtingĩtharĩkĩria andũ acio, marĩ na hinya gũtũkĩra.” **32** Nao makĩhunjia ũhoro mũũru kũrĩ andũ a Isiraeli ũkonĩĩ bũrũri ũcio maathigaanĩte. Makiuga atĩrĩ, “Bũrũri ũcio tũrathigaanire nĩ bũrũri ũgũtambuura andũ arĩa matũũraga kuo ũkamaniina biũ. Andũ arĩa othe tuonire kuo nĩ anene mũno. **33** Nĩtuonire Anefilĩ kuo (njiaro cia Anaki, a kĩruka kia Anefilĩ). Tweyonağa tũhaana ta ndaahi, o nao moonaga tũhaana o ta cio.”

14 Ũtukũ ũcio andũ othe a kĩrĩndĩ gĩa Isiraeli makĩrĩra maanĩrĩire na mũgambo mũnene. **2** Andũ acio othe a Isiraeli makĩnuguna nĩ ũndũ wa Musa na Harũni, na kĩũngano kũu gĩothe gĩkĩmeera atĩrĩ, “Naarĩ korwo twakũrĩire Misiri! Kana werũ-inĩ ũyũ! **3** Nĩ kĩĩ gĩgũtũma Jehova atũrehe bũrũri ũyũ atũrekererĩe tũũragwo na rũhũ rwa njora? Atumia aitũ na ciana ciitũ megũtuĩka a gũtahwo. Gĩthĩ wega ti tũcooke bũrũri wa Misiri?” **4** Nao makĩrĩra mũndũ na ũria ũngĩ atĩrĩ, “Twagĩrĩrwo nĩ tũthũre mũtongoria tũcooke bũrũri wa Misiri.” **5** Hĩndĩ iyo Musa na Harũni makĩgũthĩia maturumĩthĩie mothĩũ mao thĩ mbere ya kĩũngano kũu gĩothe kĩa andũ a Isiraeli kĩria kĩaomanĩte hau. **6** Joshua mũrũ wa Nuni na Kalebu mũrũ wa Jefune, arĩa maarĩ hamwe na arĩa maathĩte gũthigaana bũrũri ũcio magĩtembũranga nguociao. **7** Makĩra kĩũngano kũu gĩothe kĩa andũ a Isiraeli atĩrĩ, “Bũrũri ũria twatuĩkanĩire na tũkĩũthigana, nĩ bũrũri mwega mũno makĩria. **8** Jehova angĩkorwo nĩakenetio nĩ ithuĩ, nĩegũtũtongoria tũtoonye bũrũri ũcio, bũrũri ũcio ũiyũrĩte bũthĩ wa iria na ũũkĩ, na nĩegũtũhe guo ũtuĩke witũ. **9** No rĩrĩ, mũtikaremere Jehova. Na mũtĩgetĩgĩre andũ a bũrũri ũcio, nĩ ũndũ tũkũmameria biũ. ũgĩtirĩ wao nĩ mweherie, no Jehova arĩ hamwe na ithuĩ. Mũtikametĩgĩre.” **10** No kĩũngano kũu gĩothe gĩkĩria ũhoro wa kũmahũũra na mahiga nyuguto. Hĩndĩ iyo riiri wa Jehova ũkĩumĩrĩra andũ othe a Isiraeli hau Hema-inĩ ya Gũtũnganwo. **11** Nake Jehova akĩũria Musa atĩrĩ, “Andũ aya megũtũũra maanyarĩte nginya-rĩ? Megũtũũra maregete kũnjĩtikia nginya-rĩ, o na nĩngĩte ciana nyingĩ ũguo gatagatĩ kao? **12** Nĩngũmahũũra na mũthĩro ndimaniine, no wee ngũgũtua rũrĩrĩ rũnene na rũrĩ na hinya kũmakĩra.” **13** Musa akĩũria Jehova atĩrĩ, “Andũ a Misiri nĩmakaiigua ũhoro ũcio! Nĩwe warutire andũ aya makĩuma gatagatĩ kao na ũndũ wa ũhoti waku. **14** Nao nĩmakeera aikari a bũrũri ũyũ ũhoro ũcio. Nĩmaĩguĩte atĩ Wee, O Wee Jehova-rĩ, ũkoragwo na andũ aya, na atĩ Wee Jehova, wanonwo ũthũũ kwa ũthũũ, na atĩ itu rĩaku rĩikaraga igũrũ rĩao, o na atĩ Wee ũthĩiaga mbere yao thĩĩni wa gĩtugĩ kĩa itu mũthenya na ũrĩ thĩĩni wa gĩtugĩ kĩa

mwaki ũtukũ. **15** ũngũũraga andũ aya othe o ro rĩmwe-rĩ, ndũrĩrĩ iria ciĩguĩte ũhoro ũyũ waku nĩikoĩga atĩrĩ, **16** ‘Jehova nĩamĩrĩmwo nĩgũkĩnya andũ aya bũrũri ũria aamerĩire na mwĩhitwa; nĩ ũndũ ũcio akĩmoooragĩra werũ-inĩ.’ **17** “Na rĩrĩ, hinya wa Mwathani ũrokĩonekana o ta ũria ugĩte, atĩrĩ: **18** ‘Jehova ndahũũhaga kũrakara, aiyũrĩtwo nĩ wendo, na nĩohanagĩra mehĩa na ũremi. No ndaagaga kũherithĩa mũndũ ũria wĩhĩtie; nĩaherithagĩa ciana nĩ ũndũ wa mehĩa ma maithe nginya rĩciaro rwa gatatu na rwa kana.’ **19** Kũringana na wendo waku mũnene-rĩ, ohera andũ aya mehĩa mao, o ta ũria wanamarekera kuuma hĩndĩ rĩra moimĩre bũrũri wa Misiri nginya rĩu.” **20** Jehova akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ ndamarekera o ta ũguo woria. **21** No rĩrĩ, ti-itherũ o ta ũria nĩ ndũũraga muoyo, na ti-itherũ o ta ũria riiri wa Jehova ũiyũrĩte thĩ yothē-rĩ, **22** gũtirĩ o na ũmwe wa andũ arĩa moonire riiri wakwa na ciana iria ndaringĩire kũu bũrũri wa Misiri o na gũkũ werũ-inĩ, no makĩnemera na makĩngĩria maita ikũmi-rĩ, **23** gũtirĩ o na ũmwe wa acio ũkoona bũrũri ũcio nderĩire maithe mao ma tene na mwĩhitwa. Gũtirĩ o na ũmwe wao wa arĩa maanyarĩte ũkaawona. **24** No tondũ ndungata yakwa Kalebu arĩ na roho wa mũthemba ũngĩ na nĩanũmagĩrĩra na ngoro yake yothē, nĩngamũtwarũ bũrũri ũcio aathĩite, nacio njiaro ciake nĩkaũgaya. **25** Na tondũ andũ a Amaleki na a Akaanani matũũraga cianda-inĩ-rĩ, rokai kũgarũrũka mumagare mũrorete na werũ-inĩ, mũthĩĩ na njĩra ya Iria Itune.” **26** Nake Jehova akĩũria Musa na Harũni atĩrĩ: **27** “Nĩ nginya hĩndĩ rĩrũkũ kĩrĩndĩ gĩkĩ kĩaganũ gĩgũtũũra kĩnugunagĩra? Nĩnjĩguĩte mateta ma anuguniki aya a Isiraeli. **28** Nĩ ũndũ ũcio meere atĩrĩ, ‘Jehova ekuuga ũũ: Ti-itherũ o ta ũria nĩ ndũũraga muoyo-rĩ, nĩ ngũmwĩka o maĩndũ macio njĩguĩte mũkĩaria. **29** Ciimba cianyu ikaagũa werũ-inĩ ũyũ, inyuĩ arĩa othe mũrĩ na ũkũrũ wa miaka mĩrongo rĩrĩ na makĩria arĩa mwatarĩrwo hĩndĩ ya itarana na arĩa manugunĩte nĩ ũndũ wakwa. **30** Gũtirĩ o na ũmwe wanyu ũgatoonye bũrũri ũcio nderĩire nyambararĩtie guoko atĩ nĩũgatuĩka wanyu, tĩga o Kalebu mũrũ wa Jefune, na Joshua mũrũ wa Nuni. **31** No ha ũhoro wa ciana cianyu iria mwoigĩre atĩ nĩ igaatahwo-rĩ, nĩngamakĩnya kuo makenagĩre bũrũri ũcio mũregete. **32** No inyuĩ-rĩ, ciimba cianyu ikaagũa werũ-inĩ ũyũ. **33** Ciana cianyu igũtuĩka arĩthĩ gũkũ werũ-inĩ miaka mĩrongo ina, igĩthĩnikaga nĩ ũndũ wa kwaga kwĩhokeka kwanyu, nginya rĩria kĩimba kĩa ganũ kĩa mũthĩa gĩkaagũa werũ-inĩ. **34** Mĩaka mĩrongo ina, o mwaka ũmwe ũrũgamĩrĩre mũthenya ũmwe wa mũthenya mĩrongo ina iria mwathigaanire bũrũri ũcio, miaka iyo niyo mũgaathĩnika nĩ ũndũ wa mehĩa manyu, na mũnenye ũũru wa gũkũrĩrwo nĩ niĩ. **35** Nĩĩ Jehova nĩ nĩ njarĩtie, na ti-itherũ nĩngeeka maĩndũ macio kũrĩ kĩrĩndĩ gĩkĩ gĩothe kĩa ganũ, kĩa gĩcookanĩrĩire hamwe kĩnjũkĩrĩre. Gĩgaathĩrĩra werũ-inĩ ũyũ; gũkũ nĩkuo gĩgaakũira.” **36** Nĩ ũndũ ũcio, andũ arĩa Musa aatũmĩte magathigaane bũrũri ũcio wa Akaanani, o acio macookere na magĩtũma kĩrĩndĩ gĩothe kĩnugunire Musa nĩkũmemereka ũhoro mũũru wa bũrũri ũcio, **37** andũ acio mamemerekerĩe ũhoro ũcio mũũru wa bũrũri ũcio makĩhũũrwo na mũthĩro, magĩkũira hau mbere ya Jehova. **38** Harĩ andũ arĩa maathĩte gũthigaana bũrũri

úcio, no Joshua mŭrŭ wa Nuni, na Kalebu mŭrŭ wa Jefune maatigore. **39** Rŭrŭa Musa aaheire andŭ othe a Isiraeli úhoro úcio, makŭgŭrŭka mŭno. **40** Mŭthŭnya úyŭ úngŭ rŭciinŭ tene makŭmbata marorete bŭrŭrŭ úrŭa úrŭ irŭma. Makiuga atŭrŭ, “Nŭtŭwhŭhŭite, nŭtŭkwambata tŭthŭ ngŭnya kŭrŭa Jehova aatwŭrŭire.” **41** No Musa akimooria atŭrŭ, “Mŭraremŭra watho wa Jehova nŭki? Úndŭ úyŭ ndŭngŭgaacŭra! **42** Mŭtikambate tondu Jehova ndarŭ hamwe na inyuŭ. Nŭmŭkŭhootwo nŭ thŭ cianyŭ, **43** nŭgŭkorwo andŭ a Amaleki na Akaanani nŭmakarŭa na inyuŭ kŭu. Nŭ úndŭ nŭ mŭhutatŭire Jehova, nake ndegŭkorwo hamwe na inyuŭ, na nŭmŭkŭuragwo na rŭhŭrŭ rwa njora.” **44** No rŭrŭ, nŭ úndŭ wa mwŭro wao, makŭmbata marorete bŭrŭrŭ úrŭa úrŭ irŭma o na gŭkorwo Musa ndoimire kambŭ o na kana ithandŭkŭ rŭa kŭrŭkanŭro kŭa Jehova rŭkŭuma kambŭ. **45** No rŭrŭ, andŭ a Amaleki na Akaanani arŭa maatŭuraga bŭrŭrŭ úcio úrŭ irŭma, magŭkŭrŭka, makŭmatharŭkŭra, na makŭmahŭra maimaŭkŭrŭkŭtie o ngŭnya Horoma.

15 Nake Jehova akŭra Musa atŭrŭ, **2** “Arŭria andŭ a Isiraeli, úmeere atŭrŭ: ‘Thutha wa gŭtoonya bŭrŭrŭ úrŭa ngŭmŭhe útuŭke mŭciŭ wanyŭ, **3** na mŭrŭtŭre Jehova maruta ma njino kuuma rŭuru rwa ng’ombe kana rwa mbŭri, matuŭke mŭtararŭko wa gŭkenia Jehova, marŭ maruta ma njino, kana magongona, nŭ úndŭ wa mŭhŭtwa ya mwanya, kana maruta ma kwŭyendera kana maruta ma ciathŭ-rŭ, **4** úrŭa úrŭrehaga iruta rŭake, arŭrutagŭra Jehova iruta rŭa mŭtu gŭcunjŭ gŭa ikŭmi kŭa eba ŭmwe ya mŭtu mŭhinyu mŭno, útukanŭtio na gŭcunjŭ kŭa inya kŭa hini ŭmwe ya maguta. **5** Harŭ o gatŭrŭme ka iruta rŭa njino kana igongona, haaragŭria gŭcunjŭ kŭa inya kŭa hini ŭmwe ya ndibei rŭrŭ iruta rŭa kŭnyuuo. **6** “‘Igongona rŭa ndŭrŭme-rŭ, haarŭria igongona rŭa mŭtu icunjŭ igŭrŭ cia ikŭmi cia eba ŭmwe ya mŭtu mŭhinyu mŭno, útukanŭtio na gŭcunjŭ gŭa ithatŭ kŭa hini ŭmwe ya maguta, **7** na gŭcunjŭ gŭa ithatŭ kŭa hini ŭmwe ya ndibei rŭrŭ iruta rŭa kŭnyuuo. Rŭrutei rŭrŭ mŭtararŭko wa gŭkenia Jehova. **8** “‘Rŭrŭa mŭkŭhaarŭria gategwa nŭ úndŭ wa iruta rŭa njino kana igongona, nŭ úndŭ wa mwŭhŭtwa wa mwanya kana iruta rŭa úguano rŭrŭtŭrŭwo Jehova-rŭ, **9** rehagai hamwe na ndegwa ŭyo iruta rŭa mŭtu icunjŭ ithatŭ cia ikŭmi cia eba ŭmwe ya mŭtu mŭhinyu mŭno, útukanŭtio na nuthu ya hini ŭmwe ya maguta. **10** O na ningŭ rehagai nuthu ya hini ŭmwe ya ndibei rŭrŭ iruta rŭa kŭnyuuo. Narŭo igongona rŭu rŭgatuŭka iruta rŭa njino rŭrŭ mŭtararŭko wa gŭkenia Jehova. **11** Ndegwa kana ndŭrŭme o yothe, kana gatŭrŭme kana koorŭ o gothe, irŭhaaragŭrio o ro úguo. **12** Íkagai úguo harŭ o ŭmwe yacio ya iria ciothe mŭrŭharagŭria. **13** “‘Mŭndŭ wothe úciarŭrŭwo kwanyŭ no ngŭnya ekage maŭndŭ macio úguo rŭrŭa arŭrehaga iruta rŭa gŭcinwo na mwaki rŭrŭ mŭtararŭko wa gŭkenia Jehova. **14** Nŭ úndŭ wa njjarwa iria igooka, rŭrŭa rŭothe mŭgeni kana mŭndŭ úngŭ o wothe útŭuranŭtie na inyuŭ arŭrŭrutaga iruta rŭa gŭcinwo na mwaki rŭrŭ mŭtararŭko wa gŭkenia Jehova-rŭ, no ngŭnya ekage o ta úrŭa inyuŭ mwŭkaga. **15** Kŭrŭndŭ gŭkŭ kŭrŭkoragwo na watho o ŭmwe wanyŭ na harŭ mŭgeni úrŭa útŭuranŭtie na inyuŭ; úyŭ nŭ watho wa gŭtŭura nŭ úndŭ wa njjarwa iria igooka. Inyuŭ na

mŭgeni mŭrŭkoragwo mŭrŭ o úndŭ úmwe maitho-inŭ ma Jehova. **16** Mawatho mamwe na mwathanŭre úmwe nŭguo úrŭhŭthagŭrŭwo harŭ inyuŭ na harŭ mŭgeni úrŭa útŭuranŭtie na inyuŭ.” **17** Ningŭ Jehova akŭra Musa atŭrŭ, **18** “Arŭria andŭ a Isiraeli, úmeere atŭrŭ: ‘Rŭrŭa mŭgatoonya bŭrŭrŭ úrŭa ndŭramŭtwara, **19** na mŭrŭie irio cia bŭrŭrŭ úcio, heanai ŭmwe ciacio irŭ iruta harŭ Jehova. **20** Nŭ mŭkaaruta tŭmigate kuuma mŭtu-inŭ wanyŭ úrŭa mŭgaathŭa rŭa mbere na mŭtŭheane tŭrŭ iruta kŭhuhŭro-inŭ kŭa ngano. **21** Nŭmŭkaheanaga iruta rŭrŭ rŭa mŭtu úrŭa mŭgathŭa rŭa mbere kŭrŭ Jehova njjarwa-inŭ cianyŭ ciothe iria igooka thutha. **22** “‘Na rŭrŭ, mŭngŭkaaga kŭrŭmŭrŭra rŭathani o na rŭmwe rŭa maya Jehova aaheire Musa mŭtekwenda-rŭ, **23** rŭathani o rŭothe Jehova aamŭheire na kanua ka Musa kuuma mŭthŭnya úrŭa Jehova aamaheanire na kŭrŭmŭrŭra ngŭnya njjarwa iria igooka, **24** na úndŭ úcio úngŭkorwo wikŭtŭwo mŭtekwenda, kŭrŭndŭ gŭtekŭmenya úhoro úcio, hŭndŭ iyo kŭrŭndŭ gŭothe nŭgŭkaruta gategwa gatŭuŭke igongona rŭa njino rŭna mŭtararŭko wa gŭkenia Jehova, hamwe na maruta ma mŭtu na ma kŭnyuuo, marŭa matuŭtŭwo, na thenge ya igongona rŭa kŭhoroheria mehŭa. **25** Mŭthŭnjŭri-Ngai nŭakahoroheria kŭrŭndŭ kŭu gŭothe kŭa andŭ a Isiraeli, na nŭmakarekerwo, nŭgŭkorwo úndŭ úcio ndwari wa rŭtŭrŭko, na nŭ úndŭ wa kŭrŭtŭra Jehova iruta rŭa gŭcinwo na mwaki rŭa mahŭtia mao, na iruta rŭa kŭhoroherio mehŭa. **26** Kŭrŭndŭ gŭothe kŭa andŭ a Isiraeli na ageni arŭa matŭuranaga nao nŭmakarekerwo, nŭ úndŭ andŭ othe mehŭtie matekwenda. **27** “‘No kŭngŭkorwo no mŭndŭ úmwe wŭhŭtie atekwenda, no ngŭnya arehe kaharika ka mwaka úmwe ka igongona rŭa kŭhoroherio mehŭa. **28** Mŭthŭnjŭri-Ngai nŭakahoroheria mŭndŭ úcio wŭhŭtie atekwenda hau mbere ya Jehova na aarŭkia kŭhoroherio, nŭakarekerwo. **29** Watho o ro úmwe nŭguo úrŭhŭthagŭrŭwo harŭ mŭndŭ o wothe úkehŭa atekwenda, arŭ Mŭisiraeli úciarŭrŭwo kwanyŭ kana arŭ mŭgeni. **30** “‘No mŭndŭ úrŭa úkehŭa na rŭtŭrŭko akiendaga, arŭ wa gŭciarŭrŭwo kwanyŭ kana arŭ mŭgeni, úcio nŭarumŭte Jehova, na mŭndŭ úcio no ngŭnya aingatwo kuuma kŭrŭ andŭ ao. **31** Nŭ úndŭ nŭ amenete kiugo kŭa Jehova na akoina maathani make, mŭndŭ úcio ti-itherŭ no ngŭnya aingatwo biŭ naguo wŭhia wake nŭkamŭcokerera.” **32** Hŭndŭ rŭa andŭ a Isiraeli maarŭ werŭ-inŭ, kŭrŭ mŭndŭ wonirwo akiuna ngŭ mŭthŭnya wa Thabatŭ. **33** Arŭa maamuonire akiuna ngŭ makŭmŭtwara kŭrŭ Musa na Harŭni, o na kŭrŭ kiŭngano kŭu gŭothe gŭa Isiraeli, **34** na makŭmŭhŭngŭra nŭ úndŭ gŭtŭiamenyekaga úrŭa agŭrŭrŭwo nŭ gwŭkwo. **35** Nake Jehova akŭra Musa atŭrŭ, “Mŭndŭ úcio no ngŭnya akue. Kŭiŭngano gŭothe kŭa Isiraeli no ngŭnya kimŭhŭure na mahiga nyuguto nja ya kambŭ.” **36** Nŭ úndŭ úcio kiŭngano kŭu gŭkŭmŭtwara nja ya kambŭ gŭkŭmŭhŭura na mahiga nyuguto agŭkua, o ta úrŭa Jehova aathŭte Musa. **37** Nake Jehova akŭra Musa atŭrŭ, **38** “Arŭria andŭ a Isiraeli, úmeere atŭrŭ: ‘Njarwa-inŭ ciothe iria igooka, nŭmŭgatŭmagŭrŭra ciothe cia ndgi koine-inŭ ka nguo cianyŭ, o kŭiohe gŭkohererwo na rŭrŭgi rwa rangŭ wa bururu. **39** Ciohe icio nŭcio mŭrŭroraga nŭguo mŭrŭrŭkanage maathani mothe ma Jehova, nŭguo mŭmathŭkagŭre, mŭtikanahŭure úmaraya na úndŭ wa kŭrŭmŭrŭra merŭrŭria ma ngoro o na kana

maitho manyu. **40** Ningi nímukaririkanaga gwithakagira maathani makwa mothe na mütuike andú mamürürwo Ngai wanyu. **41** Nii ní nií Jehova Ngai wanyu, úria wamürutye búruri wa Misiri níguo nduíke Ngai wanyu. Nii ní nií Jehova Ngai wanyu.”

16 Na ríri, Kora mürú wa Iziharu, mürú wa Kohathu, úria warí mürú wa Lawi, marí na andú amwe a mühririga wa Rubeni nío Dathani na Abiramu, ariú a Eliabu, na Oni mürú wa Pelethu, magítuika a kúng’athia. **2** Nao magítúkírira Musa. Hamwe nao haarí arúme a Isiraéli 250, atongoria mooikaine a kírinđi kiu ariá maathuurítwo marí a kíama. **3** Nao magítúka marí gíkundi makararie Musa na Harúni, makímeera atírí, “Inyuú nímwítúgírítie múnó! Kírindí gíkí gíothe ní gítheru, mündú o mündú, nake Jehova ari hamwe nao. Ní kí gítúmite mwítúgírítie igúrú ría kíungano gíkí kía Jehova?” **4** Rírira Musa agaire úguo-rí, akígúia, agíturumithia úthiú thí. **5** Ningí agícóoka akíira Kora na arúmiriri ake othe atírí: “Rúciini, Jehova níakonania núú wake na núú mútheru, na níakareka mündú úcio amúkuhíríe. Mündú úria agaathuura, úcio níwe akaareka amúkuhíríe. **6** Wee Kora na arúmiriri aku othe, úú níguo múgeeka: múkoya ngío cia gúciníra úbumba, **7** na rúciú múciikire mwaki na úbumba múri mbere ya Jehova. Mündú úria Jehova agaathuura-rí, úcio agaatuika níwe mútheru. Inyuú Alawii nímwítúgírítie múnó!” **8** Ningí Musa akíira Kora atírí, “Ta thikíriraí inyuú Alawii! **9** Anga mütiganíre ní Ngai wa Isiraéli kúmwamúranía na kírinđi kíria kíngí gíothe kía andú a Isiraéli, akamúrehe hakuhi nake nígeetha múrutage wíra hema-iní íria nyamúre ya Jehova, na múrugamage mbere ya kírinđi múgítungatagire? **10** Inyuú hamwe na Alawii othe a thiritú yanyu níamúrehe hakuhi nake, no ríu múrageria kuoya wíra wa úthínjiri-Ngai o naguo. **11** Wee na arúmiriri aku othe munganite hamwe múúkiríre Jehova. Harúni núú atí níguo múnugune ní úndú wake?” **12** Musa agícóoka agítta Dathani na Abiramu, ariú a Eliabu. No-o makiuga atírí, “Tútigúúka! **13** Anga ti kúiganu atí níwatúrúture búruri warí búthi wa íria na úúki úúke útúragire werú-iní úyú? Ríu níngí úrenda gútúwatha? **14** Ningí-rí, ndúri úratúkiníyia búruri úri na búthi wa íria na úúki, kana úgatúhe igai ría ithaka na mígúnda ya míthabibú. Ní úgúkúura andú aya maitho úmaheenie? Aca, tútigúúka!” **15** Nake Musa akírakara múnó, akíira Jehova atírí, “Ndúgetikire maruta mao. Nii ndioete o na ndigiri kuuma kúri o, o na ndihitíríe mündú wao o na úmwe.” **16** Ningí Musa akíira Kora atírí, “Wee na arúmiriri aku othe múgooka mbere ya Jehova rúciú, wee, nao, na Harúni. **17** O mündú níakoya rúgío rwake na arwíkire úbumba, ngío ciothe ní 250, na múcirehe mbere ya Jehova. Wee, na Harúni, o na inyuú múrehe ngío cianyu.” **18** Ní úndú úcio o mündú akíoya rúgío rwake, akírúwíra mwaki na úbumba, na makírúgama mbere ya Musa na Harúni itoonyero-iní ría Hema-ya-Gútúnganwo. **19** Rírira Kora aaríkirie gúcookereria arúmiriri ake othe níguo makararie Musa na Harúni marúngí itoonyero-iní ría Hema-ya-Gútúnganwo-rí, ríiri wa Jehova úkumírira kíungano kiu gíothe. **20** Nake Jehova akíira Musa na Harúni atírí, **21** “Mwiyamúraníe

na kíungano gíkí níguo ndikiniine o ro rímwe.” **22** No Musa na Harúni makígúithia magíturumithia mothiú mao thí makianírira makiuga atírí, “Wee Ngai, Ngai wa Maroho ma andú othe, kaí úngírakaríra kíungano gíkí gíothe híndí íria ari o mündú úmwe wíthíe?” **23** Nake Jehova akíira Musa atírí, **24** “Íra kíungano gíothe atírí, ‘Eherai kuuma hema-iní cia Kora na Dathani na Abiramu.’” **25** Musa agítúkira, agíthiú kúri Dathani na Abiramu, nao athuuri a Isiraéli makímúrúmirira. **26** Nake agikaania kíungano kiu, agíkúira atírí, “Ehererai hema cia andú aya aaganú! Mútikahutíe kíndú o na kíwme kíao, níguo mútikaniinwo ní úndú wa mehía mao mothe.” **27** Ní úndú úcio andú makíeherera hema ício cia Kora na Dathani na Abiramu. Dathani na Abiramu ní moimíte makarúgama na atumia ao, na ciana cia ngenge itoonyero-iní ría hema ciao. **28** Ningí Musa akiuga atírí, “Úndú úyú níguo úgútúma múmenye atí Jehova níwe úndúmite níjke maúndú maya mothe, na atí rítíariú ithugunda riakwa: **29** Andú aya mangúka gíkúú kía ndúire-rí, o na kana mone maúndú o ta maría makoraga andú othe-rí, nímúkúmenya atí ti Jehova úndúmite. **30** No Jehova angírehe úndú úngí mwerú bíú, nayo thí yathamie kanua kayo ímamerie hamwe na indo ciao ciothe, na mathiú mbóirira-iní marí muoyo, nímúkamenya atí andú aya ní manyararíte Jehova.” (Sheol h7585) **31** Na ríri, Musa aaríkia kuuga úguo wothe, thí ígatúka hau maarí. **32** Nayo thí ígíthamia kanua kayo íkímameria, hamwe na andú ao na arúmiriri othe a Kora, na indo ciao ciothe. **33** Nao magítúkúruka mbírira marí muoyo hamwe na indo ciao ciothe; nayo thí íkímahumbíra, magíkua, magíthengio kírinđi-iní kúu. (Sheol h7585) **34** Ní úndú wa kíriro kíao, andú othe a Isiraéli ariá maamarígúicíríe makíúra, makíanagírira atírí, “O na ithuí thí nígútúmeria!” **35** Naguo mwaki úkuma kúri Jehova úgúcina andú acio 250 ariá maarehete úbumba. **36** Nake Jehova akíira Musa atírí, **37** “Íra Eleazarú mürú wa Harúni, úria múthínjiri-Ngai, oe ngío ício cia gúcinírwó úbumba, acieherie hau irahíira, na ahurúnje makara macío handú haraaya, ní úndú ngío ício ní nyamúre, **38** ngío ício cia andú acio makuíte ní úndú wa mehía mao. Ngío ício níiturwo ituíke mabati ma kúhumbíra kíngongona, ní úndú níciarehetwo mbere ya Jehova, na ígatúka nyamúre. Nacio ní ituíke kímenyithia harí andú a Isiraéli.” **39** Ní úndú úcio Eleazarú úria múthínjiri-Ngai akíoya ngío ício cia gúngaco ciarehetwo ní andú acio maacínítwo, nake agíciturithia ituíke cia kúhumbíra kíngongona, **40** agíkua o ta úria Jehova aathíríre Musa. Úndú úyú warí wa kúririkania andú a Isiraéli atí gútírí mündú o na úrikú, tígá wa rúciaró rwa Harúni, wagírírwó ní gúúka gúcina úbumba mbere ya Jehova, kana atuíke ta Kora na arúmiriri ake. **41** Múthenya úyú úngí, kírinđi gíothe kía andú a Isiraéli gígítetia Musa na Harúni, gíkímeera atírí, “Inyuú ní múúragíte andú a Jehova.” **42** Na rírira kíungano kiu gúcookaníríre gúkíríre Musa na Harúni, o na gíkírekerá na kúria Hema-ya-Gútúnganwo yarí-rí, o rímwe itu ríkíhumbíra hema íyo, naguo ríiri wa Jehova úkíonekana. **43** Nao Musa na Harúni magíthiú hau mbere ya Hema-ya-Gútúnganwo, **44** nake Jehova akíira Musa atírí, **45** “Ehererai mume kíungano-iní gíkí

niguo ndikiniine o ro rümwe.” No-o makügüithia thí, na magíturumithia mothiú mao thí. **46** Ningí Musa akíira Harúni atírí, “Oya rúgio rwaku úrwíkire úbumba hamwe na mwaki wa kuuma kígongona-iní, na úthí narua kíungano-iní kiu úkíhoroherie. Mang’úrí moimite kúrí Jehova; múthiro níwambírírie kúmaniina.” **47** Ní úndú úcio Harúni agńka o ta úria Musa aamwíríre, agíteng’era agítóona thíini wa kíungano kiu. Múthiro níwaríkítie kwambíríria thíini wa andú, no Harúni akíruta úbumba akímahoroheria. **48** Akírúgama gatagatí ka andú aría maarí muoyo na aría maakuíte, naguo múthiro úgúthira. **49** No andú 14,700 magíkua ní úndú wa múthiro úcio, kuonganíríria na andú aría maakuíte ní úndú wa Kora. **50** Thuutha úcio Harúni agícóoka kúrí Musa itoonyero-iní ría Hema-ya-Gútúnganwo, tondú múthiro úcio níwathíríte.

17 Nake Jehova akíira Musa atírí, **2** “Aríria andú a Isiraeli, witie thanju ikúmi na igírí, rúmwe kuuma kúrí o mútongoria wa míhíríga ya maithe mao. Andíka ríitwa ría o mündú rúthanju-iní rwake. **3** Rúthanju rwa Lawí úrwandíke ríitwa ría Harúni, ní úndú no nginya kúgie na rúthanju rúmwe rwa mútongoria wa o múhíríga wa maithe mao ma tene. **4** Igaai thanju ício thíini wa Hema-ya-Gútúnganwo hau mbere ya ithandúku ría Úira, haría ndúnganaga nawe. **5** Rúthanju rwa mündú úria níi ngaathuuna nírgúthundúka, na níi ndíyehererie kúnuguna gúku úngunagírwo híndí ciothe ní andú a Isiraeli.” **6** Ní úndú úcio Musa akíaríríria andú a Isiraeli, nao atongoria ao makímünengera thanju ikúmi na igírí, o rúmwe kuuma mútongoria wa o múhíríga wa maithe mao ma tene, naruo rúthanju rwa Harúni rwarí hamwe nacio. **7** Nake Musa akíga thanju ício mbere ya Jehova kúu Hema-iní-ya-Úira. **8** Múthenya úyú úngí-rí, Musa agítóona thíini wa Hema-ya-Úira akíona atí rúthanju rwa Harúni, rúria rwarúgamírírie nyúmba ya Lawí, to gúthundúra rwathundúrite, no ní rwathuunite rúkaruta kíro, na rúgiacara ndothi. **9** Nake Musa akíruta thanju ício nja, kuuma hau mbere ya Jehova, agícíga mbere ya andú a Isiraeli othe. Nao magícírorá, o mündú akíoya rúthanju rwake mwene. **10** Ningí Jehova akíira Musa atírí, “Cookia rúthanju rwa Harúni hau mbere ya ithandúku ría Úira, rúigwo rúrí kímeyithia kúrí andú acio aremi. Úndú úyú níguo úkaaniina kúnuguna kwao kúrí níi, nígeetha matigakue.” **11** Nake Musa agńka o ta úria Jehova aamwathíte. **12** Andú a Isiraeli makíira Musa atírí, “Nítúgúka! Ithuothe nítúúrite! **13** Mündú o wothe o na úngíkúhíríria Hema-íyo-Nyamúre ya Jehova níegúkua. Kai túgúgíka ithuothe?”

18 Nake Jehova akíira Harúni atírí, “Wee, na ariú aku, na andú a nyúmba ya thoguo, ní inyuí múricookagírírwó ní mahítia maría mangńkwo makoní handú-haría-haamúre, na wee na ariú aku inyuí ní inyuí múricookagírírwó ní mahítia maría mangńkwo makoní wíra wa úthínjírí-Ngai. **2** Rehe Alawíi a mbarí yanyu, a múhíríga wa maithe manyu, níguo manyíitane na inyuí na mamúteithagírírie ríria wee na ariú aku múgútungata mbere ya Hema-ya-Úira. **3** Acio níwe

maríathikagíra na marutage wíra wothe wa Hema íyo, no matikanakuhírírie indo cia handú hau haamúre kana kígongona, kana wee hamwe nau múkue. **4** Marírúthithanagia wíra na inyuí na mamenyagíríre Hema-ya-Gútúnganwo, marutage wíra wothe wa Hema íyo na gútikagíe na mündú úngí o wothe úngíkúhíríria haría múri. **5** “Ní wíra wanyu kúmenyerera handú hau haamúre o na kígongona, níguo mang’úrí ma Jehova matikanakinyíre andú a Isiraeli rńgí. **6** Níi mwene níthuuríte Alawíi athírítú anyu kuuma thíini wa andú a Isiraeli matuíke kíheo kíanyu, maamúrírwó Jehova níguo marutage wíra wa Hema-ya-Gútúnganwo. **7** No rírí, no wee na ariú aku múrítungataga ta athínjírí-Ngai maúndú-iní mothe ma kígongona, na mútungatage o na mwena úcio úngí wa gítambaya kiu gía kúhakanía. Níi níndamúhe útungata wa úthínjírí-Ngai ta kíheo. Mündú úngí o wothe úngíkúhíríria handú hau haamúre no nginya ooragwo.” **8** Ningí Jehova akíira Harúni atírí, “Níi mwene níngútuíte múmenyereri wa maruta maría ndehagírwo; maruta mothe maamúre maría andú a Isiraeli maríndutagíra ní ndakúhe wee na ariú aku matuíke gícunjí gíaku na rúgai rwaku rwa mahinda mothe. **9** Wee úriheagwo gícunjí kía maruta maría maamúre muno maría matarí ma gícínwo na mwaki. Kuuma kúrí íheo ciothe íria andú a Isiraeli maríndutagíra írí maruta maamúre muno, marí ma mútu, kana ma kúhoroherio mehía, kana maruta ma mahítia, gícunjí kiu ní gíaku na cíana cíaku. **10** Ríiaga gícunjí kiu ta kíndú kíamúre muno; mündú múrúne o wothe wa nyúmba yaku níagakíríaga. Wee no nginya útuage atí gícunjí kiu ní kíamúre. **11** “O na níngí íci no cíaku: kíria gíothe kíamúrítwo kuuma íheo ciothe cíá gúthúngúthio cíá andú a Isiraeli. Ício níndakúhe wee, na ariú aku, na airítu aku, ituíke rúgai rwaku rwa híndí ciothe. Mündú o wothe wa nyúmba yaku útarí na thaahu no acíríe. **12** “Níndakúhe maguta mothe maría mega muno ma mútamaiyú na ndíbei yothé íria níjega muno ya múhíhano, na ngano íria maheaga Jehova írí maciaro ma mbere ma magetha mao. **13** Maciaro mothe ma búrúri ma mbere maría marírehagíra Jehova marítuíkaga maku. Mündú o wothe wa nyúmba yaku útarí thaahu no amarie. **14** “Kíndú gíothe kírí Isiraeli kíria kíamúrírwó Jehova ní gíaku. **15** Marígíthathi mothe, marí ma andú kana ma nyamú, maría marírútagírwo Jehova ní maku. No rírí, no nginya úkúúríthagie írigíthathi ríothe ría kahíi, na úkúúríthagie írigíthathi ría njamba ría nyamú íria írí thaahu. **16** Marígíthathi macío marí ma mweri úmwe, no nginya úkaamakúúríthia na thogora wa gúkúúrana úria útuítwo wa cekerí ithano cíá betha, kúringana na cekerí ya handú-haría-haamúre, íria írí na úrítu wa geera mírongo írí. **17** “No mútikanakúúríthie marígíthathi ma ndegwa, kana ma ng’ondú, kana ma mbúri; ício ní nyamúre. Thakame yacío níimínjámínjagwo kígongona-iní ígúru, na maguta ma cíó macínwo na mwakí níguo matuíke ígongona rí na mútararíko wa gúkenia Jehova. **18** Nyama cíacio ní cíaku, o ta úria gíthúrí kía ígongona ría gúthúngúthio na kíero kíá úrio írí cíaku. **19** Kíria gíothe kíamúragírwo Jehova ní andú a Isiraeli kírí kíamúre níndakúhe wee mwene, na ariú aku, na airítu aku, kírí rúgai rwaku

rwa hĩndĩ ciothe. Nĩkĩo kĩrĩkanĩro gĩa tene na tene gĩa cumbĩ mbere ya Jehova kũrĩ wee na njiaro ciaku.” **20** Nĩngĩ Jehova akĩra Harũni atĩrĩ, “Wee ndũgakorwo na igai bũrũri-inĩ wao, kana ũgĩe na rĩgai thĩĩnĩ wao; nĩĩ nĩ nĩ rĩgai rwaku o na igai rĩaku thĩĩnĩ wa andũ a Isiraeli. **21** “Nĩndahe Alawii icunjĩ ciothe cia ikũmi thĩĩnĩ wa Isiraeli, arĩ rĩo igai rĩao nĩ undũ wa wĩra ũrĩa marutaga rĩrĩa megũtũngata Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo. **22** Kuuma rĩu andũ a Isiraeli matigakahagĩrĩrie Hema-ya-Gũtũnganwo, kana macookererwo nĩ mehia mao, nao makue. **23** Alawii nĩo marĩrutaga wĩra Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo na nĩo marĩcookagĩrĩrwo nĩ mahĩtia marĩa meekĩrwo hau. ũyũ nĩ watho wa gũtũrĩo nĩ njiaro irĩa igooka. Matikagĩa na igai thĩĩnĩ wa andũ a Isiraeli. **24** Handũ ha ũguo-rĩ, ngũhe Alawii icunjĩ cia ikũmi irĩa andũ a Isiraeli marehaga irĩ maruta kũrĩ Jehova ituĩke igai rĩao. Nĩkĩo ndoigire igĩrũ rĩao atĩrĩ: ‘Matikagĩa na igai thĩĩnĩ wa andũ a Isiraeli.’” **25** Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **26** “Arĩria Alawii, ũmeere atĩrĩ: ‘Rĩrĩa mwamũkĩra icunjĩ cia ikũmi kuuma kũrĩ andũ a Isiraeli irĩa ndĩmũheete arĩ cio igai rĩanyu-rĩ, no nginya mũrehage gĩcunjĩ gĩa ikũmi gĩa gĩcunjĩ kũ, kĩrĩ iruta kũrĩ Jehova. **27** Maruta manyu marĩtuĩkaga ta ngano rĩria rĩrutũwo kĩhũhĩro-inĩ, kana ndibei irĩa rĩrutũwo kĩhĩhĩro-inĩ. **28** ũguo nĩguo o na inyũĩ mũrĩrutagĩra Jehova iruta kuuma kũrĩ icunjĩ cia ikũmi irĩa mũrĩamũkagĩra ciumĩte kũrĩ andũ a Isiraeli. Kuuma kũrĩ icunjĩ icio cia ikũmi, no nginya mũnengagĩre Harũni mũthĩnjĩri-Ngai gĩcunjĩ kĩa Jehova. **29** No nginya mũkarutagĩra Jehova gĩcunjĩ kĩrĩa kiega mũno na kĩrĩa kiamũre mũno kĩa indo ciothe irĩa mũheetwo.’ **30** “Ĩra Alawii atĩrĩ, ‘Rĩrĩa mwaruta gĩcunjĩ kĩrĩa kiega mũno-rĩ, kĩrĩtuĩkaga ta iruta rĩanyu rĩumĩte kĩhũhĩro-inĩ kĩa ngano kana kĩhĩhĩro-inĩ kĩa ndibei. **31** Inyũĩ na andũ a nyũmba cianyũ no mũrĩre icio ingĩ handũ o thothe, nĩgũkorwo ũcio nĩ mũcaara wanyũ nĩ undũ wa wĩra wanyũ kũu Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo. **32** Nĩ undũ wa kũruta gĩcunjĩ kũu kiega mũno gĩacio, mũtigatũrĩwo mahĩtia nĩ undũ wa undũ ũyũ; na nĩngĩ mũtigathaahia maruta marĩa maamũre ma andũ a Isiraeli, na nĩ undũ ũcio mũtigaaku.”

19 Jehova akĩra Musa na Harũni atĩrĩ, **2** “Undũ ũyũ nĩ wa kũrũmĩrĩrwo thĩĩnĩ wa watho ũrĩa Jehova aathanĩte: ĩra andũ a Isiraeli makũrehere moori ndune itarĩ kaũgũ kana kameni, na itarĩ yekĩrwo icooki. **3** Mũmĩnengere Eleazaru, ũrĩa mũthĩnjĩri-Ngai; itwarwo nja ya kambĩ, na itĩhĩnjĩrwo hau mbere yake. **4** Nake Eleazaru, ũcio mũthĩnjĩri-Ngai, oe thakame na kĩara gĩa, na amĩminjaminje maita mũgwanja amĩroretie na mwena wa mbere wa Hema-ya Gũtũnganwo. **5** Nayo moori iyo ĩcinwo yothe akĩonaga, ũguo nĩ kuuga rũtũ rwayo, na nyama, na thakame, o na taatha wayo. **6** Mũthĩnjĩri-Ngai ũcio oe rũkũ rwa mũtarakwa, na mũthobi, na guoya wa rangi wa gakarakũ, acikie igĩrũ wa moori iyo irahĩa. **7** Thuutha wa ũguo mũthĩnjĩri-Ngai ũcio no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwĩrĩ na maaĩ. Thuutha ũcio no acooke kambĩ, no arĩ na thaahu o nginya hwaĩ-inĩ. **8** Mũndũ ũria ũrĩcinaga moori iyo no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwĩrĩ na maaĩ, na o nake atĩinde arĩ na thaahu nginya

hwaĩ-inĩ. **9** “Mũndũ ũtarĩ na thaahu acooke ahakũre mũhu ũcio wa moori iyo na aũige handũ hatarĩ na thaahu nja ya kambĩ. Mũhu ũcio ũigagwo nĩ kĩrĩndĩ kĩa andũ a Isiraeli, nĩgeetha ũhũthagĩrwo maaĩ-inĩ wao; kũniina thaahu; ũcio nĩguo wa gũtheranagia kuuma mehia-inĩ. **10** Mũndũ ũrĩa ũrĩhakũrĩraga mũhu wa moori iyo, no nginya athambie nguo ciake, o nake atĩinde arĩ na thaahu nginya hwaĩ-inĩ. Undũ ũyũ nĩ watho wa gũtũra harĩ andũ a Isiraeli na ageni arĩa matũũranagia nao. **11** “Mũndũ ũrĩa ũngĩhutia kĩimba kĩa mũndũ o na ũrĩkũ arĩkaraga arĩ na thaahu mĩthenya mũgwanja. **12** No nginya etherie na maaĩ mũthenya wa gatatũ, na mũthenya wa mũgwanja; hĩndĩ iyo athirwo nĩ thaahu. No angĩaga gwĩtheria mũthenya wa gatatũ na wa mũgwanja, ndagaathirwo nĩ thaahu. **13** Mũndũ o wothe ũngĩhutia kĩimba kĩa mũndũ o na ũrĩkũ na aage gwĩtheria, ũcio nĩathaahĩtie Hema-ĩria-Nyamũre ya Jehova. Mũndũ ũcio no nginya aingatwo oime Isiraeli. Tondũ ndaminjaminjĩrio maaĩ ma kũniina thaahu, mũndũ ũcio arĩ na thaahu; thaahu wake ndũthĩrite. **14** “ũyũ nĩguo watho wa kũrũmĩrĩrwo rĩrĩa mũndũ akũra hema-inĩ: Mũndũ o na ũrĩkũ ũngĩtoonya hema iyo, mũndũ o na ũrĩkũ ũrĩa ũgaakorwo thĩĩnĩ wayo-rĩ, nĩakanyĩitwo nĩ thaahu mĩthenya mũgwanja, **15** nakio kĩndũ o gĩothe kĩa nyũmba gĩgaakorwo gĩtarĩ gĩkunike nĩgĩkanyĩitwo nĩ thaahu. **16** “Mũndũ o na ũrĩkũ ũrĩ na kũu nja ũngĩhutia mũndũ ũragĩtuo na rũhũ rwa njora kana mũndũ ũkuĩte gĩkuũ kĩa ndũire, kana mũndũ o wothe ũngĩhutia ihĩndĩ rĩa mũndũ kana mbĩrĩra, ũcio nĩakanyĩitwo nĩ thaahu mĩthenya mũgwanja. **17** “Nĩ undũ wa mũndũ ũrĩ na thaahu, ĩkĩra mũhu wa moori rĩa yacĩnĩtuo rĩrĩ ya gũtherania ndigĩthũ-inĩ, naguo ũitĩrĩrio maaĩ matahĩtuo o hĩndĩ iyo. **18** Nake mũndũ ũtarĩ na thaahu nĩoe mũthobi aũtobokie maaĩ-inĩ macio, na aminjaminjĩrie hema iyo na indo ciayo ciothe, na andũ arĩa maarĩ kũu thĩĩnĩ. Nĩngĩ no nginya aminjaminjĩrie mũndũ ũrĩa wothe ũhutĩtie ihĩndĩ rĩa mũndũ, kana mbĩrĩra, kana mũndũ ũragĩtuo, kana mũndũ ũkuĩte gĩkuũ kĩa ndũire. **19** Mũndũ ũria ũtarĩ na thaahu nĩakaminjaminjĩria mũndũ ũcio ũrĩ na thaahu maaĩ macio mũthenya wa gatatũ na wa mũgwanja, naguo mũthenya wa mũgwanja nĩguo akamũtheria. Nake mũndũ ũcio ũgũtherio no nginya athambie nguo ciake na ethambe mwĩrĩ na maaĩ, naguo hwaĩ-inĩ ũcio nĩagakorwo athĩrĩtuo nĩ thaahu. **20** No rĩrĩ, mũndũ ũrĩ na thaahu angĩaga gwĩtheria, no nginya aingatwo kuuma kũrĩ kĩrĩndĩ, nĩ undũ nĩathaahĩtie handũ-harĩa-haamũre ha Jehova. Nĩgũkorwo ndaminjaminjĩrio maaĩ ma kũniina thaahu, nĩ undũ ũcio arĩ na thaahu. **21** ũyũ nĩ watho wao wa gũtũra. “Mũndũ ũcio wakũminjaminjanĩria maaĩ macio ma kũniina thaahu no nginya o nake athambie nguo ciake, na mũndũ o wothe ũngĩhutia maaĩ macio ma kũniina thaahu nĩagatinda arĩ na thaahu nginya hwaĩ-inĩ. **22** Kĩndũ gĩothe mũndũ ũrĩ na thaahu akaahutia nĩgĩkanyĩitwo nĩ thaahu, na mũndũ ũria ũngĩhutia kĩndũ kũu nĩagatinda arĩ na thaahu nginya hwaĩ-inĩ.”

20 Na rĩrĩ, mweri wa mbere, kĩrĩndĩ gĩothe kĩa andũ a Isiraeli gĩgĩkinya kũu Werũ-inĩ wa Zini,

na gĩgĩkara Kadeshi. Nake Miriamu agĩkuĩra kũu na agĩthikwo o ro kuo. **2** Na rĩrĩ, handũ hau hatiarĩ maafi ma kũnyuuo nĩ kirĩndĩ, nao andũ acio makĩũngana, magũũkirĩra Musa na Harũni. **3** Makĩneгина Musa, makiuga atĩrĩ, “Naarĩ korwo nĩtwakuire rĩria ariũ a ithe wĩtũ maakuire marĩ mbere ya Jehova! **4** Nĩ kũĩ gĩatũmire mũrehe kirĩndĩ kĩa Jehova werũ-inĩ ũyũ, niguo ithuĩ na mahiũ maitũ tũkuire gũkũ? **5** Mwatũrutire bũrũri wa Misiri nĩkĩ, mũgĩtũrehe kũndũ gũkũ kũũru ũũ? Gũkũ gũtirĩ ngano kana ngũyũ, kana thabibũ, kana makomamanga. O na gũtirĩ maaĩ ma kũnyual” **6** Musa na Harũni makũma hau kũngano kiari, magĩthĩĩ nginya o itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo makĩgũthĩia na magĩturumithĩa mothĩũ mao thĩ, naguo riiri wa Jehova ũkĩmoimĩria. **7** Jehova akĩra Musa atĩrĩ, **8** “Oya rũthanju rwaku, nawe na mũrũ wa nyũkwa Harũni mĩcokanĩrĩrie kirĩndĩ kũu hamwe. Arĩria rwaro rũrũ rwa ihiga makwĩroreire, na nĩrũkuuma maaĩ. Nawe ũrutĩre kirĩndĩ maaĩ rwaro-inĩ rũrũ rwa ihiga, nĩgeetha kinyue hamwe na mahiũ ma kĩa.” **9** Nĩ ũndũ ũcio Musa akĩoya rũthanju akĩrũruta hau mbere ya Jehova, o ta ũria Jehova aamwathĩte. **10** Nake Musa na Harũni magĩcokanĩrĩria kirĩndĩ kũu hamwe hau mbere ya rwaro rwa ihiga, na Musa akĩmeera atĩrĩ, “Ta thĩkirĩria, inyuĩ aremi aya, no nginya tũmũrutĩre maaĩ kuuma rwaro-inĩ rũrũ rwa ihiga?” **11** Musa agĩcokoa akĩoya guoko gwake na igũrũ, akĩgũtha rwaro rũu rwa ihiga na rũthanju rwake maita meerĩ. Maaĩ makĩbororoka, nakĩo kirĩndĩ kũu gĩkĩnyua, o na mahiũ makĩo makĩnyua. **12** No Jehova akĩra Musa na Harũni atĩrĩ, “Tondũ mũtinanjĩtĩka niguo muonanie atĩ nĩ ndĩ mũtheru, mũtũme heo gĩtũno maithe-inĩ ma andũ a Isiraeli, inyuĩ mũtĩgaakinyia kirĩndĩ gĩkĩ bũrũri ũria ndĩmaheete.” **13** Macio nĩmo maarĩ maaĩ ma Meriba, kũria andũ a Isiraeli maatetanirie na Jehova na kũria eyonanirie atĩ nĩ mũtheru thĩnĩ wao. **14** Musa agĩtũma andũ kuuma Kadeshi mathĩĩ kũrĩ mũthamaki wa Edomu, makamwĩre atĩrĩ: “Mũrũ wa nyũkwa Isiraeli oĩga atĩrĩ: Wee nĩũũ mathĩĩna marĩa mothe tũkoretwo namo. **15** Maithe maitũ ma tene nĩmaikũrũkie magĩthĩĩ bũrũri wa Misiri, na ithuũ tũgĩtũũra kuo miaka mĩingĩ. Andũ a Misiri nĩmatũhiinyĩrĩrie mũno ithuũ ene o na maithe maitũ, **16** no rĩria twakaĩre Jehova-rĩ, nĩagũire kirĩro gĩtũ nake agĩtũma mũraika agĩtũruta kũu bũrũri wa Misiri. “Na rĩu tũrĩ gũkũ Kadeshi, itũũra rĩria rĩ mũthia-inĩ wa bũrũri waku. **17** Ndagũthaiha ũtũtũkĩrie tũtũkanĩrie bũrũri waku. Tũtũkũgerera mĩgũnda-inĩ ya irio, kana ya mĩthabibũ, kana tũnyue maaĩ ma gĩthima o na kĩmwe. Tũkũgerera njĩra rĩa nene ya mũthamaki, na tũtũgũkerũra na mwena wa ũrĩo o na kana wa ũmotho, o nginya tũtũkanie bũrũri waku.” **18** No Edomu akĩmũcokeria atĩrĩ: “Ndgũtũkanĩria gũkũ; na ũngĩgeria-rĩ, tũkuumagara tũmũtharĩkire na rũhiũ rwa njora.” **19** Andũ a Isiraeli acio makĩmũcokeria atĩrĩ, “Ithuũ tũkũgerera o njĩra rĩa nene, na ithuũ ene kana mahiũ maitũ tũngĩnyua maaĩ manyũ-rĩ, nĩtũkũrĩha. Tũrenda o tũtũkanie tũthĩite na magũrũ tu hatarĩ ũndũ ũngĩ.” **20** Ningĩ Edomu agĩcokoa atĩrĩ: “Aca, mũtũgũtũkanĩria gũkũ.” Hindĩ iyo Edomu akiumagara akamatharĩkire, arĩ mbũtũ nene ĩna hinya mũingĩ. **21** Tondũ Edomu ndaametikĩrĩrie matũkanĩrie bũrũri wao-

rĩ, andũ a Isiraeli makĩhũndũka, magĩtigana nao. **22** Kirĩndĩ gĩothe kĩa andũ a Isiraeli gĩkũma kũu Kadeshi na magĩkinya Kirĩma-inĩ kĩa Horu. **23** Marĩ kũu Kirĩma-inĩ kĩa Horu, kahukĩ na mũhaka wa Edomu, Jehova akĩra Musa na Harũni atĩrĩ, **24** “Rĩu Harũni nĩegũkua. Ndegũtoonya bũrũri ũria ngũhe andũ a Isiraeli, nĩ ũndũ inyuĩ eerĩ nĩmwaremeire watho wakwa kũu maaĩ-inĩ ma Meriba. **25** Oya Harũni na mũrũrũ Eleazaru, ũmatware Kirĩma-igũrũ kĩa Horu. **26** ũrute Harũni nguo ciake, ũcihumba mũriũ Eleazaru, nĩ ũndũ Harũni nĩegũkua, na egũkuĩra o ro kũu.” **27** Musa agũka o ta ũria Jehova aamwathĩte; makĩambata Kirĩma-inĩ kĩa Horu makĩonagwo nĩ kirĩndĩ kũu gĩothe. **28** Musa akĩruta Harũni nguo ciake, agĩcihumba mũriũ Eleazaru. Nake Harũni agĩkuĩra kũu kirĩma igũrũ. Nake Musa na Eleazaru magĩkũrũka makũma kũu kirĩma igũrũ, **29** na rĩria kirĩndĩ kũu kĩaenyire atĩ Harũni nĩakuĩte, andũ othe a nyũmba ya Isiraeli makĩmũcakaĩra mĩthenya mĩrongo itatũ.

21 Na rĩrĩ, rĩria mũthamaki Mũkaanani wa Aradi, ũria watũũraga Negevu, agũire atĩ Isiraeli nĩokagĩra njĩra ya Atharĩmu, agĩthĩĩ agĩtharĩkĩra andũ a Isiraeli, na agĩtaha amwe ao. **2** Nao andũ Isiraeli makĩĩhĩta na mwhĩtwa ũyũ harĩ Jehova makiuga atĩrĩ: “ũngĩneana andũ aya moko-inĩ maitũ-rĩ, nĩtũkananga matũũra mao marĩa manene biũ.” **3** Nake Jehova akĩgia ihooya rĩa andũ a Isiraeli na akĩneana andũ acio a Kaanani kũrĩ o. Nao makĩananga andũ acio biũ hamwe na matũũra mao; nĩ ũndũ ũcio handũ hau hagĩtũwo Horoma. **4** Nao andũ a Isiraeli makĩnyĩta rũgendo kuuma Kirĩma kĩa Horu magereire njĩra ya gũthĩĩ Iria Itune, niguo mathĩrũrũke bũrũri wa Edomu. No andũ acio magĩthethũka marĩ njĩra-inĩ; **5** nao magũũkirĩra Ngai o na Musa na miario makiuga atĩrĩ, “Mwatũrutire bũrũri wa Misiri tũũke tũkuire gũkũ werũ-inĩ nĩkĩ? Gũkũ gũtirĩ irio! Na gũtirĩ maaĩ! O na nĩtũthũire irio ici itarĩ kiene!” **6** Nake Jehova akĩmatũmĩra nyoka ciarĩ na thumu; ikĩrũma andũ a Isiraeli, na aingĩ ao magĩkua. **7** Andũ acio magĩthĩĩ kũrĩ Musa makĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩtwehirie rĩria twaaririe tũgũkũrĩra Jehova hamwe nawe. Hooya niguo Jehova atwehererie nyoka ici.” Nĩ ũndũ ũcio Musa akĩhoera andũ acio. **8** Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, “Thondeka nyoka ũmĩcuurie gĩtũgĩ igũrũ; mũndũ o wothe ũrĩrũmagwo-rĩ, aamĩrora nĩarĩtũũraga muoyo.” **9** Nĩ ũndũ ũcio Musa agĩthondeka hinya ya gĩcango, akĩmĩcuuria gĩtũgĩ igũrũ. Na rĩrĩ, hindĩ rĩa mũndũ o wothe aarũmwo nĩ nyoka na aarora nyoka iyo ya gĩcango, agatũũra muoyo. **10** Andũ a Isiraeli makĩumagara, magĩthĩĩ makĩamba hema ciao Obothu. **11** Ningĩ makũma Obothu magĩthĩĩ Iye-Abarĩmu, makĩamba hema ciao werũ-inĩ ũria ũng’ethanĩire na Moabi mwena wa irathĩro. **12** Kuuma kũu magĩthĩĩ na mbere, makĩamba hema ciao Kĩanda kĩa Zeredi. **13** Moimagara kuuma kũu makĩamba hema kũrĩgania na Rũũ rwa Arinoni, kũu werũ ũria ũthĩite nginya bũrũri wa Aamori; nĩgũkorwo Rũũ rwa Arinoni nĩruo rwarĩ mũhaka wa Moabi na Aamori. **14** Na nĩkĩo ĩbuku rĩa Mbaara cia Jehova riugĩte atĩrĩ: “... Wahebu thĩnĩ na Sufa, na mĩkuru, Arinoni

15 na igaragaro-ini cia mikuru iria ithiite o nginya kuu Ari, na igatwarana na mūhaka wa Moabi.” 16 Kuuma kuu magithii na mbere nginya kuu Biri, githima-ini haria Jehova erire Musa atiri, “Cookereria andu hamwe na ningūmahe maai.” 17 Hindi iyo Isiraeli makina rwimbo ruru: “Therika maai, wee githima gikil Inyui na inyui inai uhoru wakio, 18 uhoru wa githima kiria anene menjete, kiria giathikuririo ni andu aria mari igweta, andu aria mari igweta mari na njuguma cia unene na mithūgi yao.” Ningi makiuma weru-ini magithii Matana, 19 kuuma Matana magithii Nahalieli, kuuma Nahalieli magithii Bamothu, 20 na kuuma Bamothu magithii kianda kia Moabi, kuria gacumbiri ka Pisiga kang’etheire weru iria utari kindu. 21 Isiraeli niatūmire andu kuri Sihoni mūthamaki wa Aamori makamwire atiri: 22 “Twiitikirie tūtuikanirie bururi wanyu. Tūtigūtoonya migūnda yanyu ya irio, kana ya mithabibu, kana tūnyue maai kuuma githima o na kimwe. Tūkūgerera njira iria nene ya mūthamaki o nginya tūtuikanie bururi wanyu.” 23 No Mūthamaki Sihoni akigiria andu a Isiraeli mahitūkire bururi wake. We onganirie mbūtu ciake ciothe cia ita, akiumagara agithii weru-ini agatharikire andu a Isiraeli. Riria aakinyire Jahazu-ri, akihūūrana na andu a Isiraeli. 24 No andu a Isiraeli makimooraga na hiu cia njora na magitunya mūthamaki ūcio bururi wake kuuma Arinoni nginya Jaboku, no maakinyire o mūhaka-ini wa andu a Amoni, tondū warū mūirige na hinya mūno. 25 Isiraeli agitunya Aamori matūūra mothe mao maria manene na magitūūra kuo, o hamwe na Heshiboni na tūtūūra tuothe tūria twarigainie nakuo. 26 Heshiboni nīrio riarī itūūra inene ria Sihoni mūthamaki wa Aamori, ūria warūite na mūthamaki wa Moabi ūria waathanaga mbere iyo, na akamūtunya bururi wake wothe o nginya Arinoni. 27 Kiu nīkio gītūmaga aini a marebeta moige atiri: “Ūkaai Heshiboni nīgeetha riakwo rīngi; itūūra inene ria Sihoni nīricokererio. 28 “Mwaki nīwoimire kuu Heshiboni, rūrīrīmbi rūkiuma itūūra inene ria Sihoni. Ūkiniina itūūra ria Ari Moabi, o atūuri a kuria gūtūūguru kwa Arinoni. 29 Kai ūri na haaro, wee Moabi-ī! Inyui andu a Kemoshu! Kai mūri aanange-ī. Niarekereire ariū ake magatuika eethari, o na airitu ake akimarekereria matahwo ni Sihoni mūthamaki wa Aamori. 30 “No ithui nītūmang’auranītie; Heshiboni kwanangitwo guothe nginya o Diboni. Tūmamomorete tūgakinya Nofa, itūūra riria rīkuhanīrīrie na Medeba.” 31 Ni ūndū ūcio andu a Isiraeli magitūūra bururi ūcio wa Aamori. 32 Thuutha wa Musa gūtūma andu magathigaane Jazeri, andu a Isiraeli magitunyana tūtūūra tūria twarigiicirīe itūūra riu, na makīngata Aamori rīra maari kuo. 33 Ningi makigarūka, makīambata na njira marorete Bashani, nake Ogu mūthamaki wa Bashani na mbūtu ciake ciothe cia ita makiumagara makahūūrane na Isiraeli kuu Edirei. 34 Nake Jehova akīra Musa atiri, “Ndūkamwitigire, ni ūndū nīndīmūneanīte moko-ini maku, hamwe na mbūtu ciake ciothe cia ita, o na bururi wake. Mwike o ūria wekire Sihoni mūthamaki wa Aamori, ūria waathanaga Heshiboni.” 35 Ni ūndū ūcio makīuraga Mūthamaki Ogu hamwe na ariū ake, o na mbūtu ciake ciothe cia

ita, mategūtigia mūndū o na ūmwe muoyo. Nao andu a Isiraeli makīgwatira bururi wake.

22 Ningi andu a Isiraeli makīnyīta rūgendo marorete weru wa Moabi na makīamba hema ciao hūgūrūru-ini cia Rūūi rwa Jorodani mūrīmo wa itūūra ria Jeriko. 2 Na riri, Balaki mūrū wa Ziporu nīonete maūndū maria mothe Isiraeli meekite Aamori, 3 nao andu a Moabi magītīgira mūno ni ūndū ni kwarī na andu aingī mūno. Ti-itherū, andu a Moabi maiyūrītwo ni guoya ni ūndū wa andu a Isiraeli. 4 Andu a Moabi makīra athuuri a Midiani atiri, “Mūngī ūyū ūkūria indo ciothe iria itūrigiicirīe, o ta ūria ndegwa irītaga nyeki ya gīthaka.” Ni ūndū ūcio Balaki mūrū wa Ziporu, ūria warū mūthamaki wa Moabi ihinda riu, 5 agītūmanira Balamu mūrū wa Beori, ūria warū Pethori, hakuhi na Rūūi rwa Farati, kuu bururi wao. Balaki akīmwira atiri: “Harī na andu mokite moimite bururi wa Misiri; nao maiyūrīte bururi ūyū wothe, na maikarīte o hakuhi na nī. 6 Ndagūthaita ūka ūnumire andu aya manyiitwo ni kīrumi, ni ūndū marī na hinya mūno kūngira. Ūngīmaruma kwahoteka ndīmahoote na ndīmarutūrīre moime bururi ūyū. Ni ūndū nīnjūū atī aria warathima nīmarathimago, nao aria waruma ni manyiitwago ni kīrumi.” 7 Nao athuuri a Moabi na a Midiani magithii makuūite irihi ria kūragūrītwo. Maakinya kūrī Balamu, makīmūhe uhoru ūria Balaki oigite. 8 Nake Balamu akīmeera atiri, “Raraai gūkū ūmūthi, na nīngamūcookeria macookio maria Jehova ekūhe.” Ni ūndū ūcio anene a Moabi makīraania nake. 9 Nake Ngai agikora Balamu akīmūūria atiri, “Andū aya mūrī nao ni a?” 10 Balamu agīcookeria Ngai atiri, “Balaki mūrū wa Ziporu, mūthamaki wa Moabi, nīwe ūrandeheire ndīmīriri ūno: 11 ‘Kūrī andū moimite bururi wa Misiri makīayūra bururi ūyū wothe. Ndagūthaita ūke ūnumire o manyiitwo ni kīrumi, no gūkorwo no hūūrane nao ndīmāingate moime bururi ūyū!’” 12 No Ngai akīra Balamu atiri, “Ndgūthii nao. Ndūkarume andu acio, tondū ni andu arathime.” 13 Rūciini rūrū rūngi, Balamu agītūkīra, akīra anene acio a Balaki atiri, “Cookai bururi wanyu kīumbe, ni ūndū Jehova niarega kūnjitīkīria tūthii na inyui.” 14 Ni ūndū ūcio anene a Moabi magīcooka kūrī Balaki makīmwira atiri, “Balamu niarega gūka na ithui.” 15 Ningi Balaki agītūma anene aingī aingī makīra na maarī igweta gūkīra acio a mbere. 16 Nao magithii kūrī Balamu makīmwira atiri: “Ūū nīguo Balaki mūrū wa Ziporu ekuuga: Ndugetikire ūndū o na ūrikū ūgirie ūke kūrī nī, 17 tondū nīngūkūrīha wega mūno, na njike ūria wothe ūngiuga. Ndagūthaita ūka ūnumire andu aya.” 18 No Balamu akīmācookeria atiri, “O na Balaki aingīhe nyūmba yake ya ūnene ūyūrītio betha na thahaburī, ndīngīka ūndū o na ūrikū, mūnene kana mūnini, wagararīte watho wa Jehova Ngai wakwa. 19 Na riri, raraai gūkū ūmūthi, o ta ūria acio aingī mareekire, na nīngūtūria ūndū ūria ūngī Jehova ekūnjīra.” 20 Ūtukū ūcio Ngai nīakorire Balamu, akīmwira atiri, “Tondū andu aya ni mokite gūgwīta, thii nao, no wike o ūria wiki ngūkwira.” 21 Balamu agītūkīra rūciini, agītandika ndigiri yake, na agithii na anene acio a Moabi. 22 No Ngai niarakarire mūno athii, na mūraika

wa Jehova akirūgama njira nīguo amūgīrīrie gūthīi. Balamu aahaicite ndigiri yake, na ndungata ciake igirī ciarī hamwe nake. **23** Na rīria ndigiri yoonire mūraika wa Jehova arūngī njira, acomorete rūhiū rwa njora, na arūnyitite na guoko, ikīgarūrūka, igītoonyu mīgūnda. Nake Balamu akīmīhūra nīguo icooke njira. **24** Nake mūraika wa Jehova akirūgama njira-inī yarī njeke gatagati ka mīgūnda rīri ya mīthabībū, na o mīgūnda wā wū mūrige. **25** Rīria ndigiri yoonire mūraika wa Jehova-rī, ikīhatīrīria rūthingo-inī, ikīhinyīrīria kūgūrū kwa Balamu rūthingo-inī rūu. Nī ūndū ūcio akīmīhūra rīngī. **26** Ningī mūraika wa Jehova agīthīi mbere akirūgama handū haari heke hataari na handū ha kwīgarūrīra, na mwena wa ūrio kana wa ūmōtho. **27** Rīria ndigiri yoonire mūraika wa Jehova hau, igīkoma thī Balamu arī o igūrū rīayo, nake akīrakara akīmīhūra na rūthanju rwake. **28** Nake Jehova agītumūra kanua ka ndigiri, nayo ikīūra Balamu atīrī, “Nīatia ngwīkite tondū wahūra maita maya matatū?” **29** Balamu akīmīcookeria atīrī, “Wee ūndūite kīrimū! Korwo nyuma na rūhiū rwa njora guoko-inī, ingīakūruga o ro rīu.” **30** Nayo ndigiri ikīūra Balamu atīrī, “Gīthī nīi ti nīi ndigiri yaku, rīria ūtūire ūhaicaga ngīnya ūmūthi? Nīmenyerete gūgwīka ta ūi?” Balamu akiuga atīrī, “Aca.” **31** Nake Jehova akīhingūra maitho ma Balamu, nake akōna mūraika wa Jehova arūngī njira-inī acomorete rūhiū rwa njora. Nī ūndū ūcio akīnamīrīria na akīgūthīa, agīturumithīa ūthūi wake thī. **32** Mūraika wa Jehova akīmūria atīrī, “Nī kīi gīatūma ūhūire ndigiri yaku maita macio matatū? Njūkite haha ngūhingīrīrie nī ūndū mīthīre yaku nī ya ūremi maitho-inī makwa. **33** Ndigiri inyonire, yanjeherera maita macio matatū. Korwo ndīnanjeherera, hatirī nganja nīngīgūkūrūragīte, no yo nīngīamīhonokia.” **34** Balamu akīra mūraika ūcio wa Jehova atīrī, “Nīnjīthīe. Ndīkītūi atī nīkūrīgūgamīte njira-inī ūhingīrīrie. Na rīrī, ūngīkorwo ndūkenete-rī, nīngūhūndūka.” **35** Mūraika ūcio wa Jehova akīra Balamu atīrī, “Thīi na andū acio, no uuge o ro ūria ngūkūwīra.” Nī ūndū ūcio Balamu agīthīi na anene acio a Balaki. **36** Rīria Balaki aigūire atī Balamu nīarooka, agīthīi kūmūtūnga itūūra-inī rīa Moabi, mūhaka-inī wa Arinoni, o kīu mūhaka wa būrūrī wake. **37** Balaki akīūra Balamu atīrī, “Gīthī ndiagūtūmanīre ūūke narua? Nī kīi kīagirīrie ūūke? Anga ndingihota gūkūrīha?” **38** Balamu agīcookia atīrī, “Nī wega, nīndagīka. No rīrī, nīi no njuge o ūria ngwenda? Nīi ngwaria o ūria Ngai angīnjīra njarie.” **39** Hīndī iyo Balamu na Balaki magīthīi Kiriathu-Huzothu. **40** Balaki akīruta igongona rīa ng’ombe na ng’ōndu, na akīhe Balamu na anene arīa maarī nake nyama imwe. **41** Kwarooka gūkīa-rī, Balaki akīoya Balamu makiambata ngīnya Bamothu-Baali, na marī kīu Balamu akīona gīcunjī kīmwe kīa andū acio.

23 Nake Balamu akīra Balaki atīrī, “Njakīra igongona mūgwanja haha, na ūhaarīrie ndegwa mūgwanja na ndūrūme mūgwanja.” **2** Balaki agīka o ūria Balamu oigīte, na igūrū rīa o kīgongona-inī makarutīra igongona rīa ndegwa imwe na ndūrūme imwe. **3** Ningī Balamu akīra Balaki atīrī, “Wee ikara haha hakuhi na iruta riaku nyambe thīi keheri-inī. Hihi Jehova nīegūka acemanie

na nīi. Ūndū ūria wothe ekīngūūrīria nīngūkūwīra.” Nake agīthīi handū hatheri hatūgūrū. **4** Ngai agīcemanīa nake hau, nake Balamu akīmūwīra atīrī, “Nīhaarīrie igongona mūgwanja, na o kīgongona-inī ngaruta ndegwa imwe na ndūrūme imwe.” **5** Nake Jehova agūkīra ndūmīrīri yake kanua ka Balamu, akīmūwīra atīrī, “Cooka kūrī Balaki ūmūhe ndūmīrīri ino.” **6** Tondū ūcio Balamu agīcooka kūrī Balaki, akīmūkora arūngī hakuhi na igongona riake, marī hamwe na anene othe a Moabi. **7** Nake Balamu akīaria ndūmīrīri yake, akiuga atīrī: “Balaki andehithītie kuuma būrūrī wa Aramu, mūthamaki wa Moabi akanduta kuuma irīma-inī cia mwena wa irathīro. Akoiga atīrī, ‘Ūka ūnumire Jakubu; ūka ūthitange Isiraeli.’” **8** Ndaakīhota atīa kūrūma arīa Ngai atarumīte? Ndaakīhota atīa gūthitanga arīa Jehova atathitangīte? **9** Kuuma tūcūmbīri twa ndwaro cia mahīga nīndīramoona, kuuma kūrīa gūtūgūrū nīndīramoona. Ndīrona andū matūaraga meikarītie, nao matīitaraga atī o nī amwe a ndūrūrī. **10** Nūū ūngīhota gūtara rūkūngū rwa Jakubu, kana atare gīcunjī kīa inya kīa Isiraeli? Rekei ngue gīkūū kīa arīa athingu, na marīgīrīrio makwa-rī, marotuīka ta maol!” **11** Balaki akīūra Balamu atīrī, “Wanjika atīa? Ngūhīre ūnumīre thū ciakwa, no ndūrī ūreka ūndū o tīga kūmarathīma!” **12** Balamu akīmūria atīrī, “Gīthī ndiagīrīrwo njarie o kīria Jehova ekīrite kanua-inī gakwa?” **13** Ningī Balaki akīmūwīra atīrī, “Ūka tūthīi nawe handū hangī harīa ūkūmoona; ūkūmoona o gīcunjī kīmwe kīao, no ti othe hamwe. Na ūri hau ūnumire andū acio.” **14** Nī ūndū ūcio akīmūtūwara gīthaka-inī gīa Zofimu, gacūmbīri ga Kīrīma kīa Pisiga, naho hau agīaka igongona mūgwanja, na o kīgongona-inī agīthīnjīra ndegwa imwe na ndūrūme imwe. **15** Balamu akīra Balaki atīrī, “Wee ikara haha hakuhi na iruta riaku nyambe thīi ngacemanie nake haarīa.” **16** Jehova agīcemanīa na Balamu, agīkīra ndūmīrīri kanua gake, akīmūwīra atīrī, “Cooka kūrī Balaki ūmūhe ndūmīrīri ino.” **17** Tondū ūcio Balamu agīcooka kūrī Balaki na akīmūkora arūngī hakuhi na iruta riake, marī hamwe na anene a Moabi. Balaki akīmūria atīrī, “Jehova oiga atīa?” **18** Balamu agīcooka akīaria ndūmīrīri yake, akiuga atīrī: “Arahūka, wee Balaki na ūigūe; Thīkīrīria, wee mūrū wa Ziporu. **19** Ngai ti mūndū, atī nīguo aheenanīe, o na ti mūrū wa mūndū, atī nīguo erīcūkwo. No oīge ūndū na ndawīke? No eranīre ūndū na ndaūhingīe? **20** Nīi njathītwo ndathīmane; nake arathīmanīte-rī, ndingihota kūgarūra ūndū ūcio. **21** “Gūtīrī mūtīno wonēkete harī Jakubu, gūtīrī ihooru rīonetwo thīnī wa Isiraeli. Jehova Ngai wao arī hamwe nao; kayū ka mūthamaki karī thīnī wao. **22** Ngai nīamarutire būrūrī wa Misiri; marī na hīnya o ta ndegwa ya gīthaka. **23** Gūtīrī ūrogi ūngūruga Jakubu, gūtīrī ūragūrī ūngīthūkia Isiraeli. Rīu ha ūhoro wa Jakubu na wa Isiraeli kūrīranagwo atīrī, “Ta kīonei ūria Ngai ekīte! **24** Andū acio maarahūkaga ta mūrūthi wa nga; mookagīra ta mūrūthi wa njamba, ūria ūtangīhurūka ūtarīte kīria ūnyīitīte, na ūkanyua thakame ya kīria ūragīte.” **25** Ningī Balaki akīra Balamu atīrī, “Ndūkamarume o na atīa, na ndūkamarathīme o na atīa!” **26** Balamu akīmūcookeria atīrī, “Gīthī ndiawīrīre no ngīnya njike ūria wothe Jehova oigīte?” **27** Ningī

Balaki akĩira Balamu atĩrĩ, “Ūka tũthĩĩ ngũtware handũ hangĩ. Hihi Ngai no agwĩtikĩrie ūnumĩre andũ aya ūrĩ hau.” **28** Balaki akĩoya Balamu akĩmũtware kĩrĩma igũrũ kĩa Peorũ, kũng’ethera Werũ ūrĩa ūtarĩ kindũ. **29** Nake Balamu akĩmwĩra atĩrĩ, “Njakĩra igongona mũgwanja haha, na ūhaarĩrie ndegwa mũgwanja na ndũrĩme mũgwanja.” **30** Balaki agĩũka o ta ūrĩa Balamu oigĩte, na o kĩgongona-inĩ agĩthĩnjĩra ndegwa imwe na ndũrĩme imwe.

24 Na rĩrĩ, rĩrĩa Balamu onire atĩ Jehova nĩakenaga nĩ kũrathima Isiraeli-rĩ, ndaacokĩre kũrũmĩrĩra ūragũrĩ ta ūrĩa ekaga mahinda macio mangĩ, no ehũgũrĩre akĩrorra werũ-inĩ. **2** Rĩrĩa Balamu eroreire akĩona ūrĩa Isiraeli maambĩte hema kũringana na mĩhĩrĩga yao-rĩ, akĩyũrwo nĩ Roho wa Ngai, **3** nake akĩaria ndũmĩrĩri yake, akiuga atĩrĩ: “Ino nĩyo ndũmĩrĩri ya Balamu mũrũ wa Beori, ndũmĩrĩri ya mũndũ ūrĩa riitho rĩake rĩonaga wega, **4** ndũmĩrĩri ya mũndũ ūrĩa ūiguaga ciugo cia Ngai, ūrĩa wonaga kĩoneki kuuma kũrĩ Mwene-Hinya-Wothe, ūrĩa ūgũũaga agakoma thĩ, namo maitho make makahingũka: **5** “Kaĩ hema ciaku, wee Jakubu, nĩ thaka-ĩ, o na ciikaro ciaku igagĩthakara, wee Isiraeli-ĩ! **6** “Igitambũrũkĩte o ta cianda, ikahaana ta mĩgũnda irĩ hũgũrũrũ cia rũũ-ĩnĩ, itarĩ ta mĩtĩ ya thubiri ihaandĩtwo nĩ Jehova, o na ta mĩtarakwa irĩ hakuhi na maaĩ. **7** Maaĩ makaiyũra ndoo ciao nginya maitĩke; o nayo mbeugũ yao igakorwo na maaĩ maingĩ. “Mũthamaki wao akaaneneha gũkĩra Agagi; ūthamaki wao nĩugaatũgĩrio. **8** “Ngai aamarutire bũrũri wa Misiri; marĩ na hinya ta wa ndegwa ya gĩthaka. Matambuura ndũrĩrĩ irĩa imathũire, na makoinanga mahĩndĩ ma cio tũcunji; macitheecaga na mĩguĩ yao. **9** O ta mũrũũthi, methunaga magĩkoma, o ta mũrũũthi wa mũgoma, nũũ ūngĩgerĩa kũmaarahũra? “Arĩa makũrathimaga marorathimwo, nao arĩa makũrumaga maronyitwo nĩ kĩrumi!” **10** Nake Balaki agĩcinwo nĩ marakara nĩ ūndũ wa Balamu. Akĩhũũra hĩ ciake, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndagwĩtĩre ūnumĩre thũ ciakwa, no wee ūcirathimĩte maita macio matatũ. **11** Na rĩrĩ, ūkĩra o rĩũ ūinũke! Ndoigĩte nĩngũkũrĩha wega mũno, no Jehova niagirĩtie ūrĩhwo.” **12** Balamu agĩcookerĩa Balaki atĩrĩ, “Gĩthĩ ndierire andũ arĩa wandũmĩre atĩrĩ, **13** ‘O na Balaki angĩũhe nyũmba yake ya ūthamaki ūyũrĩtio betha na thahabu, ndingĩhota gwĩka ūndũ wakwa mwene, mwega kana mũũru, njagarare watho wa Jehova; no nginya njuge ūrĩa Jehova oigĩte? **14** Na rĩrĩ, nĩ nĩngũcooka o kũrĩ andũ aitũ, no ūka, ngũmenyithie ūrĩa andũ aya mageeka andũ aku matuku marĩa magooka.” **15** Ningĩ akĩaria ndũmĩrĩri yake, akiuga atĩrĩ: “Ino nĩyo ndũmĩrĩri ya Balamu mũrũ wa Beori, ndũmĩrĩri ya mũndũ ūrĩa riitho rĩake rĩonaga wega, **16** ndũmĩrĩri ya mũndũ ūrĩa ūiguaga ciugo cia Ngai, ūrĩa ūrĩ na ūnyonyo uumĩte kũrĩ ūrĩa-ũrĩ-Igũrũ-Mũno, ūrĩa wonaga kĩoneki kuuma kũrĩ Mwene-Hinya-Wothe, ūrĩa ūgũũaga agakoma thĩ, namo maitho make makahingũka, ekuuga ūũ: **17** “Nĩndĩramuona, no ti rĩũ; nĩndĩmũcũthĩrĩrie, no ndarĩ hakuhi. Njata nĩkoima kũrĩ Jakubu; njũgũma ya ūnene yume kũrĩ Isiraeli. Nĩakahaheanja mothĩũ ma Moabi, na ahehenje, mahĩndĩ ma mitwe ya arĩũ othe

a Shethu. **18** Edomu nĩgũkahootwo; Seiru, thũ yake, nĩakahootwo, no Isiraeli agakĩrĩrĩria kũgĩa na hinya. **19** Mwathani mũnene akoma kũrĩ Jakubu na aanenge andũ arĩa magaakorwo matigaire a itũũra inene.” **20** Ningĩ Balamu akĩona Amaleki, na akĩaria ndũmĩrĩri yake, akiuga atĩrĩ: “Amaleki nĩwe warĩ wa mbere harĩ ndũrĩrĩ, no marĩgĩrĩrio-inĩ nĩakanangwo.” **21** Ningĩ akĩona Akeni, na akĩaria ndũmĩrĩri yake, akiuga atĩrĩ: “Gĩikaro gĩaku nĩ gĩtĩre, gĩtara gĩaku gĩakĩtwo thĩĩnĩ wa rwaro rwa ihiga; **22** no rĩrĩ, inyũ andũ a Akeni nĩmũkanangwo hĩndĩ irĩa Ashuri makaamũtaha.” **23** Ningĩ akĩaria ndũmĩrĩri yake, akiuga atĩrĩ: “Hĩ! Nũũ ūngĩtũũra muoyo rĩrĩa Ngai areka ūguo? **24** Meeri nĩgooka ciuumĩte hũgũrũrũ-inĩ cia Kitimu; niigatooria Ashuri o na Eberi, no rĩrĩ, o nacio nĩikaanangwo.” **25** Nake Balamu agĩgũũkĩra, akĩnũka gwake mũcĩ, nake Balaki agĩthĩ na njira ciake.

25 Hĩndĩ irĩa andũ a Isiraeli maikaraga Shitimu-rĩ, arũme a Isiraeli makĩambĩrĩria gũtharia na andũ-a-nja a Moabi, **2** arĩa mameetaga magongona-inĩ ma ngai ciao. Andũ acio a Isiraeli makĩria na makĩnamĩrĩra mbere ya ngai icio. **3** Nĩ ūndũ ūcio andũ a Isiraeli makĩnyĩtanĩra nao kũhooya ngai ya Baali ya Peori. Namo marakara ma Jehova makĩmarĩrĩmbũkĩra. **4** Jehova akĩira Musa atĩrĩ, “Oya atongoria othe a andũ aya, ūmoorage na ūmaanike mũthenya barigici mbere ya Jehova, nĩguo marakara mahĩũ ma Jehova matigakinyĩrĩre andũ a Isiraeli.” **5** Nĩ ūndũ ūcio Musa akĩira aciirithania a Isiraeli atĩrĩ, “O mũndũ wanyu no nginya oorage arũme anyu arĩa manyĩtaniire na andũ a Moabi kũhooya Baali ya Peori.” **6** O hĩndĩ ūyo mũndũ mũrũme Mũisiraeli akĩrehe mũndũ-wa-nja Mũmidiani mũcĩ gwake akionagwo nĩ Musa na kũũngano kũ gĩothe gĩa Isiraeli, o hĩndĩ irĩa maarĩragĩa itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo. **7** Rĩrĩa Finehasi mũrũ wa Eleazaru, mũrũ wa Harũni ūrĩa mũthĩnjĩri-Ngai, onire ūndũ ūcio-rĩ, akiuma kũũngano-inĩ kũũ, akĩoya itimũ, **8** akĩrũmĩrĩra Mũisiraeli ūcio nginya hema-inĩ yake. Akĩmatheeca na itimũ rĩũ, akĩmatũrikania eerĩ, itimũ rĩũ rĩgĩtũrikania Mũisiraeli ūcio o na rĩgĩtheeca mũndũ-wa-nja ūcio. Hĩndĩ ūyo mũthĩro ūcio wokĩrĩire andũ a Isiraeli ūgĩthira; **9** no andũ arĩa maakuire nĩ ūndũ wa mũthĩro ūcio maarĩ andũ **24,000**. **10** Nake Jehova akĩira Musa atĩrĩ, **11** “Finehasi, mũrũ wa Eleazaru, mũrũ wa Harũni ūrĩa mũthĩnjĩri-Ngai, niatũmĩte marakara makwa meherere andũ a Isiraeli; nĩ ūndũ nĩahĩhĩire ngoro o ta ūrĩa ndaigũte nĩ ūndũ wa gĩtĩũ gwĩakwa thĩnĩ wao, na nĩ ūndũ ūcio o na ndahĩahĩa ndiamaniire. **12** Nĩ ūndũ ūcio irĩa Finehasi atĩrĩ, nĩ ngũthondeka kĩrikanĩro gwĩakwa gĩa thayũ nake. **13** We na njĩaro ciake nĩ makagĩa na kĩrikanĩro gĩa gũtũũra kĩa ūthĩnjĩri-Ngai, nĩ ūndũ nĩahĩhĩire ngoro nĩ ūndũ wa gĩtĩũ kĩa Ngai wake, na akĩhoroheria andũ a Isiraeli.” **14** Mũisiraeli ūcio woragirwo marĩ na mũndũ-wa-nja Mũmidiani eetagwo Zimuri mũrũ wa Salu, mũtongoria wa nyũmba ya Asimeoni. **15** Nake mũndũ-wa-nja ūcio Mũmidiani woragirwo, eetagwo Kozibi mwarĩ wa Zuru, mũnene wa mũhĩrĩga thĩnĩ wa nyũmba imwe ya Amidiani. **16** Jehova akĩira Musa atĩrĩ, **17** “Tua andũ a Midiani

thū cianyu na ūmoorage, **18** tondū nīmamūtuire thū ciao rīria maamūheeririe ūhorō-inī wa kūhoera kūu Peori na wa mwarī wa nyina wao Kozibi, mwarī wa mitongoria Mūmidiani, mūdū-wa-nja ūria woragirwo rīria mūthiro wokire nī ūndū wa Peori.”

26 Na rīri, thuutha wa mūthiro ūcio Jehova akīira Musa na Eleazaru mūrū wa Harūni, ūria mūthīnjīri-Ngai atīri, **2** “Tarai kīrīndī gīothe kīa andū a Isiraēli kūringana na nyūmba ciao, andū arīa othe maakinyītie mīaka mīrongo tīri na makīria, arīa mangihota gūthū ita-inī marī mbūtū cia Isiraēli.” **3** Nī ūndū ūcio, Musa na Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai makīarīria andū a Isiraēli kūu werū-inī wa Moabi hakuhi na Rūū rwa Jorodani mūrīmo wa Jeriko, makīmeera atīri, **4** “Tarai andū arīa makinyītie mīaka mīrongo tīri na makīria, o ta ūria Jehova aathīte Musa.” Aya nīo andū a Isiraēli arīa moimire būrūri wa Mīsiri: **5** Njjiaro cia Rubeni, irigithathi rīa Isiraēli ciarī ici: kuuma kūrī Hanoku, nī mbarī ya Ahanoku; kuuma kūrī Palu, nī mbarī ya Apalu; **6** kuuma kūrī Hezironi, nī mbarī ya Ahezironi; kuuma kūrī Karimi, nī mbarī ya Akarimi. **7** Icio nīcio mbarī cia Rubeni; arīa maatarirwo maarī andū 43,730. **8** Mūrū wa Palu arī Eliabu, **9** nao arīu a Eliabu maarī Nemueli, na Dathani, na Abiramu. Dathani na Abiramu nīo maarī anene a kīrīndī, na nīo maaremeire Musa na Harūni na maarī amwe a arūmīrīri a Kora rīria maaremeire Jehova. **10** Nayo thī īgīathama kanua kayo īkimameria hamwe na Kora, ūria arūmīrīri ake maakuire rīria mwaki wacinire arūme arīa 250. Nao magītuūka kīonereria gīa gīkaania arīa angī. **11** No rīri, rūciaro rwa Kora rūtiathirire. **12** Nacio njjiaro cia Simeoni kūringana na mbarī ciao nī ici: kuuma kūrī Nemueli, nī mbarī ya Anemueli; kuuma kūrī Jamini, nī mbarī ya Ajamini; kuuma kūrī Jakini, nī mbarī ya Ajakini; **13** kuuma kūrī Zera, nī mbarī ya Azera; kuuma kūrī Shauli, nī mbarī ya Ashaulu. **14** Icio nīcio ciarī mbarī cia Simeoni; nao maarī andū 22,200. **15** Nacio njjiaro cia Gadī kūringana na mbarī ciao nī ici: kuuma kūrī Zefoni, nī mbarī ya Azefoni; kuuma kūrī Hagī, nī mbarī ya Ahagi; kuuma kūrī Shuni, nī mbarī ya Ashuni; **16** kuuma kūrī Ozini, nī mbarī ya Aozini; kuuma kūrī Eri, nī mbarī ya Aeri; **17** kuuma kūrī Arodi, nī mbarī ya Aarodi; kuuma kūrī Areli, nī mbarī ya Aareli. **18** Icio nīcio ciarī mbarī cia Gadī; arīa maatarirwo maarī andū 40,500. **19** Eri na Onani, maarī arīu a Juda, no maakuīrīre Kaanani. **20** Nacio njjiaro cia Juda kūringana na mbarī ciao nī ici: kuuma kūrī Shela, nī mbarī ya Ashela; kuuma kūrī Perezu, nī mbarī ya Aperezu; kuuma kūrī Zera, nī mbarī ya Azera. **21** Nacio njjiaro cia Perezu ciarī ici: kuuma kūrī Hezironi, nī mbarī ya Ahezironi; kuuma kūrī Hamuli, nī mbarī ya Ahamuli. **22** Icio nīcio ciarī mbarī cia Juda; arīa maatarirwo maarī andū 76,500. **23** Nacio njjiaro cia Isakaru kūringana na mbarī ciao ciarī ici: kuuma kūrī Tola, nī mbarī ya Atola; kuuma kūrī Puva, nī mbarī ya Apuva; **24** kuuma kūrī Jashubu, nī mbarī ya Ajashubu; kuuma kūrī Shimuroni, nī mbarī ya Ashimuroni. **25** Icio nīcio ciarī mbarī cia Isakaru; arīa maatarirwo maarī andū 64,300. **26** Nacio njjiaro cia Zebuluni kūringana na mbarī ciao ciarī ici: kuuma kūrī Seredi, nī mbarī ya

Aseredi; kuuma kūrī Eloni, nī mbarī ya Aeloni, na kuuma kūrī Jahaleeli, nī mbarī ya Ajahaleeli. **27** Icio nīcio ciarī mbarī cia Zebuluni; arīa maatarirwo maarī andū 60,500. **28** Nacio njjiaro cia Jusufu kūringana na mbarī ciao kuuma kūrī Manase na Efiraimu ciarī ici: **29** Njjiaro cia Manase; kuuma kūrī Makiru, nī mbarī ya Amakiru (Makiru nīwe warī ithe wa Gileadi); kuuma kūrī Gileadi nī mbarī ya Agileadi. **30** Icio nīcio njjiaro cia Gileadi: kuuma kūrī lezeri, nī mbarī ya Aiezeli; kuuma kūrī Heleku, nī mbarī ya Aheleku; **31** kuuma kūrī Asirieli, nī mbarī ya Aasirieli; kuuma kūrī Shekemu, nī mbarī ya Ashekemu; **32** kuuma kūrī Shemida, nī mbarī ya Ashemida; kuuma kūrī Heferi, nī mbarī ya Aheferi. **33** (Zelofehadi mūrū wa Heferi ndaarī na aanae, no airītu atheri, namo marīitwa mao maarī Mahala, na Noa, na Hogila, na Milika, na Tiriza.) **34** Icio nīcio ciarī mbarī cia Manase, arīa maatarirwo maarī andū 52,700. **35** Icio nīcio njjiaro cia Efiraimu kūringana na mbarī ciao: kuuma kūrī Shuthela, nī mbarī ya Ashuthela; kuuma kūrī Bekerī, nī mbarī ya Abekerī; kuuma kūrī Tahani, nī mbarī ya Atahani. **36** Icio nīcio ciarī njjiaro cia Shuthela; kuuma kūrī Erani, nī mbarī ya Aerani. **37** Icio nīcio ciarī mbarī cia Efiraimu; arīa maatarirwo maarī andū 32,500. Icio nīcio njjiaro cia Jusufu kūringana na mbarī ciao. **38** Nacio njjiaro cia Benjamini kūringana na mbarī ciao ciarī ici: kuuma kūrī Bela, nī mbarī ya Abela; kuuma kūrī Ashibeli, nī mbarī ya Aashibeli; kuuma kūrī Ahiramu, nī mbarī ya Aahiramu; **39** kuuma kūrī Shefufamu, nī mbarī ya Ashefufamu; kuuma kūrī Hufamu, nī mbarī ya Ahufamu. **40** Nacio njjiaro cia Bela kuuma kūrī Aridi na Naamani ciarī ici: kuuma kūrī Aridi, nī mbarī ya Aaridi; na kuuma kūrī Naamani nī mbarī ya Anaamani. **41** Icio nīcio ciarī mbarī cia Benjamini; arīa maatarirwo maarī andū 45,600. **42** Nacio njjiaro cia Dani kūringana na mbarī ciao ciarī ici: kuuma kūrī Shuhamu, nī mbarī ya Ashuhamu. Icio nīcio ciarī mbarī ya Dani. **43** Acio othe maarī a mbarī cia Ashuhamu: na arīa maatarirwo maarī andū 64,400. **44** Nacio njjiaro cia Asheri kūringana na mbarī ciao ciarī ici: kuuma kūrī Imuna, nī mbarī ya Aimuna; kuuma kūrī Ishivi, nī mbarī ya Aishivi; kuuma kūrī Beria, nī mbarī ya Aberia; **45** nao aya nīo maarī a njjiaro cia Beria: kuuma kūrī Heberi, nī mbarī ya Aheberi; na kuuma kūrī Malikieli, nī mbarī ya Amalikieli. **46** (Asheri aarī na mwarī wetagwo Sera.) **47** Icio nīcio ciarī mbarī cia Asheri; arīa maatarirwo maarī andū 53,400. **48** Nacio njjiaro cia Nafitali kūringana na mbarī ciao ciarī ici: kuuma kūrī Jahazeeli, nī mbarī ya Ajahazeeli; kuuma kūrī Guni, nī mbarī ya Aguni; **49** kuuma kūrī Jezeri, nī mbarī ya Ajezeri; kuuma kūrī Shilemu, nī mbarī ya Ashilemu. **50** Icio nīcio ciarī mbarī cia Nafitali; arīa maatarirwo maarī andū 45,400. **51** Mūigana wa arūme acio othe a Isiraēli maarī andū 601,730. **52** Jehova akīira Musa atīri, **53** “Būrūri ūyū nīguo makagairwo ūtuūke igai rīao kūringana na mūigana wa marīitwa mao. **54** Andū arīa aingī ūmagaire igai inene, nao arīa maanyiīha ūmagaire igai inini; o mūhīrīga ūheo igai rīaguo kūringana na mūigana wa andū arīa maandikītwo. **55** Na ūmenyerere wega atī, būrūri ūyū ūkaaheanwo na ūndū wa gīcuuka mīti. Kīria o gīkundi gīkaagaya gīkaringana na marīitwa ma

mihiriga ya maithe mao ma tene. **56** O igai rikaheanwo na undũ wa gũcuuka mitĩ kũri ikundi iria nene na iria nini.” **57** Aya nĩ Alawii arĩa maatarirwo kũringana na mbarĩ ciao: kuuma kũri Gerishoni, nĩ mbarĩ ya Agerishoni; kuuma kũri Kohathu, nĩ mbarĩ ya Akohathu; kuuma kũri Merari, nĩ mbarĩ ya Amerari. **58** O nacio ici ciarĩ mbarĩ cia Alawii: mbarĩ ya Alibini, na mbarĩ ya Ahebironi, na mbarĩ ya Amahali, na mbarĩ ya Amushi, na mbarĩ ya Akora. (Kohathu aarĩ guka wa Amuramu; **59** nake mĩtũmia wa Amuramu eetagwo Jokebedi, wa rũciaro rwa Lawi, waciariirwo Alawii kũu bũrũri wa Misiiri. Nake Jokebedi agĩciarĩra Amuramu Harũni, na Musa, na mwarĩ wa nyina wao Miriamu. **60** Harũni nĩwe warĩ ithe wa Nadabu na Abihu na Eleazaru na Ithamaru. **61** No Nadabu na Abihu nĩmakuire rĩria maarutĩire Jehova igongona na mwaki ũtaarĩ mwĩtikirie.) **62** Alawii othe arũme a ũkũrũ wa mweri ũmwe na makiria arĩa maatarirwo maarĩ andũ 23,000. Matiataranĩirio hamwe na andũ a Isiraeli arĩa angĩ tondũ matiaaire kindũ hamwe na andũ arĩa angĩ. **63** Acio nĩo maatarirwo nĩ Musa na Eleazaru ũria mũthĩnjĩri-Ngai rĩria maatarĩire andũ a Isiraeli werũ-inĩ wa Moabi hũgũrũrũ-inĩ cia Rũũ rwa Jorodani, mũrĩmo ũyũ wa Jeriko. **64** Hatiarĩ o na ũmwe wa arĩa matarĩtwo nĩ Musa na Harũni ũria mũthĩnjĩri-Ngai, hĩndĩ irĩa maatarĩire andũ a Isiraeli werũ-inĩ wa Sinai. **65** Nĩ undũ Jehova nĩeerite andũ a Isiraeli atĩ ti-itherũ no nginya makuire werũ-inĩ, na gũtirĩ o na ũmwe wao watigarire, tiga no Kalebu mũrũ wa Jefune, na Joshua mũrũ wa Nuni.

27 Na rĩrĩ, airĩtu acio a Zelofehadi mũrũ wa Heferi mũrũ wa Gileadi, mũrũ wa Makiru, mũrũ wa Manase maarĩ a mbarĩ cia Manase mũrũ wa Jusufu. Marĩtwa ma airĩtu acio maarĩ Mahala, na Noa, na Hogila, na Milika, na Tiriza. Nĩmathiire, magikuhĩrĩria **2** itoonyero rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo, makĩrũgama mbere ya Musa, na Eleazaru ũria mũthĩnjĩri-Ngai, na mbere ya atongoria, o na kiũngano gĩothe gĩa Isiraeli, makiuga atĩrĩ, **3** “Ithe witũ aakuĩrĩre werũ-inĩ. Ndaarĩ ũmwe wa arũmirĩri a Kora, arĩa manyiitanire mokĩrĩre Jehova, no aakuire nĩ undũ wa mehia make mwene na ndaarĩ na aanake. **4** Nĩ kĩ gĩgũtũma rĩtwa rĩa awa rĩniinwo mbarĩ-inĩ yao, nĩ undũ atĩ ndaarĩ na mwanake? Tũheĩ igai hamwe na andũ a nyũmba ya ithe witũ.” **5** Nĩ undũ ũcio Musa agĩtwarĩra Jehova ũhoro ũcio wao, **6** nake Jehova akĩmwĩra atĩrĩ, **7** “ũguo airĩtu a Zelofehadi maroĩga nĩ kihooto. Ti-itherũ nĩ wega ũmaheanĩrie igai rĩa na andũ a nyũmba ya ithe wao, o narĩo igai rĩa ithe wao ũmahe. **8** “Ira andũ a Isiraeli atĩrĩ, “Mũndũ angĩkua na ndatige mwana wa kahĩ, mwarĩ nĩaheo igai riake. **9** Angĩgakorwo atarĩ na mũirĩtu-rĩ, heagai arĩũ a nyina igai riake. **10** Angĩgakorwo atarĩ na arĩũ a nyina-rĩ, heagai arĩũ a nyina na ithe igai riake. **11** Angĩkorwo ithe ndaarĩ na arĩa a nyina-rĩ, heagai mũndũ wa mbarĩ yao ũria marĩ a igai riake, nĩguo rĩtuĩke riake. ũndũ ũcio ũgũtuĩka watho wa kũrũmagĩrĩrwo nĩ andũ a Isiraeli, o ta ũria Jehova aathire Musa.” **12** Ningĩ Jehova akĩira Musa atĩrĩ, “Ūkĩra wambate kĩrĩma-inĩ gĩkĩ, kũu rũgongo rwa Abarimu, wĩronere bũrũri ũria heete andũ a Isiraeli. **13** Warĩkia kiwona, we nĩũgũkua o ta ũria

Harũni mũrũ wa nyũkwa aakuire, na ũcokanĩrĩrio na andũ anyu, **14** nĩgũkorwo rĩria kĩrĩndĩ kĩanemeire hau maa-inĩ ma Werũ wa Zini, wee na Harũni inyuĩ eerĩ mũtiathĩkĩreire watho wakwa, nĩmwagire kũndũithia nĩguo muonianie atĩ ndĩ mũtheru mbere ya maitho mao.” (Maaĩ macio nĩ marĩa ma Meriba Kadeshi, Werũ-inĩ wa Zini.) **15** Musa akĩira Jehova atĩrĩ, **16** “Jehova-Ngai wa maroho ma andũ othe, nĩagĩthuure mũndũ atuĩke mũrori wa kĩrĩndĩ gĩkĩ, **17** atwaranage nakĩo gĩkiomagara na gĩkiĩnũka, ũria ũrĩgĩtongoragia gĩgĩthĩĩ na gĩgĩcokoa, nĩguo kĩrĩndĩ gĩkĩ kĩa Jehova gĩtigatuĩke ta ng’ondũ itarĩ na mũrĩithi.” **18** Nĩ undũ ũcio Jehova akĩira Musa atĩrĩ, “Oya Joshua mũrũ wa Nuni, mũndũ ũrĩ na roho thĩĩni wake, na ũmũgĩrĩre guoko gwaku. **19** Mũrũgamie mbere ya Eleazaru ũria mũthĩnjĩri-Ngai, na mbere ya kiũngano gĩothe ũmũtue mũtongoria wao hau mbere yao. **20** ũmũhe ũhoti ũmwe waku, nĩgeetha kĩrĩndĩ gĩothe kĩa andũ a Isiraeli kĩmwathĩkagĩre. **21** Nake arũgamage mbere ya Eleazaru ũcio mũthĩnjĩri-Ngai, ũria ũrĩmũtuĩragĩria ũhoro na undũ wa kũũria Urĩmu mbere ya Jehova. Rĩria aathana, hamwe na kĩrĩndĩ gĩothe kĩa andũ a Isiraeli makoimagara, ningĩ aathana rĩngĩ makainũka.” **22** Musa agĩka o ta ũguo Jehova aamwathite. Akĩoya Joshua, na akĩmũrũgamia mbere ya Eleazaru ũria mũthĩnjĩri-Ngai o na mbere ya kiũngano kũu gĩothe. **23** Ningĩ akĩmũgĩrĩra moko make na akĩmũtua mũtongoria wao o ta ũria Jehova aathite Musa.

28 Jehova akĩira Musa atĩrĩ, **2** “He andũ a Isiraeli watho ũyũ, ũmeere atĩrĩ: ‘Menyagĩrĩrai muone atĩ nĩ mwandehere irio cia maruta makwa ma gũcinwo na mwaki ihinda rĩria rĩagĩrĩre, irĩ mũtarariko mwega wa kũngenia.’ **3** Meere atĩrĩ, ‘Rĩrĩ nĩrĩo iruta rĩa gũcinwo na mwaki rĩria mũrĩrehagĩra Jehova: nĩ tũtũrũme twĩrĩ, o kamwe ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe, tũtarĩ na kaũũgũ, rĩtuĩke igongona rĩa kũrutagwo rĩa njino hĩndĩ ciothe o mũthinya. **4** Haaragĩraĩ gatũrũme kamwe rũciĩni, na kariĩ kangĩ hwaĩ-inĩ kũrĩ mairia, **5** hamwe na iruta rĩa mũtu gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno, ũtukanĩtio na gĩcunjĩ gĩa kana kĩa hini ĩmwe ya maguta mahihĩtwo kuuma kũri ndamaiyũ. **6** Rĩu nĩrĩo igongona rĩa njino rĩa hĩndĩ ciothe rĩria rĩaathanirwo Kĩrĩma-inĩ gĩa Sinai, rĩrĩ mũtarariko mwega, igongona rĩrutĩrwo Jehova rĩa gũcinwo na mwaki. **7** Nakĩo kindũ gĩa kũnyũuo kĩa kĩrĩrutanagĩrio na igongona rĩu kĩrĩkoragwo kĩrĩ gĩcunjĩ gĩa kana kĩa hini ĩmwe ya ndibei ngagatu harĩ o gatũrũme kamwe. Itagĩraĩ Jehova iruta rĩa rĩa kũnyũuo handũ-haria-haamũre. **8** Haragĩraĩ gatũrũme ga keerĩ hwaĩ-inĩ kũrĩ mairia hamwe na iruta rĩa mũtu o na iruta rĩa kindũ gĩa kũnyũuo o ta ũria mũharagĩria rĩa rũciĩni. Rĩu nĩrĩo igongona rĩa gũcinwo na mwaki rĩrĩ na mũtarariko mwega wa gũkenia Jehova. **9** “Mũthinya wa thabatũ-rĩ, rutagai iruta rĩa tũtũrũme twĩrĩ, o kamwe ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe, tũtarĩ na kaũũgũ, hamwe na kindũ kĩa iruta rĩa kũnyũuo, na iruta rĩa mũtu icunjĩ igĩrĩ cia ikũmi cia eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno ũtukanĩtio na maguta. **10** Rĩrĩrĩ nĩrĩo igongona rĩa njino rĩa kũrutagwo o mũthinya watho wa Thabatũ, hamwe na igongona

rĩa njino rĩa hĩndĩ ciothe, na iruta rĩa kindũ kĩaĩo gĩa kũnyuuo. **11** “Kĩambĩrĩria kĩa o mweri-rĩ, rutagĩrai Jehova igongona rĩa njino rĩa tũtegwa twĩrĩ na ndũrũme ĩmwe na tũtũrũme mũgwanja o kamwe ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe, tuothe tũtarĩ na kaũũgũ. **12** Harĩ o ndegwa hagĩage na iruta rĩa mũtu icunjĩ ithatũ cia ikũmi cia eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno, ũtukanĩtio na maguta; na harĩ ndũrũme hagie iruta rĩa mũtu icunjĩ igĩrĩ cia ikũmi cia eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno ũtukanĩtio na maguta; **13** na harĩ o gatũrũme hagĩage na iruta rĩa mũtu gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno ũtukanĩtio na maguta. Rĩrĩ nĩ igongona rĩa njino, rĩrĩ na mũtararĩko mwega, rĩrutĩrwo Jehova na ũndũ wa gũcinwo na mwaki. **14** Harĩ o ndegwa nĩ harĩkoragwo na iruta rĩa kũnyuuo rĩa nuthu ya hini ĩmwe ya ndibeĩ; na harĩ ndũrũme, nĩ gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa hini ĩmwe; na harĩ o gatũrũme, nĩ gĩcunjĩ kĩa inya kĩa hini ĩmwe. Rĩu nĩrĩo igongona rĩa njino rĩa o mweri rĩrĩa rĩrĩrutagwo o karũgamo ka mweri, mwaka wothe. **15** Hamwe na igongona rĩa njino rĩu rĩa hĩndĩ ciothe na kindũ kĩaĩo gĩa kũnyuuo, Jehova nĩarĩrutagĩrwo thenge ĩmwe ĩrĩ ya igongona rĩa kũhoroheria mehĩa. **16** “Mũthenya wa ikũmi na ĩna wa mweri wa mbere nĩrĩo mũrĩkoragwo na Bathaka ya Jehova. **17** Mũthenya wa ikũmi na ĩtano wa mweri ũcio nĩguo mũrĩgĩaga na gĩathĩ; mĩthenya mũgwanja mũrĩage mĩgate ĩtarĩ mũĩkire ndawa ya kũmbĩa. **18** Mũthenya wa mbere mũgĩage na kiũngano kĩaĩmũre na mũtikarutage wĩra wa ndũire. **19** Rehagĩrai Jehova iruta rĩa gũcinwo na mwaki, igongona rĩa njino rĩa tũtegwa twĩrĩ, na ndũrũme ĩmwe na tũtũrũme mũgwanja o kamwe ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe, ciothe ĩtarĩ na kaũũgũ. **20** Harĩ o ndegwa ĩmwe haaragĩraĩ iruta rĩa mũtu gĩcunjĩ gĩa ithatũ gĩa ikũmi kĩa eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno ũtukanĩtio na maguta; harĩ ndũrũme gĩcunjĩ kĩa igĩrĩ gĩa ikũmi; **21** na harĩ o gatũrũme gĩcunjĩ kĩmwe gĩa ikũmi. **22** Na mũrutage thenge ĩmwe ĩrĩ igongona rĩa kũmũhoroheria mehĩa. **23** Haaragĩraĩ icio hamwe na maruta ma rũcinĩ na njino marĩa ma hĩndĩ ciothe. **24** ũguo nĩguo mũrĩharagĩraĩ irio cia gũcinwo na mwaki o mũthenya matukũ mũgwanja nĩguo itũike mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova; rĩrĩharagĩrĩo hamwe na igongona rĩa njino rĩa hĩndĩ ciothe na iruta rĩaĩo rĩa kũnyuuo. **25** Mũthenya wa mũgwanja mũgĩage na kiũngano kĩaĩmũre, na mũtikarutage wĩra wa ndũire. **26** “Mũthenya wa kũruta maciaro ma mbere, rĩrĩa mũrehagĩra Jehova maruta ma ngano ya mũgethano hĩndĩ ya Gĩathĩ gĩa Ciunia-rĩ, gĩaĩgai na kiũngano kĩaĩmũre, na mũtikarutage wĩra wa ndũire. **27** Rehagĩ igongona rĩa njino rĩa tũtegwa twĩrĩ, na ndũrũme ĩmwe, na tũtũrũme mũgwanja o kamwe ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe, rĩtũike mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova. **28** Na harĩ o ndegwa hakorwo na iruta rĩa mũtu rĩa icunjĩ ithatũ cia ikũmi cia eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno ũtukanĩtio na maguta; nayo ndũrũme ĩrutanĩrĩo na icunjĩ igĩrĩ cia ikũmi, **29** na gĩcunjĩ kĩmwe gĩa ikũmi kĩrutagwo harĩ o gatũrũme ga tũu mũgwanja. **30** Mũcĩrutanĩrĩe na thenge ĩmwe ĩmwe ya kũmũhoroheria mehĩa. **31** Haaragĩraĩ icio hamwe na indo ciacio cia kũnyuuo, hamwe na igongona rĩa

njino rĩa hĩndĩ ciothe na maruta marĩo ma mũtu. Na mũmenyagĩrĩre nyamũ icio itikanakorwo na kaũũgũ.

29 “Mũthenya wa mbere wa mweri wa mũgwanja, gĩaĩgai na kiũngano kĩaĩmũre na mũtikarute wĩra wa ndũire. Nĩ mũthenya wanyu wa kũhuhaga tũrumbeta. **2** Haaragĩraĩ igongona rĩa njino, rĩa gatagwa kamwe na ndũrũme ĩmwe na tũtũrũme mũgwanja o kamwe ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe, ciothe ĩtarĩ na kaũũgũ, ĩrĩ ta mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova. **3** Na harĩ o ndegwa ĩyo hakorwo na iruta rĩa mũtu icunjĩ ithatũ cia ikũmi cia eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno ũtukanĩtio na maguta; nayo ndũrũme ĩrutanĩrĩo na icunjĩ igĩrĩ cia ikũmi; **4** na o gĩcunjĩ kĩmwe gĩa ikũmi kĩrutagwo harĩ o gatũrũme ga tũu mũgwanja. **5** Mũcĩrutanĩrĩe na thenge ĩmwe ĩrĩ igongona rĩa kũmũhoroheria mehĩa. **6** Icio nĩ cia kuongererwo harĩ magongona ma njino ma o mweri, na ma o mũthenya, hamwe na maruta macio ma mũtu na ma indo cia kũnyuuo o ta ũrĩa ũtũtũwo. Macio nĩ maruta marutĩrwo Jehova macinĩtũwo na mwaki, marĩ na mũtararĩko wa kũnunga wega. **7** “Mũthenya wa ikũmi wa mweri ũyũ wa mũgwanja, gĩaĩgai na kiũngano gĩtheru. No nginya mwĩimage irio na mũtikarute wĩra. **8** Rehagĩ igongona rĩa njino rĩa mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova rĩa gatagwa kamwe na ndũrũme ĩmwe, na tũtũrũme mũgwanja o kamwe ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe, ciothe ĩtarĩ na kaũũgũ. **9** Hamwe na ndegwa ĩyo haragĩraĩ iruta rĩa mũtu icunjĩ ithatũ cia ikũmi cia eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno ũtukanĩtio na maguta; nayo ndũrũme ĩrutanĩrĩo na icunjĩ igĩrĩ cia ikũmi; **10** na gĩcunjĩ kĩmwe gĩa ikũmi kĩrutagwo harĩ o gatũrũme ga tũu mũgwanja. **11** Mũcĩrutanĩrĩe na thenge ĩmwe ĩrĩ igongona rĩa kũhoroheria mehĩa, yongererwo harĩ igongona rĩa horohio, na igongona rĩa njino rĩa hĩndĩ ciothe, hamwe na iruta rĩa mũtu, na maruta mao ma kũnyuuo. **12** “Mũthenya wa ikũmi na ĩtano mweri wa mũgwanja, gĩaĩgai na kiũngano kĩaĩmũre na mũtikarute wĩra wa ndũire. Kũngũraĩ Jehova na gĩathĩ mĩthenya mũgwanja. **13** Rehagĩ maruta ma gũcinwo na mwaki marĩ na mũtararĩko mwega wa gũkenia Jehova, igongona rĩa njino rĩa tũtegwa ikũmi na tũtatũ, na ndũrũme igĩrĩ, na tũtũrũme ikũmi na tũna o kamwe ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe, ciothe ĩtarĩ na kaũũgũ. **14** Harĩ o ndegwa icio ikũmi na ithatũ-rĩ, haragĩraĩ iruta rĩa mũtu icunjĩ ithatũ cia ikũmi cia eba ĩmwe ya mũtu mũhinyu mũno ũtukanĩtio na maguta; harĩ o ndũrũme ĩmwe ya icio igĩrĩ, ĩrutanĩrĩo na icunjĩ igĩrĩ cia ikũmi; **15** na gĩcunjĩ kĩmwe gĩa ikũmi kĩrutagwo harĩ o gatũrũme ga tũu ikũmi na tũna. **16** Mũcĩrutanĩrĩe na thenge ĩmwe ĩrĩ igongona rĩa kũhoroheria mehĩa, yongererwo harĩ igongona rĩa njino rĩa hĩndĩ ciothe, hamwe na iruta rĩa mũtu na iruta rĩa kũnyuuo. **17** “Mũthenya wa keerĩ, haaragĩraĩ tũtegwa ikũmi na twĩrĩ, na ndũrũme igĩrĩ, na tũtũrũme ikũmi na tũna o kamwe ka ũkũrũ wa mwaka ũmwe, ciothe ĩtarĩ na kaũũgũ. **18** Hamwe na ndegwa na ndũrũme, na tũtũrũme tũu, haaragĩraĩ maruta macio ma mũtu na maruta ma kũnyuuo kũringana na mũigana ũrĩa ũtũtũwo. **19** Mũcĩrutanĩrĩe na thenge ĩmwe ĩrĩ igongona rĩa kũhoroheria mehĩa, yongererwo harĩ igongona rĩa

njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīao rīa kūnyuuo. 20 “Mūthenya wa gatātū-rī, haaragīriai ndegwa ikūmi na ĩmwe, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūgū. 21 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, mūhaaragīriei maruta macio ma mūtu, na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtūtūwo. 22 Mūcirutanīrie na thenge ĩmwe ĩrī igongona rīa kūhoroherio mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 23 “Mūthenya wa kana-rī, haaragīriai ndegwa ikūmi, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūgū. 24 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtūtūwo. 25 Mūcirutanīrie na thenge ĩmwe ĩrī igongona rīa kūhoroherio mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 26 “Mūthenya wa gatano, haaragīriai ndegwa kenda, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūgū. 27 Hamwe na ndegwa na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtūtūwo. 28 Mūcirutanīrie na thenge ĩmwe ĩrī igongona rīa kūhoroherio mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa kūnyuuo. 29 “Mūthenya wa gatandatū-rī, haaragīriai ndegwa inyanya, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūgū. 30 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtūtūwo. 31 Mūcirutanīrie na thenge ĩmwe ĩrī igongona rīa kūhoroherio mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 32 “Mūthenya wa mūgwanja, haaragīriai ndegwa mūgwanja, na ndūrūme igīrī, na tūtūrūme ikūmi na tūna o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūgū. 33 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtūtūwo. 34 Mūcirutanīrie na thenge ĩmwe ĩrī igongona rīa kūhoroherio mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 35 “Mūthenya wa kanana-rī, gīagai na kūngano na mūtikarute wīra wa ndūire. 36 Rehagai iruta rīa gūcinwo na mwaki rīrī mūtatariko mwega wa gūkenia Jehova, igongona rīa njino rīa ndegwa ĩmwe, na ndūrūme ĩmwe, na tūtūrūme mūgwanja o kamwe ka ūkūrū wa mwaka ūmwe, ciothe itarī na kaūgū. 37 Hamwe na ndegwa, na ndūrūme, na tūtūrūme tūu, haaragīriai maruta macio ma mūtu na maruta ma kūnyuuo kūringana na mūigana ūrīa ūtūtūwo. 38 Mūcirutanīrie na thenge ĩmwe ĩrī igongona rīa kūhoroherio mehia, yongererwo harī igongona rīa njino rīa hīndī ciothe, hamwe na iruta rīa mūtu na iruta rīa kūnyuuo. 39 “Hamwe na mwīhitwa na maruta manyu ma kwīyendera-rī, haaragīriai indo icio

nī ūndū wa Jehova ciathī-īnī cianyu iria ciathanītwo: na nācio maruta manyu ma njino, na maruta ma mūtu, na maruta ma kūnyuuo, na maruta ma ūiguanu.” 40 Musa akīra andū a Isiraēli maundū marīa mothe Jehova aamwathīte.

30 Musa akīra atongoria a mīhīrīga ya Isiraēli atīrī: “Ūū nīguo Jehova aathanīte: 2 Rīrīa mūdū angīhīta mwīhitwa harī Jehova kana ehīte mwīhitwa wa kwīhīga mūhīngo na ūndū wa kīranīro, ndakanerīcūkwo, na no ngīna eke maundū marīa mothe ehītīte. 3 “Rīrīa mūirītu ūrī gwa ithe mūcīi angīhīta mwīhitwa kūrī Jehova, kana ehīnge na mūhīngo na ūndū wa kīranīro, 4 nake ithe aīgue ūhoro wa mwīhitwa ūcio wake, kana kīranīro kīu, no aage kūmwīra ūndū hīndī ĩyo, mīhīitwa yake yothe, na kīranīro kīrīa gīothe ehīngīte nakīo we mwene, nīgatūtūra. 5 No ithe angīmūkaania aīgua ūhoro wa mīhīitwa ĩyo, hatīrī o na kīmwe kīa mīhīitwa ĩyo yake, kana cīranīro icio ehīngīte nacio we mwene, igatūtūra; nake Jehova nīakamūrekerā nī ūndū ithe nīamūgīrītīe eke ūndū ūcio. 6 “No angīhīka arīkītīe kwīhīta, kana thuutha wa kwīranīra ūndū na kana gake atecīrītīe ūhoro wa kīranīro kīu ehīngīte nakīo, 7 nake mūthuuriwe aīgue ūhoro ūcio na aage kūmwīra ūndū, hīndī ĩyo mīhīitwa yake kana cīranīro icio ehīngīte nacio we mwene nīgatūtūra. 8 No mūthuuriwe angīmūkaania rīrīa aīgua ūhoro wa mīhīitwa ĩyo, nīakeheria mwīhitwa ūcio ūmuohete, kana kīranīro kīrīa ehīngīte nakīo we mwene atecīrītīe, nake Jehova nīakamūrekerā. 9 “Mwīhitwa o wothe kana ūndū ūrīa mūtumīa wa ndīgwa kana mūtumīa ūrīa ūtīganīte na mūthuuriwe angīkorwo ehītīte nīatūtūre aūrūtīte. 10 “Mūtumīa ūrī na mūthuuriwe angīhīta kana ehīnge we mwene na kīranīro kīa mwīhitwa, 11 nake mūthuuriwe aīgue ūhoro ūcio, no aage kūmwīra ūndū kana aage kūmūgīrīa, hīndī ĩyo mīhīitwa yake yothe, kana cīranīro iria ehīngīte nacio we mwene, nīgatūtūra. 12 “Mūthuuriwe angīregana na ūhoro ūcio hīndī ĩyo aūgīga-rī, hatīrī o na kīmwe kīa mīhīitwa kana cīranīro iria cīumīte kanua gake igaatūtūra. Mūthuuriwe nīareganīte nacio, nake Jehova nīakamūrekerā. 13 Mūthuuriwe no etīkīre kana aregane na mwīhitwa o wothe ūrīa angīhīta kana kīranīro kīrīa eranīire na mwīhitwa gīa kwīrega we mwene. 14 No mūthuuriwe angīaga kūmwīra ūndū igūrū rīa ūhoro ūcio mūthenya o mūthenya, nīetīkīrītīe mīhīitwa yake kana cīranīro iria ĩmuohete. Nīetīkīrītīe maundū macio nī ūndū wa kwaga kūmwīra ūndū rīrīa aīgua ūhoro ūcio. 15 No angīrega maundū macio thuutha hanīnī, aarīka kūmaīgwa, nīwe ūngīcookererwo nī mahītia ma mūtumīa wake.” 16 Macio nīmo mawatho marīa Jehova aaheire Musa makonīi mūdū na mūtumīa wake, na makonīi ithe na mwarī ūrīa ūrī gwake mūcīi.

31 Nake Jehova akīra Musa atīrī: 2 “Rīhīria andū a Isiraēli harī andū a Mīdīanī. Na thuutha ūcio nīngūcooka ūkue.” 3 Nī ūndū ūcio Musa akīra andū acio atīrī, “Andū amwe anyu nīmeohe indo ciao cīa mbaara mathīi makahūūrane na andū a Mīdīanī nīguo marīhīrie Jehova kūrī o. 4 Tūmai andū 1,000 kuuma

kūrī o mūhīrīga wa Isiraēli mbaara-inī.” **5** Nī ūndū ūcio andū 12,000 meeohete indo cia mbaara, o 1,000 kuuma kūrī o mūhīrīga, makīneanwo kuuma mīhīrīga ya Isiraēli. **6** Musa akīmatūma mbaara-inī, o 1,000 kuuma harī o mūhīrīga, marī hamwe na Finehasi mūrū wa Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai, ūria wakuuire indo cia handū-harīa-haamūre, o na tūrumbeta twa kūhuhwo. **7** Nao makīhūūrana na andū a Midiani o ta ūria Jehova aathite Musa, na makīūruga arūme othe. **8** Gatagati ka arīa mooragire nī Evi, na Rekemu, na Zuru, na Huri, na Reba, athamaki arīa atano a Midiani. O na ningī nīmooragire Balamu mūrū wa Beori na rīhūi rwa njora. **9** Nao andū a Isiraēli magīthaha andū a-nja a Midiani na ciana, na magīkuua ndūuru ciothe cia andū a Midiani cia ng’ombe na cia mbūri, na magītaha indo iria ingī ciothe. **10** Magīcina matūūra mothe kūrīa andū a Midiani maatūūrīte, o ūndū ūmwe na kambī ciao. **11** Magīkuua indo ciothe iria maatahite na iria maatunyanīte hamwe na andū na nyamū, **12** na magītware andū arīa matahītwo na indo icio maatunyanīte, na iria maatahite kūrī Musa na kūrī Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai na kūrī kūngano kia andū a Isiraēli kūu kambī yarī werū-inī wa Moabi, hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Jorodani mūrūmo wa Jeriko. **13** Musa, na Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai na atongoria othe a kīrīndī magīthī kumatūnga nja ya kambī. **14** Musa akīrakarīra anene a mbūtū icio cia ita na atongoria a mbūtū cia o ngiri, ngiri, na atongoria a mbūtū cia o igana, igana, arīa moimīte mbaara-inī. **15** Akīmooria atīrī, “Kai mwītkīrīte andū a nja othe matūūre muoyo? **16** Acio nīo maarūmīrīre mataaro ma Balamu, na nīo maatūmire andū a Isiraēli matīrīke Jehova ūhorō-inī ūria wekīkire kūu Peori, naguo ūndū ūcio ūkīrehithīria andū a Jehova mūthiro. **17** Nī ūndū ūcio, ūragai tūhīi tuothe. Na ningī mūrūge mūdūmo wa-nja wothe ūrī wakoma na mūdū mūrūme, **18** no mwīhōnokerie mūrīrītu o wothe ūria ūtarī wakoma na mūdū mūrūme. **19** “Inyuothe arīa mūrūrage mūdū o wothe kana mūkahutia mūdū o wothe mūrūrage no ngīya mūkare nja ya kambī mīthenya mūgwanja. Mūthenya wa itatū na wa mūgwanja, no ngīya mwītherie inyūi ene na arīa mūtahite. **20** Therīai nguo ciothe, o ūndū ūmwe na kīndū gīothe gīthondeketwo na rūūa, kana guoya wa mbūri kana mbaū.” **21** Ningī Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai akīra thigari iria ciathiite mbaara-inī atīrī, “Watho ūria Jehova aaheire Musa uugite atīrī: **22** Thahabu, na betha, na gīcango, na kīgera, na ibati, na rūbūūa **23** na kīndū o gīothe kīngīhota gwītiiria mwaki, no ngīya kīhītūkagīrio mwaki-inī nīgeetha gīthirwo nī thaahu. No rīrī, no ngīya gīcooke gītherio na maā marīa ma kūniina thaahu. Nakio kīndū gīothe gītangītiiria mwaki no ngīya kīhītūkīrio maā-inī macio. **24** Mūthenya wa mūgwanja-rī, thambīai nguo cianyu na inyūi nī mūgaathirwo nī thaahu. Thuutha ūcio no mūtoonye kambī.” **25** Nake Jehova akīra Musa atīrī, **26** “Wee na Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai na atongoria a nyūmba cia kīrīndī gīkī no ngīya mūtare andū othe na nyamū iria ciatahirwo. **27** Gayaniai indo cia iria ndahe gatagati ga thigari iria ciathiite mbaara-inī na kīrīndī kīrīa kīngī. **28** Kuuma kūrī thigari iria ciarūire mbaara, rutai

gīcunjī kia Jehova, kīndū kimwe thīnī wa indo magana matano, marī andū, kana ng’ombe, kana ndigiri, kana ng’andu, o na kana mbūri. **29** Oya gīcunjī gīkī kuuma harī nuthu ya igai rīao mūkinengere Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai kīrī gīcunjī kia Jehova. **30** Kuuma kūrī nuthu ya gīcunjī kia andū a Isiraēli, thuurā kīndū kīmwe kuuma harī o gīkundi kia mīrongo itano, kīrī kia andū, kana ng’ombe, kana ndigiri, kana ng’andu, kana mbūri o na kana nyamū ingī. Cinengere Alawīi arīa wīra wao ūrī kūmenyerera Hema-īrīa-Nyamūre ya Jehova.” **31** Nī ūndū ūcio Musa na Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai magīka o ta ūria Jehova aathite Musa. **32** Indo cia gūtahwo cia iria ciatarīte kuuma kūrī indo iria ciatunyanītwo nī thigari ciarī ng’andu 675,000, **33** na ng’ombe 72,000, **34** na ndigiri 61,000 **35** na andū-a-nja 32,000 arīa mataakomete na mūdū mūrūme. **36** Nuthu ya igai rīa andū arīa maarūite mbaara-inī ciarī: ng’andu 337,500, **37** na kuuma harī icio Jehova akīrutīrwo ng’andu 675; **38** nacio ng’ombe ciarī 36,000 na kuuma harī icio Jehova akīrutīrwo ng’ombe 72; **39** nacio ndigiri ciarī 30,500, na kuuma harī icio Jehova akīrutīrwo ndigiri 61; **40** andū maarī 16,000, na kuuma kūrī o Jehova akīrutīrwo andū 32. **41** Musa akīnengera Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai gīcunjī kia Jehova, o ta ūria Jehova aathite Musa. **42** Nuthu irīa yarī ya andū a Isiraēli, irīa Musa aamūranītie na arīa maathīte mbaara-inī, **43** nuthu irīa yaheirwo kīrīndī ciarī ng’andu 337,500, **44** nacio ng’ombe ciarī 36,000, **45** nacio ndigiri ciarī 30,500, **46** nao andū maarī 16,000. **47** Kuuma kūrī nuthu irīa yaheirwo andū a Isiraēli, Musa agīthūura mūdū ūmwe kuuma kūrī andū mīrongo itano, na nyamū ūmwe kuuma kūrī nyamū mīrongo itano, o ta ūria Jehova aamwathite, na agīche Alawīi arīa wīra wao warī kūmenyerera Hema-īrīa-Nyamūre ya Jehova. **48** Ningī anene arīa matongoragīa mbūtū cia ita, acio maathaga ikundi cia o ngiri ngiri, na ikundi cia o igana igana, magīthī harī Musa, **49** nao makīmwīra atīrī, “Ndungata ciaku nīitarīte thigari iria twathaga na hatīrī o na ūmwe ūtarī ho. **50** Nī ūndū ūcio nīwarehe indo ici cia thahabu itūike iruta rīitū kūrī Jehova iria o ūmwe witū eegwatīre, nacio nī icūhī cia moko na bangiri cia moko, na icūhī cia ciara, na cia matū, na mīgathī ya wīngingō, nīguo twīhoroherie mbere ya Jehova.” **51** Musa na Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai makīamūkīra thahabu iyo kuuma kūrī o, indo icio ciothe ciaturītwo wega. **52** Thahabu yothe irīa yoimire kūrī anene a ikundi cia o ngiri, ngiri na anene a ikundi cia o igana, igana irīa Musa na Eleazaru maatarīre Jehova kīrī kīheo, yarī ya ūrītū wa ceki 16,750. **53** O mūthigari nīetahīre indo ciake. **54** Musa na Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai makīamūkīra thahabu iyo kuuma kūrī anene a ikundi cia o ngiri, ngiri na anene a ikundi cia o igana, igana magīcīrehe Hema-inī ya Gūtīnganwo itūike kīrīrikania harī andū a Isiraēli mbere ya Jehova.

32 Na rīrī, andū a mīhīrīga ya Rubeni na Gadi, arīa maarī na ndūuru nene cia ng’ombe na cia mbūri, nīmoonire atī mabūrūrī ma Jazerī na Gileadi maarī mega na mahīu mao. **2** Nī ūndū ūcio magīthī kūrī Musa na Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai, o na kūrī atongoria

a kīrīndī, makiuga atīrī, **3** “Atarothu, na Diboni, na Jazeri, na Nimura, na Heshiboni, na Eleale, na Sebamu, na Nebo, o na Beoni, **4** būrūri ūyū Jehova aatooririe andū akuo mbere ya andū a Isiraēli, nī kūndū kwegwa kwa mahiū, na ithuī ndungata ciaku tūrī na mahiū.” **5** Makiuga atīrī, “Angikorwo nītūitīkīrīkīte harī inyuī-rī, rekei būrūri ūyū ūheo ndungata cianyu ūtūike witū. Mūtīgatūme tūringe Rūūi rwa Jorodani.” **6** Musa akīūria andū a Gadi na a Rubeni atīrī, “Andū anyu no mathiī ita-inī mamūtige mūkarīte gūkū? **7** Nī kī gīgūtūma mūūrage ngoro cia andū a Isiraēli nīguo matikaringe rūūi matoonye būrūri ūria Jehova amaheete? **8** Ūguo nogu maithe manyu meekire hīndī ūria ndaamarekirie kuuma Kadeshi-Barīnea mathiī magathigaane būrūri ūcio. **9** Thuutha wa kwambata, magikinya kiānda kiā Eshikoli na makīrorera būrūri ūcio-rī, nīmatūmire andū a Isiraēli makue ngoro makiaga gūtoonya būrūri ūria Jehova amaheete. **10** Jehova agīcinwo nī marakara mūthenya ūcio, akīhīta na mwīhītwa ūyū: **11** ‘Nī ūndū nīmāgīte kūnūmīrīra na ngoro ciao kūna, hatīrī mūndū o na ūmwe wa ūkūrū wa miāka mīrongo īrī na makīria wa arīa moimire būrūri wa Misiri ūkoona būrūri ūria nderiye Ibrahīmū na Isaaka, o na Jakubu na mwīhītwa, **12** gūtīrī o na ūmwe tīga Kalebu mūrū wa Jefune, ūria Mūkenizi, na Joshua mūrū wa Nuni, nī ūndū nīmārūmīrīre Jehova na ngoro ciao kūna.’ **13** Jehova agīcinwo nī marakara nī ūndū wa Isiraēli, nake agītūma morūire werū-inī miāka mīrongo ina, o nginya rīrīa rūciaro rūu ruothe rwehītīe maitho-inī make rwathirire. **14** “Na rīrī, mūrī haha inyuī, inyuī rūciaro rūrū rwa ehia, mūcookete ithenya rīa maithe manyu nīguo mūtūme Jehova akīrīrīre kūrakarīra Isiraēli. **15** Mūngīgarūrūka mūtige kūmūrūmīrīra-rī, nake Jehova nīegūtiganīria andū aya othe gūkū werū-inī rīngī, na inyuī mūtūike gītūmi gīa kūmaniinīthia.” **16** Nao magīthī kūrī Musa makīmwīra atīrī, “Ithuī tūkwenā gwakīra ūhiū witū ciugū gūkū, na twakīre andū-a-nja aitū na ciana matūira manene. **17** No rīrī, nītūwahaarīre kuoya indo ciitū cia mbaara na tūthīi mbere ya andū a Isiraēli nginya tūmakinyie kwao. Hīndī ūyo, andū-a-nja aitū na ciana maikarage matūira manene mairīgīre na hinya, nīgeetha magītīrwo kuuma kūrī atūiri a būrūri ūyū. **18** Tūtīgacooka micīi iitū o nginya hīndī ūria Mūisiraēli o wothe akāmūkīra igai rīake. **19** Ithuī tūtīkamūkīra igai hamwe nao mūrīmo ūria ūngī wa Jorodani, nī ūndū igai riitū tūrī narīo mwena wa irathīro wa Rūūi rwa Jorodani.” **20** Nake Musa akīmeera atīrī, “Mūngīka ūguo-rī, na mwīohe indo cianyu cia mbaara mbere ya Jehova nīguo mūkarūe, **21** na inyuothe mūngīthīi mwīohete indo cia mbaara, mūrīnge Rūūi rwa Jorodani mūrī mbere ya Jehova o nginya rīrīa akaingata thū ciake ciume mbere yake, **22** hīndī ūria būrūri ūcio ūgaakorwo ūtooretio mbere ya Jehova, hīndī ūyo no mūcooke micīi yanyu na muohorwo kuuma kīranīro kīanyu kūrī Jehova o na kūrī Isiraēli. Naguo būrūri ūyū nūgatūka wanyu maitho-inī ma Jehova. **23** “No mūngīkaaga gwīka ūguo, nīmūkehīria Jehova; na mūmenye na ma atī mehīa manyu nīmakāmūcookerera. **24** Akīrai andū-a-nja anyu na ciana matūira manene na ciugū cia ndūuru cianyu,

no hingiai ūguo mweranīra.” **25** Andū a Gadi na a Rubeni makīira Musa atīrī, “Ithuī ndungata ciaku nītūgwīka o ta ūguo mwathi witū aathana. **26** Ciana ciitū na atumia aitū mewīgīkara gūkū matūira-inī manene ma Gileadi, ūndū ūmwe na ndūuru ciitū cia mbūri na cia ng’ombe. **27** No ithuī ndungata ciaku-rī, o mūndū eyohete indo ciake cia mbaara, nītūkūringa mūrīmo ūria tūkariye tūrī mbere ya Jehova, o ta ūguo mwathi witū oiga.” **28** Nake Musa akīrūta watho nī ūndū wao, akīarīria Eleazarū ūria mūthīnjīri-Ngai, na Joshua mūrū wa Nuni, na atongoria a nyūmba cia mīhūrīga ya andū a Isiraēli, **29** akīmeera atīrī, “Angikorwo andū a Gadi na a Rubeni nīmēkūringa Jorodani, o mūndū wao eyohete indo cia mbaara, marī hamwe na inyuī marī mbere ya Jehova-rī, hīndī ūria būrūri ūcio ūgatoorio mbere yanyu, nīmūkamaha būrūri wa Gileadi ūtūike wao. **30** No mangīga kūrīnga hamwe na inyuī meeohete indo ciao cia mbaara, no nginya metīkīre igai rīao hamwe na inyuī būrūri wa Kaanani.” **31** Andū a Gadi na a Rubeni makīmūcookeria atīrī, “Ntungata ciaku nī igwīka o ta ūguo Jehova oigīte. **32** Nītūkūringa tūrī mbere ya Jehova tūtoonye būrūri wa Kaanani twīohete indo cia mbaara, no kūndū kūrīa ithuī tūkaagaya-rī, gūgaakorwo kūrī mbarī ūno ya Jorodani.” **33** Musa akīhe andū a Gadi na a Rubeni na nuthu ya mūhūrīga wa Manase mūrū wa Jusufū, būrūri ūria wothe wathamakagwo nī Sīhoni mūthamaki wa Aamori, na ūria wothe wathamakagwo nī Ogu mūthamaki wa Bashani, akīmahe būrūri ūcio wothe, na matūira manene makuo o na ng’ongo iria ciamarīgīciire. **34** Andū a Gadi nīmākire Diboni, na Atarothu, na Aroeri, **35** na Atarothu-Shofani, na Jazeri, na Jogibeha, **36** na Bethī-Nīmīra, na Bethī-Harani, maarī matūira manene mairīgīre na hinya na magīkīra ndūuru ciao cia mbūri ciugū. **37** Nao andū a Rubeni magīaka Heshiboni, na Eleale, na Kīriathaimu rīngī, **38** o ūndū ūmwe na Nebo na Baali-Meoni (marītwa macio nīmagarūrīrwo) na Sībīma. Nao makīhe matūira macio manene maakire marītwa mangī. **39** Nacio njiaro cia Makīru mūrū wa Manase igīthī Gileadi, magīkwīnyīitīra na makīngata Aamori arī maarī kuo. **40** Nī ūndū ūcio Musa akīheana Gileadi kūrī andū a Makīru, acio njiaro cia Manase, nao magītūira kuo. **41** Na rīrī, Jairu wa rūciaro rwa Manase, akīnyīitīra tūtūira twa Gileadi na agītūwīta Havothu-Jairu. **42** Nake Noba akīnyīitīra Kenathu, na tūtūira tūrīa gwātūthiūrūkīrie agītūwīta Noba, o ta ūria we eetagwo.

33 Maya nīmo matīina ma rūgendo rwa andū a Isiraēli rīrīa moimire būrūri wa Misiri marī ikundi matongoretio nī Musa na Harūni. **2** Musa nīandīkire matīina ma rūgendo rwao o ta ūria aathītwo nī Jehova. Maya nīmo matīina ma rūgendo rwao. **3** Andū a Isiraēli moimagarire kuuma Ramesese mūthenya wa ikūmi na itano mweri wa mbere, mūthenya ūria warūmīrīre Bathaka. Makiumagara momīrīrie, makionagwo nī andū othe a Misiri, **4** arīa maathikaga marīgīthathi mao mothe, marīa Jehova ooragīte gatagatī kao; nīgūkorwo Jehova niatūiriye ngai ciao ciira. **5** Andū a Isiraēli moima Ramesese, maambire hema Sukothu. **6** Moima Sukothu, magīthīi makīamba hema ciao Ethamu, ndeere-inī

cia werū. **7** Moima Ethamu, maacookire na thuutha magithii Pi-Hahirothu, mwena wa irathiro wa Baali-Zefoni, makiaamba hema ciao hakuhi na Migidoli. **8** Moima Pi-Hahirothu, magituikaniria iria-ini gatagati, magikinya weru-ini, na maarikia guthii rugendo rwa mithenya itatu weru-ini ucio wa Ethamu, makiaamba hema ciao Mara. **9** Moima Mara maathiire Elimu, kuria kwarī na ithima ikūmi na igiri, na mitende mirongo mugwanja, na makiaamba hema kuo. **10** Moima Elimu magithii makiaamba hema ciao hakuhi na Iria Itune. **11** Moima Iria Itune, magithii makiaamba hema ciao weru-ini wa Sini. **12** Moima weru ucio wa Sini, magithii makiaamba hema ciao Dofika. **13** Moima Dofika, magithii makiaamba hema ciao Alushu. **14** Moima Alushu, magithii makiaamba hema ciao Refidimu, handu hataari na maa ma kunyuu ni andu. **15** Moima Refidimu, magithii makiaamba hema ciao Weru-ini wa Sinai. **16** Moima kuu Weru-ini wa Sinai, magithii makiaamba hema ciao Kibirothu-Hataava. **17** Moima Kibirothu-Hataava magithii makiaamba hema ciao Hazerothu. **18** Moima Hazerothu, magithii makiaamba hema ciao Rithima. **19** Moima Rithima, magithii makiaamba hema ciao Rimoni-Perezu. **20** Moima Rimoni-Perezu magithii makiaamba hema ciao Libina. **21** Moima Libina, magithii makiaamba hema ciao Risa. **22** Moima Risa, magithii makiaamba hema ciao Kahelatha. **23** Moima Kahelatha, magithii makiaamba hema ciao Kirima-ini gia Sheferu. **24** Moima Kirima-ini gia Sheferu, magithii makiaamba hema ciao Harada. **25** Moima Harada, magithii makiaamba hema ciao Makelothu. **26** Moima Makelothu magithii makiaamba hema ciao Tahathu. **27** Moima Tahathu, magithii makiaamba hema ciao Tera. **28** Moima Tera, magithii makiaamba hema ciao Mithika. **29** Moima Mithika, magithii makiaamba hema ciao Hashimona. **30** Moima Hashimona, magithii makiaamba hema ciao Moserothu. **31** Moima Moserothu, magithii makiaamba hema ciao Bene-Jaakani. **32** Moima Bene-Jaakani, magithii makiaamba hema ciao Horu-Hagidigadi. **33** Moima Horu-Hagidigadi, magithii makiaamba hema ciao Jotibatha. **34** Moima Jotibatha, magithii makiaamba hema ciao Abirona. **35** Moima Abirona, magithii makiaamba hema ciao Ezioni-Geberi. **36** Moima Ezioni-Geberi, magithii makiaamba hema ciao Kadeshi, Weru-ini wa Zini. **37** Moima Kadeshi, magithii makiaamba hema ciao Kirima-ini kia Horu, mūhaka-ini wa Edomu. **38** O ta uria aathitwo ni Jehova-ri, Haruni uria muthinjiri-Ngai akiambata Kirima kia Horu, haria aakuiriire muthenya wa mbere wa mweri wa gatano, mwaka-ini wa mirongo ina kuuma andu a Isiraeli moima bururi wa Misiri. **39** Haruni aari na ukuru wa miaka igana ria mirongo iri na itatu riria aakuiriire kuu Kirima kia Horu. **40** Nake Aradi muthamaki wa Kaanani uria watuuraga Negevu ya Kaanani, akiigua ati andu a Isiraeli maar njira magithii kuo. **41** Moima Kirima kia Horu, magithii makiaamba hema ciao Zalimona. **42** Moima Zalimona, magithii makiaamba hema ciao Punoni. **43** Moima Punoni, magithii makiaamba hema ciao Obothu. **44** Moima Obothu, magithii makiaamba hema ciao Iye-Abarimu, mūhaka-ini wa Moabi. **45** Moima Iyimu, magithii makiaamba hema ciao Diboni-Gadi. **46** Moima

Diboni-Gadi, magithii makiaamba hema ciao Alimoni-Dibilathaimu. **47** Moima Alimoni-Dibilathaimu, magithii makiaamba hema ciao irima-ini cia Abarimu hakuhi na Nebo. **48** Moima irima-ini cia Abarimu, magithii makiaamba hema ciao weru-ini wa Moabi hugururu-ini cia Ruiu rwa Jorodani murimo uria ungi wa Jeriko. **49** Maambire hema hugururu-ini cia Ruiu rwa Jorodani kuuma Bethi-Jeshimothu nginya Abeli-Shitimu, kuu weru-ini wa Moabi. **50** Kuu weru-ini wa Moabi hugururu-ini cia Ruiu rwa Jorodani murimo uria ungi wa Jeriko, ni kuo Jehova erire Musa atiri, **51** "Ariria andu a Isiraeli, na umeere atiri: 'Riria mukaaringa Ruiu rwa Jorodani mutoonye Kaanani-ri, **52** mukaingata andu aria othe matuuraga bururi ucio, mehere mbere yanyu. Mukaananga mihianano yao yothe iria miicuhie, na mihianano yao iria ya gutwekio, o na mumomore mahooero mao mothe ma kundū kuria gutuuguru. **53** Mwiniiitirei bururi ucio utuike wanyu na mutūre kuo, nigukorwo ni ndimuheete bururi ucio utuike wanyu. **54** Mukaagayania bururi ucio na undu wa kucukira miti, kuringana na mihiriga yanyu. Kuri gikundi kinene muheane igai inene, na gikundi kinini mukihe igai inini. Kiria gikaamagura na undu wa gucuuka miti niko gigaatuika kia. Nimugakugayania kuringana na mihiriga ya maithe manyu ma tene. **55** "No mungikaaga kuingata aturi a bururi ucio-ri, aria mugeetikiria matigwo magatuika ngaracu cia kumuturaga maithe, o na matuike miigua ya kumutheecaga mbaru. Nao nimakamuthinagia kuu bururi ucio mugaatūra. **56** Na riri, undu uria ndaciirire kumeke-ri, utuike niguo ngaamwika inyu."

34 Nake Jehova akira Musa atiri, **2** "Atha andu a Isiraeli, umeere atiri: 'Riria mugaatoonya Kaanani-ri, bururi ucio mukaagirwo utuike igai rianyu ugaakorwo na mihaka ino: **3** "Mwena wanyu wa guthini ukoima Weru-ini wa Zini kuringania na mūhaka wa Edomu. Mwena wa irathiro, mūhaka wanyu wa mwena wa guthini ukaambirira muthia-ini wa Iria ria Cumbi, **4** utuikanirire mwena wa guthini urorete Mwanja wa Akirabimu, uthiite na mbere o nginya Zini, na ukuruke na mwena wa guthini wa Kadeshi-Barinea. Ngingi ucooke ukinye Hazoru-Adari, na uumirire Azimoni, **5** kuria ukaarigicuka, unyitane na karuu ka Misiri, na urikirie Iria-ini. **6** "Mūhaka wanyu wa mwena wa ithuro ugaakorwo uri hugururu cia Iria riria Inene. Ucio niguo ugaatuika mūhaka wanyu wa mwena wa ithuro. **7** "Naguo mūhaka wanyu wa mwena wa gathigathini uumite Iria riria Inene ugaakinya Kirima-ini kia Horu, **8** na kuuma Kirima kia Horu ugaakinya Lebo-Hamathu. Ngingi mūhaka ucio ugaakinya Zedadi, **9** uthii na mbere nginya Zifroni, na ugaathirira Hazoru-Enani. Ucio niguo ugaatuika mūhaka wanyu wa mwena wa gathigathini. **10** "Na riri, mūhaka wanyu wa mwena wa irathiro, ukoima Hazoru-Enani ukinye Shefamu. **11** Mūhaka ucio ugaakiruka kuuma Shefamu nginya Ribila, mwena wa irathiro wa Aini, na uthii na mbere utwaranite na hururika cia mwena wa irathiro wa Iria riria ria Kinerethu. **12** Ngingi mūhaka ucio ukirukanie na Ruiu rwa Jorodani, urikirie Iria-ini ria Cumbi. "Ucio

n̄guo ūgaatuika b̄ur̄iri wanyu, na m̄ihaka yaguo m̄iena yothe.” **13** Musa aḡiatha and̄u a Isiraeli, ak̄imeera at̄iri: “M̄ũkaagaya b̄ur̄iri ūcio na ūnd̄u wa k̄ũcukira m̄iti ūtũke igai r̄ianyū Jehova niathanite akoiga ūkaaheo m̄ih̄iriga ūria kenda na nuthu, **14** Tond̄u nyũmba cia m̄ih̄iriga wa Rubeni, na m̄ih̄iriga wa Gadi, na nuthu ya m̄ih̄iriga wa Manase n̄imarikitie kwam̄ũkira igai r̄iao. **15** M̄ih̄iriga iyo yeer̄i na nuthu n̄irikitie kwam̄ũkira magai mayo mwena wa irathiro wa R̄ũũ rwa Jorodani ya Jeriko, kwereka irathiro r̄ia r̄ia.” **16** Ninḡi Jehova ak̄ira Musa at̄iri, **17** “Maya n̄imo mar̄itwa ma and̄u arīa makaam̄ugayania b̄ur̄iri ūcio ūtũke igai r̄ianyū: n̄i Eleazar ūria m̄ũh̄injiri-Ngai na Joshua m̄ur̄u wa Nuni. **18** Na ūthuure m̄utongoria ūmwe kuuma k̄ur̄i o m̄ih̄iriga n̄igeetha mateith̄ir̄ie k̄ugayania b̄ur̄iri ūcio. **19** Maya n̄imo mar̄itwa mao: n̄i Kalebū m̄ur̄u wa Jefune, kuuma m̄ih̄iriga wa Juda; **20** na Shemueli m̄ur̄u wa Amihudu, kuuma m̄ih̄iriga wa Simeoni; **21** na Elidadi m̄ur̄u wa Kisiloni, kuuma m̄ih̄iriga wa Benjamini; **22** na Buki m̄ur̄u wa Jogili, ūria m̄utongoria kuuma m̄ih̄iriga wa Dani; **23** na Hanieli m̄ur̄u wa Efodi, ūria m̄utongoria kuuma m̄ih̄iriga wa Manase m̄ur̄u wa Jusufu; **24** na Kemueli m̄ur̄u wa Shifitani, ūria m̄utongoria kuuma m̄ih̄iriga wa Efiraimu m̄ur̄u wa Jusufu; **25** na Elizafani m̄ur̄u wa Paranaki, ūria m̄utongoria kuuma m̄ih̄iriga wa Zebuluni; **26** na Palitili m̄ur̄u wa Azani, ūria m̄utongoria kuuma m̄ih̄iriga wa Isakaru; **27** na Ahihudu m̄ur̄u wa Shelomi, ūria m̄utongoria kuuma m̄ih̄iriga wa Asheri; **28** na Pedaheli m̄ur̄u wa Amihudu, ūria m̄utongoria kuuma m̄ih̄iriga wa Nafitali.” **29** Acio n̄io and̄u arīa Jehova aathanire makaaḡira and̄u a Isiraeli magai mao k̄ũ b̄ur̄iri wa Kaanani.

35 Na r̄iri, k̄ũ wer̄u-in̄i wa Moabi ḡũkuh̄i na R̄ũũ rwa Jorodani m̄ur̄imo ūria ūnḡi wa itũura r̄ia Jeriko, Jehova ak̄ira Musa at̄iri, **2** “Atha and̄u a Isiraeli mahe Alawii matũura mao ma ḡũtũuraga kuuma k̄ur̄i igai r̄iria and̄u a Isiraeli makegwatira. Na macooke mamahe ithaka cia k̄ur̄iithia mahiũ mao ḡũkuh̄i na matũura macio. **3** Nao Alawii n̄imakaaḡia na matũura ma ḡũtũura, na maḡie na k̄ũndũ gwa k̄ur̄iithaḡia nḡ’ombe ciao, na mb̄uri, o na ūhiũ ūria ūnḡi wao. **4** “Nacio ithaka cia k̄ur̄iithia mahiũ mao iria ithiũrũrũk̄irie matũura mar̄ia m̄ũkaahe Alawii, igaatamb̄ur̄ika buti 1,000 na magana matano kuuma r̄ũthingo-in̄i rwa itũura. **5** Kuuma nja ya itũura-r̄i, m̄ũthime buti 3,000 mwena wa irathiro, na buti 3,000 mwena wa ḡũthini, na buti 3,000 mwena wa ithũuro, na buti 1,000 mwena wa gathigathini, nar̄io itũura riḡie gatagati. Ḡicunji k̄ũ k̄ia b̄ur̄iri n̄ik̄io ḡigaatuika ūriithio wa matũura macio. **6** “Matũura matandatũ ma macio m̄ũkaahe Alawii magaatuika ma k̄ũr̄irwo, k̄ur̄ia m̄ũndũ ūraganite anḡiũr̄ira. Hamwe na macio matandatũ, mahei matũura manḡi m̄irongo ina na meer̄i. **7** Matũura mothe mar̄ia m̄ũkaahe Alawii no nḡinya magaakorwo mar̄i m̄irongo ina na manana, hamwe na ithaka cia k̄ur̄iithia mahiũ mao. **8** Matũura mar̄ia m̄ũkaahe Alawii kuuma k̄ur̄i b̄ur̄iri ūcio and̄u a Isiraeli makegwatira, makaahewanwo k̄uringana na ūria igai r̄ia o m̄ih̄iriga r̄igana: Oyai matũura mainḡi kuuma k̄ur̄i m̄ih̄iriga ūria ūri na

matũura mainḡi, na muoe matũura manini kuuma k̄ur̄i m̄ih̄iriga ūria ūri matũura manini.” **9** Ninḡi Jehova ak̄ira Musa at̄iri: **10** “Ar̄iria and̄u a Isiraeli, ūmeere at̄iri: ‘R̄iria m̄ũkaaringa R̄ũũ rwa Jorodani m̄ũtoonye b̄ur̄iri wa Kaanani-r̄i, **11** n̄im̄ugathuura matũura mamwe matũuke matũura manene manyu ma k̄ũr̄irwo, k̄ur̄ia m̄ũndũ ūraganite ataciir̄ire gwika ūguo anḡiũr̄ira. **12** Macio magaatuika k̄ũndũ gwa k̄ũr̄irwo kuuma k̄ur̄i m̄ũndũ ūria ūrihanaḡira, n̄igeetha m̄ũndũ ūria ūthitanḡirwo k̄ũragana ndagakue ataambite ḡuciir̄ithio mbere ya k̄ir̄ind̄i. **13** Matũura macio matandatũ m̄ũkaaheana n̄imo magaatuika matũura manyu manene ma k̄ũr̄irwo. **14** Heanai matũura matatũ mwena ūyũ wa R̄ũũ rwa Jorodani na matatũ k̄ũ Kaanani matũuke matũura manene ma k̄ũr̄irwo. **15** Matũura macio matandatũ magaatuika k̄ũndũ gwa k̄ũr̄irwo n̄i and̄u a Isiraeli, na ageni, o na and̄u arīa anḡi matũuraga th̄ini wao, n̄igeetha m̄ũndũ ūraganite ataciir̄ire gwika ūguo ooraḡire kuo. **16** “‘M̄ũndũ anḡiũthia ūria ūnḡi na k̄ĩndũ ḡia k̄igera, nake ūcio waḡũthwo akue-r̄i, ūcio ūḡũthanite n̄i m̄ũragani; m̄ũragani ūcio no nḡinya ooragwo. **17** Kana m̄ũndũ o wothe ūnḡikorwo na ihiga r̄ĩnḡiũragana guoko, nake aḡũthe m̄ũndũ nar̄io, m̄ũndũ ūcio akue-r̄i, ūcio ūḡũthanite n̄i m̄ũragani; m̄ũragani ūcio no nḡinya ooragwo. **18** Kana m̄ũndũ o wothe ūnḡikorwo na m̄iti ūnḡiũragana guoko, nake aḡũthe m̄ũndũ nago acooke akue-r̄i, ūcio ūḡũthanite n̄i m̄ũragani; m̄ũragani ūcio no nḡinya ooragwo. **19** M̄ur̄ihan̄iria wa thakame no nḡinya oorage m̄ũragani ūcio; anḡim̄ũtũnga no nḡinya amũũrage. **20** M̄ũndũ o wothe anḡikorwo aciir̄ire r̄umena na athinikanie ūria ūnḡi, kana amũũk̄irie k̄ũndũ akiendaga nake m̄ũḡũthwo akue, **21** kana amũũḡũthe nḡundi arakar̄ie amũũrage, m̄ũndũ ūcio no nḡinya ooragwo; ūcio n̄i m̄ũragani. M̄ur̄ihan̄iria wa thakame no nḡinya aooraga m̄ũragani ūcio r̄iria anḡim̄ũtũnga. **22** “‘No r̄iri, m̄ũndũ anḡikorwo atar̄i na r̄umena, na o r̄imwe athinikanie m̄ũndũ ūnḡi kana amũũk̄irie k̄ũndũ atekwenda, **23** kana amũũḡũth̄ir̄ie ihiga r̄ĩnḡim̄ũuraga atekũmuona, nake m̄ũndũ ūcio akue, no tondu ti thũ yake na ninḡi ndaciir̄ire k̄ũmũgera ngero-r̄i, **24** h̄ĩnd̄i iyo k̄iũngano k̄ũ no nḡinya k̄im̄ũtuithanie ciira na m̄ur̄ihan̄iria wa thakame k̄uringana na mawatho maya. **25** K̄iũngano k̄ũ no nḡinya k̄igit̄ie m̄ũndũ ūcio ūthitanḡirwo k̄ũragana kuuma k̄ur̄i m̄ur̄ihan̄iria wa thakame, na k̄im̄ũcookie itũura r̄iu inene r̄ia k̄ũr̄irwo r̄iria oor̄ire. Nake no nḡinya aikare kuo o nḡinya r̄iria m̄ũh̄injiri-Ngai ūria m̄unene agaakua, o ūcio wait̄ir̄ir̄io magata mar̄ia maamũre. **26** “‘No r̄iri, m̄ũhitangwo ūcio ūraganite anḡigaath̄i nja ya itũura r̄iu inene r̄ia k̄ũr̄irwo r̄iria oor̄ire, **27** nake m̄ur̄ihan̄iria wa thakame amũkore na k̄ũ nja ya itũura r̄iu inene, m̄ur̄ihan̄iria ūcio wa thakame no oorage m̄ũndũ ūcio m̄ũhitange, na ndatuirwo ih̄ithia r̄ia k̄ũragana. **28** M̄ũndũ ūcio m̄ũhitange no nḡinya aikare th̄ini wa itũura r̄iu r̄iake inene r̄ia k̄ũr̄irwo o nḡinya r̄iria m̄ũh̄injiri-Ngai ūria m̄unene agaakua; thuutha wa ḡikũ k̄ia m̄ũh̄injiri-Ngai ūcio m̄unene, no acooke ḡithaka-in̄i k̄ir̄ia eegwatiire. **29** “‘Maya n̄imo meḡituika mawatho manyu ma k̄ur̄umaḡir̄irwo h̄ĩnd̄i ciothe njiarwa-in̄i

iria igooka, o kūrīa mūgaatūūra. **30** “Mündū o wothe angītūruga mündū no nginya akooragwo ta mūūrāgani, no no nginya hagie na ūira wa aira aingī. No gūtīrī mündū o na ū ūkooragwo nī ūndū wa ūira wa mündū ūmwe. **31** “Mūtikanamūkīre indo cia gūkūūra muoyo wa mūūrāgani, ūrīa wagīrīrwo nī gūkua. Ti-itherū ūcio no nginya ooragwo. **32** “Mūtikanamūkīre indo cia gūkūūra muoyo wa mündū o wothe ūrīa ūūrīire itūūra inene rīa kūrīrwo, atī nīguo mūmwītīkīrie acooke agatūūre mūgūnda-inī wake mbere ya gīkuū kīa mūthīnjīrī-Ngai ūrīa mūnene. **33** “Mūtikanathaahie būrūrī ūrīa mūrī. Ūiti wa thakame nī ūthaahāgia būrūrī, na horohio ndīngīrutīrwo būrūrī ūrīa thakame īrīkītie gūtīrwo, tīga no īrutīrwo na thakame ya mündū ūcio wamīitire. **34** Mūtikanathaahie būrūrī ūrīa mūtūūrāgia na kūrīa nīī ndūūrāgia, nī ūndū nīī Jehova ndūūrāgia gatagatī ka andū a Isiraeli.”

36 Atongoria a nyūmba cia mbarī ya Gileadi mūrū wa Makīru, mūrū wa Manase, arīa maarī a mbarī cia njīaro cia Jusufu, nīmāthīre na makīaria marī mbere ya Musa na atongoria arīa matongorāgia nyūmba cia andū a Isiraeli. **2** Makiuga atīrī, “Rīrīa Jehova aathire mwathi wakwa aheane būrūrī ūtūike igai rīa andū a Isiraeli na ūndū wa gūcuukīra mītī-rī, Jehova nīagwathire ūheane igai rīa mūrū wa ithe wītū Zelofehadi kūrī airītu ake. **3** Na rīrī, mangīkaahīkīo nī andū a mūhīrīga īyo īngī ya andū a Isiraeli, hīndī īyo igai rīao nīrīkeherio igai-inī rīa maithe maitū rīonganīrīrio na igai rīa mūhīrīga ūrīa makaahīkīra. Nī ūndū ūcio-rī, gīcunjī kīa igai rīrīa twagāīrwo nīrīkeherio. **4** Rīrīa mwaka wa Jubīlī wa andū a Isiraeli ūgaakīnya-rī, igai rīao nīrīkongānīrīrio na igai rīa mūhīrīga ūrīa makaahīkīra, narīo igai rīao rīeherio kuuma kūrī igai rīa mūhīrīga wa maithe maitū.” **5** Nake Musa, kūrīngana na watho wa Jehova, agīatha andū a Isiraeli, akīmeera atīrī, “Ūguo mūhīrīga wa njīaro cia Jusufu ūroīga nī ūndū wa kīhooto. **6** Ū ū nīguo Jehova athanīte nī ūndū wa airītu a Zelofehadi: No mahīkīre mündū o wothe ūrīa mangīendera, angīkorwo mekūhīka thīnī wa mūhīrīga wa ithe wao. **7** Gūtīrī igai thīnī wa Isiraeli rīkoīma mūhīrīga ūmwe rītūike rīa mūhīrīga ūngī, nīgūkorwo Mūīsiraeli o wothe nīagatūūrīa gīthaka kīa mūhīrīga kīrīa maagaire kuuma kūrī maithe mao ma tene. **8** Mūrīrītu o wothe ūkaagaya gīthaka mūhīrīga-inī o wothe wa Isiraeli, no nginya ahīkīre mündū wa nyūmba ya mūhīrīga wa ithe, nīgeetha Mūīsiraeli o wothe atūūre enyīītīre igai rīa maithe. **9** Gūtīrī igai rīkoīma mūhīrīga ūmwe rītūike rīa mūhīrīga ūngī, nīgūkorwo o mūhīrīga wa andū a Isiraeli ūrītūūrāgia gīthaka kīrīa ūgāite.” **10** Nī ūndū ūcio airītu acio a Zelofehadi magīka o ta ūrīa Jehova aathite Musa. **11** Airītu a Zelofehadi, nīo Mahala, na Tirīza, na Hogīla, na Mīlīka, na Noa, maahīkīrio nī arīu a mūrū wa nyīna na ithe wao. **12** Maahīkīre thīnī wa mbarī cia njīaro cia Manase mūrū wa Jusufu, narīo igai rīao rīgīkīra mbarī-inī na mūhīrīga-inī wa ithe wao. **13** Macio nīmo mawatho na matuīro ma kūrūmīrīrwo marīa Jehova aathire Musa eere andū a Isiraeli marī kūu werū wa Moabi hūgūrūrū-inī cia Rūū rwa Jorodani mūrīmo ūrīa ūngī wa Jerīko.

Gũcookerithia

1 Üyũ nĩguo ũhoro ũria Musa aariirie andũ a Isiraeli othe kũu werũ-inĩ mwena wa irathĩro wa Rũũ rwa Jorodani, na kũu nĩkuo Araba, kũng'ethera Sufi, gatagati ka Parani na Tofeli, na Labani, na Hazerothu na Dizahabu. **2** (Kuuma Horebu gũthĩ Kadeshi-Barinea, kugerera njĩra ya kĩrima gĩa Seiru, nĩ rũgendo rwa mĩthenya ikũmi na ũmwe.) **3** Mwaka-inĩ wa mĩrongo ina kuuma andũ a Isiraeli moima bũrũri wa Misiri mũthenya wa mbere wa mweri wa ikũmi na ũmwe-rĩ, Musa akiarĩria andũ a Isiraeli akimeera ũria wothe Jehova aamwathĩte ameere. **4** Ũndũ ũyũ wekĩkire thuutha wake gũkorwo atooretie Sihoni mũthamaki wa Aamori, ũria wathamakaga Heshiboni, na ningĩ niatoooretie Ogu mũthamaki wa Bashani, ũria wathamakaga Ashitarothu arĩ kũu Edirei. **5** Musa arĩ kũu mwena wa irathĩro wa Rũũ rwa Jorodani bũrũri-inĩ wa Moabi, nĩambĩrĩrie gũtaarĩria ũhoro wa watho ũyũ, akiuga atĩrĩ: **6** Jehova Ngai witũ aatwĩrire tũrĩ kũu Horebu atĩrĩ, "Ihinda rĩria mũkarĩte kĩrima-inĩ gĩkĩ nĩrĩnganĩte. **7** Thariai kambĩ mũthĩ bũrũri ũria ũrĩ irĩma wa Aamori; mũthĩ kũrĩ ndũrĩrĩ irĩa ciothe iriganĩte cia Araba, na irĩma-inĩ, na magũrũ-inĩ ma irĩma cia mwena wa ithũiro, na Negevu o na gũtwarana na hũgũrũrũ cia irĩa, gũthĩ o nginya bũrũri wa Akaanani, o na kũu Lebanoni, o nginya rũũ rũria rũnene rwa Farati. **8** Atĩrĩrĩ, nĩndĩmũheete bũrũri ũyũ. Thĩĩ kuo mwĩgathĩre bũrũri ũcio Jehova eehĩtire na mwĩhĩwa akiuga niakauhe maithe manyu lburahĩmu, na Isaaka, na Jakubu, o na aũhe njjaro ciao irĩa igooka thuutha wao." **9** Hĩndĩ ũyo ndaamwĩrire atĩrĩ, "Wira wa kũmũrona nĩ mĩrũtĩ mũno, ndingũhota ndĩ o nyiki. **10** Jehova Ngai wanyu nĩamũingĩhĩte mũno nginya ũmũthĩ mũrĩ aingĩ o ta njata cia igũrũ. **11** Jehova, o we Ngai wa maithe manyu, aromũingĩhia maita ngiri, na amũrathime o ta ũria eeranĩire! **12** No rĩrĩ, ingĩhota atĩa gũkũua mathĩina manyu, na mĩrigo yanyu, o na maciira manyu ndĩ o nyiki? **13** Thuurairĩ andũ oogĩ, na amenyi maũndũ, o na atĩku kuuma kũrĩ mĩhĩrĩga yanyu ndĩmatue anene mamũrorage." **14** Inyũ mwanjookeirie atĩrĩ, "Ũndũ ũcio watua nĩ ũgwĩka nĩ mwega." **15** Nĩ ũndũ ũcio ngĩoya atongoria a mĩhĩrĩga yanyu, acio maarĩ oogĩ na atĩku, ngĩmatua a kũmwathaga, marĩ atongoria a ikundi cia andũ ngiri ngiri, na cia igana igana, na cia mĩrongo itano na cia ikũmi, matũke anene a mĩhĩrĩga. **16** Na nĩndathire atuithania ciira anyu ihĩnda-inĩ rũ ngĩmeera atĩrĩ: Thikagĩrĩria maciira gatagati-inĩ ka arĩũ a ithe wanyu, na mũmatũithanagie na kihooto, kana nĩ ciira ũrĩ gatagati ka Mũisiraeli na Mũisiraeli ũngĩ, kana Mũisiraeli na mũndũ wa kũngĩ. **17** Mũtikanathutũkanie mũgĩtua ciira; thikagĩrĩria andũ arĩa anene na arĩa anini o ũndũ ũmwe. Mũtikanetĩgĩre mũndũ o na ũrĩkũ, ngũkorwo ũtanĩri ciira nĩ wa Ngai. Ndehagĩrai ciira ũria wothe wamũrĩtũhĩra, na nĩndũthikagĩrĩria. **18** Na hĩndĩ ũyo ngĩmwĩra maũndũ mothe marĩa mwagĩrĩrwo nĩ gwĩka. **19** Ningĩ o ta ũria Jehova Ngai witũ aatwathĩre-rĩ, nitwoimire Horebu, tũgĩthĩ twarekeire bũrũri ũria ũrĩ irĩma wa Aamori tũtũkanĩirie werũ-inĩ ũcio mũnene na wa gwĩtĩgĩrwo, o ũcio mweyoneire, na nĩ ũndũ

ũcio tũgĩkina Kadeshi-Barinea. **20** Hĩndĩ ũyo ngĩmwĩra atĩrĩ, "Nĩmũkinyite bũrũri ũria ũrĩ irĩma wa Aamori, ũria Jehova Ngai witũ arũthũe. **21** Atĩrĩrĩ, Jehova Ngai wanyu nĩamũheete bũrũri ũcio. Ambatai mũthĩ mũmwĩgathĩre ũtũke wanyu, o ta ũria Jehova Ngai wa maithe manyu aamwĩrire. Mũtikanetĩgĩre; kana mukue ngoro." **22** Ningĩ inyũ, inyuothe mũgũtũka harĩ nĩ mũkĩnjĩra atĩrĩ, "Reke tũtũme andũ mathĩ mbere iitũ magatũthigaanĩre bũrũri ũcio, matũcookerie ũhoro ũkonĩ njira irĩa twagĩrĩrwo kũgerera na matũura marĩa tũgũkora." **23** Rĩciiria rũu ngĩona rĩ-rĩega; nĩ ũndũ ũcio ngĩthuura andũ ikũmi na eerĩ thĩnĩ wanyu, o mũhĩrĩga hakiuma mũndũ ũmwe. **24** Makiumagara makĩambata bũrũri ũcio, wa irĩma, magĩkina Gĩtuamba kĩa Eshikoli na magĩtũria ũhoro wakĩo. **25** Nĩmakuire matunda mamwe ma bũrũri ũcio, magĩtũrehere, na magĩtũcookeria ũhoro atĩrĩ, "Bũrũri ũcio Jehova Ngai witũ arũthũe nĩ mwega." **26** No inyũ mũtiendaga kwambata mũthĩ kuo; nĩ mwaremeire rĩathani rĩa Jehova Ngai wanyu. **27** Mũkĩnugũnĩka mũrĩ thĩnĩ wa hema cianyũ, mũkiuga atĩrĩ, "Jehova niatũthũire; nĩkĩo aatũrutire bũrũri wa Misiri oke atũneane moko-inĩ ma Aamori nĩguo matũniine. **28** Tũngĩgĩthĩ na kũ? Ariũ a ithe witũ nĩmatũmĩte tũrwo nĩ hinya tonũ maroiga atĩrĩ, 'Andũ acio marĩ na hinya gũtũkĩra, na nĩ araihu kũrĩ ithũ; matũura mao nĩ manene mũno, na mairĩgĩrwo na thĩngo ikinyĩte o matu-inĩ. O na nĩtũronire ariũ a Anaki kuo.'" **29** Nĩ na nĩ ngĩmwĩra atĩrĩ, "Mũtikamake, na mũtikametĩgĩre. **30** Jehova Ngai wanyu, ũria ũrathĩ amũtongoretie, nĩekũmũrũrĩra, o ta ũria aamũrũrĩre kũu bũrũri wa Misiri mũkĩonagĩra na maithe manyu, **31** na kũu werũ-inĩ kũu nĩmuonire Jehova Ngai wanyu ũria aamũtwaraga amũkuũite, o ta ũria mũndũ athiiga akũũite mũrũrĩ, akĩmũkũua kũria guothe mwagereire nginya mũgĩkina gũkũ." **32** No o na muonete ũguo-rĩ, mũtiigana kwĩhoka Jehova Ngai wanyu, **33** ũria wathĩiga amũtongoretie mũrĩ rũgendo-inĩ rwanũ arĩ gĩtũgĩ-inĩ kĩa mwaki ũtũkũ, na arĩ itũ-inĩ mũthenya, na akamũcaragĩria kũria mũngĩamba hema o na akamuonagĩa njira irĩa mũkĩgera. **34** Rĩria Jehova aagũire ũria mwoigĩre, akĩrakara na akĩhĩta, akiuga atĩrĩ: **35** "Gũtĩrĩ mũndũ o na ũmwe wa rũciaro rũrũ rwaganũ ũkoona bũrũri ũcio mwega ũria ndehĩte atĩ nĩngauhe maithe manyu ma tene, **36** tĩga o Kalebu mũrũ wa Jefene. Nĩakawona, na nĩngamũhe bũrũri ũcio aakinyĩte na magũrũ make, marĩ na njjaro ciake, tonũ nĩarũmũrĩre Jehova na ngoro yake kũna." **37** O na nĩ Jehova nĩandakarĩre akĩnjĩra atĩrĩ, "O nawe ndũgatoonya bũrũri ũcio. **38** No ndungata yaku, Joshua mũrũ wa Nuni niakũtoonya. Mũmagĩrĩrie, tonũ nĩwe ũgaatongoria Isiraeli mathĩ makaũgae. **39** Na rĩrĩ, andũ anyu arĩa anini arĩa mwoigĩre atĩ nĩmagatahwo, na ciana cianyũ o icio itakũũranĩte wega na ũuru, nĩgatoonya bũrũri ũcio. Nĩngauheana kũrĩ o, nao megwathĩre ũtũke wao. **40** No inyũ-rĩ, hũndũkai, mumagare mũthĩ na njjira ya werũ-inĩ mũrorete Iria Itune." **41** Hĩndĩ ũyo mũkĩnjookeiria atĩrĩ, "Nĩtũhĩtũirie Jehova. Nĩtũkwambata tũkarũe, o ta ũria Jehova Ngai witũ aatwathĩte." Nĩ ũndũ ũcio inyũ inyuothe o mũndũ o mũndũ akĩoha indo ciake cia mbaara, mwĩciirĩte atĩ

nĩ undũ mũhũthũ kwambata mũthĩĩ bũrũri ũcio ũri irĩma. **42** No Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Meere ũi, ‘Tigai kwambata mũkarũe, tondu ndigũkorwo hamwe na inyuĩ. Nĩmũgũtoroo nĩ thũ cianyu.’” **43** Nĩ undũ ũcio na nĩ ngĩmwĩra, no mũtiigana kũnjũga. Nĩmwaremeire watho wa Jehova, na nĩ undũ wa rũnano rwanyu mũkĩambata mũgĩthĩĩ bũrũri ũcio ũri irĩma. **44** Nao Aamori arĩa maatũũraga kũu irĩma-inĩ makĩmũtharĩkĩra, makĩmũingata ta mũrũmbĩ ya njũkĩ, nao makĩmũhũũra kuuma Seiru o nginya Horoma. **45** Mwacookire mũgũũka mũkĩrĩraga mbere ya Jehova, no ndaigana kũrũmbũũya kĩrĩro kĩanyu, na akĩrega kũmũthĩkĩrĩra. **46** Na nĩ undũ ũcio mũgũikara kũu Kadeshi matukũ maingĩ, ihinda rĩu rĩothe mwaiikire kuo.

2 Thuutha ũcio tũkĩhũndũka, tũkiuamagara tũrorete na werũ-inĩ, tũgĩthĩĩ na njĩra irĩa yerekeire Iria Itune, o ta ũria Jehova anjĩrĩte. Tũkĩrũũra bũrũri ũcio ũri irĩma wa Seiru ihinda irayya. **2** Nake Jehova agĩcooka akĩnjĩra atĩrĩ, **3** “Nĩmũrũũrite bũrũri ũyũ ũri irĩma ihinda rĩa kũigana; rĩu garũũkai mũrorete mwena wa gathigathini. **4** Atha andũ, ũmeere atĩrĩ: ‘Mũrĩ hakuĩ gũtũkanĩria bũrũri wa arĩu a ithe wanyu, njjaro cia Esaũ, arĩa maatũũraga Seiru. Nĩmekũmwĩtigĩra, no inyuĩ mwĩmenyerere mũno. **5** Mũtikamoogite nĩguo mũrũe, nĩgũkorwo ndikũmũhe bũrũri wao o na hanini, o na handũ mũngĩkinyithia kũgũrũ. Nĩheete Esaũ bũrũri ũcio ũri irĩma wa Seiru ũtũike wake mwene. **6** Irio irĩa mũrĩrĩaga na maai marĩa mũrĩnyuuga mũrĩmarĩhaga na betha.’” **7** Jehova Ngai wanyu nĩamũrathĩmĩte wĩra-inĩ wotho wa moko manyu. Nĩamũmenyerere rũgendo-inĩ rwanyu werũ-inĩ ũyũ mũnene. Mĩaka iyo mũrongo ĩna ithĩrĩte, Jehova Ngai wanyu akoretwo hamwe na inyuĩ, na mũtĩrĩ mwaga kĩndũ o na kĩ. **8** Nĩ undũ ũcio tũgũkĩhũtũkĩra kũu kwa arĩu a ithe witũ, njjaro cia Esaũ, acio maatũũre kũu Seiru. Nĩwatĩgĩre barabara ya gũthĩĩ Araba irĩa yumĩte Elathu na Ezioni-Geberi, tũkĩnyĩta barabara ya werũ ya gũthĩĩ Moabi. **9** Nĩngĩ Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Nduĩgathĩĩne andũ a Moabi kana ũmogite nĩguo mũrũe, nĩgũkorwo ndikũmũhe bũrũri wao o na hanini. Nĩndĩkĩtie kũheana Ari kũrĩ njjaro cia Loti gũtũike igai rĩao.” **10** (Aemi nĩo maatũũraga kuo tene, andũ maarĩ hinya na aingĩ mũno, na makaraiha ta arĩu a Anaki. **11** O nao andũ acio maatũũtuo Arefai, o ta Anaki, no andũ a Moabi maameetaga Aemi. **12** Aahori tene maatũũraga Seiru, no njjaro cia Esaũ ikĩmarutũrũra, makũma kuo. Njjaro cia Esaũ ikĩniina Aahori, ikĩmeeheria mbere yao, na magĩtũũra kuo ithenya rĩao, o ta ũria andũ a Isiraeli meekire bũrũri-inĩ ũria Jehova aamaheire megwatĩre ũtũike wao.) **13** Nake Jehova akiuga atĩrĩ, “Rĩu ũkĩrai mũringe Kĩanda gĩa Zeredi.” Nĩ undũ ũcio tũgũkĩringa karũũ kau. **14** Mĩaka mũrongo ĩtatũ na ĩnana nĩyathĩrĩre kuuma hĩndĩ irĩa tuoimire Kadeshi-Barinea nginya rĩrĩa waringire Kĩanda kũu gĩa Zeredi. Ihinda-inĩ rĩu rũciaro ruotho rwa andũ arĩa maathĩiiga ita rũgĩkorwo rũthĩrĩte kũu kambĩ-inĩ, o ta ũria Jehova aamerite na mwĩhitwa. **15** Guoko kwa Jehova nĩ kwamokĩrĩre nginya hĩndĩ irĩa aamaniĩnĩre biũ, magĩthira kũu kambĩ-inĩ. **16** Na rĩrĩ, rĩrĩa mũndũ wa mũthia gatagatĩ-inĩ ka andũ acio arĩa maathĩiiga

ita aakuire-rĩ, **17** Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, **18** “Ŭmũthĩ nĩmũkũhũtũkĩra Ari, bũrũri-inĩ wa Moabi. **19** Mwakinya kũrĩ Aamoni, mũtikamathĩĩne kana mũmoogite nĩguo mũrũe, nĩgũkorwo ndikũmũhe bũrũri o na ũmwe wa Aamoni. Nĩndũũheanĩte kũrĩ njjaro cia Loti ũtũike igai rĩao.” **20** (O nago ũcio watũũtuo ta bũrũri wa Arefai, arĩa maatũũrite kuo, no Aamoni maametaga Azamuzumi. **21** Maarĩ andũ marĩ hinya na aingĩ na makaraiha ta Aanaki. Jehova nĩamaniĩnĩre makĩeherera Aamoni, nao makĩmaingata magĩtũũra kuo ithenya rĩao. **22** Ŭguo noguo Jehova eekĩre njjaro cia Esaũ arĩa maatũũrite Seiru, hĩndĩ irĩa aaniĩnĩre Aahori mehere mbere yao. Nĩmamarutũrũre, na nĩo maatũũraga kuo ithenya rĩao nginya ũmũthĩ. **23** Nao Aavi arĩa maatũũraga tũtũũra-inĩ gũthĩĩ o nginya Gaza, nĩmaniĩnĩro nĩ Akafitori arĩa moimĩte Kafitori, nao magĩtũũra kuo ithenya rĩao.) **24** “Umagarai mũringe Kĩanda kĩa Arinoni. Na atĩrĩ, nĩneanĩte Sihoni ũrĩa, Mũamori mũthamaki wa Heshiboni, na bũrũri wake moko-inĩ manyu. Ambĩrĩrai kũrũa nake, mwĩgwatĩre bũrũri ũcio. **25** Mũthenya ũyũ wa ũmũthĩ nĩngwambĩrĩra gũtũma andũ a ndũrĩrĩ ciothe irĩa itũũre gũkũ thĩ inyĩtuo nĩ guoya na kĩmako nĩ undũ wanyu. Ciaigua ũhoro wanyu nĩkũũnaina na inyĩtuo nĩ kĩgĩrĩko kĩnene nĩ undũ wanyu.” **26** Tũrĩ werũ-inĩ wa Kedemotho nĩndatũmire andũ kũrĩ Sihoni mũthamaki wa Heshiboni ngĩmũũria tũgĩe na thayũ, na ngĩmwĩra atĩrĩ, **27** “Tũwĩkĩrĩe tũtũkanĩrĩe bũrũri waku. Tũkũrũmĩrĩra barabara irĩa nene tũtikwahũka na mwena wa ũrio kana wa ũmtho. **28** Twenderĩe irio cia kũrĩa na maai ma kũnyua, tũrĩhe na betha. No rĩrĩ, ũtwĩkĩrĩe tũtũkanĩrĩe kũu na magũrũ, **29** o ta ũria njjaro cia Esaũ irĩa itũũraga Seiru, na andũ a Moabi arĩa maatũũraga Ari maatũũkĩre, nginya tũringe Rũũ rwa Jorodani tũkĩnye bũrũri ũria Jehova Ngai witũ araathũe.” **30** No Sihoni mũthamaki wa Heshiboni nĩaregĩre tũtũkanĩrĩe kuo. Nĩgũkorwo Jehova Ngai wanyu nĩatũmire roho wake ũng’athie, na akĩũmia ngoro yake, nĩgeetha amũneane moko-inĩ manyu, o ta ũria ekĩte rĩu. **31** Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Nĩndambĩrĩra kũneana Sihoni na bũrũri wake kũrĩ inyuĩ. Ambĩrĩrai kũmahũũra mũmatoorie, nĩgeetha mwĩgwatĩre bũrũri ũcio wake.” **32** Hĩndĩ irĩa Sihoni oimagarire na mbũtũ yake yotho nĩguo acemanie na ithũĩ mbaara-inĩ kũu Jahazu, **33** Jehova Ngai witũ nĩamũneanire moko-inĩ maitũ na ithũĩ tũkĩmũhũũra, tũkĩmũũra hamwe na arĩu ake na mbũtũ yake yotho. **34** Hĩndĩ iyo tũkĩnyĩta maatũũra make mothe tũkĩmaananga biũ, o na tũkĩniina arũme, na andũ-a-nja, o na ciana. Tũtĩatĩgĩrĩe mũndũ o na ũmwe. **35** No mahĩũ na indo irĩa twaatahĩre kuuma matũũra macio twanyĩtĩre nĩtweyoire tũgĩthĩĩ nacio. **36** Kuuma Aroeri mũthia-inĩ wa kĩanda kĩa Arinoni, na kuuma itũũra rĩrĩa rĩarĩ kĩanda-inĩ kũu, nginya o Gileadi, gũtĩrĩ itũũra o na rĩmwe rĩatũkĩrĩre hinya. Jehova Ngai witũ nĩaneanire maatũũra mothe kũrĩ ithũĩ. **37** No kũringana na watho wa Jehova Ngai witũ, mũtiigana gũkũhĩrĩra bũrũri o na ũrĩkũ wa Aamoni, kana mũgĩkũhĩrĩra bũrũri ũria wariganĩte na Rũũ rwa Jaboku, o na kana bũrũri ũria ũthĩũrũrũkĩrĩe maatũũra marĩa marĩ irĩma-inĩ.

3 Nítwacookire tükigärürüka na tüküambata na njira türorete Bashani, nake Ogu müthamaki wa Bashani akiumagara na mbütü ciakethe cia ita oke ahüürane na ithui kuu Edirei. **2** Nake Jehova akinjüra atiri, “Ndükamwätigire, ni ündü nändimüeanite hamwe na mbütü ciakethe cia ita na бүрүri wake moko-ini maku. Mwike o üria wekire Sihoni müthamaki wa Aamori, üria waathanaga Heshiboni.” **3** Ni ündü ücio Jehova Ngai witu akineana Ogu müthamaki wa Bashani moko-ini maitu na mbütü yake yothe. Tükimooraga na tütiatigirie mündü o na ümwe. **4** Ihinda-ini riu tükimatunya matüura mao mothe. Gütiri itüura o na rimwe ria matüura mao mirono itandatü tütaamatunyire, maria maarü бүрүri-ini ücio wothe wa Arigobu, üthamaki-ini wa Ogu kuu Bashani. **5** Matüura macio mothe maarü mairigire na hinya, na thingo ndaaya na igüru, na ihingo ciari na migitiko, na ningi no kwarü tütüura tüngi tütaari tüirigire. **6** Nítwamanangire biü, o ta üria twekite Sihoni müthamaki wa Heshiboni, tükiananga matüura mothe manene, o na tükiniina arüme na andü-a-nja o na ciana. **7** No mahiu mothe na indo iria twatahire kuuma matüura macio mao manene nítwacoiere tügithii nacio. **8** Ni ündü ücio ihinda-ini riu nitwatunyanire бүрүri üria warü irathiro ria Rüü rwa Jorodani, kuuma küri athamaki acio eerü o Aamori, naguo uumite kianda kia Arinoni nginya kirima-ini kia Herimoni. **9** (Kirima kia Herimoni gitagwo Sirioni ni Asidoni; nao Aamori magitäga Seniru.) **10** Nitwatahire matüura mothe maria maarü kündü kwaraganu, na Gileadi guothe, na Bashani guothe, o nginya Saleka na Edirei, matüura ma küria Ogu aathanaga kuu Bashani. **11** (No Ogu müthamaki wa Bashani wiki watigarire hari matigari ma Arefai. Gitanda giake kiarü gia cuuma, na kiarü na ürihu wa makiria ma buti ikümi na ithatü, na warü wa buti ithathatü. Gitanda kü kirü o kuu Raba kwa Aamoni.) **12** Naguo бүрүri üria twatunyanire hindü iyo-ri, nindagaire andü a Rubeni na a Gadi бүрүri üria warü gathigathini wa Aroeri künyiitana na kianda kia Arinoni, hamwe na nuthu ya бүрүri üria üri irima wa Gileadi, o hamwe na matüura maku. **13** Nakuo küria kungü guothe gwatigaire kuu Gileadi o na Bashani guothe, küria Ogu aathanaga, ngikühe nuthu ya mühiriga wa Manase. (Bүрүri wothe wa Arigobu kuu Bashani hindü imwe wetagwo бүрүri wa Arefai. **14** Jairu, wa rüciaro rwa Manase, niegwatüre бүрүri wothe wa Arigobu o nginya mühaka-ini wa Ageshuru na Amaakathi; nakuo gügütanio nake, ni ündü ücio Bashani gwitagwo Havothu-Jairu o nginya ümüthi.) **15** Na nindaheanire Gileadi küri Makiru. **16** No andü a Rubeni na a Gadi ndaamaheere бүрүri üria uumite Gileadi ügäikürüka nginya kianda kia Arinoni (mühaka warü gatagati ga kianda kü), ügacooka ügakinya rüü-ini rwa Jaboku, ari ruo mühaka wa Aamoni. **17** Mühaka wakuo wa mwena wa ithüro warü Rüü rwa Jorodani kuu Araba, kuuma Kinerethu nginya Iria-ini ria Araba (nirio Iria ria Cumbi), mühuro wa iharürüka cia Pisiga. **18** Hindü iyo nindamwathire ngimwira atiri, “Jehova Ngai wanyu niamüheete бүрүri üyü müwigwatire. No andü anyu aria marü na hinya, aria meeohete indo cia mbaara, no nginya maringe mürimo üria üngi

mbere ya andü a Israeli ariu a ithe wanyu. **19** No rüri, atumia anyu, na ciana cianyu, o na ühiü wanyu (ninjüü ni müri na ühiü müngi) no maikare matüura-ini maria ndimüheete, **20** nginya riria Jehova akaahe ariu a thoguo ühurüko ta üria amüheete inyuü, nao makorwo meyoere бүрүri üria Jehova Ngai wanyu ekümahe, mürimo üria üngi wa Rüü rwa Jorodani. Thuutha ücio-ri, o mündü wanyu no acooke handü haria ndimüheete mwigwatire hatuikhe hanyu.” **21** Ningi ngiatha Joshua ngimwira atiri: “Niwioneire na maitho maku üria wothe Jehova Ngai wanyu ekite athamaki acio eerü. Üguo noguo Jehova ageeka mothamaki maria mothe marü kündü kuu mürahiü. **22** Ndükanametigire; Jehova Ngai wanyu niwe ürimürigirira.” **23** Hindü iyo nindathaithire Jehova ngimwira atiri: **24** “We Mwathani Jehova, niwambürüire kuonia ndungata yaku ünene waku na hinya wa guoko gwaku. Ni ündü-ri, ni ngai irikü igüru kana thi ingüka ciiko cia hinya ta iria wee wikaga? **25** Reke ninge kündü kuu mürimo wa Rüü rwa Jorodani ngeyonere бүрүri mwega, бүрүri ücio mwega üri irima o na бүрүri wa Lebanoni.” **26** No ni ündü wanyu-ri, Jehova niandakariere na ndangathikiriere. Jehova akiaga atiri, “Reke ühoro ücio ükinye hau, ndükanjarire ringi ündü wigü ühoro ücio. **27** Ambata gacümbiri ga kirima kia Pisiga wirorere mwena wa ithüro, na wa gathigathini, na wa güthini, o na wa irathiro. Wirorere бүрүri ücio na maitho maku, ni ündü ndüküringa rüü rüü rwa Jorodani. **28** No rüri, taara Joshua, na ümümümiriire, na ümwikire hinya, nigükorwo niwe ügaatongoria andü aya maringe mathii mürimo üria üngi, na atüme magae бүрүri ücio ükuona.” **29** Ni ündü ücio tügikara kuu gituamba-ini hakuhi na Bethi-Peori.

4 Atiriri, inyuü andü a Israeli, iguai watho wa kürümürüro, na mawatho maria ngümüruta. Marümagiriere nigeetha mütüure muoyo na niguo müthii mütoonye mwigwatire бүрүri üria Jehova Ngai wa maithe manyu aramühe. **2** Mütikanongerere üria ngümwatha kana müutarute, no rümagaji maathani ma Jehova Ngai wanyu maria ngümühe. **3** Nimweyoneire na maitho manyu üria Jehova eekire kuu Baali-Peori. Jehova Ngai wanyu nianiinire gatagati-ini kanyu üria wothe warümagiriira Baali ya Peori, **4** no aria othe anyu maarümiriere Jehova Ngai wanyu, marü muoyo nginya ümüthi. **5** Atiriri, nändimürutite watho wa kürümürüro, na mawatho ta üria Jehova Ngai wakwa aanjathire, nigeetha mümarümagiriere бүрүri-ini ücio mügütoonya müwigwatire. **6** Menyagiriira maathani macio wega, nigükorwo üguo niguo ükoonania üügü na ümenyo wanyu küri ndüriri iria iriiguaga ühoro wa watho üyü wa kürümürüro, ciugage atiri, “Titherü rüriri rüü rünene ni rüügü na ni andü marü na ümenyo wa maündü.” **7** Ni rüriri rürükü rüngi rünene üü, rüri na ngai ciao iri hakuhi nao ta üria Jehova Ngai witu akoragwo hakuhi na ithui riria riothe tükümühooya? **8** Ningi ni rüriri rürükü rüngi rünene üü rüri na watho wa kürümürüro, na mawatho ma kihooto ta maya ndiramühe ümüthi? **9** Mwimenyererei, na müikare mwigüite nigeetha mütikanariganirwo

nĩ maũndũ marĩa muonete na maitho manyu, kana mũreke mehere ngoro-inĩ cianyu matukũ marĩa mothe mũgũtũura muoyo. Marutagei ciana cianyu o na ciana cia ciana cianyu iria igooka thuutha. **10** Ririkanaĩ mũthenya ũrĩa mwarũgamire mbere ya Jehova Ngai wanyu kũu Horebu, rĩrĩa anjũirire atĩrĩ, “Cookanĩrĩria andũ mbere yakwa nĩguo maiguo ciogwa, nĩgeetha mamenye kwiĩndigĩra rĩrĩa rĩothe megũtũura muoyo bũrũri ũcio, na marute ciana ciao maũndũ macio.” **11** Nĩmwakuhĩrĩrie na mũkĩrũgama magũrũ-inĩ ma kĩrĩma hĩndĩ rĩa kĩarĩrĩmbũkaga mwaki wakinyite o igũrũ, gũkĩgĩa na matu mairũ na nduma ndumanu. **12** Hĩndĩ ũyo Jehova nĩamwarĩrie arĩ thĩĩni wa mwaki ũcio. Nĩmwaigũire mũgambo, no gũtirĩ kĩndũ muonire; mũgambo noguo warĩ ho. **13** Nĩamũmenyithirie ũhoro wa kĩrĩkanaĩro gĩake, na nĩmo Maathani marĩa Ikũmi, marĩa aamwathire mĩrũmagĩrĩre, na agĩcooka akĩmaandĩka ihengere-inĩ igĩrĩ cia mahiga. **14** Na rĩrĩ, Jehova nĩanjathire o ihinda rĩu ndĩmũrute watho ũcio wa kũrũmagĩrĩro, o na mawatho marĩa mĩrĩrũmagĩrĩra mũrĩ bũrũri ũcio mũraringa Rũũ rwa Jorodani mũkawĩgwatĩre. **15** Mũthenya ũrĩa Jehova aamwarĩrie o kũu Horebu arĩ thĩĩni wa mwaki, mũtionire mũhianĩre o na ũrĩkũ. Nĩ ũndũ ũcio mwĩmenyagĩrĩre mũno, **16** nĩgeetha mũtikanethũkie na gwĩthondekera mũhianano mũicũhie, mũhiano wa kĩndũ o gĩothe, ũthondeketwo ũrĩ mũhianĩre wa mũndũ mũrũme kana wa mũndũ-wa-nja, **17** kana wa nyamũ o yothe irĩ gũkũ thĩ, kana wa nyoni o yothe irĩa yũmbũkaga rĩera-inĩ, **18** kana mũhianĩre wa nyamũ o na irĩkũ itambaga thĩ, kana mũhianĩre wa thamaki o na irĩkũ irĩa irĩ maa-inĩ marĩa marĩ mũhuro wa thĩ. **19** Na rĩrĩa mwarora igũrũ, muona rĩũa, kana mweri na njata, arĩ cio mbũtũ ciothe cia igũrũ, mũtikanaguacĩrĩrio mũciinamĩrĩre, kana mũhoee indo iria Jehova Ngai wanyu agaagĩre ndũrĩrĩ iria ciothe irĩ gũkũ thĩ. **20** No inyuĩ-rĩ, Jehova nĩamũrutire icua-inĩ rĩu rĩa gũtwekia igera akĩmũruta bũrũri wa Misiri, nĩgeetha mũtuĩke andũ ake kĩũmbe, o ta ũrĩa mũtarĩrĩ rĩu. **21** Jehova nĩandakarĩre nĩ ũndũ wanyu, na akĩhĩta na mwĩhitwa akiaga atĩ ndikaringa Rũũ rwa Jorodani, ndonye bũrũri ũcio mwega ũrĩa Jehova Ngai wanyu aramũhe ũrĩ igai rĩanyu. **22** Nĩ ngaakuĩra bũrũri ũyũ; ndikaringa Rũũ rwa Jorodani; no inyuĩ mũkirie kũringa mũrĩmo ũrĩa ũngĩ mwĩgwatĩre bũrũri ũcio mwega. **23** Mwĩmenyerere mũtikariganĩro nĩ kĩrĩkanaĩro kĩa Jehova Ngai wanyu kĩrĩa arĩkanaĩre na inyuĩ; mũtikanethondekere mũhianano wa kĩndũ o gĩothe kĩrĩa Ngai akaananĩtie. **24** Nĩgũkorwo Jehova Ngai wanyu nĩ mwaki ũnĩinanaga, na nĩ Ngai ũrĩ ũuru. **25** Thuutha wa kũgĩa na ciana, o na ciana cia ciana cianyu, na mũkorwo mũtũũrĩte bũrũri ũcio ihinda iriaya, mũngĩgacooka mwĩthũkie mwĩthondekere mũhianano mũicũhie wa mũthemba o na ũrĩkũ, na mwĩke maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova Ngai wanyu, mũtũme arakare-rĩ, **26** mũmũthĩ ndeeta igũrũ na thĩ itũike aira atĩ nĩmũkaniinwo o narua kuuma bũrũri ũcio mũraringa Rũũ rwa Jorodani mũkawĩgwatĩre. Mũtigatũura kũndũ kũu ihinda iriaya na hatĩrĩ nganja nĩ mũkaaniinwo. **27** Jehova nĩakamũharagania kũrĩ andũ a ndũrĩrĩ, na no andũ anini anyu magaatigara

gatagatĩ-inĩ ka ndũrĩrĩ iria Jehova akaamũharaganĩria. **28** Mũrĩ kũu, nĩmũkahooyaga ngai ithondeketwo nĩ andũ cia mĩti na cia mahiga, o iria itangĩhota kuona, kana ciigũe, kana irie, o na kana ciigũe mũrũkĩ. **29** No mũngĩgacaria Jehova Ngai wanyu mũrĩ kũu, nĩmũkamuona, angĩkorwo nĩmũkamũrongoria na ngoro cianyu ciothe na muoyo wanyu wothe. **30** Rĩrĩa mũgaakorwo mũrĩ mathĩina-inĩ na maũndũ maya mothe mekĩke kũrĩ inyuĩ, nĩmũgacookerera Jehova Ngai wanyu na mũmwathĩkire matukũ-inĩ ma thuutha. **31** Nĩgũkorwo Jehova Ngai wanyu nĩ Ngai ũrĩ-tha; ndakamũtiganĩria, kana amũnĩne, kana ariganĩro nĩ kĩrĩkanaĩro gĩake na maitho manyu ma tene kĩrĩa arĩkanaĩre nao na mwĩhitwa. **32** Na rĩrĩ, ũriai ũhoro wa matukũ marĩa mahĩtũku, o marĩa maarĩ mbere wanyu, kuuma mũthenya ũrĩa Ngai ombire mũndũ gũkũ thĩ; ũriai kuuma gũturi kĩmwe kĩa igũrũ nginya kĩrĩa kĩngĩ. Nĩ kũrĩ kwahaana ũndũ mũnene ta ũyũ, kana nĩ kũrĩ kwaigũka ũndũ ũngĩ taguo? **33** Nĩ kũrĩ andũ angĩ marĩ maigua mũgambo wa Ngai akiaria arĩ thĩĩni wa mwaki, ta ũrĩa inyuĩ mũiguĩte, na magatũura muoyo? **34** Nĩ kũrĩ ngai yanageria kwiyoera rũrĩrĩ rĩrutĩte thĩĩni wa rũrĩa rũngĩ, na ũndũ wa magerio, na kũringa ciama, na morĩrũ, na kũhũirana mbaara, na gwĩka maũndũ na njara irĩ na hinya na guoko gũtambũrũkĩtio; o na kana ciiko ingĩ nene na cia gwĩtigĩro ta maũndũ marĩa mothe Jehova Ngai wanyu aamwĩkĩre kũu bũrũri wa Misiri mũkĩonagĩra na maitho? **35** Muonirio maũndũ macio nĩgeetha mũmenye atĩ Jehova nĩwe Ngai; tĩga o we wiki gũtirĩ ũngĩ. **36** Niatũmire mũigũe mũgambo wake kuuma igũrũ nĩguo amũrute. Nakuo thĩ akĩmuonia mwaki wake mũnene, na mũkĩgũa ciogo ciake ikũma mwaki-inĩ ũcio. **37** Tondũ nĩendeete maithe manyu ma tene, na agĩthuura njjoro iria igooka thuutha wao, nĩamũrũtĩre bũrũri wa Misiri na hinya mũnene, na agĩtwarana na inyuĩ, **38** nĩgeetha amũingatĩre ndũrĩrĩ nene na irĩ hinya kũmũkĩra, amũrehe bũrũri wacio, amũhe guo ũtuĩke igai rĩanyu, ta ũrĩa gũtarĩrĩ mũmũthĩ. **39** Nyenai na mũnyĩite na ngoro cianyu mũmũthĩ atĩ Jehova nĩwe Ngai kũu igũrũ na gũkũ thĩ. Gũtirĩ ũngĩ. **40** Rũmiai watho wake wa kũrũmĩrĩro na maathani make marĩa ngũmũhe mũmũthĩ, nĩgeetha muonage maũndũ mega inyuĩ ene na ciana cianyu iria igooka thuutha wanyu, na nĩguo mũtũũre matukũ maingĩ bũrũri ũrĩa Jehova Ngai wanyu ekũmũhe nginya tene. **41** Hĩndĩ ũyo Musa akĩamũra matũura matatũ manene mwena wa irathĩro wa Jorodani, **42** marĩa mũndũ o na ũrĩkũ ũragĩte mũndũ angĩorĩre angĩkorwo oragĩte mũndũ wa itũũra rĩake atathugundĩte, na atarĩ na rũthũũro. Nĩangĩorĩre itũũra rĩmwe rĩa macio ahonokie muoyo wake. **43** Matũũra macio nĩmo maya: Bezeri kũu werũ-inĩ ũrĩa mwaraganu, nĩ ũndũ wa andũ a mũhĩrĩga wa Rubeni; na Ramothu kũu Gileadi, nĩ ũndũ wa andũ a mũhĩrĩga wa Gadi; na Golani kũu Bashani, nĩ ũndũ wa mũhĩrĩga wa Manase. **44** ũyũ nĩguo watho ũrĩa Musa aaheire andũ a Isiraeli matũũmagĩrĩre. **45** Ici nĩcio irĩkanaĩro na watho wa kũrũmĩrĩro, na mawatho marĩa Musa aamaheire rĩrĩa moimire bũrũri wa Misiri, **46** na maarĩ gĩtuamba-inĩ gũkuhĩ na Bethi-Peori, irathĩro rĩa Rũũ rwa Jorodani, bũrũri-inĩ wa Sihoni mũthamaki wa

Aamori, ūria waathanaga Heshiboni, niwe wahootirwo ni Musa na andũ a Isiraeli hĩndĩ ūria moimaga bũrũri wa Misiri. **47** Nimegwaŵĩre bũrũri wake na makĩgwaŵĩra bũrũri wa Ogu mũthamaki wa Bashani, athamaki acio eerĩ a Aamori a kũu irathĩro rĩa Rũũ rwa Jorodani. **48** Bũrũri ūcio uumĩte Aroerĩ, mũthia-inĩ wa kianda kĩa Arinoni ūgakinya kĩrĩma-inĩ kĩa Sirioni (na nikĩo Herimoni), **49** na ūkanyĩta Araba guothe mwena wa irathĩro rĩa Rũũ rwa Jorodani, o nginya iria rĩa Araba, mũhuro wa iharũrũka cia Pisiga.

5 Musa nĩetire andũ a Isiraeli othe, akĩmeera atĩrĩ: Inyũ Aisiraeli, ta kĩgweĩ irĩra cia watho wa kũrũmĩrĩrwo, na mawatho marĩa ngũmwĩra ūmũthĩ mũkĩguaga. Mũmeerute na mũtĩgĩrĩre nĩ mwamarũmĩrĩra. **2** Jehova Ngai witũ nĩarĩkanĩire kĩrikanĩro na ithuĩ kũu Horebu. **3** Jehova ndarĩkanĩire kĩrikanĩro gĩki na maithe maitũ oiki, no nĩarĩkanĩire na ithuĩ, ithuotha arĩa tũri muoyo ūmũthĩ. **4** Jehova aaranĩire na inyũ ūthĩu kwa ūthĩu arĩ thĩinĩ wa mwaki kĩrĩma igũrũ. **5** (Hĩndĩ ūyo nĩ ndarũgamĩte gatagatĩ kanyu na Jehova nĩguo ndĩmwĩre ūhoro wa Jehova, nĩ tondu nĩmwetigagĩra mwaki ūcio, na mũtiigana kwambata kĩrĩma igũrũ.) Nake akĩmwĩra atĩrĩ: **6** “Nĩ nĩ Jehova Ngai waku, ūria wakũrutire bũrũri wa Misiri, kuuma bũrũri wa ūkombo. **7** “Ndũkanagĩe na ngai ingĩ tiga nĩ. **8** “Ndũkanethondekere mũhianano mũicũhie wa mũhianĩre wa kĩndũ o gĩothe kĩrĩ kũũria igũrũ, kana gĩkũ thĩ, kana kĩrĩ maai-inĩ marĩa marĩ mũhuro wa thĩ. **9** Ndũkanacinamĩrĩre kana ūcihoce, nĩgũkorwo nĩ Jehova Ngai waku ndĩ Ngai ūrĩ ūiru, herithagia ciana nĩ ūndũ wa mehĩa ma maithe mao nginya rũcĩro rwa gatatũ na rwa kana rwa andũ arĩa maathũro, **10** no nĩ ngonania wendo kũrĩ njjarwa ngiri na ngiri cia andũ arĩa manyendete na magaathĩkĩra maathani makwa. **11** “Ndũkanagwete rĩitwa rĩa Jehova Ngai waku na ithertũ, nĩgũkorwo Jehova ndagatua atĩ mũndũ ndehĩtie ūria ūgwetaga rĩitwa rĩake na ithertũ. **12** “Menyagĩrĩra mũthenya wa Thabatũ ūwamũrage, o ta ūria Jehova Ngai waku agwathĩte. **13** Rutaga wĩra waku wothe mũthenya itandatũ, **14** no mũthenya wa mũgwanja nĩ Thabatũ ya Jehova Ngai waku. Mũthenya ūcio ndũkanarute wĩra o na ūrĩkũ, wee mwene, kana mũrũguo, kana mwarĩguo, kana ndungata yaku ya mũndũ mũrũme kana ya mũndũ-wa-nja, kana ndegwa yaku, kana ndigiri yaku kana nyamũ o na irĩkũ yaku, kana mũgeni ūrĩ gwaku mũcĩ, nĩgeetha ndungata yaku ya mũndũ mũrũme o na ya mũndũ-wa-nja o nacio ihurũke o tawe. **15** Ririkanaga o nawe warĩ ngombo bũrũri wa Misiri, na atĩ nĩ Jehova Ngai waku wakũrutire kuo na njara irĩ hinya na guoko kwa ūhoti gũtambũrũkĩtio. Nĩ ūndũ ūcio Jehova Ngai waku agwathĩte ūmenyagĩrĩre mũthenya wa Thabatũ. **16** “Tĩta thoguo na nyũkwa o ta ūria Jehova Ngai waku agwathĩte, nĩgeetha ūtũre matukũ maingĩ, na maũndũ magĩrĩre bũrũri-inĩ ūria Jehova Ngai waku egũkũhe. **17** “Ndũkanoragane. **18** “Ndũkanatharanie. **19** “Ndũkanaiye. **20** “Ndũkanaigĩrĩre mũndũ ūria ūngĩ kĩgeenyoo. **21** “Ndũkanacumĩkĩre mũtumĩa wa mũndũ ūria ūngĩ. Ndũkanerĩrĩre nyũmba ya mũndũ ūria ūngĩ kana gĩthaka giake, kana ndungata yake ya mũndũ mũrũme kana ya mũndũ-wa-nja, kana

ndegwa yake kana ndigiri yake, kana kĩndũ o nakĩ kĩa mũndũ ūria ūngĩ.” **22** Macio nĩmo maathani marĩa Jehova aarĩire ūngano wanyu wothe na mũgambo mũnene kĩrĩma-inĩ kũu arĩ thĩinĩ wa mwaki, o na itu-inĩ, o na nduma ndumanu; na ndoongereire ūndũ ūngĩ. Agĩcooka akĩmaandĩka ihengere-inĩ igĩrĩ cia mahiga, akĩĩnengera. **23** Rĩrĩa mwaiguire mũgambo ūkĩuma nduma-inĩ ūyo, na kĩrĩma gĩgĩakanaga mwaki, athuuri na atongoria a mĩhĩrĩga yanyu yotha nĩmookire kũrĩ nĩ. **24** Mũkiuga atĩrĩ, “Jehova Ngai witũ nĩatuonetie riiri wake na ūnene wake, na nĩtũiguĩte mũgambo wake ūkĩuma mwaki-inĩ. Ūmũthĩ nĩtwonete atĩ mũndũ no atũre muoyo o na Ngai aarĩtie nake. **25** No rĩrĩ, tũgũkua nĩkĩ? Mwaki iyũ mũnene ūũ nĩ ūgũtũmĩrĩra, na nĩtũgũkua tũngũguaga mũgambo wa Jehova Ngai witũ hĩndĩ ingĩ. **26** Nĩ ūndũ-rĩ, nĩ mũndũ ūrĩkũ ūrĩ muoyo ūrĩ waigua mũgambo wa Ngai ūria ūtũũraga muoyo akĩaria arĩ thĩinĩ wa mwaki ta ūria ithuĩ tũguĩte, na agatũra muoyo? **27** Wee thĩ ūkũhĩrĩre, ūigũe ūria wothe Jehova Ngai witũ ekuuga. Ūcooke ūũke ūtũwĩre ūria wothe Jehova Ngai witũ egũkwĩra. Nĩtũkũguaga na twathĩke.” **28** Jehova nĩamũguire rĩrĩa mwanjaragĩra, nake Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Nĩngũguĩte ūria andũ aya makwĩrĩte. Ūhoro ūcio wothe maarĩtie nĩ mwega. **29** Naarĩ korwo magĩa na ngoro ya gũtũma meĩndigagĩre na matũũre marũmĩtie maathani makwa hĩndĩ ciothe, nĩguo matũũre monaga maũndũ mega o ene o na ciana ciao nginya tene! **30** “Thĩ ūmeere macooke hema-inĩ ciao. **31** No wee-rĩ, ikara haha harĩ nĩ nĩgeetha ngũhe ūhoro wa maathani mothe, na irĩra cia watho wa kũrũmĩrĩrwo, na mawatho marĩa ūrĩmarutaga nĩguo mamarũmagĩrĩre marĩ bũrũri ūria ngũmahe mawĩgwaŵĩre ūtũke wao.” **32** Nĩ ūndũ ūcio, mwĩmenyerere nĩguo mwĩkage ūria Jehova Ngai wanyu amwathĩte; mũtikarore na mwena wa ūrĩo kana wa ūmotho. **33** Thĩagi na mĩthĩre irĩa yotha Jehova Ngai wanyu amwathĩte, nĩguo mũtũũre muoyo na mũgaacĩre, na nĩguo mũtũme matukũ manyu maingĩe ma gũtũũra bũrũri ūcio mũkegwaŵĩra.

6 Na rĩrĩ, maya nĩmo maathani, na watho wa kũrũmĩrĩrwo na mawatho marĩa Jehova Ngai wanyu aanjathire ndĩmũrute nĩgeetha mũmamenyagĩrĩre mũrĩ bũrũri ūcio mũkũringa Rũũ rwa Jorodani mũthĩ mũkawĩgwaŵĩre ūtũke wanyu. **2** Nĩgeetha inyũ na ciana cianyu, na ciana ciao iria igooka thuutha mwĩtigagĩre Jehova Ngai wanyu rĩrĩa rĩothe mũgũtũũra muoyo, na ūndũ wa kũmenyerera watho wake wothe wa kũrũmĩrĩrwo, na maathani marĩa mothe ngũmũhe, na nĩguo mũtũũre mũkenete matukũ maingĩ. **3** Atĩrĩrĩ wee Isiraeli, thĩkĩrĩra na ūmenyagĩrĩre gwathĩkaga nĩgeetha ūtũũre wonaga maũndũ mega, na nĩngĩ nĩgeetha mũingĩhe mĩno mũrĩ bũrũri ūrĩ bũthi wa iria na ūũkĩ, o ta ūria Jehova Ngai wa maithe manyu aamwĩrĩre. **4** Atĩrĩrĩ, wee Isiraeli, thĩkĩrĩra: Jehova Ngai witũ, we wiki nowe Jehova. **5** Endaga Jehova Ngai waku na ngoro yaku yotha, na muoyo waku wothe, na hinya waku wothe. **6** Maathani maya ndĩrakũhe ūmũthĩ ūreke matũũre ngoro-inĩ yaku. **7** Ūmarutage ciana ciaku na kiyoo. Aragia ūhoro wamo rĩrĩa ūkarĩte gwaku mũcĩ na rĩrĩa ūgũthĩ na njĩra, o na rĩrĩa

ükomete na riria wokira. **8** Mohagiriire guoko-ini gwaku marĩ imenyithia, na ūmohagiriire ūthiũ-ini waku. **9** Maandike hingiro-ini cia mirango ya nyũmba ciaku, o na ūmaandike ihingo-ini ciaku. **10** Na riri, hĩndi irĩa Jehova Ngai waku agaagũkinya bũrũri ūcio erĩre maithe maku na mwĩhitwa: akũrĩra Iburahĩmu, na Isaaka, na Jakubu, atĩ niagakũhe bũrũri ūri na matũũra manene, mega, ūtaakite wee mwene, **11** na akũhe nyũmba ciyũrite indo njega cia mĩthemba yothe, no tiwe mwene ūciyũritie kuo, na ithima ūteenjete wee mwene, na migũnda ya mĩthabitũ na ya mĩtamaiyũ irĩa ūtaahandite wee mwene; hĩndi iyo warĩa na wahũũna, **12** ūkaamenyerera ndũkanariganĩro nĩ Jehova, ūria wakũrutire bũrũri wa Misiri, agikũruta bũrũri wa ūkombo. **13** Witigagire Jehova Ngai waku, ūmũtungatĩre o we wiki, na riria ūkwĩhita ūgwetage rĩtwa riake. **14** Ndũkanarũmirĩre ngai ingĩ, ngai cia andũ arĩa makũrigiĩcĩrie; **15** nĩgũkorwo Jehova Ngai waku, ūria ūri gatagati-ini kanyu, nĩ Ngai ūri ūiru, na marakara make nĩmagagũkĩrĩra magũcine, na makũniine biũ ūthire bũrũri-ini ūcio. **16** Mũtikanagerie Jehova Ngai wanyu ta ūria mwekire kũu Masa. **17** Mũtikanagee kũmenyerera maathani ma Jehova Ngai wanyu, na irĩkaniro, na kĩrĩra kĩa watho wake wa kũrũmirĩro, marĩa akũheete ūrumagiriire. **18** Ikaga maũndũ marĩa moonagwo nĩ Jehova magiriire na mega, nĩgeetha ūtũũre wonaga maũndũ mega, nĩguo ūthiũ ūkegwatĩre bũrũri ūcio mwega ūria Ngai eerĩre maithe manyu ma tene na mwĩhitwa, **19** atĩ niakaingata thũ cianyu ciothe ciehere mbere yaku, o ta ūria Jehova oigite. **20** Matukũ-ini ma thuutha, riria mũrũguo agaakũria atĩri, “Gĩtũmi kĩa irĩkaniro icio, na kĩrĩra kĩa watho wa kũrũmirĩro na mawatho marĩa Jehova Ngai aamwathite mũrũmagiriire, nĩ kii?” **21** ūkaamũcookeria atĩri: “Ithuĩ twari ngombo cia Firaũni kũu bũrũri wa Misiri, no Jehova agĩtũruta bũrũri ūcio wa Misiri na ūndũ wa guoko gwake kwa hinya. **22** Nĩtweyoneire na maitho maitũ Jehova akĩringa ciama na agĩka maũndũ ma kũgegania, maũndũ manene mũno na ma kũmakania, akimeeka kũu bũrũri wa Misiri, o na kũri Firaũni na andũ a nyũmba yake yothe. **23** No niatũrutire kuuma kũu nĩgeetha atũrehe gũkũ nĩguo atũhe bũrũri ūyũ eerĩre maithe maitũ ma tene na mwĩhitwa. **24** Nake Jehova agĩtwatha twathĩkagire kĩrĩra kĩa watho wothe wa kũrũmirĩro, na twitigagire Jehova Ngai witũ, nĩgeetha tũgaacagĩre hĩndi ciothe, na tũtũũre muoyo o ta ūria gũtariĩ ūmũthĩ. **25** Na ithuĩ tũngĩmenyerera gwathĩkĩra watho ūyũ wothe tũri mbere ya Jehova Ngai witũ, o ta ūria atwathite-rĩ, ūcio nĩ ūgaatuika ūthĩngu witũ.”

7 Riria Jehova Ngai waku agaagũkinya bũrũri ūria ūratoonya ūkawĩgwatĩre na aingate ndũrĩrĩ nyingĩ ikweherere, nacio nĩ Ahati, na Agĩrĩgashi, na Aamori, na Akaanani, na Aperiži, na Ahiwi na Ajobusi, ndũrĩrĩ mũgwanja nene na irĩ hinya gũgũkĩra-rĩ, **2** na riria Jehova Ngai waku agaacineana kũri we nawe ūkorwo ūcitooretie, hĩndi iyo no nginya ūgaciniina biũ. Ndũkanagie na kĩrĩkaniro nacio na ndũkanagĩguire tha. **3** Mũtikanagũrane nacio. Mũtikanahaane airitu anyu kũri aanake o kana aanake anyu mahikie airitu ao, **4**

nĩgũkorwo nĩmakagarĩra aanake anyu matige gũcooka kũnũmirĩra, na matuĩke a nĩtungatĩra ngai ingĩ, namo marakara ma Jehova nĩmakamũkĩrĩra, mamũcine na mamũniine o naru. **5** Ūũ nĩguo mũkaameeka: Mũkoinanga igongona ciao, na mũharaganie mahiga ma igongona ciao, na mũtemange itugĩ ciao cia Ashera, o na mũcine mĩhianano yao na mwaki. **6** Nĩgũkorwo inyuĩ mũri rũrĩrĩ rwamũrĩro Jehova Ngai wanyu. Jehova Ngai wanyu aamũthũre kuuma ndũrĩrĩ-ini ciothe cia thĩ mũtuĩke rũrĩrĩ rwake, rũrĩrĩ rũri bata mũno harĩ we. **7** Jehova ndaamwendire na akĩmũthũra tondũ mwarĩ aingĩ gũkĩra ndũrĩrĩ iria ingĩ, nĩgũkorwo nĩ inyuĩ mwarĩ anini mũno gũkĩra andũ arĩa angĩ othe. **8** No nĩ ūndũ wa Jehova kũmwenda na kũmenyerera mwĩhitwa ūria eehĩtĩre maithe manyu ma tene, nĩkio aamũrutire na guoko gwake kũri hinya, na akĩmũkũra akĩmũruta bũrũri wa ūkombo, kuuma hinya-ini wa Firaũni mũthamaki wa bũrũri wa Misiri. **9** Nĩ ūndũ ūcio kĩmenyei atĩ Jehova Ngai wanyu nĩwe Ngai; o we Mũrũngu ūria mwĩhokeku, ūmenyagĩrĩra kĩrĩkaniro gĩake kĩa wendo kũri njiaro ngĩri cia andũ arĩa mamwendete, na makamenyerera maathani make. **10** No riri, arĩa mamũthũire nĩakerĩhĩria na njira ya kũmaniina biũ makĩonaga; ndakagĩa thieya kwĩrĩhĩria harĩ andũ arĩa mamũthũire, makĩonaga. **11** Nĩ ūndũ ūcio, mwĩmenyerere mũrũmagiriire maathani na kĩrĩra kĩa watho wake wa kũrũmirĩro, na mawatho marĩa ngũmũhe ūmũthĩ. **12** Mũngĩrũmbũiya mawatho macio na mũmamenyerere mũmarũmirĩre, nake Jehova Ngai wanyu niarũgaga kĩrĩkaniro gĩake kĩa wendo na inyuĩ, o ta ūria eehĩtĩre mbere ya maithe manyu. **13** Nĩarĩmwendaga na amũrathimage na atũmage mũingĩhage. Nĩarĩrathimage maciaro ma nda cianyu, na maciaro ma migũnda yanyu, marĩ ma ngano, na ma ndibei ya mũhĩhano, na ma maguta, na ma njaũ cia ndũũru cianyu na ma tũtũrũme twa ndũũru cia ng'odu cianyu kũu bũrũri-ini ūria eehĩtĩre harĩ maithe manyu atĩ niakamũhe. **14** Inyuĩ nĩmũkarathimwo gũkĩra rũrĩrĩ rũngĩ o ruothe; gũtĩrĩ mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja wanyu ūkaaga mwana, o na kana ūhĩũ wanyu o wothe wage gũciara. **15** Jehova niakamũgĩtĩra kuuma kũri mĩrimũ yothe. Ndakamũrehĩthĩria mĩrimũ mĩũru ta irĩa muoi riria mwarĩ kũu bũrũri wa Misiri, no riri, niakamũrehĩthĩria andũ arĩa othe mamũthũire. **16** No nginya mũkaaniina ndũrĩrĩ ciothe iria Jehova akaarekereria acineane kũri inyuĩ; mũtikanacĩguire tha kana mũtungatĩre ngai ciacio, nĩgũkorwo ūndũ ūcio no ūtuĩke mũtego kũri inyuĩ. **17** Mwahota kwĩra atĩri, “Ndũrĩrĩ ici iri na hinya gũtũkĩra. Tũngĩhota atĩa gũciingata?” **18** No mũtikanacĩtĩgĩre; rirĩkanagai wega ūria Jehova Ngai wanyu eekire Firaũni, o na ūria eekire bũrũri wa Misiri guothe. **19** Nĩmweyoneire na maitho manyu maũndũ manene marĩa andũ acio maagerio namo, o na ciama iria ciaringĩro, na maũndũ ma kũgegania marĩa meekĩro; nĩngĩ mũrĩrikane ūria Jehova Ngai wanyu aamũrutire bũrũri wa Misiri na guoko kwa hinya na gũtambũrũkĩtio. Ūguo noguo Jehova Ngai wanyu ageeka ndũrĩrĩ icio ciothe mũretĩgĩra rĩu. **20** O na nĩngĩ, Jehova Ngai wanyu niagatũma magi ma mboora gatagati ga cio, nginya o na matigari

ma cio maría makaamwihitha makorwo mathirite. **21** Mütikamakio nício, nígúkorwo Jehova Ngai wanyu, úria úri hamwe na inyuí, ní Múrungu múnene na wa gwtígirwo. **22** Jehova Ngai wanyu níakarutúrura ndúrírí ício ciehere mbere wanyu hanini o hanini. Mütigetíkírío múciníine o rímwe, níguo nyamú cia githaka itikamúingihíre imúrigíicirie. **23** No Jehova Ngai wanyu níakaneana ndúrírí ício kúrí inyuí, atúme igíe na kirígúicano kíkene o nginya iníinwo. **24** Athamaki ao níakamaneana moko-iní manyu, na inyuí nímúkaniina marítwa mao biú mehere gúkú thí múhuro wa riúa. Gútírí mündú úkaahota kúmwtíirria; ní múkaamaniina. **25** Mihiano ya ngai ciao nímúkamícina na mwaki. Mütikanacumíkire betha na thahabu íria cikírítwo igúrú ríayo, kana múmíoe ituíke wanyu, mütikaguucírírio níyo múheeneke, nígúkorwo níirí maggí kúrí Jehova Ngai wanyu. **26** Ndúkanarehe kándú kirí thaahu nyúmba-iní yaku, nígeetha ndúkaamúrwo hamwe na kándú kú múninwo. Kirege biú na úgíthúire, nígúkorwo nígítúitwo gía kúniinwo.

8 Maathani maya mothe ndíramúhe úmúthí ma kúrúmírira mamenyagírírei nígeetha mütúúre, na múingíhe, na mútoonye mwígwatíre búrúri úria Jehova eríre maithe manyu ma tene na mwíhítwa. **2** Ririkanai úria Jehova Ngai wanyu aamútongoríre njíra-iní yothé kú werú-iní miaka íyo mírongo ína, akienda mwínyiihie na amúgerie níguo amenye maúndú maría maarí ngoro-iní cianyu, kana hihi nímúkamenyagírira maathani make kana aca. **3** Níatúmiré mwínyiihie, na akíreka múhúte agícooka akímúhúúnia na mana, maría mütáamenyete kana makamenywo ní maithe manyu, nígeetha amúrete atí ti írio ciki ingítúúria mündú muoyo, no ní kiugo o gíothé kíria kíngiuma kanua ka Jehova. **4** Nguo cianyu itígiana gútuika kana magúrú manyu makíimba ihinda-iní ríu ría miaka mírongo ína. **5** Kímenye na ngoro cianyu atí o ta úria mündú ahúúraga múriú akímúrúnga, úguo noguo Jehova Ngai wanyu amúhúúraga. **6** Menyagírírai maathani ma Jehova Ngai wanyu, múthiage na njíra ciake na múmwtígagíre. **7** Nígúkorwo Jehova Ngai wanyu aramútúwara búrúri mwega múno, búrúri úri túrúú, na úri túria twa maaí, na íthima cia maaí megútherera kúu cianda-iní o na írima-iní; **8** búrúri úri na ngano na cairi, na úri na míthabíbú na mikúyú, na míkomamanga, níngí ní búrúri úri na maguta ma mítamajúyú na úúkú; **9** ní búrúri útakanyíhia írio, na inyuí mútirí kándú múkaaga, búrúri úria mahiga maguo arí igerá, na kíria kía watho wake wa kúrúmíríwó úria ndíramúhe úmúthí. **12** Kwaga úguo, mwaría mwahúúna, na mwaka nyúmba njega na múcítúúre, **13** na ríría ndúuru cianyu cia ng'ombe na cia mbúri íkaaneneha, nacio betha na thahabu ciongerereke, na indo ciothe íria múri nacio íkorwo ciongerereke múno-rí, **14** híndí íyo ngoro cianyu níkaagá na mwítúú, na nímúkariganírwo ní Jehova

Ngai wanyu, o we úria wamúrutire búrúri wa Misiri, akímúruta búrúri wa úkombo. **15** Níamútongoríre mógítúúkaníría werú úcio múnene na wa kúmakanía, búrúri úcio mung'aru útarí maaí, na warí na nyoka njúru, o na túng'aurú. Níamúrutíire maaí ihiga-iní ría nyaigí. **16** Níamúheire mana múrúire kúu werú-iní, maría maithe manyu mataamenyete úhoro wamo, níguo atúme mwínyiihie, na akímúgeria nígeetha thutha-iní maúndú manyu makaagírira. **17** Mwahota gúkéira atírí, “Úhoti witú na hinya wa moko maitú nício ituoneire útonga úyú.” **18** No rírí, ririkanagai Jehova Ngai wanyu, nígúkorwo níwe úmúheaga úhoti wa kwígúra na útonga, na ní úndú úcio agakíngia kírikaníro giake, kíria aaríkaníire na maithe manyu ma tene na mwíhítwa, o ta úria gútarií úmúthí. **19** Múngíkariganírwo ní Jehova Ngai wanyu múrúmíríre ngai ingí, múcihohe na múciinamíríre, ngúmumbúrira múthenya wa úmúthí atí ti-itherú no múkaaniinwo. **20** Múkaaniinwo o ta ndúrírí íria Jehova aaniinire agícieheria mbere wanyu, ní úndú wa kwaga gwathíkíra Jehova Ngai wanyu.

9 Ta thikíríria wee Isiraeli. Ríu úrorete kúringa Rúú rwa Jorodani úthíí úgatunye ndúrírí nene na írí hinya gígúkíra, búrúri úri na matúúra manene múno mathíúrúrúkirírio na thingo ikinyíte o igúrú. **2** Andú akúo marí hinya na ní araihu, níó Aanaki! Níúú úhoro wao, na níúguíte gúktírwo atírí: “Núú úngíhota gwtíirria andú a Anakí?” **3** No menya wega úmúthí atí Jehova Ngai waku níwe úkúringa athíí mbere yaku ahaana ta mwaki wa kúniinana. Níakamaniina; amatoorie mbere yaku. Nawe níukamarutúrura úmaniine biú o narua, o ta úria Jehova aakwíríre. **4** Jehova Ngai waku aaríka kúmaingata mehere mbere yaku-rí, ndúkanéíre atírí, “Jehova andehete gúkú ndígwatíre búrúri úyú ní úndú wa úthingu wakwa.” Aca, ti úguo, no ní tondú wa waganu wa ndúrírí ício, níkió Jehova egúciingata ciehere mbere yaku. **5** Ti úthingu waku o na kana úrúngíríru waku úgútúma úkegwatíre búrúri wacio; no ní tondú wa waganu wa ndúrírí ício-rí, Jehova Ngai waku níekímarutúrura mehere mbere yaku níguo ahingie úria eehítire kúrí maithe maku, níó Ibrahímu, na Isaaka, na Jakubu. **6** Ní úndú úcio, kímenye atí ti úthingu waku útúmité Jehova Ngai waku akúhe búrúri úcio mwega úwígwatíre útuíke waku, nígúkorwo inyuí múri andú momítie ngingo. **7** Ririkanaga na ndúkanariganírwo ní úria warakaríre Jehova Ngai waku kúu werú-iní. Kuuma múthenya úria waimíre búrúri wa Misiri nginya ríría mwakinyire gúktú, múkoretwo múkíremera Jehova. **8** Múri kúu Horebu nímwtúmiré marakara ma Jehova maarahúke akírakara nginya akienda kúmúniina. **9** Ríría ndaambatire kírima-iní nganengerwo íhengere cia mahiga, íhengere íria ciandíkitwo kírikaníro kíria Jehova aaríkaníire na inyuí, níndaikaríre kúu kírima igúrú matukú mírongo ína, múthenya na útúkú; ndiaríire írio kana ngínyua maaí. **10** Jehova níanengeríre íhengere ígírí cia mahiga ciandíkitwo na kíara kía Ngai. Ciandíkitwo maathani mothe maría Jehova aamwariíre kúu kírima-iní arí thíini wa mwaki, múthenya úria mwagomaníte. **11** Híndí íria matukú macío mírongo ína, múthenya na útúkú,

maathirire-rĩ, Jehova nĩanengerire ihengere icio igĩrĩ cia mahiga, ihengere icio cia kĩrikanĩro. **12** Jehova agĩcoka akĩnjĩra atĩrĩ, “Ikũrũka narua uume gũkũ nĩ ũndũ andũ aku arĩa warutire bũrũri wa Misiri nĩmethũkĩtie. Nĩmagarũrũkĩtie o na ihenya magatiganĩria maathani marĩa ndamaathire na nĩmethondekeire mũhianano wa gũtwekio.” **13** Ningĩ Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Andũ aya nĩndĩmoonete, ngoona atĩ nĩ andũ momĩtie ngingo mũno! **14** Ndekereria, nĩguo ndĩmaniine na tharie rĩitwa rĩao gũkũ thĩ mũhuro wa rĩa. Thuutha wa ũguo njooke ngũtue rũrĩrĩ rũrĩ hinya na rũrĩ na andũ aingĩ kũmakĩra.” **15** Nĩ ũndũ ũcio ngĩhũndũka ngĩkũrũka kuuma kĩrĩma igũrũ o gĩkĩrĩrĩmbũkaga mwaki. Nacio ihengere icio igĩrĩ cia kĩrikanĩro ciarĩ moko-inĩ makwa. **16** Rĩrĩa ndaacũthĩrĩrie, nĩndonire atĩ nĩmwehĩrie Jehova Ngai wanyu; nĩ mwethondekeire mũhianano wa gũtwekio ũhaana ta njau. Nĩmwagarũrũkĩtie o narua mũgatiga kũrũmĩrĩra njĩra irĩa Jehova aamwathite mũrũmagĩrĩre. **17** Nĩ ũndũ ũcio ngĩnyĩta ihengere icio igĩrĩ ngĩcirekania kuuma moko-inĩ makwa, nacio ikĩenyũkanga icunjĩ mũkĩĩonagĩra na maitho manyu. **18** Ningĩ ngĩgũthĩtia thĩ mbere ya Jehova matukũ mĩrongo ina, mũthenya na ũtukũ; ndiigana kũrĩa irio kana ngĩnyua maaĩ, nĩ ũndũ wa mehĩa marĩa mothe mwekĩte, mũgeeka maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova, mũgĩtũma arakare. **19** Nĩndetigagĩra marakara na mang’ũrĩ ma Jehova, nĩgũkorwo nĩamũrakarĩre o kũigana ũndũ angĩamũniĩre. No Jehova nĩathĩkĩrĩrie o rĩngĩ. **20** Nake Jehova nĩarakarĩre Harũni o kũigana ũndũ angĩamũniĩre, no ihinda rĩu, nĩndahooeire Harũni o nake. **21** Ningĩ ngĩcoka ngĩoya kĩndũ kũu kĩanyu kĩa wĩhia, nakĩo nĩkĩo njau ĩyo mwathondekete, na ngĩmĩcina na mwaki. Ngĩcoka ngĩmĩthethera ngĩmĩthĩa igĩtuĩka mũtutu mũhinyu ta rũkũngũ, naruo rũkũngũ rĩu ngĩrũkĩka karũũ gaathereraga koimite kĩrĩma-inĩ. **22** O na ningĩ nĩmwarakarire Jehova mũrĩ kũu Tabera, na Masa, na Kĩbirothu-Hataava. **23** Na rĩrĩa Jehova aamũtũmire kuuma Kadeshi-Barĩnea, aamwĩrĩre atĩrĩ, “Ambatai mũthĩĩ mũkegwatĩre bũrũri ũria ndĩmũheete.” No nĩ mwaremeire watho wa Jehova Ngai wanyu. Mũtiigana kũmwĩhoka kana kũmwathĩkĩra. **24** Kuuma rĩrĩa ndamũmenyire, mũtũũraga mũremeire Jehova. **25** Nĩndegũthĩrie thĩ mbere ya Jehova matukũ macio mĩrongo ina, mũthenya na ũtukũ, tondũ Jehova nĩoigĩte atĩ nĩekũmũniina. **26** Ngĩhooya Jehova, ngĩmwĩra atĩrĩ, “Wee Mwathani Jehova, tĩga kũniina andũ aya aku, o aya igai rĩaku kũmbe arĩa wakũũrĩre na ũndũ wa hinya waku mũnene, ũkĩmaruta bũrũri wa Misiri na guoko gwaku kwa hinya. **27** Rĩrikana ndungata ciaku lburahĩmu, na Isaaka, na Jakubu. Tĩga kũrora ũmũ wa ngoro cia andũ aya, na waganu wao, o na mehĩa mao. **28** Kwaga ũguo, bũrũri ũria wee watũrutire ũkoiga atĩrĩ, “Tondũ Jehova ndangĩahotire kũmakĩnyia bũrũri ũria aamerĩre, na nĩ tondũ nĩamamenete-rĩ, nĩkĩo aamatwarire werũ-inĩ amooagĩre kuo.” **29** No andũ aya nĩ aku, o igai rĩaku kũmbe, arĩa warutire kũu na ũndũ wa hinya waku mũnene, na guoko gwaku gũtambũrũkĩtio.”

10 Hĩndĩ ĩyo Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Acũhia ihengere igĩrĩ cia mahiga ihaana ta iria cia mbere, ũcooke wambate gũkũ kũrĩ nĩ kĩrĩma-inĩ. Na ũcooke ũthondeke ithandũkũ rĩa mbaũ. **2** Nĩngwandika ciugo iria ciaandĩkitwo ihengere-inĩ iria cia mbere, iria woragire. Nawe niũgũcoka ũciũkire thĩĩni wa ithandũkũ rĩu rĩa kĩrikanĩro.” **3** Nĩ ũndũ ũcio ngĩgĩthondeka ithandũkũ rĩu na mbaũ cia mũti wa mũgaa, na ngĩcũhia ihengere igĩrĩ cia mahiga ihaanaine na iria cia mbere, ngĩambata kĩrĩma-inĩ nguũite ihengere icio igĩrĩ na moko. **4** Jehova akĩandĩka Maathani macio Ikũmi ihengere-inĩ icio, o ta ũria maandĩkitwo hĩndĩ ya mbere, o marĩa aamwariĩre kũu kĩrĩma-inĩ arĩ thĩĩnĩ wa mwaki, mũthenya ũria mwagomanĩte. Jehova agĩcoka akĩĩnengeria ihengere icio. **5** Na nĩ ngĩcoka ngĩgarũrũka, ngĩkũrũka, ngiũa kĩrĩma igũrũ, ngĩkĩra ihengere icio ithandũkũ-inĩ rĩu ndaathondekete o ta ũria Jehova aanjathĩte, na niho irĩ o na rĩu. **6** (Andũ a Isiraeli nĩmathiire rũgendo moimĩte ithima-inĩ cia andũ a Jaakani, magĩkĩnyia Mosera. Kũu nĩkuo Harũni aakũĩrĩre, na nokuo aathĩkĩrwo; nake mũrĩu Eliazaru agĩtuĩka mũthĩnjĩri-Ngai ithenya rĩake. **7** Kuuma kũu magĩthĩĩ ngĩnya Gudugoda, na magĩcoka magĩthĩĩ magĩkĩnyia Jotĩbatha, bũrũri ũrĩ tũrũũ. **8** Ihinda-inĩ rĩu Jehova nĩamũrĩre mũhĩrĩga wa Lawi ũkuuage ithandũkũ rĩa kĩrikanĩro kĩa Jehova, na ũrũgamage mbere ya Jehova, ũtungatage na ũrathĩmanage ũkĩgwetaga rĩitwa rĩake, o ta ũria meekaga ũmũthĩ. **9** Kũu nĩkĩo gĩtũmi kĩa Alawĩi gũkorwo matarĩ na igai rĩao kũĩmbe gatagatĩ ka arĩu a ithe wao; Jehova nĩwe igai rĩao, o ta ũria Jehova Ngai wanyu aameerire.) **10** Nĩndaikarire kũu kĩrĩma-inĩ matukũ mĩrongo ina, mũthenya na ũtukũ, o ta ũria ndeekĩte hĩndĩ ya mbere, na ihinda rĩrĩ o narĩo Jehova nĩanjĩguire. Ndwarĩ wendo wake amũniine. **11** Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Thĩĩ ũgatongorie andũ aya kũria megũthĩĩ, nĩguo mathĩĩ megwatĩre bũrũri ũria nderĩre maitho mao na mwĩhĩtwa atĩ nĩngamahe.” **12** Na rĩrĩ, wee Isiraeli, nĩ ũndũ ũrĩkũ Jehova Ngai waku endaga wike, tĩga o wĩtigagĩre Jehova Ngai waku, na ũthĩiagĩ na njira ciake ciothe, na ũmwendage, na ũtungatagĩre Jehova Ngai waku na ngoro yaku yothe o na muoyo waku wothe, **13** na ũmenyagĩrĩre maathani ma Jehova, na kĩrĩra kĩa watho wake wa kũrũmĩrĩro ũria ngũkũhe ũmũthĩ nĩguo maũndũ maku magĩrĩre? **14** Jehova Ngai waku nĩwe mwene igũrũ, o na igũrũ rĩrĩ rĩrĩ kũraya kũu matu-inĩ, o na thĩ no yake na indo ciothe iria irĩ kuo. **15** No rĩrĩ, o na kũrĩ ũguo, Jehova nĩakenĩrio nĩ maitho manyu ma tene na akĩmeenda, na akĩmũthũura inyũĩ njjaro ciao harĩ ndũrĩrĩ iria ingĩ ciothe, o ta ũria gũtarĩ ũmũthĩ. **16** Nĩ ũndũ ũcio, rũithĩia ngoro cianyu na mũtigacooke kũũmia ngingo cianyu rĩngĩ. **17** Nĩgũkorwo Jehova Ngai wanyu nĩwe Ngai wa ngai iria ingĩ, na Mwathani wa aathani, o we Mũrũngu ũria mũnene, ũria ũrĩ hinya mũno na wa kũmakania, ũria ũtathũtũkanagĩa, na ndoyaga mahaki. **18** Nĩarũagĩrĩra ciira wa ciana cia ngoriaĩ na wa atũmia a ndĩgwa, na niendaga mũndũ wa kũngĩ, akamũheaga irio na nguo. **19** O na inyũĩ no ngĩnya mwendage andũ a kũngĩ, nĩgũkorwo o na inyũĩ mwatũũire mũrĩ andũ a kũngĩ bũrũri-inĩ wa Misiri. **20** Wĩtigagĩre Jehova Ngai waku na ũmũtungatagĩre.

Winyitanagie nake, na ūkūhītha ūgwetage rītwa riake. **21** Ūcio nowe ūrīgocaga; na niwe Ngai waku, ūrīa wagwīkīre maūndū macio manene na ma kūmakania marīa weyoneire na maitho maku. **22** Maithe manyu ma tene arīa maikūrūkire magīthīī būrūri wa Misiri maarī andū mīrongo mūgwanja, na rīu Jehova Ngai waku nīakūngīhītie o ta njata cia matu-inī.

11 Endaga Jehova Ngai waku na ūmenyagīrīre maūndū marīa endaga, arī kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīrwo, na mawatho make, na maathani make hīndī ciothe. **2** Ririkana ūmūthī atī ciana ciaku itionire na itiamenyire kūherithania kwa Jehova Ngai waku: o na itionire ūnene wake na guoko gwake kūrīa kūrī hinya, o na guoko gwake gūtambūrūkītio; **3** o na ciana irīa aaringire, na maūndū marīa eekire kūu būrūri wa Misiri, na kūrī Firaūni mūthamaki wa būrūri wa Misiri, na būrūri wake wothe; **4** na ūrīa eekire mbūtū cia ita cia būrūri wa Misiri, na mbarathi ciao, na ngaari ciao cia ita, na ūrīa aamahubikanirīe na maaī ma Iria Itune hīndī iyo maathingatanīte nao, na ūrīa Jehova aamarehithīrie mūthiro wa gūtūūra. **5** Ciana cianyu ticio cionire ūrīa aamwīkīre mūrī kūu werū-inī, nginya rīrīa mwakinyire gūkū; **6** o na ūrīa eekire Dathani na Abiramu, arīu a Eliabu ūrīa Mūrubeni, rīrīa thī yamaathamīrie kanua kayo marī gatagatī ka andū a Israeli othe, thī ikīameria hamwe na nyūmba ciao, na hema ciao, na kīrīa gīothe maarī nakīo. **7** No nī maitho manyu meeyoneire maūndū macio mothe manene marīa Jehova ekīte. **8** Nī ūndū ūcio menyagīrīrai maathani mothe marīa ndīramūhe ūmūthī, nīgeetha mūgīe na hinya wa gūtoonya na wa gūtunyana būrūri ūrīa mūraringa Rūū rwa Jorodani mūkawīgwafire, **9** na nīgeetha mūgaatūūra matukū maingī būrūri ūcio Jehova eehītire na mwīhitwa atī niakahe maithe manyu ma tene na njaro ciao, būrūri ūrī būthi wa irīa na ūūkī. **10** Būrūri ūrīa mūrathīī mūkaūtunyane ndūhaana ta būrūri wa Misiri, kūrīa muumēti, kūrīa mwahaandaga mbeḡe cianyu na mūgaciunithagīria maaī na magūrū taarī mūgūnda wa mboga. **11** No rīrī, būrūri ūrīa mūraringa Rūū rwa Jorodani mūkegwafire nī būrūri ūrī irīma na cianda irīa inyuuaga maaī ma mbura kuuma igūrū. **12** Nī būrūri ūmenyagīrīrwo nī Jehova Ngai wanyu; maitho ma Jehova Ngai wanyu maikaraga maūcūthīrīrie kuuma kīambīrīria kīa mwaka nginya mūthia waguo. **13** Nī ūndū ūcio mūngīathikīra maathani marīa ndīramūhe ūmūthī mūrī na wīhokeku, na mwendage Jehova Ngai wanyu, na mūmūtungatagīre na ngoro cianyu ciothe na muoyo wanyu wothe-rī. **14** hīndī iyo nīngoirīa mbura būrūri wanyu kīmera kīayo gīakinya, mbura ya mūrīngo na ya gūkūrīa irio, nīgeetha mūgaacookagīrīria ngano yanyu, na ndībei ya mūhīhano na maguta. **15** Nīngatūma kūgīe na nyeki ithaka-inī nī ūndū wa ng'ombe cianyu, na mūkarīaga mūkahūūna. **16** Mwīmenyagīrīrei mūtikanaguucīrīrio, mūgarūrūke mūhoee ngai ingī na mūciinamīrīre. **17** Mūngīkaguucīrīrio, marakara ma Jehova nīmakamūkīrīra mamūcīne, na nīakahinga igūrū nīgeetha gūtīkoire nayo thī yage kūruta maciaro, na inyuī nīmūgathira o narua mwehere būrūri ūcio mwega Jehova aramūhe. **18** Igaai ciugo ici ciakwa ngoro-

inī cianyu na mecīria-inī manyu; ciohagīrīrei moko-inī manyu irī imenyithia, na mūciohagīrīe mothiū-inī manyu. **19** Cirutagei ciana cianyu, na mūciaragie rīria mūkarīte kwanyu mīcīī na rīria mūrathīī na njīra, na rīria mūkomete na rīria muokīra. **20** Ciandikei hīngīro-inī cia mīrango ya nyūmba cianyu o na mūciandike ihingo-inī cianyu, **21** nīgeetha matukū manyu na matukū ma ciana cianyu maingīhe kūu būrūri-inī ūcio Jehova eehītre na mwīhitwa atī niakahe maithe manyu ma tene; maingīhe o ta matukū marīa igūrū rīgūtūūra rī igūrū wa thī. **22** Mūngīmenyerera wega maathani maya mothe ndīramūhe mūmarūmagīrīre, mwendage Jehova Ngai wanyu, na mūthiage na njīra ciake ciothe na mūkarage mūgwatanītie nake-rī, **23** hīndī iyo Jehova nīakaingata ndūrīrī icio ciothe ciehere mbere yanyu, na inyuī mūgwafire kūndū kūu kwa ndūrīrī nene na irī hinya kūmūkīra. **24** Kūndū guothe kūrīa mūgaakinyithia makinya manyu gūgaatūika kwanyu; būrūri wanyu ūkoima werū-inī ūkīnye Lebanonī, na uume Rūū rwa Faratī ūkīnye irīa-inī rīa mwena wa ithūiro. **25** Gūtīrī mūndū ūkaahota kūmwītiiria. O ta ūrīa aamwīrīre, Jehova Ngai wanyu nīngatūma mwītīgīrwo nī andū a būrūri wothe kūrīa guothe mūgaathī. **26** Atīrīrī, ūmūthī ndīramūgīra kīrathimo mbere yanyu na ngamūgīra kīrumi, **27** ndīramūgīra kīrathimo angīkorwo nīmūgwathikīra maathani ma Jehova Ngai wanyu marīa ndīramūhe ūmūthī; **28** na ngamūgīra kīrumi angīkorwo nīmūragaga gwathikīra maathani ma Jehova Ngai wanyu mūgatiga gūthīī na njīra irīa ngūmwatha ūmūthī, na ūndū wa kūrūmīrīra ngai ingī, irīa mūtooī. **29** Rīrīa Jehova Ngai wanyu akaamūkīnyia būrūri ūrīa mūrathīī mūkawīgwafire, nīmūkanīrīra ūhoro wa kīrathimo kīu kīrīma-inī kīa Gerizimu, nakīo kīrumi mūheanīre ūhoro wakīo kīrīma-inī kīa Ebalī. **30** O ta ūrīa mūū, irīma icio irī kūu mūrīmo wa Rūū rwa Jorodani, mwena wa ithūiro wa njīra kwerekera na kūrīa rīua rīthūagīra, gūkūhī na mītī irīa mīnene ya More, kūu būrūri wa andū a Kaanani arīa matūrūaga Araba gūkūhī na Giligali. **31** Mūrī hakuhī kūringa Rūū rwa Jorodani mūtoonye mūkegwafire būrūri ūcio Jehova Ngai wanyu aramūhe. Rīrīa mūgaakorwo mūwoete na mūgatūūra kuo-rī, **32** menyagīrīrai gwathikīra kīrīra kīa watho wa kūrūmīrīrwo, na mawatho marīa ndīramūhe ūmūthī.

12 Ici nīcio irīra cia watho wa kūrūmīrīrwo, na mawatho marīa mwagīrīrwo nī kūmenyerera mūmarūmagīrīre mūrī būrūri ūrīa Jehova Ngai wa maithe manyu amūheete mūwīgwafire, rīria rīothe mūgūtūūra būrūri-inī ūcio. **2** Mūkaananga biū kūndū guothe kīu igūrū wa irīma irīa ndaaya na tūrīma na rungu rwa mūtī o wothe mūruru kūrīa ndūrīrī icio mūkegwafīra būrūri wacio ihooyagīra ngai ciacio. **3** Mūkoinanga igongona ciacio, na mūharaganie mahiga mao marīa maamūre, na mūcīne itugī cia Ashera ciacio; mūtemange mīhianano ya ngai ciao, na mūtharie marītwa ma cio mehēre kūndū kūu. **4** Mūtikanahooe Jehova Ngai wanyu ta ūrīa ndūrīrī icio ihooyaga ngai ciacio. **5** No rīrī, no nginya mūgaacaria handū harīa Jehova Ngai wanyu agaathuura thīnī wa mīhīrīga yanyu

yothe, nĩguo haamũrĩro rĩtwa riake, harĩ gĩkaro gĩake. Hau nĩho mũrĩthiiaaga; **6** na nĩho mũrĩtwaraga maruta manyu ma njino na magongona manyu, na icunjĩ cianyu cia ikũmi na maruta ma mwanya, na kĩria gĩothe mũrĩrutaga kĩa mĩĩhitwa yanyu, o na maruta manyu ma kwĩyendera, na marigithathi ma ndũũru cianyu cia ng'ombe na cia ng'õndu. **7** Mũrĩ hau mbere ya Jehova Ngai wanyu, inyuĩ na andũ a nyũmba cianyu nĩmũkarĩaga na mũgakenera maũndũ mothe marĩa mũrĩkaga na moko manyu, nĩ undũ Jehova Ngai wanyu nĩamũrathimĩte. **8** Mũtikaneke ta ũria tũreka tũrĩ gũkũ ũmũthĩ, o ũria mũndũ aroona kwagĩrĩre, **9** tondu mũtirĩ mũraakinya ũhurũko-inĩ kana igai-inĩ rĩria Jehova Ngai wanyu aramũhe. **10** No nĩmũkaringa Rũũ rwa Jorodani mũtũũre bũrũri ũria Jehova Ngai wanyu ekũmũhe ũtũke igai rĩnyu, na nĩakamũhurũkia harĩ thũ cianyu ciothe iria imũthiũrũrũkĩrĩre, nĩgeetha mũtũũre mũtarĩ na ũgwati. **11** Hĩndĩ iyo handũ harĩa Jehova Ngai wanyu agaathuura haamũrwo ha gũtũria Rĩtwa riake, nĩho mũgaatwaraga indo ciothe iria ngũmwatha mũtwarage: nacio nĩ maruta manyu ma njino, na magongona manyu, na icunjĩ cianyu cia ikũmi na maruta manyu ma mwanya, na indo ciothe njega iria mwĩrĩre Jehova na mwĩhitwa. **12** Na mũrĩ hau, mũkenage mũrĩ mbere ya Jehova Ngai wanyu, inyuĩ ene, na ariũ anyu, na airĩtu anyu, na ndungata cianyu cia arũme na cia andũ-a-nja, na Alawii a kuuma matũũra-inĩ manyu arĩa matarĩ na mĩgũnda kana igai rĩao ene. **13** Mwĩmenyerere mũtikanaarũte magongona manyu ma njino handũ harĩa hothe mũngĩenda. **14** Marutagĩrei o handũ harĩa Jehova agaathuura mũhĩrĩga-inĩ ũmwe wa mũhĩrĩga yanyu, niho mũgeekagĩra maũndũ marĩa mothe ndĩmworthite. **15** No rĩrĩ, no mũthĩnjĩre nyamũ cianyu itũũra-inĩ rĩnyu o rĩothe na mũrĩre nyama nyingĩ o ũria mũngĩenda, o taarĩ nyama cia thwariga kana cia thiiya, mũrĩre kũringana na kĩrathimo kĩria Jehova Ngai wanyu amũheete. Andũ othe, arĩa marĩ na thaahu o na arĩa matarĩ, no marĩre nyama icio. **16** No mũtikanaarĩre thakame; mũitage thĩ o taarĩ maaĩ. **17** Mũtikanaarĩre matũũra-inĩ manyu gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa ngano yanyu, na ndĩbei ya mũhihano, na maguta, kana marigithathi ma ndũũru cianyu cia ng'ombe na cia ng'õndu, kana kindũ o gĩothe mwĩhitite kũrutaga, kana maruta manyu ma kwĩyendera, o na kana maruta ma mwanya. **18** Handũ ha gwĩka ũguo-rĩ, mũrĩrĩagĩra indo icio mbere ya Jehova Ngai wanyu mũrĩ handũ harĩa Jehova Ngai wanyu agaathuura, inyuĩ ene, na ariũ anyu na airĩtu anyu, na ndungata cianyu cia arũme na cia andũ-a-nja, na Alawii a kuuma matũũra-inĩ manyu, na nĩmũrikenagĩra maũndũ mothe marĩa mũrĩkaga na moko manyu mũrĩ mbere ya Jehova Ngai wanyu. **19** Menyerera mũtikanaarĩre Alawii hĩndĩ irĩa yothe mũgũtũũra bũrũri ũcio wanyu. **20** Rĩria Jehova Ngai waku agaakwaramĩria bũrũri waku o ta ũria aakwĩrĩre, nawe wende kũria nyama na uuge atĩrĩ, "Nĩngwenda nyama," hĩndĩ iyo no ũrie nyama nyingĩ o ũria ũngĩenda. **21** Kũngĩkorwo handũ harĩa Jehova Ngai waku athuurĩte haamũrĩro Rĩtwa riake nĩ hakũrĩhĩrĩrĩre-rĩ, no ũthĩnje nyamũ kuuma ndũũru-inĩ ciaku cia ng'ombe na cia ng'õndu iria Jehova akũheete,

na ũria ngwathĩte, na ũrĩ o kũu matũũra-inĩ maku, no ũrĩre nyama nyingĩ o ũria ũngĩenda. **22** Rĩa nyama icio o ta ũria ũngĩria nyama cia thwariga kana cia thiiya. Andũ arĩa marĩ na thaahu na arĩa matarĩ no marĩ nyama icio. **23** No ũmenyerere ndũkanaarĩre thakame, tondu thakame niyo muoyo, ndũkanaarĩrĩre muoyo ũcio na nyama. **24** Ndũkanaarĩre thakame; mũite thĩ o ta maaĩ. **25** Ndũkanaarĩre, nĩguo maũndũ maku magĩrĩre, o na ma ciana ciaku iria igooka thũutha waku, tondu ũrĩkoragwo ũgĩka maũndũ marĩa magĩrĩre maithe-inĩ ma Jehova. **26** No rĩrĩ, nĩukoya indo ciaku iria nyamũre na kindũ kĩria gĩothe wĩhitite atĩ nĩukaruta, ũthĩ handũ harĩa Jehova agaathuura. **27** Rutĩra magongona maku ma njino, ma nyama na ma thakame kigongona-inĩ kĩa Jehova Ngai waku. Thakame iyo ya magongona macio maku no nginya iĩtwo hau mwena-inĩ wa kigongona kĩa Jehova Ngai waku, no nyama no ũcĩrĩre. **28** Menyerera wathĩkĩre mawatho maya mothe ndĩragwatha, nĩgeetha maũndũ maku na ma ciana ciaku iria igooka thũutha waku maagagĩrĩre hĩndĩ ciothe, tondu ũrĩkoragwo ũgĩka wega na ũria kwagĩrĩre maithe-inĩ ma Jehova Ngai waku. **29** Jehova Ngai waku nĩakeheria mbere yaku ndũrĩrĩ iria ũkĩrĩrĩ kũhithũkĩra ũcitunye bũrũri. No rĩria ũgaacingata na ũtũũre bũrũri wacio, **30** na ciarĩkia kũniinwo ciehere mbere yaku, wĩmenyerere ndũkanaarĩre na undũ wa gũtũria ũhoro wa ngai ciacio ũkĩũria atĩrĩ, "Iĩ ndũrĩrĩ ici itungatagĩra ngai ciacio atĩa? Tũgwĩka o ta ũria ciikaga." **31** Ndũkanaarĩre Jehova Ngai waku na njĩra icio ciacio, nĩ undũ ikĩhooya ngai icio ciacio, nĩciikaga maũndũ mothe marĩa marĩ magĩgi marĩa Jehova athũire. O na nĩcinaga ariũ ao na airĩtu ao na mwaki marĩ magongona ma ngai ciacio. **32** Tigĩrĩra atĩ nĩ weka maũndũ mothe marĩa ngwathite; ndũkanaarĩre undũ kana ũrutarute.

13 Mũnabii kana mũroti wa irooto angĩkeyumĩria thĩĩnĩ wanyu, nake amwĩre ũhoro wa kĩa kana wa ũrĩrũ, **2** nagu ũhoro ũcio aarĩte wa kĩa kana wa ũrĩrũ wĩkĩre-rĩ, acooke oige atĩrĩ, "Nĩtũrũmĩrĩre ngai ingĩ (ngai iria mũtooi) mũreke tũcihoove." **3** mũtikanaarĩrĩre ndeto cia mũnabii ũcio, kana cia mũroti ũcio wa irooto; Jehova Ngai wanyu nĩkũmũgeria aramũgeria amenye kana nĩmũmwendete na ngoro cianyu ciothe na mĩoyo yanyu yothe. **4** Jehova Ngai wanyu niwe mũrĩrũmagĩrĩra, na niwe mũrĩrĩtigagĩra. Menyagĩrĩrai maathani make na mũmathĩkagĩre; mũtungatagĩrei na mwĩgwatanagie nake. **5** Mũnabii ũcio kana mũroti ũcio no nginya ooragwo, tondu nĩahunjĩte ũhoro wa kũremera Jehova Ngai wanyu, ũria wamũrutire bũrũri wa Misiri, akĩmũkũra kuuma bũrũri wa ũkumbo; nĩageretie kũmũgarũra mwehere njĩra irĩa Jehova Ngai wanyu aamwathĩre mũrũmagĩrĩre. No nginya mũniine ũũru ũcio wehere gatagatĩ-inĩ kanyu. **6** Mũrũ wa nyũkwa ũria mũciaraniĩrwo, kana mũrũguo kana mwarĩguo, kana mũtumia waku ũria wendete, kana mũrataguo ũria mũmĩranĩte ngoro nake angĩkũheenereria, akwĩre atĩrĩ, "Nĩtũthĩrĩ tũkahooe ngai ingĩ" (ngai iria wee kana maithe manyu matooi, **7** ngai cia andũ arĩa mamũthiũrũrũkĩrĩre, marĩ gũkuhĩ, kana marĩ kũraya, kuuma mwena ũmwe wa bũrũri nginya ũria ũngĩ), **8**

ndukanetikire ūhoro ūcio wake, kana ūmūthikirīrie. Ndukanamūguire tha. Ndukanamūtege arī muoyo kana ūmūhithirīrie. **9** No nginya ūkaamūūraga. Guoko gwaku nīkwo gūgaakorwo kūrī kwa mbere ūhoro-inī ūcio wa kūmūūraga, gūcooke kūrūmīrīrwo nī moko ma andū arīa angī othe. **10** Mūhūūrei na mahiga nyuguto nginya akue, nī ūndū nīageretie kūmūgarūra amūrute njīra-inī ya Jehova Ngai wanyu ūria wamūrūtire būrūrī wa Mīsiri, kuuma būrūrī wa ūkombo. **11** Hīndī ūyo andū othe a Isiraeli nīmakaigua ūhoro ūcio nao nīmagetīgīra, na gūtīrī mūndū gatagatī kanyu ūgeeka ūndū mūrū ta ūcio rīngī. **12** Mūngīkaigua ūhoro ūkīheanwo ūkonīi itūūra rīmwe rīa marīa Jehova Ngai wanyu ekūmūhe mūtūūre kuo-rī, **13** atī andū aaganu nīmeyumīrītīe thīīnī wanyu na makahītīthia andū a itūūra rīao njīra, makameera atīrī, “Nītūthīīi tūkahooe ngai ingī” (ngai iria inyuī mūtōō), **14** hīndī ūyo no nginya mūkoorīrīria ūhoro ūcio, na mūthuthuurie na mūtūūrie wega biū. Mūngīona nīguo kūrī na kūmenyeke wega atī ūndū ūcio ūrī magīgī ūguo nīwikīkīte thīīnī wanyu-rī, **15** no nginya mūkooraga andū arīa othe matūūraga itūūra rīu na rūhiū rwa njora. Itūūra rīu nīmīkarīnīina biū, mūniine andū a rīo o na mahiū makuo. **16** Mūgaacookanīrīria indo ciothe iria ndahe cia itūūra rīu handū hamwe o kūu gatagatī ga kīhaaro gīa itūūra, mūcīne itūūra rīu biū hamwe na indo ciarīo cia gūtahwo, ituīke igongona rīa njino rīrūtīrīwo Jehova Ngai wanyu. Rīgaatūūra rīrī rīanange nginya tene, na rītīgaakwo rīngī. **17** Gūtīrī kīndū o na kīmwe kīa indo icio itūūrīrwo kūnīinwo gīgaakorwo kīrī moko-inī manyu, nīgeetha Jehova atīge gūcīnwo nī marakara make mahiū; nake acooke amūguire tha, na amwīke maīndū ma ūtugi, na atūme mūingīhe, o ta ūrīa erīire maithē manyu ma tene na mwīhītwa, **18** nī ūndū wa gwathīkīra Jehova Ngai wanyu na kūmenyerera maathani make mothe marīa ngūmūhe ūmūthī, na gwīka maīndū marīa magīrīire maitho-inī make.

14 Inyuī nī inyuī ciana cia Jehova Ngai wanyu. Mūtikanetemange kana mwenjwo ihara ūthiū-inī nī ūndū wa mūndū mūkuū, **2** nīgūkorwo mūrī andū mamūrīrwo Jehova Ngai wanyu. Kuuma ndūrīrī-inī ciothe cia thī, Jehova nīamūthuurīte mūtūike andū ake a bata. **3** Mūtikanarīe kīndū o nakī kīrī thaahu. **4** Ici nīcio nyamū iria mwagīrīrwo kūrīa: nī ndegwa, na ng'ōndu, na mbūrī, **5** na thwariga, na thīiya, na thwara, na mbūrī ya werū, na ndoo, na ngondī, o na ng'ōndu cia irīma-inī. **6** No mūrīe nyamū o yothe īrī mahūngū maatūku na makarekania na nīcookagīa ithagumīa. **7** No rīrī, harī nyamū irīa īcookagīa ithagumīa kana irī mahūngū maatūku marekanītīe biū, mūtikanarīe ngamīira, kana mbūkū, kana ikamī. O na gūtūika nīcookagīa ithagumīa, mahūngū ma cio tī maatūku, icio irī thaahu harī inyuī. **8** Nayo ngūrwe, o na akorwo mahūngū mayo nīmarekanītīe biū-rī, ndīcookagīa ithagumīa; ūyo īrī thaahu harī inyuī. Mūtikanarīe nyama ciacio kana mūhutīe ciimba ciacio. **9** Thīīnī wa nyamū ciothe irīa itūūraga maaī-inī, no mūrīage irīa yothe īrī mathagu manyīitane na īrī ngaracū mwīrī. **10** No irīa yothe itārī tūthagu na ngaracū, mūtikanamīrīe; nīgūkorwo

īrī thaahu harī inyuī. **11** No mūrīe nyoni o yothe īrīa itārī thaahu. **12** No ici mūtikanarīe: nderī, na ndiyū, na ndiyū irīa njīrū, **13** na hūngū irīa ndune na mūthemba o wothē wa hūngū irīa njīrū, **14** na mūthemba o wothē wa mahuru **15** na ndundu irīa īrī rūhīa, na ndundu irīa īgambaga, na nyoni ya irīa-inī irīa īrī mathagu maraaya, na mūthemba o wothē wa rwīgī, **16** na gatundu karīa kanīni, na ndundu irīa nene, o na ndundu irīa njerū, **17** na ndundu ya werū, na rwīgī rūnene rūria rūrīaga thamakī, na nyoni ya irīa-inī irīa īrī ngingo ndaaya, **18** na karoga-ngunū, na mīthemba yothē ya cūcū-wa-njoka, na hudhuda, o na rūhuhu. **19** Tūnyamū tuothe tūrīa tūrī mathagu tūmbūkaga tūrī gitutu tūrī thaahu harī inyuī, mūtikanatūrīe. **20** No nyamū yothē īrī mathagu na ndīrī thaahu no mūmīrīe. **21** Mūtikanarīe kīndū o na kīrīkū kīrīa mūgaakora gīkuīte. No mūkīhe mūndū wa kūngī ūrīa ūtūūraga itūūra-inī o rīothe rīa matūūra manyu, nake no akīrīe, kana ūkīenderīe mūrūrīrī. No inyuī mūrī andū maamūrīrwo Jehova Ngai wanyu. Mūtikanaruge koorī na irīa rīa nyīna. **22** Menyererai mūrūtage gīcunjī gīa ikūmī kīa maciaro mothe ma mīgūnda yanyu mwaka o mwaka. **23** Rīagīrai gīcunjī gīa ikūmī kīa ngano yanyu, na ndibeī yanyu ya mūhīhano, na maguta manyu, na marīgīthathi manyu na ndūūro cīanyu cia ng'ombe na cia mbūrī mbere ya Jehova Ngai wanyu mūrī handū harīa agaathuura ha gūtūūra Rīitwa rīake, nīgeetha mwīrute gwītīgīra Jehova Ngai wanyu hīndī ciothe. **24** No rīrī, handū hau hangīkorwo nī haraihu mūno, na Jehova Ngai wanyu nīamūrathīmīte na mūtingīhota gūkuua gīcunjī kīanyu gīa ikūmī mūtware handū hau (nī ūndū handū hau Jehova agaathuura ha gūtūūra Rīitwa rīake nīhamūrīhīrīrie mūno-rī), **25** hīndī ūyo mūgaakūūrania gīcunjī kīanyu gīa ikūmī na betha, na inyuī mūtware betha ūyo handū harīa Jehova Ngai wanyu agaathuura. **26** Hūthīrai betha ūyo na kūgūra kīrīa gīothe mūngīenda: ng'ombe, kana ng'ōndu, kana ndibeī o na kana kīndū kīgagatīe gīa kūnyua, kana o kīndū gīothe kīrīa mūngīenda. Nīngī inyuī na andū a nyūmba cīanyu mūkaarīra indo icio o hau mbere ya Jehova Ngai wanyu mīkenete. **27** Na mūtikanarekerīe Alawīi arīa matūūraga matūūra-inī manyu, nīgūkorwo matīrī gīthaka kana igai rīao ene. **28** Na rīrī, o mīaka itātū yathira, mūrūtage icunjī cia ikūmī cia uumīthio wanyu wothē wa mwaka ūcio, mūgaacīga kūu matūūra-inī manyu, **29** nīgeetha Alawīi (arīa matarī agaīre gīthaka kana igai rīao ene), na andū a kūngī, na ciana cia ngorīai, na atumīa a ndīgwa arīa matūūraga matūūra-inī manyu, magoockaga makarīa na makahūūna, nīguo Jehova Ngai wanyu amūrathīmīge wīra-inī wothē wa moko manyu.

15 Na rīrī, mīaka mūgwanja yathira, no nginya mūkarekanagīra mathīrī. **2** Ūndū ūcio mūrīwīkaga ūū: mūkombīthania o wothē nīarīrekanagīra thīīrī o wothē ūrīa akombeire Mūīsīraelī ūrīa ūngī. Ndakarandūra Mūīsīraelī ūrīa ūngī thīīrī kana mūrū wa ithe, nī ūndū hīnda rīa Jehova rīa kūrekanīra mathīrī nīrīhūjanīīrīo. **3** No mūrāndūre mūndū wa kūngī thīīrī, no rīrī, no nginya mūrekanīre thīīrī o wothē ūrīa mūrū wa thoguo arī naguo. **4** No rīrī, gūtīagīrīre gūkorwo na

mündü müthiini thiiini wanyu, nigukorwo muri bururi-ini ucio Jehova Ngai wanyu ekumuhe miwugwatire utuike igai rianyu-ri, niakamurathima muno, 5 angikorwo nimugwathikira Jehova Ngai wanyu biu, o na mumenyagirire kurumagirira maathani maya mothe ngumuhe umuthi. 6 Nigukorwo Jehova Ngai wanyu niakamurathima ta uria eeraniire, na nimugakombagira nduriri nyingi, no inyu mitigaakombaga hari cio. Nimugaathaga nduriri nyingi, no cio itikamwathaga. 7 Kungigaakorwo na mundu muthiini gatagati-ini ka ariu a ithe wanyu ituura-ini o riothe kuu bururi-ini ucio Jehova Ngai wanyu ekumuhe-ri, mutikanamumirire ngoro, kana mutuike akari kuri muru wa ithe wanyu ucio muthiini. 8 No riri, ni kaba mumutamburukirie guoko, na mumukombithie kiria giothe akaabatario nikio. 9 Mwiwenererei mutikanagie na meciiria mooru, mikoiga atiri: "Mwaka wa mugwanja, mwaka uria wa kurekanira mathiiri uri hakuhi," ni guo mutikagie na ngoro njuru, mwage gutaanahira muru wa ithe wanyu uria ubataire, kana mwage kumuhe kindu. Nake hndi iyo no akaire Jehova ni undu wanyu, na inyu nimukonwo mwihitie. 10 Heagai mundu ta ucio na utaana, na mwikage undu ucio na ngoro itari na uuru; na ni undu wa uguo-ri, Jehova Ngai wanyu nriarimurathimaga mawira-ini wanyu mothe, o na maundu-ini mothe maria murikaga. 11 Nikurikoragwo na andu athiini hndi ciothe bururi-ini. Ni undu ucio ngumwatha mutuike ataana kuri ariu a ithe wanyu, na kuri andu aria athiini o na abatari aria marikoragwo bururi-ini wanyu. 12 Muru wa ithe wanyu Muhibirania, ari mundu murume kana mundu-wa-nja, angiyendia kuri we na agitungatire miaka itandatu-ri, mwaka wa mugwanja wakinya no nginya ukaamurekereria athi. 13 Na riria ukaamurekereria, ndukanareke athi moko matheri. 14 Nii kamuthe indo na utaana kuuma ruuru-ini rwaku, o na kuuma kihuro-ri-ini giaku kia ngano o na kihiro-ri-ini kia ndibe. Ukaamuhe indo kuringana na uria Jehova Ngai waku akurathimite. 15 Ririkanaga ati o na we wari ngombo kuu bururi wa Misiri, no Jehova Ngai waku agigukura. Kiu nikio giatuma nguhe riathani riu umuthi. 16 No riri, ndungata yaku ingigakwira atiri, "Nii ndikwenda gugutiga," ni undu niikwendete na ikenda andu a nyumba yaku, na ni undu niyonaga gwaku gw kwegar-ri, 17 hndi iyo niugakinyiita mukuha, umitirikie gutu iri hau murango-ini, ituike ndungata yaku muturire wayo wothe. Uguo noguo ugeeka ndungata yaku ya mundu-wa-nja. 18 Ndukone taari undu uri hinya kurekereria ndungata yaku ithi, ni undu utungata uria igitungatiire miaka iyo itandatu ni ta maita meeri ma mucaara wa mundu wa kwandikwo. Nake Jehova Ngai waku nriarimurathimaga maundu-ini mothe maria urikaga. 19 Rutagira Jehova Ngai waku marigithathi mothe ma njamba kuuma nduru-ini ciaku cia ng'ombe na cia mburi. Ndukanatware marigithathi maku ma ndegwa wira-ini, na ndukanamure marigithathi maku ma ng'onda guoya. 20 O mwaka, wee na andu a nyumba yaku nimugacirragira mbere ya Jehova Ngai waku handu haria agaathuura. 21 Nyamu ingigakorwo iri na kauugu, ikorwo igithua kana iri ndumumu, kana ikorwo

na uugu o na uriku-ri, mutikanamirutire Jehova Ngai wanyu igongona. 22 Mukaamirira o kuu matuura-ini manyu. No irio ni aria mari na thaahu na aria matari na thaahu, o taari thiiya kana thwari maraaria. 23 No mutikarige thakame; mitagei thi o ta maa.

16 Menyagirai mweri wa Abibu na mukunguyagire Bathaka ya Jehova Ngai wanyu, ni undu mweri-ini wa Abibu ni guo aamurutire bururi wa Misiri kuri utuku. 2 Nimugathinjira Jehova Ngai wanyu igongona ria Bathaka ria nyamu kuuma ruuru-ini rwanu rwa mburi kana rwa ng'ombe, mucithinjire handu haria Jehova agaathuura ha gutuura Riiwa riake. 3 Mutikanamiriranire na migate mikire ndawa ya kumba, no ihinda ria mithenya mugwanja murie migate itari miimbie, ari yo migate ya minyamaro, ni undu mwoimire bururi wa Misiri na ihenya, na nigeetha matuku-ini mothe ma muoyo wanyu muririkanage muthenya ucio mwoimire bururi wa Misiri. 4 Ihinda ria mithenya mugwanja mutikanakorwo muri na ndawa ya kumba bururi-ini wanyu wothe. Mutikanareke nyama o ciothe cia iria mukuruta igongona hwa-ini wa muthenya wa mbere iraree nginya rucini. 5 Mutikanathinjire igongona ria Bathaka ituura-ini o riothe kuria Jehova Ngai wanyu ekumuhe, 6 tige o haria agaathuura ha gutuura Riiwa riake. Hau niho mukaarutira igongona ria Bathaka hwa-ini riria riu rithuga, rituike ria kuririkana ihinda riria mwoimire bururi wa Misiri. 7 Mukaarihihiria na muririre handu hau Jehova Ngai wanyu agaathuura. Ngingi kwarooka giakia mucooke hema-ini cianyu. 8 Ihinda ria mithenya itandatu mukaariga migate itari miimbie, naguo muthenya wa mugwanja mugie na kungano kiamurirwo Jehova Ngai wanyu, na mutikarute wira o na uriku. 9 Taragai ciunia mugwanja kuuma mwambirira kugetha ngano iria itari ngethe. 10 Mucooke mukunguere Giathi gia Ciunia ni undu wa Jehova Ngai wanyu, na undu wa kuruta maruta ma kwiendera maringaine na irathimo iria Jehova Ngai wanyu amurathimite nacio. 11 Na mukenagire Jehova Ngai wanyu muri handu haria agaathuura ha gutuura Riiwa riake, inyu, na ariu anyu, na airitu anyu, na ndungata cianyu cia arume na cia andu-a-nja, na Alawii aria mari matuura-ini manyu, na andu a kungi, na ciana cia ngoriai, o na atumia a ndigwa aria matuuranagia na inyu. 12 Ririkanai ati mwarir ngombo kuu bururi wa Misiri, na murumagirire wega irira icio cia watho wa kurumirirwo. 13 Kunguyagirai Giathi gia Ithun muthenya mugwanja thuutha wa gucookereria maciaro maria moimite ihuro-ri-ini cianyu cia ngano, na ihuro-ri-ini cianyu cia ndibe. 14 Kenagirai Giathi kiu kianyu, inyu, na ariu anyu, na airitu anyu, na ndungata cianyu cia arume na cia andu-a-nja, na Alawii, na andu a kungi, na ciana cia ngoriai, o na atumia a ndigwa aria matuura-ini manyu. 15 Kunguyagirai Giathi kiu kiamurirwo Jehova Ngai wanyu ihinda ria mithenya mugwanja muri handu hau Jehova agaathuura. Nigukorwo Jehova Ngai wanyu niakamurathima magetha-ini manyu mothe, na mawira-ini mothe ma moko manyu, nakio gikeno kianyu nigikaiganira. 16 Arume othe anyu no nginya

makeyumiria mbere ya Jehova Ngai wanyu maita matatū o mwaka marī handū hau agaathuura: hīndī ya Giāthī kīa Mīgate itarī Mīmbie, na ya Giāthī gīa Ciумia, na ya Giāthī gīa Ithūnū. Gūtikanagīe mūdū ūkoimīra mbere ya Jehova moko matheri: **17** O ūmwe wanyu no nginya akarehaga kīheo kiringaine na ūria Jehova Ngai wanyu amūrathimīte. **18** Mūgaathuura aciiri, o na anene a o mūhīrīga kuuma mīhīrīga-inī yothe yanyu o itūūra-inī o rīothe Jehova Ngai wanyu ekūmūhe, nao nīmāgatuagira andū ciira wega. **19** Mūtikanahotomie ciira kana mūgīe na gūthutūkania. Mūtikanamūkīre ihaki, nīgūkorwo ihaki nīrītūmaga maithe ma mūdū mūgīe matūike matumumu, na rīkoogomia ciugo cia mūdū ūria mūthingu. **20** Rūmagīrīrai kīhoo kīo giiki, nīgeetha mūtūire muoyo na mwigwatīre būrūri ūria Jehova Ngai wanyu ekūmūhe. **21** Mūtikanahaande gītugī kīa Ashera mwena-inī wa kīgongona kīria mūgaathondekera Jehova Ngai wanyu, **22** na mūtikanaake ihiga rīa kūhooyagwo, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu niathūire maūdū macio.

17 Mūtikanarutīre Jehova Ngai wanyu igongona rīa ndegwa kana rīa ng'ondū īrī na katūgū kana ūgū, nīgūkorwo ūndū ūcio ūrī thaahu harī Jehova. **2** Mūdū mūrūme kana mūdū-wa-nja ūtūuranagīa na inyuī itūūra-inī rīmwe rīa kūrīa Jehova ekūmūhe, angīoneka agīka ūuru maithe-inī ma Jehova Ngai wanyu na ūndū wa gūthūkia kīrīkanīro gīake, **3** na agakararia rīathani rīakwa akahooya ngai ingī, na agacīnamīrīra kana akainamīrīra rīua, kana mweri, kana njata cia matu-inī, **4** na mūmenyithio ūhoro ūcio-rī, hīndī īyo no nginya mūgaatūria ūhoro ūcio wega. Kūngīkorwo ūhoro ūcio nī wa ma, na hakorwo na ūira atī ūndū ūcio ūrī thaahu nīwīkītwo thīnī wa Isīraelī, **5** oyai mūdū mūrūme kana mūdū-wa-nja ūcio wīkīte ūndū ūcio mūuru mūmūtware kīhingo-inī gīa itūūra rīanyu inene na inyuī mūmūhūre na mahiga nyugoto nginya akue. **6** Na ūndū wa ūira wa andū eerī kana atatū, mūdū no oragwo, no gūtīrī mūdū ūkooragwo na ūndū wa ūira wa mūdū ūmwe. **7** Moko ma aira acio no nginya makorwo marī ma mbere ūhoro-inī ūcio wa kūmūūraga, na thuutha ūcio marūmīrīrwo nī moko ma andū arīa angī othe. No nginya mūniine ūuru ūcio wehere gatagatī-inī kanyu. **8** Kūngīkaagīa maciira magooti-inī manyu mūtangīhota gūtua, marī ma ūiti wa thakame, o na ma gūtūithania mūdū na mūdū ūria ūngī, kana mūdū ūhūūrīte ūria ūngī, matwaragei handū harīa Jehova Ngai wanyu agaathuura. **9** Thīī kūrī Alawīi arīa athīnjīrī-Ngai, na kūrī mūtūithania ciira ūria ūrī wīra-inī ihīnda rīu. Mūmoorie ūhoro ūcio nao mamuonie ūria ciira ūcio wagīrīre gūtūuo. **10** No nginya mwīke kūrīngana na matua marīa makaamūhe mūrī handū hau Jehova agaathuura. Menyagīrīrai mwīkage ūrīa wothe marīmwathaga mwīke. **11** Ikagai kūrīngana na watho ūria mamūrūtīte, na mūrūmīrīre matua mao marīa mekūmūhe. Mūtikanehūgūre mwena wa ūrīo kana wa ūmotho, mūtīgane na ūria mamwīrīte. **12** Mūdū ūria ūngīonania kūnyarara mūtūithania ciira kana mūthīnjīrī-Ngai, ūria ūrūgama agītungatīra Jehova Ngai wanyu, no nginya ooragwo. No nginya mūniine ūuru ūcio wehere Isīraelī. **13** Andū othe nīmakaigua

ūhoro ūcio nao metīgīre, na matīgacooka gūkorwo marī na kūnyararo rīngī. **14** Rīrīa mūgaathīī būrūri ūria Jehova Ngai wanyu ekūmūhe, na mūkorwo mūwīgwatīire na mūgaatūria kuo, na muuge atīrī, “Rekei tūgīe na mūthamaki wītū ta ndūrīrī iria ciothe itūthūūrūkīrie,” **15** Menyererai wega mūgaathuura mūthamaki ūria Jehova Ngai wanyu amwamūrīire. No nginya akoima gatagatī-inī ka arīū a ithe wanyu. Mūtīgathuure mūdū wa kūngī atūike mūthamaki wanyu, mūdū ūtarī mūrū wa thoguo Mūisīraelī. **16** Mūthamaki ūcio, o nake ndakaneingīhīrie mbarathi, kana atūme andū macooke būrūri wa Misīri makamgītīrīre ingī, nīgūkorwo Jehova amwīrīte atīrī, “Mūtikanacooke na thuutha, mūgere njira īyo rīngī.” **17** Nake ndakanahīkie atumia aingī, nīguo ngoro yake ndikanagarūrūke. Nīngī ndakaneingīhīrie betha na thahabu. **18** Rīrīa agaīkarīra gītī giake kīa ūthamaki, akoya ibuku rīa gīkūnjo, eyandīkīre watho ūyū, aūrūtīte ibuku-inī rīrīa rīumīte harī athīnjīrī-Ngai, arī o Alawīi. **19** Narīo ibuku rīu nīaikarage narīo, arīthomage matukū marīa mothe egūtūura muoyo nīguo erutage gwītīgīra Jehova Ngai, na arūmagīrīre wega ciugo ciothe cia watho ūyū na rīrīra cia watho wa kūrūmagīrīrwo, **20** na ndagetuage mwega gūkīra arīū a ithe agarūrūke mwena wa ūrīo kana wa ūmotho atīgane na watho. Hīndī īyo, we na njjaro ciake nīmagaathamaka ihīnda irāya ūthamaki-inī wake kīu Isīraelī.

18 Athīnjīrī-Ngai, arīa Alawīi, hamwe na mūhīrīga ūcio wothe wa Lawī, matīkagīa na gīthaka kana igai hamwe na andū a Isīraelī arīa angī. Magaatūuragīo nī indo iria irūtīrwo Jehova cia igongona rīa njjino, nīgūkorwo rīu nīrīo igai rīao. **2** Matīkagaya igai gatagatī ka arīū a ithe wao; nīgūkorwo Jehova nīwe igai rīao, o ta ūria aamerīre. **3** Indo ici nīcio athīnjīrī-Ngai magīrīrwo nī kūheagwo ciumīte kūrī andū arīa marīrutaga igongona rīa ndegwa kana rīa ng'ondū: nī guoko, na thīīa cīerī, na nyama cia nda. **4** No nginya mūmaheage maciara mbere ma ngano yanyu, na ma ndībei yanyu ya mūhīhano, na maguta, o na guoya wa mbere wa ng'ondū cīanyu cīenjwo, **5** nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīamathuurīte hamwe na njjaro ciao kuuma harī mīhīrīga yanyu yothe, nīgeetha marūgamage magatungataga thīnī wa Rīitwa rīa Jehova hīndī ciothe. **6** Mūlawīi angīthaama, oime kūrīa atūūruga itūūra-inī rīmwe rīa matūūra manyu thīnī wa Isīraelī, na oke endete mūno gūkīnya handū harīa Jehova agaathuura-rī, **7** no atungate thīnī wa rīitwa rīa Jehova Ngai wake, o ta Alawīi arīa angī arīa matungataga hau mbere ya Jehova. **8** Nake akaagīrwo indo cīiganane na cia arīa angī, o na gūtūika nīamūkīrīte mbeeca cīumanīte na kwendīa indo cia nyūmba yao. **9** Rīrīa mūgaathīī būrūri ūria Jehova Ngai wanyu ekūmūhe, mūtikanerute maūdū ma kwīgerekania na mīthīire rīa īrī magīgī ya ndūrīrī iria rī kuo. **10** Rekei gūtikanoneke mūdū thīnī wanyu ūkūruta igongona rīa gūcīna mūrīū kana mwarī, kana ūkūrīgūra, kana ūkūrōgana, kana mūtūirīa wa nyoni ya mūdū, kana mūdū-mūgo, **11** kana mūrōgani wa ithītū, kana mūdū ūrī na maroho ma kūragūra, kana mūrōgī, o na kana mūdū ūkaragīra na maroho ma andū akuū.

12 Mündü ūria wikaga maündü macio nionagwo arī magigi nī Jehova, na nī ūndū wa maündū macio marī magigi, nikīo Jehova Ngai wanyu ekūrūtūrā ndūrīrī icio ciehere mbere yanyu. **13** Inyuū no nginya mūtūike andū matarī ūcuuke mbere ya Jehova Ngai wanyu. **14** Ndūrīrī iria mūgaatunya būrūrī-rī, nīthikagīrīria arogī na andū arīa maragūrāga. No inyuū, Jehova Ngai wanyu ndamwītīrītīe gwīka ūguo. **15** Jehova Ngai wanyu nīakamūtūrā mūnabīi o ta nī kuuma harī arīū a thoguo. No nginya mūmūguage. **16** Nīgūrkorwo ūguo nīguo mworirīe Jehova Ngai wanyu mūrī kūu Horebu mūthenya ūria muonganīte, rīrīa mwoigire atīrī, “Ndūkareke tūgūe mūgamō wa Jehova Ngai wītū, kana tuone mwaki ūcio mūnene rīngī, nīgeetha tūtīgakue.” **17** Jehova aanjīrīre atīrī: “Ūguo moiga nī wega. **18** Nīngamarahūrīria mūnabīi o tawe oime thīīnī wa arīū a ithe wao; na nīngēkīra ciugo ciakwa kanua gake, nake nīakameera ūria wothe ngaamwatha. **19** Mündū o wothe ūkaarega kūigua ciugo ciakwa iria mūnabīi ūcio akaaria thīīnī wa rīitwa rīakwa-rī, nī mwene nī nī ngamūrīa ūhorō ūcio. **20** No rīrī, mūnabīi ūria ūkaaria ūndū o na rīrīkū na mwīgerero akīgwetaga rīitwa rīakwa, oige ūndū itamwathīte, kana mūnabīi ūria ūkaaria akīgwetaga rīitwa rīa ngai ingī, no nginya akooragwo.” **21** Mwahota kwīyūrīa atīrī, “Tūngikīmenya atīa rīrīa ndūmīrīrī itaarītīo nī Jehova?” **22** Ūndū ūria mūnabīi angīaria rīitwa-inī rīa Jehova, naguo ūndū ūcio wage kuoneka kana kūhinga, ūyo nī ndūmīrīrī itaarītīo nī Jehova. Mūnabīi ūcio aarītīe na mwīgerero. Mūtikanamwītīgīre.

19 Rīrīa Jehova Ngai wanyu agaakorwo aniinīte ndūrīrī iria ekūmūhe būrūrī wacio, na rīrīa na inyuū mūgaakorwo mūrīkītīe kūingata ndūrīrī icio, na mūgaatūrā matūrā ma cio na nyūmba ciacio, **2** hīndī ūyo nīmūkāmūra matūrā matatū marī handū gatagatī ka būrūrī ūria Jehova Ngai wanyu ekūmūhe mūwīgwatīre. **3** Mūgaathondeka barabara cierekeire matūrā macio, naguo būrūrī ūcio Jehova ekūmūhe ūtūike igai rīanyu, mūwatūre icunjī ithatū, nīgeetha mündū o wothe ūngūrāga mündū oragīre kuo. **4** Ūyū nīguo watho ūkonīi mündū ūria ūngūrāga mündū ūngī na oorīre kuo nīguo ahonokie muoyo wake, nake nī mündū ūria ūngūrāga mündū wa itūrā rīake ataciirīre gwīka ūndū ūcio, na akorwo ndamwītūire mbere ūyo. **5** Ta rīrīa mündū angīthīi mūtītū marī na mündū wa itūrā rīake makoine ngū, na akīhūrīa ithanwa ateme mūtī-rī, ithanwa rīrūke, rīrūgūe, rīringe mündū ūcio wa itūrā rīake, rīmūrāge. Mündū ūcio no oorīre itūrā rīmwe rīa macio nīguo ahonokie muoyo wake. **6** Angīaga gwīka ūguo-rī, mūrīhanīria wa thakame ahota gūthingatana nake arī na marakara amūnyīte, angīkorwo itūrā rīa kūrūrīro nīrīrahīrīrie mūno, amūrāge o na gūtūcia ndagīrīre kūrūrāgo nī ūndū ndaathūire mündū ūcio mbere ūyo. **7** Kūu nikīo gītūmī kīrīa gīatūma ndīmwathe mwīyamūrīre matūrā manene matatū ma kūrūrīro. **8** Jehova Ngai wanyu angīkongerera mīhaka ya būrūrī wanyu o ta ūria erīire maithe manyu na mwīhītwa, amūrā būrūrī wothe ūria aamerīre, **9** nī ūndū wa ūria mūgaakorwo mūmenyereire wega maathanī maya

ndīramwatha ūmūthī, atī mwendage Jehova Ngai wanyu, na mūthiage na nīra ciake hīndī ciothe, hīndī ūyo nīmūkāmūra matūrā mangī matatū ma kūrūrīro. **10** Mūgeeka ūguo nīgeetha gūtikanaitwo thakame ya mündū ūtarī na ūuru būrūrī-inī wanyu, ūria Jehova Ngai wanyu ekūmūhe ūtūike igai rīanyu, na nīngī nīgeetha mūtīkagīe na mahītīa ma gūita thakame. **11** No mündū angīkorwo athūire mündū wa itūrā rīake, nake amuoherie nīra-inī, amūtharīkīre amūrāge, acooke oorīe itūrā-inī rīmwe rīa macio-rī, **12** athuuri a itūrā rīake nīmākamūtūmanīra, arehwo kuuma kūu itūrā-inī, mamūneane kūrī mūrīhanīria wa thakame nīguo ooragwo. **13** Mūtikanamūigūire tha. No nginya mūniine wīhīa wa ūiti wa thakame itarī na ūuru būrūrī-inī wa Isīraeli, nīgeetha maündū manyu magīrīre. **14** Mündū ndakaneherie ihīga rīa mūhaka rīa mündū ūria marīganītīe, rīrīa rīahaandīrwo nī arīa maarī mbere yanyu igai-inī rīrīa mūkaamūrīa būrūrī-inī ūria Jehova Ngai wanyu ekūmūhe mūwīgwatīre. **15** Mūrā ūmwe ti mūiganu wa gūtūma mündū atuīrwo nī ūndū wa ngero kana wa ihītīa rīrīa angīkorwo ekīte. No nginya ūhorō ūtuuo nī wa ma na ūndū wa ūira wa andū eerī kana atatū. **16** Mūrā ūrī na rūthūoro angīrūgama gūthītangīra mündū ngero, **17** andū acio eerī magīre na ngararī, no nginya marūgame harī Jehova, mbere ya athīnjīrī-Ngai na aciirīthania arīa magāakorwo makīruta wīra ihīnda-inī rīu. **18** Acīirīthania acio no nginya matūrīe ūhorō na kīyo, na mūrā ūcio angīoneka nī wa maheeni, nīaraigīrīra mūrū wa ithe kīgeenyō-rī, **19** hīndī ūyo mūmwīke o ta ūria aciirīre gwīka mūrū wa ithe. No nginya mūniine ūuru ūcio thīīnī wanyu. **20** Andū arīa angī nīmakaigua ūhorō ūcio nao metīgīre, naguo ūndū ūcio mūrū ndūgacooka gwīkwo rīngī thīīnī wanyu. **21** Mūtikanagaue tha; muoyo uumage muoyo, na rīitho rīumage rīitho, na īgego rīumage īgego, na guoko kuumage guoko, o na kūgūrū kuumage kūgūrū.

20 Rīrīa mūgaathī kūrūa na thū cīanyu na muone irī na mbarathi na ngaari cia ita na mbūtū cia ita nyingī gūkīra cīanyu, mūtikanaciītīgīre, nī ūndū Jehova Ngai wanyu, ūria wamūrūtīe būrūrī wa Mīsīrī, agaakorwo hamwe na inyuū. **2** Rīrīa mūgaakorwo mūkuhīrīrie gūthī mbaara, mūthīnjīrī-Ngai nīagakuhīrīria mbūtū cia ita na aciārīrie. **3** Acīire atīrī, “Thīkīrīria wee Isīraeli, ūmūthī nī ūgūthī mbaara-inī ūkarūe na thū ciaku. Ndūgakue ngoro kana wītīgīre na ndūkamake kana ūīnaine ūrī mbere yacio. **4** Nīgūrkorwo Jehova Ngai waku nīwe ūgūtwarana nawe nīguo akūrūrīre kūrī thū ciaku, akūhootanīre.” **5** Anene nao nīmakooria mbūtū ya ita atīrī: “Nī harī mündū wakīte nyūmba njerū na ndamūrīgūrītīe? Nīarekwo acooke mūcī, ndagakuire mbaara-inī, nake mündū ūngī atūike wa kūmīrugūrīa. **6** Nī harī mündū ūhaandīe mūgūnda wa mīthabībū na ndambīrīrie gūkenera matunda maguo? Nīarekwo ainūke ndagakuire mbaara-inī nake mündū ūngī atūike wa gūkenera matunda macio. **7** Nī harī mündū marīkanīire na mündū-wa-nja atī nīekūmūhīka na ndamūhīkītīe? O nake nī ainūke ndagakuire mbaara-inī nake mündū-wa-nja ūcio ahīko

nĩ mündũ ũngĩ.” **8** Ningĩ anene nĩmagacooka morie atĩrĩ, “Nĩ harĩ mündũ ũretigĩra kana agakua ngoro? Ūcio nĩarekwo ainũke nĩgeetha ariũ a ithe o nao matigakue ngoro.” **9** Rĩrĩa anene makaarĩkia kwarĩria mbũtũ cia ita-rĩ, nĩmagathuura anene a ita a gũtongoria mbũtũ icio. **10** Rĩrĩa mũkaambata mũkahũire itũũra inene, mũkaamba kũũria andũ a rĩo metikire kũgĩ thayũ. **11** Mangigetĩkĩra na mahingũre ihingo ciao-rĩ, andũ a itũũra rĩu othe magaatũka a kũrutithio wĩra na hinya, mamũrutagĩre wĩra. **12** Mangĩkaarega kũgĩ thayũ na mambĩrĩrie kũrĩa na inyuĩ, mũgaathiũrũrũkĩria itũũra rĩu. **13** Rĩrĩa Jehova Ngai wanyu akaarĩneana moko-inĩ manyu-rĩ, mũkooraga arũme othe arĩa marĩ thĩĩnĩ warĩo. **14** No ha ũhoru wa andũ-a-nja, na ciana, na mahiũ, o na kindũ kirĩa kĩngĩ gĩothe kirĩ thĩĩnĩ wa itũũra rĩu, no mũcitahe itũike cianyu. Na rĩrĩ, no mũhũthĩre indo icio Jehova Ngai wanyu amũheete kuuma kũrĩ thũ cianyu. **15** Ūguo nĩguo mũgeeka matũũra manene mothe marĩa marĩ kũraya na kũrĩa mũrĩ no ti ma ndũrĩrĩ iria irĩ gũkuhĩ na inyuĩ. **16** No rĩrĩ, thĩĩnĩ wa matũũra manene ma ndũrĩrĩ marĩa Jehova Ngai wanyu ekũmũhe matũike igai rĩanyu, mũtikanatigie kindũ o nakĩ, kihihagia kana kirĩ muoyo. **17** Mũkaamaniina biũ; andũ a Ahiti, na Aamori, na Akaanani, na Aperizi, na Ahivi, na Ajobusi o ta ũria Jehova Ngai wanyu aamwathĩte. **18** Kwaga ũguo nĩmakamũruta kũrũmĩrĩra maũndũ mothe marĩ magĩgi marĩa mekaga makĩhooya ngai ciao, na inyuĩ nĩmũkehĩria Jehova Ngai wanyu. **19** Mũngĩgaakorwo mũthiũrũrũkĩrie itũũra ihinda iraa, mũkirĩthũũra nĩguo mũrĩtahe, mũtikanathũkangie mĩtĩ yarĩo na kũmĩtemanga na ithanwa, nĩ ũndũ no mũrĩe matunda mayo. Mũtikanamĩteme. Mĩtĩ ya gĩthaka ikĩrĩ andũ, atĩ nĩguo mũmĩthiũrũrũkĩrie? **20** No rĩrĩ, no mũteme mĩtĩ rĩra mũkũmenya atĩ ti ya matunda, na mũmĩtũmĩre gũwthondekera mwĩgito wa rũirigo nginya itũũra rĩu rĩrarũta na inyuĩ rĩgwe.

21 Mündũ angĩkooneka oragĩtuo, na akorwo akomete gĩthaka-inĩ kũu bũrũri ũcio Jehova Ngai wanyu ekũmũhe mũwĩgwatĩre, na kwage kũmenyeka mündũ ũria ũmũũragĩte-rĩ, **2** athuuri anyu na aciirithania nĩmakoiimagara magathime itĩĩna rĩa kuuma harĩa mwĩrĩ ũrĩ nginya matũũra-inĩ marĩa marĩ hakuhĩ naguo. **3** Ningĩ athuuri a itũũra rĩrĩa rikuhĩrĩrie mũno na harĩa mwĩrĩ ũcio ũrĩ nĩmakanyĩita moori itarĩ yarutithio wĩra na itarĩ yohwo icookĩ, **4** nao mamĩikũrũkie gĩtuamba-inĩ gĩtarĩ kiarĩmwo kana gĩkahaandwo, na kirĩ na karũũĩ gegũtherera. Nĩmakoinĩra moori iyo ngingo kũu gĩtuamba-inĩ kũu. **5** Nao athĩnjĩri-Ngai, o acio ariũ a Lawĩ, nĩmakeyumĩria nĩgũkorwo Jehova Ngai wanyu nĩamathuurĩte nĩguo matungatage na makarathimana makĩgwetaga rĩtwa rĩa Jehova na magatuithanagia maciira ma andũ arĩa marĩ na ngarari o na ma andũ maangĩria. **6** Ningĩ athuuri othe a itũũra rĩrĩa rikuhĩrĩrie mũno harĩa mwĩrĩ ũcio ũrĩ nĩmagethamba moko igũrũ rĩa moori iyo yunĩtuo ngingo o kũu gĩtuamba-inĩ, **7** na moige atĩrĩ, “Moko maitũ timo maaitire thakame ĩno, o na kana maitho maitũ makiona ũndũ ũcio ũgĩkwo. **8** Itĩkĩra horohio ĩno nĩ ũndũ wa andũ aku a Isiraeli, arĩa Wee Jehova

ũkũrĩte, na ũtĩge kũmatua ahĩtia ũndũ-inĩ wa thakame ĩno ya mündũ ũtarĩ na ũũru.” Nayo thakame iyo iĩtĩtuo nĩĩkahorohero. **9** Nĩ ũndũ ũcio nĩmũgetheria ihĩtia-inĩ rĩu rĩa gũita thakame ya mündũ ũtarĩ na ũũru, kuona atĩ nĩmwĩkĩte ũndũ ũria wagĩrĩre maitho-inĩ ma Jehova. **10** Rĩrĩa mũngĩthĩ kũrĩa na thũ cianyu, nake Jehova Ngai wanyu acirekererie moko-inĩ manyu mũcitahe-rĩ, **11** mũngĩcoka muone thĩĩnĩ wa andũ acio ataha harĩ na mündũ-wa-nja mũthaka na ũmwe wanyu aguucĩrĩrio nĩwe, no amũhikie atũike mũtumia wake. **12** Nĩakamũinũkia gwake mũciĩ acooke atũme enjwo mũtwe na arenge ndwara **13** na arute nguo iria eekĩrĩte rĩrĩa aatahagwo. Thuutha wa gũikara gwake mũciĩ na acakaire ithe na nyina ihinda rĩa mweri mũgĩmarĩ, hĩndĩ iyo no athĩ harĩ we, atũike mũthuuri wake nake atũike mũtumia wake. **14** Angĩkaaga gũkenio nĩwe, nĩakamwĩtĩkĩria athĩ o kũrĩa guothe angienda. Ndakanamwendie kana amũtue ngombo, kuona atĩ nĩamwagithĩte gĩtĩo. **15** Mündũ angĩkorwo na atumia eerĩ, na akorwo endete ũmwe na akaaga kwenda ũcio ũngĩ, na eerĩ mamũciarĩre ciana cia ihĩĩ, no mwana wa irigĩthathi akorwo nĩ wa mũtumia ũria atendet-rĩ, **16** angĩkorwo akĩgĩra ariũ ake indo, ndakanaheane kihooto kĩa irigĩthathi kũrĩ mũriũ wa mũtumia ũria eendete, handũ ha kũhe mũriũ ũria arĩ we irigĩthathi kũna, mũriũ ũcio wa mũtumia ũria atendet. **17** No nginya onanie atĩ mũriũ ũcio wa mũtumia ũcio atendet nĩwe irigĩthathi na ũndũ wa kũmũhe indo maita meerĩ thĩĩnĩ wa indo iria ciothe arĩ nacio. Mũriũ ũcio nĩwe kionereria kĩa mbera kĩa hinya wa ithe. Kĩhooto kĩa mwana wa irigĩthathi nĩ gĩake. **18** Mündũ angĩkaagĩ na mũriũ ũtangĩguu na mũremi, ũtaathĩkagĩra ithe na nyina, na ũtangĩmaigua o na mamũhũũra-rĩ, **19** ithe na nyina nĩmakamũnyĩita mamũtwe kũrĩ athuuri hau kihingoinĩ gĩa itũũra. **20** Nao meere athuuri atĩrĩ, “Mũriũ ũyũ witũ ndatũiguuga na nĩ mũremi, ndangĩtathĩkĩra. Atũũraga arĩ mũmaramari na arĩ mũrĩu.” **21** Hĩndĩ iyo andũ othe a itũũra nao nĩmakamũhũũra na mahiga nyuguto nginya akue. No nginya mũniine ũũru ũcio wehere gatagati-inĩ kanyu. Ūhoru ũcio nĩũkaiguu nĩ andũ a Isiraeli othe nao meetigĩre. **22** Mündũ angĩhĩa wĩhia ũngĩtũma ooragwo, nake ooragwo na mwĩrĩ wake ũcuurio mũtĩ igũrũ-rĩ, **23** mũtikanareke mwĩrĩ ũcio ũraare mũtĩ igũrũ ũtũkũ ũcio wothe. Tigĩrĩrai nĩ mwamũthika mũthenya o ro ũcio, tondu mündũ o na ũrĩkũ mũcuurie mũtĩ-inĩ nĩ mũrume nĩ Ngai. Mũtikanathaahie bũrũri ũria Jehova Ngai wanyu ekũmũhe itũike igai rĩanyu.

22 Ūngĩkoona ndegwa kana ng'ondũ wa mũrũ wa ithe wanyu yũrĩte, ndũkamĩtiganĩrie, no tigĩrĩra wona nĩwamĩcokia kũrĩ we. **2** Mũrũ wa ithe wanyu ũcio angĩkorwo ndaikaraga hakuhĩ nawe, kana ũngĩkorwo ndũmũrĩ, ũkaamĩtwaraga gwaku mũciĩ nginya rĩrĩa agooka kũmĩcaria; hĩndĩ iyo ũmũcookerie. **3** Ūgeeka o ũguo, ũngĩkoona ndigiri ya mũrũ wa thoguo, kana kabuti gake, kana o kindũ gĩothe atete, ndũkanetue ta ũtacionete. **4** Ūngĩkoona ndigiri ya mũrũ wa thoguo, kana ndegwa yake igũite njira-inĩ, ndũkanamĩtiganĩrie; mũteithĩrĩrie kũmirũgama. **5** Mündũ-wa-nja ndakanamũ nguo

cia arūme, kana mündū mūrūme ehumbe nguo cia andū-a-nja, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu niathūire mündū o wothē wikaga ūguo. **6** Ūngigakorerera gitara kĩa nyoni mūkĩra-inĩ wa njĩra, kĩrĩ mūtĩ igūrū kana kĩrĩ thĩ, nayo nyoni iyo ikorwo ikomereirie tūcui twayo kana matumbĩ, ndũkanoe nyoni iyo na tūcui twayo. **7** No woe tūcui, no no nginya ūkaarekereria nyina yūmbūke, nīgeetha wonage mañdū mega na itūūre hĩndĩ ndaaya. **8** Hĩndĩ ĩria ūngĩaka nyūmba njerū, ūkaamūkĩra rūirigo rūmĩthiūrũkĩrie igūrū nīgeetha ndũkarehithĩrie andũ a nyūmba yaku ūūru wa ūiti wa thakame, mündū angĩkaagũa kuuma nyūmba igūrū. **9** Ndũkahaande mbegũ cia mĩthemba ĩrĩ mūgũnda waku wa mĩthabibũ; ūngĩgeeka ūguo nūgathaaħia mĩmera ĩria ūhaandite, o na maciaro ma mūgũnda ūcio wa mĩthabibũ. **10** Ndũkanarĩmĩthie ndegwa na ndigiri ciohanĩtio mūrāũ ūmwe. **11** Ndũkanehumbe nguo cia guoya wa ng'ondũ na cia gatani cioathanĩtio hamwe. **12** Ohagĩrĩra ciohe cia ndigi mĩthia-inĩ ĩria ĩna ya kabuti karĩa wĩhumbaga. **13** Mündū angĩhikia mūtumia na thuutha wa gũkoma nake acooke amũthūire, **14** na aarie ndeto cia kũmũcambia, nake amũthũkĩrie rĩitwa, oige atĩrĩ, "Ndahikirie mūtumia ūyũ, no rĩrĩ, ndamũkuhĩrĩria ndionire imenyithia cia atĩ nĩ mūrĩtu gathirange," **15** hĩndĩ iyo ithe na nyina nĩmagatwara mañdũ ma kuonania atĩ nĩ mūrĩtu gathirange harĩ athuuri hau kĩhingo-inĩ gĩa itũūra. **16** Ithe wa mūrĩtu nĩakeera athuuri atĩrĩ, "Ndaheanire mūrĩtu wakwa ahikio nĩ mündũ ūyũ, no rĩrĩ, rĩu nĩamũthuurite. **17** Nĩamũcambĩtie akoiga atĩrĩ, 'Ndiakorire mwarĩguo arĩ mūrĩtu gathirange.' No rĩrĩ, ici nĩcio imenyithia cia kuonania atĩ mūrĩtu wakwa arĩ mūrĩtu gathirange." Hĩndĩ iyo aciari a mūrĩtu ūcio nĩmagatambũrũkia gĩtambaya kũu mbere ya athuuri a itũūra, **18** nao athuuri acio nĩmakanyĩta mündũ ūcio mamũherithie. **19** Nĩmakamwĩtia thĩnjo ya cekerĩ igana rĩmwe cia betha, macineane kũrĩ ithe wa mūrĩtu, nĩ ūndũ mündũ ūcio nĩacambĩtie mūrĩtu gathirange wa Isiraeli. Mūrĩtu ūcio agaathĩ na mbere gũtuika mūtumia wake; ndakanamũte matukũ mothe marĩa egũtũūra muoyo. **20** No rĩrĩ, kũngĩgaatuika atĩ thĩtango iyo nĩ ya ma, na kwage kĩmenyithia gĩa kuonania atĩ mūrĩtu ūcio aarĩ gathirange, **21** niakarehwo mĩrango-inĩ wa nyūmba ya ithe, nao arũme a itũūra rĩake nĩmakamũhũūra na mahĩga nyuguto nginya akue. Nĩekĩte ūndũ wa thoni thĩnĩ wa Isiraeli nĩkũhũūra ūmaraya arĩ o nyūmba gwa ithe. No nginya mũniine ūūru ūcio wehere gatagatĩ-inĩ kanyu. **22** Mündũ mūrũme angĩnyĩtwo akomete na mūtumia wa mündũ ūngĩ, o eerĩ, mündũ mūrũme ūcio na mūtumia ūcio, no nginya makue. No nginya mũniine ūūru ūcio wehere Isiraeli. **23** Mündũ angĩcemanĩa na mūrĩtu gathirange itũūra-inĩ orĩtio ahikio, na mündũ ūcio akome nake, **24** nĩmũkamanyĩta eerĩ, mũmoimagarie kĩhingo-inĩ gĩa itũūra rĩu, mũmahũire na mahĩga nyuguto nginya makue; mūrĩtu ūcio akooragwo tondu aarĩ thĩnĩ wa itũūra na ndoigire mbu nĩguo ateithio, nake mündũ mūrũme ūcio akooragwo tondu wa gũthũkia mūtumia wa mündũ ūngĩ. No nginya mũniine ūūru wehere gatagatĩ-inĩ kanyu. **25** No rĩrĩ, mündũ mūrũme angĩcemanĩa na mūrĩtu ūrĩtio ahikio

arĩ na kũu njā ya itũūra, na amũnyĩte na hinya, mündũ mūrũme ūcio wikĩte ūguo nowe wiki ūgaakua. **26** No rĩrĩ, mūrĩtu ūcio mūtikanamwĩke ūndũ; ndeekĩte rĩhĩa rĩa gũtũma ooragwo. Ūndũ ūcio nĩ ta wa mündũ ūrĩa ūtharĩkagĩra akooraga mündũ wa itũūra rĩake, **27** nīgũkorwo mündũ ūcio aacemanĩrie na mūrĩtu ūcio na kũu njā ya itũūra, o na gũtuika mūrĩtu ūcio ūrĩtio nĩoigire mbu, hatĩari na mündũ wakũmũteithũra. **28** Mündũ angĩcemanĩa na mūrĩtu gathirange ūthoorĩtio ahikio, amũnyĩte na hinya nao mamenyeke-rĩ, **29** mündũ ūcio niakarĩha ithe wa mūrĩtu ūcio cekerĩ mĩrongo ĩtano cia betha. Mündũ ūcio no nginya ahikie mūrĩtu ūcio, nīgũkorwo nĩamũthũkĩtie. Ndakanamũte matukũ mothe marĩa egũtũūra muoyo. **30** Mündũ mūrũme ndagĩrĩrwo nĩkũhikia mūtumia wa ithe; ndakananonorithie ūrĩrĩ wa ithe.

23 Gũtirĩ mündũ mũhakũre na ūndũ wa kũhĩhinywo kana gũtinio kĩgga gĩake gĩa ūciari ūgaatoonya kĩũngano-inĩ kĩa Jehova. **2** Gũtirĩ mwana ūciarĩtwo kuuma ūhiki-inĩ mūgĩrie, kana mündũ o wothē wa rũciaro rwake ūgaatoonya kĩũngano-inĩ kĩa Jehova, o nginya rũciaro rwa ikũmĩ. **3** Gũtirĩ Mũamoni kana Mũmoabi, kana mündũ o wothē wa rũciaro rwake, ūgaatoonya kĩũngano-inĩ kĩa Jehova, o nginya rũciaro rwa ikũmĩ. **4** Nīgũkorwo matĩgana gũũka kũmũtũnga na mĩgate na maaĩ mūrĩ njĩra mũkũma bũrũri wa Misĩri, na nĩngĩ nĩmarĩhĩre Balamu mũũru wa Beori kuuma Pethori kũu Mesopotamĩa nĩguo oke amũrume. **5** O na kũrĩ o ro ūguo-rĩ, Jehova Ngai wanyu ndaigana gũthĩkĩrĩria Balamu, no aagarũrĩre kĩrumi kũu gĩgĩtuika kĩrathimo harĩ inyuĩ, nĩ ūndũ Jehova Ngai wanyu nĩamwendete. **6** Mũtikanagĩe kĩrĩko gĩa gũtũūra ūrata nao hĩndĩ ĩria yothe mūgĩtũūra muoyo. **7** Mũtikanamene Mũedumo nīgũkorwo nĩ mūrũ wa ithe wanyu. Mũtikanamene Mũmisĩri, nĩ ūndũ nĩmwatũire mūrĩ ageni bũrũri wake. **8** Andũ a rũciaro rwa gatatũ arĩa magaaciarwo nĩo, no matoonye kĩũngano-inĩ kĩa Jehova. **9** Hĩndĩ ĩria mūngĩamba kambĩ mūng'ethanĩre na thũ cianyu, mũtikahutanie na kĩndũ kĩrĩ thaahu. **10** Mündũ mūrũme ūmwe thĩnĩ wanyu angĩkorwo niathaahĩte nĩ ūndũ wa ūndũ ūrĩa ūmũkorete ūtukũ, nĩakoima na kũu njā ya kambĩ aikare kuo. **11** No rĩrĩ, gwatua gũtuka nĩethambe, na rĩtia rĩgĩthũa no acooke kambĩ-inĩ. **12** Thondekai handũ njā ya kambĩ harĩa mūrĩthĩiiga gwĩteithĩa. **13** Harĩ indo cianyu cia wĩra-rĩ, gĩagai na kĩndũ gĩa gũcimbaga nakĩo, na rĩria mündũ athĩ gwĩteithĩa, akenja ĩrima agathĩka kĩoro gĩake. **14** Nīgũkorwo Jehova Ngai wanyu nĩaceraceeraga kũu kambĩ-inĩ wanyu nĩguo amũgĩfĩre na aneane thũ cianyu kũrĩ inyuĩ. Kambĩ wanyu no nginya ĩtuĩke theru, nĩgeetha ndakanooone ūndũ ūtagĩrĩre gatagatĩ-inĩ kanyu, nake amweherere. **15** Ngombo ĩngĩgakorwo yũrĩre gwaku, ndũkanamĩneane kũrĩ mwathi wayo. **16** Reke ĩtũure gatagatĩ kanyu kũria guothe ĩngĩenda na itũūra-inĩ o rĩothe rĩria ĩngĩthũura. Ndũkanamĩhĩnyĩrĩrie. **17** Gũtirĩ Mũisĩraeli, mündũ mūrũme kana mündũ-wa-njā, ūgaatuika mũmaraya wa ihooero. **18** Mũtikanarehe thĩnĩ wa nyūmba ya Jehova Ngai wanyu mbeeca ĩthũkũmĩtwo na njĩra ya ūmaraya wa andũ-a-njā kana wa arũme-ĩrĩ cia kũhĩngia

mwihitwa o na ūrīkū, nī ūndū Jehova Ngai wanyu nīathūire maūndū macio meeri. **19** Ndūkanarīhie mūrū wa ithe wanyu uumithio wa kindū ūmūheete, ūri wa mbeeca kana irio kana wa kindū kīngī o gīothe kīngīrehe uumithio. **20** No ūrīhie mūndū wa kūngī uumithio wa kindū ūmuohoreire, no ti mūrū wa ithe wanyu Mūisiraeli, nīgeetha Jehova Ngai wanyu amūrathimage maūndū-inī mothe marīa mūrīkaga būrūri-inī ūria mūrathī mūwīgwafīre. **21** Ūngīkeehīta mwihitwa kūrī Jehova Ngai waku, ndūgekīre mūhūthia kūhingia mwihitwa ūcio, nīgūkorwo Jehova Ngai waku ndarī hīndī atagakūūria ūndū ūcio, na nīgūgatuuo nīwihītie. **22** No ūngīaga kwīhīta mwihitwa, ndūgakarwo wihītie. **23** Ūndū ūria wothe mīromo yaku iriugaga no nginya ūūhingagie, nī ūndū wehītire mwihitwa kūrī Jehova Ngai waku na kanua gaku wiyendeire. **24** Ūngītoonya mūgūnda wa mīthabībū wa mūndū ūngī, no ūrie thabībū nginya ūhūūne, no ndūgekīre o na imwe kīondo-inī gīaku. **25** Ūngītoonya mūgūnda wa ngano wa mūndū ūngī, no ūbute magira mayo na moko, no ndūkanagethe ngano iyo yake.

24 Mūndū angīhīkia mūtumia na age gūkenio nīwe nī ūndū wa kūmuona na ūndū ūtagirīre, nake mūndū ūcio amwandīkīre marūa ma ndigano, amūnengere na amūingate oime gwake mūciī, **2** na thuutha wa kuuma gwake mūciī, mūtumia ūcio atuīke mūtumia wa mūndū ūngī, **3** nake mūthuuriwe ūcio wa keerī age kūmwenda, na amwandīkīre marūa ma ndigano, amūnengere na amūingate oime gwake mūciī, kana mūthuuri ūcio wa keerī akue, **4** mūthuuri wake ūria warī wa mbere, ūria wamūngatire, ndetikirītio kūmūhīkia rīngī thuutha wa gūkorwo arīkītie gūthūkio. Ūcio ūngītūika ūndū ūrī thaahu maitho-inī ma Jehova. Mūtikanarehe wīhia būrūri-inī ūcio Jehova Ngai wanyu aramūhe ūtuīke igai rīanyu. **5** Mūndū angīkorwo no hīndī arahikanirīe, ndakanatūmwo mbaara-inī kana aheo wīra ūngī o wothe. Ihīnda rīa mwaka mūgīma, nīarekwo aikare mūciī ambe akenie mūtumia wake ūcio ahikītie. **6** Ndūkanooe mahiga meeri ma gīthīi ma mūndū ūrī na thīirī waku, o na kana ūthīi na ihiga rīa igūrū riiki atī nīguo rīrūgamīrīre thīirī ūcio, nī ūndū gwīka ūguo no ta kuoya muoyo wa mūndū ūcio. **7** Mūndū angīnyīitwo aiyēte mūrū wa ithe Mūisiraeli akamūtua ta ngombo kana akamwendīa, mūciī ūcio no nginya ooragwo. No nginya mūniine ūuru wehere gatagatī-inī kanyu. **8** Ha ūhoro wa mīrimū ya mangū, mwīmenyagīrīre mūno gwīka o ūria athīnjīri-Ngai, o acio Alawīi, makaamūruta. No nginya mūrūmīrīre wega ūria ndīmathīte. **9** Rīrīkanai ūria Jehova Ngai wanyu eekire Mīriamu mūrī njīra-inī mwarīkia kuuma būrūri wa Misiri. **10** Hīndī rīra ūngīkombīthia mūndū wa itūūra kindū o gīothe, ndūkanatoonye nyūmba yake, ūgīre kīria eraniire atī niakaruta kīrūgamīrīre. **11** Ikara nja ūreke mūndū ūcio ūkombīthīe kindū akūrehere kīria eraniire hau nja. **12** Mūndū ūcio angīkorwo arī mūthīini, ndūkanaraarie kīu eeraniire. **13** Mūcookerie kabuti gake rīua rītanathūa nīgeetha ehumbe agīkoma. Hīndī iyo nīagagūcookeria ngaatho, naguo ūndū ūcio nīukonwo ūrī gīko kīa ūthingu maitho-inī ma Jehova Ngai waku.

14 Ndūkanahinyirīre mūndū wa kūrīhwo ūria mūthīini na mūbatari, arī mūrū wa ithe wanyu Mūisiraeli kana mūndū wa kūngī ūtūūruga itūūra rīmwe rīa matūūra manyu. **15** Mūrīhe mūcaara wake wa o mūrīhenya rīua rītanathūa, nī ūndū nī mūthīini na mūcaara ūcio nīguo ehokete. Kwaga ūguo, aahota gūkaīra Jehova igūrū rīaku, nawe woneke wihītie harī Jehova. **16** Maithe ma ciana matikooragwo nī ūndū wa mahītia ma ciana cīao, kana ciana cīragwo nī ūndū wa mahītia ma maithe; o mūndū arīkuaga nī ūndū wa mehīa make mwene. **17** Ndūkanaagīthie mūndū wa kūngī kana mwana wa ngoriai kīhoto cīra-inī, kana woe kabuti ka mūtumia wa ndigwa karūgamīrīre thīirī. **18** Rīrīkanaga warī ngombo būrūri wa Misiri, na Jehova Ngai waku nīagākūūirīe ūkīuma kuo. Nīkīo ndīragwathā wīkage ūguo. **19** Rīrīa ūkūgetha mūgūnda waku, ūngīriganīrwo nī gīthīa, ndūgagūcookerie. Gītīgīre mūndū wa kūngī, na mwana wa ngoriai, na mūtumia wa ndigwa, nīgeetha Jehova Ngai waku akūrathimage wīra-inī wothe wa moko maku. **20** Hīndī rīra ūkūhūrūra ndamaiyū kuuma mīti-inī yaku, tigaga gūcookeria hongē ciaguo rīita rīa keerī. Tigagīria andū a kūngī, na ciana cīa ngoriai, na mūtumia wa ndigwa matigari. **21** Hīndī rīra ūkūgetha thabībū mūgūnda waku wa mīthabībū, ndūgacooke kūhaara rīngī iria ciatigwo. Tigagīra mūndū wa kūngī, na ciana cīa ngoriai, na mūtumia wa ndigwa matigari. **22** Rīrīkanaga atī warī ngombo būrūri wa Misiri. Nīkīo ndīragwathā wīkage ūguo.

25 Hangīgīa ngarari gatagatī ka andū eerī, nīmatware cīra ūcio igootī-inī, nao atuithania a cīra mamatuithanie, marekererīe mūndū ūria ūtarī na mahītia, nake ūria ūrī na mahītia mamūtūire itua. **2** Kūngīoneka atī ūria ūrī na mahītia nīagīrīre kūhūrwo, mūtūithania wa cīra nīagaathana akome ahūrwo iboko iringaine na mahītia make, mūciiri ūcio akionaga, **3** no rīrī, ndakamūhūrīthie iboko makīria ya mīrongo ina. Angīhūrwo makīria ya iboko icio, mūrū wa thoguo aahota kuoneka arī mūmene maitho-inī maku. **4** Ndūkanoohe ndegwa kanua hīndī rīra ikūranga ngano ikīmīhūrū. **5** Mūndū na mūrū wa nyina mangīkorwo matūuranagīa hamwe, na ūmwe wao akue atarī na mwana wa kahīi, mūtumia ūcio wake ndakanahike nja ya nyūmba iyo. Mūrū ūcio wa nyina na mūthuuriwe nīakamuoya amūhīkie, na amūhingīre bata wake o ta mūrū wa nyina na mūthuuriwe. **6** Mwana wa mbere wa kahīi ūria agaaciara nīwe ūgaatūria rīitwa rīa ūcio ūkuite, nīgeetha rīitwa rīake rītikanathario rīehere Isīraeli. **7** No rīrī, mūndū angīkorwo ndekwenda kūhīkia mūtumia wa mūrū wa nyina, mūtumia ūcio nīagathī kūrī athuuri hau kīhingō-inī gīa itūūra, ameere atīrī, “Mūrū wa nyina na mūthuuri wakwa nīaregete gūtūūria rīitwa rīa mūrū wa nyina gūkū Isīraeli. Nīaregete kūhingia bata ūria mūrū wa nyina na mūthuuri wa mūtumia angīrīrwo nī kūhingia.” **8** Hīndī iyo athuuri acio a itūūra rīake nīmageta mūndū ūcio mamwarīre. Mūndū ūcio angīgwafīria kuuga atīrī, “Ndirenda kūmūhīkia,” **9** mūtumia ūcio wa mūrū wa nyina nīakambata athīi harī we o hau harī athuuri acio, amūrute kīraatū kīmwe gīake, acooke amūtūire mata ūthīi, amwīre

atiri, “Uu ni guo mundu uria warea gwaka nyumba ya muru wa nyina ekagwo.” **10** Ruciaro rwa mundu ucio kuu Isiraeli rugeetagwo Nyumba ya Mundu Urutitwo Kiraatu. **11** Andu eer mangikorwo makirua, nake mutumia wa umwe wao oke gūtheithura mūthuuri wake kuuma kūrī ucio maraarua nake, nake amūnyūite kīga giake giā ucīari, **12** niagatinio guoko kuu gwake. Ndakanaigūirwo tha. **13** Mūtigaakoragwo na mahiga ma gūthima meerī mataiganainie ūritū mondo-inī cianyū, rīmwe iritū na rīngī ihūthū. **14** Mūtigaakoragwo na igeri igiri itaiganainie nyumba-inī cianyū, kīmwe kīnene na kīmwe kīnini. **15** No nginya mūkoragwo na ithimi na igeri iria ciagiriire na cia kwihokwo, niageetha matukū manyu maingihe ma gūtūira būrūri ūria Jehova Ngai wanyu ekūmūhe. **16** Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu niathūire mundū o wothē wikaga maundū macio, mundū o wothē wikaga maundū mataari ma wihokeku. **17** Ririkanaga ūria Aamaleki maamwīkire mūrī njira-inī rīria mwoimire būrūri wa Misiri. **18** Hīndī ūria mwarī anogu na mūgathirwo nī hinya, nīmacemanirie na inyu rīria mwarī rūgendo-inī na makūruga andū othe arīa maarigītie na thuutha; makīaga gwītīgira Ngai. **19** Hīndī ūria Jehova Ngai wanyu akaamūhe ūhurūko kuuma kūrī thū iria ciothe imūrigiicīrie būrūri-inī ūria ekūmūhe mūwīgwatire ūtūike igai rīanyu-rī, mūkaaniina kīndū o gīothe kīngītūma Aamaleki maririkanwo gūkū thī guothe. Mūtikanariganirwo nī ūndū ucio.

26 Rīria ūgaatoonya būrūri ūria Jehova Ngai waku egūkūhe ūri igai, na ūwīgwatire na ūtūire kuo, **2** nīūkoya maciaro mamwe ma mbere ma kīria gīothe ūgaakūria tīri-inī wa būrūri ucio Jehova Ngai arakūhe na ūmekire kīondo. Ūcooke ūthī handū harīa Jehova Ngai waku agaathuura ha gūtūiria Rīitwa rīake, **3** wīre mūthīnjiri-Ngai ūria ūri wīra-inī hīndī ūyo atiri, “Nīndoiga ūmūthī ndī mbere ya Jehova Ngai wakwa atī nīndikītie gūkīnya būrūri ūria Jehova eerīire maithe maitū ma tene na mwīhītwa atī niagatūhe.” **4** Nake mōthīnjiri-Ngai ūcio niakamūkīra kīondo kīu kuuma moko-inī maku, akīge hau mbere ya kīgongona kīa Jehova Ngai waku. **5** Nīngī nīūkoiga ūri hau mbere ya Jehova Ngai waku atiri: “Baba aarī Mūsuriata watūiraga orūūraga, nake agīkūrūka agīthī būrūri wa Misiri marī na andū mataarī aingī, nao magītūira kuo na magītūika rūriri rūnene rūri hinya na rwa andū aingī. **6** No andū a Misiri nīmatūnyamaririe na magītūma tūthīmūke, na magītūrūtithia wīra wa hinya. **7** Hīndī ūyo tūgīkaira Jehova, o we Ngai wa maithe maitū, nake Jehova akīgua mūgambo witū, na akiona mītangīko iitū, na wīra mūrītū na ūria twahiinyagīrīrio. **8** Nī ūndū ucio Jehova agītūruta būrūri wa Misiri na guoko gwake kwa hinya, na gūtambūrūkītio, akīhūthīra maundū manene ma kūmakania, na akīringa cīama, o na agīka maundū ma magegania. **9** Nīatūrehire kūndū gūkū na agītūhe būrūri ūyū, būrūri ūri būthi wa iria na ūūki; **10** na riri, nīndarehe maciaro ma mbere ma tīri ūria, Wee Jehova, ūheete.” Nawe ūkīge kīondo kīu mbere ya Jehova Ngai waku na ūnamirire mbere yake. **11** Wee mwene, na Alawii, o na andū a kūngī arīa marī thīinī wanyu, nīmūgakenera maundū mothe mega marīa Jehova Ngai

wanyu amūheete na akaha andū a nyumba cianyū. **12** Rīria ūgaakorwo ūrikītie kwamūra gīcūnjī giā ikūmi kīa maciaro maku mothe kwaka-inī wa gatātū, mwaka ucio wa kūrūtwo gīcūnjī giā ikūmi, nīgūgīheana kūrī Alawii, na kūrī mundū wa kūngī, na kūrī mwana wa ngorīai, o na kūrī mutumia wa ndigwa, niageetha marīe mahūūne marī kuu matūira-inī manyu. **13** Ūcooke wīre Jehova Ngai waku atiri, “Nīndikītie kūruta gīcūnjī kīria kīamūre kuuma nyumba-inī yakwa, na nī ndīkīheanīte kūrī Mūlawii, na kūrī mundū wa kūngī, na kūrī mwana wa ngorīai, na kūrī mutumia wa ndigwa o ta ūria wothē wathanīte. Nditiganīurie maathanī maku o na kana ngariganirwo nī rīmwe rīamo. **14** Ndirite gīcūnjī o na kīmwe giā kīria kīamūre hīndī ya macakaya, kana ngeheria o na kīmwe giākīo rīria ndaarī mūthaahu, o na kana ngarūtira arīa akūi kīmwe giākīo. Nīnjathīkīire Jehova Ngai wakwa, nīnjikīte o ta ūria wothē ūnjathīte. **15** Kīrore ūri o kuu igūrū, o kuu gītūuro giaku githeru, ūrathime andū aku a Isiraeli na būrūri ūyū ūtūheete o ta ūria werīire maithe maitū ma tene na mwīhītwa, būrūri ūri būthi wa iria na ūūki.” **16** Jehova Ngai waku egūgwatha ūmūthī ūrūmagīrīre irīra cia watho wa kūrūmīrīrwo, na mawatho; ūmenyerere kūmaathīkīra na ngoro yaku yothe na muoyo waku wothē. **17** Nīumbūrīte ūmūthī atī Jehova nīwe Ngai waku, na atī nīūrīthīiaga na njira ciake, na nīūrīathīkīgira irīra cia watho wake wa kūrūmīrīrwo, na maathanī make, o na mawatho, na atī nīūrīmwathīkīgira. **18** Nake Jehova nīoimbūrīte ūmūthī atī wee ūri rūriri rwake, rūriri rwa bata mūno o ta ūria eeraniire, na nī ūrimenyagīrira maathanī make mothe. **19** Nīoimbūrīte atī niagagūtūūgīria, ūgīe na ngumo na gītūo gūkīra ndūriri ciothe iria oombīte, na nīgūgātūka rūriri rūtheru kūrī Jehova Ngai waku, o ta ūria eeraniire.

27 Musa na athuuri a Isiraeli nī maathire andū, makīmeera atiri: “Rūmīa maathanī maya mothe ndīramūhe ūmūthī. **2** Mwarīkia kūrīnga Rūū rwa Jorodani mūtoonye būrūri ūria Jehova Ngai wanyu ekūmūhe-rī, mūkaahaanda mahiga manene na mūmathinge na rīumba. **3** Mūkaandīka igūrū rīamo ciugo ciothe cia watho ūyū mwarīkia kūrīnga mūrīmo ūūria ūngī mūtoonye būrūri ucio Jehova Ngai wanyu ekūmūhe, būrūri ūri būthi wa iria na ūūki, o ta ūria Jehova Ngai wa maithe manyu aamwīrīre. **4** Na mwarīkia kūrīnga Rūū rwa Jorodani, mūkaahaanda mahiga macio kīrīma-inī kīa Ebali, ta ūria ndīramwatha ūmūthī, na mūmathinge na rīumba. **5** Nīngī mūgaakīra Jehova Ngai wanyu kīgongona, kīgongona kīa mahiga. Mūtikanahūthīre kīndū o gīothe giā kīgera mahiga-inī macio. **6** Mūgaakīra Jehova Ngai wanyu kīgongona na mahiga moimīte mūgūnda, na mūrūtīre Jehova Ngai wanyu maruta ma njino igūrū wakīo. **7** Mūkarūtīra indo cia magongona ma ūguano o hau, mūrīcīre mūgīkenagīra o hau mbere ya Jehova Ngai wanyu. **8** Na nīmūkandīka ciugo ciothe cia watho ūyū mahiga-inī macio mūkaahaanda na ndemwa ikuoneka wega.” **9** Nake Musa na athīnjiri-Ngai, arīa maarī Alawii, makīira andū othe a Isiraeli atiri, “Ta kirai, inyu andū a Isiraeli, na mūthīkīrīrie! Rīu nīmūtūkīte andū a

Jehova Ngai wanyu. **10** Athikirai Jehova Ngai wanyu na mürümírre maathani make na kirira kía watho wake wa kürümírwo úria ndiramúhe úmúthi.” **11** Múthenya o ro úcio, Musa agiatha andú acio, akímeera atírí: **12** Mwarikia kúringa Rúú rwa Jorodani, mihíríga íno níkarúgama kírima igírú kía Gerizimu írathime andú: Ní múhíríga wa Simeoni, na wa Lawi, na wa Juda, na wa Isakuru, na wa Jusufu na wa Benjamini. **13** Nayo mihíríga íno níkarúgama kírima igírú kía Ebalí yanírre irumi: Ní múhíríga wa Rubeni, na wa Gadi, na wa Asheri, na wa Zebuluni, na wa Dani na wa Nafitali. **14** Nao Alawii nímakoiga ciugo na mógambo múnene, meere andú othe a Isiraéli atírí: **15** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria úicúhagia múhianano kana agatwekia múhianano, kíndú kí magigi harí Jehova, wíra wa moko ma múbundi, na akahaanda kíndú kíu na hitho.” **16** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria útatíaga íthe kana nyina.” **17** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria weheragia ihiga ría múhaka wake na mündú wa itúúra.” **18** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria úhíthithagia mútumumu njíra.” **19** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria útacíragíra mündú wa kúngí, kana mwana wa ngoriai, kana mútumia wa ndigwa na kíhooto.” **20** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria úkomaga na mútumia wa íthe, nígúkorwo ní úrírí wa íthe aagírre gítíio.” **21** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria úngíkoma na nyamú o yothe.” **22** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria úkomaga na mwarí wa nyina, kana na mwarí wa íthe.” **23** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria úkomaga na nyina wa mútumia wake.” **24** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria úragaga mündú wa itúúra ríake na hitho.” **25** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria wamúkagíra íhaki níguo oorage mündú útarí na íhítia.” **26** “Kúgwatwo ní kírumi-rí, ní mündú úria útarírúmagia ciugo cia watho úyú na úndú wa gúchíngia.”

28 Úngíathíkíra Jehova Ngai waku kúna na úmenyerere maathani make mothe maría ngúkúhe úmúthí, Jehova Ngai waku níagagútúúgíría igírú ría ndúrírí ciothe cia thí. **2** Írathimo íci ciothe ní ígagúkinyíra na ítwaranage nawe úngíathíkíra Jehova Ngai waku: **3** Níúkarathímírwó kúu ítuúra-íní ínene, na úrathímírwó mígúnda-íní. **4** Úcíari wa nda yaku níúkarathímwo, o na úrathímírwó maciaro ma mígúnda waku na maciaro ma mahiú maku, nímo njáú cia ng’ombe ciaku na túúri twa ndúuru ciaku cia mbúri. **5** Kíondo gíaku o na ndírí yaku ya gúkandíra mútu níúkarathímwo. **6** Níúrírathímagwo ríinúkiro-íní ría gwaku múcí o na ríumagaríro-íní. **7** Jehova níarítúmagá thú íria íngíarahúka ígúúkiríre íhoogárírwó mbere yaku. Íríkúhíthúkagíra na njíra ímwe, no íríkúúragíra na njíra múgwanja. **8** Jehova níagatúma kíráthimo kúu makúmbí-íní maku o na úndú-íní o wothe úngíka na moko maku. Jehova Ngai waku níagakúráthímíra búrúri-íní úcio arakúhe. **9** Jehova níagakúhaanda agítúe rúrírí rwake rútheru o ta úria aakwírre na mwíhítwa, úngímenyerere maathani ma Jehova Ngai waku na úthiíage na njíra ciake. **10** Híndí íyo nacio ndúrírí ciothe cia gúkú thí nícikooná atí wítanítio

na ríitwa ría Jehova, nacio níagagwítígíra. **11** Jehova níagakúhe úgaacírú múíngí, akúgaacíríthie úciari-íní wa nda yaku, na maciaro-íní ma úhíu waku, na maciaro-íní ma mígúnda yaku, kúu búrúri-íní úria eríre maithe manyu ma tene na mwíhítwa atí níagakúhe. **12** Jehova níakahíngúra ígírú, o kúu kúrí nyúmba cia múthiithú wa indo íria aheanaga, níguo oíríre búrúri waku mbura híndí yayo yakinya, na arathime wíra wothe wa moko maku. Níúgakombagíra ndúrírí nyingí indo, no wee ndúgakomba kuuma kúrí mündú o na úríkú. **13** Jehova agaagútua wa gútongoria, no tí wa kúrigia. Úngírúmbúyia maathani ma Jehova Ngai waku maría ndírakúhe úmúthí, na úmenyerere úmarúmirre, úríkoragwo híndí ciothe úrú wa mbere na ndúgatuika wa kúrigagia. **14** Ndúkanehúgúre mwena wa úrío kana wa úmotho útigane na ríathani o na rímwe ría maya ndírakúhe úmúthí, kana úrúmagírre ngai íngí na úcítungatagíre. **15** No rírí, úngíaga gwathíkíra Jehova Ngai waku, na wage kúrúmiríra wega maathani make mothe na írira cia watho wa kúrúmirírwó íria ndírakúhe úmúthí, irumi íci ciothe níagagúkinyíra: **16** Níúkanyíitwo ní kírumi úrú ítuúra-íní ínene o na únyíitwo ní kírumi úrú mígúnda-íní. **17** Kíondo gíaku na ndírí yaku ya gúkandírwó mútu níúkanyíitwo ní kírumi. **18** Úcíari wa nda yaku níúkanyíitwo ní kírumi, o na írio cia mígúnda waku, na mahiú maku, ma njáú cia ng’ombe na túúri twa ndúuru ciaku cia mbúri. **19** Níúkanyíitwo ní kírumi ríinúkiro-íní ría gwaku múcí, na únyíitwo ní kírumi úkúmagara. **20** Jehova níagakúhíthíría irumi, na kírigiicano, na íkúuma úndú-íní úria wothe úríikaga na guoko gwaku, nginya akúniíne úthire na íhenya ní úndú wa wíhía úria wíkíte wa kúmutígáníria. **21** Jehova níagakúhúúra na mírimú nginya akúniíne wehere búrúri úria úratoonya úwígatíre. **22** Jehova níagakúhúúra na múrimú wa kúhúrúrika mwírí, na wa kúhíuha mwírí, na wa kúrúgíka, na agúcíne na úrugarí múíngí, na kwaga mbura, na mbaa na mbuu, maúndú macío makúhúúre nginya makúniíne. **23** Matu maría marí ígírú wa mútwe waku nímagatuika gíngaco, nakúu thí waku gútuíke kígera. **24** Jehova níagatúma mbura ya búrúri waku ítuíke rúkúngú na mútutu; ígaakuuríra yumíte ígírú nginya úníníwo. **25** Jehova níagatúma úhootwo ní thú ciaku. Úgaacíhíthíkíra na njíra ímwe, no úcíúríre na njíra múgwanja, na ní úgaatuika kíndú kí magigi harí mothamaki mothe ma thí. **26** Cíimba ciaku ígaatuika írio cia nyoni ciothe cia ríera-íní na cia nyamú cia gúkú thí, na gútikagía mündú wa gúchíahúra cíure. **27** Jehova níagakúhúúra na mahúha maría ma búrúri wa Mísírí, na mírimú ya ngaái, na íronda íratogota, na úhere, na ndúkahona. **28** Jehova níagakúhúúra na úgúrúki na útumumu, na kírigiicano kía mecíiria. **29** Níúgathíí úkíhambatagíría kúrú múthenya barígíci ta mündú mútumumu arí nduma-íní. Ndúkagaacíra úndú-íní o wothe úgeeka; múthenya o múthenya níúkahíngíríro na úgatunywo índú ciaku, hatarí mündú úngígúteíthúra. **30** Ní úkaagía kíríiko na mündú-wa-nja gía kúmúhíkía, no mündú úngí níakamuoya akome nake. Níúgaka nyúmba no ndúkamítúúra. Níúkaahanda mígúnda wa míthabíbú no ndúkambíríria gúkenera maciaro mayo. **31** Ndegwa yaku

nīgathīnjwo ūkionaga na maitho maku, no ndūkamiŕia. Ūgaatunywo ndigiri yaku na hinya na ndīgacookio. Ng'ondo ciaku nīkaneanwo kūrī thū ciaku na gūtīri mūdū ūgaaciteithūkia. **32** Aanake aku na airītu aku nīmakaneanwo kūrī rūŕīŕī rūngī, namo maitho maku mathire hinya ūkīmacūthīŕīria mūthenya o mūthenya, na ndūkahota gwīka ūndū na guoko gwaku. **33** Rūrīŕī ūtooi nīrūkarīa irio cia būŕūrī iria ūrūtīŕie wīra, na gūtīri kīndū ūkaagīa nakio, tīga o kūhīnyīŕīrio gūkīru matukū maku mothe. **34** Maūdū marīa ūkoona nī magaatūma ūgūrūke. **35** Jehova nīakahūūra maru maku na magūrū maku na mahūha marī ruo matanghīna, namo mahunje kuuma makinya maku nginya ruototia rwa mūtwe waku. **36** Jehova nīagagūtūwara hamwe na mūthamaki ūŕīa wīrūgamiŕie agwathage kūrī rūŕīŕī ūtooi kana rūkamenywo nī maithe manyu. Ūri kūu nīūkahooyaga ngai ingī, ngai cia mīŕī na cia mahīga. **37** Ūgaatuika kīndū kī magigī, na kīndū gīa gūthekererwo na kūnyararwo nī ndūrīŕī ciothe kūu Jehova agaagūtūwara. **38** Ūkaahaanda mbegū nyingī mūgūnda-inī no ūkaagetha o tūnini, nī ūndū nīkarīo nī ngigī. **39** Ūkaahaanda mīgūnda ya mīthabībū na ūmīŕīmīre, no ndūkanyua ndibei yayo kana ūtue thabībū, nī ūndū igunyū nīgacīŕīa. **40** Ūgaakorwo na mīŕī ya mītamaīyū būŕūrī-inī waku wothe, no ndūkahūthīra maguta manyu, nī ūndū ndamaīyū nīigaitika thī. **41** Ūkaagīa na aanake na ūgīe na airītu no ndūgatūūra nao, nī ūndū nīmagatahwo mathī ūkombo-inī. **42** Mīrumbū ya ngigī nīkegwatīra mīŕī yaku yothe na ŕīre irio cia būŕūrī waku. **43** Mūdū wa kūngī ūŕīa ūtūuranagīa na inyuī agaakīŕīŕīria kwambatīra igūrū ŕīaku, na we ūkīŕīŕīŕie o kūnyīiha. **44** Nī agagūkombagīra nowe ndūkamūkombagīra. Agaatuika wa gūtongoria nawe ūtūŕie wa kūŕīgīa. **45** Irumi ici ciothe nīigagūkīnyīŕīa. Nīgathingatana nawe igūtōorie nginya ikūniine, nī tondu ndwathīkīŕie Jehova Ngai waku, na ndūmenyereire maathani na irīra cia watho wa kūŕīmīŕīŕwo iria aakūheire. **46** Igaatuika kīmenyithīa na igegania hariwe, o na harī njiaro ciaku nginya tene. **47** Tondū ndūgana gūtungatīra Jehova Ngai waku ūri na gīkeno na ūcanjamūkīe hīndī ya ūgaacīru. **48** Tondū ūcio ūgaatungatīra thū ciaku iria Jehova agaagūtūmīra igūūkīŕīre, ūri mūhūtu na ūnyootī, na ūŕī njaga na ūri mūthīnīku mūno. Nīagagwīkīra icooki ŕīa kīgera ngingo nginya akūniine. **49** Jehova nīagakūrehithīria rūŕīŕī ruumīte kūraya, rūgūūkīŕīre, kuuma ituri-inī cia thī, rūmbūkīte o ta nderi, rūŕīŕī ūtangīmenya rwario rwa ruo, **50** rūŕīŕī rwa gwītīgīŕwo, rūtangītīa andū akūrū kana rūgūŕie andū ethī tha. **51** Nīmakarīa njaū cia mahīū maku, na marīe maciaro ma būŕūrī waku nginya makūniine. Matigagūtīgīria ngano, kana ndibei ya mūhīhano, kana maguta, o na kana magūtīgīre njaū o na ūmwe ya ndūuru cia ng'ombe ciaku kana tūūri twa rūuru rwa mbūrī ciaku, nginya ūthīnīke biū. **52** Nīmakarīgīcīŕīa matūūra mothe manene guothe būŕūrī-inī waku, o nginya thingo icio ndaihu ciakītwo na hinya na wīhokete imomoke. Nīmakarīgīcīŕīa matūūra manene mothe marīa marī būŕūrī-inī ūŕīa Jehova Ngai waku egūkūhe. **53** Tondū wa thīŕīna ūŕīa ūkaareherwo nī thū yaku hīndī ya kūŕīgīcīŕio, nī ūkaarīa maciaro ma nda, ūŕīe nyama cia ariū na airītu aŕīa Jehova Ngai

waku akūheete. **54** O na mūdū ūŕīa mūhooreri mūno na ūŕī tha gatagatī-inī kanyu ndakaigūŕīa mūrū wa nyina tha, kana mūtūmia wake ūŕīa endete, kana ciana ciake iria itigaire, **55** na ndari mūdū o na ūmwe wao akaahe nyama cia ciana ciake icio araarīa. Icio nocio kīndū kīŕīa agaakorwo atīgītīe nī ūndū wa thīŕīna ūŕīa thū yaku ūgaakūrehere hīndī ŕīa ikaarīgīcīŕīa matūūra maku manene mothe. **56** Mūdū-wa-nja ūŕīa mūhooreri mūno na ūŕī tha gatagatī-inī kanyu, ūcio ūŕī tha mūno na mūhooreri nginya ndangūmīŕīria kūhutia thī na ikinya ŕīake, nīakaima mūthuuriwe ūŕīa endete, na mūrīū kana mwarī, **57** njogu ŕīa yumite nda yake na ciana iria agaciara. Nīgīkorwo no ende gūcīŕīa na hitho hīndī iyo ya kūŕīgīcīŕio na ya thīŕīna ūŕīa thū ciaku ūgaakūrehere kūu matūūra-inī manene manyu. **58** Ūngīaga kūŕīmīŕīra wega ciugo ciothe cia watho ūyū, iria ciandīkītwo ibuku-inī ŕīŕī, na wage gūtīŕīa ŕītwa ŕīŕī ŕīŕī riiri na ŕīa gwītīgīŕwo, ŕīa Jehova Ngai waku, **59** Jehova nīagakūrehithīria mīthīro ya kūmakania, wee na njiaro ciaku, na thīŕīna mūnene na wa ihinda irāya, o na mīŕīmū mīŕūru na ya gūikara mūno. **60** Nīagakūrehithīria mīŕīmū yothe ya būŕūrī wa Misiri ŕīa wetīgīŕīte, nayo nīgagwīgwatīŕīra. **61** O na nīngī Jehova nīagakūrehithīria mīŕīmū ya mīthemo yothe o na mathīŕīna marīa matarī maandike Ibuku-inī ŕīŕī ŕīa Watho, nginya ūniinwo. **62** Inyuī mwarī aīngī ta njata cia igūrū, mūgaatigara o andū anini mūgītarwo, nī ūndū wa kwaga gwathīkīra Jehova Ngai wanyu. **63** O ta ūŕīa Jehova akaeneire kūmūgaacīŕīthīa na kūmūngīhīa, noguo agaakena akīmūharaganīa na akīmūniina. Nīmūkamunywo mweherio būŕūrī ūŕīa mūrathī mūwīgwatīre. **64** Nīngī Jehova nīagakūhurunja ndūrīŕī-inī ciothe, kuuma gīturi kāmwe gīa thī nginya kīŕīa kīngī. Ūri kūu ūkaahooyaga ngai ingī, ngai cia mīŕī na cia mahīga, iria wee o na maithe manyu mūtoof. **65** Ūŕī gatagatī-inī ka ndūrīŕī icio ndūkoona ūndū mwega, kana wone handū ha kūhurūkia ikinya ŕīa kūgūrū gwaku. Mūrī kūu Jehova nīagātūma ūtangīke meciiria na maitho mage kuona, o na ūŕūro nī hinya. **66** Ūgaatūūra na wagagu, ūyūrītwo nī guoya ūtukū na mūthenya, ūtarī na ma ya ūtūuro waku. **67** Rūciinī ūkoiga atīŕī, “Naarī korwo nī hwaī-inī!” Naguo hwaī-inī ūkoiga atīŕī, “Naarī korwo nī rūciinī!” Tondū wa kīmakania kīŕīa gīgaakorwo kīmūyūrīte ngoro cianyu, na maūdū marīa maitho manyu makeyoneira. **68** Jehova akaamūcookīa būŕūrī wa Misiri na meeri, rūgendo rūŕīa ndoigire mūtikanarūthīŕī rīngī. Mūrī kūu nīkuo mūkeneana mūgūrwo nī thū cianyu, mūrī ngombo cia arūme na cia andū-a-nja, no gūtīri mūdū ūkaamūgūra.

29 Ici nīcio ciugo cia kīŕikanīro kīŕīa Jehova aathire Musa arīkanīre na andū a Isiraēli kūu Moabi, hamwe na kīŕikanīro kīŕīa aarīkanīre nao marī Horebu. **2** Musa nīetire andū a Isiraēli othe, akīmeera atīŕī: Maitho manyu nīmeyoneire ūŕīa wothe Jehova eekire Firaūni kūu būŕūrī wa Misiri, na ūŕīa eekire anene ake othe na būŕūrī wake wothe. **3** Nīmweyoneire na maitho manyu magerio macio manene, o na cīama na maūdū manene ma kūgegania. **4** No nginya ūmūthī Jehova ndamūheete meciiria marī na ūmenyo, kana maitho me kuona, kana

matu me kũgũa. **5** Ihinda riu rĩa miaka mĩrongo ĩna ndamũtongoririe werũ-inĩ, nguo cianyũ itũgana gũtuĩka, o na kana iraaũtũ irĩa ciarĩ magũrũ manyũ igĩtarũka. **6** Mũtiigana kũria irio, kana mũkĩnyũa ndibei kana kindũ kĩngĩ o gĩothe kĩgagatu. Ndeekire ũndũ ũcio nĩgeetha mũmenye atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova Ngai wanyũ. **7** Rĩria mwakinyire gũkũ, Sihoni mũthamaki wa Heshiboni, na Ogu mũthamaki wa Bashani nĩmookire kũhũũrana na ihũtu, no nĩtwamatooririe. **8** Nĩtwegwatĩre bũrũri wao na tũkũũheana ũtuĩke igai rĩa andũ a mũhĩrĩga wa Rubeni, na wa Gadi, na nuthu ya mũhĩrĩga wa Manase. **9** Rũmĩrĩrai wega ciugo cia kĩrikanĩro gĩkĩ, nĩguo mũgaacĩre maũndũ-inĩ mothe marĩa mũrũkaga. **10** Inyuĩ inyuothĩre mũrũgamiite mũũthĩ mbere ya Jehova Ngai wanyũ, na atongoria anyũ, na atongoria a mũhĩrĩga wanyũ, na athuuri anyũ, na anene anyũ, na arũme arĩa angĩ othe a Isiraeli, **11** hamwe na ciana cianyũ, na atumia anyũ, na andũ a kũngĩ arĩa matũũraga kambĩ-inĩ cianyũ, arĩa mamunagĩra ngũ na makamũtahĩra maĩ. **12** Mũrũgamĩte haha nĩguo mũgĩe na kĩrikanĩro na Jehova Ngai wanyũ, kĩrikanĩro kĩria Jehova ekũgĩa na inyuĩ ũmũthĩ, na akĩhũũre mũhũũri na ũndũ wa mwĩhĩtwa, **13** na agĩkĩre hinya kũna atĩ mũrĩ andũ ake ũmũthĩ, na atĩ atũke Ngai wanyũ, o ta ũrĩa aamwĩrĩre, na nĩngĩ o ta ũrĩa eehĩtĩre kũrĩ maithe manyũ Iburahĩmu, na Isaaka, na Jakubu. **14** Ndirathondeka kĩrikanĩro gĩkĩ na mwĩhĩtwa na inyuĩ inyuĩkĩ, **15** o inyuĩ mũrũgamĩte haha na ithuĩ ũmũthĩ mbere ya Jehova Ngai witũ, no nĩ hamwe na arĩa matarĩ haha ũmũthĩ. **16** Inyuĩ ene nĩmũũ ũrĩa twatũũraga bũrũri wa Misiri na ũrĩa twatuĩkanĩrie mabũrũri-inĩ tũgũka gũkũ. **17** Gatagatĩ-inĩ kao nĩmuonire mũhianano yao irĩ thaaahu, na ngai cia kũhooywo cia mĩtĩ na cia mahĩga, na cia betha na cia thahabu. **18** Menyererai wega hatigakorwo mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-njia, kana andũ a nyũmba ĩmwe kana mũhĩrĩga gatagatĩ-inĩ kanyũ ũmũthĩ, ũngĩgĩa na ngoro ya kũhutatĩra Jehova Ngai witũ athĩĩ akahoe ngai cia ndũrĩrĩ icio; menyererai wega gũtikagĩe mũri mũrũrũ gatagatĩ kanyũ ũngĩciara maciaro marũrũ ta nyongo. **19** Rĩria mũndũ ta ũcio aigua ciugo cia mwĩhĩtwa ũyũ, eitagĩria kirathimo, na nĩ ũndũ ũcio ageciiria atĩrĩ, "Ndikona ũgwati o na ingĩkĩrĩria gũthĩ na njira yakwa mwene." ũndũ ũcio nĩũkarehe mwanangĩko bũrũri ũrĩa ũrĩ maĩ, o na ũrĩa mũng'aru. **20** Jehova ndarĩ hĩndĩ akenda kũmũreke; marakara make na kĩyo gĩake nĩkarĩrĩmbũkĩra mũndũ ũcio. Irumi ciothe irĩa ciandĩkitwo ibuku-inĩ rĩrĩrĩ nĩkamũkĩnyĩria, nake Jehova nĩakahuura rĩtwa rĩake rĩehere gũkũ thĩ. **21** Jehova nĩakamwamũra kuuma mũhĩrĩga-inĩ yothĩ ya Isiraeli, anyĩitwo nĩ mwanangĩko, kũringana na irumi ciothe cia kĩrikanĩro kĩria kĩandĩke thĩĩni wa lbuku rĩrĩrĩ rĩa Watho. **22** Ciana cianyũ irĩa ikaamũrũmĩrĩra njiaro-inĩ irĩa igooka thũutha, o na ageni arĩa magooka moimĩte mabũrũri ma kũraya nĩmakona mathĩĩna marĩa makorete bũrũri o na mĩrimũ ũrĩa Jehova ahũũrĩte bũrũri nayo. **23** Bũrũri wothe ũgaatuĩka kũndũ gũtangĩkũra kindũ, kũiyũrite cumbĩ na ũbiriti, gũtĩrĩ kindũ gĩkahaandwo na gũtĩrĩ riyũ rĩgaakũra kuo, kana kindũ kĩmere kuo. Gũkahaana ta mwanangĩko wa matũũra ma Sodomu na Gomora, na Adima o na Zeboimu, marĩa Jehova aaharaganĩrie arĩ na

marakara mahiũ. **24** Ndũrĩrĩ ciothe ikooria atĩrĩ, "Nĩ kĩ gũtũmĩte Jehova eke bũrũri ũyũ ũguo? Marakara maya mahiũ ũũ, nĩ ma kĩ?" **25** Nario icooko rĩgaakorwo rĩrĩ atĩrĩ, "Nĩ tondu andũ aya nĩmatĩganĩrie kĩrikanĩro kĩa Jehova, Ngai wa maithe mao, kĩrikanĩro kĩria aagĩre nao rĩria aamarutire bũrũri wa Misiri. **26** Nĩmamwehereire magĩthĩ kũhooya ngai ingĩ na magĩcinamĩrĩra, ngai matooĩ, na ngai Jehova atamaheete. **27** Nĩ ũndũ ũcio marakara ma Jehova makĩrĩmbũkĩra bũrũri ũyũ, akũkĩnyĩria irumi irĩa ciothe ciandĩkitwo ibuku-inĩ rĩrĩrĩ. **28** Nĩngĩ Jehova, arĩ na marakara mahiũ na mang'ũrĩ manene, nĩamamunĩre kuuma bũrũri wao akĩmaikia bũrũri ũngĩ, ta ũrĩa gũtariĩ riu." **29** Maũndũ ma hito nĩ ma Jehova Ngai witũ, no maũndũ marĩa magauĩre nĩ maitũ na ciana ciitũ nginya tene, nĩguo tũrũmagĩrĩre ciugo ciothe cia watho ũyũ.

30 Rĩria irathimo na irumi ici ciothe njĩgĩte mbere yaku igaagũkĩnyĩrĩra, nawe ũciamũkĩre ngoro-inĩ yaku kũria guothe Jehova Ngai waku agaakũhurũnjira ndũrĩrĩ-inĩ, **2** na rĩria wee mwene na ciana ciaku ũgaacookerera Jehova Ngai waku na ũmwathĩkĩre na ngoro yaku yothĩ na muoyo waku wothe, kũringana na ũrĩa wothe ngũgwatha ũmũthĩ-rĩ, **3** hĩndĩ ĩyo Jehova Ngai waku nĩagagũcookeria irathimo ciaku na akũigũre tha, na nĩagagũcookanĩrĩria rĩngĩ, akũrute ndũrĩrĩ-inĩ ciothe kũria aakũhurũnjĩre. **4** O na ũngĩgaakorwo ũthaaĩĩro bũrũri ũrĩa ũrĩ kũraya mũno gũkũ thĩ, Jehova Ngai waku nĩagagũcookanĩrĩria, akũrute kuo agũc COOKIE bũrũri-inĩ waku. **5** Nĩagagũc COOKIE bũrũri ũrĩa warĩ wa maithe maku, na we nĩũkawĩgwatĩra. Nĩagatũma ũgaacĩre na ũingĩhe gũkĩra maithe maku. **6** Jehova Ngai waku nĩakarũthia ngoro yaku na arũthĩe ngoro cia njiaro ciaku, nĩgeetha ũmwendage na ngoro yaku yothĩ na muoyo waku wothe, nĩguo ũtũũre muoyo. **7** Jehova Ngai waku nĩagakĩnyĩria irumi ici ciothe kũrĩ thũ ciaku irĩa igũthũire na ikũnyariiraga. **8** Nĩũgacooka gwathĩkĩra Jehova rĩngĩ, na ũrũmĩrĩre maathani make, o maya ndĩrakũhe ũmũthĩ. **9** Hĩndĩ ĩyo Jehova Ngai waku nĩagatũma ũtheereme mũno wĩra-inĩ wothe wa moko maku na maciaro-inĩ ma nda yaku, o na njauĩ cia mahiũ maku na maciaro ma mĩgũnda yaku. Jehova nĩagakena rĩngĩ nĩ ũndũ waku, na atũme ũgaacĩre, o ta ũrĩa aakenire nĩ ũndũ wa maithe maku, **10** ũngĩgaathĩkĩra Jehova Ngai waku, na ũmenyagĩrĩre maathani make na irĩra cia watho wake wa kũrũmĩrĩro ũrĩa wandĩkitwo lbuku-inĩ rĩrĩ rĩa Watho, na ũcookerere Jehova Ngai waku na ngoro yaku yothĩ na muoyo waku wothe. **11** Na rĩrĩ, ũrĩa ndĩragwatha ũmũthĩ ti ũndũ ũrĩ hinya, ũngĩkũrema, kana ũndũ ũtangĩhota gwĩka. **12** Ndũrĩrĩ igũrũ matu-inĩ, atĩ no ũrie atĩrĩ, "Nũũ ũkwambata igũrũ, aũgĩre atũrehere, na awanĩrĩre kũrĩ ithuĩ nĩguo tũwathĩkĩre?" **13** O na ndũrĩrĩ mũrĩmo ũrĩa ũngĩ wa iria, atĩ no ũrie atĩrĩ, "Nũũ ũkũringa iria, aũgĩre atũrehere, na awanĩrĩre kũrĩ ithuĩ nĩguo tũwathĩkĩre?" **14** Aca, ti ũguo, kiugo kĩrĩ hakuĩ mũno nawe; kĩrĩ o kanua-inĩ gaku na ngoro-inĩ yaku, nĩguo ũgĩathĩkĩre. **15** Atĩrĩrĩ, ũmũthĩ ũyũ nĩndaiga ũhoro wa gũtũũra muoyo na wa ũgaacĩru mbere yaku, o na wa gĩkũũ na wa mwanangĩko. **16** Nĩgũkorwo ndagwatha ũmũthĩ

wendage Jehova Ngai waku, na ūthiiaage na njira ciake, na ūmenyagĩrĩre maathani make, na irĩra cia watho wa kũmũrĩrwo, na mawatho; hĩndĩ iyo nĩũgatũũra muoyo na ūingĩhe, nake Jehova Ngai waku nĩagakũrathima ūrĩ bũrũri-inĩ ūrĩa ūratoonya ūwĩgwaĩre. **17** No ngoro yaku ngĩkagarũrũka wage gwathika, na ūguucũrĩrio, ūinamĩrĩre ngai ingĩ ūcihooe, **18** ngũkwĩra na ma ūmũthĩ atĩ no ūkaaniinwo. Ndũgatũũra matukũ maingĩ bũrũri-inĩ ūrĩa ūraringa Rũũ rwa Jorodani ūũtoonye na ūwĩgwaĩre. **19** Ūmũthĩ ndeeta igũrũ na thĩ itũike aira atĩ nĩnjigĩte mbere yaku ūhoru wa gũtũũra muoyo na wa gĩkũũ, na wa irathimo na wa irumi. Na rĩrĩ, thũura muoyo, nĩguo wee na ciana ciaku mũtũũre muoyo, **20** na nĩguo mwendage Jehova Ngai wanyu, na mũthĩkagĩrĩre mũgambo wake, na mũnyĩitane nake. Nĩgũkorwo Jehova nĩwe muoyo waku, na nĩagakũhe miaka mĩingĩ ya gũtũũra bũrũri-inĩ ūrĩa eehĩtĩre atĩ nĩakauhe maithe maku, nĩo Iburahĩmu, na Isaaka, na Jakubu.

31 Nake Musa akiumagara agĩthĩĩ akĩarĩria andũ othe a Isiraeli na ciugo ici akĩmeera atĩrĩ, **2** “Rĩu ndĩ na ūkũrũ wa miaka igana na mĩrongo rĩrĩ, na ndingĩhota kũmũtongoria rĩngĩ. Jehova nĩanjĩrĩte atĩrĩ, ‘Wee ndũkũringa Rũũ rwa Jorodani.’ **3** Jehova Ngai wanyu we mwene nĩakaringa arĩ mbere yanyu. Nĩakaniina ndũrĩrĩ icio mbere yanyu na inyuĩ nĩmũkegwatĩra bũrũri wacio. Joshua o nake nĩakaringa arĩ mbere yanyu ta ūrĩa Jehova oigire. **4** Nake Jehova nĩakameka o ta ūrĩa eekire Sĩhoni na Ogu, athamaki a Aamori, arĩa aaniinire hamwe na bũrũri wao. **5** Jehova nĩakamaneana kũrĩ inyuĩ, na inyuĩ no nginya mũkaameeka ūrĩa wothe ndĩmwaithĩe. **6** Gĩai na hinya na mũmĩrĩrie. Mũtĩgetĩgĩre kana mũmake nĩ ūndũ wao, nĩgũkorwo Jehova Ngai wanyu nĩ egũthĩĩ hamwe na inyuĩ; ndakamũtĩga kana amũtirĩke.” **7** Nake Musa agĩta Joshua, akĩmwĩra arĩ mbere ya andũ othe a Isiraeli atĩrĩ, “Gĩa na hinya, nĩgũkorwo no nginya ūthĩ na andũ aya bũrũri-inĩ ūrĩa Jehova eehĩtĩre kũrĩ maithe mao ma tene atĩ nĩakamahe, nawe no nginya ūkaaũgayania gatagatĩ-inĩ kao, ūtũike igai rĩao. **8** Jehova mwene nĩegũthĩĩ mbere yaku na nĩarĩkoragwo hamwe na we; ndarĩ hĩndĩ agaagũtĩga kana agũtirĩke. Ndũkanetĩgĩre, o na kana ūkue ngoro.” **9** Nĩ ūndũ ūcio Musa akĩandĩka watho ūcio, agĩcooka akĩũnengera athĩnjĩri-Ngai, arĩu a Lawi, arĩa maakuĩte ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro kĩa Jehova, o na akĩũnengera athuuri othe a Isiraeli. **10** Nĩngĩ Musa akĩmaatha akĩmeera atĩrĩ, “O mũthia-inĩ wa miaka mũgwanja, mwaka-inĩ ūrĩa ūtũitwo wa kũrekanĩra mathĩrĩ, hĩndĩ ya Gĩathĩ gĩa Ithũnũ-rĩ, **11** nĩrĩo andũ othe a Isiraeli mariumagĩra mbere ya Jehova Ngai wanyu handũ harĩa we mwene agaathuura, nĩmũrĩmathomagĩra watho ūyũ mũrĩ mbere yao makĩguaga. **12** Cookanagĩrĩria andũ othe hamwe: arũme, na andũ-a-nja, na ciana, na andũ a kũngĩ arĩa matũũraga matũũra-inĩ manyu, nĩgeetha mathĩkĩrĩrie na merute gwĩtĩgĩra Jehova Ngai wanyu, na marũmagĩrĩre ciugo cia watho ūyũ. **13** Ciana ciao irĩa itooĩ watho ūyũ, no nginya ciũigũe, na ciĩrute gwĩtĩgĩra Jehova Ngai wanyu rĩria rĩothe mũgũtũũra bũrũri ūcio mũraringa Rũũ rwa Jorodani mũthĩĩ mũkawĩgwaĩre.” **14** Nake

Jehova akĩra Musa atĩrĩ, “Atĩrĩrĩ, mũthenya wa gĩkua gwaku ūrĩ hakuhĩ. Īta Joshua mũũke nake na mũrũgame Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo, nĩho ngũnengerera Joshua wĩra.” Nĩ ūndũ ūcio Musa na Joshua magũũka makĩrũgama Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo. **15** Hĩndĩ iyo Jehova akiumĩra Hema-inĩ iyo arĩ thĩĩni wa gĩtũgĩ gĩa itu, narĩo itu rĩu rĩkĩrũgama itoonyero-inĩ rĩa Hema. **16** Nake Jehova akĩra Musa atĩrĩ, “Wee nĩũkũhurũka hamwe na maithe maku, nao andũ aya ihĩnda rĩtarĩ kũrĩahu nĩmekũhũura ūmaraya na ngai cia kũngĩ cia bũrũri ūrĩa mũratoonya. Nĩmakandĩrika na mathũkie kĩrĩkanĩro kĩrĩa ndaathondekete nao. **17** Mũthenya ūcio nĩngamarakarĩra na ndĩmatĩrĩke; nĩngamahitha ūthĩũ wakwa, nao nĩmakaniinwo. Nĩmagakorwo nĩ mĩanangĩko mĩingĩ na moritũ maingĩ, nao mũthenya ūcio nĩ makooria atĩrĩ, ‘Gĩthĩ mĩanangĩko imo ndĩtũkorete nĩ ūndũ Ngai ndakoretwo hamwe na ithũĩ?’ **18** Na hatarĩ nganja nĩngamahitha ūthĩũ wakwa mũthenya ūcio, nĩ ūndũ wa waganu wao wothe wa gũcookerera ngai ingĩ. **19** “No rĩrĩ, wĩyandĩkĩre rwĩmbo rũrũ, na ūrũrute andũ a Isiraeli, na ūreke marũine, nĩguo rũtũũke ūira wakwa wa kũmookĩrĩra. **20** Ndaarĩkia kũmatoonyia bũrũri ūcio ūrĩ bũthĩ wa iria na rĩũkĩ, bũrũri ūcio nderũire maithe mao ma tene, na rĩrĩa makaarĩna na mahũine na matheereme, nĩmakagarũrũkĩra ngai ingĩ macihooe, maamene na mathũkie kĩrĩkanĩro gĩakwa. **21** Na rĩrĩa mĩanangĩko mĩingĩ na moritũ maingĩ makaamakora, rwĩmbo rũrũ nĩrũgatũũka ūira wa kũmookĩrĩra, nĩ ūndũ njiaro ciao itikariganĩrwo nĩruo. Nĩnjũũ ūrĩa macĩrĩrĩre gwĩka, o na itarĩ ndĩramatoonyia bũrũri ūrĩa ndaamerĩre na mwĩhĩtwa.” **22** Nĩ ūndũ ūcio Musa akĩandĩka rwĩmbo rũu o mũthenya ūcio, na akĩrũrũta andũ a Isiraeli. **23** Jehova nĩahaire Joshua mũrũ wa Nuni rĩathani rĩrĩ: “Gĩa na hinya na ūmũrĩrie, nĩgũkorwo nĩwe ūgũkĩnyia andũ a Isiraeli bũrũri ūrĩa ndamerĩre na mwĩhĩtwa, na Nĩ mwene nĩngũkorwo ndĩ hamwe nawe.” **24** Thuutha wa Musa kũrĩkia kwandĩka ciugo cia watho ūcio ibuku-inĩ kuuma kiambĩrĩria nginya mũthia, **25** nĩahaire Alawĩ arĩa maakuuga ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro kĩa Jehova watho ūyũ, **26** akĩmeera atĩrĩ, “Oyai Ibuku rĩrĩ rĩa Watho mũrĩge mwena-inĩ wa ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro kĩa Jehova Ngai wanyu. Rĩgũtũũra hau rĩrĩ ūira wa kũmũũkagĩrĩra. **27** Nĩgũkorwo nĩnjũũ ūrĩa mũrĩ aremi na mũkoomia ngingo. Angĩkorwo mũkoretwo mũreimeire Jehova ndĩ muoyo na ndĩ hamwe na inyuĩ-rĩ, mũgaakĩrĩrĩria kũrema atĩa ndakua! **28** Cookanĩrĩria athuuri othe a mĩhĩrĩga yanyu, na anene anyu othe mbere yakwa, nĩgeetha njarie ciugo ici makĩĩguagĩra, na njĩte igũrũ na thĩ irute ūira wa kũmookĩrĩra. **29** Nĩgũkorwo nĩnjũũ ndaarĩkia gĩkua inyuĩ nĩ mĩgethũkia biũ, na mũgarũũke mĩtĩge gũthĩĩ na njira rĩa ndĩmwaithĩe. Matukũ marĩa magooka mwanangĩko nĩũkamũkora, nĩ ūndũ nĩmũgeeka maũndũ mooru maithe-inĩ ma Jehova, mũtũme arakario nĩ kĩrĩa mũthondekete na moko manyu.” **30** Nake Musa agĩcookera ciugo ici cia rwĩmbo rũrũ kuuma kiambĩrĩria nginya mũthia, akĩĩguagwo nĩ kũũngano gĩothe gĩa Isiraeli:

32 Ta thikíríria, wee igúrú, ngúhe úhoro; o na we thírí, ta igua ciugo cia kanua gwakwa. **2** Reke úrutani wakwa uure ta mbura, nacio ciugo ciakwa igwe ta ime, ituíke ta rúthuthuú rúkiuríra nyeki ya múmerano, o na ituíke ta mbura nyingí ikiuríra mímera míthí. **3** Níngúhunja úhoro wa Rítwa ría Jehova. Hí, kígoocí únene wa Ngai witú! **4** We níwe Rwaro rwa Ihiga, mawíra make ní makinyaníru, nacio njíra ciake ciothe ní cia kíhooto. Ní Ngai mwíhokeku na ndahítagia, ní múrúngíríru, na ní wa kíhooto. **5** Nímethaahítie harí we; úndú wa thoni ní atí ti ciana ciake ríngí, no ní rúciaro rúremi na rwaganu. **6** Úú níguo múngrítha wega wa Jehova, inyuú andú aya akígú na mwagíte úúgí? Githí tiwe lthe wanyu, o we Múmbi wanyu, úría wamúmbire na agítúma mwíhaande wega? **7** Ríríkana matukú ma tene; wíciirie úhoro wa njíaro íria íhítúkíte. Úría thoguo na níegúkúwíra, O na athuuri anyu na nímegúgútaaríria. **8** Ríríra Úría-úrí-Igúrú-Múno aaheire ndúrírí igai ríacio, ríríra aagayaníríe írúka ciothe cia andú, níekíríre andú othe míhaka, kúringana na múigana wa aríu a Isíraeli. **9** Ní gúkorwo igai ría Jehova ní andú ake, Jakubu níwe igai ríake ríríra eegaíre. **10** Aamuonire arí kúndú werú-iní, werú útarí kúndú, úgambagwo ní nyamú. Nake akímúgítíra na akímúnyererere; aamúranganagíra o ta kúma kía ríitho ríake, **11** o ta úría nderí yarahúruga túcui twayo gítara-iní kíayo, íkareera igúrú ría túcui twayo, ítamúrúkítie mathagu mayo níguo ituoe, na ígatúkuua mathagu-iní mayo. **12** Jehova o we wíki níwe wamútongoríríe; gútiarí ngai ng'eni yarí hamwe nake. **13** Atúmiré ahaice kúndú kúria gútúgúru búrúri-iní, na akímúhúúnia na matunda ma mígúnda. Níamúheire úúkí uumíte ihiga-iní, na akímúhe maguta moimíte ihiga-iní ría nyaigí; **14** akímúhe ngoronó na íria kuuma ndúuru-iní cia ng'ombe, na cia mbúri na tútúrúme túnoru. o na mbúri na ndúrúme íria njega múno cia Bashani, na ngano íria njega múno. Níwanyuire thakame írí múhúyú ya thabibú, níyo ndíbei yacio. **15** Jeshuruni nake aanoríre, agíkíka haati; aahúúntíre, agítunguha, na agíkenga mwírí. Agígítigana na Ngai úría wamúmbire, na akírega Rwaro rwa Ihiga, o ruo Múhonokia wake. **16** Nímatúmiré aigue úuru ní úndú wa ngai ício ciao ng'eni, na makímúrakaria na míhianano yao írí magígí. **17** Nímarutíire ndaimono magongona, íria itarí Ngai: ngai íria matooí, ngai íria cíeyumírítie o íca-íkuhí, ngai íria íteetígírítwo ní maithe manyu. **18** Níwatigániirie Rwaro rwa Ihiga, rúríra rwagúciarire; úkíriganírwo ní Múrungu úría wagúciarire. **19** Jehova níonire úndú úcio nake akímárega ní úndú níarakarítio ní aríu ake na aírítu ake. **20** Nake akiuga atírí, “Níngúmáhitha úthíú wakwa, nyone úría marígíríríro mao magaaakorwo mataríi; níngúkorwo ní rúciaro rúremi, ciana itaangúthokeka. **21** Manjigúithirie úuru ní úndú wa ngai itarí bata, na makíndakaria na ngai ciao itarí kíene. Ngaamaigúithia úuru na rúrírí hatarí; ngaatúma marakario ní rúrírí rútarí na úmenyo. **22** Ní gúkorwo mwaki níwakítio ní mang'úrí makwa, úría wakanaga úgakinya múhoro wa kwa ngoma. Níúkaniina thí na magetha mayo, na úmundie ítina cia íríma mwaki. (Sheol h7585) **23** “Níngamóbíríra mítino na míguí yakwa ndímíhúthíre ngímáhúúra nayo. **24** Níngamarehithíríe ng'aragu ya

kúmáhinyaria, ndímarehithíríe gíthúina gía kúmaniina na múthíro wa kúmooraga; Ngaamarehithíríe nyamú cia gíthaka írí magego moogí, ndímarehithíríe úrúru wa ndúira íria inyororokaga rúkúngú-iní. **25** Rúhíú rwa njora nírukaniina ciana ciao njíra-iní ya itúúra; kímako gíkaamaiyúra marí kwao micí. Aanake na aírítu nímagathira, o hamwe na ngenge, na andú aría marí na mbuí. **26** Ndoigire níngamaharagania, na tharie kúririkanwo kwao kuuma kúrí andú, **27** no níndetígíríe kínyararo gía thú, níguo múmuku ndakaage gútaúkírwo, oíge atírí, ‘Guoko gwítú níngútooranítie; Jehova tiwe wíkíte úú wothe.’” **28** Ní rúrírí rútecíragia, matírí na gúkúúrana thíní wao. **29** Naarí korwo maarí oogí mahote kúmenya úguo na makúúrane úría úhoro wao wa kúrigíríríra úgaakorwo útaríi! **30** Múndú úmwe angíhota atía gútgeng'eria andú ngírí, kana andú eerí matúme andú ngírí ikúmi moore, tígá makorírwo meendetio ní Rwaro rwa Ihiga, tígá Jehova akorírwo amatiganíríre? **31** Ní gúkorwo ihiga ríao ríthihaana ta Rwaro rwa Ihiga ríitú, o ta úría o na thú cíitú cíúí. **32** Múthabibú wao uumíte múthabibú-iní wa Sodomu, na úkoima mígúnda-iní ya Gomora. Thabibú cíayo cíyúrite thumu, nacio ikúmba cíacio íkaru. **33** Ndíbei yacio ní úrúru wa ndúira, o guo thumo úría múúru múno wa ndúira. **34** “Gíthí ndíkoretwo njígíte úndú úyú wega ngáikara ndúmenyereire múthíithú-iní wakwa? **35** Kúríhaníríra ní gwakwa; ní ní ngaaríhaníríra. Ihínda ríakinya, kúgúru kwao ní gúgaatenderúka; múthenya wao wa mwanangíko úrí hakuhí, naguo mútino wao úhíhúite úmakore.” **36** Jehova níagacíríthia andú ake, na aígúire ndungata ciake tha, ríríra akoona nímathírítwo ní hinya, na gútirí o na úmwe wao útigaríte, arí ngombo kana atarí ngombo. **37** Nake ní akoíga atírí, “Ríu ngai ciao íkírí ha, ihiga ríu meehithaga harí ríu, **38** ngai íria cíarítaga maguta ma magongona mao, na íkanyua ndíbei ya indo íria cíarutagwo cia kúnyuuo? Reke cígúkíríe ímúteithíe! Reke ímúhe kígítio! **39** “Ríu menyai atí ní mwené ní ní Ngai! Gútirí ngai úngí tígá ní. Ní ní njúraganaga na ní ndúúranagía muoyo, níndíhanítie na níngúhonia, na gútirí o na úmwe úngíhonokania kuuma guoko-iní gwakwa. **40** Nguoya guoko gwakwa na ígúru njuge atírí: O ta úría ndúúraga muoyo nginya tene, **41** ríríra ngaanoora rúhíú rwakwa rwa njora rúkahlenia na ndírúnyíite na guoko gwakwa ngítua cíira, níngeríhírí kúrí thú ciakwa, na ndíríhíríe kúrí aría maathúire. **42** Níngatúma míguí yakwa ínyue thakame íríto, Naruo rúhíú rwakwa rwa njora rúríage nyama: íyo ní thakame ya aría moragítwo na aría matahítwo, na mítwe ya atongoria a thú.” **43** Inyuú ndúrírí, kenai hamwe na andú ake, nígúkorwo níakaríhaníría thakame ya ndungata ciake; acíríhíríe harí thú ciake, na ahoroherie búrúri wake, o na andú ake. **44** Musa nímookire na Joshua múrú wa Nuni, na makíaria ciugo ciothe cia rwímbo rúrú andú makígúaga. **45** Ríríra Musa aaríkirie kúhe andú a Isíraeli úhoro úcio, **46** akímeera atírí, “Ciugo íci ciothe ndaamwíra úmúthí itarí na ítherí, reke cíikare ngoro-iní cianyu, nígeetha múgaatha ciana cianyu gwathíkíra wega ciugo ício ciothe cia watho úyú. **47** To ciugo o úguo harí inyuú, no nício muoyo wanyu. Níngatúma mútúre matukú maingí búrúri

urĩa mūraringa Rūū rwa Jorodani mukawigwatire.”
48 Mūthenya o ro ūcio Jehova akīra Musa atīrī, **49** “Ambata, ūkinye mwambato wa Abarimu o, kūu kīrīma kīa Nebo būrūrī-inī wa Moabi, kūng’ethanīra na Jeriko, wīrorere Kaanani, būrūrī urĩa ndrāhe andū a Isiraeli ūtūike igai rīao. **50** Kīrīma kīu ūkūhaica nīkīo ūgaakuīra, nawe ūcokanīrīrio hamwe na andū anyu, o ta urĩa mūrū na nyūkwa Harūni aakuīrīre kīrīma-inī kīa Horu, nake agīcokanīrīrio hamwe na andū arīa manakua. **51** Gītūmi kīa ūguo nī tondū inyuī eerī nīmwigire kūnjītīka mūrī mbere ya andū a Isiraeli o kūu maa-inī ma Meriba Kadeshi werū-inī wa Zini tondū mūtīgana kūrūgamīrīra ūtheru wakwa harī andū a Isiraeli. **52** Nī ūndū ūcio, nī ūkuona būrūrī ūcio ūrī o haraaya; no ndūgatoonya būrūrī ūcio ndrāhe andū a Isiraeli.”

33 Gīkī nīkīo kīrathimo kīrīa Musa mūdū wa Ngai aarathimire andū a Isiraeli atanakua. **2** Akiuga atīrī: “Jehova nīokire kuuma Sinai, na akīmathererūkīra kuuma Seiru; akīmaarīra kuuma kīrīma gīa Parani. Ookire na ikundi cia arīa atheru kuuma gūthini, akiuma iharūrūka-inī cia irīma ciake. **3** Ti-itherū wee nīwe wendete andū; arīa othe atheru marī guoko-inī gwaku. Othe mainamagīrīra magūrū-inī maku, makaamūkīra ūrutani kuuma harīwe, **4** watho urĩa twaheirwo nī Musa, nīguo igai rīa ūngano wa Jakubu. **5** Nīwe warī mūthamaki wa Jeshuruni, rīrīa atongoria a andū moonganite, marī hamwe na mīhīrīga ya Isiraeli. **6** “Rubeni arotūūra na ndagakue, o na kana andū ake manyiīhe.” **7** Na ha ūhoro wa Juda akiuga atīrī, “Wee Jehova, thikīrīria kīrīro kīa Juda; mūrehe kūrī andū ake. Nīarūtāgīrīra maūdū make na guoko gwake. Wee-rī, tūika wa kūmūteithia akīrūa na thū ciake.” **8** Ūndū wīgīi Lawi oigire atīrī: “Thumimu yaku na Urimu yaku nī cia mūdū urĩa ūkenagio nīwe. Nīwamūgeririe arī kūu Masa; ūkīmūrūthia kūu maa-inī ma Meriba. **9** Ūhoro wa ithe na nyina oigire atīrī, ‘Ndirameciiria.’ Ndaigana kūmenya arīu a ithe, kana akīrūmbūiya ciana ciake mwene, no nīamenyereire kiugo giaku, na akīgītira kīrīkanīro gīaku. **10** Nīarutaga Jakubu kīrīra kīa watho waku, na akaruta Isiraeli watho waku. Nīarutagīra ūbumba mbere yaku, na akarutīra magongona ma njino marī magima kīgongona-inī gīaku. **11** Rathima ūmenyi wake wa wira, Wee Jehova, na ūkenagire wira wa moko make. Gūtha njohero cia arīa mekūmūkīrīra; rīnga thū ciake itigacooke kwarahūka rīngī.” **12** Ūndū wīgīi Benjaminī oigire atīrī: “Reke urĩa wendetwo nī Jehova ahurūke atarī na ūgwati harī we, nīgūkorwo amūgītāgīra mūthenya wothe, nake urĩa Jehova endete ahurūkaga gatagatī-inī ga ciande ciake.” **13** Ūndū wīgīi Jusufu oigire atīrī: “Jehova arorathima būrūrī wake na ime rīega rīa kuuma igūrū, na maaī ma kūrīa kūrīku marīa marī na thī; **14** hamwe na indo iria njega mūno ireehagwo nī rīua, na kīrīa kīega mūno kīngīuma kūrī mweri; **15** aūrathime na ithe iria thuuranire cia irīma-inī cia tene, na maciaro ma tūrīma twa tene na tene; **16** hamwe na ithe iria njega mūno cia thī, na indo iria ciyūrīte kuo, na ūtugi urĩa waikarite kīhinga-inī kīrīa kīahīaga. Maūdū maya mothe maroikara mūtwe-inī wa Jusufu, maroikara ūthīū-inī wa mūrīū wa mūthamaki arī harī arīu a ithe.

17 Ūnene-inī wake ahaana ta ndegwa ya irīgithathi; hīa ciake igakīhaana ta cia ndegwa ya gīthaka-inī. Nīagatheeca ndūrūrī na cio, na na ndūrūrī iria irī ituri cia thī. Ūguo nīguo kūrī makūmi-inī ma ngiri ma Efiraimu; ūguo noguo kūrī harī ngiri na ngiri cia Manase.” **18** Ūndū wīgīi Zebuluni oigire atīrī: “Kena, wee Zebuluni, ūkūmagara, nawe Isakaru ūkene ūrī hema-inī ciaku. **19** Nīmagatūmanīra andū moke irīma-inī marūtīre magongona ma ūthīnga kuo; nīmakaarīa indo nyingī cia iria-inī, na marīe mīthithū irīa mīlithē mūthanga-inī.” **20** Ūndū wīgīi Gadi oigire atīrī: “Kūrathimwo nī urĩa ūkwaramia mīhaka ya Gadi! Gadi atūūruga kuo ta mūrūūthi, atambuura guoko kana mūtwe. **21** Ethuurīre būrūrī urĩa mwega mūno; akīgīrwo gīcūnjī kīa mūtongoria. Rīrīa anene a andū moonganire, nī eekire maūdū ma kīhooito kīa Jehova, na matua makonīi Isiraeli.” **22** Ūndū wīgīi Dani oigire atīrī: “Dani nī kīana kīa mūrūūthi, kīguthūkīte kīumite Bashani.” **23** Ūndū wīgīi Nafitali oigire atīrī: “Nafitali nīangīhūrwo nī ūtugi wa Jehova, na aiyūrītwo nī kīrathimo gīake; nīakagaya mwena wa gūthini o nginya iria-inī.” **24** Ūndū wīgīi Asheri oigire atīrī: “Mūrūū urĩa mūrathime gūrīra arīa angī othe nī Asheri; arīu a ithe maroomwendaga, na arothambagīa nyarūrī ciake na maguta. **25** Hīngīro cia ihingo ciaku igaakorwo irī cia kīgera na cia gīcango, naguo hinya waku ūkaaiganana na matukū maku. **26** “Gūtīrī ngai ūhaana ta Mūrungu wa Jeshuruni, o we ūgeragīra igūrū oke agūteithie, na agaakarīra matu onanie ūnene wake. **27** Ngai urĩa ūtūūruga tene na tene nīwe kīlitho gīaku, namo moko make matūūruga nginya tene na tene marī mūhuro waku. Nīakarutūrūra thū yaku yehere mbere yaku, akiugaga atīrī, ‘Mīniine!’ **28** Nī ūndū ūcio Isiraeli agaatūūra arī wīki atarī na ūgwati; gīthima kīa Jakubu nīkīgītīre o kūu būrūrī wa ngano, na ndibeī wa mūhīhano, kūrīa ime rīa igūrū rītataga. **29** Kūrathimwo-rī, nīwe Isiraeli! Nūū ūkīhaana ta we, rūrūrī rūhonoketio nī Jehova? Nīwe ngo yaku na mūgūteithia, na nowe rūhīū rwaku rwa njora rūrī riiri. Thū ciaku nīkaaigua guoya irī mbere yaku, nawe nīūkarangīrīria kūdūndū gwacio kūrīa gūtūūguru.”

34 Thuutha wa ūguo Musa akīambata kīrīma kīa Nebo oimīte werū-inī urĩa mwaraganu wa Moabi, agīkinya gacūmbīrī ka Pisiga, kūng’ethera Jeriko. Arī hau, Jehova akīmūonia būrūrī wothe wa Kaanani, kuuma Gileadi nginya Dani, **2** na Nafitali guothe, na būrūrī wa Efiraimu na wa Manase, na būrūrī wothe wa Juda wothe nginya iria-inī rīa mwena wa ithūūro, **3** na akīmūonia kūu Negevu na rūngongo ruothe kuuma Gītuaamba kīa Jeriko, na Itūūra inene rīa Mīkīndū, gūthīū o nginya Zoari. **4** Ningī Jehova akīmwīra atīrī, “Ūyū nīguo būrūrī urĩa nderīre Iburahīmu, na Isaaka na Jakubu na mwīhitwa rīrīa ndoigire atīrī, ‘Nīngāūhe njiaro cianyū.’ Nīndareke ūwone na maitho maku, no ndūkūrīnga ūtoonye kuo.” **5** Nake Musa, ndungata ya Jehova agīkūira kūu Moabi, o ta urĩa Jehova oigīte. **6** Nake akīmūthika kūu Moabi gītuaamba kīrīa kīang’etheire Bethi-Peori, no nginya ūmūthi gūtīrī mūdū ūūū harīa mbīrīra yake irī. **7** Musa aarī na ūkūrū wa mīaka igana rīa mīrongo ūrī agīkua, na maitho make matorītwo nī

hinya kana akoorwo nĩ hinya wa mwĩrĩ. **8** Nao andũ a Isiraeli magĩcakaĩra Musa kũu werũ-inĩ ũrĩa mwaraganu wa Moabi ihinda rĩa matukũ mĩrongo itatũ, nginya matukũ ma kũmũrĩra na kũmũcakaĩra magithira. **9** Na rĩrĩ, Joshua mũrũ wa Nuni nĩaiyũrĩtwo nĩ roho wa ũũgĩ, tondũ Musa nĩamũigĩrĩre moko make. Nĩ ũndũ ũcio andũ a Isiraeli makimũthikĩrĩria, na magĩka ũrĩa Jehova aathĩte Musa. **10** Kuuma hĩndĩ iyo, gũtirĩ kwagĩa mũnabii ũngĩ ta Musa kũu Isiraeli, ũrĩa Jehova aamenyanĩte nake ũthiũ kwa ũthiũ, **11** na ũrĩa waringire ciama na agĩka maũndũ ma magegania marĩa Jehova aamũtũmite ageeke kũu bũrũri wa Misiri, na kũri Firaũni, na kũri anene ake othe, na kũri bũrũri wake wothe. **12** Nĩgũkorwo gũtirĩ mũndũ ũrĩ wonania hinya mũnene kana ageeka cĩiko cia kũmakania ta iria Musa eekire maitho-inĩ ma andũ a Isiraeli othe.

Joshua

1 Na rirĩ, thuutha wa gĩkuũ kĩa Musa ndungata ya Ngai, Jehova akĩra Joshua mĩrũ wa Nuni, ũria watungatagĩra Musa, atĩrĩ: **2** “Musa ndungata yakwa nĩakuĩte. Na rirĩ, wee na andũ aya othe, mwĩhaarĩriei kũringa Rũũ rwa Jorodani mũtoonye bũrũri ũria ngũmũhe, o ũcio ngũhe andũ a Isiraeli. **3** Na rirĩ, handũ o hothe harĩa mũgaakinya na makinya manyu nĩngamũhe, o ta ũria ndeerire Musa. **4** Bũrũri wanyu ũgaatambũrũka kuuma werũ-inĩ o nginya Lebanoni, na kuuma rũũ rũria rũnene rwa Farati, nĩguo bũrũri wothe wa Ahiti, o nginya Iria-inĩ rĩria Inene rĩa mwena wa ithũiro. **5** Gũtikagĩa mĩndũ ũkaahota gũgũtĩirira matukũ mothe ma muoyo waku. O ta ũria ndaarĩ na Musa, ũguo noguo ngũkorwo hamwe nawe; ndĩgagũtiganĩria kana ngũtirĩke. **6** “Gĩa na hinya na ũmĩrĩrie, nĩgũkorwo nĩwe ũgũtongoria andũ aya mathĩ makagae bũrũri ũria ndehĩtĩre na mwĩhitwa kũrĩ maithe mao atĩ nĩngamahe. **7** Gĩa na hinya na ũmĩrĩrie mũno. Menyagĩrĩra gwathĩkagĩra watho wothe ũria ndungata yakwa Musa agawathĩre wĩkage; ndũkanagarũrũke na mwena wa ũrio kana wa ũmotho ũtĩte, nĩgeetha ũgũĩage na ũhootani kũria guothe ũrĩthĩiagi. **8** Ciugo cia lbuku rĩrĩ rĩa Watho itikanatĩge kwario nĩ kanua gaku; no wĩcũũranagĩe ũhoru warĩo mũthenya na ũtukũ, nĩgeetha ũmenyagĩrĩre gwĩa maĩndũ marĩa mothe maandĩkitwo thĩinĩ warĩo. Hĩndĩ iyo nĩ ũkaagacĩra, na ũgĩe na ũhootani. **9** Gĩthĩ ti-nĩ ngwathĩte? Wee gĩa o na hinya na ũmĩrĩrie. Ndũkanetĩgĩre o na kana; ũũrwo nĩ hinya, nĩgũkorwo Jehova Ngai waku arĩ hamwe nawe kũria guothe ũrĩthĩiagi.” **10** Nĩ ũndũ ũcio Joshua agĩatha anene arĩa maaroraga andũ atĩrĩ: **11** “Tuĩkanĩriaĩ kambĩ-inĩ mũkĩĩraga andũ atĩrĩ, ‘Haarĩriaĩ rĩguo mũĩge, nĩ ũndũ mũthenya itatũ kuuma ũmũthĩ yathira nĩguo mũkaarĩngĩ Rũũ rwa Jorodani nĩgeetha mũthĩ mũtoonye na mwĩgwathĩre bũrũri ũria Jehova Ngai wanyu ekũmũhe ũtuĩke wanyu.” **12** Nĩngĩ Joshua akĩarĩria andũ a mũhĩrĩga wa Rubeni, na wa Gadĩ, na nuthu ya mũhĩrĩga wa Manase, akĩmeera atĩrĩ, **13** “Rĩrikanai watho ũria mwaherĩro nĩ Musa ndungata ya Jehova, akiuga atĩrĩ, ‘Jehova Ngai wanyu nĩamũheete ũhurũko na nĩamũheete bũrũri ũyũ.’ **14** Atumia anyu, na ciana cianyu, na ũhiũ wanyu no maĩkare bũrũri ũria mwaherĩro nĩ Musa mwena wa irathĩro rĩa Rũũ rwa Jorodani, no arũme othe anyu othe arĩa njamba cia ita meeohete indo cia mbaara, no nginya maringe mũrĩmo ũũria ũngĩ matongoretĩe arĩa a ithe wanyu. No nginya mũgateithĩe arĩa a ithe wanyu. **15** Nginya rĩria Jehova akaamahe ũhurũko o ta ũria amũheete inyuĩ, na nginya rĩria o nao makegwathĩra bũrũri ũria Jehova Ngai wanyu ekũmahe. Thuutha ũcio, no mũcooke mũgaĩkare bũrũri wanyu inyuĩ ene, ũria mwaherĩro nĩ Musa ndungata ya Jehova mwena wa irathĩro wa Jorodani, ũcio ũrorete mwena ũria riũa rĩrathagĩra.” **16** Hĩndĩ iyo magĩcookeria Joshua, makĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩtũgwĩka ũria wothe ũgũtũwatha na nĩ tũgũthĩ kũria guothe ũgũtũtũma. **17** O ta ũria twathĩkĩire Musa maĩndũ-inĩ mothe-rĩ, ũguo noguo tũrĩgwathĩkagĩra. No rirĩ, Jehova

Ngai waku arokorwo hamwe nawe o ta ũria aarĩ hamwe na Musa. **18** Mũndũ wothe ũkaaremera uuge waku na arege gwathĩkĩra maĩndũ mothe marĩa ũkaamatha, no nginya mũndũ ũcio akooragwo. No rirĩ, gĩa na hinya na ũmĩrĩrie!”

2 Nake Joshua mĩrũ wa Nuni agĩtũma athĩgaani eerĩ kuuma Shitimu na hitho; akĩmeera atĩrĩ, “Thĩĩ mũbaare bũrũri ũcio, na makĩria Jeriko.” Nĩ ũndũ ũcio magĩthĩ, magĩtoonya nyũmba ya mũmaraya wetagwo Rahabu, magĩĩkara kuo. **2** Nake mũthamaki wa Jeriko akĩũrwo atĩrĩ, “Nĩ kũrĩ andũ amwe a Isiraeli mokire gũkũ ũtukũ ũyũ gũthĩgaana bũrũri ũyũ ũria ũhaana.” **3** Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki wa Jeriko agĩtũmana kũrĩ Rahabu, akĩmwĩra atĩrĩ, “Andũ acio mokire gwaku nyũmba marutũrũre na nja, tondũ mokĩte gũthĩgaana bũrũri ũyũ wothe.” **4** No rirĩ, mũndũ-wa-nja ũcio nĩarĩkĩtie kuoya andũ acio eerĩ na akamahitha. Nake akiuga atĩrĩ, “Tĩ nĩguo, andũ acio nĩmegũkĩte gwakwa, no ndinamenya kũria mekuumĩte. **5** Hwaĩ-inĩ rĩria kĩhĩngĩ gĩa itũũra inene kĩhĩngagwo-rĩ, andũ acio nĩmathĩre. Ndinamenya na kũria mathĩre. Marũmĩrĩre na ihinya. Mwaahota kũmakinyĩra.” **6** (No rirĩ, nĩamatwarĩte nyũmba igũrũ, na akamahitha rungu rwa ũguta ũria aarĩte kũ nyũmba igũrũ). **7** Nĩ ũndũ ũcio andũ acio maatũmĩtwo nĩ mũthamaki makĩumagara, makĩmarũmĩrĩra na njĩra rĩa ithĩiagi mariũko-inĩ ma Rũũ rwa Jorodani, na rĩria andũ acio mamarũmĩrĩre moĩmire na nja o ũguo-rĩ, kĩhĩngĩ gĩkĩhĩngwo. **8** Athĩgaani acio eerĩ matanakoma, mũndũ-wa-nja ũcio akĩambata kũ nyũmba igũrũ, **9** na akĩmeera atĩrĩ, “Nĩnjũũ atĩ Jehova nĩamũheete bũrũri ũyũ, na atĩ nĩtũnyĩtĩtwo nĩ guoya mũnene nĩ ũndũ wanyu, o nginya ithuothe andũ arĩa tũtũũraga bũrũri ũyũ tũkaiyũrwo nĩ maaĩ nda nĩ ũndũ wanyu. **10** Nĩtũguĩte ũria Jehova aahũthĩre maaĩ ma Iria Itune nĩ ũndũ wanyu rĩria mwoĩmire bũrũri wa Misiri, na ũria mwekire Sihoni na Ogu, athamaki arĩa eerĩ a Aamori o kũ mwena wa irathĩro wa Rũũ rwa Jorodani, arĩa mwanĩnĩre biũ. **11** Rĩria twaĩguĩre ũhoru ũcio, ngoro ciitũ nĩciarĩngĩkire na ũmĩrĩru wa mũndũ o mũndũ akĩũrwo nĩ hinya nĩ ũndũ wanyu, nĩgũkorwo Jehova Ngai wanyu nĩwe Ngai wa kũ igũrũ o na wa gũkũ thĩ. **12** Na rirĩ, ndamũthaita mwĩhĩte na mwĩhitwa mũkĩgwetaga rĩitwa rĩa Jehova atĩ nĩmũkaĩguĩra andũ a nyũmba iitũ tha, na mũmũĩke wega, tondũ o na nĩ nĩndamũguĩra tha na ndamwĩka wega. Na mũnyonie ũndũ ũcio na kĩmenyithia kĩa ma **13** kĩa atĩ nĩmũkahonokia baba na maitũ, na arĩa a baba o na aarĩ a baba, na andũ a othe ciana ciao ciothe, na atĩ nĩmũkaĩtũhonokia kuuma harĩ gĩkuũ.” **14** Nao andũ acio makĩmũmĩrĩria, makĩmwĩra atĩrĩ, “Itũhĩ tũrokua tũngĩkaaga kũhonokia mũoyo yanyu! Waga kuuga ũria tũreeka, nĩtũkaamwĩka maĩndũ ma ũtũgi na ma kĩhoo to rĩria Jehova agaatũhe bũrũri ũyũ.” **15** Nĩ ũndũ ũcio akĩmaĩkũrũkia na mũkanda, akĩmoĩmĩria ndĩrica tondũ nyũmba rĩa aikaraga yaakĩtwo rũthĩngĩ-inĩ rwa itũũra rĩu inene. **16** Na rirĩ, nĩameerĩte atĩrĩ, “Thĩĩ kũria irĩma-inĩ nĩgeetha andũ acio mamũrũmĩrĩre matĩkamuone. Mwĩhĩthei kũ mũthenya itatũ o nginya makorwo macooke, mũcooke mwĩthĩre.” **17** Nao andũ acio makĩra mũndũ-wa-nja ũcio atĩrĩ, “Mwĩhitwa

üyü watwihithithia ndugaticookerera kana ütwiki üüru, **18** o tiga wikire üü: riria tugaatoonya бүрүри үйү-ри, ұгаакорво woherere rūrigi rūrū rūtune ndirica-ini o ino watūharūrükiria, nawe ūkorvo ūrehete thoguo na nyūkwa, na ariū a thoguo, na andū anyu othe gūkū gwaku nyūmba. **19** Mündū o wothē ūkoima nja ya nyūmba yaku athii na kūu barabara-ini-ri, thakame yake ikamūcookerera we mwene; no ithui tūtigacookererwo nī ūūru nī ūndū wake. No ūhoru wa mündū o wothē ūgaakorwo nyūmba hamwe nawe, thakame yake nīgātucokerera angēgeekwo ūūru nī guoko kwa mündū o na ūrikū. **20** No riri ūngāria ūhoru ūyū witū twi naguo, tūtigacookererwo nī ūūru ūkonii mwihitwa ūria watwihithithia.” **21** Nake agicookia, akimeera atiri, “Nīndetikira; nigūtūike o ta ūguo mwoiga.” Nī ūndū ūcio agikimoigira ūhoru, nao magithii. Na akioherera rūrigi rūu rūtune hau ndirica-ini. **22** Maarikia kuumagara-ri, magithii irima-ini na magikara kuo mīthenya itatū, nginya riria andū aria maamarūmīrīre maahūndūkire. Andū acio maamacaritie kūu njira-ini iyo yothe kūrīa maathiirīre, no matiigana kūmona. **23** Thuutha wa ūguo Hīndi iyo nao andū acio eerī makīambirīria gūcooka. Magikūrūka moimite na irima-ini, makīringa Rūūi rwa Jorodani, magikinya harī Joshua mūrū wa Nuni, na makimūhe ūhoru wa maūndū marīa mothe maamakorete. **24** Makīra Joshua atiri, “Ti-itherū Jehova nīatūheete бүрүри ūcio wothē, akaīneana moko-ini maitū; andū othe a kūu nīmaiyrītwo nī guoya mūnene nī ūndū witū.”

3 Rūciini tene Joshua na andū othe a Isiraeli makiuma hau Shitimu, magithii nginya Jorodani, na matanaringa mūrīmo ūcio ūngi magikara hau. **2** Thuutha wa mīthenya itatū-ri, anene magithii kūndū guothe gīikaro-ini kīu, **3** magīatha andū, makīmeera atiri: “Riria mūrīona ithandūkū rīa kīrikanīro kīa Jehova Ngai wanyu, na muone athīnjiri-Ngai, o acio Alawii, marīkuūite-ri, mumagare muume harīa mūrī na mūrīmūrīre. **4** Hīndi iyo nīguo mūrīmenya njira mūrīgera, nīgūkorwo mūtiri mwagera njira iyo rīngi. No riri, gatagati-ini kanyu na ithandūkū riu, nīhagie itīina ta rīa mīkono ngiri igiri; mūtīkarīkūhīrīre.” **5** Nake Joshua akīra andū acio atiri, “Mwītherie, nīgūkorwo rūciū Jehova nīageeka maūndū ma magegania gatagati-ini kanyu.” **6** Nake Joshua akīra athīnjiri-Ngai atiri, “Oyai ithandūkū rīa kīrikanīro mūthii mbere ya andū aya.” Nī ūndū ūcio makīroya, magithii mbere yao. **7** Nake Jehova akīra Joshua atiri, “Ūmūthi nīngwambirīria gūgūtūīgīria maitho-ini ma andū othe a Isiraeli, nīguo mamenye atī ndīrikoragwo hamwe nawe o ta ūria ndaari hamwe na Musa. **8** Iria athīnjiri-Ngai arīa megūkuua ithandūkū rīa kīrikanīro atiri: ‘Mwakinya hūgūrūrū-ini cia Rūūi rwa Jorodani, mūthii mūrūgame Jorodani thīini.’” **9** Nake Joshua akīra andū a Isiraeli atiri, “Ūkai haha mūigue ciugo cia Jehova Ngai wanyu. **10** Ūhoru ūyū nīguo ūrīmūmenyithia atī Ngai ūrīa ūrī muoyo arī hamwe na inyuū, na atī hatiri nganja nīakamūingatīra Akaanani, na Ahiti, na Ahivi, na Aperi, na Agirigashi, na Aamori, na Ajebusi. **11** Atiri, ithandūkū rīa kīrikanīro rīa Mwathani wa thī yothe

nīrikūringa Rūūi rwa Jorodani mbere yanyu. **12** Na riri, thuurai andū ikūmi na eerī kuuma mīhīriga-ini ya Isiraeli, o mūhīriga mūndū ūmwe. **13** Na riria athīnjiri-Ngai arīa makuūite ithandūkū rīa kīrikanīro kīa Jehova, o we Mwathani wa thī yothe, marītoboka thīini wa Rūūi rwa Jorodani-ri, maaī maruo marīa maratherera maikūrūkite nīmarītinika na meyūmbe hība.” **14** Nī ūndū ūcio riria andū moimagarīe makīuma kambī nīguo maringe Rūūi rwa Jorodani, athīnjiri-Ngai arīa maakuūite ithandūkū rīa kīrikanīro magithii mbere yao. **15** Na riri, nīgūkorwo Rūūi rwa Jorodani nīrūiyūraga mūno rūgākīra hūgūrūrū ciaguo hīndi ya magetha. No riria athīnjiri-Ngai arīa maakuūite ithandūkū riu maakinyire Rūūi rwa Jorodani, namo magūrū mao magītoboka hūgūrūrū-ini cia rūūi, **16** maaī marīa moimaga mwena wa na igūrū wa rūūi magītiga gūtherera maikūrūkite; makīyūmba hība kūndū kūrāya mūno nginya itūūra-ini rīetagwo Adamu riria rī gūkuhī na Zarehani, namo maaī marīa maathereraga maroete Iria-ini rīa Araba (nīrīo Iria rīa Cumbi) magītīnika biū. Nī ūndū ūcio andū makīringa mang’etheire Jeriko. **17** Athīnjiri-Ngai arīa maakuūite ithandūkū rīa kīrikanīro kīa Jehova makīrūgama mehaandite wega kūndū kūmū gatagati ka Rūūi rwa Jorodani, nao andū a Isiraeli othe makihītūka makīringagīra thī nyūmū o nginya riria rūriri rūu ruothe rwarīkirie kūrīngā rūūi rūu rwa Jorodani.

4 Riria andū othe a rūriri rūu maarīkirie kūrīngā Rūūi rwa Jorodani, Jehova akīra Joshua atiri, **2** “Thuura andū ikūmi na eerī kuuma gatagati-ini ka andū aya o mūhīriga mūndū ūmwe, **3** na ūmeere moe mahiga ikūmi na meerī kuuma gatagati ka Rūūi rwa Jorodani handū harīa athīnjiri-Ngai maarūgamite, mamakuue maringe namo mūrīmo mūkamaige harīa mūrīraara ūtūkū ūyū.” **4** Nī ūndū ūcio Joshua agīta andū acio ikūmi na eerī arīa aathuurite kuuma kūrī andū a Isiraeli, o mūhīriga mūndū ūmwe, **5** akīmeera atiri, “Thīi mbere ya ithandūkū riu rīa kīrikanīro kīa Jehova Ngai wanyu, mūthii o gatagati ka Rūūi rwa Jorodani. Mūndū o mūndū kūrīngana na mūigana wa mīhīriga ya Isiraeli, oe ihiga rīmwe arīgīrīre kiande, **6** rūtūike rūūri gatagati-ini kanyu. Mahinda marīa magooka, riria ciana cianyu ikaamūria atiri, ‘Gītūmi kīa mahiga maya nī kīi?’ **7** Mūgaaciira atī gūtherera kwa maaī ma Jorodani nī gwatinithirio mbere ya ithandūkū rīa kīrikanīro kīa Jehova. Hīndi irīa ithandūkū riu rīaringaga Jorodani-ri, maaī ma Rūūi rwa Jorodani nīmatinithirio. Mahiga maya megūtūika kīrīkania gīa kīrīkanagīa andū a Isiraeli ūhoru ūcio nginya tene.” **8** Nī ūndū ūcio andū a Isiraeli magīka o ta ūria maathitwo nī Joshua. Makīoya mahiga ikūmi na meerī kuuma gatagati ka Rūūi rwa Jorodani, kūrīngana na mūigana wa mīhīriga ya andū a Isiraeli, o ta ūria Jehova eerite Joshua; nao magīkuua mahiga macio nginya kambī yao, makīmaiga kuo. **9** Nake Joshua akīhaanda mahiga macio ikūmi na meerī, akīmaiganīrīra hau gatagati ka Rūūi rwa Jorodani harīa athīnjiri-Ngai arīa maakuūite ithandūkū rīa kīrikanīro maarūgamite. Namō marī ho nginya ūmūthi. **10** Nīgūkorwo athīnjiri-Ngai arīa

maakuuŋe ithandūkū rīa kīrīkanīro maikarire marūngī hau gatagatī ka Rūū rwa Jorodani ngīnya hīndī ūria andū meekire maūndū marīa mothe Jehova aathite Joshua, na magīkwo o ta ūria Musa aathite Joshua mekwo. Nao andū magīkīhiūha, makīringa mūrīmo, **11** na andū othe maarīkia kūrīnga o ūguo, ithandūkū rīa Jehova o narīo na athīnjīri-Ngai makīringa makīonagwo nī andū othe. **12** Andū a mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadī, na nuthu ya Manase makīringa mūrīmo, meehete indo cia mbaara, marī mbere ya andū a Isiraēli, o ta ūria Musa aamaathite. **13** Andū ta 40,000 methagathagīte na meehete indo cia mbaara makīringa mūrīmo ūcio, marī mbere ya Jehova, magīkīnya werū-inī wa Jeriko. **14** Mūthenya ūcio, Jehova agītūgīria Joshua maitho-inī ma andū a Isiraēli othe; nao makīmūwītīgīra matukū mothe marīa aatūūrīre muoyo, o ta ūria meetīgīrīte Musa. **15** Nīngī Jehova akīra Joshua atīrī, **16** “Atha athīnjīri-Ngai arīa makuuŋe ithandūkū rīa ūria mambate moimīre Rūū rwa Jorodani.” **17** Nī ūndū ūcio Joshua agīatha athīnjīri-Ngai acio, akīmeera atīrī, “Ambatai mūmīre Jorodani.” **18** Nao athīnjīri-Ngai makīambata, makīuma rūū makuuŋe ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova. Maarīkia gūkīnyithia magūrū mao thī nyūmū o ūguo-rī, maaī ma Rūū rwa Jorodani magīcookana handū hamo, nīngī makīyūra hūgūrūrū cīaru o ta mbere. **19** Na rūrī, mūthenya wa ikūmi wa mweri wa mbere, andū acio makīambata, makīuma Jorodani na makīamba kambī mwena wa irathīro wa Jeriko, o kūu Giligali. **20** Nake Joshua akīga mahiga marīa ikūmi na meerī maarūtīwo Rūū rwa Jorodani kūu Giligali. **21** Akīra andū a Isiraēli atīrī, “Mahinda marīa magooka, rīrīa njīaro cīanyu ikooria maitha ma cio atīrī, ‘Ī gītūmi kīa mahiga cīanya nī kī?’” **22** Hīndī ūyo nīmūkamenyithia cīana cīanyu ūhoro, mūmeere atīrī, ‘Andū a Isiraēli maaringīre Rūū rwa Jorodani rūhūite rūgatūka thī nyūmū.’” **23** Nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīahūithīre maaī ma Jorodani mbere wanyu ngīnya rīrīa mwarīkire kūrīnga. Jehova Ngai wanyu eekire Rūū rwa Jorodani o ta ūria eekire Iria Itune rīrīa aarīhūithīre mbere iitū ngīnya rīrīa twarīkire kūrīnga. **24** Eekire ūguo nīgeetha andū othe a thī mamenye atī guoko kwa Jehova kūrī hīnya mūno, na nīgeetha mūtūire mwītīgīrīte Jehova Ngai wanyu ngīnya tene.”

5 Na rūrī, rīrīa athamaki othe a Aamori arīa maarī kūu mwena wa ithūiro wa Rūū rwa Jorodani, na athamaki othe a andū a Kaanani arīa maarī kūu ndwere-inī cia irīa maiguire ūria Jehova aahūithīte maaī ma Jorodani mbere ya andū a Isiraēli ngīnya tūkīrīkia kūrīnga mūrīmo ūria ūngī, ngoro cīao ikīyūrwo nī guoya, na matiacookire kūgīa na ūmūrīru wa kūng’ethanīra na andū a Isiraēli. **2** Hīndī ūyo Jehova akīra Joshua atīrī, “Thondeka tūhiū twa mahiga ma nyaigī, ūroke kwerūhīa ūhoro wa irua harī andū a Isiraēli.” **3** Nī ūndū ūcio Joshua agīthondeka tūhiū twa mahiga ma nyaigī na akīruithīa arūme a Isiraēli kūu Gibeathi-Haaralothu. **4** Na rūrī, kīrīa gīatūmīre Joshua aruithanie nī rūrī: arūme arīa othe moomire būrūrī wa Misiri, o acio othe maakīnyīte mīaka ya gūthī mbaara-rī, nīmakuūrīre werū-inī marī rūgendo-inī thūthwa wa kuma būrūrī

wa Misiri. **5** Arūme othe arīa moomire būrūrī wa Misiri nīmarūte, no andū othe arīa maacīrūrwo werū-inī marī rūgendo-inī rwa kuma būrūrī wa Misiri matiarūte. **6** Andū a Isiraēli moorūrīre werū-inī mīaka mūrongo ūria ngīnya rūrīa andū othe arīa maakīnyīte mīaka ya gūthī mbaara rūrīa moimaga būrūrī wa Misiri maakuire, tondu nīmaregīre gwathīkīra Jehova. Nīgūkorwo Jehova nīameerire na mwīhītwa atī matikoona būrūrī ūria eerīre maitha mao na mwīhītwa atī nīagatūhe, būrūrī ūrī būthi wa irīa na ūkūrī. **7** Nī ūndū ūcio akīarahūra arīu ao ithenya rīao, na acio nīo maarūthīro nī Joshua. Maakoretwo matarī aruu nī ūndū matiarūthīro marī rūgendo-inī. **8** Na rūrīa maarīkīrie kūrūithīa arūme a rūrūrī rūu ruothe, magīkara o kūu maakīte kambī-inī o ngīnya andū acio makīhona. **9** Nīngī Jehova akīra Joshua atīrī, “Ūmūthī nīgūo ndeherīa rūmena rwa andū a Misiri kuma kūrī inyūi.” Nī ūndū ūcio handū hau hagītūwo Giligali ngīnya ūmūthī. **10** Hwaī-inī wa mūthenya wa ikūmi na ūria wa mweri ūcio, o maambīte hema kūu Giligali werū-inī wa Jeriko, andū a Isiraēli magīkūngūra Gīathī kīa Bathaka. **11** Mūthenya ūria warūmūrīre Bathaka-rī, mūthenya oro ūcio, makīrīa macīaro mamwe ma būrūrī ūcio; mīgate itarī mīkīre ndawa ya kūmbīa, na ngano hīhīe. **12** Maarīa irio cia būrūrī ūcio-rī, mana makīrooka kwaga mūthenya ūyū ūngī; andū a Isiraēli matiacookire kuona mana rīngī, no rūrī, mwaka ūcio nīmarīre macīaro ma Kaanani. **13** Rūrīa Joshua aarī hakuhī na Jeriko, agītīra maitho akīona mūndū warūgamīte mbere yake acomore rūhīū njora, akarūnyīta na guoko. Nake Joshua agītīhī o harīa aarī, akīmūūrīa atīrī, “Wee-rī, ūrī mwena witū kana ūrī mwena wa thū cīitū?” **14** Nake agīcookīa atīrī, “Ndirī mwena wanyu o na kana wa thū cīanyu, no nījūkīte ndī mūnene wa mbūtū ya ita rīa Jehova.” Nake Joshua akīgūithīa, agītūrūmīthīa ūthī thī, akīhooya, akīmūūrīa atīrī, “Wee, Mwathi wakwa, nī ndūmūrīrī rīrīkū ūkwenda kūūhe nī ndungata yaku?” **15** Nake mūnene ūcio wa mbūtū ya ita rīa Jehova agīcookīa atīrī, “Amba ūrute iraatū ciaku magūrū, nīgūkorwo handū hau ūrūgamīte nī haamūrē.” Nake Joshua agīka o ta ūguo.

6 Rūu-rī, itūūra rīu rīa Jeriko rīahīngītūwo biū nī ūndū wa andū a Isiraēli. Gūtīrī mūndū woimaga nja kana agatoonya kuo. **2** Nake Jehova akīra Joshua atīrī, “Nīneanīte itūūra rūrī rīa Jeriko moko-inī maku, o hamwe na mūthamaki wakuo, o na njamba cia hīnya ciakuo. **3** Thīūrūrūkai itūūra rīu inene hamwe na andū anyu othe a ita rīrīa rīmwe. Mwīge ūguo mūthenya itandatū. **4** Na athīnjīri-Ngai mīgwanja matongorie ithandūkū rīa kīrīkanīro, makuuŋe macoro mīgwanja mathondeketwo na hīa cia ndūrūme. Mūthenya wa mīgwanja-rī, mūgaathiūrūrūka itūūra rīu maita mīgwanja, nao athīnjīri-Ngai mathīi makīhuhaga macoro. **5** Rūrīa mūkaigua mahūha macoro na mūgambo mūnene, ūria andū othe makaanīrīra na rīanīrīra inene mūno; naruo rūthīngo rwa itūūra rīu nīrūkamomoka, nao andū othe matoonye itūūra rīu, o mūndū athīte na mbere na kūrīa arorete.” **6** Nī ūndū ūcio, Joshua mūrū wa Nuni agītha athīnjīri-Ngai, akīmeera atīrī,

“Oyai ithanduku rīa kīrīkanīro kīa Jehova, na mūreke athīnjīri-Ngai mūgwanja thīinī wanyu makuue macoro mūgwanja ma hīa cia ndūrūme, matongorie ithanduku rīu.” **7** Nake agīatha andū akīmeera atīrī, “Thīii mbere! Mūthīi mūthiūrūrūkiire itūūra, andū arīa meeohete indo cia mbaara matongorie ithanduku rīa kīrīkanīro kīa Jehova.” **8** Rīrīa Joshua aarīkirie kwarīria andū, na athīnjīri-Ngai acio mūgwanja maakuūite macoro marīa mūgwanja ma hīa cia ndūrūme maghīhī marī mbere ya Jehova, makīhuhaga macoro mao, narīo ithanduku rīa kīrīkanīro kīa Jehova rīkīmarūmīrīra. **9** Nacio thigari iria ciarī na indo cia mbaara ighīhī itongoretie athīnjīri-Ngai acio maahuhaga macoro, nacio thigari ingī ikīrūmīrīra ithanduku rīa kīrīkanīro kuuma na thuutha. Hīndī iyo yothe macoro no maahuhagwo. **10** No rīrī, Joshua nīathīte andū akameera atīrī, “Mūtīkananīrīre na mūgambo wa mbaara, o na kana mūreke mūgambo yanyu ūguo, o na mūtīkoige ūndū o na ūrīkū ngīnya mūthenya ūrīa ngamwīra mwanīrīre. Hīndī iyo nīguo mūkaanīrīra!” **11** Nī ūndū ūcio akiuga ithanduku rīu rīa kīrīkanīro kīa Jehova rīkuuo, rīthiūrūrūkio itūūra-inī rīu inene, riita rīmwe. Andū magīcooka kambī na makīraara kuo ūtūkū ūcio. **12** Rūciinī rūrū rūngī, Joshua agīūkīra tene, nao athīnjīri-Ngai makīoya ithanduku rīu rīa kīrīkanīro kīa Jehova. **13** Nao athīnjīri-Ngai arīa mūgwanja makuūite macoro mūgwanja ma hīa cia ndūrūme maghīhī na mbere, makīnyūkītie matongoretie ithanduku rīa kīrīkanīro kīa Jehova o makīhuhaga macoro. Thigari iria ciarī na indo cia mbaara ikīmatongoria, nacio thigari ingī ikīrūmīrīra ithanduku rīa kīrīkanīro kīa Jehova kuuma na thuutha, o macoro makīgambaga. **14** Nī ūndū ūcio mūthenya wa keerī maghīthiūrūrūka itūūra rīu inene riita rīmwe, magīcooka kambī. Meekire ūguo mīthenya itandatū. **15** Mūthenya wa mūgwanja-rī, magīūkīra ruoro rūgītema na maghīthiūrūrūka itūūra rīu maita mūgwanja o ta ūrīa meekaga mīthenya iyo ingī, tīga atī mūthenya ūcio, maathīūrūrūkīre itūūra rīu inene maita mūgwanja. **16** Nao makīrīthiūrūrūka riita rīa mūgwanja-rī, rīrīa athīnjīri-Ngai maahuhire macoro, Joshua akīra andū atīrī, “Anīrīrai mūno! Nīgūkorwo Jehova nīamūheete itūūra rīrīrī! **17** Itūūra rīrīrī inene na kīndū kīrīa gīothe kīrī thīinī warīo nīkwamūrīrwo Jehova, cīanangwo. No Rahabu ūrīa mūmaraya wiki, na andū arīa othe marī hamwe nake thīinī wa nyūmba yake, mekūhonokio, tondu nīahithire athigaani arīa twatūmīte. **18** Na rīrī, mwīmenyererei mūtīkahutīe indo icio cīamūrītwo cīa kūnīnwo, nīgeetha mūtīkerēhere mwanangīko nī ūndū wa kuoya kīndū o na kīrīkū gīacio. Mūngīchutīa nīmūgatūma kambī ya Isīraeli itūke ya kūnīnwo, na mūmīrehere thīina. **19** Betha yothe na thahabu, na indo cīa gīcango na kīgera, nī nyamūrīre Jehova na no ngīnya cīigwo kīgīna-inī gīake.” **20** Rīrīa corō wahuhīrwo, andū makīanīrīra, na rīrīa andū maagīuire mūgambo wa corō, makīanīrīra rīanīrīra inene, naruo rūthīngo rūkīmomoka; nī ūndū ūcio o mūndū o mūndū agītoonya itūūra rīu, na makīrītunyana. **21** Nao makīamūrīra Jehova itūūra rīu, na makīananga kīndū o gīothe kīrīa kīarī muoyo kuo na rūhīu rwa njora, arūme na andū-a-nja, andū ethī na akūrū, na ng’ombe, na ng’ondū,

na ndigiri. **22** Joshua akīra andū arīa eerī maathīite gūthigaana būrūri ūcio atīrī, “Thīii mūtoonye nyūmba ya mūtūmia ūrīa mūmaraya, mūmūmie nīa hamwe na andū ao othe, o ta ūrīa mwamwīrīre na mwīhītwa.” **23** Nī ūndū ūcio aanake acio maarī athigaani magītoonya na makīumia Rahabu na nja, hamwe na ithe na nyina, na arīu a nyina na andū ao othe. Magīkūmia andū a nyūmba yake othe, makīmaiga handū kūu nja ya kambī ya Isīraeli. **24** Magīcooka magīcina itūūra rīu inene rīothe, na kīrīa gīothe kīarī thīinī warīo, no betha na thahabu, na indo cīa gīcango na cīa kīgera, magīcīiga kīgīna-inī kīa nyūmba ya Jehova. **25** No rīrī, Joshua nīahonokīre Rahabu ūrīa mūmaraya, hamwe na andū a nyūmba yake na andū ao othe, tondu nīahithire andū arīa Joshua aatūmīte magathigaane Jeriko nake atūūranaga na andū a Isīraeli ngīnya ūmūthī. **26** Ihīnda o ro rīu, Joshua akīhītīthīa andū acio na mwīhītwa, akiuga atīrī, “Kūgwatwo nī kīrumi maithe-inī ma Jehova-rī, nī mūndū ūrīa ūkaageria gwaka itūūra rīrī inene rīa Jeriko rīngī: “Mūndū ūrīa ūgaaka mīthingī ya itūūra rīrīrī, nīagakūrwo nī mūrīu wake wa irīgīthathi; na akīrūgamīa ihīngo cīa itūūra rīrīrī, akūrwo nī mūrīu wake wa kīhīnga-nda.” **27** Nī ūndū ūcio Jehova agīkorwo arī hamwe na Joshua, nayo ngumo yake ikīhunja kūndū guothe būrūri ūcio.

7 No rīrī, andū a Isīraeli nīmagīre kwīhokeka ūhoronī ūkonīi indo iria cīamūrītwo cīa kūnīnwo; nake Akani mūrū wa Karīmī, mūrū wa Zīmūrī, mūrū wa Zera, wa mūhīrīga wa Juda, nīoire imwe cīacio. Nī ūndū ūcio Jehova agīcinwo nī marakara nī ūndū wa Isīraeli. **2** Nīngī Joshua agītūma andū kuuma Jeriko mathīi Ai, itūūra rīakuhanīrīrie na Bethī-Aveni mwena wa irathīro wa Betheli, akīmeera atīrī, “Ambatai mūthīi mūgathigaane būrūri ūcio.” Nī ūndū ūcio andū acio maghīhī na maghīthigaana Ai. **3** Nao magīcooka kūrī Joshua na makīmīrīra atīrī, “Hatīrī bata wa andū othe mambate makahūre itūūra rīa Ai. Rekiā andū 2,000 kana ithatū makarītunyane; tīga kūnogia andū othe, nīgūkorwo no andū anīni marī kuo.” **4** Nī ūndū ūcio no andū ta 3,000 maambatire, no magītoorio nī andū a Ai, **5** nao andū acio a Ai makīūruga ta andū mīrongo itatū na atandatū a Isīraeli. Nīmaingatarī andū a Isīraeli kuuma kīhīngoinī gīa itūūra rīu makīmīnyīa o kūrīa kwenjagwo mahīga, na makīmāhūrīra kūu igaragaro-inī. Ihūra rīu rīgītūma ngoro cīa andū a Isīraeli irīgīke, na makīyūrwo nī maaī nda. **6** Nake Joshua agītembūranga nguo cīake, akīgūthīa thī, agītūrūthīa thīu wake thī mbere ya ithanduku rīa kīrīkanīro kīa Jehova, agīkīra hau ngīnya hwaī-inī. Nao athuuri a Isīraeli magīnka o ta ūguo na makīhūrīria rūkūngū mītwe. **7** Nake Joshua akiuga atīrī, “Hī, Mwathani Jehova, nī kīrī gīatūmīre ūrehe andū aya mūrīmo ūyū wa Rūūi rwa Jorodani nīguo ūtūneane moko-inī ma Aamori, matūnīne? Naarī korwo nītwaiganīre tūtūre mūrīmo ūrīa ūngī wa Rūūi rwa Jorodani! **8** Wee Mwathani, ingīkiuga atīa, kuona atī Isīraeli nīmatooretio nī thū cīao? **9** Andū a Kaanani na andū arīa angī a būrūri ūyū nīmarīguu ūhorō ūcio, nao matūthiūrūrūkīre, matūnīne bīu, meherīe bīu, rīitū gūkū thī. Nawe ūgaagīnka atīa nī ūndū wa rīitwa rīu

rīaku inene?" **10** Nake Jehova akīra Joshua atīri, "Ūkīral Ūkwīgūithia ūturumithūite ūthūi waku thī nīkī? **11** Isiraeli nīmehītie; nīmathūkītie kīrīkanīro gīakwa kīria ndamaathire marūmagīrīre. Nīmoete indo imwe iria ciamūrītwo cia kūniinwo; nīmayīte, na makaheenania, o na magaciganīria hamwe na indo ciao o ene. **12** Kū nīkīo gītūmi kīria kīgiritie andū a Isiraeli meetirie thū ciao; na nīkīo marorīra thū ciao tondu nīmatūkīte a kūniinwo. Na nī ndīgūcooka gūkorwo hamwe na inyuī o tiga mūniinire kīndū kīu kīamūrītwo gīa kūniinwo kiehere thīinī wanyu. **13** "Ūkīra, ūthīi ūtherie andū acio. Thīi ūmeere atīri, 'Mwītherie mīwīhaarīrie nī ūndū wa rūciū; nīgūkorwo Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga atīri: Nī harī kīndū kīamūre gīa kūniinwo kīrī thīinī wanyu, inyuī Isiraeli. Mūtingīhota gwītiiria thū cianyu o nginya rīria mūgaakīeheria kīume thīinī wanyu. **14** "Tondū ūcio rūciū kīroko mūkeyumīria inyuī ene o mūhīrīga, o mūhīrīga. Na rīri, mūhīrīga ūria Jehova agaathuura nūkeyumīria o mbarī, o mbarī; nayo mbarī īria Jehova agaathuura nīkeyumīria o nyūmba, o nyūmba; nayo nyūmba īria Jehova agaathuura nīkeyumīria o mūdū, o mūdū. **15** Mūdū ūria ikūnyītwo na indo icio ciamūrītwo cia kūniinwo nīagacīnwo na mwaki hamwe na indo ciake ciothe. Nīgūkorwo nīathūkītie kīrīkanīro kīa Jehova, na nīekīte ūndū wa thoni thīinī wa Isiraeli!" **16** Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene, Joshua akīra andū a Isiraeli moimīre o ta ūria mīhīrīga yao yatarī, naguo mūhīrīga wa Juda ūgīthuurwo. **17** Mbarī cia Juda ikūmīra, nake agīthuura mbarī ya Azera. Agīcooka akūmīria mbarī cia Azera mbere kūringana na nyūmba ciao, nake Zabedi agīthuurwo. **18** Nake Joshua akūmīria nyūmba yake mūdū o mūdū, nake Akani mūrū wa Karimi, mūrū wa Zimuri, mūrū wa Zera, wa mūhīrīga wa Juda, agīthuurwo. **19** Nake Joshua akīra Akani atīri, "Mūrū wakwa, gooca Jehova, o we Ngai wa Isiraeli, na ūmūkumie. Njīra ūria wīkīte na ndūkaahithe." **20** Nake Akani agīcookia akīra Joshua atīri, "Ti-itherū nīnjīhīrie Jehova Ngai wa Isiraeli. Na ūū nīguo njīkīte: **21** Rīria ndonire kabuti gathaka koimīte Babuloni, na cekerī magana meerī cia betha, na gīkama gīa thahabu kīa ūrītū wa cekerī mīrongo itano thīinī wa indo iria twatahīte, nīndaciirīrie na ngīcioya, na ithikītū thī kūu hema-inī yakwa, nayo betha īri rungu wacio." **22** Nī ūndū ūcio Joshua agītūma andū, nao makīhanyūka magīthīi nginya hema-inī yake, na magīkora indo icio ihithītwo thīinī wa hema īyo, nayo betha īyo yaigītūtwo rungu rwacio. **23** Nao andū acio makīruta indo icio kuuma hema-inī īyo, magīcitwarīra Joshua o hamwe na andū a Isiraeli othe, nao magīciaraganīa thī mbere ya Jehova. **24** Nake Joshua, hamwe na Isiraeli othe, makīnyīta Akani mūrū wa Zera, na makīōya betha īyo, na kabuti, na gīkama gīa thahabu, na arīū ake na arīrītū ake, na ng'ombe ciake, na ndigiri na ng'ōndu ciake, na makīōya hema yake o na indo ciothe iria arī nacio, magīcitwara Gītūamba kīa Akori. **25** Nake Joshua akīmūria atīri, "Nī kīi gītūmīte ūtūrehere thīina ūyū? Wee nawe ūmūthī nīkuonīo thīina nī Jehova." Nao andū a Isiraeli othe makīmūhūra na mahiga nyuguto, na maarīkia kūhūra acio angī na mahiga, makīmācina. **26** Magīcooka makīhūmbīra Akani na hība nene mūno ya

mahiga, namo mahiga macio marī o ho nginya ūmūthī. Nake Jehova agīthirwo nī marakara marīa maamūcinīte. Nī ūndū ūcio handū hau hagīcooka gwītūma Gītūamba kīa Akori o nginya ūmūthī.

8 Ningī Jehova akīra Joshua atīri, "Ndūgetīgīre na ndūgakue ngoro. Thīi na mbūtū yothe ya ita, mwambate mūgatharīkīre itūūra rīa Ai. Nīgūkorwo nīneanīte mūthamaki wa Ai moko-inī manyu, hamwe na andū ake, na itūūra rīake rīu inene na būrīri wake. **2** Īkai itūūra rīa Ai na mūthamaki warīo o ta ūria mwēkire itūūra rīa Jeriko na mūthamaki warīo, o tiga atīri, no muoye indo iria mūgūtaha, o na mahiū matūkie manyu. Oheriai andū a itūūra rīu inene na mwena wa na thuutha." **3** Nī ūndū ūcio Joshua na mbūtū yothe ya ita makīumagara magatharīkīre Ai. Nake agīthūra andū 30,000 arīa maarī njamba mūno akīmātūma mathīi kīrī ūtukū, **4** akīmeera atīri: "Ta thīkīrīriai wega. Inyuī mūkuoheria andū a itūūra rīu inene na mwena warīo wa na thuutha. Mūtīgāikare haraaya narīo. Inyuothe mūikare mwīguīte. **5** Nīi na arīa othe tūrī nao tūgūthengerera itūūra rīu inene kuuma na mbere na rīra andū acio mariumagara gūtūhūra o ta ūria meekire hīndī ya mbere-rī, tūmoorīre. **6** Nao matūingātithie o nginya tūmaguacīrīrie biū moime itūūra rīu inene, nīgūkorwo mariuga atīri, 'Nī ithū maroorīra ta ūria meekire rīa mbere.' Nī ūndū ūcio rīria tūrīmoorīra-rī, **7** inyuī na inyuī mūkire muume kūrīa mūmooherie, mūtharīkīre itūūra rīu inene na mūrītunyane. Jehova Ngai wanyu nīekūrīneana moko-inī manyu. **8** Na rīri, mwarīkia kwīgwatīra itūūra rīu inene-rī, mūrīcīne. Īkai o ta ūria Jehova aathanīte gwīkwo. Mūtīgīrīre nī mwēka ūguo ndamwatha." **9** Nake Joshua akīmeera moimagare, nao magīthīi harīa maathīiaga kuoheria andū a itūūra rīu, na makīlīhitha metereire gatagatī ka Betheli na Ai, mwena wa ithūro wa Ai, no Joshua araanarīre na andū arīa angī ūtukū ūcio. **10** Mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene, Joshua agīcookanīrīra andū ake, nake we mwene hamwe na atongoria a Isiraeli makīmatongoria marorete Ai. **11** Mbūtū yothe ya ita irīa yarī hamwe nake īgīthīi yambatīte, īgīkuhīrīra itūūra rīu inene mariumīte na mbere. Nao makīamba hema mwena wa gathīgathini wa Ai, na hagīkorwo nī haarī gītūamba gatagatī kao na itūūra rīu inene. **12** Joshua nīakoretwo oete andū ta 5,000 na akamaiga moheirie andū kūu gatagatī ka Betheli na Ai, mwena wa ithūro wa itūūra rīu inene. **13** Magīgīatha thīgarī cīkare cīhaarīrie o andū handū hao, iria ciothe ciarī kambī īgīkara mwena wa gathīgathini wa itūūra rīu inene, na iria cioheirie andū mwena wa ithūro warīo. Naguo ūtukū ūcio Joshua agīthīi kūraara kūu gītūamba-inī. **14** Rīria mūthamaki wa Ai onire ūndū ūcio, agīgīkīra na ihēnya rūciinī tene, akūmagara na ihēnya hamwe na andū othe a itūūra rīu inene nīguo agacemanie na Isiraeli marūe mbaara handū hana haang'ethanīre na Araba. No rīri, ndaigana kūmenya atī nīmehithīrīro na mwena wa thuutha wa itūūra rīu inene. **15** Nake Joshua na andū a Isiraeli othe magītūta ta mahūrītūwo magatooiro, nao makīūra marorete na werū-inī. **16** Nao andū othe a itūūra rīa

Ai magĩt̄wo nĩguo mamarũmirĩre, nao magĩteng'eria Joshua makĩguucĩrĩrio makĩma itũũra rĩao. **17** Gũtirĩ mũndũ mũrĩmo o na ũmwe wa Ai kana Betheli ũtoimire gũthĩ gũkinyĩra andũ a Isiraeli. Magĩtiga itũũra rĩu rĩtaahingĩt̄wo magĩteng'eria andũ a Isiraeli. **18** Nake Jehova akĩĩra Joshua atĩrĩ, "Ambararia itimũ rĩu ũnyĩitĩte na guoko, ũrĩrorie mwena wa Ai, nĩgũkorwo nĩngũneana itũũra rĩu inene moko-inĩ manyu." Nĩ ũndũ ũcio Joshua akĩambararia itimũ rĩake akĩrĩroria Ai. **19** Na rĩrĩ, Joshua aarĩkia gwĩka ũguo, arũme arĩa moohetie andũ magĩũkĩra narua, magĩteng'era na ihenya, magĩtoonya itũũra rĩu na makĩrĩtũnyana, nĩngĩ makĩrĩgwatia mwaki o narua. **20** Na rĩrĩa andũ acio a Ai maarorire na thuuha na makĩona ndogo yumite itũũra rĩu yambatĩte na igũrũ-rĩ, nao makĩaga mweke wa gwĩthara na mwena o na ũrĩkũ, nĩgũkorwo andũ a Isiraeli arĩa morĩte marorete werũ-inĩ nĩmagarũrũkĩire acio maamateng'eragia. **21** Rĩrĩa Joshua na Isiraeli othe moonire atĩ andũ ao arĩa mooheirie andũ thuuha wa itũũra nĩmarĩtũnyanĩte, na makĩona ndogo igĩtoga kuuma itũũra, makĩgarũrũka na makĩũraga andũ acio a Ai. **22** Nao andũ arĩa maamohetie makĩma itũũra rĩu inene matharĩkĩre. Andũ a Ai magĩgũkĩrwo gatagatĩ ka andũ a Isiraeli, makĩmagĩa mbere na thuuha. Andũ a Isiraeli makĩmaniina, na matiatigĩrie mũndũ o na ũmwe arĩ muoyo, kana makĩreka o na ũmwe ahonoke. **23** No nĩmanyĩitire mũthamaki wa Ai arĩ muoyo, makĩmũwarĩra Joshua. **24** Rĩrĩa andũ a Isiraeli maarĩkirie kũũraga andũ othe a Ai arĩa maarĩ gĩthaka-inĩ na kũu werũ-inĩ, kũrĩa maamateng'ereire-rĩ, na rĩrĩa andũ acio othe maarĩkirie kũũragwo na rũhiũ rwa njora-rĩ, andũ a Isiraeli othe magĩcooka Ai na makĩũraga andũ arĩa othe maarĩ kuo. **25** Andũ arĩa mooragĩrwo mũthenya ũcio maarĩ andũ 12,000, arũme na andũ-a-nja; nao nĩ andũ othe a itũũra rĩa Ai. **26** Nĩgũkorwo Joshua ndaigana gũthuna guoko kũrĩa kwambararĩtie itimũ rĩake nginya rĩrĩa aarĩkirie kũniina andũ arĩa othe maatũũraga Ai. **27** Nao andũ a Isiraeli magĩkũũra ũhiũ na indo irĩa maatahĩte kuuma itũũra rĩu inene, o ta ũrĩa Jehova aathĩte Joshua. **28** Nĩ ũndũ ũcio Joshua agĩcina Ai na akĩrĩtua hĩba ya mwanangĩko ya gũtũũra, gũgĩtuika kũndũ gũkĩrĩte ihooru nginya ũmũthĩ. **29** Joshua agĩcooka agĩcuuria mũthamaki ũcio wa Ai mũtĩ igũrũ, akĩreka aikare ho o nginya hwaĩ-inĩ. Rĩua rĩgĩthũa-rĩ, Joshua agĩathana atĩ mwĩrĩ ũcio ũrutwo mũtĩ igũrũ, ũikio hau itoonyero-inĩ rĩa kĩhingo gĩa itũũra rĩu, magĩcooka makĩũgĩrĩra hĩba nene ya mahiga, nayo irĩ o ho nginya ũmũthĩ. **30** Thuutha wa ũguo Joshua agĩakĩra Jehova, o we Ngai wa Isiraeli, kĩgongona o kũu kĩrĩma-inĩ kĩa Ebalĩ, **31** o ta ũrĩa Musa ndungata ya Jehova aathĩte andũ a Isiraeli. Aagĩakire o ta ũrĩa kwandĩkitwo thĩnĩ na Ibuku rĩa Watho wa Musa, kĩgongona kĩrĩ kĩa mahiga matarĩ maicũhie, hatarĩ indo cia wĩra cia kĩgera ikũhũthĩrwo ho. Igũrũ rĩakĩo makĩrutĩra Jehova maruta ma njjino na magongona ma ũiguano. **32** Nake Joshua akĩandĩka watho wa Musa igũrũ rĩa mahiga macio, aandĩkire andũ a Isiraeli marĩ ho makĩĩonagĩra. **33** Na rĩrĩrĩ, andũ a Isiraeli othe, na andũ a kũngĩ na ene bũrũri o ũndũ ũmwe, hamwe na athuuri ao, na anene na atuithania ciira, makĩrũgama mũena yeerĩ ya ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro kĩa

Jehova mang'etheire athĩnjĩri-Ngai, arĩa maarĩ Alawii na nĩo maarĩkuuaga. Nuthu ya andũ yarũgamĩte mbere ya kĩrĩma kĩa Gerizimu, na nuthu iyo ĩngĩ ikarũgama mbere ya kĩrĩma kĩa Ebalĩ, o ta ũrĩa Musa ndungata ya Jehova aathanĩte mbere iyo rĩrĩa aarutanire ũhoro wa kũrathimaga andũ a Isiraeli. **34** Thuutha ũcio, Joshua agĩthoma ciugo ciothe cia Watho, agĩthoma irathimo o na agĩthoma irumi, o ta ũrĩa kwandĩkitwo Ibuku-inĩ rĩa Watho. **35** Gũtirĩ kiugo o na kĩmwe kĩa iria ciothe Musa aathanĩte Joshua ataathomeire kiũngano kũu gĩothe kĩa Isiraeli, o hamwe na andũ-a-nja na ciana na andũ o kũngĩ arĩa maatũũranagia nao.

9 Na rĩrĩa athamaki othe arĩa maarĩ mwena wa ithũuro wa Rũũ rwa Jorodani maiguire maũndũ macio, na arĩa maarĩ bũrũri ũrĩa ũrĩ irĩma, na arĩa maarĩ ituamba-inĩ ciikũrũko cia irĩma cia mwena wa ithũuro, na kũu hũgũrũrũ-inĩ cia Iria rĩrĩa Inene guothe o nginya Lebanoni (nĩo athamaki a andũ a Ahiti, na Aamori, na Akaanani, na Aperĩzi, na Ahivĩ, na Ajobusĩ), **2** magĩcookanĩrĩra hamwe nĩguo mahũũrane na Joshua na Isiraeli. **3** No rĩrĩ, rĩrĩa andũ a Gibeonĩ maiguire ũrĩa Joshua ekĩte itũũra rĩa Jeriko o na rĩa Ai, **4** magĩka ũndũ wa wara. Magĩthĩ marĩ ta andũ matũmitwo marĩ na ndigĩri ciao ikũithĩtio makũnia matarũkangu, na mondo ngũrũ mũno cia ndibei irĩ ndũikangu na igatumbo. **5** Nao arũme acio meekĩrĩte iraatũ ciarĩ ndarũku, ciarĩ na iraka, na makehumba nguo ngũrũ. Irio ciao ciothe iria meekũũire rĩguo ciarĩ nyũmũ na ikagĩa mbuu. **6** Nao magĩthĩ kũrĩ Joshua kambĩ-inĩ o kũu Giligali, makĩmwĩra atĩrĩ we mwene hamwe na andũ a Isiraeli, "Tũũkĩte kuuma bũrũri wa kũraya mũno na gũkĩ; tonũ ũcio gĩa kĩrĩkanĩro na ithũ." **7** Nao andũ a Isiraeli makĩra Ahivĩ acio atĩrĩ, "Hihi no gũkorwo mũtũũraga o gũkũ gũkuhĩ na ithũ, tũngĩhota atĩa kũgĩa kĩrĩkanĩro na inyuũ?" **8** Nao magĩcookeria Joshua atĩrĩ, "Ithũ tũrĩ ndungata ciaku." Nĩngĩ Joshua akĩmooria atĩrĩ, "Inyuũ mũrĩ a, na muumite kũ?" **9** Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, "Ithũ ndungata ciaku tuumĩte bũrũri wa kũraya mũno na gũkũ, tũũkĩte nĩ ũndũ wa ngumo ya Jehova Ngai wanyu. Nĩgũkorwo nĩtũguĩte ũhoro wake: o na maũndũ mothe marĩa eekire bũrũri wa Misiri, **10** na ũrĩa wotho eekire athamaki arĩa eerĩ a Aamori kũu irathĩro rĩa Rũũ rwa Jorodani, nao nĩ Sihoni mũthamaki wa Heshiboni, na Ogu mũthamaki wa Bashani, ũrĩa wathamakaga Ashitarothu. **11** Nao athuuri atongoria aitũ na andũ arĩa othe matũũraga bũrũri witũ nĩmatwĩrĩre atĩrĩ, 'Kuuai irio nĩ ũndũ wa rũgendo rwanuyu, mũthĩ mũcemanie na andũ acio, na mũmeere atĩrĩ, "Ithũ tũrĩ ndungata cianyu; gĩa kĩrĩkanĩro na ithũ." **12** Irio ici ciitũ cia rĩguo ciarĩ hiũ mũthenya ũrĩa tuoimire gwitũ tũke kũrĩ inyuũ. No rĩu ta kĩonei ũrĩa ciũmĩte na ikagĩa mbuu. **13** Nacio mondo ici ciarĩ njerũ tũgĩciyũria ndibei, no rĩu ta kĩonei ũrĩa ituikangĩte. Nacio nguo ciitũ na iraatũ nĩũkĩrĩte nĩ ũndũ wa rũgendo kũrĩa mũno. **14** Nao andũ a Isiraeli makĩrora irio imwe cia andũ acio, no matiigana kũhooya kĩrĩra kuuma harĩ Jehova. **15** Nake Joshua akĩgia kĩrĩkanĩro gĩa thayũ nao atĩ areke matũũre muoyo, nao atongoria a kiũngano kũu kĩa andũ a Isiraeli

magikira ūhoro ūcio hinya na mwihitwa. **16** Mithenya itatū thuutha wa kūgia na kīrikanīro kīu na andū acio a Gibeoni, andū a Isiraeli makīguia atī andū acio maahakanite nao, na maatūiraga o hakuhi nao. **17** Nī undū ūcio andū a Isiraeli makiumagara, na mūthenya wa gatātū magikinya matūūra-inī mao manene, na nīmo: Gibeoni, na Kefira, na Beerothu, na Kīriathu-Jearimu. **18** No andū a Isiraeli matiigana kūmahūūra, nī undū atongoria a kīungano kīao nīmehitite na mwihitwa makīgwetaga rīitwa rīa Jehova Ngai wa Isiraeli. Nakīo kīungano kīu gīothe gīkīnuguna nī undū wa atongoria acio, **19** no atongoria acio othe makīmacookeria atīrī, “Nītwhitite na mwihitwa tūkīgwetaga rīitwa rīa Jehova Ngai wa Isiraeli, na tondū ūcio tūtingīmahutia. **20** Ūrīa tūngīmeeka nī atīrī: Nī tūkūreka matūire muoyo, nīgeetha tūtikanacookererwo nī marakara nī undū wa kuuna mwihitwa ūrīa twhēhitre nī undū wao.” **21** O na ningī makīmeera atīrī, “Rekei matūire muoyo, no matūike a kuunaga ngū na a gūtahagira kīrīndī gīkī gīothe gīa Isiraeli maaī.” Nī undū ūcio atongoria makīga kīrīko kīao kūrī andū acio a Gibeoni. **22** Ningī Joshua agītā andū acio a Gibeoni akīmooria atīrī, “Nī kī gīatūmire mūtūheenie rīrīa mwōigire atīrī, ‘Tūtūūruga kūdū kūrāya mūno na inyuī,’ o rīrīa mūtūūruga o gūkū gūkuhi na ithū? **23** Tondū ūcio nīmawagwatwo nī kīrumi, na inyuī mūtīgatiga gūtūika ndungata cia kuuna ngū na gūtahagira nyūmba ya Ngai wakwa maaī.” **24** Nao magīcookeria Joshua makīmwīra atīrī, “Ithūi ndungata ciaku nītwerirwo o wega ūrīa Jehova Ngai waku aathire ndungata yake Musa akamūhe būrūrī ūyū wothe, na atī aniine andū othe arīa matūūruga kuo mehere mbere yanyu. Nī undū ūcio tūgītīgira mūno, tweciria ūrīa mūngītūūruga, na nīkīo twekire undū ūcio. **25** Na rīrī, rīu tūrī moko-inī maku. Twike undū ūrīa wothe ūkuona ūrī mwega na wa kīhooto.” **26** Nī undū ūcio Joshua akīmahonokia kuuma kūrī andū a Isiraeli, na matiamoragire. **27** Mūthenya o ro ūcio Joshua agītua andū acio a Gibeoni oini a ngū na atahīrī mūingī wa Isiraeli maaī, o na atahīrī kīgongona kīa Jehova maaī o harīa hothe Jehova angīathuurire. Ūguo nīguo matūire nginya ūmūthī.

10 Na rīrīa, Adoni-Zedeki mūthamaki wa Jerusalemu aiguire atī Joshua nīarīkītīe gūtunyana itūūra rīa Ai na akarīananga o biū, na ageeka Ai na mūthamaki warīo o ta ūrīa ekīte itūūra rīa Jeriko na mūthamaki warīo, na atī andū a Gibeoni nīmāgīte kīrikanīro gīa thayū na Isiraeli na atī maatūūruga hakuhi nao-rī. **2** Nake, w na andū ake makīmaka mūno nī undū wa ūhoro ūcio, nīgūkorwo Gibeoni rīarī itūūra inene na rīa bata, o ta rīmwe rīa matūūra marīa maakoragwo marī ma ūthamaki; na rīarī inene gūkīra Ai, o na ningī andū a rīo othe maarī njamba cia ita. **3** Nī undū ūcio Adoni-Zedeki mūthamaki wa Jerusalemu agītūmanīra Hohamu mūthamaki wa Heberoni, na Piramu mūthamaki wa Jaramuthu, na Jafia mūthamaki wa Lakishi, o na Debīrī mūthamaki wa Egiloni, **4** akīmeera atīrī, “Ambatai mūūke mūndeithie kūhūūra Gibeoni, nī undū nīmāgīte kīrikanīro gīa thayū na Joshua na andū a Isiraeli.” **5** Nao athamaki acio atano a

Aamori, nao nī athamaki a Jerusalemu, na Heberoni, na Jaramuthu, na Lakishi, na Egiloni, magīcookanīrīra hamwe. Makīambata na mbūtū ciao ciothe cia ita, nao makīamba hema ciao mang’etheire itūūra rīa Gibeoni, makīrītharīkīra. **6** Nao andū a Gibeoni magītūmanīra Joshua o kūu Giligali kambī-inī yake, makīmwīra atīrī, “Ndūgatiganīrie ndungata ciaku. Ambata, ūūke gūkū narua nīguo ūtūhonokie! Tūteithie nī undū athamaki othe a Aamori arīa matūūruga būrūrī ūrīa ūrī irīma nīmācookanīrīre matūūkīrīre.” **7** Nī undū ūcio Joshua akīambata akīuma Giligali arī na ita rīake rīothe hamwe na njamba ciake cia ita irīa irī hinya. **8** Nake Jehova akīra Joshua atīrī, “Ndūkametiigire, nī undū nīndīmaneanīte moko-inī maku. Gūtīrī mūdū o na ūmwe wao ūkūhota gūgwītīirīa.” **9** Thuutha wa gūthīi ūtukū wothe kuuma Giligali, Joshua akīmāhithūkīra o rīmwe. **10** Nake Jehova akīmārehere kīrīgīcano mbere ya Isiraeli, nao makīmatooria o biū kūu Gibeoni. Ningī andū a Isiraeli makīmāteŋ’eria na njīra rīa yathīite yambatīte nginya Bethi-Horoni, magīthīi makīmooragaga o nginya Azeka na Makeda. **11** Hīndī ūyo moragīra andū a Isiraeli maikūrūkīte kuuma Bethi-Horoni marorete Azekarī, Jehova akīmāgūtīthīria mahiga manene na mbura kuuma igūrū, nao andū aingī makūrūragwo nī mahiga macio ma mbura o na gūkīra arīa mooragītwo nī andū a Isiraeli na rūhīū rwa njora. **12** Mūthenya ūrīa Jehova aaneanire Aamori kūrī a Isiraeli-rī, Joshua akīarīria Jehova, andū a Isiraeli makīguaga, akīmwīra atīrī: “We rīua-rī, rūgama o ūguo wīhaande igūrū rīa Gibeoni, O nawe mweri-rī, rūgama o ro ūguo wīhaande igūrū rīa Gītumba kīa Aijaloni.” **13** Nī undū ūcio rīua rīkīrūgama o ro ūguo, naguo mweri ūkīrūgama, o nginya rīrīa rūrīrī rūu rwerīhīrie harī thū ciao, o ta ūrīa kwandīkītwo lbuku-inī rīa Jasharu. Rīua rīarūgamire o kūu matu-inī gatagatī na rīkīamba gūtīga gūthūa handū ha mūthenya mūgīma. **14** Gūtīrī kwagīa mūthenya ūngī ta ūcio mbere ūyo kana thuutha ūcio, mūthenya ūrīa Jehova aacookīre mahooya ta macio. Ti-itherū Jehova nīwe warūagīrīra andū a Isiraeli! **15** Nake Joshua agīcooka hamwe na andū othe a Isiraeli kambī-inī kūu Giligali. **16** Na rīrī, athamaki acio atano nīmoorīte na magathīi makehitha thīinī wa ngurunga kūu Makeda. **17** Rīrīa Joshua eerīrwo atī athamaki acio nīmonetwo mehithīte ngurunga-inī kūu Makeda, **18** akiuga atīrī, “Garagīarī mahiga manene mūhinge mūromo wa ngurunga ūyo na mūige arangīrī ho. **19** No inyuī mūtīgatīthie. Teng’erīaī thū cianyu, mūcītharīkīre mūcīrutītīe na thuutha, na mūtīkareke itoonye matūūra macio manene, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nīacīneanīte moko-inī manyu.” **20** Nī undū ūcio Joshua hamwe na andū a Isiraeli makīmāniina biū, hakuhi kwage mūdū o na ūmwe ūgūtīgara, no anini arīa maatīgarire nīmāhotire kūrīra matūūra mao manene marīa maarī mairīgīre. **21** Mbūtū yothe ya ita īgīgīcooka kambī kūrī Joshua o kūu Makeda na thayū, na gūtīrī mūdū o na ūmwe wacookīre kwaria kiugo gīa gūūkīrīra andū a Isiraeli. **22** Joshua agīcooka akiuga atīrī, “Hīngūrīa mūromo wa ngurunga-inī na mūndehere athamaki acio atano.” **23** Nī undū ūcio magīka o ūguo, makīruta athamaki acio atano kuuma ngurunga-inī, na nīo athamaki a

Jerusalemu, na Hebironi, na Jaramuthu, na Lakishi o na Egiloni. **24** Athamaki acio marikia kũrehwo hari Joshua, agũta andũ othe a Isiraeli na akĩra anene a ita arĩa mathĩte nake atĩrĩ, “Ūkai haha, mũkinye athamaki aya ngingo.” Nĩ undũ ũcio makiumĩra, magĩkinya athamaki acio ngingo. **25** Joshua akĩmeera atĩrĩ, “Mũtigetigĩre kana mũkue ngoro. Gĩai na hinya na mũumĩrĩrie. Ūũ niguo Jehova arĩkaga thũ cianyu ciothe irĩa mũrĩrũaga nacio.” **26** Nake Joshua akĩringa athamaki acio akĩmooraga, agĩcooka akĩmacuuria igũrũ rĩa mũtĩ itano, nao magĩtinda macunjurĩte mũtĩ-inĩ ĩyo nginya hwaĩ-inĩ. **27** Rĩua rĩgĩthũa-rĩ, Joshua agĩathana, nayo mũrĩrĩ ya andũ acio igĩcuurũrio kuuma mũtĩ-inĩ, igũikio ngurunga irĩa meehithĩte; na hau mũromo-inĩ wa ngurunga ĩyo hakĩgwo mahiga manene mũno, namo matũire ho o na ũmũthĩ. **28** Mũthenya ũcio, Joshua agĩtunyana itũũra rĩa Makeda; akĩniina mũthamaki na itũũra rĩu na rũhiũ rwa njora, na akĩniina andũ othe arĩa maarĩ thĩnĩ warĩo biũ. Ndaatigirie mũndũ o na ũmwe arĩ muoyo; na agĩka mũthamaki wa Makeda o ta ũrĩa eekire mũthamaki wa Jeriko. **29** Ningĩ Joshua na Isiraeli rĩothe arĩa maarĩ hamwe nake makiuma kũu Makeda magĩthĩrĩ nginya itũũra rĩa Libina na makĩrĩtharĩkĩra. **30** Nake Jehova akĩneana itũũra rĩu o narĩo na mũthamaki warĩo moko-inĩ ma andũ a Isiraeli. Nake Joshua akĩniina itũũra rĩu na andũ arĩa maarĩ kuo na rũhiũ rwa njora. Ndaigana gũtigia mũndũ o na ũmwe thĩnĩ warĩo arĩ muoyo. Nake agĩka mũthamaki warĩo o ta ũrĩa eekire mũthamaki wa Jeriko. **31** Ningĩ Joshua na Isiraeli othe arĩa maarĩ hamwe nake makiuma kũu Libina magĩthĩrĩ nginya Lakishi; makĩrĩng’ethera, makĩrĩtharĩkĩra. **32** Nake Jehova akĩneana Lakishi kũrĩ Isiraeli, nake Joshua akĩrĩtunya mũthenya wa keerĩ. Itũũra rĩu akĩrĩniina na rũhiũ rwa njora o hamwe na andũ othe arĩa maarĩ thĩnĩ warĩo, o ta ũrĩa eekire Libina. **33** O hĩndĩ ĩyo, nake Horamu mũthamaki wa Gezeri niokĩte gũteithia Lakishi, no Joshua akĩmũhoota hamwe na mbũtũ yake, o nginya gũkiaga mũndũ watigarire muoyo. **34** Ningĩ Joshua na Isiraeli othe arĩa maarĩ hamwe nake makiuma kũu Lakishi magĩthĩrĩ nginya Egiloni; makĩrĩng’ethera makĩrĩtharĩkĩra. **35** Nao magĩtunyana itũũra rĩu mũthenya o ro ũcio, na makĩrĩniina biũ na rũhiũ rwa njora, na makĩniina andũ othe arĩa maarĩ thĩnĩ warĩo, o ta ũrĩa meekĩte Lakishi. **36** Ningĩ Joshua na Isiraeli othe arĩa maarĩ hamwe nake, makĩambata kuuma Egiloni magĩthĩrĩ nginya Hebironi, makĩrĩtharĩkĩra. **37** Magĩtunyana itũũra rĩu, na makĩrĩniina na rũhiũ rwa njora hamwe na mũthamaki warĩo, na tũtũũra twarĩo, na arĩa othe maarĩ thĩnĩ watuo. Matiatigirie mũndũ o na ũmwe arĩ muoyo. Nao makĩriananga biũ hamwe na arĩa othe maarĩ thĩnĩ warĩo, o ta ũrĩa meekĩte Egiloni. **38** Ningĩ Joshua na Isiraeli othe arĩa maarĩ nake makĩhũndũka, magĩtharĩkĩra Debiri. **39** Magĩtunyana itũũra rĩu, na mũthamaki warĩo, na tũtũũra twarĩo, makĩmaniina na rũhiũ rwa njora. Makĩananga arĩa maarĩ thĩnĩ warĩo biũ. Matiatigirie mũndũ o na ũmwe arĩ muoyo. Nao magĩka Debiri na mũthamaki warĩo o ta ũrĩa meekĩte Libina na mũthamaki warĩo, na noguo meekĩte Hebironi. **40** Nĩ undũ ũcio Joshua agĩtooria mwena ũcio wothe, naguo

bũrũri ũrĩa ũrĩ irĩma, o na Negevu, na ituamba-inĩ cia irĩma cia mwena wa ithũiro, o na kũu ciikũrũko-inĩ cia irĩma, hamwe na athamaki othe akuo. Ndaatigirie mũndũ o na ũmwe arĩ muoyo. Nianangire arĩa othe maarĩ na mĩhũmũ, o ta ũrĩa Jehova, Ngai wa Isiraeli aathanĩte. **41** Joshua akĩmatooria kuuma Kadeshi-Barinea nginya Gaza na kuuma mwena ũcio wothe wa Gosheni nginya Gibeoni. **42** Athamaki acio othe hamwe na mabũrũri mao-rĩ, Joshua aamahootire na itharĩkĩra rĩmwe, nĩ undũ Jehova, Ngai wa Isiraeli nĩwe warũagĩrĩra Isiraeli. **43** Nake Joshua agĩcooka hamwe na andũ othe a Isiraeli kambĩ-inĩ kũu Giligali.

11 Na rĩrĩ, rĩrĩa Jabini mũthamaki wa Hazoru aiguire ũhoru wa maũndũ macio, agĩtũma ũhoru kũrĩ Jobabu mũthamaki wa Madoni, kũrĩ athamaki a Shimuroni na Akishafu, **2** o na kũrĩ athamaki a mwena wa gathigathini arĩa maarĩ irĩma-inĩ, o kũu Araba mwena wa gũthini wa Kinerethu, o na ituamba cia mwena wa ithũiro, o na kũu Nafothu-Dori mwena wa ithũiro; **3** na kũrĩ Akaanani arĩa matũire mwena wa irathĩro na wa ithũiro; na kũrĩ Aamori, na Ahiti, na Aperizi, na Ajobusi o kũu bũrũri ũcio wa irĩma; o na kũrĩ Ahivi kũu mũhuro wa Herimoni rũgongo rwa Mizipa. **4** Nao magĩũka na mbũtũ ciao ciothe cia ita, na gĩkundi kĩnene kĩa mbarathi na ngaari cia ita, maarĩ mbũtũ nene mũno, makaingĩha o ta mũthanga ũrĩa ũrĩ hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa. **5** Athamaki acio othe magĩturanĩra mbũtũ ciao, na makĩamba kambĩ hamwe gũkuhĩ na maaĩ ma Meromu, nĩgeetha mahũũrane na Isiraeli. **6** Nake Jehova akĩra Joshua atĩrĩ, “Ndũkametigĩre, tondu rũciũ ihinda ta rĩrĩrĩ nĩngamaneana othe kũrĩ Isiraeli, moragĩtwo. Mũgaatinia mbarathi ciao mĩtari ithue, na mũcine ngaari ciao cia ita na mwaki.” **7** Nĩ undũ ũcio Joshua na mbũtũ yake yothe ya ita, makĩmakorerera o rĩmwe kũu maaĩ ma Meromu, makĩmatharĩkĩra, **8** nake Jehova akĩmaneana moko-inĩ ma Isiraeli. Nao makĩmahoota makĩmaingathia o nginya Sidoni irĩa Nene, makĩmakinyia Misirefothu-Aimu, o na makĩmakinyia Gituamba kĩa Mizipa kĩrĩa kĩrĩ mwena wa irathĩro, o nginya hakĩaga mũndũ watigirwo arĩ muoyo. **9** Joshua akĩmeeka o ta ũrĩa Jehova aathanĩte: Agĩtinia mbarathi ciao mĩtari, na agĩcina ngaari ciao cia ita na mwaki. **10** Ningĩ Joshua akĩhũndũka na agĩtunyana itũũra rĩa Hazoru na akĩũraga mũthamaki warĩo na rũhiũ rwa njora. (Hazoru nĩrĩo rĩarĩ itũũra inene mothamaki-inĩ macio). **11** Nao makĩũraga andũ arĩa othe maarĩ kuo na rũhiũ rwa njora. Makĩmaniina biũ na matiigana gũtigia kĩndũ o na kĩmwe kĩarĩ na mĩhũmũ, nake agĩcina Hazoru na mwaki. **12** Nake Joshua agĩtunyana matũũra macio mothe ma ũthamaki na athamaki a mo, na akĩmooraga na rũhiũ rwa njora. Akĩmaniina biũ, o ta ũrĩa Musa ndungata ya Jehova aathanĩte. **13** No rĩrĩ, Isiraeli matiigana gũcina itũũra o na rĩmwe rĩa marĩa maakitwo ihumbu-inĩ, o tĩga itũũra rĩa Hazoru, rĩrĩa Joshua aacinire. **14** Andũ a Isiraeli nĩmekuũire indo ciothe irĩa maatahire, na mahiũ ma matũũra macio, no makĩũraga andũ othe na rũhiũ rwa njora o nginya makĩmaniina biũ, na matiigana gũtigia mũndũ o na ũmwe warĩ na mĩhũmũ. **15** O ta ũrĩa Jehova aathire ndungata yake Musa-rĩ, ũguo noguo nake Musa

aathire Joshua; nake Joshua agĩlka o ta ũguo; gütiri ũndũ o na ũmwe ateehire wa maũndũ marĩa Jehova aathite Musa mekwo. **16** Nĩ ũndũ ũcio Joshua agĩtunyana bũrũri ũcio wothe: nĩguo bũrũri ũria ũri irĩma, na bũrũri wothe wa Negevu, na mwena wa Gosheni wothe, na ituamba cia irĩma cia mwena wa ithũiro, na bũrũri wa Araba, na irĩma cia kũu Isiraeli o na ituamba ciacio, **17** na kuuma kĩrĩma kĩa Halaku, kĩrĩa kĩrorete mwena wa Seiru, nginya Baali-Gadi kũu Gĩtuamba kĩa Lebanoni mũhuro wa kĩrĩma kĩa Herimoni. Akĩnyiita athamaki ao othe, na akĩmahũũra, akĩmooraga. **18** Joshua nĩarũire mbaara na athamaki acio othe ihinda iraa. **19** Na tĩga o Ahivi arĩa maatũũraga Gibeoni, gütiri itũũra inene o na rĩmwe riagĩre kĩrĩkaniro gĩa thayũ na andũ a Isiraeli, nao andũ a Isiraeli magĩtunyana maatũũra macio mothe na ũndũ wa kũrũa mbaara nao. **20** Nĩgũkorwo nĩ Jehova wa mwene watũĩmire, momie ngoro ciao nĩguo makarũe mbaara na andũ a Isiraeli, nĩgeetha amaniine biũ, amaniine o kũmaniina atekũmaĩguĩra tha, o ta ũria Jehova aathite Musa. **21** O hĩndĩ iyo Joshua agĩthĩ akĩniina andũ a Anaki kuuma bũrũri ũria ũri irĩma: kuuma Hebironi, na Debiri na Anabu, na kuuma bũrũri wothe ũria wa irĩma wa Juda, na kuuma bũrũri wothe ũria wa irĩma wa Isiraeli. Joshua akĩmaniina biũ hamwe na matũũra mao. **22** Na gütiri mũndũ o na ũmwe wa Anaki bũrũri ũcio wa Isiraeli; no itũũra rĩa Gaza, na rĩa Gathu, na rĩa Ashidodi nĩ gatigarire andũ amwe ao. **23** Nĩ ũndũ ũcio Joshua agĩtunyana bũrũri ũcio wothe, o ta ũria Jehova aathite Musa, nake akũũhe andũ a Isiraeli ũtũke igai rĩa na ũgaywo kũringana na ũria mĩhĩrĩga yagayanitio. Naguo bũrũri ũkĩhoorera, gũkiaga mbaara.

12 Na rĩrĩ, aya nĩo athamaki a bũrũri arĩa maahootirwo nĩ andũ a Isiraeli na makĩnyĩitĩra bũrũri wao wa mwena wa irathĩro mũrĩmo ũcio ũngĩ wa Jorodani, kuuma mũkuru wa Rũũ rwa Arinoni nginya kĩrĩma kĩa Herimoni, o hamwe na mwena wothe wa irathĩro wa Araba: **2** Athamaki acio nĩ Sihoni wa Aamori, ũria wathamakaga Heshiboni. Aathanaga kuuma itũũra rĩa Aroeri rĩrĩa rĩrĩ rĩteere-inĩ rwa mũkuru wa Arinoni, o na kuuma itũũra rĩrĩa rĩrĩ gatagati ka mũkuru ũcio o na nuthu ya Gileadi nginya Rũũ rwa Jaboku, rũrĩa rũrĩ mũhaka-inĩ wa Aamoni. **3** O na niathanaga mwena wa irathĩro wa Araba, kuuma Iria rĩa Kinerethu nginya iria rĩa Araba (nĩrĩo Iria rĩa Cumbĩ), nginya Bethi-Jeshimothu, na ningĩ gũthĩ na mwena wa gũthini agakinya mũhuro wa kianda kĩa iharũrũka cia Pisiga. **4** Ningĩ andũ a Isiraeli magĩtunyana bũrũri wa Ogu mũthamaki wa Bashani, ũmwe wa matigari ma andũ a Refaimu arĩa maatũũraga kũu Ashitarothu na Edirei. **5** Aathanaga Kĩrĩma kĩa Herimoni, na Saleka, na Bashani guothe, o nginya mũhaka-inĩ wa andũ a Geshuru, na wa Maaka, na nuthu ya Gileadi o nginya mũhaka-inĩ wao na Sihoni mũthamaki wa Heshiboni. **6** Musa ndungata ya Jehova hamwe na andũ a Isiraeli nĩmamatooririe. Nake Musa ndungata ya Jehova akĩheana bũrũri wao kũri andũ a Rubeni, na a Gadi, na nuthu ya mũhĩrĩga wa Manase, gũtũke igai rĩa. **7** Acio nĩo athamaki a bũrũri ũria Joshua na andũ a Isiraeli maatooririe kũu mwena wa ithũiro wa Rũũ rwa Jorodani, kuuma Baali-

Gadi, Gĩtuamba-inĩ kĩa Lebanoni, nginya Kĩrĩma kĩa Halaku, kĩrĩa kĩrorete na mwena wa Seiru (mabũrũri mao nĩmaheanĩtuo nĩ Joshua kũri mĩhĩrĩga ya Isiraeli matũũke magai mao kũringana na ũria mĩhĩrĩga yao yagayanitio, **8** bũrũri ũria ũri irĩma, na ituamba cia mwena wa ithũiro, na Araba, na kũrĩa kũri ciikũrũko cia irĩma, na kũu werũ-inĩ, o na Negevu, nĩ mo mabũrũri ma Ahiti, na Aamori, na Akaanani, na Aperi, na Ahivi, na Ajebusi): **9** mũthamaki wa Jeriko, ũmwe, na mũthamaki wa Ai (hakuĩ na Betheli), ũmwe, **10** na mũthamaki wa Jerusalem, ũmwe, na mũthamaki wa Hebironi, ũmwe, **11** na mũthamaki wa Jaramuthu, ũmwe, na mũthamaki wa Lakishi, ũmwe, **12** na mũthamaki wa Egiloni, ũmwe, na mũthamaki wa Gezeri, ũmwe, **13** na mũthamaki wa Debiri, ũmwe, na mũthamaki wa Gederi, ũmwe, **14** na mũthamaki wa Horoma, ũmwe, na mũthamaki wa Aradi, ũmwe, **15** na mũthamaki wa Libina, ũmwe, na mũthamaki wa Adulamu, ũmwe, **16** na mũthamaki wa Makeda, ũmwe, na mũthamaki wa Betheli, ũmwe, **17** na mũthamaki wa Tapua, ũmwe, na mũthamaki wa Heferi, ũmwe, **18** na mũthamaki wa Afeku, ũmwe, na mũthamaki wa Lasharoni, ũmwe, **19** na mũthamaki wa Madoni, ũmwe, na mũthamaki wa Hazoru, ũmwe, **20** na mũthamaki wa Shimuroni Meroni, ũmwe, na mũthamaki wa Akishafu, ũmwe, **21** na mũthamaki wa Taanaka, ũmwe, na mũthamaki wa Megido, ũmwe, **22** na mũthamaki wa Kedeshi, ũmwe, na mũthamaki wa Jokineamu itũũra rĩ kũu Karimeli, ũmwe, **23** na mũthamaki wa Dori (kũu Nafothu-Dori), ũmwe, na mũthamaki wa Goimu kũu Giligali, ũmwe, **24** na mũthamaki wa Tiriza, ũmwe; athamaki acio othe maari mũrongo itatũ na ũmwe.

13 Na rĩrĩ, rĩrĩa Joshua aarĩ mũndũ mũkũrũ na miaka yake ikaingĩha-rĩ, Jehova akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūrĩ mũkũrũ mũno, na no gũtigarĩte bũrũri mũnene mũno wa kwĩgatĩrwo ũtũike wanyu. **2** “Ūyũ nĩguo bũrũri ũria ũtigarĩte: nĩ ngũngo ciothe cia Afilisti na cia Ageshuru: **3** kuuma Rũũ rwa Shihoru mwena wa irathĩro wa bũrũri wa Misiri, o nginya bũrũri wa Ekironi ũria ũri mwena wa gathigathini, ũria wonagwo ũri bũrũri wa Akaanani (nĩguo bũrũri wa aathani arĩa atano a Afilisti arĩa maathanaga kũu Gaza, na Ashidodi, na Ashikeloni, na Gathu, na Ekironi, nĩguo bũrũri wa Aavimu); **4** kuuma gũthini, bũrũri wothe wa andũ a Kaanani, kuuma Ara kwa Asidoni gũthĩ nginya Afeku, rũgongo rwa Aamori, **5** na bũrũri wa a Gebali; na Lebanoni guothe nginya mwena wa irathĩro, kuuma Baali-Gadi mũhuro wa kĩrĩma kĩa Herimoni nginya Lebo-Hamathu. **6** “Andũ othe arĩa maatũũraga bũrũri ũria ũri irĩma kuuma Lebanoni nginya Misirefothu-Maimu, na nĩo Asidoni othe, nĩ nĩ ngaamaingata mehere mbere ya andũ a Isiraeli. Nawe ũtigĩrĩre nĩwagaira Isiraeli bũrũri ũcio ũtũke igai rĩa o ta ũria ngwathĩte, **7** na ũũgae ũtũke igai harĩ mĩhĩrĩga iyo kenda, hamwe na nuthu ya mũhĩrĩga wa Manase.” **8** Nuthu iyo ĩngĩ ya andũ a mũhĩrĩga wa Manase, na wa Rubeni na wa Gadi nĩmarĩkĩte kwamũkĩra igai rĩrĩa Musa aamaheete kũu mwena wa irathĩro rĩa Rũũ rwa Jorodani, ta ũria we Musa ndungata ya Jehova aamaheete. **9** Naguo

mũhaka ūcio woimite Aroeri rũteere-inĩ rwa mũkuru wa Arinoni, na kuuma itũũra rĩria rĩari gatagati ka mũkuru ūcio, hamwe na werũ ūria mũtũũgũru kũu Medeba, nginya o Diboni, **10** na matũũra mothe ma Sihoni mũthamaki wa Aamori, ūria wathamakaga Heshiboni, nginya o mũhaka wa Aamoni. **11** Ningĩ ũgakinya Gileadi, bũrũri wa andũ a Geshuru na Maaka, o na kĩrĩma kĩa Herimoni guothe, na Bashani guothe, o nginya Saleka, **12** ũguo nĩ kuuga ithamaki wothe wa Ogu kũu Bashani, ūria waathanaga Ashitharothu na Edirei, nake ūcio nĩwe warĩ wa mũico wa matigari ma Arefaimu. Musa nĩamatooretie na agataha bũrũri wao. **13** No rĩri, andũ a Isiraeli matiigana kũingata andũ a Geshuru na Maaka; nĩ undũ ūcio matũũraga hamwe na andũ a Isiraeli nginya ũmũthĩ. **14** No ndaigana kũhe Alawii igai, kuona atĩ maruta mothe ma njino marĩa maarutagĩrwo Jehova, Ngai wa Isiraeli, nĩmo maarĩ igai rĩao, o ta ūria aamerĩire. **15** Nake Musa akĩgaĩra mũhĩrĩga wa Rubeni, kũringana na ūria mbarĩ ciao ciatarĩi. **16** Bũrũri ūria uumĩte Aroeri rũteere-inĩ rwa mũkuru wa Arinoni, na kuuma itũũra rĩria rĩari gatagati ka mũkuru ūcio, na kũria guothe gũtũũgũru kũhĩtũka Medeba, **17** nginya Heshiboni na matũũra marĩo marĩa maarĩ werũ-inĩ ūcio mũtũũgũru, na nĩmo Diboni, na Bamothu Baali, na Bethi-Baali-Meoni, na **18** Jahazu, na Kedemothu, na Mefaathu, na **19** Kiriathaimu, na Sibima, na Zerethu-Shaharu rĩria rĩri kĩrĩma igũrũ kĩria kĩari kũu gĩtuamba kũu, **20** na Bethi-Peoru, na iharũrũka cia Pĩsiga, na Bethi-Jeshimoto, **21** o na matũũra mothe marĩa maarĩ werũ-inĩ ūcio mũtũũgũru o hamwe na ũthamaki wothe wa Sihoni mũthamaki wa Aamori, ūria waathanaga Heshiboni. Musa nĩamũtooretie na agatooria anene a Midiani, na Evi, nao nĩ Rekemu, na Zuru, na Huri, na Reba, anene maanyĩtanite na Sihoni arĩa maatũire bũrũri ūcio. **22** Hamwe na arĩa mooragĩrwo mbaara-inĩ, andũ a Isiraeli nĩmooragĩte Balamu mũrũ wa Beori ūria warĩ mũragũri na rũhiũ rwa njora. **23** Mũhaka wa mũhĩrĩga wa Rubeni warĩ hũgũrũrũ-inĩ cia Rũũ rwa Jorodani. Matũũra macio hamwe na tũtũura twamo nĩmo maarĩ igai rĩa mũhĩrĩga wa Rubeni, kũringana na ūria mbarĩ ciao ciatarĩi. **24** Ūyũ nĩguo bũrũri ūria Musa aaheete mũhĩrĩga wa Gadi, kũringana na ūria mbarĩ ciao ciatarĩi. **25** Nĩ bũrũri wa Jazeri, na matũũra mothe ma Gileadi, na nuthu ya bũrũri wa andũ a Amoni o nginya Aroeri, gũkulhĩ na Raba; **26** na kuuma Heshiboni nginya Ramathu-Mizipe na Betonimu, na kuuma Mahanaimu o nginya bũrũri wa Debiri; **27** na kũu gĩtuamba-inĩ, na Bethi-Haramu, na Bethi-Nimira, na Sukothu, na Zafoni hamwe na kũu kũngĩ gwanaganagwo nĩ Sihoni mũthamaki wa Heshiboni (mwena wa irathiro wa Rũũ rwa Jorodani, bũrũri ūria ũkinyĩte mũthia-inĩ wa Iria rĩa Kinerethu). **28** Matũũra macio hamwe na tũtũura twamo nĩmo maatũũkire igai rĩa mũhĩrĩga wa Gadi, kũringana na ūria mbarĩ ciao ciatarĩi. **29** Ūyũ nĩguo bũrũri ūria Musa aaheete nuthu ya mũhĩrĩga wa Manase, ũguo nĩ kuuga nuthu ya nyũmba ya njiaro cia Manase, kũringana na ūria mbarĩ ciao ciatarĩi. **30** Nĩ bũrũri ūria uumĩte o Mahanaimu, hamwe na Bashani guothe, kũria guothe gwanaganagwo nĩ Ogu mũthamaki wa Bashani, o na matũũra mothe ma Jairu kũu Bashani, namo mothe

nĩ matũũra mũrongo itandatũ, **31** nuthu ya Gileadi, na Ashitharothu na Edirei (matũũra ma mũthamaki ma Ogu marĩa maarĩ kũu Bashani). Kũu nĩkuo kwari kwa njiaro cia Makiru mũrũ wa Manase, ũguo nĩ kuuga nuthu ya arĩu a Makiru, kũringana na ūria mbarĩ ciao ciatarĩi. **32** Rĩrĩ nĩrĩo igai rĩria Musa aaheanite hĩndĩ irĩa aarĩ kũu werũ-inĩ wa Amoabi mũrĩmo wa Rũũ rwa Jorodani, mwena wa irathiro wa Jeriko. **33** No rĩri, mũhĩrĩga wa Lawi ndwaheirwo igai nĩ Musa; Jehova, Ngai wa Isiraeli, nĩwe igai rĩao, o ta ūria aamerĩire.

14 Maya nĩmo mabũrũri marĩa andũ a Isiraeli maheirwo matũũke igai rĩao bũrũri-inĩ wa Kaanani, ūria Eleazaru mũthĩnjĩri-Ngai, na Joshua mũrũ wa Nuni, na atongoria a mbarĩ cia mũhĩrĩga ya Isiraeli maamagaĩire. **2** Magai mao maagairwo na njĩra ya gũcuukĩra mĩtĩ kũrĩ o mũhĩrĩga iyo kenda na nuthu, o ta ūria Jehova aathĩte Musa, **3** nĩgũkorwo Musa nĩaheete mũhĩrĩga rĩri na nuthu igai rĩao mwena wa irathiro wa Rũũ rwa Jorodani. No rĩri, ndaaheete Alawii igai hamwe na andũ acio angĩ, **4** nĩgũkorwo arĩu a Jusufu nĩmatũũkĩte mũhĩrĩga rĩri, nĩyo mũhĩrĩga wa Manase, na wa Efiraimu. Alawii matiigana kũgairwo ithaka tiga o matũũra ma gũtũũra, na ithaka irĩa ciarigiicĩire matũũra macio cia kũrĩthagia ndũuru ciao cia mbũri na ng'ombe. **5** Nĩ undũ ūcio andũ a Isiraeli makigayania bũrũri ūcio o ta ūria Jehova aathĩte Musa. **6** Na rĩri, andũ a mũhĩrĩga wa Juda magĩthĩ kũrĩ Joshua kũu Giligali, nake Kalebu mũrũ wa Jefune ūria Mũkenzi akĩmwĩra atĩri, “Wee nĩũũ ũhoru ūria Jehova eerire Musa mũndũ wa Ngai ũkonĩ nĩ nawe tũri kũu Kadeshi-Barinea. **7** Nĩ ndaari na ũkũrũ wa miaka mũrongo ina hĩndĩ irĩa Musa ndungata ya Jehova aandũmire kuuma Kadeshi-Barinea thĩi ngathigaane bũrũri ūcio. Nĩdamũcookeirĩe ũhoru o ta ūria warĩ ngoro-inĩ yakwa, **8** no rĩri, arĩu a ithe witũ arĩa twambatanĩtie nao nĩmatũũmire ngoro cia andũ ciyũrwo nĩ guoya. No o na kũrĩ ũguo-rĩ, nĩ nĩ ndarũmĩrĩre Jehova Ngai wakwa na ngoro yakwa yothe. **9** Nĩ undũ ūcio, Musa akĩhĩta na mwĩhĩtwa mũthenya o ro ūcio akĩnjĩra atĩri, ‘Ti-itherũ bũrũri ūcio makinya maku marakinyangĩre ũgaatũka igai riaku na rĩa ciana ciaku nginya tene, nĩ undũ nĩrũmĩrĩre Jehova Ngai wakwa na ngoro yaku yothe.’ **10** “Na rĩri, o ta ūria Jehova eranĩire nĩageeka-rĩ, nĩandũũrĩtie muoyo miaka mũrongo ina na itano kuuma hĩndĩ irĩa aarĩire Musa akĩmũhe ũhoru ūcio, hĩndĩ iyo yothe Isiraeli moorũũraga werũ-inĩ. Na rĩri, ndĩ haha ũmũthĩ, ndĩ na ũkũrũ wa miaka mũrongo inana na itano! **11** Ndi na hinya ũmũthĩ o ta ūria ndarĩ naguo mũthenya ūria Musa aandũmire; ndĩ na hinya wa gũthĩi mbaara-inĩ o ta ūria ndaarĩ naguo hĩndĩ iyo, hinya wa gũthĩi rũgendo kana wa kũinũka mũcĩ. **12** Tondũ ūcio rĩu kĩĩhe bũrũri ũyũ wa irĩma, o ūria Jehova aarĩire ũhoru wago mũthenya ūcio. Wee mwene nĩwaigũire mũthenya ūcio atĩ andũ a Anaki maarĩ kũndũ kũu, namo matũũra mao maarĩ manene na makairĩgĩrwo na hinya mũno, na rĩri, Jehova angĩkorwo hamwe na nĩ andeithie-rĩ, nĩngũmaingata o ta ūria oigire.” **13** Nake Joshua agĩkĩrathima Kalebu mũrũ wa Jefune, na akĩmũhe Hebironi gũtũke igai rĩake. **14** Nĩ undũ ūcio Hebironi gũtũũre kũrĩ gwa

Kalebu mūrū wa Jefune ūcio Mūkenizi kuuma hīndi ūyo, nī ūndū nīarūmīrīre Jehova Ngai wa Isiraēli na ngoro yake yothe. **15** (Hebironi gwetagwo Kiriathu-Ariba nī ūndū gwetaniō na Ariba, ūria warī mīndū mūnēne mūno gūkīra arīa angī othe thīinī wa andū a Anaki). Naguo būrūrī ūkīhoorera, gūkiaga mbaara.

15 Naguo būrūrī ūria wagaīrwo mūhīrīga wa Juda, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarī, wakinyīte o mūhaka-inī wa būrūrī wa Edomu, o na ūgakinya werū-inī wa Zini gīturi-inī kīa mwena ūcio wa gūthini. **2** Mūhaka wao wa mwena wa gūthini wambīrīre gīcongoco-inī kīa mwena wa gūthini kīa Iria rīa Cumbī, **3** mūhaka ūcio ūkahītūkīra mwena wa gūthini wa Mwanya wa Akirabimu, ūgathiī na mbere o nginya Zini, na ūkambatīrīra na mwena wa gūthini wa Kadeshi-Barinea. Ningī ūgathiī wīgiritaniite na Hezironi, ūkambata ūgakinya Adari, ningī ūkarigiicūka ūgakinya Karika. **4** Ningī wacookete ūgathiī o ro ūguo nginya Azimoni, ūkoimīrīra karūū ka būrūrī wa Misiri, ūkarīkīrīra iria-inī. Ūyū nīguo mūhaka wao wa mwena wa gūthini. **5** Mūhaka wa mwena wa irathirowarī Iria rīa Cumbī nginya mūthia wa Rūū rwa Jorodani. Naguo mūhaka wa mwena wa gathigathini wambīrīre gīcongoco-inī kīa iria mūthia-inī wa Rūū rwa Jorodani, **6** ūkambatīrīra nginya Bethi-Hogila, na ūgathiī ūhītūkīre mwena wa gathigathini wa Bethi-Araba, na ūkambata ūgakinya Ihiga-inī rīa Bohani mūrū wa Rubeni. **7** Ningī mūhaka ūcio wacookete ūkambata nginya Debiri uumīte Gītuamba kīa Akori, ūgacooka ūkerekerā gathigathini o nginya itūūra-inī rīa Giligali, rīrīa rīang'ethaniire na Mwanya wa Adumimu, mwena wa gūthini wa mūkuru ūcio. Wacookete ūgathiī na mbere ūgakinya maa-inī ma Eni-Shemeshu, na ūkoimīrīra o kūu Eni-Rogeli. **8** Ningī ūkambatania na Gītuamba kīa Beni-Hinomu ūikūrūkanīte na kīharūrūka kīa mwena wa gūthini wa itūūra inene rīa Mūjebusi (na nīrīo Jerusalemu). Kuuma hau ūkambata nginya gacūmbīrī ga karīma karīa karī mwena wa ithūūro wa Gītuamba kīa Hinomu o kūu mūthia wa gathigathini wa Gītuamba kīa Refaimu. **9** Kuuma gacūmbīrī ga karīma mūhaka ūcio werekeire gīthima kīa maaī na Nefitoa, ūkiūmīrīra matūūra-inī ma kīrīma kīa Efironi, na ūgaikūrūka ūgakinya Baala (na nokuo Kiriathu-Jearimu). **10** Ningī mūhaka ūcio ūkarigiicūka na mwena wa ithūūro uumīte Baala ūgakinya Kīrīma kīa Seiru, ūgacooka ūgaikūrūkania na kīharūrūka kīa mwena wa gathigathini wa kīrīma gīa Jearimu (nīkio Kesaloni), ūgathiī na mbere ūikūrūkīte nginya Bethi-Shemeshu, na ūgakīra nginya Timina. **11** Ningī mūhaka ūcio ūkoima hau, ūgathiī nginya kīharūrūka-inī kīa mwena wa gathigathini wa Ekironi, ūkehiūria werekeire Shikeroni, ūkahītūka, ūgathiī kīrīma-inī kīa Baala, na ūgakinya Jabuneeli. Mūhaka ūcio wathiīre o iria-inī. **12** Naguo mūhaka wa mwena wa ithūūro wegiritaniite na hūgūrūrū cia Iria rīrīa Inene. Ūyo nīyo mūhaka irīa yathiūrūrūkīre andū a mūhīrīga wa Juda, o ta ūria mbarī ciao ciatarī. **13** O ta ūria Jehova aamwathīte-rī, Joshua nīaheire Kalebu wa Jefune igai thīinī wa mūhīrīga wa Juda, akīheo Kiriathu-Ariba, na nokuo Hebironi. (Ariba nīwe warī

ithe wa Anaki). **14** Nake Kalebu akīngata Anaki arīa atatū kuuma Hebironi, nīo Sheshai, na Ahimani, na Talimai, arīa nījaro cia Anaki. **15** Ningī agīcōoka agīthī kūrūa na andū arīa maatūūraga itūūra inene rīa Debiri (kūrūa tene gwetagwo Kiriathu-Sefari). **16** Nake Kalebu akiuga atīrī, “Mūndū ūria ūgūtharīkīra na atunyane Kiriathu-Sefari, ūcio nīwe ngūhe mwarī wakwa Akisa, amūhīkie.” **17** Nake Othinieli mūrū wa Kenazu, mūrū wa ithe na Kalebu, nīwe watunyanire itūūra rīu; nī ūndū ūcio Kalebu akīmūhe mwarī Akisa atuīke mūtumia wake. **18** Mūthenya ūmwe rīrīa Akisa aathiire kūrī Othinieli-rī, akīringīrīra Akisa ahoōe mūgūnda kūrī ithe Kalebu. Aarīkia kuuma igūrū rīa ndigiri yake, Kalebu akīmūūra atīrī, “Ūkwenda ngwīkīre atīa?” **19** Nake akīmūcookeria atīrī, “Ndagūthaita ūndathime. Tondū nīūuheete būrūrī wa Negevu, he ithima cia maaī o nacio.” Nī ūndū ūcio Kalebu akīmūhe ithima cia mwena wa rūgongo na cia mwena wa kīanda. **20** Rīrī nīrīo igai rīa mūhīrīga wa Juda, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarī. **21** Matūūra marīa maarī mūthia wa gūthini ma mūhīrīga wa Juda thīinī wa Negevu kwerekerā mūhaka wa Edomu maarī maya: Kabizeeli, na Ederi, na Jaguri, **22** na Kina, na Dimona, na Adada, **23** na Kedeshi, na Hazoru, na Ithinani, **24** na Zifu, na Telemu, na Bealothu, **25** na Hazoru-Hadata, na Keriothu-Hezironi (na norīo Hazoru), **26** na Amamu, na Shema, na Molada, **27** na Hazoru-Gada, na Heshimoni, na Bethi-Peletu, **28** na Hazoru-Shuali, na Birishiba, na Biziothia, **29** na Baala, na Iimu, na Ezemu, **30** na Elitoladi, na Chesili, na Horoma, **31** na Zikilagi, na Madimana, na Sanisana, **32** na Lebaothu, na Shilihimu, na Aini, na Rimoni; mothe nī matūūra mīrongo irī na kenda na tūtūūra twamo. **33** Namo matūūra marīa maarī ituamba-inī cia irīma cia mwena wa ithūūro: maarī Eshitaoli, na Zora, na Ashina, **34** na Zanoa, na Eni-Ganimu, na Tapua, na Enamu, **35** na Jaramuthu, na Adulamu, na Soko, na Azeka, **36** na Shaaraimu, na Adithaimu, na Gedera (kana Gederothaimu); mothe maarī matūūra ikūmi na mana na tūtūūra twamo. **37** Zenani, na Hadasha, na Migidali-Gadi, **38** na Dilani, na Mizipe, na Jokitheeli, **39** na Lakishi, na Bozikathu, na Egiloni, **40** na Kaboni, na Lahamasu, na Kitilishu, **41** na Gederothu, na Bethi-Dagoni, na Naama, na Makeda; mothe maarī matūūra ikūmi na matandatū na tūtūūra twamo. **42** na Libina, na Etheri, na Ashani, **43** na Ifita, na Ashina, na Nezipu, **44** na Keila, na Akizibu, na Maresha; mothe maarī matūūra kenda na tūtūūra twamo. **45** Na Ekironi na mīcīi irīa yarīthiūrūrūkīre, na tūtūūra twamo; **46** ningī itūūra rīa Ekironi, nginya iria-inī na kūrīa guothe gwakuhīrīre Ashidodi, hamwe na tūtūūra twako; **47** o na Ashidodi na mīcīi irīa yarīthiūrūrūkīre, na tūtūūra twarīo; na Gaza na mīcīi irīa yarīthiūrūrūkīre, na tūtūūra twa rīo, nginya karūū ka būrūrī wa Misiri, na hūgūrūrū cia Iria rīrīa Inene. **48** Namo matūūra ma būrūrī ūria ūrī irīma nī: Shamiru, na Jatiri, na Soko, **49** na Dana, na Kiriathu-Sana (na no kuo Debiri), **50** na Anabu, na Eshitemo, na Animu, **51** na Gosheni, na Holoni, na Gilo; mothe maarī matūūra ikūmi na rīmwe na tūtūūra twamo. **52** Na Araba, na Duma, na Eshani, **53** na Janimu, na Bethi-Tapua, na Afeka, **54** Humuta, na Kiriathu-Ariba (na no

kuo Hebironi), na Zioru; mothe maarī matūūra kenda na tūtūūra twamo. **55** Maoni, na Karimeli, na Zifu, na Juta, **56** na Jezireeli, na Jokideamu, na Zanoa, **57** na Kaini, na Gibeā, na Timina; mothe maarī matūūra ikūmi na tūtūūra twamo. **58** Na Halihuli, na Bethi-Zuru, na Gedoru, **59** na Maarathu, na Bethi-Anothu, na Elitekoni; mothe maarī matūūra matandatū na tūtūūra twamo. **60** Kiriathu-Baali (na nīkuo Kiriathu-Jearimu), na Raba; matūūra meerī na tūtūūra twamo. **61** Nakuo kūu werū-inī matūūra maarī: Bethi-Araba, na Midini, na Sekaka, **62** na Nibushani, na itūūra inene rīa Cumbī, na Eni-Gedi; mothe maarī matūūra matandatū na tūtūūra twamo. **63** No rīrī, andū a Juda matiahotire kūingata Ajebusi, arīa maatūūranga Jerusalemu; na Ajebusi matūūranagia na andū a Juda kūu Jerusalemu ngīnya ūmūthi.

16 Būrūri ūria wagaiirwo ciana cia Jusufu wambīriirie kuuma Jorodani o kūu Jeriko, mwena wa irathīro wa maaī ma Jeriko, ūkambata kuuma kūu Jeriko, ūgatuikanīria kūu werū-inī ngīnya būrūri ūria ūrī irīma ūgakinya Betheli. **2** Wacookeete ūgathīi na mbere kuuma Betheli (na nokuo Luzu), ūkaringa ūgakinya būrūri wa Aariki o kūu Atarothu, **3** ningī ūgaikūrūka na mwena wa ithūuro, ūgakinya mūhaka-inī wa būrūri wa Ajafileti, ngīnya rūgongo rwa Bethi-Horoni ya Mūhuro, na ūgacooka ūgathīi ūgakinya Gezeri, ūkarikīrīria iria-inī. **4** Nī ūndū ūcio Manase na Efiraimu, njiaro cia Jusufu, ikīŋwatīra igai rīao. **5** Ūyū nīguo warī būrūri wa Efiraimu, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi: mwena wa irathīro, mūhaka wa igai rīao woimīte Atarothu-Adari ūgathīi ngīnya Bethi-Horoni ya Rūgongo, **6** ūgathīi na mbere ngīnya iria-inī. Kuuma Mikemethathu mwena wa gathigathini, ūkarigiicūka na mwena wa irathīro ūgakinya Taanathu-Shilo, ūkahītūkira kuo ūrorete na mwena wa irathīro wa Janoa. **7** Ūgacooka ūgaikūrūka kuuma Janoa ngīnya Atarothu na Naara, ūkahutia Jeriko, na ūkoimīrīra Rūū rwa Jorodani. **8** Kuuma Tapua mūhaka ūcio ūgathīi ūrorete na mwena wa ithūuro, ūgakinya mūkuru wa Kana, na ūkarikīrīria iria-inī. Rīrī nīrīo rīarī igai rīa mūhīrīga wa Efiraimu, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi. **9** Būrūri ūcio wothe warī hamwe na matūūra mothe na tūtūūra twamo tūrīa Efiraimu maagaīrwo thīnī wa igai rīa andū a mūhīrīga wa Manase. **10** No andū a mūhīrīga wa Efiraimu matiigana kūrūtūrūra andū a Kaanani arīa maatūūranga Gezeri; ngīnya ūmūthī andū a Kaanani matūūranagia hamwe na andū a Efiraimu, nao magītuika ndungata marutage wīra o ūria mangīathwo marute.

17 Rīrī nīrīo rīarī igai rīa mūhīrīga wa Manase arī we irigithathi rīa Jusufu, na rīa Makiru, ūria warī irigithathi rīa Manase. Makiru nīwe warī ithe wa andū a Gileadi, arīa maaherīwo Gileadi na Bashani nī ūndū andū a Makiru maarī njamba cia hinya. **2** Nī ūndū ūcio igai rīrī nīrīo rīarī rīa andū acio angī a Manase, na nīo mbarī cia Abiezeri, na cia Heleku, na cia Aisraeli, na cia Shekemu, na cia Heferi, o na cia Shemida. Icio nīcio ciarī njiaro iria ingī cia arume cia Manase mūrū wa Jusufu kūringana na mbarī ciao. **3** No rīrī, Zelofehadi mūrū wa Heferi, mūrū wa Gileadi, mūrū wa Makiru, mūrū wa Manase ndaarī na ciana cia aanake o tiga cia

airītu, nao marīitwa mao maarī Mahala, na Noa, na Hogila, na Milika, na Tiriza. **4** Nao airītu acio magīthī kūrī Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai, na kūrī Joshua mūrū wa Nuni, o na kūrī atongoria makīmeera atīrī, “Jehova nīathire Musa atī o na ithuī tūheo igai hamwe na arīu a ithe witū.” Nī ūndū ūcio Joshua akīmahe igai mariganītie na arīu a ithe wao o ta ūria Jehova aathanīte. **5** Igai rīa gīthaka kīa Manase rīarī thanju ikūmi tūtegitara Gileadi na Bashani iria ciarī mwena wa irathīro wa Rūū rwa Jorodani, **6** Na tondū airītu acio a mūhīrīga wa Manase nīmaheirwo igai hamwe na arīu a mūhīrīga ūcio, būrūri wa Gileadi ūgītuika wa njiaro iria ingī cia Manase. **7** Naguo būrūri wa Manase woimīte o kūu Asheri ngīnya Mikemethathu mwena wa irathīro wa Shekemu. Mūhaka wagereire mwena wa gūthini kuuma kūu ūgakinya kwa andū arīa maatūūranga Eni-Tapua. **8** (Būrūri wa Tapua warī wa Manase, no itūūra rīa Tapu, rīrīa rīarī mūhaka-inī wa Manase, rīarī rīa andū a Efiraimu). **9** Ningī mūhaka ūcio ūgīthī na mbere ūrorete mwena wa gūthini ūgīkinya mūkuru wa karūū ga Kana. Kūu kwarī na matūūra ma Efiraimu o hamwe na matūūra ma Manase, no mūhaka wa Manase warī mwena wa gathigathini wa mūkuru ūcio, na warikīrīirie o iria-inī. **10** Mwena wa gūthini būrūri warī wa Efiraimu, naguo mwena wa gathigathini warī wa Manase. Būrūri wa Manase wakinyīte iria-inī, na ūkahakana na būrūri wa Asheri mwena wa gathigathini, na Isakaru mwena wa irathīro. **11** Kūu Isakaru na Asheri, Manase no aarī na matūūra, namo nī Bethi-Shani, na Ibileamu, na andū a Dori, na Endorī, na Taanaka na Megido, hamwe na micī irīa yamathīūrūrūkīirie (rīa gatatu mūtatarata-inī nī Nafothu). **12** No rīrī, andū a Manase matiahotire kūingata andū arīa maatūūranga matūūra macio, nīgūkorwo andū a Kaanani nīmehotorete gūtūūra rūgongo rūu. **13** No rīrī, rīrīa andū a Israeli maagīre hinya mūno, makīhatīrīria andū acio a Kaanani, makamarutithagia wīra na hinya o ta ūria mangīamaathire, no matiigana kūmaingata moime kūu biū. **14** Ningī andū a Jusufu makīūra Joshua atīrī, “Nī kī gītūmīte ūtūhe o igai rīmwe na gīcunjī o ro kīmwe kīrī igai riitū? Tūrī andū aingī na Jehova nīatūrathimīte mūno.” **15** Nake Joshua akīmacookeria atīrī, “Angīkorwo ūguo nīguo mūingīhite-rī, na angīkorwo būrūri ūria ūrī irīma wa Efiraimu nī mūnini mūno harī inyuī-rī, ambatai mūthī kūrūria kītītū-inī na mwīthererie būrūri inyuī ene kūu būrūri-inī wa Aperizi na wa Arefaimu.” **16** Andū a Jusufu makīmūcookeria atīrī, “Būrūri ūria wa irima ndūngītūigana, nao andū a Kaanani arīa othe matūūranga werū-inī marī na ngaari cia ita cia igerā, o ūndū ūmwe na arīa marī Bethi-Shani na matūūra makuo, na arīa matūūranga gītūamba-inī kīa Jezireeli.” **17** No Joshua akīra nyūmba ya Jusufu, nīo Efiraimu na Manase, atīrī, “Inyuī mūrī aingī mūno na mūkagīa na hinya mūno. Mūtingīheo o igai rīmwe, **18** no nīmūkūheo mūtītū wa būrūri ūria ūrī irīma o naguo. Gūtherie, ngīnya o kūrīa guothe ūkinyīte gūgaatuika kwanyu; o na akorwo andū a Kaanani marī na ngaari cia ita cia igerā, o na makorwo marī na hinya mūno-rī, no mūhote kūmaingata.”

18 Nakio kiungano gïothe kia andũ a Isiraeli gïkiũngana kũu Shilo na gïkiamba Hema-ya-Gütũnganwo kuo, tondu nĩmarĩkĩtie gũtooria bũrũri ũcio ũgakorwo ũrĩ rungu rwa, **2** no nĩ gwatigarire mĩhĩrĩga mũgwanja ya Isiraeli ĩria ĩtegwatĩre igai rĩayo. **3** Nĩ ũndũ ũcio Joshua akĩũria andũ a Isiraeli atĩrĩ, “Nĩ nginya rĩ mũgwaterera mũtegũthĩi kwĩgwatĩra bũrũri ũria Jehova Ngai wa maithe manyu aamũheire? **4** Thuurai andũ atatu kũuma kũrĩ o mũhĩrĩga, na nĩ nĩngũmatũma magatuĩre ũria bũrũri ũcio ũtariĩ na maandike ũhoru wagu, wa ũria ũngĩgairwo o mũhĩrĩga. Thuutha ũcio macooke moke kũrĩ nĩ. **5** Na inyũ nĩmũkagayania bũrũri ũcio icunjĩ mũgwanja. Mũhĩrĩga wa Juda ũgakara o kũu bũrũri wagu mwena wa gũthini, nayo nyũmba ya Jusufu iikare bũrũri wayo mwena wa gathigathini. **6** Mwarikia kwandika ũria ng’ongo ũcio mũgwanja ingĩganyio-rĩ, mũdehere ũhoru o haha, na nĩ ndĩmũcuukĩre mĩtĩ ndĩ mbere ya Jehova Ngai wĩtũ. **7** No rĩrĩ, Alawii matikagaya igai gatagatĩ kanyu, nĩgũkorwo igai rĩao nĩ gũtungatira Jehova na wĩra wa ũhĩnjĩri-Ngai. Nao andũ a Gadi, na a Rubeni, na nuthu ya mũhĩrĩga wa Manase nĩmarĩkĩtie kwĩgwatĩra igai rĩao kũu mwena wa irathĩro wa Rũũ rwa Jorodani, kũria Musa ndungata ya Jehova aamaheire.” **8** Nao andũ acio makiambĩrĩria kuumagara magatuĩre bũrũri ũcio. Nake Joshua akĩmaatha, akĩmeera atĩrĩ, “Thĩĩ mũgatuĩre ũria bũrũri ũcio ũtariĩ na mwandike ũhoru wagu. Thuutha ũcio mũcooke kũrĩ nĩ, na nĩ ndĩmũcuukĩre mĩtĩ o gũkũ Shilo ndĩ mbere ya Jehova.” **9** Nĩ ũndũ ũcio andũ acio makiomagara magũtuĩkania bũrũri ũcio, na makiandika ibuku-inĩ rĩa gĩkũnjo ũria bũrũri ũcio watariĩ, o itũura, maũgaite icunjĩ mũgwanja, na magĩcooka kũrĩ Joshua kambĩ-inĩ, o kũu Shilo. **10** Nake Joshua akĩmacuukĩra mĩtĩ o kũu Shilo mbere ya Jehova, na hau nĩho aagaĩre andũ a Isiraeli bũrũri ũcio kũringana na ũria mĩhĩrĩga yao yagayanĩtio. **11** Na rĩrĩ, Joshua aacuukĩra bũrũri ũcio mĩtĩ-rĩ, wa mbere wagwĩrĩre mũhĩrĩga wa Benjaminĩ, kũringana na ũria mbarĩ ciao ciatarĩ. Bũrũri ũria maagaĩrwo warĩ gatagatĩ ka mũhĩrĩga wa Juda na wa Jusufu: **12** Naguo mũhaka wa mwena wa gathigathini waambĩrĩrie Rũũ rwa Jorodani, ũkahitũkĩra kĩharũrũka-inĩ kia mwena wa gathigathini wa Jeriko, ũrorete mwena wa ithũro ũgakinya bũrũri ũria ũrĩ irĩma, ũkoimĩrĩra werũ wa Bethi-Aveni. **13** Kuuma kũu ũgakĩrania ũrorete na mwena wa kĩharũrũka kia gũthini kia Luzu (na norĩo Betheli) na ũgaikũrũka nginya Atarothu-Adari gũkuhĩ na kĩrĩma kia mwena wa gũthini wa itũura rĩa Bethi-Horoni ya Mũhuro. **14** Kuuma kĩrĩma kĩrĩa king’etheire Bethi-Horoni mwena wa gũthini, mũhaka ũcio ũkarigĩcũka na mwena wa na gũthini ũgereire na mwena wa ithũro, ũkiumĩrĩra Kiriathu-Baali (na norĩo Kiriathu-Jearimu), itũura rĩmwe rĩa andũ a Juda. ũguo nĩguo mũhaka ũcio watariĩ mwena wa ithũro. **15** Naguo mwena wa gũthini mũhaka waambĩrĩrie gĩturi-inĩ kia Kiriathu-Jearimu, ũgathĩi ũrorete mwena wa ithũro, ũkoimĩrĩra gĩthima-inĩ kia maaĩ ma Nefitoo. **16** Nĩngĩ mũhaka ũcio waikũrũkĩte o nginya magũrũ-inĩ ma kĩrĩma kĩrĩa kiang’etheire Gĩtuamba kia Beni-Hinomu, gathigathini wa Gĩtuamba kia Refaimu. Naguo

ũgĩkũrũka na kĩanda gĩa Gĩtuamba kia Hinomu, wĩgiritanĩte na kĩharũrũka kia mwena wa gũthini wa itũura inene rĩa Ajabusi, ũgĩkũrũka nginya Eni-Rogeli. **17** Mũhaka ũcio waacooke ũbekongu na mwena wa gathigathini, ũgathĩi nginya Eni-Shemeshu, na ũgathĩi na mbere nginya Galilothu, itũura rĩria ring’etheire Mwanya wa Adumimu, ũgaikũrũka nginya Ihiga-inĩ rĩa Bohani mũrũ wa Rubeni. **18** Mũhaka wathĩite na mbere nginya kĩharũrũka-inĩ gĩa gathigathini kia Bethi-Araba na ũgaikũrũka nginya Araba. **19** Nĩngĩ ũgacooka ũkarora kĩharũrũka kia mwena wa gathigathini kia Bethi-Hogila, na ũkoimĩrĩra gĩcongoco-inĩ kia mwena wa gathigathini kia Iria rĩa Cumbĩ, o kũu mũthia-inĩ wa Rũũ rwa Jorodani mwena wa gũthini. ũcio nĩguo warĩ mũhaka wa mwena wa gũthini. **20** Rũũ rwa Jorodani nĩruo rwarĩ mũhaka wa mwena wa irathĩro. ĩyo nĩyo yarĩ mĩhaka ĩria yathĩrũrũkĩte igai rĩa mbarĩ cia Benjaminĩ mĩena ĩyo yothe. **21** Mũhĩrĩga wa Benjaminĩ, kũringana na ũria mbarĩ ciao ciatarĩ, warĩ na matũura maya: Jeriko, na Bethi-Hogila, na Emeki-Keziza, **22** na Bethi-Araba, na Zemaraimu, na Betheli, **23** na Avimu, na Para, na Ofira, **24** Kefari-Amoni, na Ofini, na Geba; mothe maarĩ matũura ikũmi na meerĩ na tũtũura twamo. **25** O na nĩngĩ warĩ na Gibeoni, na Rama, na Beerothu, **26** na Mizipe, na Kefira, na Moza, **27** na Rechemu, na Iripeeli, na Tarala, **28** na Zela, na Elefu, na Itũura inene rĩa Ajabusi (na nĩrĩo, Jerusalemu), na Gibeathi, na Kiriathu; mothe maarĩ matũura ikũmi na mana na tũtũura twamo. Rĩu nĩrĩo rĩarĩ igai rĩa mũhĩrĩga wa Benjaminĩ kũringana na ũria mbarĩ ciao ciatarĩ.

19 Mũtĩ wa keerĩ wagwĩrĩre mũhĩrĩga wa Simeoni, kũringana na ũria mbarĩ ciao ciatarĩ. Igai rĩa rĩarĩ thĩini wa bũrũri wa Juda. **2** Igai rĩu rĩao rĩarĩ na matũura maya: Birishiba (kana Shiba), na Molada, **3** na Hazari-Shuali, na Bala, na Ezemu, **4** na Elitoladi, na Bethulu, na Horoma, **5** na Zikilagi, na Bethi-Marikabothu, na Hazari-Susa, **6** na Bethi-Lebaothu, na Sharuheni; mothe maarĩ matũura ikũmi na matatũ na tũtũura twamo. **7** Matũura marĩa mangĩ maarĩ Aini, na Rimoni, na Etheri, na Ashani, matũura mana na tũtũura twamo, **8** hamwe na tũtũura tũria tũngĩ tuothe twathĩrũrũkĩrie matũura macio o nginya Baalathu-Biri (norĩo Rama ya kũu Negevu). Rĩu nĩrĩo rĩarĩ igai rĩa mũhĩrĩga wa andũ a Simeoni, kũringana na ũria mbarĩ ciao ciatarĩ. **9** Igai rĩu mũhĩrĩga wa Simeoni wagaiĩrwo rĩarutirwo kuuma igai rĩa andũ a Juda, nĩ ũndũ gĩcunjĩ kia Juda kĩarĩ kĩnene gũkĩra ũria maabataire. Nĩ ũndũ ũcio andũ a mũhĩrĩga wa Simeoni makĩgwafira igai rĩa thĩini wa bũrũri wa Juda. **10** Mũtĩ wa gatatu wagwĩrĩre mũhĩrĩga wa Zebuluni, kũringana na ũria mbarĩ ciao ciatarĩ: Mũhaka wa igai rĩa wathĩite nginya Saridi. **11** Mũhaka ũcio ũkĩambata ũrorete na mwena wa ithũro ũgĩkinya Marala, ũkĩhutia Dabeshethu na ũgĩtambũrũka ũgĩkinya karũũ karĩa kaarĩ hakuhĩ na Jokineamu. **12** ũgĩcooka ũkĩrigĩcũka na mwena wa irathĩro kuuma Saridi werekeire mwena ũria rĩua rĩrathagĩra, ũrorete bũrũri wa Kisilothu-Taboru, na ũkerekeru Daberathu, ũkambata ũgakinya Jafia. **13** Nĩngĩ mũhaka ũcio ũgĩthĩi na mbere ũrorete mwena wa irathĩro, ũgĩkinya

Gathi-Heferi na Ethi-Kazini; ūkiūmīrira Rimoni, na ūkīrigiicūka mwena wa Nea. **14** Kuuma hau mūhaka ūcio ūgīthiūrūrūka na mwena wa gathigathini, ūgīkina Hanathoni, na ūkīrīkīrira gituamba-inī kia Ifita-Eli. **15** Matūūra marīa maanyiiitwo nī mūhaka ūcio maarī Katathu, na Nahalali, na Shimuroni, na Idala, na Bethlehemu. Mothe maarī matūūra ikūmi na meerī na tūtūūra twamo. **16** Matūūra macio na tūtūūra twamo nīmo maarī igai rīa Zebuluni, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi. **17** Mūti wa kana wagwīriire mūhīrīga wa Isakaru kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi. **18** Būrūri wao warī na matūūra maya: Jezireeli, na Kesulothu, na Shunemu, **19** na Hafaraimu, na Shioni, na Anaharathu, **20** na Rabithu, na Kishioni, na Ebezu, **21** na Remethu, na Eni-Ganimu, na Eni-Hada, na Bethi-Pazezu. **22** Mūhaka wahuūtīte Taboru, na Shahazuma, na Bethi-Shemeshu, na ūkarīkīrīria Jorodani. Mothe maarī matūūra ikūmi na matandatū na tūtūūra twamo. **23** Matūūra macio na tūtūūra twamo nīmo maarī igai rīa mūhīrīga wa Isakaru, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi. **24** Mūti wa gatano wagwīriire mūhīrīga wa Asheri, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi. **25** Būrūri wao warī na matūūra maya: Helikathu, na Hali, na Beteni, na Akishafu, **26** na Alameleki, na Amadi, na Mishali. Mwena wa ithūūro mūhaka wahuūtīte Karimeli na Shihoru-Libunathu. **27** Ūgacooka ūkarīgiicūka ūrorete na mwena wa irathīro, ūgakinya Bethi-Dagoni, ūkahutia Zebuluni na Gītuamba kia Ifita-Eli, ūgacooka ūkereka mwena wa gathigathini ūgakinya Bethi-Emeki na Neieli, ūhītūkīre Kabuli mwena wa ūmotho. **28** Mūhaka ūcio ūgīthīi nginya Abudoni, na Rehobu, na Hamoni, na Kana, ūgīkina Sidoni rīria Nene. **29** Mūhaka ūcio ūgīcōoka ūkīrigiicūka werekeire Rama, ūgīthīi nginya itūūra inene rīria rīriige na hinya rīa Turo, ūgīcōoka ūkīrigiicūka ūgīkina Hosa, na ūkiūmīrira iria rīria rīri gūkuhi na Akizibu, **30** o na matūūra ma Uma, na Afeku, na Rehobu. Macio maarī matūūra mīrongo ūri na meerī na tūtūūra twamo. **31** Matūūra macio hamwe na tūtūūra twamo nīmo maarī igai rīa mūhīrīga wa Asheri, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi. **32** Mūti wa gatandatū wagwīriire mūhīrīga wa Nafitali, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi: **33** Mūhaka wao woimire Helefu o kūu mūti-inī ūria mūnene thīni wa Zaananimu, ūkīhītūkīra Adami-Nekebu na Jabineeli, ūgīkina Lakumu, na ūkīrīkīrīria Jorodani. **34** Mūhaka ūcio ūkīrigiicūka ūrorete mwena wa ithūūro ūhītūkīre Azinothu-Taboru, na ūkiūmīrira Hukoku. Nīwahuūtīte Zebuluni mwena wa gūthini, na ūkahutia Asheri mwena wa ithūūro, na ūkahutia Jorodani mwena wa irathīro. **35** Matūūra marīa maarī mairīgīre na hinya maarī Zidimu, na Zeri, na Hamathu, na Rakathu, na Kinerethu, **36** na Adama, na Rama, na Hazoru, **37** na Kedeshi, na Edirei, na Eni-Hazoru, **38** na Ironi, na Migīdali-Eli, na Horemu, na Bethi-Anathu, na Bethi-Shemeshu. Mothe maarī matūūra ikūmi na kenda na tūtūūra twamo. **39** Matūūra macio na tūtūūra twamo nīmo maarī igai rīa mūhīrīga wa Nafitali, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi. **40** Mūti wa mūgwanja wagwīriire mūhīrīga wa Dani, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi. **41** Būrūri wa igai rīao warī na matūūra maya: Zora, na Eshitaoli, na Iri-Shemeshu,

42 na Shaalabini, na Aijaloni, na Ithila, **43** na Eloni, na Timina, na Ekironi, **44** na Eliteke, na Gibethoni, na Baalathu, **45** na Jehudu, na Bene-Beraka, na Gathi-Rimoni, **46** na Me-Jarikoni, na Rakoni, hamwe na gīcunji kīria king'etheire Jopa. **47** (No rīri, andū a Dani nīmaremirwo nī kwīgwatira būrūri wao; nī ūndū ūcio makīambata magītharīkīra itūūra rīa Leshemu, makīrītuyana na makīūruga andū arīa maatūūruga kuo na rūhiū rwa njora, narīo rīgīgītūika rīao. Nao magītūūra kūu Leshemu. Makīrītua Dani o ta ūria ithe wao eetagwo.) **48** Matūūra macio na tūtūūra twamo nīmo maarī igai rīa mūhīrīga wa Dani, kūringana na ūria mbarī ciao ciatarīi. **49** Rīria maarīkīrie kūgaya būrūri ūcio kūringana na ūria icunji cīaheanītwo-rī, andū a Isiraeli makihe Joshua mūrū wa Nuni igai gatagatī-inī kao, **50** o ta ūria Jehova aathanite. Nao maamūheire itūūra rīria oorītīe aheo narīo nī Timuna-Sera o kūu būrūri ūria ūri irīma wa Efiraimu. Nake agīka itūūra rīu agītūūra kuo. **51** Maya nīmo mabūrūri marīa Elezaru ūria mūthīnjīri-Ngai, na Joshua mūrū wa Nuni, na atongoria a mbarī cia mūhīrīga ya Isiraeli maaheanire na njīra ya gūcuuka mīti kūu Shilo o mbere ya Jehova itoonyero-inī rīa Hema-ya-Gūtūnganwo. Na nī ūndū ūcio makīrīkia kūgaya būrūri ūcio.

20 Nake Jehova akīra Joshua atīri, **2** “Ūra andū a Isiraeli mathuure matūūra manene ma kūrūrwo, marīa ndamūheire ūhoro wamo rīria ndaarīre na Musa, **3** nīgeetha mūndū o wothe ūria ūngūruga mūndū na njīra ya mūtino na atekwenda-rī, no orīre kuo na agīe na ūgītīri kuuma kūrī mūrīhīria wa thakame rīria iītītwo. **4** “Rīria orīra itūūra rīmwe rīa macio manene-rī, nīarīrūgamaga kīhingo-inī gīa itūūra rīu inene, nake akoiga ūria ekite arī mbere ya athuuri a itūūra rīu inene. Nao makamwītīkīria atūūre itūūra rīu rīao na makamūhe handū atūūranie nao. **5** Nake mūrīhīria wa thakame ūyo iītītwo angīmuma thutha, matikaneane mūndū ūcio mūthitange, tondu oragīte mūndū wa itūūra rīake atekwenda na ataciirīre gwika ūguo. **6** Mūndū ūcio nīarekwo aikare itūūra rīu inene nginya hīndī rīria akaarūgama mbere ya andū monganīte aciirīthio, kana nginya rīria gīkuū kia mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene ūcio ūratungata hīndī ūyo gīgaakinya. Thutha ūcio no acooke mūcī gwake o itūūra-inī rīria oimīte akīra.” **7** Nī ūndū ūcio makīamūra Kedeshi itūūra rīria rīri kūu Galili būrūri ūria ūri irīma wa Nafitali, na Shekemu itūūra rīa būrūri ūria ūri irīma wa Efiraimu, na Kiriathu-Ariba (na nīkuo Heberoni) itūūra rīa būrūri ūria ūri irīma wa Juda. **8** Naguo mwena wa irathīro wa Rūūi rwa Jorodani mūrīmo wa Jeriko magīthuura Bezeri kūu werū-inī ūria mwaraganu mūhīrīga-inī wa Rubeni, na Ramothu kūu Gileadi mūhīrīga-inī wa Gadi, na Golani thīni wa Bashani mūhīrīga-inī wa Manase. **9** Mūndū o wothe Mūsīraeli o na kana mūndū wa kūngī ūtūūranagia nao ūria ūngūruga mūndū ataciirīre gwika ūguo no oorīre matūūra-inī macio manene maathuurītwo nīguo ndakoaragwo nī mūrīhanīria wa thakame ūyo iītītwo atanarūgama mbere ya andū monganīte aciirīthio.

21 Na rīri, atongoria a nyumba cia Alawii magithi kūrī Eleazaru ūria mūthīnjīri-Ngai, na kūrī Joshua mūrū wa Nuni, o na kūrī atongoria a nyumba cia mihiriga ūria ūngi ya Isiraēli **2** kūu Shilo būrūrī wa Kaanani makimeera atīrī, “Jehova nīathanire na kanua ka Musa atī tūkaaheo matūūra ma gūtūūra, marī na kūdū gwa kūrīthagīria mahiū maitū.” **3** Nī ūndū ūcio, andū a Isiraēli makīhe Alawii matūūra o hamwe na kūdū gwa kūrīthio kuuma magai-inī mao o ta ūria Jehova aathanite: **4** Na rīri, mīti yacuukwo-rī, mūtī wa mbere wagwīrīre mbarī ya Akohathu, kūrīngana na ūria mbarī ciao ciatarīi. Alawii arīa maarī a rūciaro rwa Harūni ūria mūthīnjīri-Ngai maaheirwo matūūra ikūmi na matatū kuuma mūhīrīga ya Juda, na wa Simeoni, na wa Benjamini. **5** Acio angī a rūciaro rwa Kohathu maaheirwo matūūra ikūmi kuuma mbarī ya mūhīrīga wa Efiraimu, na wa Dani, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase. **6** Njiaro cia Gerishoni ciaheirwo matūūra ikūmi na matatū kuuma mūhīrīga wa Isakaru, na wa Asherī, na wa Nafitali, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase kūu Bashani. **7** Njiaro cia Merari, kūrīngana na ūria mbarī ciao ciatarīi, ciaheirwo matūūra ikūmi na meerī kuuma mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na wa Zebuluni. **8** Nī ūndū ūcio andū a Isiraēli magikihe Alawii matūūra macio na kūdū kūrīa kwamathīūrūrūkīrie kūrī ūrīthio wao o ta ūria Jehova aathanite na kanua ka Musa. **9** Kuuma mūhīrīga wa Juda na wa Simeoni andū a Isiraēli makīheana matūūra maya magwetetwo na marīitwa **10** (matūūra maya maaheirwo njiaro cia Harūni arīa maarī a mbarī cia Akohathu cia mūhīrīga wa Alawii, nī ūndū nīo magwīrīrwo nī mūtī wa mbere): **11** Magikīmahe Kiriathu-Ariba (na no kuo Heberoni), hamwe na kūdū kūrīa gwaathīūrūrūkīrie gwa kūrīthīrio mahiū kūu būrūrī ūria ūrī irīma wa Juda. (Ariba nīwe warī ithe wa Anaki). **12** No rīri, mīgūnda na tūtūūra tūrīa twathīūrūrūkīrie itūūra rīu inene nīmaheete Kalebu mūrū wa Jefune gūtūike igai rīake. **13** Nī ūndū ūcio njiaro cia Harūni ūria mūthīnjīri-Ngai magīcihe Heberoni (itūūra inene rīa kūrīrīrwo nī mūdū ūria ūrganīte), na ikiheo Libina, **14** na Jatirī, na Eshitemoa, **15** na Holoni, na Debiri, **16** na Aini, na Juta, na Bethi-Shemeshu, o hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; matūūra mothe maarī kenda kuuma kūrī mihiriga iyo ūrī. **17** Na kuuma mūhīrīga wa Benjamini makīheo Gibeoni, na Geba, **18** na Anathothu, na Alimoni o hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana. **19** Matūūra mothe ma athīnjīri-Ngai, arīa maarī njiaro cia Harūni, maarī ikūmi na matatū o hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio. **20** Nacio mbarī icio ingī ciatarīgarite cia Kohathu cia mūhīrīga wa Alawii ciaheirwo matūūra kuuma kūrī mūhīrīga wa Efiraimu ta ūū: **21** Kūu būrūrī ūria ūrī irīma wa Efiraimu maaheirwo Shekemu (itūūra inene rīa kūrīrīrwo nī mūdū ūria ūrganīte), na Gezeri, **22** na Kibizaimu, na Bethi-Horoni hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana. **23** Ningī kuuma mūhīrīga wa Dani makīheo Eliteke, na Gibethoni, **24** na Aijaloni, na Gathi-Rimoni hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana. **25** Kuuma nuthu ya mūhīrīga wa Manase makīheo

Taanaka, na Gathi-Rimoni hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra meerī. **26** Matūūra macio mothe ikūmi hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio nīmo maaheirwo mbarī icio ingī cia Kohathu. **27** Na rīri, mbarī cia Agerishoni cia mūhīrīga wa Alawii ciaheirwo ta ūū: kuuma nuthu ya mūhīrīga wa Manase, nī itūūra rīa Golani kūu Bashani (itūūra inene rīa kūrīrīrwo nī mūdū ūria ūrganīte), na Be-Eshitara, hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra meerī; **28** kuuma mūhīrīga wa Isakaru, ikiheo Kishioni, na Deberathu, **29** na Jaramuthu, na Eni-Ganimu, hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana; **30** kuuma mūhīrīga wa Asherī, ikiheo Mishali, na Abidoni **31** na Helikathu, na Rehobu hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana; **32** kuuma mūhīrīga wa Nafitali, ikiheo Kedeshi kūu Galili (itūūra inene rīa kūrīrīrwo nī mūdū ūria ūrganīte), na Hamothu-Dori na Karitani, hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana; **33** Matūūra mothe ma mbarī cia Agerishoni maarī ikūmi na matatū hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio. **34** Nacio mbarī cia Amerari (nao nīo Alawii arīa angī maatigaire) makīheo: kuuma mūhīrīga wa Zebuluni, nī itūūra rīa Jokineamu, na Karita, **35** na Dimuna, na Nahalali, hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana; **36** kuuma mūhīrīga wa Rubeni, ikiheo Bezeri, na Jahazu, **37** na Kedemothu, na Mefaathu, hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana; **38** kuuma mūhīrīga wa Gadi, ikiheo Ramothu kūu Gileadi (itūūra inene rīa kūrīrīrwo nī mūdū ūria ūrganīte), na Mahanaimu, **39** na Heshiboni, na Jazeri, hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio; mothe maarī matūūra mana. **40** Matūūra mothe marīa maaheirwo mbarī cia Amerari, nao nīo Alawii arīa maatigaire, maarī ikūmi na meerī. **41** Nī ūndū ūcio matūūra ma Alawii thīnī wa būrūrī ūria wegwaatīrwo nī andū a Isiraēli maarī mīrongo ina na manana marī mothe, hamwe na ithaka ciamo cia ūrīthio. **42** O itūūra rīarī na ūrīthio ūria warīthīūrūrūkīrie; ūguo nīguo matūūra macio mothe maatarī. **43** Nī ūndū ūcio Jehova akīhe Isiraēli ūhurūko mīena yothe, o ta ūria eerīte maithe mao na mwīhītwa. Maarīkia kwīgwaatīra būrūrī ūcio ūgītūika wao, magītūūra kuo. **44** Nake Jehova akīmahe ūhurūko na mīena yothe o ta ūria eerīte maithe mao na mwīhītwa. Gūtīrī thū o na imwe yao yahotire kūmeetiirīa, nīgūkorwo Jehova nīacīheanīte moko-inī mao. **45** Gūtīrī kirīkanīro o na kīmwe kīa maūdū marīa mega Jehova aameerīre gītaahingīro; cīranīro icio ciothe nīcīahingīro.

22 Ningī Joshua agīta andū a Mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase, **2** akīmeera atīrī, “Nīmwikīte maūdū marīa mothe Musa ndungata ya Jehova aamwathire, na nīmūnjathīkīrie maūdū-inī mothe marīa ndīmwathīte. **3** Matukū macio mothe mathirīte o nginya ūmūthī-rī, mūtīrī mwaiganīria arīu a thoguo, no nīmūrūtīte wīra ūria Jehova Ngai wanyu aamūheire. **4** Na rīri, kuona atī Jehova nīaheete arīu a thoguo ūhurūko o ta ūria eeranīre-rī, cookai mūthīi mīcīi kwanīyo būrūrī-inī

ūrīa Musa ndungata ya Jehova aamūheire mūrīmo ūūrīa ūngī wa Rūūi rwa Jorodani. **5** No rīrī, menyerera mūno mūtīkanaage kūhingia maathani na watho ūrīa Musa ndungata ya Jehova aamūheire; akīmwīra mwendage Jehova Ngai wanyu, na mūrūmagie njīra ciake ciothe, na mwathīkagīre maathani make, na mūtūire mwīgwatanītie nake, na mūmūtungatagīre na ngoro cianyu ciothe na mīoyo yanyu yothe.” **6** Nake Joshua akīmarathīma, akīmeera mathī, nao magīthī, makīinūka kwao mīcīi. **7** (Musa nīaheete nuthu īmwe ya mūhīrīga wa Manase gīthaka kūu Bashani, nayo nuthu īyo īngī ya mūhīrīga ūcio Joshua akīmīhe gīthaka mwena wa ithūiro wa Rūūi rwa Jorodani hamwe na arīū a ithe wao.) Rīrīa Joshua aameerire mainūke-rī, nīamarathīmīre, **8** akīmeera atīrī, “Cookai mīcīi kwanyu hamwe na ūtonga wanyu mūnene, wa mahīū maingī, na betha, na thahabu, na icango, na igera, na nguo nyingī mūno cia kwihumba, na mūthīi mūgayane indo icio mūtahīte kuuma kūrī thū cianyu na arīū a ithe wanyu.” **9** Nī ūndū ūcio mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na nuthu ya Manase magītīga andū a Isiraeli Shilo kūu Kaanani nīguo macooke Gileadi, būrūrī wao kīūmbe, ūrīa meegwatīre naguo o ta ūrīa Jehova aathīte Musa. **10** Rīrīa maakīnyire Gelilothu gūkulī na Rūūi rwa Jorodani kūu būrūrī wa Kaanani-rī, mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase nīmakīre kīgongona kīnene bīū o kūu hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa Jorodani. **11** Na rīrīa andū a Isiraeli maagūire atī nīmakīte kīgongona kīu mūhaka-inī wa Kaanani kūu Gelilothu gūkulī na Rūūi rwa Jorodani mwena wa andū a Isiraeli-rī, **12** kīungano gīothe gīa Isiraeli gīkīūngana Shilo nīguo gīkarūe nao. **13** Nī ūndū ūcio andū a Isiraeli magītūma Finehasi mūrū wa Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai athīi būrūrī wa Gileadi; athīi kūrī mūhīrīga wa Rubeni, na wa Gadi na nuthu ya Manase. **14** O hamwe nake, magītūma atongoria ikūmī o mūtongoria ūmwe akarīgāmīrīra mūhīrīga o mūndū ūmwe wa Isiraeli, o ūmwe wao nīwe warī mūnene wa nyūmba ya ithe thīnī na mbarī cia andū a Isiraeli. **15** Rīrīa maathīire Gileadi, magīthī kūrī mūhīrīga wa Rubeni, na Gadi, na nuthu ya Manase, makīmeera atīrī, **16** “Kīūngano gīothe kīa Jehova gīkūmūūrīa atīrī, ‘Nī kītī gītūmīte mwage kwīhokeka harī Ngai wa Isiraeli? Mwahota atīa kūhutatīra Jehova mūkeyakīra kīgongona nīguo mūūkīrīre Jehova mūmūremerē? **17** Mehīa marīa meekīrwo Peorī matītūganīte? Ngīnya ūmūthī ūyū tūtīrī twetherīa mehīa macīo, o na gītūka mūthīro nīwokīre igūrū rīa kīrīndī kīa Jehova! **18** Rīu na inyū nī Jehova mūrāhutatīra? “Mūngīremera Jehova ūmūthī, rūcīu nake nīakarakarīra kīrīndī gīothe gīa Isiraeli. **19** Angīkorwo būrūrī ūrīa mwīgwatīre nīmūthaahu-rī, ringai mūūke būrūrī wa Jehova, kūrīa hema ya Jehova īrī, mūgayane būrūrī na ithuī. No rīrī, mūtīkaremere Jehova kana mūtūremere na ūndū wa kwīyakīra kīgongona kīanyu inyū ene, o tīga kīgongona kīrīa kīrī kīa Jehova Ngai wītū. **20** Rīrīa Akani mūrū wa Zera aagīre kwīhokeka maūndū-inī makonīi indo irīa cīamūrītwo cia kūnīinwo-rī, gīthī mang’ūrī matiakīnyīrīre kīrīndī gīothe gīa Isiraeli? Mūndū ūcio to we wīkī wakūire nī ūndū wa mehīa make.” **21** Hīndī

īyo andū a Rubeni, na a Gadi, na a nuthu ya Manase magīcookerīa anene a mbarī cia Isiraeli makīmeera atīrī: **22** ‘Jehova, Ngai, Mwene-Hīnya, o we Jehova! Jehova, Ngai, Mwene-Hīnya, o we Jehova! Nīwe ūūi! Narīo Isiraeli nīrīmenye! Angīkorwo ūndū ūyū nī wa ūremi o na kana kwaga gwathīkīra Jehova, mūtīgatūtīgie muoyo ūmūthī. **23** Angīkorwo nītwakīte kīgongona gītūi ithe ene nīguo tūhutatīre Jehova, na tūrūtage maruta ma njīno na ma mūtū, o na kana tūkarutagīra igongona rīa ūiguano igūrū rīakīo-rī, Jehova aroīyūrīra gītūmī kīa ūhoro ūcio harī ithuī. **24** ‘Aca! Ithuī twekīre ūguo nī ūndū wa gwītīgīra atī mūthenya ūmwe njīaro cianyu cīahota gūkeera cītū atīrī, ‘Inyū nī ūhoro ūrīkū mūrī naguo na Jehova Ngai wa Isiraeli? **25** Jehova nīekīrīte mūhaka wa Rūūi rwa Jorodani ūtūke wa gūtūhakanīa ithuī na inyū, na andū aya a Rubeni na Gadi! Gūtīrī ūndū mwītāinwo na Jehova.’ Nī ūndū ūcio njīaro cianyu cīahota gūtūma cītū itige gūcooka gwītīgīra Jehova. **26** “Kūu nīkīo gītāmīre tuuge atīrī, ‘Nītwhaarīre twīakīre kīgongona, no tī kīa maruta ma njīno o na kana magongona mangī.’ **27** No rīrī, nī gītūke ūira gatagatī gaitū na inyū na njīarwa irīa igooka, atī tūrīhooyagīra Jehova hema-inī yake tūrī na maruta maitū ma njīno, na magongona na maruta ma ūiguano. Nīngī matukū ma thūutha njīaro cianyu itikeera njīaro cītū atīrī, ‘Mūtīrī na igai harī Jehova.’ **28** “Na ithuī tūkiuga atīrī, ‘Mangīgaatwīra ūguo, o na kana meere njīaro cītū ūguo-rī, nītūkamacookeria, tūmeere atīrī: Ta rorai muone mūhianīre wa kīgongona kīa Jehova, kīrīa maithē maitū maakīre, gītīakīrwo nī ūndū wa maruta ma njīno na magongona mangī, no gīakīrwo nīguo gītūke ūira gatagatī gaitū na inyū.’ **29** “Kūrōaga gītūka ūguo, atī no tūremere Jehova tūmūhutatīre ūmūthī na ūndū wa gwaka kīgongona kīngī gīa keerī gīa kūrūtīra maruta ma njīno, na maruta ma mūtū na magongona mangī, tīga o kīgongona kīa Jehova Ngai wītū kīrīa gīakītwo hema-inī yake.” **30** Rīrīa Finehasi, mūthīnjīri-Ngai hamwe na atongoria a kīrīndī, o acīo atongoria a mbarī cia andū a Isiraeli maagūire ūrīa Rubeni, na Gadi, na Manase moigīre-rī, magīkena. **31** Nake Finehasi mūrū wa Eleazaru ūrīa mūthīnjīri-Ngai akīira Rubeni, na Gadi, na Manase atīrī, “Ūmūthī nītwanenya atī Jehova arī hamwe na ithuī, tonđū mūtīhītīrīre Jehova ūndū-inī ūyū. Rīu nīmūteithūkītie andū a Isiraeli kuuma guoko-inī kwa Jehova.” **32** Nake Finehasi mūrū wa Eleazaru, ūrīa mūthīnjīri-Ngai, hamwe na atongoria magīcooka Kaanani thūutha wa gūcemanīa na andū a Rubeni na Gadi kūu Gileadi, nao magīcookerīa andū a Isiraeli ūhoro. **33** Nīmakenīre nī kūigua ūhoro ūcio, na makīgoocha Ngai. Na matiigana gūcooka kwārīa ūhoro wa kūrīa nao atī nīguo maharaganīe būrūrī ūrīa andū a Rubeni na Gadi matūūrāga. **34** Nao andū a Rubeni na Gadi magītūa kīgongona kīu ūū: Mūrīa Gatagatī Gaitū atī Jehova nīwe Ngai.

23 Thūutha wa ihīnda inene gūthīra na Jehova agīkorwo aheete andū a Isiraeli ūhūrūko kuuma kūrī thū cīao ciothe irīa cīamathīūrūrūkīrīre, na Joshua agīkorwo aarī mūkūrū mūno na akaingīhīa mīakarī, **2** agūtā andū a Isiraeli othe, na athuuri ao, na

atongoria, na atuithania a maciira, na anene, akimeera atiri: “Riu ni ndi mukuru na ngainghia miaka. 3 Inyu ene nimwoneire maundu maria mothe Jehova Ngai wanyu ekite nduriri ici ciothe Ni undu wanyu, nigukorwo ni Jehova Ngai wanyu wamururiire. 4 Ririkani uria ndamugaire nduriri iria ciatigarite ituike igai ria mihiriga yanyu, hamwe na mabururi ma nduriri iria ni mwene ndatoorie, kuuma Ruiu rwa Jorodani o nginya Iria riria Inene ria mwena wa ithuro. 5 Jehova Ngai wanyu we mwene niagaciingata imweherere. Niagacieheria mbere yanyu, na inyu nimukegwatira bururi wao ituike wanyu, o ta uria Jehova Ngai wanyu aamwiriire. 6 “Gai na hinya muno; murumie na mwathikagire watho wothe uria wandikito Ibukuni ria watho wa Musa, mutekugarurika na mwena wa urio kana wa umotho. 7 Mutikanagwatanire na nduriri ici itigaire thini wanyu; mutikanagwete maritwa ma ngai ciacio kana mwihite nacio. Mutikanacitungatire kana mucinamiriire. 8 No inyu no nginya murumie kwigwatania na Jehova Ngai wanyu, o ta uria mukoretwo mugika nginya umuthi. 9 “Jehova ni amungatire nduriri nene na iri hinya muno ikamweherera; na nginya umuthi uy gutiri mundu o na umwe uhotele kumwitiira. 10 Mundu umwe wanyu atooraja andu ngiri, Ni undu Jehova Ngai wanyu niwe umuragiirira, o ta uria eeraniire. 11 Ni undu ucio mwimenerere muno nguo mwendage Jehova Ngai wanyu. 12 “No riri, mungagarurika na muniitanagire na matigari ma nduriri ici itigaire thini wanyu na muhkanie nacio na mugwatanire nacio, 13 hidi iyo na inyu mumenye wega ati Jehova Ngai wanyu ndagacooka kuingata nduriri icio ciehere mbere yanyu. No riri, igaatuika cia kumuheenereria o na ituike ta mitego ya kumugwata, na ituike iboko cia kumuhura, na migu ya kumutira maithe, nginya muthire bururi inyi uy mweha, uria Jehova Ngai wanyu amuheete. 14 “Riu ni ngirie gwithira na njira iria andu othe a thi mathiiga. Nimuthi na ngoro cianyu ciothe, na maroho manyu ati gutiri kiraniro o na kimwe kia maundu maria mothe mega Jehova Ngai wanyu aamwiriire atahingite. Irikanio ciothe nihingitio, na gutiri o na kimwe gitahingite. 15 No riri, o ta uria ciiraniro ciothe njega iria Ngai eeraniire ihingite-ri, uguo noguo Jehova akaamurehithiria uuru uria wothe oigite niakamurehere, o nginya amuniine mweher bururi-ini uy mweha amuheete. 16 Mungithukia kirikanio kia Jehova Ngai wanyu kiria aamwathire murumagiriire, na micooke gutungatagira ngai ingi na mugacinamiriira-ri, marakara ma Jehova ni makamuririmbukira, na inyu nimugakua narua muthire bururi uy mweha amuheete.”

24 Ningi Joshua agicookaniriria mihiriga yotho ya Israeli kuu Shekemu. Agita athuuri, na atongoria, na atuithania a maciira, na anene a Israeli, nao magithi makirigama mbere ya Ngai. 2 Nake Joshua akira andu othe atiri, “Jehova Ngai wa Israeli ekuaga atiri: ‘Tene muno maithe manyu, nio Tera ithe wa Iburahimu na Nahoru, maaturaga murimo uria ungi wa Ruiu rwa Farati na makahooyaga ngai ingi. 3 No nindarutire

ithe wanyu Iburahimu, oime bururi ucio uri murimo wa ruiu ruu rwa Farati, ngimutongoria kuu Kaanani guothe, na ngimue njiaro nyingi. Nindamuehira Isaaka, 4 nake Isaaka ngimue Jakubu na Esau. Nindagaire Esau bururi uria uri irima wa Seiru, no Jakubu na ariu ake magukiruka magithi Misiri. 5 “Ningi ngicooka ngituma Musa na Haruni, na ngihura andu a Misiri na maundu maria mothe ndeekire kuu, ngicooka ngimaruta kuo. 6 Riria ndaarutire maithe manyu kuu bururi wa Misiri, nimwakinyire iria-ini, nao andu a Misiri makimarumirira na ngaari cia ita, na andu mahacite mbarathi o nginya Iria Itune. 7 Nao andu a Israeli magikaia Jehova amateithie, nake agikira nduma gatagati kanyu na andu a Misiri; ningi agituma iria rimakorere, akimathika narho. Nimweyoneire na maithe manyu uria ndeekire andu a Misiri. Ningi mugicooka mugitura weru-ini matuku maing. 8 “Ningi ngimutwara bururi wa Aamori aria maaturaga mwena wa irathiro wa Ruiu rwa Jorodani. Nao makirua na inyu na ni ngimaneana moko-ini manyu. Nindamaanagire mamweherere, na inyu mukigwatira bururi wao ugituika wanyu. 9 Na riria Balaki muru wa Ziporo muthamaki wa Moabi eharagira kurua na Israeli-ri, niatumanire Balamu muru wa Beori nguo oke amurume. 10 No ni ndingithikiriire Balamu; ni undu ucio agikiriiria kumurathima maita maing, na ni ngimuhonokia kuuma moko-ini make. 11 “Ningi mukiringa Ruiu rwa Jorodani na mugikinya Jeriko. Nao andu a Jeriko makirua na inyu, o ta uria Aamori, na Aperizi, na Akaanani, na Ahiti, na Agirigashi, na Ahivi, na Ajobusi o nao nimaruire na inyu, no ni ngimaneana moko-ini manyu. 12 Ngicooka ngirekia magi mar mboora mathi mbere yanyu, maria maamaingathire mamweherere, o hamwe na athamaki aria eer a Aamori. Ti inyu mwamaingathire na ruhiu rwanyu rwa njora kana na uta wanyu. 13 Ni undu ucio ngimue bururi mutaanogire na matura mutakite; na nikuo muturaga, mukiriga maciaro ma migunda ya mithabibu na mitamayi uria mutaahaandire.’ 14 “Na riri, mwitigire Jehova na mumutungatire mutari na uhinga, na muri ehokeku kuna. Eheria ngai iria maithe manyu ma tene maahooyaga kuu murimo wa Ruiu rwa Farati, o na kuu bururi wa Misiri, na mutungatagire o Jehova. 15 No riri, mungiona uhoru ucio wa gutungatagira Jehova ta utamwagiriire-ri, thurai umuthi uria muritungatagira, mumenye kana ni ngai iria maithe manyu maatungatagira kuu murimo wa ruiu, kana ni ngai cia Aamori aria ene bururi uy muturaga. No ha uhoro wakwa mwene na nyumba yakwa-ri, turingatagira Jehova.” 16 Nao andu acio magicooka makiuga atiri, “Kuroaga gituika uguo, ati tutinganire Jehova ati nguo tutungatire ngai ingi! 17 Nigukorwo ni Jehova Ngai witu we mwene waturutire bururi wa Misiri hamwe na maithe maitu, tukiuma bururi ucio wa ukombo, na akiringa ciamu icio nene uguo na tugiona na maithe maitu. Niaatugiriire rugendo-ini rwiit ruothe kuria twagereire, o na turi gatagati ka nduriri ciothe kuria twatukanirire. 18 Nake Jehova niangathire nduriri icio ciothe ciehere mbere iiti, o hamwe na Aamori aria maaturaga bururi-ini

úcio. Tondū úcio o na ithuí tūrítungatagīra Jehova, nī úndū nīwe Ngai witū.” **19** Nake Joshua akīira andū acio atīrī, “Mūtingihota gūtungatīra Jehova. Jehova nī Ngai Mūtheru; we nī Ngai ūrī ūiru. Ndakamūrekerā ūremi wanyu o na kana mehia manyu. **20** Mūngīgaatiganīria Jehova na mūtungatīre ngai cia kūngī, nīakamūgarūrūka na amūrehere mwanangīko amūniine, o na amwīkīte maúndū mega.” **21** No andū acio makīira Joshua atīrī, “Aca! Ithuí tūrítungatagīra Jehova.” **22** Nake Joshua akīmeera atīrī, “Inyuī ene mūrī aira a ūguo mwoiga, atī nīmwathuura gūtungatagīra Jehova.” Nao makīmūcookeria, makīmwīra atīrī, “Ūi, ithuí tūrī aira.” **23** Joshua akīmeera atīrī, “Rīu-rī, kīeheriei ngai cia kūngī iria irī thīnī wanyu, na mūheane ngoro cianyu biū harī Jehova Ngai wa Isiraēli.” **24** Nao andū acio makīira Joshua atīrī, “Ithuí tūrítungatagīra Jehova Ngai witū na tūmwathīkagire.” **25** Mūthenya o ro úcio Joshua agīthondekerā andū kīrīkanīro, na akīmandīkīra kīrīra kīa watho wa kūrūmūrīrwo na mawatho, marī o kūu Shekemu. **26** Nake Joshua akīandīka maúndū macio lbuku-inī rīa Watho wa Ngai. Agīcooka akīoya ihiga inene, akīrīrūgamia hau gītina-inī kīa mūtī wa mūgandi hakuhī na handū-harīa-haamūre ha Jehova. **27** Akīira andū acio othe atīrī, “Atīrīrī! Ihiga rīrī nīrīo rīgūtūika mūira witū wa ūrīa tuoiga. Nīrīgūite ciugo ciothe iria Jehova atwīrīte. Nīrīo rīgūtūika mūira wanyu mūngīkaaga kwīhokeka harī Ngai wanyu.” **28** Nake Joshua agīcooka akīira andū acio mathīi, o mūndū acooke kūrīa igai rīake rīarī. **29** Thuutha wa maúndū macio Joshua mūrū wa Nuni, ndungata ya Jehova, agīkua arī na ūkūrū wa mīaka igana na ikūmi. **30** Nao makīmūthika kūu gīthaka kīa igai rīake, o kūu Timinathu-Sera būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu gathigathini wa kīrīma kīa Gaashu. **31** Nao andū a Isiraēli magītungatīra Jehova matukū-inī mothe ma Joshua na ma athuuri arīa maatigirwo muoyo Joshua akua, o arīa maamenyete maúndū mothe marīa Jehova ekīte Nī úndū wa Isiraēli. **32** Namo mahīndī ma Jusufu, marīa andū a Isiraēli maarehete kuuma būrūri wa Mīsiri, magīthikwo kūu Shekemu gacigo-inī ga gīthaka kīrīa Jakubu aagūrīte kuuma kūrī ariū a Hamoru, ithe wa Shekemu. Rīu nīrīo rīatuīkire igai rīa njiaro cia Jusufu. **33** Nake Eleazaru mūrū wa Harūni agīkua na agīthikwo kūu Gībea, kūrīa kwagāirwo mūrīū Finehasi, o kūu būrūri ūrīa ūrī irīma wa Efiraimu.

Atiirĩrĩri

1 Thuutha wa Joshua gũkua, andũ a Isiraeli makĩũria Jehova atĩrĩ, “Nĩ a mekwambata mathĩĩ mbere magatũhũranĩre kũrĩ andũ a Kaanani?” **2** Nake Jehova agĩcockia atĩrĩ, “Andũ a Juda nĩo megũthĩĩ, tondũ nĩneanĩte bũrũri ũcio moko-inĩ mao.” **3** Hĩndĩ iyo andũ a Juda makĩra andũ a Simeoni, ariũ a ithe wao, atĩrĩ, “Ūkai mwambatanie na ithuĩ tũtoonye bũrũri ũria twagaĩrwo, tũkahũũrane na andũ a Kaanani, na ithuĩ nĩtũgaacooka tũthĩĩ na inyuĩ tũkahũũranĩre igai rĩnyu.” Nĩ ũndũ ũcio andũ a Simeoni magĩthĩĩ hamwe nao. **4** Rĩrĩa andũ a Juda maamatharĩkĩre-rĩ, Jehova akĩneana andũ a Kaanani na Aperizi moko-inĩ mao, nao andũ a Juda makĩũraga arũme 10,000 kũu Bezeki. **5** Kũu nĩkũo maakorire Adoni-Bezeki, makĩhũũrana nake, magĩtooria andũ a Kaanani na Aperizi. **6** Adoni-Bezeki akĩũra, no makĩmũteng’eria, makĩmũnyĩita, makĩmũtĩnĩa ciara irĩa nene cia moko na irĩa nene cia magũrũ. **7** Nake Adoni-Bezeki akiuga atĩrĩ, “Athamaki mĩrongo mũgwanja matĩnĩtio ciara ciao irĩa nene cia moko na irĩa nene cia magũrũ, moonganagia rũitĩki rwa irio rungu rwa metha yakwa. Na rĩrĩ, Ngai nĩandĩhĩte nĩ ũndũ wa ũria ndeekire.” Nao makĩmũtwara Jerusalemu, na agĩkũira kuo. **8** Ningĩ andũ a Juda magĩtharĩkĩra itũũra rĩa Jerusalemu, o narĩo makĩrĩtunyana, makĩũraga andũ a itũũra rĩu na hĩa cia njora, magĩcockia makĩrĩcina na mwaki. **9** Thuutha wa ũguo, andũ a Juda magĩkũrũka makahũũrane na andũ a Kaanani arĩa maatũũraga bũrũri ũria ũrĩ irĩma wa Negevu na magũrũ-inĩ ma irĩma cia mwena wa ithũũro. **10** Ningĩ magĩthĩĩ kũhũũrana na andũ a Kaanani arĩa maatũũraga kũu Hebironi (kũria tene gwetagwo Kiriathu-Ariba) maathĩĩ makĩhoota Sheshai, na Ahimani, na Talimai. **11** Kuuma kũu magĩthĩĩ kũrũa na andũ arĩa maatũũraga Debiri (kũria tene gwetagwo Kiriathu-Sefari.) **12** Nake Kalebu akiuga atĩrĩ, “Mũndũ ũria ũgũtharĩkĩra na atunyane Kiriathu-Sefari-rĩ, ũcio nĩwe ngũhe mwarĩ wakwa Akisa, amũhĩkie.” **13** Nake Othinieli, mũrũ wa Kenazu, mũrũ wa ithe na Kalebu ũria mũnini, nĩwe watunyanire itũũra rĩu. Nĩ ũndũ ũcio Kalebu akĩmũhe mwarĩ Akisa atuĩke mũtumia wake. **14** Mũthenya ũmwe Akisa nĩathĩire kũrĩ Othinieli, nake akĩringĩrĩria Akisa ahoce mũgũnda kũrĩ ithe Kalebu. Aarĩkia kuuma igũrũ rĩa ndigiri yake, Kalebu akĩũria mwarĩ atĩrĩ, “Ūkwenda ngwikire atĩa?” **15** Nake akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ndagũthaita ũndathime. Tondũ nĩũtheete bũrũri wa Negevu, he ithima cia maaĩ o nacio.” Nĩ ũndũ ũcio Kalebu akĩmũhe ithima cia mwena wa rĩgongo na cia mwena wa kĩanda. **16** Nacio njjaro cia mũthoni-we wa Musa, ũria Mũkeni, ikĩambata ikũma Itũũra Inene rĩa Mikĩndũ irĩ hamwe na andũ a Juda, igĩthĩĩ gũtũũrania na andũ a werũ wa Juda ũria ũrĩ Negevu gũkuhĩ na Aradi. **17** Nao andũ a Juda magĩthĩĩ hamwe na andũ a Simeoni ariũ a ithe wao, na magĩtharĩkĩra andũ a Kaanani arĩa maatũũraga Zefathu, nao makĩananga itũũra rĩu inene biũ. Nĩ ũndũ ũcio rĩgĩtwo Horoma. **18** O na ningĩ andũ a Juda magĩtunyana matũũra manene ma Gaza, na Ashikeloni, na Ekironi, o itũũra inene na bũrũri warĩo.

19 Jehova aarĩ hamwe na andũ a Juda. Magĩkĩnyĩitĩra bũrũri ũria ũrĩ irĩma, no matiahohire kũingata andũ arĩa maatũũraga kũria kwaraganu, nigũkorwo maarĩ na ngaari cia ita cia igera. **20** Na o ta ũria Musa eeranĩire, Hebironi kwaheirwo Kalebu, nake akĩingata ariũ atatũ a Anaki kuuma kuo. **21** No rĩrĩ, andũ a Benjamini nĩmaremirwo nĩ kũingata andũ a Jebusi arĩa maatũũraga Jerusalemu. Andũ a Jebusi matũũranagia na andũ a Benjamini kũu Jerusalemu nginya ũmũthĩ. **22** Na rĩrĩ, andũ a nyũmba ya Jusufu magĩtharĩkĩra Betheli, nake Jehova aarĩ hamwe nao. **23** Rĩrĩa maatũũmire andũ magathigaane Betheli (kũria mbere iyo gwetagwo Luzu), **24** athigaani acio makĩona mũndũ akũma kũu itũũra-inĩ rĩu inene, makĩmwĩra atĩrĩ, “Tuonie ũria tũngĩtoonyia itũũra rĩrĩ inene, na nĩtũgaagwĩka maũndũ mega.” **25** Nĩ ũndũ ũcio akĩmoonĩa, nao makĩũraga andũ a itũũra rĩu inene na rĩhũĩ rwa njora, no makĩhonokia mũndũ ũcio na nyũmba yake yothe. **26** Mũndũ ũcio agĩcockia agĩthĩĩ bũrũri wa Ahiti, kũria aakire itũũra inene, na akĩrĩita Luzu, na nĩrĩo rĩitwa rĩarĩo o na ũmũthĩ. **27** No andũ a Manase matiaingata andũ a Bethi-Shani, kana andũ a Taanaka, kana andũ a Dori kana andũ a Ibleamu, kana andũ a Megido na matũũra marĩa maamarigĩũcĩire, tondũ andũ a Kaanani nĩmatũite itua rĩa gũtũũra bũrũri ũcio. **28** Na rĩrĩ, rĩrĩa andũ a Isiraeli maagĩire na hinya, makĩrutithia andũ a Kaanani wĩra wa hinya, no matiigana kũmaingata biũ. **29** O nao andũ a Efiraimu matiigana kũingata andũ a Kaanani arĩa maatũũraga kũu Gezeri, no andũ acio a Kaanani maathĩire o na mbere gũtũũrania hamwe nao. **30** O nao andũ a Zebuluni matiigana kũingata andũ a Kaanani arĩa maatũũraga kũu Kitironi kana Nahaloli, arĩa maatigaire gatagatĩ kao; no nĩmamarutithirie wĩra na hinya. **31** O na andũ a Asheri matiigana kũingata andũ othe arĩa maatũũraga Ako, kana arĩa matũũraga Sidoni, kana arĩa maatũũraga Ahalabu, kana arĩa maatũũraga Akizibu, kana arĩa maatũũraga Heliba, kana arĩa maatũũraga Afeku, kana arĩa maatũũraga Rehobu, **32** na tondũ wa ũguo andũ a Asheri magĩtũũrania na andũ a Kaanani arĩa maatũũraga bũrũri ũcio. **33** O nao andũ a Nafitali matiigana kũingata andũ arĩa maatũũraga kũu Bethi-Shemeshu, o na kana arĩa maatũũraga Bethi-Anathu; no andũ a Nafitali o nao maatũũranire na andũ a Kaanani arĩa maatũũraga bũrũri ũcio, no andũ arĩa maatũũraga Bethi-Shemeshu na Bethi-Anathu magĩtũũka andũ ao a kũrutithagio wĩra wa hinya. **34** Andũ a Aamori makĩhingĩrĩria andũ a Dani kũu bũrũri ũria ũrĩ irĩma, makĩmagĩrĩrĩria gũikũrũka kũria kwaraganu. **35** Ningĩ Aamori nĩmatũite itua rĩa gũtũũra Kĩrĩma-inĩ kĩa Herezu, na kĩa Aijaloni, na kĩa Shaalubim, no rĩrĩa andũ a nyũmba ya Jusufu maagĩire na hinya, o nao Aamori magĩtũũka a kũrutithio wĩra wa hinya. **36** Mũhaka wa Aamori woimĩte Itũũkanĩrĩo rĩa Akirabimu, ũgakinya Sela na ũkahĩtũka.

2 Na rĩrĩ, mũraika wa Jehova nĩambatare agĩkinya Bokimu oimĩte Giligali, akiuga atĩrĩ, “Nĩ nĩ nĩ ndaamwambatarie ngĩmũruta bũrũri wa Misiri na ngĩmũtongoria nginya bũrũri-inĩ ũria ndeeriire maithe manyu na mwĩhitwa atĩ nĩngamahe. Ngiuga atĩrĩ, ‘Nĩ

ndiri händi ngaathũkia kírikanĩro giitũ na inyuũ, **2** na inyuũ mütikanagĩe na kírikanĩro na andũ a bũrũri ũyũ, no nĩmũkoinanga igongona ciao. **3** No inyuũ mütĩinjathĩkĩrie. Mwĩkĩte ũguo nĩkĩ? **3** Nĩ ũndũ ũcio, ndamwĩra atĩri, ndikũmaingata mamweherere; no megũtuĩka ta mĩigua ĩmũtheecage mĩena, nacio ngai ciao ituĩke mũtego harĩ inyuũ.” **4** Rĩrĩa mũraika wa Jehova aarĩkirie kwarĩria andũ a Isiraeli maĩndũ macio mothe, andũ makĩria manĩrĩre, **5** nao magĩta handũ hau Bokimu. Nao makĩrutĩra Jehova magongona hau. **6** Thuutha wa Joshua kũrekereria andũ a Isiraeli-rĩ, andũ acio magĩthĩ kwĩgatĩra bũrũri, o mũndũ igai rĩake. **7** Nao andũ acio magĩtungatĩra Jehova matukũ-inĩ mothe ma Joshua na ma athuuri arĩa maatĩgirwo marĩ muoyo Joshua akua, arĩa meyoneire maĩndũ mothe manene marĩa Jehova eekĩire Isiraeli. **8** Nake Joshua mũrũ wa Nuni, ndungata ya Jehova, aakuire arĩ na ũkũrũ wa mĩaka igana na ikũmi. **9** Nao makĩmũthika kũu gĩthaka-inĩ gĩake o kũu Timinathu-Heresi bũrũri ũria ũrĩ irĩma wa Efiraimu, mwena wa gathigathini wa Kĩrĩma kĩa Gaashu. **10** Thuutha wa rũciaro rũu ruothe gũkua, gũkĩgia na rũciaro rũngĩ rũtooĩ Jehova kana rũkamenya maĩndũ marĩa eekĩire Isiraeli. **11** Ningĩ andũ a Isiraeli magĩka maĩndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova na magĩtungatĩra ngai cia Baali. **12** Nao magĩtirika Jehova, Ngai wa maithe mao ũria wamarutĩte bũrũri wa Misiri. Nao makĩrũmĩrĩra na makĩhooya ngai cia mĩthemba mĩingĩ cia andũ arĩa maamarĩgĩcĩirĩe, magĩtũma Jehova arakare **13** tondu nĩmatĩrikĩte Jehova, magatungatĩra Baali na Maashitharothu. **14** Nake Jehova akĩrakarĩra andũ a Isiraeli, akĩmaneana kũrĩ atharĩkanĩri arĩa maatahire indo ciao. Akĩmarekereria thũ ciao irĩa ciamathĩũrũrũkĩirĩe, na matiacookire gũcĩũtirĩa. **15** Rĩrĩa rĩothe andũ a Isiraeli maathĩiaga kũrĩa, guoko kwa Jehova kwamookagĩrĩra magatooiro, o ta ũria eehĩite na mwĩhitwa kũrĩ o. Nao makĩnyamarĩka mũno. **16** Ningĩ Jehova akĩmaarahũrĩra atĩrĩrĩri bũrũri arĩa maamahonokĩrie moko-inĩ ma andũ acio maamatharĩkagĩra. **17** No rĩri, o na kũrĩ ũguo, matiigana kũigua atĩrĩrĩri bũrũri acio ao, no nĩmahũũrĩre ũmaraya na ũndũ wa kũhooya ngai ingĩ. Matiigana gwĩka ta maithe mao, no nĩmagarũrũkire narua, magĩtiga gũthĩ na mĩthĩire irĩa maithe mao maathĩiaga nayo, nĩyo mĩthĩire ya gwathĩkĩra maathani ma Jehova. **18** Rĩrĩa rĩothe Jehova aamaarahũragĩra mũtĩrĩrĩri bũrũri-rĩ, Jehova aakoragwo hamwe na mũtĩrĩrĩri bũrũri ũcio, akamahonokagĩa moko-inĩ ma thũ ciao hĩndĩ irĩa yothe mũtĩrĩrĩri bũrũri ũcio aarĩ muoyo; nigũkorwo Jehova nĩamaiguagĩra tha nĩ ũndũ wa ũria macaayaga nĩ kũhĩnyĩrĩro nĩ arĩa mamanyarĩragĩra. **19** No mũtĩrĩrĩri bũrũri akua, andũ magacookerera maĩndũ mooru makĩria kũrĩ marĩa ma maithe mao, makarũmagĩrĩra ngai ingĩ, magacĩhooyaga na magacitungatĩra. Makĩrega gũtiga mĩtugo ĩyo yao mĩũru na mĩthĩire yao ya ũremi. **20** Tondũ ũcio, Jehova agĩkĩrakario mũno nĩ andũ a Isiraeli, akiuga atĩri, “Tondũ rũrĩri rũrũ nĩrũthũkĩtie kĩrĩkanĩro kĩrĩa ndaarĩkanĩire na maithe mao ma tene, na nĩ rwagĩte kũnjĩgwa-rĩ, **21** ndĩgũcoka kũrutũrũra rũrĩri o na rũmwe rwa irĩa Joshua aatĩgĩre kuo agĩkua. **22** Nĩcio ngũhũthĩra kũgerĩa andũ a Isiraeli, nĩguo menye kana

nĩmekũrũmia mĩthĩire ya Jehova, na mathĩiage nayo o ta ũrĩa maithe mao meekaga.” **23** Jehova nĩetĩkĩrĩrie ndũrĩri icio itĩgare kuo, na ndaigana gũcĩrutũrũra o rĩmwe na ũndũ wa kũcĩneana moko-inĩ ma Joshua.

3 Ici nĩcio ndũrĩri irĩa Jehova aatĩgĩrie kuo nĩguo ageragie andũ a Isiraeli arĩa mataamenyerete ũhoro wa mbaara cia kũu Kaanani. **2** (Eekire ũguo nĩgeetha arute njiaro cia andũ a Isiraeli ũhoro wa mbaara tondu njiaro icio itĩamenyete ũhoro wa kũrĩa mbaara). **3** Ndũrĩri icio nĩcio ici: aathani arĩa atano a Afilisti, na Akaanani othe, na Asidoni, na Ahivi arĩa maatũũraga irĩma-inĩ cia Lebanoni kuuma Kĩrĩma kĩa Baali-Herimoni o nginya Lebo-Hamathu. **4** Ciatĩgĩrio nĩgeetha igerie andũ a Isiraeli, nĩguo monwo kana nĩmarĩathĩkagĩra maathani ma Jehova marĩa aaheete maithe mao ma tene na guoko kwa Musa. **5** Andũ a Isiraeli magĩtũũrania na Akaanani, na Ahiti, na Aamori, na Aperi, na Ahivi, na Ajebusi. **6** Nao makĩhĩkia airĩtu ao, na makĩheana airĩtu ao mahĩkio nĩ aanake a andũ acio, na magĩtungatĩra ngai ciao. **7** Andũ a Isiraeli nĩmekire ũũru maitho-inĩ ma Jehova; makĩrĩngĩrwo nĩ Jehova Ngai wao, na magĩtungatĩra ngai cia Baali na cia Ashera. **8** Namo marakara ma Jehova magĩakanĩra andũ a Isiraeli o nginya akĩmarekereria moko-inĩ ma Kushani-Rishathaimu mũthamaki wa Aramu-Naharaimu, ũria andũ a Isiraeli maatungatĩre mĩaka ĩnana. **9** No rĩrĩa maarĩrĩre Jehova, akĩmaarahũrĩra mũndũ wa kũmahonokĩa wetagwo Othinieli mũrũ wa Kenazu, mũrũ wa ithe na Kalebũ ũria mũnini, nake akĩmahonokĩa. **10** Roho wa Jehova agĩũka igũrũ rĩake, agĩtuĩka mũtĩrĩrĩri bũrũri wa Isiraeli na agĩthĩ ita-inĩ. Nake Jehova akĩneana Kushani-Rishathaimu mũthamaki wa Aramu moko-inĩ ma Othinieli, nake akĩmũtooria. **11** Nĩ ũndũ ũcio bũrũri ũgĩkorwo na thayũ mĩaka mĩrongo ĩna, nginya rĩrĩa Othinieli mũrũ wa Kenazu aakuire. **12** O rĩngĩ andũ a Isiraeli magĩka ũũru maitho-inĩ ma Jehova, na tondu wa gwĩka ũũru ũcio Jehova akĩhe Egiloni mũthamaki wa Moabi hinya wa gũtooria Isiraeli. **13** Egiloni akĩgĩra andũ a Amoni na Amaleki, makĩũngana hamwe nake magĩtharĩkĩra andũ a Isiraeli, na makĩmatunya Itũũra rĩrĩa Inene rĩa Mĩkĩndũ. **14** Andũ a Isiraeli magĩtuĩka ndungata cia Egiloni mũthamaki wa Moabi miaka ikũmi na ĩnana. **15** O rĩngĩ andũ a Isiraeli makĩrĩrĩa Jehova, nake akĩmahe mũndũ wa kũmahonokĩa wetagwo Ehudu, warĩ wa kĩmotho; mũrũ wa Gera ũria Mũbenjamini. Nao andũ a Isiraeli makĩmũtũma na irĩhĩ rĩa igooti kũrĩ Egiloni mũthamaki wa Moabi. **16** Na rĩrĩ, Ehudu nĩathondekete rũhĩũ rwa njora rũũgĩ mĩena yeerĩ, ta rwa butĩ ĩmwe na nuthu kũrĩraha rũrĩa oohereire njohero-inĩ yake mwena wa ũrĩo nguo-inĩ thĩnĩ. **17** Nake agĩtwarĩra Egiloni mũthamaki wa Moabi igooti, na rĩrĩ, Egiloni aarĩ mũndũ mũnoru mũno. **18** Thuutha wa Ehudu kũmũnengera igooti, akĩumagaria andũ arĩa maarĩkuũite, magĩthĩ. **19** Nowe mwene aakinya mĩhianano-inĩ irĩa yarĩ hakuĩ na Giligali, akĩhũndũka, agĩthĩ akĩra mũthamaki ũcio atĩri, “Ndĩ na ndũmĩrĩri yaku ya hitho.” Nake mũthamaki akiuga atĩri, “Kĩrai!” Nao arĩa othe maamũtungatĩra magĩheara harĩ we. **20** Nake Ehudu akĩmũkuhĩrĩria rĩrĩa aikarĩte arĩ

o wiki nyumba-ini yake ya uhamaki ya iguru, iria aikaraga hendi ya riua. Akimwira atiri, "Ndi na ndumiriri yaku kuuma kuri Ngai." Na riria muthamaki ookagira kuuma giti-ini kiria aikarire, **21** Ehudu agitamburika guoko gwake kwa umotho, akiruta ruhiu rwa njora kuuma njohero-ini yake mwena wa urio, agitheca muthamaki ucio nda. **22** O na muti waruo ugitoonya na ruhiu rukiumanira na thuutha. Ehudu ndaacomorire ruhiu, namo maguta makiruhumbira. **23** Ningi Ehudu agithi githaku-ini, akihinga mirango ya nyumba iyo ya iguru, akimuhingirira kuo. **24** Ehudu aarikia guthi, ndungata cia muthamaki iguka igikora mirango ya nyumba ya iguru iri mihinge, ikiaga atiri, "No nginya akorwo ni gwiteithia areteithia kanyumba-ini ka na thiini." **25** Nacio igiterera o nginya igiconoka, no riria aagire kuhingura mirango ya nyumba, ikioya hinguro ikihingura mirango. Na hau ikiona munene wao aguite thi ari muku. **26** Na riri, hendi iyo cieteraire ihingurwo-ri, Ehudu akiryira. Akihitukira mihiano-ini akirira Seira. **27** Aakinya kuo akihuha karumbeta kuu bururi uria uri irima wa Efiraimu, nao andu a Israeli magikurukania nake moimite irima-ini, amatongoretie. **28** Akimaatha atiri, "Numirirai, nigukorwo Jehova nianeanite Moabi thu yanyu moko-ini manyu." Ni undu ucio magikurika makimurimirira, makinyiita mariuko ma Ruu rwa Jorodani maria maaringagirira bururi wa Moabi, na matiigana gwikiria mundu o na uriku aringe ruu ruu. **29** Na hendi iyo makiraga andu ta 10,000 a Moabi, na othe maar andu njamba na maar na hinya; na gutiri mundu o na umwe wahonokire. **30** Muthenya ucio andu a Moabi magituka ndungata cia andu a Israeli, naguo bururi ugikorwo na thayu miaka mirongo inana. **31** Thuutha wa Ehudu hagituka mundu wetagwo Shamigari muru wa Anathu, uria woragire Afilisti magana matandatut na mucengi uria utindikaga ndegwa. O nake akihonokia andu a Israeli.

4 Thuutha wa Ehudu gikua-ri, andu a Israeli o ringi magika maundu mooru maitho-ini ma Jehova. **2** Ni undu ucio Jehova akimarekereria moko-ini ma Jabini, muthamaki wa bururi wa Kaanani uria waathanaga kuu Hazoru. Nake munene wa mbutu ciake cia mbaara eetagwo Sisera, uria watuura kuu Haroshethu-Hagoyimu. **3** Jabini aari na ngaari cia ita cia igera magana kenda, na nahinyiririe andu a Israeli atari na tha ihinda ria miaka mirongo iri, nao andu a Israeli magikaira Jehova amateithie. **4** Na riri, Debora, munabi mundu-wa-nja, mutumia wa Lapidothu, niwe watongoragia Israeli hendi iyo. **5** Nake aari na handu ha gucirira rungu rwa Mukindu wa Debora, gatagati ka Rama na Betheli kuu bururi uria uri irima wa Efiraimu, nao andu a Israeli maathiga hari we nigeetha amatuithanie maacia. **6** Debora agitumanira Baraka muru wa Abinoamu kuuma Kedeshi ya Nafitali, akimwira atiri, "Jehova Ngai wa Israeli niaragwatha agakwira atiri, "Thi, woe andu 10,000 a kuuma Nafitali na Zebuluni, na umatongorie nginya Kirima-ini kia Taboru. **7** Ni nigugucirira Sisera, munene wa mbutu cia ita cia Jabini, hamwe na ngaari ciake cia ita na thigari

ciake nginya ruu-ini rwa Kishoni, ndimuneane moko-ini maku." **8** Nake Baraka akimwira atiri, "Ninguthi aakorwo nigutwarana hamwe na ni; no aakorwo ndugutwarana hamwe na ni-ri, o na ni ndiguthi." **9** Nake Debora akimwira atiri, "Ni wega, ningutwarana nawe. No riri, ni undu wa uria uroya uhoru iyu-ri, gitio gitigatuka giaku, nigukorwo Jehova niekuneane Sisera moko-ini ma mardu-wa-nja." Ni undu ucio Debora agitwarana na Baraka nginya Kadesh. **10** Na kuu Baraka agita andu a Zebuluni na a Nafitali. Andu 10,000 makimurimirira, o na Debora agithi hamwe nake. **11** Na riri, Heber uria Mukeni nenyumirite agatigana na Akeni ari anga rucioro rwa Hobabu, muthoni-we wa Musa, na akaamba hema yake mufi-ini uria munene kuu Zaananimu gukuhi na Kadesh. **12** Nao andu makihe Sisera uhoru, ati Baraka muru wa Abinoamu niambatite agakinya Kirima gia Taboru. **13** Sisera agicookanirira ngaari ciake cia ita ita igera magana kenda, hamwe na andu othe ari maar hamwe nake, kuuma Haroshethu-Hagoyimu nginya Ruu rwa Kishoni. **14** Nake Debora akira Baraka atiri, "Thi! Uyu niguo muthenya uria Jehova aneanite Sisera moko-ini maku. Githi Jehova tiwe uhiite ari mbere yaku?" Ni undu ucio Baraka agikurika oimite Kirima-ini gia Taboru, arumirirwo ni andu 10,000. **15** Riria Baraka aamakuhiririe, Jehova akiingatithia Sisera hamwe na ngaari ciake cia ita ciothe, na mbutu yake yothe, akimahura na ruhiu rwa njora, nake Sisera agitiganira ngaari yake ya ita, akura na maguru. **16** No Baraka akiingatithia ngaari icio cia ita o hamwe na mbutu cia ita nginya Haroshethu-Hagoyimu. Nacio thigari ciothe cia Sisera ikiuragwo na ruhiu rwa njora; na gutiri mundu o na umwe watigarire. **17** No riri, Sisera agithara na maguru, akurira hema-ini ya Jaeli, mutumia wa Heber uria Mukeni, ni undu kwari na urata gatagati-ini ka Jabini muthamaki wa Hazoru na mbari ya Heber ucio Mukeni. **18** Jaeli akiumagara agatunge Sisera, akimwira atiri, "Uka, mwathi wakwa, toonya thiini. Ndugetigire." Ni undu ucio agitoonya hema thiini nake Jaeli akimuhumbira. **19** Sisera akiaga atiri, "Ndi munyootu, ndaguthaitha he maa nyue." Jaeli agikunura mbuthu ya iria, akimue anyue, agicooka akimuhumbira. **20** Sisera akimwira atiri, "Rugama murango-ini wa hema, na hangituka mundu akurie atiri, 'Kuri mundu uri guku?' uuge atiri, 'Aca.'" **21** No Jaeli ucio mutumia wa Heber akioya hige ya hema na nyondo, agithi acemete haria Sisera aakomete anogete muno. Akihuririra hige iyo thikiririo-ini, igitirukania nginya igitoonyerera thi, nake agikua. **22** Baraka agituka aingatithite Sisera, nake Jaeli agithi kumutunga. Akimwira atiri, "Uka, ningukuonia mundu uria uracaria." Ni undu ucio Baraka agitoonya hamwe na Jaeli, na agikora Sisera akomete thi ari muku nayo hige imutirukantie thikiririo. **23** Muthenya ucio-ri, niguo Ngai aatoorie Jabini, muthamaki wa andu a Kaanani, mbere wa andu a Israeli. **24** Nakuo guoko kwa andu a Israeli gugikurira kugia na hinya iguru ria Jabini, muthamaki wa andu a Kaanani, nginya makimuniina biu.

5 Mūthenya ūcio Debora na Baraka mūrū wa Abinoamu makīna rwimbo rūdū: **2** “Rīria anene a Isiraēli maatongoria, rīria andū mehana meyendeire-rī, goocai Jehova! **3** “Iguai ūhoro ūyū, inyuū athamakī! Thikīrīriai, inyuū aathanī! Nīngūinīra Jehova, nīngūina; nīngūtungīra Jehova rwimbo, o we Ngai wa Isiraēli. **4** “Rīria Wee Jehova woimire Seiru, rīria woimire būrūri wa Edomu, thī nīyainainire, igūrū rīkiura, namo matu magīta maai. **5** Irīma nīciathingithire mbere ya Jehova, o we Ngai wa Sinai, ikīinaina mbere ya Jehova, Ngai wa Isiraēli. **6** “Matukū-inī ma Shamigari mūrū wa Anathu, o na matukū-inī ma Jaeli, njira nīciagite andū a kūgerera; agendi maagera tūcira twa mīkīra. **7** Tūtūura tūkiaga andū kuu Isiraēli, tūkiaga andū, o ngīnya rīria nīi, Debora, ndarahūkire, ngīarahūka ngītuika ta nyina wa Isiraēli. **8** Hīndī rīria maathuurire ngai ng’eni, mbaara nīyokire o ihingo-inī cia itūūra inene, na gūtionekire ngo kana itimū harī andū 40,000 kūu Isiraēli. **9** Ngoro yakwa rīi hamwe na anene a Isiraēli, o hamwe na andū arīa merutūire na kwīyendera gatagatī-inī ka andū. Goocai Jehova. **10** “Inyuū mūhaicaga ndigiri njerū, mūkarīire matandiko manyu, na inyuū mūthiaga na njīra, cūrānai, **11** kūrī na mīgambo ya aini itahīro-inī rīa maai. Mainaga cīko cia ūthingu cia Jehova, cīko cia ūthingu cia njamba ciake kūu Isiraēli. “Nīngī andū a Jehova magīkūrūka ngīnya ihingo-inī cia itūūra inene. **12** ‘Wee Debora, ūkīra! Ī ndūgītūkīre! Ūkīra, ūkīra, ūkīye rwimbo! Arahūka wee Baraka! Wee mūrū wa Abinoamu-rī, wīnyūitire mīgwate yaku.’ **13** “Nīngī andū arīa maatigaire, magīkūrūka kūrī andū arīa maari igweta; andū a Jehova magītūka kūrī nīi hamwe na andū arīa maari hinya. **14** Amwe mookire kuuma Efiraimu, arīa iruka ciao ciari kūu Amaleki; Benjamini aari hamwe na andū arīa maakūrūmīrīre. Anene a ita cia mbaara nīmaikūrūkire kuuma Makiru, nakuo Zebuluni gūkiuma arīa maanyiitaga rūthanju rwa mūnene wa mbūtū cia ita. **15** Anene a Isakaru maari hamwe na Debora; Ī-ni, Isakaru maari na Baraka, mamumīte thūutha na ihēnya o ngīnya kīanda-inī. Ng’ongo-inī cia Rubeni nī kwari na ūhoro mūnene wa gwīcookera. **16** Nī kīi gātūmire mūikare mīaki-inī mūiguage mahīū makīhuhīrwo mīrūrī? Ng’ongo-inī cia Rubeni nī kwari ūhoro mūnene wa gwīcookera. **17** Gileadi aikarire o kūu mūrīmo wa Rūūi rwa Jorodani. Nake Dani-rī, nī kīi gīagītūmire atiindage marikabu-inī? Asheri aikarire o kūu ndwere-inī cia irīa, agīkara icukīro-inī ciake cia marikabu. **18** Andū a Zebuluni nīmetwarīrīre ūgwatī-inī wa gīkuū; o nake Nafitali agīka o ūguo kūu gūtūgīru werū-inī. **19** “Athamakī magītūka, makīrūa; athamakī a Kaanani makīrūra kūu Taanaka, gūkuhī na maai ma Megīdo, no matiakuire betha, o na kana ndaho. **20** Kūu igūrū njata nīciarūire, o kūu njīra-inī ciacio ikīrūa mbaara na Sisera. **21** Rūūi rwa Kishoni nī rwamathererīrie, rūu rūūi rwa tene, Rūūi rwa Kishoni. Wee ngoro yakwa wītware, na ūgīe na hinya! **22** Nīngī mahūngū ma mbarathi makīrumia thī, iteng’erete, mbarathi ciake irī hinya igathīi iteng’erete. **23** Nake mūrāika wa Jehova akiuga atīri, ‘Merozu irogwatwo nī kīrumi. Arīa matūrāga kuo marogwatwo nī kīrumi kīria kīrū, nī undū matiokire gūteithia Jehova, gūteithia

Jehova kūrūa na arīa marī hinya.’ **24** “Jaeli mūtumia wa Heberi ūria Mūrakeni, arorathimwo gūkīra atumia arīa angī, o we mūrathime mūno harī atumia arīa matūrāga hema-inī. **25** Sisera aamūhoire maai, nake akīmūhe irīa; akīmūrehera irīa imata na mbakūrī ingīnyūrwo nī andū arīa me igweta. **26** Aatambūrūkīrie guoko gwake akīoya hīgī ya hema, akīnyīta nyondo ya bundi na guoko kwa ūrio. Akīringa Sisera, akīmūhehenja mūtwe, akīmūtheeca na agīthethera thikīrīrio yake. **27** Akīinama magūrū-inī make, akīgūa; agīkoma hau. Akīinama magūrū-inī make, akīgūa; o hau ainamire, no ho agūire arī mūkuū. **28** “Nyina wa Sisera agīcūthīrīria na ndirica; akīanīrīra arī gatirica-inī kau, akiuga atīri, ‘Nī kīi gītūmīte ngaari yake ya ita ūkare ūguo itookīte? inegene rīa magūrū na ngaari cia ita-rī, rīcereirwo kū?’ **29** Atumia ake arīa oogī mūno makamūcookagīria; o nake agecookagīria na ngoro yake atīri, **30** ‘Githī ti gwetha mareetha na makagayana indo cia ndaho: mūrīrū ūmwe kana eerī harī o mūdūdū, na nguo cia marangi maingī itahīrwo Sisera, nguo cia marangi maingī irīa ng’emie, nguo irīa ng’emie mūno cia ngingo yakwa, icio ciothe nī cia gūtahwo?’ **31** “Nī undū ūcio thū ciaku iroothira, Wee Jehova! No arīa makwendeterī, marotūka ta rīua rīkīratha rīri na hinya warīo.” Naguo būrūri ūcio ūkīgīa na thayū ihinda rīa mīaka mīrongo īna.

6 Andū a Isiraēli o rīngī nīmekire maūdūdū mooru maitho-inī ma Jehova, na ihinda rīa mīaka mūgwanja Jehova akīmaneana moko-inī ma Amidiani. **2** Na tondu hinya wa andū a Midiani nīwamathīrīrie mūno, andū a Isiraēli nīmethondekeire kūdūdū gwa kwīlithia mīanyainī ya irīma, na ngurunga-inī, na cīgīfīro-inī irīa nūmu. **3** Rīria rīothe andū a Isiraēli maahaandaga irīo-rī, Amidiani, na Aamaleki, na andū angī a mwena wa irathīro nīmatharīkagīra būrūri ūcio. **4** Nao nīmambīte hema ciao kūu būrūri-inī, na magīthūkia irīo irīa ciari mīgūnda kūdūdū guothe o ngīnya Gaza, na matiigana gūtīgīria andū a Isiraēli kīndū o na kīmwe kīrī muoyo, arī ng’ondū kana ng’ombe, o na kana ndigiri. **5** Nīgīkorwo maambataga kuo na mahīū mao na hema ciao mahaana ta ngīgī kūngīha. Andū na ngamīra ciao matingatarīkire; magītharīkīra būrūri ūcio nīgeetha mawanange biū. **6** Amidiani makīnyariira andū a Isiraēli o ngīnya andū a Isiraēli magīkīra Jehova amateithie. **7** Na rīri, hīndī rīra andū a Isiraēli maariirīre Jehova nī undū wa Amidiani-rī, Jehova **8** akīmatūmīra mūnabīi, ūria wameerire atīri, “Ūū nīguo Jehova, Ngai wa Isiraēli, ekuuga: Nīi ndamūrutire būrūri wa Mīsiri, ngīmūruta būrūri wa ūkombo. **9** Nī nīi ndaamūtharire kuuma guoko-inī kwa andū a Mīsiri, na kuuma guoko-inī kwa arīa othe maamūhinyagīrīria. Ngīmarutūrūra mbere yanyu na ngīmūhe būrūri wanyo. **10** Ngīmūrīra atīri, ‘Nīi nī nīi Jehova Ngai wanyū; Mūtikanahooe ngai cia Aamori, arīa ene būrūri ūyū mūtūire.’ No inyuū mūtīigana kūnjigūa.” **11** Nake mūrāika wa Jehova agītūka agīkara thī gītina-inī kīa mūgandi o kūu Ofira, mūgandi wa Joashu ūria Mūabiezeri, harīa mūrīū Gideoni aahūragīra ngano kīhīro-inī kīa ndibeī nīguo amīhithe ndīkonwo nī Amidiani. **12** Nake mūrāika

ūcio wa Jehova akimwira Gideoni, akimwira atiri, "Jehova ari hamwe nawe, njamba ino iri hinya." 13 Nake Gideoni akimcookeria atiri, "No riri, mwathi wakwa, angikorwo Jehova ari hamwe na ithu-ri, ni ki gitumite maundū maya mothe matukore? Makiri ha moriru make mothe maria maithe maitu maatwiraga ugoro wamo atiri, 'Githi ti Jehova watwambatarie agituruta bururi wa Misiri?' No ru-ri, Jehova niatutiganiriie agatuneana guoko-ini kwa Midiani." 14 Nake Jehova akimugarurukira, akimwira atiri, "Thi na hinya ucio uri naguo ukahonokie Isiraeli, umarute guoko-ini kwa Midiani. Githi ti ni ndiragutuma?" 15 Gideoni akimuria atiri, "No riri, Mwathani, ingikihota atia kuhonokia Isiraeli? Muhiriga witu nguo utari hinya thini wa Manase, na ningi ni ni muni muno nyumba-ini iitu." 16 Jehova akimcookeria atiri, "Nii ningukorwo ndi hamwe nawe, na nukuhuru Amidiani umaniine othe me hamwe." 17 Nake Gideoni akimcookeria atiri, "Ingikorwo ninjitikirikite maitho-ini maku-ri, kinyonie kimenyitha ati ti-itheru niwe uranjarira. 18 Ndaguthaitha ndukae kuuma haha nginya njooke na ndeehe iruta riakwa na ndrige mbere yaku." Nake Jehova akiuga atiri, "Ningweterera nginya ucooke." 19 Gideoni agitoonya nyumba, agithinja koori, ningi agithondeka migate itari na ndawa ya kumbia kuuma eba imwe ya mutu. Agikira nyama icio gikabu-ini, naguo thathi wacio akiwikira nyungu-ini, agitwarira muraika na akimugira hau gitina-ini kia mugandi. 20 Nake muraika wa Ngai akimwira atiri, "Oya nyama na migate iyo itari na ndawa ya kumbia, uciigirire ihiga-ini riri, na uciitiririe thathi ucio." Nake Gideoni agika ugo. 21 Nake muraika wa Jehova akihutia nyama na migate iyo itari na ndawa ya kumbia na muthia wa rathanju rwake. Mwaki ugikana uumite ihiga-ini, ugichina nyama icio o hamwe na migate iyo. Nake muraika wa Jehova akibuira na ndaacookire kuonwo. 22 Rira Gideoni aamenyire ati oima muraika wa Jehovari, akianirira, akiuga atiri, "Iya wakwa-i Mwathani Jehova! Ninyonete muraika wa Jehova uthi ku uthi!" 23 Nowe Jehova akimwira atiri, "Gia na thayu! Tiga gwigira. Wee-ri, nduguka." 24 Ni undu ucio Gideoni agikira Jehova kigongona hau, agigita Jehova ni thayu. Naki giture kiu Ofira kwa Aabiezeri nginya umuthi. 25 O utuku ucio Jehova akimwira atiri, "Oya ndegwa ya keeri kuuma ruuru-ini rwa thoguo ya miaka mugwanja. Ucooke uguthie kigongona gia thoguo kia Baali, na utemange gitugi kia Ashera kiria kiria mwena-ini wakio. 26 Ucooke wakire Jehova Ngai waku kigongona kiria kiagiri hau iguru ria haria hambatiru. Huthira ngu cia gitugi kia Ashera kiria utemangire, undutire ndegwa iyo ya keeri ituke igongona ria njino." 27 Ni undu ucio Gideoni akioya ndungata ciake ikumi, agika o ta uria Jehova aamwirite. No riri, tondū nietigagira andu a nyumba yao na andu a itura ru-ri, eekire maundū macio utuku handu ha muthena. 28 Rucini kwarooka gukia rira andu a itura mookirire-ri, kigongona kia Baali kiar kimomere, hamwe na gitugi kia Ashera gitemangirwo hau mwena-ini wakio, nayo ndegwa iyo ya keeri irutirwo kigongona-ini kiu keru giakitwo! 29 Makirania atiri, "Nuu wikite uu?" Rira maaturirie

wega, makirwo atiri, "Ni Gideoni muru wa Joashu wikite ugo." 30 Andu acio a itura makira Joashu atiri, "Uma muruguo na nja. No nginya akue, ni undu nioingangite kigongona kia Baali na agatemenga gitugi kia Ashera kiria kiria mwena-ini wakio." 31 Nowe Joashu agicookeria kirindi kiu kiamurigiicirie ki na uru atiri, "Anga nimukwenda kururira Baali? Murageria kumuhonokia? Mundu uria ukimururira, ucio ekutragwo gutanakia! Angikorwo Baali ni ngai-ri, no ahoti kwirurira rira mundu anguunanga kigongona giake." 32 Ni undu ucio muthena ucio magita Gideoni "Jerubu-Baali," makiuga atiri, "Baali niarekwo arite nake we mwene," ni undu nioingangite kigongona kia Baali. 33 Na riri, Amidiani othe, na Amaleki, na andu ang a mwena wa irathiro magicoonanirira mbutu ciao cia ita, makiringa murimo wa Jorodani, na makimba hema ciao Kiandaini kia Jezireeli. 34 Hind iyo Roho wa Jehova agika iguru ria Gideoni, nake akihua karumbeta, agita Aabiezeri mamururire. 35 Agituma andu bururi wothe wa Manase, akimeera meeche indo cia mbaara, o na agitumana mabururi ma Asheri, na Zebuluni, na Nafitali, o nao makimbata makamatunge. 36 Nake Gideoni akira Ngai atiri, "Ungikorwo niukuhonokia Isiraeli na guoko gwakwa o ta uria weraniere-ri, 37 atiri, ninguga ruu rwa ng'ondo kihuhoro-ini kia ngano. Ime ringikorwo ruu-ini rwiki na kuu kungi thi gukorwo kuri kumu-ri, hind iyo ningamenya ati niukuhonokia Isiraeli na undu wa guoko gwakwa, o ta uria uugite." 38 Na ugo noguo gwaatikire. Gideoni akiroka gukura rucini tene muthena iyu ugi; akihua ruu ruu ime rukuma maa mbakuri imwe. 39 Ngir Gideoni akira Ngai atiri, "Ndukae kirakario ni ni. Ngiririra nguhoo undu ugi umwe. Njitikiria o igeria ringi rimwe na ruu ruu. Ihinda riri reke ruu rurururwo riri rumu, nakuo thi gukorwo kuhumbirwo ni ime." 40 Utuku ucio Ngai agika o ro ugo. No ruu rwiki rwar rumu; nakuo thi guothe kwar kuhumbire ni ime.

7 Rucini tene, Jerubu-Baali (niwe Gideoni) na andu ake othe nimambire hema githima-ini kia Harodi. Kambi ya Amidiani yari mwena wao wa gathigathini kuu gitumba-ini, hakuhi na karima ka More. 2 Jehova akira Gideoni atiri, "Uri na andu aingi muno gukura aria wenda nigeetha neane Amidiani moko-ini mao. Nigeetha Isiraeli matikanjitiire ati ni hinya wao wamahonokia, 3 Na riri, anirira kuri andu, imeere atiri, 'Mundu o wothe urainaina ni guoya no ahunduke, ehene Kirima-ini kia Gileadi.'" Ni undu ucio andu 22,000 na igiri makiehera, magitigara 10,000. 4 No Jehova akira Gideoni atiri, "O na ruu andu no aingi muno. Maikurukie maa-ini, na ninguguthuranira andu acio ho. Ingiuga atiri, 'Uyu ngeguthi hamwe nawe,' ucio niwe urithi nawe; no ingiuga atiri, 'Uyu ndeguthi hamwe nawe,' ucio ndeguthi nawe." 5 Ni undu ucio Gideoni agikurukia andu acio maa-ini. Maru hau Jehova akimwira atiri, "Amurania aria mekunya maa na rurimi ta uria ngui inyuuga na aria mekunya maa na hi ciao maturitie ndu." 6 Andu magana matatu makinya maa na hi ciao. Acio ang othe magituria ndu makinya maa. 7 Jehova akira Gideoni atiri,

“Ningūmūhonokia na undū wa andū magana matatū arīa manyuire maai na hī, neane Amidiani moko-inī manyu. Reke andū acio angī othe mathiī, o mūdū ainūke gwake.” **8** Nī undū ūcio Gideoni akīra andū acio angī a Isiraeli macooke hema-inī ciao, no agītigwo na andū magana matatū, arīa moire rūgu na tūrumbeta twa acio mainūkire. Na rīrī, kambī wa Amidiani yarī mūhuro wake o kūu kīanda-inī. **9** Ūtukū ūcio Jehova akīra Gideoni atīrī, “Ūkīra, ūkūrūke ūtharīkire kambī ūyo ya Amidiani, tondū nīndīmēanīte moko-inī maku. **10** No angīkorwo nūgūwītīgira gūtharīkīra-rī, gūkūrūke kambī-inī mūrī na Pura ndungata yaku, **11** na ūthīkīrīre ūrīa maroiga. Thuutha ūcio nūkūgīa na hinya wa gūtharīkīra kambī ūyo.” Nī undū ūcio Gideoni na Pura ndungata yake magīkūrūka nginya tūnyūmba-inī twa arangīri a kambī ūyo. **12** Nao Amidiani, na Aamalekī na andū othe a mwena wa irathīro maikarīte kīanda kīu maingīhīte ta ngigī. Ngamīra ciao itingīatarīkire nī undū ciarī nyingī ta mūthanga wa hūgūrūrū-inī cia irīa ūrīa ūtangītarīka. **13** Gideoni aakinyire ho o hīndī rīra mūdū ūmwe eeraga mūratawe ūhoro wa kīroto gīake. Nake oigaga atīrī, “Ndoote kīroto ngoona mūgate wa cairi wa gīthiūrūrī ūkīte ūkagwīra kambī ya Amidiani. Ūragūthire hema na hinya mūnene mūno, nginya hema irangūa, iragūa.” **14** Mūrata wake akīmūcookeria atīrī, “Ūyū tī undū ūngī tiga rūhiū rwa Gideoni mūrū wa Joashu, ūrīa Mūisiraeli. Ngai nīaneanīte Amidiani na kambī yao yothe moko-inī make.” **15** Rīrīra Gideoni aiguire ūhoro wa kīroto kīu na ūtaūrī wakīo, akīhooya Ngai. Agīcooka nginya kambī-inī ya Isiraeli akīmeeta akīmeera atīrī, “Ūkīra! Jehova nīaneanīte kambī ya Amidiani moko-inī manyu.” **16** Akīgayania andū acio magana matatū ikundi ithatū, akīmanengera othe o mūdū karumbeta na nyūngū theri, rīrī na kīmūrī thīnī. **17** Nake akīmeera atīrī, “Ndoraai. Mwike o ūrīa ngwīka. Hīndī rīra ndīrīkinya mūthia-inī wa kambī, mwīke o ūrīa ndīrīka. **18** Hīndī rīra nīrī na arīa othe ndī nao tūrīhuha tūrumbeta twitū, hīndī ūyo inyuothe mūthiūrūrūkīrie kambī mūhuhe twanyu na mwanīrīre atīrī, “Nī undū wa Jehova o na wa Gideoni.” **19** Gideoni na andū acio igana rīmwe arīa maarī nake magīkinya mūthia wa kambī o kīambīrīra-inī kīa ūtukū gatagatī, thuutha hanini wa gūcjenjania arangīri. Makīhuha tūrumbeta twao na makīūruga nyūngū irīa ciarī moko-inī mao. **20** Ikundi icio ithatū ikīhuha tūrumbeta, na ikīūruga nyūngū. Maanyiitite imūrī na moko mao ma ūmotho, na makanyiita tūrumbeta twao twa kūhuha na moko mao ma ūrīo, nao makīanīrīra atīrī, “Rūhiū rwa njora rwa Jehova na rwa Gideoni!” **21** Na rīrīra o mūdū aarūgamire handū hake gūthiūrūrūkīria kambī-rī, Amidiani othe magīteng’eria, magīkayaga morīte. **22** Hīndī rīra tūrumbeta tūu magana matatū twahuhirwo, Jehova agītūma andū arīa maarī kambī-inī yothe mahūūrane na hiū ciao cia njora mūdū na mūdū ūrīa ūngī. Nayo mbūtū ūyo yothe ikīūrīra Bethi-Shita Irōrete Zerera o nginya mūhaka-inī wa Abeli-Mehola gūkuhī na Tabathu. **23** Andū a Isiraeli kuuma Nafitali, na Asheri na Manase guothe nīmetirwo nao magīteng’eria Amidiani. **24** Nake Gideoni agītūmana būrūrī wothe ūrīa wa irīma wa Efiraimu, akiuga atīrī,

“Ikūrūkai mūhūūrane na Amidiani na mwīnyitīre maai ma Jorodani mbere yao o nginya Bethi-Bara.” Nī undū ūcio andū othe a Efiraimu nīmetirwo, na makīnyitīra maai ma Rūiū rwa Jorodani o nginya Bethi-Bara. **25** O na ningī nīmanyiitire atongoria eerī a Midiani, nīo Orebu na Zeebu. Nao makīūrūgīra Orebu ihiga-inī rīa Orebu, nake Zeebu makīmūūrāgīra kīhīhīro-inī kīa ndibe kīa Zeebu. Nao magīthangata na Amidiani, na magītwarā mītwe ya Orebu na Zeebu kūrī Gideoni, ūrīa warī mūrīmo ūrīa ūngī wa Rūiū rwa Jorodani.

8 Na rīrī, andū a Efiraimu makīūrīa Gideoni atīrī, “Nī kī gītūmīte ūtwīke ūguo? Wagire gūtūta ūgīthī kūhūūrana na Amidiani nīkī?” Nao makīmūtetia mūno. **2** Nowe akīmācookeria atīrī, “Nīatīa nī njīkīte ngerekaniitio na inyui? Gīthi kūhaara thabībū cia Efiraimu tī kwega gūkīra magetha mothe ma thabībū cia Abiezeri? **3** Ngai nīaneanire Orebu na Zeebu, atongoria a Amidiani moko-inī manyu. Nīatīa nīrī hotete gwīka ngerekaniitio na inyui?” Maigua ūguo, marakara marīa maamūrakarīire namo magīthira. **4** Gideoni na andū ake magana matatū, o na marī anogu, magīteng’eria thū ciao magīkinya Jorodani na makīringa rūiū rūu. **5** Nake akīra andū a Sukothu atīrī, “Heei ita rīakwa kīndū gīa kūrīa; nī undū nī anogu biū, na no ndeng’eretie Zeba na Zalimuna, athamaki a Midiani.” **6** No anene a Sukothu makīmūūrīa atīrī, “Rū-rī, ūkūrī ūranyiita Zeba na Zalimuna magakorwo marī moko-inī maku? Tūkūhe thigari ciaku irio nīkī?” **7** Nake Gideoni akīmācookeria atīrī, “Nī undū wa ūguo mwoiga, rīrīra Jehova arīneana Zeba na Zalimuna moko-inī makwa, ndītēmbūranga mīrīrī yanyu na mīgua ya werū-inī na mahiū ma nyeki-inī.” **8** Oima kīu akīambata nginya Penieli, akīmooira o ta ūguo oorīite andū a Sukothu, nao magīcookia o ta ūrīa andū a Sukothu maamūcookeirie. **9** Nī undū ūcio akīra andū a Penieli atīrī, “Hīndī rīra ngaahūndūka hootanīte-rī, nīrī nīngamomora mūthīringo ūyū mūrāihu na igūrū.” **10** Nao Zeba na Zalimuna maarī kīu Karikori marī na ita rīa andū ta 15,000, acio oiki no-o maatigaire kuuma kūrī mbūtū ya andū a irathīro; andū 100,000 rīa mīrongo rīrī arīa maarūaga na hiū cia njora nī moragītwo. **11** Gideoni akīambata na njīra ya andū arīa maikaraha hema-inī mwena wa irathīro rīa Noba na Jogibeha, akīmūrīra mbūtū ūyo hīndī rīra itegeragīra kūrī na ūgwati. **12** Zeba na Zalimuna, athamaki acio eerī a Midiani, makīūra, nowe akīmateng’eria, akīmānyīita, na akīhoota mbūtū ūyo yao yothe. **13** Gideoni mūrū wa Joashu akīhūndūka oimīte mbaara-inī, agereire Ihītūkīro rīa Heresi. **14** Nake akīnyīita mwanake wa Sukothu, na akīmūhooya ūhoro, nake mwanake ūcio akīmwandīkīra marītwa ma anene mīrongo mūgwanja na mūgwanja a Sukothu, na nīo athuuri a itūūra rīu. **15** Hīndī ūyo Gideoni agītūka, akīra andū a Sukothu atīrī, “Aya nīo Zeba na Zalimuna, arīa mwanyūrūrīre ūhoro wao, mūkiuga atīrī, ‘Anga nīkūnyīitite Zeba na Zalimuna magakorwo marī moko-inī maku? Tūkūhe andū aya aku anogu irio nīkī?’” **16** Agīkīnyīita athuuri acio a itūūra, nake akīherithia andū acio a Sukothu na mīgua ya werū-inī, na mahiū ma nyeki-inī. **17** Ningī akīmomora mūthīringo ūcio mūrāihu na igūrū

wa Penieli, na akĩũraga andũ a itũũra rĩu. **18** Hindĩ ñyo akĩũria Zeba na Zalimuna atĩrĩ, “Andũ arĩa mworagĩre kũu Tabori-rĩ, maahaanaga atĩa?” Nao magĩcookia atĩrĩ, “Nĩ andũ tawe, o ñmwe wao aahaanaga ta mũrũ wa mũthamaki.” **19** Gideoni akĩmacookeria atĩrĩ, “Acio maarĩ ariũ a baba, o na ariũ a maitũ. O ta ñria Jehova atũũraga muoyo-rĩ, korwo nĩmwahonokiere mĩoyo yao-rĩ, ndingĩamũũraga.” **20** Akĩgarũrũkĩra Jetheri, mũrũũ wake wa irigithathi, akimwĩra atĩrĩ, “Moorage!” Nowe Jetheri ndaigana gũcomora rũhiũ rwa njora, tondũ aarĩ o kamwana kanini, na nĩetiagĩra. **21** Zeba na Zalimuna makĩra Gideoni atĩrĩ, “Ūkĩra, tũtũrage arĩ we. Tondũ o ta ñria mũndũ atariĩ nogo hinya wake ũgana.” Nĩ undũ ũcio Gideoni agĩũkĩra, akimooraga, na akĩruta irengeeri iria ciagemetie ngingo cia ngamĩra ciao, agĩthĩi nacio. **22** Andũ a Isiraeli makĩra Gideoni atĩrĩ, “Tũthamakire, wee, na mũrũũgo, na mũrũũ wa mũrũũgo o nake, nĩgũkorwo wee nĩtũũhonoketie, ũgatũruta moko-inĩ ma Midiani.” **23** Nowe Gideoni akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ ndikũmũthamakĩra, o na kana mũrũũ wakwa. Jehova nĩwe ũkũmũthamakĩra.” **24** Ningĩ akĩmeera atĩrĩ, “Harĩ undũ ũngĩ ũmwe ngũmũhooya, naguo nĩ atĩ o ñmwe wanyu aahĩ gĩcũhĩ kĩmwe gĩa gũtũ kĩa iria aatahĩre.” (Ūcio warĩ mũtũgo wa Aishumaeli, gwĩkĩra icũhĩ cia thahabu matũ.) **25** Nao magĩcookia atĩrĩ, “Nĩtũgũciheana tũkenete.” Nĩ undũ ũcio makĩara nguo thĩ, na o mũndũ agũkia gĩcũhĩ ho kuuma kũrĩ indo iria aatahĩte. **26** Naguo ũritũ wa icũhĩ icio cia thahabu aahooete wakinyire cekerĩ 1,700, mathaga marĩa mangĩ matatarĩtuo, na nĩmo migathi, na nguo cia rangi wa ndathi iria ciehumbugwo nĩ athamaki a Amidiani, kana mĩnyororo irĩa yarĩ ngingo cia ngamĩra ciao. **27** Gideoni agĩthondeka thahabu ñyo ĩgĩtuika ebodi, irĩa aigire kũu Ofira, itũũra riake. Isiraeli othe makĩhũura ũmaraya na undũ wa kũmũhooya marĩ kũu, nayo ĩgĩtuika mũtego harĩ Gideoni na nyũmba yake. **28** Ūguo nĩguo andũ a Midiani maahootirwo nĩ andũ a Isiraeli, na matiacookire kwambararia mitwe ringĩ. Matukũ-inĩ marĩa Gideoni aatũũrire muoyo, burũri ũcio ũkĩgĩa na thayũ miaka mĩrongo ina. **29** Jerubu-Baali mũrũũ wa Joashu nĩaacookire gwake mũciĩ gĩtũũra kuo. **30** Na aarĩ na ariũ mĩrongo mũgwanja ake mwene, nĩ undũ nĩ aarĩ na atumia aingĩ. **31** Nayo thuriya yake irĩa yaikaraga Shekemu, nĩyamũciariire mwana wa kahĩ, irĩa aatũire Abimeleku. **32** Gideoni mũrũũ wa Joashu aakũire arĩ mũkũrũ mũno, na agĩthikwo mbĩrĩra-inĩ ya ithe Joashu kũu Ofira ya Aabiezeri. **33** Gideoni akua-rĩ, andũ a Isiraeli o ringĩ nĩmahũũrire ũmaraya na Mabaali. Makĩrũgamia Baali-Berithu itũike ngai yao, **34** na matiacookire kũirĩkana Jehova Ngai wao, irĩa wamahonoketie akamaruta moko-inĩ ma thũ ciao ciothe iria ciarĩ mĩena-inĩ yao yothe. **35** O na ningĩ nĩmagire gũcookia ngaatho kũrĩ nyũmba ya Jerubu-Baali (nĩwe Gideoni) nĩ undũ wa maũndũ marĩa mothe mega aamekiire.

9 Abimeleku mũrũũ wa Jerubu-Baali nĩathiire kũrĩ aa mamawe na andũ othe a mbarĩ ya kũria nyina oimĩte kũu Shekemu, akĩmeera atĩrĩ, “Ūria! atũũri othe a Shekemu atĩrĩ, ‘Nĩ undũ ũrikũ mweka na inyuũ.

Nĩ mwathwo nĩ ariũ mĩrongo mũgwanja a Jerubu-Baali, kana mũthamakĩrwo nĩ mũndũ ũmwe?” Rĩrikanai ndĩ wanyu, tuumĩte mũthiimo ũmwe.” **3** Rĩria aa mamawe meerire atũũri a Shekemu ũhoru ũcio wothe, andũ a Shekemu makĩenda kũrũmĩrĩra Abimeleku nĩ undũ nĩmoigire atĩrĩ, “Ūcio nĩ mũrũũ wa ithe witũ.” **4** Nao makĩmũhe cekerĩ mĩrongo mũgwanja cia betha irutĩtuo hekarũ-inĩ ya Baali-Berithu, nake Abimeleku agĩcihũthĩra kwandika andũ matarĩ kiene na a mbũkĩrĩra, arĩa maatũũkire arũmĩrĩri ake. **5** Agĩthĩi gwa ithe mũciĩ o kũu Ofira na akũũragĩthĩria ariũ a ithe mĩrongo mũgwanja ihiga-inĩ rĩmwe, nĩo ariũ a Jerubu-Baali. No Jothamu, mũrũũ wa Jerubu-Baali irĩa warĩ kihingana-nda, nĩahonokire nĩ undũ nĩelithire. **6** Nao atũũri othe a Shekemu na a Bethi-Milo makĩũngana mũtĩ-inĩ irĩa mũnene o hau gĩtũgĩ-inĩ kĩria kĩrĩ Shekemu, magĩtua Abimeleku mũthamaki. **7** Hindĩ irĩa Jothamu aaherirwo ũhoru ũcio-rĩ, akĩhaica Kĩrĩma-igũrũ kĩa Gerizimu na akĩanĩrĩra, akĩmeera atĩrĩ, “Ta thĩkĩrĩriai inyuũ atũũri a Shekemu, nĩgeetha o nake Ngai amũthĩkĩrĩrie. **8** Mũthenya ũmwe mũtĩ nĩyoimagarire ĩgaitĩrĩrie ũmwe wayo maguta atũũke mũthamaki wayo. Nayo ĩkĩra mũtamaiyũ atĩrĩ, ‘Ūka ũtũũke mũthamaki witũ.’ **9** “No mũtamaiyũ ũcio ũgĩcookia ngai, ‘No ndigane na maguta makwa marĩa matũmaga ngai o na andũ matũũ, ngariũnge ũũ na ũũ igũrũ rĩa mũtĩ irĩa ĩngĩ?’ **10** “Thũthũ ũcio mũtĩ iyo ĩkĩra mũkũiyũ atĩrĩ, ‘Ūka ũtũũke mũthamaki witũ.’ **11** “No mũkũiyũ ũcio ũgĩcookia atĩrĩ, ‘No ndigane na ngũyũ ciakwa njega ũguo na irĩ mũrũũ, ngariũnge ũũ na ũũ igũrũ rĩa mũtĩ irĩa ĩngĩ?’ **12** “Nĩngĩ mũtĩ ĩkĩra mũthabibũ atĩrĩ, ‘Ūka ũtũũke mũthamaki witũ.’ **13** “No mũthabibũ ũcio ũgĩcookia atĩrĩ, ‘No ndigane na ndibei yakwa irĩa ikenagia ngai o na andũ, ngariũnge ũũ na ũũ igũrũ rĩa mũtĩ irĩa ĩngĩ?’ **14** “Kũrĩkĩrĩria mũtĩ yothe ĩkĩra mũtare wa gĩthaka-inĩ atĩrĩ, ‘Ūka ũtũũke mũthamaki witũ.’ **15** “Naguo mũtare ũcio wa gĩthaka ũkĩra mũtĩ iyo atĩrĩ, ‘Kũngĩkorwo ti-itherũ nĩ mũkwenda kũnjitĩrĩria maguta ndũũke mũthamaki wanyu-rĩ, gũũke mwĩhithe kũrũru-inĩ gĩakwa; no kũngĩkorwo ti ũguo-rĩ, mwaki ũrokuma mũtare-inĩ wa gĩthaka ũcine mũtarakwa ya Lebanoni!’ **16** “No rĩrĩ, angĩkorwo mwekire undũ ũcio na kĩhoo, na mũrĩ na ngoro njega rĩria mwatũire Abimeleku mũthamaki, na angĩkorwo nĩmwĩkĩte Jerubu-Baali na nyũmba yake maũndũ mega, mũkamwĩka irĩa agĩrĩrwo nĩ gwĩkwo-rĩ, **17** tondũ baba nĩwe wamũrũũrĩre, agĩtarĩrĩria muoyo wake ũgwatĩ-inĩ nĩgeetha amũhonokie moko-inĩ ma Amidiani, **18** (no ũmũthĩ nĩmũũkĩrĩre nyũmba ya baba, mũkooragĩra ariũ ake mĩrongo mũgwanja ihiga-inĩ rĩmwe, na mũguta Abimeleku, mũrũũ wa ngombo yake ya mũrĩrũ, mũthamaki wa atũũri a Shekemu tondũ nĩ mũrũũ wa ithe wanyu), **19** mũngĩkorwo mwĩkĩte undũ ũcio na kĩhoo, na mũrĩ na ngoro njega kũrĩ Jerubu-Baali na nyũmba yake ũmũthĩ-rĩ, Abimeleku arotũũke gĩkeno kĩanyu, o na inyuũ mũgĩtũũke gĩkeno giaki! **20** No kũngĩkorwo ti ũguo-rĩ, mwaki ũrokuma harĩ Abimeleku ũmũcine, ũmũniine biũ, atũũri aya a Shekemu na Bethi-Milo, o na mwaki ũrokuma harĩ inyuũ atũũri a Shekemu na Bethi-Milo, ũcine Abimeleku, ũmũniine biũ.” **21** Hindĩ ñyo Jothamu agĩthara, akũũrĩra kũu Biri,

nake agitũura kuo nĩ undũ n̄ietigagĩra mũrũ wa ithe, Abimeleku. **22** Thuutha wa Abimeleku gwathana Isiraeli miaka itatũ-rĩ, **23** Ngai agitũma roho mũuru gatagati ka Abimeleku na atũũri a Shekemu, arĩa meekire maũndũ mooru ma ũhinga kũrĩ Abimeleku. **24** Ngai eekire undũ ũyũ n̄igeetha ngero irĩa yagerirwo ariũ mĩrongo mũgwanja a Jerubu-Baali, ya gũitwo thakame yao, irĩhio mũrũ wa ithe wao, Abimeleku, na irĩhio atũũri a Shekemu arĩa maamũteithirie kũũraga ariũ a ithe. **25** Nĩ undũ wa kũregana nake-rĩ, atũũri acio a Shekemu nĩmaigire andũ irĩma-inĩ n̄iguo mohie na matunye o mũndũ ũria wahiũtikaga indo ciake, naguo ũhoro ũcio ũkimenyithio Abimeleku. **26** Nake Gaali mũrũ wa Ebedi hamwe na ariũ a ithe magĩthaaamĩra kũu Shekemu, nao atũũri akuo makĩmwiũhoka. **27** Thuutha wa gũthĩi mĩgũnda-inĩ na gũcookereria thabibũ na gũcihiha, makĩgia na iruga hekarũ-inĩ ya ngai yao. Rĩria maariĩaga na makĩnyuuga, makĩruma Abimeleku. **28** Nake Gaali mũrũ wa Ebedi akiuga atĩrĩ, “Abimeleku nũũ, na Shekemu nũũ, n̄iguo tũtũike ndungata ciake? Githĩ ti mũrũ wa Jerubu-Baali, nake Zebuli githĩ tiwe mũnini wake? Tungatĩrai andũ a Hamoru, ithe wa Shekemu! Tũgũitungatĩra Abimeleku niki? **29** Naarĩ korwo andũ aya me rungu rwa wathani wakwal! Hindĩ iyo nĩ no ndĩmweherie. No n̄jĩre Abimeleku atĩrĩ, ‘Ita ita riaku rĩothe!’” **30** Rĩria Zebuli ũcio mwathi wa itũũra aiguire ũria Gaali mũrũ wa Ebedi oigite-rĩ, akĩrakario nĩ ũhoro ũcio mũno. **31** Agĩtũmĩra Abimeleku andũ na hithe, akĩmwĩra atĩrĩ, “Gaali mũrũ wa Ebedi na ariũ a ithe nĩmokitĩ gũkũ Shekemu, na nĩmararahũra andũ a itũũra magũũkĩrĩre. **32** Nĩ undũ wa ũguo-rĩ, ũtukũ wakinya wee na andũ aku mũũke mũmoochie mĩgũnda-inĩ. **33** Rũciĩni tene rĩua rĩkĩratha-rĩ, ũthĩi ũtharĩkĩre itũũra inene. Na rĩria Gaali na andũ ake mariumĩra magũtharĩkĩre-rĩ, rĩka irĩa wothe guoko gwaku kũngĩhota gwĩka.” **34** Nĩ undũ ũcio Abimeleku marĩ hamwe na mbũtũ ciake ciothe cia ita makĩumagara ũtukũ, makĩhitha gũkuhĩ na Shekemu marĩ ikundi inya. **35** Nake Gaali mũrũ wa Ebedi n̄ioimagarĩte akarũgama itoonyero-inĩ rĩa kĩhingo gĩa itũũra inene, o hindĩ iyo Abimeleku na thigari ciake moimagĩra kũria meehithĩte. **36** Rĩria Gaali aamoonire-rĩ, akĩra Zebuli atĩrĩ, “Ta rora, harĩ na andũ maroka maikũrũkĩte kuuma irĩma igũrũ!” Nake Zebuli agĩcooka atĩrĩ, “Wee ũroona ciĩruru cia irĩma taarĩ andũ.” **37** No Gaali akĩaria rĩngĩ, akiuga atĩrĩ: “Ta rora wone andũ maroka maikũrũkĩte moimĩte gatagati ka bũrũri, na mbũtũ irĩa ingĩ yũkĩte yumĩte na mwena wa mũtĩ wa mĩragũri.” **38** Ningĩ Zebuli akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwĩgaatho waku ũkĩrĩ ha rĩu, wee woigire atĩrĩ, ‘Abimeleku nũũ atĩ n̄iguo atwathe?’ Githĩ andũ aya ti o wanyũrĩrie. Umagara ũkarĩe nao!” **39** Nĩ undũ ũcio Gaali agĩtongoria atũũri a Shekemu makĩhũũrana na Abimeleku. **40** Abimeleku akĩmũteng’eria, nao andũ aingĩ makĩgũa magurarĩtio makĩũra kũu guothe o nginya itoonyero-inĩ rĩa kĩhingo. **41** Abimeleku agĩtũura Aruma, nake Zebuli akĩrutũũra Gaali hamwe na ariũ a ithe kuuma Shekemu. **42** Mũthenya ũyũ ũngĩ andũ a Shekemu magĩthĩi mĩgũnda-inĩ, nake Abimeleku akĩmenyithio ũhoro ũcio. **43** Nĩ undũ ũcio akĩyoa andũ ake, akĩmagayania ikundi ithatũ, akĩmaiga moherie

andũ mĩgũnda-inĩ. Hindĩ irĩa onire andũ acio magũka moimĩte itũũra-inĩ rĩria inene, agũkĩra amatharĩkĩre. **44** Abimeleku na ikundi iria aarĩ nacio magĩgũthũka mbere nginya hau itoonyero-inĩ rĩa kĩhingo gĩa itũũra inene, nacio ikundi acio ingĩ igĩrĩ ikĩgũthũkĩra arĩa maarĩ mĩgũnda-inĩ, ikĩmooraga. **45** Abimeleku akĩhũũrana na itũũra rĩu inene mũthenya wothe nginya akĩrĩtaha na akĩũraga andũ a rĩo othe. Ningĩ akĩananga itũũra rĩu inene, na akĩrĩrĩria cumbĩ. **46** Rĩria maiguire ũhoro ũcio, andũ arĩa maatũũraga mũthiringo-inĩ wa Shekemu magĩtoonya kũhitho-inĩ kĩa hinya kĩa hekarũ ya Eli-Berithu. **47** Rĩria Abimeleku aiguire atĩ nĩmacoocanĩrĩre kuo-rĩ, **48** we na andũ ake othe makĩambata Kĩrĩma-inĩ gĩa Zalimuna. Akĩyoa ithanwa, agĩtama hongwe, na agĩciigĩrĩa ciande. Agĩatha andũ arĩa maarĩ nake, akĩmeera atĩrĩ, “Narua! Ikai ũguo muona ndeka!” **49** Nĩ undũ ũcio andũ acio othe magĩtama hongwe, na makĩrũmĩra Abimeleku. Magĩciũmba hĩba kũnyitana na kũhitho kũu kĩa hinya magĩciigwathia mwaki andũ marĩ thĩĩni. Nĩ undũ ũcio andũ acio othe maarĩ thĩĩni wa mũthiringo ũcio wa Shekemu, ta andũ 1,000, arũme na andũ-a-nja, o nao magĩkia. **50** Abimeleku agĩthĩ itũũra rĩa Thebezu, akĩrĩrigiĩria na akĩrĩtunyana. **51** No rĩrĩ, thĩĩni wa itũũra rĩu inene nĩ kwarĩ na mũthiringo mũrũmu kũria arũme othe na andũ-a-nja, na andũ othe a itũũra rĩu inene, moorĩre. Makĩhĩngĩra thĩĩni, na makĩhaica mũthiringo igũrũ. **52** Abimeleku agĩthĩ mũthiringo-inĩ ũcio, akũhithũkĩra. No rĩria akũhĩrĩrie itoonyero rĩa mũthiringo n̄iguo aũgwathie mwaki-rĩ, **53** mũtumia ũmwe akĩmũgũthĩria ihiga rĩa gĩthĩi mũtwe, rĩkĩmũhehenja mũtwe. **54** Nake agĩta mũkuui wake wa indo cia mbaara na ihenya, akĩmwĩra atĩrĩ, “Comora rĩhũi rwaku rwa njora ũnjũrage, n̄igeetha matikoigage atĩrĩ, ‘Ooragĩrwo nĩ mũndũ-wa-nja.’” Nĩ undũ ũcio ndungata yake ikĩmũtheeca, agĩkia. **55** Hindĩ irĩa andũ a Isiraeli moonire atĩ Abimeleku nĩakuĩte-rĩ, makĩĩnũkĩra. **56** ũguo n̄iguo Ngai aarĩhĩrie Abimeleku nĩ undũ wa waganu ũria ekĩte ithe, wa kũũraga ariũ-a-ithe mĩrongo mũgwanja. **57** Ningĩ Ngai akĩrĩhĩa andũ a Shekemu nĩ undũ wa waganu wao wothe. Kĩrumi kĩa Jothamu mũrũ wa Jerubu-Baali gĩkĩmacoocokerera.

10 Thuutha wa Abimeleku, mũndũ wa mũhĩrĩga wa Isakaru wetagwo Tola mũrũ wa Pua, mũrũ wa Dodo, akĩarahũka ahonokie Isiraeli. Nake agĩtũura Shamiru, kũu bũrũri ũria ũrĩ irĩma wa Efiraimu. **2** Agĩtĩrĩria Isiraeli miaka mĩrongo irĩ na itatũ; agĩcooka agĩkia, na agĩthikwo kũu Shamiru. **3** Nake Tola akĩrũmĩrĩro nĩ Jairu wa kuuma Gileadi, ũria watiĩrĩrie Isiraeli miaka mĩrongo irĩ na irĩ. **4** Jairu aarĩ na ariũ mĩrongo itatũ arĩa mathiiga mahaiĩte ndigiri mĩrongo itatũ. Maathaga matũũra mĩrongo itatũ kũu Gileadi, marĩa nginya ũmũthĩ metagwo Havothu-Jairu. **5** Jairu akua aathĩkirwo kũu Kamonu. **6** O rĩngĩ andũ a Isiraeli nĩmekire maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova. Magĩtungatĩra Mabaali na Maashithorethu, na ngai cia Aramu, na ngai cia Sidoni, na ngai cia Moabi, na ngai cia Aamoni, o na ngai cia Afilisti. Na tondu andũ a Isiraeli nĩmatiganĩrie Jehova na matiacoocokire kũmũtungatĩra-rĩ, **7** akĩrakario n̄io. Akĩmaneana moko-inĩ ma Afilisti

na moko-inĩ ma Aamoni, **8** arĩa maamanyariire na makĩmahinyĩrĩa mwaka-inĩ ũcio. Nao makihinyĩrĩa andũ a Isiraeli othe arĩa maarĩ mwena wa irathĩro wa Rũũ rwa Jorodani kũu Gileadi, bũrũri wa Aamori, miaka ikũmi na ĩnana. **9** Ningĩ Aamoni makĩringa Rũũ rwa Jorodani nĩguo makariĩe na andũ a Juda, na andũ a Benjamini, o na nyũmba ya Efiraimo; nakuo Isiraeli gũkĩgia na kinyariĩrĩo kinene. **10** Ningĩ andũ a Isiraeli magĩkaira Jehova makĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩwĩhĩtie, tũgatiganĩria Ngai witũ, tũgatungatĩra Mabaali.” **11** Jehova akĩmacookeria atĩrĩ, “Hĩndĩ ĩria andũ a Misiri na Aamori, na Aamoni, na Afilisti, **12** na Asidoni, na Aamaleki, o na Amaoni maamũhinyĩrĩe na mũkingaira ndĩmũiteithie-rĩ, gĩthĩ ndiamũhonokirie kuuma moko-inĩ mao? **13** No inyũ nĩmwandiganĩrie na mũgĩtungatĩra ngai ingĩ, tondũ ũcio ndigacooka kũmũhonokia o na rĩ. **14** Thiĩ mũgakaĩre ngai icio mwĩthuurĩre. Nĩmũhonokagie hĩndĩ ĩria mũranyamarika!” **15** No andũ a Isiraeli makĩra Jehova atĩrĩ, “Nĩwĩhĩtie. ĩka na ithũ o ta ũria ũkuona kwagĩrĩre, no rĩrĩ, twagũthaita ũtũhonokie rĩu.” **16** Hĩndĩ ĩyo magĩkieheria ngai icio cia kũngĩ gatagatĩ-inĩ kao, na magĩtungatĩra Jehova. Nake ndangĩakĩrĩrĩre rĩngĩ kuona Isiraeli makĩnyariĩrika. **17** Rĩria Aamoni meerĩro moe indo cia mbaara na makĩamba hema ciao kũu Gileadi-rĩ, andũ a Isiraeli makĩũngana na makĩamba hema ciao kũu Mizipa. **18** Atongoria a andũ a Gileadi makĩrana atĩrĩ, “Mũndũ ũria ũkwambĩrĩa kũrũa na Aamoni-rĩ, ũcio nĩwe ũgũtũka mũnene wa andũ arĩa matũũraga Gileadi.”

11 Na rĩrĩ, Jefitha aarĩ Mũgileadi warĩ njamba yarĩ hinya. Nake ithe wa Jefitha eetagwo Gileadi, na nyina aarĩ mũmaraya. **2** Mũtũmia wa Gileadi o nake akĩmũciarĩra aanake, na rĩria maagimarire makĩngana Jefitha. Nao makiuga atĩrĩ, “Wee ndũkagaya igai thiĩnĩ wa nyũmba iitũ, tondũ ũrĩ wa mũtũmia ũngĩ.” **3** Nĩ ũndũ ũcio Jefitha akĩũrĩra ariũ a ithe, agĩthĩ gũtũũra bũrũri wa Tobu, kũria gĩkundi kĩa andũ matarĩ kiene kĩamũrigiciĩrie na gĩkimũrĩrĩra. **4** Thuutha wa ihinda inini, hĩndĩ ĩria Aamoni maahaarĩrie mbaara na Isiraeli, **5** athuuri a Gileadi magĩthĩ kũgĩra Jefitha kuuma bũrũri wa Tobu. **6** Nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Ūka, ũtũke mũnene witũ wa ita, nĩgeetha tũhũũrane na Aamoni.” **7** Jefitha akĩmeera atĩrĩ, “Gĩthĩ mũtiathũũrie mũkĩnyingata kuuma nyũmba ya baba? Nĩ kĩrĩtũma mũũke kũrĩ nĩ rĩu mũrĩ na thiĩna?” **8** Athuuri a Gileadi makĩmwĩra atĩrĩ, “O na kũrĩ ũguo, nĩtwagũcookerera; twarana na ithũ tũkahũũrane na Aamoni, na nĩgũtũka mũnene witũ wa gwathaga andũ othe arĩa matũũraga Gileadi.” **9** Jefitha akĩmooria atĩrĩ, “Mũngĩnjookia ngahũũrane na Aamoni nake Jehova amaneane kũrĩ nĩ-rĩ, ti-itherũ nĩ nĩngatũka mũnene wanyu?” **10** Athuuri acio a Gileadi makĩmũcookeria atĩrĩ, “Jehova nĩwe mũira witũ; nĩtũgwĩka o ta ũria ũkuuga.” **11** Nĩ ũndũ ũcio Jefitha agĩthĩ hamwe na athuuri a Gileadi, na andũ acio makĩmũtũka mũnene na mwathi wao. Nake agĩcookerera ciugo ciake ciothe mbere ya Jehova o kũu Mizipa. **12** Ningĩ Jefitha agĩtũmana kũrĩ mũthamaki wa Aamoni na kũria gĩki: “Nĩ ũhoru ũrĩkũ ũrĩ naguo na ithũ nĩgeetha ũtharĩkire bũrũri witũ?” **13** Mũthamaki

wa Aamoni agĩcookeria andũ a Jefitha atĩrĩ, “Hĩndĩ ĩria Isiraeli maambatire kuuma Misiri, nĩmooire bũrũri wakwa kuuma Arinoni nginya Jaboku, o na nginya Jorodani. Rĩu njookeria bũrũri ũcio na thayũ.” **14** Nake Jefitha agĩtũma andũ rĩngĩ kũrĩ mũthamaki wa Aamoni, **15** akiuga atĩrĩ: “Ūũ nĩguo Jefitha oiga: Isiraeli ndooire bũrũri wa Moabi kana bũrũri wa Aamoni. **16** No rĩria maambatire makiuma Misiri, Isiraeli maatuukanĩrie werũ-inĩ nginya Iria Itune, magĩkinya Kadeshi. **17** Ningĩ Isiraeli agĩtũma andũ kũrĩ mũthamaki wa Edomu, makamwĩre atĩrĩ, ‘Twĩtĩkirie tũtũkanĩrie bũrũri-inĩ waku,’ no mũthamaki wa Edomu ndaigana gũthĩkĩrĩa. Ningĩ magĩtũmana kũrĩ mũthamaki wa Moabi, nake akĩrega. Nĩ ũndũ ũcio Isiraeli magĩkĩra kũu Kadeshi. **18** “Magĩcooka magĩtũkanĩria werũ-inĩ, magĩthĩũrũrũka bũrũri wa Edomu na Moabi, makĩgerera mwena wa irathĩro wa bũrũri wa Moabi, na makĩamba hema ciao mũrĩmo ũũria ũngĩ wa Arinoni. Nao matiatooĩyire bũrũri wa Moabi, nĩgũkorwo Rũũ rwa Arinoni nrũro rwarĩ mũhaka wakuo. **19** “Ningĩ Isiraeli agĩtũma andũ kũrĩ Sihoni mũthamaki wa Aamori, ũria waathanaga Heshiboni, makĩmwĩra atĩrĩ, ‘Twĩtĩkirie tũhĩtũkĩre bũrũri-inĩ waku tũhĩ bũrũri witũ.’ **20** Na rĩrĩ, Sihoni ndaigana kwĩhoka Isiraeli mahĩtũkĩre bũrũri wake. Akĩũngana ita riake rĩothe na akĩamba hema kũu Jahazu, na akĩhũũrana na Isiraeli. **21** “Nake Jehova, Ngai wa Isiraeli, akĩneana Sihoni na andũ ake othe moko-inĩ ma Isiraeli, makĩmahoota. Isiraeli makĩyoera bũrũri wothe wa Aamori arĩa matũũraga bũrũri ũcio, **22** magĩtũnyana guothe kuuma Arinoni nginya Jaboku, na kuuma werũ-inĩ nginya Jorodani. **23** “Na rĩrĩ, kuona atĩ Jehova, Ngai wa Isiraeli nĩwe ũingatĩte Aamori akameheria mbere ya andũ ake Isiraeli-rĩ, wee ũkĩrĩ na kĩhooito kĩrĩkũ gĩa kũwĩgwatĩra? **24** Kĩ ũtangĩyia kĩria Kemoshu ngai yaku ikũheete? Ithũ na ithũ twĩgwatĩre kĩria gĩothe Jehova Ngai witũ atũheete. **25** Anga wee nĩũkĩrĩte Balaki mũrũ wa Ziporu, mũthamaki wa Moabi? Nĩ kũrĩ hĩndĩ arĩ ahaarana na Isiraeli kana akĩrũa nao? **26** Handũ ha miaka magana matatũ Isiraeli matũũrite kũu Heshiboni, na Aroeri, na matũũra marĩa mothe magĩthĩũrũrũkĩrie, na matũũra mothe marĩa marĩ hũgũrũrũ-inĩ cia Arinoni. Nĩ kĩrĩ kĩagĩrĩrie ũmoyoere rĩngĩ hĩndĩ ĩyo? **27** Nĩ ndikũhĩtĩrie, no wee nĩũranjika ũuru nĩ ũndũ wa kũndehera mbaara. Reke Jehova, ũria mũtuithania, atuithanie ciira ũyũ ũmũthĩ gatagatĩ ka andũ a Isiraeli na Aamoni.” **28** O na kũrĩ ũguo, mũthamaki wa Aamoni ndaigana kũrũmbũyia ndũmĩrĩrĩ ĩyo aatũmĩrwo nĩ Jefitha. **29** Hĩndĩ ĩyo Roho wa Jehova agĩũka igũrũ rĩa Jefitha. Akĩringa Gileadi na Manase, akĩhĩtũkĩra Mizipa ya Gileadi, na kuuma kũu agĩthĩ gũkora Aamoni. **30** Nake Jefitha akĩhĩta mwĩhĩtwa mbere ya Jehova, akiuga atĩrĩ, “Ūngĩneana Aamoni moko-nĩ makwa-rĩ, **31** o kĩrĩa gĩkoima nja na mũrango wa nyũmba yakwa kĩndũnge rĩria ngacooka hootanĩte kuuma kũrĩ Aamoni, gĩgaatũka kĩa Jehova, na nĩngakĩrũta gĩtũke igongona rĩa njino.” **32** Nake Jefitha agĩthĩ kũhũũrana na Aamoni, nake Jehova akĩmaneana moko-inĩ make. **33** Agĩthũkangia matũũra mĩrongo ĩrĩ kuuma Aroeri nginya gũkuhĩ na Minithu, o nginya Abeli-Karamimu. Ūguo nĩguo Isiraeli maatoorĩrie Aamoni. **34**

Hindi iria Jefitha aacookire gwake mucii kuu Mizipa-ri, nuu wagukire kumutunga tiga mwar, akimuinagira na akihuraga tumbel! Nake aari mwana wa mumwe. Tiga o we wiki, Jefitha ndaari na kahii kana kairitu. **35** Riria aamuonire-ri, agitemburanga nguo ciake agikaya, akiuga atiri, "Uui! Mwar wakwa! Niwandua mundu muthuniku na munyamariku ni undu nindihite mwhitwa hari Jehova uria itangaga kuhingia." **36** Nake akimucokeria atiri, "Baba, wee niwehite mwhitwa kuri Jehova. Njika o ta uria weraniire, kuona ati Jehova niakurihiria hari Aamoni thu ciaku." **37** Ningi akiuga atiri, "No ningukuria injitikirie undu uyü umwe: Uthe mieri iri ngacangace irima-ini na ndire hamwe na arata akwa, tondu ndikaahika." **38** Akimwira atiri, "No ithii." Akimwikiria athii mieri iri. We mar na airitu acio ang magithii irima-ini, makirirana tondu ndari hindi angikaahika. **39** Thuutha wa mieri iyo iri, agicooka kuri ithe, nake akimwika o ta uria eehite. Nake aari müritu gathirange. Kuumanagia na undu ücio, ügütuika mütugo wa andu a Isiraeli, **40** ati o mwaka airitu a Isiraeli mathiige nja mithenya ina kuririkana mwar na Jefitha ücio Mügileadi.

12 Na riri, andu a Efiraimu magicookaniriria ikundi ciao cia ita, na makiringa murimo wa Zafoni makira Jefitha atiri, "Wathiire kuhurana na Aamoni na ndwatwite tuthii nawe niki? Tugugicina hamwe na nyumba yaku." **2** Jefitha akimacokeria atiri, "Nii na andu akwa turaari na kigiano kinene na Aamoni, na o na gutuika nindetanire, inyuü mutiahonokirie kuuma moko-ini mao. **3** Riria ndonire ati mutindeitha-ri, ngitwaririra ügwati-ini wa gikuu, ngiringa murimo türia üngi ngahurane na Aamoni, nake Jehova akithanira kuri o. Riu-ri, mugükite ümüthi kuhurana na nii niki?" **4** Jefitha agicookaniriria andu a Gileadi, makihurana na andu a Efiraimu. Nao andu a Gileadi makimahura muno tondu andu a Efiraimu nimoigite atiri, "Inyuü Agileadi aya ni küra mworire kuuma kuri Efiraimu na Manase." **5** Nao Agileadi makigwafira mariuko ma Rüü rwa Jorodani maria maaringirire kuu Efiraimu, na riria riöthe mundu wa Efiraimu uria watigaire oiga atiri, "Reke ninge murimo uria üngi," Nao andu a Gileadi makamuria atiri, "Wee uri Muefiraimu?" Nake angicookirie oige, "Aca," **6** makamwira atiri, "Ni wega, kiuge, Shiboletu." Nake angioigire, "Siboletu," tondu ndangiahotire kugweta kiugo kiu wega, makamunyiita na makamüragira kuu mariuko-ini ma Rüü rwa Jorodani. Aefiraimu 42,000 makiragwo ihinda-ini riu. **7** Jefitha agitiiririra Isiraeli miaka itandatü. Jefitha ücio Mügileadi agicooka agikua, na agithikwo itüura-ini rimwe ria kuu Gileadi. **8** Thuutha wake, Ibizani wa kuu Bethlehemu agitiiririra Isiraeli. **9** Nake aari na aanake ake akimarehere airitu mirongo itatu kuu nja ya mühiriga wake matuika atumia ao. Ibizani agitiiririra Isiraeli miaka müganja. **10** Ibizani agicooka agikua, na agithikwo kuu Bethlehemu. **11** Thuutha wake, Eloni uria Müzebuluni agitiiririra Isiraeli miaka ikümi. **12** Eloni agicooka agikua, na agithikwo kuu Ajjaloni büürü-

ini wa Zebuluni. **13** Thuutha wake, Abidoni muru wa Hileli, kuuma Pirathoni, agitiiririra Isiraeli. **14** Nake aari na aanake mirongo ina na ciana ciao mirongo itatu, nao maakuuagwo ni ndigiri mirongo müganja. Agitiiririra Isiraeli miaka inana. **15** Abidoni muru wa Hileli agicooka agikua, agithikwo Pirathoni kuu Efiraimu, büürü uria uri irima wa Aamaleki.

13 O ringi andu a Isiraeli magika maundu mooru maitho-ini ma Jehova, na ni undu wa üguo Jehova akimaneana moko-ini ma Afilisti handu ha miaka mirongo ina. **2** Mundu ümwe wari wa Zora, wetagwo Manoa kuuma mühiriga wa Adani, aari na mutumia wari thaata watüürte atari na mwana. **3** Muraika wa Jehova akimuumirira, akimwira atiri, "Uri thaata na nduri mwana, no niükügia nda üciare kahii. **4** Na riri, wimenyere ndukananyue ndibe kana kindu o gïothe kigagatu, na ndukanarie kindu o gïothe kiri thaahu, **5** tondu wee niükügia nda na üciare kahii. Gütiri kanyüi gakaahüthiru mutwe-ini wake, ni undu kahii kau gagaatuika Münaziri wamüürwo Ngai kuuma güciarwo, na niakambirira kühonokia Isiraeli kuuma moko-ini ma Afilisti." **6** Hindi iyo mutumia ücio agithii kuri müthuuriwe, akimwira atiri, "Mundu wa Ngai niokire kuri nii. Ekuonekaga ahaana ta muraika na Ngai wa gwitigirwo muno. Ndinamüria kuria oimite, nake ndananjira ritwa riake. **7** No nanjirire atiri, "Niükügia nda na üciare kahii. Ni undu wa üguo, ndukananyue ndibe kana kindu kigagatu, o na ndukarie kindu o gïothe kiri thaahu, tondu kahii kau gagaakorwo kari Münaziri wa Ngai kuuma güciarwo nginya müthenya wako wa gükua." **8** Hindi iyo Manoa akihooya Jehova: "Mwathani nindagüthaita, reke mundu ücio wa Ngai ügütümite kuri ithui oke ringi niguu atürute uria tükürera kahii kari gagaaciarwo." **9** Ngai akügia Manoa, na muraika wa Ngai agüta ringi kuri mutumia riria aari mügünda-ini; no müthuuriwe Manoa ndaari hamwe nake. **10** Nake mutumia akihiüha güthii kwira müthuuriwe, "Mundu uria wanyumirire müthenya uria üngi-ri, ari hahal!" **11** Manoa agüküria, akirümirira mutumia wake. Riria aakinyire hari mundu ücio-ri, akimüria atiri, "We niwe warire na mutumia wakwa?" Nake akiuga atiri, "Ii, ni nii." **12** Ni undu ücio Manoa akimüria atiri, "Hindi iria ciugo ciaku ikaahinga-ri, watho wa mütüürre wa kahii gaka na wira wako ügaakorwo uri ürikü?" **13** Muraika wa Jehova agicooka atiri, "Mutumia waku no nginya eeke uria wotho ndimwürite. **14** Ndukarie kindu o gïothe kiumite müthabüü-ini, kana anyue ndibe o yotho, kana kindu kingi gia künyua kigagatu kana arie kindu o gïothe kiri thaahu. No nginya eeke maundu mothe maria nii ndimwathite." **15** Manoa aküria muraika wa Jehova atiri, "No twende üikare nginya tügüthinjire koori." **16** Muraika wa Jehova agicooka atiri, "O na wangiria thii, ndiküria irio ciaku. No wahaarira igongona ria njino-ri, riu rürütre Jehova." (Manoa ndaigana gükürana ati ücio aari muraika wa Jehova.) **17** Nake Manoa agitüria ühoro kuuma kuri muraika wa Jehova akimüria atiri, "Wee witagwo atia, niguu tugaagütia hindi iria kiugo giaku gigaatuika kia ma?" **18** Nake agicooka atiri, "Ni kü gügütüma

ünjüurie rīitwa rīakwa? Ndūngihota kūrīmenya, nī rīa magegania.” **19** Hīndī īyo Manoa akīoya koori hamwe na mūtu wa igongona, agīcuritūra Jehova igūrū rīa ihiga. Nake Jehova agtīka ūndū wa magegania o Manoa na mūtumia wake meroreire: **20** O rūrīrīmī rūkīrīmībūkaga kuuma kīgongona-inī rūrorete igūrūrī, mūrāika wa Jehova akiambatīra rūrīrīmī-inī rūu. Nake Manoa na mūtumia wake mona ūguo, makīgūthia magtūrūmīthia mothiū mao thī. **21** Rīrīa mūrāika ūcio wa Jehova aagire gūcooka kwīyonithania kūrī Manoa na mūtumia wake, Manoa akīmenya atī ūcio aarī mūrāika wa Jehova. **22** Akīra mūtumia wake atīrī, “Ithu rīu no tūgūka, tondū nītonete Ngai!” **23** No mūtumia wake akīmūcookeria atīrī, “Korwo Jehova nīegūtūite gūtūūraga-rī, ndangitīkīre igongona rīa njino na igongona rīa mūtu kuuma moko-inī maitū, o na kana atuonie maūndū maya mothe kana gūtūra ūguo aatwira rīu.” **24** Mūtumia ūcio agīciara kahīi na agīgata Samusoni. Gagīkūra, nake Jehova agīkarathima, **25** nake Roho wa Jehova akiambīrīra gūkaarhūra o hīndī īyo kaarī kū Mahane-Dani, gatagatī ga Zora na Eshitaoli.

14 Na rīrī, Samusoni agīkūrūka agīthīi Timina, na kūu akiona mūrītū Mūflīstī. **2** Acooka mūcīi, akīra ithe na nyina atīrī, “Nīyonete mūdū-wa-nja Mūflīstī kūu Timina; rīu-rī, ngūrīrai we atūike mūtumia wakwa.” **3** Ithe na nyina makīmūcookeria atīrī, “Kāi gūtārī mūdū-wa-nja ūngītīkīrika gatagatī-inī ka andū a mūhīrīga wanyu o na kana gatagatī-inī ka andū aitū othe? No nginya ūthīi kwa Afīlistī acio mataruaga ūgūre mūtumia kuo?” No Samusoni akīra ithe atīrī, “Ngūrīra ūcio. Ūcio nowe ūnjagīrīre.” **4** (Acīari ake matiamenyaga atī ūndū ūcio woimīte kūrī Jehova, ūrīa wacarāgia handū ha kūrūtia Afīlistī amokīrīre, nī ūndū hīndī īyo Afīlistī nīo maathaga Isīraelī.) **5** Samusoni agīkūrūka Timina marī hamwe na ithe na nyina. Na rīrīa makuhīrīre mīgūnda ya mīthabībū ya Timina-rī, o rīmwe kīana kīa mūrūthi gīgūka na kūrī we kīmūraramīre. **6** Roho wa Jehova agtīka igūrū rīake na hinya nginya agītārūranga mūrūthi ūcio na moko matheri o ta ūrīa angītārūranga koori. No ndaigana kwīra ithe o na kana nyina ūrīa ekīte. **7** Nake agīcooka agīkūrūka makīaranīra na mūdū-wa-nja ūcio, na akīmwendā. **8** Thuutha ūcio, rīrīa aacookaga akamūhīkie-rī, agīkerūra oone kīimba kīa mūrūthi ūcio. Thīnī wakīo haarī na mūrumbī wa njūkī na ūūkī, **9** ūrīa aatahire na hī, agīthīi akīrītāga. Na rīrīa aakīnyīre acīari ake, akīmagāra ūūkī ūcio o nao makīūrīa. Nowe ndaigana kūmeera atī aarutīte ūūkī ūcio kīimba-inī kīa mūrūthi. **10** Na rīrī, ite agīkūrūka akoone mūdū-wa-nja ūcio. Nake Samusoni akīrugīthia iruga kūu, o ta ūrīa warī mūtugo wa ahīkania. **11** Na rīrīa andū maamuonire, makīmūhe aanake mīrongo itatū maikare nake. **12** Samusoni akīmeera atīrī, “Rekei ndīmūgwatīe ndāi, muona mwamītaūra mīthenya-inī īno mūgwanja ya iruga-rī, nīngamūhe nguo cia gatani mīrongo itatū na nguo cia kūgarūrīra mīrongo itatū. **13** Mwaremwo nī kūmītaūra-rī, no nginya mūūhe nguo cia gatani mīrongo itatū, na nguo cia kūgarūrīra mīrongo itatū.” Nao makīmwīra atīrī, “Ta

gītūgwatīe ndāi īyo yaku, tūmīgue.” **14** Nake akīmeera atīrī, “Kuuma nyamū ndīani, gūkīuma kīndū kīngīrīo; kuuma kūrī nyamū īrī hīnya, gūkīuma kīndū kīrī mūrīo.” Na handū ha mīthenya itatū, matīahotete kūmītaūra. **15** Naguo mūthenya wa īna wakinya, makīra mūtumia wa Samusoni atīrī, “Heenereria mūthuurguo nīguo atūtaūrīre ndāi īyo, kana tūgūcīne wee na nyūmba ya thoguo nginya mūke. Naga mūtūwītē gūkū nīguo mūtūtūnye indo ciitū?” **16** Nake mūtumia wa Samusoni akīgūthia harī we, akīrīraga akiugaga atīrī, “Wee nūūthūire! Wee ndūnyendete o na atīa. Ūgwatītīe andū aitū ndāi, na nūregete kūndaūrīra ndāi īyo.” Nake akīmūcookeria atīrī, “O na baba na maitū ndīmataūrīre, wee-rī, ngūgītūtaūrīra nīkī?” **17** Akīrīra mīthenya īyo yothe mūgwanja ya iruga rīu, na mūthenya wa mūgwanja Samusoni akīmūbūrīra, nī ūndū wa ūrīa aikarīre akīmūrīngagīrīra. Nake mūtumia ūcio agīcooka agītārīra andū ao ndāi īyo. **18** Rīūa rītānathūa mūthenya ūcio wa mūgwanja, andū a itūūra rīu makīmūria atīrī, “Nī kīi kīrī mūrīo gūkīra ūūkī? Nī kīi kīrī hinya gūkīra mūrūthi?” Nake Samusoni akīmeera atīrī, “Korwo mūtīnarīma na moorī yakwa-rī, mūtīngīahota gūtaūra ndāi yakwa.” **19** Nake Roho wa Jehova agtīka igūrū rīa Samusoni na hinya mūno. Nake agīkūrūka nginya Ashīkeloni, akīūraga andū mīrongo itatū akuo, akīmatunya indo ciao, na akīheana nguo ciao kūrī arīa maataūrīte ndāi īyo. Na akiambata agīthīi gwa ithe mūcīi arakarīte mūno. **20** Nake mūtumia ūcio wa Samusoni akīheanwo kūrī mūratawe ūrīa wamūrīgāmīrīre ūhīki-inī wake.

15 Thuutha ūcio, ihīnda-inī rīa magetha ma ngano-rī, Samusoni akīoya koori na agīthīi gūceerera mūtumia wake. Akiuga atīrī, “Ngūthīi ndoonye kanyūmba-inī ka mūtumia wakwa.” No ithe wa mūtumia ūcio akīmūgīra atoonye kuo. **2** Ithe akīmwīra atīrī, “Nīi ndaarī na ma atī nīwamūthūūrīre biū, ngīkīmūheana kūrī mūrātaguo. Gīthī mwarī wa nyina ūrīa mīnīni ndakīrī mūthaka kūrī we? Kīmwoe ithenya rīake.” **3** Samusoni akīmeera atīrī, “Rīu ndī na kīhooito gīa kwīrīhīria harī Afīlistī; tī-itherū nīngūmekā ūūru biū.” **4** Nī ūndū ūcio akīmagāra, akīnyīta mbwe magana matatū, agīciōhīthania mīting’oe igūrī igūrī. Agīcooka akīoherera gīcinga harī o mīting’oe īyo rīrī rīrī, **5** akīgwatīa icīnga icīo mwakī na akīrekereria mbwe icīo ngano-inī ya Afīlistī rīra yarī mīgūnda. Agīcina itīa cia ngano rīra yarīgāmītīo mīgūnda na ngano rīra itaarī ngethe, na agīcina mīgūnda ya mīthabībū na ya mītāmāyū. **6** Rīrīa Afīlistī moorīre atīrī, “Nūū wīkīte ūū?” Makīrwo atīrī, “Nī Samusoni, mūthoni-we wa mūdū ūrīa Mūtīmīna, tondū mūtumia wake nīaheirwo mūratawe.” Nī ūndū ūcio Afīlistī makīambata na magīcina mūtumia ūcio o na ithe nginya magīkua. **7** Nake Samusoni akīmeera atīrī, “Kuona atī nī ūguo mweka, ndīkūmūtīgīthīria nginya ndīrīhīrie kūrī inyuī.” **8** Agīkīmātharīkīra na ūūru mūnene na akīūraga aīngī ao. Agīcooka agīkūrūka na agīikara ngurunga-inī ya ihiga rīa Etamu. **9** Nao Afīlistī makīambata na makīamba hema kūu Juda, makīaragana gūkuhī na Lehi. **10** Nao andū a Juda makīūra atīrī,

“Mūkīte kūhūrana na ithuī nīkī?” Nao magīcookia atīrī, “Tūkīte kūnyīta Samusoni, tūmwīke o ta ūrīa aatwīkire.” **11** Hīndī ūyo andū ngiri ithatū kuuma Juda magīkūrūka nginya ngurunga-inī ya ihiga rīa Etamu na makīra Samusoni atīrī, “Kaī wee ūtakūranīte atī Afilisti nō matwathaga? Nī atīa ūtwīkīte?” Nake agīcookia atīrī, “Nī ndīmekite o ta ūrīa maanjīkire.” **12** Nao makīmwīra atīrī, “Tūkīte gūkuoha tūkūneane kūrī Afilisti.” Samusoni akiuga atīrī, “Mwīhīte atī ti inyūi mūkūnjūraga.” **13** Nao magīcookia atīrī, “Nītwtīkīra, ithuī no gūkuoha tūgūkuoha tūkūneane kūrī o. Ithuī tūtīgūkūūraga.” Nī ūndū ūcio makīmūoha na mīkanda rīrī mīerū na makīmambatia kuuma rwaro-inī rūu rwa ihiga. **14** Rīrīa aakuhīrīrie Lehi-rī, Afilisti acio magīka na kūrī we makīanagīrīra. Roho wa Jehova agīka igūrū rīake na hinya mūno. Mīkanda rīra oohetwo moko nayo igītūkanga o ta ūguta mūhīu, nayo mīhīndo ūyo ikīgūa kuuma moko-inī make. **15** Akīona rūkambucu rwa ndigiri rūtaari rūkūrū, akīrūhuria na akīūraga andū ngiri īmwe. **16** Hīndī ūyo Samusoni akiuga atīrī, “Njūragīte andū na rūkambucu rwa ndigiri hība na hība. Njūragīte andū ngiri īmwe na rūkambucu rwa ndigiri.” **17** Rīrīa aarīkirie kwaria-rī, agīte rūkambucu rūu; naho handū hau hagītūwo Ramathu-Lehi. **18** Na tondu aarī mūnyootu mūno, agīkaīra Jehova, akiuga atīrī, “Nīuheete ndungata yaku ūhootani mūnene ūū. No nginya rīu ngue nī nyoota ngwe moko-inī ma andū arīa mataruaga?” **19** Hīndī ūyo Ngai agīthīkūrīa irima kūu Lehi, rīkiyuma maaī. Rīrīa Samusoni aanyuire, agīcookererwo nī hinya na akīarahūka. Nī ūndū ūcio gīthīma kīu gīgītūwo Enī-Hakore. Na kīrī o ho kūu Lehi. **20** Samusoni aatiirīrīre Isiraeli māka mīrongo rīrī matukū-inī ma Afilisti.

16 Mūthenya ūmwe Samusoni nīathiire Gaza, akīona mūmaraya kuo. Agītoonya gwake nīguo akome nake. **2** Andū a Gaza makīrwo atīrī, “Samusoni arī gūkū!” Nī ūndū ūcio magīthīūrūrūkīra handū hau, makīraara mamuohtie ūtukū wothe kīhingo-inī gīa itūūra rīu inene. Nao matiigana kwehera ho ūtukū ūcio, nī ūndū moigīte atīrī, “Rūciinī gwakīa, nītūkaamūūraga.” **3** Nowe Samusoni aakomire kuo nginya ūtukū gatagatī. Agīcookia agītūrīra akīnyīta mīrango ya kīhingo gīa itūūra rīu inene, hamwe na itugī ciayo cieri, agīcimunanīria na igera ciothe. Agīciigīrīra ciande, agīcitwara kīrīma-igūrū kīrīa kīng’etheire Hebroni. **4** Thuutha ūcio, nīagīre ūrata na mūndū-wa-nja kūu gītūamba-inī gīa Soreki na rītūwa rīake eetagwo Delila. **5** Nao aathani a Afilisti magīthīī kūrī we, makīmwīra atīrī, “Rora kana wahota kūmūheenereria, akwīre hitho ya hinya ūcio wake mūnene, na ūrīa tūngīmūkīria hinya nīguo tūmuohe, tūmūtoorie. O ūmwe witū nīagakūhe cekeri ngiri īmwe na igana rīmwe cia betha.” **6** Nī ūndū ūcio Delila akīra Samusoni atīrī, “Njūra hitho ya hinya waku mūnene, na ūrīa ūngīohwo na ūtoorio.” **7** Nake Samusoni akīmūcookeria atīrī, “Mūndū o na ūrīkū angīnjoha na nga mūgwanja cia mwogothano itarī nyūmīthie-rī, nī ngwaga hinya ndūke o ta mūndū ūngī o wothe.” **8** Hīndī ūyo aathani a Afilisti makīmūherere nga mūgwanja iria itaarī nyūmīthie, nake akīmūoha

nacio. **9** Nao andū mehithite thīnī wa nyūmba-rī, akīmwīra atīrī, “Samusoni, ūrī mūkore nī Afilisti!” Nowe agītūanga nga icio na ūhūthū o ta ūrīa rūrigi rūtūkaga rwahutia rūrīrīmīrī rwa mwaki. Nī ūndū ūcio hitho ya hinya wake ndīamenyekire. **10** Nake Delila akīra Samusoni atīrī, “Nūndūite mūndū mūkīgu; ūkaheenia. Ndagūthaita njūra kīrīa ūngīohwo nakīo.” **11** Nake akīmūcookeria atīrī, “Mūndū o na ūrīkū angīnjoha wega na mīhīndo mīerū itarī yahūthīrwo, nīngwaga hinya ndūke o ta mūndū ūngī o wothe.” **12** Nī ūndū ūcio Delila akīyua mīhīndo mīerū na akīmūoha nayo. Hīndī ūyo, andū mehithite nyūmba thīnī-rī, akīmwīra atīrī, “Samusoni, ūrī mūkore nī Afilisti!” Nowe agītūanga mīhīndo ūyo kuuma moko-inī make o ta ūrīa agītūanga uthi. **13** Delila agīcookia akīra Samusoni atīrī, “Nginya rīu ūkoretwo ūkīndua mūndū mūkīgu, ūkaheenia. Njūra kīrīa ūngīohwo nakīo.” Nake agīcookia atīrī, “Ūngīgotha makundo maya mūgwanja ma njuūrī ya mūtwe wakwa ndigī-inī, ūciigīrīre mūtambo-inī wa gūtuma taama na ūcīrūmie na hīgī, nī nīngwaga hinya ndūke o ta mūndū ūngī o wothe.” Nī ūndū ūcio rīrīa aakomete-rī, Delila akīyua makundo mūgwanja ma njuūrī cia mūtwe wake, agīciogothania na ndigī, **14** na agīcīrūmia na hīgī. Agīcookia akīmūwīta o rīngī, akīmwīra atīrī, “Samusoni, ūrī mūkore nī Afilisti!” Nake Samusoni akīarahūka toro, na akīguucia hīgī ūyo, o na mūtambo ūrīa warī na ndigī. **15** Agīcookia akīmūūrīa atīrī, “Wahota atīa kuuga atī nīūnyendete, rīrīa ūtangīlhoka? Rīrī nī riita rīa gatatū ūndūite mūndū mūkīgu, na ndūrī wanjūra hitho ya hinya ūcio waku mūnene.” **16** Nī ūndū wa ūrīa aamūgiaga na akamūtīndīrīra mūthenya o mūthenya, akīmūnogia o nginya hakuhī gūka. **17** Nī ūndū ūcio Samusoni akīmwīra maūndū mothe. Akiuga atīrī, “Mūtwe ūyū wakwa ndūrī wenjwo nī ūndū-rī, nī ndūire ndī Mūnaziri wamūrīrwo Ngai kuuma rīrīa ndaciariirwo. Ingīenjwo-rī, hinya wakwa no ūnjehere, na njage hinya ndūke o ta mūndū ūngī o wothe.” **18** Na rīrīa Delila aamenyire atī nīamwīra maūndū make mothe, agītūmanīra aathani a Afilisti akīmeera atīrī, “Cookai riita rīngī rīmwe, nī ūndū nīanjīrīte maūndū mothe.” Nī ūndū ūcio aathani acio a Afilisti magīcookia makuūite betha na moko. **19** Nake Delila agītūma Samusoni akome ciero-inī ciake, agīta mūndū ūmwe amwenje makundo mothe mūgwanja ma njuūrī yake, nao makīambīrīra kūmūtooria. Naguo hinya wake ūkīmūuma. **20** Hīndī ūyo akīmwīra atīrī, “Samusoni, ūrī mūkore nī Afilisti!” Nake agītūrīra kuuma toro, agīcīria atīrī, “Nīngūuma nja o ta tene na ndīrībaribe, ndīohore.” No rīrī, ndaamenyete atī Jehova nīamwehereire. **21** Hīndī ūyo Afilisti makīmūnyīta na hinya, makīmūkūūra maitho na makīmūkūrūkia Gaza. Makīmūoha na mīnyororo ya gīcango, na makīmūga athīage ngano arī kūu njeera. **22** No rīrī, njuūrī ya mūtwe wake ikīambīrīra gūkūra rīngī, thuutha wa kwenjwo. **23** Na rīrī, aathani a Afilisti makīmūngana nīguo marufite Dagoni ngai yao igongona inene na makūngūire, makiugaga atīrī, “Ngai iitū nīneanīte Samusoni thū iitū, moko-inī maitū.” **24** Rīrīa andū maamuonire, makīgooca ngai ūyo yao makiugaga atīrī, “Ngai iitū nīneanīte thū iitū moko-inī

maitū, thū ūria yathūkangirie būrūri witū na ikūrāga andū aitū aingī.” **25** Na rīria ngoro ciao ciacanjamūkite, makīanrīria makiuga atīrī, “Rehei Samusoni nīguo oke atūkenie.” Nī ūndū ūcio makīrūta Samusoni njeura, nake agīka maūndū ma mathekana. Rīria maamūrūgamirie gatagatī-inī ga itugī-rī. **26** Samusoni akīra ndungata ūria yamūnyūitite guoko atīrī, “Njiga harīa ingīhota kūhutia itugī ūria inyiitūriire hekarū, nigeetha ndītiiranie nacio.” **27** Na rīrī, hekarū ūyo yayūrīre arūme na andū-a-nja; na aathani othe a Afilisti maarī kuo, na nyūmba igūrū kwarī na arūme na andū-a-nja ta ngiri ithatū meroreire Samusoni agīka maūndū ma kūmakenia. **28** Samusoni akīhooya Jehova, akiuga atīrī, “Wee Mwathani Jehova, ndirikana. Wee Ngai, ndagūthaita ūnjikire hinya o ihinda rīngī rīmwe, na ūreke ndīrīhīrie kūrī Afilisti na igūtha rīmwe nī ūndū wa maitho makwa meerī.” **29** Hīndī ūyo Samusoni akīnyūita itugī icio cieri cia gatagatī ūria ciarūgamitīe hekarū ūyo. Agūtiirania nacio, kīmwe agikīnyūita na guoko gwake kwa ūro na kīria kīngī na guoko gwake kwa ūmotho, **30** Samusoni akiuga atīrī, “Reke ngue hamwe na Afilisti!” Agīcooka agīcitindīka na hinya wake wothe, nayo hekarū ikīgūwīra aathani acio hamwe na andū othe arīa maarī thīnī wayo. Nī ūndū ūcio akīūrāga andū aingī agīkua gūkīra arīa ooragire arī muoyo. **31** Nao arīū a ithe na nyūmba yothe ya ithe magīkūrūka makamūgūre. Makīmūkuua makīmūnūkia na makīmūthika gatagatī ga Zora na Eshitaoli mbīrīra-inī ya ithe Manoa. Nake aatīrīrīre Isiraēli miāka mīrongo ūrīrī.

17 Na rīrī, mūndū wetagwo Mika wa kuuma būrūri ūria ūrī irīma wa Efiraimu **2** akīra nyina atīrī, “Cekeri ngiri ūmwe na igana rīmwe cia betha ūria cioirwo kuuma kūrī we, na ūria ndaigūre ūkīrumanīra kīrumī-rī, nī nī ndī nacio; nī nī ndacioire.” Nake nyina akiuga atīrī, “Mūrū wakwa, Jehova arokūrathīma.” **3** Rīria aacookirie cekeri icio ngiri ūmwe na igana rīmwe cia betha kūrī nyina-rī, nyina akiuga atīrī, “Nī nīndamūrīra Jehova betha yakwa kūna nigeetha mūrū wakwa athondeke mūhianano mūicūhie na mūhianano wa gūtwekio. Nīngūgūcookeria.” **4** Nī ūndū ūcio agīcookia betha ūyo kūrī nyina, nake nyina akīoya cekeri magana meerī cia betha na agīcineana kūrī mūrū wa betha, ūria wacithondekire mūhianano wa gwacūhio na mūhianano wa gūtwekio. Nayo ikīgwo thīnī na nyūmba ya Mika. **5** Na rīrī, mūndū ūcio wetagwo Mika nī aarī na ihoero, nake agīthondeka ebodi, na mūhianano ūmwe ya gūtwekio na agītua mūrū ūmwe wake mūthīnjīri-ngai wake. **6** Matukū-inī macio Isiraēli gūtīarī mūthamaki; o mūndū ekaga ūria oonaga kwagīrīre. **7** Mūlawī ūmwe mwanake kuuma itūūra ūria Bethilehemu ya Juda, watūūrāga thīnī wa mūhīrīga wa Juda, **8** akīuma itūūra-inī rīu agīthī gwetha kūndū kūngī gwa gūtūūra. Arī njīra-inī agīkora nyūmba ya Mika ūria yarī būrūri-inī ūria wa irīma wa Efiraimu. **9** Mika akīmūūria atīrī, “Wee uumite kū?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Nī ndī Mūlawī kuuma Bethilehemu ya Juda, na ndīreetha kūndū gwa gūtūūra.” **10** Nake Mika akīmūwīra atīrī, “Tūūrāna na nī ūtūike baba na mūthīnjīri-ngai wakwa, na nīndīrīkūheaga

cekeri ikūmi cia betha o mwaka, na nguo ciaku cia kwīhumba na irio cia kūrīa.” **11** Nī ūndū ūcio Mūlawī ūcio agītīkīra gūtūūrāna hamwe nake, na mwanake ūcio agītūika ta ūmwe wa arīū ake. **12** Nīngī Mika akīamūra Mūlawī ūcio, nake mwanake ūcio agītūika mūthīnjīri-ngai wake na agītūūra gwake mūciī. **13** Nake Mika akiuga atīrī, “Rīu nīndamenya atī Jehova nīekūnjīka wega, nīgūkorwo Mūlawī ūyū nīatūikite mūthīnjīri-ngai wakwa.”

18 Na rīrī, matukū-inī macio Isiraēli gūtīarī na mūthamaki. Na matukū-inī macio mūhīrīga wa Dani nīwacarāgia kūndū kwao gwa gūtūūra, tondū matiegwatīre igai rīao gatagatī-inī ka mīhīrīga ya Isiraēli. **2** Nī ūndū ūcio andū a Dani magīthuura njamba cia ita ithano kuuma Zora na Eshitaoli ithīi igathigaane būrūri ūcio na itūurie ūhoro. Andū a mūhīrīga wa Dani makīmeera atīrī, “Thīi, mūgatūurie ūhoro wa būrūri ūcio.” Andū acio magītoonya būrūri ūria ūrī irīma wa Efiraimu na magīkīnya mūciī wa Mika kūrīa maarārīrīre ūtukū ūcio. **3** Na rīria maakūhīrīre nyūmba ya Mika, magīkūūrāna mūgambo wa mwanake ūcio Mūlawī; nī ūndū ūcio magītoonya kuo makīmūūria atīrī, “Nūū wakūrehire gūkū? Nī kī ūreka kūndū gūkū? Nī kī gītūmīte ūkorwo ūrī gūkū?” **4** Nake akīmeera ūria Mika aamwīkūre, akīmeera atīrī, “We nīanyandīkite na nī ndī mūthīnjīri-Ngai wake.” **5** Nao magīcooka makīmūwīra atīrī, “T汪ūthaita ūtūitūirīre ūhoro kūrī Ngai tūmenye kana rūgendo rwitū nīrūkūgacīra.” **6** Nake mūthīnjīri-Ngai ūcio akīmacookeria atīrī, “Thīi na thayū. Rūgendo rwanu nī rwītīkīrīku nī Jehova.” **7** Nī ūndū ūcio andū acio atano makīuma kuo na magīkīnya Laishi, kūrīa maakorire atī andū maatūūrāga na thayū matarī na ūgwatī, o ta andū a Sidoni, mategwīkūūa na mategwītīgīra. Na tondū būrūri wao ndwarī kīndū waagaga, maarī atongu. Nīngī maatūūrāga kūrāya na andū a Sidoni, na matiatarainie na mūndū o na ūrīkū. **8** Na rīria maacookire Zora na Eshitaoli, arīū a ithe makīmūoria atīrī, “Mūronire atīa?” **9** Magīcookia atīrī, “Ūkīrai tūthīi tūkamatharīkīre! Nītuonete atī būrūri ūcio nī mwega mūno. Anga gūtīrī ūndū mūgwīka? Mūtīgatīthie gūtūhī mūkaūtunyane. **10** Mwakīnya kuo, nīmūgūkorerera andū mategwīkūūa ūgwatī o na ūrīkū. Būrūri ūcio nī mūnene ūria Ngai aneanīte moko-inī manyu, būrūri ūtagaga kīndū o na kīrīkū.” **11** Hīndī ūyo andū magana matandatū a kuuma mūhīrīga wa Dani, meeohete indo cia mbaara, makīumagara kuuma Zora na Eshitaoli. **12** Marī njīra-inī, makīamba hema ciao gūkūhī na Kiriathu-Jearimu kūū Juda. Nīkō gītūmaga handū hau he mwena wa ithūūro rīa Kiriathu-Jearimu heetwo Mahane-Dani ngīnya ūmūthī. **13** Kuuma kūu magīthī na mbere ngīnya būrūri ūria ūrī irīma wa Efiraimu na magīkīnya mūciī wa Mika. **14** Nīngī andū acio atano arīa maathigaanīte būrūri ūcio wa Laishi makīra arīū a ithe atīrī, “Inyū nīmūū atī nyūmba ūmwe ya ici ūrī na ebodi, na ngai ingī cia nyūmba, na mūhianano mūicūhie, na mūhianano wa gūtwekio? Rīu nīmwamenya ūria mūgwīka.” **15** Nī ūndū ūcio magītoonya nyūmba ya mwanake ūcio Mūlawī o kūu mūciī kwa Mika na makīmūgēithia. **16** Nao andū acio a

Dani magana matandatū meeohete indo cia mbaara makirūgama hau kihingo-inī. **17** Andū acio atano arīa maathigaaŋite būrūri ūcio magitoonya thīini, makioya mūhianano ūria mūicūhie, na ebodi, na ngai icio ingi cia nyūmba na mūhianano wa gūtwekio, nake mūthīnjīri-Ngai o na andū acio magana matandatū meeohete indo cia mbaara maarūgamite hau kihingo-inī. **18** Rīria andū acio maatoonyire nyūmba ya Mika na makioya mūhianano wa gwacūhio, na ebodi, na ngai icio ingi cia nyūmba, na mūhianano wa gūtwekio-rī, mūthīnjīri-ngai ūcio akīmooria atīrī, “Nī atīa mūreka?” **19** Nao makīmūcookeria atīrī, “Kira ki! Ndūkoige ūndū. Ūka ūtwarane na ithuī, ūtūke ithe witū na mūthīnjīri-Ngai witū. Gīthi ti wega ūgītungatīra rūrīrī na mūhīrīga thīini wa Isiraēli ūrī mūthīnjīri-Ngai, handū ha gūtungatīra nyūmba ya mūdū ūmwe?” **20** Nake mūthīnjīri-Ngai ūcio agīkena. Akioya ebodi, na ngai iria ingi cia nyūmba, na mūhianano ūria mūicūhie, nake agīthīi na andū acio. **21** Nao makīhūdūka magīthīi matongoretio nī ciana ciao iria nini na mahiū mao, na indo ciao. **22** Rīria maakorirwo mathiite handū haraaya kuuma nyūmba ya Mika-rī, andū arīa maatūūraga hakuhi na Mika makīūngana hamwe na magīkinyīra andū acio a Dani. **23** O andū acio makimoigagīrīra-rī, andū a Dani makīhūgūra makīūria Mika atīrī, “Kaī wona atīa tondu weta andū aku othe marūe?” **24** Akīmacookeria atīrī, “Muoire ngai iria ndethondekeire, o na mūthīnjīri-ngai wakwa, na mwathiī. Nī kīi kīngī ngīrī nakīo? Mwakīhota atīa kūria atīrī, ‘Kaī wona atīa?’” **25** Andū acio a Dani magīcookia atīrī, “Tīga gūkararania na ithuī, kana ūtharīkīrwo nī andū amwe arīa me marakara, nawe hamwe na nyūmba yaku mūūrwo nī mōyo yanyu.” **26** Nī ūndū ūcio andū acio a Dani magīthīra, nake Mika, ona atī maarī na hinya mūnene mūno kūmūkīra, akīhūdūka agīcookia mūcīi. **27** Nīngī makioya kīria Mika aathondekete, na mūthīnjīri-Ngai wake, magīthīi nginya Laishi, magīkīrīra andū maarī na thayū na matekūūga ūndū. Makīmatarīkīra na rūhiū rwa njora na magīcina itūūra rīao inene. **28** Gūtīarī na mūdū wa kūmahonika tondu maatūūraga kūraihu na Sidoni na matīatarainie na mūdū o na ūrīkū. Itūūra rīu inene rīarī gītūamba-inī kīria kīarī hakuhi na Bethi-Rehobu. Andū acio a Dani magīaka itūūra rīu inene rīngī na magīthāamīra kuo. **29** Makīrīta Dani o ta ithe wao Dani ūria waciārītwo nī Isiraēli o na gūtūka itūūra rīu inene rīetagwo Laishi mbere iyo. **30** Andū a Dani makīhaandīra mīhianano kū, nake Jonathani mūrū wa Gerishomu, mūrū wa Musa, na arīū ake magītuika athīnjīri-Ngai mūhīrīga-inī wa Dani nginya hīndī irīa andū acio maatahirwo makīrutwo būrūri ūcio. **31** Magīthīi na mbere kūhūthīra mīhianano irīa Mika aathondekete, ihinda rīria rīothe nyūmba ya Ngai yarī Shilo.

19 Matukū-inī macio Isiraēli gūtīarī na mūthamaki. Na rīrī, Mūlawī watūūraga kūdū kūraya thīini wa būrūri ūria ūrī irīma wa Efiraimu nīaigire thuriya ya kuuma Bethilehemu kūu Juda. **2** No thuriya iyo ikīaga kwīhokeka kūrī we. Nayo ikīmūtiga īgīcookia mūcīi gwa ithe kūu Bethilehemu ya Juda. Thuutha

wa gūkorwo kūu mīeri ina, **3** mūthuuri wake agīthīi kūrī we kūmūringīrīria acooke. Athiire na ndungata yake na ndigiri igīrī. Nake mūtia ūcio akīmūtoonya nyūmba ya ithe, na rīria ithe aamuonire, akīmūnyīta ūgeni akenete. **4** Mūthoni-we, ithe wa mūrītu ūcio, akīmūringīrīria aikare; nī ūndū ūcio agīkara hamwe nake mīthenya itatū, arīaga na akanyua, na agakoma kuo. **5** Mūthenya wa ina magīkīra tene na akīhaarīria oimagare, no ithe wa mūrītu akīra mūthoni-we ūcio atīrī, “Wikenie na kīndū gīa kūrīa; ūgīcooke ūgīthīi.” **6** Nī ūndū ūcio eerī magīkara thī kūrīa na kūnyua. Thuutha-inī ithe wa mūrītu akīmūra atīrī, “Ndagūthaita raara na wikenie.” **7** Na hīndī irīa mūdū ūcio ookīre athīi, mūthoni-we akīmūringīrīria araare; nī ūndū ūcio akīraara ūtukū ūcio. **8** Rūciini rwa mūthenya wa gatano, okīra athīi, ithe wa mūrītu ūcio akīmūra atīrī, “Wikenie. Eterera nginya mīarahol!” Nī ūndū ūcio eerī makīriānīra. **9** Hīndī irīa mūdū ūcio, hamwe na thuriya yake na ndungata yake, mookīre mathīi, mūthoni-we, ithe wa mūrītu ūcio, akīmūra atīrī, “Rīu ta thīkīrīria, nī hakuhi hwaī-inī raarīrīra nī ūndū gūkīrie gūtuka. Ikara ūhurūke. Rūciū rūciini tene no ūkīre ūnūke.” **10** No rīrī, tondu ndendire gūkara ūtukū ūngī, mūdū ūcio akīuma kuo agīthīi erekere mwena wa Jebusi (na nīkuo, Jerusalem), arī na ndigiri ciake cieri cīohetwo matandiko na thuriya yake. **11** Rīria maakuhīrīrie Jebusi na kūrī hakuhi gūtuka-rī, ndungata iyo ikīra mwathi wayo atīrī, “Rīu-rī, reke tūtīthie gūkū itūūra-inī rīrīrī inene rīa Ajesubi tūraarīre kuo.” **12** Mwathi wayo agīcookia atīrī, “Aca. Tūtīgūtoonya itūūra inene rīa andū ageni, andū a rīo ti Aisiraēli. Tūgūthīi nginya tūkinye Gībea.” **13** Nake akiuga o rīngī atīrī, “Nītūthīi tūgerie gūkinya Gībea kana Rama na tūraarīre itūūra rīmwe rīamo.” **14** Nī ūndū ūcio magīthīi na mbere, narō rīua rīgīthūa magīkorwo maakuhīrīria Gībea, kūu Benjaminī. **15** Kūu nīkuo maatithīrie maraarīre. Nao magīthīi magīkara thī kīhaaro-inī kinene gīa itūūra rīu inene, no gūtīrī mūdū o na ūmwe wamanyīitire ūgeni mararīre gwake. **16** Hwaī-inī ūcio, mūthuuri ūmwe mūkūrū wa kuuma būrūri ūria ūrī irīma wa Efiraimu, watūūraga Gībea, (andū a kūu maarī Abenjaminī), agīka oimite wīra mīgūnda-inī. **17** Na rīria aarorire akīona mūgendi ūcio hau kīhaaro-inī gīa itūūra inene, mūthuuri ūcio akīmūria atīrī, “Wathiī kū na uumite kū?” **18** Agīcookia atīrī, “Tuumite Bethilehemu ya Juda twarekere kūdū kūraya thīini wa būrūri ūria ūrī irīma wa Efiraimu kūrīa ndūūraga. Ndirarī Bethilehemu ya Juda na rīu ndīrathīi nyūmba ya Jehova. Gūtīrī mūdū o na ūmwe ūnyīitire ūgeni gwake. **19** Ithuī tūrī na mahuti na irio cia ndigiri ciitū na mīgate na ndibe nī ūndū witū ithuī ndungata ciaku, nīi, na ndungata yaku ya mūrītu, na mwanake ūyū tūrī nake. Tūtīkūbatarīo nī kīndū o na kī.” **20** Nake mūthuuri ūcio mūkūrū akīmūra atīrī, “Nīūnyīititwo ūgeni nyūmba-inī īno yakwa, reke ngūhe kīria gīothe ūbatarītio nīkīo, no ndūkaraare kīhaaro.” **21** Nī ūndū ūcio akīmūtoonya nyūmba ya na akīhe ndigiri ciake gīa kūrīa. Maarīkia gwīthamba magūrū-rī, makīria na makīnyua. **22** Na hīndī o iyo meekenagia-rī, andū amwe aaganu a itūūra rīu inene makīrīgīcīria nyūmba iyo. Makīhūra mūrango, na makīgūthūkīra mūthuuri ūcio

mükürü ūria warī mwene nyumba iyo, makiuga atīrī, “Ruta mündū ūcio ūikire nyumba yaku nīguo tūkome nake.” **23** Mwene nyumba iyo akiuma na nja akīmeera atīrī, “Aca, arata akwa, mūtigeke ūndū wa waganu ūguo. Kuona atī mündū ūyū nī mūgeni wakwa-rī, tigai gwīka ūndū ūyū wa thoni ūguo. **24** Thikīrīriai, haha harī mūrītu wakwa gathirange, na thuriya ya mūgeni ūyū. Nīngūmaruta na nja kūrī inyuī rīu, na no mūmahūthire na mūmeke o ūria mūngienda. No mündū ūyū-rī, mūtīkamwike ūndū wa thoni ta ūcio.” **25** No andū acio matiigana kūmūthikīrīria. Nī ūndū ūcio, mündū ūcio akīoya thuriya yake na akīmīruta na nja kūrī o, nao makīmīnyīita na hinya na makīmīnyārīria ūtūkū wothe, na gwakīa makīreka īlthīire. **26** Na gūgīthererūkīa-rī, mündū-wa-nja ūcio agīcooka nyumba kūrīa mwathi wake aarī, akīgūa thī hau mūrango-inī, na agīkoma ho nginya gūgīkīa. **27** Na rīria mwathi wake ookīrīre rūciinī na akīhingūra mūrango wa nyumba akiuma nja nīguo ethīire-rī, thuriya yake yakomete hau īgwīte mūromo-inī wa nyumba, namo moko mayo maarī hingīro-inī. **28** Nake akīmīra atīrī, “Ūkīra; reke tūthī.” No ndīacookīrie. Nake mündū ūcio agīcooka akīmīoya, akīmīgīrīra īgūrū rīa ndīgiri yake, makīinūka. **29** Hīndī rīa aakīnyire mūciī-rī, akīoya kahīū agītīnangīa thuriya yake kīgā o kīgā icunjī ikūmi na īgīrī, agīcītūma ng’ongo ciothe cia Isīraeli, **30** na mündū o wothe ūria wonire ūndū ūcio akiuga atīrī, “Ūndū ta ūyū ndūrī wonwo kana ūgīkwo, kuuma mūthenya ūria andū a Isīraeli moimire būrūrī wa Mīsiri. Tecīrie ūhoro ūcio na mūwītūrānie, mūtwire ūria tūgwīka!”

20 Na rīrī, andū a Isīraeli othe kuuma Dani nginya Bīrīshiba, na kuuma būrūrī wothe wa Gīleadi magīka o taarī mündū ūmwe, makīūngana mbere ya Jehova kūu Mizīpa. **2** Atongoria a andū othe a mīhīrīga ya Isīraeli makīrūgama handū hao kūu kīūngano-inī kīa andū a Ngai, marī thigari ngiri magana mana meeohete hiū cia njora. **3** (Nao andū Benjamīni makīūga atī andū a Isīraeli nīmambatīte nginya Mizīpa.) Hīndī ūyū andū a Isīraeli makiuga atīrī, “Ta twīre ūria ūndū ūcio mūuru wekīkire.” **4** Nī ūndū ūcio Mūlawī ūcio mūthuuri wa mūtumia ūria woragītwo akiuga atīrī, “Nī na thuriya yakwa tuokire Gībea ya andū a Benjamīni tūrāarīrīre kuo. **5** Ūtūkū ūcio andū a Gībea nīmaanūmīrīre, na magīthīūrūrūkīria nyumba, mehaarīrie kūnjūrāga. Makīnyīita thuriya yakwa na hinya, nginya īgīkua. **6** Ngīoya thuriya yakwa, ngīmītīnaangīa icunjī, na ngītūma o gīcunjī o rūgongo rwa īgai rīa Isīraeli, nī ūndū nīmēkīte ūndū wa thoni na wa gīconoko thīnī wa Isīraeli. **7** Atīrīrī, inyuī andū a Isīraeli inyuothē, kīarīe, mūheane itua rīanyu.” **8** Andū acio othe magītūkīra o taarī mündū ūmwe, makiuga atīrī, “Gūtīrī mündū o na ūmwe witū ūkūinūka. Aca, gūtīrī o na ūmwe witū ūgūcooka gwake mūciī. **9** No rīrī, ūndū ūria tūgwīka Gībea nī ūyū: Tūkwambata kuo tūmookīrīre o ta ūria ūcuuki wa mītī ūgūtūonia. **10** Tūkūruta andū ikūmi thīnī wa o andū īgana a mīhīrīga yothe ya Isīraeli, na andū īgana thīnī wa o andū ngiri, na andū ngiri thīnī wa o andū ngiri ikūmi, nīguo magīrīre mbūtū cia ita irio. Nīgeetha rīria mbūtū cia ita īgaakīnya Gībea ya

Benjamīni, ikaameka maūndū maringaine na waganu wa andū akuo ūria meekīte thīnī wa Isīraeli.” **11** Tondū ūcio andū othe a Isīraeli makīūngana na makīnyīitana o ta maarī mündū ūmwe mahūire itūūra rīu inene. **12** Mīhīrīga ya Isīraeli īgītūma andū mathīī kūrī mūhīrīga wothe wa Benjamīni, makamoorīe atīrī, “Nī ngero īrīkū īno njūru ūū nīkītwo gatagatī-inī kanyu? **13** Na rīrī, tūnengerei andū acio aaganu a Gībea nīgeetha tūmooorage tweherīe ūuru ūcio thīnī wa Isīraeli.” No andū a Benjamīni matiigana kūigua andū acio angī a Isīraeli. **14** Moimire matūūra-inī mao, makīūngana hamwe kūu Gībea nīguo mahūūrane na andū a Isīraeli. **15** O ro rīmwe andū a Benjamīni magīcookanīrīria andū arīa marūaga na hiū cia njora 20,060 kuuma matūūra-inī mao, mongereirwo harī andū magana mūgwanja arīa maathuurītwo kuuma kūrī andū arīa maatūrāga kūu Gībea. **16** Gatagatī-inī ga thigari īcio ciothe nī kwarī na andū magana mūgwanja maathuurītwo a kīmotho, na o ūmwe wao nīahotaga gūkīa ihīga na kīgūtha ūndū angīringa rūcuīrī na ndahīte. **17** Tiga andū a Benjamīni-rī, Isīraeli nīmacookanīrīrie thigari 400 arīa marūaga na hiū cia njora, na othe maarī andū a ita. **18** Andū a Isīraeli makīambata nginya Betheli na magītūria ūhoro harī Ngai makīūria atīrī, “Nūū thīnī witū ūkwambīrīria kūhūūrana na andū aya a Benjamīni?” Nake Jehova agīcooka atīrī, “Juda nīwe ūkwambīrīria.” **19** Rūciinī rūrū rūngī andū a Isīraeli magītūkīra na makīamba hema ciao gūkuhī na Gībea. **20** Andū a Isīraeli makīumagara makahūūrane na andū a Benjamīni, na makīga andū o handū hao mbaara-inī marūe nao kūu Gībea. **21** Nao andū a Benjamīni makīuma kūu Gībea na makūrāga andū a Isīraeli 22,000 kūu mbaara-inī mūthenya ūcio. **22** No andū a Isīraeli makītūmanīrīria mündū na ūria ūngī na makīrūgama handū hao rīngī o harīa meigīte mūthenya wa mbere. **23** Nao andū a Isīraeli makīambata makīrīrīra mbere ya Jehova nginya hwaī-inī, nao magītūria ūhoro harī Jehova atīrī, “Hīhi twambate rīngī tūkahūūrane na andū a Benjamīni, aya arīū a ithe witū?” Nake Jehova akīmacookeria atīrī, “Ambatai mūkahūūrane nao.” **24** Hīndī iyo andū a Isīraeli magīkuhīrīria andū a Benjamīni mūthenya wa keerī. **25** Mūthenya ūcio, rīria Abenjamīni mookire moimite Gībea mahūūrane nao-rī, makīūrāga andū a Isīraeli angī 18,000, othe meeohete hiū cia njora. **26** Nīngī andū a Isīraeli, marī othe, makīambata nginya Betheli, na kūu magīkara kuo makīrīra marī mbere ya Jehova. Makītīhinga kūrīa irio mūthenya ūcio o nginya hwaī-inī, na makīruta maruta ma njīno na maruta ma ūguano kūrī Jehova. **27** Nao andū a Isīraeli, magītūria ūhoro harī Jehova. (Matukū-inī macio ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Ngai rīarī kūu, **28** nake Fīnehasi mūrū wa Eleazaru, mūrū wa Harūni, nīwe watungataga mbere yarīo.) Nao makīūria atīrī, “Nītūkwambata rīngī tūkahūūrane na Abenjamīni arīū a ithe witū, kana tūtige?” Jehova akīmacookeria atīrī, “Thīīī, nī ūndū rūciū nīngamaneana moko-īnī manyu.” **29** Nao andū a Isīraeli makīmoheria mathīūrūrūkīrie Gībea. **30** Nao makīambata makahūūrane na andū a Benjamīni mūthenya wa gatātū na makīrūgama handū hao nīguo mahūūrane na Gībea o ta ūria meekīte hau mbere. **31** Nao

Abenjimini makiumira matatunge na makiguuciriro kuiraihu na itũura rĩu inene. Makĩambĩrĩria kũhũura andũ a Isiraeli o ta mbere iyo, na andũ ta mĩrongo itatũ makĩrũndĩrwo werũ-inĩ na njĩra-inĩ irĩa ithiĩaga Betheli na irĩa ingĩ Gibeaa. **32** Rĩria andũ a Benjamini meeranaga atĩrĩ, “Nĩtũramahoota o ta mbere,” noguo nao andũ a Isiraeli meeranaga atĩrĩ, “Rekei tũcooke na thũthũ tũmaguucĩrĩre moime itũura-inĩ inene moke njĩra-inĩ.” **33** Andũ othe a Isiraeli makiehera harĩa maarĩ na makĩrũgama handũ hao kũu Baali-Tamaru, nao andũ a Isiraeli arĩa meehithĩre andũ a Benjamini makiumira kũria meehithĩre mwena wa ithũuro wa Gibeaa. **34** Hindĩ iyo andũ ngiri ikũmi arĩa maarĩ njamba irĩa thũure cia Isiraeli magĩtharĩkĩra Gibeaa kuuma na mbere. Nayo mbaara yarĩ nene ũũ atĩ andũ a Benjamini matiigana gũkũũrana ũria mwanangĩko wamakũhĩrĩrie. **35** Nake Jehova akĩhootera andũ a Benjamini mbere ya Isiraeli, na mũthenya ũcio andũ a Isiraeli makĩũraga andũ a Benjamini 25,100, arĩa meehete hiũ cia njora. **36** Tondũ ũcio andũ a Benjamini makĩona atĩ nĩmaatooretio. Na rĩrĩ, andũ a Isiraeli nĩmoorĩre andũ a Benjamini, nĩ ũndũ nĩmehokete andũ arĩa maigĩte a kuoheria andũ a Benjamini gũkuhĩ na Gibeaa. **37** Nao andũ acio moohetie andũ makĩũthũka o rĩmwe magĩtoonya Gibeaa, makĩaragana kuo na makĩhũura itũura rĩu inene rĩothe na rũhiũ rwa njora. **38** Nao andũ a Isiraeli nĩ mabangĩte na andũ acio moohetie andũ atĩ matoogĩe ndogo nene ithĩĩ na igũrũ yumĩte itũura rĩu inene, **39** nĩgeetha hindĩ iyo andũ a Isiraeli magarũrũke na macooke mbaara-inĩ. Andũ a Benjamini maakorĩrwo maambĩrĩria kũũraga andũ a Isiraeli (ta andũ mĩrongo itatũ), nao makiuga atĩrĩ, “Ithũũ nĩtũramatooria o ta ũria twamekire mbaara-inĩ ya mbere.” **40** No rĩria ndogo yambĩrĩre kwambata na igũrũ yumĩte itũura-inĩ rĩu inene-rĩ, andũ a Benjamini makĩhũũgũra makĩona ndogo itũura-inĩ rĩu inene rĩothe yambatĩte na igũrũ matu-inĩ. **41** Hindĩ iyo andũ a Isiraeli makĩmagarũrũkĩra nao andũ a Benjamini makĩnyĩtuo nĩ guoya mũnene, nĩ ũndũ nĩmakũũranire atĩ mwanangĩko niwarĩkĩtie kũmakora. **42** Nĩ ũndũ ũcio makũũrĩra andũ a Isiraeli marorete na werũ-inĩ, no matingĩahotire kũũrĩra mbaara. Nao andũ a Isiraeli arĩa mookire moimĩte matũũra-inĩ makĩmooragĩra kuo. **43** Magĩthũũrũkĩria andũ a Benjamini acio, makĩmateng’eria, na makĩmakinyĩra na njĩra hũthũ kũu gũkuhĩ na Gibeaa mwena wa irathĩro. **44** Andũ a Benjamini ngiri ikũmi na inyanya magĩkua, nao othe maarĩ arũũ njamba. **45** Na rĩria maagarũrũkire marorete na werũ-inĩ nginya ihiga-inĩ rĩa Rimoni, andũ a Isiraeli makĩũragĩra andũ 5,000 njĩra-inĩ icio. Nao magĩkĩrĩrĩria kũrũmĩrĩra andũ a Benjamini o nginya Gĩdomu na makĩũraga 2,000. **46** Mũthenya ũcio andũ a Benjamini 25,000 arĩa maarũaga na hiũ cia njora makĩũragwo, na othe maarĩ arũũ njamba. **47** No andũ magana matandatũ makĩgarũrũka na makĩũrĩra werũ-inĩ o nginya ihiga-inĩ rĩa Rimoni, na magĩkara kuo mĩeri ina. **48** Nao andũ a Isiraeli magĩcooka nginya bũrũri wa andũ a Benjamini na makĩhũũra matũũra mothe na rũhiũ rwa njora, o gwata nyamũ na kĩndũ o gĩothe kĩngĩ kĩria maakorereire. Na matũũra mothe marĩa maakorire makĩmacina na mwaki.

21 Andũ acio a Isiraeli nĩmehĩtĩte mwĩhitwa marĩ kũu Mizipa makoiga atĩrĩ, “Gũtĩrĩ o na ũmwe witũ ũkaaneana mwĩritũ wake ahikio nĩ Mũbenjamini.” **2** Andũ acio nĩmathiire Betheli, kũria maikarire mbere ya Ngai o nginya hwaĩ-inĩ, makĩanĩrĩra na mũgambo makĩrĩra na kĩgirĩko kĩnene. **3** Nao makiuga atĩrĩ, “Hĩl Jehova Ngai wa Isiraeli, nĩ kĩ gĩtũmĩte ũndũ ũyũ woneke Isiraeli? Nĩ kĩ gĩgũtũma mũhĩrĩga ũmwe ũkorwo ũtarĩ ho thĩnĩ wa Isiraeli ũmũthĩ?” **4** Mũthenya ũyũ ũngĩ rũciĩnĩ tene andũ magĩaka kĩgongona na makĩruta maruta ma njino o na maruta ma ũiguano. **5** Hindĩ iyo andũ a Isiraeli makĩũria atĩrĩ, “Mĩhĩrĩga-inĩ yothe ya Isiraeli-rĩ, nũũ ũtokĩte kũngana haha mbere ya Jehova?” Nĩgũkorwo nĩmehĩtĩte mwĩhitwa mũrũmu atĩ ũria ũkwaga gũũka kĩũngano mbere ya Jehova kũu Mizipa ti-itherũ nĩagĩrĩre kũũragwo. **6** Na rĩrĩ, andũ a Isiraeli magĩcakaya nĩ ũndũ wa arĩũ a ithe wao, andũ a Benjamini, na makiuga atĩrĩ, “Ũmũthĩ mũhĩrĩga ũmwe nĩmweherie kuuma Isiraeli. **7** Tũngĩhota atĩia kuonera arĩa matigarĩte atumia, kuona atĩ nĩtũwĩhitĩte mwĩhitwa mbere ya Jehova atĩ tũtũkaamahe airĩtu aitũ mamahikie?” **8** Magĩcooka makĩũria atĩrĩ, “Nĩ mũhĩrĩga ũrĩkũ wa Isiraeli ũtokĩte kĩũngano-inĩ mbere ya Jehova kũu Mizipa?” Nao makiuga atĩrĩ, “Nĩ gũtĩrĩ mũndũ o na ũmwe kuuma Jabeshi-Gileadi wokĩte kambĩ-inĩ iyo nĩ ũndũ wa kĩũngano kũu. **9** Tondũ rĩria maatarire andũ, nĩmamenyire atĩ gũtĩrĩ mũndũ o na ũmwe kuuma Jabeshi-Gileadi warĩ kuo. **10** Nĩ ũndũ ũcio kĩũngano kũu gĩgĩtũma andũ a kũria 12,000 marĩ na mawatho mathĩĩ nginya Jabeshi-Gileadi na moorage arĩa maatũũraga kuo na rũhiũ rwa njora, gwata atumia na ciana. **11** Nao makiuga atĩrĩ, “Ũũ nĩguo mũgũwĩka, ũragai mũndũ mũrũme o wothe na mũndũ-wa-nja o wothe ũria ũtarĩ gathirange.” **12** Nao magĩkora gatagatĩ-inĩ ka andũ arĩa maatũũraga kũu Jabeshi-Gileadi airĩtu magana mana arĩa mataakomete na mũndũ mũrũme, makĩmatwara kambĩ irĩa yarĩ Shilo kũu Kaanani. **13** Nĩngĩ kĩũngano gĩothe gĩgĩtũma ihooya rĩa thayũ kũrĩ andũ a Benjamini o hau rwaro-inĩ rwa ihiga rĩa Rimoni. **14** Nĩ ũndũ ũcio andũ a Benjamini makĩhũndũka ihinda o rĩu na makĩheo andũ-a-nja a Jabeshi-Gileadi arĩa matooragĩtuo. No matingĩamaiganire. **15** Nao andũ magĩcakaira andũ a Benjamini, tondũ Jehova nĩatũmire hagĩe na ithenya mĩhĩrĩga-inĩ ya Isiraeli. **16** Nao athuuri arĩa akũrũ a kĩũngano makiuga atĩrĩ, “Tondũ andũ-a-nja a Benjamini nĩnaniire-rĩ, tũkuonera arũme arĩa matigaire atumia kũ?” **17** Makiuga atĩrĩ, “Abenjimini arĩa maahonokire no nginya magĩe na a kũmagaya, nĩguo gũtikagĩe mũhĩrĩga o na ũmwe wa Isiraeli ũkũniĩnkio. **18** Tũtũngĩmahe airĩtu aitũ matũke atumia ao, nĩgũkorwo ithũ andũ a Isiraeli nĩtũwĩhitĩre mwĩhitwa ũyũ: ‘Kũrumwo-rĩ, nĩ mũndũ ũria ũngĩhe Mũbenjamini mũtumia.’ **19** No rĩrĩ, nĩkũgiaga gĩathĩ kĩa Jehova o mwaka kũu Shilo, mwena wa gathigathini wa Betheli, na mwena wa irathĩro wa njĩra irĩa ithĩiaga kuuma Betheli nginya Shekemu, na mwena wa gũthini wa Lebona.” **20** Nĩ ũndũ ũcio magĩatha andũ a Benjamini, makĩmeera atĩrĩ, “Thĩĩ mwĩhithe kũu mĩgũnda-inĩ ya mĩthabĩbũ **21** na mũikare mũkĩroraga. Rĩria airĩtu a Shilo mariumira meturanire na arĩa angĩ rwĩmbo-inĩ-rĩ, mũgũthũke

kuuma mīgūnda-inī ya mīthabibū, na o mūdū ehurīrie mūtumia kuuma kūrī airītu acio a Shilo, na mūthī būrūri wa Benjamini. **22** Rīrīa maithe mao kana ariū a maithe mao magaatūrehera thitango, tūkaameera atīrī, “Twīkei wega na kūmateithia, tondū tūtiamoooneire atumia hīndī ya mbaara, no inyuī mūtīrī na mahītia, tondū mūtiamahaire airītu anyu.” **23** Ūguo nīguo andū a Benjamini meekire. O rīrīa airītu maainagarī, o mūdū akīnyiita ūmwe, na akīmūkuua agatuīke mūtumia wake. Hīndī īyo magīcooka kūrī igai rīao, magīaka matūūra mao rīngī, na magītūūra kuo. **24** Na ihinda rīu andū a Isiraeli makiuma kūdū kūu, makīinūka mūcīi kūrī mīhīrīga yao na nyūmba ciao, o mūdū kūrī igai rīake. **25** Matukū-inī macio Isiraeli gūtīarī na mūthamaki; o mūdū ekaga ūrīa oonaga kwagīrīire.

Ruthu

1 Na rīri, matukū-inī marīa atiriirīri būrūri maathanaga, nī kwagīre na ng'aragu būrūri-inī, nake mūdū ūmwe wa Bethlehemu kūu Juda, marī na mūtumia wake, na ariū ake eerī, magīthīi gūikara būrūri wa Moabi kwa ihinda. **2** Mūdū ūcio eetawgo Elimeleku, nake mūtumia wake eetawgo Naomi, namo mariitwa ma ariū acio ake eerī nī Mahaloni na Kilioni. Nao maarī Afiratha kuuma Bethlehemu kūu Juda. Nao magīthīi būrūri wa Moabi magītūūra kuo. **3** Na rīri, Elimeleku mūthuuri wa Naomi agīkua, nake Naomi agītigwo na ariū acio ake eerī. **4** Nao makīhikia andū-a-nja a Moabi, ūmwe eetawgo Oripa, na ūria ūngī Ruthu. Thuutha wa gūtūūra kūu ta ihinda rīa miāka ikūmi, **5** Mahaloni na Kilioni o nao magīkua, nake Naomi agītigwo atarī na ariū ake eerī, o na kana mūthuuri. **6** Rīria Naomi aiguire arī kūu Moabi atī Jehova nīatehithīe andū ake akamahe irio-rī, akīlhaarīria hamwe na atumia acio a ariū ake oime būrūri wa Moabi acooke kwao. **7** We na atumia acio eerī a ariū ake makiumagara kuuma kūu maatūūra, makīnyīta njīra nīguo macooke būrūri wa Juda. **8** Nake Naomi akīra atumia acio eerī a ariū ake atīri, “Cookai, o mūdū athīi mūciī kwa nyina. Jehova aromwīka maūdū mega, o ta ūria o na inyuū mwekire acio maakuire, o na nīi mwene. **9** Jehova arotūma o ūmwe wanyu eyonere ūhurūko mūciī wa mūthuuri ūngī.” Agīcoka akimamumunya, nao makīrīra maanīriire, **10** makīmwīra atīri, “Ithuū tūgūcoka nawe kūrī andū anyu.” **11** No Naomi akīmeera atīri, “Aarī akwa, cookai mūciī kwanyu. Mūgūgīthīi na nīi nīki? Nīngūkīgīa na ariū angī nīguo macooke matūke athuuri anyu? **12** Aarī akwa, cookai kwanyu mūciī; nīi ndī mūkūrū mūno wa kūgīa na mūthuuri ūngī. O na ingīciirīa atī harī na mwhoko harī nīi, na ngīe na mūthuuri ūtukū ūyū na njīare aanake-rī, **13** mwakīmeterera o ngīnya hīndī irīa makaagimara? No mūikare mūtahikite mūmetereire? Aca, aarī akwa. Nīi ndī na ruo kūmūkīra, nīgūkorwo guoko kwa Jehova nīgūtambūrūkīte gūkanjūkīrīra!” **14** Nao maigua ūguo makīrīra rīngī. Nake Oripa akīmumunya nyaciarawe, akīmūgīra ūhorō. No Ruthu akīrīmanīrīra na nyaciarawe. **15** Nake Naomi akīmwīra atīri, “Ta rora, mūtumia wa mūrū wa nyina na mūthuuri guo nīahūdūka acooke kūrī andū ao, o na kūrī ngai ciake. Cooka mūthīi nake.” **16** No Ruthu akīmūcookerīa, akīmwīra atīri, “Tiga kūningīrīria ngūtige kana ngarūrūke ndige gūkūrūmīrīra. Kūrīa ūgūthīi nīkuo ngūthīi, na kūrīa ūgaatūūra nīkuo ngaatūūra. Andū anyu magaatūka andū aitū, nake Ngai waku atūke Ngai wakwa. **17** Kūrīa ūgaakūira nīkuo ngaakūira, na nokuo ngaathikwo. Jehova aronjīka ūuru makīria, kūngīkaagīa ūndū o na ūmwe ūgaatūtīgīthania nīi nawe, tīga o gīkuū gīiki!” **18** Rīria Naomi onire atī Ruthu nīatuīte itua rīa gūthīi nake, agītīga kūmūringīrīria acooke. **19** Nī ūndū ūcio andū acio a nja eerī magīthīi ngīnya magīkīnya Bethlehemu. Rīria maakīnyire Bethlehemu-rī, andū a itūūra rīu othe makīgega nī ūndū wao, nao andū-a-nja makīūrania atīri, “Hī! Ūyū no akorwo arī Naomi?” **20** Nake akīmeera atīri,

“Tigai gūcoka kūnjīta Naomi, njītagai Mara, nī ūndū Ngai Mwene-Hinya-Wothe nīatūmīte mūtūūrīre wakwa ūtūke wa ruo mūno. **21** Ndoimire gūkū njīyūrīrīre, no Jehova anjookīa itarī kīndū. Mūngīcoka kūnjīta Naomi nīki? Jehova nīanyariirīte; Mwene-Hinya-Wothe nīandehithīrīre mathīina.” **22** Nī ūndū ūcio Naomi agīcoka kuuma Moabi marī hamwe na Ruthu ūcio Mūmoabi, mūtumia wa mūrīū, magīkīnya Bethlehemu hīndī irīa cairi yaabagīrīria kūgēthwo.

2 Na rīri, Naomi nīarī na mūdū wa mbarī yao mwena wa mūthuuriwe, kuuma mūhīrīga wa Elimeleku, mūdū warī igweta, wetawgo Boazu. **2** Nake Ruthu ūcio Mūmoabi akīra Naomi atīri, “Reke thīi mīgūnda-inī ngahaare cairi irīa itīgītio; ndī thuutha wa mūdū o wothē ūria ingītīkīrīka maitho-inī make.” Nake Naomi akīmwīra atīri, “Thīi, mwarī wakwa.” **3** Nī ūndū ūcio akiumagara agīthīi, akīambīrīria kūhaara cairi kūu mīgūnda-inī arī thuutha wa arīa maagethaga. Na gūgīkīnya atīri, Ruthu ekorire akīruta wīra mūgūnda wa Boazu, ūcio warī wa mūhīrīga wa Elimeleku. **4** O hīndī ūyo Boazu agīkīnya oimīte Bethlehemu, na akīgeithia acio maagethaga, akīmeera atīri, “Jehova aroikara na inyuū!” Nao makīmūcookerīa atīri, “Jehova arokūrīthama!” **5** Boazu akīūria mūrūgamīrīri wa acio maagethaga atīri, “Mūrīrītu ūūria nī wa ū?” **6** Nake mūrūgamīrīri akīmūcookerīa atīri, “Nī Mūmoabi ūria wokire na Naomi kuuma būrūri wa Moabi. **7** Nake oigire atīri, ‘Ndagūthaitha ūnjītīkīrie haare cairi, na nyūngane irīa itīgītio itīa-inī ndī thuutha wa agethi.’ Nake aathīi mūgūnda, na arutīte wīra ategūtīgīthīria kuuma o rūciinī ngīnya rīu, tīga o ihinda ininī ekūhurūkīte haarīa kīrūru-inī.” **8** Nī ūndū ūcio Boazu akīra Ruthu atīri, “Mwarī wakwa, ta thīkīrīria, ndīgathīi kūhaara cairi mūgūnda ūngī, na ndūkae kuuma gūkū. Ikara gūkū mūrī na ndungata ciakwa cia airītu. **9** Ūrorage mūgūnda ūria arūme aya megūkorwo makīgetha, na ūtwaranage na airītu acio. Nīndakaanīa arūme aya matīgakūhutie. Na rīria rīothe ūngīnyoota, ūthīi ūnyue maaf kuuma ndīgīthū-inī irīa arūme aya matahīrīre.” **10** Rīria Ruthu aiguire ūguo, akīinamīrīra, agītūrumīthīa ūthīu thī. Akiuga atīri, “Nī kī gīatūma njītīkīrīke maitho-inī maku na wenda kūnjīka maūdū mega, ndī o mūdū wa kūngī?” **11** Boazu akīmūcookerīa atīri, “Nīnjīrītwo maūdū marīa mothe wīkīte nyaciaragu kuuma hīndī irīa mūthuuri guo aakuire, na ūria watiganire na thoguo na nyūkwa, o na būrūri wanyu, ūgūka kūrī andū ūtaamenyanīte nao mbere ūyo. **12** Jehova arokūrīha nī ūndū wa ūguo wīkīte. Jehova Ngai wa Isiraeli, o ūria we ūkīte kwīhitha mathagu-inī make, arokūrīha na irīhi inene.” **13** Nake Ruthu akiuga atīri, “Mwathi wakwa, ndīrookīrīrīria gwītīkīrīka maitho-inī maku. Nīūūhooreretie, na ūkaarīria ndungata yaku ndeto njega cia tha, o na gūtūika nīi ndirī ta ūmwe wa ndungata ciaku cia airītu.” **14** Hīndī ya kūrīa irio yakīnya, Boazu akīmwīra atīri, “Ūka haha. Oya mūgate ūtobokie thīki-inī ya ndibeī.” Rīria Ruthu aikarīre thī na agethi, Boazu akīmūhe cairi hīhie. Nake akīria akīhūna, o ngīnya agītīga. **15** Na hīndī irīa ookīrīre akahaare-rī, Boazu agīatha andū ake akīmeera atīri, “O

na ahaara kuu itīa-inī, mütikamütetie. **16** O na nī kaba mūrutage cairi imwe kuuma itīa-inī, mūmīrekie thī nī undū wake, mūmūtīgīre nīguo oke akīmīhaaraaga, no mütikamütetie.” **17** Nī undū ūcio Ruthu akīhaara kuu mūgūnda ūcio nginya o hwaī-inī. Agīcooka akīhūūra cairi irīa aahaarīte, īgīkinyīa mūīgana wa eba imwe. **18** Akīmīkuua, agīcooka itūūra-inī, nake nyaciaraawe akīona cairi irīa yothe aahaarīte. Ruthu agīcooka akīmūrūfira kīrīa aatīgītīe aahūūna, akīmūnengera. **19** Nyaciaraawe akīmūūra atīrī, “Ūmūthī uuma kūhaara kū? Uuma kūruta wīra kū? Kūrathimwo nī mūdū ūcio ūkūmenyire, agwīka maūdū mega!” Nake Ruthu akīhe nyaciaraawe ūhoro ūkonīī mwene mūgūnda ūcio aatīndīte akīruta wīra, akiuga atīrī, “Mwene mūgūnda ūcio ngūrūtaga wīra gwake ūmūthī-rī, etagwo Boazu.” **20** Naomi akīra mūtumia ūcio wa mūrīū atīrī, “Jehova aromūrathīma! We ndatīgītīe gwīka maūdū ma ūtugi kūrī arīa me muoyo, o na arīa makuīte.” Nīngī Naomi akīra Ruthu atīrī, “Mūdū ūcio nī wa mbarī iūtī; o na nī ūmwe wa arīa mangītūmenyerera.” **21** Nake Ruthu ūcio Mūmoabi akiuga atīrī, “O na anjīrīre atīrī, ‘Ikara na arutī akwa a wīra o nginya marīkie kūgetha cairi yakwa yothe.’” **22** Naomi akīra Ruthu ūcio mūtumia wa mūrīū atīrī, “Ūndū ūcio wa gūtwarana na airītu ake nīūgūtūika mwege harīwe, wee mwarī wakwa, tondu mūgūnda-inī wa mūdū ūngī wahota kūgerwo ngero.” **23** Nī undū ūcio Ruthu agīkara hakuhī na ndungata cia airītu cia Boazu akīhaaraaga nginya magetha ma cairi na ma ngano magīthira. Nake agītūūra na nyaciaraawe.

3 Mūthenya ūmwe-rī, Naomi, nyaciaraawe wa Ruthu, akīmwīra atīrī, “Mwarī wakwa, gīthī ndiagīrīrwo ngūcarīrie mūcīi waku, kūrīa wee ūngiona maūdū mega? **2** Gīthī Boazu ūcio wee ūkoretwo na ndungata ciake cia airītu ti mūdū wa rūrīra rwtī? Ūtukū ūyū nīguo ekūhuha cairi kīhūhīro-inī. **3** Wīthambe na wīhake maguta mekūnunga wega, nīngī wīhumbē nguo ciaku irīa njega mūno. Ūcooke ūkūrūke ūkinye kīhūhīro-inī, no ndūkeyonithie mūdū ūcio nginya arīkie kūrīa na kūnyua. **4** Rīrīa arīkoma, wone harīa akoma. Nīngī ūthīī ho na ūhumbūrīe magūrū make, ūkome ho. Nake nīegūkūrīa ūrīa wagīrīrwo nī gwīka.” **5** Ruthu akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Maūdū macio mothe wanjīra no mo ngwīka.” **6** Nī undū ūcio agīkūrūka agīkinyā kīhūhīro-inī kīu, na agīka ūrīa wothe nyaciaraawe aamwīrīte eeke. **7** Na rīrīa Boazu aarīkīrie kūrīa na kūnyua, na agīkorwo arī mūkenu, agīthīī agīkoma mūthīa-inī bīu wa hība ya cairi. Nake Ruthu agīthīī acemetē, akīmūhumbūrīa magūrū, agīkoma ho. **8** Ūtukū gatagati, kīndū gīkīhahūra Boazu, nake egarūra, agīkora nī mūdū-wa-nja wakomete magūrū-inī make. **9** Akīmūūra atīrī, “Nīwe ū?” Nake akīmūcookeria atīrī, “Nī nī ndungata yaku Ruthu. Tambūrūkia gīcurī kīa nguo yaku ūhūmbire, nī undū wee nīwe ūngītūmenyerera.” **10** Nake akīmwīra atīrī, “Jehova arokūrathīma mwarī wakwa. Ūtugi ūrīa wonania nīkūrīte ūrīa wonanīrie kīambīrīra-inī, nī undū ndūnenda kūrīmanīrīra na aanake, marī athīnī kana marī itonga. **11** Na rīrī, mwarī wakwa, ndūgetīgīre. Nīngūgwīkara ūrīa wothe ūkūhūooya. Andū othe a itūūra

rīrī rītū nīmoō atī wee ūrī mūdū-wa-nja ngatha. **12** O na gūtūika ndī ūmwe wa arīa mangīkūmenyerera-rī, nī harī mūdū ūngī ūngīkūmenyerera wa hakuhī kūngīra. **13** Rīu kīraare haha ūtukū ūyū, na rūcīnī gwakīa angīkorwo nīekwenda gūkūmenyerera, nī wega; nīagakūmenyerera. No angīkorwo ndekwenda, o ta ūrīa Jehova atūūraga muoyo, nīngakūmenyerera. Kīraare haha nginya rūcīū rūcīnī.” **14** Nī undū ūcio Ruthu agīkoma hau magūrū-inī make nginya rūcīnī, no akīroka gūūkīra rūcīnī tene kūrī mairīa, nake Boazu akīmwīra atīrī, “Ndūkareke kūmenyēke atī nī kūrī mūdū-wa-nja ūrokīte kīhūhīro-inī.” **15** Nīngī akīmwīra atīrī, “Rehe nguo īyo wīgīrīre wanīrīre.” Rīrīa eekire ūguo, Boazu agīūtīrīra ībaba ithathatū cia cairi, akīmūgīrīra. Nake Ruthu agīcooka itūūra-inī. **16** Na rīrīa Ruthu aacookire kūrī nyaciaraawe-rī, Naomi akīmūūra atīrī, “Mwarī wakwa, kūrāathīre atīa?” Nake akīmwīra maūdū marīa mothe Boazu aamwīkīre. **17** Nīngī agīcooka akīmwīra atīrī, “Ibaba īci ithathatū cia cairi nīwe ūūheire, na anjīra atīrī, ‘Tīga kūnūkīra nyaciaraagu moko matherī.’” **18** Nake Naomi akīmwīra atīrī, “Eterera o ro ūguo, mwarī wakwa, nginya ūmenye ūrīa ūhoro ūcio ūgūthīī, nīgūkorwo mūdū ūcio ndangīhūrīka nginya rīrīa anīne ūhoro ūcio ūmūthī.”

4 Na rīrī, Boazu akīambata agīthīī nginya kīhingo-inī gīa itūūra, agīkara thī ho. Rīrīa mūdū ūrīa wa mbarī yao, ūrīa Boazu aarītie ūhoro wake ookīre-rī, Boazu akīmwīra atīrī, “Mūrata wakwa, ūka haha ūkare thī.” Nī undū ūcio agīthīī hau agīkara thī. **2** Boazu agīta athuuri ikūmi a itūūra akīmeera atīrī, “Ta ikarai thī haha!” Nao magīka o ūguo. **3** Nīngī akīra mūdū ūcio wa mbarī yao atīrī, “Naomi ūrīa ūrācookire kuuma būrūrī wa Moabi-rī, nīarendīa gīthaka kīrīa kīarī kīa Elīmeleku, mūdū wa mbarī ciitū. **4** Ndagīcīirīa ngūhe ūhoro ūcio na ngwīre ūgūre gīthaka kīu ūrī mbere ya andū aya maīkarīte haha o na mbere ya athuuri a andū aītū. Ūngīkorwo nīūgūgīkūrīa, ūgīkūrīe. No angīkorwo ndūgwīka ūguo-rī, ūnjīre nīguo menye. Nīgūkorwo hatīrī mūdū ūngī ūrī na kīhooito gīa gwīka ūguo tīga wee, na nī ngagūcooka.” Nake akiuga atīrī, “Nīngūgīkūrīa.” **5** Boazu nake akiuga atīrī, “Mūthenya ūrīa ūkaagūrā gīthaka kīu kuuma kūrī Naomi, na kuuma kūrī Ruthu ūrīa Mūmoabi, nīūkahīka mūtumia wa ndīgwa wa mūdū ūcio wakūire, nīgeetha ūtūūrīe rītīwa rīa ūcio ūkūite o hamwe na indo ciake.” **6** Na rīrīa mūdū ūcio wa mbarī yao, aīguire ūguo-rī, akiuga atīrī, “Ndīkūhota gūgīkūrīa, nī undū ndahota gwīthūkīrīa ūgai wakwa nī mwene. Gīgīkūrīe arī we. Nī ndīngīhota gwīka ūguo.” **7** (Matukū-inī ma tene thīnī wa Isīraēlī-rī, mūtugo wa gūkūrīa kana gūkūrīania indo nīguo maūdū mothe marīkīwe wega, mūdū ūmwe wa eene ūhoro aarutaga kīraatū gīake agakīnengera mūdū ūcio ūngī. Kūu Isīraēlī īno nīyo yarī njīra ya gwīkīra ūrīa atī undū ūrīa mūīganīre nīwarīkīrīra wega bīū.) **8** Nī undū ūcio mūdū ūcio wa mbarī yao akīra Boazu atīrī, “Kīgūre wee mwene.” Na akīrūta kīraatū gīake, akīmūnengera. **9** Hīndī īyo Boazu akīra athuuri acio na andū othe atīrī, “Ūmūthī mūrī aira akwa atī nīndagūrīa indo cīothe cia Elīmeleku, na cia Kīlonī, na cia Mahalonī

kuuma kūrī Naomi. **10** Ningī nīndahikia Ruthu ūrīa Mūmoabi, mūtumia wa ndigwa wa Mahaloni, atuīke mūtumia wakwa, nīguo ndūūrie rītwa rīa ūcio ūkuīte hamwe na indo ciake, nīguo rītwa riake rītikaanoore nyūmba-inī yao, kana rīehere maandīko-inī marīa maigītwo ma itūūra. Ūmūthī nīmwtuīka aira!” **11** Ningī athuuri acio, o na andū arīa othe maikarīte hau kihingo-inī, makiuga atīrī, “Tūrī aira. Jehova arotūma mūdū-wa-nja ūcio ūroka gwaku mūciī atuīke o ta Rakeli na Lea, andū-a-nja arīa eerī maakire nyūmba ya Isiraeli. Ūromenyeka kūu Efiratha, na ūgīe igweta inene kūu Bethlehemu. **12** Ciana irīa Jehova egūkūhe kuuma kūrī mūrītu ūcio irotūma nyūmba yaku ihaane ta ya Perezu, ūrīa Tamaru aaciarīre Juda.” **13** Nī ūndū ūcio Boazu akīhikia Ruthu, agītūika mūtumia wake. Ningī aakoma nake, Jehova agītūma Ruthu agīe nda, na agīciara kahīi. **14** Nao andū-a-nja makīra Naomi atīrī, “Jehova arogoocwo, ūrīa ūtagūtīgīte ūtarī na mūkūmenyereri. Kahīi kau karogīa ngumo njega Isiraeli guothe! **15** Kau nīko gakerūhīa mūtūūrīre waku, na gagūtūūrīe ūkūrū-inī waku. Nī ūndū mūtumia wa mūrūguo, ūrīa ūkwendete na wa bata harī we gūkīra aanake mūgwanja, nīwe ūgaciarīte.” **16** Nake Naomi akīoya kaana kau, agīkaigīrīra ciero-inī ciake, agīkarera. **17** Nao andū-a-nja arīa maatūūrāga kūu makiuga atīrī, “Naomi arī na kahīi.” Nao magīgatua Obedi. Nake nīwe warī ithe wa Jesii, ūrīa warī ithe wa Daudi. **18** Ici nacio nīcio njiaro cīa Perezu: Perezu nīwe warī ithe wa Hezironi, **19** nake Hezironi aarī ithe wa Ramu, **20** nake Ramu aarī ithe wa Aminadabu, nake Aminadabu aarī ithe wa Nahashoni, nake Nahashoni aarī ithe wa Salimoni, **21** nake Salimoni aarī ithe wa Boazu, nake Boazu aarī ithe wa Obedi. **22** nake Obedi aarī ithe wa Jesii, nake Jesii aarī ithe wa Daudi.

1 Samuēli

1 Na rīrī, nī kwarī na mūdū ūmwe wa kuuma Ramathaimu, Mūzofimu kuuma būriri ūria ūri irīma wa Efiraimu, nake eetagwo Elikana mūrū wa Jerohamu, mūrū wa Elihu, mūrū wa Tohu, mūrū wa Zufu, Mūefiraimu. **2** Aarī na atumia eerī; ūmwe eetagwo Hana na ūria ūngī eetagwo Penina. Penina aarī na ciana, no Hana ndaarī na ciana. **3** Mwaka o mwaka mūdū ūcio nīambataga kuuma itūūra riake agathiī Shilo kūhooya na kūrūtira Jehova Mwene-Hinya-Wothe igongona. Shilo nīkuo Hofini na Finehasi, ariū eerī a Eli, maarī athīnjiri-Ngai a Jehova. **4** Rīrīa rīothe mūthenya wa Elikana wakinyaga wa kūruta igongona-rī, niagayagira mūtumia wake Penina nyama, hamwe na aanake ake othe o na airītu. **5** No nīaheaga Hana rūgai maita meerī, tondu nīamwendem, nowe Jehova nīamūhingite nda. **6** Na tondu Jehova nīamūhingite nda-rī, mūrūwe nīakaraga akīmūthirikagia nīguo amūng'urīkie. **7** Naguo ūndū ūcio ūgithī na mbere mwaka o mwaka. Rīrīa rīothe Hana aambataga athīī nyūmba ya Jehova-rī, mūrūwe nīamūthirikagia nginya akārīra, akaaga kūrīa irio. **8** Nake Elikana mūthuuriwe akamūriira atīrī, "Hana, ūrarīra nīkī? Ūraaga kūrīa nīkī? Ūkuite ngoro nīkī? Githī nī ndīkīrite ihī ikūmi harīwe?" **9** Hindī ūmwe maarīkia kūrīa na kūnya marī kūu Shilo-rī, Hana agūkīra. Na rīrī, Eli, mūthīnjiri-Ngai, aikarīre gītī itoonyero rīa hekarū ya Jehova. **10** Hana akārīra mūno na akīhooya Jehova, arī na ruo rwa ngoro. **11** Nake akīhīta mwīhīta, akiuga atīrī, "Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ūngītīkīra kūrora thīna wī ndungata yaku na ūndīrikane, na ndūkariganīro wī ndungata yaku, no ūmīhe mwana wa kahī-rī, hīndī iyo na nī nīngamūheana kūrī Jehova matukū mothe ma muoyo wake, na gūtīrī hīndī rwenjī rūkaahutia mūtwe wake o na rī." **12** Na rīrīa aathīaga na mbere kūhooya Jehova, Eli akīmūbara kanua. **13** Hana aahooyaga na ngoro yake, nacio iromo ciake nīciainainaga, no mūgambo wake ndwaiguīkaga. Eli agīciirīa atī nī kūrīo arīitwo, **14** akīmūria atīrī, "Nī nginya rī ūgūikara ūrī mūrītu? Eheria ndibe iyo yaku." **15** Hana akīmūcookeria, akiuga atīrī, "Tiguo mwathi wakwa, nī ndī mūdū-wa-nja ūthīnikīte mūno. Ndinyūite ndibe kana njooji; no nī ngoro yakwa ndīraitūrīra Jehova. **16** Tiga kuona ndungata yaku ta irī mūdū-wa-nja mwaganu; ngoretwo gūkū ngīhooya ndī na ruo rūngī o na kīeha." **17** Eli akīmūcookeria atīrī, "Thīi na thayū, na Ngai wa Isiraeli aroftīkīra gūkūhe kīrīa ūmūhoete." **18** Nake akiuga atīrī, "Ndungata yaku irōitīkīrīa maitho-inī maku." Nake Hana agithī na akārīa irio, na ndaacookire gūtuka githīithi. **19** Magūtīkīra mūthenya ūyū ūngī rūciinī tene, makīhooya marī mbere ya Jehova, na magīcooka magithīi kwao mūciī kūu Rama. Elikana agīkoma na Hana mūtumia wake, nake Jehova akīmūrīrikana. **20** Nī ūndū ūcio ihinda rīgīkīna Hana akīgīa nda na agīciara kahīi. Agīgīatua Samuēli, akiuga atīrī, "Nīgūkorwo nī kūhooya ndakahooire harī Jehova." **21** Rīrīa mūdū ūcio wetagwo Elikana aambatire hamwe na nyūmba yake yothē kūrūtira Jehova igongona rīa mwaka o

mwaka na akahingie mwīhīta wake-rī, **22** Hana ndaathire. Eerire mūthuuriwe atīrī, "Kahīi gaka gaatiga kuonga-rī, nīngagatwara na ndīkaneane kūrī Jehova, na gagaatūūra kūu hīndī ciothe." **23** Mūthuuriwe Elikana akīmwīra atīrī, "Ika o ūria ūkuona kwagīrīre. Ikara gūkū o nginya rīrīa gagaatiga kuonga; we Jehova arotūma kiugo gīake kīhinge." Nī ūndū ūcio mūdū-wa-nja ūcio agūikara mūciī na agīkongithia nginya rīrīa aagatīgithirīe kuonga. **24** Gaatiga kuonga, Hana akīoia kahīi kau o karī kanini, hamwe na ndegwa ya mīaka itatū, na eba ūmwe ya mūtu, na gītete kīa ndibe agīgatwara nyūmba ya Jehova kūu Shilo. **25** Maarīkia gūthīnja ndegwa-rī, magītware kahīi kau kūrī Eli, **26** Nake Hana akīmwīra atīrī, "Tī-itherū o ta ūria wee mwathi wakwa ūtūūra muoyo-rī, nī nīi mūdū-wa-nja ūria warūgamīte haha hakuhi nawe akīhooya Jehova. **27** Ndahooire heo kahīi gaka, nake Jehova nīetīkīrite kūuhe kīrīa ndamūhoire. **28** Tondū ūcio o na nīi nīndakaga mūrīra Jehova. Matukū mothe marīa gegūtūūra muoyo-rī, gegūtūūra kaamūrīrwo Jehova." Nake akīhooya Jehova arī o hau.

2 Nīngī Hana akīhooya, akiuga atīrī: **2** "Gūtīrī mūdū o na ū mūtheru ta Jehova; **3** "Mūtīgacooke kwaria na mwīkīrīro ūguo **4** "Mota ma njamba cia ita nīmoinangīku, **5** Arīa maarī ahūūnu meyandīkithagia nīguo mone irio, **6** "Jehova nīwe ūrehaga gīkuū, na nīwe ūtūūra muoyo; (Sheol h7585) **7** Jehova nīwe ūtūumaga andū mathīne na arīa angī matonge; **8** Ooyaga mūthīni akamūruta rūkūngū-inī, **9** Nīakamenyerera makīnya ma andū ake arīa atheru, **10** arīa makararagia Jehova nīmagathuthwo. **11** Nake Elikana akīinūka mūciī gwake Rama, no kahīi kau gagūtītungatīra Jehova karī harī Eli ūcio mūthīnjiri-Ngai. **12** Na rīrī, arī ū Eli maarī andū aaganu; matiatīte Jehova. **13** Na rīrī, warī mūtugo wa athīnjiri-Ngai harī andū, atī rīrīa mūdū o wothē aruta igongona, na rīrīa nyama ikīrugwo, ndungata ya mūthīnjiri-Ngai yokaga na njibe ya mīthece itatū irī guoko-inī. **14** Yaikīgia njibe iyo nyūngū-inī ya kīgera, kana thaburia-inī, kana gīteng'ū-inī, kana nyūngū-inī ya rīūmba, nake mūthīnjiri-Ngai akeyoera o kīrīa gīothe njibe ingīarutire. Ūguo nīguo meekaga andū othe a Isiraeli arīa mookaga Shilo. **15** Na o na mbere ya maguta gūcinwo-rī, ndungata ya mūthīnjiri-Ngai nīyokaga na ikeera mūdū ūria ūraruta igongona atīrī, "He mūthīnjiri-Ngai nyama imwe ahīhīe; ndegwītīkīra nyama nduge kuuma kūrī we, tīga o nyama njthīi." **16** Mūdū angīamwīrīre atīrī, "Reke maguta mambe macinwo, ūcooke woe kīrīa gīothe ūkwenda," ndungata yacoogīa atīrī, "Aca, nengera o ro rīu; kwaga ūguo, ndīmīoe na hinya." **17** Wīhīa ūcio wa aanake a Eli warī mūnene mūno maitho-inī ma Jehova, nīgūkorwo nīmānyararaga magongona marīa andū maarutagīra Jehova. **18** Nowe Samuēli aatungataga mbere ya Jehova arī o mwana mūnini, ehumbīte ebodi ya gatani. **19** O mwaka nyina nīamūtumagīra gakanjū, akamūtwarīra rīrīa megūthīi na mūthuuriwe kūruta igongona rīa mwaka o mwaka. **20** Eli nīarathimaga Elikana na mūtumia wake, akoiga atīrī, "Jehova arokūhe ciana na mūdū-wa-nja ūyū icooke ithenya rīa mwana ūyū

aahooete, na agĩcooka kũmũheana harĩ Jehova.” Nao magacooka makainũka kwao mũciĩ. **21** Nake Jehova akĩguĩra Hana tha; akĩgĩa nda agĩcira aanake atatu na airĩtu eerĩ. Nao mwana ũcio ti Samũeli agĩkũrĩra hau mbere ya Jehova. **22** Na rĩrĩ, Eli aarĩ mũkũrũ mũno, na nĩaguaga maũndũ mothe marĩa ariũ ake meekaga Isiraeli guothe, na ũria maakomaga na andũ-a-nja aria maatungataga itoonyero-inĩ rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo. **23** Nĩ ũndũ ũcio akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩtũmaga mwĩke maũndũ ta maya? Nĩndĩraigua kuuma kũrĩ andũ othe ũhoru wa ciĩko ici cianyu cia waganu. **24** Aca, ariũ akwa; ũhoru ũria ndĩraigua ũkĩhunja gatagatĩ ka andũ a Jehova ti mwega. **25** Mũndũ angĩhĩria mũndũ ũria ũngĩ-rĩ, Ngai no amateithũrane; no mũndũ angĩhĩria Jehova-rĩ, nũũ ũngĩmũthaihanĩrĩra?” No rĩrĩ, aanake ake matiigana kũigua magĩkaanio nĩ ithe wao, nĩgũkorwo Jehova nĩatuĩte nĩekũmooraga. **26** Nake mwana ũcio ti Samũeli agĩkũra, akĩnenehaga, akĩendagwo nĩ Jehova o na andũ. **27** Na rĩrĩ, mũndũ wa Ngai nĩokire kũrĩ Eli, akĩmwĩra atĩrĩ, “Jehova ekuuga ũũ: ‘Gĩthĩ nĩ ndieguĩrĩrie nyũmba ya thoguo rĩria maarĩ Misiri watho-inĩ wa Firaũni?’ **28** Ndathuurire thoguo kuuma mĩhĩrĩga-inĩ yotho ya Isiraeli atuĩke mũthĩnjĩri-Ngai wakwa, aambatage kigongona-inĩ gĩakwa, na acinage ũbumba, na ehumbage ebodi arĩ mbere yakwa. Nĩngĩ nĩndaheire nyũmba ya thoguo indo iria ciothe irutagwo nĩ andũ a Isiraeli cia maruta ma gũcinwo na mwaki. **29** Nĩ kĩ gĩtũmĩte mũnyarare igongona rĩakwa na iruta, iria ndaathanire irutagwo irĩ cia gĩkaro gĩakwa? Nĩ kĩ gĩtũmĩte ũtĩe ariũ aku kũngĩra, mwĩnoragie na icunji irie njega cia iruta o rĩothe rĩria ndutagĩrwo nĩ andũ akwa a Isiraeli?” **30** “Tondũ wa ũguo-rĩ, Jehova, Ngai wa Isiraeli, oigĩte atĩrĩ, ‘Nĩnderanĩre atĩ nyũmba yaku na nyũmba ya thoguo nĩgũtũũra indungatagĩra nginya tene.’ No rĩu Jehova oigĩte atĩrĩ, ‘Ũndũ ũcio ũrondaihĩrĩria! Arĩa mandũite nĩndĩrĩmatĩaga, no arĩa maamenete nĩmarĩmenagwo. **31** Hĩndĩ nĩroka rĩria ngaaniina hinya waku na niine hinya wa andũ a nyũmba ya thoguo, nĩgeetha gũtikanakorwo na mũndũ mũkũrũ thĩĩnĩ wa nyũmba yaku, **32** hawe nĩukona mũnyamaro gĩkaro-inĩ gĩakwa. O na gũtuika ũndũ mwega nĩũgeekwo Isiraeli, thĩĩnĩ wa nyũmba yaku gũtirĩ hĩndĩ gũgaakorwo mũndũ mũkũrũ. **33** O mũndũ waku ũria itakeheria kigongona-inĩ gĩakwa-rĩ, agaatiagio no geetha agũtue mũtumumu na maithori, na aigũithagie ngoro yaku kĩa, nacio njiaro ciaku ciothe irĩkuuaga o rĩria ciatuika andũ agima. **34** “Naguo ũndũ ũria ũkũhaana kũrĩ ariũ aku eerĩ, Hofini na Finehasi, ũgaatuika kĩmenyithia kũrĩ wee na ariũ aku, o eerĩ magaakua mũthenya ũmwe. **35** Na nĩ nĩngethuurĩra mũthĩnjĩri-Ngai mwĩhokeku, ũria ũgeekaga kũringana na ũndũ ũria ũrĩ ngoro-inĩ na mecĩria-inĩ makwa. Nĩngahaanda nyũmba yake itũũre irũmĩte, nake niagatungataga mbere ya ũria wakwa mũitĩrĩrie maguta hĩndĩ ciothe. **36** Nĩngĩ mũndũ wothe ũria ũgaatigira wa nyũmba yaku, niagooka amũnamĩre nĩ ũndũ wa gĩcunji kĩa betha na kenyu komũ ka mũgate, amũthaithe amwĩre atĩrĩ, “Ta he wĩra ũmwe wa ũthĩnjĩri-Ngai nĩguo nyonage gĩa kũria.””

3 Nake mwana ũcio ti Samũeli aatungataga mbere ya Jehova arĩ harĩ Eli. Matukũ-inĩ macio kiugo kĩa Jehova gĩtiaiguagwo kainĩ, na gũtionekaga cioneki kainĩ. **2** ũtukũ ũmwe Eli, ũria maitho make maambĩrĩrie kwaga hinya akaaga kuona wega, aakomete o harĩa aamenyerete. **3** Tawa wa Ngai ndwahorete, nake Samũeli aakomete kũu thĩĩnĩ wa hekarũ ya Jehova, harĩa ithandũkũ rĩa Ngai rĩari. **4** Hĩndĩ iyo Jehova agĩta Samũeli. Samũeli agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ ũyũ haha.” **5** Nake agĩteng’era kũrĩ Eli, akiuga atĩrĩ, “Nĩ wanjĩta; nĩ ũyũ haha.” No Eli akiuga atĩrĩ, “Nĩ ndĩitanĩte; cooka ũgakome.” Nĩ ũndũ ũcio Samũeli agĩthĩ agĩkoma. **6** Jehova agĩtana rĩngĩ, “Samũeli!” Nake Samũeli agĩkũra, agĩthĩ kũrĩ Eli, akiuga atĩrĩ, “Nĩ wanjĩta; nĩ ũyũ haha.” Eli akiuga atĩrĩ, “Mũrũ wakwa, nĩ ndĩitanĩte; cooka ũgakome.” **7** Hĩndĩ iyo Samũeli ndaakoretwo amenyete Jehova, kana akaguũrĩrio kiugo kĩa Jehova. **8** Jehova nĩetire Samũeli riita rĩa gatatu, nake Samũeli agĩkũra agĩthĩ kũrĩ Eli, akiuga atĩrĩ, “Nĩ wanjĩta; nĩ ũyũ haha.” Nake Eli akĩmenya atĩ nĩ Jehova wetaga mwana ũcio. **9** Nĩ ũndũ ũcio Eli akĩra Samũeli atĩrĩ, “Thĩ ũgakome, na wona aagwĩta uuge atĩrĩ, ‘Jehova, aria, nĩ ũndũ ndungata yaku nĩthĩkĩrĩrie.’” Nĩ ũndũ ũcio Samũeli agĩthĩ, na agĩkoma harĩa aakomaga. **10** Nake Jehova agĩũka akĩrũgama hau, agĩtana o ta mahinda macio mangĩ atĩrĩ, “Samũeli! Samũeli!” Nake Samũeli akiuga atĩrĩ, “Aria, nĩ ũndũ ndungata yaku nĩthĩkĩrĩrie.” **11** Nake Jehova akĩra Samũeli atĩrĩ, “Rora, nĩ ndĩ hakuhi gwika ũndũ thĩĩnĩ wa Isiraeli ũria ũgaatũma matũ ma mũndũ o wothe ũria ũkaũũgwa mararake. **12** Hĩndĩ iyo maũndũ marĩa mothe ndoigire ma gũũkĩrĩra Eli na nyũmba yake nĩngamahingia kuuma kiambĩrĩria nginya mũthia. **13** Nĩgũkorwo nĩndamwĩre nĩngatũra nyũmba yake ciira nginya tene nĩ ũndũ wa mehia marĩa we o ũhoru wamo; ariũ ake nĩmetuire andũ a kũmeneka, nake akĩremwo nĩ kũmakaania. **14** Nĩ ũndũ ũcio nĩndehĩtĩre igũrũ rĩa nyũmba ya Eli ngiuga atĩrĩ, ‘Waganu wa nyũmba ya Eli ndũrĩ hĩndĩ ũkaahoroherio na igongona kana iruta.’” **15** Samũeli agĩkoma o nginya rũciĩnĩ, na okĩra akĩhingĩra mĩrango ya nyũmba ya Jehova. Nĩetiagĩra kwĩra Eli ũhoru wa kĩoneki kũu, **16** no Eli akĩmwĩta, akiuga atĩrĩ, “Samũeli, mũrũ wakwa.” Nake Samũeli agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ ũyũ haha.” **17** Eli akĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ ũndũ ũrĩkũ ũcio Jehova arakwĩrĩre? Ndũkae kũũhitha ũndũ ũcio. Ngai arogwĩka ũndũ mũũru makĩria, ũngĩhitha ũndũ o na ũmwe ũria arakwĩrĩre.” **18** Nĩ ũndũ ũcio Samũeli akĩmwĩra maũndũ mothe, na ndaamũhithire ũndũ o na ũmwe. Eli agĩcooka akiuga atĩrĩ, “ũcio nĩ Jehova; nĩeke ũndũ ũria ekuona wagĩrĩrie maitho-inĩ make.” **19** Jehova nĩakoragwo hamwe na Samũeli o ũria aakũraga, na ndaarekĩre kiugo o na kĩmwe gĩake kũũrĩre thĩ. **20** Nakuo Isiraeli guothe kuuma Dani nginya Birishiba magĩkũũrana atĩ Samũeli aarĩ mũthũure atuĩke mũnabii wa Jehova. **21** Nake Jehova agĩthĩ mbere kuonekana kũu Shilo, na kũu nĩkua eguũrĩrie kũrĩ Samũeli na ũndũ wa kiugo gĩake.

4 Na rĩrĩ, andũ a Isiraeli nĩmoimagarire makarũe na Afilisti. Nĩ ũndũ a Isiraeli makĩamba hema ciao kũu Ebeni-Ezeri, nao Afilisti makĩamba ciao kũu Afeku. **2**

Afilisti magitūma ita rīao rīgacemanie na Isiraēli, na o ūria mbaara yathiiaga na mbere-rī, noguo Isiraēli maahootagwo nī Afilisti, arīa moacigere andū ta 4,000 kūu maarūagira. **3** Rīrīa mbūtū ciacookire kambī-inī-rī, athuuri a Isiraēli makīūria atīrī, “Jehova atūma tūhootwo nī Afilisti ūmūthī nīkī? Nī tūgīreie ithandūkū rīa kīrīkaniro kīa Jehova kuuma Shilo, nīgeetha tūthī nario rītūhonokie kuuma moko-inī ma thū ciitū.” **4** Nī ūndū ūcio andū acio magitūma andū kūu Shilo, nao makīrehe ithandūkū rīa kīrīkaniro kīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ūria ūkariire gītī kīa ūnene gatagatī ka makerubi. Nao arīū eerī a Eli, Hofini na Finehasi, maarī hamwe na ithandūkū rīa rīa kīrīkaniro kīa Ngai. **5** Rīrīa ithandūkū rīa kīrīkaniro kīa Jehova rīakinyire kambī-inī-rī, andū a Isiraēli othe makiugīrīria na mūgambo mūnene o nginya thī ikīnaina. **6** Na rīrīa Afilisti maagūire mbugīrīrio ūyo makiūrania atīrī, “Mbugīrīrio ūyo irī kambī-inī ya Ahibirania nī ya kīi?” Hīndī rīrīa maamenyire atī nī ithandūkū rīa Jehova rīakinyite kambī-inī-rī, **7** Afilisti magītīgīra makiuga atīrī, “Ngai nīyūkite kambī-inī, ithuī tūrī thīna-inī! Gūtīrī kuoneka ūndū ta ūyū mbere īno. **8** Wūi-īya-witū-ī! Nūū ūgūtūhonokia moko-inī ma ngai ici irī hinya ūū? Ici nīcio ngai irīa ciahūūre andū a Misiri na mīthiro ya mīthemba yothe werū-inī. **9** Mwīyūmīrīrie, Afilisti aya! Tuīkai arūme ki, kana mūtuo ngombo cia Ahibirania, ta ūria matūire marī ngombo cianyu. Tuīkai arūme ki, na mūrūe!” **10** Nī ūndū ūcio Afilisti makīrūa nao, na andū a Isiraēli makīhootwo, nake o mūdū akīūrīa hema-inī yake. Nayo nījragano yarī nene mūno; thigari cia Isiraēli ngiri mīrongo itatū iria ciathiiaga na magūrū ikīūrāgwo. **11** Nario ithandūkū rīa Ngai rīgītahwo, nao arīū eerī a Eli, Hofini na Finehasi, magīkua. **12** Mūthenya o ro ūcio Mūbenjamini ūmwe akīhanyūka oimīte mbaara-inī, agīthī nginya Shilo, nguo ciake irī ndembūkangu na aarī na tīrī mūtwe. **13** Na rīrīa aakinyire-rī, agīkora Eli aikariire gītī gīake mūkīra-inī wa nīra, acūthīrīrie, tondū ngoro yake yarī na guoya nī ūndū wa ithandūkū rīa Ngai. Hīndī rīrīa mūdū ūcio aatoonyire itūūra-inī, na akīheana ūhoro ūria gwēkikite-rī, itūūra rīothe rīgīkayūrūrīka. **14** Rīrīa Eli aigūire mūkayūrūrūko ūcio akīūrīa atīrī, “Gītūmi kīa inegene rīu nī kīi?” Nake mūdū ūcio agīthī narua harī Eli, **15** ūria warī na ūkūrū wa mīaka mīrongo kenda na īnana, ūria maitho make moorīte, akaagaga kuona. **16** Akīrīra Eli atīrī, “No hīndī ndooka nyumīte mbaara-inī; ndoora kuuma kuo o ūmūthī.” Eli akīmūūria atīrī, “Nī atīa gwīkīkire mūrū wakwa?” **17** Mūdū ūcio warehire ūhoro agīcōokia atīrī, “Andū a Isiraēli nīmoorīre Afilisti, nayo mbūtū ya ita nīyūrāgūtwo mūno. O na arīū aku eerī, Hofini na Finehasi, nī akuū, nario ithandūkū rīa Ngai nīitahe.” **18** Rīrīa aagwetire ithandūkū rīa Ngai, Eli akīgūa na ngara oimīte gītī-inī gīake hau mwena-inī wa kīhingo. Ngīngo yake ikīunīka, agīkua, nī ūndū aarī mūdū mūkūrū na akaritūha. Aatongoretie Isiraēli mīaka mīrongo īna. **19** Mūtuma wa mūrūe kīa Finehasi aarī na nda na aatīgītie hanini aciare. Na rīrīa aagūire ūhoro ūcio wa atī ithandūkū rīa Ngai nīrītahitwo, na atī icīciarawe hamwe na mūthuuriwe nīmakuūte-rī, akīnyitwo nī ruo rwa kūrūmwō na agīciara, no

agītoorio nī ruo rwa gūciara. **20** Na rīrīa aakuaga, atumia arīa maamūieithagīrīria makīmūrīa atīrī, “Tiga gūkua ngoro; nīwaciara kahī.” No ndaacōokīrie ūndū o na kana kūrūmbūiya ūhoro o na ūrīkū. **21** Nake agītua kahī kau Ikabodu, akiuga atīrī, “Rīrī nīweherete Isiraēli,” nī ūndū wa ithandūkū rīa Ngai gūtahwo, na gūkua gwa icīciarawe na mūthuuriwe. **22** Akiuga atīrī, “Rīrī nīweherete ūkoima Isiraēli, nī ūndū ithandūkū rīa Ngai nīrītahitwo.”

5 Na rīrī, Afilisti maarīkia gūtaha ithandūkū rīa Ngai, makīrūrūta kūu Ebeni-Ezeri, makīrītware Ashidodi. **2** Magīcōoka magītware ithandūkū rīu thīnī wa hekarū ya ngai yao rīrīa yetagwo Dagoni, na makīrīga rīrganitie na Dagoni. **3** Rīrīa andū a Ashidodi mookīrīre rūciinī tene mūthenya ūyū ūngī-rī, magīkora Dagoni ūgūite ūgakoma na nda hau mbere ya ithandūkū rīa Jehova! Makīoya Dagoni makīmīcōokia handū hayo. **4** No mookīra rūciinī rūrū rūngī-rī, magīkora Dagoni ūgūite ūgakoma na nda hau mbere ya ithandūkū rīa Jehova! Mūtwe na moko mayo meerī nīcioinīkite, ikagūa hau hīngīro-inī ya mūrango wa nyūmba; no mwīrī wayo watigarīte. **5** Nīkīo nginya ūmūthī gūtīrī athīnjīrī-ngai a Dagoni kana andū angī matoonyaga hekarū ya Dagoni kūu Ashidodi magereire hīngīro-inī ūyo ya mūrango. **6** Nakuo guoko kwa Jehova gūkūmīra andū a Ashidodi na kūdū kūrīa kwariganitie nakuo; akīmārehere mwanangīko na akīmāhūra na mīrīmū ya mahūha. **7** Na rīrīa andū a Ashidodi moonire ūria gwēkīka, makiuga atīrī, “Ithandūkū rīa ngai ya Isiraēli rītīgūikara na ithuī gūkū gwītū, nīgūkorwo guoko gwake nīgūtūūmīre mūno hamwe na ngai iitū Dagoni.” **8** Nī ūndū wa ūguo magīcōokanīrīria aathani othe a Afilisti, makīmoorīa atīrī, “Tūgwīka atīa na ithandūkū rīrī rīa ngai ya Isiraēli?” Nao magīcōokia atīrī, “Rekei ithandūkū rīrī rīa ngai ya Isiraēli rīthaamīrio Gathu.” Nī ūndū ūcio magīthaamia ithandūkū rīu rīa Ngai wa Isiraēli. **9** No rīrī, maarīkia kūrīthaamīria kuo, guoko kwa Jehova gūgūkīrīra itūūra rīu inene, gūkīgīa kīmako kīnene. Akīhūūra andū a itūūra rīu inene, arīa ethī na arīa akūrū, akīmārehere mīrīmū ya mahūha. **10** Nī ūndū ūcio magītware ithandūkū rīu rīa Ngai Ekironi. Na rīrīa ithandūkū rīu rīatoonyaga Ekironi-rī, andū a Ekironi makīanīrīra na mūgambo makiuga atīrī, “Nīmārehe ithandūkū rīa ngai ya Isiraēli gūkū gwītū nīguo matūūrage ithuī hamwe na andū aitū.” **11** Nī ūndū wa ūguo magīcōokanīrīria aathani othe a Afilisti makīmēera atīrī, “Cookīai ithandūkū rīrī rīa ngai ya Isiraēli riehere gūkū; nīrīcōokio kūrīa rīumīte kana rītūūrage hamwe na andū aitū.” Nīgūkorwo gūkū nīkīaiyūrītie itūūra rīu inene kīmako; guoko kwa Ngai nī kwarīūmīre mūno. **12** Nao arīa mataakuire makīhūūrwo na mīrīmū ya mahūha, nakīo kīrīro gīa itūūra rīu inene gīgīkīnya o igūrū kwa Ngai.

6 Na rīrī, ithandūkū rīa Jehova rīarīkia gūkara būrūri wa Afilisti mēri mūgwanja-rī, **2** Afilisti magītā athīnjīrī-ngai na aragūrū, makīmoorīa atīrī, “Tūgwīka atīa na ithandūkū rīrī rīa Jehova? Twīrei ūria tūngīrīcōokia kūrīa rīoimīte.” **3** Nao magīcōokia atīrī, “Mūngīkorwo nī mūgūcōokia ithandūkū rīa ngai ya

Israeli, mütikaricookie riri itheri, no nginya mürütüme na kindü gĩa kúruto ruuta rĩa mahitia. Híndi iyo nímúkaahona, na mumenye kírĩa gítümite guoko gwake kwage kweherio igürü rianyu.” **4** Afilisti maküüría atíri, “Ní iruta ríríkú rĩa mahitia tungímírutíra?” Nao magicookia atíri, “Tümíhiano tütano twa thahabu túhaana mahúha, na tütano twa thahabu túhaana túbía o ta úria aathani a Afilisti maigana, ní úndü inyuí na aathani anyu múhúúrtwo na múthiro múthemba o úmwe. **5** Thondekai tümíhiano twa mahúha na twa túbía iria irathúkía búrúri, na mütíie ngai ya Israeli. No gúkorwo náakeheria guoko gwake kuume igürü rianyu, o na igürü rĩa ngai cianyu, o na búrúri wanyu. **6** Ní kí gítümite múmíe ngoro cianyu ta úria andü a Misiri na Firaúni meekire? Rírĩa aamahinyíríire-rí, githí matiarekereirie andü a Israeli níguo mathíi? **7** “Na riri, haaríriaí ngaari njeri, na ng’ombe igírí njiairi itarí ciohow icooki. Muoherere ng’ombe icio ngaari-iní iyo, no mweherie njaú ciacio múchíngíre kiugú. **8** Oyai ithandúkú rĩa Jehova múrígíríre igürü rĩa ngaari, na múige gathandúkú mwena-iní warío na múgekire indo icio cia thahabu icio múramicookeria iri cia iruta rĩa mahitia. Rekei ríthíi, **9** no múikare múrírorete. Ríngíambata rikinye búrúri warío, rírekeire Bethi-Shemeshu-rí, nígúgatuíka atí ní Jehova úturehereire mütino úyú múnene úú. No kúngíkorwo ti úguo, nítúkamenya atí ti guoko gwake gwatúhúúrire, no ní úndü watúkorire o úguo.” **10** Ní úndü úcio magíika úguo. Makíoya ng’ombe icio igírí magíioherera ngaari-iní, na makíhíngíra njaú ciacio kiugú. **11** Makíígíríra ithandúkú rĩa Jehova igürü rĩa ngaari, na hamwe narío makíígíríra gathandúkú karia kaari na túbía túu twa thahabu na tümíhiano túu twahaanaga mahúha. **12** Níngí ng’ombe icio ikíambata irúngíríire írorete Bethi-Shemeshu, igíthíi na njira yothe íkianagia; itakerúrire na mwena wa úrío kana wa úmotho. Nao aathani a Afilisti magícírímíríra o nginya múhaka-iní wa Bethi-Shemeshu. **13** Híndi iyo andü a Bethi-Shemeshu ní kúgetha maagethaga ngano yao kíanda-iní, na ríría maatíríre maitho makíona ithandúkú rĩa Ngai, magíkíena níkúríona. **14** Nayo ngaari ígíkinya múgúnda-iní wa Joshua wa kúu Bethi-Shemeshu, nayo íkírúgama hakuhí na ihiga inene. Andü acio magátúranga míti ya ngaari iyo, na makírútíra Jehova ng’ombe icio igongona ría njino. **15** Nao Alawii makíruta ithandúkú rĩa Jehova hamwe na gathandúkú ka míhiano iyo ya thahabu, makímíígíríra igürü rĩa ihiga riu inene. Múthenya úcio andü a Bethi-Shemeshu makíruta ng’ombe icio iri igongona ría njino harí Jehova. **16** Aathani acio atano a Afilisti makíonera maúndú macio mothe, na magicooka Ekironi múthenya o ro úcio. **17** Íno níyo míhiano ya mahúha ma thahabu írĩa Afilisti maatúmiré iri igongona ría mahitia ría kúrúrtwo Jehova: Múhiano o úmwe warutagwo ní úndü wa o itúúra: Ashidodi, na Gaza, na Ashikeloni, na Gathu, na Ekironi. **18** Naguo múigana wa mbía cia thahabu waiganaga o ta matúúra ma Afilisti ma aathani acio atano, matúúra macio maairígírwo na thingo cia hinya hamwe na tútúúra twa búrúri wao. Narío ihiga riu inene haría maígíríire ithandúkú ría Jehova, ní múira nginya úmúthí rírí kúu múgúnda-iní

úcio wa Joshua wa kúu Bethi-Shemeshu. **19** No Ngai akúúraga andü amwe a kúu Bethi-Shemeshu, akúúraga andü mírongo múgwanja ní úndü nímarorire ithandúkú ría Jehova thúini. Andü makíríra ní úndü wa ihúúra riu inene Jehova aamahúúrite narío, **20** nao andü a Bethi-Shemeshu makíúria atíri, “Núú úngíkírúgama mbere ya Jehova, Ngai úyú mútheru? Ithandúkú ríkwambatio kúri ú rioima haha?” **21** Níngí magítúmana kúri andü a Kiriathu-Jearimu, makímeera atíri, “Afilisti nímacookia ithandúkú ría Jehova. Ikúrúkaí múrígíríre múríambatie kwanyu.”

7 Ní úndü úcio andü a Kiriathu-Jearimu magíthíi, makígíra ithandúkú ría Jehova, makíríambatia. Makírítwara múcú wa Abinadabu kírima-igürü, na makámúra múríú Eleazaru aikarage ithandúkú ría Jehova. **2** Ithandúkú ría kírikaníro níriaikaríe Kiriathu-Jearimu ihinda iraya, ihinda ría miaka mírongo íri íri yothe, nao andü othe a Israeli magícakaya na makírongooria Jehova. **3** Nake Samúeli akíra nyumba yothe ya Israeli atíri, “Múngíkorwo nímgúcookerera Jehova na ngoro cianyu ciothe-rí, tiganai na ngai ng’eni na Maashitarothu, na mwíneane kúri Jehova, na múmútungatíre o we wiki, nake níakamúkúúra amúrute guoko-iní kwa Afilisti.” **4** Ní úndü úcio andü a Israeli magítigana na Mabaali na Maashitarothu, magítungatíra Jehova o we wiki. **5** Níngí Samúeli akiuga atíri, “Cookaníríriaí Israeli othe kúu Mizipa, na níi níngamúthaitaníríra harí Jehova.” **6** Na ríría maagomaníte kúu Mizipa, magítaha maafí makímaita mbere ya Jehova. Múthenya úcio makíhíngá kúria irio, na makíumbúra mehía maó makígíra kúu atíri, “Ní twíhúirie Jehova.” Nake Samúeli níwe warí mútongoria wa Israeli kúu Mizipa. **7** Ríría Afilisti maaguiré atí Israeli maagomaníte kúu Mizipa, aathani a Afilisti makíambata magíthíi makamatharíkíre. Na ríría andü a Israeli maaguiré úhoró úcio, makínyitwo ní guoya ní úndü wa Afilisti. **8** Makíúra Samúeli atíri, “Núúgaatige gúkaíra Jehova Ngai wítú ní úndü wítú, nígeetha atúhonokie kuuma guoko-iní kwa Afilisti.” **9** Nake Samúeli akíoya kagóndu koongaga na agíkarútíra Jehova igongona ría njino karí kagima o ro úguo. Agíkaíra Jehova ní úndü wa Israeli, nake Jehova akímúcookeria úhoró. **10** Na híndi írĩa Samúeli aarutaga igongona ría njino-rí, Afilisti magíkúhíríria níguo marúe na Israeli. No múthenya úcio Jehova akíruruma na marurumí manene múno ma gúúkíríra Afilisti, na agítúma mamake múno o nginya magítóorio múno mbere ya andü a Israeli. **11** Nao andü a Israeli makíuma kúu Mizipa naihenya, magíteng’eria Afilisti makímooragaga kúu njira-iní, makímakínya múhuro wa Bethi-Kari. **12** Níngí Samúeli akíoya ihiga na akíríhaanda gatagatí ka Mizipa na Shení. Akíríita Ebeni-Ezeri, akiuga atíri, “Ngyagía hau ní Jehova útúteithítie.” **13** Ní úndü úcio Afilisti magítóorio múno na matiacookire gútharíkíra búrúri wa andü a Israeli ríngí. Ihinda ríothe ríría Samúeli aatúúrire muoyo, guoko kwa Jehova gwatúúrire gúúkíríire Afilisti. **14** Namo matúúra maría Afilisti maatahíte kúri Israeli kuuma Ekironi nginya Gathu magícookerera Israeli, nao andü a Israeli magíkúúra

bürüri üria wariganitie na matüura macio nago kuuma küri watho wa Afilisti. Na gükigä thayü gatagati ka Isiraeli na Aamori. **15** Samüeli agithii na mbere gütiiririra Isiraeli matukü mothe ma muoyo wake. **16** Mwaka o mwaka nïathiürürükaga kuuma Betheli nginya Giligali na Mizipa, agatuithanagia andü a Isiraeli ciira kündü guothe. **17** No nïacookaga Rama händi ciothe, küria müci wake warü, o na küu agatuithanagia ciira küri andü a Isiraeli arü küu. Nake agäkira Jehova kigongona küu.

8 Riria Samüeli aakürire, nïathuurire arü ake matuïke atiiiririri bürüri wa Isiraeli. **2** Müriü wake wa irigithathi eetagwo Joeli, nake wa keerü eetagwo Abija, nao maatungataga küu Birishiba. **3** No riri, arü ake matiathiire na mïthiire ta yake. Nïmagarüküire maküiririria ütonga ütari wa, na makamükagira mahaki, na makooomagia kihooto. **4** Nï ündü ücio athuuri othe a Isiraeli maküingana, magithii küri Samüeli o küu Rama. **5** Makimwira atiri, “Wee üri mükürü, nao arü aku matirathi na mïthiire ta yaku; rü thura müthamaki atütongoragie o ta ndüriri iria ingi ciothe.” **6** No riria maamwiriire atiri, “Tühe müthamaki atütongoragie.” Ündü ücio ndwakenirie Samüeli; nï ündü ücio akihooya Jehova. **7** Nake Jehova akimwira atiri, “Thikiriria üria wothe andü aya marakwira; tiwe mararega, no nï nï mararega nduïke müthamaki wao. **8** O ta üria matüire mekaga üguo kuuma müthenya üria ndamambatarie ngimaruta bürüri wa Misiri nginya ümüthi, makandiganiria magatungatira ngai ingi, üguo noguo maragwika. **9** Na riri, kimathikiririe; no ümataare, ütithirithie na üreke mamenye üria müthamaki ücio ükaamathamakagira ageekaga.” **10** Nake Samüeli aküira andü acio maamwitagia müthamaki ühoro wothe wa Jehova. **11** Akimeera atiri, “Üü nïguo müthamaki üria ükaamathamakagira ageekaga: Nïakoya arü anyu amatue a gütungataga na ngaari ciake cia ita, na mbarathi, na mahanyükage mbere ya ngaari ciake cia ita. **12** Amwe ao nïakamatua aathani a thigari ngiri, na aathani a thigari mirongo itano, na aria angü marimage migünda yake na makamügethera, o na angü mathondekage indo cia mbaara na cia ngaari ciake cia ita. **13** Nïakoya airü anyu amatue athondeki a indo iria inungaga wegga, na arugi na athondeki a migate. **14** Nïakoyaga migünda yanyu, na migünda ya mïthabibü, na ya mïtamaiyü iria miega müno amïhe ndungata ciake. **15** Nïakoyaga gücunji gia ikümi kia ngano yanyu na gïa thabibü cianyu akïhe anene ake na ndungata ciake. **16** Ndungata cianyu cia arüme na cia andü-a-nja, na ng’ombe cianyu iria njega na ndigiri nïagaciyoa ituïke cia kümürutagira wira. **17** Nïakoyaga gücunji gia ikümi kia mahü manyu, o na inyu ene nï mügaatuika ngombo ciake. **18** Müthenya ücio wakinya-rü, nïmügakaya nï ündü wa müthamaki ücio mwithuiriire, nake Jehova ndari ündü akaamücookeria müthenya ücio.” **19** No andü acio makirega güthikiriria Samüeli makiuga atiri, “Aca! Ithuü tükwenda müthamaki wa gütüthamakagira. **20** Ngingi tütuïke ta ndüriri iria ingi ciothe, türi na müthamaki wa gütütongoragia na wa güthiiaga mbere iiti na wa kürüaga mbaara ciütü.”

21 Riria Samüeli aiguire ühoro üria wothe andü acio moigire-rü, akücookeria mbere ya Jehova. **22** Jehova akimücookeria atiri, “Maigue, ümahe müthamaki.” Nake Samüeli aküira andü a Isiraeli atiri, “O mündü nïacooke itüura-ini riäke.”

9 Na riri, nï kwarü Mübenjamini ümwe, mündü warü igweta wetagwo Kishu müürü wa Abieli, müürü wa Zeroru, müürü wa Bekorathu, müürü wa Afia wa Benjamini. **2** Mündü ücio aari na müriü wetagwo Saülü, mwanake kürorerwa na gütiirü üngü mangïaigananirio nake hari andü a Isiraeli, nake aari müraihi gükira andü aria angü othe, kuuma ciande ciake güthii na igürü aakirite andü aria angü othe. **3** Na riri, ndigiri cia Kishu, ithe wa Saülü, iküira, nake Kishu aküira müriü Saülü atiri, “Oya ndungata imwe müthii nayo mügaricie ndigiri.” **4** Nï ündü ücio aküthitükira bürüri üria üri irima wa Efiraimu na bürüri wa Shalisha, no matiationire. Magithii o na mbere magikinya rügongo rwa Shaalimu no ndigiri icio itiarü küu. Agicooka akigera rügongo rwa Benjamini, no matiationire. **5** Riria maakinyire rügongo rwa Zufu, Saülü aküira ndungata iria aari nayo atiri, “Üka, reke tühündüke; baba ahota gütiaga gwiciiria ühoro wa ndigiri ambiririe gütümakira.” **6** No ndungata igicooka atiri, “Atiriirü, itüura-ini riri nï küri mündü wa Ngai; na nï mütiie müno, na üria wothe oigaga nühingaga. Nütüthii kuo o rü. Hihi no atwirire küria tungiciona.” **7** Saülü aküira ndungata yake atiri, “Tüngithii-rü, nï kïi tungihe mündü ücio? Irio nï thiru makünia-ini maitü. Tütiri na kïheo gia gütwarira mündü wa Ngai. Nï kïi türi nakio?” **8** Ndungata iyo ikimücookeria o ringi, ikiuga atiri, “Atiriirü, ndi na gücunji gia kana gia ceki ya betha. Nüngümihe mündü wa Ngai nigeetha atwirire küria tungiciona.” **9** (Tene thüini wa Isiraeli, mündü angïathiire kühooya kirira kuuma küri Ngai, oigaga atiri, “Üka, tüthii küri muoni-maündü,” nï ündü üria witagwo münabi matukü maya händi iyo eetagwo muoni-maündü.) **10** Saülü aküira ndungata yake atiri, “Nï wegga, nï tügithii.” Nï ündü ücio magithii merekeire itüura riria mündü ücio wa Ngai aari. **11** Na riria maambataga kirima marorete itüura-ini, magicemania na airütu amwe magithii güthaha maai, makimooria atiri, “Mündü üria muoni-maündü arü gükü?” **12** Nao magicooka atiri, “Ekuo, arü hau mbere yanyu. Hiühai, ooka itüura-ini riütü o ümüthi, nï ündü andü marü na igongona rikürutirwo handü haria hatüügüru. **13** O mwarikia gütoonya itüura-rü, nïmükümuona atanambata handü hau hatüügüru küria. Andü matingambiriria küria nginya arikinya, tondü no nginya arathime igongona; thutha-ini aria metitwo marie. Rüu ambatai; ihinda rüri nïrio müngümuona.” **14** Nao makiambata itüura-ini, na riria maatoonyaga kuorü, makïona Samüeli agüka na küri o akiambata athii handü haria hatüügüru. **15** Na müthenya ümwe mbere ya Saülü güüka-rü, Jehova niaguiriire Samüeli ündü üyü akamwira atiri, **16** “Rüciü ihinda ta riri nïngagütümiria mündü kuuma bürüri wa Benjamini. Mütiiririe maguta atuïke mütongoria wa andü akwa a Isiraeli; nïagaküira andü akwa kuuma guoko-ini kwa Afilisti. Nïndorete andü akwa, nï ündü kiriro kïao nikinginyire.” **17** Händi iria Samüeli onire Saülü, Jehova akimwira atiri,

“Üyü nîwe mündü üria ndirakwirire ühoro wake; nîwe ügaatha andü akwa.” **18** Saülü agikuhiriria Samüeli hau itoonyero-ini rîa itüura, akimüuria iria, “Ndagüthaita no ünjiirire haria nyumba ya muoni-maündü iri?” **19** Nake Samüeli agicookia atiri, “Nii ni nî muoni-maündü. Ambata, üthii mbere yakwa nginya handü haria hatüügüru, nigükorwo ümüthi niükürüanira na nî, na rüciini ningakürekereria üthii, na ngwîre maündü mothe maria me ngoro-ini yaku. **20** Ha ühoro wa ndigiri iria wateire mithenya itatü mihituku-rî, ndükamake ni ündü wacio; niirikitie kuoneka. Na ni küri ü wendi wothe wa Isiraeli werekeirio, angikorwo ti küri wee na nyumba ya thoguo yothe?” **21** Nake Saülü agicookia atiri, “Githi ndikiri Mübenjamini, kuuma mühiriga üria münini wa Isiraeli? Anga mbari iitü tiyo nini gükira mbari iria ingi cia mühiriga wa Benjamini? Ni kü gügütüma ünjiire ündü ta ücio?” **22** Ningi Samüeli akirehe Saülü na ndungata yake, akimatoonyia nyumba iria yariagirwo, na akimaikaria thi handü ha andü aria atüku aria meetitwo; nao othe maarî ta andü mîrongo itatü. **23** Samüeli akîra üria warugaga atiri, “Rehe gîcunji kîa nyama kîria nginengerire, kîria ngwirire üge handü mwanya.” **24** Nake ücio warugaga akîoya kügürü küu na kîria kîari kügürü-ini, agiküiga mbere ya Saülü. Samüeli akimwira atiri, “Giki nikîo üraigirwo. Ria, tondü nîwe ükügürwo ni ündü wa ihinda rîri, kuuma hîndi iria ndoigire atiri, ‘Ninjîtte ajeni.’” Nake Saülü akîrîanira na Samüeli müthenya ücio. **25** Maikürüka kuuma handü hau hatüügüru na maakinya itüura-ini-rî, Samüeli akîaraniria na Saülü marî nyumba igürü. **26** Nao makîrooka gükîra rüciini tene, nake Samüeli agîta Saülü küu nyumba igürü akimwira atiri, “Ükîra wihaarîre na ningükürekereria üthii.” Hîndi iria Saülü ehaarîrie, we hamwe na Samüeli makiuma nja. **27** Hîndi iria maikürükaga makinye müthia wa itüura-rî, Samüeli akîra Saülü atiri, “Îra ndungata îno ithiigae mbere iitü, no wee ütithie hanini ngühe ndümîrîri ya Ngai.” Nayo ndungata igîka o üguo.

10 Ningi Samüeli akîoya kîandü kîa maguta, akimaitiriria Saülü mütwé, na akimümumunya, akimwira atiri, “Githi Jehova ndagütîrîrie maguta ütuke mütongoria wa igai riake? **2** Ümüthi twatigana, niügücemania na andü eerî hakuhi na mbîrîra ya Rakeli, küu Zeliza mühaka-inî wa Benjamini. Nîmarîkwîra atiri, ‘Ndigiri iria wathiire gücaria-rî, nicionekeke. Na rîu thoguo niatigite gwîciiria ühoro wacio na niamakite ni ündü waku. Aroria atiri, ‘Ngwika atia ni ündü wa mürü wakwa?’” **3** “Ningi kuuma küu niügüthî na mbere ükinye müti-inî üria münene wa Taboru. Niügücemania na andü atatü makîambata mathîi küu Betheli küri Ngai. Ümwe arîkorwo akuüite tüüri tütatü, üria üngî migate itatü, na üria üngî mondo ya ndibe. **4** Nao makügeithie na makühe migate îri, iria üriamükîra kuuma küri o. **5** “Thuutha ücio üthii nginya Gibeaa ya Ngai, kûria küri kambî ya Afilisti ya arangîri. Na wakuhîria itüura rîu-rî, niügücemania na mütongoro wa gikundi kîa anabii maikürükite makiuma handü hau hatüügüru marî na inanda cia kinübi, na tühembe, na mîturîrî, na inanda cia mügeeto ikigambio mbere yao,

na nîmegükorwo makîratha mohoro. **6** Roho wa Jehova nîegüka igürü rîaku na hinya, na niüküratha mohoro hamwe nao; nace niükügarürwo ütuke mündü üngî. **7** Marüri nawe maarîka kühingio-rî, îka o üria guoko gwaku kungîhota gwîka, nigükorwo Ngai arî hamwe nawe. **8** “Ikürüka mbere yakwa nginya Giligali. Tîitherü ningaikürüka njûke küri we ndute magongona ma njino na maruta ma üguano. No no nginya weterere mithenya mügwanya nginya njûke harî we ngwîre üria wagîrîrwo ni gwîka.” **9** Na rîria Saülü aahündükaga matigane na Samüeli-rî, Ngai akîgarîra ngoro ya Saülü, namo marüri macio mothe makihingio müthenya o ro ücio. **10** Rîria maakinyere Gibeaa-rî, mütongoro wa anabii ikimütünga; nake Roho wa Ngai agüka igürü riake na hinya, agîturânira nao, na akîratha mohoro. **11** Rîria andü aria othe maamüü maamuonire akîratha mohoro me hamwe na anabii, makîürania atiri, “Ni ündü ürüki üyü wikikite küri mürü wa Kîshu? Kai Saülü atükite wa thiritü ya anabii?” **12** Mündü watüüraga küu agicookia atiri, “Nake ithe wao nüü?” Naguo ündü ücio ügîtuika ündü üngîtuika thimo, gükoozagio atiri, “Saülü o nake ni wa gikundi kîa anabii?” **13** Thuutha wa Saülü gütiga kûratha mohoro, agîthî handü hau hatüügüru. **14** Hîndi iyo ithe münini wa Saülü akîria Saülü na ndungata yake atiri, “Müraari kü?” Nake agicookia atiri, “Gwetha ndigiri, no rîria twaciagire tügîthî küri Samüeli.” **15** Ithe münini wa Saülü akiuga atiri, “Njîra iria Samüeli aakwirire.” **16** Saülü agicookia atiri, “Niätwirire o wega atî ndigiri nicionekeke.” No ndeerie ithe münini iria Samüeli aamwirire ühoro ükonî üthamaki. **17** Samüeli agîtümanîra andü a Isiraeli mongane harî Jehova küu Mizîpa, **18** akîmeera atiri, “Üü niguo Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga: ‘Nii ni nî ndaarutire Isiraeli, ngîmambatia kuuma büürî wa Misiri, na ni nî ndaamüküürere kuuma watho-inî wa Misiri, na mothamaki-inî mothe marîa maamühinyagîrîria.’” **19** No rîri, nîmüregete Ngai wanyu, iria ümühonokagia kuuma küri mînyamaro na mathîina manyu mothe, na mükoiga atiri, ‘Aca, tühe müthamaki atüthamakagîre.’ Ni ündü ücio rîu mwîneanei mbere ya Jehova ta iria mühiriga yanyu na mbarî cianyu itariî.” **20** Rîria Samüeli aarehire mühiriga yothe ya Isiraeli hakuhi-rî, mühiriga wa Benjamini niguo wathuurirwo. **21** Ningi akîrehithia mühiriga wa Benjamini hau mbere, mbarî o mbarî, na mbarî ya Matiri nîyo yathuurirwo. Müthia-inî Saülü mürü wa Kîshu agîthuurwo. No maamwetha matiigana kûmuona. **22** Ni ündü ücio magîtuîria ühoro makîria harî Jehova, “Mündü ücio niökite gükü?” Nake Jehova akiuga atiri, “Îi, ehithite harîa indo ciigîtwo.” **23** Nao magîteng’era, makîmügîra, na aarügama gatagatî ka andü-rî, nîwe warî müraihu gükîra andü aria angî othe. **24** Samüeli akîra andü othe atiri, “Nîmuona mündü iria Jehova athuurîte? Gütirî mündü ühaana take harî andü aya othe.” Nao andü makîanîria makiuga atiri, “Müthamaki arotüura ihinda iraya!” **25** Samüeli agîtaarîria andü mawatho ma üthamaki. Nake akîmaandîka gîkûnjo-inî akîmaiga mbere ya Jehova. Ningi Samüeli akîra andü mathîi, o mündü gwake müciî. **26** Saülü o nake agîthî gwake müciî küu Gibeaa, oimagarîtio ni andü njamba arîa ngoro ciao ciahütîtio

nĩ Ngai. 27 No andũ amwe a thogothogo makiuga atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ aahota atĩa gũtũhonokia?” Makĩmũnyarara na matiigana kũmũrehera iheo. Nowe Saũlũ agĩkirĩra kĩa.

11 Na rĩrĩ, Nahashu ũrĩa Mũamoni nĩambatiire agĩthĩrĩ akĩrigicĩria Jabeshi-Gileadi. Nao andũ othe a Jabeshi makĩmũwĩra atĩrĩ, “Gĩa na kĩrĩko kĩa ũiguano, na ithuĩ nĩ tũrĩgũtungatagĩra.” 2 Nowe Nahashu ũcio Mũamoni agĩcookia atĩrĩ, “Nĩtũkũgĩa na kĩrĩko kĩa ũiguano na inyuĩ mwetikĩra ũndũ ũyũ ũmwe: atĩ ngũũre riitho rĩa ũrĩo rĩa o mũndũ wothe nĩgeetha nyararĩthe andũ a Isiraeli othe.” 3 Athuuri acio a Jabeshi makĩmũwĩra atĩrĩ, “Tũhe mĩthenya mũgwanja nĩguo tũtũme andũ Isiraeli guothe, kũngĩaga mũndũ wa gũtũhonokia-rĩ, nĩtũkwĩneana kũrĩ we.” 4 Rĩrĩa andũ acio matũmĩtuo maakinyire Gibege Saũlũ na makĩheana ũhoru ũcio kũrĩ andũ-rĩ, andũ othe makĩrĩa maanĩrĩre. 5 Na rĩrĩ, Saũlũ nĩgũcooka aacookaga oimĩte mĩgũnda-inĩ, oimĩte ndegwa ciake thũthũ, akĩũria atĩrĩ, “Kaĩ andũ aya moonete ũũru ũrĩkũ? Nĩ kĩrĩ kĩratũma marĩre?” Nao magĩcookera ũhoru ũcio makĩmũwĩra ũrĩa andũ a Jabeshi moigĩte. 6 Rĩrĩa Saũlũ aigũire ũhoru ũcio, Roho wa Ngai agĩũka igũrũ rĩake na hinya mũno, nake agĩcinwo nĩ marakara. 7 Akĩnyiita ndegwa igĩrĩ, agĩcĩtinangia icunji, na agĩtũma andũ Isiraeli guothe nacio, makĩanagĩrĩa atĩrĩ, “Ūũ nĩguo ndegwa cia mũndũ o wothe igwigwo ũrĩa ũtekũrũmĩrĩa Saũlũ na Samũeli.” Naguo guoya woimĩte harĩ Jehova ũkĩnyiita andũ acio, nao makĩumagara ta maarĩ o mũndũ ũmwe. 8 Hĩndĩ rĩra Saũlũ aamatarire hamwe marĩ kũu Bezeki, andũ a Isiraeli maarĩ andũ ngĩri magana matatũ na andũ a Juda ngĩri mĩrongo itatũ. 9 Nao makĩĩra andũ acio maatũmĩtuo atĩrĩ, “Iraĩ andũ acio a Jabeshi-Gileadi atĩrĩ, ‘rũciũ ihinda rĩrĩa riũa rĩgaakorwo rĩhiũhĩte, nĩguo mũkaahonokio.’” Rĩrĩa andũ acio maatũmĩtuo mathĩire makĩheana ũhoru ũcio kũrĩ andũ a Jabeshi-rĩ, andũ acio makĩyũrwo nĩ gĩkeno kĩnene. 10 Nao makĩĩra andũ a Amoni atĩrĩ, “Rũciũ nĩtũkũneana kũrĩ inyuĩ, na inyuĩ no mũtũwĩke ũrĩa wothe mũkoona kwagĩrĩre.” 11 Mũthenya ũyũ ũngĩ Saũlũ akĩganyia ita rĩake akĩũga andũ ikundi ithatĩ; na hĩndĩ ya ituanĩra rĩa arangĩrĩ rĩa gũgĩkĩa makĩhithũka kambĩ-inĩ ya Aamoni makĩmooraga nginya rĩrĩa riũa rĩakoretwo rĩhiũhĩte. Arĩa maatĩgarire makĩharaganio. Nĩ ũndũ ũcio gũtiarĩ andũ ao eerĩ maatĩgĩtuo me hamwe. 12 Andũ acio magĩcooka makĩĩra Samũeli atĩrĩ, “Nĩ a acio mooragia atĩrĩ, ‘Saũlũ no atũthamakĩre?’ Tũrehere andũ acio tũmoorage.” 13 Nowe Saũlũ akĩuga atĩrĩ, “Gũtĩrĩ mũndũ o na ũũ ũkũũragwo ũmũthĩ, nĩ ũndũ mũthenya ũyũ Jehova nĩahonoketie Isiraeli.” 14 Hĩndĩ iyo Samũeli agĩcooka akĩĩra andũ acio atĩrĩ, “Ūkai, tũthĩrĩ Giligali na tũrĩ kũu tũkĩndĩre ũthamaki.” 15 Nĩ ũndũ ũcio andũ othe magĩthĩrĩ Giligali na magĩkindĩra atĩ Saũlũ nĩwe mũthamaki marĩ mbere ya Jehova. Nao marĩ kũu makĩrũta maruta ma ũiguano marĩ mbere ya Jehova, nake Saũlũ na andũ othe a Isiraeli magĩkũngũra na njĩra nene.

12 Na rĩrĩ, Samũeli akĩĩra andũ a Isiraeli othe atĩrĩ, “Nĩndĩkĩtie gũthĩkĩrĩria ũrĩa wothe mwanjĩrĩre, na nĩndĩmũthũrĩre mũthamaki wa kũmũthamakagĩra.

2 Rĩu mũrĩ na mũthamaki wa kũmũtongoria. Hakwarĩ, ndĩ mũkũrũ na ngagĩa na mbuĩ, nao arĩũ akwa me hamwe na inyuĩ. Ngoretwo ndĩ mũtongoria wanyu kuuma ndĩ mwĩthĩ nginya ũmũthĩ. 3 Nĩ nĩngũgĩ haha. Rutai ũira wa kũnyuna mũtĩ mũrĩ mbere ya Jehova, na mũrĩ mbere ya mũndũ ũyũ wake ũitĩrĩrio maguta. Nũũ ndaanatunya ndegwa yake? Nũũ ndaanatunya ndigĩrĩ yake? Nũũ ndaanaheenia? Nũũ ndaanaahinyĩrĩria? Nĩ kũrĩ mũndũ o na ũ ndĩ ndaamũkĩra ihaki nĩguo nyune maitho nĩ ũndũ warĩo? Kũngĩkorwo ndaneeka ũmwe wa maya-rĩ, nĩngũmũcookeria.” 4 Nao magĩcookia atĩrĩ, “Nũdũrĩ watũheenia kana ũgũtũhinyĩrĩria; ndũrĩ woya kĩndũ kuuma guoko-inĩ kwa mũndũ o na ũrĩkũ.” 5 Samũeli akĩmeera atĩrĩ, “Jehova nĩwe mũira ũhoru-inĩ wanyu, o na mũndũ ũyũ aitĩrĩrio maguta nĩ mũira ũmũthĩ, atĩ gũtĩrĩ ũndũ o na ũmwe mũngĩnjuukĩra.” Nao makiuga atĩrĩ, “Iĩ we nĩ mũira.” 6 Samũeli agĩcooka akĩĩra andũ atĩrĩ, “Jehova nĩwe waamũrĩre Musa na Harũni, na akĩambatia maitho manyu ma tene kuuma bũrũri wa Misiri. 7 Na rĩrĩ, ta rũgamai haha, tondũ nĩngũmũciirithia na ũira mbere ya Jehova nĩ ũndũ wa maũndũ ma ũthingu marĩa Jehova anamwikĩra inyuĩ ene o na maitho manyu. 8 “Rĩrĩa ciana cia Jakubu ciathiire Misiri, nĩmakĩĩre Jehova amateithie, nake Jehova agĩtũma Musa na Harũni arĩa maarutire maitho manyu ma tene kuuma bũrũri wa Misiri, makĩmathaamĩria kũndũ gũkũ. 9 “No nĩmariganĩrwo nĩ Jehova Ngai wao; nĩ ũndũ ũcio nĩameendĩre guoko-inĩ gwa Sisera, mũnene wa mbũtũ cia ita cia Hazoru, na moko-inĩ ma Afilisti, na mũthamaki wa Moabi ũrĩa warũire nao. 10 Nao magĩkĩra Jehova makiuga atĩrĩ, ‘Nĩtũwĩthie; nĩtũtũganĩrĩre Jehova tũgatungatĩra Mabaali na Maashitarothu. No rĩu gitũhonokie kuuma moko-inĩ ma thũ ciitũ, na nĩtũrĩgũtungatagĩra.’ 11 Jehova agĩcooka agĩtũma Jerubu-Baali, na Baraka, na Jefitha, na Samũeli, na akĩmũhonokia kuuma moko-inĩ ma thũ cianyu mũena-inĩ yothie; nĩ ũndũ ũcio mũgĩtũra mũtarĩ na ũgwati. 12 “No hĩndĩ rĩra muonire atĩ Nahashu mũthamaki wa Amoni nĩookaga kũmũhũra-rĩ, mũkĩnjĩra atĩrĩ, ‘Aca, tũkwenda mũthamaki wa gũtũthamakagĩra,’ o na gwatũka atĩ Jehova Ngai wanyu nĩwe warĩ mũthamaki wanyu. 13 Rĩu ũyũ nĩwe mũthamaki ũrĩa mũthũrĩte, o ũrĩa mwetĩre; onei, Jehova nĩarũgamĩtie mũthamaki amũthamakagĩre. 14 Mũngũtĩgira Jehova, mũmũtungatĩre, na mũmũthĩkire, na mũtikaremere maathani make, na angĩkorwo inyuĩ na mũthamaki ũrĩa ũkũmũthamakĩra nĩmũrĩrũmagĩrĩra Jehova Ngai wanyu-rĩ, nĩ wega! 15 No mũngũgaga gwathĩkĩra Jehova, na mũremere maathani make-rĩ, guoko gwake nĩgũkamũũkĩrĩa ta ũrĩa guokĩrĩre maitho manyu. 16 “Na rĩrĩ, rũgamai muone ũndũ ũyũ mũnene Jehova akĩrĩrĩ gwika maitho-inĩ manyu! 17 Gĩthĩ rĩu ti hĩndĩ ya magetha ma ngano? Nĩngũkĩra Jehova atũme marurumĩ na mbura. Na inyuĩ nĩmũkamenya atĩ nĩ ũndũ mũũru mwekire maitho-inĩ ma Jehova rĩrĩa mwetĩre mũthamaki.” 18 Nĩngĩ Samũeli agĩkĩra Jehova, na mũthenya o ro ũcio Jehova agĩtũma marurumĩ na mbura. Nĩ ũndũ ũcio andũ othe makĩmaka mũno nĩ ũndũ wa Jehova na wa Samũeli. 19 Nao andũ acio othe makĩĩra Samũeli atĩrĩ, “Hooya Jehova Ngai

waku ni undu wa ndungata ciaku niguu tutigakue, nigukorwo iguru ria mehia maitu mothe nituongereire uuru wa gwitia muthamaki.” 20 Samueli agicookia atiri, “Tigai gwigigira, inyu ni nmwikite uuru iyu wothe; no riri, mutikanahutaire Jehova, no tungatirai Jehova na ngoro cianyu ciothe. 21 Mutikanagarurukire mihianano ya kuhoooyo ya tuh. Ndingimuguna, o na ndingimuhonokia, ni undu ni ya tuh. 22 Ni undu wa ritwa riake inene, Jehova ndagatirika andu ake, ni undu Jehova niafenirio ni kumutua andu ake. 23 No hakwa ni mwene-ri, ndiroaga kwihiria Jehova ni undu wa kwaga kumuhoea. Na ningumurutu njira iria njega na njagiruru. 24 No mwigitagirei Jehova na mumutungatagire muri na wihokeka ngoro-ini cianyu ciothe; curaniai maundu manene maria amwikire. 25 No mungikorwo nimukurumaniriria gwikaga uuru-ri, inyu hamwe na muthamaki wanyu nimukaniinwo biu.”

13 Na riri, Saulu aari wa miaka mirongo itatu riria aatuikire muthamaki, na agithamakira Israeli miaka mirongo ina na iri. 2 Saulu niathurire andu ngiri ithatu kuuma Isiraeli; ngiri igiri magikara nake kuu Mikimashi na bururi uria ur irima wa Betheli, nao andu ngiri maar na Jonathani kuu Gibeaa ya Benjamini. Andu aria ang akimeera mainuke kwao micu. 3 Jonathani agitharikira irangiro rira Afilisti kuu Geba, nao Afilisti makigua uhoru ucio. Hindi iyo Saulu akihuhithia karumbeta bururi wothe, akiuga atiri, “Ahibirania ni maigue!” 4 Ni undu ucio uhoru iyu ukiguu Isiraeli guothe, gukirwo atiri, “Saulu niatharikire irangiro rira Afilisti, na riri, andu a Isiraeli nimatuikite kindu kinungu hari Afilisti.” Nao andu magitwo niguu mongane na Saulu kuu Giligali. 5 Nao Afilisti makitungana niguu marue na andu a Isiraeli, mari na ngaari cia ita ngiri ithatu, na atwarithia a ngaari ucio ngiri ithatu, nacio thigari ciao ciari nyingi ta muthanga uria ur hugururu-ini cia iria. Nao makiambata magithi makiamba hema ciao kuu Mikimashi, mwena wa irathiro wa Bethi-Aveni. 6 Hindi iria andu a Isiraeli moonire ati maar handu hooru muno, na ita riao nirahatiririo muno, makithitha ngurunga-ini na ihinga-ini, na gatagati ka ndworo cia mahiga, na thini na marima, o na marima-ini ma maai. 7 O na Ahibirania amwe nimiringire murimo wa Jorodani, magikinya bururi wa Gadi na Gileadi. Saulu we mwene aatigitwo Giligali, nacio mbutu ciothe cia ita iria ciari hamwe nake niciaainanaga ni guoya. 8 Nake agiterera mithenya mugwanja iria yatuitwo ni Samueli; no Samueli ndaigana gukka Giligali, nao andu a Saulu makiambiriria kuhurunjuka. 9 Ni undu ucio Saulu akiuga atiri, “Ndeherai maruta ma igongona ria njino na maruta ma uguano.” Nake Saulu akiruta igongona ria njino. 10 O riria aarikirie kuruta igongona riu, Samueli agikinya, nake Saulu agithi kumitunga amugeithie. 11 Samueli akimuria atiri, “Ni atia weka?” Nake Saulu akimucokeria atiri, “Riria nyonire ati andu nimarahunjuka, nawe ndunooka ihinda riria riaturitwo, na ati Afilisti nimegwicookanagiriria kuu Mikimashi-ri, 12 ndecirira atiri, ‘Riu Afilisti nimegwikuruka moke manjukirire guku Giligali, na

ndithaithe Jehova niguu twitikirike niwe.’ Ni undu ucio ndaigua ninjagirirwo nikuruta igongona ria njino.” 13 Samueli akimwira atiri, “Niwikite undu wa ukigu. Ndumeyereire riathani riria Jehova Ngai waku aakuheire; korwo niwikite uguo-ri, niangahaanda ithamaki waku thini wa Isiraeli utuure tene na tene. 14 No riu ithamaki waku ndugutuura; Jehova niacariite mundu moimiranithe ngoro, na akamuthuura atuike mutongoria wa andu ake, ni undu ndumeyereire watho wa Jehova.” 15 Hindi iyo Samueli akiuma Giligali akiambata Gibeaa ya Benjamini, nake Saulu agitara andu aria aari nao. Nao maar ta andu magana matandat. 16 Saulu na muru Jonathani na andu aria maar nao maikaraga Gibeaa ya Benjamini, riria Afilisti maambite hema ciao kuu Mikimashi. 17 Nacio ikundi cia atharikiri ikiuma kamb-ini ya Afilisti iri ikundi ithatu. Kimwe gikirekera mwena wa Ofara gukuhi na Shuali, 18 kiria kingi gikirekera Bethi-Horoni, na gha gatatu gikirekera mihakaini uria ung’etheire Kianda gha Zeboimu kirorete weru-ini. 19 Gutiaru muturi ungionekire bururi wothe wa Isiraeli, tondu Afilisti moigite atiri, “Mangigaa nake, Ahibirania no mathondeke hiu cia njora na matimu!” 20 Ni undu ucio andu othe a Isiraeli maikurukaga magathi kuri Afilisti, makanoorerwo hiu ciao cia miru, na thururu, na mathanwa, na hiu cia igetha. 21 Thogora wa kunoora hiu cia miru na thururu waru cekeci icunji igiri cia ithatu, nagu thogora wa kunoora theeci, na mathanwa, na kurunga micengi waru cekeci gicunji kimwe gha ithatu. 22 Ni undu ucio mithenya wa mbaara gutiri muthigari o na umwe wa aria maar na Saulu na Jonathani waru na ruhu rwa njora kana itimu guoko-ini gwake; Saulu na muru Jonathani no-o maar nacio. 23 Na riri, gikundi gha thigari cia Afilisti nigithaithe nginya kihunguro-ini kuu Mikimashi.

14 Mithenya umwe Jonathani muru wa Saulu akira mwanake uria wamukuugira indo cia mbaara atiri, “Uka tuthi kamb-ini ya Afilisti murimo uria ungi.” No ndaigana kwira ithe. 2 Saulu aikarite ndeere-ini cia Gibeaa rungu rwa muti wa mukomamanga kuu Migironi. Nao andu aria aari nao maar ta andu magana matandat. 3 Umwe wao aari Ahija, uria wehumbite ebodi. Aari muru wa Ahitubu muru wa nyina na Ikabodu, muru wa Finehasi, uria muru wa Eli, muthinjiri-Ngai wa Jehova kuu Shilo. Gutiaru mundu wamenyete ati Jonathani niathaithe. 4 Miena yeeri ya kihunguro kiria Jonathani endaga guukirira niguu akinye irangiro-ini rira Afilisti ni haari na hururuka cia ihiga; imwe yetagwo Bozezi, na iria ingi Senehe. 5 Hururuka imwe yari mwena wa gathigathini kung’ethera Mikimashi, na iyo ingi yari guthini kung’ethera Geba. 6 Jonathani akira mwanake ucio wamukuugira indo cia mbaara atiri, “Uka tuthi irangiro-ini rira andu acio mataruaga. Hihi no gukorwo Jehova niegwika undu ni undu witu. Gutiri kindu kingigiria Jehova ahonokanie, andu mari aingi, kana mari anini.” 7 Mukuui wake wa indo cia mbaara akimwira atiri, “Ika maundu mothe maria wicirrite gwika, ugithi na mbere tondu ni ndi hamwe nawe maundu-ini mothe.”

wake rükügüa thí, nígukorwo eekire úgwo úmúthí na úteitho wa Ngai.” Ní úndú úcio andú ake makíhonokia Jonathani, na ndaigana kúuragwo. **46** Híndí íyo Saúlú agítiga kúingatana na Afilísti, nao magícocoka búrúri-iní wao. **47** Saúlú aambíríría gúthamakíra Isiraeli, níarúire na thú ciao ndwere-iní ciothe: akírúa na Moabi, na Amoni, na Edomu, na athamaki a Zoba na a Afilísti. Kúrúa guothe eerekagíra, níamanyaríraga akamaherithia. **48** Akírúa na úcamba, akíhoota Aamaleki, na akíhonokia Isiraeli kuuma moko-iní ma aría maamatahíte indo. **49** Ariú a Saúlú maarí Jonathani, na Ishívi, na Maliki-Shua. Mwarí wake úrúa múkúrwú eetagwo Merabu, na úria múnini eetagwo Mikali. **50** Mútumia wake eetagwo Ahinoamu mwarí wa Ahimaazu. Múnene wa ita ría Saúlú eetagwo Abineri múrwú wa Neri, nake Neri aarí ithe múnini wa Saúlú. **51** Kishu ithe wa Saúlú, na Neri ithe wa Abineri maarí ariú a Abieli. **52** Matukú-iní mothe ma Saúlú ní kwarí na mbaara ndúrú cia kúrúa na Afilísti, na ríría ríothe Saúlú angónire mündú úrú hinya kana njamba, aamuoyaga, akamútoonyia ita-iní ríake.

15 Na rírí, Samúeli akírúa Saúlú atírí, “Níí ní níí ndatúmirwo ní Jehova ngúitíríríe maguta útuúke múthamaki wa andú ake a Isiraeli; ní úndú úcio ríu thikíríría ndúmírírí kuuma kúrú Jehova. **2** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga úu: ‘Níngaherithia Aamaleki ní úndú wa úria meekire Isiraeli ríría maamoheirie njíra-iní makíambata moimíte búrúri wa Misiri. **3** Na rírí, thíí úgatharíkíre Aamaleki, na úniine bíú kíria gíothe marí nakío. Ndúkamatigie; úraga arúme na andú-a-rja, na ciana na ngeenge, na ng’ombe na ng’ondú, na ngamúria na ndigiri.’” **4** Ní úndú úcio Saúlú agúta andú, akimacookaníríría kúu Telaimu; nao maarí thigari cia magúrú ngiri magana meerí na andú ngiri ikúmi kuuma Juda. **5** Saúlú agíthí itúura inene ría Amaleki, agíkara ooheirie andú kíanda-iní. **6** Níngí akírúa Akeni atírí, “Thíí meherere Aamaleki nígeetha ndikamúniinaníríe nao; ní úndú inyuú nímwekire andú othe a Isiraeli maúndú mega ríría maambataga moimíte Misiri.” Ní úndú úcio Akeni ake makíherere Aamaleki. **7** Nake Saúlú agítharíkíra Aamaleki amarutítie kuuma Havila nginya Shuri, o nginya mwena wa irathíro wa Misiri. **8** Akínyiita Agagí múthamaki wa Aamaleki arí muoyo, nao andú ake othe akímániina bíú na rúhíu rwa njora. **9** No Saúlú na ita ríake makíhonokia Agagí na ng’ondú imwe cia iría njega, na ng’ombe, na njaú iría ciarí noru, na tútúrúme, na kíndú gíothe kíria kíari kíega. Indo ício njega makíaga gúciníina bíú, no kíndú gíothe kíria gítangéndekire na kíhinyaru magíkíniina bíú. **10** Níngí ndúmírírí ya Jehova ígikinyíra Samúeli, akírúro atírí, **11** “Ndí na kíeha ní gútua Saúlú múthamaki, ní úndú níagarúrúkíte na akaaga kúhingia mawatho makwa.” Samúeli agítangíka na agíkaira Jehova útukú úcio wothé. **12** Rúciini tene-rí, Samúeli agúkíra agíthí agatúnge Saúlú, no akírúro atírí, “Saúlú níathiíte Karimeli. Kúu níakíte gítugí gía gútúma aririkanagwo, na níahúndúkíte agaikúrúka agathí Giligali.” **13** Ríría Samúeli aakinyire harí we, Saúlú akiuga atírí, “Jehova arokúrathima! Níhingítie mawatho ma Jehova.” **14** No Samúeli akímúria atírí,

“Naguo mwanio úcio wa ng’ondú ndíraigua ní wa kíí? Mwanio úcio ndíraigua wa ng’ombe-rí, úkírí wa kíí?” **15** Saúlú agícocoka atírí, “Thigari íci nício ciacurutire kwa Aamaleki; magítigia ng’ondú imwe cia iría njega na ng’ombe cia kúrútra Jehova Ngai waku igongona, no ício ingí nítwaciniinire bíú.” **16** Samúeli akírúa Saúlú atírí, “Ta thikíríría! Reke ngwíre úria Jehova anjíríte útukú úyú.” Nake Saúlú agícocoka atírí, “Njíra.” **17** Samúeli akiuga atírí, “O na gútuika híndí ímwe níweiragari, gíthí ndwagítúikire mútongoria wa míhíríga ya Isiraeli? Jehova níagútíríríe maguta útuúke múthamaki wa Isiraeli. **18** Nake agítúuma úthíí úkarute wíra, agíkúwira atírí, ‘Thíí úkaniine andú ake aganu bíú; úrúe na Aamaleki ake nginya úmaniine bíú.’” **19** Waregire gwathíkíra Jehova níki? Ní kíí gátúmiré úguthúkire indo cia ndaho, úgíka úuru maithe-iní ma Jehova?” **20** Nake Saúlú akiuga atírí, “No níí níndathíkíre Jehova; níndathíere kúrúta wíra úria Jehova aandúire ngarute. Níndaniinire Aamaleki bíú, na ngírehe Agagí múthamaki wao gúkú. **21** Thigari nício cioire ng’ondú na ng’ombe kuuma kúrú indo iría ciatahitwo, iría ciarí njega ikíamúrúro Ngai, níguo irútrúro Jehova Ngai waku igongona kúu Giligali.” **22** No Samúeli akímúcookeria atírí, “Anga Jehova níakenagio ní maruta ma njino na magongona ta úria akenagio ní gwathíkíra múgambo wa Jehova? Gwathíka ní kwega gúkíra igongona, na kúmúigua ní kwega gúkíra maguta ma ndúrúme. **23** Ní úndú úremi úhaana ta mehía ma úragúri, nakuo kwaga gwathíka kúhaana ta wíhía wa kúhooya míhianano. Tóndú níuregete kíugo kía Jehova, nake níakúregete ta múthamaki.” **24** Nake Saúlú akírúa Samúeli atírí, “Nínjithíe. Nínjagararíte watho wa Jehova na uuge waku. Ní andú ndeetígíríre ngíkímaathíkíra. **25** Ríu ndagúthaita, ndekera mehía makwa, na úhúndúke útwarane na níí, nígeetha ngahooe Jehova.” **26** No Samúeli akímwíra atírí, “Ndígúcooka hamwe nawe. Níuregete kíugo kía Jehova, nake Jehova níakúregete útuúke múthamaki wa gúthamakíra Isiraeli!” **27** Ríría Samúeli aagarúkíkaga athí-rí, Saúlú akínyiita ruono rwa nguoyake, nayo ígítarúka. **28** Samúeli akímwíra atírí, “Jehova níatarúra úthamaki wa Isiraeli kuuma kúrú we úmúthí na níáúnengera mündú úngí wa andú a itúura riaku, mwega gúgúkíra. **29** Úria we Ríiri wa Isiraeli ndaheenanageria kana akericúkwo; ní úndú we tí mündú, atí níguo ericúkwo.” **30** Saúlú agícocoka atírí, “Nínjithíe, no ndagúthaita ndíithia harí athuuri a andú akwa na harí Isiraeli; cookania na níí, nígeetha ngahooe Jehova Ngai waku.” **31** Ní úndú úcio Samúeli agícocokania na Saúlú, nake Saúlú akíhooya Jehova. **32** Samúeli agícocoka akímwíra atírí, “Ndehera Agagí múthamaki wa Aamaleki.” Agagí agúka kúrú we arí na úmírúru, agúciiragia atírí, “Tí-ítherú ruo rwa gíkuú níúrúthengu.” **33** No Samúeli akiuga atírí, “O ta úria rúhíu rwaku rwa njora rútmíte andú-a-rja moorwo ní ciana-rí, noguo nyúka egúikara thíini wa andú-a-rja atarí na mwana.” Nake Samúeli akítúragíra Agagí mbere ya Jehova kúu Giligali. **34** Samúeli agícocoka agíthí Rama, no Saúlú akíambata múcú gwake Gíbea itúura ríake. **35** Nginya múthenya úria Samúeli aakuire, ndaathire kuona Saúlú ríngí, o na gútuika Samúeli

niamucakayagira. Nake Jehova akiugua kīeha nī ūndū nīatūite Saulū mūthamaki wa gūthamakīra Isiraeli.

16 Nake Jehova akīūria Samūeli atīrī, “Nī nginya rī ūkūrīra Saulū, nīgūkorwo nīndīmūregete ta mūthamaki wa Isiraeli? Iyūria rūhia rwaku maguta, na umagare, ūthi; ndiragūtūma ūthi kwa Jesii wa itūūra rīa Bethilehemu. Nīthuurite ūmwe wa ariū ake atūke mūthamaki.” **2** No Samūeli akīmūūria atīrī, “Ingīthi kūu atīa? Saulū nīarīgūa ūhoro ūcio nake anjūrage.” Jehova akimwīra atīrī, “Oya moori, ūthi nayo na uuge atīrī, ‘Njūkite kūrūtīra Jehova igongona.’” **3** Na wīte Jesii oke igongona-inī rūu, na nīndīrīkuonia ūria ūrika. Nawe ūitīrīrie maguta mūdū ūria ndīrīkuonia.” **4** Samūeli agīlka o ta ūria Jehova aamwīrite eke. Rīria aakinyire Bethilehemu, athuuri a itūūra makīmūtīngā makīinainaga. Makīmūria atīrī, “Ūkūite na thayū?” **5** Samūeli akīmācookeria atīrī, “Īi, njūkite na thayū; njūkite kūrūtīra Jehova igongona. Mwītherie, mūūke hamwe na nī igongona-inī.” Agīcooka agītheria Jesii na ariū ake, akīmeeta igongona-inī rūu. **6** Rīria ariū a Jesii maakinyire-rī, Samūeli akīona Eliabu, agīciiria atīrī, “Ti-itherū, ūria Jehova aītīrīrie maguta arūngīi haha mbere ya Jehova.” **7** No Jehova akīra Samūeli atīrī, “Tiga kūmūrora gīthiithi kana ūraihu wake, nīgūkorwo nīndīmūregete, tondū Jehova ndaroraga maūdū marīa mūdū aroraga. Mūdū wa gūkū thī aroraga mūdū gīthiithi, no Jehova aroraga ngoro thīnī.” **8** Nīngī Jesii agīta Abinadabu akīmūhītīria mbere ya Samūeli. No Samūeli akiuga atīrī, “O na ūyū tiwe Jehova athuurite.” **9** Nīngī Jesii akīhītūkīthia Shama, no Samūeli akiuga atīrī, “O na ūyū tiwe Jehova athuurite.” **10** Jesii akīrehe ariū ake mūgwanja ariā maahītūkīre harī Samūeli, no Samūeli akīmwīra atīrī, “Jehova ndathuurite aya.” **11** Nī ūndū ūcio akīūria Jesii atīrī, “Ariū aku othe marī haha?” Jesii agīcookia atīrī, “Nī harī ūria mūnini wao; no arī rūuru akīrīthia ng’ōndu.” Samūeli akīmwīra atīrī, “Mūtūmanīre; tūtīngīikara thī atookīte.” **12** Nī ūndū ūcio agītūmana, nake akīrehwo. Aarī mūtume, akaagīra gīthiithi na agathakara mūno akīoneka. Jehova agīcooka akiuga atīrī, “Ūkīra ūmūtīrīrie maguta; ūyū nīwe.” **13** Nī ūndū ūcio Samūeli akīoya rūhia rwa maguta akīmūtīrīria maguta ariū a nyina makīonaga; kuma mūthenya ūcio Roho wa Jehova agīka igūrū rīa Daudi na hinya. Nake Samūeli agīcooka agīthī Rama. **14** Na rīrī, Roho wa Jehova nīherete kūrī Saulū, na roho mūuru uumīte kūrī Jehova nīwamūnyariiraga. **15** Nacio ndungata cia Saulū ikīmwīra atīrī, “Atīrīrī, nī roho mūuru uumīte kūrī Ngai ūrakūnyariira. **16** Reke mwathi witū aathe ndungata ciake iria rīa haha icarie mūdū ūria ūngīkūhūrīra kīnanda kīa mūgeeto. Nīarīhūrūaga kīnanda rīria roho mūuru uumīte kūrī Ngai wagīkora, nawe nīūrīguaga wega.” **17** Nī ūndū ūcio Saulū akīra ndungata ciake atīrī, “Carai mūdū ūūi kūhūrūa kīnanda wega na mūmūrehe harī nī.” **18** Ndingata ūmwe yake igīcooka atīrī, “Nīnyonete mūrīū ūmwe wa Jesii kuuma Bethilehemu ūūi kūhūrūa kīnanda kīa mūgeeto. Nī mūdū mūmūrīru na nī njamba ya ita. Nīoi kwaria wega na nī mūdū kīrorerwa. Nake Jehova arī hamwe nake.” **19** Nī ūndū ūcio Saulū agītūma

andū kūrī Jesii, akīmwīra atīrī, “Ndūmīra mūrīgūo Daudi, ūria ūrarīthia ng’ōndu.” **20** Nī ūndū ūcio Jesii akīoya ndigiri ikūuete mīgate, na mondo ya ndibei, na koori, agīcinengera mūrūwe Daudi atwarīre Saulū. **21** Daudi agīthiī kūrī Saulū, akīngīra ūtungata-inī wake. Saulū akīmwenda mūno, nake Daudi agītūika ūmwe wa kūmūkuagīra indo cia mbaara. **22** Nīngī Saulū agītūma ūhoro kūrī Jesii, akīmwīra atīrī, “Ītikīria Daudi aikare ūtungata-inī wakwa nīgīkorwo nīngenetio nīwe.” **23** Hīndī rīria yothe roho ūcio mūuru uumīte kūrī Ngai wakoraga Saulū, Daudi nīoyaga kīnanda gīake kīa mūgeeto na agakīhūrūa. Nake Saulū akahoorera; akaigua wega, naguo roho ūcio mūuru ūkamweherera.

17 Na rīrī, Afilisti nīmoonganīrie mbūtū ciao cia mbaara, na magīcookanīrīria kūu Soko thīnī wa Juda. Makīamba hema ciao Efesi-Damimu, gatagati ga Soko na Azeka. **2** Saulū na andū a Isiraeli makīūngana, makīamba hema ciao kīanda-inī kīa Ela, makīhaarīria ūria mekūrūa na Afilisti. **3** Afilisti magīkara kīrīma-inī kīmwe, nao andū a Isiraeli magīkara kīria kīngī, hagakīgīa kīanda gatagati kao. **4** Njamba ūmwe yetagwo Goliathū, ūria woimīte Gathu, akīmīra hau kambī-inī ya Afilisti. Nake aarī na ūraihu wa makīria ma buti kenda. **5** Eekīrite ngūbia ya gīcango mūtwe, na akehumba nguo ya mbaara ya gīcango īrī na ūritū wa ceki ngiri ithano; **6** eyohete indo cia kīgītīra mūthiimo cia gīcango, na agacuuria kīberethi gīa gīcango gatagati ga ciande ciake. **7** Mūtī wa itīmū rīake waiganaga ta mūtī wa mūtumi ngoora, nakō kīgera kīa mūtwe wario kiarī na ūritū wa ceki magana matandatū. Nake mūkuui wa ngo yake akamūthīi mbere. **8** Goliathū akīrīgama, akīanīrīra kūrī itungati cia Isiraeli, akiuga atīrī, “Nī kī gītūmīte mūūke mwīyaare mīhari ya mbaara? Githī nīi ndikīrī Mūfilisti, na inyuū githī mūtīkīrī ndungata cia Saulū? Thuurai mūdū ūmwe mūreke aikūrūke oke kūrī nīi. **9** Angīhota kūrūa na nīi na anjūrage-rī, itūhu tūgūtūka ndungata cianyu; no ndamūtōoria na ndīmūūrage-rī, inyuū mūgūtūka ndungata ciitū na mūtūtungatagīre.” **10** Nīngī Mūfilisti ūcio akiuga atīrī, “Ūmūthi nīndoogita itungati cia Isiraeli! Heei mūdū tūrūe nake.” **11** Rīria maiguire ciugo cia Mūfilisti ūcio, Saulū na andū othe a Isiraeli makīmaka, magītīgīra mūno. **12** Na rīrī, Daudi aarī mūrū wa Mūefiratha wetagwo Jesii, woimīte Bethilehemu ya Juda. Jesii aarī na ariū anana, na matukū-inī ma Saulū aarī mūdū mūkūrū, agatīndikanga māka. **13** Ariū atatū a Jesii ariā akūrū nīmahīite na Saulū mbaara-inī: Wa mbere eetagwo Eliabu; na wa keerī Abinadabu; na wa gatātū Shama. **14** Daudi nīwe warī mūnini wao. Acio atātū akūrū nīmarūmīrīrie Saulū, **15** no Daudi agathiaga gwī Saulū, na agacooka nīguo akārīthie ng’ōndu cia ithe kūu Bethilehemu. **16** Ihinda rīa matukū mīrongo īna Mūfilisti ūcio nīomagīra o rūciinī na hwai-inī, akarūgama akeyonithania harīo. **17** Na rīrī, Jesii akīra mūrīū Daudi atīrī, “Oya eba īno ya ngano hīhie, na mīgate īno ikūmi nī ūndū wa ariū a nyūkwa, ūhīihe ūcitware kūu kambī-inī. **18** Nacio cienuyī icī ikūmi cia ngorono ūcitware kūrī mūnene wa gīkundi kīao. Ūkīrore ūria ariū a nyūkwa matarīi ūnjookerie ūhoro

wao wa kūnyūmīrīria. **19** Na rīrī, marī hamwe na Saūlū na andū othe a Isiraēli kīanda-inī kīa Ela makīrūa na Afilisti.” **20** Kwarooka gūkīa-rī, Daudi agītiga mbūria irī na mūrīithi, akīoyā mīrigo, akiumagara agīthīi, o ta ūrīa Jesii aamwathīrīre. Nake agikinya kambī-inī o rīrīa mbūtū cia ita cioimagaraga ikang’ethanīre, irī na mbugīrīrio ya mbaara. **21** Andū a Isiraēli na Afilisti maaharagīria ita ciao igaikara ing’ethanīre. **22** Nake Daudi agītiga indo irīa aakuuite harī mūdū ūrīa wamenyagīrīra indo, agīteng’era harīa ikundi icio cia mbaara ciarī na akīgeithia arīu a nyina. **23** Rīrīa aaragia nao, Goliathū, njamba ūyo ya Afilisti kuuma Gathu, ikiumīra gīkundi-inī kīayo ikīanagīrīra ciugo cia kūmoogita o ta ūrīa yamenyerete, nake Daudi akīigua. **24** Rīrīa andū a Isiraēli moonire mūdū ūcio, othe makīmūrīra marī na guoya mūnene. **25** Na rīrī, andū a Isiraēli mooranagia atīrī, “Nīmūkuona ūrīa mūdū ūyū aikaraga akiumagīra? Oimagīra nīgeetha oogite Isiraēli. Mūthamaki nīekūheana ūtonga mūingī kūrī mūdū ūrīa ūngīmūraga. Nīegūcooka ahe mūdū ūcio mūrīru wake amūhikie, nayo nyūmba ya ithe ndīgūcooka kūrīha igooti thīnī wa Isiraēli.” **26** Daudi akīūria andū arīa maarūngī hakuhī nake atīrī, “Atī mūdū ūrīa ūkūūruga Mūfilisti ūyū, na ehererie Isiraēli thoni icī egīkwō atīa? Mūfilisti ūyū ūtarī mūrūu nake nūū, atī nīgūo oogite ita cia Ngai ūrīa ūrī muoyo?” **27** Nao magīcookera ūhorō ūcio maaragia, makīmūrīra atīrī, “Ūguo nīgūo gūgūkwō kūrī mūdū ūrīa ūkūmūūraga.” **28** Hīndī rīrīa Eliabu, mūrū wa nyina ūrīa mūkūrū, aamūguire akīaria na andū acio-rī, agīcinwo nī marakara nī ūndū wake, akīmūrīra atīrī, “Nī kī gītūmīte ūikūrūke gūkū? Na nūū ūratīgīre ng’ōndu icio itarī nyingī kūu werū-inī? Nīnjūū ūrīa ūrī mwītīi, na ūrīa ngoro yaku irī maramari; ūikūrūkīte gūkū no ūndū wa kwīrorera mbaara.” **29** Daudi akiuga atīrī, “Kaī ndagīka atīa? Anga ndiagīrīrwo nī kwaria?” **30** Nake agīcooka akīhūgīkīra mūdū ūngī na akīmwarīria ūhorō o ro ūcio, nao andū makīmūcookeria ūhorō o ta mbere. **31** Ūhorō ūcio Daudi oigire nīwaigūrwo, ūkīmēnyithio Saūlū, nake Saūlū agītūmana ageetwo. **32** Daudi akīra Saūlū atīrī, “Ndūkareke mūdū o na ūmwe akue ngoro nī ūndū wa Mūfilisti ūyū; ndungata yaku nīgūthīi ikarūe nake.” **33** Saūlū akīmūcookeria atīrī, “Ndūngīhota gūthīi kūrūa na Mūfilisti ūyū; wee ūrī o mūdū mūnini, nake atūire arūaga mbaara kuuma arī o mūnini.” **34** No Daudi akīra Saūlū atīrī, “Nīi ndungata yaku ndūire ndīithagia ng’ōndu cia baba. Na rīrīa mūrūūthi kana nduba ingīnyīta na ikūue ng’ōndu kuuma rūrū-inī, **35** ndimīrūmagīrīra, ngamīgūtha, ngateithūra ng’ōndu ūyo kuuma kanua-inī kayo. Na rīrīa yenda kūdūgīrīra ngamīnyīta nderu, ngamīgūtha, ngamīūraga. **36** Ndungata yaku yanooraga mūrūūthi na nduba o cierī; Mūfilisti ūyū ūtarī mūrūu o nake egītūka o ta imwe yacio, tondū nīogītite ita rīa Ngai ūrīa ūrī muoyo. **37** Jehova ūrīa wahonokīrie harī gīthu kīa mūrūūthi o na gīthu kīa nduba-rī, nīekūhonokia guoko-inī kwa Mūfilisti ūyū.” Saūlū akīra Daudi atīrī, “Thīi, na Jehova arokorwo hamwe nawe.” **38** Hīndī ūyo Saūlū akīhumba Daudi nguo ciake na, akīmūkīra nguo ya kīgera na ngūbia ya gīcango mūtwe. **39** Daudi akīōha rūhīū rwake rwa njora igūrū rīa nguo icio, na

akīgeria gūkinyūkia, tondū ndaacimēnyerete. No akīra Saūlū atīrī, “Ndūngīhota gūthīi na indo icī, nī ūndū ndicimēnyerete.” Nake agīciruta. **40** Agīcooka akīnyīta rūthanju rwake na guoko, agīthuura tūhiga tūtano tūnyoroku kuuma karūū-inī, agītūkīra kamūhuko-inī gake ka mūrīithi, akīnyīta kīgūtha gīake na guoko, agīthīi, agīkūhīrīria Mūfilisti ūcio. **41** Hīndī ūyo Mūfilisti ūcio no gūka ooka akūhīrīrie Daudi, na mūdū ūrīa wamūkuuagīra ngo arī mbere yake. **42** Nake akīrora Daudi, akīona atī aarī o mūdū mūnini, mūtune mwīrī na agathakara, nake akīmūrīra. **43** Akīra Daudi atīrī, “Kaī nīi ndī ngui atī nīgūo ūgītūe kūrī nīi na thanju?” Nake Mūfilisti ūcio akīrūma Daudi akīgūwetaga ngai ciake. **44** Akīmūrīra atīrī, “Ūka haha, na nīngūhe nyoni cia rīera-inī na nyamū cia gīthaka nyama ciaku!” **45** Daudi akīra Mūfilisti ūcio atīrī, “Wee ūroka kūrī nīi na rūhīū rwa njora, na itīmū na kīberethi, no nīi ndīroka kūrī we na rīitwa rīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai ūrīa mwene ita rīa Isiraēli, ūrīa wee ūnyararithīte. **46** Ūmūthī Jehova nīegūkūneana kūrī nīi, na nīngūkūgūtha ūgwe thī, na ngūtīnie kīongo. Ūmūthī nīngūhe nyoni cia rīera-inī na nyamū cia gīthaka cimba cia ita rīa Afilisti, nayo thī yothe imēnye atī nī kūrī Ngai thīnī wa Isiraēli. **47** Arīa othe moonganite haha nīmekūmenya atī Jehova ndahonokanagia na rūhīū rwa njora kana itīmū; nīgūkorwo mbaara nī ya Jehova, nīekūmūneana inyuothe moko-inī maitū.” **48** Na rīrīa Mūfilisti ūcio aamūkuhagīrīria nīgūo amūtharīkīre-rī, Daudi agīteng’era na ihēnya erekeire na kūrīa mbaara yarī nīgūo amūtūnge. **49** Agīkīa guoko mondo-inī yake akīruta kahiga kamwe, akīhīūria kīgūtha, nake akīgūtha Mūfilisti ūcio thīithi. Kahiga kau gagītōonyerera thīithi-inī wake, akīgūa, agītūrumithia ūthīū wake thī. **50** Nī ūndū ūcio Daudi akīhōota Mūfilisti ūcio na kīgūtha na kahiga; ndaarī na rūhīū rwa njora guoko-inī gwake akīgūtha Mūfilisti ūcio na akīmūūraga. **51** Daudi agīteng’era, akīrūgama igūrū rīake. Akīnyīta rūhīū rwa njora rwa Mūfilisti ūcio akīrūcomora njora-inī. Thuutha wa kūmūūraga-rī, agītīnia kīongo gīake na rūhīū rīu rwa njora. Rīrīa Afilisti moonire atī njamba yao nī yakua, makīgarūrūka, makīūra. **52** Andū a Isiraēli na Juda makīmūrīra maanīrīre, makīngatithia Afilisti ngīnya itoonyero rīa Gathu na ngīnya ihingo-inī cia Ekironi. Arīa moragītwo maagwīte njīra-inī rīrīa itīhiaga Sharaimu ngīnya Gathu na Ekironi. **53** Rīrīa andū a Isiraēli maacookire kuuma kīngatithia Afilisti, magītaha indo kambī-inī ciao. **54** Daudi akīoyā mūtwe wa Mūfilisti ūcio, akūtūwara Jerusalemu, na akīga indo cia Mūfilisti ūcio cia mbaara hema-inī yake mwene. **55** Na rīrīa Saūlū eroreire Daudi agīthīi gūtīngā Mūfilisti, akīūria Abina, mūnene wa mbūtū cia ita, atīrī, “Mwanake ūyū nī mūrīū wau?” Abina akīmūcookeria atīrī, “Tīitherū o ta ūrīa ūtūūraga muoyo wee mūthamaki, nīi ndīū nī wau.” **56** Nake mūthamaki akīmūrīra atīrī, “Ta gītūire imēnye mwanake ūcio nī mūrīū wau.” **57** Na thuutha wa Daudi gūcooka kuuma kūrūaga Mūfilisti-rī, Abina akīmūyo na akīmūtūwara mbere ya Saūlū, o anyīitite mūtwe wa Mūfilisti ūcio. **58** Saūlū akīmūrīra atīrī, “Mwanake ūyū, ūrī mūrīū wau?” Nake Daudi

akimwira atiri, “Nii ndi muru wa ndungata yaku Jesi wa Bethilehemu.”

18 Thuutha wa Daudi kurikia kwaria na Saulu, Jonathani akiumirania ngoro na Daudi, akimwenda o ta uria eyendete we mwene. **2** Kuuma muthenya ucio Saulu akiiga Daudi gwake na ndaarekire acooke kuintika mucifi gwa ithe. **3** Nake Jonathani akigiza kirkaniro na Daudi ni undu niawwendete o ta uria eyendete we mwene. **4** Jonathani akiruta nguo iria ndaaya yake ya iguru iria eehumbite akimihe Daudi, hamwe na kanji yake, na ruhiu rwake rwa njora, na uta wake na mucibi wake. **5** Uria wothe Saulu aatumaga Daudi ageeke, niawikaga ukagaacira, nginya Saulu akimutua murugamiriri munene wa mbutu cia ita. Undu ucio ugikenia andu othe, na ugikenia anene a Saulu o nao. **6** Riria andu mainukaga, thuutha wa Daudi kuiraga Mufilisti ucio-ri, andu-a-nja makiuma matuura-ini mothe ma Isiraeli makinaga na makirugarugaga, niguu magatunge Muthamaki Saulu mari na tuhembe na inanda makinaga nyimbo cia gikeno. **7** Makirugarugaga, makina atiri: “Saulu niyurugaire andu ngiri nyingi, nake Daudi akeyurugira andu ngiri makumi maingi.” **8** Saulu niarakarire muno; ikunguyira ru rikimugithia uiru muno. Agiciiria atiri, “Maraha Daudi uhootani wa kuiraga andu ngiri makumi maingi, no ni ngooraga o ngiri nini. Agitigite undu ungir uriku, tiga kwyoera uthamaki?” **9** Na kuuma hindi iyo Saulu akiambirira kuguirira Daudi uiru na kumwikua. **10** Muthenya uyü ungir roho muuru uumite kuri Ngai ugika na hinya muno iguru rira Saulu. Nake akiambirira kwaria ta muguruki ari nyumba yake thini, Daudi aahuuraga kinanda kia mugeeto, o ta uria aamenyerete gwika. Saulu aari na itimu guoko, **11** nake akimukiria, eirite atiri, “Ngutheecithania Daudi na ruthingo.” Nowe Daudi akimweherera maita meer akiuma hari we. **12** Saulu nietigirite Daudi, ni undu Jehova aari hamwe na Daudi, no niatiganirira Saulu. **13** Ni undu ucio akieheria Daudi hari we akimutua munene wa thigari ngiri, nake Daudi agatongoragia mbutu icio kuu ita-ini ciao. **14** Undu o wothe uria ekaga niwagaacigira, ni undu Jehova aari hamwe nake. **15** Riria Saulu onire uria Daudi aagacire, akimwitigira. **16** No andu othe a Isiraeli na Juda nimenete Daudi ni undu niamatongoragia kuu ita-ini ciao. **17** Saulu akira Daudi atiri, “Uyu ni Merabu, muritu wakwa uria mukuru. Niwe ngukuhe umuhikie; wee ndungatira na ucamba, na uhurane mbaara cia Jehova.” Ni undu Saulu eirire atiri, “Ni ndikumukirira na guoko gwakwa. Afilisti ni meke uguo ari ol!” **18** No Daudi akira Saulu atiri, “Ni ngiri u, nayo nyumba yakwa kana muhiriga wa baba thini wa Isiraeli, ukiri ki, ati niguu ni nduike muthoni-we wa muthamaki?” **19** Ni undu ucio riria ihinda riakinyire rira Merabu, mwar wa Saulu kunengerwo Daudi-ri, akineanwo ahiko ni Adieli wa Mehola. **20** Na riri, Mikali mwar wa Saulu niendeete Daudi, na riria meerire Saulu uhoro ucio, agikena. **21** Nake agiciiria atiri, “Ningumhe we, niguu atuike mitego hari we niguu guoko kwa Afilisti kumukirire.” Ni undu ucio Saulu akira Daudi atiri, “Riu uri na mweke wa keeri

wa gutuika muthoni wakwa.” **22** Ningi Saulu agiatha ndungata ciake, agiciira atiri, “Ariria Daudi keheri-ini, mumwire atiri, Atiriri, muthamaki niakenetio niwe na ndungata ciake ciothe niikwendete; riu gutuika muthoni-we.” **23** Nao magicookera ciugo icio kuri Daudi. No Daudi akiuga atiri, “Mugwiciria ni undu munini gutuika muthoni-we wa muthamaki? Nii ndi mundu muthini na ndiukaine.” **24** Riria ndungata cia Saulu ciawwirire uria Daudi oiga-ri, **25** Saulu agicookia atiri, “Irai Daudi atiri, Muthamaki ndekwenda irihi ringi o riothe rira ruracio o tige ikonde cia nyama igana cia Afilisti, niguu arhirio kuri thu ciake.” Mubango wa Saulu wari ati Daudi oragwo ni Afilisti. **26** Riria ndungata cierende Daudi maundu macio-ri, Daudi agikeno ni uhoro wa gutuika muthoni-we wa muthamaki. Ni undu ucio mbere ya ihinda riria riahanitwo ritanathira-ri, **27** Daudi na andu ake makiumagara, makiruga Afilisti magana meer. Akirehe ikonde ciao cia nyama na agicineana ciothe kuri muthamaki nigeetha atuike muthoni-we. Saulu agicooka akimunengera Mikali muritu wake niguu amuhikie. **28** Riria Saulu aamenyire ati Jehova aari hamwe na Daudi, na ati mwar Mikali niendeete Daudi ri, **29** Saulu agikiririra kumwitigira, nake agitua ari thu yake matuku make maria maatigaire. **30** Anene a ita cia Afilisti magithi o na mbere mbaara-ini, na o riria riothe meekaga uguo, Daudi agithi na mbere kugia na uhootani gukura anene acio anga a Saulu, nario ritwa riake rikimenyeka muno.

19 Na riri, Saulu akira muru Jonathani na ndungata ciake ciothe moorage Daudi. Nowe Jonathani niendeete Daudi muno, **2** nake akimukunyira uhoro, akimwira atiri, “Baba Saulu niaracaria mweke wa gukuruga. Ni undu ucio ukemenyerera ruciu rucini; ithi wihithe handu, na ukare ho. **3** Nii ningathi ndugame hamwe na baba kuu mugunda-ini, kuu ugaakorwo uri. Ningaaria nake uhoro ugukoni na uria ngaamenya ningakwira.” **4** Jonathani akira ithe Saulu wega wa Daudi, akimwira atiri, “Reke muthamaki aage gwika Daudi ndungata yake uuru; ndakwihirire, na uria ekite ukoretwo uri uumithio munene kuri we. **5** Nietoonyirire ugwati-ini riria ooragire Mufilisti. Nake Jehova akie Isiraeli guothe uhootani munene muno, ukionera undu ucio ugikena. Ni ki kingituma wike mundu utari na ihitia ta Daudi uuru, umurage hatar na gitumi?” **6** Saulu niathikiririra Jonathani na akihita akiuga uu: “Ti-itheru o ta uria Jehova aturaga muoyo, Daudi ndekuragwo.” **7** Ni undu ucio Jonathani agita Daudi akimwira uhoro ucio maaragia wothe. Akimutwara kuri Saulu, nake Daudi agikara na Saulu o ta mbere. **8** Ni kwagire na mbaara ringi, na Daudi agithi akiria na Afilisti. Nake akimuhira na hinya muno nginya makimurira. **9** No roho muuru uumite kuri Jehova ugikora Saulu riria aikarite gwake nyumba ari na itimu riake guoko-ini. Hindi iyo Daudi aahuraga kinanda kia mugeeto. **10** Saulu akigeria kumuthecereria ruthingo-ini na itimu riake, no Daudi akimweherera o riria aikagira itimu ruthingo-ini. Utuku ucio Daudi akira. **11** Saulu agituma andu kwa Daudi makaraangire nyumba yake na mamurage gwakia. No

Mikali, mütumia wa Daudi, akimükunyira uhoro ücio, akimwira atiri, "Waga küura ütuku wa ümüthi, ühonokie muoyo waku-ri, rüciü ndiracragwo." 12 Nî ündü ücio Mikali agükürüküria Daudi ndorica-ini, nake aküyüria, akihonoka. 13 Ningi Mikali akioya mühianano na aküüga ürii igürü, aküthumbira na gitama na akiwikira guoya wa mbüri mütwe. 14 Hindi iria Saülü aatümiré andü makanyite Daudi, Mikali akimeera atiri, "Nî müriaru." 15 Ningi Saülü agitüma andü acio macooke makarore Daudi, akimeera atiri, "Mürehe küri nî arî o ürii wake, nîguo ndimüürage." 16 No riria andü maatoonyire kuo, magikora no mühianano warî ürii, na ügekürwo guoya wa mbüri mütwe. 17 Saülü aküira Mikali atiri, "Nî kîi gitümüte üuheenie üguo, na ükarekereria thü yakwa yüre, nigeetha ihonoke?" Mikali akimwira atiri, "Aranjüire atiri, 'Reke nî ndüyürire. Ngügüküraga nî ündü kî?" 18 Nake Daudi aküira, akihonoka, na agithii gwî Samüeli küu Rama, akimwira üria wothe Saülü aamwikite. Ningi Daudi na Samüeli magithii Naiothu, magikara kuo. 19 Uhoro ügikinyira Saülü, akürwo atiri, "Daudi arî Naiothu, küu Rama"; 20 nî ündü ücio agitüma andü makamünyite. No hindi iria moonire gikundi kîa anabii gikiratha mohoro, matongoretio nî Samüeli arügamite hau, Roho wa Ngai agikora andü a Saülü, o nao makiratha mohoro. 21 Saülü akiheo uhoro ücio, nake agitüma andü angî, nao makiratha mohoro. Saülü agitüma andü riita rîa gatatu, o nao makiratha mohoro. 22 Thuutha wa maündü mothe, o nake we mwene agithii Rama na agikinya irima-ini rîa maai riria inene küu Seku. Nake aküria atiri, "Samüeli na Daudi marî ha?" Nao makimwira atiri, "Marî Naiothu, küu Rama." 23 Nî ündü ücio Saülü agithii Naiothu, küu Rama. No Roho wa Ngai ükimükora, agithii akirathaga mohoro nginya agikinya Naiothu. 24 Aküira nguo ciake cia igürü, o na ningi akiratha mohoro arî mbere ya Samüeli. Agikoma üguo müthenya ücio wothe, o na ütuku. Kiu nikio gitümaga andü moorie atiri, "Saülü nake no ümwe wa anabii?"

20 Na riri, Daudi aküira, akiuma Naiothu küu Rama agithii küri Jonathani, akimüuria atiri, "Nî atia njikite? Nî ngero irikü nî ngerete? Thoguo ndimühitürie atia atî nikio arageria künjüraga?" 2 Jonathani akimücookeria atiri, "Küroaga gütuika üguo; wee ndügukua! Atiriri, baba ndarî ündü ekaga o na ümwe münene kana münini ataamenyithite. Egükilhitha ündü ta ücio niki? Üguo ti guo!" 3 No Daudi akühita akiuga atiri, "Thoguo nioi o wega müno atî ninjütikirikite nîwe, nake nêirite atiri, 'Jonathani ndagirirwo nî kümenya ündü üyü, ndakae künyitwo nî kieha.' No riri, ti-itherü o ta üria Jehova atüüraga muoyo, na üria wee mwene ütüüraga muoyo-ri, hatigaire o ikinya rimwe gatagati gwaka na giküü." 4 Jonathani aküira Daudi atiri, "Ündü o wothe üngienda njike-ri, ningügwikira." 5 Nî ündü ücio Daudi akimwira atiri, "Atiriri, rüciü nî giathi gîa Karügamo ka Mweri na ninjagüürwo gükääraniira hamwe na müthamaki, no reke thii ngehithé migünda-ini nginya müthenya wa gatatu hwai-ini. 6 No thoguo anginjaga-ri, mwire atiri, 'Daudi nîarathaitire ndimwitikirie aguthüke Bethlehemu

itüura-ini rîao, nî ündü nî küri na igongona rikürutwo kuo rîa mwaka nî ündü wa mühîrîga wao wothe.' 7 Angikoiga atiri, 'Nî wega müno,' hindi iyo ndungata yaku nîngakorwo na thayü. No angikarakara-ri, mükamena na ma atî nîatuite nîeküngera ngero. 8 No wee rî, onania wendani küri ndungata yaku, nî ündü niügüte kirikanîro nayo mbere ya Jehova. Küngikorwo ndî na mahitia-ri, njüraga wee mwene! Ügüküneana küri thoguo niki?" 9 Jonathani akiuga atiri, "Küroaga gütuika üguo! Korwo nî küri kaündü o na kanini njüü atî baba nîatuite gükügera ngero-ri, githi to ngwire?" 10 Daudi akimüuria atiri, "Thoguo angigagücookeria arî na marürü-ri, ngaheo uhoro nüü?" 11 Jonathani akimwira atiri, "Üka, tühühi na küu mügünda-ini." Nî ündü ücio magithii kuo me hamwe. 12 Ningi Jonathani aküira Daudi atiri, "Nî ündü wa Jehova o we Ngai wa Isiraeli, ti-itherü nîngaaria na baba ihinda ta riri müthenya wa gatatu! Angigakorwo akenetio nî wee-ri, githi to ngütümanîre ngümenyithie uhoro ücio?" 13 No baba angitua nî egükügera ngero-ri, Jehova aroherithia na anjike üuru makîria, ingikaaga gükümenyithia, na ndeke üthii na thayü. Jehova arokorwo hamwe nawe o ta üria akoretwo arî hamwe na baba. 14 No nyonia tha iria itathiraga ta iria cia Jehova matukü maria ngütüura muoyo, nîguo ndikanooragwo, 15 na ndükaneherie tha ciaku o na rî kuuma küri nyumba yakwa, o na hindi iria Jehova agaakorwo anîinite thü ciothe cia Daudi gükü thi." 16 Nî ündü ücio Jonathani akigîa kirikanîro na nyumba ya Daudi, akiuga atiri, "Jehova arorihîria Daudi küri thü ciake." 17 Nake Jonathani agitüma Daudi akiindire mwihitwa wake nî ündü nîamwendete, nîgükorwo aamwendete o ta üria eyendete we mwene. 18 Ningi Jonathani aküira Daudi atiri, "Rüciü nî giathi gîa Karügamo ka Mweri. Wee nîükoneka ndürî ho, nî ündü gîti giaku gîgaakorwo kîri gîtheri. 19 Müthenya wa gatatu gwatua gütuka-ri, ügaathii handü harîa wehithite hindi iria thîina üyü waambîrîrie, na weterere hau ihiga-ini rîa Ezeli. 20 Nîngaikia mîguü itatü mwena-ini wario, taari wathi ngwîera. 21 Ningi nîngatüma kahî ndikeere atiri, 'Thii ügacarie mîguü iyo.' Ingigakeera atiri, 'Mîguü irî mwena üyü waku; mürehe haha,' hindi iyo ügooka, nî ündü ti-itherü o ta üria Jehova atüüraga muoyo, ndürî üuru ükoono; no thayü. 22 No ingikeera kahî kau atiri, 'Mîguü irî mbere yaku,' hindi iyo no nginya üthii, nî ündü Jehova nîakürekereirie üthii. 23 Naguo uhoro üria twaranîrie nawe-ri, ririkana, Jehova nîwe müira gatagati gwaka nawe nginya tene." 24 Nî ündü ücio Daudi akühitha küu mügünda-ini, na hindi iria giathi gîa Karügamo ka Mweri giakinyire-ri, müthamaki agikara thî arî irio. 25 Agikara thî handü harîa aamenyerete, kürgania na rüthingo, ang'ethanîre na Jonathani, nake Abineri agikara thî kürgania na Saülü, no handü ha Daudi haarî hatheri. 26 Saülü ndoigire ündü müthenya ücio, nî ündü eeciiririe atiri, "No nginya gükorwo küri ündü wikikite küri Daudi akanyitwo nî thaahu; ti-itherü arî na thaahu." 27 No müthenya üyü üngî, müthenya wa keerî wa mweri ücio, handü ha Daudi haarî o hatheri rîngî. Hindi iyo Saülü aküria müriü Jonathani atiri, "Nî kîi kîgiritie müriü wa Jesii oke iruga-ini ira na ümüthi?" 28 Jonathani

agicookia atiri, “Daudi nīarathaitire ndimwītikirie athiī Bethilehemu. **29** Aranjīire atiri, ‘Reke thiī, nī ūndū andū a nyūmba iitū marī na igongona kūu itūūra-ini, na mūrū wa baba nīanjathite ngorwo ho. Ingikorwo nīnjitīkīrīkīte nīwe-rī, reke thiī ngoone ariū a baba.’ Ūndū ūcio nīguo ūgīrītie oke metha-inī ya mūthamaki.”

30 Marakara ma Saūlū magīakanīra Jonathani, akīmūrā atiri, “Wee mūrū wa mūtumia mwaganu na mūrēmīl Githi ndiū atī wee nīnyūitanite na mūrū wa Jesii nīguo agūconorithie na aconorithie nyūkwa ūrīa wagūciarire?”

31 Hindi rīa yothe mūrū wa Jesii egūtūūra muoyo gūkū thiī, wee ndūkehaanda kana ūthamaki waku wīhaande. Rīu mūtūmanīre oke kūrī nīi, tondū nō ngīna akue!”

32 Jonathani akīūra ithe atiri, “Nī kīi gīgūtūma ooragwo? Nī atīa ekīte?” **33** No Saūlū akīmūkīria itimū rīake nīguo amūūrage. Nake Jonathani akīmenya atī ithe nīatūite itua rīa kūrāga Daudi. **34** Jonathani agūkīra, akīuma metha-inī arī mūrakarū mūno; na mūthenya ūcio wa keerī wa mweri ūcio, ndaarīire irio nī ūndū aarī na kīeha nī ūrīa ithe ekīte Daudi cīko cia kūmūconorithia.

35 Rūciinī rūrū rūngī Jonathani akīumagara, agithiī kūu mīgūnda agacemanie na Daudi. Nake agithiī na kahīi kanini; **36** akīra kahīi kau atiri, “Teng’era ūgararie mīgū ūrīa ngūkia.” Na rīria kahīi kau gaateng’eraga-rī, agīkia mīgūi mbere yako. **37** Hindi rīa kahīi kau gaakinyire harīa mīgūi wa Jonathani wagwīte-rī, Jonathani agīgeeta agīkeera atiri, “Githi mīgūi ndūrī mbere yaku?”

38 Ningī akīanīra agīkeera atiri, “Hiūhal Hanyūka! Ndūkarūgame!” Kahīi kau gākīoya mīgūi ūcio, gagicooka kūrī mwathi wako. **39** (Kahīi kau gatiri ūndū kaamenyaga ūhorō-inī ūcio; tīga Jonathani na Daudi maamenyaga ūhorō ūcio.)

40 Ningī Jonathani akīnengera kahīi kau indo ciake cia mbaara, agīkeera atiri, “Kuuu, thiī na indo icī cocooke itūūra-inī.” **41** Thuutha wa kahīi kau gūthiī-rī, Daudi agūkīra akīuma mwena wa gūthini wa ihiga rīu, akīanamīra maita matatū mbere ya Jonathani, agīturumithagia ūthiū wake thiī. Magīcooka makīmumunyana o eerī, makīrīranīra, no Daudi nīwe warīre mūno makīria. **42** Jonathani akīra Daudi atiri, “Thiī na thauī, tondū nīwehitire na mwīhīta tūtūurie ūrata gatagatī gaitū thiīnī wa rīitwa rīa Jehova, tūkiuga atiri, ‘Jehova nīwe mūira gatagatī gakwa nawe, na gatagatī ka njiaro ciaku na njiaro ciakwa ngīna tene.’” Daudi agūkīra agūthiira, nake Jonathani agīcooka itūūra-inī.

43 Na rīri, Daudi agithiī Nobu, kūrī Ahimeleku ūrīa mūthīnjīri-Ngai. Ahimeleku aamūtūnga akīinaina, akīmūria atiri, “Kaī ūrī wiki nīkī? Nī kīi mūtārī na mūndū ūngī?”

2 Daudi agīcookeria Ahimeleku ūcio mūthīnjīri-Ngai atiri, “Nī mūthamaki ūnjathite ngeke ūndū mūna na akanjīra atiri, ‘Mūndū o na ū ndakamēnye ūndū ūrīa ngūtūmīte na ūrīa ngwathīe.’ No andū akwa-rī, nī ndmerīte tūcemanie handū hana. **3** Na rīri, nī kīi ūrī nakīo gīa kūrīa? He mīgate itano, kana o kīrīa gīothe ūngīhota kuona.”

4 No mūthīnjīri-Ngai ūcio agīcookeria Daudi atiri, “Ndirī na mīgate rīa ihūthīrwo kūrīro, no rīri, haha nī harī mīgate rīa nīāmūre, angīkorwo andū acio matihutanīte na andū-a-nja.”

5 Daudi agīcookia atiri, “Ti-itherū tūtīkoretwo hamwe

na andū-a-nja, o ta ūrīa arī mūtūgo witū rīria rīothe ngumagara. Indo cia andū aya nī theru o na gūtūika marī mawīra-inī matārī maamūre. Ūmūthī indo ciao itikīrī nyamūre makīria!”

6 Nī ūndū ūcio mūthīnjīri-Ngai ūcio akīmūnengera mīgate ūyo mīamūre, nīgūkorwo hau hatiarī na mīgate ūngī tīga mīgate rīria yaigagwo mbere ya Jehova, na nīyeheretio mbere ya Jehova mūthenya ūcio, na hakaigwo mīgate ūngī mīhiū. **7** Na rīri, mūthenya ūcio, haarī na mūndū ūmwe warī ndungata ya Saūlū, aahīngīrīrio hau mbere ya Jehova; nake eetagwo Doegu ūrīa Mūedomu, ūrīa warī mūnene wa arīthi a Saūlū.

8 Daudi akīūra Ahimeleku atiri, “Kaī ūtarī na itimū kana rūhiū rwa njora haha? Ndinooka na rūhiū rwakwa rwa njora kana kīndū kīngī kīa mbaara, nī ūndū wīra wa mūthamaki uuma wa ihenya.”

9 Mūthīnjīri-Ngai ūcio agīcookia atiri, “Rūhiū rwa njora rwa Goliathū, Mūfilisti ūrīa woragīre Gītūamba-inī kīa Ela, rūri haha; naruo ruohetwo na taama rūkaigwo thuutha wa ebodi. Angīkorwo nīkūrwendā-rī, ruoe; gūtīrī na rūhiū rūngī rwa njora tīga o rūu.” Daudi akiuga atiri, “Gūtīrī rūhiū rūngī taruo; kīrūnengere.”

10 Mūthenya ūcio Daudi akīūra Saūlū, agithiī kūrī Akishi mūthamaki wa Gathu. **11** No ndungata cia Akishi ikīmūrā atiri, “Githi ūyū tī Daudi, ūrīa mūthamaki wa būrīzi? Githi tīwe mainagīra nyīmbo-inī ciao atiri: “Saūlū nīeyūrāgīre andū ngiri nyingī, na Daudi akeyūrāgīra andū ngiri makūmi maingī?”

12 Nake Daudi akīga ūhorō ūcio ngorō-inī na agītīgīra Akishi mūthamaki wa Gathu mūno. **13** Nī ūndū ūcio akīgūrūkīthia mbere yao; na rīria aarī moko-inī mao, agītūta ta mūndū mīgūrūki, akīharaga mīrango ya kīhingo, agītuga rūta rūkūrūkanītie na nderu ciake. **14** Akishi akīra ndungata ciake atiri, “Ta rorai mūndū ūyū! Nī mīgūrūku! Mwakīmūrehe kūrī nīi nīkī?”

15 Kaī nīyihītie agūrūki atī nīguo mūndehere mūndū ūyū haha eke maūndū ta maya mbere yakwa? Mūndū ūyū no ngīna oke nyūmba yakwa?”

22 Na rīri, Daudi akīuma Gathu na akīūra ngurunga-inī ya Adulamu. Rīria ariū a ithe na andū a nyūmba ya ithe maigūire ūguo-rī, magīkūrūka kūrī we. **2** Arīa othe maarī na mīnyamaro, kana thiirī kana makaaga kūiganīra makīūngana harī we, nake agītūika mūtongoria wao. Aarī na andū ta magana mana. **3** Kuuma kūu, Daudi agithiī Mizīpa kūu Moabi, akīūra mūthamaki wa Moabi atiri, “Nīgūwītīkīria baba na maitū moke maikare nawe ngīna rīria ngaamenya ūrīa Ngai ekūnjīkīra?”

4 Nī ūndū ūcio akīmatīgīra mūthamaki wa Moabi, nao magīkara nake ihinda rīothe rīria Daudi arī kīhitho-inī. **5** No mūnabī Gadi akīra Daudi atiri, “Tīga gūikara kīhitho-inī. Thiī būrūri wa Juda.” Nī ūndū ūcio Daudi akīuma kūu agithiī mūtītū wa Herethu. **6** Na rīri, Saūlū akīgūga atī Daudi na andū ake nīmonetwo. Nake Saūlū aikarīte thiī gītina-inī kīa mūtī wa mūbinde Kīrīma-inī kīa Gībea anyiitite itimū rīake na guoko, nao anene ake othe marūgamīte mamūthīrūrūkīrie.

7 Nake Saūlū akīmeera atiri, “Ta thīkīrīriai, andū a Benjamīni! Anga mūrū wa Jesii nīakamūhe mīgūnda ya irio na ya mīthabībī inyuothe? Anga nīakamūtua anene a ita a kūrūgamīra andū ngiri, na a kūrūgamīra andū magana? **8** Kīu nīkio gītūmīte inyuothe mūcīre

künjūkírira? Gütírí mündü o na ùmwe ùngínjira ríria mürü wakwa egúthondeka kírikaníro na mürü wa Jesii. Gütírí o na ùmwe wanyu wíciíríre ùhoro wakwa kana akanjira atí mürü wakwa náikírírie ndungata yakwa íikare ñjoheirie, ta úria íreeka ùmúthí.” **9** No Doegu úria Múedomu, úria warúgamíte hamwe na anene a Saúlú, akiuga atírí, “Níndonire mürü wa Jesii okíte kúri Ahimeleku mürü wa Ahitubu kúu Nobu. **10** Ahimeleku níamütúírírie ùhoro harí Jehova; agícooka akímúhe irio, na rúhiú rwa njora rwa Goliathú úria Múflísti.” **11** Níngí múthamaki agítúmaníra múthínjiri-Ngai Ahimeleku mürü wa Ahitubu, na nyúmba ya íthe yothe, aría maarí athínjiri-Ngai kúu Nobu, nao othe magúka kúri múthamaki. **12** Saúlú akímwíra atírí, “Ta thikíríria ríu, mürü wa Ahitubu.” Nake agícookia atírí, “Íi, mwathi wakwa.” **13** Saúlú akímwíra atírí, “Ní kú gítúmite múciíríre kúnjūkírira, wee na mürü wa Jesii, nawe úkamúhe mígate, o na rúhiú rwa njora, na úkamütúíríria ùhoro harí Jehova, nígeetha aanemere na aikare anjoheirie, ta úria ekíte ùmúthí?” **14** Ahimeleku agícookeria múthamaki atírí, “Núú thíini wa ndungata ciaku ciothe mwathíki ta Daudi, múthoniwe wa múthamaki, múrori wa arangírí aku, na níatíkíte múnó thíini wa nyúmba yaku? **15** Múthenya úcio níguo warí wa mbere wa kúmütúíríria ùhoro harí Jehova? Aca tigu! Reke múthamaki ndageciírírie ndungata yaku kana mündü o na úrikú wa nyúmba ya íthe, nígúkorwo ndungata yaku ndírí úndü o na ùmwe yúu wa maúndú maya mothe.” **16** No múthamaki akímwíra atírí, “Ti-ítherú, wee Ahimeleku nígúkuu, wee na andú othe a nyúmba ya thoguo.” **17** Níngí múthamaki agíatha thigari iría ciamúrúgamírírie, agíciíra atírí: “Húgúkaai múúrage athínjiri-Ngai a Jehova ní úndü o nao nímanyítaníire na Daudi. Níamenyire ní kúura ooraga, na matígana kúnjira.” No anene a múthamaki makírega gútambúrúkia guoko moorage athínjiri-Ngai a Jehova. **18** Múthamaki agícooka agíatha Doegu, akímwíra atírí, “Húgúka úúrage athínjiri-Ngai.” Ní úndü úcio Doegu úcio Múedomu akíhúgúka akímooraga. Múthenya úcio akíúraga andú mírongo ínana na atano aría meehumbíte ebodi ya gatani. **19** Agícooka akíhúura Nobu, itúúra ríu ría athínjiri-Ngai, na rúhiú rwa njora, akíúraga arúme na andú-a-nja, ciana ciarío o na ngenge, na ng’ombe ciarío, na ndigiri o na ng’ondu. **20** No Abiatharu, mürü ùmwe wa Ahimeleku mürü wa Ahitubu, akíthonoka, akíúra, na akírúmiríra Daudi. **21** Akíúra Daudi atí Saúlú níoragíte athínjiri-Ngai a Jehova. **22** Nake Daudi akíúra Abiatharu atírí, “Múthenya úcio, ríria Doegu úcio Múedomu aarí kuo-rí, níndamenyire atí no nginya ere Saúlú. Ní níi ndehithírie nyúmba yothe ya thoguo gíkuú. **23** Íkara hamwe na níi; ndúgetígíre; mündü úria úracaria muoyo waku, o na wakwa o naguo níaraúcaria. Úrí hamwe na níi úrí múmenyerere.”

23 Na rírí, Daudi akíríra atírí, “Atírírí, Afilísti nímararúna na itúúra ría Keila, na magatunyana ngano íria íri mahúhíro-iní.” **2** Nake agítúria ùhoro harí Jehova, akíúra atírí, “Níngajíríro nígúthíi gútharíkíra Afilísti acío?” Nake Jehova akímúcookeria atírí, “Thíi úgatharíkíre Afilísti níguo úhonokie Keila.” **3** No andú

a Daudi makímwíra atírí, “Gúku Juda níúretígíra. Gíthí títúgúgítígíra makíria twathíi Keila túkarúe na mbütü cia Afilísti!” **4** O ríngí Daudi agítúria ùhoro harí Jehova, nake Jehova akímúcookeria atírí, “Íkúrúka úthíi Keila, ní úndü níngúneana Afilísti guoko-iní gwaku.” **5** Ní úndü úcio Daudi na andú ake magíthíi Keila, makíúra na Afilísti, na makímataha mahíu mao. Akírehera Afilísti hathara nene, na akíthonokía andú a Keila. **6** (Na rírí, Abiatharu mürü wa Ahimeleku níokíte akúuite ebodi ríria aikúrúke, akíúra kúri Daudi kúu Keila.) **7** Saúlú akíríro atí Daudi níathiíte Keila, nake akiuga atírí, “Ngai níamúneaníte kúri níi, nígúkorwo Daudi níehingírírie na úndü wa gútoonya itúúra ríri na íhingo na mígúko.” **8** Nake Saúlú agíta mbütü ciake ciothe mathíi mbaara, níguo makíúruke Keila makahingírírie Daudi na andú ake. **9** Híndí íria Daudi aamenyire atí Saúlú níaciírírie kúmúwíka úuru-rí, akíúra Abiatharu múthínjiri-Ngai atírí, “Rehe ebodi íyo.” **10** Daudi akiuga atírí, “Wee Jehova, Ngai wa Ísraeli, ndungata yaku ní íguíte hatarí nganja atí Saúlú níarooka Keila aniene itúúra rírí ní úndü wakwa. **11** Híhi aikari a Keila nímekúneana kúri we? Híhi Saúlú níegúikúrúka gúku, ta úria ndungata yaku íguíte? Wee Jehova, Ngai wa Ísraeli, menyithia ndungata yaku ùhoro.” Nake Jehova akiuga atírí, “Níegúikúrúka.” **12** O ríngí Daudi akíúra atírí, “Híhi aikari a Keila nímekúneana, níi na andú akwa, kúri Saúlú?” Nake Jehova akiuga atírí, “Nímegúkúneana.” **13** Ní úndü úcio Daudi na andú ake, andú ta magana matandatú, makúma Keila, na magíkará magicangacanga kúndü na kúndü. Ríria Saúlú eeríro atí Daudi níoríte akoima Keila, agítiga gúthíi kuo. **14** Nake Daudi agúkara cíhitho cia werú-iní na íríma-iní cia Werú wa Zífu. O múthenya Saúlú níamúcararia, no Ngai ndaaneanire Daudi moko-iní make. **15** Ríria Daudi aarí Horeshu kúu Werú wa Zífu, akímenya atí Saúlú okíte níguo amúúrage. **16** Nake Jonathani mürü wa Saúlú agíthíi kúri Daudi kúu Horeshu na akímúteithia kwíyúmiríria thíini wa Ngai. **17** Nake akímwíra atírí, “Tiga gwítígíra, Baba Saúlú ndagakúhúta na guoko gwake. Wee níúgathamakíra Ísraeli, na níi ndúike múnini waku. O na Baba Saúlú, níoi úguo.” **18** Nao eerí makígíra kírikaníro mbere ya Jehova. Thuutha úcio Jonathani akíinúka, no Daudi agítigwo kúu Horeshu. **19** Nao andú a Azífu makíambata magíthíi kúri Saúlú kúu Gíbea makímwíra atírí, “Gíthí Daudi ndehithíte gatagatí-iní gaitú cíhitho-iní cia gúku Horeshu, kíríma-ígúru kía Hakila, mwena wa gúthini wa Jeshimoni? **20** Na rírí, wee múthamaki, íkúrúka úúke o ríria ríothe úngíenda gúúka, na íthu ní ígúru ríiti kúmúneana kúri múthamaki.” **21** Saúlú akímacookeria atírí, “Jehova aromúrúthima ní úndü wa kwínjíríria. **22** Thíi múkehaarírie makíria. Túríai ní kú Daudi amenyereite gúthiíga, na níú úmuoneté kuo. Njírítwo atí ní mündü mwara múno. **23** Túríai ùhoro wa kúria guothe ehithaga na mundeheré ùhoro makínyaníru. Na níi níngúcooka thíi na inyú; angíkorwo arí kúndü gúkurí, níngamúcaria míhíríga-iní yothe ya Juda.” **24** Ní úndü úcio makímagara magíthíi kúu Zífu, magíkinya mbere ya Saúlú. Na rírí, Daudi na andú ake maarí kúu Werú-iní wa Maoni, kúu Araba mwena wa gúthini wa Jeshimoni.

25 Nake Saülü na andü ake makĩambĩrĩria kũmacaria, na rĩria Daudi eerirwo ũhoro ũcio, agĩkũrũka agĩthĩ rwaro-inĩ rwa ihiga, agĩkara kũu Werũ-inĩ wa Maoni. Rĩria Saülü aigũire ũhoro ũcio-rĩ, o nake agĩthĩ kũu Werũ-inĩ wa Maoni aingatĩthĩe Daudi na ihenya. **26** Saülü aagerete mwena ũmwe wa kĩrĩma, nake Daudi na andü ake makagerera mwena ũria ũngĩ, mahiũhĩte nĩguo morĩre Saülü. Na rĩria Saülü na thigari ciake maakuhagĩrĩria Daudi na andü ake nĩguo mamanyĩte-rĩ, **27** hagĩũka mũndũ watũmitwo kũri Saülü, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūka na ihenya! Afilisti nĩmatarĩkĩre bũrũri.” **28** Hindĩ iyo Saülü agĩtiga kũrũmĩrĩra Daudi, agĩthĩ agacemanie na Afilisti. Nĩkĩo metaga handũ hau Sela-Hamalekothu. **29** Nake Daudi akĩambata akiuma kũu agĩthĩ gĩtũũra cĩhitho-inĩ cia Eni-Gedi.

24 Na rĩrĩ, thuutha wa Saülü gũcoka kuuma kũingatĩthia Afilisti, akĩrwo atĩrĩ, “Daudi arĩ Werũ-inĩ wa Eni-Gedi.” **2** Nĩ ũndũ ũcio Saülü akĩoya andũ ngiri ithatũ arĩa athuure kuuma Isiraeli guothe magĩthĩ gũcaria Daudi na andũ ake gũkuhi na ndwaro cia mahiga kũria gĩtũũragwo nĩ Mbũri cia Werũ. **3** Nake agĩkina ciugũ-inĩ cia ng’ondũ iria ciarĩ njĩra-inĩ; naho nĩ haari na ngurunga, nake Saülü agĩtoonya thĩĩnĩ ageteithie. Daudi na andũ ake maarĩ kũu thĩĩnĩ mũno, ngurunga-inĩ. **4** Nao andũ a Daudi makĩmwĩra atĩrĩ, “Ūyũ nĩguo mũthenya ũria Jehova aaririe ũhoro wago, agĩkwĩra atĩrĩ, ‘Nĩnganeana thũ yaku moko-inĩ maku ũmĩke ũria ũkwennda.’” Nake Daudi agĩkuruma atekuonwo, agĩthĩ agĩtinia gĩcũrĩ kĩa nguo ya Saülü. **5** Thuutha-inĩ, Daudi akĩgũga ngoro ikĩmũciirithia nĩ ũndũ wa gĩtinia gĩcũrĩ kĩa nguo ya Saülü. **6** Akĩra andũ ake atĩrĩ, “Jehova arongĩria njike ũndũ ta ũcio kũri mwathi wakwa, ũcio mũtĩrĩre maguta wa Jehova, kana ndĩmwĩke ũũru na guoko gwakwa; nĩ ũndũ nĩwe mũtĩrĩre maguta wa Jehova.” **7** Aarĩkia kwaria ciugo icio, Daudi agĩkaania andũ ake, na ndaamarekire mookĩrĩre Saülü. Nake Saülü akiuma ngurunga-inĩ, na agĩthĩra. **8** Nĩngĩ Daudi akiuma ngurunga-inĩ iyo, akĩanĩrĩra agĩta Saülü, akĩmwĩra atĩrĩ, “Wee mwathi wakwa, mũthamaki!” Rĩria Saülü eehũgũire, Daudi akĩnamĩrĩra, agĩturumithia ũthĩũ thĩ. **9** Akĩra Saülü atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩtũmaga ũthĩkĩrĩre andũ rĩria mekuuga atĩrĩ, ‘Daudi nĩeciiragĩria gũgwĩka ũũru?’” **10** Ūmũthĩ nĩweyona na maitho maku ũria Jehova egũkũneanĩte moko-inĩ makwa kũu ngurunga-inĩ. Kũri andũ amwe maniingĩrĩre ngũũrage, no ndakũhonokia; ndoiga atĩrĩ, ‘Ndikuoya guoko gwakwa njike mwathi wakwa ũũru, nĩ ũndũ nĩwe mũtĩrĩre maguta wa Jehova.’” **11** Baba, ta kione, rora gĩcunjĩ gĩki kĩa nguo yaku, gĩki kĩrĩ guoko-inĩ gwakwa! Ndinirie gĩcunjĩ kĩa nguo yaku, no ndĩnakũũrago. Rĩru menya na ũkũũrane atĩ nĩ ndĩrĩ na ihĩtia rĩa gwĩka ũũru kana rĩa ũremi. Nĩ ndĩkũhĩtĩre, no wee nĩũnanjaria ũnjũrage. **12** Jehova arotũtuithania ciira nĩ nawe. Na Jehova arondĩhĩria maĩru marĩa wee ũnjĩkĩte, no guoko gwakwa gũtigakũhutia. **13** O ta ũria kũri thimo yugaga atĩrĩ, ‘Waganu uumaga o harĩ arĩa aaganu,’ nĩ ũndũ ũcio guoko gwakwa gũtigakũhutia. **14** “Mũthamaki wa Isiraeli oimĩte gwake ookĩrĩre ũ? Nũũ ũngatĩthĩte? Nĩ ngui ngũũ? Kana nĩ thuya? **15** Jehova

arotũtuithania na atue ciira gatagatĩ gaitũ. Aroeciirĩa ũhoro wakwa na aũrũgamie; arondũrĩra na aahonokie kuuma guoko-inĩ gwaku.” **16** Rĩria Daudi aarĩkirie kuuga ũguo-rĩ, Saülü akĩmũũria atĩrĩ, “Ūcio nĩ mũgambo waku, Daudi mũrũ wakwa?” Nake akĩrĩra aanĩrĩre. **17** Akĩmwĩra atĩrĩ, “Wee ũri mũthingu kũngĩra. Nĩũnjĩkĩte wega, no nĩ ngagwĩka ũũru. **18** Nĩwarĩkia o rĩu kũnjĩra ũndũ mwega ũnjĩkĩte; Jehova nĩekũũneanĩte moko-inĩ maku, no wee ndũnanjũrago. **19** Rĩria mũndũ ona thũ yake-rĩ, nĩarekaga ithĩ atamĩkĩte ũũru? Jehova arogwĩka maĩndũ mega nĩ ũndũ wa ũria ũnjĩkĩte ũmũthĩ. **20** Nĩnjũũ atĩ ti-itherũ nĩũgatũika mũthamaki, na atĩ ũthamaki wa Isiraeli nĩũkehaanda moko-inĩ maku. **21** Rĩru wĩhĩte harĩ nĩ na rĩtwa rĩa Jehova atĩ ndũkamiina njjaro ciakwa kana rĩtwa rĩakwa rĩthire kuuma nyũmba-inĩ ya baba.” **22** Nĩ ũndũ ũcio Daudi akĩhĩta harĩ Saülü. Nake Saülü agĩcoka mũcĩ, no Daudi na andũ ake makĩambata magĩthĩ kĩhitho-inĩ.

25 Na rĩrĩ, Samũeli agĩkua, nao andũ othe a Isiraeli makĩũngana makĩmũrĩrĩra; makĩmũthika mũcĩ gwake kũu Rama. Nake Daudi agĩkũrũka agĩthĩ Werũ wa Maoni. **2** Mũndũ ũmwe wa kũu Maoni, ũria warĩ na indo kũu Karimeli, aarĩ mũtongu mũno. Aarĩ na mbũri ngiri imwe na ng’ondũ ngiri ithatũ, irĩa aamuraga guoya kũu Karimeli. **3** Nake eetagwo Nabali, na mũtũmia wake eetagwo Abigaili. Aarĩ mũtũmia mũũgĩ na mũthaka, no mũthuuriwe, ũria warĩ Mũkalebu, aarĩ mũũru na mũkarĩ maĩndũ-inĩ make. **4** Daudi arĩ werũ-inĩ nĩaigũire atĩ Nabali nĩ ng’ondũ aramuraga guoya. **5** Nĩ ũndũ ũcio agĩtũma aanake ikũmi akĩmeera atĩrĩ, “Ambatai mũthĩ kũri Nabali kũu Karimeli na mũmũgeithie mwĩtanĩte na nĩ. **6** Mwĩrei atĩrĩ; ‘Ūrotũũra miaka mũngĩ! Ūrogia na ũgima, wee na nyũmba yaku! O na kĩria gĩothe ũri nakĩo kĩroogĩa na ũhooreri! **7** “Na rĩrĩ, ndĩraigua atĩ nĩ hĩndĩ ya kũmura ng’ondũ guoya. Rĩria arĩthĩ aku maarĩ hamwe na ithũ, tũtiamekire ũũru, na ihinda rĩria rĩothe maarĩ Karimeli gĩtĩrĩ kĩndũ o na kĩmwe kĩa kĩorire. **8** Ūria ndungata ciaku na nĩgũkwĩra. Nĩ ũndũ wa ũguo ika aanake acio akwa maĩndũ mega, nĩgũkorwo tũũkĩte hĩndĩ ya gĩkeno. Ndagũthaita ũhe ndungata ciaku na mũrũguo Daudi kĩria gĩothe ũngĩmoonera.” **9** Rĩria andũ a Daudi maakinyire-rĩ, makĩhe Nabali ndũmĩrĩri iyo ya Daudi. Nao magĩcoka magĩeterera. **10** Nabali agĩcookeria ndungata cia Daudi atĩrĩ, “Daudi nũũ? Mũrũ wa Jesii ũyũ nĩ ũrĩkũ? Ndingata nyingĩ nĩroora ikoima kũri aathani acio matukũ maya. **11** Nĩ kĩ kĩngĩtũma njoie mĩgate yakwa, na maaĩ, na nyama irĩa thĩnjĩre andũ akwa a kũmura ng’ondũ guoya, ndĩcihe andũ itooĩ kũria moimĩte?” **12** Andũ acio a Daudi makĩhũndũka, magĩcoka na thuutha. Hĩndĩ irĩa maakinyire, makĩheana ũhoro ũcio wothe. **13** Daudi akĩra andũ ake atĩrĩ, “Mwĩohe hiũ cianyu cia njora!” Nao makĩtoha hiũ ciao cia njora, o nake Daudi akĩtoha rwake. Andũ ta magana mana makĩambata hamwe na Daudi, nao andũ magana meerĩ magĩtigwo maĩkarĩtie indo. **14** Na rĩrĩ, ũmwe wa ndungata cia Nabali akĩra Abigaili mũtũmia wa Nabali atĩrĩ, “Daudi nĩaratũmĩte ndungata ciake kuuma werũ-inĩ irehere mwathi witũ ngeithi, nake araciruma. **15** No andũ acio nĩmatwĩkire

wega. Matiatwikire ūuru, ihinda rīothe rīria twarī kūu mīgūnda-inī hakuhi nao, na gūtīri kīndū kīorie. **16** Ūtukū na mūthenya maarī ta rūthingo rwatūrigicīurie hīndī ciothe rīria twarīthaga ng'ōndu ciitū gūkuhi nao. **17** Rīu-rī, wīciirie wone ūria wagīrīrwo nī gwīka, nī ūndū mwanangīko nūukuhīrīrie mwathi witū na nyūmba yake yothe. Nī mūndū mwaganu ūū atī gūtīri mūndū ūngīmwarīria.” **18** Abigaili ndaateire ihinda. Akioya mīgate magana meerī, na mondo igīri cia ndibeī, na ng'ōndu ithano īrī thīnje, na ibaba ithano cia ngano hīhie, na imanjīka igana cia thabībū nyūmū, na ikūmba magana meerī cia ngūyū, agīciigīrīra ndigiri igūrū. **19** Ningī akīra ndungata ciake atīrī, “Thīiagabi mbere; ningūmūrūmīrīra.” No ndeereire mūhuurīwe Nabali ūhoro ūcio. **20** Na rīria aathīiaga ahaicīte ndigiri yake agereire mūkuru warī kīrīma-inī, Daudi na andū ake magīuka maikūrīkite na kūrīa aarī, agīcemanīa nao. **21** Daudi aakoretwo oiga atīrī, “Warī wīra wa tūhū, nī ngarorera mūndū ūcio indo ciake kūu werū-inī, nīgeetha gūtīkagīe kīndū o na kīmwe gīake gīkūūra. Nake andīhīte wega na ūuru. **22** Ngai aroherithīa Daudi, na amwīke ūuru makīria, ingīgaatīgia mūndū mūrūme o na ūmwe muoyo ūria ūmūkonīī rūciū rūciinī!” **23** Rīria Abigaili onire Daudi, akīhiūha kuuma igūrū rīa ndigiri yake na akīnamīrīra mbere ya Daudi aturumithīte ūthīū thī. **24** Akīgūithīa magūrū-inī make, akīmwīra atīrī, “Mwathi wakwa, reke ūuru ūyū ūnjookerere ndī nyīki. Ndagūthaita, reke ndungata yaku ikwarīrie; ūthīkīrīrie ūria ndungata yaku irenda kuuga. **25** Mwathi wakwa aroaga kūrūmbūiya mūndū ūcio mwaganu ti Nabali. Ahaana o ta rīitwa rīake, rīitwa rīake riugīte mūndū mūkīgu, na akoragwo arī o mūkīgu. No nī ndungata yaku-rī, ndonire andū acio mwathi wakwa aatūmīte. **26** “Na rīrī, kuona atī wee mwathi wakwa, Jahowa nīakweheranīrie na ūiti wa thakame, na kwaga kwīrīhīria na moko maku-rī, ti-itherū o ta ūria Jehova atūūruga muoyo na ūria wee ūtūūruga muoyo-rī, thū ciaku na arīa othe mangīenda gwīka mwathi wakwa ūuru marohaana ta Nabali. **27** Na ūreke kīheo gīkī, kīria ndungata yaku ireheire mwathi wakwa, kīnengerwo andū arīa makūrūmīrīrie. **28** Ndagūthaita ūrekere ndungata yaku ihītia rīayo, nīgūkorwo no ngīnya Jehova agaatūma nyūmba ya mwathi wakwa itūike ya ūthamaki wa gūtūūra, tondu arūaga mbaara cia Jehova. Gūtīkanoneke ūndū mūrū thīinī waku hīndī rīria yothe ūgūtūūra muoyo. **29** O na kūngīkorwo kūrī mūndū ūgūthingatīte akūrute muoyo-rī, muoyo wa mwathi wakwa nīgūkorwo wohanītio wega na kīohe kīa arīa marī muoyo nī Jehova Ngai waku. No mīoyo ya thū ciaku nīakamīkīa kūrāihu ta īkītīo na kīgūtha. **30** Rīria Jehova agaakorwo ekite mwathi wakwa maūndū mothe mega marīa eeranīre mamūkonīī, na akorwo agūtūite mūtongoria wa gūtongoragīa Isīraēlī-rī, **31** mwathi wakwa ndakanakorwo arī na mūrigo wa kūmūrītūhīra thīinī wa thāmīri yake nī ūndū wa gūtīthīa thakame hatarī na gītūmī kana akorwo erīhīrie. Na hīndī rīria Jehova akaarehera mwathi wakwa ūhootanī-rī, ūkaarīrikana ndungata yaku.” **32** Daudi akīra Abigaili atīrī, “Jehova, Ngai wa Isīraēlī, arogoocwo, ūcio ūgūtūmīre ūmūthī ūike ūcemanīe na nī. **33**

Ūrorathimwo nī ūndū wa itua rīaku rīega na kūngīria ndigaitē thakame ūmūthī, na ndikerīhīrie na moko makwa. **34** Tīga nī ūguo-rī, ti-itherū o ta ūria Jehova, Ngai wa Isīraēlī, atūūruga muoyo, ūcio ūgīrīrie ngūgere ngero, korwo ndūnooka na ihenya kūndūnga-rī, gūtīrī mūndū mūrūme o na ūmwe ūkonīī Nabali ūngīakorwo arī muoyo gūgīkīa.” **35** Ningī Daudi akīamūkīra kīria aamūreheire kuuma guoko-inī gwake, na akīmwīra atīrī, “Inūka na thayū. Nīndaigua ūhoro waku na nīndetīkīra ihooya rīaku.” **36** Rīria Abigaili aathīire kūrī Nabali, akīmūkora arī nyūmba thīinī arugīthīte iruga ta rīa mūthamaki. Ngoro yake yarī njanjamūku na aarī mūrū mūno. Nī ūndū ūcio ndarī ūndū aamwīreire ngīnya rīria gwakīre. **37** Ningī rūciinī gwakīa, rīria Nabali aarīūkīrwo, mūtumīa wake akīmwīra maūndū macio mothe; ngoro yake igīkīra, akīhaana ta ihīga. **38** Thuutha wa mīthenya ta ikūmī, Jehova akīgūtha Nabali, nake agīkua. **39** Hīndī rīria Daudi aaguire atī Nabali nīakuīte, akiuga atīrī, “Jehova arogoocwo, ūria ūndūrīrie mbaara iitū na Nabali nī ūndū wa kūūnyarara. Nīagīrīrīrie ndungata yake ndīgeeke ūuru, na agacookereria Nabali ūuru wake we mwene.” Daudi agīcōoka agītūmanīra Abigaili, akīmūria atūke mūtumīa wake. **40** Ndungata ciake igīthīī Karīmeli, ikīria Abigaili atīrī, “Daudi nīatūmīte kūrī we tūgūtware ūgātūike mūtumīa wake.” **41** Akīnamīrīra, agīturumithīa ūthīū thī, akīmeera atīrī, “Nī ndungata yanyu ya mūndū-warīja ndī haha, nīndīhaarīrie gūtungatīra na gūthambīa magūrū ma ndungata cia mwathi wakwa.” **42** Abigaili akīhaica ndigiri na ihenya, agīthīī na arītu ake atano a kūmūtungataga, agītwarana hamwe na andū acio maatūmītwo nī Daudi, agītūika mūtumīa wake. **43** Daudi nīahīkīte Ahīnoamu wa Jezireeli, nao eerī maarī atumīa ake. **44** No Saūlū nīaheanīte mwarī Mikālī, mūtumīa wa Daudi, kūrī Palītīeli wa Laishi, ūria warī wa kuuma Galimū.

26 Na rīrī, andū a Zīfu magīthīī kūrī Saūlū kūu Gībea makīmwīra atīrī, “Gīthī Daudi ndehīthīte karīma ka Hakīla, karīa kang'etheire Jeshīmōnī?” **2** Nī ūndū ūcio Saūlū agīkūrūka ngīnya Werū wa Zīfu, arī na andū ake ngīri ithatū a Isīraēlī arīa maathuurītwo, mathīī magacarīe Daudi kuo. **3** Saūlū akīamba hema ciake njīra-inī hakuhi na kīrīma kīa Hakīla kīria kīng'etheire Jeshīmōnī, nowe Daudi agīkīra kūu werū-inī. Rīria onire atī Saūlū nīamūrūmīrīrie kūu-rī, **4** agītūma athīgaani na akīmenya atī ti-itherū Saūlū nīakīnyīte kuo. **5** Nake Daudi akīumagāra agīthīī harīa Saūlū aambite hema. Akīona harīa Saūlū na Abīnerī mūrū wa Nerī, mwathi wa mbūtū cia ita, maakomete. Saūlū aakomete thīinī wa kambī, nacio mbūtū cia ita ikaamba hema ikāmūthīūrūrūkīria. **6** Daudi agīcōoka akīūra Ahīmeleku ūria Mūhīti, na Abīshai mūrū wa Zerua, mūrū wa nyīna na Jobu, atīrī, “Nūū ūgūkūrūkanīa na nī kambī-inī harīa Saūlū arī?” Abīshai akiuga atīrī, “Nītūgūthīī nawe.” **7** Nī ūndū ūcio Daudi na Abīshai magīthīī kūrī ita rīu ūtukū, nake Saūlū aarī kūu kambī thīinī akomete toro, na itīmū rīake rīhaandīto hakuhi na mūtwe wake. Nake Abīnerī na thīgarī maakomete makāmūthīūrūrūkīria. **8** Abīshai akīra Daudi atīrī, “Ūmūthī Ngai nīaheanīte thū

yaku moko-ini maku. Na riri, reke ndimuthechathanie na thi na itimu riakwa, itheeca o rime; ndikumutheeca keeri.” 9 No Daudi akira Abishai atiri, “Tiga kuminiina! Nuu ung’itamburuka guoko ookirire uria mutiririe maguta wa Jehova, na atuike ndehitie?” 10 Ngingi akiuga atiri, “Ti-itheru, o ta uria Jehova atuuraga muoyo, Jehova we mwene niwe ukumuhura; kana ihinda riake rikinye, agikue, kana athi mbaaara-ini, agathirire kuo. 11 No Jehova arongiria ndamburukie guoko kuri uria mutiririe maguta wa Jehova, ndimukirire. Na riri, oya itimu na mbuthu ya maai icio iri hakuhi na mutwe wake, twithire.” 12 Ni undu ucio Daudi akioya itimu na mbuthu ya maai icio ciari hakuhi na mutwe wa Saulu, magithi. Gutiri mundu o na umwe wonire kana akimenya ugoro ucio, o na gutiri mundu wokirire. Othe maar’i toro, nigukorwo Jehova niatumite manyitwo ni toro munene. 13 Daudi agicooka akiringa murimo uria ungi, akirugama kirima-iguru handu haraya; naho ni haari itina inene gatagati kao. 14 Nake akianirira, agitana kuri ita riu ria Saulu, na kuri Abineri muru wa Neri, akuria atiri, “Anga ndukunjookeria, Abineri?” Abineri akimuria atiri, “Wee niwe u ureta muthamaki?” 15 Daudi akiuga atiri, “Githi nduri mundu murume? Ngingi-ri, nuu itari ta we thini na Israeli? Ni ki kiagiria urangire muthamaki, ucio mwathi waku? Ni har’i mundu ugukite kuniina muthamaki ucio mwathi waku. 16 Uguo wee wikite ti undu mwega. Ti-itheru o ta uria Jehova atuuraga muoyo-ri, wee na andu aku mwagiriirwo ni kuiragwo, ni undu mutiinarangira mwathi wanyu, ucio mutiririe maguta wa Jehova. Ta rora hau muri. Itimu ria muthamaki na mbuthu yake ya maai iria ciama hakuhi na mutwe wake iri ha?” 17 Saulu akimenya mugambo wa Daudi, akuria atiri, “Ucio ni mugambo waku, Daudi, muri wakwa?” Daudi agicooka atiri, “Ii niguu, wee muthamaki, mwathi wakwa.” 18 Agicooka akimuria atiri, “Ni ki kiratuma mwathi wakwa aingathie ndungata yake? Ni atia njikite, na ni uru uriku nyonetwo nago?” 19 Atiriri, reke muthamaki mwathi wakwa athikirie ugoro wa ndungata yake. Angikorwo Jehova niwe ukuringirire unjukirire-ri, arotikira igongona. No angikorwo ni andu mekite uguo-ri, marogwatwo ni kirumi mari mbere ya Jehova. Nmanyangate, njeherere gicunji giakwa hari igai ria Jehova, na makoiga atiri, “Thi ugatungate ngai ingi.” 20 Na riri, ndukareke thakame yakwa itike thi haraya na haria Jehova ari. Muthamaki wa Israeli oimagarite agacarie thuya, ta uria mundu aguimaga ngware irima-ini.” 21 Nake Saulu agicooka atiri, “Ni ninjithie. Cooke, wee Daudi, muri wakwa. Ni undu ni wonire muoyo wakwa uri wa goro umuthi, ndikaageria gikugera ngero ringi. Ti-itheru ninjikite ta mundu mukungu, na ngahitia makiria.” 22 Nake Daudi agicooka atiri, “I riri itimu ria muthamaki. Reke umwe wa aanake acio aku oke arigire. 23 Jehova niwe urihaga o mundu ni undu wa uthingu wake, na wihokeku wake. Jehova niugubeanite moko-ini makwa umuthi, ni ndingitamburuka guoko njukirire uria mutiririe maguta wa Jehova. 24 Ti-itheru o ta uguo ni nyonete muoyo waku uri wa goro umuthi, Jehova arotuma muoyo wakwa o nago woneke uri wa goro, na aahonokie kuuma mathina-ini mothe.” 25

Saulu agicooka akira Daudi atiri, “Urorathimwo, wee muru wakwa, Daudi; niugeeka maundu manene, na titheru niukahootana.” Ni undu ucio Daudi agithi, nake Saulu akihunduka, akimuka.

27 No riri, Daudi agicirira atiri, “Muthenya umwe nindiriniwo ni guoko gwa Saulu. Undu uria mwega ingika ni kuirira bururi wa Afilisti. Hindi iyo Saulu niagatiga kunjaria kundu o na ku thini na Israeli, na ni ngingehonokia guoko-ini gwake.” 2 Ni undu ucio Daudi na andu magana matandat’i ari maar’i nake makiuma, magithi kuri Akishi muru wa Maoku, muthamaki wa Gathu. 3 Daudi na andu ake magituranania na Akishi kuu Gathu. Mundu o mundu aari na andu a nyumba yake, na Daudi aari na atumia ake eeri: Ahinoamu wa Jezireeli, na Abigail wa Karimeli, mutumia wa ndigwa wa Nabali. 4 Riria Saulu eerirwo ati Daudi niurire Gathu, ndaacooke kumicaria ringi. 5 Ngingi Daudi akira Akishi atiri, “Angikorwo ninjithikikite maitho-ini maku-ri, reke heo handu itura-ini rimwe ria bururi uyü, ngatüre kuo. Ni ki gigituma ndungata yaku itüre itura ria uthamaki hamwe nawe?” 6 Ni undu ucio Akishi akimue Zikilagi muthenya o ro ucio, nario ritüre riri ria athamaki a Juda kuuma hindi iyo. 7 Daudi agikara bururi wa Afilisti mwaka umwe na mieri ina. 8 Na riri, Daudi na andu ake makimbata magithi magitharikira andu a Geshuru, na Agirizi na Aamaleki. (Kuuma tene andu acio maatüragu thini wa bururi uria uthite ugakinya Shuri na Misiri.) 9 Riria riothe Daudi aatharikira kundu, ndaatigagia mundu murume kana mundu-wa-nja muoyo, aamoragaga agataha ng’andu na ng’ombe, na ndigiri na ngamira, na ngu. Thutha ucio agacooka agathi kuri Akishi. 10 Riria Akishi aamwira atiri, “Uma gutharikira ku umuthi?” Daudi akamwira atiri, “Nyuma gutharikira Negevu kuu Juda,” kana “Gutharikira Negevu ya Jerameeli,” kana “Gutharikira Negevu ya Akeni.” 11 Ndaatigirie mundu murume kana mundu-wa-nja muoyo niguu matwarwo Gathu, ni undu eeciirire atiri, “Maahota guttucukanirira moige atiri, ‘Uu niguu Daudi ekite.’” Na ucio niguu wari mutugo wake hindi iria yotha aatüre bururi wa Afilisti. 12 Nake Akishi niehokete Daudi na akeiraga atiri, “Niatukite kindu githüre kuri andu ake a Israeli, na egutika ndungata yakwa nginya tene.”

28 Na riri, matuku-ini macio Afilisti makitungania mbutu ciao makarue na Israeli. Akishi akira Daudi atiri, “No nginya umenye ati wee na andu aku nimugatarana na ni ita-ini.” 2 Daudi akimwira atiri, “Hindi iyo niguu urionera uria ndungata yaku ingihota gwika.” Akishi akimucookeria atiri, “Uguo ni wega, na ni ngingutua mungiri wa hindi ciothe.” 3 Hindi iyo Samueli niakuite, na Israeli othe makamucakaira na makamuthika itura-ini riake ria Rama. Saulu, nake niangate ago na araguri makoima bururi ucio. 4 Afilisti makitungana na magithi makimba hema ciao kuu Shunemu, nake Saulu agicookanirira andu a Israeli othe na akiamba hema kuu Giliboa. 5 Hindi iria Saulu, onire mbutu ya ita ya Afilisti, agitigira; ngoro yake ikiyurwo ni guoya. 6 Nake agituria ugoro kuuma kuri Jehova, no Jehova ndaigana kumucookeria na irooto

kana Urimu, o na kana anabii. 7 Saülü agĩcōoka akĩira ndungata ciake atĩrĩ, “Njarĩria mĩndũ-wa-nja mĩragũri, nĩguo thĩĩ ngatũire ũhoro kuuma kũri we.” Nao makiuga atĩrĩ, “Nĩ kũrĩ mĩragũri ũmwe kũri Eni-Dori.” 8 Nĩ ũndũ ũcio Saülü agĩkĩgarũra nĩguo ndakamenyeke, akĩhumba nguō ingĩ, na we na andũ eerĩ magĩthĩĩ ũtukũ kũrĩ mĩndũ-wa-nja ũcio. Akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndagũrĩra na roho, na ũndehere mĩndũ ũria ngũgweta.” 9 No mĩndũ-wa-nja ũcio akĩmwĩra atĩrĩ, “Ti-itherũ ũria Saülü ekĩte, nĩaniĩnĩte ago na aragũri kuuma bũrũri ũyũ. Nĩ kĩĩ gĩtũmĩte wambĩre muoyo wakwa mũtego ũndehere gĩkuũ gĩakwa?” 10 Saülü akĩhĩta harĩ we na jĩtwa rĩa Jehova, akiuga atĩrĩ, “Ti-itherũ o ta ũria Jehova atũũraga muoyo-rĩ, ndũkũherithio nĩ ũndũ wa ũndũ ũyũ.” 11 Nĩngĩ mĩndũ-wa-nja ũcio akĩmũũria atĩrĩ, “Nĩ mĩndũ ũrĩkũ ngũkũrehithĩria?” Akiuga atĩrĩ, “Rehe Samũeli.” 12 Hĩndĩ irĩa mĩndũ-wa-nja ũcio onire Samũeli, agĩkayũrũrũka na mũgambo mũnene, akĩra Saülü atĩrĩ, “Waheenia nĩkĩ? Wee nĩwe Saülü!” 13 Mũthamaki nake akĩmwĩra atĩrĩ, “Tiga gwĩtigĩra. Nĩ kĩĩ ũroona?” Mĩndũ-wa-nja ũcio akiuga atĩrĩ, “Ndirona roho uumĩte na thĩ.” 14 Akĩũria atĩrĩ, “Ahaana atĩa?” Nake akiuga atĩrĩ, “Nĩ mĩndũ mũkũrũ ũraambata ehumbĩte nguō ndaaya.” Hĩndĩ iyo Saülü akĩmenya atĩ ũcio aarĩ Samũeli, akĩnamĩrĩra, agĩkoma na nda, agĩturumithia ũthĩũ thĩ. 15 Samũeli akĩũria Saülü atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ gĩgũtũma ũũthĩnĩe, ũkandehithia gũkũ?” Saülü akiuga atĩrĩ, “Ndi mũnyamarĩku mũno. Afilisti nĩmararũa na nĩ, na Ngai nĩanjehereire, akaaga kũnjookeria ũhoro na njĩra ya anabii, kana ya irooto. Nĩ ũndũ ũcio ndagwĩta ũnjĩire ũria ngwĩka.” 16 Samũeli akiuga atĩrĩ, “Ūgũkĩnjũũria nĩkĩ, kuona atĩ rĩu Jehova nĩakwehereire na agatũika thũ yaku? 17 Jehova nĩekĩte o ta ũria oĩgire na kanua gakwa. Jehova nĩagĩtunyĩte ũthamaki uume moko-inĩ maku, na akaũnengera mĩndũ wa itũũra rĩaku, nĩwe Daudi. 18 Nĩ ũndũ wee ndwathĩkũire Jehova, kana ũgĩkinyĩria Amaleki mang’ũri make mahiũ, nĩkĩo Jehova agwĩkĩte ũguo ũmũthĩ. 19 Jehova nĩegũkũneana, wee hamwe na Isiraeli, kũrĩ Afilisti, na rũciũ wee na arĩũ aku mũgaakorwo mũri hamwe na nĩ. Jehova nĩagacooka aneane mbũtũ cia ita cia Isiraeli kũrĩ Afilisti.” 20 O hĩndĩ iyo Saülü akĩgũa, agĩtambũrũkia thĩ ayũrĩtuo nĩ guoya nĩ ũndũ wa ũhoro ũcio wa Samũeli. Hinya wake ũgĩthira, tondũ ndaarĩte kĩndũ mũthenya ũcio wothe o na ũtukũ. 21 Hĩndĩ irĩa mĩndũ-wa-nja ũcio okire kũrĩ Saülü na akĩona ũria aamakĩte, akĩmwĩra atĩrĩ, “Atĩrĩrĩ, ndungata yaku ya mĩndũ-wa-nja nĩgwathĩkũire. Ndatwarĩrĩra muoyo wakwa ũgwati-inĩ, ndeeka ũria ũnjĩrĩre njĩke. 22 Rĩu ndagũthaita, thĩkĩrĩria ndungata yaku, ũreke ngũhe tũriro nĩguo ũrie ũgĩe na hinya ũhote gũthĩĩ rũgendo.” 23 Nake akĩrega, akiuga atĩrĩ, “Ndikũria.” No andũ ake makĩnyĩtanĩra hamwe na mĩndũ-wa-nja ũcio, makĩmũringĩrĩria, nake akĩmaigua. Agũkĩra hau thĩ agĩkarĩra ũrĩrĩ. 24 Mĩndũ-wa-nja ũcio nĩ aarĩ na njũũ noru kũu nyũmba, irĩa aathĩnjire o narua. Akĩoya mũtu, akĩũkanda na akĩruga mĩgate itarĩ na ndawa ya kũmbia. 25 Agĩcōoka agĩtwarĩra Saülü na andũ ake, nao makĩria. Na ũtukũ o ro ũcio magĩũkĩra magĩthĩ.

29 Na rĩrĩ, Afilisti magĩcōokanĩrĩria mbũtũ ciao cia ita kũu Afeku, nao Isiraeli makĩamba hema hakuhĩ na gĩthima kĩria kĩari kũu Jezireeli. 2 Na rĩria aathani a Afilisti maahĩtũkaga na ikundi ciao cia magana na cia ngiri, Daudi na andũ ake maathĩiaga marĩ thũthũ hamwe na Akishi. 3 Anene acio a ita rĩa Afilisti makĩũria atĩrĩ, “Nĩ atĩa ũhoro wa Ahibirania aya?” Akishi agĩcōoka atĩrĩ, “Gĩthĩ ũyũ ti Daudi, ũria warĩ mũnene wa Saülü mũthamaki wa Isiraeli? Akoretwo arĩ hamwe na nĩ makĩria ma mwaka ũmwe na kuuma mũthenya ũria oimire gwa Saülü, nginyagia ũmũthĩ, ndirĩ ndamuona na ihĩtia.” 4 No anene a mbũtũ cia ita cia Afilisti makĩmũrakarĩra, makĩmwĩra atĩrĩ, “Ira mĩndũ ũyũ ahũndũke nĩguo acooke handũ harĩa wamũheire. Ndegũthĩĩ hamwe na ithũĩ mbaara-inĩ ndakae gũtũgarũrũka rĩria tũrarũa. Nĩ ũndũ ũngĩ ũrĩkũ mĩndũ ũyũ angĩka maĩguithanie na mwathi wake, tiga kũũraga andũ aitũ? 5 Gĩthĩ ũyũ ti Daudi ũria mainĩire nyĩmbo-inĩ ciao ũũ: “Saülü nĩeyũragũire andũ ngiri nyingĩ, nake Daudi akooraga ngiri makũmi maingĩ?” 6 Nĩ ũndũ ũcio Akishi agĩta Daudi, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ti-itherũ o ta ũria Jehova atũũraga muoyo, mũkoretwo ũrĩ mwĩhokeku, na no njjige wega tũgĩtungata hamwe nawe ita-inĩ. Kuuma mũthenya ũria wokire kũrĩ nĩ nginya rĩu, ndirĩ ndoona ihĩtia rĩaku, no anene aya a mbũtũ cia ita matingĩgwĩtikĩra. 7 Hũndũka ũthĩĩ na thayũ; ndũgeeke ũndũ ũngĩrakaria anene a Afilisti.” 8 Daudi akĩũria atĩrĩ, “Nĩ atĩa njĩkĩte? Nĩ atĩa wonete mũũru na ndungata yaku kuuma mũthenya ũria ndookire kũrĩ we nginya rĩu? Nĩ kĩĩ gĩkũgĩria thĩĩ ngarũe na thũ cia mũthamaki, mwathi wakwa?” 9 Akishi akĩmũcōokeria atĩrĩ, “Nĩnjũũ atĩ ũkoretwo ũrĩ mwegā maitho-inĩ makwa ta mũraika wa Ngai; no rĩrĩ, anene a mbũtũ cia ita rĩa Afilisti moigĩte atĩrĩ, ‘Ūcio ndangĩtikĩrio atwarane na ithũĩ kũu mbaara-inĩ.’ 10 Rĩu rooka gũũkĩra rũciĩnĩ tene, hamwe na ndungata cia mwathi waku irĩa mũũkĩte nacio, na muume gũkũ rũciĩnĩ gũgĩthererũka.” 11 Nĩ ũndũ ũcio Daudi na andũ ake makĩrooka gũũkĩra rũciĩnĩ tene nĩguo macooke bũrũri-inĩ wa Afilisti, nao Afilisti makĩambata magĩthĩĩ Jezireeli.

30 Na rĩrĩ, Daudi na andũ ake maakinyire Zikilagi mũthenya wa gatātũ. Nao Amaleki magĩkorwo nĩ matharĩkũire Negevu na Zikilagi. Nĩmahũrite Zikilagi na makarĩcina, 2 na nĩmatahĩte andũ-a-nja arĩa othe maarĩ kuo, andũ ethĩ o na arĩa akũrũ. Matiigana kũũraga mĩndũ o na ũmwe, no nĩmamakuire magĩthĩĩ nao. 3 Rĩria Daudi na andũ ake mookire Zikilagi, maakorire rĩciĩnĩtuo na mwaki, na atumia ao na arĩũ ao na arĩtũ ao magatahũ. 4 Nĩ ũndũ ũcio Daudi na andũ ake makĩrĩra maanĩrĩire nginya makĩaga hinya wa kũrĩra rĩngĩ. 5 Atumia a Daudi eerĩ nĩmatahĩtuo, Ahinoamu wa Jezireeli, na Abigailĩ ũria warĩ mũtũnya wa ndigwa wa Nabali kuuma Karimeli. 6 Daudi akĩnyariĩria mũno nĩ ũndũ andũ nĩmacĩrĩire kũmũhũra na mahiga; o mĩndũ arĩ na marũrũ ngoro nĩ ũndũ wa aanake na arĩtũ ake. No Daudi akĩgĩa na hinya thĩĩnĩ wa Jehova Ngai wake. 7 Daudi agĩcōoka akĩra Abiatharu, mũthĩnjĩri-Ngai, mũrũ wa Ahimeleku atĩrĩ, “Ndeehera ebodi.” Nake Abiatharu akĩmũrehera ebodi, 8 nake Daudi agĩtũria

ūhoro kūrī Jehova, akūrīa atīrī, “Nyingatithie mbūtū iyo itūtharikīre? Nīngūmīkinyīra?” Akīmūcookeria atīrī, “Mīrūmīrīre, hatarī nnganja nīūkūmīkinyīra na nīūkūhota gūcokia kīrīa gītahe.” 9 Daudi na andū magana matandatū arīa maarī hamwe nake magīkinya Mūkuru wa Besori, harīa amwe ao maatīgīrwo thuutha, 10 nīgīkorwo andū ta magana meerī maarī anogu mūno, makīremwo nī kūrīnga mūkuru ūcio. No Daudi na andū magana mana magīthīi na mbere kūmarūmīrīra. 11 Nao magīkorerera Mūmisiri werū-inī, makīmūtware kūrī Daudi. Makīmūhe maā ma kūnyua na irio cia kūrīa, 12 na kīenyū kīa ngūyū hihe na imanjīka igīrī cia thabībū nyūmīthie. Akīrīa agīcookwo nī hinya, nī undū ndaarīte irio kana akanyua maā handū ha mīthenya itatū, ūtukū na mūthenya. 13 Daudi akīmūūrīa atīrī, “We ūrī wa ū na uumīte kū?” Agīcokia atīrī, “Ndī Mūmisiri, ngombo ya mūdū Mūamaleki. Mwathi wakwa aandiganīrīre ndarūara, mīthenya itatū iθīrīte. 14 Nītwarīkīrīre Negevu ya Akerethi, na rūgongo rwa būrūrī wa Juda, na Negevu ya Kalebu, na tūgīcina Zikilagi.” 15 Daudi akīmūūrīa atīrī, “Wahota kūdongoria ūnjikūrūkie kūrī mbūtū iyo īraatharikīre?” Mūdū ūcio agīcokia atīrī, “Wihīte na mwīhīta mbere ya Ngai atī ndūkūnjūruga, kana ūneane kūrī mwathi wakwa, na nīngūgūtware, tūikūrūkie tūthīi kūrīa marī.” 16 Agītongoria Daudi, magīkūrūka, nao makīmakora kūu, maharaganīte būrūrī-inī ūcio, makīrīa na makīnyua, magīkenagia nī undū wa ūrīa maatahīte indo nyingī kuuma būrūrī wa Afilīsti, na kuuma Juda. 17 Daudi akīmāhūrīa kuuma hwaī-inī kūrī mairīa ngīnya hwaī-inī wa mūthenya ūyū ūngī, na gūtīrī mūdū o na ūmwe worire, tīga o aanake magana mana arīa maahacīre ngamīrīa ciao makīūra. 18 Daudi agīcokia indo cīothe irīa Aamaleki maakuuīte, o hamwe na atumīa ake eerī. 19 Gūtīrī kīndū o na kīmwe kīagīre: mūdū mwīthī kana mūkūrū, kamwana kana kairītu, indo irīa cīothe ciatahītwo kana kīndū o gīothe kīrīa maakuuīte. Daudi agīcookīthīa indo cīothe. 20 Nake akīoya ndūuru cīothe cia mbūrī na ng’ombe, nao andū ake magīcitwara mbere ya mahīū marīa mangī, makiugaga atīrī, “Ici nī indo irīa Daudi aatahīte.” 21 Nīngī Daudi agīkinya harī andū arīa magana meerī arīa maanogete mūno makaremwo nī kūmūrūmīrīra na magatīgwo thuutha hau mūkuru-inī wa Besori. Magīūka gūthagaana Daudi na andū arīa maarī nake. Rīrīa Daudi na andū ake maakuhīrīrīre, akīmageithīa. 22 No andū arīa othe aaganu na arīa a haaro thīnī wa arūmīrīrī a Daudi makiuga atīrī, “Tondū matiathīre hamwe na ithū-rī, tūtīkūgayana nao indo cia gūtahwo irīa tūcookīthīte. No rīrī, o mūdū no oe mūtumīa wake na cīana athīi.” 23 Daudi agīcokia atīrī, “Aca, arīū a baba, mūtīngīka ūguo na indo irīa Jehova atūheete. Nīatūgītīre na akaneana mbūtū irīa cīatūkīrīre moko-inī maitū. 24 Nūū ūngīthīkīrīrīa ūguo mūrōiga? Igai rīa mūdū ūrīa watīgīrwo akīrora indo rīkūiganana na rīa ūrīa waikūrūkīre agīthīi mbaara-inī. Othe mekūgayana o ūndū ūmwe.” 25 Daudi agītua ūndū ūcio ūtūke kīrīra na watho wa kūrūmagīrīrwo kūu Isīraeli kuuma mūthenya ūcio ngīnya ūmūthī. 26 Rīrīa Daudi aakīnyire Zikilagi, agītūmīra athuuri a Juda arīa maarī arata ake indo imwe cia irīa ciatahītwo, akīmeera atīrī, “Gīkī

nī kīheo kīanyu harī indo irīa itahītwo kuuma kūrī thū cia Jehova.” 27 Agītūmīra arīa maarī Betheli, na Ramothu-Negevu, na Jatirī; 28 na arīa maarī Aroeri, na Sīfimothu, na Eshitemoa, 29 na Rakali; na arīa maarī matūūra ma Ajerameeli, na Akeni; 30 o na arīa maarī Horoma, na Borī-Ashani, na Athaki, 31 na Hebroni; na arīa maarī kūdū guothe kūrīa Daudi na andū ake moorūūrīte.

31 Na rīrī, Afilīsti makīhūūrana na Isīraeli; nao andū a Isīraeli makīmooūrīa, na aīngī ao makīūrāgīrwo kūu Kīrīma-inī kīa Gīlīboa. 2 Afilīsti makīhatīrīrīa Saūlū na arīū ake mūno, na makīūrāga arīū acio ake, Jonathani, na Abīnadabu, na Malīkīshua. 3 Na rīrī, mbaara nīyaneneheire Saūlū mūno mūno, na rīrīa aikīa a mīguī maamūkīnyīrīre, makīmūgurīa mūno. 4 Nake Saūlū akīrīa mūkuui wake wa indo cia mbaara atīrī, “Comora rūhīū rwaku rwa njora ūūthece naruo, nīguo andū aya mataruaga matīgooke maathece na maanyararīthie.” No rīrī, mūkuui ūcio wake wa indo cia mbaara agītīgīra mūno, akīrega gwīka ūguo; nī undū ūcio Saūlū akīoya rūhīū rwake rwa njora, akīrūgwīra. 5 Rīrīa mūkuui wake wa indo cia mbaara onire atī Saūlū nīakua-rī, o nake akīgwīra rūhīū rwake rwa njora, agīkua. 6 Nī undū ūcio Saūlū, na arīū ake atatū, na mūkuui wake wa indo cia mbaara, na andū ake othe magīkua hamwe mūthenya o ro ūcio. 7 Rīrīa andū a Isīraeli arīa maarī mwena ūcio ūngī wa kīanda na arīa maarī mūrīmo wa Jorodani moonire atī mbūtū ya ita ya Isīraeli nīyoora, na atī Saūlū na arīū ake nīmakūite-rī, magītīganīrīa matūūra mao makīūra. Nao Afilīsti magīthīi magītūūra kuo. 8 Mūthenya ūyū ūngī, Afilīsti magīthīi kūbora cīimba, magīkora Saūlū na arīū ake atatū makūite kūu Kīrīma-inī kīa Gīlīboa. 9 Nao makīmūtīnīa mūtwe na makīoya indo cīake cia mbaara, magīcokia magītūma andū mathīi būrūrī wothe wa Afilīsti makaanīrīre ūhoro ūcio thīnī wa hekarū ya mīhianano yao ya kūhooywo, na kūrī andū ao. 10 Makīuga indo cia Saūlū cia mbaara thīnī wa hekarū ya Ashītharothu, na mwīrī wake makīwoherera rūthīngō-inī rwa Bethī-Shani. 11 No rīrīa andū a Jabeshī-Gīleadi maaigūire ūrīa Afilīsti meekīte Saūlū-rī, 12 njamba ciao cia ita igīthīi ūtukū wothe ngīnya Bethī-Shani. Makīruta mwīrī wa Saūlū na ya arīū ake atatū kuuma rūthīngō-inī rwa Bethī-Shani, na magīthīi nayo Jabeshī, magīcokia makīmīcīnīra kuo. 13 Magīcokia makīoya mahīndī macio mao na makīmāthīka gītīna-inī kīa mūtī wa mūbīnde kūu Jabeshī, na makīthīnga kūrīa irio mīthenya mūgwanja.

2 Samūeli

1 Na rīri, thuutha wa gīkuū gīa Saūlū, Daudi agīkorwo aacooka kuuma kūhoota Aamaleki na agīkara kūu Zikilagi mīthenya īiri. **2** Mūthenya wa itatū-rī, hagīuka mūdū oimite kambī-inī ya Saūlū, arī na nguo ndembūkangu na rūkūngū mūtwe. Hīndī īria aakinyire harī Daudi, akīgūthia thī nīguo amūhe gītīo. **3** Daudi akīmūūria atīri, “Wee uumite kū?” Nake akīmūcookeria atīri, “Nī kūūra njūrīte, ngoima kambī-inī ya andū a Isiraēli.” **4** Daudi akīmūūria atīri, “Kaī gwīkīkīte atīa? Ta njūira.” Nake akīmūūria atīri, “Andū nīmorite makoima mbaara-inī. Na andū aingī nīmooragītwo. Nake Saūlū na mūrīū Jonathani nīmakuūte.” **5** Ningī Daudi akīūria mwanake ūcio wamūreheire ūhoro ūcio atīri, “Ūmenyete atīa atī Saūlū na mūrīū Jonathani nīmakuūte?” **6** Mwanake ūcio akīmūcookeria atīri, “Ndirakorirwo ndī hau kīrīma-inī kīa Giliboa, na hau nīho ndironire Saūlū, etiranīte na itimū rīake, akirīi gūkorerewo nī ngaari cia ita na ahaici a mbarathi. **7** Rīria eehūgūrire, akīnyona, na akīnjīta, na nī ngīmūūria atīri, “Ūngienda ngwīkire atīa?” **8** “Nake akīnjūūria atīri, ‘Wee ūri ū?’ “Ngīmūcookeria atīri, ‘Nī ndī Mūamaleki.’ **9** “Ningī akīnjīra atīri, ‘Ūka haha ūnjūrage! Nī ndī na ruo rūnene mūno rwa gīkuū, no ndī o muoyo.’ **10** “Nī ūndū ūcio ngīthīi harī we, ngīmūūraga, tondū nīndamenyire atī arikīte kīgūa ndekūhona. Ngīruta thūmbī īria yarī mūtwe wake, na mūrīnga ūria warī guoko gwake, na nīcio indo iria ndarehera mwathi wakwa.” **11** Hīndī īyo Daudi na andū othe arīa maarī nake makīnyīta nguo ciao, magīcitembūranga. **12** Nao magīcakaya, na makīrīra, o na makīthīnga kūrīa irio ngīnya hwaī-inī, nī ūndū wa Saūlū na mūrīū Jonathani, o na nī ūndū wa mbūtū cia ita cia Jehova, na nyūmba ya Isiraēli, tondū nīmooragītwo na rūhiū rwa njora. **13** Daudi akīūria mwanake ūcio wamūreheire ūhoro atīri, “Wee uumite kū?” Nake agīcōokīa atīri, “Nī ndī mūrīū wa mūdū wa kūngī, Mūamaleki.” **14** Daudi akīmūūria atīri, “Nī kīi kiragīrīrie wītīgīre gūtambūrūkia guoko gwaku ūūrage mūtīrīrie maguta wa Jehova?” **15** Ningī Daudi agītīa ūmwe wa andū ake, akīmūūria atīri, “Thīi, ūmūūrage!” Nake akīmūūringa, agīkua. **16** Nīgūkorwo Daudi aamwīrīre atīri, “Thakame yaku īrogūcookerera. Kanua gaku we mwene nīko kaaruta ūira wa gūgūūkīrīra, rīria ūugire atīri, ‘Nīndīrooragīre mūtīrīrie maguta wa Jehova.’” **17** Nake Daudi agīcakāira Saūlū na mūrīū Jonathani, **18** na agīathana atī andū a Juda marutwo icakaya rīrī rīttagwo rwīmbo rwa ūta (nario rīandīkītwo ībuku-inī rīa Jasharu): **19** “Wee Isiraēli, rīiri waku ūūragītwo irīma-inī ciaku. **20** “Ūhoro ūyū ndūkaheanwo Gathu, **21** “Atīrīrī, inyuū irīma cia Giliboa, **22** Kuuma kūrī thakame ya arīa moragītwo, **23** “Saūlū na Jonathani, **24** “Inyuū airītu a Isiraēli, **25** “Hī, kaī andū arīa njamba nīmagwīrīre mbaara-inī-ī! **26** Nī ndī na kīeha nī ūndū waku Jonathani, wee mūrū wa baba; **27** “Hī, kaī andū arīa njamba nīmagwīte-ī!

2 Na rīri, thuutha wa ihinda rīu, Daudi agītūria ūhoro harī Jehova, akīūria atīri, “Nyambate thīi itūūra-inī

rīmwe rīa matūūra ma Juda?” Jehova akīmūūria atīri, “Ambata.” Nake Daudi akīūria atīri, “Nī rīrikū ngūthīi?” Nake Jehova akīmūcookeria atīri, “Thīi Hebironi.” **2** Nī ūndū ūcio Daudi akīambata agīthīi Hebironi na atumia ake eerī, Ahinoamu ūria Mūjezeireli, na Abigaili ūria warī mūtumia wa ndigwa wa Nabali ūria woimite Karimeli. **3** Ningī Daudi agīthīi hamwe na andū arīa aarī nao, o mūdū na andū a nyūmba yake, nao magītūūra Hebironi, na matūūra-inī makuo. **4** Hīndī īyo andū a Juda magītūka Hebironi, magītīrīria Daudi maguta kuo, atuīke mūthamaki wa nyūmba ya Juda. Rīria Daudi eerīrwo atī andū a Jabeshi-Gileadi nīo maathikire Saūlū-rī, **5** agītūma andū kūrī andū a Jabeshi-Gileadi makameere atīri, “Jehova aromūrathima nī ūndū nīmuonanītie ūtugi kūrī mwathi wanyu Saūlū na ūndū wa kūmūthika. **6** Jehova aromuonia ūtugi na wīhokeku wake, o na nī nīngūmwīka maūdū mega ta macio nī ūndū nīmūkīte ūndū ūcio. **7** Na rīri, ūmīrīria mūtūike njamba, nīgūkorwo Saūlū mwathi wanyu nīakuīte, nao andū a nyūmba ya Juda nīmanjītīrīrie maguta nduīke mūthamaki wao.” **8** Mahinda macio, Abineri mūrū wa Neri, mūnene wa mbūtū cia ita cia Saūlū, nīoete Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū akamūtware Mahanaimu. **9** Akīmūtua mūthamaki wa Gileadi, na wa Aashuri, na Jezireeli, na wa Efiraimu, na Benjamini, na wa Isiraēli guothe. **10** Nake Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū aarī wa mīaka mīrongo īna hīndī īria aatuīkire mūthamaki wa Isiraēli, agīthamaka mīaka īiri. No rīri, nyūmba ya Juda yarīmūrīre Daudi. **11** Ihinda rīria Daudi aarī mūthamaki kūu Hebironi agīthamaka nyūmba ya Juda, rīarī mīaka mūgwanja na mīeri itandatū. **12** Abineri mūrū wa Neri, hamwe na andū a Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū, makīuma Mahanaimu magīthīi Gibeoni. **13** Joabu mūrū wa Zeruia na andū a Daudi makīumagara, magītīngana nao karia-inī ka Gibeoni. Gikundi kīmwe gīgīkara thī mwena ūmwe wa Karia kau na gikundi kīu kīngī gīgīkara mwena ūcio ūngī. **14** Hīndī īyo Abineri akīra Joabu atīri, “Nī tuoe aanake amwe mokire marūe marī mbere iitū.” Joabu agīcōokīa atīri, “Ūguo nī wega, nī meeke ūguo.” **15** Nī ūndū ūcio makītūgama magītārwo, andū ikūmi na eerī a Abenjamini na Ishi-Boshethu mūrū wa Saūlū, na ikūmi na eerī a Daudi. **16** Hīndī īyo o mūdū akīnyīta mūdū ūria merekanīire mūtwe, akīmūtheeca na rūhiū mbaru-inī ciake, nao makīgūanīra thī o ro hamwe. Nī ūndū ūcio kūdū kūu gūgītūwo Helikathu-Hazurimu, na gwī kūu Gibeoni. **17** Mbaara ikīrūra mūno mūthenya ūcio, nake Abineri na andū a Isiraēli makīhoowo nī andū a Daudi. **18** Nao arīu atātū a Zeruia maarī ho: Nao nī Joabu, na Abishai, na Asaheli. Na rīri, Asaheli aarī mūhūthū magūrū, akagāa ihēnya o ta thwariga. **19** Nake agītēng’eria Abineri atekūgarūrūka na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho, amūngatīthīte. **20** Nake Abineri akīrora na thuutha wake, akīūria atīri, “Asaheli, kaarī we?” Nake agīcōokīa atīri, “Ī nī nīi.” **21** Nake Abineri akīmūūria atīri, “Garūrūka na mwena wa ūrīo kana wa ūmotho; ūnyīite mwanake ūmwe na ūmūtunye indo ciake cia mbaara.” No Asaheli ndaigana gūtīga kūmūhanyūkia. **22** O rīngī, Abineri agīkaania Asaheli, akīmūūria atīri, “Tiga kūdēng’eria! Kīria kīngītūma ngūūrage, nī kīi? Ingīhota

atĩa kũng'ethanĩra na mũrũ wa nyũkwa Joabu?" **23** No Asaheli ndaatigire kũmũhanyũkia; nĩ ùndũ ùcio Abineri agĩtheeca Asaheli nda na mũthia wa itimũ riake, nario itimũ rĩkũmanĩra na mũgongo. Nake akĩgũa hau agĩkua o hĩndĩ òyo. Na mũndũ o wotho aakinya hau Asaheli aagwĩte akũite, akarũgama ho. **24** No Joabu na Abishai magĩteng'eria Abineri, nario riũa rĩgĩthũa-rĩ, magĩkinya kĩrĩma-inĩ kĩa Ama, kĩrĩa kĩrĩ hakuhĩ na Gia, njĩra ya gũthĩ werũ-inĩ wa Gibeoni. **25** Hĩndĩ òyo andũ a Benjamini magĩcookanĩrĩra hamwe, makĩrũmĩrĩra Abineri. Nao magĩthondeka gĩkundi thĩĩnĩ wao, makĩrũgama igũrũ rĩa kĩrĩma. **26** Abineri agĩĩta Joabu aanĩrĩre, akĩmũũria atĩrĩ, "Rũhiũ rwa njora rũgũtũũra rũniinanaga nginya tene? Anga ndũramenya atĩ ùhoru ùyũ ùkaarĩgĩrĩria na ùrũrũ? Ùgũikara nginya rĩ ùterĩte andũ aku matige gũteng'eria arĩũ a itho wao?" **27** Joabu agĩcookia atĩrĩ, "Ti-itherũ o ta ùria Ngai atũũraga muoyo, korwo ndũnaaria-rĩ, andũ aya mangĩathiĩ o na mbere gũteng'eria arĩũ a itho wao nginya rũciĩnĩ." **28** Nĩ ùndũ ùcio Joabu akĩhuha karumbeta, nao andũ othe makĩrũgama; matiacoockire kũhanyũkia Isiraeli kana kũrũta rĩngĩ. **29** Ùtũkũ ùcio wotho Abineri na andũ ake magĩtuĩkanĩria Araba. Makĩringa Jorodani, magĩthĩĩ na mbere matũkanĩrĩre Bithironi guothe, na magĩkinya Mahanaimu. **30** Nake Joabu agĩtĩa gũteng'eria Abineri, akĩhũndũka agĩcookanĩrĩria andũ ake othe. Andũ ikũmi na kenda a Daudi makĩoneka matiarĩ ho, Asaheli atatarĩtwo. **31** No andũ a Daudi nĩmooragĩte andũ a Benjamini magana matatũ ma mĩrongo itandatũ arĩa maarĩ na Abineri. **32** Nao makĩoya Asaheli, makĩmũthika mbĩrĩra-inĩ ya itho kũu Bethlehemu. Ningĩ Joabu na andũ ake magĩthĩĩ ùtũkũ wotho, magĩkinya Heberoni gũgĩka.

3 Na rĩrĩ, mbaara gatagatĩ ka nyũmba ya Saũlũ na nyũmba ya Daudi nĩyatũũrĩre ihinda iraaaya. Daudi agĩkĩrĩrĩria kũgĩa hinya; nayo nyũmba ya Saũlũ igĩkĩrĩrĩria kwaga hinya. **2** Nake Daudi nĩagĩire na ciana cia aanaake arĩ kũu Heberoni: Mũriũ wake wa irigithathi eetagwo Amunoni ùria waciariĩtwo nĩ Ahinoamu ùria Mũjezireeli; **3** Mũriũ wa keerĩ eetagwo Kileabu ùria waciariĩtwo nĩ Abigali ùria warĩ mũtumia wa ndigwa wa Nabali ùria Mũkarimeli; na wa gatatũ aarĩ Abisalomu ùria waciariĩtwo nĩ Maaka mwarĩ wa Talimai mũthamaki wa Geshuru; **4** wa kana aarĩ Adonija ùria waciariĩtwo nĩ Hagithu; wa gatano aarĩ Shefatia ùria waciariĩtwo nĩ Abitali; **5** na wa gatandatũ aarĩ Ithireamu mũrũ wa Egila mũtumia wa Daudi. Acio nĩo maaciarĩrwo Daudi kũu Heberoni. **6** Hĩndĩ ya mbaara ya nyũmba ya Saũlũ na nyũmba ya Daudi, Abineri no kũgĩa aagĩaga na hinya arĩ thĩĩnĩ wa nyũmba ya Saũlũ. **7** Na rĩrĩ, Saũlũ nĩ arĩ na thuriya yetagwo Rizipa mwarĩ wa Aia. Nake Ishi-Boshethu akĩũria Abineri atĩrĩ, "Wakomire na thuriya ya baba niki?" **8** Abineri nĩarakarire mũno thonũ wa kwĩrwo ùguo nĩ Ishi-Boshethu, nake akĩmũcoockeria atĩrĩ, "Kaĩ ndĩkĩrĩ mũtwe wa nguĩ mwena-inĩ wa Juda? Ùmũthĩ ùyũ nĩ ndĩ rũmwe na nyũmba ya thoguo Saũlũ na andũ a nyũmba yake na arata. Nĩ ndĩrĩ ndaamũneana kũrĩ Daudi. No rĩu ùranjĩra atĩ nĩhĩtĩte ihĩtia ùhoru-inĩ ùkonĩ mũndũ-wa-nja ùyũlũ. **9** Ngai arothũũra, nĩ Abineri,

na anjike ùũru makĩria, ingĩaga kũhingĩria Daudi ùria Jehova aamwĩrĩre na mwĩhĩtwa, **10** na ndute ùthamaki nyũmba-inĩ ya Saũlũ, na ndũgamie gĩtĩ kĩa Daudi kĩa ùnene igũrũ wa Isiraeli na Juda, kuuma Dani nginya Birishiba." **11** Ishi-Boshethu ndaigana kwĩra Abineri ùndũ ùngĩ tondu nĩamwĩtĩgĩrĩte. **12** Ningĩ Abineri agĩtũma andũ kũrĩ Daudi makamwĩre atĩrĩ, "Bũrũri ùyũ nĩ wau? Nĩtũgĩe na kĩrĩkanĩro nawe, na nĩngũgũteithia ngũrehere andũ a Isiraeli othe mwena waku." **13** Nake Daudi akiuga atĩrĩ, "Ùguo nĩ wega. Nĩtũkũgĩa na kĩrĩkanĩro nawe. No nĩ harĩ ùndũ ùmwe ngwenda wike: ndũkanooke mbere yakwa angĩkorwo ndũkarehe Mikali mwarĩ wa Saũlũ hĩndĩ rĩa ùgooka kũnyona." **14** Ningĩ Daudi agĩtũma andũ kũrĩ Ishi-Boshethu mũrũ wa Saũlũ makamwĩre atĩrĩ, "Nengera mũtumia wakwa Mikali, ùria ndagũrĩre na ikonde igana rĩmwe cia Afilisti." **15** Nĩ ùndũ ùcio Ishi-Boshethu agĩathana Mikali agĩrwo kuuma kũrĩ mũthũuriwe Palitĩeli mũrũ wa Laishi. **16** No rĩrĩ, mũthũuriwe, agĩtwarana nake, agĩthĩ amũrũmĩrĩre akĩrĩraga nginya Bahurimu. Hĩndĩ òyo Abineri akĩmwĩra atĩrĩ, "Cooka mũciĩ!" Nĩ ùndũ ùcio agĩcooka mũciĩ. **17** Nake Abineri akĩaranĩria na athuari a Isiraeli akĩmeera atĩrĩ, "Kwa ihinda nĩmũkoretwo mwĩrĩrĩre gũtua Daudi mũthamaki wanyu. **18** Mũtĩgũke ùguo rĩu! Nĩgũkorwo Jehova nĩerĩre Daudi atĩrĩ, 'Na ùndũ wa ndungata yakwa Daudi nĩngahonokia andũ akwa a Isiraeli kuuma guoko-inĩ kwa Afilisti na kuuma guoko-inĩ gwa thũ ciao ciothe.'" **19** Nake Abineri nĩacoockire akĩaranĩria na andũ a Benjamini. Agĩcooka agĩthĩ Heberoni akeere Daudi maũndũ mothe marĩa Isiraeli na nyũmba yothe ya Benjamini meendaga gwĩka. **20** Rĩria Abineri, ùria warĩ na andũ mĩrongo nĩrĩ ookire kũrĩ Daudi kũu Heberoni, Daudi akĩmũrugithĩria iruga hamwe na andũ ake. **21** Hĩndĩ òyo Abineri akĩĩra Daudi atĩrĩ, "Reke thĩĩ o ro rĩu ngacookanĩrĩre andũ a Isiraeli othe nĩ ùndũ wa mũthamaki mwathi wakwa, nĩgeetha marĩkanĩre nawe, na nĩguo ùthamakagĩre o kũria guothe ngoro yaku nĩrĩrĩrĩre." Nĩ ùndũ ùcio Daudi agĩtũma Abineri athĩ, nake agĩthĩ na thayũ. **22** Hĩndĩ o òyo andũ a Daudi, na Joabu magĩcooka kuuma mbaara-inĩ, na magĩũka na indo nyingĩ irĩa maatahĩte. No Abineri ndaarĩ hamwe na Daudi kũu Heberoni, tondu Daudi nĩamwĩrĩte athĩ, nake agĩthĩ na thayũ. **23** Rĩria Joabu na thĩgari ciothe irĩa ciarĩ hamwe nake maakinyire-rĩ, akĩrwo atĩ Abineri mũrũ wa Neri nĩokĩte kũrĩ mũthamaki, na atĩ mũthamaki nĩarekire athĩ, nake agĩthĩ na thayũ. **24** Nĩ ùndũ ùcio Joabu agĩthĩ kũrĩ mũthamaki akĩmũũria atĩrĩ, "Nĩ atĩa ùguo weka? Ta Kione, Abineri nĩokire kũrĩ wee. Ùrekire athĩ niki? Rĩu nĩagĩthĩire! **25** Wee nĩũũ atĩ Abineri mũrũ wa Neri egũũkĩte gũkũheenia na gũthĩgaana mĩthĩre yaku, na amenye maũndũ marĩa mothe ùreka." **26** Hĩndĩ rĩa Joabu oimire harĩ Daudi, agĩtũma andũ makinyĩre Abineri, nao makĩmũcoockia kuuma gĩthĩma-inĩ gĩa Sira. No Daudi ndaigana kũmenya ùhoru ùcio. **27** Na rĩrĩ, rĩria Abineri aacoockire Heberoni, Joabu akĩmũtwarwa keheri-inĩ kĩhingũ-inĩ, ta ekwenda kwaria nake na hitho. Na marĩ hau, akĩmũtheeca nda agĩkua, nĩguo arĩhĩre thakame ya mũrũ wa nyina Asaheli. **28** Thũthũ ùcio, rĩria Daudi aigũire ùhoru ùcio, akiuga atĩrĩ, "Nĩ na ùthamaki wakwa tũtĩrĩ na ihĩtia nginya tene mbere ya

Jehova ūhoro-inĩ wa thakame ya Abineri mūrũ wa Neri. **29** Thakame yake irocookerera Joabu na nyũmba ya ithe yothel Nayo nyũmba ya Joabu ndikanaage mũndũ ūmwe ūri na kironda gĩkuura thakame, kana mangũ, kana mũndũ ūrĩthiagi na mĩtĩ, kana mũndũ ūragĩtwo na rũhũ rwa njora, kana mũndũ wagĩte irio.” **30** (Joabu na Abishai mūrũ wa nyina mooragire Abineri tondũ nĩooragite Asaheli mūrũ wa nyina wao mbaara-inĩ kũu Gibeoni.) **31** Hĩndĩ iyo Daudi akĩra Joabu na andũ othe arĩa aarĩ nao atĩrĩ, “Tembũrangai nguo cianyu na mwĩhumbe makũnia, na mũthĩ mũgĩcakayaga mbere ya Abineri.” Nake Daudi ūcio mũthamaki agĩthĩ arũmirĩre ndayaya irĩa yakuuĩte kĩamba. **32** Nao magĩthika Abineri kũu Heberoni, nake mũthamaki akĩra aaniĩre hau mbĩrĩra-inĩ ya Abineri. O nao andũ othe makĩrĩra. **33** Mũthamaki akĩna icakaya rĩrĩ nĩ ūndũ wa Abineri: “Abineri nĩaragĩrĩrwo nĩgũkua ta andũ arĩa moinaga watho? **34** Moko maku matiarĩ moohe, namo magũrũ maku matiarĩ moohe na nyororo. Wagũire o ta mũndũ ūria ūgũũaga mbere ya andũ arĩa aaganu.” Nao andũ othe makĩrĩra rĩngĩ nĩ ūndũ wake. **35** Ningĩ andũ othe magĩũka na makĩringĩrĩa Daudi arĩe irio gũtanatuka, no Daudi akĩhĩta na mwĩhĩtwa, akiuga atĩrĩ, “Ngai arothũura, o na anjike ūũru makĩria, ingĩcama irio kana kĩndũ kĩngĩ rĩa rĩtanathũ!” **36** Nao andũ acio othe maakĩona ūria gwathĩ magĩkena; ti-itherũ, maũndũ mothe marĩa mũthamaki eekire nĩmamakenirie. **37** Nĩ ūndũ ūcio andũ othe na Isiraeli guothe makĩmenya mũthenya ūcio atĩ mũthamaki ndaarĩ na itemi ūhoro-inĩ wa gĩkuũ kĩa Abineri mūrũ wa Neri. **38** Ningĩ mũthamaki akĩra andũ ake atĩrĩ, “Kaĩ mũtaramenya atĩ mũndũ mũnene na ūrĩ igweta mũno nĩarĩkĩtie gũkua ūmũthĩ thĩnĩ wa Isiraeli? **39** Na rĩrĩ, ūmũthĩ, o na gũkorwo ndĩmũtĩrĩre maguta ndũike mũthamaki, ndĩri na hinya, nao arĩ aya a Zeruia marĩ na hinya mũno kũngĩra. Jehova arorihia mwiki ūũru kũringana na ciiko ciake njũru!”

4 Na rĩrĩ, hĩndĩ irĩa Ishi-Boshethu mūrũ wa Saũlũ aagũire atĩ Abineri nĩakũrĩre kũu Heberoni-rĩ, akĩrũwo nĩ hinya, nao andũ othe a Isiraeli makĩmaka. **2** Nake mūrũ wa Saũlũ aarĩ na andũ eerĩ arĩa maarĩ atongoria a ikundi cia gũtharĩkanĩra. Ūmwe eetagwo Baana na ūcio ūngĩ Rekabu; maarĩ arĩ a Rimoni ūria Mũbeerothi wa mũhĩrĩga wa Benjamini; Beerothu gũtaragwo ta gĩcunji kĩa Benjamini, **3** tondũ andũ a Beerothu nĩmoorĩre Gitaimu na matũũrite kuo ta andũ a kũngĩ nginyagia ūmũthĩ. **4** (Jonathani mūrũ wa Saũlũ aarĩ na mũriũ wonjete magũrũ meeri. Aarĩ na ūkũrũ wa mĩaka itano rĩrĩa ūhoro wa Saũlũ na Jonathani wamakĩnyĩre kuuma Jezireeli. Nake mũreri wake akĩmũkuua, akĩũra; no rĩrĩa aahiũhĩte akĩũra-rĩ, mwana ūcio akĩgũ agĩtuika kionje. Rĩtwa riake rĩarĩ Mefiboshethu.) **5** Nake Rekabu na Baana, arĩ a Rimoni ūria Mũbeerothi, magĩthĩ marorete nyũmba-inĩ ya Ishi-Boshethu, na magĩkinya kuo rĩrĩa gũkoragwo kũrĩ ūrugarĩ mũthenya, rĩrĩa aahurĩkĩte mĩaraho. **6** Nao makĩngĩra nyũmba wa thĩnĩ metũite ta meendaga gũkuua ngano, makĩmũtheeca nda. Nake Rekabu na mūrũ wa nyina Baana makĩũra. **7** Maingĩre nyũmba

hĩndĩ irĩa aakomete gĩtanda-inĩ nyũmba yake ya toro. Maarĩkia kũmũtheeca na kũmũũraga, magĩtinia mũtwe wake. Makĩũkuua, magĩthĩ ūtukũ wothe magerete njĩra ya Araba. **8** Magĩtwarĩra Daudi mũtwe wa Ishi-Boshethu kũu Heberoni, makĩra mũthamaki atĩrĩ, “I ūyũ mũtwe wa Ishi-Boshethu mūrũ wa Saũlũ, thũ yaku, ūria wageragia gũkũũraga. Ūmũthĩ nĩguo Jehova arĩhĩria mwathi wakwa mũthamaki gwĩ Saũlũ na rũciaroro wake.” **9** Nake Daudi agĩcookeria Rekabu na Baana, mūrũ wa nyina, arĩ a Rimoni ūria Mũbeerothi atĩrĩ, “Ti-itherũ o ta ūria Jehova atũũraga muoyo, ūria ūhonoketie kuuma mathĩna-inĩ mothe, **10** rĩrĩa mũndũ aaniĩrĩre atĩrĩ, ‘Saũlũ nĩakuũte’, agĩciiria atĩ nĩ ūhoro mwega andehera, ndamũnyĩire ngĩmũũragira kũu Zikilagi. Kĩu nĩkĩo kĩheo kĩria ndamũheire nĩ ūndũ wa ndũmirĩri iyo yake! **11** Akĩrĩ makĩria atĩa, hĩndĩ irĩa andũ aaganu moragĩte mũndũ ūtarĩ na ihĩtia thĩnĩ wa nyũmba yake akomete ūrĩrĩ-inĩ wake, gĩthĩ ndagĩrĩrwo nĩ gwĩtia thakame yake kuuma moko-inĩ manyu na ndĩmweherie muume thĩ!” **12** Nĩ ūndũ ūcio Daudi agĩatha andũ ake, nao makĩmooraga. Makĩmatinia moko na magũrũ, na magĩcuuria mũrĩ yao hau karia-inĩ kũu Heberoni. No rĩrĩ, makĩoya mũtwe wa Ishi-Boshethu na makĩũthika mbĩrĩra-inĩ ya Abineri kũu Heberoni.

5 Na rĩrĩ, mĩhĩrĩga yothel ya Isiraeli igĩthĩ kũri Daudi kũu Heberoni ikĩmwĩra atĩrĩ, “Ithũ tũrĩ a mũthiimo waku na thakame yaku. **2** Ihinda rĩa Saũlũ aarĩ mũthamaki witũ-rĩ, wee nĩwe watongoragia mbũtũ cia Isiraeli igĩthĩ ita. Nake Jehova agĩkwĩra atĩrĩ, ‘Wee nũgatuika mũrĩthi wa andũ akwa a Isiraeli, na ūtuũke mwathi wao.’” **3** Rĩrĩa athuuri othe a Isiraeli maathiite Heberoni kũri Mũthamaki Daudi, mũthamaki nĩagĩre na kĩrikanĩro nao mbere ya Jehova o kũu Heberoni, nao magĩtĩrĩra Daudi maguta mũtwe atũike mũthamaki wa Isiraeli. **4** Daudi aarĩ na ūkũrũ wa mĩaka mĩrongo itatũ rĩrĩa aatuĩkire mũthamaki, na agĩthamaka mĩaka mĩrongo ina. **5** Aathamakĩre Juda mĩaka mũgwanja na mĩeri itandatũ arĩ Heberoni, na agĩthamaka Isiraeli guothe mĩaka mĩrongo itatũ na itatũ arĩ Jerusalemu. **6** Mũthamaki na andũ ake magĩthĩ Jerusalemu magatharĩkire Ajobusi, arĩa matũũraga kuo. Nao Ajobusi makĩra Daudi atĩrĩ, “Ndũgũtoonya gũkũ; tondũ andũ arĩa megũkũgĩrĩria ūtoonye nĩ arĩa atumumu na cionje.” Tondũ meĩraga atĩrĩ, “Daudi ndangĩhota gũtoonya kuo.” **7** No rĩrĩ, Daudi nĩatunyanire kĩhĩtho kĩa hinya gĩa Zayuni, na nĩkĩo gĩtagwo itũũra inene rĩa Daudi. **8** Mũthenya o ro ūcio Daudi akiuga atĩrĩ, “Mũndũ wothe ūngĩtooria Ajobusi na agerire mũtaroro-inĩ wa maaĩ nĩguo akinyĩre andũ acio ‘mathuaga na atumumu’ o acio thũ cia Daudi.” Kĩu nĩkĩo gĩtũmaga moige atĩrĩ, “Andũ atumumu na arĩa mathuaga’ matigatoonya nyũmba ya ūthamaki.” **9** Nake Daudi agĩtũra kĩhĩtho-inĩ kũu kĩa hinya, agĩgĩtua itũũra inene rĩa Daudi. Nake Daudi agĩakĩrĩra itũũra rĩu inene kuuma Milo arĩcocketie na thĩnĩ. **10** Daudi agĩkĩrĩrĩa kũgia na hinya tondũ Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe aarĩ hamwe nake. **11** Na rĩrĩ, Hiram mũthamaki wa Turo agĩtũmĩra Daudi andũ, hamwe na mĩgogo ya mĩtarakwa, na atharamara, na aaki na

mahiga, nao magākira Daudi nyumba ya ūthamaki. **12** Nake Daudi akimena atī Jehova nīamūhaandite atūke mūthamaki wa Isiraeli na agatūūgīria ūthamaki wake nī ūndū wa andū ake a Isiraeli. **13** Aarīka kuuma Heberoni, Daudi nīagīire na thuriya ingī na akīhikia atumia kūu Jerusalemu, na agīarīrwo aanake na airitu angī. **14** Maya nīmo marītwa ma ciana iria aaciariire kūu Jerusalemu: Shamua, na Shobabu, na Nathani, na Solomoni, **15** na Ibiharu, na Elishua, na Nefegu, na Jafia, **16** na Elishama, na Eliada, na Elifeleti. **17** Hīndī irīa Afilisti maaiguire atī Daudi nīaitīrīrio maguta agatūka mūthamaki wa Isiraeli, makīambata magīthī na mbūtū ciao ciothe makamūcie, no Daudi aigua ūhoro ūcio agīkūrūka agīthī kīhitho-inī kīa hinya. **18** Na rīri, Afilisti nīmokīte na makeyaraganā gītumba-inī kīa Refaimu; **19** nī ūndū ūcio Daudi agītūria ūhoro kūrī Jehova, akīmūria atīrī, “Thīi ngatharīkīre Afilisti? Nīkūmaneana kūrī nīi?” Nake Jehova akīmūcookeria atīrī, “Thīi, nīgūkorwo ti-itherū nī ngūeana Afilisti kūrī we.” **20** Nī ūndū ūcio Daudi agīthī Baali-Perazimu, na agītooreria Afilisti kuo. Akiuga atīrī, “O ta ūria maai moīnaga, noguo Jehova aharaganītie thū ciakwa mbere yakwa.” Nī ūndū ūcio handū hau hagītwo Baali-Perazimu. **21** Nao Afilisti magītiganīria mīhianano yao kūu, nake Daudi na andū ake makīmōya magīthī nayo. **22** Afilisti nīmambatire o rīngī makīaraganā Gītumba-inī kīa Refaimu; **23** nī ūndū ūcio Daudi agītūria ūhoro harī Jehova, nake Jehova akīmūcookeria atīrī, “Tiga kwambata ūthī ūrūngīrīrie, no thīūrūka ūmoime na thuuha, ūmatharīkīre ūmarutītie na mbere ya mīti ya mīkūngūgū. **24** Rīrī ūrīgua mūkubio uumite igūrū rīa mīti ya mīkūngūgū-rī, thīi narua, tondū ūguo nīkuonania atī Jehova nīathīite mbere yaku nīguo ahūire mbūtū cia Afilisti.” **25** Nī ūndū ūcio Daudi agīka o ta ūria Jehova aamwathīte, akīhūra Afilisti amarutītie Gibeoni, na nginya Gezeri.

6 O rīngī, Daudi agīcookanīria andū arīa maarī njamba a Isiraeli othe, nao maarī ngīri mīrongo itatū. **2** Daudi arī hamwe na andū acio ake othe magīthī moimite Baala kūu Juda makambatie ithandūkū rīa Ngai marīrute kuo, ithandūkū rīria rītanītio na Rīitwa Rīake, nago ūguo nī ta kuuga Rīitwa rīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ūria ūikaraga gatagatī ka makerubi marīa marī igūrū rīa ithandūkū rīu. **3** Nao makīgīrīra ithandūkū rīa Ngai ngaari-inī njerū ya ng’ombe, makīrīruta nyūmba ya Abinadabu, irīa yarī kīrīma-inī. Nao Uza na Ahio, arīu a Abinadabu, nīo maatongoretie ngaari ūyo njerū **4** irī na ithandūkū rīu rīa Ngai igūrū rīayo, nake Ahio nīwe warītongoretie. **5** Nake Daudi na nyūmba yothe ya Isiraeli maarūhagia na hinya wao wothe marī mbere ya Jehova, makaina nyīmbo na inanda cia kīnūbi, na inanda cia mūgeeto, na tūhembe, na njingiri na thaani iria ihūrīthanagio ikagamba. **6** Hīndī irīa maakinyire kīhūhīro-inī kīa ngano kīa Nakoni, ndegwa ikīhingwo, Uza agītambūrūka guoko akanyīitīria ithandūkū rīa Ngai tondū ndegwa nī ciahīngītwo. **7** Namo marakara ma Jehova magīakanīra Uza tondū wa gīko kīu gīa kwaga gītīio; Nī ūndū ūcio Ngai akīmūgūtha akīgīa, agīkūira hakuhi na ithandūkū rīa Ngai. **8** Nake Daudi

akīrakara tondū mang’ūrī ma Jehova nīmookīrīre Uza, na nginya ūmūthī handū hau hetagwo Perezū-Uza. **9** Nake Daudi agītīgīra Jehova mūthenya ūcio, akīūria atīrī, “Ngaahota atīa kīnūkia ithandūkū rīrī rīa Jehova?” **10** Nake ndetīkīrīre gītware ithandūkū rīu rīa Jehova kīu aatūire, itūūra-inī inene rīa Daudi. Handū ha ūguo, aarītwarire kwa Obedi-Edomu ūria Mūgiiti. **11** Ithandūkū rīu rīa Jehova rīgīgia nyūmba-inī ya Obedi-Edomu ūria Mūgiiti mieri itatū, nake Jehova akīmūrathima hamwe na nyūmba yake yothe. **12** Na rīrī, Mūthamaki Daudi akīrwo atīrī, “Jehova nīarathimite nyūmba ya Obedi-Edomu na kīrīa gīothe arī nakīo, tondū wa ithandūkū rīa Ngai.” Nī ūndū ūcio Daudi agīkūrūka akīruta ithandūkū rīa Ngai kuuma nyūmba ya Obedi-Edomu akīrītware itūūra inene rīa Daudi akenete. **13** Na rīrī, andū acio maakuūite ithandūkū rīa Jehova maakinya makinya matandatū-rī, Daudi akīruta igongona rīa ndegwa na gacaū kanoru. **14** Daudi akīna arī mbere ya Jehova na hinya wake wothe, ehumbite ebodi ya gatani; **15** nī ūndū ūcio Daudi na nyūmba yothe ya Isiraeli makīambatia ithandūkū rīa Jehova makīanagīrīra na makīhuhaga tūrumbeta. **16** Hīndī irīa ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova rīatoonyaga itūūra inene rīa Daudi-rī, Mikali mwarī wa Saulū agīcūthīria arī ndirica-inī. Na rīria onire Mūthamaki Daudi akīrūga-rūga akīinaga mbere ya Jehova, akīmūnyarara ngoro-inī yake. **17** Nao makīrehe ithandūkū rīa Jehova na makīrīga handū harīo thīinī wa hema irīa Daudi aambite nī ūndū warīo, nake Daudi akīruta maruta ma njino na ma ūguano mbere ya Jehova. **18** Aarīka kūruta magongona ma njino, na maruta ma ūguano-rī, akīrathima andū thīinī wa rīitwa rīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **19** Nīngī akīheana mūgate, na gīkūmba gīa thabībū, na gīcunji kīa nyama kūrī mūdū o wothe warī gīkundi-inī kīu gīa Isiraeli, arīme na andū-a-nja o ūndū ūmwe. Nao andū othe makīnūka mīcīi kwao. **20** Hīndī irīa Daudi aacookire mūcīi akarathime andū a nyūmba yake-rī, Mikali mwarī wa Saulū agīka kūmūtūnga, akiuga atīrī, “Kaī mūthamaki wa Isiraeli nīakīōnanītie ūmūthī-ī, agakīruta nguo mbere ya ngombo cia airitu cia ndungata ciake, o ta ūria mūdū ūtarī thoni angīka!” **21** Daudi akīra Mikali atīrī, “Nyuma mbere ya Jehova ūria wathuurire nī handū ha thoguo kana mūdū o na ūmwe wa nyūmba yake, hīndī irīa aathuurire ndūke mūthamaki wa gūthamakīra andū a Jehova, nīo andū a Isiraeli, na nī ūndū ūcio no nginya nyine ndī mbere ya Jehova. **22** O na nī ngūkīrīria kwīyagīthia gītīio gīkūria ūu, na nīngwīnyīhīa maitho-inī makwa. No rīrī, ndungata icio cia airitu wagweta-rī, nīi ngūtīio ngūtīio nīcio.” **23** Nake Mikali mwarī wa Saulū ndaagīre ciana nginya mūthenya ūria aakuire.

7 Na rīrī, thuuha wa mūthamaki gūikara nyūmba yake ya ūthamaki, nake Jehova akamūhe ūhurūko agatiga gūkīrīrwo nī thū ciake ciothe iria ciamūrigīcīrie-rī, **2** akīra mūnabīi Nathani atīrī, “Nī njikaraga nyūmba ya ūthamaki yaakītwo na mītarakwa, o rīria ithandūkū rīa Ngai rīgītwo hema-inī.” **3** Nathani agīcookeria mūthamaki atīrī, “Ūndū ūria ūcīria, gwīka īka guo tondū Jehova arī hamwe nawe.” **4** Ūtukū ūcio kiugo

kia Jehova gīgikinyira Nathani, akūrwo atiri: **5** “Thii ūkeere ndungata yakwa Daudi atiri, ‘Jehova ekuuga ūu: Ange we nīwe ūkīnjakira nyumba nīguo ndīmītūire?’ **6** Nii ndiri ndatūira nyumba kuuma mūthenya ūria ndaarutire andū a Isiraeli kuuma būrūri wa Misiri nginya ūmūthi. Ndūuraga thiiaga kūdū na kūdū ndi hema-ini ari yo gītūiro giakwa. **7** Kūrīa guothe ndanathii na andū a Isiraeli othe-rī, ndi ndooria mūtongoria o na ūmwe wao, ariā ndaathire mariithagie andū akwa a Isiraeli, atiri, “Mwagite kūnjakira nyumba ya mītarakwa niki?” **8** “Na riri, ira ndungata yakwa Daudi atiri, ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūu: Ndaakūrutire rūuru-ini ngīgūtigithia kūrūmirira mahiū nīguo ūtūike mwathi wa andū akwa a Isiraeli. **9** Nī ngoretwo nawe o kūrīa guothe wanathii, na ngakwehereria thū ciaku ciothe ikeehera mbere yaku. Riu nīngūtūma rītwa riaku rītūike inene, o ta marītwa ma andū ariā anene mūno a thī. **10** Na nīngahe andū akwa a Isiraeli handū, na ndīmahaande wega nīgeetha magie na mūciū wao kīūmbe, na matigacooka gūthiūnika. Andū aaganu matigacooka kūmahinyirira rīngi, o ta ūria maatūire meekaga kīambirira-ini, **11** o na ūria matūire meekaga kuuma rīria ndathuurire atongoria a gūtongoragia andū akwa a Isiraeli. Nīngi nīngakūhe ūhurūko kuuma kūrī thū ciaku ciothe. “Jehova egūkūwira atī Jehova we mwene nīwe ūkaarūgamia nyumba yaku: **12** Hīndi irā matukū maku magaaithira, ūhurūke hamwe na maithe maku, nīngarahūra mbeū yaku iicoke ithenya riaku, irā ikoima mūthiimo waku we mwene, na nīngarūgamia ūthamaki wake. **13** Ūcio nīwe ūgaaka nyumba itanitiio na Rītwa Riakwa, na nīngarūgamia giti kia ūnene wake nginya tene. **14** Nīngatuika ithe, nake atuike mūrū wakwa. Hīndi irā ageeka ūuru, ngaamūherithia na rūthanju rwa andū, na ahūūrwo mahūra nī andū. **15** No riri, wendo wakwa ndūri hīndi ūkeherio kūrī we, ta ūria ndaaweheririe harī Saūlū, ūria ndeheririe mbere yaku. **16** Nyumba yaku na ūthamaki waku igūtūira mbere yakwa nginya tene; o nakio giti giaku kia ūnene gīgūtūira kiri kirūmu wega nginya tene.” **17** Nake Nathani akīra Daudi ciugo ciothe cia ūgūrio ūcio. **18** Nake Mūthamaki Daudi agītūonya, agiikara thī mbere ya Jehova, akiuga atiri: “Nii ndikiri ū, Wee Mwathani Jehova, nayo nyumba yakwa-rī, ikiri ki, atī nīkio ūnginyitie nginya haha? **19** Na riri, Wee Mwathani Jehova, wonete ūndū ūcio ta ūri mūnini maitho-ini maku, nawe ūgacooka kwaria ūhoro wa matukū marīa magooka makoniī nyumba ya ndungata yaku. Nīngi Wee Mwathani Jehova ino niyo njira yaku irā waragīria andū nayo? **20** “Nī atīa ūngi Daudi angikūwira? Nīgūkorwo Wee Mwathani Jehova, nūū ndungata yaku. **21** Nī ūndū wa kiūgo giaku, na kūrīngana na wendo waku, nīwikite ūndū ūyū mūnene ūguo, na ūkaūmenyithia ndungata yaku. **22** “Wee Mwathani Jehova, kaī ūkiri mūnene-ī! Gūtiri ūngi tawe, na gūtiri Ngai ūngi tiga wee, o ta ūria tūguite na matū maitū. **23** Na nūū ūhaana ta andū aku a Isiraeli, rūrii rūmwe gūki thī rūria Ngai waruo aakūirire rūtūike andū ake, nīgeetha wīgīre igweta, na wike maūdū manene ma magegania na ma gwītigirwo, na ūndū wa kūrīngata ndūriri na ngai ciao ciehere mbere ya andū aku, ariā wakūirire kuuma būrūri wa Misiri?

24 Wee nūrūgamitie andū aku a Isiraeli matūike andū aku nginya tene, nawe, Wee Jehova nīūtūikite Ngai wao. **25** “Na riri, Jehova Ngai, tūma kīraniro kīria wīranīre gīkonī ndungata yaku na nyumba yake kīrūme nginya tene. Na wike o ta ūguo wīranīire, **26** nīgeetha rītwa riaku rīnenehe nginya tene. Nīngi andū nīmakoiga atiri, ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe Ngai wa Isiraeli!’ Nayo nyumba ya ndungata yaku Daudi nīkehaanda mbere yaku. **27** “Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, nīgūgūirire ndungata yaku ūndū ūyū, ūkoiga atiri, ‘Nīngagwakira nyumba.’ Nī ūndū ūcio ndungata yaku nīgūite na ūmīriru wa kūhooya ihooya riri. **28** Wee Mwathani Jehova, Wee nīwe Ngai! Ciugo ciaku nīciakwihokwo, na nīwīriire ndungata yaku maūdū macio mega. **29** Riu nīwonete kwagīriire ūrathime nyumba ya ndungata yaku, nīgeetha itūire mbere yaku nginya tene maitho-ini maku; nīgūkorwo Wee Mwathani Jehova nīwe warītie, na nī ūndū wa kīrathimo giaku, nyumba ya ndungata yaku itūire irathimītwo nginya tene.”

8 Thuutha wa mahinda macio-rī, Daudi nīatharīkūire Afilisti na akīmatooria biū, na agītūnyana Methegi-Amma kuuma watho-ini wa Afilisti. **2** Nīngi Daudi nīatoorire andū a Moabi. Agītūma makome thī na akīmathima na ūraiho wa rūrigi. Aamathima-rī, ithimi igiri ciao makooragwo, na githimi gīa gatātū mageetikīrio matūire muoyo. Nī ūndū ūcio andū a Moabi magītūika ndungata cia Daudi na makamūrehagira igooti. **3** Daudi nīahūranire na Hadadezeri mūrū wa Rehobu, mūthamaki wa Zoba, rīria aathiite gūcokia būriri ūria aatūnyitwo gūkuhī na Rūū rwa Farati. **4** Nake Daudi akīmūtunya ngari ciake cia ita ngiri imwe, na andū a gūcitwara ngiri mūgwanja, na thigari cia magūrū ngiri mīrongo iiri. Nake agītemenga mbarathi icio cia mbaara magūrū agītūma ithue ciothe tiga o irāna rīmwe. **5** Rīria Asuriata a kuuma Dameski mookire gēiteithia Hadadezeri mūthamaki wa Zoba, Daudi akīūruga Asuriata ngiri mīrongo iiri na igiri. **6** Akīga mbūtū cia kūrāngira ūthamaki wa Asuriata kūu Dameski. Nao Asuriata magītūika a gwathagwo nīwe makamūrehagira igooti. Jehova nīaheaga Daudi ūhootani kūrīa guothe aathiaga. **7** Na riri, Daudi agikūua ngo cia thahabu iria ciarī cia atongoria a Hadadezeri agīcīrehe Jerusalemu. **8** Kuuma matūira ma Teba na Berothai, marīa maari ma Hadadezeri, Mūthamaki Daudi agikūua kuuma kuo indo nīngi mūno cia gīcango. **9** Rīria Tou mūthamaki wa Hamathu aaguire atī Daudi nīahootete mbūtū ciothe cia mbaara cia Hadadezeri-rī, **10** agītūma mūrū Joramū kūrī Mūthamaki Daudi akamūgeithie na amūkūngūire nī ūndū wa kūhota Hadadezeri, ūria wakoretwo akīra na Tou. Joramū akīmūrehera indo cia betha na cia thahabu, o na cia gīcango. **11** Mūthamaki Daudi akīamūrira Jehova indo icio, o ta ūria aamūrīte betha na thahabu kuuma ndūriri-ini ciothe iria aatooretie. **12** Nacio nī Edomu na Moabi, na Aamoni na Afilisti, na Amaleki. Nīngi akīamūra indo iria aatahīte kuuma kūrī Hadadezeri mūrū wa Rehobu mūthamaki wa Zoba. **13** Nake Daudi akīgīa igweta hīndi irā oimire kūruga andū a Edomu

ngiri ikūmi na inyanya Gituamba-inĩ gĩa Cumbĩ. **14** Nake akīga thigari cia kūrāngira Edomu guothe, nao andũ a Edomu othe magĩtuika ndungata cia Daudi. Nake Jehova nīaheaga Daudi ūhoothani kūrĩa guothe aathiiaga. **15** Daudi nīathamakire Isiraeli guothe, akahũthagira kihooto, na akahingĩria andũ ake othe maũndũ marĩa maagĩriire. **16** Joabu mūrũ wa Zeruia nīwe warĩ mūnene wa ita; nake Jehoshafatu mūrũ wa Ehiludu nīwe warĩ mwandiki wa maũndũ ma ihinda rĩu; **17** nake Zadoku mūrũ wa Ahitubu na Ahimeleku mūrũ wa Abiatharu maarĩ athĩnjĩri-Ngai; nake Seraia aarĩ mwandiki. **18** Nake Benaia mūrũ wa Jehoiada nīwe warĩ mūnene wa Akerethi na Apelethi; nao ariũ a Daudi maarĩ ataari a mũthamaki.

9 Nake Daudi akĩuria atĩrĩ, “Nĩ kūrĩ mũndũ o na ūmwe ūtigarĩte wa nyũmba ya Saũlũ ūrĩa ingĩtuga nĩ undũ wa Jonathani?” **2** Na rĩrĩ, nĩ kwari na ndungata ya mũciĩ wa Saũlũ yetagwo Ziba. Nao makĩmĩta ithĩĩ mbere ya Daudi, nake mũthamaki akĩmĩuria atĩrĩ, “Wee nīwe Ziba?” Nayo igĩcookia atĩrĩ, “Iĩ nĩ nĩ ndungata yaku.” **3** Nake mũthamaki akĩuria atĩrĩ, “Gũtirĩ mũndũ o na ūmwe ūtigarĩte wa nyũmba ya Saũlũ ūrĩa ingĩonia ūtugi wa Ngai?” Nake Ziba agĩcookieria mũthamaki atĩrĩ, “Nĩ kūrĩ na mūrũ wa Jonathani; nake nĩ mwonju magūrũ meerĩ.” **4** Nake mũthamaki akĩuria atĩrĩ, “Arĩ ha?” Ziba akĩmũcookieria atĩrĩ, “Arĩ mũciĩ kwa Makiru mūrũ wa Amieli kũu Lo-Debari.” **5** Nĩ undũ ūcio, Mũthamaki Daudi agĩtũmana areehwo kuuma nyũmba ya Makiru mūrũ wa Amieli, kũu Lo-Debari. **6** Rĩrĩa Mefiboshethu mūrũ wa Jonathani, mūrũ wa Saũlũ, ookire harĩ Daudi, akĩnamĩrĩra amũhe gĩtũo. Nake Daudi akĩmwĩta “Mefiboshethu!” Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ ūyũ ndungata yaku.” **7** Nake Daudi akĩmwĩra atĩrĩ, “Tiga gwĩtigira, nĩgũkorwo ti-itherũ nĩngũgũtuga nĩ undũ wa thoguo Jonathani. Nĩngũgũcookieria githaka gĩothe kirĩa kiarĩ gĩa gukaguo Saũlũ, nawe ūrĩrĩagira irio metha-inĩ yakwa hĩndĩ ciothe.” **8** Nake Mefiboshethu akĩnamĩrĩra, akiuga atĩrĩ, “Ntungata yaku ikĩrĩ kĩ, atĩ nĩguo ūrũmbũye ngui ngũu ta nĩ?” **9** Hĩndĩ iyo mũthamaki agĩtũmanĩra Ziba, ndungata ya Saũlũ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩndahe mūrũ wa mūrĩũ wa mwathi waku indo ciothe irĩa ciarĩ cia Saũlũ na cia nyũmba yake. **10** Wee, hamwe na ariũ aku na ndungata ciaku, nĩ inyũĩ mūrĩmūrĩmagira mũgũnda, na mũkainũkia magetha, nĩgeetha mūrũ wa mūrĩũ wa mwathi waku oonage irio. Nake Mefiboshethu, mūrũ wa mūrĩũ wa mwathi waku, arĩrĩagira irio metha-inĩ yakwa hĩndĩ ciothe.” (Na rĩrĩ, Ziba aarĩ na ariũ ikūmi na atano, na ndungata mĩrongo irĩ). **11** Nĩngĩ Ziba akĩra mũthamaki atĩrĩ, “Ntungata yaku nĩngwĩka o ūrĩa wothe mũthamaki, mwathi wakwa, egwatha ndungata yake iĩke.” Nĩ undũ ūcio Mefiboshethu aarĩagira irio metha-inĩ ya Daudi taarĩ ūmwe wa ariũ a mũthamaki. **12** Mefiboshethu aarĩ na kamwana geetagwo Mika, nao andũ othe a mũciĩ wa Ziba maarĩ ndungata cia Mefiboshethu. **13** Nake Mefiboshethu agĩtũura Jerusalem, tondu aarĩagira irio metha-inĩ ya mũthamaki hĩndĩ ciothe, nake aarĩ mwonju magūrũ meerĩ.

10 Thuutha wa mahinda macio, mũthamaki wa Aamoni agĩkua, nake Hanuni, mūrĩũ, agĩtuika mũthamaki ithenya rĩake. **2** Nake Daudi agĩciiria atĩrĩ, “Nĩnguonania ūtugi kūrĩ Hanuni mūrũ wa Nahashu, o ta ūrĩa ithe aanjikire maũndũ ma ūtugi.” Nĩ undũ ūcio Daudi agĩtũma andũ kūrĩ Hanuni makamũcakaithe nĩ undũ wa gũkuĩrwo nĩ ithe. Rĩrĩa andũ acio maatũmitwo nĩ Daudi maakinyire bũrũri-inĩ wa Aamoni-rĩ, **3** andũ arĩa maarĩ igweta a Aamoni makũria Hanuni mwathi wao atĩrĩ, “Ūreciiria Daudi nĩ thoguo aratĩia nĩ undũ wa gũgũtũmĩra andũ magũcakaithe? Githĩ Daudi ndatũmĩte andũ aya kūrĩ we nĩgeetha matuĩrie na mathigaane itũura rĩrĩ inene, nĩguo macooke marĩtunyane?” **4** Nĩ undũ ūcio Hanuni akĩnyitĩthia andũ acio a Daudi, na akĩmenjĩthia nderu rwere rũmwe, na agĩtinia nguo ciao irima gatagatĩ ka njikarĩro, na akĩmaingata. **5** Hĩndĩ irĩa Daudi eerirwo ūhoru ūcio, agĩtũma andũ makamatũnge tondu andũ acio nĩmaconorĩthĩtio mũno. Mũthamaki akiuga atĩrĩ, “Ikaraĩ kũu Jeriko nginya nderu cianyu ikũre, mũcooke mũũke.” **6** Rĩrĩa Aamoni maamenyire atĩ nĩmatuĩkite kĩndũ kĩnũngu harĩ Daudi-rĩ, makĩandika thigari cia magūrũ cia Asuriata ngiri mĩrongo irĩ kuuma Bethi-Rehobu na Zoba, o na mũthamaki wa Maaka arĩ na andũ ake ngiri imwe, o na nĩngĩ andũ ngiri ikūmi na igĩrĩ kuuma Tobu. **7** Nake Daudi aigua ūhoru ūcio-rĩ, agĩtũma Joabu na ita rĩothe rĩa mbaara. **8** Nao Aamoni makiumagara, makĩara mĩhari ya mbũtũ cia mbaara kihingo-inĩ gĩa itũura rĩa inene, nao Asuriata a Zoba na Rehobu, na andũ a Tobu na a Maaka maarĩ oiki kũu werũ-inĩ. **9** Nake Joabu akĩona atĩ thigari nĩciarĩte mĩhari ya mbaara mbere yake o na thuutha wake; nĩ undũ ūcio agĩthuura mbũtũ imwe irĩa ciarĩ njamba mũno kũu Isiraeli, agĩcĩtũma ikarũe na Asuriata. **10** Andũ acio angĩ akĩmaiga watho-inĩ wa Abishai mūrũ wa nyina, na akĩmatũma makarũe na andũ a Aamoni. **11** Joabu akiuga atĩrĩ, “Asuriata mangĩngĩria hinya-rĩ, wee ūũke ūndeithie; no Aamoni mangĩgũkĩria hinya-rĩ, nĩngũũka ngũteithie. **12** Wĩyũmĩrĩrie nĩgeetha tũrũe na ūcamba nĩ undũ wa andũ aitũ na nĩ undũ wa matũura manene ma Ngai witũ. Jehova nĩegwĩka ūrĩa ekuona kwagĩriire maitho-inĩ make.” **13** Nĩngĩ Joabu na mbũtũ ciake magĩtharĩkĩra Asuriata, nao makĩmoorĩra. **14** Rĩrĩa Aamoni moonire atĩ Asuriata nĩmaroorĩ-rĩ, o nao makĩũrĩra Abishai, magĩtoonya thĩĩnĩ wa itũura rĩrĩa inene. Nĩ undũ ūcio Joabu agĩcookia agĩtiga kũrũa na Aamoni na agĩthĩ Jerusalem. **15** Thuutha wa Asuriata kuona atĩ nĩmatoorio nĩ andũ a Isiraeli-rĩ, magĩcookianĩrĩra hamwe ringĩ. **16** Hadadezeri aarehĩthĩtie Asuriata kuuma mūrĩmo wa Rũũ rwa Farati; magĩthĩ nginya Helamu marĩ hamwe, na Shobaki mūnene wa mbũtũ ya ita ya Hedadezeri, amatongoretie. **17** Rĩrĩa Daudi eerirwo ūhoru ūcio-rĩ, agĩcookianĩrĩria ita rĩa Isiraeli rĩothe, makĩringa Rũũ rwa Jorodani na magĩthĩ nginya Helamu. Nao Asuriata makĩara mĩhari ya thigari cia mbaara igatũngane na Daudi, makĩrũa nake. **18** No rĩrĩ, Asuriata acio makĩũrĩra Isiraeli, nake Daudi akĩũraga andũ magana mũgwanja arĩa maatwarĩthagia ngaari ciao cia ita, na thigari cia magūrũ ngiri mĩrongo ina. Nĩngĩ akĩũraga Shobaki mūnene wa mbũtũ ciao, agĩkũira kũu. **19** Rĩrĩa athamaki

aria othe maarĩ ndungata cia Hadadezeri moonire ati nĩmahootwo nĩ Isiraeli-rĩ, magĩthondeka thayũ na andũ a Isiraeli na magĩtuĩka a gwathagwo nĩo. Nĩ undũ ũcio Asuriata magĩtigĩra gũcoka gũteithia Aamoni hĩndi ingĩ.

11 Na rĩrĩ, hĩndi ya kimera yaakinya ihinda rĩrĩa athamaki maathiaga mbaara-inĩ-rĩ, Daudi agĩtũma Joabu hamwe na andũ a mũthamaki na mbũtũ ciothe cia mbaara cia andũ a Isiraeli. Makiananga Aamoni magĩcoka makĩrigiĩcĩria Raba. Nowe Daudi agĩtigwo Jerusalemu. **2** Hwaĩ-inĩ ũmwe-rĩ, Daudi agĩũkĩra akiuma gĩtanda-inĩ gĩake agĩthĩĩ gũceeranga kũu igũrũ rĩa nyũmba ya ũthamaki. Arĩ nyũmba igũrũ akiona mũndũ-wa-nja agĩthamba. Mũndũ-wa-nja ũcio aarĩ mũthaka mũno, **3** nake Daudi agĩtũma mũndũ agatũrie ũhoro wake. Mũndũ ũcio akĩmwĩra atĩrĩ, “Gĩthĩ ũcio ti Bathisheba, mwarĩ wa Eliamu mũtumia wa Uria ũrĩa Mũhiti?” **4** Hĩndi iyo Daudi agĩtũma andũ makamũgĩire. Mũndũ-wa-nja ũcio agĩũka kũrĩ Daudi, nake agĩkoma nake. (Nĩgũkorwo niethereetie ihinda riake rĩa mweri), nake agĩgĩcookera gwake mũciĩ. **5** Mũndũ-wa-nja ũcio akigia nda na agĩtũmanĩra Daudi, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndi na nda.” **6** Nĩ undũ ũcio Daudi agĩtũma mũndũ athĩĩ kũrĩ Joabu amwĩre atĩrĩ: “Ndũmĩra Uria ũrĩa Mũhiti.” Nake Joabu agĩtũma Uria kũrĩ Daudi. **7** Rĩrĩa Uria ookire, Daudi akĩmũũria ũhoro wa ũrĩa Joabu aatarĩ, na ũhoro wa ũria thĩgarĩ ciatarĩ, na ũria mbaara yathĩaga na mbere. **8** Ningĩ Daudi akĩĩra Uria atĩrĩ, “Ikũrũka gwaku mũciĩ ũgethambe magũrũ.” Nĩ undũ ũcio Uria akiuma nyũmba ya ũthamaki, na akĩrũmirĩrio kĩheo kuuma kũrĩ mũthamaki. **9** No Uria agĩkoma itoonyero-inĩ rĩa nyũmba ya ũthamaki hamwe na ndungata ciothe cia mwathi wake, na ndaigana gũkũrũka athĩĩ gwake mũciĩ. **10** Rĩrĩa Daudi eerirwo atĩrĩ, “Uria ndaanathĩĩ mũciĩ,” akĩmũũria atĩrĩ, “Gĩthĩ to hĩndi woka kuuma kũraya? Nĩ kĩĩ kiragĩrĩrie ũthĩĩ mũciĩ?” **11** Uria akĩĩra Daudi atĩrĩ, “Ithandũkũ rĩa Jehova, na andũ a Isiraeli na a Juda maikarĩte hema-inĩ, na mwathi wakwa Joabu na andũ a mwathi wakwa maikarĩte kambĩ kũu werũ-inĩ. Ingĩrahotire atĩa gũthĩĩ mũciĩ gwakwa, ngarĩe na nganyue, na ngome na mũtumia wakwa? Ti-itherũ o ta ũria ũtũũraga muoyo, ndingĩka ũndũ ta ũcio!” **12** Ningĩ Daudi akĩmwĩra atĩrĩ, “Ikara gũkũ mũthenya ũngĩ ũmwe, na rũciũ nĩngagũtũma ũcooke.” Nĩ undũ ũcio Uria agĩkara Jerusalemu mũthenya ũcio na ũcio ũngĩ warũmĩĩrie. **13** Hĩndi rĩa Daudi aamwĩtĩre, akĩrĩĩanĩra na akĩnyuanĩra nake, ningĩ Daudi agĩtũma arĩo nĩ njoo. No hwaĩ-inĩ Uria agĩthĩĩ gũkoma mũgeeka-inĩ wake arĩ hamwe na ndungata cia mwathi wake; ndaigana gũthĩĩ gwake mũciĩ. **14** Rũciĩni Daudi akĩandĩkĩra Joabu marũa, akĩmanengera Uria atware. **15** Marũa macio maandĩkĩtũwo atĩrĩ, “Tware Uria harĩa mbaara ñĩhĩre mũno. ũcooke ũmũtiganĩrie nĩgeetha ooragwo.” **16** Rĩrĩa Joabu aarigiĩcĩrie itũũra rĩrĩa inene, akĩga Uria harĩa aamenyaga nĩho haarĩ agĩtĩri arĩa maarĩ njamba. **17** Hĩndi rĩa andũ a itũũra rĩu inene mookire kũrĩa na Joabu-rĩ, andũ amwe a mbũtũ cia ita cia Daudi makĩũragwo; o nake Uria ũrĩa Mũhiti agĩkua. **18** Joabu agĩtũma mũndũ kũrĩ Daudi akamũhe ũhoro wothe wa

mbaara iyo. **19** Nake agĩatha mũndũ ũcio aatũmire atĩrĩ: “Warĩkia kũhe mũthamaki ũhoro ũyũ wothe wa mbaara, **20** marakara ma mũthamaki maahota kũrĩrĩmbũka, nake aahota gũkũũria atĩrĩ, ‘Nĩ kĩĩ gũtũmire mũkũhĩrĩrie mũno itũũra inene mũkarũe? Kaĩ mũtooĩ atĩ na mamũrathe na mĩgũ marĩ rũthingo-inĩ?’ **21** Nũũ woragire Abimeleku mũrũ wa Jerubu-Beshethu? Gĩthĩ ti mũndũ-wa-nja wamũkĩrie ihiga rĩa gĩthĩ arĩ rũthingo-inĩ igũrũ? Gĩthĩ ti kio gĩatũmire akũre kũu Thebezu? Nĩ kĩĩ kiratũmire mũthĩĩ hakahĩ mũno na rũthingo?’ Angĩgakũũria ũguo-rĩ, nawe ũkaamũcookeria atĩrĩ, ‘O nayo ndungata yaku, Uria ũrĩa Mũhiti nĩmũkuũ.’” **22** Nake mũndũ ũcio akiumagara agĩthĩ, na aakinya, akĩra Daudi maĩndũ mothe marĩa Joabu aamũtũmĩte akooje. **23** Nake mũndũ ũcio watũmĩtũwo akĩĩra Daudi atĩrĩ, “Andũ acio maratũkĩrĩrie hinya, marooka kũrĩa na ithũ werũ-inĩ, no tũrakĩmahũndũra nginya itoonyero-inĩ rĩa kihingo gĩa itũũra rĩrĩa inene. **24** Hĩndi iyo aikia a mĩgũ maraikĩria ndungata ciaku mĩgũ marĩ rũthingo igũrũ, na andũ amwe a mũthamaki nĩmakuĩte. O na ningĩ ndungata yaku, Uria ũrĩa Mũhiti, nĩkuĩte.” **25** Nake Daudi akĩra mũndũ ũcio atĩrĩ, “Thĩĩ wĩre Joabu atĩrĩ: ‘Tiga kũiga ũũru nĩ ũhoro ũcio; rũhiũ rũniinaga mũndũ ũmwe o ta ũria rũniinaga ũria ũngĩ. Thĩĩ na mbere gũtharĩkĩra itũũra rĩu inene ũrianange.’ Wĩre Joabu ũguo nĩgeetha ũmũmĩrĩrie.” **26** Rĩrĩa mũtumia wa Uria aigũire atĩ mũthũuriwe nĩakuĩte-rĩ, akĩmũcakaira. **27** Ihinda rĩa gũcakaya rĩathira-rĩ, Daudi akiuga areehwo gwake nyũmba, nake agĩtuĩka mũtumia wake, na akĩmũciarĩra kahĩ. No rĩrĩ, undũ ũcio Daudi ekĩte nĩwarakarĩrie Jehova.

12 Nake Jehova agĩtũma Nathani kũrĩ Daudi. Na aakinya harĩ we Nathani akĩra Daudi atĩrĩ, “Itũũra-inĩ rĩmwe nĩ kwarĩ na andũ eerĩ, ũmwe aarĩ gĩtonga na ũria ũngĩ aarĩ mũthĩĩni. **2** Mũndũ ũcio warĩ gĩtonga aarĩ na ndũũru nyĩngĩ cia ng’ondũ na cia ng’ombe, **3** no ũcio warĩ mũthĩĩni ndaarĩ na kĩndũ tiga o kamwati kanini aagũrĩte. Agĩkarera, nako gagĩkũra karĩ hamwe nake na ciana ciake. Kaarĩaga irio ciake, na gakanyuuagĩra gĩkombe gĩake na gaakomaga gĩthũri-inĩ gĩake. Nako kaarĩ o ta mwarĩ. **4** “Na rĩrĩ, mũgeni agĩũka gwa gĩtonga kũu, no gĩtonga kũu gĩkĩrega kuoya ng’ondũ ĩmwe yakĩo kana ng’ombe gĩthondekere mũgeni ũcio wokĩte gwakĩo gĩa kũrĩa. Handũ ha ũguo, gĩkĩoya kamwati karĩa kaarĩ ka mũthĩĩni na gĩgĩthĩnjira mũndũ ũcio wokĩte gwakĩo mũciĩ.” **5** Daudi agĩcĩnwo nĩ marakara nĩ undũ wa mũndũ ũcio, akĩra Nathani atĩrĩ, “Ti-itherũ o ta ũria Jehova atũũraga muoyo, mũndũ ũcio wĩkĩte ũguo agĩrĩrwo nĩ gũkua!” **6** No nginya arĩhe kamwati kau maita mana, tondũ nĩekite undũ ta ũcio na akaaga kũiguanĩra tha.” **7** Hĩndi iyo Nathani akĩra Daudi atĩrĩ, “Wee nĩwe mũndũ ũcio! ũũ nĩguo Jehova, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: ‘Ndagũĩrĩrie maguta ũtuĩke mũthamaki wa Isiraeli, na ngĩkũhonokia kuuma guoko-inĩ gwa Saũlũ. **8** Nĩndakũheire nyũmba ya mwathi waku, o na ngĩkũhe atumia a mwathi waku maikare gĩthũri-inĩ gĩaku. Nĩndakũheire nyũmba ya Isiraeli na Juda. Na gĩngĩkorwo maĩndũ macio maarĩ manini na matiakũiganĩte-rĩ, nĩngĩakũheire maĩndũ mangĩ

maingĩ. **9** Nĩ kĩ gītũmĩte ũnyarare kiugo kĩa Jehova, ũgeeka ũuru maitho-inĩ make? Nĩwooragithirie Uria ũria Mũhiti na rũhiũ rwa njora, na ũkiyoa mũtũmia wake atũike mũtũmia waku. Wamuragithirie na rũhiũ rwa njora rwa andũ a Amoni. **10** Na nĩ ũndũ ũcio, rũhiũ rwa njora rũtũkeehera nyũmba yaku, nĩ ũndũ nĩwaanayararire nĩ, na ũkiyoa mũtũmia wa Uria ũria Mũhiti atũike mũtũmia waku.’ **11** “Jehova ekuuga ũũ: ‘Nĩngũkũrehithĩria thĩĩna kuuma nyũmba yaku wee mwene. O maitho-inĩ maku nĩngoya atũmia aku, ndĩmahe mũndũ wa nyũmba yaku, nake nĩagakoma na atũmia acio aku mũthenya barĩgici. **12** Wekire ũndũ ũcio na hito, no Nĩ ngeeka ũndũ ũyũ mũthenya barĩgici andũ a Isiraeli othe makionaga.’” **13** Hindĩ ũyo Daudi akĩĩra Nathani atĩrĩ, “Nĩnjĩhĩirie Jehova.” Nathani agĩcookia atĩrĩ, “Jehova nĩakwehereirie mehia maku. Ndũgũkua. **14** No tondũ nĩũtũmĩte thũ cia Jehova imũmene mũno nĩ ũndũ wa gwĩka ũguo-rĩ, mwana ũcio ũciarĩrwo nĩegũkua.” **15** Nathani aarĩkia kũmũka mũcĩrĩ-rĩ, Jehova agĩtũma mwana ũcio mũtũmia wa Uria aaciariĩre Daudi arũare. **16** Daudi agĩthaita Ngai nĩ ũndũ wa mwana ũcio. Akĩĩhinga kũria irio, agĩtoonya nyũmba yake, agĩkoma thĩ ũtukũ ũcio wothe. **17** Nao athuuri a nyũmba yake magĩthĩi hakuhi nake nĩguo mamũrũgami na igũrũ nowe akĩrega, na ndaigana kũriĩnĩra irio nao. **18** Mũthenya wa mũgwanja wakinya-rĩ, mwana ũcio agĩkua. Nacio ndungata cia Daudi igĩtĩgĩra kũmwĩra atĩ mwana ũcio nĩakuĩte. Tondũ cioigire atĩrĩ, “Rĩria mwana oima muoyo, twarĩirie Daudi na akaaga gĩtũthĩkĩrĩria. Twahota atĩa kũmwĩra atĩ mwana nĩakuĩte? Aahota kwĩgera ngero.” **19** No Daudi akĩona atĩ ndungata ciake nĩciaheehanaga, akĩmenya atĩ mwana ũcio nĩakuĩte. Nake akĩũria atĩrĩ, “Kaĩ mwana akuĩte?” Nao magĩcookia atĩrĩ, “Iĩ, nĩakuĩte.” **20** Hindĩ ũyo Daudi agĩũkĩra. Aarĩkia gwĩthamba, akĩĩhaka maguta na akĩgarũrĩra nguo ciake, agĩthĩi nyũmba ya Jehova, akĩĩnamĩrĩra, na akĩhooya. Nĩngĩ agĩcookia agĩthĩi gwake mũcĩrĩ, agĩtĩia irio, nao andũ ake makĩmũrehere, akĩrĩra. **21** Ndungata ciake ikĩmũũria atĩrĩ, “Ūreka ũguo nĩkĩ? Rĩria mwana ararĩ muoyo nĩũrehĩngĩte na ũkarĩra, no mwana akua-rĩ, wokĩra na warĩa iriol!” **22** Nake agĩcookia atĩrĩ, “Hindĩ irĩa mwana ararĩ muoyo-rĩ, ndirehĩngaga na ngarĩra. ngĩciirĩa atĩrĩ, ‘Nũũ ũtĩ? Jehova aahota kũnjĩguĩra tha areke mwana ũcio atũũre muoyo.’ **23** No rĩru tondũ nĩakuĩte-rĩ, nĩ kĩĩ gĩgĩtũma ndĩhĩngĩ? Ndaahota kũmũrĩũkia? Nĩ nĩĩ ngaahtĩi kũrĩ we, no ndangĩcookia kũrĩ nĩi.” **24** Hindĩ ũyo Daudi akĩhooreria mũtũmia wake Bathisheba, agĩthĩi kũrĩ we na agĩkoma nake. Nake agĩcĩra kahĩi; nao magĩgatua Solomoni. Nake Jehova agĩkenda; **25** na tondũ Jehova nĩakendete-rĩ, agĩtũma mũnabĩ Nathani atĩhĩ agakahe rĩitwa Jedidia. **26** Hindĩ ũyo Joabu akĩhũũra Raba itũũra rĩa andũ a Amoni, na agĩtũnyana kĩhĩngĩ kĩa hinya kĩa ũthamaki. **27** Nĩngĩ Joabu agĩtũma andũ kũrĩ Daudi, akiuga atĩrĩ, “Nĩhũũranĩte na itũũra rĩa Raba o na ngatũnyana maaĩ marĩo. **28** Na rĩrĩ, cookanĩrĩria ikundi icio ingĩ cia mbũtũ cia ita, nĩguo ithiũrũrũkĩrie itũũra rĩu inene irĩngĩwatĩre. Angĩkorwo ti ũguo nĩngĩgwĩwatĩra itũũra rĩu inene, narĩo rĩĩtanagĩo na nĩi.” **29** Nĩ ũndũ ũcio Daudi agĩcookianĩrĩria mbũtũ ciake ciothe cia ita

agĩthĩi Raba, na akĩrĩtharĩkĩra, akĩrĩtũnyana. **30** Nake akĩyoa thũmbĩ ya mũtwe ya mũthamaki wao, na ũrĩtũ wayo warĩ taranda imwe ya thahabu, na nĩ yagemetio na tũhĩga twa goro, nayo ikĩgĩrĩrwo mũtwe wa Daudi. Nake agĩtaha indo nyingĩ mũno kuuma itũũra rĩu inene, **31** akĩrutũrũra aikarĩ akuo, akĩmahe wĩra wa gwatũra mbaũ na mũthumeno, na aruti wĩra na harũ cia igeri na wa mathanwa, na wĩra wa gĩthondeka maturubarĩ. Nake eekire ũguo matũũra-inĩ mothe wa Amoni. Thuutha ũcio Daudi na mbũtũ ciake ciothe cia ita magĩcookia Jerusalemu.

13 Thuutha wa mahinda macio-rĩ, Abisalomu mũrũ wa Daudi aarĩ na mwarĩ wa nyĩna mũthaka mũno wetagwo Tamaru, nake Amunoni mũrũ wa Daudi akĩmwenda mũno. **2** Amunoni agĩtangĩka nginya agĩtũta nĩ mũrũaru nĩ ũndũ wa mwarĩ wa ithe Tamaru, nĩgũkorwo aarĩ mũrĩrũtu gathĩrange, na nĩonaga arĩ hinya kũmwĩka ũndũ o na ũrĩkũ. **3** Na rĩrĩ, Amunoni aarĩ na mũratawe wetagwo Jonadabu mũrũ wa Shimea, mũrũ wa nyĩna na Daudi. Jonadabu aarĩ mũndũ mwara mũno. **4** Akĩũria Amunoni atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ gītũmĩte wee mũrũ wa mũthamaki woneke o ũkĩhĩnyĩrĩka rũciĩnĩ o rũciĩnĩ? Kaĩ ũtangĩnjĩra gītũmĩ?” Amunoni akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ kwenda nyendeete Tamaru, mwarĩ wa nyĩna na Abisalomu mũrũ wa baba.” **5** Jonadabu akĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩi ũrĩrĩ na wĩtue atĩ ũrĩ mũrũaru. Rĩria thoguo arĩũka gũkuona, ũmwĩre atĩrĩ, ‘No nyende mwarĩ wa baba Tamaru oke aahe kĩndũ gĩa kũria. Andũgĩre irio ngĩonaga, nĩguo ndĩmuone, na nĩngĩ ndie acĩnyĩtĩte na guoko gwake.’” **6** Nĩ ũndũ ũcio Amunoni agĩkoma na agĩtũta nĩ mũrũaru. Na rĩria mũthamaki ookire kũmuona, Amunoni akĩmwĩra atĩrĩ, “No nyende mwarĩ wa baba Tamaru oke aathondekere tũmĩgate ngĩonaga, nĩguo ndie anyĩtĩte na guoko gwake.” **7** Daudi agĩtũmanĩra Tamaru nyũmba-inĩ ya ũthamaki, akĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩi nyũmba ya mũrũ wa thoguo Amunoni, ũmũthondekere irio.” **8** Nĩ ũndũ ũcio Tamaru agĩthĩi nyũmba ya mũrũ wa ithe Amunoni, akĩmũkora akomete. Akĩyoa mũtu, akĩũkanda, agĩthondeka mũgate Amunoni akĩmuonaga, na akĩũruga. **9** Agĩcookia akĩyoa rũgĩo, akĩmũihũrĩra mũgate, nowe akĩrega kũria. Amunoni akiuga atĩrĩ, “Andũ othe nĩmeherio haha.” Nĩ ũndũ ũcio andũ othe makũma nja, makĩmũtĩga. **10** Hindĩ ũyo Amunoni akĩĩra Tamaru atĩrĩ, “Ndehera irio haha nyũmba yakwa ya toro, nĩguo ndie ũcĩnyĩtĩte na guoko gwaku.” Nake Tamaru akĩyoa mũgate ũria aathondekete, akĩũtwarĩra mũrũ wa ithe Amunoni nyũmba yake ya toro. **11** No rĩria aamũtwarĩre nĩguo arĩe, Amunoni akĩmũnyĩta, akiuga atĩrĩ, “Ūka ngome nawe, mwarĩ wa baba.” **12** Nake akĩmwĩra atĩrĩ, “Aca, mũrũ wa baba! Tĩga kũnyĩta na hinya. ũndũ ta ũyũ ndwagĩrĩire gwĩkwo Isiraeli! Tĩga gwĩka ũndũ ũyũ wa waganu. **13** Ha ũhoro wakwa naguo atĩa? Thoni ciakwa ingĩcitwara nakũ? O nawe-rĩ, ũhoro waku ũgũikara atĩa? Ūkuoneka ũhaana ta mũndũ ũmwe wa andũ arĩa aaganu na akĩgu thĩĩnĩ wa Isiraeli. Ndagũthaita aria na mũthamaki; tondũ ndangĩgĩria ũhĩkie.” **14** Nowe akĩrega kũmũũga, na tondũ aarĩ na hinya kũmũkĩra, akĩmũnyĩta na agĩkoma nake na hinya. **15** Nĩngĩ Amunoni akĩmũthũũra na

rũthũuro rúnene makíría. Ti-itherũ, aamũthũurire gũkíra ũría aamwendete. Amunoni akímwíra atírí, “Úkíra, wehere haha!” **16** Tamaru akímwíra atírí, “Aca! Kũnyingata thĩ nĩ ihítia inene makíría gũkíra ũguo wanjika.” Nowe akírega kũmũigua. **17** Nake Amunoni agítá ndungata yake, akímũira atírí, “Eheria mũndũ-wa-nja ũyũ haha, na oima ũhinge mũrango.” **18** Nĩ ũndũ ũcio ndungata yake íkímũikia na nja, na íkíhinga mũrango. Nake Tamaru eehumbite nguo ndaaya yagemetio na magemio ma goro, tondũ airĩtu aría gathirange a mũthamaki meehumbaga nguo ta iyo. **19** Tamaru akĩĩtiría mũhu mũtwe, na agítarũra nguo iyo ndaaya ng’emie íría eehumbite. Agĩcooka akĩgírĩra guoko gwake mũtwe, agĩthĩ akírĩraga aanĩrĩre. **20** Nake mũrũ wa nyina Abisalomu akímũiria atírí, “Kaĩ muuma na Amunoni, mũrũ wa thoguo? Rĩu ta gikire, mwarĩ wa maitũ, tondũ we nĩ mũrũ wa thoguo. Tiga kũigua ũuru ngoro nĩ ũndũ wa ũndũ ũcio.” Nake Tamaru agítũira mũcĩĩ kwa mũrũ wa nyina Abisalomu, arĩ mũndũ-wa-nja ũrĩ na kĩa kĩnene. **21** Hĩndĩ íría Mũthamaki Daudi aiguirerĩ maũndũ macio mothe-rĩ, akĩrakara mũno. **22** Abisalomu ndaigana kwaria na Amunoni ũndũ o na ũrĩkũ, mwega kana mũũru; nĩathũũrĩre Amunoni tondũ nĩaconorithĩte mwarĩ wa nyina Tamaru. **23** Mĩaka nĩrĩ yathira, hĩndĩ íría amurĩ a ng’ondũ guoya a Abisalomu maarĩ kũu Baali-Hazoru hakuĩ na mũhaka wa Efiraimu-rĩ, agítá arĩũ a mũthamaki othe mathĩĩ kuo. **24** Abisalomu agĩthĩĩ kũrĩ mũthamaki, akímwíra atírí, “Ndungata yaku nĩite amurĩ ng’ondũ guoya. Hĩhĩ mũthamaki na anene ake no moke tũkorwo hamwe.” **25** Mũthamaki agĩcooka atírí, “Aca, mũrũ wakwa. Tũtiagírĩrwo nĩ gũthĩĩ ithuoth; twahota gũtũka mũrigo harĩre.” O na gũtũka Abisalomu nĩamũthaitĩre-rĩ, nĩaregire biũ gũthĩĩ, no akímũhe kirathimo gĩake. **26** Nĩngĩ Abisalomu akímwíra atírí, “Angĩkorwo ti ũguo-rĩ, ndagũthaita ũreke mũrũ wa baba Amunoni athĩĩ na ithuĩ.” Nake mũthamaki akímũiria atírí, “Nĩ kĩĩ gĩgũtũma athĩĩ na inyũĩ?” **27** Nowe Abisalomu akímũringĩrĩra, na nĩ ũndũ ũcio mũthamaki akírega Amunoni mathĩĩ nake, hamwe na arĩũ acio angĩ a mũthamaki. **28** Abisalomu agĩatha andũ ake, akĩmeera atírí, “Ta thĩkĩrĩria! Rĩrĩra Amunoni arĩkorwo akenete nĩ kũnyua ndibei akarĩũ, na inyũĩ ndĩmwĩre atírí, ‘Ringai agwe thĩ,’ hĩndĩ iyo mũũrageĩ. Mũtigetĩgĩre. Gĩthĩ ti nĩ ndĩmũheete watho ũcio? Ũmĩrĩraĩ mũtũke njamba.” **29** Nĩ ũndũ ũcio andũ a Abisalomu magĩka Amunoni o ta ũría Abisalomu aamaathite. Hĩndĩ iyo arĩũ othe a mũthamaki magĩkĩra, makĩhaica nyũmbũ ciao, makĩũra. **30** Marĩ njĩra-inĩ makĩũra-rĩ, ũhoru ũcio ũgĩkinyĩra Daudi, akĩrwo atírí, “Abisalomu nĩoragĩte arĩũ othe a mũthamaki; gũtĩrĩ o na ũmwe ũtĩgarĩte.” **31** Nake mũthamaki agĩũkĩra, agĩtembũranga nguo ciake, agĩkoma thĩ; o nacio ndungata ciake íkĩrũgama hakuĩ nake, na igĩtembũranga nguo ciacio. **32** No Jonadabu mũrũ wa Shimea, mũrũ wa nyina na Daudi, akiuga atírí, “Mwathi wakwa, tĩga gwĩcĩria atĩ moragĩte arĩũ othe a mũthamaki; no Amunoni wiki ũkũite. ũndũ ũcio ũtũire ũrĩ muoroto wa Abisalomu kuuma mũthenya ũría Amunoni aanyĩtĩre mwarĩ wa nyina Tamaru na hinya. **33** Mũthamaki mwathi wakwa ndagĩrĩrwo

nĩkũrũmbũyĩa ũhoru ũcio wa atĩ arĩũ othe a mũthamaki nĩmakũite. Amunoni nowe wiki ũkũite.” **34** Hĩndĩ iyo Abisalomu nĩakoretwo orite. Na rĩrĩ, mũndũ ũría warangagĩra itũũra agĩcũthĩrĩra na akiona andũ aingĩ njĩra-inĩ mwena wake wa ithũũro, makĩrũkĩre mwena-inĩ wa kĩrĩma. Nake mũrangĩrĩ agĩthĩĩ akĩra mũthamaki atírí, “Nĩndĩrona andũ mwena ũrĩra wa Horonaimu, mwena-inĩ wa kĩrĩma.” **35** Jonadabu akĩra mũthamaki atírí, “Ta kione, arĩũ a mũthamaki marĩ haha; o ta ũría ndungata yaku íkwĩrĩre, ũguo noguo gũtarĩrĩ.” **36** Na aarĩkia kwaria o ro ũguo-rĩ, arĩũ a mũthamaki magĩũka makĩrĩraga na mũgambo mũnene. O nake mũthamaki na ndungata ciake ciothe makĩrĩra marĩ na ruo rúnene. **37** Nake Abisalomu akĩra agĩthĩĩ gwa Talimai mũrũ wa Amihudi, mũthamaki wa Geshuru. Nowe Mũthamaki Daudi agĩcakaĩra mũrĩũ mũthenya o mũthenya. **38** Thuutha wa Abisalomu kũũrĩra Geshuru, aikarĩre kuo mĩaka ítatũ. **39** Nayo ngoro ya mũthamaki nĩyeriragĩra gũthĩĩ kũrĩ Abisalomu, tondũ nĩahooreretio ũhoru-inĩ ũkonĩĩ gĩkũũ kĩa Amunoni.

14 Na rĩrĩ, Joabu mũrũ wa Zerua nĩamenyete atĩ ngoro ya mũthamaki nĩyeriragĩra kuona Abisalomu. **2** Nĩ ũndũ ũcio, Joabu agĩtũma mũndũ athĩĩ Tekoa akagĩrĩre mũndũ-wa-nja warĩ mũũgĩ, areehwo kuuma kũu. Akĩra mũndũ-wa-nja ũcio atírí, “Wĩtue atĩ nĩuracakaya. Wĩlũme nguo cia macakaya, na ndũkehake maguta o na marĩkũ. Wĩtue ta mũndũ-wa-nja ũkarĩte matukũ maingĩ akĩrĩrĩra mũndũ mũkũũ. **3** ũcooke ũthĩĩ kũrĩ mũthamaki ũmwarĩre ciugo ici.” Nake Joabu akímwíra ũría ekuuga. **4** Rĩrĩra mũndũ-wa-nja ũcio wa kuuma Tekoa aathĩre kũrĩ mũthamaki, akĩgũthia, agĩturumithia ũthĩĩ thĩ nĩguo amũhe gĩtũio, akímwíra atírí, “Wee mũthamaki, ndeithia!” **5** Nake mũthamaki akímũiria atírí, “Nĩ kĩĩ kiragũthĩĩna?” Nake akiuga atírí, “Ti-itherũ nĩ ndĩ mũndũ-wa-nja wa ndigwa; mũthuuri wakwa nĩakũite. **6** Nĩ ndungata yaku ndĩrari na arĩũ eerĩ. Nao maroogitana me mũgũnda, na harakiaga mũndũ hau wa kũmateithũrana. ũmwe aragũtha ũría ũngĩ na aramũũruga. **7** Na rĩrĩ, mũhĩrĩga wotho nĩũkĩrĩre ndungata yaku; ũkoiga atírí, ‘Tũnengere mũndũ ũría ũragĩte mũrũ wa nyina, nĩgeetha tũmũũrage nĩ ũndũ wa muoyo wa mũrũ wa nyina ũría oomagĩte; tũkĩniine mũgai o nake.’ Nao mangĩka ũguo no mahorie ikara rĩrĩra rĩraakana, na no rĩo rĩkĩ ndigairĩe, maniine rĩtwa rĩa mũthuuri wakwa, o na maniine njiaro ciake gũkũ thĩ.” **8** Nake mũthamaki akĩra mũndũ-wa-nja ũcio atírí, “Inũka, na nĩngĩrũta watho nĩ ũndũ waku.” **9** No mũndũ-wa-nja ũcio wa Tekoa akímwíra atírí, “Mũthamaki mwathi wakwa, reke ũuru ũcio ũnjookerere hamwe na nyũmba wa baba, na ũreke wee mũthamaki na gĩtĩ gĩaku gĩa ũthamaki wage gũcookererwo nĩ ũuru o na ũrĩkũ.” **10** Nake mũthamaki agĩcooka atírí, “Mũndũ o na ũ angĩkwĩra ũndũ o na ũrĩkũ, mũrehe kũrĩ nĩ, nake ndagacooka gũgũthĩĩna rĩngĩ.” **11** Nake mũndũ-wa-nja ũcio akímwíra atírí, “Reke mũthamaki agwete rĩtwa rĩa Jehova Ngai wake, nĩguo agĩrĩrĩre mũrĩhĩria wa thakame ndakae kũũragana rĩngĩ, nĩgeetha mũrĩũ wakwa ndakae kũũragwo.” Nake mũthamaki akímwíra atírí, “Ti-itherũ o ta ũría Jehova atũũruga

muoyo-rī, gūtirī rūcuīri o na rūmwe rwa mūtwe wa mūrūguo rūkūgūa thī.” **12** Ningī mūdū-wa-nja ūcio akīmūwira atīrī, “Reke ndungata yaku ikwīre kiugo wee mūthamaki, mwathi wakwa.” Nake agīcookia atīrī, “Kīarie.” **13** Mūdū-wa-nja ūcio akīmūūria atīrī, “Nī kīi gītūmite wee ūthondeke ūndū ta ūyū wa gūtkīrira andū a Ngai? Rīrīa mūthamaki oiga ūguo-rī, githi tiwe wītūirīre ciira, nīgūkorwo mūthamaki ndacookietie mūrīū wake ūria mūingate mūciī? **14** Ta ūria maai maitikaga thī, marīa matangioeka-rī, no taguo arī o nginya ithū tūkue. No Ngai ndarutaga mūdū muoyo; handū ha gwīka ūguo-rī, athondekaga njira nīgeetha mūdū ūria mūingate ndakae gūtūura ta ateetwo biū agathengio harī we. **15** “Na rīrī, njūkīte gūkwīra ūhoro ūyū wee mūthamaki mwathi wakwa tondu andū nīmatūmite nīi ndītīgīre. Ndungata yaku īciiritie atīrī, “Nīi nīngwarīria mūthamaki; no gūkorwo nīegwīka ūria ndungata yake ikūmūūria; **16** no gūkorwo mūthamaki nīegwītīkīra kūhonokia ndungata yake kuuma guoko-inī kwa mūdū ūria ūrageria gūtūiniina nīi hamwe na mūrīū wakwa, matweherie kuuma kūrī igai rīrīa twaheirwo nī Ngai.” **17** “Na rīrī, ndungata yaku igūkwīra atīrī, ‘Kiugo gīaku mūthamaki mwathi wakwa kirondeehere ūhurūko, nīgūkorwo mūthamaki mwathi wakwa ahaana ta mūrīka wa Ngai wa gūkūūrana wega na ūuru. Jehova Ngai waku aroikara nawe.” **18** Hīndī iyo mūthamaki akīra mūdū-wa-nja ūcio atīrī, “Ndūkaahithe ūndū o wothe ūria ngūkūūria.” Nake mūdū-wa-nja ūcio akīmūwira atīrī, “Mūthamaki mwathi wakwa niakīarie.” **19** Nake mūthamaki akīmūūria atīrī, “Githi mūtiniyitaniire na Joabu ūhoro-inī ūyū wothe?” Nake mūdū-wa-nja akīmūcookeria atīrī, “Ti-itherū o ta ūria ūtūūraga muoyo, wee mūthamaki mwathi wakwa, gūtirī mūdū ūngīlūgūra mwena wa ūrio kana wa ūmotho, aregana na ūndū o wothe ūria mūthamaki mwathi wakwa angīuga. Īi nīguo, nī ndungata yaku Joabu yanjīrīre njīke ūndū ūyū, na nīwe wīkīrite ciugo ici ciothe kanua-inī ka ndungata yaku. **20** Nake Joabu, ndungata yaku nīwe wīkīte ūguo nīgeetha agarūre ūndū ūria ūri ho ihinda rīrī. Mwathi wakwa arī ūūgī ta wa mūrīka wa Ngai; nīamenyaga ūndū wothe ūria wīkīkaga būrūrī-inī.” **21** Mūthamaki akīra Joabu atīrī, “Nī wega, nīngwīka ūguo. Thīi, ūcookie mwanake ūcio ti Abisalomu.” **22** Joabu akīgūthia aturumithītie ūthiū thī nīguo amūhe gītīo, na akīrathima mūthamaki. Joabu akīmūwira atīrī, “Ūmūthī ndungata yaku nīyamenya atī nīrīkītie gwītīkīrika maitho-inī maku mūthamaki mwathi wakwa, tondu mūthamaki nīetīkīrite ihooya rīa ndungata yake.” **23** Hīndī iyo Joabu agītīhī Geshuru, na agīcookia Abisalomu Jerusalemu. **24** Nowe mūthamaki akīmūwira atīrī, “No nginya athīi mūciī gwake mwene; ndakarekwo oone ūthiū wakwa.” Nī ūndū ūcio Abisalomu agītīhī mūciī gwake na ndaigana kuona ūthiū wa mūthamaki. **25** Thīnī wa Isiraeli guothe gūtiarī mūdū ūngī o na ūmwe waganagwo gūthakara ta Abisalomu. Kuuma rūcuīrī rwake rwa mūtwe nginya nyarīrī ciake ndaarī na kameni. **26** Rīrīa rīothe eenjaga njuīrī cia mūtwe wake, nīenjagwo o mwaka wathira rīrīa njuīrī yamūrītūhīra mūno, angīamithimire, ūrītū wayo wakoragwo ūri cekerī

magana meerī, kūringana na gīthimi kīa mūthamaki. **27** Nake Abisalomu nīaciariire aanake atatū na mūrītu ūmwe. Nake mwarī eetagwo Tamaru, na aarī mūdū-wa-nja mūthaka. **28** Abisalomu aatūirire mīaka rīrī Jerusalemu atarī oona ūthiū wa mūthamaki. **29** Ningī Abisalomu agītūmanīra Joabu nīguo amūtūme kūrī mūthamaki, no Joabu akīrega gūthīi kūrī we. Ningī akīmūūmanīra riita rīa keerī, no akīrega gūthīi. **30** Hīndī iyo akīra ndungata ciake atīrī, “Atīrīrī, mūgūnda wa Joabu ūhakanīte na wakwa, na arī na cairi kuo. Thīi mūmīcīne na mwaki.” Nī ūndū ūcio ndungata cia Abisalomu ikīgwatia mūgūnda ūcio mwaki ūkīhīa. **31** Hīndī iyo Joabu agītīhī mūciī kwa Abisalomu, akīmūwira atīrī, “Nī kīi gītūma ndungata ciaku icine mūgūnda wakwa?” **32** Nake Abisalomu akīra Joabu atīrī, “Ndagūtūmaniire, ngīkwīra atīrī, ‘Ūka, nīguo ngūtūme kwa mūthamaki, ūkamūtūire atīrī, “Nī kīi gītūmire nyume Geshuru? Ūngīrī ūndū mwega korwo nīkuo ndūūraga o na rīu!” Rīu-rī, nīngwenda kuona ūthiū wa mūthamaki, na hangīkorwo nī harī na ūndū njīkīte mūūru, nīakīnjūrage.” **33** Nī ūndū ūcio Joabu agītīhī kūrī mūthamaki, na akīmūhe ūhoro ūcio. Hīndī iyo mūthamaki agītū Abisalomu, nake agītūa, akīnamīrīra aturumithītie ūthiū thī mbere ya mūthamaki. Nake mūthamaki akīmumunya Abisalomu.

15 Na rīrī, thuutha wa maūdū macio, Abisalomu agītūhondekera ngaari cia ita na mbarathi, na andū mīrongo itano a gūthiiga mbere yake mateng’erete. **2** Nake ookīraga rūciini tene akarūgama mūkīra-inī wa njira rīra yathīiiga kihingo-inī gīa itūura rīrīa inene. Na rīrīa mūdū o wothe ooka arī na mateta ma gūtwarīra mūthamaki nīguo atue itua-rī, Abisalomu akamwīta, akamūūria atīrī, “Uumīte itūura rīrīkū?” Nake akamūcookeria atīrī, “Ndungata yaku yumīte mūhīrīga-inī ūmwe wa Isiraeli.” **3** Ningī Abisalomu akamwīra atīrī, “Atīrīrī mateta maku nī ma kihooto na nī magīrīre, no gūtirī mūdū ūthuurītwo wa kūrūgamīrīra mūthamaki ūngīgūthīkīrīria.” **4** Ningī Abisalomu akamwīra atīrī, “Naarī korwo ndaatuuo mūciiri wa būrūrī ūyū! Hīndī iyo mūdū o wothe ūri na mateta kana ciira no ooke kūrī nīi, na nīi ngatīgīrīra ciira wake nīwatuuo na kihooto.” **5** Ningī hīndī ciothe rīrīa mūdū wothe amūkuhīrīria ainamīrīre mbere yake, Abisalomu agatambūrūkia guoko, akamūhīmbīria na akamūmumunya. **6** Abisalomu ekaga ūguo kūrī andū othe a Isiraeli arīa mookaga kūrī mūthamaki gūcaria kihooto, na nī ūndū ūcio akīguucīrīria ngoro cia andū a Isiraeli. **7** Na rīrī, mīaka ina yathira, Abisalomu akīra mūthamaki atīrī, “Njītīkīria thīi Heberoni nīgeetha ngahingie mwīhītwa ūria ndeehitire harī Jehova. **8** Hīndī rīra ndungata yaku yatūūraga Geshuru kūu Suriata, nīndehītire na mwīhītwa ngiuga atīrī, ‘Jehova angīkanjookia Jerusalemu, nīngamūhooya ndī kūu Heberoni.” **9** Nake mūthamaki akīmūwira atīrī, “Thīi na thayū.” Nī ūndū ūcio Abisalomu agītīhī Heberoni. **10** Hīndī iyo Abisalomu agītūma andū na hitho mīhīrīga-inī yothe ya Isiraeli makoige atīrī, “Rīrīa mūrīgūa tūrumbeta twahuwo, hīndī iyo muuge atīrī, ‘Abisalomu nīwe mūthamaki wa Heberoni.” **11** Andū magana meerī

kuuma Jerusalemu nio maathiite hamwe na Abisalomu. Meetitwo marĩ ageni, na magithii matekũmenya ni ũuro meekaga, matiri ũndũ maamenyaga ũhoro-inĩ ũcio. **12** Na hĩndĩ irĩa Abisalomu aarutaga magongonari, agĩtũmanĩra Ahithofeli ũria Mũgiloni, o ũria waheaga Daudi kirĩra, oke kuuma itũura rião riã Gilo. Na ni ũndũ ũcio ndundu ya gũũkirĩra mũthamaki ikĩgĩa na hinya, nao arũmirĩri a Abisalomu magĩkirĩrĩria kũingĩha. **13** Na rĩri, hagĩũka mũndũ ũmwe watũmitwo kũri Daudi, akĩmwĩra atĩri, “Ngoro cia andũ othe a Isiraeli irũmirĩire Abisalomu.” **14** Hĩndĩ iyo Daudi akĩra anene ake othe arĩa aarĩ nao Jerusalemu atĩri, “Ūkai! No nginya tũire; kwaga ũguo gũtirĩ o na ũmwe witũ ũkũhonoka kũũragwo ni Abisalomu. No nginya tũthĩ o ro rĩu, kana Abisalomu oke narua atũkorerere, atũhubanĩrie na atwanange, na ahũire itũura rĩri inene na rũhiũ rwa njora.” **15** Nao anene a mũthamaki makĩmũcookeria atĩri, “Nduagata ciaku niĩcihaarĩrie gwĩka ũndũ o wothe ũria mũthamaki mwathi witũ agĩthũura wikwo.” **16** Nake mũthamaki akiumagara, arũmirĩrwo ni andũ a nyũmba yake yothe; no agĩtiga thuriya ikũmi cia kũmenyerera nyũmba ya mũthamaki. **17** Ni ũndũ ũcio mũthamaki akiumagara, arũmirĩrwo ni andũ acio othe, magithii handũ haraaya, makĩrũgama ho. **18** Nao andũ ake othe makĩmũhitũka, hamwe na Akerethi othe, na Apelethi, na Agiti othe magana matandatũ arĩa maatwaranĩte hamwe nake kuuma Gathu, makĩhitũka magithii mbere ya mũthamaki. **19** Mũthamaki akĩũria Itai ũria Mũgiiti atĩri, “Ni kĩ gĩgũtũma ũthii hamwe na ithui? Cooka ũgaikare hamwe na Mũthamaki Abisalomu. Wee ũri mũndũ wa kũngĩ, mũndũ ũthaamĩte akoima bũrũri wake. **20** Ūrookire o ira. Ingĩgwĩtikĩria atĩa wambĩrĩrie kũũrũura na ithui, o rĩria itaramenya kũria ndĩrathii? Hũndũka, wee andũ a bũrũri wanyũ ũcooke nao. Nagwo ũtũgi na wĩhokeku iroikara hamwe nawe.” **21** No Itai agĩcookeria mũthamaki atĩri, “Ti-itherũ o ta ũria Jehova atũũraga muoyo, na o ta ũria wee mũthamaki mwathi wakwa ũtũũraga muoyo-rĩ, harĩa hothe mũthamaki mwathi wakwa angĩkorwo arĩ, o na kũngĩkorwo ni gũtũũra muoyo kana gũkua, hau no ho ndungata yaku ĩgaakorwo ĩri.” **22** Nake Daudi akĩra Itai atĩri, “Thii na mbere, ũthii ũhitũkĩte.” Ni ũndũ ũcio Itai ũria Mũgiiti agĩthii ahĩtũkĩte hamwe na andũ ake othe, na andũ a nyũmba yake arĩa maarĩ hamwe nake. **23** Nao andũ othe a bũrũri ũcio makĩrĩra na mũgambo mũnene rĩria andũ acio othe maahĩtũkaga. Mũthamaki o nake akĩringa mũrĩmo ũria ũngĩ wa karũũ ga Kidironi, nao andũ othe magithii merekeire werũ-inĩ. **24** Zadoku o nake aarĩ ho, na Alawii othe arĩa maarĩ hamwe nake nio maakuũwe ithandũkũ rĩa kirĩkanĩro kĩa Ngai. Nao makĩga ithandũkũ rĩa kirĩkanĩro kĩa Ngai thĩ, nake Abiatharu akĩruta magongona nginya rĩria andũ othe maarĩkirie kuuma itũura rĩu inene. **25** Ningĩ mũthamaki akĩra Zadoku atĩri, “Oya ithandũkũ rĩa Ngai ũrĩcooke itũura-inĩ rĩu inene. Ingĩtũkĩrĩka maitho-inĩ na Jehova-rĩ, nĩakanjookia na atũme ndĩrĩone na nyone gĩikaro gĩake rĩngĩ. **26** No angĩkiuga atĩri, ‘Niĩ ndikenetio niwe,’ hĩndĩ iyo niĩ nĩndĩhaarĩrie; nĩanjike o ũria wothe angĩona kwagĩrĩre.” **27** Ningĩ mũthamaki akĩra Zadoku ũria mũthĩnjĩri-Ngai atĩri, “Githĩ wee

ndũri muoni-maũndũ? Cooka ũthii itũũura-inĩ rĩu inene na thayũ, mũri na mũrũguo Ahimaazu, na Jonathani mũriũ wa Abiatharu. Wee na Abiatharu mũthii na arĩu acio anyu eerĩ. **28** Na niĩ ngũikara njeterere mariũko-inĩ kũu werũ-inĩ, o nginya hĩndĩ irĩa ũkaandehithĩria ũhoro ũnjĩre ũria maũndũ matarĩ.” **29** Ni ũndũ ũcio Zadoku na Abiatharu magĩkuua ithandũkũ rĩa Ngai, makĩrĩcookeria Jerusalemu na magĩkara kuo. **30** No Daudi agĩthii na mbere kwambata kirĩma kia mitamayiũ, o akĩrĩraga; nĩehumbĩrĩte mũtwe, na aarĩ magũrũ matheri. Andũ othe arĩa aarĩ nao-rĩ, o nao nĩmehumbĩrĩte mũtwe, nao maambatire o makĩrĩraga. **31** Na rĩri, Daudi niĩamenyithĩtio atĩri, “Ahithofeli aarĩ hamwe na arĩa maarĩ ndundu na Abisalomu.” Ni ũndũ ũcio Daudi akĩhooya atĩri, “Wee Jehova, garũra kirĩra kĩa Ahithofeli, ũgĩtue ũrimũ.” **32** Na rĩria Daudi aakinyire gacũmbĩrĩ ga kirĩma, harĩa andũ maahooyagĩra Ngai-rĩ, Hushai ũria Mũariki aarĩ hau kũmũtũnga, atembũrangĩte nguo yake ndaaya, na akeitĩria tĩri mũtwe. **33** Nake Daudi akĩmwĩra atĩri, “Ūngĩkorwo niĩgũthii na niĩ, ũgũtuika mũrĩgo harĩ niĩ. **34** No ũngĩcookeria itũũura-inĩ rĩu inene na wire Abisalomu atĩri, ‘Nĩngĩtuika ndungata yaku wee mũthamaki; ndĩratũire ndĩ ndungata ya thũguo mbere iyo, no rĩu ngũtuika ndungata yaku,’ hĩndĩ iyo no ũndeithie gũthũkia mataaro ma Ahithofeli. **35** Githĩ Zadoku na Abiatharu arĩa athĩnjĩri-Ngai matiigũkorwo kũu hamwe nawe? Meerage ũndũ o wothe ũngũigua nyũmba-inĩ ya mũthamaki. **36** Ariũ ao eerĩ, Ahimaazu mũrũ wa Zadoku, na Jonathani mũrũ wa Abiatharu marĩ kũu hamwe nao. Matũmage kũri niĩ na ũndũ o wothe ũngũigua.” **37** Ni ũndũ ũcio Hushai mũrata wa Daudi agĩcookeria, na agĩkinya Jerusalemu o rĩria Abisalomu aatoonyaga itũũura rĩu inene.

16 Na rĩri, Daudi aakorirwo ahĩtũkĩte gacũmbĩrĩ ga kirĩma o hanini-rĩ, agĩkora Ziba, ndungata ya Mefiboshethu, ĩmwetereire ĩmũtũnge. Aarĩ na ndigiri ĩgĩrĩ ciatandĩkĩtwo na igakuua mĩgata magana meerĩ na imanĩjika cia thabĩbũ nyũmũ igana rĩmwe, na ikũmba igana cia ngũyũ, o na mondo ya ndibei. **2** Nake mũthamaki akĩũria Ziba atĩri, “Ni kĩ gĩtũmite ũrehe indo ici?” Nake Ziba agĩcookeria atĩri, “Ndigiri niĩ cia gũkuua andũ a nyũmba ya mũthamaki, nayo mĩgate na matunda niĩ cia kũrĩro niĩ andũ, nayo ndibei niĩyakũnyuuo ni arĩa mangĩrwo ni hinya gũkũ werũ-inĩ.” **3** Mũthamaki agĩcookeria akĩmũũria atĩri, “Arĩ ha mũrũ wa mũriũ wa mwathi waku?” Nake Ziba akiuga atĩri, “Akarĩte Jerusalemu, tondũ areciĩria atĩri, ‘Ūmũthĩ nyũmba ya Isiraeli niĩkũnjookeria ũthamaki wa guka.’” **4** Ningĩ mũthamaki akĩra Ziba atĩri, “Indo ciothe irĩa iraarĩ cia Mefiboshethu kuuma rĩu niĩ ciaku.” Nake Ziba akiuga atĩri, “Nĩndakwĩnyĩhĩria; reke njĩtikĩrĩke maitho-inĩ maku, wee mũthamaki, mwathi wakwa.” **5** Mũthamaki Daudi aakũhĩrĩria Bahurimu-rĩ, mũndũ wa mũhĩrĩga wa nyũmba ya Sailũ agũka oimite kuo. Nake eetagwo Shimeĩ mũrũ wa Gera; agũka akĩrumana. **6** Agũkĩria Daudi na anene othe a mũthamaki mahiga, o na gũtuika mbĩtũ ciothe cia ita na arangĩri maarĩ mwena wa Daudi wa ũrĩo na wa ũmotho. **7** Shimeĩ akĩrumana, akiuga atĩri, “Thii na kũu, thii na kũu, wee

mūiti wa thakame, wee kīmaramari gīkī! **8** Jehova nākūrīhītie, thakame yothē ūria wanaita ya nyūmba ya Sālūlū, ūria wathanaga ithenya rīake. Jehova nīaneanite ūthamaki kūrī mūrūguo Abisalomu. Wee nūkinyīrīrwo nī mwanangīko tondū ūrī mūiti wa thakame!” **9** Hīndī ūyo Abishai mūrū wa Zeruia akūūria mūthamaki atīrī, “Nī kīrātūma nguī īno nguī ūrume mūthamaki mwathi wakwa? Reke ninge mūrīmo ndīmūtīnie mūwe.” **10** No mūthamaki akiuga atīrī, “Tūnyītanīre ūndū ūrīkū nīi na inyuū, inyuū arīū a Zeruia? Angīkorwo ararumana tondū Jehova nīamwīrīte atīrī, ‘Ruma Daudi,’ nūū ūngīmūūria atīrī, ‘Ūgwika ūguo nīkī?’” **11** Ningī Daudi akīūra Abishai na anene ake othe atīrī, ‘Mūrū wakwa, ūria uumite mūthīmo-inī wakwa, nīwe ūraageria kūnduta muoyo. Githī Mūbenjamīni ūyū ndangīgīka makīria ma ūguo! Tiganai nake; rekei arumane, tondū Jehova nīwe ūmwīrīte eke ūguo. **12** Hīhi no gūkorwo Jehova nīekuona thīina wakwa, na nīakandiha na wega nī ūndū wa irumi ici ndīrarumwo ūmūthī.” **13** Nī ūndū ūcio Daudi na andū ake magīthī na mbere magereire nīra nake Shimeī akagera mwena-inī wa kīrīma ang’ethanīre nao, agīthī akīrumana, na akīmūikagīria mahiga, na akamūinjagīria tīri. **14** Nake mūthamaki na andū othe arīa maarī nake magīkīnya kūrīa maathīyaga manogeete. Na kūu nīkuo Daudi aahurūkīre, akīngoka. **15** Hīndī ūyo Abisalomu na andū othe a Isiraēli magīka Jerusalemu, na Ahithofeli agīkorwo hamwe nao. **16** Hīndī ūyo Hushai ūria Mūarīki, mūrata wa Daudi, agīthī kūrī Abisalomu, akīmwīra atīrī, “Mūthamaki arotūūra ngīnya tene! Mūthamaki arotūūra ngīnya tene!” **17** Abisalomu akīūra Hushai atīrī, “Ūyū nīguo wendo ūria wonetie mūrata waku? Nī kī kiragīrīre ūthīi na mūrata waku?” **18** Nake Hushai akīūra Abisalomu atīrī, “Aca, ūria ūthuurīto nī Jehova, na agathuurwo nī andū aya, na agathuurwo nī andū othe a Isiraēli, nīi ndī wake, na njikare nake. **19** Ningī-rī, njagīrīrwo nīgūtungatīra ūū? Githī ndiagīrīrwo nī gūtungatīra mūrīū? O ta ūria ndaatungatīre thoguo, noguo ngūgūtungatīra.” **20** Abisalomu akīūra Ahithofeli atīrī, “Tūhe ūtaaro waku. Twagīrīrwo nī gwīka atīa?” **21** Ahithofeli agīcookia atīrī, “Koma na thuriya cia thoguo iria aatigire nīgeetha irorage gīkarō kīa mūthamaki. Hīndī ūyo andū othe a Isiraēli nīmakaigua atī wee wīmūthūre biū nī thoguo, namo moko ma andū arīa othe ūrī nao nīmekūgīa hīnya.” **22** Nī ūndū ūcio makīambīra Abisalomu hema nyūmba igūrū, nake agīkoma na thuriya cia ithe mbere ya andū othe a Isiraēli. **23** No rīrī, matukū-inī macio mataaro marīa Ahithofeli aathanaga maahaanaga ta ma mūdū ūhoete kīrīra kūrī Ngai. Ūguo nīguo Daudi na Abisalomu mooyaga mataaro mothe ma Ahithofeli.

17 Ahithofeli akīūra Abisalomu atīrī, “Reke thure andū ngiri ikūmi na igiri nīguo tūthī ūtukū o ro ūyū tūgakinyīre Daudi. **2** Na ndīmūtharīkīre o ro rīu arī mūnogu na atarī na hīnya. Ndīmūmakīe, na andū arīa othe arīa marī hamwe nake moore. Njūrage o mūthamaki we wiki, **3** na hūdūre andū othe macooke kūrī we. Gīkūū kīa mūdū ūcio ūracaria gīgūcookia andū othe harīwe; gūtīrī mūdū ūkīgurara.” **4** Narīo ithugunda rīu rīkīoneka rīrī rīega nī Abisalomu na

athuuri othe a Isiraēli. **5** No Abisalomu akiuga atīrī, “Tūmanīrai Hushai ūria Mūarīki o nake, nīguo tūguo ūria ekuuga.” **6** Na rīria Hushai ookire, Abisalomu akīmwīra atīrī, “Ahithofeli nīaheanite mataaro maya. Nī wega twīke ūguo aroiga? Angīkorwo ti ūguo-rī, tūhe woni waku.” **7** Hushai agīcookia Abisalomu atīrī, “Itaaro rīria Ahithofeli aheanite ti rīega ihinda-inī rīrī. **8** Wee nūūū thoguo na andū ake; nī andū njamba, na nī njamba ta nduba itunyitwo mwana wayo. Ningī thoguo arī na ūmenyo wa mbaara; ndarī hīndī angīraarania na mbūtū cia ita. **9** O na rīu ahithitwo ngurunga kana akahithwo handū hangī. Angītharīkīra mbūtū ciaku cia ita mbere-rī, ūria wothē ūkaigua ūhorō ūcio akiuga atīrī, ‘Mbūtū cia ita cia Abisalomu nīciūragitwo.’ **10** Hīndī ūyo o na mūthigari ūria njamba, ūria ngoro yake ihaana ta ngoro ya mūrūthī-rī, nīakaringīka nī guoya, tondū Isiraēli othe nīmoo atī, thoguo nī njamba ya ita na atī andū arīa marī nake nī njamba. **11** “Nī ūndū ūcio ngūgūtaara atīrī: Reke andū othe a Isiraēli kuuma Dani ngīnya Bīrīshiba, acio aingī mūno ta mūthanga wa hūgūrūrū cia iria, moonganio othe macookanīrīre harīwe, na wee mwene ūmatongorie magīthī ita-inī. **12** Hīndī ūyo nītūkaamūtharīkīra harīa hothe tūngīmūona, tūmūbīrīre o ta ūria ime rīgūaga thī. Nīgūkorwo we mwene o na kana mūdū o na ūmwe wake gūtīrī ūgaatigara muoyo. **13** O na ningī angīgatoonya itūūra inene, andū othe a Isiraēli makaarehe mīhīndo itūūra-inī rīu, tūrīkururie tūrītware gītumba-inī, o ngīnya kwage gacunjī karīo kangīoneka.” **14** Nake Abisalomu na andū othe a Isiraēli makiuga atīrī, “Ūtaaro wa Hushai ūria Mūarīki nī mwega gūkīra wa Ahithofeli.” Nīgūkorwo Jehova nīatūte atī nīgūthūkia ūtaarani ūcio mwega wa Ahithofeli nīgeetha arehithīre Abisalomu mwanangīko. **15** Hushai akīūra Zadoku na Abiatharu, acio athīnjīrī-Ngai, atīrī, “Ahithofeli nīaatarite Abisalomu na athuuri a Isiraēli meeke ūna na ūna, no nīi ndīmataarite meke ūna na ūna. **16** Rīu tūmana kūrī Daudi narua, ūmwīre atīrī, ‘Ūtukū ūyū menya ndūkaare marīko-inī kūu werū-inī; ringa mūrīmo na ndūkaage gwīka ūguo, kwaga ūguo mūthamaki na arīa othe arī nao nīmekūmīnwo.” **17** Jonathani na Ahimaazu maikaraga Eni-Rogeli. Nayo ndungata ya mūrīrūto nīyo yarī itīhī ikamahe ūhorō ūcio, nao mathīi makeere Mūthamaki Daudi, tondū matingīetīkīre kuonwo magītoonya itūūra-inī rīu inene. **18** No kamwana kanīni nīkamōnīre na gākīra Abisalomu. Nī ūndū ūcio andū acio eerī makīumagāra na ihenya magītoonya nyūmba ya mūdū kūu Bahurīmu. Nake aarī na gīthīma hau nja ya mūcīi wake, nao makīharūrūka thīini wakīo. **19** Nake mūtumia wa mūdū ūcio akīoya kīndū gīa kūhūmbīra, agīgītambūrūkia igūrū rīa mūrōmo wa gīthīma, na akīanīka ngano igūrū rīakīo. Na gūtīrī mūdū o na ūmwe wamenyire ūhorō ūcio. **20** Na rīria andū a Abisalomu mookire kūrī mūtumia ūcio kūu nyūmba gwake-rī, makīmūūria atīrī, “Ahimaazu na Jonathani marī ha?” Nake mūtumia ūcio akīmacookeria atīrī, “Maringire mūrīmo ūūria wa karūū.” Nao andū acio makīmācarīa no matōnīre mūdū; nī ūndū ūcio magīcooka Jerusalemu. **21** Thuutha wa andū acio gūthīi, Jonathani na Ahimaazu makīuma gīthīma-inī, na magītwarīra Mūthamaki Daudi ūhorō ūcio. Makīmwīra

atiri, “Wihhaaririe ūringe rūū o narua, Ahithofeli nī ataaraniite ūna na ūna wa gūgūkīrīra.” **22** Nī ūndū ūcio Daudi na andū othe arīa maarī nake magiūkīra na makīringa Rūū rwa Jorodani. Na gūgīkia gūtīrī mūdū ūtaaringīte Rūū rwa Jorodani. **23** Na rīrīa Ahithofeli onire atī mataaro make matiinarūmīrīrīrwo-rī, agītandika ndigiri yake, akiinūka gwake mūci itūūra-inī riake. Agithondeka maūdū make, agicooka akīita. Nī ūndū ūcio agīka na agīthikwo mbīrīra-inī ya ithe. **24** Daudi agīthī Mahanaimu, nake Abisalomu akīringa Rūū rwa Jorodani hamwe na andū othe a Isiraeli. **25** Abisalomu nīathuurite Amasa atūike mūnene wa mbūtū cia ita ithenya rīa Joabu. Amasa aarī mūrū wa mūdū wetagwo Jetheri, Mūsiraeli ūrīa wahikītie Abigaili, mwarī wa Nahashu, mwarī wa nyina na Zeruia nyina wa Joabu. **26** Andū a Isiraeli na Abisalomu maambīte hema ciao būrūrī-inī wa Gileadi. **27** Na rīrīa Daudi aakinyire Mahanaimu, Shobi mūrū wa Nahashu wa kuuma Raba kwa Aamoni, na Makiri mūrū wa Amieli kuuma Lo-Debari, na Barizilai ūrīa Mūgileadi kuuma Rogelimu **28** makīrehe indo cia gūkomera, na mbakūrī, na indo cia rūumba. Nīngī makīrehe ngano na cairi, na mūtu na ngano hīhie, na mboco na ndengū, **29** na ūūkī na ngorono, na ng’ondū na maguta mamata ma irīa rīa ng’ombe, nīgeetha Daudi na andū ake marīe. Tondū moigire atīrī, “Andū aya nīahūūtu, na makanoga, na makanyootera gūkū werū-inī.”

18 Na rīrī, Daudi akīūngania andū arīa maarī nake, na agīthuura anene a gwatha thigari ngiri ngiri na a gwatha thigari igana igana. **2** Daudi agītūma mbūtū icio cia ita itihī ikarūe, gīcunjī gīa ithatū gīathagwo nī Joabu, na gīcunjī gīa ithatū gīathagwo nī Abishai mūrū wa nyina na Joabu, mūrū wa Zeruia, na gīcunjī kīngī gīa ithatū gīgaathwo nī Itai ūrīa Mūgiiti. Nake mūthamaki akīra mbūtū icio cia ita atīrī, “Ti-itherū nī mwene nīngumagarania na inyuū.” **3** No andū acio makīmwīra atīrī, “Wee ndūgūthī; tūngīgaakīrio hinya tūūre-rī, matingīrūmbūiya ūhoro witū. O na nuthu iitū ingīkuarī, matingīrūmbūiya ūhoro ūcio; no wee ūrī bata gūkīra andū ngiri ikūmi aitū. Riu nī kaba ūtūteithīrīrie ūrī gūkū itūūra-inī rīrī inene.” **4** Nake mūthamaki agīcookia atīrī, “Nī ngwika ūrīa wothe mūkuona kwagīrīre.” Nī ūndū ūcio mūthamaki akīrūgama kīhingo-inī rīrī andū acio othe moimagaraga marī ikundi cia andū igana igana, na cia ngiri ngiri. **5** Mūthamaki agīatha Joabu, na Abishai, na Itai, akīmeera atīrī, “Menyerera mwanake ūcio ūgwītwo Abisalomu nī ūndū wakwa.” Nacio mbūtū ciothe cia ita nīciaiguire mūthamaki akīheana watho nī ūndū wa Abisalomu kūrī o ūmwe wa anene a mbūtū cia ita. **6** Mbūtū icio cia ita ikīereka werū-inī ikarūe na Isiraeli, nayo mbaara ikīrūrwo mūtītū-inī wa Efraimu. **7** Kūu nīkuo mbūtū cia ita ita Isiraeli ciatooreirio nī andū a Daudi. Nao arīa maakuire mūthenya ūcio maarī aingī mūno, maarī andū ngiri mīrongo ūrī. **8** Mbaara ikīhurunjūka būrūrī wothe, nagu mūtītū ūkīniina andū aingī mūthenya ūcio gūkīra arīa maaniinirwo nī rūhū rwa njora. **9** Nake Abisalomu agīcemanīa na andū a Daudi. Nake aahaicite nyūmbū yake, na rīrīa nyūmbū yathiagīra rungu rwa hongē ndumanu

cia mūgandi mūnene, mūtwe wa Abisalomu ūkīhata mūtī-inī. Nake agītigwo acunjuurite rīera-inī, nayo nyūmbū irīa aahaicite igīthī o na mbere. **10** Hīndī irīa mūdū ūmwe wao onire ūguo, akīra Joabu atīrī, “Nīndona Abisalomu acunjuurite mūtī-inī wa mūgandi.” **11** Joabu akīra mūdū ūrīa wamwīrīre ūguo atīrī, “Atī kī! Nīwamuona? Nī kī kiagīria ūmūgūthe agwe thī o ro hau? Nīngīakūhe cekerī ikūmi cia betha, na mūcibi wa mūdū njamba.” **12** No mūdū ūcio agīcookia atīrī, “O na ingīthimīrwo cekerī ngiri ūmwe njikīrīrwo guoko, ndingātambūrūkīria mūrū wa mūthamaki guoko ndīmwe ūuru. Mūthamaki aagwathire wee, na Abishai, na Itai tūkīguaga, akīmwīra atīrī, ‘Menyerera mwanake ūcio ūgwītwo Abisalomu nī ūndū wakwa.’” **13** Na ingīwarīrīrie muoyo wakwa thīina-inī, na tondū gūtīrī ūndū ūhithagwo mūthamaki, no wīheherie ūndiganīrie.” **14** Joabu akiuga atīrī, “Nī ndigīte mahinda nī ūndū waku.” Nī ūndū ūcio akīoya matīmū matatū, agīthī, akīmūtheeca namo ngoro Abisalomu arī o muoyo hau mūtī-inī wa mūgandi-inī ūcio. **15** Nao andū ikūmi arīa maakuuagīra Joabu indo cia mbaara makīrigīcīria Abisalomu, makīmūhūra, makīmūūraga. **16** Hīndī iyo Joabu akīluha karumbeta, nacio mbūtū cia ita igītiga gūteng’erīa andū a Isiraeli, tondū Joabu nīacīrūgamīrie. **17** Nao makīoya Abisalomu, makīmūkia irima inene kūu mūtītū, na makīūmba hība nene ya mahiga igūrū riake. Hīndī iyo andū othe a Isiraeli makīūrīra kwao mīcī. **18** Hīndī irīa aarī muoyo, Abisalomu nīeyakīrie gītugī agīkīhaanda Gītuamba-inī kīa Mūthamaki kīrī gīa kīrīrikano giake, tondū eeciirīte atīrī, “Nī ndiri na kahī kangītūūria rīitwa riakwa.” Agīta gītugī kīu rīitwa riake, nakīo gīttagwo Gītugī kīa Abisalomu nginya ūmūtīhī. **19** Na rīrī, Ahimaazu mūrū wa Zadoku akiuga atīrī, “Reke hanyūke ngatwarīre mūthamaki ūhoro atī Jehova nīamūhonoketie kuuma guoko-inī gwa thū cīake.” **20** Joabu akīmwīra atīrī, “Wee tiwe wagīrīrwo nī gūtware ūhoro ūcio ūmūtīhī. Reke ūgaatwara ūhoro ihinda rīngī, no ndūgwika ūguo ūmūtīhī, tondū mūrū wa mūthamaki nīakuite.” **21** Hīndī iyo Joabu akīra Mūkushi ūmwe atīrī, “Thī ūkeere mūthamaki ūrīa wonete.” Mūkushi ūcio akiinamīrīra mbere ya Joabu na akīhanyūka agīthī. **22** Ahimaazu mūrū wa Zadoku akīra Joabu rīngī atīrī, “O ūrīa kūrītuika, reke nūmīrīre Mūkushi ūcio.” No Joabu agīcookia atīrī, “Mūrū wakwa, ūkwenda gūthī nīkī? Wee ndūrī na ūhoro ūrīa ūngīheerwo kīheo.” **23** Nake akiuga atīrī, “O ūrīa kūrītuika, nīngwenda kūhanyūka.” Nī ūndū ūcio Joabu akiuga atīrī, “Kīhanyūke!” Hīndī iyo Ahimaazu akīhanyūka agereire werū-inī, akīhītūka Mūkushi. **24** Daudi aakīairite thī gatagatī ga kīhingo kīa na thīnī na kīa nja-rī, mūrāngīri agīthī kīhingo-igūrū agereire rūthingo-inī. Na rīrīa aacūthīrīrie nja, akīona mūdū ahanyūkite arī o wiki. **25** Nake mūrāngīri agīta mūthamaki na akīmūmenyīthīa ūhoro ūcio. Nake mūthamaki akiuga atīrī, “Akorwo arī wiki, akīrī na ūhoro mwega.” Nake mūdū ūcio agīkūhīrīria o gūkūhīrīria. **26** Nīngī mūrāngīri akīona mūdū ūngī ahanyūkite, agīta mūrāngīri wa kīhingo, akīmwīra atīrī, “Atīrīrī, mūdū ūngī ahanyūkite arī o wiki!” Nake mūthamaki akiuga atīrī, “No nginya o nake akorwo ararehe ūhoro mwega.” **27** Mūrāngīri akiuga

atiri, “Ndirona mundu ucio wa mbere akihanyuka ta Ahimaazu muru wa Zadoku.” Muthamaki akiuga atiri, “Ucio ni mundu mwea, arooka ari na uhoro mwea.” 28 **28** Ningi Ahimaazu agita muthamaki, akimwira atiri, “Gutiri na uru!” Akinamirira mbere ya muthamaki aturumithitie uithu thi, akiuga atiri, “Jehova Ngai waku arogocwo! Nianeanite andu ari maatamburukitie moko mookirire muthamaki mwathi wakwa.” 29 **29** Nake muthamaki akiria atiri, “Mwanake ucio ti Abisalomu ari o thayu?” Nake Ahimaazu agicookia atiri, “Ninyonire kirigiicano kinene riria Joabu ekwendaga gutuma ndungata ya muthamaki o na ni, ndungata yaku, no ndinamenya kiuma gia kii.” 30 **30** Nake muthamaki akiuga atiri, “Rugama haha mwena-ini weterere.” Ni undu ucio agithii mwena-ini, akirigama ho. 31 **31** Hindi iyo Mukushi agikinya, akiuga atiri, “Muthamaki mwathi wakwa, ta igua uhoro iyu mwea! Jehova niakuhonoketie umuthi kuuma kuri ari maragukirire.” 32 **32** Muthamaki akiria Mukushi atiri, “Mwanake uria ti Abisalomu ari o thayu?” Mukushi akimucokeria atiri, “Thu ciothe cia muthamaki mwathi wakwa, na andu ari othe mangukira makugere ngero marotuka ta mwanake ucio.” 33 **33** Muthamaki akianaina. Akihaiica, agithii nyumba ya iguru ya kihingo-ini, akirira. Agithii akiugaga atiri, “Uui muru wakwa Abisalom! Muru wakwa, muru wakwa Abisalom! Naari korwo ni ni ndirakuire handu haku, uui muru wakwa, muru wakwa!”

19 **19** Nake Joabu akirwo atiri, “Muthamaki niarara agicakayagira Abisalomu.” 2 **2** Naguo uhoootani wa muthenya ucio wa mbutu cia ita ciothe ukigaruruka, igutuika macakaya, tondu muthenya ucio mbutu cia ita nciaiguire gukirwo atiri, “Muthamaki ari na kieha ni undu wa muru.” 3 **3** Muthenya ucio andu magicooka itura-ini inene na hito, o ta uria andu macookaga na hito maconokete riria moorite kuuma mbaara-ini. 4 **4** Nake muthamaki akihumbira uithu, akirira na mugambo munene akiugaga atiri, “Uui Abisalom, muru wakwa! Uui Abisalom, muru wakwa, muru wakwa!” 5 **5** Hindi iyo Joabu agitoonya nyumba kuri muthamaki, akimwira atiri, “Umuthi niuconorithitie andu aku othe, ari marikitie kuhonokia muoyo waku, na moyo ya ariu aku na ya airitu aku, na moyo ya atumia aku o na ya thuriya ciaku. 6 **6** Wee wendete ari maguthiire, na ukamena ari makwendete. Umuthi niwonanitie biu ati nduri bata na anene a mbutu cia ita o na andu ao. Nii nguona ati wee gikeno giaku kingiri riria Abisalom angiri muoyo umuthi na ithuothe tukorwo tukuite. 7 **7** Riu ukira uithi ukoomirire andu aku umekire hinya. Nii ngwihita na ruitwa ria Jehova ati aakorwo ndukuuma uithi gutanatuka, gutiri mundu o na umwe igukorwo mwena waku. Undu iyu igutuika muru kuri we gukira maundu mothe mooru maria managukora kuuma uri munini nginya riu.” 8 **8** Ni undu ucio muthamaki agukira, agikarira giti giake kihingo-ini. Hindi iria andu meerirwo atiri, “Muthamaki aikarite kihingo-ini,” othe maguka mbere yake. Na riri, andu a Israeli nimoorite magacooka kwao micii. 9 **9** Mihiriga-ini yothe ya Israeli, andu othe maakararanagia makoiga atiri, “Muthamaki niwe watukuirire kuuma guoko-ini

gwa thu ciitu; niwe watuhonokirie kuuma guoko-ini kwa Afilisti. No riu niorite akoina bururi-ini akurira Abisalomu; 10 **10** nake Abisalom uria twaitirire maguta atuthamakire-ri, niakuirire mbaara-ini. Ni undu ucio mwaite kwaria uhoro wa gicookia muthamaki niki?” 11 **11** Muthamaki Daudi niatumanire kuri Zadoku na Abiatharu, athinjiri-Ngai, makeerwo atiri, “Uria athuuri a Juda atiri, ‘Ni ki gigituma murigie thuutha harigicookia muthamaki nyumba-ini yake ya ithamaki, kuona ati uria kuraario Israeli guothe nigukinyire muthamaki kura aikaraga?’ 12 **12** Inyu muru ariu a baba, turi a muthiimo umwe, na thakame imwe. Ni ki kingituma mutuike a kurigia thuutha kuniuka muthamaki?’ 13 **13** Ningi mwire Amasa atiri, ‘Githi wee nduri wa muthiimo wakwa, na thakame yakwa? Ngai arothura o na anjike uru makiria, angikorwo kuuma riu guthi na mbere wee tiwe igutuika munene wa mbutu ciakwa cia ita ithenya ria Joabu.’” 14 **14** Nake muthamaki agiucirira ngoro cia andu othe a Juda ta ciari ngoro ya mundu umwe. Nao magitumana kuri muthamaki, makiuga atiri, “Cooke, wee hamwe na andu aku othe.” 15 **15** Hindi iyo muthamaki agicooka agithii agikinya Jorodani. Na riri, andu a Juda nimookite Giligali niguo matunge muthamaki mamurire Ruiu rwa Jorodani. 16 **16** Nake Shimei muru wa Gera, Mubenjamine kuuma Bahurimu, agukiruka na ithenya mari na andu a Juda niguo magatunge Muthamaki Daudi. 17 **17** Nake aari na andu a Benjamine ngiri imwe, o hamwe na Ziba ndungata ya mucii wa Saulu, na ariu ake ikumi na atano, na ndungata mirongo iri. Nao makihanyuka nginya Ruiu rwa Jorodani haria muthamaki aari. 18 **18** Makiringira iriuko-ini niguo maringie andu a nyumba ya muthamaki na meeke o uria angenda. Hindi iria Shimei muru wa Gera aaringire Ruiu rwa Jorodani akiguthiia thi mbere ya muthamaki, 19 **19** na akimwira atiri, “Mwathi wakwa ni atige kundua mwihia. Tiga kiririkana uria ndungata yaku yekire mahitia muthenya uria muthamaki mwathi wakwa oimire Jerusalemu. Muthamaki niatige kuga uhoro ucio meciira-ini make. 20 **20** Nigukorwo ni ndungata yaku ninjui ati ninjhitie, no umuthi nindoka haha ndi mundu wa mbere wa nyumba yothe ya andu a Jusufu; ndaikuruka njuke ndunge muthamaki mwathi wakwa.” 21 **21** Ningi Abishai muru wa Zeruia akiuga atiri, “Githi Shimei ndagirire ni kuiragwo ni undu wa uria ekite? Niarumire muthirire maguta wa Jehova.” 22 **22** Nake Daudi agicookia atiri, “Tunyiitanire undu uriku na inyu, inyu ariu a Zeruia? Umuthi niguo mugutuika thu ciakwa! No kuhoteke mundu o na uriku ooragwo thini na Israeli umuthi? Githi ni ndikiu ati umuthi ni ni muthamaki wa Israeli?” 23 **23** Ni undu ucio muthamaki akira Shimei atiri, “Wee nduguka.” Nake muthamaki akimuhe uhoro ucio na mwihitwa. 24 **24** Na riri, Mefiboshethu, mwana wa muru wa Saulu, o nake niaikurukire agithi gutunga muthamaki. Nake ndethambite maguru kana akenja nderu, o na kana akahura nguo ciake kuuma muthenya uria muthamaki aathire nginya muthenya uria aacookire ari na thayu. 25 **25** Riria oimire Jerusalemu agatunge muthamaki, muthamaki akimuria atiri, “Mefiboshethu, ni ki kigirire uithi

na ni?” **26** Nake akiuga atiri, “Muthamaki mwathi wakwa, nigukorwo ni ndungata yaku ndi mwonju, ‘Ndoigire atiri, ningugirira ndigiri yakwa matandiko na ndimhaice, niguho hote githi na muthamaki’. No Ziba ndungata yakwa akingunya. **27** Na niacambitie ndungata yaku kuri muthamaki mwathi wakwa. Mwathi wakwa muthamaki ahaana ta muraika wa Ngai; ni undu ucio ika uria ukuona kwagiriire. **28** Njiaro ciothe cia guka ciagirirwo ni kuiragwo ni muthamaki mwathi wakwa. No wee niwaheire ndungata yaku handu na aria mariagira metha-ini yaku. Ni undu ucio ndi na kihoto kiriku gia gugukaira ringi muthamaki wakwa?” **29** Muthamaki akimwira atiri, “Ni ki kingituma warie makiria ma uguo? Ndaathana ati wee na Ziba mugayane mugunda.” **30** Mefiboshethu akira muthamaki atiri, “Reke oe migunda yothe, kuona ati wee mwathi wakwa nuicookeke mucii na thayu.” **31** Ningi Barizilai, uria mugileadi agikuruka kuuma Rogelimu akaringe Ruiu rwa Jorodani me hamwe na muthamaki, na amumagarie njira-ini ya kuuma kuu. **32** Na riri, Barizilai ari muthuuri mukuru muno wa miaka mirongo inana. Niwe waheaga muthamaki irio hinda iria aikarite Mahanaimu, tondu ari mundu mitungu muno. **33** Nake muthamaki akira Barizilai atiri, “Nituringe murimo nawe, tuthi ukare hamwe na ni Jerusalemu, na nindirikuheaga irio.” **34** Nowe Barizilai agicookeria muthamaki atiri, “Ni miaka ingi igana atia ni ngutura muoyo niguho nyambate thii Jerusalemu hamwe na muthamaki? **35** Riu ndi na ukuru wa miaka mirongo inana. No menyé utiganu wa undu mwega na muru? Ndungata yaku yahota gucama kiria iraria na kiria iranyua? No hote kuingua migambo ya arume na ya andu-a-nja makina? Ni ki kingituma ndungata yaku ituike murigo ungi kuri muthamaki mwathi wakwa? **36** Ndungata yaku nukuringa Ruiu rwa Jorodani hamwe na muthamaki handu ha itina inini, no ni ki kingituma muthamaki andihe ni na njira iyo? **37** Reke ndungata yaku icooke, nigeetha ngaakuira itura-ini riakwa hakuhi na mbirira ya baba na maitu. No riri, ndungata yaku Kimuhamu niringe hamwe na muthamaki mwathi wakwa. Miike o uria ukuona kwagiriire.” **38** Muthamaki akiuga atiri, “Kimuhamu nekuringa hamwe na ni, na ningumwika o uria ungiiona kwagiriire. Na uria wothe ungienda kuuma kuri ni ni ngugwika.” **39** Ni undu ucio andu othe makiringa Ruiu rwa Jorodani, nake muthamaki agicooka akiringa. Muthamaki akimunyua Barizilai na akimurathima, nake Barizilai agicooka gwake mucii. **40** Riria muthamaki aaringe murimo agikinya Giligali, Kimuhamu akiringa hamwe nake. Nacio mbutu ciothe cia ita cia Juda na nutha ya mbutu cia ita cia Israeli ikiringa muthamaki. **41** Thuutha wa kahinda kanini andu othe a Israeli nimookaga kuri muthamaki makamwira atiri, “Ni ki giatumire ariu a baba, andu a Juda, matutunye muthamaki na wara, na mamucokie nyumba yake kuuma murimo wa Jorodani, hamwe na andu ake othe?” **42** Andu othe a Juda magicookeria andu a Israeli atiri, “Twekire uguo tondu muthamaki ni wa nyumba iitu. Ni ki giatumima murakario ni uhoro ucio? Ni irio turite cia muthamaki? Ni haru kindu twiyoeire ithu ene?” **43** Ningi andu a

Israeli magicookeria andu a Juda atiri, “Ithu turi na icunji ikumi kuri muthamaki, na hamwe na uguo-ri, turi na kihoto gia gutuika a Daudi gukira inyu. Ni undu ucio ni ki giatumima mutumene? Githi ti ithu twari a mbere kwaria uhoro wa gucookia muthamaki witu?” No andu a Juda magicookia mari na uru muingi muno o na gukira andu a Israeli.

20 Na riri, kwaru mundu wa nguu wetagwo Sheba muru wa Bikiri, Mubenjamine, nake agikorwo aari hau. Akihuha karumbeta, akianirira, akiuga atiri, “Ithu tutiri na igai haru Daudi, tutiri na handu haru muru wa Jesii! O mundu niacooke hema-ini yake, inyu andu a Israeli!” **2** Ni undu ucio andu othe a Israeli magitiganira Daudi, makirumirira Sheba muru wa Bikiri. No andu a Juda makirumirira muthamaki wao kuuma Jorodani nginya Jerusalemu. **3** Riria Daudi aacookire gikaro kia nyumba yake ya uthamaki kuu Jerusalemu-ri, akioya thuriya iria ikumi aatigite imenyagire nyumba ya uthamaki, makigwo nyumba marangagirwo. Niamaheaga irio, no ndaacomire nao. Maatuiraga mari ahingire na matarii ta atumia a ndigwa nginya muthenya wa guku. **4** Nake muthamaki akira Amasa atiri, “Tumanira andu a Juda moke kuri ni mura wa matuku matatu mataanathira, nawe mwene ugaakorwo ho.” **5** No riria Amasa aathiire gwita andu a Juda, agikara ihinda iraya kuri riria muthamaki aamwirite. **6** Daudi akira Abishai atiri, “Riu Sheba muru wa Bikiri ni egutugera ngero nene kuri iria twagerirwo ni Abisalomu. Oya andu a mwathi waku mumuteng’erie, kwaga uguo aahota kuona matura mairigire oorire kuo, na ithu twage kumuona.” **7** Ni undu ucio andu a Joabu, na Akerethi, na Apelethi, na njamba ciothe iria ciari hinya makiumagara matongoretio ni Abishai. Nao magithi moimite Jerusalemu, mateng’eretie Sheba muru wa Bikiri. **8** Riria maaru ihiga-ini riria inene kuu Gibeoni, Amasa agiuka kumatunga. Joabu eehumbite nguo ciake cia mbaara, na akehota mucibi na ruihu ruri njora thini. Riria aathiire mbere, ruihu ru rukiuma njora-ini. **9** Joabu akira Amasa atiri, “Uri mwega, muru wa baba?” Hinda iyo Joabu akinyiita Amasa nderu na guoko gwake kwa urio niguho amumunyue. **10** Amasa ndaatindanirire na ruihu ruria Joabu aanyiite na guoko, nake Joabu akimutheeca nda naruo, namo mara make makiuma makigia thi, na ndaigana kumutheeca ringi, nake Amasa agikua. Ningi Joabu na muru wa nyina Abishai magiteng’eria Sheba muru wa Bikiri. **11** Umwe wa andu a Joabu akirugama mwena-ini wa Amasa, akiuga atiri, “Mundu uria wothe uri mwena wa Joabu na mwena wa Daudi, niarumirire Joabu!” **12** Nake Amasa eegaragaraga thakame-ini yake ari njira gatagati, nake mundu ucio akiona ati mbutu ciothe cia ita niacirugamaga hau. Riria aamenyire ati o mundu aakinyaga haru Amasa akarugama-ri, akimukururia kuuma njira-ini, akimuga githaka-ini, na akimuhumbira na nguo. **13** Amasa aarika kweherio njira-ini, andu othe makirumirira Joabu, magiteng’eria Sheba muru wa Bikiri. **14** Sheba akihitukira mihiriga-ini yothe ya Israeli, agikinya Abeli-Bethi-Maaka, akihitukira buru-ini wothe wa Aberi, ari moonganire hamwe

na makimürümírira. **15** Nacio mbütü ciothe cia ita hamwe na Joabu igũka na ikirigiiciria Sheba kũu Abeli-Bethi-Maaka. Magithondeka kihumbu gia tíri kũrigania na itũúra, nakio gĩkĩambatio nginya rũthingo rwa na nja rwa ũgitíri wa itũúra. Na rírĩa maahũuraga rũthingo nĩguo marũmomore-rĩ, **16** mũndũ-wa-nja ũmwe mũũgĩ agĩtana arĩ thĩinĩ wa itũúra rĩu, akiuga atĩrĩ, “Ta thikírĩria! Ta thikírĩria! Írai Joabu oke haha nĩguo njarie nake.” **17** Nake agĩthĩ erekeire harĩ we; nake mũndũ-wa-nja ũcio akimũuria atĩrĩ, “Wee nĩwe Joabu?” Nake agĩcokia atĩrĩ, “Írĩ nĩ nĩ.” Nake akiuga atĩrĩ, “Gĩthikírĩrie ũria ndungata yaku ikuuga.” Nake akiuga atĩrĩ, “Nĩ thikírĩrie.” **18** Mũndũ-wa-nja ũcio agĩthĩ na mbere kwaria, akiuga atĩrĩ, “Tene-rĩ, ciugo ici nĩciaragio, gũkeerwo atĩrĩ Andũ makaahooyaga kírĩra kũu Abeli.’ Naguo ũhoro ũgaathĩrĩra kuo. **19** Ithũ-rĩ, túrĩ andũ a thayũ na ehokeku thĩinĩ wa Isiraeli. Wee ũrageria kwananga itũúra rĩrĩ, na nĩrĩo nyina wa Isiraeli. Nĩ kũ gĩgũtũma wende kũniina igai rĩa Jehova?” **20** Joabu agĩcokia atĩrĩ, “Ūhoro ũcio ũronдайhĩrĩria! Ūhoro wa kũniina na kwananga ũronдайhĩrĩria! **21** Ūguo tiguu ũhoro ũtarĩ. Mũndũ wĩtagwo Sheba mũrũ wa Bikiri, kuuma bũrũrĩ ũria ũrĩ irĩma wa Efiraimu, nĩarĩkĩtie kwambararia guoko ookĩrĩre mũthamaki, ookĩrĩre Daudi. Tũnengereĩ mũndũ ũcio ũmwe tu, na nĩngũtigana na itũúra rĩrĩ.” Mũndũ-wa-nja ũcio akĩra Joabu atĩrĩ, “Nĩngũtikĩrio mũtwe wake kuuma rũthingo-inĩ.” **22** Hĩndĩ iyo mũtumia ũcio agĩthĩ kũrĩ andũ othe arĩ na mataaro macio make ma ũũgĩ, nao magĩtinia mũtwe wa Sheba mũrũ wa Bikiri, makĩũkĩrĩa Joabu. Nĩ ũndũ ũcio Joabu akĩhuha karumbeta, nao andũ ake makĩharagana kuuma itũúra-inĩ, o mũndũ agĩcokia gwake mũcĩ. Nake Joabu agĩcokia kũrĩ mũthamaki kũu Jerusalemu. **23** Joabu nĩwe warĩ mũnene wa mbütũ ciothe cia ita cia Isiraeli; nake Benaia mũrũ wa Jehoiada aarĩ mũnene wa Akerethi, o na Apelethi; **24** Adoniramu aarĩ mũtongoria wa kũrutithia wĩra wa hinya; nake Jehoshafatu mũrũ wa Ahiludu nĩwe warĩ mwandĩki wa maũndũ wa ihinda rĩu; **25** nake Sheva nĩwe warĩ mwandĩki-marũa; Zadoku na Abiatharu maarĩ athĩnjĩri-Ngai; **26** nake Ira, ũria Mũnjairi, aarĩ mũthĩnjĩri-Ngai wa Daudi.

21 Na rírĩ, hĩndĩ ya wathani wa Daudi, nĩ kwagĩire na ng’aragu ya miaka itatũ irũmanĩrĩre; nĩ ũndũ ũcio Daudi agĩtũirĩa ũhoro harĩ Jehova. Nake Jehova akiuga atĩrĩ, “Ūndũ ũyũ ũrekika nĩ ũndũ wa Saũlũ o na ũndũ wa nyũmba yake rĩa yaitithagia thakame; nĩ ũndũ wa ũria oorĩge andũ a Gibeoni.” **2** Nake mũthamaki agĩta andũ a Gibeoni akĩaria nao. (Na rírĩ, andũ acio a Gibeoni matiarĩ amwe na Isiraeli no maarĩ matigari ma Aamori; no andũ a Isiraeli nĩmehĩtite atĩ matikamooraga, no Saũlũ nĩ ũndũ wa kũyo kírĩa aarĩ nako nĩ ũndũ wa Isiraeli na Juda nĩageririe kũmaniina.) **3** Nake Daudi akĩũria andũ acio a Gibeoni atĩrĩ, “Mũngĩenda ndĩmwĩkire atĩa? Nĩ ũndũ ũrĩkũ ingĩka tũiguane nĩguo mũrathime igai rĩa Jehova?” **4** Nao andũ a Gibeoni makĩmũcookeria atĩrĩ, “Tũtiagĩrĩrwo nĩ kũũria tũheo betha kana thahabu kuuma kũrĩ Saũlũ, kana nyũmba yake, o na tũtĩrĩ na kihooto gia kũũraga mũndũ o

na ũmwe thĩinĩ wa Isiraeli.” Daudi akĩmooria atĩrĩ, “Nĩatĩa mũngĩenda ndĩmwĩkire?” **5** Nao magĩcookeria mũthamaki atĩrĩ, “Ha ũhoro wa mũndũ ũria watũniire na agĩtũirĩra ũru nĩgeetha tũthire, nĩguo tũtikagie na handũ o na ha thĩinĩ wa Isiraeli-rĩ, **6** reke tũneo arũme mũgwanja a njiaro ciake nĩgeetha mooragwo na maraganio mbere ya Jehova kũu Gibeia ya Saũlũ, ũria mũthũure wa Jehova.” Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki akiuga atĩrĩ, “Nĩngũmaneana kũrĩ inyũ.” **7** Na rírĩ, mũthamaki akĩhonokia Mefiboshethu mũrũ wa Jonathani, mũrũ wa Saũlũ, nĩ ũndũ wa mwĩhitwa ũria Daudi na Jonathani mũrũ wa Saũlũ meehitanĩre mbere ya Jehova. **8** No mũthamaki agĩkuua Arimoni na Mefiboshethu, arĩ acio eerĩ a Aia, mwarĩ wa Rizipa, arĩa aciarĩre Saũlũ, hamwe na arĩu atano a Merabu mwarĩ wa Saũlũ, arĩa aciarĩre Adirielĩ mũrũ wa Barizilai ũria Mũmeholathu; **9** Nake akĩmaneana kũrĩ Gibeoni, arĩa maamooragire na makĩmaaraganĩa kĩrĩma-inĩ mbere ya Jehova. Acio othe mũgwanja maagũire hamwe; mooragirwo hĩndĩ ya matukũ ma kĩambĩrĩria kĩa magetha, o rĩrĩa magetha ma cairĩ maambagĩrĩria. **10** Rizipa mwarĩ wa Aia akĩoya nguo ya ikũnia, na akĩmĩara hau ihiga igũrũ. Kuuma kĩambĩrĩria kĩa magetha nginya rĩrĩa mbura yoirĩre mũrĩrĩ iyo, ndaarekire ciimba acio ihutio nĩ nyoni cia rĩera-inĩ mũthenya, kana ihutio nĩ nyamũ cia gĩthaka ũtukũ. **11** Hĩndĩ rĩa Daudi eerirwo ũria Rizipa mwarĩ wa Aia, thuriya ya Saũlũ, eekite-rĩ, **12** agĩthĩ, agĩkuua mahĩndĩ ma Saũlũ o na ma mũrĩũ Jonathani kuuma kwa andũ a Jabeshi-Gileadi. Maamarutite na hito kuuma kĩaaro-inĩ kĩa mũngĩ kũu Bethi-Shani, harĩa Afilisti maamacuurĩtie, thuutha wa kũũragĩra Saũlũ kũu Giliboa. **13** Daudi agĩkuua mahĩndĩ ma Saũlũ na ma mũrĩũ Jonathani kuuma kũu, na mahĩndĩ ma andũ arĩa moragĩtwa makaaraganio kũu makĩũngano. **14** Nao magĩthika mahĩndĩ ma Saũlũ na ma mũrĩũ Jonathani mbĩrĩra-inĩ ya Kishu, ithe wa Saũlũ, kũu Zela thĩinĩ wa Benjamini, na magĩka maũndũ mothe marĩa mũthamaki aathanite. Thuutha ũcio Ngai agĩcokia mahooya marĩa maahooetwo nĩ ũndũ wa bũrũrĩ. **15** O rĩngĩ nĩ kwagĩire mbaara gatagati ka Afilisti na Isiraeli. Daudi agĩkũrũka agĩthĩ hamwe na andũ ake makarũe na Afilisti, na akĩnoga mũno. **16** Nake Ishibi-Benobu ũria warĩ ũmwe wa njiaro cia Rafa, ũria mũthia wa itimũ rĩake warĩ na ũrĩtũ wa cekerĩ magana matatũ, na aarĩ na rũhiũ rwa njora rwerũ, ũcio akiuga nĩekũũraga Daudi. **17** No rírĩ, Abishai mũrũ wa Zeruia akĩhonokia Daudi; akĩgũtha Mũfilisti ũcio akĩgũa, akĩmũũraga. Nĩngĩ andũ a Daudi makĩhĩta kũrĩ we makiuga atĩrĩ, “Gũtĩrĩ hĩndĩ ũgacooka gũthĩ mbaara-inĩ na ithuĩ, nĩgeetha tawa wa Isiraeli ndũkahorio.” **18** Nĩngĩ thuutha wa mahinda macio, makĩgĩa na mbaara ingĩ na Afilisti kũu Gobu. Hĩndĩ iyo Sibekai ũria Mũhushathi akĩũraga Safu, ũmwe wa njiaro cia Rafa. **19** Nĩngĩ mbaara-inĩ ingĩ makĩrĩa na Afilisti kũu Gobu, Elihanani mũrũ wa Jaare-Oregimu ũria Mũbethilehemu akĩũraga Goliathũ ũria Mũgĩiti, ũria warĩ na itimũ rĩarĩ na mũtĩ ũigana ta mũtĩ wa mũtumi ngoora. **20** Nĩngĩ mbaara-inĩ ingĩ rĩa yarĩ kũu Gathu, nakuo kwarĩ na mũndũ mũnene mũno, warĩ na ciara ithathatũ o guoko, na ciara ithathatũ o kũgũrũ, ciothe ciarĩ ciara mĩrongo ĩrĩ na inya. O na nĩngĩ aarĩ

wa rüciaro rwa Rafa. **21** Riría aanyürüririe andü a Isiraeli, Jonathani mürü wa Shimea, mürü wa nyina na Daudi, akimüüraga. **22** Andü acio ana maarí a rüciaro rwa Rafa kúu Gathu nao makígüa moko-iní ma Daudi na andü ake.

22 Daudi nîainîre Jehova na ciugo cia rwimbo rürü ríría Jehova aamûhonokirie kuuma guoko-iní gwa thü ciake ciothe na kuuma guoko-iní gwa Saülü. **2** Akiuga atírí: **3** Ngai wakwa nîwe rwaro rwakwa rwa ihiga, na nîwe riürüro riakwa, **4** Ngayagíra Jehova, úria wagírîire kûgocagwo, **5** “Ndiihü cia giküü nîciathiürürüküirie; **6** Mihîndo ya mbírira igîthiorokeria; (Sheol h7585) **7** Mînyamaro-iní yakwa ndakaiire Jehova; **8** “Thî ikîinaina na igîthingitha; **9** Ndogo ikiuma maniürü-iní make ikîambata na igürü; **10** Aahingürîre igürü agikürüka thî; **11** Ombükire akuúitwo nî ikerubi; **12** Ehumbírîre na nduma, **13** Kuuma ükengi úria warí harí we, **14** Jehova akíruruma arí kúu igürü; **15** Aikirie mîguü, akîharagania thü, **16** Hîndî iyo mikuru ya iria ikîonokana, **17** “Agítambürükia guoko gwake kuuma o kúu igürü akînyîita; **18** Andeithürîre thü yakwa írî hinya, **19** Maanjîhotoreire mûthenya úria ndaarí na mütino, **20** Andutire na nja akîndwara handü haarií, **21** “Jehova anjîkîire maündü kûringana na úthingu wakwa, **22** Nîgûkorwo nînumítie njîra cia Jehova; **23** Mawotho make mothe marí mbere yakwa; **24** Ngoretwo itarí na úcuuke ndí mbere yake, **25** Jehova andîhîte kûringana na úthingu wakwa, **26** “Úrî mwîhokeku harí aría makwîhokete, **27** kûrî úria wîtheragia wînonagia úrî mûtheru, **28** Wee úhonokagia andü aría enyîihia, **29** Wee Jehova, nîwe tawa wakwa, **30** Ndí na úteithio waku no hote gûtharíkîra mbütü ya ita; **31** “Mûrûngu-rî, njîra ciake nînginyanîru; **32** Nî úndü-rî, nûü Mûrûngu tiga Jehova? **33** Nî Mûrûngu úûthoraga hinya na úhota, **34** Atûmaga magürü makwa mateng’ere o ta ma thwariga; **35** We nîwe wonagia moko makwa mürüire wa mbaara; **36** Úûheaga ngo yaku ya úhootani; **37** Únjaramagírîa njîra ya kûria thîagírîa, **38** “Ndaingathîrie thü ciakwa na ngîcihehenja; **39** Ndacîhehenjîre biü, ikîremwo nî gûükîra, **40** Wee úûheaga hinya wa kûrûa mbaara, **41** Watûmîre thü ciakwa ihûndüke ciüre, **42** Maakaire mateithio, no hatiarí na wa kûmahonokia, **43** Ndaamahûürîre makîhaana ta rûkûngü rûhinyu rwa thî; **44** “Nîúûhonoketie ngaaga gûtharíkîrwo nî andü akwa; **45** andü a kûngî mokaga kûrî nî menyîihîite; **46** Othe makuuaga ngoro; **47** “Jehova atûüraga muoyo! O we Rwaro rwakwa rwa lhiga arogoocwo! **48** We nîwe Mûrûngu úria úndîhagírîa, **49** nîwe úûhonokagia kuuma kûrî thü ciakwa. **50** Nî úndü úcio, Wee Jehova, nîndikûgocaga ndí gatagatí ka ndürîrî, **51** Aheaga mûthamakî wake úhootani mûnene;

23 Ici nîcio ciugo cia kûrigírîria cia Daudi: **2** “Roho wa Jehova nîarîrie na kanua gakwa; **3** Ngai wa Isiraeli nîarîrie, **4** atuükaga ta útheri wa rüciiní riüa rikîratha, **5** “Githî nyûmba yakwa ti nûngírîru harí Mûrûngu? **6** No andü aría aaganu othe magaateo ta mîgüa, **7** Úria wothe úhutagîa mîgüa **8** Maya nîmo marîitwa ma andü a Daudi aría maarí njamba: Joshebu-

Bashebethu úria Mûtakemoni aarí mûnene wa aría atatü; nake oire itimü riake, akîhûura andü magana manana, na akîmooraga mbaara-iní îmwe. **9** Mûnini wake eetagwo Eleazaru mürü wa Dodaí, úria Mûahohi. Arí úmwe wa aría atatü maarí njamba, aarí hamwe na Daudi hîndî iría moogitire Afilisti aría monganîte hamwe kúu Pasi-Damimu marúe mbaara. Hîndî iyo andü a Isiraeli makîúra, **10** nowe ndoorire, akîrûgama hau, akîhûura Afilisti acio ngînya guoko gwake gûkîganda kûnyîitite rûhiü rwa njora o ro úguo. Jehova akîrehe úhootani mûnene mûthenya úcio. Nacio mbütü cia ita igîcooka kûrî Eleazaru, magatahe indo cia andü aría akuü. **11** Úria warûmîrîre aarí Shama mürü wa Agee úria Mûhararî. Rírîa Afilisti monganîre hamwe handü haarí mûgûnda waiyürîte ndengü, ita ría Isiraeli rikîmoorîra. **12** No Shama ndoorire, akîrûgama gatagatí ka mûgûnda úcio. Akîügítîra na akîüraga Afilisti acio, nake Jehova akîrehe úhootani mûnene. **13** Hîndî ya magetha-rî, andü atatü thîini wa aría mîrongo ítatü anene magikürüka kûrî Daudi kúu ngurunga-iní ya Adulamu, hîndî iría mbütü ya Afilisti yambîte hema Gîtuamba-iní kîa Refaimu. **14** Ihînda-iní rîu Daudi aarí kîihitho-iní kîa hinya, nayo mbütü ya Afilisti yarí Bethilehemu. **15** Daudi akîrîrîria maaí, akiuga atírí, “Naarî korwo kûrî mündü úngîndehera maaí ma kûnyua kuuma gîthîma-iní kîria kîrî hakuhî na kihingo kîa Bethilehemu!” **16** Nî úndü úcio andü acio atatü maarí njamba magîtuikanîria gatagatî-iní ga ita ría Afilisti, magîtaha maaí gîthîma-iní kîu kîarî hakuhî na kihingo kîa Bethilehemu na makîmatwarîria Daudi. No Daudi akîrega kûmanya; akîmaita mbere ya Jehova. **17** Daudi akiuga atírí, “Jehova, úhoro úyü úrondaîhîrîria, njage gwîka úguo! Githî îno ti thakame ya andü aría megûthîite magetwarîria úgwati-iní wa giküü?” Nake Daudi akîrega kûnyua maaí macio. Maündü ta macio nîmo meekagwo nî njamba icio íthatü. **18** Abishai mürü wa nyina na Joabu mürü wa Zerua aarí mûnene wa acio atatü. Nake akîoya itimü riake agîtharíkîra andü magana matatü, akîmooraga; nî úndü úcio akîgîa igweta o ta acio Atatü. **19** Githî ndaakîgîire na igweta inene gûkîra acio Atatü? Nîwe watuükîre mûnene wao, o na gûtuika ndaataranîrio nao. **20** Benaia mürü wa Jehoiada aarí mürü njamba wa kuuma Kabizeeli, úria wekire maündü manene ma úcamba. Nîooragîre njamba nene igírî cia ita cia Moabi. Nîngî nîatoonyîre irima mûthenya warí na tharunji, akîüraga mürüúthi. **21** Nîooragîre Mûmisîri mündü warí mûnene mûno. O na gûtuika Mûmisîri úcio mînyîitite itimü na guoko gwake, Benaia aathîire akîmûtharíkîra na njûgûma. Nake akîhuria itimü rîru rîrî guoko-iní kwa Mûmisîri úcio na akîmûüruga na itimü rîru riake. **22** Macio nîmo maündü ma úcamba maría meekîrwo nî Benaia mürü wa Jehoiada; o nake aarí igweta o ta andü aría atatü maarí njamba. **23** Nîatîitwo gûkîra aría Mîrongo Ítatü, no ndaataranîrio na acio Atatü. Nake Daudi akîmütua mûnene wa aría maamûrangagîra. **24** Thîini wa andü acio Mîrongo Ítatü, aría angî maarí: Asaheli mürü wa nyina na Joabu, na Elihanani mürü wa Dodo wa kuuma Bethilehemu, **25** na Shama úria Mûharodî, na Elika úria Mûharodî, **26** na Helezu úria Mûpaliti, na Ira mürü wa

Ikeshu kuuma Tekoa, **27** na Abiezeri kuuma Anathothu, na Mebunai ūria Mūhushathi, **28** na Zalimoni ūria Mūahohi, na Maharai ūria Mūnetofathi, **29** na Helebu mūrū wa Baana ūria Mūnetofathi, na Ithai mūrū wa Ribai wa kuuma Gibeā kūu Benjaminī, **30** na Benaia ūria Mūpirathoni, na Hidai wa kuuma tūrūtū-inī twa Gaashu, **31** na Abi-Aliboni ūria Mūaribathi, na Azamavethu ūria Mūbahurimu, **32** na Eliahaba ūria Mūshaaliboni, na arīū a Jasheni, na Jonathani **33** mūrū wa Shama ūria Mūharari, na Ahiamu mūrū wa Sharari ūria Mūharari, **34** na Elifeleti mūrū wa Ahasabai ūria Mūmaakathi, na Eliamu mūrū wa Ahithofeli ūria Mūgiloni, **35** Herezo ūria Mūkarimeli, na Parai ūria Mūaribi, **36** na Igali mūrū wa Nathani kuuma Zoba, na mūrū wa Hagili, **37** na Zeleku ūria Mūamoni, na Naharai ūria Mūbeerothi, ūria wakuuagira Joabu mūrū wa Zeruia indo ciake cia mbaara, **38** na Ira ūria Mūthiri, na Garebi ūria Mūthiri, **39** na Uria ūria Mūhiti. Andū acio othe maarī mīrongo itatū na mūgwanja.

24 Ningī marakara ma Jehova magīakanira Isiraeli, nake agūkīra Daudi meciiria nīguo amokīrīre, akīmwīra atīrī, “Thīi ūgatara andū a Isiraeli na a Juda.” **2** Nī ūndū ūcio mūthamaki akīra Joabu na anene a mbūtū cia ita arīa maarī hamwe nake atīrī, “Thīi kūdū guothe mīhīrīga-inī ya Isiraeli kuuma Dani nginya Birishiba na mūtare andū arīa mangīthīi mbaara, nīgeetha menyē ūria maigana.” **3** No Joabu agīcookeria mūthamaki atīrī, “Jehova Ngai waku angīrongerera mbūtū cia ita maita igana, namo maito ma mūthamaki marokītonera. No nī kīi gīgūtūma mūthamaki mwathi wakwa ende gwīka ūndū ta ūyū?” **4** No rīrī, mūthamaki, agīkararia Joabu na anene a mbūtū cia ita; nī ūndū ūcio makīehera mbere ya mūthamaki, magīthīi gūtara andū a Isiraeli arīa mangīathiire mbaara. **5** Nao marīkia kūrīnga Rūūi rwa Jorodani, makīamba hema hakuhi na Aroeri, mwena wa gūthini wa itūra mūkurū-inī ūcio, magītuikanīria būrūri wa Gadi magīkinya Jazeri. **6** Magīthīi Gileadi na būrūri-inī ūcio wa Tahatimu-Hodishi, magīkinya Dani-Jaani magīthīūrūrūka magīkinya Sidoni. **7** Magīcooka magīthīi merekeire kūrigo kīa hinya gīa Turo na matūūra-inī mothe ma andū a Ahivi na ma Kaanani. Marīgīrīrio-ini magīthīi Birishiba kūu Negevu ya Juda. **8** Maarīkia gūthīi būrūri-inī wothe, magīcooka Jerusalemu thuutha wa mīeri kenda na matukū mīrongo īrī. **9** Joabu agīcookeria mūthamaki ūhoro wa mūigana wa andū arīa mangīathiire mbaara: Thīinī wa Isiraeli kwārī andū ngiri magana manana andū marī na hinya wa mwīrī na mangīahotire kūhūthīra rūhīu rwa njora, nakuo Juda maarī ngiri magana matano. **10** Nake Daudi agīthīnīka mūno ngoro thuutha wa gūtara andū acio a mbaara, akīra Jehova atīrī, “Nīnjīthīe mūno nī ūndū wa ūguo njīkīte. Rīu, Wee Jehova-rī, ndagūthaita ūnjehererie mahītia, nīi ndungata yaku. Nīnjīkīte ūndū wa ūrimū mūno.” **11** Daudi atanokīra rūciinī rūrū rūngī-rī, kiugo kīa Jehova gīgīkinyīra mūnabīi Gadi, ūria wonagīra Daudi maūndū, akīrwo atīrī: **12** “Thīi ūkeere Daudi ūū, ‘Jehova ekuuga atīrī: Ūrī na maūndū matatū ma gūthūra. Nawe ūthūre ūmwe wamo ūria ngūkūherithia nāguo.” **13** Nī ūndū ūcio Gadi agīthīi kūrī

Daudi, akīmwīra atīrī, “Nīūkwenḁa būrūri waku ūgīe ng’aragu mīaka itatū? Kana ūūrīre thī ciaku mīeri itatū igūteng’eretie? Kana kūgīe matukū matatū ma mūrīmū wa mūthiro būrūri-inī waku? Rīu-rī, wīciirie ūhoro ūcio ūtue itua rīrīra ngūcookeria ūcio ūndūmīte.” **14** Daudi akīra Gadi atīrī, “Rīu ndī na thīina mūnene mūno. Nītūrekwo tūgwīre moko-inī ma Jehova, nīgīkorwo tha ciake nī nyingī; no ndūkareke ngwe moko-inī ma andū.” **15** Nī ūndū ūcio Jehova akīrehera Isiraeli mūthiro kuuma rūciinī rūu nginya ihinda rīrīa rīatūtūtwo; nao andū ngiri mīrongo mūgwanja kuuma Dani nginya Birishiba magīkua. **16** Rīrīa mūraika aatambūrūkīrie guoko gwake nīguo aanange Jerusalemu-rī, Jehova akīgūga kīeha nī ūndū wa kīnyarīrīko kīu akīra mūraika ūcio wanangaga andū atīrī, “Tīgīra hau! Eheria guoko gwaku.” Hīndī īyo mūraika ūcio wa Jehova aarūgamīte kīhūhīro-inī kīa ngano kīa Arauna, ūria Mūjebusi. **17** Rīrīa Daudi onire mūraika ūcio woragaga andū-rī, akīra Jehova atīrī, “Nīi nī nīi njīthīe o na ngeeka ūru. Andū aya matarīi o ta ng’ōndu. Nīatia mekīte? Reke guoko gwaku kūnjūkīrīre nīi na nyūmba yakwa.” **18** Mūthenya o ro ūcio-rī, Gadi agīthīi kūrī Daudi, akīmwīra atīrī, “Ambata, ūthīi wakīre Jehova kīgongona, hau kīhūhīro-inī kīa ngano kīa Arauna ūria Mūjebusi.” **19** Nī ūndū ūcio Daudi akīambata o ta ūria Jehova aathanīte na kanua ka Gadi. **20** Rīrīa Arauna aacūthīrīrie akīona mūthamaki na andū ake magītūka marorete na kūrī we, akīuma nja, akīinamīrīra mbere ya mūthamaki aturumithīie ūthīi thī. **21** Arauna akiuga atīrī, “Nī kīi gīatūma mūthamaki mwathi wakwa oke kūrī ndungata yake?” Nake Daudi akīmūcookeria atīrī, “Ndooka kūgūra kīhūhīro gīaku kīa ngano, nīguo njakīre Jehova kīgongona, nīgeetha mūthiro ūyū ūkorete andū ūthīre.” **22** Arauna akīra Daudi atīrī, “Reke mūthamaki mwathi wakwa oe kīrīa gīothe angīenda akīrute igongona. Ici nī ndegwa cia igongona rīa njino, na ici nīcio indo cia kīhūhīra ngano namo macooki ma ndegwa matuīke ngū. **23** Atīrīrī, wee mūthamaki, Arauna nīaheana indo icio ciothe kūrī mūthamaki.” Arauna agīcooka akīmwīra atīrī, “Jehova Ngai waku arogwītīkīra.” **24** Mūthamaki agīcookeria Arauna atīrī, “Aca, no nginya ngūrīhe nī ūndū wakīo. Ndīkūrūtīra Jehova Ngai wakwa igongona rīa njino rīa kīndū kīrīa itarīhīre thogora.” Nī ūndū ūcio Daudi akīgūra kīhūhīro kīu kīa ngano na ndegwa icio na cekerī mīrongo itano cia betha. **25** Daudi agīakīra Jehova kīgongona hau, na akīruta maruta ma njino na maruta ma ūiguano. Hīndī īyo Jehova agīcookia mahooya nī ūndū wa būrūri, nāguo mūthiro ūria warī Isiraeli ūgīthīra.

1 Athamaki

1 Hĩndĩ ĩrĩa Mũthamaki Daudi aakũrire na agatĩndĩka mĩaka-rĩ, ndaiguaga ũrugarĩ o na mamũhumbĩra na nguo. **2** Nĩ ũndũ ũcio ndungata ciake ikĩmwĩra atĩrĩ, “Reke tũcarie mũĩrĩtu mwĩthĩ gathirange, atungatagĩre mũthamaki na ũndũ wa kũmũenyereera, na akomage hamwe nake nĩguo mũthamaki, mwathi witũ, aiguage ũrugarĩ.” **3** Magĩetha mũĩrĩtu mũthaka Isiraeli guothe, makĩona Abishagi ũrĩa Mũshunami, na makĩmũrehe kũrĩ mũthamaki. **4** Mũĩrĩtu ũcio aarĩ mũthaka mũno; nake akĩmenyerera mũthamaki na akĩmũtungatĩra, no mũthamaki ndaigana gũkoma nake. **5** Na rĩrĩ, Adonija, ũrĩa nyina aarĩ Hagithu, akĩnyumĩria, akiuga atĩrĩ, “Nĩ nĩ ngũtũũka mũthamaki.” Nĩ ũndũ ũcio agĩthagathaga ngaarĩ cia ita na mbarathi, na andũ mĩrongo ĩtano mathiĩage mateng’erete marĩ mbere yake. **6** (Ithe ndaamũkaanĩtie ũndũ, kana akamũũria atĩrĩ, “Wĩkĩte ũna na ũna nĩkĩ?” Ningĩ aarĩ mũndũ mũthaka mũno, na nĩwe waciariĩtu thuuũa wa Abisalomu.) **7** Nake Adonija akĩrĩkanĩra na Joabu mũrũ wa Zeruia, na Abiatharu mũthĩnjĩrĩ-Ngai, nao magĩtĩkĩra kũmũiteĩhĩrĩria. **8** No Zadoku mũthĩnjĩrĩ-Ngai, na Benaia mũrũ wa Jehoiada, na Nathani ũrĩa mũnabii, na Shimei, na Rei, na arangĩrĩ arĩa a mwanya a Daudi matianyitĩnĩre na Adonija. **9** Nake Adonija akĩrũta igongona rĩa ng’ondũ, na ng’ombe, na njaũ iria noru lhiga-inĩ rĩa Zohelethu, hakuhĩ na Eni-Rogeli. Nake agĩta ariũ a ithe othe, na nĩo ariũ a mũthamaki, na andũ othe a Juda arĩa maarĩ anene a nyũmba ya ũthamaki, **10** no ndaigana gwĩta Nathani ũrĩa mũnabii, kana Benaia, kana arangĩrĩ arĩa a mwanya, o na kana mũrũ wa ithe Solomoni. **11** Nake Nathani akĩũria Bathisheba, nyina wa Solomoni atĩrĩ, “Nĩũiguĩte atĩ Adonija mũrũ wa Hagithu nĩatũkĩte mũthamaki, Daudi mwathi witũ atekũmenya? **12** Na rĩrĩ, reke ngũtaare ũrĩa ũngĩhota kũhonokia muoyo waku na muoyo wa mũrũguo Solomoni. **13** Ũkĩra ũthĩĩ kũrĩ Mũthamaki Daudi ũmwĩre atĩrĩ, ‘Mũthamaki mwathi wakwa, gĩthĩ ndewehĩtĩre kũrĩ nĩ, ndungata yaku ũkĩnjĩra atĩrĩ: “Tĩ-itherũ Solomoni mũrũguo nĩwe ũgaatũũka mũthamaki thuuũa wakwa, na nĩwe ũgaikarĩra gĩtĩ gĩakwa gĩa ũthamaki?” Rĩrũ-rĩ, nĩ kĩ gĩtũmĩre Adonija atũũke mũthamaki?” Rĩrũ-rĩ, nĩ kĩ gĩtũmĩre Adonija atũũke mũthamaki?” **14** Ũrĩ o kũũ ũkĩaria na mũthamaki, na nĩ njũke ndoonye kuo nĩguo njĩkĩre hinya ũguo ũkũmwĩra.” **15** Nĩ ũndũ ũcio Bathisheba agĩthĩ kuona mũthamaki ũcio mũkũrũ kanyũmba gake ga thĩĩnĩ, kũrĩa aatungatagĩrwo nĩ Abishagi ũrĩa Mũshunami. **16** Bathisheba akĩnamĩrĩra, agĩturia ndũ mbere ya mũthamaki. Nake mũthamaki akĩmũũria atĩrĩ, “Ũkwenda atĩa?” **17** Akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathi wakwa, wee mwene nĩwehĩtĩre harĩ nĩ ndungata yaku na rĩtwa rĩa Jehova Ngai waku, ũkiuga atĩrĩ: ‘Solomoni mũrũguo nĩwe ũgaatũũka mũthamaki thuuũa wakwa, na nĩwe ũgaikarĩra gĩtĩ gĩakwa kĩa ũnene.’ **18** No rĩrĩ, Adonija nĩatũkĩte mũthamaki, na wee mũthamaki mwathi wakwa ndũmenyete ũhoro ũcio. **19** Nĩarutĩte igongona inene rĩa ng’ombe nyingĩ, na njaũ noru, na ng’ondũ, na ageeta ariũ a mũthamaki othe, na Abiatharu ũrĩa mũthĩnjĩrĩ-Ngai, na Joabu ũrĩa mũnene

wa mbũtũ cia ita, no ndetĩte Solomoni ndungata yaku. **20** Mũthamaki mwathi wakwa, andũ a Isiraeli othe nĩwe macũthĩrĩrie, nĩguo ũtamenyithĩe nũũ ũgaikarĩra gĩtĩ kĩa ũnene thuuũa waku wee mũthamaki, mwathi wakwa. **21** Kwaga ũguo-rĩ, rĩrĩa mũthamaki mwathi wakwa agaakoma ahurũke hamwe na maithe make, nĩ na mũrũ wakwa Solomoni tũgaatũuo ta andũ ageri ngero.” **22** Hĩndĩ ĩrĩa aaragia na mũthamaki, Nathani ũrĩa mũnabii agĩkĩnya. **23** Nao makĩra mũthamaki atĩrĩ, “Mũnabii Nathani arĩ haha.” Nĩ ũndũ ũcio Nathani agĩthĩ mbere ya mũthamaki, akĩĩnamĩrĩra, agĩturumĩthia ũthĩũ thĩ. **24** Nathani akĩũria atĩrĩ, “Wee mũthamaki mwathi wakwa-rĩ, nĩtũtũte atĩ Adonija nĩwe ũgaatũũka mũthamaki thuuũa waku, na atĩ nĩwe ũgaikarĩra gĩtĩ gĩaku kĩa ũnene? **25** Ũmũthĩ nĩakĩkũrũkĩte na akaruta igongona inene rĩa ng’ombe nyingĩ, na njaũ noru, na ng’ondũ. Na ageeta ariũ a mũthamaki othe, na anene a thigari othe, na Abiatharu ũrĩa mũthĩnjĩrĩ-Ngai. Rĩrũ nĩ kũrĩa maraarĩ na makanyua marĩ hamwe nake, makiugaga atĩrĩ, ‘Mũthamaki Adonija arotũũra ngĩnya tene!’ **26** No rĩrĩ, nĩ ndungata yaku, na Zadoku ũrĩa mũthĩnjĩrĩ-Ngai, na Benaia mũrũ wa Jehoiada, na ndungata yaku Solomoni ndanatwĩta. **27** Ũndũ ũyũ-rĩ, nĩ mũthamaki mwathi wakwa wĩkĩte atamenyithĩtie ndungata ciake nũũ ũgũikarĩra gĩtĩ kĩa ũnene kĩa mũthamaki mwathi wakwa thuuũa wake?” **28** Hĩndĩ ĩyo Mũthamaki Daudi akiuga atĩrĩ, “Itai Bathisheba oke.” Nĩ ũndũ ũcio Bathisheba agĩũka harĩ mũthamaki, akĩrũgama mbere yake. **29** Nake mũthamaki akĩhĩta, akiuga atĩrĩ: “O ta ũrĩa Jehova atũũraga muoyo, ũrĩa wanaahonokia kuuma mathĩĩna-inĩ mothe, **30** tĩ-itherũ ũmũthĩ nĩguo ngũhĩngia ũrĩa ndehĩtĩre kũrĩ we na rĩtwa rĩa Jehova Ngai wa Isiraeli, ngĩkwĩra atĩrĩ: Solomoni mũrũguo nĩwe ũgaatũũka mũthamaki thuuũa wakwa, na nĩwe ũgaikarĩra gĩtĩ gĩakwa kĩa ũnene handũ hakwa.” **31** Nake Bathisheba akĩĩnamĩrĩra, agĩturumĩthia ũthĩũ thĩ, na agĩturia ndũ mbere ya mũthamaki, akiuga atĩrĩ, “Mũthamaki mwathi wakwa Daudi arotũũra ngĩnya tene!” **32** Mũthamaki Daudi akiuga atĩrĩ, “Itai Zadoku ũrĩa mũthĩnjĩrĩ-Ngai, na Nathani ũrĩa mũnabii, na Benaia mũrũ wa Jehoiada moke.” Rĩrĩa mookire mbere ya mũthamaki, **33** akĩmeera atĩrĩ, “Thĩĩ na ndungata cia mwathi wanyu na mũhaicĩe Solomoni mũrũ wakwa igũrũ rĩa nyũmbũ yakwa, mũmũikũrũkie ngĩnya Gihoni. **34** Mũrĩ kũũ, mũreke Zadoku ũrĩa mũthĩnjĩrĩ-Ngai na Nathani ũrĩa mũnabii mamũtĩrĩrie maguta atũũke mũthamaki wa Isiraeli. Ningĩ mũhuhe karumbeta, na mwanĩrĩre atĩrĩ, ‘Mũthamaki Solomoni arotũũra ngĩnya tene!’ **35** Ningĩ mũcooke mwambate nake, oke aikarĩe gĩtĩ gĩakwa kĩa ũnene, na athamake handũ hakwa. Nĩndĩmũthũũrĩte aathanage Isiraeli na Juda.” **36** Benaia mũrũ wa Jehoiada agĩcookeria mũthamaki atĩrĩ, “Amenĩ! Jehova, Ngai wa mũthamaki mwathi wakwa arotũũma gũtũũke guo. **37** O ta ũrĩa Jehova akoretwo arĩ hamwe na mũthamaki mwathi wakwa, aorikara hamwe na Solomoni na atũũme wathani wake ũnenehe gũkĩra wathani wa mũthamaki mwathi wakwa Daudi!” **38** Tondũ ũcio Zadoku ũrĩa mũthĩnjĩrĩ-Ngai, na Nathani ũrĩa mũnabii, na Benaia mũrũ wa Jehoiada, hamwe na Akerethi na Apelethi, magĩkũrũka, makĩhaicĩa Solomoni

nyūmbū ya Mūthamaki Daudi, makīmumagaria nginya Gihoni. **39** Zadoku ūria mūthīnjiri-Ngai akiruta rūhīa rwa maguta kuuma hema-ini ūria nyamūre na agītirīria Solomoni. Ningi makihua karumbeta, nao andū othe makīanīrīra, makiuga atīrī, “Mūthamaki Solomoni arotūra nginya tene!” **40** Andū othe makiambata mamūrūmīrīre, makīhuhaga mītūrūrū me na gīkeno kīnene, nginya thī īgīthingitha nī mūrurumo. **41** Adonija na ageni othe arīa maarī hamwe nake makīgua mūrurumo ūcio rīrīa maarī hakuhī kūrūkia iruga rīao. Rīrīa maiguire mūgambo wa karumbeta, Joabu akīūra atīrī, “Inegene rīu rīothe rīrī itūūra-ini nī rīa kīrī?” **42** O akīaragia-rī, Jonathani mūrū wa Biatharu ūria mūthīnjiri-Ngai agīkinya. Adonija akīmwira atīrī, “Toonya thīnī. Mūdū wa bata tawe no nginya akorwo nī ūhoro mwega aatīrehere.” **43** Jonathani agīcookīa atīrī; “Aca ti ūguo! Mūthamaki Daudi mwathi witū niatūite Solomoni mūthamaki. **44** Mūthamaki nīoimagarītie Solomoni hamwe na Zadoku ūria mūthīnjiri-Ngai, na Nathani ūria mūnabīi, na Benaia mūrū wa Jehoiada, na Akerethi na Apelethi, na nīmahaicītie Solomoni nyūmbū ya mūthamaki, **45** na rīrī, Zadoku ūria mūthīnjiri-Ngai, na Nathani ūria mūnabīi nīmamūtīrīre maguta kūu Gihoni atūke mūthamaki. Kuuma hau nīmambatīe makiugagīrīra, nario itūūra rīothe rīkamaamūkīria. Rīu nīrīo inegene rīrīa mūraigua. **46** O na ningī, Solomoni nīakarīre gītī gīake kīa ūnene gīa ūthamaki. **47** Ningī atongoria a ūthamaki nīmokīte gīcookeria Mūthamaki Daudi, mwathi witū, ngaatho, makoiga atīrī: ‘Ngai waku arotūma rītwa rīa Solomoni rīgīe na ngumo gūkīra rīaku, naguo ūthamaki wake ūroneneha gūkīra waku!’ Nake mūthamaki nīainamīrīra na aakīgooa arī o gītanda-ini, **48** oiga atīrī, ‘Jehova Ngai wa Isiraeli arogoocwo, ūria wītīkīrītie maitho makwa meyonere mwana ūmwe wakwa agūkīrīra gītī gīakwa kīa ūnene ūmūthī.’” **49** Hīndī ūyo ageni othe a Adonija makīmaka, magūkīra, magūthīra, o mūdū na njira yake. **50** No rīrī, Adonija, nī ūndū wa gwtīgīra Solomoni, agīthī akīnyītirīra hīa cia kīgongona. **51** Hīndī ūyo Solomoni akīmenyithio atīrī, “Adonija nīaretīgīra Mūthamaki Solomoni, na nīenyītirīre hīa cia kīgongona. Aroiga atīrī, ‘Mūthamaki Solomoni nīehīte harī nī ūmūthī anjīre atī ndekūuraga ndungata yake na rūhīu rwa njora.’” **52** Solomoni agīcookīa atīrī, “Angīona atī nī mūdū wagīrīre, gūtīrī rūcūrī rwake rwa mūtwe rūkaagūa thī; no angīoneka na ūru no agaakua.” **53** Ningī Mūthamaki Solomoni agītūma andū, nao makīmūkūrūkia kuuma kīgongona-ini. Adonija akīnamīrīra harī Mūthamaki Solomoni, nake Solomoni akīmwira atīrī, “Inūka gwaku mūcīi.”

2 Rīrīa ihinda rīa Daudi rīakuhīrīre rīa gūkua-rī, agīatha mūrūi Solomoni, akīmwira atīrī, **2** “Rīu ndī hakuhī gūthīi na njira rīa īgeragwo nī andū othe a thī; nī ūndū ūcio-rī, gīa na hinya, wonanīe atī ūrī mūdū mūrūme kī, **3** na ūmenyagīrīre ūria Jehova Ngai waku endaga: Ūthīage na njira ciake, na ūmenyagīrīre irira cia watho wake wa kūrūmīrīrwo na maathani make, na mawatho make na maūdū marīa endaga, o ta ūria maandīkītwo Watho-ini wa Musa, nīgeetha ūgaacīre

maūdū-ini mothe marīa ūrīkaga na kūrīa guothe ūrīthīiaga, **4** nīgeetha Jehova atūire kīranīro kīrīa aanjīrīre, akiuga ūu: ‘Njīaro ciaku ingīkaamenyerera mūtūtūrīre wacio, na ithīiage irī na wīhokeku mbere yakwa na ngoro ciao ciothe, na meciiria macio mothe, gwaku gūtīkaga mūdū wa gūkīrīra gītī kīa ūnene gīa Isiraeli.’” **5** “Rīu wee mwene nīū ūria Joabu mūrū wa Zeruia aanjīkire, na ūria eekire anene eerī a mbūtū cia ita cia Isiraeli, nīo Abinerī mūrū wa Neri, na Amasa mūrū wa Jetheri. Nīamooragire, agīita thakame yao hīndī ya thayū, o taarī hīndī ya mbaara, nayo thakame ūyo īkīgīa mūcibi-ini wake wa njohero, na iraatū-ini cia magūrū make. **6** Īka ūria ūkuona kwagīrīre kūrīngana na ūūgī waku, no ndūkanareke mūtwe ūcio wake ūrī mbu ūkīnye mbīrīra-ini na thayū. (Sheol h7585) **7** “No arīu a Barizilai wa Gileadi ūmatugage wega, na ūreke matūike amwe a arīa mūrīrīiaga nao metha-ini yaku. Nīo mandūgamīrīre rīrīa ndooragīra mūrū wa thoguo Abisalomu. **8** “Na ūrīkane Shimeī mūrū wa Gera, ūria Mūbenjamīni kuuma Bahurimu, arī gūkū nawe, na nīwe wanumire na irumi ndūrū mūthenya ūria ndaathīiaga Mahanaimu. Rīrīa ookire kūdūnga hau Jorodani, nīndehītīre kūrī we na rītwa rīa Jehova, ngīmwira atīrī, ‘Nīdgakūūrīngana na rūhīu rwa njora.’” **9** No rīrī, tiga kuona ta atarī na ihītia. Wee ūrī mūdū mūūgī; nīūkamenya ūria ūkaamwīka. Ndūkanareke mūtwe ūcio wake ūrī mbu ūgaathīkwo ūtarī na thakame.” (Sheol h7585) **10** Na rīrī, Daudi akīhurīka hamwe na maithe make, na agīthīkwo thīnī wa Itūura inene rīa Daudi. **11** Athamakīre Isiraeli mīaka mīrongo īna: mīaka mūgwanja aathamakire arī Hebironi, nayo mīaka mīrongo itatū na itatū agīthamaka arī Jerusalemu. **12** Nī ūndū ūcio Solomoni agūkīrīra gītī kīa ūnene kīa ithe Daudi, naguo wathani wake ūkīhaanda, ūkūrūma bīu. **13** Na rīrī, Adonija mūrū wa Hagithu, agīthī harī Bathisheba nyina wa Solomoni. Bathisheba akīmūria atīrī, “Ūkūite na thayū?” Nake agīcookīa atīrī, “Īi, ndooka na thayū.” **14** Agīcookīa akiuga atīrī, “Ndi na ūndū ngūkīra.” Nake akīmūcookeria atīrī, “Njīra.” **15** Agīkiuga atīrī, “O ta ūria wee ūrī-rī, ūthamaki ūyū warī wakwa. Andū a Isiraeli othe nī nī meetagīrīra ndūke mūthamaki wao. No maūdū makīgarūrūka, naguo ūthamaki nīūthīte kūrī mūrū wa Baba; tonū ūheanītwo kūrī we nī Jehova. **16** Na rīrī, ndī na ihooya ngwenda gūkūhooya, na ndūkarege.” Nake akīmūcookeria atīrī, “No ūrīhooye.” **17** Agīthī na mbere, akiuga atīrī, “Ītīkīra kūrīra Mūthamaki Solomoni, nī ūndū wee ndangīkūregera, aae Abishagi ūria Mūshunami atūke mūtumia wakwa.” **18** Bathisheba agīcookīa atīrī, “Nī wega, nī ngūkwarīrīra harī mūthamaki.” **19** Rīrīa Bathisheba aathīre kūrī Mūthamaki Solomoni akamūhe ūhoro wa Adonija-rī, mūthamaki agūkīra na igūrū akīmūtūnga, akīmūnamīrīra, na agūkīrīra gītī gīake kīa ūnene. Akīrehīthīra nyina gītī kīa ūnene, nake nyina akīmūikara guoko gwake kwan ūrīo. **20** Nake nyina akiuga atīrī, “Ndi na kaūdū kani ngwenda gūkūhooya, na ndūkae kūrēga.” Mūthamaki akīmūcookeria atīrī, “Maitū, ūria ndīkūrēga.” **21** Nī ūndū ūcio nyina akiuga atīrī, “Reke Abishagi ūria Mūshunami ahīkio nī mūrū wa thoguo Adonija.” **22** Mūthamaki Solomoni akīra nyina

atiri, “Ni kii gigituma urie Abishagi uria Mushunami ahikio ni Adonija? Ndükimüüririe üthamaki o nague, o na ti we ükiri mükürü kûri ni, ii-ni, ügütuike wake, na wa Abiatharu uria müthinjiri-Ngai na wa Joabu mürü wa Zeruia!” **23** Hîndi iyo Müthamaki Solomoni akîhîta na rîitwa rîa Jehova, akiuga üü: “Ngai aroherithia o na anjîhire mûno, aakorwo Adonija ndekûrîha na muoyo wake ni ündü wa ündü ücio oritie! **24** Na rîri, titherü o ta uria Jehova atüüraga muoyo, o we ütümite ngaacîre üthamaki-inî wa baba, Daudi, na agetikîra nduîke wa rüciaro rwa nyumba ya üthamaki, o ta uria eraniire-rî, Adonija no eküüragwo ümüthil!” **25** Ni ündü ücio Müthamaki Solomoni agîatha Benaia mürü wa Jehoiada, nake agîthîi akîgütha Adonija, akîmüüraga. **26** Müthamaki akîra Abiatharu uria müthinjiri-Ngai atiri, “Cooka mûgûnda-inî gwaku kûu Anathothu. Wee wagîrîrwo ni gûkua, no ndigüküüraga rû, tondü nîwakuuga ithandükü rîa Mwathani Jehova hîndi ya baba Daudi, na nîwagwatanîre na baba moritü-inî make mothe.” **27** Ni ündü ücio Solomoni akîeheria Abiatharu atige gütuika müthinjiri-Ngai wa Jehova, nakîo kiugo kîa Jehova kîria aarîrie kûu Shilo, gîkonîi nyumba ya Eli, gîkîhînga. **28** Rîria ühoro ücio wakinyîre Joabu, uria waciirîre gwîka üuru marî na Adonija, o na gütuika ndaanîyitanîre na Abisalomu, akîürîra hema-inî ya Jehova na akînyîitîrîra hîa cia kîgongona. **29** Müthamaki Solomoni akîrwo atî Joabu orîre hema-inî ya Jehova na aarî hakuhi na kîgongona. Hîndi iyo Solomoni agîatha Benaia mürü wa Jehoiada atiri, “Thîi, ümüüragel!” **30** Ni ündü ücio Benaia akîngîra hema iyo ya Jehova akîra Joabu atiri, “Müthamaki oiga atiri, ‘Uma na nja!’” No Joabu agîcookia atiri, “Aca, ngüküira haha.” Benaia agîcookeria müthamaki ühoro, akîmwîra atiri, “Joabu anjîra üna na üna.” **31** Hîndi iyo müthamaki agîatha Benaia, akîmwîra atiri, “Ika o üguo oiga. Müürage na ümüthike, nîgeetha niî na nyumba ya baba tûthirwo nî ihîtia rîa thakame îria yaitirwo tûhü nî Joabu. **32** Jehova nîegütüma acookererwo ni thakame îria aaitire, tondü niatharîkîre andü eerî, na akîmooraga na rûhiü rwa njora, baba Daudi atoo akîmooraga marî eerî, Abineri mürü wa Neri, uria warî mûnene wa mbütü cia ita cia Isiraeli, na Amasa mürü wa Jetheri, uria warî mûnene wa mbütü cia ita cia Juda, nao maarî andü ega na arüngîrîru kûmükîra. **33** Ihîtia rîu rîa gîita thakame yao rîrocookerera Joabu na njiaro ciake ngînya tene. No kûri Daudi na njiaro ciake, na nyumba yake na üthamaki wake, thayü wa Jehova ürogîa kûri o ngînya tene.” **34** Ni ündü ücio Benaia mürü wa Jehoiada agîthîi akîgütha Joabu akîmüüraga, nake agîthikwo mûgûnda-inî wake kûu werü-inî. **35** Müthamaki akînenehia Benaia mürü wa Jehoiada akîmütua mûnene wa mbütü cia ita handü ha Joabu, na agîcookia Zadoku atuîke müthinjiri-Ngai ithenya rîa Abiatharu. **36** Ningî müthamaki agîtûmana Shimei eetwo, akîmwîra atiri, “Wîakîre nyumba Jerusalem na ütûre kuo, no ndûkanathîi kûndü kûngî. **37** Müthenya uria ükoima kuo üringe Mükuru wa Kidironi, ümenye wega no ügaakua; nayo thakame yaku nîngagücookerera wee mwene.” **38** Shimei agîcookeria müthamaki atiri, “Üguo woiga ni wega. Ndungata yaku nîngwîka o ta uria müthamaki

mwathi wakwa oiga.” Nake Shimei agîkîra Jerusalem ihinda iraa. **39** No mîaka îtatü yathira-rî, ngombo igîri cia Shimei ikîra igîthîi kwa Akishi, mürü wa Maaka, müthamaki wa Gathu, nake Shimei akîrwo atiri, “Ngombo ciaku irî Gathu.” **40** Kûigua üguo-rî, Shimei agîtandîka ndigiri yake, agîthîi kwa Akishi kûu Gathu gwetha ngombo ciake. Ni ündü ücio Shimei agîthîi na agîcookia ngombo ciake kuuma Gathu. **41** Rîria Solomoni eerirwo atî Shimei nîomîite Jerusalem agathîi Gathu na agacooka-rî, **42** müthamaki agîtûmanîra Shimei, akîmwîra atiri, “Githî ndiakwîhîthîthîrie na rîitwa rîa Jehova na ngîgûkaania, ngîkwîra atiri, ‘Müthenya uria ükoimagara üthîi handü hangî, ümenye kûna no ügaakua?’ Nawe hîndi iyo ükinjookeria atiri, ‘Üguo woiga ni wega. Niî ningwathîka.’ **43** Rîu-rî, ni kîi gütümite wage kûhingîa mwîhîtwa waku harî Jehova, na wathîkîre watho uria ndaakûheire?” **44** Ningî müthamaki akîra Shimei atiri, “Wee nîüüi ngoro-inî yaku üuru uria wotho wekîre baba Daudi. Rîu Jehova nîegütüma ücookererwo ni üuru waku. **45** No Müthamaki Solomoni nîekürathimwo, nakîo gîti kîa ünene wa Daudi gîtüüre gîkîgîtîre mbere ya Jehova ngînya tene.” **46** Hîndi iyo müthamaki agîatha Benaia mürü wa Jehoiada, nake agîthîi akîgütha Shimei akîmüüraga. Üthamaki nague ükîlhaanda ürümite biü moko-inî ma Solomoni.

3 Nake Solomoni akîgîa ngwatanîro na Firaüni, müthamaki wa bürüri wa Misiri, na akîhîkia mwarî. Akîmürehe itüra inene rîa Daudi, ngînya rîria aarîkîrie gwaka nyumba yake ya üthamaki, na hekarü ya Jehova, na rüthingo rûria rwathîürürükîirie Jerusalem. **2** Na rîri, andü no maarutagîra magongona kûndü kûria gütüügîru, tondü gütîari hekarü yaakîrwo rîitwa rîa Jehova hîndi iyo. **3** Solomoni nîonanîrie wendo wake kûri Jehova ni ündü wa gütîi na müthîire ya kîrîra na watho wa ithe Daudi, tiga rîri, nîarutagîra magongona na agacînîra übumba kûndü kûria gütüügîru. **4** Müthamaki agîthîi Gibeoni kîruta magongona, nîgûkorwo kûu nîkwo kûndü kûria gütüügîru gwekîrîrwo mûno, na Solomoni akîrutîra magongona ngîri îmwe ma njîno kîgongona-inî kîu. **5** Nakuo kûu Gibeoni Jehova akîmîrîra Solomoni ütükü kîroto-inî, nake Ngai akîmwîra atiri, “Hooya o kîria giothe üngîdane ngûhe.” **6** Nake Solomoni agîcookia atiri, “Nîwonîrie baba Daudi ndungata yaku ütugi mûnene, tondü aarî mwîhokeku harî we, na aarî müthingua na mürüngîrîru ngoro-inî. Nîüthîite na mbere kûmonia ütugi ücio mûnene, na nîmüheete mürîu wa gûkarîra gîti giake kîa ünene ümüthî. **7** “Na rîri, Wee Jehova Ngai wakwa nîütüite ndungata yaku müthamaki handü ha baba Daudi. No niî ndî o mwana mûnîni na ndîri na ümenyo wa kîruta wîra wakwa. **8** Ndungata yaku îri haha gatagatî ka andü aya wee wîthuurîre, nao ni andü aingî matangîgereka na matangîrîka. **9** Ni ündü ücio he ndungata yaku ngoro îri na ümenyo wa gûthamakîra andü aku, na gûkûrana wega na üuru. Tondü-rî, nûü üngîhota gûthamakîra andü aya aku aingî üü?” **10** Jehova nîakenîre ni ündü wa Solomoni kûmüria ündü ücio. **11** Ni ündü ücio Ngai akîmwîra atiri, “Kuona üguo nîguo wahaoya, na ndûnahooya üngîhîrio matukü ma gütüüra muoyo,

kana ütonga waku wee mwene, o na kana thū ciaku iniinwo, no wahooya ūmenyo wa kūrūgamīrīra kīhooto-rī, **12** nīngwīka o ūguo wahooya. Nīngūkūhe ngoro ī na ūngī na gūkūūraana, nīguo gūtuīke atī gūtīrī kwagīa mūdū ūngī tawe, na gūtīrī hīndī gūkaagīa ūngī tawe. **13** O na nīngī nīngūkūhe maūdū marīa ūtanahooya, na nīmo tōtonga hamwe na gītīo, nīgeetha matukū marīa mothe ūgūtūūra muoyo, gūtikanagīe mūthamaki ūngī ūiganaine nawe. **14** Na ūngīthīiaga na mīthīire yakwa, na wathīkagīre kīrīra na watho wakwa, ta ūrīa thoguo Daudi ekīre, nīngakūhe matukū maingī ma gūtūūra muoyo.” **15** Hīndī ūyo Solomoni agūtīkīra toro, akīmenya atī kīu kīarī kīroto. Agīcooka Jerusalem, agīthīi mbere ya ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova, na akīruta igongona rīa njīno na rīa ngwatanīro. Nīngī akīrugīthīrīa andū othe a nyūmba ya mūthamaki iruga. **16** Thuutha ūcio andū-a-nja eerī a maraya magīūka kūrī mūthamaki, makīrūgama mbere yake. **17** Ūmwe wao akiuga atīrī, “Mwathi wakwa, mūdū-wa-nja ūyū na nīi tūkaraga nyūmba īmwe. Na nīndīraciarire mwana arī ho. **18** Mīthenya itatū thuutha wa gūciara mwana, mūdū-wa-nja ūyū o nake araciara mwana. Tūraarī o ithuī eerī; gūtīrarī mūdū ūngī thīinī wa nyūmba ūyo, tīga o ithuī ithuerī. **19** “Ūtukū-rī, mūdū-wa-nja ūyū arakomera mwana wake, araku. **20** Nī ūndū ūcio arookīra ūtukū gatagatī, areheria mwana wakwa harī nīi, rīrīa nīi ndungata yaku ndīrarī toro. Aramūiga gīthūri-inī gīake, na araiga mūrūwe gīthūri-inī gīakwa arī mūkuū. **21** Rūciinī rūrū rūngī, ngūkīra nīguo nyongīthie mwana wakwa, ndīrona nī mūkuū! No rīrīa ndīramūrōrire wega na ūtheri wa rūciinī, ndīrona atī ūcio ti mwana ūrīa ndaciarīte.” **22** Mūdū-wa-nja ūcio ūngī akiuga atīrī, “Aca! Ūyū ūrī muoyo nīwe mwana wakwa; ūyū mūkuū nīwe waku.” No ūcio wa mbere akīrega bīi, akiuga atīrī, “Aca! Ūyū mūkuū nīwe waku, na ūyū ūrī muoyo nīwe wakwa.” Nī ūndū ūcio magīkararania mbere ya mūthamaki. **23** Mūthamaki akiuga atīrī, “Ūyū aroiga atīrī, ‘Mwana wakwa nīwe ūrī muoyo na waku nīwe mūkuū,’ o rīrīa ūrīa ūngī aroiga atīrī, ‘Aca! Ūyū mūkuū nīwe waku, na wakwa nī ūyū ūrī muoyo.’” **24** Nīngī mūthamaki akiuga atīrī, “Ndeherai rūhīi rwa njora.” Nī ūndū ūcio makīrehera mūthamaki rūhīi rwa njora. **25** Nake agīathana, akiuga atīrī: “Mwana ūyū ūrī muoyo nīatīnānio maita meerī, nuthu īheo mūdū-wa-nja ūmwe, na nuthu ūyo īngī īheo mūdū-wa-nja ūcio ūngī.” **26** Mūdū-wa-nja ūrīa mwana wake aarī muoyo akīringwo nī tha nī ūndū wa mwana wake, akīra mūthamaki atīrī, “Ndagūthīaitha mwathi wakwa, mūnengere mwana ūyū ūrī muoyo, tīga kūmūūrage!” No ūcio ūngī akiuga atīrī, “Ndegūtūika waku kana wakwa. Nīatīnānio maita meerī!” **27** Nake mūthamaki agītua ciira atīrī, “Nengerai mūdū-wa-nja ūyū wa mbere mwana ūyū ūrī muoyo. Mūtīkamūūrage; nīwe nyina.” **28** Rīrīa andū othe a Isiraēli maiguire ūrīa mūthamaki aatua ciira ūcio, magītīgīra mūthamaki tondu nīmoonire aarī na ūngī mūngī kuuma kūrī Ngai wa gūtua ciira na kīhooto.

4 Nī ūndū ūcio Solomoni agīthamaka Isiraēli guothe. **2** Aya nīo maarī anene ake: Azaria mūrū wa Zadoku aarī

mūthīnjīrī-Ngai; **3** nao Elihorefu na Ahija, arīū a Shisha, nīo maarī aandīki-marūa; na Jehoshafatu mūrū wa Ahiludu, ūrīa waandīkaga maūdū ma ihinda rīu; **4** nake Benaia mūrū wa Jehoiada nīwe warī mūnēna wa mbūtū cia ita; nao Zadoku na Abiatharu maarī athīnjīrī-Ngai; **5** nake Azaria mūrū wa Nathani nīwe warī mūrūgamīrīrī wa anene a ng’ongo; nake Zabudu mūrū wa Nathani aarī mūthīnjīrī-Ngai na mūtaari wa mūthamaki; **6** nake Ahisharu aarī mūrūgamīrīrī wa nyūmba ya mūthamaki; nake Adoniramu mūrū wa Abida aarī mūrūgamīrīrī wa arīa maarūtīthagīo wīra na hinya. **7** Nīngī Solomoni aarī na abarūthi ikūmi na eerī arīa marūgamīrīre ng’ongo ciothe cia Isiraēli, na nīo maarehaga irio cia kūrīto nī mūthamaki na andū a nyūmba ya ūthamaki.

O ūmwe wao aarehaga irio cia kūigana mwerī ūmwe thīinī wa mwaka. **8** Maya nīmo marītwa ma abarūthi acio: Beni-Huri nīwe warūgamīrīre būrūrī ūrīa ūrī irīma wa Efiraīmu; **9** na Beni-Dekeri akarūgamīrīra Makazu, na Shaalubimu, na Bethi-Shemeshu, na Eloni-Bethihanani; **10** nake Beni-Hesedi akarūgamīrīra Arubothu (Soko na būrūrī mothe wa Heferī warī wake); **11** na Beni-Abinadabu akarūgamīrīra Nafathu-Dorī (nake nīwe wahikītie Tafathu mwarī wa Solomoni); **12** na Baana mūrū wa Ahiludu akarūgamīrīra Taanaka, na Megido, na Bethi-Shani guothe kūrīgania na Zarethani mūhuro wa Jezireeli, kuuma Bethi-Shani nginya Abeli-Mehola kūng’ethera Jokīmeamu; **13** Nake Beni-Geberī akarūgamīrīra Ramothu-Gileadi (itūūro cia Jairu mūrū wa Manase kūu Gileadi ciarī ciake, o hamwe na ng’ongo cia Arigobu kūu Bashani, o na matūūra manene makuo mīrongo itandatū maarīgīicīrīo na thingo, na maarī na ihingo ciarī na migīiko ya gīcango); **14** o nake Ahinadabu mūrū wa Ido akarūgamīrīra Mahanaimu; **15** na Alimaazu akarūgamīrīra Nafalī (nake ahahīkie Basemathu mwarī wa Solomoni); **16** na Baana mūrū wa Hushai akarūgamīrīra Asheri na Alothu; **17** nake Jehoshafatu mūrū wa Parua akarūgamīrīra Isakaru; **18** nake Shimei mūrū wa Ela akarūgamīrīra Benjamīni; **19** na Geberī mūrū wa Uri akarūgamīrīra Gileadi (būrūrī wa Sihoni mūthamaki wa Aamori, na būrūrī wa Ogu mūthamaki wa Bashani). Nowe wiki warī barūthi wa gwatha rūgongo rūu. **20** Andū a Juda na a Isiraēli maarī aingī mūno ta mūthanga wa irīa-inī. Maarīaga, na makanyua, na magakena. **21** Nake Solomoni nīathamakīre mothamaki mothe kuuma Rūū rwa Faratī nginya būrūrī wa Afīlisti, o nginya mūhaka-inī wa Misiri. Mabūrūrī macio nīmamūrehagīra igooti na magītūūra maathagwo nī Solomoni matukū make mothe. **22** Mahūthīro ma Solomoni ma o mūthenya maarī maya: kori mīrongo itatū cia mūta ūrīa mūhinya mūno, na kori mīrongo itandatū cia mūtu, **23** ng’ombe ikūmi cia gūtūirwo, na ng’ombe mīrongo tīrī cia rūuru, na ng’ōndu na mbūrī igana rīmwe, na thīiya, na thwarīga, na thwara, o na nyoni irīa noru cia mūcīi irīa irīragwo. **24** Nīgūkorwo nīwe wathamakagīra mothamaki mothe marīa maarī ithūro rīa Rūū rwa Faratī kuuma Tīfisa nginya Gaza, na nī kwarī na thayū mīena yothe. **25** Rīrīa rīothe Solomoni aarī muoyo-rī, Juda na Isiraēli, kuuma Dani nginya Bīrīshība, maatūūraga na thayū o mūdū mūgūnda-inī wake wa mīthabībū na mīkūyū. **26**

Solomoni aarĩ na ciugũ cia mbarathi cia ita ngiri inya, na mbarathi ngiri ikũmi na igĩrĩ. **27** Nao anene a ng'ongo, o mũndũ mweri wake nĩarehagĩra Mũthamaki Solomoni mahũthĩro ma kũmũigana hamwe na arĩa othe mookaga metha-inĩ yake. Ningĩ magatigĩrĩra atĩ gũtirĩ kĩndũ o na kĩmwe kiagaga. **28** Ningĩ nĩmarehaga igeri ciao cia cairi na nyeki, cia kũrĩro nĩ mbarathi cia ita na mbarathi icio ingĩ handũ harĩa haagĩrĩre. **29** Ngai nĩahaire Solomoni ũũgĩ na ũmenyi mũngĩ mũno wa maũndũ, na ũtaũku waingĩhite ta mũthanga ũrĩ hũgũrũrũ-inĩ cia iria. **30** Ũũgĩ wa Solomoni warĩ mũnene gũkĩra ũũgĩ wa andũ othe a mwena wa irathĩro, o na ũgakĩra ũũgĩ wothe wa andũ a Misiri. **31** Aarĩ mũũgĩ gũkĩra mũndũ ũngĩ o wothe, gwata Ethani ũria Mũezara, na aarĩ mũũgĩ gũkĩra Hemani, na gũkĩra Kalikoli, na Darida, arĩu a Maholu. Ngumo yake igĩtaamba kũrĩ ndũrĩrĩ iria ciothe ciathiũrũrũkĩirĩre kũu. **32** Nĩathugundire thimo ngiri ithatũ, na nyĩmbo ciake ciarĩ ngiri imwe na ithano. **33** Nĩataaragĩria ũhoru wa mũkũrĩre wa mũmiera, kuuma mũtarakwa wa Lebanoni o nginya mũthobi ũria ũkũraga thingo-inĩ. Ningĩ nĩarutanaga ũhoru wa nyamũ na nyoni, na nyamũ iria itaambaga thĩ, na thamaki. **34** Andũ a ndũrĩrĩ ciothe nĩmookaga gũthikĩrĩria ũũgĩ wa Solomoni matũmĩtwo nĩ athamaki othe a thĩ, arĩa maiguĩte ũhoru wa ũũgĩ wake.

5 Rĩria Hiramũ mũthamaki wa Turo aigũire atĩ Solomoni nĩaitĩrĩro maguta agatũka mũthamaki handũ ha ithe Daudi-rĩ, agĩtũma ndungata ciake kũrĩ Solomoni, tondu we nĩmatũire marĩ ũrata na Daudi. **2** Nake Solomoni agĩcookeria Hiramũ ndũmĩrĩrĩ ĩno: **3** “Wee nĩũkũmenya atĩ tondu wa mbaara iria ciothe cianakora baba, Daudi, ciũmĩte miẽna yothe, we ndaahotire gwaka hekarũ ĩtanĩtio na Rĩitwa rĩa Jehova Ngai wake, o nginya rĩria Jehova aigire thũ ciake rungu rwa makinya make. **4** No rĩu Jehova Ngai wakwa nĩahete ũhurũko miẽna yothe, na gũtirĩ na thũ kana ũgwati. **5** Nĩ ũndũ ũcio nĩndũite atĩ nĩngwaka hekarũ ĩtanĩtio na Rĩitwa rĩa Jehova Ngai wakwa, o ta ũria Jehova eerire baba Daudi rĩria oigire atĩrĩ, ‘Mũriũ waku ũria ngaikarĩria gĩtĩ kia ũnene handũ haku-rĩ, nĩwe ũgaaka hekarũ ĩtanĩtio na Rĩitwa rĩakwa.’ **6** “Nĩ ũndũ ũcio athana nĩguo ndemerwo mũtarakwa wa Lebanoni. Andũ akwa nĩmarĩrutithanagia wĩra na andũ aku, na nĩndĩrĩkũrĩhaga mũcaara wa andũ aku o ta ũria ũngũga. Wee nĩũũ atĩ tũtirĩ na andũ marĩ na ũmenyo wa gwatũra mbaũ ta andũ a Sidoni.” **7** Rĩria Hiramũ aigũire ndũmĩrĩrĩ ya Solomoni, agĩkena mũno, akiuga atĩrĩ, “Ũmũthĩ Jehova arologoocwo, nĩgũkorwo nĩahete Daudi mũriũ mũũgĩ wa gwatha rũrĩrĩ rũrũ rũnene.” **8** Nĩ ũndũ ũcio Hiramũ agĩtũmana kũrĩ Solomoni, akĩmwĩra atĩrĩ: “Nĩnyĩitĩte ndũmĩrĩrĩ rĩa wandũmĩre, na nĩngwĩka ũria wothe ũkwenda harĩ kũrethĩthia mĩgogo ya mũtarakwa na ya mũthengera. **9** Andũ akwa nĩmekũmũkũrũkia kuuma Lebanoni nginya iria-inĩ, na nĩngũmũkũrũkia na iria yohanĩtio hamwe o nginya harĩa ũkuuga. Nĩngamĩohoranĩria hau, nawe ũmĩoe, ũthĩĩ nayo. Nawe ũkĩhingĩrie wendi wakwa na ũndũ wa kũhe nyũmba yakwa ya ũthamaki irio.” **10** ũguo nĩguo Hiramũ aathiire na mbere gũtwarĩra Solomoni

mĩgogo ya mũtarakwa na ya mũthengera rĩa endaga. **11** Nake Solomoni nĩahaga Hiramũ ngano ya kũrĩro gwake mũciĩrĩ ya kori ngiri mĩrongo ĩrĩrĩ, hamwe na mbathi ngiri mĩrongo ĩrĩrĩ cia maguta ma mũtamaiyũ mahihe wega. Solomoni agĩthĩĩ na mbere gwĩka Hiramũ ũguo mwaka o mwaka. **12** Jehova nĩahaire Solomoni ũũgĩ, o ta ũria aamwĩrĩre. Na gũkĩgĩa na thayũ gatagatĩ ka Hiramũ na Solomoni, nao eerĩ magĩthondeka kĩrĩkanĩro kia ũguano. **13** Mũthamaki Solomoni akĩandĩkĩthia aruti wĩra 30,000 na hinya kuuma Isiraeli guothe. **14** Aamatũmaga marĩ ikundi cia andũ ngiri ikũmi o mweri, mathĩĩ ituanĩra rĩa wĩra kũu Lebanoni; nĩ ũndũ ũcio magakaraga mweri ũmwe Lebanoni, na mĩeri ĩrĩrĩ kwao mũciĩ. Adoniramũ nĩwe warĩ mũrũgũamĩrĩrĩ wa andũ acio marutithagĩo wĩra na hinya. **15** Solomoni nĩ aarĩ na andũ 70,000 a gũkuua mĩrigo, na acĩũhia a mahiga 80,000 kũu irĩma-inĩ, **16** o ũndũ ũmwe na anyabara 3,300 a kũrũgamĩrĩra wĩra ũcio, na magatongoria aruti acio a wĩra. **17** Mũthamaki agĩathana, nao makĩenja mahiga manene na mega, na maicũhĩtio marĩ ma gwaka mũthĩngĩ wa hekarũ. **18** Mabundi ma Solomoni, na ma Hiramũ, na andũ a Gebali, nĩmarengire na makĩhaarĩria mbaũ o na mahiga nĩ ũndũ wa gwaka hekarũ.

6 Mwaka-inĩ wa magana mana na mĩrongo ĩnana, thuuha wa andũ a Isiraeli kuuma bũrũri wa Misiri, o mwaka-inĩ wa ĩna wa Solomoni gũthamakĩra Isiraeli, mweri-inĩ wa Zivu, naguo nĩguo mweri wa keerĩ-rĩ, Solomoni akĩambĩrĩria gwaka hekarũ ya Jehova. **2** Hekarũ rĩa Mũthamaki Solomoni aakĩire Jehova yarĩ na ũraihu wa mĩkono mĩrongo ĩtandatũ, na warĩ wa mĩkono mĩrongo ĩrĩrĩ, na ũraihu wa na igũrũ wa mĩkono mĩrongo ĩtatũ. **3** Gĩthaku kia mwena wa mbere wa nyũmba ĩyo nene ya hekarũ nĩkĩongereire warĩ wa hekarũ, nakĩo kĩarĩ kia mĩkono mĩrongo ĩrĩrĩ, na gĩgacomoka mĩkono ikũmi kuuma na mwena wa mbere wa hekarũ. **4** Nake agĩakĩra hekarũ ndĩrica ngundeeru cia na igũrũ. **5** Nĩaakĩthĩre tũnyũmba twa miẽna-inĩ, tũgĩthĩũrũkĩrĩria hekarũ yothe tũnyũitanĩte na thingo cia nyũmba rĩa nene ya hekarũ na cia handũ-harĩa-haamĩre ha na thĩĩnĩ. **6** Ngoroba ya thĩ mũno yarĩ na warĩ wa mĩkono ĩtano, na ya gatagatĩ yarĩ na warĩ wa mĩkono ĩtandatũ, na ya gatatũ yarĩ na warĩ wa mĩkono mũgwanja. Nĩathondekire mbako ithĩũrũkĩirĩre mwena wa na nja wa hekarũ, nĩgeetha mbaũ iria ndungu cia mwako ĩtigatũnyio thingo-inĩ cia hekarũ. **7** Hekarũ igĩakwo-rĩ, mahiga marĩa maicũhĩrĩro kware no mo maahũthĩrĩro, na gũtiarĩ nyondo, kana ithanwa, kana kĩndũ kĩngĩ gĩa kĩgera kĩaigũirwo hau mwako-inĩ wa hekarũ hĩndĩ rĩa yothe yaakagwo. **8** Mũromo wa gũtoonya ngoroba ya thĩ warĩ mwena wa gũthĩni wa hekarũ; ningĩ nĩ haarĩ na ngathĩ ya kwambata ngoroba ya gatagatĩ na kuuma hau igĩthĩĩ ngoroba ya gatatũ. **9** Nĩ ũndũ ũcio agĩaka hekarũ na akĩmĩrĩkia, akĩmĩgita na mĩgamba na mbaũ cia mũtarakwa. **10** Na nĩakĩrĩre tũnyũmba twa rwere tũthĩũrũkĩirĩre hekarũ, ũraihu wa o kamwe warĩ mĩkono ĩtano kũraihĩ na igũrũ, natuo twanyĩitithanĩtio na hekarũ na mĩgamba ya mũtarakwa. **11** Kĩguo kĩa Jehova nĩgĩakĩnyĩre Solomoni, akĩrwo atĩrĩ: **12** “Ha ũhoru wa hekarũ ĩno ũraaka-rĩ, ũngĩrũmĩrĩra

uuge wakwa wa kūrūmīrīrwo, na ūrūmie mawatho makwa mothe, o na ūmenyerere maathani makwa na ūmathikagīre, ningakūhingirīa kūrānīro kīrīa ndaahēire thoguo Daudi. **13** Na ningatūūrania na andū a Isiraeli, na ndigatiganīria andū akwa a Isiraeli.” **14** Nī ūndū ūcio Solomoni agīaka hekarū na akīmīrīkia. **15** Nake akīhumbīra thingo cia thīīnī na mbaū cia mītarakwa, ciarītwo kuuma thī ya hekarū nginya igūrū, nakuo thī ya hekarū gūkiarwo mbaū cia mūthengera. **16** Mwena wa thuuha wa hekarū akīgayania mikono mīrongo īrī na mbaū cia mītarakwa kuuma thī nginya igūrū, nīgeetha hekarū-inī hagīe handū haamūre thīīnī, hatūike Harīa-Hatheru-Mūno. **17** Ūraihu wa nyūmba īria nene yarī mbere ya kanyūmba kau warī wa mikono mīrongo īna kūrāiha. **18** Hekarū thīīnī kwahumbīrītwo na mbaū cia mītarakwa, ciicūhītio magemio mahaana tūbūūthū na mahūa macanūku. Indo ciothe ciarī cia mītarakwa; gūtiarī ihiga o na rīmwe rīonekaga. **19** Thīīnī wa handū-harīa-haamūre, hekarū thīīnī nīathondekire handū ha kūigīrīra ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova. **20** Hau thīīnī haamūre, ūraihu waho warī mikono mīrongo īrī, na warīi wa mikono mīrongo īrī, na mikono mīrongo īrī kūrāiha na igūrū. Nake nīagēmirie mwena wa thīīnī na thahabu therie, na ningī akīgēmia kīgongona kīu na mbaū cia mītarakwa. **21** Solomoni aahumbīrīre hekarū thīīnī na thahabu therie, na agīkīrania irengeeri cia thahabu mbere ya itoonyero rīa hau thīīnī haamūre harīa haagemetio na thahabu. **22** Nī ūndū ūcio akīgēmia thīīnī guothe na thahabu. Ningī nīagēmirie kīgongona kīrīa kīarī thīīnī wa handū-harīa-haamūre na thahabu. **23** Hau thīīnī haamūre, agīthondeka makerubi meerī na mbaū cia mītamaiyū, ikerubi o rīmwe rīarī rīa mikono ikūmi kūrāiha na igūrū. **24** Ikerubi rīa mbere rīarī na ithagu rīa mikono itano kūrāiha, na rīu rūngī mikono itano; ūguo nī kuuga mikono ikūmi kuuma mūthia wa ithagu rīmwe nginya mūthia wa ithagu rīrīa rūngī. **25** Ikerubi rīa keerī o narīo rīarī rīa mikono ikūmi; makerubi macio meerī nīmaiganaine na makahaanana. **26** Ūraihu wa o ikerubi rīmwe warī wa mikono ikūmi. **27** Nīaigire makerubi macio kanyūmba ga thīīnī mūno ka hekarū, matambūrūkītie mathagu mamō. Ithagu rīa ikerubi rīmwe rīaturumīte rūthingo rūmwe, narīo ithagu rīa ikerubi rīu rūngī rīgaturuma rūthingo rūu rūngī. Na mathagu mamō magaturumanīra gatagatī ga kanyūmba. **28** Nīaagēmirie makerubi macio na thahabu. **29** Thingo-inī iria ciathiūrūrūkīrie hekarū, thīīnī wa tūnyūmba twa thīīnī na twa na nja, agīcūhīa magemio ma makerubi, na ma mīti ya mītende, na ma mahūa macanūku. **30** Ningī akīhumbīra thī ya tūnyūmba twa thīīnī na twa nja ya hekarū na thahabu. **31** Narīo itoonyero rīa hau thīīnī haamūre agīthondeka mīrango ya mbaū cia mītamaiyū, nacio buremu ciayo ciarī na mīena itano. **32** Na mīrango-ini yeerī ya mbaū cia mītamaiyū agīcūhīa magemio ma makerubi, na ma mīti ya mītende na ma mahūa macanūku, na akīgēmia makerubi na mīti ya mītende na thahabu hūire. **33** O ūndū ūmwe nīathondekire buremu irī na mīena īna cia mītamaiyū cia itoonyero rīa nyūmba īria nene. **34** Ningī agīthondeka mīrango īrī ya mbaū cia mīthengera, o mūrango warī na icunjī igīrī ciekūnjaga wahingūrwo.

35 Nīacūhirie makerubi, na mīti ya mītende, na mahūa macanūku igūrū rīa mīrango īyo, na akīmīgēmia na thahabu hūire īigananīrie wega maicūhio-inī macio. **36** Na nīaakire nja ya thīīnī na mīhari itatū ya mahiga maicūhie na mūhari ūngī ūmwe wa mīgamba mīcūhie ya mītarakwa. **37** Mūthingi wa hekarū īyo ya Jehova wakirwo mwaka wa īna wa mweri wa Zīvu. **38** Mwaka-inī wa ikūmi na ūmwe mweri-inī wa Bulu, nīguo mweri wa īnana, nīguo hekarū yarīkie hamwe na maīndū mayo mothe kūrīngana na ūrīa yerītwo yakwo. Aikarīe ihinda rīa mīaka mūgwanja akīmīaka.

7 No rīrī, Solomoni aambīrīria gwaka nyūmba yake ya ūthamaki-rī, aaniinire mīaka ikūmi na itatū kūrīkia kūmīaka. **2** Nīaakire nyūmba īngī ya ūthamaki yetagwo Nyūmba ya ūthamaki ya Mūtītū wa Lebanoni, na yarī ya mikono igana kūrāiha, na mikono mīrongo itano kwarama, na mikono mīrongo itatū kūrāiha na igūrū. Ningī yarī na mīhari īna ya itugī cia mītarakwa iria cianyitīrīre mīgamba ya mītarakwa. **3** Nyūmba īyo yagitirwo na mbaū cia mītarakwa iria ciarī igūrū wa mīgamba īria yaigīrīrwo igūrū wa itugī, mīgamba yothe yarī mīrongo īna na itano, o mūhari warī na mīgamba ikūmi na itano. **4** Ndirica ciayo ciekīrītwo igūrū, igagūkīrwo ithatū ithatū, ing'ethaniire. **5** Mīrango yothe yarī na buremu cia mīena īna; yekīrītwo mwena wa na mbere itatū itatū, ing'ethaniire. **6** Nīathondekire gīthaku kīa mūhari wa itugī, kīa ūraihu wa mikono mīrongo itano, na warīi wa mikono mīrongo itatū. Mbere yakīo haarī na gīthaku kīngī, na mbere ya gīthaku kīu gīa keerī haarī na itugī, na hakagitwo igūrū. **7** Nīaakire nyūmba ya gītī kīa ūnene, na Nyūmba ya Gūcīrīra, kūrīa aatuithanagīria ciira. Nake akīmīkīra mbaū cia mītarakwa kuuma thī nginya igūrū. **8** Nayo nyūmba yake ya gūikara ya ūthamaki, yaakītwo mwena wa na thuuha, na yaakītwo o ta īyo īngī. Ningī Solomoni nīaakire nyūmba īngī ta īyo ya ūthamaki, akīmīkīra mwarī wa Firaūnī ūrīa aahikītie. **9** Mīako īyo yothe, kuuma mwena wa nja nginya nja īria nene, na kuuma mūthingi nginya rwembeya-inī, yaakītwo na mahiga marīa mega mūno matinītio na gīthimo, na makarengererwo na mūthumeno mwena wa na thīīnī na wa na nja. **10** Mīthingi yaakītwo na mahiga manene ma mūthemba mwega, mamwe ma mikono ikūmi, na mamwe ma mikono īnana. **11** Igūrū gwakītwo na mahiga marīa mega mūno matinītio na gīthimo, na mbaū cia mītarakwa. **12** Nayo nja īria nene yathiūrūrūkīriro na rūthingo rwa mīhari itatū ya mahiga maicūhie, na mūhari ūmwe wa mīgamba mīrengerere ya mītarakwa, o ta ūrīa nja ya hekarū ya Jehova yatariī, na gīthaku kīayo. **13** Mūthamaki Solomoni nīatūmanire Turo nīgeetha areherwo Huramu, **14** ūrīa nyina aarī mūtumia wa ndigwa wa mūhīrīga wa Nafitali, nake ithe aarī wa Turo, nake aarī mūturi wa icango. Nake Huramu aarī mūūgī mūno, na akamenya maīndū mothe ma ūthondeki wa indo cia gīcango. Nīookire kūrī Mūthamaki Solomoni, na akīruta mawīra mothe marīa aaheirwo. **15** Nīathondekire itugī igīrī cia gīcango, o kīmwe kīarī na ūraihu wa mikono ikūmi na īnana, na rūrīgī rūrīa rūngīathiūrūrūkīrie

gĩtugĩ kímwe rwarĩ rwa mĩkono ikũmi na ĩĩrĩ. **16** Ningĩ nĩathondekire ciongo cia gĩcango gĩtwekie cia kũgĩrĩra igũrũ rĩa itugi icio, o kiongo kímwe kiarĩ na ũraihu wa mĩkono itano. **17** Ireengeeri igathĩkanĩtio ta mĩnyororo igĩcuurio nĩguo igemie ciongo cia itugi icio, ireengeeri mũgwanja igeĩkĩro kiongo-inĩ kímwe. **18** Nĩathondekire makomamanga mĩhari ĩĩrĩ ikĩrigĩcĩria irengeeri icio ciagathĩkanĩtio ta mĩnyororo cia kũgemia ciongo iria ciarĩ igũrũ rĩa itugi. O kiongo agĩgĩka o ũguo. **19** Ciongo iria ciarĩ igũrũ wa itugi cia gĩthaku ciathondeketwo na mũhianire wa mahũa ma itoka, na ciarĩ na ũraihu wa mĩkono ĩna. **20** Ciongo cia itugi icio cieri, igũrũ rĩa harĩa hahanaaga ta mbakũri harĩa haariganĩtie na irengeeri iria ciagathĩkanĩtio ta mĩnyororo, haarĩ na makomamanga magana meeri mekĩritwo mĩhari mĩhari magathiũrũrũkĩria ciongo icio. **21** Nĩahaandire itugi icio gĩthaku-inĩ kia hekarũ. Gĩtugĩ kĩa mwena wa gũthini agĩgĩta Jakini, nakĩo kĩa mwena wa gathigathini agĩgĩta Boazu. **22** Ciongo iria ciarĩ igũrũ wa itugi icio ciathondeketwo na mũhianire wa mahũa ma itoka. Nĩ ũndũ ũcio wĩra wa itugi ũkĩrĩka. **23** Ningĩ agĩaka itangi rĩa gĩthiũrũrĩ rĩa kĩgera gĩtwekie inene mũno rĩrĩa rĩetagwo Karia, rĩarĩ rĩa mĩkono ikũmi kuuma ũmwe wa rĩtirihho nginya ũria ũngĩ, na mĩkono itano kũraihwa na igũrũ. Itangi rĩu riathimwo na rĩrĩgi gĩthiũrũrĩ kĩarĩo kiarĩ kĩa mĩkono mĩrongo itatũ. **24** Mũhuro wa rĩtirihho nĩriathiũrũrũkĩrio na magemio maahaanaine na tũbũũthũ, o mũkono ũmwe tũbũũthũ ikũmi. Tũbũũthũ tũu twaigitwo mĩhari ĩĩrĩ tũgĩtwekanĩrio na Karia kau, tũgĩtuika kindũ kímwe nako. **25** Nako Karia kau kaigĩrĩrwo igũrũ rĩa mĩhiano ya ndegwa ikũmi na igĩrĩ; ithatũ ciacio ciarorete mwena wa gathigathini, na ithatũ ikarora mwena wa ithũĩro, na ithatũ ikarora mwena wa gũthini, na ithatũ ikarora mwena wa irathiĩro. Karia kau kaigĩrĩrwo igũrũ rĩacio, nacio ciĩga cia na thuuha cia ndegwa icio nĩcio ciarorete na kũu thĩnĩ. **26** Utungu wa Karia kau waiganaine na warĩ wa rũhĩ. Rĩtirihho rwako rwatarĩ ta rĩtirihho rwa gĩkombe, kana ta gitoka gĩcanũku. Karia kau kaiganagĩra maaĩ mbathi ngĩri igĩrĩ. **27** Ningĩ agĩaka makaari ikũmi ma gĩcango mangĩaguucĩrio; o gĩkaari kímwe kiarĩ kĩa ũraihu wa mĩkono ĩna, na warĩ wa mĩkono ĩna, na ũraihu wa na igũrũ wa mĩkono itatũ. **28** Makaari macio maakĩtwa ta ũu: maarĩ na icunjĩ cia mĩena iyĩitithanĩtio na buremu. **29** Iacunjĩ iria ciarĩ gatagatĩ ka buremu, o na buremu cio nyene, ciarĩ na mĩhiano ya mĩrũũthi, na ya ndegwa, na ya makerubi. Mwena wa igũrũ na wa mũhuro wa mĩhiano ya mĩrũũthi na ya ndegwa nĩ gwekĩrĩtwo magemio ma mahũa mature. **30** O gĩkaari kiarĩ na magũrũ mana ma gĩcango, maarĩ na igeria cia gĩcango cia kũgathĩkania kũgũrũ na kũgũrũ kũria kũngĩ, na o kímwe kiarĩ na kĩraĩ kĩanyĩĩrĩrwo nĩ itugi ĩnya iria ciatwekanĩrio na mahũa mature mwena o mwena. **31** Mwena wa thĩnĩ wa gĩkaari kũu kwari na mũromo warĩ na magũrũ wa gĩthiũrũrĩ wa mũkono ũmwe kũrĩka. Mũromo ũcio warĩ wa gĩthiũrũrĩ, na hamwe na njikarĩro yaguo yarĩ wa mũkono ũmwe na nuthu. Gũthiũrũrũkĩria mũromo wakĩo nĩ ha kurũrĩtwo magemio. Iacunjĩ cia mĩena ya gĩkaari kũu nĩciaganaine mĩena yothe ĩna, na itiarĩ cia gĩthiũrũrĩ. **32** Magũrũ macio mana meekĩrĩtwo rungu rwa icunjĩ cia mĩena, nacio igeria cia kũgathĩkania magũrũ cianyĩitithanĩtio na gĩkaari kũu. Naguo warĩ wa o kũgũrũ warĩ wa mũkono ũmwe na nuthu. **33** Magũrũ macio maathondeketwo ta magũrũ ma ngaari ya ita, nacio igeria cia kũgathĩkania kũgũrũ na kũgũrũ kũria kũngĩ, na mĩbara, na mĩrĩnga ya kũgũrũ, na tũgera twa gĩthiũrũrĩ tũria tũkoragwo gatagatĩ ga kũgũrũ, ciothe ciathondeketwo na kĩgera gĩtwekie. **34** O gĩkaari nĩ kiarĩ na nyĩtirio ĩnya, o koine-inĩ nyĩtirio ĩmwe, icomokete kuuma gĩkaari-inĩ. nĩgũkorwo **35** Mwena wa na igũrũ wa gĩkaari kũu wathiũrũrũkĩrio na mũcibi wa warĩ wa nuthu ya mũkono kũrĩka. Itugi na icunjĩ cia mĩena nĩcianyĩitithanĩtio na mwena wa na igũrũ wa gĩkaari kũu. **36** Nake Huramu agĩkurura mĩhiano ya makerubi, na ya mĩrũũthi, na ya mĩtĩ ya mĩkindũ mĩena-inĩ ya itugi, na icunjĩ-inĩ cia mĩena harĩa hothe hangĩonekire, na hagathiũrũrũkĩrio na mahũa mĩena yothe. **37** ũguo nĩguo aathondekire makaari macio ikũmi. Mothe maatwekeirio handũ hamwe, na makahaanana biũ na makaiganana. **38** Ningĩ nĩathondekire irai ikũmi cia gĩcango, o kímwe kĩaiganagĩra maaĩ mbathi mĩrongo ĩna, na kiarĩ kĩa mĩkono ĩna kwarama, o kĩraĩ kímwe gĩkaigĩrĩrwo gĩkaari-inĩ kímwe gĩa icio ikũmi. **39** Nĩagĩre ikari ithano ciacio mwena wa gũthini wa hekarũ, na ikari ithano mwena wa gathigathini. Nĩagĩrĩre Karia mwena wa gũthini, agĩkaiga koine-inĩ ya gũthini ya mwena wa irathiĩro wa hekarũ. **40** Ningĩ Huramu nĩathondekire irai, na icakũri, na mbakũri cia kũminjaminjĩria. Nĩ ũndũ ũcio Huramu akĩrĩka wĩra wothe ũria aaheetwo arute nĩ Mũthamaki Solomoni thĩnĩ wa hekarũ ya Jehova: **41** itugi icio igĩrĩ; na ciongo icio igĩrĩ ciahanaaga ta mbakũri irĩ igũrũ wa itugi icio; na irengeeri iria igĩrĩ ciagathĩkanĩtio ta mĩnyororo iria ciagemetie ciongo icio ciarĩ igũrũ wa itugi; **42** na makomamanga 400 ma irengeeri iria igĩrĩ ciagathĩkanĩtio ta mĩnyororo (mĩhari ĩĩrĩ ya makomamanga o hari kĩrengereeri kímwe ikagemia ciongo icio ciahanaaga ta mbakũri iria ciarĩ igũrũ wa itugi); **43** na makaari ikũmi na irai ciamo ikũmi; **44** na Karia na mĩhiano ya ndegwa ikũmi na igĩrĩ rungu rwako; **45** o na nyũngũ, na icakũri, na mbakũri cia kũminjaminjĩria. Indo icio ciothe Huramu aathondekeire Mũthamaki Solomoni cia hekarũ ya Jehova ciarĩ cia gĩcango gĩkumuthe gĩkahenia. **46** Mũthamaki aatwekithagĩria indo icio kũria gwathondekagĩrwo indo cia rĩũmba kũu werũ-inĩ wa Jorodani gatagatĩ ga Sukothu na Zarethani. **47** Solomoni ndaathimire indo icio tondũ ciarĩ nyingĩ mũno; ĩrĩtũ wa gĩcango ndwamenyekanire ũria waiganaga. **48** Ningĩ Solomoni nĩathondekithirie indo ciothe iria ciarĩ thĩnĩ wa hekarũ ya Jehova: Aathondekire kĩgongona gĩa thahabu; na metha ya thahabu ya kũigĩrĩra mĩgate ĩria yaigagwo mbere ya Jehova; **49** na mĩtĩ ya kũigĩrĩrwo matawa ya thahabu therie (ĩtano ĩkaigwo mwena wa ũrĩo, na ĩtano ĩkaigwo mwena wa ũmotho, mwena wa mbere wa nyũmba ya na thĩnĩ); na wĩra wa magemio wa mahũa ma thahabu, na matawa, na mĩhato; **50** na irai cia thahabu therie, na magathĩ ma kũrenga ndaambĩ, na mbakũri cia kũminjaminjĩria, na thaani, na ngĩo cia mwaki; na icĩhĩ cia thahabu cia mĩrango ya kanyũmba karĩa kaarĩ

thiini mũno, Handũ-harĩa-Hatheru-Mũno, o na icũhi cia thahabu cia mĩrango ya nyũmba ĩria nene ya hekarũ. **51** Rĩria wĩra wothwe ũria Mũthamaki Solomoni aarutaga wa gwaka hekarũ ya Jehova wathĩrĩre-rĩ, akĩrehithia indo iria ithe Daudi aamũrĩte, nĩcio betha, na thahabu, na indo cia nyũmba, agĩciaga harĩa haigagwo igĩna cia hekarũ ya Jehova.

8 Ningĩ Mũthamaki Solomoni agĩta athuuri a Isiraeli, na antongoria othe a mĩhĩrĩga, na anene a nyũmba cia andũ a Isiraeli moko kũrĩ we Jerusalemu, nĩguo maambatie ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro kĩa Jehova kuuma Zayuni, Itũura rĩria inene rĩa Daudi. **2** Nao andũ othe a Isiraeli magũka hamwe kũrĩ Mũthamaki Solomoni hĩndĩ ya gĩathĩ kĩa mweri wa Ethanimu, nĩguo mweri wa mũgwanja. **3** Rĩria athuuri othe a Isiraeli maakinyĩre-rĩ, athĩnjĩri-Ngai makĩoyũ ithandũkũ rĩ, **4** nao makĩambatia ithandũkũ rĩa Jehova hamwe na Hema-ya-Gũtũnganwo, na indo ciothe iria nyamũre ciarĩ thiini wayo. Nao athĩnjĩri-Ngai na Alawii magĩciambatia, **5** nake Mũthamaki Solomoni na kũngano gĩothe gĩa Isiraeli kĩria gĩacemanĩtie harĩ we kĩrĩ mbere ya ithandũkũ rĩ, gĩkiruta igongona rĩa ng'õndu nyingĩ na ng'ombe nyingĩ mũno, ũũ atĩ itingĩandĩkirwo mũigana wacio kana itarĩke. **6** Nao athĩnjĩri-Ngai magĩcooka makĩrethe ithandũkũ rĩ rĩa kĩrĩkanĩro kĩa Jehova handũ harĩo thiini wa hekarũ, Handũ-harĩa-Hatheru-Mũno, makĩrĩga rungu rwa mathagu ma makerubi. **7** Makerubi macio maatambũrũkĩtie mathagu mamo igũrũ rĩa harĩa haigĩtwo ithandũkũ rĩ, na makahumbĩra ithandũkũ, o na mĩtĩ yarĩyo ya kũrĩkuua. **8** Mĩtĩ ĩyo yarĩ mĩraihu mũno, ũndũ mĩthia yayo yoonagwo nĩ mũndũ arĩ mbere ya Handũ-harĩa-Hatheru, no ndĩonekaga nĩ mũndũ arĩ nja ya Handũ-harĩa-Hatheru; na ĩrĩ o ho nginya ũmũthĩ. **9** Thiini wa ithandũkũ rĩ gũtiarĩ na kĩndũ kĩngĩ tiga o ihengere iria igĩrĩ cia mahiga iria Musa aigĩte ho rĩria aarĩ Horebu, kũria Jehova aarĩkanĩre kĩrĩkanĩro na andũ a Isiraeli maarĩkia kuuma bũrũri wa Misiri. **10** Rĩria athĩnjĩri-Ngai meeherire makiuma Handũ-harĩa-Hatheru, itu rĩkiyũra hekarũ ya Jehova. **11** Nao athĩnjĩri-Ngai matingĩahotire kũruta wĩra wao nĩ ũndũ wa itu rĩ, nĩgũkorwo riiri wa Jehova nĩwaiyũrite hekarũ yake. **12** Ningĩ Solomoni akiuga atĩrĩ, "Jehova oigite atĩ nĩarĩkaraga thiini wa itu rĩria itumanu; **13** no rĩrĩ, ti-itherũ nĩngwakĩire hekarũ kĩrĩrorerwa, handũ haku ha gũtũura nginya tene." **14** O hĩndĩ ĩyo kũngano gĩothe gĩa Isiraeli kĩrĩgamĩte o hau, mũthamaki agĩkihũgũkĩra, agĩkũrathima. **15** Ningĩ akiuga atĩrĩ: "Jehova arogoocwo, o we Ngai wa Isiraeli, ũria ũhingĩtie na guoko gwake mwene ũria eerĩire baba, Daudi, na kanua gake mwene. Nĩgũkorwo oigire atĩrĩ, **16** 'Kuuma mũthenya ũria ndaarũtĩre andũ akwa a Isiraeli kuuma Misiri, ndĩrĩ ndathuura itũura inene thiini wa mũhĩrĩga o na ũmwe wa Isiraeli, atĩ ngũ njakĩrwo hekarũ ĩtanĩtio na Rĩitwa rĩakwa kuo, no nĩndathuũrĩre Daudi athamakĩre andũ akwa Isiraeli.' **17** "Baba Daudi nĩatuĩte na ngoro yake gwaka hekarũ ĩtanĩtio na Rĩitwa rĩa Jehova, o we Ngai wa Isiraeli. **18** No Jehova eerire baba, Daudi, atĩrĩ, "Tondũ nĩwatuĩte na ngoro yaku kũnjakĩra hekarũ ĩtanĩtio na Rĩitwa rĩakwa-

rĩ, nĩ wekire wega nĩ gwĩciiria ũguo ngoro-inĩ yaku. **19** No rĩrĩ, wee tiwe ũgwaka hekarũ ĩyo, no nĩ mũrũguo, ũria uumĩte mũthĩmo-inĩ waku na thakame-inĩ yaku, ũcio nĩwe ũgaaka hekarũ ĩtanĩtio na Rĩitwa rĩakwa.' **20** "Jehova nĩatũũrĩtie kĩrĩkanĩro kĩu, na rĩu nĩnjookete ithenya rĩa baba Daudi, na ngaikarĩra gĩtĩ kĩa ũnene gĩa Isiraeli, o ta ũria Jehova eerĩnĩire, na nĩnjakĩte hekarũ ĩria ĩtanĩtio na Rĩitwa rĩa Jehova Ngai wa Isiraeli. **21** Hau nĩho thondekete handũ ha kũga ithandũkũ rĩria rĩ na kĩrĩkanĩro kĩria Jehova aarĩkanĩre na maithe maitũ, rĩria aamarũtĩre bũrũri wa Misiri." **22** Hĩndĩ ĩyo Solomoni akĩrũgama mbere ya kĩgongona kĩa Jehova, o hau mbere ya kĩũngano gĩothe kĩa Isiraeli, agĩtambũrũkia moko make na igũrũ, **23** akiuga atĩrĩ: "Wee Jehova, Ngai wa Isiraeli, gũtĩrĩ Ngai ũngĩ ũhaana tawe kũu igũrũ kana gũkũ thĩ, o wee ũhingagia kĩrĩkanĩro kĩa wendo harĩ ndungata ciaku iria irũmagĩrĩra njĩra yaku na ngoro ciacio ciothe. **24** Wee nĩũhingĩire baba, Daudi ndungata yaku kĩrĩkanĩro gĩaku; ũndũ ũria weranĩre na kanua gaku nĩũhingĩtie na guoko gwaku, o ta ũria kũhaana ũmũthĩ. **25** "Na rĩrĩ, Jehova, Ngai wa Isiraeli, hingĩria baba, Daudi ndungata yaku ciaranĩro iria wamwĩrĩre rĩria woigire atĩrĩ, 'Ndũkaaga mũndũ wa gũikarĩra gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Isiraeli arĩ mbere yakwa, angĩkorwo arĩũ aku nĩmarĩthĩiaga na mĩthĩire yagĩrĩre mbere yakwa, o ta ũria wee ũtũire ũthĩiaga mbere yakwa.' **26** Na rĩrĩ, Wee Ngai wa Isiraeli, reke kiugo gĩaku kĩria werĩire baba, Daudi ndungata yaku, kĩhĩnge. **27** "No kũhoteke Ngai atũire gũkũ thĩ? Igũrũ, o na kũria igũrũ mũno-rĩ, wee ndũngũganĩra kuo. Hekarũ ĩno njakĩte-rĩ, gĩthĩ ndĩkĩrĩ nini makĩria! **28** No o na kũrĩ ũguo-rĩ, thĩkĩrĩria ihooya rĩa ndungata yaku, igĩthaihana ĩgũrwo tha, Wee Jehova Ngai wakwa. Igua gũkaya na ihooya rĩria ndungata yaku irakũhooya ĩrĩ mbere yaku ũmũthĩ. **29** Maitho maku maroikara marorete hekarũ ĩno ũtukũ na mũthenya, o handũ haha wee woigire atĩrĩ, 'Rĩitwa rĩakwa rĩrĩkoragwo ho,' nĩgeetha ũguage ihooya rĩria ndungata yaku irĩhooyaga ĩrorete handũ haha. **30** Igua gũthaihana kwa ndungata yaku na kwa andũ aku a Isiraeli rĩa mekũhooya marorete handũ haha. ũigũe ũrĩ kũu igũrũ, o kũu gũikaro gĩaku, na watũigua ũgatũrekerwa. **31** "Rĩria mũndũ angĩhĩtĩria mũndũ wa itũura rĩake na gũtũke no nginya ehĩte, nake oke ehĩtĩre hau mbere ya kĩgongona gĩaku hekarũ-inĩ ĩno-rĩ, **32** hĩndĩ ĩyo nĩ ũkaigua ũrĩ kũu igũrũ na ũtue itua. ũtuithanie ndungata ciaku ciira, ũria mũhĩtia atũrwo ciira na acookererwo nĩ mahĩtia make marĩa ekĩte. Nake ũria ũtehĩtie ũmũtue ndehĩtie, na nĩ ũndũ ũcio wonanie atĩ ti mwĩhia. **33** "Rĩria andũ aku a Isiraeli mahootwo nĩ thũ nĩ ũndũ nĩmakũhĩtĩire, nao magũcookerere na moimbũre rĩtwa rĩaku, na mahoo magĩgũthaihaga marĩ hekarũ-inĩ ĩno-rĩ, **34** hĩndĩ ĩyo nĩũkamaigua ũrĩ kũu igũrũ, na ũrekere andũ aku a Isiraeli mehĩa mao na ũmacookie bũrũri ũria waheire maithe mao. **35** "Rĩria igũrũ rĩkaahingwo na mbura yage kuura tondũ wa ũria andũ aku makũhĩtĩire-rĩ, mangĩkaahooya marorete handũ haha na moimbũre rĩtwa rĩaku, na magariũrũke matigane na mehĩa mao, tondũ nĩũmanyarĩtie-rĩ, **36** hĩndĩ ĩyo ũkaamaigua ũrĩ o kũu igũrũ, na ũrekere ndungata ciaku, andũ

aku a Isiraeli, mehia mao. Marute mütüürre ūria mwagīrīru, na ūmōirīrie mbura būrūri-inī ūcio waheire andū aku ūtūike igai rīao. **37** “Kūngikaagia ng’aragu kana mūthiro būrūri-inī, kana mīgūnda ihīe nī mbaa kana mbuu, kana gūūke ngigī kana ngūnga, kana thū imarigiicīrie itūūra-inī rīmwe rīao, na mwanangīko o na ūrīkū kana mūrīmū ūngīgooka-rī, **38** na rīrīa mūdū o na ūrīkū wa andū aku a Isiraeli angikaahooya kana athaithane, o mūdū aamenya mīnyamaro ūria arī nayo ngoro-inī yake, na atambūrūkie moko make amerekeire hekarū-inī ūno-rī, **39** hīndī ūyo ūkaigua ūrī kūu igūrū gīkarō-inī gīaku, ūmarekere, na ūtūire o mūdū itua kūringana na ūria wothē ekite, tondū we nūī ngoro yake, (nīgūkorwo nowe wiki ūtūi ngoro cia andū othe), **40** nīgeetha matūūre magwitīgīrite matukū mothe marīa megūtūūra būrūri ūria waheire maithe maitū. **41** “Ha ūhoro wa mūdū wa kūngī ūria ūtarī wa andū aku a Isiraeli, no nōimite būrūri wa kūraya nī ūndū wa Rīitwa rīaku, **42** tondū andū nīmakaigua ngumo ya Rīitwa rīaku inene, na ūhoro wa cīko cia guoko gwaku kūrī hinya gūtambūrūkītio, rīrīa agooka ahoōe erekeire hekarū ūno, **43** hīndī ūyo nūikamaigua ūrī o kūu igūrū, gīkarō-inī gīaku, na mūdū ūcio wa kūngī ūkamūhīngīria ūria wothē agakūhooya, nīgeetha andū othe a thī mamenye rīitwa rīaku na magwitīgīre o ta ūria andū aku a Isiraeli magwitīgīrite, na mamenye atī nyūmba ūno njakīte ītanītio na Rīitwa rīaku. **44** “Rīrīa andū aku maathīi mbaara-inī kūrūa na thū ciao, o kūrūa ūngimatūma, nao mahooe Jehova merekeire itūūra rīrī inene ūthuurīte na hekarū ūno njakīte ītanītio na Rīitwa rīaku, **45** hīndī ūyo ūkaigua mahooya na gūthaitana kwao ūrī kūu igūrū na ūmatīrīrīre ūhoro-inī ūcio wao. **46** “Rīrīa makwīhīria, nīgūkorwo gūtīrī mūdū ūtehagia, nawe ūmarakarīre ūmaneane kūrī thū, nacio imatahe imatawe būrūri wacio, ūrī kūraya kana ūrī gūkuhī; **47** nao mangūcookera ngoro-inī ciao marī o kūu būrūri ūria maatahīrīrwo, na merire, na magūthaithe marī o kūu būrūri wa acio mamatooretie, na moige atīrī, ‘Nītwīhītie, na nītwīkīte mahītia, na tūgeka maūdū ma waganū’; **48** na mangīgūgūcookerera na ngoro ciao ciothe, na mīoyo yao, marī būrūri wa thū ciao iria ciamatahire, nao mahooe merekeire būrūri ūria waheire maithe mao, na merekeire itūūra rīrīa inene rīrīa ūthuurīte na hekarū ūno njakīte ītanītio na Rīitwa rīaku-rī; **49** hīndī ūyo ūrī o kūu igūrū, gīkarō-inī gīaku, ūkaigua ihooya rīao na mathaitana mao, na ūmatīrīrīre ūhoro-inī ūcio wao. **50** Na ūkarekera andū aku, o acio makwīhītie; ūmarekere mahītia marīa mothe magwīkite, na ūtūime acio mamatooretie mamaiguīre tha; **51** tondū nī andū aku na igai rīaku, o andū arīa warutire būrūri wa Mīsiri, ūkīmaruta kuuma mwaki-inī ūcio mūhīū wa gūtwekia kīgera. **52** “Ūrohīngūra maitho maku na ūigūe mathaitana ma ndungata yaku na ma andū aku a Isiraeli, ningī wītīkīre kūmathikagīrīria rīrīa rīothe maagūkaira. **53** Nīgūkorwo nīwe wamathuurire kuuma thīnī wa ndūrīrī ciothe cia thī matūike igai rīaku kīūmbe, o ta ūria woimbūrīre na kanua ka ndungata yaku Musa, hīndī rīrīa wee, Mwathani Jehova, warutire maithe maitū kuuma būrūri wa Mīsiri.” **54** Rīrīa Solomoni aarīkīrie mahooya macio mothe na gūthaita

Jehova-rī, agūkīra, akīehera mbere ya kīgongona kīa Jehova, harīa aaturīte ndu aambararītie moko make na igūrū. **55** Akīrūgama na akīrathima kīūngano gīothe gīa Isiraeli na mūgamba mūnene, akiuga atīrī: **56** “Jehova arogoocwo, ūria ūheete andū ake a Isiraeli ūhurūko o ta ūria eraniire. Gūtīrī kiugo o na kīmwe gīa cīranīro ciothe iria njega iria eeraniire na kanua ka ndungata yake Musa gītahingīte. **57** Jehova Ngai witū aroikara hamwe na itūhū o ta ūria aarī hamwe na maithe maitū; aroaga gūtūtiganīria o na kana gūtūtīrika. **58** Arotūma ngoro ciitū imūcookerere, tūthīiagi na njīra ciake ciothe, na tūmenyagīrīre maathani make, na kīrīra kīa watho wa kūrūmīrīrwo, na mawatho make marīa aaheire maithe maitū. **59** Na rīrī, ciugo ici ciakwa, iria hooete ndī mbere ya Jehova, irokuhīrīria Jehova Ngai witū mūthenya na ūtukū, nīguo atīragīrīre maūdū ma ndungata yake na andū ake a Isiraeli, kūringana na mabataro ma o mūthenya, **60** nīgeetha andū othe a thī mamenye atī Jehova nīwe Ngai, na gūtīrī ūngī take. **61** No ngoro cianyo no ngīnya cīiheene biū kūrī Jehova Ngai witū, mūtūūrage kūringana na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīrwo, na wathīkīra maathani make, ta ūria kūrī rīu.” **62** Hīndī ūyo mūthamaki na andū othe a Isiraeli makūrūta magongona hau mbere ya Jehova. **63** Solomoni narūtūire Jehova igongona rīa ūiguano ta ūū: ng’ombe ngiri mīrongo īrī na igīrī, na ng’ondū na mbūrī ngiri igana rīa mīrongo īrī. Nī ūndū ūcio mūthamaki na andū a Isiraeli othe makīamūra hekarū ya Jehova. **64** Mūthenya o ro ūcio mūthamaki nīamūrīre gīgīo gīa gatagatī kīa nja rīrīa īrī mbere ya hekarū ya Jehova, na akīrūtīra igongona rīa njino ho, na rīa mūtū na rīa maguta ma igongona rīa ūiguano, tondū kīgongona gīa gīcango kīrīa kīarī mbere ya Jehova gītīngīaiganiire magongona ma njino, na magongona ma mūtū na maguta ma magongona ma ūiguano. **65** Nī ūndū ūcio Solomoni agīkorwo na giathī hīndī ūyo arī hamwe na andū a Isiraeli, maarī kīūngano kinene, andū kuuma Lebo-Hamathu ngīnya Karūū ka Mīsiri. Magīkūngūra giathī kīu mbere ya Jehova Ngai witū mīthenya mūgwanja, na mīthenya īngī mūgwanja, yothē yarī mīthenya ikūmi na īna. **66** Mūthenya ūria warūmīrīre akīra andū acio mainūke. Makīrathima mūthamaki magīcooka makīinūka makenete na maigūite wega ngoro, nī ūndū wa maūdū mothe mega marīa Jehova ekite nī ūndū wa ndungata yake Daudī na nī ūndū wa andū ake a Isiraeli.

9 Rīrīa Solomoni aarīkīrie gwaka hekarū ya Jehova o na nyūmba ya ūthamaki, na akīhingīa maūdū marīa mothe erīrīrie gwīka-rī, **2** Jehova akīmūmīrīra hīndī ya keerī, o ta ūria aamūmīrīre arī Gibeoni. **3** Jehova akīmūrīra atīrī: “Nīnjīguite kūhooya na gūthaitana kūrīa ūhooete ūrī mbere yakwa; nīnyamūrīte hekarū ūno, rīrīa wee wakīte, nīgeetha ndūme Rīitwa rīakwa rītūūre kuo ngīnya tene. Maitho makwa na ngoro yakwa nīrīkoragwo kuo hīndī ciothe. **4** “No wee mwene-rī, ūngīthīiagi mbere yakwa na wīhokeku wa ngoro na ūrūngīrīru ta ūria thoguo Daudī ekaga, na wīkage ūria ngwathīte, na ūmenyagīrīre kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo na mawatho makwa-rī, **5** Nīngahaanda gītī

gĩaku kia ũnene thĩĩni wa Isiraeli nginya tene, o ta ũria nderĩire thoguo Daudi rĩria ndoigire atĩrĩ, 'Ndũkaaga mũndũ wa gũkarĩra gĩtĩ kia ũnene kia Isiraeli o naarĩ.' **6** "No wee kana arĩu aku mũngĩkagarũrũka mũtigane na nĩ, na mwage kũmenyerera maathani na kĩrĩra kia watho wakwa wa kũrĩmĩrwo kĩria nĩ ndĩmũheete na mũthĩĩ mũgatungatĩre ngai ingĩ na mũchiooerĩ, **7** hĩndĩ ĩyo nĩngeheria andũ a Isiraeli bũrũrĩ ũyũ ndĩmaheete na ndiganĩrie hekarũ ĩno nyamũrite ĩtanio na Rĩtwa rĩakwa. Bũrũrĩ wa Isiraeli ũgaatuĩka wa kuunagwo thimo, na kĩndũ gĩa gũthekeerewo nĩ andũ othe. **8** Na o na gũtuĩka hekarũ ĩno nĩ ya kũgegania-rĩ, arĩa othe makaahĩtũkagĩra ho nĩmakamakaga na manyũrũrie moige atĩrĩ, 'Nĩ kĩĩ gũtĩmĩte Jehova eke bũrũrĩ ũyũ na hekarũ ĩno ũndũ ta ũyũ?' **9** Andũ nĩmagacookia moige atĩrĩ, 'Nĩ tondu nĩmatiganĩrie Jehova Ngai wao, ũria warutire maĩthe mao bũrũrĩ wa Misĩrĩ, makahĩmbĩria ngai ingĩ, na magacĩhooya na magacitungatĩra; nkĩcio Jehova amareehĩthĩrie mwanangiko ũyũ wotho.'" **10** Thuutha wa mĩaka mĩrongo ĩrĩ, o ihinda rĩria Solomoni aakire nyũmba icio cieri; na nĩcio hekarũ ya Jehova na nyũmba ya ũthamaki, **11** Mũthamaki Solomoni nĩaheire Hiramũ mũthamaki wa Turo matũũra mĩrongo ĩrĩ kũu Galili, tondu Hiramũ nĩamũreheire mĩtarakwa yothe, na mĩthengerera, na thahabu iria abatairio nĩcio. **12** No hĩndĩ ĩria Hiramũ oomire Turo nĩguo akoone matũũra marĩa aahetwo nĩ Solomoni, ndaakenirio nĩmo. **13** Nake akĩũria Solomoni atĩrĩ, "Mũrũ wa baba, nĩ matũũra matarĩ atĩa maya ũũheete?" Akĩmatua Bũrũrĩ wa Kabuli, na nũguo metagwo o na ũmũthĩ. **14** Na rĩrĩ, Hiramũ nĩarĩkĩtie gũtũmĩra Mũthamaki Solomoni taranda igana rĩa mĩrongo ĩrĩ cia thahabu. **15** ũyũ nĩguo ũhoru wa ũria Mũthamaki Solomoni aarutithĩrie andũ wĩra na hinya matekwĩyendera wa gwaka hekarũ ya Jehova na nyũmba ya ũthamaki, na mbenji, na rũthingo rwa Jerusalemu, na Hazoru, na Megido, na Gezeru. **16** Firaũni mũthamaki wa Misĩrĩ nĩatharĩkĩrie na akĩnyĩta Gezeru. Agĩgĩcina na mwaki, na akĩũraga andũ a Kaanani arĩa maatũũraga kuo, na agĩcoka agĩkũhe mwarĩ, mũtumia wa Solomoni, arĩ kĩheo kia ũhiki. **17** Nake Solomoni agĩaka Gezeru rĩngĩ. Nĩaakire Bethi-Horoni ya mũhuro, na **18** Baalathu, na Tadmori rĩa werũ-inĩ, thĩĩni wa bũrũrĩ wake, **19** o na nĩngĩ nĩaakire matũũra manene ma kũiga indo ciake na matũũra ma ngaari ciake cia ita na ma mbarathi ciake, na kĩria gĩothe eerĩrĩrie gwaka Jerusalemu, na Lebanoni, na bũrũrĩ wotho ũria aathanaga. **20** Andũ othe arĩa maatigaire kuuma kũrĩ Aamori, na Ahiti, na Aperizi, na Ahivi, na Ajebusi (andũ acio matarĩ andũ a Isiraeli), **21** ũguo nĩ kuuga njiaro ciao iria ciatigarĩte bũrũrĩ-inĩ, iria andũ a Isiraeli mataaniĩnĩte, acio nĩo maandĩkithirio nĩ Solomoni matũũke ngombo ciake cia kũrutithio wĩra na hinya, na noguo gũtũire nginya ũmũthĩ. **22** No Solomoni ndaatuire mũndũ o na ũmwe wa Isiraeli ngombo; nĩo maarĩ andũ ake a kũria mbaara, na atongoria a thĩrĩkari yake, na anene ake, na atongoria a thĩgari, na aathi a ngaari cia ita, na atwari a cio. **23** Nĩngĩ nĩ kwari atongoria a anene 550 arĩa maarutithagia mawĩra mothe ma Solomoni na makarũgamĩrĩra aruti wĩra. **24** Rĩria mwarĩ wa

Firaũni aambatire kuuma itũũra inene rĩa Daudi agĩthĩ gũikara nyũmba ya ũthamaki ĩria Solomoni aamwakĩire, hĩndĩ ĩyo nĩguo Solomoni aathondekire mbenji cia kũmĩnyĩrĩra. **25** Solomoni aarutaga magongona ma njino na ma ũiguano kĩgongona-inĩ kĩria aakĩire Jehova maita matatũ o mwaka, agacinaga ũbumba mbere ya Jehova hamwe namo, na nĩ ũndũ ũcio akahingĩa watho wa hekarũ. **26** Nĩngĩ Mũthamaki Solomoni agĩaka marikabu nyingĩ kũu Ezioni-Geberi, gũkũhĩ na Elothu kũu Edomu, hũgũrũrũ-inĩ cia Iria Itune. **27** Nake Hiramũ agĩtũma andũ ake, atwarĩthia a marikabu arĩa maamenyete ũhoru wa iria, nĩguo matungatage marikabu-inĩ marĩ na andũ a Solomoni. **28** Magĩthĩ nginya Ofiri, na makĩrehe taranda magana mana ma mĩrongo ĩrĩ cia thahabu, iria maatwarĩire Mũthamaki Solomoni.

10 Rĩria Mũthamaki mũndũ-wa-nja wa Sheba aiguire ngumo ya Solomoni na ũhoru wa ngwatanĩro yake na rĩtwa rĩa Jehova-rĩ, agĩũka kũmũgeria na ũndũ wa kũmũũria ciũria ndĩtũ. **2** Agĩkinya Jerusalemu arũmĩrĩrwo nĩ andũ aingĩ mũno, na ngamũira ikũũite mahuti marĩa manungi wega, na thahabu nyingĩ mũno, na tũhiga twa goru, agĩthĩ harĩ Solomoni, akĩaria nake maũndũ mothe marĩa maarĩ meciiria-inĩ make. **3** Nake Solomoni agĩcoka ciũria ciake ciothe; gũtirĩ ũndũ o na ũmwe mũthamaki aaremirwo nĩkũmũtaarĩria. **4** Rĩria mũthamaki-mũndũ-wa-nja ũcio wa Sheba onire ũũgĩ wotho wa Solomoni na nyũmba ya ũthamaki ĩria aakĩte, **5** na irio iria ciarĩ metha-inĩ yake, na ũria anene ake maikaraga metha-inĩ, na ũria ndungata iria ciatungataga ciehumbĩte, na arĩa maamũheaga gĩa kũnyua, o na magongona ma njino marĩa aarutagĩra hekarũ-inĩ ya Jehova, agĩkigega mũno. **6** Akĩria Mũthamaki Solomoni atĩrĩ, "Ūhoru ũria ndaiguire ndĩ bũrũrĩ wakwa ũkonĩ maũndũ marĩa wĩkĩte, o na ũũgĩ waku, nĩ ũhoru wa ma kũna. **7** No ndietĩkirie maũndũ macio nginya rĩria ndirokire gũkũ, na ndĩreyonera na maitho makwa nĩ mwene. Ti-itherũ, o na ndierĩtwo nuthu ya maũndũ macio. Ūhoru wa ũũgĩ waku o na ũtonga waku, nĩkĩrĩte mũno makĩria ũria wotho ndaiguĩte. **8** Kaĩ gũkena nĩ andũ aku-ĩ! Nĩngĩ gũkena nĩ anene aku arĩa marũgamaga mbere yaku hĩndĩ ciothe makaiguaga ũũgĩ waku! **9** Jehova Ngai waku arogoocwo, ũria ũkenetio nĩwe, agagũkarĩria gĩtĩ kia ũnene gĩa Isiraeli. Tondũ wa wendo wa Jehova wa tene na tene kũrĩ Isiraeli, niagũtũite mũthamaki, nĩgeetha ũtũũrie kĩhooto na ũthingu." **10** Agĩkĩhe mũthamaki taranda igana rĩa mĩrongo ĩrĩ, cia thahabu, na mahuti marĩa manungi wega maingĩ mũno, na tũhiga twa goru. Gũtirĩ hĩndĩ ingĩ kũrĩ kwarehwo mahuti manungi wega ta marĩa Mũthamaki mũndũ-wa-nja ũcio wa Sheba aahere Mũthamaki Solomoni. **11** (Marikabu cia Hiramũ nĩ ciarehire thahabu kuuma Ofiri, o na ikĩrehe mĩrigo mĩnene ya mĩthandari na tũhiga twa goru kuuma kuo. **12** Mũthamaki aahũthĩrie mĩthandari ĩyo gwaka itugĩ cia gũtĩrĩrĩra hekarũ ya Jehova na cia nyũmba ya ũthamaki, na gũthondekera aini inanda cia mũgeeto o na cia kĩnũbi. Kuuma mũthenya ũcio gũtirĩ kwarehwo kuuma na nja kana gũkoenka mĩthandari mĩngĩ ũguo.)

13 Mūthamaki Solomoni nāheire mūthamaki ūcio mūdū-wa-nja wa Sheba indo nyingī cia ūtaana wake na kīria kingī gīothe eerirīrie na aahooire. Thuutha ūcio Mūthamaki mūdū-wa-nja ūcio akiumagara hamwe na ndungata ciake agīcooka būrūri wake mwene. **14** Ūritū wa thahabu irīa Solomoni aamūkagīra o mwaka warī wa taranda magana matandatū ma mīrongo itandatū, **15** itataranīrio na igooti rīa athūgūri na onjorithia na ya kuuma kūrī athamaki a Arabia, othe, na abarūthi a būrūri. **16** Mūthamaki Solomoni agīthondeka ngo nene magana meerī cia thahabu hūire; o imwe yathondeketwo na ūritū wa beka magana matandatū cia thahabu. **17** Ningī agīthondeka ngo nini magana matatū cia thahabu hūire; o imwe yathondeketwo na ūritū wa mina ithatū cia thahabu. Mūthamaki agīciaga Nyūmba ya Ūthamaki irīa yetagwo Mūtītū wa Lebanoni. **18** Ningī mūthamaki agīthondeka gītī gīa ūthamaki kīnene mūno, kīgemetio mwena wa na thīnī na mīguongo na mwena wa na nja gīkagemio na thahabu therie. **19** Gītī kīu kīa ūnene kīari na ngathī ya makinya matandatū, na thuutha wakīo igūrū kīarī gīa gīthiūrūrī. Mīena-inī yeerī ya gītī kīu kīarī na handū ha kūigīrīra moko, na nī haarī na mīhiano ya mīrūūthi irūgamīte mīena-inī yeerī ya moko macio. **20** Mīhiano īngī ikūmi na irīri ya mīrūūthi yarūgamītio ngathī-inī īyo ya makinya matandatū. O ikinya rīa ngathī rīarī na mīhiano wa mūrūūthi o mwena. Gūtīrī gītī kīngī ta kīu gīathondeketwo mbere īyo gīa ūthamaki ūngī o na ūrīkū. **21** Indo ciothe irīa Mūthamaki Solomoni aanyuagīra ciarī cia thahabu, na indo ciothe cia nyūmba irīa ciarī Nyūmba ya Ūthamaki irīa yetagwo Mūtītū wa Lebanoni ciarī cia thahabu therie. Gūtīarī kīndū gīathondeketwo na betha, nīgūkorwo betha yatagwo kīndū gītārī bata mūno matukū-inī macio ma Solomoni. **22** Mūthamaki aarī na marikabu nyingī cia wonjoria irīa-inī, hamwe na marikabu cia Hiramū. O riita rīmwe thīnī wa mīaka itatū, nīciacookaga ikuūite thahabu, na betha, na mīguongo, na ngīma, na nūgū. **23** Mūthamaki Solomoni aarī na ūtonga na ūgī mūingī gūkīra athamaki arīa angī othe a thī. **24** Andū a thī yothe nīmacaragīa ūrīa mangīona Solomoni nīgūo maigūe ūgī ūrīa Ngai eekīrīte ngoro-inī yake. **25** Andū arīa mookaga kūmuona mwaka o mwaka nīmamūrehagīra iheo; indo cia betha, na cia thahabu, na ngūo ndaaya, na indo cia mbaara, na mahuti manungī wega, na mbarathi, na nyūmbū. **26** Solomoni nīacookanīrīrie ngaari cia ita na mbarathi; aarī na ngaari cia ita 1,400, na mbarathi 12,000 irīa aigīte matūūra-inī manene ma ngaari cia ita, na akaiga irīa īngī hakuhī nake kūu Jerusalemu. **27** Mūthamaki nīatūmire betha cingīhe Jerusalemu o ta mahiga, mītarakwa nayo yarī mīngī o ta mītī ya mīktūyū irīa irī magūrū-inī ma irīma. **28** Mbarathi cia Solomoni cioimaga būrūri wa Misiri na Kilikia. Onjorithia a mūthamaki macīgūruga kuuma Kilikia. **29** Ngaari imwe ya ita maamīgūruga kuuma Misiri, īkoima cekerī magana matandatū cia betha, nayo mbarathi imwe ikoima cekerī igana rīa mīrongo itano. Nao nīmaciendagīria athamaki othe a Ahiti na a Suriata.

11 Mūthamaki Solomoni nīendire andū-a-nja aingī a kūdū kūngī o hamwe na mwarī wa Firaūni, nīahikirie atumia a Amoabi, na a Amoni, na a Aedomu, na a Asidoni, na a Ahiti. **2** Moimīte ndūrīrī-inī irīa Jehova eerīte Isiraēlī atīrī, “Mūtikanahikanie nao, tondū ti-itherū nīmakagarīra ngoro cianyu irūmīrīre ngai ciao.” No rīrī, Solomoni agīkīrīrīria kūmeenda. **3** Aarī na atumia magana mūgwanja kuuma nyūmba cia ūthamaki, na thuriya magana matatū, nao atumia acio ake makīmūhīthia. **4** O ūrīa Solomoni aathiire agīkūruga, noguo atumia ake maaguacagīrīria ngoro yake kūrūmīrīra ngai īngī, nake akiaga kūheana ngoro yake kūna kūrī Jehova Ngai wake, ta ūrīa ngoro ya ithe Daudi yatarī. **5** Akīrūmīrīra Ashitoretu ngai ya nga ya andū a Sidoni, na Moleku ngai irīa meneku ya Aamoni. **6** Nī ūndū ūcio Solomoni agīka ūūru maithe-inī ma Jehova; ndaarūmīrīre Jehova kūna ta ūrīa ithe Daudi eekīte. **7** Solomoni nīakīire Kemoshu ngai irīa meneku ya Moabi, na Moleku ngai irīa meneku ya Aamoni handū hatūūgīru, o kūu karīma-inī karīa karī mwena wa irathīro wa Jerusalemu. **8** Eekire o ūguo kūrī atumia arīa angī ake othe a kūngī, arīa maacinaga ūbumba na makarutīra ngai ciao magongona. **9** Jehova nīarakarīrio nī Solomoni tondū ngoro yake nīyahutafīre Jehova, o we Ngai wa Isiraēlī, ūrīa wamuūmīrīre maita meerī. **10** O na gūtūika nīakaanīte Solomoni kūrūmīrīra ngai īngī-rī, Solomoni ndaigana kūrūmia watho wa Jehova. **11** Nī ūndū ūcio Jehova akīra Solomoni atīrī, “Kuona atī ūguo nīgūo wonete arī wega, na nīuregete kūrūmīrīra kīrīkanīro gīakwa na kīrīa kīa watho wakwa gīa kūrūmīrīro kīrīa ngawhīte-rī, ti-itherū nīngagūtunya ūthamaki ndīūrute kūrī we, ndīūngere ūmwe wa ndungata ciaku. **12** No rīrī, nī ūndū wa thoguo Daudi-rī, ndigwīka ūndū ūcio hīndī irīa we ūrī muoyo. No nīngagūtunya mūrīguo. **13** No ndīkamūtunya ūthamaki wothe, no nīngamūhe mūhīrīga ūmwe nī ūndū wa Daudi ndungata yakwa, na nī ūndū wa Jerusalemu, itūūra rīrīa thuurīte.” **14** Nake Jehova akīarahūrīra Solomoni thū, nīyo Hadadi ūrīa Mūedomu, wa rūciaro rwa ūthamaki wa Edomu. **15** Mbere īyo rīrīa Daudi aarūaga na Edomu, Joabu mūnene wa ita, ūrīa wathīite gūthika arīa maakuīte-rī, nīooragire arūme othe kūu Edomu. **16** Joabu na andū a Isiraēlī othe maikarīre kūu mīeri itandatū, ngīna rīrīa maanīnīre arūme othe kūu Edomu. **17** No Hadadi arī o kahī-rī, akūrīra būrūri wa Misiri marī hamwe na anene amwe a Edomu arīa maatungatīre ithe. **18** Nao makīuma Midiani magīthī Parani. Ningī makīoya andū angī kūu Parani, magīthī būrūri wa Misiri, kūrī Firaūni mūthamaki wa Misiri, ūrīa waheire Hadadi nyūmba, na gīthaka, na akīmūhe irio. **19** Firaūni nīakenīrio mūno nī Hadadi o ngīna akīmūhe mwarī wa nyina na Tahapenesi, mūtumia wa mūthamaki, nīgūo amūhīkie atūike mūtumia wake. **20** Mwarī wa nyina na Tahapenesi akīmūciarīra kahī geetagwo Genubathu karīa kaarerīro nyūmba-inī ya mūthamaki nī Tahapenesi. Genubathu ngūtūrania na ciana cia Firaūni kuo. **21** Hadadi arī kūu Misiri akīguā atī Daudi nīahurūkīte hamwe na maithe make, na atī Joabu mūnene wa ita o nake nīarīkītie gūkuā. Hīndī īyo Hadadi akīra Firaūni atīrī, “Njītkīria thīi,

niguo njooke бүрүрү witü.” **22** Firaüni akimüuria atiri, “Ni kii wagite gükü atí niguo úcooke бүрүрү wanyu?” Hadadi agicookia atiri, “Gütiri, no njitikiria thii!” **23** Nake Ngai akiaharüha thú ingi ya güükirira Solomoni, nayo ni Rezoni müru wa Eliada, üria worite akoima küri münene wake, Hadadezeri müthamaki wa Zoba. **24** Aküyüganiria andü, na agituika mütongoria wa gikundi kia aremi riria Daudi aaniinire ita cia Zoba; aremi acio magithii Dameski, magitüura kuo, na makioya wathani. **25** Rezoni aari thú ya Isiraeli riria riothe Solomoni aatüüre muoyo, aköngereha thüina üria warehetwo ni Hadadi. Ni ündü ücio Rezoni agiathana küu Suriata na niathüire Isiraeli müno. **26** Ningi Jeroboamu müru wa Nebati akiremera müthamaki. Aari ümwe wa anene a Solomoni, Müefiraimu wa kuuma Zereda, na nyina eetagwo Zerua na aari mütümia wa ndigwa. **27** Üü niguo aaremeire Müthamaki: Solomoni niathondeketete mbenji na agacookeria rüthingo rwa itüura inene ria ithe Daudi. **28** Na riri, Jeroboamu aari mündü mühoti, na riria Solomoni onire mürutire wake wa wira üria wari mwega, akimütua mürügamiriri wa aruti wira othe a nyumba ya Jusufu. **29** Ihinda-ini riu, Jeroboamu oimaga Jerusalem, nake Ahija münabii wa Shilo agicemania nake, ehumbite nguo njeru. Nao eerí maarí oiki küu githaka-ini, **30** nake Ahija akioya nguo iyo njerü eehumbite, akimitarüra icunji ikümi na igiri. **31** Hindi iyo aküira Jeroboamu atiri, “Wiyoe icunji ikümi, nigükorwo üü niguo Jehova, Ngai wa Isiraeli, oigite: ‘Atiriri, ningweheria üthamaki guokoini gwa Solomoni, na ningüküthe mihiriga ikümi. **32** No ni ündü wa ndungata yakwa Daudi na itüura inene ria Jerusalem, riria thuurite kuuma küri mihiriga yothe ya Isiraeli, ningümütigiria mihiriga ümwe. **33** Ngwika üguo, ni tondü nimandiganiire, makainamirira Ashitorethu ngai ya nga ya Asidoni, na Kemoshu ngai ya andü a Moabi, na Moleku ngai ya andü a Amoni, na magatiga güthii na njira ciakwa, o na makarega gwika üria kwagirire maitho-ini ikuuma, o na matirümagia irira ciakwa na mawatho ta üria Daudi ithe wa Solomoni ekaga. **34** “No riri, ndikweheria üthamaki wothe guokoini gwa Solomoni; nindimütuite mwathani matukü-ini mothe ma muoyo wake, ni ündü wa Daudi ndungata yakwa, üria ndathuurire o we warümirie maathani makwa na irira ciakwa. **35** Ningeheria üthamaki moko-ini ma müriü na ngühe mihiriga ikümi. **36** Ningaaha müriü mihiriga ümwe, nigeetha ndungata yakwa Daudi itüurie tawa mbere yakwa hindi ciothe küu Jerusalem, itüura riria inene küria ndathuurire ndüurie Rütwa riakwa kuo. **37** No wee-ri, ningakuoya, na niügathamaka maündü-ini mothe maria ngoro yaku ikeeririra; niügatuika müthamaki wa Isiraeli. **38** Üngika üria wothe ngügwatha, na üthiige na njira ciakwa, na wikage üria kwagirire maitho-ini makwa na ündü wa kürimia irira ciakwa na maathani makwa, o ta üria ndungata yakwa Daudi yekaga-ri, nindirikoragwo hamwe nawe. Nyumba yaku ningamitua ya üthamaki ya gütüura, o ta üria ndakire nyumba ya Daudi na ningakühe Isiraeli. **39** Ninganyariira njaro cia Daudi, no ndigacinyariira nginya tene.” **40** Solomoni niageririe küüraga Jeroboamu, nowe Jeroboamu akiürira бүрүрү

wa Misiri kwa Müthamaki Shishaka, na agikara kuo nginya riria Solomoni aakuire. **41** Maündü maria mangi makoniü wathani na Solomoni, üria wothe eekire, na üügü üria onanirie-ri, githi matiandikitwo ibuku-ini ria ciiko cia Solomoni? **42** Solomoni aathamaküire Isiraeli riothe ari Jerusalem müaka mirongo ina. **43** Agicooka akihurüka hamwe na maithe make, na agithikwo itüura inene ria ithe Daudi. Nake müriü Rehoboamu agitüika müthamaki ithenya riake.

12 Rehoboamu niathüire Shekemu, nigükorwo andü a Isiraeli othe nimathüite küo makamütue müthamaki. **2** Riria Jeroboamu müru wa Nebati aiguire ühoro ücio (aari o Misiri, küria oorüire eherere Müthamaki Solomoni), akiuma Misiri, akiinüka. **3** Ni ündü ücio andü a Isiraeli magitümanira Jeroboamu, nake Jeroboamu hamwe na küngano gíothe gfa Isiraeli magithii küri Rehoboamu makimwira atiri: **4** “Thoguo niatüigüire icooki iritü, no riu tühüthüire wira ücio müritü na icooki riu iritü riria aatüigüire, na nitüügütungatagira.” **5** Rehoboamu akimacookeria atiri, “Thii mügaacooka küri niü thuuha wa mithenya itatü.” Ni ündü ücio andü magitüura. **6** Thuutha ücio Müthamaki Rehoboamu akioyoa kirira küri athuuri aria maatungatagira ithe Solomoni riria aari muoyo. Akimooria atiri, “Müngindaara njookerie andü aya atia?” **7** Nao makimücookeria atiri, “Ümüthi üngitüikira gütuika ndungata ya andü aya na ümatungatire, na ümacookerie na njira njagirü-ri, megütüura mari ndungata ciaku hindi ciothe.” **8** No Rehoboamu akiregana na ütaaro üria athuuri acio maamüheire, na akioyoa kirira kuuma küri aanake a riika riake, aria maamütungatagira. **9** Akimooria atiri, “Inyuü müngindaara atia? Andü aya maranjira atí, ‘Tühüthüire icooki riria thoguo aatüigüire’ Ingimacookeria atia?” **10** Aanake acio a riika riake makimücookeria atiri, “Cookeria andü acio makwürite atí, ‘Thoguo niatüigüire icooki iritü, nowe tühüthüire icooki riu,’ ümeere atiri, ‘kaara gawka ka müira ni gatungu gükira njohero ya baba. **11** Baba aamüigüire icooki iritü; niü ningüriritüha makiria. Baba aamühüüraga na iboko; no niü ndirimühüüraga na tüng’aurü.” **12** Thuutha wa mithenya itatü Jeroboamu na andü othe magicooka küri Rehoboamu, o ta üria müthamaki oigite atiri, “Mügaacooka küri niü thuuha wa mithenya itatü.” **13** Müthamaki agicookeria andü acio ühoro ehite müno. Akiregana na ütaaro üria aheetwo ni athuuri, **14** akürümüra ütaaro wa aanake, akiuga atiri, “Baba niämüritüthüire icooki, no niü ningüriritüha makiria. Baba aamühüüraga na iboko; niü ndirimühüüraga na tüng’aurü.” **15** Ni ündü ücio müthamaki ndaigana güthikiria andü acio, tondü maündü macio meekikire moimite küri Jehova, niguo kiugo kihingio kiria Jehova eerie Jeroboamu müru wa Nebati na kanua ka Ahija üria Müshiloni. **16** Riria andü othe a Isiraeli moonire atí müthamaki ücio niarega kümathikiria, magicookeria müthamaki atiri: “Türi na igai ririkü hari Daudi, na niü gicunji kirikü türi nakio hari müru wa Jesii? Cooka hema-ini ciaku wee Isiraeli! Wee Daudi-ri, menyerera nyumba yaku wee mwene.” Ni ündü ücio andü othe a Isiraeli maküinüka. **17** No

andū a Isiraeli arīa maatūūruga matūūra-inī ma Judarī, Rehoboamu agīthī na mbere kūmathamakīra. **18** Mūthamaki Rehoboamu agītūma Adoniramu ūria warī mūrūgamīrīri wa andū arīa maarutithagio wīra na hinya, no andū a Isiraeli makīmūhūūra na mahiga nyuguto, agīkua. No Rehoboamu agīthara, akīhaica ngaari-inī yake ya ita, akīūrīra Jerusalemu. **19** Nī ūndū ūcio andū a Isiraeli matūire maremeire nyūmba ya Daudi nginya ūmūthī. **20** Rīria andū a Isiraeli othe maaiguire atī Jeroboamu nīacookete kuuma būrūri wa Misiri, makīmūtūmanīra oke kīūngano-inī, na makīmūta mūthamaki wa Isiraeli guothe. Mūhīrīga wa Juda nogo wiki warūmīrīre nyūmba ya Daudi. **21** Rīria Rehoboamu aakinyire Jerusalemu, akīūngania andū othe a nyūmba ya Juda na a mūhīrīga wa Benjamini andū 180,000 a kūrūa mbaara nīgeetha makarūe na nyūmba ya Isiraeli, nīguo macookerie Rehoboamu mūrū wa Solomoni ūthamaki. **22** No rīrī, kiugo kīa Ngai gīgīkinyīra Shemaia mūdū wa Ngai akīrwo atīrī: **23** “Thī wīre Rehoboamu mūrū wa Solomoni mūthamaki wa Juda, na nyūmba ya Juda yothe o na ya Benjamini na andū arīa angī othe, ūmeere atīrī, **24** Jehova ekuuga ūū: Tigai kwambata mūkahūūrane na arīu a ithe wanyu, andū a Isiraeli. O mūdū wanyu wothē nīacooke mūcī, nīgūkorwo nī nī njīkīte ūndū ūyū.” Nī ūndū ūcio magīathīkīra kiugo kīa Jehova, magīcooka mūcī o ta ūria Jehova aathanīte. **25** Nake Jeroboamu akīrīgīra itūūra rīa Shekemu na rūthingo rwa hinya thīnī wa būrūri ūria ūrī rīma wa Efiraimu, agītūūra kuo. Kuuma kūu agīthī agīaka itūūra rīa Penieli. **26** Jeroboamu agīciiria atīrī, “Ūthamaki wahota gūcookerera nyūmba ya Daudi. **27** Andū aya mangīambata mathī makarute magongona hekarū-inī ya Jehova kūu Jerusalemurī, nīmagacooka gwathīkīra mwathi wao Rehoboamu mūthamaki wa Juda. Nīmakanjūruga na macookerere Mūthamaki Rehoboamu.” **28** Thuutha wa kūhooya ūtaaro, mūthamaki nīathondekire mīhianano īrī ya njaū cia thahabu. Akīra andū atīrī, “Ūhoro wa kwambataga Jerusalemu nīkūmūrītūhīra mūno. Atīrīrī Isiraeli, ici ngai cianyu, iria ciamūrūtire būrūri wa Misiri.” **29** Mūhianano ūmwe akīūiga Betheli, na ūria ūngī akīūiga Dani. **30** Naguo ūndū ūyū ūgītuka mehīa; nīgūkorwo andū nīmāthīaga o nginya Dani kūhooya mūhianano ūria warī kūu. **31** Jeroboamu nīaakire mahooero kūdū kūrīa gūtūūgīru, na agīthuura athīnjīri-ngai a kuuma kūrī andū a mīthemba yothē, o na gūtūka matiarī Alawī. **32** Akīambīrīria gīathī mūthenya wa ikūmi na itano mweri-inī wa īnana, ūtūke ta gīathī kīrīa kīagomanagwo Juda, na akīrūtīra magongona kīgongona-inī. Eekire ūguo kūu Betheli, akīrūtīra mīhianano īyo ya njaū aathondekete magongona. Nīngī kūu Betheli akīga athīnjīri-ngai kūdū kūu gūtūūgīru aathondekete. **33** Mūthenya wa ikūmi na itano mweri-inī wa īnana, mweri ūria eethūrīre me mwene, akīruta magongona kīgongona-inī kīrīa aakīte kūu Betheli. Nī ūndū ūcio akīambīrīria gīathī kīu nī ūndū wa andū a Isiraeli, na akīambata kīgongona-inī kūruta magongona.

13 Na rīrī, mūdū ūmwe wa Ngai nī oimire Juda arī na ndūmīrīri wa Ngai, agīthī Betheli, agīkora

Jeroboamu arūgamīte kīgongona-inī arute igongona. **2** Akīanīrīra, agītūkīra kīgongona kīu na ndūmīrīri ya Jehova, agīkīra atīrī, “Wee kīgongona gīkī, kīgongona gīkī! Jehova ekuuga ūū, ‘Nyūmba ya Daudi nīgūgaciarwo kaana ga kahī, nako gageetwo Josia. Nako nīgakaruta athīnjīri-Ngai a gūkū gūtūūgīru igongona haha igūrū rīaku, o acio marutaģira magongona haha, na mahīndī ma andū nīmāgacīnīrwo igūrū rīaku.” **3** Mūthenya o ro ūcio, mūdū ūcio wa Ngai akīheana kīmenyithia, akiuga atīrī: “Gīkī nīkīo kīmenyithia kīrīa Jehova onanīte: Kīgongona nīgīgwatūkana, naguo mūhu ūria ūrī igūrū rīakio ūtīke.” **4** Rīria Mūthamaki Jeroboamu aaguire ūria mūdū ūcio wa Ngai aaniūrīre agokīra kīgongona kīu kīarī Betheli, agītambūrūka guoko gwake arī kīgongona-inī, akiuga atīrī, “Mūnyīteit!” No rīrī, guoko kūu aatambūrūkīrie mūdū ūcio gūkionja, na ndangīahotire gūgūthuna rīngī. **5** Nakīo kīgongona kīu gīgātūkana, naguo mūhu wakīo ūgītīka, kūrīngana na kīmenyithia kīrīa mūdū ūcio wa Ngai aheanīte na ūndū wa ndūmīrīri ya Jehova. **6** Nīngī mūthamaki akīra mūdū ūcio wa Ngai atīrī, “Thaithanīra harī Jehova Ngai waku, na ūhuoere nīguo guoko gwakwa kūhonio.” Nī ūndū ūcio, mūdū ūcio wa Ngai agīthaita Jehova, nakuo guoko kwa mūthamaki gūkīhona na gūgīcooka o ūria kwarī mbere. **7** Mūthamaki akīra mūdū ūcio wa Ngai atīrī, “Ūka tūthī mūcī ūkarīe, na nīngūkūhe kīheo.” **8** No mūdū ūcio wa Ngai agīcookeria mūthamaki atīrī, “O na korwo no ūhe nuthu ya indo ciaku-rī, nī ndīngīthī nawe, o na ndīngīria irio kana nyue maa gūku. **9** Nīgūkorwo nīnjāthitwo nī kiugo kīa Jehova, ngeerwo atīrī, ‘Ndūkanarīe irio, kana ūnyue maaī, o na kana ūcookere njīra rīra wāgereire ūgīthī.’” **10** Nī ūndū ūcio akīgera njīra īngī na ndaacookeire rīra aagereire agīthī Betheli. **11** Na rīrī, nī kwarī mūnabī mūkūrū watūūruga Betheli, nao arīu ake magīka makīmwīra maūdū marīa mothe mūdū ūcio wa Ngai eekīte kūu mūthenya ūcio. O na nīngī makīhe ithe wao ūhoro ūria eerire mūthamaki. **12** Ithe wao akīmōora atīrī, “Agereire njīra rīrīkū?” Nao arīu ake makīmōonia njīra rīra mūdū ūcio wa Ngai woimīte Juda aagereire. **13** Nī ūndū ūcio akīra arīu ake atīrī, “Ndandīkīrai ndīgiri.” Nao marīkia kūmūtandīkīra ndīgiri akīmīkarīra **14** na akīrūmīrīra mūdū ūcio wa Ngai. Akīmūkora aikarīte thī rungu rwa mūtī wa mūgandi, akīmūria atīrī, “Wee nīwe mūdū wa Ngai ūria uumīte Juda?” Mūdū ūcio wa Ngai akīmwīra atīrī “Ī nī nī.” **15** Nī ūndū ūcio mūnabī ūcio mūkūrū akīmwīra atīrī, “Ūka tūthī mūcī ūkarīe.” **16** Mūdū ūcio wa Ngai akiuga atīrī, “Ndingīcooka na thuutha tūthī nawe, o na nīngī ndīngīria kana nyuanire maaī nawe gīkū. **17** Tondū nīnjīrītīwo nī kiugo kīa Jehova atīrī, ‘Ndūkanarīe irio kana ūnyue maaī kūu o na kana ūcookere njīra rīra wāgereire ūgīthī.’” **18** Mūnabī ūcio mūkūrū akīmūcookeria atīrī, “O na nī ndī mūnabī tawe. Mūrīka nīanjārīrie na kiugo kīa Jehova anjīra atīrī: ‘Mūģīre mūcooke nake gwaku mūcī nīguo arīe irio na anyue maaī.’” (No nīkūmūheenia aamūheenia). **19** Nī ūndū ūcio mūdū ūcio wa Ngai agīcooka nake gwake mūcī, akīra na akīnyua. **20** Maikarīte o metha-inī kiugo kīa Jehova gīgīkinyīra mūnabī ūcio mūkūrū

urĩa wacooketie münabii wa kuuma Juda na thuutha. **21** Akianirĩra, akĩira mũndũ ũcio wa Ngai urĩa woimite Juda atĩrĩ, “Jehova ekũnga ũũ: ‘Nũreganĩte na kiugo kĩa Jehova, na ũkaaga kũrũmia watho urĩa waathirwo nĩ Jehova Ngai waku. **22** No nĩucokete na thuutha, na ũkarĩa irio na ũkanyua maai kũndũ kũria aakwirire ndũkaarĩe na ndũkanyue kindũ kuo. Nĩ ũndũ ũcio mwĩrĩ waku ndũgaathikwo mbĩrĩra-inĩ ya maithe maku.’” **23** Rĩria mũndũ ũcio wa Ngai aarĩkirie kũria na kũnyua-rĩ, münabii urĩa wamũcoketie na thuutha akĩmũtandĩkĩra ndigiri yake. **24** Na agĩthĩĩ na njĩra-rĩ, agĩtũngana na mũrũũthi ũkĩmũũraga, naguo mwĩrĩ wake ũkĩgũa thĩ hau njĩra-inĩ, nayo ndigiri na mũrũũthi cieri ikĩrũgama hau mwĩrĩ warĩ. **25** Andũ amwe arĩa maahĩtũkagĩra hau makĩona mwĩrĩ ũgũite hau thĩ, na mũrũũthi ũrũgamĩte o hau mwĩrĩ warĩ, nao magĩthĩĩ makĩheana ũhoru ũcio itũũra-inĩ inene rĩria münabii ũcio mũkũrũ aatũũraga. **26** Rĩria münabii urĩa wamũcoketie na thuutha kuuma rũgendo-inĩ rwake agĩure ũhoru ũcio, akiuga atĩrĩ, “Ŭcio nĩ mũndũ urĩa wa Ngai urĩa ũrareganire na kiugo kĩa Jehova. Jehova nĩamũneanĩte kũrĩ mũrũũthi urĩa ũmũtambuurĩte na ũkaamũũraga, o ta urĩa kiugo kĩa Jehova kĩamwĩrĩte.” **27** Mũnabii ũcio mũkũrũ akĩira arĩũ ake atĩrĩ, “Nandĩkĩrai ndigiri.” Nao magĩka o ũguo. **28** Nake akiumagara agĩthĩĩ, agĩkora mwĩrĩ ũgũĩthĩtio njĩra-inĩ, na mũrũũthi na ndigiri irũgamĩte o hau warĩ. Mũrũũthi ndwarĩte mwĩrĩ ũcio kana ũgatambuura ndigiri. **29** Nĩ ũndũ ũcio münabii ũcio akĩoya mwĩrĩ wa mũndũ ũcio wa Ngai, akĩũgĩrĩra igũrũ rĩa ndigiri, akĩucokoa itũũra-inĩ rĩake inene nĩgeetha amũcakaire na amũthike. **30** Nake akĩga mwĩrĩ ũcio mbĩrĩra-inĩ yake mwene, nao makĩmũcakaĩra makiugaga atĩrĩ, “Ŭũ mũrũ wa baba-ĩ!” **31** Aarĩkia kũmũthika, akĩira arĩũ ake atĩrĩ, “Rĩria ngaakua, mũgaathika mbĩrĩra-inĩ ĩno harĩa mũndũ tĩyũ wa Ngai athĩkitwo; mũkaiga mahĩndĩ makwa hau mwena-inĩ wa mahĩndĩ make. **32** Nĩgũkorwo ũhoru urĩa aaheanire uumanĩte na kiugo kĩa Jehova wa gũtũkĩrĩra kigongona kũria kĩrĩ Betheli o na mahooero mothe marĩa maarĩ kũndũ kũria gũtũũgũrũ thĩnĩ wa matũũra wa Samaria-rĩ, tĩ-ĩtherũ ũndũ ũcio no nginya ũkaahingio.” **33** O na thuutha wa maũndũ macio-rĩ, Jeroboamu ndaatiganire na njĩra ciake cia waganu, no aathĩre na mbere kwamũra athĩnjĩri-ngai a kũndũ kũria gũtũũgũrũ, kuuma kũrĩ andũ a mĩthemba yothe. Mũndũ o wotho ũngĩndire gũtũka mũthĩnjĩri-ngai, nĩamwamũraga nĩ ũndũ wa kũndũ kũu gũtũũgũrũ. **34** Macio nĩmo maarĩ mehĩa ma nyũmba ya Jeroboamu marĩa maatũmire ĩgwe na ĩnĩnwo biũ yeherio gũkũ thĩ.

14 Ihinda-inĩ riu, Abija mũrũ wa Jeroboamu akĩrwarĩa, **2** nake Jeroboamu akĩira mũtũmia wake atĩrĩ, “Wĩgarĩre nĩgeetha ndũkae kũmenyeka atĩ nĩwe mũtũmia wa Jeroboamu. Ŭcoko ũthĩĩ Shilo. Ahija urĩa münabii nĩkũo arĩ, urĩa wanjĩrĩre atĩ nĩnĩ nĩngatuũka mũthamaki wa andũ aya a Isiraeli. **3** Kũua mĩgate ikũmi, na tũmĩgate tũngĩ tũnini na kĩhembe kĩa ũũkĩ, ũthĩĩ kũrĩ we. Nĩgũkwĩra urĩa ũhoru wa kamwana gaka ũgaikara.” **4** Nĩ ũndũ ũcio mũtũmia wa Jeroboamu agĩka ũguo eerirwo na agĩthĩĩ mũcĩĩ kwa Ahija kũu Shilo. Na rĩrĩ, Ahija ndoona; nĩorĩte maitho nĩ

gũkũra. **5** Nowe Jehova nĩeerĩte Ahija atĩrĩ, “Mũtũmia wa Jeroboamu nĩarooka gũkũria ũhoru wa mũrũũ nĩ ũndũ nĩ mũrũaru, nawe ũmũcokerie ũna na ũna. Aakinya-rĩ, egwĩtua taarĩ mũndũ ũngĩ.” **6** Nĩ ũndũ ũcio rĩria Ahija aagĩure mũkĩnyo wa magũrũ make arĩ mũrango-inĩ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Toonya, mũtũmia wa Jeroboamu. Ŭretua tiwe nĩkĩ? Nĩndũmitwo kũrĩ we na ũhoru ũtarĩ mwega. **7** Thĩĩ, kũrĩ Jeroboamu ũmwĩre atĩ Jehova, Ngai wa Isiraeli ekũuga atĩrĩ: ‘Nĩ ndakũnenehirie kuuma gatagatĩ ka andũ, ngĩgũtua mũtongoria wa andũ akwa a Isiraeli. **8** Ndaatũnyanire ũthamaki kuuma kũrĩ nyũmba ya Daudi, ngĩkũnengera, no wee ndũkoretwo ũhaana ta ndungata yakwa Daudi, urĩa watũire arĩmĩtie maathani makwa, na akanũmĩrĩra na ngoro yake yothe, agekaga o urĩa wiki wagĩrĩre maitho-inĩ makwa. **9** Wee nĩwĩkite maũndũ maingĩ mooru, gũkũra andũ arĩa othe makoretwo marĩ mbere yaku. Nĩwĩthondekeire ngai ingĩ, o na mĩhianano ya kũhooywo ithondekewo na kĩgera. Nĩũtũmĩte ndakare na ũkaahutatĩra. **10** “Nĩ ũndũ wa ũguo-rĩ, nĩngũrehere nyũmba ya Jeroboamu mwanangĩko. Nĩngwehereria Jeroboamu mwana o wotho wa kahĩĩ thĩnĩ wa Isiraeli, arĩ ngombo kana atarĩ ngombo. Nĩngacina nyũmba ya Jeroboamu o ta urĩa mũndũ acinaga mai nginya magathira. **11** Ngui nĩikaaria andũ a Jeroboamu arĩa magaakũra itũũra-inĩ inene, nacio nyoni cia rĩera-inĩ irĩe arĩa magaakũra mĩgũnda-inĩ. Jehova nĩguo oĩgĩte! **12** “No wee-rĩ, cooka mũcĩĩ. O wakinya itũũra-inĩ inene-rĩ, noguo mwana ũcio arĩkua. **13** Isiraeli othe nĩmakamũcakaĩra na mamũthike. Ŭcio nowe wiki wa Jeroboamu ũgaathikwo, tondũ nowe wiki thĩnĩ wa nyũmba ya Jeroboamu, Jehova, Ngai wa Isiraeli, onete ũndũ mwega thĩnĩ wake. **14** “Jehova we mwene nĩakarũgama mũthamaki ũngĩ wa gũthamakira Isiraeli urĩa ũkaaniina nyũmba ya Jeroboamu. Ŭmũthĩ ngũo mũthenya! Atĩ atĩa? Īĩ, amĩniine o ro rĩu. **15** Nake Jehova nĩakahũũra Isiraeli, nginya mahaane ta ithanjĩ rĩrainaina rĩrĩ maai-inĩ. Nĩakamunya andũ a Isiraeli kuuma bũrũri ũyũ mwega urĩa aaheire maithe mao, na amahurunje mũrĩmo urĩa ũngĩ wa Rũũ rwa Farati, tondũ nĩmarakarĩre Jehova nĩ ũndũ wa gwĩthondekera itugĩ cia Ashera. **16** Nĩagatiganĩria andũ a Isiraeli nĩ ũndũ wa mehĩa marĩa Jeroboamu ekite, na ningĩ agatũma Isiraeli meehie.” **17** Nake mũtũmia wa Jeroboamu agĩũkĩra, agĩthĩĩ Tiriza. Rĩria aakinyire mũromo-inĩ wa nyũmba, kahĩĩ kau gagĩkua. **18** Nao magĩgathika, na andũ a Isiraeli othe magĩgacakaĩra, o ta urĩa Jehova oĩgĩte na kanua ka ndungata yake Ahija, urĩa münabii. **19** Maũndũ marĩa mangĩ makonĩĩ wathani wa Jeroboamu, mbaara ciake, na urĩa aathanire, nĩmandĩke ibuku-inĩ rĩa athamaki a Isiraeli. **20** Aathamakire miaka mĩrongo ĩrĩ na ĩrĩ, agĩcokoa akĩhũrũka hamwe na maithe make. Nake mũrũũ Nadabu agĩtũka mũthamaki ithenya rĩake. **21** Rehoboamu mũrũ wa Solomonĩ nĩwe warĩ mũthamaki wa Juda. Aarĩ na ũkũrũ wa miaka mĩrongo ĩna na ũmwe rĩria aatuĩkire mũthamaki, na agĩthamaka arĩ Jerusalemu miaka ikũmi na mũgwanja, itũũra-inĩ inene rĩria Jehova aathũrĩte kuuma mĩhĩrĩga-inĩ yothe ya Isiraeli, nĩgeetha Rĩĩtwa rĩake rĩtũũre kuo. Nyina eetagwo Naama, na aarĩ Mũamoni. **22** Nao andũ

a Juda nimekire maündü ma waganu maitho-ini ma Jehova. Ni undü wa mehia maria meekire, nimarahirire marakara make, akigua üiru ni undü nimehitie, gükira üria maithe mao meehitie. **23** Ningi magithondekera kündü kúria gütüügüru, na mahiga maamüre, na itugü cia Ashera, o haria hothe haari karima karaihu, na rungu rwa müti o wothe waramitie honghe. **24** O na ni kwari maraya ma arüme mahoero-ini küu bürüri-ini; andü acio magüka maündü mothe maria maari magigi ma ndürüri iria Jehova aangatite mbere ya andü a Isiraeli matanoka kuo. **25** Mwaka-ini wa itano wa Müthamaki Rehoboamu-rü, Shishaka müthamaki wa Misiri agitharikira Jerusalemu. **26** Nake agikuaa igüina cia hekarü ya Jehova na igüina cia nyumba ya üthamaki. Aakuire indo ciothe o hamwe na ngo ciothe cia thahabu iria Solomoni aathondekithitie. **27** Ni undü ücio Müthamaki Rehoboamu agithondeka ngo ingi cia gicango handü ha icio cia mbere, agicinengera anene a arangiri ariä maikaraga itoonyero-ini rüa nyumba ya üthamaki. **28** Riria riothe müthamaki aathiiaga hekarü-ini ya Jehova, arangiri acio maathiiaga nake makuuüte ngo icio, na thuutha ücio magacicookia nyumba-ini ya arangiri. **29** Ha ühoro wa maündü maria mangi mothe makoniü wathani wa Rehoboamu na üria wothe eekire-rü, githi matiantikitwo ibuku-ini rüa maündü ma athamaki a Juda? **30** Hindi ciothe ni gwakoragwo na mbaara gatagati ka Rehoboamu na Jeroboamu. **31** Nake Rehoboamu akihurüka hamwe na maithe make, agithikwo hamwe nao thini wa itüura inene rüa Daudi. Nyina eetagwo Naama, na aari Müamoni. Nake müriü Abija agitüika müthamaki ithenya riäke.

15 Mwaka wa ikümi na inana wa üthamaki wa Jeroboamu mürü wa Nebati-rü, niguu Abija aatükire müthamaki wa Juda, **2** na agithamaka ari Jerusalemu miäka itatü. Nyina eetagwo Maaka mwarü wa Abisalomu. **3** Niekire mehia maria mothe ithe eekite mbere yake; ndeyamüriire Jehova Ngai wake na ngoro yake yothe, ta üria ngoro ya ithe Daudi yatarü. **4** No rüri, ni undü wa Daudi, Jehova Ngai wake akimühe tawa küu Jerusalemu na undü wa gütua müriü müthamaki ithenya riäke, na gütüma itüura rüa Jerusalemu rüürüme. **5** Nigükorwo Daudi niekite üria kwagiriire maitho-ini ma Jehova, na ndaagire kürümia watho o na ümwe wa Jehova matukü-ini mothe ma muoyo wake, tiga ühoro-ini wa Uria üria Mühiti. **6** Na rüri, gwatüüraga mbaara gatagati ka Rehoboamu na Jeroboamu hindi üria yothe Abija aari muoyo. **7** Maündü maria mangi makoniü wathani wa Abija na üria wothe eekire-rü, githi matiantikitwo ibuku-ini rüa maündü ma athamaki a Juda? Na ni kwari mbaara gatagati ka Abija na Jeroboamu. **8** Nake Abija akihurüka hamwe na maithe make, na agithikwo thini wa itüura inene rüa Daudi. Nake müriü Asa agitüika müthamaki ithenya riäke. **9** Mwaka wa mirongo üri wa üthamaki wa Jeroboamu müthamaki wa Isiraeli-rü, niguu Asa aatükire müthamaki wa Juda, **10** nake agithamaka ari Jerusalemu miäka mirongo ina na ümwe. Cüwe wake eetagwo Maaka mwarü wa Abisalomu. **11** Asa niekire üria kwagiriire maitho-ini ma Jehova, o ta üria ithe Daudi

eekite. **12** Niangatire maraya ma arüme ma mahoero-ini moime bürüri ücio, na akieheria mihianano yothe ya kühooyagwo üria maithe make maathondekete. **13** O na nieherire cüwe wake Maaka atige gütüika müthamaki-mündü-wa-nja, tondü niathondekete gitugü kía Ashera, kündü kiri magigi müno. Asa agikimomora, agigicinüria kianda-ini güa Kidironi. **14** O na gütüika ndaathengirie mahoero maria maari kündü gütüügüri-rü, ngoro ya Asa niyotüire Jehova mütüüriire-ini wake wothe. **15** Niarehire küu hekarü ya Jehova betha, na thahabu, na indo iria ciothe we mwene hamwe na ithe maamüriire. **16** Gwatüire mbaara gatagati ka Asa na Baasha müthamaki wa Isiraeli, hindi yothe ya wathani wao. **17** Baasha müthamaki wa Isiraeli niambatire agüküriira Juda na agüka rüthingo rwa hinya küu Rama, nigeetha agirüriire andü matikoime kana matoonye bürüri wa Asa müthamaki wa Juda. **18** Ningi Asa akiruta betha na thahabu ciothe iria ciatarigite kigüna-ini kía hekarü ya Jehova na kía nyumba yake ya üthamaki. Nake agicühokera anene ake macitwarire Beni-Hadadi mürü wa Taburimoni, mürü wa Hezioni, müthamaki wa Suriata, üria waathanaga Dameski. **19** Nake akimwira atüri, "Reke hakorwo harü na kürüko giitü nawe, o ta üria haari kürüko gatagati ka baba na thoguo. Ta kione, kúhe kía betha na thahabu nküo ndagütüüma. Rüa tharia kürüko kianyü na Baasha müthamaki wa Isiraeli niguu atigane na niü." **20** Beni-Hadadi agitükira ühoro wa Müthamaki Asa, agitüma anene a ikundi cia thigari ciäke makahüüre matüura ma Isiraeli. Nake agitooria Ijoni, na Dani, na Abeli-Bethi-Maaka, na Kinerethu guothe, hamwe na Nafitali. **21** Hindi üria Baasha aigüire ühoro ücio, agitiga gwaka Rama, agithi güküara Tiriza. **22** Ningi Müthamaki Asa akiruta watho küu Juda guothe, gütirü mündü watigüüriwo, nao magikua mahiga na mbaü iria Baasha aahüthagira Rama. Indo icio nicio Müthamaki Asa aakire nacio Geba küu Benjamini, o na agüka küu Mizipa. **23** Ha ühoro wa maündü maria mangi mothe makoniü wathani wa Asa, maria mothe aahingirie, na üria wothe eekire, o na matüura maria aakire-rü, githi matiantikitwo ibuku-ini rüa maündü ma athamaki a Juda? Na rüri, Asa aaküra aküwara magüü. **24** Hindi üyo Asa akihurüka hamwe na maithe make, agithikwo hamwe nao thini wa itüura inene rüa ithe Daudi. Nake müriü Jehoshafatu agitüika müthamaki ithenya riäke. **25** Nadabu mürü wa Jeroboamu aatükire müthamaki wa Isiraeli mwaka wa keeri wa Asa müthamaki wa Juda, nake agithamakira Isiraeli miäka üri. **26** Niekire maündü ma waganu maitho-ini ma Jehova, akürümüria mithiire ya ithe na mehia make maria maatüüme andü a Isiraeli meehie. **27** Baasha mürü wa Ahija wa nyumba ya Isakuru niaciriire kümüküriira, nake akimüüragira küu Gibethoni, itüura rüa Afilisti, rüria Nadabu na Isiraeli othe maririgüciire. **28** Baasha ooragire Nadabu mwaka wa gatatu wa Asa müthamaki wa Juda na agitüika müthamaki ithenya riäke. **29** Aambirüria güthamakarü, niooragire andü a nyumba ya Jeroboamu othe. Ndaatigüire Jeroboamu mündü o na ümwe ari muoyo, no aamaniire othe, kuringana na kiugo kía Jehova kürüa aaririe na kanua ka ndungata yake Ahija üria Müshiloni, **30** ni undü wa mehia maria Jeroboamu ekite na agitüma

Isiraeli mehie, na nĩ ūndũ n̄arakarĩtie Jehova, Ngai wa Isiraeli. **31** Ha ūhoro wa maũndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Nadabu, na marĩa mothe eekire-rĩ, githĩ matiangĩkĩtwo ibuku-inĩ rĩa maũndũ ma athamaki a Isiraeli? **32** Gwatũire mbaara gatagati ka Asa na Baasha mũthamaki wa Isiraeli hĩndĩ yothe ya wathani wao. **33** Mwaka wa gatatu wa Asa, mũthamaki wa Juda-rĩ, nĩguo Baasha mũrũ wa Ahija aatuĩkire mũthamaki wa Isiraeli guothe arĩ kũu Tiriza, na agĩthamaka miaka mĩrongo tĩrĩ na ĩna. **34** Nĩekire maũndũ ma waganu maittho-ini ma Jehova, akĩrũmĩrĩra mĩthĩire ya Jeroboamu, na mehia make marĩa maatũmire andũ a Isiraeli meehie.

16 Ningĩ kiugo kĩa Jehova gĩgĩkinya kũrĩ Jehu mũrũ wa Hanani gĩa gũũkĩrĩra Baasha, akĩrwo atĩrĩ, **2** “Ndakũrutire kuuma rũkũngũ-inĩ ngĩgũtua mũtongoria wa andũ akwa a Isiraeli, no wee ūkĩrũmĩrĩra mĩthĩire ya Jeroboamu, na ūgĩtũma andũ akwa a Isiraeli meehie, makĩndakarĩa nĩ ūndũ wa mehia mao. **3** Nĩ ūndũ ūcio ngĩrie kũniina Baasha na nyũmba yake, na nĩngatũma nyũmba yaku itũike ta ĩria ya Jeroboamu mũrũ wa Nebati. **4** Ngui nĩkarĩa andũ a Baasha arĩa magaaakũira itũũra-inĩ inene, nacio nyomi cia rĩera-inĩ irie arĩa magaaakũira mĩgũnda-inĩ.” **5** Ha ūhoro wa maũndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Baasha, na ūria eekire o na marĩa aahingirie-rĩ, githĩ matiangĩkĩtwo ibuku-inĩ rĩa maũndũ ma athamaki a Isiraeli? **6** Baasha akĩhũrũka hamwe na maithe make, na agĩthikwo kũu Tiriza. Nake mũriũ Ela agĩtũka mũthamaki ithenya rĩake. **7** O na ningĩ kiugo kĩa Jehova gĩgĩkinya kũrĩ mĩnabii Jehu, mũrũ wa Hanani, gĩkoniĩ Baasha na nyũmba yake, tondũ wa waganu wake wothe ūria eekite maittho-inĩ ma Jehova, akamũrakaria nĩ ūndũ wa maĩndũ marĩa eekite, na nĩ ūndũ wa kũhaana ta nyũmba ya Jeroboamu, o na ningĩ tondũ wa kũmĩniina. **8** Mwaka wa mĩrongo tĩrĩ na ĩtandatũ wa Asa, mũthamaki wa Juda, nĩguo Ela mũrũ wa Baasha aatuĩkire mũthamaki wa Isiraeli, agĩthamaka arĩ Tiriza miaka tĩrĩ. **9** Nake Zimuri, ũmwe wa anene ake, ūria waathaga nuthu ya ngaari ciake cia ita, agĩciĩrĩra ūria ekũmũũkĩrĩra. Hĩndĩ ĩyo Ela aarĩ Tiriza, akĩnyua njoohi mũciũ kwa Ariza ūria warĩ mũrori wa nyũmba ya ūthamaki kũu Tiriza. **10** Zimuri agĩtoonya kuo, akĩmũgũtha, akĩmũũraga mwaka-inĩ wa mĩrongo tĩrĩ na mũgwanja wa Asa mũthamaki wa Juda. Nake agĩtũka mũthamaki ithenya rĩake. **11** Aambĩrĩria gũthamaka o ro ūguo, na agĩkarĩra gĩtĩ kĩa ūnene-rĩ, akĩũraga andũ a nyũmba ya Baasha othe. Ndaatigirie mũndũ mũrũme o na ũmwe, arĩ mũndũ wao kana mũrata. **12** Nĩ ūndũ ūcio Zimuri akĩniina nyũmba yothe ya Baasha, kũringana na kiugo kĩa Jehova kĩrĩa kĩarĩtio na kanua ka mĩnabii Jehu gĩa gũũkĩrĩra Baasha. **13** Nĩ ūndũ wa mehia marĩa mothe Baasha na mũriũ Ela meekite na magatũma andũ a Isiraeli mehie, na makĩrakaria Jehova Ngai wa Isiraeli, nĩ ūndũ wa mĩhianano yao ya kũhooywo ĩtaarĩ kiene. **14** Ha ūhoro wa maũndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Ela na ūria wothe eekire-rĩ, githĩ matiangĩkĩtwo ibuku-inĩ rĩa maũndũ ma athamaki a Isiraeli? **15** Mwaka wa mĩrongo tĩrĩ na mũgwanja wa Asa mũthamaki wa Juda, Zimuri nĩathamakire kũu Tiriza mĩthenya mũgwanja. Mbũtũ cia ita ciakite kambĩ

hakuhi na Gibethoni, itũũra rĩa Afilisti. **16** Nao andũ a Isiraeli maarĩ kũu kambĩ makĩũgua atĩ Zimuri nĩaciĩrĩre mũthamaki na akamũũraga. Mũthenya o ro ūcio, marĩ o kũu kambĩ makĩanĩrĩra atĩ Omuri ūria warĩ mũnene wa ita nĩwe mũthamaki wa Isiraeli. **17** Hĩndĩ ĩyo Omuri na andũ a Isiraeli othe arĩa maarĩ hamwe nake makĩehera Gibethoni na makĩrĩgĩcĩria itũũra inene rĩa Tiriza marĩtahe. **18** Hĩndĩ ĩria Zimuri onire atĩ itũũra inene nĩrianyitwo-rĩ, agĩtoonya gĩkaro-inĩ gĩa kwĩgĩtĩra kĩa nyũmba ya ūthamaki, agĩgĩcina na mwaki arĩ kuo thĩĩnĩ. Nĩ ūndũ ūcio agĩkua, **19** nĩ ūndũ wa mehia marĩa eekite, ageeka maũndũ mooru maittho-inĩ ma Jehova, na gũthĩĩ na mĩthĩire ya Jeroboamu o na mehia marĩa eekite agatũma Isiraeli meehie. **20** Ha ūhoro wa maũndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Zimuri, o na maũndũ ma ūremi marĩa eekire-rĩ, githĩ matiangĩkĩtwo ibuku-inĩ rĩa maũndũ ma athamaki a Isiraeli? **21** Hĩndĩ ĩyo andũ a Isiraeli magĩatũkana ikundi igĩrĩ, nuthu ĩmwe makĩrũmĩrĩra Tibini mũrũ wa Ginathu atuĩke mũthamaki, nayo nuthu ĩyo ĩngĩ makĩrũmĩrĩra Omuri. **22** No rĩrĩ, arũmĩrĩri a Omuri magĩtooria arũmĩrĩri a Tibini mũrũ wa Ginathu; Nĩ ūndũ ūcio Tibini agĩkua, nake Omuri agĩtũka mũthamaki. **23** Mwaka wa mĩrongo ĩtatũ na ũmwe wa Asa mũthamaki wa Juda, nĩguo Omuri aatuĩkire mũthamaki wa Isiraeli, nake agĩthamaka miaka ikũmi na tĩrĩ, ĩtandatũ yayo aathamakire arĩ Tiriza. **24** Nake akĩgũra karĩma ga Samaria kuuma kũrĩ Shemeru na taranda igĩrĩ cia betha, na agĩaka itũũra inene hau karĩma igũrũ, akĩrĩta Samaria, arĩtanĩtie na Shemeru ūria wakoretwo arĩ mwene karĩma kau. **25** No rĩrĩ, Omuri nĩekire maũndũ mooru maittho-inĩ ma Jehova, akĩhĩa makĩria ya andũ othe arĩa maarĩ mbere yake. **26** Nĩathiire na mĩthĩire yothe ya Jeroboamu mũrũ wa Nebati, na mehia-inĩ make marĩa maatũmire andũ a Isiraeli meehie; nĩ ūndũ ūcio makĩrakaria Jehova Ngai wa Isiraeli nĩ ūndũ wa ngai ciao cia mĩhianano yao ya kũhooywo ĩtaarĩ kiene. **27** Ha ūhoro wa maũndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Omuri, ūria eekire na marĩa ahingirie-rĩ, githĩ matiangĩkĩtwo ibuku-inĩ rĩa maũndũ ma athamaki a Isiraeli? **28** Omuri akĩhũrũka hamwe na maithe make, agĩthikwo Samaria. Nake mũriũ Ahabu agĩtũka mũthamaki ithenya rĩake. **29** Mwaka wa mĩrongo ĩtatũ na ĩnana wa Asa, mũthamaki wa Juda, Ahabu mũrũ wa Omuri agĩtũka mũthamaki wa Isiraeli, nake agĩthamakĩra Isiraeli arĩ Samaria miaka mĩrongo tĩrĩ na tĩrĩ. **30** Ahabu mũrũ wa Omuri nĩekire maũndũ maingĩ mooru maittho-inĩ ma Jehova, makĩria ya mũndũ o wothe wa arĩa maarĩ mbere yake. **31** We to kuona onire gwĩka mehia ta ma Jeroboamu mũrũ wa Nebati arĩ kaũndũ kanini, no-o na nĩahikirie Jezebeli mwarĩ wa Ethibaali mũthamaki wa Asidoni, na akĩambĩrĩria gũtungata na kũhooya Baali. **32** Nĩathondekeire Baali kigongona thĩĩnĩ wa hekarũ ya Baali ĩria aakire kũu Samaria. **33** Ningĩ Ahabu nĩathondekire gĩtũgĩ kĩa Ashera, na agĩka maũndũ maingĩ mooru gũkĩra ūria athamaki othe a Isiraeli arĩa maarĩ mbere yake meekite ma gũtũma Jehova Ngai wa Isiraeli arakare. **34** Ihinda-inĩ rĩa Ahabu, Hieli wa kuuma Betheli nĩacookereirie itũũra rĩa Jeriko. Ahaandire mũthingĩ wakuo na thogora wa gũkũirwo nĩ mũriũ wake wa irigithathi Abiramũ,

nacio ihingo ciakuo agĩciaka na thogora wa gũkũirwo nĩ mũriũ wake Segubu ũria warĩ mũnini, kũringana na kiugo kĩa Jehova kirĩa kiarĩtio nĩ Joshua mũrũ wa Nuni.

17 Na rĩri, Elija ũria Mũtishibi kuuma Tishibi, thĩĩnĩ wa Gileadi, akĩira Ahabu atĩrĩ, “O ta ũria Jehova, Ngai wa Isiraeli, atũũraga muoyo, ũria nĩ ndungatagĩrĩrĩ, miaka irĩa igũũka gũtigũcooka kũgĩa ime kana mbura, tĩga na ũndũ wa kiugo gĩakwa.” **2** Ningĩ kiugo kĩa Jehova gĩgĩkinyĩra Elija akĩrwo atĩrĩ, **3** “Ūkĩra uume gũkũ, werekere mwena wa irathĩro, ũkehithe mũkuruiĩ wa Kerithu mwena wa irathĩro wa Jorodani. **4** Ūriyuuaga maaĩ karũũ-inĩ kau, na ninjathĩte mahuru makũrehagĩre irio kuo.” **5** Nĩ ũndũ ũcio Elija agĩka o ta ũria Jehova aamwĩrĩre. Agĩthĩ mũkuruiĩ wa Kerithu, mwena wa irathĩro wa Jorodani, na agĩkara kuo. **6** Mahuru maamũtwaragĩra mũgate na nyama rũciĩnĩ, na makamũtwarĩra mũgate na nyama hwaĩ-inĩ, nake akanyuuaga maaĩ ma karũũ kau. **7** Thuutha ũcio, karũũ kau gakĩhũa tondũ gũtikoretwo kũrĩ na mbura bũrũri ũcio. **8** Hĩndĩ ũyo kiugo kĩa Jehova gĩgĩkinyĩra Elija rĩngĩ, akĩrwo atĩrĩ, **9** “Thĩĩ o rĩmwe ngĩnya Zarefathu kũu Sidoni ũgaikare kuo. Ninjathĩte mũtumia wa ndigwa wa kũu akũheage irio.” **10** Nĩ ũndũ ũcio agĩthĩ Zarefathu. Hĩndĩ irĩa aakinyire kĩhingo-inĩ gĩa itũũra, agĩkora mũtumia wa ndigwa hau akĩũngana tũkũ. Akĩmwĩta, akĩmũũria atĩrĩ, “Wahota kũndehera tũũ tũnini na gĩkombe nĩgeetha nyue?” **11** Mũtumia ũcio agĩtua gũthĩĩ kũmũgĩrĩra maaĩ-rĩ, akĩmwĩta, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndagũthaita ndehera kĩenyũ kĩa mũgate ndie.” **12** Mũtumia ũcio akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ti-itherũ o ta ũria Jehova Ngai waku atũũraga muoyo-rĩ, nĩ ndĩrĩ na mũgate no kamũtu kanini karĩ ndigithũ-inĩ na tũguta tũnini tũrĩ cuba-inĩ. Na rĩu ndĩrongania tũkũ tũtũ ndware mũciĩ, nĩgeetha ngaruge irio ciakwa na mwana wakwa, nĩguo tũrĩe tũcooke tũkue.” **13** Elija akĩmwĩra atĩrĩ, “Tĩga gwĩtigĩra. Thĩĩ mũciĩ na wĩke o ru ũguo woiga. No wambe ũndugĩre kamũgate kanini kuumanagia na kirĩa ũrĩ nakio, ũndehere ũcooke wĩthondekere wee na mwana waku. **14** Tondũ ũũ nĩguo Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga: ‘Ndigithũ ndĩrĩ hĩndĩ igathira mũtu namo maguta matĩrĩ hĩndĩ magathira cuba-inĩ, ngĩnya mũthenya ũria Jehova akaheana mbura bũrũri-inĩ ũyũ.’” **15** Nake agĩthĩ agĩka o ũguo Elija aamwĩrĩre. Nĩ ũndũ ũcio o mũthenya nĩ kwarĩ na irio cia Elija, na cia mũtumia ũcio na nyũmba yake. **16** Nĩgũkorwo ndigithũ ndĩathiraga mũtu nayo cuba ndĩathiraga maguta, kũringana na kiugo kĩa Jehova kirĩa kiarĩtio nĩ Elija. **17** Thuutha ũcio mũriũ wa mũtumia ũcio mwene mũciĩ akĩrwarĩ. Nake akĩhĩrwo mũno makĩria, ngĩnya agĩtiga kũhĩlia. **18** Mũtumia ũcio akĩira Elija atĩrĩ, “Nĩ ũhoru ũrĩkũ ũrĩ naguo na nĩĩ, wehe mũndũ wa Ngai? Kaĩ wokire kũndirĩkania mĩia makwa, na ũũrage mũrũ wakwa?” **19** Nake Elija akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nengera mũrũguo,” akĩmũruta moko-inĩ make, akĩmũtwarĩ kanyũmba ka igũrũ karĩa aikaraga, akĩmũkomia ũrĩrĩ-inĩ wake. **20** Nake agĩkaĩra Jehova, akiuga atĩrĩ, “Wee Jehova Ngai wakwa, kaĩ ningĩ warehere mũtumia ũyũ wa ndigwa mũtino, ũyũ njikarĩte ndĩ mũgeni gwake, na ũndũ wa kũreka mũriũ wake

akue?” **21** Nake agĩtambũrũkia igũrũ rĩa kahĩĩ kau maita matatũ na agĩkaĩra Jehova, akiuga atĩrĩ, “Wee Jehova Ngai wakwa, reke muoyo wa kahĩĩ gaka ũgacookerere!”

22 Jehova akĩũgua gũkũya kwa Elija, naguo muoyo wa kahĩĩ kau ũgĩgacookerera, gagĩcooka muoyo. **23** Elija akĩoya mwana ũcio akĩmũikũrũkia kuuma kanyũmba ka igũrũ, akĩmũtoonya nyũmba. Akĩmũnengera nyina, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta kĩrore, mũrũguo arĩ muoyo!” **24** Nake mũtumia ũcio akĩira Elija atĩrĩ, “Rĩu nĩndamenya atĩ ũrĩ mũndũ wa Ngai, na atĩ kiugo kĩa Jehova kirĩa kiumĩte kanua gaku nĩ kĩa ma.”

18 Thuutha wa ihinda iriia, mwaka-inĩ wa gatatu, kiugo kĩa Jehova gĩgĩkinyĩra Elija, akĩrwo atĩrĩ, “Ūkĩra ũthĩĩ ũkeyonanie harĩ Ahabu, na thuutha wa ũguo nĩnguuria mbura bũrũri-inĩ ũyũ.” **2** Nĩ ũndũ ũcio Elija agĩthĩĩ kwĩonania kũrĩ Ahabu. Na rĩrĩ, ng'aragu yarĩ nene mũno kũu Samaria, **3** nake Ahabu nĩatũmanĩre Obadia ũria warĩ mũrũgamĩrĩrĩ wa nyũmba yake ya ũthamaki. (Obadia aarĩ mwiĩtkĩa weheanĩte mũno kũrĩ Jehova. **4** Rĩrĩa Jezebeli ooragĩthagia anabii a Jehova, Obadia nĩoete anabii igana rĩmwe akamahitha ngurunga-inĩ igĩrĩ, o ĩmwe andũ mĩrongo itano, na akamaheaga irio na maaĩ.) **5** Ahabu akĩira Obadia atĩrĩ, “Thĩũrũrũka bũrũri wothe ũthĩĩ ithĩma-inĩ ciothe, na ituamba-inĩ. No gũkorwo tuona handũ harĩ nyeki ingĩtũũria mbarathi na nyũmbũ muoyo, nĩguo tũtikoorage nyamũ o na ĩmwe itũ.” **6** Nĩ ũndũ ũcio makĩgayana bũrũri ũcio o eerĩ o mũndũ kũria egũtuikanĩria, Ahabu agĩthĩĩ mwena ũmwe na Obadia agĩthĩĩ mwena ũria ũngĩ. **7** Rĩrĩa Obadia aathĩiaga-rĩ, agĩtũngana na Elija. Obadia akĩmũmenya, akĩĩnamĩrĩra, agĩturumithia ũthĩũ thĩ, akĩmũũria atĩrĩ, “Ti-itherũ niwe, mwathi wakwa Elija?” **8** Nake agĩcooka atĩrĩ, “Tĩ nĩ nĩĩ, thĩĩ ũkeere Ahabu mwathi waku atĩrĩ, ‘Elija arĩ gũkũ.’” **9** Obadia akĩmũũria atĩrĩ, “Kaĩ njĩkite ũuru ũrĩkũ, nĩguo ũũneane nĩ ndungata yaku moko-inĩ ma Ahabu njũragwo? **10** Ti-itheru o ta ũria Jehova Ngai waku atũũraga muoyo-rĩ, gũtĩrĩ rũrĩrĩ kana ũthamaki mwathi wakwa atarĩ aatũmana ũgacario. Na rũrĩrĩ kana ũthamaki o wothe woiga ndũrĩ kuo, nake akehĩtithia andũ akuo moige na ma atĩ matikuonete. **11** Na rĩu ũranjĩra thĩĩ kũrĩ mwathi wakwa ngamwĩre atĩrĩ, ‘Elija arĩ gũkũ.’ **12** Nĩ ndĩũrĩ kũria Roho wa Jehova angĩgũtwarĩ twatigana nawe. Ingĩthĩĩ njĩre Ahabu ũguo na acooke akwage-rĩ, nĩekũnjũraga. No nĩ ndungata yaku ndũire hooyaga Jehova kuuma ndĩ o mũnini. **13** Wee mwathi wakwa-rĩ, kaĩ ũtarĩ waigua ũria ndeekire rĩrĩa Jezebeli ooragaga anabii a Jehova, ũria ndaahithire anabii a Jehova igana rĩmwe ngurunga-inĩ igĩrĩ, o ĩmwe anabii mĩrongo itano, na ngamaheaga irio na maaĩ? **14** Na rĩu ũranjĩra thĩĩ kũrĩ mwathi wakwa ngamwĩre atĩrĩ, ‘Elija arĩ gũkũ.’ Nĩekũnjũraga!” **15** Elija akĩmwĩra atĩrĩ, “O ta ũria Jehova Mwene-Hinya-Wothe ũria ndungatagĩra atũũraga muoyo-rĩ, ti-itherũ nĩngwĩonithania nĩ mwene kũrĩ Ahabu ũmũthĩ.” **16** Nĩ ũndũ ũcio Obadia agĩthĩĩ gũtũnga Ahabu akĩmwĩra ũhoru ũcio, nake Ahabu agĩthĩĩ gũtũnga Elija. **17** Rĩrĩa Ahabu onire Elija, akĩmwĩra atĩrĩ, “Wee nĩwe, wee mũnyariĩri wa Isiraeli?” **18** Elija akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ ndinyariĩre Isiraeli. No wee na nyũmba wa thoguo,

nī inyuū mwikite ūguo. Nīmwatiganiirie maathani ma Jehova na mūkīrūmīrīra Baali. **19** Rīu tūmana andū moime Isiraeli guothe, moke tūcemanie nao Kīrīma-inī gīa Karimeli. Na ūrehe anabii ariā a Baali magana mana ma mīrongo itano na anabii a Ashera magana mana, ariā mariāgira metha-inī ya Jezebeli.” **20** Nī ūndū ūcio Ahabu agītūmana Isiraeli guothe na agīcookanīrīria anabii Kīrīma-inī gīa Karimeli. **21** Elija agīthī mbere ya andū akīmeera atīrī, “Nī nginya rī mūgūtūira mūthanganagīria njīra igīrī? Angīkorwo Jehova nīwe Ngai-rī, mūrūmīrīrei, no angīkorwo Baali nīwe Ngai-rī, mūkīmūrūmīrīre we.” No andū acio matiamūcookeirie ūndū o na ūmwe. **22** Hīndī ūyo Elija akīmeera atīrī, “Nī nyiki no nī ndigītwo ndī mūnabii wa Jehova, no Baali arī na anabii magana mana ma mīrongo itano. **23** Tūreherei ndegwa igīrī. Reke methuurīre ndegwa imwe, na mamītīnangie icunjī, macooke mamūgīrīre ngū igūrū, no matigaakie mwaki. Na nī haarīre ndegwa iyo ingī, na ndīmūgīrīre ngū igūrū, na ndigwaki mwaki. **24** Ningī mūcooke mūkaire rīitwa rīa ngai wanyu, na nī ngāire rīitwa rīa Jehova. Na ngai ūrīa ūgūcookia mahooya na ūndū wa kūrehe mwaki-rī, ūcio nīwe Ngai.” Nao andū othe makiuga atīrī, “Ūguo woiga nī wega.” **25** Elija akīra anabii a Baali atīrī, “Thuurai ndegwa imwe, mwambīrīre kūmīhaarīria, tondū nī inyuū mūkīrī aingī. Mūkaire rīitwa rīa ngai wanyu, na mūtigaakie mwaki.” **26** Tondū ūcio makiōya ndegwa rīa maaheirwo makīmīhaarīria. Magīkaīra rīitwa rīa Baali kuuma rūciinī nginya mīaraho, makīnīrīra makiuga atīrī, “Wee Baali tūiguel!” No matīgana gūcookerio, tondū gūtīari mūdū wa kūmacookeria. Nao makīrūgarūga, makiinaga, na magīthiūrūrūkaga kīgongona kīu maathondekete. **27** Mīaraho yakinya-rī, Elija akīambīria kūmanyūrūria, akīmeera atīrī, “Anīrīrai mūno! Ti-itherū we akīrī ngai! No gūkorwo e na maūdū areciiria, kana e na mihang’o, kana agathiū rūgendo. No gūkorwo niakomete na no nginya okīrio.” **28** Tondū ūcio makīnīrīra mūno, na magītēmanga na hīū cia njora na matimū, nginya thakame ikīambīrīria kūnyūrūrūka, tondū ūcio nīguo warī mūtugo wao. **29** Na rīrī, mīaraho yahītūka-rī, magīthī o na mbere na ūrathi wao wa matūhūhū nginya ihinda rīa igongona rīa hwaī-inī. No gūtīari na macookie, na gūtīari o na ūmwe wa kūmacookeria, na gūtīari o na ūmwe wa kūmarūmbūiya. **30** Ningī Elija akīra andū othe atīrī, “Okokaai hakuhi na nīi” Nao andū acio magīthī hakuhi nake. Elija agīcookereria kīgongona kīa Jehova tondū nigīathūkangitio. **31** Elija akīōya mahiga ikūmi na meerī kūrīngana na mīhīrīga ya njiarwa cia Jakubu, ūrīa wakinyīrwo nī kiugo kīa Jehova akīrwo atīrī, “Ūrīttagwo Isiraeli.” **32** Nake agīka kīgongona na mahiga macio rīitwa-inī rīa Jehova, na akīenja mūtaro mwarī ūngūganīra ibaba igīrī cia mbegū, ūkīrigīcīria kīgongona kīu. **33** Akīara ngū, agītīnangia ndegwa iyo icunjī, na akīmūgīrīra ngū igūrū. Ningī akīmeera atīrī, “Iyūriai mītūngi ina mīnene maaī, mūmaitīrīre igūrū rīa iruta na igūrū rīa ngū.” **34** Akīmeera atīrī, “Ikai ūguo rīngī,” nao magīka o ro ūguo. Akīmaatha akīmeera atīrī, “Ikai ūguo riita rīa gatatu,” nao magīka ūguo riita rīa gatatu. **35** Namo maaī macio magītherera gūthiūrūrūka kīgongona, o na

makīyūra mūtaro. **36** Ihinda rīa kūruta igongona-rī, mūnabii Elija agīkooka hau mbere na akīhooya atīrī: “Wee Jehova Ngai wa Iburahīmu, na Isaaka, na Isiraeli, reke kūmenyeke ūmūthī atī Wee nīwe Ngai thīnī wa Isiraeli, na ningī atī nī ndī ndungata yaku na njikīte maūdū maya mothe o ta ūrīa ūnjathite. **37** Njigua, Wee Jehova, njigua, nigeetha andū aya mamenye atī Wee Jehova nīwe Ngai, na atī nūkūgarūra ngoro ciao igūcookerere.” **38** Naguo mwaki wa Jehova ūgīkūrūka ūgīcina igongona, na ngū icio, na mahiga, o na tīrī, ningī ūkīng’aria maaī marīa maarī mūtaro. **39** Hīndī irīa andū othe moonire ūndū ūcio, makīgūa, magīturumithia mothiū thī, makīnīrīra makiuga atīrī, “Jehova nīwe Ngai! Jehova nīwe Ngai!” **40** Nake Elija agiatha andū acio akīmeera atīrī, “Nyītai anabii acio a Baali. Mūtīkareke o na ūmwe wao oore!” Nao makīmanyiita, nake Elija akiuga maikūrūkio gītūamba-inī gīa Kīshoni mooragīrwo kuo. **41** Nake Elija akīra Ahabu atīrī, “Thī ūrie na ūnyue tondū kūrī na mūhūyūko wa mbura nene.” **42** Nī ūndū ūcio Ahabu agīthī, akīrīa na akīnyua, nowe Elija akīambata Kīrīma igūrū gīa Karimeli, akīnamīrīra nginya thī, agītōnyia mūtwe gatagati ka maru make. **43** Nake akīra ndungata yake atīrī, “Thī ūcīthīrīre iria-inī,” nayo ikīambata igīcūthīria. Ikiuga atīrī, “Hatīrī kindū.” Nake Elija akīmīra īcooke ho rīngī na rīngī maita mūgwanja. **44** Riita rīa mūgwanja ndungata iyo ikīmīra atīrī, “Nī harī na gatu kanini kaigana guoko kwa mūdū karoimīra kuuma iria-inī.” Nī ūndū ūcio Elija akīmīra atīrī, “Thī ūkeere Ahabu atīrī, ‘Ohania ngaari yaku ya ita, ūkūrūke ūtanahingīrīrio nī mbura.’” **45** Hīndī iyo igūrū rīgīthimba nī ūndū wa matu, na rūhuho rūkīhurutana, gūkiura mbura nene, nake Ahabu akīhaica ngaari yake agīthī Jezireeli. **46** Naguo hinya wa Jehova ūgīka igūrū rīa Elija, akīhotora akīrūmia nguo yake na mūcibi, akīhanyūka e mbere ya Ahabu, o nginya Jezireeli.

19 Na rīrī, Ahabu akīra Jezebeli ūrīa wothē Elija eekīte, o na ūrīa ooragīthīte anabii othe a Baali na rūhīū rwa njora. **2** Nī ūndū ūcio Jezebeli agītūmīra Elija mūdū akamwīre atīrī, “Ngai ciakwa iroothūira o na ikīrīrīre gūthūira, angīkorwo ihinda ta rīrī rūciū, ndigatūma muoyo waku ūhaane ta wa ūmwe wa anabii acio ūrooragire.” **3** Elija agītīgīra akīra nīguo ahonokie muoyo wake. Aakinya Birishiba kūu Juda, agītīga ndungata yake kuo, **4** nowe mwene, agīthī rūgendo rwa mūthenya ūmwe na kūu weru-inī. Agīkinya mūtī-inī wa mwethia, agīkara thī kīruru-inī kiaguo, akīhooya akue. Akiuga atīrī, “Jehova, nīnyonete mathīna ma kūnjigana. Oya muoyo wakwa; nī ndirī mwega gūkīra maithe makwa ma tene.” **5** Agīkoma toro hau rungu rwa mūtī ūcio. O rīmwe mūraika akīmūhutia, akīmīra atīrī, “Ūkīra ūrie.” **6** Akīhūgūra, na hau mūtwe-inī wake haarī na mūgathe wahihītio na makara mahiū, na nī haarī na ndigithū yarī na maaī. Akīrīa na akīnyua, agīcooka agīkoma rīngī. **7** Mūraika ūcio wa Jehova akīmūkora hīndī ya keerī, akīmūhutia, akīmīra atīrī, “Ūkīra ūrie nīgūkorwo rūgendo rūrīa rūrī mbere yaku nī rūraihu mūno.” **8** Nī ūndū ūcio agītūkīra akīrīa na akīnyua. Akīgīa na hinya nī ūndū

wa irio icio, agĩthĩ matukũ mĩrongo ĩna, mũthenya na ütũkũ, nginya agĩkinya Horebu, kĩrĩma-inĩ kĩa Ngai. **9** Kũu agĩthĩ agĩtoonya ngurunga, akĩraara ho. Nakĩo kiugo kĩa Jehova gikimũkinyĩra, akĩũro atĩrĩ, “Elija, ũreka atĩa haha?” **10** Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩi ngoretwo ndĩ na kiyo kinene nĩ ũndũ wa Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe. Andũ a Isiraeli nao nĩmaregete kĩrikanĩro gĩaku, makamomora igongona ciaku, na makooraga anabii aku na rũhiũ rwa njora. No nĩ nyiki ndigarĩte, na rĩu o na nĩ nĩmarageria kũnjũraga.” **11** Nake Jehova akĩmwĩra atĩrĩ, “Uma ũthĩĩ ũrũgame kĩrĩma-inĩ mbere ya Jehova, nĩgũkorwo Jehova akĩrĩĩ kũhĩtũkĩra ho.” Hĩndĩ iyo rũhuho rũnene rwa hinya rũgĩatũranga irĩma na rũgĩthethera mahiga mbere ya Jehova, no Jehova ndaari rũhuho-inĩ rũu. Thuutha wa rũhuho gũkĩgĩa gĩthingithia, no Jehova ndaari gĩthingithia-inĩ kũ. **12** Thuutha wa gĩthingithia gũgũũka mwaki, no Jehova ndaari mwaki-inĩ ũcio, na thuutha wa mwaki ũcio gũgũũka mũgambo mũceke, mũhooreru. **13** Rĩria Elija aiguiru mũgambo ũcio, akĩguucia nguo yake akĩhumbĩra ũthĩũ, na akiuma akĩrũgama mũromo-inĩ wa ngurunga. Hĩndĩ iyo mũgambo ũkimũũria atĩrĩ, “Elija, ũreka atĩa haha?” **14** Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩi ngoretwo ndĩ na kiyo kinene nĩ ũndũ wa Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe. Andũ a Isiraeli nao nĩmaregete kĩrikanĩro gĩaku, makamomora igongona ciaku, na makooraga anabii aku na rũhiũ rwa njora. No nĩ nyiki ndigarĩte, na rĩu o na nĩ nĩmarageria kũnjũraga.” **15** Jehova akĩmwĩra atĩrĩ, “Ŭkĩra ũcooke o njĩra irĩa wokĩre, ũthĩĩ nginya Werũ wa Dameski. Wakinya kuo-rĩ, ũitĩrĩrie Hazaeli maguta atũike mũthamaki wa Suriata. **16** Ŭcooke ũitĩrĩrie Jehu mũrũ wa Nimushi maguta atũike mũthamaki wa Isiraeli, na ũitĩrĩrie Elisha mũrũ wa Shafatu wa kuuma Abeli-Mehola maguta nĩguo atũike mũnabii ithenya rĩaku. **17** Jehu nĩakooraga ũria wothe ũkaahonoka rũhiũ rwa njora rwa Hazaeli, nake Elisha nĩakooraga ũria wothe ũkaahonoka rũhiũ rwa njora rwa Jehu. **18** Na rĩrĩ, nĩnditĩgĩrie ngĩri mũgwanja thĩĩnĩ wa Isiraeli, othe arĩa matarĩ maaturĩria Baali ndu, na matarĩ maamĩmumunya.” **19** Nĩ ũndũ ũcio Elija akiuma kũu, agĩthĩĩ agĩkora Elisha mũrũ wa Shafatu. Aaciimbaga na ndegwa ikũmi na igĩrĩ ciohanĩtio na macooki igĩrĩ igĩrĩ, nowe aatwarithagia icooki rĩa ikũmi na meerĩ. Elija agĩthĩĩ harĩ we na akĩmũkĩria nguo yake ya igũrũ. **20** Nake Elisha agĩtiganĩria ndegwa ciake akĩrũmĩrĩra Elija. Akĩmwĩra atĩrĩ, “Njĩtikĩria ngoigĩre baba na maitũ ũhoro, njooke njũke tũthĩĩ nawe.” Nake Elija akĩmũcookeria atĩrĩ, “Cooka, kaĩ arĩ atĩa ndagũwika?” **21** Nĩ ũndũ ũcio Elisha akĩmũtĩga, agĩcooka. Akĩoya ndegwa icio ciake cia macooki, agĩcithĩnja. Agĩakia mwaki na mĩraũ, akĩruga nyama, agĩche andũ makĩrĩa. Thuutha ũcio akiumagara, akĩrũmĩrĩra Elija, agĩtũka mũteithia wake.

20 Na rĩrĩ, Beni-Hadadi mũthamaki wa Suriata agĩcookanĩrĩria mbũtũ ciake ciothe cia ita, agĩtwarana hamwe na athamaki mĩrongo itatũ na eerĩ, marĩ na mbarathi na ngaari cia ita, akĩambata akĩrigicĩria itũũra rĩa Samaria na akĩrĩtharĩkĩra. **2** Agĩtũma andũ mathĩĩ itũũra rĩu inene kũrĩ Ahabu mũthamaki wa Isiraeli, makamwĩre atĩrĩ, “Beni-Hadadi

ekuuga ũũ: **3** ‘Betha na thahabu ciaku nĩ ciakwa, nao atumia aku na ciana ciaku, arĩa ega mũno, nĩ akwa.’” **4** Nake mũthamaki wa Isiraeli akĩmũcookeria atĩrĩ, “O ũguo uugĩte, wee mũthamaki mwathi wakwa-rĩ, nĩ mwene ndĩ waku, na kĩrĩa gĩothe ndĩ nakĩo nĩ gĩaku.” **5** Nao andũ acio maatũmitwo magĩcooka rĩngĩ makiuga atĩrĩ, “Beni-Hadadi ekuuga ũũ: ‘Ndaatũmanire ngĩenda betha ciaku, na thahabu, na atumia aku, na ciana ciaku. **6** No ihinda ta rĩrĩ rĩcũĩ nĩngatũma anene akwa moke moiruarie nyũmba ya ũthamaki na nyũmba cia anene aku. Nĩmagataha indo ciothe iria cia bata, macikuee.’” **7** Mũthamaki wa Isiraeli agĩta athuuri othe a bũrũri ũcio, akĩmeera atĩrĩ, “Gĩthĩ mũtirona atĩ mũndũ ũyũ nĩ haaro aracaria! Rĩria aatũmanire agĩtĩtia atumia akwa na ciana ciakwa, na betha na thahabu ciakwa-rĩ, nĩ ndiamũgĩrĩrie.” **8** Athuuri na andũ othe makĩmũcookeria atĩrĩ, “Tĩga kũmũthikĩrĩria, na ndũgetĩkĩre maĩndũ macio mothe arenda.” **9** Nake agĩcookeria andũ acio maatũmitwo nĩ Beni-Hadadi, akĩmeera atĩrĩ, “ĩrai mũthamaki, mwathi wakwa atĩrĩ, ndungata yaku nĩngũwĩka maĩndũ marĩa worĩrie rĩa mbere, no ũndũ ũyũ ũrenda rĩu ndĩngĩwĩtĩkĩra.” Magĩthĩĩ magĩcookeria Beni-Hadadi ũhoro ũcio. **10** Nĩngĩ Beni-Hadadi agĩtũma ũhoro rĩngĩ kũrĩ Ahabu, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ngai iroothũũra na ikĩrĩrĩrie gũthũũra, kũngĩtigara rũkũngũ Samaria rũiganu rwa kũhe andũ akwa o mũndũ ngundi ĩmwe.” **11** Mũthamaki wa Isiraeli agĩcookia atĩrĩ, “Mwĩre ũũ: ‘Mũndũ ũria ũreyooha indo cia mbaara ndaagĩrĩrwo nĩ gwĩtĩia ta mũndũ ũria ũraciruta.’” **12** Hĩndĩ irĩa Beni-Hadadi aiguiru ũhoro ũcio rĩria we na athamaki acio manyuuaga me hema-inĩ ciao, agĩatha andũ ake akĩmeera atĩrĩ, “Mwĩhaarĩriei gũtharĩkĩra Samaria.” Nĩ ũndũ ũcio makĩnhaarĩria gũtharĩkĩra itũũra rĩu inene. **13** Ihinda rĩu mũnabii agũũka kũrĩ Ahabu mũthamaki wa Isiraeli, akĩmwĩra atĩrĩ, “Jehova ekuuga ũũ: ‘Nĩũrona ita rĩrĩ inene ũũ? Nĩngũrĩneana moko-inĩ maku ũmũthĩ, nĩgeetha ũmenye atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova.’” **14** Nake Ahabu akĩũria atĩrĩ, “No nũũ ũgũwĩka ũguo?” Nake mũnabii ũcio akĩmũcookeria atĩrĩ, “Jehova ekuuga ũũ: Anene ethĩ arĩa matongoragia mbũtũ cia bũrũri nĩo megũwĩka ũguo.” Nĩngĩ akĩũria atĩrĩ, “Na nũũ ũkaambĩrĩria mbaara?” Nake mũnabii akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩwe ũkaambiĩrĩria.” **15** Nĩ ũndũ ũcio Ahabu agĩta anene arĩa ethĩ 232 arĩa maatongoragia mbũtũ cia bũrũri. Nĩngĩ agĩcookanĩrĩria andũ acio angĩ a andũ a Isiraeli othe maarĩ 7,000. **16** Nao makiumagara mĩraho hĩndĩ irĩa Beni-Hadadi na athamaki acio mĩrongo itatũ na eerĩ arĩa maarĩ rĩmwe nake, maanyuuaga njoohi marĩ hema-inĩ ciao. **17** Anene acio ethĩ maatongoragia mbũtũ cia bũrũri nĩo maathĩire mbere. Hĩndĩ iyo Beni-Hadadi niatũmĩte andũ a gũthigaana, nao makĩmũrehere ũhoro atĩrĩ, “Nĩ kũrĩ na andũ marooka moimĩte Samaria.” **18** Nake akiuga atĩrĩ, “Angĩkorwo mokĩte na thayũ-rĩ, manyiitei marĩ muoyo; angĩkorwo nĩ mbaara ya marehe-rĩ, manyiitei marĩ muoyo.” **19** Anene acio ethĩ atongoria a mbũtũ cia bũrũri makiumagara kuuma itũũra-inĩ marũmĩrĩrwo nĩ mbũtũ ya ita, **20** na o mũndũ akĩũraga thũ yake. Nĩ ũndũ ũcio Asuriata makĩũra maingatĩthĩtio nĩ andũ a Isiraeli. No Beni-Hadadi mũthamaki wa Suriata akĩũra

ahaicite mbarathi me na andũ amwe ake ariã ahaici a mbarathi. **21** Mũthamaki wa Isiraeli akĩmatindĩka na agĩtoroa mbarathi na ngaari cia ita, agĩruga Asuriata aingi mũno. **22** Thuutha ũcio mũnabii agĩkora mũthamaki wa Isiraeli, akĩmwĩra atĩrĩ, “Wĩhaarĩrie wega, na wone ũria kwagĩrĩre nĩ gwikwo, tondũ kimera kĩria gĩgũũka mũthamaki wa Suriata nĩagagũtharĩkĩra rĩngĩ.” **23** Ihinda-inĩ riũ anene a mũthamaki wa Suriata makĩmũtaara atĩrĩ, “Ngai cia andũ a Isiraeli nĩ ngai cia irĩma-inĩ. Kĩu nĩkĩo gĩatũmire matũkĩrie hinya. No tũngĩhũũrana nao werũ-inĩ, ti-itherũ nĩtũkamakĩria hinya. **24** ĩka atĩrĩ: Eheria athamaki othe kuuma mbũtũ-inĩ ciao, na ũmakũũranie na anene angĩ. **25** No nginya warahũwe ita ta rĩria wateire, mbarathi o harĩ mbarathi, na ngaari ya ita harĩ o ngaari ya ita, nĩgeetha tũhote kũrũa na Isiraeli werũ-inĩ. Ti-itherũ hĩndĩ ĩyo nĩ tũgaakorwo tũri na hinya kũmakĩra.” Mũthamaki agĩtikania nao na agĩka o ũguo. **26** Kĩmera kĩria kĩarũmĩrĩre gĩakinya-rĩ, Beni-Hadadi agĩcookanĩria Asuriata, magĩthĩĩ Afeki makarũe na andũ a Isiraeli. **27** Rĩria andũ a Isiraeli o nao maacookanĩrĩrio na makĩneo indo ciothe, makiumagara magatũngane nao. Andũ a Isiraeli makĩamba hema ciao ing’ethanĩre nao matariĩ ta tũrũũru twĩrĩ twa mbũri. Hĩndĩ ĩyo Asuriata maiyũrite bũrũri ũcio wothe. **28** Mũndũ wa Ngai agĩũka, akĩria mũthamaki wa Isiraeli atĩrĩ, “Jehova ekuuga ũũ: ‘Tondũ Asuriata marecĩria Jehova nĩ ngai wa irĩma-inĩ na ti ngai wa ituamba-inĩ-rĩ, nĩngũneana mbũtũ ĩno nene ũũ moko-inĩ maku, nawe ũmenye atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova.’” **29** Ihinda rĩa mĩthenya mũgwanja maikarire mambĩte hema ciao mang’ethanĩre, na mũthenya wa mũgwanja makĩambĩrĩria mbaara. Andũ a Isiraeli makĩũraga thĩgari 100,000 cia magũrũ cia Asuriata, mũthenya ũmwe. **30** Acio angĩ makĩũra itũũra inene rĩa Afeki, kũria rũthingo rwagwĩrĩre andũ ao 27,000. Nake Beni-Hadadi akĩũra itũũra inene akĩhitha kanyũmba ga thĩinĩ. **31** Anene ake makĩmwĩra atĩrĩ, “Ta rora, nĩtũgũite atĩ athamaki a nyũmba ya Isiraeli nĩ marĩ tha. Twĩtũkĩrie tũthĩĩ kũrĩ mũthamaki wa Isiraeli twĩthoretore nguocia makũnia njohero na twĩrigĩcĩrie mĩhindo mĩtwe iitũ. No gũkorwo nĩagetĩkĩra kũhonokia muoyo waku.” **32** Makĩthotora nguocia makũnia njohero, na makĩrigĩcĩria mĩhindo mĩtwe yao, magĩthĩĩ kũrĩ mũthamaki wa Isiraeli, makĩmwĩra atĩrĩ, “Ntungata yaku Beni-Hadadi egũkwĩra atĩrĩ, ‘Ndagũthaita reke ndũũre muoyo.’” Nake mũthamaki akĩmooria atĩrĩ, “Arĩ o muoyo? ũcio-rĩ, nĩ mũrũ wa baba.” **33** Andũ acio makĩũga ũguo meerwo taarĩ kĩmenyithia kĩa, makĩgwatĩria kiugo gĩake, makiuga atĩrĩ, “Ī nĩguo, Beni-Hadadi nĩ mũrũ wa thoguo.” Mũthamaki akiuga atĩrĩ, “Thĩĩ mũmũrehe.” Rĩria Beni-Hadadi oimĩrĩre, Ahabu akĩmũngĩria ngaari-inĩ yake ya ita. **34** Beni-Hadadi akĩria Mũthamaki Ahabu atĩrĩ, “Nĩngũgũcookeria matũũra marĩa baba aatunyire thoguo, nawe ũthondeke kũndũ kwa wonjoria thĩinĩ wa Dameski, o ta ũria baba eekite Samaria.” Nake Ahabu akiuga atĩrĩ, “Kũngĩgia na kĩrikanĩro kĩa ũiguano witũ nawe, nĩngũrekereria ũthĩ.” Nĩ ũndũ ũcio magĩthondeka kĩrikanĩro kĩa ũiguano, akĩmũtikĩria athĩ. **35** Na ũndũ wa kiugo kĩa Jehova, mũndũ ũmwe wa arĩũ a anabii nĩerire mũndũ wa thiritũ

yake atĩrĩ, “Ngũtha na mũtĩ waku wa mbaara,” no mũndũ ũcio akĩrega. **36** Nĩ ũndũ ũcio mũnabii akĩmwĩra atĩrĩ, “Tondũ ndũnathĩkĩra Jehova-rĩ, wathĩ wandiga o ũguo nĩkũũragwo nĩ mũrũũthi.” Na thuutha wa mũndũ ũcio gũthĩĩ-rĩ, agĩkorwo nĩ mũrũũthi, ũkĩmũũraga. **37** Nĩngĩ mũnabii akĩona mũndũ ũngĩ, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndagũthaita ngũtha,” nake mũndũ ũcio akĩmũgũtha na akĩmũtĩhĩa. **38** Mũnabii agĩthĩĩ, akĩrũgama mũkĩra-inĩ wa njira eteiere mũthamaki. Ehumĩrĩte maitho na gĩtambaya kĩa mũtwe nĩguo ndakamenyeke. **39** Na rĩria mũthamaki aahĩtũkaga-rĩ, mũnabii ũcio akĩmwĩra, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ ndungata yaku ndĩratũite harĩa mbaara ĩneneheire, nake mũndũ ũmwe arooka kũrĩ nĩ arĩ na mũndũ mũtahe, aranjĩra atĩrĩ, ‘Rangĩra mũndũ ũyũ, na angĩũra, wee nĩwe ũkooragwo handũ hake, kana ũrĩhe taranda ĩmwe ya betha.’” **40** Hĩndĩ rĩa ndungata yaku yagĩre na mĩhang’o ya haha na harĩa mũndũ ũcio akĩũra.” Mũthamaki wa Isiraeli akiuga atĩrĩ, “Rĩu nĩrio itũro riaku, o ta ũguo wee mwene woiga.” **41** Hĩndĩ ĩyo mũnabii akĩeheria gĩtambaya maitho-inĩ na ihenya, nake mũthamaki wa Isiraeli akĩmũmenya atĩ nĩ ũmwe wa anabii. **42** Akĩria mũthamaki atĩrĩ, “Jehova ekuuga ũũ: ‘Nĩũrekerie mũndũ ũria nĩ ndĩratũite atĩ no nginya akue. Nĩ ũndũ ũcio wee nĩwe ũgũka handũ hake, nao andũ aku mooragwo handũ ha andũ ake.’” **43** Mũthamaki wa Isiraeli agĩthĩĩ Samaria nyũmba-inĩ yake ya ũthamaki athĩtĩte gĩthĩithi na arĩ mũrakaru.

21 Na rĩri, thuutha ũcio gũkĩgia na ũndũ wakonĩĩ mũgũnda wa mĩthabibũ wa Nabothu ũria Mũjezeeli. Mũgũnda ũcio wa mĩthabibũ warĩ kũu Jezireeli, hakũhĩ na nyũmba ya ũthamaki ya Ahabu mũthamaki wa Samaria. **2** Nake Ahabu akĩria Nabothu atĩrĩ, “He mũgũnda waku wa mĩthabibũ haandage mboga, tondũ ũrĩ hakũhĩ na nyũmba yakwa ya ũthamaki. Nĩngũgũkũũranĩria na mũgũnda ũngĩ wa mĩthabibũ mwega gũkĩra ũyũ, kana ũngĩona arĩ wega, no ngũhe mbeeca ciiganĩte thogora waguo.” **3** No Nabothu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Jehova arogĩria ngũhe igai rĩa maithe makwa.” **4** Nĩ ũndũ ũcio Ahabu akiĩũka athĩtĩte gĩthĩithi na arĩ mũrakaru, tondũ Nabothu ũria Mũjezeeli nĩamwĩrĩre atĩrĩ, “Nĩngĩkũhe igai rĩa maithe makwa.” Agĩkoma ũrĩrĩ wake ang’athĩte na akĩrega kũria irio. **5** Nake Jezebeli mũtumia wake akĩingĩra akĩmũria atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ gĩtũmĩte ũtũke gĩthĩithi? ũrãrega kũria irio nĩkĩ?” **6** Nake akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ tondũ nĩjĩrĩre Nabothu ũria Mũjezeeli atĩrĩ, ‘Nyenderia mũgũnda waku wa mĩthabibũ, kana ũngĩona kwagĩrĩre, ngũhe mũgũnda ũngĩ wa mĩthabibũ handũ haguo.’ No anjĩra atĩrĩ, ‘Nĩngĩkũhe mũgũnda wakwa wa mĩthabibũ.’” **7** Jezebeli mũtumia wake akĩmwĩra atĩrĩ, “ũguo nĩguo ũgwĩka arĩ we mũthamaki wa Isiraeli? ũkĩra ũrĩrĩ Kena. Nĩ nĩ ngũkũhe mũgũnda wa mĩthabibũ wa Nabothu ũcio Mũjezeeli.” **8** Nĩ ũndũ ũcio akĩandĩka marĩa na rĩitwa rĩa Ahabu, na akĩmahũũra mũhũũri wake, akĩmatũma kũrĩ athuuri na anene arĩa maatũũranagia na Nabothu itũũra-inĩ rĩake inene. **9** Marĩa-inĩ macio aandĩkĩte ũũ: “Anĩrĩrai mũthenya wa kwĩhinga kũria irio, na mũkarĩrie Nabothu handũ ekuoneka, gatagatĩ ka andũ. **10** No mũĩge imaramari ĩgĩrĩ ĩmũng’etheire, mũcĩire

irute ūira wa atī nīarumite Ngai na akaruma mūthamaki. Mūcooke mūmumie nja ya itūira mūmūhūre na mahiga nyuguto nginya akue.” **11** Nī ūndū ūcio athuuri na anene arīa maatūiraga itūira-inī inene rīa Nabothu magīka o ta ūrīa Jezebeli aathanite marūa-inī macio aamaandikūre. **12** Makīanīrīa mūthenya wa kwīhinga kūrīa irio, na magīkarīrīa Nabothu handū ekuoneka, gatagatī-inī ka andū. **13** Nīngī imaramari igīrī igīkara imūng’etheire, na ikiruta thitango ya gūkīrīa Nabothu mbere ya andū, ikiuga atīrī, “Nabothu nīarumite Ngai, na akaruma mūthamaki.” Nī ūndū ūcio makīmumia nja ya itūira inene, makīmūhūra na mahiga nyuguto nginya agikua. **14** Magīcooka magitwara ūhoru kūrī Jezebeli, makīmwīra atīrī, “Nabothu nīmūhūre na mahiga nyuguto na nī mūkuū.” **15** Jezebeli aarīka kūigua atī Nabothu nīahūrītwa na mahiga nyuguto agakuarī, akīra Ahabu atīrī “Ūkīra wigwatīre mūgūnda wa mīthabībū wa Nabothu ūrīa Mūjireeli ūcio araregete gūkwenderia. Ndarī muoyo, nīakuīte.” **16** Hīndī rīa Ahabu aigūre atī Nabothu nīakuīte, agīkūrīa, agīkūrīka akegwatīre mūgūnda wa mīthabībū wa Nabothu. **17** Na rīrī, kiugo kīa Jehova gīgīkīnyīra Elīa ūrīa Mūtīshībī akīrīro atīrī, **18** “Ikūrīka ūgatūnge Ahabu mūthamaki wa Isiraeli, ūrīa wathanaga Samaria. Rīu arī mūgūnda-inī wa mīthabībū wa Nabothu kūrīa athīte kwīgwatīra mūgūnda ūcio ūtūike wake. **19** Mwīre atīrī, ‘Jehova ekuuga ū: Gīthī ndūrāgīte mūndū na ūkaamūtunya indo ciake?’ Nīngī ūmwīre atīrī, ‘Jehova ekuuga ū: Handū harīa ngui iracūnīre thakame ya Nabothu-rī, hau no ho ngui igaacūnīra thakame yaku, ī, yaku wee mwene!’” **20** Nake Ahabu akīra Elīa atīrī, “Wee thū yakwa, anga nīwangora!” Nake Elīa agīcookia atīrī, “ī, nīndagūkora, tondū nīwīrutīre gwīka ūuru maitho-inī ma Jehova. **21** ‘Na rīrī, nīngūkūrehere mwanangīko. Nīngūnīna njaro ciaku, na nīnīre Ahabu ciana ciothe cia arūme thīnī wa Isiraeli, arī ngombo kana ūrīa ūtarī ngombo. **22** Nīngatūma nyūmba yaku īhaane o ta ya Jeroboamu mūrū wa Nebatī, na ta ya Baasha mūrū wa Ahīa, tondū nīndakarītie na ūgatūma Isiraeli mehīe.’” **23** “Naguo ūhoru ūkonī Jezebeli, Jehova ekuuga ū: ‘Ngui nīgatamburāngīra Jezebeli rūthīngo-inī rwa Jēzireeli.’” **24** “Andū a Ahabu arīa magaakuīra itūira-inī, makaarīto nī ngui. Nao arīa magaakuīra mīgūnda-inī makaarīto nī nyoni cia rīera-inī.” **25** (Na rīrī, gūtīrī kuoneka mūndū ta Ahabu werutīre gwīka ūuru maitho-inī ma Jehova, arīngīrīro nī mūtumia wake Jezebeli. **26** Mītugo yake yarī mīuru mūno nī ūndū wa kūrūmīrīa mīhianano ya kūhooywa ta ūrīa Aamori meekaga, arīa Jehova aingatire akīmeheria mbere ya Isiraeli.) **27** Hīndī rīa Ahabu aigūre ciugo icio, agītārūranga nguo ciake, akīhumba nguo ya ikūnia na akīhinga kūrīa irio. Aakomaga ehumbīte nguo ya ikūnia na agathīaga enyīhītie. **28** Hīndī iyo kiugo kīa Jehova gīgīkīnyīra Elīa ūrīa Mūtīshībī, akīrīro atīrī: **29** “Nīwonete ūrīa Ahabu enyīhītie mbere yakwa? Tondū we nīenyīhītie, ndikarehe mwanangīko iyu matukū-inī make, no nīngāurehere nyūmba yake matukū-inī ma mūrīū.”

22 Na rīrī, kwa ihinda rīa mīaka itatū gūtīarī na mbaara gatagatī ga Suriata na Isiraeli. **2** No mwaka-inī wa gatatū, Jehoshafatu mūthamaki wa Juda agīkūrīka, agīthī gūceerera mūthamaki wa Isiraeli. **3** Mūthamaki wa Isiraeli nīakoretwo eera anene ake atīrī, “Gīthī mūtīū atī Ramothu-Gileadī nī itūira rīitū, na gūtīrī ūndū tūreka wa kūrīoya rīngī kuuma kūrī mūthamaki wa Suriata?” **4** Nī ūndū ūcio akīrīra Jehoshafatu atīrī, “Nīgūtīhī na nī tūkahūranire itūira rīa Ramothu-Gileadī?” Nake Jehoshafatu agīcookeria mūthamaki wa Isiraeli atīrī, “Nīi nawe tūrī ūndū ūmwe, andū akwa no ta andū aku, na mbarathi ciakwa no ta mbarathi ciaku.” **5** No Jehoshafatu agīcooka akīra mūthamaki wa Isiraeli atīrī, “Amba ūtūirīe na ūmenye ūtaaro wa Jehova.” **6** Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Isiraeli agīcookanīrīra anabīi hamwe, nao maarī anabīi ta magana mana, akīmooira atīrī, “Thīi ngahūranire itūira rīa Ramothu-Gileadī, kana ndigathīi?” Makīmūcookeria atīrī, “Thīi, nīgūkorwo Jehova nīekūneana itūira rīu moko-inī ma mūthamaki.” **7** Nowe Jehoshafatu akīrīra atīrī, “Kaī gūkū gūtārī mūnabīi wa Jehova ūrīa tūngītūirīa ūhoru kuuma kūrī we?” **8** Mūthamaki wa Isiraeli agīcookeria Jehoshafatu atīrī, “Nī kūrī mūndū ūmwe ūrīa ūngītūirīra ūhoru kuuma kūrī Jehova, no nīndīmūthūre tondū gūtīrī hīndī andathagīra ūndū mwega, no maūndū mooru hīndī ciothe. Nake nīwe Mikaya mūrū wa Imula.” No Jehoshafatu agīcookia atīrī, “Mūthamaki ndagīrīro nī kuuga ūguo.” **9** Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Isiraeli agītā ūmwe wa anene ake, akīmwīra atīrī, “Ndehera Mikaya mūrū wa Imula narua.” **10** Hīndī iyo mūthamaki wa Isiraeli na Jehoshafatu mūthamaki wa Juda mehumbīte nguo ciao cia ūthamaki na magaakarīa itī ciao cia ūnene hau kīhūhīro-inī kīa ngano, itoonyero-inī rīa kīhīngo gīa itūira rīa Samaria, nao anabīi othe maarī ho makīratha me mbere yao. **11** Na rīrī, Zedekia mūrū wa Kenaana nīathondekete hīa cia kīgera, nake akiuga atīrī, “Jehova ekuuga ū: ‘Ici nīcio mūgatheececa Asuriata nacio nginya mūmaniine.’” **12** Nao anabīi acio angī othe maarathaga o ūndū ūmwe, makoiga atīrī, “Tharīkīra Ramothu-Gileadī na nīgūtūoorīa, tondū Jehova nīekūrīneana moko-inī ma mūthamaki.” **13** Mūndū ūrīa watūmitwo ageete Mikaya akīmwīra ū, “Atīrīrī, anabīi arīa angī othe maarītie o ta mūndū ūmwe, nao mararathīra mūthamaki ūhootane. Reke kiugo gīaku gītīkanīe na kīao, na warīe ūndū mwega.” **14** Nowe Mikaya akiuga atīrī, “Tī-ītherū o ta ūrīa Jehova atūūranga muoyo, nī ngūmwīra o ūrīa Jehova ekūnjīra.” **15** Hīndī rīa aakīnyire-rī, mūthamaki akīmūrīra atīrī, “Mikaya, tūthī tūkahūranire itūira rīa Ramothu-Gileadī, kana tūtīgathīi?” Nake Mikaya akīmūcookeria atīrī, “Rītharīkīre na ūhootane, tondū Jehova nīekūrīneana moko-inī ma mūthamaki.” **16** Mūthamaki akīmwīra atīrī, “Nī maita maigana ngūtūira ngwīhītīthīthīa ndūake kūnjīra ūhoru ūngī, tige ūhoru wa ma thīnī wa rītwa rīa Jehova?” **17** Nake Mikaya akīmūcookeria atīrī, “Ndīronire andū a Isiraeli othe mahurunjūkūre irīma-inī ta ng’ondū itarī na mūrīthī, nake Jehova aroiga atīrī, ‘Andū aya matīrī na mwathi. O mūndū nīarekwo ainūke gwake na thayū.’” **18** Nake

mūthamaki wa Isiraeli akīra Jehoshafatu atīrī, “Githi ndikwīre atī ndarī hīndī angīndathīra ūhoro mwega, tīga o ūrīa mūrū?” **19** Mikaya agīthī na mbere, akiuga atīrī, “Nī ūndū ūcio thīkīrīria kiugo kīa Jehova: Ndironire Jehova aikarīre gītī gīake kīa ūnene arī na mbūtū yothē ya igūrū irūgamīte imūthīūrūkīire mwena wa ūrīo na wa ūmotho. **20** Nake Jehova akīūra atīrī, “Nūū ūkūheenerīa Ahabu nīguo atharīkīre Ramothu-Gileadi, nīgeetha athī agakūre kuo?” “Ūmwe akiuga ūū, na ūrīa ūngī ūū. **21** Marīgīrīrio-inī roho ūmwe ūkīumīra, ūkīrūgama mbere ya Jehova, ūkiuga atīrī, “Nī nī ngūmūheenerīe.” **22** “Jehova akīūra atīrī, “Ūkūmūheenerīa atīa?” “Naguo ūkiuga atīrī, ‘Nīgūthī ngūthī ndūke roho wa maheeni tūna-inī twa anabī ake othe.’ “Jehova akiuga atīrī, ‘Wee nīkūhota kūmūheenerīa. Thī ūgeeke ūguo.’ **23** “Nī ūndū ūcio Jehova nīekīrīte roho wa maheeni tūna-inī twa anabī aya aku othe. Jehova nīagwathīrīire mwanangīko.” **24** Hīndī ūyo Zedekīa mūrū wa Kenaana agīkuhīrīria na akīgūtha Mīkaya rūhī rwa ūthīū. Akīmūūra atīrī, “Kaī roho wa Jehova aragereire kū rīrīa aroimire kūrī nī, nīguo aarie nawe?” **25** Mīkaya agīcookia atīrī, “Nīūkamenya mūthenya ūrīa ūgaathī kwīhitha kanyūmba ka na thīnī.” **26** Mūthamaki wa Isiraeli agīathana, akiuga atīrī, “Oyai Mīkaya mūmūcookia kūrī Amoni mwathi wa itūūra inene, na kūrī Joashu mūrū wa mūthamaki, **27** na muge atīrī, ‘Mūthamaki ekuuga ūū: Mūndū ūyū nīaikio njeera na ndakaho kīndū gīa kūrīa tīga mūgate na maaī, ngīnya rīrīa ngaacooka na thayū.’” **28** Mīkaya akiuga atīrī, “Ūngīgaacooka na thayū-rī, no gūtūkīre atī Jehova ndaarīte na nī.” Agīcookia akiuga atīrī, “Iguai ūhoro wakwa, inyū andū aya inyuothe!” **29** Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Isiraeli na Jehoshafatu mūthamaki wa Juda makīambata ngīnya Ramothu-Gileadi. **30** Nake mūthamaki wa Isiraeli akīra Jehoshafatu atīrī, “Nīngūtoonya mbaara-inī ndīgārūrīte ndīkamenyeke, no wee wīkīre nguo cia ūthamaki.” Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Isiraeli akīgārūra ndakamenyeke na agītoonya mbaara-inī. **31** Na rīrī, mūthamaki wa Suriata nīathīte anene ake mīrongo itatū na eerī a ngaari cia ita, akoīga atīrī, “Mūtīkarūe na mūndū o na ūmwe, mūnene kana mūnīni, tīga o mūthamaki wa Isiraeli.” **32** Rīrīa anene a mbūtū cia ngaari cia ita moonire Jehoshafatu magīciiria atīrī, “Ti-itherū ūyū nīwe mūthamaki wa Isiraeli” Nī ūndū ūcio makīgārūrūka mamūtharīkīre, no rīrīa Jehoshafatu aakaire-rī, **33** anene acio a ngaari cia ita makīona atī ūcio ti mūthamaki wa Isiraeli, magītīga kūmūngatīthia. **34** No mūndū ūmwe akīgeeta ūta wake, agīkīa mūgū o ro ūguo, naguo ūkīratha mūthamaki wa Isiraeli o gatagatī-inī ka magathīkanīro na nguo yake ya mbaara. Nake mūthamaki akīra mūtwarīthia wa ngaari yake ya ita atīrī, “Garūra ngaari ūndute mbaara-inī. Nīndagurario.” **35** Nayo mbaara īkīnēna, īgīthī na mbere mūthenya wothē, nake mūthamaki agīkara anyītīrīrwo ngaari-inī yake ya ita ang’etheire Asuriata. Nayo thakame īkiura kuuma kīronda gīake hau aagurārītīo, īgītīka ngaari-inī ya ita, na hwaī-inī ūcio agīkua. **36** Rīua rīgīthūa, gūkīanīrīrwo kūrī mbūtū cia ita, ikīrwo atīrī, “O mūndū nīainūke itūūra rīake;

o mūndū nīacooke būrūrī wake!” **37** Nī ūndū ūcio mūthamaki wa Isiraeli agīkua na agītwarwo Samaria, makīmūthika kuo. **38** Nao magīthambīria ngaari īyo ya ita karia-inī ga Samaria, (harīa maraya meethabagīra), nacio ngui igīcūna thakame yake, o ta ūrīa kiugo kīa Jehova kīoigīte. **39** Namo maūndū marīa mangī makonī wathani wa Ahabu, hamwe na maūndū marīa we eekire, na nyūmba ya ūthamaki rīra aakīthīre na ikīgemo na mīguongo, o na matūūra marīa airīgīre na thingo cia hīnya, githī maūndū macio matīandīkītwo ibuku-inī rīa maūndū ma athamaki a Isiraeli? **40** Ahabu akīhurūka hamwe na maithe make. Nake mūrīū Ahazia agītūka mūthamaki ithenya rīake. **41** Jehoshafatu mūrū wa Asa aatūkīre mūthamaki wa Juda mwaka-inī wa īna wa Ahabu mūthamaki wa Isiraeli. **42** Jehoshafatu aarī na ūkūrū wa mīaka mīrongo itatū na itano rīrīa aatūkīre mūthamaki, na agīthamaka arī Jerusalem mīaka mīrongo īrī na itano. Nyina eetagwo Azuba mwarī wa Shīlīhi. **43** No maūndū-inī mothe, aarūmīre mīthīre ya ithe Asa na ndarī hīndī aatīganire nayo; nīekīre maūndū marīa magīrīre maitho-inī ma Jehova. O na kūrī ūguo-rī, kūndū kūrīa gūtūgūrū gūtīeherīrio, nao andū magīthī na mbere kūrūtīra magongona na gūcīnīra ūbumba kuo. **44** Nīngī Jehoshafatu magīkara marī na thayū na mūthamaki wa Isiraeli. **45** Maūndū marīa mangī makonī wathani wa Jehoshafatu, na maūndū marīa aahīngīre, o na ūhootani wake mbaara-inī, githī matīandīkītwo ibuku-inī rīa maūndū ma athamaki a Juda? **46** Nake akīnīna būrūrī-inī arūme arīa angī mahooero-inī, arīa maatīgaire kuo kuuma hīndī ya ūthamaki wa ithe Asa. **47** Hīndī īyo gūtīarī mūthamaki Edomu; mūnīni wa mūthamaki nīwe waathanaga. **48** Nake Jehoshafatu nīaikire marīkabu nyingī cia wonjoria, cia gūthī kīgīra thahabu Ofīri, no itīgiana gūthī, tondū nīcīoinīkangīre kū Ezīonī-Geberī. **49** Hīndī īyo Ahazia mūrū wa Ahabu akīra Jehoshafatu atīrī, “Itīkīria andū akwa matherere hamwe na andū aku,” nowe Jehoshafatu akīrega. **50** Nake Jehoshafatu akīhurūka hamwe na maithe make, agīthīkwo hamwe nao itūūra-inī rīa ithe Daudī. Nake mūrīū Jehoramū agīthamaka ithenya rīake. **51** Ahazia mūrū wa Ahabu aatūkīre mūthamaki wa Isiraeli kū Samaria mwaka-inī wa ikūmī na mūgwanja wa Jehoshafatu, mūthamaki wa Juda, nake agīthamakīra Isiraeli mīaka īrī. **52** Nake agīka maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, tondū nīarūmīrīre mīthīre ya ithe na nyina na mīthīre ya Jeroboamu mūrū wa Nebatī, ūrīa watūmire Isiraeli mehīe. **53** Nake agītungatīra Baalī, akīmīnamīrīra akīmīhooya, na akīrakaria Jehova Ngai wa Isiraeli o ta ūrīa ithe eekite.

2 Athamaki

1 Na rīrī, thuutha wa gīkuū kīa Ahabu, andū a Moabi makīrega gwathikīra Isiraeli. **2** Na rīrī, Ahazia nīagwite kuuma ndirica-inī ya nyūmba yake ya igūrū kīu Samaria, akagurario. Nī ūndū ūcio agītūma andū, akīmeera atīrī, “Thīī mūkooire Baali-Zebubu, ngai ya Ekironi, kana hihi nīngūhona nguraro ici.” **3** No mūraika wa Jehova akīra Elija ūria Mūtishibi atīrī, “Ambata, ūthī ūtūngane na andū acio matūmītwo nī mūthamaki wa Samaria, ūmoorie atīrī, ‘Nī Ngai gūtārī thīīnī wa Isiraeli nīguo mūthīi mūkahoore ūhoro kuuma kūrī Baali-Zebubu, ngai ya Ekironi?’ **4** Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga ūū: ‘Ndūkuuma gītanda-inī hau ūkomete. Ti-itherū nīngūkua!’” Nī ūndū ūcio Elija agīthīi. **5** Rīria andū acio maatūmītwo maacookire kūrī mūthamaki, akīmooria atīrī, “Nī kīi gītūma mūcooke?” **6** Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī harī na mūdū ūkire gūtūtūnga, aatwīra atīrī, ‘Cookai kūrī mūthamaki ūria ūmūtūmīte, mūmwīre atīrī, ‘Jehova ekūuria atīrī: Nī Ngai gūtārī thīīnī wa Isiraeli nīguo ūtūme andū makahoore ūhoro kuuma kūrī Baali-Zebubu, ngai ya Ekironi?’ Nī ūndū ūcio ndūkuuma gītanda-inī hau ūkomete. Ti-itherū nīngūkua!’” **7** Nake mūthamaki akīmooria atīrī, “Mūdū ūcio ūkire kūmūtūnga na aamwīra ūguo-rī, ekūhaanaga atīa?” **8** Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī mūdū wīhumbīte nguo ya guoya, na akeoha mūcibi wa ngoothī njohero.” Nake mūthamaki akiuga atīrī, “Ūcio oima Elija ūria Mūtishibi.” **9** Nake agītūmīra Elija mūnene wa thīgari arī na gīkundi giāke kīa andū mīrongo itano; mūnene ūcio akiambata kūrī Elija, ūria waikarīte gacūmbīrī ga kīrima, akīmwīra atīrī, “Wee mūdū wa Ngai, mūthamaki ekuuga atīrī, ‘Ikūrūka!’” **10** Nake Elija agīcookeria mūnene ūcio atīrī, “Akorwo ndī mūdū wa Ngai-rī, mwaki nīūkūrūke uume igūrū, ūgūcine hamwe na andū aya aku mīrongo itano!” Hīndī o iyo mwaki ūgīkūrūka kuuma igūrū, ūgīcina mūnene ūcio hamwe na andū ake. **11** Nīngī mūthamaki agītūmīra Elija mūnene ūngī wa thīgari arī na andū ake mīrongo itano. Nake mūnene ūcio akīmwīra atīrī, “Wee mūdū wa Ngai, mūthamaki ekuuga atīrī, ‘Ikūrūka narua!’” **12** Nake Elija akīmūcookeria atīrī, “Akorwo ndī mūdū wa Ngai-rī, mwaki nīūkūrūke uume igūrū, ūgūcine hamwe na andū aya aku mīrongo itano!” Hīndī iyo mwaki wa Ngai ūgīkūrūka kuuma igūrū, ūgīcina mūnene ūcio hamwe na andū ake mīrongo itano. **13** Nī ūndū ūcio mūthamaki agītūma mūnene wa gatatū na andū ake mīrongo itano. Mūnene ūcio wa gatatū akiambata, agīturia ndu mbere ya Elija. Akīmūthaita, akīmwīra atīrī, “Wee mūdū wa Ngai, reke muoyo wakwa na wa andū aya mīrongo itano wonwo ūrī kīndū kīrī bata nīwe, ithū ndungata ciaku! **14** Kīone, mwaki nīūkūrūkite kuuma igūrū, na ūgacina anene acio eerī a mbere hamwe na andū ao. No rīrī, reke muoyo wakwa wonwo ūrī kīndū kīrī bata nīwe!” **15** Nake mūraika wa Jehova akīra Elija atīrī, “Ikūrūkania hamwe nake, na ndūkamwītīgīre.” Nī ūndū ūcio Elija agīkūrūka, agīkūrūkania nake ngīnya kūrī mūthamaki. **16** Nake akīra mūthamaki atīrī, “Jehova ekuuga ūū: Nī Ngai gūtārī thīīnī wa Isiraeli wa kūhooyo ūhoro

nīwe, atī nīkīo ūgūtūma andū makahoore ūhoro kūrī Baali-Zebubu, ngai ya Ekironi? Tondū nīwīkite ūguorī, ndūrī hīndī ūkoima gītanda-inī kīu ūkomeire. Ti-itherū nīngūkua!” **17** Nī ūndū ūcio agīkua, kūringana na kiugo kīa Jehova kīrīa kīarītio nī Elija. Na tondū Ahazia ndaarī na mwana wa kahī-rī, Joramū nīwe watūkire mūthamaki ithenya rīake mwaka-inī wa keerī wa Jehoramū mūrū wa Jehoshafatu mūthamaki wa Juda. **18** Maūdū marīa mangi mothe makonīi wathani wa Ahazia, na marīa eekire-rī, gīthī matīandīkītwo ibuku-inī rīa maūdū ma ihinda rīa athamaki a Isiraeli?

2 Hīndī ūria Jehova aarī hakuhi kuoya Elija amūtware igūrū arī thīīnī wa kīhuhūkano kīa rūhuho-rī, Elija na Elisha maarī njīra-inī makīuma Giligali. **2** Nake Elija akīra Elisha atīrī, “Ikara haha; tondū Jehova nīandūmīte thīi Betheli.” Nowe Elisha akīmwīra atīrī, “Ti-itherū o ta ūria Jehova atūūruga muoyo na o ta ūria ūtūūruga muoyo-rī, nīi ndīgūgūtiga” Nī ūndū ūcio magīkūrūka magīthīi Betheli. **3** Hīndī iyo thīritū ya anabīi a kūu Betheli magīka kūrī Elisha, makīmūūria atīrī, “Nīumenyete atī Jehova nīekuoya mwathi waku amweherie harīwe ūmūthī?” Nake Elisha akīmūcookeria atīrī, “Ī nīnjūū, no mūtikaarie ūhoro ūcio.” **4** Nīngī Elija akīmwīra atīrī, “Elisha, ikara haha; tondū Jehova nīandūmīte thīi Jeriko.” Nake akīmwīra atīrī, “Ti-itherū o ta ūria Jehova atūūruga muoyo na o ta ūria wee ūtūūruga muoyo-rī, nīi ndīgūgūtiga.” Nī ūndū ūcio magīthīi Jeriko. **5** Nao andū a thīritū ya anabīi a kūu Jeriko magīkora Elisha makīmūūria atīrī, “Nīumenyete atī Jehova nīekuoya mwathi waku amweherie harīwe ūmūthī?” Nake Elisha akīmūcookeria atīrī, “Ī nīnjūū, no mūtikaarie ūhoro ūcio.” **6** Nīngī Elija akīmwīra atīrī, “Ikara haha, tondū Jehova nīandūmīte thīi Jorodani.” Nake akīmwīra atīrī, “Ti-itherū o ta ūria Jehova atūūruga muoyo, na o ta ūria wee ūtūūruga muoyo-rī, nīi ndīgūgūtiga.” Nī ūndū ūcio-rī, o eerī magīthīi na mbere na rūgendo. **7** Nao andū mīrongo itano a thīritū ya anabīi magīthīi makīrūgama haraaya, marorete harīa Elija na Elisha maarūngīi, hau rūū-inī rwa Jorodani. **8** Nake Elija akīruta nguo yake ya igūrū, akīmīkūnja, akīgūtha maai nayo. Namo maai makīgayūkana mwena wa ūrio na wa ūmotho, nao eerī makīgāgira thī nyūmū. **9** Rīria maarīkirie kūringa-rī, Elija akīra Elisha atīrī, “Njīra atīrī, nīatīa ingīgwīkīra itaaneherio harīwe?” Nake Elisha akīmūcookeria atīrī, “Ngwenda kūgaya hinya wa roho waku maita meerī.” **10** Nake Elija akiuga atīrī, “Ūndū ūcio wahooya nī ūndū mūrītū, no rīrī, wanyona ngīeherio harīwe-rī, nīngūtūika waku, no Waga kūnyona ndūgūtūika waku.” **11** Na rīrī, rīrīa maatwaranite makīaragia, o rīmwe ngaari yarīrīmbūkaga mwaki na mbarathi ciarīrīmbūkaga mwaki ikīmīra na ikīmatīgīthūkania eerī, na Elija akiambata igūrū arī thīīnī wa kīhuhūkano kīa rūhuho. **12** Elisha ona ūguo agīkaya, akiuga atīrī, “Ūūi baba-ī! Ūūi baba-ī! Ngaari cia ita na ahaici a mbarathi a Isiraeli!” Nake Elisha ndaacookire kūmuona rīngī. Hīndī iyo akīaura nguo ciake, agīcītembūranga. **13** Nake akīoya nguo ya igūrū ūria yagwite kuuma harī Elija na agīthīi akīrūgama hūgūrūrū-inī cia Rūūi rwa

Jorodani. **14** Ningi akioya nguo iyo ya iguru yagwite ikoima haru Elija, akigutha maa nayo. Akuria atiri, "Riu akiri ha Jehova, Ngai wa Elija?" Na riria aaguthire maa, makigayukana maita meeri mwena wa urio na mwena wa umotho, nake akiringa. **15** Andu a thiritu ya anabii kuuma Jeriko ari maacuthiririe makiuga atiri, "Roho wa Elija riu uri iguru ria Elisha." Nao magithi kumutunga, makiamirira thi mbere yake. **16** Nao makiuga atiri, "Ta kirore, ithu ndungata ciaku turi na andu mari hinya mirongo itano. Metikirie mathi magacarie mwathi waku. No gukorwo Roho wa Jehova amuire amutwara kirima-ini kana gituamba-ini." Nao Elisha akimacookeria atiri, "Aca, tigai kumatuma." **17** No makimuringiriria o nginya agiconoka, akiremwo ni kurega. Ni undu ucio akiuga atiri, "Matumei." Nao magituma andu mirongo itano, ari maamwethire mithenya itatu, no matigana kumuona. **18** Na riria maacookire kuri Elisha, uria waikaraga Jeriko, akimeera atiri, "Githi ndiamwirie mutigathi?" **19** Andu a itura riu inene makira Elisha atiri, "Mwathi witu, itura riri riri handu hega, o ta uria ureyonera, no maa mario ni maruri, naguo bururi ndugaga kindu." **20** Nao akiuga atiri, "Ndeherai mbakuri njeru, na mumukire cumbi." Ni undu ucio makimurehere. **21** Nao agithi githima-ini, agiika cumbi maa-ini, akiuga atiri, "Jehova ekuuga uu, Nindathondeka maa maya. Matigacooka kurehe giaku kana matume bururi wage kugia kindu ringi." **22** Nao maa macio matuire mari mega nginya umuthi, kuringana na kiugo kiria kiaritio ni Elisha. **23** Nao Elisha akiuma kuu, agithi Betheli. Na riria aari njira-ini agithi-riri, imwana imwe ikiuma itura-ini, ikimunyuria, ikiuga atiri, "Ambata nakuu, wee kihara giki! Ambata nakuu, wee kihara giki!" **24** Nao akihugura, agicirora, agiciruma na kirumi riritwa-ini ria Jehova. Nacio nduba igiri ikiuma githaka-ini, igitambuura imwana mirongo ina na igiri ciacio. **25** Nao agithi Kirima-ini gia Karimeli, na kuuma kuu agicooka Samaria.

3 Na riri, Joramu muru wa Ahabu agituika muthamaki wa Israeli kuu Samaria mwaka-ini wa ikumi na inana wa Jehoshafatu, muthamaki wa Juda, nake agiathana miaka ikumi na iri. **2** Nao agika maundu mooru maitho-ini wa Jehova, no ti ta uria ithe na nyina meekite. We neheririe ihiga riria riamurirwo Baali riria riakitwo ni ithe. **3** No riri, niarumirire mehia ma Jeroboamu muru wa Nebati, mari eehirie na agituma andu a Israeli o nao meehie, na ndaigana kumatiga. **4** Na riri, Meshu muthamaki wa Moabi niarithagia ng'ondo na niar atwaragire muthamaki wa Israeli tuturume 100,000 na guoya wa ndurume 100,000. **5** No riria Ahabu aakuire, muthamaki wa Moabi akiremera muthamaki wa Israeli. **6** Ni undu ucio ihinda riu Muthamaki Joramu, akiuma Samaria na agicookanirira andu a Israeli othe. **7** Ningi agitumira Jehoshafatu muthamaki wa Juda ndumiriri ino: "Muthamaki wa Moabi nianjukurire akanemera. Niuguthi na ni tukahurane na Moabi?" Nao akimucookeria atiri, "Ii, ninguthi nawe, ni nawe turi undu umwe, andu akwa no ta andu aku, na mbarathi ciakwa no ta mbarathi ciaku." **8** Jehoshafatu

akimuria atiri, "Tukugera njira iriku tukamatharikere?" Joramu akimucookeria atiri, "Tukugera njira ya weru-ini wa Edomu." **9** Ni undu ucio muthamaki wa Israeli akiumagara, mari na muthamaki wa Juda, na wa Edomu. Thuutha wa guthiururika mithenya mugwanja-ri, thigari itiar na maa ma kunyua kana maa ma nyamu iria maar nacio. **10** Muthamaki wa Israeli akuria atiri, "Uu niatia! Ka Jehova atwitite turi athamaki atatu hamwe nigeetha atuneane kuri Moabi?" **11** Nao Jehoshafatu akuria atiri, "Ka giuku gutari munabii wa Jehova uria ungututuriria uhoru haru Jehova?" Nao mutorogoria umwe wa muthamaki wa Israeli agicooka atiri, "Elisha muru wa Shafatu ari giuku. Niwe waitagiria Elija maa moko." **12** Jehoshafatu akiuga atiri, "Kiugo kia Jehova kiri hamwe nake." Ni undu ucio muthamaki wa Israeli mari na Jehoshafatu na muthamaki wa Edomu magiukuru kuri Elisha. **13** Elisha akira muthamaki wa Israeli atiri, "Ndri na uhoru uriku nawe? Thi kuri anabii a thogu na anabii a nyukwa." Nao muthamaki wa Israeli akimucookeria atiri, "Aca, tutingithi ni undu ni Jehova utwitite ithu athamaki atatu nguo atuneane kuri Moabi." **14** Elisha akiuga atiri, "Ti-itheru o ta uria Jehova Mwene-Hinya-Wothe aturaga muoyo, uria ni ndungataga, tigi ni undu wa guconoka Jehoshafatu muthamaki wa Juda-ri, ni ndingakwihugura o na kana nyone ta wi ho. **15** No riri, ndeherai muthuri wa kinanda kia mugeto." O riria muthuri wa kinanda aahuraga-ri, guoko kwa Jehova kugigia iguru ria Elisha **16** nake akiuga atiri, "Uu nguo Jehova ekuuga: Enjai mitaro iyure gituamba giki. **17** Nigukorwo Jehova ekuuga uu: Mutikuona ruhuho kana mbura, no riri, gituamba giki nigikuyura maa, na inyu, na ng'ombe cianyu na nyamu icio ingi cianyu mumanyue. **18** Undu uyuri ni muthu maitho-ini ma Jehova; na ningi nekuneana Moabi moko-ini manyu. **19** Nimukang'aurania itura riote ririgirwo na ruringo rwa hinya, na itura riote inene. Nimugatema muti wothe mwega, na muthike ithima ciothe, na muthukangie migunda yotho mega na mahiga." **20** Rucini ruru rungi, ta ihinda riria rirutagwo igongona, maa magitherera kuuma mwena wa Edomu! Naguo bururi ucio ikuyura maa. **21** Na riri, andu a Moabi othe nimaigute ati athamaki acio nimokite kuria nao; ni undu ucio mundu murume wothe, mwithi na mukuru, uria ingiahotire giukuwa indo cia mbaara, agitwo na makigwo muthaka-ini. **22** Riria mookirire rucini tene-ri, riua niriarte maa-ini macio iguru. Andu a Moabi mari murimo uria ung makiona maa maar matune ta thakame. **23** Nao makirana atiri, "Iria ni thakame! Athamaki acio no nginya makorwo nimarute na makoaraga o ene. Andu a Moabi, nituthi tugatahe indol!" **24** No riria andu a Moabi mookire kuu kamb-ini cia Israeli-ri, Israeli makirahuka na makihurana nao o nginya andu a Moabi makira. Nao andu a Israeli magitharika bururi ucio na makiraga andu a Moabi. **25** Nao makiananga matuura, na o mundu agiika ihiga mugunda-ini wothe uria wari mwega, o nginya ikiyura mahiga. Ningi magithika ithima ciothe, na magitema muti o wothe mwega. Itura ria Kiriharethu no rio riatarire ritari

imomere mahiga, no arūme maarī na igūtha o narō makīririigiicīria, makīrīrtharīkīra. **26** Rīria mūthamaki wa Moabi onire atī mbaara nyāmūhatīrīria-rī, agithīi na andū magana mūgwanja marī na hiū cia njora makarūe na mūthamaki wa Edomu, no matiahotire. **27** Hīndī iyo akioya mūrīū wake wa irigithathi, o we ūria ūngīathamakire ithenya rīake, akīmūruta arī igongona igūrū rīa rūthingo rwa itūūra rīu inene. Nao andū a Isīraeli makīrakara mūno; makīmweherera, magīcooka būrūri wao.

4 Na rīri, mūtumia wa mūdū ūmwe wa thiritū ya anabīi agīkaira Elisha, akīmwīra atīri, “Ndungata yaku, mūthuuri wakwa, niakuite, na wee niūū atī araarī mwītīgiri Jehova. No rīri, mūdū ūria araarī na thīiri wake niarooka kūiyira tūmwana twakwa tweeri tūtūike ngombo ciake.” **2** Elisha akīmūria atīri, “Ingīhota gūgūtheitha atia? Ta njīra atīri, nī kī ūri nakio nyūmba gwaku?” Nake akīmūcookeria atīri, “Ndungata yaku ndrī na kīndū o nakī, tīga o tūguta tūnini.” **3** Elisha akiuga atīri, “Thīi kūrī andū a itūūra rīaku othe ūhoee ndigithū itarī kīndū. Ūhoee ndigithū nyingī. **4** Ūcooke ūtooye nyūmba yaku thīini hamwe na ariū aku, na ūhinge mūrango. Ūitīrīre maguta ndigithū-inī icio ciothe, na o rīria yayīura ūkamīga mwena-inī.” **5** Nake akīmūtīga, na thūutha ūcio mūtumia ūcio akīhingīra nyūmba hamwe na ariū ake. Nao makamūrehagīra ndigithū, nake agithīi na mbere gūtīrīra maguta. **6** Rīria ndigithū ciothe caiyūrīre, akīra mūrīū atīri, “Ndehere ndigithū ingī.” No mūrīū akīmūcookeria atīri, “Hatīri ndigithū ingī itigarite.” Namo maguta magithira. **7** Agithīi akīra mūdū wa Ngai ūhoro ūcio, nake akīmwīra atīri, “Thīi wendie maguta rīhe mathiiri maku. We na ariū aku-rī, mūtūurio nī kīria gīgūtīgara.” **8** Na rīri, mūthenya ūmwe Elisha agithīi Shunemu, na kūu nī kwarī na mūtumia warī mūtongu, ūria wamūrīngīrīre mathīi gwake akarīe irio. Nī ūndū ūcio rīria rīothe aahītūkagīra hau niatoonyaga kuo akarīa irio. **9** Mūtumia ūcio akīra mūthuuriwe atīri, “Ninjūū atī mūdū ūyū ūhītūkagīra gūkū gwitū kaingī nī mūdū mūtheru wa Ngai. **10** Reke twake kanyūmba kanini nyūmba-igūrū na tūige gītanda, na metha, na gītī, na tawa nī ūndū wake. Nigeetha aikarage ho rīria ooka gūkū gwitū.” **11** Mūthenya ūmwe rīria Elisha ookire-rī, akīambata kanyūmba-inī gake na agīkoma kuo. **12** Akīra Gehazi ndungata yake atīri, “Ita mūtumia ūcio Mūshunami.” Nī ūndū ūcio akīmwīta nake akīrūgama mbere yake. **13** Elisha akīmwīra atīri, “Ira mūtumia ūcio atīri, ‘Niwithīnītie mūno nī ūndū witū. Na rīri, ūngīenda gwīkīrwo atīa? No tūkwarīrīre harī mūthamaki kana harī mūnene wa mbūtū ya ita?’” Nake agīcooka atīri, “Nīi ndrī na thīina, ndūranagīa na andū aitū.” **14** Nīngī Elisha akīura Gehazi atīri, “Mūtumia ūyū angīkīrwo atīa?” Gehazi akiuga atīri, “Ndarī mwana wa kahīi, na mūthuuriwe nī mūkūrū.” **15** Hīndī iyo Elisha akiuga atīri, “Mwīte.” Nī ūndū ūcio Gehazi akīmwīta, nake mūtumia ūcio akīrūgama mūromo-inī. **16** Nake Elisha akīmwīra atīri, “Ihinda ta rīri mwaka ūyū ūgūka-rī, niūkanyiita mwana waku wa kahīi na moko maku.” Nake akīrega, akiuga atīri,

“Aca, mwathi wakwa, tīga kūheenia ndungata yaku, wee mūdū wa Ngai!” **17** No rīri, mūtumia ūcio akīgīa nda, na mwaka ūcio ūngī ihinda o ta rīu agīciara kahīi, o ta ūria Elisha aamwīrīte. **18** Mwana ūcio agīkūra, na mūthenya ūmwe akiumagara, agithīi kūrī ithe, ūria warī hamwe na agethi. **19** Nake akīra ithe atīri, “Wūi mūtwe-ī! Wūi mūtwe-ī!” Nake ithe akīra ndungata atīri, “Mūkuue ūmūtwarīe nyina.” **20** Na thūutha wa ndungata kīmūkuua na kīmūtwarīa nyina-rī, mwana ūcio agīkara magūrū-inī ma nyina ngīnya mīaraho, agīcooka agīkua. **21** Nyina agithīi, akīmūkoma ūrīrī-inī wa mūdū wa Ngai, agīcooka akīhinge mūrango, agithīi. **22** Nake agīta mūthuuriwe, akīmwīra atīri, “Ndagūthaita ūndūmīre ndungata imwe na ndigiri, nīguo thīi kūrī mūdū wa Ngai na ihenya na njooke.” **23** Nake akīmūria atīri, “Ūgithīi kūrī we ūmūthī nīkī, na tī Karūgamo ka Mweri kana Thabatū?” Nake akiuga atīri, “Hatīri na thīina.” **24** Agītandika ndigiri, na akīra ndungata yake atīri, “Teng’eria ndigiri, na ndūgaathīi kahora tīga ngwīrīre.” **25** Nī ūndū ūcio akīambīrīria rūgendo, agīkīnya kūrī mūdū wa Ngai Kīrīma-inī gīa Karimeli. Nake mūdū wa Ngai rīria aamonire arī o haraihu akīra ndungata yake Gehazi atīri, “Ta cūthīrīria! Ūrīria nī mūtumia ūria Mūshunami! **26** Hanyūka ūmūtūnge na ūmūrīre atīri, ‘Wee ūri mwega? Ī mūthuuri waku no mwega? Mwana waku no mwega?’” Nake mūtumia ūcio akīmūcookeria atīri, “Maūdū mothe nī mega.” **27** Mūtumia ūcio aakīnya harī mūdū wa Ngai kīrīma-inī, akīmūnyīta magūrū. Nake Gehazi agīka kīmweheria, no mūdū wa Ngai akīmwīra atīri, “Tigana nake! Arī na ruo rūnene mūno ngoro, no Jehova niāhīhīte ūhoro ūyū akaaga kūūmenyīthia gītūmi kīa guo.” **28** Nake mūtumia ūcio akīmūria atīri, “Wee mwathi wakwa, nīndakūrītie ūhe kahīi? Githī ndiakwīrīre, ‘Ndūkarahūre mwīhoko wakwa?’” **29** Nake Elisha akīra Gehazi atīri, “Wīohe mūcibi njohero na ūkuue rūthanju rwakwa na guoko, ūhanyūke. Ūngīcemanīa na mūdū o wothe ndūkamūgeithie, na mūdū o wothe angīkūgeithia ndūkamūcookerie. Ūthīi ūigīrīre rūthanju rwakwa ūthīi-inī wa kamwana kau.” **30** Nowe nyina wa mwana akiuga atīri, “Tītherū o ta ūria Jehova atūūruga muoyo, na o ta ūria wee ūtūūruga muoyo-rī, nīi ndīgūgūtīga.” Nī ūndū ūcio Elisha agīkūra, akīmūrūmīra. **31** Na rīri, Gehazi agithīi arī mbere yao, akīgīrīra rūthanju ūthīi-inī wa kahīi kau, no gatiagambire kana kwīnyagunya. Nī ūndū ūcio Gehazi akīhūdūka agatūnge Elisha, na akīmwīra atīri, “Kamwana gatiinokīra.” **32** Rīria Elisha aakīnyire nyūmba, agīkora kamwana gakomete gītanda-inī gīake karī gaku. **33** Nake agitoonya thīini, akīhingīra na mūrango marī o eerī nako, akīhooya Jehova. **34** Nīngī akīlhaica ūrīri, agīkomera kamwana kau, kanua gwa kanua, maitho kwa maitho, na moko kwa moko. Na rīria eetambūrūkītie igūrū rīaku, mwīrī wa kamwana kau ūkīgīa ūrugarī. **35** Nake Elisha agīkūra, akīhehera, akīrūrūranga kanyūmba thīini, agīcooka gītanda-inī, agītambūrūkīa rīngī igūrū rīaku. Kamwana kau gagīathīmūra maita mūgwanja, na gākīhingīra maitho. **36** Nake Elisha agīta Gehazi, akīmwīra atīri, “Ita mūtumia ūcio Mūshunami.” Nake

akimwita. Ririra mutumia ookire-ri, Elisha akimwira atiri, "Oya muruguo." 37 Nake agitoonya, akigũithia thi magũru-ini make, akianamia ithũũ thi. Agĩcooka akioya mwana wake, akiama. 38 Nake Elisha agĩcooka Giligali, nakuo kũu bũrũri-ini ũcio ni kwarĩ na ng'aragu. Ririra thiritũ ya anabii yacemanagia nake, akĩra ndungata yake atiri, "Hagira nyũngũ nene ũrugire andũ aya irio." 39 Hindi iyo ũmwe wa anabii agĩthii mũgũnda gwetha nyeni, agikora rũngũ rwa gĩthaka. Agĩtua maciaro maruo, akĩmaiyũria ruuno-ini rwa nguo yake ya igũrũ. Acooka akĩmatinangĩria nyũngũ-ini iyo yarugaga irio, o na gũtuika gũtirĩ mũndũ wamenyire ciarĩ kũ. 40 Andũ acio makĩhũrũwio irio icio, no rĩra maambĩriirie gũcĩria-rĩ, magĩkaya makiuga atiri, "Wũ mũndũ wa Ngai, nyũngũ-ini ño he na gĩkuũ!" Nao makĩremwo ni gũcĩria. 41 Nake Elisha akiuga atiri, "Rehei mũtu." Nake akĩwikira nyũngũ-ini iyo, akiuga atiri, "Ihũria andũ marĩe." Na hakiaga kindũ kĩngĩmathũkia irio-ini icio. 42 Na rĩrĩ, hagũka mũndũ oimite Baali-Shalisha, akĩrehera mũndũ wa Ngai migate mĩrongo ĩri ya cairi, ĩria yarugĩtwo na maciaro ma mbere ma ngano, na ĩgira cia ngano ya mĩgethano. Nake Elisha akimwira atiri, "Mĩngere andũ marĩe." 43 Nayo ndungata yake ĩkimũria atiri, "Ndaahota afia kũhe andũ igana rĩmwe migate ño?" No Elisha akĩmũcookeria atiri, "Mĩngere andũ marĩe. Nĩgũkorwo Jehova ekuuga ũũ: 'Mekũria na matigie.'" 44 Nake akĩnengera andũ, makĩria na ĩgitigara, kũringana na kiugo kia Jehova.

5 Na rĩrĩ, Naamani aarĩ mũnene wa mbũtũ cia ita cia mũthamaki wa Suriata. Aarĩ mũndũ mũnene maitho-ini ma mwathi wake na aarĩ mũndũ watũkĩte mũno, tondu Jehova nĩamũhũthĩrite kũhe andũ a Suriata ũhootani. Aarĩ mũthigari njamba, no aarĩ na mangũ. 2 Na rĩrĩ, mbũtũ cia Suriata nĩciathiite nja na igataha mũĩritũ mũnini kuuma Isiraeli, nake aatungatagĩra mutumia wa Naamani. 3 Nake mũĩritũ ũcio akĩra mwathi wake mũndũ-wa-nja atiri, "Naarĩ korwo mwathi wakwa Naamani no one mũnabii ũria ũri Samaria! No amũhonie mangũ make." 4 Naamani agĩthii kũri mũthamaki mwathi wake na akimwira ũria mũĩritũ ũcio woimite Isiraeli oigite. 5 Nake mũthamaki ũcio wa Suriata akĩmũcookeria atiri, "Geria ũthii. Nĩngũtũmĩra mũthamaki wa Isiraeli marũa." Ni ũndũ ũcio Naamani akiumagara na agĩkuua taranda ikũmi cia betha, na cekeri 6,000 cia thahabu, na nguo cia magarũria ikũmi. 6 Marũa marũa atwarĩre mũthamaki wa Isiraeli maandĩkitwo atiri: "Nĩndatũma ndungata yakwa Naamani na marũa maya kũri we, nĩgeetha ũmũhonie mangũ make." 7 Rĩria mũthamaki wa Isiraeli aathomire marũa macio-rĩ, agĩtembũranga nguo ciake, akiuga atiri, "Nĩ ndĩ Ngai? Ndaahota kũũraga na gũcooka muoyo ringĩ? Ni kĩ gĩgũtũma mũndũ ũyũ atũme mũndũ kũri ni atĩ ahonio mangũ make? Ta kione, arageria kũnjũgital!" 8 Rĩria Elisha mũndũ wa Ngai aigũire atĩ mũthamaki wa Isiraeli nĩatembũrangĩte nguo ciake-rĩ, akimũtũmĩra ndũmĩrĩri ño: "Ni kĩ gĩgũtũma ũtembũrange nguo ciaku? Reke mũndũ ũcio oke kũri ni, na nĩekũmenya atĩ ni kũri mũnabii thĩni wa Isiraeli." 9 Ni ũndũ ũcio Naamani agĩthii hamwe na mbarathi ciake

na ngaari cia ita o nginya mũromo-ini wa nyũmba ya Elisha. 10 Nake Elisha akimũtũmĩra mũndũ amwĩre atiri, "Thii withambe maita mũgwanja rũũ-ĩni rwa Jorodani, na mwĩri waku nĩkũhonio, na mũũgũthera." 11 No Naamani agĩthii arakarĩte, akiuga atiri, "Ngwĩciiragia atĩ ti-itherũ mũnabii nĩekuuma nja oke kũri ni, na arũgame akaire rĩtwa rĩa Jehova Ngai wake, acooke athũngũthie guoko gwake igũrũ rĩa handũ hau harũaru, aahonie mangũ. 12 Gĩthi njũũ cia Dameski, na Abana, o na Faripari ti njega gũkĩra maaĩ o mothe ma Isiraeli? Gĩthi ndĩngũthambire thĩni wacio therio?" Ni ũndũ ũcio akihũndũka, agĩthii arakarĩte mũno. 13 Ndingata cia Naamani igĩthii harĩ we ikimwira atiri, "Ithe witũ, korwo mũnabii akwĩre wike ũndũ mũnene gũkĩra ũyũ-rĩ, gĩthi ndũngũwikire? Gĩthi to wike makĩria ũndũ ũyũ aakwira, 'Withambe, itherio!'" 14 Ni ũndũ ũcio Naamani agĩkũrũka, agĩtobokia Jorodani maita mũgwanja, o ta ũria mũndũ wa Ngai aamwĩrite, naguo mwĩri wake ũkihona, ũgĩthera ũkĩhaana ta wa kaana kanini. 15 Hindi iyo Naamani na arĩa othe maamũteithagia magĩcooka kũri mũndũ wa Ngai. Nake akĩrũgama mbere yake, akiuga atiri, "Rũ nĩndamenya atĩ gũtirĩ Ngai ũngĩ thĩ yothe tĩga gũkũ Isiraeli. Ndagũthaita wĩtikire kuoya kĩhe kuuma kũri ndungata yaku." 16 Nake mũnabii akimũcookeria atiri, "Ti-itherũ o ta ũria Jehova ũria ndungatagĩra atũũraga muoyo-rĩ, ni ndĩngũtikĩra kuoya kindũ o na kũ." Na rĩrĩ, o na gũtuika Naamani nĩamũringĩriirie mũno-rĩ, nĩaregire. 17 Nake Naamani akiuga atiri, "Angĩkorwo ndũngũyo-rĩ, ndagũthaita ũreke ni ndungata yaku heo tĩri ũria wothe ũngũkuo ni nyũmbũ igĩri, nĩgũkorwo ndungata yaku ndĩri hindi ĩgacooka kũruta maruta ma njino kana magongona kũri ngai ĩngĩ, tĩga o Jehova. 18 No rĩrĩ, Jehova arorekera ndungata yaku ũndũ-ini o ũyũ ũmwe: Rĩria mũthamaki mwathi wakwa arĩtoonyaga hekarũ ya Rimoni amĩnamĩre etiranĩte na guoko gwakwa, na ni nyinamĩre ho-rĩ, rĩria ngainamĩra ndĩ hekarũ-ini ya Rimoni, Jehova arorekera ndungata yaku ni ũndũ wa gwĩka ũguo." 19 Hindi iyo Elisha akimwira atiri, "Thii na thayũ." Thũutha wa Naamani gũkorwo athĩte itĩna-rĩ, 20 Gehazi, ndungata ya Elisha mũndũ wa Ngai, agũciiria atiri, "Mwathi wakwa nĩahũthĩria Naamani ũcio Mũsuriata maũndũ ni kũrega kwamũkĩra indo iria ekũmũreheire. Ti-itherũ o ta ũria Jehova atũũraga muoyo-rĩ, ni ni ngũhanyũka ndĩmũkinyire nĩguo nĩje kindũ kuuma hariwe." 21 Tondu ũcio Gehazi akĩhũha nĩguo akinyire Naamani. Rĩria Naamani aamuonire ahanyũkĩte arorete na kũri we-rĩ, akiama ngaari-ini ya ita nĩguo amũtũnge. Akimũria atiri, "Maũndũ mothe ni mega?" 22 Nake Gehazi agĩcooka atiri, "ĩ, maũndũ mothe ni mega. Mwathi wakwa aandũma ngwĩre atiri, 'Aanake eerĩ kuuma thiritũ-ini ya anabii mooka kũri ni o rũ, moimite bũrũri ũria ũri ĩrima wa Efraimu. Ndagũthaita ũmahe taranda ĩmwe ya betha, na nguo cia magarũria meeri.'" 23 Nake Naamani akiuga atiri, "ĩtikira woe taranda igĩri." Agĩthaita Gehazi acĩtikire, nĩngĩ akĩoha taranda igĩri cia thahabu agĩciĩkĩra mĩhuko-ini ĩri hamwe na nguo cia magarũria meeri. Nake akĩnengera ndungata ciake igĩri, igĩkuua, igĩthii mbere ya Gehazi. 24 Rĩria Gehazi aakinyire kĩrima-ini, agĩtia

ndungata indo icio, agičiiga nyumba. Nake akiugira ndungata icio uhoro, nacio igithiira. **25** Thuutha ucio agitoonya nyumba akirigama mbere ya mwathi wake Elisha. Nake Elisha akimūria atiri, "Gehazi uuma kũ?" Nake Gehazi akimūcookeria atiri, "Ndungata yaku ndiri kũndũ igũthiite." **26** Nowe Elisha akimwira atiri, "Githi roho kwaka nduuma hamwe nawe riria mĩndũ ucio oimire ngaari-inĩ ya ita agũtũnge? Nĩ ihinda rĩa kuoya mbeeca, kana kwamũkĩra nguo, na migũnda ya mĩtamaiyũ na ya mĩthabibũ, na ndũũru cia mbũri na ng'ombe, na ndungata cia arũme na cia andũ-a-nja? **27** Mangũ ma Naamani niwe mekwĩgwatĩrĩra na njiaro ciaku nginya tene." Hĩndĩ iyo Gehazi akiehera hari Elisha arĩ na mangũ na akerũha, akahaana o ta ira.

6 Na riri, thiritũ ya anabii ikĩra Elisha atiri, "Rora, handũ haha tũgomanaga nawe nĩ hanini mũno. **2** Twitĩkirie tũthii Jorodani, o mĩndũ witũ akuue itugi kuo; na itwĩtikirie twake handũ ha gũtũũraga kũu." Nake akimeera atiri, "Thiĩ." **3** Ningĩ ũmwe wao akimwira atiri, "Ndagũthaiha witĩkire gũthii na ndungata ciaku." Nake Elisha agĩcookia atiri, "ĩ, nitũgũthii na inyuĩ." **4** Nake Elisha agĩthii hamwe nao. Nao magĩthii Jorodani na makimbĩrĩria gũtema mĩfi. **5** Na riria ũmwe wao aatemaga mũti-rĩ, ithanwa rikigũa maa-inĩ. Nake agikaya, akiuga atiri, "Mwathi kwaka, riuma rĩa kũhooya!" **6** Nake mĩndũ wa Ngai akĩũria atiri, "Rĩagũa ha?" Na riria amaunonire handũ hau, Elisha agitĩnia kamũti, agigaikia ho, nario ithanwa rikĩrera maaĩ igũrũ. **7** Nake akimwira atiri, "Oya ithanwa." Nake mĩndũ ucio agitambũrũkia guoko, akĩrĩoya. **8** Na riri, mũthamaki wa Suriata aarĩ na mbaara na andũ a Israeli. Thuutha wa kũrikanĩra na anene ake, akimeera atiri, "Ngwamba kambi handũ hana na hana." **9** Mĩndũ wa Ngai agĩtũmana kũri mũthamaki wa Israeli, akimwira atiri, "Wihũũge, na ndũkagerere handũ hana tondũ andũ a Suriata niho maraikũrũkĩra." **10** Nĩ undũ ucio mũthamaki wa Israeli agĩtũma andũ magatuĩrie uhoro wa handũ hau mĩndũ wa Ngai aarĩtie uhoro waho. Mahinda maingĩ Elisha nĩeragĩra mũthamaki wa Israeli kũndũ kũria agĩrĩrwo nĩ kwĩmenyerera, nake agaakaraga ehũũgite. **11** Undũ ucio ũkirakaria mũthamaki wa Suriata mũno. Nake agĩta anene ake na akimeera atiri, "Ngwenda kũmenya kuuma kũri inyuĩ ũũ, nũũ witũ ũrĩ mwena wa mũthamaki wa Israeli?" **12** Nake ũmwe wa anene ake akimwira atiri, "Mũthamaki mwathi wakwa, gũtirĩ o na ũmwe witũ ũrĩ mwena wake. No riri, Elisha ũria mũnabii kũu Israeli niwe wĩraga mũthamaki wa Israeli ciugo nginya iria waragĩa ũrĩ nyũmba yaku ya toro." **13** Nake mũthamaki agĩathana, akiuga atiri, "Thiĩ mũgatuĩrie kũria arĩ, niũgu ndũme andũ mamũnyiite." Nake mũthamaki agĩcookerio uhoro akĩrwo atiri, "Elisha arĩ Dothani." **14** Nake mũthamaki agĩtũma mbarathi na ngaari cia ita, na mbũtũ yarĩ na hinya kũu. Igĩthii ũtukũ, ikĩrigicĩria itũũra rĩu. **15** Na riria ndungata ya mĩndũ wa Ngai yokĩrĩre, ikũma nja rũciini tene, ikĩona atĩ mbũtũ ya ita, na mbarathi, na ngaari cia ita niciarigicĩrie itũũra. Nayo ndungata ikĩũria atiri, "Wũũ, mwathi wakwa-ĩ, tũgwĩka atĩa?" **16** Nake mũnabii akimūcookeria atiri, "Tiga gwĩtigĩra,

nĩgũkorwo arĩa marĩ mwena witũ nĩ aingĩ gũkĩra arĩa marĩ mwena wao." **17** Nake Elisha akĩhooya atiri, "Wee Jehova, mũhingũre maitho niũgu oone." Nake Jehova akĩhingũra maitho ma ndungata iyo, nayo ikĩrora, ikĩona kũu irĩma-inĩ kũiyũire mbarathi na ngaari cia ita irĩ na mwaki, ciothe irigicĩrie Elisha. **18** Na riria thũ ciake ciakũrũkaga irorete kũri we-rĩ, Elisha akĩhooya Jehova, akiuga atiri, "Hũũra andũ aya na itũtumumu." Nĩ undũ ucio Jehova akĩmahũũra na itũtumumu, o ta ũria Elisha aahooete. **19** Elisha akimeera atiri, "Ino tiyo njira, o na riri tirio itũũra. Nũmĩrĩrai, na nĩngũmũtwara kũri mĩndũ ũria mũracaria." Nake akĩmatwara nginya Samaria. **20** Maarĩkia kũingĩra itũũra rĩu inene, Elisha akiuga atiri, "Jehova hingũra andũ aya maitho niũgeetha mone." Nake Jehova akĩmahingũra maitho, nao makĩona, magĩkora marĩ thĩini wa Samaria. **21** Riria mũthamaki wa Israeli aamoonire-rĩ, akũria Elisha atiri, "Baba ndĩmooage? Nĩ wega ndĩmooage?" **22** Nake Elisha akimūcookeria atiri, "Ndũkamooage. No ũũrage andũ arĩa wĩnyitĩre na rũhiũ rwaku rwa njora kana ũta? Mahe irio na maaĩ, marĩe na manyue, macooke mathii kũri mwathi wao." **23** Nĩ undũ ucio akĩmathondekera iruga inene, nao maarĩkia kũria na kũnyua, akĩmoigĩra uhoro nao magĩcooka kũri mwathi wao, nĩ undũ ucio mbũtũ cia ita cia Suriata igĩtiga gũtharĩkĩra bũrũri wa Israeli rĩngĩ. **24** Na riri, thuutha ucio Beni-Hadadi mũthamaki wa Suriata agĩcookanĩrĩria mbũtũ ciake cia ita ciothe, igĩthii, ikĩrigicĩria Samaria irĩtunyane. **25** Na gũkĩgia na ng'aragu nene mũno itũũra rĩu inene. Kũrigicĩrio kwarĩo gũgũkĩra ihinda iraya ũũ atĩ mũtwe wa ndigiri wendagio cekerĩ mĩrongo inana cia betha, nakio kibaba kĩmwe kĩa mai ma ndutura gĩkeendo cekerĩ ithano. **26** Na riria mũthamaki wa Israeli aahitũkagĩra rũthingo igũrũ-rĩ, mũtumia ũmwe akimũkaĩra, akimwira atiri, "Mũthamaki, mwathi wakwa, ndeithia!" **27** Nake mũthamaki akimūcookeria atiri, "Angĩkorwo Jehova ndangĩgũteithia-rĩ, nĩ ingĩkũrutĩra ũteithio kũ? Nĩ kuuma kihũĩro-inĩ kĩa ngano, kana nĩ kuuma kihĩhĩro-inĩ kĩa ndibeĩ?" **28** Ningĩ agĩcooka akimũũria atiri, "Nĩ kũ kiragũthũnia?" Nake agĩcookia atiri, "Mũtumia ũyũ aranjĩrĩre atiri, 'Ruta mĩrũguo niũgeetha tũmũrie ũmũthi, naruo rũciũ tũkaaria mũriũ wakwa.'" **29** Nĩ undũ ucio tũraruga mũriũ wakwa na tũramũria. Mũthenya ũyũ ũngĩ ndĩramwĩra atiri, 'Ruta mĩrũguo niũgeetha tũmũrie, no aramũhitha.'" **30** Na riria mũthamaki aaugĩre ciugo cia mũtumia ucio-rĩ, agĩtembũranga nguo ciake. O agĩthiagĩra rũthingo igũrũ-rĩ, andũ magicũthĩrĩria, makĩona atĩ eehumbite nguo ya ikũnia thĩini. **31** Nake akiuga atiri, "Ngai aronjĩka ũũru, na akĩrĩrĩre kũnjĩka ũũru, angĩkorwo mũtwe wa Elisha mĩrũ wa Shafatu niũgũkorwo ũnyitane na mwĩri wake ũmũthi!" **32** Na riri, Elisha aikarĩte gwake nyũmba arĩ hamwe na athuuri. Nake mũthamaki agĩtũma mĩndũ athiagĩre mbere yake, no mĩndũ ucio ataanakinya, Elisha akĩra athuuri acio atiri, "Hĩ! Ī nĩmũrona ũria mũũragani ũyũ andũmire mĩndũ oke andĩne mũtwe? Atĩrĩrĩ, mĩndũ ucio ooka-rĩ, mũhingĩ mũrango, na mũnyitĩrĩre ndakaingĩre. Githi mũkũbio wa magũrũ ma mwathi wake ndũri o thutha wake?" **33** O akĩria nao-rĩ, mĩndũ ucio watũmĩtwe agĩkũrũka, agikinya

hari we. Nake mūthamaki akiuga atīrī, “Mwanangiko ūyū uumite kūrī Jehova. Nī kīrī kīngītūma njeterere Jehova makiria ma ūguo?”

7 Elisha akiuga atīrī, “Thikīrīria kiugo kīa Jehova. Jehova ekuuga ūū: Ihinda ta rīrīrī rūcū-rī, kibaba kimwe kīa mūtu mūhinya gikeendo cekerī ĩmwe, nacio ibaba igīrī cia cairi ikeendio cekerī ĩmwe hau kīhingo-inī gīa Samaria.” **2** Nake mūnene ūrīa wateithagia mūthamaki akīra mūdū wa Ngai atīrī, “O na Jehova anghingūra ndirica cia igūrū-rī, ūndū ūcio wahoteka?” Nake Elisha akīmūcookeria atīrī, “Nīūkawona na maito maku, no ndūkaaria o na kī!” **3** Na rīrī, nī kwarī na andū ana maarūarīte mangū, maakaraga itoonyero-inī rīa kīhingo gīa itūūra inene. Makīrana atīrī, “Nī kīrī gīgūtūma tūikare haha ngīnya tūkue? **4** Tūngiuga atīrī, ‘Nītūgūthī thīnī wa itūūra,’ o naku kūrī na ng’aragu, na no tūgūkua. Na tūngīkara haha, no tūgūkua. Nī ūndū ūcio rekei tūthī kūu kambī-inī ya Asuriata, twīneane kūrīo. Mangītūhonokia, tūgītūre muoyo; mangītūūraga, tūgīkue.” **5** Hwaī-inī gūkīra magīkīra, magīthī kambī-inī ya Asuriata. Nao maakīnya nyumīra ya kambī, magīkora gūtīarī mūdū o na ūmwe kuo, **6** nīgūkorwo Jehova nīatūmīte andū a ita rīa Asuriata maigue mūkubio wa ngaari cia ita, na wa mbarathi, na wa mbūtū nene; nī ūndū ūcio makīrana atīrī, “Atīrīrī, mūthamaki wa Isiraēlī nīakomborete athamaki a Ahiti na a Misīrī nīguo matūtharīkīre!” **7** Nī ūndū ūcio magīkīra, makīra hwaī-inī na mairia, magītiga hema ciao, o na mbarathi, na ndigiri. Magītiga kambī o ro ūguo yarī, na makīra nīguo mahonokie mīoyo yao. **8** Andū arīa maarī na mangū magīkīnya nyumīra ya kambī, na magītoonya hema-inī ĩmwe. Makīra na makīnyua, na magīkuua betha, na thahabu, o na nguo, magīthī magīcīhitha. Magīcooka rīngī magītoonya hema ingī, makīyoa indo iria ciarī kuo o nacio magīcīhitha. **9** Magīcooka makīrana atīrī, “Rīu tūtīreka wega. Mūthenya ūyū nī wa kūheana ūhoro mwega, na ithūi no gūkira tūkīrīte naguo. Tūngīeterera ngīnya gūkie, no tūherithio. Rekei tūthī o ro rīu, tūkaheane ūhoro ūyū nyūmba-inī ya mūthamaki.” **10** Nao magīthī magīta arangīrī a ihingo cia itūūra, makīmeera atīrī, “Nītūgūthīte kambī-inī ya Asuriata, na gūtīrī mūdū ūrī kuo, gūtīrī o na mūgambo wa mūdū, no mbarathi na ndigiri ciohetwo, nacio hema igatigwo o ro ūrīa ciatarīrī.” **11** Nao arangīrī a ihingo makīanīra ūhoro ūcio, naguo ūgīkīnyīra nyūmba ya mūthamaki. **12** Nake mūthamaki agūkīra ūtūkū, na akīra anene ake atīrī, “Nīngūmwīra ūrīa Asuriata matwīkīte. Nīmamenyete tūrī na ng’aragu, nī ūndū ūcio nīkīo matigite kambī, makeehitha kūu gīthaka-inī, magīcīirīa atīrī, ‘Ti-itherū nīmekuuma itūūra-inī na hīndī iyo tūmanyīte mīgwate marī muoyo na tūtoonye itūūra-inī inene.” **13** Nake ūmwe wa anene ake agīcookia atīrī, “Tūma andū amwe mathīi na mbarathi ithano iria itigaire itūūra-inī. Ūhoro wao gīthī ndūgūkīhaana o ta wa Isiraēlī othe arīa marī gūkū thīnī. Ī-nī, megīkorwo mahaana o ta Isiraēlī aya othe makīrī gūthīra. Nī ūndū ūcio reke tūmatūme magatūrie ūrīa kūhaana.” **14** Nī ūndū ūcio magīthūra ngaari igīrī cia ita na mbarathi ciacio, nake

mūthamaki akīmatūma marūmīre mbūtū cia ita cia Asuriata. Nake agīatha atwarithia akīmeera atīrī, “Thī mūgatūrie ūrīa kūhaana.” **15** Makīmarūmīra o ngīnya Jorodani, magīkora njīra iyyūrīte nguo na indo iria Asuriata maatete marī ihēnya-inī makīūra. Nī ūndū ūcio andū arīa maatūmitwo makīhūdūka na magīcookeria mūthamaki ūhoro ūcio. **16** Hīndī iyo andū makīumagara, magīthī na magītaha indo kambī-inī ya Asuriata. Nī ūndū ūcio kibaba kimwe kīa mūtu kīendagio cekerī ĩmwe, na ibaba igīrī cia cairi ciendagio cekerī ĩmwe o ta ūrīa Jehova oigīte. **17** Na rīrī, mūthamaki aigīte mūnene ūrīa wamūteithagia akorwo arī mūrūgamīrīrī wa kīhingo, nao andū makīmūrangīrīra hau kīhingo-inī, agīkua, o ta ūrīa mūdū wa Ngai oigīte rīrīa mūthamaki aathiite gwake mūcī. **18** Ūndū ūcio wekīkire o ta ūrīa mūdū wa Ngai eerīte mūthamaki: “Ihinda o ta rīrī rūcū, kibaba kimwe kīa mūtu gīkeendio cekerī ĩmwe, nacio ibaba igīrī cia cairi ikeendio cekerī ĩmwe kīhingo-inī gīa Samaria.” **19** Mūnene ūcio eerīte mūdū wa Ngai atīrī, “O na Jehova anghingūra ndirica cia igūrū-rī, ūndū ūcio wahoteka?” Nake mūdū wa Ngai aamūcookeirie atīrī, “Nīūkawona na maito maku, no ndūkaaria o na kī!” **20** Ūguo noguo gwekīkire kūrī mūnene ūcio, nīgūkorwo andū maamūrangīrīrie hau kīhingo-inī, agīkua.

8 Na rīrī, Elisha akīra mūtūmia ūrīa aarīkīrie mwana atīrī, “Thīi hamwe na andū a nyūmba yaku mūgaikare kwa ihinda kūrīa mūngīhota gūikara, tondū Jehova nīatuīte kūgīe ng’aragu būrūrī-inī ūyū, iria ikūnīna mīaka mūgwanja.” **2** Nake mūtūmia ūcio agīka o ta ūrīa mūdū wa Ngai oigīte. We mwene na andū a nyūmba yake magīthī na magīkara būrūrī wa Afīlīstī mīaka mūgwanja. **3** Na rīrī, mīaka mūgwanja yathira-rī, akīuma būrūrī wa Afīlīstī, agīthī kūrī mūthamaki kīmūthaita nī ūndū wa nyūmba na gīthaka gīake. **4** Mūthamaki aaragia na Gehazi, ndungata ya mūdū wa Ngai, akīmwīra atīrī, “Ta njīra maīndū mothe manene marīa Elisha aaneka.” **5** O rīrīa Gehazi eeraga mūthamaki ūrīa Elisha aarīkīrie mūdū-rī, mūtūmia ūrīa warīkīrīo mūrīū nī Elisha agīka gūthaita mūthamaki nī ūndū wa nyūmba na gīthaka gīake. Nake Gehazi akiuga atīrī, “Mūthamaki mwathi wakwa, ūyū nīwe mūtūmia ūcio, na mūrīū ūrīa warīkīrīo nī Elisha nīwe ūyū.” **6** Nake mūthamaki akīūra mūtūmia ūhoro ūcio, nake akīmūhe ūhoro. Nīngī mūthamaki akīra mūnene ūmwe wake ūhoro wa mūtūmia ūcio, akīmwīra atīrī, “Mūcookerie kīrīa gīothe kīarī gīake, hamwe na uumithio wothe wa gīthaka gīake, kuuma mūthenya ūrīa oimire būrūrī ūyū o ngīnya rīu.” **7** Na rīrī, Elisha agīthī Dameski, nake Beni-Hadadi mūthamaki wa Suriata aarī mūrūaru. Rīrīa mūthamaki eerīro atīrī, “Mūdū wa Ngai nīokīte ngīnya gūkū,” **8** akīra Hazaelī atīrī, “Oya kīheo, ūthī ūtūnge mūdū wa Ngai. Tūria ūhoro harī Jehova na ūndū wake; mūrīe atīrī, ‘Nī nīngūhona ndwārī īno?’” **9** Nī ūndū ūcio Hazaelī agīthī gītūnga Elisha, akuūte kīheo kīa indo iria njega cia Dameski, ikuūtwo nī ngamīra mīrongo īna. Hazaelī agīthī, akīrūgama mbere ya Elisha, akīmwīra atīrī, “Mūrīguo Beni-Hadadi mūthamaki wa Suriata nīwe wandūma

ngũirire atĩrĩ, ‘Nĩ nĩngũhona ndwari ĩno?’” **10** Nake Elisha agĩcookia atĩrĩ, “Thĩĩ ũmwĩre atĩrĩ, ‘Ti-itherũ nĩũkũhona’; no Jehova nianguĩrĩre atĩrĩ no egũkua.” **11** Elisha akimũkũũrĩra maitho amũrorrete nginya Hazaeli agĩconoka. Nake mũndũ wa Ngai akĩambĩrĩria kũrĩra. **12** Nake Hazaeli akimũũria atĩrĩ, “Nĩ kũ kĩratũma mwathi wakwa arĩre?” Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ ũndũ niĩjũũĩ ũuru ũria ũkaarehere andũ a Isiraeli. Nĩugacina ciĩgĩgĩrĩ ciao iria nũmu, na ũĩrage aanake ao na rũhiũ rwa njora, ũtungumanie twana twao thĩ, na ũtarũre nda cia andũ-a-nja arĩa marĩ nda.” **13** Nake Hazaeli akimũũria atĩrĩ, “Ndingata ĩno yaku ĩtarĩĩ ta ngui-rĩ, yahota atĩa gwĩka ũndũ mũnene ũguo?” Nake Elisha akimũcookeria atĩrĩ, “Jehova nianyonetie atĩ nĩugatuĩka mũthamaki wa Suriata.” **14** Ningĩ Hazaeli agĩtigana na Elisha agĩcooka kũrĩ mwathi wake. Rĩria Beni-Hadadi aamũũrĩrie atĩrĩ, “Elisha akwĩrĩre atĩa?” Hazaeli akimũcookeria atĩrĩ, “Anjĩrĩre ti-itherũ nĩũkũhona.” **15** No mũthenya ũyũ ũngĩ Hazaeli akioya taama mũritũ, akĩũtobokia maaĩ-inĩ, akĩhumbĩra mũthamaki ũthĩũ naguo, o nginya agĩkua. Nake Hazaeli agĩthamaka ithenya riake. **16** Mwaka-inĩ wa ĩtano wa wathani wa Joramũ mũrũ wa Ahabũ mũthamaki wa Isiraeli-rĩ, Jehoramũ mũrũ wa Jehoshafatu akĩambĩrĩria gũthamaka Juda. **17** Jehoramũ aarĩ na ũkũrũ wa miaka mĩrongo ĩtatũ na ĩrĩ rĩria aatuĩkire mũthamaki, na agĩthamaka arĩ Jerusalemu miaka ĩnana. **18** Niathiire na mĩthĩire ya athamaki a Isiraeli, o ta ũria nyũmba ya Ahabũ yekĩte, nĩgũkorwo aahikirie mwarĩ wa Ahabũ. Niekire maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova. **19** No rĩrĩ, nĩ ũndũ wa ndungata yake Daudi, Jehova ndeendaga kwananga Juda. Nĩeraniire atĩ nĩegũtũũria tawa nĩ ũndũ wa Daudi na njiaro ciake nginya tene. **20** Mahinda ma Jehoramũ-rĩ, andũ a Edomu nĩmaremeire Juda na makĩgĩa na mũthamaki wao ene. **21** Nĩ ũndũ ũcio Jehoramũ agĩthĩ Zairu hamwe na ngaari ciake ciothe cia ita. Andũ a Edomu makĩmũrigĩcĩria hamwe na anene a ngaari ciake cia ita, no agĩũkĩra na akiũra ũtũkũ; nario ita riake, o na kũrĩ o ũguo, rĩkiũra rĩgĩcooka mũciĩ. **22** Nginyagia ũmũthĩ andũ a Edomu matũũraga maremeire Juda. Andũ a Libina o nao makĩrega watho wa Juda o ihinda-inĩ rĩu. **23** Maũndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Jehoramũ, na marĩa mothe eekire, githĩ matiandikitwo ibuku-inĩ rĩa maũndũ ma mahinda ma athamaki a Juda? **24** Nake Jehoramũ akĩhurũka hamwe na maitho make na agĩthikwo hamwe nao ĩtũra-inĩ rĩa Daudi. Nake mũriũ Ahazia agĩtuĩka mũthamaki ithenya riake. **25** Mwaka-inĩ wa ikũmi na ĩrĩ wa wathani wa Joramũ mũrũ wa Ahabũ mũthamaki wa Isiraeli-rĩ, Ahazia mũrũ wa Jehoramũ mũthamaki wa Juda nĩguo ambĩrĩrie gũthamaka. **26** Ahazia aarĩ na ũkũrũ wa miaka mĩrongo ĩrĩ na ĩrĩ rĩria aatuĩkire mũthamaki, na agĩthamaka arĩ Jerusalemu mwaka ũmwe. Nyina eetagwo Athalia, mwarĩ wa mwana wa Omuri mũthamaki wa Isiraeli. **27** Nake Ahazia agĩthĩ na mĩthĩire ya nyũmba ya Ahabũ, na agĩka ũuru maitho-inĩ ma Jehova o ta ũria nyũmba ya Ahabũ yekĩte, nĩgũkorwo nĩmatarainie na nyũmba ya Ahabũ nĩ ũndũ wa kũhikania kuo. **28** Ahazia nĩmathiire na Joramũ mũrũ wa Ahabũ nĩguo makarũe na Hazaeli mũthamaki wa Suriata kũu Ramothu-Gileadi.

Nao Asuriata makĩguraria Joramũ; **29** nĩ ũndũ ũcio Mũthamaki Joramũ akĩhũndũka, agĩthĩ Jezireeli nĩguo akahonie nguraro iria aaguarĩtio nĩ Asuriata kũu Ramothu makĩrũa na Hazaeli mũthamaki wa Suriata. Hĩndĩ ĩyo Ahazia mũrũ wa Jehoramũ mũthamaki wa Juda agĩkũrũka, agĩthĩ Jezireeli akarore Joramũ mũrũ wa Ahabũ, tondũ niaguarĩtio.

9 Na rĩrĩ, mũnabii Elisha agĩta mũndũ ũmwe wa thiritũ ya anabii, akĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩnkĩra nguo yaku ya igĩrũ mũcibi-inĩ, na ũkuue mbũthũ ĩno ya maguta, ũthĩ nginya Ramothu-Gileadi. **2** Wakinya kũu, ũcarie Jehu mũrũ wa Jehoshafatu, mũrũ wa Nimushi. ũthĩ kũrĩ we, ũmũtigithanie na andũ a thiritũ yake, ũmũingĩrie kanyũmba ga thĩini. **3** ũcooke woe mbũthũ ya maguta ũmũitĩrĩrie mũtwe na uuge atĩrĩ, ‘Jehova ekuuga ũu: Ndagũitĩrĩria maguta ũtuĩke mũthamaki wa Isiraeli.’ ũcooke ũhingũre mũrango ũre; ndũgaikare!” **4** Nĩ ũndũ ũcio mwanake ũcio mũnabii agĩthĩ nginya Ramothu-Gileadi. **5** Rĩria aakinyire kuo, agĩkora anene a mbũtũ cia ita maikarĩte hamwe. Akĩra mũnene wao atĩrĩ, “Mũnene, ndĩ na ndũmĩrĩri yaku.” Nake Jehu akiũria atĩrĩ, “Ituotho-rĩ, nĩ ũrũkũ ũrĩ na ndũmĩrĩri yake?” Nake akimũcookeria atĩrĩ, “Niwe mũnene, ndũmĩrĩri nĩ yaku.” **6** Jehu agĩũkĩra, akĩngĩra nyũmba. Nake mũnabii agĩitĩrĩria Jehu maguta mũtwe, akiuga atĩrĩ, “Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga ũu: Ndagũitĩrĩria maguta ũtuĩke mũthamaki wa andũ a Jehova a Isiraeli. **7** Wee-rĩ, nĩũkaniina nyũmba ya Ahabũ mwathi waku nĩgeetha ndũrĩhĩrie thakame ya anabii ndungata ciakwa, na thakame ya ndungata cia Jehova ciothe ĩria yaitirwo nĩ Jezebeli. **8** Nyũmba yothe ya Ahabũ niĩgathira biũ. Nĩnganiina nyũmba yothe ya Ahabũ na ndĩmũniĩre arũme othe, arĩa ngombo na arĩa matarĩ ngombo thĩini wa Isiraeli. **9** Nyũmba ya Ahabũ ngaamĩtua o ta nyũmba ya Jeroboamu mũrũ wa Nebati, na ta ya Baasha mũrũ wa Ahija. **10** Ha ũhoro wa Jezebeli-rĩ, agaatambuurangwo nĩ ngui arĩ mĩgũnda-inĩ wa Jezireeli, na gũtirĩ mũndũ ũkaamũthika.” Nake akĩhingũra mũrango akiũra. **11** Hĩndĩ ĩria Jehu oomire nja kũrĩ anene a thiritũ yake, mũndũ ũmwe wao akimũũria atĩrĩ, “Maũndũ mothe nĩ mega? Mũgũrũki ũcio egũũkĩte kũrĩ we niki?” Nake Jehu agĩcookia atĩrĩ, “Wee niũũ mũndũ ũcio o na maũndũ marĩa aaragia.” **12** Nao makiuga atĩrĩ, “Tiga gũtũheenia, twĩre ma.” Jehu akiuga atĩrĩ, “Anjĩra ũu: Jehova ekuuga atĩrĩ: Ndagũitĩrĩria maguta ũtuĩke mũthamaki wa Isiraeli.” **13** Nao makĩhiũha kuoya nguo ciao cia igĩrũ, magĩciara ngathĩ-inĩ cia nyũmba arũgame ho, magĩcooka makĩhuha karumbeta na makĩanĩrĩra atĩrĩ, “Jehu niwe mũthamaki!” **14** Nĩ ũndũ ũcio, Jehu mũrũ wa Jehoshafatu, mũrũ wa Nimushi, agĩcĩrĩra gũũkĩrĩra Joramũ. (Hĩndĩ ĩyo Joramũ na Isiraeli yothe maagitagira Ramothu-Gileadi, kuuma kũrĩ Hazaeli mũthamaki wa Suriata. **15** No Mũthamaki Joramũ niacookete Jezireeli akahonie ironda iria aaguarĩtio nĩ Asuriata, rĩria maarũaga na Hazaeli mũthamaki wa Suriata.) Nake Jehu akiuga atĩrĩ, “Angĩkorwo nĩmwetĩkĩra ũguo, mũtikareke mũndũ o na ũmwe oime ĩtũra-inĩ athĩ akaheane ũhoro ũcio Jezireeli.” **16** Ningĩ Jehu akĩhaica ngaari yake ya ita, agĩthĩ Jezireeli, tondũ

nīkuo Joramu aahurūkīte, na Ahazia mūthamaki wa Juda nāiakūrūkīte agathiī kūmūroza. **17** Hīndī rīria mūrōri wa itūūra aarūgamīte mūthiringo-inī mūrāihu na igūrū kūu Jezireeli, akiona mbūtū cia ita cia Jehu igītuka, agītana, akiuga atīrī, “Nīndīrona mbūtū cia ita igītuka.” Nake Joramu agīathana, akiuga atīrī, “Ethai mūdū wa mbarathi, ūmūtūme athīi acītunge, aciurie atīrī, ‘Mūūkīte na thayū?’” **18** Nake mūdū ūcio akīhaica mbarathi, agīthīi gūtunga Jehu, akīmūwira atīrī, “Ūū nīguo mūthamaki ekūūra: ‘Wee-rī, ūūkīte na thayū?’” Nake Jehu akīmūcookeria atīrī, “Ūrī na ūhorō ūrīkū na thayū? Nyuma thuutha.” Nake mūrōri wa itūūra agīcookia ūhorō, akiuga atīrī, “Mūdū ūria twatūma nīakinya harīo, na ndaracooka na gūkū.” **19** Nī ūndū ūcio mūthamaki agītūma mūdū wa keerī wa mbarathi. Aakinya kūrī o akīmeera atīrī, “Ūū nīguo mūthamaki eekūūra: ‘Mūūkīte na thayū?’” Nake Jehu agīcookia atīrī, “Ūrī na ūhorō ūrīkū na thayū? Nyuma thuutha.” **20** Nake mūrōri wa itūūra agīcookia ūhorō, akiuga atīrī, “Nīakinya harīo, no-o nake ndaracooka na gūkū. Mūtwarīre wa ngaari ya ita nī ta mūtwarīre wa Jehu mūrū wa Nimushi; atwarithagia ta mūgūrūki.” **21** Nake Joramu agīathana, akiuga atīrī, “Ohererai mbarathi ngaari-inī yakwa ya ita.” Na ciohererwo, Joramu mūthamaki wa Isiraeli na Ahazia mūthamaki wa Juda makiumagara, o mūdū arī ngaari-inī yake ya ita, magatūnge Jehu. Magīcemanīa nake kamūgūnda-inī karīa kaarī ka Nabothu ūria Mūjzeireeli. **22** Rīria Joramu onire Jehu, akīmūūra atīrī, “Jehu, ūūkīte na thayū?” Nake Jehu agīcookia atīrī, “Kūngūgia na thayū atīa, ūhooi wa mīhianano wothe na ūrogi wa nyūkwa, Jezebeli, ūingīhīte ūū?” **23** Joramu akīgarūrūka akīūra, akiugaga atīrī, “Ahazia, kūrī na nīkanīrīrio!” **24** Hīndī iyo Jehu akīruta ūta wake, akīratha Joramu gatagati ga ciande. Naguo mūguū ūgītheeca ngoro yake, agītungmana ngaari-inī yake. **25** Nake Jehu akīūra Bidikari mūnene wa ngaari yake ya ita atīrī, “Muoe ūmūkie mūgūnda-inī ūria warī wa Nabothu ūria Mūjzeireeli. Rīrikana rīria nīi nawe twatwaraga ngaari cia ita tūrī thuutha wa ithe Ahabu, rīria Jehova aarīrie ūrathi ūyū ūmūkonīi, akiuga ūū: **26** ‘Mūthenya wa ira nīndīronire thakame ya Nabothu na thakame ya arīū ake, nīguo Jehova ekuuga, na ti-itherū nīngatūma ūmīrīhīre mūgūnda-inī o ūyū, nīguo Jehova ekuuga.’ Rīu kīmuoe, ūmūkie mūgūnda-inī ūcio, kūringana na kiugo kīa Jehova.” **27** Hīndī rīria Ahazia mūthamaki wa Juda onire ūria kwahaana, akīūra na njīra ya Bethi-Hagani. Nake Jehu akīmūhanyūkia, akīanagīrīra atīrī, “Mūūragei o nake!” Nao makīmūgarūrīra arī ngaari-inī yake ya ita erekeire Guri hakuhi na Ibleamu, no akīūrīra Megido, agīkūira kuo. **28** Nacio ndungata ciake ikīmūkuua na ngaari ya ita, ikīmūtware Jerusalemu, na makīmūthika hamwe na maithe make mbīrīra-inī yake, itūūra-inī rīa Daudi. **29** (Ahazia aatūkīte mūthamaki wa Juda mwaka-inī wa ikūmi na ūmwe wa wathani wa Joramu mūrū wa Ahabu). **30** Nīngī Jehu agīthī Jezireeli. Na rīria Jezebeli aaiguire ūguo-rī, akīhaka maitho make rangi na akīgemia njuūrī yake, agīcīthīrīra nja arī ndirica-inī. **31** Rīria Jehu aatoonyaga kīhingo-inī, Jezebeli akīmūria atīrī, “Ūūkīte na thayū, Zimuri,

wee mūūrāgi wa mwathi waku?” **32** Nake Jehu akīroza na igūrū ndirica-inī, agītana akīūra atīrī, “Nūū ūrī mwena wakwa? Nūū?” Nao andū eerī kana atatū maari ahakūre makīmūrōra arī thī. **33** Nake Jehu akiuga atīrī, “Mūūkie thī!” Nī ūndū ūcio makīmūkia akīgūa thī, nayo thakame īmwe yake ikīmīnjūkīra rūthingo o hamwe na mbarathi iria ciamūrangagīrīa thī na magūrū ma cio. **34** Jehu agītōnya nyūmba ya ūthamaki thīnī akīria na akīnya. Nake akiuga atīrī, “Menyererai mūdū-wa-nja ūcio mūrume, na mūmūthike tondu araari mwarī wa mūthamaki.” **35** No rīria maathire nja makamūthike, matiakorire kīndū o na kīmwe kīa mwīrī wake, tīga o ihīndī rīa mūtwe wake, na magūrū, na moko make. **36** Nao makīhūdūka, makīra Jehu ūhorō ūcio, nake akiuga atīrī, “Gīkī nī kiugo kīa Jehova kīria aarīrie na kanua ka ndungata yake Elīja ūria Mūtīshībi, akiuga atīrī: Ngūi nūkaarīa mwīrī wa Jezebeli kamūgūnda-inī ka Jezireeli. **37** Nakīo kīimba kīa Jezebeli gīgaatūka o ta rūrua kīrī thī kamūgūnda-inī ka Jezireeli, nīgeetha gūtīkagīe mūdū ūkaahota kuuga atīrī, ‘Ūyū nī Jezebeli.’”

10 Na rīrī, Samaria kwarī na arīū a nyūmba ya Ahabu mīrongo mūgwanja. Nī ūndū ūcio Jehu akiandīka marūa akīmatūma Samaria kūrī anene a Jezireeli, na athuuri, na arerī a ciana cia Ahabu, akīmeera atīrī, **2** “Tondū mūrī na ciana cia mwathi wanyu, na nīngī mūrī na ngaari cia ita na mbarathi, na itūūra inene rīrīgīre na thingo cia hinya, o na indo cia mbaara-rī, marūa maya maamūkīnyīra-rī, **3** thuurai mūrīū ūria mwega na mwgīrīru mūno wa mwathi wanyu, na mūmūkarīrie gītī kīa ūnene gīa ithe. Mūcooke mūrūrīre nyūmba ya mwathi wanyu.” **4** No-o makīmaka mīuuga atīrī, “Angīkorwo athamaki eerī matīgana kāmūtōoria-rī, ithuū twakīhota atīa?” **5** Nī ūndū ūcio ūria warī mūrōri wa maūdū ma nyūmba ya ūthamaki, na mwathi wa itūūra, na athuuri, na arerī a ciana magītūmīra Jehu ndūmīrīrī īno: “Ithuū tūrī ndungata ciaku, na nītūgwīka ūria wothe ūkuuga. Tūtīgītūta mūdū o na ūmwe mūthamaki; wee īka o ūria ūngiona kwagīrīre.” **6** Nake Jehu akīmaandīkīra marūa ma keerī akīmeera atīrī, “Angīkorwo mūrī mwena wakwa na nīmūkūnjathīkīra, ūragai arīū a mwathi wanyu, mūgooka na ciongo ciao gūkū Jezireeli ihinda o ta rīrī rīcīū.” Na rīrī, arīū a mūthamaki mīrongo mūgwanja maari na atongoria a itūūra arīa maamareraga. **7** Na rīria marūa maakīnyire, andū acio makīnyīta arīū acio mīrongo mūgwanja a mūthamaki na makīmōoraga othe. Magītīkīra ciongo ciao ikabū-inī, magīcitwarīra Jehu o kūu Jezireeli. **8** Rīria mūdū ūria watūmītōwa aakīnyire, akīra Jehu atīrī, “Nīmarehe ciongo cia ciana cia mūthamaki.” Nake Jehu agīathana, akiuga atīrī, “Cīgei irūdō igīrī itoonyero-inī rīa itūūra o ngīna rīcīnī.” **9** Rīcīnī rūrū rūngī Jehu akīumagara. Akīrūgama mbere ya andū othe, akiuga atīrī, “Inyūū mūthīhītīte. Nī nī nī ndacīrīre ndundu ya gūkīrīra mwathi wakwa na ngīmūūrāga, no nūū ūragīte andū aya othe? **10** Menyai ūū, atī gūtīrī kiugo o na kīmwe kīarītīo nī Jehova igūrū rīa nyūmba ya Ahabu gītakahīngio. Jehova ekīte o ūria oīgīte na kanua ka ndungata yake Elīja.” **11** Nī ūndū

ücio Jehu akĩruga andũ othe a nyũmba ya Ahabu arĩa maatigaire kũu Jezireeli, o ùndũ ùmwe na atongoria ake othe, na arata ake a hakuhi, o na athĩnjĩri-ngai ake, na gũtirĩ mũndũ wahonokire. **12** Jehu agĩcooka akiumagara, agĩthiĩ Samaria. Aakinya Bethi-Ekedi ya Arĩithi-rĩ, **13** agĩtũngana na andũ amwe arĩa maatarainie na Ahazia mũthamaki wa Juda akĩmooria atĩrĩ, “Inyuĩ mũrĩ a?” Nao magĩcooka atĩrĩ, “Ithuĩ tũrĩ a nyũmba ya Ahazia, na tũũkĩte kũgeithia mbarĩ ya mũthamaki, na ya mũtumia wa mũthamaki.” **14** Nake agĩathana atĩrĩ, “Nĩmanyiitwo marĩ muoyo!” Nĩ ùndũ ücio makĩmatwara marĩ muoyo makĩmooragĩra gĩthima-inĩ kĩa Bethi-Ekedi, maarĩ andũ mũrongo ñna na eerĩ. Gũtirĩ mũndũ o na ùmwe wahonokire. **15** Nake aarĩkia kuuma kũu, agĩkora Jehonadabu mũrũ wa Rekabu, o nake okĩte kũmũtũnga. Nake Jehu akĩmũgeithia, akĩmũuria atĩrĩ, “Wee ùrĩ na ùiguano na nĩ, o ta ùrĩa ndĩ na ùiguano nawe?” Nake Jehonadabu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Tĩ ndĩ nago.” Nake Jehu akiuga atĩrĩ, “Kũngĩkorwo nĩ ùguorĩ, rehe guoko.” Nĩ ùndũ ücio Jehonadabu agĩka ùguo, nake Jehu akĩmũteithĩrĩria kũhaica ngaari-inĩ ya ita. **16** Nake Jehu akĩmwĩra atĩrĩ, “Üka tũthiĩ nawe ùkeonere ùrĩa ndĩrutaniĩrie na kũyo nĩ ùndũ wa Jehova.” Nake akĩmũkuua na ngaari yake ya ita. **17** Rĩrĩa Jehu aakinyire Samaria-rĩ, akĩruga andũ othe a nyũmba ya Ahabu arĩa maatigaire, akĩmaniina kũringana na kiugo kĩa Jehova kĩria kiarĩtio nĩ Elija. **18** Ningĩ Jehu agĩcookereria andũ othe hamwe, akĩmeera atĩrĩ, “Ahabu aatungatĩre Baali o hanini; no Jehu ekũmũtungatĩra makĩria. **19** Na rĩrĩ, tũmanĩrai anabii othe a Baali, na atungati othe ayo, o na athĩnjĩri-ngai ayo othe. Tigĩrĩrai atĩ gũtirĩ o na ùmwe ùtarĩ ho, tondũ nĩngũrutĩra Baali igongona inene. Mũndũ wotho ùkwaga gũũka, ndegũtũura muoyo.” Nowe Jehu ekoga ùguo arĩ na wara wa kũruga atungati othe a Baali. **20** Nake Jehu akiuga atĩrĩ, “Itanai kiũngano gĩa gũtĩithia Baali.” Nĩ ùndũ ücio magĩkianĩrĩra kiũngano kũu. **21** Nake agĩcooka agĩtũma ùhoro kũndũ guothe Isiraeli, nao atungati othe a Baali magũũka; na gũtirĩ o na ùmwe watĩĩrie. Makĩgomana hekarũ-inĩ ya Baali o nginya ikĩiyũra kuuma mwena ùmwe nginya ùrĩa ùngĩ. **22** Nake Jehu akĩra mũikaria wa harĩa nguo ciaagagwo atĩrĩ, “Rehere ndungata ciothe cia Baali nguo.” Nĩ ùndũ ücio agĩcĩrehere nguo. **23** Hĩndĩ iyo Jehu na Jehonadabu mũrũ wa Rekabu magĩtoonya hekarũ ya Baali. Jehu akĩra ndungata cia Baali atĩrĩ, “Rorai miĩna yotho muone atĩ gũtirĩ ndungata cia Jehova irĩ haha hamwe na inyuĩ, o tĩga ndungata cia Baali.” **24** Nĩ ùndũ ücio magĩtoonya marute magongona, na maruta ma njino. Na rĩrĩ, Jehu nĩagĩte arũme mũrongo ñana kũu nja akameera atĩrĩ: “Ùmwe wanyu angĩrekereria mũndũ wa arĩa ngũneana moko-inĩ manyu oore-rĩ, we egũkua ithenya rĩa mũndũ ücio.” **25** Rĩrĩa Jehu aarĩkirie kũruta igongona rĩa njino-rĩ, agĩatha arangĩri na anene ao atĩrĩ, “Toonyai thĩĩnĩ mũmoorage; mũtikareke mũndũ o na ùmwe wao oore.” Nĩ ùndũ ücio makĩmooraga na hiũ cia njora. Nao arangĩri na anene ao magũũka mũrĩ yao nja, magĩcooka magĩtoonya ihooro rĩa na thĩĩnĩ rĩa hekarũ ya Baali. **26** Nao makĩruta ihiga rĩria rĩamũre nja ya hekarũ ya Baali na makĩrĩcina. **27** Makĩmomora ihiga rĩria rĩamũre rĩa Baali, na magĩtharia hekarũ ya Baali

makĩmũtua kũoro o na nginya ùmũthĩ. **28** Nĩ ùndũ ücio Jehu akĩniina biũ ùhooi wa Baali thĩĩnĩ wa Isiraeli. **29** No rĩrĩ, ndaatiganiire na mehia ma Jeroboamu mũrũ wa Nebati, marĩa aatũmire Isiraeli meehie ma kũhooya mĩhianano ya njaũ ya thahabu kũu Betheli na Dani. **30** Nake Jehova akĩra Jehu atĩrĩ, “Tondũ niwĩkĩte wega, ùkahingia ùrĩa kwagĩrĩre maitho-inĩ makwa, na ùgeeka nyũmba ya Ahabu ùrĩa ndaatanyĩte kũmeka-rĩ, njjora ciaku igũtũura ithamakagira Isiraeli nginya rũciaro rwa kana.” **31** No Jehu ndaigana kũmenyerera kũiga watho wa Jehova, Ngai wa Isiraeli, na ngoro yake yotho. Ndaigana gũtũngana na mehia ma Jeroboamu, marĩa atũmĩte andũ a Isiraeli mehie. **32** Matukũ-inĩ macio, Jehova niambĩrĩrie kũnyũthia mĩhaka ya Isiraeli. Hazaeli nĩatooririe andũ a Isiraeli bũrũri-inĩ wao wotho **33** mwena wa irathĩro wa Jorodani na bũrũri-inĩ wotho wa Gileadi, (Bũrũri wa Gadi na Rubeni na Manase), kuuma Aroeri gũtwarana na mũkuru wa Arinoni, kũgerera Gileadi nginya Bashani. **34** Ha ùhoro wa maũndũ marĩa mangĩ makonii wathani wa Jehu-rĩ, na marĩa mothe eekire, na marĩa mothe ahingirie-rĩ, githi matĩandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Isiraeli? **35** Nake Jehu akĩhurũka na maitho make na agĩthikwo Samaria. Nake mũrũri Jehohazua agĩtũka mũthamaki ithenya rĩake. **36** Nario ihinda rĩrĩa Jehu aathamakĩre Isiraeli kũu Samaria rĩarĩ mĩaka mũrongo tĩrĩ na ñana.

11 Rĩrĩa Athalia nyina wa Ahazia onire atĩ mũrũri nĩakua-rĩ, agĩthiĩ na mbere kũruga andũ othe a nyũmba yotho ya ùthamaki. **2** No rĩrĩ, Jehosheba, mwarĩ wa Mũthamaki Jehoram na mwarĩ wa nyina na Ahazia, akĩoya Joashu mũrũ wa Ahazia akĩmweheria kuuma kũrĩ arĩũ a mũthamaki arĩa maakirie kũrũragwo. Akĩmũiga hamwe na mũreri wake kanyũmba ga gũkoma, akĩmũhitha kuuma kũrĩ Athalia; nĩ ùndũ ücio Joashu ndaigana kũrũragwo. **3** Aikarire ahithĩtuo hamwe na mũreri wake thĩĩnĩ wa hekarũ ya Jehova mĩaka itandatũ rĩa Athalia aathamakire bũrũri ücio. **4** Mwaka-inĩ wa mũgwanja, Jehoiada agĩtũmanĩra anene a ikundi arĩa maathaga thigari igana rĩmwe, thĩĩnĩ wa andũ arĩa meetagwo Akari, na arangĩri nao magũũka kũrĩ we kũu hekarũ-inĩ ya Jehova. Nake akĩgĩa kĩrĩkanĩro nao na akĩmehithĩrĩa kũu hekarũ-inĩ ya Jehova. Agĩcooka akĩmoonia mũrũũ wa mũthamaki. **5** Akĩmaatha akĩmeera atĩrĩ, “Mũgwĩka üũ: Inyuĩ arĩa othe mũgaakorwo mũrĩ wĩra mũthenya wa thabatũ-rĩ, gĩcunji kĩmwe kĩanyu gĩa ithatũ gĩkaarangĩra nyũmba ya ùthamaki, **6** nakĩo gĩcunji gĩa ithatũ kĩrangĩre Kĩhingo gĩa Suri, ningĩ gĩcunji gĩa ithatũ gĩkorwo kĩhingo-inĩ kĩria kĩrĩ thuutha wa arangĩri arĩa mateithanagia kũrangĩra hekarũ, **7** na inyuĩ andũ arĩa makoragwo thĩĩnĩ wa ikundi ücio ingĩ gĩrĩ, arĩa matakoragwo wĩra mũthenya wa thabatũ-rĩ, othe makaaragĩra hekarũ nĩ ùndũ wa mũthamaki. **8** Mũikare mũthiũrũrũkĩrie mũthamaki, o mũndũ anyiĩtite indo ciake cia mbaara na guoko. Mũndũ o na ùrĩkũ angĩkaamũkũhĩrĩria no nginya ooragwo. Mũikare hakuhi na mũthamaki o harĩa hothe agĩthiĩ.” **9** Nao anene a ita arĩa maathaga ikundi cia andũ igana rĩmwe magũũka o ta ùrĩa Jehoiada, mũthĩnjĩri-Ngai aathanĩte. O mũnene akĩoya andũ ake, arĩa maathĩaga wĩra

mūthenya ūcio wa thabatū na arīa moimagīra wīra hīndī ūyo, othe magīūka kūrī Jehoiada mūthīnjīri-Ngai. **10** Nake akīhe anene acio matimū na ngo iria ciarī cia Mūthamaki Daudi, iria ciakoragwo hekarū-inī ya Jehova. **11** Nao arangīri, o mūdū arī na indo ciake cia mbaara, magīthiūrūrūkīria mūthamaki hau hakuhi na kīgongona, na magīthiūrūrūkīria hekarū kuuma mwena wa gūthini nginya mwena wa gathigathini wayo. **12** Jehoiada akīrehe mūrū wa mūthamaki akīmīwīka thūmbi, akīmūnengera ibuku rīa Kīrīkanīro, na akīmwanīrīra atī nīwe mūthamaki. Makīmūtīrīria maguta, nao andū makīhūūra hī na makīanīrīra makiugaga atīri, “Mūthamaki arōtūūra nginya tene!” **13** Rīrīa Athalia aagūire inegene rīa andū na arangīri, agīthī kūrī andū hekarū-inī ya Jehova. **14** Agīcūthīrīria na akīona mūthamaki arūgamīte gītugī-inī o ta ūria mūtugo warī. Nao anene na ahuhi tūrumbeta maarīgamīte hakuhi na mūthamaki, nao andū othe a būrūrī magakena makīhuhaga tūrumbeta. Nake Athalia agītembūranga nguo ciake cia igūrū, na akīanīrīra, akiuga atīri, “Ungumania! Ungumania!” **15** Jehoiada mūthīnjīri-Ngai agīatha anene a ita a thigari igana igana arīa maarī arūgamīrīri a mbūtū, akīmeera atīri, “Mūrūtūrūrēi, mūmūrēhe arī gatagati ga thigari, na mūdū o wothe ūngīmūuma thūutha, ooragwo.” Nīgūkorwo mūthīnjīri-Ngai nōoigīte atīri, “Ndakooragīrwo hekarū-inī ya Jehova.” **16** Nī ūndū ūcio makīmūnyītīra harīa mbarathi ciatoonyagīra igīthīi nja cia nyūmba ya ūthamaki, makīmūūrāgira hau. **17** Nake Jehoiada agīgīa na kīrīkanīro gatagati ka Jehova, na mūthamaki, o na andū, atī o nīmēgūtūika andū a Jehova. Nīngī agīcooka agīthondeka kīrīkanīro gatagati ka mūthamaki na andū. **18** Nao andū othe a būrūrī magīthīi hekarū-inī ya Baali na makīmīthīria. Makīuanga igongona na mīhianano, na makīūrāgīra Matani ūria warī mūthīnjīri-ngai wa Baali hau mbere ya igongona icio. Nīngī Jehoiada mūthīnjīri-Ngai akīgia arangīri hau hekarū-inī ya Jehova. **19** Nake agīthīi na anene a ita arīa maarīgagamīrīra ikundi cia thigari igana igana, na Akari, na arangīri, o hamwe na andū othe a būrūrī, na marī hamwe makīrūta mūthamaki hekarū-inī ya Jehova makīmūtūwara nyūmba ya ūthamaki matoonyeire kīhingo-inī kīa arangīri. Hīndī ūyo mūthamaki agīkarīra gītī gīake kīa ūnene kūu nyūmba-inī ya ūthamaki. **20** Nao andū othe a būrūrī magīkena. Nārō itūūra rīkīhoorera, tondū Athalia nīarīkīte kūrūragwo na rūhūi rwa njora nyūmba-inī ya ūthamaki. **21** Joashu aarī wa mīaka mūgwanja rīrīa aambīrīrie gwathana.

12 Na rīrī, mwaka-inī wa mūgwanja wa Jehu, Joashu agītūika mūthamaki, na agīthamaka arī Jerusalemu mīaka mīrongo īna. Nyīna eetagwo Zībia; na oīmīte Bīrīshība. **2** Joashu nīekīre maūdū marīa magīrīire maitho-inī ma Jehova mīaka ūria yothe Jehoiada mūthīnjīri-Ngai aamūtāarīe. **3** No rīrī, kīndū kūrīa gūtūūgīru gwa kūrūtīra magongona gūtīeherīrio; andū mathīire na mbere kūrūtīra magongona na gūcīnīra ūbumba kuo. **4** Joashu akīira athīnjīri-Ngai atīri, “Cookanīrīria mbeeca iria ciothe irehagwo irī cia maruta marīa maamūrē ma hekarū ya Jehova,

na mbeeca iria irutagwo cia gwītara, na mbeeca iria cīamūkagīrwo kuuma mīhītwa-inī ya andū o na mbeeca iria irehagwo hekarū na andū wa kwīyendera. **5** Itīkīria mūthīnjīri-Ngai o wothe aamūkagīre mbeeca kuuma kūrī ūmwe wa aigi a kīgīna, na mūrēke ihūthīrwo na gūcookereria hekarū kūrīa guothe īngīkorwo irī tharūku.” **6** Na rīrī, o na gūkīnyīria mwaka-inī wa mīrongo īrī na itātū wa Mūthamaki Joashu, athīnjīri-Ngai magīkorwo matiacookererie hekarū. **7** Nī ūndū ūcio Mūthamaki Joashu agītā Jehoiada ūria mūthīnjīri-Ngai na athīnjīri-Ngai arīa angī, akīmoorīa atīri, “Nī kī mūtāracookereria hekarū kūrīa itharūkīte? Mūtīgeete mbeeca ingī kuuma kūrī aigi kīgīna, no cīneanei nīgūo icookerīe hekarū kūrīa itharūkīte.” **8** Nao athīnjīri-Ngai magītīkīra atī matīkūngania mbeeca ingī kuuma kūrī andū, na atī o ene tīo megūcookereria hekarū. **9** Nake Jehoiada ūria mūthīnjīri-Ngai akīoya ithandūkū na agītūra ngunīko yarō irīma. Akīrīgā mwena wa ūrio wa mūdū agītōnya hekarū ya Jehova. Athīnjīri-Ngai arīa maarangāgīra itoonyero magītīkīra mbeeca ciothe ithandūkū-inī iria ciarehagwo hekarū-inī ya Jehova. **10** Hīndī ūria yothe moonaga mbeeca nīcīangīha ithandūkū-inī, mwandīki-marūa wa mūthamaki na mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene mookaga, magatara mbeeca iria ciakoragwo irehetwo hekarū-inī ya Jehova na magacīkīra mīhuko. **11** Rīrīa mūigana wa mbeeca wahīnga, makanengera andū arīa maathūrītūwo matūike arorī a wīra wa hekarū. Mbeeca icio ciarīhaga arutī a wīra wa hekarū ya Jehova na andū a wīra wa mbaū, na aaki, **12** na arīa maakaga na mahīga, na aicūhia a mahīga. Maagūrāga mbaū na mahīga maicūhie nī ūndū wa gūcookereria hekarū ya Jehova kūrīa yatharūkīte na makarīha mahūthīro mothe ma gūcookereria hekarū. **13** Mbeeca iria ciarehagwo hekarū-inī itīahūthagīrwo na gūthondeka iratī cia betha, kana magathī ma gūthīma ndaambī, kana mbakūrī cia kūmīnjāmīnīja, kana tūrumbeta, kana kīndū o gīothe gīa thahabu kana gīa betha nī ūndū wa hekarū ya Jehova. **14** Mbeeca icio ciarīhaga arutī a wīra arīa maarutaga wīra wa gūcookereria hekarū. **15** Matorāgīa mathabu ma mbeeca kuuma kūrī andū arīa maanengerete mbeeca marīhe arutī a wīra, tondū andū acio maarī ehokeku biū. **16** Mbeeca cia maruta ma mahītia, na maruta ma mehīa itīarehagwo hekarū-inī ya Jehova, icio ciarī cia athīnjīri-Ngai. **17** Ihīnda-inī o rīu Hazaelī mūthamaki wa Suriata akīambata agīthīi agītharīkīra Gathu na akīrītaha. Nīngī akīhūdūka, agīthīi gūtharīkīra Jerusalemu. **18** No rīrī, Joashu mūthamaki wa Judā akīoya indo ciothe iria ciatheretīo ikaamūrwo nī maithe make, nao nī Jehoshafātu, na Jehoramū na Ahazīa, athamaki a Judā o na iheo iria we mwene aamūrīte, o na thahabu iria ciakoretwo kīgīna-inī kīa hekarū ya Jehova, o na iria ciarī nyūmba ya ūthamaki, agīcīneana itwarīrwo Hazaelī mūthamaki wa Suriata, nake agīthīi, agītīga gūtharīkīra Jerusalemu. **19** Ha ūhoro wa maūdū marīa mangī makonīi wathani wa Joashu, na ūria wothe eekīre-rī, gīthī matiandīkītūwo ibuku-inī rīa mahīnda ma athamaki a Judā? **20** Nao anene ake makīmūcīrīrīra ndundu mamūūkīrīre, makīmūūrāgīra Bethī-Mīlo, njīra-inī ya gūthīi Silā. **21** Nao anene arīa maamūūrāgīre nī

Joazkaru mūrū wa Shimeathu, na Jehozabadu mūrū wa Shomeru. Joashu agĩkua na agithikwo hamwe na maithe make itũura-inĩ rĩa Daudi. Nake mūrĩu Amazia agĩtuĩka mũthamaki ithenya rĩake.

13 Na rĩrĩ, mwaka-inĩ wa mĩrongo tĩrĩ na itatũ wa wathani wa Joashu mūrū wa Ahazia mũthamaki wa Juda, Jehoahazu mūrū wa Jehu agĩtuĩka mũthamaki wa Isiraeli kũu Samaria, nake agĩathana miaka ikũmi na mĩgwanja. **2** Niekire maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova nĩ ũndũ wa kũrũmĩrĩra mehia ma Jeroboamu mūrū wa Nebati, marĩa aatũmĩte Isiraeli meehie, nake ndaigana kũmatiga. **3** Nĩ ũndũ ũcio Jehova agĩcinwo nĩ marakara nĩ ũndũ wa Isiraeli, nake akĩmaneana ihinda iraya moko-inĩ ma Hazaeli mũthamaki wa Suriata, na Beni-Hadadi mūrĩu wake. **4** Nake Jehoahazu agĩthaita Jehova, nake Jehova akĩmũgũga tondu nĩonete ũrĩa mũthamaki wa Suriata aahinyagĩrĩra Isiraeli. **5** Nake Jehova akihe Isiraeli mũhonokia, akĩmaruta kuuma watho-inĩ wa Suriata. Nĩ ũndũ ũcio andũ a Isiraeli magĩtũura mĩcĩ-inĩ yao o ta tene. **6** No rĩrĩ, matiigana gũtigana na mehia ma nyũmba ya Jeroboamu, marĩa aatũmĩte Isiraeli meehie; na magĩthĩ na mbere namo, o na ningĩ gĩtugĩ kĩa Ashera gĩgĩtũura kĩrũgamĩte kũu Samaria. **7** Gũtirĩ kindũ gĩatigarĩtio gĩa ita rĩa Jehoahazu, tĩa andũ arĩa maathĩgiaga mahaicite mbarathi mĩrongo itano, na ngari ikũmi cia ita, na thigari cia magũrũ 10,000, nĩgũkorwo mũthamaki wa Suriata niathũkĩtie icio ingĩ agĩcitua o ta rũkũngũ rwa kihuhĩro-inĩ. **8** Ha ũhoro wa maũndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Jehoahazu, na ũrĩa wotho eekire, na maũndũ marĩa aahingirie-rĩ, gĩthĩ matĩandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Isiraeli? **9** Nake Jehoahazu akĩhurũka hamwe na maithe make, na agithikwo Samaria. Nake mūrĩu Jehoashu agĩtuĩka mũthamaki ithenya rĩake. **10** Mwaka-inĩ wa mĩrongo itatũ na mĩgwanja wa Joashu mũthamaki wa Juda, Jehoashu mūrū wa Jehoahazu agĩtuĩka mũthamaki wa Isiraeli kũu Samaria, nake agĩthamaka miaka ikũmi na itandatũ. **11** Niekire maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova, na ndaatiganire na mehia o na mamwe ma Jeroboamu mūrū wa Nebati, marĩa aatũmĩte Isiraeli meehie; aathiire na mbere namo. **12** Ha ũhoro wa maũndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Jehoashu, na ũrĩa wotho eekire, na maũndũ marĩa aahingirie, o na mbaara yake na Amazia mũthamaki wa Juda-rĩ, gĩthĩ matĩandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma Athamaki a Isiraeli? **13** Jehoashu akĩhurũka hamwe na maithe make, nake Jeroboamu agĩkarĩra gĩtĩ gĩake kĩa ũnene. Jehoashu aathikirwo kũu Samaria hamwe na athamaki a Isiraeli. **14** Na rĩrĩ, Elisha aarĩ mūrũaru mūrĩmũ ũrĩa wamũragire. Nake Jehoashu mũthamaki wa Isiraeli agĩkũrũka, agĩthĩ kũmuona na akĩmũrĩrĩra. Akiuga atĩrĩ, “Wũ baba-ĩ! Wũ baba-ĩ! Ngaari cia ita na ahaici a mbarathi a Isiraeli!” **15** Nake Elisha akiuga atĩrĩ, “Oya ũta o na mĩguĩ.” nake agĩka o ũguo. **16** Nake akĩra mũthamaki wa Isiraeli atĩrĩ, “Oya ũta na moko maku,” nake aarĩkia kuoya, Elisha akĩgĩrĩra mũthamaki moko. **17** Akĩmwĩra atĩrĩ, “Hingũra ndĩrica ya irathĩro,” nake akĩmĩhingũra. Elisha akĩmwĩra atĩrĩ, “Ikia mũguĩ!” Nake akĩũkia. Elisha akiuga atĩrĩ, “Ŭyũ nĩ

mũguĩ wa Jehova wa ũhootani, wa kũhoota Asuriata! Nĩũkũhoota Asuriata kũu Afeki na ũmaniine biũ.” **18** Agĩcokoa akĩmwĩra atĩrĩ, “Oya mĩguĩ,” nake mũthamaki akĩmĩoya. Elisha akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta mĩgũthithie thĩ.” Nake akĩmĩgũthithia thĩ maita matatũ, agĩtiga. **19** Nake mũndũ wa Ngai akĩrakara nĩ ũndũ wake, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ŭkwagĩrĩrwo nĩ kũmĩringithia maita matano kana matandatũ; ũguo nĩguo ũngĩgaatooria andũ a Suriata na ũmaniine biũ. No rĩu ũkaamahoota o maita matatũ tu.” **20** Nake Elisha agĩkua na agithikwo. Na rĩrĩ, atharĩkĩri a kuuma Moabi maahũthĩrĩte gũtoonya bũrũri-inĩ o kiambĩrĩria kĩa mwaka. **21** Hindĩ imwe andũ amwe a Isiraeli magĩthika mũndũ-rĩ, o rĩmwe makĩona gĩkundi kĩa atharĩkĩrĩ; nĩ ũndũ ũcio magĩũkia kũmba kĩa mũndũ ũcio maathikaga mbĩrĩra-inĩ ya Elisha. Hindĩ rĩria kũmba kũu kĩa hutaanire na mahĩndĩ ma Elisha, mũndũ ũcio akĩrũka, akĩrũgama na magũrũ make. **22** Hazaeli mũthamaki wa Suriata aahinyĩrĩrie Isiraeli matukũ mothe ma ũthamaki wa Jehoahazu. **23** No rĩrĩ, Jehova akĩmatuga na akĩmaigũra tha, akĩmarũmbũyia nĩ ũndũ wa kĩrikanĩro gĩake na lburahĩmu, na Isaaka, na Jakubu. Nginyagia ũmũthĩ, akoretwo atekwenda kũmanina kana kũmaingata mehene mbere yake. **24** Hazaeli mũthamaki wa Suriata agĩkua, nake mūrĩu Beni-Hadadi agĩtuĩka mũthamaki ithenya rĩake. **25** Hindĩ iyo Jehoashu mūrū wa Jehoahazu agĩtunya Beni-Hadadi mūrū wa Hazaeli matũura marĩa Hazaeli aatahite mbaara-inĩ kuuma kũrĩrĩ the Jehoahazu. Joashu aamũtoorie maita matatũ, na nĩ ũndũ ũcio agĩcokoa matũura ma Isiraeli.

14 Na rĩrĩ, mwaka-inĩ wa keerĩ wa ũthamaki wa Jehoashu mūrū wa Jehoahazu mũthamaki wa Isiraeli, Amazia mūrū wa Joashu mũthamaki wa Juda akiambĩrĩria gũthamaka. **2** Aarĩ wa miaka mĩrongo tĩrĩ na itano rĩrĩa aatũkire mũthamaki, nake agĩthamaka arĩ kũu Jerusalemu miaka mĩrongo tĩrĩ na kenda. Nake nyina eetagwo Jehoadini, na oimĩte Jerusalemu. **3** Niekire maũndũ marĩa moonagwo magĩrĩre maitho-inĩ ma Jehova, no ti ta ũrĩa ithe Daudi eekite. Maũndũ-inĩ mothe eekire o ta ũrĩa ithe Joashu ekaga. **4** No rĩrĩ, kindũ kũria gũtũũgũrũ gũtieheririo; andũ maathĩre o na mbere kũrutĩra magongona na gĩcinĩra ũbumba kuo. **5** Thuutha wa ũthamaki gũkorwo ũrũmĩte moko-inĩ make, akĩũraga anene arĩa moragĩte ithe Joashu ũrĩa warĩ mũthamaki. **6** No rĩrĩ, ndaigana kũũraga arĩu a oragani acio, kũringana na ũrĩa kwandĩkitwo Ibuku-inĩ rĩa Watho wa Musa harĩa Jehova aathanite atĩrĩ: “Maithe ma ciana matikooragwo nĩ ũndũ wa ciana, o na kana ciana ciũragwo nĩ ũndũ wa maithe mao; o mũndũ arĩkuaga nĩ ũndũ wa mehia make mwene.” **7** Ningĩ nĩwe wahootire 10,000 cia andũ a Edomu kũu Gĩtũmba-inĩ gĩa Cumbĩ, na agĩtunya itũura rĩa Sela mbaara-inĩ, akĩrĩtua Jokitheeli, rĩitwa rĩrĩa rĩitagwo nginya ũmũthĩ. **8** Hindĩ iyo Amazia agĩtũma andũ kũrĩ Jehoashu mūrū wa Jehoahazu mūrū wa Jehu, mũthamaki wa Isiraeli, akĩmwĩra atĩrĩ “Ŭka tũng’ethanire ũthũi kwa ũthũi.” **9** No rĩrĩ, Jehoashu mũthamaki wa Isiraeli agĩcokeria Amazia mũthamaki wa Juda atĩrĩ: “Mahiũ ma nyeki-inĩ ma kũu Lebanoni nĩmatũmĩre mũtarakwa ndũmĩrĩri o kũu Lebanoni makĩwĩra atĩrĩ, ‘Hena mwarigwo

ahikio nĩ mūrũ wakwa.’ Hĩndĩ Ƴyo nyamũ ya gĩthaka kũu Lebanoni Ƴgũka ikĩrangĩrĩria mahiũ macio ma nyeki-inĩ na makinya mayo. **10** Ti-itherũ niũtooretie Edomu, na rĩu niũtuũkĩte mwĩtĩ. Wĩgaathe nĩ undũ wa ũhootani waku, no ikara muciĩ! Nĩ kĩĩ gĩgũtũma wĩrehere thĩina, wĩniinithie we mwene, o hamwe na andũ a Juda?” **11** O na kũri ũguo, Amazia ndaigana gũthikĩrĩria; nĩ undũ ũcio Jehoashu mũthamaki wa Isiraeli akĩmũtharĩkĩra. We na Amazia mũthamaki wa Juda makĩng’ethanĩra kũu Bethi-Shemeshu thĩinĩ wa Juda. **12** Andũ a Juda makĩhũũrwo nĩ andũ a Isiraeli, na o mũndũ akĩũrĩra gwake muciĩ. **13** Nake Jehoashu mũthamaki wa Isiraeli akĩnyĩita Amazia mũthamaki wa Juda mūrũ wa Joashu mūrũ wa Ahazia, o kũu Bethi-Shemeshu. Nĩngĩ Jehoashu agĩthĩĩ Jerusalemu na akĩmomora rũthingo rwa Jerusalemu, kuuma Kĩhingo-inĩ kĩa Efraimu nginya Kĩhingo gĩa Koine, handũ ha buti ta magana matandatũ kũraiha. **14** Nake akĩyoia thahabu yothie na betha na indo ciothe iria ciarĩ thĩinĩ wa hekarũ ya Jehova na iria ciarĩ igĩina-inĩ cia nyũmba ya ũthamaki. Nĩngĩ agĩtaha andũ na agĩcooka Samaria. **15** Ha ũhoro wa maĩndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Jehoashu, na marĩa eekire, na marĩa aahingirie, o hamwe na mbaara yake Ƴria maarũire na Amazia mũthamaki wa Juda-rĩ, gĩthĩ matiandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Isiraeli? **16** Jehoashu akĩhurũka hamwe na maithe make, agĩthikwo Samaria hamwe na athamaki a Isiraeli. Nake mũriũ Jeroboamu agĩtuũka mũthamaki ithenya rĩake. **17** Amazia mūrũ wa Joashu mũthamaki wa Juda aatũũrĩre muoyo miaka ikũmi na itano thuutha wa gĩkuũ kĩa Jehoashu mūrũ wa Jehoahazu mũthamaki wa Isiraeli. **18** Ha ũhoro wa maĩndũ marĩa mangĩ wa wathani wa Amazia, gĩthĩ matiandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Juda? **19** Nao andũ makĩgĩa ndundu ya kũmũũkĩrĩra kũu Jerusalemu, nake Amazia akĩũrĩra Lakishi, no magĩtũma andũ mamũrũmũrĩre kũu Lakishi, na makĩmũũragĩra kuo. **20** Nĩaacookirio akuũtuo na mbarathi, agĩthikwo Jerusalemu hamwe na maithe make, itũũra-inĩ inene rĩa Daudi. **21** Hĩndĩ Ƴyo andũ othe a Juda makĩyoia Azaria arĩ na miaka ikũmi na itandatũ, makĩmũtũa mũthamaki ithenya rĩa ithe Amazia. **22** Nĩwe waakire Elathu rĩngĩ, na akĩrĩcookeria Juda thuutha wa Amazia kũhurũka na maithe make. **23** Mwaka-inĩ wa ikũmi na itano wa wathani wa Amazia mūrũ wa Joashu mũthamaki wa Juda, Jeroboamu mūrũ wa Jehoashu, mũthamaki wa Isiraeli agĩtuũka mũthamaki kũu Samaria, na agĩthamaka miaka mĩrongo ina na ũmwe. **24** Niekire maĩndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova, na ndaiganire na mehĩa o na mamwe ma Jeroboamu mūrũ wa Nebati marĩa aatũmĩte Isiraeli meehie. **25** Nĩwe wacookirie mĩhaka ya Isiraeli kuuma Lebo-Hamathu nginya Iria-inĩ rĩa Araba kũringana na kiugo kĩa Jehova Ngai wa Isiraeli kĩrĩa kĩarĩtio nĩ ndungata yake Jona mūrũ wa Amitai, ũria warĩ mũnabĩ kuuma Gathi-Heferi. **26** Jehova nĩonete ruo rũnene rwa andũ othe a Isiraeli, arĩa maarĩ ngombo na arĩa mataarĩ ngombo, akĩona ũria maathĩnikĩte, na gũtiarĩ mũndũ o na ũmwe wa kũmateithia. **27** Na tondũ Jehova ndoigĩte atĩ nĩegũtharia rĩitwa rĩa Isiraeli gũkũ thĩ-rĩ, nĩamahonokirie na guoko kwa Jeroboamu mūrũ

wa Jehoashu. **28** Ha ũhoro wa maĩndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Jeroboamu, ũria wothe eekire, o na mbaara iria aahootanire, o na ũria aatunyaniĩre Isiraeli matũũra ma Dameski na Hamathu, marĩa maarĩ ma Juda tene-rĩ, gĩthĩ matiandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Isiraeli? **29** Jeroboamu nĩahurũkire hamwe na maithe make, o acio maarĩ athamaki a Isiraeli. Nake mũriũ Zekaria agĩtuũka mũthamaki ithenya rĩake.

15 Na rĩrĩ, mwaka-inĩ wa mĩrongo Ƴrĩ na mũgwanja wa ũthamaki wa Jeroboamu mũthamaki wa Isiraeli, Azaria mūrũ wa Amazia mũthamaki wa Juda, akĩambĩrĩria gũthamaka. **2** Nake aarĩ na ũkũrũ wa miaka ikũmi na itandatũ rĩrĩa aatuũkire mũthamaki, nake agĩthamaka arĩ Jerusalemu miaka mĩrongo itano na Ƴrĩ. Nĩyina eetagwo Jekolia, na oimite Jerusalemu. **3** Nake nĩekire maĩndũ marĩa maarĩ magĩrĩru maitho-inĩ ma Jehova, o ta ũria ithe Amazia eekĩte. **4** No rĩrĩ, kũndũ kũrĩa gũtũũgĩru gũtieheririo; andũ maathĩre o na mbere kũrutĩra magongona o na gũcinĩra ũbumba kuo. **5** Jehova nĩahũũrĩre mũthamaki na mangũ o nginya mũthethya ũria aakuire, na aatũũrĩre nyũmba arĩ wiki. Jothamu mūrũ wa mũthamaki akĩrũgamĩrĩra nyũmba ya ũthamaki, na agaathaga andũ a bũrũri ũcio. **6** Ha ũhoro wa maĩndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Azaria, na ũria wothe eekire, gĩthĩ matiandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Juda? **7** Azaria akĩhurũka hamwe na maithe make, na agĩthikwo hakuhi nao itũũra-inĩ inene rĩa Daudi. Nake mũriũ Jothamu agĩtuũka mũthamaki ithenya rĩake. **8** Na rĩrĩ, mwaka-inĩ wa mĩrongo itatũ na inana wa Azaria mũthamaki wa Juda, Zekaria mūrũ wa Jeroboamu agĩtuũka mũthamaki wa Isiraeli kũu Samaria, nake agĩthamaka mĩeri itandatũ. **9** Nake agĩka maĩndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova, o ta ũria maithe make meekĩte. Ndaigana gũtiga mehĩa ma Jeroboamu mūrũ wa Nebati marĩa aatũmĩte Isiraeli mehie. **10** Shalumu mūrũ wa Jabeshi niaciĩrĩre gũkũkĩrĩra Zekaria. Akĩmũtharĩkĩra mbere ya andũ, akĩmũũruga, nake agĩtuũka mũthamaki ithenya rĩake. **11** Maĩndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Zekaria, mandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Isiraeli. **12** Nĩ undũ ũcio kiugo kĩa Jehova kĩrĩa kĩarĩrĩro Jehu nĩkĩahingire, kĩrĩa kĩoigĩte atĩrĩ: “Njĩaro ciaku niũgaikarĩra gĩtĩ kĩa ũnene wa Isiraeli nginya rĩciuro rwa kana.” **13** Na rĩrĩ, Shalumu mūrũ wa Jabeshi aatuũkire mũthamaki mwaka-inĩ wa mĩrongo itatũ na kenda wa ũthamaki wa Uzia mũthamaki wa Juda, nake agĩthamaka mweri ũmwe kũu Samaria. **14** Menahemu mūrũ wa Gadi akiuma Tiriza, agĩthĩĩ Samaria. Agĩtharĩkĩra Shalumu mūrũ wa Jabeshi kũu Samaria, akĩmũũruga, na agĩtuũka mũthamaki ithenya rĩake. **15** Maĩndũ marĩa mangĩ makoniĩ wathani wa Shalumu, na ndundu ya gũkũkanĩrĩra Ƴria aatongoretie, mandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Isiraeli. **16** Hĩndĩ Ƴyo Menahemu, arũtĩtie Tiriza agĩtharĩkĩra Tifisa, na akĩũruga mũndũ wothe warĩ itũũra, rĩu inene thĩinĩ o na arĩa maarĩ hakuhi narĩo, tondũ nĩmaregĩre kũhingũra ihingo ciao. Akĩhũũra Tifisa, na agĩtarũra nda cia andũ-a-nja arĩa maarĩ na nda. **17** Mwaka-inĩ wa mĩrongo itatũ na kenda wa Azaria mũthamaki wa Juda, Menahemu mūrũ wa

Gadi agĩtuika mũthamaki wa Isiraeli, na agĩthamaka Samaria miaka ikũmi. **18** Nake agĩka maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova. Hĩndĩ wa wathani wake wothe, ndaigana gũtigana na mehia ma Jeroboamu mũrũ wa Nebati, maria aatũmite Isiraeli meehie. **19** Hĩndĩ iyo Puli mũthamaki wa Ashuri agĩtharĩkĩra bũrũri ũcio, nake Menahemu akĩmũhe taranda ngiri imwe cia betha nĩguo amũeithĩrĩre kũrũmia ũthamaki wake wega. **20** Menahemu agĩtia mbeeca icio na hinya kuuma kũri andũ a Isiraeli. Mũndũ o wothe gĩtonga aarĩ arute ceki mĩrongo itano cia betha, nĩguo iheo mũthamaki wa Ashuri. Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki wa Ashuri akĩehera, na ndaikarire bũrũri ũcio rĩngĩ. **21** Ha ũhoro wa maũndũ maria mangĩ makoniĩ wathani wa Menahemu, na ũria eekire-rĩ, githĩ matiandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Isiraeli? **22** Menahemu akĩhurũka hamwe na maithe make. Nake mũriũ Pekaia agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **23** Mwaka-inĩ wa mĩrongo itano wa ũthamaki wa Azaria mũthamaki wa Juda, Pekaia mũrũ wa Menahemu agĩtuika mũthamaki wa Isiraeli kũu Samaria, nake agĩthamaka miaka iĩri. **24** Pekaia agĩka maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova. Ndaigana gũtiga mehia ma Jeroboamu mũrũ wa Nebati maria aatũmite Isiraeli meehie. **25** ũmwe wa anene ake, Peka mũrũ wa Remalia, agĩciĩrĩra ndundu ya kũmũũkĩrĩra. Ari na andũ mĩrongo itano kuuma Gileadi, agithĩ, akĩũraga Pekaia hamwe na Arigobu na Arieħi, kũu Samaria, kĩrigo-inĩ gĩa kwĩgĩtĩra kĩa nyũmba ya ũthamaki. Nĩ ũndũ ũcio, Peka akĩũraga Pekaia na agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **26** Maũndũ maria mangĩ makoniĩ wathani wa Pekaia, na ũria wothe eekire-rĩ, mandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Isiraeli. **27** Na rĩri, mwaka-inĩ wa mĩrongo itano na iĩri wa Azaria mũthamaki wa Juda, Peka mũrũ wa Remalia agĩtuika mũthamaki wa Isiraeli kũu Samaria, nake agĩthamaka miaka mĩrongo iĩri. **28** Nake agĩka maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova. Ndaigana gũtigana na mehia ma Jeroboamu mũrũ wa Nebati, maria aatũmite Isiraeli meehie. **29** Hĩndĩ wa Peka mũthamaki wa Isiraeli, nĩguo Tigilathu-Pileseru, mũthamaki wa Ashuri, ookire agĩtunyana Ijoni, na Abeli-Bethi-Maaka, na Janoa, na Kadeshi na Hazoru. Nĩatunyanire Gileadi, na Galili, hamwe na bũrũri wothe wa Nafitali na agĩthamĩria andũ aakuo Ashuri. **30** Ningĩ Hoshea mũrũ wa Ela agĩciĩrĩra ndundu ya gũkũĩrĩra Peka mũrũ wa Remalia. Nake akĩmũtharĩkĩra na akĩmũũraga, agĩcooka agĩtuika mũthamaki ithenya riake, mwaka-inĩ wa mĩrongo iĩri wa ũthamaki wa Jothamu mũrũ wa Uzia. **31** Ha ũhoro wa maũndũ maria mangĩ makoniĩ wathani wa Peka, na ũria wothe eekire-rĩ, githĩ matiandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Isiraeli? **32** Na rĩri, mwaka-inĩ wa keerĩ wa ũthamaki wa Peka mũrũ wa Remalia mũthamaki wa Isiraeli, Jothamu mũrũ wa Uzia mũthamaki wa Juda akĩambĩrĩria gũthamaka. **33** Aarĩ wa miaka mĩrongo iĩri na itano rĩria aatũkĩre mũthamaki, nake agĩthamaka ari Jerusalemu miaka ikũmi na itandatũ. Nyina eetagwo Jerusha mwarĩ wa Zadoku. **34** Nĩekire maũndũ maria maagĩrĩre maitho-inĩ ma Jehova o ta ũria ithe Uzia eekĩte. **35** No rĩri, kũndũ kũria gũtũũgĩru gũtieheririo; andũ maathiire o na mbere kũrutĩra magongona na gũcinĩra ũbumba

kuo. Jothamu agĩka rĩngĩ kĩhingo kĩa rũgongo kĩa hekarũ ya Jehova. **36** Ha ũhoro wa maũndũ maria mangĩ makoniĩ wathani wa Jothamu, na ũria eekire-rĩ, githĩ matiandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa mahinda ma athamaki a Juda? **37** (Matukũ-inĩ macio Jehova akĩambĩrĩria gũtũma Rezini mũthamaki wa Suriata, na Peka mũriũ wa Remalia, mokĩrĩre Juda.) **38** Nake Jothamu akĩhurũka hamwe na maithe make, agĩthikwo hamwe nao itũura inene rĩa Daudi, na norio itũura rĩa ithe. Nake mũriũ Ahazu agĩtuika mũthamaki ithenya riake.

16 Na rĩri, mwaka-inĩ wa ikũmi na mũganja wa ũthamaki wa Peka mũrũ wa Remalia, Ahazu mũrũ wa Jothamu mũthamaki wa Juda akĩambĩrĩria gũthamaka. **2** Ahazu aarĩ wa miaka mĩrongo iĩri rĩria aatũkĩre mũthamaki, nake agĩthamaka ari Jerusalemu miaka ikũmi na itandatũ. Nake ndaigana gwika maũndũ magĩrĩre maitho-inĩ ma Jehova Ngai wake, ta ũria ithe Daudi eekĩte. **3** Aathiiaga na mĩthĩre ya athamaki a Isiraeli, o na akĩruta mũriũ ari igongona rĩa njino, akĩrũmĩrĩra njira iria iri magigi cia ndũrĩri iria Jehova aingatire ciehere mbere ya Isiraeli. **4** Nĩaarutĩre magongona na agĩcinĩra ũbumba kũndũ kũria gũtũũgĩru, na tũcũmbĩrĩ-inĩ twa irĩma, o na rungu rwa mĩti irĩa mĩruru. **5** Hĩndĩ iyo Rezini mũthamaki wa Suriata, na Peka mũrũ wa Remalia mũthamaki wa Isiraeli, makiumagara makahũũrane na Jerusalemu, na makĩrĩgĩcĩria Ahazu, no matiamũtooirie. **6** Hĩndĩ iyo Rezini mũthamaki wa Suriata agĩtunyana itũura rĩa Elathu, akĩrĩcookeria Suriata, na akĩngata andũ a Juda. Andũ a Edomu magĩthamĩria Elathu, na matũire kuo nginya ũmũthĩ. **7** Ahazu agĩtũma andũ kũri Tigilathu-Pileseru mũthamaki wa Ashuri makamwĩre atĩri, “Nĩ nĩ ndungata na ngombo yaku. Ambata, ũũke ũhonokie kuuma guoko-inĩ kwa mũthamaki wa Suriata na mũthamaki wa Isiraeli, ari maratharĩkĩra.” **8** Nake Ahazu agĩkuua betha na thahabu iria ciari hekarũ-inĩ ya Jehova, na igĩna-inĩ iria cia nyũmba ya ũthamaki, na agĩcĩtũma iri iheo kũri mũthamaki wa Ashuri. **9** Mũthamaki wa Ashuri agĩtũkĩra na ũndũ wa gũtharĩkĩra itũura rĩa Dameski na akĩrĩtunyana. Agĩthamĩria atũuri akuo akĩmatwara Kiri na akĩũraga Rezini. **10** Hĩndĩ iyo Mũthamaki Ahazu agĩthĩ Dameski gũtũngana na Tigilathu-Pileseru mũthamaki wa Ashuri. Nake akĩona kĩgongona kũu Dameski, agĩtũmĩra Uria mũthĩnjĩri-Ngai mũcoro wa kĩgongona kũu o na mwakĩre wakĩo o ta ũria giakĩtuo. **11** Nĩ ũndũ ũcio Uria ũria mũthĩnjĩri-Ngai agĩka kĩgongona kũringana na ũria wothe aatũmĩrwo, gĩcoretwo nĩ Mũthamaki Ahazu kuuma Dameski, na agĩkĩrĩkia mbere ya Mũthamaki Ahazu gũcooka. **12** Rĩria mũthamaki aacookire kuuma Dameski na akĩona kĩgongona kũu, agĩkũhĩrĩria na akĩrutĩra igongona igũru riakĩo. **13** Akĩruta igongona riake rĩa njino na rĩa mũtu, na agĩtĩrĩria indo iria irutagwo cia kũnyuuo na akĩminjaminjĩria kĩgongona kũu thakame ya maruta ma ũguano. **14** Nakĩo kĩgongona gĩa gĩcango kĩria kĩarĩ mbere ya Jehova, agĩkĩruta mwena wa na mbere wa hekarũ, kuuma gatagati-inĩ ga kĩgongona kũu kĩerũ na hekarũ ya Jehova, agĩkĩga mwena wa gathigathini wa kĩgongona kũu kĩerũ. **15** Hĩndĩ iyo Mũthamaki

Ahazu akihe Uria ūria mūthūnjīri-Ngai mawatho maya: “Igūrū rīa kīgongona kīu kīnene kīerū, rutagīra ho iruta rīa njino rīa rūcīni, na iruta rīa mūtu rīa hwaī-inī, na iruta rīa mūthamaki rīa njino, na iruta rīake rīa mūtu, na iruta rīa njino rīa andū othe a būrūri, na iruta rīao rīa mūtu na iruta rīao rīa kūnyuuo. Na ūminjaminjagīrie kīgongona thakame yothe ya maruta ma njino na ya magongona. No kīgongona gīa gīcango, ndrīrīkīhūthagīra na gūtūira ūhoro kuuma kūrī Jehova.” **16** Nake Uria ūria mūthūnjīri-Ngai agīka o ta ūria Mūthamaki Ahazu aamwathīte. **17** Mūthamaki Ahazu akīeheria icunjī cia mwena-inī, na akīeheria irāi kuuma makaari-inī macio. Akīeheria itangi rīria rīetagwo Karia igūrū rīa mīhianano ya ndegwa cia gīcango iria ciakanyiitīrīre, na agīkaigīrīra itina-inī cia mahiga. **18** Nīeherīrie gīthaku gīa Thabatū kīria gīakītwo hekarū-inī, na agīthaamia itoonyero rīa athamaki hau nja ya hekarū ya Jehova, nīguo akenie mūthamaki wa Ashuri. **19** Ha ūhoro wa maīndū marīa mangī makonīi wathani wa Ahazu, na ūria eekire-rī, gīthī matīandīkitwo ibuku-inī rīa mahinda ma athamaki a Juda? **20** Nake Ahazu akīhurūka hamwe na maithe make, na agīthikwo hamwe nao Itūūra-inī inene rīa Daudi. Nake mūrīū Hezekia agītūika mūthamaki ithenya rīake.

17 Na rīrī, mwaka wa mīrongo īrīrī wa Ahazu mūthamaki wa Juda, Hoshea mūrū wa Ela agītūika mūthamaki wa Isiraeli kīu Samaria, nake agīthamaka mīaka kenda. **2** Agīka maīndū mooru maithe-inī ma Jehova, no tī ta ūria athamaki a Isiraeli arīa maarī mbere yake meekīte. **3** Shalīmaneseru mūthamaki wa Ashuri akīambata agatharīkīre Hoshea, ūria warī ndungata ya Shalīmaneseru na nīamūrīhaga igooti. **4** No mūthamaki wa Ashuri nīamenyire atī Hoshea aarī mūkūnyanīri, nīgūkorwo nīatūmīte andū kūrī Soo mūthamaki wa Misiri, na nīatīgite kūrīha igooti rīa mūthamaki wa Ashuri ta ūria ekaga mbere mwaka o mwaka. Nī ūndū ūcio Shalīmaneseru akīmūnyīta, na akīmūhīngīra njeera. **5** Mūthamaki wa Ashuri agītharīkīra būrūri wothe, agīkīnya Samaria na akīrīrīgīcīria mīaka itatū. **6** Mwaka-inī wa kenda wa wathani wa Hoshea nīguo mūthamaki wa Ashuri aatūnyanire Samaria, agīthaamīria andū a Isiraeli būrūri wa Ashuri. Akīmahe ūtūuro kīu Hala na Gozani, Rūūi-inī rwa Haboru, na matūūra-inī ma Amedi. **7** Maīndū macio mothe meekīkire nī ūndū andū a Isiraeli nīmehīrie Jehova Ngai wao, ūria wamarutīte būrūri wa Misiri moime watho-inī wa Firaūni mūthamaki wa Misiri. Nao makīīnamīrīra ngai ingī, magīcīhooya, **8** na makīrūmīrīra mītugo ya ndrūrīrī iria ciaingatītwo nī Jehova ciehere mbere yao, o na makarūmīrīra mītugo irīa yambīrīrio nī athamaki a Isiraeli. **9** Nao andū a Isiraeli magīka maīndū na hitho ma gūkīrīra Jehova Ngai wao marīa mataagīrīre. Kuuma mūthīrīngō-inī wa kūrāngīra ngīnya itūūra rīria rīarīgīrīro rūthīngō rwa hīnya, makīākīra kūndū kūrīa gūtūūgīru gwa kūrūtīra magongona matūūra-inī mao mothe. **10** Nīmahaandire mahiga maamūre o na itugī cia Ashera, kūndū kūrīa gothe gūtūūgīru o na rīngū rwa mītī irīa mīruru. **11** Nīmacinagīra ūbumba handū hothe hatūūgīru, o ta ūria ndrūrīrī

iria Jehova aangatīte ciehere mbere yao ciekaga. Magīka maīndū ma waganu ma kūrakarīa Jehova. **12** Nīmahoore mīhianano o na gūtūika Jehova nīoigīe atīrī, “Mūtīkaneko ūguo.” **13** Nake Jehova agīkaania andū a Isiraeli na andū a Juda na ūndū wa anabīi ake othe na andū arīa moonaga maīndū, akīmeera atīrī: “Garūrūkai mūtīgane na njīra cīanyu cia waganu. Rūmagīai maathani na irīra cia watho wakwa wa kūrūmīrīrwo, kūrīngana na watho wothe ūria ndaathire maithe manyu maathīkagīre, na ūria ndaamūreheire na tūnua twa anabīi ndungata ciakwa.” **14** No matiigana kūnjīgūa, no momīrie ngoro ciao o ta ūria maithe mao meekire, arīa mateehokire Jehova Ngai wao. **15** Nao makīrega irīra cia watho wake wa kūrūmīrīrwo na kīrīkanīro kīrīa aarīkanīre na maithe mao, na mīkaana irīa aamaheete. Nao maarūmīrīre mīhianano itarī kīene, nao magītūika kīndū gītārī bata. Meegerekānīrie na ndrūrīrī iria cīamārīgīcīrie, o na gūtūika Jehova nīamathīte, akoiga atīrī, “Mūtīgeke ta ūria ndrūrīrī icio cīkaga,” nao magīka maīndū marīa Jehova aamagīrītīe gwīka. **16** Nīmātīgānīrie maathani mothe ma Jehova Ngai wao, na magīthōndekera mīhianano īrīrī ya gūtwekio īhaana ta njaū, na magīthōndeka gītugī kīa Ashera. Nao makīīnamīrīra cīumbē ciothe cia igūrū, na makīhooya Baali. **17** Nīngī makīrūta aīrītu na aanake ao marī magongona ma njino. Nīmārathaga ūhoro na makaragūra, na makītheana gwīka maīndū mooru maithe-inī ma Jehova, makīmūrakarīa. **18** Nī ūndū ūcio Jehova akīrakara mūno nī ūndū wa andū a Isiraeli, o ngīnya akīmeherīa mbere yake. No mūhīrīga wa Juda watīgīrwo. **19** O nao andū a Juda matīarūmīrīre maathani ma Jehova Ngai wao. Maarūmīrīre mītugo irīa yambīrīrio nī andū a Isiraeli. **20** Nī ūndū ūcio Jehova akīrega andū a Isiraeli othe, akīmāherīthīa na akīmāneana moko-inī ma thū, o ngīnya akīmāingata mehere mbere yake. **21** Na rīrīra aamūranīrie andū a Isiraeli na nyūmba ya Daudi-rī, nīguo maatūire Jeroboamu mūrū wa Nebatī mūthamaki wao. Nake Jeroboamu akīguucīrīria andū a Isiraeli matige kūrūmīrīra Jehova, agītūma meehīe rīhīa inene. **22** Andū a Isiraeli makīrūmīrīra mehīa mothe ma Jeroboamu, na matiigana gūcōoka gūtīgana namo, **23** ngīnya rīria Jehova aameherīrie mbere yake o ta ūria aamerīte na kanua ka ndungata ciake ciothe cia anabīi. Nī ūndū ūcio andū a Isiraeli makīehero būrūri wao, magīthaamīrio Ashuri, na no kuo marī. **24** Nake mūthamaki wa Ashuri akīrūta andū Babuloni, na Kutho, na Ava, na Hamathu na Sefarīvaimu, akīmahe matūūra ma Samaria ithenya rīa andū a Isiraeli. Makīgwatīra Samaria, na magīkara matūūra-inī makuo. **25** Hīndī irīa maambīrīrie gūkara kuo matīahooyaga Jehova; nī ūndū ūcio Jehova akīmātūmīra mūrūthī kuo, ikīūrāga andū amwe. **26** Nake mūthamaki wa Ashuri agīkīnyīrio ūhoro akīrwo atīrī: “Andū arīa wathāamīrie ūkīmatwara matūūra-inī ma Samaria matīūī ūria ngai ya būrūri ūcio yendaga. Nīmātūmīre mīrūūthī irīa īramoora, tondu andū nīmārīgītwo nī kīī ngai īyo yendaga.” **27** Hīndī īyo mūthamaki wa Ashuri agīathana atīrī: “Reke mūthūnjīri-Ngai ūmwe wa arīa maatahīrwo kuuma Samaria acooke agatūire kuo, nīgeetha arute andū

urĩa ngai ya bürüri ücio yendaga.” **28** Nĩ ündü ücio mũthĩnjĩri-Ngai ümwe wa arĩa maatahitwo kuuma Samaria agĩthĩĩ gütũura Betheli, akimaruta kũhooya Jehova. **29** No rĩrĩ, o rürĩrĩ rügũthondekera ngai ciaruo matũura-inĩ mothe marĩa maatũuraga, magĩciiga mahooero-inĩ marĩa maathondeketwo nĩ andũ a Samaria kũndũ kũria gütũügũru. **30** Andũ a kuuma Babuloni magĩthondeka mũhianano wetagwo Sukothu-Benothu, nao andũ a Kutho magĩthondeka Nerigali, nao andũ a Hamathu magĩthondeka Ashima; **31** nao andũ a Aavi magĩthondeka Nibihazu na Tarataka, nao andũ a Sefariri maacinaga ciana na mwaki irĩ ta magongona kũri Adarameleki na Anameleku, ngai cia Sefarivaimu. **32** Nĩmahooyaga Jehova, no ningĩ magĩthura andũ a mũthemba yothe yao matũike aruti wĩra ta athĩnjĩri-Ngai mahooero-inĩ ma kũndũ kũria gütũügũru. **33** Nĩmahooyaga Jehova, na no maatungatagĩra ngai ciao, kũringana na mitugo ya ndũrĩrĩ cia kũria maarutĩtwo. **34** Nginyagia ümũthĩ matũire marũmitie mitugo yao ya tene. Nao matihooyaga Jehova kana gwathĩkĩra irĩra cia watho wake wa kũrũmĩrĩrwo, na matũiro marĩa matũitwo, na watho na maathani marĩa Jehova aaheire njiaro cia Jakubu, urĩa aatũire Isiraeli. **35** Rĩria Jehova aarĩkanĩre kĩrikanĩro na andũ a Isiraeli-rĩ, aamaathire atĩrĩ: “Mũtikanahoe ngai ingĩ, kana mũciinamĩrĩre, kana mũcitungatĩre, kana mũcĩrutĩre igongona. **36** No Jehova urĩa wamũrutire bürüri wa Misiri na hinya mũnene na atambürũkĩtie guoko gwake, ücio nowe wiki mwagĩrĩrwo nĩkũhooyaga. Nĩwe mũriinamagĩrĩra, na nĩwe mũrĩrutagĩra maongona. **37** Hindĩ ciothe no nginya mũmenyagĩrĩre kĩrĩra kĩa watho wake wa kũrũmĩrĩrwo na matũiro marĩa matũitwo, na mawatho, o na maathani marĩa aamwandĩkĩire. Mũtikanahoe ngai ingĩ. **38** Mũtikariganĩrwo nĩ kĩrikanĩro kĩa ndaarĩkanĩre na inyu, na mũtikanahoe ngai ingĩ. **39** No rĩrĩ, mũhooyaga Jehova Ngai wanyu; tondũ nĩwe ũkaamũkũura guoko-inĩ gwa thũ cianyu ciothe.” **40** No rĩrĩ, matĩgana kũnjĩga, no maathĩire o na mbere na mitugo yao ya tene. **41** O na rĩria andũ acio mahooyaga Jehova, no maatungatagĩra ngai ciao cia mũhianano. Nginyagia ümũthĩ ciana ciao na ciana cia ciana ciao ithiiga na mbere gwika o ta urĩa maithe mao meekaga.

18 Na rĩrĩ, mwaka-inĩ wa itatũ wa Hoshea mürũ wa Ela mũthamaki wa Isiraeli, nĩguo Hezekia mürũ wa Ahazu mũthamaki wa Juda aambũrĩire gũthamaka. **2** Aarĩ wa miaka mĩrongo irĩ na itano rĩria aatũkĩre mũthamaki, nake agĩthamaka arĩ Jerusalemu miaka mĩrongo irĩ na kenda. Nyina eetagwo Abija mwarĩ wa Zekaria. **3** Nake agĩka maĩndũ marĩa magĩrĩre maitho-inĩ ma Jehova, o ta urĩa ithe Daudi eekĩte. **4** Nĩheririe kũndũ kũria gütũügũru, akihehenja mahiga marĩa maamũrĩrwo ngai cia mũhianano, na agĩtemenga itugĩ cia Ashera. Nayo nyoka ya gĩcango irĩa yathondeketwo nĩ Musa akĩmiunanga tũcũnjĩ, nĩgũkorwo nginyagia ihinda rĩu andũ a Isiraeli nĩmamĩcinagĩra ũbumba. Nayo yetagwo Nehushitani. **5** Nake Hezekia agĩtũura ehokete Jehova, Ngai wa Isiraeli. Gũtiarĩ mũndũ ũngĩ take harĩ athamaki othe a Juda, mbere yake kana arĩa mookire thuutha wake. **6** Nĩatũũire arĩgamite wega harĩ Jehova

na ndaigana gũtiga kũmũrũmirĩra; na nĩatũũire arũmitie maathani ma Jehova marĩa aaheire Musa. **7** Nake Jehova aarĩ hamwe nake; nake Hezekia akĩgaaacĩra maĩndũ-inĩ mothe marĩa ekaga. Ningĩ nĩareganire na watho wa mũthamaki wa Ashuri, na akĩrega kũmũtungata. **8** Nĩatooririe Afilisti kuuma mũthiringo-inĩ wa arangĩri nginya itũũra-inĩ rĩria rĩairĩgĩtwo na rũthingo rwa hinya, o nginya Gaza na matũũra makuo. **9** Mwaka-inĩ wa ina wa ũthamaki wa Hezekia, na nĩguo warĩ mwaka wa mũgwanja wa Hoshea mürũ wa Ela mũthamaki wa Isiraeli, Shalimaneseru mũthamaki wa Ashuri nĩathiire kũrĩa na itũũra rĩa Samaria na akĩrĩrgĩciĩra. **10** Na thootha wa miaka itatũ Ashuri magĩtunyana Samaria. Nĩ ündũ ücio itũũra rĩa Samaria rĩgĩtahwo mwaka-inĩ wa itandatũ wa ũthamaki wa Hezekia, na warĩ mwaka wa kenda wa ũthamaki wa Hoshea mũthamaki wa Isiraeli. **11** Nake mũthamaki wa Ashuri agĩthamĩria andũ a Isiraeli kũ Ashuri, akĩmahe ũtũuro Hala, kũu Gozani ndwere-inĩ cia Rũũ rwa Haboru na matũũra-inĩ ma Amedi. **12** Ündũ ücio wekĩkire nĩ ündũ nĩmagĩte gwathĩkĩra Jehova Ngai wao, no magĩthũkia kĩrikanĩro gĩake, na urĩa wothe Musa ndungata ya Jehova aamaathĩte. Matiathĩkĩrĩrie maathani macio kana makĩmahinga. **13** Mwaka-inĩ wa ikũmi na ina wa ũthamaki wa Hezekia, Senakeribu mũthamaki wa Ashuri agĩtharĩkĩra matũũra mothe manene ma Juda marĩa mairĩgĩrwo na thingo cia hinya, na akĩmatunyana. **14** Nĩ ündũ ücio Hezekia mũthamaki wa Juda agĩtũmĩra mũthamaki wa Ashuri urĩa warĩ kũu Lakishi ndũmĩrĩri ĩno: “Nĩhĩtĩtie. Njheherera na nĩngũkũrĩha kĩa gĩothe ũngĩnjĩtia.” Nake mũthamaki wa Ashuri agĩtia Hezekia mũthamaki wa Juda taranda magana matatũ cia betha, na taranda mĩrongo itatũ cia thahabu kĩa hinya. **15** Nĩ ündũ ücio Hezekia akĩmũhe betha irĩa ciothe cionekire hekarũ-inĩ ya Jehova na igĩna-inĩ ciothe cia nyũmba ya ũthamaki. **16** Ihinda-inĩ rĩu, Hezekia mũthamaki wa Juda akĩruta thahabu irĩa yagemetie mĩrango na itugĩ cia mĩrango ya hekarũ ya Jehova na akĩmũhe mũthamaki wa Ashuri. **17** Mũthamaki wa Ashuri agĩtũma mwathĩ urĩa mũnene wa mbũtũ ciothe cia ita, na mürũgĩmarĩno wa anene arĩa angĩ, na mwathĩ wa mbũtũ cia mbaara, marĩ na mbũtũ nene ya ita kuuma Lakishi mathĩĩ kũrĩ Mũthamaki Hezekia kũu Jerusalemu. Magĩkinya Jerusalemu na makĩrũgama mũtaro-inĩ wa Karia ka Rũgongo, njĩra-inĩ ya gũthĩ Mũgũnda-inĩ wa Mũthambia Nguo. **18** Magĩtũmanĩra mũthamaki; nake Eliakimu mürũ wa Hilikia mürũgamĩrĩri wa nyũmba ya ũthamaki, na Shebina urĩa mwandĩki-marũa, na Joa mürũ wa Asafu urĩa warĩ mwandĩki wa maĩndũ ma ihinda rĩu, makiumagara mathĩĩ kũrĩ o. **19** Nake mũnene wa mbũtũ cia ita akĩmeera atĩrĩ, “Irĩa Hezekia atĩrĩ: “Mũthamaki urĩa mũnene, o we mũthamaki wa Ashuri, ekuuga atĩrĩ: Urũtĩte ũmĩrĩru ücio ũrĩ naguo kũ? **20** Wee uugaga ũrĩ na hinya wa mbũtũ cia ita, na nĩũũ kũrĩa, no waragia o ciugo cia tũhũ. Nũũ ücio wĩhokete atĩ nĩguo ünemere? **21** Atĩrĩrĩ, wee wĩhokete andũ a Misiri acio mahaana ta kamũrangi koinikangu, karĩa gatheecaga mũndũ guoko, gakamũguraria etiirania nako! ũguo nĩguo Firaũni mũthamaki wa Misiri ahaana kũrĩ arĩa othe mamwĩhokaga. **22** O na ũngĩnjĩra atĩrĩ, “Itũhũ wĩhokete

Jehova Ngai witū”, githi tiwe wehereirio kündū kūrīa gütūūgīru, na igongona iria ciarī kuo nī Hezekia, akīra andū a Juda na Jerusalemu atīrī, “No nginya mūhooyagīre mbere ya kīgongona giki kūrī Jerusalemu?” **23** “Rīu-rī, ūka ūkeiguithanie na mwathi wakwa, mūthamaki wa Ashuri: Nīngūkūhe mbarathi ngiri igīrī angīkorwo ūrī na andū mangīcitwarithia! **24** Wakīhota gūtooria o na mūnene ūrīa mūnini mūno thīnī wa anene a mwathi wakwa, o na gūtuika wīhokete ngari cia ita na andū arīa mathiagi mahaicīte mbarathi a Misiri? **25** Na ningī-rī, njūkīte gūtharīkīra na kwananga kündū gūkū iterītwo nī Jehova? Jehova we mwene nīwe wanjīrīre njūke hūire būrūrī ūyū, na ndīwanange.” **26** Nake Eliakimu mūrū wa Hilikia, na Shebina, na Joa makīra mūnene ūcio wa mbūtū cia ita atīrī, “Twağūthaitha arīria ndungata ciaku na rūthiomi rwa Asuriata, tondū nītūrūū. Tīga gūtwarīria na rūthiomi rwa Kīhibirania, andū aya marī rūthingo-inī makīguaga.” **27** No mūnene ūcio wa mbūtū cia ita agīcookia atīrī, “Kaī ndatūmīrwo nī mwathi wakwa kūrī mwathi wanyu na kūrī inyuī ndīmīrīre maīndū maya, na ti kūrī andū aya maikarīte rūthingo igūrū, o aya makarīa kīoro kīao na manyue mathugumo mao o ene o ta ūrīa inyuī mūgeeka?” **28** Nīngī mūnene wa mbūtū cia ita akīrīgama, akīanīrīra na rūthiomi rwa Kīhibirania, akiuga atīrī: “Thīkīrīriai ndīmīrīri ya mūthamaki ūrīa mūnene, mūthamaki wa Ashuri! **29** Mūthamaki ekuuga ūū: Mūtīgetikīrie Hezekia amūheenie. Ndingīhota kūmūhonokia kuuma guoko-inī gwakwa. **30** Mūtīgetikīrie Hezekia amūrīgīrīre kwīhoka Jehova hīndī irīa ekuuga atīrī, ‘Ti-itherū Jehova nīegūtūhonokia; itūūra rīrī ritīkaneanwo guoko-inī kwa mūthamaki wa Ashuri.’ **31** “Mūtīgathikīrīrie Hezekia. Mūthamaki wa Ashuri ekuuga ūū: Rekei tūguane, na mūūke kūrī nī. Mweka ūguo o ūmwe wanyu nīakarīaga kuuma kūrī mūtī wake wa mūthabībū na mūkūyū, na anyuūage maaī ma gīthima gīake, **32** nginya rīrīa ngooka ndīmūtware būrūrī ūrīa ūhaana ta wanyu, būrūrī ūrī ngano na ndībei ya mūhīhano, būrūrī ūrī irio na mīgūnda ya mīthabībū, būrūrī ūrī mītī ya mītamayū na ūūki. Thuurai muoyo no ti gīkūū! “Mūtīgathikīrīrie Hezekia, nīgūkorwo nīaramūhīthīa rīrīa ekuuga atīrī, ‘Jehova nīegūtūhonokia.’ **33** Nī kūrī ngai ya būrūrī o na ūrīkū rī yahonokia būrūrī wayo kuuma guoko-inī kwa mūthamaki wa Ashuri? **34** Ngai cia Hamathu na Aripadi irī kūrī Ngai cia Sefarivaimu, na Hena na Iva irī kūrī Nīihonoketie Samaria kuuma guoko-inī gwakwa? **35** Nī ngai rīrīkū harī ngai ciothe cia mabūrūrī macio yanahonokia būrūrī wayo kuuma kūrī nī? Gwakīhoteka atīa Jehova ahonokie Jerusalemu kuuma guoko-inī gwakwa?” **36** No andū acio magīkīra kī, na matīrī ūndū maamūcookeirie, tondū mūthamaki nīamathīte, akameera atīrī, “Mūtīkamūcookerie ūndū.” **37** Hīndī īyo Eliakimu mūrū wa Hilikia ūrīa mūrōri wa maūndū ma nyūmba ya ūthamaki, na Shebina ūrīa mwandīki-marūa, na Joa mūrū wa Asafu ūrīa mwandīki wa maūndū ma ihīnda rīu, magīthīi kūrī Hezekia, matembūrāngīte nguo ciao, na makīmūrīa ūrīa mūnene ūcio wa mbūtū cia ita oigīte.

19 Rīrīa Mūthamaki Hezekia aigūire ūguo, agītembūranga nguo ciake na akīthumba nguo ya ikūnia, agīthīi, agītoonya hekarū ya Jehova thīnī. **2** Agītūma Eliakimu ūrīa warī mūrōri wa maūndū ma nyūmba ya ūthamaki, na Shebina ūrīa mwandīki-marūa, na athīnjīri-Ngai arīa atongoria, othe mehumbīte nguo cia makūnia, mathīi kūrī Isaia mūrū wa Amozu, ūrīa mūnabī. **3** Makīmūrīa atīrī, “Ūū nīguo Hezekia ekuuga: Mūthenya wa ūmūthī nī mūthenya wa mīnyamaro, na ikūūmana, na gīconoko, o ta ihīnda rīa ciana rīa gūciarwo rīakinya na hīnya wa gūciara ūkaaga. **4** No gūkorwo Jehova Ngai waku nīekūigua ciugo ciothe cia mūnene wa mbūtū cia ita, ūrīa mwathi wake, mūthamaki wa Ashuri, atūmīte oke anyūrūrīe Ngai ūrīa ūrī muoyo, na amūkūūme nī ūndū wa ūhoro ūcio Jehova Ngai waku aigūite. Nī ūndū ūcio hoera matigari marīa matigaire muoyo.” **5** Rīrīa anene a Mūthamaki Hezekia maakinyire kūrī Isaia-rī, **6** Isaia akīmeera atīrī, “Ūrai mwathi wanyu atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova ekuuga: Tīga gwītīgīra nī ūndū wa ūrīa tūguite ciugo icio atungatī a mūthamaki wa Ashuri manumīte nacio. **7** Ta thīkīrīria! Nī nīngwīkīra roho wa mūthemba mūna thīnī wake, nīguo rīrīa arīuga ūhoro mūna-rī, acooke būrūrī wake, na arī kūu ndūme ooragwo na rūhīū rwa njora.” **8** Rīrīa mūnene wa mbūtū cia ita aigūire atī mūthamaki wa Ashuri nīoimīte Lakishi, akīhehera Jerusalemu, agīthīi agīkora mūthamaki akīrūa mbaara na Libina. **9** Na rīrī, Senakeribu agīkinyīrwo nī ūhoro wa atī Tirihaka, ūrīa Mūkushi mūthamaki wa Misiri, nīoimagarīte, oke arūe nake. Nī ūndū ūcio agītūma andū rīngī kūrī Hezekia marī na ūhoro ūyū: **10** “Ūrai Hezekia mūthamaki wa Juda atīrī: Ndūgetīkīrie Ngai ūcio wīhokete akūheenie rīrīa ekuuga atīrī, ‘Jerusalemu ndīngīneanwo kūrī mūthamaki wa Ashuri.’ **11** Ti-itherū nīūguite ūrīa athamaki a Ashuri mekīte mabūrūrī-inī mothe, ūrīa maamaniinire biū. Inyuī mūngīhonoka atīa? **12** Na rīrī, ngai cia ndūrūrī iria cianiinirwo nī maithe maitū ma tene, ngai cia Gozani, na cia Harani, na cia Refezu, na andū a Edenī arīa maarī Telasaru-rī, nīciamahonokīrie? **13** Mūthamaki wa Hamathu na kana mūthamaki wa Aripadi, kana mūthamaki wa itūūra inene rīa Sefarivaimu kana wa Hena, o na kana wa Iva-rī, arī ha?” **14** Hezekia akīnyīta marūa kuuma kūrī andū arīa maatūmitwo, na akīmathoma. Agīcooka akīambata hekarū-inī ya Jehova, akīmatambūrūkīa mbere ya Jehova. **15** Nake Hezekia akīhooya Jehova, akiuga atīrī: “Wee Jehova, Ngai wa Isiraeli, o wee ūikarīre gītī kīa ūnene gatagatī ka makerubi, Wee wiki nowe Ngai igūrū rīa mothamaki mothe ma thī. Wee nīwe wombire igūrū na thī. **16** Tega matū maku Wee Jehova, ūguo; hīngūra maitho maku Wee Jehova, wone; tūguo ciuga cia Senakeribu iria atūmīte cia kūrūma Ngai ūrīa ūrī muoyo. **17** “Ti-itherū Jehova, athamaki a Ashuri nīmanangīte biū ndūrūrī na mabūrūrī macio. **18** Na nīmaikītie ngai ciao mwaki-inī na magacithūkangie, tondū itiarī ngai, no ciarī mītī na mahiga, ciathondoketwo na moko ma andū. **19** Na rīrī, Wee Jehova Ngai witū, tūhonokie kuuma guoko-inī gwake, nīgeetha mothamaki mothe ma thī mamenye atī Wee Jehova, o Wee wiki, nīwe Ngai.” **20** Hīndī īyo Isaia mūrū wa Amozu agītūma

ndumiriri kūrī Hezekia, akimwira atiri: “Ūū nīguo Jehova Ngai wa Israeli ekuuga: Nīnjigūite mahuoya maku makoni Senakeribu mūthamaki wa Ashuri. **21** Ūyū nīguo ūhoro ūria Jehova aaritie wa kumūūkīrira: “Mūirītu Gathirange, Mwarī wa Zayuni, niākūmenete na agakūnyarara. Mwarī wa Jerusalem arainia mūtwe rīria wee ūroora. **22** Ūcio ūrumite na ūkamenereria nūū? Nīngī-rī, nūū ūgūthūkiire na mūgambo, na ūgakūūrira maithe na mwītīo? Wee ūgookīrira Ūria Mūtheru wa Israeli! **23** Ūtūmite andū aku moke marume Jehova. Na ūkoiga atiri, “Nī ūndū wa ngaari ciakwa nyingī cia ita-rī, nīnyambatite ngakinya tūcūmbiri twa irīma, o kūu igūrū mūno Lebanoni. Nīndemete mītarakwa yakuo irīa miraihu mūno, o na mīthengera irīa mīega mūno. Nīnginyite mūthia wakuo kūrīa kūrāya mūno, kūrīa kūrī na mītītū irīa mīega mūno. **24** Nīnyenje itihima mabūrūri ma kūngī, na nganyua maai kuo. Nīhūthītie tūrūū twa Misiri na makinya ma magūrū makwa.” **25** “Kai ūtaigūite? Kuuma tene nīndamūrīte ūndū ūcio, matukū-inī macio ma tene nīndabangīte ūndū ūcio, na rīu nīndūhingītie, atī wee nīūtūmite matūūra manene marīa mairīgīre na thingo cia hinya matuīke hība cia mahiga. **26** Andū aku magāthītio hinya, magegearīte na magaconorīthio. Mahaana mīmera irī mūgūnda, makooroora o ta thuumu nduru, kana ta nyeki īmerete nyūmba igūrū, irīa yūmaga itanakūra. **27** “No nīnjūū kūrīa ūkaraga, na ngamenya ūgūtka na ūgūthī, o na ūria ūndakaragira. **28** Tondū nīndakarīire, na rūng’athio rwaku nīrūkinyīre matū makwa, nīngūgwīkīra gīcūhī gīakwa inīūrū, na matamu makwa ndīmohe kanua-inī gaku, na nīngatūma ūcookere njīra o īyo wokīire.” **29** “Gīkī nīkīo gīgaakorwo kīrī kīmenyīthia giaku, wee Hezekia: “Mwaka-inī ūyū ūkūrīa irio cia maifika, naguo mwaka wa keerī ūrie kīrīa gīgaathundūka kuuma harī mo. No mwaka-inī wa gatātū-rī, nīūkahaanda na ūgethe, ūhaande mīgūnda ya mīthabībū, na ūrīe maciaro mayo. **30** Na o rīngī matigari ma nyūmba ya Juda nīmagaikūrīkia miri na thī, na maciare maciaro na igūrū. **31** Nīgūkorwo Jerusalem nīgūkoima matigari ma andū, nakuo Kīrīma-inī gīa Zayuni kuume gīkundi kīa arīa mahonokete. Kīyo kīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīkīo gīkaahingia ūguo. **32** “Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga ūū igūrū rīa mūthamaki wa Ashuri: “Ndagatoonya itūūra rīrī inene, kana arathūkie mūguī kuo. Ndagooka mbere ya rīo na ngo, kana arīrīgīcīrie na ihumbu cia tīrī, arīūkīrīre. **33** Njīra irīa ookīire-rī, no yo agaacookera; ndagatoonya itūūra rīrī inene, ūguo nīguo Jehova ekuuga. **34** Nīngagītira itūūra rīrī inene na ndrīrīhonokie, nī ūndū wakwa, na nī ūndū wa Daudi ndungata yakwa.” **35** Ūtukū o ro ūcio mūrāka wa Jehova agīthīrī akīūruga andū 185,000 kūu kambī ya Ashuri. Rīrīa andū mookīrīre rūciinī tene, magīkora kūu no ciimba therī! **36** Nī ūndū ūcio Senakeribu mūthamaki wa Ashuri agītharia kambī agīthī. Agīcooka Nīneve agīkara kuo. **37** Na rīrī, mūthenya ūmwe, rīrīa aahooyaga arī hekarū-inī ya ngai yake Nīsīroku, arīu ake eerī Adarameleki na Sharezeru makīmūūruga na rūhīū rīa njora, na makūūrira būrūrī wa Ararati. Nake mūrīū Esarī-Hadoni agītūika mūthamaki ithenya rīake.

20 Matukū-inī macio Hezekia akīrwara, na aarī hakuhī gūkua. Mūnabīī Isaia mūrū wa Amozu agīthī kūrī we, akīmwira atiri, “Jehova ekuuga ūū: Thondeka maūndū ma mūcīi waku, tondū nīūgūkua, ndūkūhona.” **2** Hezekia akīhūgūra ūthīū wake, akīrora rūthingo-inī, na akīhooya Jehova, akiuga atiri, **3** “Wee Jehova, rīrīkana ūria ngoretwo ngīthī na mīthīire ya kwīhokeka mbere yaku, na ngeheana na ngoro yakwa yothe, na ngeeka ūria kwagīrīre maithe-inī maku.” Nake Hezekia akīrīra mūno. **4** Isaia atanakinya nja ya gatagatī-rī, kiugo kīa Jehova gīkīmūkinyīra, akīrwo atiri: **5** “Cooka, ūkeere Hezekia mūtongoria wa andū akwa atiri, ‘Jehova Ngai wa thoguo Daudi ekuuga ūū: Nīnjigūite ihooya rīaku, na ngoona maitiori maku; nīngūkūhonia. Mūthenya wa itatū kuuma rīu nīūkambata ūthīi hekarū-inī ya Jehova. **6** Nīngūkuongerera mīaka ikūmi na itano ya gītūūra muoyo. Na nīngūkūhonokia hamwe na itūūra rīrī inene kuuma guoko-inī kwa mūthamaki wa Ashuri. Nīngūgītira itūūra rīrī inene nī ūndū wakwa, na nī ūndū wa Daudi ndungata yakwa.” **7** Nīngī Isaia akiuga atiri, “Thondekai gīkūmba kīa ngūyū.” Nao magīka o ūguo, na magīkīgītira ihūha-inī rīu, nake Hezekia akīhona. **8** Hezekia nīoorītie Isaia atiri, “Kīmenyīthia gīgaakorwo kīrī kīrīkū kīa atī Jehova nīekūūhonia, na atī nīngambata thīi hekarū-inī ya Jehova mūthenya wa gatātū kuuma ūmūthī?” **9** Nake Isaia akīmūcookeria atiri, “Gīkī nīkīo kīmenyīthia kīrīa Jehova egūkūhe, kīa atī Jehova nīegwika ūndū ūcio akwīrīre: Ūkwenda kīruru gīthī mbere makinya ikūmi, kana gīcooke thootha makinya ikūmi?” **10** Nake Hezekia akiuga atiri, “Kīruru gūthī na mbere makinya ikūmi nī ūndū mūhūthū, nī kaba kīruru gīcooke na thootha makinya ikūmi.” **11** Nake mūnabīī Isaia agīkaīra Jehova, nake Jehova agītūma kīruru gīcooke na thootha makinya makio ikūmi marīa gīaikūrūkie ngathī-inī ya Ahazu. **12** Ihinda-inī rīu-rī, Merodaki-Baladani mūrū wa Baladani mūthamaki wa Babuloni nīatūmīre Hezekia marūa na kīheo, tondū nīaigūite ūhoro wa ndwari ya Hezekia. **13** Hezekia akīamūkīra andū arīa maatūmītwo, na akīmoonīa indo ciothe iria aigīte makūmbī make, akīmoonīa betha, na thahabu, na mahuti marīa manungī wega, na maguta marīa mega mūno, na indo ciake cia mbaara, na indo ciothe iria ciarī igīna-inī ciake. Gūtīrī kindū o na kīmwe thīinī wa nyūmba ya ūthamaki kana kīarī ūthamaki-inī wake wothe Hezekia ataamoonīre. **14** Hīndī īyo mūnabīī Isaia agīthī kūrī Mūthamaki Hezekia akīmūūrīa atiri, “Andū acio moiga atīa, na mekuumite kū?” Nake Hezekia agīcooka atiri, “Moimīte būrūrī wa kūrāya, megūkīte kuuma būrūrī wa Babuloni.” **15** Nake mūnabīī akīūrīa atiri, “Nī kīi monire nyūmba-inī yaku ya ūthamaki?” Nake Hezekia agīcooka atiri, “Monire indo ciothe nyūmba-inī yakwa ya ūthamaki. Gūtīrī kindū o na kīmwe kīrī igīna-inī ciakwa itanamonia.” **16** Nake Isaia akīrīra Hezekia atiri, “Ta igua kiugo kīa Jehova: **17** Ti-itherū ihinda nīrīgakinya, rīrīa indo ciothe iria irī thīinī wa nyūmba yaku ya ūthamaki, na indo iria ciothe maithe maku matūire maigīte nginya ūmūthī, īgaakuuo itwarwo Babuloni. Gūtīrī o na kīmwe gīgaatigira, ūguo nīguo Jehova ekuuga. **18** Na andū amwe a rūciaro rwaku, o arīa moimīte mūthīmo-inī na

thakame-ini yaku, o aria wee uguciara, nimagathaamio, na nimakaahakurwo niguomatungatage nyumba-ini ya muthamaki wa Babuloni.” **19** Nake Hezekia agicookia atiri, “Kiugo kia Jehova kiria waria ni kiega,” Tondü eeciiririe atiri, “Githi gutigukorwo na thayu na ugutiri matuku-ini mothe ma muoyo wakwa?” **20** Ha uhoru wa maundu maria mangi makoni wathani wa Hezekia, na maria mothe eekire, na uria aathondekire Karia, o na mutaro wa kurehe maai itutura-ini, githi matiandikitwo ibuku-ini ria mahinda ma athamaki a Juda? **21** Nake Hezekia akihurika hamwe na maithe make. Nake muriu Manase agituika muthamaki ithenya riake.

21 Na riri, Manase aari wa miaka ikumi na iri riria aatuikire muthamaki, nake agathana ari Jerusalemu miaka mirongo itano na itano. Nyina eetagwo Hefiziba. **2** Agika maundu mooru maitho-ini ma Jehova, akirumirira mitugo iri magigi ya nduriri iria Jehova aingatite ciehere mbere ya Isiraeli. **3** Niakire ringi kundu kuria gutuguru, o kuria ithe Hezekia aanangite; ningi agika igongona cia Baali na agika itugi cia Ashera, o ta uria Ahabu muthamaki wa Isiraeli eekite. Nainamirire mbutu cia iguru ciothe na agichooya. **4** Agika magongona thini wa hekaru ya Jehova, o iria Jehova oigite uhoru wayo atiri, “Thini wa Jerusalemu niku ngaaturia riitwa riakwa.” **5** Thini wa nja cieri cia hekaru ya Jehova, agika igongona cia mbutu ciothe cia iguru. **6** Nake akiruta muriu wake ari igongona ria njino, na niaragura na agaturia nyoni, na akarogana, na agathiaagi kuri andu aria mar maro ma kurugura. Agika maundu maingi mooru maitho-ini ma Jehova, nginya akimurakaria. **7** Nioire mihanano mucuhie uria aathondekete wa gutuguri kia Ashera, akigua hekaru thini, o nyumba iyo Jehova eerite Daudi na muriu Solomoni uhoru wayo atiri, “Ningaturia riitwa riakwa nginya tene thini wa hekaru ino na thini wa Jerusalemu, kuria thuurite kuuma mihirigani yothe ya Isiraeli. **8** Ndiri hndi ingi ngaatuma maguru ma andu a Isiraeli moruure, moime bururi uria ndaheire maithe mao ma tene, mamenyagirire mekage maundu maria mothe ndimathite, na marumie Watho uria maaheirwo ni Musa ndungata yakwa.” **9** No andu acio matiigana kigua. Manase akimahithia, ni undu wa uguo magika maundu mooru gukira nduriri iria Jehova aaniire mbere ya andu a Isiraeli. **10** Jehova oigire na tunua twa ndungata ciage cia anabii atiri: **11** “Manase muthamaki wa Juda niekite mehia mar magigi. Ageeka maundu mooru gukira Aamori aria maar mbere yake, na agatongoria andu a Juda kwihia ni undu wa kuhooya mihanano yake. **12** Ni undu ucio Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga uu: Nngurehere Jerusalemu na Juda mwanangiko uria ugaatuma andu aria makaigua uhoru ucio mararakwo ni matu mao. **13** Nngatamburikira Jerusalemu ririgi rwa guthima ruria rwahuthirirwo rwa gukirira Samaria na kabiru kara kahuthirirwo gukirira nyumba ya Ahabu. Nngaherithia na niine andu a Jerusalemu o ta uria mundu ahuuraga thaani, akamukurumania. **14** Nngatigania matigari ma igai riakwa, na ndimaneane kuri thu ciao. Magaatahwo na matunywo indo ciao ni

thu ciao ciothe, **15** tondü nimekete maundu mooru maitho-ini makwa, makaandakaria, kuuma muthenya uria maithe mao moimire Misiri nginyagia muthi.” **16** Ningi Manase naitire thakame nyingi muno ya andu matehitie, ikiyura Jerusalemu kuuma gituri kimwe nginya kiria kingi, tutegetara mehia maria aatumite andu a Juda meehie, ni undu wa uguo magika maundu mooru maitho-ini ma Jehova. **17** Ha uhoru wa maundu maria mangi makoni wathani wa Manase, na maria mothe eekire, hamwe na mehia maria eekire-ri, githi matiandikitwo mabuku-ini ma mahinda ma athamaki a Juda? **18** Manase akihurika hamwe na maithe make, na agithikwo mugunda-ini wake wa ithamaki, nigu mugunda wa Uza. Nake muriu Amoni agituika muthamaki ithenya riake. **19** Amoni aari wa miaka mirongo iri na iri riria aatuikire muthamaki, nake agithamaka Jerusalemu miaka iri. Nyina eetagwo Meshulemethu mwar wa Haruzu; oimite Jotiba. **20** Nake agika maundu mooru maitho-ini ma Jehova, o ta uria ithe Manase eekite. **21** Niathiire na mithiire yothe ya ithe; akihooya mihanano iria ithe aahooyaga, na akimuinamirira. **22** Agitigana na Jehova, Ngai wa maithe make, na ndaigana kurumirira Jehova. **23** Anene a Amoni makimuciriira ndundu, na makiragira muthamaki kuu nyumba-ini yake ya ithamaki. **24** Nao andu a bururi makiraga aria othe maathugundite gukirira Muthamaki Amoni na magitua muriu Josia muthamaki ithenya riake. **25** Ha uhoru wa maundu maria mangi makoni wathani wa Amoni, na uria eekire-ri, githi matiandikitwo ibuku-ini ria mahinda ma athamaki a Juda? **26** Nake agithikwo mbirira-ini yake mugunda-ini wa Uza. Nake muriu Josia agituika muthamaki ithenya riake.

22 Na riri, Josia aari wa miaka inana riria aatuikire muthamaki, nake agithamaka ari Jerusalemu miaka mirongo itatu na umwe. Nyina eetagwo Jedida mwar wa Adaia; oimite Bozikathu. **2** Nake agika uria kwagirire maitho-ini ma Jehova, na agithi na mithiire yothe ya ithe Daudi atekwihugura mwena wa urio kana wa umotho. **3** Mwaka-ini wa ikumi na inana wa wathani wake, Muthamaki Josia agituma Shafani muru wa Azalia muru wa Meshulamu, uria war mwandiki-marua, athi hekaru-ini ya Jehova. Akimwira atiri: **4** “Ambata, ithi kuri Hilikia muthinjiri-Ngai uria mune na umwire ahaarire mbeeca iria irehetwo hekaru-ini ya Jehova, iria arangiri a mirango monganitie kuuma kuri andu. **5** Nao macihokere andu aria mathuuritwo a kurugamirira wira wa hekaru. Andu acio utigirire ni marha aruti a wira aria macookagirira hekaru ya Jehova, **6** nao ni atharamara, na andu a gwaka, na aaki a mahiga. Na ningi utigirire nimagura mbaa na mahiga maicuhie ma gicookereria hekaru. **7** No riri, to nginya maheane mathabu ma mbeeca iria meehokeirwo, tondü mararuta wira ucio na kwihokeka.” **8** Hilikia muthinjiri-Ngai uria mune akira Shafani ucio mwandiki marua atiri, “Ninyonete Ibuku ria Watho thini wa hekaru ya Jehova.” Akirinengera Shafani nake akirithoma. **9** Nao Shafani ucio mwandiki-marua agithi kuri muthamaki na akimue uhoru ucio, akimwira atiri:

“Anene aku nīmarīhite mbeeca iria ciarī hekarū-inī ya Jehova, na nīmaciīhoikeire kūrī aruti a wīra na arūgamīriri a hekarū.” **10** Ningī Shafani ūcio mwandiki-maria akūra mūthamaki atīrī, “Hilikia ūria mūthīnjīri-Ngai, nīanengera ibuku.” Nake Shafani akīrīthomera mūthamaki. **11** Rīrīa mūthamaki aaguire ciugo cia lbuku rīu rīa Watho-rī, agītembūranga nguo ciake. **12** Akīruta mawatho maya kūrī Hilikia ūria mūthīnjīri-Ngai, na kūrī Ahikamu mūrū wa Shafani, na Akīboru mūrū wa Mikaia, na kūrī Shafani ūcio mwandiki-marūa, na kūrī Asaia ūria mūrōri wa maūdū ma mūthamaki, akīmeera atīrī: **13** “Thiīi mūkanduīrīre ūhorō kūrī Jehova, na mūtūirīre andū, o na Juda yothe, ūria kwandikītwo ibuku-inī rīrī rīonekete. Marakara ma Jehova nī maingī, marīa maraakana nī ūndū witū, tondu maithe maitū matiaathikīire ūhorō wa ibuku rīrīrī; na matiekire kūrīngana na ūhorō ūria wothe wandikītwo thīinī warīo ūria ūtūkonīi.” **14** Hilikia ūria mūthīnjīri-Ngai, na Ahikamu, na Akīboru, na Shafani, na Asaia magīthīi kwaria na Hulida ūria mūnabīi mūdū-wa-nja ūria warī mūtumia wa Shalumu mūrū wa Tikiva, mūrū wa Harihasi ūria warī mūmenyereri wa nguo cia mūthamaki, Hulida aatūūruga Jerusalemu, rūgongo rwa keerī. **15** Nake akīmeera atīrī, “Ūi nīguo Jehova Ngai wa Isiraēli ekuuga: Ūrai mūdū ūria ūmūtūmīte kūrī nīi atīrī, **16** ‘Ūi nīguo Jehova ekuuga: Nīngūrehithia mwanangīko kūdū gūkū na kūrī andū akuo kūrīngana na maūdū marīa mothe mandikītwo ibuku-inī rīrīa mūthamaki wa Juda athomete. **17** Tondū nīmandirīkīte, na magacinīra ngai ingī ūbumba, na makaandakaria nī ūndū wa mīhianano yothe ūria mathondekete na moko mao, marakara makwa nīmakaniire kūdū gūkū, na matingīhoreka.’ **18** Ūrai mūthamaki wa Juda, ūria ūmūtūmīte mūtūke mūtūirīre ūhorō kūrī Jehova atīrī, ‘Jehova Ngai wa Isiraēli ekuuga atīrī ūhorō wīgīi ciugo iria ūguite: **19** Tondū ngoro yaku nīyaherire na ūkīnyīihīria Jehova rīrīa waiguire ūhorō ūria njarītie wa gūtūkīrīra kūdū gūkū o na andū akuo, atī nīmakaniyīitwo nī kīrumi na mwanangīko, na tondū nīwatembūrangere nguo ciaku na ūkīrīra ūrī mbere yakwa-rī, nīngūguite, ūguo nīguo Jehova ekuuga. **20** Nī ūndū ūcio nīngagūcookanīrīria hamwe na maithe maku, na nīugathikwo na thayū. Maitho maku matikoona mwanangīko ūria ngaarehe kūdū gūkū.’” Nī ūndū ūcio magīcookeria mūthamaki ūhorō ūcio.

23 Hīndī ūyo mūthamaki agītūmanīra athuuri othe a Juda na a Jerusalemu moongane hamwe. **2** Nake akiambata agīthīi hekarū-inī ya Jehova arī hamwe na andū a Juda, na andū a Jerusalemu, na athīnjīri-Ngai, na anabīi, andū othe kuuma ūria mūnini mūno nginya ūria mūnene mūno. Mūthamaki agīthoma ciugo ciothe cia lbuku rīa Kīrikanīro, rīrīa rīonekete thīinī wa hekarū ya Jehova makīguuga. **3** Nake mūthamaki akīrūgama hau gītugī-inī, akīerūhia kīrikanīro arī mbere ya Jehova, atī nīarīrūmagīrīra Jehova, na arūmie maathani make, na mawatho make, o na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīrwo na ngoro yake yothe, na muoyo wake wothe, nīguo ahingie ciugo cia kīrikanīro iria ciaandikītwo ibuku-inī rīu. Hīndī ūyo andū othe

makīranīra atī nīmarīhingagīa kīrikanīro kīu. **4** Nake mūthamaki agīatha Hilikia mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene, na athīnjīri-Ngai arīa maarī anīni ake, na aikaria a mīrangō, mathengie kuuma hekarū-inī ya Jehova indo ciothe iria ciathondekeirwo Baali na Ashera, na mbūtū yothe ya igūrū, agīcīcinīra nja ya Jerusalemu mīgūnda-inī ya Gītumba gīa Kidironi, na agītware mūhu wacio Betheli. **5** Nake akīeheria athīnjīri-ngai cia mīhianano arīa maamūrītwo nī athamaki a Juda macinagīre ūbumba kūdū kūrīa gūtūgūrū thīinī wa matūūra ma Juda na matūūra marīa maarigīcīirīe Jerusalemu, arīa maacinagīra Baali ūbumba, na rīua, na mweri, na njata iria nene, o na mbūtū ciothe cia igūrū. **6** Nake akīruta gītugī kīa Ashera kuuma hekarū-inī ya Jehova, agītīwara Gītumba-inī gīa Kidironi nja ya Jerusalemu, na agīgīcinīra kuo. Agīgīthīa, gītūguika ta rūkīngū, akīhurunjira rūkīngū rīu rwakīo mbīrīra-inī cia andū arīa mataarī na igweta. **7** Ningī agīcooka akīmomora nyūmba cia ihooero cia maraya ma arūme, iria ciarī hekarū-inī ya Jehova, na nokuo atumia maatumagīra macuka ma Ashera. **8** Josia akīrehe athīnjīri-Ngai othe kuuma matūūra-inī mothe ma Juda, na agītharia kūdū kūrīa gūtūgūrū, kuuma Geba nginya Birīshiba kūrīa athīnjīri-ngai maacinagīra ūbumba, akīmomora igongona iria ciarī ihingo-inī, o na itoonyero-inī rīa Kīhingo kīa Joshua, mūnene wa itūūra rīrīa inene, kīrīa kīarī mwena wa ūmotho wa kīhingo gīa itūūra rīu inene. **9** O na gwatūika athīnjīri-ngai a kūdū kūrīa gūtūgūrū matiatungataga kīgongona-inī kīa Jehova kūu Jerusalemu-rī, nīmarītaga mīgate ītarī mīmbie hamwe na athīnjīri-Ngai arīa angī. **10** Nīaathūkīrie Tofeti irīa yarī Gītumba-inī kīa Beni-Hinomu, nī ūndū ūcio gūtīrī mūdū ūngīarutire mūrūi kana mwarī arī igongona rīa njino kūrī Moleku. **11** Akīeheria mbarathi irīa athamaki a Juda maamūrīre rīua kuuma itoonyero-inī rīa hekarū ya Jehova. Nacio ciarī nja hakuhī na kanyūmba ka mūnene wetagwo Nathani-Meleku. Josia agīcooka agīcina ngaraī cia ita iria ciamūrīrwo rīua. **12** Ningī akīmomora igongona iria ciakītwo nī athamaki a Juda nyūmba igūrū hakuhī na kanyūmba ka igūrū ka Ahazu, na igongona iria ciakītwo nī Manase kūu nja ciarī cia hekarū ya Jehova. Agīcieheria kuuma hau, agīciehehenja tūcunjī, na agīte rūkīngū rīu Gītumba-inī gīa Kidironi. **13** Mūthamaki agīcooka agīthūkia kūdū kūrīa gūtūgūrū kūrīa kwarī mwena wa irathīro wa Jerusalemu, mwena wa gūthini wa Kīrīma gīa Kūnīinanīrwo, kūrīa Solomoni mūthamaki wa Isiraēli aakīre Ashītothethu ngai ya mūdū-wa-nja īrī thaahu ya Asidoni, na kūrīa aakīre Kemoshu ngai īrī thaahu ya Moabi, o na kwa Moleku ngai īrī magīgi ya andū a Amoni. **14** Josia akīciehehenja mahīga marīa maamūre, na akīmomora mīhianano ya itugī cia Ashera, na agīkūhumbīra na mahīndī ma andū. **15** O nakīo kīgongona kīrīa kīarī Betheli, handū harīa hatūgūrū haathondeketo nī Jeroboamu mūrū wa Nebati, ūria watūmīre Isiraēli meehie, kīgongona kīu na handū hau hatūgūrū, agīcīmomora. Agīcina handū hau hatūgūrū, akīhathīa nginya hagītūika mūtū, na agīcina gītugī kīa Ashera o nakīo. **16** Ningī Josia akīroranga kūu, na rīrīa onire mbīrīra iria ciarī mwena-inī wa kīrīma,

agithikurithia mahindi kuuma mbirira-ini, akimacina kigongona-ini nguo agithaahie, kuringana na kiugo kia Jehova kiria kiaritio ni mundu wa Ngai uria warahite maundu macio matanekika. **17** Muthamaki akitura atiri, "Mbirira iria ndirona ni ya u?" Nao andu a ituura riu inene makimucokeria atiri, "Ni mbirira ya mundu wa Ngai uria woimite Juda, na akiria maundu ma guukirira kigongona kia Betheli, o maundu maria warikia gwika ihiga riu." **18** Nake akiuga atiri, "Tiganai nayo. Mutigetikirie mundu o nau aringithie mahindi make." Ni undu ucio matiahutirie mahindi make o na ma munabii uria woimite Samaria. **19** O ta uria Josia eekite Betheli, Josia nieheririe na agithaahia mahooero ma kundu kuria gutuuguru maria maakituo ni athamaki a Isiraeli matuura-ini ma Samaria maria marakarithe Jehova. **20** Josia akirugira athinjiri-ngai othe a kundu kuu gutuuguru iguru ria igongona icio, na agicinira mahindi ma andu iguru riacio. Agicooka agithi Jerusalemu. **21** Muthamaki akiruta watho yuu kuri andu othe, akimeera atiri, "Kungurai Bathaka ya Jehova Ngai wanyu, o ta uria kwandikito Ibuku-ini riri ria Kirikanro." **22** Na gutiar na Bathaka ingi yakunguuruwa ta iyo kuuma hindi ya atiririri bururi aria matongoragia Isiraeli kana matuku-ini mothe ma athamaki a Isiraeli na athamaki a Juda. **23** Mwaka-ini wa ikumi na inana wa Muthamaki Josia, Bathaka iyo ya Jehova niyakunguuruwa kuu Jerusalemu. **24** Ningi Josia nieheririe araguri, na andu aria maar na maroho ma kirugira, na ngai cia kuhooya nacio micini-ini, na ngai cia mihanano, na indo iria ingi ciothe iri magigi cionekire kuu Juda na Jerusalemu. Eekire uguo ahingie watho uria waandikito ibuku-ini riria Hilikia uria muthinjiri-Ngai onire hekaru-ini ya Jehova. **25** Mbere na thootha wa Josia gutiar muthamaki ung take, wacookereire Jehova ta uria eekire: na ngoro yake yothe na muoyo wake wothe, na hinya wake wothe, kuringana na watho wothe wa Musa. **26** No riri, Jehova ndaigana kugaruka atige marakara make mahiu, maria maakanaga ma guukirira Juda, ni undu wa maundu maria mothe Manase eekite ma kumakararia. **27** Ni undu ucio Jehova akiuga atiri, "Ningweheria Juda o nayo mbere yakwa, o ta uria ndeheririe Isiraeli, na ningarega Jerusalemu, ituura inene riria ndeethurire, na ndege hekaru ino, iria ndoigire uhoru wayo atiri, 'Kuu nikuo Riitwa riakwa rigaatuura.'" **28** Ha uhoru wa maundu maria mangi makoni wathani wa Josia, na maria eekire, githi matandikito ibuku-ini ria mahinda ma athamaki a Juda? **29** Hindi iria Josia aari muthamaki-ri, nguo Firauni-Neko muthamaki wa Misiri aambatire Ruu-ini rwa Farati ageathie muthamaki wa Ashuri. Nake Muthamaki Josia agithi kumutunga mbaara-ini, no riri, Neko akirua nake, akimurugira kuu Megido. **30** Nacio ndungata cia Josia igikuu mwiri wake na ngaari ya ita kuuma Megido, ikiurehe Jerusalemu, na ikimuthika mbirira-ini yake. Nao andu a bururi makioya Jehoahazu muru wa Josia, makimutirira maguta, makimutua muthamaki ithenya ria ithe. **31** Jehoahazu aari wa miaka mirongo iri na itatu riria aatukire muthamaki, na agithamaka Jerusalemu mieri itatu. Nyina eetagwo Hamutali mwar

wa Jeremia, na oimite Libina. **32** Nake agika maundu mooru maitho-ini ma Jehova, o ta uria maithe make meekite. **33** Firauni Neko niamuuhire na mnyororo kuu Ribila, bururi wa Hamathu, nguo ndakae gwithana Jerusalemu, na akihatirira andu a Juda marute igooti ria taranda igana rimwe cia betha, na taranda imwe ya thahabu. **34** Firauni Neko agitua Eliakimu muriu wa Josia muthamaki ithenya ria ithe Josia, na akigarura riitwa ria Eliakimu akimutua Jehoiakimu, no agikuu Jehoahazu akimutwara Misiri, na kuu nkuo aakuirire. **35** Jehoiakimu akirira Firauni Neko betha na thahabu iria eetite. Nigeetha ahot gwika uguo, agitia andu a bururi igooti na hinya, agikungana betha na thahabu kuuma kuri andu a bururi kuringana na uhoti wao. **36** Jehoiakimu aari wa miaka mirongo iri na itano riria aatukire muthamaki, nake agithamaka ari Jerusalemu miaka ikumi na umwe. Nyina etagwo Zebida mwar wa Pedaia; nake oimite Ruma. **37** Nake agika maundu mooru maitho-ini ma Jehova o ta uria maithe make meekite.

24 Hindi ya uthamaki wa Jehoiakimu-ri, Nebukadenezaru muthamaki wa Babuloni agitharika bururi, na Jehoiakimu agituka ndungata yake miaka itatu. No Jehoiakimu akigaruka, akiremera Nebukadenezaru. **2** Jehova agitua mbutu cia gutahana cia kuuma Babuloni, na Suriata, na Moabi, na Amoni ikahuurane nake. Agituma ikaanage Juda, kuringana na uria kiugo kia Jehova giataru, kiria kiaritio ni ndungata ciake cia anabii. **3** Ti-itheru maundu macio meekire Juda kuringana na watho wa Jehova, nguo ameherie moime mbere yake tondu wa mehia ma Manase na uria wothe eekite, **4** o hamwe na giita thakame ya andu matehitie. Nigukorwo niayuritie Jerusalemu na thakame ya andu matehitie, nake Jehova ndaigana kumarekera. **5** Ha uhoru wa maundu maria mangi makoni wathani wa Jehoiakimu, na maria mothe eekire, githi matandikito ibuku-ini ria mahinda ma athamaki a Juda? **6** Jehoiakimu akihurika na maithe make. Nake muriu Jehoiakini agituka muthamaki ithenya riake. **7** Muthamaki wa Misiri ndaigana kuuma bururi wake ringi, tondu muthamaki wa Babuloni niatunyanite bururi wothe uria wari wa muthamaki wa Misiri kuuma Karuu ka Misiri nginya Ruu rwa Farati. **8** Jehoiakini aari wa miaka ikumi na inana riria aatukire muthamaki, nake agithamaka Jerusalemu mieri itatu. Nyina eetagwo Neshusha mwar wa Elinathani, kuuma Jerusalemu. **9** Nake agika maundu mooru maitho-ini ma Jehova, o ta uria ithe eekite. **10** Hindi iyo anene a Nebukadenezaru muthamaki wa Babuloni magituka nginya Jerusalemu, makirigiciria ituura riu, **11** nake Nebukadenezaru we mwene agitua nginya ituura-ini riu inene, hindi iyo anene ake maarigicirie. **12** Nake Jehoiakini muthamaki wa Juda, na nyina, na ndungata ciake, na andu aria maar igweta, na anene ake othe makineana kuri Nebukadenezaru. Mwaka-ini wa inana wa wathani wa Babuloni nguo aanyitire Jehoiakini. **13** Nebukadenezaru niarutire muthithu yothe kuuma hekaru-ini ya Jehova na nyumba-ini ya uthamaki, agikuu indo ciothe cia thahabu iria

Solomoni mūthamaki wa Isiraeli aathondekeire hekarū ya Jehova, o ta ūria Jehova oigite. **14** Agikuuu andū othe a Jerusalemu akimatarwa ithaamirio: anene othe, na arūi a mbaara, na mabundi mothe, o na aturi; othe maarī andū 10,000. No andū arīa maarī athīni mūno a būrūri ūcio no-o maatigirwo. **15** Nebukadinezaru agitwara Jehoiakini arī mūgwate nginya Babuloni. Ningī agicooka agikuuu nyina wa mūthamaki kuuma Jerusalemu nginya Babuloni, na atumia ake, na anene ake, o na atongoria ake a būrūri. **16** Ningī mūthamaki wa Babuloni agithaamiria mbūtū yothe ya ita nginya Babuloni; ita rīothe rīa andū 7,000 arīa arūi, na me hinya na mangīhota kūrūa, na mabundi na aturi 1,000. **17** Agicooka agitua Matania, mama-we wa Jehoiakini, mūthamaki ithenya rīake, na akīgarūra rīitwa rīake, akīmūtua Zedekia. **18** Zedekia aarī wa mīaka mīrongo īrī na ūmwe rīria aatūkire mūthamaki, nake agithamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na ūmwe. Nyina eetagwo Hamutali mwarī wa Jeremia, na oimīte Libina. **19** Nake agīka maūndū mooru maithe-inī ma Jehova, o ta ūria Jehoiakimu eekīte. **20** Maūndū macio mothe meekirwo Jerusalemu na Juda nī tondu wa marakara wa Jehova, na mūthia-inī akimaingata mehere mbere yake. Nake Zedekia akiremera mūthamaki wa Babuloni.

25 Nī ūndū ūcio, mwaka-inī wa kenda wa ūthamaki wa Zedekia, mūthenya wa ikūmi, wa mweri wa ikūmi, Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni agithīi kūhūrana na Jerusalemu arī na ita rīake rīothe. Nake akīamba hema nja ya itūūra rīu inene, na agīaka indo cia kūmūteithia gūtharīkīra itūūra mīena yothe yarō. **2** Nario itūūra rīkīrigicīrio nginya mwaka wa ikūmi na ūmwe wa Mūthamaki Zedekia. **3** Na rīrī, mūthenya wa kenda wa mweri wa kana, ng'aragu ikīneneha itūūra-inī, o nginya gūkīaga irio cia kūrīo nī andū. **4** Hīndī īyo rūthingo rwa itūūra rīu inene rūkimomorwo, nayo mbūtū yothe ya ita ikūra ūtūkū īgereire kīhingo-inī kīrīa kīarī gatagatī ga thingo cierī hakuhi na mūgūnda wa mūthamaki, o na gūtuika andū a Babuloni nīmarigīcīrie itūūra rīu inene. Nayo ikūra īrorete Araba, **5** no mbūtū ya ita ya Babuloni īgīteng'eria mūthamaki, ikīmūkinyīra werū-inī ūria mwaraganu wa Jeriko. Thigari ciake ciothe nīciamūranīto nake na ikahurunjūka. **6** Nayo mbūtū ya ita ikīnyīta mūthamaki ūcio, na agitwarwo kūrī mūthamaki wa Babuloni kūu Ribila kūrīa aatūirīrwo ciira. **7** Makīūruga arīu a Zedekia o hau mbere yake, magīcōoka makīmūkūra maithe, makīmūoha na bīngū cia gīcango, na makīmūtware Babuloni. **8** Mūthenya wa mūgwanja wa mweri wa itano mwaka-inī wa ikūmi na kenda wa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, Nebuzaradani mūnene wa arangīri a mūthamaki, ndungata ya mūthamaki wa Babuloni, agīka Jerusalemu. **9** Agīcina hekarū ya Jehova, na nyūmba ya ūthamaki, o na nyūmba ciothe cia Jerusalemu. Agīcina nyūmba yothe yarī ya bata. **10** Nayo mbūtū yothe ya ita ya Babuloni, itongoretio nī mūnene wa arangīri a mūthamaki ikīmomora thingo iria ciathīūrūkīrie Jerusalemu. **11** Nebuzaradani mūnene wa arangīri nīathaamirie andū arīa othe maatigaire

kūu itūūra-inī inene, hamwe na kīrīndī kūu kīngī, na arīa othe maathiite kūrī mūthamaki wa Babuloni. **12** No mūnene ūcio wa ita agītigia andū amwe a arīa athīni mūno a būrūri ūcio, nīguo marutage wīra mīgūnda-inī ya mūthabībū na mīgūnda-inī īria īngī. **13** Andū a Babuloni nīmoinangire itugī cia gīcango, na metha cia kūgīrīra indo, na Karia ga gīcango, iria ciarī hekarū-inī ya Jehova, na magīkuua icango icio magīcitwara Babuloni. **14** Ningī magīkuua nyingū, na icakūrī, na magathī ma gūtīnia ndaambī, na mbakūrī, na indo ciothe cia icango iria ciahūthagirwo wīra-inī wa hekarū, magīthīi nacio. **15** Mūnene ūcio wa thigari cia mūthamaki nīakuuue ngīo cia mwaki na mbakūrī cia kūmīnjamīnjīria, iria ciothe ciathondeketwo na thahabu therie kana betha. **16** Nakīo gīcango kuuma itugī iria gīrī, na gīa Karia, na kīa makaari marīa Solomoni aakīte marī ma hekarū ya Jehova, gītīngīathīmīkire nī kūngīha. **17** Gītugī o kīmwe kīarī kīa ūrīahu wa buti mīrongo īrī na mūgwanja. Nakīo kīongo gīakio kīrīa kīarī igūrū rīa gītugī kīmwe gīacio kīarī kīa buti inya na nuthu kūrīaha na igūrū, na kīagemetio na gīgathiūrūkīrio na mūkwa na makomamanga ma gīcango. Gītugī kūu kīngī na mūkwa wakīo nīkīahaanane na kūu kīngī. **18** Mūnene ūcio wa arangīri nīanyiitire Seraia mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene, na Zefania ūria mūthīnjīri-Ngai wa keerī, na arangīri arīa atatū maarangagīra mīrango. **19** Harī arīa angī maatigaire kūu itūūra-inī inene, akīnyīta mūnene ūria warūgamīrīre andū a mbaara, na andū atano arīa mataaraga mūthamaki. Ningī agīkuua mwandiki-marūa ūria mūnene na nowe warī mūrōri mūnene wa wandīkīthia wa andū a būrūri ūcio, na andū ake mīrongo ītandatū arīa maakorirwo itūūra-inī rīu inene. **20** Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīri akīmakuua othe, akīmatarwa kūrī mūthamaki wa Babuloni kūu Ribila. **21** Nake mūthamaki wa Babuloni akīmooragithīria kūu Ribila, būrūri wa Hamathu. Nī ūndū ūcio andū a Juda magītwarwo ithaamirio, kūrāya na būrūri wao. **22** Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni agīthwara Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani akīmūtua mūrōri wa andū arīa maatigirwo Juda. **23** Rīrīa anene a mbūtū cia ita othe na andū ao maaiguire atī mūthamaki wa Babuloni niathuurite Gedalia atūike barūthi, magīthīi kūrī Gedalia kūu Mizipa, nao nīo, Ishumaeli mūrū wa Nethania, na Johanani mūrū wa Karea, na Seraia mūrū wa Tanihumethu ūria Mūnetofathi, na Jaazania mūrū wa Mūmaakathi, na andū ao. **24** Gedalia akīhīta mwīhitwa wa kūmōomīrīria hamwe na andū ao, akīmeera atīrī, "Tigai gwītīgira anene a Babuloni. Ikarai būrūri-inī na mūtungatagīre mūthamaki wa Babuloni, na nīmūgūikara wegā." **25** No rīrī, mweri-inī wa mūgwanja, Ishumaeli mūrū wa Nethania, mūrū wa Elishama ūria warī wa thakame ya ūthamaki, agīka na andū ikūmi, akīūruga Gedalia o hamwe na andū a Juda, na andū a Babuloni arīa maarī nake kūu Mizipa. **26** Nī ūndū wa ūguo andū othe kuuma ūria mūnīni mūno nginya ūria mūnene mūno, hamwe na atongoria a mbūtū cia ita, makīūrīra Misiri nī ūndū wa gwītīgira andū a Babuloni. **27** Mwaka-inī wa mīrongo itatū na mūgwanja kuuma rīria Jehoiakini mūthamaki wa Juda aatwarirwo būrūri ūngī, mwaka-inī

o ūrĩa Evili-Merodaki aatuĩkire mũthamaki wa Babuloni, nĩ ohorithirie Jehoiakini kuuma njeera, mũthenya wa mĩrongo ĩĩrĩ na mũgwanja mweri-inĩ wa ikũmi na ĩĩrĩ. **28** Akĩmwarĩria na ũhooreri na akĩmũhe gĩtĩ gĩa kũmũtĩĩthia gũkĩra athamaki acio angĩ maarĩ nao kũu Babuloni. **29** Nĩ ũndũ ũcio Jehoiakini akĩruta nguo ciake cia njeera, na agĩtũũra arĩĩagĩra metha-inĩ ya mũthamaki matukũ mothe marĩa aatũũrire muoyo. **30** Mũthamaki ũcio nĩaheaga Jehoiakini indo cia kũmũteithia cia o mũthenya, matukũ mothe marĩa aatũũrire muoyo.

1 Maũndũ

1 Njiaro cia Adamu ciarĩ Sethi, na Enoshu, **2** na Kenani, na Mahalaleli, na Jaredi, **3** na Enoku, na Methusela, na Lameku, na Nuhu. **4** Ariũ a Nuhu maarĩ: Shemu, na Hamu, na Jafethu. **5** Ariũ a Jafethu maarĩ: Gomeri, na Magogu, na Madai, na Javani, na Tubali, na Mesheki, na Tirasi. **6** Ariũ a Gomeri maarĩ: Ashikenazu, na Difatha, na Togarima. **7** Ariũ a Javani maarĩ: Elisha, na Tarishishi, na Kitimu, na Rodanimu. **8** Ariũ a Hamu maarĩ: Kushi, na Miziraimu, na Putu, na Kaanani. **9** Ariũ a Kushi maarĩ: Seba, na Havila, na Sabita, na Raama, na Sabiteka. Ariũ a Raama maarĩ: Sheba, na Dedani. **10** Kushi nĩwe warĩ ithe wa Nimurodi ũrĩa wakũrĩre agĩtuika njamba ya ita irĩ hinya thĩĩni wa thĩ. **11** Miziraimu nĩwe warĩ ithe wa andũ a Ludimu, na Anamini, na Lehabimu, na Nafituhimu, **12** na Pathirusimu, na Kasuluhimu (nĩwe warĩ kihumo kĩa Afilisti), o na Kafitorimu. **13** Kaanani nĩwe warĩ ithe wa **14** Sidoni, mũriũ wake wa irigithathi, na Ahiti, na Ajebusi, na Aamori, na Agirigashi, **15** na Ahivi, na Aariki, na Asini, **16** na Aarivadi, na Azemari, na Ahamathi. **17** Ariũ a Shemu maarĩ: Elamu, na Ashuri, na Arafakasadi, na Ludu, na Aramu. Ariũ a Aramu maarĩ: Uzu, na Hulu, na Getheru, na Mesheki. **18** Arafakasadi nĩwe warĩ ithe wa Shela, nake Shela aarĩ ithe wa Eberi. **19** Eberi aarĩ na ariũ eerĩ: Ūmwe eetagwo Pelegu, tondũ hĩndĩ yake nĩrĩo thĩ yagayũkanirio; na mũrũ wa nyina eetagwo Jokitani. **20** Jokitani nĩwe warĩ ithe wa Alimodadi, na Shelefu, na Hazarimavethu, na Jera, **21** na Hadoramu, na Uzali, na Dikila, **22** na Ebali, na Abimaeli, na Sheba, **23** na Ofiri, na Havila, na Jobabu. Acio othe maarĩ ariũ a Jokitani. **24** Shemu, na Arafakasadi, na Shela, **25** na Eberi, na Pelegu, na Reu, **26** na Serugu, na Nahoru, na Tera, **27** na Aburamu (na nĩwe Ibrahĩmu). **28** Ariũ a Ibrahĩmu maarĩ: Isaaka na Ishumaeli. **29** Ici nĩcio njiaro ciao: Nebaiothu nĩwe warĩ irigithathi rĩa Ishumaeli, nao ariũ ake ariũ angĩ maarĩ Kedari, na Adibeeli, na Mibisamu, **30** na Mishima, na Duma, na Masa, na Hadadi, na Tema, **31** na Jeturu, na Nafishu, na Kedema. Acio nĩo maarĩ ariũ a Ishumaeli. **32** Ariũ a Ketura, ũrĩa warĩ thuriya ya Ibrahĩmu, maarĩ: Zimirani, na Jokishani, na Medani, na Midiani, na Ishibaku, na Shua. Ariũ a Jokishani maarĩ: Sheba na Dedani. **33** Ariũ a Midiani maarĩ: Efa, na Eferi, na Hanoku, na Abida, na Elidaa. Acio othe maarĩ a rũciaro rwa Ketura. **34** Ibrahĩmu nĩwe warĩ ithe wa Isaaka. Ariũ a Isaaka maarĩ: Esaũ na Isiraeli. **35** Ariũ a Esaũ maarĩ: Elifazu, na Reueli, na Jeushu, na Jalamu, na Kora. **36** Ariũ a Elifazu maarĩ: Temani, na Omari, na Zefi, na Gatamu, na Kenazu; na Amaleki, ũrĩa waciariro nĩ Timina. **37** Ariũ a Reueli maarĩ: Nahathu, na Zera, na Shama, na Miza. **38** Ariũ a Seiru maarĩ: Lotani, na Shobali, na Zibeoni, na Ana, na Dishoni, na Ezeri, na Dishani. **39** Ariũ a Lotani maarĩ: Hori na Homamu. Nake Timina aarĩ mwarĩ wa nyina na Lotani. **40** Ariũ a Shobali maarĩ: Alivani, na Manahathu, na Ebali, na Shefo, na Onamu. Ariũ a Zibeoni maarĩ: Aia na Ana. **41** Mũriũ wa Ana aarĩ: Dishoni. Ariũ a Dishoni maarĩ: Hemudani, na Eshibani, na Ithirani, na Kerani. **42** Ariũ a Ezeri maarĩ: Bilihani, na

Zaavani, na Akani. Ariũ a Dishani maarĩ: Uzu, na Arani. **43** Nao aya nĩo maarĩ athamaki ariũ maathamakaga Edomu mbere ya Isiraeli gũthamakĩro nĩ mũthamaki o na ũmwe: Nĩ Bela mũrũ wa Beori, narĩo itũũra riake inene rietagwo Dinihaba. **44** Rĩrĩa Bela aakuire, Jobabu mũrũ wa Zera wa kuuma Bozira agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **45** Rĩrĩa Jobabu aakuire, Hushamu wa kuuma bũrũri wa Atemani agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **46** Rĩrĩa Hushamu aakuire, Hadadi mũrũ wa Bedadi ũrĩa wahootire Midiani kũu bũrũri wa Moabi, agĩtuika mũthamaki ithenya riake. Itũũra riake inene rietagwo Avithu. **47** Rĩrĩa Hadadi aakuire, Samala wa kuuma Masereka agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **48** Rĩrĩa Samala aakuire, Shauli wa kuuma Rehobothu kũu gũkuhĩ na Rũũrĩ rwa Farati, agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **49** Rĩrĩa Shauli aakuire, Baali-Hanani mũrũ wa Akibori agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **50** Rĩrĩa Baali-Hanani aakuire, Hadadi agĩtuika mũthamaki ithenya riake. Itũũra riake inene rietagwo Pau, na mũtumia wake eetagwo Mehetabeli mwarĩ wa Matiredi, ũrĩa warĩ mwarĩ wa Me-Zahabu. **51** Hadadi o nake agĩkua. Anene a Edomu maarĩ: **52** Timina, na Aliva, na Jethethu, na Oholibama, na Ela, na Pinoni, **53** na Kenazu, na Temani, na Mibizaru, **54** na Magdieli, na Iramu. Acio nĩo maarĩ anene a Edomu.

2 Aya nĩo maarĩ ariũ a Isiraeli: Rubeni, na Simeoni, na Lawi, na Juda, na Isakaru, na Zebulun, **2** na Dani, na Jusufu, na Benjamini, na Nafitali, na Gadi, na Asheri. **3** Ariũ a Juda maarĩ: Eri, na Onani, na Shela. Acio atatũ maaciarĩrwo Juda nĩ mũtumia Mũkaanani, mwarĩ wa Shua. Eri, irigithathi rĩa Juda, aarĩ mwaganu maitho-inĩ ma Jehova; nĩ ũndũ ũcio Jehova akĩmũũraga. **4** Tamaru, mũtumia wa mũrũ wa Juda, akĩmũciarĩra Perezu na Zera. Ariũ othe a Juda maarĩ atano. **5** Ariũ a Perezu maarĩ: Hezironi na Hamula. **6** Ariũ a Zera maarĩ: Zimiri, na Ethani, na Hemani, na Kalikoli, na Darida; othe maarĩ atano. **7** Mũriũ wa Karimi aarĩ: Akaru, ũrĩa wareheire Isiraeli thĩĩna nĩ ũndũ wa kuuma watho na kuoya indo iria ciarĩ nyamũre. **8** Mũriũ wa Ethani aarĩ: Azaria. **9** Ariũ ariũ maaciarĩrwo Hezironi maarĩ: Jerameeli, na Ramu, na Kalebu. **10** Ramu nĩwe warĩ ithe wa Aminadabu, nake Aminadabu aarĩ ithe wa Nahashoni, ũrĩa warĩ mũtongoria wa andũ a Juda. **11** Nahashoni nĩwe warĩ ithe wa Salimoni, nake Salimoni aarĩ ithe wa Boazu, **12** nake Boazu nĩwe warĩ ithe wa Obedi, ũrĩa warĩ ithe wa Jesii. **13** Jesii nĩwe warĩ ithe wa Eliabu, irigithathi riake; nake Aminadabu aarĩ wa keerĩ, na Shimea wa gatatũ, **14** na Nethaneli wa kana, nake Radai wa gatano, **15** na Ozemu wa gatandatũ, nake Daudi aarĩ wa mũgwanja. **16** Nao aarĩ a nyina maarĩ Zeruia na Abigaili. Ariũ a Zeruia maarĩ atatũ, na nĩo Abishai, na Joabu, na Asaheli. **17** Abigaili nĩwe warĩ nyina wa Amasa, na ithe wa Amasa aarĩ Jetheri ũrĩa Mũishumaeli. **18** Kalebu mũrũ wa Hezironi nĩagĩre ciana na mũtumia wake Azuba (o na ningĩ na Jeriothu). Ariũ a mũtumia wake othe maarĩ: Jesheri, na Shobabu, na Aridoni. **19** Hĩndĩ rĩa Azuba aakuire, Kalebu akĩhikia Efiratha, ũrĩa wamũciarĩre Huru. **20** Huru nĩwe warĩ ithe wa Uri, nake Uri nĩwe warĩ ithe wa Bezaleli. **21** Thuutha ũcio,

Hezironi agikoma na mwarĩ wa Makiru ũria warĩ ithe wa Gileadi (Hezironi aarĩ wa mĩaka mĩrongo itandatũ akimũhikia), nake akimũciarĩra Segubu. **22** Segubu nĩwe warĩ ithe wa Jairu, ũria warĩ na matũũra mĩrongo tĩri na matatũ kũu Gileadi. **23** (No rĩrĩ, Geshuru na Aramu magĩtunyana matũũra ma Havothu-Jairu, o hamwe na Kenathu na ciikaro iria ciarĩthiũrũkĩirie, namo maarĩ matũũra mĩrongo itandatũ.) Aya othe nĩo maarĩ njiaro cia Makiru, o we ithe wa Gileadi. **24** Thuutha wa Hezironi gũkua arĩ kũu Kalebu-Efiratha-rĩ, Abija mĩtumia wa Hezironi akimũciarĩra Ashuru, ithe wa Tekoa. **25** Ariũ a Jerameeli, ũria warĩ irigithathi rĩa Hezironi, maarĩ: Ramu ũria warĩ irigithathi rĩake, na Buna, na Oreni, na Ozemu, na Ahija. **26** Jerameeli aarĩ na mĩtumia ũngĩ yetagwo Atara, nake nĩwe warĩ nyina wa Onamu. **27** Ariũ a Ramu, ũria warĩ irigithathi rĩa Jerameeli, maarĩ: Maazu, na Jamini, na Ekeri. **28** Ariũ a Onamu maarĩ: Shamai na Jada. Nao ariũ a Shamai maarĩ: Nadabu na Abishuri. **29** Mĩtumia wa Abishuri etagwo Abihaili, ũria wamũciarĩre Ahabani na Molidi. **30** Ariũ a Nadabu maarĩ: Seledi na Apaimu. No rĩrĩ, Seledi aakuire atarĩ na ciana. **31** Mũrũ wa Apaimu aarĩ: Ishi, ũria warĩ ithe wa Sheshani. Nake Sheshani nĩwe warĩ ithe wa Ahalai. **32** Ariũ a Jada, mũrũ wa nyina na Shamai, maarĩ: Jetheri na Jonathani. Jetheri aakuire atarĩ na ciana. **33** Ariũ a Jonathani maarĩ: Pelethu na Zaza. Acio nĩo maarĩ njiaro cia Jerameeli. **34** Sheshani ndaarĩ na aanake, no airĩtu. Aarĩ na ndungata ya kuuma Misiri yetagwo Jariha. **35** Sheshani akĩhe Jariha ndungata iyo yake mwarĩ imũhikie, nake akĩgia mwana yetagwo Atai. **36** Atai nĩwe warĩ ithe wa Nathani, nake Nathani nĩwe warĩ ithe wa Zabadi, **37** nake Zabadi nĩwe warĩ ithe wa Efilali, nake Efilali nĩwe warĩ ithe wa Obedi, **38** nake Obedi nĩwe warĩ ithe wa Jehu, nake Jehu nĩwe warĩ ithe wa Azaria, **39** nake Azaria nĩwe warĩ ithe wa Helezu, nake Helezu nĩwe warĩ ithe wa Eleasa, **40** nake Eleasa nĩwe warĩ ithe wa Sisimai, nake Sisimai nĩwe warĩ ithe wa Shalumu, **41** nake Shalumu nĩwe warĩ ithe wa Jekamia, nake Jekamia nĩwe warĩ ithe wa Elishama. **42** Ariũ a Kalebu, ũria warĩ mũrũ wa nyina na Jerameeli, maarĩ: Mesha irigithathi rĩake, na nĩwe warĩ ithe wa Zifu, na mũriũ Maresha ũria warĩ ithe wa Heberoni. **43** Ariũ a Heberoni maarĩ: Kora, na Tapua, na Rekemu, na Shema. **44** Shema nĩwe warĩ ithe wa Rahamu, na Rahamu nĩwe warĩ ithe wa Jorikeamu. Rekemu aarĩ ithe wa Shamai. **45** Mũrũ wa Shamai aarĩ Maoni, nake nĩwe warĩ ithe wa Bethi-Zuru. **46** Nake Efa, thuriya ya Kalebu, nĩwe warĩ nyina wa Harani, na Moza, na Gazezi. Nake Harani nĩwe warĩ ithe wa Gazezi. **47** Ariũ a Jahadai maarĩ: Regemu, na Jothamu, na Geshani, na Peleti, na Efa, na Shaafu. **48** Nake Maaka, thuriya ya Kalebu, nĩwe warĩ nyina wa Sheberi na Tirihana. **49** Ningĩ nowe waciarire Shaafu ũria warĩ ithe wa Madimana, na Sheva ithe wa Makibena na Gibeaa. Mwarĩ wa Kalebu eetagwo Akisa. **50** Acio nĩo maarĩ njiaro cia Kalebu. Ariũ a Huru, irigithathi rĩa Efiratha, maarĩ: Shobali ithe wa Kiriathu-Jearimu, **51** na Salima ithe wa Bethilehemu, na Harefu ithe wa Bethi-Gaderi. **52** Njiaro cia Shobali, ithe wa Kiriathu-Jearimu, ciarĩ: Haroe, na nuthu ya Amanahathi, **53** na mihĩrĩga ya Kiriathu-Jearimu rĩa yatarĩ ta ũũ: Aithiri, na Aputhi,

na Ashumathi, na Amishirai. Kuuma kũri acio gũkĩgia njiaro cia Azorathi na Aeshitaoli. **54** Njiaro cia Salima ciarĩ: Bethilehemu ũria Mũnetofathi, na Aatirothu-Bethi-Joabu, na nuthu ya Amanahathi, na Azori, **55** na mihĩrĩga ya aandiki-marũa aria maatũũraga Jabezu rĩa yatarĩ ta ũũ: Atirathi, na Ashimeathi, na Asukathi. Aya nĩo Akeni aria moimĩte harĩ Hamathu, ithe wa nyũmba ya Rekabu.

3 Aya nĩo maarĩ ariũ a Daudi aria maaciariĩro Heberoni: Irigithathi rĩarĩ Amunoni mũrũ wa Ahinoamu wa kuuma Jezireeli; nake wa keerĩ aarĩ Danieli mũrũ wa Abigaili wa kuuma Karimeli; **2** nake wa gatatũ aarĩ Abisalomu mũrũ wa Maaka mwarĩ wa Talimai mũthamaki wa Geshuru; nake wa kana aarĩ Adonija mũrũ wa Hagĩthu; **3** nake wa gatano aarĩ Shefatia mũrũ wa Abitali; nake wa gatandatũ aarĩ Ithireamu ũria aaciariĩro nĩ mĩtumia wake Egila. **4** Acio atandatũ maaciariĩro Daudi kũu Heberoni, kũria aathamakĩre mĩaka mũgwanja na mĩeri itandatũ. Daudi aathamakire arĩ Jerusalemu mĩaka mĩrongo itatũ na itatũ, **5** nacio ici nĩcio ciana ciake iria ciaciariĩro kũu: Shimea, na Shobabu, na Nathani, na Solomoni. Acio ana maaciariĩro nĩ Bathisheba mwarĩ wa Amieli. **6** Ningĩ nĩ kwarĩ na Ibiharu, na Elishua, na Elifeleti, **7** na Noga, na Nefegu, na Jafia, **8** na Elishama, na Eliada, na Elifeleti; othe maarĩ kenda. **9** Acio othe maarĩ ariũ a Daudi, ariũ a thuriya ciake matatarĩtu. Nake Tamaru nĩwe warĩ mwarĩ wa ithe wao. **10** Mũriũ wa Solomoni eetagwo Rehoboamu, nake mũriũ eetagwo Abija, nake Asa aarĩ mũriũ wa Abija, nake Jehoshafatu aarĩ mũriũ wa Asa, **11** nake Jehoramũ aarĩ mũriũ wa Jehoshafatu, nake Ahazia aarĩ mũriũ wa Jehoramũ, nake Joashu aarĩ mũriũ wa Ahazia, **12** nake Amazia aarĩ mũriũ wa Joashu, nake Azaria aarĩ mũriũ wa Amazia, nake Jothamu aarĩ mũriũ wa Azaria, **13** nake Ahazu aarĩ mũriũ wa Jothamu, nake Hezekia aarĩ mũriũ wa Ahazu, nake Manase aarĩ mũriũ wa Hezekia, **14** nake Amoni aarĩ mũriũ wa Manase, nake Josia aarĩ mũriũ wa Amoni. **15** Ariũ a Josia maarĩ: Johanani irigithathi rĩake, nake wa keerĩ aarĩ Jehoiakimu, nake wa gatatũ aarĩ Zedekia, nake wa kana aarĩ Shalumu. **16** Aria maathamakire thuutha wa Jehoiakimu maarĩ: mũriũ Jekonia na Zedekia. **17** Njiaro cia Jekonia, ũria watahitwo, ciarĩ: Mũriũ Shealtiel, **18** na Malikiramũ, na Pedaia, na Shenazaru, na Jekamia, na Hoshama, na Nedabia. **19** Ariũ a Pedaia maarĩ: Zerubabeli na Shimei. Ariũ a Zerubabeli maarĩ: Meshulamũ na Hanania; Shelomithu aarĩ mwarĩ wa nyina wao. **20** Nĩ kwarĩ na ariũ angĩ atano, nao nĩ: Hashuba, na Oheli, na Berekia, na Hasadia, na Jushabu-Hesedi. **21** Njiaro cia Hanania ciarĩ: Pelatia, na Jeshai, na ningĩ nĩ kwarĩ na ariũ a Rafaia, na a Arinani, na a Obadia, o na a Shekania. **22** Njiaro cia Shekania ciarĩ: Shemaia na ariũ ake: Hatushu, na Igal, na Baria, na Nearia, na Shafati; othe maarĩ atandatũ. **23** Ariũ a Nearia maarĩ: Elioena, na Hizikia, na Azirikamu; othe maarĩ atatu. **24** Ariũ a Elioena maarĩ: Hodavia, na Eliashibu, na Pelaia, na Akubu, na Johanani, na Delaia, na Anani; othe maarĩ mũgwanja.

4 Njiaro cia Juda ciarĩ: Perezu, na Hezironi, na Karimi, na Huru, na Shobali. **2** Reaia mūrũ wa Shobali nĩwe warĩ ithe wa Jahathu, nake Jahathu nĩwe warĩ ithe wa Ahumai na Lahadi. Icio nĩcio ciarĩ mbarĩ cia Azorathi. **3** Ariũ a Etamu maarĩ: Jezireeli, na Ishima, na Idibasha. Mwarĩ wa nyina wao eetagwo Hazeleliponi. **4** Penueli nĩwe warĩ ithe wa Gedori, nake Zeri nĩwe warĩ ithe wa Husha. Ici nĩcio ciarĩ njiaro cia Huru ũria irigithathi rĩa Efiratha, na ithe wa Bethilehemu. **5** Ashuri ithe wa Tekoa aarĩ na atumia eerĩ, nĩo Hela na Naara. **6** Naara akĩmũciarĩra Ahuzamu, na Heferi, na Temeni, na Haahashatari. Icio nĩcio ciarĩ njiaro cia Naara. **7** Ariũ a Hela maarĩ: Zerethi, na Zoharu, na Ethinani, **8** na Kozu, ũria warĩ ithe wa Anubu, na Hazobeba, na wa mĩhĩrĩga ya Ahariheli mūrũ wa Harumu. **9** Jabezu aarĩ mũtũku mũno gũkĩra ariũ a nyina. Nyina nĩwe wamũtuire Jabezu, tondũ oigire atĩrĩ, “Ndaamũciarire na ruo.” **10** Nake Jabezu agĩkaĩra Ngai wa Isiraeli, akiuga atĩrĩ, “Naarĩ korwo wandathima na ũnjaramĩrie mĩhaka ya bũrũri wakwa! Reke guoko gwaku gũkorwo hamwe na nĩ, na ũngĩtĩre harĩ ũũru nĩguo ndikanakorwo na ruo.” Nake Ngai akĩgũga ihooya riake. **11** Kelubu, mūrũ wa nyina na Shuha, nĩwe warĩ ithe wa Mehuru, ũria warĩ ithe wa Eshitoni. **12** Eshitoni nĩwe warĩ ithe wa Bethi-Rafa, na Pasea, na Tehina ũria warĩ ithe wa Iri-Nahashu. Acio nĩo maarĩ andũ a Reka. **13** Ariũ a Kenazu maarĩ: Othinieli na Seraia. Ariũ a Othinieli maarĩ: Hathathu, na Meonothai. **14** Meonothai nĩwe warĩ ithe wa Ofara. Seraia nĩwe warĩ ithe wa Joabu ũria ithe wa andũ a Ge-Harashimu. Gwetagwo ũguo nĩ ũndũ andũ akuo maarĩ mabundi. **15** Ariũ a Kalebu, mūrũ wa Jefune, maarĩ: Iru, na Ela, na Naamu. Mũriũ wa Ela eetagwo: Kenazu. **16** Ariũ a Jehaleleli maarĩ: Zifu, na Zifa, na Tiria, na Asareli. **17** Ariũ a Ezara maarĩ: Jetheru, na Meredi, na Eferi, na Jaloni. Mũtumia ũmwe wa Meredi nĩwe waciariere Miriamu, na Shamai, na Ishiba ũria warĩ ithe wa Eshitemoa. **18** (Mũtumia wake wa kuuma Judea agĩciara Jeredi ũria ithe wa Gedori, na Heberi ithe wa Soko, na Jekuthieli ithe wa Zanoa.) Acio nĩo maarĩ ciana cia Bithia mwarĩ wa Firaũni ũria wahĩkĩtio nĩ Meredi. **19** Ariũ a mũtumia wa Hodia (mwarĩ wa nyina na Nahamu) maarĩ: Ithe wa Keila ũria Mũgarimi, na Eshitemoa ũria Mũmaakathi. **20** Ariũ a Shimoni maarĩ: Amunoni, na Rina, na Beni-Hanani, na Tiloni. Njiaro cia Ishi nĩ: Zohethu na Beni-Zohethu. **21** Nao ariũ a Shela mūrũ wa Juda maarĩ: Eri ithe wa Leka, na Laada ithe wa Maresha, na mbarĩ cia arĩa maathondekaga gatani rĩa njega kũu Bethi-Ashibea, **22** na Jokimu, na andũ a Kozeba, na Joashu na Sarafi arĩa maathanaga bũrũri wa Moabi, na Jashubi-Lehemu. (Ūhoru ũyũ ũrutĩtwo maandiko-inĩ ma tene mũno.) **23** Acio nĩo moombaga indo cia rĩũmba, nao maatũruga Netaimu na Gedera; maikaraga kũu, marutagĩre mũthamaki wĩra. **24** Njiaro cia Simeoni nĩ: Nemueli, na Jamini, na Jaribu, na Zera, na Shauli; **25** Shalumu aarĩ mũriũ wa Shauli, nake Mibisamu aarĩ mũriũ wa Shalumu, nake Mishima aarĩ mũriũ wa Mibisamu. **26** Njiaro cia Mishima ciarĩ: Mũriũ Hamueli, na Zakuri mũriũ wa Hamueli, na Shimei mũriũ wa Zakuri. **27** Shimei aarĩ na ariũ ikũmi na atandatũ na airĩtu atandatũ, no

ariũ a nyina matiarĩ na ciana nyingĩ; nĩ ũndũ ũcio mbarĩ yao ndĩongererekire ta ya andũ a Juda. **28** Nao maatũruga Birishiba, na Molada, na Hazari-Shuali, **29** na Biliha, na Ezemu, na Toladi, **30** na Bethueli, na Horoma, na Zikilagi, **31** na Bethi-Marikabothu, na Hazari-Susimu, na Bethi-Biri, na Shaaraimu. Macio nĩmo maarĩ matũũra mao nginya rĩria Daudi aathamakaga. **32** Matũũra matano maria maamarigiiciĩrie maarĩ: Etamu, na Aini, na Rimoni, na Tokenina Ashani, **33** na tũtũura tũnini tũria twarigiiciĩrie matũũra macio o nginya Baalathu. Macio nĩmo maarĩ ũtũũro wao. Nao nĩmaigaga maandiko ma njarwa. **34** Meshobabu, na Jamuleki, na Josha mūrũ wa Amazia, **35** na Joeli; na Jehu mūrũ wa Joshibia, mūrũ wa Seraia, mūrũ wa Asieli; **36** o na Elioenai, na Jaakoba, na Jeshohaia, na Asaia, na Adieli, na Jesimieli, na Benaia; **37** na Ziza mūrũ wa Shifi, mūrũ wa Aloni, mūrũ wa Jedaia, mūrũ wa Shimuri, mūrũ wa Shemaia. **38** Andũ acio marĩtwa mao magwetewo hau igĩrũ nĩo maarĩ atongoria a mbarĩ ciao. Nyũmba ciao nĩongererekire mũno, **39** nao magĩthĩ mĩhaka-inĩ ya Gedori mwena wa irathĩro wa gĩtũmba kũu gũcaria ũriithio wa mahiũ mao. **40** Nĩmoonire kũndũ kũnoru kũrĩ ũriithio mwega, bũrũri warĩ mwarĩ, ũrĩ na thayũ na ũkahoopera. Na rĩrĩ, andũ a Hamu amwe nĩo maatũruga kuo mbera. **41** Andũ arĩa marĩtwa mao maandĩkitwo mookite kuo matukũ-inĩ ma Hezekia mũthamaki wa Juda. Nao magĩtharĩkĩra andũ a Hamu ciikaro-inĩ cia andũ acio o na cia Ameunimu arĩa maatũruga kuo, na makĩmaniina biũ o ta ũria gũtarĩĩ nginya ũmũthĩ. Nao magĩtũura ciikaro-inĩ cia andũ acio tondũ kwarĩ na ũriithio mwega wa mahiũ mao. **42** Nao andũ magana matano a nyũmba ya Simeoni, matongoretio nĩ Pelatia, na Nearia, na Refaia na Uzieli, ariũ a Ishi, magĩtharĩkĩra bũrũri ũria ũrĩ irĩma wa Seiru. **43** Nao makũruga Aamaileki arĩa meetharĩte magatigara, nao matũire kuo nginya ũmũthĩ.

5 Ariũ a Rubeni ũria irigithathi rĩa Isiraeli (nĩwe warĩ irigithathi, no rĩria aathaahirie ũrĩrĩ wa ithe, ũrigithathi wake waheirwo ariũ a Jusufu mūrũ wa Isiraeli; nĩ ũndũ ũcio, ndangĩandĩkirwo maandiko-inĩ ma njarwa kũringana na ũrigithathi wake, **2** o na gũtũka Juda nĩwe warĩ hinya gũkĩra ariũ a ithe, na mũtongoria oimĩte gwake-rĩ, ũrigithathi watũkĩre wa Jusufu); **3** ariũ a Rubeni, irigithathi rĩa Isiraeli, maarĩ: Hanoku, na Palu, na Hezironi, na Karimi. **4** Njiaro cia Joeli ciarĩ: Mũriũ Shemaia, na mũriũ Gogu, na mũriũ Shimei, **5** na mũriũ Mika, na mũriũ Reaia, na mũriũ Baali, **6** na mũriũ Beera, ũria watahirwo agĩthaamio nĩ Tigilathu-Pileseru mũthamaki wa Ashuri. Beera nĩwe warĩ mũtongoria wa andũ a Rubeni. **7** Andũ ao kũringana na mbarĩ ciao, mandĩkitwo kũringana na maandiko ma njarwa ciao maarĩ aya: Jeieli ũria mũnene, na Zekaria, **8** na Bela mūrũ wa Azazi, mūrũ wa Shema, mūrũ wa Joeli. Maatũruga rũgongo rũria ruumĩte Aroeri nginya Nebo na Baali-Meoni. **9** Maikarĩre bũrũri mwena wa irathĩro nginya rũteere-inĩ rwa werũ ũria ũtambũrũkĩte nginya Rũũ rwa Farati, tondũ mahiũ mao nĩmaingĩhĩre mũno marĩ kũu Gileadi. **10** Hĩndĩ ya wathani wa Saũlũ nĩmarĩtũre na Ahagari, na

makimahoota; nao makinyiitira ciikaro cia Ahagari acio rūgongo-inĩ ruothe rwa mwena wa irathiro wa Gileadi. **11** Nao andũ a Gadi maatũũire mariganitie na andũ a Rubeni kũu bũrũri wa Bashani, o nginya Saleka: **12** Joeli nĩwe warĩ mũnene kũu Bashani, mũnini wake aarĩ Shafamu, akarũmĩrĩrwo nĩ Janai, na Shafati. **13** Andũ ao kũringana na nyũmba ciao maarĩ: Mikaeli, na Meshulamu, na Sheba, na Jorai, na Jakani, na Zia, na Eberi, othe maarĩ andũ mũgwanja. **14** Acio nĩo maarĩ ariũ a Abihaili mũrũ wa Huru, mũrũ wa Jaroa, mũrũ wa Gileadi, mũrũ wa Mikaeli, mũrũ wa Jeshishai, mũrũ wa Jahido, mũrũ wa Buzi. **15** Ahi mũrũ wa Abidieli, mũrũ wa Guni nĩwe warĩ mĩtongoria na nyũmba yao. **16** Nao andũ a Gadi maatũũiraga Gileadi, kũu Bashani na matũũira-inĩ marĩa maakuhĩrĩrie kuo, o na kũria guothe ũrĩthio wa Sharoni wakinyite. **17** Ūhoro ũyũ wothe nĩ wandikirwo maandiko-inĩ ma njarwa ciao hĩndĩ rĩa Jothamu mũthamaki wa Juda na Jeroboamu mũthamaki wa Isiraeli maathamakaga. **18** Andũ a Rubeni, na a Gadi, na nuthu ya mũhĩrĩga wa Manase, maarĩ na andũ 44,760 mehaarĩrie gũthĩ mbaara-inĩ: andũ marĩ na hinya wa mwĩrĩ, na mang'ahotire kũhũthĩra ngo, na rũhiũ rwa njora, na mooĩ gũikia mĩguĩ na ũta, na maarũtĩwo kũrũa mbaara. **19** Nao makĩhĩthũkĩra Ahagari, na Ajeturi, na Anafishi, na Anodabu. **20** Nĩmateithirio kũmahũũra, nake Ngai akĩneana Ahagari moko-inĩ mao, marĩ hamwe na arĩa othe maamateithagia, tondũ nĩmamũkaĩrie marĩ mbaara-inĩ. Nĩmacookeirie mahooya mao, nĩ ũndũ nĩmamwĩhokete. **21** Magitaha mahiũ ma Ahagari acio: ngamĩra 50,000, na ng'ondũ 250,000, na ndigiri 2,000, ningĩ nĩmatahire andũ 100,000, **22** na angĩ aingĩ makũũragwo, tondũ Ngai nĩwe wamarũagĩrĩra. Nao magũikara bũrũri ũcio o nginya hĩndĩ rĩa maatahirwo rĩngĩ. **23** Andũ a nuthu ya mũhĩrĩga wa Manase maarĩ aingĩ mũno; maatũũirre bũrũri ũcio kuma Bashani nginya Baali-Herimoni, ũguo nĩ kuuga nginya Seniru (nĩkĩo Kĩrĩma kĩa Herimoni). **24** Aya nĩo maarĩ atongoria a nyũmba ciao: Eferi, na Ishi, na Elieli, na Azirieli, na Jeremia, na Hodavia, na Jahadieli. Maarĩ atongoria a nyũmba ciao, na njamba cia ita, na andũ marĩ igweta. **25** No matiarĩ ehokeku harĩ Ngai wa maithe mao, tondũ nĩmeheanite kũrĩ ngai cia andũ a bũrũri ũcio, arĩa Ngai aaniĩnĩte mehere mbere yao. **26** Nĩ ũndũ ũcio Ngai wa Isiraeli akĩarahũra roho wa Puli mũthamaki wa Ashuri (ũguo nĩ kuuga Tigilathu-Pileseru, mũthamaki wa Ashuri), ũria watahire andũ a Rubeni, na andũ a Gadi, na nuthu ya mũhĩrĩga wa Manase, akĩmatwara ithaamĩrio. Akĩmathaamĩria Hala, na Habori, na Hara, na rũũ-inĩ rwa Gozani, kũria matũire nginya ũmũthĩ.

6 Ariũ a Lawi maarĩ: Gerishoni, na Kohathu, na Merari. **2** Ariũ a Kohathu maarĩ: Amuramu, na Iziharu, na Hebironi, na Uzieli. **3** Ciana cia Amuramu ciarĩ: Harũni, na Musa, na Miriamu. Ariũ a Harũni maarĩ: Nadabu, na Abihu, na Eleazaru, na Ithamaru. **4** Eleazaru nĩwe warĩ ithe wa Finehasi, na Finehasi nĩwe warĩ ithe wa Abishua, **5** na Abishua nĩwe warĩ ithe wa Buki, na Buki nĩwe warĩ ithe wa Uzi, **6** na Uzi nĩwe warĩ ithe wa Zerahia, na Zerahia nĩwe warĩ ithe wa Meraiothu, **7** na Meraiothu nĩwe warĩ ithe wa Amaria, na Amaria nĩwe

warĩ ithe wa Ahitubu, **8** na Ahitubu nĩwe warĩ ithe wa Zadoku, na Zadoku nĩwe warĩ ithe wa Ahimaazu, **9** na Ahimaazu nĩwe warĩ ithe wa Azaria, na Azaria nĩwe warĩ ithe wa Johanani, **10** na Johanani nĩwe warĩ ithe wa Azaria (ũria watungataga arĩ mũthĩnjĩri-Ngai thĩĩnĩ wa hekarũ rĩa Solomoni aakire kũu Jerusalemu), **11** na Azaria nĩwe warĩ ithe wa Amaria, na Amaria nĩwe warĩ ithe wa Ahitubu, **12** na Ahitubu nĩwe warĩ ithe wa Zadoku, na Zadoku nĩwe warĩ ithe wa Shalumu, **13** na Shalumu nĩwe warĩ ithe wa Hilikia, na Hilikia nĩwe warĩ ithe wa Azaria, **14** na Azaria nĩwe warĩ ithe wa Seraia, na Seraia nĩwe warĩ ithe wa Jehozadaku. **15** Jehozadaku nĩathaamĩrio hĩndĩ rĩa Jehova aarekereire andũ a Juda na a Jerusalemu matahwo nĩ Nebukadinezaru. **16** Ariũ a Lawi maarĩ: Gerishoni, na Kohathu, na Merari. **17** Maya nĩmo marĩtwa ma ariũ a Gerishoni: Libini na Shimeĩ. **18** Ariũ a Kohathu maarĩ: Amuramu, na Iziharu, na Hebironi, na Uzieli. **19** Ariũ a Merari maarĩ: Mahili na Mushi. Icio nĩcio mbarĩ cia Alawii ciandĩkĩtuo kũringana na maithe mao: **20** Ariũ a Gerishoni maarĩ: mũriũ Libini, nake Jehathu aarĩ mũriũ wa Libini, nake Zima aarĩ mũriũ wa Jehathu, **21** nake Joa aarĩ mũriũ wa Zima, nake Ido aarĩ mũriũ wa Joa, nake Zera aarĩ mũriũ wa Ido, nake Jeatherai aarĩ mũriũ wa Zera. **22** Njiaro cia Kohathu ciarĩ: mũriũ Aminadabu, nake Kora aarĩ mũriũ wa Aminadabu, nake Asiru aarĩ mũriũ wa Kora, **23** nake Elikana aarĩ mũriũ wa Asiru, nake Ebiasafu aarĩ mũriũ wa Elikana, nake Asiru aarĩ mũriũ wa Ebiasafu, **24** nake Tahathu aarĩ mũriũ wa Asiru, nake Urieli aarĩ mũriũ wa Tahathu, nake Uzia aarĩ mũriũ wa Urieli, nake Shauli aarĩ mũriũ wa Uzia. **25** Njiaro cia Elikana ciarĩ: Amasai na Ahimothu, **26** nake mũriũ aarĩ Elikana, nake Zofai aarĩ mũriũ wa Elikana, nake Nahathu aarĩ mũriũ wa Zofai, **27** nake Eliabu aarĩ mũriũ wa Nahathu, nake Jerohamu aarĩ mũriũ wa Eliabu, nake Elikana aarĩ mũriũ wa Jerohamu, nake Samũeli aarĩ mũriũ wa Elikana. **28** Ariũ a Samũeli maarĩ: Joeli irigithathi, na mũriũ wa keerĩ aarĩ Abija. **29** Njiaro cia Merari ciarĩ: Mahili, nake mũriũ aarĩ Libini, nake Shimeĩ aarĩ mũriũ wa Libini, nake Uza aarĩ mũriũ wa Shimeĩ, **30** nake Shimea aarĩ mũriũ wa Uza, nake Hagia aarĩ mũriũ wa Shimea, nake Asaia aarĩ mũriũ wa Hagia. **31** Aya nĩo andũ arĩa Daudi aatuire arũgamĩrĩri a ũini nyũmba-inĩ ya Jehova thuutha wa ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro gũkinya kũu. **32** Maatungataga na ũini Hema-inĩ-ya-Gũtũnganwo o nginya rĩria Solomoni aakire hekarũ ya Jehova kũu Jerusalemu. Nao maarutaga wĩra wao kũringana na mawatho marĩa maatũtũwo. **33** Aya nĩo andũ arĩa maarutaga wĩra, hamwe na ariũ ao: Kuuma kũrĩ Akohathu maarĩ: Hemani ũria mũini, mũrũ wa Joeli, mũrũ wa Samũeli, **34** mũrũ wa Elikana, mũrũ wa Jerohamu, mũrũ wa Elieli, mũrũ wa Toa, **35** mũrũ wa Zufu, mũrũ wa Elikana, mũrũ wa Mahathu mũrũ wa Amasai, **36** mũrũ wa Elikana, mũrũ wa Joeli, mũrũ wa Azaria, mũrũ wa Zefania, **37** mũrũ wa Tahathu, mũrũ wa Asiru, mũrũ wa Ebiasafu, mũrũ wa Kora, **38** mũrũ wa Iziharu, mũrũ wa Kohathu, mũrũ wa Lawi, mũrũ wa Isiraeli; **39** na Asafu, mũthĩrĩtũ wa Hemani, ũria watungataga mwena wake wa ũrio: Asafu aarĩ mũrũ wa Berekia, mũrũ wa Shimea, **40** mũrũ wa Mikaeli,

mürü wa Baaseia, mürü wa Malikija **41** mürü wa Ethini, mürü wa Zera, mürü wa Adaia, **42** mürü wa Ethani, mürü wa Zima, mürü wa Shimei, **43** mürü wa Jahathu, mürü wa Gerishoni, mürü wa Lawi; **44** na kuuma küri athiritü ao, Amerari, aría maatungataga marí mwena wake wa ümotho, maarí: Ethani mürü wa Kishi, mürü wa Abudi, mürü wa Maluku, **45** mürü wa Hashabia, mürü wa Amazia, mürü wa Hilikia, **46** mürü wa Amuzi, mürü wa Bani, mürü wa Shemeri, **47** mürü wa Mahali, mürü wa Mushi, mürü wa Merari, mürü wa Lawi. **48** Alawii aría maarí a thiritü yao maagaírwo mawíra maría mangí mothe ma hema íría nyamüre, o íyo nyumba ya Ngai. **49** No Harüni na njiaro ciake nío maarutaga magongona kígongona-iní kía igongona ría njino, na kígongona-iní gía gücínirwo übumba, na wíra wothe warutagwo ükonainie na Handü-hau-Hatheru-Müno, ní ündü wa kühoroheria andü a Isiraeli mehía, kúringana na úria Musa ndungata ya Ngai yaathaníte. **50** Ici nício njiaro cia Harüni: Müriü aarí Eliazaru, nake müriü wake aarí Finehasi, nake Abishua aarí müriü wa Finehasi, **51** nake Buki aarí müriü wa Abishua, nake Uzi aarí müriü wa Buki, nake Zerahia aarí müriü wa Uzi, **52** nake Meraiothu aarí müriü wa Zerahia, nake Amaria aarí müriü wa Meraiothu, nake Ahitubu aarí müriü wa Amaria, **53** nake Zadoku aarí müriü wa Ahitubu, nake Ahimaazu aarí müriü wa Zadoku. **54** Na ríri, gükü níkuo kúndü küría maagaírwo küri bürüri wao (nakuo kwagaírwo njiaro cia Harüni iría ciarí cia mbarí ya Kohathu, tondü igai ría mbere ríari ríao): **55** Maaheirwo Heberoni kúu Juda, o hamwe na üríithio úria warigiicírrie. **56** No mígúnda na matüüra maría maakuhírírrie itüüra inene maaheirwo Kalebu mürü wa Jefune. **57** Ní ündü ríco njiaro cia Harüni ciaheirwo Heberoni (itüüra inene ría küüríra) na Libina, na Jatiri, na Eshitemoa, **58** na Hileni, na Debiri, **59** na Ashani, na Juta, na Bethi-Shemeshu, hamwe na üríithio wamo. **60** Na kuuma mühíríga wa Benjamini maaheirwo Gibeoni, na Geba, na Alemethu, na Anathothu, hamwe na üríithio wamo. Matüüra maría maagaírwo mühíríga ya Akohathu mothe maarí ikümi na matatü. **61** Njiaro ício ingí cia Kohathu ciaheirwo matüüra ikümi, kuuma küri nuthu ya mühíríga wa Manase. **62** Njiaro cia Gerishoni, mbarí o mbarí ciagaírwo matüüra ikümi na matatü kuuma küri mühíríga wa Isakaru, na wa Asheri, na wa Nafitali, na kuuma kürí gücünjí kía mühíríga wa Manase úria úri Bashani. **63** Njiaro cia Merari, mbarí o mbarí, ciagaírwo matüüra ikümi na meeri kuuma kürí mühíríga wa Rubeni, na wa Gadi, na wa Zebulun. **64** Ní ündü ücio andü a Isiraeli makíhe Alawii matüüra macio na üríithio wamo. **65** Kuuma mühíríga wa Juda, na wa Simeoni, na wa Benjamini makímahe matüüra macio magwetetwo. **66** Mbarí imwe cia Akohathu ciaheirwo matüüra ní mühíríga wa Efraimu matuíke bürüri wao. **67** Kuuma bürüri úria úri íríma wa Efraimu maaheirwo Shekemu (itüüra ría küüríra), na Gezeri, **68** na Jokimeamu, na Bethi-Horoni, **69** na Aijaloni, na Gathi-Rimoni, hamwe na üríithio wamo. **70** Na kuuma nuthu ya mühíríga wa Manase-rí, andü a Isiraeli makíheana matüüra ma Aneri na Bileamu, hamwe na üríithio wamo, kürí mbarí iría ingí

cia Akohathu. **71** Agerishoni maagaírwo matüüra maya: Kuuma nuthu ya mühíríga wa Manase makíheo Golani kúu Bashani, o na Ashitarothu, hamwe na üríithio wamo; **72** Kuuma mühíríga wa Isakaru makíheo Kadeshi, na Daberathu, **73** na Ramothu, na Anemu, hamwe na üríithio wamo; **74** Kuuma mühíríga wa Asheri makíheo Mashali, na Abidoni, **75** na Hukoku, na Rehobu, hamwe na üríithio wamo; **76** Na kuuma mühíríga wa Nafitali makíheo Kedeshi kúu Galili, na Hamoni, na Kiriathaimu, hamwe na üríithio wamo. **77** Amerari (Alawii aría angí) maagaírwo matüüra maya: Kuuma mühíríga wa Zebulun makíheo Jokineamu, na Karita, na Rimono, na Taboru, hamwe na üríithio wamo; **78** kuuma mühíríga wa Rubeni mürimo wa Jorodani mwena wa irathiro wa Jeriko, makíheo Bezeri werü-iní, na Jahaza, **79** na Kedemothu, na Mefaathu, hamwe na üríithio wamo; **80** na kuuma mühíríga wa Gadi makíheo Ramothu o kúu Gileadi, na Mahanaimu, **81** na Heshiboni, na Jazeri, hamwe na üríithio wamo.

7 Ariü a Isakaru maarí: Tola, na Pua, na Jashubu, na Shimuroni; othe maarí ana. **2** Ariü a Tola maarí: Uzi, na Refaia, na Jerieli, na Jahamai, na Ibisamu, na Shemueli; nao maarí atongoria a nyumba ciao. Hindí ya wathani wa Daudi, njiaro cia Tola iría ciaandikitwo maandiko-iní ma njjarwa ciao marí andü a kürüa mbaara maarí 22,600. **3** Müriü wa Uzi aarí: Izirahia. Ariü a Izirahia maarí: Mikaeli, na Obadia, na Joeli, na Ishia. Othe atano maarí anene a andü ao. **4** Kúringana na maandiko ma njjarwa cia nyumba ciao, maarí na arüme mehaaríirie kürüa mbaara 36,000, nígúkorwo maarí na atumia angí na ciana nyingí. **5** Andü ao aría maangárüire mbaara kuuma mühíríga-iní yothe ya Isakaru, kúringana na maandiko ma njjarwa ciao, maarí 87,000 marí othe. **6** Ariü atatü a Benjamini maarí: Bela, na Bekeri, na Jediaeli. **7** Ariü a Bela maarí: Eziboni, na Uzi, na Uzieli, na Jerimothu, na Iri; othe maarí atano, na maarí atongoria a nyumba ciao. Maandiko ma njjarwa ciao moonanagia arüme a kürüa mbaara maarí 22,034. **8** Ariü a Bekeri maarí: Zemira, na Joashu, na Eliezeri, na Elioenai, na Omuri, na Jeremothu, na Abija, na Anathothu, na Alemethu. Acio othe maarí ariü a Bekeri. **9** Maandiko ma njjarwa ciao moonanagia atongoria a nyumba, na arüme a kürüa mbaara 20,200. **10** Müriü wa Jediaeli aarí: Bilihani. Ariü a Bilihani maarí: Jeushu, na Benjamini, na Ehudu, na Kenaana, na Zethani, na Tarishishi, na Ahishaharu. **11** Ariü acio othe a Jediaeli maarí atongoria a nyumba ciao. Ní kwarí na arüme 17,200 a kürüa mehaaríirie güthii mbaara-iní. **12** Nao andü a Shupimu na a Hupimu maarí a rüciaro rwa Iru, nao Ahushimu maarí a rüciaro rwa Aheri. **13** Ariü a Nafitali maarí: Jahazieli, na Guni, na Jezeri, na Shalumu; aya maarí a rüciaro rwa Biliha. **14** Njiaro cia Manase ciarí: Asirieli, úria aaciarirwo ní thuriya yake íría yarí Müaramiti. Ningí thuriya íyo ikímüciaríra Makiru, úria warí ithe wa Gileadi. **15** Makiru aahikanirie kuuma kwa Ahupimu na Ashupimu. Mwarí wa nyina eetagwo Maaka. Úria üngí wa rüciaro rwake eetagwo Zelofehadi, nake aaciaríe o airitu. **16** Mütumia wa Makiru, Maaka nñaciarire mwanake na akímütua Pereshu. Mürü wa

nyina na Pereshu eetagwo Shereshu, na ariū a Shereshu maarī Ulamu na Rakemu. 17 Mūriū wa Ulamu eetagwo: Bedani. Acio nio maarī ariū a Gileadi mūrū wa Makiru, mūrū wa Manase. 18 Mwarī wa nyina Hamolekethu nīaciarire Ishihodi, na Abiezeri, na Mahala. 19 Ariū a Shemida maarī: Ahiani, na Shekemu, na Liki, na Aniamu. 20 Njiaro cia Efiraimu ciari: Shuthela na mūrū Beredi, na Tahathu mūrū wa Beredi, na Eleada mūrū wa Tahathu, na Tahathu mūrū wa Eleada, na mūrū Zabadi, na Shuthela mūrū wa Zabadi, 21 na Zabadi aarī mūrū wa Tahathu, nake Shuthela aarī mūrū wa Zabadi. Ezeri na Eleadi mooragirwo nī andū arīa maaciariūwo Gathi hīndī irīa maathiite gūtaha mahiū mao. 22 Ithe wao Efiraimu nīamacakāire mīthenya mīngō, nao andū ao magūka kūmūhooreria. 23 Ningī agīkoma na mūtumia wake rīngī, nake akīgīa nda agīciara kahī. Nake agīgata Beria, tondū nī gwakoretwo na mūtino thīnī wa nyūmba yake. 24 Mwarī wa Efiraimu eetagwo Sheera, ūrīa waakire Bethi-Horoni ya kīanda na ya rūgongo, na agīaka Uzeni-Sheera. 25 Refa aarī mūrū wa Efiraimu, na mūrū eetagwo Resefu, na Tela mūrū wa Resefu, na Tahani mūrū wa Tela, 26 na Ladani mūrū wa Tahani, na Amihudu mūrū wa Ladani, na Elishama mūrū wa Amihudu, 27 na Nuni mūrū wa Elishama, na Joshua mūrū wa Nuni. 28 Ithaka na ciikaro ciao ciarī Betheli, na matūūra marīa maakūrigiicīrie, na nī Naara mwena wa irathīro, na Gezeri na matūūra makuo ma mwena wa ithūiro, na Shekemu na matūūra makuo, nginya Gaza na matūūra makuo. 29 Kūrigania na mīhaka ya Manase maarī na Bathi-Shani, na Taanaka, na Megido, na Dori, hamwe na matūūra makuo. Njiaro cia Jusufu mūrū wa Isiraeli nīcio ciakaraga matūūra macio. 30 Ariū a Asherī maarī: Imuna, na Ishiva, na Ishivi, na Beria. Mwarī wa nyina wao eetagwo Sera. 31 Ariū a Beria maarī: Heberi na Malikieli ūrīa warī ithe wa Birizaithu. 32 Heberi nīwe warī ithe wa Jefileti, na Shomeri, na Hothamu, na mwarī wa nyina wao eetagwo Shua. 33 Ariū a Jafileti maarī: Pasaka, na Bimihali, na Ashavathu. Acio maarī ariū a Jefileti. 34 Ariū a Shomeri maarī: Ahi, na Rohaga, na Jehuga, na Aramu. 35 Ariū a mūrū wa nyina na Helemu maarī: Zofa, na Imuna, na Sheleshu, na Amali. 36 Ariū a Zofa maarī: Sua, na Harineferi, na Shuali, na Beri, na Imura, 37 na Bezeri, na Hodi, na Shama, na Shilisha, na Ithirani, na Beera. 38 Ariū a Jetheri maarī: Jefune, na Pisipa, na Ara. 39 Ariū a Ula maarī: Ara, na Hanieli, na Rizia. 40 Acio othe maarī njiaro cia Asherī; nio maarī atongoria a nyūmba ciao, na andū athuure, na njamba cia ita, na atongoria arīa maarī igweta. Mūigana wa andū arīa maangīathiire mbaara kūringana na maandiko ma njarwa ciao maarī 26,000.

8 Benjamini nīwe warī ithe wa Bela, mūrū wake wa irigithathi; Ashibeli aarī mūrū wa keerī, nake Ahara wa gatātū, 2 nake Noha wa kana, nake Rafa wa gatanō. 3 Ariū a Bela maarī: Adari, na Gera, na Abihudi, 4 na Abishua, na Naamani, na Ahoa, 5 na Gera, na Shefufani, na Huramu. 6 Aya nio maarī njiaro cia Ehudu, arīa maarī atongoria a nyūmba cia arīa maatūūraga Geba, na nio maathaamīrio Manahathu: 7

Naamani, na Ahija, na Gera ūrīa wamathaamirie, na nīwe warī ithe wa Uza na Ahihudu. 8 Shaharaimu nīaciarīrwo ciana kū Moabi thuthuwa wa gūte atumia ake Hushimu na Baara. 9 Mūtumia wake Hodeshu akīmūciarīra ciana ici: Jobabu, na Zibia, na Meshu, na Malikamu, 10 na Jeuzu, na Shakia, na Mīrima. Acio nio maarī ariū ake, na maarī atongoria a nyūmba ciao. 11 Mūtumia wake Hushimu akīmūciarīra Ahitubu na Elipaali. 12 Ariū a Elipaali maarī: Eberi, na Mishamu, na Shemedi (ūrīa wakire Ono, o na Lodi na matūūra marīa maakūrigiicīrie), 13 na Beria, na Shema arīa maarī atongoria a nyūmba cia arīa maatūūraga Aijaloni, na nio maingatire andū arīa maatūūraga Gathu. 14 Ahio, na Shashaka, na Jeremothu, 15 na Zebadia, na Aradi, na Ederi, 16 na Mikaeli, na Ishipa, na Joha maarī ariū a Beria. 17 Zebadia, na Meshulamu, na Hiziki, na Heberi, 18 na Ishimerai, na Izilia, na Jababu maarī ariū a Elipaali. 19 Jakimu, na Zikiri, na Zabedi, 20 na Elienai, na Zilethai, na Elieli, 21 na Adai, na Beraia, na Shimirathu maarī ariū a Shimei. 22 Ishipani, na Eberi, na Elieli, 23 na Abidoni, na Zikiri, na Hanani, 24 na Hanania, na Elamu, na Anithothija, 25 na Ifideia, na Penueli maarī ariū a Shashaka. 26 Shamusherai, na Sheharia, na Athalia, 27 na Jareshia, na Elija, na Zikiri maarī ariū a Jerohamu. 28 Aya othe maarī atongoria a nyūmba o na anene, ta ūrīa maandikitwo maandiko-inī ma njarwa ciao, na maaikaraga Jerusalemu. 29 Jeieli ithe wa Gibeoni aatūūraga Gibeoni. Mūtumia wake eetagwo Maaka, 30 na mūrū wake wa irigithathi eetagwo Abidoni, akarūmīrwo nī Zuru, na Kishu, na Baali, na Neri, na Nadabu, 31 na Gedori, na Ahio, na Zekeri, 32 na Mikilothu ūrīa warī ithe wa Shimea. O nao maaikaraga hakuhi na andū ao kūu Jerusalemu. 33 Neri aarī ithe wa Kishu, nake Kishu aarī ithe wa Saūlu. Saūlu aarī ithe wa Jonathani 34 Mūrū wa Jonathani: eetagwo Meribu-Baali, na nīwe warī ithe wa Mika. 35 Ariū a Mika maarī: Pithoni, na Meleku, na Tarea, na Ahazu. 36 Ahazu aarī ithe wa Jehoada, nake Jehoada aarī ithe wa Alemethu, na Azamavethu, na Zimuri; nake Zimuri aarī ithe wa Moza. 37 Moza aarī ithe wa Binea; nake Rafa aarī mūrū wa Binea, nake Eleasa aarī mūrū wa Rafa, nake Azeli aarī mūrū wa Eleasa. 38 Azeli aarī na ariū atandatū, na maya nimo marūtwa mao: Azirikamu, na Bokeru, na Ishumaeli, na Shearia, na Obadia, na Hanani. Acio nio maarī ariū a Azeli. 39 Ariū a Esheku, mūrū wa nyina, maarī: Ulamu irigithathi rīake, na Jeushu wa keerī, na Elifeleti wa gatātū. 40 Ariū a Ulamu maarī njamba cia ita, na nīmamenyete gūtūmīra ūta. Maarī na ariū aingī o na ciana cia ciana ciao, na othe maarī 150. Acio othe nio maarī njiaro cia Benjamini.

9 Andū a Isiraeli othe nīmandikitwo maandiko-inī ma njarwa marīa maarī mbuku-inī ya athamaki a Isiraeli. Andū a Juda nīmatahitwo magatwarwo Babuloni nī ūndū wa kwaga kwīhokeka. 2 Na rīrī, andū arīa maambire gūcooka gūikara migūnda-inī yao o kūu matūūra-inī mao, maarī andū amwe a Isiraeli, na athīnjīri-Ngai, na Alawii, na ndungata cia hekarū. 3 Andū arīa maatūūraga Jerusalemu kuuma Juda, na Benjamini, na Efiraimu, na Manase maarī: 4 Uthai mūrū

wa Amihudu, mürü wa Omuri, mürü wa Imuri, mürü wa Bani wa rüciaro rwa Weru mürü wa Juda. **5** Andü a Shiloni maarĩ: Asaia ūria warĩ irigithathi, na ariũ ake. **6** Kuuma Zera aarĩ: Jeueli. Andü othe a kuuma Juda maarĩ 690. **7** Andü a Benjamini maarĩ: Salu mürü wa Meshulam, mürü wa Hodavia, mürü wa Hasenua; **8** na Ibineia mürü wa Jerohamu; Ela mürü wa Uzi, mürü wa Mikiri; na Meshulamu mürü wa Shefatia, mürü wa Reueli, mürü wa Ibinija. **9** Andü a kuuma Benjamini, ta ūria maandikĩtwo maandiko-inĩ ma njjarwa ciao, maarĩ 956. Arũme acio othe maarĩ atongoria a nyũmba ciao. **10** Athĩnjiri-Ngai maarĩ: Jedaia, na Jehoariũbu, na Jakini; **11** na Azaria mürü wa Hilikia, mürü wa Meshulam, mürü wa Zadoku, mürü wa Meraiothu, mürü wa Ahitubu ūria warĩ mũmenyereri mũnene wa nyũmba ya Ngai; **12** na Adaia mürü wa Jerohamu, mürü wa Pashuru, mürü wa Malikija; na Maasai mürü wa Adieli, mürü wa Jahazera, mürü wa Meshulam, mürü wa Meshilemithu, mürü wa Imeri. **13** Athĩnjiri-Ngai arĩa maarĩ atongoria a nyũmba ciao maarĩ 1,760. Maarĩ arũme maarĩ na ũhoti, na nĩ meehokeirwo gũtungata nyũmba-inĩ ya Ngai. **14** Alawii maarĩ: Shemaia mürü wa Hashubu, mürü wa Azirikamu, mürü wa Hashabia ūria Mũmerari, **15** na Bakabakari, na Hereshi, na Galali, na Matania mürü wa Mika, mürü wa Zikiri, mürü wa Asafu; **16** na Obadia mürü wa Shemaia, mürü wa Galali, mürü wa Jeduthuni; na Berekia mürü wa Asa, mürü wa Elikana, arĩa maikaraga matũura-inĩ ma Anetofathi. **17** Arangĩri a ihingo maarĩ: Shalumu, na Akubu, na Talimoni, na Ahimani na ariũ a nyina, na Shalumu mũnene wao, **18** acio maigĩtwo kihingo-inĩ kĩa mũthamaki mwena wa irathĩro, nginya ihinda-inĩ rĩu. Acio nĩo maarĩ arangĩri a ihingo a gĩkundi kĩa Alawii. **19** Shalumu mürü wa Kore, mürü wa Ebiasafu, mürü wa Kora, na athiritũ ake arangĩri a ihingo kuuma nyũmba yake ya Akohathu. Acio nĩo meehokeirwo ũrangĩri wa itoonyero rĩa hema o ta ūria maithe mao meehokeirwo ũrangĩri wa itoonyero rĩa Gĩikaro kĩa Jehova. **20** Mahinda ma mbere Finehasi mürü wa Eleazaru nĩwe warũgamagĩrĩra arangĩri a ihingo, nake Jehova aarĩ hamwe nake. **21** Zekaria mürü wa Meshelemia nĩwe warĩ mũrangĩri wa itoonyero rĩa Hema-ya-Gũtũnganwo. **22** Arĩa othe maathuurĩtwo matũike arangĩri a ihingo maarĩ 212. Marĩtwa mao nĩmandikirwo maandiko-inĩ ma njjarwa ciao, matũura-inĩ mao. Arangĩri a ihingo maigirwo o mũndũ harĩa ehokeirwo nĩ Daudi na Samtieli ūria muoni-maũndũ. **23** O ene na njjaro ciao nĩo maarũgamagĩrĩra ũrangĩri wa ihingo cia nyũmba ya Jehova, nyũmba rĩa yetagwo Hema. **24** Arangĩri a ihingo maarĩ miẽna yothẽ ina: irathĩro, na ithũro, na gathigathini, na gũthini. **25** Ariũ a ithe wao a matũura mao nĩmookaga rĩmwe na rĩmwe magateithania mawĩra nao ihinda rĩa mũthenya mũgwanja. **26** No anene arĩa ana maaroraga arangĩri a ihingo, arĩa maarĩ Alawii, nĩmeehokeirwo kũmenyerera tũnyũmba na igĩĩna cia nyũmba ya Ngai. **27** Maikaraga ũtukũ wothe hakahĩ na nyũmba ya Ngai nĩgeetha mamĩrangagĩre; na nĩo maamenyagĩrĩra cabi ya kũmĩhingũra o rũciĩnĩ. **28** Amwe ao maarĩ amenyereri a indo iria ciatũmagĩrwo ũtungata-inĩ wa hekarũ; nĩmacitaraga ikĩrutwo na igĩcookio nyũmba

thĩnĩ. **29** Angĩ maheetwo wĩra wa kũmenyerera indo cia nyũmba na indo iria ingĩ ciothe ciakoragwo handũ-harĩa-haamũre, o hamwe na mũtu, na ndĩbei, na maguta, na ũbani, na mahuti marĩa manungi wegã. **30** No athĩnjiri-Ngai amwe nĩo maarutaga wĩra wa gũtukania mahuti macio manungi wegã. **31** Mũlawii wetagwo Matithia, irigithathi rĩa Shalumu ūria Mũkooora, nĩwe wehokeirwo wĩra wa gũthondeka mĩgate ya maruta. **32** Ariũ a ithe amwe ao a mũhĩrũga wa Kohathu nĩo marũgamagĩrĩra ũthondeki wa mĩgate ya kũigĩrĩrwo metha-inĩ hĩndĩ ya thabatũ. **33** Arĩa maarĩ aini, na atongoria a nyũmba cia Alawii, maakaraga tũnyũmba-inĩ kũu hekarũ thĩnĩ na matiarutaga mawĩra mangĩ tondu maarĩ a kũmenyerera wĩra ũcio wao mũthenya na ũtukũ. **34** Acio othe maarĩ atongoria a nyũmba cia Alawii, na anene o ta ūria maandikĩtwo ibuku-inĩ rĩa njjarwa ciao, nao maatũuraga Jerusalemu. **35** Jeieli ithe wa Gibeoni aatũuraga Gibeoni. Mũtumia wake eetagwo Maaka, **36** na mürũu wake wa irigithathi eetagwo Abidoni, akarũmĩrĩrwo nĩ Zuru, na Kishu, na Baali, na Neri, na Nadabu, **37** na Gedori, na Ahio, na Zekaria, na Mikilothu. **38** Mikilothu nĩwe warĩ ithe wa Shimeami. O nao maikaraga hakahĩ na andũ ao kũu Jerusalemu. **39** Neri aarĩ ithe wa Kishu, nake Kishu aarĩ ithe wa Saũlũ, nake Saũlũ aarĩ ithe wa Jonathani, na Maliki-Shua, na Abinadabu, na Eshi-Baali. **40** Mürũu wa Jonathani eetagwo Meribu-Baali, na nĩwe warĩ ithe wa Mika. **41** Ariũ a Mika maarĩ: Pithoni, na Meleku, na Taharea, na Ahazu. **42** Ahazu aarĩ ithe wa Jara, nake Jara aarĩ ithe wa Alemethu, na Azimavethu, na Zimuri, nake Zimuri aarĩ ithe wa Moza. **43** Moza aarĩ ithe wa Binea, nake Refaia aarĩ mürũu wa Binea, nake Eleasa aarĩ mürũu wa Refaia, nake Azeli aarĩ mürũu wa Eleasa. **44** Azeli aarĩ na ariũ atandatũ, na maya nĩmo marĩtwa mao: Azirikamu, na Bokeru, na Ishumaeli, na Shearia, na Obadia, na Hanani. Acio nĩo maarĩ ariũ a Azeli.

10 Na rĩrĩ, Afilisti nĩmarũre na Isiraeli; nao andũ a Isiraeli makĩmoorĩra, na aingĩ ao makũuragĩrwo Kĩrĩma-inĩ kĩa Gĩliboã. **2** Afilisti makihatĩrĩria Saũlũ na ariũ ake mũno, na makũuraga ariũ ake Jonathani, na Abinadabu, na Maliki-Shua. **3** Na rĩrĩ, mbaara nĩyaneneheire Saũlũ mũno, na hĩndĩ rĩa aikia a mĩguĩ maamũkinyĩre, makĩmũguraria. **4** Nake Saũlũ akĩĩra mũkuui wa indo ciãke cia mbaara atĩrĩ, “Comora rũhiũ rwaku rwa njjara ũũthece naruo, nĩguo andũ aya mataruaga matĩgooke kũnyararithia.” No mũndũ ũcio mũkuui wa indo ciãke cia mbaara agĩũtigĩra mũno, akĩrega gwĩka ũguo; nĩ undũ ũcio Saũlũ akĩoya rũhiũ rwake rwa njjara, akĩrũgwĩra. **5** Rĩrĩa mũkuui wa indo cia mbaara onire atĩ Saũlũ nĩakua, o nake akĩgwĩra rũhiũ rwake rwa njjara, agĩkua. **6** Nĩ undũ ũcio Saũlũ na ariũ ake atatũ magĩkua, nao andũ othe a nyũmba yake magĩgĩkua o hamwe. **7** Rĩria andũ a Isiraeli othe arĩa maarĩ kĩanda moonire atĩ ita nĩrĩorite, na atĩ Saũlũ na ariũ ake nĩmakuĩte-rĩ, magĩtiganĩria matũura mao, makĩũra; nao Afilisti magĩthĩ magĩũkara kuo. **8** Mũthenya ũyũ ũngĩ, Afilisti magĩthĩ gũcuuma ciimba, magĩkora Saũlũ na ariũ ake makũite kũu Kĩrĩma-inĩ kĩa Gĩliboã. **9** Makĩmũbora, na magĩkuaa mũtwe wake,

na indo ciake cia mbaara; mag'cooka mag'itūma andū mathiī būrūrī wothe wa Afilisti makaanīrīre ūhorō ūcio kūrī mīhianano yao ya kūhooyo, na kūrī andū ao. **10** Makīga indo cia Saūlū cia mbaara thīnī wa hekarū ya ngai ciao, naguo mūtwe wake makīwoherera kūu hekarū ya Dagoni. **11** No rīrīa andū a Jabeshi-Gileadi maaguire ūhorō wa maūdū marīa mothe Afilisti meekite Saūlūrī, **12** njamba ciao cia ita igithiī, igikuaa mīrī ya Saūlū na ya arīū ake, ikīmīrehe Jabeshi. Mag'cooka mag'ithika mahīndī mao gītina-inī kīa mūtī ūrīa mūnene kūu Jabeshi, na makīhinga kūrīa irio mīthenya mūgwanja. **13** Saūlū aakuire nī ūndū ndaarī mwīhokeko kūrī Jehova; ndaamenyereire kiugo kīa Jehova, o na nīahooire kīrīra kuuma kūrī mūrāgūrī atī amūtongorie, **14** no ndahoore kīrīra kūrī Jehova. Nī ūndū ūcio Jehova akīmūūraga, na akīneana ūthamaki kūrī Daudi mūrū wa Jesiī.

11 Hīndī iyo andū othe a Isiraēli mag'icookanīrīra harī Daudi kūu Hebironi, makīmīra atīrī, "Ithūī tūrī wa mūthiimo na thakame yaku. **2** Ihīnda rīrīa rīhītūkīte, o na Saūlū arī o mūthamaki, wee nīwe ūratongoragīa Isiraēli mbaara-inī ciao. Nake Jehova Ngai waku agīkwīra atīrī, "Nīwe ūkaarīthīa andū akwa Isiraēli, na nīūgatūika mwathi wao." **3** Nī ūndū ūcio athuuri othe a Isiraēli mag'ithiī Hebironi kūrī Mūthamaki Daudi, nake Daudi akīgīa na kīrīkaniro nao mbere ya Jehova o kūu Hebironi, nao mag'itīrīra Daudi maguta mūtwe atūike mūthamaki wa Isiraēli, o ta ūrīa Jehova eranīre na kanua ga Samūeli. **4** Daudi hamwe na andū a Isiraēli othe mag'ithiī gūtharīkīra Jerusalemu, o kūu gwetagwo Jebusi. Nao Ajebusi arīa maatūūraga kūu **5** makīra Daudi atīrī, "Ndūngītoonya gūkū." No rīrī, Daudi nīagītunyanire gīkaro kūu kīarīgīrwo na thingo cia hinya gīa Zayuni, Itūūra Inene rīa Daudi. **6** Daudi oigite atīrī, "Ūrīa wothe ūgūtongoria mbaara ya kūhūra Ajebusi nīwe ūgaatūika mūnene wa thigari ciothe." Joabu mūrū wa Zerua nīwe waambire kwambata, na nī ūndū ūcio nīwe watūkīre mūnene wa thigari. **7** Daudi agīgītūra gīkaro kūu kīarīgīrwo na rūthingo rwa hinya, na nī ūndū ūcio gīgītwo Itūūra Inene rīa Daudi. **8** Nake agīaka itūūra inene rīthiūrūrūkīrie gīkaro kūu, kuuma benjī-inī ngīnya rūthingo-inī rūrīa rwakīrīgīcīrie, nake Joabu agīcookereria mīena rīra īngī ya itūūra rīu inene. **9** Daudi agīkīrīrīra kūgīa na ūhoti mūngī, tondu Jehova Mwene-Hinya-Wothe aarī hamwe nake. **10** Aya nīo maarī anene a andū arīa njamba a Daudi, o ene hamwe na andū a Isiraēli othe, nīmatīrīrīre ūthamaki wake na hinya nīguo ūtheereme būrūrī wothe, o ta ūrīa Jehova eeranīre. **11** Maya nīmo marītwa ma andū acio maarī njamba a Daudi: Jashobeamu ūrīa Mūhakimoni nake aarī mūtongoria wa anene; nīwe woire itīmū rīake ahūūrane na andū 300, nake akīmooraga mbaara-inī īmwe. **12** Mūnini wake eetagwo Eleazaru mūrū wa Dodo ūrīa Mūahohi, ūmwe wa andū atātū arīa maarī njamba. **13** Nake aarī hamwe na Daudi kūu Pasi-Damimu hīndī rīra Afilisti moonganīte marūe nao. Maarī handū haarī mūgūnda waiyūire cairi, nacio thigari ikūrīra Afilisti. **14** No-o nīmaregeire gatagatī ka mūgūnda ūcio. Makīūgītīra, na makīūragā Afilisti, nake Jehova akīmahe ūhootani mūnene. **15** Anene atātū a acio mīrongo

itātū, nīmaikūrīkire mag'ithiī kūrī Daudi ihiga-inī rīra rīarī ngurunga-inī ya Adulama, hīndī rīra mbūtū ya Afilisti yaambite hema Kīanda kīa Refaimu. **16** Hīndī iyo Daudi aarī kīhithā-inī kīrūmu nayo mbūtū ya Afilisti yarī Bethilehemu. **17** Daudi akīrīrīrīra maaī, akiuga atīrī, "Naarī korwo kūrī mūndū ūngīndehera maaī ma kūnyua kuuma gīthima-inī kīrīa kīrī hakuhi na kīhingo kīa Bethilehemu!" **18** Nī ūndū ūcio andū acio atātū mag'itūkanīra gatagatī ka ita rīa Afilisti, mag'itaha maaī gīthima-inī kīu kīarī hakuhi na kīhingo kīa Bethilehemu, na makīmatwarīra Daudi. No Daudi akīrega kūmanyua; akīmaita mbere ya Jehova. **19** Akiuga atīrī, "Ngai arogīra njike ūguo! No ngīnyue thakame ya andū aya mathīrīre ūgwati-inī wa gīkūu?" Tondu nīmathīrīre ūgwati-inī wa gīkūu nīguo mamareherī, Daudi akīrega kūmanyua. Maūdū ta macio nīmo meekagwo nī njamba icio ithatū. **20** Abishai mūrū wa nyina na Joabu nīwe warī mūnene wa acio Atātū. Nake akīoya itīmū rīake, agītharīkīra andū magana matatū, akīmooraga, nī ūndū ūcio akīgīa igweta o ta acio Atātū. **21** Nīatīkīre mūno gūkīra acio angī Atātū na agītūika mwathi wao o na gūtūika ndaataranīrīro nao. **22** Benaia mūrū wa Jehoiada aarī mūrū njamba wa kuuma Kabizeeli, ūrīa wēkire maūdū manene ma ūcamba. Nīooragire njamba nene igīrī cia ita cia Moabi. Nīngī nīatoonyire irima mūthenya warī na tharunji, na akīūraga mūrūūthi. **23** Na nīooragire Mūmisiri warī wa ūrīaihu wa buti mūgwanja na nuthu. O na gūtūika Mūmisiri ūcio nīanyiitite itīmū rīaganaga ta mūtī wa mūtumi ngoora, Benaia akīmūtharīkīra na njūgūma. Akīhuria itīmū kuuma guoko-inī kwa Mūmisiri ūcio, na akīmūūraga na itīmū rīu rīake. **24** Macio nīmo maūdū ma ūcamba marīa mekirwo nī Benaia mūrū wa Jehoiada. O nake aarī igweta o ta andū arīa atātū maarī njamba. **25** Nīatītīwo gūkīra arīa Mīrongo Itātū, no ndaataranīrīro na acio Atātū. Nake Daudi akīmūtua mūnene wa arīa maamūrangagīra. **26** Andū arīa maarī njamba maarī: Asaheli mūrū wa nyina na Joabu, na Elihanani mūrū wa Dodo wa kuuma Bethilehemu, **27** na Shamothu ūrīa Mūharori, na Helezu ūrīa Mūpeloni, **28** na Ira mūrū wa Ikeshu kuuma Tekoa, na Abiezeri kuuma Anathothu, **29** na Sibekai ūrīa Mūhushathi, na Ilai ūrīa Mūahohi, **30** na Maharai ūrīa Mūnetofathi, na Helebu mūrū wa Baana ūrīa Mūnetofathi, **31** na Ithai mūrū wa Ribai, wa kuuma Gibeā kūu Benjamini, na Benaia ūrīa Mūpirathoni, **32** na Hurai kuuma tūrūū-inī twa Gaashu, na Abieli ūrīa Mūaribathi, **33** na Azamavethu ūrīa Mūbahurimu, na Eliahaba ūrīa Mūshaaliboni, **34** na arīū a Hashemu ūrīa Mūgizoni, na Jonathani mūrū wa Shage ūrīa Mūharari, **35** na Ahiamu mūrū wa Sakaru ūrīa Mūharari, na Elifali mūrū wa Uri, **36** na Heferi ūrīa Mūmekerathi, na Ahija ūrīa Mūpeloni, **37** na Hezoro ūrīa Mūkarimeli, na Naarai mūrū wa Ezibai, **38** na Joeli mūrū wa ithe na Nathani, na Mībihari mūrū wa Hagari, **39** na Zeleku ūrīa Mūamoni, na Naharai ūrīa Mūberothi, ūrīa wakuuagīra Joabu mūrū wa Zerua indo cia mbaara, **40** na Ira ūrīa Mūithiri, na Garebu ūrīa Mūithiri, **41** na Uria ūrīa Mūhiti, na Zabadi mūrū wa Ahalai, **42** na Adina mūrū wa Shiza ūrīa Mūrubeni, ūrīa warī mūnene wa Arubeni, arī na andū mīrongo itātū arīa maarī

nake, **43** na Hanani mūrū wa Maaka, na Joshafatu ūria Mūmithini, **44** na Uzia ūria Mūashiterathi, na Shama na Jeeli, ariū a Hothamu ūria Mūaroeri, **45** na Jediaeli mūrū wa Shimuri, o na Joha mūrū wa ithe ūria Mūtizi, **46** na Elieli ūria Mūmahavi, na Jeribai na Joshavia, ariū a Elnaamu, na Ithima ūria Mūmoabi, **47** na Elieli, na Obedi, na Jaasieli ūria Mūmezobai.

12 Aya nō andū arīa mookire kūrī Daudi arī kūu Zikilagi, hīndī ūria aingatitwo akehera maitho-inī na Saülū mūrū wa Kishu (maarī amwe a njamba cia ita iria ciamūteithirie mbaara-inī; **2** Nao maakuuaga mota na nīmoof gūikia mīguū, na gūikia mahiga na kīgūtha, na guoko kwa ūrio kana kwa ūmotho; maarī a mbarī ūmwe na Saülū kuuma mūhīrīga wa Benjamini), nao maarī: **3** Ahiezeri ūria warī mūnene wao na Joashu, ariū a Shemaa ūria Mūgibeaa, na Jezieli, na Peleti, ariū a Azimavethu; na Beraka, na Jehu ūria Mūanathothu, **4** na Ishimaia ūria Mūgibeoni, mūdū warī njamba thīnī wa andū arīa Mīrongo ūtatū, nake aarī mūtongoria ūmwe thīnī wa acio Mīrongo ūtatū; na Jeremia, na Jahazeli, na Johanani, na Jozabadu ūria Mūgederathi, **5** na Eluzai, na Jerimothu, na Bealia, na Shemaria, na Shefatia ūria Mūharufī; **6** na Elikana, na Ishia, na Azareli, na Joezeru, na Jashobeamu arīa maarī a mbarī ya Kora; **7** na Joela, na Zebadia, ariū a Jerohamu kuuma Gedori. **8** Agadi amwe nīmagarūrūkire magīcooka mwena wa Daudi o kūu werū-inī kīhitho-inī gīake. Maarī njamba cia ita irī ūrūme ciehaariirie gūthīi mbaara, na nīmoof kūhūthīra ngo na itimū. Mothiū mao maahaanaga ta mothiū ma mīrūūthi, na maarī ihenya ta thwariga irī irīma-inī. **9** Ezeri nīwe warī mūnene wao, na Obadia aarī mūnini wake; nake Eliabu aarī wa gatātū, **10** na Mishimana aarī wa kana, na Jeremia aarī wa gatano, **11** na Atai aarī wa gatandatū, na Elieli aarī wa mūgwanja, **12** na Johanani aarī wa kanana, na Elizabadu aarī wa kenda, **13** na Jeremia aarī wa ikūmi, na Makabanai aarī wa ikūmi na ūmwe. **14** Agadi acio maarī anene a mbūtū cia ita; ūria warī mūnini mūno wao aarūaga mbaara irīa īngīarūirwo nī andū igana, nake ūria warī mūnene mūno wao aarūaga mbaara irīa īngīarūirwo nī andū ngiri ūmwe. **15** Nīo maaringire Rūū rwa Jorodani mweri wa mbere rīria rwaīyūrīte nginya rūkoina hūgūrūrū ciaruo ciothe, na makīingatithia andū arīa othe maakaraga cianda-inī cia mwena wa irathīro na mwena wa ithūro. **16** Andū amwe a kuuma Benjamini na angī a kuuma Juda o nao magīūka kūrī Daudi kūu kīhitho-inī gīake. **17** Daudi agīthī kumatūnga, akīmeera atīrī, “Angīkorwo mūrooka kūrī nīi na thayū kūndeithia-rī, nīndīhaariirie kūmwamūkīra tūtūike kīndū kimwe; no angīkorwo mūūkite kūngunyanīra kūrī thū ciakwa o rīria itarenda haaro-rī, Ngai wa maithe maitū arorora ūndū ūcio na amūtūire ciira.” **18** Hīndī ūyo Roho agīkūrūkīra Amasai, mūnene wa arīa Mīrongo ūtatū, akiuga atīrī: “Tūrī aku, wee Daudi! Tūrī hamwe nawe, wee mūrū wa Jesi! Ūrogaacīra, ūgaacīre ki, na arīa magūteithagia marogaacīra, nīgūkorwo Ngai waku nīegūgūteithia.” Nī ūndū ūcio Daudi akīmaamūkīra na akīmatua atongoria a mbūtū ciake cia gūtharīkīra thū. **19** Andū amwe a Manase nīmagarūrūkire

magīthī mwena wa Daudi rīria aathiire na Afilisti kūhūrana na Saülū. (Daudi na andū ake matiathieithirie Afilisti, tondu thootha wa kwanarīa, aathani ao nīmamūngatire. Maamwīrīre atīrī, “Tūkaariha na mīoyo iitū angīgatūtiganīria acookerere mwathi wake Saülū.”) **20** Hīndī ūria Daudi aathiire Zikilagi, aya nō andū a Manase arīa maagarūrūkire magīthī mwena wake: Adina, na Jozabadu, na Jediaeli, na Mikaeli, na Jozabadu, na Elihu, na Zilethai, atongoria a ikundi cia ngiri kūu Manase. **21** Nīmateithirie Daudi kuuma kūrī mbūtū iria ciamūtharīkūire, nīgūkorwo othe maarī njamba cia ita irī ūrūme, na maarī anene a ita ciake. **22** Mūthenya o mūthenya andū nīmookaga gūteithia Daudi, o nginya akīgia na mbūtū nene, o ta mbūtū ya Ngai. **23** Ūyū nīguo mūigana wa andū arīa meehaarīirie gūthīi mbaara arīa maathiire Hebironi kūrī Daudi nīgeetha magarūre ūthamaki wa Saülū, maīnengere Daudi, o ta ūria Jehova oigīte: **24** andū a Juda arīa meehaarīirie kūrūa mbaara maakuite ngo na matimū, maarī 6,800; **25** andū a Simeoni arīa njamba cia ita meehaarīirie kūrūa mbaara, maarī 7,100; **26** andū a Alawii maarī 4,600; **27** amwe ao maarī Jehoiada, mūtongoria wa nyūmba ya Harūni ūria warī na andū 3,700, **28** na Zadoku, mwanake mūnini warī njamba ya ita irī ūrūme, ūria warī na anene a thigari mīrongo tīrī na eerī kuuma nyūmba yake; **29** andū a Benjamini, na nīo maarī a mbarī ūmwe na Saülū, maarī 3,000; angī ao maatūūrīte maathikagīra nyūmba ya Saülū, o nginya hīndī ūyo; **30** andū a Efraimū, njamba cia ita irī ūrūme na irī ngumo mīhīrīga-inī yao, maarī 20,800; **31** andū a nuthu ya mūhīrīga wa Manase, arīa maagwetetwo na marītwa nīguo mathīi matue Daudi mūthamaki, maarī 18,000; **32** andū a Isakaru, arīa maarī na ūmenyo wa mahīnda, na makamenya ūria Isiraeli magīrīirwo nī gwīka, maarī anene 200 arīa maathaga andū othe a nyūmba ciao; **33** andū a Zebuluni, thigari iria ciamenyerete mbaara, na nīmehaarīirie kūrūa mbaara me na mīthemba yothē ya indo cia mbaara, nīguo mateithie Daudi marī na ngoro ūmwe, nao maarī 50,000; **34** andū a Nafitali maarī anene 1,000 hamwe na andū 37,000 arīa makuūite ngo na matimū; **35** andū a Dani arīa mehaarīirie kūrūa mbaara, maarī 28,600; **36** andū a Asheri, thigari iria ciamenyerete mbaara na mehaarīirie kūrūa mbaara, maarī 40,000; **37** na kuuma mwena wa irathīro wa Jorodani, andū a Rubeni, na Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase, marī na mīthemba yothē ya indo cia mbaara, maarī 120,000. **38** Acio othe maarī andū a kūrūa arīa meerufīte gūtungata marī ita-inī. Magīūka Hebironi marī na ngoro ūmwe ya gūtua Daudi mūthamaki wa Isiraeli guothe. Andū a Isiraeli arīa angī othe o nao maarī na rīciiria o rīmwe rīa gūtua Daudi mūthamaki. **39** Andū acio maikarire kūu na Daudi mīthenya itatū makīrīa na makīnyua, nīgūkorwo andū a nyūmba ciao nīmaheanīte irio nī ūndū wao. **40** O na ningī andū arīa maatūūrāga hakuhī nao kuuma Isakaru, na Zebuluni, na Nafitali nīmarehire irio ikuūitwo nī ndigiri, na ngamīra, na nyūmbū, na ndegwa. Nī kwarehetwo mūtu mūingī, na ngūmba cia ngūyū na cia thabībū nyūmū, na ndibei, na maguta, na ng'ombe, na ng'ondū, nīgūkorwo kwarī na gikeno kūu Isiraeli.

13 Daudi nĩmagĩire ndundu na anene ake a ita, arĩa maathaga ikundi cia thigari ngiri na ikundi cia thigari igana. **2** Nĩngĩ agĩcooka akĩra kũngano gĩothe gĩa Isiraeli atĩrĩ, “Mũngĩona kwagĩĩre na angĩkorwo nĩ kwenda kwa Jehova Ngai witũ, nĩ tũtũme ũhoro kũndũ na kũndũ kũrĩ arĩũ a ithe witũ arĩa angĩ marĩ kũndũ guothe ng’ongo-inĩ cia Isiraeli, o na kũrĩ athĩnjĩri-Ngai na Alawii arĩa me hamwe nao matũũra-inĩ mao na ũrĩthio-inĩ wao, moke manyĩtanĩre na ithũũ. **3** Nĩtũrehei ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro rĩa Ngai witũ tũrĩcooke kũrĩ ithũũ, nĩgũkorwo tũtĩatũragia ũhoro harĩ rĩo hĩndĩ ya ũthamaki wa Saũlũ.” **4** Kĩũngano gĩothe gĩgĩtikira gwĩka ũguo tondũ andũ othe nĩmoonire ũndũ ũcio nĩwagĩĩre. **5** Nĩ ũndũ ũcio Daudi agĩcookanĩrĩria andũ a Isiraeli othe kuuma Rũũ rwa Shihoru kũu Misiri nginya Lebo-Hamathu, makagĩire ithandũkũ rĩa Ngai kuuma Kiriathu-Jearimu. **6** Daudi na andũ a Isiraeli othe arĩa maarĩ nake magĩthĩĩ Baala kũu Juda (nikuo Kiriathu-Jearimu) makagĩire ithandũkũ rĩa Jehova Ngai ũrĩa ũkarĩire gĩtĩ kĩa ũnene gatagatĩ ka makerubi, o ithandũkũ rĩu rĩtanĩtio na Rĩtwa rĩake. **7** Makĩruta ithandũkũ rĩa Ngai kuuma nyũmba ya Abinadabu rĩkũũtũwo na ikaari rĩerũ, rĩtongoretio nĩ Uza na Ahio. **8** Daudi na andũ a Isiraeli othe magĩkũngũra na hinya wao wotho marĩ bere ya Ngai, makĩinĩra na inanda cia mũgeeto na cia kĩnũbi, na tũhembe, na thaani irĩa ihũũrĩthanagio ikagamba, na tũrumbeta. **9** Hĩndĩ rĩa maakinĩre kihũhĩro-inĩ kĩa ngano gĩa Kidoni, Uza agĩtambũrũkia guoko nĩguo anyĩtĩrĩre ithandũkũ rĩu rĩa kĩrĩkanĩro, tondũ ndegwa nĩciahĩngĩrwo. **10** Na rĩrĩ, marakara ma Jehova nĩmakaniĩre Uza, akĩmũgũtha, akĩgũa tondũ nĩanyiĩtĩre ithandũkũ rĩu na guoko. Nĩ ũndũ ũcio Uza agĩkũra o hau mbere ya Ngai. **11** Nake Daudi akĩrakara tondũ mang’ũri ma Jehova nĩmookĩrĩre Uza, nĩ ũndũ ũcio handũ hau hetagwo Perezu-Uza nginya ũmũthĩ. **12** Daudi agĩtĩgĩra Ngai mũthenya ũcio, akĩũria atĩrĩ, “Ngaahota atĩa kũrehe ithandũkũ rĩrĩ rĩa Ngai kũrĩ nĩ?” **13** Tondũ ũcio Daudi ndaathĩre na ithandũkũ rĩu Itũũra-inĩ Inene rĩa Daudi. Handũ ha ũguo, aarĩtwarire kwa Obedi-Edomu rĩa Mũgĩiti. **14** Ithandũkũ rĩu rĩa Ngai rĩaikarire na andũ a nyũmba ya Obedi-Edomu gwake mũciĩ mĩeri itatũ, nake Jehova akĩrathima andũ a mũciĩ wake, o na kĩrĩa gĩothe aari nakĩo.

14 Na rĩrĩ, Hiramũ mũthamaki wa Turo, nĩatũmĩre Daudi andũ, marĩ na mĩgogo ya mĩtarakwa, na aaki a mahĩga na a mbaũ, nĩguo mamwakĩre nyũmba ya ũthamaki. **2** Nake Daudi nĩamenyĩre atĩ Jehova nĩamũhaandĩte atũike mũthamaki wa Isiraeli, na atĩ ũthamaki wake nĩwatũũgĩrĩtio mũno nĩ ũndũ wa andũ ake a Isiraeli. **3** Daudi nĩahikirie atumia angĩ arĩ kũu Jerusalem, nake agĩtũika ithe wa aanae na airĩtu angĩ. **4** Maya nĩmo marĩtwa ma ciana ciake irĩa ciaciariĩrwo kũu: Shamua, na Shobabu, na Nathani, na Solomoni, **5** na Ibiharu, na Elishua, na Elipeleti, **6** na Noga, na Nefegu, na Jafia, **7** na Elishama, na Beeliada, na Elifeleti. **8** Na rĩrĩa Afilisti maagĩuire atĩ Daudi nĩaitĩrĩrio maguta agatũika mũthamaki wa Isiraeli guothe-rĩ, makĩambata, magĩthĩ na mbũtũ ciao

ciothe makamũcarie, nake Daudi aigua ũhoro ũcio akiumagara, agĩthĩĩ akahũũre nao. **9** Na rĩrĩ, Afilisti nĩmookĩte magatharĩkĩra Gĩtuamba kĩa Refaimu; **10** nĩ ũndũ ũcio Daudi agĩtũria ũhoro kũrĩ Ngai, akĩmũria atĩrĩ, “Thĩĩ ngatharĩkĩre Afilisti? Nĩũkũmaneana moko-inĩ makwa?” Nake Jehova akĩmũcookeria atĩrĩ, “Thĩĩ, nĩngũmaneana moko-inĩ maku.” **11** Nĩ ũndũ ũcio Daudi na andũ ake makĩambata, magĩthĩĩ nginya Baali-Perazimu, na akĩmatooreria kuo. Nake akiuga atĩrĩ, “O ta ũrĩa maaĩ moinaga, noguo Ngai aharaganĩtie thũ ciakwa na guoko gwakwa.” Nĩ ũndũ ũcio handũ hau hagĩtũwo Baali-Perazimu. **12** Afilisti magĩtiganĩria ngai ciao kũu, nake Daudi agĩathana ngai icio icinwo na mwaki. **13** Afilisti nĩmatharĩkĩre Gĩtuamba kũu rĩngĩ; **14** nĩ ũndũ ũcio Daudi agĩtũria ũhoro harĩ Ngai rĩngĩ, nake Ngai akĩmũcookeria atĩrĩ, “Tiga kwambata, no mathĩũrũrũkĩrie, na ũmatharĩkĩre ũmarũtĩtie na mbere ya mĩtĩ ya mĩkũngũgũ. **15** Rĩrĩa ũrĩguu mũkubio uumĩte igũrũ rĩa mĩtĩ ũyo ya mĩkũngũgũ-rĩ, thĩĩ ũkarũe, tondũ ũguo nĩkuonania atĩ Ngai arĩ mbere yaku akĩhũũra ita rĩa Afilisti.” **16** Nĩ ũndũ ũcio Daudi agĩka o ta ũrĩa Ngai aamwathĩte, nao makĩhũũra mbũtũ cia Afilisti, o kuuma Gibeoni nginya Zezeri. **17** Nĩ ũndũ ũcio ngumo ya Daudi ikĩhunja o bũrũri o bũrũri, nake Jehova agĩtũma ndũrĩrĩ ciothe imwĩtĩgre.

15 Daudi aarĩkia gwaka nyũmba ciake mwene kũu Itũũra Inene rĩa Daudi, nĩahaarĩrĩre handũ ha kũga ithandũkũ rĩa Ngai, na akĩrĩambĩra hema. **2** Nĩngĩ Daudi akiuga atĩrĩ, “Gũtĩrĩ mũndũ ũngĩ wagĩrĩrwo nĩ gũkuua ithandũkũ rĩa Ngai tĩga o Alawii, tondũ nĩo Jehova aathuurire makuuage ithandũkũ rĩu rĩa Jehova na mamũtungatĩre nginya tene.” **3** Daudi nĩacookanĩrĩrĩre andũ othe a Isiraeli hamwe kũu Jerusalem nĩguo marehe ithandũkũ rĩa Jehova handũ harĩa aarĩthondekeire. **4** Nĩacookanĩrĩrĩre njiaro cia Harũni na Alawii ta ũũ: **5** Kuuma kũrĩ njiaro cia Kohathu, Urieli nĩwe warĩ mũtongoria, na andũ a nyũmba yao 120; **6** kuuma kũrĩ njiaro cia Merari, Asaia nĩwe warĩ mũtongoria, na andũ a nyũmba yao 220; **7** kuuma kũrĩ njiaro cia Gerishoni, Joeli nĩwe warĩ mũtongoria, na andũ a nyũmba yao 130; **8** kuuma kũrĩ njiaro cia Elizafani, Shemaia nĩwe warĩ mũtongoria, na andũ a nyũmba yao 200; **9** kuuma kũrĩ njiaro cia Hebroni, Elieli nĩwe warĩ mũtongoria, na andũ a nyũmba yao 80; **10** kuuma kũrĩ njiaro cia Uzeli, Aminadabu nĩwe warĩ mũtongoria, na andũ a nyũmba yao 112. **11** Nĩngĩ Daudi agĩta Zadoku na Abiatharu arĩa athĩnjĩri-Ngai, na Urieli, na Asaia, na Joeli, na Shemaia, na Elieli, na Aminadabu arĩa Alawii. **12** Akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ inyuũ anene a nyũmba cia Alawii; inyuũ ene na Alawii arĩa angĩ nginya mwĩtherie na mwambatie ithandũkũ rĩa Jehova Ngai wa Isiraeli nginya handũ harĩa ndĩrĩthondekeire. **13** Nĩ ũndũ inyuũ, Alawii, mũtiarĩmbatĩre ihĩnda rĩa mbere, nĩkĩo Jehova Ngai witũ aatũũkĩrĩre na marakara. Tũtĩigana gĩtũria ũhoro wa ũrĩa tũngĩekĩre kũrĩ we, kũringana na ũrĩa gwatũtũwo.” **14** Nĩ ũndũ ũcio, athĩnjĩri-Ngai na Alawii magĩtheria nĩgeetha maambatie ithandũkũ rĩa Jehova, Ngai wa Isiraeli. **15** Nao Alawii magĩkuua ithandũkũ rĩa Ngai na mĩtĩ mĩraaya mamĩgĩrĩre ciande,

o ta ūria Musa aathanite kuringana na kiugo kia Jehova. **16** Daudi akira atongoria a Alawii mathuure ariu a ithe wao matuike aini, nao maine nyimbo cia gikeno makihuraga inanda cia kinubi, na cia mugheeto, na thaani iria ihuurithanagio ikagamba. **17** Ni undu ucio Alawii magithuura Hemani muru wa Joeli; kuuma hari ariu a ithe, na magithuura Asafu muru wa Berekia; na kuuma hari ariu a ithe Amerari magithuura Ethani muru wa Kushaia; **18** na ningi hamwe nao magithuura ariu a ithe matuike anini ao wathani-ini. nao ni: Zekaria, na Jaazieli, na Shemiramothu, na Jehieli, na Uni, na Eliabu, na Benaia, na Maaseia, na Matithia, na Elifelehu, na Mikinea, na Obedi-Edomu, na Jeieli, aria arangiri ihingo. **19** Hemani, na Asafu na Ethani maarĩ aini na maahuurithanagia thaani cia gicango; **20** Zekaria, na Azieli, na Shemiramothu, na Jehieli, na Uni, na Eliabu, na Maaseia, na Benaia maarĩ a kuhura inanda cia kinubi, kuringana na Alamothu. **21** Nake Matithia, na Elifelehu, na Mikinea, na Obedi-Edomu, na Jeieli, na Azazia maarĩ a kuhura inanda cia mugheeto, matongoretie kuringana na Sheminithu (uguo ni ta kuuga mugambo ukururuma). **22** Kenania uria mutongoria wa Alawii niwe warugamirire uini; ucio nguo warĩ wira wake tondu aari na uugĩ wa guo. **23** Berekia na Elikana no maarĩ a kurangira mirango ni undu wa ithanduku ru. **24** Athinjiri-Ngai, ni Shebania, na Joshafatu, na Nethaneli, na Amasai, na Zekaria, na Benaia, na Eliezeri maarĩ a kuhuha turumbeta mbere ya ithanduku ria Ngai. Obedi-Edomu na Jehia o nao maarĩ arangiri a mirango ni undu wa ithanduku ru. **25** Ni undu ucio Daudi na athuuri a Israeli, na anene a ikundi cia ngiri, magithi kwambatia ithanduku ria kirikaniro kia Jehova kuuma nyumba ya Obedi-Edomu makenete. **26** Tondũ Ngai niateithitie Alawii aria maakuuaga ithanduku ria kirikaniro kia Jehova-ri, ndegwa mugwanja na ndurume mugwanja nciarutirwo igongona. **27** Hindi iyo Daudi eehumbite nguo ya iguru ndaaya ya gatani iria njega, na noguo Alawii othe aria makuuete ithanduku ru mehumbite, o na aini na Kenania uria warĩ mutongoria wa uini. O na ningi Daudi niehumbite ebodi ya gatani. **28** Ni undu ucio andu othe a Israeli makiambatia ithanduku ria kirikaniro kia Jehova makiamagirira, makihuhaga macoro na turumbeta, na makihuurithanagia thaani iria ihuurithanagio na ikagamba, na makihuraga inanda cia kinubi na cia mugheeto. **29** Hindi iria ithanduku ria kirikaniro kia Jehova riatoonyaga Itura Inene ria Daudi-ri, Mikali mwarĩ wa Saulu niacuthiririe ari ndrira-ini. Na rira onire Muthamaki Daudi akina akirugarugaga, akimunyarara ngoro-ini yake.

16 Alawii makirehe ithanduku ria Ngai, makiritoonyia thini wa hema iria yaambitwo ni Daudi ni undu wario, na makirutira Ngai maruta ma njino na maruta ma uguano. **2** Daudi aarikia kuruta maruta ma njino na maruta ma uguano-ri, akirathima andu acio thini wa ritwa ria Jehova. **3** Ningi akhe andu a Israeli othe, arume na andu-a-nja o mundu mugate, na gicunji kia nyama, na ngumba ya thabibu nyumu. **4** Niathuurire Alawii amwe matungatage mbere ya ithanduku ria Jehova, na

mathaitanagire andu, na macookagie ngaatho, na magoocage Jehova, Ngai wa Israeli, nao nio: **5** Asafu uria warĩ munene wao, na muniri wake aari Zekaria, agacookwo ni Jeieli, na Shemiramothu, na Jehieli, na Matithia, na Eliabu, na Benaia, na Obedi-Edomu, na Jeieli. Acio maarĩ a kuhuraga inanda cia kinubi na inanda cia mugheeto, nake Asafu agambage thaani iria ihuurithanagio ikagamba, **6** nao athinjiri-Ngai, Benaia na Jahazieli, maarĩ a kuhuha turumbeta hindi ciothe marĩ mbere ya ithanduku ria kirikaniro kia Ngai. **7** Muthenya ucio undu wa mbere, uria Daudi eekire ni kunengera Asafu na athiritu ake thaburi ino ya gucookeria Jehova ngaatho: **8** Cookeria Jehova ngaatho, kairai ritwa riake; menyithaniai nduriri-ini uria ekite. **9** Muniire, mumuniire mukimugocaga, muheane uhoru wa ciiko ciake ciothe cia magegania. **10** Mwirahe ni undu wa ritwa riake itheru; ngoro cia aria marongoragia Jehova ni ikene. **11** Mathaai Jehova o na hinya wake; mumaathage ithiuli wake hindi ciothe. **12** Ririkanai magegania maria ekite, na ciam ciake, na maturo ma ciira maria atuite, **13** inyu njiaro cia Israeli ndungata yake, o inyu ciana cia Jakubu, inyu andu ake aria athuurite. **14** Jehova niwe Ngai witu; maturo make ma ciira marĩ thi yothe. **15** Niaririkanaga kirikaniro giage nginya tene, niiko kiugo kiria aathanire, kirumagirirwo ni njiarwa ngiri, **16** kirikaniro kiria aarikiire na Ibrahimu, na noguo mwihitwa uria eehitire hari Isaaka. **17** Niagurikire hinya hari Jakubu kirĩ kiria giage kia watho wa kurumagirirwo, agigukira hinya kuri Israeli kirĩ kirikaniro gia gutura tene na tene, akiuga atiri: **18** "Wee niwe ngahe buriri wa Kaanani, utuike igai rira ukaagaya." **19** Hindi iria maarĩ o anini magitarwo, o anini biu, na maarĩ ageni kuo-ri, **20** mooruraga kuuma ruriri rumwe nginya rura rungĩ, na kuuma ithamaki-ini umwe nginya uria ungĩ. **21** Ndarĩ mundu o na umwe etikirire amanyariire; niaruthirie athamaki ni undu wao, akimeera atiri: **22** "Mutikanahutie andu aria akwa aitirire maguta; mutikaneke anabii akwa uuru." **23** Inirai Jehova, inyu andu a thi yothe; mihunjagie uhonokio wake muthenya o muthenya. **24** Umburari riiri wake kuri nduriri, mumbure mawiko make ma magegania kuri andu othe. **25** Nigukorwo Jehova ni munene, na ni wa guocoo muno; niwe wa gwitigirwo gukira ngai ciothe. **26** Nigukorwo ngai ciothe cia nduriri ni mihiano, no Jehova niwe wimbire iguru. **27** Riiri na unene iri mbere yake; hinya na gikeno ituraga gwake. **28** Tuguriai Jehova, inyu mhiriga ya nduriri, mutugurie Jehova ni undu wa riiri na hinya wake, **29** Tuguriai Jehova, ni undu wa riiri uria wagiriire ritwa riake. Mureherei maruta na muke mbere yake; muhooe Jehova thini wa riiri wa utheru wake. **30** Inainai muri mbere yake, inyu andu a thi yothe! Thi ihaanditwo ikaruma; ndingenyenyeke. **31** Iguru ni rikene, thi nicanjamuke; nakuo nduriri-ini ni kuugwo atiri, "Jehova niwe ithamakaga!" **32** Iria ni rirurume, na indo iria ciothe iri thini wario; mugunda niukeneruruke na indo iria ciothe iri thini wayo! **33** Hindi iyo miti ya mititu niikaina; ine ni gukena iri mbere ya Jehova, nigukorwo niarooka gucirithia thi. **34**

Cookeriai Jehova ngaatho, nigukorwo ni mwega; wendo wake utuuraga nginya tene. **35** Anirirai muuge atiri, "Tuhonokie, Wee Ngai Míhonokia witu; túcookaniririe na utúkúire kuuma kúri ndúriri, níguo túcookaǵirie ríitwa riaku itheru ngaatho, nígeetha twírahage ní úndú wa úgooci waku." **36** Jehova arogoocwo, o we Ngai wa Isiraeli, kuuma tene na tene, nginya tene na tene. Nao andú othe makiuga atiri, "Ameni" na "Goocai Jehova." **37** Daudi agítiga Asafu na athiritú ake hau mbere ya ithandúkú ría kírikaníro kía Jehova níguo matungatage kuo híndi ciothe, kúringana na mabata ma o múthenya. **38** O na níngí agítiga Obedi-Edomu na athiritú ake mírongo ítandaú na anana matungatage hamwe nao. Obedi-Edomu múrú wa Jeduthuni marí na Hosa maarí arangíri a kíhingo. **39** Daudi agítiga Zadoku úria múthínjiri-Ngai hamwe na athínjiri-Ngai aría angí hau mbere ya hema íria nyamúre, kúndú kúria gútúúgíru kúu Gibeoni, **40** níguo marutagíre Jehova maruta ma njino kíngona-iní kía maruta ma njino híndi ciothe, rúciini na hwaí-iní, kúringana na úria kwandíkítwo watho-iní wa Jehova úria aaheete andú a Isiraeli. **41** Aría maarí hamwe nao ní Hemani na Jeduthuni, na aría angí maarí athuure na makagwetwo na marítwa nígeetha macookagíre Jehova ngaatho, makiugaga atiri, "Tondú wendo wake utúúraga nginya tene." **42** Hemani na Jeduthuni ní meehokeirwo kúhuha túrumbeta, na kúhúúríthania thaani íria ihúúríthanagio ikagamba, o na kúhúúraga inanda íria ingí cia kúina rwímbo rwamúre. Ariú a Jeduthuni ní maahéirwo wira wa kúrangira kíhingo. **43** Híndi íyo andú othe magítíi o múndú gwake múcií, nake Daudi agícocooka múcií akarathime andú a nyumba yake.

17 Thuutha wa Daudi gúikara nyumba yake ya úthamaki kwa ihinda, akíra múnabii Nathani atiri, "Ní njikaraga nyumba ya úthamaki yakítwo na mítarakwa, o rírí ithandúkú ría kírikaníro kía Jehova nígítwo hema-iní." **2** Nathani agícocookeria Daudi atiri, "Úndú úria úreeciira gwíka-rí, wíke, nígúkorwo Ngai arí hamwe nawe." **3** Útukú úcio kíugo kía Ngai gígikinyíra Nathani, akírwo atiri: **4** "Thíi úkeere ndungata yakwa Daudi atiri, 'Jehova ekuuga úú: Wee tiwe wa kúnjakira nyumba ya gútúúra. **5** Ní ndiri ndatúúra nyumba kuuma múthenya úria ndaarutire andú a Isiraeli kuuma búrúri wa Misiri nginya úmúthí. Ndúúraga hema-iní, thaamaga kuuma handú hamwe ngathí haría hangí, ngoima gúikaro kímwe ngathí kíria kíngí. **6** Kúria guothe ndaanathí na andú a Isiraeli othe-rí, ndí ndooria mútongoria o na úmwe wa aría ndaathire maríthagie andú akwa atiri, 'Mwagíte kúnjakira nyumba ya mítarakwa níki?' **7** "Na rírí, íra ndungata yakwa Daudi atiri, 'Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga úú: Ndaakúrutire rúuru-iní, nígútígíthia kúrúmiríra mahíi níguo útuíke mwathí wa andú akwa a Isiraeli. **8** Níngoretwo nawe kúria guothe wanathí, na ngakwehereria thú ciaku ciothe ikehera mbere yaku. Ríu níngútúma ríitwa riaku rítuíke inene o ta marítwa ma andú aría anene múno a thí. **9** Na níngaahe andú akwa a Isiraeli handú na ndímahaande wega nígeetha magíe na múcií wao kíumbe, na matigacooka gúthíinika.

Andú aaganu matigacooka kúmahinyíríra ríngí, ta úria meekaga kíambíríra-iní **10** na matúire meekaga kuuma rírí ndathuurire atongoria a gútongoragia andú akwa a Isiraeli. O na níngatooria thú cianyu ciothe. "Na níngí ngúkúwira atí Jehova we mwene níwe úgúgwakíra nyumba: **11** Híndi íria matukú maku magaaithira nawe úthíi úgatúúranie na maithe manyu, níngarúgamia múndú wa rúciaro rwaku athamake ithenya riaku, agaakorwo arí úmwe wa aríi aku, na níngahaanda úthamaki wake. **12** Úcio níwe úkaanjakíra nyumba, na níngahaanda gítí giake kía únene nginya tene. **13** Níngatuíka ithe, nake níngatuíka múrú wakwa. Ndikeheria wendo wakwa harí we, ta úria ndehereirie úria warí mbere yaku. **14** Níngamúta mwathí wa nyumba yakwa na úthamaki wakwa nginya tene; gítí giake kía únene gíkehaanda nginya tene." **15** Nathani akíményithia Daudi úhoro wa úgúúrio úcio wothé. **16** Nake Múthamaki Daudi agítóonya, agúikara thí mbere ya Jehova, akiuga atiri: "Ní ndikírí ú, Wee Jehova Ngai, nayo nyumba yakwa-rí, íkírí kí, atí níkió únginyítie nginya haha? **17** Na ta úndú úcio úri o múnini maithe-iní maku, Wee Ngai-rí, níwarítie úhoro wa matukú maría magocooka makoníi nyumba ya ndungata yaku. Na ríu Wee Jehova Ngai, únyonete ta ndí múndú úmwe wa aría atúúgíre múno. **18** "Ní atía úngí Daudi angíkúwira ní úndú wa gútúúra ndungata yaku? Nígúkorwo níúú ndungata yaku, Wee Jehova. **19** Ní úndú wa ndungata yaku na kúringana na wendo waku-rí, níwíkíte úndú úyú múnene na úgatúma círaníro ici nene imenyéke. **20** "Gútirí úngí úhaana tawe, Wee Jehova, na gútirí Ngai úngí tige Wee, o ta úria túguíte na matú maitú. **21** Na níú úhaana ta andú aku a Isiraeli, rúrírí rúmwe gúkú thí rúría Ngai waruo aakúúre rútuíke andú ake, nígeetha wígúire igweta, na wíke maúndú manene na ma magegania ma gwítígírwó, ní úndú wa kúngata ndúrírí ciehere mbere ya andú aku aría wakúúre kuuma búrúri wa Misiri? **22** Watúimire andú aku a Isiraeli matúíke andú aku mwene nginya tene, nawe, Wee Jehova, níútuíkíte Ngai wao. **23** "Na rírí, Jehova, túma kíraníro kíria weraníire gíkoníi ndungata yaku na nyumba yake kírumé nginya tene. Na wíke o ta úguo wíraníire, **24** nígeetha kíraníro kíu kíhaande, naríi ríitwa riaku rínenehe nginya tene. Níngí andú nímakoiaga atiri, 'Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, níwe Ngai wa andú a Isiraeli!' Na nyumba ya ndungata yaku Daudi níkehaanda mbere yaku." **25** "Wee Ngai wakwa, níúguúríire ndungata yaku atí níukamáikira nyumba. Ní úndú úcio ndungata yaku níngíte na úmírúru wa gúkúhooya. **26** Wee Jehova, níwe Ngai! Níwírúire ndungata yaku maúndú maya mega. **27** Ríu níwonete kwagírúire úrathime nyumba ya ndungata yaku, nígeetha ítuúre nginya tene maithe-iní maku; nígúkorwo, Wee Jehova níúmiráthimíte, na ígútúúra íri ndaathime nginya tene."

18 Thuutha wa mahinda macio, Daudi níatharíkíre Afílisti na akímatooria bíi, na agítunyana Gathu na matúúra maría maaríngíciiríe kuuma watho-iní wa Afílisti. **2** O na níngí Daudi níahootire andú a Moabi, na magítuika a gwatho níwe, makamúrútagíra igooti. **3**

Ningĩ Daudi n̄ahũuranire na Hadadezeri mũthamaki wa Zoba, akĩmũingata akĩmũkinya Hamathu, rĩrĩa mũthamaki ũcio aathiiaga gũtũma wathani wake ũrĩme wega ndwere-inĩ cia Rũũ rwa Farati. **4** Daudi akĩmũtunya ngaari ciake cia ita ngiri ĩmwe, na andũ a gũcitwara ngiri mũgwanja, na thigari cia magũrũ ngiri mĩrongo ĩrĩ. Nake agĩtemenga mbarathi icio cia mbaara magũrũ, agĩcihuithia ciothe tige o igana rĩmwe. **5** Rĩrĩa Asuriata a kuuma Dameski mookire gũeithia Hadadezeri mũthamaki wa Zoba, Daudi akĩũraga Asuriata 22,000. **6** Akĩiga mbũtũ ciake cia kũrangĩra ũthamaki wa Asuriata kũu Dameski, nao Asuriata magĩtuĩka a gwathagwo nĩwe na makamũrutagĩra igooti. Jehova n̄iaheire Daudi ũhootani kũria guothe aathiiaga. **7** Daudi n̄iatunyanire ngo cia thahabu iria ciarĩ na anene a Hadadezeri, na agĩcitwara Jerusalemu. **8** Kuuma matũũra ma Teba na Kuni marĩa maarĩ ma Hadadezeri, Daudi agĩtunyana gĩcango kĩingĩ mũno kĩa Solomoni aahũthĩre gũthondeka Karia ga gĩcango, na itugĩ, na mĩthemba mĩingĩ ya indo cia gĩcango. **9** Rĩrĩa Tou, mũthamaki wa Hamathu, aiguirĩ atĩ Daudi n̄iahootete mbũtũ ciothe cia mbaara cia Hadadezeri mũthamaki wa Zoba-rĩ, **10** agĩtũma mũriũ Hadoramu kũrĩ Mũthamaki Daudi akamũgeithie na amũkũngũire nĩ ũndũ wa kũhoota Hadadezeri ũria wakoretwo akĩrũa na Tou. Hadoramu agĩtwarĩra Daudi indo cia mĩthemba mĩingĩ ithondeketwo na thahabu na betha na gĩcango. **11** Mũthamaki Daudi akĩamũrĩra Jehova indo icio o ta ũria aamũrĩte betha na thahabu iria aatahĩte kuuma kũrĩ andũ a ndũrĩrĩ ici ciothe: Edomu, na Moabi, na kuuma kũrĩ Amoni na Afilisti, na Amaleki. **12** Abishai mũrũ wa Zeruia n̄iooragire andũ a Edomu 18,000 o kũu Gĩtũmba-inĩ gĩa Cumbĩ. **13** Nake akĩiga mbũtũ cia kũrangĩra kũu Edomu nao andũ a Edomu othe magĩtuĩka a gwathagwo nĩ Daudi. Jehova n̄iaheire Daudi ũhootani kũria guothe aathiiaga. **14** Daudi n̄iathamakire Isiraeli guothe, akahũthagĩra kĩhooto, na akahingĩria andũ ake othe maũndũ marĩa maagĩrĩre. **15** Joabu mũrũ wa Zeruia nĩwe warĩ mũnene wa ita, nake Jehoshafatu mũrũ wa Ahiludu nĩwe warĩ mwandĩki wa maũndũ ma ihinda rĩu. **16** Zadoku mũrũ wa Ahitubu, na Ahimeleku mũrũ wa Abiatharu maarĩ athĩnjĩri-Ngai, nake Shavisha nĩwe warĩ mwandĩki-marũ; **17** Benaia mũrũ wa Jehoiada nĩwe warĩ mũnene wa Akerethi na Apelethi; nao ariũ a Daudi n̄io maarĩ atongoria na anene a gũikaranagia na mũthamaki.

19 Thuutha wa mahinda macio-rĩ, Nahashu mũthamaki wa Amoni agikua, nake mũriũ agĩtuĩka mũthamaki ithenya riake. **2** Nake Daudi agĩciĩria atĩrĩ, “Nĩngwĩka Hanuni mũrũ wa Nahashu maũndũ mega ma ũtugi tondũ ithe n̄ianjikire maũndũ mega ma ũtugi.” Nĩ ũndũ ũcio Daudi agĩtũma andũ kũrĩ Hanuni makamũcakaithe nĩ ũndũ wa gũkuĩrwo nĩ ithe. Rĩrĩa andũ acio maatũmĩtwo nĩ Daudi maakinyire kũrĩ Hanuni o kũu bũrũri wa Amoni nĩguo mamũcakaithe-rĩ, **3** andũ arĩa maarĩ igweta a Amoni makĩũria Hanuni atĩrĩ, “Ūreciĩria Daudi nĩ thoguo aratĩa nĩ ũndũ wa gũgũtũmĩra andũ magũcakaithe? Githĩ andũ ake matũũkite kũrĩ we matũũrie na mathigaane bũrũri

nĩguo macooke maũtunyane?” **4** Nĩ ũndũ ũcio Hanuni akĩnyiiithia andũ acio a Daudi, akĩmenjithia nderu, nacio nguo ciao igĩtinio irima gatagati ka njikarĩro, na akĩmaingata. **5** Rĩrĩa mũndũ ũmwe akĩnyĩire Daudi ũhoru wa andũ acio-rĩ, Daudi agĩtũma andũ makamatũnge, tondũ andũ acio nĩmaconorĩthĩtio mũno. Mũthamaki akiuga atĩrĩ, “Ikaraĩ kũu Jeriko nginya nderu cianyu ikũre, mũcooke mũũke.” **6** Rĩrĩa andũ a Amoni maamenyire atĩ nĩmatũũkite kĩndũ kĩnũguo harĩ Daudi-rĩ, Hanuni na andũ a Amoni makĩneana betha taranda ngiri ĩmwe cia gũkumbora ngaari cia ita na atwarĩthia a cio kuuma Mesopotamia, na Aramu-Maaka, na Zoba. **7** Magĩkombora ngaari cia ita ngiri mĩrongo itatũ na igĩrĩ na atwarĩthia a cio, hamwe na mũthamaki wa Maaka na mbũtũ ciake, arĩa mookire makĩamba hema hakuhi na Medeba; hĩndĩ iyo andũ a Amoni nao magĩcookanĩrĩrio kuuma matũũra-inĩ mao, magĩthĩ kũrũa mbaara. **8** Nake Daudi aigua ũhoru ũcio-rĩ, agĩtũma Joabu na ita rĩothe rĩa mbaara. **9** Nao andũ a Amoni makiumagaria, makĩarania mbũtũ cia mbaara kĩhingo-inĩ gĩa itũũra rĩa inene, nao athamaki arĩa mookite mbaara, magĩkorwo maarĩ oiki kũu werũ-inĩ. **10** Joabu n̄ionire atĩ thigari n̄iciaranĩtio mbere yake o na thuutha wake; nĩ ũndũ ũcio agĩthũura mbũtũ ĩmwe iria njega mũno kũu Isiraeli, agĩcitũma ikarũe na Asuriata. **11** Andũ acio angĩ akĩmaiga watho-inĩ wa Abishai mũrũ wa nyina. Nao akĩmatũma makarũe na andũ a Amoni. **12** Joabu akiuga atĩrĩ, “Asuriata mangĩngĩria hinya-rĩ, wee ũũke ũndeithie; no Amoni mangĩgũkĩria hinya, nĩngagũeithia. **13** Wiyũmĩrĩre nĩgeetha tũrũe na ũcamba nĩ ũndũ wa andũ aitũ, na nĩ ũndũ wa matũũra manene ma Ngai witũ. Jehova n̄iegwĩka ũria ekuona kwagĩrĩre maitho-inĩ make.” **14** Nake Joabu arĩ na mbũtũ ciake agĩtharĩkĩra Asuriata, nao makĩmũrĩra. **15** Rĩrĩa Amoni moonire atĩ Asuriata nĩmaroora-rĩ, o nao makĩrũra Abishai mũrũ wa nyina magĩtoonya itũũra thĩnĩ. Nĩ ũndũ ũcio Joabu agĩcooka Jerusalemu. **16** Thuutha wa Asuriata kuona atĩ nĩmatoorio nĩ andũ a Isiraeli, magĩtũma andũ makarehithie Asuriata a kuuma mũrĩmo wa Rũũ rwa Farati matongoretio nĩ Shofaku ũria warĩ mũnene wa mbũtũ cia ita cia Hadadezeri. **17** Rĩrĩa Daudi eerirwo ũhoru ũcio, agĩcookanĩrĩria ita rĩa Isiraeli rĩothe, makĩringa Rũũ rwa Jorodani, nake akĩmakinyĩra na akĩiga mbũtũ ciake imang’etheire. Daudi akĩhaarĩria mbũtũ ciake nĩguo itũngane na Asuriata acio mbaara-inĩ, nao Asuriata makĩria nake. **18** No rĩrĩ, Asuriata makĩrũra Isiraeli, nake Daudi akĩũraga atwarĩthia a ngaari ciao cia ita ngiri mũgwanja, na thigari ciao cia magũrũ ngiri mĩrongo ĩna. Ningĩ akĩũraga Shofaku, mũnene wa mbũtũ cio. **19** Hĩndĩ ĩria ndungata cia Hadadezeri cionire atĩ nĩmahootwo nĩ Isiraeli-rĩ, magĩthondeka thayũ na Daudi, nao magĩtuĩka a gwathagwo nĩwe. Nĩ ũndũ ũcio Asuriata matiacookire gwĩtikĩra gũeithia Amoni rĩngĩ.

20 Na rĩrĩ, hĩndĩ ya kĩmera yakinya, ihinda rĩrĩa athamaki maathiiaga mbaara, Joabu agĩtongoria mbũtũ cia ita. Nake akiananga bũrũri wa Amoni, na agĩthĩ Raba akĩrĩrigĩciĩria, no Daudi agĩtigwo Jerusalemu. Joabu agĩtharĩkĩra Raba agĩtiga aariananga.

2 Daudi akiruta muthamaki wao thumbi mutwe, nayo yari na uritu wa taranda imwe ya thahabu, na nyagemetio na tuhiga twa goro, nayo ikiigirirwo mutwe wa Daudi. Nake agitaha indo nyingi nao kuuma itura riu inene, 3 na akiruturira aikari akuo, akimahe wira wa gwatira mbaui na muthumeno, na kuruta wira na haru cia igera na mathanwa. Uguo nguwo Daudi ekire matuira mothe ma Amoni. Thuutha ucio Daudi na mbutu ciake ciothe cia ita magicooka Jerusalemu. 4 Mahinda macio-ri, gukigia mbaara ya kurua na Afilisti kuu Gezeri. Hindi iyo Sibekai uria Muhushathi akuraga Sipai, umwe wa njiaro cia Refai, nao Afilisti magitoorio biu. 5 Mbaara-ini ingi makirua na Afilisti, nake Elihanani muru wa Jairu akiraga Lahami muru wa nyina na Goliathu, uria Mugiiti, uria wari na itimu riaru na muti waiganaga ta muti wa mutumi ngoora. 6 Ningi mbaara-ini ingi uria yaruirwo Gathu, kwari na mundu munene muno, wari na ciara ithathatu o guoko, na ciara ithathatu o kuguru, ciothe ciari ciara mirongo iri na inya. O nake aari wa ruciaro rwa Rafa. 7 Riria aanyurirurie andu a Israeli, Jonathani muru wa Shimea, muru wa nyina na Daudi, akimuraga. 8 Acio no maaru wa ruciaro rwa Rafa wa kuu Gathu, nao makiragwo ni Daudi na andu ake.

21 Na riri, Shaitani niookirire andu a Israeli, na akirahura Daudi nguwo atarithie andu a Israeli. 2 Ni undu ucio Daudi akira Joabu na anene a mbutu cia ita atiri: "Thii mugatare andu a Israeli kuuma Birishiba nginya Dani, mucooke mundehera uhoro nguwo menyee uria maigana." 3 Nowe Joabu akimucookeria atiri, "Jehova aroinghia mbutu ciake cia ita maita igana. Mwathi wakwa muthamaki, githi othe matiri watho-ini waku? Ni ki gigituma mwathi wakwa ende gwika uguo? Ni ki gigituma ahitithie Israeli?" 4 No riri, muthamaki agikararia Joabu; ni undu ucio Joabu akiama hau agithi Israeli guothe, na agicooka Jerusalemu. 5 Joabu akimenyithia Daudi muihana wa andu ari maangiruire mbaara ta uu: Israeli guothe kwari na andu 1,100,000 ari maangahotire kuhithira ruhiu rwa njora, thii ni wao haru na andu 470,000 kuuma Juda. 6 No riri, Joabu ndaarire andu a Lawi na a Benjamini, tondwatho ucio wa muthamaki niwamugithithie uru muno. 7 O na ningi watho ucio wari muru maitho-ini na Ngai; ni undu ucio akitherithia Israeli. 8 Hindi iyo Daudi akira Ngai atiri, "Ninjithie muno ni gwika undu iyu. Riu ndaguthaitha unjeherie mahitia, ni ndungata yaku. Ninjike undu wa urimu muno." 9 Nake Jehova akira Gadi uria woonagira Daudi maundu atiri, 10 "Thi ukeere Daudi uu, Jehova ekuuga atiri: Uri na maundu matatu ma githuura. Nowe ithuure umwe wamo uria ngukherithia naguo." 11 Ni undu ucio Gadi agithi kuri Daudi, akimwira atiri, "Jehova ekuuga uu: Thuura undu umwe wa maya: 12 Ithuure miaka itatu ya ng'aragu, kana mieri itatu ya kuniinwo ni thi ciaku igithingatite na hiu ciao cia njora, kana mithenya itatu ya ruhiu rwa njora rwa Jehova, naguo ni ati kuge na mithenya ya muthiro bururi-ini, riria muraika wa Jehova akaanihana Israeli guothe. Na riri, tua itua unjire uria nguthi gicookeria uria undumite." 13

Daudi akira Gadi atiri, "Riu ni ndi na thina muno. Ni kaba ni ngwe moko-ini ma Jehova, tondwatho ciake ni nyingi muno; no ndukareke ngwe moko-ini ma andu." 14 Ni undu ucio Jehova akirehwa Israeli muthiro, na andu a Israeli 70,000 magikua. 15 Nake Ngai agituma muraika akanange Jerusalemu. No riria muraika ekaga uguo-ri, Jehova akiona undu ucio na akiuga kieha ni undu wa kinyariiko kiu, nake akira muraika ucio wanangaga andu atiri, "Tigira hau! Eheria guoko gwaku." Hindi iyo muraika ucio wa Jehova aarugamite kihuhiro-ini kia ngano kia Arauna uria Mjebusi. 16 Nake Daudi akirora iguru akiona muraika wa Jehova arungi gatagati ka iguru na thi acomorete ruhiu rwa njora, arunyiitite na guoko gwake gutamburukirio Jerusalemu. Nake Daudi na athuuri, mehumbite nguo cia makunia, makigia magiturumithia mothi mao thi. 17 Daudi akiria Ngai atiri, "Githi ni ni ndaathanire ati aru a mbaara matarwo? Ni ni ni njithie o na ngeeka uru. Andu aya matari o ta ng'andu. Ni atia mekete? Wee Jehova Ngai wakwa, reke guoko gwaku kunjikirire ni na nyumba yakwa, no riri, ndukareke muthiro iyu ukare na andu aku." 18 Nake muraika wa Jehova agiatha Gadi eere Daudi aambate athi agaakire Jehova kigongona o kuu kihuhiro-ini kia ngano kia Arauna uria Mjebusi. 19 Ni undu ucio Daudi akiambata agiathikira kiugo kiu Gadi aarithe thini wa riitwa ria Jehova. 20 Hindi uria Arauna aakonyoraga ngano-ri, akihugura akiona muraika ucio; nao ariu ake ana ari maaru nake makithia. 21 Nake Daudi agikuhirira, na riria Arauna aarore akimuona, akiama kihuhiro-ini kia ngano, akiinamirira mutwe wake mbere ya Daudi, na agiturumithia ithi thi. 22 Daudi akimwira atiri, "Njithikira njakire Jehova kigongona haha kihuhiro-ini gi ki giaku kia ngano, nguwo muthiro iyu ukorete andu ithire. Nyenderia o uria thogora wakio uigana." 23 Arauna akira Daudi atiri, "Kio! Reke muthamaki mwathi wakwa eke undu uria ungimukenia. Na riri, ningukithe ndegwa ici irutwo igongona ria njino, ihuri ici cia ngano ituke ngu, ngano nayo ituke ya igongona ria mutu. Icio ciothe ningukithe." 24 Nowe Muthamaki Daudi agicookeria Arauna atiri, "Aca, no nginya ndihe thogora wakio uria uigana. Ndingiruthira Jehova kindu giaku, kana ndute igongona ria njino na kindu kiria itaruthire thogora." 25 Ni undu ucio Daudi akirira Arauna ceki magana matandati cia thahabu ni undu wa handu hau. 26 Daudi agiakira Jehova kigongona handu hau, na akiruta maruta ma njino na maruta ma uguano. Agikira Jehova, nake Jehova akimwika na njira ya mwaki uumite iguru, ugiakana kigongona-ini kiu kia maruta ma njino. 27 Ningi Jehova akirira muraika ucio nake agicookia ruhiu rwa njora. 28 Hindi iyo, riria Daudi onire ati Ngai ni amugithe ari kuu kihuhiro-ini kia ngano kia Arauna ucio Mjebusi-ri, akirutira magongona hau. 29 Hema ya Jehova uria nyamure uria Musa aathondekeire weru-ini, na kigongona kia maruta ma njino, hindi iyo ciari haria hatuuguru o kuu Gibeoni. 30 No riri, Daudi ndangathiire mbere yakio gutuira uhoro haru Ngai tondwatho ni etigagira ruhiu rwa njora rwa muraika ucio wa Jehova.

22 Hĩndi Ƴo Daudi akiuga atĩrĩ, “Nyũmba ya Jehova Ngai Ƴgaakwo haha, o na kĩgongona gĩa kũrutagĩrwo maruta ma njino nĩ Isiraeli.” **2** Nĩ ũndũ Ƴcio Daudi agĩathana atĩ ageni othe arĩa maatũũruga Isiraeli macookanĩrĩrio, nake agĩthuura kuuma thĩĩnĩ wao mabundi a mahiga, nĩgeetha mahaarĩrie na maicũhie mahiga ma gwaka nyũmba ya Ngai. **3** Nake akĩruta igeria nyingĩ cia gũthondeka mĩcumarĩ ya mĩrango ya ihingo na ya kũnyitithania indo cia nyũmba thĩĩnĩ, na gĩcango kĩingĩ gĩtangĩthimĩka. **4** Nĩngĩ akĩruta mĩgogo ya mĩtarakwa itangĩtarĩka, nĩgũkorwo andũ a Sidoni na a Turo nĩmareheire Daudi mĩgogo mĩingĩ. **5** Daudi akiuga atĩrĩ, “Mũriũ wakwa Solomoni nĩ mwĩthĩ na ndarĩ na ũũgĩ wa kũigana, nayo nyũmba Ƴria Ƴgwakĩrwo Jehova yagĩrĩrwo nĩgũkorwo Ƴrĩ na Ƴthaka mũnene na ngumo na riiri maitho-inĩ na ndũrĩrĩ ciothe. Nĩ ũndũ Ƴcio nĩ ngũhaarĩria mwako wayo.” Nĩ ũndũ Ƴcio Daudi akihaarĩria maũndũ ma mwako Ƴcio na njĩra nene atanakua. **6** Nĩngĩ agĩĩta mũriũ Solomoni akĩmwatha aakĩre Jehova Ngai wa Isiraeli nyũmba. **7** Daudi akĩĩra Solomoni Ƴũ: “Mũrũ wakwa, ndũire nyendaga gwaka nyũmba itanĩtio na rĩitwa rĩa Jehova Ngai wakwa. **8** No rĩrĩ, kiugo gĩkĩ kĩa Jehova gĩkingĩnyĩrĩra, ngĩrwo atĩrĩ, ‘Wee nĩũitite thakame nyingĩ na Ƴkarũia mbaara nyingĩ. Ndũgwaka nyũmba itanĩtio na rĩitwa rĩakwa, nĩ ũndũ nĩũitithĩtie thakame nyingĩ gũkũ thĩ, maitho-inĩ makwa. **9** No nĩũkagĩa na mũriũ Ƴria Ƴgaatuĩka mũndũ wa thayũ na wa kũhoorera, na nĩngamũhe Ƴhurũko kuuma kũrĩ thũ ciake mĩena yothe. Rĩitwa rĩake ageetwo Solomoni, na hĩndi ya Ƴthamaki wake nĩngaaha Isiraeli thayũ na Ƴhurũko. **10** Ƴcio nĩwe Ƴgaaka nyũmba itanĩtio na Rĩitwa rĩakwa. Agaatuĩka mũrũ wakwa, na nĩ ndũkie ithe. Nĩngĩ nĩngahaanda gĩtĩ kĩa Ƴnene wake kũu Isiraeli nginya tene.’ **11** “Na rĩrĩ, mũrũ wakwa, Jehova aroikara nawe, na Ƴrogaacĩra na wake nyũmba ya Jehova Ngai waku, ta Ƴrĩa oigire nĩũgeeka. **12** Jehova arokũhe Ƴbaarĩrĩrĩ na Ƴmenyo rĩrĩa agaakũnengera Ƴthamaki wa Isiraeli, nĩgeetha Ƴrũmie watho wa Jehova Ngai waku. **13** Hĩndi Ƴyo wee nĩũkagaacĩra, Ƴngĩgatuĩka wa kũmenyagĩrĩra kĩrĩra kĩa watho wake wa kũrũmirĩrwo o na watho Ƴrĩa Jehova aahaire Musa nĩ ũndũ wa Isiraeli. Gĩa na hinya na Ƴmĩrĩrie. Ndũgetigĩre kana Ƴkue ngoro. **14** “Nĩndutĩte wĩra mũnene wa kũhaarĩria mwako wa hekarũ ya Jehova, ngaigithia taranda 100,000 cia thahabu, na taranda 1,000,000 cia betha, na icango nyingĩ na igeria nyingĩ itangĩthimĩka, na mbaũ na mahiga. Nawe no wongerere ingĩ. **15** Ƴrĩ na aruti wĩra aingĩ: aicũhia a mahiga, na aakĩ a mahiga, na aakĩ a mbaũ, o hamwe na andũ marĩ na Ƴũgĩ wa kũruta wĩra o wotho **16** wa thahabu na wa betha, na wa gĩcango na wa igeria, na mabundi maingĩ makĩria. Rĩu kiambĩrĩrie wĩra, nake Jehova aroikara hamwe nawe.” **17** Hĩndi Ƴyo Daudi agĩatha atongoria othe a Isiraeli mateithie mũriũ Solomoni. **18** Akĩmeera atĩrĩ, “Gĩthĩ Jehova Ngai wanyu ndarĩ hamwe na inyui? Na gĩthĩ ndamũheete Ƴhurũko mĩena yothe? Nĩgũkorwo nĩaneanite atũuri a bũrũri Ƴyũ moko-inĩ makwa, na rĩu bũrũri Ƴrĩ watho-inĩ wa Jehova na andũ ake. **19** Rĩu mwiheanei ngoro na muoyo mũcarie Jehova Ngai wanyu. Ambĩrĩria gwaka handũ-harĩa-haamũre ha Jehova Ngai, nĩgeetha mũrehe

ithandũkũ rĩa Jehova rĩa kĩrĩkanĩro na indo iria nyamũre cia Ngai itoonyio hekarũ Ƴria Ƴgwakwo nĩ ũndũ wa Rĩitwa rĩa Jehova.”

23 Na rĩrĩ, rĩrĩa Daudi aakũire na agĩkorwo arĩ na mĩaka mĩingĩ-rĩ, agĩtua mũriũ Solomoni mũthamaki wa gũthamakĩra Isiraeli. **2** Nĩngĩ agĩcokanĩrĩria atongoria othe a Isiraeli hamwe na athĩnjĩrĩ-Ngai na Alawii. **3** Alawii arĩa maakinyĩtie mĩaka mĩrongo itatũ kana makĩria magĩtarwo, nao arũme othe maarĩ 38,000. **4** Daudi akiuga atĩrĩ, “Thĩĩnĩ wa aya, 24,000 nĩ marũgamagĩrĩre wĩra wa hekarũ ya Jehova, nao 6,000 nĩ matũike anene na atũuthania a cira. **5** Nao andũ 4,000 matũike arangĩri a ihingo, nao acio angĩ 4,000 matũike a kũgocaga Jehova marĩ na inanda cia Ƴni iria heanite nĩ ũndũ wa wĩra Ƴcio kũmbe.” **6** Daudi nĩagayanirie Alawii acio ikundi kũringana na arĩu a Lawi na nĩo Gerishoni, na Kohathu, na Merari. **7** Ariũ a Gerishoni maarĩ: Ladani na Shimeĩ. **8** Ariũ a Ladani maarĩ: Jehieli na nĩwe warĩ mũtongoria wao, na Zethamu, na Joeli; othe maarĩ atatũ. **9** Ariũ a Shimeĩ maarĩ: Shelomothu, na Hazieli, na Harani, othe maarĩ atatũ. Acio nĩo maarĩ atongoria a nyũmba cia Ladani. **10** Na arĩu a Shimeĩ maarĩ: Jahathu, na Ziza, na Jeushu, na Beria. Acio nĩo maarĩ arĩu a Shimeĩ; othe maarĩ ana. **11** Jahathu nĩwe warĩ mũtongoria wao, nake Ziza aarĩ mũnini wake, no Jeushu na Beria matiarĩ na arĩu aingĩ; nĩ ũndũ Ƴcio maatarirwo ta maarĩ a nyũmba Ƴmwe, na makĩheo wĩra Ƴmwe. **12** Ariũ a Kohathu maarĩ: Amuramu, na Iziharuru, na Heberoni, na Uzieli; othe maarĩ ana. **13** Ariũ a Amuramu maarĩ: Harũni na Musa. Harũni nĩamũrĩrwo hamwe na njiaro ciake nginya tene, nĩgeetha maamũrage indo iria theru mũno, na maratagire Jehova magongona, na mamũtungatagire, na marathimanage thĩĩni wa rĩitwa rĩake nginya tene. **14** Ariũ a Musa, mũndũ wa Ngai, maataranĩrĩrio na mũhĩrĩga wa Lawi. **15** Ariũ a Musa maarĩ: Gerishomu na Eliezeri. **16** Njiaro cia Gerishomu nĩ: Shebueli nĩwe warĩ mũtongoria wao. **17** Njiaro cia Eliezeri nĩ: Rehabia na nĩwe warĩ mũtongoria wao. Eliezeri ndaarĩ na arĩu angĩ, no arĩu a Rehabia maarĩ aingĩ mũno. **18** Ariũ a Iziharuru maarĩ: Shelomithu na nĩwe warĩ mũtongoria wao. **19** Ariũ a Heberoni maarĩ: Jeria na nĩwe warĩ mũtongoria wao, na Amaria aarĩ wa keerĩ, na Jahazieli aarĩ wa gatatũ, na Jekameamu aarĩ wa kana. **20** Ariũ a Uzieli maarĩ: Mika na nĩwe warĩ mũtongoria wao, nake Ishia aarĩ mũnini wake. **21** Ariũ a Merari maarĩ: Mahali na Mushi. Ariũ a Mahali maarĩ: Eleazaru na Kishu. **22** Eleazaru aakũire atarĩ na aanake; aarĩ o na airĩtu. Makĩhikio nĩ arĩu a mũrũ wa nyina na ithe wao Kishu. **23** Ariũ a Mushi maarĩ: Mahali, na Ederi, na Jeremothu; othe maarĩ atatũ. **24** Acio nĩo maarĩ njiaro cia Lawi kũringana na nyũmba ciao: na nĩo maarĩ atongoria a nyũmba ciao ta Ƴria marĩitwa mao maandikĩtuo, na maatarirwo mũndũ o mũndũ, Ƴguo nĩ kuuga arĩu a wĩra arĩa maarĩ na Ƴkũrũ wa mĩaka mĩrongo Ƴrĩrĩ na makĩria, arĩa maatungataga hekarũ-inĩ ya Jehova. **25** Nĩgũkorwo Daudi nĩoigĩte atĩrĩ, “Kuona atĩ Jehova Ngai wa Isiraeli nĩaheete andũ ake Ƴhurũko, na nĩokite gũtũura Jerusalemu nginya tene-rĩ, **26** Alawii matigũcoka kũbataro nĩgũkuuga hema

iria nyamüre kana kündü o nakî kîa iria ihüthagirwo cia gütungata thîini wao.” 27 Kûringana na ciugo cia Daudi cia müthia, Alawii arîa maarî na ikûrû wa miaka mîrongo îrî kana makîria nîmatarirwo. 28 Wîra wa Alawii warî wa güteithia njiaro cia Harûni ütungata-inî wa hekarû ya Jehova ta üü: kûrûgamîrîra nja cia hekarû na tûnyumba twa ithaku-inî, na gütherithia indo iria nyamüre, na kûruta mawîra marîa mangî thîini wa nyumba ya Ngai. 29 Nîo maarî arûgamîrîri a mîgate îria yaigagwo metha-inî, na maruta ma mûtu wa ngano, na tûmîgate tûria tûtarî na ndawa ya kûmbia, na wîra wa gûkanda na kûruga mîgate, na mawîra mothe ma güthima üingî na müigana wa indo. 30 Ningî marûgamage o rûciini gücookeria Jehova ngaatho na kûmûgocca. Ningî magekaga üguo o hwaî-inî, 31 na rîria rîothe maruta ma njino mangîarutîirwo Jehova, mîthenya ya Thabatû, na ciathî cia Karûgamo ka Mweri, na ciathî iria ingî ciathanitwo. No nginya matungatage mbere ya Jehova mahinda mothe marî müigana üria ütuitwo, ningî na njîra îria maathitwo marutage nayo. 32 Na nî ündü ücio Alawii magîthîi na mbere kûruta wîra üria mehokeirwo wa Hema-ya-Gütûngano, na wa Handû-harîa-Hatheru, matongoretio nî arîü a ithe wao a rûciaro rwa Harûni, nî ündü wa ütungata wa hekarû ya Jehova.

24 Ici nîcio ciarî ikundi cia arîü a Harûni: Arîü a Harûni maarî Nadabu, na Abihu, na Eleazaru, na Ithamaru. 2 No rîrî, Nadabu na Abihu nîmakuire ithe wao atakuite, na matiarî na ciana cia aanake; nî ündü ücio Eleazaru na Ithamaru magîtungata marî athînjîri-Ngai. 3 Zadoku wa rûciaro rwa Eleazaru na Ahimeleku wa rûciaro rwa Ithamaru nîo maateithîriire Daudi kûmagayania ikundi, nî ündü wa mütaratara wa ütungata üria maathurîirwo. 4 Atongoria arîa aingî moimîte njiaro-inî cia Eleazaru gûkîra arîa moimîte njiaro-inî cia Ithamaru, na makîganyo ta üü: kuuma njiaro-inî cia Eleazaru kwarî na atongoria a nyumba ikûmi na atandatû, na kuuma njiaro-inî cia Ithamaru kwarî na atongoria a nyumba anana. 5 Maamagayanirie na kihooto na ündü wa gücuuka mîti, nigûkorwo nî haarî na anene a handû-harîa-haamüre, na anene a nyumba ya Ngai gatagatî-inî ka njiaro icio cia Eleazaru na cia Ithamaru. 6 Shemaia mûrû wa Nethaneli, üria mwandiki-marûa Mûlawii, nîandikire marîitwa mao arî mbere ya müthamaki na anene aya: Zadoku üria-müthînjîri-Ngai, na Ahimeleku mûrû wa Abiatharu, na atongoria a nyumba cia athînjîri-Ngai na cia Alawii. Nyumba imwe igathuurwo kuuma kûri Eleazaru, na îria ingî igathuurwo kuuma kûri Ithamaru. 7 Mûti wa mbere wagüire kûri Jehoiaribu, na wa keerî kûri Jedaia, 8 na wa gatatû kûri Harimu, na wa kana kûri Seroimu, 9 na wa gatano kûri Malikija, na wa gatandatû kûri Mijamini, 10 na wa mûgwanja kûri Hakoza, na wa kanana kûri Abija, 11 na wa kenda kûri Jeshua, na wa ikûmi kûri Shekania, 12 na wa ikûmi na ümwe kûri Eliashibu, na wa ikûmi na îrî kûri Jakimu, 13 na wa ikûmi na îtatû kûri Hupa, na wa ikûmi na îna kûri Jeshebeabu, 14 na wa ikûmi na îtano kûri Biliga, na wa ikûmi na îtandatû kûri Imeri, 15 na wa ikûmi

na mûgwanja kûri Heziri, na wa ikûmi na înana kûri Hapizezu, 16 na wa ikûmi na kenda kûri Pethahia, na wa mîrongo îrî kûri Hezekeli, 17 na wa mîrongo îrî na ümwe kûri Jakini, na wa mîrongo îrî na igirî kûri Gamuli, 18 na wa mîrongo îrî na îtatû kûri Delaia, na wa mîrongo îrî na îna kûri Maazia. 19 Üyü niguo warî mütaratara wa ütungata wao rîria maatoonya hekarû ya Jehova, kûringana na watho üria maatûirîirwo nî ithe wao Harûni, ta üria Jehova Ngai wa Isiraeli aamwathite. 20 Njiaro iria ingî cia Lawi ciarî: kuuma kûri arîü a Amuramu: nî Shubaeli; na kuuma kûri arîü a Shubaeli: nî Jehedeia. 21 Kuuma kûri arîü a Rehobia: nî Ishia na nîwe warî mütongoria wao. 22 Kuuma kûri andû a Iziharu: nî Shelomothu; na kuuma arîü a Shelomothu: nî Jahathu. 23 Arîü a Heberoni maarî: Jeria na nîwe warî mütongoria wao, Amaria aarî wa keerî, nake Jahazieli aarî wa gatatû, na Jakameamu aarî wa kana. 24 Mûrû wa Uzieli: aarî Mika; kuuma arîü a Mika: nî Shamiru. 25 Mûrû wa nyina na Mika: aarî Ishia; kuuma arîü a Ishia: nî Zekaria. 26 Arîü a Merari: maarî Mahali na Mushi. Mûrû wa Jaazia: aarî Beno. 27 Arîü a Merari: kuuma kûri Jaazia: maarî Beno, na Shohamu, na Zakuri, na Ibirî. 28 kuuma kûri Mahali: nî Eleazaru, üria ütaarî na aanake. 29 Kuuma kûri Kishu: nî mûrîü Jerameeli. 30 Nao arîü a Mushi: maarî Mahali, na Ederi, na Jeremothu. Acio nîo maarî Alawii kûringana na nyumba ciao. 31 O nao nîmacuukire mîti o ta üria arîü a ithe wao a rûciaro rwa Harûni meekire, marî mbere ya Müthamaki Daudi o na mbere ya Zadoku, na Ahimeleku, na atongoria a nyumba cia athînjîri-Ngai na cia Alawii. Nyumba cia mûrû wa nyina üria mûkûrû ciekirwo o ta üria nyumba cia üria mûnini müno ciekirwo.

25 Daudi arî hamwe na anene a mbütü cia ita nîamûrîre arîü amwe a Asafu, na Hemani, na Jeduthuni marutage wîra wa ürathi makîhûuraga inanda cia mügeeto, na cia kinûbi, na thaani iria ihûürithanagio ikagamba. Maya nîmo marîitwa ma andû arîa maarutaga wîra üyü wa küina: 2 Kuuma kûri arîü a Asafu: maarî Zakuri, na Jusufu, na Nethania, na Asarela. Arîü a Asafu maarûgamagîrîrwo nî Asafu, üria warathaga ühoro arûgamîrîirwo nî müthamaki. 3 Kuuma kûri arîü a Jeduthuni: maarî Gedalia, na Zeri, na Jeshai, na Shimei, na Hashabia, na Matithia; othe maarî atandatû, marûgamîrîirwo nî ithe wao Jeduthuni, üria warathaga ühoro, akîhûuraga kinanda kia mügeeto, agacookagîria Jehova ngaatho na akamûgocca. 4 Kuuma kûri arîü a Hemani: maarî Bukia, na Matania, na Uzieli, na Shubaeli, na Jerimothu, na Hanania, na Hanani, na Eliatha, na Gidaliti, na Romamuti-Ezeri, na Joshibekasha, na Malothi, na Hothiru, na Mahaziothu. 5 Acio othe maarî arîü a Hemani üria wonagîra müthamaki maündü. Maaheanitwo kûri we kûringana na ciiranîro cia Ngai niguo mamütûgagîrie. Ngai aaheete Hemani arîü ikûmi na ana, na airitu atatû. 6 Andû aya othe maarûgamagîrîrwo nî maithe mao niguo mainage thîini wa hekarû ya Jehova, marî na thaani iria ihûürithanagio ikagamba, na inanda cia kinûbi, na inanda cia mügeeto, nî ündü wa ütungata wa nyumba ya Ngai. Asafu, na Jeduthuni, na Hemani nao

maarūgamagīrīrwo nī mūthamaki. **7** Hamwe na andū a nyūmba ciao, arīa othe maarutitwo na makagīa na ūgī wa kūinīra Jehova, othe maarī andū **288**. **8** Andū ethī na akūrū ūndū ūmwe, na arutani o na arutwo, nīmacuukire mīti nīguo magāirwo mawīra mao. **9** Mūti wa mbere, ūrīa warī wa Asafu, wagwīrīre Jusufu, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; wa keerī wagwīrīre Gedalia, we na andū a nyūmba yao, na arīū ao, maarī andū **12**; **10** wa gatātū wagwīrīre Zakuri, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **11** wa kana wagwīrīre Iziri, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **12** wa gatano wagwīrīre Nethania, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **13** wa gatandatū wagwīrīre Bukia, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **14** wa mūgwanja wagwīrīre Jesarela, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **15** wa kanana wagwīrīre Jeshai, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **16** wa kenda wagwīrīre Matania, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **17** wa ikūmi wagwīrīre Shemei, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **18** wa ikūmi na ūmwe wagwīrīre Azareli, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **19** wa ikūmi na īrī wagwīrīre Hashabia, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **20** wa ikūmi na itātū wagwīrīre Shubaeli, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **21** wa ikūmi na ina wagwīrīre Matithia, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **22** wa ikūmi na itano wagwīrīre Jerimothu, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **23** wa ikūmi na itandatū wagwīrīre Hanania, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **24** wa ikūmi na mūgwanja wagwīrīre Joshibekasha, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **25** wa ikūmi na inana wagwīrīre Hanani, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **26** wa ikūmi na kenda wagwīrīre Malothi, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **27** wa mīrongo īrī wagwīrīre Eliatha, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **28** wa mīrongo īrī na ūmwe wagwīrīre Hothiru, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **29** wa mīrongo īrī na īrī wagwīrīre Gidaliti, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **30** wa mīrongo īrī na itātū wagwīrīre Mahaziothu, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**; **31** wa mīrongo īrī na ina wagwīrīre Romamuti-Ezeri, na arīū ake, na andū a nyūmba yao, maarī andū **12**.

26 Ikundi cia arangīri a ihingo: kuuma kūrī andū a Kora maarī: Meshelema mūrū wa Kore, ūmwe wa arīū a Asafu. **2** Ariū a Meshelema maarī: Zekaria, na nīwe warī wa irigithathi, na Jediaeli aarī wa keerī, na Zebadia aarī wa gatātū, na Jathinieli aarī wa kana. **3** na Elamu aarī wa gatano, na Jehohanani aarī wa gatandatū, na Eliehoenai aarī wa mūgwanja. **4** Ariū a Obedi-Edomu maarī: Shemaia, na nīwe warī wa irigithathi, na Jehozabadu aarī wa keerī, na Joa aarī wa gatātū, na Sakaru aarī wa kana, na Nethaneli aarī wa gatano, **5** na Amieli aarī wa gatandatū, na Isakaru aarī wa mūgwanja, na Peulethai aarī wa kanana, nīgūkorwo Ngai nīarathimīte Obedi-Edomu. **6** Mūrīū Shemaia

o nake aarī na arīū ake, arīa maarī atongoria thīnī na nyūmba ya ithe wao, tondū maarī andū ehoti. **7** Ariū a Shemaia maarī: Othini, na Refaeli, na Obedi, na Elizabadu, nao andū a nyūmba yao, Elihu, na Semakia, maarī andū ehoti. **8** Acio othe maarī a njiaro cia Obedi-Edomu; o hamwe na arīū ao, na andū a nyūmba yao maarī andū ehoti, na maarī na hinya wa kūruta wīra. Njiaro cia Obedi-Edomu othe maarī andū **62**. **9** Meshelema nī aarī na arīū ake na andū a nyūmba yao, arīa maarī andū ehoti, othe maarī andū **18**. **10** Ariū a Hosa ūrīa Mūmerari maarī: Shimuri na nīwe warī mūtongoria wao (o na gūtuika tiwe warī irigithathi, ithe nīamūthuurite atūke mūtongoria wao), **11** Hilikia aarī wa keerī, nake Tabalia aarī wa gatātū, na Zekaria aarī wa kana. Ariū a Hosa na andū a nyūmba yao othe maarī andū **13**. **12** Ikundi icio cia arangīri a ihingo cītanītio na anene ao, ciarī na mawīra ma gūtungata thīnī wa hekarū ya Jehova o ta andū arīa angī a nyūmba yao. **13** Andū ethī na andū akūrū o ūndū ūmwe nīmacuukīre o kīhingo mīti kūrīngana na nyūmba ciao. **14** Mūti wa Kīhingo kīa Irathīro wagwīrīre Shelema. Ningī magīcuuka mīti nī ūndū wa mūrīū Zekaria, ūrīa warī mūheani kīrīra mūūgī, nake akīgīrwo nī mūti wa Kīhingo gīa Gathigathini. **15** Mūti wa Kīhingo gīa Gūthini wagwīrīre Obedi-Edomu, nago mūti wa nyūmba-ya-kūigwo-into ūkīgīwīra arīū ake. **16** Mīti ya Kīhingo gīa Ithūro, na Kīhingo gīa Shalekethu mwena wa njīra ya rūgongo, yagwīrīre Shupimu na Hosa. Arangīri maakaraga metanīrīre. **17** O mūthenya gwakoragwo na Alawii atandatū mwena wa irathīro, na Alawii ana mwena wa gathigathini, na Alawii ana mwena wa gūthini, na Alawii eerī mahinda mothe nyūmba-inī ya kūigwo-into. **18** Nayo nja ya mwena wa ithūro, Alawii ana maikaraga njīra-inī, na Alawii eerī maikaraga kūu nja. **19** Icio nīcio ciarī ikundi cia arangīri a ihingo arīa maarī a njiaro cia Kora na Merari. **20** Alawii arīa angī nīo maarūgamagīrīra igīna cia nyūmba ya Ngai na igīna cia indo iria nyamūre. **21** Njiaro cia Ladani, arīa maarī Agerishoni na ūndū wa Ladani, na maarī atongoria a nyūmba cia Ladani ūcio Mūgerishoni, maarī: Jehieli, **22** na arīū a Jehieli, na Zethamu, na mūrū wa nyina Joeli. Acio nīo maarūgamagīrīra igīna cia hekarū ya Jehova. **23** Kuuma kūrī andū a Amuramu, na Iziharū, na Hebironi, na Uzieli maarī: **24** Shubaeli wa rūciarō rwa Gerishomu mūrū wa Musa, na nīwe warī mūnene wa kūrūgamīrīra igīna. **25** Andū a nyūmba yao kuuma kūrī Eliezeri: maarī mūrīū Rehabia, na Jeshia aarī mūrīū wa Rehabia, na Joramu aarī mūrīū wa Jeshia, na Zikiri aarī mūrīū wa Joramū, na Shelomithu aarī mūrīū wa Zikiri. **26** Shelomithu na andū a nyūmba yao nīo maarūgamagīrīra igīna ciothe cia indo iria ciarī nyamūre nī Mūthamaki Daudi, na indo iria ciarī nyamūre nī atongoria a nyūmba arīa maarī anene a ikundi cia ngiri ngiri na ikundi cia igana igana, na ikaamūrwo nī anene arīa angī a mbūtū cia ita. **27** Indo imwe cia iria ciataltitwo mbaara-inī maaciamūrīre wira wa gūcookereria hekarū ya Jehova. **28** Na rīrī, indo ciothe iria ciaamūrīrwo nī Samūeli ūrīa muoni-maūndū, na ikaamūrwo nī Saūlū mūrū wa Kishu, na Abineri mūrū wa Neri, na Joabu mūrū wa Zerua, na indo iria ingī

ciotie ciamūrītwo-rī, ciamenyagīrītwo nī Shelomithu na andū a nyūmba yao. **29** Kuuma kūrī andū a Iziharu Kenania na ariū ake nīmaheirwo mawīra na kūu nja ya hekarū matūike anene na acirithania a Isiraēli. **30** Kuuma kūrī andū a Hebiroṇi: maarī Hashabia na andū a nyūmba yao, andū ehoti 1,700; nīo maarūgamūrīre wīra wa Jehova wothe kūu Isiraēli mwena wa ithūiro wa Jorodani, o na wīra wa gūtungatīra mūthamaki. **31** Kuuma kūrī andū a Hebiroṇi, Jeria nīwe warī mūnene wao kūrīngana na maandīko ma njarwa cia nyūmba ciao. Mwaka wa mīrongo īna wa ūthamaki wa Daudi nī gwatūrīrio maandīko-inī, na gūkīoneka thūīni wao andū ehoti o kūu Jazeri wa Gileadi. **32** Jeria aarī na andū a nyūmba yao 2,700 ariā maarī ehoti na maarī atongoria a nyūmba, nake Mūthamaki Daudi akīmatua arūgamūrīri a andū a Rubeni, na a andū a Gadi, na nuthu ya mūhīrīga wa Manase maīndū-inī mothe marīa maakonainie na Ngai, o na marīa maakonainie na ūhorō wa mūthamaki.

27 Ūyū nīguo mūtāratarā wa andū a Isiraēli ariā maarī atongoria a nyūmba, na anene a ikundi cia o ngiri ngiri na ikundi cia o igana igana, na anene ao, ariā maatungatagīra mūthamaki maīndū-inī mothe makonīni ikundi cia mbūtū cia ita iria ciakoragwo wīra-inī mweri o mweri, mwaka wothe. O gikundi kīarī kīa andū 24,000. **2** Mūrūgamūrīri wa gikundi kīa mbere kīa mweri wa mbere aarī Jashobeamu mūrū wa Zabadīeli. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **3** Nake aarī wa rūciaro rwa Perezu, na nīwe warī mūnene wa anene othe a mbūtū cia ita mweri wa mbere. **4** Mūrūgamūrīri wa gikundi kīa mweri wa keerī aarī Dodai ūriā Mūahohi; mūtongoria wa gikundi gīake aarī Mikilothu. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **5** Mūnene wa mbūtū cia ita wa gatātū, wa mweri wa itātū aarī Benaia mūrū wa Jehoiada ūriā mūthīnjīri-Ngai. Nīwe warī mūnene, na gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **6** Benaia ūcio nīwe warī njamba mūno gatagatī-inī ka ariā Mīrongo Itātū na nīwe warī mūnene wao. Gikundi gīake kīarūgamagīrītwo nī mūrīu Amizabadi. **7** Mūnene wa kana, wa mweri wa īna, aarī Asaheli mūrū wa nyina na Joabu; mūrīu Zebadia nīwe wacookire ithenya rīake. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **8** Mūnene wa gatano mweri wa itano, aarī Shamuhuthu ūriā Mūzirahī. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **9** Mūnene wa gatandatū wa mweri wa itandatū, aarī Ira mūrū wa Ikeshu ūriā Mūtekoa. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **10** Mūnene wa mūgwanja wa mweri wa mūgwanja, aarī Helezu ūriā Mūpeloni, wa rūciaro rwa Efiraimu. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **11** Mūnene wa kanana, wa mweri wa īnana, aarī Sibekai ūriā Mūhushathi wa rūciaro rwa Azerahī. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **12** Mūnene wa kenda wa mweri wa kenda aarī Abiezeri ūriā Mūanathothu wa rūciaro rwa Abenjamīni. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **13** Mūnene wa ikūmi, wa mweri wa ikūmi, aarī Maharai ūriā Mūnetofathi wa rūciaro rwa Azerahī. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **14** Mūnene wa ikūmi na ūmwe, wa mweri wa ikūmi na ūmwe, aarī Benaia ūriā Mūpirathoni wa rūciaro rwa Aefiraimu. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **15** Mūnene wa ikūmi na eerī, mweri wa ikūmi na īrī,

aarī Helidai ūriā Mūnetofathi, wa kuuma nyūmba ya Othinieli. Gikundi gīake kīarī na andū 24,000. **16** Anene ariā maathaga mīhīrīga ya Isiraēli maarī aya: mūnene wa mūhīrīga wa Rubeni aarī Eliezeri mūrū wa Zikiri; mūnene wa mūhīrīga wa Simeoni aarī Shefatia mūrū wa Maaka; **17** mūnene wa mūhīrīga wa Lawi aarī Hashabia mūrū wa Kemueli; mūnene wa mūhīrīga wa Harūni aarī Zadoku; **18** mūnene wa mūhīrīga wa Juda aarī Elihu mūrū wa ithe na Daudi; mūnene wa mūhīrīga wa Isakaru aarī Omuri mūrū wa Mikaeli; **19** mūnene wa mūhīrīga wa Zebuluni aarī Ishimaia mūrū wa Obadia; mūnene wa mūhīrīga wa Nafitali aarī Jeremothu mūrū wa Azirieli; **20** mūnene wa mūhīrīga wa Aefiraimu aarī Hoshea mūrū wa Azazia; mūnene wa nuthu īmwe ya mūhīrīga wa Manase aarī Joeli mūrū wa Pedaia; **21** mūnene wa nuthu irīa ingī ya mūhīrīga wa Manase kūu Gileadi aarī Ido mūrū wa Zekaria; mūnene wa mūhīrīga wa Benjamīni aarī Jaasieli mūrū wa Abineri; **22** mūnene wa mūhīrīga wa Dani aarī Azareli mūrū wa Jerohamu; Acio nīo maarī anene ariā maathaga mīhīrīga ya Isiraēli. **23** Daudi ndaatarire andū a mīaka mīrongo īrī na ariā mataakinyītie, tondu Jehova nieranīre atī nīakaingīhia Isiraēli matūike o ta njata cia matu-inī. **24** Joabu mūrū wa Zeruia nīambīrīrie gūtara andū, no ndaarīkirīe. Mang'ūrī nīmakinyīre Isiraēli nī ūndū wa itarana rīu. Naguo mūigana wa itarana rīu ndwandīkirwo ibuku-inī rīa maīndū ma Mūthamaki Daudi. **25** Azimavethu mūrū wa Adieli nīwe warūgamagīrīra nyūmba iria ciaigagwo indo cia ūthamaki. Jonathani mūrū wa Uzia nīwe warūgamagīrīra nyūmba cia kūigwo indo kūu ng'ongo-inī, na matūūra-inī, na tūtūūra-inī, o na mīthiringo irīa mīraihu na igūrū ya arangīri. **26** Eziri mūrū wa Kelubu nīwe warūgamagīrīra andū ariā maarutaga wīra wa kūrīma mīgūnda. **27** Shimei ūriā Mūramathi nīwe warūgamagīrīra mīgūnda ya mīthabībū. Zabadi ūriā Mūshifimi nīwe warūgamagīrīra maciaro ma mīthabībū matanekīrwo mītūngi-inī. **28** Baali-Hanani ūriā Mūgederi nīwe warūgamagīrīra mīti ya mītamaiyū na ya mīborothandi magūrū-inī ma irīma cia mwena wa irathīro. Joashu nīwe warūgamagīrīra kūrīa kwaigagwo maguta ma mītamaiyū. **29** Shitirai ūriā Mūsharoni nīwe warūgamagīrīra ndūuru cia ng'ombe iria ciarīithagio Sharoni. Shafati mūrū wa Adilai nīwe warūgamagīrīra ndūuru cia ng'ombe iria ciarī cianda-inī. **30** Obili ūriā Mūishumaeli nīwe warūgamagīrīra ngamīra. Jehedeia ūriā Mūmeronothu nīwe warūgamagīrīra ndigiri. **31** Jazizi ūriā Mūhagari nīwe warūgamagīrīra ndūuru cia mbūrī. Acio othe nīo maarī anene ariā marūgamagīrīra indo ciotie cia Mūthamaki Daudi. **32** Jonathani mamawe wa Daudi aarī mūheani kīrīra, mūndū mūmenyi maīndū na mwandīki-marūa. Nake Jehieli mūrū wa Hakimoni nīwe wamenyagīrīra ariū a mūthamaki. **33** Ahithofeli nīwe waheaga mūthamaki kīrīra. Nake Hushai ūriā Mūariki aarī mūrata wa mūthamaki. **34** Jehoiada mūrū wa Benaia na Abiatharu nīo maacookire ithenya rīa Ahithofeli. Joabu nīwe warī mūnene wa mbūtū cia ita cia mūthamaki.

28 Daudi nīatūmanīre anene othe a Isiraēli moongane Jerusalemu, nao nīo: anene ariā

maarügamirĩre mĩhĩrĩga, na anene a ikundi iria ciatungatagĩra mũthamaki, na anene a ikundi cia o ngiri ngiri na anene a ikundi cia o igana igana, na anene arĩa maarügamirĩre indo ciothe na mahiũ ma mũthamaki na ma ariũ ake o na anene a nyũmba ya ũthamaki, na andũ arĩa maarĩ njamba, na andũ othe arĩa maarĩ ũrũme wa kũrũa mbaara. **2** Mũthamaki Daudi nĩarũgamire akĩmeera atĩrĩ: “Ta thikĩrĩria, inyuĩ ariũ a baba na andũ akwa. Nĩndatuĩte na ngoro yakwa gwaka nyũmba itũike handũ ha kũhũrũkio ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro kĩa Jehova, arĩ ho gaturwa ka makinya ma Ngai witũ, na ngĩhaarĩria kũmiaka. **3** No Ngai akĩnjĩra atĩrĩ, ‘Wee ndũgwaka nyũmba itanĩtio na Rĩitwa riakwa, tondũ wee ũrĩ mũndũ wa mbaara na nĩũtĩte thakame.’ **4** “No Jehova, Ngai wa Isiraeli, nĩathuurire kuuma kũrĩ nyũmba iitũ yothe ndũike mũthamaki wa Isiraeli nginya tene. Nĩathuurire Juda atũike mitongoria, na kuuma nyũmba ya Juda agĩthũura nyũmba ya baba, na kuuma kũrĩ ariũ a baba akĩona kwagĩrĩre aandue nĩ mũthamaki wa Isiraeli yothe. **5** Harĩ ariũ akwa othe, tondũ Jehova nĩaheete ariũ aingĩ-rĩ, nĩathuurĩte mũriũ wakwa Solomoni aikarĩre gĩtĩ kĩa ũthamaki wa Jehova, athamakĩre Isiraeli. **6** Aanjĩrĩre atĩrĩ: ‘Mũriũ waku Solomoni nĩwe ũgaaka nyũmba yakwa na nja ciakwa, nĩgũkorwo nĩndĩmũthuurĩte atũike mũriũ wakwa na nĩ ndũike ithe. **7** Nĩngahaanda ũthamaki wake nginya tene angĩtũura arũmitĩe maathani na mawatho makwa ta ũrĩa kũrekwo ihinda rĩrĩ.’ **8** “Nĩ ũndũ ũcio, rĩu ndamwatha o haha maitho-inĩ na andũ a Isiraeli othe na kĩungano gĩkĩ kĩa Jehova, o nake Ngai witũ akĩguaga: Mũmenyerere, na mũrũmagĩrĩre maathani mothe ma Jehova Ngai wanyu, nĩgeetha mwĩgwatĩre bũrũri ũyũ mwega, na mũkaũtĩgĩra njĩaro cianyu ũtũike igai rĩao nginya tene. **9** “Nawe mũrũ wakwa Solomoni-rĩ, tũura ũmenyete Ngai wa thogu, na ũmũtungatagĩre wirũĩre na ngoro yaku yothe na kwĩyendera, nĩgũkorwo Jehova atũĩragĩa ngoro o yothe, na akamenya gĩtũmi o gĩothe kĩa mecĩria ma cio. ũngĩmĩrongooria no ũmuone; no ũngĩmũtirika, agaakũrega nginya tene. **10** Gũciirĩe rĩu, nĩgũkorwo Jehova nĩwe athuurĩte wa gwaka hekarũ irĩ handũ hatheru. Gĩa na hinya na ũrute wĩra ũcio.” **11** Hĩndĩ iyo Daudi akĩnengera mũriũ Solomoni mĩcoro ya mwako wa gĩthaku kĩa hekarũ, na nyũmba ciayo, na nyũmba cia kũigwo indo, na tũnyũmba twayo twa igũrũ, na tũnyũmba twa thĩĩnĩ, na handũ ha kũhoroherio mehĩa. **12** Akĩmũnengera mĩcoro ya mĩako yothe rĩra Roho eekĩrĩte mecĩria-inĩ make ikonĩĩ nja cia hekarũ ya Jehova, na ya tũnyũmba tuothe tũria twamĩthiũrũrũkĩirie na tũnyũmba twa kũigwo igĩĩna cia hekarũ ya Ngai, na gwa kũigwo igĩĩna cia indo iria nyamũre. **13** Nĩngĩ akĩmũtarĩria wĩra wa ikundi cia athĩnjĩri-Ngai, na wa Alawii, na wĩra wothe wa ũtungata thĩĩnĩ wa hekarũ ya Jehova, o na wa indo ciothe cia kũhũthagĩrwo ũtungata-inĩ wayo. **14** Nake akĩheana mũigana wa ũritũ wa thahabu ya gũthondeka indo ciothe cia thahabu cia kũhũthagĩrwo ũtungata-inĩ wa mĩthemba o mĩthemba, na ũritũ wa betha ya gũthondeka indo ciothe cia betha cia kũhũthagĩrwo ũtungata-inĩ wa mĩthemba o mĩthemba, ta ũũ: **15** ũritũ wa thahabu ya gũthondeka mĩtĩ ya thahabu ya kũigĩrĩrwo matawa na

matawa mayo, na ũritũ wa o mũtĩ na matawa maguo; na ũritũ wa betha ya gũthondeka o mũtĩ wa betha wa kũigĩrĩra tawa na matawa maguo, kũringana na ũria mũtĩ wa kũigĩrĩra matawa wahũthagĩrwo: **16** ũritũ wa thahabu ya gũthondeka metha ya kũigĩrĩra migate rĩa mĩamũre; na ũritũ wa betha ya gũthondeka metha cia betha; **17** na ũritũ wa thahabu therie ya gũthondeka hũũma, na mbakurĩ cia kũminjaminjĩria, na nyingĩ, ũritũ wa thahabu ya gũthondeka o thaani ya thahabu; na ũritũ wa betha ya gũthondeka o thaani ya betha; **18** na ũritũ wa thahabu therie ya gũthondeka kĩgongona gĩa gũcinĩrwo ũbumba. O na nĩngĩ akĩmũnengera mĩcoro wa ngaari ya ita, ũguo nĩ kuuga ya makerubi ma thahabu marĩa maatambũrũkĩtie mathagu makahumbĩra ithandũkũ rĩa kĩrĩkanĩro kĩa Jehova. **19** Daudi akiuga atĩrĩ, “Maũndũ maya mothe ndĩmandĩkĩte ũria ndatongorĩrio nĩ guoko kwa Jehova kũrĩ igũrũ riakwa, na akĩĩhe ũmenyo wa maũndũ mothe ma mĩcoro ũyũ.” **20** Nĩngĩ Daudi akĩra mũriũ Solomoni atĩrĩ, “Gĩa na hinya na wĩyũmĩrĩre, na ũrute wĩra ũcio. Nĩdũgetĩgĩre na ndũgakue ngoro, tondũ Jehova Ngai, o we Ngai wakwa, arĩ hamwe nawe. Ndagagũtiganĩria kana agũtirĩke nginya rĩria wĩra wothe ũria ũkaarutwo nĩ ũndũ wa ũtungata wa hekarũ ya Jehova ũgaathira. **21** Ikundi cia athĩnjĩri-Ngai na Alawii, nĩcihaarĩre nĩ ũndũ wa wĩra wothe wa hekarũ ya Ngai, na mũndũ o wothe ũrĩ na wendo na nĩoĩ wĩra wa ũbundi o wothe nĩagagũteitha wĩra-inĩ ũyũ. Anene na andũ othe nĩmarĩthikagĩra wathani waku wothe.”

29 Nĩngĩ Mũthamaki Daudi akĩra kũungano kĩa gĩothe atĩrĩ: “Mũriũ wakwa Solomoni, ũria Ngai athuurĩte, nĩ mwĩthĩ na ndarĩ na ũmenyo wa kũigana. Wĩra ũyũ nĩ mũnene, tondũ nyũmba ĩno ĩhaana ta ya ũthamaki ti ya mũndũ no nĩ ya Jehova Ngai. **2** Nĩnjigĩthĩtie indo na ũhoti wakwa wothe nĩ ũndũ wa hekarũ ya Ngai wakwa, ngaiga thahabu nĩ ũndũ wa gũthondeka indo cia thahabu, na betha nĩ ũndũ wa gũthondeka indo cia betha, na gĩcango nĩ ũndũ wa gũthondeka indo cia gĩcango, na kĩgera nĩ ũndũ wa gũthondeka indo cia kĩgera, na mbaũ nĩ ũndũ wa gũthondeka indo cia mbaũ, o na tũhiga tũria twitagwo onigithi tũria tũtheecagĩrĩrwo indo-inĩ, na tũhiga tũria tũhenagia twa kũgemia nyũmba, na tũhiga twa rangi wa mĩthemba mĩngĩ, na tũhiga twa goro twa mĩthemba mĩngĩ, na mahiga ma nyaigĩ ma mĩthemba ũria mwega, indo ĩcio ciothe ngaigĩthia irĩ nyingĩ mũno. **3** Makĩria ma ũguo, harĩ kwĩrutĩra gwakwa igũrũ rĩa hekarũ ya Ngai wakwa nĩngũheana kĩgĩna giakwa mwene gĩa thahabu na betha nĩ ũndũ wa hekarũ ya Ngai wakwa, na ĩcio ngũciheana nyongerere kĩria kĩngĩ njigĩthĩtie nĩ ũndũ wa hekarũ ĩno theru: **4** ngũheana taranda ngiri ithatũ cia thahabu, o thahabu rĩa ya Ofiri, na taranda ngiri mũgwanja cia betha rĩa therie nĩ ũndũ wa kũgemia thingo cia nyũmba, **5** o na nĩ ũndũ wa wĩra wa thahabu na indo cia wĩra wa betha ũria wothe ũkaarutwo nĩ mabundi. Na rĩrĩ, nũũ ũkwĩamũrĩra Jehova ũmũthĩ na kwĩyendera?” **6** Hĩndĩ iyo atongoria a nyũmba, na anene a mĩhĩrĩga ya Isiraeli, na anene a ikundi cia ngiri ngiri na anene a ikundi

cia igana igana na anene ariā maarūgamagīrira wira wa mūthamaki makīheana indo na kwīyendera. **7** Nī ūndū wa wira wa hekarū ya Ngai nīmaheanire taranda ngiri ithano, na dariki ngiri ikūmi cia thahabu, na taranda ngiri ikūmi cia betha, na taranda ngiri ikūmi na inyanya cia gīcango, na taranda ngiri igana rīmwe cia kīgera. **8** Mūndū o wothē warī na tūhiga twa goro nīatūheanire thīnī wa kīgīna kīa hekarū ya Jehova kīria kīamenyagīrīro nī Jehieli ūria Mūgerishoni. **9** Andū nīmakenirio nī ūria atongoria ao maamūkiire ūhoro ūcio na kwīyendera, tondū nīmarutīire Jehova indo na ngoro yao yothē matekūringīrīrio. Mūthamaki Daudi o nake nīakenire mūno. **10** Daudi nīagooocire Jehova arī mbere ya kīūngano kīu gīothe, akiuga atīrī, “Ūrogoocwo wee, o Wee Jehova, Ngai wa ithe witū Isiraeli, kuuma tene nginya tene. **11** Wee Jehova-rī, ūnene, na hinya, na riiri, na wathani, na ūkengī nī ciaku, nīgūkorwo kīndū o gīothe kīrī igūrū na thī nī gīaku. Wee Jehova, ūthamaki nī waku; nītūtūgīrītio, ūkanenehio gūkīra indo ciothe. **12** Ūtonga na gītīo ciumaga kūrī we; Wee nīwe wathaga indo ciothe. Hinya na ūhoti wa gūtūgīria o na kūhe andū othe hinya irī moko-inī maku. **13** Na rīrī, Ngai witū, nītūgūgūcookeria ngaatho, na tūkagooca rītwa rīaku rīrī riiri. **14** “No nī ngīrī ū, nao andū akwa-rī, makīrī a, atī no tūhote kūheana na ūtaana ta ūyū? Indo ciothe ciumaga kūrī we, na kīria twakūhe no kīria kiumīte moko-inī maku. **15** Ithuī tūrī ageni na agendi maitho-inī maku, o ta ūria maithe maitū ma tene othe maatarī. Matukū maitū gūkū thī matarī o ta kīruru, na gītūrī mwīhoko wa gūtūūra. **16** Wee Jehova Ngai witū, ūngī wa indo ici twaruta cia gūgwakīra hekarū nī ūndū wa Rītwa rīaku Itheru ciumīte guoko-inī gwaku, na ciothe no ciaku. **17** Nī nīnjūū atī Wee Ngai wakwa nītūtūragia ngoro, na nīukenagio nī ūrūngīrīru wa ngoro. Indo ici ciothe ndīciheanīte na kwīyendera na wīhokeku. Na rīu ndī na gīkeno nī ūndū wa kwīonera ūria andū aya aku marī haha makūrūtīire indo na wendo. **18** Wee Jehova, Ngai wa maithe maitū Iburahīmu, na Isaaka na Isiraeli, tūūria wendo ūyū ūrī ngoro-inī cia andū aku nginya tene na ūtūme matūūre magwathīkagīra. **19** Na ūhotithie mūrīū wakwa Solomoni kwīrutīra na ngoro yake yothē, kūmenyagīrīra maathani maku, na maūndū marīa wee wendaga o na kīrīra giaku kīa watho wa kūrūmīrīrwo, na ekage maūndū mothe nīguo aake mwako wa nyūmba īno ihaana ta nyūmba ya ūthamaki, irīa nī njigithīurie indo ciayo.” **20** Ningī Daudi akīra kīūngano gīothe atīrī, “Goocai Jehova Ngai wanyu.” Nī ūndū ūcio andū othe makīgooca Jehova Ngai wa maithe mao; makīnamīrīra, na makīgūūthia thī mbere ya Jehova na mbere ya mūthamaki. **21** Mūthenya ūyū ūngī makīrutīra Jehova magongona na makīmūrūtīra maruta ma njino, ta ūū: ndegwa ngiri īmwe, na ndūrūme ngiri īmwe na tūtūrūme ngiri īmwe, o hamwe na maruta mao ma indo cia kūnyuuo na magongona mangī maingī nī ūndū wa andū a Isiraeli othe. **22** Makīria na makīnyua marī na gīkeno kīnene mūthenya ūcio marī hau mbere ya Jehova. Ningī makīamūkīra Solomoni mūrū wa Daudi arī mūthamaki hīndī ya keerī, na makīmūtīrīra maguta mbere ya Jehova atuīke

wa kūmathamakīra, nake Zadoku atuīke mūthīnjīri-Ngai. **23** Nī ūndū ūcio Solomoni agīkarīra gītī gīa ūthamaki kīa Jehova, na agītūika mūthamaki ithenya rīa ithe Daudi. Nake akīgaačīra na agīathīkīrwo Isiraeli guothe. **24** Anene othe, na andū ariā maarī njamba, hamwe na ariū a Mūthamaki Daudi othe magītīkīra Mūthamaki Solomoni amaathage. **25** Jehova agītūūgīria Solomoni mūno maitho-inī ma andū a Isiraeli othe, na akīmūhe ūthamaki ūrī na riiri ūtaahetwo mūthamaki ūngī wa Isiraeli mbere īyo. **26** Daudi mūrū wa Jesii aarī mūthamaki wa Isiraeli guothe. **27** Aathamakiire Isiraeli mīaka mīrongo īna, mīaka mūgwanja yayo agīthamaka arī Heberoni, nayo mīaka mīrongo itatū na itatū agīthamaka arī Jerusalemu. **28** Aakuire arī mūkūrū mūno, arīkītie gūkenera gūtūūra gwake matukū maingī, na arī mūtongu, na agatīo. Mūrīū Solomoni nīwe wathamakire ithenya rīake. **29** Naho ha maūndū marīa makonīi wathani wa Mūthamaki Daudi kuuma kīambīrīria nginya mūthia, nīmandikītwo thīnī wa maandīko ma Samūeli ūria warī muoni-maūndū, na maandīko-inī ma Nathani ūria mūnabii na maandīko-inī ma Gadi ūria muoni-maūndū, **30** hamwe na maūndū mothe marīa maakonīi ūthamaki wake na ūhoti ūria aarī nago, na ūria maūndū marīa maamūthīūrūkīurie maatarīi na ma Isiraeli na mothamaki ma mabūrūrī marīa mangī mothe.

2 Maündũ

1 Solomoni, mürũ wa Daudi, nĩhaandire akĩrũma wega ũthamaki-inĩ wake, nigũkorwo Jehova Ngai wake aarĩ hamwe nake na akĩmũnenehia mũno makĩria. **2** Nake Solomoni akĩarĩria andũ a Isiraeli othe: akĩarĩria anene a mbũtũ cia o ngiri ngiri, na anene a mbũtũ cia o igana igana, na aciiri, o na atongoria othe a kũu Isiraeli, na atongoria a nyũmba. **3** Nake Solomoni na kũngano kũu gĩothe makĩambata kũndũ kũria gũtũũgũru kũu Gibeoni, nigũkorwo Hema-ya-Gũtũnganwo ya Ngai nĩkuo yarĩ, ĩria Musa ndungata ya Jehova aathondekeire kũu werũ-inĩ. **4** Na rĩrĩ, Daudi nĩambatĩtie ithandũkũ rĩa Ngai kuuma Kiriathu-Jearimu akariĩga harĩa aarĩthondekeire, tondũ nĩariĩmbũire hema kũu Jerusalemu. **5** No kĩgongona gĩa gĩcango kĩria giathondeketwo nĩ Bezaleli mürũ wa Uri, mürũ wa Huru, Kĩarĩ Gibeoni mbere ya hema ĩria nyamũre ya Jehova; nĩ undũ ũcio Solomoni na kũngano kũu magĩthĩ hau gũtũũria ũhoru kuuma kũrĩ Jehova. **6** Solomoni akĩambata kĩgongona-inĩ kũu gĩa gĩcango o hau mbere ya Jehova thĩnĩ wa Hema-ya-Gũtũnganwo, na akĩrutĩra hau igũrũ wakĩo magongona ngĩri ĩmwe ma njino. **7** ũtukũ o ro ũcio-rĩ, Ngai akĩumĩrĩra Solomoni, akĩmwĩra atĩrĩ, “Hooya kĩria gĩothe ikwenda nguhe.” **8** Solomoni agĩcookeria Ngai atĩrĩ, “Nĩwekĩire baba Daudi maĩndũ manene ma ũtugi na nĩũndũite mũthamaki ithenya rĩake. **9** Na rĩrĩ, Wee Jehova Ngai, reke ũria werĩire baba Daudi ũhinge, nigũkorwo nĩũndũite mũthamaki wa andũ aingĩ o ta rĩkũngũ rwa thĩ. **10** He ũũgĩ na ũmenyo, nigũuo ndongoragie andũ aya, nĩ undũ-rĩ, nũũ ũngĩhota gwatha andũ aya aku ingĩ ũũ?” **11** Ngai akĩra Solomoni atĩrĩ, “Kuona atĩ undũ ũyũ niguo wendi wa ngoro yaku na ndũnahooya ũtonga, kana kũgia indo nyingĩ o na kana gĩtĩo, kana gĩkuũ gĩa thũ ciaku, na kuona atĩ ndũnahooya ũtũire muoyo matukũ maingĩ, no wahooya ũũgĩ na ũmenyo wa gwathaga andũ akwa arĩa ngũtũite mũthamaki wao-rĩ, **12** nĩ undũ ũcio nĩũkũheo ũũgĩ na ũmenyo. O na ningĩ nĩngũkũhe ũtonga, na indo nyingĩ o na gĩtĩo, irĩa itarĩ mũthamaki ũrĩ wakorwo nacio mbere ĩyo, na gũtarĩ mũthamaki ũkaagia nacio thuuha waku.” **13** Ningĩ Solomoni agĩthĩri Jerusalemu oimĩte handũ harĩa hatũũgũru kũu Gibeoni hau mbere ya Hema-ya-Gũtũnganwo. Nake agĩthamakĩra Isiraeli. **14** Solomoni nĩacookanĩrĩrie ngaari cia ita na mbarathi; aarĩ na ngaari cia ita 1,400 na mbarathi 12,000 irĩa aigite matũũra-inĩ manene ma ngaari cia ita, na akaiga irĩa ingĩ hakuĩ nake kũu Jerusalemu. **15** Mũthamaki niatũmire betha na thahabu cingĩhe Jerusalemu o ta mahiga, mĩtarakwa nayo yarĩ mĩingĩ o ta mĩkũyũ ĩria ĩrĩ magũrũ-inĩ ma ĩrĩma. **16** Mbarathi cia Solomoni cioimaga Misiri na kuuma Kilikia, nao onjorithia a mũthamaki maacigũraga kuuma Kilikia. **17** Maagũraga ngaari ĩmwe ya ita kuuma Misiri cekeri 600 cia betha, nayo mbarathi ĩmwe ĩkoima cekeri 150. Ningĩ nĩmacookaga magacitwara ikenderio athamaki othe a Ahiti na a Suriata.

2 Solomoni nĩathanire gwakwo hekarũ itanĩtio na Rĩtwa rĩa Jehova, o na kwĩyakĩra nyũmba yake ya ũthamaki. **2** Nĩandĩkithirie andũ 70,000 a gũkuua mĩrigo, na 80,000 a gwacũhia mahiga ĩrĩma-inĩ, na anyabara 3,600 a kũmaroraga. **3** Solomoni agĩtũmĩra Hiramũ mũthamaki wa Turo ndũmĩrĩri ĩno: “Ndehithĩria mĩgogo ya mĩtarakwa o ta ũria wekĩire baba Daudi rĩria wamũrethĩirĩe mĩtarakwa ya gwaka nyũmba ya ũthamaki ya gũkaraga. **4** Na rĩrĩ, rĩu ndĩ hakuĩ gwaka hekarũ itanĩtio na Rĩtwa rĩa Jehova Ngai wakwa na ndĩmĩamũre ĩtuĩke yake ya gũcinagĩra ũbumba ũria ũtararikaga wega mbere yake, o na ya kũigagwo migate ĩria mĩamũre mahinda mothe, na ya kũrutagĩra magongona ma njino o rũciĩni, na hwaĩ-inĩ, na mĩthenya ya Thabatũ, na hĩndĩ ya Tũrũgamo twa Mweri na ciathi irĩa nyamũre cia Jehova Ngai witũ. ũyũ nĩ watho mwandike wa Isiraeli wa gũtũũra nginya tene. **5** “Hekarũ ĩria ngwaka nĩ nene mũno, tondũ Ngai witũ nĩ mũnene gũkĩra ngai irĩa ingĩ ciothe. **6** No rĩrĩ, nũũ ũngĩhota kũmwakĩra hekarũ, kuona atĩ igũrũ, o kũria igũrũ mũno, ndangĩganĩra kuo? Nĩ ndĩkĩrĩ ũ wa kũmwakĩra hekarũ, tĩga no handũ ha gũcinagĩra magongona mbere yake? **7** “Tondũ ũcio-rĩ, ndũmĩra mũndũ mũũgĩ na wĩra wa gwaka indo cia thahabu na betha, na gĩcango o na igeri na rangi wa ndathi, na rangi mĩtune ta gakaraku na rangi wa bururu, na mũndũ mũũgĩ na wĩra wa gũkurura mĩcoro, oke arute wĩra Juda na Jerusalemu hamwe na aruti a wĩra akwa arĩa oogĩ na wĩra, arĩa maahaarĩrio nĩ baba Daudi. **8** “O na ningĩ ũndehithĩrie mĩgogo ya mĩtarakwa, na mĩthengera, na mĩthandari yumĩte kũu Lebanoni, tondũ nĩnjũũ andũ aku nĩ oogĩ na ũhoru wa gwatũra mbaũ. Andũ akwa makaarutĩthanagia wĩra na andũ aku **9** nĩgeetha ũnyonere mbaũ nyingĩ, tondũ hekarũ ĩria ngwaka no nginya ĩkorwo ĩrĩ nene na ĩrĩ thaka mũno. **10** Nĩngaahere ndungata ciaku irĩa ciatũũraga mbaũ kori 20,000 cia mĩtu wa ngano, na kori 20,000 cia cairi, na mbathi 20,000 cia ndĩbei, na mbathi 20,000 cia maguta ma mĩtamaiyũ.” **11** Nake Hiramũ mũthamaki wa Turo akĩandĩka marĩa agĩcookeria Solomoni ũhoru, akiuga atĩrĩ: “Tondũ wa ĩria Jehova endete andũ ake-rĩ, nĩagũtũite mũthamaki wao.” **12** Ningĩ Hiramũ agĩthĩri na mbere, akiuga atĩrĩ: “Jehova Ngai wa Isiraeli arogocwo, o we wombire igũrũ na thĩ! Nĩaheete Mũthamaki Daudi mũriũ mũũgĩ, ũheetwo ũhoti wa gwĩciĩria na ũkũũrani wa maĩndũ, we nĩwe ũgwakĩra Jehova hekarũ o na eyakĩre nyũmba ya ũthamaki. **13** “Nĩngũgũtũmĩra Huramu-Abi, mũndũ mũũgĩ mũno na wĩra, **14** ũria nyina wake oimĩte Dani nake ithe akoima Turo. Nĩarutĩtwo kũruta wĩra wa thahabu na wa betha, na wa gĩcango na wa kĩgeri, na wa mahiga na wa mbaũ, na wa ndigi cia rangi wa ndathi na wa rangi wa bururu na wa ndigi cia rangi mĩtune ta gakaraku, na wa gatani ĩria njega. Nĩarikĩtie kwĩmenyeria kũruta wĩra wothe wa gũkurura mĩcoro, na no acore mĩcoro ĩria yothe angũrwo acore. Nĩakarutĩthania wĩra na mabundi maku na arĩa a mwathi wakwa, thoguo Daudi. **15** “Rĩu-rĩ, mwathi wakwa nĩagĩtũmĩre ndungata ciake ngano na cairi, na maguta ma mĩtamaiyũ na ndĩbei irĩa eraniire, **16** na ithũ nĩtũgũtema mĩgogo yothe ĩria ũbataire kuuma

Lebanoni, na tūmīkūrūkie tūmōhanīte, ĩgereirio iria-inī nginya Jopa. Nawe ũgĩcooke ūmīoe ūmītware nginya Jerusalemu.” **17** Nake Solomoni agītara ageni othe aria maarī Isiraēli, thuutha wa itarana rīria ithe Daudi aataranīte; na magĩkorwo maarī ageni 153,600. **18** Nake akīgaya andū 70,000 ao matuīke akuui a mīrigo, na andū 80,000 ao matuīke aciūhia a mahiga irīma-inī, hamwe na anyabara 3,600 a kūrūgamīrīra andū makīruta wīra.

3 Hindī iyo Solomoni akīambīrīria gwaka hekarū ya Jehova kūu Jerusalemu Kīrīma-inī kīa Moria, harīa Jehova oimīrīre ithe Daudi. Hau nīho kīhuhīro-inī kīa ngano kīa Arauna ūrīa Mūjebusi, handū Harīa Daudi aaheanīte hekarū ĩgaakwo. **2** Aambīrīrie gwaka mūthenya wa ĩrī wa mweri wa keerī, mwaka wa ĩna wa ūthamaki wake. **3** Mūthingī ūrīa Solomoni eenjire nī ūndū wa gwaka hekarū ya Ngai warī mikono mīrongo ĩtandatū kūrīaiha na mikono mīrongo ĩrī kwarama, gūgītūmīrwo mikono ya gīthimo gīa tene. **4** Nakō gīthaku kīrīa kīarī hau mbere ya hekarū kīarī kīa mikono mīrongo ĩrī kūrīaiha, gīkīranīte warī wa nyūmba iyo, na mikono mīrongo ĩrī kūrīaiha na igūrū. Mwena wa thīnī wakō akīūgemia na thahabu irīa therie. **5** Akīhūūrīra nyūmba irīa nene mbaū cia mīthengerā na agīchumbira na thahabu irīa njega mūno, na akīmīgemia na mīcoro ya mīkīndū na mīcoro ya irengeerī. **6** Aagemirīe hekarū na tūhiga twa goro. Nayo thahabu irīa aahūthīrīre yarī thahabu ya Paravaimu. **7** Nacio mbaū cia mīratho, na buremu cia mīrango, na thigo, na mīrango ya hekarū, agīcigemia na thahabu, na agīkururīthia mīhiano ya makerubi thingo-inī. **8** Ningī Solomoni agīaka Handū-harīa-Hatheru-Mūno, ūrīahu waho waringaine na warī wa hekarū, mikono mīrongo ĩrī kūrīaiha na mikono mīrongo ĩrī kwarama. Akīgemia thīnī waho na taranda 600 cia thahabu irīa njega mūno. **9** Ūrītū wa mīcumarī ya thahabu warī wa cekerī mīrongo ĩtano. Ningī agīcooka akīgemia mīena ya na igūrū ya hau Hatheru-Mūno na thahabu. **10** Thīnī wa Handū-harīa-Hatheru-Mūno nīakururīthīrie makerubi meerī na akīmāgemia na thahabu. **11** Ūrīahu wa mathagu ma makerubi wothē warī mikono mīrongo ĩrī. Ithagu rīmwe rīa ikerubi rīa mbere rīarī rīa mikono ĩtano kūrīaiha na rīkahutia rūthingo rwa hekarū, narīo ithagu rūu rīngī o narīo rīarī rīa mikono ĩtano kūrīaiha na rīkahutia ithagu rīa ikerubi rūu rīngī. **12** O narīo ithagu rīmwe rīa ikerubi rīa keerī rīarī na ūrīahu wa mikono ĩtano na rīkahutia rūthingo rūu rīngī rwa hekarū, na ithagu rūu rīngī rīarīo o narīo rīarī na ūrīahu wa mikono ĩtano na rīkahutia ithagu rīa ikerubi rīa mbere. **13** Mathagu ma makerubi maya maarī na ūrīahu wa mikono mīrongo ĩrī. Maicūhītio marūgamīte na magūrū, na mang’etheire nyūmba nene. **14** Solomoni nīathondekire gītambaya gīa gūcuurio kīa ndīgī cia rangī wa bururu, na cia rangī wa ndathi na cia rangī mūtune ta gakarakū na gīa gatani irīa njega, na mīhiano ya makerubi nīyatūmīrīrwo gītambaya-inī kīu. **15** Mwena wa mbere wa hekarū agīaka itugī igīrī, na cīerī cīarī na ūrīahu wa mikono mīrongo ĩtatū na ĩtano; o gītugī kīarī na kīongo igūrū rīakio kīa mūīgana wa mikono ĩtano. **16** Nīathondekire irengeerī gīathīkanītio, na agīcīgīrīra igūrū rīa itugī ĩcio. Ningī

nīathondekire mīhiano igana rīmwe ya matunda ma makomamanga na akīmīnyīitthania na irengeerī ĩcio ciagathīkanītio. **17** Aakire itugī ĩcio mwena wa mbere wa hekarū, kīmwe mwena wa gūthini, na kīrīa kīngī mwena wa gathīgathini. Kīa mwena wa gūthini agīgīta Jakini, na kīa mwena wa gathīgathini agīgīta Boazu.

4 Ningī Solomoni agīakīthia kīgongona gīa gīcango kīa ūrīahu wa mikono mīrongo ĩrī, na warī wa mikono mīrongo ĩrī, na mikono ikūmi kūrīaiha na igūrū. **2** Agīcooka agīaka itangi inene mūno rīria rīetagwo Karia rīa kīgera gītwekie, na rīarī rīa gīthīūrūrī, na rīarī rīa mikono ikūmi kuuma mwena ūmwe wa mūromo nginya ūrīa ūngī, na mikono ĩtano kūrīaiha na igūrū. Rīathimwo gīthīūrūrī kīario rīathīūrūrūkīrio nī rūrīgī rwa mikono mīrongo ĩtatū. **3** Mūhuro wa mūthia warīo, nīrīathīūrūrūkīrio na magemio mahaanaine na ndegwa, o mūkono ūmwe ndegwa ikūmi. Ndegwa ĩcio ciagītwo mīhari ĩrī itwekanīrio na Karia kau ikanyīitana. **4** Nako Karia kau kaigīrīrwo igūrū rīa mīhiano ya ndegwa ikūmi na igīrī: ithatū cīacio cīarorete mwena wa gathīgathini, na ithatū ikarora mwena wa ithūro, na ithatū ikarora mwena wa gūthini, ithatū ikarora irathīro. Karia kau kaigīrīrwo igūrū rīacio, nacio cīga cia na thuutha cia ndegwa ĩcio nīcio cīarorete na kīu thīnī. **5** Ūtungu wa Karia kau waiganane na rūhī kwarama, naruo rūtīrīho rwako rwatarī tā rūtīrīho rwa gīkombe, kana ta gītoka gīcanūku. Karia kau kaiganagīra maaī mbathi 3,000. **6** Ningī agīthondeka irāī ikūmi cia gwīthambīra, na akīga ithano mwena wa gūthini na ithano mwena wa gathīgathini. Indo iria cīahūthagīrwo nī ūndū wa magongona ma njino cīathambagīrio thīnī wacio, no Karia kau geethambagīrwo nī athīnjīri-Ngai. **7** Nīathondekire mītī ikūmi ya kīgīrīrwo matawa ya thahabu, o ta ūrīa mūthondekere wamo watūitwo, na akīmīga hekarū thīnī, ĩtano akīmīga mwena wa gūthini na ĩtano mwena wa gathīgathini. **8** Agīcooka agīthondeka metha ikūmi, agīcīga thīnī wa hekarū, ithano mwena wa gūthini na ithano mwena wa gathīgathini, agīcooka agīthondeka mbakūrī 100 cia thahabu cia kūmīnjamīnjīria maaī. **9** Nīathondekire nja ya athīnjīri-Ngai, na nja irīa nene na mīrango yayo, nayo mīrango akīmīgemia na gīcango. **10** Akīga Karia kau mwena wa gūthini, koine-inī ya irathīro ya mwena wayo. **11** O na nīathondekire nyūngū na icakūrī na mbakūrī cia kūmīnjamīnja maaī. Nī ūndū ūcio Huramu akīrīkia wīra wothē ūrīa aaheetwo arute nī Mūthamaki Solomoni thīnī wa Hekarū ya Ngai, naguo nī: **12** itugī iria igīrī, na cīongo igīrī iria cīahaanaga ta mbakūrī irī igūrū wa itugī ĩcio; na irengeerī iria igīrī ciagathīkanītio ta mīnyororo iria ciagemetie cīongo ĩcio cīarī igūrū wa itugī; **13** na makomamanga marīa 400 ma irengeerī iria igīrī ciagathīkanītio ta mīnyororo (yarī mīhari ĩrī ya makomamanga o harī kīrengēerī kīmwe, ikāgemia cīongo ĩcio cīahanaga ta mbakūrī iria cīarī igūrū wa itugī ĩcio); **14** makaari na irāī cīamo; **15** Karia na mīhiano ya ndegwa iria ikūmi na igīrī rungu rwako; **16** nyūngū, na icakūrī, na hūma cia nyama, na indo cīothe iria cīakonainie nacio. Indo ĩcio cīothe Huramu-Abi aathondekire Mūthamaki Solomoni cia hekarū

ya Jehova, ciarĩ cia ġicango ġikumuthe ġikahenia. **17** Nake mũthamaki aatwekithagĩria indo icio kũria gwachondekagĩrwo indo cia rĩumbwa kũu werũ-inĩ wa Jorodani gatagati ga Sukothu na Zarehani. **18** Indo icio ciothe ciathondekithirio nĩ Solomoni ciarĩ nyingĩ mũno, ũũ atĩ ũritũ wa ġicango ndwamenyekire ũria waiganaga. **19** Ningĩ Solomoni niathondekithirie indo ciothe iria ciarĩ thĩini wa hekarũ ya Ngai: aathondekire kĩgongona ġĩa thahabu; na metha cia mĩgate rĩa yaigagwo mbere ya Jehova; **20** na mĩti ya matawa ya thahabu therie hamwe na matawa mayo ma gwakanaga marĩ mbere ya harĩa haamũre o ta ũria gwananĩtwo; **21** na wĩra wa magemio wa mahũa wa thahabu, na matawa na mĩlhatu (iria ciathondeketwo na thahabu theri); **22** magathi ma kũrenga ndaambi, ma thahabu therie, na mbakũri cia kũminjaminĩria, na thaani na ngĩo cia mwaki; na mĩrango ya thahabu ya hekarũ: na mĩrango ya thĩini ya ġũthĩ Handũ-harĩa-Hatheru-Mũno, na mĩrango ya nyũmba rĩa nene ya Hekarũ.

5 Rĩria wĩra wothe ũria Solomoni aarutagĩra hekarũ ya Jehova warĩkire-rĩ, akĩrehe indo iria ciamũrĩtwo nĩ ithe Daudi, nacio nĩ betha na thahabu na indo cia thĩini, agĩciaga harĩa haigagwo mĩthiũthũ ya hekarũ ya Ngai. **2** Ningĩ Solomoni agĩta athuuri a Isiraeli, na atongoria othe a mĩhĩrĩga, na anene a nyũmba cia andũ a Isiraeli, moke Jerusalemu nĩguo maambatie ithandũkũ rĩa kĩrikanĩro kĩa Jehova kuuma Zayuni, Itũura rĩa Inene rĩa Daudi. **3** Nao andũ othe a Isiraeli magĩka hamwe kũri mũthamaki hĩndĩ ya ġĩathi, mweri-inĩ wa mũgwanja. **4** Rĩria athuuri othe a Isiraeli maakinyire, Alawii makĩoya ithandũkũ rĩu, **5** nao makĩambatia ithandũkũ, hamwe na Hema-ya-Gũtũnganwo, na indo ciothe iria nyamũre ciarĩ thĩini wayo. Nao athĩnjĩri-Ngai, arĩa maarĩ Alawii, magĩciambatia; **6** nake Mũthamaki Solomoni na kũngano ġiothe kĩa Isiraeli kĩria ġiacemanĩtie harĩ we marĩ mbere ya ithandũkũ rĩu, makĩruta magongona ma ng'ondũ na ng'ombe nyingĩ mũno, ũũ atĩ itingĩandĩkĩrwo mũigana wacio kana itarĩke. **7** Nao athĩnjĩri-Ngai magĩcokoka makĩrehe ithandũkũ rĩu rĩa kĩrikanĩro kĩa Jehova handũ harĩo harĩa haamũre thĩini wa hekarũ, ũguo nĩ ta kuuga Handũ-harĩa-Hatheru-Mũno, makĩrĩnga rungu rwa mathagu ma makerubi. **8** Makerubi macio maatambũrũkĩtie mathagu mamu igũrũ rĩa harĩa haigĩtwo ithandũkũ rĩu, makahumbĩra ithandũkũ o hamwe na mĩti yarĩo ya kũrikuua. **9** Mĩti iyo yarĩ mĩraihu mũno ũũ atĩ mĩthia yayo, yumĩte ithandũkũ-inĩ, nĩngĩonekanĩre nĩ mũndũ arĩ hau mbere ya harĩa haamũre, no ndĩonekaga nĩ mũndũ arĩ nja ya Handũ-harĩa-Hatheru; na rĩ o ho nginya ũmũthĩ. **10** Thĩini wa ithandũkũ rĩu ġũtiarĩ na kĩndũ kĩngĩ tĩga o ihengere iria igĩrĩ Musa aagĩte ho rĩria aarĩ Horebu, kũria Jehova aarĩkanĩre kĩrikanĩro na andũ a Isiraeli maarĩkia kuuma Misiri. **11** Ningĩ athĩnjĩri-Ngai makĩehera makĩuma Handũ-harĩa-Hatheru. Athĩnjĩri-Ngai othe arĩa maarĩ hau nĩmetheretie matekũrũmbũiya ikundi ciao. **12** Nao Alawii othe arĩa maarĩ aini, nĩo Asafũ, na Hemani na Jeduthuni na arĩũ ao na andũ ao, makĩrũgama mwena wa irathĩro wa kĩgongona, mehumbete gatani iria njega, marĩ na thaani iria ihũũrithanagĩo ikagamba, na inanda

cia mũgeeto, na cia kĩnũbi. Moimĩtwo thũthũ nĩ athĩnjĩri-Ngai 120 makĩhuhaga tũrumbeta. **13** Ahuhi tũrumbeta na aini makĩamũkĩria na mũgambo ũmwe magĩcokookeria Jehova ngaatho na makĩmũgocoo. Marĩ na tũrumbeta, na thaani iria ihũũrithanagĩo ikagamba na indo iria ingĩ cia ũini, makĩanĩria makĩgocoo Jehova na makĩina makĩugaga atĩrĩ: "Jehova nĩ mwega; wendo wake itũũragaga nginya tene." Hĩndĩ iyo hekarũ ya Jehova ikĩiyũra itu, **14** nao athĩnjĩri-Ngai matĩngĩahotire kũruta wĩra wao nĩ ũndũ wa itu rĩu, nĩgũkorwo riiri wa Jehova nĩwaiyũire hekarũ iyo ya Ngai.

6 Ningĩ Solomoni akiuga atĩrĩ, "Jehova oigĩte atĩ arĩkaraga thĩini wa itu rĩria itumanu. **2** No rĩrĩ, nĩngwakiire hekarũ kĩrorerwa, handũ haku ha ġũtũura nginya tene." **3** O hĩndĩ iyo, kĩũngano ġiothe ġĩa Isiraeli kĩrũgamĩte hau, mũthamaki agĩkĩhũgũkĩria na agĩkĩrathima. **4** Ningĩ akiuga atĩrĩ: "Jehova arogoocwo, o we Ngai wa Isiraeli, ũria ũhingĩtie na moko make ũria erĩre baba Daudi na kanua gake mwene. Nĩgũkorwo oigĩte atĩrĩ, **5** 'Kuuma mũthenya ũria ndaarutire andũ akwa Misiri, ndĩrĩ ndathuura itũũra inene mũhĩrĩga-inĩ o na ũmwe wa Isiraeli atĩ nĩguo njakĩrwo hekarũ itanĩtio na Rĩitwa rĩakwa kuo, o na kana ngaathuura mũndũ o na ũrĩkũ atuĩke wa ġũtongoria andũ akwa a Isiraeli. **6** No rĩrĩ, nĩthuurĩte Jerusalemu nĩguo Rĩitwa rĩakwa rĩkarage kuo, na nĩ thuurĩte Daudi athamakire andũ akwa a Isiraeli.' **7** "Baba Daudi niatũtie na ngoro yake gwaka hekarũ itanĩtio na Rĩitwa rĩa Jehova, o we Ngai wa Isiraeli. **8** No Jehova eerire baba Daudi atĩrĩ, "Tondũ niwaatũtie na ngoro yaku kũnjakĩra hekarũ itanĩtio na Rĩitwa rĩakwa-rĩ, nĩ wekire wega nĩ ġwĩciiria ũguo ngoro-inĩ yaku. **9** No rĩrĩ, wee tiwe ũgwaka hekarũ iyo, no nĩ mũrũguo ũria uumĩte mũthiimo waku na thakame-inĩ yaku, ũcio nĩwe ũkaanjakĩra hekarũ itanĩtio na Rĩitwa rĩakwa.' **10** "Jehova niatũũrĩtie kĩrikanĩro kĩa eeranĩre. Nĩnjookete ithenya rĩa baba Daudi, na rĩu nĩnjakĩrĩre ġĩtĩ ġĩa ũthamaki ġĩa Isiraeli, o ta ũria Jehova eeranĩre, na nĩnjakĩte hekarũ irĩa itanĩtio na Rĩitwa rĩa Jehova, Ngai wa Isiraeli. **11** Hau niho njĩgĩte ithandũkũ rĩa kĩrikanĩro rĩria rĩgĩtwo kĩrikanĩro kĩa Jehova aarĩkanĩre na andũ a Isiraeli." **12** Ningĩ Solomoni akĩrũgama mbere ya kĩgongona kĩa Jehova o hau mbere ya kũngano ġiothe ġĩa Isiraeli, agĩtambũrũkia moko make. **13** Na rĩrĩ, Solomoni niathondekete rũtara rwa ġicango rwa mĩkono itano kũraihũ, na mĩkono itano kwarama, na mĩkono itatũ kũraihũ na igũrũ, na akĩrũga gatagati ka nja iyo. Akĩrũgama rũtara-inĩ igũrũ na agĩtura maru mbere ya kũngano kũu ġiothe ġĩa Isiraeli na akĩambararia moko make na igũrũ. **14** Nake akiuga atĩrĩ: "Wee Jehova, Ngai wa Isiraeli, ġũtĩrĩ Ngai ũngĩ ũhaana tawe, kũu igũrũ kana ġũkũ thĩ, o Wee ũhingĩtie kĩrikanĩro ġĩaku kĩa wendo harĩ ndungata ciaku iria irũmagĩrĩra njĩra yaku na ngoro ciao ciothe. **15** Wee nĩũhingĩrie baba Daudi, ndungata yaku, kĩrikanĩro ġĩaku; ũndũ ũria weranĩre na kanua gaku nĩũhingĩtie na guoko gwaku, o ta ũria kũhaana ũmũthĩ. **16** "Na rĩrĩ, Jehova, Ngai wa Isiraeli, hĩngĩria ndungata yaku baba, Daudi, ciiranĩro iria wamwĩrĩre iria wogĩre atĩrĩ, "Ndũkaaga mũndũ wa ġũkarĩra ġĩtĩ kĩa ũnene ġĩa Isiraeli

arī mbere yakwa, angikorwo ariū aku nīmarithiiga na mīthiire yagīrīre mbere yakwa kūringana na watho wakwa o ta ūrīa wee ūtūire ūthiiga. **17** Na rīrī, Wee Jehova, Ngai wa Isiraeli, reke kiugwo gīaku kīrīa werīre ndungata yaku Daudi kīhinge. **18** “No kūhoteke Ngai agītūūranie na andū gūkū thī? Igūrū, o na kūūrīa igūrū mūno-rī, wee ndūngiiganīra kuo. Hekarū īno njakite-rī, ndīkīrī nini makīria? **19** No o na kūrī ūguo-rī, thīkīrīria ihooya rīa ndungata yaku, igīthaihana īgūrūwo tha, Wee Jehova Ngai wakwa. Igua gūkaya na ihooya rīria ndungata yaku irakūhooya īrī mbere yaku. **20** Maithe maku maroikara marorete hekarū īno mūthenya na ūtukū, o handū haha wee woigire atī nūgatūma Rīitwa rīaku rikoragwo ho. Ūroigua ihooya rīria ndungata yaku īrīhooyaga īrorete handū haha. **21** Igua gūthaihana kwa ndungata yaku na kwa andū aku a Isiraeli rīria mekūhooya marorete handū haha. Ūigue ūrī kūu igūrū, o kūu gīkaro gīaku; na watūigua-rī, ūgatūrekerā. **22** “Rīria mūdū angīhīrīria mūdū wa itūūra rīake na gūtūike no ngīnya ehīte, nake oke ehīre hau mbere ya kīgongona gīaku kīa hekarū-inī īno-rī, **23** hīndī īyo ūkaigua ūrī o kūu igūrū, na ūtue itua. Tuithania ndungata ciaku ciira, ūtūme ūrīa ūhītīrie ūrīa ūngī acookerewo nī mahītia make marīa ekīte. Nake ūrīa ūtehītie ūmūtue ndehītie na ūndū ūcio wonanie atī ti mwīhia. **24** “Rīria andū aku a Isiraeli maahootwo nī thū tondu nīmākūhītīrie nao magūcookerere na moimbūre rīitwa rīaku, mahooe magīgūthaihangā marī hekarū-inī īno-rī, **25** hīndī īyo ūkaamaigua ūrī o kūu igūrū na ūrekerē andū aku a Isiraeli mehīa mao na ūmacooke būrūrī ūrīa wamaheire hamwe na maithe mao. **26** “Rīria igūrū rīkaahingwo, na mbura yaage kuura tondu wa ūrīa andū aku makūhītīrie, mangīkaahooya marorete handū haha, na moimbūre rīitwa rīaku na magarūrūke matigane na mehīa mao tondu nīmānyamarītie-rī, **27** hīndī īyo ūkaamaigua ūrī o kūu igūrū na ūrekerē ndungata ciaku, andū aku a Isiraeli, mehīa mao. Marute mūtūūrīe ūrīa mwagīrū, na ūmoirīrie mbura būrūrī-inī ūcio waheire andū aku ūtūike igai rīao. **28** “Kūngīkaagia ng’aragu kana mūthīro būrūrī-inī, kana mīgūnda ihīe nī mbaa kana mbuu, kana gūtūike ngīgī kana ngūnga, kana thū imarīgīcīrie itūūra-inī rīmwe rīao, na mwanangīko o na ūrīkū kana mūrīmū ūngīgooka-rī, **29** na rīria mūdū o na ūrīkū wa andū aku a Isiraeli, angīkaahooya kana athaihanē, nī ūndū wa mūdū kūmenya mīnyamaro īrīa arī nayo, o na ruo, na atambūrūkie moko make amerekeirie hekarū-inī īno, **30** hīndī īyo ūkaamaigua ūrī o kūu igūrū gīkaro-inī gīaku, ūmarekere na ūtūire o mūdū itua kūringana na ūrīa wothē ekīte, tondu we nīū ngoro yake ngīkōrwo nowe wīki ūū ngoro cia andū, **31** nīgeetha matūire magwītīgīrite, na mathiige na mīthiire yaku rīria rīothe marītūūrāga būrūrī-inī ūyū waheire maithe maitū. **32** “Ha ūhoro wa mūdū wa kūngī ūrīa ūtarī wa andū aku a Isiraeli no nī oimīte būrūrī wa ūhoro nī ūndū wa ngumo ya rīitwa rīaku inene na kūrīya wa cīko cia guoko gwaku kūrī hīnya gūtambūrūkītio, rīria agooka ahooe erekeire hekarū īno, **33** hīndī īyo ūkaamūigua ūrī o kūu igūrū gīkaro-inī gīaku, na mūdū ūcio wa kūngī ūkaamūhingīria o ūrīa agakūhooya, nīgeetha

andū othe a thī mamenye rīitwa rīaku na magwītīgīre, o ta ūrīa andū aku a Isiraeli magwītīgīrite, na mamenye atī nyūmba īno njakite, ītanītio na Rīitwa rīaku. **34** “Rīria andū aku maathī mbaara-inī kūrīa na thū ciao o kūrīa ūngīmatūma, nao makūhooe merekeire itūūra rīrī inene ūthuurīte na hekarū īno njakite ītanītio na Rīitwa rīaku, **35** hīndī īyo ūkaigua mahooya mao na gūthaihana kwao ūrī kūu igūrū, na ūmatīrīrīe ūhoro-inī ūcio wao. **36** “Rīria makwīhīria, nīgūkorwo gūtīrī mūdū ūtehangīa, nawe ūmarakarīre ūmaneane kūrī thū, nacio imatahe īmatware būrūrī wa kūrāya kana wa gūkūhī; **37** nao mangīcookerā ngoro-inī ciao marī o kūu būrūrī-inī ūrīa maatahīrwo, na merire, na magūthaithe marī o kūu maatahīrwo, na moige atīrī, ‘Nītwīhītie, na nītwīkite mahītia na tūgeka maūdū ma waganu’; **38** no mangīgūcookerera na ngoro ciao ciothe na muoyo wao marī o būrūrī-inī ūrīa maatahīrwo, na mahooe merekeire būrūrī ūrīa waheire maithe mao, na merekeire itūūra rīria inene rīria ūthuurīte na merekeire hekarū īno njakite ītanītio na Rīitwa rīaku; **39** hīndī īyo ūrī o kūu igūrū gīkaro-inī gīaku, ūkaigua ihooya rīao na mathaihana mao na ūmatīrīrīe ūhoro-inī ūcio wao. Na ūkaarekerā andū aku, o acio makwīhīrie. **40** “Na rīrī, Ngai wakwa, ūrohingūra maithe maku, o namo matū maku mathīkīrīrie mahooya marīa marīhooyagīrwo handū haha. **41** “Rīu gītūkīre, Wee Jehova Ngai, na ūtūke handū haku ha kūhurīka, **42** Wee Jehova Ngai, ndūgatiganīrie ūrīa waku nūgītīrīrie maguta.

7 Na rīrī, Solomoni aarīkia kūhooya-rī, mwaki ūkiuma igūrū ūgīcina iruta rīa njino na magongona, naguo rīiri wa Jehova ūkīyūra hekarū. **2** Nao athīnjīrī-Ngai matīngīahotire gūtūonyā hekarū ya Jehova tondu rīiri wa Jehova nīwaiyūrīte kuo. **3** Na rīria andū a Isiraeli othe moonire mwaki ūkiuma na igūrū, na rīiri wa Jehova ūrī igūrū rīa hekarū, magītūria maru hau haarītwo mahīga, maturumithītie mothīū mao thī, makīhooya Jehova na makīmūcookerīa ngaatho, makiugaga atīrī, “Jehova nī mwega; wendo wake ūtūūrāga ngīnya tene.” **4** Nīngī mūthamaki na andū othe makīruta magongona marī mbere ya Jehova. **5** Nake Mūthamaki Solomoni akīruta igongona rīa ng’ombe 22,000 na rīa ng’ōndu na mbūrī 120,000. Nī ūndū ūcio mūthamaki na andū othe makīamūra hekarū ya Ngai. **6** Athīnjīrī-Ngai makīhaarīria kūrūta wīra wao, o nao Alawīi makīrūgama marī na indo cia Jehova cia ūini, irīa Daudi aathondekete cia kūgocaga Jehova nacio, nī irīa aahūthagīra agīcookia ngaatho, akoigaga atīrī, “Wendo wake ūtūūrāga ngīnya tene.” Athīnjīrī-Ngai makīluha tūrumbeta twao mang’ethanīre na Alawīi, nao andū a Isiraeli othe nīmarūgamīte. **7** Nake Solomoni akīamūra kūu gatagatī ka nja, hau mbere ya hekarū ya Jehova, na hau nīho aarūtīre magongona ma njino na maguta na magongona ma ūguano, tondu kīgongona gīa gīcango kīrīa aathondekete gītīngīahotire kūiganīra maruta ma njino, na maruta ma mītu, na ma maguta. **8** Nī ūndū ūcio Solomoni agīkūngūra gīathī kīu mīthenya mūgwanja, hamwe na andū a Isiraeli othe, nakīo kīarī kīūngano kīnene mūno kīa andū

moimite Lebo-Hamathu nginya o Karūū-inī ka Misiri. **9** Mūthenya wa īnana makīgīa na kīūngano nī ūndū nīmarikītie gūkūngūira Kwamūrwo gwa kīgongona mīthenya mūgwanja, na magīkūngūira gīathī mīthenya īngī mūgwanja. **10** Mūthenya wa mīrongo īrī na ītatū wa mweri wa mūgwanja, Solomoni akīra andū mainūke, nao makīinūka maiyūrītwo nī gīkeno, na ngoro ciao igacanjamūka nī ūndū wa maūndū mega marīa Jehova eekīre Daudi na Solomoni, na andū ake a Isiraēli. **11** Rīrīa Solomoni aarīkirie gwaka hekarū ya Jehova na nyūmba ya ūthamaki, na aarīkia gwīka ūrīa wothe eeciirītie gwīka hekarū-inī ya Jehova o na nyūmba-inī yake ya ūthamaki-rī, **12** Jehova akīmūmīrīra ūtukū, akīmūrīa atīrī: “Nīnjīguite ihooya rīaku, na nīthuūrite handū haha hatūike hekarū yakwa ya kūrūtāgīrwo magongona. **13** “Rīrīa īngīhinga igūrū nayo mbura yaage kuura, kana njathe ngīgi cianange būrūrī kana ndūme mūthīro kūrī andū akwa, **14** andū acio akwa, o acio metanītio na rīitwa rīakwa, mangīkenyīhīa na maahooe, na marongorie ūthīū wakwa, na matigane na njīra ciao cia waganu, hīndī īyo nīngamaigua ndī o igūrū, na nīngamarekera mehīa mao na honīe būrūrī wao. **15** Na rīrī, maitho makwa nīmekūhīngūka, namo matū makwa maigue mahooya marīa mahooeirwo handū haha. **16** Nīthuūrite na ngāmūrā hekarū īno nīgeetha Rīitwa rīakwa rītūire kuo nginya tene. Maitho makwa na ngoro yakwa igūtūūra kuo hīndī ciothe. **17** “Na ha ūhoro waku, ūngīthīiaga na mīthīire rīrīa ya gīrīre o ta ūrīa thoguo Daudi aathīiaga, na wīkage maūndū mothe marīa ngwathīte, na ūmenyagīrīre kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo na mawatho makwa-rī, **18** nīngahaanda gīrī gīaku kīa ūnene, o ta ūrīa ndarīkanīire na thoguo Daudi rīrīa ndamwīrīre atīrī, ‘Wee ndūkaaga mūdū wa gūthamakīra Isiraēli.’ **19** “No rīrī, ūngīkahutatīra na ūtiganīrie kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo, na maathani marīa ngūheete, na ūthīi gūtungatīra ngai īngī na gūcīhooya-rī, **20** hīndī īyo nīngamunya Isiraēli kuuma būrūrī wakwa, ūrīa ndīmaheete, na ndiganīrie hekarū īno nyamūrīte ītano na Rīitwa rīakwa. Ngaamītua o kīndū gīa kuunagwo thimo na gīa gūthekererwo nī andū othe. **21** O na gūtūika hekarū īno nīguo īrī nene, arīa othe makaahītūkagīra ho nīmakamaka na moige atīrī, ‘Nī kī gītūmīte Jehova eke būrūrī ūyū na hekarū īno ūndū ta ūyū?’ **22** Andū nīmagacookīa moige, atīrī, ‘Nī tondū nīmatiganīrie Jehova, o we Ngai wa maitho mao, ūrīa wamarutire būrūrī wa Misiri, na makīhīmbīria ngai īngī, magīcīhooya na magīcītungatīra, nīkīo amarehīthīrie mwanangīko ūyū wothe.”

8 Thuutha wa mīaka mīrongo īrī, ihīnda rīrīa Solomoni aahūthīre gwaka hekarū ya Jehova o na nyūmba yake ya ūthamaki-rī, **2** Solomoni nīaakīre rīngī matūūra marīa aahēetwo nī Hīramu, na akīmahe andū a Isiraēli matūūre thīnī wamo. **3** Solomoni agīcooka agīthīī Hamathu-Zoba na akīrītaha. **4** Nīngī agīcooka agīaka Tadīmori kīū werū-inī na matūūra manene mothe marīa aakīte kīū Hamathu ma kūigwo indo. **5** Nīaakīre Bethī-Horoni ya Mwena wa Igūrū, na Bethī-Horoni ya Mwena wa Mūhuro rīngī, marī matūūra manene

mairige, marī na thingo, na ihingo, na mīgīko ya igera, **6** o ūndū ūmwe na Baalathu, na matūūra make mothe manene ma kūga indo, na matūūra make mothe manene ma ngaari cia mbaara na mbarathi ciake, na agīaka kīrīa gīothe eerīrīrie kīū Jerusalemu, na Lebanoni, o na kīndū guothe būrūrī-inī ūrīa aathanaga. **7** Andū othe arīa maatigaire kuuma kūrī Ahīti, na Aamori, na Aperi, na Ahivi, na Ajobusi (nao andū acio matiarī Aisiraēli), **8** ūguo nī kuuga atī, njīaro ciao irīa ciatigarīte būrūrī-inī, irīa andū a Isiraēli mataanīnīte, acio nīo maandīkīthīrio nī Solomoni matūike ngombo ciake cia kūrūtīthio wīra na hīnya, na noguo gūtūire nginya ūmūthī. **9** No Solomoni ndaatiire andū a Isiraēli ngombo cia wīra wake; acio nīo maarī andū ake a kūrīa mbaara, o na aathi a anene ake, na aathi a ngaari ciake cia ita, na atwari a ngaari icio. **10** O na nīngī no-o maarī atongoria anene a Mūthamaki Solomoni, maarī anene 250 a kūrūgamīrīra andū acio. **11** Solomoni akīrūta mwarī wa Firaūnī kuuma Itūūra Inene rīa Daudi, akīmūrehe nyūmba ya ūthamaki rīrīa aamwākīire, tondū oigire atīrī, “Mūtumia wakwa ndangītūūra nyūmba ya Mūthamaki Daudi, mūthamaki wa Isiraēli, nīgūkorwo kīndū kūrīa ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova rītoonyete nī gūtheru.” **12** Igūrū rīa kīgongona kīa Jehova kīrīa Solomoni aakīte mbere ya gīthaku, hau nīho Solomoni arūtīre Jehova maruta ma njīno, **13** O ta ūrīa maabataranītie kūrūtwo o mūthenya nī ūndū wa maruta marīa Musa aathanīte ma Thabatū, na ma Tūrūgamo twa Mweri, na ma ciathī ithatū cia o mwaka, nīcio Gīathī kīa Mīgate itarī Mūkīre Ndawa ya Kūmbīa, na Gīathī gīa Ciumīa, na Gīathī gīa Ithūnū. **14** Kūrūmanīrīra na wathani ūrīa watūitwo nī ithe Daudi, nīamūrīre ikundī cia athīnjīrī-Ngai nī ūndū wa mawīra mao, o na Alawī nīguo matongoragīe hīndī ya kūgooca na nīngī mateithagīrīrie athīnjīrī-Ngai kūrīngana na mabataro ma o mūthenya. Nīngī nīamūrīre ikundī cia arangīrī a ihingo marangagīre ihingo mwanya mwanya, tondū ūguo nīguo Daudi, mūdū wa Ngai, aathanīte. **15** Nao matiatigīre kūrūmīrīra watho ūrīa mūthamaki aathīte athīnjīrī-Ngai kana Alawī ūndū-inī o wothe hamwe na ūmenyereri wa igīna. **16** Wīra wa Solomoni wothe nīwahingīrio kuuma mūthenya ūrīa mūthingī wa hekarū ya Jehova wakīrwo nginya īkīrīka. Nī ūndū ūcio hekarū ya Jehova īkīrīko gwakwo. **17** Nīngī Solomoni agīthīī Ezionī-Geberī na Elathu hūgūrūrū-inī cia Edomu. **18** Nake Hīramu akīmūtūmīra marīkabu irūgamīrīrwo nī anene ake, andū arīa moō ūhoro wa irīa. Andū acio, hamwe na andū a Solomoni magītwarīthīa marīkabu nginya Ofiri na magīcooka makīrehe taranda 450 cia thahabu, irīa maatwarīre Mūthamaki Solomoni.

9 Rīrīa mūthamaki-mūdū-wa-nja wa Sheba aigūire ngumo ya Solomoni, agītūka Jerusalemu kūmūgerīa na cīūria ndītū. Agīkīnya arī na mūtongoro mūnene ma, wa ngāmūrā ikuūite mahuti marīa manungī wega, na thahabu nyingī mūno, na tūhīga twa goro, agīthīī harī Solomoni, akīarīa nake maūndū mothe marīa maarī meciirīa-inī make. **2** Nake Solomoni agīcooka cīūria ciake ciothe; gūtūrī ūndū o na ūmwe aaremirwo nīkūmūtaarīria. **3** Rīrīa mūthamaki-mūdū-wa-nja ūcio

wa Sheba onire aūgī wa Solomoni, o na nyūmba ya ūthamaki ĩria aakite, **4** na irio iria ciarī metha-inī yake, na ūria anene ake maikaraga metha-inī, na ūria ndungata iria ciatungataga ciehumbite, na ūria akuii ikombe mehumbite nguo ndaaya, na maruta ma njino maria aarutagira hekarū-inī ya Jehova, agikigege mūno. **5** Akĩira mūthamaki atĩrī, “Ūhoro ūria ndaiguire ndī o būrūri-inī wakwa ūkonīi maūdū maria wīkīte o na ūūgī waku nī ma ma. **6** No ndietikirie ūria moigaga nginya rīria ndirokire na ndireyonera na maitho makwa nīi mwene. Ti-itherū, ūria ndeerirwo o na ti nuthu ya ūnene wa ūūgī waku; nūikīrite mūno makīria ūhoro ūria ndaiguite. **7** Kaĩ gūkena nī andū aku-ī! Ningī gūkena nī anene ake aria marūgamaga mbere yaku hīndī ciothe makaiguaga ūūgī waku! **8** Jehova Ngai waku arogocwo, ūria ūkenetio nīwe, na agaiikarīria gītī-inī gīake kīa ūnene ūrī mūthamaki wa gūthamaka nī ūndū wa Jehova Ngai waku. Tondū wa ūria Ngai waku endete Isiraeli, na akeerīria kūmanyītirīra nginya tene-rī, nīagūtuite mūthamaki ūmathamakagīre, nīgeetha ūtūūrie kīhoo to na ūthingu.” **9** Ningī akīhe mūthamaki taranda 120 cia thahabu, na mahuti maria manungī wega maingī mūno na tūhiga twa goro. Gūtiakoretwo mahuti manungī wega ta macio mūthamaki-mūdū-wa-nja ūcio wa Sheba aaheire Mūthamaki Solomoni. **10** (Nao andū a Hiram na andū a Solomoni nīmarehire thahabu kuuma Ofiri; o na nīmarehire mītī ya mīthandari na tūhiga twa goro. **11** Mūthamaki aahūthīrīre mīthandari ūyo gwaka ngathī cia hekarū ya Jehova o na cia nyūmba ya ūthamaki, na gūthondekera aini inanda cia mūgeeto o na cia kīnūbi cia kūhūūrwo. Gūtiarī indo ta acio cionetwo Juda mbere ūyo.) **12** Mūthamaki Solomoni nīaheire mūthamaki-mūdū-wa-nja wa Sheba kīrīa gīothe eerīrīre na kīrīa eetīre; akīmūhe indo makīria ma iria we aamūreheire. Mūthamaki mūdū-wa-nja ūcio akiumagara hamwe na ndungata ciake, agīcooka būrūri wake mwene. **13** Ūritū wa thahabu ĩria Solomoni aamūkagira o mwaka warī wa taranda 666, **14** itataranīrīro na igooti rīria rīarehagwo nī athūgūri na onjorithia. Ningī athamaki othe a Arabia na abarūthī a būrūri nīmarehagira Solomoni thahabu na betha. **15** Mūthamaki Solomoni agīthondeka ngo nene 200 cia thahabu hūūre; o ĩmwe yathondeketwo na ūritū wa beka 600 cia thahabu. **16** Ningī agīthondeka ngo 300 cia thahabu hūūre, o ĩmwe yathondeketwo na thahabu ya ūritū wa beka 300. Mūthamaki agīciiga Nyūmba ya Ūthamaki ĩria yetagwo Mūtītū wa Lebanoni. **17** Ningī mūthamaki agīthondeka gītī kīnene kīa ūthamaki kīgemetio mwena wa na thīīnī na mīguongo, na mwena wa na nja gīkagemio na thahabu therie. **18** Gītī kīu kīa ūnene kīarī na ngathī ya makinya matandatū, na gaturwa ga thahabu ga gūkinyithia magūrū kanyīithanītio nakīo. Mīena-inī yeerī ya gītī kīu yarī na handū ha kūīgīrīra moko, na nī haarī na mīhiano ya mīrūūthi rīrūgamīte mīena-inī yeerī ya moko macio. **19** Mīhiano ikūmī na ĩrī ya mīrūūthi yarūgamītio ngathī-inī ūyo ya makinya matandatū, narīo o ikinya rīa ngathī rīarī na mīhiano wa mīrūūthi o mwena. Gūtiarī gītī kīngī ta kīu gīathondeketwo mbere ūyo ūthamaki-inī ūngī o wothē. **20** Indo ciothe iria Mūthamaki Solomoni

aanyuugīra ciarī cia thahabu, na indo ciothe cia nyūmba iria ciarī Nyūmba ya Ūthamaki ĩria yetagwo Mūtītū wa Lebanoni ciarī cia thahabu therie. Gūtiarī kīndū gīathondeketwo na betha, nīgūkorwo betha yatuagwo kīndū gītārī bata mūno matukū-inī macio ma Solomoni. **21** Mūthamaki aarī na marikabu nyingī cia wonjoria iria ciarūgamagīrīrwo nī andū a Hiram. Ciacookaga o riita rīmwe thīīnī wa mīaka itatū, ikūūte thahabu, na betha, na mīguongo, na ngīma, na nūgū. **22** Mūthamaki Solomoni aarī na ūtonga na ūūgī mūingī gūkīra athamaki arīa angī othe a thī. **23** Athamaki othe a thī nīmacaragīa ūria mangīona Solomoni nīguo maigūe ūūgī ūria Ngai eekīrīte ngoro-inī yake. **24** Andū arīa mookaga kūmuona mwaka o mwaka nīmamūrehagīra iheo, nacio nī indo cia betha na thahabu, na nguo ndaaya, na indo cia mbaara, na mahuti manungī wega, na mbarathi na nyūmbū. **25** Solomoni aarī na nyūmba 4,000 cia mbarathi na ngaari cia ita, na mbarathi 12,000 iria ciaigītwo matūūra-inī manene ma ngaari cia ita, na akaiga iria ingī hakuhī nake kūu Jerusalemu. **26** Nake nīathaga athamaki othe kuuma Rūūī rwa Farati nginya būrūri wa Afīlisti, o nginya mūhaka-inī wa būrūri wa Misiri. **27** Mūthamaki nīatūmire betha cingīhe Jerusalemu o ta mahiga, nayo mītarakwa yarī mūingī o ta mītī ya mīkūyū ĩria ĩrī magūrū-inī ma ĩrīma. **28** Mbarathi cia Solomoni ciarehetwo kuuma būrūri wa Misiri, na kuuma mabūrūri maria mangī mothe. **29** Maūdū maria mangī makonīi wathani wa Solomoni, kuuma o kīambīrīria nginya kīrīkīro-rī, gīthī matiandīkītwo maandīko-inī ma Nathani ūria mūnabīi, na ūrathi-inī wa Ahija ūria Mūshiloni, na cioneki-inī cia Ido ūria wonaga maūdū makonīi Jeroboamu mūrū wa Nebatī? **30** Solomoni aathamakīire Isiraeli rīothe arī Jerusalemu mīaka mīrongo ĩna. **31** Agīcooka akīhurūka hamwe na maithē make, na agīthikwo itūūra inene rīa ithe Daudi. Nake mūrūi Rehoboamu agītuika mūthamaki ithenya rīake.

10 Rehoboamu nīathīre Shekemu, nīgūkorwo andū a Isiraeli othe nīmathīite kuo makamūtue mūthamaki. **2** Rīrīa Jeroboamu mūrū wa Nebatī aagūire ūhoro ūcio (tondū aarī būrūri wa Misiri, kūrīa oorīre eherere Mūthamaki Solomoni), akīuma kūu Misiri, akīnūka. **3** Nī ūndū ūcio andū a Isiraeli magītūmanīra Jeroboamu, nake Jeroboamu hamwe na Isiraeli rīothe magīthī kūrī Rehoboamu, makīmwīra atīrī: **4** “Thoguo nīatūīgīrīre icookī ĩritū, no rīu tūhūthīre wīra ūcio mūrītū na icookī rīu ĩritū rīrīa atūīgīrīre na nītūrīgūtungatagīra.” **5** Rehoboamu akīmacookeria atīrī, “Thīī mūgaacooka kūrī nīi thuuha wa mīthenya itatū.” Nī ūndū ūcio andū acio magīthī. **6** Thuuha ūcio Mūthamaki Rehoboamu akīhooya kīrīra kūrī athuuri arīa maatungatagīra ithe Solomoni rīrīa aarī muoyo. Akīmooria atīrī, “Mūngīndaara afīa nīguo njookerie andū acio ūhoro?” **7** Nao makīmūcookeria atīrī, “Ūngītūika mūtaana kūrī andū acio, na ūmakenie, na ūmacookerie na njīra njagīrīru-rī, megītūūra maarī ndungata ciaku hīndī ciothe.” **8** No Rehoboamu akīregana na ūtaoro ūria athuuri maamūheire, na akīhooya kīrīra kuuma kūrī anaake a rīika rīake arīa

maamütungatagira. **9** Nake akimooria atiri, "Inyui mungindaara atia? Andu acio maranjira uu, 'Tuhuthirie icooki riria thogu aatugiriire.' Tungimacookeria atia?" **10** Aanake acio a riika riake makimacookeria atiri, "Cookeria andu acio makwiriite atiri, 'Thoguo niatuugagiriira icooki iritu, no wee tuhuthirie icooki riu, 'umeere atiri, 'Kaara gakwa ka muiira ni gatungu gukira njohero ya baba. **11** Baba aamugiriire icooki iritu, no ni ningurirituhia makiria. Baba aamuhuraga na iboko, no ni ndirimuhuraga na tung'auru.'" **12** Thuutha wa mithenya itatu Jeroboamu na andu a Isiraeli othe magicooka kuri Rehoboamu, o ta uria muthamaki oigite, "Nimugacooka kuri ni thuutha wa mithenya itatu." **13** Nake muthamaki akimacookeria ehite muno. Akiregana na utaaro uria aahetwo ni athuuri, **14** akirumirira utaaro wa aanake, akiuga atiri, "Baba ni amurirituhirie icooki, no ni ningurirituhia makiria. Baba aamuhuraga na iboko, no ni ndirimuhuraga na tung'auru." **15** Ni undu ucio muthamaki ndaigana guthikirira andu acio, tondū maundu macio meekikire moimite kuri Ngai, niguo kiugo kihingio kiria Jehova eerire Jeroboamu muru wa Nebati na kanua ka Ahija uria Mshiloni. **16** Riria andu a Isiraeli othe moonire ati muthamaki ucio niarega kumathikirira, magicookeria muthamaki atiri: "Turi na igai ririkū harī Daudi, na ni gicunji kiriku turi nakio harī muru wa Jesii? Cooka hema-ini ciaku, wee Isiraeli! Wee Daudi-rī, menyerera nyumba yaku wee mwene!" Ni undu ucio andu a Isiraeli othe makimuka. **17** No andu a Isiraeli aria maatūraga matūra-ini ma Juda-rī, Rehoboamu agithi na mbere kumathamakira. **18** Muthamaki Rehoboamu agituma Adoniramu uria warī murugamiriri wa andu aria maarutithagio wira na hinya; no andu a Isiraeli makimuhura na mahiga nyuguto, agikua. No riri, Muthamaki Rehoboamu nietharire, akhaica ngairi yake ya ita, akirira Jerusalemu. **19** Ni undu ucio andu a Isiraeli makoretwo maremeire nyumba ya Daudi nginya umuthi.

11 Riria Rehoboamu aakinyire Jerusalemu, akiungania andu a kuuma nyumba ya Juda na Benjamine, andu a kuria mbaara 180,000, nigeetha makaru na Isiraeli, niguo macookeria Rehoboamu uthamaki. **2** No riri, kiugo kia Jehova gikinyira Shemaia mundu wa Ngai, akirwo atiri, **3** "Thi wira Rehoboamu muru wa Solomoni muthamaki wa Juda, na wira andu a Isiraeli othe kuu Juda na Benjamine atiri, **4** 'Jehova ekuuga uu: Tigai kwambata mukahurane na ariu a ithe wanyu. O mundu wotho wanyu niacooke muci, nigukorwo ni ni njikite undu uyū.'" Ni undu ucio magithakira ciugo cia Jehova na magitiganiria uhoru wa guthi kuhithakira Jeroboamu. **5** Rehoboamu agitūra Jerusalemu na agika matūra ma ugithi kuu Juda, namo ni maya: **6** Bethilehemu, na Etamu, na Tekoa, **7** na Bethi-Zuru, na Soko, na Adulamu, **8** na Gathu, na Maresha, na Zifu, **9** na Adoraimu, na Lakishi, na Azeka, **10** na Zora, na Ajjaloni, na Heberoni. Maya maaru matūra manene mairigirwo na thingo cia hinya kuu Juda na Benjamine. **11** Agikira ugithi wamo hinya na akiiga anene a mbutu cia mbaara kuo, o hamwe

na mithiithu ya irio, na maguta ma mitamayiū, na ndibei. **12** Niaigire ngo na matimu matūra-ini macio manene, na agituma magie hinya maneno. Ni undu ucio Juda na Benjamine gugituka gwake. **13** Nao athinjiri-Ngai na Alawii kuuma ng'ongo ciao ciothe kuu Isiraeli guothe maarī mwene wake. **14** Nigukorwo Alawii nimatiganirie urithio wao na indo ciothe, magituka Juda na Jerusalemu, nigukorwo Jeroboamu na ariu ake nimamagirire kuruta wira ta athinjiri-Ngai a Jehova. **15** Nake agithuura athinjiri-ngai ake mwene ni undu wa kundū kuria gutūguru, na ni undu wa kurutira magongona mihiano ya mburi na ya njaū iria aathondekete. **16** Andu othe a kuuma kuri o mhiriga wa Isiraeli aria maahaaririe ngoro ciao kumaatha Jehova, Ngai wa Isiraeli, magikirimirira Alawii nginya Jerusalemu makarutire Jehova Ngai wa maithe mao magongona. **17** Makongerera uthamaki wa Juda hinya na makinyiitira Rehoboamu muru wa Solomoni handu ha mika itatu, na ihinda riu nimathiiaga na mihire ya Daudi na ya Solomoni. **18** Nake Rehoboamu ni ahikirie Mahalathu, uria warī mwarī wa muru wa Daudi wetagwo Jerimothu na wa Abihaili mwarī wa muru wa Jesii wetagwo Eliabu. **19** Nake akimuciarira aanake aya: Jeushu, na Shemaria, na Zahamu. **20** Ngingi ahikiria Maaka mwarī wa Abisalomu, uria wamuciarire Abija, na Atai, na Ziza na Shelomithu. **21** Rehoboamu niendire Maaka mwarī wa Abisalomu gukira atumia aria angī othe na gukira thuriya ciake ciothe. Atumia ake othe maarī 18 na thuriya 60, ciana cia aanake 28, na cia airitu 60. **22** Rehoboamu niathuure Abija muru wa Maaka atuike muru mune wa ariu a ithe acio angī nigeetha akaamuta muthamaki. **23** Niatumirire ugi, akihurunjira ariu ake amwe ng'ongo-ini ciothe cia Juda na Benjamine, na akimahurunjira matūra-ini mothe manene maria maarī mairigire. Niamahere mithiithu miiganu, na akimacaria o mundu atumia aingī.

12 Thuutha wa Rehoboamu kwihaanda ta muthamaki na gukorwo agite na hinya, we hamwe na Isiraeli yothe nimatiganirie watho wa Jehova. **2** Tondū wa gukorwo matari ehoeku harī Jehova, Shishaka muthamaki wa Misiri niatharikire Jerusalemu mwaka wa gatano wa Muthamaki Rehoboamu. **3** Aari na ngaari cia mbaara 1,200 na andu aria mathiaga mahacite mbarathi 60,000, na thigari itangitarika cia kuuma Alubi, na Asukii, na Akushi aria mookite nake kuuma Misiri, **4** agitaha matūra manene maria maarī mairigire ma Juda na agithi nginya Jerusalemu. **5** Nake mūnabii Shemaia agituka kuri Rehoboamu o na kuri atongoria a Juda aria moonganite kuu Jerusalemu ni undu wa gwitigira Shishaka, akimeera atiri, "Jehova ekuuga uu: 'Nimundiganirie; na ni undu ucio, o na ni ngumitiganiria moko-ini ma Shishaka.'" **6** Atongoria a Isiraeli hamwe na muthamaki makinyiitha, makiuga atiri, "Jehova ni wa kihooto." **7** Riria Jehova onire ati nimenyihitie-rī, ndumiriri ino ya Jehova igikinyira Shemaia akirwo atiri: "Kuona ati nimenyihitie-rī, ndikumanga no ningumahonokia o narua. Mang'uri makwa matigutiriro Jerusalemu na kuhithira guoko gwa Shishaka. **8** No riri, megutika ndungata ciake,

nigeetha mamenye ütiganu wa kündigungatira na gütungatira athamaki a mabürüri ma küngi.” 9 Riría Shishaka müthamaki wa Misiri aathariküre Jerusalemu-rí, agikuaa igüna cia hekarü ya Jehova na igüna cia nyumba ya üthamaki. Aakuire indo ciothe, o hamwe na ngo cia thahabu iria Solomoni aathondekithite. 10 Ni ündü ücio Müthamaki Rehoboamu agithondeka ngo cia gicango handü ha icio cia mbere, agicinengera anene a arangiri ariä maaikaraga itoonyero-iní ría nyumba ya üthamaki. 11 Riría ríothe müthamaki aathiaga hekarü ya Jehova-rí, arangiri acio maathiaga hamwe nake makuüte ngo icio, na thuutha wa üguo magacicooka nyumba-iní ya arangiri. 12 Tondü Rehoboamu nienyihirie, Jehova niamwehereirie marakara make, na ndaigana kümüniina o biü. Ti-itherü ní kwari na maündü mamwe mega küu Juda. 13 Müthamaki Rehoboamu níaheandire wega küu Jerusalemu na agithii o na mbere ari müthamaki. Aari na ükürü wa miaka mirongo ina na ümwe ríria aatuükire müthamaki, na agithamaka ari Jerusalemu miaka ikümi na mügwani itüüra-iní inene ríria Jehova aathuurite kuuma mihiriga-iní yothé ya Isiraeli nigeetha Ríitwa riäke rítüüre kuo. Nyina etagwo Naama, na aari Müamoni. 14 Niekire maündü mooru tondü ndaatuute na ngoro yake kúrongoria Jehova. 15 Na ha ühoro wa maündü maría mangí makonii wathani wa Rehoboamu kuuma kiambiríria nginya müthia-rí, githi matiandikitwo maandiko-iní ma Shemaia üria münabii, na ma Ido üria muoni-maündü maría maarithe ühoro wa njiarwa? Gwatüüraga mbaara gatagati ka Rehoboamu na Jeroboamu. 16 Rehoboamu akihurüka hamwe na maithé make na agithikwo o küu Itüüra-iní Inene ría Daudi. Nake müriü Abija agítuika müthamaki ithenya riäke.

13 Mwaka wa ikümi na inana wa üthamaki wa Jeroboamu niguo Abija aatuükire müthamaki wa Juda, 2 na agithamaka ari Jerusalemu miaka itatü. Nyina etagwo Maaka mwarí wa Urieli wa Gibeä. Ní kwari mbaara gatagati ka Abija na Jeroboamu. 3 Abija aathiire mbaara-iní ari na mbütü ya thigari iri ühoti 400,000, nake Jeroboamu akíara mbütü yake ya thigari iri ühoti 800,000. 4 Abija akírügama igürü ría Kíríma kía Zemaraimu, bürüri-iní üria wa iríma wa Efiraimu, akiaga atíri, “Jeroboamu na Isiraeli inyuothé, ta thikíríria! 5 Kaí mütoó atí Jehova, Ngai wa Isiraeli, níaheaníte üthamaki wa Isiraeli moko-iní ma Daudi na njaro ciäke nginya tene na ündü wa kíríkaníro gíä cumbí? 6 No ríri, Jeroboamu müürü wa Nebati, ümwe wa anene a Solomoni müürü wa Daudi, niaremeire mwathi wake. 7 Imündü imwe cia tühü nícionganire hamwe nake, na makíregana na Rehoboamu müürü wa Solomoni ríria aari mwíthi na ataahotaga gütua itua, na ndaari na hinya wa kúmeetiiria. 8 “Na ríri, mwícírírite üria müküregana na üthamaki wa Jehova, üria üri moko-iní ma njaro cia Daudi. Ti-itherü müri mbütü nene ya ita, na müri na njau cia thahabu iria ciathondekirwo ní Jeroboamu ituíke ngai cianyu. 9 No githi mütiangatire athinjiri-Ngai a Jehova, ariä maarí ariü a Harüni, na Alawii, na mügüthuuríra athinjiri-ngai anyu kiumbe o ta üria

andü a mabürüri maría mangí mekaga? Üria wothe üükaga kwiyamüra na gategwa na ndürüme mügwani atuükaga müthinjiri-ngai wa indo itari ngai. 10 “No ithu-rí, Jehova níwe Ngai witü, na tütímütiganírie. Athinjiri-Ngai ariä matungataga Jehova ní ariü a Harüni, na mateithagíríro ní Alawii. 11 O rüciini na hwaí-iní nimarutagíra Jehova maruta ma njino na übumba üria ünungaga wega. Nímaigagíríra migate metha-iní iría theru, na makagwatia matawa maría maigíríro müti-iní wa thahabu wamo o hwaí-iní. Ithuü nítürümítie maündü maría Jehova Ngai witü endaga. No inyuü nímümütiganírie. 12 Ngai ari hamwe na ithuü; we níwe nütongoria witü. Athinjiri-Ngai ake na türumbeta twao ní marígambia mügambo wa mbaara ya kümüükíríra inyuü. Andü a Isiraeli, tigai kürüa na Jehova, Ngai wa maithé manyu, nigükorwo mütinghóotana.” 13 No ríri, Jeroboamu niatümitie ikundi cia thigari thuutha wao, nigeetha amathariküre ari na mbere ya Juda nao ariä maamoheirie marí thuutha wao. 14 Juda nímeügüríre na makíona atí nímatharikírwu kuuma na mbere na kuuma na thuutha. Híndi iyo magíkaíra Jehova. Nao athinjiri-Ngai makíhuha türumbeta twao, 15 nao andü a Juda makiugíríra na mügambo wa mbaara. Híndi iyo maanagíríra na mügambo wa mbaara, Ngai akíharaganía Jeroboamu na Isiraeli ríothe mbere ya Abija na andü a Juda. 16 Andü a Isiraeli makíüríra andü a Juda, nake Ngai akimaneana moko-iní mao. 17 Abija na andü ake makímahüüra mbaara nene, nginya andü a Isiraeli 500,000 ariä maarí ühoti makíüragu. 18 Andü a Isiraeli magítóorio mbaara-iní iyo; nao andü a Juda magítuika atooria tondü nímehekire Jehova, Ngai wa maithé mao. 19 Nake Abija akíngatithia Jeroboamu na akímütaha matüüra ma Betheli, na Jeshana, na Efuroni hamwe na tütüüra túria twamathiürükírie. 20 Jeroboamu ndaigana gücooka kügía na hinya ríngi matukü-iní ma Abija. Nake Jehova agikímügütha igütha agikua. 21 No Abija agikíríríria kügía na hinya. Akíhikia atumia 14, na akígía na aanake 22 na airítu 16. 22 Maündü maría mangí makonii wathani wa Abija, maría eekire na üria oigire-rí, nímandikitwo ibuku-iní ría ütaüraniri ría münabii Ido.

14 Nake Abija akíhurüka hamwe na maithé make na agithikwo küu Itüüra-iní Inene ría Daudi. Nake müriü Asa agítuika müthamaki ithenya riäke, na matukü-iní make bürüri ügíikara na thayü miäka ikümi. 2 Nake Asa agíika maündü mega, na maría maagíríre maitho-iní ma Jehova Ngai wake. 3 Akíeheria magongona ma ngai cia mabürüri ma küngi, na kúndü kúria gütüügüru, na agíthethera mahíga maría maamüre, na agítemenga itugí cia Ashera. 4 Nake agíatha andü a Juda marongorie Jehova, Ngai wa maithé mao, na maathikíre mawatho na maathani make. 5 Ningí akíeheria mahooero ma kúndü kúria gütüügüru, na igongona cia übumba matüüra-iní mothe ma Juda, naguo üthamaki ücio aathaga wa Juda ügíikara na thayü. 6 Níakire matüüra manene mairigíre na thingo cia hinya ma Juda, nigükorwo bürüri warí na thayü. Gütirí mündü warí na mbaara nake miäka iyo, nigükorwo Jehova níamüheete ühurüko. 7 Nake akíra andü a Juda

atiri, “Nitwakei matũura maya na twake thingo cia kũmathiũrũkĩria irĩ na mithiringo mĩraihu na igũrũ, na ihingo na mĩgũko ya igeria. Bũrũri ũyũ no witũ, tondu nĩtũrongoretie Jehova Ngai witũ; twamũrongoririe nake agĩtũhe ũhurũko na mĩena yothe.” Nĩ ũndũ ũcio magĩaka na makĩgaacĩra. **8** Asa aarĩ na mbũtũ ya thigari 300,000 iria cioimĩte Juda irĩ na ngo nene na matimũ, na ingĩ 280,000 iria cioimĩte Benjamini ikuuĩte ngo nini na mota. Ici ciothe ciarĩ thigari nyũmirĩru cia kũria mbaara. **9** Zera ũria Mũkushi agĩũka kũmũkĩrĩra arĩ na mbũtũ nene ya thigari na ngaari cia ita 300, nake agĩũka agĩkinya Maresha. **10** Nake Asa akiumagara agithĩi kũmũtũnga, nao makĩarania mbaara yo kũu Gĩtuamba-inĩ kia Zefathu gũkuhi na Maresha. **11** Hindĩ ũyo Asa agĩkaĩra Jehova Ngai wake, akiuga atiri: “Jehova, gũtirĩ ũngĩ ũhaana tawe wa gũteithũra arĩa matarĩ hinya kuuma kũrĩ arĩa maarĩ hinya. Tũteithie, Wee Jehova Ngai witũ, nĩgũkorwo nĩwe twĩhokete, na nĩ thĩinĩ wa Rĩitwa riaku tuoka gũũkĩrĩra mbũtũ ĩno nene ũũ. Wee Jehova-rĩ, nĩwe Ngai witũ, ndũkareke mũndũ akũhoote.” **12** Nĩ ũndũ ũcio Jehova akiũraga Akushi o hau mbere ya Asa na mbere ya andũ a Juda. Nao Akushi makĩũra, **13** nake Asa na mbũtũ yake makĩamingatithia, makĩmakinya o nginya Gerari. Akushi aingĩ mũno makĩũragwo ũũ atĩ gũtirĩ watigirwo muoyo, makĩiniĩrwo o hau mbere ya Jehova o na mbere ya mbũtũ ciake. Andũ a Juda makĩinũkia indo nyingĩ iria maatahire. **14** Makĩananga tũtũura tuothe tũria twathiũrũkĩrie Gerari, nĩgũkorwo guoya wa Jehova nĩwanyũĩte andũ arĩa matũũraga kuo. Nao magĩtaha indo cia tũtũura tũu tuothe nĩgũkorwo twarĩ na indo nyingĩ mũno cia gũtahwo. **15** O na ningĩ magĩtharĩkĩra kambĩ cia arĩithi na magĩtaha ndũuru cia ng’õndu, na cia mbũri, na cia ngamĩira. Nao magĩcooka Jerusalemu.

15 Na rĩrĩ, Roho wa Ngai nĩwaikũrũkĩre Azaria mũrũ wa Odedi. **2** Nake akiumagara agatũnge Asa, akĩmwĩra atiri, “Ta thĩkĩrĩria, we Asa na andũ a Juda na andũ a Benjamini othe. Jehova arĩ hamwe na inyũ rĩria rĩothe mũrĩ hamwe nake. Mũngĩmũrongooria nĩmũrĩmuonaga, no mũngĩmũtiganĩria, o nake nĩakamũtiganĩria. **3** Na rĩrĩ, kwa ihinda iraya Isiraeli matiarĩ na Ngai ũria wa ma, na matiarĩ na mũthĩnjĩri-Ngai wa kũmaruta na matiarĩ na watho wa kũrũmĩrũwo. **4** No rĩrĩ, hindĩ ya mathĩina mao nĩmacookereie Jehova, Ngai wa Isiraeli, makĩmũrongooria na makĩmuona. **5** Matukũ-inĩ macio ũhoro wa kuumagara warĩ na ũgwati nĩgũkorwo atũũri othe a mabũrũri macio maarĩ thĩina-inĩ mũnene. **6** O rũrĩrĩ rwahehenjagwo nĩ rũrĩrĩ rũria rũngĩ, na itũũra inene rĩkahehenjwo nĩ rĩria ringĩ tondu Ngai nĩamathĩnagĩa na thĩina wa mĩthemba yothe. **7** No ha ũhoro wanyu-rĩ, gĩai na hinya na mũtigatiganĩrie ũhoro ũcio, nĩgũkorwo nĩ mũkaarĩhwo wĩra ũria mũrutaga.” **8** Rĩria Asa aigũire ciugo icio na akĩgũa ũrathi wa Azaria mũrũ wa Odedi ũria mũnabĩrĩ, akĩnyũmirĩria. Akĩheria mĩhianano irĩa mĩmeneku kuuma bũrũri wothe wa Juda na Benjamini, o na kuuma matũũra-inĩ marĩa aatahĩte kũu irima-inĩ cia Efiraimu. Agĩcookereria kĩgongona kia Jehova kĩria kĩarĩ mbere ya gĩthaku kia hekarũ ya Jehova. **9** Ningĩ akĩũngania andũ

othe a Juda na a Benjamini, hamwe na andũ a kuuma Efiraimu, na Manase, na Simeoni arĩa maatũuranagĩa nao, nĩgũkorwo aingĩ ao nĩmookĩte kũrĩ Asa moimĩte Isiraeli rĩria moonire atĩ Jehova Ngai wake aarĩ hamwe nake. **10** Makĩũngana kũu Jerusalemu mweri wa itatũ wa mwaka wa ikũmi na itano wa ũthamaki wa Asa. **11** Hindĩ ũyo makĩrutĩra Jehova igongona rĩa ng’ombe 700, na ng’õndu na mbũri 7,000 cia irĩa maatahĩte magacooka nacio. **12** Makĩgĩa kirĩkanĩro gĩa kũmũngooragĩa Jehova, Ngai wa maithe mao, na ngoro ciao ciothe na mĩoyo yao yothe. **13** Andũ arĩa othe mangĩagire kũrongooria Jehova, Ngai wa Isiraeli-rĩ, makĩũragwo arĩ mũndũ mũnini kana arĩ mũnene, arĩ mũndũ mũrũme kana arĩ mũndũ-wa-nja. **14** Makĩhĩta mwĩhĩtwa he Jehova na mũgambo mũnene, o na makĩanagĩrĩra na makĩhuhaga tũrumbeta na macoro. **15** Andũ a Juda othe magĩkena nĩ ũndũ wa mwĩhĩtwa tondu mawĩhĩtũre na ngoro ciao ciothe. Makĩrongooria Ngai na kũyo, na makĩmuona. Nĩ ũndũ ũcio Jehova akĩmahe ũhurũko mĩena yothe. **16** Mũthamaki Asa agĩcooka akĩruta cũwe Maaka kuuma gĩtĩ-inĩ gĩake kia mũthamaki-mũndũ-wa-nja, nĩ ũndũ nĩathondekithĩtie gĩtũgĩ kia mũhianano ũrĩ magĩgĩ wa Ashera. Asa agĩtemenga gĩtũgĩ kũu, agĩkiunanga na agĩgĩcinĩra Gĩtuamba-inĩ gĩa Kidironi. **17** O na gũtũka ndeheririe kũndũ kũria gĩtũtũgũru kuuma Isiraeli-rĩ, ngoro ya Asa nĩamĩneanĩte biũ kũrĩ Jehova mũtũũrĩre-inĩ wake wothe. **18** Nĩarehire hekarũ-inĩ ya Ngai betha na thahabu, na indo ciothe iria we na ithe maamũrĩte. **19** Gĩtiacookire kũgĩa mbaara ringĩ, o nginya mwaka wa mĩrongo itatũ na itano wa wathani wa Asa.

16 Na rĩrĩ, mwaka wa mĩrongo itatũ na itandatũ wa wathani wa Asa, Baasha mũthamaki wa Isiraeli nĩambatire akarũe na Juda, na akĩrĩgĩra Rama na rũthingo rwa hinya nĩguo arĩgĩrĩrie gũtikagĩe mũndũ ũkuuma kana atoonye bũrũri wa Asa mũthamaki wa Juda. **2** Nake Asa akĩoya betha na thahabu kuuma igĩĩna-inĩ cia hekarũ ya Jehova o na kuuma nyũmba-inĩ yake ya ũthamaki, na agĩcitũmĩra Beni-Hadadi mũthamaki wa Suriata ũria wathamakaga Dameski. **3** Akĩmwĩra atiri, “Reke hakorwo harĩ na kĩrĩko giitũ nawe o ta ũria haarĩ kĩrĩko gatagatĩ ka baba na thoguo. Ta kione, nĩndagĩtũmĩra betha na thahabu. Rĩu tharia kĩrĩko kianyũ na Baasha, mũthamaki wa Isiraeli nĩguo atigane na nĩ.” **4** Beni-Hadadi agĩtĩkĩra ũhoro wa Mũthamaki Asa, agĩtũma anene a ikundi cia thigari ciake makahũure matũũra ma Isiraeli. Nao magĩtooria Ijoni, na Dani, na Abeli-Maimu, na matũũra manene mothe marĩa maarĩ makũmbĩ ma kũu Nafitali. **5** Hindĩ rĩria Baasha aigũire ũhoro ũcio, agĩtiga gwaka Rama na agĩtiganĩria wĩra wake. **6** Ningĩ Mũthamaki Asa akĩrehe andũ othe a Juda, nao magĩkuua mahiga na mbaũ kuuma Rama iria Baasha aatũmagĩra gwaka. Indo icio nĩcio Asa aatũmĩre gwaka Geba na Mizipa. **7** Hindĩ ũyo Hanani ũria muoni-maũndũ agĩũka kũrĩ Asa mũthamaki wa Juda, akĩmwĩra atiri, “Tondu nĩwehokire mũthamaki wa Suriata ũkiaga kwĩhoka Jehova Ngai waku, mbũtũ cia ita cia mũthamaki wa Suriata nĩciũrĩte ikoima moko-inĩ ita. **8** Githĩ Akushi na Alubi, matiarĩ mbũtũ nene ya ita, na makagĩa na ngaari cia ita nyingĩ

na andũ arĩa maathiiaga mahaicite mbarathi? No rĩrĩ, rĩrĩa wehokire Jehova, nĩamaneanire moko-inĩ maku. **9** Nĩgũkorwo maithe ma Jehova morũũraga thĩ yothe gwĩkĩra hinya arĩa maheanite ngoro ciao biũ kũrĩ we. Nĩwikite ũndũ wa ũrimũ, na kuuma rĩu nĩũgũcoka kũgĩa na mbaara.” **10** Asa akĩrakarĩra Hanani ũrĩa muni-maũndũ nĩ ũndũ wa ũhoro ũcio; akĩmũrakarĩra mũno o nginya akĩmũkĩa njeera. O hĩndĩ iyo, Asa akĩambĩrĩra kũhinyĩrĩra andũ amwe atarĩ na tha. **11** Maũndũ ma wathani wa Asa kuuma kĩambĩrĩra nginya mũthia, nĩmandikĩtwo mbuku-inĩ ya athamaki a Juda na Isiraeli. **12** Mwaka wa mĩrongo itatũ na kenda wa wathani wake, Asa nĩarũarire magũrũ. O na gũtuĩka mũrimũ ũcio nĩwamũhatĩrĩre mũno, o na ndwarĩ-inĩ yake-rĩ, ndaigana kũmaatha ũteithio kuuma kũrĩ Jehova, o aacaririe ũteithio kuuma kũrĩ mandagĩtarĩ. **13** Na mwaka wa mĩrongo ĩna na ũmwe wa wathani wake, Asa agĩkua na akĩhurũka hamwe na maithe make. **14** Nao makĩmũthika mbĩrĩra-inĩ rĩa eethondekeire o kũu Itũũra inene rĩa Daudi, makĩmũgĩrĩra gĩtanda-inĩ gĩa kũmũtwara mbĩrĩra kĩhumbĩrĩtwo na mahuti manungĩ wega na maguta mitukanio mĩingĩ marĩa manungĩ wega, nao magĩakia mwaki mũnene nĩ ũndũ wa kũmũtũia.

17 Nake Jehoshafatu mũrũ wa Asa agĩtuĩka mũthamaki ithenya rĩa, na akũkĩra hinya ndakahũũro nĩ Isiraeli. **2** Akĩga ikundi cia thigari matũũra-inĩ manene mothe marĩa mairigĩtwo na thingo cia hinya ma Juda, na agĩaka kambĩ cia thigari kũu Juda na matũũra-inĩ ma Efraimu marĩa ithe Asa aatunyanite. **3** Jehova aarĩ hamwe na Jehoshafatu tondu hĩndĩ ya wĩthĩ wake nĩathiiaga na mĩthĩire rĩa ithe Daudi aathiiaga nayo. We ndaigana kũhooya kĩrĩra kuuma kũrĩ Baali, **4** no nĩarongooragia Ngai wa ithe na akarũmagĩrĩra mawatho make, na ndaarũmirĩre mitũgo ya Isiraeli. **5** Jehova akĩhaanda ũthamaki ũcio wega moko-inĩ make, nao andũ a Juda othe makĩrehera Jehoshafatu iheo; nĩ ũndũ ũcio akĩgĩa na indo nyingĩ na agĩtũka mũno. **6** Nierũtĩre na ngoro yake kũrũmĩrĩa mĩthĩire ya Jehova; na makĩria ma ũguo, agĩtharia kũndũ kũria gũtũũgĩru o na itugĩ cia Ashera, agĩcieheria Juda. **7** Mwaka wa gatatu wa wathani wake nĩatũmire anene ake, na nĩo Beni-Haili, na Obadia, na Zekaria, na Nethaneli, na Mikaia makarutane matũũra-inĩ ma Juda. **8** Hamwe nao kwarĩ na Alawii nao nĩ, Shemaia, na Nethania, na Zebadia, na Asaheli, na Shemiramothu, na Jehonathani, na Adonija, na Tobija, na Tobu-Adonija, na athĩnjĩrĩ-Ngai Elishama na Jehoram. **9** Nao makĩrutana Juda guothe, magathiiaga na lbuku rĩa Watho wa Jehova; magĩthiũrũka matũũra-inĩ mothe ma Juda makĩrutaga andũ watho. **10** ũhoro wa gwĩtigĩra Jehova ũkĩyũra mothamaki-inĩ mothe marĩa maathĩũrũkĩrĩre Juda, nĩ ũndũ ũcio matiigana kũria na Jehoshafatu. **11** Nao Afilisti amwe makĩrehera Jehoshafatu iheo, na makĩrehe betha arĩ igooti, nao Arabu makĩmũrehere ndũuru cia mbũri: ndũrũme 7,700 na mbũri 7,700. **12** Jehoshafatu agĩkĩrĩrĩra kũgĩa na hinya mũno; agĩaka matũũra manene magĩtĩre na matũũra ma makũmbĩ kũu Juda, **13** na nĩarĩ na indo nyingĩ matũũra-inĩ macio ma

Juda. Agĩcoka akĩga thigari iria ciooĩ wega ũhoro wa mbaara kũu Jerusalem. **14** Rĩandikithia rĩa, kũringana na nyũmba ciao, rĩatarĩrĩ ta ũũ: Kuuma Juda, anene a ikundi cia 1,000: Adina nĩwe warĩ mũnene wao, aarĩ na andũ 300,000 a kũrũa; **15** ũrĩa wamũrũmirĩre nĩ Jehohanani, na aarĩ na thigari 280,000; **16** wa gatatu aarĩ Amasia mũrũ wa Zikiri, ũrĩa werũtĩre gĩtungata Jehova, na aarĩ na thigari 200,000. **17** Kuuma Benjamini nĩ: Eliada, mũthigari njamba, na aarĩ na andũ 200,000 arĩa maarĩ na mota na ngo; **18** ũrĩa wamũrũmirĩre nĩ Jehozabadi, na aarĩ na andũ 180,000 arĩa maarĩ na indo cia mbaara. **19** Acio nĩo andũ arĩa maatungatagĩra mũthamaki, o hamwe na arĩa angĩ agĩte matũũra-inĩ manene marĩa mairigĩrwo na thingo cia hinya kũu Juda guothe.

18 Na rĩrĩ, Jehoshafatu aarĩ na indo nyingĩ na agatũka mũno, nake agĩtuma ũthoni na Ahabu. **2** Mĩaka mĩnini yathira-rĩ, agĩkũrũka agĩthĩ gũceerera Ahabu kũu Samaria. Nake Ahabu akĩmũthĩnjĩra ng'ondo nyingĩ na ng'ombe marĩ hamwe na andũ arĩa maarĩ nake, na akĩmũringĩrĩra matharikĩre Ramothu-Gileadi. **3** Ahabu, mũthamaki wa Isiraeli akũria Jehoshafatu mũthamaki wa Juda atĩrĩ, “Nĩũgũthĩ hamwe na nĩ tũgokĩrĩre Ramothu-Gileadi?” Nake Jehoshafatu akĩmũcokeria atĩrĩ, “Nĩ tũrĩ o ũndũ ũmwe nawe, o na andũ akwa no ta andũ aku; na nĩtũgaakorwo tũrĩ hamwe nawe kũu mbaara-inĩ”. **4** No Jehoshafatu agĩcoka akĩra mũthamaki wa Isiraeli atĩrĩ, “Amba ũtũrĩre na ũmenye ũtaaro wa Jehova.” **5** Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki wa Isiraeli akĩũngania anabii 400, akĩmoooria atĩrĩ, “Tũthĩ tũkahũũrane na Ramothu-Gileadi kana ndigathĩ?” Nao makĩmũcokeria makĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩ, nĩgũkorwo Ngai nĩekũneana itũũra rĩu moko-inĩ ma mũthamaki.” **6** Nowe Jehoshafatu akĩũria atĩrĩ, “Kaĩ gũkũ gũtarĩ mũnabii wa Jehova ũrĩa tũngũria ũhoro kuuma kũrĩ we?” **7** Mũthamaki wa Isiraeli agĩcokeria Jehoshafatu atĩrĩ, “Nĩ kũrĩ mũndũ ũmwe ũria ũngĩtũtũrĩra ũhoro kuuma kũrĩ Jehova, no nĩndĩmũthũire tondu gũtĩrĩ hĩndĩ andathagĩra ũndũ mwega, no maũndũ mooru hĩndĩ ciothe. Nake nĩwe Mikaia mũrũ wa Imula.” No Jehoshafatu agĩcokeria atĩrĩ, “Mũthamaki ndagĩrĩrwo nĩ kuuga ũguo.” **8** Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki wa Isiraeli agĩta ũmwe wa anene ake, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndehera Mikaia mũrũ wa Imula narua.” **9** Hĩndĩ iyo mũthamaki wa Isiraeli na Jehoshafatu mũthamaki wa Juda, mehumbite nguo ciao cia ũthamaki, magĩkarĩra itĩ ciao cia ũnene hau kĩhũhĩro-inĩ kĩa ngano kĩrĩa kiarĩ itoonyero-inĩ rĩa Samaria, no anabii othe maarĩ ho makĩratha mohoro marĩ mbere yao. **10** Na rĩrĩ, Zedekia mũrũ wa Kenaana nĩathondekete hĩa cia kĩgera, nake akiuga atĩrĩ, “Jehova ekuuga ũũ: ‘Ici nĩcio mũgaatheca Asuriata nacio nginya mũmaniine.’” **11** Nao anabii acio angĩ othe maarathaga o ũndũ ũmwe, makoiga atĩrĩ: “Tharikira Ramothu-Gileadi na nĩũgũtooria, tondu Jehova nĩekũrĩneana moko-inĩ ma mũthamaki.” **12** Mũndũ ũrĩa watũmitwo ageete Mikaia akĩmwĩra ũũ, “Atĩrĩrĩ, anabii arĩa angĩ othe maarĩtĩe o ta mũndũ ũmwe, mararathĩra mũthamaki ũhootani. Reke kiugo giaku gĩtigakararane na kĩa, na warie ũndũ mwega.”

13 Nowe Mikaia akiuga atĩrĩ, “Ti-itherũ o ta ũrĩa Jehova atũũraga muoyo, niĩ ngũmwĩra o ũrĩa Ngai wakwa ekuñjĩra.” **14** Hindĩ rĩa aakinyire-rĩ, mũthamaki akimũũria atĩrĩ, “Mikaia, tũthĩ tũkahũũranĩre itũũra rĩa Ramothu-Gileadi, kana tũtigaathĩ?” Nake Mikaia akimũcookeria atĩrĩ, “Ritharĩkĩre na ũhootane, tondũ nĩrĩkũneanwo moko-inĩ maku.” **15** Mũthamaki akimũwĩra atĩrĩ, “Nĩ maita maigana ngũtũũra ngwĩhĩtithagia ndũkake kũnjĩra ũhoro ũngĩ tĩga ũhoro wa ma thĩĩni wa rĩitwa rĩa Jehova?” **16** Nake Mikaia akimũcookeria atĩrĩ, “Nĩronĩre andũ a Isiraeli othe mahurunjũkĩre irĩma-inĩ ta ng’ondũ itarĩ na mũrĩithi, nake Jehova aroiga atĩrĩ, ‘Andũ aya matĩrĩ na mwathi. O mũndũ niarekwo ainũke gwake na tharĩ.’” **17** Nake mũthamaki wa Isiraeli akĩĩra Jehoshafatu atĩrĩ, “Gĩthĩ ndikwĩrĩre atĩ ndarĩ hĩndĩ angĩndathĩra ũhoro mwega, tĩga o ũrĩa mũũru?” **18** Mikaia agĩthĩĩ na mbere, akiuga atĩrĩ, “Nĩ ũndũ ũcio thĩkĩrĩria kiugo kĩa Jehova: Nĩronĩre Jehova aikarĩire gĩtĩ gĩake kĩa ũnene, arĩ na mbũtũ yothe ya igũrũ irũgamĩte imũthĩũrũrũkĩire mwena wa ũrĩo na wa ũmotho. **19** Nake Jehova aroria atĩrĩ, ‘Nũũ ũkũheenereria Ahabu mũthamaki wa Isiraeli nĩguo atharĩkĩre Ramothu-Gileadi, nĩgeetha athĩre agakuĩre kuo?’ ‘Ŭmwe akiuga ũũ, na ũrĩa ũngĩ akiuga ũũ. **20** Marĩgĩrĩro-inĩ, roho ũmwe ũkũmĩra, ũkĩrũgama mbere ya Jehova, ũkiuga atĩrĩ, ‘Nĩ niĩ ngũmũheenereria.’ ‘Jehova akĩũria atĩrĩ, ‘Ŭkũmũheenereria atĩa?’ **21** ‘Naguo roho ũcio ũkiuga atĩrĩ, ‘Nĩgũthĩĩ ngũthĩĩ ndũĩke roho wa maheeni tũnua-inĩ twa anabĩ ake othe.’ ‘Nake Jehova akiuga atĩrĩ, ‘Wee nĩũkũhota kũmũheenereria. Thĩĩ ũgeeke ũguo.’ **22** ‘Nĩ ũndũ ũcio Jehova nĩekĩrite roho wa maheeni tũnua-inĩ twa anabĩ aya aku. Jehova nĩagwathĩrĩre mwanangĩko.’” **23** Hindĩ iyo Zedekia mũrũ wa Kenaana akĩambata na akĩringa Mikaia rũhĩ ũthũĩ. Akimũũria atĩrĩ, “Kai roho wa Jehova agereire kũ rĩria oimĩre kũrĩ niĩ nĩguo aarie nawe?” **24** Mikaia agĩcookia atĩrĩ, “Nĩũkamenya mũthenya ũrĩa ũgaathĩĩ kwĩhĩtha kanyũmba ka na thĩĩni.” **25** Mũthamaki wa Isiraeli agĩathana, akiuga atĩrĩ, “Oyai Mikaia mũmũcookia kũrĩ Amoni mwathi wa itũũra inene, na kũrĩ Joshua mũrũ wa mũthamaki, **26** na mũmwĩre atĩrĩ, ‘Mũthamaki ekuuga ũũ: Mũndũ ũyũ nĩaikio njeera na ndakaho kindũ gĩa kũria tĩga mũgate na maaĩ ngĩnya rĩrĩa ngaacooka na thayũ.’” **27** Mikaia akiuga atĩrĩ, “Ŭngĩgaacooka na thayũ-rĩ, no gũtũĩkĩre atĩ Jehova ndaarĩte na niĩ.” Agĩcooka akiuga atĩrĩ, “Iguai ũhoro wakwa inyuĩ andũ aya inyuothel!” **28** Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki wa Isiraeli na Jehoshafatu mũthamaki wa Juda makiambata ngĩnya Ramothu-Gileadi. **29** Nake mũthamaki wa Isiraeli akĩĩra Jehoshafatu atĩrĩ, “Nĩngĩtoonya mbaara-inĩ ndĩgarũrĩte ndikamenyeke no wee wĩkĩre nguo cia ũthamaki.” Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki wa Isiraeli akĩgarũra ndakamenyeke na agĩtoonya mbaara-inĩ. **30** Na rĩrĩ, mũthamaki wa Asuriata nĩathĩte anene ake a ngaari cia ita akameera atĩrĩ, “Mũtikarũe na mũndũ o na ũrĩkũ, mũnĩni kana mũnene, tĩga o mũthamaki wa Isiraeli.” **31** Rĩrĩa anene a mbũtũ cia ngaari cia ita moonire Jehoshafatu magĩciĩria atĩrĩ, “Ŭyũ niwe mũthamaki wa Isiraeli” Nĩ ũndũ ũcio makĩgarũrũka mamũtharĩkĩre, no Jehoshafatu agĩkaya, nake Jehova akimũteithia. Ngai akĩmaroria

na kũngĩ, makĩmweherera, **32** nĩgũkorwo rĩria anene a ngaari cia ita moonire atĩ tiwe warĩ mũthamaki wa Isiraeli, magĩtĩga gũthĩngatana nake. **33** No mũndũ ũmwe akigeeta ũta wake, agĩkia mũguĩ o ro ũguo, naguo ũkĩrĩtha mũthamaki wa Isiraeli o gatagatĩ-inĩ ka magathĩkanĩrio ma nguo yake ya mbaara. Nake mũthamaki akĩĩra mũtwarĩthia wa ngaari ya ita atĩrĩ, “Garũra ngaari ũndute mbaara-inĩ. Nĩndagurario.” **34** Nayo mbaara ikĩnenea mũthenya wothe, na mũthamaki wa Isiraeli agĩtĩirania ngaari-inĩ yake ya mbaara ang’etheire Asuriata o ngĩnya hwaĩ-inĩ. Nariĩo rĩũa rĩgĩthũa-rĩ, agĩkua.

19 Hindĩ rĩa Jehoshafatu mũthamaki wa Juda aacookire Jerusalemu nyũmba-inĩ yake ya ũthamaki na thayũ-rĩ, **2** Jehu ũrĩa muoni-maũndũ, mũrũ wa Hanani, agĩthĩrĩ akamũtũnge nake akĩũria mũthamaki atĩrĩ, “Nĩwagĩrĩro gũteithia mũndũ ũrĩa mwaganu na wende arĩa mathũire Jehova? Nĩ ũndũ wa ũguo-rĩ, mang’ũrĩ ma Jehova marĩ igũrũ rĩaku. **3** No rĩrĩ, harĩ na maũndũ manini mega thĩĩnĩ waku, nĩgũkorwo nĩweheretie itugĩ cia Ashera bũrũrĩ-inĩ, na ũkerekeria ngoro yaku kũrongooria Ngai.” **4** Jehoshafatu agĩtũra Jerusalemu, agĩcooka akiumagara rĩngĩ, agĩthĩrĩ kũrĩ andũ a kuuma Bĩrĩshiba kũu bũrũrĩ wa irĩma wa Efiraimu, na akĩmacookia kũrĩ Jehova, Ngai wa maithe ma. **5** Nake agĩthũura andũ a gũthĩkagĩrĩria maciira kũu bũrũrĩ-inĩ, thĩĩnĩ wa o itũũra rĩa matũũra manene ma Juda marĩa mairĩgĩrwo na thĩngĩo cia hinya. **6** Akĩmeera atĩrĩ, “Mwĩciĩragie wega ũrĩa mũgwĩka, tondũ rĩrĩ, mũtĩrĩtũthanagia ciira nĩ ũndũ wa mũndũ, no makĩria nĩ ũndũ wa Jehova, ũrĩa ũrĩkoragwo na inyuĩ rĩrĩa rĩotho mũrĩtuuga ciira. **7** Na rĩrĩ, mwĩtigagĩre Jehova. Mũtuanagĩre ciira mũmenyereire, nĩ ũndũ Jehova Ngai witũ nĩ wa kĩhootho na ndaroraga maũthĩ na ndahakagwo.” **8** O naku Jerusalemu-rĩ, Jehoshafatu nĩathuurire Alawii amwe, na athĩnjĩrĩ-Ngai, na atongoria a nyũmba cia andũ a Isiraeli marũgamagĩrĩre watho wa Jehova, na magatũthanagia maciira o na makaniina ngarari. Nao maũtũraga Jerusalemu. **9** Nake akĩmahe mawatho maya: “No ngĩnya mũtungate na wĩhokeku na ngoro cianyu ciothe, na mwĩtigagĩre Jehova. **10** Ciira wothe ũrĩa mũrĩrehagĩrwo kuuma kũrĩ andũ a bũrũrĩ wanyu arĩa matũũraga matũũra-inĩ marĩa manene, arĩ ũiti wa thakame kana maũndũ mangĩ makoniĩ watho, kana maathani, kana kĩrĩra kĩa watho wakwa wa kũrũmĩrĩro, kana matũũro ma ciira, makanagie matikanehĩrĩre Jehova; kwaga ũguo marakara make nĩmakamũũkĩrĩria inyuĩ ene na arĩũ a thoguo. Īkagai ũguo na mũtĩkehia. **11** “Na rĩrĩ, Amaria mũthĩnjĩrĩ-Ngai ũrĩa mũnene niwe ũrĩmũroraga maũndũ-inĩ mothe makoniĩ Jehova, nake Zebadia mũrũ wa Ishmaeli, o we mũtongoria wa mũhĩrĩga wa Juda, niwe ũrĩmũroraga maũndũ-inĩ mothe makoniĩ mũthamaki, nao Alawii nĩmarĩtungataga ta anene marĩ mbere wanyu. Īkagai maũndũ mũrĩ na ũũmĩrĩru, nake Jehova arĩkoragwo hamwe na aria marĩkaga wega.”

20 Na rĩrĩ, thũutha wa ũguo, andũ a Moabi, na andũ a Amoni marĩ hamwe na Ameuni amwe magĩũka kũrĩa na Jehoshafatu. **2** Andũ amwe magĩũka makĩra

Jehoshafatu atiri, “Mbütü nene ya ita kuuma Edomu nĩroka kũria nawe, yumite mũrimo ũria ũngi wa iria. O na riu nĩkinyĩte Hazezoni-Tamaru” (na nokuo Eni-Gedi). **3** Jehoshafatu akimaka, na agĩtua itua orio ũtaaro harĩ Jehova, nake akĩanĩrĩra Juda guothe kwĩhingwo kũria irio. **4** Nao andũ a Juda makĩungana meethe ũiteithio kuuma kũri Jehova; ti-itherũ magĩũka kuuma matũira mothe na Juda nĩguo mamũrongorie. **5** Nake Jehoshafatu akĩrũgama mbere ya kũngano kũ kĩa andũ a Juda na Jerusalemu, o hau hekarũ-inĩ ya Jehova o mbere ya nja irĩa yarĩ njerũ. **6** akiuga atiri: “Wee Jehova, Ngai wa maithe maitũ, githĩ tiwe Ngai ũria ũri igũrũ? Nĩwe ũthamakagira mothamaki mothe ma ndũrĩrĩ. Hinya na ũhoti irĩ guoko-inĩ gwaku, na gũtirĩ mũndũ ũngĩgwĩtiiria. **7** Wee Ngai witũ-rĩ, githĩ ndwaingatiire arĩa maikaraga bũrũri ũyũ mbere ya andũ aku a Isiraeli na ũkiũhe njaro cia mũrataguo Iburahĩmu nginya tene? **8** Nĩmatũũrite kuo o na magaaka hekarũ kuo irĩa itanĩtio na Rĩtwa riaku, makiugaga atiri, **9** ‘Mũtino ũngĩgatũkora o na ũrĩ wa rũhiũ rwa njora rwa gũtũrũthia, kana mũthiro kana ng aragu, tũkaarũgama mbere yaku hekarũ-inĩ ño itanĩtio na Rĩtwa riaku, nĩtũgaagũkaira tũri hatĩka-inĩ, nawe nĩũgatũgua ũtũhonokie.’ **10** “No riu, haha harĩ na andũ a kuuma Amoni, na Moabi, na Kĩrima kĩa Seuru, arĩa wagiririe andũ a Isiraeli matharikĩre mabũrũri mao rĩria moimaga Misiri; nĩ ũndũ ũcio makĩmeherera na matiigana kũmaniina. **11** Ta kĩone kĩa maragĩtũrĩha nakĩo, tondu mokite gũtũngata kũria watũheire gũtũke igai rĩitũ. **12** Wee Ngai witũ, githĩ ndũgũkimatũira ciira? Nĩ ũndũ-rĩ, ithuũ tũtirĩ na hinya wa kũng’ethanĩra na mbũtũ ño nene ũũ ñrooka gũtũtharikĩra. Tũtiũ ũria tũgwĩka, no rĩrĩ, maitho maitũ nĩwe macũthĩrĩrie.” **13** Arũme othe a Juda, na atumia ao, na ciana na twana twao twa ngenge, makĩrũgama o hau mbere ya Jehova. **14** Na hĩndĩ iyo Roho wa Jehova ũgĩkinyĩrĩra Jahazieli mũrũ wa Zekaria mũrũ wa Benaia, mũrũ wa Jeieli mũrũ wa Matania ũria Mũlawii wa rũciaro rwa Asafu rĩria aarũgamĩte kũngano-inĩ kũ. **15** Nake akiuga atiri, “Ta thikĩrĩria, wee Mũthamaki Jehoshafatu na arĩa othe mũtũũraga Juda na Jerusalemu! ũũ nĩguo Jehova ekũmwĩra: ‘Mũtigitigĩre kana mũkue ngoro nĩ ũndũ wa mbũtũ ño nene ya ita. Nĩgũkorwo mbaara ño ti yanyu, no nĩ ya Ngai. **16** Rũciũ, rokai gũikũrũka mũmatharikĩre. Magaakorwo makĩhaia magereire Mwanya-inĩ wa Zizi na nĩmũkamakorera mũthia-inĩ wa mũkuru wa kũu Werũ wa Jerueli. **17** Ti inyuũ mũkũria mbaara ño. Rũgamai mwena wanyu, mwĩhaandei wega na mwĩonere ũria Jehova ekũmũhonokia, inyuũ andũ a Juda na a Jerusalemu. Mũtigitigĩre, na mũtigitague ngoro. Umagarai mũkang’ethanĩre nao rũciũ, nake Jehova nĩagakorwo hamwe na inyuũ.” **18** Jehoshafatu akĩanĩrĩra, agĩturumithia ũthiũ thĩ, nao andũ othe a Juda na a Jerusalemu makĩgũthia thĩ mbere ya Jehova, makĩmũhooya. **19** Nĩngĩ Alawii amwe a kuuma rũciaro rwa Kohathu na rwa Kora magĩũkĩra na igũrũ, magĩkumia Jehova Ngai wa Isiraeli maanĩrĩre na mũgambo mũnene mũno. **20** Rũciĩnĩ tene mũno makiuma merekeire Werũ wa Tekoa. Na rĩria maambĩrĩrie kuuma-rĩ, Jehoshafatu akĩrũgama, akiuga

atiri, “Ta thikĩrĩria, inyuũ andũ a Juda o na a Jerusalemu Itĩkia Jehova Ngai wanyu na nĩekũmũtirĩrĩra; itĩkia anabii ake na nĩmũkũgaacira.” **21** Thuutha wa kwaranĩria na andũ, Jehoshafatu agĩthũura andũ a kũnĩra Jehova na a kũmũgocaa nĩ ũndũ wa riiri wa ũtheru wake, nao hĩndĩ irĩa megĩtongoria mbũtũ iyo ya ita, makiugaga atiri: “Cookerĩia Jehova ngaatho, nĩgũkorwo wendo wake ũtũũraga nginya tene.” **22** Na rĩria maambĩrĩrie kũna o na kũgocaa-rĩ, Jehova akiũga andũ mohie andũ a Amoni, na a Moabi, na andũ a kuuma Kĩrima kĩa Seuru arĩa maatharikĩra Juda, nao magĩtoorio. **23** Nao andũ a Amoni na a Moabi magĩũkĩrĩra andũ a kuuma Kĩrima kĩa Seuru, makĩmananga na makĩmaniina biũ. Maarĩkia kũũraga andũ a kuuma Seuru, magĩteithĩrĩria kũniinana o ene. **24** Hĩndĩ irĩa andũ a Juda maakinyire harĩa hang’ethanĩre na werũ-rĩ, magĩcũthĩrĩria mbũtũ iyo nene ya ita, makiona no ciimba theri ciagwite thĩ; gũtirĩ mũndũ o na ũmwe wetharĩte. **25** Nĩ ũndũ ũcio Jehoshafatu na andũ ake magĩthĩ gũtaha indo, na thĩnĩ wacio makĩona indo nyingĩ na nguoo o na indo cia goro nyingĩ gũkĩra ũria mangĩahotire gũkuua. Ciarĩ nyingĩ ũũ atĩ maaniinire mĩthenya itatũ gũciũngania. **26** Mũthenya wa kana makĩũngana Gĩtuamba-inĩ kĩa Beraka, kũria maagoceire Jehova. Kũ nĩko gĩtũmaga gwĩtwo Gĩtuamba kĩa Beraka nginya ũmũthĩ. **27** Hĩndĩ iyo andũ othe a Juda na a Jerusalemu, matongoretio nĩ Jehoshafatu, magĩcooka Jerusalemu makenete, nĩgũkorwo Jehova nĩamaheete gĩtũmĩ gĩa gũkenenera thũ ciao. **28** Magĩtoonya Jerusalemu na magĩthĩ hekarũ-inĩ ya Jehova marĩ na inanda cia mũgeeto, na mitũrũrũ, na tũrumbeta. **29** Namo mothamaki mothe ma mabũrũri magĩtũgĩra Ngai rĩria maiguire ũria Jehova aarũte na thũ cia Isiraeli. **30** Naguo ũthamaki wa Jehoshafatu ũgũkara ũri na thayũ, nĩgũkorwo Ngai wake nĩamũheete ũhurũko miẽna-inĩ yotho. **31** Nĩ ũndũ ũcio, Jehoshafatu agĩthamakĩra Juda; nake aarĩ wa miãka mĩrongo itatũ na itano rĩria aatũkĩre mũthamaki wa Juda, na agĩthamaka arĩ Jerusalemu miãka mĩrongo ũri na itano. Nyina eetagwo Azuba mwarĩ wa Shiliihi. **32** Nake akĩrũmirĩra mũthĩre ya ithe Asa na ndaigana gũtũgana nayo; agĩka ũria kwagĩrĩre maitho-inĩ ma Jehova. **33** No rĩrĩ, kũndũ kũria gũtũũgĩru gũtiigana kweherio, nao andũ matiigana kwerekeria ngoro ciao kũri Ngai wa maithe mao. **34** Ciiko iria ingĩ cia wathani wa Jehoshafatu kuuma kĩambĩrĩria nginya mũthia, nĩciandĩkĩtwo ibuku-inĩ rĩa maũndũ ma o mwaka rĩa Jehu mũrũ wa Hanani, marĩa mandĩkĩtwo ibuku-inĩ rĩa athamaki a Isiraeli. **35** Thuutha ũcio Jehoshafatu mũthamaki wa Juda agĩtuma ũrata na Ahazia mũthamaki wa Isiraeli, ũria warĩ na maũndũ maingĩ ma waganu. **36** Makĩguana nake atĩ maake marikabu cia wonjoria. Nao maarĩkia gũciakĩra kũu Ezioni-Geberi, **37** Eliezeri mũrũ wa Dodavahu wa kuuma Maresha akĩrathĩra Jehoshafatu ũrathi wa ũria akoona ũuru, akiuga atiri, “Tondũ nĩũgĩte ũrata na Ahazia, Jehova nĩekwananga kĩa wakĩte.” Nacio marikabu igĩtharĩranio, na itiigana gũthĩ iria-inĩ ikarute wĩra wa wonjoria.

21 Nake Jehoshafatu akĩhurũka hamwe na maithe make na agithikwo hamwe nao o kũu Itũura Inene

rĩa Daudi. Nake mürü Jehoram agĩtuika mũthamaki ithenya riake. **2** Ariũ a ithe na Jehoram mürũ wa Jehoshafatu maarĩ Azaria, na Jehieli, na Zekaria, na Azariah, na Mikaeli, na Shefatia. Acio othe maarĩ ariũ a Jehoshafatu mũthamaki wa Isiraeli. **3** Ithe nĩamaheete iheo nyingĩ cia betha na thahabu na indo ingĩ cia goro, o hamwe na matũũra manene mairigĩre na thingo cia hinya kũu Juda, no aaheanire ũthamaki kũrĩ Jehoram tondũ nĩwe warĩ mürũu wa irigithathi. **4** Rĩria Jehoram eehaandire na akĩrũma ũthamaki-inĩ wa ithe-rĩ, nĩooragire ariũ a ithe othe na rũhiũ rwa njora, o hamwe na anene amwe a nyũmba ya ũthamaki a Isiraeli. **5** Jehoram aarĩ wa miaka mĩrongo itatũ na ĩĩrĩ rĩria aatuũkire mũthamaki. Nake agĩthamaka arĩ Jerusalemu miaka ĩnana. **6** Agĩthĩĩ na mĩthĩĩre ya athamaki a Isiraeli, o ta ũria nyũmba ya Ahabu yekaga, nigũkorwo aahikĩtie mwarĩ wa Ahabu. Nake agakĩhagia maitho-inĩ ma Jehova. **7** No o na kũrĩ ũguorĩ, nĩ ũndũ wa kirĩkanĩro kĩa Jehova kirĩa aarĩkanĩre na Daudi, Jehova ndeendaga kwananga nyũmba ya Daudi. Nĩeranĩire atĩ nĩarĩmenyagĩrĩra tawa nĩ ũndũ wake na njaro ciake nginya tene. **8** Hĩndĩ ya Jehoram-rĩ, Edomu nĩmaremeire Juda na magĩtwa mũndũ ũngĩ mũthamaki wao ene. **9** Nĩ ũndũ ũcio Jehoram agĩthĩĩ kuo na anene ake na ngaarĩ ciake cia ita ciothe. Nao andũ a Edomu makĩmũrigiicĩria arĩ hamwe na anene a ngaarĩ ciake cia ita, no agĩũkĩra ũtukũ, akĩũra. **10** Nginya ũmũthĩ, Edomu matũũraga maremeire Juda. O ihĩnda rĩu andũ a Libina makĩregana na watho wa Jehoram, nigũkorwo nĩatiganĩrie Jehova, Ngai wa maitha make. **11** O na ningĩ nĩakĩte kũndũ kũria gũtũũgĩru kũu irĩma-inĩ cia Juda, na agatũma andũ a Jerusalemu mahũũre ũmaraya, na akahĩthithia andũ a Juda njĩra. **12** Jehoram akĩnyĩta marũa moimĩte kũrĩ mũnabĩ Elija maandikĩtwo atĩrĩ: "Jehova Ngai wa thoguo Daudi ekuuga ũũ: 'Ndũthĩte na mĩthĩĩre ya thoguo Jehoshafatu, kana ya Asa mũthamaki wa Juda. **13** No rĩrĩ, nĩũthĩte na mĩthĩĩre ya athamaki a Isiraeli, na nĩũtongoretie andũ a Juda na a Jerusalemu niguo mahũũre ũmaraya, o ta ũria nyũmba ya Ahabu yekire. O na ningĩ nĩũũragĩte ariũ a thoguo, na andũ a nyũmba ya thoguo, na andũ maarĩ aagĩrĩru gũgũkĩra. **14** Nĩ ũndũ ũcio, rĩu Jehova akĩrĩrĩ kũhũũra andũ aku, na ariũ aku, na atumia aku, na kĩndũ gĩothe gĩaku, acihũũre ihũũra ĩnene. **15** Wee mwene nĩũkũrũara mũno, ũrũare mũrimũ wa mara ũtangĩhona, nginya mũrimũ ũcio ũtũme mara maku mathire biũ.'" **16** Jehova akĩarahũrĩra Jehoram ũũru wa Afilisti na wa Arabu ariũ maatũũraga gũkuhĩ na Akushi. **17** Magĩtharĩkĩra Juda, na magĩkũhũũra, na magĩkuua indo ciothe iria ciarĩ nyũmba ya mũthamaki, o hamwe na ariũ ake na atumia ake. Ndaatigĩrio mürũu o na ũmwe o tĩga Ahazia ũria warĩ mũnini mũno. **18** Thuutha wa maũndũ macio mothe-rĩ, Jehova nĩarehithĩrie Jehoram mũrimũ wa mara ũtangĩhona. **19** Mahinda mathiĩanga, mũthia-inĩ wa miaka ĩĩrĩ-rĩ, mara make makiuma nĩ ũndũ wa mũrimũ ũcio, nake agĩkuua arĩ na ruo rũnene mũno. Andũ ake matiigana gwakia mwaki nĩ ũndũ wa gĩtĩo gĩake, ta ũria meekĩte nĩ ũndũ wa maitha. **20** Jehoram aarĩ wa miaka mĩrongo itatũ na ĩĩrĩ rĩria aatuũkire mũthamaki, nake aathamakire arĩ Jerusalemu miaka

ĩnana. Na rĩrĩ, akua gũtĩrĩ mũndũ wagĩire na kieha, nake agĩthikwo Itũũra ĩnene rĩa Daudi, no ndaathikĩrwo mbĩrĩra-inĩ cia athamaki.

22 Nao andũ a Jerusalemu magĩtwa Ahazia mürũu wa Jehoram ũria warĩ mũnini mũno mũthamaki ithenya riake, nigũkorwo atharĩkĩri ao ariũ mookire kambi-inĩ hamwe na Arabu, nĩmooragĩte ariũ ariũ akũrũ othe. Nĩ ũndũ ũcio Ahazia mürũu wa Jehoram mũthamaki wa Juda akĩambĩrĩria gũthamaka. **2** Ahazia aarĩ wa miaka mĩrongo ĩĩrĩ na ĩĩrĩ rĩria aatuũkire mũthamaki, na agĩthamaka arĩ Jerusalemu mwaka ũmwe. Nyina eetagwo Athalia mwarĩ wa mwana wa Omuri. **3** O nake agĩthĩĩ na mĩthĩĩre ya nyũmba ya Ahabu, nigũkorwo nyina nĩamũringagĩrĩria gwĩka maũndũ mooru. **4** Nĩekire maũndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova, o ta ũria nyũmba ya Ahabu yekite, nigũkorwo thuutha wa gĩkuũ gĩa ithe, nĩo maatuũkire amũtaari na makĩmũhithithia. **5** Ningĩ nĩarũmĩrĩre mataaro mao rĩria aathĩre mbaara-inĩ na Joram mürũu wa Ahabu mũthamaki wa Isiraeli makahũũre Hazaeli mũthamaki wa Suriata kũu Ramothu-Gileadi. Asuriata acio makĩguraria Joram; **6** nĩ ũndũ ũcio akĩhũndũka, agĩthĩĩ Jezireeli niguo akahonie nguraro iria aagurariĩrio Ramothu makĩrũra na Hazaeli mũthamaki wa Suriata. Hĩndĩ iyo Ahazia mürũu wa Jehoram mũthamaki wa Juda agĩkũrũka agĩthĩĩ Jezireeli akarore Joram mürũu wa Ahabu tondũ nĩagurariĩtio. **7** Nĩ ũndũ wa Ahazia gũthĩĩ gũceerera Joram, Ngai nĩarehire kũniĩnwo kwa Ahazia. Rĩria Ahazia aakinyire-rĩ, makiumagara na Joram magacemanie na Jehu mürũu wa Nimushi, ũria Jehova aatĩrĩrie maguta aniene nyũmba ya Ahabu. **8** O hĩndĩ rĩra Jehu aahingagia itua rĩa ciira wa nyũmba ya Ahabu-rĩ, nĩakorereire ariũ a nyũmba ya ũthamaki wa Juda o na ariũ a andũ a nyũmba ya Ahazia, ariũ maatungataga Ahazia, nake akĩmooraga. **9** Ningĩ akiuma agacarie Ahazia, nao andũ a Jehu makinyiita Ahazia rĩria eehithĩte Samaria. Akĩrehwo kũrĩ Jehu na akĩũragwo. Nao makĩmũthika nigũkorwo moigire atĩrĩ, "Aarĩ ũmwe wa ariũ a Jehoshafatu, ũria warongoragia Jehova na ngoro yake yotha." Nĩ ũndũ ũcio gũkiaga mũndũ thĩĩnĩ wa nyũmba ya Ahazia warĩ na ũhoti mũigana wa kũrũgamĩrĩra ũthamaki ũcio. **10** Rĩria Athalia nyina wa Ahazia onire atĩ mürũu niakuĩte-rĩ, akĩambĩrĩria kũniĩna nyũmba yotha ya ũthamaki wa Juda. **11** No rĩrĩ, Jehosheba, mwarĩ wa Mũthamaki Jehoram, akĩoya Joash mürũu wa Ahazia akĩmũruta na hitho kuuma kũrĩ ariũ a mũthamaki ariũ maakirie kũũragwo, na akĩmũhitha nyũmba ya toro hamwe na mũreri wake. Tondũ Jehosheba, mwarĩ wa Mũthamaki Jehoram na ningĩ mũtumia wa Jehoiada ũria mũthĩnjĩri-Ngai, aarĩ mwarĩ wa nyina na Ahazia, nĩahithire mwana ũcio ndakonwo nĩ Athalia niguo ndakooragwo. **12** Nake agĩtũra nao arĩ mũhitha hekarũ-inĩ ya Ngai miaka ĩtandatũ, hĩndĩ rĩra Athalia aathaga bũrĩrĩ ũcio.

23 Na rĩrĩ, mwaka wa mũgwanja Jehoiada nĩonanirie hinya wake. Nĩathondekire kirĩkanĩro na anene a ita a thigari 100 nao maarĩ: Azaria mürũu wa Jerohamu, na Ishumaeli mürũu wa Jehohanani, na Azaria mürũu wa Obedi, na Maaseia mürũu wa Adaia, na Elishafatu

mürü wa Zikiri. **2** Nao magithii бүрүри wa Juda wothe maküanganagia Alawii na atongoria a nyumba cia andü ya Isiraeli kuuma matüüra-ini mothe. Riria mookire Jerusalemu-rí, **3** kiüngano giothe nikiagiire kirikaniro na müthamaki kúu hekarü-ini ya Ngai. Jehoiada akimeera atiri, "Müriü wa müthamaki no nginya athamake, o ta üria Jehova eeraniire ühoro-ini ükonii njiaro cia Daudi. **4** Na riri, üü niguu mügwika: Gicunjí gía gatatü kía inyuü athinjiri-Ngai na Alawii aría megüthii wira müthenya wa Thabatü mürangire mirango, **5** gicunjí gía gatatü kianyü mürangire nyumba ya üthamaki, na gicunjí gía gatatü mürangire kihingo kía müthingi, nao andü acio angí othe maikara nja cia hekarü ya Jehova. **6** Mütikanareke mündü o na ümwe atoonye hekarü ya Jehova tiga o athinjiri-Ngai na Alawii aría marí wira-ini; acio no matoonye tondü nĩ aamüre, no andü acio angí othe marangire kiria Jehova oigite marangire. **7** Alawii makeiga mathiürürükirie müthamaki, o mündü arí na indo ciake cia mbaara guoko-ini. Mündü o wothe üngütoonya hekarü no nginya oragwo. Ikaragai hakuhi na müthamaki küría guothe angithii." **8** Nao Alawii na andü othe a Juda magiika o üria Jehoiada üria müthinjiri-Ngai aathanire. O mündü akioya andü ake aría maathiiaga wira müthenya wa Thabatü na aría moimagira wira, nigükorwo Jehoiada üria müthinjiri-Ngai ndarí gikundi o na kimwe aarekereirie. **9** Ningí akíhe anene a ita a thigari 100 matimü na ngo iria nene na nini iria ciarí cia Müthamaki Daudi iria ciarí thiini wa hekarü ya Ngai. **10** Akirügamia andü othe, o mündü na indo ciake cia mbaara, magithiürürükiria müthamaki, hau hakuhi na kigongona, na hakuhi na hekarü, kuuma mwena wa güthini nginya mwene wa gathigathini wayo. **11** Jehoiada na ariü ake makiruta müriü wa müthamaki na makimwikira thümbi ya üthamaki; makimünengera ibuku ría kirikaniro na makianirira atí niwe müthamaki. Makimüitirira maguta na makianirira, makiuga atiri, "Müthamaki arotüüra nginya tene!" **12** Riria Athalia aaguirie inegene ría andü makihanyüka magiküngüyagira müthamaki, agithii kürí o kúu hekarü-ini ya Jehova. **13** Agicüthiriria, na akiona müthamaki arügamite gitugi-ini gíake itoonyero-ini. Nao anene na ahuhi türumbeta marügamite hakuhi na müthamaki, na andü othe a бүрүри magagikena makihuhaga türumbeta, nao aini marí na indo cia küina magatongoria andü aría angí na nyumbo cia kügooca. Nike Athalia agitembüranga nguo ciake cia igürü, akianirira, akiuga atiri, "Ungumania! Ungumania!" **14** Nike Jehoiada üria müthinjiri-Ngai agitüma anene a ita a thigari igana igana, aría maarí arügamiriri a mbütü cia ita, akimeera atiri, "Murutürüire, mümürehe arí gatagati ga thigari, na mündü o wothe üngimuumu thuutha, oragwo." Nigükorwo müthinjiri-Ngai noiigite atiri, "Mütikamüüragire hekarü-ini ya Jehova." **15** Nĩ ündü ücio makimünyiita, agikinya itoonyero-ini ría Kihingo kía Mbarathi, o kúu nja-ini cia nyumba ya üthamaki, makimüüragira hau. **16** Nike Jehoiada akigía na kirikaniro atí we, na andü, na müthamaki megütuika andü a Jehova. **17** Nao andü othe magithii hekarü-ini ya Baali na makimitharia. Makiunanga igongona na mihianano na maküragira Matani üria

warí müthinjiri-ngai wa Baali hau mbere ya igongona icio. **18** Ningí Jehoiada akineana ürügamiriri wa hekarü ya Jehova moko-ini ma athinjiri-Ngai, aría maarí Alawii, aría maaheetwo wira hekarü-ini nĩ Daudi, marutagire Jehova magongona ma njino o ta üria kwandikitwo watho-ini wa Musa, o makiinaga na magakena o ta üria Daudi aathanite. **19** O na ningí niaigire aikaria a mirango ihingo-ini cia hekarü ya Jehova nigeetha gütikagie mündü o na ümwe ütheretie üngütoonya. **20** Akioya anene a ita thigari igana, na anene aría angí, na aathani a andü, na andü othe a бүрүри, magikürükia müthamaki kuuma hekarü-ini ya Jehova. Magütoonya nyumba ya üthamaki magereire Kihingo kía Rügongo na magiikariria müthamaki güti-ini kía ünene, **21** nao andü othe a бүрүри magikena. Narío itüüra inene rikihoorera, tondü Athalia niarikitie küüragwo na rühiü rwa njora.

24 Na riri, Joashu aari wa miaka mügwania riria aatuikire müthamaki, nake agithamaka arí Jerusalemu miaka mirongo ina. Nyina eetagwo Zibia na oimite Birishiba. **2** Joashu nekire maündü maria maagirire maitho-ini ma Jehova miaka-ini yothe ya Jehoiada üria müthinjiri-Ngai. **3** Jehoiada akimüthuurira atumia eeri, nake agiciara aanake na airitu. **4** Thuutha ücio Joashu agitua itua ría gücookereria hekarü ya Jehova. **5** Agitá athinjiri-Ngai na Alawii hamwe, akimeera atiri, "Thiü matüüra-ini ma Juda müngane mbeeca iria ciagirirwo nĩ kürirwo o mwaka kuuma Isiraeli cia gücookereria hekarü ya Ngai wanyu. Ikaü ündü ücio o riu." No Alawii matiigana gwika ündü ücio narua. **6** Nĩ ündü ücio müthamaki agitá Jehoiada müthinjiri-Ngai üria münene, akimwira atiri, "Nĩ kii kigiritie wire Alawii marehe igooti ría kuuma Juda na Jerusalemu riria riatuanirwo nĩ Musa ndungata ya Jehova o na kiüngano kía Isiraeli nĩ ündü wa Hema ya Üira?" **7** Na riri, ariü a Athalia, mütumia ücio mwaganu, nĩ mabunjite hekarü ya Ngai, o na makahüthira indo iria nyamüre na maündü na Baali. **8** Müthamaki niathanire, nao andü magithondeka ithandüki na makiriga nja, hau kihingo-ini kía hekarü ya Jehova. **9** Nao nimahunjanirire kúu Juda na Jerusalemu atí nimagirirwo nĩ kürehe igooti ría Jehova riria Musa ndungata ya Ngai oigire arí werü-ini atí rirutagwo nĩ Isiraeli. **10** Anene othe na andü othe nimarehire maruta mao makenete, makimekira ithandüki o nginya rikiyüra. **11** Riria riöthe ithandüki riarehagwo kürí anene a müthamaki nĩ Alawii, na mona atí riri na mbeeca nyingi, mwandiki wa nyumba ya üthamaki na münene üria wathuuritwo nĩ müthinjiri-Ngai üria münene, mookaga makoonoria ithandüki riu, na makaricookia haría riagagwo. Meekaga üguo o ihinda, kwa ihinda, na maküungania mbeeca nyingi müno. **12** Nao müthamaki na Jehoiada magicinengera andü aría maarutire wira üria wendekanaga nĩ ündü wa hekarü ya Jehova. Makändika mabundi a mahiga na a mbaü niguu macookererie hekarü ya Jehova, o na makändika aruti a wira wa igera o na a gicango niguu macookererie hekarü. **13** Andü aría maarügamagirira wira maarí na kiyo, naguo wira wa gücookereria hekarü ügithii na mbere wega ürügamirirwo nio. Magiaka hekarü ya Ngai ringí o ta üria mühano wayo wa mbere

watarī, na makīmaka ī nūmu mūno. **14** Rīria maarikirie kūmiaka, makīrehera mūthamaki na Jehoiada mbeeca icio ingī, nacio igītūwiro gūthondeka indo cia hekarū ya Jehova: indo cia wīra na cia maruta ma njino, o na magīthondeka thaani na indo ingī cia thahabu na cia betha. Rīria rīothe Jehoiada aarī muoyo-rī, maruta ma njino maarutagwo marūmanīrīrio hekarū-inī ya Jehova. **15** Na rīrī, Jehoiada aarī mūkūrū, na akaingīhia miaka, nake agīkua arī wa miaka 130. **16** Aathikirwo kūrīa athamaki maathikītwo Itūūra-inī Inene rīa Daudi, tondu wa wega ūria ekīte Isiraeli nī ūndū wa Ngai na hekarū yake. **17** Thuutha wa gīkū kīa Jehoiada, anene a Juda magīuka kugeithia mūthamaki, nake agīkīmathikīrīria. **18** Nao magītiganīria hekarū ya Jehova, Ngai wa maithe mao, na makīhooya itugī cia Ashera na mīhianano. Tondū wa wīhia wao-rī, marakara ma Ngai magīkinyīra Juda na Jerusalemu. **19** O na gūtūka Jehova nīatūmire anabii kūrī andū nīguo mamacookie kūrī we-rī, na o na aakorwo nīmarutire ūira wa kūmookīrīra-rī, matiigana kūmaigua. **20** Ningī Roho wa Ngai ūgīkinyīria Zekaria mūrū wa Jehoiada ūria warī mūthīnjīri-Ngai. Akīrūgama mbere ya andū akīmeera atīrī, “Ūū nīguo Ngai ekuuga, ‘Nī kīi gīgūtūma mūremere watho wa Jehova? Inyū mūtīngīgaacīra. Tondū nīmūtiganīrie Jehova, o nake nīamūtiganīrie.’” **21** No makīgīa ndundu mamūkīrīre, nao maathītwo nī mūthamaki-rī, makīmūhūūra na mahiga nyuguto, agīkūira o nja-inī ya hekarū ya Jehova. **22** Nake Mūthamaki Joashu ndaigana kūrīrikana ūtaana ūria Jehoiada, ithe wa Zekaria, aamuonetie no nī kūrāga oorangire mūrūwe, ūria woigire atīrī agīkua, “Jehova aroona ūndū ūyū na akūrīhie.” **23** Mūthīa-inī wa mwaka, mbūtū ya ita ya Suriata igīthīi gūtharīkīra Joashu; ikīhūūra Juda na Jerusalemu, na ikīūrāga atongoria othe a andū. Magītūma indo ciothe iria maatahīte kūrī mūthamaki wao kūu Dameski. **24** O na gūtūka mbūtū ya ita ya Asuriata yokīte o na andū anini, Jehova nīaneanire mbūtū nene ya ita moko-inī mayo. Tondū andū a Juda nīmatiganīrie Jehova, Ngai wa maithe mao, Joashu agīkinyīrio itūiro rīake. **25** Rīria Isiraeli meehere-rī, magītīga Joashu agurarītio mūno. Anene ake makīgīa ndundu mamūkīrīre nī ūndū wa kūrāga mūrīū wa Jehoiada ūria mūthīnjīri-Ngai, nao makīmūrāgira gītanda-inī giake. Nī ūndū ūcio agīkua na agīthikwo Itūūra-inī Inene rīa Daudi, no ndaathikirwo mbīrīra-inī cia athamaki. **26** Arīa maagīre ndundu mamūkīrīre maarī Zabadi mūrū wa Shimeathu mūdū-wa-nja Mūamoni, na Jehozabadi mūrū wa Shimurithu mūdū-wa-nja Mūmoabi. **27** Ūhoro wa arīū ake na morathi maingī maamūkonīi, na maandīko makonīi gūcookerio kwa hekarū ya Ngai maandīkītwo thīinī wa ibuku rīa ūtauranī rīa athamaki. Nake mūrīū Amazia agītūka mūthamaki ithenya rīake.

25 Amazia aarī wa miaka mīrongo īrī na itano rīria aatuikire mūthamaki, nake agīthamaka arī kūu Jerusalemu miaka mīrongo īrī na kenda, nake nyina eetagwo Jehoadini na oimīte Jerusalemu. **2** Nīekire maūdū marīa moonagwo magīrīre maitho-inī ma Jehova, no ndaamekire na ngoro yake yothe. **3**

Thuutha wa ūthamaki kūrūma wega wathani-inī wake, akīūrāga anene arīa mooragīte ithe Joashu ūria warī mūthamaki. **4** No rīrī, ndaigana kūrāga arīū ao, no eekire kūrīngana na ūria kwandikītwo Ibuku-inī rīa Watho wa Musa, harīa Jehova aathanīte atīrī: “Maithe ma ciana matikooragwo nī ūndū wa ciana, o na kana ciana ciūrāgwo nī ūndū wa maithe mao; o mūdū arikuaga nī ūndū wa mehīa make we mwene.” **5** Amazia agītūa andū a Juda hamwe, na akīmaiga maroragwo nī anene a ikundi cia andū ngiri ngiri na anene a ikundi cia andū igana, igana kūrīngana na nyūmba ciao cia andū othe a Juda na Benjamīni. Agīcooka agītūa andū othe arīa maarī na ūkūrū wa miaka mīrongo īrī na makīria na akīona atī kwarī na andū 300,000 arīa mangīathiire mbaara-inī, andū mangīahotire kuoya itimū na ngo. **6** O na ningī agīkombora andū a kūrūa 100,000 kuuma Isiraeli na thogora wa taranda igana rīmwe cia betha. **7** No rīrī, mūdū wa Ngai agītūka kūrī we, akīmwīra atīrī, “Wee mūthamaki-rī, thigari icī cia kuuma Isiraeli itigatwarane nawe, nīgūkorwo Jehova ndarī hamwe na Isiraeli, na ndarī hamwe na andū o na arīkū a Efraīmu. **8** O na ūngīthīi ūrūe na ūcamba mbaara-inī, Ngai no arītūma ūhootwo nī thū, nīgūkorwo Ngai arī na ūhoi na gūgūteithia kana wa gūtūma ūhootwo.” **9** Amazia akūrīa mūdū wa Ngai atīrī, “Tūgwīka atīa nī ūndū wa taranda irīa 100 ndarīhīre nī ūndū wa thigari icīo cia Isiraeli?” Nake mūdū wa Ngai agīcookia atīrī, “Jehova no akūhe ingī nyingī gūkīra icīo.” **10** Nī ūndū ūcio Amazia akīrekereria thigari icīo ciokīte kūrī we kuuma Efraīmu, agīcīra ciinūke. Nacio ikīrakarīra andū a Juda mūno, na ikīinūka irī na marakara maingī. **11** Amazia agīcooka akibanga thigari ciake, agīctongoria na mwena wa Gītūamba gīa Cumbī, kūrīa oorangire andū 10,000 a Seiru. **12** Mbūtū ya ita ya Juda ikīnyīta andū 10,000 marī muoyo, na ikīmatwara handū igūrū wa rwaro rwa ihiga, ikīmaikia thī magīthuthikanga. **13** Hīndī o īyo, thigari irīa Amazia aacookīthīte akīgīria ikarūe-rī, igītharīka matūūra ma Juda kuuma Samaria ngīnya Bethī-Horoni. Nacio ikūrāga andū 3,000 na igīthaha indo nyingī mūno. **14** Rīria Amazia aacookire oimīte kūrāga andū a Edomu-rī, nīainūkire na ngai cia andū a Seiru. Agīcīrīgāmia ta ngai ciake mwene, agīciinamīrīra na agīcīrutīra magongona ma njino. **15** Marakara ma Jehova magīakanīra Amazia, na akīmūtūmīra mūnabīi, ūria wamūūrīrie atīrī, “Nī kīi gīgūtūma ūhoote kīrīra kūrī ngai cia andū acīo, o irīa itaangīahotire kūhonokia andū acīo kuuma moko-inī maku?” **16** O akīarāgia-rī, mūthamaki akīmūūrīa atīrī, “Nītūgūtūite mūtaari wa mūthamaki? Kīra! Nī kīi gīgūtūma wende kwīyūrāgīthīa?” Nī ūndū ūcio mūnabīi ūcio agīkīra, no akīuga atīrī, “Nīnjūū atī Ngai nīatūite itua gūkwananga, nī ūndū nīwīkīte ūndū ūcio, na nīwārega kūigua kīrīra giakwa.” **17** Thuutha wa Amazia mūthamaki wa Juda kūhooya kīrīra kuuma kūrī atāari ake-rī, agītūma ndūmīrīri īno ya njīgītano kūrī Jehoashu mūrū wa Jehoahazu, mūrū wa Jehu mūthamaki wa Isiraeli, akīmwīra atīrī: “Ūka, tūcemanie, tuonane ūthīi kwa ūthīi.” **18** No Jehoashu mūthamaki wa Isiraeli agīcookeria Amazia mūthamaki wa Juda atīrī, “Mahīū ma nyeki-inī ma kūu Lebanoni nīmatūmīre

mutarakwa ndumiriri o kuu Lebanoni makiwira atiri: 'Heana mwariguo ahikio ni muriu wakwa.' Hindi iyo nyamu ya githaka ya kuu Lebanoni igiuka ikirangirira mahiu machio ma nyeki-ini na makinya mayo. **19** Wiirite na ngoro ati niurikite gutooria Edomu, na riu ukeeyona na ugetia. No ikara mucii! Ni ki gigituma wirehere thina na winiinithie wee mwene o hamwe na andu a Juda?" **20** O na kuri uguo-ri, Amazia ndaigana guthikirira, nigukorwo ni Ngai warutaga wira nigu amaneane moko-ini ma Jehoashu, tondū andu a Juda nimarongoragia ngai cia Edomu. **21** Ni undu ucio Jehoashu muthamaki wa Israeli akimatharikiria. We na Amazia muthamaki wa Juda making'ethanira kuu Bethi-Shemeshu thini wa Juda. **22** Andu a Juda makihurwo ni andu a Israeli, na o mundu akiurira gwake mucii. **23** Nake Jehoashu muthamaki wa Israeli akinyia Amazia muthamaki wa Juda, muru wa Joashu, muru wa Ahazia, o kuu Bethi-Shemeshu. Nigi Jehoashu akimurehe Jerusalemu, na akimomora rthingo rwa Jerusalemu kuuma Kihingo kia Efiraimu nginya Kihingo gia Koine, handu ha buti ta 600 kuraiha. **24** Nake akioya thahabu yothe na betha, na indo ciothe iria ciari thini wa hekaru ya Ngai iria ciamenyagirwo ni Obedi-Edomu, hamwe na igina cia nyumba ya uthamaki, na andu aria maatahitwo, nake agicooka Samaria. **25** Amazia muru wa Joashu muthamaki wa Juda aatuirire muoyo miaka ikumi na itano thuuha wa gikuu kia Jehoashu muru wa Jehoahazu muthamaki wa Israeli. **26** Ha uhoru wa maundu maria mangi ma wathani wa Amazia kuuma kiambirira nginya muthia-ri, githi ta maandike ibuku-ini ria athamaki a Juda na Israeli? **27** Kuuma hindi iria Amazia aagarurikire agitiga kurumira Jehova-ri, makimucirira mamuukirire kuu Jerusalemu, nake akiurira Lakishi, no magituma andu mamurumirire o nginya Lakishi, makimurugira kuo. **28** Agicooko aigirirwo mbarathi iguru, na agithikwo hamwe na maithe ituira-ini Inene ria Juda.

26 Nigi andu othe a Juda makioya Uzia, ari wa miaka ikumi na itandatū, na makimutua muthamaki ithenya ria ithe Amazia. **2** Niwe waakithirie Elothu ringi, na akiricookeria Juda thuuha wa Amazia kuhurika hamwe na maithe make. **3** Uzia aari wa miaka ikumi na itandatū riria aatuikire muthamaki, nake agithamaka ari Jerusalemu miaka mirongo itano na iri. Nyina eetagwo Jekolia, na oimite Jerusalemu. **4** Nake niekire maundu maria maarī magiriru maitho-ini ma Jehova, o ta uria ithe Amazia eekite. **5** Niarongoragia Ngai matuku-ini ma Zekaria, uria wamurutite gwigira Ngai. Nari o ihinda riria riothe aarongoragia Jehova-ri, Ngai niamuheaga ugaciru. **6** Uzia niathire kuria na Afilisti, na akimomora thingo cia Gathu, na cia Jabine, na cia Ashidodi. Nigi agicooka agiaka ringi matuura maria maarī hakuhi na Ashidodi na kundū kungi gatagati-ini ka Afilisti. **7** Ngai akimuteithia kuhurana na Afilisti na Arabu aria maatūraga Guri-Baali na Ameuni. **8** Aamoni nimatehire igooti kuri Uzia, nayo ngumo yake ikhunja o nginya mūhaka wa Misiri, ni undū niagite na hinya mūno. **9** Uzia niaakire mithiringo miraihu na iguru kuu Jerusalemu hau Kihingo-ini gia Koine,

na hau Kihingo-ini gia Gituamba, na hau koine-ini ya rthingo, na akimuirigira na thingo cia hinya. **10** Nigi agiaka mithiringo miraihu na iguru kuu weru-ini na akienja ithima nyingi, ni undu aari na mahiu maingi kuu mūhuro-ini wa irima, o na kuu weru wa irima-ini. Aari na andu maarutaga wira migunda-ini yake ya irio na ya mithabibu kuu irima-ini o na migunda-ini iria minoru, tondū niendete uru. **11** Uzia aari na mbutu ya ita iria yarutitwo wega mūno, na yakoragwo ihaariire guthi mbaara-ini, igayanitio ikundi kuringana na mūigana wayo na kuringana na uria yacookanirio ni Jeieli uria warī mwandiki na Maaseia uria warī mūnene wao, matongoretio ni Hanania, ūmwe wa anene a nyumba ya uthamaki. **12** Naguo mūigana wotha wa atongoria a nyumba aria maarugamagirira thigari warī 2,600. **13** Wathani-ini wao haari na mbutu ya ita ya andu 307,500 aria maarutitwo uhoru wa mbaara, mbutu iyo yari na hinya na nyo yateithagia muthamaki akirua na thū ciaka. **14** Uzia niaheire mbutu iyo yake ya ita ngo, na matimū, na ngūbia, na nguo cia igera, na mota na mahiga ma igūtha. **15** Kuu Jerusalemu-ri, andu maarī oogī mūno magithondeka ikaari ciahuthagirwo mithiringo-ini na koine-ini cia ugitiiri na njira ya giukia migu na giukia mahiga manene. Ngumo yake ikhunja kundū kuraya nigukorwo niateithirio mūno nginya akigia na hinya mūno. **16** No thuuha wa Uzia kugia na hinya-ri, gwigitugira gwake gukumuniina. Akigaga gutuika mwihokeku hari Jehova Ngai wake, na agitoonya hekaru ya Jehova nigu acine ūbumba kigongona-ini kia ūbumba. **17** Nake Azaria uria muthinjiri-Ngai hamwe na athinjiri-Ngai omiruru mirongo inana a Jehova, makimuuma thuuha o nginya na kuu thini. **18** Nao makimung'etha mamukaanie, makimwira atiri, "Gutiagirire, wee Uzia, uciniire Jehova ūbumba. Ucio ni wira wa athinjiri-Ngai ari mari a ruciaro rwa Haruni, aria maamuritwo macinaga ūbumba. Uma handu haha haamure nigukorwo nduri mwihokeku, na Jehova Ngai ndangugitia." **19** Uzia, uria wanyitite rugo na guoko ehaariire gūcina ūbumba, akirakara mūno. Na o hindi iyo aaguthugira athinjiri-Ngai mari hau mbere ya kigongona kia ūbumba, hekaru-ini ya Jehova, murimū wa mangū ugithuthika thiithi-ini wake. **20** Na riria Azaria, muthinjiri-Ngai uria mūnene na athinjiri-Ngai acio angī othe maamurorire-ri, makiona ati aari na mangū thiithi; ni undū ucio makimuuma na nja na ithenya. O nake we mwene niaiguaga kwenda mūno kuuma nja, ni undū Jehova niamuhurite na murimū ucio. **21** Muthamaki Uzia aatuirire ari na mangū nginya riria aakuire. Aatuirire nyumba ari wiki, ari na mangū, na agiritio guthiiga hekaru ya Jehova. Muru Jothamu akirugamirira nyumba ya uthamaki, na agaathaga andu a bururi ucio. **22** Namo maundu maria mangi makoni wathani wa Uzia-ri, kuuma kiambirira nginya muthia, niamandikitwo ni mūnabi Isai muru wa Amozu. **23** Nake Uzia akihurika hamwe na maithe make, na agithikwo hakuhi nao githaka-ini kiria kiarī gia guthikanwo gia athamaki, nigukorwo andu moigire atiri, "Aari na mangū." Nake muru Jothamu agituka muthamaki ithenya riaka.

27 Jothamu aarī wa mīaka mīrongo ĩrī na itano rīrīa aatuĩkire mūthamaki, nake agĩthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na itandatū. Nyina eetagwo Jerusha mwarī wa Zadoku. **2** Nake agĩka maũndū marīa maagĩrĩre maithe-inĩ ma Jehova, o ta ũrīa ithe Uzia eekĩte, nowe ndaigana gũtoonya hekarū ya Jehova gũcina ũbumba ta ũrīa ithe eekĩte. No rĩrī, andū nĩmathiire o na mbere gwĩka maũndū mao mooru. **3** Jothamu nĩakire rĩngĩ mwako wa Kĩhingo kĩa Rũgongo kĩa hekarū ya Jehova, na akĩruta wīra mūnene wa rūthingo rūrīa rwarī kĩrīma-inĩ kĩa Ofeli. **4** Nĩakire matũura irīma-inĩ cia Juda na agĩaka nyũmba cia ũgĩtĩrī na mĩthingo mĩraihi na igũrũ kũndũ kũrīa kwarī na mĩtũtũ. **5** Jothamu nĩarũre mbaara na mūthamaki wa Amoni na akĩmahoota. Mwaka-inĩ ũcio, Amoni nĩmamũrĩhire taranda igana rĩmwe cia betha, na kori 10,000 cia ngano, na kori 10,000 cia cairi. Andũ a Amoni nĩmamũreheire indo o ta icio mwaka-inĩ wa keerĩ na wa gatatũ. **6** Jothamu nĩagũre na hinya nĩ ũndũ nĩathiiaga na mĩthiire mĩrũngĩrũrũ hĩndĩ ciothe mbere ya Jehova Ngai wake. **7** Namo maũndũ marīa mangĩ makonĩ wathani wa Jothamu, o hamwe na mbaara ciake ciothe na ciiko iria ingĩ eekire-rĩ, nĩmandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa athamaki a Isiraeli na Juda. **8** Nake aarī wa mīaka mīrongo ĩrī na itano rīrīa aatuĩkire mūthamaki, na agĩthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na itandatũ. **9** Jothamu akĩhurũka hamwe na maithe make na agĩthikwo Itũura-inĩ Inene rĩa Daudi. Nake mũrĩu Ahazu agĩtuĩka mūthamaki ithenya rĩake.

28 Ahazu aarī wa mīaka mīrongo ĩrī rīrīa aatuĩkire mūthamaki, nake agĩthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na itandatũ. Nake ndaigana gwĩka maũndũ marīa maagĩrĩre maithe-inĩ ma Jehova, ta ũrīa ithe Daudi eekĩte. **2** Aathiiaga na mĩthiire ya athamaki a Isiraeli, o na ningĩ agĩthondeka mĩhianano ya Baali ya gũtwekio ya kũhooyagwo. **3** Nake agĩcinĩra magongona kũu Gĩtuamba-inĩ kĩa Beni-Hinomu, na akĩruta ariũ ake marĩ magongona ma gũcinwo na mwaki, arũmĩrĩre mĩthiire irĩa irĩ thaahu ya ndũrĩrĩ iria Jehova aaingatĩte ciehere mbere ya andũ a Isiraeli. **4** Nĩaarutire magongona na agĩcinĩra ũbumba kũndũ kũrīa gũtũũgĩru, na tũcũmbĩrĩ-inĩ twa irīma, na rungu rwa mĩtĩ irĩa mĩruru. **5** Nĩ ũndũ ũcio Jehova Ngai wake akĩmũneana kũrĩ mūthamaki wa Suriata. Nao Asuriata makĩmũhoota na magĩtaha andũ ake aingĩ matuĩke mĩgwate, na makĩmatwara Dameski. O na ningĩ nĩaneanirwo moko-inĩ ma mūthamaki wa Isiraeli ũrĩa wamũringire iringa inene ma. **6** Na rĩrī, mũthenya ũmwe-rĩ, Peka mũrũ wa Remalia nĩooragire thĩgari 120,000 kũu Juda, tondũ andũ a Juda nĩmatĩrĩkĩte Jehova, Ngai wa maithe mao. **7** Zikiri ũrĩa Mũefiraimu njamba ya ita akĩũraga Maaseia mũrũ wa mūthamaki, na Azirikamu ũrĩa warĩ mũmenyereri wa nyũmba ya ũthamaki, na Elikana ũrĩa warĩ wa keerĩ kuuma harĩ mūthamaki. **8** Andũ a Isiraeli magĩtaha kuuma kũrĩ ariũ a ithe wao atumia 200,000 na ariũ na aarĩ ao. Ningĩ no maatahire indo nyingĩ iria maacookire nacio Samaria. **9** No rĩrĩ, mũnabii wa Jehova wetagwo Odedi aarĩ kuo, nake akiumagara agatũnge mbũtũ cia ita igĩcoka Samaria.

Nake agĩcĩra atĩrĩ, “Tondũ Jehova, o we Ngai wa maithe manyu, nĩarakarĩire andũ a Juda-rĩ, nĩamaneanire moko-inĩ manyu. No inyuĩ nĩmũmooragĩte na marakara, namo nĩ makinyũite o igũrũ. **10** Na rĩrī, mũciĩrĩre gũtua arũme na andũ-a-nja a Juda na Jerusalemu ngombo cianyu. No githĩ o na inyuĩ mũthĩthĩtie na mũkehĩria Jehova Ngai wanyu? **11** Rĩu ta gĩthĩkĩrĩrie! Cookia andũ a bũrĩrĩ wanyu ariũ mũnyũitĩte mĩgwate, nĩgũkorwo marakara mahiũ ma Jehova marĩ igũrũ rĩanyu.” **12** Hĩndĩ iyo atongoria amwe kũu Efiraimu, nao nĩ Azaria mũrũ wa Jehohanani, na Berekia mũrũ wa Meshilemothu, na Jehizikia mũrũ wa Shalumu, na Amasa mũrũ wa Hadilai, makĩrũgama nĩguo makaanire andũ acio moimaga mbaara-inĩ. **13** Makĩmeera atĩrĩ, “Mũtikarehe mĩgwate iyo gũkũ, tũtikoonwo tũthĩtie mbere ya Jehova, naguo ũndũ ũcio wongerere mehia na mahĩtia maitũ. Nĩgũkorwo mahĩtia maitũ o na rĩu nĩ maingĩ, namo marakara make mahiũ marĩ igũrũ rĩa Isiraeli.” **14** Nĩ ũndũ ũcio thĩgari ikĩrekereria mĩgwate na indo iria ciatahĩte, o hau mbere ya anene na ya kĩũngano kĩu gĩothe. **15** Nao andũ ariũ maarĩ agwete na marĩtwa makĩoya mĩgwate iyo, na ariũ maarĩ njaga makĩmahumba nguo kuuma indo-inĩ iria ciatahĩtwo. Makĩmahe nguo na iraatũ, na irio na kĩndũ gĩa kũnyua, na maguta ma kũhonania. Nao ariũ othe mataarĩ na hinya makĩhaicio ndigiri igũrũ. Nĩ ũndũ ũcio makĩmacookia kũrĩ andũ a bũrĩrĩ wao o kũu Jeriko, Itũura Inene rĩa Mikĩndũ, nao magĩcoka Samaria. **16** Na rĩrĩ, ihinda rĩu Mūthamaki Ahazu agĩtũmanĩra mūthamaki wa Ashuri amũteithie. **17** Andũ a Edomu nĩmookite rĩngĩ na magatharĩkĩra Juda, na magakuua mĩgwate, **18** na o hĩndĩ iyo nao Afilisti nĩmahũrite matũura marīa maarĩ mũhuro-inĩ wa irīma, na Negevu kũu Juda. Nĩmatahire na magĩkara matũura ma Bethi-Shemeshu, na Ajjaloni, na Gederothu, o ũndũ ũmwe na Soko, na Timuna, na Gimuzo, na tũtũura tũnini tũria twamathĩrũrũkĩrie. **19** Nake Jehova nĩagĩthirie Juda gĩtũo tondũ wa Ahazu mūthamaki wa Isiraeli, nĩgũkorwo nĩoongereire waganu kũu Juda, na nĩagite kwĩhoheka mũno harĩ Jehova. **20** Nake Tigilathu-Pileseru mūthamaki wa Ashuri agĩũka kũrĩ we, no handũ ha kũmũteithia nĩkũmũthĩnia aamũthĩnirie. **21** Ahazu akĩoya indo imwe kuuma hekarũ-inĩ ya Jehova, na kuuma nyũmba-inĩ ya ũthamaki, na kuuma kũrĩ ariũ a mūthamaki, na agĩcihe mūthamaki wa Ashuri, no ũndũ ũcio ndwamũteithirie. **22** Mahinda macio make ma thĩina-rĩ, Mūthamaki Ahazu no gũkĩrĩrĩria akĩrĩrĩrie kwaga wĩhoheku harĩ Jehova. **23** Akĩrutĩra ngai cia Dameski iria ciamũhootete magongona, nĩgũkorwo eeciiragia atĩrĩ, “Kuona atĩ ngai cia athamaki a Suriata nĩcimamũteithie-rĩ, nĩngũcĩrutĩra igongona nĩguo cĩndeithie o na nĩ.” No icio nĩcio ciamũniĩnire na ikĩniina Isiraeli rĩothe. **24** Ahazu agĩcokereria indo cia hekarũ ya Ngai na agĩcihaamia. Agĩcoka akĩhinga mĩrango ya hekarũ ya Jehova, na agĩaka igongona ikĩyũra o koine-inĩ ciothe cia njira cia itũura rĩa Jerusalemu. **25** Ningĩ o itũura-inĩ rĩothe rĩa Juda agĩaka kũndũ kũrĩa gũtũũgĩru gwa kũrutĩra ngai ingĩ magongona ma njino, nake agĩthĩrĩkia Jehova, Ngai wa maithe make, agĩtũma arakare. **26** Namo maũndũ marīa

mang'i makoni'i wathani wake na m'ithiire yake yothe-r'i, kuuma kiambiri'ria nginya m'uthia-r'i, maandikitwo ibuku-in'i r'ia athamaki a Juda na Isiraeli. 27 Nake Ahazu ak'ihur'ika hamwe na maithe make na ag'ithikwo it'u'ura-in'i r'ia Jerusalemu, no ndaigirwo mb'ir'ira-in'i cia athamaki a Isiraeli. Nake muri'u Hezekia ag'itu'ika m'uthamaki ithenya r'iake.

29 Hezekia aar'i wa m'iaaka m'irongo i'iri na itano r'ir'ia aatu'ikire m'uthamaki, nake ag'ithamaka ar'i Jerusalemu m'iaaka m'irongo i'iri na kenda. Nyina eetagwo Abija mwar'i wa Zekaria. 2 Nake ag'ika ma'und'u mar'ia maag'iriire maithe-in'i ma Jehova, o ta u'ria ithe Daudi eek'ite. 3 Mweri wa mbere wa mwaka wa mbere wa wathani wake-r'i, n'iahing'urire m'irango ya hekar'u ya Jehova na ak'imithondeka k'ur'ia yathu'kitio. 4 Nake ak'irehe athinj'iri-Ngai na Alawii, ak'imacookan'ir'ia hamwe nja ya mwena wa irath'iro, 5 akiuga at'iri: "Ta thik'ir'ir'ia inyu'u Alawii! Mw'itheriei r'iu, na mu'therie hekar'u ya Jehova Ngai wa maithe manyu. Eheria k'ind'u giothe k'iri thaahu kuuma hand'u-haria-haam'ure. 6 Maithe mait'u matiar'i ehokeku; n'imekire u'uru maithe-in'i ma Jehova Ngai wit'u na makim'utirika. Nimah'ug'urire mothiu mao mak'iaiga k'urora g'ikaro kia Jehova, makim'uhutatira. 7 O na ning'i n'imahingire m'irango ya g'ithaku na mak'ihoria matawa. Matiacinire ubumba kana mak'irutira Ngai wa Isiraeli maruta o na mar'iku ma njino hand'u-in'i har'ia haam'ure. 8 Ni und'u u'cio-r'i, marakara ma Jehova mag'ikora Juda na Jerusalemu; nake ag'ituma matu'ike ta k'ind'u g'ia k'umakania na kia magigi, na g'ia kuny'ur'io, o ta u'ria mu'reyona na maithe manyu. 9 Kiu nik'io g'iatumire maithe mait'u mooragwo na ruhiu rwa njora, na nok'io g'itumite ar'iu ait'u, na air'itu ait'u, na atumia ait'u matahwo. 10 Na r'iri, nd'ic'ir'itie na ngoro yakwa k'ur'ikan'ira k'ir'ikan'iro na Jehova, Ngai wa Isiraeli, n'igeetha marakara make mahiu matw'herere. 11 At'ir'iri, ar'iu akwa, mut'igatu'ike andu matar'umbiy'agia und'u, nig'ukorwo Jehova n'iam'uthu'urite mur'ugamage mbere yake mum'utungatag'ire, mut'uitke a gutungata mur'i mbere yake na muc'inaige ubumba." 12 Hindi iyo Alawii aya mak'iambiri'ria k'uruta w'ira: kuuma k'ur'i Akohathu, maar'i Mahathu mur'u wa Amasai, na Joeli mur'u wa Azaria; kuuma k'ur'i Amerari, maar'i Kishu mur'u wa Abudi, na Azaria mur'u wa Jehaleleli; kuuma k'ur'i Agerishoni, maar'i Joa mur'u wa Zima, na Edeni mur'u wa Joa; 13 kuuma k'ur'i njiaro cia Elizafani, maar'i Shimuri na Jeeli; kuuma k'ur'i njiaro cia Asafu, maar'i Zekaria na Matania; 14 Kuuma k'ur'i njiaro cia Hemani, maar'i Jehueli na Shimei; kuuma k'ur'i njiaro cia Jeduthuni, maar'i Shemaia na Uzieli. 15 Maar'ikia g'uc'ookan'ir'ia ar'iu a ithe wao hamwe na meetheria-r'i, mag'itonya hekar'u ya Jehova, makim'itheria, o ta u'ria m'uthamaki aathanite arum'iriire kiugo kia Jehova. 16 Nao athinj'iri-Ngai mag'itonya hand'u-haria-haam'ure ha Jehova n'iguo mahatherie. Na indo ciothe iria itaar' theru iria maakorire k'uu hekar'u-in'i ya Jehova mag'iciruta mag'iciga nja ya hekar'u ya Jehova. Nao Alawii mag'icioya mag'icitwara Gitumba-in'i gia Kidironi. 17 Maambiri'rie w'ira wa gu'theria hekar'u m'uthenya

wa mbere wa mweri wa mbere, na m'uthenya wa inana wa mweri u'cio mag'ikinya g'ithaku-in'i kia Jehova. Na hand'u ha matuk'u mang'i manana-r'i, mag'itheria hekar'u ya Jehova yo nyene, na mak'irik'ia w'ira u'cio m'uthenya wa ik'umi na itandat'u wa mweri u'cio wa mbere. 18 Mag'icooka mag'ithii k'ur'i M'uthamaki Hezekia, makim'wira at'iri: "N'it'utheretie hekar'u ya Jehova yothe, k'igongona kia maruta ma njino, na indo ciak'io ciothe, na metha iria i'igag'ir'irwo migate iria m'iam'ure, na indo ciayo ciothe. 19 N'it'uhaari'rie na tu'kaam'ura indo iria ciothe M'uthamaki Ahazu ehereetie Hekar'u-in'i r'ir'ia aar'i m'uthamaki ni und'u wa kwaga w'ihokeku. Na r'iri, r'iu ir'i mbere ya k'igongona kia Jehova." 20 Na r'iri, ru'ciini tene, M'uthamaki Hezekia ag'ic'ookan'ir'ia anene a it'u'ura r'iu inene na mag'ithii hekar'u-in'i ya Jehova. 21 Nao mak'irehe ndegwa mugwanja, na ndur'ume mugwanja, na tut'ur'ume mugwanja, o na thenge mugwanja cia igongona r'ia kuhoroherio mehia makoni'i u'thamaki u'cio, na ma hand'u-har'ia-haam'ure o na ma Juda. Nake m'uthamaki ag'iaha athinj'iri-Ngai, o acio a njiaro cia Har'uni, macithinj'ire hau k'igongona-in'i kia Jehova. 22 Ni und'u u'cio mag'ithinja ndegwa icio, nao athinj'iri-Ngai mak'ioya thakame yacio makim'injaminj'iria k'igongona; mag'icooka mag'ithinja ndur'ume icio na makiminjaminj'iria k'igongona thakame yacio; mag'icooka mag'ithinja tut'ur'ume t'uu na makiminjaminj'iria k'igongona thakame yatuo. 23 Nacio thenge cia igongona r'ia kuhoroherio mehia ik'irehwo mbere ya m'uthamaki na kiungano k'iu, nao mag'icig'ir'ira moko. 24 Nao athinj'iri-Ngai mag'icooka mag'ithinja thenge icio hamwe na thakame yacio, mag'icirutira hau k'igongona-in'i iri maruta ma kuhoroheria mehia n'iguo ihoroherie and'u a Isiraeli othe, ni tondu m'uthamaki niathanite k'urutwo iruta r'ia njino na iruta r'ia kuhoroheria mehia r'iri r'ia and'u othe a Isiraeli. 25 M'uthamaki ak'iga Alawii hekar'u-in'i ya Jehova mar'i na thaani iria ihu'urithanagio ikagamba, na inanda cia mug'eeeto na cia kin'ubi ta u'ria gwaathanitwo ni Daudi na Gadi mund'u u'ria wonag'ira m'uthamaki maund'u, na Nathani u'ria mun'abii; und'u iyu' waathanitwo ni Jehova na tunua twa anabii ake. 26 Ni und'u u'cio Alawii mak'irugama mehaari'rie na inanda cia Daudi cia k'una, na athinj'iri-Ngai mar'i na turumbeta twao. 27 Hezekia ag'iahana at'i k'urutwo iruta r'ia njino k'igongona-in'i. Nario igongona riambiri'ria k'urutwo-r'i, and'u mak'iambiri'ria k'uinira Jehova mar'i na turumbeta na inanda cia k'una cia Daudi m'uthamaki wa Isiraeli. 28 Kiungano k'iu giothe g'ik'inamir'ira, g'ik'ihooya, nao aini mak'inaga na turumbeta tuk'ihuhagwo. Maund'u macio mothe mag'ithii na mbere nginya igongona r'iu r'ia njino rik'ir'ika k'urutwo. 29 Na r'ir'ia maruta maar'ikirie k'urutwo-r'i, m'uthamaki na and'u othe ar'ia maar'i nake hau mag'ituria maru mak'ihooya. 30 Nake M'uthamaki Hezekia na anene ake mag'iaha Alawii magooce Jehova na ciugo cia Daudi na cia Asafu mund'u u'ria muoni-maund'u. Ni und'u u'cio mak'ina nyimbo cia k'ugooce Jehova mar'i na g'ikeno na mak'ianamia mitwe yao mak'im'uhooya. 31 Ning'i Hezekia akiuga at'iri, "R'iu nimweyam'urira Jehova. Rehei magongona na maruta ma g'uc'ooka ngaatho hekar'u-in'i ya Jehova."

Ni ūndū ūcio kīungano kīu gīkirehe magongona na maruta ma gūcookia ngaatho, na andū othe arīa ngoro ciao cieyendeire makīrehe maruta ma njino. **32** Naguo mūigana wa maruta ma njino marīa maarehirwo nī kīungano kīu warī ndegwa mīrongo mūgwanja, na ndūrūme 100 na tūtūrūme 200, ciothe ciarī cia maruta ma njino ma kūrūtīrwo Jehova. **33** Nyamū ciothe irīa cīamūrītwo cia magongona ciarī ndegwa 600 na ng'ondū hamwe na mbūrī 3,000. **34** Na rīrī, athīnjīrī-Ngai maarī anini mūno matingīahotire gūthīnja nyamū ciothe cia maruta ma njino; nī ūndū ūcio andū a nyūmba ciao, nīo Alawī, makimateithīrīria ngīnya wīra ūcio ūkīrīka ngīnya rīrīa athīnjīrī-Ngai angī maamūrīrwo, nīgūkorwo Alawīi maarī na kīyo gīa kwīyamūra gūkīra athīnjīrī-Ngai. **35** Na rīrī, nī kwarī na maruta ma njino maingī mūno, hamwe na maguta ma maruta ma ūguano, o na maruta ma indo cia kūnyuuo marīa maarutanagīrīo na maruta ma njino. Nī ūndū ūcio wīra wa ūtungata wa hekarū ya Jehova ūgīcookia rīngī. **36** Nake Hezekia na andū othe magīkena nī ūndū wa ūrīa Ngai eekīre andū ake, tondū ūndū ūcio wekirwo narua mūno.

30 Hezekia nīatūmire ndūmīrīrī Isiraēli guothe na Juda, o na akīandīkīra Efiraimu na Manase marīa ma kūmeeta moke hekarū-inī ya Jehova kīu Jerusalemu, makūngūire Bathaka ya Jehova Ngai wa Isiraēli. **2** Mūthamaki na anene ake na kīungano kīu gīothe kīu Jerusalemu magītua atī megūkūngūira Bathaka mweri wa keerī. **3** Matiahotete kūmīkūngūira ihīnda-inī rīayo tondū gūtīarī na athīnjīrī-Ngai a kūigana arīa meetheretie, na andū mationganīte Jerusalemu. **4** Mūbango ūcio nīwonekire wagīrīire harī mūthamaki o na harī kīungano gīothe. **5** Nao magītua atī gūthīi kwānīrīrwo Isiraēli guothe, kuuma Bīrīshiba ngīnya Dani, andū meetwo moke Jerusalemu makūngūire Bathaka ya Jehova Ngai wa Isiraēli kuo. Ndiakoretwo igīkūngūirwo nī andū aingī kūringana na ūrīa kwandīkītwo. **6** Kūrūmanīrīra na watho wa mūthamaki, atwari a marūa magīthīi Isiraēli na Juda guothe marī na marūa kuuma kūrī mūthamaki na kuuma kūrī anene ake, marīa maandīkītwo atīrī: "Andū a Isiraēli, cookereraī Jehova Ngai wa Iburahīmu, na Isaa, na Isiraēli, nīguo nake amūcookerere inyuī arīa mūtīgaire, inyuī mūhonokete kuuma guoko-inī kwa athamaki a Ashurī. **7** Mūtīgatuūke ta maithe manyu kana arīu a maithe manyu, arīa maagīre kwīhokeka harī Jehova Ngai wa maithe mao, nake akīmatua kīndū kīa magīgi ta ūrīa mūreyonera. **8** Mūtīkomee ciongo cīanyu ta ūrīa maithe manyu meekire; mwīheaneī harī Jehova. Ūkai handū-harīa-haamūre, harīa we aamūrīte ngīnya tene. Tungatīrai Jehova Ngai wanyu, nīgeetha marakara make mahīū mamweherere. **9** Mūngīcookereraī Jehovarī, hīndī ūyo arīū a maithe manyu na cīana cīanyu no maigūirwo tha nī arīa maamatahīre, na nīmaga-cooka būrūrī ūyū, nīgūkorwo Jehova Ngai wanyu nī mūtugi na nī mūigua tha. Mūngīmūcookereraī ndakamūhutatīrīa ūthīū." **10** Atwari a marūa magīthīi itūūra o itūūra kīu Efiraimu na Manase, o ngīnya Zebuluni, no rīrī, andū makīmanyūrīria, na makīmathekerera. **11** O na

gūkīrī ūguo-rī, andū amwe a Asherī, na Manase, na Zebuluni makīnyīhīia na magīthīi Jerusalemu. **12** Nīngī o na kīu Juda guoko kwa Ngai kwarī igūrū rīa andū, nake akīmahe ūrūmwe wa meciirīa ma gwathīkīra ūrīa mūthamaki na ndungata ciake maathanīte, marūmūrīre kīugo kīa Jehova. **13** Kīrīndī kīngī mūno gīkūngana kīu Jerusalemu nīguo gīkūngūire Gīathī kīa Mīgate itārī Mūkīre Ndawa ya Kūmbīa mweri wa keerī. **14** Makīherīa igongona irīa ciarī kīu Jerusalemu o na makīherīa igongona cia gūcīnīra ūbumba, magīthīi magīciikīa Gītūamba gīa Kidironi. **15** Nīmathīnjīre gatūrūme ka Bathaka mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa keerī. Nao athīnjīrī-Ngai na Alawīi magīconoka na magīthīeria, na makīrehe maruta ma njino hekarū-inī ya Jehova. **16** Nīngī makīambīrīria ūtungata wao wa o mūthenya o ta ūrīa kwandīkītwo Watho-inī wa Musa mūndū wa Ngai. Athīnjīrī-Ngai makīmīnjamīnja thakame rīra maanengereirīo nī Alawīi. **17** Na tondū nī kwarī na andū aingī kīrīndī-inī kīu mateetheretie-rī, Alawīi nīo maheirwo wīra wa gūthīnja ngīnya tūtūrūme twa Bathaka twa andū acio othe maarī na thaahu, tondū matingīamūrīre Jehova tūtūrūme twao. **18** O na akorwo andū aingī arīa mookīte kuuma Efiraimu, na Manase, na Isakuru, na Zebuluni matietheretie-rī, nīmarīre Bathaka matekūrūmīrīra ūrīa maandīko moigīte. No Hezekia akīmahoera, akiuga atīrī, "Jehova, o we ūrīa mwega, arorekera mūndū o wothē **19** ūrīa ūtūite na ngoro yake kūrongoorīa Ngai, o we Jehova, Ngai wa maithe make, o na angīkorwo ndetheretie kūringana na ūrīa mawatho ma handū-harīa-haamūre matarīi." **20** Nake Jehova akīgua ihooya rīa Hezekia, akīhonia andū acio. **21** Nao andū a Isiraēli arīa maarī kīu Jerusalemu magīkūngūira Gīathī kīa Mīgate itārī Mūkīre Ndawa ya Kūmbīa marī na gīkeno kīnene mīthenya mūgwanja, nao Alawīi na athīnjīrī-Ngai makīainagīra Jehova o mūthenya marī na inanda cia kūgooca Jehova. **22** Nake Hezekia akīarīa ciugo cia kūmūrīria Alawīi othe arīa moonanirīe ūmenyo mwega wa gūtungatīra Jehova. Handū ha mīthenya ūyo mūgwanja nīmarīre kīrīa maagīrīrwo, na makīruta maruta ma ūguano, na makīgooca Jehova Ngai wa maithe mao. **23** Kīungano kīu gīothe gīgīcooka gīkīuganīra gīkūngūire gīathī kīu mīthenya īngī mūgwanja; nī ūndū ūcio magīkūngūira mīthenya īngī mūgwanja makenete mūno. **24** Hezekia mūthamaki wa Juda akīruta ndegwa 1,000 na ng'ondū na mbūrī 7,000 nī ūndū wa kīungano kīu, nao anene makīmāhe ndegwa 1,000 na ng'ondū na mbūrī 10,000. Athīnjīrī-Ngai aingī mūno magīthīeria. **25** Kīungano gīothe kīa Juda gīgīkena hamwe na athīnjīrī-Ngai na Alawīi na andū arīa othe monganīte moimīte Isiraēli, hamwe na andū a kūngī arīa mookīte kuuma Isiraēli o na arīa maatūūraga Juda. **26** Nī kwarī na gīkeno kīnene kīu Jerusalemu, nīgūkorwo kuuma hīndī ya Solomoni mūrū wa Daudī mūthamaki wa Isiraēli gūtionekeke ūndū ta ūcio kīu Jerusalemu. **27** Athīnjīrī-Ngai na Alawīi makīrīgama, makīrathīma andū, nake Ngai akīmāigua, nīgūkorwo ihooya rīao nīrīakīnyire o igūrū, gīkaro gīake gītheru.

31 Riria maündu macio mothe maathirire-rĩ, andũ a Isiraeli arĩa maarĩ hau makiumagara magithĩ matũũra-inĩ ma Juda, makĩhehenja mahiga marĩa mamũrĩrwo ngai cia mĩhianano na magitemanga itugĩ cia Ashera. Ningĩ makĩananga kũndũ kũria gũtũũgĩru kwahooyagĩrwo o na igongona iria ciarĩ Juda guothe na Benjamini, o na kũu Efraimu na Manase. Thuutha wa gũcithũkangia ciothe, andũ a Isiraeli magicooka matũũra-inĩ mao na o mũndũ agĩcooka igai-inĩ riake. **2** Hezekia agĩkũga athĩnjĩri-Ngai na Alawii na ikundi, o gĩkundi kũringana na wĩra wakĩo, marĩ athĩnjĩri-Ngai kana Alawii, marutage maruta ma njino na ma ũguano, ningĩ matungatage, na macoockage ngaatho, na mainage nyĩmbo cia ũgocci marĩ ihingo-inĩ cia gũikaro kĩa Jehova. **3** Mũthamaki nĩaheanire indo ciake mwene cia kũrutagwo maruta ma njino ma rũciini na ma hwaĩ-inĩ, na maruta ma njino ma Thabatũ, na ma Tũrũgamo twa Mweri, na ma ciathĩ-inĩ iria ciatũtwo, o ta ũria kwaandikĩtwo Watho-inĩ wa Jehova. **4** Agĩatha andũ arĩa maatũũraga Jerusalemu maheage athĩnjĩri-Ngai na Alawii rwĩga rũria rwamagĩrĩre, nĩgeetha nao mahotage kwĩheana harĩ Watho wa Jehova. **5** Na rĩrĩ, hĩndĩ irĩa watho ũcio wamenyikere-rĩ, andũ a Isiraeli makĩheana na ũtaana maciario mao ma mbere ma ngano, na ma ndibei ya mũhiano, na maguta, na ũũki, na maciario ma mĩgũnda yao. Makĩrehe indo nyingĩ mũno o na gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa indo ciothe. **6** Nao andũ a Isiraeli na Juda arĩa maatũũraga matũũra-inĩ ma Juda o nao makĩrehe gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa ndũuru cioa cia ng'ombe na ng'andu, o na gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa indo iria ciamũrĩrwo Jehova Ngai wao, nao magĩciaga irũndo. **7** Maambĩrĩrie gwĩka ũndũ ũyũ mweri wa itatũ na makĩrĩkia mweri wa mũgwanja. **8** Rĩrĩa Hezekia na anene ake mookire na makĩona irũndo icio, makĩgocca Jehova na makĩrathima andũ ake a Isiraeli. **9** Hezekia akĩũria athĩnjĩri-Ngai na Alawii ũhoro wa irũndo icio; **10** nake Azaria mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene wa kuuma nyũmba ya Zadoku akĩmũcookeria atĩrĩ, “Kuuma andũ maambĩrĩrie kũrehe mĩhothi yao hekarũ-inĩ ya Jehova-rĩ, nĩtũkoretwo tũrĩ na irio cia kũigana kũria, o na tũgatigia nyingĩ mũno, nĩ ũndũ Jehova nĩarathimĩte andũ ake, na irio ici nyingĩ ũũ igagĩtigara.” **11** Hezekia agĩathana gwakwo makũmbĩ kũu thĩini wa hekarũ ya Jehova, na gũgũkwo ũguo. **12** Nao magicooka makĩrehe mĩhothi na wĩhokeku, na icunjĩ cia ikũmi, na iheo iria nyamũre. Konania ũria Mũlawii nĩwe watuirwo mũrori wa indo icio, nake mũrũ wa ithe Shimei nĩwe warĩ mũnini wake. **13** Jehieli, na Azazia, na Nahathu, na Asaheli, na Jerimothu, na Jozabadu, na Elieli, na Isimakia, na Mahathu, na Benaia nĩo maarĩ arũgamĩrĩri rungu rwa Konania na mũrũ wa ithe Shimei, ta ũria gwatũtwo nĩ Mũthamaki Hezekia na Azaria ũria warĩ mũnene wa hekarũ ya Ngai. **14** Kore mũrũ wa Imuna ũria Mũlawii, mũikaria wa Kĩhingo kĩa Mwena wa Irathĩro, nĩwe warĩ mũrori wa indo iria ciarutagĩrwo Ngai na kwiyendera, akagayaga mĩhothi irĩa irũtũrwo Jehova hamwe na iheo iria nyamũre. **15** Edeni, na Miniadini, na Jeshua, na Shemaia, na Amaria, na Shekania nĩo maamũteithagĩrĩria marĩ na wĩhokeku kũu matũũra-inĩ ma athĩnjĩri-Ngai, na makagayagĩra athĩnjĩri-Ngai

arĩa angĩ o ta ũria ikundi ciao ciatarĩ, makagairĩa arĩa akũrũ na arĩa anini o ũndũ ũmwe. **16** Hamwe na ũguo makĩgairĩa arũme arĩa maarĩ na mĩaka itatũ na makĩria arĩa marĩtwo mao maarĩ maandiko-inĩ ma njjarwa, nao nĩo andũ arĩa othe maangĩatoonyire hekarũ-nĩ ya Jehova nĩ ũndũ wa kũruta mawĩra mao ma o mũthenya, ta ũria wĩra wa o mũndũ watariĩ na kũringana na ikundi ciao. **17** Nao makĩgairĩa athĩnjĩri-Ngai arĩa maandikithĩo nĩ andũ a nyũmba ciao maandiko-inĩ ma njjarwa ciao, o na Alawii arĩa maarĩ na mĩaka mĩrongo tĩrĩ na makĩria, ta ũria wĩra wa o mũndũ watariĩ na kũringana na ikundi ciao. **18** Maataraniĩrie ciana ciothe, na atumia, na arĩũ ao, na arĩrũ a mũingĩ wotho ũria waandikĩtwo maandiko-inĩ ma njjarwa. Nĩgũkorwo maarĩ ehokeku ũhoro-inĩ wao wa gwĩtheria. **19** Ha ũhoro wa athĩnjĩri-Ngai, o acio a rũciario rwa Harũni, arĩa maatũũraga mĩgũnda-inĩ irĩa yathĩũrũrũkĩrie matũũra mao kana matũũra mangĩ, nĩ kwari na andũ amwe maathuurĩtwo na makagwetwo marĩtwo a kũgairĩa arũme othe arĩa maarĩ gatagati-inĩ kao rũgai rwa, na kũrĩ arĩa othe maandikĩtwo maandiko-inĩ ma njjarwa cia Alawii. **20** ũguo nĩguo Hezekia ekire Juda guothe, agĩka maũndũ mega, na magĩrĩre na ma kwĩhoheka mbere ya Jehova Ngai wake. **21** Maũndũ-inĩ mothe marĩa ekaga ma gũtungata hekarũ-inĩ ya Ngai, na harĩ gwathĩkĩra watho na maathani, nĩarongooragia Ngai wake na akĩruta wĩra na ngoro yake yotho. Na nĩ ũndũ ũcio akĩgacĩra.

32 Na rĩrĩ, thuutha wa maũndũ marĩa mothe Hezekia ekĩte na wĩhokeku, Senakeribu mũthamaki wa Ashuri agĩũka agĩtharĩkĩra Juda. Nake agĩthĩũrũkĩria matũũra manene marĩa maĩrigĩrwo na thingo cia hinya eeciĩrĩte kũmahoota matũũke make. **2** Hĩndĩ irĩa Hezekia onire atĩ Senakeribu nĩoka na atĩ muoroto wake warĩ kũhũra Jerusalemu, **3** magĩciira na anene ake o na atongoria a thĩgari cia ita ũria mekũhingĩrĩria maaĩ kuuma ithima-inĩ cia nja ya itũũra inene, nao makĩmũteithia. **4** Kĩrĩndĩ kĩnene kĩa andũ gĩkiũngana, nakĩo gĩkiũngana ithima ciothe na tũrũũ tũria twathereragĩra bũrũri-inĩ. Makĩũria atĩrĩ, “Athamaki a Ashuri-rĩ, megũka makore maaĩ maingĩ ũũ niki?” **5** Ningĩ akĩruta wĩra mũingĩ wa gũcookereria rũthingo kũria guothe rwamomoretwo, na agĩka mĩthiringo mĩraihũ na igũrũ rĩa ruo. Agĩka rũthingo rũngĩ nja ya rũu, nacio ngũka iria ciarũgamĩte Itũũra rĩa Daudi agĩcinyiitia. O na agĩthondeka indo cia mbaara nyingĩ, o hamwe na ngo. **6** Agĩthũura anene a mbũtũ cia ita marũgamĩrĩre andũ, na agĩtũma mongane mbere yake nja-inĩ ya kĩhingo gĩa itũũra inene, nake akĩmomĩrĩria na ciugo ici: **7** “Gĩai na hinya na mũũmĩrĩrie. Mũtigitigĩre, kana mũkue ngoro nĩ ũndũ wa mũthamaki wa Ashuri na mbũtũ nene ya ita irĩa arĩ nayo, nĩgũkorwo tũrĩ na hinya mũnene mũno gũkĩra ũria arĩ nago. **8** Kĩria we arĩ nakĩo na hinya wa mwĩrĩ; no itũũ tũrĩ na Jehova Ngai witũ, na nĩegũtũteithia, na arũte mbaara ciitũ.” Nao andũ makĩũmĩrĩria kuumana na ciugo iria Hezekia mũthamaki wa Juda oigire. **9** Thuutha ũcio, rĩria Senakeribu mũthamaki wa Ashuri na mbũtũ ciake ciothe maathĩũrũrũkĩrie Lakishi, agĩtũma anene ake Jerusalemu matwarĩre Hezekia mũthamaki

wa Juda, o na andũ othe a Juda arĩa maarĩ kuo, ndũmĩrĩri ñno: **10** “Ūũ nĩguo Senakeribu mũthamaki wa Ashuri ekuuga: Mũrũtĩte ũmĩrũru wanyu kũ, nĩguo mũikare Jerusalemu, kũndũ gũthĩrũrũkĩrie? **11** Rĩrĩa Hezekia ekuuga atĩrĩ, ‘Jehova Ngai witũ nĩegũtũhonokia guoko-inĩ kwa mũthamaki wa Suriata,’ niaramũhĩthia, atũme mũkue nĩ ng’aragu na nyoota. **12** Gĩthĩ Hezekia we mwene ndeherie kũndũ kũria gũtũũgĩru kwa ngai ñyo, o na akieheria igongona ciayo, na akĩra Juda na Jerusalemu atĩrĩ, ‘No nginya mũhooere kĩgongona-inĩ kĩmwe na mũcinagĩre magongona ho?’ **13** “Kaĩ mũtooi ũria nĩĩ na maithe maitũ twĩkĩte andũ othe a mabũrũri marĩa mangĩ? Nacio ngai cia ndũrĩrĩ icio-rĩ, nĩciakĩhotire o na rĩ kũgĩtira bũrũri wao kuuma moko-inĩ makwa? **14** Nĩ ngai ñrĩkũ ya icio cia ndũrĩrĩ irĩa cianangĩrwo nĩ maithe makwa yahotire kũhonokia andũ ayo kuuma kũrĩ nĩĩ? Gwakĩhoteka atĩa ngai yanyu ñmũgĩtĩre kuuma guoko-inĩ gwakwa? **15** Tondũ ũcio-rĩ, mũtĩgetĩkĩrie Hezekia amũheenie na amũhĩthie ũguo. Mũtikamwĩtikie, nĩgũkorwo gũtĩrĩ ngai ya rũrĩrĩ kana ũthamaki o na ũrĩkũ ñrĩ yahota kũhonokia andũ ayo kuuma guoko-inĩ gwakwa kana kuuma guoko-inĩ kwa maithe makwa! To ngai yanyu ñngĩkihota kũmũhonokia kuuma guoko-inĩ gwakwa!” **16** Ndungata cia Senakeribu igĩthĩĩ o na mbere kwaria mĩario ya gũũkĩrĩra Jehova Ngai o na gũũkĩrĩra ndungata yake Hezekia. **17** Ningĩ mũthamaki akĩandĩka marũa ma kũruma Jehova, Ngai wa Isiraeli akĩmũũkĩrĩra, akiuga atĩrĩ, “O ta ũria ngai cia ndũrĩrĩ cia mabũrũri marĩa mangĩ itaahotire kũhonokia andũ acio kuuma guoko-inĩ gwakwa-rĩ, noguo ngai ya Hezekia itekũhota kũhonokia andũ ayo kuuma moko-inĩ makwa.” **18** Ningĩ makĩanĩrĩra na Kĩhibirania kũrĩ andũ a Jerusalemu arĩa maarĩ rũthingo igũrũ, nĩguo mamamakie na mamekĩre guoya nĩgeetha menyĩitĩre itũũra rĩu inene. **19** Magĩtĩaria ũhoru wa Ngai wa Jerusalemu o ta ũria maaragia ũhoru wa ngai cia andũ arĩa angĩ a thĩ, o irĩa ciathondeketwo na moko ma andũ. **20** Mũthamaki Hezekia na mũnabĩ Isaia mũrũ wa Amozu makĩhooya manĩrĩre magĩkaĩra ũria ũrĩ igũrũ nĩ ũndũ wa ũhoru ũcio. **21** Nake Jehova agĩtũma mũraika ũria waniĩre thigari ciothe cia mbaara na atongoria na anene arĩa maarĩ kambĩ-inĩ ya mũthamaki wa Ashuri. Nĩ ũndũ ũcio Senakeribu akĩĩnũka gwake aconokete. Na rĩrĩa aatoonyire hekarũ ya ngai yake-rĩ, arĩũ ake amwe makĩmũtemanga na rũhiũ rwa njora. **22** Nĩ ũndũ ũcio Jehova akĩhonokia Hezekia na andũ a Jerusalemu kuuma guoko-inĩ kwa Senakeribu mũthamaki wa Ashuri, o na kuuma guoko-inĩ kwa andũ arĩa angĩ othe. Akĩmamenyerera mĩenani yothē. **23** Andũ aingĩ magĩtwarĩra Jehova indo cia maruta kũu Jerusalemu, na magĩtwarĩra Hezekia mũthamaki wa Juda iheo cia goro. Kuuma hĩndĩ ñyo agĩtũka mũndũ mũtĩku mũno nĩ ndũrĩrĩ ciothe. **24** Matukũ-inĩ macio-rĩ, Hezekia akĩrwara hakuĩ akue. Akĩhooya Jehova, nake Jehova akĩmũũguo na akĩmuonia kĩmenyithia kĩa mwanya. **25** No rĩrĩ, ngoro ya Hezekia ikĩyũrwo nĩ mwĩtĩo na akiaga kũrũmbũiya ũtugi ũcio oonetio; nĩ ũndũ ũcio mang’ũrĩ ma Jehova makĩmũkora o na magĩkora Juda na Jerusalemu. **26** Hĩndĩ ñyo Hezekia akĩrĩra mehĩa ma mwĩtĩo wa ngoro yake,

o ta ũria andũ a Jerusalemu meekire, nĩ ũndũ ũcio mang’ũrĩ ma Jehova makĩaga kũmakinyĩra matukũ-inĩ ma Hezekia. **27** Hezekia aarĩ na ũtonga mũingĩ mũno o na agatĩka, nake agĩka makũmbĩ ma kũiga betha na thahabu, o na ma tũhiga twake twa goro, na mahuti manungi wega, na ngo, na indo ciothe cia bata. **28** O na ningĩ agĩka makũmbĩ ma kũiga ngano yagethwo, na ma kũiga ndibei ya mũhihano, na maguta; na agĩka ciugũ nĩ ũndũ wa ng’ombe na ndũũru cia ng’ondũ. **29** Nĩaakire tũtũũra na akĩgĩa na ndũũru nene cia ng’ondũ na cia ng’ombe, nĩgũkorwo Ngai nĩamũheete ũtonga mũnene. **30** Hezekia nĩwe wahingĩrĩrie Gĩthima kĩa Gihoni mwena wa rũgongo, na akĩroia maũ makũ mwena wa ithũũro wa Itũũra Inene rĩa Daudi. Akĩgaacĩra maũndũ-inĩ marĩa mothe eekire. **31** No rĩrĩa abarũthĩ maatũmirwo kũrĩ we nĩ aathani a Babuloni mamũũrie ũhoru wa rũũri rwa kĩmenyithia rũrĩa ruonekete bũrũri-inĩ-rĩ, Ngai akĩmũtiganĩria nĩguo amũgerie amenye maũndũ marĩa mothe maarĩ ngoro-inĩ yake. **32** Maũndũ marĩa mangĩ makonĩĩ wathani wa Hezekia na wirũtĩrĩ wake nĩmandikĩtwo kĩoneki-inĩ kĩa mũnabĩ Isaia mũrũ wa Amozu, thĩĩnĩ wa ibuku rĩa athamaki a Juda na Isiraeli. **33** Hezekia akĩhurũka hamwe na maithe make na agĩthikwo kĩrĩma-inĩ kũria mbĩrĩra cia andũ a rũciaro rwa Daudi ciarĩ. Nakuo Juda guothe na andũ a Jerusalemu makĩmũhe gĩtĩo aarĩkia gũkua. Nake mũrĩũ Manase agĩtũka mũthamaki ithenya rĩake.

33 Manase aarĩ wa mĩaka ikũmi na ñrĩ rĩrĩa aatuikire mũthamaki, nake agĩthamaka arĩ Jerusalemu mĩaka mĩrongo itano na itano. **2** Nake agĩka maũndũ marĩa mataagĩrĩre maitho-inĩ ma Jehova na ũndũ wa kũrũmĩrĩra maũndũ maarĩ magĩgĩ marĩa meekagwo nĩ ndũrĩrĩ irĩa Jehova aingatĩte ciehere mbere ya andũ a Isiraeli. **3** Agĩka rĩngĩ kũndũ kũria gũtũũgĩru kũria ithe Hezekia aamomoretē; ningĩ agĩakira Baali igongona na agĩthondeka itugi cia Ashera. Ningĩ akĩanamĩrĩra na akĩhooya mĩhianano yothē ya mbũtũ cia njata cia igũrũ na agĩcitungatĩra. **4** Manase nĩaakire igongona thĩĩnĩ wa hekarũ ya Jehova, o irĩa Jehova oigite ũhoru wayo atĩrĩ, “Rĩtwa rĩakwa rĩgaatũũra Jerusalemu nginya tene.” **5** Nĩakĩire mĩhianano yothē ya mbũtũ cia njata cia igũrũ igongona kũu nja ciarĩ cia hekarũ ya Jehova. **6** Nĩaarutire arĩũ ake matuĩke igongona, magĩcĩnĩrwo Gĩtuamba-inĩ kĩa Beni-Hinomu, na nĩaragũraga na agatũria nyoni, na akarogana, na agathĩaga kũrĩ andũ arĩa maarĩ na maroho ma kũragũra, o na agatũria ũhoru kuuma kũrĩ maroho mooru. Nĩekire maũndũ mangĩ mooru maitho-inĩ ma Jehova, akĩmũrakaria. **7** Nĩooire mũhianano mũicũhie ũria aathondekete na akĩũga thĩĩnĩ wa hekarũ ya Ngai, irĩa Ngai eerĩte Daudi na mũrĩũ Solomoni ũhoru wayo atĩrĩ, “Thĩĩnĩ wa hekarũ ñno na thĩĩnĩ wa Jerusalemu, o kũria ndĩthuurĩre kuuma mĩhĩrĩga-inĩ yothē ya Isiraeli, nĩkuo ngũtũũria Rĩtwa rĩakwa nginya tene. **8** Ndigatũma magũrũ ma andũ a Isiraeli macooke kũũrũũra moime bũrũri ũyũ ndaheire maithe manyu ma tene, korwo no metĩkire kũmenyerera maũndũ mothe marĩa ndĩmaathĩte makonainie na mawatho mothe na kĩrĩa gĩakwa gĩa kũrũmĩrĩrwo na matũro

maría maahairwo na kanua ka Musa ma kürümírwo.”

9 No rírí, Manase akíhithia andú a Juda na andú a Jerusalemu, nginya magũka maĩndũ mooru o na gũkira ndũrírí iria Jehova aaniĩne ciehere mbere ya andú a Isiraeli. **10** Jehova akíaríría Manase na andú ake, no matiigana kũmũigua. **11** Nĩ undũ úcio Ngai akímarehithíría anene a mbútũ cia ita cia múthamaki wa Ashuri, nao makĩnyĩta Manase, makímwíkíra kibini iniĩrũ, makĩmuoha na mĩnyororo ya gĩcango, na makímútware Babuloni. **12** Hĩndĩ iyo aarĩ mũhinyĩrírũ ngoro-rĩ, akĩrongooria útũgi wa Jehova Ngai wake, na akĩnyĩhĩa mũno mbere ya Ngai wa maithe mao. **13** Na ríría aamũhoire, Jehova akĩgua ihooya rĩake na akĩgua gũhaithana gwake; nĩ undũ úcio, akimũcokia Jerusalemu na akimũcokia úthamaki wake. Hĩndĩ iyo Manase akĩmenya atĩ Jehova nĩwe Ngai. **14** Thuutha-inĩ-rĩ, agĩaka rĩngĩ rũthingo rwa nja rwa Itũura Inene rĩa Daudi mwena wa ithũuro wa githima kĩa Gihoni kũu gũtamba-inĩ, o nginya itoonyero-inĩ rĩa Kihingo gĩa Thamaki, na gũthiũrũrũkíría karĩma ka Ofeli; o na ningĩ akĩrũrahĩa na igũrũ. Nĩagire anene a thigari matũura-inĩ mothe ma Juda maría maarĩ mairĩgĩre na thingo cia hinya. **15** Akĩeheria ngai cia kũngĩ, o na akĩeheria mũhianano ũrĩa warĩ thĩni wa hekarũ ya Jehova, o na igongona ciothe iria aakĩte karĩma-inĩ ka hekarũ na kũu Jerusalemu, na agĩcite na kũu nja ya itũura inene. **16** Ningĩ agĩcookereria kigongona kĩa Jehova, na akĩrutĩra igĩrũ rĩakĩo maruta ma ũguano na ma gũcokia ngaatho, na akĩra andú a Juda matungatire Jehova Ngai wa Isiraeli. **17** No rírí, andũ magĩthĩ o na mbere kũrutĩra magongona kũndũ kũrĩa gũtũũgĩro, no mamarutagĩra Jehova Ngai wao o we wiki. **18** Maĩndũ maría mangĩ makonĩ wathani wa Manase, o hamwe na ũrĩa aahoire Ngai wake, o na ciugo iria ooni-maĩndũ maamwarĩire thĩni wa rĩtwa rĩa Jehova, Ngai wa Isiraeli-rĩ, nĩmandike maandiko-inĩ ma mahinda ma athamaki a Isiraeli. **19** Ihooya rĩake, na ũrĩa Ngai aahutirio nĩ gũhaithana gwake, o na ningĩ mehĩa make mothe, na kwaga kwĩhokeka gwake, o na kũndũ kũrĩa gũtũũgĩro kũrĩa aakire mahooero ma Baali, na akĩhaanda itũgi cia Ashera na mũhianano mbere ya atanenyĩhíría Jehovarĩ, mothe nĩmandikĩtwo maandiko-inĩ ma andũ arĩa ooni-maĩndũ. **20** Manase akĩhurũka hamwe na maithe make na agĩthikwo nyũmba-inĩ yake ya úthamaki. Nake mũriũ Amoni agĩtuika mũthamaki ithenya rĩake. **21** Amoni aarĩ wa miaka mĩrongo tĩrĩ na tĩrĩ ríría aatuĩkire mũthamaki, nake agĩthamaka arĩ Jerusalemu miaka tĩrĩ. **22** Nake agĩka maĩndũ mooru maitho-inĩ ma Jehova, o ta ũrĩa ithe Manase eekĩte. Amoni nĩahoire na akĩrutĩra mũhianano yotho magongona rĩa Manase aathondekithĩte. **23** Nowe ndeekire ta ithe Manase tondũ ndaigana kwĩnyĩhíría Jehova; Amoni nĩaingĩhirie mahĩtia make. **24** Anene a Amoni makimũciĩrĩra, na makimũuragĩra o kũu nyũmba-inĩ yake ya úthamaki. **25** Hĩndĩ iyo andú a bũrĩrĩ úcio makĩuraga andú arĩa othe maaciĩrĩre kũũraga Mũthamaki Amoni; nao magĩtua mũriũ Josia mũthamaki ithenya rĩake.

34 Josia aarĩ wa miaka inana ríría aatuĩkire mũthamaki, nake agĩthamaka arĩ Jerusalemu

miaka mĩrongo itatũ na ũmwe. **2** Nake agĩka maĩndũ maría maagĩrĩire maitho-inĩ ma Jehova, na agathĩiiga na mũthĩre ya ithe Daudi ategũkerũra na mwena wa ũrio kana wa ũmotho. **3** Mwaka wa inana wa wathani wake, arĩ o mũnini, akĩambĩrĩria kũrongooria Ngai wa ithe Daudi. Mwaka wa ikĩmi na tĩrĩ, akĩambĩrĩria gũtheria Juda na Jerusalemu na undũ wa kweheria kũndũ kũrĩa gũtũũgĩro, na itũgi cia Ashera, na mũhianano miacũhie, na mũhiano ya gũtwekio. **4** Nake agĩathana na agĩtĩgĩra atĩ igongona cia Baali nĩciamomorwo; agĩtinangia icunjĩ igongona cia ũbumba iria ciarĩ igũrũ rĩacio, na akĩhehenjithia itũgĩ cia Ashera, na mũhianano ya gwacũhio o na ya gũtwekio. Mũhianano iyo akĩmiunanga, igĩthio igĩtuika rũkũngũ, na akĩrũhurũnja igũrũ rĩa mbĩrĩra cia arĩa maacĩrutagĩra magongona. **5** Nake agĩcinithíría mahĩndĩ ma athĩnjĩrĩ-ngai a Baali igongona-inĩ ciao, na nĩ undũ úcio agĩtheria Juda na Jerusalemu. **6** ũguo noguo eekire matũura-inĩ ma Manase, na Efiraimu, na Simeoni o nginya Nafitali, o na kũria kwanangĩku kwamargĩciĩrie, **7** akĩmomora igongona na itũgi cia Ashera, nayo mũhianano akĩmihenjithia igĩtuika mũtutu, na agĩtinangia igongona cia ũbumba ciothe iria ciarĩ Isiraeli guothe igĩtuika icunjĩ. Agĩcokia Jerusalemu. **8** Mwaka wa ikĩmi na inana wa wathani wa Josia, aarĩkia gũtheria bũrũri na hekarũ, agĩtũma Shafani mũrũ wa Azalia, na Maaseia ũrĩa warĩ mwathi wa itũura inene, marĩ na Joa mũrũ wa Joahazu, ũrĩa warĩ mwandiki, magacookererie hekarũ ya Jehova Ngai wake. **9** Magĩthĩ kũrĩ Hilikia mũthĩnjĩrĩ-Ngai ũrĩa mũnene, makimũne mbeeca iria ciarehetwo hekarũ-inĩ ya Ngai, iria Alawii arĩa maarĩ aikaria a mĩrango moonganĩtie kuuma kũrĩ andú a Manase, na Efiraimu, na matigari mothe ma andú a Isiraeli, na kuuma kũrĩ andú othe a Juda na Benjamini, na andú arĩa maatũuraga Jerusalemu. **10** Ningĩ magĩciĩhokera andú arĩa maathuurĩtwo a kũrũgamĩrĩra wĩra wa hekarũ ya Jehova. Nao andũ acio makĩrĩha aruti a wĩra arĩa maathondekete na magacookereria hekarũ. **11** O na ningĩ nĩmaheire atharamara na aaki mbeeca cia kũgũra mahiga maicũhie, na mbaũ cia mĩratho, na mĩgamba ya kũrũgamia miako rĩa athamaki a Juda maarekereire imomoke. **12** Andũ acio nĩmarutire wĩra marĩ na wĩhokeku. Andũ arĩa maamarũgamĩrĩre maarĩ Jahathu na Obadia, Alawii a rũciaro rwa Merari, na Zekaria na Meshulam a rũciaro rwa Kohathu. Alawii acio othe maarĩ na ũũgĩ wa kũhũura inanda, **13** nĩo maarũgamĩrĩra aruti a wĩra, na makaroraga aruti othe a wĩra kuuma wĩra ũmwe nginya ũrĩa ũngĩ. Alawii amwe maarĩ aigi a maĩndũ maría maandĩke, na aandĩke-marũca, na aikaria a mĩrango. **14** Hĩndĩ iria moimagia mbeeca iria ciatwarĩtwo thĩni wa hekarũ ya Jehova, Hilikia ũrĩa mũthĩnjĩrĩ-Ngai akĩona Ibuku rĩa Watho wa Jehova ũrĩa waheanĩtwo nĩ Musa. **15** Hilikia akĩra Shafani ũrĩa mwandiki atĩrĩ, “Nĩndona Ibuku rĩa Watho thĩni wa hekarũ ya Jehova.” Akĩrĩnengera Shafani. **16** Nake Shafani agĩtwarĩra mũthamaki ibuku rĩa na akimũhe ũhoro, akĩmwĩra atĩrĩ, “Anene aku nĩmararuta wĩra wothe ũrĩa maheetwo. **17** Nĩmarĩkĩtie kũrĩha mbeeca iria iraarĩ thĩni wa hekarũ ya Jehova, na magacitĩga irĩ moko-inĩ ma arũgamĩrĩri o na aruti a wĩra.” **18**

Nake Shafani ūcio mwandiki akīra mūthamaki atīrī, “Hilikia ūria mūthīnjīri-Ngai nīanengera ibuku.” Nake Shafani agīthoma ibuku rīu arī mbere ya mūthamaki. **19** Rīria mūthamaki aiguire ciugo icio cia Watho-rī, agītembūranga nguo ciake. **20** Nake agīatha Hilikia, na Ahikamu mūrū wa Shafani, na Abudoni mūrū wa Mika, na Shafani ūria mwandiki, na Asaia ndungata ya mūthamaki, akīmeera atīrī: **21** “Thīii kūrī Jehova mīkandūrīrie ūhoro nīi na matigari ma Isiraeli na Juda ūria ūhoro ūyū mwandike ibuku-inī rīrī rīrīkītie kuoneka ūtariī. Marakara ma Ngai nī manene marīa tūtīrīrīrio nī ūndū maithe maitū matiarūmirie kiugo kīa Jehova, na matiikite kūrīngana na ūria kwandīkitwo ibuku-inī rīrī.” **22** Hilikia na arīa mūthamaki aatūmite hamwe nake magīthīi makīaria na Hulida, mūnabii mūdū-wa-nja ūria warī mūtumia wa Shalumu mūrū wa Tokihathu mūrū wa Hasira ūria wamenyagīrira nguo cia mūthamaki. Aatūruga Jerusalemu, kūu Rūgongo rwa Keerī. **23** Nake akīmeera atīrī, “Ūū nīguo Jehova, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: Irāi mūdū ūria ūmūtūmire kūrī nīi atīrī, **24** ‘Ūū nīguo Jehova ekuuga: Nīngūrehe mwanangīko kūdū gūkū na kūrī andū akuo, irumi ciothe iria nyandike ibuku-inī rīria rīathomwo mbere ya mūthamaki wa Juda. **25** Tondū nīmandirikīte, na magacinīra ngai ingī ūbumba, na makandakarīa nī ūndū wa mīhianano yothe rīria mathondekete na moko mao, marakara makwa nīmegūtīrīrio kūdū gūkū na matingīhoreka.’ **26** Irāi mūthamaki wa Juda ūria ūmūtūmire mūike mūtūrie ūhoro kūrī Jehova atīrī, ‘Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga atīrī, ūhoro wīgī ciugo iria ūiguūte: **27** Tondū ngoro yaku nīyaherire, na ūkīnyīhīria Ngai rīria waiguire ūhoro ūria njarītie wa gūkīrīra kūdū gūkū o na andū akuo, na tondū nīwenyīhīrie mbere yakwa, na ūgītembūranga nguo ciaku, na ūkīrīra ūrī mbere yakwa-rī, nīngūguūte, ūguo nīguo Jehova ekuuga. **28** Na rīrī, nīngagūcookaniīria hamwe na maithe maku, na nīgūgathīkwo na thayū. Maitho maku matikoona mwanangīko ūria ngaarehe kūdū gūkū, o na ndehere arīa matūruga gūkū.’” Nī ūndū ūcio magīcookerīa mūthamaki ūhoro ūcio. **29** Hīndī iyo mūthamaki agītūmanīra athuuri othe a Juda na a Jerusalemu mongane hamwe. **30** Nake akiambata agīthīi hekarū-inī ya Jehova arī hamwe na andū a Juda, na andū a Jerusalemu, na athīnjīri-Ngai na Alawii na andū othe kuuma ūria mūnini mūno nginya ūria mūnene mūno. Mūthamaki agīthoma ciugo ciothe cia lbuku rīa Kīrīkanīro, rīria rīonekete hekarū-inī ya Jehova, makīguuga. **31** Mūthamaki akīrūgama gītugī-inī gīake na akierūhia kīrīkanīro arī mbere ya Jehova, atī nīarīrūmagīrīra Jehova na arūmie maathani make, na mawatho make, o na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīrwo na ngoro yake yothe na muoyo wake wothē, na aathīkagīre ciugo cia kīrīkanīro iria ciandīkitwo ibuku-inī rīu. **32** Nīngī agītūma andū othe arīa maarī Jerusalemu na Benjamīni meetoonyie kīrīkanīro-inī kīu; nao andū a Jerusalemu magīka ūguo kūrīngana na ūria kīrīkanīro kīa Ngai, o we Ngai wa maithe mao, gīatariī. **33** Josia akīheria mīhianano yothe irīa yarī magīgi kuuma būrūrī wothē wa andū a Isiraeli, na agītūma andū arīa othe maarī Isiraeli

matungatīre Jehova Ngai wao. Rīria rīothe aarī muoyorī, matiigana gūtiga kūrūmīrīra Jehova, o we Ngai wa maithe mao.

35 Josia nīakūngūire Bathaka ya Jehova kūu Jerusalemu, nako gatūrūme ka Bathaka gaathīnjīrwo mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa mbere. **2** Akīamūra athīnjīri-Ngai na akīmaiga mawīra-inī mao, akīmekīra hinya makīgīa na kīyo gīa gūtungata hekarū ya Jehova. **3** Akīra Alawii arīa maarutanaga Isiraeli guothe na maarīkītie kwamūrīrwo Jehova atīrī: “Igai ithandūkū rīria rīamūre hekarū-inī irīa yaakīrwo nī Solomoni mūrū wa Daudi mūthamaki wa Isiraeli. Mūtīrīrīkuuga na ciande. Na rīrī, tungatagīrai Jehova Ngai wanyu, na andū ake a Isiraeli. **4** Mwīhaarīrie kūrīngana na nyūmba cianyu na ūria ikundi cianyu itariī, na kūrīngana na watho ūria waandīkitwo nī Daudi mūthamaki wa Isiraeli na mūrūi Solomoni. **5** “Rūgamai handū harīa hatheru mūrī na gīkundi kīa Alawii, kīrūgamīrīre o gakundi ka nyūmba cia andū a būrūrī wanyu arīa matarī Alawii. **6** Thīnjai tūtūrūme twa Bathaka, mwīamūre na mūhaarīrie tūtūrūme tūu nī ūndū wa andū a būrūrī wanyu, mwīke ūria Jehova aathanire na kanua ka Musa.” **7** Josia akīrutīra andū arīa mataarī Alawii arīa maarī hau mūigana wa ng’ondū na mbūrī 30,000 cia igongona rīa Bathaka, o na ng’ombe 3,000, ciothe ciumīte harī indo cia mūthamaki. **8** Anene ake o nao nīmarutīre andū, na athīnjīri-Ngai, o na Alawii indo mēyendeire. Hilikia, na Zekaria, na Jehieli, arīa maarī arūgamīrīri a hekarū ya Ngai, nīmaheire athīnjīri-Ngai indo 2,600 cia maruta ma Bathaka, na ng’ombe 300. **9** O na Konania, marī na Shemaia na Nathaneli arīu a ithe, na Hashabia, na Jeieli, na Jobabadi, arīa atongoria a Alawii, makīruta mūigana wa indo 5,000 cia maruta ma Bathaka, na ng’ombe 500 cia Alawii. **10** Naguo ūtungata ūgītabarīrio, nao athīnjīri-Ngai makīrūgama handū hao hamwe na Alawii maarī ikundi-inī ciao o ta ūria mūthamaki aathanite. **11** Natuo tūtūrūme twa Bathaka tūgīthīnjwo, nao athīnjīri-Ngai makīmīnjamīna thakame rīria maanengeretwo, o Alawii magīthīnjaga nyamū icio. **12** Nao makīga maruta ma njino mwanya nīguo mamaheane kūrī tūkundi twa nyūmba cia andū, nīguo marutīre Jehova, o ta ūria kwandīkitwo lbuku-inī rīa Musa. Ūguo nguo meekire ūhoro-inī wa ng’ombe. **13** Nao makīhīhia nyamū cia Bathaka mwakī-inī, ta ūria gwatūtūwo, nacio indo cia igongona iria nyamūre igītherūkio na nyūngū, na iteng’ū, o na nyūngū cia igera, na igīcooka ikīgāirwo andū othe o narua. **14** Thuutha wa ūguo magīthhondekera o ene, o na magīthhondekera athīnjīri-Ngai, nīgūkorwo athīnjīri-Ngai, arīa maarī a rūciaro rwa Harūni, nīmarutaga maruta ma njino na ma maguta nginya hwaī-inī. Nī ūndū ūcio Alawii nīmethondekeire nyama ciao o ene, na cia athīnjīri-Ngai a rūciaro rwa Harūni. **15** Nao aini a njiaro cia Asafu, maikarīte o kūdū kūrīa kwahaarīrio nī Daudi, na Asafu, na Hemani, na Jeduthuni ūria woonagīra mūthamaki maūdū. Nao aikaria a ihingo matiarī na gītūmi gīa kuuma harīa magītūwo, nīgūkorwo Alawii acio a thiritū yao nīmamathondekeire indo ciao cia Bathaka. **16** Nī ūndū ūcio, ihinda rīu ūtungata

wothe wa Jehova wa güküngüira Bathaka na iruta ría njino, warutíirwo kígongona-iní kía Jehova, o ta úria Múthamaki Josia aathaníte. **17** Nao andú a Israeli aria maari ho magiküngüira Bathaka ihinda-iní riu, na makígía na Giathi kía Migate itarí Míikíre Ndawa ya Kúmbia kahinda ka míthenya mígwanja. **18** Nakuo gútiagite na Giathi kía Bathaka kíhaana ta kiu kúu Israeli kuuma matukú-iní ma múnabii Samúeli; na gútiirí múthamaki o na úmwe wa Israeli waküngüire Bathaka ta úria Josia aamíküngüire, marí hamwe na athínjiri-Ngai, na Alawii, na andú othe a Juda na a Israeli, o hamwe na andú a Jerusalemu. **19** Bathaka iyo yaküngüirwo mwaka wa ikúmi na ínana wa wathani wa Josia. **20** Thuutha wa maúndú macio mothe-rí, híndi íria Josia aakorirwo aigite hekarú na njira njega, Neko múthamaki wa Misiri níambatiire akarúire handú heetagwo Karikemishi Rúüi-iní rwa Farati, nake Josia akiumagara akahúirane nake. **21** No Neko akímütúmirá andú makamúurie atírí, “Túri na haaro írúku níi nawe, wee múthamaki wa Juda? Tiwe ndíratharikira kahinda gaka, no ndí na nyúmba íria ndí na mbaara nayo. Ngai anjíríte híithe; ní undú úcio tiga gúkararia Ngai, úria úri hamwe na níi, kana akwanange.” **22** No rírí, Josia ndaigana kúgarúruka atigane nake, no ní kwígarúra egarúire níguo ndakamenyeke nígeetha akartie nake. Ndaigana gúthikíríria úria Neko aathítwo ní Ngai oige, no níathiire kúrú nake werú-iní wa Megido. **23** Nao aikia a míguí makíratha Múthamaki Josia nayo, nake akíira ndungata ciake atírí, “Njeheriai haha ní undú níndagurario muno.” **24** Ní undú úcio makímúruta ngaari-iní yake ya mbaara, makímúhaicia ngaari-iní íngí okíte nayo, makímútwara Jerusalemu kúria aakúiríre. Nake agúthikwo mbírira-iní cia maithe make, nao andú othe a Juda na Jerusalemu makímúcakaira. **25** Jeremia níandikire macakaya makoníi Josia, na nginya úmúthi aini othe arúme na andú-a-nja nímaririkanaga Josia macakaya-iní macio. Macakaya macio magítuika mítugo wa gwíkwagwo thíní na Israeli, na úkíandikwo Macakaya-iní. **26** Namo maúndú maría mangí makoníi wathani wa Josia na cíko ciake cia wírútirí, o ta úria kwandikítwo Watho-iní wa Jehova, **27** na nímo maúndú mothe, kuuma kíambíríria nginya múthia, maandikítwo íbuku-iní ría athamaki a Israeli na a Juda.

36 Na rírí, andú a búrúri úcio makíoya Jehoahazu múriú wa Josia, makímútua múthamaki kúu Jerusalemu ithenya ría ithe. **2** Jehoahazu aarí wa míaka mírongo íiri na ítatú ríría aatuikire múthamaki, nake agúthamaka arí Jerusalemu míeri ítatú. **3** Múthamaki wa Misiri akímweheria úthamaki-iní kúu Jerusalemu na agítuira Juda igooti ría taranda igana rímwe cia betha, na taranda ímwe ya thahabu. **4** Múthamaki wa Misiri agítua Eliakimu, múru wa ithe na Jehoahazu, múthamaki wa gúthamaka Juda na Jerusalemu, na akígáru ríitwa ría Eliakimu akímútua Jehoiakimu. No Neko agúthamaka Jehoahazu múru wa ithe na Jehoiakimu akímútwara Misiri. **5** Jehoiakimu aarí wa míaka mírongo íiri na ítano ríría aatuikire múthamaki, nake agúthamaka arí Jerusalemu míaka ikúmi na úmwe. Níekire maúndú mooru maitho-iní ma

Jehova Ngai wake. **6** Nebukadinezaru múthamaki wa Babuloni akímútharikira, na akímúoha na mínyororo ya gíngano akímútwara Babuloni. **7** Nebukadinezaru níngí níatwarire indo cia hekarú ya Jehova kúu Babuloni na agícíiga thíní wa hekarú yake kuo. **8** Maúndú maría mangí makoníi wathani wa Jehoiakimu, na maúndú ma magígi maría eekire, na maúndú maría mothe oonirwo ahítítie-rí, maandikítwo íbuku-iní ría athamaki a Israeli na a Juda. Nake múriú Jehoiakini agúthamaka ithenya ríake. **9** Jehoiakini aarí wa míaka ikúmi na ínana ríría aatuikire múthamaki, nake agúthamaka arí Jerusalemu míeri ítatú na míthenya ikúmi. Níekire maúndú mooru maitho-iní ma Jehova. **10** Ihinda ría mahaanda-rí, Múthamaki Nebukadinezaru akímútúmaníra, akírehwo Babuloni hamwe na indo cia goro kuuma hekarú-iní ya Jehova, nake agítua Zedekia, ithe múnini wa Jehoiakini, múthamaki wa gúthamaka Juda na Jerusalemu. **11** Zedekia aarí wa míaka mírongo íiri na úmwe ríría aatuikire múthamaki, nake agúthamaka arí Jerusalemu míaka ikúmi na úmwe. **12** Níekire maúndú mooru maitho-iní ma Jehova Ngai wake, na ndaigana kwínyihia mbere ya Jeremia úria múnabii, úria waaragia kiugo kía Jehova. **13** O na níngí níaremeire Múthamaki Nebukadinezaru, o úria wamwíhítíthítie na mwíhítwa akígwetaga ríitwa ría Ngai. Akímúmia kíongo na akímúmia ngoro yake, na ndaigana gúcookerera Jehova, Ngai wa Israeli. **14** O na níngí-rí, atongoria othe a athínjiri-Ngai na andú nímathiire na mbere kwaga wíhokeku, makímúmirá mítugo íri magígi ya ndúrírí, na magathaahagia hekarú ya Jehova ría aamúrite kúu Jerusalemu. **15** Jehova, Ngai wa maithe mao, akímátúmirá ndúmíríri na túnua twa atúmwo ake ríngí na ríngí, nígúkorwo níaguagúria andú ake tha, o na gúikoro gíake. **16** No-o makímúyúria andú acio maatúmíitwo ní Ngai, makímeneresia ciugo ciake, na makínarara anabii ake, o nginya marakara ma Jehova makírahúkíra andú ake na gúkiaga kíhonia. **17** Akímarehítíria múthamaki wa andú a Babuloni amokíríre, úria woragúire andú ao ethi na rúhúu rwa njora kúu nyúmba-iní ría nyamúre, na ndaigana kúhonokia mwanake, kana múirítu, kana mündú múkúru, o na kana úria múkúru akahocerera. Ngai akíneana andú acio othe kúri Nebukadinezaru. **18** Agíkúua indo kuuma hekarú-iní ya Ngai, agícitwara Babuloni, ciothe iria nene na iria níni, na ígúina cia hekarú ya Jehova, o na ígúina cia múthamaki o na cia anene ake. **19** Níngí magícina hekarú ya Ngai na makímomora rúthingo rwa Jerusalemu; magícina nyúmba ciothe cia úthamaki, o na makíananga indo ciothe cia bata iria ciarí kuo. **20** Matigari ma andú aria maahonokire kúuragwo na rúhúu rwa njora-rí, Nebukadinezaru akímatwara Babuloni, nao magítuika ndungata ciake na cia ariú ake, o nginya ríría úthamaki wa Perisia wacookire gúthamaka. **21** Búrúri úgíkígía na úhurúko wa Thabatú ciaguo; úkíhurúka híndi íyo yothe wakíríte ihooru, nginya míaka mírongo mígwanja ígúthira, níguo kiugo kía Jehova kíria kíarítio ní Jeremia kíhiinge. **22** Mwaka wa mbere wa Kurusu múthamaki wa Perisia, níguo kiugo kía Jehova kíria kíarítio ní Jeremia kíhiinge-rí, Jehova akíarahúra ngoro ya Kurusu múthamaki wa Perisia aaníríthie kúria

guothe aathamakaga, na andike atĩrĩ: **23** “Kurusu, mūthamaki wa Perisia, oiga ũũ, “Jehova, Ngai wa igũrũ, nĩaheete mothamaki mothe ma thĩ, na nĩanyamũrĩte ndimwakĩre hekarũ kũu Jerusalemu bũrĩri wa Juda. Mũndũ wake o na ũrĩkũ ũrĩ thĩĩnĩ wanyu, Jehova Ngai wake aroikara hamwe nake, rĩu no aambate athĩĩ kuo.”

Ezara

1 Na rīrī, mwaka-inī wa mbere wa Kurusu mūthamaki wa Perisia, nīguo kiugo kīa Jehova kīrīa kīarītio nī Jeremia kīhiinge-rī, Jehova akīarahūra ngoro wa Kurusu mūthamaki wa Perisia aamīrīrithie kūrīa guothe aathamakaga, na andīke atīrī: **2** “Kurusu, mūthamaki wa Perisia ekuuga ūu: “Jehova, Ngai wa igūrū, nīaheete mothamaki mothe ma thī, na nīanyamūrīte ndīmwakire hekarū kūu Jerusalemu būrūrī wa Juda. **3** Mūdū wake o na ūrīkū ūrī thīnī wanyu, Ngai wake aroikara hamwe nake, nīambate athīi Jerusalemu kūu Juda, na aake hekarū ya Jehova, Ngai wa Isiraēli, o we Ngai ūcio ūrī kūu Jerusalemu. **4** Na rīrī, andū a kūdū o guothe kūrīa matigari mangīkorwo marī, nī mamūhe betha na thahabu, na indo na mahiū, na mīhothi ya kwiyendera nī ūndū wa hekarū ya Ngai ūrī kūu Jerusalemu.” **5** Hīndī ūy atongoria a nyūmba ya Juda na ya Benjamini, na athīnjīrī-Ngai na Alawii, arīa othe Ngai aarahūrīre ngoro ciao, makīthaarīria gūthīi magaake nyūmba ya Jehova kūu Jerusalemu. **6** Andū othe a matūūra mao makimateihūrīria na indo cia betha na cia thahabu, na indo ingī na mahiū, na iheo cia goro, makīria ya mīhothi irīa yarūtītwo ya kwiyendera. **7** Ningī Mūthamaki Kurusu akīruta indo iria ciarī cia hekarū ya Jehova, iria ciatahītwo nī Nebukadinezaru kuuma Jerusalemu ikaigwo thīnī wa hekarū ya ngai yake. **8** Kurusu mūthamaki wa Perisia nīatūmire Mithiredathu ūrīa mūigi wa kīgīna arehe indo icio, agīcitarīra Sheshibazaru mūnene wa Juda. **9** Indo icio ciatarīi ta ūu: thaani nene cia thahabu ciarī 30 thaani nene cia betha ciarī 1,000 ngīo cia betha ciarī 29 **10** mbakūrī cia thahabu ciarī 30 mbakūrī ihaanaine cia betha ciarī 410 na indo ingī ciarī 1,000. **11** Indo icio ciothe cia thahabu na betha ciarī 5,400. Sheshibazaru akīrehe indo icio ciothe hīndī irīa andū arīa maatahītwo maacookaga Jerusalemu kuuma Babuloni.

2 Na rīrī, aya nīo andū a būrūrī arīa maacookire kuuma būrūrī ūrīa maatahīrwo, arīa Mūthamaki Nebukadinezaru wa Babuloni aatahīte akamatwara Babuloni (nao magīcooka Jerusalemu na Juda, o mūdū itūūra-inī rīake, **2** makīrehana na Zerubabeli, na Jeshua, na Nehemia, na Seraia, na Reelaia, na Moridekai, na Bilishani, na Misiparī, na Bigivai, na Rehumu, na Baana): Mūigana wa andū a Isiraēli watarīi ta ūu: **3** njjaro cia Paroshu ciarī 2,172, **4** na cia Shefatia ciarī 372, **5** na cia Ara ciarī 775, **6** na cia Pahathu-Moabi (iria cioimīte harī Jeshua na Joabu) ciarī 2,812, **7** na cia Elamu ciarī 1,254, **8** na cia Zatu ciarī 945, **9** na cia Zakai ciarī 760, **10** na cia Bani ciarī 642, **11** na cia Bebai ciarī 623, **12** na cia Azigadi ciarī 1,222, **13** na cia Adonikamu ciarī 666, **14** na cia Bigivai ciarī 2,056, **15** na cia Adini ciarī 454, **16** na cia Ateri (iria cioimīte harī Hezekia) ciarī 98, **17** na cia Bezai ciarī 23, **18** na cia Jora ciarī 112, **19** na cia Hashumu ciarī 223, **20** na cia Gibarī ciarī 95. **21** Andū a Bethlehemu maarī 123, **22** na andū a Netofa maarī 56, **23** na andū a Anathothu maarī 128, **24** na andū a Azimavethu maarī 42, **25** na andū a Kiriathu-Jearimu,

na Kefira, na Beerothu maarī 743, **26** na andū a Rama na Geba maarī 621, **27** na andū a Mikimasi maarī 122, **28** na andū a Betheli na Ai maarī 223, **29** na andū a Nebo maarī 52, **30** na andū a Magibishi maarī 156, **31** na andū a Elamu ūrīa ūngī maarī 1,254, **32** na andū a Harimu maarī 320, **33** na andū a Lodi, na Hadidi, na Ono maarī 725, **34** na andū a Jeriko maarī 345, **35** na andū a Senaa maarī 3,630. **36** Nao athīnjīrī-Ngai: arīa maarī a njjaro cia Jedaia (a nyūmba ya Jeshua) maarī 973, **37** na a Imeri maarī 1,052, **38** na a Pashuri maarī 1,247, **39** na a Harimu maarī 1,017. **40** Nao Alawii: arīa maarī a njjaro cia Jeshua na Kadimieli (iria cioimīte harī ciana cia Hodavia) maarī 74. **41** Nao aini a nyīmbo: arīa maarī a njjaro cia Asafu maarī 128. **42** Nao aikaria a ihingo cia hekarū, arīa maarī a njjaro cia Shalumu, na cia Ateri, na cia Talimoni, na cia Akubu, na cia Hatita, na cia Shobai, othe maarī 139. **43** Nacio ndungata cia hekarū: arīa maarī a njjaro cia Ziha, na Hasufa, na Tabaothu, **44** na Keroso, na Siaha, na Padoni, **45** na Lebana, na Hagaba, na Akubu, **46** na Hagabu, na Shalimai, na Hanani, **47** na Gideli, na Gaharu, na Reaia, **48** na Rezini, na Nekoda, na Gazamu, **49** na Uza, na Pasea, na Besai, **50** na Asina, na Meunimu, na Nefisimu, **51** na Bakabuku, na Hakufa, na Harihuru, **52** na Baziluthu, na Mehida, na Harasha, **53** na Barikosi, na Sisera, na Tema, **54** na Nezia, na Hatifa. **55** Nacio njjaro cia ndungata cia Solomoni: arīa maarī a njjaro cia Sotai, na Hasoferethu, na Peruda, **56** na Jaala, na Darikoni, na Gideli, **57** na Shefatia, na Hatili, na Pokerethu-Hazebaimu, na Ami. **58** Ndungata cia hekarū, hamwe na njjaro cia ndungata cia Solomoni, maarī andū 392. **59** Nao aya nīo maambatire kuuma matūūra ma Teli-Mela, na Teli-Harasha, na Kerubu, na Adoni, na Imeri, no matingīonanarīe atī nyūmba ciao ciarī cia njjaro cia Isiraēli: **60** Njjaro cia Delaia, na Tobia, na Nekoda, maarī andū 652. **61** Na kuuma kūrī athīnjīrī-Ngai: Arīa maarī a njjaro cia Hobaia, na Hakozu, na Barizilai (mūdū ūrīa wahikītie mwarī wa Barizilai ūrīa Mūgileadi, na eetanagio na rīitwa rīu). **62** Andū acio nīmacarīrie maandiko ma nyūmba ciao, no matiigana kūmona, nī ūndū ūcio makīeherio thīrītū-inī ya athīnjīrī-Ngai, na magītūuo ta andū maarī na thaahu. **63** Nake barūtīhi wa kūu akīmaatha matīkarīe irio iria therie mūno o nginya gūkaagīa mūthīnjīrī-Ngai ūgūtungata na Urimu na Thumimu. **64** Andū acio othe marī hamwe maarī 42,360, **65** gūtatarītwo ndungata ciao cia arūme na cia andū-a-nja 7,337; ningī nī maarī na aini a nyīmbo 200, arūme na andū-a-nja. **66** Nī maarī na mbarathi 736, na nyūmbū 245, **67** na ngamīra 435, na ndigiri 6,720. **68** Rīrīa maakinyire nyūmba-inī ya Jehova kūu Jerusalemu, atongoria amwe a nyūmba ciao nīmarutire mūhothi wa kwiyendera wa gūteithia gwaka rīngī nyūmba ya Ngai o harīa yarī. **69** Kūringana na ūhothi wao, nīmaheanire indo cigwo kīgīna-inī kīa wīra ūcio, makīheana durakima 61,000 cia thahabu, na betha ratiri 5,000, na ngu 100 cia athīnjīrī-Ngai. **70** Athīnjīrī-Ngai, na Alawii, na aini a nyīmbo, na aikaria a ihingo, na ndungata cia hekarū maatūūrīre matūūra-inī mao, o hamwe na andū amwe a acio angī, nao andū arīa angī a Isiraēli magītūūra matūūra-inī mao.

3 Na riri, mweri wa mugwanja wakinya, andu a Israeli magikorwo matuuriite matuura-ini mao, andu makitungana Jerusalem maru ta mundu umwe. **2** Nake Jeshua muru wa Jozadaku hamwe na athinjiri-Ngai arua angu, o na Zerubabeli muru wa Shealiteli na athiritu ake makiambirira gwaka kigongona kia Ngai wa Israeli gya kurutagira magongona ma njino kuringana na uria kwandikitwo Watho-ini wa Musa mundu wa Ngai. **3** O na gutuika maaru na guoya wa andu arua maamathiururukiriie, nimakire kigongona muthingi-ini wakio, na makirutira Jehova magongona ma njino ho, magongona ma rucini na ma hwa-ini. **4** Ningi kuringana na uria kwandikitwo, nimakunguiriie Giathi gya Ithunu na mugana wa maruta ma njino maria maatuuto ma o muthenya. **5** Thuutha ucio makiruta maruta ma njino ma nduire, na magongona ma Karugamo ka Mweri, na magongona ma ciathi ciothe iria ciamuriro Jehova, o hamwe na maruta ma kwiyendera maria maarehagiro Jehova. **6** Muthenya wa mbere wa mweri wa mugwanja makiambirira kurutira Jehova maruta ma njino, o na gutuika muthingi wa hekaru ya Jehova ndwari mwake. **7** Ningi makihe aaki a mahiga na mabundi na mbaui mbeeca, na makihe andu a Sidoni na andu a Turo irio, na gya kunyua, na maguta nigeetha mamarehithirie migogo ya mitarakwa kuuma Lebanoni igereire iria-ini nginya Jopa, o ta uria gwaathanitwo ni Muthamaki Kurusu wa Perisia. **8** Mweri wa keeri wa mwaka wa keeri thuutha wa gukinya nyumba-ini ya Jehova kuu Jerusalem, Zerubabeli muru wa Shealiteli, na Jeshua muru wa Jozadaku na arui a ithe wao arua angu (nio athinjiri-Ngai, na Alawii, na arua othe maacookete Jerusalem kuuma ithamirio-ini) makiambirira wira, magithuura Alawii a miaka mirongo iri na makiria nigo marugamirire mwako wa nyumba ya Jehova. **9** Jeshua na arui ake, na arui a ithe, na Kadimieli na arui ake (njiaro cia Hodavia), na arui a Henadadi na arui ao na arui a ithe wao, nio Alawii othe, makinyiitanira wira wa kurugamirira arua maakaga nyumba ya Ngai. **10** Riria aaki maarikirie gwaka muthingi wa Hekaru ya Jehova, athinjiri-Ngai mehumbite nguo ciao na mari na turumbeta, na Alawii (arui a Asafu) mari na thaani iria ihurithanagio ikagamba, makithaarira kugooa Jehova, o ta uria gwaathanitwo ni Daudi muthamaki wa Israeli. **11** Makiniira Jehova, makimugooaga magicookagia ngaatho, makiugaga afiri: "Jehova ni mwege wendo wake haru Israeli utuura gata tene na tene." Nao andu othe makigooa maniriire muno tondū muthingi wa nyumba ya Jehova niwaakitwo. **12** No athinjiri-Ngai aingi arua maaru akuru, na Alawii, na atongoria a nyumba, arua moonete hekaru ya mbere makirira maniriire riria moonere muthingi wa hekaru iyo ya keeri ugiakwo, o riria andu angu aingi maanagirira ni gukena. **13** Gutiri mundu ungahotire gikurana kwaniira gwa gikeno na gwa kiriro, tondū andu maanagirira na mugambo munene. Naguo mugambo ucio ukiguu kundu kuraya.

4 Na riri, hinda iria thu cia Juda na Benjaminia ciaiguire afi andu arua maathaitwo nimaakagira Jehova, Ngai wa Israeli, hekaru-ri, **2** magithi kuri Zerubabeli o na

kuri atongoria a nyumba cia andu, makimeera afiri, "Rekei twake turi hamwe tondū o na ithu turingoragia Ngai wanyu, na nitukoretwo tukimurutira magongona kuuma hinda ya Esari-Hadoni muthamaki wa Ashuri, uria watuhere guku." **3** No riri, Zerubabeli, na Jeshua, na atongoria arua angu a nyumba cia Israeli makimacookeria afiri, "Mutiri na handu thini witu uhoro-ini wa gwakira Ngai witu hekaru. Ni ithu ene tugwakira Jehova, Ngai wa Israeli, o ta uria Kurusu muthamaki wa Perisia aatwathire." **4** Hinda iyo andu arua maamathiururukiriie makithaarira kuraaga andu a Juda ngoro nigo metigire guthi na mbere na gwaka. **5** Nao makindika ataarani a kuhingica wira wao, na guthika mibango yao yotho matuku mothe ma wathani wa Kurusu muthamaki wa Perisia, nginya hinda ya wathani wa Dario muthamaki wa Perisia. **6** Kiambirira kia wathani wa Ahasuerus, ataarani acio magithitanga andu a Juda na Jerusalem. **7** Na matuku ma Muthamaki Aritashashita wa Perisia, na Bishilamu, na Mithiredathu, na Tabeeli na andu arua angu a thiritu yake makindikira Aritashashita marua. Marua macio maandikirwo na mwandikire na ruthiomi rwa andu a Suriata. **8** Rehumu munene wa mbutu na Shimushai uria mwandiki, nimandikire marua ma guthitanga andu a Jerusalem kuri Muthamaki Aritashashita ta uu: **9** Marua maya moimite kuri ni Rehumu munene wa mbutu, na Shimushai uria mwandiki, hamwe na arua angu a thiritu yao, na aciirithania, na anene a andu a Ataripeli, na a Perisia, na a Ereku, na Babuloni, na Aelami a Shushani, **10** na andu arua angu maacooketio ni mugathe uria munene Osinapari nigeetha matuure ituura inene ria Samaria, na kuria kungi guothe Murimo-wa-Farati. **11** (Ino niyo kobi ya marua maria aandikiro.) Kuri Muthamaki Aritashashita, Kuuma kuri ndungata ciaku, andu a bururi uria uri Murimo-wa-Farati: **12** Ni kwagiriie muthamaki amenye ati, Ayahudi arua mookire kuri ithu moimite kuri we nimathiite Jerusalem, na nimaraaka ringi ituura riu inene, o riu iremi na riganu. Nimaracookeria ruthingo na magacookeria mithingi. **13** Ningi ni kwagiriie muthamaki amenye ati ituura riri inene ringiakwo na thingo ciarō icookererio, gutiri igooti, kana maruta ma muthamaki, o na kana igooti ria mirigo igitoonya bururi-ini ririrutagwo. Nakio kigina kia uthamaki nigikunyiha. **14** Na riu tondū ithu turi andu matite uthamaki, na ti wega kuona muthamaki akiimwo gifio, turatuma ndumiri ino tumenyithie muthamaki, **15** nigeetha uhoro ucio ituurio kuuma maandiko-ini ma tene ma arua maaru mbere yaku. Maandiko-ini macio niuriona afi ituura riri inene ni iremi, na ria guthinia athamaki na mabururi, na ni kundū kwa iremi kuuma mahinda ma tene. Kiu nikio giatumire ituura riri inene rianangwo. **16** Tukumenyithia muthamaki afi ituura riri inene ringiakwo na thingo ciarō icookererio, wee ugutigwo utari kundū Murimo uyū wa Rūi rwa Farati. **17** Muthamaki nake agicookia macookio afiri: Kuri Rehumu munene wa mbutu, na Shimushai uria mwandiki, na andu arua angu a thiritu yao arua matuura Samaria na kuria kungi guothe Murimo-wa-Farati: Nindamugeithia. **18** Marua maria mwatutumire

nĩmathomeirwo hau mbere yakwa na ngĩtaurĩrwo ũhoru wamo. **19** Nĩndarutire watho na ũhoru ũcio ũgĩtuĩro, na gũkioneka atĩ itũura rĩrĩ inene nĩrĩũkĩone kuumu tene atĩ nĩ rĩa kũregana na watho wa athamaki, na rĩtũuraga rĩrĩ iremi, na nĩ rĩa kũringĩrĩria andũ mookĩrĩre thĩrikari. **20** Jerusalemu nĩrĩkoretwo na athamaki a hinya magĩathana Mũrĩmo-wa-Farati wothe, na nĩmarĩhagwo igooti na maruta ma mũthamaki, o na igooti rĩa mĩrigo igĩtoonya bũrũri-inĩ. **21** Na rĩrĩ, ruta watho kũrĩ andũ acio matige wĩra, nĩguo itũura rĩu inene rĩtigaakwo rĩngĩ, nginya rĩria ngoiga. **22** Menyerera ũndũ ũyũ ndũkaage kũhingio. Mũngirekereria ũndũ ũngĩrehe ũgwati na ũthũkie ũthamaki nĩkĩ? **23** Na rĩrĩ, kobi ya marũa ma Mũthamaki Aritashashita maarĩkia gũthomerwo Rehumu na Shimushai ũrĩa mwandĩki, na andũ a thĩritũ yao, no gũthĩ mathĩire Jerusalemu kũrĩ Ayahudi, na makĩmatigithia wĩra ũcio na hinya. **24** Nĩ ũndũ ũcio, wĩra wa gwaka nyũmba ya Ngai kũu Jerusalemu ũkĩrũgama nginya mwaka wa keerĩ wa wathani wa Dario mũthamaki wa Perisia.

5 Na rĩrĩ, mũnabii Hagai, na mũnabii Zekaria wa rũciarwo rwa Ido, nĩmarathĩire Ayahudi a kũu Juda wa Jerusalemu thĩĩni wa rĩtwa rĩa Ngai wa Isiraeli, mũgĩtĩri wao. **2** Hĩndĩ ĩyo Zerubabeli mũrũ wa Shealitieli, na Jeshua mũrũ wa Jozadaku makĩambĩrĩria wĩra wa gwaka rĩngĩ nyũmba ya Ngai kũu Jerusalemu, na anabii a Ngai maarĩ hamwe nao makĩmateithia. **3** Ihinda rĩu Tatenai, barũthi wa Mũrĩmo-wa-Farati, na Shetharu-Bozenai, hamwe na athĩritũ ao magĩthĩ kũrĩ o, makĩmooria atĩrĩ, “Nũu wamũheire rũtha rwa gwaka rĩngĩ hekarũ ĩno na gũcookereria mwako ũyũ?” **4** Ningĩ makĩũria atĩrĩ, “Andũ arĩa maraaka nyũmba ĩno metagwo atĩa?” **5** No rĩrĩ, Ngai nĩaroraga athuuri acio a Ayahudi, na matiatigithĩro wĩra nginya ũhoru ũkĩnyĩro Dario, na marũa ma macookio make maamũkĩrwo. **6** ĩno nĩyo kobi ya marũa marĩa maatũmĩrwo Mũthamaki Dario nĩ Tatenai ũrĩa warĩ barũthi wa Mũrĩmo-wa-Farati, marĩ na Shetharu-Bozenai na athĩritũ ao, arĩa maarĩ anene a Mũrĩmo-wa-Farati. **7** ũhoru ũrĩa maamũtũmĩire watarĩ ũũ: Kũrĩ Mũthamaki Dario: Ngeithi cia thayũ. **8** Nĩ wega mũthamaki amenye atĩ ithũ nĩtwathĩire rũgongo rwa Juda, kũu hekarũ-inĩ ya Ngai ũrĩa mũnene. Andũ acio nĩmaraaka hekarũ na mahiga manene, o na magekĩra mbaũ rũthingo-inĩ. Wĩra nĩũrarutwo na kĩyo, na nĩũrathĩ na mbere mũno ũrĩ moko-inĩ ma arĩa maraũruta. **9** Tuoririe athuuri acio atĩrĩ, “Nũu wamũheire rũtha rwa gwaka rĩngĩ hekarũ ĩno na gũcookereria mwako ũyũ?” **10** Ningĩ nĩtwamoririe marĩtwa mao, nĩgeetha twandĩke marĩtwa ma atongoria ao, nĩguo tũkũmenyithie. **11** ũũ nĩguo maatũcokeirie: “Ithũ tũrĩ ndungata cia Ngai wa igũrũ na thĩ, na tũraaka rĩngĩ hekarũ ĩria yakĩtuo miaka mĩngĩ mĩthiru, ĩria yakĩtuo na ikarĩkio nĩ mũthamaki mũnene wa Isiraeli. **12** No tondu maithe maitũ nĩmarakaririe Ngai wa igũrũ, nĩamaneanire kũrĩ Nebukadinezaru ũrĩa Mũkalidei, mũthamaki wa Babuloni, ũrĩa wamomorie hekarũ ĩno na agĩthamĩria andũ bũrũri wa Babuloni. **13** “No rĩrĩ, mwaka wa mbere wa Kurusu mũthamaki wa Babuloni, mũthamaki

nĩathanire atĩ nyũmba ĩno ya Ngai yakwo rĩngĩ. **14** O na nĩarutire kuuma hekarũ ĩria yarĩ Babuloni indo cia thahabu na cia betha cia nyũmba ya Ngai, iria Nebukadinezaru aarutĩte hekarũ-inĩ kũu Jerusalemu, agĩcitwara hekarũ-inĩ kũu Babuloni. “Nake Mũthamaki Kurusu agĩcĩneana kũrĩ mũndũ wetagwo Sheshibazaru, ũrĩa aatũite barũthi, **15** na akĩmwĩra atĩrĩ, ‘Oya indo ici ũcitware na ũciige thĩĩni wa hekarũ kũu Jerusalemu, na wake rĩngĩ nyũmba ya Ngai o harĩa yarĩ.’ **16** Nĩ ũndũ ũcio Sheshibazaru agĩũka agĩaka mũthingi wa nyũmba ya Ngai kũu Jerusalemu. Kuuma mwaka ũcio nginya ũmũthĩ mwako ũcio no ũthĩiiga na mbere na ndũrĩ warĩka.” **17** Na rĩrĩ, mũthamaki angĩona kwagĩrĩire-rĩ, nĩgũtuĩro maandĩko-inĩ ma ũthamaki ma tene ma Babuloni, kuoneke kana Mũthamaki Kurusu ti-itherũ nĩarutĩte watho wa gwaka rĩngĩ nyũmba ĩno ya Ngai gũkũ Jerusalemu. Ningĩ reke mũthamaki atũtũmire itua rĩake ũhoru-inĩ ũcio.

6 Nake Mũthamaki Dario akĩruta watho, naguo ũhoru ũcio ũgĩtuĩro nyũmba-inĩ ĩria yaigĩtuo mabuku ma maũndũ ma tene marĩa maigĩtuo nyũmba ya kĩgĩna kũu Babuloni. **2** Ibuku rĩa gĩkũnjo rĩkĩoneka kũu nyũmba-inĩ ya ũthamaki ya Ekibatana, bũrũri-inĩ wa Media. Narĩo rĩandĩkĩtuo ta ũũ: ũhoru wa Kũrĩrikanania: **3** Mwaka wa mbere wa Mũthamaki Kurusu, mũthamaki nĩathanire ũhoru ũkĩonĩ hekarũ ya Ngai kũu Jerusalemu, akiuga atĩrĩ: Hekarũ niyakwo rĩngĩ ĩrĩ handũ ha kũrutagĩrwo magongona, na mĩthingi yayo yakwo. ĩkorwo ĩrĩ mĩkono mĩrongo ĩtandatũ kũraihia na igũrũ, na mĩkono mĩrongo ĩtandatũ kwarama, **4** ĩkorwo ĩrĩ na mĩharia ĩtatũ ya mahiga manene, na ũmwe wa mbaũ. Thogora ũcio ũrĩthwo kuuma kĩgĩna-inĩ kĩa ũthamaki. **5** Ningĩ indo cia thahabu na cia betha cia nyũmba ya Ngai iria Nebukadinezaru aakuũte kuuma hekarũ ĩria ĩrĩ Jerusalemu agĩcĩrehe Babuloni-rĩ, nĩicookio o kĩndũ harĩa kĩarĩ thĩĩni wa hekarũ kũu Jerusalemu; na mũciige thĩĩni wa nyũmba ya Ngai. **6** Na rĩrĩ, wee Tatenai barũthi wa Mũrĩmo-wa-Farati, hamwe na Shetharu-Bozenai, na inyuũ, anene a thĩritũ yao, mũtigathĩ kuo. **7** Mũtikaingĩrĩre wĩra ũcio wa hekarũ ya Ngai. Barũthi wa Ayahudi na athuuri a Ayahudi nĩmarekwo maake rĩngĩ nyũmba ĩyo ya Ngai o harĩa yaakĩtuo. **8** O na ningĩ nĩndathana ũrĩa mũgwĩkĩra athuuri aya a Ayahudi magĩaka nyũmba ĩyo ya Ngai: Mahũthĩro mothe ma andũ acio nĩ marĩthwo kuuma kĩgĩna-inĩ kĩa ũthamaki kĩa Mũrĩmo-wa-Farati, nĩgeetha wĩra ũyũ ndũkanarũgame. **9** Kĩrĩa gĩothe kĩngĩendekana, tũtegwaa, na ndũrĩme, na tũtũrĩme; cia kũrĩtuo maruta ma njino kũrĩ Ngai wa igũrũ, na ngano, na cumbĩ, na ndibei, na maguta, o ta ũrĩa ingĩtĩto nĩ athĩnjĩri-Ngai kũu Jerusalemu no nginya maheagwo o mũthenya itekwaga, **10** nĩgeetha marutage magongona ma gwĩtikĩrĩka nĩ Ngai wa igũrũ, na mahooyagĩre kũgaacĩra kwa mũthamaki na arĩũ ake. **11** Ningĩ nĩndathana atĩ mũndũ o na ũrĩkũ ũngĩgarũra maandĩko macio, mũtĩrĩro ũkarutwo nyũmba-inĩ yake na acooke oywo na igũrũ ohanĩtio naguo. Na nĩ ũndũ wa rĩhia rĩu nyũmba yake igaatuuo iganjo rĩa mahuti. **12** Ngai ũrĩa ũtũmĩre Rĩtwa rĩake rĩtũrĩre kũu aroheria mũthamaki o wothe kana andũ

aria mang'igeria kugarura watho uyū kana kucharagania hekaru iyo iri Jerusalemu. Ni Dario ni ni ndaruta watho ucio. Niwathikirwo na kyo. **13** Ningi, ni undu wa watho uria warutitwo ni Muthamaki Dario, Tatenai baruthi wa Murimo-wa-Farati, na Shetharu-Bozenai, mari na athiritu ao nimathikiire watho ucio na kyo. **14** Ni undu ucio athuuri a Ayahudi magithi o na mbere gwaka na kugaacira makihunjagirio ni munabii Hagai, na Zekaria wa ruciaro rwa Ido. Makirikia gwaka hekaru kuringana na riathani ria Ngai wa Isiraeli na watho wa Kurusu, na wa Dario, na wa Aritashashita, athamaki a Perisia. **15** Hekarū iyo yarikire mūthenya wa gatatū wa mweri wa Adari, mwaka wa gatatadū wa gūthamaka kwa Mūthamaki Dario. **16** Hīndi iyo andū a Isiraeli na athīnjiri-Ngai, na Alawii, na andū arīa angī maatahitwo, magikūngūira kwamūrwo kwa nyūmba ya Ngai marī na gikeno. **17** Indo iria maarutire nī undū wa kwamūrwo kwa nyūmba ya Ngai ciarī ndegwa igana rīmwe, na ndūrūme magana werī, na tūtūrūme magana mana, irī iruta rīa kūhoroheria Isiraeli othe mehīa mao, na thenge ikūmi na igirī, o imwe kūrī o mūhīrīga wa Isiraeli. **18** Nao magitoonyia athīnjiri-Ngai wīra-inī kūrīngana na ikundi ciao, na Alawii kūrīngana na matuanīra mao, nī undū wa wīra wa gūtungatīra Ngai kūu Jerusalemu o ta ūrīa kwandikītwo Ibuku-inī rīa Musa. **19** Mūthenya wa ikūmi na īna wa mweri wa mbere, andū arīa maatahitwo magikūngūira Giathī gīa Bathaka. **20** Athīnjiri-Ngai na Alawii nīmetheretie na othe maarī atheru. Alawii nīo maathīnjire gatūrūme ka Bathaka, nī undū wa arīa othe maatahitwo, na nī undū wa arīu a ithe wao athīnjiri-Ngai, o na nī undū wao ene. **21** Ni undū ucio andū a Isiraeli arīa maacookete kuuma kūrīa maatahīrwo makīrīa Bathaka iyo, hamwe na arīa othe meyamūranitie na mītugo ya thaahu ya ndūrīrī iria mariganītie nacio nīgeetha marongorie Jehova Ngai wa Isiraeli. **22** Nīmakūngūire Giathī kīa Mīgate itarī Mīlkire Ndawa ya Kūmbia marī na gikeno ihinda rīa mīthenya mūgwanja, tondū Jehova nīamayūrītie gikeno nī undū wa kugarura meciiria ma mūthamaki wa Ashuri, nake akimateithia wīra-inī wa gwaka nyūmba ya Ngai, o we Ngai wa Isiraeli.

7 Na rīrī, thuutha wa maundū macio, rīrīa Aritashashita mūthamaki wa Perisia aathamakaga, Ezara mūrū wa Seraia, mūrū wa Azaria, mūrū wa Hilikia, **2** mūrū wa Shalumu, mūrū wa Zadoku, mūrū wa Ahitubu, **3** mūrū wa Amaria, mūrū wa Azaria, mūrū wa Meraiothu, **4** mūrū wa Zerahia, mūrū wa Uzi, mūrū wa Buki, **5** mūrū wa Abishua, mūrū wa Finehasi, mūrū wa Eleazaru, mūrū wa Harūni mūthīnjiri-Ngai ūrīa mūnene, **6** Ezara ucio nīambatire oimite Babuloni. Aarī mūrutani mūūgī mūno ūhorō-inī wa Watho wa Musa, ūrīa Jehova Ngai wa Isiraeli aaheanīte. Mūthamaki nīamūheete indo ciothe iria aahoote kūrī we, tondū guoko kwa Jehova Ngai wake kwarī hamwe nake. **7** Andū amwe a Isiraeli, hamwe na athīnjiri-Ngai, na Alawii, na aini a nyīmbo, na aikaria a ihingo, na ndungata cia hekarū o nao nīmambatire magiūka Jerusalemu mwaka wa mūgwanja wa wathani wa Aritashashita. **8** Ezara aakinyire Jerusalemu mweri wa gatano wa mwaka

wa mūgwanja wa mūthamaki. **9** Aambīrīrie rūgendo rwake rwa kuuma Babuloni mūthenya wa mbere wa mweri wa mbere, na aakinyire Jerusalemu mūthenya wa mbere wa mweri wa gatano, tondū guoko kwa ūtugi kwa Ngai wake kwarī hamwe nake. **10** Nīgūkorwo Ezara nīerutīre gūthoma na kūrūmia Watho wa Jehova, na kūrutana watho wa kūrūmīrīrwo na mawatho maguo kūu Isiraeli. **11** Ino nīyo kobi ya marīa marīa Mūthamaki Aritashashita aaheete Ezara ucio mūthīnjiri-Ngai na mūrutani, mūdū warī mūūgī maūdū-inī makoniī maathani na mawatho ma kūrūmīrīrwo ma Jehova harī Isiraeli: **12** Aritashashita, mūthamaki wa athamaki, Kūrī Ezara ūrīa mūthīnjiri-Ngai na mūrutani wa Watho wa Ngai ūrīa ūrī igūrū: Nīndakūgeithia. **13** Riu-rī, nīndaruta watho atī andū a Isiraeli othe arīa marī ūthamaki-inī wakwa, hamwe na athīnjiri-Ngai na Alawii, arīa mangienda gūthīi nawe kūu Jerusalemu, no mathī. **14** Wee ūtūmitwo nī mūthamaki na ataari ake mūgwanja, ūthī ūgaturīre ūhorō wa Juda na wa Jerusalemu, o ta ūrīa Watho wa Ngai waku ūrīa ūrī naguo guoko-inī gwaku ūtarī. **15** O na ningī ūkuue betha na thahabu, iria mūthamaki na ataari ake maheanīte na kwiyendera kūrī Ngai wa Isiraeli ūrīa ūtūruga Jerusalemu, **16** hamwe na betha na thahabu ciothe iria ingīheanwo kuuma būrūri wa Babuloni, o na mīhothi ya kwiyendera kuuma kūrī andū na athīnjiri-Ngai, nī undū wa hekarū ya Ngai wao irīa irī Jerusalemu. **17** Menyerera wone atī mbeeca ici nīciagūra ndegwa, na ndūrūme na tūtūrūme, hamwe na maruta ma ngano na ma kūnyūyo, irutwo igongona hau kigongona-inī kīa hekarū ya Ngai waku kūu Jerusalemu. **18** Wee na arīu a thoguo Ayahudi no mwīke o ūrīa mūngiona kwagūrīre na matigari ma betha na thahabu, kūrīngana na wendi wa Ngai wanyu. **19** Twarīrai Ngai wa Jerusalemu indo ciothe iria mwīhokeirwo na kūhūthagīrwo mahooya-inī thīnī wa hekarū ya Ngai wanyu. **20** Na kīndū kīngī o gīothe kīngīendekana nī undū wa hekarū ya Ngai wanyu, o kīrīa ūngiona mweke wa kūheana, no ūkīrute kuuma kīgīna-inī kīa mūthamaki. **21** Na rīrī, nī Mūthamaki Aritashashita, nīndatha aigī othe a kīgīna a Mūrīmo-wa-Farati maheane na kīyo kīrīa gīothe Ezara ūrīa mūthīnjiri-Ngai, na mūrutani wa watho wa Ngai ūrīa ūrī igūrū angibatario nīkio, **22** gitakīrīte taranda igana rīmwe cia betha, na kori igana rīmwe cia ngano, na bathi igana rīmwe cia ndībei, na bathi igana rīmwe cia maguta ma mītamayū, na cumbi ūtarī gīthīmi. **23** Ūndū ūrīa wothe Ngai wa igūrū atuīte, nīwikwo na kīyo, ūndū wothe ūkonī hekarū ya Ngai ūrīa ūrī igūrū. Nī kī kīngītūma kūgīe na mang'ūrī ūthamaki-inī wa mūthamaki na arīu ake? **24** Ningī mūmenye atī mūtīrī na watho wa gwītia mūthīnjiri-Ngai o wothe, na Alawii, na aini a nyīmbo, na aikaria a ihingo, na ndungata cia hekarū, kana andū arīa angī marutaga wīra nyūmba-inī iyo ya Ngai igooti, kana maruta ma mūthamaki o na kana igooti rīa mīrigo igītoonyia būrūri-inī. **25** Nawe Ezara, kūrīngana na ūūgī wa Ngai waku ūrīa ūrī naguo, thuura acīrīthania na atui a ciira nīguo matuagīre andū othe a Mūrīmo-wa-Farati ciira na kīhoo, arīa othe mooī watho wa Ngai wanyu. Nao arīa matoofī ūmarute. **26** Mūdū o wothe ūtarīathīkagīra watho wa

Ngai waku na watho wa mūthamaki no nginya aherithio na ūndū wa kūūrragwo, kana aingatwo būrūrī, o na kana indo ciake itahwo, kana ohwo njeera. **27** Jehova arogocwo, Ngai wa maithē maitū, ūria wīkīrite ūndū ūcio ngoro-inī ya mūthamaki, atī atīithie nyūmba ya Jehova iria iri kūu Jerusalemu na njira īno, **28** o ūcio ūtūmite njitikirike mbere ya mūthamaki, na ataarani ake, na anene othe a mūthamaki arīa marī ūhoti. Tondū guoko kwa Jehova Ngai wakwa kwarī hamwe na nīi, nīndeyūmīrīrie, ngīcookanīrīria atongoria a Isiraēli nīguo twambate nao.

8 Aya nīo atongoria a nyūmba o hamwe na arīa meyandīkithītie, na nīo mambatanirīe na nīi kuuma Babuloni hīndī ya wathani wa Mūthamaki Aritashashita: **2** kuuma njiaro cia Finehasi, aarī Gerishomu; na njiaro cia Ithamaru, aarī Danieli; na kuuma njiaro cia Daudi, aarī Hatushu **3** wa njiaro cia Shekania; na kuuma njiaro cia Paroshu, aarī Zekaria, hamwe na andū 150 arīa meyandīkithītie; **4** na kuuma njiaro cia Pahathu-Moabi, aarī Eliehoenai mūrū wa Zerahia, hamwe na andū angī 200; **5** na kuuma njiaro cia Zatu, aarī Shekania mūrū wa Jahazieli, hamwe na andū angī 300; **6** na kuuma njiaro cia Adini, aarī Ebedi mūrū wa Jonathani, hamwe na andū angī 50; **7** na kuuma njiaro cia Elamu, aarī Jeshaiā mūrū wa Athalia, hamwe na andū angī 70; **8** na kuuma njiaro cia Shefatia, aarī Zebadia mūrū wa Mikaeli, hamwe na andū angī 80; **9** na kuuma njiaro cia Joabu, aarī Obadia mūrū wa Jehieli, hamwe na andū angī 218; **10** na kuuma njiaro cia Bani, aarī Shelomithi mūrū wa Josifia, hamwe na andū angī 160; **11** na kuuma njiaro cia Bebai, aarī Zekaria mūrū wa Bebai, hamwe na andū angī 28; **12** na kuuma njiaro cia Azigadi, aarī Johanani mūrū wa Hakatani, hamwe na andū angī 110; **13** na kuuma njiaro cia Adonikamu, na nīo a mūthia, marītwa mao maarī Elifeleti, na Jueeli, na Shemaia, hamwe na andū angī 60; **14** na kuuma njiaro cia Bigivai, maarī Uthai na Zakuri, hamwe na andū angī 70. **15** Nīdamacookanīrīrie hamwe rūūi-inī rūria rūthereraga rūrore Ahava, na tūgīkara hau mīthenya itatū. Na rīri, rīria ndarorire gatagati-inī ka andū acio na athīnjīri-Ngai, ndionire Alawii ho. **16** Nī ūndū ūcio ngītūmanīra Eliezeri, na Arieli, na Shemaia, na Elinathani, na Jaribu, na Elinathani, na Nathani, na Zekaria, na Meshulamu arīa maarī atongoria, na Joiaribu na Elinathani, andū arīa maarī arutani, **17** ngīmatūma kūrī Ido mūtongoria wa Kasifia. Ngīmeera ūria megūthīi kwīra Ido na andū a nyūmba yake, acio ndungata cia hekarū kūu Kasifia, nīguo matūrehere aruti a wira wa nyūmba ya Ngai witū. **18** Na tondū guoko kwa ūtugi kwa Ngai witū kwarī hamwe na ithuī-rī, magītūrehere Sherebia, mūdū mūhoti wa kuuma njiaro cia Mahili mūrū wa Lawi, ūria warī mūrū wa Isiraēli, na arīu a Sherebia na arīu a ithe, othe maarī andū 18; **19** Na makīrehe Hashabia hamwe na Jeshaiā wa kuuma njiaro cia Merari, na arīu a ithe na ciana ciao, othe andū 20. **20** Ningī makīrehe andū ndungata 220 cia hekarū, gīkundi giathondeketwo nī Daudi na anene ake nīguo gītehangīrīrie Alawii. Othe makīandīkwo na marītwa mao. **21** Tūrī o hau rūūi-inī rwa Ahava, ngīanīrīra twīhinge kūrīa irio,

nīguo tūhote kwīnyīhīa mbere ya Ngai witū tūmūhoee atūgītīre rūgendo-inī, ithuī na ciana ciitū, hamwe na indo ciitū ciothe. **22** Nīndaiguire thoni kūrīria mūthamaki atūhe thigari cia magūrū o na iria ithīiaga ihaicite mbarathi cia gūtūgītīra harī thū njīra-inī, tondū nītwerīte mūthamaki atīrī, “Guoko kwa ūtugi kwa Ngai witū kūrī igūrū rīa mūdū o wothe ūria ūmwīhokaga, no marakara make manene marī igūrū rīa arīa othe mamūtiganagīria.” **23** Nī ūndū ūcio tūkīhinga kūrīa irio na tūgīthaita Ngai witū nī ūndū wa ūhoro ūcio, nake agīcookia ihooya rīitū. **24** Ningī ngīamūrā athīnjīri-Ngai ikūmi na eerī arīa maarī atongoria, hamwe na Sherebia, na Hashabia, na arīu a ithe wao ikūmi, **25** na ngīmathimīra maruta ma betha na thahabu, na indo iria ciaheanītwo nī mūthamaki, na ataarī ake, na anene ake, na andū othe a Isiraēli arīa maarī kuo, nī ūndū wa nyūmba ya Ngai witū. **26** Ngīmathimīra taranda 650 cia betha, na indo cia betha cia ūritū wa taranda igana rīmwe, na taranda igana rīmwe cia thahabu, **27** na mbakūrī 20 cia thahabu cia thogora wa mbaūni 1,000, na indo igīrī cia gīcango gītherie mūno kīa goro o ta thahabu. **28** Ngīmeera atīrī, “Inyūi o ūndū ūmwe na indo ici nī mwamūrīrwo Jehova. Betha na thahabu ici nī maruta ma kwīyendera marutīrwo Jehova Ngai wa maithē manyu. **29** Mūcimenyere wega o nginya rīria mūgaacithimīra tūnyūmba-inī tūrīa tūrī thīnī wa nyūmba ya Jehova kūu Jerusalemu mbere ya athīnjīri-Ngai arīa atongoria, na Alawii, na atongoria a nyūmba cia Isiraēli.” **30** Nao athīnjīri-Ngai na Alawii makīamūkīra betha na thahabu, na indo icio nyamūrē iria ciathimītwo nīguo itwarwo nyūmba ya Ngai witū kūu Jerusalemu. **31** Na mūthenya wa ikūmi na rīri mweri wa mbere tūkīuma rūūi-inī rwa Ahava twerekeire Jerusalemu. Guoko kwa Ngai witū kwarī hamwe na ithuī, nake agītūgītīra kuuma kūrī thū na njangiri njīra-inī. **32** Nī ūndū ūcio tūgīkinya Jerusalemu, na tūkīhurūka kuo mīthenya itatū. **33** Mūthenya wa kana, tūrī thīnī wa nyūmba ya Ngai witū, tūgīthima betha na thahabu na indo iria nyamūrē ikīneanwo moko-inī ma Meremoth mūrū wa Uria, ūria mūthīnjīri-Ngai. Eleazar mūrū wa Finehasi aarī hamwe nake, o ūndū ūmwe na Jozabadu mūrū wa Jeshua, na Noadia mūrū wa Binui, arīa Alawii. **34** Indo ciothe nīciatarirwo kūrīngana na mūigana na ūritū wacio, naguō ūritū wacio ūrī wothe ūkīandīkwo o hīndī īyo. **35** Hīndī īyo arīa maacooke kuuma kūrīa maatahūrwo makīrutīra Ngai wa Isiraēli maruta ma njino: makīruta ndegwa ikūmi na igīrī nī ūndū wa andū a Isiraēli othe, na ndūrūme mīrongo kenda na ithathatū, na tūtūrūme mīrongo mūgwanja na mūgwanja, na makīruta thenge ikūmi na igīrī iri iruta rīa kūrīroheria mehīa. Ici ciothe ciarutīrwo Jehova iri iruta rīa njino. **36** Magīcooka magītīwara mawatho ma mūthamaki kūrī anene arīa maathuurītīwo nī mūthamaki, na kūrī mabarūthi ma Mūrīmo-wa-Farati, nao magīteithia andū na magīteithīrīria maūdū ma nyūmba ya Ngai.

9 Na rīri, thuutha wa gwīka maūdū macio, atongoria magīūka kūrī nīi, makīnjīra atīrī, “Andū a Isiraēli, o hamwe na athīnjīri-Ngai na Alawii, matīamūrāntīe kuuma kūrī andū arīa matūrīgīcīrie, na kuuma kūrī

mitugo yao iri magigi, ta iria ya Aakaanani, na Ahiti, na Aperizi, na Ajobusi, na Aamoni, na Amoabi, na Amisiri, na Aamori. **2** Nimahikitie airitu amwe ao magatuika atumia ao na ariū ao, na magatukania rūriri rūrira rūtheru na andū arīa matūrigiicīrie. Atongoria na anene ao nio matongoretie andū arīa angī ūhorō-inī ūyū wa kwaga kwihokeka.” **3** Rīrīa ndaiguire ūhorō ūcio, ngitembūranga nguo yakwa ya thiini na ya igūrū, na ngimunya njiūrī cia mūtwe wakwa o na nderu, ngīkara thī ndī na kīeha kīnene. **4** Hīndī ūyo andū othe arīa mainainire nī ūndū wa ciugo icio cia Ngai wa Isiraēli makigomana harī nī nī ūndū wa kwaga kwihokeka kūu kwa andū arīa maatahitwo. Ngīkara thī hau ndī na kīeha kīnene o nginya hīndī ya igongona rīa hwaī-inī. **5** Na rīrī, ihinda rīa igongona rīa hwaī-inī riakinyarī, ngīkīra ngiuma hau ndakarīte ndīnyihītie, nguo yakwa ya thiini na ya igūrū iri ndembūkangu, ngīturia ndu ndambūrūkie moko makwa kūrī Jehova Ngai wakwa, **6** ngīhooya ūū: “Wee Ngai wakwa, nīngūguwa thoni mūno na ngaconoka na ndingihota gūgūtiirira gīthiithi, Wee Ngai wakwa, tondū mehīa maitū nī maingī makaraiha gūkīra ūraiū witū na ūūru witū, ūgakinya o kūu igūrū. **7** Kuuma matukū-inī ma maithe maitū ma tene nginya ūmūthī, ūūru witū ūkoretwo ūrī mūingī. Tondū wa mehīa maitū, ithūi na athamakī aītū, na athīnjīri-Ngai aītū, tūtūire tūūragagwo na rūhiū rwa njora, tūgatahwo na tūgatunywo indo ciitū, na tūgaconoritho guoko-inī kwa athamakī a mabūrūri mangī, o ta ūrīa gūtariī ūmūthī. **8** “No rīrī, gwa kahinda kanini, Jehova Ngai witū akoretwo arī mūtugi nī gūtūtigīria matigari na gūtūhe handū harūmu harīa hake haamūre, na nī ūndū ūcio Ngai nīaheete maithe maitū ūtheri na agatūhoorerīa hanini ūkombo-inī witū. **9** O na gūtūika tūrī ngombo-rī, Ngai witū ndatūtiganīrie ūkombo-inī. Nīatūgūrīre tha maithe-inī ma athamakī a Perisīa: Nīatūheete mūtūūrīre mwerū nīguo tūhote gwaka nyūmba ya Ngai witū rīngī na tūcookererie kūrīa īthūkītio, na nīatūheete rūthingo rwa gūtūgītira thīini wa Juda na Jerusalemu. **10** “No rīrī, Wee Ngai witūrī, nī afīa tūngiuga thuuha ūyū? Tondū nītwagīre mawatho maku bata **11** marīa waheanire na tūnua twa anabīi ndungata ciaku, rīrīa woigire atīrī, ‘Būrūrī ūrīa mūrathīi kwīgwatīra ūtūike wanyu nīmūthaahie nī waganu wa andū aguo. Nī ūndū wa maūndū mao me magigi, nīmaūiyūrītie maūndū mao mooru kuuma mwena ūmwe nginya ūrīa ūngī. **12** Nī ūndū ūcio, mūtikanetikīrie airītu anyu mahikio nī ariū ao kana ariū anyu mahikie airītu ao. Mūtikanagīe na kīrīkanīro kīa ūrata nao o na rī, nīgeetha mūgīe na hinya na mūrīage indo njega cia būrūrī ūcio, na mūkaaūtīgīra ciana cianyu ūrī igai rīao nginya tene.’ **13** “Maūndū macio matūkorete nī ūndū wa ciiko ciitū njūru na wīhia witū mūnene, no rīrī, Wee Ngai witū ūtūherīthīe na īherīthīa inini gūkīra ūrīa mehīa maitū magīrīre, o na nīūtūgīrīe matigari ma andū ta aya. **14** Rīu-rī, no tūcooke kuuna maathani maku rīngī, na tūhikanie na andū arīa mekaga maūndū me magigi ta macio? Githī ndūngītīrakarīra nginya ūtūniine, kwage matigari kana mūndū ūngīhonoka? **15** Wee Jehova Ngai wa Isiraēli, ūrī mūthingu! ūmūthī ūyū nītūgītītwo tūrī matigari. Tūrī

haha mbere yaku twīhītie, na tondū wa ūndū ūcio gūtīri o na ūmwe witū ūngīhota kūrīgama mbere yaku.”

10 Rīrīa Ezara aahooyaga akiumbūruga mehīa na akīrīraga, o na akīgīūthagia thī hau nyūmba-inī ya Ngai-rī, gīkundi kīnene kīa andū a Isiraēli, kīa arūme, na andū-a-nja, na ciana, gīkīūngana gīkimūthīūrūkīria. O nao makīrīra marī na ruo mūno. **2** Nake Shekania mūrū wa Jehieli, ūmwe wa rūciaro rwa Elamu, akīra Ezara atīrī, “Tūkoretwo tūtārī ehokeku harī Ngai witū nī ūndū nītūhikītie andū-a-nja kuuma ndūrīrī iria itūthīūrūkīrie. No o na kūrī ūguo-rī, Isiraēli no marī na kūrīgīrīro. **3** Na rīrī, nītūthondeke kīrīkanīro tūrī mbere ya Ngai witū atī nītūkīūngata andū-a-nja aya othe na ciana ciao, kūrīgana na mataaro ma mwathi wakwa, o na mataaro ma arīa metīgīrīte maathani ma Ngai witū. ūndū ūyū nīwīkwō kūrīgana na Watho. **4** Arahūka; ūhorō ūyū ūrī moko-inī maku. Ithūi tūrī hamwe nawe; nī ūndū ūcio, wīyūmīrīrie ūwīke.” **5** Nī ūndū ūcio Ezara akīarahūka, agītūma atongoria a athīnjīri-Ngai na Alawīi, o na andū othe a Isiraēli mehīe atī nīmēgwīka ūrīa kwērītwo. Nao makīhīta. **6** Ningī Ezara akūma hau mbere ya nyūmba ya Ngai, agīthīi kanyūba ka Jehohanani mūrū wa Eliashibu. Arī kūu ndaigana kūrīa irio kana kūnyua maaī tondū aathīre o na mbere gūcakaya nī ūndū andū arīa maatahitwo nīmāgīte kwīhokeka. **7** Gūgīcooka gūkīanīrītwo Juda na Jerusalemu guothe atī andū othe arīa maatahitwo mongane Jerusalemu. **8** Mūndū o wothē ūngīagīre gūkīnya Jerusalemu mīthenya ītatū ītanathira kūrīgana na itua rīa anene na athuuri, atunywo indo ciake ciothe, nake we mwene aingatwo, ehēre kīūngano-inī kīa andū arīa maatahitwo. **9** Mīthenya ūyo ītatū ītanathira, arūme othe a Juda na Benjamīni makīūngana Jerusalemu. Naguo mūthenya wa mīrongo īrī wa mweri wa kenda, andū othe nīmākarīte thī kīhaaro-inī kīrīa kīarī mbere ya nyūmba ya Ngai, mathīnikīte mūno tondū wa ūndū ūcio na nī ūndū wa mbura. **10** Hīndī ūyo Ezara ūcio mūthīnjīri-Ngai akīrīguma na igūrū, akīmeera atīrī, “Mūkoretwo mūtārī ehokeku; nīmūhikītie andū-a-nja a kūngī, mūgakīongerera mahītia ma Isiraēli. **11** Rīu-rī, umbūrāi mehīa manyu kūrī Jehova Ngai wa maithe manyu, na mwīke ūrīa endaga. Mwīyamūranīe na andū arīa mamūthīūrūkīrie, o na atumia anyu a kūngī.” **12** Kīūngano gīothe gīgīcooka na mūgambo mūnene atīrī, “Nīwoiga ūrīa kwagīrīre! No nginya twīke o ta ūguo woiga. **13** No rīrī, andū aya marī haha nī aingī, na nī hīndī ya mbura; nī ūndū ūcio tūtingīkara nja. Ningī ūhorō ūyū ndūngīthondekane na mūthenya ūmwe kana rīrī, tondū nītwhītie mūno ūndū-inī ūyū. **14** Reke anene aītū marūgamīrīre kīūngano gīkī gīothe. Ningī o mūndū wothē ūrī matūūra-inī maitū ūhikītie mūndū-wa-nja wa kūngī nīetikīrio oke mahinda marīa matūitwo, hamwe na athuuri na atuanīri ciira a o itūūra, nginya twehererio marakara marīa mahīi ma Ngai witū ūhorō-inī ūyū.” **15** Andū arīa maareganire na ūhorō ūcio no Jonathani mūrū wa Asaheli, na Jahazeia mūrū wa Tikiva, hamwe na Meshulam, na Shabethai ūrīa Mūlawīi. **16** Nī ūndū ūcio andū arīa maatahitwo magīka o ta ūrīa kwērītwo. Nake Ezara ūcio mūthīnjīri-Ngai

agĩthura arũme arĩa maarĩ atongoria a nyũmba ciao, o mũndũ ũmwe kuuma o nyũmba, o ũrĩa ciagayanĩtio, nao othe makĩandĩkwo marĩitwa mao. Mũthenya wa mbere wa mweri wa ikũmi magĩkara thĩ nĩguo matuĩrie maciira macio, **17** na gũgĩkinya mũthenya wa mbere wa mweri wa mbere, makĩrĩkia maciira ma arũme othe arĩa maahikĩtie andũ-a-nja a kũngĩ. **18** Thĩĩnĩ wa njiaro cia athĩnjĩri-Ngai, andũ aya nĩo maahikĩtie andũ-a-nja a kũngĩ: Kuuma njiaro cia Jeshua mũrũ wa Jozadaku na ariũ a ithe nĩ: Maaseia, na Eliezeri, na Jaribu, na Gedalia. **19** (Othe makĩranĩra atĩ nĩmegũtigana na atumia ao, na o mũndũ akĩruta ndũrũme kuuma rũũru-inĩ rwake nĩ ũndũ wa iruta rĩa mahĩtia mao.) **20** Kuuma kũrĩ njiaro cia Imeri nĩ: Hanani na Zebadia. **21** Kuuma kũrĩ njiaro cia Harimu nĩ: Maaseia, na Elija, na Shemaia, na Jehieli, na Uzia. **22** Kuuma kũrĩ njiaro cia Pashuri nĩ: Elioenai, na Maaseia, na Ishumaeli, na Nethaneli, na Jozabadu, na Elasa. **23** Kuuma kũrĩ Alawii nĩ: Jozabadu, na Shimei, na Kelaia (na nowe Kelita), na Pethahia, na Juda, na Eliezeri. **24** Kuuma kũrĩ aini a nyĩmbo nĩ: Eliashibu. Kuuma kũrĩ aikaria a ihingo nĩ: Shakumu, na Telemu, na Uri. **25** Na gatagatĩ-inĩ ga Aisiraeli arĩa angĩ: Kuuma kũrĩ njiaro cia Paroshu nĩ: Ramia, na Izia, na Malikija, na Mijamini, na Eleazaru, na Malikija, na Benaia. **26** Kuuma kũrĩ njiaro cia Elamu nĩ: Matania, na Zekaria, na Jehieli, na Abadi, na Jeremothu, na Elija. **27** Kuuma kũrĩ njiaro cia Zatu nĩ: Elioenai, na Eliashibu, na Matania, na Jeremothu, na Zabadi, na Aziza. **28** Kuuma kũrĩ njiaro cia Bebai nĩ: Jehohanani, na Hanania, na Zabai, na Athilai. **29** Kuuma kũrĩ njiaro cia Bani nĩ: Meshulamu, na Maluku, na Adaia, na Jashubu, na Sheali, na Jeremothu. **30** Kuuma kũrĩ njiaro cia Pahathu-Moabi nĩ: Adina, na Kelali, na Benaia, na Maaseia, na Matania, na Bezaleli, na Binui, na Manase. **31** Kuuma kũrĩ njiaro cia Harimu nĩ: Eliezeri, na Ishija, na Malikija, na Shemaia, na Shimeoni, **32** na Benjamini, na Maluku, na Shemaria. **33** Kuuma kũrĩ njiaro cia Hashumu nĩ: Matenai, na Matata, na Zabadi, na Elifeleti, na Jeremai, na Manase, na Shimei. **34** Kuuma kũrĩ njiaro cia Bani nĩ: Maadai, na Amuramu, na Ueli, **35** na Benaia, na Bedeia, na Keluhi, **36** na Vania, na Meremothu, na Eliashibu, **37** na Matania, na Matenai, na Jaasu. **38** Kuuma kũrĩ njiaro cia Binui nĩ: Shimei, **39** na Shelemia, na Nathani, na Adaia, **40** na Makinadebai, na Shashai, na Sharai, **41** na Azareli, na Shelemia, na Shemaria, **42** na Shalumu, na Amaria, na Jusufu. **43** Kuuma kũrĩ njiaro cia Nebo nĩ: Jeieli, na Matithia, na Zabadi, na Zabina, na Jadai, na Joeli, na Benaia. **44** Acio othe nĩmahikĩtie andũ-a-nja a kũngĩ, na amwe ao nĩmaciarĩte ciana na atumia acio.

Nehemia

1 Ici n̄cio ciugo cia Nehemia mūrū wa Hakalia: Atīrīrī, mweri-inī wa Kiselevu wa mwaka wa mīrongo īrīrī, rīrīa ndaarī thīnī wa nyūmba ya ūthamaki kūu Shushani-rī, **2** Hanani, ūmwe wa arīū a baba, agīūka kuuma Juda arī na andū angī, na ngīmahooya ūhoro wa matigari ma Ayahudi arīa maahonokete gūtahwo, o na ngīmahooya ūhoro wa Jerusalemu. **3** Nao makīnjookeria atīrī, “Andū arīa maahonokire gūtahwo, o acio marī kūu būrūrī-inī, marī na thīna mūnene na makanyararwo mūno. Rūthingo rwa Jerusalemu nīrūmomore, na ihingo ciaruo igacinwo na mwaki.” **4** Rīrīa ndaiguire maūndū macio, ngīkara thī, ngīrīra. Ngīkara ngīcakayaga matukū maigana ūna, ngīthinga kūrīa irio na ngīhooya Ngai wa Igūrū. **5** Ningī ngiuga atīrī: “Wee Jehova Ngai wa Igūrū, wee Mūrungu mūnene na wa kūmakania, ūrīa ūhingagia kīrīkanīro gīake kīa wendo kūrī arīa mamwendete na magaathīkīra maathani make, **6** ndagūthaitha ūtege gūtū gwaku, na ūhingūre maitho maku ūigue ihooya rīrīa ndungata yaku īrahooya īrī mbere yaku mīthenya na ūtukū nī ūndū wa ndungata ciaku, andū a Isiraēli. Nīngumbūra mehīa ma andū a Isiraēli, na makwa, na ma nyūmba ya baba, marīa ithuī tūkwīhīirīe. **7** Nītūkwīte maūndū ma waganu mūnene harīwe. Tūtīathīkīrīe maathani na irīra cia watho waku cia kūrīmīrīrwo, o na mawatho marīa waheire Musa ndungata yaku. **8** “Rīrīkana ūrutani kīra waheire Musa ndungata yaku, ūkiuga atīrī, ‘Mūngīaga kwīhokeka, nīngamūhurunja gatagatī ka ndūrīrī, **9** no mūngīkanjookerera na mwathīkīre maathani makwa, hīndī ūyo o na andū anyu arīa maatahitwo magatwarwo ituri cia thī kūrīa kūrāya mūno, nīngamacookereria ndīmarute kuo, ndīmārehe kūndū kūrīa thuurīte gūtūike gīkaro kīa Rīitwa rīakwa.’ **10** “Acio nī ndungata ciaku na andū aku, arīa wakūūrīre na ūndū wa hinya waku mūnene na guoko gwaku kūrī ūhōti. **11** Wee, Jehova, ndagūthaitha ūtege gūtū ūigue mahooya ma ndungata īno yaku, o na mahooya ma ndungata ciaku irīa ikenagio nī gwītīgīra rīitwa rīaku. Kīreke ndungata yaku īgaacīre ūmūthī na ūndū wa gūtūma ītikīrīke harī mūndū ūyū.” Nī nī n̄datwaragīra mūthamaki kīndū gīa kūnyua.

2 Mweri-inī wa Nisani, mwaka wa mīrongo īrīrī wa Mūthamaki Aritashashita, rīrīa aareheirwo ndibeī, ngīoya ndibeī ūyo ngīmīnengera mūthamaki. Mbere ya hīndī ūyo ndiatukītīe gīthiithi ndī harī we; **2** nī ūndū ūcio mūthamaki akīnjūūrīa atīrī, “Nī kī gītūmīte ūtukīe gīthiithi ūguo na ndūrī mūrūaru? Ūndū ūcio no uumanire na kīeha kīa ngoro.” Na nī ngītīgīra mūno, **3** no ngīra mūthamaki atīrī, “Mūthamaki arotūūra nginya tene! Gīthiithi gīakwa kīngīaga gūtūka atīa hīndī irīa itūūra inene rīrīa maīthe makwa mathīkītwo rīkīrite ihooru, na ihingo ciarīo igacinwo ikaniinwo na mwaki?” **4** Mūthamaki akīnjūūrīa atīrī, “Ūkwenda atīa?” Hīndī ūyo ngīhooya Ngai wa Igūrū, **5** na ngīcookerīa mūthamaki atīrī, “Mūthamaki, angīona kwagīrīrīe, na ndungata yaku ītikīrīke maitho-inī make, nīakīndūme itūūra rīu inene rīa Juda, kūrīa maīthe makwa mathīkītwo, nīguo

ngarīake rīngī.” **6** Hīndī ūyo mūthamaki, aikaranītīe na mūtumia wake, akīnjūūrīa atīrī, “Rūgendo rwaku nī rwa matukū maigana na ūgaacooka rī?” Mūthamaki akiona arī wega andūme; nī ūndū ūcio ngītua ihīnda rīa gūthīi. **7** Ningī ngīmīrīra atīrī, “Mūthamaki angīona kwagīrīrīe, reke heo marīa ndwarīre abarūthi a Mūrīmo-wa-Farati, nīgeetha manjītīkīrīe hītūkīre kuo kinya nginye Juda. **8** O na no heo marīa ndwarīre Asafu, mūmenyereri wa mūtītū wa mūthamaki, nīgeetha akaahe mbaū cia gūthondeka mīgamba ya ihingo cia nyūmba ya ūthamaki irīa irīganītīe na hekarū, na cia gwaka rūthingo rwa itūūra inene o na cia gwaka nyūmba irīa ndīrīkaraga?” Na tondu ūtugi wa guoko kwa Ngai wakwa warī hamwe na nī, mūthamaki agītīkīra kūūhingīra maūndū marīa mothe ndaamūūrītīe. **9** Nī ūndū ūcio ngīthīi kūrī abarūthi a Mūrīmo-wa-Farati, ngīmānengera marīa ma mūthamaki. Ningī mūthamaki nīatūmīte anene a mbūtū cia ita hamwe na thigari irīa ithiīaga na mbarathi tūthīi hamwe nao. **10** Rīrīa Sanibalati ūrīa Mūhoroni, na Tobia mūnene ūrīa Mūamoni, maiguire ūhoro ūcio, magītāngīka mūno makīrīa nīkūigua atī kwarī mūndū wokīte gūcaria maūndū ma kūguna andū a Isiraēli. **11** Nīndathiire Jerusalemu, na thuuha wa gūikara kuo mīthenya itatū-rī, **12** ngīumagara ūtukū ndī na andū matarī aingī. Nderīte mūndū o na ūmwe ūndū ūrīa Ngai wakwa eekīrīte ngoro-inī yakwa nījke nī ūndū wa Jerusalemu. Gūtīarī na mbarathi ingī tīga irīa yanguūite. **13** Nīndathiire ūtukū ngereire Kīhingo gīa Kīanda, njerekeire Gīthima kīa Ndamathia na Kīhingo gīa Kīara-inī, ngīroraga thingo cia Jerusalemu irīa cīamomoretwo, na ihingo ciarīo irīa ciacīnītwo ikaniinwo nī mwaki. **14** Ningī ngīthīi o na mbere njerekeire Kīhingo gīa Gīthima na Kāria-inī ka Mūthamaki, no hatiarī handū haiganu ha kūhītūkīrwo nī mbarathi yakwa; **15** nī ūndū ūcio ngīambata na mūkuru ūtukū ngīroraga ūrīa rūthingo rwatarīi. Ndakinya mūthīa, ngīhūndūka ngīngīrīra Kīhingo gīa Kīanda rīngī. **16** Anene a kūu matīamenyīre kūrīa ndathiite kana ūrīa ndekaga tondu ndīamenyīthīite Ayahudi, kana athīnjīrī-Ngai, kana arīa maarī igweta, kana anene, o na kana arīa angī mangīarutire wīra. **17** Ningī ngīmeera atīrī, “Nīmūrona thīna ūrīa tūrī naguo: itūūra rīa Jerusalemu nīrīanangīku, na ihingo ciarīo igacinwo na mwaki. Ūkai twake rūthingo rwa Jerusalemu rīngī, na tūtīgacooka kūnyararwo o na rī.” **18** O na ningī ngīmeera ūrīa guoko kwa ūtugi kwa Ngai wakwa kwarī hamwe na nī, na ūrīa mūthamaki anjīrīte. Nao magīcookia atīrī, “Nītambīrīrīeī gwaka rīngī.” Nī ūndū ūcio makīambīrīra wīra ūcio mwega. **19** No rīrīa Sanibalati ūrīa Mūhoroni na Tobia mūnene ūrīa Mūamoni na Geshehu ūrīa Mūarabu maiguire ūhoro ūcio, magītūnyūrīra na magītūthekepera, makīūrīa atīrī, “Nī atīa ūū mūreka? Kai mūkūremera mūthamaki?” **20** Ngīmācookerīa atīrī, “Ngai wa Igūrū nīwe ūgūtūma tūgaacīre. Ithuī ndungata ciake nītūkwambīrīra gwaka rīngī, no ha ūhoro wanyu-rī, mūtīrīrī na igai gūkū Jerusalemu, kana kīhōoto, kana ūndū wa tene wa kūmūnyīitithania narīo.”

3 Na riri, Eliashibu muthinjiri-Ngai uria munene na athinjiri-Ngai aria ang'eri a thiritu yake, magithi kiruta wira, na magicookereria Kihingo kia Ng'ondu. Magikiamira na magiikira mirango. Magiaka o nginya Muthiringo uria muraihu na iguru wa Igana, uria maamurire, na magiaka o nginya Muthiringo uria muraihu na iguru wa Hananeli. **2** Andu a Jeriko magiaka gicunji kiria kiariganitie na ho, nake Zakuri muru wa Imuri agiaka kurigania nao. **3** Kihingo gia Thamaki giakirwo ringi ni ariu a Hasenaa. Nimarire migogo yakio, na magikira mirango na igera cia kumihinga na icuuma ciakio. **4** Meremothu muru wa Uria muru wa Hakuza, niwe wacookereirie gicunji kiria kiarumiriire. Nake Meshulamu muru wa Bereka muru wa Meshezabeli agicookereria ruthingo gicunji kiria kiariganitie na hau. Ningi Zadoku muru wa Baana agithi na mbere gucookereria gicunji kiria kiarumiriire. **5** Gicunji kiria kiarumiriire giacookereirio ni andu a Tekoa, no andu ao aria maar' igweta nimaregire kiruta wira uria maheetwo ni arugamiriri ao. **6** Joiada muru wa Pasea mar' na Meshulamu muru wa Besodeia nio macookereirie Kihingo kia Jeshanahi. Nimarire migogo yakio, na magikira mirango na igera cia kumihinga na icuuma ciakio. **7** Kurigania nao, wira wa gucookereria ruthingo warutirwo ni andu a kuuma Gibeoni na Mizipa, nio Melatia wa Gibeoni, na Jadoni wa Merotho, matuira maria maathagwo ni baruthi wa Muriimo-wa-Farati. **8** Uzieli muru wa Harihaia, umwe wa aturi a thahabu, niacookereirie kuria kwarumiriire; nake Hanania, umwe wa athondeki a maguta manungi wega, agicookereria ruthingo haria haariganitie na hau. Magicookereria ruthingo rwa Jerusalem o nginya Ruthingo ruria Rwar'iri. **9** Gicunji kiria kiarumiriire giacookereirio ni Gefaia muru wa Huri uria war' mwathi wa nuthu ya gicigo kimwe kia Jerusalemu. **10** Kuhakana na hau, Jedaia muru wa Harumafu agicookereria ruthingo ruria rwang'etheire nyumba yake, nake Hatushu muru wa Hashabineia agicookereria ruthingo ruria rwariganitie nake. **11** Malikija muru wa Harimu, na Hashubu muru wa Pahathu-Moabi nao nimacookereirie gicunji kingi, hamwe na Muthiringo uria muraihu na iguru wa Mariiko ma Mwaki. **12** Gicunji kiria kiarumiriire giacookereirio ni Shalumu muru wa Haloheshu, mwathi wa nuthu ya gicigo kia Jerusalemu, ateithiriirio ni airitu ake. **13** Kihingo gia Kianda giacookereirio ni Hanuni hamwe na andu aria maatuiraga Zanoa. Magiika ringi na magikira mirango, na igera cia kumihinga na icuuma ciakio, ningi magicookereria ruthingo uraihu wa mikono 1,000 o nginya Kihingo gia Kiara-ini. **14** Kihingo gia Kiara-ini giacookereirio ni Malikija muru wa Rekabu, mwathi wa gicigo kia Bethi-Hakeremu. Agiika ringi na agikira mirango, na igera cia kumihinga na icuuma ciakio. **15** Kihingo gia Githima giacookereirio ni Shalumu muru wa Koli-Howe, mwathi wa gicigo kia Mizipa. Agiika ringi, agikigita, na agikira mirango na igera cia kumihinga na icuuma ciakio. Ningi niacookereirie ruthingo rwa Karia ga Siloamu kurigania na Mugiinda wa Muthamaki, o nginya ngathi-ini ya guikurika kuuma Ituira Inene ria Daudi. **16** Kuuma har' we, Nehemia

muru wa Azibuku, mwathi wa nuthu ya gicigo kimwe kia Bethi-Zuru, agicookereria ruthingo nginya kung'ethera mbirira cia Daudi, o nginya karia-ini ga kwiyenjera, na o nginya Nyumba ya Njamba cia Ita. **17** Kurigania nake, wira wa gucookereria ruthingo warutirwo ni Alawii aria maarugamirirwo ni Rehumu muru wa Bani. Kurigania nake, Hashabia, mwathi wa nuthu ya gicigo gia Keila, agicookereria ruthingo handu-ini ha andu a gicigo giake. **18** Kurigania nake, andu ao a bururi nio maacookereirie ruthingo matongoretio ni Binui muru wa Henadadi, mwathi wa nuthu iyo ingi ya Keila. **19** Kurigania nake, Ezeri muru wa Jeshua, mwathi wa Mizipa, niacookereirie gicunji kingi kuuma haria haang'etheire mwabato nginya haria haigagwo indo cia mbaara, o nginyagia koine-ini. **20** Kurigania nake, Baruku muru wa Zabai agicookereria gicunji kingi ar' na kyo, kuuma koine-ini nginya itoonyero ria nyumba ya Eliashibu muthinjiri-Ngai uria munene. **21** Kurigania nake, Meremothu muru wa Uria, muru wa Hakuza, niacookereirie gicunji kiu kingi kuuma itoonyero ria nyumba ya Eliashibu nginya muthia-ini wayo. **22** Kurigania nake, ruthingo rwacookereirio ni athinjiri-Ngai a kuuma rugongo ruria rwathiururukiirie kuu. **23** Kuuma har'io, Benjamini na Hashubu magicookereria ruthingo gicunji kiria kiar' mbere ya nyumba yao; na kurigania nao, Azaria muru wa Maaseia, muru wa Anania, agicookereria ruthingo hakuhi na nyumba yake. **24** Kurigania nake, Binui muru wa Henadadi niacookereirie gicunji kingi kuuma nyumba-ini ya Azaria o nginya koine-ini haria thingo ciacemaniire, **25** nake Palali muru wa Uzai agicookereria ruthingo kung'ethera haria thingo ciacemaniire na muthiringo uria wacomokete nyumba-ini ya iguru ya muthamaki hakuhi na nja ya arangiri. Kurigania nake, Pedaia muru wa Paroshu **26** hamwe na atungati a hekaru aria maatuiraga kirima-iguru kia Ofeli magicookereria ruthingo o nginya kung'ethera Kihingo kia Maa' kwereka mwena wa irathiro na kung'ethera muthiringo uria wacomokete na iguru. **27** Kurigania nao, andu a Tekoa magicookereria gicunji kingi kuuma muthiringo munene uria wacomokete na iguru nginya ruthingo rwa Ofeli. **28** Iguru wa Kihingo kia Mbarathi, athinjiri-Ngai nimacookereirie ruthingo, o mundu mbere ya nyumba yake. **29** Kurigania nao, Zadoku muru wa Imeri agicookereria ruthingo kung'ethera nyumba yake. Kurigania nake, Shemaia muru wa Shekania, muikaria wa Kihingo kia Irathiro, niwe wacookereirie ruthingo ruria rwarumiriire. **30** Kurigania nake, Hanania muru wa Shelemia, na Hanuni muru wa gatandat' wa Zalafu, nio maacookereirie gicunji kiu kingi. Kurigania nao, Meshulamu muru wa Bereka agicookereria ruthingo kung'ethera haria aikaraga. **31** Kurigania nake, Malikija, umwe wa aturi a thahabu, agicookereria ruthingo nginya nyumba-ini ya ndungata cia hekaru na cia onjorithia, kung'ethera Kihingo gia Gutuira, na o nginya kanyumba karia kaari iguru ria koine; **32** na gatagati ga kanyumba karia kaari iguru ria koine na Kihingo kia Ng'ondu haacookereirio ni aturi a thahabu na onjorithia.

4 Ririra Sanibalati aaguire ati nitwakaga rüthingo ringi, akirakara na agithirika müno. Agithekerera Ayahudi, **2** na ari mbere ya athiriti ake na mbütü cia ita cia Samaria, akiuga atiri, "Ayahudi aya ahinyaru-ri, ni kii mareka? Nimegücookereria rüthingo rwao? Nimeküruta magongona? Nimekürikia wira üyü na müthenya ümwe? Maahota gütüma mahiga macooke muoyo kuuma hiba-ini ici cia mahuti maya mahiite wothe?" **3** Tobia üria Müamoni, üria warü mwena wake, akiuga atiri, "Rüthingo rüu rwa mahiga maraakarü, o na mbwe ingirühaica no irümomore!" **4** No riri, Wee Ngai witü tüthikiririe, tondü türi andü anyarare. Garüra irumi ocio cia imacookerere. Maneane ta matahitwo büürü-ini wa ükombo. **5** Ndükahithirire mahitia mao kana weherie mehia mao kuuma üthiü-ini waku, nigükorwo nimarumite andü ariä maraaka. **6** Ni ündü ücio tügiaka rüthingo rüu ringi o nginya ruothe rügikinya nuthu ya ürailu waruo, nigükorwo andü ocio maarutire wira na ngoro cia kwiyendera. **7** No händi iria Sanibalati, na Tobia, na Aarabu, na Aamoni, na andü a Ashidodi maiguire ati thingo cia Jerusalemu niciphiaga na mbere gücookererio na ati miänya niyathingagworü, makirakara müno. **8** Magithiü ndundu marü othe, magiciira üria megüka mahüürane na Jerusalemu, na mambiririe ngüü kuo. **9** No nitwahooire Ngai witü na tükiiga arangiri a gütügitira müthenya na ütükü ni ündü nitwehitiirwo. **10** O ihinda rüu, andü a Juda makiuga atiri, "Aruti a wira nimaroorwo ni hinya, na ni kürü na mahuti maingü müno matangireka twake rüthingo rüu ringi." **11** O nacio thü ciiti ikuiga atiri, "Müira wa mamenye ühoro kana matuone, tügükorwo hamwe nao, tümoorage na tütüme wira ücio ütige kürutwo." **12** Händi iyo Ayahudi ariä maatüüraga hakuhi na thü ocio magiüka, magitwira maita ikümü atiri, "O kürüa mungürüra-ri, nimegütütharikira." **13** Ni ündü ocio ngüiga andü amwe na thuuha wa kürüa rüthingo rwarü thü müno na gütaari na ügitiri; ngümaiga küringana na nyumba ciao marü na hiü ciao cia njora, na matimü, na mota. **14** Ndaarüka kuona üria maündü maatarü, ngürügama ngüra andü ariä maarü igweta, na anene, na andü ariä angü atiri, "Mütikametigire. Ririkanai Mwathani, o we üria münene na wa kümakania, niguo müürüire ariü a thoguo, na aanake anyu, na airitu anyu, na atumia anyu, o na micüi yanyu." **15** Ririra thü ciiti ciamenyire ati nitwamenyete ühoro wa ndundu yao, na ati Ngai niarigiririe ündü ücio, ithuothe tügücooka rüthingo-ini, o mündü agithiü wira-ini wake. **16** Kuuma müthenya ücio nuthu ya andü akwa nio maarutaga wira nayo nuthu iyo ingi yao makiho matimü, na ngo, na mota, o na nguo cia kigera. Anene nao makirügama thuuha wa andü othe a Juda **17** ariä maakaga rüthingo. Nao ariä maakuuga indo cia mwako maarutaga wira na guoko kümwe, nakuo kürüa kungü künyitite kindü kia mbaara, **18** nake mwaki o wothe aikaraga eyohete rühiü rwake rwa njora njohero o akirutaga wira. No mühuhi wa karumbeta aanjikaraga hakuhi. **19** Ningi ngüira ariä maarü igweta, na anene, na andü ariä angü atiri, "Wira ni müingü müno na ügatambürüka, na nitüraihaniririe müno mündü na üria üngi rüthingo-ini. **20** Ririra rüothe mungüiga karumbeta kaahuhwo,

müke haria türi. Ngai witü nwe ügütürüira!" **21** Ni ündü ücio tügithiü na mbere na küruta wira, nuthu ya andü inyiite matimü kuuma rüciini nginya njata cioneke hwa-ini. **22** Händi o iyo ngüira andü atiri, "Reke o mündü na müteithia wake maikarage Jerusalemu thiiü ütükü, nigeetha matütungatagire ta arangiri ütükü, na müthenya makaruta wira." **23** Nii mwene, kana ariü a baba, kana andü akwa, kana arangiri ariä maarü hamwe na nii güteri warutaga nguo; o mündü aakoragwo na indo ciake cia mbaara o na agithiü gütaha maaü.

5 Na riri, andü amwe na atumia ao nimatetire müno ni ündü wa üria maahinyiririo ni Ayahudi ariä angü ariü a ithe wao. **2** Amwe moigaga atiri, "Ithuü na aanake aitu na airitu aitu türi aingi. Na no nginya tükorwo na irio, niguo türie tütüere muoyo." **3** Angü moigaga atiri, "Tüneanaga ithaka ciiti na migünda iitü ya mithabibü, na micüi iitü itürügamirire niguo tüheo irio händi ya ng'aragu." **4** O na angü moigaga atiri, "No nginya tüngiakombire mbeeca niguo tühote kürüha igooti rüa müthamaki rüa ithaka ciiti na migünda ya mithabibü. **5** O na gütüka türi a mühiimo ümwe na thakame imwe na andü a büürü witü, na o na gütüka aanake aitu ni ega o ta ao-ri, ithuü tütüükite no nginya tüneane aanake aitu na airitu aitu matüike ngombo. O na rüu airitu aitu amwe ni ngombo, no tütiri na ühوتي wa kügirirüria ündü ücio tondü ithaka ciiti na migünda iitü ya mithabibü iri moko-ini ma andü angü." **6** Ririra ndaiguire mateta mao na thitango ocio, nindarakarire müno. **7** Ngüicüürania maündü macio, na ngürüithia andü ariä maarü igweta na anene, ngümeera atiri, "Nimüreetia andü a büürü wanyu uumithio wa mbeeca iria mümakombithie!" Ni ündü ücio ngütana mücemanio münene wa kümaciirithia, **8** ngiuga atiri, "Tügeretie o üria tüngühota güküüra Ayahudi ariü a ithe witü ariä mendeirio ndürüri. No inyuü ni kwendia mürendü andü anyu niguo tücooke tümagüre ringi!" Andü ocio magikira ki tondü matingionire na kuuga. **9** Ningi ngithiü na mbere ngiuga atiri, "Üria müreka ti wega. Githi mütiagürüwo ni güthiiga mwitigirite Ngai witü nigeetha tütikanyararwo ni ndürüri iria iri üthü na ithuü? **10** Nii, na ariü a baba, na andü akwa, o na ithuü nitürakombithia andü mbeeca na irio. No reke gwüthia kwa uumithio wa mbeeca iria mükombaniire güthire! **11** Cookeria andü ithaka ciao narua, na migünda yao ya mithabibü na ya mitamaiyü, na nyumba ciao, o na uumithio ücio mümarühagia wa gicunjü kia igana kia mbeeca, na ngano, na ndibezi ya mühihano, na kia maguta." **12** Nao makiuga atiri, "Nitükümacookeria. Na tütikümetia kindü kingi. Tügüwika o ta üria ükuuga." Ningi ngütümanira athünjiri-Ngai ngüira andü ariä maarü igweta na ariä anene mehite ati nimakahingia üria meraniire. **13** O na nii ngürübariba icüri cia nguo yakwa ya igürü, ngiuga atiri, "O ta üguo-ri, mündü o wothe ütakahingia kirikanüro giki, Ngai arömürübariba kuuma nyumba yake na kuuma kürü indo ciake. Ni ündü ücio mündü ta ücio aroribaribwo, atigwo atari kindü!" Müingü wothe ükiuga, "Ameni," na ükigooica Jehowa. Nao andü othe magüka o ta üria meeraniire. **14** Ningi kuuma

mwaka wa mirongo iiri wa Muthamaki Aritashashita, riria ndathuurirwo nduke baruthi wao bururi wa Juda, ngingyagia mwaka wa mirongo itatu na iiri, miaka ikumi na iiri-riri, ni o na kana arii a baba, tutiarire irio iria ciagayagirwo baruthi. **15** No riri, abaruthi arii maari mbere yakwa nimahatagiriria andu muno na makametia cekeru cia betha mirongo ina, hamwe na irio na ndibe. Ateithiriria ao nao no mahatagiriria andu. No niitondu wa gwitigira Ngai ndiekire uguo. **16** Handu ha gwika uguo-riri, ni ndeheapire gwaka ruringo rururu. Andu akwa othe moonanite hau ni undu wa wira; na tutiigana kugira ithaka. **17** Ningi-riri, Ayahudi igana ria mirongo itano, o hamwe na anene maaritaga gwakwa, hamwe na arii mookaga kuuma nduriri-ini iria ciatuthiururukirire. **18** O muthenya indo iria ciahagarigiro cia kurio ciari ndegwa imwe, na ng'onduru ithathatu noru, na nguku, na o muthenya ikumi yathira ndaarehagirwo ndibe nyingi muno ya mithemba yothe. O na kuri uguo-riri, ndietagia irio iria ciagayagirwo baruthi, tonduru maruta macio nimarituhire andu. **19** Wee Ngai wakwa, ndirikana, unjike wega ni undu wa maundu maria mothe njikire andu aya.

6 Na riria Sanibalati, na Tobia, na Geshemu uria Murabu, na thu iria ingi ciitu maakinyirwo ni uhoru ati ninjките ruringo ringi na hatiri ithenya o na rimwe riatarigite ruringo-ini, o na gutuika ngingyagia ihinda riu ndiekirite mirango ya ihingo, **2** Sanibalati na Geshemu makindumira ndumiri ino: "Uka, reke tucemanie itura-ini rimwe weru-ini wa Ono." No riri, maathugundaga kunjika uru; **3** ni undu ucio ngimatumira andu mamacookerie atiri: "Ndi na wira wa bata ndiraruta, ndingihota gukuruka njike. Wira unjikirugamio niki, ati nyambe njikuruke kuri inyu?" **4** Maandumire ndumiri ta iyo maita mana, na o hinda ndaacookagia icookio riu. **5** Ihinda ria gatano Sanibalati akindumira ndungata yake na ndumiri o ro iyo, ikuiite maru mataari matume, **6** maria maandukitwo utu: "Uhoru niwaritio nduriri-ini, na Geshemu aroiga uhoru ucio ni wa ma, ati wee na Ayahudi nimurathugunda kuremera muthamaki mumukirire, na ni undu ucio nimuraaka ruringo. Ningi kuringana na uhoru ucio niurenda gutuika muthamaki wao **7** na ati ni uthurite anabii a kwanirira uhoru ugukoni kuu Jerusalemu makiugaga atiri, 'Juda kuri na muthamaki!' Riu-riri, uhoru ucio niugukinyira muthamaki; ni undu ucio uka, twaranirire." **8** Na ni ngikimucookeria atiri: "Gutiri undu ta ucio uroiga urekika; ni gwithugundira urethugundira uhoru ucio meciira-ini maku." **9** Andu acio maageragia uria wothe mangituguoyohia, magiiciria atiri, "Moko mao nimekwaga hinya wa kuruta wira, nagu wage kurika." No ngihooya Ngai, ngimwira atiri, "Riu ikira moko makwa hinya." **10** Muthenya umwe nindathire mucii gwa Shemaia muru wa Delaia, muru wa Mehetabeli, uria wahingirwo gwake mucii. Akinjira atiri, "Nitucemanie nyumba ya Ngai, hekaru thini, na tuinge mirango ya hekaru, tonduru kuri na andu maroka gukuruga, meguka gukuruga utuku." **11** No ngimuria atiri, "Mundu ta ni niaagirirwo ni kura? Kana mundu ta

ni niaagirirwo kwihitha thini wa hekaru ahonokie muoyo wake? Ni ndiguthii!" **12** Nindamenyire ati ti Ngai wamutumite, no aandathagira uru tonduru Tobia na Sanibalati nimamurithe eke uguo. **13** Aarhitwo ngu atume nditigire nigeetha ndeka uguo njhie, nge na ruitwa ruru nao mone njira ya kumenithia. **14** Wee Ngai wakwa, ririkana Tobia na Sanibalati tonduru wa uria mekite, na uririkana Noadia munabii mundu-wa-nja, o na anabii arii angu makoretwo makigeria kunjikira guoya. **15** Ni undu ucio, ruringo ruu rwarukire thuutha wa muthenya mirongo itano na iiri, muthenya wa mirongo iiri na itano, mweri-ini wa Elu. **16** Riria thu ciitu ciaigire uhoru ucio, nduriri ciothe iria ciatuthiururukirire igitigira na ikiaga mwihoko, ni undu nimamenyire ati wira ucio warutikire na undu wa uteithio wa Ngai witu. **17** Ningi matuku-ini macio, andu arii maari igweta a Juda nimatumagira Tobia marua maingi, nao nimanuyitaga macookio kuuma kuri Tobia. **18** Nigukorwo andu aingi a Juda nimehitite gukorwo mwena wake, tonduru aari muthoni-we wa Shekania muru wa Ara, na muru wake Jehohanani aahikite mwaru wa Meshulamu muru wa Berekia. **19** Na ningi nimaikaraga makitheaga uhoru wa ciiko ciake njega magacooka makamwira uria na ni njugite. Nake Tobia akaandumagira maria ma gutuma nditigire.

7 Na riri, ruringo rwarika gwakwo ringi, na ni ngikorwo njikirite mirango ihingo-ini-riri, muru arangiri a ihingo, na aini, na Alawii maathuurirwo. **2** Nindatuire Hanani muru wa baba murugamiriri wa Jerusalemu, maru na Hanania munene wa gukorwo kigitire kia muthamaki, tonduru aari mundu mwihokeku, na agetigira Ngai gukura andu arii angu. **3** Ngimeera atiri, "Ihingo cia Jerusalemu itakahinguragwo, o nginya riria riu a ririkoragwo riarite. Ningi o na riria arangiri a ihingo maru wira-ini, nimaikaraga mahingite mirango iyo, na makamikira migiko. Ningi muthuure aikari a Jerusalemu matuikie arangiri, amwe marangagire haria matuurirwo kurangira, na arii angu marangagire hakuhi na nyumba ciao." **4** Na riri, itura ria Jerusalemu riaru inene muno na rikaarama, no andu arii maatuiraga kuo maari anini, na nyumba itiakoretwo ciakitwo ringi. **5** Ni undu ucio Ngai wakwa akinjikira wendo ngoru-ini yakwa wa gucookaniriria andu arii maari igweta, na anene, na andu arii angu ngu meyangidithie kuringana na nyumba ciao. Nindonire ibuku ria maritwa ma njaro cia arii maari a mbere gucooka. Uu ngu ndonire riandukitwo: **6** Aya nio andu a bururi arii maacookire kuuma bururi uria maathuurirwo, arii Nebukadinezaru muthamaki wa Babuloni aatahite akamatwara Babuloni bururi wa ukombo (nao magicooka Jerusalemu na Juda, o mundu itura-ini riaka, **7** marehanite na Zerubabeli, na Jeshua, na Nehemia, na Azaria, na Raamia, na Nahamani, na Moridekai, na Bilshani, na Misiperethu, na Bigvai, na Nehumu, na Baana): Muigana wa andu a Isiraeli watarii utu: **8** njaro cia Paroshu ciari 2,172 **9** na cia Shafatia ciari 372 **10** na cia Ara ciari 652 **11** na cia Pahathu-Moabi (iria cioimite haru Jeshua na Joabu) ciari 2,818 **12** na cia Elamu ciari 1,254 **13** na cia Zatu ciari 845 **14** na cia Zakai ciari 760 **15** na cia Binui ciari

648 16 na cia Bebai ciarĩ 628 17 na cia Azigadi ciarĩ 2,322 18 na njiaro cia Adonikamu ciarĩ 667 19 na njiaro cia Bigivai ciarĩ 2,067 20 na cia Adini ciarĩ 655 21 na cia Ateri (iria cioimĩte harĩ Hezekia) ciarĩ 98 22 na cia Hashumu ciarĩ 328 23 na cia Bezai ciarĩ 324 24 na cia Harifu ciarĩ 112 25 na cia Gibeoni ciarĩ 95. 26 nao andũ a Bethlehemu na Netofa maarĩ 188 27 na andũ a Anathothu maarĩ 128 28 na andũ a Bethi-Azimavethu maarĩ 42 29 na andũ a Kiriathu-Jearimu, na Kefira, na Beerothu maarĩ 743 30 na andũ a Rama na Geba maarĩ 621 31 na andũ a Mikimashi maarĩ 122 32 na andũ a Betheli na Ai maarĩ 123 33 na andũ a Nebo ĩria ĩngĩ maarĩ 52 34 na andũ a Elamu ĩria ĩngĩ maarĩ 1,254 35 na andũ a Harimu maarĩ 320 36 na andũ a Jeriko maarĩ 345 37 na andũ a Lodi, na Hadidi, na Ono maarĩ 721 38 na andũ a Senaa maarĩ 3,930. 39 Nao athĩnjĩri-Ngai maarĩ: njiaro cia Jedaia (iria cioimĩte harĩ nyũmba ya Jeshua) ciarĩ 973 40 na cia Imeri ciarĩ 1,052 41 na cia Pashuri ciarĩ 1,247 42 na cia Harimu ciarĩ 1,017. 43 Nao Alawii maarĩ: a njiaro cia Jeshua (iria cioimĩte harĩ Kadimieli, rũciaro-inĩ rwa Hodavia) ciarĩ 74. 44 Nao aini maarĩ: njiaro cia Asafu ciarĩ 148. 45 Nao aikaria a ihingo maarĩ: njiaro cia Shalumu, na Ateri, na Talimoni, na Akubu, na Hatita, na Shobai ciarĩ 138. 46 Nacio ndungata cia hekarũ ciarĩ: njiaro cia Ziha, na Hasufa, na Tabaothu, 47 na Keroso, na Sia, na Padoni, 48 na Lebana, na Hagaba, na Shalimai, 49 na Hanani, na Gideli, na Gaharu, 50 na Reaia, na Rezini, na Nekoda, 51 na Gazamu, na Uza, na Pasea, 52 na Besai, na Meunimu, na Nefisimu, 53 na Bakabuku, na Hakufa, na Harihuru, 54 na Baziluthu, na Mehida, na Harasha, 55 na Barikosi, na Sisera, na Tema, 56 na Nezia, na Hatifa. 57 Nacio njiaro cia ndungata cia Solomoni ciarĩ: njiaro cia Sotai, na Soferethu, na Perida, 58 na Jaala, na Darikoni, na Gideli, 59 na Shefatia, na Hatili, na Pokerethu-Hazebaimu, na Amoni. 60 Ndungata cia hekarũ hamwe na njiaro cia ndungata cia Solomoni maarĩ andũ 392. 61 Nao aya nĩo maambatire kuuma matũũra ma Teli-Mela, na Teli-Harasha, na Kerubu, na Adoni, na Imeri, no matingonanirie atĩ nyũmba ciao ciarĩ cia njiaro cia Isiraeli: 62 njiaro cia Delaia, na Tobia, na Nekoda ciarĩ 642. 63 Na kuuma kũrĩ athĩnjĩri-Ngai: njiaro cia Hobaia, na Hakozi, na Barizilai (mũndũ ũria wahikĩtie mwarĩ wa Barizilai ũria Mũgileadi, na eetanagio na rĩitwa rĩu). 64 Andũ acio nĩmacaririe maandiko ma nyũmba ciao, no matiigana kũmona, nĩ ũndũ ũcio makieherio thiritũ-inĩ ya athĩnjĩri-Ngai, magĩtuuo ta andũ maarĩ na thaahu. 65 Nake barũthi wa kũu akĩmaatha matikarie irio iria therie mũno, o nginya gũkaagia mũthĩnjĩri-Ngai ũratungata na Urimu na Thumimu. 66 Andũ acio othe marĩ hamwe maarĩ 42,360, 67 gũtatarĩtuo ndungata ciao cia arũme na cia andũ-a-nja 7, 337; ningĩ nĩ maarĩ na aini arũme na andũ-a-nja 245. 68 Maarĩ na mbarathi 736, na nyũmbũ 245, 69 na ngamĩra 435, na ndigiri 6,720. 70 Atongoria amwe a nyũmba nĩmarutire indo ciao nĩ ũndũ wa wĩra ũcio. Barũthi wa kũu nĩaheanire durakima 1,000 cia thahabu, na mbakũri 50, na nguo cia athĩnjĩri-Ngai 530, nacio ikĩgwo kĩgĩna-inĩ. 71 Nao atongoria amwe a nyũmba nĩmaheanire indo nĩ ũndũ wa wĩra ũcio, durakima 20,000 cia thahabu, na ratiri

2,200 cia betha, nacio ikĩgwo kĩgĩna-inĩ. 72 Mũigana wa kĩria kĩaheanirwo nĩ andũ arĩa angĩ warĩ durakima 20,000 cia thahabu, na ratiri 2,000 cia betha, na nguo 67 cia athĩnjĩri-Ngai. 73 Athĩnjĩri-Ngai, na Alawii, na aikaria a ihingo, na aini na ndungata cia hekarũ, marĩ hamwe na andũ amwe ao, na andũ arĩa angĩ a Isiraeli magĩaka na magĩtũũra matũũra-inĩ mao.

8 Na rĩri, mweri wa mũgwanja wagĩkinya-rĩ, andũ a Isiraeli magikorwo maatũũrite thĩinĩ wa matũũra mao. Nao andũ othe makĩũngana marĩ ta mũndũ ũmwe kĩaheano-inĩ kĩa kiarĩ mbere ya Kĩhingo kĩa Maaĩ. Nao makĩra Ezara ũria mwandiki-marũa arute Ibuku rĩria rĩa Watho wa Musa ũria Jehova aathite andũ a Isiraeli. 2 Nĩ ũndũ ũcio, mũthenya wa mbere wa mweri wa mũgwanja, Ezara ũria mũthĩnjĩri-Ngai agĩtwaru ibuku rĩu rĩa Watho mbere ya kĩaũngano kũu kĩaũnganite kĩa arũme na andũ-a-nja, na arĩa angĩ othe mangĩahotire gũtaũkĩrwo nĩ ũhoro ũcio. 3 Agĩthoma ibuku rĩu aanĩĩre kuuma rũciinĩ nginya mĩaraho, ang'etheire kĩaheano kĩa kiarĩ mbere ya Kĩhingo kĩa Maaĩ, arĩ mbere ya arũme, na andũ-a-nja, na andũ arĩa angĩ mangĩahotire gũtaũkĩrwo nĩ ũhoro ũcio. Nao andũ othe magĩtega matũ, magĩthĩkĩrĩa ciugo cia Ibuku rĩa Watho. 4 Ezara ũria mwandiki-marũa aarũgamite igũrũ rĩa gĩtara kĩa mbaũ kĩa gĩaũkĩtuo nĩ ũndũ wa ũndũ ũcio kũĩmbe. Mwena wake wa ũro haarũgamite Matithia, na Shema, na Anaia, na Uria, na Hilikia, na Maaseia, nguo mwena wa ũmotho hakarũgama Pedaia, na Mishaeli, na Malikija, na Hashumu, na Hashibadana, na Zekaria, na Meshulamu. 5 Ezara akĩhingũra ibuku rĩu. Andũ othe nĩmarũonaga tondu aarũgamite handũ hatũũgĩru. Na rĩria aahingũrire ibuku, andũ othe makĩrũgama na igũrũ. 6 Ezara akĩgooca Jehova, Ngai ũria mũnene; nao andũ othe makĩoya moko mao na igũrũ makiuga atĩrĩ, "Amen! Amen!" Magĩcooka makĩnamĩrĩra, makĩhooya Jehova maturumithĩtie mothĩu mao thĩ. 7 Nao Alawii, na nĩo Jeshua, na Bani, na Sherebia, na Jamini, na Akubu, na Shabethai, na Hodia, na Maaseia, na Kelita, na Azaria, na Jozabadu, na Hanani, na Pelaia, makĩruta andũ ũhoro wa Watho, andũ acio marũgamite o hau. 8 Magĩthoma kuuma Ibuku rĩa Watho wa Ngai, magĩtaũraga na magĩtaaragĩria wega nĩgeetha andũ acio mataũkĩrwo wega nĩ ũhoro ũcio wathomagwo. 9 Ningĩ Nehemia ũria barũthi wa kũu na Ezara mũthĩnjĩri-Ngai na mwandiki-marũa hamwe na Alawii arĩa maarutaga andũ, makĩra andũ acio othe atĩrĩ, "Mũthenya ũyũ wa ũmũthĩ nĩmwamũrĩre Jehova Ngai wanyu. Mũtigaacakaye kana mũrĩre." Nĩgũkorwo andũ acio othe nĩmarĩraga maigua ciugo cia Watho ũcio. 10 Nehemia akĩmeera atĩrĩ, "Thĩi mũgekenie na irio iria njega, na mũnyue indo irĩ mũrĩro, na indo icio imwe mũhe arĩa matarĩ na kũũndũ na mwandokeirwo. Mũthenya wa ũmũthĩ nĩmwamũrĩre Mwathani witũ. Mũtikagĩe na kĩahe, nĩgũkorwo gĩkeno kĩa Jehova nĩkĩo hinya wanyu." 11 Alawii makĩhooreria andũ acio othe, makĩmeeraga atĩrĩ, "Hoorera! tondu ũyũ nĩ mũthenya mwamũre. Mũtikagĩe na kĩahe." 12 Ningĩ andũ othe magĩthĩi makarie na makanyue, na makaheane irio imwe, na magakũngũire makenete nĩ ũndũ nĩmataũkĩrwo nĩ

ciugo iria maarutitwo. **13** Mūthenya wa keerī wa mweri, atongoria a nyumba ciothe, marī hamwe na athūnjiri-Ngai na Alawii, makūngana harī Ezara ūcio mwandiki-marīa nīguo mathikīrīre ciugo cia Watho. **14** Nao magikora kwandikitwo watho-inī ūrīa Jehova aathanite na kanua ka Musa, atī andū a Isiraeli maikarage thūini wa ithūnū hīndī ya giathī kīa mweri wa mūgwanja, **15** na atī maanagīrīre na mahunjagie ūhorō ūyū matūūra-inī mao o na kīū Jerusalem makiugaga atīrī: “Thūini kūu būrūrī ūrīa ūrī irīma mūrehe hongē cia mītamaiyū ya mīgūnda na ya gīthaka, na cia mīhandathi, na cia mīkindū, o na cia mīti ya kīiruru cia gwaka ithūnū,” o ta ūrīa kwandikitwo. **16** Nī ūndū ūcio andū makiamagara, makīrehe hongē, makīakīra ithūnū igūrū rīa nyūmba ciao o na nja ciao, na nja cia nyūmba ya Ngai, na kīhaaro-inī kīrīa kīarī Kīhingo-inī kīa Maaī, na kīrīa kīarī Kīhingo-inī kīa Efiraimu. **17** Andū arīa othe maacookete kuuma kūrīa maatwarītwo maatahwa makīakīra ithūnū, magīkara thūini wacio. Kuuma matukū ma Joshua mūrū wa Nuni nginya mūthenya ūcio, andū a Isiraeli matiakoretwo makūngūire giathī kīu ta ūguo. Nakīo gīkeno kīao kīarī kīnene mūno. **18** Mūthenya o mūthenya, kuuma mūthenya wa mbere nginya wa mūthia, Ezara niathomaga lbuku rīa Watho wa Ngai. Nao nīmakūngūire giathī kīu mūthenya mūgwanja, na mūthenya wa kanana, kūrīngana na watho, gūkīgīa na kīūngano.

9 Mweri-inī o ro ūcio, mūthenya wa mīrongo ūrī na ūna, andū a Isiraeli makūngana hamwe mehingīte kūrīa irio na makehumba nguō cia makūnia, o na makeitīrīria tūrī mītwe yao. **2** Arīa maarī a rūciaro rwa andū a Isiraeli nīmeyamūranītie na ageni othe. Makīrūgama o andū handū hao, makīumbūra mehīa mao na waganu wa maithe mao. **3** Makīrūgama o ro hau maarī, magīthoma lbuku rīa Watho wa Jehova Ngai wao ihinda rīa gīcunjī gīa kana kīa mūthenya, na magītūmīra gīcunjī o kīngī gīa kana makīumbūra mehīa na magīthathaiyagia Jehova Ngai wao. **4** Na rīrī, ngathī-inī nī haarūgamīte Alawii, nīo Jeshua, na Bani, na Kadimieli, na Shebania, na Buni, na Sherebia, na Bani, na Kenani, nao magakayagīra Jehova Ngai wao na mīgambo maanīrīre. **5** Nao Alawii nīo Jeshua, na Kadimieli, na Bani, na Hashabīneia, na Sherebia, na Hodia, na Shebania, na Pethahia, makiuga atīrī, “Rūgamai mūgoocē Jehova Ngai wanyu, ūcio ūtūūrāga tene na tene.” “Kūrathimwo nī rītwa rīaku rīrī riiri, narīo rīrotūūgīrio gūkīra ūgooci na irathimo ciothe. **6** Wee wīkī nowe Jehova. Nīwe wombire igūrū, o igūrū kūrīa kūrāya mūno, na ūkīūmba mbūtū cia njata ciakuo, na thī na kīrīa gīothe kīrī kuo, na maria na indo ciothe iria irī thūini wamo. Nīwe ūheaga indo ciothe muoyo, nacio mbūtū cia igūrū nīgūthathaiyagia. **7** “Wee nīwe Jehova Ngai, ūrīa wathuurire Aburamu ūkīmūruta Uri-ya-Akalidei na ūkīmūtua rītwa rīngī lburahimu. **8** Nīwonire atī ngoro yake nīyakwihokete, nawe ūkīgīa na kīrīkanīro nake atī nūūkahe njīaro ciake būrūrī wa Akaanani, na wa Ahiti, na wa Aamori, na wa Aperizi, na wa Ajebusi, na wa Agirigashi. Nīūhingītie kīranīro gīaku nī tondu ūrī mūthingu. **9** “Nīwonire ūrīa maithe maitū na tene

maathūnikire marī būrūrī wa Misiri; ūkīgūa kīrīro kīao marī hau Iria-inī Itune. **10** Ūkīrīngā cīama na morūrū, na ūgūkīrīra Firaūni, na anene ake othe, na andū a būrūrī wake othe, nīgūkorwo nīwamenyete ūrīa andū a Misiri metūāga makīmahinyīrīria. Nawe ūkīgūāra igweta, rīrīa rītūūrāga nginya ūmūthī. **11** Nīwagayanīrie Iria Itune mbere yao, nī ūndū ūcio magītūikanīria iria gatagatī harīa haatūkīte thī nyūmū, no arīa maamaingatīthīte ūkīmaikīa kīū kūrīko o ta ihīga rīkītīo maaī-inī marīku mūno. **12** Mūthenya wamatongorāgia na gītugī gīa itu, naguo ūtukū ūkamatongoria na gītugī kīa mwakī gīa kūmamūrīkīra njīra irīa mekūgera. **13** “Nīwaikūrūkire Kīrīma-inī gīa Sinai, ūkīmaarīria kuuma igūrū. Nīwamaheire mītabarīe na mawatho ma kīhootho na magīrīru, na kīrīra gīaku gīa kūrīmīrīro, o na maathani mega. **14** Nīwamamenyithīrie Thabatū yaku theru na ūkīmahe maathani, na kīrīra gīaku gīa kūrīmīrīro, na mawatho kūgerera kanua ka Musa ndungata yaku. **15** Hīndī ya ng’aragu nīwamaheire irio kuuma igūrū, na rīrīa maarī anyooto ūkīmahe maaī kuuma rwaro-inī rwa ihiga; wamaathire mathīi makegwatīre būrūrī ūrīa wehītīte woete guoko na igūrū atī nūūkamahe. **16** “No rīrī, maithe maitū ma tene magītūā na makīūmia ngoro ciao, makīaga gwathīkīra maathani maku. **17** Makīrega kīgūa na makīaga kūrīrikana cīama iria waringīte gatagatī-inī kao. Nīmoomīrie ngingo, na tondu wa ūremi wao magīthuurīa mūtongoria nīgeetha macooke ūkombo-inī wao. No rīrī, we ūrī Ngai ūrekanagīra mehīa, na ūrī mūtugi na mīgūa tha, ndūhīuhaga kūrākara na ūyūrītwo nī wendo. Nī ūndū ūcio ndwamatiganīrie, **18** o na rīrīa methondekeire mūhianano wa njāū, makiuga atīrī, ‘Ino nīyo ngai yanyu irīa yamūrūtire būrūrī wa Misiri,’ kana o na rīrīa meekire maīndū mooru mūno ma gūkūrūma. **19** “Tondū wa tha ciaku nyingī, ndwamatiganīrie kūu werū-inī. Gītugī gīa itu gītīagire kūmatongoria njīra-inī yao mūthenya, kana gītugī kīa mwakī gīkīaga kūmamūrīkīra ūtukū njīra irīa mekūgerera. **20** Wamaheire Roho waku mwega amarutage. Ndwegire kūmahe mana marīe, kana ūkīaga kūmahe maaī maanyoota. **21** Ihinda rīa mīaka mīrongo ūna nīwamatūūrīrie werū-inī; matiagire kīndū o nakī, ningī nguō ciao itīgāna gūthīra, kana magūrū mao makīimba. **22** “Nīwamaheire mothamaki na ndūrīrī, ūkīmagaīra o nginya mīhaka-inī ya kūrāya. Magīthaha būrūrī wa Sihoni mūthamaki wa Heshiboni, na būrūrī wa Ogu mūthamaki wa Bashani. **23** Waingīhīrie arīū ao o ta njata cia matu-inī na ūkīmakinīya būrūrī ūrīa werīte maithe mao matoonye makawīgwatīre ūtūike wao. **24** Arīū ao nīmatoonyire, makīgwatīra būrūrī ūcio. Ūgītōoria andū a Kaanani arīa maatūūrāga būrūrī ūcio mbere yao; ūkīneana andū a Kaanani kūrī o, hamwe na athamaki ao na andū a būrūrī ūcio, ūkīmaneana moko-inī mao meke nao o ūrīa mangīendire. **25** Nīmatunyanire matūūra maarī mairīgīre na thingo cia hinya, na mīgūnda mīnoru, makīgwatīra nyūmba ciayūrīte indo njega cia mīthemba yothe, na ithīma iria cienjetwo, na mīgūnda ya mīthabībū, na mīgūnda ya mītamaiyū, na mīti mīingī mūno ya matunda. Makīrīa, nginya makīhūūna na makīagīra mīrīrī; magīkenera wega waku

mūngī. **26** “No nīmagire gwathika, magikūremera, na makihutatīra watho waku. Nīmooragire anabii aku arīa maamataaraga nīguo mamacookie kūrī we; magīfika maūndū mooru mūno ma gūkūruma. **27** Nī ūndū ūcio, ūkīmaneana moko-inī ma thū ciao, nacio ikīmahinyīrīria. No rīrīa maahinyīrīrio, magīgūkaīra. Ūkīmaigua kuuma igūrū, na tondu wa tha ciaku nyingī ūkīmahe andū a kūmahonokia, nao makimateithūra kuuma moko-inī ma thū ciao. **28** “No maarīkia kūgīa na ūhurūko, magīcookerera gwīka maūndū mooru maithe-inī maku. Hīndī ūyo ūkīmatiganīria moko-inī ma thū ciao nīgeetha imaathe. Na rīrīa maagūkaīre rīngī, ūkīmaigua ūrī o kūu igūrū, na tondu wa tha ciaku nīwamahonokagia kaingī. **29** “Nīwamataarire maacokerere watho waku, no-o magītīia na makīrega gwathīkīra maathani maku. Makītīhia nīkūregana na mawatho maku marīa mangītūūria mūndū muoyo angīmaathīkīra. Nī ūndū wa kūng’athia, magīkūhutatīra, makīūmia ngingo, na makīrega gūkūigua. **30** Nīwamakīrīrīrie mīaka mīngī. Na ūndū wa Roho waku, nīwamakaanāgia na tūnua twa anabii aku. No matiigana gūkūigua, na nī ūndū ūcio ūkīmaneana moko-inī ma ndūrīrī iria maariganītie nacio. **31** No tondu wa tha ciaku nyingī, ndwamaniinire kana ūkīmatiganīria, nīgūkorwo ūrī Mūrungu mūtugi na mūigua tha. **32** “Na rīu-rī, Wee Ngai witū, Mūrungu mūnene ūrī hinya na wa gwītīgīrwo, o wee ūhingagia kīrīkaniro giaku kīa wendo, ndūkareke moritū maya moneke arī ūndū mūnini maithe-inī maku, moritū maya matūkorete, na magakora athamakī aitū na atongoria aitū, na magakora athīnjīri-Ngai na anabii aitū, na magakora maithe maitū na andū aku othe, kuuma matukū ma athamakī a Ashuri nginya ūmūthī. **33** Maūndū-inī macio mothe matūkorete, wee ūkoretwo ūrī na kīhooto; wīkīte maūndū na wīhokeku, o rīrīa ithuī tūhītītie. **34** Athamakī aitū, na atongoria aitū, na athīnjīri-Ngai aitū na maithe maitū, matiarūmīrīrie watho waku; matiathīkīrīrie maathani maku kana mataaro marīa wamaheire. **35** O na rīrīa maarī ūthamakī-inī wao, magīkenagīra wega waku mūnene būrūri-inī ūcio mwarī na mūnoru ūria wamaheete, matiagūtungatīrie kana magītīgana na njīra ciao cia waganu. **36** “No rīrī, ūmūthī ūyū tūrī ngombo, ngombo būrūri-inī ūria waheire maithe maitū ma tene nīguo marīage matunda maguo na indo iria ingī njega ikūrāga kuo. **37** Tondū wa mehīa maitū, magetha maguo maingī mathiīgia kūrī athamakī arīa ūgīte igūrū riitū. Maathaga mīrī iitū na ng’ombe ciitū o ūria mekwenda. Tūrī ahinyīrīrie mūno. **38** “Nī ūndū wa ūguo-rī, nītūgūthondeka kīrīko gīa gūtūūra na twandīkanire, nao atongoria aitū, na Alawii aitū na athīnjīri-Ngai aitū makīhūre mūhūūri.”

10 Arīa meekīrīre kīrīkaniro kīu mūhūūri maarī: Nehemia ūria warī barūthi wa kūu, mūrū wa Hakalia, na Zedekia, **2** na Seraia, na Azaria, na Jeremia, **3** na Pashuru, na Amaria, na Malikija, **4** na Hatushu, na Shebania, na Maluku, **5** na Harimu, na Meremothu, na Obadia, **6** na Danieli, na Gīmethoni, na Baruku, **7** na Meshulamu, na Abija, na Mījamini, **8** na Maazia, na Biligai, na Shemaia. Acio nīo maarī athīnjīri-Ngai. **9**

Nao Alawii maarī: Jeshua mūrū wa Azania, na Binui wa arīu a Henadadi, na Kadimieli, **10** nao athiritū ao maarī: Shebania, na Hodia, na Kelita, na Pelai, na Hanani, **11** na Mika, na Rehobu, na Hashabia, **12** na Zakuri, na Sherebia, na Shebania, **13** na Hodia, na Bani, na Beninu. **14** Nao atongoria a andū maarī: Paroshu, na Pahathu-Moabi, na Elamu, na Zatu, na Bani, **15** na Buni, na Azigadi, na Bebai, **16** na Adonija, na Bigivai, na Adini, **17** na Ateri, na Hezekia, na Azuri, **18** na Hodia, na Hashumu, na Bezai, **19** na Harifu, na Anathothu, na Nebai, **20** na Magiapiashu, na Meshulamu, na Heziri, **21** na Meshezabeli, na Zadoku, na Jadua, **22** na Pelatia, na Hanani, na Anaia, **23** na Hoshea, na Hanania, na Hashubu, **24** na Haloheshu, na Piliha, na Shobeku, **25** na Rehumu, na Hashabina, na Maaseia, **26** na Ahia, na Hanani, na Anani, **27** na Maluku, na Harimu, na Baana. **28** “Andū arīa angī, nīo athīnjīri-Ngai, na Alawii, na aikaria a ihingo, na aini, o na ndungata cia hekarū na arīa othe meyamūranītie na andū arīa maariganītie nao nīguo maathīkīre Watho wa Ngai, marī hamwe na atumia ao, na aanake, na airītu ao othe arīa mangīhota gūtaūkīrwo nī maūndū, **29** andū aya othe maanyīitana na arīu a ithe wao arīa marī igweta, na meeohe na kīrumi na mwīhītwa atī nīmarīrūmagīrīra Watho wa Ngai ūria waheirwo Musa ndungata ya Ngai, na mamenyagīrīre gwathīkīra maathani mothe, na mawatho, na kīrīra gīa kūrūmīrīrwo kīa Jehova Mwathani witū. **30** “Tweranīra atī tūtīkaheana airītu aitū mahikio nī andū arīa matūrīgīciīrie o na kana aanake aitū mahikie airītu ao. **31** “Rīria andū a mabūrūri marīa tūriganītie marīrehaga indo na ngano ya kwendia mūthenya wa Thabatū, tūtīkamagūrīra mūthenya ūcio wa Thabatū o na kana mūthenya ūngī o wothe mwamūre. O mwaka wa mūgwanja wakinya tūtīrīrimaga mīgūnda iitū, na nītūrīrekanagīra mathiīrī mothe. **32** “Nītuoya mūrigo wa kūhingia mawatho ma kūheanaga gīcunjī gīa gatātū gīa cekeri o mwaka nī ūndū wa wīra wa nyūmba ya Ngai witū: **33** nī ūndū wa migate ūria īigagwo metha-inī; nī ūndū wa mahinda ma maruta ma mūtu na ma njino; na nī ūndū wa maruta marīa marutagwo mūthenya wa Thabatū, na wa ciathī cia Karūgamo ka Mweri, na wa ciathī iria ciathanītwo; nī ūndū wa maruta marīa maamūre; nī ūndū wa maruta ma kūhoroheria mehīa ma Isiraeli; o na nī ūndū wa mawīra mothe ma nyūmba ya Ngai witū. **34** “Ithuī athīnjīri-Ngai, na Alawii o na andū aya angī nītūcuukīte mītī tūgatanīra rīrīa o nyūmba iitū īrīrehaga ngū nyūmba-inī ya Ngai witū, cia gūlkaragia mwaki wakanīte kīgongona-inī kīa Jehova Ngai witū mahinda marīa matuanīrwo o mwaka, o ta ūria kwandīkītwo Watho-inī. **35** “O na nītuoya mūrigo wa kūhehaga maciaro ma mbere ma mīgūnda iitū na ma mūtī o wothe wa matunda nyūmba-inī ya Jehova o mwaka. **36** “O ta ūria kwandīkītwo Watho-inī, nītūrīrehaga marīgithathi maitū ma aanake, na ma ng’ombe, na na ndūūru cia ng’ombe na cia mbūrī ciitū gūkū nyūmba-inī ya Ngai witū kūrī athīnjīri-Ngai arīa matungataga kuo. **37** “O na ningī nītūrīrehaga thīnī na makūmbī ma nyūmba ya Ngai, tūnengere athīnjīri-Ngai mūtū wa mbere, na magongona maitū na ngano ma mbere, na

maruta ma matunda ma mīti iitū yothe ma mbere, na ma ndibe iitū ya mūhiano o na ma maguta. O na nītūrēhaga gīcunji gīa ikūmi kīa maciaro ma migūnda iitū, tūkanengera Alawii, nīgūkorwo nī Alawii maamūkagīra icunji cia ikūmi kuuma matūūra mothe kūrīa tūrutaga wīra. **38** Mūthīnjīri-Ngai wa rūciarō rwa Harūni nīarīkoragwo ho Alawii makīamūkīra gīcunji kīu gīa ikūmi, nao Alawii nīmarīrēhaga gīcunji gīa ikūmi kīa indo ciothe makūmbi-inī ma kīgīna kīa nyūmba ya Ngai witū. **39** Andū a Isiraeli, hamwe na Alawii, nīmarīrēhaga maruta mao ma ngano, na ndibe ya mūhiano, na maguta thīinī wa makūmbi marīa indo cia handū-harīa-haamūre ciigagwo, na kūrīa athīnjīri-Ngai, arīa maratungata, na aikaria a ihingo, na aini maikaraga. “Tūtīrīrekaagīrīra nyūmba ya Ngai witū.”

11 Na rīrī, atongoria a andū magītūūra Jerusalemu, nao andū acio angī magīcuuka mīti nīguo mathuure mūdū ūmwe harī o andū ikūmi atuīke wa gūtūūra Jerusalemu, itūūra rīrīa itheru, nao acio angī kenda megūtīgara mathīi magatūūre matūūra-inī mao. **2** Andū nīmagathīrīire andū arīa othe meerutīire gūtūūra Jerusalemu na kwīyendera. **3** Aya nīo atongoria a būrīri arīa maatūūre Jerusalemu (na rīrī, andū amwe a Isiraeli, na athīnjīri-Ngai, na Alawii, na ndungata cia hekarū, na njaro cia ndungata cia Solomoni maatūūraga matūūra-inī ma Juda, o mūdū gīthaka-inī gīake thīinī wa matūūra mao. **4** O na andū angī kuuma Juda na Benjamini nīmatūūraga Jerusalemu): Kuuma njaro-inī cia Juda maarī: Athaia mūrū wa Uzīa, mūrū wa Zekaria, mūrū wa Amaria, mūrū wa Shefatia, mūrū wa Mahalaleli, wa rūciarō rwa Perezū; **5** na Maaseia mūrū wa Baruku, mūrū wa Koli-Hoze, mūrū wa Hazai, mūrū wa Aadaia, mūrū wa Joaribu, mūrū wa Zekaria, wa rūciarō rwa Mūshiloni. **6** Njaro cia Perezū iria ciatūūraga Jerusalemu, arīa maarī andū njamba, mūigana wao warī andū 468. **7** Kuuma njaro-inī cia Benjamini maarī: Salu mūrū wa Meshulamu, mūrū wa Joedi, mūrū wa Pedaia, mūrū wa Kolaia, mūrū wa Maaseia, mūrū wa Ithieli, mūrū wa Jeshai, **8** na arūmīrīri ake, Gabai na Salai, othe maarī andū 928. **9** Joeli mūrū wa Zikiri nīwe warī mūrūgamīrīri wao ūrīa mūnene, nake Juda mūrū wa Hasenua nīwe warūgamīrīre Gīcigo gīa Keerī kīa itūūra rīrīa inena. **10** Nao athīnjīri-Ngai maarī: Jedaia; mūrū wa Joaribu; Jakini; **11** Sherai mūrū wa Hilikia, mūrū wa Meshulamu, mūrū wa Zadoku, mūrū wa Meraiothu, mūrū wa Ahitubu, mūrōri wa maūdū ma nyūmba ya Ngai, **12** hamwe na athiritū ao arīa maarutaga wīra wa hekarū, maarī andū 822; Aadaia mūrū wa Jerohamu, mūrū wa Pelalia, mūrū wa Amuzi, mūrū wa Zekaria, mūrū wa Pashuru, mūrū wa Malikija, **13** hamwe na andū a thiritū yake arīa maarī atongoria a nyūmba ciao, maarī andū 242; Amashusai mūrū wa Azareli, mūrū wa Ahazai, mūrū wa Meshilemothu, mūrū wa Imeri, **14** na andū a thiritū yake arīa maarī njamba, maarī andū 128. Mūtongoria wao mūnene aarī Zabidieli mūrū wa Hagedolimu. **15** Na kuuma kūrī Alawii maarī: Shemaia mūrū wa Hashubu, mūrū wa Azirikamu, mūrū wa Hashabia, mūrū wa Buni; **16** Shabethai na Jozabadu, arīa maarī atongoria eerī a Alawii, na nīo maaroraga wīra

wa nja wa nyūmba ya Ngai; **17** Matania mūrū wa Mika, mūrū wa Zabedi, mūrū wa Asafu, ūrīa watongoragia mahooya ma gūcookeria Ngai ngaatho; Bakabukia ūrīa warī wa keerī harī athiritū ake: na Abada mūrū wa Shamua, mūrū wa Galali, mūrū wa Jeduthuni. **18** Alawii arīa maarī thīinī wa Itūūra rīu itheru maarī andū 284. **19** Aikaria a ihingo maarī: Akubu, na Talimoni, na andū a thiritū yao, arīa maarangagīra ihingo, maarī andū 172. **20** Andū a Isiraeli acio angī, hamwe na athīnjīri-Ngai na Alawii, maarī matūūra-inī mothe ma Juda, o mūdū gīthaka-inī kīa maithe mao. **21** Ntungata cia hekarū ciatūūraga kīrīma-inī kīa Ofeli, marūgamīrīro nī Ziha na Gishipa. **22** Mūtongoria mūnene wa Alawii kīu Jerusalemu aarī Uzī mūrū wa Bani, mūrū wa Hashabia, mūrū wa Matania, mūrū wa Mika. Uzī aarī ūmwe wa rūciarō rwa Asafu, arīa maarī aini arīa maarūgamīrīre wīra wa nyūmba ya Ngai. **23** Aini maarī watho-inī wa mūthamaki, ūrīa wamatuagīra wīra wao wa o mūthenya. **24** Pethahia mūrū wa Meshezabeli, wa rūciarō rwa Zera mūrū wa Juda, aarī mūramati wa mūthamaki maūdū-inī mothe makonainie na andū. **25** Ha ūhoro wa tūtūūra na migūnda yatuo-rī, andū amwe a Juda maatūūraga Kiriathu-Ariba na matūūra marīo marīa marīrigūicīrie, na Diboni na matūūra marīo, na Jekabizeeli na tūtūūra twarīo, **26** na kīu Jeshua, na Molada, na Bethi-Peleti, **27** na Hazari-Shuali, na Biri-Shiba na matūūra marīo; **28** na Zikilagi, na Mekona na matūūra marīo, **29** na Eni-Rimoni, na Zora, na Jaramuthu, **30** na Zanoa, na Adulamu na tūtūūra twarīo, na Lakishi na migūnda ya rīo, na Azeka na matūūra marīo. Nī ūndū ūcio maatūūraga kuuma Birishiba o nginya Kīanda kīa Hinomu. **31** Njaro cia Benjamini kuuma Geba ciatūūraga Mikimashi, na Aija, na Betheli na matūūra marīo, **32** na kīu Anathothu, na Nobu na Anania, **33** na Hazoru, na Rama na Gitaimu, **34** na Hadidi, na Zeboimu na Nebalati, **35** na Lodi na Ono, na Kīanda-inī kīa Aturi. **36** Amwe a ikundi cia Alawii a Juda maatūūre Benjamini.

12 Aya nīo athīnjīri-Ngai na Alawii arīa maacookire hamwe na Zerubabeli mūrū wa Shealitelieli, na Jeshua: Seraia, na Jeremia, na Ezara, **2** na Amaria, na Maluku, na Hatushu, **3** na Shekania, na Rehumu, na Meremothu, **4** na Ido, na Ginethoni, na Abija, **5** na Mijamini, na Maadia, na Biliga, **6** na Shemaia, na Joaribu, na Jedaia, **7** na Salu, na Amoku, na Hilikia, na Jedaia. Acio nīo maarī atongoria a athīnjīri-Ngai na athiritū ao, matukū-inī macio ma Jeshua. **8** Nao Alawii maarī Jeshua, na Binui, na Kadimieli, na Sherebia, na Juda, o na Matania, ūrīa, marī hamwe na athiritū ake, nīwe warūgamīrīre arīa maainaga nyimbo cia gūcookia ngaatho. **9** Bakabukia na Uni, athiritū ao, maarūgamaga mang'ethaniire nao magitungata. **10** Jeshua nīwe warī ithe wa Joakimu, nake Joakimu aarī ithe wa Eliashibu, nake Eliashibu aarī ithe wa Joiada, **11** nake Joiada aarī ithe wa Jonathani, nake Jonathani aarī ithe wa Jadua. **12** Matukū-inī ma Joakimu, aya nīo maarī atongoria a nyūmba cia athīnjīri-Ngai: ya Seraia, aarī Meraia; ya Jeremia, aarī Hanania; **13** ya Ezara, aarī Meshulamu; ya Amaria, aarī Jehohanani; **14**

ya Maluki, aarĩ Jonathani; ya Shebania, aarĩ Jusufu; **15** ya Harimu, aarĩ Adina; ya Meraiothu, aarĩ Helikai; **16** ya Ido, aarĩ Zekaria; ya Ginethoni, aarĩ Meshulamu; **17** ya Abija, aarĩ Zikiri; ya Miniamini na Moadia, aarĩ Pilitai; **18** ya Biliga, aarĩ Shamua; ya Shemaia, aarĩ Jehonathani; **19** ya Joiaribu, aarĩ Matenai; ya Jedaia, aarĩ Uzi; **20** ya Salai, aarĩ Kalai; ya Amoku, aarĩ Eberi; **21** ya Hilikia, aarĩ Hashabia; na ya Jedaia, aarĩ Nethaneli. **22** Nao atongoria a nyũmba cia Alawii matukũ-inĩ ma Eliashibu, na Joiada, na Johanani, na Jadua, o ùndũ ùmwe na atongoria a athinjĩri-Ngai, nĩmandikirwo marĩtwa mao hĩndĩ ya wathani wa Dario ũrĩa Mũperisia. **23** Atongoria a nyũmba cia njaro cia Lawi nginya hĩndĩ ya Johanani mũrũ wa Eliashibu o nao nĩmandikitwo ibuku-inĩ rĩa matukũ macio. **24** Nao atongoria a Alawii maarĩ Hashabia, na Sherebia, na Jeshua mũrũ wa Kadimieli, na athiritũ ao, arĩa maarũgamaga mamang'etheire makiĩna nyĩmbo cia kũgocaa na cia gũcokia ngaatho, gĩkundi kĩmwe gĩkaamũkagĩria kirĩa kingĩ, kũringana na ũrĩa gwanhĩtwa nĩ Daudi mũndũ wa Ngai. **25** Matania, na Bakabukia, na Obadia, na Meshulamu, na Talimoni, na Akubu maarĩ aikaria a ihingo arĩa maarangagĩra makũmbĩ marĩa maarĩ ihingo-inĩ. **26** Maatungataga hĩndĩ ya Joiakimu mũrũ wa Jeshua, mũrũ wa Jozadaku, na hĩndĩ ya Nehemia ũrĩa warĩ barĩthi, na hĩndĩ ya Ezara ũrĩa warĩ mũthĩnjĩri-Ngai na mwandiki-marũa. **27** Hĩndĩ ya kwamũrwo kwa rũthingo rwa Jerusalemu, Alawii nĩmacaririo kuuma kũrĩa guothe maarĩ nĩguo moke Jerusalemu makũngũire kwamũrwo kũu marĩ na gĩkeno, na makiĩnaga nyĩmbo cia gũcokia ngaatho, makiĩnaga na thaani irĩa ihũũrithanagio, na inanda cia kinũbi, na cia mũgeeto. **28** Aini o nao nĩmacookanĩrĩrio hamwe kuuma ng'ongo irĩa ciathiũrũrũkĩrie Jerusalemu, magicookanĩrĩrio kuuma tũtũura-inĩ twa Anetofathi, **29** na kuuma Bethi-Giligali, na kuuma mwena wa Geba na Azimavethu, nĩgũkorwo aini nĩmeyakiire matũura gũthiũrũrũkĩria Jerusalemu. **30** Nao athĩnjĩri-Ngai na Alawii marĩkia gwĩtheria, magĩtheria andũ, na ihingo, o na rũthingo. **31** Atongoria a Juda nĩndameerire mahaice rũthingo-igũrũ. Nĩngĩ ngĩhe ikundi igĩri nene cia aini wĩra wa gũcokia ngaatho. Gĩkundi kĩmwe gĩgĩthĩ mwena wa ũrĩo kĩrĩ rũthingo-igũrũ, kierekeire Kihingo gĩa Kĩara-inĩ. **32** Hoshaiia hamwe na nuthu ya atongoria a Juda makĩmarũmĩrĩra, **33** hamwe na Azaria, na Ezara, na Meshulamu, **34** na Juda, na Benjamini, na Shemaia, na Jeremia, **35** o ùndũ ùmwe na athĩnjĩri-Ngai amwe me na tũrumbeta, o na Zekaria mũrũ wa Jonathani, mũrũ wa Shemaia, mũrũ wa Matania, mũrũ wa Mikaia, mũrũ wa Zakuri, mũrũ wa Asafu, **36** na athiritũ ake, nĩ Shemaia, na Azareli, na Milalai, na Gilalai, na Maai, na Nethaneli, na Juda, na Hanani, marĩ na indo cia kũina nacio o ta ũrĩa gwanhĩtwa nĩ Daudi, mũndũ wa Ngai. Ezara ũrĩa mwandiki-marũa nĩwe wamatongoretie. **37** Na rĩrĩ, kuuma Kĩhingo gĩa Gĩthima maathĩre marũngĩrĩrie, makihaica rũthingo igũrũ na ngathĩ cia Itũura rĩa Daudi, makiĩtũkĩra igũrũ rĩa nyũmba ya Daudi, o nginya Kihingo kĩa Maaĩ mwena wa irathĩro. **38** Gĩkundi gĩa keerĩ kĩa aini gĩgĩthĩ kierekeire mwena wa ũmotho. Na nĩ ngĩmarũmĩrĩra kũu rũthingo igũrũ hamwe na nuthu ya andũ, tũkĩhĩtũkĩra

Mũthiringo wa Mariiko ma Mwaki o nginya Rũthingo-inĩ Rwarĩ, **39** igũrũ rĩa Kihingo kĩa Efiraimu, na Kihingo kĩa Jeshana, na Kihingo gĩa Thamaki, na Mũthiringo wa Hananeli, na Mũthiringo wa Igana, nginya Kihingo-inĩ kĩa Ng'ondũ. Makĩrũgama Kihingo-inĩ kĩa Mũrangĩri. **40** Ikundi icio cieri cia aini cia gũcokia ngaatho igũkĩra handũ ha cio thĩini wa nyũmba ya Ngai, o na nĩ ngũka o ũguo, hamwe na nuthu ya anene, **41** o ùndũ ùmwe na athĩnjĩri-Ngai, nĩ Eliakimu, na Maaseia, na Miniamini, na Mikaia, na Elioenai, na Zekaria, na Hanania marĩ na tũrumbeta twao, **42** o hamwe na Maaseia, na Shemaia, na Eleazaru, na Uzi, na Jehohanani, na Malikija, na Elamu, na Ezeri. Nao aini maatongoragio nĩ Jezerahia. **43** Na mũthenya ũcio nĩmarutire magongona manene, makĩrũhagĩa tondũ Ngai nĩamaheete gĩkeno kĩnene. O nao andũ-a-nja na ciana magĩkena. Mbugĩrĩrio ya gĩkeno kũu Jerusalemu nĩyagũgũkaga kũndũ kũraya. **44** Mahinda-inĩ macio nĩ gwathuurirwo andũ marũgamĩrĩre makũmbĩ ma indo irĩa ciarutagwo, na maciaro ma mbere, na gĩcunjĩ gĩa ikũmi. Kuuma mĩgũnda-inĩ irĩa yathiũrũrũkĩrie matũura magĩrĩrwo kurehe makũmbĩ-inĩ icunjĩ irĩa ciarutitwo nĩ watho irĩ cia athĩnjĩri-Ngai na Alawii, tondũ andũ a Juda nĩmakenagĩra athĩnjĩri-Ngai na Alawii arĩa maatungataga. **45** Nĩmarutaga wĩra wa gũtungatĩra Ngai wao, na wĩra wa gwĩtheria, o ta ũrĩa aini na aikaria a ihingo meekaga, kũringana na ũrĩa gwanhĩtwa nĩ Daudi na mũrũu Solomoni. **46** Nĩgĩkorwo tene mũno, matukũ-inĩ ma Daudi na ma Asafu, nĩ kwarĩ na atongoria a aini na a nyĩmbo cia kũgocaa na gũcokia Ngai ngaatho. **47** Nĩ ùndũ ũcio matukũ-inĩ ma Zerubabeli na ma Nehemia, andũ a Isiraeli othe nĩmarutaga icunjĩ cia o mũthenya nĩ ùndũ wa aini na aikaria a ihingo. Nĩngĩ nĩmamũruga icunjĩ nĩ ùndũ wa Alawii arĩa angĩ, nao Alawii makaamũra icunjĩ nĩ ùndũ wa njiaro cia Harũni.

13 Na rĩrĩ, mũthenya ũcio, Ibuku rĩa Musa rĩgĩthomwo na mũgambo mũnene andũ makiĩguagĩra, rĩgĩthomwo handũ haandikitwo atĩ gũtirĩ Mũamoni kana Mũmoabi ũgetikĩrio akorwo kiũngano-inĩ kĩa andũ a Ngai, **2** tondũ matiigana kũhe andũ a Isiraeli irio na maaĩ; no-o nĩ kũrĩha maarĩhire Balamu amarume. (No rĩrĩ, Ngai witũ akĩgarũra kĩrumi gĩgĩtũka kirathimo.) **3** Rĩria andũ maagũire watho ũcio, makiĩheria andũ othe arĩa maarĩ ageni kuuma Isiraeli. **4** Mbere iyo, Eliashibu ũrĩa mũthĩnjĩri-Ngai nĩakoretwo atuĩtwo mũrũgamĩrĩri wa makũmbĩ ma nyũmba ya Ngai witũ. Aarĩ wa thiritũ ya hakuĩ na Tobia, **5** na nĩamũhete nyũmba nene aikarage irĩa mbere iyo yaigagwo mĩhothi ya ngano, na ũbumba, na indo cia hekarũ, o na mĩhothi ya gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa ngano, na ndibei ya mũhĩhano na maguta marĩa maaheagwo Alawii, na aini na aikaria a ihingo, o na mĩhothi irĩa yarutagĩrwo athĩnjĩri-Ngai. **6** No rĩria maũndũ maya mothe maathĩiaga na mbere, nĩ ndiarĩ kũu Jerusalemu, nĩgũkorwo mwaka-inĩ ũcio wa mĩrongo itatũ na rĩrĩ wa ũthamaki wa Aritashashita, mũthamaki wa Babuloni, nĩndacookete kũrĩ mũthamaki. Matukũ manini maathĩra nĩdamũhooire rũtha, **7** ngĩcokia Jerusalemu. Ndacooka Jerusalemu nĩguo ndaamenyire ũuru ũrĩa Eliashibu eekite nĩ ùndũ wa

kūhe Tobia kanyumba nja ya nyumba ya Ngai. **8** Nindakararirio nī ūhoro ūcio mūno na ngīkia indo ciothe cia Tobia nja. **9** Ngīcooka ngiruta watho kūgīe igongona rīa gūtheria nyumba ūyo, na ngīcooka indo ciothe cia nyumba ya Ngai kuo, hamwe na maruta ma ngano na ūbumba. **10** Ningī nīndamenyire atī Alawii matiaheagwo gīcunjī kīrīa kīerītwo maheagwo, na Alawii othe hamwe na aini arīa maatungataga nīmatiganiirie ūtungata, magacooka mīgūnda-inī yao. **11** Nī ūndū ūcio ngīrūithia anene acio, ngīmooria atīrī: “Nyumba ya Ngai itiganiirio niki?” Ningī ngīmeeta othe hamwe, ngīmacookia o mūdū wīra-inī wake. **12** Andū othe a Juda nīmarehire gīcunjī gīa ikūmi kīa ngano, na ndībei ya mūhīhano, o na maguta makūmbī-inī. **13** Na nī ngītua Shelemia ūrīa mūthīnjīri-Ngai, na Zadoku ūrīa mwandīki-marūa, marī na Mulawii wetagwo Pedaia, arūgamīrīri a makūmbī, na ngītua Hanani mūrū wa Zakurī mūrū wa Matania mūnini wao, tondū andū aya nīmoonagwo marī ehokeku. Nīmatuirwo a kūgayagīra arīū a ithe wao indo. **14** Ndirikana, Wee Ngai wakwa, nī ūndū wa maūdū maya, na ndūgatharie wīra na ūtungata ūrīa ndungatīte nyumba-inī ya Ngai wakwa ndī mwīhokeku. **15** Matukū-inī macio nīndeyoneire andū a Juda makīhiha ndībei mūthenya wa Thabatū na makīrehe ngano, na magīkuuithia ndigīri ngano hamwe na ndībei, na thabībū, na ngūyū, na mīthemba yothe ya mīrigo. Indo icio ciothe maarehaga Jerusalemu mūthenya wa Thabatū. Nī ūndū ūcio ngīmakaania kwendia irio mūthenya ūcio wa Thabatū. **16** Andū a Turo arīa maatūūrāga Jerusalemu nīmarehaga thamaki na indo cia mīthemba yothe, na magaciendagīria andū a Juda mūthenya wa Thabatū kūu Jerusalemu. **17** Ngīrūithia andū arīa maarī igweta a Juda, ngīmooria atīrī, “Nī ūndū ūrīkū ūyū mūreka wa waganu wa gūthaahia mūthenya wa Thabatū? **18** Maithe manyu ma tene-rī, githī ti maūdū ta maya meekire, nake Ngai witū agītūrehere mathīna maya mothe matūkorete na magakora itūūra rīrī inene? No rīu inyuū mūrarehera Isiraeli mang’ūrī maingī makīria na ūndū wa gūthaahia Thabatū.” **19** Na rīrī, hwaī-inī kwambīrīria kūgīa nduma ihingo-inī cia Jerusalemu Thabatū itanakinīyārī, ngīathana mīrango ya Jerusalemu ihingwo na ndīkahingūrwo ngīnya Thabatū itīhire. Ngūga andū amwe akwa ihingo-inī marangīre, nīgeetha gūtīkagīe mūrigo ūngītoonyio thīnī mūthenya wa Thabatū. **20** Rīmwe kana meerī, onjorīthia na endia a indo cia mīthemba yothe maraarire nja ya Jerusalemu. **21** No ngīmakaania ngīmooria atīrī, “Nī kī gīgūtūma mūrāare rūthingo-inī? Mūngīka ūguo rīngī nīndīmūnyīitīthia.” Kuuma hīndī ūyo matiacookire gūtūka mūthenya wa Thabatū. **22** Ningī ngīatha Alawii meetherie macooke mathīi makarangīre ihingo nīgeetha maige mūthenya wa Thabatū ūrī mūtheru. Ndirikana, Wee Ngai wakwa, nī ūndū wa ūndū ūyū o naguo, na ūnjigūire tha kūringana na wendo waku mūnene. **23** Na rīrī, matukū-inī macio nīndonire arūme a Juda arīa maahikītie andū-a-nja a kuuma Ashidodi, na Amoni, na Moabi. **24** Nuthu ya ciana ciao ciaragīa rūthiomi rwa Ashidodi kana thīomi cia ndūrīrī icio ingī, no matiooī kwaria rūthiomi rwa Juda. **25** Ngīmarūithia na ngīmetīria kīrumi.

Nīndahūire arūme amwe ao na ngīmamunya njuūrī. Ngītūma mehīte mwīhitwa makīgwetaga rītwa rīa Ngai, ngīmeera atīrī: “Menyai gūkaaneana airītu anyu mahikio nī arīū ao, kana aanake anyu inyuū ene mahikie airītu ao. **26** Githī ti ihikanio ta icio ciatūmire Solomoni mūthamaki wa Isiraeli eehie? Ndūrīrī-inī nyingī gūtīarī mūthamaki ūngī watarīi take. Ngai wake nīamwendete, akīmūtua mūthamaki Isiraeli guothe; no-o na kūrī ūguorī, nīatoonyirio mehīa-inī nī andū-a-nja a kūngī. **27** Ithuī-rī, no ngīnya tūgūe atī o na inyuū mūreka waganu ūyū wothe mūrū ūū, mūkaaga kwīhokeka kūrī Ngai witū na ūndū wa kūhīka andū-a-nja a kūngī?” **28** Mūrīū ūmwe wa Joiada mūrū wa Eliashibu mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene aarī mūthoni-we wa Sanībalati ūrīa Mūhoroni. Nīndamūingātire oime harī nī. **29** Maririkane, Wee Ngai wakwa, tondū nīmathaahirie wīra wa ūthīnjīri-Ngai, o na magīthaahia kīrīkanīro kīa wīra wa athīnjīri-Ngai na kīa Alawii. **30** Nī ūndū ūcio, ngītheria athīnjīri-Ngai na Alawii kuuma kūrī ūndū o wothe mūgeni, ngīcooka ngīmagaīra o mūdū wīra wake kīūmbe. **31** Ningī nīndathondekire mweke wa kūhothaga ngū na maciaro ma mbere mahinda marīa maatuūtuo. Wee Ngai wakwa, ndirikana na ūnjike wega.

Esiteri

1 Na rīrī, ūū nīguo gwēkikire matukū-inī ma Ahasuerusu, o we Ahasuerusu ūrīa waathaga mabūrūrī 127 marīa moimīte kuuma būrūrī wa Ahīndī o nginya būrūrī wa Akushi. **2** Matukū-inī macio-rī, Mūthamaki Ahasuerusu aathamakaga arī gīthī-inī giāke kīa ūnene thīinī wa nyūmba ya ūthamaki kūu giikaro kīgītīre kīa mūthamaki giā Shushani, **3** na mwaka wa gatātū wa wathani wake, nīarugithīirīe andū ake othe arīa maarī igweta na anene iruga. Nao atongoria a mbūtū cia ita cia Perisia na cia Media, na abarūthī na andū arīa maarī igweta a mabūrūrī maarī kuo. **4** Nake akionania ūtonga mūnene wa ūthamaki wake na ūkengi na rīiri wa ūnene wake, ihinda rīa matukū 180. **5** Matukū macio maathira, mūthamaki nīarugithīirīe iruga, rīrīa rīaikarīre mīthenya mūgwanja, narīo rīarī thīinī wa mūgūnda ūrīa warī mūrīgīre wa nyūmba ya mūthamaki, rīkīrugīrwo andū othe kuuma ūrīa mūnini nginya ūrīa mūnene, arīa maarī kūu thīinī wa giikaro kīrīa kīarī kīirīgīre giā Shushani. **6** Mūgūnda ūcio warī na mīcuurio ya gatani ya rangi mwerū na ya rangi wa bururu, nayo yohanītio na mīkanda ya gatani ya rangi mwerū na ya rangi wa ndathi, ikoohererwo icūhī-inī cia betha iria cianyiitithanītio na itugī cia mahiga marīa mega merū. Nī kwarī na itī cia giikarīra cia thahabu na cia betha iria ciaigītwo kūndū kwarītō mahiga ma nyaigī, na mahiga mega merū, na mahiga ma rangi wa ngoikoni, na mahiga mangī ma goro mūno. **7** Ndībe yaheanagwo na ikombe cia thahabu, na gūtīrī kīahaanaine na kīrīa kīngī, na ndībe ya nyūmba ya ūthamaki yarī nyingī mūno o ta ūrīa ūtaana wa mūthamaki watarī. **8** Kūringana na watho wa mūthamaki, o mūgeni nīetikīrītio kūnyua kīrīa angīendire, nī ūndū mūthamaki nīathīte aheani othe a ndībe mahe o mūndū kīrīa eendaga. **9** O nake Vashiti, mūtumia wa mūthamaki, nīarugithīirīe andū-a-nja iruga o kūu nyūmba-inī ya ūthamaki ya Mūthamaki Ahasuerusu. **10** Mūthenya wa mūgwanja, hīndī rīrīa Mūthamaki Ahasuerusu aakenete nī ūndū wa kūnyua ndībe, agīatha ndungata iria mūgwanja ciarī hakūre iria ciamūtungatagīra, nīcio Mehumani, na Bizatha, na Haribona, na Bigatha, na Abagutha, na Zetharu, na Karikasi, **11** irehe Vashiti, ūcio mūtumia wa mūthamaki mbere yake ekīrīte tanji yake ya ūthamaki, nīgeetha onanie ūthaka wake kūrī andū, o na ningī kūrī andū arīa maarī igweta, nīgūkorwo aarī kīrorerwa. **12** No rīrīa ndungata icio ciakinyirīe watho wa mūthamaki, Vashiti mūtumia wa mūthamaki akīrega gūthī. Hīndī iyo mūthamaki akīngūrīka mūno na agīcinwo nī marakara. **13** Na tondū warī mūtugo wa mūthamaki gūtūrīa maūndū ma watho na ma kihooto, akīaria na andū arīa oogī na mooī ūhoro wa matukū ma tene. **14** Nao arīa maakuhīrīre mūthamaki mūno maarī Karishena, na Shetharu, na Adamatha, na Tarashishi, na Meresu, na Marisena na Memukani, andū mūgwanja arīa maarī igweta a Perisia na Media, arīa meetikīrītio kuonanaga na mūthamaki, na nīo maarī anene mūno ūthamaki-inī ūcio. **15** Mūthamaki akīūrīa atīrī, “Kūringana na

watho-rī, Vashiti mūtumia wa mūthamaki agīrīrwo nī gwīkwo atīa? Nīaregete gwathīkīra watho wa Mūthamaki Ahasuerusu ūrīa akinyīrio nī andū acio ahakūre.” **16** Memukani agīcookia arī mbere ya mūthamaki na andū arīa maarī igweta atīrī, “Vashiti mūtumia wa mūthamaki nīekīte mahītia, na to mūthamaki wiki ahītīirīe, no ahītīirīe o na andū othe arīa maarī igweta na andū othe a mabūrūrī ma Mūthamaki Ahasuerusu. **17** Nīgūkorwo ūndū ūyū wīkitwo nī mūtumia wa mūthamaki nīūkūmenyeka nī andū-a-nja othe, na nī ūndū ūcio nīmarīmenagīrīrīa athuuri ao makoiga atīrī, ‘Mūthamaki Ahasuerusu araathanire Vashiti mūtumia wa mūthamaki arehwo mbere yake, no ndaigana gūthī.’ **18** Ūmūthī-rī, andū-a-nja arīa marī igweta a Perisia na Media arīa maigūite ūndū ūyū wīkitwo nī mūtumia wa mūthamaki noguo nao marīkaga andū arīa marī igweta a mūthamaki. Kīnyararo na ngararī itigathira. **19** “Nī ūndū ūcio, mūthamaki angīona arī wega, nīarute watho wa ūthamaki na etikīre wandīkwo mawatho-inī ma Perisia na Media, marīa matagarūrāgwo, atī Vashiti ndarī hīndī ingī agooka mbere ya Mūthamaki Ahasuerusu. Naho handū ha Vashiti-rī, mūthamaki acarīe mūndū-wa-nja ūngī mwega kūmūkīra. **20** Rīrīa watho ūcio wa mūthamaki ūrīanīrīrwo kūndū gothe kūrīa mūthamaki aathanaga-rī, andū-a-nja othe nīmarītīiāga athuuri ao, kuuma ūrīa mūnini nginya ūrīa mūnene.” **21** Mūthamaki na andū ake arīa maarī igweta magīkenio nī mataaro macio, nī ūndū ūcio mūthamaki agīka o ta ūrīa Memukani oigīte. **22** Agītuma marīa kūndū gothe ūthamaki-inī ūcio, o būrūrī na mwandīkire waguo na o rūrīrī na mwarīre waruo, akīanīrīrithīa na thīomi cia andū othe atī mūthuuri o wothē nīwe mwathi wa mūcīi wake.

2 Thuutha ūcio rīrīa marakara ma Mūthamaki Ahasuerusu maahoorerire, akīrīrīkana Vashiti na ūrīa eekīte, o na ūrīa aamūtūrīire eekwo. **2** Hīndī iyo ndungata iria ciatungatagīra mūthamaki me mwene ikiuga atīrī, “Mūthamaki nīacarīrio airītu gathirange ethī na ciirorerwa. **3** Mūthamaki niathuure anene mabūrūrī-inī mothe marīa aathanaga marehe airītu acio othe ciirorerwa nyūmba-inī rīa itūrāgwo nī andū-a-nja thīinī wa nyūmba ya ūthamaki kūu giikaro kīrīa kīirīgīre giā Shushani. Nao nīamenyagīrīrwo nī Hegai, ndungata iria hakūre ya mūthamaki rīa yarūgamagīrīra andū-a-nja acio; ningī maheo indo cia gwīthakarīa nacio. **4** Thuutha ūcio mūrīrītu ūrīa ūgaakenia mūthamaki nīagatuika mūtumia wa mūthamaki ithenya rīa Vashiti.” Mataaro macio magīgenia mūthamaki, nake akīmarūmīrīra. **5** Na rīrī, thīinī wa nyūmba ya ūthamaki kūu giikaro kīrīa kīirīgīre giā Shushani, nī kwarī na Mūyahudi wa mūhīrīga wa Benjamini wetagwo Moridekai mūrū wa Jairū, mūrū wa Shimei, mūrū wa Kishu, **6** nake aatahītwo kuuma Jerusalemu nī Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, arī ūmwe na andū arīa maathanīrīro na Jekonia, mūthamaki wa Juda. **7** Moridekai aarī na mwarī wa ithe mūnini wetagwo Hadasa, ūrīa aarerete tondū ndaarī na ithe kana nyina. Mūrīrītu ūcio, ūrīa ningī wetagwo Esiteri, aarī kīrorerwa mwīrī na ūthīu akīonwo, nake Moridekai akīmuoya

akimüpera o ta mwarĩ thutha wa ithe na nyina gũkua. **8** Rĩria watho ũcio wa mũthamaki wanĩrĩrwo-rĩ, airĩtu aingĩ nĩmarehirwo thĩĩni wa nyũmba ya ũthamaki kũu gũkaro kĩria kiirigire gĩa Shushani, na maamenyagĩrĩrwo nĩ Hegai. Esiteri o nake nĩatwarĩrwo kũu nyũmba iyo ya mũthamaki na akĩũhokerwo Hegai, ũria warĩgamiĩrĩre nyũmba rĩa yatũũragwo nĩ andũ-a-nja. **9** Mũĩrĩtu ũcio nĩamũkenirie na akiendeka nĩwe. O hĩndĩ iyo akĩmũhe indo cia gwĩthakaria nacio o na akĩmũhe irio cia mwanya. Ningĩ akĩmũhe ndungata mũgwanja cia airĩtu, arĩa maathuurĩrwo kuumu nyũmba-inĩ ya mũthamaki na akĩmũthaamia marĩ hamwe na ndungata icio ciake cia airĩtu akĩmũtwaru handũ harĩa hega mũno kũu nyũmba-inĩ iyo yatũũragwo nĩ andũ-a-nja. **10** Esiteri ndoimbũrĩte rũrĩrĩ rwake kana kihumo kĩa nyũmba yao, tondũ Moridekai nĩamũtaarĩte akamwĩra ndageke ũguo. **11** O mũthenya Moridekai nĩaceerangaga hau nja ya nyũmba iyo yatũũragwo nĩ andũ-a-nja, nĩguo amenye ũria Esiteri aikaraga, na ũria aathiaga na mbere. **12** Mbere ya o mũĩrĩtu kũgĩa na mweke wa gũthĩĩ kũrĩ Mũthamaki Ahasuerusu, aaniinaga mĩeri ikũmi na tĩrĩ ya gwĩthakaria rĩa yaathanĩrwo ikaragwo nĩ airĩtu acio, itandatũ ya kwĩhaka maguta ma manemane, na itandatũ ya kwĩhaka maguta manungi wega na indo ingĩ cia kwĩhaka. **13** O mũĩrĩtu aarĩ athĩĩ harĩ mũthamaki ta ũũ: Nĩaheagwo kindũ kĩa gĩothe angĩendire gwĩkuuĩra kuuma nyũmba iyo yatũũragwo nĩ andũ-a-nja gĩa gũthĩĩ nakĩo nyũmba-inĩ ya mũthamaki. **14** Hwaĩ-inĩ aathiaga agatoonya kuo, na rũciĩnĩ agacooka mwena ũngĩ wa nyũmba iyo yatũũragwo nĩ andũ-a-nja, nakuo kũu akamenyagĩrĩrwo nĩ Shaashagazu, ndungata rĩa yarĩ hakĩre ya mũthamaki, rĩa yehokeirwo thuriya cia mũthamaki. Ndingĩcookire rĩngĩ kũrĩ mũthamaki tiga o mũthamaki akenirio nĩwe amũtũmanĩre na rĩtwa rĩake. **15** Ihinda rĩa Esiteri rĩakinya (mũĩrĩtu ũria Moridekai aarerete taarĩ mwarĩ, ũria warĩ mwarĩ wa ithe mũkũrũ Abihaili) rĩa gũthĩĩ kũrĩ mũthamaki, ndaigana gwĩtia kindũ o naki, tiga o kĩa Hegai ndungata iyo yarĩ hakĩre ya mũthamaki, mũruri wa nyũmba iyo yatũũragwo nĩ andũ-a-nja, aamwĩrĩre akuue. Nake Esiteri nĩetikĩrĩkaga nĩ mũndũ o wothe wamuonaga. **16** Nake Esiteri agĩtwarwo kũrĩ Mũthamaki Ahasuerusu kũu nyũmba-inĩ ya ũthamaki mweri-inĩ wa ikũmi, mweri wa Tebethu, mwaka-inĩ wa mũgwanja wa wathani wake. **17** Na rĩrĩ, mũthamaki nĩaguucĩrĩrĩrio nĩ Esiteri gũkĩra andũ-a-nja acio angĩ othe, nake agĩtũkĩrĩka nĩwe gũkĩra airĩtu acio angĩ gathirange othe. Nĩ ũndũ ũcio akĩoya tanji ya ũnene, akĩmwĩkĩra mĩtwe, akĩmũtũta mũtumia wa mũthamaki ithenya rĩa Vashiti. **18** Nake mũthamaki akĩrugithia iruga inene mũno, iruga rĩa Esiteri, agĩta andũ ake othe arĩa maarĩ igweta na anene. Mabũrũri-inĩ mothe mũthamaki akĩanĩrĩra thĩgũkũ na akiheana iheo kũringana na ũtaana wa ũthamaki. **19** Rĩria airĩtu acio gathirange moonganirio ihinda rĩa keerĩ, Moridekai aikarĩte hau kihingo-inĩ kĩa mũcũ wa mũthamaki. **20** No Esiteri ndoimbũrĩte kihumo kĩa nyũmba yao kana kĩa rũrĩrĩ rwake, o ta ũria Moridekai aamũtaarĩte, nĩgũkorwo aathiire na mbere kũrũmĩrĩra mataaro ma Moridekai o ta ũria ekaga rĩria aareragwo nĩwe. **21** Ihinda rĩu Moridekai aikaraga

kihingo-inĩ kĩa mũcũ wa mũthamaki, Bigithana na Tereshu, anene eerĩ arĩa meehokeirwo kũrũgamiĩrĩra kihingo kĩa nyũmba ya mũthamaki, nĩmarakarake, na makĩgĩa na ndundu ya kũũruga Mũthamaki Ahasuerusu. **22** Nowe Moridekai akĩmenya ũhoru wa ndundu iyo na akĩra Esiteri, mũtumia ũcio wa mũthamaki, nake Esiteri akĩra mũthamaki ũhoru ũcio, na akiuga nĩ Moridekai ũmwĩrĩte. **23** Na rĩria ũhoru ũcio watũĩrĩrio na ũkioneka atĩ warĩ wa ma, anene acio eerĩ magĩcuurio mũtĩ igũrũ. ũhoru ũcio wothe nĩwandĩkĩrwo hau mbere ya mũthamaki ibuku-inĩ rĩa maũndũ marĩa meekĩkĩte ihinda rĩu.

3 Thutha wa maũndũ macio, Mũthamaki Ahasuerusu nĩatũũgĩrĩrie Hamani mũrũ wa Hamedatha, ũria Mũagagi, akĩmũnenehia na akĩmũhe gĩtĩio gĩakĩrĩte kĩa andũ arĩa angĩ othe maarĩ igweta. **2** Anene othe a mũthamaki arĩa maarĩ hau kihingo-inĩ kĩa mũcũ wa mũthamaki nĩmaturagia maru na makainamiĩrĩra, magatĩia Hamani, nĩ ũndũ mũthamaki nĩathanĩte gwĩkagwo ũguo nĩ ũndũ wake. No Moridekai ndaigana gũturia maru kana kũmũnamĩrĩra amũtĩte. **3** Hĩndĩ iyo anene a mũthamaki arĩa maarĩ kihingo-inĩ kĩa mũcũ wa mũthamaki makĩũria Moridekai atĩrĩ, “Ūregete gwathĩkĩra watho wa mũthamaki nĩkĩ?” **4** O mũthenya nĩmamwaragĩria no akĩrega kũmaigua. Nĩ ũndũ ũcio makĩhe Hamani ũhoru ũcio nĩgeetha mone kana mũtũgo ũcio wa Moridekai no ũkĩrĩrĩrio, nĩgũkorwo nĩameerĩte atĩ we aarĩ Mũyahudi. **5** Rĩria Hamani onire atĩ Moridekai ndangĩmũturĩria maru kana amũtĩte, akĩngĩ ũrĩka mũno. **6** No aarĩkia kũmenya rũrĩrĩ rwa andũ a Moridekai rwarĩ rũrĩkũ, akĩona kũũragithia Moridekai arĩ o wiki ti kũiganu. Handũ ha ũguo, Hamani agĩcaria nĩra ya kũniinithia rũrĩrĩ ruothe rwa andũ a Moridekai, na nĩo Ayahudi, arĩa maarĩ mabũrũri-inĩ mothe marĩa maathagwo nĩ Mũthamaki Ahasuerusu. **7** Mwaka-inĩ wa ikũmi na tĩrĩ wa Mũthamaki Ahasuerusu, mweri wa mbere, mweri wa Nisani, magĩcuuka puri (ũguo nĩ ta kuuga gũcuuka mĩtĩ) mbere ya Hamani nĩguo mathuure mũthenya na mweri. Naguo mũtĩ ũkĩgwĩra mweri wa ikũmi na tĩrĩ, nĩguo mweri wa Adari. **8** Hamani agĩcooka akĩra Mũthamaki Ahasuerusu atĩrĩ, “Nĩ kũrĩ rũrĩrĩ rũhurunjũkĩire ndũrĩrĩ-inĩ cia mabũrũri mothe marĩa ũthamakagĩra, rũria mũtũgo yao itahaana na ya andũ arĩa angĩ othe, na andũ a rũrĩrĩ rũu matiathĩkagĩra mawatho ma mũthamaki; nĩ ũndũ ũcio hatĩrĩ bata wa mũthamaki kũmakĩrĩrĩra. **9** Mũthamaki angĩona kwagĩrĩre-rĩ, no kũrutwo watho wa kũmaniniithia, na nĩ nĩngũga taranda 10,000 cia betha thĩĩni wa kĩgĩna kĩa ũthamaki cia kũrĩha andũ arĩa mekũruta wĩra ũcio.” **10** Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki akĩruta gĩcũhĩ kĩa mũhũĩri wake kuuma kĩara-inĩ gĩake, agĩkĩnengeru Hamani mũrũ wa Hamedatha, ũria Mũagagi, ũcio thũ ya Ayahudi. **11** Mũthamaki akĩra Hamani atĩrĩ, “Ikara na mbeca icio ciaku, na wĩke na andũ acio o ũria ũkwenda.” **12** Na rĩrĩ, mũthenya wa ikũmi na itatũ wa mweri wa mbere, aandiki-marĩa a mũthamaki magĩtũwo. Makĩandĩka ũria wothe Hamani aathanĩte, na mwandĩkĩre wa o bũrũri, na rũthiomĩ rwa o rũrĩrĩ, makĩandĩkĩra anene a mũthamaki, na abarũthi a mabũrũri a kũndũ na kũndũ, na andũ

arĩa maarĩ igweta a ndũrĩrĩ mwanya. Marũa macio maandikirwo na rĩtwa rĩa Mũthamaki Ahasuerusu we mwene, na magĩkirwo mũhũuri wa gicũhi giake mwene. **13** Marũa macio maatwarirwo mabũrũri-inĩ mothe ma mũthamaki nĩ andũ arĩa maakuuaga marũa, namo maaheanĩte watho wa kwananga, na kũũraga, na kũhukia Ayahudi othe, andũ ethĩ na arĩa akũrũ, na andũ-a-nja na twana tũnini, maniinwo mũthenya o ro ũmwe, arĩ guo mũthenya wa ikũmi na itatũ, mweri wa ikũmi na ĩrĩ, mweri wa Adari, na matahe indo ciao. **14** Kobi ĩmwe ya marũa macio ma watho ũcio yarĩ ĩtũmwo ĩrĩ watho wa kũrũmĩrĩrwo mabũrũri-inĩ mothe, na ũmenyithio andũ a ndũrĩrĩ ciothe, nĩgeetha mehaarĩrie nĩ ĩndũ wa mũthenya ũcio. **15** Nĩ ĩndũ wa ũria watho wa mũthamaki warĩ wa na ihenya, atwari a marũa makiumagara o narua tondũ watho ũcio waheanĩrwo kuuma thĩĩni wa nyũmba ya ũthamaki kũu gũikaro kĩria kĩarĩ kũirĩgĩre gĩa Shushani. Mũthamaki na Hamani magĩkara thĩ kũnyua, no itũũra rĩu inene rĩa Shushani rikigagaya mũno.

4 Rĩria Moridekai aamenyire ũria wothe gwekĩtwo, agĩtembũranga nguo ciake, akĩthumba nguo ya ikũnia na akĩthurĩria mũhu, agĩthĩi, agĩtuũkanĩria itũũra akĩrĩraga anĩrĩire mũno, na arĩ na ruo. **2** Aathiire o nginya kihingo-inĩ kĩa mũciĩ wa mũthamaki, tondũ gũtirĩ mũndũ wetĩkagĩrio gũtoonya kũu thĩĩnĩ ehumbite nguo ya ikũnia. **3** Thĩĩni wa mabũrũri mothe kũria marũa na watho wa mũthamaki wakinyaga kwagiaga na gũcakaya kũnene, na kwĩhinga kũria irio, na kũrĩra na kũgirĩka kũnene kũrĩ Ayahudi. Aingĩ ao magĩkoma thĩ mehumbite nguo cia ikũnia na mehũrĩire mũhu. **4** Hĩndĩ ĩria ndungata cia Esiteri cia airĩtu na cia arũme iria ciarĩ hakũre ciokire ikĩmũhe ũhoru ũkonĩi Moridekai, Esiteri niathĩĩnkire mũno. Akĩmũneanĩra nguo ehumbe arute ĩyo ya ikũnia, no Moridekai akĩrega gũcioya. **5** Nake Esiteri agĩtũmanĩra Hathaka, ũmwe wa ndungata iria ciarĩ hakũre cia mũthamaki, ũria waheetwo wĩra wa kũmũtungatĩra, akĩmwatha athĩi akamenye nĩ ĩndũ ũrĩkũ ũcio wathĩĩnagia Moridekai, na gĩtũmi kĩaguo. **6** Nĩ ĩndũ ũcio Hathaka akiumagara, agĩthĩi kũrĩ Moridekai kĩaaro-inĩ gĩa itũũra rĩu inene hau mbere ya kihingo kĩa mũciĩ wa mũthamaki. **7** Nake Moridekai akĩmwĩra maũndũ marĩa mothe maamũkorete, hamwe na mũigana wa mbeeca iria ciothe Hamani eeranĩire kũrĩha ciigwo kĩgĩĩna-inĩ kĩa mũthamaki nĩguo Ayahudi maniinwo biũ. **8** Nĩngĩ akĩmũnengera kobi ya marũa ma watho ũcio wa kũnĩnwo kwao, ĩria yandĩkĩtwo na ikahunjanĩrio kũu Shushani, akamĩonie Esiteri na amũtaarĩire ũhoru wayo, na akĩmwĩra aringĩrĩrie Esiteri athĩi kũrĩ mũthamaki, akamũthaithe maigũirwo tha, na aarĩrĩrie andũ ake harĩ mũthamaki. **9** Nake Hathaka agĩcooka, na akĩmenyithia Esiteri ũria Moridekai oĩgĩte. **10** Nake Esiteri akĩmũtaarĩria ũria ekwĩra Moridekai, akĩmwĩra atĩrĩ, **11** “Anene othe a mũthamaki, o na andũ othe a mabũrũri marĩa mũthamaki aathanaga nĩmooĩ atĩ mũndũ mũrũme kana mũndũ-wa-nja o wothe ũria ũngĩtoonya harĩ mũthamaki hau nja ya na thĩĩnĩ atetĩtwo, mũthamaki arĩ o watho ũmwe: naguo nĩ atĩ mũndũ ũcio ooragwo. Kĩgirĩrĩria kĩa

ũndũ kũũragwo no mũthamaki amũtambũrũkĩire rũthanju rwake rwa ũthamaki rwa thahabu. No rĩrĩ, rĩu matukũ mĩrongo itatũ nĩmathĩrite kuuma rĩria ndetĩtwo thĩi kũrĩ mũthamaki.” **12** Rĩria ciugo cia Esiteri cierirwo Moridekai, **13** agĩtũmana macookio mamwĩre atĩrĩ, “Ndũgeciirie atĩ tondũ ũrĩ thĩĩni wa nyũmba ya mũthamaki atĩ wee nowe wiki ũkaahonoka, nao Ayahudi othe maniiinwo. **14** Nĩgũkorwo ũngĩaga kwaria ihinda ta rĩrĩ, kihonia na kũhonokio kwa Ayahudi nĩkoima handũ hangĩ, no wee na nyũmba ya thoguo no mũkaaniinwo. Nĩngĩ-rĩ, nũũ ũũĩ kana wokire ũthamaki-inĩ nĩ ĩndũ wa ihinda ta rĩrĩ?” **15** Nake Esiteri akĩmeera macookerie Moridekai ũhoru, mamwĩre atĩrĩ, **16** “Thĩi ũcookanĩrĩrie Ayahudi othe arĩa maikaraga Shushani, na mwĩhinge kũria irio nĩ ĩndũ wakwa. Mũtikaarĩe kana mũnyue kahinda ka mũthenya itatũ, ũtukũ na mũthenya. Nĩ na ndungata ciakwa cia airĩtu nĩtũkwĩhinga kũria irio hamwe na inyũ. Twarĩkia gwĩka ũguo-rĩ, nĩngathĩi kũrĩ mũthamaki, o na akorwo tĩguo watho agĩte. Ingĩkua-rĩ, ndĩgĩkue.” **17** Nĩ ĩndũ ũcio Moridekai agĩthĩi na agĩka ũria wothe Esiteri aamũtaarĩte.

5 Mũthenya wa gatatũ wakinya-rĩ, Esiteri akĩhumba nguo ciake cia ũthamaki na akĩrũgama nja ya na thĩĩnĩ wa nyũmba ya ũthamaki, mbere ya nyũmba nene ya mũthamaki. Nake mũthamaki aikarĩire gĩtũ giake kĩa ũnene nyũmba-inĩ ĩyo nene, ang'etheire itoonyero rĩayo. **2** Rĩria onire Esiteri, mũtumia wa mũthamaki arũngĩi hau nja, akĩmũkenera na akĩmũtambũrũkĩria rũthanju rwake rwa ũnene rwa thahabu rũria aanyĩĩte. Nĩ ĩndũ ũcio Esiteri agĩkuhĩrĩria, akĩhutia mũthia waruo. **3** Nake mũthamaki akĩmũũria atĩrĩ, “Esiteri, mũtumia ũyũ mũthamaki, ũbatairio nĩ kĩi? Ihooya rĩaku nĩ rĩrĩkũ? O na wahooya ũheo nuthu ya kũria guothe thamakaga, nĩũkũheo.” **4** Esiteri akĩmũcookeria akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũthamaki angĩona kwagĩrĩire, nĩetĩkire moke marĩ na Hamani ũmũthĩ iruga-inĩ rĩria ngũrũgĩthĩirĩe.” **5** Mũthamaki akiuga atĩrĩ, “Gĩĩrai Hamani o rĩu, nĩgeetha twike o ũguo Esiteri orĩtie.” Nĩ ĩndũ ũcio mũthamaki marĩ na Hamani magĩthĩi iruga-inĩ rĩria Esiteri aahaarĩirĩe. **6** Na rĩria maanyuuaga ndibei-rĩ, mũthamaki akĩũria Esiteri o ro rĩngĩ atĩrĩ, “Ihooya rĩaku nĩ rĩrĩkũ? Nĩũkũhingĩrio. Na nĩ kĩi ũrooria ũheo? O na wahooya ũheo nuthu ya kũria guothe thamakaga, nĩũkũheo.” **7** Esiteri agĩcookia atĩrĩ, “Ũndũ ũria ndĩrooria, o na ihooya rĩakwa nĩ rĩrĩrĩ: **8** Kũngĩkorwo nĩnjĩtũkĩrĩkĩte nĩ mũthamaki, na akorwo mũthamaki no etĩkĩre ihooya rĩakwa na aahingĩrie ũria ndĩrooria-rĩ, mũthamaki na Hamani nĩmagooka rũciũ iruga-inĩ rĩria ngaamarugĩthĩria. Hĩndĩ ĩyo nĩguo ngaacookia kũria kĩa mũthamaki.” **9** Mũthenya ũcio Hamani nĩoimire kũu akenete na agacanjamũka ngoro. No hĩndĩ ĩria onire Moridekai hau kihingo-inĩ kĩa mũciĩ wa mũthamaki na akĩona atĩ ndaramũrũgamĩra kana akamwĩtĩgĩra, akĩng'ũrika mũno nĩ ĩndũ wa Moridekai. **10** No rĩrĩ, Hamani nĩerĩgĩrĩirĩe gwĩka ũndũ, na akĩĩnũka mũciĩ. Hamani agĩĩta arata ake hamwe na mũtumia wake, Zereshu, **11** akĩmarahĩra ũhoru wa ũtonga wake mũingĩ, na arĩũ ake aingĩ, na njĩra ciothe iria mũthamaki aamũtĩite nacio, na ũria aamũtũũgĩrĩte gũkĩra andũ

arĩa angĩ maarĩ igweta na anene. **12** Hamani agĩthĩ na mbere kuuga atĩrĩ, “O na to ũguo wiki, niĩ no niĩ nyiki Esiteri mütumia wa mūthamaki egwĩtite tũthĩ na mūthamaki iruga-inĩ rĩria ekũrugithĩtie. Na nĩanjĩtite tũthĩ na mūthamaki rũciũ. **13** No maũndũ macio mothe, matiratũma njiganĩre rĩria rĩothe ndĩrona Moridekai, Mũyahudi ũcio, aikarĩte kihingo-inĩ kĩa mũciĩ wa mūthamaki.” **14** Zereshu mütumia wake marĩ na arata ake othe makĩmwĩra atĩrĩ, “Thondekithia mütĩ wa gũcuuria mũndũ wa buti mĩrongo mũgwanja na ithano kũraiha na igũrũ, na rũciũ rũciĩnĩ ũrooke ũrie mūthamaki etikĩre Moridekai acuurio hau mütĩ-igũrũ. Ũcooke ũthĩ mũri na mūthamaki iruga-inĩ ũri mũkenu.” Rĩciĩria rĩrĩ nĩriakenĩre Hamani, nake agĩthondekithia mütĩ ũcio.

6 Na rĩrĩ, ũtukũ ũcio mūthamaki akĩũrwo nĩ toro; nĩ ũndũ ũcio agĩathana areherwo ibuku rĩria rĩandĩkitwo maũndũ ma matukũ ma tene, maandĩko marĩa ma wathani wake, rĩrehwo athomerwo. **2** Hakioneka handĩkitwo thĩĩnĩ warĩo atĩ Moridekai nĩwe woimbũrite Bigithana na Tereshu, anene eerĩ a mūthamaki arĩa marangagĩra kihingo, o acio maacĩrĩre kũũraga Mūthamaki Ahasuerusu. **3** Mūthamaki akĩũria atĩrĩ, “Nĩ ũndũ ũrikũ Moridekai aatĩirwo naguo na nĩ ũnene ũrikũ aaheirwo nĩ ũndũ wa ũndũ ũcio?” Ndungata ciake ikĩmũcookeria atĩrĩ, “Hatĩrĩ ũndũ o na ũmwe eekirwo.” **4** Mūthamaki akĩũria atĩrĩ, “Nũ ũrĩ hau nja?” Hamani aakorirwo no hĩndĩ aatoonya nja ya nyũmba ya mūthamaki nĩguo aarie na mūthamaki ũhoru wa gũcuuria Moridekai mütĩ-igũrũ ũria aathondekithĩtie nĩ ũndũ wake. **5** Ndungata ciake ikĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ Hamani ũrũgamĩte nja.” Mūthamaki agĩathana atĩrĩ, “Mwĩrei atoonye.” **6** Rĩria Hamani aaingĩrĩre, mūthamaki akĩmũria atĩrĩ, “Nĩ ũndũ ũrikũ ũngĩkwo mũndũ ũria mūthamaki angĩenda gũtĩĩthia?” Hĩndĩ iyo Hamani akĩyũria na ngoro atĩrĩ, “Nũ ũngĩ mūthamaki angĩenda gũtĩĩthia tĩga nĩ?” **7** Nĩ ũndũ ũcio agĩcookeria mūthamaki atĩrĩ, “Mũndũ ũria mūthamaki angĩenda gũtĩĩthia-rĩ, **8** nĩ wega wathane atĩ nguo ũria ndaaya ya ũthamaki ũria wee mūthamaki wanekĩra ĩrehwo, ningĩ mbarathi ũria yanakuua mūthamaki ũria ĩkĩrĩtwo tanji ya ũthamaki mūtwe ĩrehwo. **9** Ningĩ wĩtikĩre nguo iyo ndaaya, na mbarathi iyo, cĩihokerwo mũndũ ũmwe mūtĩku mũno wa anene a mūthamaki. Wĩtikĩre ahumbe mũndũ ũria mūthamaki angĩenda gũtĩĩthia nguo iyo, na amũtongorie athĩ akũũtwo nĩ mbarathi iyo kũu njĩra-inĩ cia itũũra rĩu inene, nake mũndũ ũcio athĩ akĩanagĩrĩa arĩ mbere yake atĩrĩ, “Ũũ nĩguo gwĩkagwo mũndũ ũria mūthamaki angĩenda gũtĩĩthia.” **10** Mūthamaki agĩatha Hamani, akĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩ narua, woe nguo iyo na mbarathi iyo, na wĩke Moridekai ũcio Mũyahudi o ũguo woiga, o ũcio ũkaraga hau kihingo-inĩ kĩa mũciĩ wa mūthamaki. Ndugatĩrĩre ũndũ o na ũmwe wa maũndũ macio mothe wagaathĩrĩa mekwo.” **11** Nĩ ũndũ ũcio Hamani akĩoya nguo iyo na mbarathi iyo. Akĩhumba Moridekai nguo, na akĩmũtongoria ahaĩcĩte mbarathi njĩra-inĩ cia itũũra rĩu inene, akĩanagĩrĩa mbere yake atĩrĩ, “Ũũ nĩguo gwĩkagwo mũndũ ũria mūthamaki angĩenda gũtĩĩthia!” **12** Thuutha ũcio-rĩ, Moridekai

agĩcooka kihingo-inĩ kĩa mũciĩ wa mūthamaki. No Hamani akĩgũthũka gwake mũciĩ ayũrĩtwo nĩ kĩa, **13** akĩũra Zereshu mütumia wake na arata ake othe maũndũ marĩa mothe maamũkorete. Andũ arĩa maamũtaaraga, o na Zereshu mütumia wake, makĩmwĩra atĩrĩ, “Angĩkorwo Moridekai ũcio wambĩrĩria gũgũtooria nĩ wa kihumo kĩa Ayahudi-rĩ, ndũngĩmwĩrĩa, na ti-itherũ nĩũgũthĩra!” **14** Ihinda o ro rĩu maaragia nake, ndungata irĩa ciarĩ hakũre cia mūthamaki igĩkinya, na igĩtũwara Hamani na ihenya iruga-inĩ rĩria Esiteri aamarugithĩrie.

7 Nĩ ũndũ ũcio mūthamaki na Hamani magĩthĩ kũrianĩra na Esiteri, mütumia wa mūthamaki, **2** rĩria maanyuuga ndibei mūthenya ũcio wa keerĩ, mūthamaki akĩũria Esiteri o rĩngĩ atĩrĩ, “Esiteri, mütumia wa mūthamaki, ihooya rĩaku nĩ rĩrikũ? Nĩũkũhingĩrio. Na nĩ kĩ ũrooria ũheo? O na wahooya nuthu ya kũria guothe thamakaga, nũkũheo.” **3** Nake Esiteri mütumia wa mūthamaki akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ingĩkorwo nĩnjĩtĩkĩrĩkĩte nĩwe, wee mūthamaki, na mūthamaki angĩona kwagĩrĩre-rĩ, ndahooya ndekwo ndũire muoyo, rĩu nĩrĩo ihooya rĩakwa. Ningĩ ndahooya atĩ andũ akwa marekwo matũire muoyo. **4** Nĩ ũndũ nĩ na andũ akwa nĩtwendetio tũniinwo, na tũũragwo na tũhukio. Atĩrĩrĩ, korwo no kwendio twendetio tũgatũke ngombo cia arũme, na cia andũ-a-nja, nĩ nĩngĩrakĩre tondu thĩna ta ũcio ti mũiganu wa gũthĩnia mūthamaki.” **5** Mūthamaki Ahasuerusu akĩũria Esiteri mütumia wa mūthamaki atĩrĩ, “Mũndũ ũria ũngĩgeria gwĩka ũndũ ta ũcio-rĩ, nũ hihĩ? Arĩ ha?” **6** Esiteri akiuga atĩrĩ, “Mūtũthũri na thũ itũ nĩ Hamani ũyũ mwaganu.” Hamani akĩnyĩtwo nĩ kĩmako kĩnene arĩ hau mbere ya mūthamaki o na mütumia wake. **7** Nake mūthamaki agũũkĩra arakarĩte mũno, agĩtĩga kũnyua ndibei yake, agĩthĩ nakũu mũgũnda-inĩ ũcio wa nyũmba ya ũthamaki. Nake Hamani amenya atĩ mūthamaki nĩarĩkĩtie gũtua ciira wake, agĩtĩgwo na thuutha ethaithanĩrĩre harĩ Esiteri mütumia wa mūthamaki nĩguo ndakooragwo. **8** Na rĩrĩa mūthamaki aacookaga nyũmba ya iruga kuuma mũgũnda-inĩ ũcio wa nyũmba ya ũthamaki, Hamani nake noguo aakorirwo akĩgũũthia gĩtĩ-inĩ harĩa Esiteri aakairĩte. Nake mūthamaki akĩgũthũka, akĩũria atĩrĩ, “Kaĩ angĩnyĩta mütumia wa mūthamaki na hinya o na tũrĩ nake gũkũ nyũmba?” Mūthamaki akĩrĩkia kuuga ũguo, makĩhumbĩra Hamani ũthĩũ. **9** Nake Haribona, ndungata ĩmwe ya irĩa hakũre, arĩa maatungatagĩra mūthamaki, akiuga atĩrĩ, “Mütĩ wa gũcuuria andũ wa buti mĩrongo mũgwanja na ithano kũraiha na igũrũ ũrũgamĩtio nyũmba-inĩ ya Hamani. Araũthondekithĩtie nĩ ũndũ wa Moridekai, ũria warĩre ndeto cia gũteithia mūthamaki.” Mūthamaki akiuga atĩrĩ, “Mũcuurĩe mütĩ-inĩ ũcio!” **10** Nĩ ũndũ ũcio magĩcuuria Hamani mütĩ-inĩ ũcio aathondekithĩtie nĩ ũndũ wa Moridekai. Hĩndĩ iyo mūthamaki agĩthirwo nĩ marakara.

8 Mūthenya o ro ũcio, Mūthamaki Ahasuerusu akĩhe mütumia wake Esiteri indo cia Hamani, ũcio thũ ya Ayahudi. Nake Moridekai agũka mbere ya mūthamaki, nĩ ũndũ Esiteri nĩoigite ũria maatarainie. **2** Mūthamaki akĩrũta gĩcũhĩ kĩa mũhũri wake kĩrĩa aatunyĩte

Hamani, na agĩkĩthe Moridekai. Nake Esiteri agĩtua Moridekai mũrũgamĩrĩri wa indo cia Hamani. **3** Esiteri agĩthaita mũthamaki o rĩngĩ, akũũũthagia magĩrũ-inĩ make akĩrĩraga. Akĩmũhooya aniine mũbango ũcio mũũru wa Hamani ũcio Mũagagi, ũrĩa aaciĩrĩre wa gũũkĩrĩra Ayahudi. **4** Hĩndĩ iyo mũthamaki agĩtambũrũkĩria Esiteri rũthanju rwa thahabu rwa ũthamaki, nake Esiteri agĩũkĩra akĩrũgama mbere yake. **5** Akĩra mũthamaki atĩrĩ, “Mũthamaki angĩona kwagĩrĩre, na ngorwo nĩnjĩtikĩrĩkĩte nĩwe na one ũndũ ũcio nĩguo wagĩrĩre nĩ gwĩkwo, na akorwo nĩ akenetio nĩ nĩ-rĩ, nĩetĩkĩre kwandĩkĩthia watho wa kũgarũra marũa marĩa maatũmĩtuo nĩ Hamani mũrũ wa Hamedatha, ũcio Mũagagi, ũrĩa aaciĩrĩre na akĩandĩkĩthia nĩguo aniinithie Ayahudi mabũrũri-inĩ marĩa mothe mũthamaki athamakaga. **6** Nĩ ũndũ-rĩ, ingĩhota atĩa gũkĩrĩrĩria ngĩonaga ngero rĩa ikũgerwo andũ akwa? Ingĩhota atĩa gũkĩrĩrĩria kuona andũ a nyũmba yakwa makĩniinwo?” **7** Mũthamaki Ahasuerusu agĩcookeria Esiteri mũtumia wa mũthamaki na Moridekai ũrĩa Mũyahudi atĩrĩ, “Nĩ ũndũ Hamani nĩaciĩrĩre kũũragĩthia Ayahudi, indo ciake nĩndĩciheete Esiteri, na nĩ mamũcuurĩtie mũtĩ-igũrũ. **8** Na rĩrĩ, andĩkĩthia uuge ũngĩ na rĩtwa rĩa mũthamaki wa gũteithia Ayahudi ta ũrĩa mũkuona kwagĩrĩre, na mũhũũre marũa macio mũhũũri na gĩcũhĩ kĩa mũthamaki, nĩ ũndũ gũtĩrĩ marĩa mandĩkĩtuo na rĩtwa rĩa mũthamaki na makahũũrwo mũhũũri wa gĩcũhĩ giake mangĩgarũrwo.” **9** O rĩmwe aandĩkĩmarĩa a ũthamaki magĩtũtuo, mũthenya wa mĩrongo rĩrĩ na ithatũ, mweri-inĩ wa gatatũ, mweri wa Sivani. Makĩandĩka watho wothe wa Moridekai kũrĩ Ayahudi na anene a mũthamaki, na abarũthĩ, na andũ arĩa maarĩ igweta a mabũrũri 127 matambũrũkĩtie kuuma bũrũri wa Ahĩndĩ nginya bũrũri wa Kushi. Mawatho macio maandĩkirwo na mwandĩkĩre wa o bũrũri na rũthiomĩ rwa a andũ, o na kũrĩ Ayahudi na mwandĩkĩre na rũthiomĩ rwao. **10** Moridekai nĩandĩkĩthirie marĩa na rĩtwa rĩa Mũthamaki Ahasuerusu, makĩhũũrwo mũhũũri wa gĩcũhĩ kĩa mũthamaki, na akĩmatũma na andũ arĩa maathĩiaga mahaicĩte mbarathi, o arĩa maahaicaga mbarathi iria ciarĩ ihenya, nacio ciaciariĩtuo nĩ mbarathi cia mũthamaki. **11** Itua rĩu rĩa mũthamaki rĩgĩtikĩria Ayahudi a matũũra mothe marĩa manene kihooto gĩa kũngana megĩtĩre; maniine, na moorage, na mahukie mbũtũ o ciothe cia rũruka o ruothe kana bũrũri ũrĩa ũngĩmatharĩkĩra, o hamwe na andũ-a-nja na ciana ciao; na matahe indo cia thũ ciao. **12** Mũthenya ũrĩa wamũrĩrwo wa Ayahudi gwĩka ũguo mabũrũri-inĩ mothe ma Mũthamaki Ahasuerusu warĩ mũthenya wa ikũmi na itatũ mweri wa ikũmi na rĩrĩ, naguo nĩ mweri wa Adari. **13** Kobi ya marĩa macio ma itua rĩu yarĩ iheanwo rĩrĩ watho wa kũrũmĩrĩrwo mabũrũri-inĩ mothe, na itua rĩu rĩmenyithio andũ a ndũrĩrĩ ciothe, nĩguo Ayahudi mehaarĩrie mũthenya ũcio merĩhĩrie harĩ thũ ciao. **14** Atwari acio a marĩa, mahaicĩte mbarathi cia mũthamaki, magĩthĩ na ihenya nĩkũhĩkwo nĩ watho wa mũthamaki. Nariĩ itua rĩu nĩraheanĩrwo kũu nyũmba-inĩ ya mũthamaki kũu Shushani. **15** Moridekai oimire mbere ya mũthamaki ekĩrĩte nguo cia ũthamaki cia

rangi wa bururu na rangi mwerũ, na arĩ na tanji nene ya thahabu mũtwe, na akehumba nguo ndaaya ya rangi wa ndathi ya gatani rĩa njega. Nao andũ a itũũra rĩa Shushani magĩkũngũũra itua rĩu marĩ na gĩkeno. **16** Kũrĩ Ayahudi rĩu rĩarĩ ihinda rĩa gũkena, na kũigua wega na gũcanjamũka o na gũtĩka. **17** Thĩnĩ wa bũrũri o wothe o na thĩnĩ wa itũũra inene o rĩothe, kũria guothe itua rĩu rĩa mũthamaki rĩatwarĩrwo, Ayahudi nĩmagĩũre na gĩkeno na magĩcanjamũka, makĩruga maruga magĩkũngũũra. Na andũ aingĩ a ndũrĩrĩ ingĩ makĩũgarũra magĩtũua Ayahudi tondũ nĩmanyiĩtũtuo nĩ guoya wa gwĩtũgĩra Ayahudi.

9 Kũrĩ mũthenya wa ikũmi na itatũ mweri wa ikũmi na rĩrĩ, nĩguo mweri wa Adari, nĩrĩo itua rĩrĩa rĩathanĩtuo nĩ mũthamaki, rĩarĩ rĩhingio. Mũthenya ũcio, thũ cia Ayahudi nĩcierĩgĩrĩre kũmahoota, no rĩrĩ, gũkĩgarũrũkana, nao Ayahudi makĩgĩa na hinya gũkĩra arĩa maamathũire. **2** Ayahudi nĩmecoocanĩrĩrie matũũra-inĩ mao manene mabũrũri-inĩ mothe ma Mũthamaki Ahasuerusu, nĩgeetha matharĩkĩre acio mendaga kũmaniina. Gũtĩrĩ mũndũ ũngĩahotire kũmeetiirĩa, nĩ ũndũ ndũrĩrĩ icio ingĩ ciothe nĩciametĩgĩrĩre. **3** Nao andũ othe arĩa maarĩ igweta a mabũrũri macio, na anene a mũthamaki, na abarũthĩ, na arĩa mateithagĩrĩria mũthamaki gwathana magĩteithia Ayahudi, nĩ ũndũ nĩmanyiĩtũtuo nĩ guoya wa gwĩtũgĩra Moridekai. **4** Moridekai aarĩ mũndũ woikaine wega kũu nyũmba-inĩ ya ũthamaki; nayo ngumo yake ikĩhunja mabũrũri-inĩ macio mothe, nake agĩkĩrĩrĩria kũgĩa na hinya. **5** Ayahudi makĩhũũra thũ ciao ciothe na hiũ cia njora, magĩcũũraga magĩcĩniina, na magĩka thũ ciao, o icio ciamathũũre, o ũrĩa wothe mangĩndire gũcũka. **6** Nyũmba-inĩ ya mũthamaki kũu Shushani, Ayahudi nĩmooragire na makĩniina andũ magana matano. **7** Nĩngĩ nĩmooragire Parishandatha, na Dalifoni, na Asipatha, **8** na Poratha, na Adalia, na Aridatha, **9** na Parimashata, na Arisai, na Aridai, na Vaizatha, **10** na nĩo arĩu ikũmi a Hamani mũrũ wa Hamedatha, ũrĩa warĩ thũ ya Ayahudi. No matiigana gũtaha indo ciao. **11** Mũgana wa andũ arĩa mooragĩrwo nyũmba-inĩ ya mũthamaki kũu Shushani nĩwakinyĩrĩo mũthamaki mũthenya o ro ũcio. **12** Nake mũthamaki akĩra Esiteri mũtumia wa mũthamaki atĩrĩ, “Ayahudi nĩmoragĩte na makaniina andũ magana matano o na arĩu ikũmi a Hamani thĩnĩ wa nyũmba ya ũthamaki kũu gũkoro kĩrĩa kĩrĩgĩre gĩa Shushani. Hihi mekĩte atĩa mabũrũri-inĩ marĩa mangĩ marĩa mũthamaki? Atĩrĩrĩ, ihooya rĩaku nĩ rĩrĩkũ? Nĩkũhĩngĩrio. Na nĩ ũndũ ũrĩkũ ũrooria ũheo? O naguo ũndũ ũcio nĩkũũheo.” **13** Esiteri agĩcoocooka atĩrĩ, “Mũthamaki angĩona kwagĩrĩre-rĩ, itĩkĩria Ayahudi arĩa marĩ Shushani makaahĩngĩa itua rĩrĩrĩ o na rũciũ, na ũreke ciimba cia arĩu ikũmi a Hamani igaacuurio mĩtĩ-igũrũ.” **14** Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki agĩathana gwĩkwo ũguo. Itua rikĩhĩtũkio kũu Shushani, nao magĩcuurĩa ciimba cia arĩu acio ikũmi a Hamani mĩtĩ-igũrũ. **15** Ayahudi arĩa maarĩ kũu Shushani magĩcoocanĩrĩra hamwe mũthenya wa ikũmi na ina wa mweri wa Adari, nao makĩũraga andũ magana matatũ kũu Shushani. No matiigana gũtaha indo ciao.

16 O mahinda macio-rĩ, Ayahudi arĩa angĩ maatigaire mabũrũri-inĩ marĩa mũthamaki ũcio aathamakaga o nao makĩũngana hamwe nĩguo meegĩtire, na meeyũkĩrĩrie harĩ thũ ciao. Makĩũraga andũ ngiri mĩrongo mũgwanja na ithano cia thũ ciao, no matiigana gũtaha indo ciao. 17 Ũndũ ũcio wekĩkire kũrĩ mũthenya wa ikũmi na itatũ mweri-inĩ wa Adari, na kũrĩ mũthenya wa ikũmi na ĩna makĩhurũka, na makĩũtua mũthenya wa ndĩa na wa gĩkeno. 18 Na rĩrĩ, Ayahudi arĩa maarĩ Shushani, nĩmonganĩte mũthenya wa ikũmi na itatũ na wa ikũmi na ĩna, nagueo mũthenya wa ikũmi na ĩtano makĩhurũka na makĩũtua mũthenya wa ndĩa na wa gĩkeno. 19 Ũndũ ũcio nĩguo ũtũmaga Ayahudi arĩa maatũũraga tũtũũra-inĩ marũmie mũthenya wa ikũmi na ĩna wa mweri wa Adari, ũrĩ mũthenya wa gĩkeno na wa ndĩa, na mũthenya wa kũheana iheo harĩ mũndũ na ũrĩa ũngĩ. 20 Moridekai nĩandĩkire maũndũ macio, na agĩtũmĩra Ayahudi othe marũa kũndũ guothe mabũrũri-inĩ ma Mũthamaki Ahasuerusu, marĩa maarĩ gũkuhĩ na marĩa maarĩ kũraya, 21 nĩguo makũngũyagĩre mũthenya wa ikũmi na ĩna, na wa ikũmi na ĩtano wa mweri wa Adari o mwaka, 22 arĩ rĩo ihinda rĩrĩa Ayahudi meeyũkĩrĩrie kũrĩ thũ ciao, o na arĩ guo mweri ũrĩa kĩahe kĩaao gĩatũkĩre gĩkeno, namo macakaya mao magĩtũika mũthenya wa gũkũngũiya. Aamandĩkĩre marũmagie mũthenya ĩyo ĩrĩ mũthenya ya ndĩa na ya gĩkeno, na ya kũheana iheo cia irio harĩ mũndũ na ũrĩa ũngĩ, na ya kũhe athĩni iheo. 23 Nĩ ũndũ ũcio Ayahudi magĩtikĩra gũthĩ na mbere na gũkũngũira ũguo maambĩrĩrie, magekaga ũrĩa Moridekai aamandĩkĩre. 24 Nĩgũkorwo Hamani mũrũ wa Hamedatha, ũrĩa Mũagagi, o we thũ ya Ayahudi othe, nĩathugundĩte gũũkĩrĩra Ayahudi amaniine, na agĩcuuka puri (ũguo nĩ kuuga agĩcuuka mĩti) nĩguo monũhwo na manĩinwo. 25 No rĩrĩa ũndũ ũcio wa hito wamenyekire nĩ mũthamaki, akĩruta watho mwandike wa kuuga atĩ ũũru ũcio Hamani aathugundĩre Ayahudi ũmũcookerere we mwene, o na atĩ we na arĩũ ake macuurio mĩti-igũrũ. 26 (Nĩ ũndũ ũcio mũthenya ĩyo ĩgĩtwo Purimu kuumana na rĩtwa rĩu Puri.) Nĩ ũndũ wa maũndũ mothe marĩa maandĩkĩtwo marũa-inĩ macio, na nĩ ũndũ wa ũrĩa meyoneire na nĩ ũndũ wa maũndũ marĩa maamakorire, 27 Ayahudi magĩtũua kũgĩe mũtugo wa kũrũmĩrĩrwo, nĩguo o ene, na njiaro ciao, na arĩa othe mangĩtũũrĩa nao, marũmagie mũthenya ĩyo yeerĩ o mwaka mategũtũrĩria, na njĩra rĩra kwandĩkĩtwo, na mahinda marĩa maatũtũtwo. 28 Mũthenya ĩyo ĩtũike ya kũrĩrikanagwo na ĩmenyagĩrĩrwo nĩ njiarwa ciothe na nyũmba ciothe, na mabũrũri-inĩ mothe na matũũra-inĩ manene mothe. Na mũthenya ĩyo ya Purimu ndĩkanaage gũkũngũirwo nĩ Ayahudi, o na kana kĩrĩrikano kĩaayo kĩaage njiaro-inĩ ciao. 29 Nĩ ũndũ ũcio Esiteri, mũtũmia wa mũthamaki, mwarĩ wa Abihaili, marĩ na Moridekai ũrĩa Mũyahudi, makĩandĩka marĩ na ũhoti wothe ũrĩa maarĩ nagueo, nĩguo mekĩre marũa macio ma keerĩ meegĩ Purimu hinya. 30 Nake Moridekai agĩtũmĩra Ayahudi othe arĩa maarĩ mabũrũri-inĩ 127 ma ũthamaki wa Ahasuerusu marũa, marĩ ciugo cia kũmeciirĩa wega na kũmoomĩrĩria, 31 nĩgeetha marũmagie mũthenya ĩyo ya Purimu mahinda marĩa matũtũtwo, o ta ũrĩa Moridekai ũrĩa Mũyahudi marĩ na Esiteri, mũtũmia

wa mũthamaki maamatũũrĩre, na o ta ũrĩa meetũũrĩre o ene, hamwe na njiaro ciao, ũhoro wĩgĩ mahinda mao ma kwĩhinga kũrĩa irio na gũcakaya. 32 Itua rĩu rĩa kũrũmĩrĩrwo rĩa Esiteri nĩrĩekĩre mawatho macio maakoniĩ Purimu hinya, nagueo watho ũcio ũkĩandĩkwo mabuku-inĩ ma kĩrĩrikano.

10 Na rĩrĩ, Mũthamaki Ahasuerusu nĩeetagia igooti mabũrũri marĩa mothe aathanaga, o nginya icigĩrĩra ciakuo cia kũraya. 2 Ha ũhoro wa ciiko ciake cia hinya na ũhoti, hamwe na ũhoro wothe wa ũnene wa Moridekai, nginya harĩa mũthamaki aamũnenehetie-rĩ, githĩ ti mwandike mabuku-inĩ ma maũndũ ma athamaki a Media na Perisia? 3 Moridekai ũrĩa Mũyahudi aarĩ wa keerĩ wathani-inĩ kuuma he Mũthamaki Ahasuerusu, na nĩeetikĩrĩtwo nĩ Ayahudi ta mũnene wao, na agatũka mũno kũrĩ Ayahudi ao aingi, tondũ aacaragĩria andũ ake maũndũ mega, na akaarĩrĩria kũgaacĩra kwa Ayahudi othe.

Ayubu

1 Būriri-inĩ wa Uzu nĩ kwarĩ mündũ watũire kuo wetagwo Ayubu. Mündũ ūcio ndaarĩ ūcuuke ningĩ aarĩ mündũ mūrũngĩrĩru; nĩetigĩrite Ngai na agatheemaga maĩndũ marĩa mooru. **2** Ayubu aarĩ na ariũ mũgwanja na airitu atatuĩ, **3** ningĩ nĩ aarĩ na ng'ondũ 7,000, na ngamĩra 3,000, na ndegwa cia kũigana kuohwo macooki 500, na ndigiri 500, na nĩ aarĩ na ndungata nyingĩ mũno. Niwe warĩ mündũ ūria mũnene mũno kũri andũ arĩa angĩ othe a mwena wa Irathiro. **4** Ariũ ake nĩmagĩaga na iruga o mündũ riita riake gwake mũciĩ, na nĩmetaga aarĩ a nyina acio atatuĩ nĩguo marĩanire na manyuuanire nao. **5** Na matukũ ma maruga maathira, Ayubu nĩamatũmanagĩra moke nĩguo amatherie. Niokagĩra rũciĩnĩ tene akaruta igongona rĩa njino nĩ undũ wa o ūmwe wao, tondu eeciiragia atĩrĩ, “No gũkorwo ciana ciakwa nĩcihĩtie ikaruma Ngai na ngoro.” Ūcio nĩguo warĩ mũtũgo wa Ayubu wa mahinda mothe. **6** Na rĩrĩ, mũthenya ūmwe araka nĩmathiire kũrũgama mbere ya Jehova, na Shaitani o nake agithĩ hamwe nao. **7** Nake Jehova akĩũria Shaitani atĩrĩ, “Uuma kũ?” Nake Shaitani agĩcookeria Jehova atĩrĩ, “Nyuma kũriũnga thĩ, o na gũcangacanga kuo kũndũ na kũndũ.” **8** Ningĩ Jehova akĩũria Shaitani atĩrĩ, “Nĩũcũuranĩtie ūhoru wa ndungata yakwa Ayubu? Ūkoona atĩ kũu thĩ gũtirĩ mündũ ūngĩ ūhaana take; ndarĩ ūcuuke na nĩ mūrũngĩrĩru, mündũ mwitigĩri-Ngai na ūtheemaga maĩndũ marĩa mooru?” **9** Shaitani agĩcookeria atĩrĩ, “Kaĩ Ayubu agĩtĩgagĩra Ngai o ro ūguo tũhũ?” **10** Githĩ wee ndũmũirigĩire na ūkamũrigĩciĩria hamwe na nyũmba yake, o hamwe na maĩndũ make mothe? Nĩũrathimĩte wĩra wa moko make, nĩ undũ ūcio ūhiũ wake na ndũũru ciake ciyũrite bũrũri wothe. **11** No rĩrĩ, ta tambũrũkia guoko gwaku ūhutie indo ciothe iria arĩ nacio, na ti-itherũ ndarĩ hĩndĩ ategũkũruma o ūthiũ-inĩ waku.” **12** Jehova akĩra Shaitani atĩrĩ, “No wega, indo ciothe iria arĩ nacio nĩndaciĩga moko-inĩ maku, nawe mwene ndũkanamũhutie.” Nake Shaitani akiuma hau mbere ya Jehova. **13** Na rĩrĩ, mũthenya ūmwe hĩndĩ irĩa ariũ na aarĩ a Ayubu maarĩaga na makanyua ndibei kwa mũrũ wa nyina wao ūria mũkũrũ-rĩ, **14** mũkinyia-ũhoru agĩkora Ayubu, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndegwa nĩkũrĩma ikũrĩmaga na mĩraũ, nacio ndigiri ikũrĩaga o hau hakuhi, **15** nao andũ a Sabea macitharĩkĩra na macitaha. Ndungata nacio maciũraga na rũhiũ rwa njora, na no nĩ nyĩ ndahonoka, ndagĩũka gũkũrehere ūhoru!” **16** O akĩaragia-rĩ, mũkinyia-ũhoru ūngĩ agĩũka, akiuga atĩrĩ, “Mwaki wa Ngai uumire na igũrũ na wacina ng'ondũ o na ndungata waniina biũ; no nĩ nyiki ndahonoka, ndagĩũka gũkũrehere ūhoru!” **17** O akĩaragia-rĩ, mũkinyia-ũhoru ūngĩ agĩũka, akiuga atĩrĩ, “Akaliidei meyũmba mbũtũ ithatũ, maatharĩkĩra ngamĩra ciaku na macitaha, maathĩ nacio. Ndungata nacio maciũraga na rũhiũ rwa njora; na no nĩ nyiki ndahonoka, ndagĩũka gũkũrehere ūhoru!” **18** O akĩaragia-rĩ, mũkinyia-ũhoru o ūngĩ agĩũka, akiuga atĩrĩ, “Ariũ na aarĩ aku mekũrĩaga, makinyuuga ndibei kwa mũrũ wa nyina wao ūria mũkũrũ; **19** na rĩrĩ, o hĩndĩ iyo rũhuho rũnene rwahurutana ruumĩte

werũ-inĩ, na ruo rwahũra nyũmba iyo koine ciayo inya, yamomoka, yamagwĩra maakua; na no nĩ nyiki ndahonoka, ndagĩũka gũkũrehere ūhoru!” **20** Nake Ayubu aigua-ũhoru ūcio, akĩrũgama, agĩtembũranga nguo yake ya igũrũ, na akĩenjwo mĩtwe. Agĩcooka akĩgũithia thĩ, akĩhooya Ngai, **21** akiuga atĩrĩ: “Ndoimire nda ya maitũ ndĩ njaga, na ngoima thĩ ĩno ndĩ njaga. Nĩ Jehova waheanire, na nĩ Jehova wacookera: rĩtwa rĩa Jehova rĩrogoocwo.” **22** Thiĩnĩ wa maĩndũ macio mothe-rĩ, Ayubu ndaigana kwĩhia na undũ wa gũtũira Ngai mahitia.

2 Ningĩ nĩ kwarĩ mũthenya ūngĩ araka maathire kũrũgama mbere ya Jehova, na Shaitani o nake agithĩ hamwe nao kũrũgama mbere yake. **2** Nake Jehova akĩũria Shaitani atĩrĩ, “Uuma kũ?” Nake Shaitani agĩcookeria Jehova atĩrĩ, “Nyuma kũriũnga thĩ o na gũcangacanga kuo kũndũ na kũndũ.” **3** Ningĩ Jehova akĩũria Shaitani atĩrĩ, “Nĩũcũuranĩtie ūhoru wa ndungata yakwa Ayubu? Ūkoona atĩ kũu thĩ gũtirĩ mündũ ūhaana take; ndarĩ ūcuuke na nĩ mūrũngĩrĩru, mündũ mwitigĩri-Ngai na ūtheemaga maĩndũ marĩa mooru. Ningĩ no arũmitie wĩhokeku wake, o na gũtuika nĩwaningĩrĩrie ndĩmwanange hatarĩ gĩtũmi.” **4** Nake Shaitani agĩcookeria Jehova, akiuga atĩrĩ, “Gĩkonde kĩrĩhagwo na gĩkonde! Mündũ no arute indo ciake ciothe nĩguo ahonokie muoyo yake. **5** No rĩrĩ, ta tambũrũkia guoko gwaku ūhutie mahĩndĩ na nyama cia mwĩrĩ wake, na ti-itherũ ndarĩ hĩndĩ ategũkũruma o ūthiũ-inĩ waku.” **6** Nake Jehova akĩra Shaitani atĩrĩ, “No wega, rĩu arĩ moko-inĩ maku; no ndũkahutie muoyo wake.” **7** Nĩ undũ ūcio Shaitani akiuma hau mbere ya Jehova, akĩnyamaria Ayubu na ironda ciarĩ na ruo mũno kuuma makinya ma magũrũ make nginya mĩtwe. **8** Nake Ayubu akĩoya gacere ka nyũngũ ethũage nako, agĩkara thĩ harĩa haitagwo mũhu. **9** Nake mũtumia wake akĩmũũria atĩrĩ, “Anga no ūrũmitie wĩhokeku waku o na rĩu? Ruma Ngai wĩkũre!” **10** Nake Ayubu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Wee ūraaria ta mündũ-wa-nja mũkũgu. Kaĩ turĩkamũkagĩra o maĩndũ mega kuuma kũri Ngai, na tĩtiamũkĩre mathĩina?” Thiĩnĩ wa maĩndũ macio mothe-rĩ, Ayubu ndaigana kwĩhia thiĩnĩ wa mĩario yake. **11** Na rĩrĩ, hĩndĩ irĩa arata atatu a Ayubu, nĩo Elifazu ūria Mũtemaani, na Bilidadi ūria Mũshuhi, na Zofaru ūria Mũnaamathi, maaiguire mathĩina marĩa mothe maakorete Ayubu-rĩ, makĩgĩa gĩathĩ, makiuma o mündũ gwake na magĩcemanĩa nĩguo mathĩi makiamũcakaihie o makĩmũhooreragia. **12** Rĩria maamuonire marĩ o haraaya-rĩ, makĩrĩgwo niwe nĩ ūria aahaanaga; makĩambĩrĩria kũrĩra maanĩrĩre, na magĩtembũranga nguo ciao, o na makĩhũrĩria rũkũngũ mĩtwe. **13** Ningĩ magĩcooka magĩkara thĩ hamwe nake matukũ mũgwanja, mũthenya na ūtukũ, na gũtirĩ mündũ wamwaragĩria kiugo o na kimwe, nĩgũkorwo nĩmoonire atĩ kũnyamarĩka gwake kwarĩ kũnene mũno.

3 Thuutha wa matukũ macio, Ayubu agĩtumũra kanua, akĩruma mũthenya ūria aaciarirwo. **2** Akiuga atĩrĩ: **3** “Mũthenya ūria nĩ ndaciarirwo ūroora, o na ūtukũ ūcio kwerrirwo atĩrĩ, “Mũtumia nĩaciara mwana wa kahĩ!” **4** Mũthenya ūcio-rĩ, ūrotũka o nduma; Ngai arĩ igũrũ

aroaga kũrũmbũiya; mũthenya ũcio ũroaga gũthererwo nĩ ũtheri. **5** Mũthenya ũcio ũrokiĩnyitĩrwo nĩ nduma nene na kĩruru gĩa gĩkuũ; ũrohubũro nĩ itu; nduma ĩrotooria ũtheri wago. **6** Ũtũkũ ũcio-rĩ, ũronyitwo nĩ nduma ndumanu; ũroaga gũtaraniro na mũthenya ĩria ĩngĩ ya mwaka, o na kana ũtarwo harĩ mweri o na ũrikũ. **7** Ũtũkũ ũcio ũrothaata; o na gũtikanoigwo ngemi ũtũkũ ũcio. **8** Arĩa marumaga mũthenya maroruma mũthenya ũcio, o acio moi kwarahũra nyamũ ĩria ĩtagwo Leviathani. **9** Njata ciaguo cia rũciinĩ irotũka nduma; ũroeterera ũtheri na wage kũwona, o na ũroaga kuona ruoro rũgitema, **10** nĩ ũndũ ndũigana kũhinga mirango ya nda ya maitũ, na ndũigana kũgirĩria maitho makwa kuona thĩina. **11** “Ndaagire gũkua ngĩciarwo niki? Ndaagire gũkua ngiuma nda niki? **12** Ndaamũkĩrwo maru-inĩ niki? Ndaamũkĩrwo nyondo-inĩ atĩ ngũgo nyongithio niki? **13** Nĩgũkorwo rĩu ĩngĩkomete ndĩ na thayũ; rĩu ĩngĩrĩ toro hurũkĩte **14** hamwe na athamaki na aheani kĩrĩra a gũkũ thĩ arĩa meeyakĩre kũndũ kũria kwanangĩku rĩngĩ, **15** o hamwe na aathani arĩa maarĩ na thahabu, o arĩa maiyũritie nyũmba ciao betha. **16** Nĩngĩ-rĩ, nĩ kĩĩ kiagĩrĩrie thikwo tĩrĩ-inĩ ta kĩhuno o na kana ta gakenge karĩa gatoonire ũtheri wa rĩua? **17** Kũu andũ arĩa aaganu nĩmatigĩte kũnyamarĩka, na kũu arĩa anogu nĩmahurũkĩte. **18** Kũu-rĩ, mĩgwate o nayo nĩkenagĩra kwaraha kwayo; nĩtigite kũgĩa kĩgũthũko kĩa nyabaara ya ngombo. **19** Andũ arĩa anini na arĩa anene othe marĩ kuo, nayo ngombo nĩrekererĩro kuuma kũrĩ mũmĩathi. **20** “Nĩ kĩĩ gĩtũmaga andũ arĩa marĩ na mũnyamaro maheo ũtheri, naguo muoyo ũkaha arĩa marĩ na ruo rwa ngoro, **21** o acio meriragĩria gĩkuũ na gĩtingũka, o arĩa magĩcaragĩa gũkĩra kũndũ kĩa goro kĩria kĩthithe, **22** acio maiyũragwo nĩ gĩkeno magakena maakinya mbĩrĩra? **23** Nĩ kĩĩ gĩtũmaga muoyo ũheo mũndũ ũũrite njĩra, o ũcio mũhingĩrĩrie nĩ Ngai? **24** Nĩ ũndũ handũ ha ndĩe irio, no kuumwo nyumagwo nĩ ngoro; nakuo gũcaaya gwakwa gũitĩkaga ta maaĩ. **25** ũndũ ũria ndeetĩgagĩra nĩũngorete; ũndũ ũria wamakagĩa mũno nĩguo ũnginyĩrĩre. **26** Ndionaga thayũ, o na kana ngahooreta; ndionaga ũhurũko, no mũnyamaro.”

4 Nake Elifazu ũria Mũtemaani agĩcookia, akĩmũũria atĩrĩ: **2** “Mũndũ angĩgerĩa gũkũgwetera koigo kamwe-rĩ, hihĩ wamũkĩrĩria? No rĩrĩ, nũũ ũngĩhota kwĩgĩrĩria kwaria? **3** Ririkana ũria wanataara andũ aingĩ, na ũria wanekĩra moko marĩa maregeru hinya. **4** Ciugo ciaku cianatiĩrĩra arĩa manahĩngwo makenda kũgũ; nĩwe wanekĩra maru marĩa magondoku hinya. **5** No rĩu-rĩ, nĩũkoretwo nĩ thĩina, nawe ũkoorwo nĩ hinya; ũhũũrĩtwo, nawe ũkanyitwo nĩ kimako. **6** Githĩ wĩtigĩrĩ Ngai waku tĩguo wagĩrĩrwo gũtũka ũũmĩrĩru waku, nayo mũthĩire yaku ĩtarĩ ũcuuke-rĩ, githĩ tĩyo mwĩhoko waku? **7** “Ta wĩcũũranie atĩrĩ: Nĩ mũndũ ũrikũ wanathĩnika atekite ũũru? Nĩ kũ andũ arĩa arũngĩrĩru marĩ manĩinwo? **8** Nĩ ũria nyonete-rĩ, nĩ atĩ andũ arĩa marĩmaga ũũru, na arĩa mahaandaga thĩina-rĩ, maũndũ macio no mo magethaga. **9** Manangagwo nĩ mĩhũmũ ya Ngai; makaniĩnwo nĩ kĩhuhũkanio kĩa marakara make. **10** Mĩrũũthi no ĩrume na ĩrarame, no magego ma mĩrũũthi ĩyo mĩnene nĩmakoinangwo.

11 Mũrũũthi nĩũkuaga nĩ kwaga gĩa kũgũĩma, nacio ciana cia mũrũũthi na mũgoma ikahurunjũka. **12** “Nĩ kũrĩ kohoro karanginyĩre na hitho, namo matũ makwa marakaigua gakihehanwo. **13** Ũtũkũ ngĩcũũrĩria ũhoro wa cioneki cia kũmakania, ũtũkũ rĩria andũ makoragwo marĩ toro mũnene, **14** ngĩnyitwo nĩ guoya na kũinaina, namo mahĩndĩ makwa mothe magĩthingitha. **15** O hĩndĩ ĩyo roho ũraahĩtũkĩra o ũthĩũ-inĩ wakwa, nacio njũĩrĩ cia mwĩrĩ wakwa irambarara. **16** Roho ũcio ũrarũgama, no ndinahota kũmenya ũria ũratariĩ. Mbere yakwa hararũgama mũhianĩre wa kũndũ, ndĩracooka ndĩraigua gũkĩarĩo na miheehũ gũkĩũrĩro atĩrĩ, **17** “Mũndũ wa gũkua-rĩ, aahota gũtũka mũthũguo gũkĩra Ngai? Mũndũ aahota gũtũka mũtheru gũkĩra Mũmũũmbi? **18** Angĩkorwo Ngai ndangĩhota kwĩhoka ndũngata ciake-rĩ, na angĩkorwo nĩonaga arĩa ake marĩ na mahĩtia-rĩ, **19** githĩ to oone mahĩtia maingĩ mũno ma andũ arĩa matũũragwa nyũmba cia ndoro, acio mũthingi yao ĩrĩ rũkũngũ-inĩ, acio mamemendagwo na ihinya gũkĩra kĩlhuruta! **20** Kuuma rũciinĩ nginya hwaĩ-inĩ moĩnangagwo tũcunjĩ; magathira tene na tene matekũrũmbũyo. **21** Githĩ mikanda ya hema yao ndĩmunyũrĩtwo, nĩguo makue matarĩ na ũũgĩ?”

5 “Wenda gwĩtana, ĩtana, no rĩrĩ, nũũ ũngĩgwĩtika? Nĩ ũrikũ wa arĩa atheru ũngĩũrĩra kũrĩ we? **2** Rũng’athio rũũragaga kĩrimũ, naguo ũru ũkooraga mũndũ ũria mũkũĩgu. **3** Nĩ mwene nĩyonete kĩrimũ gĩkĩgĩa na mĩri, no-o rĩmwe nyũmba yakĩo ĩkĩrumwo. **4** Ciana ciake nĩiraihanĩrĩrie na ũgĩtĩrĩ, ihatĩrĩrĩro igooti-inĩ ĩtarĩ na mũndũ wa gũciciĩrĩra. **5** ũria mũhũtu arĩaga magetha make, amoyaga o na marĩ mũĩguua-inĩ, nao arĩa anyootu makahũmagĩra ũtonga wao. **6** Nĩgũkorwo hatika ndĩkunũkaga kuuma thĩ, kana thĩina ũkamera tĩrĩ-inĩ. **7** No rĩrĩ, mũndũ aciaragwo arĩ wa kuonaga thĩina, o ta ũria na ma thandĩ cia mwaki irathũkaga na ĩgũrũ. **8** “No rĩrĩ, korwo nĩ nĩ ĩngĩthaita Mĩrũngũ; ĩngĩneana ciira wakwa kũrĩ we. **9** We ekaga maũndũ ma magegania marĩa mataangĩmenyeka, na akaringa ciama itangĩtarĩka. **10** Nĩwe uuragĩria thĩ mbura; na nĩwe ũrehagĩra bũrũri maaĩ. **11** Arĩa menyĩhagĩa nĩwe ũmatũũgagĩria, nao arĩa marĩ na kĩaha moyagwo na ĩgũrũ makagĩtĩrwo. **12** Nĩwe ũthaatagĩa mĩbango ya arĩa marĩ waara, nĩgeetha moko mao matĩkagĩe na ũhootani. **13** Nĩanyĩtaga arĩa oogĩ waara-inĩ wao, namo mathugunda ma arĩa oĩngumania akaameheria biũ. **14** Nduma ĩmakoraga kũrĩ o mũthenya; mũthenya barigici makahambataga taarĩ ũtũkũ. **15** Nĩahonokagĩa arĩa abatarĩ kuuma kũrĩ rĩhũũ ruwa rĩhũũ rĩrĩ tĩnua-inĩ twao; amahonokagĩa moko-inĩ ma arĩa marĩ hinya. **16** Nĩ ũndũ ũcio athĩni makagĩa na kĩrĩgĩrĩro, naguo ciira ũtarĩ wa kĩhooto ũgatumia kanua. **17** “Kũrathimwo nĩ mũndũ ũria ũrũngagwo nĩ Ngai; nĩ ũndũ ũcio ndũkamene ĩrũthĩa rĩa Mwene-Hinya-Wothe. **18** Nĩgũkorwo nĩaguraranagĩa, no rĩrĩ, acookaga akooha nguraro ĩyo wega; nĩatiĩhanagĩa, no moko make no mo mahononagĩa. **19** Nĩagagũteithũra harĩ mũtino ĩtandatũ; o na ĩrĩ mũgwanja-rĩ, gũtĩrĩ ũũru ũgaagũkora. **20** Hĩndĩ ya ng’aragu nĩagagũkũũra kuuma kũrĩ gĩkuũ, nĩngĩ hĩndĩ ya mbaara agũkũũre ndũkooragwo na rũhĩũ rwa njora.

21 Nūikagitirwo harī rūcamīu rwa rūrīmī, na ndūgetīgira hīndī ūria mwanangīko ūgōoka. 22 Nūūgathekerera mwanangīko na ng'aragu, na ndūgetīgira nyamū cia gūkū thī. 23 Nīgūkorwo nūūkagīa na kīrīkanīro na mahiga ma werū-inī, nacio nyamū cia gīthaka itūūre īrī na thayū nawe. 24 Nawe ūikarage ūūī atī hema yaku nī ngītīre; nawe nūūkooya ithabu rīa indo ciaku ūkore hatirī kindū kīūrīte. 25 Nūūkamenya atī ciana ciaku nūūkaingīha, nacio njjaro ciaku cingīhe o na nyeki ya gūkū thī. 26 Ūgaathīī mbīrīra-inī ūrī o na hinya, ūhaana ta itīā cia ngano īgethetwo hīndī ya magetha. 27 "Nītūtūrītīe ūhorō ūyī, na nī wa ma. Nī ūndū ūcio kūīgūe na ūūmenye wee mwene."

6 Ningī Ayubu agīcookīa atīrī: 2 "Naarī korwo ruo rūrū ndī naruo rwathimwo, nayo mīnyamaro īno ndī nayo yothe īgīrīro ratirī īgīrīl 3 Ti-ītherū yakorwo īrī mīrītū gūkīra mūthanga ūrīa ūrī maria-inī marīa manene; na nīkīo ndīrahiūhire kwaria. 4 Mīgūī ya Mwene-Hinya-Wothe nīndoonoyete, naguo roho wakwa nūranyua ūrūrū wayo; maīndū ma kūmakania mūno ma Ngai nīmerekeirio harī nī. 5 Njagī ya werū-inī-rī, nīyaanagīa rīrīa īrī na nyeki ya kūrīa, kana ndegwa īkaania rīrīa itūrīrīro? 6 Irio itarī mūcamo nī irīkaga itekīrītūo cumbī? Mūruru wa itumbī ūrīa mwerū-rī, nī urī mūrīo? 7 Nīī ndīngīchīutia; irio ta icio no itūme njire ngoro. 8 "Naarī korwo ndaheo ūndū ūrīa ndīrahooya, korwo Ngai aache ūndū ūrīa ndīrerīrīa, 9 naguo nī atī Ngai eetikīre kūūmemenda, arekererie guoko gwake kūūniine! 10 Hīndī īyo no ngīe na ūndū wa kūūhooreria, ūndū wa gīkeno ruo-inī rūrū rūtarathira, atī nīī ndīkaanīte ciugo cia ūrīa Mūtheru. 11 "Ndī na hinya ūrīkū atī nīguo njikare ndī na mwīhoko? Ndī na kīrīgīrīro kīrīkū atī nīguo ngīrīrīre? 12 Nīī ndī hinya ta ihiga? Mwīrī wakwa nī wa gīcango? 13 Nīī ndī na hinya wa gwīteithia, kuona atī rīu nīndunyītūo ūhootani? 14 "Mūndū ūtarī na kīrīgīrīro aagīrīre gūteithio nī arata ake, o na angīkorwo nīatigānīrīe ūhorō wa gwītīgīra ūrīa Mwene-Hinya-Wothe. 15 No ariū a baba maagīte kwīhokeka o ta tūrūū tūrīa tūhūaga, ningī o ta tūrūū tūrīa tūyūruga tūkoina, 16 rīrīa tūrītīo nī mbarabu īgītweka, na tūkaiyūrwo nī tharunji ūrīa īratweka, 17 no rīrī, tūtīthereraga rīrīa kwara, na hīndī ya ūrugarī tūkahūa mītarō-inī yatuo. 18 Ikundi cia agendī nīthaamaga njira ciacio, ikambata werū-inī, gathīrīra kuo. 19 Ikundi cia agendī cia Tema icaragia maaī, agendī a wonjoria a Sheba makamacaria marī na mwīhoko. 20 Magathīnīka, tondū makoretwo marī na kīrīgīrīro; no maakinya ho magakora hatirī kindū. 21 O na inyuī-rī, mūtūkīte andū matangīheana ūteithio; muonaga ūndū wa kūmakania mūgetīgīra. 22 Nīī-rī, nī ndī ndoiga atīrī: 'Heanai kindū nī ūndū wakwa, ngūūrai na indo cianyu, 23 honokai guoko-inī gwa thū, ngūūrai kuuma moko-inī ma ariā matarī tha? 24 "Atīrīrī, ndutaai ūhorō na nīngūkīra; nyonereriai harīa hītītīe. 25 Kaī ciugo cia ma īrī ruo-ī No rīrī, ngararī cianyu nī kīhooto kīrīkū irarehe? 26 Anga mūrēnda kūrūta mahītīa ūrīa njugīte, mūgatua ciugo cia mūndū ūmīrūro tha taarī rūhūho? 27 Inyuī o na no mūcuukīre mwana wa ngorīaī mītī, na mwendīe mūrata wanyu.

28 "No rīu-rī, ndamūthaita mwītīkīre kūndora. Anga no ngīheenanīe o maitho-inī manyo? 29 Mwīcūrānīe nīguo mūtīkogomīe kīhooto; njookereraī, nīgūkorwo wīhoheku wakwa nīguo ūraarītūthio. 30 Nī kūrī wīhia ūrī mīromō-inī yakwa? Anga kanua gakwa gatingīhota gūkūūrana maīndū ma rūmena?"

7 "Gīthī mūndū ndakoragwo na ūtungata mūrītū gūkū thī? Gīthī matukū make matīhaana o ta ma mūndū mwandīke wīra? 2 O ta ngombo īkwīrīrīa cīruru cia hwaī-inī, o na kana ta mūndū mwandīke ūgūthethūkīra mūcaara wake-rī, 3 ūguo nīguo nī ngāirwo mīeri ya tūhū, na ngatūrwo atī ūtūkū ndaarage ndī na kīeha. 4 Rīrīa ndakoma ndīyūrāgia atīrī, 'Ndīrīkīra rī?' Ūtukū ūkaraiha, na ngaraara ngīgarūrā ngīnya gūgakīa. 5 Mwīrī wakwa ūyūrītūwo nī īgunyū na ngūcī, nakīo gīkonde gīakwa gīatūkangīte na gīgatogota. 6 "Matukū makwa maraathīra na ihēnya rīkīrīte rīa kanyamū karīa gakonjīthanagīa uuthi ngoora īgītūmwo, magagīkīnya mūthīa itarī na kīrīgīrīro. 7 Wee Ngai-rī, rīrikana atī muoyo wakwa no ta mīhūmū; namo maitho makwa matīgacooka kuona ūndū mwega rīngī. 8 Rīitho rīrīa rīrānyona rītīgacooka kūnyona rīngī; mūkaanjaria, no ndīgakorwo ho. 9 O ta ūrīa itū rīthīaga rīkabuūria, ūguo noguo ūrīa ūthīaga mbīrīra-inī atacookaga kuoneka. (Sheol h7585) 10 Ndagacooka kūnīnūka gwake mūcīi; harīa aaikaraga ndagacooka kuonwo ho. 11 "Nī ūndū ūcio-rī, ndīgūkīra; ngwarīa nī ūndū wa ūrīa roho wakwa ūrī na ruo, ndītetere nī ūndū wa ūrīa ngoro yakwa īrī na marūrū. 12 Nīī-rī, ndī irīa rīa maaī, kana nyamū īrīa nene itūūrāga irīa thīnī kūrīa kūrīku, atī nīkīo nangagīrwo? 13 Rīrīa ngwīcīrīa ūrīrī wakwa nīguo ūkūūhooreria, na atī gītānda gīakwa no kūnīnīre gūteta-rī, 14 o na hīndī īyo ūūmakagīa na irooto, o na ūkanjīgūithīa guoya na cioneki, 15 nī ūndū ūcio ngathuura kaba gūitwo, na gīkūi, handū ha gūkīra na mwīrī ūyū wakwa. 16 Nīthūire muoyo wakwa; ndīkwenda gūtūūra ngīnya tene. Tīgana na nīī tondū matukū makwa no ma tūhū. 17 "Mūndū-rī, akīrī kī, tondū ūmwīkīrīre ūguo, na ūkamūrūmbūyīa mūno ūguo, 18 atī ūmūthuthuura gīa ngoro o rūcīnī, na ūkamūgeragīa mahīnda mothe? 19 Kaī gūtārī hīndī ūgaatīga gūkīra ūndorete, kana ūtīgane na nīī o na kahīnda kanīni? 20 Angīkorwo nīnjīhītīe-rī, nī atīa nīī ngwīkīte, Wee mūrōri wa andū? Nīī kīī gītūmīte ūnjorote? Kaī ndūkīte mūrīgo harīwe? 21 Nīī kīī kiragīrīa ūnjohere mahītīa makwa na ūndekere mehīa makwa? Nīgūkorwo ndī kahukū gūkoma tīrī-inī; nawe nūūkanjaria no ndīgakorwo ho."

8 Nake Bilidadi ūrīa Mūshuhī agīcookīa, akīūria atīrī: 2 "Nī ngīnya rī ūgūkīra ūkīaragīa maīndū ta macio? Ciugo ciaku no ta īnēnē rīa rūhūho rūkīhurutana. 3 Mūrūngū-rī, nīogomagīa cīra wa kīhooto? Ūcio Mwene-Hinya-Wothe nīogomagīa ūndū ūrīa ūrī wa ma? 4 Rīrīa ciana ciaku cīamwīhīrīe-rī, nīacīrekererīe īherīthio nī ūndū wa mehīa ma cio. 5 No rīrī, wee ūngīcūthīrīrīa Mūrūngū na wīthāthanīrīe harī Ūcio Mwene-Hinya-Wothe, 6 ūngīkorwo ūrī mūtheru na mūrūngīrīru-rī, o na rīu no arahūke nī ūndū waku nīguo agūcookie handū harīa hakwagīrīre. 7 O na gūtūika kīambīrīrīa gīaku no kīoneke kīrī kīnīni, thūutha-inī nūūkagacīra

mūno. **8** “Ūria ūhoro harī njarwa cia tene, na ūtūirīe maūndū marīa maithe ma meorutire, **9** nīgūkorwo ithuī tūraciarīa wako o ro ira na tūtīrī ūndū tūū, namo matukū maitū ma gūikara gūkū thī no ta kīrruru. **10** Acio githī to makūrute na makūhe ūhoro? Acio githī to maarie ūhoro marī na ūmenyo? **11** Irura-rī, no rikūre handū hatarī itomboya? Ithanji-rī, no rītheereme handū hatarī maa? **12** Rīngīkūrīra handū hatarī maa rīumaga narua gūkīra nyeki, o na rītakinnye rīa gūtūuo. **13** Ūcio nīgūo mūthia wa arīa othe mariganagīrwo nī Mūrungu; ūguo no ta guo mwīhoko wa arīa matoō Ngai ūthiraga. **14** Kīrīa ehokete no kīndū kīhūthū; kīrīa egiritanagia nakīo no ta rūrēnda rwa mbūmbū. **15** Etiiranagia na rūrēnda rwake, naruo rūgatūika; akenyītīrīra harī ruo, no rūtingīmūtīirīra. **16** Ahaana ta mūtī ūtīrīrīro maaī wega ūrī rīua-inī, ūtambūrūktīe thūuna ciaguo mīgūnda-inī; **17** mīrī yaguo ūthiororokeirīe kīhumbu kīa mahiga, na ūcaragia ha kwīgwatīrīra rwaro-inī rwa mahiga. **18** No rīrīa wakūūrwo harī ūraarī-rī, handū hau hagakaana mūtī ūcio, hakoiga atīrī, ‘Nīi ndirī ndakuona.’ **19** Ti-itherū muoyo wago ūmaga ūgathira, naho hau tīrī-inī ūcio hagakūra mītī ūngī. **20** “Ti-itherū Mūrungu ndangīrega mūdū ūtarī ūcuuke, kana ekīre moko ma arīa mekaga ūuru hinya. **21** Na rīrī, no arīyūrīa kanua gaku mītheko, nayo mīromo yaku yanīrīre nī gūkena. **22** Thū ciaku nīkahumbwo thoni, nacio hema cia arīa aaganu itigacooka kuonwo.”

9 Ningī Ayubu agīcōoka, akiuga atīrī: **2** “Ti-itherū nīnjūū ūhoro ūcio nī wa ma. No rīrī, mūdū anghota atīa gūkorwo arī mūthingu mbere ya Mūrungu? **3** O na korwo mūdū enda gūkararania na Ngai-rī, ndangihota kūmūcookeria kīrīa o na kīmwe harī cīrīa ngīrī. **4** Ūgūgī wake nī mūngī mūno, na ūhoti wake nī mūnene. Nūū wanaregana nake akīgaacīra? **5** Eeheragia irīma itekūmenya, na agacing’aurania nī kūrakara. **6** Athingithagia thī ūkoima handū hayo, na akainainia itugī ciayo. **7** Aathaga rīua rīkaaga kūratha; nake agiragīrīra ūtheri wa njata. **8** Nīwe watambūrūktīe igūrū arī o wiki, na athiaga agīkinyangaga makūmbi ma iria. **9** Nīwe Mūūmbi wa njata iria cītagwo Nduba, na Karaū, na Kīrīmīra, o na ikundī cia njata cia mwena wa gūthīni. **10** Nīekaga magegania matangīmenyeka, na akaringa ciama itangītārīka. **11** Rīrīa aahītūkīra harīa ndī, ndingīmuona; o na rīrīa aathīra harīa ndī ndimenyaga. **12** Angīgutha kīndū-rī, nūū ūngīhota kūmūgīria? Nūū ūngīmūrīa atīrī, ‘Nī atīa ūreka?’ **13** Ngai ndahingagīrīra marakara make; o na arīa maateithagīrīra Rahabu nīmamūinamagīrīra. **14** “Nīi-rī, ndaakhota atīa kūmūkararīa? Ingīruta kū ciugo cia kūmūcookeria? **15** O na korwo ndihītīte-rī, ndingīhota kūmūcookeria ūndū; ūrīa ingīka no gūthaiha ingīthaiha Mūnjīrīthia anjūgīre tha. **16** O na ingīamwītīre nake anjītīke-rī, ndingītīkīa nīangīathīkīrīrīe. **17** We angīamemendire na kīhuhūkūno, na aingīhie ironda ciakwa hatarī gītūmi. **18** Ndarekaga njookererwo nī mīhūmū, no nīahatagīrīra na mathīina. **19** Korwo no ūhoro wa hinya-rī, we arī hinya mūno! Na korwo no ūhoro wa ciira wa kīhoo-to-rī, nūū ūngīmwīta? **20** O na korwo ndiahītīte-rī, kanua gakwa no kandue mūhītīa; korwo

ndiarī na ūcuuke-rī, nīkangīanduire mūhītīa. **21** “O na gūtūika ndirī na ūcuuke-rī, ndikwīrīrīra; muoyo wakwa nīndīwagīre kiene. **22** Ūhoro no ūrīa ūmwe; nīkīo ndīroiga atīrī, ‘Aniinaaga arīa matarī ūcuuke o na akaniina arīa aaganu.’ **23** Hīndī rīrī ihūura rīarehe gīkuū kīa narua, nīathekagīrīra kūrwo nī hinya kwa arīa matarī na mahītīa. **24** Hīndī rīrī būrūrī wagīa moko-inī ma andū aaganu, nīahingaga aciirīthania maithe. Akorwo ti we-rī, nūū wīkaga ūguo? **25** “Matukū makwa marahanyūka gūkīra mūkīnyia-ūhoro; mombūkaga matarī na gīkeno o na kīnini. **26** Mahītūkaga na ihēnya mūno ta tūtārū twa irura, kana ta nderi igūcuuhūkīra kīndū gīa kūrīa. **27** Ingīuga atīrī, ‘Nīngūriganīrwo nī mateta makwa, nīngūtīga gūtūkia gīthīthī, ngene,’ **28** no ngeetīgīra mīnyamaro yakwa yothe, nīgūkorwo nīnjūū ndūkandua atī ndīhītīe. **29** Kuona atī nīndīktīe gūtūuo mūhītīa-rī, nī kī gīgūtūma ndīnogīe tūhū? **30** O na ingīthamba na thabuni, na ndīthambe moko na igata-rī, **31** no ūndīkīre irima rīa gīcoro nīgeetha o na nguo ciakwa iithūire. **32** “We ti mūdū ta nī atī nīguo ndīmūcookerie, nīguo tūng’ethanīre igootī-inī. **33** Naarī korwo nī harī mūdū ūngītūgīuthania, atūgīrīre guoko gwake ithuī eerī, **34** mūdū wa kūnjehereria rūthanju rwa Ngai, nīgeetha ndigacooke kūmakio nī itebeebeania rīake. **35** Hīndī ūyo nīingīacooka kwaragia itekūmwītīgīra, no ūrīa ndarīi rīu-rī, ndingīhota.

10 “Nīthūire gūtūura muoyo ūyū; nī ūndū ūcio ndīkūhīngīrīra mateta makwa, o na nī ngwaria nī ūndū wa ūrīa ngoro yakwa rīrī na marūrū. **2** Ngwīra Ngai atīrī: Tiga kūndua mwīhia, no nyonia kīrīa ūrandūthīrīa. **3** Kaī ūkenagio nī kūūhīnyīrīra, ūgathūura wīra wa moko maku, o rīrīa ūrakenera mathugunda ma andū arīa aaganu? **4** Kaī maithe maku marī o ta maithe ma andū? Kaī muonere waku ūhaana o ta wa mūdū? **5** Kaī matukū maku maigana ta ma andū, kana mīaka yaku ūkaigana o ta ya mūdū, **6** nīguo ūcarīrīre mahītīa makwa, o na ūtūiragīe mehīa makwa, **7** o na gūtūika wee nīūū atī ndīhītīe, na ūkamenya atī gūtīrī mūdū ūngīhota kūūhonokīa moko-inī maku? **8** “Moko maku nīmo maathondekire na makīnyūmba. Rīu nīgūgīgarūrūka ūnyanange? **9** Rīrīkana atī wanyūūmbire ta rīūmba. Rīu ūgūcōoka ūndue rūkūngū rīngī? **10** Githī ndwanjītīre ta iria, na ūgīcōoka ūkīmatīa ta maguta marīo, **11** ūkīhūmbīra na nyama na gīkonde, na ūkīohania mahīndī na mīkīha yakwa hamwe. **12** Nīwaaheire muoyo o na ūkīnyonia ūtugi waku; nago ūmenyererī waku nīguo ūtūirīe roho wakwa. **13** “No nīwahīthire maūndū maya ngoro-inī yaku, na nīnjūū no warī na ūndū ūyū mecīrīa-inī maku. **14** Ingīehīrīe wee nīwanyonaga, na ndūngīagīre kūūherīthīa nī ūndū wa wīhia wakwa. **15** Kaī akorwo nīnjīhītīe ndī na haaro-ī! O na ingīgūka ndīkīe ūuru, ndingīhota gūtīra mūtwe wakwa, nīgūkorwo nīyūrītūwo nī thoni, na ngarīkīra mathīina-inī makwa. **16** Ingītīra mūtwe wakwa-rī, wee ūnjeemaga o ta mūrūthī, na nīngī ūkonania ūhoti waku mūnene wa kūnjūkīrīra. **17** Nīundeheire aira angī manjūkīrīre, na nīwongereire marakara maku igūrū rīakwa; mbūtū ciaku ikanjūkīrīra o ta makūmbi ma maaī marūmanīrīre. **18** “Nī kī

gjatũmire ũndute nda ya maitũ? Naarĩ korwo ndakuire itoneetwo nĩ maitho ma mũndũ o na ũmwe. **19** Naarĩ korwo ndaciariro, kana korwo ndaciariro njerekeirio mbĩrĩra! **20** Githĩ matukũ makwa o na marĩ manini matikirie gũthira? Tigana na nĩ nĩguo ngĩe na gikeno gwa kahinda kanini, **21** kamũira thĩite kũria mũndũ athiiaga na ndacooke, bũrũri wa nduma, o nduma nene ya gĩkuũ, **22** o bũrũri ũria ũtukũ wakuo ũrĩ mũtumanu mũno, bũrũri wa nduma ya gĩkuũ, na ũtarĩ kĩhaarĩro, kũria o na ũtheri ũhaana o ta nduma.”

11 Nake Zofaru ũria Mũnaamathi agĩcookia, akĩũria atĩrĩ: **2** “Ciugo icio ciothe-rĩ, nickwaga gũcookio? Mwaria ũyũ-rĩ, nĩegũgĩtuuo mwagĩrĩru? **3** Mwĩraho ũcio waku-rĩ, nĩguo ũgũkĩria andũ naguo? No kwage mũndũ ũngĩgũkaania rĩria ũranĩyũrũrania? **4** Wee ũreera Ngai atĩrĩ, ‘Wĩtikio wakwa ndũrĩ ũcuuke, o na nĩ ndĩ mũtheru maitho-inĩ maku.’ **5** Naarĩ korwo Ngai no aarie, atumũre mĩromo yake agũũkĩrĩre, **6** na akĩguũrĩre hitho cia ũũgĩ, nĩ ũndũ ũũgĩ ũria wa ma nĩ wa miĩna ĩrĩ. Menya ũndũ ũyũ; atĩ Ngai ndakũherithĩtie kũringana na ũria mehia maku maigana. **7** “Wee no ũhote kũmenya maũndũ marĩa mahithe ma Ngai? Kana no ũhote gũtũria kũna maũndũ ma Mwene-Hinya-Wothe? **8** Maũndũ make nĩmatũũgĩru gũkĩra igĩrũ, wee nĩ atĩa ũngĩka? Nĩ mariku gũkĩra ũriku wa mbĩrĩra, wee nĩ atĩa ũngĩmenya? (Sheol h7585) **9** Gĩthimo kĩamo nĩ kĩraihu gũkĩra thĩ na nĩ kĩaramu gũkĩra ĩria rĩria inene. **10** “Angũka agũkie njeera-rĩ, acooke etane ciira-rĩ, nũũ ũngĩmũgĩria? **11** Ti-itherũ nĩo andũ arĩa maheenana; na rĩria oona ũndũ mũũru-rĩ, githĩ ndaũmenyaga? **12** No rĩrĩ, mũndũ ũtarĩ ũũgĩ ndangĩtuika mũũgĩ o na rĩ, o ta ũria njaũ ya ndigiri ya gĩthaka ĩtarĩ hĩndĩ ĩngĩciarwo ĩrĩ mũndũ. **13** “No rĩrĩ, ũngĩneana ngoro yaku kũri Ngai, na ũtambũrũkie moko maku kũrĩ we, **14** ũngĩheria mehia marĩa marĩ guoko-inĩ gwaku, na ũgĩrie ũũru ũikare thĩinĩ wa hema yaku-rĩ, **15** hĩndĩ ĩyo no ũhote gũtiira ũthiũ waku na igĩrũ ũteguconoka; no ũrũgame wega ũtarĩ na guoya. **16** Ti-itherũ nĩũkariganĩro nĩ mathĩna maku, ũmaririkanega o ta maaĩ marĩkĩtie gũtherera. **17** Mũtũũrĩre waku nĩũgacangarara gũkĩra mũthenya barigici, nayo nduma ĩgaatũka o ta rĩciinĩ. **18** ũgũtũra ũrĩ na mwihoko tondũ ũrĩ na ũgitĩri, ũkehũgũraga harĩa ũrĩ, na ũkahurũka ũtarĩ na ũgwati. **19** Nĩũgakomaga, gũtarĩ na mũndũ ũngĩtũma wĩtigĩre, nao andũ aingĩ nĩmakeyendithagia harĩ we. **20** No rĩrĩ, maitho ma andũ arĩa aaganu nĩmakaaga kuona, na matikoona gwa kũũrĩra; naguo ũndũ ũria meriragĩria ũgaatũka mũcaayo wa gĩkuũ.”

12 Nĩngĩ Ayubu agĩcookia atĩrĩ: **2** “Hatĩrĩ njanja inyuũ nĩ inyuũ andũ, naguo ũũgĩ ũgaathiranĩra na inyuũ rĩria mũgaakua! **3** No rĩrĩ, ndĩ na ũmenyo o ta inyuũ; mũtirĩ oogĩ kũngĩra. Nũũ ũtooi maũndũ macio mothe? **4** “Nduĩkite mũndũ wa gũthekererwo nĩ arata akwa, o na gũtũka nĩndakĩire Ngai nake akĩngĩgua: nĩ ndũkite mũndũ wa gũthekererwo, o na gũtũka ndĩ mũthingu na ndĩrĩ ũcuuke! **5** Andũ arĩa maikaraga megangĩre manyũrũragia mũtino, makona ta ũndũ ũcio ũkoraga o andũ arĩa magĩrũ mao matenderũkaga. **6** Hema cia atunyani nĩcio ciikaraga

ĩgaacĩire, na andũ arĩa marakaragia Mũrungu nĩ maikaraga na thayũ, o acio makuuaga ngai yao na moko. **7** “No ta kũirie nyamũ, na nĩgũkũrũta ũhoro, kana ũrie nyoni cia riera-inĩ, na nĩgũkwĩra; **8** kana warĩre thĩ, na nĩgũkũrũta ũhoro, kana ũkĩarĩre thamaki cia ĩria-inĩ, nacio nĩgũkũhe ũhoro. **9** Nĩ ĩrĩkũ cia icio ciothe itooĩ atĩ nĩ guoko kwa Jehova gwĩkite ũndũ ũyũ? **10** Mĩoyo ya ciũmbe ciothe ĩrĩ guoko-inĩ gwake, o na mĩhũmũ ya andũ othe. **11** Githĩ gũtũ gũtĩthuurana; ciugo o ta ũria rũrĩmĩ rũcamaga ĩrio? **12** Githĩ ũũgĩ ndũkoragwo na andũ arĩa akũrũ? Githĩ gũtũũra mũno gũtĩrehaga ũmenyo? **13** “ũũgĩ na hinya nĩ cia Ngai; mataaro na ũmenyo nĩ ciake. **14** Kĩria amomoraga gĩtingĩakwo rĩngĩ; mũndũ ũria aahingĩra njeera gũtirĩ mũndũ ũngĩmuohora. **15** Ahingagĩrĩra maaĩ, gũkaaga mbura; nĩngĩ aamarekereria makaananga bũrũri. **16** Hinya na ũtooria nĩ ciake; mũheenio na mũheenania eerĩ no ake. **17** Aheani kĩria amatongoragia matarĩ nguo, na agatua acĩirithania ĩrimũ. **18** Nĩohoraga mĩnyororo ĩria athamaki moohaga andũ nayo, akamooha mũcibi njohero. **19** Athĩnjĩri-Ngai amatongoragia marutĩtwo nguo, na akang’aurania andũ arĩa mehaandire tene. **20** Nĩakiragia mĩromo ya aheani kĩria arĩa meehoketwo, nao athuuri akamatunya ũhoro wa gũkũũrana maũndũ. **21** We nĩagagĩra arĩa atũku bata, nao arĩa marĩ na hinya nĩamatunyaga indo ciao cia mbaara. **22** Nĩaguũragia maũndũ marĩa mariku ma nduma, na nduma nene ya gĩkuũ akamũmĩria ũtheri-inĩ. **23** Anenehagia ndũrĩrĩ, agacooka agacianaga; aingĩhagia ndũrĩrĩ, agacooka agacihurũnja. **24** Nĩagaagĩa mecĩria ma atongoria a gũkũ thĩ; akamaingata, morũũrage werũ-inĩ mũtheri ũtarĩ njira. **25** Mahambaataga nduma-inĩ kũria gũtarĩ ũtheri; nĩngĩ atũmaga matũgũũge ta mũndũ mũrĩũ.

13 “Atĩrĩrĩ, maitho makwa nĩmonete maũndũ macio mothe, matũ makwa nĩmamaigũite na magataũkĩrwo nĩmo. **2** ũria mũũũ o na nĩ nĩnjũũ; mũtirĩ oogĩ kũngĩra. **3** No nĩ ndĩrenda kwaria na Mwene-Hinya-Wothe, na ngerĩrĩria gũciira na Mũrungu. **4** No inyuũ-rĩ, mũranjĩrĩra ndeto cia maheeni; inyuotho mũrĩ athondekani a tũhũ! **5** Naarĩ korwo mwakira kĩ! ũndũ ũcio ũngĩtuika ũũgĩ harĩ inyuũ. **6** Na rĩrĩ, thĩkĩrĩriaĩ kĩhoo to gĩakwa; ĩguai gũthaihana kwa mĩromo yakwa. **7** Kaĩ mũngĩaria ũũru mũkĩarĩrĩria Mũrungu? Kaĩ mũngĩaria maheeni igĩrũ rĩake? **8** Kaĩ mũngĩmuonia kĩmenyano? Kaĩ mũgũciĩrĩria Mũrungu? **9** Angĩmũtũria inyuũ-rĩ, ũndũ ũcio no ũtũke mwega? No mũmũheenio ta ũria mũngĩheenia mũndũ? **10** Ti-itherũ no amũrũthie mũngĩtuika a kuonania kĩmenyano na hitho. **11** Hĩ, riiri wake ndũngĩmũmakia? Mũtingĩnyitwo nĩ guoya nĩ ũndũ wake? **12** Mĩario yanyu ya ũũgĩ nĩ thimo hũthũ o ta mũhu; ihooto cianyu no ta kwĩgitĩra na rĩũmba. **13** “Kĩraĩ ki, mũreke njarie; o ũria ndĩrĩona-rĩ, rekei nyone. **14** Nĩ kĩrĩ gĩgũtũma ndĩtoonyie ũgwati-inĩ na ngaiga muoyo wakwa moko-inĩ makwa? **15** O na angĩnjũraga-rĩ, nĩ noowe ndĩrĩhokaga; na ti-itherũ nĩ ngatetera mũthĩire yakwa hau mbere yake. **16** Ti-itherũ, ũndũ ũyũ noguo ũgaatũka wa kũũhonokia, nĩgũkorwo mũndũ ũtooi Ngai ndangũmĩrĩria gũũka mbere yake! **17** Thĩkĩrĩriaĩ wega ũhoro wakwa; matũ

manyu nĩmakĩgũe ũria nguuga. **18** Ti-itherũ nĩhaarĩrie ciira wakwa, na nĩnjũũ nĩ nguoneka ndĩ wa kihooto. **19** Nĩ kũrĩ mũndũ ũngĩhota gũũhitanga? Angĩkorwo nĩ kũrĩ-rĩ, no gũkĩra ngũkĩra ngu. **20** “Wee Ngai, ta kũhe o maũndũ maya meerĩ, na ndigũcoka gũkwĩhitha: **21** Atĩrĩ, eheria guoko gwaku, gũkĩre kũraya na nĩ, na ũtĩge kũũmakia na imakania ciaku. **22** Nĩngĩ ũnjĩte na nĩngwĩtĩka, kana ũkĩreke njarie, nawe ũnjookerie. **23** Nĩ mahĩtia na mehĩa maigana nĩ njĩkĩte? Nyonia ihĩtia na rĩhĩa riakwa. **24** ũraahitha ũthiũ waku nĩkĩ, na ũkandua thũ yaku? **25** Nĩũngĩnyamaria ithangũ rĩrahuruto nĩ rũhuho? Nĩũgũteng’erania na maragara momũ? **26** Nĩgũkorwo nĩ wandĩkĩte maũndũ marũrũ ma kũnjũkĩrĩra, na ũkaangaira igai rĩa mehĩa ma ũnini wakwa. **27** Wohaga magũrũ makwa na mĩnyororo; ũrangagĩra njĩra ciakwa ciothe na ũndũ wa gũcora njoro makinya ma magũrũ makwa. **28** “Nĩ ũndũ ũcio mũndũ amocaga ta kĩndũ kibuthĩte, agathira ta nguo irĩitwo nĩ memenyi.

14 “Mũndũ ũciarĩtwo nĩ mũndũ-wa-nja-rĩ, aikaraga o matukũ manini, namo makaiyũrwo nĩ mathũina. **2** Akũraga ta ihũa na agacooka akooma; ahĩtũkaga na ihenya ta kĩrũru, na ndatũũraga. **3** Mũndũ ta ũcio wakĩmũkũũrĩra maitho? Mũndũ ta ũcio wamũrehe mbere yaku aciirithio? **4** Nũũ ũngĩhota kũruta kĩndũ gĩtheru kuuma hari kĩndũ kĩrĩa gĩtarĩ gĩtheru? Gũtirĩ o na ũmwe! **5** Matukũ ma mũndũ nĩ matare; nĩũtũite mũigana wa mĩeri yake, na nĩmũũgĩre mĩhaka rĩa ataangĩkĩra. **6** Nĩ ũndũ ũcio tiga kũmũrora, tigana nake, nginya arĩkĩe mĩthenya yake ta mũthũkũmĩ. **7** “Mũtĩ-rĩ, nĩwĩrĩngagĩrĩrwo atĩ ũngĩtemwo, no ũthethũke rĩngĩ, na atĩ mathethũka maguo matikaaga. **8** O na mĩri yaguo ĩngĩkũrĩra thĩ na gĩthukĩ kiaguo kũmĩre tĩrĩ-inĩ, **9** ũngĩkaguucia maa-rĩ, nĩũgathethũka na ũrute hongea ta mũtĩ wa kũhaandwo. **10** O na mũndũ akuuaga agathikwo; aatũkana-rĩ, ndacookaga kuonwo rĩngĩ. **11** O ta ũria maaĩ mahũũaga kũu irĩa-inĩ, na ta ũria mũtaru wa rũũ ũng’araga ũkooma-rĩ, **12** ũguo noguo mũndũ akomaga na ndacookaga gũũkĩra rĩngĩ; o nginya rĩrĩa igurũ rĩgaathira-rĩ, andũ matirĩ hĩndĩ magookĩra kana maarahũrwo mookĩre. **13** “Naarĩ korwo wahitha thĩnĩ wa mbĩrĩra, na ũnjige hitho-inĩ nginya rĩrĩa marakara maku magaaathira! Naarĩ korwo wandũira gĩathĩ, ũgaacooka kũndirikana hĩndĩ iyo. (Sheol h7585) **14** Mũndũ akua-rĩ, nĩagatũura muoyo rĩngĩ? Matukũ makwa mothe ma wĩra mũritũ-rĩ, ngweterera ihinda riakwa rĩa kwerũhirio hinya rikinye. **15** Wee ũgetana, na nĩ nĩngagwĩtĩka; na nĩũkeerĩrĩa kũmbe gĩkĩ wombire na moko maku. **16** Hĩndĩ iyo nĩũgatara makinya makwa, no ndũkarũmbũiya mehĩa makwa. **17** Mahĩtia makwa meekĩrĩtwo mondo-inĩ, ikoohowa na ikahũũrwo mũhũũri; nĩũkahumbĩra mehĩa makwa. **18** “No rĩrĩ, o ta ũria kĩrĩma kienjekaga na gĩkamomoka, na o ta ũria rwaro rwa ihiga rũheragio handũ ha ruo, **19** na o ta ũria maaĩ mamuthũraga mahiga, na o ta ũria mbura nene itwaraga tĩrĩ-rĩ, ũguo noguo wanangaga kĩrĩrĩrĩro kĩa mũndũ. **20** Wee ũmũtooragia o rĩmwe rĩa kũigana, nake agathira; ũgarũraga gĩthiithi giake ũria kihaana, na ũkamũingata. **21** Ariũ ake mangiheo

gĩtĩo, ndangĩmenya ũhoru ũcio; mangĩconorithio, we ndoonaga ũndũ ũcio. **22** We no ruo rwa mwĩrĩ wake aiguga, nake atũũraga o ecaayagĩra.”

15 Nake Elifazu ũria Mũtemaani akĩũria atĩrĩ: **2** “Mũndũ mũũgĩ no acookie ũhoru na kwĩgereria, kana aiyũrie nda yake na rũhuho ruumite na irathĩro? **3** No eciirĩre na ciugo cia tũhũ, kana na mĩario itarĩ bata? **4** No wee-rĩ, nĩũracambia ũhoru wa gwĩtĩgĩra Ngai, na ũkagĩrĩrĩa ũhoru wa andũ kwĩrũtĩra Mũrungu. **5** Mehĩa maku nĩmo mataaraga kanua gaku; nawe ũthuurite kwaria na rũrĩmĩ rwa mũndũ mwara. **6** Kanua gaku wee mwene nĩko karagũtũira ciira, ti gakwa: nayo mĩromo yaku wee mwene ikaaria ũira wa gũgũkĩrĩra. **7** “Wee nĩwe mũndũ wa mbere gũciarwo? Wee-rĩ, waciirwo mbere ya irĩma igĩe ho? **8** Wee nĩũthikagĩrĩria ndundu ya Ngai? Wee wiki-rĩ, nowe ũrigĩte na ũũgĩ? **9** Nĩ atĩa ũũĩ ithũ tũtũo? Nĩ ũmenyo ũrũkũ ũrĩ naguo ithũ tũtarĩ? **10** Tũrĩ na athuuri marĩ na mbũĩ na arĩa akũrũ mũno, andũ akũrũ o na gũkĩra thoguo. **11** Ndũiganĩtwo nĩ ũhoorerania wa Mũrungu, o na kana ũhoru ũcio warĩrio na ũhoorerĩ? **12** Ngoro yaku ĩgũteete nĩkĩ, na nĩ kĩrĩatũma ũikare ũkiunaga maitho, **13** nĩguo werekerie marakara maku kũrĩ Mũrungu, o na ũgatũrũra ciugo ta icio kuuma kanua gaku? **14** “Mũndũ akĩrĩ kĩ, atĩ no ahote gũtũka mũtheru, o na mũndũ ũciarĩtwo nĩ mũndũ-wa-nja nake akĩrĩ kĩ, atĩ no ahote gũtũka mũthingu? **15** Angĩkorwo Ngai ndangĩhota kwĩhoka andũ arĩa ake aamũre-rĩ, na kũngĩkorwo o na igũrũ ti gũtheru maitho-inĩ make-rĩ, **16** mũndũ akĩrĩ kĩ atĩ amwĩhoke? Mũndũ nĩ mwaganu na nĩ kĩmaramari, anyuuaga waganu ta maaĩ! **17** “Wee ta thikĩrĩria na nĩngũgũtaarĩria; reke ngwĩre ũria nyonete, **18** ngwĩre ũria andũ arĩa oogĩ moigĩte, matekũhitha ũndũ o na ũmwe wa ũhoru ũria maaheirwo nĩ maithe mao, **19** (o acio oiki maheetwo bũrũri hĩndĩ rĩa gũtaarĩ mũndũ wa kũngĩ watũkanagia gatagatĩ-inĩ kao): **20** Atĩrĩ, mũndũ mwaganu akoragwo na mĩnyamaro matukũ make mothe. Matukũ mothe ma ũcio itarĩ tha-rĩ, maigĩrwo o mĩnyamaro. **21** Aiguaga o mĩgambo ya kũmakania mũno; hĩndĩ rĩa maũndũ mothe moneka ta marĩ mega-rĩ, atunyani makamũtharĩkĩra. **22** Ndarĩ na kĩrĩrĩrĩro gĩa gwĩthara kuuma nduma-inĩ; etereirio kũũragwo na rũhiũ rwa njora. **23** Orũũraga agĩcaragia irio, oragie atĩrĩ, ‘Irĩ na kũ?’ Aikaraga amenyete atĩ mũthenya wa nduma ũrĩ o hakuhĩ. **24** Mĩnyamaro na ruo rwa ngoro nicio imũmakagia; imũtooragia taarĩ mũthamaki wĩhaarĩrie kũmũtharĩkĩra, **25** nĩ ũndũ ainainagĩria Mũrungu ngundi, na akang’athĩria Mwene-Hinya-Wothe, **26** akamũgũthũkĩra ang’athĩtie, arĩ na ngo yake mata ya hinya. **27** “O na gũtũka ũthiũ wake nĩ mũnoru, na njohero yake ikaneneha nĩ kũnora-rĩ, **28** agaatũũraga matũũra maanangiku, na aikarage nyũmba itatũũragwo nĩ mũndũ, nyũmba itigirĩ o kũmomoka itũũke ihumbu cia mahiga. **29** Ndagacooka gũkorwo arĩ mũtongu, naguo ũtonga wake ndũgatũũra, o na kana indo ciake itheereme kũu bũrũri-inĩ. **30** Ndakahota kũũrĩra nduma; rũrĩrĩmbĩ nĩrũkahoohia thũna ciake, nayo mĩhũmũ ya kanua ka Ngai nĩkamweheria. **31** Niatĩge kwĩheenia na ũndũ wa kwĩhoka maĩndũ ma

tühü, nīgukorwo gütiri kindü makaamühere. **32** lhinda riake ritanakinya-rī, nīakarīho müigana wake wothe, na honge ciake itikarura. **33** Agaatuika ta mūthabūbū ūhūrūrītwo thababū ciaguo itarī njūru, ahaane ta mūtamaiyū ūraitā kīro kiaguo. **34** Nīgukorwo andū a thiritū ya arīa matoōi Ngai matūūruga marī thaata, na mwaki nūgaacina hema cia arīa mendete mahaki. **35** Magīaga nda cia mathiina, na magaciara waganu; nda ciao ithugundaga o maheeni.”

16 Ningī Ayubu agīcookia atiri: **2** “Ninjigūite maīndū maingī ta macio; inyuothe mūrī ahoorerania a kūnyamarania! **3** Mīario iyo yanyu mīngī ya mūhūhūtiko-rī, ndīrīithira? Nī kī kīramūthiina, gīgatūma mūtinde mūgīkararania? **4** O na nīi no njarie ta inyūi, korwo nī inyūi mūrī haria ndi; nīi no njarie mīario mīega ya kūmūciirithia na ndīmūinainīrie mūtwe. **5** No rīri, kanua gakwa no kamūūmīrīrie; ūhoorerania uumīte mīromo-inī yakwa no ūmūhoorerie. **6** “No o na ndaaria-rī, ruo rwakwa rūtirathira; o na ndegirīrīria kwaria-rī, rūtiranjeherera. **7** Ti-itherū, Wee Ngai nūūnogeetie; nūharaganītie nyūmba yakwa yothe. **8** Wee nūūnjoheete, naguo ūndū ūcio ūgatuika ūira; ūhīnju ūyū ndī naguo nīwambararīte ūkaanyumbūra ūria ndarīi. **9** Ngai nīandooretie na akandembūranga nī ūria arakarīte, akaahagaranīria magego; ūcio thū yakwa nīangūūrīrie maitho. **10** Andū nīmathamītie tūnua two maathekerere; mangūthaga rūthīa makīnyūrūragia, na makanyiitana hamwe manjūkīrie. **11** Mūrungu nīandekereirie kūrī andū arīa ooru, na akanjikia mītego-inī ya arīa aaganu. **12** Nīi ndaikarīte wega, nowe agīthethera; aanyīitire mūmero, akīihehenja. We andūite cabaa wake wa kūrathagwo; **13** aikia a mīguū ake nīmandigīcīrie. Aratheeca higo ciakwa atarī na tha, na agaita maaī makwa ma nyongo thī. **14** Aatharīkagīra maita maingī maingī; anguthūkagīra ta njamba ya ita. **15** “Nduūmīre gīkonde gīakwa kīa mwīrī nguo ya ikūnia, na ngahitha thīithi wakwa rūkūngū-inī. **16** Ūthiū wakwa nūūnūhīte nīkūrīra, nduma nene īgakīhumbīra maitho makwa; **17** no rīri, moko makwa matirī ūndū wa ūhinya mekīte namo mahooya makwa nī matheru. **18** “Wee thī-rī, ndūkahumbīre thakame yakwa; kīrīro gīakwa kīroaga gūkaahuurūkio! **19** O na rīu-rī, mūira wakwa arī īgūrū; ūcio mūnjīrīrīri arī o īgūrū. **20** Mūūthaitanīrīri nī mūrata wakwa rīria maitho makwa maraita maithori harī Ngai; **21** nīathaitanagīrīra mūdū kūrī Ngai, o ta ūria mūdū athaitanagīrīra mūratawe. **22** “No mīaka mīnini īgūthira, thīi rūgendo rūria mūdū athiāga na ndacooco.”

17 Roho wakwa nīmūthuthīku, matukū makwa nīmāthirīte, mbīrīra nīyo ījetereire. **2** Ti-itherū thīūrūrūkīrio nī andū a kūnyūrūria; maitho makwa no nginya meererere rūmena rwao. **3** “Wee Ngai-rī, ta kīthe kindū gīa kūrīgāmīrīra thīiri wakwa kīria ūretia, tondū-rī, nūū ūngī ūngītikīra kūruta kindū gīake kīndūgāmīrīre? **4** Wee nīwaagīthītie meciiria mao ūmenyo; nī ūndū ūcio ndūngīmetīkīria mahootane. **5** Mūdū angīkaana arata ake nī ūndū wa kīheo-rī, maitho ma ciana ciake nīmakoora. **6** “Ngai nīandūite mūdū wa kuunwo thimo nī andū othe, ndūikīte mūdū wa

gūtuagīro mata ūthiū nī andū. **7** Maitho makwa nī maroora nī gwīthīkīra; cīga ciakwa ciothe ihūthīte o ta kīrīru. **8** Andū arīa arūngīrūru nīmagegetio nī ūhoro ūcio; andū arīa matarī na ūuru mekīte nīmarahūkīte mokīrīre andū arīa matoōi Ngai. **9** O na kūrī ūguo-rī, arīa athīngu nīmarīrūmagia njīra ciao, nao arīa marī moko matheru nīmarīongagīrīro hinya. **10** “No rīri, ta gīūke inyuothe, gerai o rīngī! Nīi ndīri ndīrona mūdū mūūgī gatagatī kanyu. **11** Matukū makwa nī mathiru, mībango yakwa nīmīharaganie, o na merīrīria ma ngoro yakwa. **12** Andū aya magarūruga ūtukū makaūtua mūthenya; nduma yamakinīrīra moigaga atiri, ‘Ūtheri ūri o hakuhi.’ **13** Angīkorwo mūci ūria njīrīgīrīre no mbīrīra, angīkorwo ingīara ūrīri wakwa o nduma-inī-rī, (Sheol h7585) **14** angīkorwo no njīre ūhoro wa kūbutha atiri, ‘Wee nīwe baba,’ na njīre kīgūnyū atiri, ‘Wee nīwe maitū’ kana ‘Nīwe mwarī wa maitū-rī’, **15** mwīhoko wakwa ūkīri kū? Nūū ūngīnyonera mwīhoko? **16** Na rīri, mwīhoko nīūharūrūkīte nginya ihīngo-inī cia gīkuū? Nīūtūgūgīkūrūkania hamwe rūkūngū-inī?” (Sheol h7585)

18 Ningī Bilidadi ūria Mūshuhi agīcookia, akīūria atiri: **2** “Ūrītīga kwaria mīario īno rī? Gīa na ūūgī nīguo o na ithūi tūhote kwaria. **3** Nī kī kīratūma ūtuone tūhaana ta ng’ombe, na tūgatūuo irimū maito-inī maku? **4** Wee ūrehanyūrūria nī ūndū wa ūria ūrakarīte-rī, thī no īthaaawo nī ūndū waku? Kana no nginya ndwaro cia mahiga cieherio harīa itūire? **5** “Tawa wa mūdū mwaganu nīmūhorie; rūrīrīmī rwa mwaki wake nīrūtīgīte gwakana. **6** Ūtheri ūria ūri thīini wa hema yake ūtūkīte nduma; naguo tawa ūria ūri hakuhi nake ūkahora. **7** Hinya wa mūkīnyūkīrie wake nīmūhūthie; namo mathugunda make makamūgīthīa thī. **8** Makinya make mamūkīgia wabu-inī, nake akoorūruga thīini wa marima mayo. **9** Mūtego ūmūnyīitire ndīra-inī ya kūgūrū; mūtego ūgakīmūrūmia biū. **10** Ahithīrwo kīana kīa rūrīgī tīri-inī, akaambīrwo mūtego njīra-inī yake. **11** Imakania imuumagīrīra na mīena yothe, na ikamūtēng’eragia harīa hothe aagerera. **12** Mūtino nūūmūhūitīre; mwanangīko wetereire agwe. **13** Mūtino ūrīāga icunjī cia gīkonde gīake; narīo irīgīthathi rīa gīkuū rīgātambuuranga cīga ciake. **14** Aguucīto, akarutwo ūgītīri-inī wa hema yake, na agatwarwo kūrī mūthamaki wa imakania. **15** Mwaki nīguo ūtūūruga hema-inī yake; ūbīriti ūgwakana nūūhurunjītwo gūkaro gīake. **16** Mīri yake yūmagīra tīri-inī, nacio honge ciake ikahooha na īgūrū. **17** Kīrīrikano gīake nī gīgaathira thī; ndarī rītwa būrūri-inī. **18** Akaarutūrūro ūtheri-inī atwarwo nduma-inī na nīakaingatwo oime thī īno. **19** Ndarī ciana kana njīaro thīini wa andū ao, o na ndarī mūdū wake ūgatīgāra kūrīa aatūūruga. **20** Andū a mwena wa ithūro nīmakagegio nī maūdū marīa mamūkoretē; andū a mwena wa irathīro manyīitwo nī kīmako. **21** Ti-itherū ūguo nīguo gīkaro kīa mūdū mwaganu gūkahaana; kūdū kwa mūdū ūria ūtooi Mūrungu-rī, gwake kūhaana ūguo.”

19 Nake Ayubu akīūria atiri: **2** “Mūkūnyariira nginya-rī, mūkīlīhehenjaga na ciugo? **3** Rīu mūrī kūdētīa maita ikūmi; mūūtharīkīrie mūtārī na thoni. **4** Angīkorwo nī ma atī nīhītītie njīra, ihītia rīakwa

rīgūikara rīri thīina wakwa. **5** Mūngīkorwo ti-itherū nīmūgūtūōgīria igūrū rīakwa, na mūgīe na mweke wa kūnjūkīrīra nī ūndū wa ūguo njonorithīo, **6** no kīmenyei atī Ngai nīwe ūhīthīrie, akandigīcīria na wabu wake. **7** “O na gūtūika nīngayaga ngoiga atīri, ‘Ndīmūhītīrie!’ Nīi ndīri ūndū njookagīrio; o na gūtūika nīhooyaga ndeithio, gūtīri kīhoto nyonaga. **8** Nīahingīre njīra na nī ndingīhota kūhītūka; tūcīra twakwa niatwikīrite nduma. **9** Nīanjaūrīte gītīo giakwa, na akanduta thūmbī mūtwe. **10** Andarūrangaga kuuma mbarī ciothe ngīnya ngathīra; amunyaga mwīhoko wakwa o ta mūtī. **11** Marakara make nīmanjakanīire; andaraga hamwe na thū ciake. **12** Mbūtū ciake cia ita injerekagīra na hīnya; ciakaga ihumbu cia kūnjūkīrīra, igathīūrūrūkīria hema yakwa. **13** “Nīnyamūrānītie na arīū a baba makaahutāira; andū arīa tūyaine nao nīmeīndīgīthīe bīū. **14** Andū a mbarī ciitū nīmathīite makandiga; arata akwa nīmariganīirwo nī nīi. **15** Ageni akwa na ndungata ciakwa cia andū-a-nja matuaga ta matanjūū; maanyonaga ta ndī mūdū uumīte kūdū kūngī. **16** Njītaga ndungata yakwa, no ndīngīnjītīka, o na ndīmīthāhīte na kanua gakwa nī mwene. **17** Mīhūmū ya kanua gakwa nīmīnūngū harī mūtumia wakwa; ndūkīte wa kūmenwo harī arīū a maitū. **18** O na tūhī tūria tūnīni nītūnyarātie, rīria ndatumīrīra no gūūthekepera tūūthekegīrīra. **19** Arata akwa arīa manguhīrīrie othe nīmathūire; andū arīa nyendeete nīmahutātīire makaanjūkīrīra. **20** Nīi thīrite ngatigara o gīkonde na mahīndī; nīi ndigārīrwo no kīni kīa magego giiki. **21** “Njīguīrai tha, inyuī arata akwa, iguai tha, nīgūkorwo guoko kwa Ngai nīkūngūthīte. **22** Mūthingatanaga na nīi o ta ūria Mūrūngū aathingataga nīkī? Mūtīri mūrāiganwo nī nyama ciakwa? **23** “Naarī korwo ciugo ciakwa nīciandīkitwo, igakīandikwo ibuku-inī rīa gīkūngū, **24** igakarwo na karamu ga kīgera igūrū rīa ngocorai, kana igakururwo rwaro-inī rwa ihiga itūire ngīnya tene! **25** Nīnjūū atī Mūngūūri arī muoyo, na atī marīgīrīrio-inī nīwe ūkaarūgama thī īno. **26** Nakīo gīkonde gīkī giakwa kīarīkia gūthīra, na mwīrī ūyū wa nyama ūkorwo ūtarī ho, hīndī īyo nī ngoona Ngai; **27** nīi mwene nīngamwōnera na maitho, nīi mwene, ti mūdū ūngī. Ī ngoro yakwa ndīkīri na wendo mūnene! **28** “Mūngīuga atīri, ‘Ī nītūthingatane nake, kuona atī nīwe kīhumo gīa thīina ūyū,’ **29** inyuī ene nīmwaģīrīrwo nī gwītīgīra rūhīū rwa njora; nīgūkorwo mang’ūrī nīmakarehīthīa kūherīthanio na rūhīū rwa njora, na hīndī īyo nīmūkamenya atī nī kūrī ūtanārī wa ciira.”

20 Nake Zofaru ūria Mūnaamathi aģīcookīa atīri: **2** “Meciirīa makwa nī mathīnīku, na nīkīo ngūcookīa, nī ūndū nīndangīkīte mūno. **3** Ndīraigua irūithīa rīa kūnjonorīthīa, naguo ūmenyo wakwa nīuranjūkīra hīnya wa gūcookīa. **4** “Ti-itherū nīūū ūria gūtūire kuuma tene rīra mūdū aigirwo gūkū thī īno, **5** atī kūrūūhīa kwa arīa aaganu no gwa kahīnda, o nakīo gīkeno kīa andū arīa matoōī Ngai no gīa kahīnda kanīni. **6** O na gūtūika mwītīio wake nī ūkīnyaga o igūrū, naguo mūtwe wake ūkahutīa matūrī, **7** agaathīra ngīnya tene o ta mai make mwene; arīa

manamuona mooragīe atīri, ‘Kaī aathiire kū?’ **8** Arāģīria ta kīroto, akaaga kuoneka rīngī, akaingatwo ta kīoneki kīa ūtukū. **9** Rīthio rīria rīamuonaga rītīkamūona rīngī; harīa aaikaraga hatīkamūona rīngī. **10** Ciana ciake ikaageragīa kwiģuithania na athīnī; moko make mwene no ngīnya magaacookīa ūtonga wake kūrīa aaūrūtīre. **11** Hīnya wa wītī ūria ūyūrīte mahīndī-inī make ūgaakoma hamwe nake rūkūngū-inī. **12** “O na gūtūika ūuru ūri mūrīo ūri kanua gake, na nīaūhīthaga rungu rwa rūrīmī rwake, **13** o na gūtūika ndangīhota kūūrekīa na aūģaga kanua gake-rī, **14** irio ciake nīkarūra irī nda yake; igaatūika ūrūrū wa ndūrīa thīnī wake. **15** Nīagatahīka ūtonga ūria ameretīe; Mūrūngū nīagatūma aūtahīke. **16** Nīakoona thumu wa nyoka; magego ma nyoka nīmo makaamūūrāga. **17** Ndagakenera tūrūū, njūū irīa ithereraga ūkī na ngorono. **18** Kīndū kīria anogeire no ngīnya agagīcookīa atakīrite; ndagakenera uumīthio wa wonjoria wake. **19** Nīgūkorwo nīahīnyūrīrie athīnī, akamatīga matārī na kīndū; nīatunyanīte nyūmba irīa atakīre. **20** “Ti-itherū merīrīria make matīngīthīra; ndangīhonokia na indo irīa eigīre. **21** Gūtīri kīndū atīgīrio gīa kūrīa; ūtonga wake ndūgatūra. **22** Hīndī irīa aiganīre nī ūndū wa kūngīhīa indo, mīnyamaro nīkamūnyīta; ūkīa nīukamūkora na nditi nene. **23** Hīndī irīa aiyūrītie nda yake-rī, nīguo Ngai akaarekereria marakara make mahīū mamūkore na amuurīrie mahūūra make. **24** O na angīūrīra indo cia mbaara cia kīgera, akaarathwo na mūģū wa gīcango. **25** Aūcomoraga kuuma ng’ong’o wake, mūthece ūcio mūkeno akaūcomora kuuma ini-inī rīake. Imakania nīkamūkorerera; **26** nduma nene nīyeteire igīna ciake. Mwakī ūtarī mūhurūtīre nīukamūcina, na ūnīine kīria gītīgaire thīnī wa hema yake. **27** Igūrū nīrīkaguūria wīhīa wake; thī nayo nīikarahūka īmūtūkīrīre. **28** Kīguū nīgīgatheria nyūmba yake, indo cia nyūmba yake ithererīo nī kīguū mūthenya ūcio wa mang’ūrī ma Ngai. **29** Ūcio nīguo ūndū ūria Ngai agayagīra arīa aaganu, igai rīria maathīrīrwo nī Mūrūngū.”

21 Nīngī Ayubu aģīcookīa atīri: **2** “Thīkīrīria wegā ciugo ciakwa; rekei ūndū ūyū ūtūike nīguo mūkūūhoorerīa naguo. **3** Ngīrīrīria na nīi njarie, na ndaarīkia kwaria-rī, mūģīcooke mūūnyūrīrie. **4** “Nī-rī, kaī mateta makwa meerekeirīo mūdū? Ngūkīaga kūrēmwo nī gūkīrīrīria nīkī? **5** Ta ndorai mūģege; mwīnyīite tūnua twanyu na moko nī kūmaka. **6** Ndīcīragīa ūhoro ūyū ngamakū mūno; nēghīthīmūkwo nī mwīrī, ngambīrīria kūinaina. **7** Atīri, andū arīa aaganu marekagwo matūire muoyo nīkī, magakūra o na magakīrīrīria kūģa na ūhoti? **8** Nīmeonagīra ciana ciao ikīgaacīra kūu marī, makoona rūciaro rwao rūkīhaanda mbere ya maitho mao. **9** Mīcīi yao īikaraga īģīrīrwo na itārī na guoya; naruo rūthanju rwa Ngai rūtīmahūūraga. **10** Ndegwa ciao itīagaga kūgwatīa; ng’ombe ciao icīaraga, na itīhunaga. **11** Moīmagaragīa twana twao tūngī o ta rūūru; ciana icīo ciao ikaina īģītūrūhaga. **12** Nao o ene mainaga makīhūūraga tūhembe na inanda ciao mūģeeto; mekenagīa na mūģaganu wa mūtīrīrū. **13** Matūūragā mīaka yao magaacīre, na magathī mūrīra-inī marī

na thayū. (Sheol h7585) 14 Na no-o meeraga Mūrungu atirī, ‘Thii! Tigana na ithui! Tütikwenda kumenya njira ciaku. 15 Mwene-Hinya-Wothe niwe ū, atī nīguo tūmütungatagire? Tükügünika nakī tūngimūhooya?’ 16 No rīrī, kūgaacīra kwao gütirī moko-inī mao ene, nī ūndū ūcio nī njikaraga haraaya na kīrīra kia andū arīa aaganu. 17 “Na rīrī, nī maita maigana tawa wa arīa aaganu ūhoragio? Nī maita maigana makoragwo nī mütino, na nī maita maigana Ngai amagayagira ruo nī kūmarakarīra? 18 Nī maita maigana matūkaga ta nyeki nyūmū ikūhurutwo nī rūhuho, o na kana ta maragara marīa mombūrāgwo nī kīhuhūkānio? 19 Kuugagwo atirī, ‘Ngai aigāgira ciana iherithia ūia the wao.’ No rīrī, nī kaba Ngai aherithie mūdū ūcio we mwene, nīguo amenye nīehītie! 20 Maitho make nīmeyonere mwanāgiko wake mwene; nīarekwo akunde mang’ūrī ma Mwene-Hinya-Wothe. 21 Nī ūndū-rī, anga no eetangaga ha ūhoro wa andū ake arīa agaatiga na thuutha, matukū make maathira? 22 “Nī kūrī mūdū o na ūmwe ūngihota kūruta Mūrungu atī nīguo agē na ūmenyo, kuona atī Mūrungu nīwe ūtuanagira ciira, o na agatūira arīa atūūgīrie mūno? 23 Nī kūrī mūdū ūkuuaga arī na hinya wake wothē, arī mūgītire wega biū, na arī na thayū, 24 mwīrī wake ūheetwo irio wega, na mahīndī ma mīthiimo yake marī o maigū. 25 Mūdū ūngī agakua arī na marūrū ma ngoro, atarī aakenera kīndū kiega o na kī. 26 Makomaga o ro ūndū ūmwe tīrī-inī, na eerī-rī, igunyū ikamahumbīra. 27 “Nī nīnjūū wega ūrīa mūreciiria, ngamenya mathugunda manya maakūhīrīa namo. 28 Mūrooria atirī, ‘Rīu nyūmba ya mūdū ūrīa mūnene ikīrī ha, na hema irīa andū aaganu maratūiraga-rī, ikīrī ha?’ 29 Kaī mūtārī muoria andū arīa mathiiga ng’endo? Kaī mūtārūmbūyagia ūrīa mamwīraga: 30 atī mūdū ūrīa mwaganu nī aguagīrwo tha mūthenya wa mütino, atī nīahonokagio mūthenya wa mang’ūrī? 31 Nūū ūreganaga na mītugo ya mūdū mwaganu maitho-inī make? Nūū ūmūrīhagia kūrīngana na maīndū marīa aaneka? 32 Atwaragwo mbīrīra-inī, nayo mbīrīra yake ikaragagīrwo. 33 Tīrī wa gītumba nūūrī mūrīo harī we; andū othe nīwe marūmagīrīra, na kīrīndī gītangītārīka gīgathiiga mbere yake. 34 “Mwakīhota atīa kūūhooreria na ndeto cia tūhū? Hatirī kīndū gītīgaru harī macookio manyu tīga o maheeni!”

22 Nake Elifazu ūrīa Mūtemaani agīcookia atirī: 2 “Mūdū aahota kūguna Mūrungu? O na mūdū mūūgī-rī, akīhota kūmūguna? 3 Nī gīkeno kīrīkū ūthingu waku ūngirehere Mwene-Hinya-Wothe? Nī uumithio ūrīkū angīgīa naguo angīkorwo mīthīre yaku ndīrī ūcuuke? 4 “Arakūrūithia na agagūthitanga nī ūndū wa wītīgīrī Ngai waku? 5 Gīthī waganu waku tī mūnene? Mehia maku-rī, makīrī mūthia? 6 Wetirie ūgītīrī kuuma kūrī arīa a thoguo hatārī gītūmī; nīwaurīre andū nguo, ūkīmatīga njaga. 7 Arīa anogu ndwamaheire maaī, na nīwaimire arīa ahūtu irio, 8 o na gūtuīka warī mūdū ūrī hinya, ūrī na mīgūnda: mūdū ūheetwo gītīo, na watūiraga kuo. 9 Nīwāingātīre atumia a ndīgwa matārī na kīndū, na ūkīniina hinya wa arīa matārī na maithē. 10 Nīkīo ūthīūrūrūkīrīo nī mītego, nakīo thīna wa narua ūkūmakāgia, 11 nīkīo ūtumanīrwo

nī nduma, ūkaremwo nīkuona, na nokīo mūiyūro wa maaī ūkūhūbanīirīe. 12 “Gīthī Ngai ndarī o kūu igūrū o igūrū? O na ta kīone ūrīa njata iria irī igūrū mūno itūūgīrīte! 13 No rīrī, wee ūroiga atirī, ‘Mūrungu nī atīa angīmēnya? No atuanīre ciira nduma-inī ta īno? 14 Matu matumanu nīmamūhumbīrīte, nī ūndū ūcio ndangītuona rīrīa egūceera kūu igūrū gacūmbīrī.’ 15 Ūgūtūura ūgeraga o njira ya tene irīa andū aaganu managerera? 16 Nīmahurīo ihinda rīao rītanakīnya, mīthingi yao igīthererīo nī mūiyūro wa maaī. 17 Nao meerīre Mūrungu atirī, ‘Tigana na ithui! Mwene-Hinya-Wothe-rī, angītīka atīa?’ 18 No rīrī, nīwe waiyūrīrīe nyūmba ciao na indo njega, nī ūndū ūcio nī njikaraga haraaya na kīrīra kia andū arīa aaganu. 19 “Andū arīa athīngu nīmeyonagīra mwanāgīko wa acio aaganu, magakena; arīa matārī na ūuru mekīte mamanyūrūragīa makiugaga atirī: 20 “Ti-itherū thū ciitū nīnyanange, mwakī nīūcinīte ūtonga wao.’ 21 “Athīkīra Ngai ūikare ūrī na thayū nake, ūndū ūyū nīguo ūgaakūrehere ūgaacīru. 22 Itīkīra ūrutani wa kanua gake, na ūige ciugo ciake ngoro-inī yaku. 23 Ūngīcookerera ūcio Mwene-Hinya-Wothe, nīegūkūwamūkīra; ūngīeheria waganu kūraya na hema yaku, 24 na ūte ngūmba ciaku cia thahabu rūkūngū-inī, na thahabu yaku ya Ofirī ūmīte na kūu ndwaro-inī cia mahīga kūu mūkuru-inī, 25 hīndī iyo ūcio Mwene-Hinya-Wothe agaatuīka thahabu yaku, na atuīke betha irīa njega mūno harī we. 26 Ti-itherū, hīndī iyo nīūkōna gīkeno thīinī wa ūcio Mwene-Hinya-Wothe, na nīūgātīrīra Ngai ūthīū waku. 27 Nīūkamūhooya, nake nīagakūgīua, nawe nīūkahīngīa mīhītwa yaku. 28 ūrīa watua wīkwo nīguo ūrīkagwo, naguo ūtherī nī ūkaara njīra-inī ciaku. 29 Hīndī irīa andū angī manyīhīo, nawe ūkoiga, ‘Nīmatūūgīrīo!’ Hīndī iyo nīākahonokīa arīa makuīte ngoro. 30 Nīākahonokīa o na ūrīa ūrī na ūcuuke, ahonokīo nī ūndū wa ūtheru wa moko maku.”

23 Nīngī Ayubu agīcookia atirī: 2 “O na ūmūthī gūteta gwakwa no kūrūrū; guoko gwake nīkūndītūhīire o na ngīcaayaga ūguo. 3 Naarī korwo nīnjūū kūrīa ingīmūona; Naarī korwo no hote gūthī kūrīa aikaragal 4 Ingīyarīrīria harī we, njyūrīe kanua gakwa ihooto. 5 No nyende kūmenya ūrīa angīnjookeria, ndīcūūranīe ūrīa angīnjīra. 6 No anjūkīrīre na ūhōti wake mūnene? Aca, ndangīhatīrīra na thītango. 7 Hau-rī, mūdū mūrūngīrīru no atware ciira wake mbere yake, na nī njohorīthio kuuma kūrī mūrūnjīrīthia ngīnya tene. 8 “No rīrī, ingīthī mwena wa irathīro, we ndarī kuo; ingīthī mwena wa ithūro, ndīramūona. 9 Hīndī irīa arī wīra-inī mwena wa gathīgathīni, ndīmuonaga; rīrīa athī mwena wa gūthīni, ndīmuonaga o na hanīni. 10 Nowe-rī, nīoō njira irīa ngeragīra; aarīkia kūngeria, ngoīma haana o ta thahabu. 11 Magūrū nakwa moīmīte makīnya make thutha; nūmagīrīra njira yake itekwahūka na mwena. 12 Nī ndītiganīirīe maathani ma mīromo yake; njīkīrīre ciugo cia kanua gake gūkīra irio ciakwa cia o mūthenya. 13 “No rīrī, arūgamaga arī o wīkī; nūū ūngīhota kūregana nake? Ekaga o ūrīa ekwenda. 14 Ahīngagīa ūndū ūrīa andūrīre, na arī o na mībango mīngī ta iyo anjīgīre. 15 Kūu nīkīo gītūmīte nyītīwo nī

kimako ndi mbere yake; ndeciiria maündu macio mothe-
rĩ, ngamwĩtigĩra. **16** Mũrungu nĩatũmite ngoro yakwa
yũruwo nĩ hinya; ũcio Mwene-Hinya-Wothe nĩatũmite
nyũitwo nĩ guoya. **17** No rĩrĩ, ndakĩrĩtio nĩ nduma, ñ
nduma iyo ndumanu ihumbĩrite ũthĩu wakwa.

24 “Nĩ kĩ kĩgiragia Mwene-Hinya-Wothe araarĩrie
mahinda ma ciira? Nĩ kĩ gĩtũmaga arĩa mamũũĩ
meterere mĩthenya ta iyo o tũhũ? **2** Kũrĩ andũ
meeheragia mahiga ma mũhaka, na makarĩthia ndũuru
cia mahĩu iria maiyĩte. **3** Moyaga ndigiri ya mwana wa
ngoriai, na magakua ndegwa ya mũtumia wa ndigwa
ĩtuĩke ya kũrtũgamĩrĩra thĩĩrĩ wao. **4** Nĩ meeheragia
andũ arĩa abatari njĩra-inĩ, na makahatĩrĩria athĩĩni
othe a bũrĩri magatũma mathĩĩ makehĩthe. **5** O ta
njagĩ cia werũ, nogo andũ arĩa athĩĩni marokagĩra wĩra
wa kũhaara kindũ gĩa kũria; kũio bũrĩri kũria ũtagĩaga
kindũ nkũo marutaga rĩu cia kũhe ciana ciao. **6**
Monganagia ngaragatha mĩgũnda-inĩ, na makahaara
matigari mĩgũnda ya mĩthabĩbũ ya arĩa aaganu. **7**
Maraaraga njaga nĩ kwaga nguo; matĩrĩ kindũ gĩa
kwiĩhumbĩra rĩria kwagia heho. **8** Maconjoragio nĩ
mbura ya irĩma-inĩ, nao makenyĩĩrĩra mahiga nĩ
ũndũ wa kwaga ha kwĩyũa. **9** Mahuragia mwana wa
ngoriai kuumu nyondo-inĩ; nako gakenge ka mũthĩĩni
gatahagwo nĩ ũndũ wa thĩĩrĩ. **10** Mathĩiaga njaga nĩ
kwaga nguo; makuuaga itĩia cia nayo, no magatigwo
marĩ o ahĩtu. **11** Mahihagĩra ndamaiyũ mĩtaru-inĩ; nĩo
makinyangaga ihĩhĩro cia ndĩbei o magĩkuaga nĩ nyoota.
12 Mũcaayo wa arĩa marakua nĩũraiguwo ũkũma itũũra
inene, nayo mĩoyo ya arĩa agurarie no gũkaya irakaya
ikienda ũtheithio. No Ngai gũtĩrĩ mũndũ aratũria ciira nĩ
ũndũ wa gwika ũũru. **13** “Nĩ kũrĩ andũ arĩa mareganaga
na ũtheri, na matiũũ njĩra ciaguwo, o na kana magaikara
tũcĩra-inĩ twaguo. **14** Hĩndĩ irĩa gwatuka-rĩ, mũũragani
oogagĩra akooaga athĩĩni na abatari; ningĩ ũtukũ
agatuĩka ta mũci. **15** Riitho rĩa gĩtharia rĩetagĩrĩra
kũgĩe mairia; kũĩraga atĩrĩ, ‘Gũtĩrĩ rĩrĩtho o na rĩmwe
rĩngĩnyona,’ na gĩgaikara kũhĩthĩte ũthĩu. **16** Rĩrĩa kũrĩ
nduma-rĩ, nĩguo andũ matuaga nyũmba, no mũthenya
magatinda mehĩngũire; matiendaga ũndũ wa ũtheri. **17**
Nĩgũkorwo andũ acio othe-rĩ, nduma irĩa ndumanu nĩyo
rũciĩni rwo; magĩaga ũrata na imakania cia nduma. **18**
“No rĩrĩ, o nĩ mũhũũyũ ũria ũrerete igũrũ rĩa maaĩ; igai
rĩao bũrĩri-inĩ nĩ irume, na nĩ ũndũ ũcio gũtĩrĩ mũndũ
ũthĩiaga mĩgũnda-inĩ ya mĩthabĩbũ. **19** O ta ũria rĩũa
na ũrugarĩ inĩinaga maaĩ ma tharunji-rĩ, ũguo nogo
mbĩrĩra ihuragia arĩa mehĩtie. (Sheol h7585) **20** Nayo
nda irĩa yamaciarire ikariganĩrwo nĩo, igunyũ nacio
ikamarĩa; andũ arĩa aaganu maticookaga kũrĩrikanwo,
no moĩnangagwo ta mũtĩ. **21** Marĩiaga indo cia mũtumia
thaata na ũria ũtarĩ kaana, na matiiguagĩra mũtumia
wa ndigwa tha. **22** No Ngai, nĩ ũndũ wa ũhoti wake,
nĩakururagia arĩa marĩ hinya; o na mangũhaanda wega-
rĩ, matĩrĩ na mwĩhoko atĩ nĩmagatũũra muoyo. **23** We no
ametĩkĩrie maikare mahurũkĩte makĩĩguaga ta matarĩ
na ũgwati, no maitho make nĩmacũthagĩrĩria njĩra
ciao. **24** Nĩgũkorwo matũũgagĩrio o kahinda kanini,
magacooka makehehera; maikũrũkagĩo na magakua o ta
andũ arĩa angĩ othe; makeheheragio o ta igira cia ngano.

25 “Akorwo ũguo tĩguo gũtarĩ-rĩ, nũũ ũngĩnonia atĩ
nĩndaheenanĩa, na agĩtũe ciugo ciakwa cia tũhũ?”

25 Nake Bilidadi ũrĩa Mũshuhi agĩcookia atĩrĩ:
2 “Wathani na gwĩtigĩrwo nĩ cia Ngai; nĩwe
ũhaandaga watho kũu igũrũ o igũrũ mũno. **3** Mbũtũ
ciake no itarĩke? Nũũ ũtaragĩrwo nĩ ũtheri wake? **4**
Mũndũ aakĩhota atĩa gũkorwo arĩ mũthĩngu mbere
ya Mũrungu? Mũndũ ũciarĩtuo nĩ mũndũ-wa-nja-rĩ,
akĩhota atĩa gũtuũka mũtheru? **5** Angĩkorwo o na mweri
ti mũcangararu, na njata ti theru maitho-inĩ make-rĩ,
6 mũndũ na no ta kĩgunyũ, o we mũrũ wa mũndũ-rĩ,
ndakĩrĩ mũnyĩĩhĩre mũno makĩria!”

26 Ningĩ Ayubu agĩcookia atĩrĩ: **2** “Kaĩ ũrĩ gũteithia
ũria ũtarĩ na ũhoti-ĩ! Kaĩ ũrĩ kũhonokia guoko
kũria gũtarĩ na hinya-ĩ! **3** Kaĩ ũrĩ gũtaara mũndũ ũtarĩ
na ũũgĩ-ĩ! Na atĩrĩ, kaĩ nĩwonanĩtie ũmenyo mũnene-
ĩ! **4** Nũũ wagũteithia kwaria ciugo icio? Na nĩ roho
waũ warĩa na kanua gaku? **5** “Arĩa akuũ marĩ na ruo
rũnene, o acio marĩ rungu rwa maaĩ na kĩrĩa gĩothe
gĩtũũraga kuo. **6** Gĩkuũ nĩkĩguũranie mbere ya Ngai;
mwanangĩko ũikarĩte ũtarĩ mũhumbĩre. (Sheol h7585)
7 Atambũrũkagia matu ma mwena wa gathigathini
igũrũ rĩa kũndũ gũtarĩ kindũ; nayo thĩ ndarĩ kindũ
amĩcunjurĩtie nakĩo. **8** Athayaga maaĩ thĩĩni wa matu
make, no matu macio matĩngĩtembũrwo nĩ ũrĩtũ
wamo. **9** Ahumbagĩra ũthĩu wa mweri rĩria waiganana,
agatambũrũkia matu make igũrũ rĩraguo. **10** Nĩekĩrĩte
rũkĩrĩri igũrũ rĩa maaĩ, rũkahakania ũtheri na nduma.
11 Itugĩ iria itĩrĩrĩre igũrũ nĩ ithĩngithaga, ikagegearaga
nĩ ũndũ wa ikũũmana rĩake. **12** Nĩoirugire maaĩ ma
iria na ũndũ wa hinya wake; na nĩ ũndũ wa ũũgĩ wake
nĩatĩnaangĩrie Rahabu tũcunjĩ. **13** Mĩhũmũ yake nĩyo
yathakarĩrie igũrũ; guoko gwake nĩ gwathecire nyoka
rĩa ĩnyorokoga na ihinya. **14** Atĩrĩrĩ, ĩno na mĩthia ya
mawĩra make; kaĩ no kamũheehũ kanini tũĩguaga ka
ũhoru wake-ĩ! Nũũ ũngĩgĩtaũkĩrwo nĩ marurumĩ ma
ũhoti wake?”

27 Nake Ayubu agĩthĩĩ na mbere na mĩario yake,
akiuga atĩrĩ: **2** “Ti-itherũ o ta ũria Mũrungu
atũũraga muoyo, o we ũnyimĩte kĩhooto, ũcio Mwene-
Hinya-Wothe, ũria ũtũmite ngĩe na ũrũrũ ngoro-inĩ-rĩ,
3 hĩndĩ irĩa yothe nĩ ngũtũũra muoyo, nayo mũhũmũ ya
Ngai ĩrĩ maniũrũ-inĩ makwa, **4** miromo yakwa ndikaaria
maũndũ ma waganu, na rũrĩmĩ rwakwa rũtikaaria
maheeni. **5** Nĩ ndigetĩkĩra atĩ nĩ inyuĩ mũrĩ na kĩhooto;
nginya rĩrĩa ngaakua, ndigakaana ũkindĩrũku wakwa. **6**
Nĩngũtũũria ũthĩngu wakwa na ndikaũreka; thamiri
yakwa ndikanjĩrĩthia rĩrĩa rĩothe ngũtũũra muoyo. **7**
“Thũ ciakwa irogĩtuĩka ta arĩa aaganu, arĩa marĩ muku
na nĩ marotuĩka ta arĩa matarĩ kĩhooto! **8** Tondũ-rĩ,
kĩrĩgĩrĩro kĩa ũria ũtarĩ mwĩtigĩri Ngai gĩkĩrĩ kĩrĩkũ
akua, hĩndĩ irĩa Ngai ooya muoyo wake? **9** Mũrungu
nĩakĩguaga gũkaya gwake rĩria akorwo nĩ mĩnyamaro?
10 Nĩakenagĩra ũcio Mwene-Hinya-Wothe? Nĩakayagĩra
Ngai mahinda mothe? **11** “Nĩngũmũrũta ũhoru wĩgĩĩ
ũhoti wa Mũrungu; ndikũhitha njĩra cia Mwene-Hinya-
Wothe. **12** Inyuothe nĩmwĩoneire maũndũ macio. ĩkĩrĩ
yakĩ mĩario ĩno itarĩ kiene? **13** “Ūũ nĩguo Mũrungu

aathagiriya ariya aaganu, na niri igai riria mundu iria utari tha aamukagira kuuma kuri Mwene-Hinya-Wothe: **14** O na ciana ciake ciaingha atia, ciathiririo ruihu rwa njora; rucioro rwake rutikooona irio cia kurugana. **15** Muthiro niguu ukanaanukia ariya agaataga thuutha wake, na atumia ao a ndigwa matikamaririra. **16** O na angionanirira betha ta rukungu, na age na nguo nyingi ta hiba cia rumba, **17** kiria egucokanirira gikehumbwo ni iria muthingu, na ariya matai mahitia nio makaagayana betha yake. **18** Nyumba iriya aakaga no ta nyumba ya kihuruta, ningi no ta githunu gakitwo ni murangiri. **19** Agaakoma ari mutongu, no ndagacooka gwika uguo ringi; akaahingura maitho akore gutiri kindu ari nako. **20** Imakania imukoragiriya ta muiyuro wa maa; kihuhukano gikaamuhuria utuku. **21** Ruhuhu rwa mwena wa Irathiro rumuoyaga akaburira; rumweheragia kuria aturaga. **22** Rumuhurutaga rutari na tha o riria aroorira hinya waruo. **23** Ruhuraga hi rukamukenerera, na rukagamba ta nyoka rukamuruta kuria aturaga.”

28 “Ni kuri handu haria betha yenjagwo o na ni haru handu haria thahabu itheragiro. **2** Kigera kirutagwo kuuma tiri-ini, nakio gicango kirutagwo mahiga-ini gingatweko. **3** Mundu nikuniina aninaga nduma; acaragia mahiga macio nginya kuria kuriku muno, o kuu nduma iri ndumanu muno. **4** Mundu aturikagia irima thi kuraya na kuria andu maturaga, agakinya kundu kuria mundu aariganirwo niguthiiga; kuu kuraihaniririe na andu niku acunjuuraga akieereaga. **5** Thi niku kuumaga irio, no na kuu thini mihuro kugaririkite gikahaana ta gucinwo na mwaki; **6** mahiga-ini ma thi niku kuumaga yakuti iria ya bururu, na muthanga wayo ukoragwo na ngumba cia thahabu. **7** Gutiri nyoni ndia-nyama yui gacira kau kahithe, na gatii konwo ni riitho ria hungu. **8** Nyamu iria ciitiga irio ciagathiira, o na gutiri muruithi ukageragira. **9** Guoko kwa mundu gutharikagira gukyaniita ihiga ria nyaigi, na gikaguuria itina cia irima. **10** Enjaga mungu ugaturikia rwaro rwa ihiga; maitho make makionaga igiina ciaruo ciothe. **11** Ethaga itwe cia njuu, na indo iria hithe agaciumiria utheri-ini. **12** “No uigi-ri, ungioneka ku? Umenyo uturaga ku? **13** Mundu ndangimena thogora wa uigi; ndungioneka bururi wa ariya maru muoyo. **14** Kuria kuriku muno kuugaga atiri, ‘Nduri thini wakwa’; nario iria rikoiga atiri, ‘Nduri guku gwakwa.’ **15** Ndungigurika na thahabu iria therie muno, kana thogora waguo uthimwo na betha. **16** Ndungigurika na thahabu ya Ofiri, kana ugurike na onigithi iria iri goro muno, o na kana yakuti iria ya bururu. **17** Thahabu kana icicio-ri, itingihota kugerekanio naguo; o na kana ukuranio na mathaga ma thahabu. **18** Maricani kana ngenyekenyi iria cia goro itagiriire kugwetanio naguo; thogora wa uigi ukirite wa ruru iria ndune. **19** Yakuti ya Kushi ndungigananio naguo; o na ndungigurika na thahabu iria therie muno. **20** “Hakiri uguo-ri, uigi ungikiuma naku? Umenyo uturaga ku? **21** Nimuhithe kuri maitho ma ciembe ciothe iria ituraga muoyo, ukahithwo o na nyoni cia riera-ini. **22** Mwanangiko na giku ciugaga

atiri, ‘No mihuhu waguo ukinyite matu-ini maitu.’ **23** Ngai nioo njira ya guthi kuria iri, na nowe wiki uui kuria uturaga, **24** nigukorwo nionaga muthia wa thi, na nionaga maundu maria mothe mari mungu rwa iguru. **25** Riria aathimire ruhuho nditi yaru, o na agithima maa-ri, **26** riria aarutiire mbura watho irumagiri, na agitemera ruheni na marurumi njira-ri, **27** nake nionire uigi na akithima; aarumire na akithuuthuria. **28** Agicooka akira andu atiri, ‘Gwitigira Mwathani-ri, ucio niguu uigi, Nakuo guthemaga uuru ni umenyo.”

29 Nigi Ayubu niathiire na mbere kwaria, akiuga atiri: **2** “Naari korwo no haane iria ndataru mieri iria ya tene, matuku-ini maria Ngai aamenyagiriya, **3** riria tawa wake wamurikaga iguru ria mutwe wakwa, na undu wa utheri wake ngatukanagiriya nduma-ini! **4** Korwo ndari iria ndataru matuku-ini maria ndagaacire biu, hini iria kuumirania ngoro na Ngai kwarathimaga nyumba yakwa, **5** riria Mwene-Hinya-Wothe aari hamwe na ni, nacio ciana ciakwa ikandigiirira, **6** riria gacira gakwa kaihgutio ni kirimu kia iria, naruo rwaro rwa ihiga rugaatherukagira turuu twa maguta ma mutamayu! **7** “Riria ndaathiiaga kihingo-ini kia itura inene, na ngaikarira giti gikwa hau kiarahoini-ri, **8** aanake maanyonaga makeehera, nao athuuri makarugama, **9** andu ariya anene maatigaga kwaria, makahumbira tunu twao na moko; **10** migambo ya andu ariya maru igweta igakiro, nacio nini ciao ikanyitana na karakara. **11** Uria wothe wanjiguaga ngaria aaragia wega iguru riakwa, nao ariya maanyonaga makangaathirira, **12** ni undu nindahaturaga ariya athini maakaya mateitho, o na ariya mataari na maithe maagite mundu wa kumateitha. **13** Mundu agikua nandaathimaga; nindatumaga ngoro ya mutumia wa ndigwa iine. **14** Ndehumbaga uthingu ta nguo; ciira wa kihooto niguu waru nguo yakwa ya iguru, o na kirembe gikwa. **15** Ni ni ndaari maitho ma ariya atumumu, na maguru ma ariya ithua. **16** Ndaari ithe wa ariya abata; nindaciragiriya o na mundu itooi. **17** Nigi nindoinangaga magego ma ariya aaganu, na ngahuria ariya maaru magego-ini mao. **18** “Ndeciragia atiri, ‘Ni ngaakura gwakwa nyumba, matuku makwa maru maing’ ta muthanga. **19** Miri yakwa igataamba ikinye maa-ini, nario ireera rikoragwo hongei-ini ciakwa utuku wothe. **20** Riiri wakwa ugutuura weruhagio thini wakwa, naguo uta wakwa utuere iri mweru guoko-ini gwakwa.’ **21** “Andu maathikagiriya maru na kirigiriro, meetagiriya kirira gikwa makirite. **22** Ndaarika kwaria-ri, matiicookaga kwaria; ciugo ciakwa ciatoonyaga matu mao kahora ihooreire. **23** Maanjetagiriya ta andu metereire mbura, na makanyua ciugo ciakwa o ta mbura iria ya kirigiriya. **24** Ndaamathekathekagia mooritwo ni hinya makaaga gwitika; utheri wa uthi wakwa waru wa bata muno kuri o. **25** Ni ni ndamoonagia njira, ngaikaraga ta ndi munene wao; ndaturaga ta muthamaki ari gatagati ga ita riake; ningi ndataru ta mundu iria uhooragiriya ariya maracakaya.

30 “No ru-ri, andu ethi kungira nimaanyurragia, ariya o na itangendire guturanira maithe mao

na ngui ciakwa cia rūuru. **2** Hinya wa moko mao ūng'ang'unire naki, kuona ati hinya wa nīwamehereire? **3** Nīmahīnikite nī ūndū wa wagi na ng'aragu, ūtūkū-rī, moortūūraga būrūrī mūng'aru, būrūrī mwanangīku ūkirīte ihooru. **4** Maahaaraga nyeni cia mahuti ma cumbī kuuma ihinga-inī, na irio ciao ciarī mīrī ya mūtī wa kīhaato. **5** Nīmaingatirwo kuuma kūrī mūngī, makiugīrīrio ta maarī aici. **6** Nīmahatīrīrio maikarage mikuru-inī ya tūrūtū tūhū, kūu ndwaro-inī cia mahiga na marima-inī marīa marī thī. **7** Maanagia ta nyamū kūu ihinga-inī, makahatikanaagira kūu mahuti-inī. **8** Rūciaro rūtarī kīene na rūtarī rūtwa, nī rwarutūrūrīrwo ruume kūu būrūrī-inī. **9** “Na rū arī ūo maraanyūrūrīa na rwimbo; ngagītūika wa kuunagwo thimo nīo. **10** Nīmahūire na magaikaraga haraihu na nī; matiītigagira kūndūira mata ūthiū. **11** Nī ūndū rūu Ngai nīaregeretie ūta wakwa, na akandeehera mathīina-rī, matirī ūndū merigagīrīria gwika marī harīa ndī. **12** Mwena wakwa wa ūrīo kūrī rūrūrī rūratharīkīra; maigagira magūrū makwa mītego, na magaaka ihumbu ciao cia gūūtharīkīra. **13** Maharaganagia njira yakwa; mahotaga kūnyūnūha o na gūtārī na mūndū ūramateithia. **14** Mokite ta matooonyeire mwanya-inī mwarī; mokiire gatagati ga kūu kwanangīku, makaamomokera. **15** Imakania nīcihootete; gītīo gīakwa kīūmbūrītwo ta kihurutītwo nī rūhuho, nāguo ūgītīrī wakwa ūkabūrīa ta itu. **16** “Na rūu muoyo wakwa nīūrathirīrīkīra; matukū ma thīina nīmanyiitite. **17** ūtūkū ūtheecanganga mahīndī makwa; ruo rwa gūthegeya rūtīndīgīthagīria. **18** Ngai angūnjakūnjaga ta nguo na ūndū wa ūhoti wake mūnene; aanyītaga ta kanjū yakwa ngingo-inī. **19** Anjikīte ndoro-inī, ngatūika ta rūkūngū na ta mūhu. **20** “Nīwe ndīrakaīra, o Wee Ngai, no ndūrānjītīka; ndīrarūgama, no wee no kūndora ūrandora. **21** Wee nīūngarūrūkīte ūtarī na tha; ūtharīkīre na hinya wa guoko gwaku. **22** Nīūūhurīte, ūkaandīdīka mbere ya rūhuho; ūnyugutanīte kihuhūkano-inī. **23** Nīnjūū nīūkangīnyia o gīkūū-inī, ūndware kūrīa gwathīrīrwo arīa othe marī muoyo. **24** “Ti-ītherū gūtīrī mūndū ūūkagīrīa mūndū ūthuthīkīte ngoro, hīndī rīra egūkaya ateithio arī mīnyamaro-inī. **25** Nī-rī, gītī nīdianarīrio nī arīa marī na thīina? Gītī ngoro yakwa ndīanaigūira arīa athīni kīeha? **26** No rīrī, rīrīa ndeerīgagīrīa wega, ūuru ūgītūka; rīrīa ndaacaragia ūtheri-rī, hīndī ūyo nduma īgītūka. **27** Nda yakwa ndītīgaga kūruruma; matukū ma thīina nīmangīnyīre. **28** Thīiiga njirīte biū, no ti ūndū wa kūhīa nī rūa; ngarūgama kīūngano-inī ngakaya ndeithio. **29** Nduikite mūrū wa nyina na mbwe, ngatūika mūthīrītū wa ndundu. **30** Gīkonde gīakwa nīkīgarūrūkīte, gīgathita na gīkoonūka; mwīrī wakwa ūhīūhīte nī ūrugarī. **31** Kīnanda gīakwa kīa mūgeeto kīrutaga o mūgambo wa gūcakaya, nāguo mūtūrīrī wakwa ūkaruta o mūgambo wa kīrīo.

31 “Nī nīwarīkanīire na maito makwa ndīkanarore mūirītu ndīmwirīrīe. **2** Nī ūndū-rī, kai rūgai rwa mūndū kuuma īgūrū kwa Ngai rūkīrī kī? Igai rīake nī rīrīkū kuuma kūrī ūcio Mwene-Hinya-Wothe ūrī īgūrū? **3** Gītī ti kwanangwo kwa arīa aaganu,

na mūtino kūrī arīa meekaga maūndū mooru? **4** Gītī we ndonaga njira ciakwa, na agatara o ikinya o ikinya rīakwa? **5** “Ingīkorwo thīiiga na njira itarī cia ma-rī, kana kūgūrū gwakwa gūkahiūha thī ngaheenanie-rī, **6** Ngai nīathime na ratirī cia kihooto, nake nīekūmenya atī nī ndīrī ūcuuke; **7** makīnya makwa mangīkorwo nīmahūkīte makoma njīra-inī, nayo ngoro yakwa īngīkorwo nīitongoretio nī maito makwa, kana moko makwa makorwo nīmathaahītīo-rī, **8** hīndī ūyo kīrīa haandīte kīrorīo nī andū angī, nacio irio cia mīgūnda yakwa iromunywo. **9** “Ngoro yakwa īngīkorwo yanaheenererio nī mūndū-wa-nja, kana ngorwo ndanaceema mūrango-inī wa mūndū wa itūūra, **10** hīndī ūyo mūtūmia wakwa arothīa ngano ya mūndū ūngī, na arūme angī tīga nī marokoma nake. **11** Nīgūkorwo ūndū ūcio nī ūmaramari wa thoni, na nī rīhīa rīa gūtūirwo ciira nī kīama. **12** Tondū ūcio nī mwakī ūrīa ūcinaga ngīnya ūkaananga; na nīūngiamunyīte magetha makwa mothe. **13** “Ingīkorwo nīnyimīte ndungata ciakwa cia arūme na cia andū-a-nja kīhoto rīrīa manateta nī ūndū wakwa-rī, **14** nī ngeeka atīa rīrīa Mūrūngu akaanjūkīrīra? Ngaacookia atīa rīrīa ngeetwo ndītētere ūhoro-inī ūcio? **15** Gītī ūcio wanyūūmbire kūu nda ya maitū to wee wa wamooberere? Gītī tiwe watūthondēkire tūrī kūu nda cia aa maitū? **16** “Ingīkorwo ndanaima athīni kīrīa maanerīrīria, kana ngareka maito ma mūtūmia wa ndīgwa morwo nī hinya-rī, **17** īngīkorwo ndīiiga irio ciakwa nyiki, ngaaga kūgayana na ūrīa ūtarī ithe-rī, **18** (no nī kuuma ūnini wakwa, mwana ta ūcio ndaamūrēraga o ta ūrīa angīrarerīrwo nī ithe, na kuuma gūciarwo gwakwa ndūire ndongoragia mūtūmia wa ndīgwa) **19** īngīkorwo ndanoona mūndū agīka nī ūndū wa kwaga nguo, kana ngoona mūndū mūbatari atārī kīndū gīa kwīhumba, **20** na ngoro yake ndīandathīmire nī ūndū wa kūmūguithīa ūrugarī na guoya wa ng'ōndu ciakwa-rī, **21** īngīkorwo ndanoya guoko gwakwa ngookīrīa mwana ūtarī ithe, nīkūmenya atī no nyone wa kūndeithīa kwagīa ciira īgootī-inī-rī, **22** hīndī ūyo guoko gwakwa kūrōahūkīra kīande-inī kūgwe, kūroinīkīra o irūngo-inī. **23** Nī ūndū nīndetīgagīra mwanangīku uumīte kūrī Mūrūngu, na nī ūndū wa gwītīgīra riiri wake, ndīngēkire maūndū ta macio. **24** “Ingīkorwo nīnjīgīte mwīhoko wakwa harī thahabu, kana ngeera thahabu rīra therie mūno atīrī, “Wee nīwe ūgītīrī wakwa,” **25** īngīkorwo ndanakenera ūtonga wakwa mūnene, kana ngakenera uumithio ūrīa moko makwa mecārīrīe-rī, **26** īngīkorwo ndanarūmbūiya rīra rīarīte, kana mwerī ūgītīhī ūcangararīte, **27** na ngoro yakwa īkīheenererio nīcio na hitho, kana guoko gwakwa gūgīcīkīnyīria kīmumunyano gīa gūcītīa-rī, **28** o na macio mangītūika mehīa ma gūtūirwo ciira, nīgūkorwo īngītūikīte mūndū ūtarī mwīhokeku harī Mūrūngu ūrīa ūrī īgūrū. **29** “Ingīkorwo ndaanakena nī thū yakwa kuona mūtino, kana ngīmīthekerera rīrīa thīina wamīkora, **30** no nī ndīrī ndetīkīra kanua gakwa keehie na ūndū wa kūhoera muoyo wayo kīrumi, **31** kūngīkorwo andū a nyūmba yakwa matirī moiga atīrī, “Nūū ūtarī warīa nyama cia Ayubu akahūna?” **32** no gūtīrī mūgenī wanaraara njīra-inī, nī ūndū mūrango wa mūcī wakwa ūtūire

ühingürirwo mūgendi, **33** ingikorwo ndaanahitha mehia makwa, ta ūria andū meekaga, na ūndū wa kūhitha mahitha ngoro-ini yakwa **34** tondu wa gwtigira kirindi, o na gwtigira kūmenwo nī mihiriga ngagikira ki na ndiame nja-rī, **35** (“Naarī korwo ndaarī na mūdū wa kūnjigua! Rīu nīndekira rūiri rwa kwiyaririria: reke Mwene-Hinya-Wothe anjookerie ūhorō; reke mūūthitangi andike marūa ma thitango yake. **36** Titherū marūa macio ingimaigirira kiane, ndimehumbetaarī thūmbī. **37** Njooke ndimūhe ūhorō wakwa ikinya gwa ikinya; ndimūkuhirirīe ta ndī mūnene.) **38** “Korwo mūgūnda wakwa wakaya, ūnjūkirīe, nayo mītarō yaguo yothe ikorwo ikirīra maithorī, **39** ingikorwo ndanarīa maciaro maguo iteekūrīha, kana ngoraga ngoro cia ene guo-rī, **40** hīndī ūyo cong’e ūrokūra kuo handū ha ngano, na riya handū ha cairi.” Ndeto cia Ayubu nīciathira.

32 Nī ūndū ūcio andū acio atātū nīmatigire gūcookeria Ayubu, nī ūndū eeyonaga arī mūthingu. **2** No rīrī, Elihu mūrū wa Barakeli ūria Mūbuzi, wa nyūmba ya Ramu, nīarakaririo mūno nī Ayubu nī ūndū wa gwtiwa aarī na kīhooito gūkīra Ngai. **3** Ningī nīarakarītio nī arata acio atātū tondu nīmagīte ūndū mangīcookeria Ayubu, o na gūtuika nīmamūtūirīre ciira. **4** Na rīrī, Elihu aambīte gweterera acio angī maarie atanaaria na Ayubu, tondu o maarī akūrū kūmūkīra. **5** No rīria onire atī andū acio atātū matiarī na ūndū ūngī wa kuuga-rī, agīakanwo nī marakara. **6** Nī ūndū ūcio Elihu, mūrū wa Barakeli ūcio Mūbuzi, akiuga atīrī: “Nīī ndī na mīaka mīnīni, na inyūi mūrī akūrū; nīkio ngwtigagīra, ngaaga ūmūrīru wa kūmwīra ūria njūū. **7** Ndeciiragia atīrī, ‘Ūkūrū nīwaagīrīre warie; ūngī wa mīaka nīwaagīrīre kūrūtana ūūgī.’ **8** No nī roho ūria ūrī thīnī wa mūdū, o yo mihūmū ya Mwene-Hinya-Wothe, ūheaga mūdū ūmenyo. **9** To arīa akūrū oiki oogī, na to arīa akūrū mamenyaga ūria kwagīrīre. **10** “Nī ūndū ūcio nguuga atīrī, ‘Thikīrīria; o na nī nīngūmwīra ūria njūū.’ **11** Nīngweterere rīria mūkwaragia, ndathikīrīria ihooto cianyu; rīria mūgūcaragia ciugo-rī, **12** nīngūmūtegeire matū biū. No gūtīrī o na ūmwe wanyu wonanirīe mahītia ma Ayubu; gūtīrī o na ūmwe wanyu ūmūcookeirie mīario yake. **13** Tigai kuuga atīrī, ‘Nītīgītte na ūūgī; rekei Mūrungu amūkararie, no ti mūdū.’ **14** No rīrī, Ayubu ti nī ekwerekērie ciugo ciake, na nī ndikūmūcookeria kūringana na mīario yanyu. **15** “Nīmamakīte, na matīrī na ūndū ūngī mangiuga; nīmarigītwo nī atīa mangiuga. **16** no ngīnya njeterere, nī ūndū rīu nīmakīrīte, tondu atī rīu marūgamīte hau matarī na macookio? **17** O na nī nīngwarīa; o na nī nīnguuga ūria njūū. **18** Nīgūkorwo njyūrītwo nī ciugo, naguo roho ūria ūrī thīnī wakwa nīrandīndīkīrīria; **19** thīnī wakwa haana ta ndibeī rī cuba ngunike, ngahaana ta mondo njerū ya ndibeī ikīrie gūtuthūka. **20** no ngīnya njarie hūūcūke, no ngīnya ndumūre mīromo yakwa njookie ūhorō. **21** Ndgūtīrīra mūdū o na ū māthī, kana ngaathīrīre mūdū o na ūrīkū tūhū; **22** nī ūndū korwo ndī mwara na kūgaathīrīria, Mūnyūūmbi no anjeherie narua.

33 “No rīu Ayubu-rī, thikīrīria ciugo ciakwa; tega matū ūigue ūria wothe nguuga. **2** Ndi hakuhi gūtūmūra kana gakwa; ciugo ciakwa irī o rūrīmīrīni rwakwa. **3** Ciugo ciakwa ciūmīte ngoro nūngīrīru; mīromo yakwa yaragia itarī na ūhinga. **4** Roho wa Mūrungu nīwe ūnyūmbīte; mihūmū ya Mwene-Hinya-Wothe nīyo ūheaga muoyo. **5** Nawe njookeria, akorwo nīkūkhota; wīhaarīre ūūng’ethere. **6** Nīi haana o tawe maitho-inī ma Mūrungu; o na nīi ndombirwo na rīūmba. **7** Kwīndīgīra gūtīgakūmakie, kana guoko gwakwa gūkūrītūhīre. **8** “No rīrī, nīūugīte ngīguuga, ngaugua ciugo icio ūkiuga atī, **9** ‘Ndi mūtheru na ndirī na mehīa; ndīkīte ūuru, na ndirī na mahītia. **10** No Ngai nīanyonete na mahītia; andūite thū yake. **11** Nīanjohaga magūrū na mīnyororo; arangagīra njīra ciakwa ciothe.’ **12** “No ngūkwīra atīrī, ūhorō-inī ūyū wee ndūrī na kīhooito, nīgūkorwo Ngai nī mūnene gūkīra mūdū. **13** Ūramūtetia nīkī, atī ndacookagia kiugo kīa mūdū o na kīmwe? **14** Nīgūkorwo Mūrungu nīaaragia, rīmwe na njīra ūmwe, na rīngī akaaria na njīra ūngī, o na gūtūika mūdū no aage gūkūūrana. **15** Rīmwe akaaragia kīroto-inī na kīoneki-inī gīa ūtukū, rīria andū mahītīto nī toro mūnene marī ūrīrī, **16** no amaarīrie matū-inī ma, na amamakie nīguo amakaanie, **17** nīguo agarūre mūdū atīge kūhītia, na atigane na mwītīio, **18** nīguo agītīre roho wake kuuma gīkuū-inī, na agītīre muoyo wake ndūkanīiwo na rūhīu rwa njora. **19** Ningī mūdū no arūithio na gūkomio ūrīrī wa ruo, akorwo na thīina wa mahīndī ūathiraga, **20** o ngīnya ngoro yake ūgathūūra irio, na roho wake ūgathūūra irio iria njega mūno. **21** Nyama cia mwīrī wake ihīnjaga ūgathīrīrīkīra, na mahīndī make marīa mataroonekaga makoimīra. **22** Roho wake ūgakuhirīria mbīrīra, na muoyo wake ūgakuhirīria arīa mareehage gīkū. **23** “No rīrī, angīkorwo harī na mūrīaika mwena wake arī mūguithania, ūmwe harī ngiri, wa kwīra mūdū ūndū ūria ūmwagīrīre, **24** nake amūkīnyīrie wega wake na oige atīrī, ‘Mūhonokie ndagatuīke wa gūkūrūka mbīrīra-inī; nīnyonete gīa kūmūkūūra nakio,’ **25** hīndī ūyo nyama cia mwīrī wake ūgeethīha ta cia mwana; ūgaacooka ta ūria ciarī matukū-inī ma wīthī wake. **26** Ahooyaga Ngai ageekwo wega nīwe, oonaga ūthīu wa Ngai akaanīrīra nī gūkena; agacookio ūthingu-inī wake nī Ngai. **27** Nake agacooka agathīrī kūrī andū akameera atīrī, ‘Nīndehīrie, na ngīogomia ūndū ūria warī wa ma, no ndīigana kūherithio ūria ndaagīrīrwo nīkūherithio. **28** Nīakūūrie roho wakwa ndūkaharūrūkio mbīrīra, na nīi ngūtūūra ngenagīra ūtheri ūcio.’ **29** “Mūrungu nīekaga mūdū maūndū macio mothe, maita meerī o na kana matatū, **30** nīguo agarūre roho wake ndūkaharūrūkio mbīrīra, nīgeetha ūtheri ūcio wa muoyo ūmūtherere. **31** “Atīrīrī Ayubu, tega matū na ūthikīrīrie; kīra ki na nīi njarie. **32** Wakorwo ūrī na ūndū wa kuuga-rī, njīira; aria, nīgūkorwo ūngīndāe wonēke ndwīhīte. **33** No akorwo ti ūguo-rī, wee gīthikīrīrie; kīra ki, na nīngūkūrūta ūūgī.”

34 Ningī Elihu akiuga atīrī: **2** “Iguai ciakwa, inyūi andū aya oogī; thikīrīria, inyūi amenyi a maūndū. **3** Nīgūkorwo gūtū gūthuurānāgia ciugo

o ta ūria rūrimī rūcamaga irio. **4** Nītwikūūranīrei ithu' ene ūndū ūria wagīre; nōtwirute tūrī hamwe ūndū ūria mwega. **5** 'Ayubu arōga atīrī, 'Nī ndihītīte, no Mūrungu nīanjagīthīte kihooto gīakwa. **6** O na gūtuika ndīraria ūria kūrī, ndīratuuo mūheenania; o na gūtuika ndīrī na mahītia, mūguī wake ūngurarītīte kīronda gītangihona.' **7** Nī mūndū ūrīkū ūhaana ta Ayubu, mūndū ūnyuuga kīnyūrūrī taarī maai aranyua? **8** Atwaranaga na andū arīa mekaga ūūru; agūāga thīrītū na andū arīa aaganu. **9** Nīgūkorwo oigaga atīrī, 'Gūtīrī uumithio mūndū onaga rīrīa arageria gūkenia Ngai.' **10** "Nī ūndū ūcio gīthīkīrīriei, inyūi andū aya mūrī na ūtaūku. Ūhoro wa kwīhia ūroaga kuoneka harī Mūrungu, Mwene-Hinya-Wothe arōaga gwīka ūūru. **11** Arīhaga mūndū kūrīngana na ūria ekīte; akamūrehere o kīrīa kīringaine na mīthīire yake. **12** Gūtingihoteka atī Mūrungu no eeke mahītia, atī ūria Mwene-Hinya-Wothe no ogomie kihooto. **13** Nūū wamūtuire mūrōri wa thī? Nūū wamūtuire mūrūgamīrīri wa thī yothē? **14** Korwo aagīa na muoroto wa kweheria roho wake na mīhūmū-rī, **15** andū othe mangīthiranīra hamwe, nake mūndū acooke rūkūngū-inī. **16** "Akorwo ūrī mūndū ūrī na ūtaūku-rī, igua ūhoro ūyū; thīkīrīria ūria nguuga. **17** Mūndū ūthūire kihooto-rī, no ahote gwithana? Ūria ūrī kihooto, o Ūcio kihoti-rī, no ūmūtue mwīhia? **18** Githī ti we wīraga athamaki atīrī, 'Inyūi mūtīrī kiene,' na akeera arīa marī igweta atīrī, 'Inyūi mūrī aaganu,' **19** o ūcio ūtatiagīra anene maūthī, na ndendaga arīa atongu gūkīra arīa athīni, nīgūkorwo othe nī wīra wa moko make? **20** Makuuaga o rīmwe, o ūtukū gatagatī; andū mainainaga magakua; arīa marī hinya meeheragio matahutītio nī guoko kwa mūndū. **21** "Maitho make maikaraga macūthīrīrie mīthīire ya andū; nīonaga mīthīire yao yothē. **22** Gūtīrī handū harī nduma, kana handū harī kīruru kīnena, hangīhithwo nī arīa meekaga ūūru. **23** Mūrungu ndabatario nīgīthuthuuria ndeto cia andū makīria, atī nīgūo moke mbere yake macīrithio. **24** Ahehenjaga arīa marī ūhoti atekūūria mūndū na akarūgamia andū angī ithenya rīao. **25** Tondū we nīamenyaga maūndū marīa meekaga, amang'āuranaga ūtukū magathuthīka. **26** Amaherithagīria waganu wao makīonagwo nī mūndū o wothē, **27** tondū nīmagarūrūkire magītiga kūmūrūmīrīra, na matīrūmbūyagia nīra yake o na rīkū. **28** Nīmatūmīre kīrīro kīa arīa athīni gīkīnye hau mbere yake, nī ūndū ūcio akīgua kīrīro kīa arīa abatari. **29** No rīrī, angīkara akīrite-rī, nūū ūngīmūtua muhītia? Angīhitha ūthīū wake-rī, nūū ūngīmūona? Nowe arī igūrū rīa mūndū na igūrū rīa rūrīrī o ūndū ūmwe, **30** nīgūo agīrie mūndū ūtari na ūngai gwithana, amūgīrie kūīgīra kīrīndī mītego. **31** "Korwo mūndū no ere Mūrungu atīrī, 'Nīnjīhītīe no ndīkehīa rīngī. **32** Nduta menyē ūrīa itarahōta kuona; ingīkorwo nīnjīkīte ūūru-rī, ndīgacooka gwīka ūgūo rīngī.' **33** Ngai-rī, no agīkūrīhe kūrīngana na ūria wee ūkwenda rīrīa ūregete kwīrīra? No ngīnya we ūtue itua, no ti nīi; nī ūndū ūcio kīnjīire ūria ūūi. **34** "Andū arīa marī na ūtaūku maroiga atīrī, nao andū acio oogī maigūite ngīaria manjīrīrite atīrī, **35** 'Ayubu aaragīa atarī na ūmenyo; ciugo ciake nīciagīte ūūgī.' **36** Hī, naarī korwo Ayubu

aagerio ngīnya mūthīa, nī ūndū macookio make nī ta ma mūndū mwaganu! **37** Nīongereire ūremi harī mehīa make; atūhūūrīgīra hī cia kīnyūrūrī, na akaingīhia ciugo ciake cia gūkīrīra Mūrungu."

35 Nīngī Elihu akiuga atīrī: **2** "Nīūgwīciiria ūhoro ūyū nī wa kihooto? Ūroga atīrī, 'Mūrungu nīekūnjarīrīria atue ndīhītīe.' **3** No rīrī, wee no ūramūūria atīrī, 'Kūrī na uumithio ūrīkū harī nīi, na ngūgunika nakī ndaaga kwīhia?' **4** "No nyende gūgūcookeria ūhoro, wee hamwe na arata aku. **5** Ta rora igūrū wone; ta cūthīrīria matu macio marī igūrū rīaku kūrīya mūno. **6** Ūngīhia-rī, ūndū ūcio ūngīhūtia Ngai atīa? Mehīa maku mangīngīha mūno-rī, ūndū ūcio ūngīmūwīka atīa? **7** Ūngīkorwo ūrī mūthingu-rī, ūngīmūhe kīi, kana nī kīi aamūkagīra kuuma guoko-inī gwaku? **8** Waganu waku ūhutagio o mūndū tawe, na ūthingu waku ūkahutia o cianga cia andū. **9** "Andū makayaga nī icooki rīa kūhīnyīrīrio; mathaithanaga mateithūrwo guoko-inī kwa ūcio ūrī hinya mūngī. **10** No gūtīrī mūndū uugaga atīrī, 'Ngai ūria wanyūūmbire arī ha, ūria ūheaga mūndū nyīmbo ūtukū, **11** ūria ūtūrūtaga maūndū gūkīra ūria arutaga nyamū cia werū-inī, o na agatūhe ūūgī gūkīra nyoni cia rīera-inī?' **12** Ndacookagia rīrīa andū maakaya nī ūndū wa mwītūūgīrio wa andū arīa aaganu. **13** Ti-itherū, Mūrungu ndathīkagīrīria mathaithana mao ma tūhū; ūcio Mwene-Hinya-Wothe ndarūmbūyagia mathaithana macio. **14** Githī ndakaaga gūthīkīrīria mūno makīria rīrīa ūkuuga atī ndūramuona, na atī ciira waku ūrī mbere yake, na no ngīnya ūmweterere, **15** na makīria ma ūguo ūkoiga atī marakara make matīherīthanaga na ndarūmbūyagia waganu o na hanini! **16** Nī ūndū ūcio Ayubu atumūrīte kanua gake akaaria ūhoro wa tūhū; nīarītīte ndeto nyingī atarī na ūmenyo."

36 Elihu agīthī na mbere kwaria, akiuga atīrī: **2** "Ngīrīrīria hanini, na nīngūkuonia atī harī maūndū mangī mangīugwo ma gūciirīrīra Ngai. **3** Ūmenyo wakwa ndūrūtīte kūrīahu; nīi ngūtūūgīria kihooto kīa ūcio Mūnyūūmbi. **4** Menya wega atī ndeto ciakwa ti cia maheeni; ūyū mūrī nake arī na ūmenyo mūkīnyanīru. **5** "Mūrungu nīwe mwene hinya, no ndairaga andū; we nī mwene hinya, na nīarūmagia muoroto wake. **6** Ndatūrūgīra arīa aaganu muoyo, no nīaheaga arīa anyariire kihooto kīao. **7** Ndeheragia maitho make harī arīa athingu; amaikarūgīa gītī kīa ūnene hamwe na athamaki, na akamatūūgīria ngīnya tene. **8** No rīrī, andū mangīkorwo mohetwo na mīnyororo, makanyīitio na mīhīndo ya mīnyamaro, **9** we nīameeraga ūria mekīte, atī mehīte na ūtūrīka. **10** We nīatūmagā mathīkīrīrie ūtaoro, na akamaatha merire ūūru wao. **11** Mangīmawthīkīra na mamātungatīre, megūtūūra matukū mao marīa matīgaru magaacīire, na mīaka yao o maiganīire. **12** No mangīaga kūīgua, nīmakaniinwo na rūhīū rwa njora, na makue matarī na ūmenyo. **13** "Arīa matarī na Ngai ngoro-inī meīgagīra marakara; o na rīria aramooha na mīnyororo, matīkayaga mateithio. **14** Makuuaga marī ethī, magakua hamwe na arūme arīa maraya ma mahooero-inī. **15** No arīa mathīnīkaga, nīamakūūragua kuuma thīina-

inĩ wao; nĩamaragĩria marĩ mĩnyamaro-inĩ. **16** “We-rĩ, nĩarakũguucĩrĩria uume magego-inĩ ma mĩnyamaro, agĩtware handũ haarĩ hatarĩ na ũkunderu, na agĩtware akũhurũkie metha-inĩ yaku iĩyũrite irio iria njega. **17** No rĩu-rĩ, ũtitikithĩtio ituĩro rĩria rĩagĩrĩre arĩa aaganu; ituĩro rĩa ciira na kihooto nĩcĩgũkumbatĩte. **18** Wĩmenyerere mũndũ o na ũrikũ ndakanakũheenererie na ũtonga; ndũgetĩkĩrie ihakĩ inene rĩkũhĩtithie njĩra. **19** ũtonga waku o na kana kĩyo giaku kĩnene-rĩ, no ikũnyĩitĩrĩre nĩguo ndũgatoonye mĩnyamaro-inĩ? **20** Tĩga kwĩrĩrĩria ũtukũ, nĩguo ũguucĩrĩrie andũ kuuma kwao mĩcĩ. **21** Wĩmenyerere ndũkeekereke ũũru-inĩ, tondu ũkuoneka taarĩ guo wendete gũkĩra gũthĩnĩka. **22** “Mũrungu nĩatũgĩrĩtio nĩ ũndũ wa ũhoti wake. Nũũ mũrutani take? **23** Nũũ ũmwahtĩrĩre njĩra ciake, kana akamwĩra atĩrĩ, ‘Wee nĩwĩkĩte ũũru?’ **24** Rĩrikanaga gwĩkĩrĩra wĩra wake, ũria andũ manakumia na rwĩmbo. **25** Andũ othe nĩmawonete; andũ mawĩroragĩra marĩ o kũraya. **26** Ī Mũrungu ndakĩrĩ mũnene; nĩ mũnene gũkĩra ũmenyi witũ! Mũigana wa mĩaka yake ndũngĩtuĩrĩka. **27** “Ambatagia matata ma maaĩ, marĩa macookaga gũtaatĩra tũrũtũ ta mbura; **28** matu magaita ũgũgũ wamo, nayo mbura nyingĩ ikoirĩra andũ. **29** Nũũ ũngĩmenya ũria atamburũkagia matu, kana ũhoru wa marurumĩ marĩa moimaga hema-inĩ yake? **30** Kĩone ũria ahurunjaga rũheni rwake rũkamũthĩrũrũkĩria, agathambia iria kũria kũriku. **31** ũũ nĩguo aathaga ndũrĩrĩ na akaheana irio nyingĩ. **32** Akumbatagĩria rũheni na moko make, na akarwatha rũringe kĩria kĩorotetwo. **33** Marurumĩ make nĩmanagĩrĩra kihuhũkanio kĩria kĩroka; o na ng’ombe nĩmenyithanagia atĩ kũrĩ kihuhũkanio kĩroka.

37 “Ndaĩgua ũguo ngoro yakwa ĩgatumatuuma, na ikambarara ikoiima handũ hayo. **2** Thikĩrĩria! Thikĩrĩria mũraramo wa mũgambo wake, mũrurumo ũria uumaga kanua gake. **3** Arekagĩrĩria rũheni rwake rungu rwa igũrũ guothe na akarũtũma nginya ituri cia thĩ. **4** Thuutha waruo gũũkaga mũgambo wa mũraramo wake; arurumaga na mũgambo wake mũkaru. Hĩndĩ irĩa mũgambo wake waiguuo-rĩ, ndarigagĩrĩria heni. **5** Mũgambo wa Mũrungu ũrurumaga na njĩra ya magegania; ekaga maũndũ manene tũtangĩhota kũmenya. **6** Eeraga tharunji atĩrĩ, ‘Gwa thĩ,’ nayo mbura ya rũthuthũ akamĩra atĩrĩ, ‘Tuĩka mbura nene.’ **7** Nĩatigithagia mũndũ o wotho wĩra wake nĩgeetha andũ othe ombĩte mamenye wĩra wake. **8** Nyamũ nacio nĩcĩhithaga; ciikaraga imamo-inĩ ciacio. **9** Kihuhũkanio kiumaga gĩkaro giakio, heho nayo ikoiima rũhuho-inĩ rũkĩhurutana. **10** Mĩhũmũ ya Mũrungu nĩthondekaga mbarabu, namo maaĩ harĩa maaramĩre makanyĩitana. **11** Nĩaiyũragia matu na ũgũ; ahurunjaga rũheni rũkamatũrĩka. **12** Mathiagia magithĩrũrũkaga o kũria angĩmeekereria thĩ yotho, mageeke o ũria wotho angĩmaatha. **13** Arehaga matu macio nĩguo aherithie andũ, kana aihũgie thĩ yake na onanie wendani wake. **14** “Ayubu, thikĩrĩria ũhoru ũyũ; tithĩria hau wĩcũũranie ũhoru wa magegania ma Mũrungu. **15** Wee nĩũũ ũria Ngai aathaga matu, na ũria atũmaga rũheni rwake rũhenĩke? **16** Wee nĩũũ ũria matu macio macuũrĩtio wega, magegania macio ma ũria ũrĩ

ũmenyo mũkinyanĩru? **17** Wee ũringĩkaga nĩ ũrugarĩ wa nguo ciaku rĩria bũrũri ũkĩrĩte ki hĩndĩ ya rũhuho rwa gũthĩni-rĩ, **18** no ũhote kũrũra wĩra nake ũhoronĩ wa gũtambũrĩkia matu marĩ, o macio momĩte o ta gĩcicio gĩa gĩcango? **19** “Ta twĩre ũria twagĩrĩrwo nĩ kũmwĩra; tũtingĩhota gwĩcĩrĩria nĩ ũndũ wa nduma iitũ. **20** Nĩagĩrĩre kwĩrwo atĩ nĩngwenda kwaria? Nĩ kũrĩ mũndũ o na ũ ũngũga amerio? **21** Rĩu-rĩ, gũtĩrĩ mũndũ ũngĩhota kũrũra rĩa, rĩcangarĩte kũu igũrũ thũthũ wakuo kũhaatwo nĩ rũhuho gũgathera. **22** Okaga kuuma mwena wa gathigathini arĩ na riiri ukengeete ta wa thahabu; Ngai okaga arĩ na ũkaru wa gwĩtigĩro. **23** ũcio Mwene-Hinya-Wothe-rĩ, tũtingĩhota kũmũkinyĩra, nĩatũgĩrĩtio nĩ ũndũ wa ũhoti wake; tondu wa ũria arĩ wa kihooto na ũthĩngu mũnene-rĩ, ndahinyanagĩrĩria. **24** Nĩ ũndũ ũcio andũ nĩmamũtĩte, tondu githĩ ndarũmbũyagia arĩa meyonaga ta marĩ oogĩ na ngoro ciao?”

38 Nake Jehova agĩcookeria Ayubu ũhoru arĩ kihuhũkanio-inĩ, akĩmwĩra atĩrĩ: **2** “Nũũ ũyũ ũrekiira kĩria giakua nduma na ciugo itarĩ na ũmenyo? **3** Wĩhotore ta mũndũ mũrĩme; nĩngũkũũria ciũria, nawe ũkĩnjookerie. **4** “Warĩ kũ rĩria ndaakire mũthĩngĩ wa thĩ? Njĩra akorwo ũrĩ na ũgũ wa kũmenya. **5** Nũũ wathĩmire mũigana wayo? Ti-itherũ wee nĩũũ! Nũũ watambũrĩkie rũrigi rwa gũthĩma igũrũ rĩayo? **6** Mĩthĩngi yayo yahandĩrwo igũrũ rĩa kĩ, kana nũũ wahaandire ihiga rĩayo rĩa koine, **7** hĩndĩ irĩa njata cia rũciĩnĩ cianĩre hamwe, na arĩa othe makĩanĩrĩra nĩ gũkena? **8** “Nũũ wahĩngĩrĩrie iria na mĩrango rĩria rĩatũmũkire kuuma nda, **9** rĩria ndatũire matu nguo ciaro, na ngĩrĩoha nduma nene ta taama warĩo, **10** rĩria ndarĩkĩrĩre mĩhaka, na ngĩrĩhĩngĩra na mĩrango yarĩo, na ngĩkĩra mĩgĩlko handũ hayo, **11** rĩria ndoigire atĩrĩ, ‘Ŭkinyage o haha na ndũkanahakire; makũmbĩ maku macio metĩĩ-rĩ, hau nĩho marũkinyaga? **12** “Kuuma o kĩambĩrĩria-rĩ, ũrĩ waathana atĩ rũciĩnĩ rũgĩe ho, kana ũkĩonereria ũtheri wa rũciĩnĩ harĩa ũkuumĩrĩra, **13** nĩguo ũhote kũnyĩita thĩ na mĩthia yaguo, nao arĩa aaganu marĩbaribwo moime kuo? **14** Thĩ ihaanaga ta rĩũmba rĩhũrĩtwo mũhũrĩ; mũonekere wayo ũtarĩ ta mũhianĩre wa nguo. **15** Andũ arĩa aaganu nĩmĩamagwo ũtheri wao, na guoko kwao kũria kuoweto na igũrũ gũkoinwo. **16** “Ŭrĩ wathĩrĩ rũgendo nginya kũria iria rĩtherũkagĩra, kana ũgaceera itwe-inĩ cia ndia kũria kũriku mũno? **17** Ŭrĩ wonio ihingo cia gĩkũũ? Ŭrĩ wona ihingo cia kĩrũru gĩa gĩkũũ? **18** Ŭrĩ wamenya ũnene wa warĩ wa thĩ? Njĩra akorwo nĩũũ maũndũ macio mothe. **19** “Njĩra ya gũthĩrĩ kũria ũtheri ũtũũraga nĩrĩkũ? Nayo nduma iikaraga kũ? **20** No ũcitware gwacio? Nĩũũ tũcĩra twa gũthĩrĩ kũria itũũraga? **21** Ti-itherũ wee nĩũũ, nĩgũkorwo warĩ mũciare! Wee-rĩ, nĩũtũrĩte mĩaka mĩngĩ! **22** “Ŭrĩ watooanya makũmbĩ kũria tharunji ĩgĩtwo, kana ũkĩona makũmbĩ kũria mbura ya mbembe ĩgĩtwo, **23** o icio njĩgĩte nĩ ũndũ wa mahinda ma thĩna, ngaciiga nĩ ũndũ wa matukũ ma mbaara na ma kũria. **24** Njĩra ya gũthĩrĩ kũria ũtheri ũgayanagĩrio nĩrĩkũ, kana ya gũthĩrĩ kũria rũhuho rwa irathĩro rũhurũnjagĩro matu gũkũ thĩ? **25** Nũũ wenjagĩra mbura ya kiboboto mũtaro

wa kũgerera, kana agatemera mbura ya marurumĩ njira, 26 nĩguo mbura yure bũrũri ũtatũũraga mũndũ, na yure werũ kũria gũtarĩ mũndũ, 27 nĩguo ihũnũngie kũũ gũtĩnganĩrie gũgakĩra ihooru, na itũme kũmere nyeki? 28 Mbura nĩrĩ ithe? Nũũ mũciari wa matata ma ime? 29 Tharunji yumaga nda ya ũ? Nũũ ũciaraga mbaa irĩa yumaga igũrũ, 30 rĩria maaĩ momaga ta ihiga, rĩria maaĩ marĩa marĩ igũrũ wa irĩa magwatana? 31 “Wee-rĩ, wahota kuohana njata irĩa thaka cia Kirĩmĩka? Wahota kuohora mikanda ya njata irĩa ciĩtagwo Karaũ? 32 Wahota kuumagaragia njata irĩa ciĩtagwo Mazarothu o mahinda maacio maakinya, kana wahota gũtongoria Nduba na ciana ciayo? 33 Nĩũũ mawatho ma igũrũ? No ũhote kũhaanda wathani wa Ngai ũrũme gũkũ thi? 34 “Wahota kwanĩrĩra nginya mũgambo waku ũkinye matu-inĩ nĩguo kuure wĩhumbĩre na kĩguũ kĩa maaĩ? 35 Wee nĩwe ũtũmaga heni ithĩĩ na njira ciacio? Nũũkũrehagĩra ũhoro igakwĩra atĩ, ‘Tũrĩ haha?’ 36 Nũũ waheire ngoro ũũgĩ, kana akĩhe meciiria ũmenyo? 37 Nũũ ũrĩ na ũũgĩ wa gũtara matu? Nũũ ũngĩhota kũinamia ndigithũ cia maaĩ cia igũrũ 38 rĩria rũkũngũ rwatondora, nayo ndoro ikooma ikanyiitana? 39 “Nĩwe ũgũĩmagĩra mũrũũthĩ wa mũgoma wone gĩa kũria, kana nĩwe ũniinagĩra mũrũũthĩ ng’aragu 40 rĩria ikomeireie imamo-inĩ ciayo, kana rĩria ikaraga yoheirie nyamũ ihinga-inĩ? 41 Nũũ ũheaga ihuru irio rĩria tũcui twarĩo tũgũkaĩra Mũrungu tũkũrũũraga nĩ kwaga irio?

39 “Wee nĩũũ rĩria mbũri cia irĩma-inĩ iciaraga? Wee nĩwĩroragĩra rĩria thwariga igũciara kaana kayo? 2 Wee nĩũtaraga mĩeri irĩa ciikaraga ingĩgaaciara? Nĩũũ hĩndĩ irĩa iciaraga? 3 Ciĩthunaga igaciara twana twacio; ruo rwacio rwa gũciara rũgathira. 4 Twana twacio twagĩraga mwĩrĩ, tũgakũra tũrĩ na hinya o kũũ gĩthaka-inĩ; tũkinyaga ihinda rĩa kwehera na tũtucokaga. 5 “Nũũ warekereire njagĩ ithiĩage itarĩ mũũria? Nũũ wamĩohore mĩhĩndo? 6 Ndaamĩheire werũ ũtũke mũciũ wayo, naguo bũrũri wa cumbĩ ũtũke gĩtũro kĩa. 7 Ithekagĩrĩa inegene rĩrĩ thĩnĩ wa itũũra; ndĩguaga mũkaĩrĩrio wa mũtwarithia. 8 Īrimũthagĩra irĩma-inĩ igĩetha gwa kũria, ikahaara kahuti o gothe karuru. 9 “Mbogo ya njamba-rĩ, yetĩkĩra gũgũtungata? No ikĩndirie mũharatĩ-inĩ waku ũtũkũ? 10 No ũhote kũmĩoha matandĩko irĩme na mũraũ? No ikũume thũutha ituamba-inĩ ikĩrĩmaga na mũraũ? 11 No ũmĩhoke nĩ ũndũ atĩ ĩrĩ na hinya mũingĩ? No ũmĩtigĩre wĩra waku mũrĩtũ ĩrutage? 12 No ũmĩhoke ikũrehere ngano yaku, na ĩmĩcookanĩrĩrie kihuhĩro-inĩ gĩaku? 13 “Mathagu ma nyaga mabatatabaga nĩ gũkena, no matingĩgerekanio na mathagu na njoya cia njũũ. 14 Īrekagĩrĩa matumbĩ mayo tĩrĩ-inĩ na ikamatiga mũthanga-inĩ magwate ũrugarĩ, 15 itegwĩciiria atĩ no makinywo na magũrũ makue, kana marangwo nĩ nyamũ ya gĩthaka. 16 Īkaga ciana ciayo ũuru ta itarĩ ciayo; ndĩmakaga atĩ wĩra wayo no ũtũke wa tũhũ, 17 nĩgũkorwo Ngai ndaamĩheire ũũgĩ kana akĩmĩhe igai rĩa mwĩciirĩrie mwega. 18 No rĩrĩ, rĩria yatambũrũkia mathagu ihanyũke, ithekagĩrĩa mbarathi na mũmĩhaici. 19 “Wee nĩwe ũheaga mbarathi hinya wayo, kana ikamĩhumba ngingo na mũreera? 20 Wee nĩwe ũtũmaga

ĩrũũge ta ngĩgĩ, ikahahũra andũ na mũtĩihire wayo wa mwĩtĩo? 21 Īhuragĩa thĩ na ũcamba igĩkenagĩra hinya wayo, ikaguthũka itoonyete mbaara-inĩ. 22 Ithekagĩrĩa guoya, itarĩ ũndũ ingĩtĩgĩra; ndĩmakagĩo nĩ rĩhũũ rwa njora. 23 Thiaka wa mũmĩhaici ũcocabocoga mbaru-inĩ ciayo, hamwe na itimũ rikũhenia na mĩcengi. 24 Īrĩĩaga tĩrĩ nĩ ũrũme; ndĩngĩrũgama ikĩndĩrĩie hĩndĩ irĩa karumbeta kagamba. 25 Hĩndĩ irĩa karumbeta kagamba igatiĩha, ‘Hĩ!’ Īnyĩitaga thaaha wa mbaara ĩrĩ o haraaya, na ĩkaigua kayũ ka anene a mbaara, o na mbugĩrĩrio ya mbaara. 26 “Rwĩgĩ-rĩ, nĩwe ũrĩhotithagia kũmbũka na ũũgĩ waku, kana gũtambũrũkia mathagu maruo rwerekeire mwena wa gũthini? 27 Nderi nĩwe ũmĩathaga yũmbũke na igũrũ, na ikayakĩra gitara kĩa. 28 Ītũũraga kĩharũrũka-inĩ kĩa ihiga, na nĩ ho ĩraaraga; rũhĩa-inĩ rwa ihiga iraaaya mũno nĩ ho mwĩgitio wayo. 29 Īrĩ hau nĩguo icaragĩria gĩa kũria; maitho mayo moonaga irio ĩrĩ o kũraya. 30 Tũcui twayo tũnyuuaga thakame, na handũ harĩa arĩa moragĩtwo marĩ, hau nĩ ho ikoragwo.”

40 Nĩngĩ Jehova akĩra Ayubu atĩrĩ: 2 “Mũndũ ũria ũrũaga na Mwene-Hinya-Wothe-rĩ, no amũrute mahĩtia? Ūcio ũkararagia Ngai-rĩ, nĩakĩmũcookerie!” 3 Nake Ayubu agĩcookeria Jehova, akĩmwĩra atĩrĩ: 4 “Nĩ nĩndiagĩrĩrie o na hanini; ndaakĩhota atĩa gũgũcookeria? Nĩndehumbĩra kanua na guoko. 5 Nĩndarĩrie rĩmwe, no ndĩrĩ na macookio; o na ngĩaria rĩa keerĩ, no ndĩrĩ na ũndũ ũngĩ nguuga.” 6 Nĩngĩ Jehova akĩarĩria Ayubu arĩ kihuhũkanio-inĩ, akĩmwĩra atĩrĩ: 7 “Wĩhotore ta mũndũ mũrũme; nĩngũkũria ciũria, nawe ũkĩnjookerie. 8 “Gũtua ciira gwakwa na kihooto-rĩ, gĩthĩ no ũkũmenererie? Gĩthĩ no ũndue mwĩhĩa nĩgeetha wee ũtũke ndwĩhĩtie? 9 Wee-rĩ, ũrĩ na guoko ta kwa Mũrungu? Wee wahota kũruruma na mũgambo ta wake? 10 Ta kĩgemie na rĩria na ũkengi, na wĩhumbie gĩtĩno na ũnene. 11 Rekereria marakara mahĩũ ma mang’ũrĩ maku, wone mũndũ o wotho mwĩtĩĩ ũmũharũrũkie, 12 rora mũndũ o wotho mwĩtĩĩ na ũmũnyĩhie, ũmemende andũ arĩa aaganu o harĩa marũngĩ. 13 Mathike othe hamwe tĩrĩ-inĩ; ũmoche mothĩũ na nduma kũũ mbĩrĩra-inĩ. 14 Hĩndĩ ĩyo nĩ mwene nĩngetikania nawe atĩ guoko gwaku mwene kwa ũrio no gũkũhonokie. 15 “Ta rora nyamũ irĩa itagwo Behemothu, ĩyo ndoombire hamwe nawe, na ĩrĩĩaga nyeki ta ndegwa. 16 Nĩ hinya ũigana atĩa ĩrĩ naguo njohero, na nĩ ũhوتي mũnene atĩa ũrĩ mĩkiha-inĩ yayo ya nda! 17 Īnagĩa mũting’o wayo ta mũtarakwa; nga cia ciero ciayo ciohanĩtio hamwe ta mĩhĩndo. 18 Mahĩndĩ mayo mahaana ta mĩberethi ya gĩcango, nacio ciĩga ciayo cihaana ta irung’o cia kĩgera. 19 Nĩyo nyamũ ya mbere harĩ ciũme ba Mũrungu, no rĩrĩ, Mũũmbi wayo nowe ũngĩmũkũhĩrĩria na rũhĩũ rwake rwa njora. 20 Īrĩma ĩmĩheaga maciario maacio, na nyamũ ciothe cia gĩthaka itũũhagĩra gũkuhĩ na kũũ. 21 Īkomaga rungu rwa mahũa ma maaĩ-inĩ, ĩhithĩtie thĩnĩ wa ithanjĩ kũria kũrĩ mũtondo. 22 Mahũa macio ma maaĩ-inĩ makamĩhitha; nakĩo kĩrũru kĩa mĩtĩ ya irura hũgũrũrũ-inĩ cia karũũ gĩkamĩthĩũrũrũkĩria. 23 Rĩria rũũ ruoka na nditi, ndĩmakaga; nĩngĩtĩre, o na Rũũ rwa Jorodani rũngĩmĩyũrĩrĩra nginya kanua. 24

Küri mündü üngihota kuminyiita riria ñhüügite, kana amitege, amitürkie iniürü na amükire kiana kia rürigi?

41 “No ühote küguucürüria nyamü iria ñitagwo Leviathani na ndwano, kana wohe rürimí rwayo na mükanda? **2** No ühote kumitoonya rürigi iniürü, kana ümitürikanie rüthia na ndwano? **3** No itinde igüthaiha ümüguire tha? No ikwaririe na ciugo cia ühooreri? **4** No irikanire nawe üthii nayo, itüüre iri ngombo yaku nginya tene? **5** No ühote kumihooreria ta nyoni, kana ümöhherere handü niguu airitu aku mamimeemagie? **6** Onjoria no mamiküüranie na indo ciao? No namügayanie küri onjorithia? **7** No ühote gütheecanga rüta rwayo na micengi, kana ütheecange mütwe wayo na micengi iria itegaga thamaki? **8** Üngimihutia na guoko, üngitüura ürrikanaga kigiano kü, na ndüngigacookera! **9** Mwiringiriro wa atí no ümitorie ní kwihenia; o kumiona tu níküiganite gütüma mündü amake, orwo ní hinya. **10** Gütiri mündü üri ücamba müiganu wa kümiarähura. Nüü üngikihota kwüندیria ni? **11** Nüü ünginandura kindü atí niguu ndimürihe? Kindü gíothe küri rungu rwa igürü ní giakwa. **12** “Ndikwaga kwaria ühoro wa ciğa ciayo, o na wa hinya wayo, na wa üthaka wayo. **13** Nüü üngihota kümiaura nguo yayo ya igürü? Nüü üngimikuhiriria amükire matamu? **14** Nüü üngümüriria kümiathamia kanua, kau kaiyürite magego ma kümakania? **15** Mügongo wayo üri na ngo ciiganirire mihari, ikomaniire ikanyiitana; **16** o imwe ñnyiitanite na iria ingi, üü atí gütiri riera ríngitonyera gatagatí ga cio. **17** Igwatanitio hamwe iri nümu; ñnyiitanite hamwe ündü itangitigithükana. **18** Gütiha kwayo kümenükagía ütheri; maitho mayo ní ta mürü ya rüciini gügithererüka. **19** Imürí cia mwaki ciumaga kanua-ñi kayo; irathükagía thandi cia mwaki. **20** Irutaga ndogo na maniürü taari nyüngü iratherüka ihagirítwo igürü ría mwaki wa ithanjí. **21** Mihümü yayo igwatagía makara mwaki, naruo rüririmbí rükoima kanua kayo. **22** Ngíngo-ñi yayo niho hinya wayo ükoragwo, iria ümakagía kiria gíothe gütünganaga nayo. **23** Mígütha ya nyama ciayo nimünyitanu müno; ní mürümu üü atí ndingienyeneka. **24** Ngoro yayo yümite ta ihiga, ikooma ta ihiga ría güthia ría na thí. **25** Riria yarähüka, aría marí hinya nimamakagía; mooraga ñtanamahüra. **26** Gütiri rühiü rwa njora rüngimüka ündü, o na kana itimü, kana müguí, kana micengi. **27** Harí Leviathani-rí, kígera no ta nyeki nyümü, nakío gçcango no ta gçcunjí kibuthu kía mütí. **28** Mígü ndíngitüma yüre; mahiga ma kígütha no ta müüngü harí yo. **29** Harí yo njügüma no ta gacunjí ka rünyeki rümü; ithekagirira kübiririka gwa itimü. **30** Nda yayo ní ta rügío rürí na mageca; itigaga ngururo ndaka-ñi ta cia ngaari iria ikonyoraga ngano. **31** Itümaga iria küría küriku gütherüke ta nyüngü, na ikoiruga iria ta nyüngü ya maguta ma kwihaka. **32** Haría yagerera itigaga mühari ükühenia; mündü no ecirire atí ndia iri na mbuí. **33** Gütiri kindü kíngüganania nayo gükü thí; ní kiümbe gitarí guoya. **34** ñnyürüragía kiria gíothe gütüügagíria; niyo müthamaki wa kiria gíothe gütüaga.”

42 Níngí Ayubu agicookeria Jehova, akímwira atíri: **2** “Nínjüü atí wahota gwika maündü mothe; gütiri mübango waku üngigiririka. **3** Níworierie atíri, ‘Nüü üyü ürahithania kiria giakwa ní kwaga ümenyo?’ Ti-itherü ndaaririe maündü itaamenyete, maündü ma magegania itangimanya. **4** “Woigire atíri, ‘Thikíriria rü, na nií njarie; níngüküüría ciüría, nawe níükünjookeria.’ **5** Matü makwa nímaiguíte ühoro waku no rü maitho makwa nígükuona makuonete. **6** Ní ündü ücio níngwimena nií mwene, na ndirire, ndihuririe rüküngü na mühu.” **7** Thuutha wa Jehova kwira Ayubu maündü macio-rí, níerire Elifazu üría Mütemaani atíri, “Níndakarítio níwe na arata aku eerí, tondü mütiarítie ühoro wakwa üría wagíriire, ta üría ndungata yakwa Ayubu íikíte. **8** Ní ündü ücio, rü oyai ndegwa mügwanja na ndürüme mügwanja, müthii kürí ndungata yakwa Ayubu, mükarute igongona ría njino ní ündü wanyu ñnyü ene. Ndungata yakwa Ayubu níkamühoera, na nií níngetikíra mahooya make, na ndikamwika kúringana na ürímü wanyu. Mütiarítie ühoro wakwa üría wagíriire ta üría ndungata yakwa Ayubu íikíte.” **9** Ní ündü ücio Elifazu üría Mütemaani, na Bilidadi üría Müshuhi, na Zofaru üría Münaamathi magíka o ta üría Jehova aameerire; nake Jehova níetikirire ihooya ría Ayubu. **10** Thuutha wa Ayubu kühoera arata ake-rí, Jehova níamücookeirie ütonga wake na akímühe maita meerí ma indo iria aarí nacio mbere. **11** Ariü na aarí a nyina othe, na mündü o wotho wamüü mbere, magíka makírriñira nake müciü gwake, nao makímühooreria na makímücakaitia ní ündü wa mathína maria mothe Jehova aamüreheire. Andü acio o mündü akímühe gçcunjí kía betha na gçcühí gía thahabu. **12** Jehova níarathimire matukü ma müthia ma muoyo wa Ayubu gükira maría ma mbere. Níagüire na ng’ondo 14,000, na ngamíra 6,000, na ndegwa cia kuohwo macooki 1,000, na ndigiri 1,000. **13** Níacookire akígía na aanake mügwanja na airítu atatü. **14** Mwarí wa mbere aamütüire Jemima, na wa keerí aamütüire Kezia, nake wa gatatü akímütua Kereni-Hapuku. **15** Gütiri handü o na ha büürü-ñi wotho hangíonekire andü-a-nja athaka ta airítu a Ayubu, nake ithe wao akímahe igai hamwe na ariü a nyina. **16** Thuutha wa maündü macio-rí, Ayubu níatüürire miaka igana ría mirongo ña; akíona ciana ciake na akíona ciana ciacio, nginya rüciaro rwa kana. **17** Nake agíkua arí mükürü, na arí na miaka míngi.”

Thaburi

1 Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūria ūtatwaranaga na ūtaaro wa andū arīa aaganu, kana akarūgama njīra-inī ya andū arīa mehagia, o na kana agaikarīra gīti kīa arīa manyūrānagia. **2** No rīrī, nī watho wa Jehova akenagīra, na agecūrānagia ūhoru wa watho wake kūrī mūthenya kana ūtukū. **3** Mūdū ūcio ahaana ta mūtī mūhaande tūmitaro-inī twa maāi, nāguo ūciaraga maciaro maguo hīndi ya mo yakinya, namo mathangū maguo matihooahaga. Na rīrī, ūndū o wothe ekaga nūgaacagīra. **4** No andū arīa aaganu matihaana ūguol Mahaana ta mūingū ūria ūmbūrāguo nī rūhuho. **5** Nī ūndū ūcio andū arīa aaganu matigetīria ciira-inī, kana andū arīa ehia metiirie kīungano-inī kīa andū arīa athingu. **6** Nīgūkorwo Jehova nīamenyagīrīra njīra ya andū arīa athingu, no andū arīa aaganu marī njīra-inī ya kūira.

2 Nī kīi gītūmaga ndūrīrī iciirīre gwīka ūuru na andū mathugunde maūdū ma tūhū? **2** Athamaki a thī nīmatūite itua, na aathani magacookania ndundu nīguo mookīrīre Jehova, na mookīrīre Ūria wake Mūtīrīrie Maguta. **3** Moigaga atīrī, “Nītwīohorei mīnyororo yao, na mabīngū mao tūmate matweherere.” **4** Ūria ūikarīre gīti kīa ūnene kūu igūrū no gūtheka aratheka; We Mwathani-rī, nīkūnyūrūria aramanyūrūria. **5** Nīngī agacooka akamakūma arakarīte, na akamekīra guoya mūnene ang ūrīkīte akameera atīrī. **6** “Nīi nī nīi njigīte Mūthamaki wakwa kūu Zayuni, kīrīma-inī gīakwa kīrīa kīamūre.” **7** Nīi nīngwanīrīra itua rīa Jehova: Jehova aanjīrīre atīrī, “Wee nīwe Mūrū wakwa, ūmūthī nīndatuika thoguo. **8** Hooya nīi, na nīngūkūhe ndūrīrī itūike igai rīaku, nācio ituri cia thī itūike ciaku kīūmbe. **9** Nīūgaciunanga na njūgūma ya kīgera ya ūthamaki; ūgaacīhehenja ihaane ta tūcunjī twa nyingū ya rīūmba.” **10** Nī ūndū ūcio, inyuī athamaki ta kīūhīgeei, inyuī aathani a thī mūtaarīke. **11** Tungatīrai Jehova mūkimwītīgagīra, na mūkene o mūkīinainaga. **12** Mumunyai Mūrūi, ndakae kūrākara, na inyuī mūnīnīrwo njīra-inī, nīgūkorwo mang’ūrī make maahota kūrīrīmbūka o rīmwe. Kūrathimwo-rī, nī arīa othe moragīra harī we.

3 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, kaī thū ciakwa nī nyingī-ī! Andū arīa manjūkīrīre nī aingī mūno! **2** Aingī nī arīa maraaria ūhoru wakwa, makoiga atīrī, “Ngai ndangīmīhonokia.” **3** No rīrī, Wee Jehova nīwe ngo ya kūngītira mīena yothe; Wee nowe ūūheaga rīiri na ūgatūūgīria mūtwe wakwa. **4** Ngayagīra Jehova na mūgambo mūnene, nake akanjītika arī kīrīma-inī gīake kīamūre. **5** Nīi ngomaga na ngoona toro; ngacooka ngokīra rīngī, tondū Jehova nīwe ūndūūrāgia. **6** Ndingītīgīra andū makūmi ma ngiri, acio mehaarīrie kūnjūkīrīra na mīena yothe. **7** Arahūka, Wee Jehoval Wee Ngai wakwa, honokia! Thū ciakwa ciothe nīwe ūcīgūthīte thīa, na ūkoinanga magego ma andū arīa aaganu. **8** Ūhonokio uumaga harī Jehova. Irathimo ciaku irotūūra na andū aku.

4 Thaburi ya Daudi Njītika rīria ndagūkaira, Wee Ngai wakwa, o Wee mūthingu. Ūndeithagie rīria ndī mīnyamaro-inī; njīgūira tha na ūigūe mahooya makwa. **2** Inyuī, andū aya, nī nginya rī mūgūtūūra mūtūmaga rīiri wakwa ūnyararwo? Nī nginya rī mūgūtūūra mwendete maūdū ma tūhū, na mīkarongorāgia ngai cia maheeni? **3** Menyai atī Jehova nīeyamūrīre arīa mamwendete; Jehova nīarīguaga rīria ndamūkaira. **4** Mūngīrakara mūtikehie; rīria mūrī marīrī-inī manyu-rī, thuthuurāgiai ngoro cianyu mwīkīrīre. **5** Rutagai magongona marīa magīrīre, na mwīhokage Jehova. **6** Kūrī andū aingī maroria atīrī, “Nūū ūngitūonia maūdū mega?” Wee Jehova reke ūtheri wa gīthiithi gīaku ūtwarīre. **7** Wee nīūnjyūrīte gīkeno kīnene ngoro-inī yakwa, gūkīra kīrīa makorāgo nakīo hīndi ya būthi wa ngano na ndībei ya mūhīhano. **8** Nīi ndīrīkomaga na nyonage toro ndī na thayū, nīgūkorwo Wee Jehova nīwe ūikaraga ūūmenyereire wega.

5 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, igua ciugo ciakwa, na ūigūe gūcaaya gwakwa. **2** Thīkīrīria ngīgūkaira ūndeithie, Mūthamaki wakwa na Ngai wakwa, nīgūkorwo nīwe ndīrahooya. **3** Wee Jehova-rī, o rūciinī ūrīguaga mūgambo wakwa; o kīrooko ndīrīgaga mabataro makwa mbere yaku, na ngeterera macookio ndī na kīrīrīgīro. **4** Nīgūkorwo Wee ndūrī Mūrūngu wa gūkenera ūuru; nīngī andū arīa aaganu ndūngītūūria nao. **5** Andū arīa etīi matīngīrīgama mbere yaku; andū arīa othe mekaga maūdū mooru nīūmathūire. **6** Andū arīa maarāgia maheeni nīūmaniinaga; nao arīa maitaga thakame na makahaenania, Jehova nīamathūire. **7** No nī-rī, nī ūndū wa tha ciaku nyingī, nīngūūka ndoonye nyūmba yaku; ndīnyīlīthie nīnamīrīre ndorete hekarū-inī yaku theru. **8** Wee Jehova-rī, ndongoria na ūthingu waku; nī ūndū wa thū ciakwa-rī, rūngaria njīra yaku mbere yakwa. **9** Tūnua twacio tūtiarāgia ūhoru ūngīhokwo; ngoro ciacio cīyūrīte mwanangīko. Mīmero yacio nī ta mbīrīra ngunūre; ciarāgia maheeni na rūrīmī rwacio. **10** Wee Ngai, matue nīmahītītie! Reke magūiithio nī mībango iyo yao ya ungumania. Maingate nī ūndū wa mehīa mao maingī, nīgūkorwo nīmakūremeire. **11** No rīrī, reke arīa moragīra harīwe makene; nīmarekwo mainage hīndi ciothe nī gūkena. Tambūrūkia ūgītīri waku igūrū rīao, nīguo arīa mendete rītwa rīaku magūkenagīre. **12** Nī ūndū ti-itherū Wee Jehova nīūrathimaga andū arīa athingu; ūtūūrāgia ūmairīgīre na wega waku taarī ngo.

6 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ndūkandūithie ūrī na marakara, o na kana ūūherithie ūrī na mang’ūrī. **2** Jehova, njīgūira tha, nīgūkorwo nīthīrītwo nī hinya; Wee Jehova honia, nīgūkorwo mahīndī makwa marī na ruo rūnene. **3** O nayo ngoro yakwa rīrī na ruo rūnene. Nī nginya rī, Wee Jehova, nī nginya rī? **4** Wee Jehova, cooka, ūka ūūthare; honokia tondū wa wendo waku ūria ūtathirāgia. **5** Gūtīrī mūdū ūngīkūrīrikana arī mūkuū. Nūū ūkūgoocaga arī thīnī wa mbīrīra? (Sheol h7585) **6** Nīi ndī mūnogu mūno nī ūndū wa gūcaaya; ūtukū wothe njīhūgāgia ūrīrī wakwa na kīrīro, na ngaconjoria gītī gīakwa na maithori. **7** Maitho makwa matirona wega

nĩ undũ wa ihooru; nĩmaroora nĩ undũ wa thũ ciakwa ciothe. **8** Njehereraĩ inyuĩ arĩa othe mwĩkaga ũuru, nĩgũkorwo Jehova nĩaiguĩte kĩrĩro gĩakwa. **9** Jehova nĩaiguĩte ngĩmũthaĩtha anjĩguĩre tha; Jehova nĩetĩkĩrite ihooya rĩakwa. **10** Thũ ciakwa ciothe nĩĩgaconoka na imake; igaacooka na thuuha o rĩmwe iconokete.

7 Thaburi ya Daudi Wee Jehova Ngai wakwa, nĩngwĩhitha harĩwe; honokia na ũuthare kuumu kũrĩ arĩa othe manyĩngatĩthagia, **2** tondũ waga gwĩka ũguo mekũndembũranga o ta mũrũthĩ, o na mandĩngĩe icunjĩ hatarĩ mũndũ ũngĩndeĩthia. **3** Wee Jehova Ngai wakwa, ingĩkorwo nĩnjĩkĩte undũ ũcio, na ngorwo njĩkĩte ũuru na moko makwa, **4** na ingĩkorwo njĩkĩte mũndũ ũuru kũrĩ ũtarĩ na haaro na nĩ, kana ngatunya thũ yakwa kũndũ hatarĩ gĩtũmĩ-rĩ, **5** hĩndĩ ĩyo kĩreke thũ yakwa ĩnyĩngatĩthie na ĩnyĩite; tũma ĩrangĩrĩre muoyo wakwa tĩrĩ-inĩ, na ĩtũme ngome rũkũngũ-inĩ. **6** Arahũka Wee Jehova, marakara-inĩ maku; rũgama ũũkĩrĩre thũ ciakwa na marũrũ. Ũkĩra Wee Ngai wakwa, ũtuanĩre ciira na kĩhoo. **7** Andũ a ndũrĩrĩ arĩa monganĩte nĩmagũthĩrũrũkĩrie. Mathamakĩre ũrĩ kũu igũrũ; **8** Jehova nĩagĩtuĩre andũ othe ciira. Wee Jehova, ndũra ciira, kũringana na ũthingu wakwa, na kũringana na ũrũngĩrĩru wakwa, Wee Ũrĩ-Igũrũ-Mũno. **9** Wee Ngai mũthingu, o Wee ũthuthuuragia meciirĩa na ngoro, kĩnyia ũhinya wa andũ arĩa aaganu mũthia, na ũtũme andũ arĩa athĩngu matũũre na thayũ. **10** Ngai-Ũrĩa-ũrĩ-Igũrũ-Mũno nĩwe ngo yakwa, ũria ũhonokagia arĩa arũngĩrĩru ngoro. **11** Ngai nĩwe ũtuanagĩra ciira na kĩhoo, nĩ Mũrungu ũria wonanagia marakara make o mũthenya. **12** Mũndũ angĩaga kũgarũrũka, nĩekũmũnoorerũ rũhĩũ wake rwa njora; ũta wake nĩaũtungĩte na akaũgeeta. **13** Nĩahaarĩrĩre indo ciake cia mbaara cia kũũragana; akahaarĩrĩa mĩguũ yake ĩkũrĩrĩmbũka mwaki. **14** Mũndũ ũria ũgĩte nda ya waganu, na akooha nda ya thĩĩna, aciaraga maheeni. **15** Mũndũ ũria wenjaga irima na akarĩthĩkũria, agũũaga o irima rĩu enjete. **16** Thĩĩna ũria aambĩrĩrĩre ũmũcookagĩrĩa we mwene, haaro yake ĩkamũgwĩra mũtwe wake mwene. **17** Nĩngũcookeria Jehova ngaatho tondũ wa ũthingu wake, na ngooce rĩtwa rĩa Jehova Ũrĩa-ũrĩ-Igũrũ-Mũno na rwĩmbo.

8 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, o Wee Mwathani witũ, kaĩ rĩtwa rĩaku nĩ inene gũkũ thĩ yothe-ĩ! Nĩũgĩte rĩrĩ waku o igũrũ matu-inĩ. **2** Nĩũtũmĩte rũgooco ruume tũnua-inĩ twa ciana na twa ngenge, nĩ tondũ wa thũ ciaku, nĩguo ũkĩrie ũria ũrĩ muku nawe o na mwĩrĩhĩria. **3** Rĩrĩa ndecũũrĩa ũhoru ũkonĩ igũrũ rĩrũ rĩaku, ngoona wĩra wa ciara ciaku, mweri na njata icio wikĩrite kuo-rĩ, **4** mũndũ akĩrĩ kĩ tondũ ũikaraga ũkĩmwĩciarĩgia, nake mũrũ wa mũndũ akĩrĩ kĩ atĩ nĩkĩo ũmũmenyagĩrĩa? **5** Watũmĩre atĩgie o hanini aiganane nawe, na ũkĩmũhumba thũmbĩ ya rĩrĩ o na gĩtũo. **6** Wamũtuire wa gwathaga mawĩra ma moko maku; ũkĩga indo ciothe rungu rwa makĩnya make: **7** ndũuru ciothe cia mbũri na cia ng'ombe, na nyamũ cia gĩthaka, **8** na nyoni cia rĩera-inĩ, na thamaki cia irĩa-inĩ, na kĩrĩa giothe kĩgeragĩra kũu irĩa-inĩ thĩĩnĩ. **9** Wee Jehova, o

Wee Mwathani witũ, kaĩ rĩtwa rĩaku nĩ inene gũkũ thĩ yothe-ĩ!

9 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nĩngũkũgũooce na ngoro yakwa yothe; nĩngũgana maũndũ maku mothe ma magegania marĩa wikĩte. **2** Nĩngũcanjamũka na ngenge nĩ undũ waku. Nĩngũna rwĩmbo ngooce rĩtwa rĩaku, Wee Ũrĩ-Igũrũ-Mũno. **3** Thũ ciakwa icookaga na thuuha, ikahĩngwo igathira irĩ mbere yaku. **4** Nĩgũkorwo nĩũtĩrĩrĩre kĩhoo gĩakwa na ciira wakwa; nĩũkĩarĩre gĩtĩ gĩaku kĩa ũnene, na ũgatua ciira na ũthingu. **5** Nĩrũrũthĩte ndũrĩrĩ na ũkaniana andũ arĩa aaganu; namo marĩtwa mao ũkamatharia tene na tene. **6** Thũ nĩũcikĩnyĩrĩre mwanangĩko ũtathiraga, nĩwanangĩte matũũra macio manene; o na kũrĩkanwo kwao nĩgũthĩrĩte. **7** Jehova athamakaga nginya tene; nĩahaandĩte gĩtĩ gĩake kĩa ũnene nĩguo atuanĩre ciira. **8** Nĩagatũra andũ a thĩ ciira na kĩhoo; nĩagathamakĩra ndũrĩrĩ o ta ũria kwagĩrĩre. **9** Jehova nĩwe rĩrũro rĩa arĩa ahĩnyĩrĩrĩre, kĩhitho kĩrĩ hinya hĩndĩ ya mathĩĩna. **10** Arĩa mooĩ rĩtwa rĩaku nĩmarĩkwĩhokaga, nĩgũkorwo Jehova ndũrĩ watiganĩria arĩa makũrongoragia. **11** Nĩraĩ Jehova nyĩmbo mũmũgooco, o ũcio ũikarĩre gĩtĩ gĩake kĩa ũnene kũu Zayuni; umbũrĩraĩ andũ a ndũrĩrĩ maũndũ marĩa ekĩte. **12** Nĩgũkorwo ũcio ũrihanagĩria thakame nĩamarĩkanaga; kĩrĩro kĩa andũ arĩa ahĩnyĩrĩrĩku ndakariganĩrwo nĩkĩo. **13** Wee Jehova, ta rora wone ũria thũ ciakwa iranyarĩra! Njĩguĩra tha, ũnjoje na igũrũ, ũndute kuuma ihĩngo-inĩ cia gĩkũũ, **14** nĩguo nyumbũre ũgooci waku ndĩ kũu ihĩngo-inĩ cia Mwarĩ wa Zayuni, na ndĩ kũu ngenagĩre ũhonokio waku. **15** Ndũrĩrĩ nĩgũtĩwe o irima rĩrĩa cienjete; magũrũ maacio nĩmanyĩitĩwo nĩ wabu o ũcio ihĩthite wa gũtegana. **16** Jehova nĩemenyĩthianĩte na undũ wa gĩtuanĩra ciira na kĩhoo gĩake; andũ arĩa aaganu nĩmetegete na wĩra wa moko mao ene. **17** Andũ arĩa aaganu macookaga o mbĩrĩra-inĩ, ĩ-nĩ, ndũrĩrĩ irĩa ciothe iriganagĩrwo nĩ Ngai. (Sheol h7585) **18** No rĩrĩ, andũ arĩa abatari matigũtũra mariganĩre, na kana mwĩhoko wa arĩa ahĩnyĩrĩrĩre ũthire nginya tene. **19** Wee Jehova, arahũka, Ndũkareke mũndũ agĩe na ũhootani; reke ndũrĩrĩ itũrwo ciira irĩ mbere yaku. **20** Wee Jehova, maĩguĩthie guoya, ũreke ndũrĩrĩ imenyĩ atĩ cio no andũ.

10 Wee Jehova, ũkũrũgama haraaya nĩkĩ? Wĩhithaga nĩkĩ hĩndĩ ya mathĩĩna? **2** Mũndũ ũria mwaganu etĩĩaga rĩrĩa ekũhita andũ arĩa matarĩ hinya, rĩrĩa magwatio nĩ mbango ĩyo mathugundite. **3** Mũndũ ũria mwaganu erahagĩra merĩrĩa ma ngoro yake; arathimaga andũ arĩa akoroku, na akaruma Jehova. **4** Mũndũ ũcio mwĩtũĩ ndarongoragia Ngai; meciirĩa-inĩ make mothe ndecĩarĩgia ũhoru wa Ngai. **5** Njĩra ciake ciikaraga igaacĩre hĩndĩ ciothe; we nĩ mwĩtũĩ mũno, namo mawatho maku nĩmamũraĩhĩrĩrĩre; we nĩkũnyũrũria anyũrũragia arĩa marĩ ũthũ nake. **6** Eĩrĩra na ngoro yake atĩrĩ, "Gũtĩrĩ undũ ũngĩnyĩnainia; ndĩrĩkoragwo ndĩ mũkenũ hĩndĩ ciothe na gũtĩrĩ hĩndĩ ngoona thĩĩna." **7** Kanua gake kaiyũrĩte irumi na maheeni, o na kũguoyohĩthania; mĩtangĩko na mĩario mĩũru irĩ rũrĩmĩ-inĩ rwake. **8** Aikaraga oheirĩe andũ

hakuhi na matuura: ageterera aria matari na uuru akamooraga, aikaraga acuthiriire na hito mundu uria utari na mumuteithia. **9** Aikaraga oheirie o ta muruuthi uri kimamo-ini kiagu; agaikara oheirie nigu anyiite aria matari na hinya; anyiitaga aria matari na hinya, akamakururia akamatwara mitego-ini wake. **10** Ahehenjaga andu acio matari na wa kumateithia, makaringika; maguuga thi ni undu wa hinya wake. **11** Eiraga na ngoro atiri, "Murungu niariganirwo: niahumbirite uthi na ndoonaga." **12** Arahuka, Jehova! Ambararia guoko gwaku na iguru, Wee Murungu. Tiga kuriganirwo ni aria matari na hinya. **13** Ni ki gitumaga mundu uria mwaganu arume Ngai? Ni ki gitumaga eire na ngoro atiri, "We ndangirihania?" **14** No riri, Wee Ngai, Wee niwonaga mathiina o na kieha, ukoona ugoro ucio ukawamukira moko-ini maku. Mundu uria utari wa kumuteithia eneanaga harawe. Wee niwe muiteithia wa andu aria matari maithe mao. **15** Una guoko kwa mundu uria mwaganu na kwa uria muru; murhie ni undu wa waganu wake ucio utangimenyeka. **16** Jehova niwe Muthamaki wa nginya tene; nduriri niigathira ciehere buriri-ini wake. **17** Wee Jehova, niuguuga wendi wa andu aria anyamaarie; niuomomagiria, na ugathikiria gukaya kwao, **18** ugitagira andu aria matari maithe na aria ahinyiririe, nigeetha mundu, uria uri o wa thi, ndagacooke gwikanira guoya.

11 Thaburi ya Daudi Nii njuragira hara Jehova. Mwahota atia kunjira atiri: "Umbuka ta nyoni urire kirima-ini giaku. **2** Ta rora, andu aria aaganu nimageetete mota mao, makahagika migu yao ndigi-ini nigu mehithite nduma-ini marathe andu aria atheru ngoro. **3** Hindi iria mithingi iraanangwo-ri, andu aria athingu mangihota gwika atia?" **4** Jehova ar thiini wa hekaru yake theru; Jehova ar git-ini giake kia unene kuu iguru. Acuthagiriria ariu a andu; maithe make niamamaroragia. **5** Jehova niaroragia andu aria athingu, no andu aria aaganu na aria mendete haaro-ri, ngoro yake niimathuire. **6** Andu aria aaganu niakamoiriria marakara marakana na ubiriri ugwakana; igai riao ni ruhuho ruria rucina. **7** Nigukorwo Jehova ni muthingu, na niendete ciira wa kihooto; andu aria arungiruru nio marionaga uthi wake.

12 Thaburi ya Daudi Jehova, nuiteithie, nigukorwo andu aria etigiri Ngai niemaniitwo; andu aria ehokeku nimathirite makoima gatagati-ini ka andu. **2** O mundu aheenagia mundu wa utuura riake; miromo yao ya uhinga yaragia maheeni. **3** Jehova aroheria miromo yothe ya uhinga, o na nini ciothe iria ciaragia na mwigaatho, **4** iria ciugaga atiri, "Tukuhootana ni undu wa nini ciitu; miromo ino turi nayo ni iitu; mwathi witu akiri u?" **5** "Tondu wa kuhinyirio kwa andu aria matari hinya, na gucaaya kwa aria abatariri, riu ningwaruhuka," uguo nigu Jehova ekuuga. "Ningumagitira kuuma kuri andu aria mamacambagia." **6** Nacio ciugo cia Jehova itiri mahitia, ihaana ta betha ithereirio kirugutiro-ini kia riumba, itheretio maita mugwanja. **7** Wee Jehova niurutumenyagirira wega, na utugitagire kuuma kuri andu ta acio nginya tene. **8**

Andu aria aaganu macangacangaga mari na mwitio, riria undu uria muru uragathirio ni andu.

13 Thaburi ya Daudi Ni nginya ri, Wee Jehova? Ugutuura uriganirwo ni ni nginya tene? Ni nginya ri ugutuura uuhithite uthi waku? **2** Ni nginya ri ngutuura ngianaga na meciiria makwa, na o muthenya ngoragwo na ihooru ngoro-ini yakwa? Ni nginya ri thu yakwa igutuura nihootaga? **3** Wee Jehova, Ngai wakwa, ndora na unjookerie ugoro. Tuma maithe makwa mone, nigu ndikae gukoma toro wa giaku; **4** nigu thu yakwa ndikoige atiri, "Nindimuhootete," nao aria mari muku na nii magikene kugua gwakwa. **5** No ni ndihokete wendo waku uria utathiraga; ngoro yakwa ikenagira uhonokio waku. **6** Ninguinira Jehova, nigukorwo nianjikte wega muno.

14 Thaburi ya Daudi Kirimu kiraga na ngoro atiri, "Gutiri Ngai." Ni amaramari, ciiko ciao ni njuru; gutiri mundu o na umwe wikaga wega. **2** Jehova aroragia ciana cia ariu a andu ar o iguru, one kana ni haru uri na umenyo, o na kana ni haru urongoragia Ngai. **3** Othe-ri, niorite njira, magatuika amaramari mari hamwe; gutiri mundu o na umwe wikaga wega, gutiri o na umwe. **4** Andu acio mekaga maundu mooru ka matamenyaga, o acio mariaga andu akwa o ta uria andu mariaga irio, o acio matakagira Jehova? **5** Hau niho mari manyiitwo ni guoya munene, nigukorwo Ngai aikaraga hamwe na thiritu ya aria athingu. **6** Inyu andu aya aaganu nimuthukagia mibango ya aria athini, no Jehova niwe riururo riao. **7** Naari korwo uhonokio wa Isiraeli no ugutike kuuma Zayuni! Riria Jehova agaacookeria andu ake indo ciao-ri, Jakubu niagikene, na Isiraeli acanjamuke.

15 Thaburi ya Daudi Jehova, nuu ungutuura hema-ini yaku? Nuu ungutuura kirima-ini giaku kiria kiamure? **2** Ni mundu uria mithire yake itari ucuuke, na uria wikaga maundu ma uthingu, na kwaria aragia ugoro wa ma kuuma ngoro-ini yake, **3** na ndari njambanio rurimi-ini rwake, na ndeekaga mundu wa ituura riake uuru, o na kana akamenereria mundu uria ungi; **4** mundu ucio niathuire mundu uria wikaga maundu mooru, no niatite aria etigiri Jehova, na ndagaga kuhingia mwihitwa wake, o na ungukorwo uri wa kumutuura, **5** ndakombanagira mbeeca ciake nigu one uumithio, na ndangioya ihaki nigu ahatiririe mundu uteehite. Mundu uria wikaga maundu ta macio ndari hindi akenyenyeke.

16 Thaburi ya Daudi Wee Murungu, ngitagira, nigukorwo ni harawe njuragira. **2** Ndeerire Jehova atiri, "Wee niwe Mwathani wakwa; hatiri undu mwega ingiona utoithe harawe." **3** Ha ugoro wa andu aria aamure aria mari buriri-ini, acio nio andu aria mari riiri, na nio ngenagira muno. **4** Andu aria mateng'eragi ngai ingi-ri, kieha kiao nigikaingia. Ndiri hindi ngarutira ngai icio magongona ma giuta thakame, o na kana ngwete mariitwa maacio na miromo yakwa. **5** Jehova niwe unjigire rwiga rwakwa, na gikombe giakwa; Wee niwe ugitagira igai riakwa. **6** Unjatirire ithaka kundu

kūrīa kwega; ti-itherū igai riakwa nīringenagia mūno. **7** Nīngūgooca Jehova, ūrīa ūūheaga kīrīra; o na ūtūkū ngoro yakwa nīindaaraga. **8** Jehova akoragwo arī mbere yakwa hīndi ciothe. Tondū arī guoko-inī gwakwa kwa ūrīo-rī, ndingenyenyeka. **9** Nī ūndū ūcio ngoro yakwa nīnjanjamūku, na rūrīmī rwakwa rūgakena; o naguo mwīrī wakwa nī ūgaatūūra ūrī na thayū, **10** tondū ndūkandiganīria mbīrīra-inī, o na kana ūreke ūrīa-waku-Mūtheru abuthe. (Sheol h7585) **11** Nīūūmenyithītie njīra ya gūthīi muoyo-inī; nīūkanjīyūria gīkeno ndī harīa ūrī, hamwe na mwago wa tene na tene ndī guoko-inī gwaku kwa ūrīo.

17 Ihooya rīa Daudi Wee Jehova, ta igua gūthaihana gwakwa kwa ūthingu; thīkīrīria gūkaya gwakwa. Tega gūtū ūigūe ihooya riakwa, tondū rītīumanīte na mīro wa maheeni. **2** Itūiro riakwa rīa kīhooto nīrīkīume kūrī wee; maitho maku nīmakīone o ūndū ūrīa wagīrīre. **3** O na ūngīthuthuurīa ngoro yakwa na ūndūirīe ūtūkū, o na ūngīngeria, ndūrī ūndū mūuru ūngīona; nīndūite atī ndīkehīa na kanua gakwa. **4** Ha ūhoro wa cīko cia andū, na ūndū wa uuge wa mīromo yaku nīi ndūūrīte ndīrīngagīrīria njīra cia andū arīa mendete haaro. **5** Makīnya makwa nīmarūmītie njīra ciaku; magūrū makwa matīrī matenderūka. **6** Wee Mūrungu, ngūkayagīra tondū nīūnjītikaga; ndegera gūtū na ūigūe ihooya riakwa. **7** Tūma magegania ma wendo waku mūnene monēka. Wee ūhonokanagia na guoko gwaku kwa ūrīo arīa moragīra harīwe kuuma kūrī thū ciao. **8** Menyagīrīra nīi ta kīūma kīa rīiitho riaku; hītha kīūruru-inī kīa mathagū maku **9** ndīgakorwo nī andū arīa aaganu arīa maatharīkagīra, na kuuma kūrī thū cia muoyo wakwa irīa cīndīgīcīrīe. **10** Nīmāhinganītie ngoro ciao nyūmū, na tuo tūnua twao tūkaaria na mwīgaatho. **11** Maahītīte, rīu nīmāndīgīcīrīe, mangīūrīre maitho, mone mweke wa kūnūnda. **12** Mahaana ta mūrūthī mūnene woheirīe kīrīa ūrenda kūnyīita. **13** Arahūka, Wee Jehova, mang'ethere, ūmahootē; ndēithūra na rūhīu rwaku rwa njora kuuma kūrī andū arīa aaganu. **14** Wee Jehova, honokia na guoko gwaku kuuma kūrī andū ta acio, ūūhonokie kuuma kūrī andū a thī īno arīa rīrīhī rīao rīrī o muoyo-inī ūyū tūrī. Ūnīnagīra andū arīa wendete ng'aragū ūkamahūūnia; ciana ciao irī na cia kūngana, na nīmāigagīra ciana cia ciana ciao mūthīthū. **15** Na nī-rī, nīngeyonera ūthīu waku na ūthingu; rīrīa ngokīra-rī, nīngagīganwo nīgūkuona ūrīa ūtarīi.

18 Thaburi ya Daudi Nīngwendete, Wee Jehova, o Wee hīnya wakwa. **2** Jehova nīwe rwaro rwakwa rwa ihiga, na rūrīgo rwakwa rwa hīnya, na mūkūūrī wakwa; Mūrungu wakwa nīwe rwaro rwakwa rwa ihiga, o we rīūrīro riakwa. Nīwe ngo yakwa, na rūhīa rwa ūhonokio wakwa, o na kīhītho gīakwa kīrūmu. **3** Ngayagīra Jehova, ūrīa wagīrīre nīkūgoocwo, na ngāhonokio kuuma kūrī thū ciakwa. **4** Mīhīndo ya gīkūū nīyāndīgīcīre; kīgūū kīa mwanangīko gīkīhūbīkanīa. **5** Mīhīndo ya mbīrīra īgīthīrorokerīa; nayo mītego ya gīkūū īkīnjīhotorerā. (Sheol h7585) **6** Mīnyamaro-inī yakwa ndakāire Jehova; ngīrīrīra Ngai wakwa

aandēithīe. Arī hēkarū-inī yake nī aagūire mūgāmo wakwa; kīrīro gīakwa gīgīkīnya harī we, o matū-inī make. **7** Thī īkīnīnāna na īgīthingītha, nayo mīthingī ya irīma īkīnyenyē; īkīnīnāna tondū aarī mūrākaru. **8** Ndogo īkīuma manīūrū-inī make īkīambata na īgūrū; mwakī wa kūnīnāna īkīuma kanua-inī gake, kanua-inī gake hakīuma makara mekūrīrīmbūka. **9** Aahīngūrīre īgūrū agīkūrūka thī; matu matumanu maarī rungu rwa makīnya make. **10** Aathīire akūūitwo nī īkerubi akīūmbūka; akīambata na īgūrū na mathagu ma rūhuho. **11** Aatūire nduma kīndū gīake gīa kwīhumbīra, hema ya kūmūthīūrūrūkīrīa, o matu marīa mathīmbu ma mbura. **12** Kuuma ūkēngī ūrīa warī harī we, mbura ya mbembe na heni īgūtūrīkanīria matu-inī make. **13** Jehova akīruruma arī kūu īgūrū; mūgāmo wa ūrīa-ūrī-īgūrū-Mūno ūkīguūo. **14** Aīkīrīe mīgūū yake, akīharaganīa thū, agīcīkīrīa heni nene, agīcingatīthīa. **15** Mīkuru ya irīa īkīgūūrīo, nayo mīthingī ya thī īkīhumbūrīo nī ūndū wa irūthīa riaku, Wee Jehova, na nī ūndū wa ihurutana rīa mīhūmū ya manīūrū maku. **16** Agītambūrūkīa guoko gwake kuuma o kūu īgūrū, akīnyīita; akīnguucia, akīnduta maa-inī kūrīa kūrīku. **17** Andēithūrīre harī thū yakwa irī hīnya, akīndēithūra kūrī arīa maathūrīe, o acio maangīrītīe hīnya. **18** Manjīhōtoreire mūthenya ūrīa ndaarī na mūtīno, no Jehova nīwe warī mūtīrīrīrī wakwa. **19** Andēehīre kūndū kwārī; akīndēithūra nī tondū nīakenetīo nī nīi. **20** Jehova anjīkīire maūndū kūrīngana na ūthingu wakwa; andīhīte kūrīngana na ūtheru wa moko makwa. **21** Nīgūkorwo nīnūmītie njīra cia Jehova; ndīkīte ūuru ngahutatīra Ngai wakwa. **22** Mawatho make mothe marī mbere yakwa; ndīhutātīre irīra cia watho wake wa kūrūmīrīrwo. **23** Ngoretwo itarī na ūcuuke ndī mbere yake, na ngemenyerera ndīkehīe. **24** Jehova andīhīte kūrīngana na ūthingu wakwa, akandīha kūrīngana na ūtheru wa moko makwa maitho-inī make. **25** Kūrī mūndū ūrīa mwīhokeku ūrīōnanagīa ūrī mwīhokeku, na kūrī ūrīa ūtarī ūcuuke ūrīōnanagīa ndūrī ūcuuke, **26** kūrī ūrīa wītheragīa, ūrīōnanagīa ūrī mūtheru, no kūrī ūrīa ūrī mīthīire mīogomu, ūrīōnanagīa ūrī mūmūhutātīrī. **27** Wee ūhonokagīa andū arī enyīhīa, no arīa marī maitho ma mwtīō ūkamaconorīthīa. **28** Wee Jehova, ūigaga tawa wakwa wakanīte; Ngai wakwa atūmaga nduma yakwa itūike ūtheri. **29** Ndī na ūteithio waku no hote gūtharīkīra mbūtū ya ita; ndī na Ngai wakwa no hote kūrūga rūthingo. **30** Mūrungu-rī, njīra ciake nīngīnyānīru; kīguo kīa Jehova gītīrī ihīthīa. We nīwe ngo ya arīa othe mehīthaga harī we. **31** Nī ūndū-rī, nūū Mūrungu tīga Jehova? Na nūū Rwaro rwa Ihiga tīga Ngai wītū? **32** Nī Mūrungu ūūheaga hīnya na agatūma njīra yakwa īkīnyānīre. **33** Atūmaga magūrū makwa magīe ihēnya ta ma thwarīga; aahōthīhagīa kūrūgama kūndū kūrīa kūrīahī. **34** We nīwe wonagīa moko makwa mūrūrīe wa mbaara; moko makwa no mageete ūta wa gīcango. **35** ūūheaga ngo yaku ya ūhootānī, guoko gwaku kwa ūrīo nīkuo kūndīragīrīra; ūūnamagīrīra ūkaanēnehīa. **36** Ūnjaramagīrīa njīra ya kūrīa thīīagīra, nīgeetha magūrū makwa matīgatīrūke. **37** Ndāīngatīthīrīe thū ciakwa ngīcīkīnyīra; ndīacōkīre na thūthū ngīnya rīrīa cīanīnīrwo. **38** Ndacīhehenjīre īkīremwo nī gūkīra;

ciaguire thĩ wa magũrũ makwa. **39** Wee waheire hinya wa kũria mbaara; ũgĩgĩtũma thũ ciakwa ciinamĩrĩre magũrũ-inĩ makwa. **40** Watũmire thũ ciakwa ihũndũke ciũre, na nĩ ngĩnina arĩa maathũire. **41** Maakaire mateithio, no hatiarĩ na wa kũmahonokia, maakaĩre Jehova no ndaametikire. **42** Ndaamahũũire makĩhinya ta rũkũngũ rũmbũrĩtwo nĩ ruhuho; ngĩmaita njĩra-inĩ ta ndooro. **43** Nĩũhonoketie ngaaga gũtharĩkĩrwo nĩ andũ; ũndũite mũtongoria wa ndũrĩrĩ; andũ itooi nĩmandungatagĩra. **44** O rĩrĩa maigua ngumo yakwa, nĩmanjathikagĩra; andũ a kũngĩ mehetaga marĩ mbere yakwa. **45** Othe makuuaga ngoro; mookaga makĩinainaga moimite ciĩhitho ciao cia hinya. **46** Jehova atũũraga muoyo! O we Rwaro rwakwa rwa Ihiga arogoocwol Ngai o we Mũhonokia wakwa arotũgĩrio! **47** We nĩwe Mũrungu ũria ũndĩhagĩria, agatooia ndũrĩrĩ, agaciaga rungu rwakwa, **48** o we ũũhonokagia kuuma kũrĩ thũ ciakwa. Wandũgĩrĩre igũrũ rĩa andũ arĩa maathũire; ũkĩndeithũra kuuma kũrĩ andũ arĩa mahũthagĩra hinya. **49** Nĩ ũndũ ũcio, Wee Jehova, nĩndĩrĩkũgocoga ndĩ gatagatĩ ka ndũrĩrĩ, ndĩrĩinaga ngagooa rĩitwa rĩaku. **50** Aheaga mũthamaki wake ũhootani mũnene; onanagia ũtugi wake ũtathiraga kũrĩ ũcio wake mũitĩrĩre maguta, kũrĩ Daudi na njiaro ciake nginya tene.

19 Thaburi ya Daudi Igũrũ riumbũraga riiri wa Mũrungu; namo matu mamemerekagia wĩra wa moko make. **2** Mũthenya ũkinyagĩria mũthenya ũria ũngĩ ũhoru; naguo ũtukũ ũkamenyithia ũtukũ ũria ũngĩ ũhoru wa riiri ũcio. **3** Gũtirĩ mĩario kana rũthiomi kũria mũgambo wacio ũtaiguĩkaga. **4** Mũgambo wacio ũthiaga thĩ yotho, nacio ciugo ciacio igakinya ituri cia thĩ. Ngai nĩambiĩre riũa hema kũu igũrũ, **5** narĩo riuraga rihaana ta mũhikania akiuma nyũmba yake, o na kana ta mũteng'eri njoorua akĩhũhũũ gũteng'era. **6** Rĩrathagĩra mwena-inĩ ũmwe wa kũu igũrũ, na rĩgathiũrũrũka nginya mwena ũria ũngĩ; gũtirĩ kĩndũ gĩtakinyagĩrwo nĩ ũrugarĩ warĩo. **7** Watho wa Jehova nĩ mũkinyanĩru, ũriũkagĩa ngoro ya mũndũ. Kĩrĩra kĩa Jehova nĩ gĩa kwĩhokeka, nĩkĩũhĩgagĩa mũndũ ũria ũtarĩ mũũgĩ. **8** Mataaro ma Jehova nĩmarũngĩrũ, nĩ makenagia ngoro. Maathani ma Jehova nĩ macangararu, maheaga maitho ũtheri. **9** Gwĩtigĩra Jehova nĩ ũndũ mũtheru, gũtũũraga nginya tene. Matua ma Jehova nĩ ma ma, na mothe nĩ ma kĩhooito. **10** Maũndũ macio nĩ ma goro gũkĩra thahabu, o na gũkĩra thahabu rĩria therie mũno; marĩ mũrĩo gũkĩra ũũki, o ũũkĩ ũria uumĩte igua-inĩ. **11** Nĩngĩ nĩmo mataaraga ndungata yaku; kũmamenyerera nĩ ũndũ ũrĩ rĩhĩ inene. **12** Nũũ ũngĩhota gũkũũrana mahĩtia make? Ndekeria mahĩtia makwa ma hitho-inĩ. **13** Nĩngĩ rigagĩrĩria ndungata yaku ndĩkeehie mehĩa ma mwĩro o namo; ndũkanareke mehĩa macio manjathe. Nĩguo ndĩrĩikaraga itarĩ na ũcuuke, na itarĩ na mehĩa ma kwagarara watho. **14** Ciugo cia kanua gakwa na mataranĩa ma ngoro yakwa irogũkenia maitho-inĩ maku, Wee Jehova, o Wee Rwaro rwakwa rwa Ihiga, na Mũkũũri wakwa.

20 Thaburi ya Daudi Jehova arogwĩtika rĩrĩa ũrĩ mũnyamaro-inĩ; rĩitwa rĩa Ngai wa Jakubu rĩrookũgĩtira. **2** Arokũrehere ũteithio kuuma handũ

harĩa hake haamũre, na agũtĩirĩre arĩ kũu Zayuni. **3** Aroririkana magongona maku mothe, na etikire maruta maku ma njino. **4** Arokũhe maũndũ marĩa ngoro yaku ũrĩrĩrĩre, na atũme mĩbango yaku yotho ĩgaacĩre. **5** Rĩrĩa ũkaahootana nĩtũkoigĩrĩria na gĩkeno, na tuoye bendera ciĩtũ na igũrũ nĩ ũndũ wa rĩitwa rĩa Ngai wĩtũ. Jehova arokũhingĩria maũndũ marĩa mothe ũmũhooete. **6** Rĩu nĩmenyete atĩ Jehova nĩahonokagia ũria wake mũitĩrĩre maguta; nĩamwĩtikaga arĩ kũu igũrũ rĩake rĩamũre, arĩ na ũhoti wa kũhonokania ũria ũrĩ guoko-inĩ gwake kwa ũrio. **7** Andũ amwe mehokaga ngaari cia ita, na angĩ makehoka mbarathi, no ithuĩ twĩhokaga rĩitwa rĩa Jehova Ngai wĩtũ. **8** Makurumaga makagũa thĩ, no ithuĩ tũrũgama gũtũkehaanda. **9** Wee Jehova, honokia mũthamaki! Twĩtikage rĩrĩa twagũkaĩra!

21 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, mũthamaki nĩakeneire hinya waku. Kaĩ gĩkeno kĩa ũhootani kĩria ũmũheaga gĩkĩrĩ kĩnene-ĩ! **2** Nĩũmũhingĩrie wendi wa ngoro yake, naguo ũndũ ũria akũhooete na mũromo yake ndũmũmĩte. **3** Wamwamũkĩrĩre na irathimo nyingĩ, na ũkĩmwĩkĩra thũmbĩ ya thahabu rĩria therie mũtwe. **4** Aakũhooire atũũre muoyo, nawe ũkĩmũhe muoyo, ũkĩmũhe matukũ maingĩ atũũre nginya tene na tene. **5** Rĩiri wake nĩ mũnene nĩ ũndũ wa ũhootani ũria ũmũheete; nĩũmũheete riiri na igweta. **6** Ti-itherũ nĩũmũrathimĩte na irathimo cia gũtũũra nginya tene, na ũgatũma acanjamũke nĩ gĩkeno gĩa gũkara harĩwe. **7** Nĩgũkorwo mũthamaki ehokaga Jehova; nĩ ũndũ wa wendo wa ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno ndangĩenyenyeka. **8** Guoko gwaku nĩgũkanyĩta thũ ciaku ciothe; guoko gwaku kwa ũrio gũgaakumbata arĩa marĩ muku nawe. **9** Hĩndĩ rĩa ũkaamoimĩrĩra ũgatũma mahaane ta icua rĩa mwaki mũnene. Nĩ ũndũ wa mang'ũrĩ make-rĩ, Jehova nĩakamameria, naguo mwaki wake ũmaniine. **10** Nĩũkaniina njiaro ciao ithire gũkũ thĩ, na ciana cia ciana ciao ũciniine kuuma kũrĩ andũ. **11** O na mangĩgagĩcĩrĩra magwĩke ũuru, na mathugendo maũndũ ma waganu, matikahootana, **12** nĩgũkorwo nĩũgatũma mahũndũke moore rĩrĩa makoona ũgeeteete ũta waku ũmarathe. **13** No gĩtũũgĩre Wee Jehova, nĩ ũndũ wa hinya waku; na ithuĩ nĩtũine na tũgocoe hinya waku.

22 Thaburi ya Daudi Ngai wakwa, Ngai wakwa, ũndiganiĩrie nĩkĩ? ũndaihirĩrĩre ũguo nĩkĩ, ũkaaga kũũhonokia, ũkaraihĩrĩria ciugo cia mũcaayo wakwa? **2** Wee Ngai wakwa, ngũkayagĩra mũthenya, no ndũnjĩtikaga, ngũkayagĩra ũtukũ, na ndingĩkĩra. **3** No rĩrĩ, Wee ũrĩ Mũtheru, Wee ũkariĩre gĩtĩ kĩa ũnene; Wee nĩwe ũgoocagwo nĩ Israeli. **4** Maithe maitũ nĩwe meehokaga; maakwĩhokire nawe ũkĩmahonokia. **5** Maagũkaĩre nao makĩhonokire; maakwĩhokire na matiigana gũconorithio. **6** No nĩ ndũkĩte o ta kĩgunyũ, no ti ta mũndũ, nganyararwo nĩ andũ na ngamenwo nĩ kirĩndĩ. **7** Andũ arĩa othe maanyonaga nĩmanyũrũragĩa; makaanuma makĩinainagĩa mũtwe, makoiga atĩrĩ: **8** "Ehokaga Jehova; Jehova nĩakĩmũhatũre. Nĩakĩmũteithũre, nĩgũkorwo nĩakenagio nĩwe." **9** No rĩrĩ, Wee nĩwe wandutire nda ya maitũ; watũmire ngwĩhoke ndĩ o nyondo-inĩ cia maitũ. **10** Kuuma ndaaciarwo ndaikĩrio o harĩwe; kuuma ndoima nda ya maitũ

ükoretwo ūri Mürungu wakwa. **11** Ndükandaihiririe, nigükorwo thĩina ūri o hakuhi, na gütiri mündü o na ùmwe wa kúndethia. **12** Ndegwa nyingi nündigicirie; thiürürükirio nĩ ndegwa iri hinya cia Bashani. **13** Mürüthi ikurarama, igitambuuranga kiria igwatitie, injathamurie túnua twayo. **14** Njitiwo thĩ ta maaĩ, namo mahĩndĩ makwa mothe nĩmarekanitie. Ngoro yakwa yoroete ta mũhũra; itwekete iri thĩini wakwa. **15** Hinya wakwa ūniarite ta rügö, naruo rürimi rwakwa rükanyitana na karakara nĩkũng'ara; ūngometie rükũngũ-inĩ rwa gĩkuũ. **16** Ndĩmürigiicirie nĩ magui; ndĩmũthiürürükirie nĩ gikundi kia andũ arĩa meekaga ūuru, nĩmatheecangite moko na magürũ makwa. **17** Mahĩndĩ makwa no hote kũmatara mothe; andũ marandora na makangũrĩra maitho. **18** Maragayana nguo ciakwa, nayo kanjũ yakwa makamicuukĩra mĩti. **19** No rĩrĩ, Wee Jehova, ndükandaihiririe mũno; Wee Hinya wakwa, hiũha ūuke ūndethie. **20** Teithũra muoyo wakwa kuuma harĩ rũhiũ rwa njora, ūteithũre muoyo wakwa wa goro harĩ hinya wa magui. **21** Thara kuuma kanua-inĩ ka mürũthi; honokia kuuma hĩa-inĩ cia mbogo. **22** Nĩngumbũra rĩtwa riaku kũri arũ a baba; ndĩrikũgocaga ndĩ kũngano-inĩ. **23** Inyuĩ andũ aya mwĩtigĩrite Jehova, mũgocce! Inyuothe a njaro cia Jakubu, mũkumie, inyuĩ a njaro cia Isiraeli, mũtĩie. **24** Nĩgükorwo we ndaamenire kana akĩnyarara gũthĩĩka kwa ūria mũnyamarĩku; ndaahithire ūthiũ wake kuuma kũri we, no nĩathikĩriire kĩrĩro gĩake. **25** Gĩtũmi kia ngũgocce ūria ngũgocaga ndĩ kũngano-inĩ kinene kiumite harĩwe; nĩ nĩndĩrĩthingagia mĩhĩtwa yakwa ndĩ mbere ya arĩa magwĩtigĩrite. **26** Andũ arĩa athĩni marĩrĩtaga na makahũna, arĩa marongoragia Jehova, nĩmarĩmũgocaga; ngoro cianyu irotũra nginya tene. **27** Andũ arĩa othe matũũraga ituri ciothe cia thĩ nĩmakaririkana na macookerere Jehova, andũ a nyũmba ciothe cia ndũrĩrĩ nĩmakainamĩrĩra mbere yake, **28** nĩgükorwo ūthamaki nĩ wa Jehova, na nĩwe wathaga ndũrĩrĩ ciothe. **29** Andũ arĩa othe atongu a thĩ makaaria na mamũhoce; arĩa othe makuuaga magathikwo nĩmagaturia ndu mbere yake, o acio matangĩhota gwĩtũũria muoyo. **30** Ciana nĩmakũtungatĩra; nacio nĩkaaha njjarwa iria igooka ūhoro wa Mwachani. **31** Acio nĩmakahunjia ūthingu wake kũri andũ arĩa magaaciawo, nĩgükorwo nĩwe wikite ūguo.

23 Thaburi ya Daudi Jehova nĩwe mürĩthi wakwa, ndiri kĩndũ ingĩaga. **2** Atũmaga njaraha ūrĩthio-inĩ ūri nyeki nduru, aandongoragia maaĩ-inĩ marĩ na ūhũrũko. **3** Nĩariũkagia ngoro yakwa, akandongoragia njĩra-inĩ cia ūthingu, nĩ ūndũ wa rĩtwa rĩake. **4** O na ingĩtũka ndrĩahungurĩra mũkuru ūri nduma ta ya gĩkuũ, ndiri ūuru ingĩtĩgĩra, nĩgükorwo ūri hamwe na nĩ; thiarĩ waku na mũthĩgi waku nĩcihooreragia. **5** Ūnjaragĩra metha mbere yakwa o harĩa thũ ciakwa iri. Ūnjitagĩrĩra maguta mĩtwe; gĩkombe gĩakwa nĩkiyũrĩrĩre. **6** Titherũ wega na wendani nĩrĩrũmanagĩrĩra na nĩ matukũ mothe ma muoyo wakwa, na nĩ ngũtũũra nyũmba ya Jehova nginya tene.

24 Thaburi ya Daudi Thĩ nĩ ya Jehova, na kĩria gĩothe kĩrĩ thĩini wayo, mabũrĩ mothe o na arĩa

matũũraga kuo; **2** nĩgükorwo nĩwe waakire mũthingi wayo igürũ rĩa maria, na akĩmĩrũmia iikare igürũ rĩa maaĩ. **3** Nũũ ūngĩambata kĩrĩma-inĩ kĩa Jehova? Nũũ ūngĩrũgama handũ harĩa hake haamũre? **4** Nĩ mündũ ūria ūri na moko matheru na akaaga ūuru ngoro, na ūria ngoro yake itahooyaga mũhianano, o na kana akeehita na maheeni. **5** Mündũ ūcio nĩarĩamũkagĩra kĩrathimo kuuma kũri Jehova, na onagwo atarĩ mũhĩtia nĩ Ngai, Mũhonokia wake. **6** Ūguo nĩguo rũciaro rwa arĩa mamũrongoragia rũtarĩ, o rũria rũrongoragia ūthiũ waku, Wee Ngai wa Jakubu. **7** Ambarariai mĩtwe yanyu, inyuĩ ihingo ici, ambarario inyuĩ mirango ño ya tene, nĩguo Mũthamaki wa riiri atooeye thĩini. **8** Mũthamaki ūcio wa riiri nĩwe ūũ? Nĩwe Jehova ūria ūri hinya na nĩ njamba, nĩwe Jehova ūria njamba ita-inĩ. **9** Ambarariai mĩtwe yanyu, inyuĩ ihingo ici, mĩambararie inyuĩ mirango ño ya tene, nĩguo Mũthamaki wa riiri atooeye thĩini. **10** Mũthamaki ūcio wa riiri nĩwe ūũ? Jehova Mwene-Hinya-Wothe-rĩ, nĩwe Mũthamaki wa riiri.

25 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ngoro yakwa ndĩmĩroretie na igürũ kũri we; **2** Wee Ngai wakwa, nowe ndĩhokete. Ndũkareke njonorithio, o na kana ūreke thũ ciakwa ingenere. **3** Gütiri mündũ ūkwĩhokete ūgaconorithio o na rĩ, no arĩa mekaga andũ ūuru hatarĩ gĩtũmĩ-rĩ, acio nĩo magaconorithio. **4** Wee Jehova, nyonia mĩthĩire yaku, ūumenyithie njĩra ciaku; **5** ndongoria ūhoro-inĩ waku wa ma na ūndutage, nigükorwo nĩwe Ngai ūria ūhonorokagia, na nĩwe kĩrĩgĩrĩro gĩakwa mũthenya wothe. **6** Jehova, ririkana tha ciaku nyingi o na wendo waku, nigükorwo nĩ cia kuuma o tene. **7** Ndũkaririkane mehĩa ma ūnini wakwa, o na kana mehĩa makwa ma ūremi; ndirikana kũringana na wendani waku, nĩ ūndũ wa wega waku, Wee Jehova. **8** Jehova nĩ mwega na nĩ mürũngĩrĩru; nĩ ūndũ ūcio andũ arĩa ehĩa nĩarĩmonagĩrĩra njĩra ciake. **9** Atongoragia andũ arĩa menyihagia na njĩra irĩa yagĩrĩire, na akamarutaga njĩra yake. **10** Njĩra ciothe cia Jehova nĩ cia wendani na wĩhokeku, harĩ arĩa mamenyagĩrĩra kĩrikanĩro gĩake. **11** Wee Jehova, nĩ ūndũ wa rĩtwa rĩaku-rĩ, ndekera mehĩa makwa, o na gĩtũka nĩ manene. **12** Mündũ ūria mwĩtigĩri Jehova nũũ? Mündũ ūcio nĩarĩmuonagĩrĩra njĩra irĩa aagĩrĩrwo nĩ kũgera. **13** Mündũ ūcio egütũũra matukũ make agaaciire, nacio njaro ciake nĩkaagaya bũrĩrĩ. **14** Jehova nĩehokaga andũ arĩa mawĩtigagĩra; nĩ amenyithagia kĩrikanĩro gĩake. **15** Maitho makwa maikaraga hĩndĩ ciothe macũthĩrĩre Jehova, nĩgükorwo nowe wiki ūngĩteithũkithia magürũ makwa mũtego-inĩ. **16** Hũgũkĩra, ūnyonie ūtugi waku, nigükorwo ndĩ o nyiki na ndĩ mũnyamarĩku. **17** Mathĩna ma ngoro yakwa nĩmaingĩhite; nĩnĩra ruo rũria ndĩ naruo. **18** Rora mĩnyamaro yakwa o na gũtangika gwakwa, ūkĩndekere mehĩa makwa mothe. **19** Rora thũ ciakwa wone ūria cingĩhite, nacio iithũire na rũthũũro rũtarĩ tha! **20** Menyagĩrĩra muoyo wakwa na ūthare; ndũkareke njonorithio, nigükorwo nĩ harĩwe njũragĩra. **21** Wikĩndũra wa ngoro na ūrũngĩrĩru irongitagĩra, tondũ nĩwe njĩrĩgagĩrĩra. **22** Wee Ngai, gĩkũire andũ a Isiraeli, moime mathĩna-inĩ mao mothe!

26 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ndũira itua rĩa kũhoo, nĩgũkorwo mĩthĩre yakwa nĩmikĩndĩriku; ndũũrĩte ndĩhokete Jehova itegũthangania. **2** Wee Jehova, ngeria na ũndorie, tuĩria ngoro yakwa o na meciiria makwa; **3** nĩgũkorwo wendo waku ũkoragwo ũrĩ mbere yakwa, na ngeragĩra njĩra-inĩ yaku ya ũhoro wa ma. **4** Ndiikaranagia na andũ a maheeni, o na kana ngagwatanĩra na andũ arĩa marĩ ũhinga. **5** Nĩthũire kiũngano kĩa andũ arĩa mekaga ũũru, na ngarega giũkarania na andũ arĩa aaganu. **6** Ngwithamba moko nyonanie ndirĩ na mahĩtia, thiũrũrũke kĩgongona giũaku, Wee Jehova, **7** nyine nyanĩrĩre rwĩmbo rwa giũcokia ngaatho, na heane ũhoro wa ciiko ciaku ciothe cia magegania. **8** Wee Jehova, ninyendete nyũmba ĩria ũtũũraga, o handũ harĩa riiri waku ũkaraga. **9** Ndũkeherie ngoro yakwa hamwe na ya arĩa mehagia, kana muoyo wakwa hamwe na wa andũ arĩa maitaga thakame, **10** arĩa marĩ na maĩndũ wa waganu moko-inĩ mao, o arĩa moko mao ma ũrĩo maiyũrĩte mahaki. **11** No nĩi-rĩ, ndũũraga mĩtũũrĩre ũtarĩ ũcuuke; kĩngũũre na ũnjĩguĩre tha. **12** Magũrũ makwa marũgamĩte handũ harĩa haigananu; nĩndĩrĩgocaga Jehova ndĩ kiũngano-inĩ kĩnene.

27 Thaburi ya Daudi Jehova nĩwe ũtheri wakwa na ũhonokio wakwa; ingĩgĩtĩgĩra ũ? Jehova nĩwe kĩhitho kĩa muoyo wakwa; ingĩkĩmakio nũũ? **2** Rĩria andũ arĩa ooru manjũkĩrĩra nĩguo matambuere nyama cia mwĩrĩ wakwa, o acio thũ ciakwa na arĩa marĩ muku na nĩi maatharĩkĩra-rĩ, marĩhĩngagwo makagũa. **3** O na mbũtũ cia ita ingĩndigiĩcĩria, ngoro yakwa ndĩngĩtĩgĩra; o na ingĩũkĩrĩrwo nĩ ita, ndĩngĩgĩa na nganja. **4** Ndĩ o ũndũ ũmwe njũũragia harĩ Jehova, na noguo thingataga: atĩ njikarage nyũmba ya Jehova matukũ mothe ma muoyo wakwa, ndĩionagĩre wega wa Jehova, na ndũiragie kĩrĩra ndĩ thĩĩni wa hekarũ yake. **5** Nĩgũkorwo mĩthenya wa thĩĩna-rĩ, akaangĩtĩra ndĩ hau giĩkaro-inĩ giake; nĩakahitha kĩngũnyĩ-inĩ kĩa hema yake, na andũngame igũrũ wa rwaro rwa ihiga. **6** Hĩndĩ ĩyo mĩtwe wakwa nĩũkambarario igũrũ wa thũ iria iithĩũrũrũkĩrĩre; nĩngaruta igongona ngianagĩrĩra na gĩkeno ndĩ hema-inĩ yake; nĩngainĩra Jehova na ndĩmũgooce. **7** Wee Jehova, igua mũgambo wakwa rĩria ndagũkaira; njiguagĩra tha na ũnjĩtikage. **8** Ha ũhoro waku, ngoro yakwa yugaga atĩrĩ, "Rongoria ũthĩũ wake!" Na nĩi ngoiga atĩrĩ, Wee Jehova, ũthĩũ waku nĩguo ndĩ rongoragia. **9** Ndũkaahithe ũthĩũ waku, tĩga kũngata ndungata yaku na marakara; Wee nĩwe ũtũũrĩte ũndeithagia. Ndũkandegge kana ũndiganĩrĩre, Wee Ngai Mũhonokia wakwa. **10** O na baba na maitũ mangĩndiganĩria, Jehova nĩakanyamũkĩra. **11** Wee Jehova nyonagĩrĩria njĩra yaku, na ũngeragĩrĩre njĩra ĩria nũngarũ, nĩ ũndũ wa thũ ciakwa. **12** Ndũkaneane kũrĩ arĩa marĩ muku na nĩi, nĩgũkorwo aĩra a maheeni nĩmanjũkĩrĩre, makaheeha mĩheehũ ya kũnjika ũũru. **13** Nĩi nĩnjĩtikĩtie ũũ: atĩ nĩngeyonera wega wa Jehova ndĩ bũrũri wa arĩa marĩ muoyo. **14** Eterera o Jehova: gĩa na hinya na ũũmĩrĩrĩre ngoro, na weterere Jehova.

28 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nĩwe ndĩrakaira, Wee Rwaro rwakwa rwa ihiga; ndũkarege giũthikĩrĩria. Nĩgũkorwo ũngĩngĩria, ingĩhaana ta arĩa maikũrũkĩte magatooŵa irima. **2** Igua giũthaihana gwakwa ngĩgũkaira ũndeithie, o nyambararĩtie moko makwa ndĩmerekĩrĩre harĩa haku Hatheru-Mũno. **3** Ndũkanguucũrũranie hamwe na andũ arĩa aaganu, atĩ ũndwanarĩre hamwe na arĩa mekaga ũũru, o arĩa maaragia ndeto cia thayũ na andũ a itũũra, no marĩ na ũũru ngoro-inĩ ciao. **4** Andũ acio marĩhe nĩ ũndũ wa ciiko ciao, na nĩ ũndũ wa wĩra wao mũũru; marĩhe nĩ ũndũ wa wĩra wa moko mao, ũmarĩhe o kĩrĩa kĩmagĩrĩire. **5** Tondũ matĩrũmbũyagia mawĩko ma Jehova o na wĩra wa moko mako; we nĩakamatharũria na ndakamaaka rĩngĩ. **6** Jehova arogocwo, nĩgũkorwo nĩaiguĩte ngĩmũthaiha anjĩguĩre tha. **7** Jehova nĩwe hinya wakwa na nowe ngo yakwa; ngoro yakwa nĩwe ĩhokete, na nĩandeithĩtie. Ngoro yakwa nĩrarũũhia nĩ gĩkeno, na nĩngũmũĩnĩra rwĩmbo rwa kũmũcokeria ngaatho. **8** Jehova nĩwe hinya wa andũ ake, na kũrĩ ũrĩa wake mũitĩrĩrĩre maguta nĩ kĩĩrigo kĩa hinya kĩa ũhonokio. **9** Honokia andũ aku na ũrathime igai rĩrĩ rĩaku, tuĩka mũrĩithi wao na ũmakuuage nginya tene.

29 Thaburi ya Daudi Rahai Jehova, inyuĩ ciũmbe cia igũrũ, rahai Jehova tondũ nĩwe ũrĩ riiri na hinya. **2** Rahai Jehova, mũheane ũhoro wa riiri wa rĩitwa rĩake; thathaiyai Jehova thĩĩni wa ũkengi wa ũthingu wake. **3** Mũgambo wa Jehova ũragamba na kũu iria-inĩ; Mũrũgu ũcio wa riiri nĩararuruma, Jehova araruruma igũrũ rĩa maaĩ maingĩ. **4** Mũgambo wa Jehova nĩ ũrĩ ũhoti; mũgambo wa Jehova ũyũrĩte riiri. **5** Mũgambo wa Jehova unangaga mĩtarakwa; Jehova oinangaga mĩtarakwa ya Lebanoni ĩgatũka tũcunji. **6** Atũmaga bũrũri wa Lebanoni ũtũũhe ta njaũ, nakĩo Kĩrĩma gĩa Sirioni gĩgatũũha ta njaũ ya mbogo. **7** Mũgambo wa Jehova ũhenũkaga nĩnĩmbĩ cia mwaki. **8** Mũgambo wa Jehova ũinainagia werũ; Jehova ainainagia Werũ wa Kadeshi. **9** Mũgambo wa Jehova ũthioraga mĩtĩ ya mĩgandi, na ũgatũma mĩtĩtũ ĩhũrũrũke ĩgatigwo ũtheri. Nakuo hekarũ-inĩ yake arĩa othe marĩ kuo makaanĩrĩra makoiga, "Kaĩ arĩ riiri-ĩ!" **10** Jehova arĩ igũrũ rĩa mũyũro wa maaĩ aikarĩre gĩtĩ kĩa ũnene; Jehova egũtũũra aikarĩre gĩtĩ kĩa ũnene arĩ Mũthamaki nginya tene. **11** Jehova aheaga andũ ake hinya; Jehova arathimaga andũ ake magaikara na thayũ.

30 Wee Jehova-rĩ, nĩngũgũtũgũgĩria nĩgũkorwo wandutire kũrĩa kũrĩku, na ũkĩgĩria thũ ciakwa ingenerere. **2** Wee Jehova Ngai wakwa, ndagũkairĩre ũndeithie nawe ũkĩhonia. **3** Wee Jehova, wandutire kuuma mbĩrĩra-inĩ; ũkĩgĩria njĩkũrũke, ndoonye irima. (Sheol h7585) **4** Nĩraĩ Jehova mũmũgooce, inyuĩ andũ ake aamũre; mũgooce rĩitwa riu rĩake itheru. **5** Nĩgũkorwo marakara make nĩ ma kahinda o kanini, no ũtugi wake nĩwagũtũũria mũndũ muoyo; kĩrĩro no kĩaarĩre ũtukũ wothe no rũciĩnĩ gwakĩa kũrooke gĩkeno. **6** Hĩndĩ ĩria ndagaaĩrĩre, ndoigire atĩrĩ, "Nyonĩrĩre ũtugi waku-rĩ, watũmire ndĩhaande o ta kĩrĩma; no rĩria

wahithire ūthiū waku-rī, nīndamakire. **8** Wee Jehova nīwe ndakaīre; ng'ŭthaitha Mwathani anjigūire tha: **9** “Mwanangīko wakwa ūng'korwo na uumithio ūrikū, ing'itoonyerera irima-inī? Rūkūngū-rī, no rūkūgoocē? No rwanīre wīhoheku waku? **10** Wee Jehova, thikīrīria na ūnjigūire tha; Wee Jehova, tuika ūiteithio wakwa.” **11** Wagarūire kīgiriko gīakwa gīgītuika rwīmbo rwa gīkeno; ūkīnduta nguo yakwa ya ikūnia, ūkīhumba gīkeno, **12** nigeetha ngoro yakwa ikūinire na ndigakire. Wee Jehova Ngai wakwa, ngūtūira ngūcookagīria ngaatho nginya tene.

31 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nī harīwe njūrīre; ndūkanareke njonorithio; nī ūndū wa ūthingu waku-rī, ndeithūra. **2** Ndegera gūtū na ūhiūhe ūike ūūhatūre; tuika rwaro rwakwa rwa ihiga rwa kūrīria, ūtūke gīkaro kīrigīre na hinya, ūūhonokie. **3** Nīgūkorwo Wee nīwe Rwaro rwakwa rwa lhiga na gīkaro gīakwa kīrigīre na hinya, nī ūndū wa rīitwa rīaku, ndongoria na ūnyonie njīra. **4** Ndeithūkithia mūtego-inī ūria nyambūrwo, nīgūkorwo nīwe rīūrīro rīakwa. **5** Roho wakwa ndaūiga moko-inī maku; Wee Jehova, ngūtūira, o Wee Mūrungu ūria wa ma. **6** Nīthūire arīa mahooyaga ngai cia mīhianano itarī kīene; nīi ndīhokete o Jehova. **7** Nīi nīngūcanjamūka na ngenage nī ūndū wa wendo waku, nīgūkorwo nīwonire minyamaro yakwa, na ūkīmenya ruo rūnene rwa ngoro yakwa. **8** Ndūneanite kūrī thū, no nīkīnyithīte magūrū makwa handū haarī. **9** Njigūira tha, Wee Jehova, nīgūkorwo ndī mūnyamarīku; maitho makwa nīmaroorwo nī hinya nī ūndū wa kīeha, ngoro yakwa na mwīrī wakwa ikoorwo nī hinya nī ūndū wa ihooru. **10** Muoyo wakwa nīūniitwo nī ruo rūnene, na mīaka yakwa ikaniinwo nī gūcaaya; nīnjūrītwo nī hinya nī ūndū wa mīnyamaro yakwa, namo mahīndī makwa makaaga hinya. **11** Nī ūndū wa thū ciakwa ciothe, ndūikite wa kūnyararwo nī andū a itūira rīakwa; ndūikite kīndū gīa gwītīgīrwo nī arata akwa, nī arīa maanyona njīra-inī nī kūrīra moraga. **12** Nīmariganīrwo nī nīi o ta mūdū ūkūite; ngakīhaana o ta nyūngū nguū. **13** Nīgūkorwo nīndīraigua njambanio ya andū aingī; guoya mūnene ūkīnyumaga na mīena yothe; marathugunda manjike ūuru, makagīa ndundu ya ūria mangīnjūruga. **14** No nīi nīwe ndīhokete, Wee Jehova, ngoiga atīrī, “Wee nīwe Ngai wakwa.” **15** Mahinda makwa marī moko-inī maku; ndeithūra kuuma kūrī thū ciakwa, na kuuma kūrī arīa maathingataga. **16** Tūma ūthiū waku warīre ndungata yaku; honokia nī ūndū wa wendo waku ūtathiraga. **17** Wee Jehova, ndūkareke njonorithio, nīgūkorwo nīwe ngayagīra; no andū arīa aaganu ūreke maconorithio na makome mbīrīra-inī makīrīte ki. **(Sheol h7585)** **18** Tūma mīromo yao ya kūheenanīa ikīrio, nīgūkorwo maaragia na mwītīto na kīnyararo, maaragia na mwīgaatho magookīrīra andū arīa athingu. **19** Kai wega waku ūria ūigīre arīa magwītīgīrīte, nī mūngī-rī, o wega ūria ūheaga andū arīa moragīra harīwe andū othe makionaga. **20** Ūmahithaga harīa Wee ūri o harīa hegitīte, kuuma kūrī arīa mamacīragīra kūmeka ūuru; ūmaigaga gīkaro-inī gīaku, ūkamagītīra harī nīmī irīa icambanaga. **21** Jehova arogocwo, nīgūkorwo

nīanyonirīe wendo wake wa magegania rīria ndaarī itūira inene rīrigīcīrio nī thū. **22** Rīria ndaarī mūmaku, ndoigire atīrī, “Nīnjeheretio maitho-inī maku!” No nīwaigire ngūtīhaitha ūnjigūire tha, rīria ndagūkaīre ūndeithie. **23** Endai Jehova inyuū andū ake aamūre! Jehova nīamenyagīrīra arīa ehokeku, no ūria mwītīti amūrīhaga o ūria kwagīrīre. **24** Gīai na hinya na mwīyūmīrīre ngoro, inyuū inyuothe arīa mwīhokete Jehova.

32 Thaburi ya Daudi Kūrathimwo-rī, nī ūria ūrekeirwo mahītia make, o ūria mehīa make mahumbīrītwo. **2** Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūria Jehova atatuaga mwīhia, na ūria ūtarī ūhinga ngoro. **3** Rīria ndakīrīte kī, mahīndī makwa nīmahinyarīre nī ūndū wa gūcaaya gwakwa mūthenya wothe. **4** Nīgūkorwo guoko gwaku nī kwandītūhagīra mūthenya na ūtūku; hinya wakwa wathirīre o ta ūria ime rīthiraga hīndī ya rīua. **5** Hīndī iyo ngīkumbūrīra mehīa makwa, na ndīahithire waganu wakwa, ndoigire atīrī, “Nīngumbūra mahītia makwa kūrī Jehova,” nawe ūkīndekera ūuru wa mehīa makwa. **6** Nī ūndū ūcio mūdū wothe mwītīgīri Ngai nīakūhooe rīria ūngīoneka; tī-itherū rīria maai maingī marī hinya maambūrūrūka, matīngīmūkīnyīra. **7** Wee nīwe kīhitho gīakwa; nīūkangītīra hīndī ya mathīina, na ūthīūrūrūrīrie na nyīmbo cia ūhonokio. **8** Nīndīrīkūrūtaga na ngakuonereria njīra irīa wagīrīrwo nī kūgera; ndīrīgūtāaraga na ngūmenyagīrīre. **9** Ndūkaahaane ta mbarathi kana nyūmbū, irīa itarī ūmenyo, irīa arī o nginya cīkīrwo matamu na mīkwa kanua, kwaga ūguo itīngīgūkūhīrīria. **10** Andū arīa aaganu monaga maruo maingī, no mūdū ūria wīhokaga Jehova egūtūira arīgīcīrio nī wendo ūria ūtathiraga. **11** Inyuū arīa athingu kenarai Jehova na mūcanjamūke; mūinīreī, inyuothe arīa arūngīrīru ngoro!

33 Inīrai Jehova mūkenete, inyuū andū arīa athingu; andū arīa arūngīrīru ngoro nīo maagīrīrwo nīkūmūgooca. **2** Goocai Jehova na kīnanda kīa mūgeeto; mūinīreī na kīnanda kīrīa kīgeete na nga ikūmi. **3** Mūinīreī rwīmbo rwerū; hūrīrai inanda mūrī na ūūgī, na mwanūrīre nī gūkena. **4** Nīgūkorwo kiugo kīa Jehova nīkīrerekererū na nī kīa ma; we nī mwīhokeku maūdū-inī mothe marīa ekaga. **5** Jehova nīendete ūthingu na cīra wa kīhoto; thī yothe iyyūrīte wendani wake ūria ūtathiraga. **6** Igūrū rīombirwo na ūndū wa kiugo kīa Jehova, mbūtū cia igūrū ikūmbwo na mīhūmū ya kanua gake. **7** Aacookanīrīre maai ma irīa inene ndīgīthū-inī; maai ma kūrīa kūrīku aamaigire thīinī wa makūmbī. **8** Thī yothe nīitīgīre Jehova; andū othe a thī nīmamūtīte. **9** Nīgūkorwo arīrie, thī ikīgīa kuo; aathanire, ikīthaanda, ikīrūma wega. **10** Jehova nīarīgīcīaga mībango ya ndūrīrī; nīathūkagīa mīoroto ya andū. **11** No mībango ya Jehova nīhaandaga wega nginya tene, mīoroto ya ngoro yake igakīnyīra njīarwa na njīarwa. **12** Kūrathimwo-rī, nī rūrīrī rūrīa Jehova arī we Ngai waruo, andū arīa eethuurīre matūike igai rīake. **13** Jehova arī igūrū aroraga thī akoona andū othe; **14** acūthagīrīria arīa othe matūruga gūkū thī, arī o kūu gīkaro-inī gīake, **15** we nīwe mūūmbī wa ngoro ciao othe, na nīoi mawīra mao mothe. **16** Gūtīrī mūthamaki ūhonokagio nī mūigana

wa ita riake, na gutiri njamba ya ita iiteithuraga ni undu wa hinya wayo munene. 17 Ha uhoru wa kuhonokania-ri, mbarathi cia mbaara ni mwhoko wa tuhu; o na iri na hinya muingi ndinghonokania. 18 No riri, maitho ma Jehova macuthagiria andu aria mamwitigagira, o acio maikaraga mehokete wendo wake uria utathiraga, 19 akamateithura gikuu-ini, na akamatuuria muoyo hinda ya ng'aragu. 20 Ithu twetagiria Jehova turi na mwhoko; niwe uteithio witu o na ngo itu. 21 Ngoro ciitu nickenete ni undu wake, nigukorwo twihokete riitwa riake itheru. 22 Wee Jehova-ri, wendo waku uria utathiraga uroikarania na ithui, o ta uria ithui tukwirigiriire.

34 Thaburi ya Daudi Ndirikumagia Jehova hinda ciothe; ndirimugocaga na kanua gakwa hinda ciothe. 2 Ngoro yakwa ni Jehova irirahaga; aria anyamaariku mariguaga uguo magakena. 3 Goocai Jehova mumunenehie muri hamwe na ni; rekei tutuugiri riitwa riake turi hamwe. 4 Ndarongoririe Jehova, nake akinjika, akideithura kuuma kuri maundu maria mothe maanjikagira guoya. 5 Andu aria mamucuthagiria matheragirwo ni utheri; mothiu mao gutiri hinda magaaconorithio. 6 Mundu uyumu muthini aakiire Jehova, nake Jehova akimugua, akimuhonokia mathina-ini make mothe. 7 Muraika wa Jehova aikaraga arangire aria othe mamwitigagira, na akamateithura othe. 8 Cama muone ati Jehova ni mwega; kurathimwo ni mundu uria uragira hari we. 9 Mwitigiri Jehova, inyu andu ake aamure, nigukorwo aria mamwitigiri gutiri kindu maagaga. 10 Miruuthi no yage gia kuria ihute, no aria marongoragia Jehova gutiri kindu kiega maagaga. 11 Uka ciana ciakwa, muthikiririe uria nguuga; ningumuruta gwigira Jehova. 12 Mundu uria wanyu ungienda gutuura muoyo, na eriririe kuona matuku maingi mega, 13 niakimyenere rurimi rake rutikoje uuru, na miromo yake ndikaarie maheeni. 14 Garurika utige gwika uuru na wike uria kwagiriire; caragia thayu na uuthingatage. 15 Maitho ma Jehova macuthagiria andu aria athingu, na matu make magathikiria kiriro kiao; 16 uthiu wa Jehova ukagiria andu aria mekaga uuru, nguwo moima thi matikanarikanwo. 17 Andu aria athingu makayaga, Jehova akamaigua; amateithuraga kuuma mathina-ini mao mothe. 18 Jehova akoragwo ari hakuhi na andu aria ahehenjeko ngoro, na akahonokia aria athuthiku roho. 19 Mundu uria muthingu no akorwo ari na mathina maingi, no Jehova amuteithuraga hari mo mothe; 20 agitagira mahindi make mothe, gutiri o na rimwe ringiunika. 21 Andu aria aaganu makooragwo ni uuru; nao aria mathuire andu aria athingu nimagatuirwo ciira. 22 Jehova akuuraga ndungata ciake; aria othe moragira hari we gutiri ugatuirwo ciira.

35 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, huurana na aria marahuurana na ni; ru na aria mararu na ni. 2 Oya ngo nene na gako kanini; arahuka uike undeithie. 3 Hiuria itimu na micengi, uukirire aria maathingatite. Ira ngoro yakwa atiri, "Ni ni ni uhonokio waku." 4 Andu aria mendaga kunduta muoyo maroconorithio na maagithio gitio, aria mathugundaga kunyunuha

maroconokio na thutha mamakite. 5 Marohaana ta mahuti momburitwo ni ruhuho, na muraike wa Jehova amaingatithie; 6 njira yao iroga nduma na itendere, nake muraika wa Jehova ahanyukanie nao. 7 Kuona ati nimahithire wabu wa kungega hatari gitumi, na makanyenjera irima hatari gitumi, 8 marokorererwo ni mwanangiko matehaariire, wabu ucio manyambiire uromanyiita o ene, marogwa irima riu manyenjeire. 9 Hindi iyo ngoro yakwa igacanjamuka ni undu wa Jehova, na ikenagire uhonokio wake. 10 Ningwanirra na ngoro yakwa yotho, njuurie atiri, "Nuu uhaana tawe, Wee Jehova? O Wee uhatiraga andu aria athini hari aria mari hinya kumakira, ukahatira athini na abatari hari aria mamatunya kaga indo." 11 Nikuumirite aira a maheeni, makanjuria uhoru wa maundu itooi. 12 Wega wakwa mandhaga na uuru, magatiga ngoro yakwa iri na ihooru. 13 No riria o maar aruaru, ni ndehumbire nguo ya ikunia, na nginyiuhia na undu wa kwihinga kuria irio. Riria mahooya makwa maagire macookio-ri, 14 ndaikarire ngicakayaga, o taari murata wakwa kana muru wa maitu ndaacakayagira. Ndehikiire ndi na ihooru, o taari mundu uracakira nyina. 15 No riria ndahingirwo ngigwa, o moonganire hamwe mangenerere; atharikiri makungana maatharikire itekumenya. Manjambirie mategutigithiria. 16 Maanyurugaga ta andu matooi Ngai, makaahagaraniria magego mao. 17 Wee Jehova-ri, ni nginya ri ugukara wireire? Hatira muoyo wakwa kuuma hari wanangi wao, uhatire muoyo wakwa wa goru kuuma hari miruuthi ino. 18 Ni ni ngugucokeria ngaatho kungano-ini kiria kinene; ndikugocaga ndi gatagati ka andu aingi. 19 Ndikareke aria maathuire tuhu manguirire maitho, mangenerere; kana acio maamenete hatari gitumi moianire maitho. 20 Matiaragia ndeto cia thayu, no mathugundaga maundu ma maheeni, ma gukirira andu aria maikaraga na thayu bururi-ini. 21 Manjathamagiria tunua twao makoiga atiri, "Haiya! Haiya! Maitho maitu nimeyoneire uguo." 22 Wee Jehova, niwoneire uguo; tika gukira. Wee Mwachani-ri, ndugaikare haraya na ni. 23 Arahuka, ukira ungifire! Huuranira, Wee Ngai wakwa na Mwachani wakwa. 24 Wee Jehova, ndura kuringana na uthingu waku, Wee Ngai wakwa; ndikareke manguirire maitho, mangenerere. 25 Ndikareke meciire atiri, "Haiya, uguo noguo turendaga gwikike!" Kana moige atiri, "Nitumumeretie." 26 Aria othe mangurugira maitho mangenerere ni undu wa minyamaro yakwa maroconorithio na manyiitwo ni kirigicano; aria othe metugugira iguru riakwa maroconorithio na maagithio gitio. 27 Aria makenaga ndatuirwo ciira na kihooto, nimanirre na gikeno na gucanjamuka; nimatuire moigaga atiri, "Jehova arotugirio, o we ukenagira ugaciru wa ndungata yake." 28 Rurimi rwakwa ruriragia uhoru wa uthingu waku, na ngugocaga muthenya wothe.

36 Thaburi ya Daudi Ndi na ndumiriri nditu ngoro-ini yakwa, ikonii whia wa mundu uria mwaganu: Ni atiri, hatiri wigitiri Ngai maitho-ini mawe. 2 Ni gukorwo maitho-ini make mwene erahaga muno, uu ati

ndangithota gũkũũrana o na kana athũũre mehia make. **3** Ciugo cia kanua gake nĩ cia waganu na nĩ cia maheeni; nĩatĩgĩte gũtũũka mũndũ mũũgĩ na wa gwĩkaga wega. **4** O na arĩ ũrĩrĩ-inĩ wake athugundaga o maũndũ mooru; eheanaga njĩra-inĩ ya kũmwerekeria gwĩka ũũru, na ndathũũraga ũndũ mũũru. **5** Wee Jehova-rĩ, wendani waku ũkĩnyĩte o igũrũ, naguo wihokeku waku ũgakinya o matu-inĩ. **6** ũthingu waku ũhaana ta irĩma iria nene, kĩhooito giaku gĩkarikĩra ta kũria kũriku. Wee Jehova-rĩ, ũmenyagĩrĩra mũndũ o na nyamũ. **7** Hĩ! Kaĩ wendo waku ũria ũtathiraga nĩ wa goro mũno-ĩ! Andũ othe anene na anini moragĩra kĩgunyĩ-inĩ kĩa mathagu maku. **8** Marĩĩaga makaĩnĩa kuumana na ũĩngĩ wa nyũmba yaku; ũmaheaga gĩa kũnyua kuuma rũũ-inĩ rwaku rwa gĩkeno. **9** Nĩgũkorwo gĩthima kĩa muoyo kĩrĩ kũrĩ we; ũtheri-inĩ waku niho tuonaga ũtheri. **10** Kĩrĩrĩria kwenda arĩa makũũ, naguo ũthingu waku ũtũũre na arĩa arũngĩrĩru ngoro. **11** Ikinya rĩa ũria mwĩũũ rĩroaga kũnjũkĩrĩra, o na kana guoko kwa ũria mwaganu kũnyingate. **12** Ta rora wone ũria andũ arĩa mekaga ũũru magwĩte thĩ; maikanĩtio thĩ, na matingĩhota gũũkĩra!

37 Thaburi ya Daudi Tigaga gũthĩĩnika ngoro nĩ ũndũ wa andũ arĩa mekaga ũũru, o na kana ũũguage ũũru nĩ ũndũ wa arĩa mekaga mahĩtia; **2** nĩgũkorwo acio makaahooa o narua o ta ũria nyeki ihoochaga, na make narua o ta ũria rĩya rĩhoochaga rĩamunywyo. **3** Wihoke Jehova na wĩkage wega; tũũra bũrũri-inĩ ũkenagĩra ũrĩthio wa thayũ. **4** Ikaga maũndũ ma gũkenia Jehova, na niarĩkũhingagĩria merĩrĩria ma ngoro yaku. **5** Rekaagĩrĩria Jehova njĩra yaku; mwihokage o we, nake niarĩkaga maũndũ maya: **6** Niarĩtũmaga ũthingu waku ware o ta rũciĩnĩ, nakĩo kĩhooito gĩa ciira waku kĩare o ta rĩua rĩa mũthenya barigici. **7** Hoorera mbere ya Jehova na ũmweterere ũtegũthethũka; ndũgathĩĩnĩke ngoro rĩria andũ magaacĩra mĩthĩire-inĩ yao, rĩria mekũhingia mathugunda mao ma gwĩka ũũru. **8** Tigaga kũrakara na wĩragĩrĩrie mang'ũrĩ; tigaga gũthĩĩnika ngoro, tondũ ũndũ ũcio no ũtũme wĩke ũũru. **9** Nĩgũkorwo andũ ooru nĩmakaniinwo, no arĩa mehokete Jehova nĩmakagaya bũrũri. **10** No kahinda kanini, arĩa aaganu mage kuoneka rĩngĩ; o na mũngĩmacaria, mũtingĩmoona. **11** No arĩa ahooreri nĩo makaagaya bũrũri, na matũũre makenete nĩkũĩngĩhĩrwyo nĩ thayũ. **12** Andũ arĩa aaganu mathugundaga mokĩrĩre andũ arĩa athingu, na makamahagaranĩria magego; **13** no Mwathani athekagĩrĩra andũ acio aaganu, nĩgũkorwo nĩoĩ mũthenya wao nĩũrooka. **14** Andũ arĩa aaganu macomoretĩ hiũ cia njora, na makageeta ũta nĩguo maniine mũndũ ũria mũthĩĩni na mũbatari, na moorage andũ arĩa njĩra ciao irũngĩrĩrie. **15** No hiũ icio ciao cia njora igaatheeca ngoro ciao ene, na mota mao moianangwo. **16** Nĩ kaba kindũ kinini kĩrĩ na andũ arĩa athingu, gũkĩra ũtonga mũĩngĩ wa andũ aaganu; **17** nĩgũkorwo hinya wa andũ arĩa aaganu nĩũkaniinwo, no Jehova atĩragĩrĩra andũ arĩa athingu. **18** Matukũ ma andũ arĩa matarĩ ũcuuke nĩmooĩo nĩ Jehova, na igai rĩao rĩgũtũũra nginya tene. **19** Hĩndĩ ya mwanangĩko matikooa ũũru; na hĩndĩ ya ng'aragu magaaorwo na

irio cia kũĩgana. **20** No andũ arĩa aaganu nĩmagathira: Thũ cia Jehova igaathira ta ũria ũthaka wa mĩgũnda ũthiraga, nĩũkabũria, ibuĩrie o ta ndogo. **21** Andũ arĩa aaganu makaombuga na matĩrĩhaga, no arĩa athingu maheanaga na ũtaana; **22** andũ arĩa Jehova arathimĩte nĩmakagaya bũrũri, no arĩa arumĩte nĩmakaniinwo. **23** Jehova angĩkenio nĩ mũthĩire wa mũndũ, atũmaga makinya make marũme wega; **24** o na angĩhĩngwo, ndangĩgũ, nĩgũkorwo Jehova amũnyĩtagĩrĩra na guoko gwake. **25** Ndaarĩ mũnini, na rĩu ndĩ mũkũrũ, no ndĩrĩ ndoona andũ arĩa athingu matiganĩirio, kana ciana ciao ikĩhooya irio. **26** Hĩndĩ ciothe makoragwo marĩ ataana, na makambanagĩra matekwenda uumithio; ciana ciao nĩ ikaarathimwo. **27** Theemaga ũũru, na wĩkage wega, nawe ũtũũre bũrũri-inĩ nginya tene. **28** Nĩgũkorwo Jehova endete o kĩhooito, na ndagatiganĩria arĩa ake ehokeku. Acio megũtũũra magĩtĩrĩrwyo nginya tene, no ciana cia arĩa aaganu nĩũkaniinwo. **29** Andũ arĩa athingu nĩo makaagaya bũrũri, na matũũre kuo nginya tene. **30** Kanua ka mũndũ mũthingu gatũmũkaga ndeto cia ũũgĩ, naruo rũrĩmĩ rwake rũkaaria kĩhooito. **31** Watho wa Ngai wake ũrĩ o ngoro-inĩ yake; makinya make matingĩtenderũka. **32** Andũ arĩa aaganu maikaraga moheirie arĩa athingu, magĩcaria o ũria mangĩmooraga; **33** no Jehova ndakamatiganĩria moko-inĩ ma andũ acio aaganu, kana areke matũrũrwyo atĩ nĩ ehia rĩria magaacĩrĩthio. **34** Etagĩrĩra Jehova na ũrũmagĩrĩre njĩra yake. Nĩagagũtũũgĩria nĩguo ũgae bũrũri; rĩria andũ arĩa aaganu makaaniinwo-rĩ, wee nĩũkeyonera ũndũ ũcio. **35** Nĩnyonete mũndũ mwaganu na mũndũ ũtarĩ tha agaaciire ta mũtĩ mũrũru ũrĩ o imerero-inĩ rĩaguo, **36** no thũthũta wa kahinda o kanini akĩehera, akĩaga gũkorwo ho rĩngĩ; o na gũtũũka nĩndamũcarĩrie, ndĩnĩnĩa kũmuona. **37** Cũrĩnĩa ũhoro wa mũndũ ũria ũtarĩ ũcuuke, na ũhoro ũria mũrũngĩrĩru, ũhoro wake wa matukũ marĩa magooka nĩ ũhoro wa thayũ. **38** No rĩrĩ, andũ arĩa ehia othe nĩmakaniinwo; no andũ arĩa aaganu mũthia wao nĩ kũũragwo makooragwo. **39** ũhonokio wa andũ arĩa athingu uumaga kũrĩ Jehova; we nĩwe kĩhitho kĩa kĩa hinya hĩndĩ ya mathĩĩna. **40** Jehova nĩamateithagia na akamateithũra; amateithũraga kuuma kũrĩ andũ arĩa aaganu na akamahonokia, tondũ moragĩra harĩ we.

38 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ndũkandũthie ũrĩ na marakara, kana ũũherithie ũrĩ na mang'ũrĩ. **2** Nĩgũkorwo mĩgũ yaku nĩtheceete, na guoko gwaku nĩ kũũhũrite mũno. **3** Ndirĩ na ũgĩma wa mwĩrĩ tondũ wa mang'ũrĩ maku; mahĩndĩ makwa nĩmarũaru nĩ ũndũ wa mehia makwa. **4** Mahĩtia makwa nĩmandĩtũhĩire mũno o ta mũrĩgo mũrĩtũ itangĩhota gũkuua. **5** Ironda ciakwa nĩitogotete na ikanunga nĩ tondũ wa ũrimũ wakwa wa mehia. **6** Thĩiaga ndĩhacĩte, ngakungĩrĩra mũno, mũthenya wothĩe ndĩndaga ngĩcaya. **7** Mũgongo wakwa ũyũrĩtwo nĩ ruo ta rwa mwaki; ndĩrĩ na ũgĩma wa mwĩrĩ. **8** Ndirĩ mũmocu na ngathũthĩka biũ; ndĩracaaya nĩ ruo rwa ngoro. **9** Wee Mwathani, wendi wakwa wothĩe ũrĩ o mbere yaku; gũcaaya gwakwa ti kũhitharu harĩwe. **10** Ngoro yakwa nĩĩratuuma mũno, naguo hinya wakwa nĩgũthĩra ũrathira; o na ũtheri

niumite maitho-ini makwa. **11** Arata na athiritu akwa matiendaga kunguhirira ni undu wa ironda ciakwa; o na andu a itura riakwa manjirakaga haraihu. **12** Andu aria mendaga kunjuraga ni mitego mandegaria, aria mendaga kunjika uuru maaragia uria manginyunha; muthenya wotho mathugundaga o maheeni. **13** Nii haana ta mundu gitaigua, uria utauguaga, ngahaana ta mundu utaaragia, uria utangitumira kanua gake; **14** nduikite ta mundu utauguaga, uria kanua gake gataru undu kangihota gucookia. **15** Wee Jehova, Wee niwe njetagirira; Wee Mwathani Ngai wakwa, Wee niwe ukunjookeria uhoro. **16** Nigukorwo ndoigire atiri, "Ndukanareke thu ciakwa ingenere, o na kana ciituuigirie iguru riakwa riria kuguru gwakwa gwatenderuka." **17** Nigukorwo ngirie kugua, na njirakaga ndi na ruo hinda ciothe. **18** Ningumbura waganu wakwa; nihiintio ni mehia makwa. **19** Thu ciakwa iria iri kiyo nicio nyingi; aria maathuire hatari gitumi ni aingi. **20** Andu aria mandihaga wega wakwa na uuru manjambagia riria ni nguthingata undu uria mwega. **21** Wee Jehova, ndukandiganirie; Wee Ngai wakwa, ndugaikare haraihu na ni. **22** Uka narua undeithie, Wee Mwathani, Muhonokia wakwa.

39 Thaburi ya Daudi Ndoigire atiri, "Ndimenyagirira mihire yakwa, ndriganigirie ndikehie na rurimi rwakwa; ninguoaha kanua gakwa riria riothe mundu mwaganu ar haria ndi." **2** No riria ndakirite na ngahoorera, itekwaria o na undu mwega-ri, ruo rwakwa rugikiririra kuongerereka. **3** Ngoro yakwa yahiahiaga thini wakwa, na o riria ndecuranagia, mwaki ugakana; hinda iyo ngaria na rurimi rwakwa, ngiuga atiri: **4** "Wee Jehova, nyonia muthia wa muturire wakwa, o na muihana wa matuku makwa; ningimnye uria muturire wakwa uri wa guthira na ihenya. **5** Utumite matuku makwa makuhihe ta ruihi; muihana wa miaka yakwa ti ta kindu haruwe. Mundu o wotho uri muoyo o na riria ehaandite wega ni kindu gia tulu. **6** Ti-itheru mundu ni ta kiruru riria egucangacanga: Mihang'o iria ehanga nayo no ya tulu; eigaria utonga, no ndoo niuu ukeeguna nago. **7** "No ru, Mwathani-ri, ni ki njeteire? Wee niwe mwihoko wakwa. **8** Honokia kuuma mehia-ini makwa mothe; ndukareke thekererwo ni andu aria akiyu. **9** Ndakirite ki; ndingiaturire kanua gakwa, nigukorwo niwe wekete uguo. **10** Njeheria ihura riaku; nihoonetwo ni iringa ria guoko gwaku. **11** We uruthaga na ukaherithia andu ni undu wa mehia mao; uniihana utonga wao ta memenyi; mundu no ta kindu gia tulu. **12** "Igua ihooya riakwa, Wee Jehova, thikirira ngikaira undeithie; ndukarege kigua kiriro giakwa. Nigukorwo njikaranagia nawe ta ndi mugeni, ngahaana ta mundu uhaamire kuo, o ta uria maithe makwa mothe maataru. **13** Wihugure na kung' utige kunyona, nigo ngikene ringi, itanathi njage gukorwo ho ringi."

40 Thaburi ya Daudi Ndetereire Jehova o ngiriririe; nake aguthikirira akiuga kiriro giakwa. **2** Ni aandutire irima ria muuro, thini wa ndoro yaridenderu, agikinyithia maguru makwa iguru ria rwaro rwa ihiga, na agituma ndihaande wega. **3** Eekirire

rwimbo rweru kanua-ini gakwa, rwimbo rwa kugocaga Ngai witu naruo. Andu aingi marionaga uguo magetigira, nao makehoka Jehova. **4** Kurathimwo ni mundu uria utuute ati arihokaga o Jehova, na nderigagira andu aria etii, o acio marumagirira ngai cia maheeni. **5** Wee Jehova Ngai wakwa-ri, magegania maria wikite ni maingi. Maundu maria utubangire gutiri mundu unghota gugutaarira; korwo ndaaria heane uhoro wamo-ri, mangikorwo mari maingi muno kumioiga. **6** Wee-ri, ti magongona na maruta weriragira, no niuuheete matu ma gukiuga; maruta ma njino na maruta ma kuhoroheria mehia ti mo maakubatairie. **7** Nig' ngiuga atiri, "Nii uyuhaha, nindooka, o ta uria kwandikito uhoro wakwa ibuku-ini ria gikunjo. **8** Nii ndriganigira gwika wendi waku, Wee Ngai wakwa; watho waku uri ngoro-ini yakwa." **9** Nyanagirira uhoro wa uthingu ndi kungano-ini kinene; o ta uria uui, Wee Jehova, ni ndihingaga miromo yakwa. **10** Nii ndriganigira uthingu waku ngoro-ini yakwa; njiragia uhoro wa wihokeku na uhonokio waku. Wendo waku na uhoro waku wa ma ndiri ndacihitha kungano kiria kinene. **11** Wee Jehova-ri, ndukagiririe tha ciaku inginyirire; wendo waku na uhoro waku wa ma irongitaga hinda ciothe. **12** Nigukorwo mathina matangitarka nimandigiicirie; mehia makwa nimanginyirire, ngaremwo nikuona. Maingihite gikira njiuri cia mutwe wakwa, na ngoro yakwa niyuritwo ni hinya. **13** Wee Jehova-ri, itikira kiihonokia, Wee Jehova-ri, uka narua undeithie. **14** Andu aria othe mendaga kunjuraga marconorithio na manyitwo ni kirigiicano; aria othe mendaga nyanangwo marocooka na thuutha maconokete. **15** Andu aria maathekagirira makiugaga atiri, "Haiya! Haiya!" Maroiyuro ni ihooru ni undu wa thoni ciao. **16** No aria makurongetia marokena na macanjamuke ni undu wakwa; aria mendete uhonokio waku marotura moigaga atiri, "Jehova arotugirio!" **17** No riri, ni ndi muthini na mubataru; Mwathani arondirika. Wee niwe uiteithio wakwa na mundeithuri; Wee Ngai wakwa-ri, hiuha ukindeithie.

41 Thaburi ya Daudi Kurathimwo-ri, ni mundu uria urumbuyagia andu aria matari hinya; ucio-ri, Jehova ni amuhaturaga hinda ya mathina. **2** Jehova ni arimugitagira na amutuuragie muoyo; ni arimurathimaga buru-ini, na ndakamurekereria kuri meririra ma thu ciake. **3** Jehova ni arimumenyagirira ar uriri-ini ar mururu, na acooke amuhone ar o hau uriri-ini wake. **4** Ndoigire atiri, "Wee Jehova, njiguru tha; honia, nigukorwo Wee niwe njihire." **5** Thu ciakwa ciaragia uhoro wakwa na rumena ikooria atiri, "Agakua ri, ruitwa riake rithire?" **6** Riria riothe mundu ooka kunyona, aaheaga uhoro wa maheeni, o riria ngoro yake irahunga ndeto cia kunjambia; agacooka agathi gicimeerekie kindu guothe. **7** Thu ciakwa ciothe iheehanagira nigo iinjukirire; injiragirira maundu mooru muno, ikoiga atiri, **8** "Mirimu muru ni muniyite; ndari hinda agokira hau akomete." **9** O na murata wakwa wa hakuhi, uria ndirehokete, o uria tiihanagira irio nake niangarutike. **10** No riri, Wee Jehova, njiguru tha; njarahura, nigo ndrithire

harío. **11** Nĩnjũũ atĩ nũkenetio nĩ nĩ, nĩgũkorwo thũ yakwa ndĩndooretie. **12** Wee nĩũnyũitĩrĩre nĩ ùndũ wa wagĩrũru wakwa, na ùkanjĩga harĩwe nginya tene. **13** Jehova, o we Ngai wa Isiraeli, arogocwo, kuuma tene wa tene nginya tene na tene. Amenĩ, na nĩngĩ Amenĩ.

42 Kwĩhoka Ūhonokia wa Mwathani. Thaburi ya Ariũ a Kora O ta ūria thwariga ãnyootagĩra tũrũũ twa maaĩ, no taguo ngoro yakwa ikũnyootagĩra, Wee Ngai. **2** Ngoro yakwa nĩ Ngai ãnyootagĩra, O we Mũrungu ūria ūrĩ muoyo. Ā nĩ rĩ ngaathĩ ngacemanie na Ngai? **3** Maithori makwa matũkĩte nĩmo irio ciakwa mũthenya o na ùtukũ, nao andũ manjũũragia mũthenya wothe atĩrĩ, “Ngai waku akĩrĩ ha?” **4** Maũndũ maya ndimaririkanaga o ngĩtũrũraga ngoro yakwa: ngaririkana ūria ndatwaranaga na kĩrĩndĩ, ndongoretie mũtũngoro nginya nyũmba-inĩ ya Ngai, tũkĩanagĩra na gikeno na tũgĩcookagia ngaatho, ndĩ kĩrĩndĩ-inĩ hĩndĩ ya ciathĩ. **5** Wee ngoro yakwa, ūkĩritũhĩrwo nĩkĩ? Ūrathĩnika ūguo nĩkĩ ūrĩ thĩnĩ wakwa? Wĩrĩgagĩrĩre Ngai, nĩgũkorwo no ndĩrĩmũgocoga, o we Mũhonokia wakwa, na Ngai wakwa. **6** Ngoro yakwa nĩnditũhĩre ĩrĩ thĩnĩ wakwa; nĩ ùndũ ūcio nĩngũkĩrĩkĩkana ndĩ bũrũri wa Jorodani, o kũu ĩrĩma-inĩ cia Herimoni, kuuma Kĩrĩma-inĩ kĩa Mizari. **7** Ndia imwe nĩreta ndia ĩria ĩngĩ na mũgambo wa mũrurumo wa ndururumo ciaku cia maaĩ; makũmbĩ maku mothe o na ndihũ nĩciũkĩte, ikaahubaniĩra. **8** Mũthenya-rĩ, Jehova nĩariathagĩra wendo wake harĩ nĩ, na ùtukũ nĩ rwĩmbo ndĩrĩmũinagĩra, rũrĩ ihooya rĩa kũhooya Mũrungu wa muoyo wakwa. **9** Njũũragia Mũrungu, o we rwaro rwakwa rwa lhiga, atĩrĩ, “Ūrganĩrĩrwo nĩ nĩ nĩkĩ? Ingĩthĩ ngĩcakayaga nĩkĩ, nĩ ùndũ wa kũhinyĩrĩrio nĩ thũ?” **10** Nĩ ta ngũhehenjwo mahĩndĩ makwa, rĩrĩa amuku akwa mekũnyũrũria, magatinda mũthenya wothe makinjũũria atĩrĩ, “Ngai waku akĩrĩ ha?” **11** Wee ngoro yakwa, ūkĩritũhĩrwo nĩkĩ? Ūrathĩnika ūguo nĩkĩ ūrĩ thĩnĩ wakwa? Wĩrĩgagĩrĩre Ngai, nĩgũkorwo no ndĩrĩmũgocoga, o we Mũhonokia wakwa na Ngai wakwa.

43 Nduĩra ciira wakwa, Wee Ngai, na ùnjĩrĩrĩre harĩ rũrĩrĩ rũrũ rũtagwĩtĩkĩtie; ndeithũra kuuma kũrĩ andũ aya aaganu na maaragia maheeni. **2** Wee Ngai nĩwe kĩrĩgo gĩakwa kĩa hinya. Ūndiganĩrĩre nĩkĩ? Ingĩthĩ ngĩcakayaga nĩkĩ nĩ ùndũ wa kũhinyĩrĩrio nĩ thũ? **3** Tũma ūtheri waku na ūhoru waku wa ma, ūreke indongorie arĩ cio; reke inginye kĩrĩma-inĩ gĩaku kĩa kĩa kĩa, o kũu gĩĩkaro-inĩ gĩaku. **4** Hĩndĩ ĩyo nĩngathĩ kĩgongona-inĩ kĩa Ngai, nginye harĩ Mũrungu, o we gikeno gĩakwa, na o we ngenagĩra. Nĩndĩrĩkũgocoga ngĩhũũragia kĩnanda kĩa mũgeeto, Wee Ngai, o Wee Ngai wakwa. **5** Wee ngoro yakwa, ūkĩritũhĩrwo nĩkĩ? Ūrathĩnika ūguo nĩkĩ ūrĩ thĩnĩ wakwa? Wĩrĩgagĩrĩre o Ngai, nĩgũkorwo no ndĩrĩmũgocoga, o we Mũhonokia wakwa na Ngai wakwa.

44 Twanaigua na matũ maitũ Wee Ngai, tũkĩrĩrwo nĩ maithe maitũ ūria wekire matukũ-inĩ mao, o matukũ macio ma tene. **2** Nĩwaingatiie ndũrĩrĩ na guoko gwaku, na ūgĩcooka kũhaanda maithe maitũ kuo; Wee

nĩwanyariire irĩndĩ iria ĩngĩ, na ūgĩtũma maithe maitũ magaaciie. **3** Matiegwatiie bũrũrĩ ūcio na hinya wa rũhĩũ rwaku, o na ti icoka ciao ciamaheire ūhootani; no nĩ guoko gwaku kwa ūrio, ĩ nĩ gĩcoka gĩaku, na ūtheri wa gĩthĩthĩ gĩaku, nĩgũkorwo nĩwamendete. **4** Wee nĩwe Mũthamaki wakwa na Ngai wakwa, ūria wathagĩra Jakubu ūhootani. **5** Wee nĩwe ūtũhotithagĩa kũhoota thũ ciitũ; nĩ ùndũ wa rĩtwa rĩaku tũrangagĩrĩria arĩa marĩ muku na itũhũ. **6** Ndiĩhokaga ūta wakwa, rũhĩũ rwakwa rwa njora ti ruo rũngĩhootaniĩra; **7** no Wee nĩwe ūtũtooranagĩria harĩ thũ ciitũ, ūgagĩconorithia acio matũthũire. **8** Ngai nĩwe tũtindaga tũkĩrĩahĩra mũthenya wothe, na tũgĩtũra tũgocoga rĩtwa rĩaku nginya tene. **9** No rĩu nĩtũtiganĩrĩre na ūgatũconorithia; nĩtũgĩte gũtwaranaga na mbũtũ ciitũ cia ita. **10** Nĩwatumire tũtĩrĩre thũ ciitũ, o icio itũthũire igetahira indo ciitũ. **11** Ūtũrekerieie tũtambuurwo ta ng'õndu, na ūgatũhurunja harĩ ndũrĩrĩ. **12** Wendetie andũ aku ta kĩndũ tũhũ, ndũrĩ uumthio wonetie nĩ ūguo ūmendetie. **13** Nĩtũtĩmĩte tũmenyo nĩ andũ arĩa tũhakanĩte nao, tũgatũka a kũnyararwo na gũthekererwo nĩ arĩa matũthũrũkĩrĩre. **14** Nĩtũtĩmĩte tũtũke a kuunagwo thimo nĩ ndũrĩrĩ; tũgatũtũka a kũnainagĩrio mĩtwe nĩ andũ. **15** Ndiĩdaga njonokete mũthenya wothe, ngahumbwo nĩ thoni tũthũ wothe, **16** nĩ ùndũ wa inyũrũri cia andũ arĩa maanyũrũragia na makaanuma, tondu wa thũ ĩria ĩrenda kwĩrĩhĩria. **17** Twakorirwo nĩ maũndũ macio mothe, o na gũtũka tũtĩariganĩrĩrwo nĩwe, o na kano tũgĩthaahia kĩrĩkaniro gĩaku. **18** Ngoro ciitũ iticookete na thootha; makinya maitũ matũmĩte njĩra-inĩ yaku. **19** No ūtũhehenjete, na ūgatũtũta imamo cia mbwe, na ūgatũhumbĩra na nduma nene. **20** Tũngĩkorwo nĩtwariganĩrĩrwo nĩ rĩtwa rĩa Ngai witũ, o na kano tũkĩambararia moko kũrĩ ngai ng'eni-rĩ, **21** gĩthĩ Ngai ndangĩamenyire ūhoru ūcio, kuona atĩ nĩamenyaga hitho cia ngoro? **22** No nĩ ùndũ waku tũtindaga tũng'etheire gĩku mũthenya wothe; tũtũtwa ta ng'õndu cia gũthĩnjwo. **23** Wee Mwathani, arahũka! Ūgĩkomete nĩkĩ? Wĩyarahũre! Ndũgatũtiganĩrĩre nginya tene. **24** Ūhithĩte ūthũ waku nĩkĩ, na ūkariganĩrwo nĩ mathĩna maitũ na kũhinyĩrĩrio gwitũ? **25** Tũrũndĩtwo rũkũngũ-inĩ; mĩrĩrĩ iitũ ikĩnyĩitanite na thĩ. **26** Arahũka ūtũetheire; tũkũre tondu wa wendani waku ūtathiraga.

45 Thaburi ya Ariũ a Kora Ngoro yakwa ĩyũrĩtwo nĩ ūhoru mwega rĩria ngũnĩra mũthamaki rwĩmbo rũrũ; rũrĩmĩ rwakwa no ta karamu ka mwandiki ūria mũũgĩ. **2** Wee ūrĩ mũthaka mũno gũkĩra andũ othe, nacio iromo ciaku nĩciĩrĩrĩrio maũndũ ma ūhĩgĩ, kuona atĩ Ngai nĩakũrathimĩte nginya tene. **3** Wĩohe rũhĩũ rwaku rwa njora njohero, Wee njamba ĩno ĩrĩ hinya; wĩhumbie ūkaru waku o na ūnene. **4** Ūrĩ thĩnĩ wa ūnene waku thũ ūhaicĩte mbarathi, ūkĩhootanaga nĩ ùndũ wa ūhoru wa ma, na wa kwĩnyĩhĩa, o na wa ūthingu; reke guoko gwaku kwa ūrĩo kuonanie ciĩko cia kũmakania. **5** Mĩgũ yaku ĩria mũgũ nĩthece thũ cia mũthamaki o ngoro-inĩ; ndũrĩrĩ nĩgwe magũrũ-inĩ maku. **6** Wee Ngai, gĩtĩ gĩaku kĩa ūnene gĩgũtũra tene na tene; mũthĩgĩ waku wa kĩahooto nĩguo ūgaatũka mũthĩgĩ wa ūthamaki waku. **7** Wee wendete ūthingu

no ugathũura waganu; nĩ ūndũ ūcio Ngai, o we Ngai waku, nĩakwambararĩtie gũkĩra athiritũ aku othe na ūndũ wa gũgũtirĩria maguta ma gĩkeno. **8** Nguo ciaku ciothe inungĩte o manemane, na thubiri, na mũndarathini; nĩurakenio nĩ aini a nyĩmbo na inanda cia nga marĩ ciikaro-inĩ cia mũthamaki iria igemetio na mĩguongo. **9** Thĩini wa andũ-a-nja aku arĩa atĩku harĩ na aarĩ a athamaki; mũhiki ūcio wa mũthamaki aikarĩtie mwena waku wa ūrio egemetie na thahabu ya Ofiri. **10** Ta thikĩrĩria, wee mwarĩ ūyũ, wĩcũũranie na ūigũe: Riganĩrwo nĩ andũ anyu o na nyũmba ya thoguo. **11** Mũthamaki nĩakenetio mũno nĩ ūthaka waku; mũtĩie, nĩgũkorwo nĩwe mwathi waku. **12** Mwarĩ wa Turo nĩagakũrehera kĩheho, o nao andũ arĩa atongu mũno magatuika a kwĩyendithia harĩwe. **13** Mwarĩ wa mũthamaki no riiri mũtheri arĩ naguo arĩ thĩini wa nyũmba yake, nguoyake itumĩtwo na ndigi cia thahabu. **14** Aratwarwo harĩ mũthamaki ehumbĩte nguoyake ng'emie; oimĩtwo thuuha nĩ airĩtu gathirange a thiritũ yake, na othe marooka kũrĩ we. **15** Mararehwo na gĩkeno na ndũhiũ; nĩmatoonye nyũmba ya mũthamaki. **16** Ciana cianyu nĩcio igaacooka ithenya rĩa maithe manyu; ūkaamatua anene bũrũri-inĩ guothe. **17** Nĩngũtũma ūtũũre ūririkanagwo nĩ njjarwa na njjarwa; nĩ ūndũ ūcio ndũrĩri igaatũũra igĩkumagia tene na tene.

46 Thaburi ya Ariũ a Kora Ngai nĩwe rĩrũro riitũ o na hinya witũ, o we iteithio witũ hĩndĩ ya mathĩina. **2** Tondũ ūcio tũtingĩtigĩra, o na thĩ ingĩthingitha, na irĩma igwe iria-inĩ, **3** o na maaĩ marĩo mangĩrũruma na mahũyũke, nginya irĩa igathingithio nĩ nditi yamo. **4** Nĩ kũrĩ rũũ rũria tũrũũ tũwaro tũkenagia itũũra rĩa Ngai, gũikaro kũ kiamũre kĩa ūria-ũri-Igũrũ-Mũno. **5** Ngai arĩ kũu thĩini wa itũũra rĩu, na rĩtikenyenyeke; Ngai nĩwe ūkaarĩteithia kirooko gũgĩkia. **6** Ndũrĩri nĩiraronja, namo mothamaki makenyenya; nake agũũthũka-rĩ, thĩ igatweka. **7** Jehova Mwene-Hinya-Wothe arĩ hamwe na ithuĩ; Ngai wa Jakubu nĩwe kĩirigo giitũ kĩa hinya. **8** Ūkai muone ciiko iria Jehova ekĩte, ūkai muone ūria akĩrĩtie thĩ ihooru. **9** Aniinaga mbaara nginya ituri cia thĩ; oinaga ūta na agathethera itimũ, na agacina ngo na mwaki. **10** "Hoorerai, na mũmenye atĩ nĩ nĩ nĩ Ngai; nĩngatũũgĩrio ndũrĩri-inĩ, na ndũũgĩrio thĩ yothe." **11** Jehova Mwene-Hinya-Wothe arĩ hamwe na ithuĩ; Ngai wa Jakubu nĩwe kĩirigo giitũ kĩa hinya.

47 Thaburi ya Ariũ a Kora Inyuĩ andũ a ndũrĩri ciothe, hũurai hĩ; ugĩrĩriai nĩ ūndũ wa Ngai, na mwanĩrĩre mũrĩ na gĩkeno. **2** Jehova Ūria-Ūri-Igũrũ-Mũno kaĩ nĩ wa gwĩtigĩrwo-ĩ, o we Mũthamaki mũnene ūria wathaga thĩ yothe! **3** Atooragia ndũrĩri igaikara rungu rwitũ, irĩndĩ igaikara rungu rwa makinya maitũ. **4** Nĩwe watũthuurĩre igai riitũ, ithuĩ gĩkeno kĩa Jakubu, o ūcio eendete. **5** Ngai nĩambatĩte, o agĩkũngũyagĩrwo na gĩkeno, Jehova akaambata akĩhuhagĩrwo tũrumbeta. **6** Inĩrai Ngai mũmũgooco na nyĩmbo, mũinĩrei mũmũgooco; inĩrai Mũthamaki witũ mũmũgooco, mũinĩrei mũmũgooco. **7** Nĩgũkorwo Ngai nĩwe Mũthamaki wa thĩ yothe; mũgoocoĩ na nyĩmbo. **8** Ngai nĩwe ūthamakağĩra ndũrĩri; Ngai aikarĩre gĩtĩ gĩake kĩrĩa gĩtheru kĩa ūnene. **9** Andũ a ndũrĩri arĩa

marĩ igweta nĩmonganĩte matuĩke ta andũ a Ngai wa lburahĩmu, nĩgũkorwo athamaki a thĩ nĩ a Ngai; we nĩwe ūtũũgĩrĩtio mũno.

48 Thaburi ya Ariũ a Kora Jehova nĩ mũnene, na nĩ wa kũgoocwo mũno, arĩ kũu thĩini wa itũũra inene rĩa Ngai witũ, o kĩrĩma-inĩ gĩake kĩrĩa kiamũre. **2** Kĩrĩma kũu kĩa Ngai nĩ gĩthaka na gĩkaraiha na igũrũ, na nĩkĩo gĩkeno gĩa thĩ yothe. O ta ūria Zafoni gũtũgĩrĩte na igũrũ mũno, no taguo Kĩrĩma gĩa Zayuni kĩaana, itũũra rĩu inene rĩa Mũthamaki ūria Mũnene. **3** Ngai arĩ thĩini wa ciikaro iria ngĩtĩre cia mũthamaki; nake nĩeyonanĩtie atĩ nĩwe kĩirigo gĩacio kĩa hinya. **4** Rĩria athamaki maanyĩtanire hamwe na magĩthĩ magatharĩkĩre itũũra rĩu, **5** maarĩonire, magĩtuika nda; makĩũra nĩ kĩmako kĩnene. **6** O hau-hau makĩnyĩtwo nĩ kũmaina, makĩgĩa na ruo ta rwa mũndũ-wa-nja akĩrũmwo. **7** Wamanangĩre o ta ūria marikabu cia Tarishishi cianangagwo nĩ rũhuho ruumĩte mwena wa irathĩro. **8** O ta ūria tũiguĩte, ūguo noguo tuonete thĩini wa itũũra inene rĩa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, itũũra rĩu inene rĩa Ngai witũ: Ngai egũtũũra arĩgĩtagĩra nginya tene. **9** Tũrĩ thĩini wa hekarũ yaku, Wee Ngai, twĩcũũranagia ūhoro wa wendo waku ūria ūtathiraga. **10** O ta ūria rĩtwa rĩaku rĩtarĩ, Wee Ngai, ūguo noguo ngumo yaku iigana o nginya ituri-inĩ cia thĩ; guoko gwaku kwa ūrio kũyũrĩtwo nĩ ūthingu. **11** Kĩrĩma gĩa Zayuni nĩgĩkenaga, namo matũũra ma Juda magacanĩmũka nĩ ūndũ wa matũũro maku ma ciira. **12** Ceeraceerai Zayuni, mũrĩthũrũrũke, mũtare mĩthiringo yarĩo irĩa mĩraihu na igũrũ, **13** mũrore ūria kũirĩgĩtwo na hinya, na mũrore ciikaro iria ngĩtĩre cia mũthamaki, nĩgeetha mũkeeraga rũciaro rũria rũgooka ūhoro wacio. **14** Nĩgũkorwo Ngai ūyũ nĩwe Ngai witũ nginya tene na tene; egũtũũra atũtongoragia nginya hĩndĩ itagathira.

49 Thaburi ya Ariũ a Kora Iguai ūhoro ūyũ, inyuĩ ndũrĩri ciothe; thikĩrĩriai, inyuotho mũtũũraga gũkũ thĩ, **2** inyuĩ mũtarĩ igweta na arĩa mũrĩ igweta, inyuĩ itonga na athĩini mũiguo hamwe: **3** Kanua gakwa nĩgekwarĩa ciugo cia ūũgĩ, mĩario ya ngoro yakwa ikorwo na ūtaũku. **4** Nĩngũtega gũtũ ndũũguĩre thimo; njooke ndaũre ndaĩ ino ngĩhũũraga kĩnanda kĩa mũgeeto: **5** Nĩ kĩĩ kĩngĩtũma ndĩtigĩre hĩndĩ ya mathĩina, rĩria andũ aaganu acio maheenanageria maathĩũrũkĩrĩe, **6** o acio mehokaga ūtonga wao, na makeeraha nĩ ūingĩ wa indo ciao? **7** Gũtĩrĩ mũndũ ūngĩhota gũkũũra muoyo wa mũndũ ūngĩ, kana arũtĩre Ngai kĩndũ gĩa gũkũũra mũndũ ūcio, **8** nĩgũkorwo ūkũũri wa muoyo nĩ ūndũ wa goro mũno, gũtĩrĩ irĩhĩ rĩngũigana o na atĩa, **9** atĩ nĩguo mũndũ atũũre muoyo nginya tene, na ndakanabutho. **10** Nĩgũkorwo andũ othe nĩmonaga atĩ o na andũ arĩa oogĩ nĩmakuuaga; mũndũ mũkĩgu na mũndũ kĩrimũ o nao nĩmakuaga, magatĩgĩra andũ angĩ ūtonga wao. **11** Mbirĩra ciao igũtũũra irĩ nyũmba ciao nginya tene, itũũke ciikaro ciao njjarwa na njjarwa, o na gũtuika maarĩ na mĩgũnda yao ene. **12** No mũndũ-rĩ, o na arĩ na indo nyĩngĩ, ndatũũraga; akuuaga o ta ūria nyamũ ikuuaga igathira. **13** Ūyũ nĩguo ūndũ ūria wathĩrĩrĩrio arĩa mĩhokaga o ene, na arũmĩrĩri ao, arĩa metikanageria na mĩario yao. **14** Maathĩrĩrĩrio

mbirira o ta ng'ondu cia gũthinjwo, na gĩkuũ nĩko gĩgaatũka mũriĩthi wao. Magaathagwo nĩ andũ arĩa arĩngĩrĩru rũciĩni; ciimba ciao ikaabũthĩra mbĩrĩra-inĩ, irĩ kũraiho na nyũmba ciao nene. (Sheol h7585) 15 No Ngai nĩagakũũra muoyo wakwa kuuma mbĩrĩra-inĩ; ti-itherũ nĩwe ũkaanyamũkĩra. (Sheol h7585) 16 Ndũkanetigĩre mũndũ rĩrĩa aatũka gĩtonga, rĩrĩa riiri wa nyũmba yake wongerereka; 17 nĩgũkorwo ndarĩ kĩndũ agaathĩĩ nakio akua, riiri wake ndagaikũrũka nãguo. 18 O na gũtũka rĩrĩa aarĩ muoyo eyoonaga arĩ mũrathime, nĩgũkorwo andũ nĩmagũkumagia rĩrĩa wagaacĩra, 19 agakua athĩĩ kũrĩ maithe mao, acio matagacooka kuona ũtheri rĩngĩ. 20 Mũndũ mũtongu ũtarĩ na ũmenyo atarĩ o ta nyamũ iria ikuuaga igathira.

50 Thaburi ya Asafu Jehova, o we Ngai ũcio Mwene-Hinya, nĩaraaria, ageeta thĩ yotho kuuma irathĩro rĩa rĩũa nginya kũria rĩthũagĩra. 2 Ngai aracangarara arĩ Zayuni itũũra rĩũ ithaka mũno. 3 Ngai witũ nĩ gũũka arooka na ndegũkĩra; mbere yake nĩ mwaki ũrakana, na akarigiicĩrio nĩ kihuhũkanio kĩnene. 4 Areeta igĩrũ na thĩ nĩguo itũike aira agĩciirithia andũ ake: 5 "Cookanĩrĩrai harĩ nĩ inyuũ andũ akwa aamũre, o inyuũ mwagĩre kirĩkanĩro na nĩ na ũndũ wa kũndũtĩra igongona." 6 Narĩo igĩrũ rĩnanagĩrĩra ũthingu wake, nĩgũkorwo Ngai we mwene nĩwe mũtuanĩri ciira. 7 "Inyuũ andũ akwa, thĩkĩrĩraia na nĩngwaria, ũthĩkĩrĩrie, wee Isiraeli, na nĩngũrũta ũira wa gũgũthita: nĩ nĩ Ngai, o Ngai waku. 8 Ndirakũrũithia nĩ ũndũ wa magongona maku, o na kana nĩ ũndũ wa maruta maku ma njino, marĩa makoragwo mbere yakwa hĩndĩ ciothe. 9 Ndirakũrũithia nĩ ndegwa yumĩte kiugũ gĩaku, kana mbũri ciumĩte ciugũ ciaku, 10 nĩgũkorwo nyamũ ciothe cia gĩthaka nĩ ciakwa, na ng'ombe iria irĩ tũrĩma-inĩ ngĩri na ngĩri. 11 Nyoni ciothe iria irĩ kũu irĩma-inĩ, gũtirĩ o na imwe itooĩ, na ciũmbe ciothe cia werũ-inĩ nĩ ciakwa. 12 Ingĩkorwo hũtĩĩ, ndingĩkwĩra, nĩgũkorwo thĩ nĩ yakwa, na kĩria gĩothe kĩrĩ thĩĩni wayo. 13 Nĩ nĩndũĩaga nyama cia ndegwa, o na kana nganyua thakame ya mbũri? 14 Rutĩra Ngai igongona rĩa gũcookia ngaatho, na ũhingagĩrie ũria-ũri-Igĩrũ-Mũno mũĩhitwa yaku, 15 na ũngayagĩre mũthenya wa mũnyamaro; na nĩndĩrikũhonokagia, nawe ũngoocege." 16 No rĩrĩ, mũndũ ũria mwaganu Ngai ekũmũũria atĩrĩ: "Ūrĩ na kĩhooto kĩrĩkũ gĩa kuuga mawatho makwa, kana kwaria ũhoru wa kĩrikanĩro gĩakwa? 17 Nĩũmenete ũrutani wakwa, na ũgateanĩria ciugo ciakwa. 18 Rĩrĩa wona mũici, ũnyĩitanagĩra nake; na ũgĩĩaga ũrũmwe na itharia. 19 Ūhũthagĩra kanua gaku kwaria ndeto njũru, na rĩrĩmĩ rwaku naruo rũkaaragia maheeni. 20 Hĩndĩ ciothe waragia ndeto cia gũũkĩrĩra mũrũ wa thoguo, ũgagĩcambia mũrũ-wa-nyũkwa. 21 Maũndũ macio ũmekaga o ngĩrĩte, nawe ũgeciiria atĩ nĩ ndarĩ o tawe. No rĩrĩ, rĩũ nĩngũkũrũithia, nguonie maũndũ marĩa wikĩte. 22 "Mwĩcũranieĩ ũhoru ũyũ, inyuũ mũriganagĩrwo nĩ Ngai, nĩguo ndikamũtambuure, na haage mũndũ wa kũmũteithũra. 23 Mũndũ ũria ũrutaga igongona rĩa gũcookia ngaatho nĩ nĩ atĩĩaga, na akahaarĩria njĩra nĩgeetha ndĩmuonie ũhonokanio wa Ngai."

51 Thaburi ya Daudi Wee Ngai-rĩ, njĩgũira tha, kũringana na wendo waku ũria ũtathiraga; kũringana na tha ciaku nyingĩ-rĩ, tharia mahĩtia makwa mathire. 2 Thambia mahĩtia makwa mothe, na ũũtherie mehĩa makwa. 3 Nĩgũkorwo nĩnjũũ mahĩtia makwa, namo mehĩa makwa makoragwo mbere yakwa hĩndĩ ciothe. 4 Wee nĩwe njĩhĩĩrie, o Wee wiki, na ngeeka ũndũ mũũru maitho-inĩ maku, nĩguo Wee wonekage ũtarĩ na mahĩtia rĩrĩa ũkwaria, na ũrĩ wa kĩhooto rĩrĩa ũgũtua ciira. 5 Ti-itherũ ndaciariwro ndĩ mwĩhia; maitũ aagĩre nda ya kũnĩjara arĩ o na mehĩa. 6 Ti-itherũ, Wee wendaga ũhoru wa ma kuuma ngoro thĩĩni; nĩ ũndũ ũcio ũndutaga kũgĩa na ũũgĩ ngoro-inĩ yakwa. 7 Theria na mũthobi, na nĩngũthera; thaambia, na nĩngwerũha gũkĩra ira. 8 Tũma ngene na njanjamũke; mahĩndĩ marĩa ũthetherete nĩmagĩkene. 9 Hitha ũthĩũ waku ndũkoone mehĩa makwa, na ũtharie mahĩtia makwa mothe. 10 Wee Ngai-rĩ, nyũmbĩra ngoro theru thĩĩni wakwa, na ũnjerũhĩrie roho wa kwĩhokeka thĩĩni wakwa. 11 Ndũkanyĩngate nyume harĩwe, o na kana weherie Roho waku Mũtheru kuuma thĩĩni wakwa. 12 Njookeria gĩkeno kĩria kĩa ũhonokio waku, na ũũhe roho wa kũndũũria ngwathĩkagĩra. 13 Hĩndĩ iyo nĩngaruta andũ arĩa aremi nĩguo mamenye njĩra ciaku, nao ehĩa magũcookerere. 14 Wee Ngai, o Wee Ngai ũria ũũhonokagia-rĩ, honokia kuumana na ũiti thakame, naruo rĩrĩmĩ rwakwa nĩrũkaina ũhoru wa ũthingu waku. 15 Wee Mwathani, tumũra mũromo yakwa, nako kanua gakwa koimbũre ũgocci waku. 16 Wee ndũkenagio nĩ kũrũtĩwro igongona, korwo nĩũkenagio nĩroho no ngũrutĩre; o na ndũkenagio nĩ magongona ma njino. 17 Magongona marĩa Ngai etikagĩra nĩ roho ũria mũthuthĩku; ngoro irĩa thuthũku na ikahera-rĩ, Wee Ngai ndũngĩmĩrega. 18 Tũma itũũra rĩa Zayuni rĩgaacĩre nĩ ũndũ wa wega waku; aka thingo cia Jerusalemu rĩngĩ. 19 Hĩndĩ iyo nĩũgakenagĩra magongona ma ũthingu, na maruta ma njino o marĩa macinagwo magathira biũ; ningĩ magongona ma ndegwa nĩmakarutagĩrwo kĩgongona-inĩ gĩaku.

52 Thaburi ya Daudi Wee njamba ino irĩ hinya, ũreegana nĩ ũndũ wa maũndũ mooru nĩkĩ? Ūtĩndaga wirahite mũthenya wotho nĩkĩ, o wee ũtũkĩte gĩconoko maitho-nĩ ma Ngai? 2 Rĩrĩmĩ rwaku rũthugundaga mwanangĩko; rĩhaana ta rwenji rũnoore, o wee wĩkaga maũndũ ma maheeni. 3 Wendete maũndũ mooru gũkĩra marĩa mega, ũkenda maheeni gũkĩra kwaria ma. 4 Wendete ciugo o ciothe ithũkagia andũ, wee rĩrĩmĩ rũrũ rwa maheeni! 5 Ti-itherũ Mũrungu nĩagakwananga nginya tene na tene: Agakũnyĩta, akũhurie na akũrute hema-inĩ yaku; agakũmunya akweherie bũrũri wa arĩa marĩ muoyo. 6 Andũ arĩa athĩngu nĩmakona ũguo metigĩre; nao magathekerera mũndũ ũcio, moige atĩrĩ, 7 "Ūyũ nĩwe mũndũ ũria wagire gũtua Ngai kĩĩhitho gĩake kĩa hinya, no eehokire ũtonga wake mũingĩ, na akĩgĩa hinya nĩ ũndũ wa kũniina andũ arĩa angĩ!" 8 No rĩrĩ, nĩ ndarĩ ta mũtĩ wa mũtamaĩyũ, ũria ũrũkaria wega ũrĩ thĩĩni wa nyũmba ya Ngai; ndĩhokete wendo wa Ngai ũria ũtathiraga nginya tene na tene. 9 Ngũtũũra ngũgocoga nginya

tene nĩ undũ wa ũria wĩkĩte; ndĩrĩhokaga rĩtwa riaku, nĩgũkorwo rĩtwa riaku nĩ rĩega. Ndĩrĩkũgoocaga ndĩ mbere ya andũ aku arĩa aamũre.

53 Thaburi ya Daudi Kĩrimũ kĩiraga na ngoro atĩrĩ, “Gũtĩrĩ Ngai.” Nao amaramari, ciiko ciao irĩ magigi; gũtĩrĩ mũndũ o na ũmwe wĩkaga wega. **2** Ngai aroraga ciana cia andũ arĩ o igũrũ, one kana nĩ harĩ ũrĩ na ũmenyo, o na kana nĩ harĩ ũrongoragia Ngai. **3** Othe nĩmacookete na thuuha, othe marĩ hamwe nĩmatũkĩte amaramari; gũtĩrĩ o na ũmwe wĩkaga wega, gũtĩrĩ o na ũmwe. **4** Andũ acio megaga maũndũ mooru kai matarĩ ũmenyo, o acio mariĩaga andũ akwa o ta ũria andũ marĩaga irio, o acio matakayagĩra Ngai? **5** O hau-rĩ, makanyiitwo nĩ guoya mũnene, o na gũtari kĩndũ gĩa gũtũma metigĩre. Nĩgũkorwo Ngai nĩahurunjĩte mahĩndĩ ma andũ acio magũtharĩkĩre; nĩwamaconorĩthirie, nĩgũkorwo Ngai nĩamamenete. **6** Naarĩ korwo ũhonokio wa Isiraeli no ũgĩuke kuuma Zayuni! Rĩria Ngai agacookereria andũ ake na indo ciao-rĩ, Jakubu nĩagakena na Isiraeli acanjamũke!

54 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, honokia nĩ undũ wa rĩtwa riaku; ndĩhĩria na hinya waku. **2** Wee Ngai, igua ihooya riakwa; thĩkĩrĩria ciugo cia kanua gakwa. **3** Andũ ageni nĩmanjũkĩrĩre; nao andũ matarĩ tha nĩmaracaria muoyo wakwa, o andũ acio matarũmbũyagia Ngai. **4** Ti-itherũ Ngai nĩwe ũteithio wakwa; Mwathani nĩwe ũndĩragĩrĩra. **5** Cookereria andũ arĩa manjambagia ũuru wao; Wee maniine nĩ undũ wa wĩhokeku waku. **6** Nĩngũkũrutĩra igongona rĩa kwiyendera; nĩngũgooca rĩtwa riaku, Wee Jehova, tondũ nĩ rĩega. **7** Nĩgũkorwo nĩahonoketie mathĩina-inĩ makwa mothe, na maitho makwa nĩmeyoneire gũtoorio gwa thũ ciakwa.

55 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, thĩkĩrĩria ihooya riakwa, ndũkaage kũigua ithaithana riakwa; **2** njigua na ũnjĩtike. Meciiria makwa nĩmathĩnĩnĩte na ndĩ mũgĩku **3** nĩ undũ wa mũgambo wa thũ, nĩ undũ wa gũkũũrĩro maitho nĩ andũ arĩa aaganu; tondũ o mandehagĩra o mathĩina, na makaanyũrũria marakarĩte. **4** Ngoro yakwa ĩrĩ na ruo rũnene thĩnĩ wakwa, nganyiitwo nĩ imakania nene cia gĩkuũ. **5** Guoya na kũinaina nĩcĩndigĩcĩrĩre; hubanĩrio nĩ kĩmako kĩnene. **6** Na nĩ ngũga atĩrĩ, “Hĩ, naarĩ korwo ndĩ na mathagu ta ndutura! Ingũmbũka thĩ ngahurũke, **7** ingĩũra thĩ kũndũ kũraya, ngaikare werũ-inĩ; **8** ingĩhĩũha thĩ handũ harĩa ingĩgĩtia, kũraihi na rũhuho rũu rũnene na kĩhũhũkanio.” **9** Wee Mwathani, andũ arĩa aaganu nĩmanyiitwo nĩ kĩrigicano, ũhĩngicane mĩario yao, nĩgũkorwo itũũra-inĩ inene nyonaga o haaro na ngũũ. **10** Mũthenya na ũtũkũ, andũ acio aaganu macangacangaga thĩngo-inĩ cia itũũra rĩu; narĩo rĩyũrĩtuo nĩ rũmena na irumi. **11** Thĩnĩ na itũũra rĩu inene no mwanangiko ũrĩ kuo; kwĩhitanĩra na kũheenania ciyũrite njĩra-inĩ ciarĩo. **12** Korwo nĩ thũ ĩranũma-rĩ, no ngĩrĩrĩre; korwo nĩ thũ ĩranjũkĩrĩra-rĩ, no ndĩhĩthe ndĩkanyone. **13** No rĩrĩ, nĩwe mũndũ wa riika riakwa, mũthiritũ wakwa, mũrata wakwa ũria twendanĩte mũno, **14** o wee twanakenanĩra tũrĩ

na ngwatanĩro njega, tũgĩthĩ hamwe na andũ arĩa angĩ nyũmba-inĩ ya Ngai. **15** Gĩkuũ kĩrohbanĩria thũ ciakwa o rĩmwe; iroikũrũka mbĩrĩra irĩ muoyo, tondũ ũuru ũkoragwo ngoro-inĩ ciacio. (Sheol h7585) **16** No rĩrĩ, nĩ nĩ Ngai ngayagĩra, nake Jehova nĩahonokagia. **17** Hwai-inĩ, na rũcĩnĩ, o na mĩaraho, ngayaga ndĩ mĩnyamaro-inĩ, nake nĩaiguaga mũgambo wakwa. **18** We angũũraga kuuma mbaara-inĩ ĩria ndũithagio, ngoima itagarurĩtio, o na gwakorwo nĩ andũ angĩ mandũthagia. **19** Mũrungu ũria ũtũũrite aikarĩre gĩtĩ kĩa ũnene nginya tene, nĩekũmaigua na amaherĩthie, andũ acio matagarũragira mĩthĩre yao, o acio matetigagĩra Ngai. **20** Mũndũ ũcio tũrĩ thiritũ nake atharĩkĩra arata ake, na agathũkia kĩrĩkanĩro giake. **21** Mĩario yake ĩnyorokete o ta thĩagi, no rĩrĩ, mbaara ĩrĩ ngoro-inĩ yake; ciugo ciake ihooranagĩria gũkĩra maguta, no icio nĩ hiũ cia njora irĩ njomore. **22** Rekereria Jehova maũndũ marĩa magũtanganga, na nĩegũgũtĩrĩrĩra; ndarĩ hĩndĩ akaareka mũndũ ũria mũthĩngũ agwe. **23** No rĩrĩ, Wee Ngai, nĩũkharũrũkia andũ arĩa aaganu irima-inĩ rĩa ũmaramari; andũ arĩa manyootagĩra thakame na andũ a maheeni matigakĩnyia nuthu ya matukũ mao. No nĩ hakwa-rĩ, Wee nĩwe ndĩhokete.

56 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, njĩguĩra tha, nĩgũkorwo andũ nĩmaingatanĩte na nĩ mũno; mũthenya wothe mendaga o gũũtharĩkĩra. **2** Andũ arĩa manjambagia maingatanaga na nĩ mũthenya wothe; angĩ nĩ arĩa maraatharĩkia na mwĩtĩo. **3** Rĩria ndetigĩra-rĩ, nĩwe ndĩrĩhokaga. **4** Nĩ undũ wa hinya wa Ngai, nĩndĩrĩgocaga kiugo giake, ndĩhokete o Ngai; ndĩngĩtĩgĩra. Mũndũ ũrĩ na mwĩrĩ angĩnjika atĩa? **5** Mũthenya wothe matĩndaga makĩogomia akũro ciakwa; hĩndĩ ciothe mathugundaga kũnjika ũuru. **6** Manjĩragĩra na makanjoheria, na makarĩthania na mĩthĩre yakwa, makienda kũnjũraga. **7** Wee Ngai, ndũkareke mahonoko o na atĩa; ng’aurĩania ndũrĩrĩ na marakara maku. **8** Andũka ũhoro wa gũcakaya gwakwa; maithori makwa mekĩre cuba-inĩ yaku, gĩthĩ matĩrĩ maandĩko-inĩ maku? **9** Rĩria ngaakaya ndeithio thũ ciakwa nĩkahũndũka. ũndũ ũcio nĩũgatũma menye atĩ Ngai arĩ hamwe na nĩ. **10** Nĩ undũ wa hinya wa Ngai, ũria ngoocaga kiugo giake, nĩ undũ wa hinya wa Jehova, ũria ngoocaga kiugo giake, **11** ndĩhokete o Ngai; ndĩngĩtĩgĩra. Mũndũ-rĩ, angĩnjika atĩa? **12** Wee Ngai, mĩhĩtwa ĩria ndĩhĩtĩte ndĩ o nayo, nĩndĩrĩkũrutagĩra maruta ma gũgũcookeria ngaatho. **13** Nĩgũkorwo nĩũũhonoketie kuuma gĩkuũ-inĩ, na ũkagĩrĩrĩra magũrũ makwa kũhĩngwo, nĩguo thĩiage mbere ya Ngai ngionaga ũtheri ũria wonagwo nĩ arĩa marĩ muoyo.

57 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, njĩguĩra tha, ũnjĩguĩre tha, nĩgũkorwo nĩ harĩwe njũragĩra. Nĩ ngũũrĩra kũrũru-inĩ kĩa mathagu maku, o nginya mwanangiko ũhĩtũke. **2** Ngũkaira Ngai-ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno, o kũrĩ Mũrungu, ũria ũhĩngagĩria maũndũ. **3** Atũmaga ũteithio kuuma igũrũ akaahonokia, akarũthĩra arĩa maahanyũkagia mũno; Ngai agakĩndũmĩra wendani na wĩhokeku wake. **4** Nĩ ndĩ gatagatĩ-inĩ ka mĩrũũthi; ngomete gatagatĩ ka nyamũ ndĩani, na nĩo andũ arĩa magego mao mahaana ta matĩmũ na mĩguĩ, o acio nĩmĩ

ciao ihaana ta hiu cia njora njugi. **5** Wee Ngai, tugiira, utugirio iguru ria iguru; riiri waku niuge iguru ria thi yothe. **6** Thu ciakwa niciambiire maguru makwa mitego wa wabu, na ni ngithikira ni kunyamarika. Cienjete irima njira-ini yakwa, no nicio iguite thini wario. **7** Wee Ngai, ngoro yakwa nikindiirie, ngoro yakwa no ikindiirie; nikuna ngiina, ngugooce na rwimbo. **8** Wee muoyo wakwa arahuka! Arahuka wee kinanda kia mugeeto, o nawe kinanda gia kinubi! Ngwarahuka ruoro rugitema. **9** Wee Mwathani, ningukugooce, gatagati-ini ka nduriri; ningukuinira ngugooce ndi gatagati-ini ka andu. **10** Nigukorwo wendo waku ni munene, ugagikinya o iguru; wihokeku waku ukinyite o matuini. **11** Wee Ngai, tugiira, utugirio iguru ria iguru; riiri waku niuge iguru ria thi yothe.

58 Thaburi ya Daudi Inyui aathani aya-ri, ti-itheru nimwaragia maundu ma kihooto? Nimutuagira andu ciira uria kwagiriire na kihooto? **2** Aca, ngoro-ini cianyu muthugundaga maundu matari ma kihooto, na moko manyu mageeka maundu ma kuruta haaro guku thi. **3** O kuuma guciarwo andu aria aaganu nimahitaga njira; matuuraaga mari imaramari kuuma guciarwo, na maaragia maheeni. **4** Ururu wao ni ta ururu wa nyoka, uhaana ta thumu wa ndura ithingite matu mayo, **5** iria itangigua rwimbo rwa mumithuuthiri, o na angikorwo aramithuuthira ar na uugi munene atia. **6** Wee Ngai, unanga magego maria mari tunua twao; Wee Jehova, unya mithangiri ya miruthi yo! **7** Nimabuire o ta maai maria mathereraga makabuira; riria magereka uta-ri, migu yao nikoragwo iri mituuu. **8** Marotuika ta ndinoho iria itwega o igithiiga, matuika ta kihuno kiria gitoonaga riua. **9** Andu aria aaganu makeherio narua, gukira iria nyingu cianyu inghihuo ni mwaki wa migu, iri migu kana iri miumu. **10** Andu aria athingu nimagakena maarihirio, riria magathambia nyariri ciao thakame-ini ya aria aaganu. **11** Hindi iyo andu nimakoiga atiri, "Ti-itheru ni kuri na irihi ria aria athingu; ti-itheru ni kuri Ngai uria ituagira andu a thi ciira."

59 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, honokia kuuma kuri thu ciakwa; ngitira hari aria manjukagira. **2** Honokia kuuma kuri aria mekaga uru, na uuhonokie kuuma kuri acio aiti thakame. **3** Ta kione uria manjoherie! Andu ooru maranjirira manjukirire, o na itekite uru kana ngehia, Wee Jehova. **4** Ndiru undu muru njikite, no riri, nimehaariire maatharikire. Arahuka undeithie; wionere uria thunikite! **5** Wee Jehova, Ngai Mwene-Hinya-Wothe, o Wee Ngai wa Israeli, arahuka uherithie nduriri ciothe; ndukaiguire andu aaganu tha, o acio makunyanagira andu aria ang. **6** Macookaga hwa-ini makiraramaga ta ngui, makiruraga ituura-ini inene. **7** Ta kione kiria mareruka na tunua twao, ni ta mareruka hiu cia njora kuuma miromo-ini yao, makooria atiri, "Nuu ungutigua?" **8** No Wee Jehovari, mathekerere; nduriri icio ciothe niucinyarite. **9** Wee Hinya wakwa-ri, now njuthiriire; Wee Ngai-ri, niwe kirigo giakwa kia hinya, o Wee Ngai wakwa munyendi. **10** Ngai niegithi mberer yakwa, na niekunjirikira

ngenerere aria manjambagia. **11** No ndukamoorage, niugo andu akwa matikanariganirwo. Ni undu wa hinya waku, tunu matuure moruuraaga, nginya umatoorie, Wee Mwathani ngo iitu. **12** Ni undu wa mehia ma tunua twao, na ni undu wa ciugo cia miromo yao, tunu magwatio ni mitego wa mwitio wao. Ni undu wa irumi na maheeni maria maaragia, **13** maniine na marakara maku, maniine nginya mathire biu. Hindi iyo nigukamenyeka nginya ituri cia thi, ati Ngai niwe wathaga Jakubu. **14** Macookaga hwa-ini makiraramaga ta ngui, makiruraga ituura-ini inene. **15** Moruuraaga magitaria irio, na makoigirira maga kuhuina. **16** No niiri, ndiinaga uhoro wa hinya waku, o rucini ngaina uhoro wa wendo waku; nigukorwo Wee niwe kirigo giakwa kia hinya, na riuro riakwa hindi ya mathiina. **17** Wee Hinya wakwa-ri, ningukuinira ngugooce; nigukorwo Wee niwe kirigo giakwa kia hinya, o Wee Ngai uria unyendete.

60 Thaburi ya Daudi Wee Ngai niutitiganiriire na ugatuharagania; ukoretwo uturakarire, no ru tucokerere! **2** Niuthingithie bururi na ukawatira; thinga miatuka yaguo, nigukorwo niurennya. **3** Niutumite andu aku makorwo na mahinda maritu; umanyuithie ndibe magathi magitiguuga. **4** No riri, andu aria magwitigirite-ri, niumahaciirie bendera, niugo metharagire hari yo mona aria mamarathaga na uta. **5** Tuhonokie na ututeithie na guoko gwaku kwa uru, niugo aria wendete mahonoke. **6** Ngai niarite ar handu hake hari haamure, akoiga atiri: "Ningaturanga Shekemu ndi na gikeno kiingi, na thimire andu akwa Gituamba gia Sukothu. **7** Gileadi ni gwakwa, o na Manase no gwakwa; Efiraimu ni ngubia yakwa ya kigera, na Juda ni rujanju rwakwa rwa uhamaki. **8** Moabi ni kirai giakwa gia gwithambira, na Edomu niho njikagia kiraatu giakwa; nyanagirira ni uria ndooretie bururi wa Filistia." **9** Nuu ukunginya ituura riria inene riirigire? Nuu ukundongoria andware Edomu? **10** Githi tiwe, Wee Ngai, o Wee uturegete, na ugatiga gutwarana na mbutu ciitu cia ita? **11** Tuteithie, utuhootanire hari thu ciitu, nigukorwo uteithio wa mundu ni wa tuhu. **12** Ngai ar hamwe na ithu nitukuhootana, na niakarangirira thu ciitu thi.

61 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, igua kiriro giakwa; thikirira ihooya riakwa. **2** Ndiragukaira kuuma ituri cia thi, ndiragukaira o ngoro yakwa igithiragwo ni hinya; ndongoria nginye rwaro-ini rwa ihiga ruria ruraihu na iguru kungira. **3** Nigukorwo niwe ukoretwo uri riuro riakwa, muthiringo muraihu na iguru wa hinya wa kwihitha kuuma kuri thu. **4** Ndiriragira gutuura hema-ini yaku nginya tene, na ndihithage kiruru-ini kia mathagu maku. **5** Nigukorwo Wee Ngai niuguite miithwa yakwa, niungaiire igai ria andu aria metigirite ritwa riaku. **6** Ongerera matuku ma muthamaki ma gutuura muoyo, miaka yake iigane ta ya njiarwa nyingi. **7** Aroikaria giti kia unene ar mberer ya Ngai nginya tene; tunu wendo na wihokeku waku imugitagire. **8** Hindi iyo ngatuuira nyinaga rwimbo rwa kugooce ritwa riaku, na hingagie miithwa yakwa muthena o muthenya.

62 Thaburi ya Daudi Ngoro yakwa yetag'irira Ngai o we wiki; ūhonokio wakwa uumaga harī we. **2** O we wiki niwe rwaro rwakwa rwa ihiga na ūhonokio wakwa; niwe kiirigo giakwa kia hinya, ndiri hīndi ngenyenyeke. **3** Nī nginya rī mūgūtūra mūtharīkagira mūdū? Mwamūūraga inyuothe, taarī rūthingo rūinamu kana rūirigo rūrenda kūgūa? **4** Nīmatūite itua mamweherie ūnene-inī wake; makenagio nī maheeni. Marathimnaga na tūnua twao, no ngoro-inī ciao makarumana. **5** Wee ngoro yakwa, etha ūhurūko harī Ngai o we wiki, kiirig'iriro giakwa kirī harī we. **6** O we wiki niwe rwaro rwakwa rwa ihiga na ūhonokio wakwa; niwe kiirigo giakwa kia hinya ndiri hīndi ngenyenyeke. **7** Ūhonokio wakwa na gitīto giakwa ciunaga kūrī Ngai; niwe rwaro rwakwa rwa ihiga rūrī hinya, na rūrīro riakwa. **8** Inyuī andū aya, mwīhokagei o we hīndi ciothe; itūrūragai ngoro cianyu harī we, nīgūkorwo Ngai niwe rūrīro riitū. **9** Andū arīa matarī igweta no mīhūmū tu, na arīa marī igweta no maheeni tu; mangithimwo na ratiri-rī, o no kīndū gīa tūhū; othe marī hamwe no mīhūmū mītheri. **10** Mūtikehoke ūtunyani kana mwītīe na indo cia kūiya; o na ūtonga wanyu ūngīngīha-rī, mūtīkawīhoke. **11** Harī ūndū ūmwe Ngai oigite, o na nī mūdū meeri njiguīte: atī Wee Ngai, nī ūrī hinya. **12** na atī Wee Mwathani, ūrī mwendani. Ti-itherū nūkarīha o mūdū kūringana na wīra wake.

63 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, niwe Mūrungu wakwa, Wee-rī, niwe nongoragia na kīyo; ngoro yakwa niwe inyootag'ira, na mwīrī wakwa niwe wīrīrag'ira, ndī būrūrī-inī ūyū mūmū na wa mīnoga, o ūyū ūtarī maaī. **2** Nīnguonete ūrī handū-harīa-haamūre, na ngeyonera hinya waku na rīrī waku. **3** Tondū wendo waku nī mwega gūkīra muoyo guo mwene-rī, mīromo yakwa nīrīkūgocaga. **4** Ndīrīkūgocaga hīndi irīa yothe ngūtūra muoyo, ngoocage rīitwa riaku nyambarītie moko makwa. **5** Ngoro yakwa īganiire ta irīite irio iria njega mūno; nako kanua gakwa nīkarīkūgocaga, mīromo yakwa īgakūinīra. **6** Ngūrīrikanaga ndī ūrīrī; ndīciiragia ūhoru waku ūtukū wothe. **7** Tondū Wee niwe ūteithio wakwarī, nyinagīra kīruru-inī kīa mathagu maku. **8** Ngoro yakwa nīnyīitīrīre harīwe; guoko gwaku kwa ūrīo gūkaanyītīrīra. **9** Andū arīa macaragia muoyo wakwa nīguo maūniine nīmakanangwo; magaatooonyerera na thī nginya kūrīa kūrīku mūno. **10** Makooragwo na rūhūi rwa njora matūke irio cia mbwe. **11** No rīrī, mūthamaki nīagakena nī ūndū wa Ngai; andū arīa othe mehītaga makīgwetaga rīitwa rīa Ngai nīmakanūgocaa, natuo tūnua twa arīa maaragia maheeni nītūgaakirio.

64 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, igua mūgambo wakwa ngīkwīra mateta makwa; gitīra muoyo wakwa harī kwīhītīrwo nī thū. **2** Kīlīthe kuuma kūrī ndundu ya andū arīa aaganu, ūlīthe kuuma kūrī inegene rīa mūngī ūrīa wīkaga ūuru. **3** Manooraga nīmī ciao ta hīū cia njora, na makaarīa ciugo njūru itarīi ta mīguī irī ūrūrū. **4** Mehithagīra mūdū ūtehītie makamūratha na mīguī; mamūrathaga o rīmwe mategwtīgīra. **5** Momanag'irīra magīthugunda mībango mīuru, meranaga ūrīa mekūhitha mītego yao;

mooragia atīrī, “Nūū ūngīmōna?” **6** Mathugundaga maūdū matarī ma kihooto, makoiga atīrī, “Kaī nītūbangīte mūbango mwagīruru-ī!” Ti-itherū meciiria ma mūdū na ngoro yake itingītūrīka. **7** No rīrī, Ngai nīekūmaratha na mīguī yake, amathece o rīmwe. **8** Akaamarehīthīria mwanangīko nī ūndū wa ciugo njūru iria maaragia na tūnua twao; andū arīa othe makamooona makaamanyūrūria, mamainīrīre mītwe. **9** Andū othe nīmagetīgīra; nīmakaheana ūhoru wa wīra wa Ngai, na meciirie ūhoru wa maūdū marīa ekite. **10** Andū arīa athīngu nīmāgīkenere Jehova na moragīre harī we; andū arīa othe arūng'irūru ngoro nīmamūgooce!

65 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, twetereire gūkūgocaa tūrī Zayuni; nī harīwe mīhītwa itū īkaahingio. **2** Wee ūiguaga mahooya-rī, andū othe marīūkaga harīwe. **3** Rīria twahubānīrio nī mehīa, Wee nīwatūrekeire mahītia maitū. **4** Kūrathimwo-rī, nī andū arīa ūthuurīte, na ūkamarehe hakuhī matūūrage kūu nja ciaku! Ithūī tūrīganagīra nī maūdū mega ma nyūmba yaku, o macio ma hekarū yaku theru. **5** Ūtūcookagīra ūhoru na cīko cia magegania na cia kīhooto, Wee Ngai Mūhonokia witū, o Wee niwe mwīhoko wa andū arīa marī iturī-inī ciothe cia thī, na arīa marī iria-inī kūdū kūrāya mūno, **6** o Wee wombire irīma na hinya waku, wīohete ūhoti taarī mūcibi, **7** o Wee wahoorerīre mūrurumo wa marīa, ūkīhoorerīa mūrurumo wa ndīhū cīamo, na ūgīkīria inegene rīa ndūrīrī. **8** Andū arīa matūūragā kūrāya nīmetīgagīra magegania maku; ūtūmaga thī yothe īkene, kuuma kūrīa rīcīinī rūrathaga nginya kūrīa hwaī-inī ūthūaga. **9** Wee niwe ūmenyagīrīra thī na ūkamiurīria mbura; ūtūmaga īgīe na būthi mūngī. Rūū rwa Ngai rūiyūrīte maaī ma gūkūrīria andū irio, nīgūkorwo ūguo nīguo wathīrīrie gwīkagwo. **10** Ūiyūrāgia mītaru yakuo maaī, na ūkaarāgania mīkūmūkūmū yakuo; ūmīororogāgia na mbura ya rūthuthū, na ūkarathīma kīmera kīayo. **11** Mwaka ūwīkīrīte thūmbi ya wega waku, namo makaari maku makaiyūrīra būthi mūngī. **12** Nyeki ya werū nī nduru mūno, natuo tūrīma tūiyūrītwo nī gīkeno. **13** Cieni ciyūrīte ndūuru cia ng'ōndu, nacio ituamba ikaiyūra ngano; indo ciothe iroigīrīria ikaina nī gūkena.

66 Rwīmbo rwa Thaburi Anīrīrai Ngai mūkenete mūrī mbere ya Jehova, inyuī andū othe a thī! **2** Inai mūrāhe rīrī wa rīitwa riake; gūkumio gwake tūmai kūgīe na rīrī! **3** Irāi Ngai atīrī, “Kaī cīko ciaku nī cia magegania-ī! Ūhoti waku nī mūnene mūno nginya ūgatūma thū ciaku cīlhetage nī guoya irī mbere yaku. **4** Andū othe a thī niwe mainamagīrīra; mainaga magakūgocaa, mainaga makagocaa rīitwa riaku.” **5** Ūkai muone ūrīa Ngai ekite, maūdū marīa ekagīra andū matikīrī ma kūmakania! **6** Aagarūrīre iria rīgītūika thī nyūmū, nao andū makīhītūkīra kūu maaī-inī na magūrū; ūkai, tūmūkenere. **7** Nī ūndū wa hinya wake, egūtūra aathanaga nginya tene, maitho make maikaraga marorete ndūrīrī, nīguo andū arīa aremi matīkagerie kūmūkīrīra. **8** Goocai Ngai witū, inyuī andū a ndūrīrī, mūgambo wake wa kūmūgocaa nīūguīke; **9** nīatūtūrītie muoyo na akagīrīrīria magūrū maitū matīrūke. **10** Nīgūkorwo Wee Ngai

nütügeretie; ütütheragia ta üría betha ítheragio na mwaki. **11** Níwátümiré tütwarwo njeera na ütügúkuuithia mírigo mírítú. **12** Warekire andú matúikaríre mítwe; twagítuikaríre mwaki-iní o na maaí-iní, no ütügúooka ütütürehe kúndú kúrí búthi. **13** Níngúúka hekarú-iní yaku ndí na maruta ma njino, níguo hingie míhítwa yakwa haríwe, **14** míhítwa íría míromo yakwa yeraniíre, na ngímíaria na kanua gakwa, ríría ndaarí thíina-iní. **15** Ngúkúrutíra ígongona ría nyamú íría noru, na ndute íruta ría ndúrúme; ngúkúrutíra ígongona ría ndegwa na mbúri. **16** Úkai múthikíríre inyuothé aría mwítigíríte Ngai; rekei ndímúhe úhoro wa úria anjikiíre. **17** Ndamúkaíre na kanua gakwa, ngímúgooca na rúrímí rwakwa. **18** Korwo ndaarí na mehía ngoro-iní yakwarí, Mwathani ndangánjiguiré; **19** no ti-ítherú Ngai níathikíríre, na akígua múgambo wakwa ngímúhooya. **20** Ngai arogocwo, o we útaaregire kúigua ihooya ríakwa, o na kana akíaga kúnýonia wendo wake!

67 Rwímbo rwa Thaburi Ngai arotúkinyíría wega wake, na atúrathime, na atúme úthiú wake útwaríre, **2** níguo njíra ciaku imenyeke gúkú thí, úhonokio waku úmenywo ní ndúrírí ciothe. **3** Andú marokúgooca, Wee Ngai; andú othe marogúkumia. **4** Ndúrírí nícanjamúke na cikúiníre ní gúkena, nígúkorwo wathaga andú na kíhooto, na úgatongoria ndúrírí íría írí gúkú thí. **5** Andú marokúgooca, Wee Ngai; andú othe marogúkumia. **6** Híndí tyó búrí níkaruta magetha maguo, na Ngai, o we Ngai witú, níagatúrathima. **7** Ngai níagatúrathima, nacio ituri ciothe cia thí níikamwítigira.

68 Thaburi ya Daudi Ngai níakíarahúke, ahurunje thú ciake; nao aría mamúthúire nímoore mehère mbere yake. **2** O ta úria ndogo yúmbúragwo ní rúhuhorí, úromombúra; o ta úria múhúra úringúkagio ní mwaki-rí, andú aría aaganu marothira marí mbere ya Ngai. **3** No rírí, aría athingu marocanjámúka na makene marí mbere ya Ngai; marorúhúha ní gúkena. **4** Inírai Ngai, múine múgooce ríitwa ríake, kumiai úcio úhaicaga matu ta mbarathi, ríitwa ríake ní Jehova; gícanjamúkei múrí mbere yake. **5** Ngai úria úikaraga gíkaró gíake gítheru-rí, níwe íthe wa ciana cia ngoriai, na múgítíri wa atumia a ndígwa. **6** Ngai níatúmagá aría maikaraga marí oiki magé na mícú, aría ohe amohorithagia na akamoiimagaria; no andú aría aremi matúúraga búrí múmú. **7** Wee Ngai ríría woimagíríre úrí mbere ya andú aku, híndí íría watúkaníiríe rúng'úrí-iní-rí, **8** thí níyathingithire, narío igúrú ríkúria mbura, ní úndú wa gúúka kwa Ngai, o Úcio Ngai wa Sinai, na ní úndú wa gúúka kwa Ngai, Ngai wa Isiraeli. **9** Wee Ngai-rí, níwóiríre mbura nyingí, úkínyootora búrí úcio wa ígai ríaku úría wang'aríte. **10** Andú aku magítúúra kuo, na kuumana na úingí wa indo ciaku, Wee Ngai-rí, úgítanahíra athíni acio. **11** Mwathani níahaníre úhoro, nao aría maawaníiríe maarí gíkundi kínene: **12** "Athamaki na mbútú cia ita moraga na íhenya; nakuo kambí-iní andú magayanaga indo cia ndaho. **13** O na ríría múkomete hakuí na mwaki wa gíkaró kíra njá, múhaana o ta mathagu ma ndutura magemetio na betha, nacio njoya ciayo ikagemio na thahabu

íkúhenia." **14** Ríría Mwene-Hinya-Wothe aahurunjire athamaki búrí-iní-rí, kwahaanaga o ta ríría tharunjí ígwíte kírima-iní gía Zalimoni. **15** Í írímá cia Bashani tí írímá írí rírí; írímá cia Bashani írí túcúmbírí túingí. **16** Inyuí írímá ici írí túcúmbírí túingí-rí, múrarora na úuru níki, kírima kírima Ngai athuúrite gítúike gíkaró gíake, o kúria Jehova we mwene egítúúra nginya tene? **17** Ngaari cia Ngai cia ita ní makúmi na ngiri, na ngiri cia ngiri; Mwathani níokíte arí gatagatí ga cio oimíte Kírímá gía Sinai, agatooanya handú hake haamúre. **18** Ríría wambatire igúrú, níwatongoríre aría maatahítwo mútongoro-iní waku; níwamúkíríre íheo kuuma kúrí andú, o na úgíamúkíra kuuma kúrí andú aría aremi, nígeetha Wee, Jehova Ngai, útúire kuo. **19** Goocai Mwathani, o we Múrungu Múhonokia witú, o we úkuuaga mírigo íitú múthenya o múthenya. **20** Ngai witú ní Múrungu úhonokanagia; Mwathani Jehova níwe ríúríro ría kuuma gíkuú-iní. **21** Ti-ítherú Ngai níakamemenda ciongo cia thú ciake, amemende ruototia rwa aría mathiíaga na mbere kwíhia. **22** Mwathani ekuuga atírí, "Níngaruta thú cianyu kuuma Bashani; ndicirute íría-iní kúria kúriku, **23** nígeetha mútobokie makinya manyu thakame-iní ya thú cianyu, o nacio ními cia ngui cianyu ígíe na ígai ríacio." **24** Wee Ngai-rí, mútongoro waku níwonekete, o mútongoro wa Múrungu wakwa na Múthamaki agítóonya handú-haría-haamúre. **25** Aini a nyímbo níó matongoretie, makarúmíríro ní ahúúri inanda; hamwe nao ní aírítu aría marahúúra tühembe. **26** Goocai Ngai, kíúngano-iní kíria kínene; múgooce Jehova kíúngano-iní gía Isiraeli. **27** Múhíríga úria múnini wa Benjamini níguo úcio úmatongoretie, kírinđí kínene kía athamaki a Juda kíri ho, na makarúmíríro ní athamaki a Zebuluni na a Nafitali. **28** Wee Ngai-rí, onania úhoti waku; tuonie hinya waku, Wee Ngai, ta úria waneka. **29** Tondú wa hekarú yaku íría írí kúu Jerusalem-rí, athamaki nímagakúrehagíra íheo. **30** Rúithia nyamú íría írí íthanj-iní, úkírúithie rúuru rwa ndegwa rúria rúri thíini wa túcaú twa ndúrírí. Íkwínyíhírie, na íkúrehere icunjí cia betha. Hurunja ndúrírí íría íkenagíra mbaara. **31** Abarúthi nímagooka moimíte búrí wa Mísiri; naguo búrí wa Kushi níúkenyíhíría Ngai. **32** Inírai Ngai, inyuí mothamaki ma thí, inai múgooce Mwathani, **33** úcio úthiíraga ahaicíte matu macio ma igúrú ma tene, úcio úrurumaga na múgambo múnene. **34** Anírírai hinya wa Ngai, we úria únene wake arí guo úrugamíríre Isiraeli, o úcio úhoti wake úri kúu matu-iní. **35** Wee Ngai-rí, úri wa gwtígírwó, úri handú hau haku haamúre; Múrungu wa Isiraeli níaheaga andú ake úhoti o na hinya. Ngai arogocwo!

69 Thaburi ya Daudi Wee Ngai-rí, honokia, nígúkorwo maaí maanginyíte o ngingo. **2** Ndíratoonyerera mútondo-iní múriku, handú hatarí na ha gúkinyithia kúgúrú. Nginyíte maaí-iní haría haríku; múiyúro wa maaí níhumbikanítie. **3** Nínogete múno ní gúkaya ndeithio; múmero wakwa ní múng'aru. Maithe makwa nímorítwo ní hinya nígúcúthíríria Ngai wakwa. **4** Andú aría maathúre hatarí gítúmi ní aingí gúkra njúri cia mútwe wakwa; thú ciakwa íría íithúre hatarí gítúmi ní

nyingi, o icio injaragia iniine. Hatagiriirio njookie kindu itaiyiite. **5** Wee Ngai niuui urimu wakwa; mahitia makwa matingihithika harwe. **6** Andu aria makwihokete, maroaga gconorithio ni undu wakwa, Wee Mwathani, Jehova Mwene-Hinya-wothe; aria makurongoragia maroaga kunyararwo ni undu wakwa, Wee Ngai wa Isiraeli. **7** Nigukorwo ningiririire kumenwo ni undu waku, nago uhiu wakwa niuhumbitwo thoni. **8** Ndukite ta mugeni har ariu a baba, ngatuika ta mundu wa kungi har ariu a maiti; **9** kyo kiria ndi nakio kia nyumba yaku nikio kirandia, irumi cia aria makurumaga ni ni iguiriire. **10** Riria ngurira na ngehinga kuria irio, no nginya ngiririire kunyururio; **11** riria ndehumba nguo ya ikunia, andu no giuthekerera. **12** Andu aria maikaraga kihingo-ini gia ituira ni ni manyururagia, na ndukite rwimbo rwa ariu. **13** Wee Jehova, nindakuhooa hndi iria ya gwtikirika niwe; Wee Ngai, ni undu wa wendo waku munene, unjitiike na uhonokio waku wa ma. **14** Honokia undute mutondoini, ndukareke ndoonyerere; ndeithura kuuma kuri aria maathuire, undute kuuma maai-ini maria mariku. **15** Ndukareke muiyuro wa maai uuhubikanie, kana merio ni kuria kuriku, o na kana ndumirio kanua ni irima ria gikuu. **16** Wee Jehova, njitika ni undu wa wega wa wendo waku; ni undu wa tha ciaku nyingi wihugure unjookerere. **17** Ndukahithe ndungata yaku uhiu waku; njitika narua, nigukorwo ndi thina-ini. **18** Uka hakuhi undeithure; honokia kuuma kuri thu ciakwa. **19** We niuui iria nyururio, na ngconorithio na ngahumbwo thoni; thu ciakwa ciothe iri mbere yaku. **20** Kunyururio ni guuthuthite ngoro ngatigwo itari na mwihoko; ndeetereire nyone wa kunjiguira tha, no ndiigana kumuona, ngieterera nyone andu a kuuhooreria, no ndiamonire. **21** Maanjikiriire maai na nyongo irio-ini ciakwa, na ndanyoota makihie thiki nyue. **22** Metha iria maarirwo irotuika mutego; irotuika ihuira o na mutego wa kumagwatia. **23** Maithe mao marogja nduma matige gucooka kuona, nayo migongo yao irohocerera nginya tene. **24** Maiturire mang'uri maku; makinyirie marakara maku mahii. **25** Micii yao irokira ihooru; kuroaga mundu wa gutuura hema-ini ciao. **26** Nigukorwo manyariraga aria wee uguraritie, na makaaria uhoru wa ruo rwa aria utiithie. **27** Mathitangire o ngero thuutha wa iria ingi; ndukanareke magatoonya uhonokio-ini waku. **28** Marothario ibuku-ini ria muoyo, mage kwandiko mutarataraini wa andu aria athingu. **29** Ndi na ruo na ngathinika; Wee Ngai kihonokio na ungitire. **30** Ningugooa ritwa ria Ngai na rwimbo, na ndimutuigirie ngimucookagiria ngaatho. **31** Naguo undu uo niugugikenia Jehova gukira kumuhe ndegwa, na gukira ndegwa nene iri na hia na mahungu. **32** Andu aria athini mona uguo nimagakena; inyu aria murongoragia Ngai, ngoro cianyu iroarahuka! **33** Jehova niathikagiriira aria abatari, na ndangyarara andu ake moohetwo. **34** Igru na thi niimugooce, o na maria maria manene na kiria giothe githiigira thini wamo, **35** nigukorwo Ngai niakahonokia Zayuni, na aake matuura maria manene ma juda ringi. Hindi iyo andu nimagatuura kuo na

makwigwatire; **36** ciana cia ndungata ciake niugakugaya, nao aria mendete ritwa riake nimagatuura kuo.

70 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, hiuha uuhonokio; Wee Jehova uka narua undeithie. **2** Andu aria mendaga kunjuraga maroconorithio na manyitwo ni kirigiicano; aria othe mendaga nyanangwo marocooka na thuutha maconokete. **3** Andu aria mathekagiriira makiugaga atiri, "Haiya! Haiya!" marocooka na thuutha maconokete. **4** No aria othe makurongoragia marokena na macanjamuke; aria mendete uhonokio waku marotuura moigaga atiri, "Ngai arotugirio!" **5** No riri, ni ndi muthini na mbatari; Wee Ngai, hiuha uuke kuri ni. Wee niwe uteithio wakwa na muhonokia wakwa; Wee Jehova, ndukagonderere guka kundeithia.

71 Wee Jehova-ri, njurire harwe; ndukanakireke njonorithio. **2** Ndeithura na uuhonokio ni undu wa uthingu waku; thikiriria uuhonokio. **3** Tuika rwaro rwakwa rwa ihiga rwa kuirira, haria ingithi hndi ciothe; athana honokio, nigukorwo niwe rwaro rwakwa rwa ihiga na kiirigo giakwa kia hinya. **4** Honokia, Wee Ngai wakwa, kuuma guoko-ini kwa andu aria aaganu, undeithure kuuma ngumbaco ya andu aria ooru na matari tha. **5** Nigukorwo ukoretwo uri kiirigiro giakwa, Wee Mwathani Jehova, utuuriite uri mwihoko wakwa kuuma ndi o munini. **6** Kuuma giarwo gwakwa nduuriite ngwihokete; niwe wandutire nda ya maiti. Ngutuura nguugocaga. **7** Ndukiite ta kindu gia kugegania har andu aingi, no niwe ruriro riakwa ria hinya. **8** Kanua gaku kaiyurite uguoci waku, gatindaga gakigana riiri waku muthenia wothe. **9** Ndukande hndi ya ukuru; ndukanandiganirie riria itari na hinya. **10** Nigukorwo thu ciakwa ciaragia uhoru wa kunjukiriira; acio metagiriira kunjuraga nimacokanitie ndundu. **11** Moigaga atiri, "Ngai niamutiganiriire; hanyukaniai nake mumunyiite, nigukorwo ndari mundu wa kumuithura." **12** Wee Ngai, tiga kundaihiriria; Wee Ngai wakwa, uka narua undeithie. **13** Acio maathitangaga-ri, maroconoka na maniinwo; acio mendaga kunjika uuru, maronyararwo na maconoro. **14** No ni-ri, ndirikoragwo na kiirigiro hndi ciothe; ndirikiragiriira gukugooa muno makiria. **15** Kanua gaku kariganaga uthingu waku, ndindage o ngigana uhonokio waku muthenia wothe, o na gutuika ndiut muiigana wago. **16** Wee Mwathani Jehova, nguka ngianagiriira ciiko ciaku cia hinya, nyaniriire uthingu waku, o uthingu waku wiki. **17** Kuuma ndi o munini, Wee Ngai, utuuriite undutaga, na nginyagia umuthi no nyumburaga ciiko ciaku cia magegania. **18** Wee Ngai, o na ndakura ngie mbui, ndukanandiganirie, o nginya nyumbure uhoru wa uhothi waku kuri ruciaro ruria rurooka, na nyumbure uhoru wa hinya waku kuri aria othe magooka thuutha. **19** Wee Ngai-ri, uthingu waku ukinyite o matu-ini, Wee wike maundu manene. Wee Ngai-ri, nuu ungi uhaana ta we? **20** O na gutuika niutumite nyone mathina maing na maruru-ri, niukariukia muoyo wakwa ringi; niukandiukia ringi kuuma thi kuria kuriku. **21** Niukongerera gitio giakwa, na uhoorerie o ringi. **22** Ndirikugocaga na kinanda kia

mugeeto nī ūndū wa wihokeku waku, Wee Ngai wakwa; ndirīnaga ngūgoocage na kīnanda gīa kīnūbi, Wee Mūtheru wa Isiraeli. **23** Miromo yakwa nīrianagīrīra nī gūkena rīria ngūina ngūgooce, o nīi, ūria Wee ūkūūrīte. **24** Rūrīmī rwakwa rūrīrahaga ūhoru wa ciiko ciaku cia ūthingu mūthenya wothē, nīgūkorwo arīa meendaga kūnjīka ūuru nīmaconorithīthio na makarīgīicwo.

72 Thaburi ya Solomoni Wee Ngai, he mūthamaki ūhoti wa gūtuuanagīra ciira na kīhooto, na mūrū wa mūthamaki ūkīmūhe ūthingu waku. **2** Nake nīarīcīragīra andū aku na ūthingu, andū aku arīa anyamaarīku amatuagīre ciira na kīhooto. **3** Irīma igaatūmaga andū magaacīre, natuo tūrīma tūciarage matunda ma ūthingu. **4** Nīarīgītagīra andū arīa anyamaarīku gatagatī ka andū, na ahonokie ciana cia arīa abatari; nīakahehenja arīa mamahinyagīrīra. **5** Mūthamaki arotūūra hīndī rīria yothe rīua rīgūtūūra, na rīria rīothe mweri ūgūtūūra nginya njiarwa na njiarwa. **6** Arihaanaga ta mbura īkiurīra mūgūnda mūtūgūte, ahaane ta rūthuthuū ūria rūhūgagīa thī. **7** Matukū-inī make andū arīa athingu nīmagattheerema; naguo ūgaacīru ūingīhe o nginya rīria mweri ūgaakorwo ūtarī ho. **8** Agaathanaga kuuma irīa rīmwe nginya rīria rīngī, na kuuma Rūūi rwa Faratī o nginya ituri cia thī. **9** Ndūrīrī cia werū-inī nīkainamīrīra mbere yake, nacio thū ciake icūne rūkūngū. **10** Athamaki a Tarīshīshī na a mabūrūrī marīa marī hūgūrūrū-inī cia kūrya nīmakamūrehagīra igooti; nao athamaki a Sheba na Seba nīmakamūrehagīra iheo. **11** Athamaki othe makaamūinamīrīra, nacio ndūrīrī ciothe imūtungatagīre. **12** Nīgūkorwo nīakahonokia abatari maamūkāira, o na arīa anyamaarīe matarī na wa kūmateithīa. **13** Nīakaiaguagīra tha arīa matarī hinya na arīa abatari, na ahonokie arīa athīnī kuuma kūrī gīkuū. **14** Nīakamateithūra kuuma kūrī arīa mamahinyagīrīra na kuuma haaro-inī, nīgūkorwo thakame yao īrī bata mūno maitho-inī make. **15** Arogītūūra hīndī ndaaya! Aroheagwo thahabu ya kuuma Sheba. Arotūūra ahooyagīrwo nī andū hīndī ciothe, na mamūrathimage mūthenya wothē. **16** Būrūrī ūrogīa na būthī wa ngano kūdū guothe; īrorīrukīra tūrīma-īgūrū. Maciaro makuo marothegea ta ma Lebanoni; nakuo matūūra-inī andū marotheerema ta nyeki ya gīthaka. **17** Rīitwa rīake rīrotūūra nginya tene; rīrotūūra o ta ūria rīua rīgūtūūra. Ndūrīrī ciothe nīkarathimwo nī ūndū wake, nacio imwītage mūdū mūrathime. **18** Goocai Jehova Ngai, o we Ngai wa Isiraeli, o we wiki wīkaga maūdū ma magegania. **19** Rīitwa rīake rīu rīrī rīrī rīrogoocagwo nginya tene; nayo thī yothe īroyūrwo nī rīrī wake. **20** Ūcio nīguo mūthīa wa mahooya ma Daudi, mūrū wa Jesī.

73 Thaburi ya Asafu Ti-itherū Ngai nī mwege harī andū a Isiraeli, harī andū arīa atheru ngoro. **2** No nī-rī, magūrū makwa maratīgītīe hanini matenderūke; ndaari o hakuhi kūgīa. **3** Nīgūkorwo nīndaiguagīra arīa etiī ūuru, rīria ndonire kūgaacīra kwa andū arīa aaganu. **4** Nīgūkorwo matithīnikaga; mīrī yao nī mīgīma na īkoragwo na hinya. **5** Matikoragwo na moritū ta andū arīa angī, na matikoragwo nī mathīina

marīa makoraga andū. **6** Nī ūndū ūcio mwītīio nīguo mūgathī wao; o ene mehumbaga ūhinya. **7** Ūmū wa ngoro ciao ūtherūkaga o ūmaramari; meciirīa mao mooru matirī mūhaka. **8** Nī andū a kīnyūrūrī, na maaragia ndeto cia rūmena; maaragia na mwītīio ūhoru wa kūhinyīrīria andū arīa angī. **9** Tūnua twao twaragia ūuru wa gūūkīrīra īgūrū, nacio nīmī ciao ikegwatīra thī yothe. **10** Nī ūndū ūcio andū ao nīmakamakokerera na metīkie ūria wothē makōga. **11** Makōga atīrī, “Mūrungu angīmenya atīa? Ūria-ūrī-īgūrū-Mūno nīarī na ūmenyo?” **12** Ūū nīguo andū arīa aaganu matarīi: tondu gūtīrī ūndū ūmamakaga, makīragīrīra o gūtonga. **13** Ti-itherū, nīngīgīte ngoro yakwa īrī theru o tūhū; thambītie moko makwa makaaga gwīka ūuru o tūhū. **14** Nīgūkorwo ndindaga na mīnyamaro mūthenya wothē; herīthīthio rūciinī o rūciinī. **15** Ingīogīre atīrī, “Nīngwarīa o ūū,” nīngīakunyanīire ciana ciaku. **16** No rīria ndageragia gūtaūkīrwo nī ūhoru ūcio wothē, watūkīre wa kūhinyīrīria, **17** o nginya rīria ndatoonyire handū-harīa-haamūre ha Mūrungu; hīndī īyo ngīkīmenya ūria makaarīkīrīria. **18** Ti-itherū ūmaigaga kūdū kūrīa gūtenderī; ūmagūithagīa thī makaanangīka. **19** Hīl Kāī nīmakanangwo o rīmwe-ī! Makaaniinwo biū nī imakania! **20** O ta ūria kīroto gīthiraga mūdū okīra, no taguo makahaana rīria Wee Mwathani ūkarahūka, ūkaamaagīra bata o ta irooto. **21** Rīrīa ngoro yakwa yarī na kīeha na roho wakwa ūgatuurwo, **22** ndiarī na meciirīa magīma, na ndiarī na ūmenyo; ndahaanaga o ta nyamū ndī mbere yaku. **23** No rīrī, ngoragwo nawe hīndī ciothe; nīūnyīitīte guoko gwakwa kwa ūrio. **24** Nīūdongorogīa na ūtaaro waku, na thuutha ūcio nīūkanyamūkīra rīrī-inī waku. **25** Nūū ūngī ndī nake kūu īgūrū tīga Wee? Gūkū thī ndirī na kīndū īngīrīrīria tīga o Wee. **26** Mwīrī wakwa na ngoro yakwa no ciage hinya, no rīrī, Ngai nīwe hinya wa ngoro yakwa, na nīwe rwīga rwakwa nginya tene. **27** Ti-itherū arīa magūtiganagīria nīmagathīra; nīūkanangaga arīa othe matakīwhokete. **28** No ha ūhoru wakwa-rī, nī wega gūkūhīrīria Ngai. Nīndūite Mwathani Jehova rīūrīro rīakwa; nīndirīheanaga ūhoru wa ciiko ciaku ciothe.

74 Thaburi ya Asafu Wee Ngai-rī, nī kī gītūmīte ūtūtiganīrie nginya tene? Nī kī gītūmaga marakara maku macine ng'ondū cia rūuru rwaku? **2** Rīrikana andū arīa wegūrīre o tene, arīa wakūūrīre magītūka mūhīrīga ūria wegaīre, na ūrīrikane Kīrīma gīa Zayuni, o kūrīa watūūrīte. **3** Erekerīa makīnya maku kūrī mwanangīko ūyū ūtūūrīte kuo, wone ūria handū harīa haku haamūre hathūkangītīo nī thū. **4** Amuku aku mararamīire harīa wacemānīire na itūi; maahaandire bendera ciao irī imenyīthīa. **5** Metūite ta andū mekūhīrīria mathanwa mateme mītī ya mūtītū. **6** Mbaū irīa ciothe ciagemetīo magīciunanga na mathanwa na ibūi ciao. **7** Nīmacīnīre handū-haku-harīa-haamūre hakīmōmoka, magīthaahīa gīkarō kīa Rīitwa rīaku. **8** Moīgīre atīrī na ngoro ciao, “Tūkūmahehenja mathīre!” Maacīnīre handū harīa hothe Mūrungu aahooyagīrwo kūu būrūrī-inī. **9** Gūtīrī ciama tūrīngagīrwo mahīnda maya; anabī nīmathīrīte, na gūtīrī wītū ūū nī nginya rī gūgūikara ūguo. **10** Wee Ngai, thū īgūtūūra īgūthīrīkagīa

nginya ri? Mūmuku no atūire acambagia rīitwa riaku nginya tene? **11** Nī kī gītūmīte ūthune guoko gwaku, o guoko kūu gwaku kwa ūrīo? Kūrute mīkūnjo-inī ya nguo ciaku ūmanīine! **12** No rīri, Wee Ngai, nīwe mūthamaki wakwa kuuma tene; nīwikaga maūdū ma kūhonokania gūkū thī. **13** Wee-rī, nīwe wagayanirie iria na ūhoti waku, ūkihehenja mītwe ya nyamū iria nene kūu maai-inī. **14** Wee-rī, nīwe wahehenjire mītwe ya Leviathani, ūkīmīheana ūtūike irio cia ciūmbe cia werū-inī. **15** Wee-rī, nīwe watūmire ithima itherūke na tūrūū tūtherere, ūkīhūthia njūū iria itahūaga. **16** Mūthenya nī waku o na ūtūkū no waku; Wee nīwe wahaandire rīua na mweri. **17** Wee-rī, nīwe wekīrīre mīhaka yothe ya thī; nīwe watūmire kūgie hīndī ya rīua na hīndī ya heho. **18** Ririkana ūrīa thū ūkūnyūrūrītīe, Wee Jehova, na ūrīa andū arīa akīgu macambītīe rīitwa riaku. **19** Ndūkaneane muoyo wa ndirahūgī yaku kūrī nyamū cia gīthaka; ndūkariganīrwo nī mīoyo ya andū aku arīa manyārīrītwo nginya tene. **20** Ririkana kīrīkanīro giaku, tondū kūdū guothe kūrīa kūrī nduma būrūrī-inī kūiyūrīte haaro. **21** Ndūkareke mūdū ūrīa mūhinyūrīrie acooke na thuuha aconokete; andū arīa athīni na arīa abatari nīmagooce rīitwa riaku. **22** Arahūka, Wee Ngai, ūrīgūamīrīre kīhooito giaku; ririkana ūrīa andū arīa akīgu magūthīrīkaga mūthenya wothē. **23** Ndūkariganīrwo nī mbugīrīrio ya amuku aku, o inegene rīa thū ciaku, rīrīa iranegenā itegūtīgīthīrīa.

75 Thaburi ya Asafu Wee Ngai, nītwagūcookeria ngaatho, twagūcookeria ngaatho, nīgūkorwo Rīitwa riaku rīrī hakuhi; andū maheanaga ūhorō wa ciiko ciaku cia magegania. **2** Uugaga atīrī, “Nī nī thuuraga hīndī irīa njagīrīru; nī nī nduanagīra ciira na kīhooito. **3** Rīrīa thī na andū ayo othe maathingitha, nī nī nyiitagīrīra itugī ciayo ngacīrūmia. **4** Andū arīa etīni ngūmeera atīrī, ‘Mūtīgacooke kwīraha,’ na arīa aaganu ngameera atīrī, ‘Mūtīkambararie hīa cianyu. **5** Tigai kwambararia hīa cianyu na igūrū, mūtīge kwaria mūmītīe ngingo.’” **6** Nī ūndū-rī, ūhorō wa gūtūgīrīa mūdū nduumaga na irathīro kana ithūro, o na kana kuuma werū-inī. **7** No rīrī, nī Ngai ūtuanagīra ciira: Anyīlīhagia mūdū ūmwe, na agatūgīrīa ūrīa ūngī. **8** Jehova anyīitīe gīkombe kīyūrīte ndibe īrī na mūhūyūy, ūtukanītio na mahuti manungī wega; amīonoragia, nao andū othe aaganu a thī makamīnyua, makainkīrīra nginya itata rīa mūthia. **9** No nī-rī, nīngumbūra ūhorō ūyū nginya tene; ndīrīnaga ūgooci kūrī Ngai wa Jakubu. **10** Nīngarenga hīa cia andū arīa othe aaganu, no hīa cia arīa athīngu nīkambarario.

76 Thaburi ya Asafu Kūu Juda Ngai nīōkaine; rīitwa rīake nī inene thīnī wa Isīraeli. **2** Hema yake īrī kūu Salemu, gīkaro gīake kīrī Zayuni. **3** Kūu nīkuo oīnangīre mīguī ya ūta ikūhenia, akīunanga ngo na hīū ciao cia njora, o na indo ciao ciothe cia mbaara. **4** Wee ūcangararīte nī ūtheri, ūkagīa na ūkaru gūkīra īrīma īrī na ūtonga wa nyamū cia igūima. **5** Andū arīa njamba magwīte magatunyo indo, magakoma toro wao wa gīkūū; gūtīrī o na ūmwe wa njamba cia ita ūngīambararia moko make. **6** Nī ūndū wa ikūūma

riaku, Wee Ngai wa Jakubu, mbarathi o ūndū ūmwe na ngaari cia ita igwīte thī ikaaga kwīgua. **7** Wee nowe wa gwītīgīrwo. Nūū ūngīrīgama mbere yaku rīrīa ūrī mūrakaru? **8** Wamenyīthanīrie itua riaku ūrī o kūu igūrū, nayo thī īgītīgīra na īgīkīra ki, **9** rīrīa Wee Ngai, warūgamīre ūtuanīre ciira, nīguo ūhonokie arīa othe anyamaarīku a būrūrī. **10** Tī-itherū mang'ūrī ma andū nīmagakūgocīthia, na ūkeyoha matigari ma mang'ūrī maku ta mūcibi. **11** Mwīhīthe mīhītwa hari Jehova Ngai wanyu na mūmīhingīe; rekei mabūrūrī marīa mothe mūriganītīe namo marehere ūcio wa gwītīgīrwo iheo. **12** Athuthaga roho wa arīa maathanaga; etīgagīrwo nī athamaki a thī.

77 Thaburi ya Asafu Ndakaīre Ngai andeithīe; ndakaīre Ngai nīguo anjīge. **2** Rīrīa ndaarī mīnyamaro-inī, nī Mwathani ndarongorīrie; ūtūkū ndamwambararīrie moko itekūnoga, no muoyo wakwa ūkīrega kūhoorero. **3** Wee Ngai, ndakūrīrīkanīrie ngīcaaya; ndataranīrie maūdū, naguo roho wakwa ūkīringīka. **4** Wee watūmire njūrwo nī toro, ngīthīnīka mūno, ngīremwo nī kwaria. **5** Ndecīrīrie ūhorō wa matukū ma tene, ngīrīrīkana mīaka o īrīa yarī ya tene; **6** ngīkīrīrīkanīa ūrīa ndainaga ūtūkū, ngoro yakwa īgītārīa maūdū, naguo roho wakwa ūkīyūūria atīrī: **7** “Mwathani egūtūra atūregete nginya tene? Ndarī hīndī agacooka gūtūkenera? **8** Wendo wake ūtathīragarī, nīkūbūrīa ūbūrītīe nginya tene? Kīranīro gīake gīgūtūra gītahīngīte nginya tene? **9** Kaī Mūrūngu arīganīrwo nīkūguanīra tha? Kaī marakara make matūmīte atige gūtugana?” **10** Ngīcooka ngīciirīa atīrī, “Ūndū ūyū nīguo ngwītīrīa naguo: kūrīrīkana mīaka ya guoko kwa ūrio kwa ūrīa-ūrī-īgūrū-Mūno.” **11** Nīngūrīrīkana ciiko cia Jehova; īrī nīguo, nīngūrīrīkana ciama ciaku cia tene. **12** Ndrīrītanāgia mawīra maku mothe, na ngecūrīania ūhorō wa ciiko ciaku cia hinya. **13** Njīra ciaku, Wee Ngai, nī theru. Nī ngai īrīkū nene ta Ngai witū? **14** Wee nīwe Mūrūngu ūrīa ūringaga ciama; wonanāgia ūhoti waku kūrī ndūrīrī. **15** Nīwakūūrīre andū aku na guoko gwaku kwa hinya, o acio njīaro cia Jakubu na Jusufu. **16** Maaī nīmakuonire, Wee Ngai, maaī macio maakuonire makīgua guoya, nakuo kūrīa kūrīku mūno gūkīnyogonda. **17** Matu mooirīe mbura, nacio ngwa ikīrūrūma igūrū guothe; heni cīahēnūkīre ikīrathūka mīena yothe **18** Ngwa yaku yaigūkanīre kīhuhūkanīo-inī, rūheni rwaku rūkīmūrīka thī yothe, nayo thī ikīnīna na īgīthingīthā. **19** Njīra yaku yaūtkanīrie irīa-inī, njīra yaku īgītūkanīrie maaī-inī maingī, o na gūtūka makīnya maku matīonekīre. **20** Watongorīrie andū aku o ta ūrīa mūrīthī atongorāgia rūuru, ūkīmatongorīa na guoko kwa Musa na kwa Harūni.

78 Thaburi ya Asafu Inyūī andū akwa, iguai ūrutani wakwa; thīkīrīrīaī ciugo cia kanua gakwa. **2** Ngūtūmūra kanua gakwa njarie na ngerekano, ngūgweta maūdū mahithe, maūdū ma kuuma o tene: **3** maūdū marīa twanaigua na tūkamenya, o marīa maithe maitū maanawīra. **4** Tūtingīhīthā cīana ciao maūdū macio; nītūrīrīraga rūcīaro rūrīa rūgooka ūhorō wa ciiko cia Jehova cia kūmīgocīthia, na ūhoti wake, na magegania

maria aaneka. **5** Aaheire Jakubu mawatho, na akiihaanda watho thini wa Isiraeli, uria aathire maithe maitu atī maūrutage ciana ciao, **6** niguu rūciaro rūria rūgooka thuutha rūkaamenya watho ūcio, o hamwe na ciana iria itaciariwto, niguu nacio ikeera ciana ciacio. **7** Hindī iyo ciitheke Ngai na ciage kūriganirwo nī ciiko ciake, no kūrūmia irūmagie maathanī make. **8** Nacio itikahaane ta maithe macio ma tene, arīa maarī a rūciaro rūremi na rūng'athia, rūria ngoro ciaruo itaathikagira Mūrungu, o rūu maroho maaruo mataamwihokire. **9** Andū a Efiraimu, o na maarī na mota ma kūrūa, nīmahūdūnkire mūthenya ūria wa mbaara; **10** matiarūmirie kīrikanīro kīao na Ngai, na nīmaregie kūrūmirīra watho wake. **11** Nīmariganīrwo nī maūdū marīa ekite, na makīrganirwo nī magegania marīa aamonetie. **12** Nīaringire ciama maithe mao makīonagira marī kūu būrūrī wa Misiri, kūu werū-inī wa Zoani. **13** Aagayanirie iria, akīmaringia; aatūmire maaī marūgame ta rūthingo. **14** Mūthenya aamatongoragia na itu, naguo ūtukū wothe akamatongoria na ūtheri wa mwakī. **15** Nīatūranirie mahiga kūu werū-inī, na akīmahe maaī maingī o ta ma iria; **16** nīatūmire tūrūū tuume rwaro-inī rwa ihiga, na agītūma maaī matherere ta tūrūū. **17** No-o maathiire o na mbere kwīhīria Ngai, magīkīremera Ūria-ūrī-Igūrū-Mūno marī kūu werū-inī. **18** Nao makīgeria Mūrungu makīendaga, na ūndū wa gwītīa irio iria meeriragīria kūrīa. **19** Magūkīrīra Ngai na mīario, makīūrānia atīrī, “Mūrungu no ahote kwara metha werū-inī? **20** Rīria agūthire ihiga, maaī nīmatothokire boo, natuo tūrūū tūgītherera tūyūrīte maaī maingī. No rīrī, no ahote gūtūhe o na irio? No ahe andū ake nyama?” **21** Rīria Jehova aigūire ūguo, akīrakara; agītharīkīra Jakubu na mwakī wake, namo mang'ūrī make magūkīrīra Isiraeli, **22** nīgūkorwo matīgana gwītīkia Ngai, kana kwīhoka ūhonokania wake. **23** No rīrī, we nīathire matu ma igūrū na akīhingūra mīrango ya igūrū; **24** oirīrie andū mana ta mbura marīe, na akīmahe ngano ya kūu igūrū. **25** Andū makīrīa irio cia arāika; akīmahe irio iria ciotthe mangīahotire kūrīa. **26** O na ningī akīerekeria rūhuhō rwa mwena wa irathīro kuuma igūrū, na akīrehithia rūhuhō rwa mwena wa gūthini na ūndū wa hinya wake. **27** Akīmaharūrūkīria nyama nyingī ta rūkūngū, nyoni cia rīera-inī ciangīhite ta mūthanga wa iria-inī. **28** Agītūma igwe thīnī wa kambī yao, igīthiūrūkīria hema ciao. **29** Maarīre o nginya makīhūna, nīgūkorwo aamaheire kīrīa merīrīrie kūrīa. **30** No matanarīkia kūrīa irio icio meriragīria, o irī tūnua-inī twao-rī, **31** marakara ma Ngai makīmokīrīra; akīūrāga arīa maarī na hinya mūno gatagatī kao, akīniina andū ethī a Isiraeli. **32** O na amekite ūguo wothe-rī, mathiire o na mbere kwīhia; o na ekite magegania make, matiamwītīkirie. **33** Nī ūndū ūcio agītūma matukū mao mathire o ūguo tūhū, na mīaka yao igīthira nī ihooru rīa kūmaka. **34** Rīria rīothe Mūrungu ooraga amwe ao nīmamūmaathaga; mamūrōngoragia na makamūcookeria na kīyo. **35** Nao makarīrikana atī Ngai nīwe warī Rwaro rwao rwa Ihiga, na atī Mūrungu Ūria-ūrī-Igūrū-Mūno nīwe warī Mūkūūrī wao. **36** No-o makeyendithīrīra harī we na tūnua twao, makamūheenagia na nīmī ciao; **37** ngoro ciao itiarī

njīhokeku kūrī we, na matiarī eehokeku harī kīrikanīro gīake. **38** Nowe no aaiyūrītwo nī tha; akīmarekera waganu wao, na ndaigana kūmaniina. Kaingī na kaingī nīagiragīrīra marakara make, na ndaigana kwarahūra mang'ūrī make mothe. **39** Nīaarīrikanire atī maarī o andū tu, karūhuhō karīa kahītūkaga na gaticooke rūngī. **40** Nī maita maingī atīa maamūremagira marī kūu werū-inī, na makamūgīuthia kīeha marī kūu rūng'ūrī-inī. **41** Mahinda maingī nīmagerīrie Mūrungu; maathīrīkirie Ūria-Mūtheru-wa-Isiraeli. **42** Matiarīrikanire ūhoti wake: mūthenya ūria aamakūūrīre kuuma kūrī arīa maamahinyagīrīria, **43** kana mūthenya ūria onanirie ciama ciake kūu būrūrī wa Misiri, kana magegania make marīa onanirie kūu werū-inī wa Zoani. **44** Nīagarūrīre njūūū cia būrūrī wa Misiri igītūka thakame; matīngīahotire kūnyua maaī ma tūrūū twao. **45** Akīmatūmīra mīrumbī mīngī ya ngī ikīmarīa, o na ciūra iria ciamaanangire. **46** Irio cia mīgūnda yao aacīheire itono, na maciaro mao akīmarekeria ngī. **47** Aanangire mīthabībū yao na mbura ya mbembe, na mīkūyū yao akīmīcina na mbaa. **48** Ng'ombe ciao aaciūrāgīre na mbura ya mbembe, na mahiū mao akīmahūra na ngwa. **49** Aamatīrīrie marakara make mahiū, na mang'ūrī, na marūrū, na muku: akīmarekeria mbūtū ya arāika arīa maniinanaga. **50** Nīaatemeire marakara make njīra; ndamahonokirie kūrī gīkūū, no nīmarekerieirie kūrī mūthiro. **51** Akīūrāga marīgīthathi mothe ma būrūrī wa Misiri, arī mo maciaro ma mbere ma mūdū thīnī wa hema cia Hamu. **52** No akīruta andū ake kuo ta rūuru; akīmatongoria o ta ūria mūrīithi atongoragia ng'ōndu magītūkanīria kūu werū-inī. **53** Aamatongorīrie amamenyereire, nī ūndū ūcio matietīgīrīre; no thū ciao ikīhūbīkanio nī iria. **54** Nī ūndū ūcio akīmākinīya mūhaka-inī wa būrūrī wake ūcio mūtheru, akīmākinīya būrūrī wa rīma ūria guoko gwake kwa ūrio kwegwatīre. **55** Ningī akīrutūrūra ndūrīrī ciehere mbere yao, na akīmagaīra būrūrī ūcio wa ndūrīrī ūtūke igai rīao; akīhe mīhīrīga ya Isiraeli mīcīi yao. **56** No nīmagerīrie Ngai na makīremera Ūria-ūrī-Igūrū-Mūno; matīathīkīrīrie mawatho make. **57** Nīmagie wīhokeku na makīaga wītīkio o ta maithe mao, makīaga kwīhokeka o ta ūta mūgathūku ūria ūtangīhokwo. **58** Nīmamūrakarīrie nī ūndū wa gūkorwo na kūdū kwao gūtūūgīru gwa kūhooyagīra; makīarahūra ūru wake nī ūndū wa mīhanano yao. **59** Rīria Ngai aamaigūire, nīarakarīre mūno; nake agītiganīria Isiraeli o biū. **60** Agīthaama Hema-ya-Gūtūnganwo rīra yarī Shilo, hema rīra aahaandīte atūūranagie na andū. **61** Akīrekeria ithandūū rīa kīrikanīro rīria rīa hinya wake rīthaamio, rīiri ūcio wake akīūneana moko-inī ma thū. **62** Andū ake nao akīmarekeria rūhiū rwa njora; nīarakarītio mūno nī igai rīake. **63** Mwakī ūgīcina aanake ao, nao airītu ao makīaga kūinagīrwo nyimbo cia ūhiki; **64** athīnjiri-Ngai ao makīūrāgwo na rūhiū rwa njora, na atumia ao a ndigwa makīaga kūmacakāira. **65** Ningī Mwathani akīarahūka ta mūdū woima toro, ta njamba ya ita igīkīra thuutha wa kūrīno nī ndibe. **66** Aahūūre thū ciake agīcīhūdūra; aacīconorīthīrie nginya tene. **67** Ningī akīrega hema cia Jusufu, na ndathuurire mūhīrīga wa Efiraimu; **68** no rīrī, nīathuurire mūhīrīga wa

Juda, na Kírîma gîa Zayuni kîrîa endete. **69** Nîaakire handû harîa hake haamûre hakîhaana ta irîma iria ndaaya, hakîhaana ta thî irîa aahaandire itûire irûmite nginya tene. **70** Aathuurire Daudi ndungata yake na akîmûruta ciugû-inî cia ng'ondû; **71** akîmûtigithia kûrîithia ng'ondû, akîmutua mûrîithi wa andû ake, nîo mbarî ya Jakubu, arîithagie Isiraeli igai rîake. **72** Nake Daudi akîmarîithia arî na wagîrîru wa ngoro; aamatongoragia na ûgîi wa moko make.

79 Thaburi ya Asafu Wee Ngai, ndûrîrî nîitharîkîire igai rîaku; nîithaahîtie hekarû yaku theru, imomorete itûura rîa Jerusalemu rîgatuîka irûndo cia mahiga. **2** Ciimba cia ndungata ciaku macineanite itûike irio cia nyoni cia riera-inî, na mûrî ya andû aku aamûre makamîheana kûrî nyamû cia gîthaka. **3** Maitite thakame ya andû aku ta maai Jerusalemu guothe, na gûtirî mûndû wa gûthika arîa makuîte. **4** Tûtuikite andû a kûmenwo nî arîa tûrganîtie nao, tûgatuîka andû a kûnyararwo na gûthekererwo nî arîa matûthîûrîkîire. **5** Wee Jehova-rî, nî nginya rî? Ugûtûura ûrî mûrakuru nginya tene? Nî nginya rî ûuru waku igûtûura wakanite ta mwai? **6** Itîrîria ndûrîrî iria itakûû mang'ûrî maku, ûmaitîrîre mothamaki marîa matakayagîra rîitwa rîaku; **7** nigûkorwo nîmatambuurite Jakubu na makaananga bûrîri wake. **8** Ndûgatûherithie nî ûndû wa mehîa ma maithe maitû; tha ciaku irohiûha itûkinyîrîre, nigûkorwo tûrî ahinyîrîrîku mûno. **9** Tûteithie, Wee Ngai Mûhonokia witû; nî ûndû wa rîiri wa rîitwa rîaku; tûteithûre na ûtûrekere mehîa maitû nî ûndû wa rîitwa rîaku. **10** Nî kîi gîgûtûma ndûrîrî ciûire atîrî, "Ngai wao akîrî ha?" Menyithania kûrî ndûrîrî tûkîonagîra na maitho maitû atî nîrîihanagîria thakame ya ndungata ciaku irîa itîitwa. **11** Mûcaayo wa arîa moohetwo njeera ûrogûkinyîra; nî ûndû wa hinya wa guoko gwaku gitîra arîa matûrîrwo gûku. **12** Wîrîhirie maita mûgwanja harî ndûrîrî iria tûrganîtie nacio, nî ûndû wa rûmena rûrîa makûmenete naruo, Wee Mwathani. **13** Na ithuî andû aku, o ithuî ng'ondû cia rûuru rwaku, tûkûgocage nginya tene na tene; nîtûrahage ûgococi waku, kuuma njarwa na njarwa.

80 Thaburi ya Asafu Wee Mûrîithi wa Isiraeli, tûigue, o Wee ûtongoragia Jusufu ta ûrîa mûrîithi atongoragia rûuru; Wee ûkarîire gîti kîa ûnene gatagati ka makerubi-rî, cangarara **2** ûrî mbere ya Efiraimu, na Benjamîni, na Manase. Arahûra ûhoti waku, ûuke ûtûhonokie. **3** Wee Ngai-rî, tûma tûgaacîre rîngî; tûma ûthîû waku ûtwarîre, nîguo tûhonoke. **4** Wee Jehova Ngai mwene hinya wotho, marakara maku megûtooga nginya rî ûgûkîrîra mahooya ma andû aku? **5** Nîmahûnîtie na irio cia maithori; ûtûmite manye maithori maiyûrîte mbakîrî riita. **6** Uûtûite kindû gîa kûrûagîrwo nî arîa tûrganîtie nao, nacio thû ciitû igatûnyûrîria. **7** Wee Ngai-Mwene-Hinya-Wotho-rî, tûma tûgaacîre rîngî; tûma ûthîû waku ûtwarîre, nîguo tûhonoke. **8** Wareehire mûthabîbû kuuma bûrîri wa Misiri; warutûrîre ndûrîrî ûkîûhaanda arî guo. **9** Nîwathereire mûgûnda, naguo ûkîgwata, na ûkîyûra bûrîri wotho. **10** Irîma nîcialumbîrîrwo nî kîûruru kîaguo, nayo mîtarakwa irîa mînene ikîhumbîrwo nî

honge ciaguo. **11** Watambûrîkîrie honge ciaguo o nginya Irîa-inî rîrîa Inene, na thuuana ciaguo ûgîcîkinyia o nginya Rûû-inî rwa Farati. **12** Nî kîi gîtûmite ûmomore njarigo ciaguo, ûgagîtûma ehîtûkîrî othe matuage thabîbû ciaguo? **13** Uûrangaragawo nî ngûrwe cia gîthaka, na ûkarîio nî nyamû cia werû-inî. **14** Wee Ngai Mwene-Hinya-Wotho, tûcookerere! Rora ûrî igûrû wone! Rûmbûiya mûthabîbû ûyû, **15** mûri ûrîa guoko gwaku kwa ûrîo kwahaandire, mûrîû ûrîa wee mwene wîrereire. **16** Mûthabîbû waku nîutemetwo, ûgacinwo na mwaki; thû ciaku irothira nî ûndû wa irûthia rîaku. **17** Guoko gwaku kûroikara na mûndû ûrîa ûrî guoko-inî gwaku kwa ûrîo, ûcio mûrû wa mûndû wîrereire wee mwene. **18** No ithuî-rî, tûtigatigana nawe o rî; tûrurumûkie na nîtûrîkayagîra rîitwa rîaku. **19** Wee Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wotho, tûma tûgaacîre rîngî; tûma ûthîû waku ûtwarîre, nîguo tûhonoke.

81 Thaburi ya Asafu Inîrai Ngai, o we hinya witû, nî ûndû wa gûkena; anîrîrai mûnîre Ngai wa Jakubu! **2** Ambîrîrai kûina, hûûrai kîhembe, na mûhûire kînanda kîa mûgeeto kîrîa kîgambi wega, o na gîa kîtûbi. **3** Huhai cogîo hîndî ya Karûgamo ka Mweri, na ningî rîrîa mweri waiganana, mûthenya ûrîa wa Gîthî gîitû; **4** ûyû nî watho wa kîrîra gîa kûrûmîrîrwo kûrî Isiraeli, o guo watho wa Ngai wa Jakubu. **5** We nîaûhaandire itûike kîrîra harî Jusufu hîndî irîa aathiire gûtharîkîra bûrîri wa Misiri, kûrîa twaigûire mwarîo tûtaamenyire. **6** Ekuuga atîrî, "Nîndeherîre mûrigo kuuma ciande-inî ciao; moko mao nîndameherîre kuuma thîinî wa gîkabû. **7** Wangîire ûrî na mînyamaro na nîi ngîkûhatûra, ngîgwîtika ndî thîinî wa mûrurumo wa ngwa; ndakûgerîre ûrî kîu maaf-inî ma Meriba. **8** "Inyû andû akwa, iguai ngîmûkaania, naarî korwo no mûthîkîrîre, inyû Isiraeli! **9** Mûtikana gîe na ngai ng'eni gatagati-inî kanyu; mûtikana inamîrîre ngai wa kûngî. **10** Nî nîi Jehova Ngai waku, ûrîa wakûrutire bûrîri wa Misiri. Athamia kanua gaku na ningûkûhe gîa kûrîa. **11** "No andû akwa matiigana gûthîkîrîria; Isiraeli ndaigana kûnjathîkîra. **12** Nî ûndû ûcio ngîmarekereria marûmîrîre ûremi wa ngoro ciao, na marûmagîrîre mwîiro wao ene. **13** "Korwo andû akwa no maathîkîrîre, korwo Isiraeli no marûmîrîre njarîa ciakwa, **14** ndamatoerîa thû ciao o na ihenya, na njûkîrîre andû arîa marî muku nao na ûndû wa guoko gwakwa! **15** Andû arîa mathûire Jehova mangîithuna marî mbere yake, na iherithia rîao rîtûire nginya tene. **16** No inyû ingîmûhe ngano irîa njega mûno mûrîage; ingîmûhûunagia na ûkîi wa kuuma rwaro-inî rwa ihiga."

82 Thaburi ya Asafu Ngai arûgamite kîungano-inî kîrîa kînene; aratuîra "ngai" ciira arî gatagati ga cio. **2** "Nî nginya rî mûgîtûura mûcîragîrîra andû arîa matarûgamagîrîra kîhooto, na mûgatîra arîa aaganu maûthî? **3** "Cîragîrîrai kîhooto kîa arîa matarî hinya na arîa matarî maithe; tûrîrai ihooto cia andû arîa athîinî o na arîa ahinyîrîre. **4** Hatûragai arîa matarî hinya na arîa abatari; mateithûre kuuma moko-inî ma arîa aaganu. **5** "Andû acio matîrî ûndû mooî, na matîrî ûndû makûûranaga. Macangacangaga nduma-inî; mîthingî

yothe ya thĩ nĩyenyenyete. **6** “Ndoigire atĩrĩ, ‘Inyũ mũri “ngai”; inyuothe mũrĩ arĩũ a Ūrĩa-ũrĩ-Igũrũ-Mũno.’ **7** No mũgaakua o ta ūria andũ makuuaga; mũkaagũa o ta aathanĩ arĩa angĩ.” **8** Arahũka, Wee Ngai, ūtũire thĩ ciira, nĩgũkorwo ndũrĩrĩ ciothe nĩ igai riaku.

83 Thaburi ya Asafu Wee Ngai-rĩ, ndũgakire; tiga gũikara ūtumĩtie, Wee Mũrungu, ndũgakare wĩnyĩitaniĩrie. **2** Ta rora wone ūria thũ ciaku iranegeni, acio magũthũire makambararia mĩtwe yao. **3** Mathugundaga ndundu ya gũikĩrĩra andũ aku na wara; maciragĩrĩra gũikĩrĩra andũ arĩa wendete. **4** Meranaga atĩrĩ, “Ūkai, tũmaniine matige gũtuika rũrĩrĩ, nĩguo rĩitwa rĩa Isiraeli rĩtikanacooke kũririkanwo rĩngĩ.” **5** Maciraga marĩ na ngoro imwe; maigũthanagĩria magũkĩrĩre: **6** andũ a hema cia Edomu, na cia Aishumaeli, na cia Moabi, na cia Ahagari, **7** na cia Gebali, na cia Amoni, na cia Amaleki, na cia Filistia, hamwe na andũ a Turo. **8** O na Ashuri nĩmegwatanĩtie nao nĩguo mateithĩrĩrie njiaro cia Loti. **9** Meeke o ta ūria wekire Amidiani, na o ta ūria wekire Sibera na Jabini rũtũ-inĩ rwa Kishoni, **10** o acio maaniĩnĩrwo Enodoru, na magũtuika ta thumu wa kũnorĩ tĩri. **11** Tũma andũ ao arĩa marĩ igweta mahaane ta Orebu na Zeebu, anene ao othe ūmahaananie na Zeba na Zalimuna, **12** arĩa moigire atĩrĩ, “Nĩtũgwatĩrei bũrĩri wa ūrĩthio wa Ngai ūtuĩke witũ.” **13** Wee Ngai wakwa, matue ta rũkũngũ rũria rũgũrũkagio, mahaane o ta mũũngũ ūmbũrĩtwo nĩ rũhuho. **14** O ta ūria mwaki ūcinaga mũtĩtũ kana ta rũrĩrĩmbĩ rũgĩcina irĩma-rĩ, **15** maingatĩthie o ro ūguo na kĩhuhũkanio gĩaku, na ūmamakie mũno na huho ciaku nene. **16** Humba mothĩũ mao thoni, nĩgeetha andũ marongorie rĩitwa riaku, Wee Jehova. **17** Marotũura maconokete na marĩ amaku; marokua na gĩconoko kĩnene. **18** Tũma mamenye atĩ Wee, o Wee wĩtagwo Jehova, atĩ Wee niwe Ūria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno, o igũrũ rĩa thĩ yothe.

84 Thaburi ya Ariũ a Kora Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe-rĩ, kaĩ gĩikaro gĩaku nĩ gĩthaka-ĩ! **2** Muoyo wakwa wĩriragĩria mũno, ĩĩ o na ūkoorwo nĩ hinya, nĩ ūndũ wa kwĩrĩrĩria nja cia Jehova; ngoro yakwa na mwĩrĩ wakwa irakaira Mũrungu ūria ūtũũraga muoyo. **3** O na kanyoni-ka-nja nĩkoonete mũciĩ, nayo thũngũrũrũ ĩkeyonera gĩtara, harĩa ĩngĩkaria tũcui twayo, o hau hakuhi na kĩwongona gĩaku, Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o Wee Mũthamaki wakwa na Ngai wakwa. **4** Kũrathimwo-rĩ, nĩ andũ arĩa matũũraga nyũmba yaku; matũũraga makũgocaga. **5** Kũrathimwo-rĩ, nĩ andũ arĩa maheagwo hinya niwe, o arĩa matũite na ngoro ciao gũthĩi Zayuni. **6** Rĩria megũtuikanĩria Gĩtuamba kĩa Baka, matũũmaga kũgie na ithima; mbura ya maguna-ng'ombe o nayo ĩkũhumbĩraga na tũria twa maaĩ. **7** Mathiĩaga magĩkĩragĩrĩria kũgĩa na hinya, nginya o mũndũ o mũndũ agakinya mbere ya Ngai kũu Zayuni. **8** Igua ihooya riakwa, Wee Jehova Ngai-Mwene-Hinya-Wothe; thikĩrĩria, Wee Ngai wa Jakubu. **9** Wee Ngai, ta rora ngo iitũ; tĩĩrĩa ūria waku ūtĩrĩrie maguta gĩthiithi. **10** Kaba mũthenya ūmwe nja-inĩ ciaku, gũkĩra gũikara mĩthenya ngĩri handũ hangĩ o hothe; kaba ngorwo ndĩ mũrangĩri wa kihingo kĩa nyũmba ya Ngai

wakwa, gũkĩra ndũire thĩĩnĩ wa hema cia andũ arĩa aaganu. **11** Nĩgũkorwo Jehova Ngai nĩ riũa na ngo; Jehova nĩarĩtũtugaga na agatwika maũndũ mega; arĩa mĩthĩire yao ĩtari ūciuke ndarĩ ūndũ mwega angĩmaima. **12** Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, kũrathimwo nĩ mũndũ ūria ūkwĩhokaga.

85 Thaburi ya Ariũ a Kora Wee Jehova, nĩ wekire bũrĩri waku wega; niwacookeirie Jakubu ūtonga wake. **2** Niwacookeirie andũ aku waganu wao, na ūkĩhumbĩra mehĩa mao mothe. **3** Niweheririe mang'ũrĩ maku mothe, na ūgĩthirwo nĩ marakara maku mahiũ. **4** Tũma tũgaacĩre rĩngĩ, Wee Ngai Mũhonokia witũ, na ūtĩge gũikara ūtũrakarĩre. **5** Ūgũtũura ūtũrakarĩre nginya tene? Marakara maku megũkinyĩra njiarwa na njiarwa? **6** Kaĩ ūtangĩtũrurumũkia ngoro ciitũ, nĩguo andũ aku magũkenere? **7** Wee Jehova-rĩ, tuonie wendo waku ūria ūtathiraga, na ūtũhe ūhonokio waku. **8** Nĩngũthikĩrĩria njigwe ūria Mũrungu, o we Jehova, ekuuga; eranagira thayũ kũrĩ andũ ake, o acio ake aamũre: no ndũkareke macookeire ūrimũ wao. **9** Ti-itherũ ūhonokio wake ūrĩ hakuhi na arĩa mamwĩtigĩrĩre, nĩgeetha riiri wake ūtũire bũrĩri-inĩ witũ. **10** Wendo na wĩhokeku niĩcemanĩtie; ūthingu na thayũ niĩkimumunyanĩtie. **11** Wĩhokeku ūkunũkaga kuuma na thĩ, nago ūthingu ūcũthagĩrĩrie oho o igũrũ. **12** Ti-itherũ Jehova no aheane kĩndũ o gĩothe kĩa, nago bũrĩri witũ ūciarage magetha maguo. **13** Ūthingu nĩguo ūmũthiĩaga mbere, ūkahaaragĩria makinya make njira.

86 Ihooya rĩa Daudi Wee Jehova, njigua na ūnjĩtike, nĩgũkorwo ndĩ mũthĩnĩ na mũbatari. **2** Gĩtira muoyo wakwa, nĩgũkorwo nĩndĩheanĩtie harĩwe. Wee niwe Ngai wakwa; honokia ndungata yaku ĩno ĩkwĩhokete. **3** Njigũira tha, Wee Mwathani, nĩgũkorwo ngũkayagira mũthenya wothe. **4** He ndungata yaku gĩkeno, nĩgũkorwo nĩ kũrĩ we, Wee Mwathani, ndorererĩre ngoro yakwa. **5** Nĩgũkorwo Wee Mwathani ūrĩ mwega na niũrekanagira, ūkaingĩhia wendo kũrĩ arĩa othe magũkayagira. **6** Igua ihooya riakwa, Wee Jehova; thikĩrĩria ikaya riakwa ĩngĩguire tha. **7** Mũthenya ūria ngaakorwo na thĩnĩ nĩngagũkaira, nĩgũkorwo niĩkanjĩtĩka. **8** Wee Mwathani, thĩnĩ wa ngai ciothe gũtĩrĩ ngĩ tawe; gũtĩrĩ ciiko ĩngĩhaanano na ciaku. **9** Ndũrĩrĩ ciothe irĩa ūmbĩte niĩgooka igũthathaiye irĩ mbere yaku, Wee Mwathani; niĩkarehera rĩitwa riaku riiri. **10** Nĩgũkorwo Wee ūrĩ mũnene, na niwikaga ciiko cia kũgegania; Wee wiki nowe Ngai. **11** Wee Jehova, nyonagĩrĩria njira ciaku, nĩgeetha thĩiage na mĩthĩire ya ma; he ngoro ĩrũtũire kũna, nĩguo ndũitigagĩre rĩitwa riaku. **12** Nĩndĩrĩkũgocaga na ngoro yakwa yothe, Wee Mwathani Ngai wakwa; ngũtũura ngumagia rĩitwa riaku nginya tene. **13** Nĩgũkorwo wendo waku nĩ mũnene harĩ niĩ; niũndeithĩrite kuuma mbĩrĩra-inĩ o kũria kũriku mũno. (Sheol h7585) **14** Wee Ngai, andũ arĩa etĩĩ niĩmaraarharĩkĩra; gĩkundi kĩa andũ matarĩ tha niĩmaracaria muoyo wakwa, o andũ acio matakũrũmbũyagia. **15** No Wee, Wee Mwathani, ūrĩ Mũrungu mũigua tha na ūrĩ mĩtugi, ndũhiũhaga kũrakara, na ūiyũrĩtwo nĩ wendo na wĩhokeku. **16**

Wihūgūre ūndore na ūnjūgūre tha; he ndungata īno yaku hinya waku, na ūhonokie mūrūi wa ndungata yaku wa mūdū-wa-nja. **17** Nyonia kīmenyithia kīa wega waku, ngūto thū ciakwa ikōne iconorithio, nīgūkorwo Wee, Wee Jehova, nīundeithītie na ūkaahooreria.

87 Thaburi ya Ariū a Kora Nīahaandīte mūthingi wa itūūra riake igūrū rīa kīrīma kīrīa kīamūre; **2** Jehova niendete ihingo cia Zayuni gūkīra ciikaro iria ingī ciothe cia Jakubu. **3** Maūdū mega nīmaragio igūrū rīaku, wee itūūra inene rīa Ngai: **4** “Nīngwandika ūhoro wa Rahabu na wa Babuloni thīnī wa arīa manjūū, Filistia o nakuo, na Turo, hamwe na Kushi, njuge atīrī, ‘Ūyū aaciariirwo Zayuni.’” **5** Ti-itherū, ūhoro wa Zayuni ūkīario nīgūkagwetagwo atīrī, “Ūyū o na ūrīa maaciariirwo kuo, na Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno me mwene nīagatūma gūtūure kūrī kūrūmu.” **6** Jehova nīakandika ibuku-inī rīa kīrīndī ūū: “Ūyū aaciariirwo Zayuni.” **7** Nao magītunga nyīmbo makaina atīrī, “Ithima ciakwa ciothe irī thīnī waku.”

88 Thaburi ya Ariū a Kora Wee Jehova, o Wee Ngai ūrīa ūūhonokagia, ngūkayagīra mūthenya na ūtukū ndī mbere yaku. **2** Ihooya rīakwa rīrokinya harīwe; inamīrīria gūtū gwaku ūiguge gūkaya gwakwa. **3** Nīgūkorwo muoyo wakwa ūyūrītwo nī thīna, na nī ngīrie gūkua. (Sheol h7585) **4** Nī ndaranīrio na arīa makīrī gūkua; haana ta mūdū ūtarī na hinya. **5** Nī njiganiirio na arīa akuū, o ta arīa moragītwo magakoma mbīrīra, o acio ūtacookaga kūrīrikana, arīa meheretio kuuma ūmenyereri-inī waku. **6** Ūnjīkītie irima rīrīa iriku mūno, o kūu kūrīku kūrī nduma ndumanu. **7** Mang’ūrī maku nīmandītūhīre mūno; nīūhūbikanītie na ndīhū ciaku ciothe. **8** Nīunjehereirie arata akwa arīa twendanīte mūno, na ūgatūma ndūike kīndū kīrī magigi harīo. Ndīmūhingīrīrie ndingīhota kūūra; **9** maitho makwa nīmaroora nī kīeha. Wee Jehova, ngūkayagīra o mūthenya; ngūtambūrūkagīria moko makwa. **10** Andū arīa akuū-rī, wee nīūmonagia magegania maku? Acio makuīte-rī, nīmarahūkaga, magakūgocca? **11** Wendo waku nīumbūragwo mbīrīra-inī, kana wīhokeku waku ūgākūmbūrwo Mwanangīko-inī? **12** Magegania maku nīmonagwo kūdū kūu kwa nduma, kana ciiko ciaku cia ūthingu ikamenyeka būrūrī-inī ūcio wa kīrganīro? **13** No nīngūgūkaīra ūndeithie, Wee Jehova; rūciinī mahooya makwa mokaga harīwe. **14** Wee Jehova, nī kī gītūmīte ūndiganīrie na ūkaahitha ūthīū waku? **15** Kuuma o ūnini wakwa ndūūrīte nyamarītio na ngakuhīrīria gīkuū; nīnyamaarīkite nī imakania ciaku, igatūma njage mwīhoko. **16** Mang’ūrī maku nīmahubīkanītie, nacio imakania ciaku ikanyananga. **17** Maathiūrūkagīria mūthenya wothe ta mūiyūro wa maa; hingīrīrio nīmo na mīena yothe. **18** Nīunjehereirie athirītū akwa na arīa nyendete; nduma nīyo mūrata wakwa ūrīa ūnguhīrīrie mūno.

89 Thaburi ya Ethani wa mbarī ya Ezara Ngūtūūra nyinaga ūhoro wa wendo mūnene wa Jehova nginya tene; ndīrīmenyithanagia wīhokeku waku na kanua gakwa kūrī njjarwa na njjarwa. **2** Nīngumbūra atī wendo waku ūtūūruga ūrī mūrūmu nginya tene,

nyumbūre atī wīhokeku waku nīūhaandīte o kūu igūrū. **3** Woigire atīrī, “Nīngīte kīrīkanīro na ūrīa nī ndīthuurīre, na ngeehīta na mwīhitwa harī Daudi ndungata yakwa ngamwīra atīrī, **4** ‘Nīngatūma rūciaro rwaku rūtūure rwīhaandīte nginya tene, na ndūme gītī giaku kīa ūnene gītūure kīrī kīrūmu njjarwa na njjarwa.’”

5 Wee Jehova-rī, igūrū nīrīkumagia magegania maku, na rīkagaathīrīria wīhokeku waku o naguo, kīungano-inī kīa acio atheru. **6** Nī ūndū-rī, kūu matu-inī igūrū nūū ūngīgerekano na Jehova? Nūū ūkīhaana ta Jehova harī cīumbe iria irī igūrū? **7** Kīama-inī kīa acio atheru, Mūrungu nīetīgīrītwo mūno; nī wa gwītīgīrwo gūkīra arīa othe mamūrīgīcīrie. **8** Wee Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, nūū ūkīhaana tawe? Wee Jehova, nī ūrī hinya, na wīhokeku waku ūtūūruga ūkūrīgīcīrie. **9** Nīwe wathaga kīhuhūkano kīa iria rīrīa inene; rīrīa makūmbi marīo mookīra na igūrū, nīūmahooreragia. **10** Wahehenjire Rahabu agītūika o ta ūmwe wa arīa moragītwo; wahurunjire thū ciaku na guoko gwaku kūrī hinya. **11** Igūrū nī rīaku, o na thī no yaku; Wee nīwe wombire thī na kīrīa gīothe kīrī thīnī wayo. **12** Nīwe wombire mwena wa gathigathini na wa gūthini; Taboru na Herimoni cīnaga ikenete nī ūndū wa rīitwa rīaku. **13** Gīcoka giaku nī kīrī ūhōti; guoko gwaku kūrī hinya, guoko gwaku kwa ūrīo nīgūtīgīrie. **14** Ūthingu na kīhōoto nīcio mūthingi wa gītī giaku kīa ūnene; wendo na wīhokeku nīgūtongoragia. **15** Kūrathimwōrī, nī andū arīa mooō gūkūgocca na nyīmbo, o arīa mathiaga na ūtheri waku, Wee Jehova. **16** Makenagīra rīitwa rīaku mūthenya wothe; magūtūūgagīria nī ūndū wa ūthingu waku. **17** Nīgūkorwo Wee nīwe riiri na hinya wao, na tondū wa ūtugi waku nīūtiūgagīria rūhīa rwītū. **18** Ti-itherū, ngo iitū irī na Jehova, mūthamaki witū nī wa Ūrīa-Mūtheru-wa-Isiraēli. **19** Hīndī ūmwe nīwarīrie na njīra ya kīoneki, ūkīra andū aku arīa ehokeku atīrī, “Nīheete njamba ūmwe ya ita hinya; nīndūgīrītie mwanake gatagatī ka andū. **20** Nīndīōneire Daudi ndungata yakwa; nīndīmūtīrīrie maguta makwa maamūre. **21** Guoko gwakwa nīkūrīmūtīragīria; ti-itherū gīcoka giakwa nīkīrīmwīkagīria hinya. **22** Gūtīrī thū ūkaamwītia igooti. gūtīrī mūdū mwaganu ūkaamūhīnyīrīria. **23** Nīngahahejenja thū ciake mbere yake, na njūrage arīa othe mamūthūire. **24** Wendo wakwa wa kwīhokeka ūrīkoragwo hamwe nake, na nī ūndū wa rīitwa rīakwa rūhīa rwake nīrūrītūūgagīrio. **25** Nīngatambūrūkia guoko gwake igūrū rīa iria, na guoko gwake kwa ūrīo ndīkūige igūrū rīa njūū. **26** Nīakanjīta anjīre atīrī, ‘Wee nīwe Baba, na Mūrungu wakwa, o Rwaro rwa Ihiga, Mūhonokia wakwa.’ **27** Nīngī nīngamwāmūra atūike irīgīthathi rīakwa, na ndūme atūūgīrio gūkīra athamaki a thī. **28** Nīngūtūūra wendo wakwa harī we nginya tene, na kīrīkanīro gīakwa nake gītūure kīrī gīa kwīhokeka. **29** Nīngahaanda rūciaro rwake nginya tene, na gītī gīake kīa ūnene ndīkīhaande rīrīa rīothe igūrū rīgūtūūra. **30** ‘Ariū ake mangīgatīrika watho wakwa na mage kūrīmīrīra kīrīra gīakwa, **31** mangīgathūkia kīrīra kīa watho wakwa wa kūrīmīrīrwo na mage kūrīmīrīra maathani makwa, **32** nīngaherīthia wīhīa wao na rūthanju, herīthie waganu wao na kūmahūūra iboko; **33** no ndīrī hīndī

ngamwehereria wendo wakwa, o na kana thaahie wihokeku wakwa o na ri. **34** Ndigathũkia kĩrikanĩro gĩakwa kana ngarũrĩre ũria iromo ciakwa ciarĩtie. **35** Nĩndĩhĩtie ngĩwetaga ũtheru wakwa, rĩmwe rĩa kũigana, na ndĩrĩ hĩndĩ ngaahenĩa Daudi, **36** atĩ rũciaro rwake rũgũtũra nginya tene, na gĩtĩ gĩake kĩa ũnene gĩtũire kĩrĩ kĩrĩmu mbere yakwa ta rĩa; **37** gĩgũtũra kĩrĩ kĩrĩmu nginya tene o ta mweri, mũira ũria ũri matu-inĩ nĩ mwihokeku.” **38** No rĩrĩ, wee nĩregete, na ũgatanĩria, o na ũgakĩrakarĩra ũcio ũitĩriire maguta. **39** Wee nĩukanĩte kĩrikanĩro kĩrĩa ũrikanĩre na ndungata yaku, na ũkarangĩrĩria thũmbĩ ciothe rũkũngũ-inĩ. **40** Wee ũmomorete thingo ciake ciothe na ũkananga cĩhitho ciake irĩa cia hinya. **41** Ehitũkĩrĩ othe nĩmatahĩte indo ciake; atũkĩte wa kũnyararwo nĩ andũ arĩa mariganĩtie nake. **42** Wee nĩtũtũgĩrĩtie guoko kwa ũrio kwa arĩa mamũthũire; nĩtũtũmie thũ ciake ciothe ikene. **43** ũũgĩ wa rũhiũ rwake rwa njora nĩũhũndũrĩte, na ũkaaga kũmũteithĩrĩria mbaara-inĩ. **44** Nĩũniĩnĩte rĩrii wake ũgathira, na ũgaikania gĩtĩ gĩake kĩa ũnene thĩ. **45** Nĩũnyihĩtie matukũ ma wĩhĩ wake; ũmũhumbĩte thoni o ta nguo. **46** Nĩ nginya rĩ, Wee Jehova? ũgũtũra wĩhĩthĩte nginya tene? Nĩ nginya rĩ mang’ũri maku megũtũra maakanĩte ta mwaki? **47** Ririkana ũria mĩtũũrĩre wakwa ũri wa gũthira o narua. Kaĩ akĩrĩ ũndũ wa tũhũ watũmire ũmbe andũ othe! **48** Nĩ mũndũ ũrĩkũ ũngĩtũra muoyo na ndonane na gĩkũũ, kana ehonokie kuuma kũrĩ hinya wa mbĩrĩra? (Sheol h7585) **49** Wee Mwathani, wendo waku mũnene ũria wa tene ũkĩrĩ kũ, ũria wehĩtĩre, ũkũĩrĩra Daudi na ũndũ wa wihokeku waku? **50** Mwathani, ririkana ũria ndungata yaku ĩnyũrũritio, na ũria nyũmĩrĩrie irumi irĩa numĩtwo nĩ ndũrĩrĩ ciothe ngoro-inĩ yakwa, **51** o irumi irĩa thũ ciaku ĩnyũrũritie nacio, Wee Jehova, irĩa itũire ĩnyũrũritie makinya ma ũria wee ũitĩrĩrie maguta nacio. **52** Jehova arogoocwo nginya tene!

90 Ihooya rĩa Musa, ndungata ya Ngai JEHOVA, nĩwe ũtũũrĩte ũri gĩkaro gĩitũ kuuma njjarwa na njjarwa. **2** O mbere ya irĩma kũgĩa kuo kana ũkũmba thĩ na mabũrũri, kuuma tene nginya tene, Wee ũri o Mũrungu. **3** Wee ũcookagia andũ magatuĩka rũkũngũ, ũkoiga atĩrĩ, “Cookai rũkũngũ-inĩ, ĩnyũ ciana ĩci cia andũ.” **4** Nĩgũkorwo miaka ngĩri harĩwe no ta mũthenya wa irĩa ũrahĩtũkire, kana ta ituanĩra rĩmwe rĩa arangĩri a ũtukũ. **5** ũhaataga andũ, ũkameheria, magakoma toro wa gĩkũũ; andũ mahaana ta nyeki rĩa ĩringũkaga rũciĩnĩ: **6** o na gũtuĩka rũciĩnĩ nĩringũkaga, hwaĩ-inĩ ihoohaga, ikooma. **7** Tũniĩnagwo nĩ marakara maku, na tũkamakio mũno nĩ marũrũ maku. **8** Nĩũũgĩte wĩhia witũ o mbere yaku, mehĩa maitũ marĩa mahĩthe ũkamomĩrĩa o ũtheri-inĩ hau mbere yaku. **9** Matukũ maitũ mothe maniinagwo nĩ mang’ũri maku; tũnĩnũkagia miaka ĩitũ na gĩcaaya. **10** Mũigana wa matukũ maitũ-rĩ, nĩ mĩaka mũrĩngũ mũgwanja, kana mĩrongo ĩnana, tũngĩkorwo tũrĩ na hinya; no rĩrĩ, mũigana wamo no thĩina na kieha, nĩgũkorwo mathiraga o narua, na ĩthũ tũgathĩ, tũkabũria. **11** Nũũ ũũrĩ hinya wa marakara maku? Nĩgũkorwo mang’ũri maku nĩ manene o ta gwĩtigĩrwo kũria wagĩrĩre. **12**

Tuonie gũtara matukũ maitũ wega, nĩgeetha tũgĩe na ngoro ya ũũgĩ. **13** Wee Jehova, hoorera! Nĩ nginya rĩ? Iguĩra ndungata ciaku tha. **14** Rũciĩnĩ tũhũũnagie na wendo waku ũtathiraga, nĩguo tũĩnagie nĩ gũkena na tũcanjamũkage matukũ maitũ mothe. **15** Tũma tũkene matukũ maĩngĩ o ta marĩa ũtũnyamarĩtie, na miaka mĩĩngĩ o ta irĩa tuonet thĩina. **16** Ndungata ciaku ĩrokĩnio ciiko ciaku, naguo rĩrii waku wonio ciana ciao. **17** Wega wa Mwathani Ngai witũ ũrogia na ĩthũ; tũma wĩra wa moko maitũ ũgaacĩre, ĩ-ni, kĩrũmie wĩra wa moko maitũ.

91 Mũndũ ũria ũkaraga agĩtũrwo nĩ ũria-ũri-Igũrũ-Mũno arĩhurũkaga kĩrũru-inĩ kĩa Mwene-Hinya-Wothe. **2** Nĩgũkiuga ũhoru wa Jehova atĩrĩ, “Wee nĩwe rĩrũrĩro rĩakwa na kĩirigo gĩaakwa kĩrĩ hinya, nĩwe Ngai wakwa, ũria ndĩhokete.” **3** Ti-ĩtherũ nĩegũgũteithũra gĩkerenge-inĩ kĩa mũtegi, o na kuuma mũrimũ-inĩ ũria mũũru wa kũũraga. **4** Arĩkũhumbagĩra na njoya ciake, na rungu rwa mathagu make niho ũrĩgĩtagia; wihokeku wake nĩũgatuĩka ngo yaku na kĩhitho gĩaku. **5** Ndũrũitĩtagĩra imakania cia ũtukũ, kana mũguũ ũria ũthĩrĩrĩkaga mũthenya, **6** o na kana mũrimũ ũria ũceemaga nduma-inĩ, kana mũthiro ũria ũniinanaga mũthenya gatagati. **7** Andũ ngĩri no magĩe mwena waku, nao ngĩri ikũmi magĩe guoko-inĩ gwaku kwa ũrio, no ndũngĩkũhĩrĩro nĩguo. **8** Wee no kwĩrorera ũkerorera na maitho maku wionere ĩherithia rĩa andũ arĩa aaganu. **9** ũngĩtua ũria-ũri-Igũrũ-Mũno gĩkaro gĩaku, o we Jehova, ũria arĩ we rĩrũrĩro rĩakwa, **10** hĩndĩ ĩyo gũtĩrĩ ũũru ũgaagũkororera, gũtĩrĩ mwanangĩko ũgaakũhĩrĩria hema yaku. **11** Nĩgũkorwo nĩagaatha araka ake nĩ ũndũ waku, makũgĩtagĩre mĩthĩre-inĩ yaku yothē; **12** nĩmagakuoya na ĩgũrũ na moko mao nĩgeetha ndũkarĩngwo kũgũrũ nĩ ĩhiga. **13** Nĩgũgĩnyĩrĩria mũrũũthi, o na ndũira; ũkarangĩrĩria mũrũũthi ũria mũnene, o na nyoka. **14** Jehova ekuuga atĩrĩ, “Kuona atĩ nĩnyenyende, nĩngamũhatũra hũtika-inĩ; nĩndĩrĩmũgĩtagĩra, nĩgũkorwo nĩamenyetē rĩtwa rĩakwa. **15** Arĩngayagĩra, na nĩ ngamwĩtika; ndĩrĩkoragwo hamwe nake hĩndĩ ya thĩina, ndĩrĩmũteithũruga na ngamũtĩĩthia. **16** Nĩgũmũtũũria muoyo matukũ maĩngĩ nginya aiganie, na ndĩmuonagie ũhonokio wakwa.”

92 Nĩ wega mũno gĩcookagĩria Jehova ngaatho o na gũkumagia rĩtwa rĩaku na rĩwĩmo, Wee ũria-ũri-Igũrũ-Mũno, **2** nĩ wega mũno kwanagĩrĩa wendo waku o rũciĩnĩ, o na kwanĩrĩra wihokeku waku ũtukũ, **3** tũkĩĩnagĩa kĩnanda gĩa kĩnũbi kĩa ndigĩ ikũmi, o hamwe na kĩnanda kĩa mũgeeto kĩrĩa kĩgambi wega. **4** Nĩgũkorwo, Wee Jehova, nĩũngenetie nĩ ũndũ wa ciiko ciaku; nĩngũna ngenete nĩ ũndũ wa wĩra wa moko maku. **5** ĩ mawĩra maku matikĩrĩ manene, Wee Jehova, meciirĩa maku-rĩ, matikĩrĩ marĩkĩrũ! **6** Mũndũ ũria ũtarĩ ũũgĩ ndangĩmamenya, mũndũ mũkĩgũ ndangĩkũũrana ũndũ ũyũ, **7** atĩ o na arĩa aaganu mangĩkũra ta nyeki, o na arĩa othe mekaga ũũru mangĩgaacĩra, makaanĩnwo nginya tene na tene. **8** No Wee Jehova, ũtũũruga ũtũũgĩrĩtio nginya tene. **9** Nĩgũkorwo thũ ciaku, Wee Jehova, ti-ĩtherũ thũ ciaku nĩgũgathira; arĩa othe mekaga ũũru nĩmakaharaganio. **10** Wee nĩwambararĩtie rũhĩa

rwakwa o ta rwa mbogo; ndimūitirīrie maguta marīa mega mūno. **11** Maitho makwa nīmeyoneire gūtoorio gwa thū ciakwa; matū makwa nīmeigūirīrie ūria thū ciakwa icio njaganu itooretio. **12** Andū arīa athingu marītheeremaga o ta mūtī wa mūkindū, makūre o ta mūtarakwa wa Lebanoni; **13** mahaanditwo kūu nyūmba-inī ya Jehova, marītheeremaga kūu nja-inī cia Ngai witū. **14** Magatūira maciaraga maciaro o na marī akūrū, matūire marī na hinya wa wīthi wao, na marī aruru, **15** maanagīrīre, makiugaga atīrī, “Jehova nī mūrūngīrīru; we nīwe Rwaro rwakwa rwa Ihiga, na gūtīrī waganu ūngioneka thīinī wake.”

93 Jehova nīarathamaka, ehumbīte ūkaru; Jehova ehumbīte ūkaru na akeoha hinya ta mūcibi. Thī nīhaanditwo ikarūma ki, ndrīrī hīndī īngīenyenyeke. **2** Gītī giaku kīa ūnene gītūūrīte kīrī kīrūmu kuuma o tene; wee ūtūūrīte kuo kuuma tene na tene. **3** Wee Jehovarī, maria nīmaranīrīra, maria maranīrīra na mīgambo yamo; maria maranīrīra makahūūrīthia makūmbī. **4** We nīarī hinya gūkīra makūmbī ma iria, arī hinya gūkīra marurumī macio ma maai maingī, Jehova arī igūrū nī arī hinya. **5** Wee Jehova, mawatho maku maikaraga marī marūmu; nāguo ūtheru ūgūtūira ūgemetie nyūmba yaku matukū matarī mūthia.

94 Wee Jehova, o Wee Mūrungu ūria ūrīhanagīria, Wee Mūrungu ūria ūrīhanagīria-rī, cangarara. **2** Arahūka, Wee mūtuanīri ciira wa andū othe a thī; kīrīhe andū arīa etīi o kīrīa kīmagīrīre. **3** Wee Jehovarī, nī nginya rī andū arīa aaganu megūtūūra makenete, nī nginya rī andū arīa aaganu megūtūūra marūūhagia? **4** Maaragia ndeto cia mwīgaatho; andū arīa othe meekaga ūuru, o maīyūrītwo nī mwītīo. **5** Mahehenjaga andū aku, Wee Jehova, makahinyīrīra igai rīaku. **6** Mooragaga mūtumia wa ndigwa, na mūdū wa kūngī; mooragaga ciana iria itarī maithe. **7** Moigaga atīrī, “Jehova ndangīona; Ngai wa Jakubu-rī, ndangīrūmbūyia.” **8** Mwīmenyerere inyuū arīa mwagite ūgī mūrī gatagatī-inī ka andū; inyuū andū aya akīgu, mūgaakūhīga rī? **9** ūria wombire gūtū-rī, ndangīgu? ūcio wombire rīitho-rī, ndangīona? **10** ūcio ūrūthagia ndrīrī-rī, ndangīherithania? O ūcio ūrutaga andū-rī, ndrārī ūmenyo? **11** Jehova nīoī meciiria ma mūdū; īi, oī atī meciiria mao nī ma tūhū. **12** Wee Jehova, kūrathimworī, nī mūdū ūria Wee ūtaaraga, o mūdū ūcio ūrutaga watho waku; **13** nūūgaatūma ahoorere matukū-inī ma thīina, o nginya rīrīa mūdū ūria mwaganu akenjerwo irima. **14** Nīgūkorwo Jehova ndagatiganīria andū ake; igai rīake ndrārī hīndī angīrītīrika. **15** ūtuanīri ciira wa kīhooito nūūgakwo rīngī igūrū rīa ūthingu, nao andū othe arīa arūngīrīru ngoro maūrūmagīrīre. **16** Nūū ūkwarahūka, andūūrīre harī arīa aaganu? Nūū ūkūdūgamīrīra, andūūrīre harī arīa meekaga ūuru? **17** Tiga Jehova aandeithirie-rī, īngīakuire o narua, ngatūire kūu ūkīrī-inī. **18** Rīrīa ndoigire atīrī, “Kūgūrū gwakwa nīkūrātenderūka,” wendani waku, Wee Jehova, nīwandīrīrīre. **19** Rīrīa mītangīko yaingīhīre thīinī wakwa-rī, Wee wahoorerīrie, ūgīkenia ngoro yakwa. **20** Gītī kīa ūnene kīa ungunania-rī, hīhi no kīgīe na ngwatanīro nawe, o kīrīa kīrehanagīra mīnyamaro nī

ūdū wa matūiro ma kīo? **21** Monganaga hamwe nīgūo mokīrīre mūdū ūria mūthingu, na magatūira mūdū ūtehītie ooragwo. **22** No Jehova nīwe ūtūūkīte kīrīgo giakwa kīa hinya, na Ngai wakwa, o we rwaro rwakwa rwa ihiga harīa njūragīra. **23** We nīakamaherīthia nī ūndū wa mehīa mao na amaniine nī ūndū wa waganu wao; Jehova Ngai witū nīakamaniina.

95 ūkai, tūinīre Jehova nī gūkena; tūkīanīrīre ūcio Rwaro rwa Ihiga rwa ūhonokio witū. **2** Nītūūkei mbere yake tūgīcookagia ngaatho, na tūmūinīre nyīmbo cia kūmūkumia. **3** Nīgūkorwo Jehova nī Mūrungu mūnene, o we Mūthamaki mūnene ūkīrīte ngai ciothe. **4** Thī kūrīa kūrīku mūno kūrī guoko-inī gwake, o na tūcūmbīrī twa irīma no twake. **5** Iria nī rīake, nīgūkorwo nīwe warīūmbire, na moko make nīmo moombire thī nyūmū. **6** ūkai, tūmūināmīrīre tūmūhooe, nītūturīrie Jehova o we Mūtūūmbi ndu; **7** nīgūkorwo nīwe Ngai witū, na ithuū tūrī andū a ūrīthio wake, rūuru rūria we mwene arīthagia. ūmūthī mūngīguā mūgambo wake, **8** mūtīkoomie ngoro cīanyu ta ūria mwekire mūrī Meriba, o na ta ūria mwekire mūthenya ūria mwarī Masa kūu werū-inī, **9** kūrīa maithe manyu maangerīrie na makīngararia, o na gūtūka nīmoonete ūria wothe ndaamekīire. **10** Nīgūkorwo ndaatūūrīte ndakarīre rūciaro rūu mīaka mīrongo īna; ngiuga atīrī, “Aya nī andū arīa ngoro cīo cīūrīte, na nīmagīte kūmenya njīra ciakwa.” **11** Nī ūndū ūcio ngīhīta ndakarīte, ngiuga atīrī, “Matīrī hīndī magaatoonya kīhurūko-inī giakwa.”

96 Inīrai Jehova rwīmbo rwerū; inīrai Jehova, inyuū andū a thī yothe. **2** Inīrai Jehova, goocai rīitwa rīake; hunjagīai ūhonokio wake mūthenya o mūthenya. **3** Umbūrai rīiri wake kūrī ndrīrī, mumbūre mawīko make ma kūgeganīa kūrī andū othe. **4** Nīgūkorwo Jehova nī mūnene, na nī wa kūgoocwo mūno; nīwe wa gwītīgīrwo gūkīra ngai ciothe. **5** Nīgūkorwo ngai ciothe cia ndrīrī nī mīhianano, no Jehova nīwe wombire igūrū. **6** Rīiri na ūnene irī mbere yake; hinya na rīiri irī handū hake harīa haamūre. **7** Tūūgīrīai Jehova, inyuū mīhīrīga ya ndrīrī, mūtūgīrie Jehova nī ūndū wa rīiri na hinya wake. **8** Tūūgīrīai Jehova nī ūndū wa rīiri ūria wagīrīre rīitwa rīake; mūreheree maruta na mūūke nja-inī ciake. **9** Hooyai Jehova thīinī wa rīiri wa ūtheru wake; inainai mūrī mbere yake, inyuū andū a thī yothe. **10** Irāi ndrīrī atīrī, “Jehova nīarathamaka.” Thī nīhaanditwo ikarūma, ndīngīenyenyeke; agatūira kīrīndī ciira akīganantīe. **11** Igūrū nīrīkene, thī nīcanjamūke; iria nīrīrurume, na indo iria ciothe irī thīinī warīo; **12** mīgūnda nīkenerūrīke, na indo iria ciothe irī thīinī wayo. Hīndī īyo mītī yothe ya mūtītū nīkaina nī gūkena; **13** ikaina irī mbere ya Jehova, nīgūkorwo nīarooka, arooka gūtūira thī ciira. Agatūira thī ciira na ūthingu, na kīrīndī agītūire na ma yake.

97 Jehova nīarathamaka, thī nīgīkene; mabūrūrī marīa marī ndwere-inī cia iria nīmacanjamūke. **2** Athīūrūrūkīrīo nī matu na nduma ndumanu; ūthingu na kīhooito nīcio mūthingī wa gītī giake kīa ūnene. **3** Mwaki ūmūthīaga mbere ūgīcinaga thū ciake na mīena yothe. **4** Heni ciake imūrīkaga thī yothe; thī

icionaga ikainaina. **5** Irīma itwekaga o ta mūhūra mbere ya Jehova, igatweka irī mbere ya Mwathani wa thī yothe. **6** Igūrū rīanagīrīra ūthingu wake, nao andū othe makoonā riiri wake. **7** Andū arīa othe mahooyaga mīhianano mīūcīhie nīmaconorithagio, acio meerahaga na mīhianano: inyuī ngai ici, mūīnamīrīre mūmūhooe. **8** Zayuni īiguaga ūguo īgakena, namo matūūra ma Juda magacanjāmūka, tondu wa matūūro maku ma ciira, Wee Jehova. **9** Nīgūkorwo Wee Jehova, nīwe Ūrīa-Ūrī-Igūrū-Mūno wa thī yothe; wee nīūtūūgīrītio mūno igūrū rīa ngai ciothe. **10** Arīa endi Jehova nīmathūūre ūuru, nīgūkorwo nīagitagīra mīoyo ya arīa ake ehokeku, na akamateithūra kuuma moko-inī ma arīa aaganu. **11** Ūtheri nīwarīre arīa athingu na arīa arūngīrīru ngoro makaiyūrwo nī gīkeno. **12** Kenerai Jehova, inyuī arīa athingu, mūkīgooce rītwa rīake rīamūre.

98 Inīrai Jehova rwīmbo rwerū, nīgūkorwo nīekīte maīndū ma kūgegania; guoko gwake kwa ūrīo na gīcoka gīake gītheru nīcio imūhonokanīrie. **2** Jehova nīamenyithanītie ūhonokio wake na akaguūria ūthingu wake kūrī andū a ndūrīrī. **3** Nīarīrikanīte wendo wake na wīhokeku wake ūria erīre nyūmba ya Isiraeli; ituri ciothe cia thī nīcionete ūhonokanio wa Ngai witū. **4** Anīrīrai mūkenete mūrī mbere ya Jehova, inyuī andū othe a thī, tumūkai mūkenūrūrūke na nyīmbo mūkīinaga; **5** inīrai Jehova na kīnanda kīa mūgeeto, mūmūnīre na kīnanda kīa mūgeeto o na mūgambo ūrīa mwega mūno, **6** inai na tūrumbeta, na mūgambo wa coro: anīrīrai na gīkeno mūrī mbere ya Jehova, o ūcio Mūthamaki. **7** Iria rīria inene nīrīrurume, na kīrīa gīothe kīrī thīnī warīo, mabūrūrī mothe, na arīa othe matūūrāga kuo. **8** Njūūī nacio nīkīhūūre hī, o nacio irīma nīcīne hamwe nī gūkena; **9** nīcīne irī mbere ya Jehova, nīgūkorwo nīarooka nīguo athamakīre thī. Agatūira mabūrūrī ciira na ūthingu, nakīo kīrīndī agītūithanagīe na werekereru.

99 Jehova nīarathamaka, ndūrīrī nīcīkīinaine; aikārīre gītī kīa ūnene arī gatagatī ka makerubi, thī nīthingithe. **2** Jehova nī mūnene Zayuni; nīātūūgīrīte igūrū rīa ndūrīrī ciothe. **3** Andū nīmākīgooce rītwa rīaku inene na rīa gwītīgīrwo: we nīwe mūtheru. **4** Mūthamaki nī arī hinya, na nīendete kīhoo: nīūrūmītie ūtūthania wa ciira ūrīa mwerekereru; nīwīkīte maīndū ma kīhoo na ma ūthingu thīnī wa Jakubu. **5** Tūūgīrīai Jehova Ngai witū, na mūmūīnamīrīre, mūmūhooe mūrī gītūrwa-inī kīa makīnya make; we nīwe mūtheru. **6** Musa na Harūni maarī amwe a athīnjīrī-Ngai ake, nake Samūēli aarī ūmwe wa arīa maakayagīra rītwa rīake; maakayagīra Jehova nake akametīka. **7** Amaragīria arī thīnī wa gītugī kīa itu; makīrūmia mawatho make na kīrīra kīa watho wake wa kūrūmīrīrwo kīrīa aamaheete. **8** Wee Jehova Ngai witū-rī, nīwametīkaga; harī Isiraeli warī Mūrungu mūrēkanīrī, o na gītūika nīwamaherithagīa nī ūndū wa cīko ciao njūru. **9** Tūūgīrīai Jehova Ngai witū, na mūmūhooyage mūrī kīrīma-inī gīake kīamūre, nīgūkorwo Jehova Ngai witū nī mūtheru.

100 Anīrīrai mūkenete mūrī mbere ya Jehova, inyuī andū othe a thī. **2** Thathaiyai Jehova

mūcanjamūkīte; ūkai mbere yake mūkīinaga mūkenete. **3** Menyai atī Jehova nīwe Ngai. Nīwe watūūmbire, na ithū tūrī ake, tūrī andū ake, ng'ondū cia ūrīithio wake. **4** Tonyerai ihingo ciake mūrī na ngaatho, mūtoonye nja ciake mūkīmūgoocaga; mūcookerīe ngaatho na mūgooce rītwa rīake. **5** Nīgūkorwo Jehova nī mwega, wendo wake ūtūūrāga ngīnya tene na tene; wīhokeku wake nī wa ngīnya nījarwa na nījarwa.

101 Thaburi ya Daudi Nīī ndīinaga ūhorō wa wendo na wa kīhoo gīaku; Wee Jehova nīwe ndīrīgocaga na rwīmbo. **2** Nīngwīmenyerera ndūūre mūtūūbire ūtarī ūcuuke: nī rī ūgaagītūka kūrī nīī? Nīndīrīkaraga mūcīī gwakwa ndī na ngoro itarī ūcuuke. **3** Gūtīrī ūndū mūūru ndīrīgaga mbere ya maitho makwa. Nīthūūre cīko cia andū arīa matarī wītīkio; ndīngītīkīra menyīitīrīre harī nīī. **4** Nīdīrīkaraga haraihu na andū arīa marī ngoro nemi; ūūru-rī, ndīrī hīndī ngaanyīitanīra nāguo. **5** Mūndū o wothe ūngīcambia mūndū wa itūūra rīake na hitho, ūcio nīngamūnīina; mūndū o wothe ūrī maitho ma rūng'athio na ngoro ya mwītīfīo, ūcio ndīkamūkīrīrīra. **6** Maitho makwa-rī, marīroraga andū arīa ehokeku būrūrī-inī, nīguo maikaranagīe na nīī; mūndū ūria mīthīre yake itarī ūcuuke-rī, ūcio nīārīndungatagīra. **7** Gūtīrī mūndū wīkaga maīndū ma mawara ūgaikara nyūmba-inī yakwa; gūtīrī mūndū waragīa maheeni ūkaarūgama mbere yakwa. **8** O rūcīnī nīndīrīkīragīa arīa othe aaganu būrūrī-inī; nīngeheria andū arīa othe mekaga ūūru mathire itūūra-inī rīrīa inene rīa Jehova.

102 Wee Jehova, igua ihooya rīakwa; reke gūkaya gwakwa ngīhooya ūteithio gūgūkīnyīre. **2** Tīga kūūhitha ūthīū waku rīrīa ndī mīnyamaro-inī. Inamīrīria gūtū gwaku ūnjīgūe; ndagūkīra, njītīka o narua. **3** Nīgūkorwo matukū makwa marathīra o ta ūrīa ndogo thīragā; namo mahīndī makwa maraakana o ta gīcinga. **4** Ngoro yakwa īringīkīte na ikahooha o ta nyeki; ndīganīrīrwo o na nī kūrīa irīo. **5** Tondū wa ūrīa ndīracaaya nyanīrīre, hīnjīte ngatigara o gīkonde na mahīndī. **6** Haana ta ndundu ya werū-inī, ngahaana ta ndundu rīra īikaraga kūrīa kwanangīku. **7** Ndaaraga itarī toro; haanīte ta nyoni īrī o īiki nyūmba igūrū. **8** Mūthenya wothe thū cīakuwa itindaga īgītīthīrīkīa; acio maanyūrūragīa mahūthagīra rītwa rīakwa taarī kīrumi. **9** Nīgūkorwo ndīāga mūhu taarī irīo cīakwa, na kīrīa nyuuku ngagītūkānia na maithorī, **10** tondū wa mang'ūrī maku manene, ūnjoete na igūrū ūkanjīkīa mwena-inī. **11** Matukū makwa mahaana o ta kīīruru kīa hwaī-inī; hoohaga ta nyeki. **12** No rīrī, Wee Jehova ūgūtūūra ūikārīre gītī kīa ūnene ngīnya tene na tene; ngumo yaku īgūtūūra nījarwa na nījarwa. **13** Wee nīūkwarahūka ūguīre itūūra rīa Zayuni tha, nīgūkorwo ihinda rīa kūrīka wega nī ikīnyu; ihinda rīrīa rīathīrīre nī ikīnyu. **14** Nīgūkorwo mahīga makuo nīmakenagīrwo nī ndungata cīaku; o na rūkūngū rwakuo nīrītūmagā īringwo nī tha. **15** Ndūrīrī nīgeetīgīra rītwa rīa Jehova, athamaki othe a thī mekīrīre rīiri waku. **16** Nīgūkorwo Jehova nīagaaka itūūra rīa Zayuni rīngī, na eyumīrīe arī na rīiri wake. **17**

Niakaigua mahooya ma andũ arĩa aagi; ndakanyarara mahooya mao. **18** Uhoru ũyũ nĩwandikwo nĩ undũ wa rũcaro rũria rũgooka, nĩguo andũ arĩa mataciaritwo makaagooca Jehova: **19** "Jehova niacũthĩirire thĩ arĩ harĩa hake haamũre kũu igũrũ; arĩ kũu igũrũ Jehova nĩkũrora aarorire thĩ, **20** nĩguo aigũe gũcaaya kwa arĩa moheetwo, na ohorithie arĩa maatuĩrĩrwo gũkuu." **21** Nĩ undũ ũcio rĩitwa rĩa Jehova nĩrikoimbũrwo kũu Zayuni, na niakagoocwo kũu Jerusalemu **22** rĩria andũ a ndũrĩrĩ na mothamaki makoongana, mathathaiye Jehova. **23** Hindĩ ya mũtũũrĩre wakwa niñanyihirie hinya wakwa; niakuhihirie matukũ makwa. **24** Nĩ undũ ũcio ngũkiuga atĩrĩ: "Wee Ngai wakwa, ndũkanjũrage o rĩria ndaiganĩria matukũ makwa; wee-rĩ, miaka yaku iĩthiiaa o na mbere nginya njiarwa na njiarwa. **25** O kiambĩrĩria-inĩ, niwaarire mĩthingi ya thĩ, o narĩo igũrũ nĩ wĩra wa moko maku. **26** Icio nigũthĩra igaathira, no wee nigũtũura ũgaatũura; igaakũra o ta nguo, ithire. ũgaacigarũrĩra ta nguo, icooke iteeo. **27** No Wee ndũgarũrũkaga, nayo miaka yaku ndĩrĩ mũthia. **28** Ciana cia ndungata ciaku igaatũura na thayũ mbere yaku; nacio njiaro ciacio cigaikara irũmĩte irĩ mbere yaku."

103 Thaburi ya Daudi Gooca Jehova, wee ngoro yakwa; kirĩa giothe kirĩ thĩĩni wakwa, gooca rĩitwa riake itheru. **2** Gooca Jehova, wee ngoro yakwa, na ndũkariganĩrwo nĩ maĩndũ mothe marĩa aanagwĩka: **3** o ũria ũkũrekagĩra mehĩa maku mothe, na agakũhonia mĩrimũ yaku yothe, **4** ũria ũkũũraga muoyo waku kuuma irima rĩa gĩkuũ, na agakũhumba wendo na tha taarĩ thũmbĩ ya ũnene, **5** o we ũkũhũnagia na maĩndũ mega niġeetha waanake waku werũhagio o ta wa nderi. **6** Jehova ekaga maĩndũ ma ũthingu, na akarũgamĩrĩra kũhoo to kũrĩ arĩa othe ahinyĩrĩre. **7** Niamenyithirie Musa njĩra ciake, nacio ciĩko ciake agĩcimenyithia andũ a Isiraeli: **8** Jehova nĩ mũigwa tha na nĩ mũtugi, ndahiũhaga kũrakara, na niayĩũrwo nĩ wendo mũingĩ. **9** Wee ndaciirĩthanagia hindĩ ciothe, o na kana agatũura arakarĩte nginya tene; **10** Ndatũherithagia ta ũria mehĩa maitũ magĩrĩrwo, o na kana agatũrĩhia kũringana na waganu witũ ũria ũigana. **11** O ta ũria igũrũ rĩraihanĩrĩire na thĩ, ũguo no taguo wendo wake ũrĩ mũnene kũrĩ arĩa mamwĩtĩgĩrite; **12** o ta ũria irathĩro kũraihanĩrĩire na ithũiro-rĩ, ũguo no taguo atwehereirie mehĩa maitũ magatũrĩhĩrĩria. **13** O ta ũria mũthuurĩ aguagĩra ciana ciake tha, ũguo no taguo Jehova aguagĩra tha arĩa mamwĩtĩgĩrite; **14** nigũkorwo wee nĩoi ũria tuombirwo, niarĩrikanaga atĩ ithũĩ tũrĩ o rũkũngũ. **15** Ha ũhoru wa mũndũ-rĩ, matukũ make mahaana o ta nyeki, we acanũkaga o ta ihũa rĩa gĩthaka; **16** rĩhurutagwo nĩ rũhuho rĩkehera, na harĩa rĩraarĩ rĩtingĩcokoa kuonwo rĩngĩ. **17** No rĩrĩ, kuuma tene nginya tene wendo wa Jehova ũtũũraga harĩ arĩa mamwĩtĩgĩrite, nago ũthingu wake ũgakinyĩra ciana cia ciana ciao, **18** o acio mamenyagĩrĩra kirĩkanĩro gĩake, na makarĩrikanaga gwathĩkĩra watho wake. **19** Jehova nihaandite gĩtĩ gĩake kĩa ũnene kũu igũrũ, na ũthamaki wake wathaga maĩndũ mothe. **20** Goocai Jehova, inyuũ araiaka ake, inyuũ njamba irĩ hinya, inyuũ

mwĩkaga ũria oigĩte, o inyuũ mwathĩkagĩra kiugo gĩake. **21** Goocai Jehova, inyuũ mbũtũ ciake ciothe cia igũrũ, o inyuũ ndungata ciake irĩa ciĩkaga ũria endaga. **22** Goocai Jehova, inyuũ mawĩra make mothe mũrĩ kũria guothe athamakaga. Wee ngoro yakwa, gooca Jehova.

104 Gooca Jehova, wee ngoro yakwa. Wee Jehova Ngai wakwa, Wee ũrĩ mũnene mũno; wihumbĩte rĩrĩ na ũkaru. **2** Ehumbĩte ũtheri taarĩ nguo; we atambũrũkagia igũrũ taarĩ hema, **3** na akaara migamba ya tũnyũmba twake twa ngoroba igũrũ rĩa maaĩ. Wee atũmaga matu matũike ngaari yake ya ita, na agakuo nĩ mathagu ma rũhuho. **4** Niwe ũtũmaga rũhuho rũtũike arekio ake, nacio nĩnĩmbĩ cia mwaki agacitua ndungata ciake. **5** Wee aahaandire thĩ igũrũ rĩa mĩthingi yayo; ndĩrĩ hindĩ ĩngĩenyenyeka. **6** Wamihumbĩre na irĩa rĩria inene taarĩ nguo; maaĩ maikarĩre makunĩkĩre irĩma. **7** No rĩrĩ, wakũũmire maaĩ makĩũra, nacio ngwa ciaku ciagamba magĩthara; **8** magĩtherera igũrũ wa irĩma, magũkũrũka cianda-inĩ, magĩtherera na kũria watũite mathĩ. **9** Wee niwe wekĩrĩre mũhaka ũria matangĩkĩra; gũtĩrĩ hindĩ magaacooka kũhumbĩra thĩ. **10** Wee atũmaga ithima ciĩtĩrĩre maaĩ mikuru-inĩ; mathereraga gatagatĩ-inĩ ka irĩma. **11** Nicio iheaga nyamũ ciothe cia gĩthaka maaĩ ma kũnyua; nĩkuo njagĩ cia werũ-inĩ inyootoragĩrwo. **12** Nyoni cia rĩera-inĩ ciakaga itara hakuhi na maaĩ macio; ciinaga irĩ hongeenĩ cia mĩtĩ. **13** Wee aitagĩrĩria irĩma maaĩ moimĩte nyũmba-inĩ ciake irĩa irĩ igũrũ; thĩ niĩiganagwo nĩ maciaro ma wĩra wake. **14** Wee atũmaga nyeki ikũre nĩ undũ wa kũrĩro nĩ mahĩũ, na agakũria mĩmera irĩa andũ mahaandaga, tĩrĩ-inĩ gũgakiumaga irio: **15** ndibe irĩa ikenagia ngoro ya mũndũ na maguta ma gũtũma ũthĩũ wake ũkenge, o na irio irĩa ciĩkagĩra ngoro yake hinya. **16** Mĩtĩ ya Jehova niyuragĩrio mbura wega, mĩtarakwa iyo ya Lebanoni o irĩa aahaandire. **17** Kũu nĩkuo nyoni ciakaga itara ciacio; nayo njũũ, nyũmba yayo irĩ kũu mĩkarakaba-inĩ. **18** Irĩma-inĩ irĩa ndaaya nĩkuo mbũri cia gĩthaka ciikaraga; mĩatũka-inĩ ya mahiga nĩkuo ikami ciĩhithaga. **19** Mweri nĩguo ũmenyithanagia hindĩ ya imera, narĩo rĩua nĩrĩmenyaga hindĩ yarĩo ya gũthũa. **20** Wee niwe ũtũmaga kũgĩe nduma, gũgatuĩka ũtũkũ, nacio nyamũ ciothe cia gĩthaka ikoimĩra icemeete. **21** Mĩrũũthĩ irĩa mĩthĩ iraramaga ikĩhĩta, na ĩgacaria irio ciayo kuuma harĩ Mũrungu. **22** Rĩua rĩrathaga, nayo ĩgeethĩra; ithiiaa ĩgakoma imamo-inĩ ciayo. **23** Hindĩ iyo mũndũ agathĩĩ kũruta wĩra wake, agakĩruta wĩra o nginya hwaĩ-inĩ. **24** Wee Jehova, kaĩ mawĩra mako nĩ maingĩ-ĩ! Mothe ũmarutĩte na ũũgĩ; nayo thĩ ĩyũrĩte ciũmbe ciaku. **25** Rĩrĩria nĩrĩo irĩa rĩria inene na rĩarĩ, rĩyũrĩte ciũmbe irĩ muoyo itangĩtarĩka, irĩa nene na irĩa nĩni. **26** Marĩkabu nĩkuo igeragĩra igĩthĩ na ĩgĩcokoa, o na nyamũ irĩa ĩtagwo Leviathani, irĩa wombire nĩguo itũũhagĩre kuo. **27** Icio ciothe niwe icũthagĩrĩria nĩguo ũcihe irio ciacio hindĩ irĩa yagĩrĩre. **28** Na rĩria wacihe irio, cioyaga ikarĩa; rĩria watambũrũkia guoko gwaku, ũcihũnagia na indo njega. **29** Rĩria wahitha ũthĩũ waku, inyĩitagwo nĩ guoya; rĩria weheria mĩhũmũ yacio, ikuuaga ĩgaacooka rũkũngũ-inĩ. **30** Rĩria watũma Roho waku, ikagĩra kuo, nawe ũkerũhia maĩndũ mothe gũkũ

thi. **31** Riiri wa Jehova ütötüura nginya tene; Jehova arokenagira mawira make: **32** o we ücio üroraga thi, nayo ikainaina, o we ühutagia irima, nacio ikoima ndogo. **33** Ngütüura nyinagira Jehova matukü mothe ma muoyo wakwa; ndirünaga ngigoocaga Ngai wakwa hindi iria yothe ngütüura muoyo. **34** Jehova arokenio ni mecüürania makwa, ririra ndirikenaga ni ündü wake. **35** No riri, ehia maroniinwo kuuma thi, na andü aria aaganu mathire biü. Wee ngoro yakwa, gooca Jehova. Goocai Jehova.

105 Cookeria Jehova ngaatho, kaïrai rütwa riake; menyithiai ndüriri maündü maria ekite. **2** Müinirei, mümünire mükimügoocaga; heanai ühoro wa ciiko ciake ciothe cia magegania. **3** Mwirahe ni ündü wa rütwa riake itheru; ngoro cia aria marongoragia Jehova niikene. **4** Cüthiririai Jehova na hinya wake; mathaai üthüi wake hindi ciothe. **5** Ririkanai magegania maria ekite, na ciana ciake, na matuïro ma ciira maria atuüte, **6** inyuü njiaro cia lburahimu ndungata yake, o inyuü ciana cia Jakubu, inyuü ake athuure. **7** Jehova niwe Ngai witü; matuïro make ma ciira marü thi yothe. **8** Niaririkanaga kirikaniro giake nginya tene, nikio kiugo kiria aathanire, ni ündü wa njiarwa ngiri, **9** kirikaniro kiria aarikanire na lburahimu, na noguo mwihitwa üria eehitire hari Isaaka. **10** Nïagükirire hinya hari Jakubu kiri kiria giake kia watho wa kürümagirirwo, agükirira hinya hari Israeli kiri kirikaniro gia gütüura tene na tene: **11** “Wee niwe ngaah büürü wa Kaanani ütülke igai ririra ükaagaya.” **12** Hindi iria maarü o anini magitarwo, o anini biü, na marü ageni kuo-ri, **13** morüüraga kuuma rüriri rümwe nginya rürira rüngi, na kuuma üthamak-ini ümwe nginya üria üngi. **14** Ndarü mündü o na ümwe eetikirie amanyariire; ni ündü wao akirüithia athamaki, akimeera atiri: **15** “Mütikanahutie andü aria akwa aitiririe maguta; mütikaneke anabii akwa üuru.” **16** Agitüma büürü ücio ügie ng'aragu, na akiniina mithiithü yao yothe ya irio; **17** agitüma mündü athi mbere yao: niwe Jusufu, üria wendirio arü ngombo. **18** Nïmamüthiririe magürü na bingü, na makimuoha ngingo na igera, **19** nginya üria oigite ügikinyanira, nginya kiugo kia Jehova gikionania atü aarü mündü wa ma. **20** Müthamaki agitümana na akimuohorithia, mwathi ücio wa ndüriri akimürekereria. **21** Akimütua mwathi wa indo cia nyumba yake, na mürori wa indo iria ciothe aarü nacio, **22** niugo ataarage anene ake o üria angionire kwagirire, na arutage athuuri ake üügü. **23** Hindi iyo Israeli agithi Misiri; Jakubu agütüura arü mügeni büürü-ini ücio wa Hamu. **24** Jehova agitüma andü ake maciarane müno; agitüma maingihe müno gükira thü ciao, **25** iria aagarürire ngoro ciao agitüma ithüüre andü ake, agitüma ithugundire ndungata ciake üuru. **26** Aatümiri Musa ndungata yake, na Harüni, üria aathurite. **27** Nao makiringa ciana ciake gatagati-ini kao, magüka magegania make büürü-ini wa Hamu. **28** Agitüma kügü nduma naguo büürü ücio ügütumana, tondü-ri, githi ti ciugo ciake maaremeire? **29** Akigarüra maaï mao magitüka thakame, agitüma thamakü ciao ikue. **30** Büürü wao üküiyüra ciura, iria ciatonyire nginya tünümba twa toro twa anene ao.

31 Aaririe, gügüka mümbü ya ngi, na rwagi rüküiyüra büürü wao wothe. **32** Akigarüra mbura yao igitüka ya mbembe, na heni ikihenüka büürü-ini wao wothe; **33** akiründa mithabibü yao, na miküyü, na akiunanga miti ya büürü wao. **34** Aaririe, nacio ngigü igitüka, na ndaahi itangitarika; **35** ikiria kindü giothe kiari küruru büürü-ini wao, na ikiria maciaro ma türi wao. **36** Ningi aküura marigithathi mothe ma büürü wao, maciaro ma mbere ma üciari wao wothe. **37** Nïaarutire Israeli makiuma kuo, makuüte betha na thahabu, na gatagati ka mihiriga yao hatiarü mündü o na ümwe warü mühinuura. **38** Andü a Misiri nïmakenire moima kuo, tondü nïmanyiitwo ni guoya wa andü acio a Israeli. **39** Niatambürükirie itu rimahumbagire, o na mwaki wa kumamürikagira ütuku. **40** Metirie irio, nake akimarehere tumakia-arüme, na akimahüünia na irio cia igitü. **41** Aatüanirie rwaro rwa ihiga, namo maaï magitothoka; magigitherera ta rüü kuu werü-ini. **42** Nigükorwo niaririkanire küraniro giake githeru kiria aarikanire na ndungata yake lburahimu. **43** Nïaarutire andü ake makiuma kuu makenete, akiruta acio ake athuure makianagirira ni gükena; **44** akimahe mabürüri ma ndüriri, nao magitüka a kügaya kiria andü angü maanogire, **45** niugo marümagie mataaro make, na maathögagire mawatho make. Goocai Jehova.

106 Goocai Jehova. Cookeriai Jehova ngaatho, nigükorwo ni mwega; wendo wake ütüüraga nginya tene. **2** Nüü üngüga ciiko cia hinya cia Jehova, kana aanirire küna ügocü wake wothe? **3** Kürathimwori, ni aria marümagia kihooto, aria meekaga üria kwagirire hindi ciothe. **4** Ndirikanaga, Wee Jehova, hindi iria ügwika andü aku wega, ündeithagie riria ükümahonokia, **5** niugo ngenagire ügaacüru wa andü aku athuure, niugo ngwatanagire gikeno-ini kia rüriri rwaku, na nyiitanagire na igai riaku tügikügocü. **6** Ithüi nitwihitue, o ta üria maithe maitü meehirie; nitwikite üuru na tükaagana. **7** Riria maithe maitü maarü Misiri, matiarümbüririe ciana ciaku; matiigana küririkana ütugi waku müngi, na makirema marü hügürüri-ini cia iria, o Iria riu Itune. **8** No nïmahonokirie ni ündü wa rütwa riake, niugo atüme hinya wake münene ümenyeke. **9** Nïakütümiri Iria Itune, narü rikihüa; akimagereria kuu küriku taari werü-ini. **10** Nïmahonokirie guoko-ini kwa andü aria maamathüire; akimaküura kuuma guoko-ini gwa thü. **11** Maaï macio nïmahubanire amuku ao; gütirü o na ümwe wao watagarire. **12** Hindi iyo magütüka ciiranio ciake, na makimüinira, makimügocü. **13** No makiriganirwo o narua ni üria ekite, na matiigana gweterera ütaaro wake. **14** Marü kuu werü-ini makinyiitwo ni thuti; makigeria Mürunu marü kuu gütagüaga kindü. **15** Ni ündü ücio akimahe kiria maamwiritie, no akimatümiri mürimü wa kumanyariira. **16** Ningi nïmaigüirire Musa üuru marü kuu kambü-ini, o na maküigüra Harüni üuru, o ücio wamürüirwo Jehova. **17** Thi igiatüka na ikimeria Dathan; ningi igithika thiritü ya Abiramu. **18** Mwaki ügiakana gatagati-ini ka arümüriri ao; rürürimbü rügicina andü acio aaganu. **19** Nïmathondekire gacaa marü kuu Horebu, makihooa mühianano ütweketio kuuma kürü

kigera. **20** Maakūranirie Riiri wa Ngai na mūhianano wa ndegwa ır̄ia ır̄iı̄aga nyeki. **21** Makiriganır̄wo nı̄ Mır̄ungu ır̄ia wamahonokirie, ır̄ia wekite maı̄ndũ manene kũu bũrũri wa Misiri, **22** akır̄inga ciama bũrũri wa Hamu, na agı̄ka mawı̄ko ma gwtı̄gır̄wo ır̄ia-inı̄ Itune. **23** Nı̄ ı̄ndũ ı̄cio akiuga nı̄ekũmanina, tı̄ga nı̄ Musa, ır̄ia we aathurı̄te, warũgamire mbere yake, akımũthaiha ndakamaniine na mang'urı̄ make. **24** Nı̄ngı̄ makını̄yarara bũrũri ı̄cio mwega, makiaga gwı̄tikia kır̄iranı̄ro gı̄ake. **25** Makınuguna marı̄ hema-inı̄ ciao, na makiaga gwathıkıra Jehova. **26** Nı̄ ı̄ndũ ı̄cio akı̄oya guoko na igurũ, akı̄hı̄ta atı̄ nı̄akamang'auranır̄ia kũu werũ-inı̄, **27** ang'auranır̄ie njiaro ciao kũu gatagatı̄-inı̄ ka ndurı̄ri, aciharaganır̄ie kũu maburũri-inı̄ guothe. **28** Nı̄meyohanır̄ie na Baalı̄ ya Peoru, na makır̄ia magongona maarutı̄rwo ngai itarı̄ muoyo; **29** magıtũma Jehova arakare nı̄ ı̄ndũ wa cı̄ko ciao cia waganu, naguo mũthiro ugıtũthũka gatagatı̄-inı̄ kao. **30** No Finehasi akırũgama na igurũ, akı̄herı̄thia arı̄a maarı̄ na mahı̄tia, naguo mũthiro ugı̄thira. **31** Uhoru ı̄cio ugıtũma atuo nı̄ mũthingu kır̄i njjarwa na njjarwa nginya tene. **32** Nao makırakaria Jehova hau maai-inı̄ ma Meriba, nake Musa agı̄kinı̄yır̄ı̄wo nı̄ thı̄na nı̄ ı̄ndũ wao; **33** nı̄gũkorwo nı̄maremeire Roho wa Ngai, nake Musa akı̄ria ciugo itaagır̄ire. **34** Matiigana kũniina ndurı̄ri ı̄cio ta ır̄ia Jehova aamaathı̄te, **35** no nı̄gıtũkana maatkanire na ndurı̄ri, na makırũmır̄ira mıtugo yao. **36** Makı̄hooya mı̄hianano yao, ır̄ia yatũkire mũtego kır̄i o. **37** Makırũira ndaimono aanake na airı̄tu ao marı̄ magongona. **38** Magı̄ta thakame iteehı̄tie, thakame ya aanake na airı̄tu ao, arı̄a maarutire marı̄ magongona kır̄i mı̄hianano ya Kaanani, naguo bũrũri ugı̄thaahio nı̄ thakame yao. **39** Nı̄methaahirie o ene nı̄ gwı̄ka uguo meekire; na ı̄ndũ wa cı̄ko ciao makı̄hũũa ı̄maraya. **40** Nı̄ ı̄ndũ ı̄cio Jehova akırakarı̄ra andũ ake, na agı̄thũira igai riake mũno. **41** Akı̄maneana kır̄i ndurı̄ri, nı̄guo maathagwo nı̄ thũ ciao. **42** Thũ ciao ikı̄mahını̄yır̄ı̄ria, na ikı̄maı̄ga rungu rwa wathani wao. **43** Nake akı̄mateı̄thura mahinda maı̄ngı̄, no-o makır̄ema, makır̄ikıra mehı̄a-inı̄ mao. **44** Nowe akı̄ona mını̄yamaro yao rı̄ria aagı̄ure magı̄kaya; **45** nı̄ ı̄ndũ wao akır̄irikana kır̄iranı̄ro gı̄ake, na nı̄ ı̄ndũ wa wendo wake mũnene akır̄ingwo nı̄ tha. **46** Agıtũma maı̄guır̄wo tha nı̄ arı̄a othe maamatahı̄te. **47** Tũhonokie, Wee Jehova Ngai witũ, na ı̄tũcookanır̄ı̄rie ı̄tũrute kır̄i ndurı̄ri, nı̄guo tũcookagır̄ie rı̄itwa riaku ı̄theru ngaatho, na twır̄ahagır̄e ugooı̄i waku. **48** Jehova aroogooı̄wo, o we Ngai wa Isiraı̄li, kuuma tene wa tene, nginya o tene na tene. Nao andũ othe nı̄makiuge, "Amenı̄!" Gooı̄ai Jehova.

107 Cookerı̄ai Jehova ngaatho, nı̄gũkorwo nı̄ mwega; wendo wake ı̄tũtũraga tene na tene. **2** Andũ arı̄a makũrıtwo nı̄ Jehova nı̄makiuge ugoo: o acio akũurı̄te kuuma guoko-inı̄ gwa thũ, **3** o acio aacookanır̄ı̄rie amarutite maburũri-inı̄, kuuma mwena wa irathiro na wa ı̄thũro, na kuuma mwena wa gathı̄gathini na wa gũthini. **4** Amwe morũrı̄re werũ-inı̄ ı̄tarı̄ kındũ, maagı̄te njıra ya kũmakını̄ya ı̄tũura inene kır̄ia mangatı̄urire. **5** Maarı̄ ahũtu na makanyoota, na makaaga mwı̄hoko thı̄ni wao. **6** Nao magı̄kaira

Jehova marı̄ mını̄yamaro-inı̄, nake akı̄mahonokia kuuma thı̄na-inı̄. **7** Aamagereire njıra nũngaru, nginya magı̄kinya ı̄tũura inene kır̄ia mangı̄onire gwa gıtũura. **8** Nı̄magı̄cookerie Jehova ngaatho nı̄ ı̄ndũ wa wendo wake ır̄ia ı̄tathiraga, na mawı̄ko make ma magegania marı̄a eekı̄re andũ, **9** nı̄gũkorwo nı̄we ı̄nyootoraga andũ arı̄a anyootu, na akahũũina arı̄a ahũtu na maı̄ndũ mega. **10** Amwe maakarite nduma-inı̄ o na nduma-inı̄ nene mũno, makını̄yarı̄ka marı̄ ohe na mını̄yororo ya kigera, **11** nı̄gũkorwo nı̄maremeire ciugo cia Mır̄ungu, o na makı̄agıra kır̄ira kı̄a ır̄ia-ır̄i-ı̄gurũ-Mũno bata. **12** Nı̄ ı̄ndũ ı̄cio akı̄marutı̄thia wı̄ra wa hinya; nao makı̄hı̄ngwo na gũkiaga wa kũmateı̄thia. **13** Hı̄ndı̄ ı̄yo magı̄kaira Jehova marı̄ thı̄na-inı̄, nake akı̄mahonokia kuuma mını̄yamaro-inı̄. **14** Nake aamarutire nduma-inı̄, akı̄maruta kũu nduma-inı̄ nene mũno, na agı̄tuanga mını̄yororo ır̄ia moohetwo nayo. **15** Nı̄magı̄cookerie Jehova ngaatho nı̄ ı̄ndũ wa wendo wake ır̄ia ı̄tathiraga, na mawı̄ko make ma magegania marı̄a eekı̄re andũ, **16** nı̄gũkorwo nı̄oinangaga ihingo cia gı̄cango na akoinanga mı̄gı̄ko ya kigera. **17** Amwe maatũkire andũ akı̄ı̄gu nı̄ ı̄ndũ wa mı̄thı̄re yao ya ı̄remi, o na nı̄ ı̄ndũ wa waganu wao magı̄tuika a gũthı̄nika. **18** Magı̄tuika a kũira ngoro mona irio o ciothe, nao magı̄kahirı̄ria ihingo cia gı̄kuu. **19** Hı̄ndı̄ ı̄yo magı̄kaira Jehova marı̄ mını̄yamaro-inı̄, nake akı̄maruta thı̄na-inı̄. **20** Aatũmire kiugo gı̄ake akı̄mahonia; aamateı̄thũre kuuma mbır̄ira-inı̄. **21** Nı̄magı̄cookerie Jehova ngaatho nı̄ ı̄ndũ wa wendo wake ır̄ia ı̄tathiraga, na mawı̄ko make ma magegania marı̄a eekı̄re andũ. **22** Nı̄makırute igongona rı̄a gũcookia ngaatho, na mamenyithanie mawı̄ko make makı̄inaga nyı̄mbo cia gı̄keno. **23** Angı̄ maagereire ır̄ia-inı̄ marı̄ marı̄kabu-inı̄; maathı̄aga wonjoria kũu marı̄a-inı̄ manene. **24** Nı̄moonire mawı̄ko ma Jehova, makı̄ona cı̄ko ciake cia magegania kũu kır̄ı̄ku. **25** Nı̄gũkorwo aaririe, akı̄arahũra kı̄huhũkanio kır̄ia gı̄atũmire ır̄ia rı̄gı̄e na makũmbı̄. **26** Marı̄kabu igı̄kanio na igurũ, na igı̄cooka igı̄kanio na kũu thı̄ kır̄ia kır̄ı̄ku; andũ acio magı̄kua ngoro nı̄ ı̄ndũ marı̄ ugwati-inı̄ mũnene. **27** Makı̄agaga na magıtũgũga ta andũ arı̄tu; ugı̄ı̄ wao wothe nı̄wakinyite mũthia. **28** Hı̄ndı̄ ı̄yo magı̄kaira Jehova marı̄ thı̄na-inı̄, nake akı̄mahonokia kuuma mını̄yamaro-inı̄. **29** Nake akı̄hooreria kı̄huhũkanio kũu kınene; namo makũmbı̄ ma ır̄ia rı̄u magı̄kırı̄o ki. **30** Nao magı̄kena nı̄ ır̄ia rı̄u kũhooreria, nake akı̄makını̄ya nginya gı̄cukı̄ro-inı̄ kı̄a marı̄kabu kır̄ia merı̄rı̄rie gũkinya. **31** Nı̄magı̄cookerie Jehova ngaatho nı̄ ı̄ndũ wa wendo wake ır̄ia ı̄tathiraga, na mawı̄ko make ma magegania marı̄a eekı̄re andũ. **32** Nı̄mamıtũtũgır̄ie kı̄ungano-inı̄ kı̄a andũ, na mamũgooce marı̄ kı̄ama-inı̄ kı̄a athuuri. **33** Aagarır̄ire kır̄ia kwarı̄ njũũı̄ gũgı̄tuika werũ, nakuo kır̄ia kwarı̄ ı̄thima ciathereraga gũgı̄tuika kındũ kũng'aru, **34** naguo bũrũri ır̄ia woimaga irio mũno akı̄tũta werũ wa igata ı̄taarı̄ kındũ, tondũ wa waganu wa andũ arı̄a maatũtũraga kuo. **35** Aagarır̄ire kır̄ia kwarı̄ werũ gũkı̄gı̄a tũria twa maai, nakuo kır̄ia kwarı̄ kũng'aru agıtũma gũkunũke ı̄thima; **36** nao andũ arı̄a maarı̄ ahũtu akı̄marehe kuo, nao magı̄aka ı̄tũura inene rı̄a gũkara. **37** Maarı̄mire mı̄gũnda na makı̄haanda mı̄thabı̄bı̄, ır̄ia yacı̄arire magetha maı̄ngı̄;

38 aamarathimire nao makĩngĩha mũno, na ndaerekire mahiũ mao manyiie. 39 Mũigana wao ũgĩcooka ũkinyiha, na makĩagithio hinya, nĩ kũhinyĩrĩrio, na kũnyariĩrika, o na kieha; 40 we ũria ũnyararithagia andũ arĩa marĩ igweta-rĩ, agĩtũma morũure kũndũ gũtaarĩ njĩra. 41 No rĩrĩ, nĩarutire andũ arĩa abatarĩ mathĩfina-inĩ, na andũ a nyũmba ciao akĩmaingĩhia o ta mahiũ. 42 Andũ arĩa arũngĩrĩru monaga ũguo magakena, no arĩa othe aaganu nĩgũkĩrio makĩragio. 43 Mũndũ o wothe mũũgĩ-rĩ, nĩarũmbũiye maũndũ macio, na ecũũranie ũhoro wa wendo mũnene wa Jehova.

108 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, ngoro yakwa nĩkindĩirie; nĩkũina ngũina, ngũgooce na rwĩmbo na muoyo wakwa wothe. 2 Arahũka, wee kĩnanda kĩa mũgeeto na gĩa kĩnũbi! Ngwarahũka ruoro rũgĩtama. 3 Wee Jehova nĩngũkũgooca, ngũgooce gatagatĩ-inĩ ka ndũrĩrĩ; nĩngũkũĩnira ndĩ gatagatĩ-inĩ ka andũ. 4 Nĩgũkorwo wendo waku nĩ mũnene, ũkaraiha gũkĩra igũrũ; wĩhokeku waku ũkinyaga o matu-inĩ. 5 Wee Ngai tũũgĩra, ũtũũgĩrio igũrũ rĩa igũrũ, riiri waku nĩũgie igũrũ rĩa thĩ yothe. 6 Tũhonokie na ũtũeithie na guoko gwaku kwa ũrio, nĩguo ũeithũre arĩa wendete. 7 Ngai nĩarĩtie arĩ handũ hake harĩa haamũre, akoiga atĩrĩ: “Nĩngatũranga Shekemu ndĩ na gikeno kĩngĩ, na thĩmire andũ akwa Gĩtuamba gĩa Sukothu. 8 Gileadi nĩ gwakwa, o na Manase no gwakwa; Efiraimu nĩ ngũbia yakwa ya kigera, na Juda nĩ mũthĩgi wakwa wa ũthamaki. 9 Moabi nĩ kĩaĩrĩ gĩakwa gĩa gwithambira, na Edomu nĩho njikagĩa kĩaatũ gĩakwa; nĩngwanĩrĩra nĩ ũria ndooretie bũrũri wa Filistia.” 10 Nũũ ũkũnginyia itũura rĩria inene riirigĩre? Nũũ ũkũndungoria andware Edomu? 11 Gĩthĩ tiwe, Wee Ngai, o Wee ũtũtiganĩirie, na ũgatiga gũtwarana na mbũtũ ciitũ cia ita? 12 Tũeithie ũtũhootanire harĩ thũ ciitũ, nĩgũkorwo ũeithio wa mũndũ nĩ wa tũhũ. 13 Ngai arĩ hamwe na ithuũ nĩtũkũhootana, na nĩakarangĩrĩria thũ ciitũ thĩ.

109 Thaburi ya Daudi Wee Ngai, ũria ngoocaga, ndũgaakire, 2 nĩgũkorwo andũ arĩa aaganu na a maheeni nĩmathamĩtie tũnua nĩguo manjũkĩrĩre; nĩmarĩtie ũhoro wakwa na rũrĩmĩ rwa maheeni. 3 Mandigĩcĩrie makĩaragia ndeto cia rũthũũro; maatharikagĩa hatarĩ gĩtũmi. 4 Handũ ha wendo ũria ndĩmendete naguo, o nĩ gũũthitanga maathitangaga, no nĩ nĩkũhooya ndĩmahooagĩa. 5 Mandĩhaga wega na ũuru, na makandĩha wendani na rũthũũro. 6 Mũndũ ũria wĩkite ũguo mũũgĩre mũndũ mũũru amũũkĩrĩre; mwena wake wa ũrĩo nĩkũrũgame mũndũ wa kũmũthitanga. 7 Aacirithio-rĩ, nĩatuaguo mwĩhia, na kũhooya gwake gũgĩtuike no kwĩhia. 8 Matukũ make maronyiha; ũtongoria wake ũrooywo nĩ mũndũ ũngĩ. 9 Ciana ciake irotũka cia ngoriai, na mũtumia wake atũike wa ndigwa. 10 Ciana ciake irotũka njara-rũhĩ cia gũcangacanga; iroingatwo ciume mũcĩi yao iyo mũanangĩku. 11 Indo ciake ciothe irotahwo nĩ mũndũ ũria marĩ thĩrĩ nake; andũ a kũngĩ nĩmoyoere maciario ma wĩra wake. 12 Aroaga mũndũ ũngĩmwonia ũtũgi, o na kana mũndũ ũngĩgũira ciana icio ciake cia ngoriai tha. 13 Njjiaro ciake iroeherio, na marĩtwa maacio mathario kuuma

rũciario-inĩ rũria rũgooka. 14 Waganu wa maithe make ũrotũura ũririkanagwo nĩ Jehova; wĩhia wa nyina ũroaga gũgaathario o na rĩ. 15 Mehia ma marotũura hĩndĩ ciothe marĩ mbere ya Jehova, nĩguo akaaniina kũririkanwo kwao gũkũ thĩ. 16 Nĩgũkorwo mũndũ ũcio we ndarĩ hĩndĩ ecĩrragia ũhoro wa gũtugana, no aingathitangaga mũndũ ũria mũthĩni, na ũria mũbatari, o na ũria mũthuthũki ngoro, o nginya akamooraga. 17 Aronyiitwo nĩ kĩrumi, tondu we endete o kũruma andũ manyiitwo nĩ kĩrumi; kĩrathimo kĩromũrahĩrĩria, tondu we ndendaga kũrathimana. 18 Ehubaga kĩrumi taarĩ nguo; kĩa mũtoonyire mwĩrĩ ta maai, o na gikimũtoonya mahĩndĩ-inĩ taarĩ maguta. 19 Kĩrotũka taarĩ nguo ya igũrũ erigĩcĩirie, na gĩtũke taarĩ mũcibi ehoretete nginya tene. 20 Rĩrĩ nĩrĩtũke irĩhi rĩa Jehova kũrĩ arĩa maathitangaga, o kũrĩ arĩa maaragia ũuru igũrũ riakwa. 21 No rĩrĩ, Wee Mwathani Jehova, njika maũndũ mega nĩ ũndũ wa rĩtwa rĩaku; ndeithũra tondu wa wega wa wendo waku. 22 Nĩgũkorwo ndĩ mũthĩni na mũbatari, nayo ngoro yakwa nĩngũrũrĩtio thĩni wakwa. 23 Ndĩ hakuĩrĩ kũbũria o ta kĩrũru kĩa hwaĩ-inĩ; hurutagwo nĩ rũhuho o ta ngĩgĩ. 24 Maru makwa nĩmaregerete nĩ kwĩma kũria; mwĩrĩ wakwa ũhĩnjite nĩ kwaga maguta. 25 Nduĩkite kĩndũ gĩa kũnyũrĩrio nĩ andũ arĩa maathitangaga; rĩria maanyona, mainainagia mĩtwe. 26 Wee Jehova Ngai wakwa, ndeithia; honokia kũringana na wendo waku. 27 Tũma mamenye atĩ kũu nĩ guoko gwaku, mamenye atĩ Wee Jehova, nĩwe wĩkite ũguo. 28 O nĩ marumange, no wee ũrathimanager; rĩria maatharikĩa nĩmariconorithagio, no ndungata yaku no gũkena irĩkenaga. 29 Arĩa maathitangaga makaahumbwo njono na mohwo thoni taarĩ nguo ya igũrũ. 30 Nĩndĩrikumagĩa Jehova mũno na kanua gwaku; nĩndĩrimũgoocaga ndĩ kĩrĩndĩ-inĩ kĩnene. 31 Nĩgũkorwo arũgamaga guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa mũndũ ũria mũbatari, nĩguo ahonokagie muoyo wake harĩ andũ arĩa mangĩmũtua nĩ mwĩhia.

110 Thaburi ya Daudi Jehova nĩerire Mwathani wakwa atĩrĩ: “Ikara guoko-inĩ gwakwa kwa ũrĩo, nginya rĩria ngaatũma thũ ciaku itũike gaturwa ka makinya maku.” 2 Mũthĩgi wa hinya waku-rĩ, Jehova nĩakaũtambũrũkia kuuma Zayuni; nĩngaathana ũrĩ gatagatĩ ga thũ ciaku. 3 Ikundi ciaku cia ita nĩikerutĩra mũthenya waku wa mbaara. Igooka irĩ na ũgemu wa ũtheru, aanake aku mahaana ta ime rĩoima nda ya rũciini ruoro rũgĩtama. 4 Jehova nĩehĩtite na ndangĩrĩcũcũ, akoiga atĩrĩ: “Wee ũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai nginya tene, o ta ũria Melikisedeki aatarĩ.” 5 Mwathani arĩ guoko-inĩ gwaku kwa ũrĩo; nĩakahehenja athamaki mũthenya wa mang'ũrĩ make. 6 Nĩagatũra ndũrĩrĩ ciira, aige ciimba irũndo, na ahehenje aathani a thĩ yothe. 7 Nĩakanyua maai ma karũũĩ karĩ mũkĩra-inĩ; nĩ ũndũ ũcio nĩakambararia mũtwe wake.

111 Goocai Jehova. Nĩngũkumia Jehova na ngoro yakwa yothe ndĩ thĩritũ-inĩ ya arĩa arũngĩrĩru, o na kũngano-inĩ. 2 Ciiko cia Jehova nĩ cia magegania; nĩcũũranagio nĩ arĩa othe makenagio nĩcio. 3 Ciiko ciake ciyũrĩte riiri na ũkaru, naguo ũthingu wake ũtũũranga nginya tene. 4 Nĩatũmĩte magegania make

marikanwo; Jehova nĩ mütugi na nĩ mũigua tha. **5** Arĩa mamwĩtagĩra nĩamaheaga irio; egütũtie aririkanaga kirĩkanĩro gĩake nginya tene. **6** Nionetie andũ ake mawĩra make ma hinya, nĩ undũ wa kũmahe mabũrĩri ma ndũrĩrĩ iria ingĩ. **7** Mawĩra ma moko make nĩ ma kwĩhokeka, na nĩ ma kihooto; mataaro make mothe nĩ ma kwĩhokwo. **8** Nĩ marũmu nginya tene na tene, maheanĩtuo na wĩhokeku na ũrũngĩrĩru. **9** Niakinyĩirie andũ ake ũkũrĩ; aamũrire kirĩkanĩro gĩake kĩrĩ gĩa gütũtura nginya tene: rĩitwa rĩake nĩ itheru na nĩ rĩa gwĩtigĩrwo. **10** Kiambĩrĩria kĩa ũgĩ nĩ gwĩtigĩra Jehova; arĩa othe marũmagĩrĩra mataaro make nĩmagĩaga na ũmenyo mwega. Kũgoocwo nĩ gwake tene na tene.

112 Gocai Jehova. Kũrathimwo nĩ mündũ ũria wĩtagĩra Jehova, ũria ũkenagĩra maathani make mũno. **2** Ciana ciake nĩgatuĩka cia bata bũrĩri-inĩ; rũciaro rwa arĩa arũngĩrĩru nĩrũkarathimwo. **3** Gwake mũciĩ gũkoragwo na ũtonga na indo nyingĩ, naguo ũthingu wake ũtũũraga nginya tene. **4** Mündũ ũria mũrũngĩrĩru o na arĩ nduma-inĩ nĩatheragĩrwo nĩ ũtheri, ũgatheraera mündũ ũcio mütugani, ningĩ arĩ tha, o na nĩ mũthingu. **5** Mündũ ũcio mütugani na ũheanaga o ũguo tũhũ, o ũcio wĩkaga maĩndũ make na kihooto-rĩ, niarionaga maĩndũ mega. **6** Ti-itherũ mündũ ũcio ndakenyeneyeka; mündũ mũthingu atũũraga aririkanagwo nginya tene. **7** Angĩguu ũhoru mũũru ndangĩtigĩra; ngoro yake nĩkĩndũge, aikaraga ehokete o Jehova. **8** Ngoro yake nĩngĩtĩre, ndangĩtigĩra; marĩgĩrĩrio-inĩ niakoona gũtoorio gwa thũ ciake. **9** Nĩahurũnjĩte iheo ciake akahe andũ arĩa athĩni, naguo ũthingu wake ũtũũraga nginya tene; rũhĩa rwake nĩrũkamarario na igũrũ, aheo gĩũio. **10** Mündũ ũria mwaganu nĩakoona ũguo na arakare, nĩakahagarania magego make, acooke abũirĩe; merĩrĩria ma arĩa aaganu matigaakinyanĩra.

113 Gocai Jehova. Mũgoocai, inyuĩ ndungata cia Jehova, mũgoocce rĩitwa rĩa Jehova. **2** Rĩitwa rĩa Jehova rĩrogoocwo, kuuma rĩu nginya tene na tene. **3** Kuuma o irathĩro rĩa rĩua nginya ithũũro rĩarĩo, rĩitwa rĩa Jehova nĩrĩgoocagwo. **4** Jehova nĩatũũgĩrĩrio igũrũ rĩa ndũrĩrĩ ciothe, riiri wake ũrĩ igũrũ rĩa igũrũ. **5** Nũũ ũhaana ta Jehova Ngai wĩtũ, o ũcio ũkaragĩra gĩtĩ kĩa ũnene kũu igũrũ, **6** o ũcio ũnamagĩrĩra arorererĩe maĩndũ ma igũrũ o na ma thĩ? **7** Oyaga athĩni na igũrũ kuuma rũkũngũ-inĩ, na agokĩria arĩa abatarĩ, akamaruta kĩhumbu-inĩ kĩa mũhu; **8** amaikaragia hamwe na anene, o hamwe na anene a andũ ao. **9** Atũmaga mũtumia thaata atũũre gwake mũciĩ, agatuĩka nyina wa ciana, agakenaga. Gocai Jehova.

114 Rĩria Isiraeli moimire bũrũri wa Misiri, nyũmba ya Jakubu ikũma kũrĩ andũ a rũthiomi rũngĩ-rĩ, **2** Juda gwaatũkĩre handũ ha Ngai haamũre, na Isiraeli gũgĩtuĩka nĩkuo arĩathanaga. **3** Iria rĩonire ũguo rĩkĩũra, naruo Rũũ rwa Jorodani rũgĩcooka na thũutha; **4** Irĩma igĩtũhatũũha ta ndũrũme, natuo tũrĩma tũgĩtũhatũũha ta tũgõndu. **5** Kai wonire atĩa, wee iria, nĩguo ũre, nawe Jorodani, tondũ wacookire na thũutha? **6** Inyuĩ irĩma, muonete kĩ, nĩguo mũtũhatũũhe ta ndũrũme, na inyuĩ

tũrĩma, nĩguo mũtũhatũũhe ta tũgõndu? **7** Wee thĩ, ta kĩinaine ũrĩ mbere ya Mwathani, ũrĩ hau mbere ya Ngai ũcio wa Jakubu, **8** o we ũcio wagarũrĩre rwaro rwa ihiga rũgĩtuĩka karia ka maai, nario ihiga rĩũmũ rĩgĩtuĩka ithima cia maai.

115 Ti ithuĩ, Wee Jehova, ti ithuĩ twagĩrĩire kũgoocwo, no goocithia rĩitwa rĩaku, tondũ wa wendo na wĩhokeku waku. **2** Ni kĩ gĩtũmaga ndũrĩrĩ ciũrie atĩrĩ, “Ngai wao akĩrĩ ha?” **3** Ngai wĩtũ arĩ o igũrũ; we ekaga o ũria endaga. **4** No mĩhianano yao nĩ betha na thahabu, wĩra ũthondeketo na moko ma andũ. **5** Nĩrĩ tũnua, no ndĩaragia, nĩrĩrĩ maitho, no ndĩonaga; **6** nĩrĩrĩ matũ, no ndĩiguaga, nĩrĩrĩ na maniũrũ, no ndĩiguaga mũnungo; **7** nĩrĩrĩ moko, no ndĩngĩhambata kĩndũ, nĩrĩrĩ magũrũ, no ndĩngĩtũwara; o na nĩrĩrĩ mĩmero, no ndĩngĩnyuria. **8** Andũ arĩa mamĩthondekaga makaahaana o tayo, na noguo arĩa othe mamĩhokaga makaahaana. **9** Wee nyũmba ya Isiraeli, wĩhokage Jehova: we niwe ũteithio wao o na ngo yao. **10** Wee nyũmba ya Harũni, wĩhokage Jehova: we niwe ũteithio wao o na ngo yao. **11** Inyuĩ arĩa mũmwĩtigĩrĩte, mwĩhokagei Jehova: we niwe ũteithio wao na ngo yao. **12** Jehova nĩatũrĩkanĩte na nĩegũtũrathima: Nĩekũrathima nyũmba ya Isiraeli, nĩekũrathima nyũmba ya Harũni, **13** nĩekũrathima arĩa metigĩrĩte Jehova, anini na anene o undũ ũmwe. **14** Jehova arotũma mũingĩhe, inyuĩ na ciana cianyu. **15** Mũrorathimwo nĩ Jehova, Mũmbi wa igũrũ na thĩ. **16** Kũu igũrũ mũno nĩ kwa Jehova, no thĩ nĩamiheanĩte kũrĩ andũ. **17** Andũ arĩa akuĩ matĩgoocaga Jehova, acio maikũrũkaga kũu ũkĩrĩ-inĩ; **18** nĩ ithuĩ tũrĩkumagĩa Jehova, kuuma rĩu nginya tene na tene. Gocai Jehova.

116 Nĩnyendete Jehova, nĩgũkorwo nĩaiguĩte mũgambo wakwa; nĩaiguire ngĩmũthaitaha anjĩguĩre tha. **2** Tondũ nĩathĩkĩrĩrĩe-rĩ, ndĩrĩmũkayagĩra rĩria rĩothe ngũtũura muoyo. **3** Ndariĩgĩcĩrio nĩ mĩhĩndo ya gĩkuũ, ngĩkinyĩrĩrwo nĩ ruo rwa mbĩrĩra; ngĩhooctwo nĩ mĩtangĩko o na kĩahe. (Sheol h7585) **4** Hindĩ iyo ngĩkĩara rĩitwa rĩa Jehova, ngĩmwĩra atĩrĩ: “Wee Jehova, honokial!” **5** Jehova nĩ mütugi na nĩ mũthingu; Ngai wĩtũ ayũrĩtuo nĩ tha. **6** Jehova niagiatĩra andũ arĩa matarĩ oogĩ; rĩria ndahinyĩrĩrio mũno, nĩahonokĩrie. **7** Wee ngoro yakwa-rĩ, cookerera ũhurũko waku, nĩgũkorwo Jehova nĩagwĩkĩte wega. **8** Nĩgũkorwo Wee Jehova nĩũhonoketie muoyo wakwa kuuma kũrĩ gĩkuũ, namo maitho makwa ũkamagĩria maithori, na ũkagĩria magũrũ makwa mahĩngwo, **9** nĩgeetha thĩiage ndĩ mbere ya Jehova bũrĩri-inĩ wa arĩa marĩ muoyo. **10** No ndetĩkĩrie ũhoru wake; nĩ undũ ũcio ndoigire atĩrĩ, “Nĩthĩnĩkĩte mũno.” **11** Nĩ undũ wa ũria ndamakĩte, ngiuga atĩrĩ, “Andũ othe nĩ a maheeni.” **12** Ni kĩ ingĩthũkĩra Jehova nakĩo nĩ undũ wa wega wake wothĩ ũria anjĩkĩte? **13** Nĩkuoya nguoya gĩkombe kĩa ũhonokio na igũrũ, ngĩaire rĩitwa rĩa Jehova. **14** Nĩngũhingĩria Jehova mĩhĩtwa rĩria ndehĩtĩre, andũ ake othe marĩ ho. **15** Andũ arĩa athĩngu marĩ bata mũno harĩ Jehova, nĩ undũ ũcio ndakenaga rĩria makua o ro ũguo. **16** Wee Jehova, ti-itherũ nĩ ndĩ ndungata yaku; nĩ ndĩ ndungata

yaku, mūriū wa ndungata yaku ya mūdū-wa-nja; wee nīunjohorithīte mīnyororo-inī. **17** Nīngūkūrūtīra igongona rīa gūgūcookeria ngaatho, na ngaire rīitwa rīa Jehova. **18** Nīngūhingīria Jehova mīlhitwa rīa ndehītire andū ake othe marī ho, **19** kūu nja-inī cia nyūmba ya Jehova, o thīinī waku, wee Jerusalemu. Goocai Jehova.

117 Goocai Jehova, inyuī ndūrīrī ciothe; mūkumiei, inyuī andū othe. **2** Nīgūkorwo wendo wake nī mūnene harī ithūi, na wīhokeku wa Jehova nī wa gūtūūra nginya tene. Goocai Jehova.

118 Cookeriai Jehova ngaatho nīgūkorwo nī mwega; wendo wake nī wa tene na tene. **2** Andū a Isiraēli nīmoige atīrī, “Wendo wake nī wa tene na tene.” **3** Nyūmba ya Harūnī nīyuge atīrī, “Wendo wake nī wa tene na tene.” **4** Andū arīa metīgīrīte Jehova nīmoige atīrī, “Wendo wake nī wa tene na tene.” **5** Ndakaiire Jehova ndī mīnyamaro-inī, nake akīnjītīka na akīndeithūra. **6** Jehova arī hamwe na nī; ndīngūtīgīra. Mūdū-rī, nī atīa angīhota kūnjīka? **7** Jehova arī hamwe na nī; nīwe mūndeithia. Nīngerorera thū ciakwa ikīhootwo. **8** Nī kaba kūūrīra harī Jehova, gūkīra kwīhoka mūdū. **9** Nī kaba kūūrīra harī Jehova, gūkīra kwīhoka anene. **10** Ndarīgīcīrīro nī ndūrīrī ciothe, no tondu wa kwīhoka rīitwa rīa Jehova, ngīciananga. **11** Ciandīgīcīrīre mīena yothe, no tondu wa kwīhoka rīitwa rīa Jehova, ngīciananga. **12** Ciathiūrūrūkīrīre na mīena yothe ta njūki, no ikīhora narua o ta mwaki wa mīgīga; tondu wa kwīhoka rīitwa rīa Jehova ngīciananga. **13** Ndahatīkitwo mūno nī thū hakuhi ngwe, no Jehova akīndeithia. **14** Jehova nīwe hinya wakwa na nīwe ūtūmaga nyine; nake nīatūikīte ūhonokio wakwa. **15** Mbugīrīro ya gīkeno na ya ūhootani īiyūrīte hema-inī cia andū arīa athingu, atī: “Guoko kwa ūrīo kwa Jehova nī gwīkīte maūdū manene! **16** Guoko kwa ūrīo kwa Jehova nī kwambararie; guoko kwa ūrīo kwa Jehova nī gwīkīte maūdū manene!” **17** Nī gūkua ndīgūkua, no nīngūtūūra muoyo, ng’anage ūrīa Jehova ekīte. **18** Jehova nīaherithīte mūno, no ndandekereirīe ngue. **19** Hīngūrīrai ihingo cia ūthingu; nīngūtūoonya njookerie Jehova ngaatho. **20** Gīkī nīkīo kīhingo kīa Jehova kīrīa andū arīa athingu mangītoonyera. **21** Nī ngaatho ngūgūcookeria, nīgūkorwo nīwanjītīkīre; nīūtūikīte ūhonokio wakwa. **22** Ihiga rīrīa aakī maaregīre nīrīo rītūikīte ihiga inene rīa koine; **23** Jehova nīwe wīkīte ūndū ūcio, naguō nī wa magegania tūkīwona. **24** Mūthenya ūyū nī Jehova ūtūmīte ūgīe; nītūcanjamūkei, tūkīukenere. **25** Wee Jehova, tūhonokie; Wee Jehova, tūma tūgaacīre. **26** Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūrīa ūgūūka na rīitwa rīa Jehova. Ithūi nītawmūrathīma tūrī thīinī wa nyūmba ya Jehova. **27** Jehova nīwe Mūrungu, na nīatūmīte ūtheri wake ūtwarīre. Ambīrīrai gūkūngūyīa, mūrī na mathīgī moko, mūthīi nginya hīa-inī cia kīgongona. **28** Wee nīwe Mūrungu wakwa, nīngūgūcookeria ngaatho; Wee nīwe Ngai wakwa, nīngūgūtūgīria. **29** Cookeriai Jehova ngaatho, nīgūkorwo we nī mwega; wendo wake nī wa tene na tene.

119 Kūrathimwo-rī, nī andū arīa mīthīire yao ītarī ūcuuke, o arīa mathīiiga kūrīngana na watho

wa Jehova. **2** Kūrathimwo-rī, nī andū arīa marūmagia kīrīra gīake, o arīa mamūrōngorogāia na ngoro yothe. **3** Matirī ūndū mūuru mekaga; no kūgera mageragīra njīra ciake. **4** Wee nīūheanīte mawatho marīa marī ma gwathīkagīrwo na kīyo. **5** Naarī korwo mīthīire yakwa īkīrī mīkīndīrīku ūhorō-inī wa gwathīkagīra kīrīra gīaku! **6** Hīndī īyo ndīngīconorīthio rīrīa ngūcīūrania maathani maku mothe. **7** Nīndīrīkūgūocaga ndī na ngoro nūngīrūro, o ngīrutaga ūhorō wa mawatho maku ma kīhooto. **8** Nīndīrīathīkagīra kīrīra kīa watho waku; ndūgakīndīnganīrīe o biū. **9** Mūdū mwīthī-rī, angūga mūtūūrīre wake ūrī mūtheru atīa? Nī na ūndū wa gūtūūra athīkagīra kiugo gīaku. **10** Ngūrōngorogāia na ngoro yakwa yothe; ndūkanareke njūrūtūre ndīgane na maathani maku. **11** Nīhīthīte kiugo gīaku thīinī wa ngoro yakwa, nīguo ndīkae gūkwīhīria. **12** Wee Jehova, ūrokiūgocwo; kīndute kīrīra kīa watho waku. **13** Nīndīriugaga na ngacookera na mīromo yakwa ūhorō wa mawatho mothe marīa moimīte kanua gaku. **14** Nīngenagio nīkūrūmīrīra kīrīra gīaku, o ta ūrīa mūdū akenagīra kūgīa na ūtonga mūnene. **15** Nīndīrīcīūranagīa mawatho maku na ngatarania njīra yaku. **16** Nīngenagīra kīrīra kīa watho waku; ndīgatīganīria kiugo gīaku. **17** Nī ndungata yaku njīka wega, na nīngūtūūra muoyo; nī nīndīrīathīkagīra kiugo gīaku. **18** Hīngūra maito makwa nīguo nyone maūdū ma magegania marīa marī watho-inī waku. **19** Nī ndī mūgenī gūkū thī; ndūkaahīte maathani maku. **20** Ngoro yakwa nīrahaīahīa nī kwīrīrīra mawatho maku o mahinda mothe. **21** Wee nīkūūmagā arīa etīi, o acio manyīitītwo nī kīrumi, na arīa morūūrāga magatīga maathani maku. **22** Njehererīa kīnyūrūrī na kūmenwo, nīgūkorwo ndūrīte nūmitīe kīrīra gīaku. **23** O na gūtūūka aathani maikaraga thī hamwe makanjambīa, ndungata yaku nīrīcīūranagīa kīrīra kīa watho waku. **24** Kīrīra gīaku nīkīo ngenagīra; nīkīo kīīheaga mataaro. **25** Ngometīo thī rūkūngū-inī; tūūrīa muoyo wakwa kūrīngana na kiugo gīaku. **26** Nīndakwīrīre mīthīire yakwa nawe ūkīnjītīka; nduta kīrīra kīa watho waku. **27** Menyīthīa ūrutani wa mawatho maku; na nī nīndīrīcīūranagīa ūhorō wa magegania maku. **28** Ngoro yakwa nī nogu nī ūndū wa kīeha; njīkīra hinya kūrīngana na kiugo gīaku. **29** Njeheranīria na mīthīire ya maheeni; nī ūndū wa ūtūgi waku nduta watho waku. **30** Nī-rī, ndīthūūrīre njīra ya ma; matua maku ndīmāgīte ngoro-inī yakwa. **31** Wee Jehova, nīnūmitīe kīrīra gīaku; ndūkanareke njonorīthio. **32** Hanyīkaga o na njīra ya maathani maku, nīgūkorwo nīwohorīthīte ngoro yakwa. **33** Wee Jehova, nduta kūrūmīrīra kīrīra kīa watho waku, na nī ndīkīrūmīe nginya mūthīa. **34** He ūmenyo, na nīndīrīrūmagīa watho waku na ndīwathīkagīre na ngoro yakwa yothe. **35** Ngeragīria njīra-inī cia maathani maku, nīgūkorwo nīmo ngenagīra. **36** Erekerīa ngoro yakwa kūrī kīrīra gīaku, nīguo ītīge kwerekera ūhorō-inī wa gwītongīa. **37** Gīrīrīra maito makwa matīge kwīrorera maūdū ma tūhū; tūūrīa muoyo wakwa kūrīngana na kiugo gīaku. **38** Hīngīria ndungata yaku kūrīranīro gīaku, nīgeetha wītīgagīrwo. **39** Njehererīa njono irīa ndīītīgagīra, nīgūkorwo mawatho maku nī mega. **40** Kaī

nindiriragiria mawatho maku-! Tüuria muoyo wakwa nî undû wa üthingu waku. **41** Wee Jehova, wendo waku üria ütathiraga üronginyira, ühonokio waku ünginyire küringana na küranîro giaku; **42** niguo ngoragwo na undû wa gücookeria andû arîa maanyürüragia, nigükorwo nî ndihokete kiugo giaku. **43** Ndükandunye kiugo kîa ma kuuma kanua-inî gakwa, nigükorwo njigite mwihoko wakwa mawatho-inî maku. **44** Ngütüüra njathikagîra watho waku, nginya tene na tene. **45** Ndirîthiiaga ndî na wiyathi, nigükorwo nîmaathaga mawatho maku. **46** Nindirîaragia ühoro wa kürîra giaku mbere ya athamaki na ndirîconokaga, **47** nigükorwo nîngenangîra maathani maku tondu nîndimendete. **48** Ndirîambararagia moko makwa kürî maathani maku marîa nyendete, na ndîcûüranagie igürü rîa kürîra kîa watho waku. **49** Ririkana kiugo giaku kürî ndungata yaku, nigükorwo nîüuheete kürîgîrîro. **50** Undû üria üühooreragia ndî mînyamaro-inî nî üyü: atî küranîro giaku nikîo gîtüüragia muoyo wakwa. **51** Andû arîa etîii maanyürüragia matekwîgîrîrîria, no nditiganagîria watho waku. **52** Nindirikanaga mawatho maku ma tene, Wee Jehova, namo nîmahooreragia. **53** Nyiitagwo nî mang'ürî nî undû wa andû arîa aaganu, o acio maatiganiirie watho waku. **54** Ühoro wa kürîra giaku niguo ütüikite rwimbo rwakwa, o kürîa guothe ingiikara. **55** Ütukû ndirikanaga rîitwa rîaku, ngakîrûmia watho waku Wee Jehova. **56** Üü niguo ngoretwo ngîka: nînjathikagîra mawatho maku. **57** Wee Jehova, Wee nîwe igai rîakwa; nîngwîrite atî ndîathikagîra ciugo ciaku. **58** Maathîite üthiü waku na ngoro yakwa yothe; nginyagîria wega waku o ta üria wiranîire. **59** Nîndîcûüranîite ühoro wa mîthiire yakwa, ngagîcookia makinya makwa kürî kürîra giaku. **60** Nîngühiüha na ndîgücererwo gewathikîra maathani maku. **61** O na kûngîtuika atî andû arîa aaganu na manjoho na mîhîndo-rî, ndîngîriganîrwo nî watho waku. **62** Ütukû gatagatî njarahükaga ngücookerie ngaatho nî undû wa mawatho maku ma kîhooto. **63** Nîi ndî mûrata wa andû arîa othe magwîtigîrite, o arîa othe marûmagîrîra mawatho maku. **64** Wee Jehova, thî iyyîritwî nî wendo waku; nduta kürîra kîa watho waku. **65** Wee Jehova, îka ndungata yaku küringana na kiugo giaku. **66** Nduta gütüürana maündû wega o na kûmamenya, nigükorwo nînjîtikîite maathani maku. **67** Mbere itanoona thîina nîndahîtagia, no rîu nînjathikagîra kiugo giaku. **68** Wee üri mwega, na nîwîkaga o wega; nduta kürîra kîa watho waku. **69** O na gütüika andû arîa etîii nîmahakîite gîko na ndeto cia maheeni, ngütüüra nîmîtie mawatho maku na ngoro yakwa yothe. **70** Ngoro ciao nî nyümü na itirî tha, no nîi ngenagîra watho waku. **71** Warî undû mwega nî nyone thîina, nîgeetha ndîrute kürîra kîa watho waku. **72** Watho üria uumîte kanua gaku nî wa bata mûno harî nîi, gükîra ngiri cia icunjî cia betha na thahabu. **73** Moko maku nîmo manyûmbire na magüithondeka üguo ndarîi; he ütaüku niguo ndîrute maathani maku. **74** Andû arîa magwîtigîrite marokenaga rîria maanyona, nigükorwo nînjigite mwihoko wakwa harî kiugo giaku. **75** Jehova, nînjüü atî mawatho maku nî ma üthingu, na ünyonetie thîina nî undû wa wîhokeku waku. **76** Wendani waku üria ütathiraga

ürotuika wa küühooreria, küringana na küranîro giaku kürîa werîire ndungata yaku. **77** Itîkîra tha ciaku inginyire niguo ndüire muoyo, nigükorwo watho waku niguo ngenagîra. **78** Andû arîa etîii maroconorithio nî undû wa kûnjîka üuru hatarî gîtümi; no nîi-rî, ndîrîcûüranagia ühoro wa mawatho maku. **79** Andû arîa magwîtigîrite maronjookerera, o acio mataükîrwo nî kürîra giaku. **80** Ngoro yakwa îroaga ücuuke ühoro-inî wa kürîra kîa watho waku, niguo ndîkanaconorithio. **81** Ngoro yakwa îringikaga nî kwîrîria ühonokio waku, no nîi njigite mwihoko wakwa harî kiugo giaku. **82** Maitho makwa nîmaraaga hinya nî gütüüra njüthîrîie küranîro giaku; ngakîüria atîri, “Ügaakîhooreria rî?” **83** O na gütüika haana ta mondo ya rüta ya ndîbei îigîtwo ndogo-inî, ndîriganagîrwo nî kürîra kîa watho waku. **84** Nîi ndungata yaku-rî, ngweterera nginya rî? Arîa maanyarîiraga ükamaherithia rî? **85** Andû arîa etîii manyenjeire marima niguo ngwe kuo, o acio makararagia watho waku. **86** Maathani maku mothe nî ma kwîhokwo; ndeithia, nigükorwo andû maanyarîiraga hatarî gîtümi. **87** Maatigîtie hanini maaniine nyume thî îno, no nditiganîirie mawatho maku. **88** Menyerera muoyo wakwa küringana na wendo waku, na ndîathikagîra kürîra gîa kanua gaku. **89** Wee Jehova, kiugo giaku gîtüüragia tene na tene; gîtüüragia kîihaandîte wega kûu igürü. **90** Wîhokeku waku nî wa kuuma njiarwa nginya njiarwa; nîwe warîmîrie thî, nayo îgagîkara o îrûmîte. **91** Mawatho maku matüüragia nginya ümüthî, nigükorwo indo ciothe nîwe itungataga. **92** Korwo watho waku tîguo üngenagia, ingîanathira nî mînyamaro yakwa. **93** Nîi ndîrî hîndî ngaariganîrwo nî mawatho maku, nigükorwo undüürîtie muoyo nî undû wamo. **94** Honokia, nigükorwo ndî waku, na nîmaathîte mawatho maku. **95** Andû arîa aaganu manjohêirie niguo maaniine, no nîi ndîrîcûüranagia o ühoro wa kürîra giaku. **96** Undû o wotho mükinyanîru wega, nînyonete nî üri müthia; no maathani maku matîrî mühaka. **97** Kaî nînyendete watho waku-! Nndîdaga ngîtarania ühoro wagu müthenya wothe. **98** Maathani maku matûmagia njühîge gükîra thü ciakwa, nigükorwo makoragwo hamwe na nîi hîndî ciothe. **99** Nîi ndî na ümenyo müingî gükîra arutani akwa othe, nigükorwo ndaranagia ühoro wa mawatho maku. **100** Nîi ndî na ümenyo müingî gükîra athuuri, nigükorwo njathikagîra kürîra giaku. **101** Nîndîgagîrîria magürü makwa matîkagerere njîra o yothe njûru, nîgeetha njathikagîre kiugo giaku. **102** Nîi nditiganîirie mawatho maku, nigükorwo Wee nîwe ündutîte ühoro ücio. **103** Kaî ciugo ciaku îrî mürio ngîcîcama-î, îrî mürio gükîra üükî üri kanua-inî gakwa! **104** Ngîaga na ütaüku nî undû wa kürîra giaku; nî undû ücio nîthüire njîra o yothe njûru. **105** Kiugo giaku nkîo tawa wa magürü makwa, na ütheri wa kûmûrika njîra yakwa. **106** Nîndîhîitîte mwîhitwa na ngagwatîria, atî nîndîrîrûmagîrîra mawatho maku ma üthingu. **107** Nîthînikîite mûno; Wee Jehova, tüüria muoyo wakwa, küringana na kiugo giaku. **108** Wee Jehova, itîkîra ügooci wa kwîyendera wa kanua gakwa, na ükîndute mawatho maku. **109** O na gütüika ndüüragia nyîitîrîie muoyo wakwa moko-inî makwa-rî, ndîngîriganîrwo nî watho waku. **110** Andû arîa aaganu nîmanyambîire

muṭego, no ndirī ndahīta kīrīra gīaku. **111** Mawatho maku nīmo igai riakwa nginya tene; nīmo gīkeno kīa ngoro yakwa. **112** Ngoro yakwa nūṭūite kūrūmagia kīrīra kīa watho waku o nginya mūthia. **113** Nīthūire andū a ngoro igīrī, no nīnyendete watho waku. **114** Wee nīwe rīūrīro riakwa na ngo yakwa; njīgīte mwīhoko wakwa kiugo-inī gīaku. **115** Njehererai, inyūi eeki ūūru, nīguo ngīrūmie maathani ma Ngai wakwa! **116** Nyītagīrīra kūrīngana na kīranīro gīaku, na nīngūtūira muoyo; ndūkareke kīrīgīrīro gīakwa kīharagane. **117** Ndiiragīrīra, na nīngūhonokio; ngūtūira ndūite uuge waku. **118** Nīūregaga arīa othe matīganaga na kīrīra kīa watho waku, nīgūkorwo kwīheenia kūu meheenegia nakuo nī gwa tūhū. **119** Arīa othe aaganu a gūkū thī ūmateaga ta gīko; nī ūndū ūcio nī nīnyendete kīrīra kīa watho waku. **120** Mwīrī wakwa nīūinainaga nīgūgwītīgīra; njīkaraga na guoya mūnene nī ūndū wa mawatho maku. **121** Nīi njīkīte maūndū ma ūthingu na ma kīhooto; ndūkandiganīrie harī arīa maahinyagīrīra. **122** Menyerera ūgīma wa ndungata yaku; ndūkareke andū arīa etīi maahinyīrīrie. **123** Maitho makwa nīmaraaga hinya nīgūtūira njūthīrīrie ūhonokio waku, ngacūthīrīria kīranīro gīaku kīa ūthingu. **124** Ūkaga ndungata yaku kūrīngana na wendo waku, na ūndutage kīrīra kīa watho waku. **125** Nīi ndī ndungata yaku; he gūkūūrana maūndū, nīguo hote gūtaūkīrwo nī kīrīra gīaku. **126** Wee Jehova, hīndī nīnginyu wīke ūndū, tondū andū nīmathūkītie watho waku. **127** Tondū nīnyendete maathani maku gūkīra thahabu, ngamenda mūno gūkīra thahabu irīa therie, **128** na tondū nīndūite mawatho maku mothe nīmagīrīrie, nīthūire njīra o yothe itarī ya ma. **129** Kīrīra gīaku nī kīa magegania; nī ūndū ūcio nīndīrīgīathīkagīra. **130** Ciugo ciaku ciataūrwo nīirehaga ūtheri; nīciūhīgāgia andū arīa matarī oogī. **131** Njathamītie kanua gakwa ngahūma nī ūndū wa kwīrīrīria maathani maku. **132** Njerekera na ūnjiguire tha, o ta ūria wīkaga andū arīa mendete rītwa riaku. **133** Rūngagīrīria makīnya makwa kūrīngana na kiugo gīaku; ndūkareke njathagwo nī wīhia o na ūrīkū. **134** Ngūūra kuuma ūhīinyanīrīria wa andū, nīguo njathīkagīre mawatho maku. **135** Tūma ūthīū waku warīre ndungata yaku, na ūndutage kīrīra kīa watho waku. **136** Maitho makwa manyūrūrūkāgia maithori ta rūū, nīgūkorwo andū matīrathīkīra watho waku. **137** Wee Jehova, ūrī mūthingu, na mawatho maku nīmagīrīrie. **138** Mawatho marīa ūheanīte nī ma ūthingu; nī ma kwīhokwo kūna. **139** Kīyo gīakwa nīkīnogetie, nīgūkorwo thū ciakwa nīctīganīrie ciugo ciaku. **140** Cīranīro ciaku nīthuuranīre o bīū, na ndungata yaku nīciendete. **141** O na gūtūika ndirī bata na nīnyararītwo-rī, ndirīngagīro nī mawatho maku. **142** ūthingu waku nī wa gūtūira tene na tene, nāguo watho waku nī wa ma. **143** Ngoretwo nī mathīina na mīnyamaro, no maathani maku nīmo ngenagīra. **144** Kīrīra gīaku nī kīa ma nginya tene; kīlīhe ūtaūku nīguo ndūire muoyo. **145** Ndrīragūkīra na ngoro yakwa yothe, Wee Jehova, njītika, na nīndīrīathīkagīra kīrīra kīa watho waku. **146** Wee nīwe ndīrākīra, honokīa na nīndīrīmenyagīrīra mawatho maku. **147** Njīkagīra tene gūtanakīa, ngakūrīra nīguo ūndeithie;

njīgīte mwīhoko wakwa kiugo-inī gīaku. **148** Maitho makwa maikaraga mahīngūkīte matuanīra-inī mothe ma arangīri, nīguo ndaranagīe ūhoru wa cīranīro ciaku. **149** Igua mūgumbo wakwa kūrīngana na wendo waku; Wee Jehova, tūūria muoyo wakwa, kūrīngana na mawatho maku. **150** Andū arīa mathugundaga maūndū ma wīki naaī nīmanguhīrīrie, no-o nīmaraihanīrīrie na watho waku. **151** No Wee Jehova, ūikaraga hakuhī, na maathani maku mothe nī ma ma. **152** Matukū-inī ma tene nīndamenyire kuuma kīrīra-inī gīaku, atī wagīthondekīre kīrī gīa gūtūira nginya tene. **153** Rora gūthīnīka gwakwa na ūndeithūre, nīgūkorwo ndirīganīrwo nī watho waku. **154** Ndūrīra na ūkīngūire; tūūria muoyo wakwa kūrīngana na kīranīro gīaku. **155** Ūhonokio nīrūrahīrīrie andū arīa aaganu, nīgūkorwo matīrongoragīa kīrīra kīa watho waku. **156** Wee Jehova, tha ciaku nī nyingī; tūūria muoyo wakwa kūrīngana na mawatho maku. **157** Andū arīa maanyarīiraga nī aingī, no ndirī ndahutatīra kīrīra gīaku. **158** Njūthagīrīria arīa matarī na wītīkio ngoro, nīgūkorwo matiathīkagīra kiugo gīaku. **159** Ta kīone ūria nyendete mawatho maku; tūūria muoyo wakwa, Wee Jehova, kūrīngana na wendo waku. **160** Ciugo ciaku ciothe nī cia ma; mawatho maku mothe nī ma ūthingu na nī ma gūtūira tene na tene. **161** Aathani maanyarīiraga hatarī gītūmi, no ngoro yakwa īinainagīo nī kiugo gīaku. **162** Ngenagīra kīranīro gīaku, o ta ūria mūndū atahīte indo nyingī akenaga. **163** Nīmenete na ngathūūra maheeni, no nīnyendete watho waku. **164** O mūthenya ngūgocaga maita mūgwanja nī ūndū wa mawatho maku ma ūthingu. **165** Arīa mendete watho waku nī marī thayū mūingī, na gūtīrī kindū kīngītūma mahīngwo. **166** Njetagīrīria ūhonokio waku, Wee Jehova, na ngarūmīrīra maathani maku. **167** Njathīkagīra kīrīra gīaku, nīgūkorwo nīndīkiendete mūno. **168** Njathīkagīra mawatho maku na kīrīra gīaku, nīgūkorwo mīthīire yakwa yothe nīmūmū. **169** Wee Jehova-rī, gūkaya gwakwa kūrokīnya harīwe; he gūtaūkīrwo kūrīngana na kiugo gīaku. **170** Mathaithana makwa marokīnya harīwe; ndeithūra kūrīngana na kīranīro gīaku. **171** Mīromo yakwa rīkūgocaga hīndī ciothe, nīgūkorwo nīūndutaga kīrīra kīa watho waku. **172** Rūrīmī rwakwa nīrūkīne ūhoru wa kiugo gīaku, nīgūkorwo maathani maku mothe nī ma ūthingu. **173** Guoko gwaku nīgūkīhaarīrie kūndeithia, nīgūkorwo mawatho maku nīmo nīi ndīthuurīre. **174** Ūhonokio waku nīguo ndīrīragīria, Wee Jehova, nāguo watho waku nīguo ngenagīra. **175** Ndirīgītūira muoyo nīguo ngūgocage, namo mawatho maku nīmatūire mandeithagīa. **176** Nīi nīhītīte njīra ta ng'ōndu yūrīte. Gīcarīe ndungata yaku, nīgūkorwo ndirīganīrwo nī maathani maku.

120 Thaburi ya Agendi Ndakaire Jehova ndi mīnyamaro-inī, nake akīnjītika. **2** Wee Jehova, honokīa harī mīromo irīa yaragīa maheeni, na harī nīmī irīa ihēenanagīa. **3** Agaagwīka atīa, na nī atīa ūngī makīria ya ūguo, wee rūrīmī rūrū rūheenanagīa? **4** Agaakūherīthia na mīgū mīnoore ya njamba ya ita, na makara marīrīmbūkīte mwakī ma mūtī wa mūkōigo. **5** Kaī ndī na haaro-ī, nīgūtūira gūkū Mesheki, na

ngaikara hema-inĩ cia Kedari-ĩ! **6** Nĩndũũrite hĩndĩ ndaaya gatagatĩ-inĩ ka arĩa mathũire thayũ. **7** Nĩ ndĩ mĩndũ wa thayũ; no rĩria ndaaria-rĩ, o mendaga o mbaara.

121 Thaburi ya Agendi Nĩngũtiira maitho makwa ndore irĩma-inĩ: utoithio wakwa ũngiuma na kũ? **2** Utoithio wakwa uumaga kũrĩ Jehova, o we Mũũmbi wa igũrũ na thĩ. **3** We ndangĩreka kũgĩrũ gwaku gũtirũke: ũcio mũmenyereri waku ndarĩ hĩndĩ angĩcũnga; **4** ti-itherũ, ũcio mũmenyereri wa Isiraeli ndarĩ hĩndĩ angĩcũnga, kana ahĩtwo nĩ toro. **5** Jehova nĩwe ũkũmenyagĩra: Jehova nĩwe kĩruru gĩaku guoko-inĩ gwaku kwa ũrĩo; **6** mũthenya wee ndũngĩringĩka nĩ rĩua, kana ũringĩke nĩ mweri ũtukũ. **7** Jehova nĩarĩkũgĩtagĩra kuuma ũũru-inĩ wothe: nĩarĩmenyagĩra muoyo waku; **8** Jehova nĩarĩkũmenyagĩra ũkĩumagara na ũgĩcooka, kuuma rĩu nginya tene na tene.

122 Thaburi ya Daudi Nĩndakenire hamwe na arĩa maanjĩrĩre atĩrĩ, “Nĩtũthĩ nyũmba ya Jehova.” **2** Magũrũ maitũ marũgamĩte ihingo-inĩ ciaku, wee Jerusalemu. **3** Jerusalemu riakĩtwo ta itũũra inene rĩnyĩthaniĩtio wega. **4** Kĩu nĩkũo mĩhĩrĩga yambataga, o yo mĩhĩrĩga ya Jehova, igathiĩ kũgooca rĩitwa rĩa Jehova kũringana na mawotho marĩa aheethi Isiraeli. **5** Kĩu nĩkũo kũgĩtwo itĩ cia ũnene cia atuanĩrĩ cĩra, o cio itĩ cia ũnene cia nyũmba ya Daudi. **6** Hoerai Jerusalemu thayũ: “Arĩa makwendete marotũũra na thayũ. **7** Kũria thingo ciaku ciirĩgĩire kũrogĩa na thayũ, naguo ũgĩtĩrĩ ũgĩe ciikaro-inĩ ciaku cia ũthamaki.” **8** Nĩ ũndũ wa arĩũ a baba na arata, nguuga atĩrĩ, “Thayũ ũrogĩa thĩini waku.” **9** Nĩ ũndũ wa nyũmba ya Jehova Ngai witũ, caragia ũgaacĩru waku.

123 Thaburi ya Agendi Nĩngũtiira maitho makwa na kũrĩ we, o Wee ũikariĩre gĩtĩ gĩaku kĩa ũnene kũu igũrũ. **2** O ta ũria maitho ma ndungata maroragĩrĩria guoko kwa mwathi wayo, na o ta ũria maitho ma mũĩritũ ndungata maroragĩrĩria guoko kwa mũtũmia mwathi wayo, ũguo noguo maitho maitũ maroragĩrĩria Jehova Ngai witũ, o nginya atũguĩre tha ciake. **3** Tũguĩre tha, Wee Jehova, tũguĩre tha, nĩgũkorwo nĩtũkĩrĩrĩrie kũnyararwo kũnene. **4** Nĩtũkĩrĩrĩrie kĩnyũrĩrĩ kinene kĩa andũ arĩa menenehagia, o na rũmena rũngĩ rwa andũ arĩa etĩĩ.

124 Thaburi ya Daudi Korwo Jehova ndaakoretwo arĩ mwena witũ; Isiraeli nĩmakiuge ũguo: **2** Korwo Jehova ndaarĩ mwena witũ rĩria andũ maatũtharĩkĩire-rĩ, **3** nĩmangĩatũmerĩrie tũrĩ muoyo; rĩria marakara mao maatũrĩrĩmbũkĩire-rĩ, **4** mũiyũro wa maaĩ nĩũngĩatũhubanĩrĩrie, tũhumbwo nĩ nditi ya maaĩ macio; **5** maaĩ macio maathereraga na hinya mũno nĩmangĩatũthererĩrie. **6** Jehova arogoochw, o we ũtaatũrekerĩrie tũtambuurangwo nĩ magego mao. **7** Ithũ tũhonokete ta nyoni ihonokete mũtego-inĩ wa mũmĩtegi; mũtego nĩunangĩtwo, na ithũ nĩtũhonokete. **8** Utoithio witũ uumaga harĩ Jehova, o we Mũũmbi wa igũrũ na thĩ.

125 Andũ arĩa mehokete Jehova matarĩĩ ta Kĩrĩma gĩa Zayuni, kĩria gĩtagĩnyenyeka, no gĩtũũraga nginya tene. **2** O ta ũria irĩma ithĩũrũkĩrĩrie Jerusalemu ũguo noguo Jehova athĩũrũkĩrĩria andũ ake, kuuma rĩu nginya tene na tene. **3** Mũthĩgi wa andũ arĩa aaganu ndũgĩtũũra wathanaga bũrũrĩ ũria ũgairwo andũ arĩa athingu, nĩguo andũ acio athingu matikae gĩtambũrũkia moko mao meeke ũũru. **4** Wee Jehova, andũ arĩa ega mekaga o maĩndũ mega, o acio arũngĩrĩru ngoro. **5** No rĩrĩ, andũ arĩa maahũkaga makagera njĩra irĩa njogomu-rĩ, Jehova nĩakamaingatanĩria hamwe na arĩa mekaga ũũru. Isiraeli kũrogĩa thayũ.

126 Thaburi ya Agendi Rĩria Jehova aacookĩrie andũ a Zayuni arĩa maatahitwo akimainũkia-rĩ, twahaanire ta andũ mekũroota. **2** Tũnua twitũ twaiyũrĩre mĩtheko, nacio nĩmĩ ciitũ ikĩina nyĩmbo cia gĩkeno. Hĩndĩ iyo ndũrĩrĩ-inĩ gũkĩranwo atĩrĩ, “Jehova nĩekĩire andũ aya maĩndũ manene.” **3** Jehova nĩatwikĩire maĩndũ manene, na ithũ tũkaiyũrwo nĩ gĩkeno. **4** Tũma tũgaacĩre rĩngĩ, Wee Jehova, ta ũria njũũĩ cia Negevu icookaga kũiyũra. **5** Andũ arĩa mahaandaga na maithori, nĩmakagetha makĩnaga nyĩmbo cia gĩkeno. **6** Mũndũ o na angĩumagara akĩrĩraga, akũũite mbeũ cia kũhaanda, agaacooka akĩnaga nyĩmbo cia gĩkeno, akũũite itĩia ciake cia ngano.

127 Tĩga nyũmba yakĩrwo nĩ Jehova, andũ arĩa mamĩakaga marutaga wĩra o wa tũhũ. Tĩga itũũra inene rĩmenyererwo nĩ Jehova, arangĩri maraaraga mehũũgĩte o tũhũ. **2** Nĩ tũhũ andũ kũrooka gũũkĩra rũciĩnĩ tene, na gũkoma magakoma macereirwo, makĩnogera irio cia kũria, nĩgũkorwo andũ arĩa Jehova endete, we nĩamaheaga o na marĩ toro. **3** Ciana nĩ igai kuuma kũrĩ Jehova, ciana nĩ kĩheo kuuma kũrĩ we. **4** Ciana irĩa mũndũ aciarĩte arĩ mũnini no ta mĩguũ rĩrĩ moko-inĩ ma njamba ya ita. **5** Kũrathimwo nĩ mũndũ ũria thiaka wake ũiyũrĩte mĩguũ. Matigaaconorithio rĩria magaakorwo magĩciira na thũ ciao hau kĩhingo-inĩ.

128 Thaburi ya Agendi Kũrathimwo nĩ mũndũ o wothe wĩtĩgĩrĩte Jehova, o ũcio ũgeragĩra njĩra ciake. **2** Nĩũkarĩaga maciaro ma wĩra waku; irathimo na kũgaacĩra nĩngĩatuĩka ciaku. **3** Mũtũmia waku egũtuĩka ta mũthabĩbũ ũria ũciaraga mũno arĩ kũu nyũmba-inĩ yaku thĩini; ciana ciaku ituĩke ta thũna cia mũtamaiyũ ithĩũrũkĩrĩrie metha yaku. **4** ũguo nĩguo mũndũ arĩrathimagwo, ũria wĩtĩgĩrĩte Jehova. **5** Jehova arokũrathimaga arĩ Zayuni matukũ mothe ma muoyo waku; ũroona kũgaacĩra kwa Jerusalemu, **6** na ũtũũre muoyo, ũkoona ciana cia ciana ciaku. Thayũ ũrogĩa Isiraeli.

129 Thaburi ya Agendi Maanahinyĩrĩria mũno kuuma ũnini-inĩ wakwa, Isiraeli nĩmakiuge ũguo, **2** maanahinyĩrĩria mũno kuuma ũnini-inĩ wakwa, no rĩrĩ, matĩrĩ maahota kũndooria. **3** Andũ arĩa marĩmaga na mũraũ marĩmĩte ng’ong’o wakwa, magatema mĩtaru mĩraihu. **4** No rĩrĩ, Jehova nĩ mũthingũ; nĩanjohorithĩte harĩ mĩhĩndo ya andũ arĩa aaganu. **5** Andũ arĩa othe mathũire Zayuni marocookio na thũutha maconokete.

6 Marohaana ta nyeki iri nyumba iguru, iria ihohaga itanamera; 7 mumitui ndangimiyuria hi-ini ciake, o na kana uria umiunganagia amiiyurie moko-ini make. 8 Andu aria mahitukagira kuo maroaga kuuga atiri, "Kirathimo kia Jehova kirogia iguru rianyu; nitwamurathima thini wa ritwa ria Jehova."

130 Thaburi ya Agendi Wee Jehova-ri, ndiragukaira ndi o kuria kuriku; 2 Wee Jehova, igua mugambo wakwa. Matu maku nimaigue ngigukaira unjiguire tha. 3 Wee Jehova, korwo no utare maita maria tukwihagiria-ri, nuu unjigwitiiria, Wee Jehova? 4 No riri, Wee nurekanagira; ni undu ucio niwitigiritwo. 5 Njetagirira Jehova, ngoro yakwa niimwetereire, ni ndihokaga kiugo giake. 6 Ngoro yakwa yetagirira Jehova, gukira uria arangiri metagirira rucini gukie, ii-ni, gukira uria arangiri metagirira rucini gukie. 7 Wee Israeli, wihokage Jehova, nigukorwo hari Jehova he wendo uria utathiraga, na ningi hari we hari na uhonokio kuna. 8 We mwene niagakua Israeli kuuma mehia-ini mao mothe.

131 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, ngoro yakwa ndiri na mwigaatho, o na maitho makwa ti ma mwitugirio; ni ndirumbuyanagia na maundu manene, o na kana maundu ma magegania maria mangirite. 2 No riri, nihooreretie na ngakiria ngoro yakwa; o ta kaana gatuithio iria gakuutwo ni nyina, o ta kaana gatuithio iria niguo ngoro yakwa ihaana iri thini wakwa. 3 Atiriri wee Israeli, wihokage Jehova riu na nginya tene.

132 Thaburi ya Agendi Wee Jehova, ririkana Daudi na mathina maria mothe omiririe. 2 Niehitire mwihitwa hari Jehova, akihita hari ucio Mwene-Hinya, o we Ngai wa Jakubu, akiaga uu: 3 "Ndigatoonya nyumba yakwa, kana haice uriri wakwa, 4 ndikaareke maitho makwa mone toro, kana ndeke imone ciakwa icunge, 5 o nginya ngoonera Jehova handu ha guikara, ucio Mwene-Hinya, o we Ngai wa Jakubu, ndimuonere guikaro." 6 Nitwaguire uhoru turi Efiratha, na tukukora mgunda-ini ya Kirithu Jearimu. 7 Tukiaga atiri, "Nituthii guikaro-ini giake; nituinamirire tumuhoore turi gaturwa-ini ka makinya make; 8 arahuka, Wee Jehova, uuke kihuriko-ini giaku, wee na ithanduku ria kirikaniro ria hinya waku. 9 Athinjiri aku marohumbwo na uthingu; andu aku aamure nimakine ni gukena." 10 Ni undu wa ndungata yaku Daudi, ndukarega uria we utiririe maguta. 11 Jehova niehitire na mwihitwa hari Daudi, mwihitwa atangiricukwo, akimwira atiri: "Ningakariria umwe wa ruciaro raku Giti-ini giaku kia unene, 12 arii aku mangikamenyerera kirikaniro giakwa na mawatho makwa maria ndirimarutaga, hinda iyo arii ao nimagaikarira giti giaku kia unene nginya tene na tene." 13 Nigukorwo Jehova niathuurite Zayuni, akeririria gutuuke guikaro giake, akoiga atiri: 14 "Giki niko kihuriko giakwa nginya tene na tene; giku nikuo ngutuura njikariire giti kia unene, nigukorwo ni ni ndiyendeire; 15 ningakurathima na umaathi muingi muno; athini akuo ndimahuunie na irio. 16 Ningahumba athinjiri-Ngai akuo uhonokio, na andu

akuo aria aamure matuure mainaga ni gukena. 17 "Kuu niku ngaatuma ruha rwa Daudi ruthunduke na njigire uria njitiririe maguta tawa ugwakana. 18 Thu ciake ningacihumba thoni, no thumbi ya unene iria iri mutwe wake nungakenga na riiri."

133 Thaburi ya Daudi Ni uhoru mwea atia, o na uri gikeno, riria andu a nyumba imwe maikarania maiguanite! 2 Ni ta maguta manungi wega maitiririe mutwe, makinyururukira nderu-ini, o nderu-ini cia Haruni, makanyururuka nginya ngingo-ini ya kanju yake. 3 Ningi ni ta ime ria Herimoni rikigwira Kirima gia Zayuni. Nigukorwo kuu niku Jehova eraniire kirathimo giake, niko muoyo wa tene na tene.

134 Thaburi ya Agendi Gocai Jehova, inyuothe ndungata cia Jehova, inyu mitungataga muri nyumba-ini ya Jehova utuku. 2 Ambarariai moko manyu muri thini wa handu-haria-haamure mugooce Jehova. 3 Jehova, o we Muumbi wa iguru na thi aromurathima ari kuu Zayuni.

135 Gocai Jehova. Gocai ritwa ria Jehova; inyu ndungata cia Jehova-ri, mugoocei, 2 inyu mitungataga thini wa nyumba ya Jehova, o inyu murugamaga nja-ini cia nyumba ya Ngai witu. 3 Gocai Jehova, nigukorwo Jehova ni mwea; inai mugooce ritwa riake, nigukorwo ni riega. 4 Nigukorwo Jehova niethuuriere Jakubu atuike wake, agathuura Israeli atuike igai riake kiembe. 5 Nii ninjuu atijehova ni munene, ati Mwathani witu ni munene gukira ngai ciothe. 6 Jehova ekaga uria wothe ekwenda, kuu iguru na guku thi, o na kuu iria-ini o na kuria guothe kuriku muno. 7 Niwe utumaga matu mambate kuuma ituri-ini cia thi; niwe utumaga kugie heni irehanite na mbura, na akarehe ruhuho kuuma mithithu-ini yake. 8 Niwe waringire marigithathi ma Misiri, marigithathi ma andu na ma nyamu. 9 Wee Misiri, niwe watumire thini waku kuringwo ciama na moriru, agukirira Firauni na ndungata ciake ciothe. 10 Niwe waringire nduriri nyingi na akiuraga athamaki maar hinya: 11 no Sihoni muthamaki wa Aamori, na Ogu muthamaki wa Bashani, o na athamaki othe a Kaanani; 12 akiheana bururi wao utuuke igai, utuuke igai kuri andu ake a Israeli. 13 Ritwa riaku, Wee Jehova, rituraga nginya tene, ngumo yaku, Wee Jehova, igakinyira njiarwa na njiarwa. 14 Nigukorwo Jehova niagaciirira andu ake, na aiguirie ndungata ciake tha. 15 Mihianano ya nduriri ithondeketwo na betha na thahabu, o wira wa moko ma andu. 16 Nirir tunua, no ndiaragia, nirir maitho, no ndionaga; 17 nirir matu, no ndiiguaga, o na ndiri mihumu tunua-ini twayo. 18 Andu aria mamithondekaga makaahaana o tayo, na noguo aria othe mamihokaga makaahaana. 19 Inyu nyumba ya Israeli, gocai Jehova; Inyu nyumba ya Haruni, gocai Jehova; 20 Inyu nyumba ya Lawi, gocai Jehova; inyu aria mumwitigirite, gocai Jehova. 21 Jehova argooocwo kuuma Zayuni, o we uturaga kuu Jerusalemu. Gocai Jehova.

136 Cookeriai Jehova ngaatho, tondü nĩ mwega. Wendo wake nĩ wa tene na tene. **2** Cookeriai Ngai wa ngai iria ingĩ ngaatho. Wendo wake nĩ wa tene na tene. **3** Cookeriai Mwathani wa aathani ngaatho: Wendo wake nĩ wa tene na tene. **4** we wiki nĩwe wĩkaga maũndũ manene ma magegania, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **5** nĩwe wombire igĩrũ na ùndũ wa ùmenyo wake, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **6** nĩwe watambũrikirie thĩ nyũmũ igĩrũ rĩa maai, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **7** nĩwe wombire imũrĩ iria nene, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **8** rĩa riathage mũthenya, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **9** naguo mweri na njata ciathage ùtukũ; Wendo wake nĩ wa tene na tene. **10** nĩwe waringire marigithathi ma Misiri, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **11** akĩruta Isiraeli gatagati-inĩ kao, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **12** na guoko kwa hinya na atambũrikĩtie gĩcoka giake, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **13** nĩwe wagayũkanirie Iria Itune rigĩtigana, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **14** agĩtũma andũ a Isiraeli matũkanie gatagati karĩo, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **15** no Firaũni na ita riake akimahuĩkanĩria kũu Iria-inĩ Itune; Wendo wake nĩ wa tene na tene. **16** nĩwe watongoririe andũ ake magĩtũkanĩria werũ-inĩ, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **17** nĩwe waringire athamaki maarĩ anene, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **18** na akĩũraga athamaki maarĩ ngumo: Wendo wake nĩ wa tene na tene. **19** nĩo Sihoni mũthamaki wa Aamori, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **20** na Ogu mũthamaki wa Bashani; Wendo wake nĩ wa tene na tene. **21** na akiheana bũrũri wao ùtuĩke igai, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **22** ùgĩtuĩka igai rĩa Isiraeli ndungata yake; Wendo wake nĩ wa tene na tene. **23** nĩwe watũrĩkanirie rĩria twahatĩrĩrio, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **24** na agĩtũhonokia kuuma kũrĩ thũ ciitũ, Wendo wake nĩ wa tene na tene. **25** nĩwe ùheaga ciũmbe ciothe irio. Wendo wake nĩ wa tene na tene. **26** Cookeriai Mũrungu wa igĩrũ ngaatho. Wendo wake nĩ wa tene na tene.

137 Ngurumo-inĩ cia njũũ cia Babuloni nĩkuo twaikaraga thĩ tũkarĩra, twaririkana Zayuni. **2** Kũu mĩti-inĩ ya miethia nĩkuo twacuuragia inanda ciitũ cia mũgeeto, **3** nĩgũkorwo tũri kũu andũ arĩa maatũtahĩtie nĩmatwĩraga tũmainĩre nyĩmbo, o acio atũnyariiri magatwĩra tũmainĩre nyĩmbo tũkenete, magatwĩra atĩrĩ, “Tũinĩrei rwĩmbo rũmwe rwa iria mwainaga mũrĩ Zayuni!” **4** Tũngĩhota atĩa kũina nyĩmbo cia Jehova tũri bũrũri wa ùgeni? **5** Ingĩkariganĩro nĩwe, Wee Jerusalemu-rĩ, guoko gwakwa kwa ùrio kũrokĩriganĩro nĩ ùũgĩ wakuo wa gwĩka maũndũ. **6** Rũrimĩ rwakwa rũronyĩitana na karakara ingĩkaaga gũkũrĩkanana, ingĩkaaga gũtua Jerusalemu gĩkeno giakwa kĩa kĩnene. **7** Wee Jehova, ririkana ùria andũ a Edomu meekire, mũthenya ùria itũura rĩa Jerusalemu rĩanyĩitirwo. Maanĩrĩre, makiuga atĩrĩ, “Rĩmomorei, rĩmomorei o nginya mũthingi-inĩ warĩo!” **8** Wee mwarĩ wa Babuloni, o wee ùtũrĩrwo kũiniwo, gũkena nĩ mũndũ ùria ùgũgwika o ta ùguo ùtwikĩte: **9** gũkena nĩ mũndũ ùria ùhuragia tũkenge twaku, agatũgũthithia ndwaro-inĩ cia mahiga.

138 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nĩngũkũgooca na ngoro yakwa yothe; ngũkũinĩra ngũgooce ngai iria ingĩ irĩ o ho. **2** Ngũinamĩrĩra njerekeire hekarũ-inĩ yaku irĩa nyamũre, ngooce rĩtwa riaku, nĩ ùndũ wa wendo waku na wĩhokeku waku, nĩgũkorwo nĩtũtũgĩrĩtie rĩtwa riaku, na ùgatũgũgĩria kiugo giaku makĩria ya maũndũ marĩa mangĩ mothe. **3** Hindĩ irĩa ndagwĩtire, nĩwanjĩtikire; wanyũmĩrĩrie na ùkĩnjĩkĩra hinya ngoro. **4** Wee Jehova-rĩ, athamaki othe a thĩ nĩmakũgocage, rĩria maigua ciugo cia kanua gaku. **5** Nĩmaganage ùhoro wa njira cia Jehova, nĩgũkorwo riiri wa Jehova nĩ mũnene. **6** O na gũtũika Jehova arĩ igĩrũ-rĩ, nĩaroraga andũ arĩa enyĩihia, no arĩa etĩĩ akamenya ùhoro wao arĩ o kũraya. **7** O na ingĩgerera mathũina-inĩ, Wee nĩũmenyagĩrĩra muoyo wakwa; ùtambũrukagia guoko gwaku ùgookĩrĩra marakara ma thũ ciakwa, ùkaahonokia na guoko gwaku kwa ùrio. **8** Jehova nĩakahingia muoroto wake harĩ nĩ; wendo waku, Wee Jehova, nĩ wa tene na tene; nĩ ùndũ ùcio ndũgatiganirie wĩra wa moko maku.

139 Thaburi ya Daudi Wee Jehova-rĩ, nĩũthuthuurĩtie na ùkaamenya. **2** Nĩũ rĩria njikarĩte thĩ na rĩria njũkĩrĩte ùkamenya meciiria makwa ùrĩ o kũraya. **3** Nĩũũ ngiumagara o na ngĩkoma; Wee nĩũũ mũthĩire yakwa yothe. **4** Wee Jehova-rĩ, itanagweta kiugo na rũrimĩ rwakwa, Wee nũkoragwo ùkũũ biũ. **5** Nĩũnjirigĩre mbere na thuutha; nĩũnjirĩrie guoko gwaku. **6** Ùmenyo ta ùcio nĩ wa magegania mũno harĩ nĩ, ùrĩ igĩrũ mũno ndingĩkũnyira. **7** Nĩ kũ ingĩthĩ njehere Roho waku? Ingĩrũria kũ nyume ùthĩ-ũ-inĩ waku? **8** Ingĩambata thĩ igĩrũ, Wee ùrĩ kuo; ingĩara ùrĩrĩ wakwa kũria kũriku mũno, Wee ùrĩ o kuo. (Sheol h7585) **9** Ingĩũmbũka na mathagu ma gũgĩkĩa, ingĩthĩ gũtũura mũrimo ùria ùngĩ wa iria, kũndũ kũraya mũno, **10** o na kũu guoko gwakwa nokuo kũngĩndongoria, guoko gwaku kwa ùrio gũkĩnyĩtie kũnũmitie. **11** Ingiuga atĩrĩ, “Ti-itherũ nduma nĩkũũhitha, naguo ùtheri ùyũ ùthĩũrũkũĩrie ùtuĩke ùtukũ,” **12** o na nduma ndĩrĩ hindĩ ingĩgũtumanĩra; ùtukũ ùkwara ta mũthenya, nĩgũkorwo nduma kũrĩ we nĩ ta ùtheri. **13** Nĩgũkorwo nĩwe wombire ciĩga ciakwa cia na thĩni; wanyĩitithanirie ndĩ o nda ya maitũ. **14** Nĩngũkũgooca nĩ ùndũ mũũmbĩre ùria nyũmbĩtwo naguo nĩ wa kũmakania na wa magegania; ciĩko ciaku nĩ cia magegania, nĩ mwene nĩnjũũ ùguo o wega. **15** Mahĩndĩ makwa matiahithĩkĩte harĩwe, rĩria ndoombĩrwo kũria kũhitharu. Rĩria ndanyĩitithanagio hamwe ndĩ thĩ kũria kũriku mũno-rĩ, **16** maitho maku nĩmonaga mwĩrĩ wakwa ùtanombwo biũ. Matukũ mothe marĩa nyamũrĩrwo nĩmandikĩtwo ibuku-inĩ riaku o na mbere ya ùmwe wamo kũgĩa. **17** Hĩl Ī meciiria maku matikĩrĩ ma bata harĩ nĩ, Wee Mũrungu! Kĩ mũigana wamo nĩ mũnene-ĩ! **18** Ingĩtua kũmatara, no maingĩe gũkĩra mũthanga. Hindĩ irĩa ndokĩra, ndĩ o hamwe nawe. **19** Wee Ngai-rĩ, naarĩ korwo woraga arĩa aaganu! Njehererai, inyuũ mũnyootagĩra gũita thakame! **20** Maaragia ùhoro waku marĩ na meciiria mooru; arĩa magũthũire mahũthagĩra rĩtwa riaku ùuru. **21** Wee Jehova, gĩthĩ ndithũire arĩa magũthũire, na ngamena

aria magũũkagĩrĩra? **22** Gũthũũra ndĩmathũũre o biũ; ndĩmatuaga thũ ciakwa. **23** Wee Mũrungu, thuthuuria, ũmenye ngoro yakwa; ngeria ũmenye meciiria makwa. **24** Rora wone kana nĩ harĩ mĩthũũre mĩũru thĩĩnĩ wakwa, na ũkĩndongorie na njĩra irĩa ya tene na tene.

140 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, hatũra kuuma moko-inĩ ma andũ arĩa ooru; ngĩtira harĩ andũ arĩa mahũthagĩra ũhinya, **2** o acio mathugundaga maũndũ mooru ngoro-inĩ ciao, na magathugunda mbaara o mũthenya. **3** Manooraga nĩmĩ ciao ikohĩga ta rũrĩmĩ rwa nyoka; miromomo yao yaragia maũndũ marũrũ ta thumu wa ndũira. **4** Wee Jehova, njeheria moko-inĩ ma andũ arĩa aaganu; ngĩtira kuuma harĩ andũ arĩa mahũthagĩra ũhinya, o acio mabangaga ũria mangĩhĩnga magũrũ makwa. **5** Andũ arĩa etĩĩ nĩmanymbũire mũtego; nĩmatambũrũkĩtie ndigi cia wabu wao, na makanjĩgĩra mũtego njira-inĩ yakwa. **6** Wee Jehova, nguuga atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũrungu wakwa.” Wee Jehova-rĩ, igua ngĩgũkaira nĩguo, ũnjĩguire tha. **7** Wee Mwathani Jehova, o Wee ũria mũũhonokia ũrĩ hinya, Wee ũgitagĩra mũtwe wakwa mũthenya wa mbaara: **8** Wee Jehova, ndũkahingĩrie arĩa aaganu merĩrĩria mao, ndũkareke mĩbango yao igaacĩre, matikae gwĩtũia. **9** Mĩtwe ya arĩa mandigĩcĩrie irohumbikania na mathũũna marĩa marehetwo nĩ miromomo yao. **10** Marogwĩrwo nĩ makara me gwakana; maroikio mwaki-inĩ, maikio marima marĩ mũtondo, kũria matakoima o na rĩ. **11** Ndũkanareke arĩa macambanagia magaacĩre bũrũri-inĩ; mwanangĩko ũrothingata andũ arĩa mahũthagĩra ũhinya. **12** Nĩ nĩnjũũ atĩ Jehova niarũagĩra kĩhooto kĩa arĩa athũĩni, na akagitira kĩhooto kĩa arĩa abatari. **13** Titherũ arĩa athĩngu nĩmarĩgocaga rĩtwa riaku, na arĩa arũngĩrũrũ nĩmagatũũra ũthĩũ-inĩ waku.

141 Thaburi ya Daudi Wee Jehova, nĩwe ndĩrakaĩra; hiũha ũũke kũrĩ nĩ. Igua mũgambo wakwa ngĩgũkaira. **2** Ihooya riakwa rĩroambata mbere yaku ta mũtararĩko wa ũbumba; nakuo kwambararia moko makwa kũrotũika ta igongona rĩa hwaĩ-inĩ. **3** Wee Jehova, iga mũrangĩrĩ kanua-inĩ gakwa, rangagĩra mũrango ũyũ wa miromomo yakwa. **4** Ndũkareke ngoro yakwa iguucĩrĩrio ũndũ-inĩ mũũru, ndigatuĩke wa gwĩka ciiko cia waganu hamwe na andũ arĩa amaramari; Ndũkareke ndĩe irio ciao iria irĩ mũrĩo. **5** Mũndũ mũthingu nĩakĩninge: ũndũ ũcio nĩ wa kũnyonia ũtũgi; kũndũithia nĩakĩndũithie: ũguo no ta kũnjĩtĩrĩria maguta mũtwe wakwa. Mũtwe wakwa ndũngĩrega gũtĩrĩrio maguta macio. No rĩrĩ, ihooya riakwa nĩ rĩa gũtũũra ndeganĩte na ciiko cia andũ arĩa meekaga ũũru; **6** aathani ao magaikio thĩ kuuma igũrũ rĩa rwaro rwa ihiga, nao arĩa aaganu nĩmakamenya atĩ ciugo ciakwa ciarĩ cia ma. **7** Nĩmakoĩga atĩrĩ, “O ta ũria mũndũ acimbaga mũgũnda na akahũũra hianyũ, no taguo mahĩndĩ maitũ maharaganĩtio mũromomo-inĩ wa mbĩrĩra.” (Sheol h7585) **8** No rĩrĩ, maitho makwa nĩwe macũthĩrĩrie, Wee Mwathani Jehova; nĩ harĩwe njũragĩra; nĩ ũndũ ũcio ndũkareke ngue. **9** Ngĩtira ndikanyĩitwo nĩ mũtego irĩa nyambĩrwo, ũnjehanĩrĩrie na mũtego ya andũ arĩa

mekaga ũũru. **10** Andũ acio aaganu maroogwa wabu-inĩ wao ene, no nĩ ngĩhĩtũkage itekuona ũgwati.

142 Thaburi ya Daudi Ngayagĩra Jehova nyanĩrĩre; ngwambararia mũgambo wakwa kũrĩ Jehova anjĩguire tha. **2** Njĩtũrũraga mateta makwa mbere yake; ndĩrĩmwĩraga thũũna wakwa ndĩ mbere yake. **3** Rĩria roho wakwa waringĩka thĩĩnĩ wakwa, Wee nĩwe ũmenyaga njira irĩa ndĩrĩgera. Njira-inĩ irĩa thĩiagĩra-rĩ, andũ nĩmahĩthũũre mũtego. **4** Ta rora mwena wakwa wa ũrĩo wone; gũtĩrĩ o na ũmwe ũranũmbũyũ. Ndirĩ na ha kũũria; muoyo wakwa gũtĩrĩ mũndũ o na ũmwe ũngĩũmenyerera. **5** Wee Jehova, niwe ngayagĩra; njugaga atĩrĩ, “Wee nĩwe rĩrĩro riakwa, na igai riakwa bũrũri-inĩ wa arĩa marĩ muoyo.” **6** Thĩkĩrĩria gũkaya gwakwa, nĩgũkorwo ndĩmũhĩnyĩrĩrie mũno; ndeithũra kuuma kũrĩ andũ arĩa mathingatanĩte na nĩ, nĩgũkorwo marĩ na hinya mũno kũngĩra. **7** Njohorithia kuuma kĩoho-inĩ gĩakwa, nĩguo ngoocage rĩtwa riaku. Hĩndĩ ũyo andũ arĩa athĩngu nĩmakandigĩcĩria, nĩ ũndũ wa ũria ũnjĩkite wega.

143 Thaburi ya Daudi Igua ihooya riakwa, Wee Jehova, thĩkĩrĩria kĩrĩro gĩakwa ũnjĩguire tha; ũka ũndeithie, nĩ ũndũ wa wĩhokeku waku na ũthingu waku. **2** Ndũgaciirithie ndungata yaku, nĩgũkorwo maitho-inĩ maku gũtĩrĩ mũndũ ũrĩ muoyo ũngĩtuo mũthingu. **3** Thũ nĩthingatĩte, ikangurumania thĩ tũri-inĩ; itũmaga ndũũre nduma-inĩ ta arĩa maakuire tene. **4** Nĩ ũndũ ũcio roho wakwa ũkaringĩka thĩĩnĩ wakwa; ngoro yakwa nĩmakĩte mũno thĩĩnĩ wakwa. **5** Nĩndĩrĩrĩkanaga matukũ marĩa ma tene; ndĩrĩcũũranagia mawĩko maku mothe na ngatarania maũndũ marĩa moko maku meekite. **6** Ndambũrũkĩtie moko makwa na kũrĩ we; muoyo wakwa ũkũnyootagira ta bũrũri ũria mũũmũ. **7** Wee Jehova, hiũha kũnjĩtika; roho wakwa niũthĩrĩtuo nĩ hinya. Tĩga kũũhitha ũthĩũ waku, ndikahaane ta arĩa maotoonyaga irima. **8** O rũciĩni reke njũguage kiugo kĩa wendo waku ũria ũtathiraga, nĩgũkorwo nĩwe ndĩhokete. Nyonia njira irĩa njagĩrĩrwo nĩkũgera, nĩgũkorwo muoyo wakwa ndĩwerekeirie igũrũ kũrĩ we. **9** Ndeithũra kuuma kũrĩ thũ ciakwa, Wee Jehova, nĩgũkorwo ndĩhithaga harĩwe. **10** Nduta gwĩkaga wendi waku, nĩgũkorwo Wee nĩwe Ngai wakwa; Roho waku mwega arondongoragia, ngeragĩre kũria kwaraganu. **11** Wee Jehova, nĩ ũndũ wa rĩtwa riaku, tũũria muoyo wakwa; nĩ ũndũ wa ũthingu waku-rĩ, nduta kuuma mĩnyamaro-inĩ. **12** Nĩ ũndũ wa wendo waku ũtathiraga, kiria thũ ciakwa; niina arĩa othe maathũũre, nĩgũkorwo nĩ ndĩ ndungata yaku.

144 Thaburi ya Daudi Jehova arogoocwo, o we Rwaro rwakwa rwa Ihiga, o we ũmenyithagia moko makwa mũrũũre wa mbaara, agakĩruta ciara ciakwa kũria mbaara. **2** Nĩwe Ngai ũria ũnyendete, na nĩwe kĩrĩgo gĩakwa kĩa hinya, o we kũhitho gĩakwa na mũhonokia wakwa, nĩngĩ nĩwe ngo yakwa, na nĩ harĩ we njũragĩra, o we ũtũmaga andũ a ndũrĩrĩ maathĩke marĩ rungu rwakwa. **3** Wee Jehova, mũndũ akĩrĩ kĩ nĩguo ũmũmenyagĩrĩre, nake mũrũ wa mũndũ akĩrĩ kĩ nĩgeetha ũmũrũmbũyagĩe? **4** Mũndũ no ta mĩhũmũ;

matukū make mathiraga na ihenya o ta kīruru. **5** Wee Jehova, hingūra igūrū ūikūrūke; hutia irīma, nīgeetha irute ndogo. **6** Henūkia rūheni ūhurunje thū ciaku; ikia mīgu yaku ūcingathithe. **7** Tambūrūkia guoko gwaku ūrī igūrū; ndeithūra na ūūthare kuuma kūrī maaī maya maingī, ūndute kuuma moko-inī ma andū a kungī. **8** arīa tūna twao twaragia maheeni, o acio moko mao ma ūrīo marī na wara. **9** Wee Ngai, nīngūkūnīra rwimbo rwerū; ngūkūnīra na kinanda kīria kīgeetewo na nga ikūmi, **10** nyinīre ūrīa ūhootanagīra athamaki, o we ūhonokagia Daudi ndungata yake harī rūhiū rwa njora rwa ūragani. **11** Ndeithūra na ūūthare, ūndute kuuma moko-inī ma andū a kungī, arīa tūna twao twaragia maheeni, o acio moko mao ma ūrīo marī ma wara. **12** Hīndī iyo aanake aitū magaatuika ta mīmera mīrore wega wīthī-inī wao, nao airītu aitū mahaane ta itugī ciacūhītio cia kūgemia nyūmba ya ūthamaki. **13** Makūmbī maitū makaiyūragio irio cia mīthemba yothe. Ng'ōndu ciitū ikaingīha ikinye ngiri nyingī, cingīhe ikinye makūmi ma ngiri kūu mīgūnda-inī iitū; **14** nacio ndegwa ciitū nīigakuuaga mīrigo mīritū. Thingo itigakorwo na mīanya, kana gūthawo tūtwarwo ūkombo-inī, o na gūtīgakorwo na kīrīro kīa mīnyamaro njīra-inī cia matūūra. **15** Kūrathimwo nī andū arīa matarīi ta ūguo; kūrathimwo nī andū arīa Ngai wao arī we Jehova.

145 Thaburi ya Daudi Nīngūgūtūgīria, Wee Ngai wakwa Mūthamaki; ndīrīgocaga rīitwa rīaku tene na tene. **2** O mūthenya ndīrīkūgocaga na ngumagie rīitwa rīaku tene na tene. **3** Jehova nīwe mūnene, na nowe wagīrīre kūgocwo mūno; ūnene wake gūtīri mūdū ūngīhota kūtūūra. **4** Rūciaro rūmwe nīrūkarahīra rūrīa rūngī maūdū marīa waneka; nīrūkamenyithanagia ūhoro wa ciiko ciaku cia hinya. **5** Nīmakaaria ūhoro wa ūkaru wa ūnene waku ūrīa ūrī riiri, na nī ndaranagie ūhoro wa ciiko ciaku cia magegania. **6** Nīmarītheanaga ūhoro wa ūhōti wa maūdū maku ma kūmakania, na nī hunjagie ūhoro wa ūnene wa ciiko ciaku. **7** Nīmagakūngūūra wega waku mūingī, na maine ūhoro wa ūthingu waku makenete. **8** Jehova nī mūtugi na nī mūigua-tha, ndahiūhaga kūrakara, na aiyūrītwo nī wendo. **9** Jehova nī mwega harī andū othe; nīaiguagīra tha kīrīa gīothe ombīte. **10** Wee Jehova, kīrīa gīothe ūmbīte nīkīrīkūgocaga; andū aku arīa aamūre nīmarīgūkumaga. **11** Nīmarītheanaga ūhoro wa riiri wa ūthamaki waku, na maaragie ūhoro wa hinya waku, **12** nīgeetha andū othe mamenye ūhoro wa ciiko ciaku cia hinya, o na ūkaru wa ūthamaki waku, ūrīa ūrī riiri. **13** ūthamaki waku nī ūthamaki wa gūtūūra tene na tene, naguo wathani waku ūtūūruga nginya njjarwa ciothe. Jehova nī mwīhokeku harī ciīranīro ciake ciothe, na nīendete kīrīa gīothe ombīte. **14** Jehova nīanyīitagīrīra arīa othe maroga, na agatīira arīa othe mainamīte. **15** Maitho ma andū othe nīwe macūthīrīrie, na nīumaheaga irio ciao hīndī rīra yagīrīre. **16** ūkūnjūruga guoko gwaku, na ūkachingīria kīndū gīothe kīrī muoyo mabataro makīo. **17** Jehova nī mūthingu njīra-inī ciake ciothe, na nīendete kīrīa gīothe ombīte. **18** Jehova arī hakuhī na andū arīa othe

mamūkayagīra, arīa othe mamūkayagīra na ma. **19** Arīa othe mamwītīgagīra nīamahingagīra mabataro mao; nīaiguaga kīrīro kīao na akamahonokia. **20** Jehova nīamenyagīrīra arīa othe mamwendete, no arīa othe aaganu nīkūniina akaamaniina. **21** Kanua gakwa karīaragia gakagooa Jehova. Kūmbe o gīothe nīgīkīgooco rīitwa rīake itheru nginya tene na tene.

146 Gooai Jehova. Wee ngoro yakwa-rī, gooca Jehova. **2** Ndīgocaga Jehova hīndī rīra yothe ngūtūūra muoyo; ndīrīnaga, ngocage Ngai wakwa rīrīa rīothe ngūtūūra muoyo. **3** Ndūkanaige mwīhoko waku harī anene, kana harī andū, arīa matangīhota kūhonokania. **4** Rīrīa roho wao wameherera, macookaga o tīri-inī; mūthenya o ro ūcio mībango yao itūikaga ya tūhū. **5** Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūrīa ūteithio wake uumaga kūrī Mūrungu wa Jakubu, ūrīa mwīhoko wake ūrī harī Jehova Ngai wake, **6** Mūūmbi wa igūrū na thī, na iria, na kīrīa gīothe gītūūruga thīnī wacio: ūcio nīwe Jehova, ūrīa ūtūūruga arī mwīhokeku nginya tene. **7** Nīarūgamagīrīra kīhooto kīa arīa ahātīrīrie, na akahe arīa ahūtū irio. Jehova nīwe wohoraga arīa mohetwo, **8** Jehova nīahingūruga maitho ma arīa atumumu, Jehova nīatiiraga arīa mainamīte, Jehova nīendete andū arīa athingu. **9** Jehova nīamenyagīrīra andū a kungī, na agatūūra ciana cia ngoriai o na mūtumia wa ndigwa, no njira cia andū arīa aaganu nīaciriicaga. **10** Jehova egūtūūra athamakaga nginya tene, Ngai waku, wee Zayuni, athamakage njjarwa na njjarwa. Gooai Jehova.

147 Gooai Jehova. Kaī nī ūndū mwega kūgooca Ngai witū na rwīmbo-i, kaī nī ūndū mwega na mwagīrīru kūmūgooca-ī! **2** Jehova nīwe wakaga Jerusalemu; nīwe ūcookagīrīria andū a Isiraeli arīa matahitwo. **3** Nīwe ūhonagia arīa athuthīku ngoro, na akamooha ironda ciao. **4** Nīwe ūmenyaga mūgana wa njata, na akahe njata o njata rīitwa rīayo. **5** Mwathani witū nīwe mūnene na nī arī hinya mūingī; ūmenyo wake ndūrī mūthia. **6** Jehova nīwe ūtiiragīrīra andū arīa ahooreri, no arīa aaganu amatungumanagia thī. **7** Inirai Jehova mūmūcookerie ngaatho; inīrai Ngai witū na kinanda kīa mūgeeto. **8** Nīahumbagīra igūrū na matu; nīwe uuragīria thī mbura, na agatūma nyeki imere tūrīma-inī. **9** Nīwe ūheaga ng'ombe irio, na akahe tūcui twa mahuru irio rīrīa twamūkaīra. **10** Wee ndakenagīra hinya wa mbarathi, o na kana agakenera magūrū ma mūdū; **11** Jehova akenagio nī andū arīa mamwītīgagīra, o arīa maigaga mwīhoko wao harī wendo wake ūrīa ūtathiraga. **12** Wee Jerusalemu, kumia Jehova; gooca Ngai waku, wee Zayuni, **13** nīgūkorwo nīwe wīkagīra mīgīko ya ihingo ciaku hinya, na akarathima andū aku arīa marī thīnī waku. **14** Nīatūmīte kūgie thayū mīhaka-inī yaku, na agakūhūnīna na ngano rīra njega mūno. **15** Atūmaga wathani wake ūkinye gūkū thī; kiugo gīake kīhanyūkaga narua mūno. **16** Oiragia tharunji ihaana ta guoya mwerū cua, nayo mbaa akamīhurunja ta mūhu. **17** Mbura ya mbembe amiuragia taarī kagoto karoirā. Nūū ūngīhota gwītīria heho iyo yake? **18** Atūmaga kiugo gīake agatūma itwekūke; ahurutithanagia rūhuho, namo maaī magatherera. **19** Nīaguūrītīe kiugo gīake harī Jakubu, akaguūrīra Isiraeli mawatho make na

kírira kía watho wake wa kúrúmírírwó. **20** Ndarí ekíra rúrírí rúngí ta úguo, mawatho macio make ndúrírí itirí ciamamenya. Goocai Jehova.

148 Goocai Jehova. Goocai Jehova múrĩ kúu igúrú, mùmúgooce múrĩ kúu gütúügírú múnó. **2** Múgoocei, inyuí aráika ake othe, mùmúgooce, inyuothe mbútú ciake cia igúrú. **3** Múgoocei, inyuí ríia na mweri, múgoocei, inyuothe njata iria icangararaga. **4** Múgoocei, inyuí igúrú ría igúrú, o na inyuí maaí ma kúu igúrú wa matu. **5** Indo ciothe níikígooce ríitwa ría Jehova, nígúkorwo níwe wathanire na cio ikígía kuo. **6** Aaciigire handú hacio itúure ho tene na tene; aathanire kírira kía watho wa kúrúmírírwó kíría gítagathira. **7** Goocai Jehova gúkú thĩ, inyuí ciúmbe cia iria-inĩ, na úriku wothe wa maria maría manene, **8** rúheni, na mbura ya mbembe, na tharunji, na matu, na ihuhúkanio cia huhó iria ihingagia kírira gíake, **9** inyuí írĩma, na túrĩma tuothe, na mítĩ ya matunda, na mítarakwa yothe, **10** nyamú cia gíthaka, na ng'ombe ciothe, na ciúmbe iria nini, o na nyoni iria ciúmbúkaga, **11** athamaki a thĩ, na ndúrírí ciothe, na inyuí anene, na aathani othe a thĩ, **12** aanake, na airítu, na andú aría akúrú, o na ciana. **13** Othe nímagooce ríitwa ría Jehova, nígúkorwo ríitwa ríake riiki níró rítúügírĩ; riiri wake úrĩ igúrú ría thĩ o na ría matu. **14** Nĩambararítie rúhĩa ní úndú wa andú ake, níruo úgooci wa andú ake aría aamúre, níó andú a Isiraeli, andú aría marĩ hakuhĩ na ngoro yake. Goocai Jehova.

149 Goocai Jehova. Inĩrai Jehova rwĩmbo rwerú, mùmúgooce múrĩ kíungano-inĩ kía aría aamúre. **2** Andú a Isiraeli nímakenere úcio wamombire; andú a Zayuni nímacanjámúke ní úndú wa Múthamaki wao. **3** Nĩmagooce ríitwa ríake makírúgarúgaga, na mamúinire na túhembe, na kíanda kía múgeeto. **4** Nígúkorwo Jehova níakenagio ní andú ake; andú aría ahooreri amahumbaga thúmbĩ ya úhonokio. **5** Andú aría aamúre nímakenere gítĩo kúu, na maine macanjámúkíte marĩ o marĩrĩ-inĩ mao. **6** Úgooci wa Múrungu úrokorwo túnu-a-inĩ twao, na rúhiú rwa njora rúnoore míena yeerĩ rúkorwo moko-inĩ mao, **7** níguo meerĩthirie harĩ ndúrírĩ, na maherithie kírĩndĩ gía thĩ, **8** níguo moohe athamaki ao na mínyororo, na moohe andú ao aría marĩ igweta na bíngú cia kígera, **9** níguo mamakinyírĩe ituíro rírĩa mandíkúrwó. Úcio níguo riiri wa andú ake othe aría aamúre. Goocai Jehova.

150 Goocai Jehova. Goocai Múrungu múrĩ haría hake haamúre; múgoocei múrĩ kúu igúrú, o kúu kwa hinya wake. **2** Múgoocei ní úndú wa cíko ciake cia hinya; múgoocei ní úndú wa únene wake múingĩ múnó. **3** Múgoocei múkíhuhaga karumbeta, mùmúgooce na kíanda kía múgeeto, na gía kíñubi, **4** múgoocei na túhembe múkírúgarúgaga, mùmúgooce na inanda cia nga múkíhuhaga mítúrírú, **5** múgoocei múkíhúúríthanagia thaani cia rúthuku iria ng'ambi, mùmúgooce na thaani ikígamba o ta rúgambi. **6** Kíndú gíothe kíri míhúmú níkígooce Jehova. Goocai Jehova.

Thimo

1 Ici nĩ thimo cia Solomoni mūrũ wa Daudi, ūria warĩ mũthamaki wa Isiraeli; **2** nĩ thimo cia gūtũma mũndũ agĩe na ūũgĩ, na ataarĩke; nĩ cia gūtũma ahote gũtaũkĩrwo nĩ ciugo cia ūũgĩ; **3** nĩ cia gūtũma mũndũ ataarĩke ahote kũbarĩra mĩtũũrĩre wake, ekage maũndũ marĩa magĩrĩre, na ma kĩhooto, na marĩa mega; **4** nĩ cia gūtũma ūria ūtarĩ na ūũgĩ agĩe na ūmenyo, na cia gūtũma mũndũ mwĩthĩ agĩe na ūmenyo na ūgereri: **5** arĩa oogĩ-rĩ, nĩmathikĩrĩre na mongerere wĩrutĩ wao, nao arĩa akũirani maũndũ metikĩre gũtongorio. **6** Ningĩ nĩ cia gūtũma mũndũ atũkĩrwo nĩ thimo na ngerekano, na atũkĩrwo nĩ ciugo cia andũ arĩa oogĩ, na ndaĩ ciao. **7** Kiambĩrĩria kĩa ūmenyo nĩ gwĩtigĩra Jehova, no arĩa akĩgu nĩ mathũire ūũgĩ na ūtaaro. **8** Mũrũ wakwa, thikĩrĩria mataaro ma thoguo, na ndũgatigane na ūrutani wa maitũguo. **9** Maũndũ macio magaatũka ithaga rĩa kũgemia mĩtwe waku, na ta mũgathĩ wa kũgemia ngingo yaku. **10** Mũrũ wakwa, ehia mangĩgakũheenereria-rĩ, ndũkanetikanie nao. **11** Mangĩgakwĩra atĩrĩ, “Ūka ūthĩĩ hamwe na ithuĩ; reke tuoherie mũndũ tũite thakame yake, reke tũcemaceeme mũndũ o na ūtehitie; **12** ningĩ reke tũmamerie marĩ muoyo, o ta ūria mbarĩra ūkaga, na marĩ agima, o ta arĩa maharũrukaga irima; (Sheol h7585) **13** Na ithuĩ-rĩ, tũkĩgie na indo cia goru cia mĩthamba yothe, na tũyũrie nyũmba ciitũ na indo cia ndaho; **14** ruthithania wĩra na ithuĩ, tũkorwo na mũhuko ūmwe ithuothe”; **15** mũrũ wakwa, tĩga gũtwarana nao, ndũkagerere njĩra ciao; **16** nigũkorwo magũrũ mao mahanyũkaga mathĩĩ mehia-inĩ, nao mahiũhaga magaithe thakame. **17** Kaĩ nĩ wĩra wa tũhũ kũiga gĩkerenge nyoni ciothe igĩkuonaga-ĩ! **18** Andũ aya mohagĩria thakame yao ene; maceemaga o mĩoyo yao ene! **19** Ūcio niguo mũthia wa arĩa othe magĩaga na indo na njĩra ya ungumania; indo icio ininaga mĩoyo ya arĩa magĩaga nacio. **20** Ūũgĩ nĩ aretana anĩrĩre njĩra-inĩ, ningĩ agakayũrũka arĩ ihaaro-inĩ cia mũingĩ; **21** Aragũthũka na mũgambo mũnene arĩ magomano-inĩ ma njĩra kũu kũrĩ inegene, o na itoonyero rĩa itũũra inene akoria atĩrĩ: **22** “Inyuĩ mũtarĩ ūũgĩ-rĩ, nĩ nginga rĩ mũgũtũũra mwendete njĩra cianyu itarĩ cia ūũgĩ? Nĩ nginga rĩ anyũrũria megũtũũra makenagĩra kinyũrũri, na arĩa akĩgu mathũire ūmenyo? **23** Korwo nĩmwetikĩrĩre kũigua ūtaaro wakwa-rĩ, ningĩgamũhingũrĩre ngoro yakwa, ndũme mũmenye meciiria makwa. **24** No tondũ nĩmwaregire kũnjĩgua rĩa ndetanire, na gũtirĩ mũndũ werĩmbũrĩre hĩndĩ rĩa ndatambũkĩrĩre guoko gwakwa, **25** na mũkiagĩra mataaro makwa mothe bata, na mũkiaga gwĩtikĩra ikaanania riakwa-rĩ, **26** nĩ na nĩ ningamũthekerera hĩndĩ yanyu ya mwanangiko, na ndĩmũnyũrũre rĩria mũgaakorwerwo nĩ mũtino: **27** ĩ hĩndĩ irĩa guoya ūkaamũkorera ta kĩhuhũkanio, rĩria mwanangiko ūkaamũhaata ta rũhulo rwa kĩhuhũkanio, rĩria mũgaakinyĩrĩrwo nĩ mĩnyamaro na ruo rwa ngoro. **28** “Hĩndĩ ĩyo nĩmakangaira, no ndikametika; nĩmakanjetha na kĩyo, no matikanyona. **29** Tondũ nĩmathũũrĩre ūmenyo, na matiigana gũthũura gwĩtigĩra

Jehova, **30** tondũ matietikĩrĩre mataaro makwa, na nĩmamenire ikaanania riakwa, **31** makaarĩa maciaro ma mĩthĩire yao, na mahũnio nĩ maciaro ma mathugunda mao. **32** Nĩgũkorwo ūgenyũ wa arĩa matarĩ ūũgĩ nĩũkamooraga, nakuo kwĩgangara kwa arĩa akĩgu nigũkamaniina; **33** no ūria wothe ĩnjĩguaga arĩtũũruga na thayũ, na atũũre ahooreire, atarĩ ūgwati angũtigĩra.”

2 Mũrũ wakwa, ūngĩtikĩra ciugo ciakwa, na ūgie maathani makwa ta mũthĩithũ thĩĩnĩ waku, **2** nakuo gũtũ gwaku ūgũtegere ūũgĩ, na werekerie ngoro yaku kũgia na ūmenyi, **3** na ūngĩgaakayũrũruka na ūhoore gũkũũrana maũndũ, na wĩtane wanĩrĩre ūheo ūtaũku, **4** na ūngĩkawetha ta betha, na ūucarie ta kĩgũna kĩhithe-rĩ, **5** hĩndĩ ĩyo nĩũgataũkĩrwo nĩ ūhoro wa gwĩtigĩra Jehova, na ūgie na ūmenyo wa Ngai. **6** Nĩgũkorwo Jehova aheanaga ūũgĩ, na kanua gake koimaga ūmenyo na ūtaũku. **7** Andũ arĩa arũngĩrĩru amaigĩre ūhootani, nĩwe ngo ya arĩa matarĩ ūcuuke mĩthĩire-inĩ yao, **8** nigũkorwo nĩarangaagĩra njĩra cia arĩa marũmagĩrĩra kĩhooto, na akagitĩra njĩra ya andũ ake arĩa ehokeku. **9** Hĩndĩ ĩyo nĩũgataũũrana maũndũ marĩa magĩrĩre, na ma kĩhooto, na marĩa mega: ūgĩkũũrane njĩra o yothe njega. **10** Nĩgũkorwo ūũgĩ nĩũgatoonya ngoro yaku, naguo ūmenyo ūkenagie muoyo waku. **11** ūgereri nĩũrĩkũgĩtagĩra, naguo ūtaũku ūkũrangagĩre. **12** Ūũgĩ nĩũgataũhonokia kuuma njĩra-inĩ cia andũ arĩa aaganu, ūkũhonokie kuuma kũrĩ andũ arĩa maaragia maũndũ ma waganu, **13** o arĩa matigaga njĩra iria nũngĩrĩru, magathĩra njĩra cia nduma, **14** arĩa makenaga magĩka ūũru, na magakenagie nĩ ūũru wa waganu, **15** na no-o arĩa njĩra ciao ciogomete, na mĩthĩire yao ĩrĩ ya ungumania. **16** Ūũgĩ nĩũgataũhonokia kuuma harĩ mĩtũmia ūria mũtharia, ūkũhonokie harĩ ng'enyũ ya mĩtũmia na ciugo ciake cia kũheenereria andũ, **17** ūcio ūtigite mũratawe wa ūnĩni wake, na agatiganĩria kĩrĩkanĩro kĩria aarikanũire na mũthũuriwe arĩ mbere ya Ngai. **18** Nĩgũkorwo nyũmba yake ĩranga andũ gĩkuũ-inĩ, nacio njĩra ciake ikamerekeria kũrĩ maroho ma arĩa akuũ. **19** Gũtirĩ mũndũ ūthĩiiga harĩ we agacooka, kana akegwatĩra njĩra cia muoyo. **20** No rĩrĩ, wee nĩũrĩthĩiiga na mĩthĩire ya andũ arĩa ega, na ūgeragĩre njĩra cia arĩa athingu. **21** Nĩgũkorwo andũ arĩa arũngĩrĩru nĩo magaatũũra bũrũri-inĩ, na arĩa matarĩ ūcuuke nĩo magaatigara kuo; **22** no rĩrĩ, andũ arĩa aaganu nĩmakeherio bũrũri-inĩ, nao arĩa matarĩ ehokeku nĩmakamunywo maingatwo kuo.

3 Mũrũ wakwa, ndũkariganĩrwo nĩ ūrutani wakwa, no ngoro yaku nĩrũmagie maathani makwa, **2** nigũkorwo nĩmagakuongerera matukũ ūtũũre mĩaka mĩingĩ, na matũme ūgaacĩre. **3** Ndũkanareke wendani na wĩhokeku ikweherere; cioherere ngingo yaku, ūciandĩke kĩhengere-inĩ kĩa ngoro yaku. **4** Weka ūguo nĩũgeetikĩrika, na ūgie na rĩitwa rĩega maitho-inĩ ma Ngai o na ma andũ. **5** Wĩhoke Jehova na ngoro yaku yothe, na ndũkanehoke ūmenyo waku mwene; **6** mũmenyithagie mĩthĩire yaku yothe, na nĩarĩrũngaga njĩra ciaku. **7** Tĩga kwionaga ūrĩ mũũgĩ maitho-inĩ maku mwene; wĩtigĩre Jehova na ūtheemage maũndũ marĩa mooru. **8** Ūndũ ūcio nĩũrĩkũrehagĩra ūgĩma wa

mwĩrĩ, na mahĩndĩ maku makoragwo marĩ na hinya. **9** Tĩaga Jehova na ũtonga waku, ningĩ ũmũtĩage na macoro mothe ma mbere ma irio ciaku cia mĩgũnda; **10** namo makũmbĩ maku nimakaiyũrĩrĩ, nayo mĩtũngĩ yaku iyyũrĩrĩre ndibei ya mũhĩhano. **11** Mũrũ wakwa, tiga kũnyarara ihũura rĩa Jehova, na ndũgathũũre irũithia rĩake, **12** nĩgũkorwo Jehova arũithagia arĩa endete, o ta ũria ithe wa mũndũ arũithagia mũriũ ũria akenagĩra. **13** Kũrathimwo-rĩ, nĩ mũndũ ũria wonete ũũgĩ, mũndũ ũcio wĩgũrĩre na ũmenyo, **14** nĩgũkorwo ũũgĩ nĩ wa bata mũno gũkĩra betha, na ũciaraga uumithio ũkĩrĩte wa thahabu. **15** Ũũgĩ ũrĩ goro gũkĩra ruru iria ndune; kĩrĩa gĩothe ũngũrĩrĩria gũtirĩ kĩngĩringithanio naguo. **16** Guoko-inĩ gwake kwa ũro harĩ ũĩngĩ wa matukũ; guoko-inĩ gwake kwa ũmotho harĩ na ũtonga na gĩtĩio. **17** Mĩthĩire ya ũũgĩ nĩ mĩthĩire ya kwendeka, na njĩra ciaguo ciothe nĩ cia thayũ. **18** Ũũgĩ nĩ mũtĩ wa muoyo kũrĩ arĩa maũhĩmbagĩria; arĩa megĩagĩra naguo-rĩ, nĩmarĩrathimagwo. **19** Jehova aahandire mĩthingi ya thĩ na ũũgĩ, na akĩrũmia igũrũ na ũmenyo wake; **20** ũmenyo wake nĩguo wagayanirie kũrĩa kũrĩku, namo matu magatatagia ime. **21** Mũrũ wakwa tũria matua mega na ũkũũrani maũndũ, ndũkanareke ciehere maitho-inĩ maku; **22** nĩcio igaagũtũria muoyo, na nĩ ithaga rĩa kũgemagia ngingo yaku. **23** Ningĩ ũrĩthiia na njĩra yaku ũrĩ na thayũ, na kũgũrũ gwaku gũtikahĩngwo; **24** Wakoma-rĩ, ndũgetigĩra; wakoma-rĩ, ũrĩkomaga toro mwega. **25** Ndũgetigĩre mwanangĩko wa narua, kana kĩhuhũkanio kĩrĩa gikoragĩrĩa andũ arĩa aaganu, **26** nĩgũkorwo Jehova niwe ũgaatũka mwĩhoko waku, na amenyagĩrĩre kũgũrũ gwaku gũtikanyitwo nĩ mũtego. **27** Ndũkanagĩrĩrĩre ũndũ mwega ũkĩnyĩre arĩa maagĩrĩrwo nĩgũkĩnyĩrwo nĩguo, rĩrĩa ũrĩ na ũhoti wa kũhingia ũndũ ũcio. **28** Ndũkaneeere mũndũ wa itũura rĩaku atĩrĩ, “Thĩĩ ũgoka rĩngĩ; kũũ ũrenda nĩngakũhe rũciũ,” o rĩrĩa ũrĩ na kĩndũ kũũ hakuhĩ. **29** Ndũkanaciĩre gwika mũndũ wa itũura rĩaku ũuru, ũcio ũtũuraga hakuhĩ nawe akwĩhokete. **30** Ndũkanarũithie mũndũ tũhũ, rĩrĩa atarĩ ũndũ mũũru agwĩkĩte. **31** Ndũkanacumĩkĩre maũndũ ma mũndũ wa ngũĩ, kana ũthũure njĩra o na imwe yake, **32** nĩgũkorwo Jehova nĩathũire mũndũ mwaganu, no nĩagĩaga ndundu na andũ arĩa arũngĩrũru. **33** Nyũmba ya arĩa aaganu itũuraga na kĩrumi kĩa Jehova, no mũciĩ wa arĩa athingu nĩaũrathimaga. **34** Jehova nĩanyũrũragia andũ arĩa manyũrũranagia na mwĩtĩio, no arĩa menyĩihagia nĩamaheaga wega wake. **35** Andũ arĩa oogĩ magayaga gĩtĩio, no andũ arĩa akũgu magayaga njono.

4 Atĩrĩrĩ, inyuĩ arĩũ akwa, ta thĩkĩrĩria ũrũtani wa thoguo; njiguai nĩguo mwĩgũire na kũmenya maũndũ. **2** Tondũ ngũmũhe ũrutani mwega, nĩ ũndũ ũcio mũtigatĩrike ũrutani wakwa. **3** Rĩrĩa ndaarĩ mwana nyũmba-inĩ ya baba, ndĩ o mũndũ mwĩthĩ, na ndĩ mwana wa mũmwe wa maitũ-rĩ, **4** baba nĩandũtĩre, akĩnjĩra atĩrĩ, “Wĩgwatĩre ciugo ciakwa na ngoro yaku yothe; rũmia maathani makwa, na nĩngũtũura muoyo. **5** Gĩa na ũũgĩ, gĩa na kũmenya maũndũ; ndũkanariganĩrwo nĩ ciugo ciakwa, kana wahũke kuuma harĩ cio. **6** Ndũkanatĩrike ũũgĩ, naguo niũrikũgitagĩra; **7** ũũgĩ ũkĩrĩte indo ciothe;

nĩ ũndũ ũcio wĩgũire na ũũgĩ. Īĩ, kaba kũruta indo ciaku ciothe wĩgũire na kũmenya maũndũ. **8** Tũũgagĩria ũũgĩ mũno, naguo niũrikwambararagia; ũhĩmbagĩrie, naguo niũrikũtĩthagia. **9** Nĩũgagwĩkĩra ithaga rĩa ũtũgĩ mũtwe waku, na ũkũhe thũmbĩ thaka mũno.” **10** Thĩkĩrĩria, wee mũrũ wakwa, na wĩtkĩre ũria ngũkwĩra, nĩgeetha miaka ya muoyo waku iĩngĩhe. **11** Nguonetie njira ya ũũgĩ, na ngagũtongoria njira-inĩ iria nũngarũ. **12** Rĩrĩa ũgũthĩ, makinya maku matikahĩngwo; rĩrĩa ũkũhanyũka-rĩ, ndũkahĩngwo. **13** Rũmia ũrutani wakwa, na ndũkanareke ũkweherere; ũgitagĩre wega, nĩgũkorwo nĩguo muoyo waku. **14** Ndũkanagerere njira ya andũ arĩa aaganu, kana ũthĩire njira ya andũ arĩa ooru. **15** Mĩthĩemage, na ndũkanamĩgerere; mĩhutatĩre, na wĩthĩire na njira yaku. **16** Nĩgũkorwo andũ arĩa aaganu matingĩkoma nginya meeke ũuru; mooragwo nĩ toro nginya matũme mũndũ ahĩngwo, agwe. **17** Marĩaga irio iria monete na ũmaramari, na makanyua ndibei matunyanite na hinya. **18** Mĩthĩire ya andũ arĩa athingu ihaana ta ũtheri wa gũgĩkia, ũria ũthiiaa ũgĩtheretũkaga nginya mũthenya barigici. **19** No mĩthĩire ya andũ arĩa aaganu ihaana ta nduma ndumanu; o matimenyaga kĩrĩa kĩamahĩnga. **20** Mũrũ wakwa, ta thĩkĩrĩria ũria ngũkwĩra; tega gũtũ ũiguu ciugo ciakwa. **21** Ndũkanareke ciehere maitho-inĩ maku, ciigage ngoro-inĩ yaku; **22** nĩgũkorwo nĩcio itũuragia arĩa maciĩgwatĩire muoyo, na igeĩra mwĩrĩ wao wothe ũgĩma. **23** Makĩria ya macio mothe, rangagĩra ngoro yaku, nĩgũkorwo niyo gĩthima kĩrĩa gĩtherũkaga muoyo. **24** Eheria rũnana kanua-inĩ gaku; nacio ndeto cia ũmaramari-rĩ, nĩciikare kũraya na iromo ciaku. **25** Maitho maku nĩmaroraga na mbere, ũcũthagĩrĩre mbere yaku wega. **26** Aragania njira iria magũrũ maku marĩthiiaagĩra, na ũthiiaagĩre o njira iria ngĩndĩrĩku. **27** Ndũkanaahũke na mwena wa ũrĩo kana wa ũmotho; eheria kũgũrũ gwaku kuuma ũuru-inĩ.

5 Mũrũ wakwa, thĩkĩrĩria ũũgĩ ũyũ wakwa, tega gũtũ wega ũiguu ciugo ciakwa cia ũtaũka, **2** nĩguo ũtũũre ũbaarĩrĩrĩ, nayo miromo yaku itũũre ũmenyo. **3** Nĩgũkorwo miromo ya mũtumia mũtharia itaataga ũũkĩ, na miario yake iĩyorokete gũkĩra maguta; **4** no marigĩrĩrio nĩmũrũrũ ta maaĩ ma nyongo, nĩ mũũgĩ ta rũhiũ rwa njora rũria rũũgĩ mbarĩ cieri. **5** Magũrũ make maikũrũkaga gĩkuũ-inĩ; makinya make mathiiaa merekeire o mbĩrĩra. (Sheol h7585) **6** Ndecĩiragia ũhoro wa njira ya muoyo; njira ciake nĩ njogomu, nowe ndooĩ ũguo. **7** Atĩrĩrĩ, arĩũ akwa, ta thĩkĩrĩria; mũtikanatiganĩrie ũria ngũmwĩra. **8** Thiiaagĩra njira ĩrĩ kũraya nake, mũtigakuhĩrĩre mũrangwo wa nyũmba yake, **9** nĩguo mũtikahaene hinya wanyu mwega kũrĩ andũ angĩ, na miaka yanyu kũrĩ mũndũ ũtarĩ tha, **10** nĩguo ageni matikehũũnie na ũtonga wanyu, na kĩrĩa ũnogeire gĩtongie mũciĩ wa mũndũ wa kũngĩ. **11** Marigĩrĩrio-inĩ ma muoyo waku nĩũgacaaya, hĩndĩ rĩa nyama cia mwĩrĩ waku na mwĩrĩ waku igaakorwo ithĩrĩte hinya. **12** ũkoiga atĩrĩ, “Hĩ, kaĩ nĩndathũũire gũtaarwo-ĩ! Hĩ, kaĩ ngoro yakwa niyamenete kũrũithio-ĩ! **13** Ndingĩthĩkiire arutani akwa, kana thĩkĩrĩre ataarani akwa. **14** Nĩnginyĩte hũgũrũrũ-inĩ cia mwanangĩko, ndĩ o gatagatĩ-inĩ ga kũngano gĩothe.” **15** Atĩrĩrĩ,

nyuuga maai ma itangi riaku we mwene, maai maria mathereraga moimite githima-ini giaku mwene. **16** Ni kwagirire ithima ciaku ciunagire maai barabara-ini, kana turuui twaku tuunagire ihaaro-ini cia muingi? **17** Nimagitiure mari maku wiki, matigatuike maku na mundu wa kungi o na ri. **18** Githima giaku kirorathimwo, nawe ukenagire mutumia wa unini waku. **19** Athakarite ta thwariga wa mugoma, akaagira ta gathiiya ka mugoma: kiganagwo ni nyondo ciake hndi ciothe, ukenagio ni wendo wake hndi ciothe. **20** Muru wakwa, ni ki kingituma ukenio ni mutumia mutharia? Ni ki kingituma uhimbirre githuri kia mutumia wa mundu ungi? **21** Nigukorwo mithiire wa mundu niyonagwo ni Jehova, nake niaturagira njira ciake ciothe. **22** Ciiko njuru cia mundu mwaganu nicio imutegega; nga cia mehia make nicio imuohaga, ikamurumia biu. **23** Mundu ucio niagaakuwa ni kwaga utaar, akoora ni undu wa urimu wake munene.

6 Muru wakwa, ungikorwo uigite kindu gia kurugamirira thiri wa mundu wa itura riaku, ukorwo ati niwe utuikite wa kumurihira thiri haru mundu ungi-ri, **2** ungikorwo utegeeto ni uria uugite, ukagwatithio ni ciugo cia kanua gaku-ri, **3** giike atiri, muru wakwa, ni guo witeithure, kuona ati niugwite moko-ini ma mundu wa itura riaku: Thi winyihie wee mwene; muthaithe muno akuohere. **4** Ndukareke maitho maku mone toro, kana ureke imone ciaku icunge. **5** Witeithure o ta uria thwariga iiteithuraga kuuma moko-ini ma miguumi, o na kana ta uria nyoni iiteithuraga kuuma mutego-ini wa mutegi. **6** Thi haru thigiriri, wee kiguuta giiki; ucuaranie mitugo yayo ni guo uuhiige! **7** Ndiri munene, kana mumirugamiriri, o na kana mumiaithi, **8** no niigagira muthiithu wa irio hndi ya riua, na igacookanirira irio ciayo hndi ya magetha. **9** Ugukoma hau nginya-ri, wee kiguuta giiki? Uriukira ri, utige toro waku? **10** Komakoma gatoro kanini, na ucungacunge hanini, na ukunje moko hanini ni guo uhuruke; **11** atiri, ithini ugaugukorerera ta mitu, ukorererwo ni wagi uhaana ta mundu wiohete indo cia mbaara. **12** Mundu kimaramari na mwaganu-ri, uria ithiiaa akiaragia ndeto itari nungiruru, **13** ucio unagira andu riitho, na akaheneria andu na makinya make, o na akaheneria andu na ciara ciake-ri, **14** ucio ithugundaga uru aru na maheeni ngoro-ini yake: ucio hndi ciothe ahuraga maundu ma nyamukano. **15** Ni undu ucio mutino ukaamuhubaniria o rimwe aterigirire; mwanangiko utari kihonia niukamuniina biu. **16** Kuri maundu matandatathuuriwo ni Jehova, i, o na ni mugwanja maria onaga mari magigi, nimo: **17** maitho ma mwitio, na rurimi ruria ruheenania, na moko maria maitaga thakame ya andu matehitie, **18** na ngoro iria ithugundaga maundu wa waganu, na maguru maria mateng'eraga guthi gwika uru, **19** na mura utari wa ma uria ithothoraga ndeto cia maheeni, o na mundu uria urehaga nyamukano gatagati ka andu a nyina umwe. **20** Muru wakwa, tura urumitie maathani ma thogu, na ndugatirike urutani wa maitguo. **21** Moherere ngoro-ini yaku nginya tene; makundike marigiirre ngingo yaku. **22** Riria uguithi-ri,

ni marigutongoragia; wakoma-ri, ni marikumenyagirira; na riria warahuka-ri, ni marikwaragiria. **23** Nigukorwo maathani maya ni tawa, na urutani uyü ni uthiri, namo mataaro ma kurunga mundu-ri, nimo njira ya muoyo, **24** magakweheragia haru mundu-wa-nja ucio mwaganu, na magakuhonokia kuuma kuri rurimi ruyoroku rwa mutumia ucio n'enyu. **25** Ndikeririre ithaka wake ngoro-ini yaku, kana ureke akuguucirire na maitho make, **26** nigukorwo mumaraya atumaga mundu athiine nginya ahooyage kenyu ka mugate, na mutumia mutharia aguimaga muoyo waku guo mwene. **27** Mundu no atahire mwaki githuri-ini giake, na ngu ciake ithie? **28** Mundu no agerere iguru ria makara mari na mwaki, na makinya make matihie? **29** Uguo no taguo mundu uria ukomaga na mutumia wa mundu ungi atari; gutiri mundu ungimuhutia na ndaherithio. **30** Andu matimenaga mucici angikorwo aiyite ni guo eniire n'aragu riria aru muihuu. **31** No riri, anginyitwo-ri, no nginya arhe maita mugwanja, o na angikorwo ekuriha na utonga wa nyumba yake wothe. **32** No mundu uria utharagia niagite wiciirio; uria wothe wikaga uguo niwe mwene wiyangaga. **33** Nguraro na kwinyararithia nicio igai riake, na cio thoni ucio ciake gutiri hndi igathario ithire; **34** nigukorwo uru ni guo warahuraga mang'uri ma mthuuri, na ndakaigua tha akirihiria. **35** Ndagetikira irihi o na ririkü; niakaarega ihaki o na riri inene atia.

7 Muru wakwa, tura urumitie ciugo ciakwa, na wiigire maathani makwa thini waku. **2** Ruria maathani makwa, na niugatira muoyo; gitagira morutani makwa o ta kiua kia riitho riaku. **3** Mohagire ciara-ini ciaku; umaandike kihengere-ini kia ngoro yaku. **4** Ira uugi atiri, "Wee niwe mwaru wa maitu," nago utauku iwitage mundu wa nyumba yanyu; **5** nicirikweheragia haru mundu-wa-nja ucio mutharia, o na kuuma kuri mutumia ucio utari mwihokeku, hamwe na ciugo ciake cia kureenirira. **6** Ndi ndirica-ini ya nyumba yakwa-ri, ni ndacuthirire na nja kamwanya-ini, **7** ngiona kimwana gatagati ka aria matari oogi, na ngikuirana gatagati ka aanake, mundu mwithi utari na uugi wa gukuirana maundu. **8** Aikurikaga na njira iria yar hakuhi na koine ya kwa mundu-wa-nja ucio, agithi na njira iyo yerekeire na gwake mucii, **9** na kwaru na mairia o kahwa-ini gugitukatuka, gukiambirira kugia nduma ya utuku. **10** Na riri, hagika mundu-wa-nja kumutunga, welumbite ngu ta mumaraya, aru na wara ngoro-ini. **11** (Ni mungeni na mung'athia, na maguru make matikragirira mucii; **12** rimwe aru njira-ini, na riria ringi aru ihaaro-ini, ehithagire andu koine-ini ciothe cia njira.) **13** Nake akinyiita mwanake ucio, akimumumunya, na akimwira atiri ategiconoka, **14** "Ndi na maruta ma ngwatanro mucii, tondu umuthi nihingirie muihitwa yakwa. **15** Ni undu ucio ndoimagara, ndooka gugutunga; nguguaritie muno, na riu ni ndakuona! **16** Ninarite uriri wakwa na macuka ma gatani ma marangi kuuma Misiri. **17** Uriri ucio wakwa ni ndutiriri indo nungi wega ta manemane, na thubiri, o na mundarathini. **18** Uka twihunie wendo nginya rucini; reke twikenie na

wendo! **19** Mithuuri wakwa ndarī mūci; nīathiite rūngendo rūraiho. **20** Nīathiire na mūhuko wake ūiyūrite mbeeca, na akainūka mūci o rīria mweri ūkaiganana.” **21** Agikimūheenereria na ciugo, akimūhithia; agikimūhua na mīario yake mīnyoroku. **22** O rīmwe akimūrūmīrīra ta ndegwa igīthīi gūthinjwo, kana ta thwariga igītoonya kīana-inī kīa mūtego, **23** nginya akaaya gūtheecwo inī nī mīguū, akahaana ta nyoni igūthūkite mūtego-inī, itekūmenya o na hanini atī ūndū ūcio no ūmīrute muoyo. **24** Atīrīrī, ariū akwa, ta thikīrīriai; tegai matū mūigue ūria ngūmwīra. **25** Mūtikanareke ngoro cianyu irūmīrīre mīthiire yake, kana mūingīre njīra-inī ciake. **26** Nī andū aingī arikītie kūrūnda; arīa oragīte nī kīrīndī kīingī mūno. **27** Nyūmba yake nī njīra njariī ya gūthīi mbīrīra, nayo yerekagīria andū nyūmba-inī cia gīkuū. (Sheol h7585)

8 Githī ūgī ndareetana? Githī ūtaūku ndaranīrīra na mūgambo wake? **2** Njīra-inī kūrīa gūtūgūgūru, na magomano-inī ma njīra-rī, niho ūgī arūgamīte; **3** ningī hakuhi na ihingo irīa cierekeire itūūra inene, o hau matoonyero-inī-rī, niho araanīrīra akoiga atīrī: **4** “Inyū andū nī inyūi ndireeta; ndrīaanīrīra na mūgambo wakwa kūrī andū othe a thī. **5** Inyūi arīa mūtari na ūgī, gīai na ūbaarīrīri, inyūi arīa akīgu, gīai na ūtaūku. **6** Thikīrīriai, nigūkorwo ndī na maūndū ma bata ngwaria; ngūtumūra mīromo yakwa njarie maūndū marīa magīrīre. **7** Kanua gakwa kaaragia ūhoro wa ma, nigūkorwo mīromo yakwa nīthūire waganu mūno ta kīndū kīrī magīgi. **8** Ciugo ciothe cia kanua gakwa nī cia ūthingu; gūtīrī o na kiugo kīmwe gīacio kīogomu kana gīa kūhīthania. **9** Kūrī arīa makūūranaga maūndū ciugo ciothe nīciagīrīre; itirī mahītia kūrī arīa marī na ūmenyo. **10** Thuurai mataaro makwa handū ha betha, mūthūure ūmenyo handū ha thahabu irīa njega mūno, **11** nigūkorwo ūgī nī wa goro gūkīra ruru irīa ndune, na gūtīrī kīndū ūngīrīrīria kīngīringithanio naguo. **12** “Nī ūgī-rī, ndūūranagia na ūbaarīrīri; nīndīgwaīre ūmenyo o na gūthugunda maūndū mega. **13** Gwītīgīra Jehova nīgūthūūra ūuru; nīthūire mwītīo na mwītūgīrīo, na mītugo mīuru na mīario ya waganu. **14** Kīrīra na ūgī wa gūkūūrana maūndū nī ciakwa; nī ndī na ūtaūku, na ndī na ūhōti. **15** Athamaki mathamakaga nī ūndū wa hinya wakwa nao aathani magathondeka mawatho ma kīhōoto; **16** anene mathamakaga nī ūndū wa hinya wakwa, o ūndū ūmwe na arīa othe marī igweta arīa maathanaga gūkū thī. **17** Nīnyendete arīa manyendete, nao arīa manjaragia na kīyo nīmānyonaga. **18** Ūtonga na gītīo cionekaga harī nī, o hamwe na ūtonga wa gūtūūra, na ūgaacīru. **19** Maciaro makwa nī mega gūkīra thahabu irīa therie; uumithio wakwa nīkīrīte betha irīa njega. **20** Nī thīaga na njīra ya ūthingu, ngathīra o njīra-inī cia kīhōoto, **21** ngīheaga andū arīa manyendete ūtonga, na ngaiyūragia igīna ciao. **22** “Jehova wānyūmbere o kīambīrīra-inī kīa wāra wake, mbere ya mawīra make ma tene; **23** ndaathuurirwo kuuma tene wa tene, kuuma o kīambīrīra, thī itarī yagīa. **24** Rīria gūtaagīte maria manene-rī, niguo ndaciariwo, o hīndī irīa gūtaarī matherūkīro maiyūrite maa; **25** ndaciariwo irīma itanahaandwo harī irī, na tūrīma

tūtanagīa, **26** we atanoomba thī kana ithaka ciayo, o na kana rūkūngū o ruothe rwa thī. **27** Nī ndaarī o kuo hīndī irīa aathondeke igūrū na akīrīga handū ha rīo, hīndī irīa eekīrīre rūkīrīri rwa kūrīa kūrīku, **28** rīria aahaandire matu kūu igūrū, na akīrīmīa ithima cia kūrīa kūrīku wega, **29** rīria eekīrīre mūhaka wa irīa niguo maaī matikanāe kwagarara watho wake, na rīria aahandire mīthingi ya thī. **30** Hīndī iyo ndaarī o hakuhi nake ndī ta mūbundi mūgī. Ndaaiyūritwo nī gīkeno mūthenya o mūthenya, na ngakenaga hīndī ciothe ndī mbere yake, **31** ngakenagīra thī yake yothe, na ngakenagio nī andū othe a thī. **32** “Atīrīrī ariū akwa, ta thikīrīriai; kūrathimwo nī arīa marūmagīa njīra ciakwa. **33** Ta thikīrīriai mataaro makwa niguo mūhīge; mūtīkamarege. **34** Kūrathimwo nī mūndū ūria ūnjiguaga, agacūthagīrīria mīrango-inī yakwa o mūthenya, akanjetagīrīra hīngīro-inī cia mīrango yakwa. **35** Nīgūkorwo ūria wothe ūgīte na nī nī muoyo agīte naguo, nake akagīa na agetīkīrīka harī Jehova. **36** No ūria wothe ūhitanītie na nī nī ūuru eikaga; nao arīa othe maathūire nī gīkuū mendete.”

9 Ūgī nīakīte nyūmba yake; nīaicūhītie itugī ciayo mūgwanja. **2** Nīahaarīrie nyama, na akahaarīria ndībei, o na akaara metha yake. **3** Nīatūmīte ndungata ciake cia airītu nja, na nīaretana arī harīa hatūūgīru mūno itūūra-inī rīria inene, akoiga atīrī: **4** “Andū arīa othe matarī na ūgī nīmoke gūkū!” Ningī akeera andū arīa maagīte ūtaūku atīrī, **5** Ūkai mūrīe irio ciakwa, na mūnyue ndībei irīa ndīmūthondekeire. **6** Tiganai na mīthiire yanyu itarī ya ūgī, na nīmūgūtūūra muoyo; cookai gūthīiaga na njīra ya ūtaūku. **7** “Ūria wothe ūtaaraga mūnyūūranīa eitāgīra irumī; na ūria wothe ūkaanagia mūndū mwaganu egīragīra njono. **8** Ndūkanataare mūnyūūranīa, niguo ndagagūthūire; kaania mūndū mūgī, nake nīegūkwenda. **9** Taara mūndū mūgī na nīegūkīrīria kūūhīga; mūndū mīthingu mūrute, na nīekuongerera ūgī wake. **10** “Kīambīrīria kīa ūgī nī gwītīgīra Jehova, na kūmenya Ūria Mūtheru nīkuo gūtaūkīrwo. **11** Nīgūkorwo nī ūndū wakwa matukū maku nīmakaingīha, na wongererwo mīaka ya gūtūūra muoyo. **12** Ūngīkorwo ūrī mūgī-rī, ūgī waku nīūgākūgūna; na ūngīkorwo ūrī mūnyūūranīa-rī, we nowe ūkaanyarīrīka.” **13** Mūndū-wa-nja ūria wītagwo Mūkīgu nī wa inegene; we ndarī mūtugo, na ndarī ūmenyo. **14** Aikaraga thī mūrango-inī wa nyūmba yake, agaakarīra gītī harīa hatūūgīru mūno itūūra-inī rīria inene, **15** ageetaga arīa marehītūkīra, arīa marethīra na njīra ciao. **16** Ameeraga atīrī, “Andū arīa othe matarī na ūgī nīmoke gūkū!” Nao arīa maagīte ūtaūku akameera atīrī: **17** “Maaī ma kūiya marī mūrīo; o na irio irīa irīagīrwo hitho-inī irī cama!” **18** No andū acio matīkoragwo makīmenya atī arīa akuū marī kūu, na atī agenī ake marī o kūrīa kūrīku mbīrīra-inī. (Sheol h7585)

10 Mwana mūgī atūmaga ithe akene, no mwana mūkīgu atūūragīa nyīna na kīeha. **2** Mīthīhūthū yumanīte na ungamania ndrī kīgūni, no ūthingu ūkūūragā mūndū kuuma kūrī gīkuū. **3**

Jehova ndarekagĩrĩria mũndũ mũthingu ahũte, no nĩamarĩgagĩrĩria merĩrĩria ma mũndũ mwaganu. **4** Moko ma kĩgũũta matũmaga mũndũ athĩne, no moko ma mũndũ ũrĩ kũyo marehaga ũtonga. **5** ũrĩa ũcokanagĩrĩria irio hĩndĩ ya rĩũa nĩ mwana mũũgĩ, no ũrĩa ũkomaga hĩndĩ ya magetha nĩ mwana wa kũrehe thoni. **6** Mũtwe wa mũndũ mũthingu ũĩkaraga ũhumbĩrĩtuo nĩ irathimo, no kanua ka mũndũ mwaganu kaiyũraga ngũũ. **7** Kĩrĩrikano kĩa mũndũ mũthingu gĩgatuĩka kĩrathimo, no rĩtwa rĩa mũndũ mwaganu nĩrĩkabutha. **8** Mũndũ ũrĩa ũrĩ na ũũgĩ wa ngoro nĩetikagĩra mawatho, no mũndũ wa kũhũhũtĩka nĩakanangĩka. **9** Mũndũ wa mũthĩire mĩrũngĩrĩru athĩiaga ategwĩtĩgĩra ũgwati, no mũndũ ũrĩa ũrĩ mũthĩire mĩogomu nĩakamenyeka. **10** Mũndũ ũrĩa uunagĩra ũngĩ rĩitho na rũnano nĩarehage kĩa, na mwaria mũkĩũgu nĩakanangĩka. **11** Kanua ka mũndũ mũthingu nĩ gĩthĩma kĩa muoyo, no kanua ka mũndũ mwaganu kaiyũraga ngũũ. **12** Rũmena rũrehaga nyamũkano, no wendani ũhumbagĩra ũũru wothe. **13** ũũgĩ ũkoragwo mĩromo-inĩ ya mũndũ ũrĩa mũkũũrani maũndũ, no mũndũ ũrĩa ũtooi gũkũũrana maũndũ aagĩrĩrwo nĩ rũthanju ciande-inĩ ciake. **14** Andũ oogi meigagĩra ũmenyo, no kanua ga kĩrĩmũ keitagĩra mwanangĩko. **15** Indo cia itonga nĩ gĩtũũro kĩa kũrĩgĩre na hinya, no ũkĩa nĩguo mwanangĩko wa andũ arĩa athĩĩni. **16** Mũcaara wa andũ arĩa athĩngũ ũmarehagĩra muoyo, no indo irĩa cionagwo nĩ andũ arĩa aaganu imarehagĩra iherithia. **17** Mũndũ ũrĩa ũiguaga agĩtaarwo arĩ njĩra-inĩ ya muoyo, no mũndũ ũrĩa ũregaga kũrũthio-rĩ, nĩahĩthĩthagĩa andũ arĩa angĩ. **18** Mũndũ ũrĩa ũhithaga rũmena rwake aragĩa na mĩromo ya maheeni, na ũrĩa wothe ũcambanagĩa nĩ mũndũ mũkĩũgu. **19** Rĩrĩa ciugo ciaingĩha mehĩa matiagaga, no mũndũ ũrĩa ũkĩraga nĩ mũũgĩ. **20** Rũrĩmĩ rwa mũndũ mũthingu nĩ betha njega, no ngoro ya mũndũ mwaganu ndĩrĩ bata. **21** Mĩromo ya arĩa athĩngũ ũhũnagĩa andũ aingĩ, no andũ akĩũgu makuaga nĩ kwaga gũkũũrana maũndũ. **22** Kĩrathimo kĩa Jehova nkĩo kĩrehaga ũtonga, na ndarĩ kĩa onaganagĩrĩria nakĩo. **23** Mũndũ mũkĩũgu akenagĩra mũtugo mĩũru, no mũndũ ũrĩ na ũtaũku akenagĩra ũũgĩ. **24** Kĩrĩa mũndũ mwaganu etigagĩra nkĩo gĩkaamũkora, na kĩrĩa mũndũ mũthingu erĩragĩria nkĩo akaaheo. **25** Kĩhũhũkanio kĩa hĩtũka andũ arĩa aaganu maticookaga kuoneka, no andũ arĩa athĩngũ mehaandaga wega ngĩnya tene. **26** Ta ũrĩa thĩki ĩgagatagĩra magego, na ndogo ĩkarũrĩra maithe-rĩ, noguo kĩgũũta kĩa haana kũrĩ arĩa magĩtũmaga. **27** Gwĩtĩgĩra Jehova-rĩ, kuonagĩrĩria mũndũ matukũ ma gũtũũra muoyo, no miaka ya mũndũ mwaganu nkĩnyĩhio ĩnyĩhagĩo. **28** Itanya rĩa mũndũ mũthingu nĩ gĩkeno, no kũrĩgĩrĩro kĩa mũndũ mwaganu no gĩa tũhũ. **29** Njĩra ya Jehova nĩ rũrĩrĩro rĩa andũ arĩa athĩngũ, no nĩ mwanangĩko harĩ arĩa mekaga ũũru. **30** Mũndũ ũrĩa mũthingu ndarĩ hĩndĩ akaamunywo, no ũrĩa mwaganu ndagatũũra thĩĩni wa bũrĩrĩ. **31** Kanua ka mũndũ ũrĩa mũthingu karehaga ũũgĩ, no rũrĩmĩ rwa ũtũrĩka nĩrũkaniinwo. **32** Mĩromo ya mũndũ mũthingu nĩyũũĩ kwaria ndeto irĩa ciagĩrĩre, no kanua ka ũrĩa mwaganu kaaragĩa o rũtũrĩko.

11 Ratĩrĩ itarĩ cia ma nĩ kĩndũ kĩrĩ magĩgi harĩ Jehova, no nĩakenagĩra mahĩga ma gũthĩma marĩa maigananu. **2** Rĩrĩa mwĩtĩio woka, ũrũmagĩrĩrwo nĩ thoni, no kwĩnyĩhio kũrehaga ũũgĩ. **3** ũrũngĩrĩru wa arĩa marũgamĩte wega nĩũmonagĩrĩria njĩra, no andũ arĩa matarĩ ehokeku, nĩmanangagwo nĩ ũhĩnga wao. **4** ũtonga ndũrĩ kĩguni mũthenya wa mang'ũrĩ, no ũthĩngũ nĩũkũũraga mũndũ kuuma kũrĩ gĩkũũ. **5** ũthĩngũ wa andũ arĩa matarĩ na ũcuuke ũmathondekagĩra njĩra nũngarũ, no andũ arĩa aaganu magũũthagĩo nĩ waganu wao ene. **6** ũthĩngũ wa andũ arĩa arũngĩrĩru nĩũmahonokagĩa, no andũ arĩa matarĩ ehokeku nĩmategagwo nĩ merĩrĩria mao mooru. **7** Hĩndĩ rĩa mũndũ mwaganu aakua, kũrĩgĩrĩro gĩake nĩgũthĩra gĩthĩraga; kĩrĩa gĩotho eerĩgĩrĩre kuuma kũrĩ ũhoti wake gĩtuĩkaga o tũhũ. **8** Mũndũ ũrĩa mũthingu nĩahonokagĩo kuuma thĩĩna-inĩ, naguo ĩgaacookerera ũrĩa mwaganu. **9** Mũndũ ũtetĩgĩrĩte Ngai nĩanangaga mũndũ wa itũũra na kanua gake, no arĩa athĩngũ nĩmetharaga nĩ ũndũ wa ũmenyo. **10** Rĩrĩa andũ arĩa athĩngũ magaacĩra, itũũra nĩgũkenĩ rĩkenaga; rĩrĩa andũ arĩa aaganu maathĩra, nĩkũrũhio kũrũũthagĩo. **11** Itũũra inene nĩrĩtũũgagĩrĩo nĩ ũndũ wa kĩrathimo kĩa andũ arĩa arũngĩrĩru, no nĩrĩanangagwo nĩ kanua ka andũ arĩa aaganu. **12** Mũndũ ũtarĩ ũũgĩ wa gũkũũrana maũndũ anyũrũragĩa mũndũ wa itũũra rĩake, no mũndũ ũrĩ na ũtaũku nĩ gwĩkĩrĩra ekĩragĩra. **13** Mũndũ wa mũhũhu nĩoĩmagĩa ndeto cia ndundu njĩ, no mũndũ mwĩhokeku nĩaigaga hitho. **14** Bũrĩrĩ ũngĩaga ũtongoria mwega nĩkũgũa ũgũũaga, no ataarani aingĩ matũmaga kũgĩa na ũhootani kũna. **15** Mũndũ ũrĩa ũrũgamagĩrĩra thĩĩrĩ wa mũndũ ũngĩ ti-itherũ nĩagathĩĩmĩka, no mũndũ ũrĩa wothe wagaga kũrũgamĩrĩra mũndũ thĩĩrĩ atũũragĩa na thayũ. **16** Mũndũ-wa-njĩ mũtaana nĩegĩagĩra gĩtĩio, no arũme arĩa matarĩ tha no ũtonga magĩaga naguo. **17** Mũndũ mũtaana egunaga we mwene, no mũndũ ũtarĩ tha erehagĩra thĩĩna we mwene. **18** Mũndũ mwaganu athũkũmaga mũcaara wa kũmũheeni, no ũrĩa ũhaandaga ũthĩngũ nĩagethaga irĩhĩ rĩa ma. **19** Mũndũ ũrĩa mũthingu kĩa niagatũũra muoyo, no mũndũ ũrĩa ũrũmagĩrĩra waganu nĩ gũkua agaakua. **20** Andũ arĩa marĩ ngoro ya rũtũrĩko nĩ kĩndũ kĩrĩ magĩgi harĩ Jehova, no nĩakenagĩo nĩ andũ arĩa njĩra ciao itarĩ ũcuuke. **21** Ti-itherũ mũndũ mwaganu ndakaaga kũherithio, no andũ arĩa athĩngũ nĩmakahonokio. **22** Mũndũ-wa-njĩ mũthaka ũtarĩ ĩgererĩ ahaana ta gĩcũhĩ gĩa thahabu kĩrĩ inĩũrũ-inĩ rĩa ngũrwe. **23** Wendi wa mũndũ mũthingu ũrĩkagĩrĩria o wega-inĩ, no kũrĩgĩrĩro kĩa mũndũ ũrĩa mwaganu kĩrĩkagĩrĩria mang'ũrĩ-inĩ. **24** Kũrĩ mũndũ ũheanaga na ũtaana, nake agakĩrĩrĩria kũgĩa na indo; ũngĩ atũĩkaga mũkarĩ mũno, no agathĩĩ o na mbere gũthĩĩna. **25** Mũndũ mũtaana nĩakagaacĩra; ũrĩa ũnyootoraga arĩa angĩ o nake mwene nĩakanyootorwo. **26** Mũndũ ũrĩa ũregaga kwenderĩa andũ mbembe irĩa aĩgĩte nĩarumagwo nĩ andũ, no mũndũ ũrĩa ũciendagĩa, kĩrathimo kĩrĩkoragwo mũtwe-inĩ wake. **27** Mũndũ ũrĩa ũcaragĩa maũndũ mega arĩonaga o wega, no ũrĩa ũcaragĩa maũndũ mooru no mo marĩmũkoraga. **28** Mũndũ ũrĩa wothe wĩhokaga ũtonga wake nĩkũgũa akaagũa, no arĩa athĩngũ makaagaacĩra ta ithangũ

rĩria iruru. **29** Mündũ ũria ũnyamaragia mũciĩ wake akaagaya o rũhuho, nake mündũ mũkĩgu agaatuĩka ndungata ya ũria mũũgĩ. **30** Maciario ma andũ arĩa athingu nĩ mũtĩ wa muoyo, nake mündũ ũria mũũgĩ nĩaguucagĩrĩria ngoro cia andũ. **31** Angĩkorwo andũ arĩa athingu nĩmarĩhagwo marĩ gũkũ thĩ-rĩ, githĩ arĩa matetigĩrite Ngai na arĩa ehia matikarĩhwo makĩria!

12 Mündũ ũria wotho wendete ũtaaro nĩendete ũmenyi, no ũria ũthũire gũkaanio nĩ mündũ mũkĩgu. **2** Mündũ ũria mwega nĩatugagwo nĩ Jehova, no mündũ mwara Jehova amũtuaga mündũ mwĩhia. **3** Mündũ ndangĩhota kwihaanda na maũndũ ma waganu, no ũria mũthingu ndangĩenyenyeka. **4** Mũtumia ũria ngatha niwe thũmbĩ ya mũthuuri wake, no mũtumia ũconorithagia mũthuuri wake atarĩ ta ũbuthu mahĩndĩ-inĩ make. **5** Mĩbango ya andũ arĩa athingu nĩ ya kĩhoo, no ũtaaro wa andũ arĩa aaganu nĩ wa maheeni. **6** Ndeto cia andũ arĩa aaganu nĩ cia kuohia andũ mamaite thakame, no mĩario ya andũ arĩa arũngĩrĩru nĩmahonokagia. **7** Andũ aaganu mang'auranagio magathira biũ, no nyũmba ya mündũ ũria mũthingu itũũraga ĩrĩ nĩmu. **8** Mündũ agaathagĩrĩrio kũringana na ũũgĩ wake, no andũ marĩ mecĩria mogomu nĩmamenagwo. **9** Kaba mündũ ũria wonagwo ta atarĩ bata no nĩ arĩ ndungata, gũkĩra ũria wĩtuaga atĩ nĩ mündũ wa bata, na ndarĩ gĩa kũria. **10** Mündũ mũthingu nĩamenyagĩrĩria muoyo wa nyamũ yake, no maũndũ marĩa ma tha ma ũria mwaganu nĩ ma kũnyariirana. **11** Mündũ ũria ũrimaga mũgũnda wake nĩarĩkoragwo na irio nyingĩ, no ũria ũhanyũkanagia na maũndũ ma tũhũ niagĩte gũkũũrana maũndũ. **12** Arĩa aaganu meriragĩria indo iria itahitwo nĩ andũ arĩa ooru, no mĩri ya arĩa athingu nĩgaacagĩra. **13** Mündũ mũũru ategagwo nĩ mĩario ya wĩhia wake, no mündũ mũthingu nĩahonokaga kuuma thĩĩna-inĩ. **14** Mündũ nĩaiyũragwo nĩ maciario mega ma kanua gake, ti-itherũ, o ta ũria agunagwo nĩ wĩra wa moko make. **15** Njĩra ya mündũ mũkĩgu yonekaga yagĩrĩre harĩ we, no mündũ mũũgĩ nĩathikagĩrĩria mataaro. **16** Mündũ mũkĩgu onanagia marakara make o rĩmwe, no mündũ mũbaarĩrĩri aarumwo ndatindanagĩrĩra. **17** Mũira wa ma arutaga o ũira wa ma, no mũira ũtarĩ wa ma aaragia maheeni. **18** Ciugo iteciirĩtio itheecaga ta rũhiũ rwa njora, no rũrĩmĩ rwa mündũ ũria mũũgĩ nĩkũhonia rũhonagia. **19** Mĩromo ĩria yaragia ma itũũraga nginya tene, no rũrĩmĩ rwa maheeni nĩ rwa kahinda o kanini. **20** Ngoro cia arĩa mathugundaga gwika ũuru ciyũritwo nĩ maheeni, no gĩkeno nĩ kĩa andũ arĩa matũmaga thayũ ũgaacĩre. **21** Gũtirĩ ũuru ũngĩkora andũ arĩa athingu, no arĩa aaganu maiyũritwo nĩ thĩĩna. **22** Mĩromo ĩria ĩheenanagia nĩ kĩndũ kirĩ magigi harĩ Jehova, no nĩakenagio nĩ andũ arĩa maaragia ma. **23** Mündũ mũbaarĩrĩri nĩahithaga ũmenyi wake, no ngoro cia andũ arĩa akĩgu ĩmemerekagia ũrimũ. **24** Moko ma mündũ ũrĩ kiyoo nĩmo magaaathana, no kĩgũta gĩkaarutithio wĩra wa ũkombo. **25** ũritũ wa ngoro nĩũhatagĩrĩria mündũ, no ciugo njega nĩitũmaga akene. **26** Mündũ mũthingu nĩataaraga arata ake, no njĩra ya arĩa aaganu nĩ kũmahĩthia ĩmahĩthithagia. **27** Mündũ

kĩgũta o na ndahĩhagia nyama cia ũguĩmi wake, no mündũ ũrĩ kiyoo onaga indo ciake irĩ cia goro. **28** Muoyo wonekaga na njĩra ya ũthingu; na njĩra-inĩ ĩyo-rĩ, kũrĩ muoyo ũtaagathira.

13 Mwana mũũgĩ nĩathikagĩrĩria ũrutani wa ithe, no mũnyũrũrana ndathikagĩrĩria agĩkaanio. **2** Mündũ nĩakenagĩra maciario mega ma kuuma kanua gake, no mündũ ũria ũtarĩ mwĩhokeku eeriragĩria haaro. **3** Mündũ ũria ũmenyagĩrĩra kanua gake nĩ muoyo wake amenyagĩrĩra, no ũria ũhiũhaga kwaria nĩakanangika. **4** Ngoro ya kĩgũta ĩriragĩria na ndione kĩndũ, no merirĩria ma mündũ ũrĩ kiyoo nĩmakahingio. **5** Mündũ mũthingu nĩathũire ũhoroo ũtarĩ wa ma, no mündũ mwaganu ekaga maũndũ ma thoni na ma njono. **6** ũthingu ũgitagĩra mündũ ũria mũrũngĩrĩru, no waganu nĩũng'auranagia mündũ mwĩhia. **7** Kũrĩ mündũ wĩtuaga gĩtongo, no ndarĩ kĩndũ; kũrĩ ũng'ĩ wĩtuaga mũthĩĩni, no arĩ na ũtonga mũnene. **8** ũtonga wa mündũ wahota gũkũũra muoyo wake, no mündũ mũthĩĩni ndaiguaga akĩhĩtĩrwo. **9** ũtheri wa mündũ mũthingu waaraga ũgacangarara, no tawa wa mündũ mwaganu nĩkũhoroo ũhoragio. **10** Mwĩtĩio ũciaraga njũgitano, no ũũgĩ wonekaga harĩ arĩa metikagĩra gũtaarwo. **11** Mbeeca itarĩ cia wĩhokeku itihiaaga igĩthiraga, no ũria ũcookanagĩrĩria mbeeca tũnini o tũnini nĩatũmaga ciongerereke. **12** ũndũ mũtaanye ũngĩkario mũno nĩũrwaragia mündũ ngoro, no kĩrĩgĩrĩro kĩhingĩtio gũtuikaga ta mũtĩ wa muoyo. **13** Mündũ ũria ũthũire ũrutani nĩeyũnhaga, no ũria ũtĩĩaga maathani nĩakaheo kĩheo. **14** ũrutani wa mündũ ũria mũũgĩ nĩ gĩthima kĩa muoyo, ũhũndũraga mündũ kuuma mĩtego-inĩ ya gĩkuũ. **15** Gũtaũkĩrwo wega nĩ maũndũ gũtũmaga mündũ endeke, no njĩra ya arĩa matarĩ ehokeku ti hũthũ. **16** Mündũ o wotho mwĩbaarĩrĩri ekaga maũndũ make na ũmenyi, no mündũ mũkĩgu aguũragia ũrimũ wake. **17** Mũtũmwo mwaganu atooynaga thĩĩna-inĩ, no mũtũmwo mwĩhokeku niarehaga kĩhonia. **18** Mündũ ũria ũregaga gũtaarwo anyĩitagwo nĩ thĩĩna na thoni, no mündũ ũria wĩtikagĩra gũkaanio atuikaga wa gũtĩio. **19** ũndũ mwĩrĩrĩre wakinyanĩra ũiguithagia ngoro wega, no andũ akĩgu monaga kũhutatĩra ũũru ta ũndũ ũrĩ magigi. **20** Mündũ ũria ũceeraga na arĩa oogĩ akĩragĩrĩria kũhĩga, no ũria ũtwaranaga na mündũ mũkĩgu onaga o ũũru. **21** Mũtino ũthingataga mündũ ũria mwĩhia, no ũgaacĩru nĩ kĩheo kĩa arĩa athingu. **22** Mündũ mwega atigagĩra ciana cia ciana ciake igai, no ũtonga wa mündũ mwĩhia ũigagĩrwo andũ arĩa athingu. **23** Mũgũnda wa mündũ mũthĩĩni no ũciare irio nyingĩ, no kwaga kĩhoo gũcĩniniaga ciothe. **24** Mündũ ũria ũigaga rũthanju thĩ nĩ mwana wake athũire, no ũria wendete mwana wake nĩamũherithagia. **25** Andũ arĩa athingu marĩaga makahũũna, no nda ya mündũ mwaganu ĩkaraga o ĩhũtĩ.

14 Mũtumia mũũgĩ nĩ gwaka akaga nyũmba yake, no mũtumia mũkĩgu nĩgũtharia atharagia nyũmba yake na moko make mwene. **2** Mündũ ũria ũthiiaaga na mũthĩire mũrũngĩrĩru nĩwe mwĩtigĩri Jehova, no ũria mũthĩire yake ĩrĩ mũhĩtanu nĩamũmenete. **3** Mĩario ya mündũ mũkĩgu nĩ rũthanju rwa kũmũhũũra, no

míromo ya aría oogí nĩmagitagíra. **4** Kúria gútarí ndegwa mĩharatí ikoragwo írĩ mĩtheru, no maciaro maingí moimanaga na hinya wa ndegwa. **5** Múira mwĩhokeku ndaheenana, no múira wa maheeni aaragia o maheeni. **6** Múnyúrúrania acaragia úügí na ndangiwona, no kúgĩa na úmenyo ní úhúthú kúrí mündú úria úkúúranaga maúndú. **7** Ikara kúraya na mündú múkĩgu, nígúkorwo ndúrí úmenyo úngĩona kuuma mĩromo-inĩ yake. **8** Úügí wa aría abaarírĩ níútúмага mamenye úhoro wa njĩra ciao, no úrimú wa andú aría akĩgu níumahítithagia. **9** Andú aría akĩgu manyúrúragia horohio ya mehia, no útugí wonekaga harí aría arúngírú. **10** Ngoro o yothe níyúúú úrúrí wayo, o na gikeno-inĩ kíayo gútarí mündú úngĩnyúitanira nayo. **11** Nyúmba ya mündú mwaganu níkanangwo, no hema ya mündú múrúngírú níkagaacíra. **12** Kúrí njira mündú onaga ta yagírúre, no marigírúrio mayo yerekagíría mündú o gíkuú-inĩ. **13** O na hĩndí ya gútheka ngoro no ikorwo ígítuura, na gikeno no kirigírúre na kíeha. **14** Andú aría matarí ehokeku nímakarĩhwo kúna ní úndú wa mĩthĩire yao, nake mündú mwega aheo kíheo kúringana na mĩthĩire yake. **15** Mündú útarí úügí etikagía úndú o wotho, no mündú múbaarírú níacúúranagía úhoro wa makinya make. **16** Mündú múügí níetigagíría Jehova na akeherera úuru, no mündú múkĩgu ekaga maúndú na kwĩgerera atekúmenyerera úndú. **17** Mündú úhíuhaga kúrakara ekaga maúndú ma úrimú, nake mündú mwara níamenagwo. **18** Andú aría matarí úügí magayaga úrimú, no aría abaarírú mahumbagwo thúmbí ya úmenyo. **19** Andú aría oorú nímakainamírú harí aría ega, na aría aaganu mainamírúre ihingo-inĩ cia aría athingu. **20** Andú aría athĩnĩ mathúúragwo o na ní andú a itúúra ríao, no itonga írĩ arata aingí. **21** Mündú úria úmenaga mündú wa itúúra ríake ní kwíhía ehagía, no kúratimwo ní úria úiguagíría athĩnĩ tha. **22** Andú aría mathugundaga úuru githĩ tí njira mahítagia? No aría mabangaga maúndú mega monaga útugí na wĩhokeku. **23** Wíra wotho wa hinya úrehaga uumithio, no mĩario mĩtheri írehaga o úhĩnĩ. **24** Útonga wa andú aría oogí níguo thúmbí yao, no úrimú wa andú akĩgu úciaraga úrimú. **25** Múira mwĩhokeku níahonokagía míoyo, no múira wa maheeni ní múheenania. **26** Mündú úria wítigagíría Jehova arí na kíhitho kírumú, o na ciana ciake ního írúragíría. **27** Gwítigíría Jehova ní gíthima kía muoyo, kúhúndúragaga mündú kuuma mítego-inĩ ya gíkuú. **28** Úingí wa andú níguo riiri wa múthamakí, no múnene útarí andú a gwatha ní mwanangíku. **29** Mündú múkirírúria arí úmenyo múingí, no mündú úhíuhaga kúrakara onagía úrimú. **30** Ngoro írĩ na thayú íheaga mwírí muoyo, no úuru úbuthagía mahĩndí. **31** Mündú úria úhinyagírúria athĩnĩ níkúnyarara anyararaga Úria wamombire, no úria wotho úiguagíría athĩnĩ tha, ní Ngai atĩaga. **32** Rírú mútino woka, aría aaganu matungumanagío thĩ, no aría athingu, o na gíkuú-inĩ makoragwo marí na rírúrí. **33** Úügí ní úikaraga ngoro-inĩ ya úria úru gúkúúrana maúndú, o na gatagatí ka írimú níwímenyithanagía. **34** Úthingu nígúttúgírúria útúugagírúria rúrúrí, no mehia ní gíconoko harí andú o othe. **35** Múthamakí níakenagío

ní ndungata njúgí, no níang'úrikagío ní ndungata írú ímúconorithagia.

15 Icookio ría úhooreri níreheragía mang'úrú, no kíugo kía úuru kíarahúragá marakara. **2** Rúrúimí rwa mündú úria múügí rúgaathagírúria úmenyo, no kanua ka mündú múkĩgu gathothokaga úrimú. **3** Maitho ma Jehova marí kúndú guothe, magacúthagírúria andú aría aaganu o na aría eega. **4** Rúrúimí rúrúia rúrehaga kíhonia ní ta mútí wa muoyo, no rúrúimí rwa maheeni rúthuthaga ngoro. **5** Mündú múkĩgu aregaga útaaro wa ithe, no mündú úria wítigagírúria kúringwo onanagía úbaarírú. **6** Nyúmba ya mündú múthingu íkoragwo na kígĩna kíenene, no uumithio wa andú aaganu úmarehagíría thĩina. **7** Míromo ya andú aría oogí ítabagía o úügí, no tíguo ngoro cia andú aría akĩgu cíikaga. **8** Igongona ría andú aría aaganu ní kúndú kíri magígí harí Jehova, no mahooya ma mündú úria múrúngírú níamakenagírúria. **9** Njira cia andú aría aaganu ní kúndú kíri magígí harí Jehova, no níendete andú aría mathingataga úthingu. **10** Íherithia rítarí ría tha ríetereire mündú úria útigíte njira, na mündú úria úthúire kúringwo níagaakua. **11** Gíkuú na Mwanangíko cíikaraga cíyaníkíte mbere ya Jehova, í nacio ngoro cia andú-rí, íkĩaníkíte atía! (Sheol h7585) **12** Múnyúrúrania níathúire kúringwo; ndangíhooya kíríra kúrí úria múügí. **13** Ngoro ngenú ítúмага gíthiithi gíthere, no ruo rwa ngoro rúthuthaga roho. **14** Ngoro írĩ na gúkúúrana maúndú nímaathaga úmenyo, no kanua ka mündú múkĩgu kehúúnagía na úrimú. **15** Matukú mothe ma andú aría ahafírúre ní ma thĩina, no ngoro írú njanjamúku íkoragwo na ndía hĩndí cíothe. **16** Ní kaba kúndú kíniini hamwe na gwítigírú Jehova, gúkúra útonga múnene úri na kínyarírúko. **17** Ní kaba kúria rwígá rwa nyeni haría harí wendo, gúkúra kúria njáu noru haría harí na rúthúúro. **18** Mündú úhíuhaga kúrakara aarahúragá ngararí, no mündú múkirírúria níkuúhoorera ahooragírúria haaro. **19** Njira ya kíguúta níkúlingwo íhingíto na múguu, no njira ya mündú múrúngírú ní njira njarí. **20** Mwana múügí atúмага ithe akene, no mündú múkĩgu ní nyina anyararaga. **21** Úrimú úkenagía mündú úria útooí gúkúúrana maúndú, no mündú úria múkuútu níarúngagírúria mĩthĩire yake. **22** Mibango níthaataga ní kwaga kíríra, no kúri na ataarani aingí mibango nígaacagírúria. **23** Mündú níaguaga gikeno agícookia úhoro úria wagírúre, nakío kíugo kíarítio hínda rírúria ríagírúre, kai ní kíega-í! **24** Harí mündú úria múügí njira ya muoyo írorete na ígúru, ímúgirúe gúikúúrika mbírúria-inĩ. (Sheol h7585) **25** Jehova níamomoraga nyúmba ya mündú úria mwítúú, no níamenyagírúria mĩhaka ya mútumia wa ndígwa. **26** Mecírúria ma mündú mwaganu ní kúndú kíri magígí harí Jehova, no mecírúria ma andú aría atheru níamúkenagía. **27** Mündú múkoroko arehagírúria nyúmba yake thĩina, no úria úthúire mahakí níagatúúra muoyo. **28** Ngoro ya mündú múthingu níthimaga macookio mayo, no kanua ka mündú mwaganu gathothokaga úuru. **29** Jehova aikaraga haraaya na andú aría aaganu, no níaguaga mahooya ma andú aría athingu. **30** Gútheria gíthiithi

nikürehagira ngoro gikeno, naguo ühoro üria mwega niwikiraga mahindi hinya. **31** Mündü üria üthikagiriria ikaanania riria ririhaga muoyo niagatüürania na andü aria oogi. **32** Mündü üria üregaga kügüa agikaanio ni kwinyarara enyararaga we mwene, no mündü üria wotho witikagira kürungwo agiäga na ütaüku. **33** Gwitigira Jehova nikuo küheaga mündü üüg, nakuo kwinyihia gütingoragia gütiio.

16 Mibango ya ngoro ni ya mündü, no icookio rira rürimi riumaga harü Jehova. **2** Mündü onaga mithiire yake yotho iri miäga, no Jehova niwe üthimaga matanya. **3** Rekaagiriria Jehova maündü mothe maria üritkaga, nayo mibango yaku niirigaacagira. **4** Jehova ombire indo ciothe iri na gitümi giäcio, ii-ni, o na aria aaganu aamombire ni ündü wa müthenya wa thüina. **5** Mündü wotho wa ngoro ya mwitüio ni kindü kirü magigi harü Jehova. Menyai na ma atiri, ndakaaga küherithio. **6** Mehia nimahorohagiro ni wendo na wihokeku, na ni ündü wa gwitigira Jehova-rü, mündü nieheragira üuru. **7** Riria mithiire ya mündü yakenia Jehova-rü, atümaga o na thü ciake itüüranie nake na thayü. **8** Kaba indo nini cionekete na njira ya üthingu, gükira uumithio münene ütarü wa kihooto. **9** Mündü niabangaga na ngoro müthiire wake, no Jehova niwe üroragia makinya make kürüa ekügerera. **10** Miromo ya müthamaki yaragia ühoro taari ndümürü, na kanua gake gatiagirüwo kuogomia kihooto. **11** Igeri na ratiri cia ma ni cia Jehova; mahiga mothe ma güthima maria marü mühuko-rü, o namo no wira wake. **12** Kürü athamaki-rü, gwika üuru ni ündü üri magigi, nigükorwo güti kia ünene kühaandaga ni ündü wa üthingu. **13** Athamaki nimakenagira miromo iria yaragia ma; ni marü bata na mündü waragia ühoro wa ma. **14** Mang'üri ma müthamaki ni ta mütümwo wa gikuü, no mündü müügi niakamahooreria. **15** Güthererwo güthiithi ni müthamaki ni muoyo; ütugi wake ütarü ta itu rira mbura iria iküragia irio. **16** Hi! Ka! kügüa üüg ni kwega gükira thahabu-i, güthuura ütaüku gügakira kügüa na betha! **17** Njira njariü ya aria arüngirü yerahagira üuru; mündü üria ümenyagirira mithiire yake ni muoyo wake mwene agitagira. **18** Mwitüio ürumagirüwo ni mwanangiko, roho wa mwitüigirio ükarümürüwo ni kügüa. **19** Ni kaba roho wa kwinyihia na gükorwo hamwe na aria ahinyiririe, gükira kügayana indo cia ndaho na aria etüi. **20** Mündü üria ürümbüyagia mataaro niagaacagira, na kürathimwo ni mündü üria wihokaga Jehova. **21** Aria oogi ngoro-ini metagwo aküürani maündü, na ciugo njega itüügagira ütaaro. **22** Ütaüku ni güthima kia muoyo kürü aria marü naguo, no ürimü ürehaga iherithia kürü andü aria aküügu. **23** Ngoro ya mündü müügi niyo itongoragia kanua gake, nayo miromo yake itüügagira ütaaro. **24** Ndeto njega ni igua rira üükü, iri mürio ngoro-ini, na harü mahindi ni ügima. **25** Kürü njira mündü onaga ta yagirü, no marigirio mayo yerekagira gikuü-ini. **26** Kühüta kwa müruti wa wira nikuo kümüteithagia, ng'aragu yake niyo imütindikaga. **27** Kimaramari güthugundaga üuru, na miario yakio ni ta mwaki wa gücina. **28** Mündü mwaganu arehaga ngarari, na mühuhu ütigitthanagia andü marü ürata münene. **29**

Mündü wa haaro aheenagiriria mündü wa itüura riake, akamütongoria njira-ini itari njega. **30** Mündü üria uunagira andü riitho akoragwo agithugunda waganu, üria ütembanagia miromo akoragwo agithugunda üuru. **31** Mbuü ni thümbi ya riiri; cionekaga ni ündü wa mütüürüre wa üthingu. **32** Ni kaba mündü mükiririria gükira njamba ya ita, na ni kaba mündü üria ürigagiriria marakara make gükira üria winyiitagira itüura inene. **33** Miti icuukagirwo maru-ini, no itua o riithe riumaga kürü Jehova.

17 Ni kaba kienyü kiumü kia mügate kündü kürü na thayü na ühooreri, gükira nyumba iyüürüte ndia no iri na ngüi. **2** Ndungata iri na üüg igaaatuka ya gwatha müriü wa mwene yo üria ürehaga njono, na niikegwatira igai iri ta ümwe wa ariü a mwathi wayo. **3** Nyüngü ni ya güthererio betha, na kirugutiro ni gia güthererio thahabu, no Jehova niwe ügeragia ngoro cia andü. **4** Mündü mwaganu athikagiriria miromo iria yaragia waganu; nake mündü wa maheeni athikagiriria rürimi rüria rwaragia maündü ma güthüka. **5** Mündü üria üthekagirira athüni nikümena amenaga Üria wamombire; mündü üria ükenagira müfino ndakaaga küherithio. **6** Ciana cia ciana ni thümbi harü andü aria akürü, nao aciari niyo riiri wa ciana ciao. **7** Miario ya bata ndagiriire kanua ka mündü mükügu, na makiria miario ya maheeni ndagiriire mündü üria wathanaga! **8** Ihaki rühaana ta ihiga rira kürehe münyaka kürü üria ühakanaga; kürüa guothe athiagia niagaacagira. **9** Mündü üria ühumbagira ihitia ni wendo acaragia, no üria ücookagira ühoro atigitthanagia andü marü ürata münene. **10** Kürüithio nigükenagia mündü üria üküüranaga maündü gükira iboko igana harü mündü mükügu. **11** Mündü müuru arongooragia o üremi; ni ündü ücio niagatümüwo münene ütarü tha amüükirire. **12** Ni kaba gücemanä na nduba itunyitwo ciana ciayo gükira gücemanä na mündü mükügu na ürimü wake. **13** Mündü angirüha wega na üuru, üuru ndükeheha nyumba-ini yake. **14** Kwambiriria haaro ni ta kühingürü maa mahingirü; ni ündü ücio tiganaga na ühoro ücio ngarari itaanagä. **15** Gütüira mündü mwaganu atü ndehitie na gütüira üria ütehütie atü ni mwihia, maündü macio meerü ni marü magigi harü Jehova. **16** Mbeeca ni cia bata ürikü iri guoko-ini kwa mündü mükügu, na ndangihota kügüra üüg, na ndari ngoro ya kwenda gütaükirwo? **17** Mürata wa mündü amwendaga hindü ciothe, nake müri wa nyina na mündü aciargaga ni ündü wa hindü ya thüina. **18** Mündü ütöo güküürana maündü atükaga wa kürüha thiriü wa mündü üngü o na akaiga kindü gia kürügamiirü thiriü wa mündü wa itüura riake. **19** Mündü üria wendete haaro ni mehia endete; na mündü üria wakaga kihingo kiraihu na igürü eitagira wanangiki. **20** Mündü üri ngoro ya üremi ndagaacagira; nake mündü üria üri rürimi rwa küheenanä agüüaga thüina-ini. **21** Kügüa na müriü mükügu kürehaga ihooru; ithe wa mündü mükügu ndari hindü akenaga. **22** Ngoro ngenü ni ndawa njega, no roho müthuthiku üng'aragia mahindi. **23** Mündü mwaganu amükagira ihaki na hito, niügu ogomie ciara wa kihooto. **24** Mündü üküüranaga

maündü aikaraga arorete o üügí, no maitho ma mündü mükíngu morúuraga nginya ituri cia thí. **25** Mwana mükíngu arehagíra ithe kíeha, na marúrü kúri nyina úria wanúciarire. **26** Ti wega kúherithia mündü útekíte mahítia, kana kúhúúra anene ní undü wa úrúngírúru wao. **27** Mündü úri na úmenyo aragia ciugo athimíte, nake mündü úri na útaúku aikaraga ahooreire. **28** O na mündü mükíngu angíkira níonagwo arí müügí, na akoneka arí mútaúku angítumia kanua.

18 Mündü úria útendaga gútúúrania na andü arúmagírira o merírira make; ningí areganaga na matua mothe ma úügí úria mükinyaníru. **2** Mündü mükíngu ndakenagíra útaúku, no akenagíra kwaria woni wake mwene. **3** Rírira waganu woka, úrehaga úirano, nacio njono irehaga thoni. **4** Ciugo cia kanua ka mündü ní ta ndia ndiku, no gíthima kía úügí ní karúú gatheríkaga. **5** Ti wega gútúúra andü aría aaganu maúthi, kana kuogomia kíhootho kía aría matehítie. **6** Míromo ya mündü mükíngu ímúrehagíra ngúú, nako kanua gake geetagia rúthanju. **7** Kanua ka mündü mükíngu níko kamúthúkagíra maündü, nayo míromo yake ní mútege wa ngoro yake. **8** Ndeto cia mündü wa múhuhu ní ta twenyú tweba twa irio; túmerúkaga nginya túturi-iní twa nda túria túri thíini múno. **9** Mündü kíguúta wíra-iní wake ní wa nyina na úria wanangaga. **10** Ríitwa ría Jehova ní múthiringo úri hinya; aría athingu moragíra ho, nao magaikara marí agítire. **11** Útonga wa andü aría atongu níguo itúúra ríao ría hinya; meciiragia ní rúthingo rútangíhaicika. **12** Mbere ya mwanangíko, ngoro ya mündü ikoragwo na mwítúú, no kwínyihia níkuo gútongoragia gítúú. **13** Mündü úria úcookagia úhoro mbere ya kúúthikírira, undü úcio ní úrimú na thoni ciake. **14** Roho wa mündü níguo úmúmagírira rírira arí múrúaru, no roho múthúthiku núú úngíhota kúwítúúra? **15** Ngoro ya mündü mükúúrani maündü níngíagíra úmenyo; matú wa aría oogí nímaúcaragírira. **16** Kíheo mündü aheaníte kímuonagia njira ya kúhítúúra, gíkamúkinyia harí andü aría anene. **17** Mündü úria úrehaga ciira wake mbere onekaga taarí we na ma, o nginya rírira mündü úria maraciira nake ooka kúmúúria ciúria. **18** Úcuuki wa míti níúniinaga ngarari, na úgateithúrana andü eerí njamba. **19** Mündü múrakaríe ní múrú wa nyina ní hinya kwíguithania nake gúkíra kwígwatíra itúúra inene ríirigíre, nacio ngarari ní ta mígítko íria íhingaga njeera. **20** Nda ya mündü níhúúngagí ní maciaro ma kanua gake; níaganagwo ní magetha ma míromo yake. **21** Rúrímí rúrú na hinya wa gathírira mündü muoyo kana gíkuú, no aría marwendete no maríage maciaro maaruo. **22** Mündü úria wígíagíra na mútumia níngíagíra na kíndú kíega, na níngútugwo atugítwo ní Jehova. **23** Mündü múthíini athaitanaga aígúrwó tha, no gítonga gícookagia úhoro na úuru. **24** Mündü múceeri na andü aingí aahota kwíyúúnhithia, no ní kúri múrata únyíitanaga na mündü gúkíra múrú wa nyina na mündü.

19 Ní kaba mündü múthíini úria úthiagia na míthiire itarí úcuuke, gúkíra mündü mükíngu waragia

waganu. **2** Ti wega kúgí na kíyo hatarí na úmenyo, ningí kúhíkika múno gútúmagá mündü ahítie njira. **3** Úrimú wa mündü níguo wanangaga muoyo wake, nayo ngoro yake ítetagía Jehova. **4** Útonga níwóngagírira mündü arata aingí, no mündü múthíini níeheragírwó ní múratawe. **5** Múira wa maheeni ndakaaga kúherithio, na úria úitúúruga maheeni ndageethara. **6** Andü aingí macaragia úria mangíendwo ní múnene, na mündü mútheani íheo-rí, ní múrata wa andü othe. **7** Angíkórwó mündü múthíini níatiganagio ní andü ao othe-rí, í nao arata ake mangíkímwítheema afía! O na angímathingata akímathaitaha, nímethíiríre, matírí ho. **8** Mündü úria wígíagíra na úügí ní ngoro yake mwene edete; úria úkenagíra útaúku níagaacagíra. **9** Múira wa maheeni ndakaaga kúherithio, na úria úitúúruga maheeni níakoorwo ní muoyo. **10** Gútúagíríre mündü mükíngu gúkaraga egangaríte; gúkirí úuru makírira ngombo gwatha anene! **11** Úügí wa mündü níúmúheaga úkirírira, riiri wake níkúreka andü aría angí mahítia mao. **12** Marakara ma múthamaki ní ta múraramo wa múrúúthi, no útugi wake ní ta ime rírí nyeki-iní. **13** Mwana mükíngu ní mwanangíko harí ithe, na mútumia wa haaro ahaana ta maaí marataga mategútúgíthíria. **14** Nyúmba na útonga igayagwo kuuma kúri aciari, no mútumia múbaaríriri maündü oimaga kúri Jehova. **15** Úgúúta úrehaga toro múnene, na mündü gíthayo aríagwo ní ng'aragu. **16** Mündü úria wathíkagíra maathani-rí, ní muoyo wake amenyagírira, no úria útoonaga bata wa kúmenyerera míthiire yake níagaakua. **17** Mündü úria úiguagíra athíini tha ní Jehova akombagíra indo, nake Jehova níakamúrúha ní undü wa úria ekíte. **18** Rúthiagia múrúguo híndi íria kúri na kíirígíríro; tígá kwenda gútúma akooragwo. **19** Mündü wa marakara mahíú no nginya aherithio; úngímúteithúra rímwe no nginya úkaamúteithúra ríngí. **20** Thikírira mataaro na wítíkíre úrutani, marígírírío-iní níúgaatuúka mündü müügí. **21** Míbangó ya ngoro ya mündü ní míingí, no muoroto wa Jehova noguo úkaahinga. **22** Kírira mündü eriragíra ní wendo úria útathiraga, ní kaba gúthíina gúkíra mündü wa maheeni. **23** Gwítigíra Jehova gúkinyagia mündü muoyo-iní: Híndi íyo mündü akahurúka aiganiire, atarí na thíina. **24** Kígúúta kírikagia guoko gwakío thaani-iní; gígakíremwo o na nígúgúcookia kanua! **25** Húúra múyúrúrania, nao aría mateciiragia merute kúgí na úbaaríriri; kaania mükúúrani maündü, na níekuongerera úmenyo. **26** Mündü úria útunyaga ithe indo na akaingata nyina, ní mwana wa kúrehe thoni na gíconoko. **27** Múri wakwa, úngítiga gúthikírira mataaro-rí, níúkoora njira útigane na ciugo cia úmenyo. **28** Múira wa kúhakwo anyúrúragia kíhootho, na kanua ka mündü mwaganu kameragia o úuru. **29** Maherithia maígírwó anyúrúrania, nacio íboko ikagírwó míngongo ya andü aría akígú.

20 Ndíbeí ní múnyúrúrania, na njoohi ní mündü wa ngúú; mündü úria úhítithagio nício tí müügí. **2** Mang'úrú ma múthamaki ní ta múraramo wa múrúúthi; úria úmúrakaragia ní muoyo wake atega. **3** Gwítheema ngúú kúrehagíra mündü gítúú, no mündü o wothé mükíngu ahíuhaga kúúgítana. **4** Kígúúta gíticimbaga

hindi ya irima; ni undu ucio hindi ya magetha giathi kumaatha gitiri kindu kionaga. **5** Muoroto wa ngoro ya mundu ni ta maai na ndia ndiku, no mundu uri na utaiku niamatahaga. **6** Andu aingi metuaga mara na wendo utangithira, no mundu mwihokeku-ri, nuu ungimuoona? **7** Mundu muthingu atuuraga mutuurire utari ucuuke; kurathimwo-ri, ni ciana ciake iria atigaga. **8** Riria muthamaki aikarira gitii giake kia unene atue ciira, maitho make mathungururaga uuru wothe. **9** Nuu ungiuga atiri, "Ninjigite ngoro yakwa iri theru; ndi mutheru, na ndiri na mehia?" **10** Mahiga ma ratiri mataiganainie uritu, o na ithimi itaiganite: cieri ni indo iri magigi haru Jehova. **11** O na kaana kamenyekaga ni undu wa ciko ciako, gakamenyeka kana mitugo yako ni mitheru, na kana ni miagiruru. **12** Matu maria maiguaga na maitho maria monaga-ri, cieri ni Jehova waciumbire. **13** Tiga kwenda toro, ndikae giuthina; ikaraga wiguute, na niuririraga irio ukahuna. **14** Mugiuri akigura oigaga atiri, "Kindu giki ti kiega, ti kiega!" Agacooka agathii akirahaga uria o giugura. **15** Thahabu ni kuri, o na ruru no nyingi, no miromo iria yaragia umenyo ni ithaga ria goro riria ritonekaga. **16** Oya nguo ya mundu uria ungirugamirira thiiri wa mundu wa kungi; mige irugamirire thiiri ucio wa mundu wa kungi. **17** Irio cionekete na njira ya kuheenania iri cama haru mundu, no thuutha kanua gake kaiyuraga o muthanga. **18** Mibango igaacigira ni undu wa kuhooza kirira, ungitia giuthi mbaara-ini, heo utaaroo. **19** Mundu wa mihuhu noiomagia ndeto cia ndundu nja, ni undu ucio wihemage mundu waragia muno. **20** Mundu angiruma ithe kana nyina, tawa wake ukaahorera nduma-ini iria ndumanu. **21** Igai riria rioneka narua kiambiriria-ini, marigiririo-ini ritituikaga ria kirathimo. **22** Ndukoige atiri, "Ningerihiria uuru uyui?" Eterera Jehova nake niegukuhonokia. **23** Mahiga ma ratiri mataiganainie uritu ni kindu kiru magigi haru Jehova, nacio ratiri itari cia ma itimukenagaga. **24** Makinya ma mundu matongoragio ni Jehova. Mundu-ri, angikihota atia kumenya njira yake mwene? **25** Ni mitego haru mundu kwamirira Ngai kindu na ihenya, acooke gwicuurania uhoroo wa mihitwa yake thuutha-ini. **26** Muthamaki muugi niathungururaga andu aria aaganu; ageragiria kigaragari gia gukonyora ngano iguru riao. **27** Roho wa mundu ni tawa wa Jehova, uthuthuugaga o nginya tuturi turia turi thiini muno. **28** Wendo na wihokeku nicigitagira muthamaki; utugi niutumaga gitii giake kia unene kirume. **29** Hinya wa andu ethi nguo riiri wao, nacio mbui nicio riiri wa aria akuru. **30** Mahuura na nguraro niitheragaga uuru wa mundu, nacio iboko itheragaga o nginya tuturi twa thiini muno.

21 Ngoro ya muthamaki iri moko-ini ma Jehova; amiroragaga o kuria ekwenda, o ta uria maai moinitthagirio mitaro-ini. **2** Mundu oonaga mithiire yake yothe iri miega, no Jehova athimaga ngoro. **3** Gwika uria kwagirire na uria uri kihooto ni gwitigagirwo ni Jehova gukira kuruta igongona. **4** Maitho ma mwitugirio na ngoro ya mwitio, o icio tawa wa aria aaganu-ri, ni mehia! **5** Mibango ya aria maru kiyu niirehaga uumithio, o ta uria ti-itheru ihenya inene riirehaga uthiini. **6**

Kugia na utonga na njira ya rurimi rwa maheeni ni kibii gia giuthira, na ni mitego wa giaku. **7** Haaro ya andu aria aaganu ikaamakurua, imeherie, nigukorwo ni maregaga gwika uria kwagirire. **8** Njira ya mundu mihitia ni njogomu, no mithiire ya mundu uria utari mahitia ni mirungaru. **9** Ni kaba gutuura nyumba iguru, koine-ini, gukira gutuura nyumba thiini na mutumia wa haaro. **10** Mundu uria mwaganu eriragira gwika o uuru; ndaiguugira mundu wa ituura riake tha. **11** Hindi iria muniyururania aaherithio, aria maagite uugi nimohigaga; hindi iria mundu muugi aataarwo niagaga na umenyo. **12** Uria Muthingu, o we Ngai, ni onaga nyumba ya uria mwaganu, na akarehithiria ucio mwaganu mwanangiko. **13** Mundu angihinga matu ndakaigie kiriro kia aria athiini-ri, o nake agaakaya na ndone wa kumwitika. **14** Kiheo kihanitwo na hito nikihooreragaga marakara, na ihaki ihithe nguo-ini rihooreragaga mang'uri manene. **15** Ituuro ria kihooto riatuoo, riirehaga gikeno kuri andu aria athingu, no riirehaga kimako kuri aria mekaga uuru. **16** Mundu uria utiganaga na njira ya uugi, akaahurukira kiungano-ini kia aria aku. **17** Mundu uria mwendi ikeno niagathina; uria wothe mwendi ndibei na maguta-ri, gutiri hindi agaatonga. **18** Mundu uria mwaganu atuwaga iri riria giugura uria muthingu, na uria utari mwihokeku agatuika iri riria giugura uria murungiruru. **19** Ni kaba gutuura weru-ini, gukira gutuura na mutumia wa haaro na kurakara narua. **20** Thiini wa nyumba ya mundu muugi ni kuri mithemba yothe ya irio njega o na maguta, no mundu mukigu arigaga kiria giotie aru nakio. **21** Mundu uria uthingataga uthingu na wendani niagaga na muoyo, na ugaaciru, na gitio. **22** Mundu muugi atharikagira ituura inene ria andu aria njamba, na akamomora kithitho kia hinya kiria mehokete. **23** Mundu uria umenyagirira kanua gake na rurimi rwake niyeheragaga mutino-ini. **24** Mundu mwitii na mwigereri, etagwo "Muniyurua"; ekaga maundu make na mwitio munene. **25** Meririra ma mundu kiguuta ni mo makaamuraga, tondu moko make matiendaga kuruta wiru. **26** Muthenya wothe eriragira o makiria, no aria athingu maheanaga mategutara. **27** Igongona ria mundu mwaganu ni kindu kiru magigi: i ritikiru magigi makiria hindi iria riirehetwo na uHINGA ngoro-ini! **28** Muira wa maheeni niguthira agaathira, nake uria umuthikagirira akaanangwo nginya tene. **29** Mundu mwaganu eruagirira na urume, no mundu murungiruru nieciragaga uhoroo wa mithiire yake. **30** Gutiri uugi, kana umenyi, kana kirira o na kiriku kingihota guukirira Jehova. **31** Mbarathi niirahagario ni undu wa muthenya wa mbaara, no uhootani uumaga kuri Jehova.

22 Ruitwa riega niirakwiririo gukira utonga munene; gutiika ni kwega gukira betha kana thahabu. **2** Andu aria atongu na aria athiini haru undu umwe umanyiithanitie; Jehova niwe Mumbi wao othe. **3** Mundu mubaaririri onaga ugwati akehitha, no aria matari uugi mathiiga o na mbere nao magatonyo thiini-ini. **4** Kwinyiilia na gwitigira Jehova kuhirehaga utonga, na gitio, na muoyo. **5** Njira cia andu aria aaganu iri miguua na mitego, no uria ugitagira ngoro

yake aikaraga kūrāya nacio. **6** Menyeria mwana njira ūria agīrīrowo nīkūgera, na ndarī hīndī akaamīa o na aakūra. **7** Andū arīa atongu nī mathaga arīa athīni, na ūria ūkomaga nī ndungata ya mūmūkoomberī. **8** Mūndū ūria ūhaandaga waganu agethaga thīna, naruo rūthanju rwa marakara make nīrūkanangwo. **9** Mūndū mūtaana we mwene nīakarathimwo, tondu nīagayagīra arīa athīni irio ciake. **10** Ingata mūnyūrūrania, nayo ngūī nīngīkweherera; inegene na irumi o nacio nīcīgūthira. **11** Mūndū ūria wendaga ngoro theru na akaaragia maūndū ma ūtugi, mūthamaki nīagatuika mūrata wake. **12** Maitho ma Jehova nīmamenyagīrīra ūmenyo, no nīathaahagia ciugo cia ūria ūtarī mwīhokeku. **13** Kīgūta kiugaga, “Nja kūrī na mūrūthī!” Kana gikoiga atīrī, “Nīngūūrāgīrowo njira-inī!” **14** Kanua ka mūtumia mūtharia nī irima iriku, nake ūria werekeirio mang’ūrī ma Jehova agtūaga thīnī wa rīo. **15** Ngoro ya mwana yohanītio na ūrimū, no rūthanju rwa kūmūherithia nīrūkaūngata kūrāya nake. **16** Mūndū ūria ūhīnyagīrīra arīa athīni nīguo eyongerere ūtonga, na ūria ūheaga itonga iheo, eerī nīmagathīna. **17** Tega matū, na ūthīkīrīrie mīario ya andū arīa oogī; nyiita na ngoro yaku maūndū marīa ngūrutana, **18** tondu nī ūndū mwega hīndī ūria ūkūmaiga ngoro-inī yaku, na ūkoragwo namo mothe mīromo-inī yaku. **19** Ndaakūmenyithia mo nīgeetha mwīhoko waku ūkoragwo harī Jehova, wee nīwe ngūruta maūndū macio ūmūthī, īī wee nīwe ngūruta. **20** Gīthī ndīkwandīkīire thimo mīrongo itatū, thimo cia ūtaarani na ūmenyo, **21** ngakūruta ciugo cia ma na cia kwīhokeka, nīgeetha ūkaahota kūhe ūria ūgūtūmīte macooko mega? **22** Ndūkanatunye arīa athīni indo ciao tondu wa ūthīnī wao, na ndūkanahīnyīrīrie arīa abatari ciira-inī, **23** nīgūkorwo Jehova nīakamacīrīrīra, na nīagatunya arīa mamatunyaga indo ciao. **24** Ndūkanagīe ūrata na mūndū ūria ūrī marakara kahiū, ndūkanagīe thīritū na mūndū ūria ūhīhūhaga kūrakara, **25** tondu wahota kwīruta mīthīire yake, na ūnyīitwo nī mūtego. **26** Ndūgatuīke mūndū wa kūga kīndū gīa kūrūgamīrīra thīrī, kana ūtuīke wee nīwe wa kūrūgamagīrīra mathīrī ma andū angī; **27** ūngīkaaga kīndū gīa kūrūha mako-rī, ūgaatunyo ūrīrī waku o ūūkomeire. **28** Ndūkaneherie ihiga rīa tene rīa mūhaka rīrīa rīahaandīrowo nī maithe manyu ma tene. **29** Nīwonaga mūndū mūgī na wīra wake? Ūcio agatungata o na mbere ya athamaki; ndagatungata mbere ya andū matooikaine.

23 Rīrīa waikara thī kūrūnīra na mwathi wa būrūrī-rī, wīmenyerere nūū ūcio mūrī nake; **2** wīgīrīre kahiū mūmero ūngīkorwo ūrī mūndū mūkoroku. **3** Ndūkerīrīrie irio ciake irī mūrīo, nīgūkorwo nī irio cia gūkūheenereria. **4** Tīga kwīnogīa na kwenda gwītongīa; gīa na ūgī wa kūhota kwīrīgīrīra. **5** No wone ūtonga, ūcooke ūbūrīe, nīgūkorwo tī-ītherū ūtonga nīwīmeragia mathagu, na ūkōmbūka ta nderī yerekeire matu-inī. **6** Tīga kūrīa irio cia mūndū mūrī, ndūkerīrīrie irio ciake cia mūrīo; **7** tondu nī mūndū wa arīa mecīragīa o ūhoro wa thogora hīndī ciothe. Akwīraga atīrī, “Rīa na ūnyue,” no ngoro yake ndīrī hamwe nawe. **8** Nīgūgatahīka kīrīa kīnīni ūgaakorwo ūrīte, nacio ngātho ciaku nīkoorīra thī. **9** Ndūkaarie na mūndū mūkīgu, nīgūkorwo we no

anyararīre ūgī wa ciugo ciaku. **10** Ndūkaneherie ihiga rīa tene rīa mūhaka, kana ūhatike mīhaka ya mīgūnda na hīnya; nīakamacīrīrīra agtūkīrīre. **12** Rīngīrīra ngoro yaku gūthīkīrīra ūrutani, na matū maku kūguwa ciugo cia ūmenyo. **13** Ndūkanaage kūherithia mwana; ūngīmūhūra na rūthanju-rī, ndangīkua. **14** Mūhūūrage na rūthanju nīguo ūhonokie muoyo wake kuuma kūrī gīkūū. (Sheol h7585) **15** Mūrū wakwa, ngoro yaku īngīgīa na ūgī-rī, hīndī īyo ngoro yakwa no ikene; **16** ngoro yakwa nīgacanjamūka rīrīa mīromo yaku īkaaria maūndū marīa magīrīre. **17** Ndūkanareke ngoro yaku īguīre ehīa ūhoro, no hīndī ciothe gīgāa na kīyo gīa gwītīgīra Jehova. **18** Tondu tī-ītherū wee ūrī na kīrīgīrīro thuutha-inī, na kīrīgīrīro gīaku gītīgāthira. **19** Mūrū wakwa, thīkīrīra nīgeetha ūgīe na ūgī, na ūge ngoro yaku njira-inī ūria yagīrīre. **20** Ndūkegwatanīe na andū arīa manyuuga njoohi, kana arīa makorokagīra nyama, **21** nīgūkorwo arīu na andū arīa akoroku matuīkaga athīni, naguo ūgūta ūtūmaga mūndū ehumbe matangari. **22** Thīkagīrīra thoguo, we ūria wagūciarīre, na ndūkanyarare maitūguo, o na aakorwo nī mūkūrū. **23** Wīgūrīre ūhoro ūria wa ma na ndūkanawendīe; wīgīre na ūgī, na ūtaaro, na ūtaūku. **24** Ithe wa mwana mūthūgu arī gīkeno kīneno mūno; nake ūria ūrī na mwana mūgī nīakenagio nīwe. **25** Thoguo na maitūguo marocanjamūka nī ūndū waku; mūtumia ūria wagūciarīre arokana! **26** Mūrū wakwa, heaga ngoro yaku, na ūreke maitho maku marūmagīrīre njira ciakwa, **27** nīgūkorwo mūmarāya nī irima iriku, nake mūtumia mūtharia nī gīthīma gīkunderu. **28** Oohagīra andū njira-inī o ta njangīrī, na nīatūmaga kuongerereke andū matarī ehokeku kīrīndī-inī. **29** Nūū ūrī na haaro? Nūū ūrī na kīeha? Nūū ūrī hatīka-inī? Nūū ūrī na mateta? Nūū ūgararītio hatarī gītūmī? Nūū ūtūnīhīte maitho? **30** Nī arīa matīndaga marūmanīrīre na ndībei, arīa mathīiaga magīcamaga mbakūrī cia ndībei ūria ndukanīe. **31** Tīga kwīrorera ndībei rīrīa itūnīhīte, rīrīa īgūkēnga irī gīkombe-inī, rīrīa ikūmerīka wegā! **32** Mūthīa-inī ūrūmanaga ta nyoka, īgagūtheeca na thumu ta ndūra. **33** Maitho maku makoonaga maūndū magenī, na mecīrīa maku mecīrīe maūndū ma waganu. **34** Ūgaatuīka ta mūndū ūkomete irīa-inī rīrīa inene gatagatī, o ta mūndū ūkomete mūthīa wa gītugī kīa macua. **35** Nīukoiga atīrī, “Ngūthītwo, no ndīnatīhīo! Nīmāhūra, no ndīnāigua ūndū! Ngokīra-rī, nīguo ngacarie īngī ya kūnyua?”

24 Tīga kūguīra andū arīa aaganu ūiru, na ndūkanerīrīrie thīritū yao, **2** nīgūkorwo ngoro ciao ithugundaga o haaro, na mīromo yao yaragīa ūhoro wa kūrehere andū thīna. **3** Nyūmba yakagwo na ūgī, naguo ūtaūku nīguo ūtūmaga nīhaande; **4** ūmenyo nīguo ūyūrāgīa tūnyūmba twayo, ūgatūyūrīa na indo cia bata, na ūtonga mwega. **5** Mūndū mūgī arī ūhōti mūnēne, na mūndū ūrī ūmenyo nīakīragīrīra kūgīa na hīnya; **6** ūgīthīi mbaara-inī nūūbatarītio nīgūtaarwo, na nīgeetha ūhōotane nūūbatarītio nī aheanī kīrīra aingī. **7** Ūgī ūrī īgūrū mūno, ndūngīkīnyīrīka nī mūndū mūkīgu; rīrīa kwagomanwo kīhīngo-inī, ndangīona

wa kuuga. **8** Mündü ūria ūthugundaga ūuru-rī, andū mamwītaga mungumania. **9** Mathugunda ma ūrimū nī mehia, na mūnyūrūrania nī kindū kīrī magigī harī andū. **10** Ūngītūika wa kūurwo nī hinya hīndī ya thīna, hinya waku kāī nī mūnini-ī! **11** Honokia arīa maratwarīrīro gīkūū-inī; girīrīria arīa maratūgūūga merekeire gīthīnjīro. **12** Ūngiuga atīrī, “Ūhoro ūcio tūtīraūmenyete,” githī ūria ūthimaga ngoro tiwe ūmenyaga? Ūria ūrangāria muoyo waku-rī, githī ndooī kana nīguo? Githī ndakaarīha o mündū kūringana na ūria ekīte? **13** Mūrū wakwa, rīa ūūkī, nīgūkorwo nī mwege; ūūkī uumīte magua-inī ūrī mūrīo ūkūcama. **14** Ningī menya atī ūgī ūrī mūrīo harī ngoro yaku; ūngīgīa nāguo, nūikagīa na kīrīgīrīro, na kīrīgīrīro giaku gītīgaathira. **15** Ndūkanoohe mündū mūthingu njīra-inī ūtharīkīre nyūmba yake ta mūtū, ndūkanahithūkīre gīkaro gīake; **16** nīgūkorwo mündū mūthingu o na angīgūa maita mūgwanja, agūūaga o agīūkagīra, na andū arīa aaganu marūndagwo nī mūtino. **17** Hīndī ūria thū yaku yagūa-rī, ndūkanamikenerere; hīndī ūria yahīngwo-rī, ndūkareke ngoro yaku īkene, **18** nīguo Jehova ndakone ūndū ūcio arakare, akīhūndūre marakara make kuuma kūrī thū iyo. **19** Ndūkanathīnīke ngoro nī ūndū wa andū arīa ooro, kana wīrīrīre kūhaanana na arīa aaganu, **20** nīgūkorwo mündū ūria mūuru ndarī na mwīhoko wa thuuha-inī, na tawa wa ūria mwaganu nūkahorio. **21** Mūrū wakwa, wītīgīre Jehova na wītīgīre mūthamaki, na ndūkagīe na ngwatanīro na andū arīa aremi, **22** nīgūkorwo acio eerī no mamūrehithīrie mwanangiko wa narua, na nūū ūngimenya nī mūtino īrīkū mangīrehe? **23** O na ici no thimo cia andū arīa oogī; Kwenda mwena ūmwe gūkīra ūria ūngī ciira-inī tī ūndū mwega: **24** Ūria wothe wīraga mündū ūria ūrī na mahītīa atīrī, “Wee ndūrī na mahītīa,” kīrīndī nīgīkamūrūma, na athūūrīro nī ndūrīrī. **25** No arīa matuagīra andū arīa aaganu ciira, nīmākona wega, na magīe na kīrathimo kīega. **26** Icookio rīa wīhokeku nī ta kīmumunyanō kīa mīromo. **27** Rīkīa wīra wa gūtua mwako na nja, na ūhaarīre mīgūnda yaku; thuuha ūcio cooka wīakīre nyūmba. **28** Ndūkanarute ūria ūgīrīre mündū wa itūūra rīaku kīgeenyō, kana ūheenanīe na mīromo yaku. **29** Ndūkanoohe atīrī, “Ngūmwīka o ta ūria anjīkīte; ngwīrīhīria harī mündū ūcio kūringana na ūria eekire.” **30** Ndaahītūkīre mīgūnda-inī wa kīgūūta, ngīhītūkīra mīgūnda-inī wa mīthabībū wa mündū ūtoōī gūkūūrana maūndū; **31** na rīrī, mīguā yamerete kūndū guothe, na mīgūnda ūkaiyūra riya, naruo rūthingo rwa mahīga rūkamomoka. **32** Nīndacūūranīrie na ngoro yakwa maūndū macio ndonire, na ngīrūta ūndū kuumana na ūria ndonire: **33** Mūtūgo wa gūkoma hanini, gūcooka toro hanini, gūkūnja moko hanini ūhurūke; **34** naguo ūthīnī ūgaagūkorerera ta mūtū, na wagi ūgūkorerere ta mündū wīohete indo cia mbaara.

25 Ici nī thimo ingī cia Solomoni, iria ciacookanīrīrio na ikīandīkwo nī andū a Hezekia ūrīa warī mūthamaki wa Juda: **2** Kūhīthīrīra ūndū nī ūgocci wa Ngai; nakuo gūtūūria ūndū nīkuo kūgoccihāgia athamaki. **3** O ta ūria igūrū kūrahīte na igūrū, nakuo thī gūkarīka mūno-rī, ūguo nogo ngoro cia

athamaki itangītūrīka. **4** Theria betha ithire gīko, na nīhegūtīgara kīndū kīa mūturi wa betha; **5** ehēria andū arīa aaganu harī mūthamaki, na gītī giake kīa ūnene nīgīkūrūmīo nī ūthingu. **6** Ndūgetūūgīrie harī mūthamaki, na ndūkerūgamīe gatagatī ka anene; **7** kaba mūthamaki we mwene akwīre, “Ambata, ūūke haha,” gūkīra agūconorīthīe mbere ya mündū ūrī igweta. Ūndū ūria wonete na maitho-rī, **8** ndūkahīūhe kūtūwara ngootī-inī, tondu-rī, ūgeeka atīa marīgīrīro-inī, mündū wa itūūra rīaku angīkaaruta ūria agūconorīthīe? **9** Ciirai na mündū wa itūūra rīaku we mwene, nīguo ndūkoimīe ndundu ya mündū ūcio ūngī nja, **10** kana ūguūgo nī mündū ūngī agūconore, ūtūūre na ngumo njuru itagagūthira. **11** Kiugo kīarītio hīndī ūria yagīrīre nī ta matunda ma thahabu marī thaani-inī ya betha. **12** Gīcūhī gīa gūtū gīa thahabu, kana ithaga rīa thahabu ūria therie, nī taguo irūūthia rīa mündū mūgī rītarī gūtū-inī kwa mündū ūria ūguaga. **13** Ta ūhehu wa tharunji hīndī ya magetha, no taguo mūtwarī ndūmīrī mīwīhokeku ahaana kūrī arīa mamūtūmaga; nīatūmaga ngoro cia anene ake ikene. **14** O ta ūria matu na rūhuho matarī mbura ihaana, no taguo mündū ahaana ūria ūrahaga ūrīa ekūheana iheo na ndaheane. **15** Ūkīrīrīria no ūguūcīrīre ūria waathanaga etfīke ūndū, naruo rūrīmī ruororo no ruune ihīndī. **16** Ūngīona ūūkī-rī, rīa o wa gūkūīgana, ūngīria mūingī mūno nīūgūthāhīka. **17** Nyīlīha gūthīiiga kwa mündū wa itūūra, ūngīthī kīangī no anogio nīwe agūthūūre. **18** Mündū ūria ūheanaga ūria wa maheeni agookīrīra mündū wa itūūra, ahaana ta njūgūma, kana rūhīū rwa njora, kana mūgū mūgī. **19** Kwīhoka mündū ūtarī mīwīhokeku hīndī ya thīna, no ta kwīhoka igeo itūiku, kana kūgūrū kūrathua. **20** Ūria ūinagīra mündū ūrī na ngoro ndītū nyīmbo, no ta mündū kwīruta nguo mūthenya wa heho, kana gūtīrīria thīki igata-inī. **21** Thū yaku īngīkorwo ihūtī-rī, mīhe irio īrīe; īngīkorwo īnyootī-rī, mīhe maaī īnyue. **22** Weka ūguo-rī, nīkūmīgīrīra makara ma mwaki mūtwe, nake Jehova nīagakūrīha. **23** O ta ūria rūhuho rwa gathīgathīnī rūrehaga mbura, nogo rūrīmī rwa njūkuū rūrehaga ūhoro wa marakara. **24** Nī kaba gūtūūra nyūmba-igūrū koine-inī, gūkīra gūtūūrania nyūmba thīnī na mūtumia wa haaro. **25** O ta ūria maaī mahehu manyootoraga mündū mūnyootu, no taguo ūhoro mwege uumīte būrūrī wa kūrya wīkaga. **26** O ta gīthima kīyūrīte ndaka, kana iherūkoro rīa maaī riunjuge, ūguo nīguo mündū mūthingu ahaanaga angūrekereria harī andū arīa aaganu. **27** Tī wega kūrīa ūūkī mūingī mūno, o na tī ūndū wa gūtīka mündū gwīcarīria gītīo we mwene. **28** Mündū ūtangīhota gwatha ngoro yake atarī ta itūūra inene rīmomoku, na rītarī ta thingo.

26 O ta ūria tharunji itaagīrīre kūgīa hīndī ya rīua, kana mbura kuura hīndī ya magetha-rī, nogo gītīo gītagīrīre mündū mūkīgu. **2** Ta kanyoni-ka-nja gekūbatabata, kana thūngūrūrū ikūhīuka-hīuka, nogo kīrumī gītārī gītūmī gītārī ha kwīgwatīrīra. **3** Kīboko nī kīa mbarathi, matamu nī ma ndigiri, na rūthanju nī rwa ciande cia andū arīa akīgu! **4** Ndūkanacookerie mündū mūkīgu kūringana na ūrimū wake, ndūkae gūtūika take.

5 Cookeria mündü mükũgu kũringana na ũrimũ wake, nĩguo ndakeyone taarĩ mündũ mũũgĩ maitho-inĩ make. 6 Gũtũma ndũmirĩra na guoko kwa mündũ mükũgu-rĩ, nĩ ta gwĩnĩna magĩrũ, kana kũnyua haaro. 7 O ta magĩrũ ma gĩthua ũria mathiiaa maniginĩte, noguo thimo ihaana ikĩario nĩ kanua ka mündũ mükũgu. 8 Kũhe mündũ mükũgu gitũo no ta kuohera ihiga kĩgũtha-inĩ. 9 Thimo ikĩario nĩ kanua ka mündũ mükũgu nĩ ta mũigua ũrĩ guoko-inĩ kwa mũrĩu. 10 Mündũ wandikaga mündũ mükũgu kana mwĩhĩtũkĩri nĩ ta ũria ũikagĩa mĩguĩ o ro ũguo agatihiha andũ. 11 Mündũ mükũgu acookagĩra ũrimũ wake o ta ũria ngui ĩcookagĩrĩra matahiko mayo. 12 Wanona mündũ wĩonaga arĩ mũũgĩ maitho-inĩ make? Mündũ mükũgu arĩ na kĩrĩgĩrĩro gũkĩra mündũ ũcio. 13 Kĩgũũta kiugaga atĩrĩ, “Njĩra-inĩ kũrĩ na mũrũũthi, mũrũũthi mũrĩani ũrorũra njĩra-inĩ cia itũũra!” 14 Ta ũria mũrango ũtindaga ũkĩgarũrũka ihocio-inĩ ciaguo, noguo kĩgũũta gĩtindaga gĩkĩgarũra gĩkomete ũrĩrĩ-inĩ wakio. 15 Kĩgũũta gĩkagĩa guoko gwakĩo o thaani-inĩ; kĩnogagio nĩgũcoka gũkuoya gĩgũkinyie kanua-inĩ. 16 Kĩgũũta kĩĩonaga kĩrĩ kĩũgĩ maitho-inĩ makĩo, gũkĩra andũ mũgwanja arĩa macookagĩa ihoro na ũũgĩ. 17 Mwĩhĩtũkĩri wĩtoonyagĩa inegene-inĩ rĩtamũkonĩ no ta mündũ ũkũnyũta ngui matũ. 18 Ta mũgũrũkĩ ũgũkĩa icinga cia mwakĩ, kana agaikĩa mĩguĩ ya gĩkuũ, 19 no taguo mündũ ahaana ũria ũheenagĩa mündũ wa itũũra rĩake, agacooka kũmwĩra atĩrĩ, “Nĩ itherũ nyuma narĩo!” 20 Mwakĩ ũngĩaga ngũ no kũhora ũhoraga; ngararĩ cingĩaga mũhuhu no gũthira ithiraga. 21 O ta ũria makara magwatagĩa marĩa mangĩ mwakĩ, na o ta ũria ngũ ciakanagĩa mwakĩ, noguo mündũ mũũgĩti aakagĩrĩra haaro. 22 Ndeto cia mündũ wa mũhuhu nĩ ta twenyũ twega twa irio; tũmerũkaga tũgathĩ mwĩrĩ wa mündũ o thĩĩnĩ biũ. 23 Ta ũria indo cia rĩũmba inyorokagio ikahenia na igĩrũ, no taguo mĩromo mĩnyoroku ihumbagĩra ngoro ĩrĩ na ũũru. 24 Mündũ wa rũmena aaragĩa ũhinga na mĩromo yake, no thĩĩnĩ wa ngoro yake aiyũrĩtwo no maheeni. 25 O na gũtũka mĩario yake nĩ ya gũkenania, ndũkanamwĩtikie, nĩgũkorwo ngoro yake ĩyũrĩte maũndũ mũgwanja marĩ magigi. 26 Rũmena rwake no rũhithwo na maheeni, no waganu wake ũkaagũrio kiũngano-inĩ. 27 Mündũ angienja irima, nĩwe ũkaagĩa rio; mündũ angĩgaragĩa ihiga, rĩkaagaragĩa rĩmũcookerere. 28 Rũrĩmĩ rwa maheeni nĩkũmena rũmenete arĩa rĩtũuragĩa, nako kanua ga kwĩyendithĩrĩra karehaga mwanangiko.

27 Tĩga kwĩraha nĩ ũndũ wa rũciũ, nĩgũkorwo ndũũ kĩrĩa mũthenya ũngĩrehe. 2 Reke mündũ ũngĩ akũgaathĩrĩre, no ti kanua gaku mwene; mündũ ũngĩ nĩakũgaathĩrĩre, no ti mĩromo yaku mwene. 3 Ihiga nĩ irĩtũ na mũthanga nĩ mũrigo, no kũrakario nĩ mündũ mükũgu nĩ kũrĩtũ gũkĩra icio cieri. 4 Marakara matĩrĩ tha, namo marũrũ moĩnaga ta mũiyũro; no ũru-rĩ, nũũ ũngĩhota kũwĩtĩrĩra? 5 Kaba kũrũũthio nĩ mündũ ũtekũhĩthĩrĩra ũndũ gũkĩra wendo mũhithe. 6 Nguraro cia gũtĩhio nĩ mũrata no ciĩhokwo, no imumunyano nyingĩ cia mũgũthũũri ti cia kwĩhokwo. 7 Mündũ mũhũũno athũũraga o na ũũkĩ, no mündũ mũhũũtu, o na kĩndũ kĩrũrũ aĩguaga kĩrĩ mũrĩro. 8 Mündũ ũũrĩte

gwake mũciĩ ahaana ta nyoni itĩganĩire gĩtara kiayo. 9 Maguta manungi wega na ũbumba irehagĩra ngoro ya mündũ gĩkeno, na noguo wega wa mũrata wa mündũ wĩkaga akĩmũhe ũtaaro wake wa ma. 10 Ndũkanateanĩre mũrata waku kana mũrata wa thoguo, na ndũgathĩrĩ kwa mũrũ wa maitũguo rĩrĩa mũtino wagũkora: nĩ kaba mündũ wa itũũra ũcio ũrĩ hakuĩ, gũkĩra mũrũ wa nyina na mündũ ũrĩ kũraya. 11 Mũrũrũ wakwa, tuĩka mündũ mũũgĩ, ũgĩkenagie ngoro yakwa; na nĩ hotage gũcookagĩrĩa mündũ o wotho ũngĩnyarara. 12 Mündũ mũũgĩ oonaga ũgwati ũgũka akehitha, no arĩa matarĩ ũũgĩ mathiiaa o na mbere, nao magatooanya thĩĩna-inĩ. 13 Oya nguo ya mündũ ũria ũrũgamagĩrĩa thĩirĩ wa mündũ wa kũngĩ; mĩge irũgamĩrĩre thĩirĩ ũcio wa mündũ-wa-nja wa kũngĩ. 14 Mündũ angĩrathima mündũ wa itũũra rĩake rũciĩnĩ tene anĩrĩre-rĩ, ũndũ ũcio ũngĩtũka taarĩ kĩrumi. 15 Mũtumia wa haaro ahaanaine na maaĩ maratata mategũtĩgĩthĩrĩa hĩndĩ ya mbura; 16 kũgeria kũmũgĩrĩrĩa nĩ ta kũgeria kũgĩrĩrĩa rũhuhu, kana kũgeria gũkumbatĩrĩa maguta na guoko. 17 O ta ũria kĩgera kĩnooraga kĩrĩa kĩngĩ, no taguo mündũ ohĩgagĩa ũria ũngĩ. 18 Mündũ ũria ũrĩmagĩra mũkũyũ nĩakaarĩa maciaro maguo, na mündũ ũria ũtungataga mwathi wake niagatĩo. 19 O ta ũria mündũ onaga ũthĩũ wake maaĩ-inĩ, no taguo ngoro ya mündũ yonaganĩa ũria mündũ atarĩ. 20 Gĩkuũ na Mwanangiko itĩiganagĩa, na o namo maitho ma mündũ matiiganagĩa. (Sheol h7585) 21 Nyũngũ nĩ ya gũthererio betha, na kĩrugũtĩro nĩ gĩa gũthererio thahabu, no mündũ athimagwo na igweta rĩrĩa agwetagwo narĩo. 22 O na ũngĩthũũrĩa mündũ mükũgu ndĩrĩ-inĩ, ũmũhũũre na mũũthĩ ta ngano-rĩ, ndangiumwo nĩ ũrimũ wake. 23 Thũũrimaga mahĩũ maku na kĩyo, ũmenyagĩrĩre wega ndũũru ciaku; 24 nĩgũkorwo ũtonga ndũtũũraga nginya tene, o nayo thũmbĩ ti ya gũkĩnyĩra njjarwa na njjarwa. 25 Nyeki ĩrĩa nyũmũ rĩrĩa yatũgũtwo na nyeki njerũ ĩkunũke-rĩ, nayo ĩrĩa ya ĩrĩma-inĩ yũnganio na ĩnũkio-rĩ, 26 hĩndĩ ĩyo tũgondu nĩtũgaatũma ũgĩe na nguo, nacio mbũri itũme ũgĩe na gĩa kũgũra mũgũnda. 27 Nĩũkagĩa na ĩria rĩngĩ rĩa mbũri rĩa gũkũũgana na rĩa kũnyũuo nĩ andũ a nyũmba yaku, o na rĩa gĩtũũria airĩtu aku a wĩra.

28 Andũ arĩa aaganu moraga o na gũtarĩ mündũ ũramathingata, no arĩa athingu momagĩrĩrĩa ta mũrũũthi. 2 Bũrũrĩ ũngĩhĩa, nĩũgĩaga na aathani aingĩ, no mündũ ũrĩ na ũtaũku na akagĩa na ũmenyo niatũmaga bũrũrĩ ũkindĩre. 3 Mwachani ũria ũhatagĩrĩra andũ arĩa athĩĩni ahaana ta mbura ya rũhuhu ĩrĩa ĩtatigagĩa irio. 4 Andũ arĩa matĩrĩkaga watho magaaathagĩrĩra andũ arĩa aaganu, no arĩa marũmagĩa watho magianaga nao. 5 Andũ arĩa ooru matiiguaga maũndũ ma kihooto, no arĩa marongoragĩa Jehova nĩmataũkagĩrwo nĩ mo biũ. 6 Nĩ kaba mündũ mũthĩĩni ũria ũthĩiaga na mũthĩire ĩtarĩ ũcuuke, gũkĩra gĩtonga gĩthĩiaga na mũthĩire mĩogomu. 7 Mündũ ũria ũrũmagĩa watho nĩ mwana ũrĩ na gũkũũrana, no mwana ũria ũthĩiaga na thĩrĩtũ ya arĩa akoroku aconorthagĩa ithe. 8 Mündũ ũria ũngĩhagĩa ũtonga wake na ũndũ wa gũkombithĩa mbeeca na gwĩtĩa uumithio mũkĩru aũagagĩa mündũ ũngĩ, ũria ũkaĩguĩra athĩĩni tha. 9 Mündũ ũria ũregaga kũguwa watho, o

na mahooya make ni kindu kiri magigi. **10** Mündü üria üngihithia andü aria arüngiriru nigo magere njira ya üuru, akaagüa mütego-ini wake we mwene, no üria ütarü ücuuke, wega nigo ügaatüka igai riake. **11** Mündü mütongu no eyone taari müügi maitho-ini make, no mündü müthini üria üüi güküürana maündü amuonaga o üria atari. **12** Hindi üria aria athingu maatoorania, nikügüaga na ndühiu nene; no riria aria aaganu maatüügira, andü ni kwihitha mehithaga. **13** Mündü üria ühithaga mehia make ndagaacagira, no üria ümoimbiraga na agatigana namo niaiguagirwo tha. **14** Kürathimwo ni mündü üria witägagira Jehova händi ciothe, no üria ümagia ngoro yake nikügüa agüüaga thina-ini. **15** Mündü mwaganu agiatha andü matari na ühоти, ni ta mürüüthi ükürarama, kana nduba igüticüka. **16** Münene ütarü na ütaüku niahinyagiriria andü müno, no mündü üria üthüre uumithio ütagirire niagakenera matukü maingü ma muoyo wake. **17** Mündü müritühire ni thakame ya mündü ooragite, egütüra ehithaga nginya gükua gwake; mündü o na ürikü ndakanamüteithiririe. **18** Mündü üria müthiire yake itari ücuuke aikaraga arü mügitire, no mündü üria üthiiga na njira cia waganu akaagüa o rimwe, hubu! **19** Mündü üria ürimaga mügündu wake arükoragwo na irio nyingi, no üria ühanyükanagia na maündü hatari arihüünaga o thina. **20** Mündü mwihokeku arirathimagwo müno, no üria wiriragiria kühiüha gütonga ndakaaga küherithio. **21** Gütüra mündü maüthi ti wega: no mündü no eke üuru ni ündü wa kenyü ka irio. **22** Mündü mükarü nieriragiria müno gütonga, na ndooü atü etereirwo ni üthini. **23** Mündü üria ürüthiagüa üngi nagatüka wa kwendwo niwe thuutha-ini, gükura mündü wa rürimü rwa kwiyendithiriria. **24** Mündü üria ütunyaga ithe kana nyina kindu kiao, agacooka akoigä atiri, "Ti üuru ndeka," ücio marü rümwe na üria wanangaga. **25** Mündü mükoroku aarahüraga ngarari, no mündü wihokete Jehova niakagaacira. **26** Mündü üria wihokaga we mwene ni mündü müküigu, no üria üthiiga na njira cia üügi aikaraga arü mügitire. **27** Mündü üria üheaga athini ndari kindü akaaga, no mündü üria ümahingagira maitho niarürumagwo kaingü. **28** Riria andü aria aaganu maatüka a gwathana, andü ni kwihitha mehithaga; no riria aria aaganu mathira, aria athingu nimatheeremaga.

29 Mündü üria ükaraga omitie ngingo thuutha wa kürüithio maita maingü, akaanangwo o rimwe, na aage kihonia. **2** Riria andü aria athingu matheerema, andü nimakenaga; no riria andü aria aaganu maathana, andü nigücaaya macaayaga. **3** Mündü üria wendete üügi atüüragia ithe na gikeno, no mündü üria üceeraga na maraya nigütanga aitagaga ütonga wake. **4** Müthamaki üri matüro ma kihoto aikaragia büürü üri mwikindiru, no üria ükorokagira mahaki ni kwananga awanangaga. **5** Mündü üria wiyendithagiriria harü mündü wa itüüra riake na maheeni, ni wabu aambagira magürü make. **6** Mündü mwaganu ategagwo ni mehia make we mwene, no mündü müthingu ainaga na agakena. **7** Andü aria athingu nimamenyagiriria kihoto kiao aria athini, no aria aaganu matirümbüyagia

kihoto kiao. **8** Anyürüania matümaga itüüra inene ririmbüke ta mwaki, no andü oogü niküüina maninaga marakara. **9** Mündü müügi angithi igooti-ini na mündü müküigu, mündü müküigu aririmbüka ni marakara na akanyürüania, nago thayü ükaaga. **10** Andü aria maitaga thakame nimathüre mündü mwihokeku, no andü aria arüngiriru macaragia üria mangitiiriria muoyo wake. **11** Mündü müküigu aitürüraga marakara make mothe, no mündü müügi aikaraga amarigiririe, akahoorera. **12** Mündü üria wathanaga angithikiriria maheeni-rü, anene ake othe matükaga andü aaganu. **13** Mündü müthini na mündü mühinyaniriria harü ündü ümwe ümahanaanitie: Jehova niwe ütümaga maitho mao eerü moone. **14** Müthamaki angitüra athini ciira na kihoto-rü, giti giäke kiao ünene gitüüraga kirümüte nginya tene. **15** Rüthanju na kürüithio ciikagira mündü üügi, no mwana wa kürekererio acoronithagia nyina. **16** Hindi üria andü aaganu matheerema, nogo mehia matheeremaga, no andü aria athingu nimakerora igwa riao. **17** Herithagia mürüguo, na niagatüma ügie na thayü; niagatüma ügie na gikeno ngoro-ini. **18** Kürüa gütarü na ügüürio, kirändi güticookaga kwirigiriria; no gükena ni mündü üria ürimaga watho. **19** Ndungata ndinghera ni kwiririo gütheri; o na ingitaukirwo ni ühoro ndingürümbüüya. **20** Wanona mündü ühiühaga kwaria? Mündü müküigu arü na kirigiriro kümükira. **21** Mündü anginania ndungata yake kuuma wihü wayo, marigiriro-ini niikamürehera kieha. **22** Mündü wa marakara aarahüraga ngarari, nake mündü wa marürü agüüaga na mehia maingü. **23** Mwitiio wa mündü niümünüyihagia, no mündü üria wa ngoro ya kwinyiihia niagatiio. **24** Mündü wa kügia thiritü na müci ni muoyo wake mwene athüre; ehithiagio na ndangiruta üira. **25** Gwütigira mündü gütükaaga mütego, no üria wihokaga Jehova aikaraga arü mügitire. **26** Andü aingü nimacaragia küigüuo ni münene, no mündü oonaga kihoto kuuma küri Jehova. **27** Andü aria athingu monaga andü aria matari ehokeku ta kindu kiri magigi; nao andü aria aaganu moonaga andü aria arüngiriru ta kindu kiri magigi.

30 Ino niyo märio ya Aguri müru wa Jake, na ni ndümüriri nditi: Mündü ücio eerie Ithieli, aküra Ithieli na Ukali atiri: **2** "Ni ndi mündü müriitu gükura andü aria angü; ndiri na ütaüku ta wa mündü. **3** Ndiürüte kügia na üügi, o na kana ngamenya üria Mütheru. **4** Nüü wanambata igürü na agacooka agaikürüka gükü thi? Nüü wanacookereria rühuho ngundi-ini ciake? Maafü namo-rü, nüü üri wamoothonia na nguo yake ya igürü? Nüü wahaandire ituri ciothe cia thi? Etagwo atia, nake müriü etagwo atia? Akorwo niüü-rü, ndükünjüre! **5** "Kiugo güothe kiao Ngai gitiri mahitia; niwe ngo ya aria moragira harü we. **6** Ndükanongerere ciugo ciake, ndakae gükürüithia wonekane üri wa maheeni. **7** "Ningükühooya maündü meeri, Wee Jehova; ndükanarege kühe mo mbere ya nge: **8** Atiriri, njehereria maündü matari ma ma, na ma maheeni, cindaihiriie müno; ningü ndükahe üthini kana ütonga, no üuheage irio cia o müthenya. **9** Ndikaagie na indo nyingi müno, ngükaane, njüurie atiri, 'Jehova

nūu? Kana thūne mūno, njiye, na nī ūndū ūcio ngimenererie kūrūwa rīa Ngai wakwa. **10** “Ndūgacambie ndungata kūrū mīene wayo, ndīgagikūrume, nawe ūrīho ūūru ūcio. **11** “Nī kūrī andū marumaga maithe mao o na matangīrathima manyina mao; **12** kūrī andū arīa meyonaga marī atheru maitho-inī mao, o rīrīa matathambīto gīko kīao; **13** nī arīa marī maitho ma mwītīo, o arīa maroraga andū manyiira; **14** nīo arīa magego mao mahaana ta hīi cia njora, na ngambucu ciao ihaana ta tūhīi twa gūtambuura arīa athīni, mahuke thī, na arīa abatari, mathire andū-inī. **15** “Thambara īrī arīrū eerī. Matitigithagīria kuuga, ‘Tūhe! Tūhe!’ “Kūrī indo ithatū itarī hīndī ihūūnaga, o na nī inya itarī hīndī ingiuga, ‘Nīndaiganial!’ **16** Nacio nī mbīrīra, na nda thaata, na thī tondu ndīrī hīndī īganagia maaī, na mwaki tondu ndūrī hīndī uugaga, ‘Nīndaiganial!’ (Sheol **h7585**) **17** “Rīitho rīa mūdū ūrīa ūnyūrūragia ithe, na akarurūka kūguaga nyina, rīgaakūrwo nī mahuru ma kīanda-inī, na rīkaarīto nī nderī. **18** “Kūrī maūdū matatū mangegaga mūno makīria, o na nī mana marīa nī itakuūkagīrwo nīmo: **19** namo nī mūthīre wa nderī rīera-inī, na mūthīre wa nyoka rwaro-inī rwa ihiga, na mūthīre wa marikabu īrī iria-inī gatagatī, na mūthīre wa mūdū makiendana na mūrīrū. **20** “Ūyū nguō mūthīre wa mūdū-wa-nja mūtharia: Arīaga na akehuura mīromo, akoiga atīrī, ‘Ndirī ūndū mūūru njikīte.’ **21** “Kūrī maūdū matatū matūmaga thī īthingithe, o na nī mana ītangītiiria: **22** namo nī ndungata ītuikīte mūthamaki, na mūdū mūkīgu ahūūnīte irio, **23** na mūdū-wa-nja ūtangīndeka ahikīte, na ndungata ya mūrīrū ītuikīte mūtumia wa mūthuuri wa mūmiathi. **24** “Nī kūrī nyamū inya nini gūkū thī, no nī njūgī mūno: **25** Thīgīrī-rī, nī ciūmbe itarī hinya, no nīciīagīra mūthīthū wa irio hīndī ya rīūa; **26** ikami nī ciūmbe itarī ūhoti, no nīciīthondekagīra ciikaro ciacio ndwaro-inī cia mahiga; **27** ngīgī itirī mūthamaki wacio, no nīitwanaga hamwe irī mbūtū; **28** njagathi no inyītto na rūhī, no itūūragia thīnī wa nyūmba cia athamaki. **29** “Kūrī indo ithatū irī mūkinyūkīrie mūgaacīru, o na nī inya ngaacīru rīrīa igūthī: **30** nī mūrūūthī, arī guō ūrī hinya mūno gatagatī ka nyamū iria ingī ciothe, na ndūngieherera nyamū irīkū kana irīkū njira; **31** nī njamba ya ngūkū irīa ikinyūkagia na nguthi, na thenge, na mūthamaki mūthīrūrūkīrie nī mbūtū cīake cia ita. **32** “Angīkorwo nīwītūite mūdū mūkīgu, na ūgetūgīra, kana ūkorwo nīūthugundīte gwīka ūūru-rī, hūmbīra kanua gaku na rūhī! **33** Nīgūkorwo o ta ūrīa iria rīthūcagwo, rīkoima thiagī, na o ta ūrīa inīūrī rīthioragwo rīkoira thakame-rī, ūguō noguo gūthogotha marakara kūreha ngūū.”

31 Ino nīyo mīario ya Mūthamaki Lemueli: nī ndūmīrīrī nditū īrīa aarutirwo nī nyina: **2** “Atīrīrī, wee mūrū wakwa, ngūkwīra atīa, o wee mwana wa nda yakwa, ngūkwīra atīa o wee mwana wa mīhītwa yakwa, **3** atīrī, ndūkanaitange hinya waku na andū-a-nja, kana ūhe ūhoti waku acio manangaga athamaki. **4** “Atīrīrī, wee Lemueli, athamaki matīagīrīrwo nīkūnyua ndībei, tī mūtugo wa athamaki kūnyua ndībei, anene matīagīrīrwo nī kwīrīrīra njoohi,

5 nīgeetha matikanyue mariganīrwo nī ūrīa watho uugaga, nao magithie arīa othe ahīnyīrīrie kīhooito kīao. **6** Heaga arīa marathira njoohi, na ndībei kūrī arīa marī na ruo rūnene rwa ngoro; **7** reke manyue mariganīrwo nī ūthīnī wao, na matige gūcōoka kūrīrikana kīeha kīao. **8** “Arīrīrīa arīa matangīhota kwīyarīrīra, warīrīrie kīhooito kīa arīa othe anyamaarīku. **9** Maarīrīrie, na ūmatūire cīra na kīhooito; rūrīra kīhooito kīa arīa athīnī na arīa abatari.” **10** Mūtumia ngatha-rī, angīoneka kū? Nīgūkorwo thogora wake nīūkīrīte mūno ūrīa wa ruo iria ndune. **11** Mūthuuri wake nīamwīhokete bīū, na ndarī kīndū kīa bata angīaga. **12** Mūtumia ūcio, matukū mothe ma muoyo wake, no maūdū mega ekaga mūthuuriwe, na ndangīmwiika ūūru. **13** Ethaga kuoya wa ng’ōndu na ndigi cia ūguta, agacīrūtīra wīra na kīyo, na moko make. **14** Ahaana ta marikabu cia wonjoria, tondu athūgūragia irio cīake kuuma kūraya. **15** Okīraga rūcīnī kūrī o na nduma; akahe andū a nyūmba yake irio, na akagaīra ndungata cīake cia arīrū mawīra mao. **16** Ecūūranagia ūhorō wa mūgūnda mūna, akaūgūra; kuumana na ūthūkūmi wake, ahaandaga mūgūnda wa mūthabībū. **17** Ehotogāra wīra wake erutanīrie; moko make marī hinya wa kwīrūtīra wīra. **18** Nīatīagīrīra atī wonjoria wake nīūrī na uumithio, naguō tawa wake ūraaraga ūgiakana. **19** Anyīitaga mūtī wa kuogotha ndigi na guoko, nakīo gīcūni kīa ndigi agakīnyīitīrīra na cīara cīake. **20** Nīataanaahagīra andū arīa athīnī, nao arīa abatari akamatambūrūkīria moko make. **21** Rīrīa tharunji yagūa-rī, we ndamakaga atī nīgūthīnīa andū a nyūmba yake; nīgūkorwo othe nīahumbe nguō cia rangī mūtune. **22** Nīatumaga indo cia kwara ūrīrī wake; nake ehumbaga nguō cia gatani rīra njega, na cia rangī wa ndathi. **23** Mūthuuri wake nīaheagwo gītīo kīhingo-inī gīa itūūra inene, harīa aikaraga marī na athuuri a būrūrī. **24** Mūtumia ūcio nīatumaga nguō cia gatani agaciendia, na agatwaragīra onjoria mīcībi. **25** Hinya na ūtūku nīcio nguō iria ehumbaga; nīakenaga ategwītīgīra matukū marīa magooka. **26** Aaragīa ciugo cia ūūgī, naruo rūrīmī rwake rūrutanaga maūdū ma ūtugi. **27** Nīarūmbūyagīra maūdū ma nyūmba yake, na ndarīaga irio atanogeire. **28** Ciana cīake cīarahūkaga, cīkoiga arorathimwo; o nake mūthuuri wake nīamūgaathagīrīra, akamwīra atīrī: **29** “Andū-a-nja aingī manatūika ngatha, no wee nīūmakīrīte othe.” **30** Ngoga nī cia kūheenania, naguō ūthaka nī wa tūhū; no mūtumia ūrīa mwītīgīrī Jehova nī wa kūgaathīrīrio. **31** Mūrīhei mūcaara wa wīra ūrīa arūtīte, naguō wīra wake ūrekwō ūmūgaathīrīrie kīhingo-inī gīa itūūra rīra inene.

Kohelethu

1 Ici n̄cio ciugo cia M̄rutani, m̄rũ wa Daudi, ūria warĩ m̄thamaki k̄iu Jerusalemu: **2** “Maũndũ mothe nĩ ma tũhũ! ĩ nĩ ma tũhũ!” Ūguo n̄guo M̄rutani ekuuga. “Ti-itherũ nĩ ma tũhũ m̄theri! Maũndũ mothe nĩ ma tũhũ.” **3** Mũndũ-rĩ, nĩ uumithio ūrikũ onaga harĩ wĩra ūria wothe arutaga gũkũ thĩ kwaraga riũa? **4** Rũciaro r̄umwe rwathira-rĩ, nĩ r̄ungĩ r̄ũkaga, no r̄irĩ, thĩ ĩtũuraga o ho nginya tene na tene. **5** Riũa r̄irathaga na r̄igathũa, ningĩ r̄igacooka na ihenya k̄iria r̄irathagĩra. **6** Rũhuho r̄uhurutana r̄werekere mwena wa gũthini, na r̄ugacooka r̄ukeerekera mwena wa gathigathini; r̄ũthiiga o r̄ũgĩthiur̄ũkaga r̄ũtegũtigithiria, o r̄ũgĩcookaga n̄jira-inĩ yaru. **7** Njũũ ciothe ciĩtagĩrĩra iria-inĩ, no r̄irĩ, iria r̄itirĩ h̄indi r̄iyũraga. O k̄iu njũũ ciumaga, nokuo icookaga. **8** Maũndũ mothe marehanagĩra m̄noga ĩria ĩtangĩgweteka. Riitho r̄itirĩ h̄indi r̄iiganagia kuona, o na kana gũtũ gũkaigania kũigua. **9** Maũndũ marĩa maanakorwo kuo no mo macookaga gũkorwo kuo r̄ingĩ, naguo ūndũ ūria waneekwo noguo ūcookaga ūgeekwo r̄ingĩ; gũtirĩ ūndũ ūtarĩ woneka gũkũ thĩ kwaraga riũa. **10** Hihĩ nĩ harĩ ūndũ mũndũ angũga atĩrĩ: “Ta rora! Ūyũ nĩ ūndũ ūtarĩ wonekana?” Ūndũ ūcio warĩ kuo h̄indi ndaaya hitũku; warĩ kuo tũtarĩ twaciarwo. **11** Andũ arĩa maarĩ kuo tene matiririkanagwo, na o na arĩa matarĩ maraciarwo matikaarikanwo nĩ arĩa magaaciarwo thuuha wao. **12** Nĩ M̄rutani-rĩ, ndaarĩ m̄thamaki wathamakagĩra Isiraeli k̄iu Jerusalemu. **13** N̄nderutiire na kiyo kwĩruta, na gũtũria na ūũgi maũndũ mothe marĩa mekawo gũkũ thĩ. Kai Ngai niakuuithĩe andũ m̄rigo m̄ritũ-ĩ! **14** N̄ndĩoneire maũndũ marĩa mothe mekawo gũkũ thĩ kwaraga riũa; maũndũ mothe no ma tũhũ, na ūguo no ta gũteng’eria r̄ũhuho. **15** Kĩndũ k̄iria kiogomu ḡitingĩringika; nakĩo k̄iria gitarĩ ho ḡitingĩtarwo. **16** Na nĩ ngĩciiria, ngũga na ngoro yakwa atĩrĩ, “Ndi mũkũrũ na ngagia na ūũgi mũingĩ gũkĩra andũ arĩa othe manaathana Jerusalemu mbere yakwa; nĩmenyete maũndũ maingĩ makoniĩ ūũgi na ūmenyo.” **17** Ningĩ n̄nderutiire na ngoro yakwa kũmenya ūhoro wa ūũgi, o na kũmenya ūhoro wa ūgũrũki na wa ūrimũ, no ngĩmenya atĩ ūhoro ūcio, o naguo, no ta gũteng’eria r̄ũhuho. **18** N̄ngũkorwo o ūria ūũgi waingĩha, noguo ihooru r̄iingĩhĩte; na ūria ūmenyo waingĩha, noguo kieha k̄iingĩhĩte.

2 Ndeĩrĩre na ngoro yakwa atĩrĩ, “Atĩrĩrĩ, ūka r̄iu, n̄ngũkũgeria na ikeno n̄igeetha nyone nĩ ūndũ ūrikũ mwega.” No r̄irĩ, o naguo ūndũ ūcio warĩ o wa tũhũ. **2** Ningĩ ngũga atĩrĩ, “Mĩtheko o nayo nĩ ūrimũ. Naguo ūhoro wa gwĩkenia-rĩ, ngĩyũria nĩ wa bata ūrikũ?” **3** Ndaagerirĩe ūria ingĩkenia mwĩrĩ wakwa na ndibeĩ, o ndongoretio nĩ ngoro yakwa na ūũgi, ngĩhĩmbiria ūkũgu, ngĩanda kũmenya nĩ ūndũ ūrikũ andũ maagĩrĩrwo nĩ gwika gũkũ thĩ matukũ-inĩ o macio manini ma muoyo wao. **4** N̄ndarutiire mawĩra manene: Ngĩyakĩra nyũmba, na ngĩhaandĩra m̄gũnda na m̄thabibũ. **5** N̄ndathondekire m̄gũnda na kũndũ

gwa kũhurũkwo, na ngĩhaanda mĩti ya mĩthemba wothe ya matunda kuo. **6** Ngĩcooka ngĩhingĩrĩria tũria twa maaĩ twa kuunithagĩria maaĩ k̄iria mĩti ĩyo yakũragĩra. **7** Ningĩ ngĩgũra ngombo cia arũme na cia andũ-a-nja, na nĩ ndaarĩ na ngombo ingĩ iria ciaciarĩrwo gwakwa mũciũ. O na nĩ ndaarĩ na ndũũru nyingĩ cia mbũri na cia ng’ombe gũkĩra arĩa othe maarĩ Jerusalemu mbere yakwa. **8** N̄ndacookanĩrĩre betha na thahabu, na indo cia bata iria cia athamaki o na cia mabũrũri. Ningĩ ngĩgĩa na aini a arũme na a andũ-a-nja, o na thuriya nyingĩ mũno: maũndũ marĩa makenagia ngoro wa mũndũ. **9** Nĩ ūndũ ūcio ngĩneneha na ngĩtonga mũno gũkĩra arĩa othe maarĩ Jerusalemu mbere yakwa. Thiĩni wa maũndũ macio mothe-rĩ, ūũgi wakwa ndaarĩ o naguo. **10** Naguo ūndũ o wothe ūria maithe makwa meriragĩria ndieriragĩrĩria kũwĩka; o na ningĩ ngoro yakwa ndiamirĩgĩrĩre gĩkeno o na k̄irikũ. N̄ngũkorwo ngoro yakwa n̄iyakenagĩra mawĩra makwa mothe, naguo ūndũ ūcio n̄guo warĩ irihĩ rĩa wĩra wakwa wothe. **11** No r̄irĩa ndaarorire mawĩra marĩa mothe ndaarutiire na moko makwa, o na ūria ndetungumanĩtie ngĩmaruta, ngĩona atĩ maũndũ mothe nĩ ma tũhũ, no ta gũteng’eria r̄ũhuho; gũtirĩ k̄indũ mũndũ angũgũna nakĩo gũkũ thĩ. **12** Ningĩ ngĩcooka ngĩhũgũra n̄guo ndicũũrĩre ūhoro wa ūũgi, o na wa ūgũrũki, na wa ūkũgu. Atĩrĩrĩ, nĩ atĩa ūngĩ m̄thamaki ūria ūcookagio ithenya r̄ia ūria ūngĩ angũka ūteekitwo? **13** H̄indi ĩyo ngĩkiona atĩ ūũgi nĩ mwega gũkĩra ūkũgu, o ta ūria ūtheri ūrĩ mwega gũkĩra nduma. **14** Mũndũ ūria mũũgi n̄ionaga k̄iria arathĩ, no mũndũ mũũgi athiigũra nduma-inĩ; no ngĩcooka ngĩmenya atĩ o eerĩ makoragwo nĩ ūndũ o ro ūmwe. **15** H̄indi ĩyo ngĩkiuga na ngoro yakwa atĩrĩ, “Ūndũ ūria ūkoraga mũndũ mũkũgu o na nĩ no ūkaangora. Ūũgi wakwa-rĩ, ĩking’ũnĩte na ki?” Ngĩkiuga atĩrĩ na ngoro yakwa, “Ūndũ ūyũ o naguo no wa tũhũ.” **16** N̄ngũkorwo mũndũ ūria mũũgi, o ta mũndũ ūria mũkũgu, ndagatũra aririkanagwo; n̄ngũkorwo matukũ-inĩ marĩa magooka o eerĩ n̄imakariganĩra. Hĩ, mũndũ ūria mũũgi akuuuga o ta mũndũ ūria mũkũgu! **17** Nĩ ūndũ ūcio ngĩhũra gũtũura muoyo, tondu wĩra ūria ūrutagwo gũkũ thĩ kwaraga riũa warĩ wa kũnjiguithia k̄ieha. Wothe warĩ wa tũhũ, o ta gũteng’eria r̄ũhuho. **18** Ngĩgĩthũra maũndũ mothe marĩa ndenogeetie namo gũkũ thĩ kwaraga riũa, tondu no nginya ngaamatigĩra ūria ūgooka thuuha wakwa. **19** Ningĩ nũ ūũĩ kana ūcio ūgooka ithenya r̄iakwa agaakorwo arĩ mũndũ mũũgi kana arĩ mũndũ mũkũgu? No r̄irĩ, n̄iwe ūkaarũgamĩrĩra wĩra ūria ndaanetungumania naguo ngĩtũmagĩra ūũgi wakwa gũkũ thĩ kwaraga riũa. Ūndũ ūcio o naguo no wa tũhũ. **20** Nĩ ūndũ ūcio ngoro yakwa ikĩambĩrĩria kũrwo nĩ hinya nĩ ūndũ wa wĩra wakwa wothe wa m̄noga ūria ndaarutaga gũkũ thĩ kwaraga riũa. **21** Tondu mũndũ no arute wĩra wake na ūũgi, na ūmenyo, na kũhũgĩra maũndũ, no r̄irĩ, no nginya acooke atige k̄iria ḡiothe agĩta nakĩo k̄urĩ mũndũ ūngĩ ūtakinogeire. Ūndũ ūyũ o naguo no wa tũhũ, na nĩ mũtino mũnene. **22** Mũndũ-rĩ, nĩ uumithio ūrikũ oonaga harĩ wĩra ūria wothe arutaga, na m̄noga, na gwĩtungumania k̄urĩra anetungumania nakuo gũkũ thĩ kwaraga riũa? **23** N̄ngũkorwo matukũ make mothe, wĩra wake nĩ wa ruo na k̄ieha; o na ūtukũ,

meciiria make matihurükaga. Ündü ücio o naguo no wa tühü. **24** Mündü-rī, ndarī ündü üngī mwega angīka ükirite kürīa na kūnyua, na gükenera wira wake. Ündü üyü o naguo ngōna atī uumite guoko-inī kwa Ngai, **25** nī ündü-rī, nūü üngīhota kürīa kana gūkena Ngai atarī ho? **26** Ngai aheaga mündü ürīa ümūkenagia maündü ma üügi, na ümenyo, na gīkeno, no mündü ürīa mwīhia akamūhe wīra wa gūcookanīrīria na kwīgīra ütonga, niguo acooke aūnenganire kürī mündü ürīa ümūkenagia. Ündü ücio o naguo no wa tühü, o ta güteng'eria rūhuho.

3 Atīrīrī, o ündü nī ürī ihinda rīaguo, na o ündü o wothe wīkagwo gükü thī nī ürī mahinda maguo: **2** kürī hīndī ya gūciarwo na hīndī ya gūkua, hīndī ya kūhaanda na hīndī ya kūmunya kīrīa kīhaande, **3** hīndī ya kūrīraga na hīndī ya kūhonia, hīndī ya gūtharia na hīndī ya gwaka, **4** hīndī ya kürīra na hīndī ya gūtheka, hīndī ya gūcakaya na hīndī ya kūina, **5** hīndī ya kūhuruñja mahiga na hīndī ya kūmacookanīrīria, hīndī ya kūhīmbīria na hīndī ya kwaga kūhīmbīria, **6** hīndī ya gūcaria na hīndī ya kūrīrwo nī indo, hīndī ya kūiga, na hīndī ya gūte, **7** hīndī ya gūtembūra na hīndī ya gūtuma, hīndī ya gūkīra na hīndī ya kwaria, **8** hīndī ya kwenda na hīndī ya gūthūūra, hīndī ya mbaara na hīndī ya thayū. **9** Mūrūtū wa wīra-rī, nī uumithio ürīkū oonaga harī gwītungumania gwake? **10** Nīnyonete mathīna marīa Ngai aheete andū niguo mathīnīkage nī mo. **11** Ngai oombire kīndü o gīothe kīrī gīthaka hīndī yakīo. Nīngī niekīrīte ühoro wa tene na tene ngoro-inī cia andū; no andū matīngīhota kūmenya wīra ürīa Ngai arutīte kuuma kīambīrīria ngīnya kīrīkīrīro. **12** Nīnjūū atī gūtīrī ündü üngī mwega andū mangūka ükirite gūkena na gwīka maündü mega rīrīa rīothe megūtūūra muoyo. **13** O na nīngī ngamenya atī mündü o wothe angīria na anyue, na akenere gwītungumania gwake, kīu nī kīheo kuuma kürī Ngai. **14** Nīnjūū atī ündü ürīa wothe Ngai ekaga nī wagūtūūra ngīnya tene; ndūngōngereraka kana ünyihanyīihe. Ngai awīkaga nīgeetha andū mamwītīgagire. **15** Ürīa gūtārī rīu noguo gwatarī tene, na ürīa gūgaatuika thuutha-inī noguo gwatarī mbere īyo; nake Ngai acaragia atī ündü ürīa wahītükire ücooke o ro ho. **16** O na nīngī ngōna ündü üngī gükü thī kwaraga rīua: Handū harīa haatuagīrwo ciira-rī, waganu warī ho, na ho handū harīa ha kīhooto-rī, waganu warī ho. **17** Ngūra atīrī na ngoro yakwa, “Ngai nīwe ūgaaciirithia andū arīa athīngu na arīa aaganu, tondū nīgūgakorwo ihinda rīa o ündü o wothe wīkagwo gükü thī, o na ihinda rīa wīra o wothe.” **18** Nīngī ngūciiria atīrī, “Ha ühoro wa andū-rī, Ngai amageragia nīgeetha mone atī mahaana o ta nyamū. **19** Maündü marīa makoraga mündü no mo makoraga nyamū; mündü na nyamū makoragwo nī ündü o ro ümwe: O ta ürīa mündü akuuaga, noguo nyamū ikuaga. Mīhūmū ya mündü na nyamū no imwe; mündü ndarī handū akīrīte nyamū. Ündü o wothe nī wa tühü. **20** Mündü na nyamū mathīaga o kündü kūmwe; othe moimīte tīrī-inī, na othe macookaga o tīrī-inī. **21** Nūü üüü kana hīhi roho wa mündü wambataga na igūrū, naguo roho wa nyamū ūgaikūrīka na thī?” **22** Nī ündü

ücio ngōna atī hatīrī ündü mwega harī mündü ükirite gükenera wīra wake, tondü rīu nīrīo igai rīake. Nī ündü-rī, nūü üngīmūcookia rīngī nīguo one ürīa gūgeekīka thuutha wake?

4 Nīngī nīndarorire na ngōna kūhīnyanīrīria kürīa gwathīaga na mbere gükü thī kwaraga rīua: Ngōna maithori ma arīa ahīnyīrīrie, na matīrī na mündü wa kūmahooreria; arīa maamahīnyagīrīria nīo maarī na ühoti, no acio maahīnyagīrīrio matīarī na mündü wa kūmahooreria. **2** Tondü ücio nguuga atī andū arīa akuü, o acio marīkītīe gūkua, nīmakenaga gūkīra arīa marī muoyo, o acio marī muoyo o na rīu. **3** No rīrī, mündü ürīa mwega gūkīra acio eerī nī ürīa ütārī mūciare, o ücio ütoneete ürū ürīa wīkagwo gükü thī kwaraga rīua. **4** Nīngī ngōna atī wīra wothe na maündü marīa mündü agīaga namo moimanaga na mündü kūigūira mündü wa itūūra rīake ürū. Ündü ücio o naguo no wa tühü, o ta güteng'eria rūhuho. **5** Mündü mūkīgu enyīitanagīria moko, akeyananga we mwene. **6** Nī kaba mündü akorwo na kīndü kīnīni na akorwo na ühooreri, gūkīra gwītungumania agīe na indo nyingī, na güteng'eria rūhuho. **7** Nīngī ngōna ündü wa tühü gükü thī kwaraga rīua: **8** Kwārī na mündü watūūra arī wīki; ndaarī na mūrīu kana mūrū wa nyina. No rīrī, aatūuraga etungumanagia, no maitho make matīaganagwo nī ütonga. Eyūrīrie atīrī, “Nūü ürātūma idētungumanie üü, na noge, na nī kī kīratūma ndīime ikeno?” Ündü ücio o naguo nī wa tühü, no wīra wa gūthīnīka! **9** Nī kaba andū eerī gūkīra ümwe, tondü nīmoonaga uumithio mwega wa wīra wao: **10** Ümwe angīgūa thī-rī, mūratawe no amuo. No rīrī, mündü angīgūa thī na ndarī na wa kūmuoya-rī, kaü ücio nī wa kūigūrwo tha-ī! **11** Nīngī-rī, andū eerī mangīkoma hamwe nīmaiguithanagia ūrugārī. No rīrī, mündü angīhota kūigua ūrugārī atīa arī o wīki? **12** Mündü ümwe no akīrio hīnya, no andū eerī no mahote kwītīra. Mūhīndo mūrāme na ndigī ithatū dūngītuika narua. **13** Nī kaba mündü mwīthī mūthīnī no nī mūügi, gūkīra mūthamaki mūkūrū no nī mūkīgu, ürīa ütāngītaarīka. **14** Mündü mwīthī ücio no akorwo oimīte njeera agatuo mūthamaki, kana akorwo aaciārīrwo arī mūthīnī o kūu üthamaki-inī wake. **15** Ngīkīona atī andū arīa othe matūūraaga na magathīagīra gükü thī kwaraga rīua maartīmīrīre mwanake ücio mūthīnī, o ücio wacookire ithenya rīa mūthamaki. **16** Andū arīa othe maathagwo nīwe matīngītarīka. No rīrī, andū arīa mookire thuutha wake matīakenīrio nī ücio wacookire ithenya rīa mūthamaki. Ündü üyü o naguo nī wa tühü, o ta güteng'eria rūhuho.

5 Atīrīrī, ceemaga ūgītoona nyūmba ya Ngai. Gūkūhīrīria na kūigua ndeto ciake nī kwega gūkīra igongona rīrīa rīrutagwo nī andū arīa akīgu, tondü matīmenyaga nī ūuru mareeka. **2** Tiga kūhīuha kwaria ütambīte gwīciiria, ndūgetīkīrie ngoro yaku ihīithe kwaria ündü mbere ya Ngai. Ngai arī igūrū, nawe ürī gükü thī, nī ündü ücio nyīihagia ciugo ciaku. **3** O ta ürīa mīhang' o mīngī itūmaga mündü aroote-rī, ūguo no taguo mündü mūkīgu angīhagia mīario. **4** Hīndī rīra wehīta mwīhitwa harī Ngai, ndūkanahūthīrīrie kūthīngīa. Nī ündü we ndakenagio nī andū akīgu;

hingagia mwihitwa waku. **5** Nĩ kaba kwaga kwihita, gũkĩra kwihita na kwaga kũhingia mwihitwa. **6** Ndũkareke kanua gaku gatũme wihie. Ndũkanoigĩre mbere ya mütũmwo wa hekarũ atĩrĩ, “Mwihitwa wakwa ndehĩtire na mahitia.” Nĩ kĩ kĩngĩtũma ũrakarĩe Ngai na uuge waku, nake athũkie wĩra wa moko maku? **7** Irooto nyingĩ na ciugo nyingĩ nĩ cia tũhũ. Nĩ ũndũ ũcio ikaraga wĩgĩrĩte Ngai. **8** Ũngĩkoona mũthĩni akĩhinyĩrĩrio, na akaagĩthio ciira wa ma na kĩhooito bũrũri-inĩ, ndũkanamakio nĩ maũndũ macio; nĩgũkorwo mũnene ũmwe aroragwo nĩ mũnene ũngĩ, na igũrũ wa acio eerĩ nĩ harĩ angĩ anene kũmakĩra. **9** Uumithio wa bũrũri nĩ wa andũ othe; o na mũthamakĩ we mwene oonaga uumithio kuuma migũnda-inĩ. **10** Mũndũ ũria wotho wendeete mbeeca ndarĩ hĩndĩ aciiganagia; nake ũria wotho wendeete ũtonga ndaiganagwo nĩ kĩria oonaga. Ũndũ ũyũ o naguo no wa tũhũ. **11** O ũria indo ikĩragĩrĩria kuongerereka, noguo arĩa macĩrĩtaga mongererekaga. Mwene cio agunĩkaga nakĩ, tĩga o gũciĩrorera na maitho? **12** Toro wa mũndũ ũria ũrutaga wĩra nĩ mwega, o na angĩria irio nini kana nyingĩ, no ũngĩ wa indo cia gĩtonga ndũrekeka kione toro. **13** Nĩnyonete ũndũ mũuru na wa kĩaha gũkũ thĩ kwaraga riũa: ũtonga ũria mũndũ eigagĩra ikaya kũmũthũkia we mwene, **14** kana ũtonga ũria ũthiraga na njĩra ya mũtino, atĩ angĩgaaciara kahũ, gatĩrĩ kindũ kangĩgaya. **15** Mũndũ oimaga nda ya nyina arĩ njaga, na o ũguo okaga, noguo athiiaga. Ndarĩ kindũ o nakĩ kũmanĩte na wĩra wake agaakuua na moko make. **16** Ũndũ ũyũ o naguo nĩ mũuru, na wa kĩaha: Atĩ o ũria mũndũ okaga, noguo athiiaga, nake-rĩ, nĩ ũndũ ũrĩkũ egunaga naguo, kuona atĩ enogagĩria o rĩhuho? **17** Matukũ-inĩ make mothe arĩtagĩra nduma-inĩ, arĩ na gũtangĩka kũnene, na kũhinyĩrĩrika, o na marakara. **18** Ngĩcooka ngĩmenya atĩ nĩ wega na nĩ kwagĩrĩre mũndũ arĩage na anyuuga, na akenagĩre gwĩtungumania gwake arĩ gũkũ thĩ kwaraga riũa matukũ-inĩ manini ma gũtũura muoyo marĩa aheetwo nĩ Ngai, tondũ riu nrĩro igai riake. **19** Na ningĩ-rĩ, mũndũ o wotho angĩheo ũtonga na indo nĩ Ngai, na amũhotithie gũcikenera, nake aamũkĩre igai riake na akenio nĩ wĩra wake-rĩ, kũ nĩ kiheo aheetwo nĩ Ngai. **20** Ti kaingĩ mũndũ ũcio ataranagia ũhoro wa matukũ ma muoyo wake, tondũ Ngai nĩamũkaragĩa arĩ na gĩkeno ngoro-inĩ.

6 Na rĩrĩ, nĩnyonete ũndũ ũngĩ mũuru gũkũ thĩ kwaraga riũa, naguo nĩũritũhagĩra andũ mũno: **2** Naguo nĩ atĩ Ngai aheaga mũndũ ũtonga, na indo, o na gĩthio, agakoragwo na kindũ o kĩria gĩothe ngoro yake ĩngĩrĩrĩria, no rĩrĩ, Ngai akaaga kũmũhotithia gũcikenera, no mũndũ ũngĩ mũgeni niwe ũcikenagĩra handũ hake. Ũndũ ũyũ nĩ wa tũhũ, na nĩ ũndũ mũuru na wa kĩaha. **3** Mũndũ no agĩe ciana igana rĩmwe na atũũre miaka mĩngĩ; no rĩrĩ, o na angĩtũura ihinda irayya atĩa, angĩkorwo ndangĩkenera ũgaacĩru wake na aage gũthikwo wega-rĩ, nguuga atĩrĩ, mũndũ ũcio akĩrĩtwo nĩ kĩhuno. **4** Kĩhuno kũ gũkaga kũrĩ tũhũ, na gĩgathĩi nduma-ini, na rĩtwa riakio rĩkahumbĩrwo nĩ nduma o ro iyo. **5** O na gĩtũika gĩtionire riũa kana gĩkĩmenya ũndũ o na ũrĩkũ-rĩ, nikĩgiaga na ũhurũko gũkĩra mũndũ

ũcio: **6** ĩrĩ, ti-itherũ o na angĩtũura miaka ngiri ĩmwe maita meerĩ, na aage gũkenera ũgaacĩru wake. Gĩthĩ othe matĩgĩthiiaa o handũ hamwe? **7** Mũndũ arutaga wĩra wotho na kũyo nĩguo ayĩũrie kanua gake, no gũtĩrĩ hĩndĩ ngoro yake ĩganagia. **8** Mũndũ mũũgĩ-rĩ, akĩrĩte mũndũ mũkĩgu na kĩ? Nake mũndũ mũthĩni ũria ũmenyete gũikarania na andũ arĩa angĩ-rĩ, egunaga na kĩ? **9** Nĩ kaba kĩria maitho marona, gũkĩra kwangangio nĩ merĩrĩria. Ũndũ ũyũ o naguo nĩ wa tũhũ, o ta gũteng'eria rĩhuho. **10** Kĩndũ gĩothe kĩanakorwo kuo kĩaheirwo rĩtwa, nake mũndũ nĩamenyekete ũria atarĩ; gũtĩrĩ mũndũ ũngĩhota gũkararania na ũria ũrĩ hinya kũmũkĩra. **11** O ũria ciugo iraingĩha, noguo itũkaga cia tũhũ, naguo ũndũ ũcio ũgunaga mũndũ na kĩ? **12** Nĩ ũndũ-rĩ, nũũ ũngĩmenya maũndũ marĩa magĩrĩre mũndũ mũtũũrĩre-inĩ wake, matukũ mothe ma muoyo wake manini na ma tũhũ marĩa aniinaga magathira o ta kĩrũru? Nũũ ũngĩmwĩra ũria gũkaahaana gũkũ thĩ kwaraga riũa aarĩkia kwehera?

7 Nĩ kaba rĩtwa rĩega gũkĩra maguta marĩa manungi wega, na mũthenya wa gũkua gũkĩra mũthenya wa gũciarwo. **2** Nĩ kaba gũthĩi nyũmba ĩrĩ na macakaya gũkĩra gũthĩi nyũmba ĩrĩ na ndĩa, nĩgũkorwo gĩkũ nĩkio mũthia wa andũ othe; nao andũ arĩa marĩ muoyo nĩmakĩge ũndũ ũcio ngoro-inĩ ciao. **3** Nĩ kaba kĩaha gũkĩra mĩtheko, tondũ gũtuka gĩthiithi nĩgũtũmaga ngoro yagĩre. **4** Ngoro cia andũ arĩa oogĩ irũmbũyagia nyũmba ĩrĩ na macakaya, no ngoro cia andũ arĩa akĩgu irũmbũyagia nyũmba ĩrĩ na ikeno. **5** Nĩ kaba kũigua irũithia rĩa mũndũ ũria mũũgĩ, gũkĩra gũthĩkĩrĩria rwĩmbo rwa andũ arĩa akĩgu. **6** O ta ũria mũigua ĩtũratũrĩkaga ĩrĩ rungu rwa nyũngũ, no taguo mĩtheko ya andũ arĩa akĩgu ĩtarĩ. Ũndũ ũyũ o naguo no wa tũhũ. **7** ũhinyanĩrĩria ũtũmaga mũndũ mũũgĩ akĩge, narĩo ihaki rĩgathũkĩa ngoro. **8** Nĩ kaba kĩrĩkĩro kĩa ũndũ gũkĩra kĩa bĩrĩria kĩa guo, na gũkĩrĩria nĩ kwega gũkĩra mwĩtĩtio. **9** Tĩgaga kũhiũha kũrakara na ngoro yaku, nĩ ũndũ marakara maikaraga ngoro-inĩ cia andũ arĩa akĩgu. **10** Ndũkooorie atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩatũmaga matukũ ma tene makorwo marĩ mega gũkĩra maya?” Nĩgũkorwo ti ũũgĩ kũria ũguo. **11** ũũgĩ, o ta igai, nĩ mwega na nĩũeithagia arĩa marĩ muoyo. **12** ũũgĩ nĩ mwĩgitio, o ta ũria mbeeca ĩrĩ mwĩgitio, no rĩrĩ, wega wa ũmenyi maũndũ nĩ ũyũ: atĩ ũũgĩ nĩũtũũragia ũria ũrĩ naguo muoyo. **13** Ta cũrania ũria Ngai ekĩte: Kĩria ogometie-rĩ, nũũ ũngĩhota gũkĩrũnga? **14** Hĩndĩ ĩria mahinda marĩ mega, kenaga; no rĩrĩ, rĩria mahinda magũthũkĩra, ũrĩrĩkanaga atĩrĩ: Ngai niwe ũtũmaga maũndũ macio meerĩ matwarane. Nĩ ũndũ ũcio mũndũ ndarĩ ũndũ angĩmenya wĩgĩ mũtũũrĩre wake wa thũutha-inĩ. **15** Mũtũũrĩre-inĩ ũyũ wakwa wa tũhũ, nĩnyonete maũndũ maya meerĩ: mũndũ mũthingu no akue o na arĩ mũthingu, nake mũndũ mwaganu agatũura muoyo ihinda irayya o na arĩ mwaganu. **16** Tĩga gũthinga makĩria, o na kana kũũhĩga makĩria: ũkwenda kwĩniina nĩkĩ? **17** Tĩga kwagana makĩria, kana gũkĩga: ũkwenda gũkua hĩndĩ yaku ĩtakinyite nĩkĩ? **18** Nĩ wega kũrũmia ũndũ ũmwe, na ndũkarekie ũcio ũngĩ. Mũndũ ũria mwĩgĩrĩ-Ngai nĩetheemaga

maündu macio meerí. **19** Úũgĩ wĩkĩraga mündũ mũũgĩ hinya, agakĩra aathani ikũmi marĩ itũũra-inĩ inene. **20** Gũtirĩ mündũ mũthingu gũkũ thĩ, ũria wĩkaga o wega mũtheri na ndehagia. **21** Ndũgathikagĩrĩrie ũria wothe andũ maraaria, tondũ wahota kũigua ndungata yaku ĩgĩkũruma: **22** nĩgũkorwo ngoro-inĩ yaku niũũĩ atĩ mahinda maingĩ wee mwene wanaruma andũ arĩa angĩ. **23** Maündũ macio mothe ndamatũĩrĩrie na ũũgĩ, ngũga atĩrĩ, “Nĩndũcio itua rĩa kũgia na ũũgĩ.” No rĩrĩ, ũndũ ũcio warĩ kũraya na niĩ. **24** O ũndũ ũria wothe ũngĩtuĩka nĩguo, ũũgĩ-rĩ, nĩũrahĩrĩrie mũno na nĩmũhĩthe makĩria: nũũ ũngĩũmenya? **25** Nĩ ũndũ ũcio ngĩhũndũra meciiria makwa harĩ ũmenyi, na gũtũũria, na kũmaatha ũũgĩ, na mũtabarĩre wa maündũ na ndakũkirwo nĩ ũkũũga wa waganu, na ũgũrũki wa ũrimũ. **26** Ningĩ ngĩona ũndũ mũrũrũ gũkĩra gĩkuũ, naguo nĩ mündũ-wa-nja ũria ũhaana ta mũtego, o ũria ngoro yake ũhaana mũtego wa kũgwatia, namo moko make makahaana ta mũnyororo. Mündũ ũria ũkenagia Ngai nĩakehonokia harĩ mündũ-wa-nja ũcio, no mündũ ũria mũwĩhia nĩakagwatio niwe. **27** Mũrutani ekuuga atĩrĩ, “Ũndũ ũyũ nĩguo menyete: “Ngĩringithania ũndũ ũmwe na ũria ũngĩ nĩguo menyete mũtabarĩre wa maündũ-rĩ, **28** o ngĩethaga ũguo na ndionere-rĩ: Nĩndonire mündũ mũrũme ũmwe mũrũngĩrũ harĩ arũme ngiri, no ndionire mündũ-wa-nja o na ũmwe mũrũngĩrũ thĩnĩ wao othe. **29** Ũndũ ũyũ noguo nyonete: Ngai oombire mündũ arĩ mũrũngĩrũ, no andũ nĩmearĩrĩrie maündũ maingĩ ma wara.”

8 Nũũ ũtarĩ ta mündũ ũria mũũgĩ? Ningĩ nũũ ũngĩmenya gũtaũra maündũ? ũũgĩ nĩguo ũtũmaga ũthĩũ wa mündũ ũkenge, na ũgatũma gũthita gĩthiithi gwake kũgarũũke. **2** Nguga atĩrĩ, athikagĩra riathani rĩa mũthamaki, nĩ ũndũ nĩwehĩtĩre ũrĩ mbere ya Ngai. **3** Ndũkahiũhage kwehera harĩ mũthamaki. Ndũgekage ũndũ mũũru, nĩgũkorwo we ekaga ũndũ ũria ũngĩmũkenia. **4** Na tondũ uuge wa mũthamaki ũrĩ hinya-rĩ, nũũ ũngĩhota kũmũũria kũria atĩrĩ, “Nĩ atĩa ũreka?” **5** Mündũ ũria wothe wathikagĩra watho wake ndakoono ũũru, nayo ngoro ya mündũ mũũgĩ ikũũranaga gwathĩkĩra mũthamaki ihinda rĩria riagĩrĩrie, ningĩ na njira rĩa yagĩrĩrie. **6** Nĩgũkorwo ũndũ o wothe nĩ ũrĩ ihinda rĩria riagĩrĩrie, na njira rĩa yagĩrĩrie ya kũwika, o na gũtuĩka thĩna wa mündũ nĩmũritũhagĩra mũno. **7** Tondũ gũtirĩ mündũ ũngĩmenya maündũ marĩa makaamũkora-rĩ, nũũ ũngĩmwĩra maündũ marĩa magooka? **8** Gũtirĩ mündũ ũngĩhota gwatha rũhuho agĩrie rũhurutane; ũguo noguo gũtarĩ mündũ ũngĩhota kũgĩrĩrĩria mũthenya wake wa gũkua. O ta ũria gũtarĩ mündũ ũheagwo rũũtha hĩndĩ ya mbaara, ũguo noguo waganu ũtangĩhonokia mündũ ũria ũwĩkaga. **9** Maündũ macio mothe nĩndamoonire, o ndĩũrutanĩrĩrie kũmenya ũhoro wa maündũ marĩa mothe mekagwo gũkũ thĩ kwaraga rĩa. Nĩ kũrĩ hĩndĩ mündũ agĩaga na ũhoti wa gwathaga andũ arĩa angĩ, nake agehũkia we mwene. **10** O na ningĩ ngĩona andũ arĩa aaganu magĩthikwo, o acio maathĩaga na makoima handũ-harĩa-haamũre, nao magakumagio kũũ itũũra-inĩ inene kũria meekagĩra maündũ macio. ũndũ ũyũ o naguo no wa tũhũ. **11**

Rĩria gwĩka ũũru kwaga kũherithio narua-rĩ, ngoro cia andũ ikĩragĩrĩria gũthugunda gwĩka ũũru. **12** O na mündũ mwaganu angĩka maündũ mooru maita igana na atũũre muoyo ihinda irayaa-rĩ, nĩnjũũĩ na ma atĩ andũ arĩa metigĩrĩte Ngai nĩmakona maündũ mega, o acio mahooyaga marĩ mbere ya Ngai. **13** No rĩrĩ, tondũ andũ arĩa aaganu matĩtigagĩra Ngai-rĩ, matikoono maündũ mega, na matukũ mao matikaraiha ta kũruru. **14** Na nĩ kũrĩ ũndũ ũngĩ wa tũhũ wĩkĩaga gũkũ thĩ: naguo nĩ atĩ andũ arĩa athingu nĩmakoragwo nĩ maündũ marĩa magĩrĩrie gũkora andũ arĩa aaganu, ningĩ atĩ andũ arĩa aaganu nĩmakoragwo nĩ maündũ marĩa magĩrĩrie gũkora andũ arĩa athingu. ũndũ ũyũ o naguo, nguga atĩrĩ, no wa tũhũ. **15** Nĩ ũndũ ũcio ngũgaathĩrĩria gĩkeno kĩa mũtũũrĩrie, tondũ gũtirĩ ũndũ ũngĩ mwega wa mündũ gũkũ thĩ kwaraga rĩa gũkĩra kũria, na kũnyua, na gũkeno. Nakĩo gĩkeno gĩtũũre kĩrũmanĩrĩrie nake wĩra-inĩ wake matukũ mothe ma muoyo marĩa Ngai amũheete gũkũ thĩ kwaraga rĩa. **16** Rĩria ndeerutanĩrĩrie kũmenya ũhoro wa ũũgĩ na kuona wĩra ũria mündũ arutaga gũkũ thĩ, tondũ nĩ kũrĩ mündũ maitho make matoonaga toro mũthenya kana ũtukũ, **17** hĩndĩ ũyo ngĩkiona maündũ marĩa mothe Ngai ekite. Gũtirĩ mündũ ũngĩhota kũmenya ũria gũthĩiiga na mbere gũkũ thĩ kwaraga rĩa. O na mündũ angĩtũũra na kiyo gĩake gĩothe, ndangĩhota kũmenya gĩtũmi kĩa ũndũ ũcio. O na mündũ mũũgĩ angĩtũua atĩ nĩoĩ, ndangĩhota gũtaũkirwo kũna nĩ ũndũ ũcio.

9 Nĩ ũndũ ũcio ngĩcũũrania ũhoro wa maündũ macio mothe na ngĩona atĩ andũ arĩa athingu na arĩa oogĩ, o hamwe na mawĩra mao, marĩ moko-inĩ ma Ngai, no rĩrĩ, gũtirĩ mündũ ũngĩmenya kana nĩ wendo, kana nĩ rũmena rũmwetereire. **2** Andũ othe marĩkagĩrĩria o ũndũ ũmwe: kĩrĩkĩrĩro kĩa andũ arĩa athingu na arĩa aaganu, kĩa andũ arĩa ega na arĩa ooru, kĩa andũ arĩa matethaahĩtie na arĩa methaahĩtie, na kĩa andũ arĩa marutaga magongona na arĩa matarutaga gĩothe no kĩmwe. O ta ũria mündũ mwega atarĩ, ũguo noguo mündũ mũwĩhia atarĩ; o ta ũria arĩa mehĩtaga na mũhĩtwa matarĩ, ũguo noguo arĩa metigagĩra kwĩhĩta na mũhĩtwa matarĩ. **3** ũyũ nĩguo ũũru ũria ũkoragwo maündũ-inĩ mothe marĩa mekĩkaga gũkũ thĩ kwaraga rĩa: Andũ othe marĩkagĩrĩria o ũndũ ũmwe. O na ningĩ ngoro cia andũ ciyũrite ũũru, na ũgũrũki ũkaagĩra ngoro-inĩ ciao rĩria marĩ muoyo, na thuutha-inĩ magakua. **4** Mündũ ũria wothe ũrĩ gatagatĩ ka arĩa marĩ muoyo arĩ na kĩrĩrĩrĩro; na rĩrĩ, nĩ kaba ngui rĩrĩ muoyo gũkĩra mũrũũthi mũkuũĩ! **5** Nĩ ũndũ andũ arĩa marĩ muoyo nĩmooĩ nĩmagakua, no arĩa makũite matirĩ ũndũ mooĩ; na matirĩ kiheo kĩngĩ metereire, o na matirĩkanagwo, nĩmariganĩre. **6** Wendani wao, na rũmena rwao, o na ũũru wao nĩthĩrĩte biũ; na gũtirĩ hĩndĩ ĩngĩ magaacooka kũgĩra na handũ maündũ-inĩ marĩa mothe mekagwo gũkũ thĩ kwaraga rĩa. **7** Thĩ, ũrĩe irio ciaku ũkenete, na ũnyue ndibei yaku ũcanjamũkĩte ngoro, nĩgũkorwo ihinda rĩrĩ nĩrĩo Ngai etikĩrĩte wĩra waku. **8** Wĩhumbage nguo cia rangĩ mwerũ hĩndĩ ciothe, na wĩhakage maguta mũtwe hĩndĩ yothe. **9** Tũũranagĩai na gĩkeno na mũtũmia ũcio waku wendeete, matukũ mothe ma

muoyo üyü wa tühü maría Ngai akúheete gükü thí kwaraga riüa, o matukú macio maku mothe ma tühü. Ní ündü rírí nírío igai riaku mütüüré-iní waku, o na gwitungumania-iní gwaku ürí gükü thí kwaraga riüa. **10** Ündü üría wothe üngíona wa gwíka na guoko gwaku-rí, wíke na hinya waku wothe, tondü mbírira-iní kúria úrorete, gütírí kúruta wíra kana gwíciiria, kana kúmenya maündü, o na kana üügí. (Sheol h7585)

11 Ninyonete ündü üngí gükü thí kwaraga riüa: Atí andü aría marí ihenya tio mahootanaga ihenya-iní, na aría marí hinya tio mahootanaga mbaara-iní, o na aría oogí tio moonaga irio, na aría mooí maündü muno tio magíaga na ütonga, o na kana andü aría oogí makaho gítíio; no rírí, ihinda na mweke ní cia andü othe. **12** O na ningí, gütírí mündü üngímenya ríría mütino üngímikora: Tondü o ta üría thamaki inyiitagwo na mütego müüru, o na ta üría nyoni inyiitagwo na gíkerenge, üguo nogo andü manyiitagwo ní mahinda mooru maría mamakinyagírira materígíríire. **13** Ningí ngíona üügí gükü thí kwaraga riüa üría wamakirie müno, wataríí üü: **14** Híndí imwe ní kwarí itüüra inini, na ríarí na andü o anini thíiní warío. Na mütthamaki warí na hinya müno akíríükírira, akíríthiürürükírira, na agíaka rúirigo rwa kúrírígíciiria, aríükíríre. **15** Na rírí, itüüra-iní ríu ní gwatüüraga mündü müthíini no aarí müügí, nake akíhonokia itüüra ríu na üügí wake. No rírí, gütírí mündü wacookire kúríríkana mündü ücio müthíini. **16** Ní ündü ücio ngíkíuga atírí, “Üügí ní mwega gükíra hinya.” No üügí wa mündü müthíini níumenagwo, na ciugo ciake itíthikagíríio. **17** Ciugo cia úhooreri cia mündü üría müügí níciagíríire íthikagíríio, gükíra ríanírira ría mündü üría wathaga irimü. **18** Ní kaba üügí gükíra indo cia mbaara, no rírí, mündü mwíhia ümwe níathükagia maündü maingí mega.

10 O ta üría ngí nguü itümaga maguta manungi wega magíe na kíheera kíuru-rí, nogoü ükígü müniini úkomagíríria üügí na gítíio. **2** Ngoro wa mündü üría müügí yerekagíra mwena wa ürío, no ngoro wa mündü mükígü íkeekera mwena wa úmotho. **3** O na ríría egúthí na njíra, mündü mükígü níoragwo ní meciiria make, na akoonia mündü o wothe üría arí mükígü. **4** Marakara ma mündü üría wathanaga mangíarahúka igürü riaku, ndúkoime haría ürí; úhooreri no úhoorerie mahítia manene. **5** Ní harí ündü müüru nyonete gükü thí kwaraga riüa, na ní ihítia ríría ríumanaga na mwathi wa andü: **6** Atí andü aría akígü nímatüügagíríio müno, nao andü aría ítonga makanyiíhio. **7** Ninyonete ngombo igíthíi ihacíte mbarathí, nao aríü a athamaki magathíi na magürü ta ngombo. **8** Mündü üría wenjaga irima-rí, níwe úkaarígüa; nake üría útharagia rúthingo níkúrümwo akaarümwo ní nyoka. **9** Mündü üría wenjaga mahiga no agerwo ngero nímo; nake üría watüraga ngü no imúrehere ügwati. **10** Íthanwa ríngítuuha na ríage kúnoorwo-rí, mündü níatümagíra hinya müingí, no üügí wa wíra úrehaga úhootani. **11** Nyoka íngírúma mündü ítanathuuthírwó íhooreré-rí, hatírí bata kúrí mümíthuuthíri. **12** Ciugo cia kanua ka mündü müügí ní cia ütugi, no mündü mükígü aniinagwo ní míromo yake mwene. **13** Kíambíríria-iní ciugo ciake ní cia

ürimü; na kíríkírío-iní ní cia ügürúki mütheri: **14** nake mündü mükígü no ciugo aingíhagia. Gütírí mündü üüí üría gúkaahaana, níngí nüü üngímwíra úhoro wa maündü maría mageekika thuutha wake? **15** Wíra wa mündü mükígü níümünogagia; we ndamenyaga njíra ya gúthíi itüüra-iní. **16** Bürürí üría mütthamaki waku aarí ndungata, na anene akuo marokagíra kúria o rúciini kaí ürí na haaro-í! **17** Kúrathimwo-rí, níwe Bürürí üría mütthamaki waku aacarrítwo arí mündü wa gütíika, na üría aríü ake maríaga irio ihinda ríría ríagíríire: nígeetha magíe na hinya, na makanya, no tí geetha maríio. **18** Mündü angíkorwo arí kígüüta, míitíríro ya nyumba yake níhocagíríra; namo moko make mangíregera, nyumba no yure. **19** Irugra rírugagwo níguo andü makene, nayo ndíbei íkenagia muoyo, no mbeeca nício íhingagia maündü mothe. **20** Ndúkanarume mütthamaki, o na meciiria-iní maku, na ndúkanacuuke gítonga ürí nyumba yaku wa thíini, tondü nyoni ya ríera-iní no ítware ciugo ciaku, o na kana íría írí mathagu íheane úhoro úcio warítie.

11 Ikia irio ciaku igürü ría maaí, ní ündü thuutha wa matukú maingí níügaaciona ríngí. **2** He andü mógwanja rwíga, íi, o na úhe andü anana, nígúkorwo wee ndúngímenya müfino üría üngúgüa Bürürí-iní. **3** Matu mangíyüra mbura, mamiuragia gükü thí. Müti üngígüa na mwena wa gúthini, kana mwena wa gathigathini, o haría ügüüaga, hau no ho úkaraga. **4** Mündü üría wothe úcúthagíríria rúhuho, ndahaandaga; nake üría úroraga matu, ndagethaga. **5** Tondü ndüüí njíra íría rúhuho rúgeraga, o na kana üría mwana athondekagwo nda-iní ya nyina, üguo nogoü ütángímenya wíra wa Ngai, o we Müümbi wa indo ciothe. **6** Haanda mbeü ciaku rúciini, na hwaí-iní-rí, ndúkahurúkie moko maku, nígúkorwo ndüüí iría ikaagíra, kana ní ici, kana ní ocio ingí, kana híhi ikaagíra o cieri. **7** Útheri ní mwega, namo maitho nímakenagíra kuona riüa. **8** Na rírí, mündü o na angígtüüra muoyo míaka míingí atíra-rí, níamikénagíre yothe. No níarírikanage matukú ma nduma, tondü magaakorwo marí maingí. Maündü mothe magooka ní ma tühü. **9** Atírírí, wee mwanake üyü, kenagíra ünini waku, na úreke ngoro yaku ígúkenagíe matukú-iní ma wíthí waku. Thíiaga na míthíre íría wíyendeire na ngoro yaku, o na íría yonagwo írí míega ní maitho maku, no úmenye atírí, harí maündü macio mothe, Ngai níagagúciiríthia. **10** Ní ündü ücio, ehéria gwítanga ngoro-iní yaku, na weherie mathíina mwírí-iní waku, tondü wíthí waku na hinya wa mwírí no cia tühü.

12 Rírikanaga Müküümbi matukú-iní ma ünini waku, müúria wa matukú ma thíina makinye, na míaka íkuhíríre ríría úkoiga atírí. “Kaí ndikenagíra míaka íno-í”: **2** riüa na útheri, na mweri na njata ítanatuika nduma, namo matu matanacooka ho mbura yathira; **3** ríría aikaria a nyumba makainaina, nao aría marí hinya mainame, ríría íthíi ígaatiga gúthíia ní ündü ní nini, nao aría macúthagíríria na ndírca matamanírwo ní nduma; **4** ríría mírangó ya kuumíra barabara kúaaahingwo, na mógambo wa gúthíia úníiíhe; ríría andü magookagíríio ní mígambo ya nyoni, no nyímbo ciao ciothe ikaaga kúiguika; **5** ríría andü marí na guoya wa kúhaica

igūrū, na mageetigīra mogwati ma mabarabara-ini; rīria mūtī wa mūrothi ūrutīte kīro, nayo ndaahi ithiiaage ūkururūtīe, namo merirīria mage hinya. Hīndī ūyo mūdū ainūke kūrīa agaatūūra tene na tene, nao acakai mathīi magīcakayaga njīra-ini. **6** Ririkanaga Mūkūumbi: mbere ya mūhīndo wa betha ūtanatūika, o na kana mbakūrī ya thahabu itaanooragwo; mbere ya ndigithū gūthethererwo itherūkīro-ini rīa maaī, kana kūgūrū kwa ngaari kuunikīre gīthima-ini, **7** naruo rūkūngū rūcooke tīri-ini kūrīa ruoimire, nago roho ūcooke kūrī Ngai ūria wāuheanire. **8** “Maūdū mothe nī ma tūhūl Nī ma tūhūl!” Ūguo nīguo Mūrutani ekuuga. “Maūdū mothe nī ma tūhūl!” **9** Mūrutani to kūhīga aarī mūūgī, no nī aarutire andū maūdū. **10** Nīacūūranirie na agītūiria maūdū, na agītabanīria thimo nyingī na mūbango. Mūrutani nīatūiririe nīgeetha one ciugo o iria ciagīrīre, na ūria aandīkire warī mūrūngīrūru na wa ma. **11** Ciugo cia andū arīa oogī nī ta mīcengi, nayo mīario yao ūcookanīrīrio ihaana ta nyambo ihūūrīrwo wega ikarūma, iheanītwo nī Mūrīithi ūmwe. **12** Itīkīra gūtaarwo, mūrū wakwa, ndūkaneeke ūndū wa gūciongerera. Ha ūhoro wa gūthondeka mabuku maingī-rī, ndūrī mūthia, nakuo gūthoma mūno kūnogagia mwīrī. **13** Rūu-rī, maūdū mothe nīmarīkītie kūiguuo; kīrīkīrīro kīa ūhoro ūcio wothe nī gīkī: Wītīgīre Ngai na ūrūmagie maathani make, nī ūndū gwīka ūguo nīkūhingia maūdū mothe marīa mūdū agīrīrūo nī gwīka. **14** Nīgūkorwo Ngai nīagaciirithanīria ūndū o wothe wīkītwo, hamwe na maūdū mothe marīa mahithe, marī mega kana marī mooru.

Rwĩmbo

1 Rũrũ nĩruo rwĩmbo rwa Solomoni rũria rwega gũkĩra nyĩmbo ciothe. **2** Ta nĩamumunye na mamumunya ma kanua gake; nĩ ũndũ wendo waku nĩ mwega gũkĩra ndibe. **3** Mũtarariko wa maguta macio wĩhakĩte nĩ mwega; rĩtwa riaku no ta mũtarariko wa maguta manungi wega magĩtanĩrĩro. Na nokio wendetwo nĩ airĩtu! **4** Ndũkandige, nĩtũthĩ nawe; reke twĩhĩke! Mũthamaki nĩandoonyie nyũmba ciake cia thĩnĩ. Arata Tũgũcanjamũka na tũkene nĩ ũndũ waku; tũrikumagia wendo waku gũkĩra ndibe. Mwendwa Kaĩ marĩ na kĩhooito gĩa gũkwenda-ĩ! **5** Nĩ ndĩ mũirũ, no ndĩ mũthaka, inyuĩ aarĩ a Jerusalemu, njĩrĩte o ta hema cia Kedari, ngaagĩra o ta itambaya cia gũcuuria hema cia Solomoni. **6** Tigai kũndora nĩ ũndũ ndĩ mũirũ, tondũ njĩrĩte nĩ kũhĩa nĩ rĩa. Ariũ a maitũ nĩmandakarĩre, makĩndua mũrori wa mĩgũnda ya mĩthabibũ; no mĩgũnda wakwa wa mĩthabibũ nĩndĩurekereirie. **7** Atĩrĩrĩ, wee nyendete, ta njira harĩa ũrarĩthĩria rũuru rwaku rwa mbũri, njĩra harĩa ũkwarahĩa ng'ondo ciaku mĩaraho. Ingũikara atĩa ta mĩtumia mũhumbe maitho ndũũru-inĩ cia arata aku? **8** We mũthaka kũri andũ-a-nja othe, akorwo ndũũ-rĩ, umagara ũrũmĩre makinya ma ng'ondo, ũkarĩthĩrie tũuri waku hakuhĩ na hema cia arĩthi. **9** Wee, mwendwa wakwa-rĩ, ngũgerekanagia na mbarathi ya mũgoma yohereirwo ngaari imwe ya ngaari cia ita rĩa Firaũni. **10** Makai maku-rĩ, mathakarĩrwo mũno nĩ icũhĩ cia matũ, nayo ngingo yaku ikaagĩrĩrwo nĩ mĩgathĩ ya tũhiga twa goru. **11** Tũgũgũthondekera icũhĩ cia matũ cia thahabu, ciohanĩtio na tũbungo twa betha. **12** Rĩria mũthamaki aarĩ metha-inĩ yake-rĩ, maguta makwa manungi wega maiyũrĩtie mũtarariko wamo kũu. **13** Mwendwa wakwa harĩ nĩ-rĩ, ahaana ta koohe ka manemane gakomeire gatagatĩ ka nyondo ciakwa. **14** Mwendwa wakwa harĩ nĩ-rĩ, nĩ ta kamanja ka mahũma ma mũhanuni kuuma mĩgũnda-inĩ ya mĩthabibũ ya Eni-Gedi. **15** Hĩ! Kaĩ wee mwendwa wakwa ũkĩrĩ mũthaka-ĩ! Hĩ, ti-itherũ ũrĩ mũthaka! Maitho maku magĩrĩte o ta ma ndutura. **16** Hĩ! Kaĩ wee mwendwa wakwa ũkĩrĩ mũthaka-ĩ! Kaĩ ũkĩrĩ wa kwendeka-ĩ! Na ũrĩrĩ witũ nĩ ta nyeki rĩa nduru. **17** Mĩratho ya nyũmba iitũ nĩ ya mĩtarakwa; nayo mĩtĩrĩro yayo nĩ ya mikarakaba.

2 Nĩ ndĩ ihũa rĩa Sharoni, ningĩ gĩtoka gĩa ituamba-inĩ. **2** O ta gĩtoka kĩrĩ mĩguu-inĩ-rĩ, nĩguo mwendwa wakwa atarĩ arĩ gatagatĩ ka airũtu arĩa angĩ. **3** O ta mũtĩ wa mũtũnda ũrĩ mĩtĩ-inĩ ya gĩthaka-rĩ, nĩguo mũnyendi atarĩ arĩ gatagatĩ ka aanake arĩa angĩ. Ngenagĩra gũikara kũgunyĩ-inĩ gĩake, namo matũnda make ngĩmacama njĩguaga marĩ mũrĩro. **4** Nĩandoonyetie nyũmba nene rĩa rĩĩagĩrwo iruga, nayo bendera rĩa ahaicĩtie igũrũ riakwa nĩ wendo. **5** Njĩkĩrai hinya na thabibũ iria nyũmĩthie, mũnjerũhĩrie hinya na matũnda, nĩ ũndũ ndĩ mũcuce nĩ wendo. **6** Guoko gwake kwa ũmotho akũigĩte rungu rwa mũtwe wakwa, nakuo guoko gwake kwa ũrĩro gũkaahĩmbĩria. **7** Inyuĩ aarĩ a Jerusalemu, ndamwĩhĩthia na thiyi, na mĩgoma ya thwariga cia werũ-inĩ atĩrĩ: Mũtikoimbuthĩre wendo o na kana

mũwarahũre, o nginya wĩrĩrĩre kwarahũka guo mwene. **8** Ta thĩkĩrĩria, ũcio nĩ mwendwa wakwa! Ta rora! Īrĩ nĩwe ũyũ ũroka, akĩrũgaga akĩrĩre irĩma-inĩ, aroka agĩtũrũhaga tũrĩma-inĩ. **9** Mwendwa wakwa ahaana ta thiyi, kana ta thwariga rĩa nyanake. Ta kirore! Nĩwe ũrĩa ũrũngũ thuuha wa rũthĩngũ rwitũ, ararorera ndirica-inĩ, agacũthĩrĩria mĩanya-inĩ. **10** Mwendwa wakwa aaririe akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrata wakwa, o wee mũthaka, ũkĩra tũthĩ. **11** Atĩrĩrĩ! Hĩndĩ ya heho nĩ thiru; nayo mbura mĩkĩte igatiga kuura. **12** Nĩ hĩndĩ mahũa marakunũka thĩ; ihinda rĩa kũina nĩkinyu, mĩgambo ya ndutura nĩraiguuo bũrũri-inĩ witũ. **13** Mũkũyũ-rĩ, nĩrũrutie ngũyũ cia mbere; mĩthabibũ rĩa iratumũra kiro nĩraruta mũtarariko wayo wega. ũkĩra, ũka mũrata wakwa; o wee wakwa mũthaka, ũkĩra tũthĩ.” **14** Nduto yakwa wee ũrĩ miatũka-inĩ ya rwaro rwa ihinga, kũu cĩhĩtho-inĩ cia hurũrũka cia irĩma, nyonia ũthĩũ waku, ta reke njigwe mũgambo waku; nĩ ũndũ mũgambo waku nĩ mwororo, na ũthĩũ waku nĩ mũthaka. **15** Tũnyĩtĩre mbwe, o tũbwe tũu tũnini, tũria tũthũkagia mĩgũnda ya mĩthabibũ, o mĩthabibũ iyo iitũ iratumũra kiro. **16** Mwendwa wakwa nĩ wakwa na nĩ ndĩ wake; arĩthagia kũria kũrĩ itoka. **17** Hũndũka nginya rĩa kũrĩrũra, nacio ciĩuru ciĩrĩre. Hũndũka mwendwa wakwa, tuika ta thiyi, kana ta thwariga nyanake, ĩrĩ irĩma-inĩ cia Betheri.

3 ũtukũ wothe ndĩ ũrĩrĩ-inĩ wakwa ndĩracaragia ũcio ngoro yakwa yendete; ndĩramũcaririe, no ndinamuona. **2** Nĩngũũkĩra thĩ ngacangacange itũũra-inĩ inene, hungure njĩra-inĩ ciarĩro na nja ciarĩro; thĩ neethe ũcio ngoro yakwa yendete. Nĩ ũndũ ũcio ngĩmũcarĩa, no ndiigana kũmuona. **3** Arangĩrĩ nĩmanyonire, magĩthiũrũrũka itũũra-inĩ rĩu inene. Ngĩmooria atĩrĩ, “Nĩmuonete ũrĩa ngoro yakwa yendete?” **4** O ndamahĩtũka o ũguo, nĩguo ndonire ũrĩa ngoro yakwa yendete. Ngĩmũnyũita na ndiamũrekirie, o nginya ngĩmũtoonyia nyũmba ya maitũ, ngĩmũtoonyia kanyũmba ga thĩnĩ ka ũrĩa wanjarĩre. **5** Inyuĩ aarĩ a Jerusalemu, ndamwĩhĩthia na thiyi, na mĩgoma ya thwariga cia werũ-inĩ atĩrĩ: Mũtikoimbuthĩre wendo o na kana mũwarahũre, o nginya wĩrĩrĩre kwarahũka guo mwene. **6** Nũũ ũyũ ũroka amatĩte oimite werũ-inĩ ahaana ta itu rĩa ndogo, arĩ mũtarariko wa manemane na ũbani, iria ithondeketwo na mahuti mothe manungi wega ma mwonjoria? **7** Atĩrĩrĩ! Nĩ ngaari ya gũkuua Solomoni, yumagarĩtio nĩ njamba cia ita mĩrongo itandatu, iria ndĩe mũno cia Isiraeli, **8** othe meeohete hiũ cia njora, na othe marĩ na ũũgĩ wa mbaara, o ũmwe wao eyohete rũhiũ rwa njora, ehaarĩrie nĩ ũndũ wa imakania iria ingũka ũtukũ. **9** Mũthamaki Solomoni nĩethondekeire ngaari ya kũmũkuuaga; amĩakĩte na mĩtĩ ya kuuma Lebanoni. **10** Itugĩ ciayo atumithĩtie cia betha, naguo mwĩtĩro wayo nĩ wa thahabu, gĩtĩ kĩaayo kĩgemetio na gĩtambaya kĩa rangi wa ndathi, mwena wa thĩnĩ wayo ũgemetio na wendo nĩ aarĩ a Jerusalemu. **11** Inyuĩ aarĩ a Zayuni ta kiumei, mwĩrorere Mũthamaki Solomoni ekĩrite thũmbĩ, thũmbĩ irĩa nyina aamwĩkĩrĩre mũthenya wake wa kũhikania, mũthenya o ũrĩa ngoro yake yakeneire.

4 Hi, kaĩ wee mwendwa wakwa ũkĩrĩ mũthaka-ĩ! ĩ ti-therũ ũrĩ mũthaka! Maitho maku mahaana ta ma ndutura makionerwo hau taama-inĩ ũcio ũkũhumbĩrite ũthĩũ. Njuĩrĩ yaku no ta rũũru rwa mbũri rũgĩkũrũka Kĩrĩma-inĩ kĩa Gileadi. **2** Magego maku mahaana ta rũũru rwa ng'õndu ciarĩkia kũmurwo guoya o ũguo, ikĩambata ciũmĩte gũthambio. O ĩmwe yacio ĩrĩ na ihatha rĩayo; hatĩrĩ o na ĩmwe yacio ĩrĩ iiki. **3** Mĩromo yaku ĩhaana ta uuthi mũtune; kanua gaku kagĩrite mũno. Thĩa ciaku ihaana ta ciatũ igĩrĩ cia itunda rĩa mũkomamanga, ikĩonerwo hau taama-inĩ ũcio ũkũhumbĩrite ũthĩũ. **4** Ngingo yaku ĩhaana ta mũthiringo ũrĩa mũraihu wa Daudi, wakĩtwo wega mũno; nakuo gũgacuurio ngo ngĩri, na ciothe nĩ ngo cia njamba cia ita. **5** Nyondo ciaku cieri ĩhaana ta ciana igĩrĩ cia thiiya, ikahaana ciana cia mahatha cia thiiya ikĩrĩa itokani. **6** Nĩngũthĩĩ kĩrĩma-inĩ kĩa manemane, na nginye karĩma-inĩ ka ũbani, njikare kuo nginya kũrĩrura, nacio ciĩruru ciĩrĩrie. **7** Wee mwendwa wakwa ũrĩ mũthaka biũ; ndũrĩ na kameni o na kanini. **8** Ūka tũthĩĩ nawe, mũhiki wakwa, tuume Lebanoni, nĩtũthĩĩ nawe tuume Lebanoni. Harũrũka uume gacũmbĩrĩ-inĩ ka Amana, ũkũme kĩrĩma gĩa Seniru, o gacũmbĩrĩ ka Herimoni, uume kũu imamo-inĩ cia mĩrũũthi, ũkũme irĩma-inĩ icio cia ngarĩ. **9** Nĩũtahĩte ngoro yakwa, wee mwarĩ wa maitũ, o wee mũhiki wakwa; nĩũtahĩte ngoro yakwa na irora o rĩmwe rĩa maitho maku, na ithaga rĩmwe rĩa mũgathĩ waku wa ngingo. **10** Wee mwarĩ wa maitũ, o wee mũhiki wakwa, kaĩ wendo waku nĩ wa gũkenerwo-ĩ ĩ wendo waku nĩ wa gũkenania mũno gũkĩra ndibei, naguo mũtararĩko wa maguta maku nĩ mwega kũrĩ wa mahuti mothe marĩa manungĩ wega! **11** Wee mũhiki wakwa, mĩromo yaku itaatagia mũrĩo ta magua ma ũũki; iria na ũũki ĩrĩ rungu rwa rũrĩmĩ rwaku. Mũtararĩko mwega wa nguo ciaku no ta ũrĩa wa Lebanoni. **12** Wee mwarĩ wa maitũ, o wee mũhiki wakwa, ũhaana ta mũgũnda mũirĩgĩre, ũkahaana ta gĩthima kĩirĩgĩre, na ta ithetũkĩro rĩa maaĩ ihingĩrĩrie. **13** Thuuna ciaku nĩ ta mũgũnda wa mĩtĩ ya mĩkomamanga ĩ na matunda mega mũno, ũrĩ na mĩhanuni, na mĩtĩ rĩa yumaga uundi, **14** ikoima uundi na manjano, na irago na mĩndarathini, hamwe na mũtĩ o wothe wa ũbani, na manemane na thubiri, na mahuti mothe marĩa manungĩ wega mũno. **15** Wee-rĩ, ũrĩ ithetũkĩro rĩa maaĩ rĩrĩ mũgũnda, ũrĩ gĩthima kĩa maaĩ megũtherera, maikũrũkĩte moimĩte Lebanoni. **16** Wee rũhuho rwa gathigathini ũkĩra, nawe rũhuho rwa gũthini-rĩ, ũka! Hurutanaai mũgũnda-inĩ wakwa, nĩguo mũtararĩko waguo ihunje kũndũ kũraya. Mwendwa wakwa nĩatoonye mũgũnda-inĩ wake, na arĩ matunda maguo o macio mega mũno.

5 Wee mwarĩ wa maitũ o wee mũhiki wakwa, nĩndoka mũgũnda-inĩ wakwa; nĩnjookanĩrĩrie manemane makwa na mahuti makwa marĩa mangĩ manungĩ wega. Nĩndĩite magua makwa, o na ũũki wakwa; nĩnyũite ndibei yakwa, o na iria rĩakwa. Arata Inyuĩ arata-rĩ, rĩaĩ na mũnyue; inyuĩ mwendaine-rĩ, nyuai nginya mũigania. **2** Nĩdarĩrĩ toro, no ngoro yakwa nĩreiguĩte. Ta thĩkĩrĩria! Mwendwa wakwa nĩararingaringa mũrango, akiugaga atĩrĩ: "Mwarĩ wa maitũ, wee mwendwa wakwa,

o wee ndutura yakwa, o wee wakwa ũtarĩ kaũcuuke-rĩ, hingũrĩra. Mũtwe wakwa nĩũhũgũtio nĩ ime, njuĩrĩ yakwa ikaiyũra ireera rĩa ũtukũ." **3** Nĩndutĩte nguo yakwa ya igũrũ: no nginya ndĩmũthumbe rĩngĩ? Nĩngĩ nĩndĩthambĩte magũrũ: no nginya ndĩmekĩre gĩko rĩngĩ? **4** Mwendwa wakwa araikĩrie guoko gwake kamwanya-inĩ ka mũrango, nayo ngoro yakwa ĩrambĩrĩria kũmwĩrĩrĩria. **5** Nĩdĩrokĩra kũhingũrĩra mwendwa wakwa, moko makwa magĩtaataga manemane, nacio ciara ciakwa ikanyũrũrũkia manemane, nyĩitĩro-inĩ ya mũrango. **6** Nĩdĩrahingũrĩre mwendwa wakwa, no mwendwa wakwa ndararĩ ho, nĩarathĩite; Nayo ngoro yakwa ĩroorwo nĩ hinya nĩ ũndũ wake gũthĩĩ. Nĩdĩramwethire, no ndinamuona. Nĩdĩramwĩtĩre, no ndananjĩtika. **7** Arangĩri maranyona magĩthĩũrũrũka itũũra-inĩ rĩu inene. Nao marahũũrĩre, marandihangia; marandunya nguo yakwa ya igũrũ, arangĩri acio a thĩngĩ! **8** Inyuĩ aarĩ aya a Jerusalemu, ndamwĩhĩtĩthia atĩrĩ: mũngĩona mwendwa wakwa-rĩ, mũkũmwĩra atĩa? Mwĩrei atĩ ndĩ mũcuce nĩ wendo. **9** Wee mũthaka gũkĩra andũ-a-nja arĩa angĩ othe-rĩ, mwendwa waku aagĩrite agakĩra endwa arĩa angĩ na kĩ? Mwendwa waku akĩrite endwa arĩa angĩ nakĩ, nĩguo ũtũwĩhĩtĩthie ũguo? **10** Mwendwa wakwa nĩ mũthaka na agatũnĩha, nĩekũũranĩte harĩ arũme ngĩri ikũmi. **11** Mũtwe wake ũhaana ta thahabu theru mũno; njuĩrĩ yake ĩrĩ na mĩkũmba, na ikaira ta ihuru. **12** Maitho make mahaana ta ma ndutura ciũmbĩte tũrũũ-inĩ, mahaana ta mathambĩtio na iria, o ta maigĩtwo wega makaagĩrĩra ta mathaga. **13** Makai make namo mahaana ta mũgũnda tũtumanĩte mahuti manungĩ wega magĩtararĩka. Mĩromo yake no ta itoka igũita manemane. **14** Moko make mahaana ta thanju cia thahabu, itheecereirwo tũhiga-inĩ tũrĩa twĩtagwo thumarati; mwĩrĩ wake ũhaana ta mũguongo ũrĩa mũnyorokie, ũgemetio na yakuti ĩrĩa theru. **15** Magũrũ make matarĩĩ ta itugĩ cia mahiga ma mũthemba wa marimari, ihaandĩrĩrwo itina-inĩ cia thahabu ĩrĩa therie. Maũthĩ make matarĩĩ ta Lebanoni, agathakara ta mĩtarakwa yakuo. **16** Kanua gake akĩaria karĩ mũrĩo mũno; we nĩ wa kwendeka biũ. Atĩrĩrĩ, ũyũ nĩwe mwendwa wakwa, ũyũ nĩwe mũrata wakwa, inyuĩ aarĩ a Jerusalemu.

6 Wee mũthaka gũkĩra andũ-a-nja arĩa angĩ othe-rĩ, mwendwa waku athĩite kũ? Mwendwa waku arorire na kũ, nĩguo tũmũcarie nawe? **2** Mwendwa wakwa aikũrũkĩre mũgũnda-inĩ wake, o tũmũgũnda-inĩ tũrĩa tũtumanĩte mahuti marĩa manungĩ wega, athĩite kũrĩthia kũu mĩgũnda-inĩ, agĩtuaga mahũa ma itoka. **3** Nĩĩ ndĩ wa mwendwa wakwa, nake nĩ wakwa; we arĩthagia itoka-inĩ. **4** Wee mwendwa wakwa, ũrĩ mũthaka, o ta bũrũri wa Tiriza, ũrĩ wa kwendeka o ta Jerusalemu, na ũkamakania o ta ita rĩrĩ na bendera. **5** Wĩhũgũre na kũngĩ, ĩtĩge kũndora; maitho maku nĩmarahoota. Njuĩrĩ yaku no ta rũũru rwa mbũri rũgĩkũrũka Kĩrĩma kĩa Gileadi. **6** Magego maku mahaana ta rũũru rwa ng'õndu ikĩambata ciũmĩte gũthambio. O ĩmwe yacio ĩrĩ na ihatha rĩayo, hatĩrĩ o na ĩmwe yacio ĩrĩ iiki. **7** Thĩa ciaku ihaana ta ciatũ igĩrĩ cia itunda rĩa mũkomamanga, ikĩonerwo hau taama-inĩ ũcio

ükühumbirite üthiü. **8** No gükorwo na atumia athamaki mirongo itandatü, na thuriya mirongo inana, na airitu gathirange matangitarika; **9** no ndutura yakwa, ücio wakwa utari ücuuke-ri, gütiri üngi mahaanaine, nowe müiritu wa nyina wiki, o we gütinio kia ücio mümüciari. Airitu maamuonire makimwita mürathime; nao atumia athamaki o na thuriya makimükumia. **10** Nüü üyü üroimira ta ruoro rügitema, athakarite ta mweri, na agathera ta riüa, arí na ukengu ta wa njata irürunganite? **11** Nindiraikürükire mügünda wa mikombokombo, ngarore tümiti türía tümerete küu gütumba-ini, niguo nyone kana mithabibü nithundurite, o na kana mikomamanga nirutite kiro. **12** O na itanamenya üria gutari-ri, meririria ma ngoro yakwa marandwara gatagati-ini ka ngaari cia müthamaki cia ita cia andü aitü. **13** Cooka, cooka, wee Müshulamu; cooka, cooka, nigeetha tükwirorere! Mwendani Mükwenda kwirorera Müshulamu üyü niki, taari rwimbo rwa Mahanaimu müreerorera?

7 We mwarí üyü wa münene, i magürü maku mekiritwo iraatü ti mathaka! Magürü maku mathakarite makahaana ta mathaga, maria mathondeketwo ni moko ma mübundi müügí. **2** Mükonyo waku ni ta kaihüri ga githiürüri karia gataagaga ndibei ningie. Njohero yaku ihaana ta kihumbu kia ngano ngonyore, githiürürüküirio ni itoka. **3** Nyondo ciaku ihaana ciana igiri cia thiiya, ikahaana mahatha ma thiiya. **4** Ngingo yaku ihaana ta müthiringo müraihi wakitwo na miguongo. Maitho maku ni ta türía twa Heshiboni, hakuhi na kihingo kia Bathi-Rabimu. Iniürü riaku rihaana ta müthiringo müraihi wa Lebanoni üria ürorete na mwena wa Dameski. **5** Mütwe waku ükühumbaga tanji ta Kirima gía Karimeli. Nacio njuüri ciaku ciirite ikahaana ta rangi wa ndathi; müthamaki aikaraga ta oohereirwo tümicuha-ini twacio. **6** Wee wendo, kai wee üri müthaka na wa gükenania-í! Maündü maku nimagükenania! **7** Kirügamo giaku kirungarite ta müti wa mükündü, nacio nyondo ciaku ihaana ta imanjiika cia matunda. **8** Ndoigire atiri, “Ningühaica müti üyü wa mükündü; ningütua matunda maguo.” Nyondo ciaku irotuika ta imanjiika cia thabibü, nayo mihümü yaku itararika wega ta matunda, **9** nako kanua gaku gatuike ta ndibei iria njega müno. Mwendwa Ndibei iyo irokinyira mwendwa wakwa, na imerüke wega iri gatagati ka miromo na magego. **10** Nií ndí wa mwendwa wakwa, nake ni ní eriragiria. **11** Mwendwa wakwa, üka, nitüthii mügünda-ini, nitüthii tükaraaririre tütüura-ini. **12** Nitürooke güthii tene mügünda-ini ya mithabibü tükarore kana mithabibü nimithunduku, na kana nicanurite kiro kiayo, o na kana mikomamanga nirutite kiro: küu nikuo ngaaküheera wendo wakwa. **13** Matunda ma mandariki nimaratararika, na mürange-ini gwitü küri na matunda ma mithemba yothe maria mega müno, ma mügethano o na mangi maikaru, maria ngüigire, wee mwendwa wakwa.

8 Naari korwo no utuika ta müru wa maitü, üria wongire nyondo cia maitü! Hindi iyo, ingigütunga nja, ndaakümumunya, na gütiri mündü o na ürüku üngimena. **2** Ingigütongoria, ngütware nyumba ya

maitü, ücio wandutire maündü. Ingikühe ndibei iria njamithie wega ünyue, o yo ngogoyo ya mikomamanga yakwa. **3** Guoko gwake kwa ümohoto aküigite rungu rwa mütwe wakwa, nakuo guoko gwake kwa ürio gükaahimbiria. **4** Inyuü aari a Jerusalemu, ndamwihithia atiri: Mütikoimbuthire wendo o na kana müwarahüre, o nginya wiriririe kwarahüka guo mwene. **5** Nüü üyü üroka amatite oimite werü-ini, etiiranitie na mwendwa wake? Mwendwa Rungu-ini rwa müti wa matunda niho ndakwarahüre üri toro; hau niho nyüka aagiriire nda yaku, o hau niho ücio wari na ruo rwa kürümwo agaciarire. **6** Njikira ta mühüüri ngoro-ini yaku, üthüüre ta mühüüri guoko-ini gwaku; amu wendo üri hiya o ta gikuü, üuru wago ümitie ngoro o ta mbirira. Üninaga o ta mwaki ürakana, na o ta rüririmbü rünene müno rwa Jehova. (Sheol h7585) **7** Maaí maingí matingihota kühoria wendo; njuüü itingihota küthereria. Korwo mündü no aheane ütonga wothe wa nyumba yake ni ündü wa wendo-ri, no künyürüro ünginyürüro o biü. **8** Nitüri na kairitu ka maitü, nako gatiümítie nyondo. Tügeka atia ni ündü wa kairitu kau gaitü, müthenya üria gagaatuika ga küürio? **9** Korwo ni rüthingo-ri, tungiaka müthiringo müraihi na igürü ya betha igürü riako. Korwo ni mürange-ri, tungikahingiriria na mbaü cia mütarakwa. **10** Nií ndí rüthingo, nacio nyondo ciakwa ihaana ta müthiringo müraihi na igürü. Ni ündü ücio maitho-ini make-ri, ndukite o ta mündü ütümaga aiganire. **11** Solomoni aari na mügünda wa mithabibü küu Baali-Hamoni; mügünda ücio wa mithabibü akükomborithia küri akombori. O mündü aari arehage cekeri 1,000 cia betha ni ündü wa maciaro maguo. **12** No mügünda wakwa wa mithabibü ni wakwa o niü nyiki; cekeri icio 1,000 ni ciaku wee Solomoni; nacio cekeri 200 ni cia aria marimagira maciaro maguo. **13** Atiriri, wee üikaraga mügünda-ini hamwe na arata a thiritü yaku, reke o na niü njigüe mügambo waku. **14** Umagara na ihenya mwendwa wakwa, ütúike ta thiiya, kana ta thwariga nyanake iri irima-ini iria iri mahuti manungi wega.

Isaia

1 Maya nimo maündü maría maaguüririio Isaia mürü wa Amozu, makonií Juda na Jerusalemu hĩndĩ ya wathani wa Uzia, na wa Jothamu, na wa Ahazi, na wa Hezekia, aría maarĩ athamaki a Juda. **2** Atĩrĩrĩ, wee igũrũ, ta thikĩrĩrĩa! Nawe thĩ ta igua! Nĩgũkorwo Jehova niarĩtie akoiga atĩrĩ: “Nĩ heete ciana irio, ngacirera igakũra, no cio ikaanemera. **3** Ndegwa nĩyũũ mwene yo, nayo ndigiri ikamenya mũharatĩ wa mwene yo, no Isiraeli ndarĩ ũndũ ooi, andũ akwa nĩmagĩte ũmenyo.” **4** Hĩ! Kaĩ mürĩ rũrĩrĩ rwhĩagia-ĩ. Mürĩ andũ matitĩkĩte mahĩtia, na rũruka rwa andũ mekaga ũũru, na ciana ciĩrutĩre gũthũkia maĩndũ! Nĩmatiganĩrie Jehova; nĩmamenete ũria Mũtheru wa Isiraeli, makamũhutafĩra, magacooka na thuuha. **5** Nĩ kĩ gĩgũtũma mwende gũikara mũkihũũragwo? Nĩ kĩ gĩgũtũma mũthĩ o na mbere kũrema? Mũtwe wothe nĩmũthĩangie, nayo ngoro yothie ikanyamarika. **6** Kuuma ikinya rĩa kũgũrũ nginya mũtwe gũtĩrĩ handũ hagima: no nguraro theri, na mitũnda, na ironda cia ndĩra itarĩ thambie, kana ikoohwo, kana ikororoio na maguta. **7** Bũrũri wanyu ũkĩrĩte ihooru, matũũra manyu manene magacino na mwaki; mĩgũnda yanyu iramathwo igatigwo ũtheri nĩ andũ a kũngĩ o mũkionaga, ikoonũhwo ta ing’auranĩtio nĩ ageni. **8** Mwarĩ wa Zayuni atiganĩrio ta gũthũnũ kĩrĩ mũgũnda wa mĩthabĩbũ, agatiganĩrio ta kanyũmba karĩ mũgũnda wa mareng’e, o na ta itũũra inene rĩthĩũrũkĩrĩio nĩ thũ ikienda kũrĩtunyana. **9** Tiga Jehova Mwene-Hinya-Wothe aatĩtĩgĩrie matigari manini ma andũ-rĩ, tũngĩtuĩkĩte ta Sodomu, na tũkahaana ta Gomora! **10** Thikĩrĩrĩrĩa kiugo kĩa Jehova, inyuĩ mwathanaga Sodomu; na mũigwe watho wa Ngai witũ, inyuĩ andũ a Gomoral **11** “Magongona macio manyu mũndutagĩra maingĩ-rĩ, nĩ ma kĩ kũrĩ nĩ?” ũguo nĩguo Jehova ekũũria. “Nĩnjiganĩtwo nĩ magongona ma njino, na magongona ma ndũrũme, na maguta ma nyamũ noru; nĩ ndikenagĩra thakame ya ndegwa, na ya tũtũrũme, o na ya mbũri. **12** Nũũ ũkoragwo amwĩrĩte mũndutĩre magongona macio rĩrĩa mũgũũka mbere yakwa kũũhooya, mũkĩrangaga nja cia nyũmba yakwa? **13** Tigai gũcocoa kũrehe maruta ma tũhũ! ũbumba wanyu nĩ kĩndũ kĩa magĩgĩ harĩ nĩ. Ndingĩhota gũkĩrĩrĩria ciũngano cianyu cia waganu; micemanio yanyu ya Karũgamo ka Mweri, na Thabatũ, o na ciathĩ iria njathane. **14** Ngoro yakwa nĩthũire ciathĩ cianyu cia Karũgamo ka Mweri, o na ciathĩ iria njathane. Maĩndũ macio matuĩkĩte mũrigo harĩ nĩ, nĩmanogetie. **15** Hĩndĩ rĩa mwambararia moko manyu na igũrũ mũkihooya, nĩndĩrĩmũhithaga maitho makwa ndikamuone; o na mũngĩhooya mahooya maingĩ ndĩrĩmũiguaga. Nĩgũkorwo moko manyu maĩyũrĩtwo nĩ thakame; **16** mwĩthambe mwĩtherie. Eheriaĩ ciiko cianyu njũru maitho-inĩ makwa! Tigai gwika maĩndũ mooru, **17** mwĩruteĩ gwĩkaga wega! Thĩngatagai ciira wa kĩhoo, na mũkoomĩrĩria arĩa ahinyĩrĩrie. Tuagai ciira wa ciana cia ngoriai na kĩhoo, na mũthaitanagĩrĩre mũtũmia wa ndigwa.” **18** Jehova ekuuga atĩrĩ, “Ūkai tũciire. O na mehia manyu mangĩkorwo matunĩhite ta gakarakũ-rĩ, nĩmagathera o ta iri; o na maatuũka

matunĩhite ta thakame, nĩmakerũha o ta guoya wa ng’õndu. **19** Mũngĩnjigwa na mũnjathĩkĩre, nĩ mürĩrĩrĩaga indo iria njega mũno cia bũrũri; **20** no mũngĩrema na mũrege gwathĩka, mũkaaniinwo na rũhĩũ rwa njora.” Nĩgũkorwo nĩ kanua ka Jehova koigĩte ũguo. **21** Hĩ! Kaĩ itũũra inene rĩrĩa rĩthoheku nĩrĩtuĩkĩte ta mũmaraya-ĩ! Hĩndĩ imwe rĩaiyũrĩte ũtuanĩri ciira wa kĩhoo; ũthĩngu nĩguo watũũruga thĩnĩ wario, no rĩru nĩ oragani matũũruga kuo! **22** Betha yanyu itũũkĩte gĩko, ndĩbei yanyu rĩa njega mũno igatukania na maaĩ. **23** Andũ anyu arĩa mamwathaga nĩ kũrema maremete, magatuũka a thĩrĩtũ ya aici; othe nĩmenedete mahaki, nao mahanyũkanagia na indo cia kũheo. Maticĩragĩra ciana cia ngoriai na kĩhoo; na matĩthikagĩrĩria ciira wa mũtũmia wa ndigwa. **24** Nĩ ũndũ ũcio, Mwathani, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, O we Mwene Hinya wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ, “Hĩ! Nĩngaitĩrĩria amuku akwa mang’ũrĩ makwa, na ndĩrĩhĩrie harĩ thũ ciakwa. **25** Nĩngagũtũkĩrĩra na guoko gwakwa; ngagũtheria gĩko gĩaku gĩthire biũ, na maĩndũ maku mothe marĩa matarĩ matheru ndĩmatherie. **26** Acĩrithania aku ngaatũma matũũke o ta ũria maatarĩ matukũ-inĩ ma tene, na aheani kĩrĩra aku o ta ũria maatarĩ kiambĩrĩria-inĩ. Thuutha ũcio ũgeetagwo Itũũra Inene rĩa ũthĩngu, o na Itũũra Inene Rĩthoheku.” **27** Itũũra rĩa Zayuni rĩgaakũrwo na ciira wa kĩhoo, nao andũ a rĩo arĩa merĩrĩte makũũrwo na ũthĩngu. **28** No andũ arĩa aremi na arĩa ehia makaaniinwo hamwe, nao arĩa matiganagĩria Jehova nĩmagathira biũ. **29** “Nĩmũgaconoka nĩ ũndũ wa mĩgandi iyo mĩamũre mũtũire mũkenagĩra; nĩmũkaigua thoni nĩ ũndũ wa mĩgũnda iyo mwĩthũrĩre. **30** Mũgaatuũka ta mĩgandi ũrahooha mathangũ, mũtuũke ta mĩgũnda ũtarĩ maaĩ. **31** Mũndũ ũria ũrĩ hinya agaatuũka maragara, naguo wĩra wake ũtuũke thandĩ; we na wĩra wake nĩmakahĩa hamwe, haage mũndũ wa kũhoria mwaki ũcio.”

2 Ūyũ nĩguo ũhoro ũria Isaia mürü wa Amozu onire ũkonĩrĩ Juda na Jerusalemu: **2** Matukũ-inĩ ma kũrĩgĩrĩria kĩrĩma kĩa hekarũ ya Jehova nĩgĩkahaandwo kĩrĩ kio kĩnene gatagatĩ ka irĩma iria ingĩ; nĩgĩkambarario igũrũ rĩa tũrĩma tũrĩa tũngĩ, nao andũ a ndũrĩrĩ nĩkuo magaathĩiaga. **3** Ndũrĩrĩ nyingĩ nĩgathĩi kuo ikiugaga atĩrĩ, “Ūkai, twambate tũthĩrĩ kĩrĩma-inĩ kĩa Jehova, tũthĩrĩ nyũmba ya Ngai wa Jakubu. Nĩagatũruta ũhoro wa mũthĩre yake, nĩgeetha tũgeragĩre njĩra ciake.” Nĩgũkorwo Zayuni nĩgũkoima ũtaarani, nakuo Jerusalemu kuume ndũmĩrĩri ya Jehova. **4** Nake nĩagatuithanagia ndũrĩrĩ ciira, na aĩguithanie irĩndĩ nyingĩ. Hĩũ ciao cia njora magaacithondeka itũũke mĩraũ ya kũrĩma, namo matimũ mao mamathondeke matũũke hĩũ cia gũceeha mĩtĩ. Gũtĩrĩ rũrĩrĩ rũgacocoka kũrĩa na rũrĩrĩ rũrĩa rũngĩ na rũhĩũ rwa njora, o na kana merute ũhoro wa mbaara hĩndĩ ingĩ. **5** Atĩrĩrĩ wee nyũmba ya Jakubu, ũkaai tũthĩiage tũmũrĩkĩrwo nĩ ũtheri wa Jehova. **6** Wee nĩũtiganĩrie andũ aku, o acio a nyũmba ya Jakubu. Nao marũmtie mũno mũtugo na irĩra cia andũ a mwena wa irathĩro; maragũruga ta Afĩlisti, na makagĩa thĩrĩtũ na andũ matooĩ Ngai. **7** Bũrũri wao ũiyũrĩte betha na thahabu, igĩna ciao

itingithira. Būrūri wao ūiyūrīte mbarathi; na ngaari ciao cia ita itingitarika. **8** Būrūri wao ūiyūrīte mihianano ya kūhooywo; mainamagīrira wira wa moko mao, o indo iria mathondekete na ciara ciao. **9** Nī ūndū ūcio mūdū nīakaharūrūkio, nacio iruka cia andū iconorithio; ndūkanamarekere. **10** Toonyai rwaro-inī rwa ihiga, mwihithe tīri-inī mūrīre kīmakania kīa Jehova na riiri wa ūnene wake! **11** Maitho ma mūdū mwītīi nīmagaconorithio, nago mwītīo wa andū nīkakarūrūkio; no Jehova we wiki nīwe ūgaatūgīrio mūthenya ūcio. **12** Jehova Mwene-Hinya-Wothe arī na mūthenya aigite wa gūūkīra andū arīa othe etīi na arīa meīkagīrira, na arīa othe metūgagīria (nao othe nīmakanyīhio), **13** na okīrīre mītarakwa yothē ya Lebanoni, irīa mīraihi na igūrū na ikaneneha mūno, o na mīgandī yothē ya Bashani, **14** na okīrīre irīma irīa ndaaya na igūrū, na tūrīma tuothe tūrīa tūrīaihu. **15** na okīrīre mūthiringo o wothe mūrīaihu na igūrū na rūthingo o ruothe rwakītwo rwa hinya, **16** na okīrīre marikabu ciothe cia Tarishishi, na marikabu ciothe iria njega mūno. **17** Mwitūgīrio wa mūdū nīkakarūrūkio, na mwītīo wa andū ūconorithio; no Jehova we wiki nīwe ūgaatūgīrio mūthenya ūcio, **18** nayo mihianano ya kūhooywo nīgathira biū. **19** Andū makoorīra ngurunga-inī cia ndwaro cia mahiga, o na marima-inī ma thī, moorīre kīmakania kīa Jehova na riiri wa ūnene wake, hīndī irīa akaarūgama athingithie thī. **20** Mūthenya ūcio andū makooya mihianano yao ya betha, na mihianano yao ya thahabu, irīa methondekeire mamīhooyage, mamīkīrie huko na hulu. **21** Nao makoorīra ngurunga-inī cia ndwaro cia mahiga, na mahiga-inī marīa macunjurīte morīre kīmakania kīa Jehova na riiri wa ūnene wake, hīndī irīa akaarūgama, athingithie thī. **22** Tiga kwīhoka mūdū, ūrīa mīhūmū yake irī o maniūrū-inī make. Nī ūndū-rī, akīrī wa bata ūrīkū?

3 Atīrīrī, Mwathani, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, arī hakuhī kwehereria Jerusalemu na Juda ūteithio wao na kīrīa kīmatīragīrira, amehererie ūteithio wothe wa irio na wa maaī, **2** o na amehererie mūdū ūrīa njamba na mūrūi wa mbaara, na mūtuanīri ciira na mūnabii, na mūrīgūrī na mūthuuri wa kīama, **3** na mūtongoria wa gīkundi gīa thigari mīrongo itano, na mūheani kīrīra, na mūbundi mūgī, o na mūdū-mūgo mūgī. **4** Tūhīi nītuo ngaatua anene ao; na maathagwo nī tūkenge. **5** Andū nīmakahīnyanīrīria: o mūdū akaahīnyīrīria ūrīa ūngī, mūdū wa itūūra okīrīre mūdū wa itūūra riake. Arīa anini nīmagookīrira arīa akūrū, nao arīa matarī ngumo mokīrīre mūdū ūrīa mūtīku. **6** Mūdū nīakanyīita ūmwe wa arīu a nyina arī gwa ithe mūcīi, amwīre atīrī, “Wee ūrī na nguo ya igūrū, tuika mūtongoria witū; ūreke kūdū gūkū kwanangītwo kūgīe wathani-inī waku!” **7** Nowe nīakaanīrīra mūthenya ūcio oige atīrī, “Nīi ndirī na kīhonia. Nīgūkorwo gwakwa mūcīi gūtīrī irio kana nguo, tigai kūndua mūtongoria wa andū.” **8** Nīgūkorwo Jerusalemu nikūrātūgūgā, nakuo Juda nīkūrīgūa; ciugo na ciiko ciakuo nīrokīrīra Jehova na makang’athīria thīthi wake ūrī riiri. **9** Ithīthi ciao nīcio ciumbūrāga

ūrīa mahaana; maanīkaga mehīa mao o ta ma Sodomu; o na matimahithaga. Kai marī na haaro-ī! Nīo mereheire mwanangiko. **10** Ha ūhoro wa andū arīa athingu, meerei atī nīmakagaacīra; nīgūkorwo nīmakarīaga maciaro ma maūdū marīa maaneka. **11** No andū arīa aaganu, meerei atīrī: kai marī na haro-ī! Nīgūkorwo mwanangiko ūrī igūrū rīao! Nao makaarīhwo kūringana na wira wa moko mao. **12** Andū akwa mahinyagīrīrio nī ciana, nao andū-a-nja nīo mamaathaga. Atīrīrī inyuī andū akwa, atongoria anyu nīo mamūhīthagīa, magatūma muume njira irīa yagīrīre. **13** Jehova nīakarīre gītī gīake icīrīro-inī; akarūgama nīguo aciirithie andū. **14** Jehova nīarīkītie gūtūra athuuri na atongoria a andū ake ciira, akameera atīrī: “Nī inyuī mwanangīte mūgūnda wakwa wa mīthabībū; o na indo iria mūtunyīte athīnī irī thīnī wa nyūmba cianyu.” **15** “Mūhehenjaga andū akwa, na mūkamemenda mothīu ma athīnī nīkī?” nīguo Mwathani Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekūrīa. **16** Jehova ekuuga atīrī, “Andū-a-nja a Zayuni nīetīi, mathīiaga magucūtīe ngingo, makuīhanaga na maitho mao, na makinyaga na njacī magīthīi, na makagambia njingiri irīa irī thūng’wa-inī ciao. **17** Nī ūndū ūcio Mwathani nīagatūma andū-a-nja acio a Zayuni magīe na irona mītege; Jehova nīakonania njaga yao.” **18** Mūthenya ūcio Jehova nīakamaarūa mathaga mao: nīmo bangiri, na rūtamī rwa kuoha njuūrī, na mīgathī irīa ihacīte ta mweri, **19** na icūhī cia matū, na mūrīnga ya moko, na taama wa kwīhumbīra ūthīu, **20** na itambaya cia mūtwe, na irengeeri cia magūrū, na mīcibi, na cuba cia maguta manungi wega, na ithīitū **21** na icūhī cia mūhūūri cia moko, na icūhī cia maniūrū, **22** na nguo ndaihu irīa njega, na ngūbia, na tūbuti, na nguo cia igūrū, na tūmōdo, **23** na icicio cia kwīrorā, na nguo cia gatani irīa njega, na itambaya, na macuka ma ciande. **24** Handū ha mūtārāriko mwega gūkaagīa na mūnūngo mūūru; handū ha mūcibi hagaakorwo mūkanda; handū ha njuūrī thondeke wega hagīe kīhara; handū ha nguo njega hakaagīa nguo ya ikūnia; naho handū ha ūthaka wa mwīrī hagīe gūcinanwo na ruoro. **25** Arūme anyu makooragwo na rūhīu rwa njora, nacio njamba cianyu cia ita ikaaniinīrwo mbaara-inī. **26** Ithingo cia Zayuni nīigacakaya na igirīke, na itūūra rū rikire ihooru, na riikare rīmōmoretwe, rīkagūa thī.

4 Na rīrī, mūthenya ūcio andū-a-nja mūgwanja makaanyīita mūdū mūrūme ūmwe, mamwīre atīrī, “Tūrīrīaga irio ciitū ithuī ene, na twīheage nguo; no ūreke twītanagwo nawe. Twehererie thoni ciitū!” **2** Mūthenya ūcio Thuuna ya Jehova nīgathakara na igīe riiri, namo maciaro ma būrūri ūcio magaakorwo marī mega, na marī mwīraho na riiri wa arīa magaakorwo marī matigari kū Isiraēli! **3** Na rīrī, nīgūgakinya atīrī, andū arīa magaatiigwo Zayuni, na arīa magaakorwo matigaire Jerusalemu, mageetagwo atheru, nao nī arīa othe maandīkītwo na magaathīrīrwo gūtūūra muoyo kūu Jerusalemu. **4** Mwathani nīagathambia gīko kīrīa kīuru kīa andū-a-nja a Zayuni; nīagatheria Jerusalemu marooro ma thakame arī na roho wa gūtuanīra ciira o na roho wa gūcina na mwaki. **5** Nīngī Jehova nīagatūma itu rīa ndogo rīgīe kūdū guothe mūthenya kūrīa

gũikarĩtwo nĩ andũ kirĩma-inĩ kũu gĩa Zayuni, na atũme kũria kũnganĩtwo gwakane rũrĩrĩmbĩ rwa mwaki ũtũkũ; igũrũ rĩa riiri ũcio wotho gũgaakorwo taari hema. **6** Igaaũũka ta gũthũnũ gĩa kũrehe kũrũru gĩa kwĩgĩtia kuuma kũrĩ ũrugarĩ wa mũthenya, na handũ ha kũũrĩra na ha kwĩgĩtia kuuma kũrĩ kihuhũkanio kĩa rũhuho na kĩa mbura.

5 Nĩngũinĩra mwendwa wakwa ũria nyendete rwĩmbo, ndĩmũinĩre rwĩmbo rũkonĩ mũgũnda wake wa mĩthabibũ: Mwendwa wakwa aarĩ na mũgũnda wa mĩthabibũ kirĩma-inĩ handũ hanoru mũno. **2** Akĩũthiũrũrũkĩria na mũtaro, na akĩũngania mahiga marĩa mothe maarĩ kuo akĩmate, agĩcoka akĩũhaanda mĩthabibũ irĩa mĩega mũno. Nĩaakire mũthiringo mũraihu na igũrũ kũu thĩinĩ wago, o na ningĩ akienja handũ ha kũihagĩra thabibũ. Nake agĩeterera ũciare thabibũ njega, no rĩrĩ, waciarire thabibũ cia gũthaka. **3** “Atĩrĩrĩ, inyuĩ andũ aya mũtũũraga Jerusalemu o na andũ a Juda, tũtũthanieĩ ciira, nĩ na mũgũnda wakwa wa mĩthabibũ. **4** Nĩ undũ ũrĩkũ ũngĩ ingĩekire mũgũnda ũcio wakwa wa mĩthabibũ gũkĩra ũguo ndawĩkire? Waciarire thabibũ cia gũthaka nĩkĩ, o hĩndĩ irĩa ndetereire ũciare thabibũ njega? **5** Atĩrĩrĩ, nĩngũmwĩra ũria ngwĩka mũgũnda ũcio wakwa wa mĩthabibũ: Nĩngũwehereria rũgiri rwaguo, nĩguo wanangwo, njooke momore rũthingo rwaguo, nĩguo ũrangĩrĩrio. **6** Ndũũtiganĩrie wanangĩke, ũtegeũchwo kana kũrĩmwo, naguo ũrĩmeraga cong’ena na mĩigua. Nĩngĩ njathe matu matikanaurĩrie mbura.” **7** Mũgũnda wa mĩthabibũ wa Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩguo nyũmba ya Isiraeli, nao andũ a Juda nĩo mũgũnda wake wa mĩthabibũ ũria akenagĩra. Nake eethire ciira wa kũhoo, akĩona o ũiti wa thakame; agĩcaria ũthingu, no akĩigua kirĩro kĩa mĩnyamaro. **8** Kaĩ, inyuĩ arĩa mũikaraga mũkĩũongagĩrĩra nyũmba mũrĩ na haro-ĩ! O inyuĩ mũnyĩitithanagia gũthaka kĩmwe na kĩrĩa kĩngĩ gĩgataũka kĩmwe, nginya hakaagua handũ ha gũtĩgĩria andũ arĩa angĩ, nĩguo mũtũũre bũrũri-inĩ mũrĩ inyuiki. **9** Jehova Mwene-Hinya-Wothe oĩgĩte atĩrĩ ngĩguaga: “Ti-itherũ nyũmba irĩa nene nĩgũkĩra ihooru, nacio nyũmba irĩa thaka ciage andũ a gũciikara. **10** Mũgũnda wa rĩka ikũmi wa mĩthabibũ ũkaaruta bathi imwe ya ndibei, nayo homeri imwe ya mbegũ yume eba imwe ya ngano.” **11** Kaĩ arĩa marokaga gũũkĩra rũciinĩ tene, makahangĩre njoohi marĩ na haaro-ĩ! o acio maikaraga thĩ ũtũkũ gũgũkũra, nginya makarĩno nĩ ndibei. **12** Maruga-inĩ mao makoragwo na inanda cia mũgeeto, na cia inubi na tũhembe, na mĩtũrĩrũ, o na ndibei, no matĩrũmbũyagia ciiko cia Jehova, na makaagĩra wĩra wa moko make gĩtĩio. **13** Nĩ undũ ũcio andũ akwa nĩmagatahwo matwarwo bũrũri ũngĩ nĩ undũ wa kwaga ũmenyo; andũ ao arĩa atũku magaaakua nĩ ng’arũgu, nakio kĩrĩndĩ kĩa kũhooteke nĩ nyoota. **14** Nĩ undũ ũcio mbĩrĩra nĩnenehetie thuti nĩ undũ wao, na igaathamia kanua kayo gatarĩ gĩturi; kũu nĩkũo gũkaaharũũka andũ ao arĩa marĩ igweta na ikundi cia andũ, hamwe na andũ arĩa manyuuuaga makanegena, o na arĩũ. (Sheol h7585) **15** Nĩ undũ ũcio mũndũ nĩakaharũũkio, nakio kĩrĩndĩ gĩconorithio, namo maitho ma arĩa etĩĩ maconorithio.

16 No Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩagatũũgĩrio nĩ undũ wa ciira wake wa kũhoo, nake Mũrungu, o we ũcio mũtheru, nĩakeyonania nĩ mũtheru na undũ wa ũthingu wake. **17** Hĩndĩ iyo ng’ondũ ikaarĩaga ta irĩ ũrĩithio-inĩ wacio; natuo tũgondũ tũkaarĩthagio kũndũ kũria kwanangĩku gwa itonga. **18** Kaĩ arĩa maguucagia mehĩa na mĩhĩndo ya maheeni marĩ na haaro-ĩ! o acio maguucagia waganu na mikanda ta irĩa iguucagia ngaari cia ng’ombe, **19** o acio moigaga atĩrĩ, “Ngai nĩahiũthe oke, nĩahiũke wĩra wake nĩguo tũwone. Nĩũkuhĩrĩrie, mũbango wa ũria Mũtheru wa Isiraeli nĩũũke, nĩguo tũũmenye.” **20** Kaĩ arĩa metaga ũũru wega, naguo wega makawĩta ũũru marĩ na haaro-ĩ! o acio matuaga nduma nĩyo ũtheri, na ũtheri makaitua nduma, na magatua kĩndũ kĩrũrũ nĩ kĩrĩ mũrĩo, nakio kĩndũ kĩria kĩrĩ mũrĩo magagĩtua nĩ kĩrũrũ. **21** Hĩ! Kaĩ arĩa meyonaga marĩ oogĩ maitho-inĩ mao, na makeyona marĩ na ũmenyi marĩ na haaro-ĩ! **22** Hĩ! Kaĩ andũ arĩa marĩ ngumo ya kũnyua ndibei, na njoorua cia kũringia indo cia gũtũma andũ marĩio marĩ na haaro-ĩ! **23** o arĩa marekagĩrĩria andũ arĩa mehĩtie nĩ undũ wa ihaki, no makarega gũtua ciira wa kũhoo wa andũ arĩa matehĩtie. **24** Nĩ undũ ũcio, o ta ũria nĩnĩmbĩ cia mwaki icinaga itira cia mũgũnda, na ta ũria nyeki nyũmũ nĩnĩũkagĩo nĩ rũrĩrĩmbĩ rwa mwaki-rĩ, ũguo noguo mĩrĩ yao ikaabutha, na kũro kĩa kũmbũrwo o ta rũkũngũ; nĩgũkorwo nĩmaregete watho wa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, na makamena kiugo kĩa ũria Mũtheru wa Isiraeli. **25** Nĩ undũ ũcio marakara ma Jehova maakanite mookĩrĩre andũ ake; nake nĩatambũrũkĩtie guoko amagũthe magũtie thĩ. Irima nacio igathingĩtha, nacio ciimba ciao ikaaraganio njĩra-inĩ ta mahuti. No o na kũrĩ ũguo-rĩ, marakara make matĩrĩ maraahũahũ, guoko gwake no gũtambũrũkĩtio o na rĩũ. **26** Nake ahacĩtie bendera handũ igũrũ eete ndũrĩrĩ irĩa irĩ kũraya, nao arĩa marĩ ituri cia thĩ ahuhaga biringi akĩmeeta. Nĩo aya mokite, mateng’erete na ihenya. **27** Gũtĩrĩ o na ũmwe wao ũraanoga kana akahĩngwo, gũtĩrĩ o na ũmwe ũracũũnga kana agakoma; gũtĩrĩ ũraregeria mũcĩbi njohero, o na gũtĩrĩ rũgĩ rwa kĩaatũ rũtũkĩte. **28** Mĩgũũ yao nĩ mĩgũũ, namo mwa mao mothe nĩmageete; mahũngũ ma mbarathi ciao mahaana ta ihiga rĩa nyaigĩ, namo magũrũ ma ngaari ciao cia ita mathiiga ta rũhuho. **29** Mũraramo wao nĩ ta wa mũrũũthi, nao mararamaga o ta njaũ cia mũrũũthi; marurumaga makĩnyĩita ũguĩmi wao, na makaĩkuua na gũtĩrĩ ũngũũteithũra. **30** Mũthenya ũcio makaararama nĩ undũ wa kĩrĩa manyĩitĩte, o ta ũria irĩa rĩrurumaga rĩgĩkia ndiĩhũ. Na mũndũ angĩgaacũthĩrĩria bũrũri-inĩ, akoona no nduma irĩ kuo na mĩnyamaro, o naguo ũtheri nĩgũgaithũkwo nĩ matu.

6 Na rĩrĩ, mwaka ũria Mũthamaki Uzia aakũire-rĩ, nĩguo ndonire Mwathani aikarĩre gĩtĩ kĩa ũnene, kĩrĩ igũrũ na gĩtũũgĩrĩtio, nayo nguo yake yaiyũrite hekarũ nĩ undũ wa ũria yaraiĩhite. **2** Igũrũ wake kwatũgamĩte aserafi, na o mũserafi ũmwe aarĩ na mathagu matandatũ: nao makehumbĩra mothiũ mao na mathagu meeri, namo meeri makehumbĩra magũrũ namo, na meeri makombũka namo. **3** Nao metanaga makerana atĩrĩ: “Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩwe mũtheru, nĩ nĩwe

mütheru, ti-itherü nîwe mütheru; thî yothe iyüwîrîto wî riiri wake.” 4 Nî ündü wa mürrurumo wa mîgambo yao, itugî cia mîrango na hingîro ciaguo ikîenyenya, nayo hekarü ikîiyüra ndogo. 5 Na nî ngianîrîra ngiuga atîrî, “Hî! Kaî ndî na haaro-î! Ndiügüthira! Nîgükorwo ndî mündü wa müromo îtarî mütheru, o na ningî ndüuranagia na andü matarî müromo mütheru, na maitho makwa nîmonete Müthamaki, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe.” 6 Hindî iyo müserafi ümwe akiümbûka, agîuka harî nî akuuîte ikara rîa mwaki na guoko, rîria aarufîte na mîihato kîgongona-inî. 7 Müserafi ücio akîihutia kanua na ikara rîu, akiuga atîrî, “Kuona atî ikara rîrî nîriahutia müromo yaku, mahîtia maku nîmeherio, o namo mehîa maku nîmahoroherio.” 8 Ningî ngîigua mügambo wa Mwathani üküria atîrî, “Nüü ngütüma? Na nüü ügüthî handü haitü?” Na nî ngîcookia atîrî, “Nî üyü haha. Ndüma!” 9 Nake akînjîra atîrî, “Thî ükeere andü aya atîrî: “Inyuî tüürai o müigua no mütkanamenye ündü; tüürai muonaga no mütkanakuuke.” 10 Tüma ngoro cia andü aya ciüme, o na ütüme matü mao magîe njiika mage küigua, o na ühinge maitho mao matige kuona. Tondü maahota kuona na maitho mao, na maigüe na matü mao, na ngoro ciao igîe na ümenyo, maccooke magarürûke mahonio.” 11 Na nî ngîcooka ngîüria atîrî, “Mwathani, nî nginya rî?” Nake akînjookeria atîrî: “Nî nginya hîndî îria matüüra marîa manene magaaorwo maanangîto na matarî na wa kümatüüra, nacio nyûmba ikorwo îtiganiirio, na mîgûnda îkaanangwo na îgathükio biü, 12 o nginya rîria Jehova agaakorwo atwarîte andü othe küraya, naguo büürî ügatiganîrio biü. 13 Na rîrî, o na küngîkorwo küri na gîcunjî gîa ikîmi kîa andü gütigaire büürî-inî-rî, büürî ücio no ükaanangwo ringî. No rîrî, o ta üria mücenenî na mügandî îtigagio ithukî yatemwo-rî, üguo noguo rüciaro rürü rwamüre rûgaatigarîo gîtîna kîaruo büürî-inî ücio.”

7 Hindî îria Ahazu müürü wa Jothamu, müürü wa Uzia, aarî müthamaki wa Juda-rî, Rezini müthamaki wa Suriata marî na Peka müürü wa Remalia müthamaki wa Isiraeli, makîambata mathîi magatharîkîre itüüra rîa Jerusalem, no matiigana kürrîtooria. 2 Na rîrî, andü a nyûmba ya Daudi nî meerirwo atîrî, “Andü a Suriata nîmanyiitanite na andü a Efiraimu”; nî ündü ücio ngoro ya Ahazu o na ngoro cia andü ake ikîinaina o ta üria mîti ya mütitü îinainagio nî rûhuho. 3 Hindî iyo Jehova akîra Isaia atîrî, “Umagara, wee müri na mürguo Sheari-Jashubu, müthîi mügatünge Ahazu müthia-inî wa mütarî üria uumîte Karia-inî ka Rûgongo, njîra-inî ya güthîi Gîthaka kîa Müthambia-Nguo. 4 Ümwîre atîrî, ‘Wîmenyerere, üikare ühooreire na ndügetigîre. Ndükareke üürwo nî hinya nî ündü wa icinga icio igîrî iratooga ndogo; ndügetigîre marakara mahîü ma Rezini, na ma Suriata, o na ma müürü wa Remalia. 5 Suriata, na Efiraimu, na müürü wa Remalia nîmaciirîre gükwananga, makoiga atîrî, 6 “Nîtütharîkîre Juda, tükünariire na tükügayane, na tütue müürü wa Tabeeli müthamaki wakuo.” 7 No rîrî, Mwathani Jehova ekuuga atîrî: “Ühoro ücio ndügaakinyarîra, na ndügekîka, 8 nigükorwo itüüra inene rîa Suriata nî Dameski, na mûnene wa

Dameski no Rezini. Ihinda rîa mîaka mîrongo îtandatü na îtano îtaanathira-rî, andü a Efiraimu magaaorwo maharanagîto ündü matangîcooka gütüika rürîrî. 9 Ningî itüüra inene rîa Efiraimu nî Samaria, na mûnene wa Samaria no müürü wa Remalia. Müngîaga kürgama müürümîte wega wîtkîio-inî wanyu-rî, mütkihaanda o na atîa.” 10 Ningî Jehova nîariire Ahazu o ringî, akîmwîra atîrî, 11 “Ïtia kîmenyithia kuuma küri Jehova Ngai waku, o na kiumite kündü küria küriku müno, kana kiumite igürü küria küriahu müno.” (Sheol h7585) 12 No Ahazu akiuga atîrî, “Nî ndigwîtia; nî ndikügeria Jehova.” 13 Ningî Isaia akiuga atîrî, “Ta iguai rîu, inyuî andü a nyûmba ya Daudi! Anga mükuona arî ündü mûnîni kügeria ükîrîria wa andü? Anga nîmüükügeria ükîrîria wa Ngai wakwa o naguo? 14 Nî ündü ücio-rî, Mwathani we mwene nîakamühe kîmenyithia: Nîgükorwo müürüto gathirange nîakagîa nda aciare kahîi, nake agatue Imanueli. 15 Iria imata na ükî nîcio gakarîaga rîria gakaamenya kürega üüru na gwîthuurîra maündü marîa mega. 16 No mbere ya kahîi kau kümenya kürega üüru na gwîthuurîra maündü marîa mega-rî, büürî ücio wa athamaki acio eerî wîtigîrite nîukanangwo. 17 Jehova nîagakürehithîria wee mwene na andü aku, o na andü a nyûmba ya thoguo maündü matarî moneka kuuma rîria Efiraimu aatiganire na Juda; Jehova akaarehera müthamaki wa Ashuri.” 18 Hindî iyo Jehova nîakahuühîra ngî müürî, acîte kuuma tûrûü-inî twa küraya twa büürî wa Misiri, na eete njükî iria îrî büürî wa Ashuri. 19 Nacio ciothe nîcigooka ciikare îharûka-inî cia mikuru, na mîatika-inî ya ndwaro cia mahiga, na ihinga-inî ciothe cia müigua, na marîma-inî mothe ma maaî. 20 Müthenya ücio Mwathani nîakahüthîra renwenjî rükomboretwo kuuma müürü wa Rûü rwa Farati; naruo nîruo müthamaki wa Ashuri; nake nîakenja mîtwe yanyu na njürî cia magürü manyu, o na ningî enje nderu cianyu. 21 Müthenya ücio, mündü akaariithia o moori îmwene na ng’ondü igîrî. 22 Na tondü wa üingî wa iria rîria îgaakamagwo-rî, mündü ücio akaanyuuga iria imata. Arîa othe magaatigara kü büürî ücio makaanyuuga iria imata, na marîage üükî. 23 Müthenya ücio, kündü küria guothe kwarî mîthabîbü 1,000 îngîendirio cekeri 1,000 ya betha, gûgaakûra o cong’e na mîti ya müigua. 24 Andü magaaithiaga kuo marî na üta na mîguî, nîgükorwo büürî ücio ükaijûra cong’e, na mîti ya müigua. 25 Nakuo irîma-inî guothe küria kwanarîmo na icembe, mütigacooka güthîi nî ündü wa gwîtigîra cong’e, na mîti ya müigua; kündü küü gûgaatuika gwa kürrîthagio ng’ombe, na gwa kürangagwo nî ndüüru cia ng’ondü.

8 Ningî Jehova akînjîra atîrî, “Oya kîbaü kînene, na ükiandike na karamu ka ndüire üü: Maheri-Shalali-Hashi-Bazu. 2 Na nî nîngwîta Uria üria müthînjîri-Ngai, na Zekaria müürü wa Jeberekîa matuîke aira akwa ehokeku.” 3 Hindî iyo ngîthîi, ngîkoma na mütumia wakwa, nake akîgîa nda, agîciara kahîi. Nake Jehova akînjîra atîrî, “Gatue Maheri-Shalali-Hashi-Bazu. 4 Kahîi kau gataanamena gwîtana koige ‘Baba’ kana ‘Maitü’, ütonga wa Dameski na indo iria itahîto nî Samaria nîgakuuo nî müthamaki wa Ashuri.” 5 O ringî

Jehova akinjariira, akinjira atiri: **6** “Kuona ati andu aya nimategete maafi maria mathereraga mahooire ma Siloamu, na magakenera Rezi ni na muru wa Remalia-ri, 7 ni undu ucio Mwathani akiri kumarehithiria mutiuro munene wa Ruiu rwa Farati, naruo nruo muthamaki wa Ashuri ari na riiri wake wotho. Rukaaiyurira mikaro yaru othe, na ruone higururu ciaru, **8** ningi rugaathi ruhaatite Juda ruyire guothe, ruhithukire kuo na rukinye nginya ngingo. Mathagu maaruo matamburukitio makaahumbira wari wa bururi waku, wee Imanuel!” **9** Atiri inyu andu a nduriri, ugirirai mbugiriro ya mbaara, na no muguthetherwo! Ta thikirirai inyu maburi ma kuraya. Haarirai mbaara, na no muguthetherwo! Haarirai mbaara, na no muguthetherwo! **10** Thugundai mibango yanyu, no igatuika ya tuhuru; arii uhoro wa matanya manyu, no matikahinga, nigikorwo Murungu ari hamwe na ithu. **11** Jehova nianjariire uhoro ucio agwatiire muno, na akingaania ndikarumirre njira cia andu acio. Akinjira atiri: **12** “Maundu maria mothe andu aya metaga ndundu ya gwika uru, wee ndukamete ndundu ya gwika uru; na ndugitigire kiria metigagira, na ndukamakio niko. **13** Jehova Mwene-Hinya-Wothe niwe murituaga mutheru, we niwe mwagiriro ni gwitigira, o we niwe ungutuma mumake, **14** na niwe igatuika handu hanyu haria haamure; no kuri nyumba cieri cia Israeli agatuika ihiga rira rutumaga andu mahingwo, na rwaro rwa ihiga rira rutumaga mague. Na kuri andu ari matuuraga Jerusalemu agatuika mutego na gikerenge gia kumanyiita. **15** Aingi ao nimakahingwo; nao mague na moirike, magwatio na manyitwo.” **16** Oha iira ucio na watho ucio, uuhure muhuuri utuika kirira haru arutwo akwa. **17** Ni ngweterera Jehova, uria uhihite nyumba ya Jakubu uhihi wake. Ndirikaraga ndimwihokete. **18** Ni hamwe na ciana iria Jehova aheete-ri, ni ithu maruri na imenyithia thini wa Israeli kuuma kuri Jehova Mwene-Hinya-Wothe uria utuuraga Kirima-ini gia Zayuni. **19** Andu mangikwira uguatire kiria kuuma kuri araguri na ago ari mahelanaga na makang’ung’ura-ri, ukaamoria atiri, “Githi andu matiagiriro nigutuira uhoro haru Ngai wao?” Ni ki gigituma mutuire uhoro wa andu ari maru muoyo kuuma kuri ari akuu? **20** Ni kaba mutuire watho-ini wa Ngai o na iira-ini wake! Angikorwo uhoro wao ndukuringana na ciugo ici, o nao matiri utheri. **21** Andu magaatukanagira bururi-ini maru anyamaariku na maru ahutu; na riri, rira makahuuta muno, nimakarakara muno na matire maitho na iguru, nao marume muthamaki wao na Ngai wao. **22** Hindi iyo makaarora thi mone o minyano, na nduma, na kieha gia kumakania, nao nimagaiko nduma-ini ndumanu.

9 No riri, andu a bururi uyu ari makoretwo maru na minyamaro matigacooka kugia na kieha. Mbere iyo nianyararithire bururi wa Zebuluni na bururi wa Nafitali, no mahinda ma thutha-ini nagatithia bururi uria ugereire iria-ini, uikurukanitie na Ruiu rwa Jerodani, niku gwitagwo Galili-kwa-Nduriri: **2** Andu ari matuuraga nduma-ini nimonete utheri munene; nao ari matuuraga bururi uri nduma ta ya giku-ri,

nimarirwo ni utheri. **3** Wee niungithie ruriri ruu, na ukongerera gikeno kiaruo; andu aruo makenaga maru mbere yaku, o ta uria andu makenagira magetha, magakena o ta uria andu makenaga makigayana indo cia ndaho. **4** Nigikorwo o ta uria kwaru muthena uria Amidiani maahootirwo, uguo noguo unangite icooki rira rimarituhagira, na ukoinanga muti wa kumooiania ciande, na ruthanju rwa ari mamahinyagirira. **5** Irauti ciothe cia njamba cia ita iria ihuthagirwo mbaara-ini, na nguo ciothe itoboketio thakame-ini, igatuika cia gicinwo ta iri ngu cia mwaki. **6** Nigikorwo nituciarirwo kaana, tukaheo kahii, naguo wathani ugaakorwo ciande-ini ciako. Nako gageetagwo Muehani-Kirira-wa-Kugegania, Murungu Mwene-Hinya, Ithe-wa-Andu-wa-Tene-na-Tene, Munene-wa-Thayu. **7** Naguo uhoro wa gutherema kwa uthamaki wake na thayu gutiri hindi igathira. Agaathamakagira uthamaki wake aikarire giti kia unene kia Daudi, ahaande na autirirre na ciira wa kihooto na uthingu, kuuma riu nginya tene. Kyo kia Jehova Mwene-Hinya-Wothe niko gigaatuma maundu macio mekike. **8** Mwathani niatumite ndumiriri ya guukirira Jakubu; nayo nigakinyira Israeli. **9** Nao andu othe nimatekenya uhoro wao, andu acio a Efiraimu, na ari matuuraga Samaria, o acio moigana na mwitio na nguthi ngoro-ini atiri, **10** “Maturubari nimagwite thi, no ithu twigwaka ringi na mahiga maicuhie; mii ya mikuyu nimiteme, no ithenya riayo twigwaka na mitarakwa.” **11** No riri, Jehova niaheete andu ari maru muku na Rezi ni hinya mamookirre, na akaaruhira thu ciao. **12** Andu a Suriata kuuma mwena wa irathiro, na Afilisti kuuma mwena wa ithuro nimatehamitie kanua, magatambuura Israeli. No o na kuri uguo-ri, marakara make matiri maraahuhua, guoko gwake no gutamburukitio o na riu. **13** No riri, andu acio maticookereire ucio wamahuirre, kana makarongoria Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **14** Ni undu ucio Jehova niagatinia mutwe na muting’oe wa Israeli, na arenge ruhonge rwa mukindu na rwa ithanji o muthena umwe. **15** Athuuri na andu ari maru igweta nio mutwe, nao anabii ari marutanaga uhoro wa maheeni nio muting’oe. **16** Nigikorwo atongoria a andu aya nio mamahithagira, nao ari matongoragio makahithio njira. **17** Ni undu ucio Mwathani ndagakenio ni aanake, kana aigure ciana cia ngoriai na atumia a ndigwa tha, nigikorwo andu othe matiigirre Ngai na ni aaganu, natuo tunua twao tuothe twaragia maundu mooru. No o na kuri uguo-ri, marakara make matiri maraahuhua, guoko gwake no gutamburukitio o na riu. **18** Ti-itheru waganu uririmbukite ta mwaki, ugacina cong’e na miigua, na ugaakana ihinga-ini cia mutiti, nayo ndogo yaguo igeekonja yambatte na iguru ta itu ithimbu. **19** Ni undu wa mang’uri ma Jehova Mwene-Hinya-Wothe bururi nigaacinwo biu, nao andu magatuika ta ngu cia mwaki; gutiri mundu o na umwe ugacaaria muru wa nyina. **20** Magaathara irio cia mwena wao wa uru, na makorwo maru o ahutu; makaaria cia mwena wao wa umotho, no matihune. O mundu akaaria nyama cia ciana ciawe mwene; **21** Manase akaaria Efiraimu, nake Efiraimu ari Manase; nao maru hamwe nimagookirira Juda. No o na kuri uguo-ri, marakara make matiri

maraahūahūa, guoko gwake no gütambürükítio o na rīu.

10 Kaī arīa mathondekaga mawatho matarī ma kihooto marī na haaro-ī! o arīa marutaga mawatho ma kūhinyanīrīria, **2** nīguo mahotomie ciira wa andū arīa athīni, na magīrīrīrie kihooto kīa andū akwa arīa mahinyīrīrio, na magatua atumia a ndigwa igūima rīao, o na magatunya ciana cia ngoriai indo ciacio. **3** Mūgeeka atīa mūthenya wa ciira, rīria mūgaakererwo nī mwanangīko uumīte kūrāya? Mūkoorīra kūrī ū amūteithie? Ūtonga wanyu mūkaātīga kū? **4** Gūtīrī ūndū ūgaakorwo ūtīgarīte tīga kwīnyīhīa gatagatī ka mīgwate, kana mūgūe gatagatī ka arīa makuīte. No o na kūrī ūguo-rī, marakara make matīrī maraahūahūa, guoko gwake no gütambürükítio o na rīu. **5** “Kaī andū a Ashuri marī na haaro-ī! o acio rūthanju rwa marakara makwa, na thimbū ya mang’ūrī makwa! **6** Ndīmatūmaga mookīrīre rūrīrī rūria rūtoōī Ngai, ngamatūma mookīrīre andū arīa mandakaragia, nīguo matunyane indo, na mahurie ndaho, na mamarangīrīrie ta ndoro ya njīra-inī. **7** No ūguo tīguo macīrīrie gwīka, ūndū ūyū tīguo ūrī mēcīrīria-inī mao, muoroto wao nī kwananga, na kūniina ndūrīrī nyingī būi. **8** Mūthamaki wa Ashuri aaragia, akoiga atīrī, ‘Gīthī anene akwa a ita othe ti athamaki? **9** Gīthī itūūra rīa Kalino rītiekirwo o ta Karīkemīshi? O narīo Hamathu-rī, gīthī rītiekirwo o ta Aripadi? Narīo Samaria gīthī rītiekirwo o ta Dameski? **10** O ta ūria guoko gwakwa gwatunyānīre mothamaki marīa meīgagīra mīhianano ya kūhooywo, o macio maarī mīhianano mīngī mūcūhīe gūkīra ya Jerusalemu na ya Samaria-rī, **11** gīthī ndīgeeka Jerusalemu na mīhianano yarīo ya kūhooywo o ta ūria ndēkīre Samaria na mīhianano yarīo?” **12** Mwathani aarīka wīra wake wothe wa gūkīrīra Kīrīma gīa Zayuni na Jerusalemu-rī, akoiga atīrī, “Nīngūherīthīa mūthamaki wa Ashuri nī ūndū wa mwītīto wa ngoro yake na mwītūgīrīro wake, nī ūndū wa ūria oonaga ta ekīrīrwo. **13** Nīgūkorwo oīgaga atīrī: “Njīkīte ūguo na hīnya wa guoko gwakwa, o na ūūgī wakwa, tondū ndī na ūmenyo. Nīndeherīrie mīhaka ya ndūrīrī, na ngītaha igūina ciao, na ta mūdū ūrī na hīnya-rī, nīndatoorīrie athamaki ao. **14** O ta ūria mūdū akīnyagīra gītara, ūguo noguo guoko gwakwa gwakīnyīrīre ūtonga ūcio wa ndūrīrī; o ta ūria andū macookanagīrīria matumbī marīa maatīganīrio, ūguo noguo na nī ndacookanīrīrie mabūrūrī mothe; gūtīrī o na ūmwe wabatābātīrie ithagu rīraguo, kana ūgīathamīa kanua kaguo ūkīgamba.” **15** Ithanwa-rī, rīahota kwīyambararia igūrū rīa ūria ūtemaga mūtī narīo, kana mūthumeno wītīrīe ūria ūgūucāgia? Kaī rūthanju rūngīkīhīūria ūria ūruoete na igūrū, kana thimbū thīūrie ūria ūtarī mbaū! **16** Nī ūndū ūcio Mwathani, o we Jehova Mwene-Hīnya-Wothe, nīakāhera njamba ciake cia ita irīa irī hīnya mūrīmū wa kūhīnja; na handū ha kūhumbūrwo nī rīiri wake-rī, nī mwaki magākīrio ūrīrīmbūke ta rūrīrīmbī. **17** Ūtheri wa Isiraeli agaatūka mwaki, nake ūria Mūtheru wao atūike rūrīrīmbī. Ūgaakana na ūcīne mīguā yake na cong’e wake o mūthenya ūmwe. **18** Nake nīakāniina būi rīiri wa mītītū yake, o hamwe na wa mīgūnda

yake irīa mīnoru, o ta ūria mūdū mūrūaru ahīnjaga agathīrīrīkīra. **19** Nayo mītī ya mītītū yake īgaatīgara o mīnīni, atī o na mwana no andīke mūīgana wayo. **20** Na rīrī, mūthenya ūcio andū arīa magāatīgara a Isiraeli, o na arīa makaahonoka a nyūmba ya Jakubu, matīgacooka kwīgīritania na ūcio wamahūūrīte, no makegīritania na Jehova o ma, o we ūria Mūtheru wa Isiraeli. **21** Matīgari nīmagacooka, o macio matīgari ma Jakubu-rī, nīmagacookerera Mūrūngu Mwene-Hīnya. **22** O na gūtūika andū aku, wee Isiraeli maingīhīte ta mūthanga wa irīa-inī-rī, no matīgari magāacooka kwao. Mwanangīko naguo nīwathanītwo, mwanangīko wa kuonania atī itua rīake nī rīa kihooto kūna. **23** Mwathani, o we Jehova Mwene-Hīnya-Wothe, nīwe ūkaananga būrūrī ūcio wothe ta ūria gwathanītwo. **24** Nī ūndū ūcio, Mwathani, Jehova Mwene-Hīnya-Wothe, ekuuga atīrī: “Inyuū andū akwa arīa mūtūūrāga Zayuni, mūtīgetīgīre andū a Ashuri, arīa mamūhūūrāga na rūthanju, na makamuoera njūgūma mamūkūrīre ta ūria mwēkagwo Mīsiri. **25** Nīgūkorwo no ihīnda inīni rītīgāire marakara makwa igūrū rīanyu mathīre, namo mang’ūrī makwa mamacookerere mamanīne.” **26** Nīngī Jehova Mwene-Hīnya-Wothe nīakamahūūra na kīboko, o ta ūria Amīdīani mekirwo rīria mooragīrwo rwaro-inī rwa ihīga rīa Orebu; na nīakambararia mūthīgī wake igūrū rīa maaī, o ta ūria eekire kūu būrūrī wa Mīsiri. **27** Mūthenya ūcio mūrīgo wao nūkeherio ciande-inī ciaku, narīo icookī rīao rīeherio ngingo-inī cīanyu; icookī rīu nīrīkoinangwo nī ūndū wa ūria wee ūtīrīrio maguta. **28** Nīmaratooŷa Aīathu; maratūkanīria Migīroni; o na maraiga igūina ciao Mikīmāshi. **29** Nao makīhītūkīra mūkuru-inī, makoīga atīrī, “Ūtukū ūyū tūkūraarīra Geba.” Rama nīkūinaina kūrainaina; nakuo Gībea itūūra rīa Sālūl nī kūūra rīroora. **30** Atīrīrī, wee mwarī wa Galīmu, uga mbaū! Wee Laīsha, thīkīrīria! Nawe Anathothu, wū-ī! **31** Andū a Madīmēna nī kūūra maroora; nao andū a Gebīmu nī kwīhītha marehītha. **32** Mūthenya wa ūmūthī marīrīgama kūu Nobu; maramainānīria ngundī marī kūu kīrīma-inī kīa Mwarī wa Zayuni, o kūu karīma-inī ka Jerusalemu. **33** Atīrīrī, Mwathani, Jehova Mwene-Hīnya-Wothe, nīagaceeha hongē na hīnya mūnēne. Mītī rīria mīnēne mūno nīgatēmo, igūithio thī, na rīria mīraihū īnyīhīo. **34** Nīagatēma ihīnga cia mūtītū na ithanwa; Lebanoni nīkagūthīo nī ūria-ūrī-Hīnya.

11 Na rīrī, kuuma gīthukī-inī kīa Jesīi nīhakoīma mūdū ūhaana ta thūna irathundūka, na Rūhonge rūria rūkoīma mīri-inī yake nīrūgaciara macīaro. **2** Nake Roho wa Jehova agāakorwo igūrū rīake: Roho wa ūūgī na wa ūmenyo, Roho wa ūtaarani na wa hīnya, Roho wa ūmenyo na wa gwītīgīra Jehova: **3** naguo ūndū ūria ūkaamūkenagīa nī gwītīgīra Jehova. Ndagatuuaga ciira na ūndū wa kūrora gīthīthī kīa mūdū, kana atue ciira na ūndū wa kūīgua njuukū; **4** no rīrī, nīgacīrīthīa arīa abatari arī na ūthīngu, nao arīa athīni a gūkū thī amatūrīe ciira na kihooto. Nīakāhūūra thī na rūthanju rwa kanua gake, na oorage andū arīa aaganu na mīhūmū ya mīromo yake. **5** Ūthīngu nīguo ūgaatūka mūcībī wake, naguo

wihokeku ūtūike mwihotooro wake na njohero. **6** Njūūi igaatūūranagia na kagondū, nayo ngarī igaakomanagia na mbūri, nayo njaū, na mūrūūthi, na nyamū ya gicegū igaakaraga hamwe; nacio igaatongoragio nī kaana kanini. **7** Ng’ombe na nduba ikaarīāga hamwe, natuo tūcaū twacio tūgaakomanagia hamwe, naguo mūrūūthi ūkaarīāga nyeki ta ndegwa. **8** Mwana wa rūkenge agathaakagira irima-inī rīa gīko, nake mwana mūnini nīagaikagia guoko irima-inī rīa ndūra. **9** Gūtikageranwo ngero kana kūniinanwo, kūu kīrīma-inī gīakwa githeru, nīgūkorwo thī nīkaiyūrwo nī ūmenyo wa Jehova, o ta ūrīa maaī maiyūrīte iria-inī. **10** Na nīgūgakinya atīrī, mūthenya ūcio mūdū ūcio ūkoima Mūri-inī wa Jesi, nīakarūgama atūike ta bendera kūrī kīrīndī; ndūrīrī nīikongana harī we, nakīo gīkaro gīake gīa kūhurūka gīgaakorwo kīrī na riiri. **11** Mūthenya ūcio Mwathani nīagatambūrūkia guoko ihinda rīa keerī, akūūre matigari ma andū ake marīa magaakorwo matigaire, amarute Ashuri, na kuuma Misiri ya Kīanda, na kuuma Misiri ya Rūgongo, na kuuma Kushi, na kuuma Elamu, na kuuma Babuloni, na kuuma Hamathu, na kuuma icigīrīra cia iria. **12** Nīakahaandra ndūrīrī bendera, na acookanīrīrie andū a Isiraēli arīa maatahītwo; ningī acookanīrīrie andū a Juda arīa maahurunjīto kuuma ituri-inī iria inya cia thī. **13** Ūiru wa Efiraimu nūūgaathira, nacio thū cia Juda nīikaaniinwo; Efiraimu ndakaiguīra Juda ūiru, kana Juda agē na ūthū na Efiraimu. **14** Nao nīmagaikūrūka iharūrūka-inī cia Afilisti cia mwena wa ithūro; na marī hamwe nīmagataha andū a mwena wa irathīro. Nīmakenyiitīra Edomu na Moabi, na nīo magaaithaga andū a Amoni. **15** Na harīa iria rīa Misiri rīcomokete ta rūrīmī-rī, Jehova nīakarīhūithia biū; ningī nīakahuruta rūhuo rūhiū na guoko gwake rūhūithie Rūū wa Farati. Nīakarūgayanīa rūtūike tūrūū mīgwanja, nīgeetha andū mahote kūringaga matekūruta iraatū. **16** Nīgūgakorwo na njīra nene ya kūgererwo nī matigari ma andū ake arīa magaakorwo matigaire Ashuri, o ta rīa yagereirwo nī andū a Isiraēli rīrīa maambatire makiuma būrūri wa Misiri.

12 Na rīrī, mūthenya ūcio nīūkoiga atīrī, “Nīngūkūgooca, Wee Jehova. O na gūtūka nīwaanakarīre-rī, nīūnjehereirie marakara maku na ūkaahooreria. **2** Ti-itherū Mūrungu nīwe ūhonokio wakwa; nīwe ndīrīlhokaga na ndigage gwtīgira. Jehova, o we Jehova, nīwe hinya wakwa na rwīmbo rwakwa; nīatūkīte ūhonokio wakwa.” **3** Mūrītahaga maaī ithimainī cia ūhonokio mūkenete. **4** Mūthenya ūcio nīūkoiga atīrī: “Cookeriai Jehova ngaatho, kaīrai rīitwa riake; menyithaniai ndūrīrī-inī ūrīa ekīte, na mūhunje muuge atī rīitwa riake nī itūūgīrie mūno. **5** Inīrai Jehova, nīgūkorwo nīekite maūdū marī riiri; na mūtūme ūndū ūcio ūmenyo nī thī yothe. **6** Anīrīrai mūine mūrī na gīkeno, inyuī andū a Zayuni, nīgūkorwo ūrīa Mūtheru wa Isiraēli, o ūcio ūrī gatagatī-inī kanyu, nī mūnene mūno.”

13 Ino nīyo ndūmīrīrī ndītū ikonī Babuloni, rīra Isaiā mūrū wa Amozu onire: **2** Atīrīrī, haandai bendera kīrīma igūrū kīrīa gītārī mītī, anīrīrai na mūmahenerie, nīgūo matoonyere ihingo-inī cia arīa marī igweta.

3 Nīnjathīte andū akwa arīa atheru, nīndūmaniire njamba ciakwa, o icio ikenagīra ūhootani wakwa, ciūke ikinyanīrie marakara makwa. **4** Ta thīkīrīrai, mūigue inegene rīrī irīma-inī igūrū, inegene rīhaana ta rīa kīrīndī kīngī! Ta thīkīrīrai mūigue ngūū gatagatī ka mothamaki, taarī ndūrīrī irarūrūngana hamwe! Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe ūracoocanīrīra ita rīa kūrīa mbaara. **5** Andū acio marooka moimīte mabūrūri na kūrāya, makoima ituri-inī cia kūrīra igūrū. Ti-itherū Jehova nīarooka na indo cia mbaara cia mang’ūrī make, nīgūo aanange būrūri wothē. **6** Gīrīkai, nīgūkorwo mūthenya wa Jehova nīūkuhīrīrie; ūgooka ūtarīi ta mwanangīko uumīte kūrī Mwene-Hinya-Wothe. **7** Tondū ūcio moko mothe nīmakaregera, na ngoro ya mūdū o wothē īringike. **8** Andū makaanyiitwo nī kīmako kīnene, na magwatwo nī ruo na kieha, na manyiitwo nī ruo o ta rwa mūdū-wa-nja akīrūmwō. O mūdū akaagegio nī ūrīa ūngī, na mothiū mo mahaane ta nīnīmbī cia mwaki. **9** Atīrīrī, mūthenya ūcio wa Jehova nīūrooka, na gūtikaiganīrwo tha; ūgaakorwo ūrī mūthenya wa mang’ūrī na marakara mahiū, ma gūtūma thī ikire ihooru, na ūniine ehia arīa magaakorwo kuo. **10** Nīgūkorwo njata cia igūrū na iria cionekaga irī gītutu itigacooka kwara na ūtheri wacio. Nārīo rīua rīkīrītha rīgaatuika nduma, naguo mweri ūtīge gūcōoka kwara. **11** Nīngaherithia thī nī ūndū wa ūūru wayo, na herithie andū arīa aaganu nī ūndū wa mehīa mao. Nīnganiina mwīkīrīro wa andū arīa etīi, na nyīihie mwītīo wa arīa matarī tha. **12** Ūgaakorwo ūrī ūndū mūrītū mūno kuona mūdū, gūkīra kuona thahabu therie, kana kuona thahabu ya ofiri. **13** Nī ūndū ūcio nīngatūma igūrū rīinaine; nayo thī nīgaathīngitha, yehere gīkaro kīayo, nī ūndū wa mang’ūrī ma Jehova Mwene-Hinya-Wothe, mūthenya ūrīa marakara make makarīrīmbūka. **14** O ta thwariga iria ikīgūimwo, na o ta ūrīa ng’ōndu itarī na mūrīithi ciūrāga, ūguo no taguo mūdū o mūdū agaacookerera andū ao kūūmbe, na o mūdū oore acōoke būrūri wao kūūmbe. **15** Mūdū ūrīa wothē ūkaanyiitwo mīguate agaathecwo atūrīkanio; nao arīa othe makaanyiitwo makooragwo na rūhiū rwa njora. **16** Twana twao tūkaabacanio thī tūtūike icunjī makīonagīra na maitho; indo ciao cia nyūmba igaatahwo, na atumia ao manyiitwo na hinya. **17** Atīrīrī, nīngarahūra andū a Amedi mamookīrīre, arīa matarī bata wa betha, na matakenagio nī thahabu. **18** Nīmakooraaga aanake na mīgūī yao; o na matikaiguīra twana tha, kana macaīre ciana. **19** Itūūra rīa Babuloni, o rīo inagī rīa mothamaki, na nīrīo rītūmagā andū a Babuloni metīe nī ūndū wa riiri warīo, nīrīkang’auranio nī Ngai, o ta ūrīa Sodomu na Gomora kwang’auranīro. **20** Gūtīrī hīndī rīgaacooka gūtūūro o na rī, kana rīkarwo nī andū njiarwa na njiarwa; gūtīrī Mūarabu ūkaamba hema yake kuo, na gūtīrī mūrīithi ūkaarīha mahiū make kuo. **21** No rīrī, gūgaakomagwo nī nyamū cia werū, nacio nyūmba ciarīo igakaragwo nī mbwe; kūu nīkuo ndundu igaatūūragā, na noku mbūri cia gīthaka-inī igaatūūhagīra. **22** Hiti ikaagambagīra ciīgītīro-inī ciakuo, na mbwe ciikarage nyūmba iria njega cia ūthamaki. Na rīrī, ihinda rīa itūiro rīu nīkinyu, na matukū marīo matikongererwo.

14 No riri, Jehova niakaigwira Jakubu tha; niyegwithuira Isiraeli o ringi, na atume maikare bururi wao ene. Ageni nimatekwatania nao, na manyitane na nyumba ya Jakubu. **2** Nduriri niikamooya, imacookie kundu kwao. Nayo nyumba ya Isiraeli niikegwafira nduriri, ituike ndungata ciao cia arume na cia airitu kuu bururi wa Jehova. Nimagataha andu aria maamatahite tene, na macooce gwatha andu aria maamahinyagiria. **3** Muthenya uria Jehova akaamuhurukia kuuma mathiina-ini na mnyamaro-ini, na ukombo-ini wa kuhinyiriro-ri, **4** nimumgookirira muthamaki wa Babuloni na kinyuriri, mumwire atiri: Ka! mihinyanirira niakinyite muthia-! Ka! marakara make mahii nimathirite-! **5** Jehova ninangite rathanju rwa andu aria aaganu, o na akoinanga thimbui ya unene ya aria maathanaga, **6** iria maahuraga andu nayo mategutigithira, marakarite, magaatha nduriri maru na marakara, na magaciugitaga matari na tha. **7** Mabururi mothe ruu nimahurukite na maru na thayu; nimbabururi kuu. **8** O nayo miti ya mikarakaba na mitarakwa ya Lebanoni iragukenerera, ikoiga atiri: “Kuuma hindi iria waguthirio thi, gutiri mutemi mifi uri woka gututema.” **9** Mbirira kuu mihuro wa thi niyarahukite, igutunge ugikinya kuo; niyarahurite maroho ma aria maanakua makugeithie: aria othe maaru atongoria guku thi; itumaga mookirire iti ciao cia unene, o aria othe maaru athamaki a nduriri. **(Sheol h7585)** **10** Nao othe magaacookia, makwire atiri, “O nawe niwagite hinya o ta ithui; uhaanite o ta ithui.” **11** Riiri wothe wa unene waku ukurukitio o nginya mbirira-ini, hamwe na migambo ya inanda ciaku cia mugeeto; igunyū nicio ukomeire, na igunyū nocio ikuhumbire. **(Sheol h7585)** **12** Hi! Ka! wee njata ya kiwari niugwite ukoima iguru-i, o wee muru wa rucini kiroko gwakia! Uharurukitio ugaiiko guku thi, o wee uria hindi imwe wahinyagiria nduriri! **13** Wee weiraga atiri na ngoro yaku, “Nguhaica nginye iguru; na gitu giakwa kia unene ndikimbararie gikire njata cia Murungu; na njakarire kirima-ini gia gutunganwo, o gacumbiri ga kirima kiria kiamure. **14** Ningahaica nginya kundu kuraihu iguru ria matu, ndihaananie na Uria-uri-Iguru-Muno.” **15** No riri, wee uharurukitio thi nginya mbirira-ini, ugakinya irima kuria kuriku. **(Sheol h7585)** **16** Aria marikuonaga, marigukurugira maitho, magecūrania uhoru waku, makoorania atiri, “Uyū niwe mundu uria wenyenyagia thi na agatuma mothamaki mainaine, **17** mundu uria watumire thi ituike ta weru, na akangaurania matuura mayo maria manene? Niwe uria utetikagira andu aria oohe mainuke kwao micii?” **18** Athamaki othe a nduriri makuite magakomio, o mundu mbirira-ini yake. **19** No wee-ri, niguteo utetwo kuuma mbirira-ini yaku, o ta ruhonge ruri magigi; ukahumbirwo ni cimba cia aria moragitwo, aria matheecangitwo na hiu cia njora, o acio maikitio irima riri mahiga. Uikarite ta kiimba kirangirire thi na maguru, **20** no wee-ri, ndugaathikwo tao, tondu niwaanangire bururi waku, na ukuruga andu aku. Ruciaro rwa andu aria aaganu rutikaagwetwo ringi. **21** Haaririai handu ha kurugira ciana ciake, ni undu wa mehia ma maitho mao ma tene; nguo itikanarahuke cigaire bururi, na

ciyakire matuura maiyire thi. **22** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, “Ni ningaruhika ndicukirire, ningeheria riitwa riacio kuu Babuloni, o na ria matigari ma cio, o na njeherie ciana ciao na ruciaro rwao,” nguo Jehova ekuuga. **23** “Ningatia kundu kuu gikaro kia ndundu, na ndigutue bururi wa maria ma maai; ngaakuhaata na kihato kia mwanangiko,” **24** Jehova Mwene-Hinya-Wothe niehitite, akoiga atiri, “Ti-itheru, o uria thugundite, ugo noguo gugaatuka, na uria ndute, ugo noguo gugaikara. **25** Ningahehenja Mūashuri ucio uri bururi-ini wakwa; ngaamurangirira thi irima-ini ciakwa. Ningehereria andu akwa icooki riake, na mūigo wake umoime ciande-ini ciao.” **26** Uu nguo thugundite gwika thi yothe; nakuo guoko kuria gutamburukirio nduriri ciothe nikuo guku. **27** Nigukorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe nguo atuite gwika, nuu unghota kumugiririra? Guoko gwake nigutamburukitio, nuu unghota guguthuna? **28** Atiriri, mwaka uria Muthamaki Ahazu aakuire-ri, nguo ndumiriri ino yaguanirio: **29** Inyuū Afilisti inyuotho tigai gukena, ni at rathanju ruria rwamuhuraga nirunikite; nigukorwo kuuma muri-ini wa nyoka iyo nigukoima nduira, namo maciaro mayo magaatuka muthemba wa nyoka iri thumu iria iticukaga. **30** Nao andu aria athiini biu nimakona gia kuria, na mubatari akomage atari na ugwati. No ruciaro rwaku ningaruraga na ng'aragu; nayo ikooraga matigari maku. **31** Wee kihingo-ri, girika! Na wee ituura inene-ri, ugirira! Na inyuū Afilisti inyuotho muniinwo ni guoya, muthire biu! Itu ria ndogo rirooka riumite mwena wa gathigathini, na gutigakorwo na mundu ugaatigwo na thuutha mbutu-ini ciake ni undu wa kwaga hinya. **32** Ni icooki ririkū rikaahanwo kuri andu aria matumitwo a ruriri ruu? Magaacookerio atiri, “Jehova nihaandite Zayuni, na thiini waku andu ake aria anyamaariku nimakona ruriro.”

15 Atiriri, ino niyo ndumiriri nditu ikonii Moabi: Ituura ria Ari kuu Moabi nirianange, rikaanangwo utuku o ro umwe! Ituura ria Riri kuu Moabi nirianange, o nario rianangitwo utuku o ro umwe! **2** Andu a Diboni nimatebitie magathii hekaru-ini yao, mimatebitie kuria gutuuguru makaririre kuo; andu a Moabi maraagirika ni undu wa Nebo na Medeba. Mitwe yao yothe niyenjetwo, na nderu ciao ciothe ikenjwo. **3** Maru njira-ini marathii mehumbite nguo cia makunia; othe no kugirika maragirika maru nyumba iguru na ihaaroni, makagua thi, magakoma na nda makiriraga. **4** Heshiboni na Eleale nikurira maraarira maanirire, migambo yao iraguwo o nginya Jahazu. Ni undu ucio andu a mbaara a Moabi nimararira maanirire, nacio ngoro ciao ikaringika. **5** Ngoro yakwa niraririra Moabi, andu aria maingatitwo kuo morire Zoari, magathii nginya Egilathu-Shelishiya. Mimatebitie na njira ya guthii Luhithu, magathii makiriraga; o na ningi njira-ini ya guthii Horonaimu, maracakaya ni undu wa mwanangiko uria umakorete. **6** Maa ma kuu Nimurimu nimatehite, nayo nyeki nihoohete; namo mahuti mothe maigu nimomite, na gutiri kindu kiruru gitigaire. **7** Ni undu ucio utonga uria magite naguo na makeigira, maikuute makairingia murimo wa karuu karia kari

mīti hūgūrūrū-inī ciako. **8** Kayū ka mūkayo wao nikaiguitwo mihaka-inī ya Moabi; nakuo kūgirika kwao gūgakinya Egilaimu, o namo macakaya mao magakinya o Biri-Elimu. **9** Maaī ma Dimoni maiyūrītwo nī thakame, no nīngūrehe maūdū mangī mooru makīria kūu Dimoni, mahaana ta mūrūūthi ūgūtharīkīra andū arīa morīte kuuma Moabi, o na ūtharīkīre arīa matigaire kūu būrūrī-inī.

16 Twarīrai ūrīa wathanaga būrūrī tūtūrūme twa kūrīha igooti, kuuma itūūra rīa Sela, gūtuikanīria werū-inī, ngīnya kīrīma-inī kīa Mwarī wa Zayuni. **2** O ta ūrīa nyoni ciūrūruga ciatharīro gītara gīacio, ūguo no taguo andū-a-rīja a Moabi magaikara marī mariūko-inī ma Arinoni. **3** “Tūhei kīrīra, na mūtue itua. Tūmai kūruru kīanyu gūtuika ta ūtukū, o kūrī mūthenya barīgici. Hithai arīa maingatītwo kwao, na mūtīgakunyanīre arīa moorīre kwanyu. **4** Rekei andū a Moabi arīa mēhīthe kwanyu maikare na inyuū; tuikai kīgītio kīao kuuma kūrī mwanangani.” Mūhinyanīrīria nīagakinya mūthīa, naguo mwanangīko ūthire; nake mūīgiti nīakabūrīa kuuma būrūrī-inī. **5** Gītī kīa ūnene gīkaahaandwo na wendo; na mūdū mwīhokeku nīwe ūgaagīkarīra, o mūdū wa kuuma nyūmba ya Daudi, mūdū ūrīa ūgaatuanagīra ciira arūmīrīre o kīhoo, namo maūdū ma ūthingu nīmo akaahīuhaga gwika. **6** Nītūīgūite ūhorō wa mwītīo wa Moabi: tūkaigua ūhorō wa mwītīo wake mūkīru na mwīkīrīro wake, tūkaigua ūhorō wa mwītīo wake na rūng’athīo rwake; no rīrī, mwīgaathō ūcio wake no wa tūhū. **7** Nī ūndū ūcio andū a Moabi nīkūgirīka maragīrīka, maragīrīka hamwe nī ūndū wa Moabi. Cakayai na mūnyītwo nī kīeha nī ūndū wa andū a Kiri-Haresethi. **8** Mīgūnda ya Heshiboni nīrahooha, o na mīthabībū ya Sibīma o nayo nīrahooha. Aathani a ndūrīrī nīmarangīrīrie mīthabībū rīa mīega mūno, rīa hīndī īmwe yakinyīte Jazeri, na īgatheerema yerekeire werū-inī. Thuuna ciayo ciatambīte igakinya o irīa-inī. **9** Nī ūndū ūcio nīndīrarīra, ngarīra o ta Jazeri, ngīrīrīria mīthabībū ya Sibīma. Wee Heshiboni, o nawe Eleale, ngūmūhūgia na maithori! Tondū mbugīrīro cia gīkeno kīanyu nī ūndū wa matunda manyu marīa meruīte, na nī ūndū wa magetha manyu ma ngano nīthirīte. **10** Gūtīrī gīkeno kana ndūhīu mīgūnda-inī ya matunda; gūtīrī mūdū ūrainā kana akoigīrīria mīgūnda-inī ya mīthabībū, gūtīrī mūdū ūrahiha ndībei kīhīhīro-inī, nīgūkorwo nīndūmīte ngemi cia magetha ciage kūiguuo. **11** Ngoro yakwa nīracakāira Moabi o ta kīnanda kīa mūgeeto, nayo ngoro yakwa īgacāira Kiri-Heresethu. **12** Rīria andū a Moabi maathī kūdū kūrīa gūtūgīru makahooe, no kwīnogia menogagia; hīndī rīa maathīi ihoero-inī rīao kūhooya, no wīra wa tūhū marutaga. **13** Ūyū nīguo ūhorō ūrīa Jehova aarīte ūkonīi Moabi. **14** No rīrī, rīu Jehova ekuuga atīrī: “Mīaka itatū ītanathira, itarītwo ta ūrīa mīaka ya mūdū wandikītwo wīra īrīkanagīrwo-rī, rīiri wa Moabi hamwe na andū ake othe nīkanyararwo, namo matigari make makorwo marī manini mūno na makahinyara.”

17 Ūno nīyo ndūmīrīri ndītū īkonīi Dameski: “Atīrīrī, itūūra rīa Dameski rītīgūcōoka gūtuika itūūra inene rīngī, no rīrī, rīgāatuika hība ya mwanangīko. **2** Matūūra marīa manene ma Aroeri nīmagatiganiro, matīgīrwo ndūuru cia mbūrī irīa īgaakomaga kūu, gūtārī mūdū wa gūcimakīa. **3** Kīgītīro kīrīa kūrūmu kīa Efīraimu nīgīkeherio, o na hīnya wa ūthamakī weherio Dameski; namo matigari ma Suriata makaahaana o ta rīiri wa andū a Isīraeli,” ūguo nīguo Jehova Mwene-Hīnya-Wothe ekuuga. **4** “Ihīnda rīu rīiri wa Jakubu nī ūgaatheūka; naguo mwīrī ūcio wake mūnoru ūhīnje. **5** Gūkaahaana o ta rīrīa mūgethi acookanagīrīria ngano rīa itarī ngethe, akagetha ngano na guoko gwake: gūkaahaana ta mūdū ūkūhaara itira cia ngano Gītuaamba-inī kīa Refaimu. **6** No rīrī, nīgūgatigwo ngano īngīhaarwo, o ta ūrīa maciaro ma mūtamaīyū matangītīka mothe mūtī ūcio ūngūnainio, no ndamaīyū īgīrī kana ithatū nītīgaraga hongē-inī irīa irī īgūrū gacūmbīrī, o na inya kana ithano īgatigara hongē-inī irīa irī na maciaro maingī,” ūguo nīguo Jehova Ngai wa Isīraeli ekuuga. **7** Mūthenya ūcio, andū magaacūthīrīria Ūrīa Mūūmbi wao, namo maitho mao marore Ūrīa Mūtheru wa Isīraeli. **8** Matīgacūthīrīria īgononga rīa mathondekete na moko mao, na matīkarūmbūiya itugī cia Ashera, na magongona marīa methondekeire ma gūcinīra ūbumba. **9** Mūthenya ūcio matūūra mao manene marīa marī hīnya, marīa maatiganiro makūrīra andū a Isīraeli, makahaana ta kūdū gūtiganīrie gūgatuika gīthaka, na gūgakūra mahuti. Namō matūūra macio magakīra ihooru. **10** Nīmūriganīrwo nī Ngai, Mūhonokia wanyu; nīmwaģīte kūrīrikana Rwaro rīu rwa Ihīga, o rīu kīgītīro kīanyu. Nī ūndū ūcio o na mūngīkahaanda mīmera rīa mīega mūno, na mūhaande mīthabībū ya kuuma kūdū kūngī, **11** o na mūngīgaatūma īkīre mūthenya o ro ūcio mūkaamīhaanda, o na rūciinī rūrū rūngī mūtūme īrute kīro-rī, gūtīrī magetha mūkoona mūthenya ūcio wa mūrīmū na ruo rūtangīthira. **12** Iīya-ī, mūrurumo wa ndūrīrī nyingī, iraruruma ta irīa rīkīhuhūkīania! Iīya-ī, inegene rīa kīrīndī kīranegena, o ta mūrurumo wa maaī maingī. **13** O na gūtuika ndūrīrī iranegena na mūrurumo ta wa ndīhū cia maaī maingī-rī, hīndī rīa we mwene aacikūuma, ciūruga īgathīi kūdū kūrāya mūno, ihurūtītwo nī rūhuho ta ūrīa mūngū ūrī irīma-inī ūmbūrāgwo, kana ta rīya rīgīthīūrūrūkio nī rūhuho rūnene. **14** Hwaī-inī, o rīmwe gūkagā kīmako kīnene. Gūtanakīa-rī, andū matīrī ho! Rīu nīrīo īgai rīa andū arīa matūtunyaga indo ciitū, ūcio nīguo mūtī ūrīa ūgwīrīre andū arīa matūtuhaga indo ciitū.

18 Kaī būrūrī ūrīa ūrī ibatabata rīa mathagu, o ūcio ūrī mūrīmo ūrīa ūngī wa njūūī cia Kushi, ūrī na haaro-ī! **2** ūrīa ūtūmaga arekio makagerera njīra ya irīa, mahacīte tūtārū twakītwo na marura, tūrīa tūgeragīra maaī īgūrū. Atīrīrī, inyuū andū aya mūtūmītwo na mūrī mītūkī, thīī kūrī andū araihu na anyoroku mūrī, o acio metīgītītwo nī andū a kūdū gūkuhī na a kūrāya, rūrīrī rūīgiti rwaragia rūthīomi rūgeni, na būrūrī wao ūgayanītio nī njūūī. **3** Inyuū andū arīa mūtūūruga mabūrūrī mothe ma thī, o inyuū mūtūūruga gūkū thī-rī,

rīria bendera ikaahaandwo irīma-igūrū, nīmūkāmiona, na rīria karumbeta gakaahuhwo, nīmūgakaigua. **4** Jehova anjīrīte ūu: "Ngiūkara ngirīte ki ndīrorere maundū ndi o giūkaro-ini giakwa, haana ta ūrugari wa rīua ūkūhenahenia, o na ta itu rīa ime hīndi ya ūrugari wa magetha." **5** Nīgūkorwo mbere ya magetha, hīndi rīria kiro giāitika na mahūa magatuika thabibū irerua, nīguo agaaceeha thuumā na tūhiū twa gūceeha, na ateme hongie iria ciaramite mūno acieherie. **6** Nacio ciothe igaatigīrwo nyoni cia irīma-ini iria irīaga nyama, na nyamū cia gīthaka; nyoni icio igaacirīa hīndi ya rīua, nacio nyamū cia gīthaka icirīe hīndi ya heho yothe. **7** Hīndi iyo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe akaareherwo iheo kuuma kūrī andū araihu na anyoroku mīrī, na kuuma kūrī andū metigīrītwo nī andū a kūdū gūkuhī na a kūrāya, rūrūrī rūūgiti rwaragia rūthiomi rūgeni, arīa būrūrī wao ūgayanitio nī njūū: iheo icio ikaarehwo Kirīma-ini giā Zayuni, harīa haamūrīrwo Rūtwa rīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe.

19 Ino nī ndūmīrīri nditū ikoniū būrūrī wa Misiri: Atīrīrī, Jehova haicite itu rīhanyūkīte mūno athiite būrūrī wa Misiri. Mīhianano ya būrūrī wa Misiri irainaina mbere yake, nacio ngoro cia andū a būrūrī wa Misiri ikaringīka thīini wao. **2** "Nīngarahūra Mūmisiri ookīrīre Mūmisiri ūrīa ūngī; mūdū nīakarūa na mūrū wa ithe, nake mūdū wa itūūra ookīrīre mūdū wa itūūra rīake, narīo itūūra inene rūkūrīre itūūra rīria rīngī, naguo ūthamaki ūkūrīre ūthamaki ūrīa ūngī. **3** Andū a būrūrī wa Misiri nīmagakua ngoro, nayo mībango yao ndīmītie ya tūhū; makaahooya kīrīra kūrī ngai cia mīhianano na kūrī maroho ma andū arīa makūite, o na kūrī ago na aragūrī. **4** Nīnganeana andū a būrūrī wa Misiri wathani-ini wa mwathi ūtarī tha, na mūthamaki mūuru amathamakīre," ūguo nīguo Mwathani Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **5** Maaī ma Rūū rwa Nili nīmakaahūa, na mūkaro waruo ūng'are na ūūme. **6** Mītaro ya maaī nīkanunga; tūrūū twa Misiri nītūkaahūa tūūme biū. Namo marura na mathanjī nīmakahooa, **7** o nayo mīmēra rīria rīrī hūgūrūrū-ini cia Rūū rwa Nili, gitwe-ini kīa rūū rūu, nīkahooa. Indo iria ciothe ihaanditwo mīgūnda rīria rīrī gūkuhī na Rūū rwa Nili nīkooma biū, na ciūmbūrwo, na itigacooka kuoneka kuo rīngī. **8** Ategi a thamaki nīmagacaaya na marīre, arīa othe maikagia ndwano ciao Rūū-ini rwa Nili; nao arīa othe maikagia mītego yao maaī-ini macio nīmakoorwo nī hinya. **9** Andū arīa marutaga wīra na ndgi cia ūguta ūrīa mwega nīmagakua ngoro, na arīa matumaga mataama marīa mahoro nīmakaaga mwīhoko. **10** Atumi a nguo nīmagakorwo na kīeha, na arīa othe maheagwo mīcaara nīmakaigua ūuru ngoro. **11** Anene a Zoani nīmakiūgīte o gūkīga; nao andū arīa oogī a Firāūni maheanaga kīrīra kīa ūrīmū. Mwakhota atīa kwīra Firāūni, "Nī ndī ūmwe wa andū arīa oogī, ndi mūrūtwo wa athamaki arīa a tene?" **12** Andū aku arīa oogī makīrī ha rīu? Ta nīmagikuonie na makūmenyithie ūrīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe aciirīre gwīka būrūrī wa Misiri. **13** Anene a Zoani makīgīte o gūkīga, nao atongoria a Nofu makahēneka; namo mahīga ma koine ma andū ake nīmāhīthīthie andū a Misiri. **14**

Jehova nīwe ūmatīrīrie roho wa kīrīgīcano; matūmaga andū a Misiri matūgūūe mawīra-ini mothe marīa marutaga, o ta ūrīa mūrūrī atūgūūgaga matahīko-ini make. **15** Gūtīrī wīra ūngūrūtwo būrūrī-ini wa Misiri: gūtīrī wīra ūngūrūtwo nī mūtwe kana mūtīng'oe, kana rūhonge rwa mūnathi, kana ithanjī. **16** Mūthenya ūcio-rī, andū a Misiri makahaana o ta andū-a-nja. Makainaina nī guoya mona guoko kwa Jehova Mwene-Hinya-Wothe kwambararītio kīmookīrīre. **17** Naguo būrūrī wa Juda ūkaguoyohia andū a Misiri; na mūdū o wothē ūkaagweterwo ūhoro wa Juda nīagetigīra, nī ūndū wa maundū marīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe aciirīre gwīka amokīrīre. **18** Mūthenya ūcio matūūra matano ma būrūrī wa Misiri makaaragia rūthiomi rwa Kaanani, makīhītaga atī marītungatagīra Jehova Mwene-Hinya-Wothe. Na itūūra rīmwe rīamo rīgeetagwo Itūūra Inene rīa Mwanangīko. **19** Mūthenya ūcio-rī, nīgūkagīa na kīgongona kīa Jehova o kūu gatagati ka būrūrī wa Misiri, na kūhaandwo ihiga rīa kīrīrikano kīa Jehova mīhaka-ini yakuo. **20** Ihiga rīu rīgaatuika kīmenyithia na mūira wa maundū marīa Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekīte thīini wa būrūrī ūcio wa Misiri. Rīria magakaīra Jehova amateithie nī ūndū wa andū arīa mamahinyagīrīra-rī, nīakamatūmīra mūhonokia na mūmagītīrī, nake nīakamahonokia. **21** Nī ūndū ūcio Jehova nīakemenyithania kūrī andū a Misiri, na mūthenya ūcio nīmagakūrāna Jehova. Makaamūhooyaga makīmūrūttagīra magongona na maruta ma mūtū: na nīngī makehitaga mīhītwa marī mbere ya Jehova na mamīhingagie. **22** Jehova nīakahūra būrūrī wa Misiri na mūthiro, amahūire acooke amahonie. Nao nīmagacookerera Jehova, nake nīagathikīrīra gūthaitana kwao na amahonie. **23** Mūthenya ūcio nīgūkagīa njira njariī yumīte būrūrī wa Misiri īgakinya Ashuri. Andū a Ashuri nīmagathīaga Misiri, na o andū a Misiri mathīage Ashuri. Andū a Misiri na andū a Ashuri nīmakahooyaga hamwe. **24** Mūthenya ūcio būrūrī wa Israeli ūgaatuika wa gatatū, hamwe na Misiri na Ashuri, nao nīmagatūma thī yothe irathimwo. **25** Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīakamarathima akiugaga atīrī, "Kūrathimwo-rī, nī andū akwa a Misiri, o na Aashuri arīa ndeyūmbīre, na Israeli igai rīakwa."

20 Atīrīrī, mwaka ūcio mūnene wa anene a ita rīa Ashuri aakinyire Ashidodi atūmītwo nī Sarigoni mūthamaki wa Ashuri, aakinya kuo, na aarītharīkīra na aarītunyana-rī, **2** hīndi iyo nīguo Jehova aarīre na kanua ka Isaia mūrū wa Amozo. Akīmwīra atīrī, "Ruta nguo iyo ya ikūnia wīhumbīte, na ūrute iraatū ciaku magūrū." Nake agīka o ro ūguo, agīthīi njaga na arī magūrū matheri. **3** Nīngī Jehova akiuga atīrī, "O ta ūguo ndungata yakwa Isaia athiite njaga na arī magūrū matheri mīaka itatū, arī rūūri na kīmenyithia kīa maundū mooru marīa magaakora būrūrī wa Misiri na wa Kushi-rī, **4** ūguo noguo mūthamaki wa Ashuri agaataha andū a būrūrī wa Misiri na a būrūrī wa Kushi, amoimagarie marī njaga na marī magūrū matheri, arīa ethī na arī akūrū, thīnū na ciao irī njaga; ūguo nīguo Misiri gūgaconorithio. **5** Nao andū arīa mehokete

na kīria gōthe akaahinga gūtīrī mūdū ūkaahota kūhingūra. **23** Ngaamuoherera handū harūmu aikare ho ta hīgī hūūrīre; atuike gītī gīa gītīo thīnī wa nyūmba ya ithe. **24** Nīwe ūgaacookerewo nī riiri wothe wa nyūmba ya ithe ta ūcuurītio harī we: ciana ciake na iria ikeyererera thīnī wa ciana icio, o indo ciothe ciayo iria cionekaga ta itarī kīene, kuuma mbakūrī nginya mīthemba yothe ya ndīgithū.” **25** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, “Mūthenya ūcio hīgī iria thecerere handū harūmu nīkenyenya; nīkamunyūka īgwe, na indo iria njuurie harī yo nīkaharagana.” Jehova nīwe warītīe ūhorō ūcio.

23 Ino nīyo ndūmīrīrī ndītū ikonī itūūra rīa Turo: Atīrīrī, inyuī marikabu cia Tarishishi, ta girikai. Nīgūkorwo itūūra rīa Turo nīrianange, rīgatigwo rītārī nyūmba kana gīcukīro kīa marikabu. Ūhorō ūcio nīumakinyīre marī o kūu būrūrī wa Kitimu. **2** Atīrīrī, inyuī andū a gīcīgīrīra, na inyuī onjorithia a Sidoni, ta kirai o inyuī mūtongetio nī andū arīa mageragīra iria inī. **3** Kūu maā-inī maingī nīkuo kwageragīrio ngano ya Shihoru, namo magetha ma Nili nīmo maarū uumithio wa itūūra rīa Turo, narīo rīgītūika ndūnyū ya ndūrīrī. **4** Atīrīrī wee Sidoni, o nawe, kīhitho kīrūmu kīa iria-inī, conokai, nīgūkorwo iria nīrarītīe rīkoiga atīrī: “Nīī ndīrī ndagīa na ruo rwa kūrūmwo, kana ngaciara; ndīrī ndaarera aanake, kana ngarera airītū.” **5** Hīndī irīa ūhorō ūcio ūgākinya būrūrī wa Mīsiri, andū akuo nīmakaagīa na ruo rūnene mūno maigūa ūhorō ūcio wa Turo. **6** Atīrīrī, ringai mūthīī mūrīmo wa Tarishishi, ta girikai inyuī mūtūūruga kūu gīcīgīrīra-inī. **7** Rūrī nīrīo itūūra rīanyu inene rīa ikeno cia ūrītū, itūūra inene rīa kuuma tene, o tene mūno, itūūra rīrīa andū aarīo maathiite na magūrū magatūūre mabūrūrī ma andū a kūrāya mūno? **8** Nūū waciirīre atī itūūra rīa Turo rīukīrīro, o itūūra rīu rīheanaga tanji cia ūthamaki, o rīo onjorithia a rīo arī arī a athamaki, na endīa a rīo marī igweta thī yothe? **9** Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe waciirīre undū ūcio, nīgeetha aniene mwītīo wa riiri wothe, na aconorithie andū arīa othe marī igweta a gūkū thī. **10** Atīrīrī, wee mwarī wa Tarishishi, thīī ūkarīme būrūrī waku o ta ūrīa kūrīmītwo hīgūrūrū-inī cia Rūū rwa Nili, tondu rīu ndūrī na gīcukīro kīa marikabu ringī. **11** Jehova nīatambūrūkītīe guoko gwake igūrū rīa iria, na agatūma mothamaki marīo mainaine. Nīathanīte atī cīgītīro iria nūmu cia Foinike cianangwo. **12** Akoiga atīrī, “Wee mwarī gathirāwa wa Sidoni ikeno ciaku cia ūrītū nī thīru, rīu ūrī mūhehenje! “Ūkīra ūringe, ūthīī ūkinye Kitimu; no rīrī, o na kūu ndūkoona ūhurūko.” **13** Ta rora būrūrī wa Ababuloni, andū acio rīu maagītīe kīene! Ashuri magūtūite gīkaro kīa nyamū cia werū; nīmakaire mīthiringo mīrāihu na igūrū ya kūrīthīūrūrūkīria, na magītīga cīgītīro ciao itarī kīndū, magītīma būrūrī ūcio wanangīke biū. **14** Atīrīrī, inyuī marikabu cia Tarishishi, ta girikai; nīgūkorwo gīkaro kīanyu nīkīanange. **15** Hīndī iyo itūūra rīa Turo nīrīkariganīra mīaka mīrongo mūgwanja, o ta ūrīa matukū ma mūthamaki ūmwe maigana. No mīaka mīrongo mūgwanja yathira-rī, Turo gūgaacooka kūhaana ta mūmarāya ūrīa ūganagwo na

rīwīmo ta ūū: **16** “Oya kīnanda kīa mūgeeto, ūtūikanie itūūra inene, wee mūmarāya ūyū ūtūūrīte ūriganīire; Hūūra kīnanda kīa mūgeeto wega, ūine nyīmo nyingī, nīgeetha ūrīrīkanwo.” **17** Mīaka mīrongo mūgwanja yathira-rī, Jehova nīagacookerera Turo. Itūūra rīu nīrīgacooka wīra-inī warīo ūcio ūrehaga uumithio ta rīkūhūūra ūmarāya, rīonjorithanagie na mothamaki mothe ma thī. **18** No rīrī, wonjorithia warīo na uumithio warīo nīkamūrūrwo Jehova; itīkagwo igīna-inī kana ihithwo. Uumithio warīo ūgaatūka wa arīa matūūruga marongoragia Jehova, moonage irio nyingī na nguo njege.

24 Atīrīrī, Jehova akirie kwananga thī, na atūme ikire ihooru; nake nīakamūmūha na ahurunje arīa matūūruga kuo: **2** gūgaakorwo kūrī undū o ūmwe kūrī mūthīnīrī-Ngai na kūrī andū, kūrī ndungata na kūrī mūmīathi, kūrī ndungata ya mūrītū na kūrī mūtumia ūrīa mūmīathi, kūrī mwendia wa indo na kūrī mūgūrī, kūrī mūkoombi na kūrī mūkoombanīrī, kūrī mūdū ūrīa ūrī na thīrī na kūrī ūrīa ūrandūruga thīrī. **3** Thī nī kwanangwo ikaanangwo na itīgwo ūrī ūtheri biū. Jehova nīwe warītīe ūhorō ūcio. **4** Thī īng’arīte ikahooha, mabūrūrī mothe magathīrīrīkīra na makahooha, andū arīa marī ngumo a thī nīmorītwo nī hinya. **5** Thī nīngwatīe thaahu nī andū ayo; nao maremeire mawatho, na mākagarara irīra, na magathūka kīrīkanīro kīrīa gīa gūtūūra tene na tene. **6** Nī undū ūcio kīrumi nīkīrīrī thī; na andū arīa matūūruga kuo makaherithio nī undū wa wīhia wao. Nī undū ūcio arīa matūūruga gūkū thī nīmacinītwo na mwaki, na nī anīnī mūno matīgaire. **7** Ndībeī irīa ya mūhīhano nī thīru, nayo mīthabībū ikahooha; nao andū arīa marī ikeno-inī no gūcaaya maracaaya. **8** Gīkeno kīrīa kīumanaga na kūhūrwo gwa tūhembe nīgītīgīte gūkenwo, narīo inegene rīa andū arīa arīu nīrīthīrīte, nīngī gīkeno kīrīa gīkenagwo gūkīhūrwo kīnanda kīa mūgeeto nīgīkīrītīo. **9** Andū arīa manyuuaga ndībeī matīgaacooka kūnyua mākīnaga rīwīmo, nayo njoohi nīrūrīre arīa mamīnyuuaga. **10** Narīo itūūra rīrīa inene rīanangīku rīkīrīte ihooru, namo matoonjero ma nyūmba ciothe nīmahinge. **11** Kūu nīrīa-inī andū nī kūrīra mararīra nī kwaga ndībeī, gīkeno gīothe gītūkītīe kīeha, nacio ikeno ciothe igathira thī. **12** Itūūra rīrīa inene nīrianange biū, nakīo kīhingo kīarīo kīunangītwo gīgātūka tūcunjī. **13** O ta ūrīa mūtī wa mūtamaīyū ūkaraga wainainio, na o ta ūrīa mūtī wa mūthabībū ūkaraga thabībū cīahaarwo hīndī ya magetha, ūguo noguo ūhorō ūgākīro gūkū thī na ndūrīrī-inī ciothe. **14** Maranīrīra, makoīgīrīra nī gūkena; kuuma mwena wa ithūro marakūngūrīa ūnene wa Jehova. **15** Nī undū ūcio inyuī andū a kuuma mwena wa irathīro gocithīaī Jehova; nenehīaī rītūwa rīa Jehova Ngai wa Israeli, kūu icīgīrīra-inī cia iria. **16** Nītūgīthe nyīmo ikīnwo kuuma ituri cia thī, ikainwo atīrī: “Arogoocwo ūcio Mūthingu.” No nīī ngiuga atīrī, “Kaī ndī na haaro-īl nīgūkorwo nīndīrahīnyīrīrīka, tī ti-itherū nīndīrahīnyīrīrīka! Andū arīa akunanīrī nīmarakūnyanīra arīa angī, o acio akunanīrī magakūnyanīra arīa angī na ūkūnyanī mūnene mūno!” **17** Atīrīrī, inyuī andū arīa mūtūūruga

thi, iguoyohia, na irima, o na mûtego nicio imweteire. **18** Mûndû ûria ùkoora nî ûndû wa iguoyohia, akaagûa irima, nake ûria ùkoimîra irima rîu-rî, akaagwatio nî mûtego ùcio. Ndirica cia mûiyûro wa maai cia igûrû nîhiingûre, nacio itina cia thî igathingitha. **19** Thî nînjatûku, yatûkite ikarekania, ningî nîrathingitha mûno mûno. **20** Thî iratûgûga o ta mûrîu, igathûngûthio ûu na ûu o ta gîthûnû hîndî ya rûhuho; mehîa ma ùremî wayo nîmamirîtûhiire mûno, kûgûa nîkûgûa na ndîgaacooka gwîtiiria rîngî. **21** Mûthenya ùcio-rî, Jehova nîakaherithia maahinya ma kûu igûrû, o kûu matu-inî, na aherithie athamakî a thî îno. **22** Nîmagacookanîrîrio hamwe o ta ûria andû ohe macookanagîrîrio kîho-inî; makaahingîrwo njeera na thuutha wa matukû mangî nîmakaherithio. **23** Mwerî nîûgaconorithio, na rîua rîconoke; nîgûkorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe nîwe ûgaathamaka arî Kîrîma-inî gîa Zayuni na Jerusalemu, na mbere ya athuuri akuo, athamake arî na riiri.

25 Wee Jehova-rî, Wee nîwe Ngai wakwa; nîngûgûtûgûgîria na ngooce rîitwa rîaku, nîgûkorwo nîwikite maûndû ma magegania, na maûndû marîa maabangîtuo kuuma o tene, ûkamahingia na wîhoheku waku mûkinyanîru. **2** Nîûtûmîte itûura rîria inene rîtuike hîba ya mahîga, itûura rîu rîirîgîre na hinya ûgatûma rîanangwo, itûura inene rîria rîari kîlitho kîa andû a kûngî, tî itûura rîngî, na rîtîgaakwo rîngî. **3** Nî ûndû ùcio andû arîa marî hinya nîmagagûtîia, namo matûura manene ma ndûrîrî iria itarî tha magwîtigîre. **4** Wee ùkoretwo ûrî rîrîro rîa athîni, na rîrîro rîa abatari hîndî ya mînyamaro yao, handû ha kûûrîa hîndî ya kîhuhûkanio, o na ta kîruru gîa kwîyûa rîua. Nîgûkorwo mîhûmû ya arîa matarî tha îhaana kîhuhûkanio kîria kîgûthaga rûthingo na nditi, **5** ningî îhaana ta ûrugarî wa werû-inî. Wee nîwe ùkîragia ngûi ya andû a kûngî o ta ûria ûrugarî ûnyîihagio nî kîruru gîa itu, na nî ûndû ùcio rwîmbo rwa acio matarî tha nîrûtîgîte kûinwo. **6** Kîrîma-inî gîkî nikuo Jehova Mwene-Hinya-Wothe akaarugithîria andû othe iruga rîa irio iria njega mûno, na iruga rîa ndibei rîria njega mûno: iruga rîa nyama iria njega mûno, o na ndibei rîria njega mûno makîria. **7** Kîrîma-inî gîkî nîkîo akaanangîra taama ûria wohanîtie andû othe, na cuka ûria ûhumbîrite ndûrîrî ciothe; **8** gîkûu nîkûniinwo gîkaaniinwo nginya tene. Ningî Mwathani Jehova nîakagîria maithori, kuuma mothîu mothe, na rûmena rûria andû ake mamenetwo na ru arûniine, rûthire thî yothe. Jehova nîwe warîtie ûhoro ùcio. **9** Mûthenya ùcio nîmakoîga atîrî, “Tî-itherû ùyû nîwe Ngai wîtu; nîwe twehokîre, nake agîtûhonokia, ùyû nîwe Jehova, nîwe twehokîre; nîtîkene na tûcanjamûke nî ûndû wa ùhonokio wake.” **10** Nîgûkorwo guoko kwa Jehova gûgaikaraga kîrîma-inî gîkî; no Moabi gûkaarangîrîrio rungu rwake, o ta ûria nyeki nyûmû irangagîrîrio thumu-inî. **11** Magaatambûrûkîria moko mao kuo, o ta ûria mûthambîri atambûrûkîria moko agîthambîra. Ngai nîwe ûkaaharûkîria mwîtîio wao, o na marî na wara wa wîra ûria marutaga na moko mao. **12** Nîakamomora thingo cianyu iria ndaihu ciakîtwo

na hinya, acigûthie thî; agaacimomora igwe thî, o rûkûngû-inî.

26 Na rîrî, mûthenya ùcio rwîmbo rûrû nîruo rûkainwo bûrîri wa Juda: Tûrî na itûura inene rîa hinya; Ngai atuuga ùhonokio ùtuike thingo ciarîo na nîrîgîo ciarîo cia hinya. **2** Hîngûrai ihingo nîguo rûrîrî rûria rûthingu rûtoonye, o rûrîrî rûria rûrûmagia wîtîkio. **3** Mûndû ûria ûrî meciiria makindîirie hariwerî, nîwe ûgaatûuria na thayû mûkinyanîru tondû nîakwîhokete. **4** Tûurai mwîhokete Jehova nginya tene, nîgûkorwo Jehova, o we Jehova, nîwe Rwaro rwa lhîga rwa tene na tene. **5** Nîanyîihagia andû arîa maikaraga kûria gûtûgûgîru, o na itûura rîria itûgûgîru akarîharûrûkîa, akarîharagania thî, agacooka akarîtungumania rûkûngû-inî. **6** Magûrû ma andû makarîrangîrîria; magûrû ma andû arîa ahinyîrîrie, o na makînya ma arîa athîni. **7** Nîjra ya andû arîa athîngû nî nûngîrîru; nawe Jehova, Wee Mûthingu, nîwe ûnyorokagia nîjra cia arîa athîngû. **8** Îi, tî-itherû Jehova, nîwe twetagîrîa o tûgîthîagîra nîjra ya mawatho maku; ngoro ciitû ciîrîragîria rîitwa rîaku na ngumo yaku. **9** Ngoro yakwa nîwe îrîragîria ùtûkû; rûciinî roho wakwa ûgakûnyootera. Rîria watuanîra ciira wa kîhooito gûkû thî, andû a mabûrîri mothe nîmerutaga ûhoro wa ùthingu. **10** O na andû aaganu mangîgûirwo tha, matiîrutaga ûhoro wa ùthingu; o na marî bûrîri-inî wa arîa arûngîrîru, mathîiaga o na mbere gwîka ûuru, makaaga gûtîia ùnene wa Jehova. **11** Wee Jehova-rî, guoko gwaku nî kwambararîtio na igûrû, no matîngûkuona o na atîa. No rîrî, reke mone kîyo kîria ûrî nakio nî ûndû wa andû aku, nîgeetha maconoke; mwaki ûria ùgîrîrwo thû ciaku nîûrekwo ûmacine. **12** Wee Jehova-rî, nîwe ùtûheaga thayû; maûndû marîa mothe tûhingîtie, nîwe ùtwîkîire. **13** Wee Jehova, o Wee Ngai wîtu, nî harî aathani angî manatwatha tiga wee, no rîrî, rîitwa rîaku riiki norîo tûtîite. **14** Na rîrî, acio rîu nîmakuîte, matîgacooka gûtûura muoyo; maroho macio matîkariûka. Wee nîwamaherithie ùkîmaananga; ningî ùgîtûma mariganîre biû. **15** Wee Jehova nîûtûmîte rûrîrî rûu ruongerereke; tî-itherû nîwongereire rûrîrî rûu, ûkarûngîthia. Wee nîwîgîrîire na riiri, ûkaaramia mîhaka yothe ya bûrîri. **16** Atîrîrî Jehova, mookire kûrî we rîria maarî na mathîina; rîria wamaherithagia-rî, maahotaga o kûhooya na mîheehû. **17** O ta ûria mûndû-wa-nja arî na nda akîrî gûciara enyogondaga na agakaya nî ruo-rî, ûguo noguo twatarî tûrî mbere yaku, Wee Jehova. **18** Ithûi twatarî ta twarî nda, twenyogondaga nî ruo, no rîrî, nî ta twaciarîe o rûluho. Gûtîrî ûndû o na ûrîkû wa kûhonokania twîkite gûkû thî, o na kana tûgaciara andû arîa maikaraga gûkû thî. **19** No rîrî, andû aku arîa makuîte nîmagatûura muoyo; mîrî yao nîkariûka. Inyuû arîa mûtûuraga rûkûngû-inî, ùkîrai na mwaniîre nî gûkena. Ime rîanyu rîtarîi ta ireera rîa rûciinî; nayo thî nîggacookia andû arîa akuû muoyo. **20** Atîrîrî, inyuû andû akwa, thîiî mîtoonye tûnyûmba twanyu na mwîhingîre; mwîhithie kuo gwa kahinda kanîni nginya mang’ûrî make mathîre. **21** Atîrîrî, Jehova nîarooka oimîte gîikaro-inî gîake, nîguo aherithie andû a gûkû thî nî ûndû wa mehîa

mao. Nayo thĩ nĩkonania thakame irĩa iititwo kuo; ndĩgaacooka kũhitha andũ ayo arĩa moragitwo.

27 Na rĩrĩ, mũthenya ũcio, Jehova nĩakaherithia na rũhiũ rwake rwa njora, rũhiũ rũu rwake rwa njora rũũgĩ, na rũnene, na rũrĩ hinya, aherithie Leviathani nyoka irĩa ñnyororokaga na ihenya, o Leviathani nyoka irĩa ñthioranagia; nĩakooraga ndamathia irĩa ya iria-inĩ. **2** Mũthenya ũcio-rĩ: “Inirai mũgũnda wa mĩthabĩbũ ũrĩa ũciaraga maciaro maingĩ: **3** Nĩ Jehova, nĩ nĩ ndũmenyagĩrĩra, na nĩ nĩ ndũnithagĩria maaĩ hĩndĩ ciothe. Ndũrangagĩra mũthenya na ũtukũ, nĩgeetha mũndũ o na ũrĩkũ ndakauĩhũkie. **4** Nĩ ndirakarĩte. Naarĩ korwo nĩ cong’e na mĩgũga iranjũkĩrĩra! No thĩĩ ngahũũrane mbaara nacio; Ingĩcĩcina ciothe na mwaki. **5** Akorwo ti ũguo, nĩirekwo ciũke cĩhithie kũrĩ nĩ; nĩirekwo icarie thayũ na nĩ, ñ ti-itherũ nĩcarie thayũ na nĩ.” **6** Matukũ marĩa magooka-rĩ, Jakubu nĩakagĩa na mĩrĩ, Isiraeli agaathundũka arute kĩro, aiyũrie thĩ yothe maciaro. **7** Anga Jehova nĩahũũrite Isiraeli, ta ũrĩa aahũũrire arĩa maamũhũuraga? Anga nĩoragitwo ta ũrĩa arĩa maamũuragaga mooragirwo? **8** Wamũrũthirie na mbaara na gũtahwo: amũingataga na rũhuho rwake rwa hinya, ta mũthenya ũrĩa rũhuho rwa mwena wa irathĩro rũhurutanaga. **9** Na rĩrĩ, nĩ ũndũ wa ũguo, mahĩtia ma Jakubu nĩmakahorheroio mathire, namo maciaro maya nĩmo makoonekana nĩ ũndũ wa kwehererio mehia make: Atĩ mahiga mothe ma kĩgongona akaamatua ta coka ũhehenjetwo ũgatuĩka tũcunjĩ, na gũtirĩ itugĩ cia Ashera kana igongona cia gũcinĩra ũbumba igaatigwo irũgamĩte. **10** Itũũra rĩrĩa inene rĩirĩgĩre na hinya rikĩrite ihooru, kĩrĩ gĩkaro gĩthaaĩmĩtwo, gĩgatiganĩro kĩrĩ ũtheri ta werũ; kũu nĩkuo njau irĩthhagio, na nokuo ikomaga; nacio ihũũrũraga hongee ciakuo gũgatigwo ũtheri. **11** Hĩndĩ irĩa tũrũhongee tuoma-rĩ, nĩkunangwo tuunangagwo, nao andũ-a-nja magooka magaaika mwaki natuo. Na tondu aya nĩ andũ matarĩ na ũmenyo-rĩ, ũcio Mũmbi wa ndamaiguagĩra tha, ũcio wamobĩre ndamekaga wega. **12** Mũthenya ũcio Jehova nĩagacookanĩrĩria maciaro marĩa agethete, amarute kũrĩa guothe Rũũĩ rwa Farati rũthereraga, o nginya Karũũĩ ka Misiri, na inyuĩ o inyuĩ andũ a Isiraeli, nĩmũgacookanĩrĩrio ũmwe kwa ũmwe. **13** Na mũthenya ũcio-rĩ, mũgamba mũnene wa karumbeta nũkaiguuo. Nao andũ arĩa moorĩre bũrũri wa Ashuri, na arĩa maatahitwo magatwarwo Misiri, nĩmagooka na mahooe Jehova marĩ kĩrĩma-inĩ kĩrĩa gĩtheru kũu Jerusalemu.

28 Kaĩ itũũra rĩrĩa rĩa arĩũ a Efiraimu, o rĩu matũite tanji yao ya mwĩtĩo, rĩrĩ na haaro-ĩ, o rĩu rĩrĩ riiri mũnene ta wa mahũa marĩa maccokaga kũhooha, o rĩu riakĩtwo gĩtwe-inĩ gĩa kĩanda kĩrĩa kinoru, kĩa andũ acio matoragio nĩ ndibei! **2** Atĩrĩrĩ, Jehova arĩ na njamba irĩ hinya na ũhoti. Ihaana ta mbura ya mbembe, na ta rũhuho rũrĩa rwanangaga, kana rũhuho rũnene rũrĩa rũniinanaga, o na kana mũiyũro wa mbura nene, nake nĩakaritungumania thĩ na hinya. **3** Tanji iyo ya mwĩtĩo ya arĩũ a Efiraimu, nĩkarangĩrĩrio thĩ na magũrũ. **4** Ithũa rĩu rĩraahooa, o rĩo ũthaka wa riiri wake, o rĩu riakĩtwo gĩtwe-inĩ gĩa kĩanda kĩrĩa kinoru, itũũra rĩu

rĩkaahaana ta ngũyũ iĩrũite mbere ya magetha, nayo mũndũ aamĩona amĩnyĩitaga na guoko gwake, nake no kũmĩria amĩrĩiaga. **5** Mũthenya ũcio Jehova Mwene-Hinya-Wothe agaaũũka thũmbi irĩ riiri, atũike tanji thaka mũno ya mahũa harĩ matigari ma andũ ake. **6** Agaatuĩka roho wa gũtuaniĩra ciira na kihooto kũrĩ andũ arĩa matuanagĩra ciira, o na atũike hinya wa andũ arĩa mahũndũruga ita cia thũ ciakinya kihingo-inĩ. **7** No rĩrĩ, andũ ayo mathiiga magĩtũgũũgaga nĩkũnyua ndibei, na magatururio nĩ njoohi: athĩnjĩri-Ngai na anabii nĩo mathiiga magĩtũgũũgaga nĩ ũndũ wa njoohi, ñ ti-itherũ nĩmarĩtwo nĩ ndibei biũ, na magatururio nĩ njoohi; nigũtũgũũga maratũgũũga makĩona cioneki, na magaturuura magĩtuaniĩra ciira. **8** Metha ciothe ciyũrite matahiko, na gũtirĩ handũ o na hamwe hatayũũrite gĩko. **9** Nao maroria atĩrĩ, “Nũũ ũcio arageria kũruta maũndũ? Nĩngĩ nũũ arataarĩria ndũmĩrĩri yake? Hihi nĩ kũrĩ ciana irĩa ciĩrĩgĩte gũtiga kuonga, o icio irutĩtwo nyondo-inĩ? **10** Nĩgũkorwo ũrutani wake nĩ ta ũũ: ika ũũ na ũũ, ika ũũ na ũũ, nĩngĩ watho nĩrũmĩrĩrwo nĩ watho, ñ, watho ũrũmĩrĩrwo nĩ watho; na kohoro kanini haha, na kohoro kanini hau.” **11** Atĩrĩrĩ, ti-itherũ Ngai nĩakaarĩria andũ aya na tũnua two andũ maaragia na mwarĩrie wa andũ a kũngĩ na thiomĩ ng’eni, **12** andũ arĩa eerire atĩrĩ, “Haha nĩho handũ ha kũhurĩka, andũ arĩa anogu nĩmahurũke ho”; o na akĩmeera atĩrĩ, “Haha nĩho kihurũko”; no matigana kũmũũgũga. **13** Nĩ ũndũ ũcio kiugo kĩa Jehova harĩo gĩgaaũũka ũũ: ika ũũ na ũũ, ika ũũ na ũũ, nĩngĩ watho nĩrũmĩrĩrwo nĩ watho, ñ, watho ũrũmĩrĩrwo nĩ watho; na kohoro kanini haha, na kohoro kanini hau: nĩguo mathiĩ magũe na ngara, matiĩhio, na magwatio na mũtego, manyiĩtwo. **14** Nĩ ũndũ ũcio ta thikĩrĩriai kiugo kĩa Jehova, inyuĩ anyũrũrania, o inyuĩ mwathaga andũ aya marĩ gũkũ Jerusalemu. **15** Mwĩgaaũũhaga mũkoiga atĩrĩ, “Nĩtũgĩte na kĩrĩkanĩro na gĩkũũ, tũkaiguana na mbĩrĩra. Hĩndĩ irĩa gũkaaherithanio taarĩ kĩgũũ gĩa kũhubanĩria-rĩ, gĩtĩgaaũũhutia, nĩgũkorwo nĩtũtũite maheeni rũrĩro rĩitũ, naguo ũheenanĩa tũkaũtũta kũhitho giitũ.” (Sheol h7585) **16** Nĩ ũndũ ũcio Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩnjĩgĩte ihiga rĩa gĩtina kĩrũmu kũu Zayuni, ihiga rĩbaarĩrĩre wega, ihiga rĩa goro rĩa koine; mũndũ ũrĩa ũrĩrĩhokaga ndarĩ hĩndĩ akeenyenekaka. **17** ũtuaniĩri ciira na kihooto nĩguo ũgaaũũka rũrĩgi rwa gũthima naruo, naguo ũthingu ũtũike kabĩrũ; mbura ya mbembe nĩgathetheria maheeni macio mũtũite kĩhitho kĩanyu, namo maaĩ nĩmakoinĩra kũrĩa mwĩhithite. **18** Kĩrĩkanĩro kĩanyu kĩrĩa mwarĩkanĩre na gĩkũũ nĩgĩgathario; ũiguano wanyu na mbĩrĩra ndũkehaanda. Hĩndĩ irĩa iherithia ta rĩa kĩgũũ rĩkaamũhubanĩria, nĩmũgatorioo nĩrĩo. (Sheol h7585) **19** Rĩria rĩothe iherithia rĩu rĩoka nĩmũrĩkoragĩrĩrwo nĩrĩro; rĩrĩmũkoragĩrĩra rũciĩnĩ o rũciĩnĩ, na mũthenya o na ũtukũ nĩrĩkamũthereria.” Nĩmũkamaka mũno mwataũkĩrwo nĩ ndũmĩrĩri ino. **20** Nĩgũkorwo ũrĩrĩ wanyu ndũngĩmũũgana gwĩtambũrũkĩria ho nĩ gũkuhĩha, naguo mũrĩngĩ nĩ mũceke mũno ndũngĩmũũgana kwĩhumbĩra. **21** Jehova nĩakarauhũka o ta ũrĩa aarahũkire kũu Kĩrĩma-inĩ kĩa Perazimu, arahũke arakarĩte o ta ũrĩa arakarĩte kũu Gĩtuamba-inĩ kĩa Gibeoni: nĩgeetha arute wĩra wake ũrĩa atamenyerete kũruta, na ahĩngie ciiko

ciake, ciiko iria atatũire ahingagia. **22** Tondũ ũcio, tigai inyũrũri cianyũ, kana mĩnyororo yanyũ ĩmũritũhĩre makĩria; nĩgũkorwo Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, nĩahaete ũhoro akanjĩra atĩ gũkũ thĩ guothe nĩgũkwanangwo biũ. **23** Thikĩrĩriaĩ mũigũe mũgambo wakwa; tegai matũ mũigũe ũria nguuga. **24** Hĩndĩ ĩria mũrĩmĩ ekũrĩma nĩguo ahaande-rĩ, atũũraga o arĩmaga? Atũũraga aciimbaga na akĩhũũraga harũ? **25** Aarĩkia kwaraganĩa mũgũnda-rĩ, gĩthĩ ndacookaga akahaanda mbegũ cia ndengũ, na akahura tũhĩndĩ twa kumini? Nayo ngano gĩthĩ ndamĩhaandaga handũ hayo, na cairĩ akamĩhaanda karũhari kayo, nayo ngano ĩria njĩrũ akamĩhaanda mũgũnda wayo? **26** Ngai wake niwe ũmuonagĩa ũria egwĩka, na akamũruta maĩndũ marĩa magĩrĩire. **27** Ndengũ itihũũragwo na mũgogo ũkururĩtio, kana kumini ikahũũrwo na kũgũrũ kwa ngaarĩ; ndengũ ihũũragwo na mũtĩ, na kumini ikahũũrwo na rũthanju. **28** Ngano no nginya ĩthĩo nĩguo ĩthondekwo mũgate; nĩ ũndũ ũcio mũndũ ndatũũraga amĩhũũraga nginya tene. O na angĩtwarĩra magũrũ ma ngaari ya kũhũũra igũrũ rĩayo-rĩ, mbarathi ciake ĩtingĩmĩthia. **29** Maĩndũ maya mothe o namo moimaga kũrĩ Jehova Mwene-Hinya-Wothe, mũheani kĩrĩra wa kũgegania, na ũria mwĩkĩrĩre mũno nĩ ũndũ wa ũũgĩ wake mũnene.

29 Arieli, o wee Arieli, wee itũũra inene kũria Daudi aatũũraga, kaĩ ũrĩ na haaro-ĩ! Ongerera mwaka kũrĩ mwaka ũngĩ, na mũreke ciathĩ cianyũ ithĩ o na mbere. **2** No nĩngarĩgĩcĩria itũũra rĩa Arieli; nĩrĩkarĩra na rĩcakaye, na rĩgaatũika ta riiko rĩa kĩgongona harĩ nĩ. **3** Nĩngamba hema ciakwa ngũrĩgĩcĩrie; nĩngagũthĩũrũkĩria na mĩthiringũ mirĩahu na igũrũ, ngũrĩgĩcĩrie na ihumbu cia tĩri, ngũtharĩkĩre. **4** Nawe ũgaatungumanio thĩ, waragie ũrĩ thĩ; ũtũike wa kũng'ung'ua ũrĩ hau tĩri-inĩ. Mũgambo waku ũgaatũika ta wa roho wa ũragũri ũroima na thĩ; naguo mũgambo waku ũkaaiguagwo ũrĩ wa mĩheehũ ũkũma tĩri-inĩ. **5** No rĩrĩ, thũ ciaku nyingĩ ĩgaatũika ta rũkũngũ rũhinyũ, na kĩrĩndĩ kĩa andũ arĩa matarĩ tha matũike ta mũũngũ ũria ũmbũragwo. ũndũ ũcio ũkooneka na ihenya, o rĩmwe, **6** amũ Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩagooka na marurumĩ, na gĩthingĩthia, na mũrurumo mũnene, hamwe na rũhuho rũnene, na kihuhũkanio kĩnene, na nĩnĩmbĩ cia mwaki ũkũniinana. **7** Nakĩo kĩrĩndĩ kĩa ndũrĩrĩ ciothe kĩria kĩrũaga na Arieli, kĩria gĩtharĩkagĩra itũũra rĩu na ciĩhitho ciarĩo iria nũmu, na gĩkarĩthĩũrũkĩria-rĩ, gĩkaabũria o ta kĩroto, o ta kĩoneki kĩa ũtũkũ: **8** o ta ũria mũndũ mũhũtu arootaga, akeyona akĩria irio, no rĩria okĩra, agakora no mũhũtu; nĩngĩ gũgaatũika o ta ũria mũndũ mũnyootu arootaga, akeyona akĩnyua maaĩ, no agokĩra arĩ mũringĩku, na arĩ o mũnyootu. ũguo noguo gũgaikara harĩ kĩrĩndĩ kĩa ndũrĩrĩ ciothe iria irĩaga na Kĩrima gĩa Zayuni. **9** Gegearai na mũmake, mwĩtuei atumumu na mwage kuona; mũnyue mũrĩtio, no mũtikarĩtio nĩ ndĩbei, nĩngĩ mũtũgũũge, no mũtigatũgũũgio nĩ njoohi. **10** Jehova nĩamũreheire toro mũnene: nĩahingĩte maitho manyũ (inyũ anabĩ); nĩahumbĩrite mwĩte yanyũ (inyũ ooni-maĩndũ). **11** Naguo ũhoro wa kĩoneki gĩkĩ gĩothe harĩ

inyũ ĩtũũkĩte kĩndũ gĩa tũhũ, ũgaatũika ta ciugo irĩ ibuku-inĩ rĩa gĩkũnjo, rĩtumĩtuo na rĩkahũũrwo mũhũũri. Na mũngĩnengera mũndũ ũngĩtho gũthoma ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo na mũmwĩre atĩrĩ, "Twaugũthaita, tũthomere ibuku rĩrĩrĩ," nake akaamũcookeria atĩrĩ, "Ndingĩhota gũthoma tondũ nĩtume na rĩkahũũrwo mũhũũri." **12** Kana mũngĩnengera mũndũ ũtangĩhota gũthoma ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo, mũmwĩre atĩrĩ, "Twaugũthaita, tũthomere ibuku rĩrĩrĩ," nake akaamũcookeria atĩrĩ, "Nĩ ndiũũ gũthoma." **13** Mwathani ekuuga atĩrĩ: "Andũ aya manguhagĩrĩria na tũnua twao, na makaaha gĩtĩtio na mĩromo yao, no ngoro ciao irĩ kũraya na nĩ. Namũ mahooya marĩa mahooyaga nĩ kũringana na mawatho marĩa marutĩtuo nĩ andũ. **14** Nĩ ũndũ ũcio, o rĩngĩ nĩngagegia andũ aya, nĩjike maĩndũ ma kũgegania, o ma kũgegania biũ; ũũgĩ wa andũ arĩa oogĩ nĩũgaathira, naguo ũmenyo wa andũ arĩa moĩ gũkũũrana maĩndũ nĩũkabuĩria." **15** Kaĩ andũ acio mekagĩra kĩyo kĩnene nĩguo mahĩthe Jehova mĩbango yao marĩ na haaro-ĩ! O acio marutagĩra mawĩra mao nduma-inĩ, mageciĩria atĩrĩ, "Nũũ ũratuona?" nĩngĩ-rĩ, "Nũũ ũngĩmenya ũria tũreka?" **16** Inyũ mũnĩmanagĩa maĩndũ, mũũmbĩ ageciĩrĩrio nĩwe rĩũmba! Kĩrĩa kĩombirwo no kĩire mũkĩũmbi atĩrĩ, "Wee tiwe wanyũũmbire"? Nyũngũ no ĩre mũmũmbi atĩrĩ, "Wee ndũrĩ ũndũ ũũ"? **17** Gĩthĩ ti kahinda kanini gatigaire Lebanoni kũgarũrwo gũtũũke mũgũnda mũnoru, naguo mũgũnda ũcio mũnoru ũtũũke ta mũtĩtũ? **18** Mũthenya ũcio, andũ arĩa mataiguaga nĩmakaiuga ciugo cia ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo, namũ maitho ma atumumu arĩa matũũraga moonaga mairĩa na nduma nĩmakona. **19** Na o rĩngĩ andũ arĩa ahooreri nĩmagakenera Jehova; nao andũ arĩa athĩni nĩmagakenera ũria Mũtheru wa Isiraeli. **20** Andũ arĩa matarĩ tha nĩmakabuĩria, no arĩa anyũũrũrania nĩmagathira, na arĩa merĩragĩra gwĩka ũũru nĩmakaniinwo: **21** o acio mahũthagĩra kiugo kĩmwe magatua mũndũ mũhĩtia, na makaigĩra mũciĩranĩrĩrĩ mũtego icĩĩro-inĩ, na makahũthĩra ũira wa maheeni nĩguo mũndũ ũtekitũ ũũru aage gũtũũrwo ciira na kĩhooto. **22** Nĩ ũndũ ũcio Jehova ũria wahonokirie Iburahĩmu ekwĩra nyũmba ya Jakubu atĩrĩ: "Jakubu ndagaacoronithio rĩngĩ; na matigacooka gũtukia ithiithi ciao rĩngĩ. **23** Rĩria makooona ciana ciao iria ndombire na moko makwa irĩ hamwe nao, nĩmakaiuga rĩitwa rĩakwa rĩrĩ itheru; nĩmakoiimbũra ũtheru wa ũria Mũtheru wa Jakubu, na maikarage metigĩrĩte Ngai wa Isiraeli. **24** Andũ arĩa ngoro ciao imahĩtithagĩa nĩmakagaĩra na ũmenyo, nao arĩa matetaga nĩmagathĩkĩrĩria mataaro."

30 Jehova ekuuga atĩrĩ, "Kaĩ ciana iria nemi irĩ na haaro-ĩ! o icio ihingagia mĩbango ĩtarĩ yakwa, na igathondeka ngwatanĩro, no ti na Roho wakwa, igakĩĩganĩrĩra mehĩa igũrũ rĩa mehĩa; **2** o icio ciikũrũkaga igathĩ bũrũri wa Misiri itaahoete kĩrĩra; icio ciethaga ũteithio wa kũgĩtĩrĩro nĩ Firaũni, na ikehoka kĩrũru kĩa bũrũri wa Misiri gĩtũũke rĩũrĩro rĩacio. **3** No ũgĩtĩrĩ ũcio wa Firaũni ũgaatũika wa kũmũconorithia, na kwĩhoka kĩrũru kĩa bũrũri wa Misiri gũkaamũrehera thoni. **4** O na akorwo marĩ na anene kũu Zoani, na mabarũthĩ mao nĩmakinyĩte Hanesi-rĩ, **5** andũ othe

nĩmagaconorithio nĩ ùndũ wa andũ matangĩmaguna na ùndũ o na ùrĩkũ, arĩa matangĩmateithia kana magamune, tĩa o kũmarehorithia na kũmarehera thoni.” 6 Ino niyo ndũmirĩri nditũ ikoniĩ nyamũ cia Negevu: Mabarũthi mao makuuaga ùtonga wao na ndigiri, na igĩna ciao magaacigĩrĩra maguku-inĩ ma ngamĩra, magatuĩkanĩria bũrũri wa thĩĩna na wa mĩnyamaro, bũrũri ùrĩ mirũũthi ya njamba na ya nga, na ndũra na nyoka irĩa itĩcũkaga, macitware bũrũri wa andũ matangĩmaguna o na atĩa. 7 Nĩgũkorwo ùteithio wa Misiri nĩ wa tũhũ na ndũrĩ kĩguni. Nĩ ùndũ bũrũri ùcio ndĩwĩtite Rahabu ùria Ùtarĩ-ùndũ-Ekaga. 8 Na rĩrĩ, rĩu thĩ ùmakurũre ùhoro ùyũ kibaũ-inĩ, na ùwandĩke ibuku-inĩ rĩa gĩkũnjo, nĩgeetha ùgaatuĩka ùra wa gũtũura matukũ marĩa magooka. 9 Nĩgũkorwo aya nĩ andũ aremi na nĩ ciana itũire iheenanageria, ciana itendaga gũthikĩrĩria ùtaaro wa Jehova. 10 Nacio cĩĩraga ooni-maùndũ atĩrĩ, “Mũtigatunere maùndũ mangĩ!” na ikeera anabii atĩrĩ, “Tĩgai gũtũrathira maùndũ ma ùhoro wa ma! Twĩragei maùndũ marĩa mangĩtũkenia, na mũtũrathagĩre maùndũ ma maheeni. 11 Eherai njĩra-inĩ ìno, muume gacĩra-inĩ gaka, na mũtĩge gũtwĩra ùhoro wa Ùria Mũtheru wa Isiraeli!” 12 Nĩ ùndũ ùcio Ùria Mũtheru wa Isiraeli ekuuga atĩrĩ: “Tondũ nĩmũregete ndũmirĩri ìno, mũkehoka ùhinyanĩrĩria, na mũgatua maheeni kĩndũ gĩa gwĩtĩranageria nakĩo, 13 rĩhĩa rĩrĩ rĩgĩtuĩka ta rũthingo rũrĩhu na igũrũ, rũrĩ na mwatũka ùria ùĩkaraga o ùkĩaramaga, rũrĩa rũmomokaga o narua, o rĩmwe. 14 Rũkoinĩkanga tũcunji ta nyũngũ, rũthethereke rũtegũcĩrwo, andũ hakaaga gacunjĩ o na kamwe gakoneka kangĩruta mwaki riiko, kana kangĩtaha maaĩ kuuuma gĩhĩma-inĩ.” 15 Mwathani Jehova Ùria Mũtheru wa Isiraeli ekuuga atĩrĩ: “Njĩra irĩa ùngĩtũma mũhonoke no ya kwĩrira na gũikara mũtegwĩtanga, naguo hinya ùria mũkaagĩra naguo ùkooneka nĩ ùndũ wa gũikara mũhooreire na kwĩhoka, no macio mothe nĩmũmaregete. 16 Mwoigire atĩrĩ, ‘Aca, nĩtũkooora tũhaicĩte mbarathi.’ Nĩ ùndũ ùcio nĩmũgakĩũra! Nĩngĩ mũkiuga atĩrĩ, ‘Tũkaahaica mbarathi irĩa irĩ ihenya mũno tũũre!’ Nĩ ùndũ ùcio arĩa makaamũteng’eria magaaorwo marĩ na ihenya mũno o nao! 17 Andũ ngĩri makoora nĩ kũmakio nĩ mũndũ ùmwe; na inyuũ inyuotho mũũre nĩ kũmakio nĩ andũ atano, nginya mũtĩgwo mũhaana ta mũtĩ wa bendera ùrĩ kĩrĩma-igũrũ, o na ta bendera irĩ karĩma-igũrũ. 18 O na gũtarĩ ùguo-rĩ, Jehova eriragĩria kũmũtuga; arahũkaga nĩguo amũũgĩre tha. Nĩgũkorwo Jehova nĩ Ngai ùtuanagĩra cĩra na kĩhooito. Kũrathimwo-rĩ, nĩ arĩa othe mamwetagĩrĩra. 19 Inyuũ andũ a Zayuni, o inyuũ mũtũũraga Jerusalemu, mũtigacooka kũrĩra. Hĩ, kaĩ nĩkamũtuga rĩria mũkaamũkaĩra amũteithie-ĩ! Na rĩrĩa akaamũũgĩa nĩakamwĩtika. 20 O na gũtuĩka Mwathani nĩamũheaga irio cia thĩĩna na maaĩ ma mĩnyamaro-rĩ, arutani anyu matigacooka kũhithwo rĩngĩ; mũkaameyonera na maitho manyu. 21 O na mũngĩkagarũũka na mwena wa ùrio kana wa ùmotho, matũ manyu nĩmakaiguaga mũgambo thũutha wanyu ùkiuga atĩrĩ, “Ino niyo njĩra; gererai yo.” 22 Nĩngĩ nĩmũgathaahĩa mĩhianano yanyu ya kũhooywo irĩa ùgemetio na betha igũrũ, na mĩhiano yanyu irĩa ùgemetio

na thahabu igũrũ; mũkaamĩte ta taama ùrĩ thaaahu wa mũndũ-wa-nja hĩndĩ ya mweri, mũmũire atĩrĩ, “Thĩĩ na kũu muume haha!” 23 Nĩngĩ nĩakamuurĩria mbura nĩ ùndũ wa mbeũ irĩa mũhaandite mũũũna, nacio irio irĩa ikoima mĩgũnda iyo igaakorwo irĩ njega na ikaingĩha. Hĩndĩ iyo ng’ombe cianyu ikaarĩthagio kũndũ kũrĩ ùrĩthio mwarĩ mũno. 24 Ndegwa na ndigiri irĩa ikaarĩthagio mĩgũnda ikaarĩĩaga mahuti mathuuarĩne na irio huhe, cĩaragĩthio na hũũma na icico cia tĩrĩa. 25 Mũthenya ùcio gũkoooraganwo mũno, rĩrĩa mĩthiringo irĩa mĩrĩhu na igũrũ ikaamomoka, tũrũũ nĩtũgaaatherera kuuuma kĩrĩma-inĩ o gĩothe kĩrĩhu na karĩma o gothe gatũũgĩru. 26 Naguo mweri ùkaara ta rĩũ, na ùtheri wa rĩũ ùnenethio maita mũgwanja, ùhaane ta ùtheri wa mĩthenya mũgwanja mĩgĩma, rĩrĩa Jehova akooaha nguraro cia andũ ake na amahonie ironda irĩa aamatĩhĩrie. 27 Atĩrĩrĩ, Rĩtwa rĩa Jehova rĩrooka riumĩte kũraya, rĩrĩ na marakara mahũ na matu mathĩmbu ma ndogo; nacio iromo ciake cĩyũrĩtwo nĩ mang’ũrĩ, na rũrĩmĩ rwake nĩ mwaki ùniinanaga. 28 Mĩhũmũ yake nĩ ta rũũ rũrathereera na hinya rũkambata rũgakinya o nginya ngĩngo. Athũngũthagia ndũrĩrĩ gĩcungi-inĩ kĩa mwanangĩko; ekagĩra andũ matamu kanua nĩgeetha amahĩthĩe. 29 Na inyuũ nĩmũkaina, ta ùria mũinaga ùtukũ ùria mũkũngũyagĩra gĩathĩ kĩrĩa kĩamũre; nacio ngoro cianyu nĩngakena ta ùria andũ makenaga makĩambata kĩrĩma kĩa Jehova makĩhuhaga mũtũrĩrũ, o ùcio Rwaro-rwa-lhiga rwa Isiraeli. 30 Jehova nĩagatũma mũgambo wake ùrĩ rĩri ùiguuo nĩ andũ, na nĩagatũma mome guoko gwake gũgũkũrũka, andũ na marakara maingĩ na mwaki wa kũniinana, hamwe na mbura ya marurumĩ, na kĩhuhũkanio, na mbura ya mbembe. 31 Mũgambo wa Jehova nĩũgathethera Ashuri; nĩakamagũtha na rũthanju rwake, amaniine magũe. 32 Igũtha o rĩothe rĩrĩa Jehova akaamagũtha na rũthanju rwake rwa kũherithania-rĩ, rĩkaahaana ta rĩwĩmbo rũrainwo na tũhembe na inanda cia mũgeeto, akĩrĩa mbaara nao ategũgĩthĩria kũmahũũra na guoko gwake. 33 Tofeti gũtũrũũte kũhaarĩrio; gũthondeketwo nĩ ùndũ wa mũthamaki. Irĩa rĩakũ rĩa mwaki niĩrĩkie na rĩkaaramio, narĩo rĩrĩ na mwaki mũũngĩ na ngũ nyingĩ, nayo mĩhũmũ ya Jehova niyo irĩakia mwaki ùcio, ùhaana ta rũũ rwa ùbiriti.

31 Kaĩ arĩa maikũrũkaga magathĩ bũrũri wa Misiri gwetha ùteithio marĩ na haaro-ĩ, o acio mehokaga hinya wa mbarathi, na makehoka ùngĩ wa ngaari cia ita, na makehoka hinya mũnene wa andũ arĩa mathĩiaga mahaicĩte mbarathi, na makaaga gũcũthĩrĩria Ùria Mũtheru wa Isiraeli, o na makaaga gũcĩria ùteithio kuuuma kũrĩ Jehova. 2 No rĩrĩ, o nake Jehova nĩ mũũgĩ na no amarehĩthĩrie mwanangĩko, nĩgũkorwo nderĩcũkagwo ùria oigite. We nĩakaradhũka okĩrĩre nyũma ya andũ arĩa aaganu, na okĩrĩre arĩa mateithagĩrĩria andũ arĩa mekaga maùndũ mooru. 3 No rĩrĩ, andũ a Misiri no andũ tu, na ti Mũrũngu; nacio mbarathi ciao no nyama na itĩri roho thĩĩni wacio. Rĩrĩa Jehova aatambũrũkia guoko gwake, ùcio ùteithanageria nĩahĩngagwo, na ùcio ùteithagio nĩagũũũaga; nao eerĩ makaaniinwo hamwe. 4 Jehova anjĩrĩte atĩrĩ: “O ta ùria

mürüüthi ūraramaga, mürüüthi njamba ūkirīa nyamū irīa ūnyūitite, na ndūmakagio nī mīgambo ya arīthi o na mokite marī gikundi kinene metiftwo hamwe nīguo maūūkirīre, kana wītigire nī ūndū wa inegene rīao-rī, ūguo noguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe agaikūrūka, arūe arī kūu Kirīma-inī gīa Zayuni, o na ciambafiro ciakīo. **5** O ta ūrīa nyoni īreeraga rīera-inī, ūguo noguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe akaagitira itūūra rīa Jerusalemu; akaarīgītira na arīkūtire, ‘akaahītūkīra igūrū rīa rīo’ nīguo arīhonokie.” **6** Inyuī andū a Isiraeli-rī, cookererai ūcio mūtūire mūremeire mūno. **7** Nīgūkorwo mūthenya ūcio o mūndū wanyu nīagatee mīhianano ya betha na ya thahabu irīa mwīthondekeire na moko manyu īgatūma mwīhie. **8** “Andū a Ashuri makoorage na rūhūi rwa njora no ti rwa mūndū; rūhūi rwa njora nīruo rūkaamaniina biū, no ti rwa andū. Nīmakoorīra rūhūi rūu rwa njora, na aanake ao makaanyitwo, marutitho wīra na hinya. **9** Nacio ciīhitho ciao cia hinya nīkaagūa nī ūndū wa guoya; nao anene ao a ita moona bendera ya ita nīmakamaka mūno,” ūguo nīguo Jehova ekuuga, ūrīa wakītie mwaki wake Zayuni, o na icua rīake rīa mwaki rīrī kūu Jerusalemu.

32 Atīrīrī, nīgūkagīa mūthamaki wa gūthamaka na ūthingu, na kūgie na anene a gwathana na kīhoo. **2** O mūndū agaatuika ta handū ha kwīgītia rūhuho, na ha kwīyūa mbura ya kihuhūkano, o na atūike ta tūrūūi twa maaī tūgūtherera werū-inī, o na ta kīruru kīa rwaro rūnene rwa ihiga būrūrī-inī ūrī na nyoota. **3** Namo maitho ma andū arīa moonaga matikaahingwo mage kuona, namo matū ma arīa maiguaga nīmagathikīrīra. **4** Mūndū ūrīa ūhikaga gwīka maūndū ateciirītie wega, nīakamenya maūndū na ataukīrwo nīmo, naruo rūrīmī rūrīa rūtondoiraga nīrūkaaria o wega. **5** Gūtīrī hīndī īngī mūndū mūkīgu agaacooka kūgīa igweta, kana kīmaramarī gīcooke gūtīio mūno. **6** Nīgūkorwo mūndū mūkīgu aragia ūrimū, na meciira make mathugundaga maūndū mooru: Mūndū ūcio ekaga maūndū matarī ma ū-ngai, na akamemerekia maūndū ma gūcambia Jehova; arīa ahūtu amatigaga matarī na gīa kūrīa, na arīa anyootu akamaima maaī ma kūnyua. **7** Mīthiire ya mūndū kīmaramarī no ya waganu, athugundaga o maūndū mooru ma kūnīnithia andū arīa athīnī na ūhoro wa maheeni, o na rīrīa mathaithana ma mūbatari marī ma kīhoo. **8** No rīrī, mūndū ūrīa mūtaana eciiragia o maūndū ma ūtugi, na maūndū macio ma ūtugi nīmo egūtūūra ekaga. **9** Atīrīrī inyuī andū-a-nja aya mūtārī ūndū ūmūthīnagia, arahūkai mūthikīrīre mūgambo wakwa; o na inyuī airītu aya mūtārī ūndū mwītigagīra, ta iguai ūrīa nguuga! **10** Mwaka na matukū matarī maingī maathira-rī, inyuī mūtārī ūndū mwītigagīra, nīmūkainaina; nīgūkorwo gūtīgakorwo na magetha ma thabībū, o na kana gūkorwo na magetha mangī. **11** Atīrīrī, inyuī andū-a-nja aya mūtārī ūndū ūmūthīnagia, inainai nī kūhaka; inainai inyuī airītu aya mūtārī ūndū mwītigagīra! Rutai nguo cianyu mūtigwo njaga, mūcooke mwīohe makūnia njohero. **12** Mwīhūūre ithūrī, mūrīrīre mīgūnda yanyu irīa mīega, o na mīthabībū irīa icīaraga mūno, **13** na mūrīrīre būrūrī wa andū akwa, ūcio ūmerete mīigua na

cong'e: ī ti-itherū, cakaīrai nyūmba ciothe cia ikeno, na itūūra rīrīa inene rīrī na ndūhūi cia arīu. **14** Nīgūkorwo ciīgītiro iria nūmu nīigatiganīro, narīo itūūra rīu inene rīyūrīte andū rītigwo ūtheri; o na nyūmba ya mūthamaki na mūthiringo mūrāihu igaatuika būrūrī ūteanīrio nginya tene, gūtūike būrūrī wa gūtūūhagwo nī ndigiri, na ūrīthio wa ndūuru cia mbūrī, **15** nginya rīrīa tūgaitīrīrio Roho kuuma igūrū, naguo werū ūgarūrwo ūtūike mīgūnda mūnoru, na mīgūnda ūcio mūnoru ūhaane ta mūtītū. **16** Ciira ūgaatūūra ūtuagwo na kīhoo kūu werū-inī, naguo ūthingu ūtūire kūu mīgūnda-inī ūcio mūnoru. **17** Maciaro ma ūthingu ūcio nī thayū; naguo uumithio wa ūthingu ūgaakorwo ūrī ūhooreri na kwīhoka Ngai nginya tene. **18** Andū akwa magaātūūrāga ciikaro cia thayū, matūire kūndū gūtārī ūgwati, na mahurūkage kūndū gūtārī na thīina. **19** O na mbura ya mbembe īngīgūithia mītī ya mūtītū thī, narīo itūūra inene rīaraganio biū-rī, **20** kaī inyuī nīmūkarathimwo-ī, mūhaandage mbegū cianyu gūkuhī na tūrūūi, nacio ng'ombe na ndigiri cianyu irīithagio kūndū guothe.

33 Atīrīrī wee wanangi ūyū, o wee ūtarī wanangwo, kaī ūrī na haaro-ī! Wee mūkunyaīrī ūyū, o wee ūtarī wakunyaīrwo, kaī ūrī na haaro-ī! Rīrīa ūgaatiga kwanangana, nīguo nawe ūkaanangwo, na nīngī rīrīa ūgaatiga gūkunyaīra, nīguo nawe ūgaakunyaīrwo. **2** Wee Jehova, tūguire tha; wee nīwe twetagīrīra. Tuīka hinya witū rīciīnī o rīciīnī, na ūtūike ūhonokio witū hīndī ya mīnyamaro. **3** Andū nī kūūra mooraga maigua mūrurumo wa mūgambo waku; warahūka-rī, ndūrīrī nīhurunjūkaga. **4** Indo cianyu iria igaakorwo itahītwo, inyuī ndūrīrī, ikoīngūrūrīo itahwo, o ta ūrīa ciana cia ngīgī ciūngūrūrāgia; andū magaacitharīkīra ta ūrīa mīrumbī ya ngīgī itharīkagīra mīgūnda. **5** Jehova nīatūūgīrītio, nīgūkorwo atūūrāga igūrū; nake nīakaiyūrīa Zayuni na ciira wa kīhoo na ūthingu. **6** Nīwe ūgaatuika gītina kīrūmu matukū-inī maku, na atūike kīgīina kīa ūhoro mūīngī wa ūhonokio, na ūūgī, na ūmenyi wa maūndū; na ūhoro wa gwītīgīra Jehova nīguo ūgaakorwo ūrī mūthiithū wa ma. **7** Atīrīrī, andū ao arīa njamba mararīra njīra-inī maanīrīre; nao mabarūthi mao ma thayū maraarīra na kīgiriko kīnene. **8** Barabara iria njārī ītigītwo itarī andū, na agendi magatiga kūgerera njīra icio. Kīrīkanīro kīrīa maarīkanīre nīgīthūkie, na aira a kīo makanyararwo, gūtīrī o na mūndū ūmwe ūraheo gītīo. **9** Būrūrī nīūracakaya na ūgathīrīrīkīra, nakuo kūu Lebanoni nīgūconorīthīto na mītī yakuo īkahooha. Sharoni nakuo kūhanite ta werū wa Araba, nakuo Bashani na Karimeli gūgaita mathangū makuo. **10** Jehova ekuuga atīrī, “Rīu nīngwarahūka, rīu nīngūtūūgīrīo; rīu nīngwambarario na igūrū. **11** Inyuī mūkaagia nda cia maragā, mūciare rūūa rwa ngano; nayo mīhūmū yanyu itūkīte mwaki wa kūmūcina. **12** Andū a ndūrīrī magaacinwo mahaane ta coka; magaacinwo na mwaki o ta ihinga cia mīigua itemetwo.” **13** Atīrīrī inyuī andū arīa mūrī kūrāya, ta thikīrīraī mūgue ūrīa njīkīte; na inyuī mūrī gūkuhī umbūrāi ūhoro wa hinya wakwa. **14** Ehia arīa marī kūu Zayuni nīmamakīte; nao andū arīa

matooi Ngai nikiinaina marainaina, makoiga atiri, “Nuu witu uingituarania na mwaki uria ucinanaga? Nini nuu witu uingituarania na mwaki utakahora nginya tene?”

15 Ni mundu uria uthiiga na mithiire ya uthingu na akaaria uhoru uria wagiriire, o we utangioya uumithio uumanite na uhinyanirira, na akagiririra guoko gwake kwamukire mahaki, o ucio ugiragirira matu make kiihua ndeto cia gicirira uragani, na akahinga maitho make matikerore maundu mooru. **16** Ucio niwe mundu uria ugaatua kundu kuria gutuugiru, uria kiihitho giake gigaakorwo kiri kirigo kirumu kuu kirima-ini. Niakaheagwo irio ciake, na maai make gutiri hndi makaaga. **17** Maitho maku nimateyona muthamaki ar na iriri wake wothe, na wirorere bururi waramite, ugatamburika kuraya ma. **18** Mecirira-ini maku niugecurania uhoru wa kimakania kiria kiar ho hau mbere, urie atiri: “Mutongoria uria munene ar ha? Nake mundu uria wamukagira mbeeca cia igooti ria bururi ar ha? Nake munene uria urugamagirira mithirigo iria miraihu na iguru ar ha?” **19** Andu acio ndurika ndugacooka kumona ringi, o acio maaragia mario itangiguika, na makaaria na ruthiomi rugeni rutangimenyeka. **20** Ta rora Zayuni, ituura riria inene ria maruga thayu; maitho maku nimakona Jerusalemu, giikoro gia thayu, niyo hema iria itakenyenyeke; higi ciayo itiri hndi ikaamunyo, o na kana mukanda o na umwe wayo utuika. **21** Kuu nikuo Jehova Mwene-Hinya agaakorwo hamwe na ithu. Nakuo kuu gugaatuka ta kundu kwa njuu njari, o na turuu, njuu itakagererio marikabu cia mbaara, kana igerio marikabu iria nene cia iria-ini. **22** Nigukorwo Jehova niwe wa gutua ciira, Jehova niwe mutwathi, Jehova niwe muthamaki witu: we niwe ugaatuhonokia. **23** Mikanda yaku nimireru, na muti uria muraaya wa marikabu ti murumu, naguo taama wa kumitwarithia mutamburuku. Hndi iyo indo nyingi cia ndaho ni ikaagayanwo, o na andu aria mathuaga nimagekuura indo cia ndaho. **24** Gutiri mundu utuura Zayuni ukoiga atiri, “Ni ndi muruaru”; nao andu aria matuuraga kuo nimakarekerwo mehia mao.

34 Atiri, inyu nduriri, ukai hakuhi muthikiriire; o na inyu andu a maburiri tegai matu muge! Thi o nayo niiguo, o na kiria giothe kiri kuo, o hamwe na maburiri, na kiria giothe kiimaga kuo! **2** Nigukorwo Jehova narakariire nduriri ciothe; mang'uri make maru kuru mbutu ciao ciothe cia ita. Niagaciniina ithire biu, niagacineana ciuragwo. **3** Andu aria moragitwo magaatwe o ro uguo, na munungo wa ciimba ciao wamate na iguru; nacio irima ihaane ta irinditwo ni thakame yao. **4** Njata ciothe cia iguru niigathira, nario iguru rikunjo o ta ibuku ria gikunjo; nayo mbutu ya njata cia matu-ini igwe o ta uria mathangu ma muthabibu maahooa maguuga, na o ta uria nguyu ciahooa iguuga kuuma mukuyu-ini. **5** Ruhu rwakwa rwa njora runyuute rukanyootoka ruri o kuu matu-ini; ta rora, ruraikurukira Edomu ruri na ituuro, o andu acio niinite biu. **6** Ruhu rwa njora rwa Jehova ruyuritwo ni thakame, na rukahumbirwo ni maguta: ni thakame ya tuturume na ya mburi, na maguta ma

higo cia ndurume. Nigukorwo Jehova ar na igongona kuu Bozara, na kuuragana kunene kuu Edomu. **7** Nacio mbogo niikooraganio hamwe, o na tutegwa na ndegwa iria nene. Bururi wao niugaacagacio ni thakame, naruo rukungu rurindwo ni maguta. **8** Nigukorwo Jehova ar na muthenya wa kwirihiria, ar na mwaka wa kuhirithania, niugo arurire kihooto gia Zayuni. **9** Turuu twa Edomu tukaagarwo tutuika rami, naruo rukungu rwakuo rutuika mwaki wa ubiriti; nayo bururi wake utuika o ta rami igwakana mwaki! **10** Naguo mwaki ucio ndukahorio muthenya na utuku; ndogo yaguo ugaatua itoogaga iguru nginya tene. Gugaakira ihooru njiarwa nginya njiarwa, na gutiri mundu ugaacooka gutuikanirua kuo ringi. **11** Ndundu ya weru-ini na ndundu iria igambaga niikegwatira kundu kuu; nayo ndundu iria nene na ihuru nikuo igaaka itara ciacio. Ngai niagathima Edomu na githimi gia kirigicano, na aguthime na kabiru ka ihooru. **12** Gutigakorwo kundu andu akuo aria maru igweta mangita uthamaki, ariu a muthamaki a kuu othe niagathira. **13** Miguu niikamerera nyumba ciakuo cia uthamaki iria njirigire, thabi na mitare imere cigitiro-ini ciakuo cia hinya. Gugaatuka utuuro wa mbwe, na ciikoro cia ndundu. **14** Nyamu cia weru-ini niagacania na hiti, nacio mburi cia githaka niikanirua; kuu nikuo nyamu cia utuku igaakomaga, na ciyonere gwa kuhurika. **15** Ndundu niigaka gitara kuu, irekagirie matumbi mayo kuo, niikamatirika na irere njuu ciayo rungu rwa mathagu mayo; nini kuu nokuo hungu ikoongana igiri igiri, o njamba na nga yayo. **16** Atiri, tuirai uhoru ibuku-ini ria gikunjo ria Jehova, na murithome: Gutiri nyamu o na imwe yacio ikaaga kuoneka kuo, na gutiri njamba ikaaga nga yayo. Nigukorwo ni kanua ka Jehova gaathanite uguo, na Roho wake niwe ugacookanirira. **17** Niwe ucigayagira igai riacio; nugo gwake giuicega kiria acithimire. Niikegwatira igai riu rituika riacio nginya tene, na ituure kuo nginya njiarwa na njiarwa.

35 Atiri, weru utari kundu na bururi uria muumu niigakena; weru niigakena na ucanuke. O ta mahua ma nyeki-ini, **2** weru niukaruta kiro kiingi; niigakena muno, na wanirire ni gukena. Niukaheo iriri o ta wa Lebanoni, na uho ukeni o ta wa Karimeli, na wa Sharoni; nimakona riri wa Jehova, na mome ukengi wa Ngai witu. **3** Ikirai hinya moko maria maregeru, na maru maria maregerete mutume marugame wegga; **4** andu aria maru na guoya ngoro meere atiri, “Mwiyumiririe, tigi gwitigira; atiri, Ngai wanyu niagooka, na agooka na uhoru wa kurihanirua; niwe uguo na inheritha ria Ngai, ooke kumuhonokia.” **5** Hndi iyo maitho ma atumumu niimakahinguka, na matu ma andu aria mataiguaga macooke kiihua. **6** Hndi iyo mundu uria uthuaga niakarugaruga ta thwariga, na rurimi ruria rutaragia rwanirire ni gukena. Namo maai niagathira kuuma weru-ini, natuo turuu tutherere weru-ini wa muthanga. **7** Muthanga uria muihu ugaatuka karia ka maai, nayo thi iyo ng'aru itheruke ithima cia maai. Imamo iria cianakomwo ni mbwe-ri, igaakura nyeki, na ithanji, o na marura. **8** Nakuo kuu niigakaga barabara njari; nayo iheetagwo Njira iria Nyamure. Andu aria matari

atheru matikamigera; igaakorwo iri Njira ya andu aria mamigeraga; ni undu ucio o na andu akiigu matikamihitia. 9 Gutiri muruuthi ugaakorwo njira-ini iyo, o na kana nyamu o yothe ndiani imigerere; nyamu icio itikoonkana njira-ini iyo. No riri, andu aria makuuritwo nio oiki makaamigerera, 10 nao andu aria akuure a Jehova nimagacooka. Magaatoonya Zayuni makinaga; nao nimageekirwo thumbi ya gikeno gia tene na tene. Magaakena na macanjamuke, nakio kieha o na mUCAayo nigathira biu.

36 Mwaka wa ikumi na ina wa wathani wa Muthamaki Hezekia, Senakeribu muthamaki wa Ashuri niatharikiire matuura manene mothe maria mairigirwo na thingo cia hinya ma Juda, na akimatunyana. 2 Ningi muthamaki wa Ashuri agituma munene wa mbutu ciake cia ita, kuuma Lakishi, ari na mbutu nene ya ita athi kuri Muthamaki Hezekia kuu Jerusalemu. Riria munene ucio wa mbutu ya ita aarugamire mutaro-ini wa Karia-ka-Rugongo, njira-ini ya guthi Mungunda-wa-Muthambia-Nguo, 3 Eliakimu muru wa Hilikia uria wari murori wa nyumba ya uthamaki, na Shebina uria mwandiki-marua, na Joa muru wa Asafu uria mwandiki wa maundu ma ihinda riu, makiumagara magithi kuri we. 4 Nake munene ucio wa mbutu ya ita akimeera atiri, "Irai Hezekia atiri, "Muthamaki uria munene o we muthamaki wa Ashuri, ekuria atiri: Urutite umiruru ucio uri naguo ku? 5 Wee ugaga ni uui kurua na uri na hinya wa mbutu cia ita, no waragia o ciugo cia tuh. Nuu ucio wihokete nigu unemere? 6 Atiri, wee wihokete andu a Misiri, acio mahaana ta kamurangi koinikangu, kari gathecaga mundu guoko, gakamuguraria etiriana nako! Uguo nigu Firauni muthamaki wa Misiri ahaana kuri ari othe mamwihokaga. 7 O na unginjira atiri, "Ithu wihokete Jehova Ngai witu," githi ucio tiwe Hezekia aatharirie igongona na kundu kuria gutuuguru, na akura andu a Juda na a Jerusalemu atiri, "No nginya muhooyagire kigongona-ini giki?" 8 "Riu-ri, uka ukeiguithanie na mwathi wakwa, muthamaki wa Ashuri: Nungukuhe mbarathi ngiri igiri, angikorwo uri na andu a guthi macihaite! 9 Wakihota atia gutooria o na munene uria munini muno thini na anene a mwathi wakwa, o na gutuika wihokete ngaari cia ita na andu ari mathiiga mahaiite mbarathi a Misiri? 10 Na ningi-ri, njukite gutharikiira na kwananga bururi uy u iteritwo ni Jehova? Jehova we mwene niwe wanjirire njuke huire bururi uy u ndiwanange." 11 Nao Eliakimu, na Shebina, na Joa makira munene ucio wa mbutu cia ita atiri, "Twaguthaitha ariria ndungata ciaku na ruthiomi rwa Asuriata, tondu nituruu. Tiga gutwarira na ruthiomi rwa Kihibrania andu aya mari ruthingo-ini makiguaga." 12 No munene ucio wa mbutu cia ita agicookia atiri, "Kai ndatumirwo ni mwathi wakwa kuri o mwathi wanyu na kuri o inyu, ndimwire maundu maya, na ti kuri andu aya maikarite ruthingo iguru, o aya makaaria koro kiao na manyue mathugumo mao o ene o ta uria inyu mugeeka?" 13 Ningi munene ucio wa mbutu cia ita akirugama akianirira na Kihibrania, akiaga atiri, "Thikiririai

ndumiriri ya muthamaki uria munene, muthamaki wa Ashuri! 14 Muthamaki ekuuga uu: Mutigetikire Hezekia amuheenie. Ndangihota kumuhonokia! 15 Mutigetikire Hezekia amuringirike kwihoka Jehova hinda iria ekuuga atiri, "Ti-itheru Jehova niegutuhonokia; ituura riri inene ritikaeanwo guoko-ini kwa muthamaki wa Ashuri." 16 "Mutigathikirire Hezekia. Muthamaki wa Ashuri ekuuga atiri: Rekei tuguane na muke kuri ni. Mwaka uguo, o umwe wanyu niakariga maciaro ma muti wake wa muthabibu na wa mukuyu na anyuuge maa ma githima giake, 17 o nginya riria ngooka ndimutware bururi uhaana ta wanyu, bururi uri ngano na ndibe ya muihano, bururi uri irio na migunda ya muthabibu. 18 "Mutigetikire Hezekia amuhithie, riria ekuuga atiri, 'Jehova niegutuhonokia.' Ni kuri ngai ya ruri o na ruri kuri iri yahunokia bururi wayo kuuma guoko-ini kwa muthamaki wa Ashuri? 19 Ngai cia Hamathu na Aripadi iri ku? Ngai cia Sefarivaimu iri ku? Nihonoketie Samaria kuuma guoko-ini gwakwa? 20 Ni ngai iriku hari ngai ciothe cia mabururi macio yanahonokia bururi wayo kuuma kuri ni? Gwakihoteka atia Jehova ahonokie Jerusalemu kuuma guoko-ini gwakwa?" 21 No riri, andu acio magikira ki na matiri undu maamucokerie, tondu muthamaki niathithie, akameera atiri, "Mutikamucokerie undu." 22 Hindi iyo Eliakimu muru wa Hilikia uria murori wa maundu ma nyumba ya uthamaki, na Shebina uria mwandiki-marua, na Joa muru wa Asafu uria mwandiki wa maundu ma ihinda riu, magithi kuri Hezekia, matemburange nguo ciao, makimwira uria munene ucio wa mbutu cia ita oigite.

37 Riria Muthamaki Hezekia aaguire uhoru ucio, agitemburanga nguo ciake na akithumba nguo ya ikunia, agitoonya hekaru ya Jehova thini. 2 Agituma Eliakimu murori wa maundu ma nyumba ya uthamaki, na Shebina uria mwandiki-marua, na athinjiri-Ngai ari atongoria, othe mehumbite nguo cia makunia, mathi kuri munabi Isai muru wa Amozo. 3 Makimwira atiri, "Uu nigu Hezekia ekuuga: Muthenya wa umuthi ni muthenya wa minyamaro, na ngumano, na giconoko o ta ihinda ria ciana ria giarwo rikinya, naguo hinya wa giariara ukaaga. 4 No gukorwo Jehova Ngai waku niekugua ciugo ciothe cia munene ucio wa mbutu cia ita, uria mwathi wake, muthamaki wa Ashuri atumite, nigeetha oke anyurire Ngai uria uri muoyo, na amukuume ni undu wa uhoru ucio Jehova Ngai waku aiguite. Ni undu ucio hoera matigari maria matigaire muoyo." 5 Riria anene a Muthamaki Hezekia maakinyire kuri Isai-ri, 6 Isai akimeera atiri, "Irai mwathi wanyu atiri, 'Uu nigu Jehova ekuuga: Tiga gwitigira ni ciugo iria uguite atungati a muthamaki wa Ashuri makinuma nacio. 7 Ta thikiriria! Ni ningwira roho wa muthema muna thini wake, nigu riria arigua uhoru muna, acooke bururi wake, na ari kuu ndume ooragwo na ruihu rwa njora." 8 Riria munene wa mbutu cia ita aaguire at muthamaki wa Ashuri noimite Lakishi, akiehera Jerusalemu agithi agikora muthamaki akirua mbaara na Libina. 9 Na riri, Senakeribu agikinyirwo ni uhoru wa atiri Tirihaka, uria Mukushi muthamaki wa Misiri,

nioimagarite oke arue nake. Ni undu ucio agituma andu ringi kuri Hezekia mari na ugoro uyū: **10** “Irai Hezekia muthamaki wa Juda atiri: Ndugetikirie Ngai ucio wihokete akuheenie riria ekuuga atiri, ‘Jerusalemu ritikuneanwo kuri muthamaki wa Ashuri.’ **11** Ti-itheru niuguite uria athamaki a Ashuri mekite mabururi-ini mothe, uria maamaniinire biu. Inyu ni mugukihonoka atia? **12** Na riri, ngai cia nduriri iria cianiinirwo ni maithe maitu ma tene: ngai cia Gozani, na cia Harani, na cia Rezefu, na andu a Edeni aria maar’i Telasaru-ri, niciamahonokirie? **13** Muthamaki wa itutura ria Hamathu ar’i ha, na muthamaki wa Aripadi, na muthamaki wa itutura riria inene ria Sefarivaimu, na wa Hena, na wa Iva, riu mari ha?” **14** Nake Hezekia akinyiita maria kuuma kuri andu aria maatumitwo na akimathoma. Agicooka akiambata hekaru-ini ya Jehova, akimatamburukia mbere ya Jehova. **15** Nake Hezekia akihooya Jehova, akiuga atiri: **16** “Wee Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, o wee ukarrire giti kia unene gatagati ka makerubi, Wee wiki nowe Ngai iguru ria mothamaki mothe ma thi. Niwe wombire iguru na thi. **17** Tega matu maku, Wee Jehova, uigwe; hingura maitho maku Wee Jehova wone, uigwe ciugo ciothe cia Senakeribu iria atumite cia kuruma Ngai uria ututura muoyo. **18** “Ti-itheru, Jehova, athamaki a Ashuri nimanangite andu a nduriri na mabururi mao biu. **19** Na nimaikitie ngai ciao mwaki-ini na magacithukangia, tondū itiar’i ngai no ciar’i miti na mahiga, nacio ciathondeketwo na moko ma andu. **20** Riu-ri, Wee Jehova Ngai witu, tihonokie kuuma guoko-ini gwake, nigeetha mothamaki mothe ma thi mamenye ati Wee Jehova, o Wee wiki, niwe Ngai.” **21** Hindi iyo Isaia muru wa Amozu agituma ndumiriri kuri Hezekia, akimwira atiri: “Uu niugo Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga: Tondū niuhooete ugoro wigi’i Senakeribu muthamaki wa Ashuri-ri, **22** uyū niugo ugoro uria Jehova aaritie wa kumukirira: “Muiritu Gathirange, Mwar’i wa Zayuni niakumenete na agakunyarara. Mwar’i wa Jerusalemu arania mutwe riria wee uroora. **23** Ucio urumite na ukamenerera ntu? Nuu uguthukire na mugambo, na ukamwambaririra maitho na mwitio? Wee niukirire Uria Mutheru wa Isiraeli! **24** Utumite andu aku moke marume Jehova. Na ukoiga atiri, ‘Ni undu wa ngaari ciakwa nyingi cia ita, ninyambatite ngakinya tucumbiri twa irima, o kuu iguru muno Lebanoni. Nindemetete mitarakwa yakuo iria miraihu muno, o na mithengera iria mīga muno. Nginginyite tucumbiri twakuo kuria kuraya muno, o kuria kuri na mititu iria mīga muno. **25** Ninyenje ithima mabururi ma kungi na nganyua ma’i kuo. Nihuthitie turuu twa Misiri na makinya ma maguru makwa.’ **26** “Kai utaugite? Kuuma tene nindamurite undu ucio. Matuku-ini macio ma tene nindabangite undu ucio: riu ninduhingite, ati wee niutumite matutura manene maria mairigire na thingo cia hinya matuuke hiba cia mahiga. **27** Andu aku maagithitio hinya, nao makagegeare na magaconorithio. Mahaana mimera iri mugunda, makooroora o ta thuuana nduru, kana ta nyeki imerete nyumba iguru, iria yumaga itanakura. **28** “No ninjuii kuria ukaraga, na ngamenya ukiumagara na ugicooka, o na uria

undakaragira. **29** Tondū niundakarire na rung’athio rwakuo nirukinyire matu makwa, ningugwikira gicuhi giakwa iniuru, na matamu ndimooh kuanu-ini gaku, na ningatuma ucookere njira o iyo wokaire. **30** “Giki nikio gigaakorwo kiri kimenyithia giaku, wee Hezekia: “Mwaka uyū ukuria irio cia maitika, naguo mwaka wa keeri urie kiria gigaathunduka hari mo. No mwaka wa gatatu-ri, niukahaanda na ugethe, uhaande migunda ya mithabibu, na urie maciaro mayo. **31** O ringi matigari ma nyumba ya Juda nimagaikurukia miri na thi, na maciare maciaro na iguru. **32** Nigukorwo Jerusalemu nigukoima matigari ma andu, nakuo Kirima-ini gfa Zayuni kuume gikundi kia aria mahonokete. Kiyu kia Jehova Mwene-Hinya-Wothe nikio gikaahingia uguo. **33** “Ni undu ucio Jehova ekuuga uu iguru ria muthamaki wa Ashuri: “Ndagatoonya itutura riri inene kana arathukie mugui kuo. Ndagooka mbere yari na ngo kana aririgicirie na ihumbu cia tiri, arukirire. **34** Njira iria agookira no yo agaacookera; ndagatoonya itutura riri inene,” uguo niugo Jehova ekuuga. **35** “Ningagitira itutura riri inene na ndirihonokie, ni undu wakwa na ni undu wa Daudi ndungata yakwa!” **36** Hindi iyo murika wa Jehova agithi na akiraga andu ngiri igana rimwe ria mirongo inana na atano kuu kamb-ini ya Ashuri. Riria andu mookirire rucini tene, magikora kuu no ciimba theri! **37** Ni undu ucio Senakeribu muthamaki wa Ashuri agitharia kamb’i agithi; agicooka Nineve, agikara kuo. **38** Na riri, muthenya umwe riria ahooyaga ar’i hekaru-ini ya ngai yake Nisiroku-ri, arii ake eer’i Adarameleki na Sharezai wakimukirira na rihui rira njora, na makirira bururi wa Ararati. Nake muriu Esari-Hadoni agituika muthamaki ithenya riake.

38 Matuku-ini macio Hezekia akirwara, hakuhi akue. Munaabi Isaia muru wa Amozu agithi kuri we, akimwira atiri, “Jehova ekuuga uu: Thondeka maundu ma mucii waku, tondū niugukua, ndukuhona.” **2** Hezekia akihugira ithui wake, akirora ruthingo-ini, na akihooya Jehova, akiuga atiri, **3** “Wee Jehova, ririkana uria ngoretwo ngithi na mithiire ya kwihokeka mbere yaku, na ngeheana na ngoro yakwa yothe, na ngeeka uria kwagiriire maitho-ini maku.” Nake Hezekia akirira muno. **4** Hindi iyo kiugo kia Jehova gikiginyira Isaia, akirwo atiri, **5** “Cooka ukeere Hezekia atiri, ‘Jehova Ngai wa thoguo Daudi ekuuga uu: Ninjiguite ihooya riaku na ngoona maithori maku; ningikuongerera miaka ikumi na itano ya gututura muoyo. **6** Ningukuhonokia hamwe na itutura riri inene kuuma guoko-ini kwa muthamaki wa Ashuri. Ningugitira itutura riri inene. **7** “Giki nikio kimenyithia kiria Jehova egukhe ati Jehova niegwika undu ucio akwirire: **8** Ningatuma kiruru kia riua gicooke na thuuha makinya ikumi maria giukurukite ngathi-ini ya Ahazu.” Ni undu ucio utheri wa riua ugicooka na thuuha makinya ikumi maria waikurukite. **9** Maya nimo maandiko ma Hezekia muthamaki wa Juda maria aandikire thuuha wa kurura na kuhona: **10** Ni ndoigire atiri, “O riria matuku ma muoyo wakwa magaacira-ri, no rio nguthi ndonye ihingo-ini cia gikuu, na ndunyuo miaka yakwa iria itigarite?” (Sheol h7585) **11** Ngikiuga atiri, “Ni ndikona Jehova ringi, ndikona Jehova

ndi bürüri üyü wa aria matüüraga muoyo; gütiri händi ingi ngona mündü wa thi, kana ngorwo hamwe na aria marĩ gũkũ thi. 12 Nyũmba yakwa niĩtharĩtio, ikeherio kũri niĩ, o ta ũria hema ya mũriĩthi yambũragwo. Nĩngũnjĩte muoyo wakwa ta ũri taama wa mündũ ũria ũtumaga na mitambo, na rĩu nikũndinia ekũndinia anjeherie mĩtambo-inĩ ũcio wake; mũthenya na ũtukũ-rĩ, ũtuĩkite o wa kũniina. 13 Ndetereire ngirĩĩrie nginya gũgĩkia, na akiunanga mahĩndĩ makwa mothe o ta mũrũũthi. Mũthenya na ũtukũ-rĩ, wee ũtuĩkite o wa kũniina. 14 Ngĩkaya ta hũngũrũrũ kana mũrũaru, ngĩcaaya o ta ũria ndutara icaayaga. Maithe makwa makĩaga hinya nigũcũthĩria igũrũ. Ndi mũthĩniku; Wee Mwachani ũka undeithie!” 15 No ingiũga atia? Nĩanjariire, na niwe mwene wikite ũguo. Miaka yakwa yothē ndrĩthiagaga ndĩnyiihitie, tondũ wa ruo rũrũ rwa ngoro yakwa. 16 Mwachani, andũ matüüraga moonaga maũndũ ta maya; o naguo roho wakwa ũtũruga muoyo wonaga maũndũ o ta macio. Wanjookeirie ũgĩma wa mwĩri, na ũkĩreka ndũre muoyo. 17 Ti-itherũ ũhoru ũcio warĩ wa kũng’una, nikĩo ndaiguire ruo rũnene ũguo. Nĩ ũndũ wa wendo waku, niwagĩrĩĩrie ndoonye irima rĩma mwanangiko; mehia makwa mothe niũriganĩrwo nĩmo. 18 Nĩgũkorwo mbĩrĩra ndĩngihota gũkũgocca, o nakĩo gĩkuũ gĩtingĩkũgocca; arĩa maharĩũkaga irima rĩu matingĩgĩga na kĩrĩgĩrĩro kĩa wĩhokeku waku. (Sheol h7585) 19 Arĩa marĩ muoyo, o acio matüüraga muoyo-rĩ, niĩmakũgocca, ta ũria ndrĩreka ũmũthĩ; maithe ma ciana nĩo meraga ciana ũhoru wa wĩhokeku waku. 20 Jehova niĩakahonokia, na niĩtũkaina tũri na inanda cia mũgeeto matukũ mothe ma muoyo witũ, tũri hekarũ-inĩ ya Jehova. 21 Isaia oigite atĩri, “Thondekai ngũmba ya ngũyũ, mũmũigĩrĩre ihũha-inĩ, na nĩekũhona.” 22 Hezekia oorĩtie atĩri, “Kĩmenyithia gĩgaakorwo kĩri kĩrikũ atĩri nĩngambata thĩi hekarũ-inĩ ya Jehova?”

39 Na rĩri, ihinda rĩu Merodaki-Baladani mũrũ wa Baladani mũthamaki wa Babuloni niĩatũmĩre Hezekia marĩa na kiheo, tondũ niĩagũite ũhoru wa ndwari yake na kũhona gwake. 2 Hezekia akĩamũkĩra andũ arĩa maatũmitwo na gĩkeno, na akĩmoonia indo ciothe iria agĩte makũmbĩ make; akĩmoonia betha, na thahabu na mahuti marĩa manungi wega na maguta marĩa mega mũno, na indo ciake ciothe cia mbaara na indo ciothe iria ciarĩ igĩina-inĩ ciake. Gütiri kĩndũ o na kĩmwe thĩini wa nyũmba ya ũthamaki kana kĩarĩ ũthamaki-inĩ wake wothe Hezekia ataamoonirie. 3 Hĩndĩ iyo mũnabii Isaia agĩthĩ kũri Mũthamaki Hezekia, akĩmũũria atĩri, “Andũ acio moiga atĩa, na mekũmũite kũ?” Nake Hezekia agĩcokia atĩri, “Moimite bürũri wa kũraya; megũkite kuuma bürũri wa Babuloni.” 4 Nake mũnabii akĩũria atĩri, “Nĩ kĩ moonire nyũmba-inĩ yaku ya ũthamaki.” Nake Hezekia agĩcokia atĩri, “Moonire indo ciothe cia nyũmba yakwa ya ũthamaki. Gütiri kĩndũ o na kĩmwe kĩri igĩina-inĩ ciakwa itanamoonia.” 5 Nake Isaia akĩra Hezekia atĩri, “Ta igua kiugo kĩa Jehova Mwene-Hinya-Wothe: 6 Ti-itherũ ihinda niĩrĩgakinya, rĩria indo ciothe iria irĩ thĩini wa nyũmba yaku ya ũthamaki, na iria ciothe maithe maku matũire maigĩte nginya ũmũthĩ, igaaakuo itwarwo Babuloni. Gütiri

o na kĩmwe gĩgaatigara. ũguo niĩguo Jehova ekuuga. 7 Na andũ amwe a rũciaro rwaku, o arĩa moimite mũthiimo waku, o arĩa wee ũgaaciara, niĩmagathaamio, na niĩmakaahakũrwo niĩguo matungatage nyũmba-inĩ ya mũthamaki wa Babuloni.” 8 Nake Hezekia agĩcokia atĩri, “Kiugo kĩa Jehova kĩria waria niĩ kiega,” tondũ eeciiririe atĩri, “Hĩndĩ irĩa nigũtũũra muoyo nigũgũkorwo kũri na thayũ na ũgĩfiri.”

40 Atĩrĩri, hooreriai, mũhoorerie andũ akwa, ũguo niĩguo Ngai wanyu ekuuga. 2 Arĩriai itũũra rĩa Jerusalemu niĩhooreri, na mwanĩrĩre, mũrĩrĩre atĩri, wĩra warĩo mũrĩtũ niĩũthĩrĩte, na niĩrĩrekeirwo mehĩa marĩo, o na niĩngĩ atĩ niĩrĩherithĩtio niĩ guoko kwa Jehova maita meerĩ niĩ ũndũ wa mehĩa marĩo mothe. 3 Kũri na mũgambo wa mündũ ũkwaniĩra, akoĩga atĩri: “Haarĩriai njĩra ya Jehova kũu werũ-inĩ wa mũthanga, mũrĩũgarie njĩra nene ya Ngai witũ kũu werũ-inĩ. 4 Mĩkuru yothē niĩgathikwo yambatĩre, nacio irĩma ciothe na tũrĩma ciaraganio; nakuo kũria gũtarĩ kũigananu nigũkaigananio, nakuo kũria gũtarĩ kwaraganu kwaraganio wega. 5 Naguo riiri wa Jehova niĩkũgũũranĩrio, na andũ othe niĩmakawĩonera marĩ hamwe. Nĩgũkorwo niĩ kanua ka Jehova kaarĩtie ũhoru ũcio.” 6 Kũri na mũgambo wa mündũ ũroĩga atĩri, “Anĩrĩra.” Na niĩ ngĩmũũria atĩri, “Ngwanĩrĩra njuge atĩa?” “Uga atĩri: Andũ othe mahaana ta nyeki, na ũthaka wao wothe ũhaana ta mahũa ma mũgũnda. 7 Nyeki niĩhoohaga, namo mahĩa magaitĩka, niĩkũhurutwo niĩ mũhũmũ ya Jehova. Ti-itherũ andũ mahaana o ta nyeki. 8 Nyeki niĩhoohaga namo mahũa magaitĩka, no kiugo kĩa Ngai witũ gĩtũũruga nginya tene.” 9 Inyũ andũ arĩa mũrehaga ũhoru mwega Zayuni, ambatai mũthĩi kĩrima-inĩ kĩria kĩraihu na igũrũ. Inyũ arĩa mũrehaga ũhoru mwega Jerusalemu, anĩrĩrai na mũgambo mũnene, anĩrĩrai, na mũtĩgetĩgĩre; irai matũũra ma Juda atĩri, “Ngai wanyu arĩ haha!” 10 Atĩrĩri, Mwachani Jehova niĩarooka arĩ na ũhoti, na guoko gwake nikuo gũgaathanaga. Atĩrĩri, kiheo giake arĩ nakĩo, o na irĩri rĩake arĩ narĩo. 11 Arĩũthagia mbũri ciake o ta mũriĩthi: Natuo tũgondu atuoyaga na moko make na agatũkuũra gĩthũri-inĩ giake; nacio ng’ondũ iria irongithia acitonogragia o kahora. 12 Nũũ wanathima maaĩ na rũhĩ rwake, kana agĩthima igũrũ na warĩ wa guoko gwake? Nũũ wanekĩra rũkũngũ rwa thĩ gĩkabũ-inĩ arũthime, kana agĩthima irĩma na ithimi, o na agĩthima tũrĩma na ratĩri? 13 Nũũ wanamenya mecĩria ma Jehova, kana akĩmũtaara taarĩ we mũmũhei kĩrĩra? 14 Nũũ Jehova aahoire kĩrĩra niĩguo amũmenyithie maũndũ, na nũũ wamũrutire gũthĩi na njĩra irĩa yagĩrĩre? Nũũ wamũrutire maũndũ ma ũũgĩ, kana akĩmuonia ũria angĩhota gũkuũkĩrwo niĩ maũndũ? 15 Ti-itherũ ndrĩrĩrĩ ihaana ta itata rĩa maaĩ rĩri ndoo-inĩ; cionagwo ihaana ta karũkũngũ kanini karĩa gatigagwo ratĩri-inĩ; we athimaga icĩgĩrĩra cia iria-inĩ taarĩ rũkũngũ rũhinyu. 16 Mũtitũ wa Lebanoni-rĩ, ndũngĩgania ngũ cia mwaki wa kĩgongona, kana nyamũ ciakuo ciigane kũmũrutĩra magongona ma njino. 17 Ndũrĩrĩ ciothe ikĩonwo niĩwe, acionaga ihaana ta kĩndũ hatarĩ; we acionaga ta itarĩ kiene, o na ta irĩ tũhũ mũtheri. 18

Atiriri, ūngigerekania Mürungu na ū? Kana nī mūhianire ūrikū mūngimūgerekania nago? **19** Mīhianano ya kūhooyo yaciuhagio nī mūturi, nake mūturi wa thahabu akamīgemia na thahabu, na akamithondekera irengeeri cia betha. **20** Mündū ūria mūthūni mūno ūtangihota kuona indo ta icio cia kūrutwo, athuuraga mūtī ūria ūtangibutha. Agacaria bundi mūūgī wa kūmwacūhīria mūhianano wa kūhooyo mūrūmu wega ūtangigūa. **21** Anga mūtiri mwamenya? Kaī mūtari mwaigua ūhorō? Mūtiri mwaheo ūhorō kuuma o kīambīria? Kaī mūtari mwataūkīrwo kuuma rīria thī yombirwo? **22** Jehova aikaragā gītī kīa ūnene igūrū rīa gīthiūrūrī gīa thī, nao andū ariā matūūraga thī akamoonā mahaana o ta ndaahi. Atambūrūkagia matu marīa mairū o ta kīandarūa, na akamaamba ta marī hema ya gūtūūrwo. **23** Nīwe ūtūmaga anene matūike ta kindū gūtari, na akanyihia aathani a thī akamatua ta marī o tūhū mūtheri. **24** O mahaandwo o ūguo-rī, o mbeū ciao ciahurwo-rī, o mambīria gūikūria mīri yao tīri-inī-rī, amahuhaga na mīhūmū yake nao makahooha, nakīo kīhuhūkiano kīa rūhuho gīkamahuruta o ta mahuti. **25** Ūria Mūtheru ekūūria atiri, “Nī-rī, mūngigerekania na ū? Kana nūū tūngigānana?” **26** Tiirai maitho manyu mūrōre na igūrū: Nūū wombire njata icio ciothe? Ūcio nīwe ūrehaga mbūtū icio cia igūrū agīcitaraga, na ageeta o īmwe yacio na rīitwa. Tondū wa ūhoti wake mūnene na hinya wake mūnene, gūtiri o na īmwe yacio yagaga ho. **27** Wee Jakubu, nī kī gītūūma warie, na wee Isiraeli ūgateta, ūkōoria atiri, “Mīthiire yakwa nīhithitwo Jehova; nago ciira wakwa wa kīhōoto ndūrūmbūyagio nī Ngai wakwa?” **28** Anga mūtiri mwamenya? Kaī mūtari mwaigua ūhorō? Jehova nīwe Ngai ūria ūtūūraga tene na tene, nīwe Mūmbi wa ituri ciothe cia thī. We ndooragwo nī hinya o na kana akanoga, nago ūmenyo wake wa maūdū gūtiri mūdū ūngihota kūtūūria. **29** Mündū ūria mūnogo nīamūheaga hinya, nake ūria ūūrītwo nī hinya akamuongerera ūhoti. **30** Andū ethī o nao nīmooragwo nī hinya na makanoga, nao andū ariā matari akūrū nīmahingagwo na makagūa; **31** no riri, andū ariā mehokaga Jehova nīmakerūhīrio hinya wao. Makombūkaga na mathagu o ta nderi; magaateng’era na matinoge, magaaithiiga na magūrū na matiūrwo nī hinya.

41 “Atiriri, inyuī icigirira, ta kirai ki mūrī mbere yakwa! Nacio ndūriri nīcierūhie hinya wacio! Nīcīkūhīrie ciarie; nītūcemaniei hamwe tūciire. **2** “Nūū warahūrīte mūdū oime na mwena wa irathiro, akamwīta amūtungatagire na ūthingu? Aneanaga ndūriri kūrī we, na agatooria athamaki makamwathikagira. Amatuuga o ta rūkūngū na rūhiū rwake rwa njora, akamatua maragara na ūta wake nao makombūrwo nī rūhuho. **3** Amateng’eragia, akamahitūka ataguraritio, o na angikorwo nī njira atari agerera na magūrū make mbere iyo. **4** Nūū wīkīte ūndū ūcio na akaūhingia, ageeta njjarwa marītwa kuuma o kīambīria? Nīi Jehova, nī nī wa mbere na wa kūrīgīria; nīi nī nī we.” **5** Icgirira nīcīoneire ūndū ūcio na igetigira; nacio ituri cia thī ikainaina. Ikuhagīria na ikeyumīria; **6** o ūmwe ateithagia ūria

ūngī, na akeera mūrū wa nyina atiri, “Wīyūmīrie mūno!” **7** Mūdūndi ekagira mūturi wa thahabu hinya, nake ūria ūnyorokagia na nyondo iria nene omagīria ūria ūturagira ihiga-ini rīa ūturi. Nake akoiga atiri, “Wira ūcio wa kūnyitithania cuma nī mwega.” Akanyiitithania mūhianano ūcio wa kūhooyo na mīcumarī, nīguo ndūkenyenye, ūgwe. **8** “No riri, wee Isiraeli, ndungata yakwa, o wee Jakubu ūria thuurite, o inyuī njjara cia Iburahīmu mūrata wakwa, **9** ndakūrūre kuuma ituri cia thī, ngīgwiata kuuma koine ciayo iria iri kūraya mūno. Ngīkwīra atiri, ‘Wee ūri ndungata yakwa;’ nīngūthuurite na ndikūregete. **10** Nī ūndū ūcio tiga gwītīgira, nīgūkorwo ndī hamwe nawe; tiga kūmaka, nīgūkorwo nī nī nī Ngai waku. Nīndīkūragīria hinya na ngūteithagie; na ti-itherū nīndīrīgītūiragīria na guoko gwakwa kwa ūrō kwa ūthingu. **11** “Andū ariā othe makūrakaragira magagūkūrira ti-itherū nīmagacōnorithio na manyararithio; ariā marūga nawe magaatūka o ta kindū hatari na mathire biū. **12** O na ūngīgacaria thū ciaku, ndūgaaciona. Andū ariā mahūūranaga mbaara nawe magaatūka o ta kindū hatari. **13** Nīgūkorwo nī nī nī Jehova, Ngai waku, ūria ūkūnyititaga guoko kwa ūrō, na agakwīra atiri, Tiga gwītīgira; nīngūteithia. **14** Tiga gwītīgira, wee Jakubu kagunyū gaka, o wee Isiraeli gakundi kanini, nīi mwene nī nī ngūgūteithia,” ūguo nīguo Jehova ekuuga, ūcio Mūkūrū waku, Ūria Mūtheru wa Isiraeli. **15** “Atiriri, nīngagūtua kīhūūri kīa ngano, kīhūūri kīerū na kīūgī, kīna magego maingī. Nīkūhūūra irīma na ūcihehenje, natuo tūrīma ūtūtue mūngū. **16** Wee nīūgaacihuha, naruo rūhuho rūcīgūrūkie, nakīo kīhuhūkiano gīcīhurunje. No riri, wee nīūgakenera Jehova, na wirahagire Ūria Mūtheru wa Isiraeli. **17** “Andū ariā athiīni na abateri methaga maaī ma kūnyua, no gūtiri; nīmī ciao nīcing’arītio nī nyoota. No riri, nīi Jehova nīngamacookeria ūhorō; nīi Ngai wa Isiraeli, ndiri hīndī ngaamatiganīria. **18** Nīngatūma njūūi itherere kū rūng’ūrī-inī kūrīa gūtūūgūrū, nacio ithima itherūke cianda-inī. Nīngatūma kū werū-inī kūgie tūria twa maaī, nakuo kūdūndū kūrīa kūng’aru ndūme gūtherūke ithima cia maaī. **19** Nīngahaanda mītarakwa na mīgaa, na mīhandathi na mītamaiyū kū werū-inī. Na haande mībinde kūdūndū kūrīa gūtākūruga kindū, na mīthengera, na mīkarakaba o hamwe, **20** nīgeetha andū mone na mamenye, mecūūranie na mataūkīrwo, atī nī guoko kwa Jehova gwīkīte maūdū macio, na atī Ūria Mūtheru wa Isiraeli nīwe wamīūmbire.” **21** Jehova ekuuga atiri, “Rehei ciira wanyu ūria mūrī nago. Onaniai ihooto cianyu cia hinya,” ūguo nīguo Mūthamaki wa Jakubu ekuuga. **22** “Rehei ngai cianyu cia mīhianano ya kūhooyo itwīre ūria gūkaahaana. Twīrei ūria maūdū ma tene maatarī, nīguo twīcūūranie ūhorō wamo, na tūmenye ūria makaarīgīria. Kana mūtūmenyithie ūhorō wa maūdū marīa magooka thuutha, **23** na mūtūwīre ūria gūgaikara thuutha-inī, nīguo tūmenye atī mūrī ngai. Ikai ūndū mwega kana mūūru, nīguo tūmake na tūiyūrwo nī guoya. **24** No riri, inyuī mūrī kindū hatari, na mawīra manyu matiri bata; mūdūndū ūria ūmwīthuurīre atariī o ta kindū kīri magigī. **25** “Nīnjarahūrīte mūdū wa kuuma

gathigathini, na nīarooka: mündū uumite irathīro rīa rīua ūria ūkayagīra rīitwa rīakwa. Arangagīrīra aathani a thī o ta marī ndaka, akamarangīrīra o ta ūria mūmbi akimaga rīumba. **26** Nūū waheanire ūhoro ūcio kuuma o kīambīrīra, nīguo tūūmenye; kana akīūheana mbere ūyo, nīguo tuuge atīrī, ‘Ūhoro ūcio aarītie nī wa ma?’ Gūtīrī mündū weranire ūhoro ūyū, na gūtīrī mündū waūheanite mbere ūyo, gūtīrī mündū waigūite ūhoro ūyū kuuma kūrī inyuū. **27** Nī nī ndaarī wa mbere kwīra Zayuni atīrī, ‘Atīrīrī, aya marī haha!’ Nī nī ndatūmire mündū athīī Jerusalemu agatware ūhoro ūria mwega. **28** Ndīrarora no hatīrī mündū; gūtīrī mündū thīnī wao ūngīheana kīrīra, gūtīrī mündū wa kījookeria ūhoro rīra ingīmoria kūrīra. **29** Atīrīrī, andū othe nī a maheeni! Cīko ciao no cia tūhū; mīhianano yao ya gwacūhio ihaana o ta rūhuho, na nī ya tūhū mūtheri.

42 “Atīrīrī, īno nīyo ndungata yakwa, rīra ndīragīrīra, rīra ndīthuurīre na nīyo īkenagia ngoro yakwa; nīngamūtīrīra Roho wakwa nayo nīkarehithīra ndūrīrī cīra wa kīhooto. **2** Ndīkaanīrīra kana īgūtūhūke, kana mūgambo wayo ūiguuo kūu nīra-inī. **3** Kamūrangi kagondoku ndīgakoina, kana ihorie rūtambī rwa ūguta rūrīra rūratooga. Na nī ūndū wa wīhokeku nīngatuanīra cīra na kīhooto; **4** ndīgaatīthia kana īkue ngoro nginya hīndī rīra īgaatūma gūkū thī kūgie cīra wa kīhooto. Andū arīa matūūraga icīgīrīra-inī makehoka watho wayo.” **5** Jehova, Mūrungu wītū, ūria wombire īgūrū na akīrītambūrūkia, o we ūria waraganīre thī na indo iria ciothe ciumaga kuo, na nīwe ūheaga andū a thī mīhūmū, na akahe arīa maikaraga kuo muoyo, ekuuga atīrī: **6** “Nī Jehova nī nī ngwītite na nīra ya ūthingu; nīngakūnyīta guoko. Nīngakūmenyagīrīra na ngūheane ūtūike wa kūrīkanīra kīrīkanīro na andū, o na ūtūike ūtheri wa gūtherera andū a Ndūrīrī, **7** na nīguo ūhingūrage atumumu maitho, na wohorithagie arīa mohetwo ūmarate moime njeera, o nao arīa maikarīte nduma-inī ūmarekererie, moime korokoro-inī. **8** “Nī nī Jehova; rīu nīrīo rīitwa rīakwa! Nago rīri wakwa ndīkaūhe mündū ūngī, kana nījtīkire mīhianano ya kūhooywo īheo ūgooci wakwa. **9** Atīrīrī, maūndū maarathirwo tene nīmahīngītio, na rīu nī maūndū merū ngwanīrīra; na maūndū macio matanakīna-rī, nīndīmūmenyīthītie ūhoro wawo.” **10** Inīrai Jehova rwīmbo rwerū, na mūmūgooce kuuma ituri-inī ciothe cia thī, inyuū mūkūrūkaga kūu iria-inī, na kīrīa gīothe kīrī thīnī wario, o na inyuū icīgīrīra, na arīa othe matūūraga thīnī wacio. **11** Werū na matūūra makuo nīmanīrīre na mīgambo; o na tūtūūra tūrīa Kedari atūūraga nītūkingūire. Andū a Sela nīmarekwo maine rwīmbo nī gūkena; o na mūreke maanīrīre marī kūu irīma-īgūrū. **12** Nīmarekwo makumie Jehova, na maanīrīre ūgooci wake kūu icīgīrīra-inī. **13** Jehova nīakoimagara athīi o ta njamba īrī hīnya, na aarahūre kīyo gīake ta njamba ya ita; akaanīrīra na oīgīrīre mbugīrīro ya mbaara, na nīagatooria thū cīake. **14** “Ihinda irāya ngoretwo ngīrīte kī, ngegīrīrīra gwīka ūndū. No rīu-rī, ndīrakaya ta mūtūmia ūrarūmwō, ngateeha na ngahūma. **15** Nīngananga irīma na tūrīma, na ndūme mīmera rīra yothe īkūrāga kuo yūme; nīngatūma nījūū

itūike icīgīrīra na ndūme tūrīa tūhwe. **16** Nao atumumu nīngamagereria nīra iria matooī, na ndīmatooongererie tūcīra tūrīa mataahūthīrītie gūthīra; nayo nduma nīngamīgarūra itūike ūtheri mbere yao, nakuo kūndū kūrīa gūtārī kūigananu ndīkwaraganie. Maūndū macio nīmo ngeeka, na ndīkamātiganīrīra. **17** No rīrī, andū arīa mehokete mīhianano ya kūhooywo, o acio meraga mīhianano ya gwacūhio atīrī, ‘Inyuū nī inyuū ngai cītū,’ nīmakahūndūrwo na nīmagaconorīthio kūrīa. **18** “Inyuū mūtaiguaga, ta īguai, na inyuū atumumu-rī, ta cūthīrīraī, nīguo muone! **19** Nūū mūtumumu tīga o ndungata yakwa, o na kana nūū ūtaiguaga ta mūtūmwō kūrī ndūmīte? Nūū mūtumumu ta ūria wīheanīte bīū ūndū nī, na nūū mūtumumu ta ndungata ya Jehova? **20** Nīwonete maūndū maingī, no ndūmarūmbūyagīa; matū maku nīmahīngūrītwo, no ndūrī ūndū ūiguaga.” **21** Jehova nīonire arī wega atūūgīrie watho wake na ūgie rīri nī ūndū wa ūthingu wake. **22** No rīrī, andū aya nīmatahītwo na magatunywo indo, othe manyīītwo na mītego marīma-inī, o na makahītwo njeera thīnī. Matūkīte ta nyamū cia kūguūmwō, na gūtīrī mündū ūngīmahonokīa; maikarīte marī atahe, na gūtīrī mündū ūngūga atīrī, “Nīmacookīo kwao.” **23** Nūū wanyu ūgūthīkīrīra ūhoro ūyū, kana aūrūmbūyie mahīnda marīa magooka? **24** Nūū waneanire Jakubu atūike wa gūthaho, na nūū waneanire Isīraēlī kūrī atunyani? Gīthī tī Jehova, o ūria ithū twīhīrie? Nīgūkorwo andū nīmaregīre gūthī na nīra cīake; nīmagīre gwathīkīra watho wake. **25** Nī ūndū ūcio nīamatīrīra marakara make mahīū, na akīmatarīkīra na mbaara. Maarīgīcīrīo nī marakara mahaana ta nīnīmī cia mwakī mīena yothe, no-o matiigana kūmenya. Marakara macio makīmācina, no matiigana kūrūmbūyīa ūhoro ūcio ngoro-inī ciao.

43 No rīrī, wee Jakubu, Jehova ūria wakūūmbire, o we ūcio watūmire ūgie ho, wee Isīraēlī, ekuuga atīrī: “Tīga gwītīgīra, nīgūkorwo nī nī ngūkūrīte; Ngwītīte na rīitwa rīaku; wee ūrī wakwa. **2** Rīrīa ūkūgerera maai-inī ūkīhītūkīra kuo-rī, ndīrīkoragwo hamwe nawe; o na rīrīa ūkūrīnga nījūū-rī, itīgagūtware. Rīrīa ūkūgerera mwakī-inī-rī, ndūgaagūcina; ndūkarīrīmūkīrwo nī rūrīrīmī rwaguo. **3** Nīgūkorwo nī nī Jehova, Ngai waku, o we Ūrīa Mūtheru wa Isīraēlī, Mūhonokīa waku; nīheanīte būrīri wa Mīsīrī ūtūike kīndū gīa gūgūkūra, nakuo Kushi na Seba ngakūheana ithenya rīaku. **4** Tondū wee ūrī wa goro mūno, na ūgatīka maitho-inī makwa, na tondū nīngwendete-rī, nīnganeana andū nī ūndū waku, na neane ndūrīrī nī ūndū wa muoyo waku. **5** Tīga gwītīgīra, nīgūkorwo ndī hamwe nawe; nīngakūrehe cīana cīaku kuuma mwena wa irathīro, na ngūcookanīrīre kuuma mwena wa ithūro. **6** Nīngeera mwena wa gathigathini atīrī, ‘Marekererie!’ na nīrīre mwena wa gūthīnī atīrī, ‘Tīga kūmagīrīrīra.’ Arīū akwa marehei moime kūndū kūraya, o nao arīrū akwa marehei moime ituri-inī ciothe cia thī: **7** arīa othe metanītio na rīitwa rīakwa, o acio ndoombire nīgeetha rīri wakwa wonēkage, acio ndoombire, o acio wīra wa moko makwa.” **8** Tongorīaī andū arīa marī na maitho, no nī atumumu, na andū arīa marī na matū, no matiiguaga. **9** Andū a ndūrīrī ciothe nīmonganīte hamwe, nao

andū a mabūrūri makagomana. Nī mündū ūrīku wao warathire ūhoro ūyū, na agitwira maündū marīa maari ma tene? Nimarehe aira ao moonanie atī ūhoro ūcio wao warī wa ma, nīguo andū maūguia moige atīrī, “Ūhoro ūcio nī wa ma.” **10** “Inyuī nī inyuī aira akwa,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “O na nī inyuī ndungata ciakwa irīa thuurīte nīgeetha mūmenye, na mūnjitīkie, na mūmenye atī nī nī nī ūrīa we. Mbere yakwa gūtīrī ūngī wombītwo, na gūtīkagīa ūngī thuurīa wakwa. **11** Nīrī-rī, o nī nī nī Jehova, na gūtīrī mūhonokia ūngī tīga nī. **12** Nīrī-rī, nīnguīranīrīe ūhoro, na ngahonokania, na ngoimbūra: Nī mwene, na tī ngai ng’eni rīrī thīnī wanyu. Tondū ūcio, inyuī nī inyuī aira akwa atī nī nī nī Mūrūngu,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **13** “Ī, tī-itherū, kuuma matukū ma tene, nī nī nī ūrīa we. Gūtīrī mündū o na ū ūngīhota kūhonokia mündū kuuma guoko-inī gwakwa. Rīrīa ndeka ūndū-rī, nūū ūngīhota kūgarūra?” **14** Jehova, Mūhonokia wanyu, o Ūrīa Mūtheru wa Isiraēli, ekuuga atīrī, “Nīngatūma mbūtū ya ita yūkīrīre Babuloni nī ūndū wanyu, na ndehe andū othe a Babuloni marī mīgwate, maikūrūkītio na marīkabu irīa makenagio nīcio. **15** Nī nī nī Jehova, Ūrīa Mūtheru wanyu, Mūmbi wa Isiraēli, na Mūthamaki wanyu.” **16** Ū ūguo Jehova ekuuga, o ūcio watemire nīrīa irīa-inī, na agītema gacīra kūdū kūrīa kwarī maaī marī hīnya, **17** ūrīa waguucūrīrīe ngaari cia ita o na mbarathi, na mbūtū cia ita, hamwe na anene a cio, nao magīkoma hau na maticooke kwarahūka rīngī, makīhora biū ta rūtambī rūhoretio. **18** “Tīgai kūrīrikana maündū marīa mahītūkīte; o na tīgai gwīcūūrānia maündū marīa ma tene. **19** Atīrīrī, nīngwīka ūndū mwerū! Rīu no hīndī ūraakunūka; kaī inyuī mūtaraūmenya? Ngwīka atīrī, nīngūtema nīrīa werū-inī, nakuo rūng’ūrī-inī ndūme gūtherūke tūrūū. **20** Nyamū cia gīthaka, ta mbwe na ndundu, nīcīheaga gītīo, tondū nī nī heanaga maaī werū-inī o na rūng’ūrī-inī, ngatūma kūgīe na tūrūū twa kūnyuuagwo nī andū akwa, andū arīa nī thuurīte, **21** andū arīa ndeyūmbīre, nīguo mahunjagīe ūhoro wa ūgooci wakwa. **22** “No rīrī, wee Jakubu ndūrī wangāira, nawe Isiraēli-rī, nīkūnagio ūnogetio nī nī. **23** Inyuī mūtindeheire ng’ōndu cia maruta ma njino, kana mūkandūīthīa na magongona manyu. Nīmūhatīrīrīe na magongona ma mūtu, kana ngamūnogīa na kūmwītia ūbumba. **24** Mūtīrī mwangūrīra ūbumba ūrīa ūrī mūtārarīko mwega, o na kana mūkandutīra maḡuta ma magongona manyu. No rīrī, mehīa manyu nīmandītūhīre na mūkaanogīa na mawaganu manyu. **25** “Nī, o nī mwene, nī nī tharagīa mahītīa maku, mathīre biū, nī ūndū wakwa Nī mwene, na ngaaga kūrīrikana mehīa manyu rīngī. **26** Ta ndīrīkanīa maündū marīa mahītūkīte, na mūreke tūmaārīrīrīe tūrī hamwe; nīngī mūcīre muonanie atī mūtīhītīe. **27** Ithe wanyu wa mbere nīehīrīe; nao andū arīa maaragīa ithenya rīanyu makīnemera. **28** Nī ūndū ūcio-rī, nīngaconorīthīa anene a hekarū yanyu, na ndūme Jakubu anangīke, o nake Isiraēli atuīke wa kūnyararwo.

44 “No rīrī, ta thīkīrīrīa, wee Jakubu, ndungata yakwa, o we Isiraēli, ūrīa nī thuurīte. **2**

Jehova, ūrīa wakūmbire na agīgūthondeka ūrī nda ya maitūguo, o ūrīa ūrīgūteithagīa, ekuuga atīrī: Tīga gwītīgīra, wee Jakubu, ndungata yakwa, o nawe Jeshuruni, ūrīa nī thuurīte. **3** Nīgūkorwo būrūrī ūrīa mūng’aru nīngāūtīrīrīa maaī, nakuo kūdū kūrīa kūmū nīgūgāthereraga tūrūū; naruo rūcīaro rwaku nīngārūtīrīrīa Roho wakwa, nacio nījaro cīanyu ndcīūtīrīrīe kīrathimo gīakwa. **4** Nīmakaingīha o ta nyeki ya gītūamba īkunūkīte, o na kana ta mītī ya mīrībīna irīa īkūrāga hūgūrūrū-inī cia njūū. **5** Mündū ūmwe nīakoiga atīrī, ‘Nī nī wa Jehova’; nake ūrīa ūngī akeītānia na Jakubu; o nake ūngī eyandīke guoko gwake atīrī, ‘Ndi wa Jehova,’ na eette rūtwa rītanītio na Isiraēli. **6** “Atīrīrī, Mūthamaki wa Isiraēli na Mūkūrī wao, o we Jehova-Mwene-Hīnya-Wothe, ekuuga atīrī: Nī nī wa mbere na nī nī wa kūrīgīrīrīa, gūtīrī Ngai ūngī tīga nī. **7** Nūū ūkīhaana ta nī? Nīarekwo oimbūre ūhoro ūcio. Nīaheane ūhoro ūcio na oimbūre arī mbere yakwa, ūrīa gwatarī kuuma rīrīa ndoombire andū akwa a tene, na onanie ūrīa gūgaikara thuurīa-inī; īī, nīakīrathe ūhoro wa maündū marīa magooka. **8** Tīgai kūnīnīa, o na kana mwītīgīre. Gītī ndoimbūrīe maündū maya, na ngīratha ūhoro ūyū kuuma o tene? Inyuī nī inyuī aira akwa. Nī kūrī Ngai ūngī tīga nī? Aca, gūtīrī rwaro rūngī rwa Ihīga, nī ndīrī ūngī njūū.” **9** Andū arīa othe mathondekaga mīhīanano ya kūhooywo nī a tūhū, na indo irīa merīragīrīa mūno itīrī bata. Andū arīa mangārīa ithenya rīao nī atumumu; gūtīrī ūndū mamenyaga, ūguo nīguo ūmaconorīthagīa. **10** Nūū wacūhagīa mūhīanano wa kūhooywo, o na agetūrīa mūhīanano wa gūtwekīo ūrīa ūtangīmūgūna? **11** We na arīa macīhooyaga nīmagaconorīthio; mabundi o nao no andū matarī kīene. Othe nīmongane hamwe na matue itua; nao nīmakanīyītwo nī guoya mūnene na maconorīthio. **12** Mūtūrī wa īgera ooyaga kīndū kīa wīra, na agakīrutīra wīra agagīcina na makara; agathondeka ngai ya mūhīanano na nyondo, akaūtura na hīnya wa guoko gwake. Mündū ūcio ahūūtaga, akoorwo nī hīnya; akaga kūnyua maaī, akaringīka. **13** Mūtharamara aīgaga rūrīgī rwa kūrūngīrīa mūhārī, agacooka agakurura na karamu; mūhīanano ūcio egūthondeka akaūhūūra randa, nīngī akaūthīma gītīhūrūrī, na agacooka kūwacūhīa wega ūhaanane na mūhīanīre wa mündū, o ta mündū ūrī na rīrī wake wothe, nīgeetha ūtūire ihoero-inī rīguo. **14** Mündū aatemīre mītarakwa, na agītīhūrīra mūkarakaba kana mūgandī. Akīreka ūkūrānīre na mītī rīa īngī ya mūtītū, kana akīhaanda mūthengerā, nayo mbura īkūkūrīa. **15** Mūtī ūcio nī wa kuunwo ngū; oyaga imwe agaakīa mwakī, agoota, no irīa īngī agaakīa mwakī, akaruga mīgate. Nīngī gīcūnjī kīmwe agethondekera ngai ya mūhīanano, akamīhooyaga. Ī tī-itherū, athondekaga mūhīanano mūcūhīe akaūnamagīrīra. **16** Nuthu ya ngū agaakīa mwakī nacio; akarugīra irīo ciake ho, na akahīhīrīa nyama ciake ho, akārīa, akahūūna. Nīngī agoota mwakī, akoiga atīrī, “Hī! Nīndaigū ūrugārī; nīndona mwakī.” **17** Ngū irīa cīatīgāra agathondeka ngai, mūhīanano wake wa kūhooya; akaūnamīrīra na akaūtūrīrīa maru. Akaūhooya, akoiga atīrī, “Honokia; wee nīwe ngai yakwa.” **18** Matīrī ūndū mooī, na

matiri undu mamenyaga; maitho mao nimahumbire, ni undu ucio matingona, na meciirha mao nimahingitwo makaaga kumenya matundu. **19** Gutiri mundu ukiraga ageciiria, gutiri mundu uri na uugi kana umenyu oige atiri, "Nuthu ya ngu ndahuthirire na gwakia mwaki; o na ngirugira migate makara-ini macio, na ngicooka ngihihia nyama na ngiria. Ti-itheru no ngithondeke kindu kiri magigi kuuma kuri ngu iria itaigae? Ti-itheru no nyinamirire gicunji kia miti?" **20** Ariaga muhu, ahithithio ni ngoro iria iheenekete; ndangihota kwihonokia, kana oige atiri, "Githi kindu giki kiri guoko gwakwa kwa urio ti maheeni?" **21** "Ririkana maundu maya, wee Jakubu, o we Israeli, tondu uri ndungata yakwa. Ni ni ndakumbire, wee uri ndungata yakwa; atiri, wee Israeli, ndikaariganirwo niwe. **22** Ninjeheretie mahitia maku magathira biu, o ta uria itu ria mbura rithiraga, mehia maku ngamaniina ta kibii kia ruciani. Njookerera tondu ningukuirite." **23** Wee iguru ina ni gukena, nigukorwo ni Jehova wikite undu uci; nawe thi uri rungu rwa iguru-ri, anirira. Na inyu irima-ri, inai rwimbo, o na inyu mititu na miti yanyu yothe inai, nigukorwo Jehova niakuirite Jakubu, na akoonania riiri wake kuu Israeli. **24** "Jehova, Mukuri waku, uria wakumbire nda ya maituigo, ekuuga atiri: "Ni ni ni Jehova uria wombire indo ciothe, uria watamburukirie iguru ndi nyiki, uria waaranirire thi ndi nyiki, **25** ni ni ngiragirira ciama cia anabii a maheeni, nao araguri ngamaturia irimu, ningi ngagarura uugi wa aria oogi, ngaitia urimu mutheri. **26** Ni ni njikagira ciugo cia ndungata ciakwa hinya, na ngahingia urathi wa atumwo akwa, na ha uhoro wa Jerusalem ngoiga atiri, 'Nirigatuirwo,' na ha uhoro wa matuura ma Juda ngoiga atiri, 'Nimagaakwo,' o na kundu gwakuo kura kwanangitwo ngoiga atiri, 'Ningagucokereria.' **27** Ni ni njiraga maai ma kura kuriku atiri, 'Huai, na ningahuthia turui twanyu.' **28** Ni ni njugaga uhoro wa Muthamaki Kurusu atiri, 'Niwe murithi wa mburi ciakwa, na niwe ukaahingia uria wothe nyendaga wikwo; Niakoiga uhoro wa Jerusalem atiri, 'Niriakwo,'" na ha uhoro wa hekaru oige atiri, "Mithingi yayo niyakwo.""

45 Atiriri, uyü niguu uhoro uria Jehova areera Kurusu, uria wake mutirire maguta, o uci ni nyitite guoko gwake kwa urio niguu ndoorie nduriri iria iri mbere yake, na njaure athamaki indo ciao cia mbaara, nigeetha ndimuhingirire mirango mbere yake, na niguu ndakanakore ihingo ihingitwo: **2** Ningagutongoria na ningaranga irima; ningoinanga ihingo cia gicango, na ndinangie migiko ya kigera. **3** Ningakuhe igiina iria ihithitwo nduma-ini, ngihe utonga uria muhithe, niguu umenye ati ni ni ni Jehova, o we Ngai wa Israeli, uria ugwitite na ritwa riaku. **4** Ningwitite na ritwa riaku, ni undu wa ndungata yakwa Jakubu, o na ni undu wa Israeli uci ni ndthuurire, na ngakuhe ritwa ria gitio, o na gutuika wee ndunjui. **5** Ni ni ni Jehova, na gutiri ungi; tiga ni gutiri Ngai ungi. Nindirikuongagirira hinya, o na gutuika wee ndunjui, **6** nigeetha kuuma irathiro ria riua nginya ithuuro riaro, andu mamenye ati gutiri ungi tiga ni. Ni ni ni

Jehova, na gutiri ungi. **7** Ni ni ndumaga kugie utheri, o na ngatuma kugie nduma, ni ni ndehaga ugaaciru na ngatuma kugie mwanangiko; Ni ni, Jehova, uria wikaga maundu macio mothe. **8** "Atiriri inyu iria iguru, urirai thi uthingu; o na inyu matu ma mbura itirirai thi uthingu. Thi nayo nyathamie kanua, naguo uhonokio niukunike, umere, ukuranire na uthingu. Ni Jehova-ri, ni ni ndumite igie kuo. **9** "Uria ugianaga na Mumumbi, ka ar na haaro-il Ucio ahaana o ta rugio thini wa ngio iria iri thi. Riumba riahota kura uria umbaga indo nario atiri, 'Ni kii kiu uromba?' O na kana wira waku no uge atiri, 'Ndar na moko?' **10** Hi, ka uria uragia ithe atiri, 'Ni kii kiu wagire?' kana akooria nyina atiri, 'Ni kii kiu wacia?' Ka ar na haaro-il! **11** "Jehova, Uria Mutheru wa Israeli, na Mumumbi wake, ekuuga atiri: Ha uhoro ukoni maundu maria magooka-ri, anga no mukinjurie uhoro wa ciana ciakwa, kana munjathire wira wa moko makwa? **12** Ni ni ndombire thi, na ngumba andu aria maru kuo. Moko makwa nimo maatamburukirie kuu iguru, na ngiatha mbutu cia iguru igie ho. **13** Ningarahura Kurusu ni undu wa uthingu wakwa: Ningatuma mithire yake irungirire. We niagaaka itura riakwa riria inene ringi, na ohorithie andu akwa aria matahitwo, no riri, matikaturirwo kindu gia kumakura kana marutirwo kithe, uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga." **14** Jehova ekuuga atiri: "Maciaro ma buriri wa Misiri, na indo cia wonjorithia cia Kushi, o na andu acio araihu na Sabea, nimagooka kuri we matuie aku; nimagakuuma thuutha, na moko kuri we mohetwo na mnyororo. Nimagakunamirira, maguthaithe, makwire atiri, 'Ti-itheru Murungu ar hamwe nawe, na gutiri ungi tiga we; ti-itheru gutiri ngai ingi.'" **15** Ti-itheru wee uri Murungu uria ukaraga ehithie, We Ngai na Muhonokia wa Israeli. **16** Aria othe mathondekaga mihiano ya kuhooyo nimagaconorithio na manyararithio; makomagara mathii manyararithio othe hamwe. **17** No riri, Israeli niakahonokio ni Jehova na uhonokio wake uria uturaga tene na tene; wee ndugaconorithio kana unyararithio nginya tene na tene. **18** Nigukorwo Jehova ekuuga atiri, uci wombire iguru, o we Ngai, o uci wombire thi na akimithondeka, agicooka akimurumia wega; na ndaamumbire iture iri utheri, no aamumbire ituragwo ni andu; we ekuuga atiri: "Ni ni ni Jehova, na gutiri ungi. **19** Ndir ndaaria na hito, ndi handu buriri-ini uri nduma; ndiri ndeera njiaro cia Jakubu atiri, 'Nongorai o uguo tuhü.' Ni Jehova, njaragia uhoro wa ma; nyumburaga maundu maria magirire. **20** "Cookanirai hamwe, muike; unganai, inyu aria murite kuuma kuri nduriri. Kwaga umenyi-ri, ni andu aria makuuga mihiano ya kuhooyo wa miti, na makahooya ngai itanghota kumahonokia. **21** Umburai uhoro wa uria gugaikara, na muheane, na andu marekwo maciare maru hamwe. Nuu waheanire uhoro uyü kuuma o tene? Ningi nuu waumburite matuku-ini macio ma tene muno? Githi ti ni, ni Jehova? Gutiri Ngai ungi tiga ni, Murungu muthingu na Muhonokia; ti-itheru gutiri ungi tiga ni. **22** "Atiriri, inyu ituri ciothe cia thi, njookerera muhonokio, nigukorwo ni ni ni Murungu, na gutiri ungi tiga ni. **23** Nindhithie

ngĩgwetaga rĩitwa riakwa nĩ mwene, naguo ũhoro ũkoima kanua gakwa na kihooto, naguo ndũkagarũrũka o na atĩa: Maru mothe nimagaturio mbere yakwa; nacio nĩmĩ ciothe nĩckeehĩta na rĩitwa riakwa. **24** Nimakaaria ũhoro wakwa, moige atĩrĩ, ‘Ūthingu na hinya cionekaga harĩ Jehova o we wiki.’” Andũ arĩa othe maarakarire makĩmũkĩrĩra, nĩmagooka harĩ we maconorithio. **25** No njjaro ciothe cia Isiraeli nĩkoonekaga irĩ na ũthingu nĩ ũndũ wa Jehova, na niigakena mũno.

46 Atĩrĩrĩ, Beli nĩinamĩrĩire, nayo Nebo ikahocerera; mĩhianano yacio ya kũhooyo ikuuagwo nĩ nyamũ cia mũtĩtũ o na ng’ombe. Mĩhianano iyo mĩacũhie ikuuagwo kũndũ na kũndũ nĩũtuĩkite mĩrigo mĩritũ, mĩrigo ya kũnogia nyamũ iria imikuuaga. **2** Nyamũ icio na ngai icio cia kũhooyo irainamĩrĩra hamwe; ciothe ikaremwo nĩkũhonokia mĩhianano iyo ikuuĩtwo, nacio nyene igatahwo igatwarwo ũkumbo-inĩ. **3** “Atĩrĩrĩ, ta thikĩrĩriai, inyuĩ nyũmba ya Jakubu, inyuothe matigari ma nyũmba ya Isiraeli, o inyuĩ arĩa ndũire nditikĩte kuuma rĩria mwarĩ nda cia manyina manyu, na ngatũra ndĩmũkuuĩte kuuma rĩria mwaciariirwo. **4** O na ũkũrũ-inĩ wanyu, no nĩ, o na rĩria mũgaakorwo mũri na mbũ, nĩ nĩ nĩ ngũmũtũria muoyo. Nĩ nĩ ndaamũmbire, na nĩ nĩ ngũtũra ndĩmũkuuaga, nĩ ti-itherũ nĩ nĩ ngũmũtũria muoyo na ndĩmũhonokagje. **5** “Nĩ-rĩ, mũngĩngerekania na ũ kana nũũ mũngĩnjiganania nake? Mũngĩhianania na ũ nĩguo tũgerekano nake? **6** Andũ amwe matĩrũraga thahabu kuuma mondo-inĩ ciao, na magathima betha na ratiri; magacooka makaandika mũturi wa thahabu amĩthondeke itũike mĩhianano wa ngai yao, nao magacooka makamĩinamĩrĩra, makamĩhooya. **7** Mũhianano ũcio maũigagĩrĩra ciande ciao, makaũkuua; makaũiga handũ haguo, ũgaikara ũrugamĩte o hau. No ndũngĩhota kuuma hau wĩtware. O na mũndũ angũkaĩra-rĩ, ndũngĩcookia, kana ũhonokie mũndũ ũcio kuuma mathĩna-inĩ make. **8** “Inyuĩ aremi aya, ririkanai ũndũ ũyũ, na mũwĩkire meciiria-inĩ manyu, mũtũge ngoro-inĩ. **9** Ririkanai maũndũ marĩa mahĩtũkite, marĩa ma tene; nĩ nĩ nĩ Mũrungu, na gũtirĩ ũngĩ tiga nĩ; nĩ nĩ nĩ Ngai, na gũtirĩ ũngĩ ũhaana ta nĩ. **10** Nĩ menyithanagia maũndũ marĩa mageekĩka marigĩrĩrio-inĩ kuuma o kĩambĩrĩria, namo maũndũ marĩa magooka ngamamenyithania kuuma o tene. Ngoiga atĩrĩ: ũria ndũite niũkahinga, namo maũndũ mothe marĩa nyendaga gwĩka-rĩ, no mo ngeeka. **11** Nĩngeeta nyoni ndĩa nyama kuuma mwena wa irathĩro; nĩngeeta mũndũ wa kũhinga maũndũ marĩa ndũite gwĩka kuuma bũrũri wa kũraya. ũria njugĩte nĩngahingia; ũndũ ũria ndicĩrĩrite gwĩka nĩngawĩka. **12** Ta thikĩrĩriai, inyuĩ andũ a ngoro nyũmũ, o inyuĩ mũraihanĩrĩrie na ũhoro wa ũthingu. **13** Nĩngũreharehe ũthingu wakwa hakuhi, ndũrĩ kũraya; o naguo ũhonokio wakwa ũgũũka o narua. ũhoro wa ũhonokio wakwa ngũwathĩrĩra Zayuni, na njathĩrĩre riiri wakwa kũrĩ Isiraeli.

47 “Atĩrĩrĩ, harũrũka ũikare thĩ rũkũngũ-inĩ, wee Mũĩrĩtu Gathirange wa Babuloni; ikara thĩ ũtaikarĩre giti kĩa ũnene, wee Mwarĩ wa andũ a Babuloni.

Ndũgacooka gũtuĩka mũndũ wa kũmenyererwo, kana mũndũ mũnyoroku ũtarĩ ũndũ angĩkĩra. **2** Oya mahiga ma gĩthĩ, ũthĩe mũtu; eharia gĩtambaya gia kwĩhumbira ũthĩ. Heta nguo ciaku na ũguũire magĩrũ maku, ũtoboke maa-inĩ ũringe tũrũũ. **3** Nĩũkarutwo nguo ũtigwo njaga, ũikare ũconorithio. Nĩngĩrĩhĩria, na gũtirĩ mũndũ ngaiguĩra tha.” **4** Mũkũũri witũ, Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩrio Rĩitwa riake, nĩwe ũria Mũtheru wa Isiraeli. **5** “Wee Mwarĩ wa andũ a Babuloni, ikara thĩ ũkirĩte ki, ũthĩ ũkinye nduma-inĩ; ndũgacooka gwĩtwo mũthamaki-mũndũ-wa-nja wa gwatha mothamaki. **6** Nĩkũrakara ndaarakarĩtio nĩ andũ akwa, na ngĩtuma igai riakwa rĩthaaha; ngĩmaneana moko-inĩ maku, nawe ũkiaga kũmaiguĩra tha. O na andũ arĩa akũrũ ũkĩmaiguĩrĩra icooki iritũ mũno. **7** Nawe ũkiuga atĩrĩ, ‘Ngũtũũra ndĩ mũthamaki-mũndũ-wa-nja nginya tene!’ No wee ndũigana gĩcũũrania maũndũ maya, o na kana wĩciirie ũria ũhoro wamo wa kũrigĩrĩra ũgaikara. **8** “Na rĩrĩ, ta thikĩrĩria, wee wendete ikeno, na ũikaraga ũtarĩ ũgwati ũngĩtĩgĩra, na ũkeĩraga atĩrĩ, ‘Nĩ no nĩ, na gũtirĩ ũngĩ tiga nĩ. Nĩrĩ hĩndĩ ngaatũka mũtumia wa ndigwa, kana meye ũhoro wa gũkũrwo nĩ ciana.’ **9** Maũndũ macio meerĩ nĩmagũgũkorerera o rĩmwe, mũthenya o ro ũmwe; nĩũgakuĩrwo nĩ ciana, na ũtũike mũtumia wa ndigwa. Maũndũ macio magaagũkorerera na ũiyũru biũ, o na gũtuĩka ũrĩ na ũrogi mũingĩ, na ũgo waku ũkaingĩha mũno. **10** ũtũire wĩhokete waganu waku, ũkoiga atĩrĩ, ‘Gũtirĩ mũndũ ũnyonaga.’ ũũgĩ na ũmenyo waku nĩkũhĩthagĩa rĩria ũkwĩra atĩrĩ, ‘Nĩ no nĩ, na gũtirĩ ũngĩ tiga nĩ.’ **11** Nĩ ũndũ ũcio mwanangiko nĩũgagũkora, na ndũkaamenya ũria ũngĩtũrĩra. Nĩũgakererwo nĩ mũtino ũria ũtangĩhota gwĩkũũra kuuma kũrĩ guo; nĩngĩ nĩũgakererwo o ro rĩmwe nĩ ihooru rĩa maũndũ ũterĩgĩrĩre. **12** “Wee thĩ na mbere na ciama ciaku cia ũgo, na ũrogi waku mũingĩ ũria ũtũire wĩkaga kuuma ũrĩ mũnini. No gũkorwo hihĩ nĩũkona kĩguni kĩa mo, kana hihĩ ũtũme kũgĩe na itua-nda inene. **13** Irĩa iria ciothe ũheetwo no gũkũnogia ikũnogetie! Ago aku arĩa maroraga igũrũ matu-inĩ nĩmeyumĩrie, acio matũragia njata na makaratha mohoro o mwerĩ, o mwerĩ-rĩ, nĩmagĩkũhonokie kuuma kũrĩ maũndũ marĩa megũgũkorerera. **14** Ti-itherũ, andũ acio mahaana ta itira iria itigĩtwo mũgũnda; nĩgũcinwo magaacinwo nĩ mwaki mathire. Matikahota kwĩhonokia kuuma kũrĩ hinya wa rũrĩrĩmbĩ rwa mwaki, nĩgũkorwo hatigaakorwo makara mangiotwo mwaki; hatiri mwaki haha ũngiotwo. **15** ũguo noguo mangĩgwĩkĩra, aya mwanarutithania wĩra na mĩkonjorithia nao kuuma rĩria warĩ mũnini. O mũndũ wao athiiga o na mbere kũhĩtia; gũtigakorwo mũndũ o na ũmwe ũngĩgĩkũhonokia.

48 “Atĩrĩrĩ, we nyũmba ya Jakubu, ta thikĩrĩria ũhoro ũyũ, o wee wĩtanagio na rĩitwa rĩa Isiraeli, na uumĩte rũciaro-inĩ rwa Juda, o inyuĩ mwĩhĩtaga mũkĩgwetaga rĩitwa rĩa Jehova, na mĩkahooya Ngai wa Isiraeli, o na gũtuĩka mũtĩmũhooyaga na ma kana na ũthingu, **2** nĩgũkorwo inyuĩ mwĩtaga atũuri a itũũra rĩria inene itheru, na mũkehoka Ngai wa Isiraeli, o ũcio rĩitwa riake arĩ Jehova Mwene-Hinya-Wothe: **3** O

tene nindarathire ūhoro wa maündū marīa magooka, ngīmaaria na kanua gakwa na ngītumo mamenyeye; o na ro rīmwe ngīmahingia, namo magīkīka. **4** Nīgūkorwo nīndamenyaga atī wee ūrī mūremi mūno, nayo ngingo yaku īkahaana ta rūga rūmū rwa kīgera, naguo thīthi waku ūgatuika ta gīcango. **5** Nī ūndū ūcio ndakwīrīre maündū maya o tene; ngīkwīra ūhoro wamo mataanekīka, nīgeetha ndūkanoige atīrī, ‘Mīhianano yakwa ya kūhooyo nīyo īkīte maündū macio; mīhianano wakwa wa gwacūhio, na ngai yakwa ya kīgera nīcio ciathanire ūhoro wamo.’ **6** Kūigua nīmīguīte maündū macio; ta kīmarorei mothe. Gīthī mūtīkamoiwūra atī nīguo matarī? “Kuuma rīu ndūkīwīraga ūhoro wa maündū merū, ngakwīra ūhoro wa maündū mahithe, o marīa wee ūtooi. **7** Maündū macio mathondeketwo o rīu, na tī ma tene; ndūrī waigua ūhoro ūcio, waūigua ūmūthī. Nī ūndū ūcio ndūngiuga atīrī, ‘Maündū macio nīndamenyete ūhoro wamo.’ **8** Wee ndūrī waigua kana ūkamenya; kuuma o tene matū maku matīrī mahingūka. Nīnjūū wega ūrīa ūrī mūndū mūgarū, o na atī kuuma waciwarwo wetīrwo mūremi. **9** Nīngwamba kūrīgamia mang’ūrī makwa nī ūndū wa rīitwa rīakwa, na tondū wa ūgooci wakwa ndīgīrīre mang’ūrī macio matīgagīkore, nīguo ndīgakūniine biū. **10** Atīrīrī, nīngūtheretie o na gūtuika tī ta ūrīa betha ītheragio; wee-rī, ngūgeretie thīnī wa icua rīa mīnyamaro. **11** Nī ūndū wakwa nī mwene, ī tī-ītherū, nī ūndū wakwa nī mwene-rī, nīngeeka ūndū ūcio. Nī mwene-rī, ndaahota atīa gwītīkīria rīitwa rīakwa rīthaahio? Rīiri wakwa ndīkaūhe mūndū ūngī. **12** “Atīrīrī, wee Jakubu, ta thīkīrīria, o na wee Isīraelī ūrīa nī njītīte: Nī nī nī Ngai; nī nī wa mbere, o na nīngī nī nī wa kūrīgīrīria. **13** Guoko gwakwa kīūmbe nīkua kwahaandire mīthingi ya thī, na guoko gwakwa kwa ūro gūgītambūrūkia matu; rīrīa ndaameta, mothe marīgumaga o hamwe. **14** “Cookanīrīrai hamwe inyuothe na mūthīkīrīrie: Nī mīhianano īrīkū ya kūhooyo īrī joimbūranīra maündū macio? Mūndū ūrīa Jehova ethuurīre manyīitanīre nake nīwe ūkaahingia muoroto wake wa gūkīrīra būrūrī wa Babuloni; guoko gwake nīkua gūgookīrīra andū a Babuloni. **15** Nī, o nī-rī, nīnjarītie; ī nīguo, nī nī ndīmwtīte, na nīngamūrehe, na nīakagaacīra wīra-inī wake. **16** “Nguhīrīria mūthīkīrīrie ūhoro ūyū: “Kuuma o kīambīrīria ndīrī ndaaria ūhoro na hitho; maündū macio makīoneka, nī ngoragwo ho.” Na rīu Mwathani Jehova nīwe ūndūmīte, we mwene o na Roho wake. **17** Jehova, o we Mūkūūrī waku, o we Mūtheru wa Isīraelī, ekuuga atīrī: “Nī nī nī Jehova Ngai waku, ūrīa ūkūrūtaga maündū marīa makwagīrīre, na nowe ūkuonagīrīria nīra īria wagīrīrwo nīkūgera. **18** Naarī korwo nīmwaiguīte maathani makwa, thayū wanyu ūngīahaanire ta rūū rūgūtherera, naguo ūthingu wanyu ūhaane ta makūmbī ma īria-inī. **19** Njīaro cianyu īngāingīhire o ta mūthanga, nacio ciana cianyu cingīhe ta hīndī cia mūthanga īria itangītarīka; rīitwa rīao rītingīkaaniinwo, kana rīanangwo, rīeherio mbere yakwa.” **20** Umāi būrūrī wa Babuloni, mwīthareī, muume kūrī andū a Babuloni! Anīrīrai ūhoro ūyū na kayū kanene mūkenete, na mūhunje ndūmīrīri īno.

Mītūmeī nginya iturī-inī cia thī; ugai atīrī, “Jehova nīakūūrīte ndungata yake Jakubu.” **21** Matianyootire hīndī īria aamatoongoreirie werū-inī; nīamarutīrie maī kuuma rwaro-inī rwa ihiga; o na nīngī agīatūra rwaro rwa ihiga, namo maī makīuma ho. **22** Jehova ekuuga atīrī, “Andū arīa aaganu matīkagīa na thayū o na rī.”

49 Atīrīrī, inyū mūtūūruga icīgīrīra-inī ta thīkīrīria; o na inyū andū a mabūrūrī ma kūrāya ta iguai: Jehova aanjītire itarī mūciare; ndī o nda ya maitū nīguo aanjītire na rīitwa rīakwa. **2** Nīatūmire kana gakwa gatūike ta rūhīū rūgū rwa njora, na akīhitha kīrūrū-inī gīa guoko gwake; agīthondeka ta mūguī mūnyoroku, na akīhitha thiaka-inī wake. **3** Agīcooka akīnjīra atīrī, “Wee Isīraelī, nīwe ndungata yakwa, andū nīmarīngocoga nī ūndū waku.” **4** No ngiuga atīrī, “Nī ndutīte wīra wa tūhū; hūthīrīte hīnya wakwa wothe nī ūndū wa maündū matarī kīguni na ma tūhū. No rīrī, ūhoro wakwa wa gūtūrwo cīra na kīhooito uumaga harī Jehova, narīo īrīthī rīakwa rīrī na Ngai wakwa.” **5** Na rī-rī, Jehova ūrīa wanyūmbire ndī nda ya maitū nduice ndungata yake, nīguo hūndūre Jakubu, ndīmūcooke harī we, na njookanīrīrie Isīraelī harī we, nīgūkorwo ndī mūtūku maitho-inī ma Jehova, na Ngai wakwa agakorwo arī hīnya wakwa, **6** Jehova ekuuga atīrī: “Nī ūndū mūhūthū harīwe gūtūika ndungata yakwa, ya gūcookereria mīhīrīga ya Jakubu, na kūhūndūra matīgarī ma Isīraelī marīa ndīgtīrīrie. Nīngī nīngatūma ūtuīke ūtherī wa gūtherera andū a ndūrīrī, nīgeetha ūtware ūhonokio wakwa iturī-inī ciothe cia thī.” **7** Jehova, Mūkūūrī wa Isīraelī, o we ūrīa Mūtheru wa Isīraelī, ekwarīria ūrīa ndyurare na agathūūrwo nī ndūrīrī, akeera ūrīa ndungata ya aathanī atīrī, “Athamaki marīkuonaga magakūrīgumīra, aanake a athamaki makuona magakūinamīrīra, nī ūndū wa Jehova, ūcio mwīhokeku, o we ūrīa Mūtheru wa Isīraelī, ūrīa ūgūthuurīte.” **8** Jehova ekuuga atīrī, “Hīndī ya gwītīkīrīka, nīngagūcookeria ūhoro, naguo mūthenya wa kūhonokania, nīngagūteithia; nīndīkūmenyagīrīra, na nīngūkūheana ūtuīke wa kūrīkanīra kīrīkanīro na andū anyu gīa kūmacookeria būrūrī, na ūtūme megwatīre īgai rīa kūndū kūrīa gwatīgīrwo gūkīrīre īhooru, **9** na nīngī wīre andū arīa mohetwo atīrī, “Thīī, nīmūhorwo,’ nao arīa maīkarīte nduma-inī ūmeere atīrī, ‘Umīrai ūtherī-inī!’ “Makaarīthagio mīkīra-inī ya njīra, na moonage gīa kūrīa tūrīma-inī tuothe tūrīa tūtārī kīndū. **10** Matīkaahūta kana manyoote, kana macīno nī ūrugarī wa werū-inī o na kana mahīe nī rīua. Nīgūkorwo ūrīa ūmaiguagīra tha nīwe ūkaamoonia njīra na amatongoragīe amatware ithīma-inī cia maai. **11** Nīngatūma kūgīe njīra īrīma-inī ciakwa ciothe, nacio barabara ciakwa īria njārī ciambatīrio na īgurū. **12** Atīrīrī, magooka moimīte kūndū kūrāya: amwe makōima gathīgathīni, na amwe moime ithūro, na arīa angī moime rūgongo rūa Sīnīmu.” **13** Wee īgurū, anīrīra nī gūkena; nawe thī ūcanjamūke, na inyū īrīma-rī, īnai rīwīmo! Nīgūkorwo Jehova nīahooretie andū ake, no andū ake arīa anyarīire akamaigūra tha. **14** No rīrī, Zayūmī oigire atīrī, “Jehova nīandiganīrīre, Mwathani nīariganīrwo

nĩ nĩ.” **15** “Nyina wa mwana-rĩ, no ariganĩrwo nĩ mwana ūria arongithia, na aage kũguĩra tha mwana ūria aciarĩte? Hihi no kũhoteke ariganĩrwo, no nĩ ndikaariganĩrwo nĩwe! **16** Atĩrĩrĩ, ngururĩte mũhiano waku hĩ-inĩ ciakwa, nacio thingo ciaku ikoragwo mbere yakwa hĩndĩ ciothe. **17** Ariũ aku mahiũhĩte magĩcookaga kũrĩ we, nao arĩa makwanangĩte nĩmarakũũrĩra. **18** Tiira maitho maku wĩrorere kũndũ guothe; ariũ aku othe maracookanĩrĩra hamwe moke harĩwe.” Jehova ekuuga atĩrĩ, “Ti-itherũ o ta ūria nĩ ndũũraga muoyo-rĩ, ūkaamehumba othe ta mathaga; ūkaamehumba o ta ūria mũhiki egemagia na mathaga make. **19** “O na gũtuĩka nĩwanangĩtuo ūgakira ihooru, o naguo bũrũri waku ūkonũhwo-rĩ, bũrũri ūcio nũkanyĩiha wage kũiganĩra andũ arĩa matũũraga kuo, nao arĩa magũtambuurangĩte magaakorwo maingatĩtuo magathĩĩ haraaya nawe. **20** Ciana iria ciaciariĩrwo bũrũri ūria watahĩrwo, ikoiga kũĩguuga atĩrĩ, ‘Bũrũri ūyũ nĩ mũnini, ndũngĩtũigana, tũhe kũndũ kũngĩ gwa gũtũũra.’ **21** Hĩndĩ iyo nũũkeyũria na ngoro yaku atĩrĩ, ‘Nũũ wanjariĩre ciana ici, kuona atĩ nĩndakũĩrĩrwo nĩ ciana ciakwa, ngĩtigwo ta ndĩ thaata; ndaarĩ nũtahe na ngamenwo. Nũũ warerire ciana ici? Nĩ ndatigĩrwo nyiki, no rĩrĩ, ciana ici ciũmĩte nakũ?’” **22** Mwathani Jehova ekuuga ūũ: “Atĩrĩrĩ, nĩngeeta ndũrĩrĩ, njooke nyambararĩe bendera yakwa kũrĩ andũ a mabũrũri; nao nĩmakarehe ariũ aku mamakuũite na moko, na makuue airĩtu aku na ciande ciao. **23** Athamaki nĩo magaatũika mathoguo ma gũkũrera, na atumia ao matũike ta aa maitũguo a gũkũrera. Nĩmagakũnamĩrĩra maturumithĩtie mothũ mao thĩ, na nĩmagacũna rũkũngũ rũrĩa rũrĩ magũrũ-inĩ maku. Hĩndĩ iyo nũũkamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova; arĩa manjĩhokaga matigaacoonoka.” **24** Anga njamba irĩ hinya no itunywo indo iria itahĩte, o na kana andũ arĩa maanyĩitĩtuo mahonokio kuuma kũrĩ andũ karau? **25** No rĩrĩ, Jehova ekuuga atĩrĩ: “ĩ, njamba cia ita nĩgatunywo andũ arĩa ciohete mĩgwate, na indo iria itahĩtuo itunyanwo kuuma kũrĩ andũ arĩa karau; nĩngahũũrana na andũ arĩa mahũũranaga nawe, na nĩngahonokio ciana cianyu. **26** Nĩngatũma andũ arĩa makũhinyagĩrĩria marĩe nyama cia mĩrĩrĩ yao; makaarĩo nĩ thakame yao ene o ta marĩtuo nĩ njoohi. Nao andũ othe nĩmakamenya, atĩ nĩ, Jehova, nĩ nĩ Mũhonokio waku, na Mũkũĩri waku, o nĩ ūria Mwene-Hinya wa Jakubu.”

50 Jehova ekũũria atĩrĩ, “Marũa marĩa maitũguo aaheirwo ma gũtigana nake, o macio monanagia atĩ nĩndamũteire-rĩ, marĩ hao? Kana nĩ mũndũ ūrĩkũ wa aria ndaarĩ thĩĩri na no ndakwendeirĩe? Nĩ ūndũ wa mehĩa manyu-rĩ, nĩkĩo mwendirio; nĩ ūndũ wa ūria mwagararĩte watho, nĩkĩo nyina wanyu aateirwo. **2** Rĩrĩa ndokire-rĩ, nĩ kĩĩ gĩatũmire haage mũndũ o na ūmwẽ? Nĩngĩ rĩrĩa ndetanire-rĩ, nĩ kĩĩ gĩatũmire haage mũndũ o na ūmwẽ wanjĩĩkĩre? Kai guoko gwakwa gwakuhĩhĩte, nĩguo kũremwo nĩkũmũkũũra? Nĩ hinya njagĩte wa kũmũhonokio? Ikũũma rĩakwa rĩkĩ nĩrĩtũmaga iria rĩhũe, o na ngatũma njũũ itũike werũ; thamaki ciakuo ikabutha nĩ kwaga maaĩ, na igakua nĩ nyoota. **3** Nĩ hĩmbaga igũrũ nguo ya nduma, na ngarĩkunĩkĩra na nguo ya ikũnia.” **4** Mwathani Jehova

nĩaahehe rũrĩmĩ rwa andũ arĩa marutĩtuo maũndũ, nĩguo menyage ūria ciugo ciakwa ingĩhota gũteithia andũ arĩa anogu. Anjarahũraga rũciĩni o rũciĩni, akaarahũra matũ makwa thĩkĩrĩre nĩguo ndũrũte ta andũ arĩa marutagwo maũndũ. **5** Mwathani Jehova nĩahingũrĩte matũ makwa, na nĩ ndĩrĩ ndamũremera; ndicookete na thuuha. **6** Ndaneanire mũgongo wakwa kũrĩ andũ arĩa maahũũraga, kĩreru gĩakwa ngĩkinengera arĩa maangũũraga nderu; ndiahĩthire ūthũ wakwa atĩ nĩguo ndikanyũrũrio, kana ndĩge gũtũũrwo mata. **7** Tondũ Mwathani Jehova nĩwe ūndeithagia-rĩ, ndĩrĩ hĩndĩ ngaacoronithio. Nĩ ūndũ ūcio ndũmĩte ūthũ wakwa ūikare ūũmĩte o ta ihiga rĩa nyaĩgĩ, na nĩnjũũ ndĩrĩ hĩndĩ ngaacoronithio. **8** Nĩngĩ ūria ūnduũaga mũthĩngu arĩ hakuhĩ. Nũũ ūngĩgĩthĩtangã? Nĩoke tũrũgamane nake! Nĩngĩ ūria ūngĩnjĩrĩthia akĩrĩ we ū? Mũndũ ūcio nĩarekwo akĩng'ethere! **9** Atĩrĩrĩ, Mwathani Jehova nĩwe ūndeithagia. ūria ūngĩndũ mwĩhia akĩrĩ ūũ? Andũ acio othe magaaathira o ta ūria nguo ithiraga; makaarĩo nĩ memenyi, mathire biũ. **10** Nũũ thĩĩnĩ wanyu wĩtigĩrĩte Jehova, na wathĩkagĩra kiugo kĩa ndungata yake? Mũndũ ūria ūthĩiagĩra nduma-inĩ, ūria ūtarĩ na ūtheri, nĩakĩĩhoke rĩtwa rĩa Jehova, na egiritanie na Ngai wake. **11** No rĩrĩ, rĩu inyuũ arĩa othe mwakagia mwaki, na mũkehe imũrĩ igwakana-rĩ, thĩĩ, mũgerere ūtheri-inĩ wa mwaki wanyu, na wa imũrĩ cia mwaki ūria mũgwatĩtie. ūndũ ūyũ nĩguo mũkaamũkĩra kuuma guoko-inĩ gwakwa: Mũgaakoma thĩ na mĩnyamaro.

51 “Atĩrĩrĩ, inyuũ mũrũmagĩrĩra maũndũ ma ūthĩngu ta thĩkĩrĩriai, o inyuũ mũrongoragia Jehova: Rorai rwaro rwa ihiga rũria mwarutĩrwo, o na kĩenjero kĩa mahiga kĩrĩa mwenjĩrwo; **2** ta rorai ĩburahĩmu, o we ithe wanyu, o na Sara, ūria wamũciarire. Nĩgũkorwo hĩndĩ irĩa aarĩ o wiki nĩguo ndamwĩtĩre, na ngĩmũrathĩma, ngĩtũma aĩngĩhe. **3** Ti-itherũ Jehova nĩakahooreria Zayunĩ, o na ahoorerie kũndũ gwakuo kũria kwanangĩtuo; werũ wakuo akaatũta o ta Edeni, na rũng'ũrĩ rwakuo arũtue o ta mũgũnda wa Jehova. Kũu gothe gũkaiyũra gĩkeno, na gũcanjamũka ngoro, na gũcookagia ngaatho, o gũkĩinagwo nyĩmbo. **4** “Inyuũ andũ akwa ta thĩkĩrĩriai, na inyuũ rũrĩrĩ rwakwa, njiguai: Nĩgũkorwo watho ūkoima harĩ nĩ; nakĩo kĩhooto gĩakwa nĩkĩo gĩgaatũika ūtheri wa ndũrĩrĩ. **5** Ūhoru wakwa wa ūthĩngu nĩũrooka o na ihinya, nakuo kũhonokania gwakwa kũrĩ hakuhĩ kuoneka, o nakuo guoko gwakwa nĩkũo gũgaatũira andũ a ndũrĩrĩ ciira wa kĩhooto. Andũ a icĩgĩrĩra-inĩ nĩ nĩ magaacũthĩrĩria na meterere guoko gwakwa marĩ na mwĩhoko. **6** Tiirai maitho manyu na igũrũ, na mũrore thĩ irĩa irĩ mũhuro; igũrũ rĩkaabuĩria o ta ndogo, nayo thĩ ithire o ta ūria nguo ithiraga, nao atũrĩ arĩo makuage o ūguo ta ngĩ. No rĩrĩ, ūhonokio wakwa nĩwagũtũũra nginya tene, naguo ūthĩngu wakwa ndũrĩ hĩndĩ ūgaathira. **7** “Ta njiguai, inyuũ andũ arĩa mũũrĩ ūhoru wa ūthĩngu, o inyuũ andũ arĩa mũrũmĩtie watho wakwa ngoro-inĩ cianyu: Mũtĩgetĩgĩre kũmenwo nĩ andũ, o na kana mũmakio nĩ irumi iria mamũrumaga nacio. **8** Nĩgũkorwo makaarĩo nĩ memenyi mathire biũ o ta nguo; na marĩo nĩ igunyũ o ta marĩ guoya wa

ng'ondu. No riri, uhoro wakwa wa uthingu ni wa gutuura nginya tene, nagu uhonokia wakwa utuure nginya njjarwa-ini ciothe." 9 Arahuka, arahuka! Wikipire hinya, wee guoko kwa Jehova; arahuka o ta uria waarahukire matuku maria ma tene, warahuke o ta hinda ya njjarwa cia tene. Githi wee tiwe watinangirie Rahabu tucunji, o wee watheecangire nyamu iyo nene, ukimiturikania? 10 Githi tiwe wahuthirire iria, maa ma kundu kuria kuriku muno, o wee watemire njira kuu iria-ini kuria kuriku, nigeetha andu aria wakuurite maringire yo? 11 Andu aria akuire a Jehova nimagacooka. Nao magaatuonyo Zayuni makinaga; nimagakirwo thumbi ya gikeno gia tene na tene. Magaakena na macanjamuke, nakio kieha na mucaayo nigathira biu. 12 "Ni, o ni mwene-ri, ni ni ndimuhooragira. Wee uri u, ati niguu witingire andu aria makuuaga, na ugetigira ariu a andu aria magaatuu o ta nyeki, 13 nawe ukariganirwo ni Jehova uria wakuumbire, o we uria watamburukirie matu, na agika mithingi ya thi, ati niguu o utuura na guoya o muthenya ni undu wa mang'uri ma muihyaniriria riria ekwihaariria aniiinane? Namo mang'uri ma muihyaniriria ucio-ri, makiri ha? 14 Nao oohwo aria marainaina ni guoya nimekuohoro o na ru; matigakura kuu marima-ini ma njera, o na kana irio cio ciage. 15 Nigukorwo ni ni Jehova Ngai wanyu, uria utimaga iria riikie ndiihu niguu makumbi mario makaruruma; Jehova Mwene-Hinya-Wothe nirio ritwa riake. 16 Ninjikirite ciugo ciakwa kanua-ini gaku, na ngakuhumbira na kiruru gia guoko gwakwa, o ni ndatamburukirie matu haria mari, na ngiaka mithingi ya thi, o ni njiraga andu a Zayuni atiri, 'Inyu ni muri andu akwa.'" 17 Arahuka, arahuka! Wee Jerusalem ukira, o wee unyuurire gikombe kia mang'uri ma Jehova, unengerio kuuma guoko-ini gwake, o wee unyuurire kuuma mbakuri iria itimaga andu matuguge na ukaminikiriria. 18 Hariri aria ake othe aria aaciare, gutiri o na umwe ungimutongoria; o na ningi ariu ake othe aria aarere-ri, gutiri o na umwe ungimuniya guoko. 19 Mogwati maya meeri nimo magukorete; nuu ugaagikuhooreria? Mogwati macio ni mwanangiko na uniani, ningi ni ng'aragu o na ruhiu rwa njora; nuu ugaagikuhooreria? 20 Ariu aku nimirigikite; nao makomete macemanirio-ini ma njira ciothe, magakoma o ta thiya inyiitwo ni mitego. Maiuritwo ni mang'uri ma Jehova, na ikuma ria Ngai wanyu. 21 Ni undu ucio igua uhoro uyū, wee unyariitwo, ukarino, no ti ndibe ikurite. 22 Mwathani Jehova Ngai waku uria ugitagira andu ake, ekuuga uu: "Atiri, ningwehereire gikombe kiria gatumire utuguge, ngakiruta guoko-ini gwaku; o na ngakwehereria mbakuri ya mang'uri makwa, na ndugacooka kuminyuira ringi. 23 Ninganeana mbakuri iyo moko-ini ma aria makunyariraga, o aria maakwirire atiri, 'Wiguthie thi, niguu tukugerere iguru.' Nawe ugikoma, mugongo waku uguituika taari thi, na ukuitua taari njira niguu andu acio makugeragere iguru."

52 Arahuka, arahuka, wee Zayuni, wikipire hinya. Ikira nguo ciaku iria iri riiri, o wee Jerusalemu, ituura riria inene na riamure. Nigukorwo kuuma riu thini waku gutigacooka guutoonya mundu utari miruu

kana mundu uri na thaahu. 2 Wiribaribe rukungu; ukira, ukarire giti kia unene, wee Jerusalemu. Wihore mnyororo iyo iri ngingo yaku, wee mwaru wa Zayuni, o wee utuure uri muohe. 3 Nigukorwo Jehova ekuuga atiri: "Wee wendiro utarutirwo kindu, na ugaakurwo utarutirwo mbeeca." 4 Nigukorwo Mwathani Jehova ekuuga atiri: "Tene andu akwa maikurukire bururi wa Misiri magithi gutuura mari ageni kuo; thuutha uyū andu a Ashuri nimamahinyirire." 5 Jehova ekuuga atiri, "Riu-ri, ni ki ndi nakio? "Nigukorwo andu akwa maatahirwo o guo tulu, nao andu aria mamaathaga no kumanyuriria. Nario ritwa riakwa ricambio hinda ciothe," ugo niguu Jehova ekuuga. 6 "Ni undu ucio andu akwa nimakamena ritwa riakwa; muthenya ucio nimakamena ati ni ni ndaarire uhoro ucio o tene. Ii niguu, ni ni ndawarire." 7 Kai maguru ma mundu uria urarehe uhoro mwega, nimagirire kuu irima-ini iguru-i, o ucio urahunjaniria uhoro wa thayu, na akarehe uhoro mwega wa maundu magirru, o na akahunjaniria uhoro wa kuhonokania, o we uria ureera Zayuni atiri, "Ngai waku niwe urathamaka!" 8 Atiri, ta thikiriria! Arangiri aku nimiranirra; maranirra ni gukena mari hamwe. Riria Jehova agaacooka Zayuni, nimateyonera na maitho mao. 9 Atiri, inyu kundu kuria kwanagitwo kwa Jerusalemu, ambiriria kuu nyimo cia gikeno, nigukorwo Jehova niahooreretie andu ake, na agakura Jerusalemu. 10 Jehova niakaguria guoko gwake gutheru haru ndurir ciothe, ikuone na maitho mao, nacio ituri ciothe cia thi nicooko uhonokania wa Ngai witu. 11 Eherai, eherai, umai kuu! Mutikahutie kindu kiru thaahu! Umai kuu na mwitherie, inyu mukuuga indo cia Jehova. 12 No riri, mutikoima na ihenya, kana muthi muihanyukite; nigukorwo Jehova niwe ukaamutongoria, Ngai wa Isiraeli niwe ukaamuuma thuutha, amugitire. 13 Atiri, ndungata yakwa igekaga maundu na uug; nikambarario na yambatiro, o na itugurio muno. 14 O ta uria andu aingi maagegiri muno ni undu wake, tondu githi gikite giakethukitio muno, gikakira kia mundu o wotho, na muihanire wake ugathukio gikira muihanire wa andu, 15 ugo noguo akaamukia ndurir nyingi, nao athamaki nimagatamia tunua twao ni undu wake. Nigukorwo maundu maria materitwo, nimakamona, na maundu maria mataiguite, nimakamena uhoro wamo.

53 Nuu witikie uhoro witu, naku guoko kwa Jehova-ri, kuguruirio u? 2 Nigukorwo ndungata iyo yakurire ihana ta muti mwithi, na ta muri umerete kundu kumu. Ndiari kirorerwa o na kana igathakara undu tungaguucirio niyo, ikioneka-ri, gutiri kindu kingiatumire tumiririre. 3 Ndungata iyo niyanararirwo na ikiregwo ni andu, aari mundu wa kieha kingi na wonete thina. O ta mundu uria andu mahithaga mothi mao matikamuone-ri, aanyararirwo, na ithu tuitigana kumutia. 4 Ti-itheru niwe woire wonje witu, na agikuaa kieha giitu; no ithu twatuire nikuhuru aahurirwo ni Ngai, akamugutha na akamunyamaria. 5 No riri, aatihangiro ni undu wa mahitia maitu, o na akihenjwo ni undu wa waganu witu; naku kuharithio kuria gwatumire tuge na thayu

nīwe waherithirio, na ithuī tūhonagio nī ūndū wa nguraro ciake. **6** Ithuothe, nīthūhītīe njīra, tūgaturuura ta ng'ōndu ciūrīte, o mūdū agathīi na njīra yake mwene; nake Jehova nīamūgīrīre waganu witū ithuothe. **7** Nīahinyīrīrio na agīthīnio, nowe ndaatumūrire kanua gake; aakirire ki o ta ūrīa gatūrūme gakiraga gagīthīi gūthīnjwo, na o ta ūrīa ng'ōndu ikiraga ki irī mbere ya mūmienji guoya, nogo o nake ataatumūrire kanua gake. **8** Eeherio na ūndū wa kūhinyīrīrio na gūtūrwo ciira ūtarī wa kīhoo. Ha ūhorō wa rūciaro rwake-rī, nūū ūngīaria ūhorō waruo? Nīgūkorwo eeherio kuuma būrūrī wa arīa matūrāga muoyo; na nī ūndū wa mahīta ma andū akwa nīkō aahūrīrwo. **9** Rīrīa aakuire aigirwo mbīrīra-inī ya andū aaganu, o na agīthikwo mbīrīra-inī ya andū arīa itonga, o na harīa atekīte ūndū mūūru, kana kanua gake gakaaria maheeni. **10** No rīrī, Jehova nīonire arī wega amūheherje, na agītūma athīnīke, na rīrīa Jehova agaatūma muoyo wake ūtūike igongona rīa mehīa-rī, nīakoona rūciaro rwake, na amūngīthīrie matukū make, naguo wendi wa Jehova nīūkagaacīra guoko-inī gwake. **11** Thuutha wa ngoro yake gūthīnīka, nīakoona uumithio wa gūthīnīka gwake, na aiganīre; nī ūndū wa ūmenyo wake, ndungata ūyo yakwa thīngu nīgātūma andū aingī matūke athīngu, na nīgakuua mawaganu mao, imeherie. **12** Nī ūndū ūcio nīngamīgayanīria igai hamwe na arīa anene, o na magayane indo cia gūtahwo na andū arīa marī hinya, tondū nīarutire muoyo wake akue, na agītaranīrio na arīa aagarari watho. Nīgūkorwo nīakuuire mehīa ma andū aingī, o na arīa maahītīe akimathaitanīrīra.

54 “Atīrīrī, wee mūdū-wa-nja thaata ina rwīmbo, o wee ūtarī waciara mwana; ambīrīria kūina rwīmbo, na wanīre nī gūkena, wee ūtarī wanyītwo nī ruo rwa gūciara, tondū ciana cia mūdū-wa-nja ūrīa ūtiganīrio nī nyingī, gūkīra cia ūrīa ūrī na mūthuuri,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **2** “Wīyaramīrie handū ha hema yaku, na ūtambūrūkie mataama ma hema yaku maarama, maguucie ūtekūmacāira; raihia mikanda ya hema yaku, nacio hīgī ciayo ūcikiindire irūme biū. **3** Nīgūkorwo nīgatheerema mwena wa ūrīo na wa ūmotho; njiaro ciaku nīkegwatīra mabūrūrī ma ndūrīrī, na itūūre matūrāga manene ma cio marīa matīgītwo matarī andū. **4** “Ndūkanetīgīre; tondū ndūgaconoka. O na ndūkanaigūe guoya wa gūconorithio; nīgūkorwo ndūrī hīndī ūkaanyararithio. Niukariganīrwo nī thoni cia ūnini waku, na ndūgacooka kūrīrikana rīngī ūrīa wananyararwo nīgūkorwo ūrī wa ndigwa. **5** Nīgūkorwo ūrīa Mūūmbi waku nīwe mūthuuri waku, nake etagwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we ūrīa Mūtheru wa Isiraeli nīwe Mūkūūri waku; nake etagwo Ngai mwene thī yothe. **6** Nīgūkorwo Jehova nīagagwīta ūcooke, ūhaana ta mūtumia ūtiganīrio, na mūthīnīku ngoro, mūtumia wahikire arī mūnini, agacooka agateo,” ūguo nīguo Ngai waku ekuuga. **7** “Nīgūkorwo ndīragūtiganīrie o gwa kahinda kanini, no nīngūgūcookia ndī na tha nyingī mūno. **8** Hīndī ya marakara maingī nīndakūhithire ūthīū wakwa gwa kahinda kanini, no nī ūndū wa ūtugi ūrīa ūtathiraga, nīngakūgūira tha,” ūguo nīguo Jehova Mūkūūri waku ekuuga. **9** “Kūrī nīi matukū maya no

ta marīa ma hīndī ya Nuhu, rīrīa ndehitire ngiuga atī maaī ta macio ma hīndī ya Nuhu matigacooka kūiyūra thī. Nī ūndū ūcio rīu nīndīhītīe atī ndigacooka kūrakara nīwe o na kana ngūkūūme rīngī. **10** Nīgūkorwo irīma no ithingithio, natuo tūrīma tweherio, no rīrī, wendo wakwa ūrīa ūtathiraga ūrīa ngwendete naguo-rī, ndūkeenenyio, o na kana kīrīkanīro gīakwa gīa thayū kīeherio harīwe,” ūguo nīguo Jehova ūrīa ūkūūgūgūira tha ekuuga. **11** “Atīrīrī, wee itūūra rīrī inene inyamarie, o wee ūthukathukītwo nī ihuhūkano, na ūkaaga wa gūkūhooreria, nīngagwaka na mahiga ma rangi wa mīthēmba mīngī, nayo mīthingi yaku ndīmīake na mahiga ma yakuti. **12** Nīngathondeka ndirica ciaku na mahiga mega matune, na ithingo ciaku ndicithondeka na mahiga ma goro me kūhenia, nacio thingo ciaku ciothe ikorwo irī cia mahiga ma goro mūno. **13** Ciana ciaku ciothe nīkarutagwo ūhorō nī Jehova, naguo thayū wa ciana icio ciaku nīūkaiingīha mūno. **14** Nīūgūakara ta ūhaandītwo wega ūhorō-inī wa ūthingu: ūnyamarania nīūgākūrahīrīria; ndūgākorwo ūrī na ūndū ūngītūma wītīgīre. Nakīo kimako nīgūgākūrahīrīria; gītīgagūkūhīrīria. **15** Na rīrī, andū mangīgaagūtharīkīra-rī, nīi ndigakorwo ūhorō-inī ūcio; na mūdū o wothe ūgaagūtharīkīra-rī, ūcio nī kwīneana akēneana harīwe. **16** “Atīrīrī, nīi nī nī ndoombire mūturi, ūrīa ūhurutagīra mwaki wa makara, na agatura kindū kīa mbaara o ūrīa kīagīrīre wīra-inī wakīo. O na mūdū ūrīa wanangaga akaniinana-rī, nī nī ndīmūmbite; **17** na gūtīrī kindū kīa mbaara gīthondekētwo gīa gūgūkūrīra gīkaagaacīra wīra-inī wakīo, na nīūkahoote mūdū ūrīa ūkaaria ciugo cia gūgūthitanga. Rīrīrī nīrīo igai rīa ndungata cia Jehova, o naguo ūhorō wacio wa gūtūuo thingu uumaga harī nīi,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

55 “Atīrīrī, inyuū inyuothe arīa mūnyootīrī-rī, ūkaai mūnyue maaī; na inyuū mūtārī na mbeeca-rī, ūkaai mūgūre irio, mūrīe! ūkaai, mūgūre ndibe na iria mūtārī na mbeeca mūkūrūta, na hatarī na thogora. **2** Nī kīi gīgūtūma mūtūmīre mbeeca harī irio gūtārī, o na mūnoge mūkūrūtīra wīra kindū gītangīmūhūūnia? Thīkīrīria na mūnjigūe, nīguo mūrīage indo iria njega, nacio ngoro cianyo nīrīkenagīra irio iria njega mūno. **3** Tego matū mūthīkīrīrie, na mūūke kūrī nīi; njiguai nīgeetha mūtūūre muoyo. Na nīi nīngarīkanīra na inyuū kīrīkanīro gīa gūtūūra tene na tene, arī wendo wakwa wa kwīhokeka ūrīa nderīre Daudi. **4** Atīrīrī ūcio nīndīmūtūite mūira kūrī ndūrīrī, na ngamūtua mūtongoria na mūnene wa ndūrīrī. **5** Tīther ūrīa nīgeeta ndūrīrī iria ūtooi, nacio ndūrīrī iria itakūū iteng'ere ciūke kūrī we, nī ūndū wa Jehova Ngai waku, o we ūrīa Mūtheru wa Isiraeli, nīgūkorwo nīākūhumbīte ūkengu mūnene.” **6** Mathaai Jehova hīndī irīa angīoneka; mūkairei hīndī irīa arī hakuhī. **7** Mūdū ūrīa mwaganu nīatigane na mīthīre yake, nake mūdū ūrīa ūtarī mūthingu atigane na meciiria make mooru. Nīacookerere Jehova, na nīekīmūgūira tha, na acookerere Ngai witū, nīgūkorwo nīakīragīrīria kūrēkanīra. **8** “Nīgūkorwo meciiria makwa tīmo meciiria manyu, o na kana mīthīre yanyu igatūka ta mīthīre

yakwa,” ũguo nġuo Jehova ekuuga. **9** “O ta ũrġa matu maraihanġrġie na thġ, ũguo noguo miithġre yakwa iraihanġrġie na miithġre yanyu, o na meciirġa makwa magakġra meciirġa manyu. **10** Nġgġkorwo o ta ũrġa mbura yuraga, narġo ira rġkakarġrġka kuuma igġrġ, na iticookaga kuo itaihġgtġe thġ na igatġma mġmera ithundġke na ġciare, nġguo mġhandi aheo mbeŭ na ũrġa wendaga kġrġa aheo irio ciake, **11** ũguo noguo kiugo gġakwa kġrġa kiumaga kanua gakwa gġgaakarġa: Kiugo kġu gġġkanjookerera o ro ũguo tġhġ, no nġgġkahingġa ũrġa nyendete wġkwo, na gġkġnyanġrġe muoroto ũrġa watġmire ndġgtġme. **12** Ũkoimagara na gġkeno, na ũthiage ũtongoretio nġ thayġ; irġma o na tġrġma nacio nġgaitġka kġma rwġmbo mbere yaku, nayo miġi yothe ya gġthaka nġkahġŭra hġ. **13** Ithenya rġa mġguga-rġ, gġkaamera miġhengerġa, na ithenya rġa cong’e kġmere miġhandathi. Naguo ũndġ ũcio ũgatuġka wa gġtġma Jehova agġe igweta, na ũtuġke kġmenyithġa gġa gġtġŭra ngġina tene, kġrġa gġtagathġkġo.”

56 Jehova ekuuga atġrġ: “Tġŭrai mġtuanagġra ciira wa kġhooto, na mwġkage maġndġ marġa magġrġre, nġgġkorwo ũhonokio wakwa nġkukhġrġie, o naguo ũthingu wakwa ũrġ hakuġi kġgġranġrio. **2** Kġrathimwo-rġ, nġ mġndġ ũrġa wġkaga maġndġ macio, o mġndġ ũrġa ũrġmagġa maġndġ macio mġno, na ũrġa ũmenyagġrġa thabatġ atekġmġthaahġa, na akagġrġrġa guoko gwake gwġka ũrġu.” **3** Mġndġ wa kġngġ ũrġa wġnyġitanġtie na Jehova ndakanoige atġrġ, “Ti-itherġ Jehova nġkanyamġrġania, andġgġthanġe na andġ ake.” O na kana mġndġ ũrġa mġhakġre arekwo oige atġrġ, “Nġi haana o ta mġti mġmġmġ.” **4** Nġgġkorwo Jehova ekuuga atġrġ: “Ha ũhoru wa andġ arġa ahakġre arġa mamenyagġrġa thabatġ ciakwa, na magathuura gwġka maġndġ marġa mangelagġa, na makarġmia kġrġkanġro gġakwa-rġ, **5** nġngamahe handġ thġini wa hekarġ yakwa na thingo-inġ ciayo, na ndġme marġrikanagwo na magġe igweta riega mġno gġkġra andġ arġa marġ na cġana cġa aanake na cġa airġtu; o na ningġ nġngamahe rġitwa rġrġa magaatġŭra meetagwo ngġina tene na tene, rġrġa rġitagacooka kġrġganġra. **6** Andġ a kġngġ arġa menyġitanġtie na Jehova nġguo mamġtungatagġre, o acio mendete rġitwa rġa Jehova, na mamġhooyaga, o na arġa othe mamenyagġrġa thabatġ matekġmġthaahġa, na makarġmia kġrġkanġro gġakwa-rġ, **7** andġ acio nġo ngaatwara kġrġma-inġ giakwa kġrġa kġamġre, na ndġmahe gġkeno thġini na nyġmba yakwa ya mahooya. Maruta mao ma njġno na magongona nġmagetġkġrġka kġgongona-inġ giakwa; nġgġkorwo nyġmba yakwa ġgeetagwo nyġmba ya mahooya ya kġhooyagġrwo nġ ndġrġrġ ciothe.” **8** Mwathani Jehova ekuuga atġrġ, o we ũrġa ũcookanagġrġa andġ a Isiraeli arġa mataahġtwo: “Hamwe na acio ndġkġtie gġcookanġrġia no kġrġ angġ ngaacookanġrġia meongerere harġo.” **9** Atġrġrġ, ũkaai inyuġ nyamġ ciothe cġa gġthaka, o na inyuġ nyamġ ciothe cġa mġtġti ũkaai mġrġe! **10** Arangġrġ a Isiraeli nġ atumumu, othe nġmagġte ũmenyo; othe matarġi ta ngui itagambaga, ikaremwo nġ gġkġga; makomagġa thġ makaroota, na mendaga o gġkoma toro. **11** Matarġi o ta ngui ngoroku mġno; matġrġ hġndġ mahġŭnaga. Nġ

arġithġ matarġi na ũtaġku; othe magarġrġkġte magathġi na njġra cġao o ene, na o mġndġ acaragġa maġndġ ma kwġguna we mwene. **12** O mġndġ aanagġrġa akoga atġrġ, “Ũnganaġ ndġmġrehere ndibeġi Nġtġnyue njooġi ngġina tġrġo! Naruo rġciŭ rġkaahaana o ta ũmġthġ, kana rwagġre mġno makġrġa.”

57 Atġrġrġ, andġ arġa athingu makuuga o ro ũguo, na gġtġrġ mġndġ wġciiragġa ũhoru ũcio ngoro-inġ yake; andġ arġa etġgġri-Ngai meheragio, na gġtġrġ mġndġ ũmenyaga atġ acio athingu meheretio nġguo matharwo, matikoone ũrġu. **2** Andġ arġa mathġiaga na miithġre mġagġrġru, matoonyaga thayġ-inġ; ningġ nġmonaga ũhurġko makua. **3** “No inyuġ-rġ, ũkaai haha, inyuġ arġi a mġndġ-wa-nġa mġragġrġ, o inyuġ cġana cġa itharia na cġa maraya! **4** Nġŭ ũcio inyuġ mġranyġrġa? Nġŭ ũcio mġratembanġrġa mġromo na mġkamġrġrġa rġrġmġ? Gġthġ inyuġ ti inyuġ cġana cġa aremi, o na rġciaro rwa aheenanġa? **5** Inyuġ mġhġahġaga nġ thuti cġanyu mġrġ kġu mġgandi-inġ, na mġrġ rungu rwa mġtġ o wothe mġruru; mġrutaga cġana cġanyu magongona kġu ituamba-inġ, na miatġka-inġ ya ndwaro cġa mahġga. **6** “Mġhġanano ya kġhooywo ġrġa ġrġ mahġga-inġ manyoroku kġu ituamba-inġ nġyo rġgai rwanu; ġ, mġhġanano ġyo nġyo ġgai rġanyu. ġ, ġyo nġyo ũtġire magongona maku ma kġndġ gġa kġnyuuo, na ũkamġrġrġa maruta ma mġtu. Nġi-rġ, ġngġhota atġa gġkġrġrġania maġndġ ta macio? **7** Wee ũthondekte ũrġrġ waku karġma-inġ karġa karaaya na ġgġrġ, na gatġŭgġru; na kġu ġgġrġ nġkuo waambatire, ũgġthġi kġrutġra magongona maku kuo. **8** Thututha wa mġrango yaku, na ġngġro-inġ ciayo nġkuo ũgġte imenyithġa cġa gġkġrġrġania ũhoru wa mġhġanano ya andġ acio matooġi Ngai. Nġwahumbġrġie gġtanda gġaku nġ ũndġ wa kġndirġka, ũkġhaica ġgġrġ rġakġo, o na ũgġkġaramġa makġrġa; ũkġrġkanġra na acio wendete itanda cġao, na ũgġcooka ũkġrġorerġa njaga yao. **9** Nġwathġre kġrġ Moleku ũrġ na maguta ma mġtġ wa mġtamġyġ, na ũkġongerera maguta maku marġa manungaga wegġ. Nġwatġmire abarġthġ aku mathġi kġndġ kġraya mġno; ningġ ũgġkġrġka o ngġina mbġrġa-inġ! (Sheol h7585) **10** Nġwanogġrio nġ miithġre yaku yothe, no rġrġ, ndġugana kuuga atġrġ, ‘Ũndġ ũyġ nġ wa tġhġ.’ Ũkġgġa na ġina mwerġ, nġ ũndġ ũcio ndġugana kġringġka. **11** “Nġŭ wakġguithġre guoya na ũkġmwġgġra, ũŭ atġ ũkoretwo ũkġaga gġtuġka mwġhokeku kġrġ nġ, na ũkaaga gġcooka kġndirġkana, o na kana wġcġŭranġe ũhoru ũcio na ngoru yaku? Gġthġ ti tonġndġ ngoretwo ngġrġte kġ ihinda irailu, nawe ũkaaga kġnjġtġgġra? **12** Nġngambġrġania ũthingu waku na cġiko ciaku, nacio itigakġguna. **13** Rġrġa ũgaakaya ũkġenda ũteithio-rġ, mġhġanano ġyo ya kġhooywo ũnganġie-rġ, nġgagġkġhonokia! Rġhuho nġrġkamġkuua yothe, ũyġmbġrwo, yeherio nġ mġhġmġ miġtheri. No rġrġ, mġndġ ũrġa ũnduuga rġrġro rġake-rġ, nġwe ũkaagaya bġrġrġ, o na egwatire kġrġma gġakwa kġrġa kġamġre.” **14** Na nġgġkeeranwo atġrġ: “Akaai, akaai, na mġthondeke njġral Eherġaġ mġhġnga yehere njġra-inġ ya andġ akwa.” **15** Nġgġkorwo ũrġa-ũrġ-ġgġrġ Mġno, o We ũtġŭgġrġtio na ũtġŭraga tene na tene, ũrġa wġtagwo mġtheru; ekuuga atġrġ: “Nġdġrġaga o ġgġrġ handġ hatheru, na ningġ ngatġŭranġa na mġndġ ũrġa ũrġ

ngoro ithuthikite, na ūria ūherete na winyiithie, niguu njarahũre roho wa mũndũ ūcio winyiithie, na njarahũre ngoro iyo ithuthikite. **16** Ndigũtũura ndũithanagia nginya tene, o na kana ndũũre ndakariite hĩndi ciothe, tondũ roho wa mũndũ wahota kũringika mbere yakwa, miũmũ iyo ya mũndũ ūcio ndoombire ithwererekere. **17** Nĩdarakaririo mũno nĩ mehia make ma gũkoroka; ngĩmũherithia na ngĩmũhitha ūthiũ wakwa nĩ kũrakara, no agũthiĩ o na mbere na miĩhiire yake ĩria eyendeire. **18** Nĩnyonete njĩra ciake, no nĩngamũhonia; ningĩ nĩngamũtongoria, na njooke ndĩmũmirĩrie, **19** ndũme kũgĩe na ūgocci tũnaa-inĩ tũra andũ arĩa macakayaga kũu Isiraeli. Thayũ, thayũ kũri arĩa marĩ kũraya, na kũri arĩa marĩ gũkuhĩ,” ūguo nĩguo Jehova ekuuga. “Na nĩ nĩ ngaamahonia.” **20** No rĩrĩ, andũ arĩa aaganu mahaana ta irĩa rĩgũkia ndiĩhũ ciario, rĩria rĩtangĩhoorera, rĩria makũmbĩ marĩo mahurunjaga ndaka na ndooro. **21** Ngai wakwa ekuuga atĩrĩ, “Mũndũ ūria mwaganu-rĩ, ndarĩ hĩndi angĩgia na thayũ.”

58 “Atĩrĩrĩ, anĩrĩra mũno, na ndũgakire. Anĩrĩra na mũgamba mũnene o taarĩ karumbeta karagamba. Uumbũrĩre andũ akwa ūhoro wa ūremi wao, o na andũ a nyũmba ya Jakubu ūmoimbũrĩre mehia mao. **2** Nĩgũkorwo manjaragia mũthenya o mũthenya; makonekaga ta mangĩenda mũno kũmenya njĩra ciakwa, ta marĩ rũrĩrĩ rwikaga ūria kwagirĩre, na rũtatirĩkĩte maathani ma Ngai waruo. Mendaga ndĩmatuagĩre ciira wa kĩhoo, na makoneka makĩenda mũno Ngai amakuhĩrĩrie. **3** Moragia atĩrĩ, ‘Nĩ kĩ gĩtũmĩte twhingie kũria irio, nawe ūkaaga kuona? Nĩ kĩ gĩtũmĩte twinyiithie, nawe ūkaaga kũrũmbũia ūhoro ūcio?’ “No rĩrĩ, mũthenya wanyu wa kwĩhinga kũria irio mwĩkaga o ūria mũkwenda, na aruti othe anyu a wĩra mũkamahinyĩrĩria. **4** Kwĩhinga kũria irio kwanyu kũrĩkagĩrĩria na ngũũ na njũgitano, na mũkahũũrana na ngundi ta andũ aaganu. Kwĩhinga kũria irio kwanyu kwa matukũ maya gũtingĩtũma mĩgambo yanyu ĩguo kũu igũrũ. **5** Kwĩhinga kũria irio kwa mũthemba ūcio wa mũndũ kwĩnyĩhĩa mũthenya o ūmwe tu-rĩ, nĩkuo nĩi thuurĩte? Kwĩhinga no kũinamia mĩtwe ta ithanjĩ, na gũkomera nguo ya ikũnia, o na mũhu? Kũu nĩkuo mwĩtaga kwĩhinga kũria irio, na mũkawĩta mũthenya wa gwĩtikĩrĩka nĩ Jehova? **6** “Gĩthĩ mũthemba ūria thuurĩte wa kwĩhinga kũria irio ti ūyũ: kuohora arĩa moohetwo na njĩra ĩtarĩ ya kĩhoo, na kuohoraga mĩkwa ya icooki rĩa ngingo, na kũrekereria arĩa mahinyĩrĩrio, o na kuunanga macooki mothe ma ngingo? **7** Gĩthĩ ti kũgayanaga irio ciaku na andũ arĩa ahũtu, na ūrehage athĩĩni arĩa matarĩ ūikaro gwaku mũciĩ, na rĩria wona mũndũ arĩ njaga ūkamũhumba nguo, na ndũkanahutatĩre andũ arĩa mũrĩ a mũthiimo ūmwe nao? **8** Hĩndi iyo ūtheri waku nĩũgaathera o ta ūria gũtherũrũkaga rũciĩni, nakuo kũhono gwaku nĩgũkooneka o narua; ningĩ ūthingu waku nĩũgagũtongoria, naguo riiri wa Jehova ūkuume thuutha, ūkũgĩtĩre. **9** Ningĩ hĩndi iyo nĩũgeetana, nake Jehova nĩagagawĩtĩka; nĩũgakaya ūethiio, nake nĩakoiga atĩrĩ: ĩi nĩi ūyũ haha. “Ūngĩheria icooki rĩa kũhinyanĩrĩria, na weherie kĩara kĩria worotanaga nakĩo, na ndeto cia

rũmena-rĩ, **10** ningĩ ūngĩrutĩra kũhũũnia andũ arĩa ahũtu, nao arĩa ahinyĩrĩrie ūmahingĩrie maũndũ marĩa mamabatairie, hĩndi iyo ūtheri waku nĩũgaathera kũu nduma-ini, naguo ūtũkũ waku ūgaatũka o ta mũthenya barigici. **11** Jehova nĩarĩgũtoongoragia hĩndi ciothe, na nĩarĩkũhingagĩria mabataro maku ūrĩ bũrĩri-inĩ mũmũ, o na mahĩndi maku amekagĩre hinya. Ūkahaana ta mũgũnda unithĩrio maaĩ, ūtũtũe ta gĩthima kĩria gĩtahũaga. **12** Andũ aku nĩo magaacokereria kũria kwaanangĩtwo o tene, na maakĩrĩre mĩthingi ĩria ya tene mũno; nawe ūgeetagwo Mũcookereria wa Thingo iria Momoku, na wĩtagwo Mũcookereria wa Njĩra cia Itũũro. **13** “Ūngĩgĩrĩria magũrũ maku gũthũkĩa mũthenya wa Thabatũ, na wage gwĩka maũndũ maku we mwene mũthenya ūcio wakwa ūria mwamũre, nayo Thabatũ iyo ūmĩtue mũthenya wa gĩkeno, na mũthenya ūcio mwamũre wa Jehova ūtũtue wa gũtĩio-rĩ, na ūngĩũtĩia na kwaga kũrũmĩrira njĩra ciaku, na kwaga gwĩka maũndũ maku we mwene, o na kana kwaria ndeto cia tũhũ-rĩ, **14** hĩndi iyo nĩũgakena nĩ ūndũ wa Jehova, na nĩngatũma ūtũũgĩrio mũno gũkũ thĩ, na ngũheage igai rĩa thoguo Jakubu, ūrĩrĩage.” Nĩgũkorwo nĩ kanua ka Jehova kaarĩtie ūhoro ūcio.

59 Atĩrĩrĩ, ti-itherũ guoko kwa Jehova ti kuonju atĩ gũtingĩhota kũhonokania, o na kana gũtũ gwake gũkagĩa njĩka atĩ gũtingĩhota kũigua. **2** No rĩrĩ, mawaganu manyu nĩmo mamũtĩgĩthanĩta na Ngai wanyu; namo mehia manyu nĩmo matũmĩte amũhithe ūthiũ wake, akarega kũmũigua. **3** Nĩgũkorwo moko manyu nĩmathaahite nĩ ūiti wa thakame, nacio ciara cianyu ikaiyũra wĩhia. Tũnaa twanyu nĩtwarĩtie ndeto cia maheeni, na nĩmĩ cianyu ikang'ung'uaa o ndeto cia waganu. **4** Gũtĩrĩ mũndũ wendaga ciira wa kĩhoo, o na kana ageciĩrĩria na njĩra ya ma. Mehokaga ngarari cia tũhũ na makaaria ndeto cia maheeni; magĩaga nda cia mathĩina na magaciara waganu. **5** Mahaana ta makomeire matumbĩ ma ndũira, na makaamba mitego ya rũrenda rwa mbũmbũ. Mũndũ o wotho ūria ūngĩria matumbĩ macio no gũkua akuaga, na o itumbĩ rĩahohenjwo rĩtũrĩkaga ndũira. **6** Rũrenda rũu rwao nĩ rwa tũhũ rũtingĩtumwo nguo; matĩngĩhumbĩra na kĩria mathondekaga naruo. Mawĩra mao nĩ mawĩra ma waganu, na moko mao maiyũrĩte ciiko cia haaro. **7** Magũrũ mao mahanyũkaga makehie; mahiũhaga magaite thakame ya mũndũ ūtehĩtie. Mecĩria mao no mecĩria ma ūũru; na kũria guothe mathiaga matigaga gũkĩrĩte ihooru na mwanangĩko. **8** Njĩra ya thayũ matimĩũ; na mĩthiire yao ti ya gũtuanĩra ciira na kĩhoo. Metemeire njĩra njogomu; gũtĩrĩ mũndũ ūcigeragira akagĩa na thayũ. **9** Nĩ ūndũ ūcio ciira wa kĩhoo ūrĩ kũraya na ithũ, naguo ūthingu ndũtũkinyagĩra. Tũcaragia ūtheri, no tuonaga o nduma; tũgacaria ūkengu, no tũkagerera kũria kũrĩ na mairia matumanu. **10** Tũhambataga rũthingo ta mũtumumu, na tũgeetherera njĩra ta andũ matarĩ maitho. Tũhingagwo mũthenya barigici o ta rĩria kũrĩ mairia; tũrĩ gatagatĩ ka andũ arĩa marĩ hinya, tũhaanaga ta andũ akuũ. **11** Ithuothe tũraramaga o ta nduba; tũcakayaga na kieha ta ndutura. Tũcaragia ūhoro wa gũtũirwo ciira na

kíhoo, na tútingwona o na atía; tūgacaria ūhoro wa ūhonokanio, no ūgatúrahíríria mūno. **12** Nígúkorwo mahítu maitú ní maingí maitho-iní maku, namo mehía maitú makoimbúra úria tútarí. Híndí ciothe mahítia maitú makoragwo hamwe na ithuí, namo mehía maitú nítūmoó mothe: **13** namo ní ūremi na gúkaana Jehova, na kúhutatíra Ngai witú, na kwaragia ndeto cia kúhinyaníríria, na kúregana na watho, na kwaria ndeto cia maheeni íria ngoro ciítú ithugundite. **14** Ní ūndú ūcio níwagáite ciira wa kíhoo, naguo ūthingu ūgatúrahíríria; naguo ūhoro wa ma íkagúa njírā-iní, naguo ūrúngíríru ūkaagírwo mweke. **15** Ūhoro wa ma ndúri handú ūngíoneka, nake mündú úria wíthemaga úru agatuika mündú wa kúguimwo. Nake Jehova akíona ūndú ūcio, ūkíaga kúmúkenia, tondu gútiatuanagírwo ciira na kíhoo. **16** Ningí akíona atí gútiari mündú o na ūmwe wagíríire, na akígega tondu gútiari na múiteithurani; ní ūndú ūcio guoko gwake mwene níkuo kwamúhonokirie, naguo ūthingu wake mwene ūkímútiíríria. **17** Agícocoka akíhumba ūthingu taarí gako gake ga kúmúgítira gíthuri, na agíkíra ngúbia ya kígera ya ūhonokio mútwe; naguo ūhoro wa kúrihaníría akíwíhumba taarí nguo, na akíhótora kíyo taarí nguo ndaaya. **18** O ta úria ciiko ciao itarí, ūguo noguo akaaríhana, arihe thú ciake na mang'urí, nao andú aría marí muku nake amacookererie úru wao; andú aría matúúraga icígíríra-iní-rí, eríhúrie na kúmagera ngero o úria kwagíríire. **19** Ní ūndú ūcio-rí, andú nímagetigíra ríitwa ría Jehova kuuma íthúro, na nímagatíria ríiri wake kuuma írathíro ría ríia. Nígúkorwo agooka ta rúúí ruuníte, rúgatherera na íhenya, rútidikítwo ní míhúmu ya Jehova. **20** “Múkúuri níagooka Zayuni, na akinye kúri andú a Jakubu aría maherete mehía mao,” ūguo níguo Jehova ekuuga. **21** Ningí Jehova ekuuga atírí, “Ha ūhoro wakwa-rí, gíkí níkio kírikaniro kíria ndaríkaniire nao, atí Roho wakwa, úria úri ígírú ríaku, na ciugo ciakwa íria níjíríte kanua gaku, itirí híndí íkehera kuuma kanua gaku, kana ciehere kuuma túna twa njiaro ciao, o na kana ciehere kuuma túna twa njiaro ciao, kuuma ríu nginya tene na tene,” ūguo níguo Jehova ekuuga.

60 “Atírírí, arahúka ūcangarare, tondu ūtheri waku níúúkíte, naguo ríiri wa Jehova ūgakwaríra. **2** Atírírí, nduma níhumbíríte thí, nayo nduma ndumanu íkahumbúra ndúrírí ciothe, no Jehova níakwaríire, naguo ríiri wake ūgakwaríra. **3** Ndúrírí níigooka kúri ūtheri waku, nao athamaki moke kúria ūcangararíte ta ríia ríkíratha. **4** “Tíira maitho wírorere míena yothe: One úria andú othe monganíte magooka haríwe, nao aríu aku makoima kúndú kúraya, nao arítu aku magooka makuútwo na moko. **5** Híndí íyo níukona ūndú ūcio, nawe ūcangarare, ngoro yaku nayo ítuumatueme, na íyúrwo ní gikeno; útonga úria úri íria-iní níukaeherwo, o naguo útonga wa ndúrírí ūrehwo kúri we. **6** Ndúuru cia ngamíría níaikyúra búrúri waku, o nacio njaú cia ngamíría cia kuuma Midiani, na cia Efa. Ngamíría ciothe cia kuuma Sheba ciúke, íkuuíte thahabu na úbumba, nao andú maaníríre magooce Jehova. **7** Ndúuru ciothe cia mbúri cia Kedari ígaacokaníríro írehwo

kúri we, ítungatagírwo ní ndúrúme cia Nebaiothu; níigetíkírwo, ítuíke cia kúrútwo ígongona kígongona-iní gíakwa, na ní níngagemia hekarú yakwa íria íri ríiri. **8** “Atírírí, andú aya mombúkíte na ígúrú ta matu, o na kana ta ndutura ígícocoka itara-iní ciacio ní a? **9** Ti-ítherú andú aría matúúraga icígíríra-iní ní ní metagíríra; matongoretio ní maríkabu cia Tarishishi, íkírehe aríu anyu kuuma kúndú kúraya, marí na betha na thahabu ciao ní ūndú wa gúttíia Jehova Ngai wanyu, Úria Mútheru wa Isiraéli, nígúkorwo níakúheete ríiri. **10** “Andú a kúngí níó magaacookereria thingo ciaku, nao athamaki ao magítungatagírwe. O na akorwo níndakúhúúire na marakara-rí, níúgeetikíríka ní ní níguo ngúguíre tha. **11** Ihingo ciaku ígútúúra íri híngúre, itirí híndí íkaahingwo múthenya kana útukú, nígeetha andú makúrehagíre útonga wa ndúrírí, athamaki ao marúmaníríire mútongoro wa úhootani. **12** Nígúkorwo rúrírí kana úthamaki úria útagagútungatíra níukaniinwo; ūkaanangwo bíú. **13** “Ríiri wa Lebanoni ūgaatuika waku, naguo ní wa míti ya míthengera, míhuhu, na míkarakaba yothe hamwe, níguo ígemie handú hakwa haría haamúre; na ní níngagoocthia handú haría hakinyagwo ní magúrú makwa. **14** Aríu a andú aría makúhinyagíríria nímagooka haríwe makúinamíríre; na aría othe makúmenete, mainamíríre magúrú-iní maku, nao magwítage Itúúra-Inene-ríia Jehova, na Zayuni itúúra ría Úria Mútheru wa Isiraéli. **15** “O na akorwo níwatiganíríro na íkímenwo, na gúkíaga mündú o na ūmwe ūngítuikaníría gwaku-rí, níngatúma útúúre úri múttíku nginya tene, na úri gíkeno kía njiarwa ciothe. **16** Níukanyuuaga íria ría ndúrírí na wongithagio nyondo cia úthamaki. Híndí íyo níguo ūkaamenya atí ní ní ní Jehova, ní ní Múhonokía waku, na Múkúuri waku, Úria-úri-Hinya-Múno wa Jakubu. **17** Ngaakúrehera gícango handú ha thahabu, na ngúrehere betha handú ha kígera. Handú ha mbaú ngaakúrehera gícango, na ngúrehere kígera handú ha mahíga. Níngatúma thayú útúúke múnene waku, naguo ūthingu útúúke mwathí waku. **18** Ngúí ndígaacooka kúúguo búrúri-iní waku, o na kana míhaka-iní ya búrúri waku kúgíe úunúhi kana mwanangíko, no níúgeeta thingo ciaku ūhonokio, na íhingo ciaku úciíte Úgooci. **19** Ríia tí ríro ríríkaragíra múthenya, kana ūtheri wa mweri ūgútheragíre útukú, nígúkorwo Jehova agaatuika ūtheri waku wa nginya tene na Ngai waku atúíke ríiri waku. **20** Ríia ríu ríaku rítigacooka gúthúia ríngí, o na kana mweri waku útukírwo ríngí; nígúkorwo Jehova níwe ūgaatuika ūtheri wa gúgútherera nginya tene, na matukú maku ma kíeha nímagathira. **21** Híndí íyo nao andú aku othe magaaatuika athingú, na megwatíre búrúri nginya tene. Andú acio níó thúuna íria ndíthandíire, arí wíra wa moko makwa, nígeetha monanagie úkengu wakwa múnene. **22** Nyúmba íria níni íkongerereka ítuíke andú ngírí, nayo íria ítarí andú aingí ítuíke rúrírí rúrí hinya mūno. Níí ní ní Jehova. Níngéeka ūndú ūcio narua íhinda ríaguo ríakinya.”

61 Atírírí, Roho wa Mwathani Jehova arí ígírú ríakwa, ní ūndú Jehova níanjítíríríre maguta, níguo hunjagíríe andú aría athíni ūhoro-úria-mwega.

Nĩandũmĩte ngahonie arĩa athuthĩku ngoro, na ngaanĩrĩre atĩ andũ arĩa mohetwo nĩmohorwo, nao arĩa mohetwo njeera ndĩmeere nĩmarekererio, **2** na hunjanagĩrie ũhoru wa mwaka ũrĩa Jehova akoonania ũtugi wake, na mũthenya ũrĩa Ngai witũ akerĩhĩria, ningĩ hooragĩrie arĩa othe marĩ na kĩaha, **3** na ndeithagie andũ arĩa marĩ na kĩaha kũu Zayuni: ndĩmahumbe tanji ya ũthaka handũ ha mũhu, na ndĩmaitĩrĩrie maguta ma gĩkeno handũ ha kĩaha, na ndĩmahumbe nguo ya ũgocci handũ ha ngoro itarĩ mwĩhoko. Nĩgeetha meetagwo mĩtĩ ya ũthingu, mĩtĩ irĩa ihaandĩtuo nĩ Jehova nĩguo monanagie riiri wake. **4** Nao nĩmagaka kũndũ kũrĩa gũtũire kwanangĩtuo kuuma tene, na macookererie kũndũ kũrĩa kuonũhirwo tene; nĩ magaacookereria matũũra manene marĩa matũire marĩ manange njiarwa na njiarwa. **5** Nao ageni nĩmakariithagie ndũũru cianyu; nao andũ a kũngĩ marĩmage migũnda yanyu, o na maceehage mĩthabibũ yanyu. **6** No inyuũ mũgeetagwo athĩnjĩri-Ngai a Jehova, nao andũ mamwĩtage atungatĩri a Ngai witũ. Mũkaarĩtaga ũtonga wa ndũrĩrĩ, na mwĩtĩtaga na indo icio ciao nyingĩ. **7** Nĩ ũndũ wa ũrĩa andũ akwa manaconorithio, makaarĩhĩrio maita meerĩ, na handũ ha thoni-rĩ, nĩmagakenera igai rĩao; na nĩ ũndũ ũcio makaagaya igai maita meerĩ bũrũri-inĩ wao, na magĩe na gĩkeno gĩtagathira nginya tene. **8** “Nĩgũkorwo nĩ, Jehova, nĩnyendete ciira wa kihooto; nĩthũire ũtunyani na waganu. Nĩ ũndũ wa wĩhokeku wakwa-rĩ, nĩngamarĩha irĩhi rĩao, na ndũkanĩre nao kĩrĩkanĩro gĩa gũtũũra nginya tene. **9** Njiaro ciao nĩkaagĩa igweta ndũrĩrĩ-inĩ, na ciana ciao imenywo nĩ andũ a ndũrĩrĩ. Arĩa othe makaamoona nĩmagetĩkĩra atĩ acio nĩo andũ arĩa Jehova arathimĩte.” **10** Nĩ nĩnganagĩra Jehova mũno; ngoro yakwa icanjamũkaga nĩ ũndũ wa Ngai wakwa. Nĩgũkorwo nĩahumbĩte ũhonokio ta nguo, na akaahumba nguo ndaaya ya ũthingu, o ta ũrĩa mũhikania agemagia mũtwe wake na kĩremba taarĩ mũthĩnjĩri-Ngai, na ta ũrĩa mũhiki egemagia na mathaga make ma goro. **11** Nĩgũkorwo o ta ũrĩa tĩri ũtũmaga mbegũ imere, na mũgũnda ũgatũma mbegũ ikũre-rĩ, ũguo noguo Mwathani Jehova agatũma ũthingu na ũgocci ciumĩre cionekane nĩ ndũrĩrĩ ciothe.

62 Ha ũhoru wa kũrũrĩra Zayuni-rĩ, ndigakira, o na kana ndigithĩrie gũtetera Jerusalemu, nginya hĩndĩ irĩa ũthingu wake ũkaara o ta ũtheri wa rũciinĩ, naguo ũhoru wake wa kũhonokio wonekane o ta tawa ũrĩa ũrĩmbũkaga. **2** Ndũrĩrĩ nĩkoona ũthingu waku, nao athamaki othe mone riiri waku; nawe ũgeetagwo na rĩtwa rĩerũ, rĩrĩa rĩkaagwetwo na kanua ka Jehova. **3** Ningĩ ũgaatũka ta tanji ya ũthaka ũnyĩitĩtuo guoko-inĩ kwa Jehova, na ũhaana ta thũmbĩ ya ũthamaki inyĩitĩtuo guoko-inĩ kwa Ngai waku. **4** Wee ndũgacooka gwĩtuo Mũtiganĩrie, kana bũrũri waku witwo Mũkĩri-lhooru. No rĩrĩ, ũrĩtagwo Hefiziba, na bũrũri waku wĩtagwo Beula; nĩgũkorwo Jehova nĩagakenagio nĩwe, naguo bũrũri waku ũgaatũka o ta mũhiki ũhĩkĩtio. **5** O ta ũrĩa mwanake ahĩkagia mũĩrĩtu, ũguo noguo arĩũ aku magaakũhĩkia; na o ta ũrĩa mũhikania akenagĩrĩra mũhiki wake, ũguo noguo Ngai waku agaagũkenerera. **6** Nĩnjĩgĩte arangĩri a thingo ciaku,

wee Jerusalemu, nao matigakira mũthenya kana ũtũkũ. Inyuũ arĩa mũkayagĩra Jehova-rĩ, mũtĩkanahurũke, **7** o na kana mũmũhe ũhurũko nginya rĩrĩa akahaanda Jerusalemu, na arĩtue itũũra rĩrĩ igweta thĩ yothe. **8** Jehova nĩehĩtĩte ambararĩtie guoko gwake kwa ũrĩo, na akehĩta na guoko gwake kũrĩ hinya, akoiga atĩrĩ: “Ndĩgacooka kũhe thũ ciaku ngano yaku itũuke irio ciao, na gũtĩrĩ hĩndĩ ĩngĩ andũ a kũngĩ makaanyua ndibei ya mũlihano irĩa wee ũrũtĩre wĩra; **9** no rĩrĩ, andũ arĩa marĩgethaga ngano nĩo marĩmũrĩtaga, na magoocage Jehova, nao arĩa monganagia thabibũ nĩo marĩnyuuga ndibei yacio maikarĩte nja ya handũ hakwa harĩa haamũre.” **10** Hĩtũkĩrai, mũhĩtũkĩre ihingo-inĩ, mumagare! Thondekerai andũ njira. Akaai, mwake njira njariĩ! ũnganiai mahiga, mũmeherie kuo. Ambarariai bendera na igũrũ nĩguo yonwo nĩ ndũrĩrĩ. **11** Jehova nĩanĩrĩre ũhoru ũyũ ituri-inĩ ciothe cia thĩ, akoiga atĩrĩ: “Irai Mwarĩ wa Zayuni ũũ, Atĩrĩrĩ ũrĩa ũgaakũhonokia nĩarooka! Arooka arĩ na kũheo gĩake, na irĩhi rĩake arĩ o narĩo.” **12** Acio marĩtagwo Andũ arĩa Aamũre, o arĩa Jehova Akũũrite; nawe ũrĩtagwo Wa Kwendeka, Itũũra-Inene-rĩrĩa-Rĩtagacooka-Gũthaamwo.

63 Nũũ ũyũ ũroka oimĩte Edomu, akoima itũũra rĩa Bozara ehumbĩte nguo ndune ta thakame? Nũũ ũyũ wĩhumbĩte nguo irĩ na ũkengu, agĩkinyũkagia arĩ na hinya wa ũnene wake? “Nĩ nĩ, ngĩaragia ndeto cia ũthingu, na ndĩ na hinya wa kũhonokania.” **2** Nĩ kĩ gũtũmĩte nguo ciaku itunĩhe, ta cia mũndũ ũraranga kĩhĩhĩro kĩa ndibei? **3** “Nĩ-rĩ, nĩnangĩte kĩhĩhĩro kĩa ndibei ndĩ nyiki; gũtĩrĩ mũndũ wa kuuma kũrĩ ndũrĩrĩ o na ũmwe twarĩ nake. Ndamakinyĩrĩrie ndĩ na marakara, na ngĩmarangĩrĩra thĩ ndĩ na mang’ũrĩ; nayo thakame yao ikĩminjũkĩra nguo ciakwa, nacio ciothe ikĩgia na marooro mayo. **4** Nĩgũkorwo mũthenya wa kũrĩhanĩria warĩ ngoro-inĩ yakwa, naguo mwaka wa gũkũũra andũ akwa nĩmũkinyu. **5** Nĩ nĩndacũthĩrĩrie, ngĩona atĩ hatiarĩ mũndũ wa kũndeithia, na ngĩgega tondu gũtiarĩ na mũndũ wa kũndĩrĩrĩra; nĩ ũndũ ũcio guoko gwakwa mwene nĩkuo kwahonokirie, namo mang’ũrĩ makwa mwene makĩndĩrĩrĩra. **6** Nĩndakinyĩrĩrie ndũrĩrĩ ndĩ na marakara, ngĩtũma itũike ta irĩtũwo nĩ njoohi nĩ ũndũ wa mang’ũrĩ makwa, nayo thakame yao ngĩmũita thĩ.” **7** Nĩngũheana ũhoru wa motugi ma Jehova, o na cĩko ciake iria itũmaga agoocwo, kũringana na maũndũ mothe marĩa Jehova atwĩkĩire: nĩ, nĩngũheana ũhoru wa maũndũ maingĩ mega marĩa eekĩire nyũmba ya Isiraeli, kũringana na tha ciake, na motugi make maingĩ. **8** Nĩ ũndũ oigire atĩrĩ, “Tĩ-itherũ acio nĩ andũ akwa, na nĩ ciana iria itakaheenia,” na nĩ ũndũ ũcio agĩtũka Mũhonokia wao. **9** Mathĩina-inĩ mao mothe o nake nĩathĩnĩkĩre, nake mũraika wake akĩmahonokia. Akĩmakũũra nĩ ũrĩa aamendete na akamaĩgũra tha, akĩmooya na agĩtũũra amakuĩte matukũ mothe ma tene. **10** No rĩrĩ, nĩmamũremeire na makĩgũithia Roho wake Mũtheru ũũru. Nĩ ũndũ ũcio akĩmagarũrũka, agĩtũka thũ yao, nake we mwene akĩrũa mbaara nao. **11** Ningĩ andũ acio ake makĩrĩrikana matukũ ma tene, o hĩndĩ ya Musa na andũ ake, makĩũria atĩrĩ: ũrĩa wamaringirie iria, hamwe na mũrĩithi wa rũũru wawe-

rī, akīrī ha? Ī we ūria wareehire Roho Mūtheru gatagati kao-rī, akīrī ha? **12** Ūria watūmire guoko gwake kwa hinya na kūrī riiri gūikare mwena wa ūrio wa Musa, akīrī ha? O we ūria wagayūkanirie maaī mbere yao, nīguo egūire na igweta nginya tene, **13** ūria wamatongoreirie kūdū kūu kūrīku, akīrī ha? O ta mbarathi igītwarīro werū-inī-rī, matiahīngirwo; **14** o ta ūria ng'ombe ithiiaga kwarahio gītumba-inī, noguo o nao maaheirwo ūhurūko nī Roho wa Jehova, Ūguo nīguo watongoririe andū aku nīgeetha wīgūire rītwa rī na riiri. **15** We ta cūthīrīria thī ūrī o kūu igūrū, wirorere, wone ūria gūtariī ūrī gītī-inī giaku kūu gītūūgūru kīa ūnene, o kūu gītheru na kīrī riiri. Kaī maūdū maku marīa wīkaga ma kīyo o na ma hinya makīrī ha? Ūhoro wa ūria ūtūguagīra tha na ūria ūtūcakayagīra ngoro-inī yaku-rī, nīūgīrītīe ūtūkīnyīre. **16** O na angīkorwo Iburahīmu ndatūū, nake Isīraeli nīatūkaanīte-rī, Wee nīwe lthe wītū; Wee Jehova-rī, nīwe lthe wītū, narīo rītwa rīaku nī Mūkūūrī wītū kuuma tene. **17** Atīrīrī, Wee Jehova, nī kī gītūmaga ūtūrekererie tuume nījira-inī ciaku, na ūkoomia ngoro ciitū nīguo twage gūgūtīia? Garūrūka nī ūndū wa ndungata ciaku, o mīhīrīga iyo itūūkīte igai rīaku. **18** Andū aku arīa aamūre nīmegwatīre būrūrī ūyū wamaheire igītūūka wao o ihinda inini, no rīu thū cītū nīcīrangīrīrie handū haku harīa haamūre. **19** Ithūī tūrī andū aku kuuma tene; no rīrī, o ndūrī wamathamakīra, o na matīrī metanio na rītwa rīaku.

64 Atīrīrī, naarī korwo watarūranga matu ūikūrūke gūkū thī, nīguo irīma ithingithe irī mbere yakul **2** O ta ūria mwakī ūmundagia thari ikarīrīmbūka, na ūgatūma maaī matherūke-rī, ikūrūka thī ūtūme rītwa rīaku rīmenywo nī thū ciaku, na ūtūme ndūrīrī ciinaīne irī mbere yakul! **3** Nīgūkorwo hīndī irīa Wee wekire maūdū ma kūmakania marīa tūteerīgīrīre-rī, nīwaikūrūkire, nacio irīma igīthingitha irī mbere yaku. **4** Kuuma o tene gūtīrī mūdū o na ūmwe ūrī waigua maūdū ta macio, na gūtīrī gūtū kūrī kwaigua ūhoro ta ūcio, o na kana riitho rīkōna Ngai ūngī tawe, ūria wīkaga maūdū nī ūndū wa andū arīa maikaraga mamwetereire. **5** Wee ūkaga gūteithia andū arīa mekaga maūdū marīa magīrīre makenete, o acio marīrikanaga nījira ciaku. No rīrīa twagire gūcīrīmīrīra tūgīthīī na mbere na kwīhia-rī, wee nīwarakarire. Ithūī-rī, tūngīkīhonoka atīa? **6** Ithuothe tūūkīte ta mūdū ūrī na thaahu, na ciiko ciothe cia ūthingu wītū ihaana ta ndangari irī magīgi; ithuothe tūhohaga tūkahaana ta ithangū, namo mehīa maitū magatūhuruta o ta ūria rūhuho rūhuruutaga maragara. **7** Gūtīrī mūdū o na ūmwe ūkayagīra rītwa rīaku, kana akageria anyiitane nawe; nīgūkorwo nītūhithīte ūthīū waku, ūgagītūma tūhinyīrīrīke nī ūndū wa mehīa maitū. **8** No rīrī, Wee Jehova, wee nīwe ithe wītū. Ithūī tūrī rīūmba, nawe nīwe mūtūūmbi; ithuothe tūrī wīra wa moko maku. **9** Wee Jehova-rī, tīga gūtūrakarīra mūno makīria, o na kana ūtūūre ūrīrikanaga mehīa maitū. Na rīrī, ta tūrōre twagīthaita, wone atī ithuothe tūrī andū aku. **10** Matūūra maku marīa manene maamūre nīmatūkīte werū; o na itūūra rīa Zayuni rītūkīte werū, narīo itūūra rīa Jerusalemu rīgākira

ihooru. **11** Hekarū iitū irīa nyamūre na irī riiri, kūrīa maithe maitū maakūgocagīra, nīcīnītwo na mwakī, nacio indo ciitū ciothe irīa irī bata nīcianangītwo. **12** Thuutha wa maūdū macio mothe, Wee Jehova-rī, anga nīūgūtūtiganīria, wage gūtūteithia? Ūgūkīra o ro ūguo na ūkīrīrīrie gūtūherithia makīria?

65 “Nīī ndeguūrīrie andū arīa mataahooyaga kīrīra; na andū arīa mataamaathaga nīī, nīo maanyonire. Naruo rūrīrī rūrīa rūtārī rwahooya rūkīgwetaga rītwa rīakwa, ngīrwīra atīrī: ‘Nīī ūyū haha, nīī ūyū haha.’ **2** Mūthenya wothē ndindaga ndambūrūkīrie moko makwa kūrī andū aremī, arīa matathīiaga na mīthīire mīega, no marūmagīrīra mathugunda mao: **3** o andū arīa matūūrāga maathīrīkagīa o ūthīū-inī wakwa, makarutagīra magongona mīgūnda-inī, na magacīnagīra ūbumba igongona-inī cia maturubarī; **4** arīa matindaga maikarīte mbīrīra-inī, makarara meigūite na hitho ūtukū wothē; arīa makīrīiaga nyama cia ngūrwe, na nyūngū ciao cīyūrīte thaathi wa nyama irī thaahu; **5** andū acio moigaga atīrī, ‘Njeherera, tīga kūnguhīrīria, tondū nīī ndī mūtheru gūgūkīra!’ Andū ta acio mahaana ta ndogo manīūrū-inī makwa, na ta mwakī wakanaga mūthenya wothē. **6** “Atīrīrī, mbere yakwa gūtūire kwandīkītwo maūdū macio: ndīgūtūūra ngīrīte kī, no rīrī, nīngarīhanīria kūna; ti-itherī ngaarīhanīria o cīero-inī ciao, **7** ndīhanīrie mehīa manyu inyuī ene, o na mehīa ma maithe manyu,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Tondū nīmacīnīre ūbumba irīma-igūrū, na makīinuma marī kūu tūrīma-igūrū, nīngērīhīria cīero-inī ciao, ndīmārīhe irīhī rīothe nī ūndū wa ciiko ciao cia mbere.” **8** Jehova ekuuga atīrī: “O ta ūria ngogoyo yonekaga kīmanjīka-inī gīa thabībū, nao andū makoiga atīrī, ‘Tīga gūkīananga, hahota gūkorwo na kīndū kīega thīīnī wakīo,’ ūguo noguo ngeeka nī ūndū wa ndungata ciakwa; ndīgacīnīina ciothe. **9** Ngaaruta nījīaro kuuma kūrī Jakubu, nao agai a irīma ciakwa moime Juda; andū akwa arīa nīī ndīthuurīre nīo magaacīgaya, nacio ndungata ciakwa itūūre kuo. **10** Sharoni gūgaatūka ūrīrīthio wa ndūuru cia mbūrī, na Gītumba-kīa-Akōrī gītūike handū ha kwarahagwo nī mahiū, nī ūndū wa andū akwa arīa matūūre manjarāgia. **11** “No rīrī, inyuī arīa mūtiganīrie Jehova, na mūkāriganīro nī kīrīma gīakwa kīria kīamūre, inyuī arīa mwaragīra metha ngai ya maheeni irīa itagwo Mūreehī-mūnyaka, na mūkaiyūrīa mbakūrī cia ndībei ya mūtukanio mūgatīra ngai irīa itagwo Mūreehī-mūtino nīguo mūmīhoorerīe-rī, **12** ngaamwathīrīria kūrīragwo na rūhīū rwa njora, na inyuīthe mūkegūithia thī mūūrāgwo; nīgūkorwo ndamwītire mūkīaga kūnjītīka, na ndamwarīrie mūkīaga gūthīkīrīria. Mwekīre maūdū mooru maithe-inī makwa, na mūgīthūura maūdū marīa matangenāgia.” **13** Nī ūndū ūcio Jehova Mwathani ekuuga atīrī: “Ndungata ciakwa nīikaarīa irio, no inyuī nīmūkahūūta; ndungata ciakwa nīikaanyua, no inyuī nīmūkanyoota; ndungata ciakwa nīgakena, no inyuī nīmūgaconorīthio. **14** O na nīngī ndungata ciakwa nīikaina nīgūcanjamūka ngoro, no inyuī nīmūkārīra nī ūndū wa ruo rwa ngoro, na mūgīrīke nī ūndū wa gūthūthīka ngoro. **15** Marītwa

manyu mūkaamatigīra andū akwa arīa ndithuuriire, mamatūmagīre rīria mekwenda kūrūma andū; Mwathani Jehova nīagakūūruga, no ndungata ciake agaaciitaga marīitwa mangī. **16** Mūndū ūria wothe ūkaahoera būrūri kīrathimo, ageeka ūguo akīgwetaga rīitwa rīa Ngai ūria wa ma; ningī ūria ūkeehita na mwīhītwa būrūri-inī, akeehita akīgwetaga rīitwa rīa Ngai ūria wa ma. Nīgūkorwo mathīina marīa ma tene nīmakariganīra, na mahithwo maitho-inī makwa. **17** “Atīrīri, nīngūmba igūrū rīerū o na thī njerū. Maūndū marīa ma tene matigacooka kūrīrikanwo, o na kana meciirio. **18** No rīri, canjamūkai na mūkenere indo iria ngūmba tene na tene, nīgūkorwo nīngūmba itūūra iria Jerusalemu rītuīke rīa gūkenerwo, na andū a rīo matuīke a gūkenania. **19** Nīngakenera Jerusalemu na njanjamūke nī ūndū wa andū akwa; naguo mūgambo wa kīgīrīko o na kana wa kīrīro ndūkaiguuo kūu rīngī. **20** “Kūu gūtīrī mwana wa rūkenge ūgaacooka gūkua arī na matukū manini, o na kana mūndū mūkūrū akue atatūūrīte mīaka yake yothe; mūndū ūria ūgaakua arī na mīaka igana akoonagwo taarī mūndū mwīthī; nake ūria ūtagaakinyia mīaka igana akoonagwo ta arumītwa na kīrumi. **21** Nao nīmagaka nyūmba na macitūūrīe; makaahaanda mīgūnda ya mīthabībū na marīiage maciaro mayo. **22** Gūtīrī hīndī īngī magaaka nyūmba ituīke cia gūtūūrwo nī andū angī, o na kana mahaande irio irīio nī andū angī. Nīgūkorwo o ta ūria matukū ma mūtī maigana, ūguo noguo matukū ma andū akwa magaakorwo maigana; andū akwa arī athuure magaatūūra makenagīra wīra wa moko mao ihinda iraa. **23** Nao matigacooka kūrūta wīra wa tūhū, o na kana maciare ciana ciathīrīirio mūtino; nīgūkorwo magaatuīka andū arathime nī Jehova, o hamwe na njiaro ciao. **24** Na nīgūgatūika atīrī, o mbere mataananjīta-rī, nīngamacookeria ūhorō; ningī o makiaragīa-rī, nīngakorwo njigūite. **25** Nayo njūūi na kagondū ikaarīiaga hamwe, naguo mūrūūthi ūkarīiaga nyeki ta ndegwa, no rūkūngū nīruo rūgaatuīka irio cia nyoka. Itikagerana ngero kana cianangane kūu guothe kīrīma-inī gīakwa kīamūre,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

66 Jehova ekuuga ūū: “Igūrū nīrīo gītī gīakwa kīa ūnene, nayo thī nīyo gīturwa gīakwa kīa magūrū. Mūngīkīnjakīra nyūmba ihaana atīa? Naho handū hakwa ha kūhurūka hangīkorwo hahaana atīa? **2** Githī ti guoko gwakwa gwathondekire indo ici ciothe, na gūgītūma igīe kuo?” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Atīrīri, mūndū ūyū nowe ngaatīa: nī mūndū ūria wīnyīlhagīa na akagīa na ngoro iherete, na akainaina rīria ektīguua kiugu gīakwa. **3** No rīri, mūndū ūria ūrutaga ndegwa igongona ahaana o ta ūria ūragaga mūndū, nake ūria ūrutaga gatūrūme, ahaana o ta mūndū ūria unaga ngui ngingo; mūndū ūria ūrutaga iruta rīa mūtu, ahaana o ta mūndū ūria ūrutaga thakame ya ngūrwe, nake ūria ūcinaga ūbumba wa kīrīrikano, ahaana o ta mūndū ūria ūhooyaga mūhianano. Andū acio nīmethuuriire njīra ciao o ene, na ngoro ciao igakenagio nī maūndū marīa marī magīgī; **4** nī ūndū ūcio, nīi o na nīi nīngathuura kūmekā ūndū mūuru na ndīmarehithirīe maūndū marīa matūmaga metīgīrīte. Nīgūkorwo rīria ndetanire, gūtīrī mūndū o na ūmwe wanjītikire, na rīria ndaarīrie, gūtīrī mūndū

o na ūmwe wathīkīrīrie. Andū acio meekire maūndū mooru maitho-inī makwa, na magīthuura maūndū marīa matangenagia.” **5** Atīrīri, inyuī mūinainaga nī gūtīia kiugu gīake, ta iguai ndūmīrīri ya Jehova: “Arīu a thoguo arīa mamūthūire, na makamūingata nī ūndū wa rīitwa rīakwa, moigīte atīrī, ‘Jehova ta nīagīkumio nīguo tūkīone gīkeno kīanyul’ No rīri, o nīmagaconorīthio. **6** Ta iguai mbugīrīrio īyo īroima kūu itūūra rīria inene, mūigūe inegere rīu rīroima kūu hekarū-inī! Ūcio nī mūgambo wa Jehova mūraigua akīrīha thū ciake kīrīa kīmagīrīrie. **7** “Atanambīrīria kūrūmworī, nīaciarīte: na ataanarūmwō nī ruo-rī, agagīciara mwana wa kahīi. **8** Nūū ūrī aigua ūndū ta ūcio? Nūū ūrī wona maūndū ta macio? Anga būrūri wakīhota gūciarīrwo andū aguo mūthenya o ro ūmwe, o na kana rūrūrī rūkīigane o ro rīmwe? No rīri, o rīria Zayuni yanyītirwo nī ruo-rī, o hīndī īyo nīguo yaciarīre ciana ciayo o ro rīmwe. **9** Anga no ngingīe ihinda rīa mwana gūciarwo na ndīkīreke aciarwo?” ūguo nīguo Jehova ekūūra. “Anga no hīngīrīrie mwana nda ngingītie ihinda rīake rīa gūciarwo?” ūguo nīguo Ngai wanyu ekūūra. **10** “Inyuī inyuothe arīa mwendete itūūra rīa Jerusalemu, kenānīrai narīo na mūcanjamūke nī ūndū wūrī; kenānīrai mūno narīo, inyuī inyuothe arīa mūtūire marīcakayagīra. **11** Nīgeetha mūhaane ta andū mongete maūndū mega marīo, mūkahūūna mūhooreire nyondo-inī ciake; ningī mūnyuūage mūkanyootoka, na mūkenagīre ūīngī wa irīa rīake.” **12** Nīgūkorwo ūū nīguo Jehova ekuuga: “Nīngakīnyīria itūūra rīa Jerusalemu thayū ūhaana ta rūūi, na ūtonga wa ndūrīrī ūhaana taarī rūūi rūyūrīte rūkoina; mūkahoorera ta kaana gākīongīthio nī nyina, mūgaakuo na moko make, na mūcūgacūgagīo mūrī maru-inī make. **13** O ta ūria mwana ahooreragīo nī nyina, ūguo noguo ngeamuhooria; na nīmūkahoorerio mūrī kīu Jerusalemu.” **14** Rīria mūkoona ūndū ūcio, ngoro cianyu nīigakena, nawe ūrīrūke ta nyeki nduru; naguo hīnya wa guoko kwa Jehova nīūkamenyeka nī ndungata ciake, no marakara make nīmakamenyeka nī thū ciake. **15** Atīrīri, Jehova aroka arī na mwaki, na ngārī ciake cia ita ihaana ta kīhuhūkano kīnene; akaamūkūrūkīria marakara make arī na mangūrī, na amūkūūme na ikūūmana rīhaana ta nīnīmībī cia mwaki. **16** Nīgūkorwo Jehova nīagatūira andū othe ciira, arī na mwaki na rūhiū rwake rwa njora, na arīa makoaragwo nī Jehova magaakorwo marī aīngī. **17** “Na rīri, andū arīa meamūrīte na magetherīa nīguo mathīi marūmīrīrie ūria ūrī gatagatī nīguo makīnye magongona-inī marīa marutagīrwo mīgūnda-inī, o acio marīiaga nyama cia ngūrwe na mbīa, na indo īngī irī thaahu, magaahtiranīra hamwe,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **18** “Na nīi-rī, tondu wa cīko ciao na mecūūrania mao, ngīrie gūūka njookanīrīrie ndūrīrī ciothe o na andū a mīario yothe, nao nīmagooka meyonere riiri wakwa. **19** “Nīngekīra kīmenyīthīa thīinī wao, na amwe a arīa makaahonoka nīngamatūma mathīi ndūrīrī-inī: mathīi Tarīshīshī, na mathīi Putu na Ludu kūrī andū arīa me ngumo ya gūkīa mīgūi, na mathīi Tubali na Javani, na mathīi kūrī andū arīa matūūruga icīgīrīra-inī cia kūndū kūrāya, kūrīa gūtārī kwaiguuo ngumo yakwa, kana gūkonwo riiri wakwa.

Nĩmakahunjia ũhoro wa riiri wakwa kũrĩ andũ a ndũrĩrĩ. **20** Nao nĩmakarehe ariũ a thoguo othe, kuuma ndũrĩrĩ-inĩ ciothe, marehwo makuũtuo nĩ mbarathi, na ngaari cia ita, na makaari ma kũguucio, na mahaicite nyũmbũ na ngamiĩra, moke kĩrĩma-inĩ gĩakwa kĩrĩa kĩamũre kũu Jerusalemu, matuĩke ta igongona harĩ Jehova,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. “Nao magaacirehe o ta ũrĩa andũ a Isiraeli marehaga ngano yao ya maruta kũu hekarũ-inĩ ya Jehova ikuuĩtuo na indo irĩa itarĩ thaahu. **21** Na nĩ nĩngathuura amwe ao matuĩke athĩnjĩri-Ngai na Alawii,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **22** Jehova ekuuga atĩrĩ, “O ta ũrĩa igũrũ rĩu rĩerũ na thĩ njerũ irĩa ngũthondeka igatũũra mbere yakwa-rĩ, ũguo noguo rĩĩtwa rĩaku na njiaro ciaku irĩtũũraga. **23** Kuuma Karũgamo ka Mweri ũmwe nginya Karũgamo ka Mweri ũrĩa ũngĩ, na kuuma Thabatũ ĩmwe nginya Thabatũ ĩrĩa ĩngĩ, andũ othe nĩmagookaga kũhooya mainamĩrĩire mbere yakwa,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **24** “Nao nĩmakoiimagara makerorere ciimba cia andũ arĩa maanemeire; nĩ ũndũ igunyũ ciao itigakua, o na kana mwaki ũrĩa wa kũmacina ũhore, nao nĩmagatuĩka ta kĩndũ gĩthũirwo mũno nĩ andũ othe.”

Jeremia

1 Maya nimo maündü marĩa maaririo nĩ Jeremia, mürũ wa Hilikia, ũmwe wa athĩnjĩri-Ngai arĩa maatũũraga itũũra rĩa Anathothu kũu bũrũri wa Benjamini. **2** Ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyamũkinyĩrĩire mwaka-inĩ wa ikũmi na itatũ wa wathani wa Josia, mürũ wa Amoni, mũthamaki wa Juda, **3** o na ningĩ matukũ-inĩ ma wathani wa Jehoiakimu mürũ wa Josia, mũthamaki wa Juda, o nginya mweri wa gatano, mwaka-inĩ wa ikũmi na ũmwe wa wathani wa Zedekia mürũ wa Josia, mũthamaki wa Juda, rĩria andũ a Jerusalemu maatahirwo. **4** Ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyanginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ, **5** “Mbere ya gũkũmba nda-inĩ ya maitũguo-rĩ, no ndaakũũ, o na ũtanaciarwo-rĩ, nĩndakwamũrĩte; nĩndagũtuire mũnabii wa kũrathagĩra ndũrĩrĩ.” **6** Na nĩ ngĩmũcookeria, ngũgu atĩrĩ: “Hi, Mwathani Jehova! Nĩ ndĩũ kwaria; nĩ ndĩ o mwana.” **7** Nowe Jehova akĩnjĩra atĩrĩ: “Tiga kuuga atĩrĩ, ‘Nĩ ndĩ o mwana.’ No nginya ũthĩĩ kũrĩ mũndũ o wothe ngũgũtũma kũrĩ we na ũmwĩre ũrĩa wothe ngũgwatha. **8** Ndũkanametĩgĩre, nĩgũkorwo ndĩ hamwe nawe, na nĩngakũhonokia,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **9** Hindĩ iyo Jehova agĩtambũrũkia guoko, akĩhutia kanua, akĩnjĩra atĩrĩ, “Rĩu nĩndekĩra ndũmĩrĩri yakwa kanua gaku. **10** One, ũmũthĩ nĩndagũtua mũnene wa ndũrĩri o na wa mothamaki, nĩgeetha ũmunyage na ũmomorage, wanangage na ũng’auranagie, na wakage na ũhaandage.” **11** Ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyanginyĩrĩre, ngĩũrio atĩrĩ: “Jeremia, nĩ kĩĩ ũroona?” Na nĩ ngĩcookia atĩrĩ, “Ndĩrona rũhonge rwa mũtĩ wa mũrothi.” **12** Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Iĩ, nĩguo nĩwona wega, tondu njũthĩrĩrie nyone atĩ ndũmĩrĩri yakwa nĩyangĩngio.” **13** Ningĩ ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyanginyĩrĩre o rĩngĩ ngĩũrio atĩrĩ: “Nĩ kĩĩ kĩngĩ ũrona?” Na nĩ ngĩcookia atĩrĩ, “Ndĩrona nyũngũ ĩgũtherũka, ĩnamĩte kuuma mwena wa gathigathini.” **14** Nake Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Mwanangĩko uumĩte na mwena wa gathigathini, nĩũgaitĩrĩrio andũ othe arĩa matũũraga bũrũri ũyũ. **15** Ndi hakũhĩ gwĩta andũ othe a mothamaki ma gathigathini,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. “Athamaki ao nĩmagooka mahaande itĩ ciao cia ũthamaki matooonyero-inĩ ma ihingo cia Jerusalemu; nĩmagooka mathĩrũrũkĩrie thingo ciothe cia Jerusalemu, na mokĩrĩre matũũra mothe ma Juda. **16** Nĩngatũira andũ akwa matũũro ma ciira, tondu wa waganu wao wa kũndirika, na wa gũcinĩra ngai ingĩ ũbumba, na kũhooya indo irĩa methondekeire na moko mao. **17** “Ūkĩra wĩhaarĩrie! Rũgama na ũmeere ũndũ o wothe ũrĩa ngũgwatha. Ndũkamakio nĩo, kana na nĩ ngũmakie ũrĩ mbere yao. **18** Ūmũthĩ-rĩ, nĩndagũtua ta itũũra rĩrĩge na hinya, na ta gĩtugĩ gĩa kĩgera, na ta rũthingo rwa gĩcango, nĩgeetha wĩyũmie ũũkĩrĩre bũrũri wothe: ũũkĩrĩre athamaki a Juda, na anene, na athĩnjĩri-Ngai akuo, o na andũ othe a bũrũri ũyũ. **19** Nĩmakarĩa nawe no matigaakũhoota, nĩgũkorwo ndĩ hamwe nawe na nĩndĩrĩkũhonokagia,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga.

2 Ningĩ ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyanginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ: **2** “Thĩĩ ũkaanĩrĩre ũkĩiguagwo nĩ andũ

a Jerusalemu, ũmeere atĩrĩ: “Nĩndĩrĩkanaga ũrĩa weheanite kũrĩ nĩ rĩria warĩ mwĩthĩ, na ũrĩa wanyendetete rĩria ndakũhĩkirie na ũkĩnũmĩrĩra kũu werũ-inĩ, tũgĩtuĩkanĩria kũu bũrũri ũcio ũtaahandagwo irio. **3** Isiraeli-rĩ, aatũũrĩte aamũrĩrwo Jehova, arĩ maciaro ma mbere ma magetha make; arĩa othe maamũtambuura maatũrwo ahĩtia, ma magĩkinyĩrĩrwo nĩ mwanangĩko,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **4** Thĩkĩrĩriai mũgũe ndũmĩrĩri ya Jehova, inyuũ andũ a nyũmba ya Jakubu, inyuũ inyuothe andũ a mĩhĩrĩga yothe ya nyũmba ya Isiraeli. **5** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩ mahĩtia marĩkũ maithe manyu maanyonire namo, atĩ nĩkĩo maandĩrĩkire, makĩndaihĩrĩria ũguo? Maarũmĩrĩre mĩhianano itarĩ kiene, nao ene makiaga kiene. **6** Matiigana kũũria atĩrĩ: ‘Jehova arĩ ha, ũrĩa watũrutire bũrũri wa Misiri, agĩtũgereria werũ-inĩ ũtaarĩ kindũ, tũkĩgerera bũrũri warĩ wa werũ na iharũrũka, bũrũri ũtoiraga mbura, na warĩ nduma ta ya gĩkũũ, bũrũri ũtaageragĩrwo na ũtaatũũragwo nĩ mũndũ?’ **7** Nĩndamũrehiere bũrũri mũnoru, nĩguo mũrĩage matunda maguo, na mwĩgũne na indo ciaku irĩa njega. No inyuũ muokire, mũgĩthaahia bũrũri wakwa na mũgĩtũma igai riakwa rĩthũũrwo mũno. **8** Athĩnjĩri-Ngai matiigana kũũria atĩrĩ: ‘Jehova arĩ ha?’ Arĩa marũmbũyagia watho matiigana kũũmenya; atongoria ao nĩmanemeire. Anabii maarathaga mohoro makĩgwetaga Baali, marũmĩrĩre mĩhianano itarĩ kiene. **9** “Nĩ ũndũ ũcio nĩngũmũcĩrĩthia o rĩngĩ,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. “Nĩngĩ nĩngacĩrĩthia ciana cia ciana cianyu. **10** Ringai mũthĩhĩ hũgũrũrũ-inĩ cia Kitimu mũkerorere, nĩngĩ mũtũmane gũthio Kedari gũgatuĩrio wega, muone kana kũrĩ kuoneka ũndũ ta ũyũ: **11** Atĩrĩrĩ, nĩ kũrĩ rũrĩrĩ rũrĩ rwatĩrika ngai ciaru, rũkĩgarũrũkĩra ngai ingĩ? (O na harĩa ngai icio itarĩ ngai.) No rĩrĩ, andũ akwa nĩmakũũranĩte Riiri wao na mĩhianano itarĩ kiene. **12** Inyuũ igũrũ-rĩ, makkai nĩ ũndũ wa ũhoro ũcio, inainai mũrĩ na kĩa kĩa kĩa,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **13** “Andũ akwa nĩmekĩte mehĩa meeri: Nĩmandĩrĩkite, o nĩ gĩthima kĩa maaĩ ma muoyo, na makeyenjera marima mangĩ ma maaĩ, namo nĩ marima mamethũkũngu, matangũga maaĩ. **14** Rĩu-rĩ, anga Isiraeli nĩ ndungata, o mũndũ ũciarĩrwo ũkombo-inĩ? Nĩ kĩĩ gĩtũmĩte atuĩke mũndũ wa gũtahwo? **15** Mĩrũthĩ nĩrĩramĩte; nĩmũrĩramĩre. Nĩyanangĩte bũrũri wake; matũũra make macĩntwo na mwaki, na magatigwo matarĩ mũndũ. **16** O na andũ a Memufisi, na a Tahapanahesi nĩmagũtĩhĩite, magagwĩkĩra rũhara ruototia rwa mũtwe. **17** Gĩthĩ tiwe mwene wĩrehereire maũndũ maya nĩ ũndũ wa gũtĩrika Jehova Ngai waku, o rĩrĩa we aagũtongoragia na njĩra ũrĩa wageraga? **18** Rĩu-rĩ, nĩ kĩĩ gĩgũtũma ũcooke bũrũri wa Misiri ũkanyue maaĩ ma Shihoru? Na nĩngĩ-rĩ, ũgũthĩ Ashuri nĩkĩ, ũkanyue maaĩ ma Rũũ rwa Farati? **19** Waganu waku nĩguo ũgaakũherĩthia, nakuo gũcooka na thuutha gwaku nĩgũgũkũrũthia. Tondũ ũcio wĩcĩrĩre wega na ũmenye ũrĩa arĩ ũndũ mũũru mũno na ũrĩ ruo harĩwe, rĩria ũtĩrĩkite Jehova Ngai waku, na rĩria ũkwaga kwĩndĩgĩra,” ũguo nĩguo Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga. **20** “Nĩwoinangire icooki riaku rĩa ngĩngio o tene, na ũgĩtuuanga mĩhĩndo yaku; woigire atĩrĩ, ‘Ndĩgũcooka gũgũtungata!’ Tondũ-

rī, tūrīma-inī tūrīa tuothe tūrīaihu na igūrū, na rungu rwa mūtī o wothe mūruru nīku wakomaga ūkīhūira ūmaraya. **21** Nīi ndaakūhaandite ūrī ta mūthabībū mūthuaranie wa mūthamba ūrīa wega. Wagīcookire kūngarūrūka atīa, ūgīthūka, ūgītūika ta mūthabībū wa gīthaka? **22** O na ūngīthamba na igata, o na ūhūthīre thabuni mūingī mūno-rī, kīmeni kīa wīhia waku ndingitīga gūkīona,” ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **23** “Rīu-rī, ūngīhota atīa kuuga atīrī: ‘Nīi ndīthaahītie; ndrīmūrīre kīrīra kīa Mabaali?’ Ta rora wone mītugo yaku kūu gītūamba-inī; wīcūrānie wega maūndū marīa wīkīte. Wee ūhaana ta moori ya ngamūrīa īgīcāngacanga kūndū na kūndū, **24** ūkaahaana ta njagī rīa imenyereite gūikara werū-inī, rīa inuhānuhaga rīrīa īkwenda kūhaicwo; rīrīa rīrī na mūrūkī-rī, nūū ūngīhota kūmīrīgīrīrīa? Njamba rīa ingīmīenda, itingīmīnogīa ikīmīcaria; mwerī wayo wakīnya, nīkamīona. **25** Tiga kūhanyūka ngīnya ūthīrīrwo nī iraatū magūrū, naguo mūmero waku ūng’are. No wee ūkiuga atīrī, ‘Hatīrī bata! nīnyendete ngai cia kūngī, na no ngīya ndrīcīume thūutha.’ **26** “O ta ūrīa mūici aconorithagio aanyīitwo, ūguo no taguo nyūmba īno ya Isīraeli īconorithītio: o ene, na athamaki, na anene ao, na athīnjīrī-Ngai ao, na anabī ao. **27** Meeraga mūtī atīrī, ‘Wee nīwe Baba,’ na makeera ihīga atīrī, ‘Wee nīwe wanjīarīe.’ Nīmahutātīre, makaaga kūnyonia mothīū mao; no rīrīa marī thīina-inī manjīrīraga atīrī, ‘Ūka ūtūhonokie!’ **28** Ikīrī kū ngai icio mwethondekeire? Kīrekei cīuke, aakorwo no imūhonokie rīrīa mūrī thīina-inī! Nīgūkorwo ngai ciaku cingīhīte o ta matūūra maku, wee Juda. **29** “Mūgūkīndūthīa nī ūndū kī? Inyuothe nīmūnemeire,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **30** “Nī wīra wa tūhū ndaarutīre ngīherīthīa andū anyu; matiigana kūgiuga maakaanīo magarūrūke. Rūhūi rwaku rwa njora nīrūnīnīte anabī anyu, o ta mūrūūthī ūrīa mūrīrīani. **31** “Atīrīrī, inyūi andū a rūciaro rūrū, mwīcūrāniei wega ūhorō wa ndūmīrīrī īno ya Jehova: “Kaī ndrīkīte ta werū harī Isīraeli, kana ta būrūrī ūrī nduma nene? Nī kīī gītūmagā andū akwa moige atīrī, ‘Ithuī tūrīkaga ūrīa tūkwenda; tūtīgagūcookerera rīng’? **32** Rīu-rī, mūrīrītu ahota kūrīganīrwo nī mathaga make ma kwīgemia, kana mūhīki arīganīrwo nī nguo ciake cia ūhīki? No rīrī, andū akwa nīmarīganīrwo nī nīi, matukū maingī matangītārīka. **33** Kaī nī ūrī ūūgī mūingī rīrīa ūgūcaria wendo-ī! Nī ūndū ūcio o na atumīa arīa aaganu mūno no merute na mīthīire yaku. **34** Ngūo-inī ciakurī, andū nīmooonaga thakame ya athīnī arīa matarī ūuru mekīte, o na aakorwo ndwamanyīitīre magītua nyūmba. No rīrī, o na gūtārīi ūguo **35** wee uugaga atīrī, ‘Nīi ndrīrī ūndū mūrūu njīkīte; wee ndandaakarīre.’ No nīi nīngūgītūūra ciira, tondu ūugaga atīrī, ‘Nīi ndrīhītie.’ **36** Ūrīūngārīūngaga nīkī, ūkīgarūrāga mīthīire yaku? Nīūgāconorīthīo nī būrūrī wa Mīsīrī, o ta ūrīa waconorīthīrīo nī Ashūrī. **37** Ūgācoooka uume kūndū kūu ūgīrīre moko mūtwe, nīgūkorwo Jehova nīaregete acio wīhokete, o matīgagūteithīa.

3 “Mūndū angītīgana na mūtumīa wake, nake mūtumīa ūcio athīi ahīkīre mūndū ūngī-rī, mūthuurī ūcio no amūcookerere? Gīthī būrūrī ūcio to ūthaabe bīū?

No wee-rī, ūtūūrīte ūhūūrāga ūmaraya na endwa aku aingī mūno! Rīu-rī, wee no ūnjookerere?” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **2** “Ta tīra maitho ūcūthīrīre tūcūmbīrī twa rīma kūrīa gūtīgītwo ūtherī. Nī kūrī handū ūtarī wakomwo nawe? Mīkīra-inī ya njīra-rī, nīkuo wetagīrīra endwa aku, kūu nīkuo waikaraga thī ūkāmeterera, o ta Mūarabu arī werū-inī. Wee nīthaahītie būrūrī ūyū na ūmaraya waku na waganu waku. **3** Tondu wa ūguo-rī, mbura ya maguna-ng’ombe nīgīrītīo yure, o na rīrīa ya gūkūrīa irīo nayo īkaaga kuura. No rīrī, wee nīūmītīe gīthīthī ta kīa mūmaraya, ūkaaga thoni o na hanīnī. **4** Gīthī to rīu wanjīta ūkiugaga: ‘Baba, wee mūrāta wakwa kuuma ndī o mūnīnī, **5** kaī ūgūgītūūra ūrakarīte? Mang’ūrī macīo maku-rī, megūgīthī na mbere ngīnya tene?’ Ūguo nīguo warāgia, no ūgācooka ūgeeka ūuru wothe ūrīa ūngīhota.” **6** Matukū-inī ma wathani wa Mūthamaki Josīa, Jehova nīanjūrīrīe atīrī: “Tī nīwonete ūrīa Isīraeli aahutātīre? Nīahācīte gīthūngūrī-inī gīothe kīrīa kīrīaihu na igūrū, na agathīi rungu rwa mūtī o wothe ūrīa mūruru na akahūūrīra ūmaraya kuo. **7** Ndecīrītīe atī nīakanjookerera aarīkia gwīka maūndū macīo mothe, nowe ndāigana kūnjookerera, nake mwarī wa nyīna, Juda, ūrīa ūtaarī mwīhokeke, agkīōnera maūndū macīo. **8** Nīndaheire Isīraeli ūcio wahutātīre marūa ma gūtīgana nake, ngīmūingata nī ūndū wa ūtharīa ūcio wake wothe. No rīrī, nīndonīre atī o na Juda, mwarī wa nyīna ūcio ūtaarī mwīhokeku, ndaarī na guoya; o nake nīoīmagarīre, agīthīi gūtharīa. **9** Tondu wa ūrīa Isīraeli oonaga ūmaraya wake ūtarī ūndū mūnene harī, wee, nīathaahīrīe būrūrī ūcio, agkīrīrīrīa kūhūūra ūmaraya na ūndū wa kūhooya mahīga na mītī. **10** O na kūrī ūguo-rī, Juda, mwarī wa nyīna ūcio ūtaarī mwīhokeku, ndaanjookereire na ngoro yake yothe, no aanjookereire na ūhīnga,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **11** Jehova akīnjīra atīrī: “Isīraeli, ūrīa waahutātīre-rī, nī mūthīngu gūkīra Juda, ūcio ūtaarī mwīhokeku. **12** Thīi ūkahunjanīrīe ndrīmīrīrī īno werekeire mwena wa gathīgathīnī, uuge ūū: “Njookerera, wee Isīraeli, o wee ūhūtatīre,” ūguo nīguo Jehova ekuuga, ‘na nīi ndīgācooka gūkūhētera gīthīthī na marakara, nī ūndū nījyūrītwo nī tha,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. ‘Ndgūtūūra ndakarīte ngīnya tene. **13** Wee ūndū ūrīa ūgwīka-rī, no kuumbūra mahīta maku, nī ūndū wa ūrīa ūremeire Jehova Ngai waku, nī ūndū wa ūrīa waneitanga, ūkīūheanaga kūrī ngai cia kūngī, rungu rwa mūtī o wothe mūruru, na ūkaaga kūnjathīkīra,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **14** Jehova ekuuga atīrī: “Njookerera, inyūi andū aya mūhūtatīre, nīgūkorwo nī nīi mūthuurī wanyu; nīngāmūcookanīrīrīa, ndute mūndū ūmwe itūūrā-inī rīmwe, na angī eerī ndīmarute mūhīrīga ūmwe, ndīmūtware Zayūni. **15** Nīngācooka ndīmūhe arīthī arīa ndrīthuurīre na ngoro yakwa, arīa makaamūtongorāgia marī na ūūgī o na ūmenyo.” **16** Jehova ekuuga atīrī: “Matukū-inī macīo, rīrīa mūgaakorwo mūingīhīte mūno gūkū būrūrī ūyū-rī, andū matīgācooka kuuga, ‘Ithandūkū rīa kīrīkanīro kīa Jehova.’ Ūhorō ūcio ndūgātōonyā meciīrīa-inī mao kana ūrīrīkanwo; rītīgeciīrīo ūhorō warīo o na kana rīthondekwo rīngī. **17** Hīndī iyo mageetaga itūūra rīa Jerusalemu Gītī kīa Ūthamaki kīa Jehova, nācio ndrīrīrī cīothe nīkōngana kūu itūūra

rĩa Jerusalemu nĩ ùndũ wa gũtĩia rĩtwa rĩa Jehova. Matigacooka kũrũmĩrĩra ùremi wa ùuru wa ngoro ciao. **18** Matukũ-inĩ macio nyũmba ya Juda nĩkanyĩitana na nyũmba ya Isiraeli, na o eerĩ nĩmagooka moimĩte bũrũri wa mwena wa gathigathini, makinye bũrũri ùria ndaaheire maithe manyu ùtuĩke igai riao. **19** “Nĩ mwene ngiuga atĩrĩ, “Ingiakenire atĩa ngĩmũtua ta ariũ akwa, na ndĩmũhe bũrũri mwega, igai rĩria riega rikĩrite magai ma ndũrĩrĩ ciothe.” Ndeciiragia mũrĩnjĩtaga ‘Baba’ na mwage kũhutatĩra nĩguo mũtĩge kũnũmĩrĩra. **20** No rĩrĩ, o ta mũtumia ùtarĩ mwĩhokeku harĩ mũthuurĩwe, ùguo noguwo mũkoretwo mũtarĩ ehokeyu harĩ nĩ, inyũ nyũmba ya Isiraeli,” ùguo nĩguo Jehova ekuuga. **21** Kirĩro nĩkĩguĩtwo kũndũ kũria gũtũũgĩru gũtarĩ kĩndũ, kũgĩrĩka na gũthaitana kwa andũ a Isiraeli, nĩ ùndũ nĩmogometie njĩra ciao, na makariganĩrwo nĩ Jehova Ngai wao. **22** “Njookerera, inyũ andũ aya mũhutatĩre; nĩngũmũhonia nĩguo mũtigacooke gũcoka na thuutha.” Magĩcokia atĩrĩ, “Iĩ nĩguo, nĩtũgũtũka hariwe, nĩgũkorwo wee nĩwe Jehova Ngai witũ. **23** Ti-itherũ inegene rĩa ùhooi mĩhianano kũu tũrĩma-inĩ o na kũu irĩma-inĩ nĩ rĩa maheeni; ti-itherũ, ùhonokio wa Isiraeli ùrĩ na Jehova Ngai witũ. **24** Kuuma o ùnini-inĩ witũ, ngai icio cia mĩhianano cia thoni nĩcio ciananiina maciaro ma mawĩra ma maithe maitũ: ndũuru ciao cia mbũri na cia ng’ombe, aanake ao na airĩtu ao. **25** Nĩtwĩgũthĩe thĩ tũconokete, nacio njono ciitũ itũhumbĩre. Nĩ twĩhĩrie Jehova Ngai witũ, itũhũ o hamwe na maithe maitũ; kuuma rĩria twarĩ anini nginya ùmũthĩ ùyũ-rĩ, tũtũurite tũtarĩ twathĩkĩra Jehova Ngai witũ.”

4 “Atĩrĩrĩ wee Isiraeli, ùngĩkorwo nĩgũcoka-rĩ, njookerera,” ùguo nĩguo Jehova ekuuga. “Ùngĩeheria mĩhianano iyo yaku irĩ magigi, na ùtĩge gũcoka kũrũrũra rĩngĩ, **2** ningĩ ùngĩrũmia ùhoro wa ma, na ùtanĩri ciira wa kihooto, na wa ùthingu, na wa wĩhĩte ùkiugaga atĩrĩ, ‘Ti-itherũ o ta ùria Jehova atũũraga muoyo,’ hĩndĩ iyo ndũrĩrĩ nĩkarathimwo nĩwe, na thĩĩnĩ wake nĩkaagia na riiri.” **3** Atĩrĩrĩ, Jehova areera andũ a Juda, o na andũ a Jerusalemu ùũ: “Cimbei mĩgũnda yanyu rĩria irĩ ngamba, na mũtikahaande irio mĩguo-inĩ. **4** Mwĩamũrĩrei Jehova, na ùndũ wa kũruithia ngoro cianyũ inyũ andũ aya a Juda, na inyũ mũtũũraga Jerusalemu, nĩgeetha mang’ũrĩ makwa matigaakane ta mwaki, nĩ ùndũ wa ùuru ùria mwĩkĩte, maakane mage mũndũ wa kũmahoria. **5** “Anĩrĩrai kũu Juda, na mũhunjeta ùhoro kũu Jerusalemu, muuge ùũ: ‘Huhai tũrumbete bũrũri-inĩ guothe!’ Anĩrĩrai na kayũ muuge atĩrĩ: ‘Mwĩcokanĩrĩrie! Nĩtũũrĩrei matũũra-inĩ marĩa manene mairĩgĩre!’ **6** Haandai bendera mũthĩ mwerekeire Zayuni! Mwĩthareĩ narua mwĩhonokie! Nĩgũkorwo nĩndĩrarahethia mwanangĩko uumĩte mwena wa gathigathini, o na kũninanwo kũnene.” **7** Mũrũũthi nĩumĩte kĩmamo-inĩ kĩguo; mũniinani wa kũniina ndũrĩrĩ nĩomagarĩte. Oimĩte gwake oke aanange bũrũri waku. Matũũra maku makaanangĩka, mage mũndũ wa gũtũũra kuo. **8** Nĩ ùndũ ùcio-rĩ, mwĩhumbei nguo cia mũũnia, cakayai na mũrĩre, nĩ ùndũ tũtũrĩ tũrehererwo nĩ mang’ũrĩ macio mahiũ ma Jehova. **9**

Jehova ekuuga atĩrĩ, “Mũthenya ùcio-rĩ, mũthamaki na anene ake nĩmagakua ngoro, nao athĩnjĩri-Ngai nĩmakagegara, nao anabii mamake.” **10** Hĩndĩ iyo ngiuga atĩrĩ: “Hĩ! Mwathani Jehova, ti-itherũ nĩ ta ùkĩheenete andũ aya biũ, o na ùkaheenia Jerusalemu, nĩ ùndũ wa kũmeera atĩrĩ, ‘Nĩmũkaagia na thayũ,’ o rĩria tũgĩrĩrwo rũhiu rwa njora mĩmero.” **11** Hĩndĩ rĩu andũ aya o hamwe na Jerusalemu nĩmakeerwo atĩrĩ, “Rũhuho rũhiũ ruumĩte kũndũ kũria gũtarĩ kĩndũ kũu gũtũũgĩru werũ-inĩ nĩrũkahurutana rwerekeire kũrĩ andũ akwa, no rĩrĩ, ti ta rũria rwa kũhuha irio kana rwa gũcitheria; **12** nĩ rũhuho rũrĩ na hinya kũrĩ rũu ruumĩte kũrĩ nĩ. Rĩu nĩngũmatũra matũro ma ciira.” **13** Ta rorai muone! Mũndũ ùcio aroka ta matu, ngaari ciake cia ita irooka ta kihuhũkanio, nacio mbarathi ciake ihanyũkaga gũkĩra nderi. Ii ya witũ-ĩ! Tũrĩ aniine biũ. **14** Wee Jerusalemu-rĩ, theria ùuru kuuma ngoro-inĩ yaku nĩguo ùhonoke. Ùgũtũũra ùthugundaga ùuru meciirĩ-inĩ maku nginya-rĩ? **15** Nĩ kũrĩ na mũgambo wa mũndũ ùranĩrĩra kũu Dani, ùkaanĩrĩra ùhoro wa mwanangĩko kũu irĩma-inĩ cia Efiraimu. **16** “Irai ndũrĩrĩ ùhoro ùcio, hunjĩrai Jerusalemu muuge atĩrĩ: ‘Ita inene rĩa gũgũkĩrĩra nĩrĩroka riumĩte bũrũri wa kũraya, na rĩroka na mbugĩrĩro ya mbaara ya gũkĩrĩra matũũra mothe manene ma Juda. **17** Marĩngĩciĩrie o ta andũ marangĩre mũgũnda, tondũ itũũra rĩu nĩrĩnemeire, rĩkanjũkĩra,” ùguo nĩguo Jehova ekuuga. **18** “Mũhĩre yaku mwene na ciiko ciaku nĩcio ikũreheire maũndũ macio. Rĩrĩrĩ nĩrĩro iherithia rĩra. Na kaĩ nĩ irũrũ-ĩ! Kaĩ nĩrĩgũtheeca ngoro-ĩ!” **19** Wũi, ruo-ĩ, wũi ruo-ĩ! Ndĩrenyogonda nĩ ruo. Wũi, ruo rũnene ngoro-inĩ yakwa-ĩ! Ngoro yakwa nĩratumatũma, ndingitha gũkĩrĩrĩra. Nĩgũkorwo nĩnjĩguite mũgambo wa karumbeta; nĩnjĩguite mbugĩrĩro ya mbaara. **20** Mwanangĩko ùrarũmanĩra na mwanangĩko; bũrũri wothe nĩwanangĩtwo. O rĩmwe hema ciakwa nĩthũkangie, o kahinda gatari coho kĩgĩtio gĩakwa gĩgathũkangio. **21** Nĩ nginya rĩ ngũtũũra nyonaga bendera ya mbaara, na ngaigua mũgambo wa karumbeta? **22** “Andũ akwa nĩ irimũ; matĩnjũũ. Nĩ ciana iteciiragia, na ikaaga ùmenyo. Ùũgĩ ùria marĩ naguo no wa gwĩka ùuru; matĩũ gwĩka wega.” **23** Ndaacũthĩrĩrie thĩ, ngĩkiona atĩ ndĩarĩ ùria yatarĩ na ndĩarĩ na kĩndũ; ningĩ ngĩcũthĩrĩra matu-inĩ, ngĩona atĩ gũtiarĩ na ùtheri. **24** Ndaacũthĩrĩra irĩma, ngĩona atĩ nĩgũthingitha ciathingithaga; natuo tũrĩma tuothe nĩ kwereera twereeraga. **25** Ngĩcũthĩrĩra, ngĩona atĩ gũtiarĩ na andũ; nyoni ciothe cia rĩera-inĩ nĩciombũkĩte ikoora. **26** Ngĩcũthĩrĩra, ngĩona bũrũri ùria waciara maciaro mangĩ, watũkĩte o werũ mũtheri, matũũra makuo mothe nĩmamomokeire hau mbere ya Jehova, makagũta thĩ nĩ ùndũ wa marakara make mahiũ. **27** Ùũ nĩguo Jehova ekuuga: “Bũrũri wothe nĩũkanangwo, o na gũtũũka ndikaũniina biũ. **28** Nĩ ùndũ ùcio thĩ nĩgacakaya, narĩo igurũ rigĩe nduma, tondũ ùguo nĩguo njũgĩte, na ndingĩrĩcũkwo. Nĩndũite itua na ndikũgarũrũka.” **29** Rĩria kwaiguwo mũrurumo wa andũ arĩa mathiaga mahaciite mbarathi na wa andũ arĩa maikagia mĩgũ-rĩ, andũ a matũũra mothe no makooro. Amwe ao makoorĩra ihinga-inĩ, nao amwe ao makahaica ndwaro-inĩ cia

mahiga. Matũura macio mothe nĩmathaamĩtwo; gũtirĩ mũndũ ũikaraga kuo. **30** Ūreka atĩa, wee ũnũhitwo? Ūkwĩhumba nguo ndune na ikegemia na mathaga ma thahabu niki? Ūrahaka mbutu ciaku cia maitho rangi niki? Atĩrĩrĩ, kwĩgemia gwaku no gwa tũhũ. Endwa aku nĩmakwagũire bata; rĩu maracaria ũria mangikũruta muoyo. **31** Nĩndĩraigua kirĩro ta kĩa mũndũ-wa-nja akĩrũmwo, arĩ na mũcaayo ta wa mũtumia agĩciara mwana wake wa irigithathi: nĩ kirĩro kĩa Mwarĩ wa Zayuni agĩteeha, atambũrũkĩtie moko make, akiugaga atĩrĩ, “Wũi-ĩ-ya-wakwa-ĩ! Nĩndĩraringĩka; muoyo wakwa nĩmũneane kũrĩ oragani.”

5 “Ta ambatai na mũkĩrũke barabara-inĩ ciothe cia Jerusalemu, mũrore na mũcarie, na mũtũirĩe ihaaro-inĩ ciaku. Hihi mwahota kuona mũndũ o na ũmwe wĩkaga maũndũ ma kĩhooto kana akarũmbũiya ũhoro wa ma; muona mũndũ ta ũcio, nĩngarekera itũura rĩa Jerusalemu. **2** O na gũtuika nĩmehĩtaga makoigaga atĩrĩ, ‘Ti-itherũ o ta ũria Jehova atũũraga muoyo,’ kwĩhĩta kwao no kwa maheeni.” **3** Wee Jehova, githĩ maitho maku ti ũhoro ũria wa wa macararia? Wamaringire irĩnga, no matiigana kũigua ruo; wamahehenjire, no makĩrega ũtaarani ũcio. Momirĩe ithiithi ciao gũkĩra ihiga, makĩrega kwĩrĩra. **4** Ngũĩciaria atĩrĩ: “Aya nĩ andũ athĩĩni; nĩ andũ akĩũgu, nĩgũkorwo matiũĩ njĩra ya Jehova, kana makamenya ũria Ngai wa endaga. **5** Nĩ ũndũ ũcio nĩngũthĩĩ kũrĩ atongoria ngaaraniire nao; ti-itherũ acio nĩmoĩ njĩra ya Jehova, na makamenya ũria Ngai wa endaga.” No rĩrĩ, othe marĩ hamwe, nĩmoinangĩte icooki rĩao rĩa ngingo, na magatua mikwa. **6** Nĩ ũndũ wa ũguorĩ, mũrũũthi nĩũkoima mũtitũ-inĩ ũmatarĩkĩre, na njũũĩ yime werũ-inĩ ũmatambuurange, nayo ngarĩ imooherie njĩra-inĩ cia matũura mao, nĩguo itambuurange mũndũ wothe ũria ũngĩgeria kuuma nja, nĩ ũndũ ũremi ũcio wao nĩũingĩhĩte mũno, na ũhoro wao wa gũcooka na thuuha nĩ mũingĩ. **7** “Ngũmũrekeera niki? Ciana cianyu nĩcĩndĩrĩkĩte, na ikeehĩta ikĩgwetaga marĩĩwa ma ngai cia tũhũ. Nĩ ndaamaheaga o kirĩa gĩothe mabataragio nĩkĩo, no-o no gũtharia maatharagia, makahatikana nĩguo matoonye nyũmba cia maraya. **8** Mahũũnĩte magatuĩka ta mbarathi cia njamba cikĩrĩrĩria cia mĩgoma, o ũmwe wao akeriragĩria mũtumia wa mũndũ ũria ũngĩ. **9** Githĩ ndikiagĩrĩrwo nĩkũmaherithia nĩ ũndũ wa maũndũ macio?” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. “Githĩ ndikiagĩrĩrwo nĩ kwĩrĩhĩria harĩ rũrĩrĩ ta rũu? **10** “Tuĩkanĩriai mĩgũnda yao ya mĩthabibũ mũmĩtharaganie, no mũtikamĩanange biũ. Hũrũrai hongĩ ciayo, nĩgũkorwo andũ aya ti a Jehova. **11** Andũ a nyũmba ya Isiraeli na andũ a nyũmba ya Juda nĩmagĩte wĩhokeku harĩ nĩ biũ,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **12** Nĩmaheenanĩtie ũhoro wĩgĩĩ Jehova; moigĩte atĩrĩ, “Ndarĩ ũndũ egwĩka! Gũtirĩ ũuru tũkuona; tũtikooona tũtharĩkĩrwo na rũhiũ rwa njora kana tuone ng’aragu. **13** Anabii nĩ a tũhũ ta rũhuho, nakĩo kiugo kĩa Jehova gĩtirĩ thĩĩni wao; nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ũguo moigĩte nĩguo mageekwo.” **14** Nĩ ũndũ ũcio, Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atĩrĩ: “Tondũ wa andũ acio kwaria ndeto ta ico, ndũmĩrĩri yakwa ĩria ngwĩkĩra kanuainĩ gaku ngaamĩtua ta mwaki, nao andũ aya ndĩmatue

ta ngũ, mwaki ũcio ũmacine ũmaniine. **15** Atĩrĩrĩ, inyuĩ andũ a nyũmba ya Isiraeli,” ũũ nĩguo Jehova ekũmwĩra, “nĩngũtũma mũkĩrĩrwo nĩ rũrĩrĩ ruumĩte kũndũ kũraya: naruo nĩ rũrĩrĩ rũtũtũrĩte kuuma o tene, andũ mũtangĩmenya rũthiomi rwao, o na kana mũĩgue mwarĩrie wao. **16** Mathiaka ma mĩguĩ yao matarĩi ta mbĩrĩra irĩa itathikĩtwo; othe nĩ njamba irĩ hinya. **17** Nao nĩmakaarĩa na maniine magetha manyu o na irio cianyu, na marĩe na maniine anaake na airĩtu anyu; nĩmakaarĩa ndũuru cianyu cia mbũri na cia ng’ombe maciniine, ningĩ marĩe mĩthabibũ na mĩkũyũ yanyu. Nĩmakananga matũura marĩa mairĩgĩre na rũhiũ rwa njora, o macio mwĩhokaga. **18** “No rĩrĩ, o na matukũ-inĩ macio, ndigakwanaga ngũniine biũ,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **19** “Na rĩrĩa andũ makooria atĩrĩ, ‘Nĩ kĩĩ gĩtũmĩte Jehova Ngai witũ atwĩke maũndũ maya mothe?’ Ūkamacookeria, ũmeere atĩrĩ: ‘O ta ũria inyuĩ mwandirikire na mũgĩtungatĩra ngai cia kũngĩ mũrĩ bũrũri-inĩ wanyu-rĩ, ũguo noguo mũgaatungatagĩra andũ a kũngĩ mũrĩ bũrũri ũtarĩ wanyu.’ **20** “Anĩrĩra ũhoro ũyũ kũrĩ andũ a nyũmba ya Jakubu, na ũũhunje kũu Juda, uuge atĩrĩ: **21** Ta thĩkĩrĩriai inyuĩ andũ aya akĩũgu, na mũtarĩ mbugũro, o inyuĩ mũrĩ na maitho na mũtionaga, na mũrĩ na matũ na mũtiiguga: **22** Githĩ inyuĩ mũtiagĩrĩrwo nĩkũnjĩtigĩra?” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. “Githĩ inyuĩ mũtiagĩrĩrwo nĩkũnaina mũrĩ mbere yakwa? Ndaatũmire mũthanga ũtuĩke mũhaka wa irĩa rĩrĩa inene, ngũtua rũirigo rwa gũtũura, rũtangĩagararwo nĩ irĩa rĩu. Makũmbĩ ma maaĩ no moyane, no matingĩrũtooria, no mahũyũke, no matingĩrwagarara. **23** No andũ aya-rĩ, marĩ ngoro cia rũng’athio na nemi; nĩmahĩtĩtie njĩra na makooria. **24** Nao matingĩra atĩrĩ, ‘Nĩtwĩgĩre Jehova Ngai witũ, ũria ũheanaga mbura ya kũmeria hĩra, na ya gũkũria irio o kĩmera giakinya, o we ũria ũtũheaga mwĩhoko wa kũgetha mahinda maakinya.’ **25** Mahĩtia manyu nĩmo matũmĩte mũraihĩrĩro nĩ maũndũ macio; mehĩa manyu matũmĩte mwage maũndũ marĩa mega. **26** “Thĩĩni wa andũ akwa-rĩ, nĩ kũrĩ andũ aaganu arĩa maikaraga moheirie ta andũ arĩa matagaga nyoni, na ta andũ arĩa mambaga mĩtego ya kũgwatia andũ. **27** O ta ũria gĩkerenge kũyũraga nyoni, ũguo nĩguo nyũmba ciao ciyũrĩte ũheenanĩa; matongete na makagĩa na hinya, **28** ningĩ manorette na makanyoroka mwĩrĩ. Waganu wao nĩũingĩhĩte mũno; maticĩragĩrĩra mwana wa ndigwa nĩguo ahootane ciira-inĩ, na matĩrũagĩrĩra kĩhooto kĩa mũndũ mũkĩa. **29** Githĩ ndikiagĩrĩrwo nĩkũmaherithia nĩ ũndũ wa maũndũ macio?” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. “Githĩ ndikiagĩrĩrwo nĩ kwĩrĩhĩria harĩ rũrĩrĩ ta rũrĩ? **30** “Ūndũ mũuru mũno na wa kũmakana nĩwĩkĩkĩte bũrũri-inĩ ũyũ: **31** Anabii marathaga mohoro ma maheeni, nao athĩnjĩri-Ngai magaaathana ũria mekwenda, nao andũ akwa ũguo nĩguo mendaga. No inyuĩ-rĩ, kirĩkĩrĩro-inĩ kĩa maũndũ macio mũgeeka atĩa?

6 “Mwĩthareĩ mwĩhonokie, inyuĩ andũ a Benjaminĩ! Mwĩthareĩ muume Jerusalemu! Huhai karumbeta mũrĩ kũu Tekoa! Īkirai kĩmenyithia kũu Bethi-Hakeremu! Nĩgũkorwo ũuru nĩũũkĩte uumĩte na mwena wa gathigathini, na nĩ ũuru wa kũninanwo kũnene mũno.

2 Nīngananga Mwarī wa Zayuni, o ūcio mūthaka na mwībacīrīri mūno. 3 Arūthi marī na ndūuru ciao cia mbūri nīmagooka nīguo mamūkīrīre; nīmakaamba hema ciao imūthīūrūrūkīrīre mīena yothe, o mūdūndū o mūdūndū akarangīra handū hake.” 4 “Mwīhaarīriei tūrūe nake! Arahūkai, rekei tūmūtharīkīre mīarahō! No rīrī, wūi-īya-ī! Nīkūrātuka, nacio cīruru cia hwaī-inī nīiraraiha. 5 Nī ūndū ūcio, arahūkai, tūtharīkīre kūrī ūtūkū, tūharaganīe cīgītio ciaku irīa nūmu!” 6 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: “Temai mītī mūmīge ihūba nene ing’etheire Jerusalemu. Itūūra rīrī inene no ngīnya rīherithio; nī ūndū rīiyūrīte ūhoro wa kūhinyanīrīria. 7 O ta ūrīa gīthīma gītherūkaga maaf-rī, ūguo noguo itūūra rīu rītherūkaga waganu. Maūdūndū ma ūhinya na wanangī no mo maiguagwo kuo; ndwari ciakuo na nguraro nīcio ndūūruga nyonaga. 8 Atīrīrī, wee Jerusalemu, itīkīra gūtaarwo, kwaga ūguo nīngūkūhutafīra na ndūme būrūrī waku ūkīre ihooru, ngīnya kwage mūdūndū ūngītūūra kuo.” 9 Ū ūcio Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: “Atīrīrī, andū nīmarekwo mahaare matigari ma Isīraeli mahinyītie, o ta ūrīa mūthabībū ūhaaragwo; cookerithia guoko hongē-inī rīngī, o ta ūrīa mūcookereria wa thabībū ekaga.” 10 Nū ūngīkīrīria ndīmūkaanie na anjīgwe? Nū ūngītīhīkīrīria? Matū mao nīmahinge, nī ūndū ūcio matiingīgua. Ndūmīrīri ya Jehova nīmahītāgīria, na matīngīmīkenera. 11 No rīrī, nī njīyūrītwo nī mang’ūrī ma Jehova, ndīngīhota kūmahīngīrīria. “Maitīrīrie ciana irīa irī barabara-inī, na ūmaitīrīrie aanake arīa monganīte hamwe; mūthūuri na mūtūmia wake, maitīkīrwo nīmo, o ūndū ūmwe na andū arīa akūrū, arīa maingīthīte mīaka. 12 Nyūmba ciao īgaatūika cia andū angī, o hamwe na mīgūnda yao na atumia ao, rīrīa ngaatambūrūkīa guoko gwakwa njūkīrīre andū arīa matūruga būrūrī ūcio,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 13 “Kuuma ūrīa mūnini ngīnya ūrīa mūnene, othe nīmakoroketio nī kwenda kwīguna; anabii o hamwe na athīnjīri-Ngai, othe nīmahaenanagia. 14 Mohaga kīronda kīa andū akwa taarī kīronda kīa andū matagararītio mūno, makīmeeraga atīrī: ‘Gwī thayū, gwī thayū,’ o rīrīa gūtārī thayū. 15 Hīhi nīmāconokaga nī mūtugo ūcio wao ūrī magīgi? Aca, matīconokaga o na hanini; o na matīrī rūkobe. Nī ūndū ūcio o nao makaagūanīra na arīa makaagūa; nīmakarūdwo rīrīa ngaamaherīthīa,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 16 Jehova ekuuga atīrī: “Rūgamai magomano-inī ma njīra, mūtūrie ūhoro; ūrīrīriaī njīra irīa ciageragwo tene, mūtūrie harīa njīra irīa njega irī, nīguo mūmīgerere, nacio ngoro cianyu nīihakurūka. No inyuī mūkiuga atīrī, ‘Itūhū tūtīkūmīgerera.’ 17 Nīndaigīre arangīri nīguo mamūrāngīre, ngiuga atīrī, ‘Ta thīkīrīriaī karumbeta!’ No inyuī mūkiuga atīrī, ‘Itūhū tūtīgūthīkīrīria.’ 18 Nī ūndū ūcio, thīkīrīriaī inyuī ndūrīrī; rorai wega inyuī aira, nīguo mūmenye ūrīa gūgekīka kūrī andū akwa. 19 Ta thīkīrīria, wee thī: nīngūrehere andū aya mwanangīko, ūrī maciaro ma maūdū marīa mathugundaga, tondū nīmagīte gūthīkīrīria ndūmīrīri yakwa, na nīmaregete watho wakwa. 20 Ngīrī na bata ūrīkū na ūbumba ūcio wa kuuma Sheba, kana īgwa cia mūrīo cia kuuma būrūrī wa kūrāya? Maruta manyu ma njīno matīngītīkīrīka;

magongona manyu matīngēnaga.” 21 Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī: “Nīngwīkīra mīhīnga mbere ya andū aya. Maithe na arīu ao nīmakahīngagwo nīyo; andū a itūūra hamwe na arata ao nīmagakua.” 22 Jehova ekuuga atīrī: “Ta rorai muone, nī harī na ita rīroka rīumīte būrūrī wa mwena wa gathīgathīni; rūrūrī rūnene nī rwarahūrītwo kuuma ituri-inī cia thī. 23 Manyīitīte mīguī na matīmū; nī andū ooru matarī tha. Mūrurumo wao magūtūka mahacīte mbarathi, nī ta wa ndīhū cia irīa rīrīa inene; maroka mehaarīrie ta andū moka mbaara nīguo magūtharīkīre, wee Mwarī wa Zayuni.” 24 Nītūguīte ūhoro wa andū acio, namo moko maitū nīmōrītwo nī hinya. Nītūnyīitītūwo nī ruo rūnene, ruo rūhaana ta rwa mūtūmia ūkūrūmwo. 25 Mūtīkoimagare mūthīi mīgūnda, kana mūthīi na njīra, nī ūndū thū īyo irī na rūhīu rwa njora, na kūrī na imakania irīgīcīrīre mīena yothe. 26 Inyuī andū akwa, mwīhumbei nguo ya ikūnia, na mwīgaragarīe mūhū-inī; rīrai na kīgi, ta ūrīa mwana wa mūmwe arīragīrwo, nīgūkorwo mwanangī ūcio agaātūhīthīkīra o rīmwe. 27 “Wee nawe nīngūtūite mūgerīa wa cuuma, nao andū akwa matarīi ta kīgera, nīguo wee ūrorage na ūthīmage mīthīire yao. 28 Nī aremī momītīe ngoro, mathīiaga magīcambanagia. Mahaana o ta gīcango na kīgera; othe mekaga maūdū mathūku mūno. 29 Ihuruti nīrahurūtīra mwakī na hinya nīguo ūcīne ngocorai, no rīrī, wīra ūcio ūrarutwo wa kūmatherīa no wa tūhū; arīa aaganu matīrathera. 30 Andū acio marītātagwo betharīa-īregetwo, nī ūndū Jehova nīmāregeete.”

7 Ino nīyo ndūmīrīri irīa yakīnyīrīre Jeremīa yumīte kūrī Jehova, akīrwo atīrī: 2 “Thīi ūrūgame kīhīngō-inī kīa nyūmba ya Jehova na ūrī hau wanīrīre ūhoro ūyū, uuge atīrī: “Thīkīrīriaī ndūmīrīri ya Jehova, inyuothe andū a Juda, inyuī mūtōonyagīra ihīngō-inī icī nīguo mūgathathaiye Jehova. 3 Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isīraeli, ekuuga atīrī: Garūrīraī mīthīire yanyu o na cīko cianyu, na nī nīngareka mūtūūre kūdū gūkū. 4 Tigai gūīkaraga mwīhokete ndeto cia maheeni, muge atīrī, “Ino nī hekarū ya Jehova, tī-ītherū nī hekarū ya Jehova, nī hekarū ya Jehova kī!” 5 Nī ūndū-rī, mūngīagīria mīthīire yanyu na cīko cianyu bīu, na mūtuanagīre cīra na kīhōoto mūdūndū na ūrīa ūngī-rī, 6 mūngīaga kūhīnyīrīria mūdūndū wa kūngī, kana mwana wa ngorīaī, kana mūtūmia wa ndīgwa-rī, na mwage gūitīthīa thakame ya mūdūndū ūteehīte kūdū gūkū-rī, o na nīngī mwage kwīgerīthīa ngero nī ūndū wa kūrūmīrīra ngai īngī-rī, 7 hīndī īyo nīngareka mūtūūre kūdūndū gūkū, o gūkū būrūrī ūyū ndaheire maithe manyu ngīnya tene na tene. 8 No rīrī, mwīhokete ndeto cia maheeni itarī kīene. 9 “Anga mūrīyaga na mīkooragana, na mūgatharīa, na mūkehīta na maheeni, mūgīcinagīra Baalī ūbumba, na mūkarūmīrīra ngai īngī irīa mūtōoī, 10 na nīngī mūgacooka mūgooka mūkarūgama mbere yakwa thīnī wa nyūmba īno itanītīo na Rīītwa rīakwa, mūkoīga atīrī, “Tūrī agītīre”; mūgītīrwo nīguo mwīkage maūdū macīo mothe marī magīgi? 11 Nyūmba īno itanītīo na Rīītwa rīakwa mūmītūite ngurunga ya atunyani? No nī nīndīoneire maūdū macīo! Ūguo nīguo Jehova ekuuga.

12 “Riu ūkīrai mūthī Shilo, kūndū kūrīa ndambire gūtua gūikaro kīa Rīitwa rīakwa, nīguo mwōnerē ūrīa ndeekire kuo nī ūndū wa waganu wa andū akwa a Isiraeli. 13 Jehova ekuuga atīrī: Rīrīa inyuī mwekaga maūndū macio mothe, nī nīndamwaragīria kaingī kaingī, nō mūtiigana kūnjigū; ndamwītire nō mūtiigana kūnjitika. 14 Nī ūndū ūcio, ūrīa ndeekire kūu Shilo noguo ngeeka nyūmba īno ītanītio na Rīitwa rīakwa, o hekarū īno mwīhokete, kūndū gūkū ndamūheire inyuī o na ngihe maithe manyu. 15 Nīngamūingata mwehere mbere yakwa, o ta ūrīa ndeekire arīū a ithe wanyu othe, nō andū a Efraimu.’ 16 “Nī ūndū ūcio, tīga kūhoera andū aya, kana ūmathaithanīrīre, kana ūmarīrīrīre, o na kana ūhooe ndimekire ūndū tonduī ndingīgūthīkīrīria. 17 Kaī wee ūtarona ūrīa mareka kūu matūūra-inī ma Juda, o na kūu nīra-inī cia itūūra rīa Jerusalemu? 18 Ciana iroina ngū, namo maithe mao magaaakia mwaki, nao atumia magakanda mūtu, makarugīra ngai rīa ītagwo Mūthamaki-Mūndū-wa-nja wa kūrīa lgrū tūmīgate, na maitīre ngai ingī maruta ma indo cia kūnyuuo nīguo maathīrīkie ndaakare. 19 Jehova egūkūria atīrī: Nī nī maraathīrīkia? Githī andū aya ti o ene marethūkia meconorithie? 20 “Nī ūndū ūcio-rī, Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Marakara na mang’ūrī makwa nīmagaatīrīrio kūndū gūkū, magaatīrīrio mūndū na nyamū, na mītī ya gīthaka o na maciaro ma thī, namo nīmagaakana na matīkahoreka. 21 “Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Isiraeli, ekuuga: Thīī na mbere na kuongerera maruta ma magongona manyu ma njino harī magongona manyu marīa mangī, na mūrīe nyama icio inyuī ene! 22 Nī ūndū rīrīa ndaarutire maithe manyu kūu būrūrī wa Misiri na ngīmaarīria, ndīamaheire o mawatho makoniī maruta ma njino na magongona, 23 nō nīndamaheire rīathani rīrī: Atīrī, njathīkagīrai, na nī nīngūtuika Ngai wanyu na inyuī mūtuīke andū akwa. Thīīagai na mīthīre rīa yothe ndrīmwathaga, nīguo muonage maūndū mega. 24 No rīrī, matiigana kūnjigū kana kūrūmbūiya ūhoro ūcio; handū ha gwīka ūguo-rī, maarūmīrīrie ūremi wa ngoro ciao njūru. Nao maacookire na thutha, makīaga gūthīī na mbere. 25 Kuuma hīndī rīrīa maithe manyu moimire būrūrī wa Misiri nginya rīu, ndīmūtūmagīra ndungata ciakwa cia anabīī, mūthenya o mūthenya, na hīndī o hīndī. 26 No rīrī, o matiigana gūthīkīrīria kana kūrūmbūiya ūhoro ūcio. Nō nīmoomīre ngoro ciao na makīagana gūkīra maithe mao.’ 27 “Wameera maūndū macio mothe-rī, matīgaagūthīkīrīria; o na rīrīa ūkaameeta, matīgaagwītīka. 28 Nī ūndū ūcio, meere atīrī, ‘Rūrū nīruo rūrūrī rūrīa rūregete gwathīkīra Jehova Ngai waruo, o na rūkarega gūtaruo. Ūhoro-wa ma nūthīrīte; nūmehereire ūkoima mīromo-inī yao biū. 29 Enjwoī njūrī cianyu mūcite, mūcooke mūcakae mūrī kūu tūrīma-īgūrū kūrīa gūtīgītowo gūtārī kīndū, nī ūndū Jehova nīaregete na agatīganīria rūciarō rūrū arakarīre. 30 “Jehova ekuuga atīrī, andū aya a Juda nīmekīte maūndū mooru maitho-inī makwa. Nīmāgīte mīhianano īyo yao īrī magīgī kūu thīnī wa nyūmba īyo ītanītio na Rīitwa rīakwa, makamīthaahīa. 31 Nīmākīte kūndū gūtūūgīru gwa Tofethi, kūu Gītuamba-inī kīa Beni-Hinomu, nīguo macīnagīre aanake na arītu ao

na mwaki kuo, ūndū nī itaathanire wīkagwo, o na ūndū ūtarī wagīa meciiria-inī makwa. 32 Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga atīrī, mwīmenyererei, tonduī matukū nīmarooka, rīrīa andū matagacooka gwīta kūndū gūkū Tofethi kana Gītuamba kīa Beni-Hinomu, nō gūgeetagwo Gītuamba gīa Kūrūrganīrwo. Nīgīkorwo kūu Tofethi nīkuo magaahtīkaga andū arīa akuū nginya kwage handū hangīthikanwo. 33 Hīndī īyo cimba cia andū acio nīgīgātūika nyama cia kūrīio nī nyoni cia riera-inī, o na nyamū cia gīthaka, na gūtīgakorwo o na mūndū ūmwe wa gūcīrīra. 34 Nīngī nīnganīina mīgambo ya gīkeno na ya kūrūūhīa, na mīgambo ya gīkeno kīa mūhīka na mūhīkania kūu matūūra-inī ma Juda, o na nīra-inī cia Jerusalemu, nī ūndū būrūrī ūcio nīūgakīra ihooru.

8 “Jehova ekuuga atī ihinda rīu, mahīndī ma athamaki na ma anene a Juda, na mahīndī ma athīnjīri-Ngai na ma anabīī, o na mahīndī ma andū a Jerusalemu nīmakarutwo mbīrīra-inī ciao. 2 Makaanīkīrwo rīua, na mweri, na njata ciothe cia īgūrū, icio mendete na magacītungatīra, o icio maarūmīrīre, na magatūria kīrīra harī cio, na magacīhooya. Mahīndī macio matīkoonganio kana mathīkwo, nō magaatūika ta rūrua rūharaganītio gūkū thī. 3 Kūrīa guothe ngaamathaamīria, matīgari mothe ma rūrūrī rūrū rwaganu, makeerīragīria gūkuu handū ha gūtūūra muoyo, ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.’ 4 “Meere atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova ekuuga, “Andū mangīgūa thī-rī, githī matīcookaga gūkūrīa? Mūndū anghīhīta nīra-rī, githī ndamīcookagīrīa? 5 Nī kī gītūmīte andū aya mathīī na mbere kūūhutatīra? Andū a Jerusalemu maahutatagīra nīkī? Matūūrīte marūmītīe maūndū ma maheeni, makarega gūcooka. 6 Nīndīmathīkīrīrie wega mūno, nō matīaragīa ūndū ūrīa wagīrīre. Gūtīrī o na ūmwe wao wīrīragā waganu wake, akoīga atīrī, “Njīkīte ūguo nīkī?” O mūndū wao arūmagīrīra nīra yake o ta mbarathī iteng’erete ītoonye mbaara-inī. 7 Mūrūaru ūrī riera-inī nīūmenyaga mahīnda maguo ma gūcooka, o nacio ndrīahūgī, na thūngūrūrū, na nyamīndīgī nīcimenyaga mahīnda ma cio ma gūcooka. No andū akwa matīūī maūndū marīa Jehova endaga mekwo. 8 “Mwakīhota atīa kuuga atīrī, “Tūrī oogī, nī ūndū tūrī na watho wa Jehova,” o rīrīa karamu ka maheeni ka aandīkī-marūa kaūgarūrīte gakaūtua wa maheeni? 9 Andū arīa oogī nīmagaconorithio; nīmakagega na magwatīo nī mūtego. Kuona atī nīmareganīte na ndūmīrīri ya Jehova, ūūgī ūrīa makīrī naguo nī ūrīkū? 10 Nī ūndū ūcio-rī, atumia ao nīngamaheana kūrī arūme angī, nayo mīgūnda yao ndīmīheane kūrī andū agenī. Kuuma ūrīa mūnīni nginya ūrīa mūnene, othe nīmakoroketio nī kwenda kwīgūna; anabīī o hamwe na athīnjīri-Ngai, othe nīmahaenanagīa. 11 Mohaga kīronda kīa andū akwa taarī kīronda kīa andū matagararītio mūno. Moīgaga atīrī, “Gwī thayū, gwī thayū,” o rīrīa gūtārī thayū. 12 Hīhī nīmaconokaga nī mūtugo ūcio wao ūrī magīgī? Aca, matīconokaga o na hanīni; o na matīrī rūkobe. Nī ūndū ūcio o nao makaagūanīra na arīa makaagūa; nīmakarūndwo rīrīa makaaherīthio, ūguo nīguo Jehova ekuuga. 13 “Jehova ekuuga atīrī, nīnganīna magetha mao, mīthabībī

ndigaakorwo iri na thabibu. Gütikagia na ngüyu miküyü-ini, namo mathangü mayo nimakahooa. Kündü kíría gíothe ndimaheete nímagatunywo.” **14** “Túkaríte haha níki? Cookanírírai hamwel Nítüürei, tútoonye matüüra maría mairigírwo na hinya tügakuíre kuo! Nígúkorwo Jehova Ngai witü níwe útwathírírie gíkuú, agatúhe maai maroge túnyue, ní úndü nítümwíhíirie. **15** Tútüürite twírígírírie atí nígúkúgia thayü, no gütíri úndü mwega útkorete, túkerígírira ihinda ría kúhonio, no rírí, no kímako kíonekaga. **16** Mütíihíre wa mbarathi cia thü úraiguo kuumo Dani; mbarathi ciao cia njamba irania búrúri wothe úkainaina. Mookíte kúria búrúri na kíría gíothe kírí kuo, na maríe itüüra inene na aría othe matüüraga kuo.” **17** “Atírírí, níngamúrehithíría nyoka irí thumu gatagati kanyu, ndímúrehithíríe ndúira iría itangíhoorereka, nacio níkamúrúma,” úguo níguo Jehova ekuuga. **18** Wee úúhooreragia ríría ndí na kíeharí, ngoro yakwa níringíkíte. **19** Ta thikíríría kíríro kía andü akwa marí búrúri wa kúraya: “Atírírí, githí Jehova ndarí kúu Zayuni? Múthamaki wakuo-rí, kaí atatüüraga kuo?” “Ní kíi gítümíte maathíríkíe níguo ndaakare na úndü wa míhianano iyo yao methondekeire, makandakaria na míhianano iyo yao ya kúngí ítarí kíene?” **20** “Ihinda ría magetha nírhítúku, nayo híndí ya ríüa ígathira, na túthonoketio.” **21** Kuona atí andü akwa nímahehenjetwo-rí, o na níi ndímúhehenje; níndíracaaya na nínyíitüwo ní kímako kíenene. **22** Kaí gútarí ndawa kúu Gileadí? Gütírí múthondekani kuo? Iroda cia andü akwa kíagíte kúhona níki?”

9 Naarí korwo mútwe wakwa ní ítherúkíro ría maai, namo maitho makwa ní gíthima kía maithori! Ingíríraga múthenya na útukú, ngíríríra andü akwa aría moragítwo. **2** Naarí korwo ndí na nyúmba ya kúrarírírwwo ní agendi kúu werü-iní, nígeetha ndige andü akwa, thíi ndímehere; ní úndü othe ní ítharia, othe ní gíkundi kía andü matangíhokeka. **3** “Mahacaga ními ciao magacítua ta úta wa gúikia ndeto cia maheeni. Úhootani úria marí nago búrúri-iní, nduumaníte na úhoro wa ma. Moimaga ríhíia-iní rímwe magatoonya ríhíia-iní ríría ríngí; na matinjúú,” úguo níguo Jehova ekuuga. **4** “Mwíhúgei arata anyu; mündü ndakehoke múrú wa nyina. Nígúkorwo múrú wa nyina na mündü ní múheenanía, na múrata wa mündü ní múcambania. **5** Múrata aheenanía múratawa, na gütírí mündü o na úmwe waragia úhoro wa ma. Maarútíte ními ciao kwaria ndeto cia maheeni; menogagia na míhang’o o ya kwíhia. **6** Wee útüüraga úrigícíríro ní maheeni, nao aheenanía acio nímaregete kúmenyana na níi,” úguo níguo Jehova ekuuga. **7** Tondü úcio Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga úu: “Atírírí, níngamagería, na ndímatherie na mwaki, ní úndü-rí, níafia úngí ingíka ní úndü wa mehía ma andü akwa? **8** Ními ciao itaríi ta míguí ya kúüragana; no ndeto cia maheeni ciaragia. O mündü aaragíría úria úngí ndeto cia thayü na kanua gake, no ngoro-iní yake-rí, aikaraga amwambúre mútego.” **9** Jehova ekúüria atírí, “Anga ndakíaga kúmaherithía ní úndü wa maúndü macío? Anga ndakíaga kwíríhíría harí rúrírí ta rúrú?” **10** Níngúrúra na ngíríke ní úndü wa írima, o na njakaye ní úndü wa úríthio wa werü.

Nígúkíríte ihooru na gúkaaga mündü úngítúkaníría kuo, na mwano wa ng’ombe ndúraigúika kuo. Nyoni cia riera-iní na nyamú cia gíthaka níciúrite, ígeethíira. **11** “Ngaatua itüüra ría Jerusalemu híba ya mahíga, gütúike kúndü gwa gütüürwwo ní mbwe; namo matüüra ma Juda níngamaharagania, kwage mündü o na úmwe úngítüüra kuo.” **12** Ríu-rí, ní mündü úríkú múgí úngítaúkírwo ní úhoro úyü? Núü híhi útaarítwo ní Jehova níguo atúaaríríe? Ní kíi gítümíte búrúri úyü wanangwo na úgakira ihooru, úgatuika ta werü mútheri nginya gúkaaga mündü úngítúkania kuo? **13** Jehova ekuuga atírí, “Gítümi ní tondü nímatíríkire watho wakwa úria ndaamaheire; matinjathíkíire, o na kana makarúmíría watho wakwa. **14** Handü ha úguo, o maarúmírírie úremi wa ngoro ciao, na makarúmíría Mabaali, o ta úria maithe mao maamonereirie.” **15** Ní úndü úcio-rí, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Isiraéli ekuuga úu: “Atírírí, níngútüma andü aya maríe irio ndürü, na manyue maai marí na thumu. **16** Níngúmáhurunja ndürírí-iní iría o ene matoói, o na kana maithe mao, njooke ndímaingatithie na rúhíu rwa njora nginya ndímániine bíü.” **17** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atírí: “Mwícúraníe ríul ítai atumía aría maríraga makígíríkaga moke; túmanírái atumía aría oogí muno thíini mo moke. **18** Nímeerwo moke narua, matúríríe nginya maithe maitü maíyúre maithori, nacio imone cia maithe maitü inyúrúríkie maithori ta túrúü. **19** Múgambo wa andü maragíríka níúraiguo kuumo Zayuni: ‘Hí, kaí ríu túrú anange-í! Kaí níúconoríthíto muno-í! No nginya tuame búrúri witü, tondü nyúmba ciitü nícimomoretwo.”’ **20** No rírí, inyuú atumía aya, ta thikíríríai kíugo kía Jehova; híngúrái matü manyu múigue ciugo cia kanua gake. Oníai airítu anyu kígiríka; o mündü níarute úria úngí gúcakaya. **21** Gíkuú kíambatíte gígatoonyera ndíríca-iní ciitü, na gígatoonya nyúmba ciitü iría ciirígírwo na hinya, níkíníiníte ciana ciitü kúu barabara-iní cia itüüra, o na aanake aítü makániinwo kuumo kúu íhaaro-iní. **22** Meere úu, “Jehova ekuuga atírí: “Cimba cia andü níkaragana ta rúrua rúrú múgúnda, na ta ítira iría ítiníthio ígatigwo na thuuha ní múgethí, ítarí na mündü wa gúciocookaníríria.” **23** Jehova ekuuga atírí: “Mündü úria múgí-rí, níatige kwígaatha ní úndü wa úúgí wake, kana mündü úria úri na hinya egaathe ní úndü wa hinya úria arí nago, o na kana gítonga kígaathe ní úndü wa útonga wakío, **24** no rírí, mündü úria úkwígaatha, níegaathe ní úndü wa úhoro úyü: atí we níataúkírwo na akamenya atí níi níi Jehova, úria wíkaga maúndü ma útugi, na ngatuaníra ciira kíhooto na ngarúmía úthingu gúkú thí, ní úndü maúndü macío nímo ngenagó nímo,” úguo níguo Jehova ekuuga. **25** Jehova ekuuga atírí, “Matukú nímagooka ríría ngaaherithía andü othe aría marúite o mírri yao íki, **26** nao ní andü a búrúri wa Mísírí, na a Juda, na a Edomu, na a Amoni, na a Moabi, na aría othe matüüraga werü-iní kúndü kúraya. Nígúkorwo andü a ndürírí íci ícíothe tí aruu kúna, o na andü a nyúmba yothe ya Isiraéli matirúite ngoro.”

10 Ta thikíríríai múigue úhoro úria Jehova ekúmúwíra, inyuú andü a nyúmba ya Isiraéli. **2** Jehova

ekuuga atiri: "Tigai kwiruta mithiire ya nduriri, kana muguoyohio ni moriru ma kuiria iguru, o na gutuika nduriri icio niiguoyohetio nimo. **3** Nigukorwo mitugo ya andu acio ndiri kiene: matemaga muti mutitu, ukarutirwo wira ni bundi, akawacuhia na ithanwa riake. **4** Maugemagia na betha na thahabu; mauhuragira na micumari na nyondo ndukae kwenyena. **5** Utari na kindu gia kuhahura nyamu githcereirwo muti migunda-ini wa marenge, mihianano ywo ndinghota kwaria; ningi no nginya ikuuo, tondu ndinghota gwitwara. Mutikanamutigiire; ndinghota gwika uuru o na kana gwika wega o na uriku." **6** Atiriri, gutiri ungi utarii tawe, Wee Jehova; Wee uri munene, nario ritwa riaku ni riri uhoto munene. **7** Nuu utangwigitira, Wee muthamaki wa nduriri? Wee nowe wagiriire gwitigirwo. Thiini wa andu aria othe oogi a nduriri, o na mothamaki-ini mao mothe, gutiri ungi uhaana tawe. **8** Acio othe-ri, maticiiragia, no ni akigu; mataaragwo ni mihianano itari kiene o iria ithondeketwo na miti. **9** Igemagio na betha iria huire irutitwo Tarishishi, na thahabu irutitwo Ufazu. Kindu kiu githondeketwo na moko ma bundi, na ma muturi wa thahabu gicookaga gikahumbirwo na rangi wa bururu na wa ndathi, ciothe ithondeketwo ni andu aria oogi na wira ucio. **10** No Jehova niwe Ngai uria wa ma; niwe Ngai uria uri muoyo, o na muthamaki uria uturaga tene na tene. Riria arakarite-ri, thi nithingithaga, nacio nduriri itingitiiria mang'uri make. **11** "Meerei atiri, 'Ngai icio itoombire iguru na thi, nigathira guku thi, na ithire kuria guothe gutamburukirio matu mairu.'" **12** No riri, ni Ngai wombire thi na hinya wake; akihaanda thi na uugi wake, na agitamburukia matu mairu na undu wa umenyo wake. **13** Hindi iria we aguthika-ri, maa maria mariguru matu-ini nimarumaga; niwe utumaga thaatu waambate na iguru uumite ituri ciothe cia thi. Atumaga ruheni ruuke ruhanite na mbura, na akarehithia ruhuho ruumite makumbi-ini make. **14** Andu othe nimagite meciiria na makaaga uugi; nake muturi wa thahabu o wotho niconorithio ni mihianano iyo yake. Ni undu mihianano iyo yake ya gwituria ni ya maheeni; ndiri mihumu thiini wayo. **15** Ndiri kiene, ni ya kunyararwo; nario ihinda riayo ria guciirithio rikinya-ri, nigathira biu. **16** We ucio Rugai rwa Jakubu ndatarii tayo, nigukorwo niwe Muumbi wa indo ciothe, o hamwe na Isiraeli mhiriga uria, eegwatire utuuke igai riake, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, niri ritwa riake. **17** Ohai mirigo yanyu muthaame bururi uyü, inyu aria muturite murigicirio ni thi. **18** Nigukorwo Jehova ekuuga atiri: "Ihinda riri niri ngiikia andu aria othe matuüraga bururi uyü ta maikitho na kigitha; Ningumarehithiria mnyamaro, nigeetha manyiitwo migwate." **19** Wu-iya-wakwa, ni undu wa ithia riria ndihitio-! Ironda ciakwa itingihona! No ngicookeria uhoro ngiuga atiri, "Uyu ni murimu wakwa, na no nginya ndukiririre." **20** Hema yakwa nyanangitwo, nayo mikanda yayo yotho igatukanga. Ariu akwa nimanjehereire magethira na riu matikiri ho; riu gutiri mundu mutigaru wa kwamba hema yakwa, o na kana wa gutamburukia mataama mayo. **21** Arithi maticiiragia, na matitiragia uhoro haru Jehova; ni undu

ucio matigaacagira, nacio nduruo ciao ciothe cia mburi nihurunjukite. **22** Ta thikiriria! Niturakinyirio uhoro, tukeerwo atiri, kuri na gagacaga nene kuuma bururi wa mwena wa gathigathini! Gagacaga iyo nigatuma matuüra ma Juda makire ihoorü, itume matuüke ma guturagwo ni mbwe. **23** Atiriri Wee Jehova, ninjuü atiri muoyo wa mundu ti wake we mwene; mundu we mwene ti we urungagiriiria makinya make. **24** Atiriri Wee Jehova, herithia, no uherithie na kihooto; ndukaherithie uri na marakara, ndukae kuniina nduuke kindu hatari. **25** Iturira nduriri iria itakuü mang'uri maku, umaiturire andu aria matakayagira ritwa riaku. Ni undu-ri, nimahukitie Jakubu; mamuhukitie biu, nago bururi wake makawananga.

11 Ino niyo nduriri iria yakinyirire Jeremia yumite haru Jehova: **2** "Ta thikiriria mohoro ma kirikanio giki, uooke uhe andu a Juda o na andu aria matuüraga Jerusalem uhoro wamo. **3** Meere atiri, uu ni guo Jehova, Ngai wa Isiraeli ekuuga: 'Atiriri, kugwatwo ni kirumi, ni mundu o wotho uria utathikagira mohoro maria maru kirikanio-ini giki; **4** namo ni mohoro maria ndathire maithe manyu riria ndamarutire bururi wa Misiri, ngimaruta kuu icua-ini ria gutwekia igera.' Ngimeera atiri, 'Njathikagira na muringagie maundu maria mothe ndimwathite, na inyu nimugutika andu akwa, na ni nduuke Ngai wanyu. **5** Hindi iyo, ni na Ni ninghamia mwihitwa uria ndehithie maithe manyu, atiri ninghambe bururi uri buthi wa iria na uuki,' na ni guo bururi uyü mwigwatire umuthi." Na ni ngimucokeria atiri, "Kurotuika uguo, Jehova." **6** Jehova aanjirire atiri, "Hunjaniria mohoro macio mothe matuüra-ini ma Juda o na kuu barabara-ini cia Jerusalem, uimeere atiri: 'Thikiriria mohoro ma kirikanio giki na mumarumagire. **7** Kuuma hindi iria ndaarutire maithe manyu kuu bururi wa Misiri, nginya umuthi, ndurite ndimakaaniga o hindi, ngameera atiri, 'Njathikagira.' **8** No matiigana kunjigua kana kurumbiuya uhoro ucio; handu ha gwika uguo, o maarumirire uremi wa ngoro ciao thuku. Ni undu ucio na ni ngimarehithiria irumi ciothe cia kirikanio kuu ndaamaathite marumagire no-o makiga gikihingia." **9** Ningi Jehova akinjira atiri, "Ni haru ndundu ya njukanirio ithugunditwo thiini wa andu a Juda, o na thiini wa andu aria matuüraga Jerusalem. **10** Nimacookereire mehia ma maithe mao ma tene, aria maaregire kugua ndeto ciakwa. Nimarumirire ngai ingi nigeetha macitungatire. Nyumba cieri, ya Isiraeli na ya Juda, niithukitie kirikanio kiria ndarikaniire na maithe mao ma tene. **11** Ni undu ucio, Jehova ekuuga atiri: 'Ningumarehithiria mwanangiko matangihota kuirira. O na mangikaangira, ndikamathikiria. **12** Andu a matuüra ma Juda na aria matuüraga Jerusalem nimagathii gukaira ngai icio macinagira ubumba, no itikamateithia o na hanini hindi iria magaakorwo ni mwanangiko. **13** Wee Juda-ri, uri na ngai nyingi o ta uria matuüra maku maigana, na igongona iria uhaandite cia gucinira ngai iyo ya thoni itagwo Baali ubumba ni nyingi o ta barabara cia Jerusalem.' **14** "Tiga kuhora andu aya, kana umathaiturire, o na kana umaaririre,

tondū ndikamathikīrīria hīndī īrīa makaangāira marī mīnyamaro-inī. **15** “Mwendwa wakwa nī atīa areka thīnī wa hekarū yakwa, o agīthugundaga maūdū mooru na andū angī? Anga nyama īria nyāmūre cia kīgongona-inī ciahota kūgīrīrīria iherithia rīaku? Amu ūgīkenaga rīrīa ūgwīka maūdū maku ma waganu.” **16** Jehova, akūheete rītwa atīrī: Mūtamaīyū mūruru mwega ūrī na maciario mathaka makīoneka. No rīrī, nīekūūgwatia mwaki, acīne na mūrurumo wa kīhuhūkiano kīnene, nacio hongē ciaguo ciunīkange. **17** Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o ūcio wakūhaandire wee, nīwe ūgūtūrīire ūkorwo nī mwanangīko, tondū rīrī, andū a nyūmba ya Isīraeli na andū a nyūmba ya Juda nīmekīte maūdū mooru, makaandakarīa nī ūndū wa gūcīnīra Baalī ūbumba. **18** Nīndamenyire ndundu yao njūru nī ūndū Jehova nīanguūrīrie, nīgūkorwo o ihinda rīu nīanyonīrie ūrīa meekaga. **19** Nīi ndatarīi ta gatūrīme kahooreri koimagarītio gagathīnjwo; ndīamenyaga atī nīmathugundīte kūnjīka ūuru, makiugaga atīrī, “Nītwanangeī mūtī ūyū na maciario maguo; nītūmūnīnei oīme būrūrī-inī wa arīa marī muoyo, nīgeetha rītwa rīake rītikanacooke kūrīkanwo o rī, o rī.” **20** No rīrī, Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o wee ūtuaga cīira na kīhoo to na ūkoīruurīa maūdū ma ngoro na ma meciīrīarī, reke ndīonere wee mwene ūkīndīhīria harī andū aya, nīgūkorwo wee nīwe ndekereīrie maūdū makwa mothe. **21** “Nī ūndū ūcio, ūū nīguo Jehova ekuuga ūhoroinī ūkonīi andū a Anathothu, acio marena gūkūruta muoyo, makoiga atīrī, ‘Tiga gūcōoka kūratha mohoro ūkīgwetaga rītwa rīa Jehova, nīgeetha tūtīgakūrage na moko maitū’; **22** nī ūndū ūcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: ‘Nīngamaherithia. Aanake ao makoogawo na rūhīi rwa njora, nao arīi ao na aarī ao mooragwo nī ng’arag. **23** Gūtūrī mūdū o na ūmwe wao ūgaatigara, tondū nīngarehithīria andū a Anathothu mwanangīko mwaka-inī ūrīa makaaherithio.”

12 Atīrīrī, Wee Jehova ūtūrāga ūnduagīra cīira na kīhoo to rīrīa rīothe ndarehe cīira mbere yaku. No rīrī, no nyende twaranīrie nawe ūndū ūkonīi kīhoo to gīaku: Nī kīi gītūmaga mūthīire wa mūdū ūrīa mwaganu ūgaacīre? Nī kīi gītūmaga andū arīa matarī wītīkio matūrīe megangarīte? **2** Ūmahaandīte, nao makagīa na mīrī; makūrāga na magaciario maciario. Ūgwegawo hīndī ciothe nī tūnua twao, no meciīria ma ngoro ciao marī haraaya nawe. **3** No rīrī, Wee Jehova nīnūjūū; nīwe ūnyonaga na ūkoīruurīa meciīria makwa ūndū ūgūkonīi. Maguucūrīrie ta ng’ōndu irathīi gūthīnjwo! Maamūrē ūmetererie mūthenya wao wa kūragwo! **4** Nī ihinda rīigana atīa būrūrī ūgūtūrūa ūng’arīte, nayo nyeki mīgūnda-inī yothe īikare īhoohete? Tondū andū arīa matūrāga kuo nī andū aaganu-rī, nyamū na nyoni nīthīrīte. Nīngī, andū acio maroiga atīrī, “Ndakoona ūrīa tūkaarīkīrīria.” **5** “Angīkorwo nīnteng’eranītie na andū marathīi na magūrū na magakūhūmia-rī, wakīhota atīa gūcīndana na mbarathī? Angīkorwo nīūhīngagwo ūkīgerera būrūrī ūrī thayū-rī, ūgaakīhota atīa gūtūrīkīria ihinga īria īrī hūgūrūrū-inī cia Jorodani? **6** Arīi a maitūguo, na andū a nyūmba ya thoguo-rī, o no nīmāgūtīkunyānīrie; nīmanīrīire na thūgambo

magūtīkīrīre. Ndūkae kūmeehoka, o na mangārīa wega waku atīa. **7** “Nīi nīngūtīrika nyūmba yakwa, na ndiganīrie īgai rīakwa; nīngūneana ūrīa nyendete mokinī ma thū cīake. **8** Īgai rīakwa rītūkīte ta mūrūrūthī ūrī gīthaka-inī harī nīi. Nīkūrarama ūndaramīre, nī ūndū ūcio ngāūthūūra. **9** Gīthī īgai rīakwa rītītūkīte ta nyoni ndīa-nyama īrī maroro harī nīi, īrīa nyoni īria īngī ndīa-nyama īthīūrūrūkagīria ikamītharīkīra? Thīi ūkongānie nyamū ciothe cia gīthaka; cīrehe imatambuure. **10** Arīithī angī nīmakananga mīgūnda wakwa wa mīthabībū, na marangīrīrie mīgūnda wakwa; nīmāgatīma mīgūnda wakwa ūrīa mwega ūtuīke rūng’ūrī rūkīrīte īhooru. **11** Magaātūma gūkīrie īhooru, gūtūke kūdū kūng’aru na gūtīrīte īhooru maithoinī makwa; būrūrī ūcio wothe nīūgathūkangio nī ūndū gūtīrī mūdū wakūrūmbūya. **12** Werū-inī guothe kūrīa gūtūūgūru anīnani nīkuo makaiyūra, nīgūkorwo rūhīi rwa njora rwa Jehova nīrūkānīnana kuuma gītūrī kīmwe kīa būrūrī ngīnya kīrīa kīngī; gūtīgakorwo mūdū o na ūrīkū ūgaakorwo na thayū. **13** Makaahandaga ngano, makagetha mīigua; makeenogīa na matīone kīndū. Nī ūndū ūcio-rī, conokerai magetha manyu, tondū wa marakara mahīi ma Jehova.” **14** Jehova ekuuga atīrī: “Ha ūhoro wa andū acio aaganu maandīgīcīrie, o acio matunyaga andū akwa a Isīraeli īgai rīria ndamaheire-rī, nīngamamunya kuuma mabūrūrī mao, na munye nyūmba ya Juda yume gatagatī kao. **15** No rīrī, thūutha wa kūmamunya nīngacooka ndīmaīgūre tha na njookie o ūmwe wao īgai-inī rīake mwene, būrūrī-inī wake kūmbe. **16** Nīngī mangīkeruta wega mīthīire ya andū akwa na mehīte makīgwetaga rītwa rīakwa moige atīrī, ‘Tī-ītherū o ta ūrīa Jehova atūrāga muoyo,’ o ta ūrīa maarutire andū akwa hīndī īmwe kwīhita makīgwetaga rītwa rīa Baalī-rī, hīndī īyo nao nīmākahaandwo marūme wega gatagatī ka andū akwa. **17** No rīrī, rūrūrī o na rūrīkū rūngīkaaga kūnjīgīa-rī, nīngarūmunya na mīrī na ndrīnīne biū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

13 Jehova aanjūrīre atīrī: “Thīi wīgūrīre mūcībi wa gatani, wīohe njohero, no ndūkareke ūhutanie na maafī. **2** Nī ūndū ūcio ngīgūra mūcībi, o ta ūrīa Jehova aanjathīte njīke, ngīwīoha njohero. **3** Nīngī ndūmīrīrī ya Jehova īkīngīnyūrīa hīndī ya keerī ngūrwo atīrī, **4** “Oya mūcībi ūcio ūragūrīre, o ūcio wīohete njohero, ūūkīre o rīu ūthīi ūkīnye Rūūi rwa Faratī, ūūhīthe mwatūka-inī wa rwaro rwa ihīga.” **5** Nī ūndū ūcio ngīthīi ngīūhītha kūu Rūūi-inī rwa Faratī, o ta ūrīa Jehova anjūrīre njīke. **6** Matukū maingī maathīa Jehova akīnjīra atīrī, “Rīu ūkīra ūthīi ūkīnye Rūūi-inī rwa Faratī, woe mūcībi ūrīa ndakwīre ūkūhīthe kuo.” **7** Nī ūndū ūcio ngīthīi kūu rūūi-inī rwa Faratī, ngīthīkūrīa mūcībi ūcio ngūrūta harīa ndaūhīthīte, no rīrī, nīwabuthīte ūkaaga kīene biū. **8** Hīndī īyo ndūmīrīrī ya Jehova īkīngīnyūrīa, ngūrwo atīrī, **9** “Jehova ekuuga atīrī: ‘Ūguo nīguo ngaanīina rūtūrīko rwa Juda o na rūtūrīko rūnene rwa Jerusalemu. **10** Andū aya aaganu, aya maregete kūigua ūhoro wakwa, o aya marūmagīrīra ūremai wa ngoro ciao, makomaī ngai īngī thūutha macītūngatīre na macīhooye-rī, magaātūka ta mūcībi ūcio, mage kīene biū! **11** Nīgūkorwo o ta

urĩa mûcibi wiohagwo njohero ya mûndû, ûguo nîguo ndeohire nyumba yotho ya Isiraeli na nyumba yotho ya Juda, nîgeetha matuïke andû akwa kûna, nîguo ndîgîre na ngumo, na ngumagio na ngaheagwo gîfîo. No rîrî, matiigana gûthikîrîria, 'ûguo nîguo Jehova ekuuga. 12 "Meere atîrî: 'Ûû nîguo Jehova, Ngai wa Isiraeli ekuuga: Mondo o yotho ya ndibei yagîrîre nîkûiyûrio ndibei.' Nao mangîgaakûûria atîrî, 'Ithui tûtiûû atî mondo o yotho ya ndibei niyagîrîre kûiyûrio ndibei?' 13 Hîndî iyo ûmeere atîrî, 'Ûû nîguo Jehova ekuuga: Nîngûiyûria arîa othe matûûruga bûrûri ûyû na ûrîû, o hamwe na athamakî acio maikaragîra gîti kîa ûthamakî kîa Daudi, na athînjîrî-Ngai, na anabîi, na arîa othe matûûruga Jerusalemu. 14 Nîngamahûûrithania mûndû na urîa ûngî, hûûrithanie maithe na ciana o ûndû ûmwe, ûguo nîguo Jehova ekuuga. Ndikamaigûira tha, kana ndîmaccaire o na kana ngîe na kîeha atî nîguo njage kûmaniina." 15 Thikîrîriai na mûtege matû, tîgai gwîtîa, nîgûkorwo Jehova nîarîtie. 16 Goocai Jehova Ngai wanyu atanarehe nduma, na mbere ya magûrû manyu mahîngwo kûu irîma-inî kûragîa nduma. Inyûi mwîrîgîrîre ûtheri, nowe-rî, niakaugûra ûtuïke nduma ndumanu, aûgarûre ûtuïke ta kîeha kîene. 17 No rîrî, mûngîaga kûigua, ndîrîrîragîra hitho-inî nî ûndû wa mwîtîio wanyu; maithe makwa makaarîra na ruo, ngîitaga maithori, nî ûndû rûuru rwa Jehova nîrûgûtahwo. 18 Îra mûthamakî o na nyina wa mûthamakî atîrî, "Harûrûkai mume itî-inî cianyu cia ûthamakî, nîgûkorwo tanji icio cianyu irî rîrî nîcîkûgûa kuuma mîtwe-inî yanyu." 19 Matûûra manene ma kûu Negevu nîmakahîngwo, na gûtikagîa mûndû îkaamahîngûra. Andû othe a Juda nîmagatahwo matwarwo bûrûri ûngî, magaatahwo matwarwo othe biû. 20 Tiirai maithe muone andû acio marooka moimite mwena wa gathigathini. Rûuru rûrîa wehokeirwo rwa ng'ondû rûrîa ûretîaga naruo-rî, rûkîrî ha? 21 Ûkoiga atîa rîria Jehova akaanenehia andû arîa watuïte athiritû aku nîguo matuïke a gûgathaga? Githî ndûkanyitwo nî ruo rûnene, ta rwa mûndû-wa-nja akîrûmwô? 22 Nawe ûngîkeyûria atîrî, "Nî kîi gîtûmîte maûndû macio mangore?" Nîûkamenya atî magûkorete nî ûndû wa mehia maku maingî, na nîkîo ûtarûrîrwo nguo ciaku, naguo mwîrî waku ûgathûkio. 23 Mûkushi ahota kûgarûra gîkonde kîa mwîrî wake, o na kana ngarî îgarûre maroro mayo? O na inyûi mûtingîhota gwîka wegua, nî ûndû nî mwamenyerere gwîka ûuru. 24 "Nîi ngaakûhurunja o ta urîa mûûngû ûmbûragwo nî rûhuho rwa wertû-inî. 25 Rîu nîrîo îgai rîaku, rûgai rûrîa ngûtuîrîre," ûguo nîguo Jehova ekuuga, "tondû nîrîiganîrwo nî nîi, ûkehoka ngai cia maheeni. 26 Nîngakûgûria nguo ikûhumbire ûthîi nîguo njaga yaku yoneke: 27 ûtharia waku o na mîto irîa wanagîria, o na ûmaraya waku urîa ûtarî thoni! Nîndîoneire cîko ciaku cia ûura-thoni kûu tûrîma-inî na mîgûnda-inî. Kaî ûrî na haaro, wee Jerusalemu-î! Ûgûtûra wîthaahîtie ngîna-rî?"

14 Îno nîyo ndûmîrîri ya Jehova îria yakinyîrîre Jeremia îkonî ihînda rîria kwagîte mbura: 2 "Bûrûri wa Juda nîuracakaya, namo matûûra makuo

makoorwo nî hinya; nîmararîrîra bûrûri, nakîo kîrîro nîkîambatîte na igûrû kiumîte Jerusalemu. 3 Andû arîa marî igweta maratûma ndungata ciao igatahe maaî; irathîi marîma-inî îkaga maaî. Iracooka na ndigîthû itarî kîndû; îkehumbîra mîtwe iconokete na ikuïte ngoro. 4 Thî nîyatîkangîte, nî ûndû gûtirî mbura yurîte bûrûri-inî, arîmi nao magakua ngoro, makehumbîra mîtwe. 5 O nayo thwariga nîteete gacau kayo gaaciarrow o ro ûguo kûu werû-inî, nî ûndû gûtirî nyeki. 6 Njagî nacio irûgamîte tûrîma-igûrû kûria gûtakûraga kîndû, ikîhûmahûmaga ta mbwe; nîcîurîte maithe nî kwaga mahuti ma kûria." 7 O na gûtuïka mehia maitû nîmaroimbûra ûuru urîa twîkîte, Wee Jehova-rî, îka ûndû nî tondû wa rîtwa rîaku. Nîgûkorwo gûcûoka na thuuha gwîtû nî kûnene; nîtûkwîhîrîre. 8 Wee Kîîrîgîrîro gîa Isiraeli, o wee Mûhonokia wao hîndî îria marî na mînyamaro, nî kîi gîtûmîte ûtuïke ta mûgeni bûrûri-inî, kana ta mûgendi ûraarîrîre ûtukû o ûmwe? 9 Nî kîi gîtûmîte ûikare ta mûndû mûmaku, ûgaikara ta njamba îrî hinya îtangîhota kûhonokania? Wee Jehova-rî, urî gatagatî gaitû, na ithuî tûgeetanio na rîtwa rîaku; ndûkanatûtirike! 10 Jehova ekuuga atîrî ûhoro ûkonî andû aya: "Nîmendete kûûrûra mûno; nîmaregete kûgîrîria magûrû mao. Nî ûndû ûcio nake Jehova ndangîmetîkîra; rîu nîekûrîrikana waganu wao, na amaherithie nî ûndû wa mehia mao." 11 Nîngî Jehova akînjîra atîrî, "Tîga kûhoera andû aya atî nîguo mone wegua. 12 O na mangîhînga kûria irio, ndigathikîrîria kîrîro kîao; o na mangîndutîra maruta ma njîno na maruta ma mûtu-rî, ndîkametîkîra. Nî kûniina ngaamaniina na rûhiû rwa njora, na ng'aragu, o na mûthîro." 13 No ngîuga atîrî, "Wûi, Mwathani Jehova, anabîi mameeraga atîrî, 'Mûtikoono rûhiû rwa njora kana mûhatîrîro nî ng'aragu. Tî-itherû, nîngamûhe thayû wa gûtûura kûndû gûkû.'" 14 Hîndî iyo Jehova akînjîra atîrî, "Anabîi acio mararatha ûhoro wa maheeni makîgwetaga rîtwa rîakwa. Nîi ndîmatûmîte, kana ngamathuura, o na kana ngamaarîria. Maramûrathîra mohoro ma cionekî cia maheeni, na uragûri wa tûhû, na kûhooya mîhîanano, na maûndû ma maheeni marîa methugundîre na mecîiria mao. 15 Nî ûndû ûcio, ûû nîguo Jehova ekuuga ûhoro ûkonî anabîi arîa mararatha maûndû makîgwetaga rîtwa rîakwa: Nîi ndîamatûmîte, no-o moigaga atîrî, 'Gûtirî rûhiû rwa njora kana ng'aragu îkaahutîa bûrûri ûyû.' Anabîi o acio makaaniinwo na rûhiû rwa njora, na ng'aragu. 16 Nao andû acio marathagîrwo mohoro nîo, magaikanio na kûu njîra-inî cia itûura rîa Jerusalemu tondû wa ng'aragu na rûhiû rwa njora. Gûtikoneka mûndû wa kûmathîka, kana wa gûthîka atomîa ao, o na kana wa gûthîka arîu ao na arîtu ao. Nîngamaîrîria mûtîno urîa ûmagîrîre. 17 "Maarîre ûhoro ûyû, ûmeere atîrî: "'Rekei maithe makwa maite maithori ûtukû na mûthenya mategûtigîthîria; nîgûkorwo mûîrîtu wakwa gathîrange, o acio andû akwa, nîmûgurarie ûuru, akagûthwo îgûtha rîa kûmûhehenja. 18 Îngîtoonya bûrûri-inî, nyonaga arîa moragîtwo na rûhiû rwa njora; îngîtoonya itûura inene, nyonaga arîa manyarîrîtwo nî ng'aragu. Mûnabîi na mûthînjîri-Ngai, eerî nîmathîite bûrûri matooî.'" 19 Rîu-rî, kaî ûregete Juda biû? Anga

nīnyararite Zayuni? Ni kī gītūmite ütūhūre, nginya tūkaaga kihonia? Twerīgīre thayū, no gūtīrī wega tuonete, tūgeterera ihinda rīa kūhonano, no rīrī, no maūndū ma kūmakania tuonete. **20** Nītūkumbūra waganu witū, Wee Jehova, o na wīhia wa maithe maitū; nī ūndū ti-itherū nītūkwihūire. **21** Wagūthaiha ütīge gūtūthūira, nī ūndū wa rītwa riaku; ndūgaconorithie gītī giaku kia ūnene kirīa kirī riiri. Ririkana kirikanīro kirīa warikanīre na ithū, na ndūgāthūkie. **22** Nī kūrī mūhianano o na ūmwe wa ūyo itarī kiene ya ndūrīrī ūngiuria mbura? Matu mo mene nīmoiragia mbura? Aca, nīwe, Wee Jehova Ngai witū, uuragia mbura. Nī ūndū ūcio, kīrīgīrīro giitū kirī harīwe, nīgukorwo wee nīwe wikaga maūndū macio mothe.

15 Ningī Jehova akinjīra atīrī: “O na korwo Musa na Samūeli maarūgama mbere yakwa-rī, ngoro yakwa ndingierekera kūrī andū aya. Maingatei mehere mbere yakwa! Nīmarekwo mathi! **2** Nao mangikūūra atīrī, ‘Tūgūgithī kū?’ Ūmeere atīrī, ‘Ū nīguo Jehova ekuuga: “Arīa maathīrīro gūkua-rī, magakue; arīa maathīrīro kūrīrāgwō na rūhiū rwa njora-rī, makoogawo na rūhiū rwa njora; arīa maathīrīro ng’aragu-rī, makoogawo nī ng’aragu; arīa maathīrīro gūtahwo-rī, matahwo matwarwo būrūrī ūngī.’ **3** ‘Nīngamarehithīra mīthemba īna ya aniinani mamookīrīre.” ūguo nīguo Jehova ekuuga, “Rūhiū rwa njora rūgooka rūūrage andū, namo magū mamakururie, nacio nyoni cia rīera-inī, o na nyamū cia gūkū thī imatambuure, imaniine. **4** Nīngatūma matūke andū a gūthūrwō nī mothamaki mothe ma gūkū thī, nī ūndū wa ūrīa Manase mūrū wa Hezekia mūthamaki wa Juda eekire gūkū itūūra-inī rīa Jerusalemu. **5** “Nū ūgaakūgīra tha, wee Jerusalemu? Nū ūgaagūcakaira? Nū ūgaakerūra gwaku oke akūūre ūrīa ūhoro waku ūtarī?” **6** Jehova ekuuga atīrī, “Wee nīūdegete, wee ūtūrīte ūcookaga na thūutha. Nī ūndū ūcio nīngūgūtambūrūkīra moko ngūniine; ndingīricūkwo rīngī. **7** Nīngamahuha ta mahuti makīhuhwo na gītārūtū ihingo-inī cia itūūra inene rīa būrūrī. Ingarēhe gūkū na mwanangīko kūrī andū akwa, nīgukorwo nīmagite kūgarūrīra mīthīre yao. **8** Nīngatūma atumia ao a ndigwa maingīhe, makīre mūthanga wa irīa-inī. Nīngarehithīa mūniinani hīndī ya mīaraho okīrīre manyina ma aanake ao; ngaamarehera ruo rūnene na makorererwo nī kīeha kīnene o rīmwe. **9** Nyina wa ciana mūgwanja nīakarīngīka, akue. Nīgathūrīrwo nī rīua kūrī o mūthenya barīgīci; nīgaconorithio na anyararwo. Arīa magaatigara ngaamaneana kūrī thū ciao, maniinwo na rūhiū rwa njora.” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **10** Wū-īya-wakwa maitū-ī, wee wanjīrīre! Nduikīte mūdū wa kūgianagwo na kūhūranagwo na nī nī būrūrī wothe! Nī ndikombithīte kana ngakomberwo kīndū nī mūdū, no numagwo nī andū othe. **11** Jehova oigīte atīrī, “Ti-itherū nīngagūkūūra ndī na muoroto mwega harīwe; ti-itherū nīngatūma thū ciaku igūthaithe mahinda ma mwanangīko na mahinda ma mīnyamaro. **12** “Mūdū no oine kīgera: kīgera kirīa kīumite gathīgathīni, kana oine gīcango? **13** Nīnganeana ūtonga waku na igīna ciaku itahwo hatarī irīhi, nī ūndū wa mehīa maku mothe marīa

maneekewo būrūrī-inī waku wothe. **14** Nīngamūtua ngombo cia thū cianyū thīnī wa būrūrī mūtōō, nī ūndū marakara makwa nīmagaaakana ta mwaki, ūmūcīne.” **15** Wee Jehova-rī, nīwe ūū; ndīrikana na ūmenyagīrīre. Ndhīrīa kūrī arīa maanyariiraga. Wee nūkiragīrīra; ndūkanjeherie; rīrikana ūrīa ndananyariirīka nī ūndū waku. **16** Rīrīa ciugo ciaku ciangīnyīrīre-rī, nīndacīrīre; ciarī gīkeno giakwa, na igīcanjamūra ngoro yakwa, nīgukorwo nīnjitanītio na rītwa riaku, Wee Jehova Ngai-Mwene-Hinya-Wothe. **17** Ndhīrī ndaikara thiritū-inī ya arīa mekenagia, o na kana ngūkenia magūkenia; ndaikarīre ndī wiki nī ūndū guoko gwaku kwārī igūrū riakwa, nawe nīwanjīyūrīte marakara. **18** Nī kī gītūmite ruo rwakwa rwage gūthīra, na kironda giakwa gīkeeha, gīkaaga kūhona? Anga ūgūtūka harī nīi ta karūū gatangīhokwo, kana ta gīthīma kia maaī kirīa kīhūūaga? **19** Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga atīrī: “Ūngīrīra, nīngūgūcookereria nīgeetha ūndungatagīre; akorwo nūriaragia maūndū marīa marī bata, no ti marīa matarī bata, nīngūtūka wa kūnjarīrīra. Andū aya nīmagūcookerere, no wee ndūkamacookerere. **20** Nīngagūtua ta rūthingo harī andū aya, ngūtue rūthingo rūrūmu rwa gīcango; nīmakarūa nawe, no matīgagūtūra, nīgukorwo nī ndī hamwe nawe, nīguo ngūtēthūre na ngūhonokie,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **21** “Nīngakūhonokia kuuma moko-inī ma andū arīa aaganu, na ngūkūre ngūrute moko-inī ma andū arīa matarī tha.”

16 Hīndī ūyo ndūmīrīri ya Jehova nīyangīnyīrīre, ngūrwo atīrī: **2** “Ndhūkanahīkanie ūgīe na aanake kana airītu kūdū gūkū.” **3** Nīgukorwo ūū nīguo Jehova ekuuga ūndū ūkonīī aanake na airītu arīa maclarīrwo būrūrī ūyū na ūkonīī atumia arīa marī manyina mao na arūme arīa marī maithe mao, atīrī: **4** “Nīmagakua gīkuū kīumanīte na mīrīmū mīuru. Matīgacakairwo kana mathikwo, no magaatūka ta rūrua rūharaganītio gūkū thī. Makaaniinwo na rūhiū rwa njora na ng’aragu, nacio cimba ciao igatūka, irio cia nyoni cia rīera-inī na nyamū cia gīthaka.” **5** Nīgukorwo Jehova ekuuga atīrī: “Ndhūkanatoonye mūcī ūrī na ndīa ya mathiko; ndūgathī gūcakaya kana gūcaayanīra, nī ūndū nīnjeretherie kīrathimo giakwa, na wendo wakwa, o na tha ciakwa harī andū aya,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **6** “Andū othe, anene na arīa anini, nīmagakūra būrūrī-inī ūyū. Matīgathikwo kana macakairwo, na gūtīrī mūdū ūgetīhangīa kana enjwo mūtwe nī ūndū wao. **7** Gūtīrī mūdū ūkaheana irio cia kūhoorīeria acio maracakaira arīa makūite, o na akorwo nī ithe kana nyina, o na gūtīrī mūdū ūkaheana kīndū gīa kūnyua nīguo amagīrīe maithori. **8** “Nīngī ndūkanatoonye mūcī ūrī na gīathī, atī nīguo ūikare thī nao mūrīe na mīnyue. **9** Nīgukorwo Jehova, Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Israeli, ekuuga atīrī: “Matukū-inī manyu nīmūkeonera na maitho manyu ngakīnyīa mīgambo ya ndūrūhī na ya gīkeno mūthīa o na niine mīgambo ya mūhīki na mūhīkania kūdū gūkū.” **10** “Rīrīa ūkeera andū aya maūndū macio mothe nao makūurie atīrī, ‘Nī kī gītūmite Jehova atūtūre mwanangīko mūnene ūguo? Kaī twīkīte ihītia rīrīkū?”

Nĩ mehia marĩkũ twĩhĩirie Jehova Ngai witũ? **11** Hĩndĩ Ƴo ũmeere atĩrĩ: Jehova ekuuga atĩrĩ, 'Nĩ tondu maithe manyu nĩmandirikire, makĩrũmirĩra ngai ingĩ, magĩcitungatagĩra na magĩcihooyaga. Nĩmandirikire na makĩaga kũrũmia watho wakwa. **12** No inyuĩ nĩmwĩkite maũndũ ma waganu mũgakĩra maithe manyu. Ta rorai muone ũrĩa o ũmwe wanyu arũmirĩre ũremi wa ngoro yake thũku, handũ ha kũnjathĩkĩra. **13** Nĩ ũndũ ũcio nĩngũmũrutũrũra muume bũrũri ũyũ mũthĩ bũrũri mũtooi inyuĩ ene, o na kana ũkamenywo nĩ maithe manyu, na mũrĩ kũu nĩmũgatungatagĩra ngai ingĩ mũthenya na ũtukũ, nĩgũkorwo ndigũcũcũka kũmwĩka maũndũ mega.' **14** Jehova ekuuga atĩrĩ, 'O na kũrĩ ũguo, matukũ nĩmarooka rĩrĩa andũ matagacũcũka kuuga atĩrĩ, 'Ti-itherũ o ta ũrĩa Jehova atũũraga muoyo, ũrĩa warutire andũ a Isiraeli kuuma bũrũri wa Misiri,' **15** no makoigaga atĩrĩ, 'Ti-itherũ o ta ũrĩa Jehova atũũraga muoyo, ũrĩa warutire andũ a Isiraeli bũrũri ũrĩa ũrĩ mwena wa gathigathini, na akĩmaruta mabũrũri-inĩ mothe kũrĩa aamathaaĩriire.' Nĩgũkorwo nĩngamacũcũka bũrũri-inĩ ũrĩa ndaahaire maithe mao.' **16** Jehova ekuuga atĩrĩ, 'No rĩrĩ, nĩngũtũmana gwĩtwo ategĩ a thamaki aingĩ, nao nĩmakamatega. Thuutha wa ũguo njooke ndũmanĩre aguĩmi aingĩ, nao nĩmakamaguĩma irĩma-inĩ, na tũrĩma-inĩ tuothe, na miatũka-inĩ ya ndwaro cia mahiga. **17** Maithe makwa nĩmoonaga mĩthĩire yao yothe; ndĩngĩhĩthĩka harĩ nĩ, o namo mehia mao matingĩhithwo atĩ nĩguo maithe makwa mage kũmona. **18** Ngaamarĩhia maita meerĩ nĩ ũndũ wa waganu wao na mahia mao, nĩ ũndũ nĩmathaahĩtie bũrũri wakwa na mĩhaano itarĩ muoyo mĩmeneku mũno, na makaiyũria igai rĩakwa na mĩhianano irĩ magigi.' **19** Atĩrĩrĩ Wee Jehova, o wee hinya wakwa, na kũirigo gĩakwa kũrũmu, o wee rĩũro rĩakwa hĩndĩ ya mathĩina, ndũrĩrĩ igooka hariwe ciumite ituri-inĩ cia thĩ, ciuge atĩrĩ, 'Maithe maitũ matiarĩ na kĩndũ tiga ngai cia maheeni, o mĩhianano Ƴo itarĩ kiene na itarĩ ũndũ mwega yamekiire. **20** Andũ nĩmethondekagĩra ngai ciao ene? Iĩ, no rĩrĩ, icio ti ngai!' **21** 'Tondũ ũcio nĩngamaruta maamenye, ihinda-inĩ rĩrĩ nĩngu ngamaruta ũhoru wa ũhoti na hinya wakwa. Hĩndũ Ƴo nĩmakamenya atĩ rĩtwa rĩakwa nĩ Jehova.

17 "Atĩrĩrĩ, mehia ma Juda makururĩtwo na karamu ga kĩgera, magakururwo na mũthia mũũgĩ wa kahiga ka nyaigĩ, ihengere-inĩ cia ngoro ciao, o na magakururwo hĩa-inĩ cia igongona ciao. **2** O na ciana ciao nĩirikanaga igongona ciao na itugĩ cia Ashera iria ciahandĩtwo rungu rwa mĩtĩ irĩa miruru, o na tũrĩma-inĩ tũria tũraihu na igũrũ. **3** Kĩrĩma gĩakwa kĩria kĩrĩ bũrũri-inĩ, o hamwe na ũtonga waku, na mĩthiithũ yaku yothe-rĩ, nĩngacirekereria itahwo, o hamwe na kũndũ gwaku kũria gũtũũgĩru, nĩ ũndũ wa mehia marĩa maiyũrite guothe bũrũri-inĩ waku. **4** Nĩ ũndũ wa kwĩhia gwaku wee mwene, nĩũkoorwo nĩ igai rĩria ndaakũheire. Nĩngagũtua ngombo ya thũ ciaku thĩĩnĩ wa bũrũri ũtooi, nĩgũkorwo nĩtũtũmite marakara makwa maakane, na megũtũũra makanaga nginya tene." **5** Jehova ekuuga atĩrĩ: "Kũgwatwo nĩ kĩrumi nĩ mũndũ ũrĩa wĩhokaga mũndũ, o ũcio wĩhokaga mũndũ nĩ ũndũ wa hinya wake,

ngoro yake ikahutatĩra Jehova. **6** Agaatuĩka o ta kĩhinga kĩrĩ werũ-inĩ ũtarĩ kũndũ; ndakoona ũgaacĩru ihinda rĩakinya. Agaatũra kũndũ kũmũ na kũrĩ nyoota werũ-inĩ, o kũu bũrũri-inĩ wa cumbi gũtatũũraga mũndũ. **7** "No kũrathimwo nĩ mũndũ ũrĩa wĩhokaga Jehova, o ũrĩa ũigĩte mwĩhoko wake harĩ we. **8** Agaatuĩka ta mũtĩ ũhaandĩtwo hũgũrũrũ-inĩ cia maaĩ, ũrĩa ũtaambagia mũri yaguo igakinya rũũ-inĩ. Ndwĩtagĩra hĩndĩ ya ũrugarĩ wa rĩta wakinya; mathangũ maguo makoragwo marĩ maruru. Ndwĩngũma mwaka ũrĩa gũtarĩ mbura, na ndwagaga gũciara maciaro maguo." **9** Ngoro ya mũndũ nĩheenanagera gũkĩra ciũmbe iria ingĩ ciothe, na nĩ njaganu mũno. Nũũ ũngĩhota gũthuuthuuria ũhoru wayo? **10** "Nĩ Jehova thuthuuragia ngoro, na ngoiruuria maũndũ marĩa mahithe mecĩria-inĩ, nĩgeetha ndaathime mũndũ o mũndũ kũringana na maũndũ marĩa ekaga, o na kũringana na ũrĩa ciiko ciake itarĩ." **11** O ta ũrĩa ngware ikomagĩrĩria matumbĩ marĩa itareketie-rĩ, ũguo noguo mũndũ ũrĩa wĩtongagia na njĩra itarĩ cia kĩhooto atarĩ. O matukũ ma muoyo wake magĩthĩ kũngananĩria-rĩ, ũtonga ũcio nĩũkamweherera, nake marigũrĩrio-inĩ nĩakeyonia arĩ mũkĩgu. **12** Handũ haitũ harĩa haamũre, hahaanaine na gĩtĩ gĩa ũthamaki kĩria kĩrĩ rĩrĩ, kĩria gĩtũũrite gĩtũũgĩrĩto kuuma o kĩambĩrĩria, **13** Wee Jehova, o wee mwĩhoko wa Isiraeli, arĩa othe magũtirikaga nĩmagaconorithio. Arĩa makũhutatagĩra makoima hariwe-rĩ, makaandikwo marĩtwa mao rũkũngũ-inĩ rwa thĩ, nĩ ũndũ nĩmatirikĩte Jehova, o we gĩthima kĩa maaĩ ma muoyo. **14** Wee Jehova-rĩ, honia na nĩngũhona; honokia na nĩngũhonoka, nĩ ũndũ wee nowe ngoocaga. **15** Andũ manjũũragia atĩrĩ, "Kaĩ ndũmirĩri ya Jehova ikĩrĩ kũ? Nĩkĩhingio rĩul!" **16** Nĩ ndũirite ngatiga gũtuĩka mũrĩthĩ waku; wee nĩũũ atĩ ndũirĩrĩre mũthenya wa mũtino. ũrĩa wothe njaragia na kanua gwaku ndũhĩthitwo hariwe. **17** Ndũgatũke ituanda harĩ nĩ; wee nĩwe kĩhitho gĩakwa mũthenya wa mwanangĩko. **18** Arĩa maanyariiraga maroconorithio, no nĩ-rĩ, ndũkanareke njonoke; maronyiitwo nĩ kĩmako, no nĩ-rĩ, ndũkanareke nyiitwo nĩ kĩmako. Makinyĩrĩre mũthenya wa mwanangĩko; maniine na iniinana inene maita meerĩ. **19** Jehova aanjũrĩre atĩrĩ: "Thĩ ũrũgame kĩhingo-inĩ kĩria gĩtagwo kĩhingo kĩa andũ, kĩria athamaki a Juda mageraga magĩtoonya itũũra-inĩ na makiuma; ningĩ ũrũgame ihingo-inĩ iria ingĩ ciothe cia Jerusalemu. **20** Mũmeere atĩrĩ, 'Ta thikĩrĩria ndũmirĩri ya Jehova, inyuĩ athamaki a Juda, na andũ othe a Juda, na mũndũ o wothe ũrĩa ũtũũraga Jerusalemu, ũrĩa ũtoonyagĩra ihingo-inĩ ici. **21** Jehova ekuuga atĩrĩ: Mwĩmenyerere mĩtikanakuwe mũrigo mũthenya wa Thabatũ, kana mũtũonyerere ihingo-inĩ cia Jerusalemu. **22** Mĩtikanakuwe mũrigo mũũrute nyũmba-inĩ cianyu, kana mũrute wĩra o na ũrĩkũ mũthenya wa Thabatũ, no rĩrĩ, mũthenya wa Thabatũ mũwamũrage, o ta ũrĩa ndaathire maithe manyu mekage. **23** No matiigana gũthikĩrĩria kana kũrũmbũyia ũhoru ũcio: moomirire ngingo, makĩaga gũthikĩrĩria, o na makĩrega gũtarwo. **24** Jehova ekuuga atĩrĩ, mũngĩmenyerera mũnjathikĩre na mwage gũkuua mũrigo mũmĩtoonyerere ihingo-inĩ cia itũũra rĩrĩ inene mũthenya wa Thabatũ, no mũmenyerere mũthenya wa Thabatũ mũwamũre na

ündü wa kwaga kūruta wīra mūthenya ūcio-rī **25** hīndi ūyo athamaki arīa maikariire gītī kīa ūthamaki kīa Daudi nīmāgatoonyera ihingo cia itūūra rīrī inene marī na anene ao. O, hamwe na anene ao, nīmāgooka makuuītwo nī ngaari cia ita, na mahaicīte mbarathi, marī hamwe na andū a Juda, na andū arīa matūūruga Jerusalemu, narīo itūūra rīu-rī, nīrīgatūūrwo nī andū nginya tene. **26** Andū nīmāgooka moimite matūūra-inī ma Juda, o na tūtūūra-inī tūria tūrīgicīrīe Jerusalemu, na moime būrūrī wa Benjamini na būrūrī ūria ūrī magūrū-inī ma irīma cia mwena wa ithūūro, na moime būrūrī ūria ūrī irīma o na wa Negevu, moke marehe indo cia maruta ma njino na cia magongona, na maruta ma mūtu, na ūbumba, na maruta ma gūcookia ngaahto nyūmba-inī ya Jehova. **27** No rīrī, mūngīrega kūnjathīkīra, na mwage kwamūra mūthenya wa Thabatū na ūndū wa kwaga gīkuua mūrigo o na ūrīkū rīria mūgūtoonyera ihingo-inī ici cia Jerusalemu mūthenya wa Thabatū-rī, hīndi ūyo nīngaakia mwaki ūtangihoreka ihingo-inī cia Jerusalemu nīguo ūcīne ciikaro ciao iria njirīgīre.”

18 Ino nīyo ndūmīrīrī irīa yakinyīrīe Jeremia yumīte harī Jehova, akīrwo atīrī: **2** “Ikūrūka ūthīi nyūmba-inī ya mūūmbi wa nyūngū, na wakinya kūu nīkuo ngīkūheera ndūmīrīrī yakwa.” **3** Nī ūndū ūcio ngīkūrūka ngīthīi kūu nyūmba-inī ya mūūmbi wa nyūngū, ngīkora akīruta wīra na ngaari yake ya kūūmba nyūngū. **4** No rīrī, nyūngū irīa ombaga na rīūmba nīyathūkīre irī o moko-inī make; nī ūndū ūcio mūūmbi ūcio agīcooka akīūmba nyūngū ngī na rīūmba o rīu, akīmīthondeko o ta ūria onire yagīrīre gūthondekwo. **5** Hīndi ūyo ndūmīrīrī ya Jehova ikīnginyīrīa, ngīrwo atīrī: **6** “Inyuī andū a nyūmba ya Isīraeli, gīthi to njike na inyuī o ta ūria mūūmbi ūyū wa nyūngū ekaga?” Ūguo nīguo Jehova ekuuga. “O ta rīūmba rīrī guoko-inī kwa mūūmbi-rī, ūguo nīguo mūtārī mūrī guoko-inī gwakwa, inyuī andū aya a nyūmba ya Isīraeli. **7** Hīndi o yothe ingīkaanīrīa, njuge rūrīrī kana ūthamaki mūna ūmunyūrwo na mīri, na unangwo, o na ūniinwo, **8** naruo rūrīrī rīu ngaanīte rūngūrīra, rūtigane na ūuru waruo, nīngaigua tha, njage kūrūka ūuru ūcio njiirīre kūrūka. **9** Nīngī ihinda rīngī ingīkaanīrīa njuge rūrīrī kana ūthamaki mūna wakwo nīguo wīhaande, **10** naruo rūrīrī rīu rūcooke rwike maūndū marīa nyonaga marī mooru na rwage kūnjathīkīra-rī, nīngericūkwo, njage kūrūka wega ūcio njugīte nīngūrūka. **11** “Nī ūndū ūcio, rīu irā andū a Juda na arīa matūūruga Jerusalemu atīrī, ‘Jehova ekuuga atīrī: Ta rorai muone! Nīndīrahaarīra kūmūrehera mwanangiko na ngathugunda njīra ya kūmūkīrīra. Nī ūndū ūcio, garūrūkai mūtigane na mīthīire yanyu mīuru, mūndū o mūndū wanyu, na mūgarūrīre mīthīire yanyu na ciiko cianyu.’ **12** No-o magaacookia moige atīrī, ‘Hatīrī bata wa gūtaarwo. Tūgūthīi na mbere na mībango iitū; mūndū o mūndū witū ekūrūmīrīra ūremi wa ngoro yake thūku.’” **13** Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga atīrī: “Tūriai harī ndūrīrī: Nūū ūrī waigua ūndū ta ūyū? Ūndū ūrī magīgi mūno nīwīkītwo nī Isīraeli, ūria mīrīrtu gathirange! **14** Tharunji ya Lebanoni-rī, irī yaaga hurūrūka-inī ciakio cia mahiga? Maaī mahehu makīo marīa moimaga

matherūkīro-inī ma kūrāya-rī, marī maga gūtherera? **15** No rīrī, andū akwa nīmariganīrwo nī nīi; macinagīra mīhianano itārī kiene ūbumba, irīa yatūmire mahīngwo mīthīire-inī yao, makiaga kūrūmīrīra mīthīire irīa ya tene. Yatūmire magerere tūcīra twa mīkīra, o na barabara iria itārī thondeke. **16** Būrūrī wao ūgaatīgwo ūrī mwanangiku, ūgaatuika kūndū gwa kūnyararwo nginya tene; arīa othe mahaahītūkīra kuo-rī, nīmakagega makīnagīa mitwe. **17** O ta rūhūo rūkīhurutana kuuma mwena wa irathīro, noguo ngaamahurunja mbere ya thū ciao; ngaamahutatīra na njage kūmoonīa ūthīu wakwa mūthenya ūria magaakorwo nī mwanangiko.” **18** Nao makiuga atīrī, “Ūkai tūcīrīre ūria tūgūkīrīra Jeremia; nī ūndū ūrutani wa watho ūria athīnjīrī-Ngai marutanaga ndūkoora, kana kīrīra kīa andū arīa oogī kīūre, o na kana ndūmīrīrī ya anabī yūre. Nī ūndū ūcio ūkai, tūmūtharīkīre na nīmī cītū, na tūtīkarūmbūye ūndū o wothe ekuuga.” **19** Ta thīkīrīra, Wee Jehova; igua ūria aya aathītangi maroiga! **20** Wega-rī, no ūrīhwo na ūuru? No rīrī, andū acio nīmānyenjeire irima. Ta rīrikana ūria ndaarūgamire mbere yaku, na ngīmarīrīra, nīguo ngīrīrīre marakara maku matīkamakore. **21** Nī ūndū ūcio rekereria ciana ciao ng’aragu; cineane, iniinwo na rūhūi rwa njora. Reke atumia ao matīgwo matārī ciana, na marī a ndīgwa; rekereria arūme ao mooragwo, o nao aanake ao mooragīrwo mbaara-inī na rūhūi rwa njora. **22** Kīrīro kīroiguu kuuma nyūmba-inī ciao rīria ūkaarehe andū a kūmatharīkīra hi na hi, nī ūndū nīmānyenjeire irima nīguo maanyite, na makanyumbīkīra mītego ya kūnyīita magūrū makwa. **23** No wee nīūū, Wee Jehova, ūria wothe manjiirīre nīguo manjūrage. Tiga kūmarekera mahītīa mao, kana kūhuura mehīa macio mao mehēre ūthīū-inī waku. No marong’auranīrio thī mbere yaku; meeke maūndū macio rīria ūgaakorwo ūrakarīte.

19 Ūū nīguo Jehova ekuuga: “Thīi ūgūre gatīgīthū ka rīūmba harī mūūmbi. Ūcooke woe athuuri amwe a kīrīndī na athīnjīrī-Ngai amwe, **2** mumagare mūthīi Gītuamba-inī kīa Beni-Hinomu, hakuhi na itoonyero rīa Kīhingo-kīa-Ngīo. Wakinya hau wanīrīre ūhorō ūria ngūkīra, **3** uuge atīrī, ‘Ta iguai ndūmīrīrī ya Jehova, inyuī athamaki a Juda, na andū a Jerusalemu. Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Isīraeli ekuuga atīrī: Ta thīkīrīra! Nīngūrethīa mwanangiko kūndū gūkū ūria ūgaatūma mūndū o wothe ūria ūkaūigua ararakwo nī matū. **4** Nīgūkoro nīmāndīrīkīte na magatūma haha hatuīke handū ha ngai cia kūndū kūngī; nīmācīnīre magongona kūrī ngai iria o ene, kana maithe mao, o na kana athamaki a Juda matoō, na makaiyūrīa kūndū gūkū thakame ya andū arīa matārī ūuru mekīte. **5** Nīmākīte kūndū kūrīa gūtūūgīru gwa kūhoorwo Baali, na gwa gūcinagīrwo arīu ao na mwaki matuīke maruta ma kūrūtūrwo Baali, ūndū ūria nī itaathanire wīkagwo, kana ngūūgweta, o na ūndū ūtarī wagīa meciirīa-inī makwa. **6** Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī, Mwīmenyerere, tondū matukū nīmarooka rīria andū matagacooka gwītāga kūndū gūkū Tofethi, kana Gītuamba kīa Beni-Hinomu, no gūgeetāgwo Gītuamba gīa Kūrāganīrwo. **7** “Kūndū

gũkũ nĩkuo ngathũkĩria mibango yothē ya Juda na ya Jerusalemu. Nĩngatũma mooragwo na hiũ cia njora nĩ thũ ciao, moko-inĩ ma andũ arĩa mendaga kũmaruta muoyo, nacio ciimba ciao ndicicheane ituĩke nyama cia kũrĩro nĩ nyoni cia rĩera-inĩ na nyamũ cia gĩthaka. **8** Nĩngananga itũũra rĩrĩ ndũme ritũike kũndũ gwa kũnyararwo; arĩa othe makaahĩtũkĩra kuo nĩmakagega na mamanyũrũire moona ũria nguraro ciao cingĩhĩte. **9** Nĩngatũma marĩe nyama cia mĩrĩ ya arĩũ na aarĩ ao, na o mũndũ arĩe nyama cia mwĩrĩ wa mũndũ ũria ũngĩ hĩndĩ irĩa magaaakorwo marĩ na mĩnyamaro nĩ ũndũ wa gũthiũrũrũkĩro nĩ thũ ciao irĩa ciendaga kũmaruta muoyo. **10** “Ūcooke ũrũge gatigithũ kau, acio mũgaathĩ nao makĩonaga, **11** ũimeere atĩrĩ, ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atĩrĩ: Nĩngahēhenja rũrĩrĩ rũrũ, o na itũũra rĩrĩ, o ta ũria mũndũ oragaga nyũngũ ya mũũmbi na ndicookaga gũthondekaka ituĩke ng’ima rĩngĩ. Magaathika arĩa makuĩte kũu Tofethi nginya kwage handũ ha gũthikanwo. **12** Ūguo nĩguo ngeeka kũndũ gũkũ, o na andũ arĩa matũũraga kuo, ũguo nĩguo Jehova ekuuga. Nĩngatũma itũũra rĩrĩ inene rĩhaane o ta Tofethi. **13** Nyũmba irĩa irĩ Jerusalemu, o na cia athamaki a Juda nĩngathaahio o ta gũkũ Tofethi: nyũmba ciothe irĩa maacĩnĩre ũbumba igũrũ rĩacio, makĩcĩnĩra mbũtũ ciothe cia njata, na magĩtagĩra ngai ingĩ maruta ma indo cia kũnyuuo.” **14** Jeremia agĩcooka akĩhũndũka kuuma Tofethi, o kũu Jehova aamũtũmĩte akarathĩre andũ ũhoru, nake akĩrũgama nja ya hekarũ ya Jehova, akĩra andũ othe atĩrĩ, **15** “Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o Wee Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ, ‘Ta thĩkĩrĩria! Nĩngũrehĩthĩria itũũra rĩrĩ inene, o na tũtũũra tũria tũrĩrigĩcĩrĩe tuothe mwanangiko ũria wothē ngwetete igũrũ rĩao, nĩ ũndũ nĩmoomĩrie ngingo, makĩaga gũthĩkĩrĩria ciugo ciakwa.”

20 Rĩria Pashuri ũria mũthĩnjĩri-Ngai, mũrũ wa Imeri, o ũcio warĩ mũnene wa arĩa angĩ kũu hekarũ-inĩ ya Jehova, agĩure Jeremia akĩratha maũndũ macio-rĩ, **2** agĩathana Jeremia ũcio mĩnabĩ ahũũrwo na oohērwo magũrũ ndungu-inĩ hau Kĩhingo-inĩ kĩa Rũgongo kĩa Benjamini, o kũu hekarũ-inĩ ya Jehova. **3** Mũthenya ũcio warũmĩrĩre, rĩria Pashuri aamuohorĩthĩre ndungu magũrũ, Jeremia akĩmwĩra atĩrĩ, “Rĩitwa rĩria Jehova agũtũite ti Pashuri, no ũrĩitagwo Magori-Misabubu. **4** Nĩ ũndũ Jehova ekuuga atĩrĩ: ‘Nĩngũtũma ituĩke ta ũndũ wa kũguoyohia kũrĩ wee mwene o na wa kũmakia arata aku othe; nĩũkeyonera na maĩtho maku rĩria andũ acio makoogragwo na rũhiũ rwa njora rwa thũ ciao. Nĩnganeana andũ a Juda othe kũrĩ mũthamaki wa Babuloni, nake amatahe amatarwe Babuloni, kana amooragĩthie na rũhiũ rwa njora. **5** Nĩnganeana ũtonga wothē wa itũũra rĩrĩ inene kũrĩ thũ ciao: maciaro marĩo mothe, indo ciothe ciarĩo cia bata, o na mĩthithũ yothē ya athamaki a Juda. Nĩmagacitaha macitware Babuloni. **6** Nawe Pashuri, na arĩa othe matũũraga gwaku nyũmba, nĩ mũgaatahwo mũtwarwo Babuloni. Kũu nĩkuo ũgaakuĩra na ũthĩkwo o kuo, wee hamwe na arata aku othe arĩa ũrathagĩra ũhoru wa maheeni.” **7** Wee Jehova, nĩwaheenerĩre, na nĩ ngĩheeneka, wangĩrĩrie hinya ũkĩhũota. Ndĩndaga ngĩthekererwo mũthenya wothē;

nyũrũragio nĩ mũndũ o wothē. **8** Rĩria rĩothe ngwarĩarĩ, nyanagĩrĩra ngĩhũnjanagĩria ũhoru wa maũndũ ma ũhinya, na ma mwanangiko. Nĩ ũndũ ũcio ndũmĩrĩri ya Jehova ĩndeeheire o kũrumu na kũnyararwo mũthenya wothē. **9** No ingiuga atĩrĩ, “Nĩngũcooka kũmũgweta kana kwaria ngĩgwetaga rĩitwa rĩake,” ndũmĩrĩri yake rĩria rĩrĩ ngoro-inĩ yakwa ĩhaana ta mwaki, o ta mwaki ũhĩngĩrĩrio mahĩndĩ-inĩ makwa. Nĩnogetio nĩkũmĩga thĩĩnĩ wakwa, na ti-ĩtherũ ndĩngĩhota. **10** Nĩnjĩguaga andũ aingĩ makĩheehana atĩrĩ, “Itua-nda rĩrĩ mĩena yothē! Nĩacukanĩrũwo! Nĩtũmũcukanĩrũre!” Arata akwa othe metereire ndenderũke, makiugaga atĩrĩ, “Hihi nĩekũheeneke; hĩndĩ ĩyo nĩtũkũmũtooria, twĩrĩhĩra harĩ we.” **11** No rĩrĩ, Jehova arĩ hamwe na nĩĩ ta njamba rĩrĩ hinya; nĩ ũndũ ũcio andũ arĩa maanyarĩraga nĩmakahĩngwo na matikahootana. Nĩmagaconorĩthio mũno nĩgũkorwo matĩgaatooria; kũnyararwo kwao gũtikariganĩra o na rĩ. **12** Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, wee ũtũrũgia andũ arĩa athĩngu, na ũkoĩruaria maũndũ ma ngoro na ma meciiria, reke ndĩonere wee ũkĩndĩhĩria harĩ andũ aya, nĩgũkorwo wee nĩwe ndekereire maũndũ makwa mothe. **13** Inĩraĩ Jehova! Goochai Jehova! Nĩgũkorwo nĩahonokagia mĩoyo ya arĩa abatari, akamĩruta moko-inĩ ma arĩa aaganu. **14** Mũthenya ũria ndaciariwo ũrogwatwo nĩ kũrumĩ! Mũthenya ũria maitũ aanjarĩre-rĩ, ũroaga kũrathimwo! **15** Mũndũ ũria waheire baba ũhoru ũcio arogwatwo nĩ kũrumĩ, ũria watũmĩre akene mũno, rĩria aamwĩrĩre atĩrĩ, “Nĩũciariwo mwana wa kahĩĩ!” **16** Mũndũ ũcio-rĩ, arotũika o ta matũũra marĩa Jehova aang’auranĩre atarĩ na tha. Arotũũra aĩguaga mũkayo o rũciĩnĩ, na akaigua mbu ya mbaara mĩaraho. **17** Nĩ ũndũ ndanjũragire ndĩ nda ya maitũ, nĩguo maitũ atũke o taarĩ mbĩrĩra yakwa, nayo nda yake itũũre ĩmbĩte nginya tene. **18** Rĩũ-rĩ, ndoĩmire nda ya maitũ nĩkĩ, nyonage o thĩina na kieha, na ndĩkĩrĩrie matukũ makwa njonokete?

21 ĩno nĩyo ndũmĩrĩri rĩa yakĩnyĩrĩre Jeremia yumĩte harĩ Jehova, hĩndĩ rĩa Mũthamaki Zedekia amũtũmĩre Pashuri mũrũ wa Malikija, na Zefania mũrũ wa Maaseia mũthĩnjĩri-Ngai. Makĩmwĩra atĩrĩ: **2** “Tũtũrĩre ũhoru harĩ Jehova, nĩ ũndũ Nebukadinezaru, mũthamaki wa Babuloni, nĩatũtharĩkĩre. Hihi Jehova nĩegũtwĩkĩra maũndũ ma magegania o ta ũria anatwĩkĩra mahinda ma tene, nĩguo mũthamaki ũcio atweherere.” **3** No Jeremia akĩmacookeria atĩrĩ, “Īraĩ Zedekia atĩrĩ, **4** ‘Ūũ nĩguo Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga: Ngĩrie gũtũma indo ĩcio cia mbaara, o ĩcio irĩ moko-inĩ manyu, irĩa mũrahũthĩra mũkĩrĩa mbaara na mũthamaki wa Babuloni na andũ a Babuloni arĩa marĩ nja ya rũthingo mamũrigĩcĩrĩe, imũcookerere imũhũire inyuĩ ene. Andũ acio nao nĩngamacookanĩrĩria thĩĩnĩ wa itũũra rĩrĩ inene. **5** Nĩ mwene nĩngahũũrana na inyuĩ ndambũrũkĩtie guoko gwakwa, o na nĩkĩrĩte njora yakwa hinya, ndaakarĩte, na ndĩ na mang’ũrĩ na marũrũ maingĩ. **6** Nĩngahũũra kĩria gĩothe gĩtũũraga itũũra rĩrĩ inene, andũ na nyamũ, ciothe ciũragwo na mũthĩro mũũru mũno. **7** Ngĩrĩ Jehova ekuuga atĩrĩ: Thuutha ũcio-rĩ, nĩnganeana Zedekia, mũthamaki wa Juda, na anene ake, o na andũ arĩa angĩ magaaakorwo matĩgaire itũũra-

ini rĩrĩ inene, arĩa matooragirwo nĩ mũthiro ũcio, kana rũhiũ rwa njora, kana ng'aragu, ndĩmaneane kũrĩ Nebukadinezaru, mũthamaki wa Babuloni, na kũrĩ thũ ciao iria ciendaga kũmaruta muoyo. Nĩakamooragithia na rũhiũ rwa njora; ndakamaiguĩra tha, kana amacaaire, o na kana amaiguĩre kieha.' 8 "O na ningi wĩre andũ acio atĩrĩ, 'Ūũ nĩguo Jehova ekuuga: Atĩrĩrĩ, nĩngũiga njĩra ya muoyo, o na njĩra ya gĩkũ mbere yanyu. 9 Mũndũ ũria wothē ũgũikara itũũra-inĩ rĩrĩ inene, akooragwo na rũhiũ rwa njora, kana ng'aragu, kana mũthiro. No ũria wothē ũgaathĩ eneane kũrĩ andũ a Babuloni arĩa mamũrigiciĩrie nĩagatũũra muoyo; nĩakahonokia muoyo wake. 10 Nĩndũite atĩ nĩngũgera itũũra rĩrĩ inene ngero njũru, na ndĩrĩ wega ingĩrĩka, ũguo nĩguo Jehova ekuuga. Nĩrĩkũneanwo moko-inĩ ma mũthamaki wa Babuloni, nake arĩniine na mwaki.' 11 "Nĩngĩ wĩre nyũmba ya ũthamaki wa Juda atĩrĩ, 'Iguai ndũmĩrĩri ya Jehova; 12 atĩrĩ, inyuĩ andũ a nyũmba ya Daudi, ũũ nĩguo Jehova ekuuga: "'Tuithanagiai ciira na kĩhooto rũciĩni o rũciĩni; teithũrai mũndũ ũria ũtunyĩtwo indo ciake kuuma guoko-inĩ kwa mũmũhinyĩrĩria, kana mang'ũrĩ makwa mamũkĩrĩre maakanĩte ta mwaki nĩ ũndũ wa ũũru ũria mwĩkĩte, maakane ta mwaki ũtanghoreka nĩ mũndũ. 13 Nĩngũmũkĩrĩra, inyuĩ andũ a Jerusalemu, o inyuĩ mũtũũraga rũgongo igũrũ rwa gĩtuamba gĩkĩ, kũrĩa kwaraganu ndwaro-inĩ cia mahiga, ũguo nĩguo Jehova ekuuga, o wee uugaga atĩrĩ, "Nũ ũngihota gũtũũkĩrĩra? Nũ ũngikihota gũtoonya kũũro-inĩ giitũ?" 14 Nĩngamũherithia kũringana na kũũko cianyu, ũguo nĩguo Jehova ekuuga. Nĩngaakia mwaki mũtitũ-inĩ yanyu, ũria ũkaaniina kĩrĩa gĩothe kĩmũrigiciĩrie."

22 Jehova ekuuga atĩrĩ, "Ikũrũka ũthĩi nginya nyũmba ya ũthamaki ya mũthamaki wa Juda ũhunje ndũmĩrĩri ĩno kuo, uge atĩrĩ: 2 'Ta thikĩrĩria ndũmĩrĩri ya Jehova, wee mũthamaki wa Juda, o wee ũkarĩire gĩtĩ kia ũthamaki kia Daudi: wee mwene, na anene aku, o na andũ anyu arĩa matoonyagĩra ihingo-inĩ ici. 3 Ūũ nĩguo Jehova ekuuga: Ikagai maũndũ marĩa magĩrĩire na ma kĩhooto. Honokagiai mũndũ ũria ũtunyĩtwo indo ciake kuuma guoko-inĩ kwa mũmũhinyĩrĩria. Mũtikaneke ũndũ mũũru kana maũndũ ma kũhũhĩra hinya harĩ mũndũ wa kũngĩ, kana harĩ mwana wa ngoriai kana mũtumia wa ndigwa, na ningĩ kũndũ gũkũ mũtikanaithie thakame ya mũndũ ũtekĩte ũũru. 4 Nĩgũkorwo mũngĩmenyerera mwathĩkĩre mawatho maya, hĩndĩ ĩyo athamaki arĩa maikarĩire gĩtĩ kia Daudi gĩa ũthamaki nĩmarĩtoonyagĩra ihingo-inĩ cia nyũmba ya ũthamaki, mahaciĩte ngaari cia ita na mbarathi, marĩ hamwe na anene ao, o na andũ ao. 5 No mũngĩkaaga gwathĩkĩra mawatho maya, Jehova ekuuga atĩrĩ, Ndehĩta na Rĩĩtwa rĩakwa mwene atĩ nyũmba ĩno ya ũthamaki nĩkanangwo." 6 Nĩ ũndũ Jehova ekuuga atĩrĩ ũhorō ũkonĩi nyũmba ya ũthamaki ya mũthamaki wa Juda: "O na gũtũika ũhaana ta Gileadi harĩ nĩ, ũkahaana ta gacũmbĩrĩ ka Lebanoni, ti-itherũ nĩngatũma ũtũike ta werũ ũtarĩ kĩndũ, ũtũike ta matũũra matatũũragwo. 7 Nĩngagũũmĩra andũ magũũkĩrĩre, makwanange, o ũmwe wa eyohete indo ciake cia

mbara, na nĩmagatemanga mũtarakwa yaku ĩria mũega mũno, mamĩike mwaki-inĩ. 8 "Andũ a ndũrĩrĩ nyingĩ nĩmakahĩtũkĩra itũũra-inĩ rĩrĩ inene na nĩmakooranagia atĩrĩ, 'Nĩ kũ gĩtũmĩte Jehova eke itũũra rĩrĩ inene maũndũ ta maya?' 9 Nao nĩmagacookerio atĩrĩ, 'Nĩ tondũ nĩmatĩrĩkĩre ũhorō wa kũrũmĩrĩra kĩrĩkanĩro kia Jehova Ngai wao, makĩhooya na magĩtũngatĩra ngai ingĩ.'" 10 Mũtikarĩrĩre mũthamaki ũcio ũkũite, kana mũcakae nĩ ũndũ wa kũũro nĩwe; no rĩrĩ, rĩrai na mũgĩrĩke nĩ ũndũ wa ũcio ũthaamĩtio, nĩ tondũ, ũcio ndagacooka kwao, kana oone bũrũri ũria aacĩrĩrĩwo rĩngĩ. 11 Nĩ ũndũ Jehova ekuuga atĩrĩ ũhorō ũkonĩi Shalumu mũrũ wa Josia, ũria wacookire ithenya rĩa ithe Josia, mũthamaki wa Juda, no nĩacookire akiuma kũndũ gũkũ: "Ndarĩ hĩndĩ agaacooka gũkũ gũthamaka. 12 Agaakũira kũũ aatwarĩrwo arĩ mũguate; ndakooona bũrũri ũyũ rĩngĩ." 13 "Kaĩ ũria wakaga nyũmba yake ya ũthamaki na njĩra itarĩ cia ũthingu arĩ na haaro-ĩ! o ũcio wakaga tũnyũmba twake twa ngoroba na maũndũ matarĩ ma kĩhooto, na akarutithia andũ a bũrũri wake wĩra ũtarĩ mũcaara, akaaga kũmarĩha kĩrĩa magĩrĩrwo nĩ kũheo nĩ ũndũ wa wĩra ũcio wao. 14 Oigaga atĩrĩ, 'Nĩngwĩyakĩra nyũmba nene ya ũthamaki, ĩrĩ na tũnyũmba twa ngoroba.' Nĩ ũndũ ũcio amĩakaga ĩrĩ na ndĩrica nene, na akamĩhũũrĩrĩra mbaũ cia mũtarakwa, o na akamĩgemia na rangi mũtune. 15 "Kũgĩa na mbaũ nyingĩ mũno cia mũtarakwa-rĩ, no gũtũme ũtũike mũthamaki? Gĩthĩ thoguo ndaari o na gĩa kũrĩa na gĩa kũnyua? Ekaga maũndũ marĩa magĩrĩire na ma kĩhooto, nĩ ũndũ ũcio maũndũ make mothe makĩgacĩra. 16 Aacĩragĩrĩra andũ arĩa athĩni na arĩa abatari, na nĩ ũndũ ũcio maũndũ make mothe makĩgacĩra. Gĩthĩ ũguo tĩguo kũmenyana na nĩ?" ũguo nĩguo Jehova ekuuga. 17 "No rĩrĩ, maitho maku na ngoro yaku irorerĩro o uumthĩio ũtarĩ wa kwĩhokeka, cĩkeerekerā gũtĩthia thakame ya andũ matarĩ ũũru mekĩte, o na kũhinyanĩrĩria, na gwĩtia indo na hinya." 18 Nĩ ũndũ ũcio, Jehova ekuuga atĩrĩ ũhorō ũkonĩi Jehoiakimu mũrũ wa Josia, mũthamaki wa Juda: "Andũ matĩkamũrĩrĩra makiugaga atĩrĩ: 'Wũ-ĩya, mũrũ-wa-ĩthe-witũ-ĩ! Wũ-ĩya mwarĩ-wa-ĩthe-witũ-ĩ! Nĩngĩ matĩkamũrĩrĩra makiugaga: 'Wũ-ĩya mwathi-witũ-ĩ! Wũ-ĩya riiri-wake-ĩ! 19 Agaathĩkwo o ta ũria ndigiri ĩthĩkagwo: agaakururio, aikio na kũũ nja ya ihingo cia Jerusalemu." 20 "Ambata, ũthĩi Lebanoni, ũkanĩrĩre kuo, ũreke mũgambo waku ũgũĩke kũũ Bashani, na ũkayũrũrũke kuuma Abarimu, nĩgũkorwo athĩrĩtũ aku othe nĩahenjeje. 21 Nĩndagũkaanĩre rĩrĩa weiguaga ũrĩ mũgĩtĩre, nowe ũkiuga atĩrĩ, 'Ndigũthĩkĩrĩria!' Ūyũ ũkoretwo ũrĩ mũthĩire waku kuuma ũrĩ o mũnini; wee ndũrĩ wanjathĩkĩra. 22 Arĩthi aku othe makaahurutwo nĩ rũhuho, nao athĩrĩtũ aku nĩmagathaamĩro kũngĩ. Hĩndĩ ĩyo nĩũgaconoka na ũnyararithio nĩ ũndũ wa waganu waku wothē. 23 Inyuĩ mũtũũraga Lebanoni, o inyuĩ mũĩkaraga nyũmba cia mũtarakwa, kaĩ nĩmũgacakaya rĩrĩa mũkanĩyĩtwo nĩ ruo, o ruo ta rwa mũndũ-wa-nja akĩrũmwo-ĩ!" 24 Jehova ekuuga atĩrĩ, "O ta ũria nĩ ndũũraga muoyo-rĩ, wee Jekonia, mũrũ wa Jehoiakimu mũthamaki wa Juda, o na ũngĩrĩ gĩcũhĩ kia mũhũũri kĩrĩ guoko-inĩ gwakwa kwa ũrĩo-rĩ, no gũkũruta ingĩkũruta ho. 25 Ngũkũneana kũrĩ arĩa magũcaragia

makūrute muoyo, o acio wītigagīra, ngūneane kūrī Nebukadinezaru, mūthamaki wa Babuloni na kūrī andū a Babuloni. **26** Wee hamwe na maitūgo ūria wagūciarire, ngamīnyuguta būrūrī ūngī kūrīa mūtaciārīrwo, na kūu nīkūo inyuī eerī mūgakuīra. **27** Mūtīrī hīndī mūgaacooka gūkū būrūrī ūyū mwīriragīria gūgaacooka.” **28** Hī anga mūndū ūcio wītawgo Jekonīa, nī nyūngū nguū na nyarare, na kindū gītārī mūndū ūngīkienda? Nī kī gīgūtūma we hamwe na ciana ciake manyugutwo, na maikio būrūrī matoō? **29** Atīrīrī, wee būrūrī, būrūrī, būrūrī ūyū, ta thīkīrīria ndūmīrīri ya Jehova! **30** Ūū nīguo Jehova ekuuga: “Mūndū ūyū nīandīkwo maandīko-inī, ta mūndū ūtarī mwana, mūndū ūtakagaacīra mūtūūrīre-inī wake wothe, nīgūkorwo gūtīrī mwana wake ūtaagaacīra, gūtīrī ūgaīkarīra gītī gīa ūthamaki kīa Daudī kana athamake rīngī thīnī wa Juda.”

23 “Hī! Kāī arīthi arīa maniinaga na makahurunjā mbūrī cia rūuru rwakwa marī na haaro-ī!” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **2** Nī ūndū ūcio Jehova Ngai wa Isīraēlī ekūūrīa arīthī arīa marīthaga andū akwa atīrī: “Tondū nīmūhurunjīte mbūrī ciakwa na mūgaciingata, na nīmwigīte gūcīmenyerera-rī, nīngamūherīthīa nī ūndū wa ūūru ūcio mwīkīte,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **3** “Nīī mwene nīngacookereria matīgarī ma rūuru rwa mbūrī ciakwa kuuma mabūrūrī mothe marīa ndaacitwarīthīrie, ndīcīcīokie ūrīthīo-inī wacio, na nīngacīaranīa kuo, cīngīhe. **4** Nīngacīrehera arīthī a gūcīrīthīaga, na itīgacooka gwītīgīra kana kūmaka, na gūtīrī o na īmwe yacio īkooa,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **5** Jehova ekuuga atīrī, “Matukū nīmarooka rīrīa ngārahūrīra Daudī mūndū mūthīngu ūgerekānītio na Rūhonge rwa mūtī, na nīwe Mūthamaki ūrīa ūgaathamakaga arī na ūūgī, na ageekaga māandū marīa magīrīre na ma kihooto būrūrī-inī. **6** Matukū-inī make-rī, Juda nīakahonokio, nake Isīraēlī atūūrīe arī mūgītīre. Nake ageetawgo rītwa rīrī: Jehova-Ūthīngu-Wītū.” **7** Nī ūndū ūcio Jehova ekuuga atīrī: “Matukū nīmarooka, rīrīa andū matagacooka kuuga atīrī, ‘Tī-ītherū o ta ūrīa Jehova atūūrāga muoyo, ūrīa warutire andū a Isīraēlī kuuma būrūrī wa Mīsīrī,’ **8** no makoīgaga atīrī, ‘Tī-ītherū, o ta ūrīa Jehova atūūrāga muoyo, ūrīa warutire nījaro cia Isīraēlī būrūrī ūrīa ūrī mwana wa gathīgathīni, na kuuma mabūrūrī-inī mothe kūrīa aamathaamūrīe.’ Hīndī ūyo magaatūrā būrūrī wao ene.” **9** Ūhorō ūkonīī anabīī nī atīrī: Ngoro yakwa nīthuthīku; mahīndī makwa mothe nīmarainaina. Haana ta mūndū mūrūrī, ngahaana ta mūndū mūtoorie nī ndībei, nī ūndū wa Jehova, na nī ūndū wa ndūmīrīrī ciake theru. **10** Būrūrī ūyū ūyūrīte ītharīa; būrūrī ūyū ūīkarīte ūrī mūng’aru nī ūndū wa kīrumī, naguo ūrīthīo wothe kūu werū-inī ūkahooa. Anabīī marūmīrīrie mītūūrīre mīuru, na makahūthīra hīnya wao ūrīa gūtāgūrīre. **11** “Anabīī na athīnjīrī-Ngai matīītīgagīra Ngai; o na thīnī wa hekarū-inī yakwa, nīndīoneire waganu wao,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **12** “Nī ūndū ūcio nījira yao nīgūtūika ndenderū; magaatāamīrio nduma-inī, na kūu nīkūo makaagūrīa. Nīngamarehīthīria mwanangīko mwaka-inī ūrīa makaaherīthīo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **13** “Thīnī na anabīī a Samāria-rī, nīndonire

ūndū ūrī magīgi, naguo nī ūyū: Maarathaga mohoro na rītwa rīa Baalī, nao makīhītīthīa andū akwa a Isīraēlī. **14** Nīngī thīnī na anabīī a Jerusalemu-rī, nīnyonete ūndū mūrūru mūno, naguo nī ūyū: Matharanāgia, na magatūrā maheenāgia. Mekagīra moko ma eeki naaī hīnya, gūkaaga mūndū ūngīgarūrūkīa atīgane na waganu wake. Othe maahanīte ta Sodomu harī nīī; andū a Jerusalemu mahaana o ta Gomora.” **15** Nī ūndū ūcio, ūhorō ūkonīī anabīī acio, Jehova Mwene-Hīnya-Wothe ekuuga ūū: “Nīngātūma marīe irio ndūrū na manyue maaī marī na thumu, nī ūndū kuuma kūrī anabīī a Jerusalemu, wagi wa gwītīgīra Ngai ūhunjīte būrūrī-inī guothe.” **16** Ūū nīguo Jehova Mwene-Hīnya-Wothe ekuuga: “Mūtīgathīkīrīrie ūrīa anabīī acio maramūrāthīra; nī cīrīgīrīro cia tūhū mamūheaga. Maarāgia ūhorō wa cioneki ciumīte meciīria-inī mao ene, no tī kuuma kanua ka Jehova. **17** Mathīaga na mbere na kwīra andū arīa maathūrīe atīrī, ‘Jehova ekuuga atīrī: Nīmūkūgīa na thayū.’ Na kūrī arīa othe marūmagīrīra ūremī wa ngoro ciao, makameera atīrī, ‘Gūtīrī ūuru ūkūmūkora.’ **18** No rīrī, nūū wao ūrī warūgama cīra-inī wa Jehova, akīona kana akīguga kiugo gīake. Nūū wathīkīrīrie kana akīguga kiugo gīake? **19** Atīrīrī, kīhūhūkanio kīa Jehova gīgaatūthūka na mang’ūrī, ta kīhūhūkanio kīne gīkīharūrūkīa, nakīo kīgūrīe mītwe ya andū arīa aaganu. **20** Marakara macio ma Jehova matīgāathīra, o ngīnya rīrīa akaahīngīa muoroto wa ngoro yake. Matukū-inī marīa magooka-rī, nīmūgātāukīrwo nī ūhorō ūcio wega. **21** Anabīī acio-rī, tī nīī ndāamatūmīre, no rīrī, nīmateng’erete na ndūmīrīrī ciao; nīī ndīmaārīrie, no-o no marathīte mohoro. **22** No korwo nīmarīgāmīte cīra-inī wakwa-rī, nīmangīahunjīrie ndūmīrīrī yakwa kūrī andū akwa, na nīmangīagarūrūkīte, magatīgana na mīthīire yao mīuru, na magatīgana na cīkō ciao njūru. **23** “Kāī ndī Ngai wa o gūkū gūkūhī, na ndīrī Ngai wa kūrāya?” ūguo nīguo Jehova ekūūrīa. **24** “Kūrī mūndū ūngīhota kwīhīthīa kūrīa kwīhīthīte mūno, ūndū itangīhota kūmuona?” ūguo nīguo Jehova ekūūrīa. “Gīthī ndīyūrīte kūndū guothe, īgūrū na thī?” ūguo nīguo Jehova ekūūrīa. **25** “Nīnjīgūite ūrīa anabīī moīgaga arīa marathaga mohoro ma maheeni makīgwetaga rītwa rīakwa. Moīgaga atīrī, ‘Nīndīrarootīre! Nīndīrarootīre!’ **26** Nī ngīnya rī ūhorō ūyū ūgūthī na mbere ngoro-inī cia anabīī acio maheenāgia, o acio marathaga maūdū ma matūhūhū moīmīte meciīria-inī mao ene? **27** Mecīragīa atī irooto icio meranaga mūndū na ūrīa ūngī nīgūtūma andū akwa marīgānīrwo nī rītwa rīakwa, o ta ūrīa maithe mao marīgānīrwo nī rītwa rīakwa makīhooya Baalī. **28** Mūnabīī ūrīa ūrotete kīroto-rī, nīaheane ūhorō wa kīroto kīu gīake, no rīrī, ūrīa ūrī na ndūmīrīrī yakwa nīaheane ūhorō wayo arī na wīhokeku. Tondū-rī, kāī rūūwa rwa ngano rūrī na ūhorō ūrīkū na ngano?” ūguo nīguo Jehova ekūūrīa. **29** “Gīthī ndūmīrīrī yakwa ndīhaana ta mwakī, o na ta kībūī kīrīa gīthetheraga rwaro rwa ihīga rīgātūika tūcere?” ūguo nīguo Jehova ekūūrīa. **30** “Nī ūndū ūcio-rī, nīndeganīte na anabīī acio maīyaga ndeto mūndū kuuma kūrī ūrīa ūngī, magacīaria ta ciumīte kūrī nīī,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **31** Ūū nīguo Jehova ekuuga, “Nīngūtūkīrīra

anabii acio maaragia ndeto ciao ene, na magacooka makoiga atiri, ‘Uguo nigu Jehova oiga.’ **32** Ii ti-itheru, ninguuukirira anabii acio marathaga mohoro ma irooto cia maheeni,” uguo nigu Jehova ekuuga. “Maheanaga uhoru wacio, makahitithia andu akwa na maheeni na mwitio wao, no ti ni ndimatumiite kana ngamaatha. Matigunaga andu aya o na hanini,” uguo nigu Jehova ekuuga. **33** “Riria andu aya, kana munabii, o na kana muthinjiri-Ngai mangikuria atiri, ‘Ndumiriri nditu kuuma kuri Jehova ni iriki?’ ukameera atiri, ‘Ndumiriri nditu ya Jehova ni inyu, na ningamutiganiria, uguo nigu Jehova ekuuga.’ **34** Munabii, kana muthinjiri-Ngai, o na kana mundu ingi o wothe angiuga atiri, ‘Ino niyo ndumiriri nditu kuuma kuri Jehova,’ ni ningaherithia mundu ucio o hamwe na nyumba yake. **35** Mundu o mundu wanyu atiindaga akuria muratawe kana mundu wao atiri: ‘Icookia ria Jehova ni ririki?’ kana, ‘Jehova oigite atia?’ **36** No riri, mutigacooke kuuga ringi ati ‘ndumiriri nditu kuuma kuri Jehova,’ tondu kiugo kia mundu we mwene niko gituika ndumiriri yake nditu, na uguo nigu mugaruga ciugo cia ndumiriri cia Ngai uria uri muoyo, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai witu. **37** Mutindaga mukuria munabii atiri: ‘Jehova agicookeirie uhoru iriki?’ kana, ‘Jehova aaritie atia?’ **38** O na gwaatika inyu nimugaga atiri, ‘Ino niyo ndumiriri nditu kuuma kuri Jehova,’ uu nigu Jehova ekuuga: Nimwahuthirire ciugo ici, ‘Ino niyo ndumiriri nditu kuuma kuri Jehova,’ o na gituika nindamwirite mutikanoige ati ‘Ino niyo ndumiriri nditu kuuma kuri Jehova.’ **39** Ni undu ucio, ti-itheru ningariganirwo ni inyu, ndimungate mwehere mbere yakwa hamwe na itura riri inene riria ndaamuhire inyu ene o na maithe manyu. **40** Ningamurehithiria thoni cia gutura tene na tene, ni, ndume muconorithio na njono itakariganira.”

24 Thuutha wa Jekonia muru wa Jehoakimu muthamaki wa Juda na anene ake, na mabundi na aturi a Juda gutahwo, makirutwo Jerusalem magitwarwo Babuloni ni Nebukadinezaru, muthamaki wa Babuloni-ri, Jehova nianyonirie ikabu igiri cia nguyu ciigitwo hau mbere ya hekaru ya Jehova. **2** Gikabu kimwe kiar na nguyu njega muno, ta nguyu iria ciambaga kwirua; gikabu kiria kingi kiar na nguyu njuru muno, itangirika ni undu wa uria ciathukite. **3** Hindi iyo Jehova akinjuria atiri, “Jeremia, ni ki uruona?” Ngimucokeria atiri, “Ni nguyu. Iria njega ni njega muno, no iria njuru ni njuru muno undu itangirio.” **4** Hindi iyo ndumiriri ya Jehova ikingiyira, ngirwo atiri: **5** “Jehova, Ngai wa Isiraeli ekuuga atiri: ‘O ta nguyu ici imwe njega-ri, uguo noguo nyonaga andu a Juda mar ega aria maatahirwo, acio ndaarutire guku ngimatwara bururi wa Babuloni. **6** Maithe makwa nimakamarora na ndimeeke maundu mega, na ningamacooka guku bururi uy. Ningamarugamia na ndikamamomora; ningamahaanda na ndigacooka kumamunya. **7** Ningamahe ngoro ya gutuma mamenye ati ni ni Jehova. Nimagatuika andu akwa na ni nduiki Ngai wao, nigukorwo nimakanjookerera na ngoro ciao ciothe. **8** “No riri, o ta nguyu icio njuru, icio itangirika

ni undu wa uria ithukite-ri, Jehova ekuuga atiri, ‘uguo no taguo ngeeka Zedekia muthamaki wa Juda, na anene ake o na matigari ma andu a Jerusalemu, aria magaacorwo matigaire guku bururi uy kana aria matuura guburi wa Misiri. **9** Ningatuma mathuuro muno, matuika kindu gia guthirikia mothamaki mothe ma guku thi, na mameneke na matuika a kuunagwo thimo, na matuure mathekarirwo na manyitagwo ni kirumi kuria guothe ngaamathaamiria. **10** Ningamarehithiria ruhiu rwa njora, na ng’aragu, na muthiro imokirire, nginya maniinwo mathire bururi-ini uria ndaamaheire o na ngihe maithe mao.”

25 Ndumiriri niyakinyirire Jeremia ikonii andu othe a Juda, mwaka-ini wa kana wa guthamaka kwa Jehoakimu muru wa Josia muthamaki wa Juda, naguo nigu waru mwaka wa mbere wa guthamaka kwa Nebukadinezaru muthamaki wa Babuloni. **2** Ni undu ucio Jeremia ucio munabii akira andu othe a Juda na aria othe maaturaga Jerusalemu atiri: **3** Ihinda ria miaka mirongo iri na itatu, kuuma mwaka-ini wa ikumi na itatu wa uhamaki wa Josia muru wa Amoni muthamaki wa Juda, nginya umuthi, ndumiriri cia Jehova ituire inginyagira, na ni ngamue uhoru wacio kaing kaing, no mutithikirire. **4** Na riri, o na gituika Jehova niamutumire ndungata ciake ciothe cia anabii kaing, kaing, mutigana guthikiria kana gutega matu manyu nigu mumaigwe. **5** Maamwirite atiri, “Garurukai riu o umwe wanyu, mutigane na mithire wanyu miuru na ciko cianyu njuru, nigu mutuure bururi-ini uria Jehova aamuhire inyu o na maithe manyu nginya tene. **6** Mutikanarumirire ngai ingi mutitungafire kana mucihoo; mutikandakarie na undu wa kiria mwithondekeire na moko manyu. Mwathika uguo, hindi iyo ndikamugera ngero.” **7** Jehova ekuuga atiri, “No inyu mutiathikirire, no mugithirikia nigu ndaakare na undu wa kiria mwethondekeire na moko manyu, na inyu nimukigerithie ngero.” **8** Ni undu ucio Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri: “Tondu nimuregete guthikiria ndumiriri yakwa, **9** ningwita andu othe a mwena wa gathigathini hamwe na ndungata yakwa Nebukadinezaru, muthamaki wa Babuloni,” uguo nigu Jehova ekuuga. “Ningumarehe mookirire bururi uy na aria matuura guo o na mookirire ndurir ciothe iria iurigiicirire. Ningamaniina biu na ndume matuika ta kindu kia ihooru na gia kumeneka, na manangike nginya tene. **10** Ningumehereria migambo ya gikeno na ya kuruuha, o na migambo ya mihiki na mihakania, na mururumo wa ithi, o na utheri wa tawa. **11** Bururi uy wothe ugaatika bururi utari kindu o na ukirite ihooru, nacio ndurir icio niigatungafira muthamaki wa Babuloni miaka mirongo mugwanja. **12** “No riri, miaka mirongo mugwanja yathira, ningaherithia muthamaki wa Babuloni na rurir rwake, herithie bururi ucio wa andu a Babuloni ni undu wa mahitia mao, na ningi ningatuma bururi ucio utuure ukirite ihooru nginya tene,” uguo nigu Jehova ekuuga. **13** “Ningarehithiria bururi ucio maundu mothe maria ndanoiga ati nimakaikora, maria mothe mandikitwo ibuku-ini riri, o macio maarathurwo ndurir ciothe ni

Jeremia. **14** Nígúkorwo o ene nímagatuika ngombo cia ndúriri nyingi na athamaki anene; na nii níngerihiria harío kúringana na ciiko ciao, o na kúringana na maúndú maría maneeke na moko mao.” **15** Atíriri, Jehova Ngai wa Isiraeli, aanjírre atíriri: “Oya gikombe giki kíyúrite ndibei ya mang’úri makwa kuuma guoko-ini gwakwa, na úkinyuithie ndúriri iria ciothe ngúgútuma kúri cio. **16** Rírira ikaanyua-rí, níagatúgúga na igúrúke ní úndú wa rúhiú rwa njora rúria ngaarehithia gatagati-ini kao.” **17** Ní úndú úcio ngóya gikombe kúu kuuma guoko-ini kwa Jehova, na ngítuma ndúriri iria ciothe aandúmite kúri cio ikinyuíre: **18** itúura ría Jerusalemu na matúúra ma Juda, na athamaki akua na anene akuo, níguo manangíke, na matuíke ta kúndú kírí magígi na gía kúmeneka, o na kúndú kígwatitwo ní kírumi, ta úria mataríi úmúthi; **19** ningí Firaúni múthamaki wa Misiri, na aría mamútungataga, na anene ake na andú ake othe, **20** na ageni aría othe matúúraga kuo; na ningí athamaki othe a Uzu; na ningí athamaki othe a Afilisti (aya ní andú a Ashikeloni, na Gaza, na Ekironi, o na andú aría maatigaire Ashidodi); **21** ningí andú a Edomu, na Moabi na Amoni; **22** ningí athamaki othe a Turo na Sidoni; o na athamaki a icigírira iria irí múrímo wa iria; **23** ningí andú a Dedani, na Tema, na Buzu, na aría othe marí kúraya; **24** ningí athamaki othe a Arabia, na athamaki othe a ndúriri ng’eni aría matúúraga werú-ini; **25** ningí athamaki othe a Zimuri, na Elamu na Media; **26** o na athamaki othe a mwena wa gathigathini, a gúkuhi na a kúraya, marúmanírre múndú na úria úngi; moimite mothamaki-ini mothe ma thí. Na thuuha wao othe, múthamaki wa Sheshaki níagakínyuira o nake. **27** “Úcooke úmeere atíriri, ‘Úú níguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: Nyuai, múríno na mútahike, múcooke múgúe na mútikanacooke gúúkíra, ní úndú wa rúhiú rwa njora rúria ngaarehithia gatagati-ini kanyu.’ **28** No ríriri, mangikaarega kuoya gikombe kúu kuuma guoko-ini gwaku manyue-rí, úkameera atíriri, ‘Úú níguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: No nginya múnýue! **29** Atíriri, nínýambírre kúrehe mwanangiko itúúra-ini ríriri inene ríritaníto na Rírítwa ríakwa; anga inyuú no mwage kúherithio? Mútikaaga kúherithio, ní úndú nínúndirarehithiria andú aría othe matúúraga gúúkí thí rúhiú rwa njora, úguo níguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.’ **30** “Ríu marathíre mohoro maya mothe, úmeere atíriri: “Jehova akaararama arí o kúu igúrú; akaagamba ta ngwa arí gáikoro-ini giake githeru, na ararama na hinya, okírre búruri wake. Akaanírira na múgambo múnene múno ta wa andú aría marangagírira thabibú, agúthúkére andú othe aría matúúraga gúúkí thí. **31** Inegene ríu níríkaigúka nginya ituri-ini ciothe cia thí, ní úndú Jehova níagacírira ndúriri; níagatúura andú othe ciira na oorage aría aaganu na rúhiú rwa njora,” úguo níguo Jehova ekuuga. **32** Úú níguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: “Atíriri! Mwanangíko níurahunja kuuma rúriri rúmwe nginya rúria rúngi; kíhuhúkanio níkirahuhúkana kuuma ituri-ini cia thí.” **33** Ihinda-ini ríu andú aría mooragithio ní Jehova magaakorwo maaraganíte kúndú guothe, kuuma gíturi kímwe gía thí nginya kíria kíngi. Matikarírwo, kana monganio, kana mathikwo, no magaaikara ta rúrua,

mahurunjúkíte thí. **34** Ríriri na múgíríke, inyuú aríthi aya; mwígaragaríe rúkúngú-ini, inyuú atongoria a rúuru rwa mbúri. Nígúkorwo ihinda ríanyu ría gúthínjwo ní ikinyu; múkaagúya múthuthíke o ta rúmba rírira ríega múno. **35** Aríthi acio matikoona kúndú gwa kúúrira, na atongoria a rúuru rwa mbúri matikoona gwa gwítharíra. **36** Thikíríriri múigúe kíróro kía aríthi, o na kígiriko kía atongoria a rúuru rwa mbúri, ní úndú Jehova níaranangithia úríthio wao. **37** Úríthio úcio wa cianda-ini útarí úgwati níúkanangwo tondú wa marakara mahiú ma Jehova. **38** Akoimagara ta múríúthi úkiuma kímamo-ini kíagu, na búruri wao níúgaakira ihooru ní tondú wa rúhiú rwa njora rwa múhinyanírira, na ní úndú wa marakara mahiú ma Jehova.

26 Rírira Jehoiakimu múrú wa Josia, múthamaki wa Juda ambírre gúthamaka-rí, ndúmíriri níyanginyíre yumíte kúri Jehova, ngúrwó atíriri: **2** “Jehova ekuuga atíriri: Rúgama nja ya nyúmba ya Jehova warírre andú othe a matúúra ma Juda, acio mokaga kúhoera thíini wa nyúmba íno ya Jehova. Mahe úhoro úria wothe ngúgwatha; ndúgatige o na kíguo kímwe. **3** Híhi nímegúgúthikírira na múndú o múndú wao agarúruke atigane na míthire yake míru. Híndi íyo na ní ndírícúkwó ndige kúmarehera mwanangiko úria ndúite atí níngúmarehera, ní úndú wa ciiko ciao njúru iria mekite. **4** Meere atíriri, ‘Jehova ekuuga atíriri: Múngírega kúnjigua na kúrúmiríra mawatho makwa maría nígíte mbere yanyu, **5** na múngíaga gúthikírira cíguo cia ndungata ciakwa anabii, o ício ndímútúmagíra kaingí kaingí (o na gwatuika múticiiguaga), **6** híndi íyo níngatúma nyúmba íno ituíke ta Shilo, o narío itúúra ríriri inene ndírítue ría kúgwetagwo ta kírumi ní andú a ndúriri ciothe cia thí.” **7** Athínjiri-Ngai, na anabii, na andú acio angí othe makígua Jeremia akíaria ndúmíriri íyo kúu nyúmba-ini ya Jehova. **8** No ríriri, Jeremia aaríkia kwíra andú maúndú maría mothe Jehova aamwathíte ameere-rí, athínjiri-Ngai, na anabii, na andú acio angí othe makímúnyúita, makímwíra atíriri, “Wee no nginya úkue! **9** Ní kíi gítúmite úrathe mohoro úkigwetaga rítwa ría Jehova, úkoiga atí nyúmba íno ígaatuika ta Shilo, narío itúúra ríriri inene ríkire ihooru na rítiganírío?” Nao andú acio othe makíúngana, makírígicírira Jeremia kúu thíini wa nyúmba ya Jehova. **10** Rírira anene a Juda maaigúre maúndú macio, makíambata moimite nyúmba ya úthamaki, magíthi nyúmba-ini ya Jehova, makírúgama o múndú handú hake itonyero-ini ría Kíhingo kíria Kírú kía nyúmba ya Jehova. **11** Híndi íyo athínjiri-Ngai na anabii makíúra anene acio na andú othe atíriri, “Múndú úyú agírre atírwo kúuragwo, tondú níarathíte maúndú mooru makoníi itúúra ríriri inene. Nímúmeigúírre na matú manyu!” **12** Híndi íyo Jeremia akíra anene othe na andú othe atíriri: “Ní Jehova wandúimre ngarathé maúndú ma gúúkírira nyúmba íno na itúúra ríriri, o ta úguo múríkítie kúigua. **13** Ríu garúrira míthire yanyu na ciiko cianyu na mwathikíre Jehova Ngai wanyu. Nake Jehova níekwírícúkwó aage kúrehe mwanangíko úcio aamúgweteire. **14** No ní-rí, ndí moko-ini manyu; njikai o úria múkuona arí wegá na kwagírre. **15** No ríriri, menyai wegá, atí múngínjúraga

nīmūgūcookererwo nī mahītia ma gūita thakame ya mūdū ūtarī ūru ekite, inyuē arie īmūcookerere, hamwe na itūūra rīrī inene, na arā othe matūūrāga kuo, tondu ti-itherū nī Jehova ūndūmite kūrī inyuē njarie ūhorō ūyū wothe mūkūūguaga.” **16** Hīndī īyo anene na andū acio angī othe makīra athīnjīri-Ngai na anabii atīrī, “Mūdū ūyū ndaagīrīre gūtūūrwo gūkua! Aatwarīrie akīgwetaga rītwa rīa Jehova Ngai wītū.” **17** Athuuri amwe a būrūrī ūcio makūrīgama hau mbere, makīra ūngano ūcio wa andū othe atīrī, **18** “Mika ūrīa Mūmoreshethu nīarathire ūhorō matukū-inī ma Hezekia, mūthamaki wa Juda. Eerire andū othe a Juda atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: “Zayūni nīgūkarīmwo ta mūgūnda, Jerusalem gūgaatūika ta hība ya kagoto, nakīo kīrīma gīkī gīakitwo hekarū gītūike ta kīhumbu kīmereirwo nī ithaka.’ **19** “Hezekia mūthamaki wa Juda kana mūdū ūngī wothe kūu Juda nīamūragire? Githī Hezekia ti gwītīgīra eetīgīrīre Jehova, na agīcaria gwītīkīrīka nīwe? Na githī Jehova ndeerīcūkīrwo agītīga kūrēhe mwanangīko ūrīa oīgīte nīekūmarehera? Tūrorete kwīrehere mwanangīko mūuru mūno!” **20** (Nīngī nī haarī mūdū ūngī wetagwo Uria mūrū wa Shemaia, wa kuuma Kiriathu-Jearimu, nake aarathire ūhorō akīgwetaga rītwa rīa Jehova; aarathire o maūdū ta maya megī itūūra rīrī inene na būrūrī ūyū, o ta ūguo Jeremia aarathīte. **21** No rīrīa Mūthamaki Jehoiakimu, na atongoria ake a mbaara na anene maiguire ndūmīrīri yake, mūthamaki agīcaria nījra ya kūmūragā. No Uria nīaiguire ūhorō ūcio, agītīgīra, na akūrīra būrūrī wa Misiri. **22** Na rīrī, Mūthamaki Jehoiakimu agītūma Elinathani mūrū wa Akīboru athīi būrūrī wa Misiri, marī hamwe na andū angī. **23** Nao makīgīra Uria kuuma Misiri, makīmūtware kūrī Jehoiakimu ūcio mūthamaki, nake akīmūragithia na rīhūi rwa njora, nakīo kīmba giake gīgīteoo mbīrīra-inī harīa haathikagwo andū arīa mataarī bata). **24** No rīrī, Ahikamu mūrū wa Shafani akīgītīra Jeremia, na nī ūndū ūcio ndaaneanirwo kūrī andū mamūrāge.

27 O kīambīrīra-inī kīa wathani wa Zedekia mūrū wa Josia, mūthamaki wa Juda, ndūmīrīri īno nīyakinyīrīre Jeremia yumīte kūrī Jehova: **2** Nake Jehova akīnjīra atīrī, “Wīthondekere icooki rīa mīkwa na mītī mīkīranie, ūcooke ūmīkīre ngingo. **3** Ūcooke ūtūme ndūmīrīri kūrī athamaki a Edomu, na Moabi, na Amoni, na Turo na Sidoni ūmīnengerete abarūthi ao arīa mokīte Jerusalem kūrī Zedekia mūthamaki wa Juda. **4** Mahe ndūmīrīri matwarīre anene ao, ūmeere atīrī, ‘Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraēli, ekuuga: “Ūrai anene anyu atīrī: **5** Nīi nī nīi ndombire thī na andū arīa marī kuo o na nyamū iria irī kuo na hinya wakwa mūnene na ndambūrūkītīe guoko gwakwa, na ndīmīheaga o mūdū ūrīa ingīenda kūhe. **6** Na rīu nīngūneana mabūrūrī manyu mothe kūrī ndungata yakwa Nebukadinezaru, mūthamaki wa Babuloni; nīngūtūma o na nyamū cia gīthaka imūtungatagīre. **7** Ndūrīri ciothe nīkamūtungatīra we, na mūrīū, o na mwana wa mūrīū, ngīnya rīrīa ihinda rīa būrūrī wake rīgākīnya; hīndī ūyo ndūrīri nyingī na athamaki anene nīmakamūtua wa kūmatungatagīra

arī o. **8** ““No rīrī, rūrīrī o ruothe kana ūthamaki o wothe arīa makaaga gūtungatīra Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni, kana marege kūnīama ngingo mekīrwo icooki rīake, nīngaherīthia rūrīrī rūu na rūrīhūi rwa njora, na ng’aragu, na mūthiro, ngīnya rīrīa ngarūnīnīthia na guoko gwake, ūguo nīguo Jehova ekuuga. **9** Nī ūndū ūcio-rī, tigai gūthīkīrīria anabii anyu, na arathi anyu, na ataūrī-a-irooto, na aragūrī, kana andū-ago, o acio mamwīraga atīrī: ‘Inyuē mūrīrī hīndī mūgaatungatīra mūthamaki wa Babuloni.’ **10** Nī ūndū ūcio nī ūhorō wa maheeni mamūrathagīra, marīa magaatūma mūtahwo, mūtwarwo kūdū kūrāya na būrūrī wanyu; ngamūngata, mūnīinwo bīū. **11** No rūrīrī rūrīa ruothe rūkaināmia ngingo rwīkīrwo icooki rīa mūthamaki wa Babuloni na rūmūtungatīre-rī, nīngetikīria rūrīrī rūu rūtūire būrūrī-inī wao kūūmbe, marīmāge na maikarage kuo, ūguo nīguo Jehova ekuuga.”” **12** Nīndaheanire ndūmīrīri o ro ūyo kūrī Zedekia mūthamaki wa Juda. Ngīmwīra atīrī, “Ināmia ngingo yaku, wīkīrwo icooki rīa mūthamaki wa Babuloni; mūtungatīre we mwene na andū ake, na nīngūtūūra muoyo. **13** Wee mwene mūrī na andū aku-rī, mūgūkīnīnīthia nīkī na rūrīhūi rwa njora, na ng’aragu, o na mūthiro, o icio Jehova atūrīrīre rūrīrī o ruothe rūrīa rūtungatīra mūthamaki wa Babuloni? **14** Tiga gūthīkīrīria ūhorō wa anabii acio makwīraga atīrī, ‘Wee ndūrī hīndī ūgaatungatīra mūthamaki wa Babuloni,’ tondu makūrathagīra ūhorō wa maheeni. **15** ‘Nīi ndimatūmite,’ nīguo Jehova ekuuga. ‘Mararatha ūhorō wa maheeni, makīgwetaga rītwa rīakwa. Nī ūndū ūcio nīngamūngata, na inyuē mūnīinwo bīū, wee hamwe na anabii acio makūrathagīra mohoro.”” **16** Ngīcooka ngīra athīnjīri-Ngai na andū acio angī othe atīrī: “Ūū nīguo Jehova ekuuga: Tigai gūthīkīrīria anabii acio mamwīraga atīrī, ‘Hatīgairie o kahinda kanani, nacio indo iria ciarutirwo nyūmba ya Jehova icooki kuuma Babuloni.’ Maramūrathīra ūhorō wa maheeni. **17** Tigai kūmathīkīrīria. Tungatīrai mūthamaki wa Babuloni, na nīmūgūtūūra muoyo. Kaī itūūra rīrī rīngīkīanangwo nīkī? **18** Angīkorwo acio nī anabii marī na ndūmīrīri kuuma kūrī Jehova-rī, nīmagīthaithe Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīguo indo iria itigarīte gūkū thīnī wa nyūmba ya Jehova, o na thīnī wa nyūmba ya mūthamaki wa Juda, o na kūu Jerusalem itigatwarwo Babuloni. **19** Nī ūndū ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe oīgīte ūhorō ūkonīi itugī cia hekarū, na karia ka maaī, indo cia kūīgīrīra iria ingī, na indo ciothe cia nyūmba ingīkorwo itigaire gūkū itūūra-inī rīrīrī inene, **20** iria Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni ataakuire hīndī irīa aatahīre Jekonia mūrū wa Jehoiakimu mūthamaki wa Juda agīthamāmo arūtītwo Jerusalem na agītwarwo Babuloni, we mwene hamwe na andū othe a Juda na a Jerusalem arīa maarī igweta: **21** īi, ti-itherū Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraēli oīgīte atīrī ūhorō ūkonīi indo icio itigaire thīnī wa nyūmba ya Jehova, o na thīnī wa gīikaro kīa mūthamaki wa Juda, o na kūu Jerusalem: **22** ‘Nīgatwarwo Babuloni, na igaikara kūu ngīnya mūthenya ūrīa ngooka gūcīgīra,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. ‘Hīndī ūyo nīngacirehe ndīcīcookie gūkū.””

28 Mweri-ini wa gatano mwaka-ini ūcio, nĩguo mwaka wa kana, o kiambĩrĩria-ini kĩa ūthamaki wa Zedekia mũthamaki wa Juda, mũnabii wetagwano Hanania mũrũ wa Azuri, ūria woiimite Gibeon, nianjĩĩre atĩrĩ, tũrĩ o kũu nyũmba ya Jehova mbere ya athĩnjĩri-Ngai na andũ arĩa angĩ othe: **2** “Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ: ‘Nĩnyunangĩte icooki rĩa mũthamaki wa Babuloni. **3** Mĩaka ĩrĩ itanathira, nĩngũcookithia indo cia nyũmba ya Jehova gũkũ, iria Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni aarutire gũkũ agĩcitwara Babuloni. **4** Nĩngĩ Jekonia mũrũ wa Jehoiakimu mũthamaki wa Juda, nĩngamũcookia marĩ hamwe na andũ othe arĩa maatahitwo kuuma Juda magĩtwarwo Babuloni, nĩ ūndũ nĩnyunangĩte icooki rĩa mũthamaki wa Babuloni,’” ūguo nĩguo Jehova ekuuga. **5** Hĩndĩ ĩyo mũnabii Jeremia agĩcookeria mũnabii Hanania ūhoru arĩ hau mbere ya athĩnjĩri-Ngai hamwe na andũ arĩa angĩ othe marũgamĩte kũu nyũmba ya Jehova. **6** Akĩmwĩra atĩrĩ, “Kũrotũika guo! Jehova aroeka o ūguo! Jehova arohingia ūhoru ūcio waratha na ūndũ wa gũcookithia indo icio cia nyũmba ya Jehova, o na andũ othe arĩa maatahirwo gũkũ amacookie kuuma Babuloni. **7** No rĩrĩ, ta thikĩrĩria ūngũe ūhoru ūria ngwarĩa ūkĩĩguagĩra na matũ, o nao andũ aya othe makĩũguaga: **8** Kuuma o mahinda ma tene, anabii arĩa maarĩ mbere yaku o na yakwa-rĩ, maatũũrite marathaga ūhoru wa mbaara, na mwanangĩko, na mũthiro, gũũkĩrĩra mabũrũri maingĩ o na mothamaki marĩ hinya. **9** No rĩrĩ, mũnabii ūria ūrathagĩra andũ ūhoru wa thayũ akaamenyeka wega atĩ ti-itherũ nĩ Jehova wamũtũmĩte o rĩrĩa ūrathi wake ūkaahinga.” **10** Hĩndĩ ĩyo mũnabii Hanania akĩruta icooki ngingo-inĩ ya Jeremia na akĩriunanga, **11** agĩcooka akiuga andũ acio othe marĩ ho atĩrĩ, “Jehova ekuuga atĩrĩ: ‘Ūguo noguo ngoinanga icooki rĩa Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni, rĩehere ngingo-inĩ cia ndũrĩrĩ ciothe mĩaka ĩrĩ itanathira.’” Mũnabii Jeremia aigua ūguo agĩthĩra. **12** Kahinda kanini thuutha wa mũnabii Hanania kuunanga icooki rĩu rĩari ngingo-inĩ ya Jeremia ūcio mũnabii, ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyakinyĩre Jeremia akĩrwo atĩrĩ: **13** “Thĩĩ wĩre Hanania atĩrĩ, ‘Ūũ nĩguo Jehova ekuuga: Wee unangĩte icooki rĩa mũtĩ, no rĩrĩ, handũ harĩo ūgeekĩrwo icooki rĩa kĩgera. **14** Ūũ nĩguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: Nĩngekĩra ndũrĩrĩ icio ciothe icooki rĩa kĩgera ngingo, nĩgeetha ndũme itungatĩre Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni, na nĩkamũtungatĩra. O na nĩngamũhe wathani aathage nyamũ cia gĩthaka.’” **15** Hĩndĩ ĩyo mũnabii Jeremia akĩra Hanania ūcio mũnabii atĩrĩ, “Hanania, ta thikĩrĩria! Jehova ndagũtũmĩte, no wee-rĩ, nĩũringĩrĩrie rũrĩ rũrũ rĩwĩhoke ūhoru wa maheeni. **16** Nĩ ūndũ ūcio, Jehova ekuuga atĩrĩ: ‘Ndĩ hakũhĩ gũkweheria thĩ. Mwaka-inĩ o ro ĩyũ nĩgũkua, tondũ nĩũhunjĩtie ūremi wa gũũkĩrĩra Jehova.’” **17** Mweri-inĩ wa mũgwanja wa mwaka o ro ūcio-rĩ, Hanania ūcio mũnabii agĩkua.

29 Ūyũ nĩguo ūhoru ūria waandikĩtwo marũa-inĩ marĩa mũnabii Jeremia aatũmire arĩ Jerusalemu kũrĩ athuuri arĩa maatigaire thĩnĩ na arĩa maatahitwo,

na kũrĩ athĩnjĩri-Ngai, na anabii, o na andũ acio angĩ othe arĩa Nebukadinezaru aatahite kuuma Jerusalemu akamatwara Babuloni. **2** (Hĩndĩ ĩno nĩ thuutha wa Mũthamaki Jekonia, na nyina wa mũthamaki, na anene a kwa mũthamaki, na atongoria a Juda na a Jerusalemu, na mabundi na atũũri gũkorwo matahitwo kuuma Jerusalemu.) **3** Ehokeire marũa macio Elasa mũrũ wa Shafani, na Gemaria mũrũ wa Hilikia, arĩa Zedekia mũthamaki wa Juda aatũmire kũrĩ Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni. Marũa macio moigĩte atĩrĩ: **4** Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekwĩra andũ othe arĩa ndaarutire Jerusalemu ngĩmatwarithia Babuloni atĩrĩ: **5** “Mwĩyakĩre nyũmba na mũcĩtũire; haandai mĩgũnda mũcooke mĩre maciaro mayo. **6** Hikaniai, mũciare aanake na airĩtu; carĩriai aanake anyu atumia mahikie, nao airĩtu anyu mũreke mahikio, nĩgeetha o nao maciare aanake na airĩtu. Ongererekai na mũingĩhe mũrĩ kũu; mũtikanyihanyiihe. **7** Nĩngĩ-rĩ, caragaii thayũ na ūgaacĩru wa itũũra rĩu inene kũu ndĩmũthaamĩrie. Hooyagai Jehova nĩ ūndũ warĩo, tondũ rĩngĩgaacĩra-rĩ, o na inyuũ no mũkũgaacĩra.” **8** ĩĩ, ūũ nĩguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: “Mũtikareke anabii na aragũrĩ arĩa marĩ gatagatĩ kanyu mamũheenie. Mũtikanthikĩrĩrie irooto icio inyuũ mũmaringagĩrĩra mamũrotore. **9** Mamũrathagĩra ūhoru wa maheeni, makĩgwetaga rũtwa rĩakwa. Ti nĩ ndĩmatũmĩte,” ūguo nĩguo Jehova ekuuga. **10** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Mwaniina mĩaka mĩrongo mũgwanja kũu Babuloni, nĩngooka kũrĩ inyuũ ndĩmũhingĩrie kĩranĩro giakwa kia ūtugi gĩa kũmũcookia gũkũ. **11** Nĩgũkorwo nĩnjũũĩ meciiria marĩa ndiciiragia ūhoru-inĩ wanyu, o meciiria ma thayũ na ti ma kũmwĩka ūũru, meciiria ma kũmũhe kĩrĩgĩrĩro atĩ ūhoru wanyu nĩũkaagĩrĩra thuutha-inĩ,” ūguo nĩguo Jehova ekuuga. **12** “Hĩndĩ ĩyo nĩmũkangaira na mũũhoore, na nĩ nĩngamũguu. **13** Nĩngĩ nĩmũkanjaria na nĩmũkanyona rĩria mũkaanjaria na ngoro wanyu yothe. **14** Nĩĩ na nĩ nĩngonekana nĩ inyuũ,” ūguo nĩguo Jehova ekuuga. “Nĩngamũruta kũria mũtũũrite mũrĩ andũ ataha, ndĩmũcookie gũkũ. nĩngamũcookanĩrĩra kuuma ndũrĩrĩ-inĩ ciothe na kũndũ guothe kũria ndaamũhurunjĩre, na nĩngamũcookia kũndũ kũria ndaamũrutĩte ngĩmũtwara mabũrũri ma kũngĩ,” ūguo nĩguo Jehova ekuuga. **15** Mwahota kuuga atĩrĩ, “Jehova nĩatwarahũrĩre anabii gũkũ Babuloni,” **16** no rĩrĩ, ūũ nĩguo Jehova ekuuga ūhoru ūkonĩ mũthamaki ūria ūkaragĩra gĩtĩ kia ūnene kia Daudi, marĩ hamwe na andũ othe arĩa maatigarire itũũra-inĩ rĩrĩ inene, na andũ a bũrũri wanyu, acio mũtaakuuanĩro nao mũgĩtahwo: **17** ĩĩ, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga atĩrĩ: “Nĩngamatwarithĩra rĩhũhũ rwa njora, na ng’aragu, na mũthiro, na ndũme mahaane ta ngũyũ njũru mũno, iria itangĩrũka nĩ ūndũ wa gũthũka. **18** Nĩngamaingatithia na rĩhũhũ rwa njora, na ng’aragu, na mũthiro, na ndũme matũike kũndũ kĩmeneku harĩ mothamaki mothe ma gũkũ thĩ, na matũike ta kũndũ kinyiite nĩ kĩrumi na kĩrĩ magigi, na kũndũ gĩa kũnyararwo na kũmeneka, manyararwo ndũrĩrĩ-inĩ ciothe kũria ngaamatwarithia. **19** Nĩgũkorwo matiathikĩrĩrie ndũmĩrĩri ciakwa, ndũmĩrĩri iria ndaamatũmĩre kaingĩ na tũnua twa ndungata ciakwa

cia anabii", ūguo n̄guo Jehova ekuuga "O na inyu ar̄ia mwatahirwo-r̄i, m̄utiigana ḡuthik̄ir̄ia," ūguo n̄guo Jehova ekuuga. **20** N̄i ūndū ūcio-r̄i, ta thik̄ir̄ir̄iai nd̄um̄ir̄i ya Jehova, inyu ar̄ia m̄utah̄itwo ngam̄uruta Jerusalemu m̄ugatwarwo Babuloni. **21** Ū ū n̄guo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga n̄i ūndū wa Ahabu m̄urū wa Kolaia, na Zedekia m̄urū wa Maaseia, o acio mam̄urathaḡira mohoro ma maheeni mak̄igwetaga r̄itwa riakwa: "N̄ingamaneana k̄ur̄i Nebukadinezaru m̄uthamaki wa Babuloni, nake n̄iakamooraga m̄uk̄ionaḡira na maitho manyu. **22** N̄i ūndū wa ūhoro ūcio wao-r̄i, andū othe a Juda ar̄ia maatahirwo na r̄iu mar̄i Babuloni n̄imakamoinaga thimo mak̄irumana, makoiga at̄ir̄i, 'Jehova arotūma ūtūike ta Zedekia na Ahabu, ar̄ia m̄uthamaki wa Babuloni aacinire na mwaki.' **23** N̄iḡikorwo n̄imek̄ite maūndū mooru m̄uno th̄iin̄i wa Israeli; n̄i mathar̄itie na atumia a andū anḡi, na makaaria ndeto cia maheeni, mak̄igwetaga r̄itwa riakwa, ūndū itaameer̄ite meke. Nin̄jū ūguo n̄guo, na nd̄i m̄ūra wamo," ūguo n̄guo Jehova ekuuga. **24** Īra Shemaia ūcio M̄nehelami at̄ir̄i, **25** "Ū ū n̄guo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga: Wee n̄iwat̄imire mar̄ia na r̄itwa riaku mwene k̄ur̄i andū othe a Jerusalemu, na k̄ur̄i Zefania m̄urū wa Maaseia ūria m̄uth̄injiri-Ngai, o na k̄ur̄i ath̄injiri-Ngai ar̄ia anḡi othe. Werire Zefania at̄ir̄i, **26** 'Jehova n̄iaḡitūite m̄uth̄injiri-Ngai ithenya r̄ia Jehoiada n̄guo ūtūike m̄ur̄ugam̄ir̄i wa nyūmba ya Jehova; wee waḡir̄irwo nikuherera m̄uḡur̄uki o wothe ūretua m̄unabii ndungu maḡur̄u na ūmuherere igera cia ngingo. **27** N̄i ūndū ūcio-r̄i, n̄i k̄i k̄iḡir̄itie wee ūkaanie Jeremia ūcio wa kuuma Anathothu, o ūcio w̄itua m̄unabii gatagati-in̄i kanyu? **28** N̄iat̄ūt̄um̄ire nd̄um̄ir̄i ĩno ḡuk̄u Babuloni akoiga at̄ir̄i: N̄im̄uḡūkara m̄ur̄i ataha ihinda ir̄aaya. N̄i ūndū ūcio akaa nyūmba na m̄uc̄it̄ure, na m̄ur̄ime m̄iḡūnda na m̄ur̄ie maciario mayo.'" **29** No r̄ir̄i, we Zefania ūcio m̄uth̄injiri-Ngai aḡithomera m̄unabii Jeremia mar̄ia macio. **30** H̄ind̄i ĩyo nd̄um̄ir̄i ya Jehova iḡikinyira Jeremia, ak̄ir̄wo ū: **31** "T̄uma nd̄um̄ir̄i ĩno k̄ur̄i andū othe ar̄ia ataha: 'Ū ū n̄guo Jehova ekuuga ūndū ūkonii Shemaia ūcio M̄nehelami: Tondū Shemaia n̄iam̄urath̄iire ūhoro, o na ḡutūka ndiam̄ūt̄um̄ite, na niat̄um̄ite mw̄ihoko ūhoro wa maheeni-r̄i, **32** ū ū n̄guo Jehova ekuuga: Ti-ither̄u n̄ingaherithia Shemaia ūcio M̄nehelami na njiaro ciake. Ndakaḡia na m̄undū ūtigarite th̄iin̄i wa andū aya, o na kana eyonere maūndū mega mar̄ia ngeeka andū akwa, tondū n̄iahun̄jite ūremi akaanj̄ik̄ir̄ia,'" ūguo n̄guo Jehova ekuuga.

30 ĩno n̄yo nd̄um̄ir̄i ir̄ia yakinyir̄ie Jeremia yum̄ite k̄ur̄i Jehova: **2** "Jehova, Ngai wa Israeli, ekuuga at̄ir̄i: 'And̄ika ūhoro ūria wothe ngwar̄iire ibuku-in̄i.' **3** Tondū Jehova ekuuga at̄ir̄i, 'Matukū n̄imarooka, r̄ir̄ia ngaarehe andū akwa a Israeli na a Juda moime k̄ur̄ia maatwarirwo maatahwo na nd̄imacookie b̄ur̄uri ūria ndaheire maithe mao maw̄iḡwatire,' ūguo n̄guo Jehova ekuuga." **4** Ūyū n̄guo ūhoro ūria Jehova aar̄irie ūkonii Israeli na Juda: **5** "Jehova ekuuga at̄ir̄i: "N̄it̄ūguite m̄ukaȳur̄r̄uko wa k̄umakania, wa itua-nda, no ti wa thayū. **6** Ta tuir̄ia ūhoro, muone: H̄ihi m̄undū

m̄ur̄ime no ahote ḡuc̄iara mwana? N̄i k̄i k̄iraḡit̄uma nyone ar̄ume othe ar̄ia mar̄i hinya menȳiite nda ta m̄utumia ūk̄ur̄imwo, na o m̄undū akagar̄ur̄ika agatukia ḡth̄iithi? **7** Kaĩ m̄uthenya ūcio n̄iagakorwo ūr̄i m̄ur̄ur̄-i! Ḡit̄ir̄i ūnḡi ūkahaana taguo. Ḡugaakorwo k̄ur̄i ihinda r̄ia k̄unyariir̄ika r̄ia Jakubu, n̄i niakahonokio kuuma har̄i guo.' **8** "Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga at̄ir̄i, 'M̄uthenya ūcio n̄ingonanga icooki r̄iu ndr̄ieferie ngingo-in̄i ciao, na nduuange nga ir̄ia mohetwo nacio; nacio nd̄ur̄ir̄i itigacooka k̄umatua ngombo ciao r̄inḡi. **9** Handū ha ūguo, magaatungataḡira Jehova Ngai wao, na Daudi m̄uthamaki wao, ūria n̄i ngaamarah̄ur̄ira. **10** "N̄i ūndū ūcio tiga gw̄it̄iḡira, wee Jakubu ndungata yakwa; tiga k̄umaka, wee Israeli,' n̄guo Jehova ekuuga. 'Ti-ither̄u n̄ingak̄uhonokia nḡurute k̄ū k̄ur̄aya, na njiaro ciaku nd̄icirute b̄ur̄uri ūria maathaam̄ir̄io. Jakubu n̄iagacookererwo n̄i thayū o na ūgit̄ir̄i, na ḡit̄ir̄i m̄undū o na ūmwe ūgatūma etigire. **11** N̄di hamwe nawe na n̄ingak̄uhonokia,' ūguo n̄guo Jehova ekuuga. 'O na inḡiniina nd̄ur̄ir̄i ciothe cia k̄ur̄ia guothe nḡuharan̄iire, wee ndigak̄uniina biū. No n̄ingak̄uherithia na k̄ihooto; ndikaareka ūth̄i o ro ūguo itak̄uherith̄iite.' **12** "N̄i ūndū Jehova ekuuga at̄ir̄i: "K̄ironda giaku ḡit̄inḡihona, nguraro ciaku it̄ir̄i k̄ihonia. **13** Hat̄ir̄i na wa ḡiḡuth̄ait̄han̄ir̄ira, kana ndawa ya k̄ironda ḡiaku, o na kana ḡia ḡuk̄uhonia. **14** Athirit̄u aku othe n̄imarigan̄ir̄wo niwe; nd̄ur̄i kiene har̄io. Nḡuḡuth̄ite o ta ūria th̄u inḡikuḡutha, na ngaak̄uherithia o ta ūria m̄undū ūtar̄i tha aherithanagia, n̄i ūndū mah̄itia maku n̄i manene m̄uno, namo mehia maku makainḡiha mak̄iria. **15** N̄i k̄i k̄irat̄uma ūr̄ir̄ire k̄ironda ḡiaku, ūkar̄ir̄ira ruo rwaku r̄utar̄i na k̄ihonia? N̄i ūndū wa ūria mah̄itia maku manenehete na mehia maku magak̄inḡiha r̄i, nik̄io ngwik̄ite maūndū macio. **16** "No r̄ir̄i, andū ar̄ia othe magak̄unḡ'aurania o nao n̄imakanḡ'auranio; th̄u ciaku ciothe n̄iagatwarwo ithaam̄ir̄io. Ar̄ia maḡutahaga indo ciaku n̄imagatahwo; ar̄ia othe maḡitunyaga indo na n̄i n̄ingamatunya. **17** No n̄ingaḡucokeria ūgima waku, na nḡuhone nguraro ciaku,' ūguo n̄guo Jehova ekuuga, 'tondū w̄itawgo m̄undū m̄ute, Zayuni it̄ur̄a r̄itar̄i m̄undū ūr̄ir̄umb̄uyagia.' **18** "Ū ū n̄guo Jehova ekuuga: "N̄ingacookia ūgaac̄iru wa Jakubu hema-in̄i ciake, nacio ciikaro ciake nd̄iciḡuire tha; it̄ur̄a r̄iu inene n̄ir̄igaakwo r̄inḡi o k̄ū r̄iananḡir̄irwo, nayo nyūmba ya ūthamaki n̄ik̄ar̄ugama har̄ia h̄im̄iaḡir̄ire. **19** Kuuma k̄ū n̄iḡuaḡuagwo ḡuk̄iir̄irwo nyimbo cia ḡucocookia ngaatho, na k̄ūguagwo m̄igambo ya ḡikeno. N̄ingamainḡihia na matikanyihanyihia; n̄ingamaheithia ḡit̄io, na matikaaḡithio kiene. **20** Ciana ciao igaikaraga o ta matukū-in̄i mar̄ia ma tene, nak̄io k̄ir̄ind̄i k̄iao ḡit̄ure k̄ir̄um̄ite wega mbere yakwa; n̄ingaherithia ar̄ia othe mamahinyaḡir̄ia. **21** M̄utongoria wao agaakorwo ar̄i ūmwe wa andū ao k̄ūmbe; o nake mwathi wao akoima o k̄ū th̄iin̄i wa andū ao. N̄ingam̄ureharehe nake oke hakuhi na n̄i, n̄i ūndū-r̄i, n̄i m̄undū ūr̄ikū ūnḡir̄utira ḡūka hakuhi na n̄i?" ūguo n̄guo Jehova ekuuga. **22** 'N̄i ūndū ūcio n̄im̄ugatūika andū akwa, na n̄i nd̄uik̄e Ngai wanyu.'" **23** At̄ir̄ir̄i, manḡ'ur̄i ma Jehova n̄im̄agatuth̄uka mahaana ta kihuh̄ukano; ti-ither̄u makaahaana ta r̄uh̄u r̄uk̄uhurutana m̄uno,

igürü ría andú aría aaganu. **24** Marakara mahiü ma Jehova matigaathira, o nginya ríria akaahingia muoroto wa ngoro yake biü. Matukú-íní maría magooka-rí, nímúgatakirwo ní ùhoro úcio wega.

31 “Ihinda-iní ríu ngaakorwo ndí Ngai wa mbarí ciothe cia Isiraeli, nao nímagatuika andú akwa,” úguo níguo Jehova ekuuga. **2** Jehova ekuuga atírí: “Andú aría makaahonoka kúúrágwo na rúhiü rwa njora-rí, nímagetikíríka kúu werü-iní; níngooka kúhuurúka andú a Isiraeli.” **3** Jehova níatumíríre matukú-iní ma tene, agítwíra atírí: “Níi ngwendete na wendo wa tene na tene; níngúguucíríre na útugi. **4** Níngagwaka ríngí nawe níúgaakíka, wee Isiraeli múírítu úyü gathirange. Níúkooya túhembe twaku ríngí, uume úthíi múkaine hamwe na aría marakana. **5** Níngí níúkahaanda mígúnda ya míthabíbú kúu íríma-iní cia Samaria; arími nímakamíhaanda, na makenere maciaro mayo. **6** Nígúkaagía múthenya úmwe úria arangírí makaaníríra marí túríma-iní twa Efraimu, moige atírí, ‘Úkírai twambate túkinye Zayuni, harí Jehova Ngai witú.’” **7** Jehova ekuuga atírí: “Inírai Jakubu múkenete, múkúngúre rúrírí rúria rúnene múno. Túmai kúgúoca kwanyu kúiguuo, múkiugaga atírí, ‘Wee Jehova, honokia andú aku, o acio matigari ma Isiraeli.’” **8** Atírírí, ngaamarehe, ndímarute búrúri wa gathigathini, ndímacookererie kuuma ituri ciothe cia thí. Na magooka marí na athumu ao, na íthua, o na atumia aría marí na nda, o na aría mararúmwó; magaacooka marí kírníndí kínene múno. **9** Nao magooka makíríríraga; nímakahooýaga níngacookíka kwao. Níngamagereria ndwere-iní cia túrúúú twa maái, njíra-iní íría njaraganu kúndú matangíhngwo, níngíkorwo níi ní níi íthe wa Isiraeli, nake Efraimu níwe múrú wakwa wa irígíthathi. **10** “Thíkíríríria ndúmírírí ya Jehova, inyuú ndúrírí; hunjaníríria úhoro wayo ndwere-iní cia íría kúndú kúríya, atírí: ‘We úria wahurunjire andú a Isiraeli níakamacookereria, na amamenyerere o ta úria múríthi aríthíaga mbúri cia rúuru rwake.’” **11** Ní úndú Jehova níagakúúra Jakubu, na amahonokie kuuma kúrí aría marí hinya kúmakíra. **12** Nímagooka maaníríre ní gúkena marí kúu íríma-iní cia Zayuni; nímagakenagíra útaana wa Jehova: wa ngano, na wa ndíbei ya múhíhano, na wa maguta, na wa túgöndu tuumíte ndúuru-iní cia mbúri, na wa túcaú tuumíte ndúuru-iní cia ng’ombe. Magaatuíka ta múgúnda unithíirio maái, na matigacooka kúnyíitwo ní íhooru ríngí. **13** Híndí íyo airítu nímakaina na makene, o na aanake na athuuri o úndú úmwe. Níngagarúra gúcakaya kwao gútuíke gíkeno; níngamahooreríra, na ndímahe gíkeno handú ha kíeha. **14** Níngahúúnia athínjírí-Ngai na búthi, nao andú akwa nímakáiganwo ní útugi wakwa,” úguo níguo Jehova ekuuga. **15** Jehova ekuuga atírí: “Múgambo níúguítwo kúu Rama, gúcakaya kúnene na kíró, Rakeli akíríríra ciana ciake, na akarega kúhoorerio, níngúkorwo ciana ciake itírí ho.” **16** Jehova ekuuga atírí: “Wígíríríre mígambo waku útige kúiguuo úkíríra, na úgíríríre maitho maku gúita maithori, ní úndú níúkaríhwo wíra waku,” úguo níguo Jehova ekuuga. “Ciana ício ciaku níagacooka kuuma búrúri wa

thú. **17** Ní úndú úcio-rí, ní harí kírigíríro matukú-iní maku ma thúutha,” úguo níguo Jehova ekuuga. “Ciana ciaku níagacooka gúkú búrúri wacio kíumbe. **18** “Ti-itherú nínjíguíte múcaayo wa Efraimu akiuga atírí: ‘Wee níúúheríthítie o ta gacaú gatamenyerete gwíkírwo icooki, na níi nínjathíkíte. Njokereria, na níi níngúcooka, tondú wee níwe Jehova Ngai wakwa. **19** Thúutha wa gútuuruu, níndacookire ngíríra; thúutha wa gútaúkirwo, níndehúúire gíthúri. Níndaconokire na ngínyarara, ní úndú níndakuúite thoni cia wíthi wakwa.’” **20** Gíthi Efraimu tíwe múrú wakwa úria nyendeté, mwana úria níi ngenagíra? O na gútuíka ndanamúúkiríra kaingí-rí, no ndirikanaga úria ndímwendeté. Ní úndú úcio ngoro yakwa níímúnyootagíra; níndímtúguagíra tha múno,” úguo níguo Jehova ekuuga. **21** “Íkírai marúúri ma barabara, na múhaande itugí cia kuonania njíra. Ta rorai barabara íyo nene, o barabara íyo mwagereire múgíthi. Njookerera, wee Isiraeli múírítu gathirange, cooka matúúra-iní maku. **22** Úgúúúra úrúúraga nginya-rí, wee mwarí úyü útarí mwíhokeku? Jehova níegúthondeka úndú mwerú gúkú thí: múndú-wa-nja níakagítíra múndú múrúme.” **23** Úú níguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: “Ríríra ngaamacookíka moime kúríra maatwarírwó maatahwo-rí, andú aría marí búrúri-iní wa Juda o na matúúra-iní makuo nímagacooka kwaria ciugo ici ríngí, moige atírí: ‘Jehova arokúrathíma, wee gúkaró gúkí kía úthingu, wee kírima gúkí gítheru.’” **24** Andú nímagatúúrania hamwe kúu Juda o na matúúra-iní makuo mothe, arími o na andú aría Morúúraga na ndúuru ciao cia mbúri. **25** Nínganogora aría anogu, nake úria úúrítwo ní hinya níngamúhúúnia.” **26** Ndaigua úguo ngúúkira, ngúhúgúra míena yothe. Ngúigua toro úcio warí mwega múno harí níi. **27** Jehova ekuuga atírí: “Matukú nímarooka, ríríra ngáyúria nyúmba ya Isiraeli na nyúmba ya Juda na njíaro cia andú na cia nyamú. **28** O ta úria ndaarúgamíríre makímúnywo na magítharúrio, na makíng’auranio, na makíníinwo, o na ngímarehera mwanangíko-rí, úguo noguo ngarúgamíríra níguo makwo na mahaandwo wega,” níguo Jehova ekuuga. **29** “Matukú-iní macío andú matigacooka kuuga atírí, “‘Maithe ma ciana nímarúite thabíbú írí rwagatha, namo magego ma ciana nímo maiguíte thíithi.’” **30** No rírí, múndú o wothé agaakua ní úndú wa mehía make we mwene; úria wothé úkaarí thabíbú írí rwagatha, ní magego make mwene makaigua thíithi.” **31** Jehova ekuuga atírí: “Matukú nímarooka, ríríra ngaríkaníra kíríkaníro kíerú na nyúmba ya Isiraeli, o na nyúmba ya Juda. **32** Nakío kíríkaníro kíu gíthíhaana ta kíríkaníro kíria ndaaríkaníre na maithe mao ma tene ríríra ndaamanyíitire na guoko, ngímatongoria ngímaruta búrúri wa Misírí, tondú nímagararíre kíríkaníro gíakwa, o na haría ndaarí ta ndí múthuuri wao,” úguo níguo Jehova ekuuga. **33** “Gúkí níkío kíríkaníro kíria ngaaríkaníra na nyúmba ya Isiraeli ihinda ríu ríathíra,” úguo níguo Jehova ekuuga. “Níngékíra watho wakwa meciírí-iní mao, na ndíwandíke ngoro-iní ciao. Ngaatuíka Ngai wao, nao matuíke andú akwa. **34** Gútigacooka gúkorwo na múndú úkúrutá úria úngí, kana múndú arute múrú wa íthe, amwíre atírí, ‘Menyana na Jehova,’ tondú andú othe

nĩmagakorwo maamenyete, kuuma ũria mũnini mũno wao nginya ũria mũnena,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. “Nĩgũkorwo nĩngamarekera waganu wao, na ndigacooka kũrĩrikana mehia mao.” **35** Jehova ekuuga atĩrĩ, o we ũcio ũtũmaga rĩua rĩare mũthenya, narĩo itua rĩake rĩgatũma mweri na njata ciare ũtũkũ, o we unjugaga iria namo makũmbĩ marĩo makaruruma, Jehova Mwene-Hinya-Wothe narĩo rĩitwa rĩake: **36** “Mawatho ma kũrũmirĩro mangĩkeherio maitho-inĩ makwa-rĩ, norio njiaro cia Isiraeli ingĩtĩga gũtũka rũrĩrĩ maitho-inĩ makwa,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **37** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Angĩkorwo igũrũ matu-inĩ no gũthĩmĩke, nayo mĩthingĩ ya thĩ itũirio na kũu rungu-rĩ, nĩ na nĩ no rĩo ingĩngata njiaro ciothe cia Isiraeli nĩ ũndũ wa ũria wothe mekĩte,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **38** Jehova ekuuga atĩrĩ, “Matukũ nĩmarooka rĩrĩa itũũra rĩrĩ inene rĩgaakwo rĩngĩ nĩ ũndũ wakwa, kuuma Mũthiringo ũria Mũrũihu na igũrũ wa Hananeli nginya Kĩhingo-inĩ gĩa Koina. **39** Naruo rũrĩgi rwa gũthĩma rĩgaatambũrũka kuuma hau rũringĩrĩre nginya karĩma-inĩ ka Garebi, rũcooke rwihiũrie rwerekere Goa. **40** Gĩtuamba-inĩ gĩothe kũrĩa ciimba iteagwo na gũgaitwo mũhu, na mbenji-inĩ ciothe gũthĩrĩ nginya Karũũĩ ga Kidironi mwena wa kũrĩthĩro o nginya koina-inĩ ya Kĩhingo kĩa Mbarathi, iũ guothe gũgaatuĩka kũndũ kwamũrĩrwo Jehova. Itũũra rĩu inene gũtĩrĩ hĩndĩ ingĩ rikamunywo kana rĩmomorwo.”

32 Ino nĩyo ndũmĩrĩrĩ rĩria yakinyĩrĩre Jeremia yumĩte kũrĩ Jehova mwaka-inĩ wa ikũmi wa wathani wa Zedekia mũthamaki wa Juda, na nĩguo warĩ mwaka wa ikũmi na inana wa wathani wa Nebukadinezaru. **2** Hĩndĩ iyo mbũtũ cia ita cia mũthamaki wa Babuloni nĩciarĩgĩcĩrĩre Jerusalemu irĩtunyane, nake Jeremia ũria mũnabĩrĩ aahingĩrĩtwo kũu nja ya arangĩrĩ thĩnĩ wa nyũmba ya mũthamaki wa Juda. **3** Nĩgũkorwo Zedekia mũthamaki wa Juda nĩamuhĩthĩte kũu, akoĩga atĩrĩ, “Ūtũrathagĩra ũguo nĩkĩ? uugaga atĩrĩ, ‘Jehova ekuuga atĩrĩ: Nĩ hakuhĩ kũneana itũũra rĩrĩ inene kũrĩ mũthamaki wa Babuloni, nake niakarĩnyitĩra. **4** Zedekia mũthamaki wa Juda ndakehonokia kuuma moko-inĩ ma andũ a Babuloni, nowe no nginya akaaneanwo kũrĩ mũthamaki wa Babuloni, na nĩakaranĩria nake ũthĩũ kwa ũthĩũ, na nĩakamuona na maitho make mwene. **5** Nĩagatwara Zedekia kũu Babuloni, kũria agaakara nginya njĩke nake ũria kwagĩrĩre, ũguo nĩguo Jehova ekuuga. O na mũngĩrũa na andũ a Babuloni, mũtikamahoota.” **6** Nake Jeremia akiuga atĩrĩ, “Ndũmĩrĩrĩ ya Jehova nĩyanginyĩrĩre ngĩrwo atĩrĩ: **7** Hanameli mũrũ wa Shalumu, ũria mamaguo, nĩegũũka kũrĩ we, akwĩre atĩrĩ, ‘Wĩgũrĩre mũgũnda wakwa ũria ũrĩ Anathothu, nĩ ũndũ wee nĩwe mũndũ wa ndĩra ciitũ wa hakuhĩ makĩria, na nĩwe ũrĩ na kĩhooito gĩa kũũgũra.’ **8** “Hĩndĩ iyo, o ta ũria Jehova aakoretwo anjĩra-rĩ, Hanameli mũrũ wa mama agũũka kũrĩ nĩ kũu rija rĩa rĩkaragĩo nĩ arangĩrĩ, akĩnjĩra atĩrĩ, ‘Wĩgũrĩre mũgũnda wakwa ũria ũrĩ Anathothu, bũrũri-inĩ wa Benjamini. Nĩgũkorwo wee nĩwe ũrĩ na kĩhooito gĩa kũũkũũra ũtũũke waku, wĩgũrĩre ũtũũke waku.’ “Hĩndĩ iyo ngĩmenya ndũmĩrĩrĩ iyo yomĩte kũrĩ Jehova; **9** nĩ

ũndũ ũcio ngĩkĩgũra mũgũnda ũcio warĩ Anathothu kuuma kũrĩ Hanameli mũrũ wa mama, na ngĩmũthĩmĩra cekeri ikũmi na mũgwanja cia betha. **10** Ngĩcooka ngĩkĩkĩra kĩrore na ngĩcĩnĩrĩra mũhũũri wakwa marĩa-inĩ macio ma kuonania nũũ mwene gĩthaka, nĩngĩ ngĩkorwo ndĩ na aira a ũhoroo ũcio, nayo betha igĩthĩmwo na ratĩrĩ. **11** Ngĩoyia kobi imwe ya marũa macio ma kuonania nũũ mwene gĩthaka, ĩcĩnĩrĩrwo mũhũũri wakwa na ikandĩkwo matũndũ ma ũria kĩrĩkanĩro kĩu gatatarĩ, hamwe na kobi ya marũa macio mataarĩ macĩnĩrĩre mũhũũri, **12** ngĩcĩneana kũrĩ Baruku mũrũ wa Neria, mũrũ wa Maaseia, mbere ya Hanameli mũrũ wa mama, na mbere ya aira arĩa meekĩrĩte kĩrore marĩa-inĩ macio ma ũgũrĩ wa gĩthaka, o na Ayahudĩ othe arĩa maĩkarĩte hau nja rĩa rĩkaragĩo nĩ arangĩrĩ. **13** “O marĩ hau-rĩ, nĩndataarĩrĩre Baruku, ngĩmwĩra atĩrĩ, **14** ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ: Oya marũa maya ma kĩrĩko gĩa kuonania nũũ mwene gĩthaka, kobi iyo njĩkĩrĩte mũhũũri wakwa, na iyo ingĩ ĩtarĩ mũhũũri, ũthĩrĩ ũmekĩre thĩnĩrĩ wa ndĩgĩthũ ya rĩũmba nĩgeetha matũũre hĩndĩ ndaaya. **15** Nĩgũkorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ: Nyũmba, na mĩgũnda, na mĩgũnda ya mĩthabĩbũ ciothe nĩigacooka kũgũrwo gũkũ bũrũri-inĩ ũyũ.’ **16** “Na rĩrĩ, ndaarĩkia kũnengera Baruku wa Neria marũa macio ma kĩrĩkanĩro gĩa kuonania nũũ mwene gĩthaka, ngĩhooya Jehova ngĩuga ũũ: **17** “Atĩrĩrĩ, wee Mwachani Jehova, wee nĩwe wombire igũrũ na thĩ na ũndũ wa hinya waku mũnene, o na ũndũ wa gũtambũrũkia guoko gwaku. Wee-rĩ, gũtĩrĩ ũndũ mũrĩtũ harĩwe. **18** Wee wonanagia wendani waku kũrĩ andũ ngĩrĩ na ngĩrĩ, no ũkaherithania nĩ ũndũ wa mehĩa ma maithe, ũkaũkĩnyĩria ciero-inĩ cia njjarwa ciao iria igooka thũthwa wao. Wee Mũrungu mũnene na ũrĩ hinya, o wee rĩitwa riaku arĩ Jehova Mwene-Hinya-Wothe, **19** wee nowe mũnene wa ũheani kĩrĩra, na cĩko ciaku nĩ cia hinya. Maitho maku maĩkaraga macũthĩrĩrĩre mĩthĩre yothe ya andũ; wee ũrĩhaga mũndũ o wothe kũringana na mĩthĩre yake, nĩngĩ kũringana na ũria cĩko ciake itarĩ. **20** Wee nĩwe waringĩre ciama o na ũkĩonania morĩrũ kũu bũrũri wa Misĩri, na no wĩkaga ũguo nginya ũmũthĩ, gũkũ Isiraeli o na gatagatĩ-inĩ ka andũ arĩa angĩ othe, namo magatũma wĩgĩre igweta rĩrĩa rĩrĩ rĩaku. **21** Warutire andũ aku a Isiraeli kuuma bũrũri wa Misĩri na ũndũ wa kũringa ciama na kuonania morĩrũ, na ũndũ wa guoko gwaku kũrĩ hinya, ũgũtambũrũkĩte, o na ũgũka maũndũ manene ma kũguoyohia. **22** Nĩwamaheire bũrũri ũyũ werĩre maithe mao na mwĩhitwa atĩ nĩũkamahere, bũrũri ũrĩ bũthĩ wa iria na ũũkĩ. **23** Maatoonyire bũrũri ũcio makĩwĩgũwafĩra ũgũtũka wao, no rĩrĩ, matiigana gũgwathĩkĩra kana kũrũmĩrĩra mawatho maku; matiekire maũndũ marĩa wamaathĩte meke. Nĩ ũndũ ũcio ũkĩmarehĩthĩria mwanangĩko ũyũ ũmakorete. **24** “Atĩrĩrĩ, ta rora wone ũria gwakĩtwo ihumbu cia kũngĩcĩria itũũra rĩrĩ inene nĩgeetha marĩtunyane nĩ ũndũ wa mbaara ya rũhiũ rwa njora, na ng’aragu, na mũthĩro, itũũra rĩrĩrĩ nĩrĩkũneanwo kũrĩ andũ a Babuloni acio mararĩtharĩkĩra. ũndũ ũria wee woĩgĩre nĩũhingĩte, o ta ũria wee ũreyonera.

25 O na gütũka itũura nĩrĩkũeanwo kũri andũ a Babuloni, wee, o wee Mwachani Jehova, ũjĩĩrĩre atĩri, ‘Wĩgũrĩre mũgũnda na betha, naguo ũgũri ũcio wa mũgũnda ũcio ũgĩe na aira.’” 26 Nĩngĩ ndũmĩrĩri ya Jehova ĩgĩkĩnyĩra Jeremia, akĩĩrwo atĩri: 27 “Nĩ nĩ nĩ Jehova, Ngai wa andũ othe. Nĩ harĩ ũndũ o na ũmwe mũritũ harĩ nĩĩ? 28 Nĩ ũndũ ũcio, Jehova ekuuga atĩri: Ndĩ hakũhĩ kũneana itũura rĩĩri inene kũri andũ a Babuloni, ndĩrĩneane kũri Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni, arĩtunyane. 29 Andũ acio a Babuloni maraatharĩkĩra itũura rĩĩri inene nĩmagatooanya kuo na marĩmundie mwaki; nĩ makaarĩcina rĩthire, hamwe na nyũmba iria andũ maacinagĩra Baali ũbumba ĩgũrũ rĩacio, o na magagitagĩra ngai ĩngĩ indo cia kũnyũuo nĩguo maathĩrĩkie ndaakare. 30 “Andũ a Isiraeli na a Juda mekaga o maũndũ mooru maitho-inĩ makwa kuuma ũnĩni-inĩ wao; ti-itherũ, andũ a Isiraeli matĩrĩ ũndũ mekaga tĩga gũthĩrĩkia maathĩrĩkagĩa nĩguo ndaakare na indo iria methondekeire na moko mao, ũguo nĩguo Jehova ekuuga. 31 Kuuma mũthenya ũrĩa itũura rĩĩri rĩakĩrwo nginya ũmũthĩ, itũura rĩĩri rĩtũũrĩre rĩarahũraga marakara makwa na mang’ũri, na nĩkĩo no nginya ndĩrĩeherie maitho-inĩ makwa. 32 Andũ a Isiraeli na a Juda nĩmathĩrĩkĩtie nĩguo ndakare na maũndũ mothe ma waganu marĩa meekĩe; o, na athamaki, na anene ao, na athĩnjĩri-Ngai na anabĩi ao, na andũ a Juda na andũ a Jerusalemu. 33 Nĩmahutĩĩre makaaga kũhũgũra mothĩũ mao kũri nĩĩ; o na gũtũka nĩndamarutire kaingĩ kaingĩ, maithĩkĩrĩĩrie kana magĩtĩkĩra gũtaarwo. 34 No maĩgire mĩhianano ĩyo yao ĩrĩ magĩgĩ thĩĩnĩ wa nyũmba ĩrĩa ĩtanĩtio na Rĩĩtwa rĩakwa, makĩmĩthaahia. 35 Nĩngĩ nĩmakĩre Baali mahooero kũndũ kũrĩa gũtũũgũru, kũu Gĩtuamba-inĩ kĩa Beni-Hinomu, nĩguo marutagĩre Moleku arĩĩ ao na airĩtu ao marĩ magongona, o na gũtũka nĩ ndiathanĩe ũndũ ũcio wĩkagwo, o na kana ũgĩtoonya meciĩria-inĩ makwa, atĩ hĩhĩ no meeke ũndũ mũũru na ũrĩ magĩgĩ ta ũcio, wa gũtũma andũ a Juda mehe. 36 “Ha ũhoro ũkonĩĩ itũura rĩĩri inene, mũroga atĩri, ‘na ũndũ wa mbaara ya rĩhũũ rwa njora, na ng’aragu, na mũthĩro nĩrĩkaneanwo kũri mũthamaki wa Babuloni’; no rĩrĩ, ũũ nĩguo Jehova Ngai wa Isiraeli ekuuga: 37 Ti-itherũ nĩngamacookanĩrĩria kuuma mabũrũri-inĩ marĩa ndaamathamĩĩrie ndĩ na marakara mahĩũ na mang’ũri maingĩ; ngaamacookĩa kũndũ gũkũ na ndũme matũũre marĩ agĩtĩre. 38 Nĩmagatũka andũ akwa na nĩĩ ndũike Ngai wao. 39 Nĩngatũma o magĩe na ũrũmwe wa ngoro o na mĩthĩre-inĩ yao, nĩgeetha matũũre manjĩtĩgĩrĩte nĩgeetha matũũre moonaga wega o ene na ciana ciao iria ĩgooka thuuha wao. 40 Nĩngarĩĩkanĩra nao kĩrĩkanĩro gĩa gũtũura nginya tene na tene: Ndĩrĩ hĩndĩ ngaatĩga kũmekwa wega, na nĩngatũma manjĩtĩgagĩre, nĩguo matikanae kũũhutatĩra. 41 Nĩngakenaga ngĩmeeka wega, na ti-itherũ nĩngamahaanda gũkũ bũrũri ũyũ ngwatĩĩrie na ngoro yakwa yothe o na muoyo wakwa wothe. 42 “Jehova ekuuga atĩri: O ta ũrĩa ndaarehĩthĩrie andũ aya mathĩĩna manene, ũguo noguo ngaamahe ũgaacĩru ũrĩa wothe ndĩmerĩre. 43 O rĩngĩ nĩgũkagĩrwo mĩgũnda bũrũri-inĩ ũyũ, o ũyũ inyuũ mugaga atĩri, “Ŭyũ nĩ bũrũri mũkĩru ihooru, ũtarĩ na andũ kana nyamũ,

nĩgũkorwo nĩwaneanĩrwo kũri andũ a Babuloni.’ 44 Mĩgũnda ĩkaagũragwo na betha, namo marĩa ma ũgũri nĩmakandĩkanĩrwo na mekĩrwo kĩrore na macĩnĩrĩrwo mũhũũri aira marĩ ho, kũu bũrũri wa Benjamĩni, na tũtũura-inĩ tũrĩa tũrganĩtie na Jerusalemu, na matũũra ma Juda, na matũũra ma bũrũri ũrĩa ũrĩ ĩrĩma na matũũra marĩa marĩ magũrũ-inĩ ma ĩrĩma cia mwena wa ithũũro, o na ma Negevu, nĩ tondu nĩngamacookeria ũgaacĩru wao, ũguo nĩguo Jehova ekuuga.”

33 O mahinda-inĩ macio Jeremia aarĩ mohe kũu nja-inĩ ya arangĩri, ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyamũkĩnyũre rĩita rĩa keerĩ, akĩĩrwo atĩri: 2 “Ŭũ nĩguo Jehova ekuuga, o we ũrĩa wombire thĩ, Jehova ũrĩa watũmire thĩ ĩgĩe ho, na akĩmĩhaanda, Jehova nĩrĩo rĩĩtwa rĩake: 3 “Ta kĩngaire, na nĩ nĩngũgũwĩtĩka na ngũire maũndũ manene na matangĩtũũrĩka, marĩa ũtooi.’ 4 Nĩgũkorwo ũũ nĩguo Jehova, Ngai wa Isiraeli, ekuuga ũhoro ũkonĩĩ nyũmba iria ĩrĩ itũura rĩĩri inene, o na nyũmba cia ũthamaki wa Juda o ĩcio ciatharĩrio nĩguo indo iria ciakĩte kuo ihũthĩrwo kwĩgĩtĩra kuuma kũrĩ ihumbu cia tĩrĩ iria cikũrĩgĩcĩĩrie o na kuuma kũrĩ rũhĩũ rwa njora, 5 makĩhũũrana na andũ a Babuloni: ‘Nyũmba ĩcio ciothe nĩkaĩyũrio ciimba cia andũ arĩa ngooragĩthia ndĩ na marakara na mang’ũri. Nĩngahĩtha itũura rĩĩri inene ũthĩũ wakwa nĩ ũndũ wa waganu wao wothe. 6 “No rĩrĩ, nĩngarĩrehera ũgĩma wa mwĩrĩ na ndĩrĩhonie. Nĩngĩ nĩngahonia andũ akwa na ndũme matũũre makenagĩra thayũ mũĩngĩ na ũgĩtĩri. 7 Nĩngacookĩa andũ a Juda na a Isiraeli gũkũ ndĩmarute kũrĩa matũũrĩte marĩ atahē, njooke ndĩmaake rĩngĩ, maikare o ta ũrĩa maatariĩ mbere. 8 Nĩngamatharia mathirwo nĩ mehĩa mothe marĩa mananjĩhĩria na ndĩmarekere mehĩa mao mothe ma kũrega kũnjathĩkĩra. 9 Hĩndĩ ĩyo itũura rĩĩri inene nĩrĩkandehĩthĩria ngumo na gĩkeno, na gĩtĩo, na ũgococi, o na gwĩkĩrĩrwo mbere ya ndũrĩrĩ ciothe cia gũkũ thĩ rĩrĩa andũ akuo makaĩgua ũhoro wa maũndũ mothe mega marĩa ndĩmekagĩra; nĩkũgega makaagega na mainaine moona ũĩng’ wa ũgaacĩru na thayũ ũrĩa ngaahē itũura rĩu.’ 10 “Jehova ekuuga atĩri: ‘Mwaragĩa ũhoro ũkonĩĩ kũndũ gũkũ, mũkoĩga atĩri, “Nĩ kũndũ kũnũhe gũtarĩ kũndũ, na gũtarĩ andũ kana nyamũ.” No thĩĩnĩ wa matũũra ma Juda na njĩra-inĩ iria nene cia Jerusalemu, o kũu gũthaamĩtwo gũkaaga andũ kana nyamũ-rĩ, nĩgũgacookĩa kũĩguo 11 mĩgambo ya gĩkeno na ya gũcanjamũka, na mĩgambo ya mũhĩki na mũhĩkania, o na mĩgambo ya andũ arĩa mararehe indo cia maruta ma gũcokia ngaatho nyũmba-inĩ ya Jehova, makiugaga atĩri, “Cookĩrĩe Jehova Mwene-Hinya-Wothe ngaatho, nĩ ũndũ Jehova nĩ mwega; wendo wake ũtũũragwa tene na tene.” Nĩgũkorwo nĩngacookeria bũrũri ũyũ ũgaacĩru waguo, o ta ũrĩa warĩ kuo mbere,’ nĩguo Jehova ekuuga. 12 “O na nĩngĩ Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atĩri: ‘Kũndũ gũkũ kũnũhe na gũtarĩ andũ kana nyamũ-rĩ, matũũra makuo mothe nĩmagacookĩa kũgĩa ũrĩthio kũrĩa arĩthio makaarahagĩa ndũũru ciao cia mbũri. 13 Thĩĩnĩ wa matũũra ma bũrũri ũrĩa ũrĩ ĩrĩma, o na marĩa marĩ magũrũ-inĩ ma ĩrĩma cia mwena wa ithũũro, o na ma Negevu, bũrũri-inĩ wa Benjamĩni, o na tũtũura-inĩ tũrĩa

tūrigiicīrie Jerusalemu o na matūūra-inī ma Juda-rī, ndūuru cia mbūri nīgacooka kūhītūkīra guoko-inī kwa ūria ūcitaraga, ūguo nīguo Jehova ekuuga. **14** “Jehova ekuuga atīrī, ‘Matukū nīmagaooka rīria ngaahingia kīranīro gīakwa kīa wega kīrīa nderīire nyūmba ya Isiraēli na nyūmba ya Juda. **15** “Matukū-inī macio o na ihinda rīu-rī, nīngarahūrīra Daudi mūdū mūthingu ūgerekaniīo na rūhonge rwa mūtī; niageekaga maūdū marīa magīrīire na ma kīhooō būrūrī-inī. **16** Matukū-inī macio, Juda nīgūkahonokanio, nakuo Jerusalemu gūtūire kūrī kūgītīre. Nake ageetagwo rītwa rīrī Jehova-Ūthingu-Witū.’ **17** Nīgīkorwo Jehova ekuuga atīrī: ‘Daudi ndarī hīndī akaaga mūdū wa gūkarīra gītī kīa ūnene kīa nyūmba ya Isiraēli, **18** kana athīnjīri-Ngai, arīa Alawīi, mage mūdū wa gūikara mbere yakwa hīndī ciothe acinage maruta ma njino, na maruta ma mūtu, o na arutage magongona marīa ma o mūthenya.” **19** Nīngī ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīrīire Jeremia akīrwo atīrī, **20** “Jehova ekuuga atīrī: ‘Angīkorwo inyuī mwahota gūthūkia kīrīkanīro gīakwa na mūthenya, na kīrīkanīro gīakwa na ūtukū, nīgeetha mūthenya na ūtukū itigacooke kūgīa hīndī rīria yagīrīire-rī, **21** nakīo kīrīkanīro kīrīa ndaarīkanīire na Daudi ndungata yakwa, o na kīrīkanīro kīrīa ndaarīkanīre na Alawīi arīa athīnjīri-Ngai arīa matungataga marī mbere yakwa, kīahota gūthūkio, nake Daudi akīage gūcōoka kūgīa na mūdū wa rūciaro rwake wa gūthamakaga arī gītī-inī gīake kīa ūnene. **22** Nīngatūma njiaro cia Daudi ndungata yakwa, o na Alawīi acio matungataga marī mbere yakwa maingīhe o ta njata cia igūrū iria itangītārīka nī ūndū wa kūingīha, o na ta mūthanga ūria ūrī hūgūrūrū-inī cia iria ūria ūtangīthīmīka ūria ūigana.” **23** O rīngī ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīrīire Jeremia akīrwo atīrī, **24** “Kaī ūtamenyete andū aya maroiga atīrī, ‘Jehova nīatete mothamaki marīa meerī ethuurīire?’ Nī ūndū ūcio mamenaga andū akwa na matimoonaga ta marī rūrīrī. **25** Jehova ekuuga atīrī: ‘Angīkorwo ndīgīte kīrīkanīro gīakwa na mūthenya na ūtukū, o na mawatho marīa marūmū ma igūrū na thī-rī, **26** hīndī iyo nīngagīteanīria njiaro cia Jakubu na cia Daudi ndungata yakwa, na njage gūthuura ūmwe wa aanake ake atūike wa gūthamakīra njiaro cia lburahīmu, na cia Isaaka, na cia Jakubu. Nīgūkorwo nīngamacookeria ūgaacīru wao na ndīmāguire tha.”

34 Rīrīa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni arūaga mbaara na Jerusalemu na matūūra marīa maarīgīicīrie, arī na mbūtū ciake cia ita, hamwe na mothamaki marīa maathagwo nīwe, na ndūrīrī ciothe ciakuo, ndūmīrīri īno nīyakinyīrīire Jeremia yumīte kūrī Jehova, akīrwo atīrī, **2** “Jehova Ngai wa Isiraēli ekuuga atīrī: Thīī kūrī Zedekīa mūthamaki wa Juda, ūmwīre atīrī. ‘Jehova ekuuga atīrī: Ndī hakuhī kūneana itūūra rīrī inene kūrī mūthamaki wa Babuloni, nake nīekūrīcina na mwaki rīthire. **3** Nawe ndūkahonoka atī wīeherie moko-inī make, tonḍū ti-itherū nīūkanyīitwo na ūneanwo kūrī we. Nīūkeyonera mūthamaki wa Babuloni na maitho maku, na nīmūkaranīria nake ūthīū kwa ūthīū. Nawe nīūgatwarwo Babuloni. **4** “No rīrī, ta thīkīrīria kīranīro kīa Jehova, wee Zedekīa mūthamaki

wa Juda. Jehova ekuuga atīrī ūhoro ūgūkonīi: Wee ndūkooragwo na rūhīū rwa njora; **5** ūgaakua gīkuū gīa thayū. O ta ūria andū maakīrie mwaki wa macakaya nī ūndū wa gūtīia maithe maku, o acio athamaki arīa maarī mbere yaku-rī, ūguo noguo magaakia mwaki nī ūndū wa gūgūtīia na magūcakaīre, makiugaga atīrī, “īya, Mwathi witū-ī!” Nīi mwene nī nīi ndakwīrīra ūhoro ūcio, ūguo nīguo Jehova ekuuga.” **6** Nake Jeremia ūcio mūnabīi akīira Zedekīa mūthamaki wa Juda maūdū macio mothe, arī kūu Jerusalemu, **7** hīndī iyo mbūtū cia ita cia mūthamaki wa Babuloni cīahūranaga na Jerusalemu o na matūūra macio mangī ma Juda marīa meyūmīrīire, nīmo Lakishi na Azeka. Macio moiki no mo matūūra marīa matigaire harī marīa mairīgīrwo na hinya kūu Juda. **8** Ndūmīrīri nīyakinyīrīire Jeremia yumīte kūrī Jehova thuutha wa Mūthamaki Zedekīa kūrīkanīra kīrīkanīro na andū othe arīa maarī Jerusalemu maanīrīre ūhoro wa kuohorwo kwa ngombo. **9** Mūdū o wothe angūtīuka nīekuohora ngombo ciake cia Ahibirania, cia arūme na cia andū-a-nja; gūtīrī mūdū o na ūrīkū wagīrīrwo nī kūiga Mūyahudī ūria ūngī arī ngombo. **10** Nī ūndū ūcio anene othe o na andū arīa maatoonyire kīrīkanīro-inī kīu, magītīkīra atī nīmekūrekereria ngombo ciao cia arūme na cia andū-a-nja, na atī matīgūcōoka kūmaiga ūkombo-inī. Magītīkīra ūhoro ūcio na makīmākereria. **11** No rīrī, thuutha-inī nīmericūkīrwo, makīnyīita andū acio mohorete na makīmāta ngombo rīngī. **12** Hīndī iyo ndūmīrīri ya Jehova nīyakinyīrīire Jeremia, akīrwo atīrī: **13** “Jehova, Ngai wa Isiraēli, ekuuga atīrī: Nīndarīkanīire na maithe manyu ma tene rīria ndamarutire būrūrī wa Misiri, ngīmaruta būrūrī wa ūkombo, ngīmeera atīrī, **14** “Hīndī ciothe mwaka-inī wa mūgwanja, o mūdū o mūdū wanyu wothe no ngīya arekagīrīire mūrū wa ithe Mūhibirania o wothe ūria wiyendetie kūrī we. Thuutha wa gūgūtungata mīaka itandatū-rī, no ngīya ūmūrekereria.’ No maithe manyu matiigana gūthīkīrīria kana kūrūmbūya ūhoro ūcio wakwa. **15** Nīmwrīga kwīra, na mūgīka maūdū marīa magīrīire makionwo nī nīi: Tonḍū o ūmwe wanyu nīanīrīire ūhoro wa kuohorwo kwa mūdū o mūdū būrūrī-inī. O na nīngī mūkīgīa na kīrīkanīro kīu mūrī mbere yakwa thīinī wa nyūmba rīria ītanītio na rītwa rīakwa. **16** No rīu nīmūgarūrūkīte mūgathaahia rītwa rīakwa; mūdū o mūdū wanyu nīacooketie ngombo yake ya mūdū mūrūme na ya mūdū-wa-nja rīria ararekerieire rīthīire o kūrīa īngīenda. Nīmūmatūite ngombo cianyu rīngī. **17** “Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī: Inyuī nīm wagīte kūnjathīkīra: mūtīanīrīire kuohorithio kwa andū a būrūrī wanyu. Nī ūndū ūcio rīu nīngwanīrīra ‘kuohorithio’ kwanyu, ūguo nīguo Jehova ekuuga, nakuo nī ‘kuohorithio’ nīguo mūrūragwo na rūhīū rwa njora, na mūthiro, na ng’aragu. Nīngatūma mūtūike kīndū gīa gūthūrwo mūno mothamaki-inī mothe ma gūkū thī. **18** Andū arīa magararīe kīrīkanīro gīakwa, na makaaga kūhingia mohoro ma kīrīkanīro kīu maarīkanīre marī mbere yakwa, ngaameka o ta nja ūria maatananīrie icunjī gīrī, makīgerera gatagatī ga icunjī icio ciayo. **19** Atongoria a Juda na a Jerusalemu, na andū arīa mehokeirwo mawīra ma kwa mūthamaki, na athīnjīri-

Ngai, na andũ othe a bũrũri arĩa magereire gatagatĩ ga icunjĩ icio cieriĩ cia njaũ ÿyo-rĩ, **20** nĩngamaneana kũrĩ thũ ciao irĩa ciendaga kũmaruta muoyo. Ciimba ciao igaatuĩka irio cia nyoni cia riera-inĩ, na cia nyamũ cia gĩthaka. **21** “Nĩnganeana Zedekia mũthamaki wa Juda na anene ake kũrĩ thũ ciao irĩa ciendaga kũmaruta muoyo, ndĩmaneane kũrĩ mbũtũ cia ita cia mũthamaki wa Babuloni, icio ciambiite kũmweherera. **22** Nĩngũrũta watho, nĩguo Jehova ekuuga, na nĩngamacookia gũkũ itũũra-inĩ rĩrĩrĩ inene. Nĩmakahũũrana narĩo, marĩtahe na marĩcine. Nĩngĩ nĩngonũha matũũra ma Juda makire ihooru, na kwage mũndũ ũngĩtũũra kuo.”

35 Ino nĩyo ndũmĩrĩrĩ irĩa yakinyĩrĩre Jeremia yumĩte kũrĩ Jehova hĩndĩ wa wathani wa Jehoiakimu mũrũ wa Josia, mũthamaki wa Juda, akĩrwo atĩrĩ: **2** “Thĩĩ kũrĩ andũ a nyũmba ya Rekabu, ũmeere moke kanyũmba-inĩ kamwe ga tũtũ tũrĩ rwere-inĩ rwa nyũmba ya Jehova, nawe ũmahe ndibei manyue.” **3** Nĩ ũndũ ũcio ngĩthĩĩ ngĩgĩra Jaazania mũrũ wa Jeremia mũrũ wa Habazania, hamwe na arĩũ a ithe, o na arĩũ ake othe, na andũ a nyũmba ÿyo yotha ya Rekabu. **4** Ngĩmarehe thĩĩni wa nyũmba ya Jehova, ngĩmatoonyia kanyũmba ka arĩũ a Hanani mũrũ wa Igidalia, mũndũ wa Ngai. Kanyũmba kau kaariganĩtie na kanyũmba ka anene, karĩa kaarĩ hau igũrũ rĩa nyũmba ya Maaseia mũrũ wa Shalumu, ũria warĩ mũkaria wa mũrango. **5** Ngĩcooka ngĩga mbakĩrĩrĩ cyũrĩte ndibei, o na ngĩga ikombe mbere ya andũ acio a nyũmba ya Rekabu, ngĩmeera atĩrĩ, “Nyuai ndibei ñno.” **6** No-o magĩcookia atĩrĩ, “Ithui tũtĩnyuuga ndibei, nĩ ũndũ ithe witũ wa tene, Jonadabu mũrũ wa Rekabu, niatũtigĩre watho, akiuga atĩrĩ, ‘Mũtikananyue ndibei, inyuĩ ene kana njiaro cianyu. **7** Nĩngĩ-rĩ, mũtikanaake nyũmba, kana mũhaande mbeũ, kana mũhaande mĩgũnda ya mĩthabĩbũ; mũtikanaagĩe na kĩndũ o na kĩmwe kĩa indo icio, no rĩrĩ, mũgũtũũra mũkaraga hema-inĩ. Hĩndĩ ÿyo nĩmũgatũũra matukũ maingĩ bũrũri ũyũ mũkaraga ta mũrĩ ageni.’ **8** Nĩtũtũũrĩte twathĩkĩire ũndũ o wotho ũria ithe witũ wa tene Jonadabu mũrũ wa Rekabu aatwathire. Gũtĩrĩ mũndũ witũ ithui, kana atumia aitũ, kana arĩũ na airĩtu aitũ, ũrĩ wanyua ndibei, **9** kana agĩaka nyũmba ya gũtũũrwo, kana akĩgĩa mĩgũnda ya mĩthabĩbũ, kana ithaka, o na kana akehaandĩra irio. **10** Tũtũũrĩte hema-inĩ twathĩkagĩra ũria wotho ithe witũ wa tene Jonadabu aatwathire. **11** No rĩrĩa Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni aahithũkĩire bũrũri ũyũ, nĩtwoigĩre atĩrĩ: ‘Ūkĩrai, no nginya tũthĩĩ Jerusalem tũũrĩre mbũtũ cia ita ita cia Babuloni na cia Asuriata.’ Nĩ ũndũ ũcio tũkoretwo tũgĩkara gũkũ Jerusalem.” **12** Nĩngĩ ndũmĩrĩrĩ ya Jehova igĩkinyĩra Jeremia, akĩrwo atĩrĩ: **13** “Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ: Thĩĩ ũkeere andũ a Juda na arĩa othe matũũruga Jerusalem atĩrĩ: ‘Kai inyuĩ mũtangĩrũta ũndũ nĩguo mwathĩkĩre ciugo ciakwa?’ ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **14** ‘Jonadabu mũrũ wa Rekabu aathire arĩũ ake matikananyue ndibei, naguo watho ũcio wake matũũrĩte maũhingia. O na nginya ũmũthĩ matĩnyuuga ndibei, nĩgĩkorwo nĩmathĩkagĩra watho ũcio ithe wao wa tene. No rĩrĩ, inyuĩ

ndĩmwarĩire kaingĩ kaingĩ, no mũtĩrĩ mwanjathĩkĩra. **15** Nĩndũmũtũmũire ndungata ciakwa ciothe cia anabii kaingĩ kaingĩ. Nao mamwĩraga atĩrĩ, “Mũndũ o wotho wanyu no nginya atigane na mũthĩire yake ya waganu na aagĩre ciĩko ciake; tigai kũrũmĩrĩra ngai ingĩ kana gũcitungatagĩra. Na inyuĩ nĩmũgatũũra bũrũri ũyũ ndaamũheire inyuĩ o na maithe manyu.” No inyuĩ mũtiigana kũrũmbũyia ũhoru ũcio kana gũthĩkĩrĩra. **16** Njiaro icio cia Jonadabu mũrũ wa Rekabu nĩhingĩtie watho ũcio ithe wao wa tene aacitigĩre, no andũ aya matĩnjathĩkĩire. **17** “Nĩ ũndũ ũcio, Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ: ‘Ta thĩkĩrĩra! Nĩngũrehithĩria Juda o na mũndũ wotho ũtũũruga Jerusalemu mwanangĩko ũria wotho ndoigire nĩngamarehere. Nĩ ndaamaarĩire, no-o makĩrega gũthĩkĩrĩra; ndaamĩre no-o makĩrega kũnjĩtika.’” **18** Nake Jeremia agĩcooka akĩra andũ a nyũmba ya Rekabu atĩrĩ, “Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ: ‘Inyuĩ nĩmwathĩkĩire watho wa Jonadabu, ithe wanyu wa tene, na mũkarũmĩrĩra mataaro make mothe, na nĩmwĩkĩte ũria wotho aamwathire.’” **19** Nĩ ũndũ ũcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ: ‘Jonadabu mũrũ wa Rekabu ndarĩ hĩndĩ akaaga mũndũ wa kũndungatĩra.’”

36 Mwaka-inĩ wa ñna kuuma Jehoiakimu mũrũ wa Josia atũka mũthamaki wa Juda-rĩ, ndũmĩrĩrĩ ñno nĩyakinyĩre Jeremia yumĩte harĩ Jehova, akĩrwo ũũ: **2** “Oya ibuku rĩa gĩkũnjo wandĩke thĩĩni warĩo mohoro marĩa mothe ngũheete makoniĩ Isiraeli na Juda, o hamwe na ndũrĩrĩ irĩa ingĩ ciothe, kuuma ihinda rĩrĩa ndambĩrĩire gũkarĩria hĩndĩ wa wathani wa Josia, o nginya ũmũthĩ. **3** Hihĩ rĩrĩa andũ a Juda makaigua ũhoru wa mwanangĩko ũria wotho njĩrĩre kũmarehithĩria-rĩ, mũndũ o mũndũ wao ahota kũgarũrũka atigane na mũthĩire yake ya waganu; na nĩ nĩngamarekera waganu wao na mehĩa mao.” **4** Nĩ ũndũ ũcio Jeremia agũta Baruku mũrũ wa Neria, nake Jeremia akĩmwĩra maũndũ maria mothe Jehova aamwĩrĩre, nake Baruku akamandĩka ibuku-inĩ rĩũ rĩa gĩkũnjo. **5** Hĩndĩ ÿyo Jeremia akĩra Baruku atĩrĩ, “Nĩ ndĩmuohe; ndingĩhota gũthĩĩ hekarũ-inĩ ya Jehova. **6** Nĩ ũndũ ũcio thĩ arĩ we kũu nyũmba-inĩ ya Jehova mũthinya ũmwe ũria kwĩhingagwo kũria irio, nawe ũthomere andũ acio kuuma ibuku-inĩ rĩrĩrĩ rĩa gĩkũnjo maũndũ marĩa maarĩtio nĩ Jehova, macio wee wandĩkire o ta ũria nĩ ndaakwĩraga wandĩke. **7** Hihĩ maahota kũrehe mathaithana mao harĩ Jehova, na o mũndũ wao atigane na mũthĩire yake ya waganu, nĩ ũndũ marakara na mang’ũrĩ marĩa matũũrĩrwo andũ aya nĩ Jehova nĩ manene.” **8** Nake Baruku mũrũ wa Neria nĩekĩre ũria wotho Jeremia ũria mũnabii aamwĩrĩte eeki; agĩthoma ndũmĩrĩrĩ ÿyo ya Jehova kũu thĩĩni wa hekarũ kuuma ibuku-inĩ rĩũ rĩa gĩkũnjo. **9** Na rĩrĩ, mweri-inĩ wa kenda wa mwaka wa ñtano wa wathani wa Jehoiakimu mũrũ wa Josia mũthamaki wa Juda, ihinda rĩa kwĩhinga kũria irio mbere ya Jehova nĩrĩanĩrĩrwo kũrĩ andũ othe a Jerusalemu, o na arĩa angĩ othe mookĩte kuuma matũũra ma Juda. **10** Kuuma kanyũmba-inĩ ka Gemaria mũrũ wa Shafani ũria mwandĩki, karĩa kaarĩ o kũu

nja ya na igürü, itoonyero-inĩ rĩa Kĩhingo kĩa Kierũ kĩa hekarũ, Baruku agĩthomera andũ othe ciugo cia Jeremia kuuma ibuku-inĩ rĩa rĩa gikũnjo kũu hekarũ-inĩ ya Jehova. **11** Rĩa Mikaiia mürũ wa Gemaria, mürũ wa Shafani aiguire ndũmĩrĩri iyo ya Jehova yothe kuuma ibuku-inĩ rĩa rĩa gikũnjo-rĩ, **12** agĩkũrũka agĩtoonya kanyũmba-inĩ ka mwandiki karĩa kaarĩ kũu nyũmba-inĩ ya ũthamaki, harĩa anene othe maikarĩte, nao nĩo: Elishama ũria mwandiki, na Delia mürũ wa Shemaia, na Elinathani mürũ wa Akibori, na Gemaria mürũ wa Shafani, na Zedekia mürũ wa Hanania, na anene arĩa angĩ othe. **13** Mikaiia aarĩkia kũmahe ũhoro wothe ũria aigũite Baruku agĩthomera andũ kuuma ibuku-inĩ rĩa gikũnjo-rĩ, **14** anene acio othe magĩtũma Jehudi mürũ wa Nethania, mürũ wa Shelemia, mürũ wa Kushi, athĩi akeere Baruku atĩrĩ, “Oya ibuku rĩu rĩa gikũnjo, rĩu ũthomeire andũ, ũũke narĩo.” Nĩ ũndũ ũcio Baruku mürũ wa Neria agĩthĩi hau maarĩ anyiitĩte ibuku rĩu rĩa gikũnjo na guoko gwake. **15** Nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Rĩu ta ikara thĩ, ũtũthomere.” Nĩ ũndũ ũcio Baruku akĩmathomera. **16** Rĩa maaiguire mohoro macio mothe, makĩrorana marĩ na guoya, makĩra Baruku atĩrĩ, “No nginya tũkinyĩre mũthamaki ũhoro ũcio wothe.” **17** Nĩngĩ magĩcooka makĩũria Baruku atĩrĩ, “Ta twire, maĩndũ macio mothe wandĩkire atĩa? Nĩ Jeremia wakwĩraga nawe ũkamaandika?” **18** Baruku akĩmacookeria atĩrĩ, “ĩ, niwe wanjĩraga mohoro macio mothe, na nĩ ngamaandika na rangi ibuku-inĩ rĩrĩ rĩa gikũnjo.” **19** Nao anene acio makĩra Baruku atĩrĩ, “Wee na Jeremia thĩi mwĩhĩthe. Mũtikareke mũndũ o na ũ amenye kũria mürĩ.” **20** Maarĩkia kũiga ibuku rĩu rĩa gikũnjo kanyũmba-inĩ ka Elishama, ũria mwandiki, magĩtoonya harĩa mũthamaki aarĩ kũu nyũmba yake ya thĩni makĩmũhe ũhoro ũcio wothe. **21** Mũthamaki nake agĩtũma Jehudi agĩire ibuku rĩu rĩa gikũnjo, nake Jehudi akĩrĩrehe kuuma kanyũmba-inĩ ka Elishama, ũria mwandiki, akĩrĩthomera mũthamaki na anene acio othe marĩgũamĩte hau harĩ mũthamaki. **22** Kwari mweri wa kenda, nake mũthamaki aikarĩte nyũmba-inĩ rĩa aikaraga hĩndĩ ya kimeria kĩa heho, na haarĩ na mwaki waakanaga riiko-inĩ hau mbere yake. **23** Jehudi aathoma icigo ithatũ kana inya cia ibuku rĩu rĩa gikũnjo-rĩ, mũthamaki nake agacitĩnia na kahiũ ka mwandiki, agacikia riiko-inĩ, o nginya rĩria ibuku rĩu rĩa gikũnjo rĩacinirwo rĩothe. **24** Mũthamaki na andũ arĩa othe maamũtungataga arĩa maiguire mohoro macio matiigana gwtĩgĩra, o na kana magĩtembũranga nguo ciao. **25** O na gũtũka Elinathani, na Delia, na Gemaria nĩmathaitĩre mũthamaki ndagacine ibuku rĩu rĩa gikũnjo-rĩ, niaregire kũmathikĩrĩria. **26** Handũ ha ũguo, mũthamaki agiatha Jerameeli, mürũ ũmwe wa mũthamaki, na Seraia mürũ wa Azirieli, na Shelemia mürũ wa Abideli, nĩguo manyiite Baruku ũcio mwandiki, na Jeremia ũria mũnabii. No rĩrĩ, Jehova nĩamathĩhĩte. **27** Thuutha wa mũthamaki gũcina ibuku rĩu rĩa gikũnjo rĩria riandikitwo mohoro nĩ Baruku ta ũria eeritwo nĩ Jeremia andĩke-rĩ, ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyakinĩrĩre Jeremia, akĩrwo atĩrĩ: **28** “Oya ibuku rĩngĩ rĩa gikũnjo wandĩke thĩni warĩo mohoro marĩa mothe maarĩ ibuku-nĩ rĩu rĩa mbere, rĩu Jehoiakimu mũthamaki wa Juda aacinire.

29 Nĩngĩ wĩre Jehoiakimu mũthamaki wa Juda atĩrĩ, ‘Jehova ekuuga atĩrĩ: Nĩwacinire ibuku rĩu rĩa gikũnjo, ũkĩũria atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ gĩtũmĩte wandĩke atĩ, ti-itherũ mũthamaki wa Babuloni niagooka kwananga bũrũri ũyũ na eherie andũ na nyamũ kuo?”’ **30** Nĩ ũndũ ũcio, Jehova ekuuga atĩrĩ ũndũ ũkonĩ Jehoiakimu mũthamaki wa Juda: Ndakagĩa na mũndũ wa gũikarĩra gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Daudi; kĩimba gĩa ke gĩgateeo, na kĩaĩkĩrwo rĩa mũthenya, na kihie nĩ mbaa ũtũki. **31** Nĩngamũherithia we hamwe na ciana ciake, na arĩa mamũtungataga, nĩ ũndũ wa waganu wao; nĩngarehithĩria arĩa othe matũũraga Jerusalemu na andũ a Juda mwanangiko ũria wothe ndaarire ũhoro wago ũmakonĩ, tondu nĩmagĩte gũthikĩrĩria.”’ **32** Nĩ ũndũ ũcio Jeremia akĩoya ibuku rĩngĩ rĩa gikũnjo, akĩrĩnengera Baruku mürũ wa Neria ũcio mwandiki, nake akĩandĩka ibuku-inĩ rĩu mohoro mothe marĩa aacookire kũheho nĩ Jeremia, o macio maandĩkitwo ibuku-inĩ rĩa Jehoiakimu mũthamaki wa Juda aacinĩte na mwaki; na hakĩongererwo mohoro mangĩ maingĩ maahaanaine na macio ma mbere.

37 Na rĩrĩ, Zedekia mürũ wa Josia nĩatuirwo mũthamaki wa Juda nĩ Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni, nake agĩthamaka ithenya rĩa Jekonia mürũ wa Jehoiakimu. **2** No rĩrĩ, we mwene o na kana arĩa maamũtungatagĩra, na andũ a bũrũri ũcio matiarũmbũrie ciugo irĩa Jehova aarĩte na kanua ka Jeremia ũcio mũnabii. **3** Nake Mũthamaki Zedekia agĩtũma Jehukali mürũ wa Shelemia marĩ na Zefania mürũ wa Maaseia ũria mũthĩnjĩri-Ngai mathĩi kũrĩ Jeremia ũcio mũnabii, mamũtwarĩre ndũmĩrĩri ĩno: “Twa gũthaitħa ũtũhoore kũrĩ Jehova, Ngai witũ.” **4** Na rĩrĩ, ihinda rĩu Jeremia aarĩ na wĩyathi wa gũceeranga gatagatĩ-inĩ ka andũ, nĩgũkorwo ndaakoretwo aikĩtio njeera. **5** Hĩndĩ iyo mbũtũ cia ita cia Firaũni nĩcioimagarĩte kuuma bũrũri wa Misiri, na rĩria andũ a Babuloni arĩa maarĩgĩcĩrie Jerusalemu maiguire ũhoro wacio, makĩhũndũka, makĩhehera kũu Jerusalemu. **6** Hĩndĩ iyo ndũmĩrĩri ya Jehova ĩgĩkinyĩra Jeremia ũcio mũnabii, akĩrwo atĩrĩ, **7** “Jehova, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ: ĩra mũthamaki wa Juda, ũcio ũgũtũmĩte ũũke ũhoore kĩrĩra harĩ niĩ, atĩrĩ, ‘Mbũtũ cia ita cia Firaũni icio irooka gũgũteithia-rĩ, nĩgũcooka bũrũri wacio, kũu bũrũri wa Misiri. **8** Hĩndĩ iyo nao andũ a Babuloni nĩmagacooka gũkũ na matharĩkire itũũra rĩrĩ inene, marĩtũnyane na marĩcĩne na mwaki.’” **9** “Jehova ekuuga atĩrĩ: Tigai kwĩheenia, mũgĩcĩria atĩrĩ, ‘Andũ a Babuloni ti-itherũ nĩmegũtĩgana na itũũ matweherere.’ Matigeeka ũguo! **10** O na mũngĩhoota mbũtũ ciothe cia ita cia andũ a Babuloni icio iramũtharĩkĩra, na gũtũke atĩ no andũ arĩa matiĩhangĩtio matĩgĩtwo hema-inĩ ciao-rĩ, no moime kũu hema-inĩ na macine itũũra rĩrĩ na mwaki.” **11** Thuutha wa mbũtũ icio cia ita cia andũ a Babuloni kwehera kũu Jerusalemu nĩ ũndũ wa mbũtũ cia Firaũni, **12** Jeremia nĩoimagarire kuuma itũũra-inĩ rĩu inene nĩguo athĩi bũrũri wa Benjaminĩ akenyiitĩre igai riake rĩa gĩthaka gatagatĩ-inĩ ka andũ arĩa maarĩ kuo. **13** No rĩria aakinĩyire Kĩhingo-inĩ kĩa Benjaminĩ, mũnene wa arangĩri ũria wetagwo Irĩa mürũ wa Shelemia, mürũ wa Hanania, akĩmũnyĩta,

akiuga atiri, “Wee ni kũura ũroora ũthii ũkeneane kũri andũ a Babuloni!” **14** Jeremia akĩmwĩra atiri, “Aca ũguo tigu! Nii ti kũura ndĩroora ngeneane kũri andũ a Babuloni.” No Irija akĩrega kũmũthikĩria; handũ ha ũguo akĩnyĩta Jeremia, akĩmũtware kũri anene. **15** Anene acio nĩmarakarĩre Jeremia, na magĩathana ahũurwo na ahingĩro nyũmba ya Jonathani ũria mwandiki, irĩa maatuĩte njeera. **16** Nake Jeremia agĩtoonyio mungu-inĩ warĩ kanyũmba ga thĩini mũno kũu kĩoho-inĩ, kũria aikarire matukũ maingĩ. **17** Na thuutha ũcio Mũthamaki Zedekia agĩtũmana areehwo kũu nyũmba-inĩ ya ũthamaki. Ari kũu, mũthamaki akĩmũria na hito atiri, “Hihi ni harĩ ndũmirĩ yumite kũri Jehova?” Nake Jeremia akĩmũcookeria atiri, “Ii, ni kũri; wee nĩũkaneanwo moko-inĩ ma mũthamaki wa Babuloni.” **18** Ningĩ Jeremia akĩra Mũthamaki Zedekia atiri, “Ni ũndũ ũrikũ ngwĩhitie we mwene, kana ndungata ciaku, o na kana andũ aya, nĩguo njikio njeera? **19** Mari ha anabii acio aku, acio maakũrathũire ũhoru atiri, ‘Mũthamaki wa Babuloni ndagagũtharĩkĩra wee o na kana bũrũri ũyũ?’ **20** Na riu-rĩ, wee mũthamaki mwathi wakwa, itĩkĩra gũthikĩria. Njĩtikĩria ndeehe mathaithana makwa mbere yaku: Ndũkanjookie nyũmba ya Jonathani irĩa mwandiki, ndigakuire kuo.” **21** Nake Mũthamaki Zedekia akĩruta watho, akiuga atĩ Jeremia aigwo kũu nja irĩa ya arangĩri, na aheagwo mũgate o mũthenya ũrutĩtwo barabara-inĩ ya arugi mĩgate, o nginya rĩria mĩgate ĩgaathira kũu itũura-inĩ inene. Ni ũndũ ũcio Jeremia agĩkĩra kũu nja ĩyo ya arangĩri.

38 Nao Shefatia mũrũ wa Matani, na Gedalia mũrũ wa Pashuri, na Jehukali mũrũ wa Shemalia, o na Pashuri mũrũ wa Malikija nĩmaiguire ũria Jeremia eeraga andũ othe, rĩria oigire atiri, **2** “Jehova ekuuga atiri: ‘Mũndũ ũria wotho ũgũkĩra itũura-inĩ rĩri inene niakooragwo na rũhiũ rwa njora, kana ng’aragu, kana mũthiro, no ũria ũgwĩtware kũri andũ a Babuloni nĩagatũura muoyo. Niakahonokia muoyo wake; niagatũura muoyo.’ **3** Ningĩ, Jehova ekuuga atiri: ‘Itũura rĩri inene no nginya rĩkaneanwo kũri mbũtũ cia ita cia mũthamaki wa Babuloni, irĩa ũkaarĩtunyana.’” **4** Hĩndĩ ĩyo anene makĩra mũthamaki atiri, “Mũndũ ũyũ aagĩriire ooragwo. Nĩaratũma thigari iria itũgaire gũkũ itũura-inĩ rĩri inene ciĩtigĩre, o ũndũ ũmwe na andũ aya othe, ni ũndũ wa maũndũ macio arameera. Mũndũ ũyũ ndarĩ ũndũ mwega areciĩrĩria andũ aya tiga o ũuru.” **5** Mũthamaki Zedekia agĩcookia atiri, “Ari moko-inĩ manyu; mũthamaki ndangĩgĩrĩria mwĩke ũria inyuũ mũkwenda.” **6** Ni ũndũ ũcio makĩnyĩta Jeremia makĩmũkia irima rĩa maaĩ rĩa Malikija, ũria mũrũ wa mũthamaki, rĩria rĩari kũu nja ĩyo ya arangĩri. Magĩkũrũkia Jeremia irima riu rĩa maaĩ na mikanda; no rĩtiari na maaĩ, no mũtondo rĩari, nake Jeremia agĩtoonyerera kũu mũtondo-inĩ ũcio. **7** No rĩri, Ebedi-Meleku ũria Mũkushi, ũmwe wa arĩa mehokeirwo wira wa kũu nyũmba-inĩ ya ũthamaki, nĩaguire atĩ nĩmaikĩtie Jeremia irima riu rĩa maaĩ. Hĩndĩ ĩyo mũthamaki aikarĩte Kĩhingo-inĩ kĩa Benjamini, **8** Ebedi-Meleku akiuma hau nja ya nyũmba ya ũthamaki, akĩmwĩra atiri, **9** “Mũthamaki mwathi wakwa, andũ aya nĩmekĩte ũuru

ni ũndũ wa maũndũ maya mothe mekĩte Jeremia ũria mũnabii. Nĩmamũikĩtie irima rĩa maaĩ, akũire kuo ni ng’aragu, tondu migate ikĩre gũthira gũkũ itũura-inĩ inene.” **10** Hĩndĩ ĩyo mũthamaki agĩatha Ebedi-Meleku ũcio Mũkushi, akĩmwĩra atiri: “Oya andũ mĩrongo itatũ kuuma haha mũthii nao mũkarute Jeremia ũcio mũnabii kuuma irima riu rĩa maaĩ atanakua.” **11** Ni ũndũ ũcio Ebedi-Meleku akioya andũ acio, agĩthii nao, nao magĩtoonyia kanyũmba kaari rungu rwa harĩa haaigagwo mũthiĩthũ wa indo cia bata kũu thĩini wa nyũmba ya ũthamaki. Akĩoya ndangari imwe cia nguo ngũrũ, na nguo iria ndũiku ciari kuo, agĩciĩkũrũkĩria Jeremia na mikanda kũu irima rĩa maaĩ. **12** Ebedi-Meleku ũcio Mũkushi, akĩra Jeremia atiri: “Ikĩra nguo icio ngũrũ na ndangari icio njegeeke, wĩrigĩriie gũkerwo ni mikanda ĩyo.” Nake Jeremia agĩka o ũguo, **13** nao makĩmũguucia na mikanda ĩyo, makĩmũruta irima riu rĩa maaĩ. Nake Jeremia agĩkĩra kũu nja ĩyo ya arangĩri. **14** Mũthamaki Zedekia agĩtũmanĩra Jeremia ũcio mũnabii, akiuga areehwo itoonyero-inĩ rĩa gatatũ rĩa hekarũ ya Jehova. Mũthamaki akĩra Jeremia atiri, “Nĩngũkũria ũndũ. Nawe ndũkaahithe ũhoru o na ũrikũ.” **15** Jeremia akĩra Zedekia atiri, “Ingĩkuumburĩra ũhoru-rĩ, gĩthĩ ndũkũnjũrago? O na ingĩgũtaara-rĩ, wee ndũngĩthikĩria.” **16** Nake Mũthamaki Zedekia akĩhĩta mwĩhitwa na hito harĩ Jeremia, akiuga ũũ: “Ti-itherũ o ta ũria Jehova atũũraga muoyo, o we ũria watũheire muoyo ũyũ tũri naguo-rĩ, ni ndigũkũrago kana ngũneane moko-inĩ ma acio mendaga gũkũruta muoyo.” **17** Nake Jeremia akĩra Zedekia atiri, “Ūũ nĩguo Jehova Ngai-Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Isiraeli, ekuuga: ‘Ūngũneana kũri anene a mũthamaki wa Babuloni, muoyo waku nĩkũhonokio, o na itũura rĩri inene rĩtagaacinwo; wee na andũ a nyũmba yaku nĩmũgũtũura muoyo.’” **18** No ũngĩrega kwĩneana kũri anene a mũthamaki wa Babuloni, itũura rĩri nĩrĩkĩneanwo kũri andũ a Babuloni, nao marĩcine na mwaki rĩhire; na wee mwene ndũkahonoka kuuma moko-inĩ mao.” **19** Mũthamaki Zedekia akĩra Jeremia atiri, “Nĩndiretigĩra Ayahudi arĩa meneaĩte kũri andũ a Babuloni, ni ũndũ andũ a Babuloni mahota kũũneana kũri Ayahudi acio nao maanyamarie.” **20** Nake Jeremia akĩmũcookeria atiri, “Matigaakũneana kũri o. Wee athĩkĩra Jehova, wike ũguo ndĩrakĩra. Hĩndĩ ĩyo nĩũkona wega, naguo muoyo waku nĩkũhonokio. **21** No rĩri, warega kwĩneana, ũũ nĩguo Jehova angũũriire: **22** Andũ-a-nja othe arĩa matigaire thĩini wa nyũmba ya mũthamaki wa Juda nĩmagatwarĩro anene a mũthamaki wa Babuloni. Andũ-a-nja acio nao magakũwĩra atiri: “Arata acio aku wehokeete nĩmakũhĩthirie na magĩgũkĩria hinya. Magũrũ maku nĩmatoonyereire mũtondo-inĩ; nao arata aku nĩmagũtũganiire.” **23** “Atumia aku othe na ciana ciaku nĩmakaneanwo kũri andũ a Babuloni. Wee mwene ndũkehonokia moko-inĩ mao, no nĩũkaniĩtwo ni mũthamaki wa Babuloni; nario itũura rĩri inene nĩrĩgacinwo rĩhire.” **24** Hĩndĩ ĩyo Zedekia akĩra Jeremia atiri, “Ndũkareke mũndũ o na ũrikũ amenye ũhoru wa mĩario ĩno, ndũkae kũũragwo. **25** Anene mangũgũga atĩ nĩtwaraniire nawe, nao moke kũri we

makūurie atīrī, “Twīre ūria wīrite mūthamaki, na ūria nake mūthamaki akwīrite; ndūgatūhithē ūndū kana tūkūrage,” 26 hīndī iyo nawe ūmeere atīrī, “Nīgūthaiha ndīrathaihaga mūthamaki ndakae kūnjookia nyūmba-inī kwa Jonathani, ndigakuire kuo.” 27 Anene acio othe nīmookire kūrī Jeremia, makīmūria ūhorō ūcio, nake akīmeera ūria wothe aathitwo nī mūthamaki oige. Nī ūndū ūcio matiamwīrire ūndū ūngī, nīgūkorwo gūtīrī mūndū waigūite ūria maarītie na mūthamaki. 28 Nake Jeremia agīkara kūu kihingo-inī kīa arangīrī nginya mūthenya ūria itūūra rīa Jerusalemu rīatunyanirwo.

39 Mwaka-inī wa kenda wa wathani wa Zedekia mūthamaki wa Juda, mweri-inī wa ikūmi, Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni nīathiire gūtharīkīra itūūra rīa Jerusalemu arī na mbūtū ciake ciothe cia ita, akīrīrgīciīria arītunyanē. 2 Nīngī mūthenya wa kenda wa mweri wa īna wa mwaka-inī wa ikūmi na ūmwe wa wathani wa Zedekia, nīguo rūthingo rwa itūūra rīu inene rwatūrīkīrio. 3 Hīndī iyo anene othe a mūthamaki wa Babuloni magītōonya na magīkara Kīhingo-inī gīa Gatagatī: Nao nī Nerigali-Sharezeru wa Samugari, na Nebo-Sarisekimu mūtongoria ūmwe mūnene, na Nerigali-Sharezeru ūria warī mūnene wathani-inī, marī hamwe na anene arīa angī othe a mūthamaki wa Babuloni. 4 Rīrīa Zedekia mūthamaki wa Juda na thigari ciothe maamonire, makīūra; makīuma itūūra-inī rīu inene ūtūkū magerete njīra ya mīgūnda-inī wa mūthamaki, kihingo-inī kīrīa kīarī gatagatī ga thingo cīerī, magīthīi merekeire Araba. 5 No nayo mbūtū ya andū a Babuloni ikīmateng’eria, īgīkorerera Zedekia werū-inī ūria mwaraganu wa Jeriko. Makīmūnyīta, makīmūtwarīra Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni arī kūu Ribila būrūrī-inī wa Hamathu, na kūu nīkūo aamūtūrīire ciira. 6 Kūu Ribila nokūo mūthamaki wa Babuloni oragīthīire arīū a Zedekia, maitho-inī make, na akīūrāgīthia andū othe arīa maarī igweta kūu Juda. 7 Agīcooka agīkūūrīthia Zedekia maitho na akīmuoha na bīngū cia gīcango nīguo atwarwo Babuloni. 8 Andū acio a Babuloni magīcina nyūmba ya ūthamaki, o na nyūmba cia andū arīa angī, na makīmōmora thingo cia Jerusalemu. 9 Nebuzaradani, mūnene wa arangīrī a mūthamaki, agītaha andū arīa maatigaire kūu itūūra-inī thīnī, akīmatwara Babuloni marī hamwe na arīa mēnēnīte kūrī we o na andū acio angī othe. 10 No rīrī, Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīrī a mūthamaki, nīatīgīrie andū amwe arīa maarī athīnī kūu būrūrī wa Juda, arīa mataarī na kīndū kīao; no hīndī iyo akīmahe mīgūnda ya mīthabībū na mīgūnda ya kūrīma. 11 Na rīrī, Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni nīarūtīte watho ūkonīī Jeremia, akeera Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīrī a mūthamaki atīrī: 12 “Muoe ūmūnenyerere; ndūkamwīke ūuru, no ūmūhingagīrie ūndū o wothe ūria angīkūūra.” 13 Nī ūndū ūcio Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīrī, na Nebushazibani mūtongoria ūmwe mūnene na Nerigali-Sharezeru ūria warī mūnene wathani-inī, o na anene acio angī othe a mūthamaki wa Babuloni 14 magītūmana, makiuga Jeremia arutwo kūu thīnī wa nja rīra ya arangīrī. Nao makīmūneana harī Gedalia

mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani, nīguo amūnūkie gwake mūcīi. Nī ūndū ūcio agītūūraania na andū arīa angī ao. 15 Rīrīa Jeremia aatūrīrite oheetwo kūu thīnī wa nja rīra ya arangīrī-rī, ndūmīrīrī ya Jehova nīyamūkīnyīrīire akīrwo atīrī: 16 “Thīi ūkeere Ebedi-Meleku ūria Mūkushi atīrī, ‘Jehova Mwene-Hīnya-Wothe, Ngai wa Isiraēli, ekuuga atīrī: Ndī hakuhī kūhingia ūria ndoigire atī ngīngarehere itūūra rīrī inene mwanangīko, no tī ūgaacīru. Hīndī iyo, maūndū macio nīmakahingio ūkīmeyonagīra na maitho. 17 No rīrī, wee nīngakūhōnokīa mūthenya ūcio, ūguo nīguo Jehova ekuuga; wee ndūkaneanwo kūrī andū acio wītīgīraga. 18 Nīi nīngakūhōnokīa; wee ndūkooragwo na rūhīū rwa njora no nīkahōnokīa mūyo waku, tōndū nī nī ūtūrīrite wīhokete, ūguo nīguo Jehova ekuuga.”

40 Ino nīyo ndūmīrīrī rīra yakīnyīrīire Jeremia yumīte kūrī Jehova thuutha wa Nebuzaradani ūcio mūnene wa arangīrī a mūthamaki kūmūrekereria oime kūu Rama. Nīakorete Jeremia arī muohe na mīnyororo arī gatagatī-inī ka andū arīa othe maatahitwo kuuma Jerusalemu na Juda rīrīa maatwaragwo Babuloni marī ohe. 2 Nake mūnene ūcio wa arangīrī a mūthamaki oona Jeremia, akīmwīra atīrī, “Jehova Ngai waku nīwe watūrīire kūndū gūkū mwanangīko ūyū. 3 Na rīu-rī, Jehova nīatūmīte gwīkīke ūguo; ekīte o ta ūria oigire. Maūndū maya mothe meekīkīte nī ūndū inyūi andū aya nīmwehīrīe Jehova na mūkīaga kūmwathīkīra. 4 No rīrī, ūmūthī nīngūkuohora mīnyororo ūno ūrī nayo moko. Ūka tūthīi nawe Babuloni, akorwo nīukwenda, na nīi ndīndūkūmenyagīrīra; no ūngīkorwo ndūkwenda tūthīi nawe, tīga gūūka. Atīrīrī, būrūrī ūyū wothe ūrī mbere yaku; thīū o harīa hothe ūngīenda.” 5 No rīrī, Jeremia atanagarūrīka acooke-rī, Nebuzaradani akīmwarīria rīngī, akīmwīra atīrī, “Cooka kūrī Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani, ūria mūthamaki wa Babuloni atuīte mūrūgamīrīri wa matūūra ma Juda, mūgatūūre nake kūu hamwe na andū arīa angī, kana ūgīthī o harīa hangī hothe ūngīenda.” Nīngī mūnene ūcio wa arangīrī akīmūhe irio, o na akīmūhe kīheo, akīreka ethīire. 6 Nī ūndū ūcio Jeremia agīthīi kūrī Gedalia, mūrū wa Ahikamu kūu Mizīpa, magītūūra nake gatagatī-inī ka andū acio angī maatīgītwo būrūrī-inī ūcio. 7 Rīrīa anene othe a mbūtū cia ita na andū ao arīa maarī kūu būrūrī-inī ūcio mwaraganu maiguire atī mūthamaki wa Babuloni nīatuīte Gedalia mūrū wa Ahikamu barūthī wa būrūrī ūcio, na atī nīamūtūite mūrūgamīrīri wa arūme, na andū-a-nja, na ciana, o acio maarī athīnī mūno kūu būrūrī ūcio, arīa mataatahirwo matwarwo Babuloni-rī, 8 magīthīi kūrī Gedalia kūu Mizīpa: nao maarī Ishumaeli mūrū wa Nethania, na Johanani na Jonathani arīū a Kareā, na Seraia mūrū wa Tanihumethu, na arīū a Efaī ūria Mūnetofathi, na Jaazania mūrū wa Mūmaakathi, marī na andū ao. 9 Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani akīhīta nīguo amatītīrīthie marī hamwe na andū ao, akīmeera atīrī, “Tīgai gwītīgīra gūtungatīra andū aya a Babuloni. Tūūrai būrūrī ūyū na mūtungatage mūthamaki wa Babuloni, na nīmūrionaga maūndū mega. 10 Nīi mwene nīngūtūūra gūkū Mizīpa nīgeetha ndīmwaragīrīre

kūri andū a Babuloni arīa marīūkaga kūri ithūi, no inyu-rī, thondekai ndibei, na mūgethage matunda ma hīndi ya rīua, o na maguta, mwīgīre ndigithū-inī cianyu cia mūthiithū, na mūtūire matūira-inī marīa mwīnyīitiire.” **11** Hīndi irīa Ayahudi arīa othe maarī Moabi, na Amoni, na arīa maarī Edomu, o na arīa maarī mabūrūri marīa mangī mothe maiguire atī mūthamaki wa Babuloni niatigītie matigari kūu Juda, na atī niatuīte Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani, barūthi wao-rī, **12** othe magīcooka būrūri wa Juda kūri Gedalia kūu Mizipa, moimīte mabūrūri-inī mothe marīa maahurunjūkiire. Nao magīthondekera ndibei nyingī, o na makīgetha matunda maingī ma hīndi ya rīua. **13** Johanani mūrū wa Karea, marī na anene othe a mbūtū cia ita arīa maarī o kūu būrūri ūcio mwaraganu, magūka kūri Gedalia kūu Mizipa, **14** nao makīmwīra atīrī, “Kaī ūtamenyete atī Balisi mūthamaki wa andū a Amoni niātūmīte Ishumaeli mūrū wa Nethania oke akūrute muoyo?” No Gedalia mūrū wa Ahikamu ndaametikirie. **15** Hīndi iyo Johanani mūrū wa Karea akīarīria Gedalia na hito marī kūu Mizipa, akīmwīra atīrī: “Njītkīria thīi ngoorage Ishumaeli mūrū wa Nethania, na gūtīrī mūdū ūkūmenya ūhoro ūcio. Nī kīi gīgūtūma ende gōkūruta muoyo, nīguo atūme Ayahudi aya othe mecockanīrīrie harīwe mahurunjūke, namo matigari ma Juda mathire biū?” **16** Nowe Gedalia mūrū wa Ahikamu akīra Johanani mūrū wa Karea atīrī, “Ndūkae gwika ūndū ta ūcio! Ūhoro ūcio ūraaria ūkonīi Ishumaeli ti wa ma.”

41 Mweri-inī wa mūgwanja Ishumaeli mūrū wa Nethania, mūrū wa Elishama, ūria warī wa rūciaro rwa mūthamaki na mbere aakoretwo arī ūmwe wa anene a mūthamaki, nīookire arī na andū ikūmī kūri Gedalia mūrū wa Ahikamu kūu Mizipa. Na rīrīa maarī hamwe makīrīa-rī, **2** Ishumaeli mūrū wa Nethania hamwe na andū acio ikūmī mokīte nake magīūkīra, magītemanga Gedalia mūrū wa Ahikamu, mūrū wa Shafani na rūhiū rwa njora, makīūruga mūdū ūcio mūthamaki wa Babuloni aatuīte barūthi wa būrūri ūcio. **3** Ishumaeli agīcooka akīūruga Ayahudi othe arīa maarī na Gedalia kūu Mizipa, o ūndū ūmwe na thigari cia Babuloni iria ciarī kuo. **4** Mūthenya ūria warūmīrīre kūruraga kwa Gedalia, ūhoro ūcio ūtamenyetwo nī mūdū-rī, **5** andū mīrongo īnana meyenjete nderu, na magatembūranga nguo ciao, o na magetemanga mīrī nīmookire moimīte Shekemu, na Shilo, na Samaria, marī na ngano ya maruta na ūbumba, magīcīrehe thīinī wa nyūmba ya Jehova. **6** Ishumaeli mūrū wa Nethania akīuma Mizipa, agīthīi akīrīraga akamatūnge. Rīrīa maacemanirie akīmeera atīrī, “Ūkaai kūri Gedalia mūrū wa Ahikamu.” **7** Rīrīa maatoonyire thīinī wa itūūra, Ishumaeli mūrū wa Nethania na andū arīa maarī nake, makīmooraga, makīmāika irima rīa maaī. **8** No rīrī, andū ikūmī thīinī wa makīra Ishumaeli atīrī, “Tiga gūtūūruga! Tūrī na ngano na cairi, na maguta na ūkī iria tūhithite werū-inī.” Nī ūndū ūcio agītigana nao na ndaamoorage hamwe na acio angī. **9** Na rīrī, irima rīu aikirie ciimba cia andū acio othe ooragite, hamwe na kiimba kia Gedalia,

rīenjithīto nī Mūthamaki Asa rītuīke kīhitho gīake rīrīa angītharīkīrwo nī Baasha mūthamaki wa Isiraēli. Ishumaeli mūrū wa Nethania akīrīyūria ciimba cia andū acio moragītuo. **10** Ishumaeli niānyīire mīgwate andū acio angī othe arīa maikaraga Mizipa, akīmataha: nao maarī airītu a mūthamaki, hamwe na andū acio angī othe arīa maatigītuo kuo, arīa Nebuzaradani ūcio mūnēna wa arangīri a mūthamaki aatuīte maroragwo nī Gedalia mūrū wa Ahikamu. Ishumaeli mūrū wa Nethania niāmatahire akiumagara nao, agītuīkania erekeire mūrīmo wa andū a Amoni akeeneane kūri o. **11** Rīrīa Johanani mūrū wa Karea, na anene othe a mbūtū cia ita arīa maarī nake maiguire ūhoro wa ngero icio ciothe Ishumaeli mūrū wa Nethania aagerete-rī, **12** makīoya andū ao othe na makīumagara makarūie na Ishumaeli mūrū wa Nethania. Nao makīmūkorerera hakuhī na handū haarī maaī maingī kūu Gibeoni. **13** Rīrīa andū acio othe Ishumaeli aarī nao monire Johanani mūrū wa Karea na anene a mbūtū cia ita acio maarī nake-rī, othe magīkena. **14** Andū acio othe Ishumaeli aatahīte kūu Mizipa nīmahūdūkire, magīthīi kūri Johanani mūrū wa Karea. **15** Nowe Ishumaeli mūrū wa Nethania na andū ake anana nīmetharīre kuuma harī Johanani, makīūrīra kūri andū a Amoni. **16** Hīndi iyo Johanani mūrū wa Karea na anene othe a mbūtū cia ita acio maarī nake, magītongoria arīa othe maatigaire kuuma Mizipa, o acio aatunyanīte harī Ishumaeli mūrū wa Nethania thuutha wake kūrūra Gedalia mūrū wa Ahikamu: Nao maarī thigari, na andū-a-nja, na ciana, o na andū arīa mehokeirwo mawīra ma nyūmba wa mūthamaki, arīa aacooketie kuuma Gibeoni. **17** Nao magīthīi na mbere, makīraarīra Geruthu-Kimuhamu gūkuhī na Bethilehemu marī rūgendo-inī rwa gūthīi būrūri wa Misiri, **18** nīguo moorīre andū a Babuloni. Nīmetīgagīra andū a Babuloni tondū Ishumaeli mūrū wa Nethania nīooragite Gedalia mūrū wa Ahikamu, ūria watuūtuo barūthi nī mūthamaki wa Babuloni.

42 Hīndi iyo anene othe a mbūtū cia ita, hamwe na Johanani mūrū wa Karea, na Jezania mūrū wa Hoshai, na andū othe kuuma ūria mūnīni ngīnya ūrīa mūnēna, magīthīi harī **2** Jeremia ūcio mūnabii, makīmwīra atīrī: “Twagūthaita itīkīra kīugua gūthaitana gwitū, ūhoee Jehova Ngai waku nī ūndū wa matigari maya mothe. Nīgūkorwo o ta ūria ūroona, o na gūtuika rīmwe twarī aingī, rīu tūtīgaire o andū anīni. **3** Tūhoore harī Jehova Ngai waku nīguo atwīre kūrīa twagīrīrwo nīgūthū, na ūndū ūrīa twagīrīrwo nī gwīka.” **4** Jeremia ūcio mūnabii akīmacookeria atīrī, “Nīndamūīgua, na no ngīnya ndīmūhoore harī Jehova Ngai wanyu o ta ūguo mūnjūūrītie njīke; nīngamwīra ūrīa wothē Jehova ekuuga, na ndirī ūndū o na ūmwe ngaaga kūmwīra.” **5** Hīndi iyo makīra Jeremia atīrī, “Jehova arotuika mūra wa ma na mwīhokeku wa gūtūūkīrīra, tūngikaaga gwīka kūrīngana na ūrīa wothē Jehova Ngai waku agaagūtūma ūtwīre. **6** Ūndū ūrīa ūgūtūwīra, ūrī mwega kana ūrī mūūru, nītūgūthīkīra Jehova Ngai witū, o ūcio tūrīgūtūma kūrī we, nīgeetha na itūhū tuonage maūdū mega, nī ūndū nītūgūthīkīra Jehova Ngai witū.” **7** Mīthenya ikūmī yathira, ndūmīrīrī

ya Jehova niyakiniri Jeremia. **8** Ni undu ucio agita Johanani muru wa Karea, mari na anene othe a mbutu cia ita acio maar make, o na andu acio ang' othe kuuma uria munini nginya uria mune, makitungana hamwe. **9** Akimeera atiri, "Uu nguwo Jehova Ngai wa Isiraeli o ucio mwandekirie kuri we ndimutwarire mathaithana manyu, ekuuga: **10** 'Atiriri, inyu mungikara guku bururi uyū, ningatuma mitikare mugacaire, na ndigacooka kumuhurinja; ningamuhaanda na ndigacooka kumumunya, tondu nindiraigua kieha ni undu wa mwanangiko uria ndimureheire. **11** Tigai gwigira muthamaki wa Babuloni, ucio mwitigirire. Jehova ekuuga atiri, mitikamwigirire, nigukorwo ndi hamwe na inyu, ningamuhonokia ndimurute moko-ini make. **12** Ningamugira tha, nguwo o nake ndume amuguire tha, amucookie bururi uyū wanyu kũmbē.' **13** 'No riri, mungikiuga ati, 'ithu tutigikara guku bururi uyū,' na ni undu ucio muremere Jehova Ngai wanyu, **14** na kana muuge atiri, 'Aca, ithu tũgũthi gũtũra bururi wa Misiri, kũria tũtagacooka kuona mbaara, kana kũigua karumbeta, kana ng' aragu ni undu wa kwaga mugate,' **15** Kĩguei ndumiriri ya Jehova, inyu matigari ma Juda. Uu nguwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: 'Mungikorwo nimũtũte ati nimũgũthi bururi wa Misiri, na inyu mũthi mugatũre kuo-ri, **16** hĩndi iyo rũhiu rwa njora rũu mwitigirire, nĩrukamũhĩta kuo, na ng' aragu iyo iramũmakia nĩkamũmĩrĩra nginya bururi wa Misiri, na kũu nĩkuo mugakuĩra. **17** Titherũ, arĩa othe matũite ati nimegũthi bururi wa Misiri magatũre kuo, makooragwo na rũhiu rwa njora, na ng' aragu, o na mũthiro; gũtirĩ o na ũmwe wao ũgaatigara kana orĩre mwanangiko uria ngaamarehithĩria.' **18** Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli ekuuga atiri: 'O ta urĩa marakara na mang'ũri makwa maitĩrĩrio andũ arĩa maatũruga Jerusalemu-ri, ũguo noguo mugaitĩrĩrio mang'ũri makwa rĩria mugathĩ kũu bururi wa Misiri. Mugatũka ta kindũ kirume, na mũtũke kindũ kirĩ magagi, o na kindũ gĩa gũtũrwo ciira, na kĩa njono; mũtikooona kindũ gũkũ ringĩ.' **19** 'Inyu matigari maya ma Juda, Jehova amwĩrite atiri, 'Mũtigaathĩ bururi wa Misiri.' Menyai wega undũ uyū: Ūmũthĩ uyū nĩdamũmenyithĩ **20** ati nĩmweĩkire ũuru rĩria mwandũmire thĩ kuri Jehova Ngai wanyu, mũkĩnjĩra atiri, 'Tũhoore kuri Jehova Ngai witũ; twĩre urĩa wothe ekuuga, na ithu nĩtũkũwika.' **21** Nĩ nĩdamũcookeria ũhoru ucio ũmũthĩ, no rĩri, mũtiathĩkĩre Jehova Ngai wanyu harĩ maũndũ macio mothe aandũmĩte ndĩmwĩre. **22** Ni undu ucio, rĩu menyai wega ũu: Nĩmũkooragwo na rũhiu rwa njora, na ng' aragu, o na mũthiro mũri kindũ kũu mũrenda gũthĩ gũtũra."

43 Rĩria Jeremia aarĩkirie kũhe andũ acio ndũmĩriri ya Jehova Ngai wao, ũhoru urĩa wothe Jehova aamũtũmĩte akameere-ri, **2** Azaria mũrũ wa Hoshai, na Johanani mũrũ wa Karea, mari hamwe na andũ othe arĩa etiĩ, makĩra Jeremia atiri, "Wee nĩraheenanial! Jehova Ngai witũ ndagũtũmĩte ũke ũtwĩre atiri, 'Mũtikanathĩ bururi wa Misiri gũtũra kuo.' **3** No rĩri, Baruku mũrũ wa Neria nĩwe ũkũringĩrĩre ũtũkĩrĩre, nĩguo tũneanwo

kũri andũ a Babuloni, nĩguo matũrũge, kana matũtahe, matũtware Babuloni." **4** Ni undu ucio Johanani muru wa Karea mari hamwe na anene othe a mbutu cia ita, o na andũ othe, makĩrega gwachĩkĩra watho wa Jehova wa gũikara kũu bururi wa Juda. **5** Handũ ha ũguo, Johanani muru wa Karea hamwe na anene othe a mbutu cia ita magĩtongoria matigari mothe ma andũ a Juda, o acio macookeke nĩguo maikare kũu bururi wa Juda moimite ndũrĩ-inĩ ciothe kũria mahurunjĩtuo. **6** Nĩngĩ magĩtongoria arũme othe, na andũ-a-nja na ciana, o na airĩtu a mũthamaki acio Nebuzaradani mũnene wa arangĩri a mũthamaki aatĩgĩre Gedalia mũrũ wa Ahikamu, mũrũ wa Shafani, o na magĩtongoria Jeremia ucio mũnabĩ, na Baruku mũrũ wa Neria. **7** Ni undu ucio magĩthĩ bururi wa Misiri, makĩremera Jehova, na magĩthĩ o nginya Tahapanahesi. **8** Na mari kũu Tahapanahesi, ndũmĩriri ya Jehova igĩkĩnyĩra Jeremia, akĩrwo atiri: **9** "Oya mahiga manene na guoko gwaku, Ayahudi makwĩroreire, ũthĩ ũmathike na rĩũmba hau nja haarĩtuo maturubarĩ itoonyero-inĩ rĩa nyũmba ya Firaũni kũu Tahapanahesi. **10** Hĩndi iyo ũmeere atiri, 'Uu nguwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: Nĩngũtũmanĩra ndungata yakwa Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni, na nĩngahaanda gĩti giake kĩa ũthamaki igũrũ rĩa mahiga maya ndathika haha; nĩakamba hema yake ya ũnene igũrũ rĩamo. **11** Nĩagooka atharĩkĩre bururi wa Misiri, oragithie andũ arĩa maathĩrĩrio gũkua, na atũme arĩa maathĩrĩrio gũtawho matahwo, nao arĩa maathĩrĩrio kũũragwo na rũhiu rwa njora mooragwo naruo. **12** Nĩagacina hekarũ cia ngai cia Misiri; agaacina hekarũ ciao na atahe ngai ciao. O ta urĩa mũrĩthi ehumbaga nguwo yake, noguo akehumba bururi wa Misiri, acooke oime kuo atarĩ mũhutie. **13** Nĩakoinanga itugĩ iria ihooyagwo, iria iri thĩni wa hekarũ ya rĩa kũu bururi wa Misiri, na acooke acine hekarũ cia ngai cia bururi wa Misiri ithire."

44 Ino nĩyo ndũmĩriri urĩa yakĩnyĩrĩre Jeremia ikonĩ Ayahudi othe arĩa matũrũga bururi wa Misiri ya Mũhuro: kũu Migidoli, na Tahapanahesi, na Nofu, o na kũu Misiri ya mwena wa rũgongo, akĩrwo atiri: **2** "Uu nguwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga: Inyu nĩmweyoneire mwanangiko mũnene urĩa ndaarehithĩrĩre Jerusalemu o na matũra mothe ma Juda. Ūmũthĩ uyū nĩmatiganĩrĩrio, magakira ihooru na makaanangika **3** ni undu wa ũuru urĩa mekĩte. Nĩmathĩrĩkirie, magĩtũma ndakare ni undu wa gũcinĩra ngai ingĩ ũbumba, o na ni undu wa kũhooya ngai ingĩ iria matooĩ, kana ikamenywo ni inyu, o na kana ni maithe manyu. **4** Ndatũrĩte ndĩmatũmagira ndungata ciakwa cia anabĩ kaingĩ, o arĩa maameeraga atiri: 'Tigai gwika undũ uyū ũri magagi, o uyū nĩ thũire!' **5** No rĩri, matiagana gũthĩkĩrĩria kana kũrũmbũya ũhoru ucio; matiagarũrũkire matigane na waganu wao, kana matige gũcinĩra ngai ingĩ ũbumba. **6** Ni undu ucio, marakara makwa mahiũ magĩtika; magiakana matũũra-inĩ ma Juda na njira-inĩ cia Jerusalemu, nakuo gũgitigwo gwatũka kindũ kwanangiko gũgakira ihooru, o ta ũguo gũtarĩ ũmũthĩ. **7** "Rũ-ri, Jehova Ngai Mwene-Hinya-

Wothe, Ngai wa Israeli, ekũria ũu: Nĩ kĩ gĩgũtũma mwĩrehere mwanangĩko mũnene ũguo na njĩra ya kuwera arũme na andũ-a-nja, na ciana na ngenge kuuma Juda, na inyuĩ mũkeniina, gũkaaga mũndũ o na ũmwe ũtigariĩte? **8** Mũraathĩrĩkia nĩkĩ, mũgatũma ndaakare nĩ ũndũ wa kĩria mũthondekete na moko manyu na ũndũ wa gũcinĩra ngai ingĩ ũbumba gũkũ bũrũri wa Misiri, kũria mũukĩte gĩtũũra? Nĩmũkwĩniina na mũtũke kindũ gĩa kũrumagwo na gĩa kũnyararwo thĩĩnĩ wa ndũrĩrĩ ciothe cia thĩ. **9** Kaĩ mũriganĩrwo nĩ maũndũ ma waganu marĩa mekirwo nĩ maithe manyu, na athamaki na atumia-athamaki a Juda, na maũndũ ma waganu marĩa inyuĩ na atumia anyu mwekire bũrũri-inĩ wa Juda na njĩra-inĩ cia Jerusalemu? **10** Nginya ũmũthĩ, matĩrĩ menyĩhĩa, kana makaahĩe gĩthĩo, kana makarũmĩrĩra watho wakwa, o na kana uuge wa kũrũmagĩrĩrwo ũria ndaamũheire inyuĩ na maithe manyu. **11** “Nĩ ũndũ ũcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atĩrĩ: Nĩndũite atĩ nĩngũmũrethĩria mwanangĩko, na nyanangithie Juda guothe. **12** Nĩngweheria matigari ma Juda macio matũite atĩ nĩmegũthĩ bũrũri wa Misiri magatũũre kuo. Othe magathĩrĩra bũrũri wa Misiri; makooragwo na rũhiĩ rwa njora, kana makue nĩ ng’aragu, kuuma ũria mũnini nginya ũria mũnene, othe makaaniinwo na rũhiĩ rwa njora kana ng’aragu. Magaatuĩka o ta kindũ kũrume na kindũ kĩrĩ magigi, o na kindũ gĩa kũmenwo na kĩa njono; **13** andũ arĩa matũũraga bũrũri wa Misiri nĩngamaherithia na rũhiĩ rwa njora, na ndĩmaherithie na ng’aragu o na mũthiro, o ta ũria ndaaherithie Jerusalemu. **14** Gũtĩrĩ mũndũ o na ũmwe wa matigari ma Juda acio mathĩite gĩtũũra bũrũri wa Misiri ũkaahonoka, kana atigare nĩguo acooke bũrũri wa Juda, ũria meriragĩra gũgaacooka magatũũre kuo; gũtĩrĩ ũgaacooka, tĩga o andũ anini arĩa mageethara.” **15** Hĩndĩ ĩyo andũ othe arĩa maamenyete atĩ atumia ao nĩmacinagĩra ngai ingĩ ũbumba, marĩ hamwe na atumia arĩa othe maarĩ ho, marĩ kũngano kĩnene, o hamwe na andũ arĩa othe maatũũraga Misiri ya mũhuro na ya Rũgongo, makĩra Jeremia atĩrĩ, **16** “Ithũĩ tũtingĩthĩkĩrĩria ndũmĩrĩrĩ ĩyo ũtwarĩire ũkĩgwetaga rĩitwa rĩa Jehova! **17** Gũtĩrĩ njanja ithũĩ no tũgwĩka ũria wothe tuoigire atĩ nĩtũgwĩka: Nĩtũrĩcinagĩra Mũthamaki-Mũndũ-wa-nja wa kũũria Igũrũ ũbumba, na tũmũitagĩre maruta ma indo cia kũnyuu, o ta ũria ithũĩ ene, na maithe maitũ, na athamaki aitũ o na anene aitũ, meekaga matũũra-inĩ ma Juda na njĩra-inĩ cia Jerusalemu. Mahinda macio twarĩ na irio nyingĩ, na tũkagaacĩra, na tũtioonaga ũũru. **18** No rĩrĩ, kuuma twatĩga gũcinĩra Mũthamaki-Mũndũ-wa-nja wa kũũria Igũrũ ũbumba, na tũkamũrutagĩra magongona ma indo cia kũnyuu-rĩ, githĩ o nao athuuri aitũ matiamenyaga atĩ nĩtawũthondekagĩra tũmĩgate tũrĩ na mũhianano wake, na tũkamũrutagĩra magongona ma indo cia kũnyuu?” **20** Hĩndĩ ĩyo Jeremia akĩarĩria andũ othe,

arũme na andũ-a-nja, acio maamũcookagĩria ũhoro, akĩmeera atĩrĩ, **21** “Githĩ Jehova ndaarĩkanire na agũĩcĩria ũhoro wa ũbumba ũcio wacinagĩrwo matũũra-inĩ macio ma Juda na njĩra-inĩ cia Jerusalemu nĩ inyuĩ, na maithe manyu, na athamaki anyu, na anene anyu, o na andũ othe a bũrũri ũcio? **22** Na rĩrĩa Jehova aaremĩrwo nĩ gũcooka gũkĩrĩrĩria ciiko cianyu cia waganu na maũndũ marĩ magigi macio mwekagari, bũrũri wanyu ũgĩtuĩka kindũ gwa kũnyũitwo nĩ kĩrumi, na ũgĩtuĩka kindũ gũkĩrĩte ihooru, gũtarĩ andũ matũũraga kuo, o ta ũguo gũtarĩ ũmũthĩ. **23** Nĩ ũndũ inyuĩ nĩmũcinĩte ũbumba mũkehĩria Jehova, na nĩmũregete kũmũthĩkĩra, kana kũrũmĩrĩra watho wake kana uuge wake wa kũrũmĩrĩrwo, o na kana irĩra ciake-rĩ, nĩkĩo mwanangĩko ũyũ ũmũkorete rĩu, o ta ũria mũrona.” **24** Nĩngĩ Jeremia akĩira andũ othe, hamwe na andũ-a-nja acio, atĩrĩ, “Ta iguai ndũmĩrĩrĩ ya Jehova, inyuĩ andũ othe a Juda mũrĩ gũkũ bũrũri wa Misiri. **25** Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Israeli, ekuuga atĩrĩ: Inyuĩ na atumia anyu nĩmuonanĩte na ciiko cianyu ũria mweraniire rĩria mwoigire atĩrĩ, ‘Gũtĩrĩ njanja, ithũĩ no nginya tũhingie mũhĩtwa rĩa twehĩtĩre atĩ nĩtũrĩcinagĩra Mũthamaki-Mũndũ-wa-nja wa kũũria Igũrũ ũbumba, na nĩtũrĩmũrutagĩra maruta ma indo cia kũnyuu.’ “Thĩĩ na mbere, ikai ũria mweraniire! Hingiai mũhĩtwa yanyu! **26** No rĩrĩ, iguai ndũmĩrĩrĩ ya Jehova, inyuĩ Ayahudi othe arĩa matũũraga bũrũri wa Misiri: Jehova ekuuga atĩrĩ, ‘Nĩndĩhĩtĩte na rĩitwa rĩakwa inene, ngoĩga gũtĩrĩ mũndũ o na ũmwe wa kuuma Juda ũtũũraga handũ o hothe thĩĩnĩ wa bũrũri wa Misiri ũgaacooka kũgweta rĩitwa rĩakwa kana ehĩte akiugaga atĩrĩ, “Ti-itherũ o ta ũria Mwathani Jehova atũũraga muoyo.” **27** Nĩgũkorwo nĩndĩmacũthĩrĩire ndĩmarehere ũũru, no ti ndĩmarehere wegga; Ayahudi arĩa marĩ bũrũri wa Misiri nĩmakaniinwo na rũhiĩ rwa njora na ng’aragu, nginya othe mathire biũ. **28** Arĩa makaahonoka kũũragwo na rũhiĩ rwa njora macooke bũrũri wa Juda moimĩte bũrũri wa Misiri magaakorwo marĩ anini mũno. Hĩndĩ ĩyo matigari mothe ma andũ a Juda arĩa mathĩite gĩtũũra bũrũri wa Misiri, nĩmakamenya nĩ kiugo kĩa ũ gĩkaarũgama: nĩ gĩakwa kana nĩ kĩa.’ **29** “Jehova ekuuga atĩrĩ: ‘Ŭndũ ũyũ nĩguo ũgaatuĩka kĩmenyithia kĩanyu atĩ nĩngamũherithia mũrĩ gũkũ, nĩguo mũmenye atĩ ti-itherũ uuge wakwa wa kũmũrethĩria ũũru nĩukehaanda.’ **30** Ŭũ nĩguo Jehova ekuuga: ‘Nĩngũneana Firaũni Hofira mũthamaki wa bũrũri wa Misiri kũrĩ thũ ciake iria icaragia kũmũruta muoyo, o ta ũria ndaaneanire Zedekia mũthamaki wa Juda moko-inĩ ma Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni, thũ rĩa yacaragia kũmũruta muoyo.”

45 Ŭũ nĩguo mũnabĩ Jeremia eerire Baruku mũrũ wa Neria, mwaka-inĩ wa kana wa wathani wa Jehoiakimu mũrũ wa Josia mũthamaki wa Juda, thũthwa wa Baruku kwandĩka ũhoro ũria Jeremia aamwĩraga andĩke ibuku-inĩ rĩa gĩkũnjo: **2** “Ŭũ nĩguo Jehova, Ngai wa Israeli, arakwira wee Baruku: **3** Woigire atĩrĩ, ‘Kaĩ ndĩ na haaro-ĩ! Jehova nĩanyongereire kĩa igũrũ rĩa ruo rũria ndĩ naruo; nĩnoigire nĩ gũcaaya, na ngaaga ũhurũko.” **4** Jehova oigire atĩrĩ, “Mwĩre atĩrĩ: ‘Ŭũ

nĩguo Jehova ekuuga: Nĩngang' aũrania kĩa rĩa njakĩte, na munye kĩa rĩa haandite bũrũri-inĩ ũyũ wothe. **5** No ũgĩcooke wĩcarĩrie maũndũ manene? Tĩga kũmacaria. Nĩgũkorwo nĩngarehĩthĩria andũ othe mwanangĩko, ũguo nĩguo Jehova ekuuga, no rĩrĩ, kũria guothe ũrĩthĩiaga nĩngatũma wĩhare ũhonokie muoyo waku.”

46 Īno nĩyo ndũmĩrĩri ya Jehova ĩkonĩi ndũrĩrĩ ĩria yakinyĩrĩre mũnabĩi Jeremia: **2** Ha ũhoru ĩkonĩi bũrũri wa Misiri: Īno nĩyo ndũmĩrĩri ya gũũkĩrĩra mbũtũ cia ita cia Firaũni Neko, mũthamaki wa bũrũri wa Misiri, ĩria ciahooiteirwo kũu Karikemishi, Rũũ-inĩ rwa Farati, nĩ Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni, mwakainĩ wa kana wa wathani wa Jehoiakimu mũrũ wa Josia, mũthamaki wa Juda: **3** “Thagathagai ngo cianyu, ĩria nene na tũria tũnini, mũthĩi mbaara-inĩ! **4** Tandĩkai mbarathi, mũcihaice! Rũgamai othe handũ hake mwĩkĩrite ngũbia cia igeru! Kumuthai matimũ manyu, na mwĩhumbe nguo cianyu cia mbaara. **5** Nĩ kĩ ndĩrona? Nĩamaku mũno, nĩmaracooka na thuutha, njamba ciao nĩndoorie. Nĩmetharĩte na ihenyā matekwĩhũgũra, na kũrĩ na ĩtũa-nda mĩena yothe,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **6** “Arĩa marĩ ihenyā matingĩhota kũũra, kana arĩa marĩ hinya meethare. Mwena wa gathigathini kũu Rũũ-inĩ rwa Farati mahĩngagwo makagũa. **7** “Nũũ ũyũ wĩyambararĩtie ta Rũũ rwa Nili, akaambarara ta njũũ ĩri na ndĩhũ cia maaĩ. **8** Bũrũri wa Misiri wĩyambararĩtie ta Rũũ rwa Nili, ũkambarara ta njũũ ĩri na ndĩhũ cia maaĩ. Oigaga atĩrĩ, ‘Nĩngũyũra nginya humbĩre thĩ; nĩngwananga matũũra marĩa manene na andũ arĩa matũũruga kuo.’ **9** Guthũkai, inyuĩ mbarathi ici! Mateng’erĩei hatarĩ ĩtherũ, inyuĩ mũtwarĩthagia ngaari cia ita. Utugarai, inyuĩ njamba ici cia ita: inyuĩ andũ a Kushi na a Putu, inyuĩ mũũ kũrũmia ngo, na inyuĩ andũ a Ludu, inyuĩ mũgeetaga ũta. **10** No rĩrĩ, mũthenya ũcio nĩ wa Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe: nĩ mũthenya wa kwĩrĩhĩria, erĩhĩrie harĩ thũ ciake. Rũhĩũ rwa njora rũkarĩa nginya rũhũũne, rũkaanyua thakame yao nginya rũnyootoke. Nĩgũkorwo Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, nĩakarũfira igongona kũu bũrũri wa mwena wa gathigathini gũkuhĩ na Rũũ rwa Farati. **11** “Ambata, ũkinye Gileadi, ũgĩre ndawa, wee Mũĩrĩtu Gathĩrange, Mwarĩ wa bũrũri wa Misiri. No rĩrĩ, ũĩngĩthagia ndawa ĩcio mũno, o tũhũ; gũtĩrĩ ĩngĩkũhonia. **12** Ndũrĩrĩ nĩkaigua ũhoru wa gũconorĩthio gwaku; kĩrĩro giaku gĩkaayũra thĩ. Njamba ĩkaahĩngagwo nĩ rĩa ĩngĩ; cieri ĩkaagũa thĩ hamwe.” **13** Īno nĩyo ndũmĩrĩrĩ ĩria Jehova aaheire Jeremia ũcio mũnabĩi ĩkonĩi gũũka kwa Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni, gũtharĩkĩra bũrũri wa Misiri: **14** “Anĩrĩrai ũhoru ũyũ bũrũri-inĩ wa Misiri, na mũũhunje kũu Migĩdolĩ; nĩngĩ mũũhunjanĩrie kũu Nofu na Tahapanahesi: ‘Rũgamai harĩa hamwagĩrĩre na mwĩhaarĩrie, nĩgũkorwo rũhĩũ rwa njora nĩrũrarĩa arĩa mamũthĩrũrũkĩrie.’ **15** Nĩ kĩ gĩgũtũma njamba cianyu cia ita ciaraganio thĩ? ĩngĩhota gwĩtiiria, nĩgũkorwo Jehova nĩwe ũgaacĩndĩka acĩgũthĩe thĩ. **16** Nĩkahĩngwo rĩngĩ na rĩngĩ; ĩkaagũanĩra o mũndũ ĩgũrũ rĩa ũria ũngĩ. ĩkoiga atĩrĩ, ‘Ūkĩrai, nĩtũcooke kũrĩ andũ atũ, kũria twaciarĩrwo, tweherere rũhĩũ rũrũ rwa njora rwa mũtũhatĩrĩria.’ **17** Marĩ kũu makaanagĩrĩra,

makoiga atĩrĩ, ‘Firaũni mũthamaki wa bũrũri wa Misiri, nĩ ĩnegene rĩa tũhũ; nĩorĩrwo nĩ mweke wake.’” **18** Mũthamaki, o we ũria wĩtagwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga atĩrĩ, “Tĩ-ĩtherũ o ta ũria nĩ ndũũruga muoyo-rĩ, nĩ kũrĩ mũndũ ũroka, ũgaakorwo ahaana ta Kĩrĩma gĩa Taboru kĩrĩ gatagatĩ-inĩ ka ĩrĩma ĩria ĩngĩ, o na ta ũria Kĩrĩma gĩa Karimeli kĩaana kĩrĩ hakahũ na ĩria. **19** Oha mĩrigo yaku ya gũthĩi nayo kũria ũgaatahwo, ũtwarwo, wee ĩtũũruga bũrũri wa Misiri, nĩgũkorwo Nofu gũkaanangwo, kwage kĩndũ, o na gũkire ĩhooru, gũtarĩ mũndũ wa gũgũtũũra. **20** “Bũrũri wa Misiri ũhaana moori njega mũno, no rĩrĩ, nĩ harĩ mbogo kanyarare ĩroka kũmũkĩrĩra, yumĩte mwena wa gathigathini. **21** Thigari cia mũcaara ĩria ĩri kuo ĩhaana ta njau cia gĩcegũ. O nao nĩmakagarũrũka more marĩ hamwe, matĩkahota gwĩtiiria, nĩgũkorwo mũthenya wa mwanangĩko nĩũkamakorerera, na nĩrĩo ĩhinda rĩao rĩa kũherĩthio. **22** Mũrurumo wa andũ a Misiri ũgaatũka ta wa nyoka rĩria ĩrethara, rĩria thũ ĩgooka ĩri na hinya; magagũkĩrĩra na mathanwa, o ta andũ maratema mĩti.” **23** Jehova ekuuga atĩrĩ, “Nĩmagatema mũtĩtũ wakuo, o na ũrĩ mũtumanu ũguo. Tondũ nĩ andũ aĩngĩ mũno gũkĩra ngĩgĩ, na matingĩtharĩka. **24** Mwarĩ ũcio wa bũrũri wa Misiri nĩgaconorĩthio, akaananganĩrwo kũrĩ andũ a mwena wa gathigathini.” **25** Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa ĩsraeli, ekuuga atĩrĩ: “Ndĩ hakuhĩ kũherĩthia Amoni ngai ya Thebesi, na Firaũni, na bũrũri wa Misiri na ngai ciakuo, na athamaki akuo, na arĩa othe mehokaga Firaũni. **26** Nĩngamaneana kũrĩ andũ arĩa mendaga kũmaruta muoyo, ndĩmaneane kũrĩ Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni na anene ake. No rĩrĩ, thuutha-inĩ bũrũri wa Misiri nĩgũgatũũrwo nĩ andũ rĩngĩ o ta tene,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **27** “Tĩga gwĩtĩgĩra, wee Jakubu ndungata yakwa: o nawe ĩsraeli-rĩ, ndũkamake. Tĩ-ĩtherũ nĩngakũhonokia ngũrutĩte kũndũ kũraya, njjaro ciaku ciume bũrũri ũria ciatahirwo ĩgĩtwarwo. Jakubu nĩngakorwo na thayũ na ĩgĩtĩrĩ rĩngĩ, na gũtĩrĩ mũndũ ũgaatũma acooke gwĩtĩgĩra.” **28** Jehova ekuuga atĩrĩ “Tĩga gwĩtĩgĩra, wee Jakubu ndungata yakwa, nĩgũkorwo ndĩ hamwe nawe. o na ĩngĩkaniĩnũkia ndũrĩrĩ ciothe kũria ndarekire mũtwarwo mũrĩ atahe-rĩ, wee ndĩgakũniina biũ, no rĩrĩ, nĩngakũherĩthia na kĩhoto; ndĩgakũreka ũthĩ o ũguo ũtahirĩthio.”

47 Īno nĩyo ndũmĩrĩri ya Jehova ĩria yakinyĩrĩre Jeremia ũria mũnabĩi, ĩkonĩi andũ a Filisti, Firaũni atanatharĩkĩra Gaza: **2** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Ta rora ũria kĩguũ kĩa maaĩ kĩroina na kũu mwena wa gathigathini; nĩgĩgũtũka ta rũũ rũyũru mũno, rũkoina. Megũtherera moĩnĩre bũrũri na kĩa gĩothe kĩrĩ kuo, na moĩnĩre matũũra-inĩ na arĩa matũũruga kuo. Andũ nĩmagakaya; arĩa othe maikaraga bũrũri ũcio makaarĩra na magĩrĩke, **3** maigua mũkubio wa mbarathi ĩgĩteng’era, na ĩnegene rĩa ngaari cia ita cia thũ ciao, o na mũrurumo wa magũrũ ma ngaari ĩcio. Maithe ma ciana matĩkehũgũra mateĩthie ciana ciao; moko mao magaikara o ũguo maregerete. **4** Nĩgũkorwo mũthenya nĩmũkĩnyu wa kũniina andũ a Filisti othe, na wa kweheria matĩgari mothe ma andũ arĩa mangĩeĩthia Turo na Sidoni. Jehova arĩ

hakuhi kwananga andũ a Filisti, acio maatigaire kuuma hũgũrũrũ-inĩ cia Kafitori. **5** Andũ a Gaza makeenjwo njuũrĩ macakae; Ashikeloni naku gũgaakira ki. Atĩrĩrĩ, inyuũ matigari maya mũrĩ kũo werũ-inĩ, mũgũtũũra mwĩtemangaga nginya-rĩ? **6** “Mũrarĩra mũkoooria atĩrĩ, ‘Wee, rũhiũ rwa njora rwa Jehova-rĩ, ũgũthĩ na mbere nginya rĩ ũngĩkaahurũka? Wĩcookie njora-inĩ; hurũka na ũkire o ru ũguo.’ **7** No rĩrĩ, rũngĩkĩhuurũka atĩa, o rĩrĩa arĩ Jehova ũrwathĩte, o rĩrĩa arĩwĩre rũtharĩkire Ashikeloni, o na kũu ndwere-inĩ cia iria?”

48 Ha ũhoro ũkonĩ bũrũri wa Moabi: Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli ekuuga atĩrĩ: “Wũ-ĩiya, nĩ ũndũ Nebo nĩgũkwanangwo-ĩ. Kiriathaimu nĩgũgaconorthio na gũtunyanwo; kĩgĩtiro kirĩa kĩrũmu nĩgũgaconorthio na kiharaganio. **2** Moabi gũtigacooka kũgaathĩrĩro rĩngĩ; kũu Heshiboni andũ nĩmagathugunda ũria megũgũũkĩrĩa, makoiga atĩrĩ: ‘Ŭkai, nĩtũniine rĩrĩrĩ rũu.’ O nawe itũũra rĩa Madimeni-rĩ, nĩũgakirio ki; rũhiũ rwa njora nĩrũgagũteng’eria. **3** Ta thikĩrĩria mbu iyo iroigwo kũu Horonaimu, mbu nĩ ũndũ wa kũniinanwo kũnene na mwanangiko. **4** Bũrũri wa Moabi nĩkonũhwo: ciana ciakuo cia ngenge nĩikaarĩra ciugĩrĩrie. **5** Marambata na njira ya gũthĩrĩ Luhithu, makĩrĩraga na ruo rũnene o magĩthiiga; marĩ njira-inĩ ya gũikũrũka Horonaimu nĩmaiguĩte kĩrĩro kĩa ruo ruumĩte ngoro nĩ ũndũ wa ũria kwanangĩtuo. **6** Mwĩthare! Honokiai mĩoyo yanyu, tuikai ta kahinga karĩ werũ-inĩ. **7** Tondũ wa ũria wee wĩhokete ciiko ciakuo na ũtonga waku-rĩ, o nawe nĩũgatahwo, nayo ngai irĩa itagwo Kemoshu nĩngatwarwo ithaamĩrio, irĩ hamwe na athĩnjĩri-ngai, o na anene a yo. **8** Mũniinani nĩagookĩrĩa itũũra o itũũra, na gũtĩrĩ itũũra rĩkahonoka. Gĩtuamba nĩgĩkaharaganio, naguo werũ ũria mwaraganu wanangwo, tondũ Jehova nĩwe ugĩte ũguo. **9** Itĩrĩriai Moabi cumbĩ, tondũ nĩrĩkonũhwo; matũũra makuo nĩmagakira ihooru, kwage mũndũ o na ũmwe ũngĩmatũũra. **10** “Kũrumwo-rĩ, nĩ mũndũ ũria ũkũrũta wĩra wa Jehova arĩ na ũgũũtal Kũrumwo-rĩ, nĩ mũndũ ũria ũkũgĩrĩrĩria rũhiũ rwake rwa njora gũita thakame! **11** “Moabi atũũrĩte agaacĩre kuuma arĩ mwĩthĩ, ta ndibei irĩa iĩkeerete, ikarika kĩnyita itarĩ nyonoriane; we ndarĩ aatahwo agatwarwo bũrũri ũngĩ. Nĩ ũndũ ũcio mũcamo wake no ta ũria warĩ tene, naguo mũtarariko wake ndũrĩ wagarũrũka. **12** No matukũ nĩmarooka, rĩrĩa ngaatũma andũ arĩa monoranagia moke, nao mamuonorerie thĩ; matĩge ndigithũ ciake irĩ therĩ, na moragaande nyũngũ ciake,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **13** “Hĩndĩ iyo Moabi nĩagaconoka nĩ ũndũ wa ngai irĩa itagwo Kemoshu, o ta ũria nyũmba ya Isiraeli yaconokire, rĩrĩa meehokete Betheli. **14** “Mwakĩhota atĩa kuuga atĩrĩ, ‘thũũ tũrĩ njamba irĩ hinya, andũ marĩ ũrũme ita-inĩ?’ **15** Moabi nĩgũkanangwo na matũũra makuo matharĩkĩrwo; aanake ake arĩa ega mũno magaikũrũka rĩrĩraganĩro-inĩ makooragwo,” nĩguo Mũthamaki ekuuga, o we ũria wĩtagwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **16** “Kũgũga kwa Moabi nĩgũkĩnyu; mũtino wake nĩũgũũka o na ihenya. **17** Mũcakairei inyuũ arĩa othe mũtũũraga mũmũthĩrũrũkĩrĩa, inyuotho arĩa mũũũ ngumo yake; ugai atĩrĩ, ‘Kai rũthanju rwa ũnene

nĩrunĩkangu-ĩ! Kai mũthĩgi ũria ũrĩ riiri nĩmunangĩku-ĩ!’ **18** “Harũrũka mwẽhere riiri-inĩ ũcio wanyu, mũũkare thĩ kũria kũng’aru, inyuũ atũũri a kũu kwa Mwarĩ wa Diboni, nĩgũkorwo ũria ũkaananga Moabi nĩakamũũkĩrĩa, aharaganie matũũra manyu marĩa mairĩgĩre na hinya. **19** Rũgamai mũkĩra-inĩ wa barabara mwĩrorere, inyuũ arĩa mũtũũraga Aroeri. Hooyai kĩrĩra harĩ mũndũ ũcio ũrethara, o na harĩ mũndũ-wa-nja ũcio ũroora, mũmoorie atĩrĩ, ‘Kai gwĩkĩte atĩa?’ **20** Moabi nĩmũconorthie, nĩ ũndũ nĩmũhehenje. Kayũrũrũkai na mũrĩre! Heanai ũhoro ũcio kũu Arinoni, atĩ Moabi nĩ mwanange. **21** Matũũro ma ciira nĩmakĩnyĩte bũrũri-inĩ ũria mwaraganu: magakinya Holoni, na Jahaza, na Mefaathu, **22** na magakinya Diboni, na Nebo, na Bethi-Dibilathaimu, **23** na magakinya Kiriathaimu, na Bethi-Gamuli, na Bethi-Meoni, **24** na magakinya Keriothu, na Bozara: ĩ, nginya matũũra mothe ma Moabi, marĩ kũraya na marĩ gũkũhĩ. **25** Rũhĩa rwa Moabi nĩrũrengetwo; guoko gwake nĩ kuunĩtuo,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **26** “Mũheei njoohi anyue arĩto, tondũ nĩang’athĩrie Jehova. Moabi nĩarekwo egaragarie matahiko-inĩ make; nĩarekwo atuĩke kĩndũ gĩa gũthekererwo. **27** Gĩthĩ Isiraeli ndatuĩkĩte kĩndũ gĩa gũthekererwo nĩwe? Kai anyiĩtirwo arĩ gatagati ka aĩci, atĩ nĩkĩo ũnagia kĩngoo nĩkũmũnyarara, rĩrĩa rĩothe ũkwaria ũhoro wake? **28** Tiganĩriai matũũra manyu mũgatũũre ndwaro-inĩ cia mahiga, inyuũ arĩa mũtũũraga Moabi. Tuikai ta ndutura irĩa iyakagĩra gĩtara mũromon-inĩ wa ngurunga. **29** “Nĩtũguĩte ũhoro wa mwĩtũũro wa Moabi, ũria aarĩ mwĩkĩrĩri na akeyona, tũkaigua ũhoro wa mwĩtũũro wake o na mwĩtũũgĩrio, o na tũkaigua ũhoro wa mwĩgaaatho wa ngoro yake. **30** Nĩnjũũũ rĩng’athio rwake, no nĩ rwa tũhũ, naguo mwĩraho wake ndũrĩ ũndũ ũhingĩtie,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **31** “Nĩ ũndũ ũcio nĩndĩrarĩria Moabi, nĩ Moabi guothe ndĩrarĩria, ndĩracakaĩra andũ a Kiri-Haresethi. **32** Nĩndĩrarĩria nĩ ũndũ wanyu, o ta ũria Jazeri arĩraga, inyuũ mĩthabibũ ya Sibima. Honge cianyu itambũrũkĩte igakinya iria-inĩ; itambũrũkĩte nginya iria-inĩ rĩa Jazeri. Mũniinani nĩagũũrĩre matunda maku marĩa meeru, o na akagwĩra thabibũ. **33** Gikeno na gũcanjamũka nĩthĩrĩte kũu mĩgũnda-inĩ ya matunda, o na kũu mĩgũnda-inĩ ya Moabi. Nĩndũmĩte ndibei yage ihĩhĩro-inĩ ciayo; gũtĩrĩ mũndũ ũhĩhaga thabibũ kuo arĩ na mbugĩrĩrio ya gikeno. O na gũtuika nĩ kũrĩ na mbugĩrĩrio, ti mbugĩrĩrio cia gikeno. **34** “Mĩgamũ ya kĩrĩro kĩa ũraiguuo kuuma Heshiboni o nginya Eleale na Jahazu, na kuuma Zoari o nginya Horonaimu na Egilathu-Shelishiya, tondũ o na maaĩ ma Nimurimu nĩmahũite. **35** Kũu Moabi nĩnganiina arĩa othe marutagĩra maruta kũndũ kũria gũtũũgĩru, na magacĩnĩra ngai ciao ũmũba,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **36** “Nĩ ũndũ ũcio ngoro yakwa nĩracakaira Moabi, nganĩrĩa o ta mũtũrĩrũ; iracakaya yanĩrĩre ta mũtũrĩrũ nĩ ũndũ wa andũ a Kiri-Haresethi, tondũ ũtonga ũria megĩrĩre nĩmũthĩru biũ. **37** Mĩtwe yotho nĩmĩenje na nderu ciothe cikenjwo; guoko guothe nĩgũteme, na njohero o yotho ihumbĩtuo na nguo ya ikũnia. **38** Nyũmba-igũrũ guothe kũu Moabi, o na kũu iwanja-inĩ cia mũngĩ, gũtĩrĩ ũndũ ũngĩ tĩga o gũcakaya, nĩgũkorwo nĩnjũragĩte Moabi o ta ndigithũ ya rĩũmba

iria itangjendela ni mündü,” üguo niguu Jehova ekuuga. **39** “Hi! Kañ nikumomore-! Kañ nimararira-! Kañ Moabi niahündükite na thootha ni thoni-! Moabi atuükite kindü gĩa güthekererwo, na agatuika kindü kirí magigi harí aría othe mamüriigiicirie.” **40** Jehova ekuuga atiri: “Atiriri! Nderi niñracuuhika, itambürükitie mathagu mayo igürü ría Moabi. **41** Keriotho niğügütunyanwo, nacio ciitho iria cia hinya kuo itahwo. Müthenya ücio-rí, ngoro cia njamba iria iri hinya cia Moabi igaatuika ta ngoro ya mündü-wa-nja akírümwo. **42** Moabi niakaniinwo atige gütuika rüriri ringi, tondü niang’athirie Jehova. **43** Inyui andü a Moabi, guoya, na kügüa marima, o na kügwatio na mitego nicio imweteire, ” üguo niguu Jehova ekuuga. **44** “Üria wothe ükooora ni ündü wa guoya, ücio akaagüa irima, nake üria ükaahaica oime irima-rí, akaagwatio ni mütego; ni ündü niğütüma Moabi akinyirwo ni mwaka wa küherithio,” üguo niguu Jehova ekuuga. **45** “Andü aría metharite makoorira ciiruru-ini cia Heshiboni matiri na üteithio, niğükorwo mwaki niümüte Heshiboni, rüririmbí rükoima gatagati ka Sihoni; rüracina mothiu ma Moabi, na rügacina ciongo cia acio merahaga makarehe ngüü. **46** Wee Moabi, kañ üri na haaro-! Andü a Kemoshu niianiine; aanake aku manyiitwo niğwate magathaamio nao airitu aku magatahwo. **47** “No riri, niñgacookia ügaaciru wa Moabi matuku-ini maria magooka,” üguo niguu Jehova ekuuga. Hau niho müthia wa ituiro ría Moabi.

49 Ühoro ükonii andü a Amoni: Jehova ekuuga atiri: “Kañ Isiraeli atari na aanake? Ndarí na andü a kümügaya? Ni kii giğitümüte Moleku egwatire bürüri wa Gadi? Ni kii giğitümüte andü ake matüüre matüüra-ini makuo?” **2** Jehova ekuuga atiri, “No riri, matuku niमारooka riria ngoigithia mbu ya mbaara ya güükirira Raba kuu kwa andü a Amoni; nakuo gügaatuika hiba ya mwanangiko, natuo tütüüra türia tükürigiicirie tücinwo na mwaki. Händi iyo niguu Isiraeli akaingata andü aría maamüngafite,” üguo niguu Jehova ekuuga. **3** “Wee Heshiboni, girika, niğükorwo Ai ni kwanange! Rirai, inyui mütüüraga Raba! Mwihumbei nguo cia makünia mücakae; Teng’eraí üü na üü kuu thingo-ini ciakuo, niğükorwo Moleku niөгütahwo atwarwo bürüri üngi, hamwe na athinjiri-ngai na anene ake. **4** Ni kii giğümaga wirahire ituamba ciaku, ükeraha ni ündü wa ituamba ciaku icio noru müno? Wee mwarí üyü ütarí mwihokeku, wee ütüürite wihokete ütonga waku ükiugaga atiri, ‘Nüü üngitharíkira?’ **5** Niñgäkürehithiria imakania kuuma küri aría othe makürigiicirie,” niguu Mwathani ekuuga, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe. “Andü othe anyu niñmakaingawo, na gütikagía na mündü wa gücookereria andü acio mahurunjúkíte. **6** “No riri, thootha-ini niñgacookia ügaaciru wa andü a Amoni,” üguo niguu Jehova ekuuga. **7** Ha ühoro ükonii Edomu: Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri: “Kañ gütarí na üügí ütigarite kuu Temani? Kañ kirira giñhirite harí andü aría akuuku? Kañ üügí wao übuthite biü? **8** Garürikai mwithare, müthii mükehithe thüini wa ngurunga iria ndiku, inyui aría mütüüraga kuu Dedani, tondü niñgarehithiria Esaü mwanangiko

riria ngaamüherithia. **9** Agethi a thabibü mangüka küri we-rí, giñhí to matigie tüthabibü tünini? Aici mangüka ütükü-rí, giñhí matigiüia o indo iria imabataritie? **10** No riri, niñ niñgaguüria Esaü niguu atigwo njaga, niñgaguüria ciñhitho ciake, niguu ndakanacooke kuona gwa kwihitha. Ciana ciake, na andü a nyumba yao, na andü a ituüra riake niñmakaniinwo, na o nake ndagatigara. **11** Ndigirai ciana cianyu na ggoriai; niñgagitira niyo yacio. Atumia anyu a ndigwa müreke o nao manjihoke.” **12** Jehova ekuuga atiri: “Küñgikorwo aría mataagüriirwo künyuüra giñkombe kuu no nginya makinyüire-rí, wee üngiküaga küherithio niki? Ndüri händi ütakaherithio, no riri, no nginya ügaakinyuüra.” **13** Jehova ekuuga atiri: “Ngwihita niğweweta rüüwa riakwa, njuge atí Bozara gügaatuika kindü kwanangiku na küri magigi, gwa kümenwo na gwa künyitwo ni kirumi; namo matüüra makuo mothe magatüüra marí manangiku nginya tene.” **14** Niñjiguite ndümürii kuuma küri Jehova: Atí niätüümiré müreke athii küri ndüriri, agaciire atiri, “Ünganai müriharikire! Arahukai mükarüte mbaara!” **15** “Riu niñgükünyiihia müno gatagati-ini ka ndüriri, ndüme ünmenwo ni andü. **16** Guoya üria ütümaga andü magwitiğire na mwitüü wa ngoro yaku-rí, niñküheenetie, o wee ütüüraga thüini wa ngurunga cia ndwaro cia mahiga, o na ügaikaraga tücümürü igürü twa karíma. O na üngigaa itara igürü müno ta cia nderi, ngaaküruta kuo, ngüharürükie,” üguo niguu Jehova ekuuga. **17** “Edomu gügaatuika kindü gwa kümakania; aría othe makaahitükira kuo niñmakamaka na makünyürürie, ni ündü wa üria gügaakorwo kwanangitwo. **18** O ta üria Sodomu na Gomora kwang’auranirio, hamwe na matüüra maria maariganitie namo, atí gütiri mündü üngitüüra kuo; gütiri mündü ügaakooa gütüüra kuo,” üguo niguu Jehova ekuuga. **19** “O ta mürüüthi üükite kuuma ihinga-ini cia Jorodani, ügakinya üriithio-ini üria münoru-rí, noguo ngaingata Edomu oime bürüri-ini wake o rimwe. Nüü üthuuritwo wa küruta wira ücio niğeeetha ndimütue wa küürügamirira? Nüü üngi ühaana ta nii, na nüü üngihota küngararia? Niñ niñ mürüüthi ürikü üngikihota küregana na nii?” **20** Ni ündü ücio, ta thikiririai, müigüe üria Jehova athugundite gwika Edomu, o na üria atüite gwika aría matüüraga Temani: Aría anini thüini wa rüüru rüu rwa mbüri magaaakururio matwarwo kindü küraya; niakaniina üriithio wao üthire biü ni ündü wao. **21** Thi niñkainainio ni mürorumo wao makigüa thi; kayü ga kiriro kiao gakaiguu o nginya Iria Itune. **22** Atiriri! Nderi niñkombüka na icuuhike, itambürükitie mathagu mayo igürü ría Bozara. Müthenya ücio-rí, ngoro cia njamba iria iri hinya cia Edomu igaatuika ta ngoro ya mündü-wa-nja akírümwo. **23** Ha ühoro ükonii Dameski: “Hamathu na Aripadi niñmaku, ni ündü niñmaiguite ndeto njüru. Niñmoritwo ni hinya, makaagaaga ta maaí ma iria. **24** Dameski niñrüritwo ni hinya, nao andü a rüo makahündüka meethare, riñyüritwo ni küinaina; andü a rüo manyiitwo ni ruo rwa ngoro na kieha, ruo ta rwa mündü-wa-nja akírümwo. **25** Ni kii giğitümüte ituüra riria riri ngumo riage gütiğaniirio, o ituüra rüu ringenagía? **26** Ti-itherü, aanake a rüo niñmakaründwo barabara-ini ciarü; thigari ciakuo ciothe igaakirio ki

mūthenya ūcio.” ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **27** “Nīngacina thingo cia Dameski; naguo mwaki ūcio nīugaacina cīgīfiro cia Beni-Hadadi.” **28** Ūhoro ūkonīi Kedari, o na mothamaki ma Hazoru, marīa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni aatharīkīre: Jehova ekuuga atīri: “Arahūkai mūtharīkīre Kedari, na mūniine andū acio a mwena wa Irathīro. **29** Hema ciao na ndūuru ciao cia mbūri nīgatahwo; ciandarūa ciao nīgakuuo, hamwe na indo ciao ciothe, na ngamīra ciao ciothe. Andū nīmakanīrīra, mameere atīri, ‘Kīmakō kīnene kīumanīte na mīena yothel’ **30** “Mwīthareī narua! Ikarai thīnī na ngurunga iria ndiku, inyuī mūtūūruga kūu Hazoru. Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni nīaciirīre kūmūkīrīra; nīathugundīte ūrīa ekūmūkīrīra,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **31** “Arahūkai mūtharīkīre rūrīrī rūu rūtūūrīte rūgaacīre na rūhooreire, o rūu rūtūūrīte rūrī na thayū, rūrīrī rūteehingagīra na ihingo kana rūkeirīgīra na igera; andū aruo matūūruga marī oiki,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **32** “Ngamīra ciao īgaatuika cia gūtahwo, nacio ndūuru icio ciao nyingī cia ng’ombe ituīke cia ndaho. Arīa marī kūdū kūraya nīngamahurunjīra mīena yothel īrīa yumaga rūhuho. na nīngamarehithīria mwanangīko kuumā mīena yothel,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **33** “Hazoru gūgaatuika ūtūūro na mbwe, gūtūūre gūkīrīte ihooru nginya tene. Gūtīrī mūdū ūgaatūūra kuo; gūtīrī mūdū ūgaikara kuo.” **34** Ino nīyo ndūmīrīri ya Jehova īrīa yakinyīrīre Jeremia ūcio mūnabīi ikonīi Elamu, o kīambīrīria-inī kīa wathani wa Zedekia mūthamaki wa Juda: **35** Ū ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: “Atīrīrī, nīngoinanga ūta wa Elamu, ūrīa arī guo kīhumo kīa hinya wao. **36** Nīngarehithīria andū a Elamu huo iria inya ciumaga mīena īrīa īna ya īgūrū; ngaamahurunjīra na kūu huo icio inya ciumaga, na gūtīrī rūrīrī o na rūmwe andū acio aingate a Elamu matakoorīra. **37** Nīngahēhenja Elamu maitho-inī ma thū ciao, marī o mbere ya andū arīa macaragia kūmaruta muoyo; nīngamarehithīria mwanangīko, o na marakara makwa mahīū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Ngaamateng’eria na rūhīū rwa njora nginya ndīmāniine bīū. **38** Nīngaiga gītī gīakwa kīa ūnene kūu Elamu, na niine mūthamaki wakuo o na anene akuo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **39** “No rīrī, nīngacookia ūgaacīru wa Elamu matukū-inī marīa magooka,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

50 Ino nīyo ndūmīrīri īrīa Jehova aarīre na kanua ka Jeremia ūcio mūnabīi, ūhoro ūkonīi Babuloni na andū a būrūrī wa Babuloni: **2** “Anīrīrai na mūhunjanīre ūhoro ndūrīrī-inī, haandai kībebero na mūhunjanīre ūhoro wakīo; mūtīkamahithe ūndū, no mūmeere atīrī, ‘Babuloni nīgūgūtūnyanwo; Beli nīgūconorithio, nayo Merodaki īiyūrwo nī kīmakō. Mīhianano yakuo nīngaconorithio, na mīhianano yao nīkaiyūrwo nī guoya.’ **3** Tondū rūrīrī rūmīte mwena wa gathīgathini nīrūkāmūtharīkīra, na rwanange būrūrī wake. Gūtīrī mūdū ūgaatūūra kuo; andū nīmakoora o hamwe na nyamū. **4** “Matukū-inī macio, na ihinda-inī rū, andū a Isiraēli na andū a Juda hamwe nīmagathīi macarie Jehova Ngai wao makīrīraga,” ūguo nīguo Jehova

ekuuga. **5** “Nīmakoorīrīra njīra ya gūthī Zayuni, na magarūrūke, merekeirie mothīū mao kuo. Nīmagooka meeohanie na Jehova, na marīkanire kīrīkanīro gīa gūtūūra tene na tene kīrīa gītāgacooka kūrīganīra. **6** “Andū akwa makoretwo marī ng’ondū cīūrīte; arīithi ao nīmamahītīthīte njīra, na magatūma morūūre irīma īgūrū. Nao morūūrīte kuuma kīrīma-inī nginya karīma-inī, makariganīrwo nī kūrīa ūhurūko wao ūrī. **7** Ūrīa wothe wamoonire akimatambuura; thū ciao īkiuga atīrī, ‘Ithūī tūtīrī na ihītīa, nī ūndū nīmehīurie Jehova, ūrīa arī we ūrīithio wao wa ma, o we Jehova, mwīhoko wa maithe mao.’ **8** “Mwīthareī muume Babuloni; eherai būrūrī wa andū a Babuloni, na mūtūūke ta thenge iria itongoragia rūuru rwa mbūrī. **9** Nīgūkorwo nīngarahūra ūguano wa ndūrīrī nene, ciumīte būrūrī wa gathīgathini cīkūrīre Babuloni. Nūkarūgama handū ha cio irīkūrīre na īgūtūnyane, kuuma mwena ūcio wa gathīgathini. Mīguī yao īgaatuika ta īrīa ya njamba njoorua, iria itacookaga moko matheri. **10** Nī ūndū ūcio Babuloni nīgūgatahwo; andū othe arīa magaagūtaha nīmagakuaa indo cia kūmaigana,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **11** “Tondū nīmūkenete na mūkarūthīa, inyuī arīa mūthaha īgai rīakwa, tondū mūgūtūūha ta moori ikīraanga ngano ikīmīhūūra, na mūkaania ta mbarathi cia njamba, **12** nyina wanyu nīagaconoka mūno; we ūcio wamūciarire nīagaconorithio. Nīwe ūgaakorwo arī mūnini mūno ndūrīrī-inī, atūīke ta werū, na ta būrūrī mūng’aru, o na ta werū wa mūthanga. **13** Tondū wa marakara ma Jehova, būrūrī ūcio ndūgacooka gūtūūrwo nī andū, no rīrī, nīgūkīra gūgaakīra ihooru bīū. Andū arīa othe makaagerera kūu Babuloni nīmamakaka, na manyūrūre kūdū kūu tondū wa ūrīa gūgaakorwo kwanangūtwo. **14** “Mwīhaarīre mūthīūrūkīrīre Babuloni, inyuothe arīa mūgeetaga ūta. Rīrathe! Mūtīgatīgie mīguī, nīgūkorwo nīrīthīurie Jehova. **15** Rīugūrīriei kuuma na mīena yothel Nīrīneanīte rīo rīene, mīthīringo yarīo nīgwīte, na thingo cīarīo nīimomokete. Nīgūkorwo rīrī nīrīo irīhīria rīa Jehova-rī, mwīrīhīriei harī rīo; rīkei o ta ūrīa rīaneeka andū arīa angī. **16** Eherai ūrīa ūhaandaga kūu Babuloni, na ūrīa ūgethaga na rūhīū rwake hīndī ya magetha. Tondū wa rūhīū rūu rwa njora rwa mūhīnyanīrīria-rī, o mūdū nīacooke kūrī andū ao, o mūdū nīorīre būrūrī wa kīumbe. **17** “Isiraēli ahaana ta rūuru rūhurūnjūkīte, rūteng’eretio nī mīrūūthī. Mūthamaki wa Ashuri nīwe warī wa mbere kūmūtambuura; wa kūrīgīrīra kūmūhehenja mahīndī-rī, aarī Nebukadinezaru, mūthamaki wa Babuloni.” **18** Nī ūndū ūcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraēli, ekuuga atīri: “Nīngaherithīa mūthamaki wa Babuloni na būrūrī wake, o ta ūrīa ndaaherithīre mūthamaki wa Ashuri. **19** No nīngacookia Isiraēli ūrīithio-inī wake mwene, nake akaarīthagīria kūu Karimeli na Bashani; akaarītaga akahūūna kūu irīma-inī cia Efrīaimu, na cia Gīleadī. **20** Matukū-inī macio, o ihinda-inī rī-rī, ihītīa rīa Isiraēli nīrīgathūhūrio, no rītīkoneka, o na mehīa ma Juda mathuthūrio, no matīkooneka, nīgūkorwo matīgari marīa ngaahonokia nīngamarekera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **21** “Tharīkīrai būrūrī wa Merathaimu, mūkūrīre arīa matūūruga Pekodī. Mateng’eriei, na mūmoorage,

mūmaniine biū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. “Īkai ūria wothe ndīmwithāte. 22 Kūrī nā mbugīrīrio ya mbaara būrūri-inī ūcio, nayo nī mbugīrīrio ya kūniinanwo kūnene! 23 Nyondo ūria itūūrīte ihūūruga thī yothe-rī, kā nīyanangitwo, īgathethereka-ī! Kā Babuloni nīgūkirīte ihooru gatagatī-inī ka ndūrīrī-ī! 24 Ndaakwambiire mūtego, wee Babuloni, nawe ūkīgwatio nīguo ūtekūmenya; wakoreirwo, ūkīnyitwo tōndū wa gūkararia Jehova. 25 Jehova nāhingūrīte harīa aigaga indo ciake cia mbaara, akaruta indo icio cia mbaara cia mang’ūrī make, nīgūkorwo Mwathani Jehova Mwene-Hinya-Wothe arī na wīra wa kūruta kūu būrūri-inī wa andū a Babuloni. 26 Ūkai mūgūtharīkire muumite kūdū kūrāya. Tharīa makūmbī makuo; gūcookanīrīrie irūndo ta cia hība cia ngano. Kwanangei biū, na mūtīgatīgie matigari kuo. 27 Ūragai tūtegwa twakuo tuothe, tūkūrūkiei tūgathīnjo! Kā marī na haaro-ī! Nīgūkorwo mūthenya watuo nīmūkinyu, ihinda rīatuo rīa kūherithio. 28 Ta thīkīrīriai mūgie arīa moorīte na arīa metharīte makoima būrūri wa Babuloni, makūmbūra marī kūu Zayuni ūria Jehova Ngai witū erihīrie, akerihīria nī ūndū wa hekarū yake. 29 “Ītai aikia a mīguī mokīrīre Babuloni, o arīa othe mageataga ūta. Ambaa hema mūgūthīūrūkīrie; mūtīkareke mūdū na o ūmwe warīo oore. Rīrīhei kūringana na cīko ciarīo; o ta ūria rīaneeka andū angī-rī, rīkiei o ta guo. Nīgūkorwo nīring’athīrie Jehova, o we Ūria Mūtheru wa Isiraēli. 30 Nī ūndū ūcio, aanake aarīo nīmakaagūa njīra-inī cia itūūra; thigari ciarīo ciothe nīgakīrio kī mūthenya ūcio,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 31 “Atīrīrī, nīngūkīrīrie, wee mwītīi ūyū, nīgūkorwo mūthenya waku nīmūkinyu, o rīo ihinda rīaku rīa kūherithio,” ūguo nīguo Mwathani, o we Jehova-Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga. 32 “Mwītīi ūcio nīakahīngwo agwe, na gūtīrī mūdū ūkaamūkīria; nīngagwatia matūūra makuo mwaki, naguo nīūgaacina arīa othe mamūrīgiicīrie, maniinwo biū.” 33 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī, “Andū a Isiraēli nīmahinyīrīrio, o ūndū ūmwe na andū a Juda. Arīa othe maamatahīre nīmamarūmitie mūno, makarega kūmarekia mathī. 34 No rīrī, Mūkūūrī wao arī na hinya; Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīrīo rīitwa rīake. Nīakamarūrīra na kīyo ciira-inī wao, nīguo atūme būrūri wao ūgie na ūhurūko, no aagithie arīa matūūruga Babuloni ūhurūko.” 35 Jehova ekuuga atīrī: “Harī na rūhīū rwa njora rwa gūkīrīra andū a Babuloni, rūkīrīre arīa matūūruga Babuloni, na rūkīrīre anene na andū arīa ogī akuo! 36 Rūhīū rwa njora rūgookīrīra anabīi akuo a maheeni, nao matūike irīmū. Nīngī rūhīū rwa njora nīrūgookīrīra njamba ciaku iria irī hinya, nacio nīkaiyūrwo nī kīmako kīnene. 37 Rūhīū rwa njora rūgookīrīra mbarathi, na ngaari cia ita, na andū a ndūrīrī arīa marī ita-inī rīake, nao matūike ta andū-a-nja. Nīngī rūhīū rwa njora nīrūgookīrīra indo ciao iria cia bata ciigītwo igūna-inī ciao, nacio nīgatahwo. 38 Nīgūkaara rīa rīa kūhūithia maafī makuo! Namo nīmakaahūa biū. Nīgūkorwo ūcio nī būrūri ūiyūrīte ngai cia mīhianano, nao andū akuo nīmagūrūkītio nīyo. 39 “Nī ūndū ūcio nyamū cia werū-inī na hiti nīcio igaatūūruga Babuloni, na kūu no kuo gūgaatūrwo

nī ndundu. Gūtīgacooka gūtūūrwo nī andū o na kana gūikarwo nī andū, nginya njjarwa na njjarwa. 40 O ta ūria Ngai aang’auranīrie Sodomu, na Gomora, o hamwe na matūūra marīa maariganītie namo-rī, ūguo noguo gūtārī mūdū ūgaatūūra kuo; gūtīrī mūdū ūgaikara kuo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. 41 “Atīrīrī, mbūtū ya ita nī ūroka yumīte mwena wa gathīgathini; rūrūrī rūnene, na athamaki aīngī nīmārahūrītwo kuuma ituri-inī cia thī. 42 Marooka marī na mota na matimū mao; nao nī andū ooru, na matārī tha. Mūrurumo wao nī ta mūrurumo wa ndīhū cia maafī ma iria, magūka mahaicīte mbarathi ciao; mokīte meyarīrie wega mbaara-inī nīguo magūtharīkire, wee Mwārī ūyū wa Babuloni. 43 Mūthamaki wa Babuloni nīaiguīte ūhoro wao, namo moko make makoorwo nī hinya. Nīanyiitwo nī ruo rūnene ngoro-inī yake, na ruo ta rwa mūdū-wa-nja akīrūmwō. 44 O ta mūrūūthi ūkīte kuuma ihinga-inī cia Jorodani ūgakinya ūrīthio-inī ūria mūnoru-rī, ūguo noguo ngaingata Babuloni, oime būrūri-inī wake o rīmwe. Nūū ūcio ūthuurītwo wīra ūcio nīgeetha ndīmūtue wa kūrūgamīrīra? Nūū ūngī ūhaana ta nī, nīngī-rī, nūū ūngīhota kūngararia? Nīngī nī mūrūithi ūrīkū ūngīhota kūregana na nīi?” 45 Nī ūndū ūcio, thīkīrīriai mūgie ūndū ūria Jehova athugundite wa gūkīrīra būrūri wa Babuloni, o na ūria atuīte gwika būrūri wa andū a Babuloni: Arīa anini rūūru-inī magaakururio, matwarwo kūdū kūrāya; nīakananga ūrīthio wao ūthire biū nī ūndū wao. 46 Mūrurumo wa Babuloni gūgītawo nīūgathingitha thī; kayū ga kīrīro giakuo nigakaiguwo ndūrīrī-inī.

51 Jehova ekuuga ūū: “Atīrīrī, nīngarahūra roho wa mūniinani, ūkīrīre Babuloni, o na andū a Lebi-Kamai. 2 Nīngatūma andū a kūngī mathī Babuloni magakūhurunje ta ūria mūūngū ūmbūrāgwō ihuhiro-inī, na manange būrūri ūcio ūtīgwō ūtarī kīndū; makaūkīrīra kuuma mīena yothe, mūthenya ūcio waguo wa mwanangiko. 3 Mūtīkanareke mūkia wa mīguī ageete ūta wake, kana ehumbe nguo ciake cia ita. Mūtīgacāre aanake akuo; anangai mbūtū ciake cia ita, mūciniine. 4 Makaagūa thī moragītwo kūu Babuloni, magurarītio nguraro cia gīkūū kūu barabara-inī ciakuo. 5 Nīgūkorwo Isiraēli na Juda matitirīkitwo nī Ngai wao, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o na gūtūika būrūri wao ūiyūrītwo nī mahītia maitho-inī ma ūcio Mūtheru wa Isiraēli. 6 “Mwīthareī muume kūu Babuloni! Ūrai mūhonokie mīoyo yanyu! Mwīthareī mūtīkaniinanīrio nakuo nī ūndū wa mehīa makuo. Nī ihinda rīa Jehova rīa kwīrīhīria; agaakūrīha o kīrīa gīkwagīrīre. 7 Babuloni kwahaanaga ta gīkombe gīa thahabu kīrī guoko-inī kwa Jehova; nakuo gūgītūma thī yothe ihaane ta rītītwo nī njoohi. Ndūrīrī nīciyaniuire ndibeī yakuo; nī ūndū ūcio rīu ihaana ta igūrūkīte. 8 Babuloni nīgūkūgūa o rīmwe na kūhehenjwo. Kūrīrīre! Rehei ndawa ya kūniina ruo rwakuo; hīhi kwahota kūhona. 9 “Nītūngīahonīrie Babuloni, no rīrī, gūtīngīhonio. Nītūgūtīgei, na o mūdū acooke būrūri wake kīumbe, nīgūkorwo itūiro rīakuo rīkinyīte o matu-inī, rīambatīte o nginya watū-inī marīa mairū. 10 “Jehova nīonanītie ūthīngu wātū; ūkai tūthī ūtūkoimbūrīre Zayuni maūdū

maría Jehova Ngai witú ekíte.’ **11** “Noorai míguí, oyai ngo! Nígúkorwo Jehova níarahúrite athamaki a Amedi, ní undú níaciiríre kúniina Babuloni. Jehova níekwiríhíria harió, eríhírie maíndú maría meekirwo hekarú yake. **12** Haandai bendera kúrigania na thingo cia Babuloni! Ongereraí agítírí, igai arangírí, múhaarírie andú a kúhithúkíra njíra-iní! Jehova níekúhingia úria aciiríre gwíka, ahingie uuge wake wa kúrúmiríro, wa gúúkíríra andú a Babuloni. **13** Wee útúúraga gúkuhí na njúúí nyingí, na úkeigíra indo nyingí igíina-iní ciaku-rí, ithíríro riaku ní ikinyu, ní ihinda riaku ría kweherio. **14** Jehova Mwene-Hinya-Wothe níehítíte akígwetaga ríitwa riake, akoiga atírí: Ti-itherú níngatuma úkúíríro ní andú aingí o ta mírumbí ya ngígí, nao makuuígírírie ní undú wa gúkuhoota. **15** “Níwe wombire thí na undú wa hinya wake; ningí akíthaanda thí na úügí wake, na agítambúrúkia matu mairú na undú wa úmenyo wake. **16** Híndí íría agúúthúka-rí, maaí maría marí igúrú matu-iní nímarurumaga; níwe útúúraga thaatú wambate na igúrú kuuma iturí ciothe cia thí. Atúmaga rúheni rúuke rúrehaníte na mbura, na akahingúríra rúhuho ruume makúmbí-iní make. **17** “Andú othe nímagíte meciiría na makaaga úmenyo, nake múturi wa thahabu o wothe níanonoríhítio ní míhianano íyo yake. Ní undú míhianano íyo yake ní ya maheeni; ndírí mihúmú thíiní wayo. **18** Ndirí kíene, ní indo cia kúnyararwo; narío ihinda ríayo ría gúciiríthio riakinya-rí, níngathira biú. **19** We úcio Rúgáí rwa Jakubu ndatarí tayo, nígúkorwo níwe Múúmbi wa indo ciothe, o hamwe na múhíríga úria eegwatíríe útúike igai riake; Jehova Mwene-Hinya-Wothe níríro ríitwa riake. **20** “Níwe njígúma yakwa ya ita, na nowe kíndú gíakwa kía mbaara: níwe húthagíra kúhehenja ndúrírí, na ngatúmíra hinya waku kúniina mothamaki. **21** Níwe húthagíra kúhehenja mbarathi na múmíhaici, ngakúhúthíra kúhehenja ngaari ya ita na múmitwari, **22** ngakúhúthíra kúhehenja mündú múrúme na mündú-wa-nja, ngakúhúthíra kúhehenja mündú múkúru na úria mwíthí, o na ngakúhúthíra kúhehenja mwanake na múírúti, **23** Ngakúhúthíra kúhehenja múrúthi na rúúru rwake rwa mbúri, ngakúhúthíra kúhehenja múrúmi na ndegwa ciake cia kúrúma, o na ngakúhúthíra kúhehenja abarúthi na anene. **24** “Na rírí, Babuloni na aría othe matúúraga Kalidei, ngamacookereria úúru wao múkúúonagíra, úúru wothe úria maaneka kúu Zayuni,” úguo níguo Jehova ekuuga. **25** “Níngúgúúkíríra wee kíríma gíkí gía kúniinana, wee úniinaga thí yothe.” úguo níguo Jehova ekuuga. “Níngúgútambúrúkia guoko ngúúkíríre, ngúgaragarie ngúrute ndwaro-iní cia mahiga, na ndúme útúike ta kíríma gícinítwo ní mwaki. **26** Gútírí ihiga ríkarutwo haríwe rítuíke ría koine, o na kana ihiga o ríothe ría múthingi, ní undú úgútúúra úkíríte ihooru nginya tene,” úguo níguo Jehova ekuuga. **27** “Haandai bendera búúrú-iní, huhai karumbeta ndúrírí-iní! Thagathagai ndúrírí ikahúúrane nake; itai mothamaki maya meturaníre, mamúúkíríre: mothamaki ma Ararati, na Mini, na Ashikenazu. Múigírei múnene wa ita wa kúmúúkíríra; ambatai mbarathi cia ita nyingí ta mírumbí ya ngígí. **28** Thagathagai ndúrírí ikahúúrane nake; thagathagai athamaki a Amedi, na

abarúthi, na anene ao othe, na andú a mabúrúri mothe maría maathagwo níro. **29** Búrúri níúratingitha na úkenyogonda ní ruo, nígúkorwo undú úria Jehova aciiríre gwíka Babuloni ní múrúmu: wa kúharagania búúrúri wa Babuloni níguo kwage mündú úngítúúra kuo. **30** Njamba iria irí hinya cia Babuloni níttígíte kúrú; ciakaríte ciígítio-iní ciacio iria númu. Hinya wacio ní múthiru; ihaaníte o ta andú-a-nja. Ciikaro ciakuo nícinítwo na mwaki; migítka ya ihingo ciakuo ní miunange. **31** Mútwarí ndúmírírí úmwe ararúmíríro ní úngí, nake múrekio akarúmíríro ní múrekio úria úngí, makamenyithie múthamaki wa Babuloni atí itúúra ríu riake inene ríothe níritunyane, **32** ningí mariúko ma njúúí nímanyiite, na kúria kúri marura gúgacínwo na mwaki, nacio thigari ikanyiitwo ní guoya.” **33** Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wa Isiraeli, ekuuga atírí: “Mwarí wa Babuloni ataríi ta kíhuhíro kía ngano híndí íría yaraganítio íkírangíríro; kahinda gake ga kúgethwo nígegúkinya o narua.” **34** “Nebukadinezaru múthamaki wa Babuloni níatúmeretie, níatúreheire kírigiicano, agatúma tútuíke ta nyúngú ya ríumba ítarí kíndú. Níatúmerúkítie o ta ndamathia, nayo nda yake akamíyúria na indo ciitú iria irí múríro, na níacookete agatúthahika. **35** Maúndú ma úhinya maría maanekwo nyama ciitú-rí, marocokerera Babuloni,” úguo níguo atúúri a Zayuni mekuuga. “Thakame íitú írocookerera acio maikaraga kúu Babuloni,” úguo níguo Jerusaleumu íkuuga. **36** Ní undú wa úguo-rí, Jehova ekuuga úú: “Atírírí, níí níngúkúrúúria na ngúríhírie; níngahúúthia iria riake, na ndúme íthima ciake íhúe. **37** Babuloni gúgaatúika hiba ya kíndú kwanangíku, na imamo cia mbwe, na kíndú gwa kúmakanía, na gwa gúthekererwo, kíndú gútarí mündú úngítúúra kuo. **38** Andú othe akuo makaaramaga ta múrúúthi múúthi, makaarurumaga ta njáú cia múrúúthi. **39** No rírí, híndí íría magaaorwo macínítwo ní thutí-rí, níríro ngaamarugíthíria iruga, na ndúme maríio ní njoohi, níguo magatheka maaníríre, macooke makome toro nginya tene, na maticooke gúúkíra,” úguo níguo Jehova ekuuga. **40** “Ngaamaikúrúka ta túgondú túgíthíi gúthínjwo, o na ta ndúrúme irí hamwe na thenge. **41** “Hí, kaí Sheshaki níríkeegwatírwo-í, itúúra ríu rírahagwo ní thí yothe kaí nínyúite-í! Babuloni gúgaatúika kíndú gwa kúmakanía thíiní wa ndúrírí ciothe! **42** Iría rírí inene níríkaiyúra Babuloni guothe; múrurumo wa ndíhú ciarío níguo úgaakúhubaníria. **43** Matúúra makuo nímakíríte ihooru, matúike búúrú múúmu na werú útarí kíndú, búúrú útarí mündú úngítúúra, kíndú gútarí mündú úgeragíra kuo. **44** Níngaheríthíria Belí kúu Babuloni na ndúme ítahíke kíndú kíria giothe ímeretie. Ndurírí ítigacooka kúhatikana igíthíi kúri yo. Naruo rúthingo rwa Babuloni nírukaagú. **45** “Umái kúu thíiní warío, inyuí andú akwa! Mwithareí, múhonokie míoyo yanyu! Mwithareí, mwheherere marakara maría mahíu ma Jehova. **46** Mútikanareke ngoro cianyú ciúruo ní hinya, kana mwithígíre híndí íría ndeto cia múhuhu íkaiguuo búúrú-iní; úhoró úmwe wa múhuhu níkaiguuo mwaka úyú, na úngí úguo mwaka úcio úngí úrúmiríre, múhuhu úkoníi ndeto cia haaro búúrú-iní, na wa mwathani úmwe

agütükirira mwathani uria ūngi. **47** Nīgūkorwo ti-itherū ihinda nīrīgooka rīria ngaaherithia ngai cia mīhianano ya Babuloni; būrūri ūcio wothe nīfugaconorithio, nao andū akuo arīa othe moragītwo nīmakaaragana kuo. **48** Hīndī iyo igūrū na thī na kīria gīothe kīrī kuo nīkanirīra nī gūkena igikenerera Babuloni, nīgūkorwo aniinani nīmakarītharīkīra, moimīte mwena wa gathigathini,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **49** “Babuloni no nginya gūkaagia nī ūndū wa andū a Isiraeli arīa maanooraga, ūguo noguo andū a mabūrūri mothe makaagūa thī, moragītwo nī ūndū wa Babuloni. **50** Inyuī mūhōnokete kūrūrago na rūhiū rwa njora-rī, mwīthareī na mūtīkagōnderere! Rirīkanagai Jehova mūrī būrūri wa kūraya, na mwīcīragīe ūhoru wa Jerusalemu.” **51** “Nītūconorithītio, nīgūkorwo nītūrūmītwo, na tūkahumbwo thoni mothiū maitū, tondū andū a kūngī nīmatoonoyete kūndū kūrīa kwamīre thīnī wa nyūmba ya Jehova.” **52** Jehova ekuuga atīrī, “Matukū nīmagoooka rīria ngaaherithia mīhianano yake, nao andū arīa agurarie kūu būrūri-inī ūcio guothe nīmagaacaaya. **53** O na kūngītuika Babuloni gwītūūgīrītīe gūgakinya o matu-inī, na cīhītho ciakuo ikairīgīrwo na hinya mūno-rī, no ngaakūrehīthīria aniinani magūtūkīrīre,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **54** “Mūgambo wa kīrīro nīuraiguuoo kūu Babuloni; nī mūgambo wa kūniinanwo ūraiguoo kūu būrūri wa andū a Babuloni. **55** Jehova nīakaniina Babuloni; nīagakīria inegene rīu inene rīakuo. Makūmbī ma thū makaahūyūyīka taarī mūrurumo wa maai maingī. Mūrurumo wa mīgambo yao nīkaiguuagwo. **56** Mūniinani nīagookīrīra Babuloni; njamba ciakuo iria irī hinya nīkaanyiitwo, namo mota mao moinangwo. Nī ūndū Jehova nī Mūrungu ūrīhanagīria; we akaarīhanīria biū. **57** Anene akuo, na andū arīa ogī, o na abarūthi akuo, o ūndū ūmwe na anene akuo, o na njamba ciakuo iria irī hinya, othe nīngatūma marīo nī njoothi; magaakoma nginya tene, na matiūkīre,” nīguo Mūthamaki ekuuga, o we ūria rīitwa rīake arī Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **58** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīrī: “Rūthingo rwa Babuloni rūria rwarī nīrūkang’aurano biū, nacio ihingo ciakuo iria ndaaya na igūrū icinwo na mwaki; andū menogagia tūhū, nago wīra wa ndūrīrī no ngū cia gūcinwo na mwaki.” **59** Ino nīo ndūmīrīri irīa Jeremia aahere Seraia mūrū wa Neria, mūrū wa Maaseia, o ūcio warī mūnene ūria mūrōri wa maūndū ma nyūmba ya mūthamaki, rīria aathiire Babuloni marī na Zedekia mūthamaki wa Juda mwaka-inī wa ina wa ūthamaki wake. **60** Jeremia nīandīkīte ibuku-inī rīa gīkūnjo ūhoru wothe ūkonī mwanangīko ūria ūgaakīnyīrīra Babuloni: maūndū marīa mothe maandīkitwo makonī Babuloni. **61** Jeremia akīra Seraia atīrī, “Wakīnya Babuloni-rī, ūgaatīgīrīra atī ūrīwathoma mohoro maya mothe wanīrīre. **62** Ūcooke uuge atīrī, ‘Wee Jehova, nīugīte nīkūniina kūndū gūkū, nīgeetha gūtīkanatūrwo nī mūndū, o na kana nyamū; gūgūtūra gūkīrīte ihooru nginya tene.’ **63** Warīka gūthoma ibuku rīu rīa gīkūnjo-rī, ūrīoherere ihiga, ūrīkīe Rūthī rwa Farati. **64** Ūcooke uuge atīrī, ‘Ūguo noguo Babuloni gūkaarīkīra kūrīre biū, na gūtīgacooka kuumīra na igūrū, nī ūndū wa mwanangīko ūria ngaakūrehīthīria. Nao andū akuo nīmakaagūa.’” Ūhoru wa Jeremia ūkinyīte hau.

52 Zedekia aarī wa mīaka mīrongo īrī na ūmwe rīria aatuukīre mūthamaki, nake agīthamaka arī Jerusalemu mīaka ikūmi na ūmwe. Nyina eetagwo Hamutali mwarī wa Jeremia; nake oimīte Libina. **2** Nake agīka maūndū mooru maitho-inī ma Jehova, o ta ūria Jehoiakimu eekīte. **3** Na nī ūndū wa marakara ma Jehova-rī, nīkīo maūndū macio mothe meekīkīre kūu Jerusalemu na Juda, na mūthia-inī akīmāingata mehere mbere yake. Na rīrī, Zedekia akīremera mūthamaki wa Babuloni, akīaga gwathīka. **4** Nī ūndū ūcio mwaka-inī wa kenda wa ūthamaki wa Zedekia, mūthenya wa ikūmi wa mweri wa ikūmi-rī, Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni agīthī kūhūurana na Jerusalemu arī na ita rīake rīothe, nao makīamba hema nja ya itūūra rīu inene, na magīaka ihumbu cia tīrī mīena yothe yarīo cia kūmateithia gūtharīkīra itūūra rīu. **5** Narīo itūūra rīu inene rīgīkara rīrī irīgīcīrie nginya mwaka wa ikūmi na ūmwe wa ūthamaki wa Zedekia. **6** Na rīrī, mūthenya wa kenda wa mweri wa kana, ng’aragu īkineneha mūno kūu itūūra-inī, o nginya gūkīaga irio cia kūrīo nī andū a būrūri ūcio. **7** Hīndī iyo rūthingo rwa itūūra rīu inene rūkīmomorwo, nacio mbūtū ciothe cia ita ikūra. Moimire itūūra-inī ūtukū magereire kīhingo-inī kīria kīarī gatagatī ga thingo cīerī hakuhi na mūgūnda wa mūthamaki, o na gūtūika andū a Babuloni nīmarīgīcīrie itūūra rīu inene rīothe. Nao makīūra merekeire Araba, **8** no mbūtū ya ita ya Babuloni īgīteng’eria Mūthamaki Zedekia nginya ikīmūkīnyīra werū-inī ūria mwaraganu wa Jeriko. Thigarī ciake ciothe ikīmūranio nake ikīhurunjwo. **9** Nayo mbūtū ya ita ya Babuloni ikīnyīita Mūthamaki Zedekia. Makīmūtwaru kūrī mūthamaki wa Babuloni ūria warī kūu Ribila, būrūri-inī wa Hamathu, na kūu nīkuo aamūtūrīre ciira. **10** Mūthamaki wa Babuloni arī kūu Ribila nīoragīthire arīu a Zedekia o hau maitho-inī ma ithe wao; agīcooka akūrūragīthia anene othe a Juda. **11** Nīacookīre agīkūrīrīthia Zedekia maitho, na akīmūoaha na bīngū cia gīcango, akīmūtwaru Babuloni, na kūu akīmūkīka njeera nginya mūthenya ūria aakuire. **12** Mūthenya wa ikūmi wa mweri wa itano, mwaka-inī wa ikūmi na kenda wa gūthamaka kwa Nebukadinezaru mūthamaki wa Babuloni-rī, Nebuzaradani mūnene wa arangīri a mūthamaki wa Babuloni, ūria watungataga mūthamaki wa Babuloni, agūka Jerusalemu, **13** agīcina hekarū ya Jehova, na nyūmba ya ūthamaki, o na nyūmba ciothe cia Jerusalemu. Nīngī agīcina nyūmba o yothe yarī ya bata kuo. **14** Nayo mbūtū yothe ya ita ya Babuloni, itongoretio nī mūnene ūcio wa arangīri a mūthamaki, ikīmōmora thingo ciothe iria ciathiūrūkīrie Jerusalemu. **15** Nebuzaradani ūcio warī mūnene wa arangīri a mūthamaki nīatahire andū amwe arīa maarī athīnī mūno, na andū arīa maatigaire kūu itūūra-inī rīu inene, hamwe na mabundi marīa mangī, o na andū arīa metwarīte o ene kūrī mūthamaki wa Babuloni. **16** No Nebuzaradani nīatīgīre andū amwe arīa maarī athīnī mūno a būrūri ūcio kuo, nīguo maratage wīra mīgūnda-inī ya mīthabībū na mīgūnda-inī irīa īngī. **17** Andū a Babuloni makīunanga itugī cia gīcango, na metha cia kūgīrīrwo indo, na Karia karīa kaarī ga gīcango, iria cīarī thīnī na hekarū ya Jehova, magīkuua

gĩcango kũu gĩothe magĩgĩtware Babuloni. **18** Ningĩ mũthamaki matukũ mothe marĩa aatũũire muoyo. **34** magĩkuua nyũngũ, na icakũri, na magathi ma gũtinia Mũthamaki ũcio wa Babuloni nĩaheaga Jekonia indo ndaambĩ, na mbakũri cia kũminjaminjĩria maaĩ, na cia kũmũteithia o mũthenya matukũ mothe marĩa thaani, o na indo ciothe cia gĩcango iria ciahũthagĩrwo aatũũire muoyo, nginya mũthenya ũria aakuire. wĩra-inĩ wa hekarũ, magĩthĩ nacio. **19** Mũnene ũcio wa thigari cia mũthamaki nĩakuire mbakũri iria nene, na Ngũ, na mbakũri cia kũminjaminjĩria maaĩ, na nyũngũ, na mĩti ya matawa, na thaani, o na mbakũri iria ciahũthagĩrwo na kũruta maruta ma kũnyuu, iria ciothe ciathondeketo na thahabu ĩria therie kana betha. **20** Gĩcango kĩria kĩarutirwo itugĩ-inĩ icio cieri, na Karia kau, na ndegwa iria ikũmi na igĩri cia gĩcango iria ciarĩ rungu rwako, na metha, iria Mũthamaki Solomoni aathondekete cia hekarũ ya Jehova, gĩtingĩathimikire nĩ kũingĩha. **21** O gĩtugĩ kĩmwe gĩacio kĩari kĩa mĩkono ikũmi na ĩnana kũraiha, na mĩkono ikũmi na ĩri gũthiũrũka; na o kĩmwe gĩacio kĩari na ũtungu wa ciara inya, na kĩari na irima gatagati. **22** Kĩongo gĩa gĩcango kĩria kĩari hau gĩtugĩ-igĩrũ, o kĩmwe kĩari kĩa mĩkono ĩtano kũraiha, na gĩkagemio na rũgara rũri na makomamanga ma gĩcango gũthiũrũkĩria. Gĩtugĩ kũu kĩngĩ gĩa keeri, kĩri na makomamanga makĩo nĩkĩahaanaine biũ na kũu kĩngĩ kĩa mbere. **23** Na haarĩ na makomamanga mĩrongo kenda na matandatũ maacuuhĩte mĩena-inĩ; makomamanga mothe marĩa maathiũrũkĩrie igĩrũ wa magemio macio ma rũgara maarĩ igana rĩmwe. **24** Mũnene ũcio wa arangĩri nĩanyiitire Seraia mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene, na Zefania mũthĩnjĩri-Ngai ũria wa keeri harĩ we, o na andũ arĩa atatũ maarangagĩra mũrango. **25** Harĩ andũ arĩa maatigaire kũu itũura-inĩ inene, akĩnyiita mũnene ũria warũgamĩrũire andũ a mbaara, na akĩnyiita andũ mũgwanja arĩa maataaraga mũthamaki. Ningĩ akĩnyiita karani ũria mũnene, ũria wandikithagia andũ a gũthĩ ita a bũrũri ũcio, na andũ ake mĩrongo ĩtandatũ arĩa maakorirwo itũura-inĩ rĩu inene. **26** Nebuzaradani ũcio mũnene wa arangĩri akĩmakuua othe, akĩmatwarĩra mũthamaki wa Babuloni kũu Ribila. **27** Kũu Ribila, bũrũri-inĩ wa Hamathu, nĩkuo mũthamaki ũcio wa Babuloni aamoragithĩrie. Nĩ ũndũ ũcio andũ a Juda magĩtahwo, magĩtwarwo bũrũri ũngĩ, makĩrutwo bũrũri wao. **28** Ūyũ nĩguo mũigana wa andũ arĩa Nebukadinezaru aatahire akĩmatwara bũrũri ũngĩ: mwaka-inĩ wa mũgwanja aatahire Ayahudi 3,023; **29** naguo mwaka wa ikũmi na ĩnana wa ũthamaki wa Nebukadinezaru, agĩtaha andũ 832 kuuma Jerusalem; **30** o naguo mwaka-inĩ wake wa mĩrongo ĩri na ĩtatũ, agĩtaha Ayahudi 745 magĩtwarwo bũrũri ũngĩ nĩ Nebuzaradani ũcio mwathi wa arangĩri a mũthamaki. Andũ acio othe maarĩ 4,600. **31** Na gũgĩkinya atĩri, mwaka-inĩ wa mĩrongo ĩtatũ na mũgwanja kuuma rĩria Jekonia, mũthamaki wa Juda, aatwarirwo bũrũri ũngĩ, mwaka-inĩ ũria Evili-Merodaki aatuĩkire mũthamaki wa Babuloni-rĩ, nĩhorithirie Jekonia mũthamaki wa Juda, akĩmũrekereria oime njeera mũthenya wa mĩrongo ĩri na ĩtano wa mweri wa ikũmi na ĩri. **32** Nĩamwarĩrie na ũhooreri, na akĩmũhe gĩti gĩa kũmũtũgĩria gũkĩra athamaki acio angĩ maarĩ nao kũu Babuloni. **33** Nĩ ũndũ ũcio Jekonia akĩruta nguo ciake cia njeera, na agĩtũura arĩnanagĩra irio na

Macakaya

1 Hī! Kaī itūūra rīu inene nīrīkarīte rītiganīrio, o rīu rīratūire rīyūrīte andū-īl Kaī rīkūhaana o ta mūtumia wa ndigwa, ūcio ūraarī mūnene gatagatī ka ndūrīrī-īl O we ūratūire arī mūthamaki-mūndū-wa-nja ng'ongo-inī cia būrūrī-rī, rīu atūikite ngombo. **2** Ūtukū araaraga akīrīra na ruo, maithori makanyūrūrūkīra makai-inī make. Arīa othe marendanīte nake-rī, hatīrī o na ūmwe wa kūmūhooreria. Arata ake othe nīmamūkunyañire; othe matuikite thū ciake. **3** Thuutha wa thīina na mawīra marītū, Juda nīatwarītwo ithaamīrio. Atūūruga gatagatī ka ndūrīrī; agakīaga handū ha kūhurūka. Arīa othe mamūingathīthīa nīmamūkinyīrīre arī hatīka-inī ciake. **4** Njīra cia gūthīi Zayuni no macakaya, nī ūndū gūtīrī andū mookaga ciathī ciake iria njathane. Matoonero make mothe makīrīte ihooru, athīnjīri-Ngai ake no gūcaaya maracaaya, airītu ake no kūgīrīka, nake arī na ruo rūnene. **5** Amuku ake matuikite nīo mamwathaga; thū ciake nīcio igaaciire. Jehova nīamūrehithīrie kīeha nī ūndū wa mehīa make maingī. Ciana ciake itahītwo igatwarwo būrūrī ūngī, igatuika migwate ya thū. **6** Mwarī wa Zayuni nīehereirwo nī riiri wake. Anene ake mahaanīte ta thwarīga ciagīte ūrīthio; moorīte matarī na hīnya, moimītwo thuutha nī arīa mamaingatīthīe. **7** Matukū-inī ma thīina na kūūrūra gwake-rī, Jerusalem arīrīkana ga igīna ciothe iria ciarī ciake matukū ma tene. Rīrīa andū ake maagūire moko-inī ma thū-rī, gūtīarī mūndū o na ūmwe wa kūmūteithīa. Thū ciake ikīmūrora, igīthekerera mwanangīko wake. **8** Jerusalem nīehīte mūno, na nī ūndū ūcio akanyiitwo nī thaahu. Arīa othe maamūtīte-rī, rīu nīmamūnyararīte, nī ūndū nīmonete njaga yake; we mwene no gūcaaya aracaaya, na akamahutafīra. **9** Gīko gīake nīkīnyītīte nguo ciake; nake ndaigana gwīcūūrānia mūtūūrīre wake wa thuutha. Kūgūa gwake kwarī gwa kūmakania; gūtīarī mūndū o na ūmwe wa kūmūhooreria. “Wee Jehova, ta kīone mathīina makwa, nīgūkorwo thū yakwa nīhootanīte.” **10** Thū ūyo nīyegwatīre igīna-inī ciake ciothe; nake akīonera ndūrīrī iria itooī Ngai igītoonya handū harīa hake haamūre: o arīa wee wathanīte matikanatoonye kīūngano-inī gīaku. **11** Andū ake othe nīgūcaaya maracaaya magīetha gīa kūrīa; magagīkūūrānia igīna ciao na irio nīguo matūire muoyo. “Wee Jehova, ta cūrānia wone, nīgūkorwo ndī mūmeneku.” **12** “Atīrīrī, inyuī mūrāhitūka, anga mūkuona ūndū ūyū ta ūtamūkoniī? Ta roraī muone. Nī kūrī thīina ūiganane na thīina ūyū wakwa, thīina ūria njigīrīrwo, o ūcio Jehova aandehithīrie mūthenya wa marakara make mahīū? **13** “Wee aandūmīre mwaki uumīte igūrū, akūīkūrūkīa, ūgītoonya ngīnya mahīndī-inī makwa. Aambīre magūrū makwa wabu wa kūmatega, akīhūdūra. Nake agītūma nīyitwo nī ihooru, ngīkīringīka mūthenya wothe. **14** “Mehīa makwa mohanītīo, magatuika icookī. Moko make mamogothanītīo hamwe. Magagīkīrwo ngingo-inī yakwa, nake Mwathani agakūīina hīnya. Akaaneana moko-inī ma arīa itangīhota gwītīiria. **15** “Mwathani nīaregete njamba ciothe cia ita iria ndī nacio, akanjītīra

ita nīguo rīnjūkīrīre, rīmemende aanake akwa. Kīhīhīro-inī gīake kīa ndībei-rī, Mwathani nīrangūrīrie Mwarī Gathirange wa Juda. **16** “Maūndū macio nīmo marātūma ndīre, namo maitho makwa makanyūrūrūkīa maithori. Gūtīrī mūndū ūrī hakuhī wa kūūhooreria, gūtīrī mūndū wa kūnyūmūrīria ngoro. Ciana ciakwa ituikite cia kūnyamarīka tondu thū nīyo thootanīte.” **17** Zayuni atambūrūkītīe moko, no gūtīrī mūndū wa kūmūhooreria. Jehova nīathanīte ūhoro wa Jakubu atī arīa mariganītīe nake matuīke thū ciake; Jerusalem nīatuikite kīndū kīrī thaahu gatagatī-inī kao. **18** “Jehova nī mūthīngu, no rīrī, nīndaremeire watho wake. Thīkīrīriai, inyuī andū othe, na mūrōre gūthīnīka gwakwa. Aanake akwa na airītu akwa nīmatahītwo magatwarwo thī ng'eni. **19** “Ndaatūmaniire arīa twarī ngwatanīro, no-o makīngunyañira. Athīnjīri-Ngai akwa, na athuuri akwa marakūrīire itūūra-inī rīu inene, o magīcaraga irio cia kūmatūūra muoyo. **20** “Wee Jehova, ta rora wone ūria ndī hatīka-inīl Nīndīratangīka thīnī wakwa, na ngathīnīka thīnī na ngoro yakwa, nī ūndū ngoretwo ndī mūrēmi mūno. Na kūu nja, hīū cia njora nīroora andū, nakuo thīnī no gīkuū kūrī. **21** “Andū nīmaigūite mūcaayo wakwa, no gūtīrī mūndū o na ūmwe wa kūūhooreria. Thū ciakwa ciothe nīcīgūite ūhoro wa hatīka ciakwa, nacio igakena nī ūndū wa ūguo wīkīte. Nawe gīkinyīe mūthenya ūria wanīrīre nīguo nao mahaane ta nī. **22** “Waganu wao wothe nīūgīkīnye mbere yaku, nawe ūmeke o ta ūria ūnjūkīte nī ūndū wa mehīa makwa mothe. Mīcaayo yakwa nī mīngī, nayo ngoro yakwa nīringīkīte.”

2 Hī! Kaī Mwathani nīakīhumbīrīte Mwarī wa Zayuni na itu rīa marakara make-īl Nīatungumanītīe riiri wa Isiraēli, akaūharūrūkīa kuuma igūrū ngīnya thū; ndaarīrīkanire gaturwa ka magūrū make, mūthenya ūria aarakarīre. **2** Mwathani-rī, nīameretīe itūūro ciothe cia Jakubu atarī na tha; nīamomoretē cīhitho iria nūmu cia Mwarī wa Juda arī na marakara. Nīagūthīthīe ūthamaki wa Mwarī wa Juda, na akagūthīa anene ake, akamaconorīthīa. **3** Rūhīa rwa Isiraēli ruothe arūrengete arī na marakara mahīū. Nīeheretīe guoko gwake kwa ūrīo, gūkameeherera o rīrīa thū cīamakuhīrīria. Nīgūcina acīnīte Jakubu ta mwakī ūkūrīrīmbūka, ūria ūcinaga kīrīa gīothe kīrī hakuhī naguo. **4** Agetete ūta wake o ta thū; guoko gwake kwa ūrīo nī kwīhaarīrie. Arīa othe maatūire makenaga maitho-rī, amooragīte o ta marī thū; hema ya Mwarī wa Zayuni amītīrīrie mang'ūrī make mahaana ta mwakī. **5** Mwathani-rī, atuikite ta thū; nīameretīe Isiraēli. Nīameretīe nyūmba ciake ciothe cia ūthamaki, na akaananga cīhitho ciake iria nūmu. Nīainghīrie Mwarī wa Juda gūcakaya na kūgīrīka. **6** Nīonūhīte gūkarō gīake ta mūgūnda; nīanangīte handū hake ha gūtūnganīrwo. Jehova nīatūmīte Zayuni arīganīrwo nī ciathī ciake iria njathane, o hamwe na Thabatū ciake; nī ūndū wa marakara make mahīū-rī, akanyarara mūthamakī, o hamwe na mūthīnjīri-Ngai. **7** Mwathani nīaregete kīgongona gīake, na agatīganīria handū hake harīa haamūre. Nīaneanīte thīngō cia nyūmba ciake cia ūthamaki kūrī thū; iraanīrīra irī thīnī na nyūmba

ya Jehova, o taari muthenya wa giathi kiria giathane. **8** Jehova niataure itua ria kumomora ruthingo ruria ruthiururukiriie Mwarĩ wa Zayuni. Niatamburukiriie ruriigi rwa giuthima, na ndaagirire guoko gwake gutige kurwananga. Niatumire njirigo na thingo icakaye; o cieri igigituika cia kwanangika. **9** Ihingo ciakuo niuhorokeire na thi; migũko yacio niamiunangite, akamiananga. Muthamaki na anene akuo nimatahitwo magatwarwo ndruri-ini, watho riu ndrutanagwo, na anabii akuo nimatigire kuona cioneki ciumite kuri Jehova. **10** Athuuri a kuu kwa Mwarĩ wa Zayuni maikarite thi makirite ki; nao nimehuririie rukungũ mitwe, na makehumba nguo cia makunia. Airitu a Jerusalemu mainamiriie maturumithite mitwe yao thi. **11** Maitho makwa nimarooro ni kurira, ngatangika thini wakwa, nguo roho wakwa niutururirwo thi ni undũ wa andũ akwa kwanangwo, nigukorwo twana na tukenge turaringikira njira-ini cia itũura riria inene. **12** Turooria manyina atiri, "Irio na ndibeiri ha?" o tukiringikaga ta andũ matihiriio njira-ini cia itũura riria inene, o mioyo yatuo igithiragira moko-ini ma manyina. **13** Ingikiuga atia ni undũ waku? Ingikugerekania naki, wee Mwarĩ uyũ wa Jerusalemu? Ingikũhaanania naki, niguo nguhoorerie, wee Mwarĩ iyũ Gathiranga wa Zayuni? Kironda giaku kirikite o ta iria. Nũũ ũngihota gikũhonia? **14** Cioneki iria anabii aku moonaga ciari cia tũhũ na cia maheeni; matiigana kũmũguuriria mehia manyu niguo magiriirire gutahwo kwanyu. Ndũmiriri iria maamũheire ciari cia maheeni, na cia kũmũhithithia. **15** Ehitũkiri othe mahũũraga hi; mathekaga makiinainagiria Mwarĩ uyũ wa Jerusalemu mitwe, makiuragia atiri: "Ii ririĩ niriio itũura inene riria rietagwo ũthaka ũria mũkinyaniru biũ, na riheetwo giakeno gĩa thi yothe?" **16** Thũ ciaku ciothe ciathamagia tũna igũũkiriie; igũthekagiria na ikahagarania magego, ikoiga atiri, "Ithũ nitũmũmeretie. Uyũ niguo muthenya ũria tũtũire twetereire, na riu nitũwone." **17** Jehova niarikitie gwika ũria aathugundite; we niahingitie kiugo giake, kiria aathanire o matukũ ma tene. Akũng'auranitie ategũũguĩra tha, atũmite thũ igũkenere, rũhĩa rwa amuku aku niruo atũgiriite. **18** Ngoro cia andũ niirakaĩra Mwathani. Atiriĩ, wee rũthingo rurũ rwa Mwarĩ wa Zayuni, reke maithori maku manyũrũrũke ta ruiũ muthenya na ũtukũ; ndrũkahurũke, kana ũreke maitho maku mahurũke. **19** Arahũka, ũkayũrũrũke ũtukũ, riria ũrangiri wa ũtukũ wambagiriia; itũrũraga ngoro yaku ta maai mbere ya Mwathani. Ambararia moko maku na igũrũ kuri we ni undũ wa mioyo ya ciana ciaku, o icio iraringika ni ng'aragu magomano-ini ma njira ciothe. **20** "Wee Jehova, ta rora, na ũcũranie: Nũũ ũngi wee ũri weka ũguo? Andũ-a-nja nimagiriirwo ni kuria maciaro mao, o ciana iria marerete? Mũthĩnjiri-Ngai na mũnabii nimagiriire kũuragagiriwo handũ-haria-haamũre ha Mwathani? **21** "Andũ ethi o na aria akũrũ makomete hamwe rukungũ-ini rwa njira, aanake akwa na airitu moragitwo na rũhiũ rwa njora. ũmoragite muthenya ũria ũrakarite; ũmoragite ũtekũmaiguĩra tha. **22** "O ta ũria witanaga muthenya wa giathi-rĩ, noguo ũnjĩĩre maũndũ ma kũnguoyohia, makandigiciria miẽna yothe o taari muthenya wa giathi. Muthenya wa marakara ma

Jehova-rĩ, gutiri mũndũ o na ũmwe wahonokire kana agĩtigara; aria ndarũmbũirire na ngĩrera-rĩ, thũ yakwa niĩmanangite."

3 Nii ndi mũndũ wonete thĩna ni undũ wa kũhũrwo na rũthanju rwa mang'ũri make. **2** Andwarite akangereria nduma-ini handũ ha ũtheri-ini; **3** titherũ, atũmite guoko gwake kũnjũkiriie ringi na ringi, muthenya wothe. **4** Niatũmite nyama cia mwĩri wakwa na gĩkonde kiaguo ihinyare, na akoinanga mahĩndi makwa. **5** Niandigiciriie, na agaathiũrũrũkiriia na marũrũ, na thĩna. **6** Atũmite ndũre nduma-ini o ta andũ aria maakuire tene. **7** Nianjirigiire na rũthingo niguo ndikae kũura; miĩyororo yakwa niãmiritũhitie mũno. **8** O na riria ndetana kana ndakaya ngienda ũteithio-rĩ, ni kũhingiriia ahingagiriia mahooya makwa. **9** Niahingite njira yakwa na mahiga maicũhie; atũmite tũcira twakwa tuogeme. **10** Kuri niĩ aatũkũite o ta nduba riria yoheirie, kana ta mũrũũthi riria wihihite, **11** akĩngururia kuuma gacira-ini, akĩndambuura, akĩndiganiria itari na ũteithio. **12** Ageetete ũta wake, akangereka, ndũke cabaa ya kũrathagwo ni migũ yake. **13** Niatheecire ngoro yakwa na migũ kuuma thiaka-ini wake. **14** Ngigitũka wa gũthekagiriirwo ni andũ akwa othe; maanyũrũragia na rwĩmbo muthenya wothe. **15** Anjijũritie maũndũ marũrũ, na akahũũũnia na maai ma nyongo. **16** Niang'ethũrangite magego makwa na kagoto; anangiriie rukũngũ-ini. **17** Nĩnjagithio thayũ; nĩndiganirwo ũgaaciru ni kũ. **18** Nĩ undũ ũcio nguuga atiri, "Riiri wakwa niũthirite, o hamwe na maũndũ maria mothe ndũre njirigiirire kuuma kuri Jehova." **19** Nĩngũrikana thĩna wakwa, na kũrũũra gwakwa, na ngaririkana maũndũ marũrũ, o na maai ma nyongo. **20** Ngoro yakwa no iraririkana maũndũ macio, nayo ikaringika thĩni wakwa. **21** O na gũtariĩ ũguo nĩndirikanaga undũ uyũ, na tondũ wa ũguo ngagia na kũirigiirwo: **22** Tondũ wa wendo mũnene wa Jehova, niũko tũtaniinũtuo biũ, nigukorwo tha ciale itiri hĩndi ithiraga. **23** Tha ciaku ikoragwo iri njerũ rũciini o rũciini, wihokeku waku ni mũnene mũno. **24** Ngoro yakwa yugaga atiri, "Jehova niwe igai riakwa; tondũ ũcio niwe ndrĩretagiriia." **25** Jehova ni mwega kuri aria mamwĩhokaga, kuri ngoro iyo imũrongoragia; **26** ni wega mũndũ gweterera ũhonokio wa Jehova o akirite. **27** Nĩ wega mũndũ gũkuua icooki hĩndi iria arĩ mũnini. **28** Nĩaikare arĩ wiki akirite, nigukorwo ni Jehova ũmũgũriire rio. **29** Niaturumithie ũthũ wake rukungũ-ini, no gũkorwo aahota kũgia na kũirigiirwo. **30** Nierekererie rũthia kuri mũndũ ũria ũkũmũgũtha, na aiyũrwo ni thoni. **31** Nigũkorwo Jehova ndateanagiriia andũ nginya tene. **32** O na gũtũka niarehaga kieha-rĩ, we niĩnguanagiriia tha, nigukorwo wendo ũcio wake ũtathiraga ni mũnene mũno. **33** Nigũkorwo ndarehagira andũ miĩnyamaro, kana akarehere ciana cia andũ kieha akiendaga. **34** Riria andũ a bũruri aria othe mohetwo maarangiriio na makinya-rĩ, **35** riria mũndũ aagithio kihooto giake mbere ya ũria-ũri-Igũrũ-Mũno-rĩ, **36** o na riria mũndũ atũrwo ciira hatari kihooto-rĩ, githi Mwathani ndonaga maũndũ macio? **37** Nũũ ũngiaria na atũme undũ

ücio ühinge, Mwathani ataathanite gütuike üguo? **38** Githi kanua-ini ka Üria-üri-Igürü-Müno tiho hoimaga maündü mooru, na hakoima maündü mega? **39** Mündü o wothe üri muoyo-ri, atetaga niki riria eküherithio ni ündü wa mehia make? **40** Nütüthuthuurie-i mithiire iitü na tümütiurie, tücokerere Jehova. **41** Nütwambararie ngoro ciitü na moko maitü na igürü küri Mürungu üria üri igürü, tuuge atiri: **42** "Ithu-ri, nitwihiti na tügaküremera, wee nawe ükaaga gütüreka. **43** "Wee wihumbirite na marakara, ügatüingatithia; üüraganite üteküiguanira tha. **44** Wee wihumbirite na itu nigeetha gütikagie na ihooya ringigükinyira. **45** Wee ütümite tütuike ta giko, na ta mahuti gatagati ka ndüriri. **46** "Thü ciitü ciothe itwathamiirie tünua itükirire. **47** Nütükorererwo ni kımako kınene, na tükenjerwo marima, tügakorwo ni üninani, na mwanangiko." **48** Maitho makwa maranyürürükia türüü twa maithori ni ündü andü akwa nımanangitwo. **49** Maitho makwa marinyürürükagia maithori mategütigithiria, magaikara o makinyürürükaga, **50** nginya riria Jehova agaacüthiriria arı igürü oone. **51** Maündü maria ndirona nımaranjiguthia kieha ngoro, tondü wa andü-a-nja othe a itüura riakwa inene. **52** Andü arıa maatuikite thü ciakwa hatari gütümi nıo maanguımaga ta nyoni. **53** Maanjikirie irima makienda künjüraga, na makıthüura na mahiga; **54** ndaahubanırio ni maai maingı, magıkkürükira igürü ria mütwe wakwa, na nıi ngıciiria ndi kahuki küninwo. **55** Ngıkaıra rıtwa riaku Wee Jehova, ndi küu irima-ini rıu iriko. **56** Na we ükiıgua ithaithana riakwa, ngıkwıra atiri, "Tiga kühinga matü maku ngıgükaira ündeithie." **57** Nawe ükinguhıriria riria ndagükaiire, ükinjıra atiri, "Tiga gwıtigira." **58** Wee Mwathani-ri, nıwe wanjıirıire; nawe ügıgıküura muoyo wakwa. **59** Wee Jehova, nıwonete üuru üria njıkıtwo. Tua ciara wakwa arı we! **60** Wee nıwonete kwırıhıria kwao guothe, o na mathugunda mao mothe ma künjükirıra. **61** Wee Jehova-ri, nıüigüite irumi iria manumite nacıo, o na mathugunda mao mothe ma künjükirıra: **62** maündü maria thü ciakwa ciaragia na mıbeehü iking'ung'uaaga injükirire müthenya wothe. **63** Ta kımare! Magükara thı kana magükıra, maanyürüragia na nyımbo ciao. **64** Wee Jehova-ri, marıthe küringana na üria mekite, küringana na wıra wa moko mao. **65** Ümia ngoro ciao, nakıo kırumi giaku kıroikara nao! **66** Maingatithie üri na marakara, na ümaniine mathire gükü mühuro wa igürü ria Jehova.

4 Hi! Kai thahabu İyo nıthirıte ükengu wayo-ı, thahabu İria therie kai İri güthita-ı! Tühiga twa goro türıa twamüre nıtühurunjıtwo magomano-ini ma njıra ciothe. **2** Ariü a Zayuni arıa me bata, arıa rımwe mangıringıthanırio na thogora wa thahabu, kai rıu moonagwo ta nyıngü cia rıumba-ı, o ta wıra wa moko ma mümbi! **3** O na mbwe nıciongıthagia ciana cıacıo, no andü akwa matuikite andü matarı tha, o ta nyaga cia werü-ini. **4** Rürımı rwa gakenge rınyıitanite na karakara ni ündü wa künyoota; twana tühooyaga irio, no gütiri mündü ütúheaga. **5** Andü arıa rımwe maarııaga irio njega, rıu maikaraga njıra-ini mekonotete, arıa maarerirwo makıhumbagwo nguo

cia rangi wa ndathi-ri, rıu makomaga ciara-ini cia mühu. **6** İherithia rıa andü akwa ni inene gükıra rıa itüura rıa Sodomu, rıria rıang'auranırio o rımwe, gütarı guoko kwartıethırie. **7** Anene akwa maatherete gükıra tharunji, na makeerüha gükıra iria, maarı atune mıiri gükıra ruru İria ndune, magakıhaana ta kahiga ka goro karıa getagwo yakuti. **8** No rıu mairıte o na gükıra mbıro; matıkkürıkanaga maarı njıra-ini. İkonde cia mıiri yao cıümanırıre na mahındi; cıumite o ta rüthanju. **9** Kaba arıa mooragagwo na rıhiü rwa njora, kürı arıa makuuaga ni ng'aragu; matooragio nıkühüta, makamoca ni ündü wa kwaga irio cia kuuma mügında. **10** Moko ma andü-a-nja arıa marı tha nımarugire ciana cıao ene, igıtuıka irio cıao hindi İyo andü akwa manangırwo. **11** Jehova nıarekereirie mang'uri make bıı; aitürırıte marakara make mahıü. Nıakıtıe mwaki küu Zayuni üria ücınıte mıthingı yakuo. **12** Athamaki a thı matingetıkie, o na kana kırındı o na kımwe gıa gükü thı, atı thü na amuku nımanıgıahotıre gütoonya İhingo cia Jerusalem. **13** No ündü ücio wekıkıre ni ündü wa mehıa ma anabıi akuo, na mawaganu ma athınjırı-Ngai akuo arıa manaita thakame ya andü arıa athıngu küu thıini. **14** Rıu maturuuraga njıra-ini ta andü atumumu. Mathaahıtıo ni thakame üü atı gütiri mündü o na umwe üngıgeria kühutia nguo cıao. **15** Andü mamakayagırıria, makoıga atiri, "Thıiı naküü! Mürı na thaahu! Thıiı! Thıiı! Mütingatıhutıe!" Nıngı moora na maatuıka orüüri, makeerwo atiri küu ndüriri-ini, "Matingııka gükü rıngı." **16** Jehova we mwene nıwe İmahurunjıte; nıatıgıte kumarımbııya. Athınjırı-Ngai matıheagwo gütıo, o na makarega gütüga athuuri. **17** Makıria ma üguo-ri, maitho maitü nımathırıre hınya, o tücühırııre üteithio üria tütoonire; kuuma mıthırıngo İitü İria mıraıhu-ri, twetwerıe rürırı rütangıahotıre güthınokıa. **18** Andü maatıcemaga İkınya gwa İkınya, ni ündü ücio tütingıathırııre njıra-ini ciitü. İthırıro rııtü rıgıkühırıria, namo matukü maitü maarı matare, nıgükorwo İthırıro rııtü nırıakınyıte. **19** Andü arıa matüıngatıthıtıe-ri, maarı na İhenya gükıra nderı İri İria-ini; maatühanıyıkagırıa İrıma-ini, na magatuoheria werü-ini. **20** Mündü üria müitırıre maguta ni Jehova, o we üria warı ta mıhümü İitü-ri, nıagwatırio ni mıtego yao. Tweciıragia atı türı kırruru-ini gıake-ri, no tütüıre gatagati ka ndüriri. **21** Kena na ücanjamüke, wee Mwari wa Edomu, o wee ütüragıa bürıri wa Uzu. No rıri, o nawe gıkombe gıki nıgıgagükıra; ügaakınyııra ürıo, na ürıtwo nguo, ütıgwo njaga. **22** Wee Mwari wa Zayuni-ri, İherithia riaku nırıgıthıra; ndakoongerera İhında riaku rıa gükara üri mütahe. No wee, Mwari wa Edomu-ri, nıagakuherıthırıa mehıa maku na aguırıe waganu waku.

5 Wee Jehova-ri, rırıkana maündü maria matükorete; ta rora wone güconoka gwıtü. **2** İgai rııtü nırıneanıtwo kürı ageni, nayo mıciı İitü İgakıneanwo kürı andü a kungı. **3** Nıtütüıkıte ciana cia ngorıaı na ciana İtarı na mıthe, nao manyına maitü magatuıka ta atumıa a ndıgwa. **4** Maai maria tünıyuuga no tügırıe; o na ngü nıkıgıra türagıra. **5** Arıa matüıngatıthıgia marı o magürü-ini maitü; nıtünogete, na tükaaga ühurıko.

6 Twĩneanĩte kũrĩ andũ a Misiri na a Ashuri nĩgeetha tuone irio cia gũtũigana. 7 Maithe maitũ nĩmehirie na rĩu matirĩ ho, na ithuĩ nĩ ithuĩ tũraherithio handũ hao. 8 Ngombo nĩcio itwathaga, na gũtirĩ mũndũ wa gũtũiteithũra kuuma moko-inĩ ma cio. 9 Tuonaga irio na ũndũ wa gũtwarĩrĩria mĩoyo iitũ ũgwati-inĩ, nĩ ũndũ wa rũhiũ rwa njora rũria rũrĩ werũ-inĩ. 10 Gikonde giitũ kihĩũhite o ta riiko ria kũruga mĩgate, tũkainaina nĩ ũndũ wa kũhũũta. 11 Andũ-a-nja nĩmanyiitwo na hinya gũkũ Zayuni, nao airĩtu gathirange makanyitwo na hinya matũũra-inĩ ma Juda. 12 Anene akuo nĩ macuurĩtio na moko mao; athuuri nao matiheagwo gĩtĩo. 13 Aanake marutithagio wĩra wa hinya ithĩ-inĩ; tũmwana natuo tũtũgũũgaga nĩgũkuuithio mĩrigo ya ngũ. 14 Athuuri nĩmatigĩte gũikara kihingo-inĩ gĩa itũũra inene; aanake nao nĩmatigĩte kũina nyĩmbo ciao. 15 Ngoro ciitũ nĩithirĩte gikeno; ndũrũhĩ ciitũ igarũrũkĩte igatuĩka macakaya. 16 Thũmbĩ ya ũnene nĩngwĩte, igatuuma mũtwe, kaĩ tũrĩ na haaro-ĩ, nĩgũkorwo nĩtwĩhĩtie! 17 Tondũ ũcio ngoro ciitũ nĩiringĩkĩte; na tondũ wa maũndũ macio maithe maitũ makaira, 18 tondũ wa Kĩrĩma gĩa Zayuni, kĩa gĩkirĩte ihooru, nacio mbwe rĩu nĩkuo iceeraga. 19 Wee Jehova-rĩ, wathanaga nginya tene; gĩtĩ gĩa ku kĩa ũnene gĩtũũraga kuuma njjarwa nginya njjarwa. 20 Ūriganagĩrwo nĩ ithuĩ hĩndĩ ciothe nĩkĩ? Ūtũtiganĩrie hĩndĩ ndaaya ũguo nĩkĩ? 21 Wee Jehova-rĩ, tũcookererie harĩwe, nĩguo tũhote gũgũcookerera; erũhia matukũ maitũ macooke o ta ũria matariĩ tene, 22 tiga ũkorirwo nĩtũregeete biũ, ũgagĩtũrakarĩra o mũno makĩria.

Ezekieli

1 Mwaka-inĩ wa mĩrongo itatũ, mũthenya wa gatano wa mweri wa kana, hĩndĩ irĩa ndaari hũgũrũrũ-inĩ cia Rũũ rwa Kebari tũrĩ hamwe na andũ arĩa maatahitwo magatwarwo kuo, igũrũ nĩriahingũkire, na nĩ ngĩona cioneki cia Ngai. **2** Mũthenya wa gatano wa mweri ũcio, naguo nĩguo mwaka wa itano kuuma Mũthamaki Jehoiakini athaamio, **3** kiugo kĩa Jehova nĩgiakinyĩrĩre Ezekieli ũria mũthĩnjĩri-Ngai, mũrũ wa Buzi, kũu hũgũrũrũ-inĩ cia Rũũ rwa Kebari, o kũu bũrũri wa Babuloni. Nakuo guoko kwa Jehova kwarĩ igũrũ rĩake. **4** Ngĩcũthĩrĩa ngĩona rũhuho rwa kihuhũkanio rũgũka ruumĩte na mwena wa gathigathini, naruo rwarĩ itu inene rĩrĩ na rũheni rũkũhenũka narĩo rĩarigiĩcĩrio nĩ ũtheri mũcangararu. Gatagatĩ ka mwaki ũcio haahaanaga ta kĩgera kĩaakana, **5** na thĩĩni wa mwaki ũcio nĩ haari kindũ kĩaahaanaga ciũmbe inya irĩ muoyo, nacio cionekaga irĩ na mũhianĩre wa mũndũ, **6** na o kimwe gĩacio kĩarĩ na mothiũ mana na mathagu mana. **7** Magũrũ ma cio maarĩ marũngarũ; namo makinya ma cio maatarĩ ta ma gacaũ, na maakengaga ta gĩcango gĩkumuthe. **8** Rungu rwa mathagu ma cio, mĩena ina yacio, ciarĩ na moko ma mũndũ. Ciothe inya ciarĩ na mothiũ na mathagu, **9** namo mathagu ma cio, nĩmahutanĩte. O kimwe gĩa cio gĩathiĩaga kĩerekeire o mbere; itiehũgũraga igĩthĩ. **10** Mothiũ ma cio maatarĩ ta ũũ: O kimwe gĩa cio inya kĩarĩ na ũthiũ wa mũndũ, na mwena wa ũrĩo o kimwe kĩarĩ na ũthiũ wa mũrũũthi, naguo mwena wa ũmotho kĩarĩ na ũthiũ wa ndegwa; o na ningĩ, o kimwe gĩa cio kĩarĩ na ũthiũ wa nderi. **11** ũguo nĩguo mothiũ ma cio maatarĩ. Mathagu ma cio maatambũrũkĩtio na igũrũ; o kimwe kĩarĩ na mathagu meerĩ, o ithagu rĩhutanĩte na ithagu rĩa kĩũmbe kĩrĩa kĩngĩ mĩena yeerĩ, namo mathagu meerĩ makahumbĩra mwĩrĩ wakio. **12** O kimwe gĩa cio gĩathiĩaga kĩrũngĩrĩre o mbere. O kũria guothe Roho acierekagĩria, no kuo ciathiĩaga itekwĩhũgũra. **13** Ciũmbe icio irĩ muoyo cionagwo ihaana ta makara megwakana mwaki kana ta imũrĩ. Mwaki ũcio wathĩiaga thuutha na mbere gatagatĩ-inĩ ga ciũmbe icio; warĩ mũcangararu, na rũheni rwahenũkaga kuuma harĩ guo. **14** Ciũmbe icio ciaguthũkaga na thuutha na ikaguthũka na mbere ta ũria rũheni rũhenũkaga. **15** Rĩria ndacũthĩrĩre ciũmbe icio irĩ muoyo, nĩndonire harĩ na kũgũrũ kwa ngaari gũkinyĩte thĩ kũrĩ mwena-inĩ wa o kĩũmbe kũu kĩrĩ na mothiũ mana. **16** Naguo mũhianĩre na mũthondekere wa magũrũ macio ma ngaari warĩ ta ũũ: Maahenagia ta thumarati, na mothe mana nĩmahaanaine. O kũmwe kuonekaga gũthondeketwo ta kũgũrũ kwa ngaari, gũtoonyetio gatagatĩ ga kũgũrũ kũria kũngĩ. **17** Namu magĩthĩ maathiĩaga na mwena o wotho wa iyo ina kũria ciũmbe icio cierekeire ũthiũ; magũrũ macio ma ngaari matagarũkaga rĩria ciũmbe icio igũthĩ. **18** Mĩbara ya mo yarĩ mĩraihu na igũrũ na yarĩ ya kũmakania, nayo mĩbara iyo yotho ina yayĩũrĩte maitho mĩena yotho. **19** Hĩndĩ irĩa ciũmbe icio irĩ muoyo ciathiĩ, magũrũ macio maarĩ mwena-inĩ wacio magathĩi; na rĩria ciũmbe icio irĩ muoyo ciambata na igũrũ ciumĩte thĩ, magũrũ

macio o namo makaambata. **20** O kũria guothe Roho acierekagĩria, nokuo ciathiĩaga, namo magũrũ macio magookĩra magatwarana nacio, tondu roho wa ciũmbe icio irĩ muoyo warĩ thĩĩni wa magũrũ macio. **21** Hĩndĩ irĩa ciũmbe icio ciathiĩ, o namo magũrũ ma cio magathĩi; rĩria ciũmbe icio ciarũgama, o namo makarũgama; na rĩria ciũmbe icio ciambata na igũrũ ciumĩte thĩ, magũrũ macio makabantania nacio, tondu roho wa ciũmbe icio irĩ muoyo warĩ thĩĩni wa magũrũ macio. **22** Igũrũ rĩa mĩtwe ya ciũmbe icio irĩ muoyo nĩ haari kindũ kiaraganu kĩaahaanaga ta warĩ wakengaga ta mbarabu, na warĩ wa kũmakania. **23** Rungu rwa warĩ ũcio, mathagu ma cio maatambũrũkĩtio o rĩmwe rĩerekeire harĩ rĩria rĩngĩ, na o kĩũmbe kĩarĩ na mathagu meerĩ maria maakĩhumbĩrite mwĩrĩ. **24** Hĩndĩ irĩa ciũmbe icio ciathiĩaga, ngũgua mũgambo wa mathagu ma cio, taarĩ mũrurumo wa maai magitherera, na taarĩ mũgambo wa Mwene-Hinya-Wothe, taarĩ mbugĩrĩrio ya thigari cia ita. Na rĩria ciũmbe icio ciarũgamire, igĩthuna mathagu ma cio. **25** Ningĩ ngũgua mũgambo uumĩte na igũrũ rĩa warĩ ũcio warĩ igũrũ rĩa mĩtwe yacio hĩndĩ iyo ciarũgamite ithunite mathagu. **26** Igũrũ rĩa warĩ ũcio warĩ igũrũ rĩa mĩtwe yacio nĩ haari kindũ kĩaahaanaga ta gĩtĩ kĩa ũnene gĩakĩtuo na kahiga ka yakuti irĩa ya bururu, na hau igũrũ rĩa gĩtĩ kiu kĩa ũnene nĩ haari na kindũ kĩonekaga kĩrĩ na mũhianĩre ta wa mũndũ. **27** Ndaarora ngĩona kuuma harĩa honekaga taarĩ ho njohero yake gũcoka na igũrũ, oonekaga ahaana ta kĩgera kĩaakana, kana ta kĩgera kiyũrĩtuo nĩ mwaki, ningĩ kuuma hau njohero gũcoka na thĩ oonekaga ahaana ta mwaki; naguo ũtheri mũcangararu ũkamũrigiĩcĩria. **28** ũtheri ũcio wamũrigiĩcĩrie watarĩ ta mũkũnga-mbura ũrĩ itu-inĩ rĩa mbura mũthenya ũria kũroira, ũguo noguo ũtheri ũria mũnene wamũrigiĩcĩrie watarĩ. ũtheri ũcio wonekaga ũhaanaine na riiri wa Jehova. Na rĩria ndawonire-rĩ, ngũgũthia, ngĩturumithia ũthiũ thĩ, ngũgua mũgambo wa mũndũ ũkwaria.

2 Nake mũndũ ũcio akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrũ wa mũndũ, wĩrũgamie na magũrũ maku, ngwarĩre.” **2** O hĩndĩ iyo aanjaragĩria, Roho agĩtoonya thĩĩni wakwa, akĩnjoya akĩndũgamia, na nĩ ngũgua akĩnjarĩria. **3** Nake akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrũ wa mũndũ, nĩngũgũtũma kũrĩ andũ a Isiraeli, ũthĩ kũrĩ rũrĩrĩ rũu rũremu, o rũu rũnemeire; ruo rwene o na maitho maaruo rũtũũrĩte rũregete kũnjathĩkĩra nginya ũmũthĩ. **4** Andũ acio ndĩragũtũma kũrĩ o-rĩ, nĩmanyũmĩrie ngoro na makaang’athĩria. Meere atĩrĩ, ‘ũũ nĩguo Mwathani Jehova aroiga.’ **5** Na rĩrĩ, andũ acio mangũthĩkĩria kana marege gũthĩkĩria, nĩgũkorwo nĩ andũ a nyũmba ya ũremi, nĩmakamenya atĩ nĩhakoretwo na mũnabii gatagatĩ-inĩ kao. **6** Nawe mũrũ wa mũndũ-rĩ, ndũkametĩgĩre kana wĩtĩgĩre ciugo ciao. Ndũgetĩgĩre, o na akorwo cong’e na mĩigua nĩcĩgũthĩũrũkĩrie, na ũikaraga gatagatĩ ga tũng’aurũ. Ndũgetĩgĩre ũria mekuuga kana ũmakio nĩo, o na akorwo nĩ andũ a nyũmba ya ũremi. **7** No nginya ũmarĩre na ciugo ciakwa, kana nĩmegũthĩkĩria kana matĩgũthĩkĩria, nĩ undũ nĩ aremi. **8** No wee mũrũ wa mũndũ-rĩ, thĩkĩria ũria ngũkwĩra. Ndũkareme ta nyũmba iyo ya ũremi; athamia kanua gaku na

urire kiria ngũkũhe.” 9 Ngĩcooka ngĩcũthĩrĩria, ngĩona ndaambũrũkĩrio guoko. Guoko kũu kwanyĩite ibuku rĩa gĩkũnjo, 10 nake akĩnjũnjĩrĩa hau mbere yakwa. Nario riandikitwo ciugo cia macakaya miēna yeerĩ, na cia kĩrĩro, o na cia kĩaha.

3 Nake mũndũ ũcio akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrũ wa mũndũ, rĩa kĩa rĩa kĩa mbere yaku, rĩa ibuku rĩrĩ rĩa gĩkũnjo; ũcooke ũthĩĩ ũkaarĩrie andũ a nyũmba ya Isiraeli.” 2 Nĩ ũndũ ũcio ngĩathamia kanua, nake akĩhe ibuku rĩu rĩa gĩkũnjo ndĩrĩrie. 3 Nĩngĩ akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrũ wa mũndũ, rĩa ibuku rĩrĩ rĩa gĩkũnjo ndĩrakũhe ũyũrie nda yaku.” Nĩ ũndũ ũcio ngĩrĩria, na rĩrĩ kanua-inĩ gakwa rĩarĩ na mũrio ta ũũkĩ. 4 Nĩngĩ agĩcooka akĩnjĩra atĩrĩ: “Mũrũ wa mũndũ, thĩĩ o rĩu kũrĩ andũ a nyũmba ya Isiraeli ũmaarĩrie ciugo ciakwa. 5 Ndũratũmwo kũrĩ andũ a mwarĩrie ũtooi kana rũthiomi rũritũ, no nĩ kũrĩ andũ a nyũmba ya Isiraeli; 6 ti kũrĩ ndũrĩrĩ nyingĩ iria ciaragia mwarĩrie ũtooi kana rũthiomi rũritũ, kana rũrĩ na ciugo iria ũtangĩmenya. Ti-itherũ, korwo nĩndagũtũmĩte kũrĩ o, nĩmangĩagũthĩkĩrĩrie. 7 No rĩrĩ, andũ a nyũmba ya Isiraeli matĩngĩenda gũkũigua, nĩ ũndũ matĩndaga kũnjũga, nigũkorwo nyũmba yothe ya Isiraeli nĩyũmĩte ngoro na ikang’athia. 8 No rĩrĩ, nĩ ngũtũma wage kuororoa na ũũmie ngoro o ta o. 9 Nĩngũtũma gĩthĩithi gĩaku kĩũme ta ihiga rĩria rĩũmũ mũno, rĩria rĩũmũ gũkĩra ihiga rĩa nyaigĩ. Ndũkamatĩgĩre kana ũmakio nĩo, o na akorwo nĩ a nyũmba ya ũremi.” 10 Nĩngĩ akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrũ wa mũndũ, thĩkĩrĩria wega na wĩkĩre ciugo iria ciothe ngũkwarĩria ngoro-inĩ. 11 Thĩĩ o rĩu kũrĩ andũ anyu arĩa matahitwo warie nao. Meere atĩrĩ, ‘Ūũ nĩguo Mwathani Jehova ekuuga,’ kana nĩmegũthĩkĩrĩria kana matĩngũthĩkĩrĩria.” 12 Nĩngĩ Roho akĩnjũya na igũrũ, na ngĩigua mũgambo mũnene thuutha wakwa ũkĩrũruma. (Rĩiri wa Jehova ũrogocwo arĩ o kũu gĩkĩro-inĩ gĩake!) 13 Naguo warĩ mũgambo wa mathagu ma ciũmbe icio irĩ muoyo makĩhutania mo mene, na wa magũrũ ma ngaari marĩa maarĩ miēna yacio, naguo warĩ mũgambo mũnene warurumaga. 14 Roho agĩcooka akĩnjũya na igũrũ akĩnjeheria, na nĩ ngĩthĩ ndĩ na marũrũ na marakara ngoro-inĩ, nakuo guoko kwa Jehova kũria kwa hinya kwarĩ igũrũ riakwa. 15 Ngĩkinya kũrĩ arĩa maatahitwo, arĩa maatũũraga kũu Teli-Abibu, gũkũhĩ na Rũũrĩ rwa Kebari, na ngĩkarania nao kwa ihinda rĩa mĩthenya mũgwanja, makĩte mũno. 16 Thuutha wa mĩthenya iyo mũgwanja-rĩ, kiugo kĩa Jehova gĩkĩngĩnyĩrĩa, ngĩrwo atĩrĩ, 17 “Mũrũ wa mũndũ, nĩngũtũite mũrangĩri wa andũ a nyũmba ya Isiraeli, nĩ ũndũ ũcio igua kiugo kĩa ngwaria, na ũmeere ũria ndĩramakaania. 18 Rĩria ngwĩra mũndũ mwaganu atĩrĩ, ‘Ti-itherũ, nĩũgaakua,’ nawe wage kũmũkaania, kana kũmwarĩria atigane na mĩthĩire yake ya waganu nĩguo ahonokie muoyo wake-rĩ, mũndũ ũcio mwaganu nĩagaakua nĩ ũndũ wa mehia make, nawe nĩwe ngooria thakame yake. 19 No wee ũngĩkaania mũndũ ũcio mwaganu, nake arege kũgarũrika atigane na waganu wake kana mĩthĩire yake mĩũru-rĩ, we nĩagaakua nĩ ũndũ wa mehia make; no weerĩ, nĩũgaakorwo ũhonoketie muoyo waku. 20 “Nĩngĩ-rĩ, mũndũ mũthĩngu angĩgarũrika atigane na ũthĩngu wake

eke maũndũ mooru, na nĩ ndĩmwĩkĩrĩre mũhĩnga mbere yake-rĩ, nĩagaakua. Kũngĩkorwo ndwamũkaanirie-rĩ, nĩagaakua nĩ ũndũ wa mehia make. Maũndũ marĩa aneeka ma ũthĩngu matĩkaarĩkanwo, nawe nĩwe ngooria thakame yake. 21 No rĩrĩ, wee ũngĩkaania mũndũ ũcio mũthĩngu atĩge kwĩhia, nake aage kwĩhĩrĩ, ti-itherũ nĩagatũũra muoyo nĩ ũndũ nĩathĩkĩrĩrie ũguo wamũkaanirie, nawe-rĩ, nĩũgaakorwo ũhonoketie muoyo waku.” 22 Guoko kwa Jehova kwarĩ igũrũ riakwa ndĩ o kũu, nake akĩnjĩra atĩrĩ, “Ūkĩra ũthĩĩ werũ-inĩ ũria mwaraganu, na kũu nĩguo ngũkwarĩria.” 23 Nĩ ũndũ ũcio ngũkĩra ngĩthĩĩ werũ-inĩ ũcio mwaraganu, naguo rĩiri wa Jehova warũngĩĩ kuo, ũhaana ta rĩiri ũria ndoonete hũgũrũrũ-inĩ cia Rũũrĩ rwa Kebari, na nĩ ngĩgũthĩia, ngĩturumĩthia ũthĩũ thĩ. 24 Hĩndĩ iyo Roho agĩtoonya thĩĩnĩ wakwa, akĩnjũya akĩndũgambia na magũrũ makwa. Akĩnjũria, akĩnjũra atĩrĩ, “Thĩĩ ũkehingire gwaku nyũmba. 25 No rĩrĩ, wee mũrũ-wa-mũndũ, nĩmagakuoha na mũhĩndo; ũgaikara ũrĩ muohe nĩguo ndũkoime ũthĩĩ gatagatĩ-inĩ ka andũ. 26 Nĩ nĩngatũma rũrĩmĩ rwaku rũnyĩitane na karakara nĩguo ũkĩre wage kũmanegenia, o na akorwo o nĩ andũ a nyũmba ya ũremi. 27 No rĩrĩria ngaakwarĩria-rĩ, nĩngakũhingũra kanua, nawe nĩũkameera ũũ, ‘Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ.’ Ūria wothe ũngĩthĩkĩrĩria nĩathĩkĩrĩrie, nake ũria wothe ũkũrega nĩarege; nĩgũkorwo o nĩ andũ a nyũmba ya ũremi.

4 “Wee, mũrũ wa mũndũ, rĩu oya iturubarĩ ũrĩge mbere yaku, ũcooke ũkurure itũũra inene rĩa Jerusalemu igũrũ rĩarĩro; 2 ũcooke ũrĩngĩcĩrie: Rĩakĩrĩre indo cia mbaara cia gũteĩthia gũtharĩkĩra itũũra, na wake kĩhumbũ gĩkĩnyĩte itũũra, na ũrĩakĩrĩre kambĩ na nja, na ũgĩthie nĩgogo mĩtungu ya kũrĩmomora ũrĩngĩcĩrie. 3 Cooka woe rũgĩo rwa kĩgera, ũrũge rũtuĩke taarĩ rũgĩri rwa kĩgera gatagatĩ gaku na itũũra rĩu inene, na ũhũgũre ũthĩũ waku na kũu rĩrĩ. Nario rĩngĩcĩrio, na nĩwe ũkaarĩngĩcĩria. ũndũ ũcio nĩũgaatũka kĩmenyĩthia harĩ andũ a nyũmba ya Isiraeli. 4 “Nĩngĩ ũkome na mwena waku wa ũmotho, ũcooke wĩgĩrĩre mehia ma andũ a nyũmba ya Isiraeli. Nĩwe ũgaakua mehia mao matukũ marĩa mothe ũgaakoma na mwena ũcio. 5 Nĩngũtũrĩire ũkome matukũ maiganaine na mĩaka ya mehia mao. Nĩ ũndũ ũcio matukũ magana matatũ na mĩrongo kenda nĩmo ũgaakua mehia ma andũ a nyũmba ya Isiraeli. 6 “Warĩkia gwĩka ũguo, ũkome rĩngĩ, ihinda rĩrĩ na mwena waku wa ũrĩo, ũkuue mehia ma nyũmba ya Juda. Nĩngũtũrĩire matukũ mĩrongo ina, o mũthenya ũkarũgamĩrĩra mwaka ũmwe. 7 Hũgũra ũthĩũ waku ũwerekie itũũra rĩa Jerusalemu rĩu rĩngĩcĩrio, ũrĩtambũrũkĩrie guoko kũhumbũrĩtio, ũrĩrathĩre ũhoru wa gũkĩrĩrwo. 8 Nĩngakuoha na mũhĩndo nĩguo ndũkanahote kwĩgarũra na mwena ũmwe kana ũria ũngĩ nginya rĩria matukũ maku ma kũrĩngĩcĩrio magathĩra. 9 “Oya ngano na cairĩ, na mboco na ndengũ, na mwere na ngano njĩrũ; ciĩkĩre thĩĩnĩ wa ndigĩthũ ũchĩhũthagire gwĩthondekera mũgate. Mũgate ũcio nĩguo ũrĩrĩaga ihinda rĩa matukũ magana matatũ na mĩrongo kenda macio ũgũkorwo ũkomete na mwena. 10 Thima cekeri mĩrongo rĩrĩ cia irio iria

ūririāga o mūthenya na ūciriāge mahinda marīa mabange. **11** Ningī ūthime maaī gīcunjī gīa ithathatū kīa hini imwe, na ūmanyaragwo mahinda o marīa mabange. **12** Ririāga irio icio o ta ūria ūngiriā mūgate wa cairi; ūūruge andū makionaga, ūhūthirite mwaki wakītio na mai ma mūdū.” **13** Jehova akiuga atiri, “Ūguo nīguo andū a Isiraeli makaariāga irio iri na thaahu marī gatagati-ini ka ndūrii, kūrīa ngaamatwarithia.” **14** Na nīi ngiuga atiri, “Ūguo ti guo, Mwathani Jehova! Nīi ndiri ndethaahia. Kuuma ūnini wakwa nginya riu, ndiri ndaria nyama ya nyamū ikuite kana itambuuriwo nī nyamū cia githaka. Gūtiri nyama iri mūgiro iri yatoonya kanua gakwa.” **15** Nake akiuga atiri, “Ūguo nī wega; ningūreke ūruge mūgate waku na mai ma ng’ombe, handū ha mwaki wa mai ma mūdū.” **16** Nake agīcooka akinjira atiri, “Mūru wa mūdū, ningagirirīria irio itigatoonye Jerusalemu. Andū acio makaariāga irio cia githimo magitangikaga, na manyuage maaī ma githimo matari na kīirigiro, **17** nī ūndū nigūgakorwo na ūnyiihu wa irio na wa maaī. Nīmakamakaga moona o mūdū ūria atari na nīmakahinja nī ūndū wa mehia mao.

5 “Na riri, mūru wa mūdū, oya rūhiu rwa njora rūūgi, ūrūhūthire ta rwenji rwa mwenjani, wiyenje naruo mūtwe na nderu. Ningī ūcooke woe ratiri ya gūthima, ūganyie njuiri iyo. **2** Ririā matukū marīa mūrigiciriio magathira-rī, ūgaacinira gicunji gīa ithatū kīa njūiri iyo na mwaki kūu thīni wa itūra inene. Oya gīcunjī gīa ithatū kīayo ūthiūrūrūke itūra riu inene ūkimigūthagūthaga na rūhiu rwa njora. Nakio gicunji gīa ithatū kīayo ūkihurunje gītwarwo nī rūhuho. Nīgūkorwo ningamaingathia na rūhiu rwa njora ndirūcomorete. **3** No riri, oya gakundi ka njūiri ūthinikire ruono-ini rwa nguo yaku. **4** Cooka woe gakundi kayo ūgaikie mwaki-ini ūgacine. Mwaki nīūgatheerema kuuma hau ūiyūre nyūmba yothe ya Isiraeli. **5** “Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Riri niri itūra inene rīa Jerusalemu, riri haandite gatati ka ndūrii rithiūrūkiirie nī mabūri. **6** No riri, nī ūndū wa waganu wari, niri remeire mawatho makwa o na watho wakwa wa kūrūmirirwo gūkira ndūrii na mabūri macio marithiūrūkiirie. Niri regete mawatho makwa na ritirūmiriire watho wakwa wa kūrūmirirwo. **7** “Nī ūndū ūcio ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Wee ūkoretwo ūri mūremi gūkira ndūrii ici igūthiūrūkiirie, ūkaaga kūrūmirira watho wakwa wa kūrūmirirwo kana kūhingia mawatho makwa. Wee o na ndwikite maūdū maringaine na irira cia ndūrii icio igūthiūrūkiirie. **8** “Nī ūndū ūcio, ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Nīi mwene ningūgūkiiria, wee Jerusalemu, ngūherithie ūkionagwo nī ndūrii icio. **9** Tondū wa mīhianano iyo yaku yothe iri magigi, nīi ningūgwika ūria itari ndeeka mbere iyo na itageeka rīngi. **10** Nī ūndū ūcio, gatagati-ini gaku maithie nīmakarika ciana ciao, o nacio ciana irie maithie ma cio. Ningakūherithia, na hurunje matigari maku mothe matwarwo nī rūhuho. **11** Nī ūndū ūcio, ti-itheri ta ūria nīi ndūiraga muoyo, Mwathani Jehova ekuuga atiri, tondū nīthaahitie gīkaro gīakwa kīamūre na ūndū wa mīhianano yaku yothe mībuthu na cīko thūiriku-

rī, ningakwehereria wendo wakwa, na ndigacooka gūkūrora na tha, kana ngūcaaire. **12** Gicunji gīa ithatū kīa andū aku makooragwo nī mūthiro, kana maniwtho nī ng’aragu o kūu thīni waku; gicunji gīa ithatū gīkooragwo na rūhiu rwa njora nja ya thingo ciaku; nakio gicunji gīa ithatū ngaakūhurunja gītwarwo nī rūhuho, na gīteng’erio na rūhiu rwa njora rūcomoretwo. **13** “Hīndi iyo marakara makwa nīmagathira, na mang’ūri makwa hario manyiie, na nīi ningarīhrio. Ndaarika kūmaitūrūria mang’ūri makwa, nīmakamenya atī nīi Jehova, nīi nīi ndoiga ūguo ndūritaniriie. **14** “Nīngagūtua mwanangiko, na ngūite kīndū gīa kūnyararwo gatagati-ini ka ndūrii iria igūthiūrūkiirie, o na maitho-ini ma ahitūki. **15** Wee ūgaatūka wa kūmenwo, na wa kūnyararwo, na kīndū gīa gūkaania nakio, na kīndū kīri magigi harī ndūrii icio igūthiūrūkiirie, hīndi iria ngaakūherithia ndi na marakara na mang’ūri, na ngūkaanie na mathūgūta manene. Nīi Jehova nī nīi ndoiga ūguo. **16** Ririā ngaakūratha na mīguū yakwa ya ūragani na ya ng’aragu, ngaakūratha ngūniine. Ningakūrehere ng’aragu makīria, na hinge njira iria irio ciaku ciūkagira. **17** Ningakūrehere ng’aragu na nyamū cia githaka igūtharīkire, nacio nīngakūniinira ciana. Mūthiro na ūti wa thakame nīgakūhaata, na ningarehithia rūhiu rwa njora rūgūkiirie. Nīi Jehova nī nīi ndoiga ūguo.”

6 Kiugo kīa Jehova nīkīanginyiriie, ngūrwo atiri, **2** “Mūru wa mūdū, ng’ethera irīma cia Isiraeli; cirathire ūhoru wa gūciūkiiria, **3** ūciire atiri: ‘Inyūi irīma cia Isiraeli, iguai kiugo kīa Mwathani Jehova. Ūū nīguo Mwathani Jehova ekwira irīma na tūrīma, na mikuru na cianda: Nīi ngirie kūmūkiiria na rūhiu rwa njora, na nyanange kīndū kwanyu kūrīa gūtūgūru. **4** Igongona cianyu nīkamomorwo, na igongona cianyu cia gūcinirwo ūbumba ihehenjwo; na ningooragira andū anyu hau mbere ya mīhianano iyo yanyu. **5** Ningaragania ciimba cia andū a Isiraeli hau mbere ya mīhianano iyo yao, na ningahurunja mahīndi manyu gūthiūrūkiiria igongona cianyu. **6** Kūndū kūrīa guothe mūtūraga, matūra macio nīmakanangwo, na kīndū kūrīa gūtūgūru kūmomorwo, nīguo igongona cianyu ithūkio na cianangwo, nayo mīhianano yanyu ihehenjwo na yūnūhuwo, o na igongona cianyu cia gūcinirwo ūbumba imomorwo, na kīria mūthondekete kīniinwo. **7** Andū anyu nīmakooragirwo gatagati-ini kanyu, na inyūi nīmūkamanya atī nīi nīi Jehova. **8** “No riri, nī kūrī amwe ngaatigā, nīgūkorwo amwe anyu nīmakahonoka kūrūragwo na rūhiu rwa njora ririā mūgaakorwo mūhurunjūkiire mabūri-ini na ndūrii-ini. **9** Ningi marī ndūrii-ini kūu matwaritwo marī atahe-rī, arīa makaahonoka nīmakandirikana. Nīmakaririkana ūria njjigūthitio ūituro nī ngoro ciao cia ūtharia, iria iihutafire, na maitho mao marīa makoretwo makīriirīria mīhianano yao. Nīmakemena nī ūndū wa waganu ūria mekīte, na nī ūndū wa cīko ciao ciothe iri magigi. **10** Nao nīmakamenya atī nīi nīi nīi Jehova; nīi ndiamamakagā tūhū ngiuga atī ningamarehere mūtino ūyū. **11** “Mwathani Jehova ekuuga atiri: Hūra hī, na ūhūrithie makinya thī,

uugiririe uuge atiri, "Wui!" Tondü wa waganu wothe na ciiko iri magigi cia nyumba ya Isiraeli, nigukorwo nimakoaragwo na rühiu rwa njora, na ng'aragu, na müthiro. **12** Mündü üria ütüüraga küraya akooragwo ni müthiro, nake üria üri gükuhi ooragwo na rühiu rwa njora, nake üria ükaahonoka atigare, akooragwo ni ng'aragu. Üguo niguo ngeeruta mang'üri makwa nao. **13** Nao nimakamenya ati nii ni müthiro, riria andü magaakorwo moragitwo marí gatagati-ini ka mihianano iyo yao mathiürürükirie igongona ciao, na handü hothe hatüügiru, na tücumbiri tuothe twa irima, na rungu rwa müti o wothe waraganitie honge, na rungu rwa mügandi o wothe müruu, kündü guothe küria maarutagira mihianano yao mahuti manungi wega. **14** Na nii ningamatambürükiria guoko ndimookirire, na ndüme büürü wanangike ütiganirio, kuuma werü-ini ücio nginya Dibila, kündü guothe küria matüürite. Händi iyo nimakamenya ati nii ni müthiro."

7 Kiugo kia Jehova nikianginyirire, ngürwo atiri: **2** "Mürü wa mündü, üü niguo Mwathani Jehova ekwira büürü wa Isiraeli: Ithiriro! Ithiriro nirikinyirire ituri icio inya cia büürü. **3** Rüu ithiriro niringükinyirire, na ningürekereria marakara makwa magükirire. Ningagüüra ciira kuringana na müthire yaku na ngürüthe kuringana na mitugo yaku yothe iri magigi. **4** Ndigaküüguira tha kana ngücaaire; ti-itherü, ningakürüha ni ündü wa müthire yaku na mitugo yaku iri magigi gatagati-ini kanyu. Händi iyo nimukamenya ati nii ni müthiro. **5** "Üü niguo Mwathani Jehova ekuuga: 'Mwanangiko! Mwanangiko ütari waiguu niürooka. **6** Ithiriro nirikinyu! Ithiriro nirikinyu! Riarahükite rigükirire. Nirikinyu! **7** Nükooretwo ni müthino, wee ütüüraga büürü-ini. Ihinda nirikinyu, müthenya ücio nükühirire; ni küri na guoya münene, na gütiri gikeno küu irima-ini. **8** Nii ndi hakuhi gügüüriria mang'üri makwa, na ndürute marakara nawe; ningagüüra ciira kuringana na müthire yaku, na ngürüthe ni ündü wa mitugo yaku yothe iri magigi. **9** Ndigaküüguira tha kana ngücaaire; ningakürüha kuringana na müthire yaku na mitugo yaku iri magigi gatagati-ini kanyu. Händi iyo niukamenya ati nii ni müthiro ndirahüürana. **10** "Müthenya niguo üyü! Nimükinyu! Müthino nimükinyu, rüthanju nürüthundükite, naguo mwitio nücanükite! **11** Maündü ma ühinya nimakürite magatuika rüthanju rwa küherithia waganu; gütiri andü magaatigara, gütiri o na ümwe wa kirindi küu; gütiri ütonga, na gütiri kündü kia bata gigaatigara. **12** Ihinda rüu nirikinyu, müthenya ücio niukinyite. Mügürü niatige gükena kana mwendia aigue kieha, nigukorwo mang'üri nimakinyirire kirindi küu giothe. **13** Mwendia ndagaküüra githaka kiria endetie riria riothe acio eerü marü muoyo, nigukorwo kioneke küu gikonii kirindi küu giothe gitakagarüwo. Tondü wa mehia mao, gütiri o na ümwe wa ügaatüria muoyo wake. **14** O na mangihua karumbeta, na magie na maündü mothe, gütiri mündü o na ümwe ügaathii ita-ini, nigukorwo mang'üri makwa nimakinyirire kirindi küu giothe. **15** "Mwena wa na nja küri na rühiu rwa njora, mwena wa na thini küri na müthiro na ng'aragu; aria marü küu migünda-ini makoaragwo

na rühiu rwa njora, nao aria marü thini wa itüüra inene makaaniinwo ni ng'aragu na müthiro. **16** Aria othe magaatigara na mahonoke magaaorwo irima-ini, magücaaya ta ndutura cia ituamba-ini, o mündü tondü wa mehia make. **17** Guoko o guothe nigükaregera, na iru o riothe niriakaaga hinya o ta maai. **18** Nimakahumbwo nguo cia maküna, na mahumbwo kimako kinene. Mothii mao nimakahumbwo thoni, na menjwo mitwe yao. **19** Nimakahurunja betha yao barabara, nayo thahabu yao ituuo kündü kirü thaahu. Betha yao na thahabu itikahota kümahonokia müthenya wa mang'üri ma Jehova. Itikamaniira ng'aragu kana ihüüne nda ciao, nigukorwo nicio itümüte mahingwo magatuika a kwihia. **20** Nimetüagira ügemu wa mathaga mao, na makamahüthira güthonoka mihianano yao iri magigi, na mihiano itari kiene. Ni ündü ücio-ri, ningatüma indo icio itüike kündü kirü thaahu hario. **21** Ningacineana ciothe küri andü a kungü itüike ndaho, na ndicineane küri andü aria aaganu a gükü thi itüike ta itunyitwo, nao nimagacithaahia. **22** Ningamahutatira ndige kümona, nao nimagathaahia handü haria nyendete müno; atunyani nimagatoonya ho mahathaahie. **23** "Haariria mnyororo, tondü büürü wothe üyürü itü wa thakame, narü itüüra inene rikaiyüra maündü ma ühinya. **24** Ningarehe ndürü iria njaganu müno ciigwatire nyumba ciao itüike ciao; ningatüma mwitio wa andü aria marü hinya üthire, nakuo kündü kwao kürü kwamüre nigügathaahio. **25** Kimakania giokari, magaacaragia thayü, no ndükooneka. **26** Müthino ügooka ürümanirire na üngü, naguo mühuhu üke ürümanirire na üngü. Nimakageria kügü na kioneke kuuma küri münabi; ürütani wa müthinjiri-Ngai ükonii watho nügaathira, o ta üria kiria gä athuuri o nakio gigaathira. **27** Müthamaki niagacakaya, nake müru wa müthamaki niakahumbwo güku ngoro, namo moko ma andü a büürü ücio nimakainaina. Na nii ningameka kuringana na müthire yao, na ndimatuire ciira kuringana na üria magirire gütuürwo. Händi iyo nimakamenya ati nii ni müthiro."

8 Mwaka-ini wa itandatü, mweri wa itandatü, müthenya wa gatano, riria ndaikarite gwakwa nyumba nao athuuri a Juda magaikara mbere yakwa-ri, guoko kwa Mwathani Jehova gügüka igürü riakwa. **2** Ngirora, ngiona mühiano ta wa mündü. Kuuma haria honekaga taari njohero yake gücooka na thi aahaanaga ta mwaki, na kuuma hau gücooka na igürü oonekaga akihenya ta kigera kiraakana. **3** Niatambürükirie kündü kiahanaanaga ta guoko na akinjoya anyiifite njüri cia mütwewakwa. Roho akinjoya na-igürü riera-ini, na akindwara Jerusalemu, ndi cioneke-ini cia Ngai, nginya mürange-ini wa kihingo gä gathigathini kia nja ya na thini, haria mühianano üria ütümaga Ngai aigue üru warüngü. **4** Na hau mbere yakwa niho riiri wa Ngai wa Isiraeli warü, o ta üria ndoonete kioneke-ini werü-ini. **5** Ningi akinjira atiri, "Mürü wa mündü, rora mwena wa gathigathini." Ni ündü ücio ngirora, na hau itoonyero-ini rira mwena wa gathigathini wa kihingo gä kigongona, ngiona mühianano ücio ütümaga Ngai aigue üru. **6** Nake akinjira atiri, "Mürü wa mündü,

nūrona ūrīa mareeka; maūndū marī magigi biū marīa andū a nyūmba ya Isiraēli marekira haha, maūndū ma kūndindika kūrāya na handū-hakwa-haria-haamūre? No wee-rī, nīūkuona maūndū o na marī magigi makīria.” **7** Ningī akindehe itoonyero-inī rīa nja īyo. Ngīrora ngōna irima rūthingo-inī. **8** Akīnjīra atīrī, “Mūrū wa mūndū, aramia irima rū rīrī rūthingo-inī.” Rīrīa ndaaramirie irima rū, ngōna nī haarī na mūrango. **9** Ningī akīnjīra atīrī, “Toonyā thīnī wionere maūndū marī magigi marīa mareka kuo.” **10** Nī ūndū ūcio ngītoonyā kuo, ngīrora ngōna thingo-inī gūkururītwo mīthemba yothe ya indo iria ikurumaga, na ya nyamū ciothe iria irī mūgiro, na ya mīhianano yothe ya andū a nyūmba ya Isiraēli. **11** Hau mbere yacio nī haarūgamīte athuuri mīrongo mūgwanja a nyūmba ya Isiraēli, nake Jazania mūrū wa Shafani akarūgama gatagatī-inī kao. O ūmwe wao aanyītīte rūgiro rwa gūcinīra ūbumba, nayo ndogo īrī na mūtaraīko mwega wa ūbumba nīyatoogaga na igūrū. **12** Nake akīnjīra atīrī, “Mūrū wa mūndū, nīwona maūndū marīa athuuri a nyūmba ya Isiraēli marekīra nduma-inī, o ūmwe wao arī ihooero-inī rīa mūhianano wake? Moigaga atīrī, ‘Jehova ndatuonaga; Jehova nīatiganīrie būrūrī ūyū.’” **13** Ningī akiuga atīrī, “Wee-rī, nīkūmōna magīka maūndū o na marī magigi makīria.” **14** Ningī akindehe itoonyero-inī rīa kīhingo gīa gathigathini kīa nyūmba ya Jehova, na nī ngōna andū-a-nja maikarīte thī ho magīcakaīra Tamuzu. **15** Nake akīnjīra atīrī, “Mūrū wa mūndū, nīūrona maūndū maya? Nīūkuona maūndū o na marī magigi mūno gūkīra maya.” **16** Ningī akīndoonya nja ya na thīnī ya nyūmba ya Jehova, na hau itoonyero-inī rīa hekarū, gatagatī ga gīthaku na kīgongona-rī, haarī arūme ta mīrongo īrī na atano. Maahutātīre hekarū ya Jehova, makaroria mothiū mao mwena wa irathīro, makainamagīrīra rīua marīhooe marorete na kīth mwenā wa irathīro. **17** Nake akīnjīra atīrī, “Mūrū wa mūndū, nīwona ūguo? Anga ūcio nī ūndū mūhūthū andū acio a nyūmba ya Juda gwīka maūndū marī magigi ta macio marekīra haha? No ngīnya maīyūrīe maūndū ma ūhīnya būrūrī na mandakaragīe hīndī ciothe? Ta marore magūkīra tūhonge maniūrū mao! **18** Nī ūndū ūcio nī nīngameka maūndū na marakara; ndikamaigūra tha kana ndīmacaaīre. O na mangīkaanīrīra matū-inī makwa, ndikamathikīrīra.”

9 Ningī ngīgua agītīana na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Reheī arangīrī a itūūra inene haha, o mūndū arī na itharaita rīa mbaara guoko-inī.” **2** Na nī ngōna andū atandatū magīka moimite mwena wa kīhingo kīa rūgongo, kīrīa kīrorete mwena wa gathigathini, o mūndū arī na kīndū gīa kūrāgana guoko-inī. Makīrehane na mūndū ūngī ūmwe wehumbīte nguo cia gatani na eyohete indo cia kwandīka njohero. Nao magītoonyā makīrūgama mwena-inī wa kīgongona kīrīa gīa gīcango. **3** Na rīrī, rīrī wa Ngai wa Isiraēli ūkīambata uumīte igūrū rīa makerubi, harīa warī mbere, ūgīthī hīngīro-inī ya hekarū. Ningī Jehova agītīa mūndū ūcio wehumbīte nguo cia gatani, o ūcio weyohete indo cia kwandīka njohero, **4** akīmīra atīrī, “Thī ūtūikanīe itūūra inene rīa Jerusalem, na wīkīre rūūrī ithiithī cia arīa marī na kīeha, na magacakaya nī ūndū wa maūndū mothe marī

magigi marīa mekagwo kūu thīnī wario.” **5** O thikīrīrie ūguo, akīra acio angī atīrī, “Mūrūmīrīrei, mūtūikanīrie itūūra rīu inene mūrāgane mūtēkūiganīra tha kana gūcaayanīra. **6** Ūragai athuuri, na aanake na airītu, na andū-a-nja na ciana, no mūtīkahutīe mūndū o na ūrīkū mwīkīre rūūrī rūu. Ambīrīrīa o haha hakwa haamūre.” Nī ūndū ūcio makīambīrīra na athuuri arīa maarī hau mbere ya hekarū. **7** Ningī akīmeera atīrī, “Thaahāī hekarū īno na mūīyūrīe nja ciayo andū arīa moragītwo. Thīī!” Nī ūndū ūcio makiūmagara, makīambīrīra kūrāgana kūu itūūra-inī inene. **8** Hīndī rīra mooraganaga nī ngītīgwo ndī nyīkī, ngūgūthīa, ngītūrūmīthīa ūthīthī thī, ngīrīra, ngīūrīa atīrī, “Hī, Mwathanī Jehova! Anga nūkūnīina matīgarī mothe ma Isiraēli hīndī īno ya gūtīrīra Jerusalem mangūrī maku?” **9** Nake akīnjookeria atīrī, “Mehīa ma nyūmba ya Isiraēli na ya Juda nī maingī magakīra; būrūrī ūīyūrīte ūīti wa thakame, narīo itūūra inene rīīyūrīte ūhotomīa wa kīhooto. Moigaga atīrī, ‘Jehova nīatiganīrie būrūrī ūyū; Jehova ndarona.’” **10** Nī ūndū ūcio-rī, Nīī ndīgacooka kūmaigūra tha kana kūmacaaīra, no nīngamacookereria ūrīa mekīte.” **11** Ningī mūndū ūcio wehumbīte nguo cia gatani, na akeoha indo cia wandīkī njohero, agīcōokīa ndūmīrīrī, akiuga atīrī, “Nīnjīkīte o ta ūrīa wathanīre.”

10 Na rīrī, nīndarorīre ngōna hau rīera-inī igūrū rīa mīthe wa akerubi kīndū kīahaanaga ta gītī kīa ūnene ta ihīga rīa yakuti. **2** Nake Jehova akīra mūndū ūcio wehumbīte nguo cia gatani atīrī, “Thī ūtoonye gatagatī-inī ka magūrū macio marathīūrūrīka rungu rwa harīa akerubi marī. Iyūrīa hī ciaku cīerī makara ma mwakī kuuma gatagatī ka akerubi ūcooke ūmahurunjē kūu itūūra-inī inene.” Nake agīthī agītoonyā thīnī, o ngīonagīra na maitho makwa. **3** Na rīrī, mūndū ūcio aatoonyā thīnī, akerubi acio magīkorwo marūgamīte mwena wa gūthīni wa hekarū, narīo itu rīkaiyūrā nja rīra ya na thīnī. **4** Naguo rīrī wa Jehova ūkīambata uumīte igūrū rīa akerubi, na ūgīthī hīngīro-inī ya hekarū. Itu rīu rīkīyūrā hekarū, nayo nja ikīyūrā ūkengī wa rīrī wa Jehova. **5** Naguo mūrurumo wa mathagu ma akerubi acio nīwagūkīaga o ngīnya kūu nja ya nyumīrīra, o taarī mūgambo wa Mūrungu Mwene-Hīnya-Wothe rīrīa ekwarīa. **6** Na rīrīa Jehova aathīre mūndū ūcio wa gatani, akīmīra atīrī, “Oya mwakī kuuma gatagatī ka magūrū macio, kuuma gatagatī-inī ka akerubi,” mūndū ūcio agītoonyā thīnī na akīrūgama mwena-inī wa kūgūrū kūmwe kwamo. **7** Ningī ūmwe wa akerubi acio agītambūrūrīka guoko gwake mwakī-inī ūcio warī gatagatī-inī kao. Akīoya mwakī ūmwe waguo, akīwīkīra hī-inī cia mūndū ūcio warī na nguo cia gatani, nake mūndū ūcio akīwoya akīuma nja. **8** (Rungu rwa mathagu ma akerubi acio nīkuonekaga kīndū kīahaanaga ta moko ma mūndū.) **9** Nīndarorīre, ngōna magūrū mana ma ngaarī hau mīena-inī ya akerubi acio, o kūmwe gūkagīa mwena-inī wa o ūmwe wa akerubi acio; magūrū macio maahēnagīa ta ranga wa thumaratī. **10** Makīoneka-rī, mothe mana nīmahaanāine; o kūgūrū kuonekaga ta gūtūoonyānīte na kūgūrū kūngī. **11** Magīthī, maathīiaga na mwena o wothe wa īyo īna, o kūrīa akerubi acio merekeirie

ũthiũ; magũrũ macio ma ngaari matiagarũrũkaga rĩria akerubi acio megũthiĩ. Akerubi acio maathiiga na kũria guothe metũwe werekera, matekũgarũrũka rĩria marathiĩ. **12** Mũĩrĩ yao yothe, o hamwe na mĩgongo yao, na moko mao na mathagu mao, maiyũrite maitho kũndũ guothe, na magũrũ macio mana ma ngaari o namo. **13** Na rĩrĩ, nĩndaiguire magũrũ macio magĩtwo atĩrĩ, “Magũrũ marĩa mathiũrũrũkaga.” **14** O ũmwe wa akerubi aarĩ na mothiũ mana: ũthiũ ũmwe warĩ wa kerubi, na wa keerĩ warĩ wa mũndũ, na wa gatatu warĩ wa mũrũũthi, na wa kana warĩ wa nderi. **15** Ningĩ akerubi acio makĩambata na igũrũ. Ici ciarĩ ciũmbe irĩ muoyo iria ndoonete hau Rũũĩ-inĩ rwa Kebari. **16** Hĩndĩ iria akerubi acio maathiiga, magũrũ macio maarĩ miĩena-inĩ yao namo magathiĩ; na hĩndĩ irĩa akerubi acio maambararia mathagu mao mombũke, magũrũ macio matioimaga miĩena-inĩ yao. **17** Rĩria akerubi acio marũgama, o namo makarũgama o ũguo; na rĩria akerubi mombũka, namo makombũkania nao, tondũ roho wa ciũmbe icio irĩ muoyo warĩ thĩĩnĩ wamo. **18** Ningĩ riiri wa Jehova ũkiehera hau igũrũ rĩa hingiro ya hekarũ na ũkĩrũgama igũrũ rĩa akerubi acio. **19** O ndĩroreire ũguo, akerubi acio makĩambararia mathagu mao makĩumbũka, na rĩria maathiiga, magũrũ macio maatwaranaga nao. Nao makĩrũgama itoonyero-inĩ rĩa kihingo kĩa mwena wa irathĩro wa nyũmba ya Jehova; naguo riiri wa Ngai wa Isiraeli warĩ igũrũ rĩa. **20** Icio nĩ ciũmbe irĩ muoyo iria ndoonete irĩ rungu rwa Ngai wa Isiraeli hau Rũũĩ-inĩ rwa Kebari, na nĩ ngĩmenya atĩ maarĩ akerubi. **21** O ũmwe aarĩ na mothiũ mana, na mathagu mana, na rungu rwa mathagu mao nĩ haarĩ na kindũ gĩatarĩ ta moko ma mũndũ. **22** Mothiũ mao maahaanaga ta marĩa ndoonete hau Rũũĩ-inĩ rwa Kebari. O ũmwe wao aathiiga arũngĩrĩire na mbere.

11 Hĩndĩ iyo Roho akĩnjoya na igũrũ, akĩndwara kihingo-inĩ kĩa nyũmba ya Jehova kĩa kierekeire mwena wa irathĩro. Hau itoonyero-inĩ rũ rĩa kihingo kiu nĩ haarĩ arũme mĩrongo rĩrĩ na atano, na gatagati-inĩ kao ngĩona Jazania mũrũ wa Azurĩ, na Pelatia mũrũ wa Benaia, arĩa maarĩ atongoria a kĩrĩndĩ. **2** Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrũ wa mũndũ, aya nĩ arũme arĩa marathugunda waganu, na makaheana kĩrĩra kĩa waganu itũũra-inĩ rĩrĩ inene. **3** Moigaga atĩrĩ, ‘Githĩ ihinda rĩtigũkinya o narua rĩa gwaka nyũmba? Itũũra rĩrĩ inene nĩ nyũngũ ya kũruga, na ithuĩ nĩ ithuĩ nyama.’ **4** Nĩ ũndũ ũcio marathĩre ũhoru wa kũmookĩrĩra; marathĩre ũhoru, wee mũrũ wa mũndũ.” **5** Ningĩ Roho wa Jehova agĩũka igũrũ riakwa, akĩnjĩra njuge atĩrĩ, “Ūũ nĩguo Jehova ekuuga: Ūguo nĩguo mũroĩga, inyuĩ andũ a nyũmba ya Isiraeli, no nĩ-rĩ, nĩnjũũ ũria ũrĩ meciiria-inĩ manyu. **6** Nĩmũũragĩte andũ aingĩ itũũra-inĩ rĩrĩ inene, na mũkaiyũria ciimba njĩra-inĩ ciarĩ. **7** “Nĩ ũndũ ũcio, ũũ nĩguo Mwathani Jehova ekuuga: Ciimba icio mũikĩtie kũũ nĩcio nyama, narĩo itũũra rĩrĩ inene nĩro nyũngũ, no Nĩ nĩngũmũingata muume kuo. **8** Inyuĩ nĩmwĩtigĩrĩte rĩhiũ rwa njora, na rĩhiũ rũu rwa njora no ruo ngaamũũkĩrĩra naruo, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **9** Nĩngamũrutũrũra muume itũũra-inĩ inene, na ndĩmũneane moko-inĩ ma andũ a kũngĩ, na

ndĩmũherithie. **10** Inyuĩ mũkoooragwo na rĩhiũ rwa njora, na nĩngamũtũira ciira kũu mĩhaka-inĩ ya Isiraeli. Hĩndĩ iyo nĩmũkamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova. **11** Itũũra rĩrĩ inene rĩtigatũũka nyũngũ harĩ inyuĩ, kana inyuĩ mũtũũke nyama thĩĩnĩ warĩ; nĩngamũtũira ciira kũu mĩhaka-inĩ ya Isiraeli. **12** Na inyuĩ nĩmũkamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova, nĩ ũndũ mũtirũmĩrĩre kĩrĩra kĩa watho wakwa wa kũrũmĩrĩrwo, kana mũkarũmia mawatho makwa, no mwĩkite maũndũ maringaine na ma ndũrĩrĩ iria imũrigiicĩire.” **13** Na rĩria ndaarathaga, Pelatia mũrũ wa Benaia agĩkua. Hĩndĩ iyo ngũgũthia ngĩturumithia ũthiũ thĩ, ngĩanĩrĩra na mũgamba mũnene, ngĩũria atĩrĩ, “Hĩ, Mwathani Jehova! Nĩkũũniina matigari ma Isiraeli biũ?” **14** Kiugo kĩa Jehova nĩkĩnginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ, **15** “Mũrũ wa mũndũ, ariũ a thoguo, ariũ a thoguo arĩa marĩ a rũrĩra rwanyu na nyũmba yothe ya Isiraeli, acio nĩo andũ a Jerusalemu maarĩtie ũhoru wao makoĩga atĩrĩ, ‘Marĩ haraaya mũno na Jehova; bũrũri ũyũ nĩ ithuĩ twaheirwo ũtũũke witũ.’ **16** “Nĩ ũndũ ũcio uga atĩrĩ: ‘Mwathani Jehova ekuuga ũũ: O na gũtũũka nĩndamatwarithirie kũraya gatagati-inĩ ka ndũrĩrĩ, na ngĩmahurunjĩra mabũrũri-inĩ, no nĩ ndũkĩte handũhao-harĩa-haamũre, mabũrũri-inĩ kũũ mathiite, gwa kahinda kanini.’ **17** “Nĩ ũndũ ũcio uga atĩrĩ: ‘Ūũ nĩguo Mwathani Jehova ekuuga: Nĩngamũcookanĩrĩra kuuma ndũrĩrĩ-inĩ, na ndĩmũrute mabũrũri-inĩ kũria mwahurunjĩrwo, na ndĩmũcookerie bũrũri wa Isiraeli rĩngĩ.’ **18** “Nĩmagacooka kuo, na meeherie mĩhiano iyo yakuo mũthũku yothe, na mĩhianano iyo rĩ magĩgi. **19** Nĩngamahe ũũrũmwe wa ngoro, na njĩkĩre roho mwerũ thĩĩnĩ wao; nĩngeheria ũmũ wa ngoro thĩĩnĩ wao ndĩmahe ngoro njororo ta nyama. **20** Ningĩ nĩmakarũmagĩrĩra kĩrĩra giakwa gĩa kũrũmĩrĩrwo, na marũmagie mawatho makwa. Nĩmagatũũka andũ akwa, na nĩ ndũkie Ngai wao. **21** No rĩrĩ, ha ũhoru wa andũ arĩa ngoro ciao ciĩyamũrĩre mĩhiano iyo mũũru na mĩhianano iyo rĩ magĩgi, nĩngatũũma o ene macookerewo nĩ ũũru ũria mekĩte, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.” **22** Hĩndĩ iyo akerubi acio, marĩ na magũrũ ma ngaari miĩena-inĩ, magĩtambũrũkia mathagu mao, naguo riiri wa Ngai wa Isiraeli warĩ igũrũ rĩa. **23** Riiri ũcio wa Jehova ũkĩambata uumite thĩĩnĩ wa itũũra riu inene na ũgĩkara igũrũ rĩa kĩrĩma kĩa kiarĩ mwena wa irathĩro warĩ. **24** Roho akĩnjoya na igũrũ, akĩndwara kũrĩ andũ arĩa maatahitwo magatwarwo bũrũri wa Babuloni, o ndĩ thĩĩnĩ wa kĩoneki kũu ndoonetio nĩ Roho ũcio wa Ngai. Hĩndĩ iyo kĩoneki kũu ndoonetio gĩkĩnjeherera, **25** na nĩ ngũra andũ acio maatahitwo ũhoru wothe ũria Jehova aanyonetie.

12 Kiugo kĩa Jehova nĩkĩnginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ: **2** “Mũrũ wa mũndũ, wee itũũranagia na andũ aremi. Nĩ marĩ na maitho ma kuona no mationaga, na nĩ marĩ na matũ ma kũũgia no matĩguuga, nĩgũkorwo nĩ andũ aremi. **3** “Nĩ ũndũ ũcio wee mũrũ wa mũndũ-rĩ, oha mĩrigo yaku ya gũthaama, na kũrĩ mũthenya barigici magĩkuonaga-rĩ, umagare uume gũkũ, ũthĩ kũndũ kũngĩ. Hihĩ nĩmagataũkĩrwo, o na gũtũũka nĩ andũ a nyũmba ya ũmĩro. **4** Kũrĩ mũthenya barigici, o magĩkuonaga-rĩ, ruta mĩrigo yaku nja irĩ miho nĩ ũndũ

wa güthii бүүri na ithaamirio. Ningi hwa-i-ni, umagare üthii o magikunagona, o ta üria andü mathaamaga. 5 O makwiroreire, türüka rüthingo, ügererie mürigo yaku ho. 6 Oya mürigo iyo ümügirire ciande o makwiroreire, ümümagarie na mairia. Wihumbire üthii nügwo ndükone бүүri, nügükorwo nüngütüite kimenyithia harü andü a nyumba ya Isiraeli." 7 Ni undü ücio nii ngüka o ta üria ndaathitwo. Ngüruta mürigo yakwa nja küri müthenya barigici, yoheetwo ni undü wa güthaama. Ningi hwa-i-ni ngütürüka rüthingo na moko makwa. Ngiumia mürigo yakwa nja küri na mairia, ngümümagaria ndimikuuite na ciande o manjindoreire. 8 Rücüini kiugo kía Jehova giküginginyirira, ngürüo atiri, 9 "Mürü wa mündü, githi andü a nyumba ya Isiraeli o acio aremi matiaküüririe atiri, 'Ni atia üreka?' 10 "Meere atiri, 'Mwathani Jehova ekuuga atiri: Ndümüriiri ño ndütü ikoniü münene üria üri Jerusalemu, o na andü a nyumba yothe ya Isiraeli aria marü kuo.' 11 Meere atiri, 'Ni ndi kimenyithia harü inyuü.' "O ta üguo nii njikite, noguo o nao mageekwo. Nimagatwarwo бүүri wa kungü marü ataha. 12 "Müthamaki ücio üri gatagati-ini kao niagakuua mürigo yake na ciande küri mairia oimagare, naruo rüthingo nürügatürüko irima oimüre ho. Nake niakühumbira üthii nügwo ndakone бүүri. 13 Ningamütambürükiria wabu wakwa, nake niakanyitwo ni mütego wakwa; ningamütwarithia Babuloni, küu бүүri wa Akalidei, no riri, we ndakawona, nakuo küu nikuo agaakuüra. 14 Aria othe mamürigiicüirie, ningamahurunja huho-ini, o acio aruti ake a wira na thigari ciake ciothe, na ndimateng'erie na rühiu rwa njora rürü rücomore. 15 "Nimakamenya atü niü niü Jehova, riria ngaamahurunjira ndürüri-ini na ndimaharaganirie mabürüri-ini. 16 No riri, ningahonokia amwe ao matikaniinwo na rühiu rwa njora, kana ng'aragu, kana müthiro, nigeetha küu magaathii ndürüri-ini makoimbüraga maündü mao maria meekaga marü maggi. Hindi iyo nimakamenya atü niü niü Jehova." 17 Kiugo kía Jehova niküanginyirüre, ngürwo atiri: 18 "Mürü wa mündü, inainaga riria ükürüa irio, na withithimükagwo ni guoya ükinyua maai. 19 Ira andü a бүүri üyü atiri, 'Üü nügwo Mwathani Jehova ekuuga igürü rikoniü andü aria matüüraga Jerusalemu na aria matüüraga бүүri wotho wa Isiraeli: Makaarüaga irio ciao marü na mitangiko, na manyuüage maai moorütwo ni hinya nügükorwo бүүri wao nükaniinwo indo ciothe iria iri kuo, ni undü wa maündü ma ühinya ma andü aria othe matüüraga kuo. 20 Matüüra maria matüüragwo ni andü nimakanangwo, naguo бүүri ükirio ihooru. Hindi iyo nümükamenya atü niü niü Jehova.'" 21 Kiugo kía Jehova niküanginyirüre, ngürwo atiri: 22 "Mürü wa mündü, ni thimo irüki ño yunanagwo thüini wa бүүri wa Isiraeli, ño yugaga atiri: 'Matukü nümathiraga, nakio kioneki o göthe gätatüka gia tühü?' 23 Meere atiri, 'Üü nügwo Mwathani Jehova ekuuga: Nüngüniina thimo ño, na matigacooka kühigweta rüngü gükü Isiraeli.' Meere atiri, 'Matukü nümakuhirüirie riria kioneki o göthe gikaahingio. 24 Nügükorwo gütigacooka kügüa cioneki cia maheeni, kana üragüri wa küheenaniriria gatagati-ini ka andü a Isiraeli. 25 No nii Jehova-rü, ningoiga üria ngeenda,

naguo nükahingio ütegücererwo. Nügükorwo matukü-ini manyu, inyuü andü a nyumba ya üreimi, ningahingia üria wotho ndiroiga, üguo nügwo Mwathani Jehova ekuuga." 26 Kiugo kía Jehova niküanginyirüre, ngürwo atiri: 27 "Mürü wa mündü, andü a nyumba ya Isiraeli maroiga atiri, 'Kioneki kiria onaga gügütüira miaka miingü giküahingio, na araratha ühoro wa ihinda iraa ya rügooka.' 28 "Ni undü ücio meere atiri, 'Mwathani Jehova ekuuga atiri: Gütirü kiugo o na kimmwe gikwa gigaacooka gücererwo; ühoro üria wotho nii ngaaria nükahingio, üguo nügwo Mwathani Jehova ekuuga."

13 Kiugo kía Jehova niküanginyirüre, ngürwo atiri: 2 "Mürü wa mündü, ratha ühoro wa güüküria anabii a Isiraeli aria mararatha ühoro rü. Ira acio marathaga ühoro üria megereire na ngoro ciao ene atiri: 'Iguai ndümüriiri ya Jehova! 3 Mwathani Jehova ekuuga atiri: Kai anabii acio aküguo marü na haro-i, o acio marümagüriira roho wao ene na matiri undü monet! 4 Anabii aku, wee Isiraeli-rü, matariü ta mbwe iri kündü kürüa kwanängiku. 5 Inyuü mütiambatite müthii rüthingo-ini kürüa gütharükite, mürücookererie ni undü wa nyumba ya Isiraeli nigeetha rügetiiria hindi ya mbaara müthenya üria wa Jehova. 6 Cioneki ciao niü cia maheeni, na üragüri wao o naguo no wa maheeni. Moigaga atiri, "Jehova oigite atiri," o riria Jehova atamatümite; merigagüriira atü ciugo ciao niikahingal 7 Githi tü cioneki cia maheeni muonet, na mükaaria üragüri wa maheeni, riria mükuuga atiri, "Jehova oigite atiri," o riria nii itarüitü? 8 "Ni undü ücio, üü nügwo Mwathani Jehova ekuuga: Tondü wa ciugo cianyu cia maheeni na cioneki cia küheenanirü, nüngümüüküriira, üguo nügwo Mwathani Jehova ekuuga.' 9 Guoko gwakwa nügüooküriira anabii aria moonaga cioneki cia maheeni, na makagweta üragüri wa küheenaniria. Matigakorwo marü a kiama kia andü akwa, kana maandikwo ibuku-ini rüa andü a nyumba ya Isiraeli, o na kana matoonye бүүri wa Isiraeli. Hindi iyo nümükamenya atü niü niü Mwathani Jehova. 10 "Tondü mahitithagia andü akwa, makiugaga atiri, "Kürü na thayü," o riria gütarü thayü; tondü riria rüthingo rühüthü rwakwo marühakaga coka, 11 ni undü ücio ira andü aria marühakaga coka atü na rükügüa. Ningoiria mbura nene müno, na ndüme kügüe na mbura ya mbembe, nacio huho iri na hinya niikarümomora. 12 Riria rüthingo rüu rükaaga-rü, githi andü matigaküüria atiri, "Coka üria ürarühakite ükiri ha?" 13 "Ni undü ücio Mwathani Jehova ekuuga atiri: Ningarekereria rühuho rüri na hinya ndi na mang'üri, na kügüe mbura ya mbembe na mbura ya kiboboto ndi na mathügüta ma kwananga. 14 Ningamomora rüthingo rüu mühakite coka na ndrüharaganie tüiri-ini nginya müthingi wa ruo üguüranio. Riria rükaagüa, mükaanangüriwo kuo; na nümükamenya atü niü niü Jehova. 15 Üguo nügwo ngeeruta mang'üri makwa na rüthingo rüu, na njüküriire acio maarühakire coka. Ngaakwira atiri, "Rüthingo ni rweherete, o na aria maarühakire coka, 16 o anabii acio a Isiraeli, aria maarathüire itüüra rüa Jerusalemu makirionera cioneki cia thayü, gütarü na thayü, üguo nügwo Mwathani Jehova ekuuga." 17 "Rüu mürü wa

mündü-rî, hügûra üthiü waku kürî airîtu a andü anyu arîa marathage mohoro moimite meciiria-inî ma eo ene, ùmarathîre ühoro wa kûmookîrîra, **18** ùmeere atîrî, 'Mwathani Jehova ekuuga üü: Kaî andü-a-nja arîa matumagîrîra ithitü nyunîro-inî ciao cia moko na magathondekaga mataama ma kwîhumbîra üthiü nîguo magwatagie andü marî na haaro-î. Anga mûrîgwatagia mîoyo ya andü akwa nîguo mûhonokie mîoyo yanyu inyuü ene? **19** Nîmûüthaahitie kürî andü akwa nî ündü wa ngundi ya cairi na twenyü twa mûgate. Nî ündü wanyu kûheenia andü akwa, arîa mathikagîrîra maheeni, nîmûüragite arîa mataagîrîre gükua, na mûkahonokia arîa mataagîrîre gütüura muoyo. **20** "Nî ündü ücio, Mwathani Jehova ekuuga atîrî: Nînjûkîrîre ithitü ücio cianyu, ücio mûgwatagia andü akwa nacio ta marî nyoni, na nî nîngûcituanga kuuma moko-inî manyu. Nîngohorithia andü acio mûgwatagia ta marî nyoni. **21** Nîngatembûranga mataama macio manyu na honokie andü akwa ndîmarute moko-inî manyu, nao matigacooka kûgwatio nî inyuü. Hîndî îyo nîmûkamenya atî nî nî nî Jehova. **22** Tondü nîmwatûmire arîa athingu morwo nî hinya nî ündü wa kûmaheenia o rîrîa nî itaamareheire kîeha, na mûgîteithîrîra arîa aaganu mage gütiga njîra ciao cia waganu nîguo mahonokie mîoyo yao, **23** nî ündü ücio, matigacooka kuona coneiki cia maheeni kana kûragûra. Nîngahonokia andü akwa, ndîmarute moko-inî manyu. Hîndî îyo nîmûkamenya atî nî nî nî Jehova."

14 Athuuri amwe a Isiraeli nîmookire harî nîi, magîkara thî hau mbere yakwa. **2** Hîndî îyo kiugo kîa Jehova gîkinginyîrîra, ngîrwo atîrî, **3** "Mürü wa mündü, andü aya nîmeigîre mîhianano ngoro-inî ciao, na makeigîra mîhînga ya waganu mbere ya maitho mao. Nînjagîrîrwo kûreka matuîrîe ündü o na ürikû harî nîi? **4** Nî ündü ücio maarîrîe, ùmeere üü, 'Mwathani Jehova ekuuga atîrî: Hîndî îrîa Müisiraeli o wothe angîgîa mîhianano ngoro-inî yake, na eigîre waganu wa kûmûhîngithia mbere ya maitho make, angîcooka athîi harî mûnabîi-rî, nîi Jehova nî nîi mwene ngaamûcookeria ühoro kûringana na ürîa ühooi wake wa mîhianano üigana, **5** Ngeeka üguo nîguo ndînyîitîre ngoro cia andü a Isiraeli rîngî, arîa othe mandiganîrîe nî ündü wa mîhianano îyo yao.' **6** "Nî ündü ücio îra andü a nyûmba ya Isiraeli atîrî, 'Mwathani Jehova ekuuga atîrî: Mwîrîre! Garûrûkai mütigane na mîhianano îyo yanyu, na müregane na maîndü marîa mothe mwîkaga marî magigî! **7** "Hîndî îrîa Müisiraeli o wothe, kana mündü wa kûngî ürîa ütüüraga Isiraeli angiehera harî nîi, na eigîre mîhianano ngoro-inî yake, na agîe na waganu wa kûmûhîngithia mbere ya maitho make, angîcooka athîi harî mûnabîi agatuîrîe ühoro kürî nîi-rî, nîi Jehova nî nîi mwene ngaamûcookeria ühoro. **8** Nîngatûma üthiü wakwa üümîre mündü ücio, na ndûme atuîke kionereria harî arîa angî, o na ndûme atuîke wa kuunagwo thimo. Nîngamweheria harî andü akwa. Hîndî îyo nîmûkamenya atî nî nî nî Jehova. **9** "Mûnabîi angîkaaheenererio nîguo aarie ühoro wakwa, nîi Jehova nî nîi ngaakorwo heenerierie mûnabîi ücio, na nîngamûtambûrîkîra guoko gwa

kûmûükîrîra, ndîmûniine ehene gatagatî-inî ka andü akwa a Isiraeli. **10** Andü acio nîmakaherithîro wîhia wao; mûnabîi ücio agaatuuo mwahîa o ta mündü ücio ütuîrîtie ühoro harî we. **11** Hîndî îyo andü a Isiraeli matigacooka kûhîtia njîra mehere harî nîi, kana macooke gwîthaaahîa na mehîa macio mao mothe. Nîmagatuîka andü akwa, na nîi nduîke Ngai wao, üguo nîguo Mwathani Jehova ekuuga." **12** Kiugo kîa Jehova nîkianginyîrîre, ngîrwo atîrî: **13** "Mürü wa mündü, bûrûri üngînjîhîria nî ündü wa kwaga kwîhoheka, na ndambûrîkie guoko ndüükîrîre, na ndûniîrîe kîhumo kîa irio, na ndürehere ng'aragu, na njûrage andü aguo na mahiü mao, **14** andü aya atatu, Nuhu, na Danieli, na Ayubu, o na mangîkorwo maarî thîniî wa bûrûri ücio, no mehonokirie o oiki nî ündü wa üthingu wao, üguo nîguo Mwathani Jehova ekuuga. **15** "Nîngî korwo ndarekereria nyamü cia gîthaka igerere bûrûri ücio nacio ciütige ûtarî ciana, naguo ükîre ihooru kwage mündü üngîtuikanîria kuo nî ündü wa nyamü ücio, **16** Mwathani Jehova ekuuga atîrî, ti-itherü o ta ürîa nî ndüüraga muoyo, o na andü acio atatu mangîgakorwo marî kuo, matikahota kûhonokia arîü ao kana aarî ao. O oiki no mahonoke, no bûrûri ücio no ükîre ihooru. **17** "O na kana ingîrehithia rûhiü rwa njora njûkîrîre bûrûri ücio, njuge atîrî, 'Rûhiü rwa njora nîrûtuikanîrîe bûrûri üyü wothe,' na njûrage andü akuo na mahiü mao-rî, **18** Mwathani Jehova oigite atîrî, ti-itherü o ta ürîa nî ndüüraga muoyo, o na andü acio atatu mangîgakorwo marî kuo, matikahota kûhonokia arîü ao kana aarî ao. O oiki no-o mangîhonokie. **19** "O na nîngî korwo ndarehithia müthîro bûrûri ücio, na nîi ndüütîrîre mang'ûrî makwa na ündü wa güitithia thakame, na njûragithie andü akuo na mahiü mao, **20** Mwathani Jehova oigite atîrî, ti-itherü o ta ürîa nî ndüüraga muoyo, o na Nuhu, na Danieli, na Ayubu, mangîgakorwo marî kuo, matikahonokia mûrîü kana mwarî. O oiki no mehonokie nî ündü wa üthingu wao. **21** "Nîgûkorwo Mwathani Jehova ekuuga atîrî: Gütigagîkorwo kürî kûuru makîria hîndî îrîa ngaarehera Jerusalemu matuîro makwa mana ma ciira ma kûguoyohithia: namo nîmo rûhiü rwa njora, na ng'aragu, na nyamü cia gîthaka, o na müthîro, nîguo njûrage andü akuo na mahiü mao! **22** No rîrî, kürî amwe magaatigara; nao nîo arîü na aarî arîa magaaatharwo marutwo kuo. Nîmagooka kürî inyuü, na rîrîa mükoona mîtugo na ciiko ciao, nîmûkahoorerio ngoro igûrû rîa mwanangîko ücio ndeheire Jerusalemu, naguo nî mwanangîko o wothe ndîrîrehithîrîe. **23** Nîmûkahoorerio ngoro rîrîa mükoona mîtugo yao na ciiko ciao, nîgûkorwo nîmûkamenya atî gütirî ündü o na ümwe njîkite kuo ûtarî na gîtûmi, üguo nîguo Mwathani Jehova ekuuga."

15 Kiugo kîa Jehova nîkianginyîrîre, ngîrwo atîrî: **2** "Mürü wa mündü, müti wa müthabîbü ükîrîte rûhonge rwa müti o wothe wa müti ya mütitü na kî? **3** Mbaü ciaguo irî ciathondekwo kîndü kîa bata? Andü no mathondeke tûhocio twa gücuurio indo kuuma kürî guo? **4** Üngîkio riike ütuîke rûkü, na mwaki üücine mîena yeerî üücüre gatagatî-rî, no ügîe bata üngî? **5** Angîkorwo rîrîa warî mûgîma ndwagîre bata o na

atīa-rī, wakihota atīa gūthondekwo kindū kīa bata rīrīa wacinwo nī mwaki, wacura? **6** “Nī ūndū ūcio, Mwathani Jehova ekuuga atīrī: O ta ūrīa heanite mūti wa mūthabībū gatagati-inī ka mitī īrīa īngī ya mūtītū, ngaiūta rūkū rwa gūcinwo na mwaki-rī, ūguo noguo ngeeka andū arīa matūūraga Jerusalemu. **7** Nīngatūma ūthiū wakwa ūmoomīre. O na angīkorwo nīmōimīte mwaki-inī-rī, no ngīna mwaki ūcio ūkaamacina ūmaniine. Hīndī iyo nīguo inyuū mūkaamēna atī nī nī nī Jehova, rīrīa ngatūma ūthiū wakwa ūmoomīre. **8** Nīngatūma būrūrī ūkire ihooru nī ūndū nīmāgīte kwīhoheka, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

16 Kiugo kīa Jehova nīkianginyīrīre, ngūrwo atīrī, **2** “Mūrū wa mūdū, ng’ethanīra na itūūra rīa Jerusalemu, ūrionie mitugo yarīo iyo īrī magīgī, **3** uge atīrī, ‘Ūū nīguo Mwathani Jehova arera Jerusalemu: Kīhūmo gīaku na gūciarwo gwaku cioimanire na būrūrī wa andū a Kaanani; thoguo aarī Mūamori, nake maitūguo aarī Mūhiti. **4** Mūthenya ūrīa waciariwo-rī, ndwatinirio rūrīra, o na kana ūgīthambio na maaī nīguo ūthere, o na kana ūkīhako cumbī, kana ūgīthaywo na nguo cia mwana. **5** Gūtīrī mūdū o na ūmwe wakūrōrīre, agīkūguīra tha, kana agīgūcaarīa o kūigana nīguo agwīke ūndū o na ūmwe wa macio. No rīrī, wateirwo na kūu werū-inī, nī ūndū wamenirwo o mūthenya o ro ūcio waciariwo. **6** “Hīndī iyo nīndahītūkīre hau warī ngīkuona ūkīgaragarīa thakame-inī yaku, na rīrīa wakomete hau thakame-inī yaku-rī, ngīkwīra atīrī, “Tūūra muoyo!” **7** Nīndatūmire ūkīre o ta mūtī wa mūgūnda. Nawe ūgīkūra, ūkīnēna, o na ūgītuika ithaga ithaka mūno gūkīra marīa mangī. Nyondo ciaku nacio ikīhaanda, na njuūrī yaku īgīkūra, o wee ūrīa warī njaga na ūkaaga nguo. **8** “Thuutha ūcio nīndahītūkīre hau, na rīrīa ndaakūrōrīre ngīona atī warī mūgīma wa kwēdeka, ngīgūtambūrūkīrīa gīcūrī kīa nguo yakwa, ngīhumbīra njaga yaku. Na nī ngīkwīhītīra mwīhitwa mūrūmu, na tūkīgīa kīrīkanīro nawe, ūgītuika wakwa, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **9** “Nīndagūthambirie na maaī, ngīkūgīrīa thakame, na ngīkūhaka maguta. **10** Nīndakūhumbire nguo ng’emie na ngīgwīkīra nyamūga cia rūūa. Nīndakūhumbire nguo njega ya gatani na ngīkūhumba nguo cia goro. **11** Nīndakūgemirie na mathaga: ngīgwīkīra bangiri moko, na mūgathī ngīngo, **12** ngīcooka ngīgwīkīra gīcūhī inīūrū, na icūhī matū, na tanjī thaka mūtwe. **13** Nī ūndū ūcio ūkīgemio na thahabu na betha: nacio nguo ciaku ciarī cia gatani īrīa njega, na itambaya cia goro, na nguo ng’emie. Irio ciaku ciarī mūtu mūhinyu, na ūkī, na maguta ma mūtamaiyū. Wee nawe ūgīthakara mūno na ūkiambatīrio ūgītuika mūthamaki-mūdū-wa-nja. **14** Nayo ngumo yaku īgītheerema ndūrīrī-inī nī ūndū wa ūthaka waku, nī ūndū riiri ūrīa ndaagwīkīrite nīwatūmire ūthaka waku wagīrīre kūna, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **15** “No rīrī, wee nīwehokire ūthaka waku, na ūkīhūthīra ngumo yaku īgītūma ūtuīke mūmaraya. Nīwahūūrīre ūmaraya na mwīhītūkīri o wothē, naguo ūthaka waku ūgītuika wake. **16** Woire nguo imwe ciaku, ūkīgēna mahooero ma kūdū gūtūūgīrū kūrīa wahūūragīra ūmaraya. Maūdū ta macio matīagīrīrwo

nī gwīkīka, kana magīe kuo o na rī. **17** Nīngī ūgīcooka ūkīoya mathaga macio mega ndaakūheire, o mathaga macio mathondeketo na thahabu yakwa na betha yakwa, ūgīthondekera mīhianano ya arūme, ūgīcooka ūkīhūūra ūmaraya nayo. **18** Nīngī ūkīoya nguo icio ciaku ciarī ng’emie, ūgīcīhumba mīhianano iyo, ūgīcooka ūkīmīrūtīra maguta makwa na ūbumba. **19** O nacio irio irīa ndaakūheete ūrīe, nacio nī mūtu mūhinyu, na maguta ma mūtamaiyū, na ūkī, waciurīfīre mīhianano iyo itūike ūbumba ūrī na mūtatarīko mwega. Ūguo nīguo gwēkīkire, Mwathani Jehova nīwe ugīte ūguo. **20** “Na rīrī, woire arīū na aarī aku arīa wanjarīrīre, ūkīmaruta igongona matūke ta irio cia mīhianano iyo. Ūhūūri waku wa ūmaraya-rī, kaī ūtaarī mūiganu? **21** Nīwathīnjire ciana ciakwa ūgīcīruta igongona harī mīhianano iyo. **22** Mītugo-inī yaku yothe īrī magīgī īrīa wekire, na ūhūūri-inī waku wa ūmaraya, ndwarīkanire matukū ma ūnini waku, rīrīa warī njaga na ūtaarī na nguo, o rīrīa wegagararīa thakame-inī yaku. **23** “Hī, kaī ūrī na haaro-ī! ūguo nīguo Jehova ekuuga. O na wīkīte mawaganu macio mangī mothe, **24** nīweyakīre kīhumbu, na ūgīaka ihooero itūūgīrū handū harīa hothe haarī na kīhaaro gīa kūgomanagwo. **25** Gīturi-inī kīa o njira nīweyakīre mahooero matūūgīrū, na ūkīagīthīa ūthaka waku gītūio, ūgākīrīrīa kūneana mwīrī waku kūrī mwīhītūkīri o wothē atharīe nawe. **26** Nīwahūūrīre ūmaraya na andū a Mīsīrī arīa mwarīganītīe nao, o acio maīyūrītwo nī merīrīra ma mwīrī, ūgītūma ndakare nī ūndū waku gūkīrīrīa gūtharia. **27** Nī ūndū ūcio ngīgūtambūrūkīrīa guoko ngīgūkīrīa, ngīnyīhīa būrūrī waku; nīndakūneanire moko-inī ma thū ciaku, o acio arīrīta a Afīlīstī, arīa maamakīrīo nī mītugo yaku ya ūūra-thoni. **28** Nīwahūūrīre ūmaraya na andū a Ashuri o nao, nī ūndū ndūngīaganīrīe; o na thuutha ūcio-rī, ndwaiganīrīe. **29** Nīngī ūgīkīrīrīa gūtharia o ngīna ūgīkīnya Babuloni, būrūrī wa onjoria, no-o na weka ūguo ndwaiganīrīe. **30** “Mwathani Jehova ekuuga atīrī, Hī! Kaī wee ūrī wa ngoro hūthū-ī! Wīkaga maūdū macio mothe, o ta mūmaraya ūtarī thoni! **31** Rīrīa weyakīre ihumbu gīturi-inī kīa o njira, na ūkīakīra mahooero matūūgīrū harīa hothe haarī kīhaaro gīa kūgomanwo-rī, we wetuire ta ūtarī mūmaraya, nī ūndū nīwaregīre īrīhī. **32** “Wee mūtūmia ūyū mūtharia! Wee wendaga ageni handū ha mūthaurīguo! **33** Mūmaraya o wothē nīamūkagīra īrīhī, no wee-rī, nīwe ūheaga endwa aku othe iheo, ūkamahaka nīguo mokage kūrī we kuuma kūdū guothe nīguo megwatīre ikeno ciaku itaagīrīre. **34** Nī ūndū ūcio wee ndūtārī ta arīa angī ūmaraya-inī waku; gūtīrī mūdū ūkwīringagīrīra ūmwītīkīre. Wee-rī, ūrī na ūtīgana mūno na arīa angī, nīgūkorwo wee nīwe ūrīhanaga, no gūtīrī kindū ūrīhagwo. **35** “Nī ūndū ūcio, wee mūmaraya ūyū, igua kiugo kīa Jehova! **36** Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Tondū nīwaitangīre ūtonga waku, na ūkīgūūrīa njaga yaku ūgītharia na endwa aku, o na tondū wa mīhianano iyo yothe yaku īrī magīgī, na tondū nīwamaheire thakame ya ciana ciaku, **37** nī ūndū ūcio nīngūcookanīrīra endwa aku othe arīa wanekenīa nao, arīa wendete o na arīa ūthūire. Nīngūmacookanīrīra magūūkīrīre kuuma mīena yothe, na nī ngūgūūrīe nguo mbere yao, nao

mone njaga yaku yothe. **38** Nīngagūtūira ciira o ta ūria andū-a-nja arīa matharagia na arīa maitithagia thakame matuuaḡirwo; na ndūme ūkorwo nī mang'ūrī makwa na ūtūūrwo ūru nīguo ūcookererwo nī thakame iyo. **39** Nīngī nīngakūneana moko-inī ma endwa aku, nao nīmakaharagania ihumbu icio ciaku, na manange mahooero macio maku matūūḡiru. Nao nīmagakūruta nguo, na moe mathaga maku ma goro, magūtige njaga na ūri ūtheri. **40** Nīmakarehe kīrīndī ḡḡūkīrīre, nao nīmagakūhūra na mahiga nyuguto, na magūtīnangie na hīu ciao cia njora. **41** Nīmagacina nyūmba ciaku na makūherithie wīroreirwo nī andū-a-nja aingī. Nīngakinya ūmaraya waku mūthia, nawe ndūgacooka kūrīha endwa acio aku. **42** Hīndī iyo mathūḡūta makwa ma ḡḡūkīrīra nīmakahūahūa, namo marakara makwa maiyūrītwo nī ūru makweherere. Nīngahoorera na ndūgacooka kūrakara. **43** “Na tondū ndwarīkanire matukū ma ūnini waku, no kūndakaria wandakarīrie na maūndū macio mothe-rī, ti-itherū nīngatūma ūcookererwo nī ūria wīkite, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. Githī nduongereire ūra-thoni harī maūndū marīa mangī wīkaga marī magigi?” **44** “Mūndū o wothe waragia na thimo-rī, nīagakuuna thimo īno, oige atīri: ‘O ta ūria nyina ahaana, no taguo mwarī ahaana.’” **45** Wee ūri mwarī wa nyūkwa kūna, ūria wanyararīre mūthuuriwe na ciana ciake; na ūri wa nyina kūna na aarī a maitūguo, arīa maanyararīre athuuri ao na ciana ciao. Maitūguo aarī Mūhiti, nake thoguo aarī Mūamori. **46** Mwarī wa nyūkwa ūria mūkūrū aarī Samaria ūria watūūruga mwena waku wa ḡathigathini marī na airītu ake; nake mwarī wa nyūkwa ūria mūnini aarī Sodomu, ūria watūūruga mwena waku wa ḡūthini hamwe na airītu ake. **47** Wee-rī, to ḡūthī wathiire na mīthiire yao na ūkīrīmīrīra mītugo yao īrī magigi, no mīthiire-inī yaku yothe nīwahīūhīre ḡūthūka kūmakīra. **48** Mwathani Jehova ekuuga atīri: Ti-itherū o ta ūria Nīi ndūūruga muoyo-rī, mwarī wa nyūkwa Sodomu na airītu ake matiekire ta ūria wee na airītu aku mwīkite. **49** “Maya nīmo maarī mehīa ma mwarī wa nyūkwa Sodomu: We marī na airītu ake maarī andū etīi, a kwīhūūnīrīria, na matiarūmbūyagia ūhorō wa andū arīa angī; matiateithirie andū arīa athīni o na arīa abatari. **50** Nīmekīrīrīre na magūka maūndū marī magigi maitho-inī makwa. Nī ūndū ūcio nīndamaingaitire, o ta ūguo muonete. **51** Samaria ndehīrie nuthu ya mehīa marīa wee wehīrie. Wee wīkite maūndū marī magigi maingī kūmakīra, na nīūtūmīte aarī a maitūguo moneke ta marī athīngu nī ūndū wa maūndū macio mothe wīkite. **52** Ūrokīrīrīria ḡūconorithio, nīḡūkorwo nīūtūmīte aarī a maitūguo moneke ta marī athīngu. Tondū mehīa maku maarī mooru ḡīkīra mao, o mekuoneka marī athīngu ḡḡūkīra. Nī ūndū ūcio-rī, igua thoni na ūconoke, nīḡūkorwo nīūtūmīte aarī a nyūkwa moneke marī athīngu. **53** “No rīrī, nīngacookeria Sodomu ūgaacīru wake marī na airītu ake, o na Samaria marī na airītu ake, na nīngagūcookeria ūgaacīru waku o hamwe nao, **54** nīguo ūigue thoni na ūconoke nī ūndū wa maūndū macio mothe wekire nī ūndū wa kūmahe ūhurūko. **55** Nao aarī acio a maitūguo, Sodomu marī na airītu ake, na Samaria marī na airītu ake-rī, nīmagacooka o ta ūria

maarī mbere; nawe ūri na airītu aku nīmūgacooka o ta ūria mwarī mbere. **56** O na ndūngīagwetire rītwa rīa mwarī wa nyūkwa Sodomu mīthenya ūcio wetīiaga, **57** mbere ya waganu waku kūḡūrīo. O na kūrī ūguo-rī, rīu ūri mūnyarare nī airītu a Edomu, marī hamwe na andū othe arīa marīganītie nao, o na nī airītu a Afīlisti, acio othe magūthūire na magakūrīgīcīria na mīena yothe. **58** Wee nīwe ūgaacookererwo nī maciaro ma ūra-thoni waku, na ma maūndū marīa wīkaga marī magigi, ūguo nīguo Jehova ekuuga. **59** “Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Nīngagwīka o ta ūria wagīrīre nī ḡwīkwo, tondū nīūmenete mwīhītwa wakwa na ūndū wa ḡūthūka kīrīkanīro kīu. **60** No rīrī, nīngarīrikana kīrīkanīro kīria ndarīkanīire nawe matukū-inī ma ūnini waku, na nīngahaanda kīrīkanīro gītū nawe ḡīa ḡūtūra. **61** Hīndī iyo nīūkarīrikana mīthiire yaku, nawe ūconoke rīria ūkaamūkīra aarī a maitūguo arīa akūrī ḡḡūkīra na arīa anini ḡḡūkīra. Nīngamaneana kūrī we marī ta aarī aku, no ti kūrīngana na kīrīkanīro gītū nawe. **62** Nī ūndū ūcio nīngahaanda kīrīkanīro gītū nawe, na nīūkamenya atī nī nī nī Jehova. **63** Nīngī rīria ngaakūhoroheria nī ūndū wa maūndū mothe marīa wīkite-rī, nīūkarīrikana na ūconoke, na ndūgacooka ḡūtūmūra kanua gaku rīngī nī ūndū wa ūcio ūconorithītio, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

17 Kiugo kīa Jehova nīkiangīnyīrīre, ngīrwo atīri, **2** “Mūrū wa mūndū, ḡwātania ndāi na warīrie andū a nyūmba ya Isīraeli na ngerekano. **3** Meere atīri, ‘Mwathani Jehova ekuuga atīri: Nderī nene īri na mathagu marī hīnya, na njoya ndaaya, na macoya ma marangi maingī nīyokire Lebanoni. Īkīnyīta ḡacūmbīrī ka mūtarakwa, **4** īkiuna thuuna ya ḡacūmbīrī kau, na īkīmītwara būrūrī wa onjoria, nayo īkīmīhaanda thīnī wa itūūra inene rīa onjoria. **5** “Īḡicooka īḡīkuua mbeu imwe cia būrūrī wanyu, na īḡīcihaanda tīrī-inī mūnoru. Īḡīcihaanda ta mūtī ūria ūkūruga hakuhi na maaī maingī, **6** nāguo ūkīringūra, ūḡītuika mūthabībū mūkuhī ūtheeremete. Honge ciaguo īkīmīhūḡūkīra, no mīri yaguo īḡīkorwo īthiite na thī rungu rwayo. Nī ūndū ūcio ūḡītuika mūthabībū, ūkīruta hongē irī na tūhwang' a tūrī na mathangū. **7** “No nī kwārī na nderī īngī nene yarī na mathagu maarī na hīnya, na maiyūrīte njoya. Hīndī iyo mūthabībū ūcio ūḡītwara mīri yaguo yerekeire na kūrī nderī iyo uumīte hau wahaandītwo, nāguo ūḡītambūrūkia hongē ciaguo harī yo nīguo wone maaī. **8** Nīwahaandītwo tīrī-inī mwega handū harī na maaī maingī nīguo ūrute hongē, na ūciare maciaro, na ūtūike mūthabībū ūri na rīrī.’ **9** “Meere atīri, ‘Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Hīhi nīūḡatheerema? Githī ndūkamunywo, na maciaro maguo mahūrūrwo nīguo ūhoohē? Mathangū maguo mothe ma mūrīngūrano nīmakahooha. Ndūkabatara guoko kūrī na hīnya, kana andū aingī a kūmūnya na mīri. **10** O na ūngīmūnywo, ūhaandwo handū hangī-rī, hīhi nīūḡatheerema? Githī ndūkahooha biū rīria rīhuho rwa mwena wa irathīro rūkaūhuruta, nāguo ūhoohere o hau wakūrīire?’” **11** Hīndī iyo kiugo kīa Jehova ḡīkingīnyīrīra, ngīrwo atīri, **12** “Ūria andū a nyūmba īno ya ūremi atīri, ‘Mūtīramenya ḡītūmī kīa maūndū

macio?’ Meere atiri, ‘Müthamaki wa Babuloni niathiire Jerusalemu, agitaha müthamaki wakuo na andü aria maarĩ igweta akuo, akimatawara nginya Babuloni. **13** Ningĩ akioya mündü ümwe wa nyũmba ya üthamaki akirikanĩra kirikanĩro nake, na akimwihithia. Ningĩ agicooka akioya atongoria a bürüri ücio agithii nao, **14** nĩguo üthamaki ücio wagithio hinya, ndũkanehaande rĩngĩ, no ütũragio nĩ gwachũkia kirikanĩro kũu giake. **15** No rĩrĩ, müthamaki ücio akimũremera na ündũ wa gũtũma abarũthi ake mathii bürüri wa Misiri makamũrehere mbarathi na mbütũ nene ya ita. Hihĩ niẽkũhootana? Mündũ üria wikaga ciiko ta icio no ehonokie? Mündũ ücio akaihota gũthũkia kirikanĩro na acooke ehonokie? **16** “Mwathani Jehova ekuuga atiri: Ti-itherũ o ta üria nĩ ndũũraga muoyo, mündũ ücio agaakuĩra kũu Babuloni, bürüri wa müthamaki ücio wamũkarĩire gĩtĩ kĩa üthamaki, ücio aanyararire mwihitwa wake na agithũkia kirikanĩro giake. **17** Firaũni hamwe na mbütũ yake ya hinya ya ita o na kĩrĩndĩ kĩngĩ, matikamũteithia mbaara-inĩ, rĩrĩa ihumbu iĩgaakwo na gũthiũrũrũkĩro na rũirigo nĩguo mioyo miĩngĩ iniinwo. **18** Nianyararire mwihitwa ücio na ündũ wa gũthũkia kirikanĩro kũu. Tondũ nĩanyiitaniire na kirikanĩro kũu, no agicooka gwĩka maũndũ macio mothe-rĩ, ndakahonoka. **19** “Nĩ ündũ ücio Mwathani Jehova ekuuga atiri: Ti-itherũ o ta üria nĩ ndũũraga muoyo, nĩngatũma acookererwo nĩ mwihitwa ücio wakwa aanyararire o na kirikanĩro giakwa kũu aathũkirie. **20** Nĩngamũtambürũkĩria wabu wakwa, nake agwatio nĩ mũtego wakwa. Nĩngamũrehe Babuloni ndimũciritihĩre kuo, tondũ niagire kwihokeka harĩ nĩ. **21** Nacio mbütũ ciake cia thigari ciothe iria ikoora niĩkooagwo na rũhiũ rwa njora, namo matigari mao mahurunjĩrwo huho-inĩ ciothe. Hĩndĩ iyo nĩmũkamenya atĩ nĩ Jehova nĩ nĩ njariite. **22** “Mwathani Jehova ekuuga atiri: Nĩ mwene nĩngatua karũhonge kuuma gacũmbĩrĩ ka mũtarakwa ndikahaande. Ngaatua karũhonge koororo ka mũthunano kuuma gacũmbĩrĩ kaguo, na ndikahaande kĩrĩma-inĩ kiraihu na gĩtũũgĩru na igũrũ. **23** Kũu kĩrĩma-igũrũ gĩa Israeli nĩkuo ngakahaanda; niĩgakaruta honge na giacire maciario, naguo niũgatũika mũtarakwa ũrĩ na riiri. Nyoni cia mithemba yothe niĩgaaka itara ciacio honge-inĩ ciaguo; niĩngatũra kĩrũru-inĩ kĩa honge ciaguo. **24** Mĩtĩ yothe ya mũgũnda niĩkamenya atĩ nĩ Jehova nĩ nĩ nyiihagia mũtĩ ũria mũrũihũ na ngatũma mũtĩ ũria mũkuhĩ ũkũre ũraihe. Nĩnyũmagia mũtĩ ũria mũrũru, naguo mũtĩ ũria mũmũmũ ngatũma ũrũre. “Nĩ Jehova nĩ nĩ njariite, na nĩngwĩka iũguo.”

18 Kiugo kĩa Jehova niĩkianginyĩriire, ngũĩro atiri: **2** “Inyuũ andũ aya, mũkoragwo mũkiuga atĩa rĩrĩa mũkwaria thimo ño igũrũ rĩa bürüri wa Israeli: “Maithe ma ciana marĩaga thabibũ ngagatu, namo matego ma ciana makaigua thithi?” **3** “Mwathani Jehova ekuuga atiri: Ti-itherũ o ta üria nĩ ndũũraga muoyo-rĩ, mũtigacooka kũgweta thimo ño thĩĩnĩ wa Israeli. **4** Nĩgũkorwo roho o wothĩ ũrĩ muoyo nĩ wakwa; roho wa ithe nĩ wakwa o na wa mũriũ no wakwa. Roho ũria wĩhagia nĩguo ũgaakua. **5** “Mündũ aahota gũkorwo nĩ mũthingu, na ekaga maũndũ ma

kĩhooto na marũngĩrũ. **6** We ndarĩaga irio iria irutagĩrwo mahooero-inĩ marĩa marĩ irĩma igũrũ, kana agatiĩrĩra maitho miĩhianano ya andũ a nyũmba ya Israeli. We ndathaahagia mũtumia wa mündũ ũria ũngĩ, kana agakoma na mündũ-wa-nja rĩrĩa arĩ na ihinda rĩa mweri. **7** Ndahinyagĩrĩa mündũ o na ũrikũ, no niacookagĩria mündũ ũria marĩ thĩĩrĩ nake kĩrĩa ooete kĩrĩ gĩa kũrũgamĩrĩa thĩĩrĩ. We ndatunyanaga indo, no arĩa ahũtu niamaheaga irio ciake, na arĩa marĩ njaga akamahe nguo. **8** Ningĩ ndakombanagĩra nĩguo etie uumithio ũtarĩ wa kũhooto, kana agetia uumithio mũkĩru. We niagĩragia guoko gwake gũtĩgeeke ũũru, na niatũithanagia ciira na kũhooto gatagati ka mündũ na ũria ũngĩ. **9** Mündũ ücio niarũmagĩrĩa watho wakwa wa kũrũmirĩrwo, na akahingia watho wakwa wa wĩhokeku. Mündũ ücio nĩ mũthingu; ti-itherũ niĩngatũũra muoyo, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **10** “Mündũ ücio angĩkorwo arĩ na mwanake mũtũnyani, mũitithia wa thakame kana wikaga ũndũ o na ũmwe wa maũndũ macio mangĩ mooru **11** (o na harĩa ithe ateeke ũndũ o na ũmwe wa mo): “We niarĩaga irio iria irutĩrwo mahooero-inĩ marĩa marĩ irĩma-igũrũ. Niathũkagia mũtumia wa mündũ ũria ũngĩ. **12** Niահinyagĩrĩa mũthũĩni na mũbatari. Niatunyanaga indo. Ndacookagia kĩrĩa oete gĩa kũrũgamĩrĩa thĩĩrĩ. Niatiiragĩra miĩhianano maitho. Niẽkaga maũndũ marĩa marĩ magigi. **13** We niakombanagĩra nĩguo etie uumithio ũtarĩ wa kũhooto, na agetia uumithio mũkĩru. Mündũ ta ücio-rĩ, niĩngatũũra muoyo? Ndangĩtũũra muoyo! Nĩ ündũ niẽkite maũndũ macio mothe marĩ magigi-rĩ, ti-itherũ no nginya akooragwo na thakame yake imũcookerere we mwene. **14** “No rĩrĩ, mũriũ ücio angĩkorwo arĩ na mwana ũria wonaga mehia macio mothe ithe ekaga, na o na gũtũika niĩamoonaga, we ndekaga maũndũ macio mooru: **15** “We ndarĩaga irio iria irutĩrwo mahooero-inĩ marĩa marĩ irĩma igũrũ, kana agatiĩrĩra maitho miĩhianano ya andũ a nyũmba ya Israeli. Ndathaahagia mũtumia wa mündũ ũria ũngĩ. **16** Ndahinyagĩrĩa mündũ o na ũrikũ, na ndeetagia kĩndũ gĩa kũrũgamĩrĩa thĩĩrĩ. Ndatunyanaga indo, no irio ciake aciheaga arĩa ahũtu, na akahe arĩa marĩ njaga nguo. **17** Niiragĩrĩa guoko gwake gũtĩkehie, na ndakombanagĩra nĩguo etie uumithio ũtarĩ wa kũhooto, kana etie uumithio mũkĩru. Niահingagia watho wakwa, na akarũmirĩra watho wakwa wa kũrũmirĩrwo. Ücio-rĩ, ndagakua nĩ ündũ wa mehia ma ithe; ti-itherũ niĩngatũũra muoyo. **18** No rĩrĩ, ithe niĩgaakua nĩ ündũ wa mehia make mwene, tondũ we niẽkire maũndũ ma ũria-ngũũrũ, na agĩtũnya mũrũ wa ithe indo, na agĩka maũndũ marĩa mooru gatagati-inĩ ka andũ ao. **19** “No inyuũ mũũragia atiri, ‘Nĩ kĩ gĩkũgĩria mũriũ agae mahĩtia ma ithe?’ Kuona atĩ mũriũ ücio niẽkite maũndũ marĩa marĩ kũhooto na magĩrũru, na akamenyerera watho wakwa wa kũrũmirĩrwo, na akaũhingia-rĩ, ti-itherũ niĩngatũũra muoyo. **20** Roho ũria wĩhagia nĩguo ũgaakua. Mwana ndakagaya waganu wa ithe, kana ithe agae waganu wa mwana. ũthingu wa mündũ ũria mũthingu nowe mwene ũgacookererwo nĩguo, naguo waganu wa mündũ ũria mwaganu nowe ũgacookererwo nĩguo. **21** “No rĩrĩ, mündũ mwaganu angĩgarũrũka

atigane na mehia mothe maría ekíte, na arümie watho wakwa wa kūrümíririwo, na ekage maündu ma kihooto na maría magíríre, ti-itherü nígütüüra muoyo; we ndagakua. **22** Gütírí ihítia o na ríwme ría maría aaneke rígaacooka kúririkanwo. Tondü wa maündu ma úthingu maría ekíte-rí, nígütüüra muoyo. **23** Mwathani Jehova ekúúria atírí: Anga ní ningenagio ní gikuú kía andü aría aaganu? Githí ti kwenda ingienda magarúruke matigane na mitháire iyo yao níguo matúúre muoyo? **24** “No angikorwo mündü múthingu no agarúruke atigane na úthingu wake, na ehie na eke maündü marí magigi ta maría mekagwo ní mündü mwaganurí, anga níagagítüra muoyo? Hatírí undü o na úmwe wa maündü ma úthingu maría aaneke úkaaríkanwo. Tondü wa mahítia ma kwaga kwíhoheka na tondü wa mehia maría ekíte-rí, no agaakua. **25** “No inyuí muugaga atírí, ‘Njira ya Mwathani ti ya kíhooto.’ Ta thikíríriai inyuí andü a nyúmba ya Isiraeli: Njira yakwarí, ti ya kíhooto? Atírí, githí njira cianyu ticio itarí cia kíhooto? **26** Mündü múthingu angágarúruka atigane na úthingu wake ehie, agaakua ní undü wa mehia make; agaakua ní undü wa mehia macio ekíte. **27** No mündü mwaganu angágarúruka atigane na waganu úria ekíte, na eke maündü ma kíhooto na maría magíríre-rí, we níakahonokia muoyo wake. **28** Ní undü níeciiragia úhoro wa mahítia make mothe maría aaneke, na akagarúruka agatigana namo-rí, ti-itherü níagatüüra muoyo; we ndagakua. **29** No andü a nyúmba íno ya Isiraeli mekuuga atírí, ‘Njira ya Mwathani ti ya kíhooto.’ Anga njira ciakwa ti cia kíhooto, inyuí andü a nyúmba ya Isiraeli? Githí njira cianyu ticio itarí cia kíhooto? **30** “Ní undü úcio, inyuí andü a nyúmba ya Isiraeli, níngúmúúria ciira, o mündü o mündü kúringana na mitháire yake, úguo níguo Mwathani Jehova ekuuga. Mwíríre! Tiganai na mahítia manyu mothe; namo mehia manyu matigatúma mwanangwo. **31** Tiganai na waganu wothe úria mwíkíte, múgíe na ngoro njerü na roho mwerü. Ní kí gígütüma múkue, inyuí andü a nyúmba ya Isiraeli? **32** Nígúkorwo ndikenagio ní gikuú kía mündü o na úríkú, úguo níguo Mwathani Jehova ekuuga. Mwíríre! mütúúre muoyo!

19 “Níngí ambíríria macakaya makoníí athamaki a Isiraeli, **2** úmeere atírí: “Atírí, maitúguo ahaanaga ta mürúúthi wa múgoma arí gatagatí ka mürúúthi íria íngí! Wakomire kímano-iní kía mürúúthi múthí, na úkirera ciana ciaguo. **3** Warerire kiana kíwme kíaguo, gígítuika mürúúthi úri hinya. Mürúúthi úcio úkímenyera gútambuuranga kíria wanyíita, na úkaríaga andü. **4** Nacio ndúrírí ikígua úhoro waguo, naguo úkígwatírío irima-iní ríao. Úgítwarwo búrúri wa Misiri úguucítío na icúhí cia maniúru. **5** “Na rírí nyina ya mürúúthi úcio yoonire mwíhoko wayo ndúnahinga, na itanya ríayo níriatúka ría túhú-rí, íkioya kiana kíngí kíayo, ígígítua mürúúthi úri hinya. **6** Naguo úgíchangacanga gatagatí ka mürúúthi íria íngí, nígúkorwo níwatuíkíte mürúúthi úri hinya. Mürúúthi úcio úkímenyera gútambuuranga kíria wanyíita, na úkaríaga andü. **7** Níwamomorire cíihitho ciao iria númu, na úkíanaga matúúra mao. Búrúri úcio na andü

aríia othe maatúúraga kuo, makíyúruwo ní guoya wa múraramo waguo. **8** Híndí iyo, ndúrírí ikíúúkíríra, ndúrírí iria cioimíte ng’ongo iria ciagúthiúrúúkíríre. Ikíwambíra mútego, naguo mürúúthi úcio úkígwatírío irima-iní ríao. **9** Makíúguucúrúria na icúhí cia maniúru, makíúúngíríia kíaga-iní, makíúúwaríra múthamaki wa Babuloni. Makíúúkia njeera, na ní undü úcio múraramo waguo ndwacookire kúiguuo kúu iríma-iní cia Isiraeli ríngí. **10** “Maitúguo aatarí ta múthabíbú úhaandítwo thúiní wa múgúnda waku wa míthabíbú hakuhí na maaí; níwaciaríte múno, na úkagía na hongé nyingí tondü wa maaí kúingíha. **11** Hongé ciaguo ciarí hinya, ígákíagíríra gútuuo múthígí wa múthamaki. Múthabíbú úcio úkíríha na ígúru, úgíkíra mahuti maría matumanu, na níwonekaga wega ní undü wa úria waraihíte na ígúru, na ní undü wa hongé ciaguo nyingí. **12** No níwamunyirwo na míri yaguo ní undü wa marakara, na úgíkanio thí. Naruo rúhuo rúríia ruumaga mwena wa irathíro rúgítúma úhoohé, na maciaro maguo makíhúruwo; hongé ciaguo iria ciarí hinya ikúúma, ikíhíia ní mwaki, úgíciniina. **13** Na rírí, ríu úhaandítwo werú-iní wa múthanga, búrúri úria múmú, úri nyoota. **14** Mwaki woimire rúhongé-iní rúmwe rwa iria nene, úgícina maciaro maguo, magíthíra. Gütírí rúhongé rúrí hinya rútigaire harí guo rúngítuuo múthígí wa múthamaki.’ Maya ní macakaya, na nímo maündü maría marícakayanagírwo namo.”

20 Mwaka-iní wa múgwanja, múthenya wa ikúmi wa mweri wa gatano, athuuri amwe a Isiraeli magítúka gútuúria úhoro harí Jehova, nao magíikara thí hau mbere yakwa. **2** Híndí iyo kíugo kía Jehova gíkínginyíríra ngúruwo atírí: **3** “Múru wa mündü, aríria athuuri a Isiraeli, úmeere atírí, ‘Mwathani Jehova ekúúria atírí: Anga múúkíte gútuúria úhoro harí ní? Ti-itherü o ta úria ní ndúúraga muoyo-rí, ndingíreka mútuúre úhoro harí ní, úguo níguo Mwathani Jehova ekuuga.’ **4** “Níúúmatúúria ciira? Níúúmatúúria ciira, wee múru wa mündü? Ní undü úcio marúúthie, úmeere maündü marí magigi maría meekagwo ní maithe mao, **5** úmeere atírí, ‘Mwathani Jehova ekuuga úú: Múthenya úria ndethuúríre Isiraeli-rí, níndehítire harí njíaro cia andü a nyúmba ya Jakubu njoete guoko na ígúru, na ngímeuguúríria kúu búrúri wa Misiri. Ngímeera njoete guoko na ígúru atírí, “Ní ní ní Jehova Ngai wanyu.” **6** Múthenya úcio ndehítire ngímeera atí níngamaruta búrúri wa Misiri, ndímatware búrúri úria ní ndímacaríire, búrúri úri búthi wa iria na úúki, búrúri múthaka gúkíra mabúrúri mothe. **7** Na ní ngímeera atírí, “O úmwe wanyu-rí, níatigane na míhiano iyo míuru múikaraga múcúthíríire, na mútíge gwíthaaahia na míhianano iyo ya búrúri wa Misiri. Ní ní ní Jehova Ngai wanyu.” **8** “No rírí, nímanemeire, makíaga gúúthíkíríria; matiatigane na míhiano iyo míuru íria maikaraga macúthíríire, o na matiatigane na míhianano iyo ya búrúri wa Misiri. Ní undü úcio ngíuga níngúmaitíríria mang’úri makwa, na ndíirute marakara nao marí o kúu búrúri wa Misiri. **9** No ngíka undü, ní undü wa ríitwa ríakwa níguo ríitgathaahio maithe-iní ma ndúrírí ício maatúúranagia nacio, o ício cionire

ng'ionithania kūrī andū a Isiraeli na ūndū wa kūmaruta būrūri wa Misiri. **10** Nī ūndū ūcio ndaamatongoririe ng'imaruta būrūri wa Misiri, ng'imarehe werū-inī. **11** Nīndamaheire kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo na ng'imamenyithia mawatho makwa, nīgūkorwo mūndū ūria ūrīmaathikagīra nīagatūūrīo nīmo. **12** Ngīcooka ng'imahe Thabatū ciakwa irī kīmenyithia gatagatī gakwa nao, nīgeetha mamenyage atī nī Jehova nīdamatuire atheru. **13** "No rīrī, andū acio a Isiraeli nīmanemeire kūu werū-inī. Matiarūmīrīre kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo, na nīmaregire mawatho makwa, o na gūtūika mūndū ūria ūmathikagīra nīagatūūrīo nīmo, na magīthaahia Thabatū ciakwa biū. Nī ūndū ūcio nī na nī ngiuga atīrī, nīngūmaitīrīra mang'ūrī makwa, ndīmāniirīre kūu werū-inī. **14** No ngīka ūndū nī ūndū wa rīitwa rīakwa, nīguo rītīgathaahio maitho-inī ma ndūrīrī icio cieyoneire na maitho ng'imaruta kuo. **15** Nīngī nīndehītire njoete guoko na igūrū o kūu werū-inī, ngiuga ndīkamakīnyia būrūri ūria ndaamaheete, būrūri ūri būthi wa iria na ūūki, na būrūri ūria mwega gūkīra mabūrūri mothe; **16** Ndeekire ūguo tondū nīmaregire mawatho makwa, na matiarūmīrīre watho wakwa wa kūrūmīrīrwo, na nīmathaahirie Thabatū ciakwa. Nīgūkorwo ngoro ciao nīciehanite kūrī mīhianano ūyo yao. **17** No rīrī, nīndamaigūrīre tha, ngīaga kūmaananga kana kūmaniinīra kūu werū-inī. **18** Nīnderire ciana ciao irī kūu werū-inī atīrī, "Tigai kūrūmīrīra irīra cia watho wa maithe manyu, kana mūrūmīrīre mawatho mao, kana mwīthaahie na mīhianano yao. **19** Nī nī nī Jehova Ngai wanyu; rūmagīrīrai kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo, na mūmenyagīrīre mawatho makwa. **20** Ikaragīai Thabatū ciakwa irī theru, nīguo itūike kīmenyithia gatagatī gakwa na inyuī. Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova Ngai wanyu." **21** "No rīrī, ciana icio nīcianemeire: Itiarūmīrīre kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo, o na kana ikīmenyerera kūrūmia mawatho makwa, o na gwakorwo mūndū ūria ūmathikagīra nīagatūūrīo nīmo, nīciathaahirie Thabatū ciakwa. Nī ūndū ūcio ngiuga nīngūciitīrīra mang'ūrī makwa, na ndūme marakara makwa maciūkīrīre kūu werū-inī. **22** No nīndagīrīrīre guoko gwakwa, na ngīka ūndū, nī ūndū wa rīitwa rīakwa nīguo rītīgathaahio maitho-inī ma ndūrīrī icio cieyoneire ng'imaruta kuo. **23** Nīngī nīndehītire harīo njoete guoko na igūrū kūu werū-inī, ngiuga atī nīngamahurunjīra ndūrīrī-inī, na ndīmāharaganīre mabūrūri-inī, **24** tondū matiathikīre mawatho makwa, no nī kūrega maaregire kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo na magīthaahia Thabatū ciakwa, namo maitho mao makīrīrīra mīhianano ya maithe mao. **25** Ngīcooka ng'imarekereria irīra-inī iria itaarī njega, na mawatho marīa matangīmatūūrīa; **26** nīndarekire mathaahio nī ūndū wa iheo ciao, irī igongona rīa mwana o wothē wa irīgīthathi, nīguo ndūme maiyūrwo nī guoya mūnene, na mamenye atī nī nī nī Jehova." **27** "Nī ūndū ūcio, wee mūrū wa mūndū, arīria andū a Isiraeli, ūmeere atīrī, 'Mwathani Jehova ekuuga ūū: Thīnī wa ūndū ūyū o nāguo, maithe manyu nīmanumire na ūndū wa kūndirika: **28** Rīrīa ndaamarehire būrūri ūria ndehītire atī nīngamahe,

rīria moonire kīrīma o gīothe kīraihu kana mūtī o wothē warī na mathangū, hau nīho maarūtīre magongona mao, makīruta magongona marīa maatūmire ndakare, na makīruta ūbumba wao ūria mūnūngi wega, o na magītanga maruta mao ma kūnyuuo. **29** Hīndī ūyo ngīmoooria atīrī: Gītūmi gīa kūndū kūu gūtūūgīru mūthiiga nī kīi?" (Nakuo gwītawo Bama ngīnya ūmūthī.) **30** "Nī ūndū ūcio irā andū a nyūmba ya Isiraeli atīrī: 'Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Anga nīmūgwīthaahia o ta ūria maithe manyu meekire, na makīrīrīria mīhiano yao mīūru? **31** Rīrīa mūkūruta iheo cianyu, mūkāruta igongona rīa kūhītūkīthīria arīu anyu mwaki-inī-rī, mūthiiga na mbere na gwīthaahia na mīhianano yanyu yothe o ngīnya ūmūthī. Nī no ndīmūwītīkīrie mītūūrīre ūhorō harī nī, inyuī andū a nyūmba ya Isiraeli? Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-itherū o ta ūria nī ndūrāga muoyo, ndīngīmūwītīkīria mītūūrīre ūhorō harī nī. **32** "Inyuī mugaga atīrī, "Ithuī tūkwenā gūtūika ta andū a ndūrīrī, ta kīrīndī kīa mabūrūri ma gūkū thī, arīa matungatagīra mītī na mahiga." No maūndū marīa mwīciirītie gūtīrī hīndī makaahinga. **33** Mwathani Jehova ekuuga atīrī: Ti-itherū o ta ūria nī ndūrāga muoyo, ngaamwathaga na guoko kūrī hīnya, na guoko gūtambūrūkītīo, na mang'ūrī maitanīrīrio. **34** Nīngamūrūta ndūrīrī-inī na guoko kūrī hīnya, na guoko gūtambūrūkītīo, o na mang'ūrī maitanīrīrio, ndīmūcookererie kuuma mabūrūri-inī marīa mwahurunjīrwo. **35** Nīngamūrēhe werū-inī wa ndūrīrī, na kūu nīkūo ngaamūtūira ciira tūkionanga ūthīū kwa ūthīū. **36** O ta ūria ndaātūūrīre maithe manyu ciira kūu werū-inī wa būrūri wa Misiri-rī, ūguo noguo ngaamūtūira ciira, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **37** Nīngamūrūmbūyīya ngīmūhītūkīria rungu rwa rūthanju rwakwa, na nīngamūrēhe ndimuoahie na kīrīkanīro giakwa. **38** Nīngamūthēria, ndīmwehererie andū arīa aremi na arīa manjūkagīrīra. O na gūtūika nīngamaruta būrūri ūria matūrāga-rī, matigatoonya būrūri wa Isiraeli. Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova. **39** "No inyuī andū a nyūmba ya Isiraeli-rī, ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Thīi mūndū o mūndū mūgatungatīre mīhianano yanyu! Ti-itherū thuutha ūcio, nīmūgathikīrīria na mūtīgacooka gūthaahia rīitwa rīakwa itheru na iheo cianyu na mīhianano yanyu. **40** Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Nīgūkorwo kīrīma-inī giakwa gītheru, kīrīma kīria kīraihu gīa Isiraeli, kūu būrūri ūcio nīkūo andū a nyūmba yothe ya Isiraeli makaandungatagīra, na kūu nīkūo ngaametīkīrīra. Kūu nīkūo ngaabatario nī maruta manyu na iheo cianyu iria njega, o hamwe na magongona manyu mothe marīa maamūrē. **41** Nīngamūwītīkīra ta mūrī ūbumba ūri na mūtārāro mwega, rīria ngamūrūta ndūrīrī-inī, ndīmūcookererie kuuma mabūrūri-inī marīa mwahurunjīrwo, na nīngēyonania atī ndī mūtheru gatagatī kanyu maitho-inī ma ndūrīrī. **42** Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova, rīria ngaamūcookia būrūri wa Isiraeli, būrūri ūria ndehītire njoete guoko na igūrū atī nīngāūhe maithe manyu. **43** Mūrī kūu nīmūkarīrikana mītugo yanyu na ciiko ciothe iria mwīthaahītie nacio, na inyuī nīmūkeemena nī ūndū wa ūūru ūria wothē mwaneeka. **44** Nīmūkamenya atī

nii nĩ nĩ Jehova, rĩria ngaamwĩka maĩndũ macio nĩ ũndũ wa rĩitwa rĩakwa, no ti kũringana na mĩthĩire yanyu mũru, na mũtugo yanyu mũru, na maĩndũ manyu mooru marĩa mwĩkaga, inyuĩ andũ a nyũmba ya Isiraeli, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.” **45** Nĩngĩ kiugo kĩa Jehova gĩkĩnginyĩrĩra, ngĩrwo atĩrĩ, **46** “Mũrũ wa maĩndũ, roria ũthĩũ waku mwena wa gũthini; hunjia ũhoro wa gũũkĩrĩra mwena wa gũthini, na ũrathe ũhoro wa gũũkĩrĩra mũtĩtũ wa bũrũri ũcio wa mwena wa gũthini. **47** Īra mũtĩtũ ũcio wa mwena wa gũthini atĩrĩ: ‘Īgua kiugo kĩa Jehova. ũũ nĩguo Mwathani Jehova ekuuga: Ndi hakuhĩ gwakĩa mwaki thĩĩnĩ waku, naguo nĩũkaniina mĩtĩ yaku yothe, ĩria mĩgũ nginya ĩria miũmũ. Rũrĩrĩmbĩ rũu rũtĩkahoreka, na ũthĩũ o wothe kuuma mwena wa gũthini nginya mwena wa gathigathini nĩũgaacinwo nĩruo. **48** Maĩndũ o wothe niakoono atĩ nĩ Jehova nĩ nĩ ndĩwakĩtie; ndũkahoreka.” **49** Hĩndĩ ĩyo ngiuga atĩrĩ, “Hĩ! Mwathani Jehova. Maraaria ũhoro wakwa, makoĩga atĩrĩ, ‘Gĩthĩ to kwaria araaria na ngerekano?’”

21 Kiugo kĩa Jehova nĩkĩanginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ: **2** “Mũrũ wa maĩndũ, roria ũthĩũ waku Jerusalemu, na ũhunje ũhoro wa gũũkĩrĩrwo kwa handũ-harĩa-haamũre. Ratha ũhoro wa gũũkĩrĩrwo kwa bũrũri ũcio wa Isiraeli, **3** ũwĩre atĩrĩ, ‘Jehova ekuuga ũũ: Nĩngũgũũkĩrĩra. Nĩngũcomora rũhũ rwakwa rwa njora kuuma njora-inĩ, na ngwehererie andũ arĩa athingu na arĩa aaganu. **4** Tondũ nĩngũkwehererie andũ arĩa athingu na arĩa aaganu-rĩ, rũhũ rwakwa rwa njora nĩrũgacomorerwo maĩndũ o wothe kuuma mwena wa gũthini nginya mwena wa gathigathini. **5** Hĩndĩ ĩyo, andũ othe nĩmakamenya atĩ nĩ Jehova nĩ nĩ njomorette rũhũ rwakwa rwa njora kuuma njora-inĩ; rũtĩgacookio rĩngĩ njora-inĩ.’ **6** “Nĩ ũndũ ũcio, wee mũrũ wa maĩndũ caaya! Caaria mbere yao, ũrĩ mũthũĩniku ngoro na ũrĩ na kĩa kinene. **7** Na rĩria magaaũũria atĩrĩ, ‘Ūracaaya nĩkĩ?’ ũkameera atĩrĩ, ‘Nĩ ũndũ wa ũhoro ũrĩa ũroka. Ngoro o yothe nĩkaringĩka, na guoko o guothe kwage hinya; roho o wothe nĩkaringĩka na ĩru o rĩothe nĩrĩkaregera o ta ũrĩa maai mereeraga.’ ũhoro ũcio nĩũrooka! Ti-itherũ, ũhoro ũcio nĩũgekĩka, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.” **8** Nakĩo kiugo kĩa Jehova gĩkĩnginyĩrĩra, ngĩrwo atĩrĩ: **9** “Mũrũ wa maĩndũ, ratha ũhoro, uge atĩrĩ, ‘Mwathani ekuuga ũũ: “Harĩ rũhũ rwa njora, harĩ rũhũ rwa njora, rũnooretwo rũkohĩga, na rũgathũũo rũkahenia, **10** rũnooretwo rũrĩ rwa kũũragana, na rũgathũũo nĩguo rũhenagie ta rũheni! “Anga nĩtũgagĩkenera mũthĩgĩ wa ũthamaki wa mũrũ wakwa Juda? Rũhũ rũu rwa njora nĩrũũragana mũthĩgĩ o wothe ta ũcio. **11** “Rũhũ rũu rwa njora rũthuurĩtũwo nĩguo rũthũũo, nĩguo rũnyĩitagwo na guoko; nĩrũnoore na rũgathũũo, na nĩrũhaarĩrĩo nĩguo rũneanwo guoko-inĩ kwa mũũragani. **12** Rĩra na ũgĩrĩke, wee mũrũ wa maĩndũ, nĩgũkorwo nĩrũũkĩrĩre andũ akwa, o na rũgookĩrĩra athamaki othe a Isiraeli. Nĩmaneanĩtũwo rũhũ-inĩ rwa njora marĩ hamwe na andũ akwa. Nĩ ũndũ ũcio wĩhũũre gĩthũri. **13** “Ti-itherũ kũgeranio nĩgũgooka. Gũgaagũũkara atĩa angĩkorwo mũthĩgĩ ũcio wa ũthamaki wa Juda, ũrĩa ũĩragwo nĩ

rũhũ rũu rwa njora ndũgathĩ na mbere? Ūguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.’ **14** “Nĩ ũndũ ũcio, wee mũrũ wa maĩndũ-rĩ, ratha ũhoro, na ũhũũre hĩ. Naruo rũhũ rũu rwa njora ũreke rũringe maita meerĩ, o na nĩrũringe maita matatũ. Nĩ rũhũ rwa njora rwa kũũragana, nĩ rũhũ rwa njora rwa kũũragana kũnena, rũramahatĩrĩria na mĩena yothe. **15** Nĩgeetha ngoro ĩringĩke, nao arĩa magwite maingĩhe, nĩnjĩngie rũhũ rwa njora rwa kũũragana ĩhingo-inĩ ciao ciothe. Hĩ! Rũthondeketwo rũhenagie ta rũheni, rũnyĩitũwo nĩguo rũũragane. **16** Wee rũhũ rwa njora, temanga mwena wa ũrĩo, na nĩngĩ ũtemange mwena wa ũmotho, na ũtemange kũria gũthe ũũgĩ waku ũngĩrekerio. **17** Nĩ o na nĩ-rĩ, nĩngahũũra hĩ, namo mang’ũrĩ makwa mahũahũe. Nĩ nĩ Jehova njugĩte ũguo.” **18** Kiugo kĩa Jehova nĩkĩanginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ, **19** “Mũrũ wa maĩndũ, tema njira ĩgĩrĩ cia kũgererwo nĩ rũhũ rwa njora rwa mũthamaki wa Babuloni, cieri ciumĩte bũrũri o ũmwe. Haanda rũrĩ harĩa njira yahũũũre ĩrorete ĩtũũra inene. **20** Tema njira ĩmwe ĩria rũhũ rũu rwa njora rũkaagerera rũgĩthĩ gũũkĩrĩra Raba kũu kwa Aamoni, na ĩngĩ ya kũgererwo nĩruo rũgĩthĩ gũũkĩrĩra Juda hamwe na Jerusalemu kũu kũĩngĩre. **21** Nĩgũkorwo mũthamaki wa Babuloni akaarũgama maahũũkanĩro ma njira ĩyo, harĩa njira ĩcio cieri ciahũũkanĩre, nĩguo aragũrĩre: Akaahũũthĩra mĩgũ agĩcuuka mĩtĩ, na ahooc kĩrĩra harĩ mĩhianano yake, na arorĩthie ĩni. **22** Guoko-inĩ gwake kwa ũrĩo, mũtĩ nĩũkagwĩra Jerusalemu, kũria akaĩgĩthia mĩgogo ya kũmomora rũĩrigo, na arute watho wa kũũraganwo, na kuugĩrĩrio mbugĩrĩrio ya mbaara, nayo mĩgogo ya kũmomora ĩgwo ĩhĩngĩrĩrie ĩhingo, na aĩgĩthie kĩhumbu, na gwakwo ngathĩ ndaaya cia mbaara cia gũteĩthia gũtharĩkĩra ĩtũũra. **23** ũndũ ũcio nĩũkoneka ta ũtari wa ma kũrĩ andũ arĩa mehĩtĩe atĩ nĩmarĩmwathĩkagĩra, nowe niakamarĩkĩria mahĩtia mao, acooke amanyĩte mĩgwate. **24** “Nĩ ũndũ ũcio, Mwathani Jehova ekuuga ũũ: ‘Tondũ inyuĩ andũ aya nĩmũtũmĩte mahĩtia manyu marĩrĩkanwo nĩ ũndũ wa ũrĩa ũremi wanyu wonekanĩte, ũkaguũria mehĩa manyu makoneka maĩndũ-inĩ mothe marĩa mwĩkaga; nĩ ũndũ nĩmwĩkĩte ũguo-rĩ, nĩmũkanyĩtũwo mĩgwate. **25** “Wee mũthamaki ũyũ wa Isiraeli, o wee mwaganu na ndũrĩka, mũthenya waku nĩmũkĩnyu, na ĩhinda rĩaku rĩa kũherĩthio rĩgakinya mũthia. **26** Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Ruta kĩremba, na weherie tanji. Maĩndũ matĩgacooka gũĩkara ta ũrĩa maatarĩ: Arĩa anini nĩmagatũũgĩrĩo, nao arĩa atũũgĩrĩe nĩmakanyĩhĩo. **27** Nĩ mwanangĩko! ĩ nĩ mwanangĩko! Nĩngarĩanangĩthia! Rĩtĩgacookererio nginya hĩndĩ ĩria ũcio mwene rĩo agooka; ũcio nĩwe ngarĩneana kũrĩ we.’ **28** “Nawe mũrũ wa maĩndũ, ratha ũhoro, uge atĩrĩ, ‘Ūũ nĩguo Mwathani Jehova ekuuga ũhoro-inĩ ũkonĩ Aamoni na ĩrumi ciao: “Harĩ rũhũ rwa njora, harĩ rũhũ rwa njora, rũcomoretwo rũũragane, na rũthũũtũwo rũrĩ rwa kũnĩnana, na rwakũhenia ta rũheni! **29** O na gũkorwo nĩ kũrĩ cioneki cia maheeni ĩgũkonĩ, na ũragũrĩ wa maheeni ũgũkonĩ-rĩ, nĩrũkaĩgĩrĩrwo ngingo cia arĩa aaganu, arĩa marĩ a kũũragwo, arĩa mũthenya wao ũkĩnyĩte, o acio ĩhinda rĩao rĩa kũherĩthio rĩkĩnyĩte mũthia. **30** Cookia rũhũ njora thĩĩnĩ. Ūrĩ kũu wee

wombiirwo, o kũu bũrũri-inĩ ũcio wa maithe manyu, nĩkuo ngaagũtuĩra ciira. **31** Nĩngagũitĩrĩria mang'ũri makwa, na ngũũkĩrĩre na mĩhũmũ ya marakara makwa mahiũ; nĩngakũneana moko-inĩ ma andũ matarĩ tha, andũ ohĩgĩrĩru na kũniinana. **32** Wee ũgaatuĩka ngũ cia gwakia mwaki ũcio, nayo thakame yaku igaitĩrwo kũu bũrũri waku, ndũgacooka kũrĩrikanwo; ngũgkorwo nĩi Jehova nĩ nĩi njarĩtie.”

22 Kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩriire, ngĩrwo atĩri: **2** “Mũrũ wa mũndũ, nĩũkũrũtuĩra ciira? Nĩũgũtuĩra ciira itũũra rĩrĩri inene rĩitithagia thakame? Nĩ ũndũ ũcio rĩonie maũndũ marĩa mothe rĩikaga marĩ magigi, **3** ũrĩire atĩri, ‘Mwathani Jehova ekuuga atĩri: Wee itũũra inene rĩrĩa rĩrehihithagĩria mũtino nĩ ũndũ wa gũitithia thakame kũu thĩĩni warĩo, na rĩgethaahia nĩ ũndũ wa gũthondeka mĩhianano, **4** nĩũhĩtĩtie nĩ ũndũ wa thakame rĩa ũitĩtie, na nĩũthaahĩtio nĩ mĩhianano rĩa ũthondekete. Nĩũtũmĩte matukũ maku makinye mũthia, o nago mũthia wa mĩaka yaku nĩmũkinyu. Nĩ ũndũ ũcio nĩngatũma ũtuĩke kindũ kĩmeneku harĩ ndũrĩrĩ, na kindũ gĩa gũthekererwo nĩ mabũrũri macio mothe. **5** Andũ arĩa marĩ gũkuhĩ na arĩa marĩ kũraya nĩmagakũnyũrũragia, wee itũũra rĩrĩri inene ũri ngumo njũru, na ũkaiyũra ngũ. **6** “‘Ta rora ũrĩa o ũmwe wa athamaki a Isiraeli arĩa marĩ thĩĩni waku ahũthagĩra hinya wake ũũru agĩitithia thakame. **7** Nĩmagithĩtie ithe wa ciana o na nyina gĩtĩio marĩ kũu thĩĩni waku; na marĩ thĩĩni waku nĩmahinyĩrĩie agenĩ na makanyariira mwana ũrĩa ũkũrĩrwo nĩ ithe, o na mũtũmia wa ndigwa. **8** Wee-rĩ, nĩũnyararĩte indo ciakwa iria nyamũre, o na ũgathaahia Thabatũ ciakwa. **9** Kũu thĩĩni waku nĩ kũrĩ andũ maiganagĩrĩra igenyo, na mendete ũiti wa thakame; na thĩĩni waku nĩ kũrĩ andũ marĩaga irio mahooero ma irĩma-igũrũ, na mageeka ciiko cia ũũra-thoni. **10** Nĩ kũrĩ andũ thĩĩni waku mataheaga ũrĩrĩ wa maithe mao gĩtĩio; na thĩĩni waku nĩ kũrĩ andũ mathũkagia atumia nĩ ũndũ wa gũthĩĩ nao mahinda-inĩ mao ma mweri, ihinda-inĩ rĩria marĩ na thaahu. **11** Kũu thĩĩni waku nĩ kũrĩ mũndũ wĩkaga maũndũ marĩ magigi na mũtũmia wa mũndũ ũrĩa ũngĩ, nake ũngĩ ndangĩconoka agĩthũkia mũtũmia wa mũriũ, ũngĩ nake agathũkagia mwarĩ wa nyina, o ũcio mwarĩ wa ithe. **12** Andũ maamũkagĩra mahaki marĩ thĩĩni waku nĩguo maite thakame; wee ũrĩ mũrĩa-ng'ũrũ, na nĩwamũkagĩra uumithio mũkĩru, na ũkoona uumithio ũtarĩ kĩhooto kuuma kũrĩ andũ arĩa angĩ na njĩra ya ũhahanyi. Wee nĩũriganĩrwo nĩ nĩi, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **13** “‘Ti-itherũ nĩngahũura hĩ nĩ ũndũ wa uumithio ũcio wonete ũtarĩ wa kĩhooto, na nĩ ũndũ wa thakame rĩa ũitithĩtie kũu thĩĩni waku. **14** Mũthenya ũrĩa ngaakũherithia-rĩ ũmĩrĩru waku nĩũgetiĩria, kana moko maku magĩe na hinya? Nĩi Jehova nĩ nĩi njarĩtie ũhoro ũcio, na nĩ nĩi ngaawĩka. **15** Nĩngakũharaganĩria ndũrĩrĩ-inĩ, na ngũhũrunjĩre mabũrũri-inĩ; na nĩngakinyia thaahu waku mũthia. **16** Hĩndĩ rĩa wee ũgaakorwo ũthaahĩte maithe-inĩ ma ndũrĩrĩ, nĩũkamenya atĩ nĩ nĩi nĩi Jehova.” **17** Nĩngĩ kiugo kĩa Jehova gĩkinginyĩrĩra, ngĩrwo atĩri: **18** “Mũrũ wa mũndũ, harĩ nĩ-rĩ, andũ a nyũmba ĩno ya

Isiraeli matuĩkĩte o ta gĩko kĩrĩa gĩtigaraga rĩria cuuma ĩratherio na mwaki wa ũturi; acio othe matuĩkĩte o ta gĩcango, na ibati, na kĩgera, o na ngocorai marĩ mwaki-inĩ wa ũturi. O no ta gĩko kĩrĩa gĩtigaraga rĩria betha ĩratherio na mwaki wa ũturi. **19** Nĩ ũndũ ũcio Mwathani Jehova ekuuga atĩri: ‘Tondũ inyuothe nĩmũtuĩkĩte gĩko kĩrĩa gĩtigaraga rĩria cuuma ĩratherio na mwaki wa ũturi, nĩngamũcokanĩrĩria kũu Jerusalemu. **20** O ta ũria andũ macokanagĩrĩa betha, na gĩcango, na kĩgera, na ngocorai, o na ibati icua-inĩ rĩa mwaki nĩguo itwekio na mwaki mũhiũ-rĩ, ũguo nĩguo o na nĩi ngaamũcokanĩrĩria ndĩ na marakara na mang'ũri, na ndĩmũĩke kũu thĩĩni wa itũũra inene ndĩmũtwekerie kuo. **21** Nĩngamũcokanĩrĩria na ndĩmũhũrutĩre na mang'ũri makwa mahiũ, na inyuĩ nĩmũgatwekerio o kũu thĩĩni warĩo. **22** O ta ũrĩa betha itwekagĩrio icua-inĩ rĩa mwaki, ũguo noguo o na inyuĩ mĩgaatwekerio kũu thĩĩni warĩo, na inyuĩ nĩmũkamenya atĩ nĩi Jehova nĩ nĩi ndĩmũitĩrĩrie mang'ũri makwa.” **23** O rĩngĩ kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩriire, ngĩrwo atĩri: **24** “Mũrũ wa mũndũ, ĩra bũrũri ũcio atĩri, ‘Wee-rĩ, ũrĩ bũrũri ũkoretwo wagĩte mbura kana rũthuthũ, mũthenya ũrĩa wa mang'ũri.’ **25** Nĩ kũrĩ na ndundu ya gũũkanĩrĩria ya anene akuo marĩ thĩĩni waguo, nao matarĩ ta mũrũũthi ũkũrarama ũgĩtambuura kĩrĩa ũnyĩtĩte; marĩaga andũ, na magakuua mĩthithũ na indo cia goro, na magatũma kũgĩe na atumia aingĩ a ndigwa thĩĩni waguo. **26** Athĩnjĩri-Ngai akuo mahũthagĩra hinya makiuna watho wakwa, na magathaahia indo ciakwa iria nyamũre; matikũũranaga indo iria nyamũre na iria itarĩ nyamũre; marutanaga atĩ gũtĩrĩ ngũũrani ya indo irĩ thaahu na iria itarĩ thaahu; na mahingaga maithe matikamenyerere Thabatũ ciakwa, nĩguo ngarumagwo gatagatĩ-inĩ kao. **27** Anene akuo arĩa marĩ kuo matarĩ ta njũũi igĩtambuura kĩrĩa inyĩtĩte; maitaga thakame na makooraga andũ, nĩguo megwatĩre uumithio ũrĩa ũtagĩrĩre. **28** Anabii akuo mamahakagĩra ciiko icio coka mwerũ, na njĩra ya kũmoonera cioneki cia maheeni, na ũragĩrĩ wa maheeni. Moigaga atĩri, ‘Mwathani Jehova ekuuga ũũ’, o rĩria Jehova atarĩ ũndũ oigite. **29** Andũ a bũrũri ũcio mahũthagĩra ũhahanyi na ũtũnyani; mahinyagĩrĩria athĩĩni na abatari, na makanyariira andũ a kũngĩ, makamaagithia kĩhooto. **30** “‘Ndaacarĩrie mũndũ thĩĩni wao ũngĩaka rũthingo na arũgame mbere yakwa mwanya-inĩ, agitĩre bũrũri ũcio, nĩguo ndĩkaũniine o kũũniina, no ndiigana kuona o na ũmwe. **31** Nĩ ũndũ ũcio nĩngamaitĩrĩria mang'ũri makwa, na ndimaniine na marakara makwa mahiũ, na ndĩmacookererie maũndũ marĩa mothe mekete, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.”

23 Kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩriire, ngĩrwo atĩri: **2** “Mũrũ wa mũndũ, nĩ kwari na andũ-a-nja eerĩ, airĩtu a nyina ũmwe. **3** Nĩmatuĩkĩre ahũũri maraya kũu bũrũri wa Mĩsiri, makĩambĩrĩria ũmaraya kuuma marĩ ethĩ. Marĩ kũu bũrũri-inĩ ũcio nĩmahutagio nyondo, na makahambatwo ithũri cia ũĩrĩtu wao. **4** ũria mũkũrũ eetagwo Ohola, nake mwarĩ wa nyina eetagwo Oholiba. Maarĩ akwa, nao magĩcĩara aanake na airĩtu. Ohola nĩwe Samaria, nake Oholiba nĩwe Jerusalemu. **5** “Ohola

nīahūūrāga ūmaraya o na arī wakwa; nake nīeriragīria endwa ake, na nīo andū a Ashuri, o acio maarī njamba cia ita **6** mehumbite nguo cia rangi wa bururu, na aathani na anene a ita, acio othe maarī andū ethī cīrorerwa, o arīa maathiiaga mahaicīte mbarathi. **7** Nieneanire ta mūmaraya harī andū othe arīa atīku thīinī wa Ashuri, na agūthaahia na mīhianayo yothe wa mūdū o wothe ūria eeriragīria. **8** Ndaatiganire na ūmaraya ūcio aambīrīrie arī būrūrī wa Misiri, rīria andū maakomaga nake arī mwīthī na makahambataga gīthūrī kīa ūirītu wake, o na magīkīrīrīria kūhūūra ūmaraya nake. **9** “Nī ūndū ūcio ngīmūneana harī endwa ake, nīo andū a Ashuri o acio eeriragīria. **10** Nīmamūrūtire nguo, makīmūtunya arī na aarī ake, na makīmūūrāga na rūhiū rwa njora. Nīatuīkire wa kuunagwo thimo gatagatī-inī ka andū-a-nīa, nake nī aaherithīrio. **11** “Mwarī wa nyina Oholiba nīeyoneire maūdū macio, na merīrīria-inī make o na ūmaraya-inī wake nīekire mītugo mīaganu gūkīra mwarī wa nyina. **12** O nake nīeriragīria andū a Ashuri, arī maarī aathani na anene a ita, na njamba cia ita cīhumbite nguo irī rīri, o arīa maathiiaga mahaicīte mbarathi, acio othe maarī andū ethī cīrorerwa. **13** Nīndonire atī o nake nīethaahītie; eerī maathiiaga na mīthīre īhaanaine. **14** “No rīri, we nīakīrīrīrie kūhūūra ūmaraya. Nīoonire arūme makururītwo rūthingo-inī, nayo yarī mīhiano ya Akalidei ikururītwo na rangi mūtune, **15** meeohete mīcibi njohero na iremba mītwe icunjuurīte; othe monekaga mahaana ta atwarīthia a ngaari cia mbarathi cia ita a Babuloni, andū a gūciarīrwo Kalidei. **16** O rīria aamoonire, nīamerīrīrie, akīmatūmīra andū kūu Kalidei. **17** Nīngī andū a Babuloni magīūka kūrī we, kūu kīrīrī-inī kīa wendo, nao makīmūthaahia nī ūndū wa merīrīria mao. Thootha wa gūthaahio nīo, agītigana nao, akīra ngoro nīo. **18** Rīria aathīire na mbere na ūmaraya wake atekūhitha, na akīgūria njaga yake, nī na nī nīndatiganire nake ngīmūmena, ngītigana nake o ta ūria ndaatiganire na mwarī wa nyina. **19** No rīri, we aakīrīrīrie kūhūūra ūmaraya aarīkana matukū marīa aarī mwīthī, rīria aarī mūmaraya kūu būrūrī wa Misiri. **20** Arī kūu, akīrīrīria endwa ake, arīa cīga ciao ciatarī ta cia ndigiri, na hinya wao wa ūndūrūme woimaga ta wa mbarathi. **21** Nī ūndū ūcio ūkīrīrīria ūra-thoni wa wīthī waku, rīria wahambatagwo gīthūrī na ūkahutio nyondo ciaku cia ūirītu ūrī kūu būrūrī wa Misiri. **22** “Nī ūndū ūcio, wee Oholiba, Mwathani Jehova ekuuga ū: Nīngarahūra endwa aku magūkīrīrie, acio watiganire nao ūkimamena, ndīmarehe magūkīrīrie kuuma mīena yothe, **23** andū a Babuloni na Akalidei othe, na andū a kuuma Pekodi, na Shoa, na Koa, marī hamwe na andū a Ashuri othe, aanake arīa cīrorerwa, arīa othe matūitwo abarūthi na anene a ita, na anene a ngaari cia mbarathi cia ita na andū arīa marī igweta inene, nao othe mathiiaga mahaicīte mbarathi. **24** Nīmagagūkīrīra marī na matharaita, na ngaari cia mbarathi cia ita, na mākārī, na marī na kīrīndī kīngī; nao mabange magūkīrīrie kuuma mīena yothe, marī na ngo iria nene na iria nini, na mekīrite ngūbia cia kīgera mītwe. Nīngakūneana kūrī o ūherithio, nao nīmagakūherithia kūrīngana na

ūrīa matuuanagīra ciira. **25** Nīngerekeria marakara makwa ndī na ūiru ngūkīrīrie, nao nīmagakūherithia marī na marakara manene. Nīmagagūtīna mīanīūrī na matū, nao andū anyu arīa magaatigara nīmakaniinwo na rūhiū rwa njora. Magaataha arīu anyu na aarī anyu, nao arīa anyu magaatigara nīmakaniinwo na mwaki. **26** Nīngī nīmagakūruta nguo na makuue mathaga maku marī mega. **27** Nī ūndū ūcio nīnganiina ūra-thoni na ūmaraya ūria wee waambīrīrie ūrī kūu būrūrī wa Misiri. Ndūkarora maūdū macio ūmerīrīrie, kana ūrīrikane būrūrī wa Misiri rīngī. **28** “Nīgūkorwo Mwathani Jehova ekuuga ū: Ndi hakuhi gūkūneana kūrī acio ūthūire, ngūneane kūrī acio wamenire ūkīmahutāira. **29** Magaakūherithia marī na rūthūūro, na magūtunye indo ciaku ciothe iria ūnogeire. Magaagūtiga njaga, ūrī ūtheri, nacio thoni cia ūmaraya waku nīikaguūrīo. Naguo ūra-thoni na ūmaraya waku. **30** Nīcio ikūreheire maūdū macio, nīgūkorwo nīwerīrīrie ndūrūrī icio, na ūgūthaahia na mīhianano yacio. **31** Wee ūrīmūrīrie mīthīire ya mwarī wa nyūkwa; nī ūndū ūcio nīngakūnengera gīkombe gīake ūkīnyīite na guoko gwaku. **32** “Mwathani Jehova ekuuga ū: “Wee ūkaanyūra gīkombe kīa mwarī wa nyūkwa, gīkombe kīnene na kīrīku; nīgīkarehe kīnyarero na itheko, nīgūkorwo nīkīyūrīrū mūno. **33** Wee nīukaīyūrwo nī ūrīu na kīeha, gīkombe kīu kīa mwanangīko na ihooru, gīkombe kīu kīa mwarī wa nyūkwa Samaria. **34** Ūgaakīnyūra na ūkīnīkīrīrie; ūgaakīringīthia thī, kīenyūkange icere, na wītarūrānge nyondo. Nī nī njarītie ūhorō ūcio, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **35** “Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga ū: Kuona atī wee nīūriganīūrwo nī nī na ūkanjīka na thootha waku, no ngīnya ūcookererwo nī maciaro ma ūra-thoni waku na ūmaraya waku.” **36** Jehova aanjīrīrie atīrī: Mūrū wa mūdū, nīgūtūrīra Oholā na Oholiba ciira? Nī ūndū ūcio marūthie nī ūndū wa mītugo yao irī magīgi, **37** nīgūkorwo nīmatharītie, namo moko mao maīyūrīte thakame. Matharītie na mīhianano yao; o na makamūrūtira ciana ciao magongona, iria manjarīrie, itūike irio cīayo. **38** O na nīngī ūndū ūngī manjīkīte nī ūyū: Ihinda o rīu nīmathaahīrie handū-hakwa-harīa-haamūre, na magīthūkia Thabatū ciakwa. **39** Mūthenya o ro ūcio maarūtire ciana ciao igongona kūrī mīhianano yao-rī, noguo maatoonyire handū-hakwa-harīa-haamūre na makīthaahīa. Ūguo nīguo meekire thīinī wa nyūmba ciakwa. **40** “O na nīngī magītūmanīra arūme arīa mookire kuuma kūrāya, na hīndī irīa maakīnyire, mūgīthamba nī ūndū wao, na mūkīthaka rangi maitho, na mūkīngīma na mathaga. **41** Nīngī mūgīkarīra ūrīrī warītwo na ūkagemo mūno, na hau mbere yagu hakaigwo metha irīa mwaīgagīra ūbumba na maguta marīa maarī makwa. **42** “Nake nīarīgīcīrīrio nī kīrīndī kīngī kīanegenaga gītekūmaka; andū a Sabea makīrehwo kuuma werū-inī, marī hamwe na gīkundi kīa andū matarī igweta, nao magīkīra mūtumia ūcio na mwarī wa nyina bangiri moko, na makīmēkīra tanjī thaka mītwe. **43** Nīngī ngīaria ūhorō wa ūcio waniinītwo hinya nī ūtharia, ngīuga atīrī, ‘Rīu nīmarekwo mamūhūthīre ta mūmaraya, nīgūkorwo ūguo nīguo atarī.’ **44** Nao magīkoma nake. O ta ūria

arūme makomaga na mūmaraya, ūguo nīguo maakomire na andū-a-nja acio maagite thoni, nao nīo Ohola na Oholiba. **45** No andū arīa athingu nīmakaaherithia na iherithia rīa andū-a-nja arīa matharagia na magaitithia thakame, tondū nīmatharagia, na moko mao maiyūrīte thakame. **46** “Mwathani Jehova ekuuga ūū: Mareherei kīrīndī kīmookīrīre, na mūmanee maguoyohithio na matahwo. **47** Kīrīndī kīu nīgīkamahūūra na mahiga nyuguto na kīmatemange na hīi ciao cia njora; gīkooraga aanake na airītu ao, na gīcine nyūmba ciao. **48** “Nī ūndū ūcio nīnganiina ūūra-thoni kīu būrūrī ūcio nīguo andū-a-nja othe makaano, matikaneke maūndū ma ūtharia ta inyuī. **49** Inyuī nīmūkaherithio nī ūndū wa ūūra-thoni wanyu, na mīcookererwo nī maciario ma mehia manyu ma kūhooya mīhianano. Na inyuī hīndī ūyo nīmūkamenya atī nī nī nī Mwathani Jehova.”

24 Mwaka-inī wa kenda, mūthenya wa ikūmi wa mweri wa ikūmi, kiugo kīa Jehova nīkianginyūrīre, ngūrwo atīrī: **2** “Mūrū wa mūndū, andīka mūthenya wa ūmūthī nī tarīki cīgana, o ūyū wa ūmūthī, tondū mūthenya ūyū wa ūmūthī mūthamaki wa Babuloni nīarīgīcīrīre Jerusaleumu. **3** Arīria andū aya a nyūmba īno nemi na ngerekano, ūmeere atīrī, ‘Mwathani Jehova ekuuga atīrī: “Hagīra nyūngū ya kūruga; mīhagīre na ūmīūrīre maaī. **4** Ikīra icunjī cia nyama thīnī wayo, icunjī ciothe iria njega, ta cia kūgūrū na guoko. Mīyūrīre na mahīndī marīa mega mūno; **5** oya nyamū īria njega mūno rūūrū-inī. Igīrīra ngū rungu rwayo nī ūndū wa mahīndī; reke ītherūke, namo mahīndī mahīre o kīu thīnī wayo. **6** “Nīgūkorwo Mwathani Jehova ekuuga atīrī: “Kaī itūūra rīu inene rīitithagia thakame rīrī na haro-ī, o na nyūngū ūyo īrī na mūcura, īria gīkūrī kīayo gītangīthira! Mīonorie kīrung’o, o kīrung’o, itegūcuukīrwo mīti. **7** “Nīgūkorwo thakame īria rīitithitie īrī o thīnī warīo: Rīamīitire o kīu rwaro-inī rwa ihiga itheri; rītiamīitire tīrī-inī, harīa rūkūngū rūngāmīthikire. **8** Nīgeetha njarahūre mang’ūrī na ndūrīhīre-rī, ndaitire thakame yarō rwaro-inī rwa ihiga itheri, nīguo ndīgathikwo. **9** “Nī ūndū ūcio, ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: “Kaī itūūra rīu inene rīitithagia thakame rīrī na haaro-ī! O na nī nīngacookanīrīria ngū hiba ndaaya na igūrū. **10** Nī ūndū ūcio iganīrīra ngū, na wakie mwaki. Ruga nyama icio wega, na ūtukanie na indo cia gūcamīa wega; namo mahīndī ūreke macure. **11** Nīngī ūhagīre nyūngū ūyo theri makara-inī, ngīnya ihīuhe na gīcango kīayo gītunīhe, nīguo gīko kīayo gītweke, na gīkūrī kīayo gīcinwo, gīthire. **12** Nīkīremete njīra ciothe; gīkūrī kīu kīayo tī kīrute, o na gīacinwo na mwaki. **13** “Rīu-rī, gīko giaku nī ūūra-thoni. Tondū ngeretie gūgūtheria, no wee ndūngīthera gīko giaku, wee ndūngīthera rīngī ngīnya mang’ūrī makwa ma gūgūkūrīra makahūahūa. **14** “Nī Jehova nīnjaritīe. Ihinda nīkīnyu njike ūndū. Ndkikerīgīrīria; na ndikaiguanīra tha kana ndīricūkwo. Ūgaatūrwo ciira kūringana na mītugo yaku, na cīko ciaku, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.” **15** Kiugo kīa Jehova nīkianginyūrīre, ngūrwo atīrī: **16** “Mūrū wa mūndū, atīrī, ndī hakuhī gūkwehereria kīrīa gīkenagia maitho maku mūno na igūtha o rīmwe. No rīrī,

ndūgacakae kana ūrīre, o na kana ūite maithori. **17** Caaya ūkīrīte; tīga kūrīrīra ūcio ūkīute. Ikara wīohete kīremba mūtwe na wīkīrīte iraatū magūrū; ndūkehumbire kanua kana ūrīre irio cia mūtugo wa hīndī ya macakaya.” **18** Nī ūndū ūcio ngīrooka kwarīria andū rūcīnī, na hwaī-inī ūcio mūtumia wakwa agīku. Rūcīnī rūrū rīngī ngūka o ta ūrīa ndaathītwo njīke. **19** Nao andū acio makīnjūūrīa atīrī, “Kaī ūtangītīwīra ūhoru wa maūndū maya na ūrīa matūkoni?” **20** Nī ūndū ūcio ngīmeera atīrī, “Kiugo kīa Jehova nīkianginyūrīre, ngūrwo atīrī: **21** Īra andū a nyūmba ya Isiraeli atīrī, ‘Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Ngīrie gūthaahia handū-hakwa-harīa-haamūre, hau gīikaro kīa hīnya kīrīa mwtītiaga nakīo, o kīu gīkenagia maitho manyu, kīrīa mwendete. Arīu na aarī anyu arīa mwtīgīre na thūutha makaaniinwo na rūhīu rwa njora. **22** Na inyuī nīmūgeeka o ta ūguo nī njīkīte. Mūtīkehumbīra kanua kana mūrīre irio cia mūtugo wa hīndī ya macakaya. **23** Nīmūgaikara mwīohete iremba mūtwe na mwīkīrīte iraatū magūrū. Mwtīgacakaya kana mūrīre, no nīmūkahwererera tondū wa mehīa manyu na mūcaayage thīnī wanyu. **24** Ezekīeli agaatuīka rūūrī harī inyuī; mūgeeka o ta ūguo we ekīte. Hīndī īria maūndū macio mageekīra-rī, nīrīo mūkaamenya atī nī nī nī Mwathani Jehova.’ **25** “Nawe mūrū wa mūndū, mūthenya ūrīa ngeeheria gīikaro kīao kīa hīnya, gīkeno kīao na rīiri wao, na kīndū kīrīa gīkenagia maitho mao, na wendī wa ngoro ciao, na aanake na airītu ao o nao, **26** mūthenya ūcio mūndū ūrīrete kwao nīagakūrehera ūhoru. **27** Hīndī ūyo kanua gaku nīgatatumūka; nīukaria nake, na ndūgacooka gūkīra. Nī ūndū ūcio wee ūgaatuīka rūūrī harīo, nao nīmakamenya atī nī nī nī Jehova.”

25 Kiugo kīa Jehova nīkianginyūrīre ngūrwo atīrī: **2** “Mūrū wa mūndū, erekeria ūthīu waku harī Aamoni, na ūmarathīre ūhoru wa kūmookīrīra. **3** Meere atīrī, ‘Iguai kiugo kīa Mwathani Jehova. Ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Tondū nīmūoigīre, “Aha!” Igūrū rīa harīa-hakwa-haamūre hīndī īria haathaahīrio, o na igūrū rīa būrūrī wa Isiraeli rīrīa wanangīrwo, na nīngī igūrū rīa andū a Juda hīndī īria maatahirwo-rī, **4** nī ūndū ūcio nīngūmūneana kūrī andū a kīu irathīro mūtūike kīndū kīao. Nīmagaakwa kambī ciikaro ciao na mambe hema ciao, thīnī wanyu; nīmakaarīa matunda manyu, na manyue iria rīanyu. **5** Nīngagarūra Raba gūtūike ūrīithio wa ngamīra, nakuo Amoni gūtūike gwa kwarahwo nī ng’ondū. Hīndī ūyo nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova. **6** Nīgūkorwo ūū nīguo Mwathani Jehova ekuuga: Tondū inyuī nīmūhūūrīte hī na mūkaringīthia makīnya manyu thī, mūgīkenagīrīra būrūrī wa Isiraeli mūrī na rūmena ruothe rwa ngoro cīanyu, **7** nī ūndū ūcio nīngamūtambūrūkīria guoko gwakwa, ndīmūkīrīre na ndīmūneane mūtahwo nī ndūrīrī. Nīngamweherania na ndūrīrī, na ndīmūnīne mabūrūrī-inī. Nīngamwananga, na inyuī nīmūkamenya atī nī nī nī Jehova.” **8** “Mwathani Jehova ekuuga atīrī: ‘Tondū Moabi na Seiru moigīre atīrī, “Ta rora, nyūmba ya Juda itūkīte o ta ndūrīrī rīa ingī ciothe,” **9** nī ūndū ūcio nīngagūūrīa rūbaru rwa Moabi, nyambīrīrie na matūūra makuo ma mīhaka-inī, na nīmo Bethī-Jeshimothu, na Baali-Meoni, na Kīriathaimu, na nīmo monagwo marī rīiri wa būrūrī

ũcio. **10** Nĩnganeana Moabi hamwe na Aamoni moko-inĩ na andũ a Irathĩro matũike indo ciao, nĩgeetha Aamoni acio matikandarikanwo ndũrĩrĩ-inĩ; **11** na nĩ nĩngaherithia Moabi. Hĩndĩ ĩyo nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova.” **12** “Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ: ‘Tondũ Edomu nĩerĩhĩrie harĩ nyũmba ya Juda na agĩtuika mũhitia mũno nĩ undũ wa gwĩka ũguo-rĩ, **13** nĩ undũ ũcio Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ: Nĩngatambũrũkia guoko gwakwa njũkĩrĩre Edomu na njũrage andũ akuo na mahiũ mao. Nĩngakwananga, na kuuma Timani nginya Dedani, nĩmakooragwo na rũhiũ rwa njora. **14** Nĩngerĩhĩria harĩ Edomu na guoko kwa andũ akwa Isiraeli, nao nĩmageeka Edomu kũringana na marakara makwa na mang’ũrĩ makwa; nĩmakamenya kwĩrĩhĩria gwakwa, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.” **15** “Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ: ‘Tondũ Afilisti nĩmekire maũndũ ma kwĩrĩhĩria, na makĩrĩhĩria marĩ na rũmena ngoro-inĩ ciao na marĩ na muku wa matukũ maingĩ magĩtua atĩ nĩmekwananga Juda, **16** nĩ undũ ũcio Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Ngirie gũtambũrũkia guoko gwakwa njũkĩrĩre Afilisti, na nĩngaheria Akerethi na nyanange arĩa matigaire ndwere-inĩ cia iria. **17** Nĩngerĩhĩria harĩ na rĩrĩhĩria inene na ndĩmaherithie ndĩ na mang’ũrĩ. Hĩndĩ ĩyo nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova, hĩndĩ irĩa ngeerĩhĩria harĩo.”

26 Mwaka-inĩ wa ikũmi na ũmwe, mũthenya wa mbere na mweri, kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ: **2** “Mũrũ wa mũndũ, tondũ Turo riugite atĩrĩ ũhoru wa Jerusalemu, ‘Ahal Kĩhingo gĩa gũtoonya kwa ndũrĩrĩ nĩkiunange, na nĩ ngahingũrĩrwo mĩrango yarĩ; rĩu tondũ nĩ kwanangĩtwo-rĩ, nĩngũgaacĩra,’ **3** nĩ undũ ũcio Mwathani Jehova oigite ũũ: Nĩngũgũkĩrĩra wee Turo, na nĩngarehe ndũrĩrĩ nyingĩ igũũkĩrĩre, ta iria rĩgũkia makũmbĩ marĩo na igũrũ. **4** Nĩmakananga thingo cia Turo, na mamomere mĩthiringo yarĩo irĩa mĩraihu na igũrũ; nĩngate kagoto kario na ndigũtee rwaro rwa ihiga iria. **5** Kũu iria-inĩ gũgaatuika kũndũ gwa gũtambũrũkĩria nga cia gũtega thamaki, nĩgũkorwo ũhoru ũcio nĩ nĩ njarĩtie, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. Narĩo itũũra rĩu rĩgaatuika rĩa gũtahwo nĩ ndũrĩrĩ, **6** nakuo kũndũ kwarĩo kũria gũtũũragwo kũu bũrĩrĩ-thĩnĩ nĩgũkaniinwo na rũhiũ rwa njora. Hĩndĩ ĩyo nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova. **7** “Nĩgũkorwo Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Kuuma mwena wa gathigathini nĩngarehe Nebukadinezaru, mũthamaki wa Babuloni, mũthamaki wa athamaki, okĩrĩre Turo arĩ na mbarathi, na ngaari cia ita, na ahaici a mbarathi, na mbũtũ nene ya ita. **8** Nĩakananga kũndũ gwaku gwa gũtũũrwo kũu bũrĩrĩ-inĩ na rũhiũ rwa njora, na arute wĩra wa gũkũrigiciĩria, agũũkĩrĩre, aakithie ihumbu nginya thingo-inĩ ciaku, na ambararie ngo ciake agũũkĩrĩre. **9** Nĩakoonereria nditi ya migogo amomere thingo ciaku, na amomere mĩthiringo yaku irĩa mĩraihu na igũrũ na indo ciake cia mbaara. **10** Mbarathi ciake igaakorwo irĩ nyingĩ ũũ atĩ nĩngagũthika na rũkũngũ. Thingo ciaku nĩkainaina nĩ undũ wa inegene rĩa mbarathi cia mbaara, na makaari, na ngaari cia ita hĩndĩ irĩa agaatoonyera ihingo-inĩ ciaku ta ũria andũ

matooonyaga itũũra inene rĩria thingo imomoretwo. **11** Mahũngũ ma mbarathi ciake nĩmakaranga njĩra ciaku ciothe; nĩakooraaga andũ aku na rũhiũ rwa njora, nacio itugĩ ciaku cia hinya nĩkaagũa thĩ. **12** Nĩmagagũtaha ũtonga waku na magũtunye indo ciaku cia wonjoria; nĩmakamomora thingo ciaku na matharie nyũmba ciaku iria njega, na maikie mahiga maku, na mbaũ, o na kagoto iria-inĩ. **13** Nĩngakinyia inegene rĩa nyĩmbo ciaku mũthia, na mũgambo wa inanda ciaku cia mĩgeete ndũkaiguuo rĩngĩ. **14** Nĩngatũma ũtuũke rwaro rwa ihiga itheri, na nĩgũgaatuika handũ ha gũtambũrũkĩrio nga cia gũtega thamaki. Ndũgacooka gwakwo rĩngĩ, nĩ undũ nĩ Jehova nĩ nĩ njarĩtie ũhoru ũcio, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **15** “Mwathani Jehova ekwĩra Turo atĩrĩ: Mabũrĩri marĩa marĩ ndwere-inĩ cia iria githĩ matikainaina nĩ mũrurumo wa kũgũa gwaku, hĩndĩ irĩa arĩa magurarĩtio magaacaya, nayo njũragano yũraganwo thĩnĩ waku? **16** Nĩngĩ anene othe arĩa marĩ ndwere-inĩ cia iria nĩmakehera itĩ-inĩ ciao cia ũnene, na marute nguo ciao iria ndaaya, na marute nguo ciao iria ng’emie. Mahumbĩtwo kĩmako, magaikara thĩ makĩnainaga mahinda mothe, maguoyohetio nĩwe. **17** Hĩndĩ ĩyo nĩmakehera icakaya rĩgũkonĩ, makwĩre atĩrĩ: “Kaĩ ũrĩ mwanange-ĩ, o wee itũũra rĩrĩ igweta, o wee watũũragwo nĩ andũ arĩa maathiaga iria-inĩ-ĩ! Wee nĩwe warĩ na ũhoti kũu iria-inĩ, wee na atũũri aku; nĩwatũmaga arĩa othe maatũũraga kuo manyĩitwo nĩ guoya. **18** Rĩu-rĩ, mabũrĩri marĩa marĩ ndwere-inĩ cia iria nĩmakainaina mũthenya wa kũgũa gwaku; icigĩrĩra cia iria-inĩ nĩkamakio nĩ kũmumoka gwaku.’ **19** “Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ: Hĩndĩ irĩa ngaatũma ũtuũke itũũra inene rĩngĩnĩrĩ, ũhaane ta matũũra manene marĩa matatũũragwo, na hĩndĩ irĩa ngaareka ũriku wa iria ũkũhumbĩre, nago ũingĩ wa maaĩ marĩo ũgũthike-rĩ, **20** hĩndĩ ĩyo nĩguo ngaagũũkĩrũkia hamwe na arĩa maikũrũkagio irima-inĩ harĩ andũ arĩa a tene. Nĩngatũma ũtũũre mũhuro wa thĩ, ta kũndũ kũria gũtũũrĩte gũkĩrĩte ihooru o kuuma tene, hamwe na arĩa maikũrũkagio irima-inĩ, nawe ndũgacooka kana ũikare gũkũ bũrĩrĩ-inĩ wa arĩa marĩ muoyo. **21** Nĩngatũma ũrĩkĩrĩre na kĩmako kĩnene, nawe ndũgacooka kuonwo rĩngĩ. ũgaacaragio na ndũgacooka kuoneka, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.”

27 Kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ, **2** “Mũrũ wa mũndũ, cakaya nĩ undũ wa Turo. **3** ĩra Turo, itũũra rĩu rĩrĩ itoonyero-inĩ rĩa iria, rĩu rĩonjoranagia na andũ a ndwere-inĩ nyingĩ cia iria atĩrĩ, ‘Mwathani Jehova ekuuga ũũ: “‘Uugaga atĩrĩ, wee Turo, “Nĩ thakarĩte ngarikia.” **4** Wathani waku warĩ o kũu iria gatagati; aaki aku nĩo maatũmire ũthaka waku ũkinyanĩre. **5** Maagũthondekeire mbaũ ciaku ciothe na mĩkarakaba kuuma Seniru; nĩmooire mĩtarakwa ya kuuma Lebanoni nĩguo magũthondekere mũtĩ wa kibebero. **6** Nayo mĩtĩ ya gũtwarithia marikabu makĩmĩthondeka na mĩgandi kuuma Bashani; nacio mbaũ cia mĩthithinda cioimite ndwere-inĩ cia iria rĩa Kitimu, magĩgwakĩra nacio marikabu thĩnĩ, igemetio na mĩguongo. **7** Taama mwega wa gatani ũria mĩgemie wa kuuma bũrĩri wa Misiri nĩguo warĩ gĩtama gĩaku

gĩa gütwara marikabu, na nuguo warĩ bendera yaku; ciandarũa ciaku cia kũhumbĩra igũrũ na cio ciarĩ cia rangi wa bururu wa na ndathi, kuuma ndwere-inĩ cia iria mwena wa Elisha. 8 Andũ a Sidoni na Arivadi nĩ maatwarithagia marikabu ciaku; nao andũ aku arĩa oogĩ, wee Turo, nĩ maarutaga wĩra marikabu-inĩ. 9 Mabundi arĩa akũrũ a Gebali nĩ maarutaga wĩra wa gũthinga mĩanya kũu marikabu-inĩ. Marikabu ciothe cia iria-inĩ na atwarithia a cio mookite kũu nĩguo mũthogorane nao indo ciaku. 10 “Andũ a Perisia, na Ludu, na Putu nĩ maatungataga marĩ thigari mbũtũ-inĩ ciaku cia ita. Maacuuragia ngo na ngũbia ciao cia kĩgera thingo-inĩ ciaku, igakũrehagĩra riiri. 11 Andũ a Arivadi na Heleki nĩ maarangagĩra thingo ciaku mĩena yothie; nao andũ a Gamadi nĩ maakoragwo marĩ mũthiringo-inĩ yaku irĩa mũraihu na igũrũ. Maacuuragia ngo ciao gũthiũrũkĩria thingo ciaku; magĩtũma ũthaka waku ũkinyanĩre. 12 “Andũ a Tarishishi nĩmarutithanirie wĩra wa wonjoria nawe nĩ ũndũ wa irĩa warĩ na ũtonga mũnene wa indo; nĩmakũũranagia indo ciaku cia wonjoria na betha, na kĩgera, na mabati, na ngocorai. 13 “Ningĩ andũ a Javani, na Tubali, na Mesheki nĩmoonjorithanagia nawe; maakũũranagia indo ciaku na ngombo, na indo ciao cia gĩcango. 14 “Andũ a Bethi-Togarima nĩmakũũranagia indo ciaku cia wonjoria na mbarathi cia wĩra, na mbarathi cia ita, o na nyũmbũ ciao. 15 “Ningĩ andũ a Dedani nĩmoonjorithanagia nawe, na mabũrĩ maingĩ ma ndwere-inĩ cia iria maarĩ agũri a indo ciaku; maakũrĩhaga na mũguongo na mĩbĩngũ. 16 “Ningĩ andũ a Suriata nĩmarutithanirie wĩra wa wonjoria nawe tondu wa indo ciaku kũingĩha; nĩmakũũranirie indo ciaku cia wonjoria na tũhiga twa thumaratĩ, na mataama ma rangi wa ndathi, na nguoy iria ng’emie, na gatani irĩa njega, na maricani, o na tũhiga twa goro tũria tũtũne. 17 “Juda na Isiraeli nĩmoonjorithanagia nawe; magĩkũũranagia indo ciaku cia wonjoria na ngano ya kuuma Minithu, na theremende, na ũũkĩ, na maguta, na ũbani. 18 “Ningĩ andũ a Dameski, tondu wa indo ciaku nyingĩ na ũtonga waku mũnene wa indo, nĩmarutithanirie wĩra wa kwonjorithia nawe wa wendia wa ndibeĩ ya kuuma Helibona, na guoya wa ng’ondu wa kuuma Zaharu. 19 “Ningĩ andũ a Avedani, na Ajavani moimĩte Uzali nĩmagũruga indo ciaku cia wonjoria; nĩmakũũranagia indo ciaku cia wonjoria na igera iria ndure, na mahuti marĩa manungĩ wega, o na mũtarathini. 20 “Ningĩ andũ a Dedani nĩ moonjorithanagia nao matandiko ma mbarathi. 21 “Ningĩ andũ a Arabia na anene othe a Kedari maarĩ agũri a indo ciaku; nĩmarutithanirie wĩra wa wonjoria nawe wa tũgõndu, na ndũrũme, na mbũri. 22 “Nao onjoria a kuuma Sheba na Rama nĩmoonjorithanagia nawe; nĩ ũndũ indo ciaku cia wonjoria maacikũũranagia na indo iria njega mũno cia mũthemba yothie ya mahuti manungĩ wega, na tũhiga twa goro, na thahabu. 23 “Ningĩ andũ a Harani, na Kane, na Edeni, marĩ hamwe na onjoria a Sheba, na Ashuri, na Kilimadi nĩmoonjorithanagia nawe. 24 Kũu ndũnyũ-inĩ yaku-rĩ, nĩmoonjorithanagia nawe nguoy iria thaka, na itambaya cia bururu, na nguoy iria ng’emie, na mũgeka ya marangĩ maingĩ itumĩtwo na ndigi njogothie ikundikitwo ikanyitio. 25 “Marikabu

cia Tarishishi nĩcio igũkuuagĩra indo ciaku cia wonjoria. Ūiyũrĩrĩrio mũrigo mũritũ o kũu iria gatagatĩ. 26 Andũ aku arĩa matwarithagia marikabu magũtwaraga marianĩ gatagatĩ. No rĩrĩ, rũhuho rwa mwena wa irathiro nĩrũgakuunanga ũtũkange icunjĩ ũrĩ kũu iria gatagatĩ. 27 Ūtonga waku, na indo ciaku cia wonjoria, na cia wendia, na thigari ciaku cia iria-inĩ, na arĩa marutaga wĩra marikabu-inĩ, na arĩa marutaga wĩra wa gũthinga, na onjorithia aku, na thigari ciaku ciothe, na mũndũ ũngĩ o wothe ũrĩ marikabu-inĩ, nĩmagatooonyerera iria gatagatĩ mũthenya irĩa marikabu yaku ikoinikanga. 28 Mabũrĩ marĩa mariganĩtie na iria nĩmagathingĩtha hĩndĩ irĩa aruti wĩra aku a marikabu-inĩ magaakaya. 29 Arĩa othe mahutanagia na mũko ya gũtwarithia marikabu nĩmagatiganiria marikabu ciao; thigari cia iria-inĩ na arĩa othe marutaga wĩra marikabu-inĩ makaarũgama hũgũrũrũ-inĩ cia iria. 30 Makaanĩrĩra, makũrĩrĩre marĩ na ruo; makeitĩrĩria rũkũngũ mũtwe, na megargarie mũhu-inĩ. 31 Makenja mũtwe yao nĩ ũndũ waku, na mehumbe nguoy cia makũnia. Nĩmagakũrĩrĩra marĩ na ruo rwa ngoro, na macakae nĩ kieha. 32 Na hĩndĩ iyo maragirika magĩgũcakayagĩra-rĩ, nĩmakambũrĩria macakaya magũkonĩ, makiugaga atĩrĩ: “Nũ ũrĩ wakirio ta Turo, athiũrũkĩrio nĩ irĩa?” 33 Hĩndĩ iria indo ciaku cia wonjoria ciatwaragwo iria-inĩ-rĩ, nĩwaiganithirie mabataro ma ndũrĩrĩ nyingĩ; nĩ ũndũ wa ũtonga waku mũnene, na ũngĩ wa indo ciaku cia wonjoria, ũgĩtongia athamaki a thĩ. 34 Rĩu nĩwanangĩtwo nĩ iria o kũu maaĩ-inĩ marĩa mariku; nĩtũoonyereire hamwe na indo ciaku cia wonjoria, o na arĩa othe mũtwaranaga nao. 35 Arĩa othe matũũruga mabũrĩ-inĩ marĩa marĩ ndwere-inĩ cia iria nĩmamakĩte nĩ ũndũ waku; athamaki ao mainainaga nĩ kũmaka, na magathita ithiithi nĩ guoya. 36 Nao onjoria marĩ gatagatĩ ka ndũrĩrĩ nĩmarakũnyũrũria; nĩũkinyite mũthia wa kũguoyohithania, nawe ndũgacooka kuonwo rĩngĩ.”

28 Kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩriire, ngĩrwo atĩrĩ: 2 “Mũrũ wa mũndũ, irĩa mũnene wa Turo atĩrĩ, ‘Mwathani Jehova oigite ũũ: “Nĩ ũndũ ngoro yaku nĩyambararĩtie, uugaga atĩrĩ, “Nĩ ndĩ ngai; njikaragĩra gĩtĩ gĩa ũthamaki kĩa ngai kũu iria gatagatĩ.” No wee ũrĩ mũndũ na ndũrĩ ngai, o na watũka wĩciiragia atĩ ũrĩ mũũgĩ o ta ngai. 3 Wee-rĩ, ũkĩrĩ mũũgĩ gũkĩra Danieli? Anga gũtĩrĩ hito ũngĩhithwo? 4 Tondu wa ũũgĩ waku na ũmenyo waku, nĩwĩgũrĩre na ũtonga, na ũkehaira thahabu na betha mũthiithũ-inĩ yaku. 5 Tondu wa ũmenyi waku mũnene wa wonjoria, nĩwĩongereire ũtonga, na nĩ tondu wa ũtonga waku, ngoro yaku nĩgũite na mwĩtĩo. 6 “Nĩ ũndũ ũcio Mwathani Jehova ekuuga ũũ: “Tondu wĩciiragia ũrĩ mũũgĩ, ikohĩga o ta ngai-rĩ, 7 nĩngũkũrehithiria andũ a kũngĩ magũũkĩrĩre, nacio nĩ ndũrĩrĩ iria itarĩ tha o na hanini; nĩgacomorã hiũ ciacio cia njora ciũkĩrĩre ũthaka waku na ũũgĩ waku, na itheceange riiri waku mũcangararu. 8 Nĩmagagũkũrũkia magũkinyie irima-inĩ, na nĩgũakua gĩkũũ kĩa ũhinya kũu gatagatĩ ka iria. 9 Hĩndĩ iyo nĩũkoiga atĩ, “Nĩ ndĩ ngai,” ũrĩ mbere ya acio magaakũũruga? Ūgãkorwo ũrĩ o mũndũ, no ti ngai, ũrĩ moko-inĩ ma acio magaakũũruga. 10

Ūgaaakua gīkuū ta kīa andū arīa mataruaga, moko-
inī ma andū a kūngī. Nī niī njugīte ūguo, ūguo nīguo
Mwathani Jehova ekuuga.” **11** Kiugo kīa Jehova
nīkīanginyīrīre, ngīrwo atīrī: **12** “Mūrū wa mūdū,
ambīrīria macakaya makoniī mūthamaki wa Turo,
ūmwīre atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūu: “Wee
warī kīonereria kīa ūkīnyanīru, ūkaiyūrwo nī ūūgī, na
ūgathakara o biū. **13** Wee watūrīte Edeni, mūgūnda wa
Ngai; wagemetio na kahiga gothe ka goro ta: wakki irīa
ndune, na yakuti irīa ya rangi wa ngoikoni, na arimathi,
na thumarati irīa theru, na onigithi, na njathibi, na
yakuti irīa ya rangi wa bururu, na thumarati irīa
nduru, na baregethu. Magemio maku maathondeketo
na thahabu; mūthenya ūria wee wombirwo noguo
maahaarīrio. **14** Waitīrīrio maguta ūtuīke ta kerubi
mūgitanīri, na nīkio ndaakwamūrīre. Wee warī kīrīma-
īgūrū kīria gītheru kīa Ngai; waceeragīra mahiga-inī
ma mwaki. **15** Ndwarī na ūcuuke mīthīire-inī yaku,
kuuma mūthenya ūria wombirwo, ngīnya rīria waganu
wonekire thīinī waku. **16** Tondū wa wonjoria waku
kūingīha, nawe ūkīhīa. Nī ūndū ūcio ngīkūrūtūrūra
kuuma kīrīma-inī kīa Ngai ūnyararīkte, na wee kerubi,
wee ūgitanagīra, ngīkūingata wehere mahiga-inī macio
ma mwaki. **17** Ngoro yaku niīyanyītirwo nī mwītīo
nī ūndū wa ūthaka waku, nawe ūgīthūkia ūūgī waku
nī ūndū wa riiri waku. Nī ūndū ūcio ngīgūkia thī;
ndaagūtūire kīnyararo ūrī mbere ya athamaki. **18**
Nī ūndū wa mehīa maku maingī na wonjoria ūtarī
wa ma, nīūthaahitīe kūdū gwaku kūrīa-gūtheru. Nī
ūndū ūcio ngītūma mwaki uume thīinī waku, naguo
ūgīkūniina, na ngīgūtua mūhu hau thī, maitho-inī
ma arīa meeroragīra. **19** Ndūrīrī ciothe irīa ciakūū,
nīcīgegetio nīwe; nīkīnyīte mūthīa wa kūguoyohīthia,
nawe ndūgacooka kuonwo rīngī.” **20** Kiugo kīa
Jehova nīkīanginyīrīre, ngīrwo atīrī: **21** “Mūrū wa
mūdū, erekeria ūthīū waku Sidoni; rīrathīre ūhoru wa
kūrīkūrīra, **22** ūrīre atīrī: ‘Mwathani Jehova ekuuga
ūu: “Wee Sidoni, nīngūgūkūrīra, na nīngēgīra na
riiri thīinī waku. Nao nīmakamenya atī nī nī nī
Jehova, hīndī irīa ngaarīrehere iherīthia, na ndīonanie
atī ndī mūtheru thīinī warīo. **23** Nīngarīrethīria
mūthīro, na ndūme thakame ītherere njīra-inī ciarīo.
Arīa oorage nīmakaagūa thīinī warīo, naruo rūhīū rwa
njora rūrīkūrīre mīena yothe. Hīndī iyo nīmakamenya
atī nī nī nī Jehova. **24** “Gūtīrī hīndī ingī andū a Isīraeli
makaagīa na thū mariganītie nacio, nīguo itūike cong’e
ūrī ruo, na mīigua mīūgī. Hīndī iyo nīmakamenya atī
nī nī nī Mwathani Jehova. **25** “Mwathani Jehova
ekuuga ūu: Hīndī irīa ngaacookanīrīria andū a Isīraeli
moime ndūrīrī-inī kūrīa maahurunjīrwo, hīndī iyo
nīngonania maitho-inī ma ndūrīrī atī ndī mūtheru ndī
thīinī wao. Hīndī iyo nīmagatūrūa būrūrī wao kīūmbe
ūrīa ndaahēire ndungata yakwa Jakubu. **26** Magaatūrūa
kuo marī agītīre, na nīmagaka nyūmba, na mahaande
mīgūnda wa mūthabībū; nao magaatūrūa marī agītīre
rīria ngarehe iherīthia kūrī andū arīa othe mariganītie
nao arīa maamacambagīa. Hīndī iyo nīmakamenya atī
nī nī nī Jehova Ngai wao.”

29 Na rīrī, mwaka-inī wa ikūmi, mweri wa ikūmi,
mūthenya wa ikūmi na rīrī wa mweri wa ikūmi,
kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīre, ngīrwo atīrī: **2**
“Mūrū wa mūdū, erekeria ūthīū waku kūrī Fīraūni
mūthamaki wa Misiri, ūmūkūrīre, na ūmūrathīre ūhoru
wa kīmūkūrīra na wa gūkūrīra būrūrī wothe wa
Misiri. **3** Mwarīrie ūmwīre atīrī, ‘Mwathani Jehova
ekuuga ūu: “Nīngūgūkūrīra, wee Fīraūni mūthamaki
wa Misiri, o wee nyamū īno nene ūkomete tūrūtū-
inī twaku. Uugaga atīrī, “Nīlī nī rūūī rwakwa; nī nī
ndarūthondekire nī ūndū wakwa.” **4** No nīngagwīkīra
ndwano thīa-inī ciaku, na ndūme thamaki cia tūrūtū
twaku cīgwatīrīre ngūcī-inī ciaku. Nīngakūguacia
ngūrute tūrūtū-inī twaku, hamwe na thamaki ciothe
irīa cīgwatīrīre ngūcī-inī ciaku. **5** Nīngagūtīga werū-
inī, wee, hamwe na thamaki ciothe cia tūrūtū twaku.
Nīūkagīa kūu werū-inī, na ndūkoerewo kana ūnganio.
Ngaakūneana ūtuīke irio cia nyamū cia gīthaka, na
nyoni cia rīera-inī. **6** Hīndī iyo arīa othe matūūraga
būrūrī wa Misiri nīmakamenya atī nī nī nī Jehova.
“Wee ūkoretwo ūrī mūthīgi wa kamūrangi wa gūtīira
nyūmba ya Isīraeli. **7** Hīndī irīa maakūnyīitire na moko
mao-rī, nīwatūkangire, na ūgītarūnganga ciande ciao;
hīndī irīa meetīiranīrie nawe-rī, nīwoinīkangire, nayo
mīgongo yao ikīgonyoka. **8** “Nī ūndū ūcio Mwathani
Jehova ekuuga ūu: Nīngakūrethīria rūhīū rwa njora
rūgūkūrīre na rūūrage andū aku na mahīū mao. **9** Misiri
gūgaatūka būrūrī mūtiganīrie, ūgakira ihooru. Hīndī iyo
nīmakamenya atī nī nī nī Jehova. “Tondū wee woigire
atīrī, “Rūū rwa Nīlī nī rwakwa; nī nī ndarūthondekire,”
10 nī ūndū ūcio nīngūgūkūrīra na njūkūrīre tūrūtū
twaku, na nīngatūma būrūrī wa Misiri wanangīke na
ūkire ihooru, kuuma Migidoli ngīnya Aswani, o na
ngīnya mūhaka-inī wa Kushi. **11** Gūtīrī ikīnya rīa
mūdū kana rīa nyamū rīgaatūkanīria kuo; gūtīrī
mūdū ūgaatūrūa kuo ihinda rīa mīaka mīrongo īna. **12**
Nīngatūma būrūrī wa Misiri ūkire ihooru gatagatī-inī ka
mabūrūrī marīa manangīku, na matūrūa maguo manene
matiganīrio mīaka mīrongo īna gatagatī ka matūrūa
manene marīa manangīku. Na nīngahurunjīra andū
a Misiri ndūrīrī-inī, na ndīmaharanīrie mabūrūrī-
inī. **13** “No rīrī, Mwathani Jehova oīgīte atīrī: Mīaka
mīrongo īna yathīra-rī, nīngacookanīrīria andū a Misiri
moime ndūrīrī-inī irīa maahurunjīrwo. **14** Nao andū arīa
maatāhītwo a Misiri nīngamacooka būrūrī wa Pathīrosi,
būrūrī ūria wa maithe mao. Marī kūu magaatūka
ūthamaki wīnyīhītīe. **15** Ūgaakorwo wīnyīhītīe gūkīra
mothamaki mothe, na ndūgacooka rīnggī gwītūūgīria
īgūrū rīa ndūrīrī irīa ingī. Nī nī nī ngaawagīthia hīnya
ūu atī ndūrī hīndī ingī ūgaatha ndūrīrī. **16** Būrūrī
wa Misiri ndūgacooka gūtūka mwīhoko wa andū a
Isīraeli, no ūgaatūka kīrīrīkania kīa mehīa mao ma
gūcaria ūteithio kuo. Hīndī iyo nīmakamenya atī nī
nī nī nī Mwathani Jehova.” **17** Mwaka-inī wa mīrongo
rīrī na mūgwanja, mūthenya wa mbere wa mweri wa
mbere, kiugo kīa Jehova nīkīanginyīrīre, ngīrwo atīrī: **18**
“Mūrū wa mūdū, Nebukadinezaru, mūthamaki
wa Babuloni, nīatūmire mbūtū ciake cia ita ciūkūrīre
Turo na ihūūra inene; o mūtwe nīwamunīrwo njuūrī,
na o kīande gīgīcūnūrwo. No rīrī, we mwene o na

ita riake matiarĩhirwo kindũ nĩ undũ wa mbaara iyo aarũithirie ya gũũkĩrĩra Turo. **19** Nĩ undũ ũcio Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Nĩngũneana bũrũri wa Misiri harĩ Nebukadinezaru mũthamaki wa Babuloni, na nĩgakuuwa ũtonga wakuo. Agaatunyana na atahe indo cia bũrũri ũcio, ituĩke cia kũrĩha mbũtũ ciake cia ita. **20** Nĩndĩmũheete bũrũri wa Misiri ũtuĩke kiheo gĩa kiyo giake, tondũ we na mbũtũ ciake cia ita meekire ũguo nĩ undũ wakwa, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **21** “Mũthenya ũcio, nĩngatũma nyũmba ya Isiraeli imerie rũhĩa, na ndumũre kanua gaku thĩĩnĩ wao. Hĩndĩ iyo nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova.”

30 Kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩriire, ngĩrwo atĩrĩ
2 “Mũrũ wa mũndũ, ratha ũhoru, uuge atĩrĩ: ‘Mwathani Jehova ekuuga ũũ: “Gĩrikai, muuge atĩrĩ, “Kai mũthenya ũcio ũri na haaro-ĩ!” **3** Nĩgũkorwo mũthenya ũcio nĩũkuhĩriire, mũthenya wa Jehova nĩũkuhĩriire, mũthenya ũri na matu, mũthenya ũri na mũthiro harĩ ndũrĩrĩ. **4** Rũhiũ rwa njora nĩrũgookĩrĩra bũrũri wa Misiri, naruo ruo rwa ngoro rũkinyĩriire Kushi. Rĩrĩa arĩa moragĩtuo makaagia kũu bũrũri wa Misiri, ũtonga wakuo nĩgũakuo, nayo mĩthingĩ yakuo imomorwo. **5** Andũ a Kushi na Putu, na Ludu, na Arabia guothe, na Lubia, na andũ a bũrũri wa kĩrikanĩro, makooraagwo na rũhiũ rwa njora marĩ hamwe na andũ a Misiri. **6** “Jehova ekuuga ũũ: “Arata a Misiri nĩmakooraagwo, naguo hinya wake ũria etiĩaga naguo nĩũgaathira. Kuuma Migidoli o nginya Aswani, makooraagĩrwo kuo thĩĩnĩ na rũhiũ rwa njora, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **7** “Nĩmagakira ihooru, marĩ gatagatĩ-inĩ ka mabũrũri marĩa manangĩtuo, magakira ihooru, namo matũũra mao manene magaaakorwo marĩ thĩĩnĩ wa matũũra manene marĩa manangĩku. **8** Hĩndĩ iyo nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova, rĩria ngaacina bũrũri wa Misiri na mwaki, nao arĩa othe maamateithagia mahehenjwo. **9** “Mũthenya ũcio-rĩ, nĩngatũma andũ moime harĩ nĩ marĩ na marikabu, mathĩ makahahũre andũ a Kushi, moime mwĩcaaro-inĩ wao. Nĩmakanyĩitwo nĩ ruo rwa ngoro mũthenya ũcio bũrũri wa Misiri ũkaaniinwo, nĩgũkorwo ti-itherũ nĩũgakinya. **10** “Mwathani Jehova ekuuga ũũ: “Nĩnganiina kĩrĩndĩ kĩa Misiri, hũthĩrĩte guoko kwa Nebukadinezaru, mũthamaki wa Babuloni. **11** We na mbũtũ ciake cia ita, o mbũtũ icio ikĩrĩtie ndũrĩrĩ iria ingĩ ciothe kwaga tha, nĩcio ikaarehwo, imĩne bũrũri ũcio. Nĩgacomora hiũ ciao cia njora, ciũkĩrĩre bũrũri wa Misiri na ciyũrie bũrũri ũcio andũ arĩa moragĩtuo. **12** Nĩngatũma tũrũũ tuothe twa Rũũ rwa Nili tũhwe, naguo bũrũri ũcio ndĩwenderie andũ aaganu; ngaawananga na moko ma andũ a kũngĩ, guo mwene, o hamwe na kĩa gĩothe kĩrĩ kuo. Nĩ Jehova nĩ nĩ nĩ njarĩtie. **13** “Mwathani Jehova ekuuga ũũ: “Nĩngathũkangia ngai cia mĩhianano na niine mĩhiano rĩa rĩ Nofu. Gũtigacooka kũgĩa mũthamaki kũu bũrũri wa Misiri, na nĩngaiyũria bũrũri ũcio wothe guoya. **14** O nakuo Pathirosi nĩngakwananga, na ngwatie mwaki kũu Zoani, o na herithanie kũu Thebesi. **15** O nakuo Pelusium nĩngagũitĩrĩa mang’ũrĩ makwa, o kũu kũgĩtiro kĩa hinya kĩa bũrũri wa Misiri, na njeherie kĩrĩndĩ gĩa kũu Thebesi. **16** Nĩngagwatia mwaki kũu

bũrũri wa Misiri, nakuo Pelusium nĩgũkeehũrĩthania nĩ ruo. Thebesi nĩgũgatharĩkĩrwo. Nofu nĩgũgakorwo na mĩnyamaro itegũtigĩthiria. **17** Aanahe a Heliopoli na a Bubasiti makooraagwo na rĩria rwa njora, nao andũ a matũũra macio manene matahwo. **18** Mũthenya nĩũkagia nduma kũu Tehafunehasu rĩrĩa ngoingana icooki rĩa Misiri; kũu nikuo hinya wake ũcio etiĩaga naguo ũgaathĩrĩa. Nĩkahumbĩrwo nĩ matu, namo matũũra make nĩmagatahwo. **19** Nĩ undũ ũcio nĩngaherithia bũrũri wa Misiri, nao nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova.” **20** Mwaka-inĩ wa ikũmi na ũmwe, mũthenya wa mũgwanja wa mweri wa mbere, kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩriire, ngĩrwo atĩrĩ: **21** “Mũrũ wa mũndũ, nĩnyũnite guoko kwa Firaũni, mũthamaki wa Misiri. Gũtiohetwo na taama ũrĩ na ndawa nĩguo kũhone, kana gũkoohanio na mĩtĩ nĩguo kũgwate kũgĩe na hinya wa kuoya rũhiũ rwa njora. **22** Nĩ undũ ũcio, Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Nĩ nĩngũũkĩrĩra Firaũni mũthamaki wa bũrũri wa Misiri. Nĩngũmuuna moko meeri, kũria kũgima na kũria kuuniku, na ndũme rũhiũ rwa njora ruume guoko-inĩ gwake rũgwe thĩ. **23** Nĩngahurunja andũ a Misiri ndũrĩrĩ-inĩ, na ndĩmaharaganĩrie mabũrũri-inĩ. **24** Nĩngekira moko ma mũthamaki wa Babuloni hinya, na ndĩmũngere rũhiũ rwakwa rwa njora arũnyiite na guoko, no nĩngoina moko ma Firaũni, nake acaaire hau mbere yake, o ta mũndũ ũgararĩtio nguraro ya gĩkũu. **25** Nĩngekira moko ma mũthamaki wa Babuloni hinya, no moko ma Firaũni nĩmakaaga hinya. Hĩndĩ iyo nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova, rĩria ngaanengera mũthamaki wa Babuloni rũhiũ rwakwa rwa njora arũnyiite na guoko, nake arũhiũrie okĩrĩre bũrũri wa Misiri. **26** Nĩngahurunja andũ a Misiri ndũrĩrĩ-inĩ, na ndĩmaharaganĩrie mabũrũri-inĩ. Hĩndĩ iyo nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova.”

31 Na rĩrĩ, mwaka-inĩ wa ikũmi na ũmwe, mũthenya wa mbere wa mweri wa gatatu, kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩriire, ngĩrwo atĩrĩ: **2** “Mũrũ wa mũndũ, arĩa Firaũni mũthamaki wa Misiri na kĩrĩndĩ giake, ũmeere atĩrĩ: “Nũũ ũngĩgerekanio nawe ũhoru-inĩ ũkonĩ ũnene? **3** Cũrania ũhoru wa bũrũri wa Ashuri, ũria hĩndĩ imwe warĩ mũtarakwa wa Lebanoni, warĩ na honghe thaka, ciahumbĩrĩte mũtĩtũ ũcio; waraihĩte na igũrũ, gacũmbĩrĩ kaguo gakagia igũrũ rĩa mathangũ marĩa matumano. **4** Wakũragio nĩ maaĩ, ithima iria ndiku nĩciatũmaga ũraihe; tũrũũ twa ithima icio twashereraga, tũgathĩrũrũkĩria gĩtina kiaguo mĩena yothe, na tũgathiereria maaĩ mĩtĩ-inĩ yothe ya gĩthaka. **5** Nĩ undũ ũcio ũgĩkĩrĩrĩa kũraiha gũkĩria mĩtĩ yothe ya gĩthaka; mathĩgi maguo makĩongerekerere, na honghe ciaguo ikĩraiha, igĩtheerema nĩ undũ wa maaĩ kũngĩlha. **6** Nyoni ciothe cia riera-inĩ igĩaka itara mathĩgi-inĩ maguo, nacio nyamũ ciothe cia gĩthaka ciaciaraagĩra rungu rwa honghe ciaguo; ndũrĩrĩ ciothe iria nene ciatũũraga kĩruru-inĩ kiaguo. **7** ũthaka waguo warĩ mũkaru, na mathĩgi maguo magatheerema, nĩgũkorwo mĩri yaguo nĩyatoonyete thĩ tũri-inĩ kũria kwarĩ na maaĩ maingĩ. **8** Mĩtarakwa rĩa yarĩ mũgũnda wa Ngai ndĩngĩagananire naguo, kana mĩthengera iiganane na mathĩgi maguo, o na kana mĩraracĩ igerekanio

na honge ciagu, gütari müti thini wa mügunda wa Ngai üngiaigananire naguo güthakara. **9** Ni ni ndaüthakaritie na honge nyingi, o nginya miti yothe ya Edeni iria yari küu mügunda wa Ngai igütuika ya küüguira üiru. **10** “Ni ündü ücio Mwathani Jehova ekuuga üu: Kuona ati nwaraihte na igürü, na ükaraihia müthia wago igürü ria mathangü maria matumanu, na tondü niwetüagira küraiha kwago-ri, **11** nindaüneanire küri mwathi wa ndüriri, niguo aüherithie küringana na üria waganu wago watarii. Nindaüteanirie, **12** naruo rüriri rütari tha o na hanini, rügakiria iria ingi güthüka, rükiütema, rükiütiga wagüa. Mathigi naguo makigüa irima-igürü na mikuru-ini guothe; nacio honge ciagu ikigüa ciunikangjire küu ituamba-ini ciothe cia бүrүri. Ndüriri ciothe cia thi ikiehera küruru-ini kiagu, igitigana naguo. **13** Nyoni ciothe cia riera-ini igitüura müti-ini ücio wagwite, nacio nyamü ciothe cia güthaka igitüura küu honge-ini ciagu. **14** Ni ündü ücio gütiri miti ingi iri küu gükuhi na maa maikürükaga gwitüa ni ündü wa küraiha na igürü, iraihie mithia yayo igürü ria mathangü maria matumanu. Gütiri miti ingi inyuite maa wega üguo ikaaraiha ta guo; yothe yorotereirio giküu-ini, kündü kürüku thi, küria andü aria makuuga matüürü, o aria maikürükaga irima. **15** “Mwathani Jehova ekuuga üu: Müthenya üria müti ücio waikürükirio mbirira-ini, nindahingire ithima iria ciari ndiku ni ündü wa küucakaira; nindarügamirie türüü twakuo, namo maa maingü makuhingiririo. Ni ündü wago ngihumba Lebanoni, maa nayo miti yothe ya güthaka ikihooha. (Sheol h7585) **16** Nindatümire ndüriri ciinainio ni mururumo wago ükigüa riria ndaükürükirie mbirira-ini hamwe na aria maikürükaga küu irima. Hindi iyo miti yothe ya Edeni, o iria mäega müno gükira iria ingi ya Lebanoni, miti yothe iria yanyüthitio maa wega, ikihoorerio ngoro iri thi küu kürüku. (Sheol h7585) **17** Aria othe maatüraga küruru-ini kiagu, aria maarü ngwataniro naguo gatagati-ini ka ndüriri, o nao nimaikürükütio mbirira-ini hamwe naguo, mageturanira na aria maanooragwo na rühiü rwa njora. (Sheol h7585) **18** “Ni müti ürükü harü miti ya Edeni üngigerekanio nawe ühoru-ini ükonii riiri na ünene? No riri, o nawe niügäikürükio hamwe na miti ya Edeni nginya küu thi kürüku; ügaakoma gatagati ka andü aria mataruaga, hamwe na aria mooragirwo na rühiü rwa njora. “Ücio niwe Firaüni na kirindi giake giothe, üguo niguo Mwathani Jehova ekuuga.”

32 Mwaka-ini wa ikümi na iri, müthenya wa mbere wa mweri wa ikümi na iri, kiugu kia Jehova nikianginyirire, ngürwo atiri: **2** “Mürü wa mündü, ambiriria gücakaira Firaüni, müthamaki wa Misiri, ümwire atiri: “Wee ütariü ta müürüthi gatagati-ini ka ndüriri; ütariü o ta nyamü nene ya iria-ini, ükihüura maa küu türüü-ini twaku, na ükiunjuga maa na makinya maku-ri, ügekira türüü tüu ndooro. **3** “Mwathani Jehova ekuuga üu: “Ningagükiria wabu wakwa, ndi hamwe na kirindi kiingü, nakio nigigaküguucürüria na wabu ücio wakwa. **4** Ningagükia küu бүrүri-ini, ngünuyugute werü-ini ütariü kindü. Ningatüma nyoni ciothe cia riera-ini iküümbirre, nacio nyamü ciothe cia

güthaka ciühünirire nawe. **5** Ningaragania nyama ciaku irima igürü, namo magari maku ndimayürie mikuru-ini. **6** Ningaiyüria thi na thakame yaku iyo iratherera o nginya irima-ini, nayo mikuru iyüire nyama ciaku. **7** Hindi iria ngaakühühükia-ri, ningahumbira igürü, nacio njata ndiciikire nduma; ningahumbira riüa na itu, naguo mweri wage gücoka küruta ütheri wago. **8** Motheri mothe maria maaraga marü igürü ningatüma magütükire nduma; ningaiyüria бүrүri waku nduma, üguo niguo Mwathani Jehova ekuuga. **9** Ningathünia ngoro cia andü aingü, riria ngaakürehera wanangiku üri küu gatagati-ini ka ndüriri, o küu mabürüri-ini maria ütooi. **10** Ningatüma ndüriri nyingi imakio niwe, nao athamaki a cio mainaine ni ündü wa gwitigira ni ündü waku, riria ngaamahüriria rühiü rwa njora. Müthenya üria ükaagüa, o mündü o mündü niakainaina ategütigithiria gwitigira ni ündü wa muoyo wake. **11** “Nigükorwo Mwathani Jehova ekuuga atiri: “Rühiü rwa njora rwa müthamaki wa Babuloni nürügagükirira. **12** Ningatüma kirindi giaku küuragwo na hiü cia njora cia andü aria marü hinya, o acio a rüriri rütari tha gükira ndüriri iria ingi ciothe. Nimakahehenja mwitüo wa бүrүri wa Misiri, nakio kirindi giakuo nigikang’auranio. **13** Ninganiina mahiü maa mothe maria marü ndwere-ini cia maa maingü, maria matagacooka kunjugwo ni kügürü kwa mündü, kana mekirwo ndooro ni mahungü ma mahiü. **14** Hindi iyo ningatüma maa makuo mahoorere, na ndüme türüü twakuo tütherere ta maguta, üguo niguo Mwathani Jehova ekuuga. **15** Riria ngaatüma бүrүri wa Misiri ükire ihooru, na njeherie kiria giothe kirü küu бүrүri-ini, na hüüre aria othe matüraga kuo-ri, hindi iyo nimakamena ati niü niü Jehova.’ **16** “Macio nimo macakaya maria makaamücakaira. O nao airüta a ndüriri magaacakaya o üguo; üguo niguo magaacakaira бүrүri wa Misiri na kirindi giakuo, üguo niguo Mwathani Jehova ekuuga.” **17** Mwaka-ini wa ikümi na iri, müthenya wa ikümi na itano wa mweri ücio, kiugu kia Jehova nikianginyirire, ngürwo atiri: **18** “Mürü wa mündü, girika ni ündü wa kirindi kia бүrүri wa Misiri, na ükiharürükie küu thi kürüku, hamwe na airüta a ndüriri iria iri hinya, o hamwe na aria maikürükagio küu irima-ini. **19** Moorie atiri: ‘Inyuü müri ende gükira aria angü? Ikrükai mügakomio hamwe na aria mataruite.’ **20** Nao makaagüa hamwe na aria maanooragwo na rühiü rwa njora. Rühü rwa njora nürücomore; rekei akururio arü hamwe na kirindi giake giothe. **21** Kuuma küu thüni wa mbirira, atongoria aria marü hinya nimakaaragia ühoru ükonii бүrүri wa Misiri na aria marü ngwataniro naguo, moige atiri, ‘Nimaikürükütio, na makometio hamwe na aria mataruite, o hamwe na aria maanooragwo na rühiü rwa njora.’ (Sheol h7585) **22** “Ashuri arü küu hamwe na mbütü ciake ciothe cia ita; arigiicirio ni mbirira cia aria ake othe maanooragwo, o acio othe moragitwo na rühiü rwa njora. **23** Mbirira ciao iri irima küria kürüku, nacio mbütü ciake cia ita igüite irigicirre mbirira yake. Aria othe maiyürütie guoya thüni wa бүrүri wa aria marü muoyo nimiragitwo, makooragwo na rühiü rwa njora. **24** “Elamu arü o küu, na kirindi giake giothe kirigiicirre mbirira yake. Othe nimiragitwo,

maooragwo na rühiü rwa njora. Aría othe mayürítie bürüri wa aría marí muoyo guoya maaharürükirio thí kíría kúriku matarí aruu. Maikaraga maconokete marí hamwe na aría maharürükítio irima. 25 Nñarírwu úrírí gatagatí-iní ka aría maanakua, kíríndí gíake kírígíicíríe mbíríra yake. Acio othe ti aruu, na mooragirwo na rühiü rwa njora. Tondü nío maaguoyohithanagia bürüri wa aría marí muoyo, maikaraga maconokete marí hamwe na aría maharürükítio irima; magakomio hamwe na aría maanooragwo. 26 “Mesheki na Tubali marí kúu, nacio íríndí ciao ciothe irígíicíríe mbíríra ciao. Acio othe matiruíte, na mooragirwo na rühiü rwa njora tondü nímáyürítie bürüri wa aría marí muoyo guoya. 27 Gíthí matikomete hamwe na njamba iría íngí cía ita iría itaruíte iría ikuíte, iría ciaharürükirio mbíríra-iní hamwe na matharaita ma cio, o icio híü ciacio cía njora ciakomeirio mítwe yacio? Iherithia ría mehia mao ríacookereire mahíndí mao, o na akorwo kúguoyohithania kwa njamba icio cía ita ní kwaiyüríte bürüri wa aría marí muoyo. (Sheol h7585) 28 “O nawe Firaüni-rí, níukoinangwo na úkomio gatagatí-iní ka aría mataruíte, o hamwe na aría maanooragwo na rühiü rwa njora. 29 “Edomu arí kúu, hamwe na athamakí ake, na anene ake othe; o na maarí na hinya-rí, makometio hamwe na aría maanooragwo na rühiü rwa njora. Makomete hamwe na aría mataruíte, o hamwe na aría maharürükagío irima. 30 “Anene othe a gathigathini, na andü othe a Sidoni marí kúu; maaharürükirio hamwe na aría maanooragwo maconokete, o na kwarí na kúguoyohania kwarehetwo ní úhoti wao. Makometio matarí aruu, marí hamwe na aría maanooragwo na rühiü rwa njora, na maikaraga maconokete marí hamwe na aría maharürükagío irima. 31 “Firaüni, we hamwe na mbütü yake yothé ya ita ríake, níakameyonera, nake ahoorerio ngoro ní undü wa kíríndí gíake gíothé kíría kíanooragwo na rühiü rwa njora, úguo níguo Mwathani Jehova ekuuga. 32 O na gütuika ní ní ndatúmire aiyüríe guoya bürüri-iní wa aría marí muoyo-rí, Firaüni hamwe na kíríndí gíake gíothé nímagakomio hamwe na aría matarí aruu, hamwe na aría maanooragwo na rühiü rwa njora, úguo níguo Mwathani Jehova ekuuga.”

33 Ningí kiugo kía Jehova níkianginyíríre, ngúirwo atírí: 2 “Mürü wa mündü, aríria andü anyu, úmeere atírí: ‘Híndí íría ngaarehithia rühiü rwa njora rüükíríre bürüri, nao andü a bürüri úcio methuuríre mündü úmwe wao mamütue mürangírí wao, 3 nake one rühiü rwa njora rügíúka gúükíríra bürüri úcio, nake ahule karumbeta nígeetha amenyithie andü mehúúge-rí, 4 híndí íyo mündü wothé úria úkaigua karumbeta kau no aage kwíhúga, naruo rühiü rüu rwa njora rúúke rúmúúrage-rí, níagacookererwo ní thakame yake mwene. 5 Kuona atí níaiguiré múgambo wa karumbeta na akíaga kwíhúga-rí, níagacookererwo ní thakame yake mwene. Korwo niehúúgire-rí, níangíehonokirie we mwene. 6 No rírí, mürangírí úcio angíona rühiü rüu rwa njora rügíúka, na aage kúhuha karumbeta nígeetha andü mehúúge, naruo rühiü rüu rwa njora rúúke rúúrage úmwe wao, mündü úcio agaakua tondü wa wíhia wake, no ní-rí, níngooria mürangírí úcio thakame ya mündü

úcio.’ 7 “Mürü wa mündü, níngütúite mürangírí wa andü a nyúmba ya Isiraeli; ní undü úcio, igua kiugo kíría ngwaria na úmahe úhoro kuuma harí níí atí mehúúge. 8 Híndí íría ndeera mündü mwaganu atírí, ‘Wee mündü úyü mwaganu, ti-itherü níúgúka,’ nawe wage kúmüríngíríria atigane na míthiire íyo yake-rí, mündü úcio mwaganu níagaakua tondü wa wíhia wake, no wee níwe ngooria thakame yake. 9 No rírí, úngíira mündü úcio mwaganu ehúúge atigane na míthiire íyo yake, nake aage gwíka úguo-rí, níagaakua ní undü wa wíhia wake, no wee níúkahonokia muoyo waku. 10 “Mürü wa mündü, íra andü a nyúmba ya Isiraeli atírí, ‘Inyuí múroiga atírí: “Mahíthia na mehia maitü nímatürítúhíire, na íthuú tükahwererekerá ní undü wamo. Twakíhota atía gütúúra muoyo?”’ 11 Meere úü, ‘Mwathani Jehova ekuuga atírí: Ti-itherü o ta úria níí ndúúraga muoyo-rí, ndíkenagio ní gíkuú kía andü aría aaganu, no ní kaba magarúrúke matigane na míthiire íyo yao, níguo matúúre muoyo. Garúrúka! Garúrúka, mítigane na míthiire íyo yanyu míuru! Múgúgúka níki, inyuí andü a nyúmba ya Isiraeli?’ 12 “Ní undü úcio, wee mürü wa mündü, íra andü anyu atírí, ‘Úthingu wa mündü úria múthingu ndúkamúhonokia ríríria akaaga gwathíka, nago waganu wa mündü úria mwaganu-rí, ndúgatúma agwe ríríria akaagarúrúka atigane nago. Mündü úria múthingu angíhíria-rí, ndagetíkírío atúúre muoyo ní undü wa úthingu úria ararí nago.’ 13 Ingíira mündü úria múthingu atí ti-itherü níegütúúra muoyo, no híndí íyo we mwene ehie ehokete úthingu úcio wake, gütírí gítko kía úthingu o na kímwe kía iría aneeka gíkaaríkanwo; agaakua ní undü wa úuru úcio ekíte. 14 Ningí ingíira mündü úria mwaganu atírí, ‘Ti-itherü níúgúka,’ nowe agarúrúke atigane na mehia make, eke maúndü maría marí ma kíhooto na magíríre, 15 angícookia kíría ooete gía kúrígámíríria thíiri, na acookie kíría aiyíte, na arúmgaríríre íríria cía watho wa kúrímírírwu iría íheanaga muoyo, na ndageke undü múuru-rí, ti-itherü níagatúúra muoyo; ndagakua. 16 Gütírí ríhíha o na rímwe ekíte rígaacooka kúríríkanwo níguo orío. Níekíte maúndü maría marí ma kíhooto na magíríre; ti-itherü níagatúúra muoyo. 17 “No andü anyu moigaga atírí, ‘Njira ya Mwathani ti ya kíhooto.’ No ní njira yao itarí ya kíhooto. 18 Mündü múthingu angítigana na úthingu wake eeke maúndü moor-rí, níagaakua ní undü wamo. 19 Nake mündü mwaganu angígarúrúka atigane na waganu wake, eeke maúndü maría marí ma kíhooto na magíríre-rí, níagatúúra muoyo ní undü wa gwíka úguo. 20 No rírí, inyuí andü a nyúmba ya Isiraeli, mugaga atírí, ‘Njira ya Mwathani ti ya kíhooto.’ No rírí, níí ngatúúra o mündü wanyu cíira kúrígana na míthiire yake we mwene.” 21 Mwaka-iní wa ikúmi na íírí kuuma twathaamio, múthenya wa ítano wa mweri wa ikúmi-rí, mündü woríte kuuma Jerusalemu agíúka kúrí níí, akínjíira atírí, ‘Ítúúra ríríria inene nírigwítel!’ 22 Na rírí, hwáí-wa-íra, mündü úcio ataanakinya, guoko kwa Jehova kwarí igúrú ríakwa, nake akíhíngúra kanua gakwa, mündü úcio atanooka kúrí níí rúciini. Ní undü úcio ngítumúrwo kanua, na ndiacookire gúkira. 23 Ningí kiugo kía Jehova gíkínginyíríra, ngúirwo atírí: 24 “Mürü

wa mündü, andü acio matüüraga kuu kwanangiku bürüri-ini wa Israeli maroiga atiri, 'Ibrahimu aari o mündü ümwe, no niegwatire bürüri üyu. No ithu türi aingi; ti-itherü bürüri üyu ni ithu tütheetwo ütuike igai riitü.' **25** Ni ündü ücio meere atiri, 'Mwathani Jehova ekuuga üu: Kuona ati inyuü müriaga nyama iri o na thakame, na mükainamirira mihianano yanyu, na mügaitithia thakame-ri, inyuü no mükiigwatire bürüri üyu ütuike wanyu? **26** Inyuü mwihokaga rühiü rwanyu rwa njora, na mügeeka maündü marü magigi, na o mündü wanyu agathaahia mütumia wa mündü üria üngi. Inyuü no mükiigwatire bürüri üyu ütuike wanyu?' **27** "Meere atiri: 'Mwathani Jehova ekuuga üu: Ti-itherü o ta üria ni ndüüraga muoyo, acio matigaire kuu kwanangiku makaaniinwo na rühiü rwa njora, nao aria marü mügünda-ini ngaamaneana küri nyamü cia githaka imatambuurange, nao aria marü cilhitho-ini nümu na ngurunga-ini makooragwo ni müthiro. **28** Ningatüma bürüri ücio wanangike ükire ihooru, naguo hinya üria witiigira nügaathira, na irüma icio cia Israeli niigakirio ihooru, kwage mündü üngituikaniria kuo. **29** Hindi iyo nimakamenya ati niü niü niü Jehova, riria ngaananga bürüri ücio ükire ihooru, ni ündü wa maündü maria mothe marü magigi maneeka.' **30** "No wee mürü wa mündü-ri, andü anyu maraaraniria ühoro waku marü thingo-ini, na mirango-ini ya nyumba, makeerana atiri, 'Ükaai müigüe ndümiriri iria yükite kuuma küri Jehova.' **31** Andü akwa mokaga küri we, o ta üria mamenyerete gwika, na magaikara thi mbere yaku mathikiririe ciugo ciaku, no riri, matiikaga üria ciugite. Merutagira na tünua twao, no ngoro ciao ikorokagira uumithio itari wa kihooto. **32** Ti-itherü hari o-ri, wee ütuikite o ta mündü üria ünaga nyimbo cia wendo ari na mügambo mwega, na akahüura kinanda wega, nigükorwo nimaiguaga ciugo ciaku no matiikaga üria ciugite. **33** "Hindi iria maündü macio mothe makaahinga, na ti-itherü nimakahinga, hindi iyo nimakamenya ati thiini wao ni kwarü na münabii."

34 Kiugo kia Jehova nikianginyiriire, ngüro atiri: **2** "Mürü wa mündü, ratha ühoro wa güükirira arithi a Israeli; ratha ühoro, ümeere atiri: 'Mwathani Jehova ekuuga üu: Kaü arithi a Israeli, o acio meriithagia o ene, marü na haaro-! Githi arithi ti a küriithagia rüüru? **3** Inyuü müriaga ng'ondü iria noru, na mükehumba nguo cia guoya wacio, na mügathinja iria njega, no mütiriithagia rüüru rüu. **4** Inyuü mütiikiriite iria hinyaru hinya, kana mükahonia iria ndwaru, o na kana mükooha iria ndiiehe. Mütiühündürite iria itururite, na kana mügacaria iria ciürite. Müciathite na hinya, o na mütarü na tha. **5** Ni ündü ücio ciahurunjükiere tondü itari na müriithi, na riria ciahurunjükiere igituika irio cia nyamü ciothe cia githaka. **6** Ng'ondü ciakwa ciourüire kuu irüma-ini guothe o na türüma-igürü. Ciahurunjirwo thi yothe, na gütirü mündü worüriire küria iri, kana agicicaria. **7** "Ni ündü ücio, inyuü arithi-ri, iguai kiugo kia Jehova: **8** Mwathani Jehova ekuuga atiri: Ti-itherü o ta üria ni ndüüraga muoyo, tondü rüüru rwakwa ni rwagite müriithi, na nirütahitwo rügatüika irio cia nyamü ciothe cia githaka, na ningi tondü arithi

akwa matiigana gücaria rüüru rwakwa, no nio ene meemenyereire handü ha kümenyerera rüüru rwakwa-ri, **9** ni ündü ücio, inyuü arithi, iguai kiugo kia Jehova: **10** Mwathani Jehova ekuuga üu: Ningüükirira arithi acio, na nio ngooria rüüru rwakwa. Ningameheria matige küriithia rüüru rüu, niguo arithi acio matigacooke küria ng'ondü. Ningateithüra rüüru rwakwa kuuma tünua-ini twao, niguo rütigatuike irio cia küriü nio. **11** "Nigükorwo Mwathani Jehova ekuuga atiri: Niü mwene, niü niü ngaacaria ng'ondü ciakwa ndiciriithagie. **12** O ta üria müriithi amenyagürra rüüru rwake rüria rühurunjükiere riria ari hamwe naruo-ri, üguo niguo o na niü ngaamenyagürra ng'ondü ciakwa. Ningacateithüra ndicirite küria guothe ciahurunjirwo müthenya üria kwarü matu na nduma. **13** Ningaciruta ndürüri-ini, na ndicicookaniririe kuuma mabürüri-ini, na ndicirehe bürüri üria üri wacio küembe. Ningaciriithagia kuu irüma-ini cia bürüri wa Israeli, na tümikuru-ini, o na kuu bürüri-ini ücio küria gütüüragwo ni andü. **14** Ningaciriithagia küria küri na ürüithio mwega, na irüma-ini cia bürüri wa Israeli niüko gügaatuika bürüri wacio wa ürüithio. Kuu niüko ikaarahaga, bürüri üri ürüithio mwega, na irüage ürüithio-ini münoru, kuu irüma-ini cia bürüri wa Israeli. **15** Mwathani Jehova ekuuga atiri, Niü mwene niü ngeriithagiria ng'ondü ciakwa, na ndüme ciarahage kuu. **16** Ningacaria iria ciürite, na njookie iria itururite. Ningooha iria ndiiehe nacio iria hinyaru ndicikire hinya, no iria noru na iria iri na hinya-ri, niküniina ngaaciniina. Ningariithagia rüüru rüu na kihooto. **17** "Mwathani Jehova ekuuga üu: "Ha ühoro wanyu inyuü rüüru rwakwa-ri, ningatuithania ciira gatagati ka ng'ondü imwe na iria üngi, na gatagati ka ndürüme na thenge. **18** Anga ti ündü müiganu hari inyuü küria kuu ürüithio-ini ücio mwega? Ningi no nginya mürangiririe ürüithio ücio üngi wanyu na makinya? Anga ti ündü müiganu hari inyuü künyua maaü makembu? No nginya mücooke munjuge maaü macio mangi na makinya manyu? **19** No nginya rüüru rwakwa rüriige kiria mürangiririe, na rünyuüage kiria munjuge na makinya manyu?" **20** "Ni ündü ücio, Mwathani Jehova ekümeera üu: Atiriri, niü mwene niü niü ngaatuithania ciira gatagati ka ng'ondü iria noru na iria hinju. **21** Tondü mücithinikanagia na rwere, o na kiande, nacio ng'ondü iria itari na hinya mügacitiindika na hia cianyü o nginya mügaciingata, **22** ningahonokia rüüru rwakwa, naruo rütigaacooka güthawo ringi. Ningatuithania ciira gatagati ka ng'ondü imwe na iria üngi. **23** Ningacirahürra müriithi ümwe, nake ni Daudi ndungata yakwa, na niwe ügaaciriithagia; agaaciriithagia na atuike müriithi wacio. **24** Niü Jehova niü niü ngaatuika Ngai wacio, nake Daudi ndungata yakwa niagatuika müthamaki gatagati-ini ga cio. Niü Jehova niü niü njarithe ühoro ücio. **25** "Ningathondeka kirikaniro gä thayü nacio, nacio nyamü cia githaka ndicieherie kuu bürüri-ini ücio, nigeeetha itüüre werü-ini na ikomage mitüti-ini iri na thayü. **26** Ningacirathima na ndaathime küria güthiürükiririe kirüma giakwa. Ningoiragia mbura hindi ya kimeria yakinya; nigükaagia mbura ya kirathimo. **27** Miti ya mügünda nigaciaraga maciaro mayo, nayo mügünda igie na magetha mayo;

andũ nao nĩmagakaraga na thayũ thĩnĩ wa bũrũri wao. Nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova, rĩria ngoinanga mĩtĩ ya macooki kuuma ngingo-inĩ ciao, na ndĩmateithũre kuuma moko-inĩ ma arĩa maamatũire ngombo. **28** Matigacooka gũtahwo nĩ ndũrĩrĩ, kana kũrĩo nĩ nyamũ cia gĩthaka. Magaatũuraga na thayũ, na gũtĩrĩ mũndũ ũkaamamakagia. **29** Nĩngamahe bũrũri ũkaine nĩ undũ wa kũgĩa magetha, nao matigacooka kũhũta marĩ kũu bũrũri-inĩ ũcio kana maconorithio nĩ ndũrĩrĩ icio. **30** Nao nĩmakamenya atĩ nĩ, Jehova Ngai wao, ndĩ hamwe nao, na atĩ nĩo andũ akwa, o andũ a nyũmba ya Isiraeli, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **31** Inyuĩ ng'ondũ ciakwa, o inyuĩ ng'ondũ cia rũuru rwakwa-rĩ, inyuĩ mũri andũ, na nĩ ndĩ Ngai wanyu, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.”

35 Ningĩ kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ: **2** “Mũrũ wa mũndũ, erekeria ũthũ waku Kĩrĩma gĩa Seiru: kirathĩre ũhoro wa gũgũkĩrĩra, **3** ũkĩire atĩrĩ: ‘Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Wee Kĩrĩma gĩa Seiru, nĩngũgũkĩrĩra, na ngũtambũrũkĩrie guoko gwakwa nginya ndũme wanangĩke ũkire ihooru. **4** Nĩngatũma matũũra maku manangwo nawe nĩũgaakira ihooru. Hĩndĩ iyo nĩũkamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova. **5** “‘Tondũ wee-rĩ, kuuma o matukũ ma tene nĩũtũrĩtie muku na andũ a Isiraeli na ũkĩmaneana mooragwo na rũhiũ rwa njora, rĩria maarĩ na mũtino, o hĩndĩ irĩa iherithia rĩao rĩehĩrĩre, **6** nĩ undũ ũcio, Mwathani Jehova oigite atĩrĩ, ti-itherũ o ta ũria nĩ ndũũraga muoyo-rĩ, nĩngakũneana ũitwo thakame, nayo nĩgathingatana nawe. Kuona atĩ ndwamenire ũiti wa thakame-rĩ, ũiti wa thakame nĩũgathingatana nawe. **7** Nakĩo Kĩrĩma gĩa Seiru nĩngatũma kĩanangwo gĩkire ihooru, na nĩjũrage arĩa othe mokaga kuo na makoimagara. **8** Nĩngaiyũria irĩma ciaku na arĩa moragĩtuo; arĩa moragĩtuo na rũhiũ rwa njora makaagũa tũrĩma-inĩ twaku, na ituamba-inĩ ciaku, o na mikuru-inĩ yaku yothe. **9** Nĩngatũma ũtũre ũkĩrĩtie ihooru nginya tene, namo matũũra maku matigatũurwo. Hĩndĩ iyo nĩũkamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova. **10** “‘Tondũ uugĩte atĩrĩ, “Ndũrĩrĩ ici cieri na mabũrũri maya nĩgatuĩka ciitũ, na tũciũgwatĩre,” o na gwatũka atĩ nĩ Jehova ndaari kuo, **11** nĩ undũ ũcio, Mwathani Jehova oigite atĩrĩ, ti-itherũ o ta ũria nĩ ndũũraga muoyo-rĩ, nĩngagwĩka maũndũ maringaine na marakara maku na ũuru waku, irĩa wonanire ũrĩ na rũmena harĩo, na nĩngatũma menyeke gatagatĩ-inĩ kao hĩndĩ irĩa ngaamũtũira ciira. **12** Hĩndĩ iyo nĩũkamenya atĩ nĩ Jehova nĩnjũgũte maũndũ mothe ma kĩnyararo marĩa warĩtie ma gũkũkĩrĩra irĩma cia bũrũri wa Isiraeli. Woigire atĩrĩ, “Nĩcianangitwo na ikaneanwo kũrĩ ithũ tũcitambuure.” **13** Nĩmwerahire na mũkĩaria maũndũ ma kũnjũkĩrĩra mũtekwĩgĩrĩrĩria na nĩ ngũgua maũndũ macio. **14** Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Rĩria thĩ yothe iũgaakorwo iũganjamũka, nĩngatũma ũkire ihooru. **15** Tondũ nĩwakenire rĩria igai rĩa andũ a nyũmba ya Isiraeli rĩanangirwo rĩgĩkĩra ihooru-rĩ, ũguo noguo ngagwĩka o nawe. Wee Kĩrĩma gĩa Seiru, nĩũgakĩrio ihooru, wee mwene o na bũrũri wa Edomu wothe. Hĩndĩ iyo nĩmakamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova.”

36 “Atĩrĩrĩ, wee mũrũ wa mũndũ, ratha ũhoro ũkonĩrĩ irĩma cia Isiraeli, ũciĩre atĩrĩ, ‘Inyuĩ irĩma cia Isiraeli, iguai kiugo kĩa Jehova. **2** Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Thũ nĩyairĩre ũhoro waku, iũgiuga atĩrĩ, “Aha! Kũndũ kũria gũtũũgĩru gwa tene nĩgũtũkĩte gwitũ gwa kwĩgwafĩra.”” **3** Nĩ undũ ũcio ratha ũhoro uuge atĩrĩ, ‘Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Kuona atĩ nĩmakwanangire na magĩkũguĩma na mĩena yothe nĩguo wĩgwafĩrwo nĩ ndũrĩrĩ icio ingĩ ũtũike kindũ kĩmene na gĩa gũcambio nĩ andũ-rĩ, **4** nĩ undũ ũcio inyuĩ irĩma cia Isiraeli, iguai kiugo kĩa Mwathani Jehova: Mwathani Jehova ekwĩra irĩma na tũrĩma, na mikuru na ituamba, na kũndũ kũria kwanangĩtuo gũgakira ihooru, na matũũra marĩa mathaamĩtuo, na matũũra marĩa matahĩtuo indo na makanyararwo nĩ ndũrĩrĩ icio ingĩ irĩa imũthiũrũrũkĩrie atĩrĩ, **5** Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Nĩnjartĩtie ũhoro wa gũkũkĩrĩra ndũrĩrĩ icio ingĩ ndĩ na kiyo kĩnene gĩakanĩte ta mwaki, na ngaaria ũhoro wa gũkũkĩrĩra bũrũri wa Edomu wothe, nĩgũkorwo nĩmegwatĩre bũrũri wakwa ũtũike wao, makĩngenaagĩrĩra na marĩ na rũmena ngoro-inĩ ciao, nĩguo matunyane ũrĩthio wakuo.’ **6** Nĩ undũ ũcio ratha ũhoro ũkonĩrĩ bũrũri wa Isiraeli, na wĩre irĩma na tũrĩma, na mikuru na ituamba, atĩrĩ: ‘Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Ngwarĩa ndĩ na mang'ũrĩ marĩ na ũuru tondũ nĩnyararĩtuo nĩ ndũrĩrĩ icio. **7** Nĩ undũ ũcio Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Ndehĩta nĩjoete guoko na igũrũ ndoiga atĩ ndũrĩrĩ icio imũthiũrũrũkĩrie o nacio nĩkanyararwo. **8** “‘No rĩrĩ, inyuĩ irĩma cia Isiraeli nĩmũkaruta honge, na mũciarĩre andũ akwa a Isiraeli maciaro, nĩgũkorwo marĩ hakuhĩ kũinũka. **9** Nĩndĩrarũmbũiya ũhoro wanyu na nĩngũmũkĩnyĩria wega wakwa; nĩmũgacimbwo na mũhaandwo, **10** na nĩngamaũingĩhĩria andũ, o acio a nyũmba ya Isiraeli yothe. Matũũra nĩmagatũũrwo, nakuo kũria kwanange nĩgũgacookererio. **11** Nĩngamaũingĩhĩria andũ na mahiũ, nao nĩmagaciarana na maingĩhe. Nĩngatũma mũtũũrwo nĩ andũ ta ũria mwatũũrĩtuo mbere, na ndũme mũgaacĩre gũkĩra mbere. Hĩndĩ iyo nĩmũkamenya atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova. **12** Nĩngatũma andũ, o acio andũ akwa a Isiraeli magere igũrũ rĩaku. Nĩmakamwĩgwatĩra, na inyuĩ nĩmũgatuĩka igai rĩao; mũtigacooka kũmatunya ciana ciao rĩngĩ. **13** “‘Mwathani Jehova ekuuga ũũ: Tondũ andũ maramwĩra atĩrĩ, “Inyuĩ mũniinũkagia andũ, na mũgatunya rũrĩrĩ rwanyu ciana ciaruo,” **14** nĩ undũ ũcio mũtigacooka kũniina andũ, kana gũtũma rũrĩrĩ rwanyu rwage ciana, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **15** Ndigacooka gũtũma mũĩgue kĩnyũrũri kĩa ndũrĩrĩ, o na kana mũcooke kũnyararwo nĩ kĩrĩndĩ, kana ndũme rũrĩrĩ rwanyu rũgwe, ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.”” **16** Ningĩ kiugo kĩa Jehova nĩkianginyĩrĩre, ngĩrwo atĩrĩ: **17** “Mũrũ wa mũndũ, hĩndĩ irĩa andũ a Isiraeli maatũũraga bũrũri wao kũembe-rĩ, nĩmaũthaahĩrie na mũtugo yao na ciiko ciao. Mũtugo yao yatariĩ ta thaahu wa mũndũ-wa-nja wa o mweri maitho-inĩ makwa. **18** Nĩ undũ ũcio nĩndamaitĩrĩre mang'ũrĩ makwa, tondũ nĩmaitĩthĩtie thakame kũu bũrũri ũcio na tondũ nĩmaũthaahĩtie na mĩhianano yao. **19** Nĩndamahurunjire ndũrĩrĩ-inĩ, na makĩharaganĩrio mabũrũri-inĩ; ndaamatũrĩre ciira kũringana na mũtugo yao na ciiko ciao. **20** Na

küría guothe maathiire ndüriri-ini nímathaahirie ríitwa ríakwa itheru, nígúkorwo kweragwo atíri igürú ríao, ‘Aya ní andú a Jehova, no no nginya maangheherire búrúri wake.’ 21 Níndarúmbúyagía úhoró wa ríitwa ríakwa itheru, ríría ríathaahirio ní nyúmba ya Isiraeli ndüriri-ini küría maathiite. 22 “Ní úndú úcio íra andú a nyúmba ya Isiraeli atíri, ‘Mwathani Jehova ekuuga úú: Ndigúwika maúndú macio ní úndú wanyu, inyuú andú a nyúmba ya Isiraeli, no ngúmeeka ní úndú wa ríitwa ríakwa itheru, ríría múthaahítie ndüriri-ini küría múthiite. 23 Níngonania itheru wa ríitwa ríakwa inene, ríría ríthaahítio ndüriri-ini ício, ríitwa ríu inyuú múthaahítie gatagatí-ini ga cio. Híndí íyo ndüriri ício níikaménya atí ní ní Jehova, híndí íria ngeyonania atí ndí mútheru maitho-ini mao kúhítúkíra harí inyuú, úguo níguo Mwathani Jehova ekuuga. 24 “Nígúkorwo níngamúruta ndüriri-ini ício; níngamúcookaníria kúma mabúrúri macio mothe, na ndímúcookie búrúri wanyu kíumbe. 25 Níngamúminjaminjíría maá matheru, na inyuú nímgúghera; ní ní ngamútheria múthirwo ní thaahu wanyu wothe, na ndímútherie kúma kúri míhianano yanyu yothe. 26 Níngamúhe ngoro njerú, na níjkíre roho mwerú thíini wanyu; níngamwehereria ngoro yanyu ya ihiga, ndímúhe ngoro ya nyama. 27 Na níngékíra Roho wakwa thíini wanyu, na ndúme múrúmagíríre watho wakwa wa kúrúmirúro, na múmenyagíríre kúrúmia mawatho makwa. 28 Múgaatúúra thíini wa búrúri úria ndaaheire maithe manyu ma tene; nímgatúika andú akwa, na ní ndúike Ngai wanyu. 29 Níngamúhonokia kúma thaahu-ini wanyu wothe. Níngoiga kúgíe ngano, na ndúme íngíhe, na ndíkamúrehítíría ng’aragu. 30 Níngaingíhia maciaro ma míti na maciaro ma múgúnda, nígeetha mútikancooke kúnýararwo múri thíini wa ndüriri tondu wa ng’aragu. 31 Híndí íyo nímkárikíkana míthíere yanyu míúru na cíiko cia waganu, na nímgúgethúúra inyuú ene ní úndú wa mehía manyu na mítugo yanyu íri magígi. 32 Níngwenda múmenye atí ndíreeka úndú úyú ní úndú wanyu, úguo níguo Mwathani Jehova ekuuga. Iguai thoni, na múnyararíthio ní úndú wa mítugo yanyu, inyuú andú a nyúmba ya Isiraeli! 33 “Mwathani Jehova ekuuga úú: Múthenya úria ngaamútheria múthirwo ní mehía manyu mothe-ri, níngatúma matúúra manyu macooke gútúúro, na küría kwanangíku nígúgacookerero. 34 Búrúri úria úkiríte ihooru níkarímwo handú ha gúkaraga úkiríte ihooru maitho-ini ma aría othe mahítúkagíra kuo. 35 Nao nímakóiga atíri, “Búrúri úyú watúúrite úri múteaníríe ríu útuíkíte o ta múgúnda wa Edeni; matúúra manene maría maanangítwo, na magakírío ihooru, na makaniinwo-ri, ríu nímaírígíre na magatúúro.” 36 Híndí íyo ndüriri íria ímúthiúrúrukírie, íria ígaatigara, níikaménya atí ní Jehova ní ní njookereirie kúría kwanangítwo, na ngahaanda ríngí kúría gwakírítio ihooru. Ní Jehova ní ní njarítie, na ní ní ngeeka úguo.’ 37 “Mwathani Jehova ekuuga úú: O ríngí níngétíkíra kúigua íthaithana ría andú a nyúmba ya Isiraeli na ndímekíre úú: Níngatúma andú ao maingíhe o ta rúúru rwa ng’ondu, 38 maingíhe o ta ndúuru cia kúrútwo magongona kúu Jerusalemu híndí ya ciathí

iria nyamúre. Úguo níguo matúúra macio manene manangítwo makaiyúrio ndúuru cia andú. Híndí íyo nímakaménya atí ní ní ní Jehova.”

37 Na ríri, guoko kwa Jehova ní kwagíire igürú ríakwa, ngíoywo ní Roho wa Jehova akíndwara handú gítuamba-ini gatagatí; nakío kíaiyúrite mahíndí. 2 Nake akíndongoria akínjeeria kúu maarí, na ngóna mahíndí maingí múno maaraganíte kúu gítuamba-ini kúu, na mahíndí macio maarí momú múno. 3 Nake akínjúúria atíri, “Múrú wa múndú, mahíndí mayarí, no macooke muoyo?” Na ní ngímúcookeria atíri, “Mwathani Jehova, wee nowe wíki úú.” 4 Níngí agícooka akínjíría atíri, “Rathíra mahíndí maya úhoró, úmeere atíri, ‘Mahíndí maya momú, iguai kíugo kía Jehova! 5 Mwathani Jehova ekwíra mahíndí maya úú: Níngútúma múgíe na míhúmú, na inyuú nímgúcooka muoyo. 6 Níngúmwíkíra míkiha, na ndúme múgíe na nyama na ndímúhumbíre na gikonde; níngúmwíkíra míhúmú, na nímgúcooka muoyo. Híndí íyo nímkaménya atí ní ní ní Jehova.” 7 Ní úndú úcio ngíratha úhoró o ta úria ndaathítwo. Na ríría ndaarathaga, hakígía na inegene, múgambo wa gúkaragacana, namo mahíndí macio magícookaníria, o ihíndí ríngícookerera ihíndí ríría ríagíríre. 8 Na ní ngícúthíríría, ngóna maagía míkiha na nyama, nakío gikonde gíkímahumbíra, no matiarí na míhúmú. 9 Níngí akínjíría atíri, “Rathíra míhúmú úhoró; múrú wa múndú, mírathíre úhoró úmíre atíri, ‘Mwathani Jehova ekuuga úú: Úkai inyuú míhúmú ya muoyo muumíte míena ína íria yumaga rúhuho, na mwíkíre míhúmú thíini wa aya moragítwo, níguo macooke muoyo.” 10 Ní úndú úcio ngíratha úhoró o ta úria aanjathíte, nayo míhúmú íkímatóonya; nao makígía muoyo, makírúgámia na magúrú mao, nao magíkorwo marí mbútú nene ya ita. 11 Nake akínjíría atíri, “Múrú wa múndú, mahíndí maya nímo andú a nyúmba wothe ya Isiraeli. Moigaga atíri, ‘Mahíndí maitú nímomú, nago mwíhoko wítú nímgúthirú; na íthuú níttúheheretio.’ 12 Ní úndú úcio, marathíre úhoró, úmeere atíri, ‘Mwathani Jehova ekuuga úú: Inyuú andú akwa, níngúhingúra mbíríra cianyú ndímwambatie muume kúu; níngímúcookia búrúri úcio wa Isiraeli. 13 Híndí íyo nímkaménya atí ní ní ní Jehova, ríría ngaahingúra mbíríra cianyú ndímwambatie muume kuo, inyuú andú aya akwa. 14 Níngamwíkíra Roho wakwa, na inyuú nímgatúúra muoyo, na níngamútware búrúri úria úri wanyu kíumbe múgatúúre kuo. Híndí íyo nímkaménya atí ní Jehova ní ní njarítie, na ní ní njíkíte úguo, úguo níguo Jehova ekuuga.’ 15 Kíugo kía Jehova níkiánginyíríre, ngíuro atíri: 16 “Múrú wa múndú, oya gathanju ka múti wandike igürú ríako atíri, ‘Gaka ní ka Juda na andú a Isiraeli aría makuruhaníte nake.’ Níngí woe gathanju kangí ka múti wandike igürú ríako atíri, ‘Gathanju ka Efiraimu, karía ka Jusufu na andú othe a nyúmba ya Isiraeli aría makuruhaníte nake.’ 17 Túnyíitithanie tútuíke rúthanju rúmwe níguo tútuíke rúthanju rúmwe guoko-ini gwaku. 18 “Ríría andú anyu magaaakúúria atíri, ‘Kaí útangítwíra gítúmi kía maúndú maya úreka?’ 19 Úkaamacookeria, úmeere atíri, ‘Mwathani Jehova ekuuga úú: Nínguoya gathanju kau

ka Jusufu na mihiriga ya Israeli iyo ikuruhanite nake, o kau karī guoko-ini kwa Efiraimu, ndikooohanite hamwe na gathanju ka Juda, tūtuuke rūthanju rūmwe, natuo tūtuuke rūthanju rūmwe guoko-ini gwakwa.’ 20 Nyiita tūthanju tūu wandikite maitho-ini mao, 21 ūmeere atiri, ‘Mwathani Jehova ekuuga ūu: Ningaruta andū a Israeli kuuma ndūriri-ini kūrīa maathiite. Nīngamacookanirīria ndimarute kūrīa guothe marī, na ndīmacookie būrūri wao kīūmbe. 22 Nīngamatua rūriri rūmwe marī kūu būrūri ūcio, o kūu irīma-igūrū cia Israeli. Gūkaagīa mūthamaki ūmwe igūrū rīao othe, na matigacooka rīngi gūtuika ndūriri igiri, kana magayūkanio matuīke mothamaki meerī. 23 Matigethaahia rīngi na mīhianano yao, kana mīhiano mīuru, kana waganu wao o wothe, nīgūkorwo nīngamahonokia matige gūcōoka na thuutha nī ūndū wa mehīa mao, na nīngamatheria. Magaatuīka andū akwa, na nīi ndūike Ngai wao. 24 “Daudi ndungata yakwa nīwe ūgaatuīka mūthamaki wao, nao othe magīe na mūrīithi ūmwe. Nīmakarūmīrīra mawatho makwa na mamenyerere watho wakwa wa kūrūmīrīrwo. 25 Magaātūra būrūri ūcio ndaaheire ndungata yakwa Jakubu, būrūri ūrīa maitho manyu maatūūruga. O ene, hamwe na ciana ciao, o na ciana cia ciana ciao, magaātūra kuo ngīnya tene, nake Daudi ndungata yakwa atūike mūnene wao ngīnya tene. 26 Nīngarīkanīra kīrikanīro gīa thayū nao; nakīo gīgaatuīka kīrikanīro gīa gūtūūra ngīnya tene. Nīngamahaanda na ndūme maingīhe, na nīngahaanda handū-hakwa-harīa-haamūre gatagatī-ini kao ngīnya tene. 27 Nīngī gīkarō gīakwa gīgaātūra hamwe nao; nīngatuīka Ngai wao, nao matuīke andū akwa. 28 Hīndī iyo ndūriri nīikamenya atī nīi Jehova nī nīi nduuga andū a Israeli atheru, hīndī rīra handū-hakwa-harīa-haamūre hagaatūūra hamwe nao ngīnya tene.”

38 Na rīri, kiugo kīa Jehova nīkiangīnyīrīre, ngūrwo atiri: 2 “Mūrū wa mūdū, erekeria ūthiū waku harī Gogu wa kūu būrūri wa Magogu, ūcio mūnene wa anene a Mesheki na Tubali; mūrūthare ūhorō wa kūmūkīrīra, 3 ūmwīre atiri: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūu: Nīngūgūkīrīra, wee Gogu, mūnene wa anene a Mesheki na Tubali. 4 Nīngakūhūgūra, ngwīkire ndwano thīa-ini ciaku, na ngūrute na nja hamwe na mbūtū ciaku ciothe cia ita: nīcio mbarathi ciaku, na andū aku arīa mathiaga mahaicīte mbarathi meeohete indo cia mbaara, na kīrīndī kīnene kīrī na ngo irīa nene na irīa nini, othe makīhūrāgia hīū ciao cia njora. 5 Nao andū a Perīsia, na Kushi, na Putu magaakorwo hamwe nao, othe manyiīite ngo na magekīra ngūbia cia kīgera, 6 o na Gomeri na thigari ciaku ciothe, o na andū a Bethi Togarima moimīte kūrāya mwena wa gathigathini marī na mbūtū cia ita ciakuo ciothe, o ndūriri icio nyingī irī hamwe nawe. 7 “Wīthagathage; wīhaarīre, wee mwene hamwe na kīrīndī kīrīa gīothe gīgūthiūrūrūkīrīre, nawe ūgīathe. 8 Thuutha wa matukū maingī, nīmūgetwo mūthiī ita-ini. Mīaka-ini ya thuutha nīmūgatharīkīra būrūri ūgaakorwo ūhonoketio kuuma mbaara-ini, ūrīa andū aguo maacookanirīrio kuuma ndūriri-ini nyingī magītwarwo irīma-ini icio cia būrūri wa Israeli, kūrīa gūtūūrīte gūkīrīte ihooru. Acio marūtītwo ndūriri-ini

icio, na rīu acio othe maikaraga na thayū. 9 Wee hamwe na mbūtū ciaku ciothe cia ita na ndūriri icio nyingī mūrī nīcio nīmūkambata, mūmaguthūkīre ta kīhuhūkano; mūgaatuīka ta ita rīhumbīrīte būrūri. 10 “Mwathani Jehova ekuuga ūu: Mūthenya ūcio wee nīūkaagīa na mecīirīa, nawe nīūgathugunda ūndū mūūru. 11 Nawe nīūkoiga atiri, “Nīngūtharīkīra būrūri ūrīa wa matūūra matarī mairīgīre; nīngūhithūkīra andū marī na thayū na matarekūūa ūndū, arīa othe maikaraga matūūra matarī mairīgīre, na matarī ihingo na mīgīko. 12 Nīngūtaha, na ndunyane, o na njūkīrīre matūūra marīa maanangītwo na magacooka gūtūūrwo, na njūkīrīre andū arīa marī kuo arīa monganitio kuuma ndūriri-ini, andū marī na ūtonga wa mahiū, na wa indo, nao matūūrīte gatagatī ka būrūri ūcio.” 13 Andū a Sheba, na a Dedani, na onjorithia a Tarishishi na matūūra mothe makuo magakūūrīa atiri, “Ūkīte gūtaha indo? Ūnganīte kīrīndī gīaku mūīke mūtunyane indo, na mūkuue betha na thahabu, na mūkuue mahiū na indo, o na mūtahe indo nyingī mūno?” 14 “Nī ūndū ūcio, mūrū wa mūdū, ratha ūhorō wīre Gogu atiri: ‘Mwathani Jehova ekuuga ūu: Ihinda rīu, rīrīa andū akwa Israeli magaaakorwo maikarīte marī na thayū-rī, gīthī o nawe ndūkārīmenya? 15 Nīūkoima gwaku kūdū kūrāya, o kūu mwena wa gathigathini, wee mūrī hamwe na ndūriri nyingī, othe mahaicīte mbarathi, marī kīrīndī kīngī, mbūtū ya ita irī hīnya. 16 Nīūgathī na mbere na gūūkīrīra andū akwa a Israeli ūtarīi ta ita rīhumbīrīte būrūri. Matukū-ini marīa magooka, wee Gogu-rī, nīngagūtūwara ūgookīrīre būrūri wakwa, nīguo ndūriri ikaamenya rīrīa ngeyonania kūhītūkīra harīwe atī ndī mūtheru maitho-ini mao. 17 “Mwathani Jehova ekuuga ūu: Gīthī wee tiwe ndaarīre ūhorō waku matukū-ini ma mbere, ngārīa na anabīi a Israeli, o acio ndungata ciakwa? Ihinda-ini rīu nīmarathire ūhorō mīaka mīngī, makiuga atī nīngagūtūwara ūkamookīrīre. 18 Ūu nīguo gūkaahaana ihinda-ini rīu: Rīrīa Gogu agaatharīkīra būrūri wa Israeli, marakara makwa mahiū nīmakarahūrwo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. 19 Nguuga ndī na kīyo kīnene na mangūrī mahiū ta mwaki atī ihinda rīu nīgūkaagīa gīthingithia kīnene kūu būrūri-ini wa Israeli. 20 Thamaki cia irīa-ini, na nyoni cia rīera-ini, na nyamū cia gīthaka, na kanyamū o gothe karīa gathīagīra thī, o na andū othe arīa marī gūkū thī nīmakainaina maanyona. Irīma nīikang’auranio, na hurūrūka nīikaragana, o na rūthingo o ruothe nīrūkamomoka. 21 Nīngarehithia rūhīū rwa njora rūkīrīre Gogu kūu irīma-ini ciakwa ciothe, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. Naruo rūhīū rwa njora rwa o mūdū nīrūgookīrīra mūrū wa ithe. 22 Nīngatūira Gogu cīra, ndīmūrehere mūthīro na ūiti wa thakame; nīngoirīa mbura nene mūno, ndīmūrīrīre we mwene na thigari ciake, o na ndūriri icio nyingī irī hamwe nake, ndīmoirīrīre mbura ya mbembe na ūbiriti. 23 Ūguo nīguo ngoonania ūnene o na ūtheru wakwa, na ndūme menyēke maitho-ini ma ndūriri nyingī. Hīndī iyo nīmakamenya atī nīi nīi Jehova.’

39 “Mūrū wa mūdū, ratha ūhorō wa gūkīrīra Gogu, ūmwīre atiri: ‘Mwathani Jehova ekuuga

ūu: Nīngūgūūkīrīra, wee Gogu, o wee mūnene wa anene a Mesheki na Tubali. **2** Nīngakūūgūhūrānia na ngūguucūrīe. Nīngakūruta kīndū kūrya mwena wa gathigathini, ngūtware ūgookīrīe irima cia būrūrī wa Isiraēli. **3** Nīngī nīngagūtha ūta waku uume guoko-inī gwaku kwa ūmotho, na ndūme mīguī yaku īgwe yume guoko-inī gwaku kwa ūrīo. **4** Kūu irīma-īgūrū cia būrūrī wa Isiraēli nīkuo ūkaagūa, wee, na mbūtū ciaku ciothe cia ita, na ndūrīrī irīa īgaakorwo hamwe nawe. Nīngakūneana kūrī nyoni cia mīthemba yothe irīa irīaga nyama, na kūrī nyamū cia gīthaka, ūrīo nīcio. **5** Nūukagūa werū-inī ūtarī kīndū, nīgūkorwo nī nī njarītie ūhoro ūcio, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **6** Nīngatwarīthīria Magogu mwaki, o na ndwarīthīrie andū arīa matūūrāga marī na thayū kūu ndwere-inī cia irīa, nao nīmakamenya atī nī nī nī Jehova. **7** “Nīngatūma rītwa rīakwa itheru rīmenyeke gatagatī-inī ka andū akwa a būrūrī wa Isiraēli. Ndigacooka kūrēka rītwa rīu rīakwa itheru rīthaahio, nacio ndūrīrī nīikamenya atī nī Jehova nī nī Ūrīa Mūtheru thīnī wa Isiraēli. **8** Mūthenya ūcio nīūrōoka! Ti-itherū nīgukinya, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. Ūcio nīguo mūthenya ūrīa njarītie ūhoro wāguo. **9** “Hīndī īyo arīa maikaraga matūūra manene ma būrūrī wa Isiraēli nīmakomagara, nao mahūthīre indo icio ciao cia mbaara taarī ngū, macicine ihīe, macine ngo irīa nini na irīa nene, na mota na mīguī, na ndotono o na matimū. Magaaciūthāgira taarī ngū ihinda rīa mīaka mūgwanja. **10** Matikabatario nīkūngania ngū werū-inī kana maciune mītitū, tondū nīmagakāgia mwaki kuuma indo-inī icio cia mbaara. Nao nīmagataha arīa maamatahīte na matunye arīa maamatunye indo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **11** “Mūthenya ūcio-rī, nīngaahe Gogu handū ha gūthikanwo kūu būrūrī-inī wa Isiraēli, gītuamba-inī kīa agendi arīa mathiīaga mwena wa irathīro werekeire Irīa rīa Cumbī. Nao agendi magirīrīrio gūcōoka kūgera nījira īyo, tondū Gogu na kīrīndī gīake nīkuo magathikwo. Nī ūndū ūcio hageetagwo Gītuamba kīa Hamoni-Gogu. **12** “Andū a nyūmba ya Isiraēli makaaniina mīeri mūgwanja magthīka andū acio, nīguo matherie būrūrī ūcio. **13** Magaathikwo nī andū othe a būrūrī ūcio, na mūthenya ūcio ngaagocithio ūgaatūka mūthenya wao wa kūrīrikanagwo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **14** “Nao andū nīmakaheagwo wīra wa gūtherāgia būrūrī ūcio. Amwe magaaathī būrūrī ūcio kīndū guothe, na mongerewo angī a gūthikaga ciimba irīa īgaakorwo itigaire kūu. Mīeri īyo mūgwanja yathira-rī, nīguo makaambīrīria gūcaria matigari macio. **15** Nao rīrīa magaaakorwo magītuikanīria būrūrī ūcio, ūmwe wa angīkoona ihīndī rīa mīndū, nīagekīra rūūrī hakuhī narīo o nginya rīrīa athikani makaarīthika kūu Gītuamba-inī kīa Hamoni-Gogu. **16** (Nīngī kūu nīgūgakorwo itūūra rīttagwo Hamona.) Ūguo nīguo magaaatheria būrūrī ūcio.’ **17** “Mūrū wa mīndū, Mwathani Jehova ekuuga ūū: Īta nyoni cia mīthemba yothe, na nyamū ciothe cia gīthaka, ūcīre atīrī: ‘Ūnganai mūcookanīrīre hamwe kuuma kīndū guothe, mūūke īgongona-inī inene rīrīa ndīrahaarīria nī ūndū wanyu, īgongona inene kūu irīma-īgūrū cia būrūrī wa Isiraēli. Kūu nīkuo mūkaarīra nyama na

mūnyūire thakame. **18** Mūkaarīa nyama cia andū arīa marī hinya, na mūnyue thakame ya andū arīa anene a thī taarī ndūrīme na thūtūrīme, na mbūrī na ndegwa, ciothe irī nyamū irīa noru cia kuuma Bashani. **19** Igongona rīu ndīrahaarīria nī ūndū wanyu, mūkaarīa maguta nginya mwīhūūnīrīrie, na mūnyue thakame nginya mūrīo. **20** Metha-inī yakwa mūkaarīa mūhūūne nyama cia mbarathi, o na cia arīa mathiīaga macīhaicīte, na cia andū marī hinya na thigirī cia mīthemba yothe’, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **21** “Nīngonania rīiri wakwa ndūrīrī-inī, nacio ndūrīrī ciothe nīkoona itherithia rīrīa ngaarehe, o na guoko kūrīa ngaamaigīrīra. **22** Kuuma mūthenya ūcio gūthī na mbere, andū a nyūmba ya Isiraēli nīmakamenya atī nī nī nī Jehova Ngai wao. **23** Nacio ndūrīrī nīikamenya atī andū a Isiraēli maatahitwo nī ūndū wa wīhia wao, tondū nīmagire kūnjīhoka. Nī ūndū ūcio ngīmahitha ūthīū wakwa, ngīmaneanā kūrī thū ciao, nao othe makūrāgwo na rūhīū rwa njora. **24** Kūrīngana na ūrīa thaahu wao watarī na mahītia mao, ūguo noguo ndaamaherithīrie na ngīmahitha ūthīū wakwa. **25** “Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga ūū: Rīu nīngūcōoka Jakubu kuuma kūrīa aatwarītwo aatahwo, na nījūūire andū othe a Isiraēli tha, o na ndūūgamīrīre rītwa rīakwa itheru na kīyo. **26** Nīmakariganīrwo nī thoni ciao na kwaga kwīhokeka kwao guothe kūrīa maanyonīrie rīrīa maatūūrāga na thayū būrūrī-inī wao gūtarī mīndū ūngīmamakīa. **27** Hīndī rīria ngaakorwo ndīmacookīte kuuma ndūrīrī-inī, na ngaamongania kuuma mabūrūrī-inī ma thū ciao, nīngeyonania atī ndī mūtheru kūgerera harīo maitho-inī ma ndūrīrī nīngī. **28** Hīndī īyo nīmakamenya atī nī nī nī Jehova Ngai wao, tondū o na gūtuūka nīndatūmīre matahwo magītwarwo thīnī wa ndūrīrī, nīngamacookanīrīria būrūrī-inī wao kīūmbe, na hatīrī o na ūmwe ngaagita na thootha. **29** Ndigacooka kūmahitha ūthīū wakwa, nīgūkorwo nīngaitīrīria andū a nyūmba ya Isiraēli Roho wakwa, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga.”

40 Na rīrī, mwaka-inī wa mīrongo īrī na itano wa gūtahwo gwītū, kīambīrīria-inī kīa mwaka ūcio, mūthenya wa ikūmi wa mweri ūcio, naguo nī mwaka wa ikūmi na īna kuuma rīrīa itūūra inene rīatunyanīrwo, mūthenya o ūcio-rī, guoko kwa Jehova kwarī īgūrū rīakwa, nake akīndwara itūūra-inī rīu inene. **2** Ndī thīnī wa cioneki cia Ngai nīandwarīre būrūrī wa Isiraēli, akīnjīga kīrīma-īgūrū kīraaya mūno, na mwena wakūo wa gūthini kwarī na mīako yoonekaga itarī ta itūūra inene. **3** Nake akīndwara ho, na nī ngīona mīndū, na mūhianīre wake watarī ta gīcango; nake aarūngī itoonjero-inī arī na rūrīgī rwa gatani, na rūthanju rwa gūthīma guoko-inī gwake. **4** Nake mīndū ūcio akīnjīra atīrī, “Mūrū wa mīndū, ta rora na maitho maku, na ūūge na matū maku, na ūrūmbūye wega maīndū mothe marīa ngūkuonia, nīgūkorwo nīkīo gītūmite wee ūrehwo gūkū. Īra andū a nyūmba ya Isiraēli maīndū mothe marīa ūkuona.” **5** Nīngī nīndonire rūthingo rwathīūrūrūkīrīre hekarū mīena yothe. Rūthanju rwa gūthīma rūrīa rwarī gwako-inī kwa mīndū cio rwarī na ūrīrahu wa mīkono itandatū. Nake nīathīmīre rūthingo;

warii waruo warī wa mīkono itandatū, na mīkono itandatū kūrāiha na igūrū. **6** Agīcooka agīthiī kihingo-inī kirīa kiāng'etheire mwena wa irathīro. Akīambata na ngathī ciakio, na agīthima hingīro ya kihingo; yarī ya mīkono itandatū gūtoonya na thīini. **7** Natuo tūnyūmba twa arangīri twarī twa mīkono itandatū kūrāiha, na mīkono itandatū kwarama, na itīina rīa kuuma kanyūmba kamwe nginya karīa kangī rīarī rīa mīkono itano. Nayo hingīro ya kihingo kīu kīariganītie na gīthaku kirīa kiāng'etheire hekarū, nakīo kīarī kīa mīkono itandatū gūtoonya na thīini. **8** Ningī agīthima gīthaku kirīa kiāng'etheire hekarū; **9** nakīo kīarī kīa mīkono inana gūtoonya na thīini. Gīthaku kīu kīarī na itugī igīrī, O gītugī kīarī na warīi wa mīkono īirī. Nakīo gīthaku kīu kiāng'etheire hekarū. **10** Thīini wa kihingo kīa mwena wa irathīro haarī na tūnyūmba tūtātū twa arangīri o mwena; na tuothe tūtātū twarī na ithimo ciiganaine, nagu mwena wa na mbere wa thingo cia tūnyūmba twa arangīri warī wa ithimo ciiganaine. **11** Ningī agīthima warīi wa njīra īyo ya itoonyero rīu, nayo yarī ya mīkono ikūmi, na ūrāihu wayo warī wa mīkono ikūmi na itatū. **12** Mwena wa na mbere wa o kanyūmba ka arangīri haarī na rūthingo rwarī rwa mīkono ūmwe kūrāiha na igūrū, natuo tūnyūmba tūu twa arangīri twarī twa mīkono itandatū miēna yothe īna. **13** Ningī agīthima itoonyero rīu arutītie kuuma mūthia wa na thuutha wa rūthingo rwa kanyūmba kamwe ka arangīri nginya mūthia wa na thuutha wa kanyūmba karīa kaang'ethaniire nako; itīina rīu rīarī rīa mīkono mīrongo īirī na itano kuuma mwanya ūmwe wa karūthingo nginya mwanya ūrīa waringanīte nagu. **14** Ningī agīthima miēna ya na mbere ya thingo gūthiūrūrūka miēna yeerī ya na thīini ya itoonyero, na yarī ya mīkono mīrongo itandatū. Gīthimo kīu gīakinyīte gīthaku-inī kirīa kiāng'etheire nja īyo. **15** Itīina rīa kuuma itoonyero rīa kihingo nginya mūthia ūrīa ūngī wa gīthaku kīarīo warī wa mīkono mīrongo itano. **16** Tūnyūmba tūu twa arangīri hamwe na thingo icio ciarī thīini wa itoonyero rīu nī gwatūrīkītio mīanya mīceke karūthingo-inī ka igūrū miēna yothe, o ūndū ūmwe na gīthaku; tūmīanya tūu tuothe twerekeire na thīini. Ūthiū wa thingo icio nīwagemetio na mīkīndū. **17** Ningī akīndwara nja īrīa ya nyumīrīra. Ngīona hau nī haarī na tūnyūmba, na nī haarītū mahiga makarigīciīra nja īyo yothe; nī haarī na tūnyūmba mīrongo itatū twakītū tūtwaranīte na hau haarītū mahiga. **18** Handū hau haarītū mahiga haarī miēna-inī ya matoonyero macio, nagu warīi waho na ūrāihu nīciaiganaine; hau nīho haarītū mahiga mwena wa mūhuro. **19** Ningī agīthima itīina rīa kuuma mwena wa na thīini wa kihingo kīa mūhuro nginya mwena wa na nja wa nja ya na thīini; yarī mīkono igana mwena wa irathīro, o ūndū ūmwe na mwena wa gathigathini. **20** Ningī agīthima ūrāihu na warīi wa kihingo kirīa kīerekeire mwena wa gathigathini, gīa gūthiī nja īyo ya nyumīrīra. **21** Tūnyūmba twakīo twa arangīri, tūtātū o mwena, na thingo ciakio, o na gīthaku gīakīo ciarī na ithimo ciaiganaine na cia itoonyero rīu rīa mbere. Kīarī kīa ūrāihu wa mīkono mīrongo itano, na warīi wa mīkono mīrongo īirī na itano. **22** Mīanya yakīo, na gīthaku gīakīo na magemio ma mīkīndū ciarī

na ithimo o ta cia kihingo kirīa kīerekeire mwena wa irathīro. Ngathī ya makinya mūgwanja yaambatīte nginya ho, nakīo gīthaku gīakīo gīkang'ethanīra nayo. **23** Nī haarī na kihingo gīa gūtoonya nja ya na thīini, kūng'ethanīra na kihingo gīa gathigathini o ta ūrīa kwarī na kihingo mwena wa irathīro. Nake agīthima itīina rīa kuuma kihingo kīmwe nginya kirīa kiāng'ethaniire nakīo; narīo itīina rīu rīarī rīa mīkono igana. **24** Ningī akīndongoria na mwena wa gūthini, na nīi ngīona kihingo kīerekeire mwena wa gūthini. Nake agīthima itingī ciakīo na gīthaku gīakīo, nacio nīciaiganaine ithimo na icio ingī. **25** Itoonyero rīu na gīthaku kīarīo ciarī na tūmīanya tūceke miēna yothe, twatariī ta mīanya ya ihingo icio ingī. Itoonyero rīu rīarī rīa mīkono mīrongo itano kūrāiha, na mīkono mīrongo īirī na itano kwarama. **26** Ningī ngathī ya makinya mūgwanja nīyaambatīte īgakinya kihingo-inī kīu, nakīo gīthaku gīakīo kiāng'ethaniire na nja ya hekarū; thingo ciakīo iria ciarī o mwena wa njīra īyo nīciaagemetio na mīkīndū. **27** Hau nja ya na thīini o na ho nī haarī kihingo kīerekeire mwena wa gūthini, nake agīthima kuuma kihingo-inī kīu nginya kihingo-inī kīa nyumīrīra kīa mwena wa gūthini; itīina rīu rīarī rīa mīkono igana. **28** Ningī akīnginya nja ya na thīini tūtoonyere kihingo kīa mwena wa gūthini, nake agīthima kihingo kīa mwena ūcio; nakīo nīkīaiganaine ithimo na ihingo icio ingī. **29** Tūnyūmba twakīo twa arangīri, na thingo ciakīo, na gīthaku gīakīo nīciaiganaine ithimo na icio ingī. Itoonyero rīu na gīthaku kīarīo ciarī na mīanya miēna yothe. Itoonyero rīu rīarī na ūrāihu wa mīkono mīrongo itano, na warīi wa mīkono mīrongo īirī na itano. **30** Ithaku cia matoonyero marīa maarī hakuhi na nja ya na thīini ciarī na ūrāihu wa mīkono mīrongo īirī na itano, na warīi wa mīkono itano. **31** Gīthaku gīakīo kiāng'etheire nja īyo ya nyumīrīra; nacio itingī ciakīo nīciaagemetio na mīkīndū, na ngathī ya makinya manana nīyaambatīte īgakinya ho. **32** Ningī akīnginya nja ya na thīini mwena wa irathīro, nake agīthima itoonyero rīu; narīo nīrīaiganaine ithimo na matoonyero macio mangī. **33** Tūnyūmba twakīo twa arangīri, na thingo ciakīo, na gīthaku gīakīo nīciaiganaine ithimo na icio ingī. Itoonyero rīu na gīthaku kīarīo ciarī na mīanya miēna yothe. Narīo itoonyero rīarī rīa ūrāihu wa mīkono mīrongo itano, na warīi wa mīkono mīrongo īirī na itano. **34** Gīthaku gīakīo kiāng'etheire nja īyo ya nyumīrīra; nacio itingī ciakīo nīciaagemetio na mīkīndū miēna yeerī, na ngathī ya makinya manana yaambatīte īgakinya ho. **35** Ningī agīcooka akīnginya kihingo-inī kīa mwena wa gathigathini, nake agīthima kihingo kīu. Nakīo nīkīaiganaine ithimo na ihingo icio ingī, **36** o ūndū ūmwe na tūnyūmba twakīo twa arangīri, na thingo ciakīo, na gīthaku gīakīo, nakīo kīarī na mīanya miēna yothe. Kihingo kīu kīarī na ūrāihu wa mīkono mīrongo itano, na warīi wa mīkono mīrongo īirī na itano. **37** Gīthaku gīakīo kiāng'etheire nja īyo ya nyumīrīra; nacio itingī icio ciakīo nīciaagemetio na mīkīndū miēna yeerī, na ngathī ya makinya manana yaambatīte īgakinya ho. **38** Ningī hau gīthaku-inī, o itoonyero-inī rīa na thīini, nī haarī na kanyūmba kaarī na mūromo, na hau nīho maruta ma njīona maathambagīrio. **39** Hau gīthaku-

inĩ gĩa itoonyero nĩ haari metha igĩrĩ o mwena, na igĩrũ rĩacio niho haathinjagĩrwo nyamũ cia magongona ma njino, na magongona ma mehia, o na magongona ma mahĩtia. **40** Mwena-inĩ wa rũthingo rwa na nja rwa githaku kũu gĩa itoonyero rĩu, hakuhi na ngathi wa kwambata itoonyero-inĩ rĩa kĩhingo kĩa mwena wa gathigathini nĩ haari na metha igĩrĩ, na mwena ũcio ũngĩ wa ngathi naho nĩ haari na metha ingĩ igĩrĩ. **41** Nĩ ũndũ ũcio haari na metha inya mwena ũmwe wa itoonyero, na inya mwena ũcio ũngĩ, ciothe ciarĩ metha inyanya, na igĩrũ rĩacio niho haathinjagĩrwo nyamũ cia magongona. **42** Ningĩ haari na metha inya cia mahiga maicũhie nĩ ũndũ wa maruta ma njino, o imwe ũraihi wa mĩkono ũmwe na nuthu, na wariĩ wa mĩkono ũmwe na nuthu, na mũkono ũmwe kũraiha na igĩrũ. Igĩrũ rĩacio niho haigagĩrĩrwo indo cia wĩra wa gũthĩnja nyamũ cia maruta ma njino, na magongona marĩa mangĩ. **43** Tũhocio twa njibe igĩrĩ, o kamwe kari na ũraihi wa wariĩ wa rũhĩ, twathecereiro rũthingo-inĩ miēna yothe. Metha icio ciarĩ cia kũigĩrĩrwo nyama cia maruta macio. **44** Hau nja ya kĩhingo gĩa thĩinĩ, kũu nja-inĩ ya na thĩinĩ, nĩ kwari na tũnyũmba twĩrĩ, kamwe mwena wa kĩhingo gĩa gathigathini kerekeire mwena wa gũthini, na kangĩ mwena wa kihingo gĩa gũthini kerekeire mwena wa gathigathini. **45** Nake akĩnjĩra atĩrĩ, “Kanyũmba kau karorete mwena wa gũthini-rĩ, nĩ ka athĩnjĩri-Ngai arĩa maikaragia hekarũ, **46** nako kanyũmba kau karorete gathigathini-rĩ, nĩ ka athĩnjĩri-Ngai arĩa maikaragia kigongona. Aya nĩo arĩu a Zadoku, na no-o Alawii arĩa mangĩthengerera Jehova niguo matungatage marĩ mbere yake.” **47** Ningĩ agĩthima nja iyo: Miēna yothe ina niyaiganaine, yarĩ na mĩkono igana kũraiha, na mĩkono igana kwarama. Nakĩo kigongona kiari hau mbere ya hekarũ. **48** Ningĩ akĩnginyia githaku-inĩ kĩa hekarũ, na agĩthima itingĩ icio cia githaku kũu; o mwena ciarĩ na wariĩ wa mĩkono itano. Wariĩ wa itoonyero rĩu warĩ na mĩkono ikũmi na ina, na thingo ciarĩ na wariĩ wa mĩkono itatũ o mwena. **49** Githaku kũu kiari na wariĩ wa mĩkono mĩrongo ĩrĩ, na mĩkono ikũmi na ĩrĩ kuuma mbere nginya thuuha. Ningĩ hau nĩ haari na ngathi cia kwambata ho, na nĩ haari na itugĩ, o kĩmwe mwena ũmwe wa itingĩ icio.

41 Mũndũ ũcio agĩcooka akĩndwara nja ya handũ-harĩa-haamũre ha nyumĩrĩra, agĩthima itingĩ ciahō; wariĩ wa itingĩ icio warĩ mĩkono itandatũ o mwena. **2** Wariĩ wa itoonyero warĩ wa mĩkono ikũmi, nacio thingo irĩa ciarĩ o mwena wa itoonyero rĩu ciarĩ cia mĩkono itano kwarama. Niacookire agĩthima nja ya handũ-hau-haamũre; handũ hau haari na ũraihi wa mĩkono mĩrongo ina, na wariĩ wa mĩkono mĩrongo ĩrĩ. **3** Ningĩ agitoonya na thĩinĩ wa handũ-harĩa-haamũre, agĩthima itingĩ cia itoonyero; o kĩmwe kiari na wariĩ wa mĩkono ĩrĩ. Itoonyero rĩu rĩarĩ na wariĩ wa mĩkono itandatũ, nacio thingo irĩa ciarĩ o mwena ciarĩ na wariĩ wa mĩkono mũgwanja. **4** Ningĩ agĩthima ũraihi wa handũ-harĩa-haamũre kũu thĩinĩ; naho haari ha mĩkono mĩrongo ĩrĩ, naguō wariĩ waho warĩ wa mĩkono mĩrongo ĩrĩ gũtuikania nginya mũthia wa nja ya handũ-harĩa-haamũre. Nake akĩnjĩra atĩrĩ,

“Haha niho Handũ-harĩa-Hatheru-Mũno.” **5** Ningĩ agĩthima rũthingo rwa hekarũ; naruo rwarĩ na ũtungu wa mĩkono itandatũ, natuo tũnyũmba tũria twari miēna-inĩ yothe ya hekarũ, o kamwe kaari na wariĩ wa mĩkono ina. **6** Tũnyũmba tũu twa miēna-inĩ twakitwo ngoroba ithatũ, kamwe gagakwo kari igĩrũ wa karia kangĩ, o ngoroba tũnyũmba mĩrongo itatũ. Nĩ haari na mĩgamba yohanĩtio gũthiũrũkĩria rũthingo rwa hekarũ, ya gũthiũrũka tũnyũmba twa miēna-inĩ; nĩ ũndũ ũcio mĩgamba iyo ndiatooonyetio rũthingo-inĩ rũu rwa hekarũ. **7** Tũnyũmba tũu twathiũrũkĩrie hekarũ twakitwo tũkĩararagama o ũria ngoroba yathiiaga na igĩrũ. Mwako wa gũthiũrũkĩria hekarũ iyo waakitwo wambatĩtio na matĩina, nĩ ũndũ ũcio, tũnyũmba tũu tũkaaraarama o ũria mũndũ aambataga. Nayo ngathĩ yambatĩte kuuma ngoroba irĩa yarĩ thĩ mũno nginya irĩa ĩrĩ igĩrũ biũ igereire ngoroba ya gatagati. **8** Nĩndonire atĩ hekarũ nĩ yarĩ na gĩtina kiambatĩrie miēna yothe, gĩgatuĩka mũthingi wa tũnyũmba tũu twa miēna-inĩ. Mũthingi ũcio warĩ na ũraihi wa rũthanju rũu rwa mĩkono itandatũ irĩa mĩraihi. **9** Rũthingo rwa na nja rwa tũnyũmba tũu twa miēna-inĩ rwarĩ rwa ũtungu wa mĩkono itano. Ithenya rĩria rĩatigĩtio gatagati ga tũnyũmba tũu twa miēna-inĩ ya hekarũ **10** na tũnyũmba twa athĩnjĩri-Ngai rĩarĩ rĩa wariĩ wa mĩkono mĩrongo ĩrĩ gũthiũrũkĩria hekarũ yothe. **11** Nĩ haari na matoonyero miēna ya tũnyũmba tũu hau haatigĩtio ithenya, rĩmwe rĩrĩ mwena wa gathigathini na rĩu rĩngĩ rĩrĩ mwena wa gũthini; nakĩo gĩtina kũu kiambatĩrie na igĩrũ kũnyũitana na ithenya rĩu kiari na wariĩ wa mĩkono itano gũthiũrũkĩria. **12** Nyũmba irĩa yang’etheire nja ya hekarũ mwena wa ithũiro yarĩ ya wariĩ wa mĩkono mĩrongo mũgwanja. Naruo rũthingo rwa nyũmba iyo rwarĩ na ũtungu wa mĩkono itano gũthiũrũkĩria, na ũraihi waruo warĩ wa mĩkono mĩrongo kenda. **13** Ningĩ agĩthima hekarũ iyo; yarĩ na ũraihi wa mĩkono igana, nayo nja ya hekarũ, na nyũmba hamwe na thingo ciayo o nacio ciarĩ cia ũraihi wa mĩkono igana. **14** Wariĩ wa nja iyo ya hekarũ wa mwena wa irathĩro, o hamwe na mwena wa na mbere wa hekarũ, warĩ wa mĩkono igana. **15** Ningĩ agĩthima ũraihi wa nyũmba iyo yang’etheire nja ya mwena wa na thuuha wa hekarũ, o hamwe na ithaku ciayo cia o mwena; naguō warĩ wa mĩkono igana. Mwena wa nja ya handũ-harĩa-haamũre, na mwena wa na thĩinĩ wa handũ-harĩa-haamũre, na githaku kĩria kĩang’etheire nja iyo, **16** o ũndũ ũmwe na hingĩro icio, na tũtirica tũu tũceke, hamwe na ithaku icio ciathiũrũkĩrie ngoroba icio ithatũ: kĩria gĩothe kiari mbere ya hingĩro, o na nginya hingĩro iyo nĩciyahumbĩritwo na mbaũ. Nyũmba niyahumbĩritwo na mbaũ thĩ, na thingo ikahumbĩro nginya tũtirica-inĩ, o na tũtirica twarĩ na mbaũ. **17** Ningĩ hau igĩrũ rĩa mwena wa nja ya itoonyero rĩa gũtoonya thĩinĩ wa handũ-harĩa-haamũre, na igĩrũ rĩa thingo matĩina maiganaine kũrigicĩria mwena wa thĩinĩ na wa nja ya handũ-harĩa-haamũre **18** nĩ gwakurũrĩtuo makerubi na mikĩndũ. Mikĩndũ yahakanĩtio nĩ makerubi; na o ikerubi rĩarĩ na mothiũ meerĩ. **19** ũthiũ wa mũndũ warorete mũkĩndũ mwena ũmwe, naguō ũthiũ wa mũrũũthi ũkarora mũkĩndũ mwena ũcio ũngĩ. Namo

magakururwo kúrigiicírĩa ndwere cia hekarū ÿyo yothe. **20** Kuuma nyũmba thĩ nginya hau igũrũ rĩa itoonyero, nĩ ha kururĩtwo makerubi na mikĩndũ rũthingo-inĩ rwa nja ya handũ-harĩa-haamũre. **21** Nja ya handũ-harĩa-haamũre nĩ yarĩ na buremu ya mũrango, nayo buremu írĩa yarĩ hau mbere ya Harĩa-Hatheru-Mũno yatarĩ o tayo. **22** Ningĩ nĩ haarĩ na kigongona kĩa mbaũ kirĩa kiarĩ kĩa mikono itatũ kũraiha na igũrũ, na mikono írĩ o mwena, miẽna yothe ña; koine ciakĩo, na njikarĩro yakĩo, o na miẽna yakĩo ciarĩ cia mbaũ. Nake mũndũ ũcio akĩnjĩra atĩrĩ, “Ino niyo metha írĩa írĩ hau mbere ya Jehova.” **23** Handũ-harĩa-haamũre na Handũ-harĩa-Hatheru-Mũno, o handũ haarĩ na mĩrango ñĩrĩ. **24** O mũrango wathondeketwo na mĩrango ñĩrĩ ya wa mbaũ, na o mũrango wahingũkaga na gatagatĩ. **25** Nayo mĩrango ya nja ya handũ-harĩa-haamũre niyakururĩtwo makerubi na mikĩndũ, ta ũria gwakururĩtwo thingo-inĩ, na nĩ haarĩ na membea ma mbaũ hau mbere ya gĩthaku kũ. **26** Thingo-inĩ icio cia mwena wa gĩthaku kũ nĩ haarĩ na tũtirica tũceke twarĩ na mikĩndũ ikururĩtwo o mwena o mwena. Tũnyũmba twa miẽna-inĩ ya hekarũ o na tuo nĩtwarĩ na membea ma mbaũ.

42 Ningĩ mũndũ ũcio akĩndongoria, akĩndwara mwena wa gathigathini o nginya nja ÿyo ya nyumĩrĩra, akĩnginya tũnyũmba-inĩ tũria twang’etheire nja ya hekarũ na tũkang’ethera rũthingo rwa na nja rwa mwena wa gathigathini. **2** Nyũmba írĩa mũrango wayo werekeire mwena wa gathigathini yarĩ ya ũraihi wa mikono igana na warĩ wa mikono mĩrongo itano. **3** Gĩcigo kirĩa kiarĩ kĩa mikono mĩrongo ñĩrĩ kuuma nja ya na thĩĩnĩ, na gĩcigo kirĩa kiang’etheire harĩa haarĩtwo mahiga nja ya nyumĩrĩra-rĩ, nĩ kwarĩ na ithaku ciakĩtwo ngoroba ithatũ, na o gĩthaku kiang’etheire kirĩa kingĩ. **4** Hau mbere ya tũnyũmba tũ nĩ haarĩ na gacĩra ga thĩĩnĩ karĩ na warĩ wa mikono ikũmi, na ũraihi wa mikono igana. Mĩrango yatuo yekĩrĩtwo mwena wa gathigathini. **5** Na rĩrĩ, tũnyũmba tũ twarĩ igũrũ twarĩ tũkundakundeeru, nĩ ũndũ ithaku nĩcioete handũ hanene gũkĩra tũnyũmba tũria twakĩtwo ngoroba ÿyo yarĩ mũhuro na ya gatagatĩ. **6** Tũnyũmba twa ngoroba ya gatatũ tũtiekĩrĩtwo itugĩ ta iria ciekĩrĩtwo nja; nĩ ũndũ ũcio tũnyũmba tũ tũgakinyiĩha thĩ gũkĩra twa ngoroba írĩa yarĩ thĩ, na ya gatagatĩ. **7** Nĩ haarĩ na rũthingo rwa mwena wa na nja rwathĩite rũigananiĩre na tũnyũmba tũ na kũu nja ya nyumĩrĩra; rwatambũrũkĩte mbere ya tũnyũmba tũ mikono mĩrongo itano. **8** Mũhari wa tũnyũmba twa mwena ũria wariganĩtie na nja ya nyumĩrĩra warĩ wa ũraihi wa mikono mĩrongo itano, naguo mũhari ũria wakuhĩrĩre handũ-harĩa-hatheru warĩ wa ũraihi wa mikono igana. **9** Tũnyũmba tũria twarĩ mũhuro mwena wa irathĩro nĩ twarĩ na itoonyero mũndũ agĩtoonya kuo oimĩte nja ya nyumĩrĩra. **10** Ningĩ mwena wa gũthini, gũtwarana na mwena ũria mũraihi wa rũthingo rũ rwa nja ya nyumĩrĩra, kũnyiitana na mwena wa nja ya hekarũ, na kũng’ethera rũthingo rwa nja, nĩ haarĩ na tũnyũmba. **11** twarĩ na gacĩra mbere yatuo. Tũnyũmba tũ twahaanaga o ta tũria twarĩ mwena wa gathigathini; twarĩ na ũraihi na warĩ waiganane, nacio nyumĩrĩra ciatuo nĩciarĩngaine na

ikaiganania ithimo. Namo matoonyero ma mwena wa gathigathini **12** nĩmahaanane na matoonyero ma tũnyũmba twa mwena wa gũthini. Ningĩ nĩ haarĩ na itoonyero kiambĩrĩria-inĩ gĩa gacĩra karĩa gaatwarĩnĩte na rũthingo rũu rwerekeire mwena wa irathĩro, na nĩko mũndũ aageraga agĩtoonya tũnyũmba tũu. **13** Agĩcooka akĩnjĩra atĩrĩ, “Tũnyũmba tũu tũrĩ mwena wa gathigathini na tũu tũrĩ mwena wa gũthini, tũu tũng’etheire nja ya hekarũ, nĩtuo twa athĩnjĩri-Ngai, na nĩkuo athĩnjĩri-Ngai arĩa megũkuhĩrĩria Jehova makarĩagĩra indo cia maruta marĩa matheru mũno. Kũu nĩkuo makaigaga indo cia maruta iria theru mũno, nacio nĩ maruta ma ngano, o na maruta ma mehĩa, na maruta ma mahĩtia, nĩgũkorwo handũ hau nĩ hatheru. **14** Athĩnjĩri-Ngai rĩrĩa maatoonya handũ hau haamũre-rĩ, matingĩcooka kuuma nja ya mwena wa nyumĩrĩra, nginya marute nguo icio cia ũtungata, nĩ ũndũ nĩ nyamũre. No nginya mehembe nguo ingĩ matanakuhĩrĩria kũria andũ maikaraga.” **15** Rĩria aarĩkirie gũthima kirĩa kiarĩ mwena wa na thĩĩnĩ wa hekarũ, akĩnyumia na nja tũgereire kĩhingo kĩa mwena wa irathĩro, agĩthima mũigana wa handũ hau miẽna yothe. **16** Nĩathimire mwena wa irathĩro na rũthanju rwa gũthima; mũigana waho warĩ mikono magana matano. **17** Ningĩ agĩthima mwena wa gathigathini; mũigana waho warĩ mikono magana matano ũthimitwo na rũthanju rũu rwa gũthima. **18** O na agĩthima mwena wa gũthini; mũigana waho warĩ mikono magana matano ũthimitwo na rũthanju rũu rwa gũthima. **19** Ningĩ agĩcooka agĩthima mwena wa ithũiro; mũigana waho warĩ mikono magana matano ũthimitwo na rũthanju rũu rwa gũthima. **20** ũguo nĩguo aathimire handũ hau miẽna ÿyo yothe ña. Handũ hau haarĩgiicĩrio na rũthingo, naruo rwarĩ na ũraihi wa mikono magana matano, na warĩ wa mikono magana matano, rwa kũhakanĩa handũ harĩa hatheru na harĩa hatarĩ haamũre.

43 Ningĩ mũndũ ũcio akĩnginya kĩhingo-inĩ kirĩa kiang’etheire mwena wa irathĩro, **2** na nĩ ngĩona riiri wa Ngai wa Isiraeli ũgĩũka uumĩte mwena wa irathĩro. Mũgambo wake watarĩ ta mĩrurumo wa maaĩ maingĩ magĩtherera, naguo bũrũrĩ ũgacangarara nĩ riiri wake. **3** Kĩoneki kũu ndonire gĩatarĩ ta kĩoneki kirĩa ndoonete rĩria ookĩte kwananga itũura rĩria inene, na ningĩ gĩatarĩ ta cioneki iria ndoonete hau Rũũ-inĩ rwa Kebari; na nĩ ngĩgũũthia, ngĩturumithia ũthiũ thĩ. **4** Naguo riiri wa Jehova ũgĩtoonya hekarũ ũgereire kĩhingo kirĩa kĩerekeire mwena wa irathĩro. **5** Ningĩ Roho akĩnjoya na igũrũ akĩndwara nja ÿyo ya na thĩĩnĩ, naguo riiri wa Jehova ũkĩyũra kũu hekarũ. **6** Mũndũ ũcio o arũgamĩte hau hakuĩ na niĩ-rĩ, ngĩguo mũndũ akĩnjĩrĩria kuuma thĩĩnĩ wa hekarũ. **7** Akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrũ wa mũndũ, haha niho handũ ha gĩtĩ gĩakwa gĩa ũthamaki, o na niho handũ ha gũkinyithia makinya makwa. Haha niho ngũtũura ndĩ gatagatĩ-inĩ ka andũ a Isiraeli nginya tene. Nyũmba ya Isiraeli ndĩrĩ hĩndĩ ingĩ ĩgaacooka gũthaahĩa rĩitwa rĩakwa itheru, o ene o na kana athamaki ao marĩthaahie na ũndũ wa ũmaraya wao na kũhooya mĩhianano ĩtarĩ muoyo ya athamaki ao kũndũ kwao kũria gũtũtũgũru. **8** Rĩria meekĩre hingĩro

ciao hau hingiro-ini ciakwa, na itugi cia mirango yao magicikira itugi-ini cia mirango yakwa, na no rüthingo rwarĩ gatagati gakwa na o-ri, nĩmathaahirie rĩtwa riakwa itheru na mitugo iyo yao irĩ magigi. Nĩ ündũ ücio ngĩmaniina ndĩ na marakara. **9** Na rĩrĩ, ta nĩmatigane na ùmaraya wao wa kũhooya mĩhianano itarĩ muoyo ya athamaki ao, na nĩ nĩngütũura gatagati-ini kao nginya tene. **10** “Mũrũ wa mündũ, taarĩria ùhoru wa hekarũ iyo kũrĩ andũ a Isiraeli, nĩguo maconoke nĩ ündũ wa mehia mao. Reke maroranie mũcoro ücio wayo, **11** na angĩkorwo nĩmegüconoka nĩ ündũ wa ùria wothe mekĩte-ri, mamenyithie mũhianire wa hekarũ iyo, ùmamenyithie mũthondekere wayo, na nyumiro ciayo, na matoonyero mayo, ningĩ ùmoonie mũhianire wayo wothe, na mitugo yayo yothe ya kũrũmirĩrwo, na mawatho mothe. Andika maündũ maya mothe makionaga, nĩgeetha matĩie mũhianire wayo, na mahingie mitugo yayo yothe ya kũrũmirĩrwo. **12** “Üyũ nĩguo watho wa hekarũ: Kũria gũothe kũrigicĩrie kĩrĩma gĩkĩ igũrũ gũgũikara kũrĩ gũtheru mũno. Ücio nĩguo watho wa hekarũ. **13** “Ici nĩcio ithimo cia kĩgongona, ithimitwo na mĩkono irĩa miraihu, mũkono ùria wa ùraihu wa mũkono ùmwe na warĩ wa rũhĩ: Mũberethi wakĩo ùrĩ na ùriku wa mũkono ùmwe, na warĩ wa mũkono ùmwe, nāguo mũgũkũ ùria ùkũrigicĩrie nĩ wa irata rĩmwe mũthia-ini. Kĩu nĩkĩo kĩrũgamo gĩa kĩgongona. **14** Kuuma mũberethi ùria ùrĩ gĩtina-ini nginya mũthia-ini wa mũhuro kĩrĩ na mĩkono rĩrĩ kũraiha na igũrũ, na warĩ wa mũkono ùmwe, na kuuma mũthia-ini ùria mũnini nginya mũthia-ini ùria mũnenanene, kĩrĩ na mĩkono ìna kũraiha na igũrũ, na warĩ wa mũkono ùmwe. **15** Nariĩ riiko rĩa kĩgongona-ri, nĩ mĩkono ìna kũraiha na igũrũ, nacio hĩa inya irorette na igũrũ ikoimirĩra kuuma hau riiko-ini. **16** Nariĩ riiko rĩu rĩa kĩgongona rĩganaine mĩena yothe ìna, rĩrĩ na ùraihu wa mĩkono ikũmi na rĩrĩ, na warĩ wa mĩkono ikũmi na rĩrĩ. **17** Mũthia ùria ùrĩ na igũrũ o nāguo nĩũiganaine mĩena yothe, na ùrĩ na ùraihu wa mĩkono ikũmi na ìna, na warĩ wa mĩkono ikũmi na ìna, nāguo mũgũkũ ùria ùũthiũrũkĩrie nĩ wa nuthu ya mũkono, ningĩ ùkarigicĩrio nĩ mũberethi wa mĩkono ùmwe. Ngathĩ cia kĩgongona kũu ing’etheire mwena wa irathiro.” **18** Nake akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrũ wa mündũ, Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ: Maya nĩmo magatuĩka maündũ ma kũrũmirĩrwo gũkĩrutwo magongona ma njino, na ma kũminjaminjĩria thakame kĩgongona-ini rĩria gĩgaakwo: **19** Nĩũkaneeana ndegwa itarĩ ngũrũ itũike ya kũrutwo iruta rĩa mehia, ùmĩneane kũrĩ athĩnjĩri-Ngai, arĩa Alawii, a nyũmba ya Zadoku, arĩa manguhagĩrĩria makĩndungatĩra, ùguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **20** Nĩũkooya thakame ìmwe ya yo ùmĩhake hĩa-ini icio inya cia kĩgongona, na mĩthia-ini iyo ìna ya metha iyo irĩ igũrũ, na ùthiũrũkĩrie mũgũkũ ücio, nĩguo ùtherie kĩgongona na ùkĩhoroherie. **21** Nĩũkooya ndegwa iyo ya kũrutwo iruta rĩa mehia, ùmĩcinĩre handũ harĩa hathuurĩtwe hekarũ-ini kũu nja ya handũ-harĩa-haamũre. **22** “Mũthenya wa keerĩ nĩũkaruta thenge itarĩ na kaũgũgũ, itũike ya kũrutwo iruta rĩa mehia, nakĩo kĩgongona gĩtherio o ta ùria gĩatheretio na ndegwa. **23** Warĩkia gũgĩtheria, nĩũkaruta ndegwa

itarĩ ngũrũ, na ndũrũme kuuma rũũru-ini, cieri ikorwo itarĩ na kaũgũgũ. **24** Nĩũgaciruta kĩgongona hau mbere ya Jehova, nao athĩnjĩri-Ngai nĩmagaciminjaminjĩria cumbĩ, rĩtũike igongona rĩa njino rĩrutĩrwo Jehova. **25** “Ihinda rĩa mĩthenya mũgwanja nĩũkarutaga thenge o mũthenya ya kũrutwo iruta rĩa mehia; na ningĩ nĩũkaruta ndegwa itarĩ ngũrũ, na ndũrũme kuuma rũũru-ini, cieri ikorwo itarĩ na kaũgũgũ. **26** Ihinda rĩa mĩthenya iyo mũgwanja, nĩmakahoroheria kĩgongona na magĩtherie; ùguo nĩguo magaakĩamũra. **27** Mĩthenya iyo yarĩkia gũthira, kuuma mũthenya wa ìnana gũthĩ na mbere, athĩnjĩri-Ngai nĩo makaheana maruta manyu ma njino, na maruta ma ùiguano, hau igũrũ rĩa kĩgongona. Hindi iyo nĩngamwĩkĩra, ùguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.”

44 Ningĩ mündũ ücio akĩnjookia nginya kĩhingo-ini kia nyumĩrĩra ya handũ-harĩa-haamũre, kĩria kiang’etheire mwena wa irathiro, nakĩo kiarĩ kĩhinge. **2** Nake Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Kĩhingo gĩkĩ kĩrĩkaraga kĩrĩ kĩhinge. Gĩtikanahingĩrwo; gũtĩrĩ mündũ ùgaagĩtoonyera. Kĩrĩkaraga kĩhingĩtwe tondu nĩkĩo Jehova, Ngai wa Isiraeli, akĩoonyeire. **3** Mũthamaki we mwene nowe wĩũ gũgĩkara mwena wa thĩini wa itoonyero rĩu na arĩire irio hau mbere ya Jehova. Arĩtoonyagĩra gĩthaku gĩa itoonyero rĩu, na akiuma na nja akoimĩra njĩra o ro iyo.” **4** Ningĩ mündũ ücio akĩndwara na njĩra ya kĩhingo kĩa mwena wa gathigathini nginya hau mbere ya hekarũ. Ngicũthĩrĩria, ngĩona riiri wa Jehova ùiyũrite hekarũ iyo ya Jehova, na nĩ ngũgũithia, ngĩturumithia ùthiũ thĩ. **5** Nake Jehova akĩnjĩra atĩrĩ, “Mũrũ wa mündũ, rora wega, na ùthikĩrĩrie wega, na ùrũmbũiye maündũ mothe marĩa ngũkwĩra makoniĩ mawatho mothe megĩ hekarũ ya Jehova. Rũmbũiya ùhoru wa itoonyero rĩa hekarũ, na njĩra ciothe cia kuuma handũ-harĩa-haamũre. **6** Ìra andũ aya aremi a nyũmba ya Isiraeli atĩrĩ, ‘Mwathani Jehova ekuuga ùũ: Inyuũ andũ a nyũmba ya Isiraeli, maündũ manyu ma magigi nĩmaiganite! **7** Hamwa na maündũ marĩa mothe marĩ magigi mwekire, nĩmwatoonyirie andũ a kũngĩ matarĩ aruu ngoro na mwĩrĩ handũ-hakwa-harĩa-haamũre, mũgĩthaahia hekarũ yakwa rĩrĩa mwandũtĩire irio, na maguta, na thakame, na mũgĩthũkia kĩrikanĩro gĩakwa. **8** Handũ ha kũruta wĩra wanyu ùria wagĩrĩre ùkonĩĩ maündũ makwa marĩa matheru, mwatũire andũ angĩ arũgamĩrĩri a handũ-hakwa-harĩa-haamũre. **9** Mwathani Jehova ekuuga ùũ: Gũtĩrĩ mündũ wa kũngĩ ùtarĩ mũruu ngoro na mwĩrĩ ùngĩtoonya handũ-hakwa-harĩa-haamũre, o na angĩkorwo nĩ andũ a kũngĩ arĩa matũuranagia na andũ a Isiraeli. **10** “Alawii arĩa maanjehereire makĩndaihĩrĩria hĩndĩ rĩa andũ a Isiraeli maaturũrĩre na makĩhehera harĩ nĩ makĩrũmĩrĩra mĩhianano yao-ri, no nginya magaacookererwo nĩ mehia mao. **11** Andũ acio no matungatage handũ-hakwa-harĩa-haamũre, na maikaragie ihingo cia hekarũ o na matungatage thĩini wayo; no mathĩnje nyamũ cia maruta ma njino, na marutagĩre andũ magongona mao, na marũgamage mbere ya andũ makamatungatĩra. **12** No rĩrĩ, tondu nĩo maamatungatĩre marĩ mbere ya mĩhianano yao, na

magitūma andū a nyūmba ya Isiraēli magūe mehia-inī-rī, nī ūndū ūcio na nī nīndihītite njoete guoko na igūrū afi no nginya magaacokererwo nī mehia mao, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **13** Andū acio matigacooka kūnghūrīria mandungatagire ta athīnjīri-Ngai, kana makuhīrīrie kindū o na kīrīkū kīa indo ciakwa iria theru, kana maruta makwa marīa matheru mūno; no nginya magaacokererwo nī giconoko kīa maūndū marīa marī magāgi maneeka. **14** No nīngamatua arūgamīrīria a maūndū ma hekarū, na mawīra mothe marīa mabataire kūrutwo kūu thīinī. **15** “No rīrī, athīnjīri-Ngai, acio marī Alawii na a rūciaro rwa Zadoku, o acio maarutire mawīra ma handū-hakwa-harīa-haamūre na wihokeku rīria andū a Isiraēli meeherire makīuma harī nī, nīo marīnguhagīrīria makandungatīra; marīrūgamaga mbere yakwa makaruta magongona ma maguta na ma thakame, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **16** Acio oiki nīo marītoonyaga handū-hakwa-harīa-haamūre; acio oiki nīo marīkuhagīrīria metha yakwa makandungatīra na makaruta wīra wakwa. **17** “Hīndī rīria megūtoonya ihingo-inī cia nja ya na thīinī, marīhumbaga nguo cia gatani; matikanehumbe nguo o na īmwe ya guoya wa ng’ondū hīndī rīria megūtungata ihingo-inī cia nja rīria ya na thīinī, kana kūu hekarū thīinī. **18** Nīmeyohage iremba cia gatani mītwe, na nguo cia gatani cia thīinī njohero-inī. Matikanehumbe kindū o na kīrīkū kīngītūma mathigine. **19** Hīndī rīria mekuuma matoonye nja ya nyumīrīra kūrīa andū marī-rī, makaruta nguo iria megūtungataga nacio, na magacitiga tūnyūmba-inī tūrīa twamūre, na makehumba nguo ingī, nīgeetha matikae kwamūra andū acio na ūndū wa nguo icio ciao. **20** “Matikanenjwo njuīrī ithire mītwe, kana mareke njuīrī ciao iraihe mūno, no nī maigage njuīrī ciao cia mītwe irī nenge. **21** Ningī gūtikanagie na mūthīnjīri-Ngai ūkūnyua ndībei rīria egūtoonya nja ya na thīinī. **22** Matikanahikie atumia a ndigwa, kana mahikie atumia arīa matiganīte na athuuri ao; no rīrī, no mahikie airītu gathirange a rūciaro rwa andū a Isiraēli, kana atumia a ndigwa a athīnjīri-Ngai. **23** No nginya marutage andū akwa ūtiganu na maūndū marīa matheru na marīa ma ndūire, na mamoonagie gūkūūrana maūndū marīa marī thaahu na marīa matarī thaahu. **24** “Kūngīgīa ngarari-rī, athīnjīri-Ngai no nginya matuithanagie ciira, na maūtue kūringana na matuīro makwa ma ciira. Nīmarīmenyagīrīra mawatho makwa na kīrīra kīa watho wakwa wa kūrūmīrīrwo igūrū rīa ciathī ciakwa ciothe iria njathane, na maikaragie Thabatū ciakwa irī theru. **25** “Mūthīnjīri-Ngai ndakanethaahie na ūndū wa gūkuhūrīria kīimba; no rīrī, ūria ūkuite angīkorwo nī ithe kana nyina, kana mūrūi kana mwarī, kana mūrūi wa nyina kana mwarī wa nyina ūtahikīte-rī, hīndī īyo no ethaahie. **26** Aarīkia gūtherio-rī, no nginya eterere mīthenya mūgwanja. **27** Mūthenya ūria agaacooka gūtoonya nja rīria ya na thīinī ya handū-harīa-haamūre nīguo agatungate thīinī wa handū-harīa-haamūre-rī, no nginya erutire iruta rīa mehia, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **28** “Nīi no nīi igai rīa athīnjīri-Ngai. Mūtikanamagaire igai gūkū būrūrī wa Isiraēli; Nī nīi ngūtūka igai rīao. **29** Marīrīnīaga maruta na ngano, na

maruta ma mehia, na maruta ma mahītia; nakīo kindū o gīothe kīria kīrutīrwo Jehova gūkū būrūrī wa Isiraēli gīgaatūka kīao. **30** Maciaro mothe ma mbere marīa mega, na iheo cianyu ciothe cia mwanya, igaatūka cia athīnjīri-Ngai. No nginya mūmaheage gīcunjī kīa mbere kīa mūtū ūria mūhinyu nīgeetha kīrathimo gītūire kwanyu mīcīi. **31** Athīnjīri-Ngai matikanarīe nyamū o na rīrīkū ingīkorwo ikuite, irī nyoni, kana matigari ma nyamū yūragitwo nī nyamū ingī.

45 “Hīndī rīria mūkaagaya būrūrī ūtūike magai-rī, nīmūkarītira Jehova gīcigo kīa būrūrī ūcio gītūike rūgongo rwamūre, gīkorwo na mikono 25,000 kūrīaha, na mikono 20,000 kwarama; gīcigo kīu gīothe gīgaatūka gītheru. **2** Gīcigo-inī kīu, nīhakagaywo gīcigo kīa mīena īna īgananīte, gīkorwo kīrī na mikono 500 o mwena, hatūike handū-harīa-haamūre, hacooke hathīūrūrūkīrio nī njira ya mikono mīrongo itano. **3** Rūgongo-inī rūu rwamūre, nīmūgathima gīcunjī kīa ūraihu wa mikono 25,000, na warīi wa mikono 10,000. Gīcigo-inī kīu nīho hagaakwo handū-harīa-haamūre, na nīho Handū-harīa-Hatheru-Mūno. **4** Handū hau hagaatūka haamūre thīinī wa būrūrī nī ūndū wa athīnjīri-Ngai, arīa matungataga handū-harīa-haamūre, arīa marīkuhagīrīria ho nīguo matungatagire Jehova. No ho hagaatūka ha nyūmba ciao o na hatūike harīa hatheru ha handū-harīa-haamūre. **5** Gīcigo kīa mūigana wa ūraihu wa mikono 25,000, na warīi wa 10,000 gīgaatūka kīa Alawii, arīa matungataga thīinī wa hekarū, gītūike igai rīao rīa gwakwo matūūra ma gūtūūrwo. **6** “Nīmūkagaya gīcigo gīakwo itūūra inene, gīcigo kīa warīi wa mikono 5,000, na ūraihu wa mikono 25,000, kīhakane na gīcigo kīria kīamūre; gīcigo kīu gīgaatūka kīa andū a nyūmba yothe ya Isiraēli. **7** “Gīthaka kīria gīgaatūka kīa mūnene ūcio gīkaahakana mbarī cīerī na rūgongo rūria rwamūrīrwo Jehova, hamwe na gīthaka gīa itūūra rīria inene. Kuuma mwena wa ithūiro gīgaatambūrūka kīrorete mwena wa ithūiro, na kuuma mwena wa irathīro gītambūrūke kīrorete mwena wa irathīro, nagu ūraihu wakīo ūgaakīgama kuuma mūhaka wa ithūiro nginya wa irathīro, gītwaranīte na mīhaka ya magai ma Benjamīni na Juda. **8** Gīthaka kīu nīkīo gīgaatūka igai rīake thīinī wa būrūrī wa Isiraēli. Nao anene acio akwa matigacooka kūhīnyūrīria andū akwa, no nīmagetīkīria andū a nyūmba ya Isiraēli megwatīre būrūrī ūcio kūringana na mīhīrīga yao. **9** “Mwathani Jehova ekuuga ūū: Inyuī anene aya a Isiraēli, ūguo mwīkīte nī mūiganu! Eheriai maūndū ma ūhīna na ma kūhīnyūrīria, mwīkage ūndū ūria ūrī wa kīhooato na wagīrīre. Tigai gūtunyaga andū akwa indo, ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **10** No nginya mūhūthagīre ithimo iria irīngaine wega, na mūhūthagīre eba rīria irīngaine wega, o na bathī rīria irīngaine wega. **11** Eba na bathī ikorwo irī kīgeri kīmwe kīigananīe, bathī īmwe īganagīre gīcunjī gīa ikūmi kīa homeri o īmwe, o nayo eba īmwe īganagīre gīcunjī gīa ikūmi kīa homeri o īmwe; homeri īmwe itūike nīyo kīgeri kīria gītīkīrīku gīa gūcīthima cīerī. **12** Cekerī īmwe rīkoragwo rīrī ya gera mīrongo rīrī. Cekerī mīrongo rīrī, kuonganīrīria na cekerī ingī mīrongo rīrī na ithano, kuonganīrīria na

ingĩ ikũmi na ithano, nĩ ùndũ ùmwe na mina ìmwe. **13** “Gikĩ níkió kíheo kĩa mwanya kĩa mĩrĩrutaga: Nakĩo nĩ gĩcunjĩ gĩa ithathatũ kĩa eba ìmwe kuuma harĩ o homeri ìmwe ya ngano, na gĩcunjĩ gĩa ithathatũ kĩa eba ìmwe kuuma harĩ o homeri ìmwe ya cairi. **14** Gĩcunjĩ kĩa gĩtue kĩa maguta, mathimitwo na gĩthimi kĩa bathi, nĩ gĩcunjĩ gĩa ikũmi kĩa bathi kuuma harĩ o kori ìmwe (nayo kori ìmwe irĩ na bathi ikũmi kana homeri ìmwe, nigũkorwo bathi ikũmi nicio homeri ìmwe). **15** Ningĩ ng’ondũ ìmwe nĩkarutwo kuuma harĩ o rũuru rwa ng’ondũ magana meeri kuuma ùrĩthio-inĩ ùrĩa mwega ùrĩ maai kũu bũrũri wa Isiraeli. Icio nicio igaatuĩka cia maruta ma mũtu, na maruta ma njino, o na cia maruta ma ngwatanĩro, nĩguo andũ mahorohagĩrio nacio, ùguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **16** Andũ othe a bũrũri nĩmakanyĩitaniĩra ùhoroinĩ ùcio wa kũruta iheo cia mwanya cia kũhũthĩrwo nĩ mũnene thĩinĩ wa bũrũri wa Isiraeli. **17** Mũnene ùcio nĩwe ùkaarutaga maruta ma njino, na maruta ma mũtu, na maruta ma kũnyuuo ciathĩ-inĩ, na Tũrũgamo twa Mweri, na Thabatũ, o na ciathĩ-inĩ ciothe iria njathane cia andũ a nyũmba ya Isiraeli. Nĩakaruta maruta ma mehia, na maruta ma mũtu, na maruta ma njino, na maruta ma ngwatanĩro ma kũhoroheria andũ a nyũmba ya Isiraeli. **18** “Mwathani Jehova ekuuga ùũ: Mweri wa mbere, o mũthenya wa mbere wa mweri ùcio, nĩmũkaruta gategwa gatarĩ na kaũũgũ nĩguo mũtherie handũ-harĩa-haamũre. **19** Mũthĩnjĩri-Ngai nĩakooya thakame ìmwe ya maruta ma mehia amihake itingĩ-inĩ cia mirango ya hekarũ, na amihake koine ciothe inya cia metha ya kigongona, o na amihake itingĩ-inĩ cia itoonyero rĩa nja ya na thĩinĩ. **20** ùguo noguo mũgeeka mũthenya wa mũgwanja wa mweri ùcio nĩ ùndũ wa mũndũ o wotho ùngũhĩa atekwenda kana ehie nĩ ùndũ wa kũrĩgwo; ùguo nĩguo mũkaahoroheria hekarũ ìyo. **21** “Mweri wa mbere, mũthenya wa ikũmi na ìna wa mweri o ùcio nĩguo mũrĩgĩaga na giathĩ kĩa Bathaka, ihinda rĩa mũthenya mũgwanja, ihinda rĩa mũrĩrĩaga mĩgate itarĩ mũkĩre ndawa ya kũmbia. **22** Mũthenya ùcio-rĩ, mũnene akaaruta ndegwa irĩ iruta rĩa mehia nĩ ùndũ wake mwene, o na nĩ ùndũ wa andũ othe a bũrũri ùcio. **23** O mũthenya, ihinda rĩa mũthenya ìyo mũgwanja ya Giathĩ kũu, mũnene ùcio nĩakaruta ndegwa mũgwanja, na ndũrũme mũgwanja itarĩ na kaũũgũ, cia kũrutĩra Jehova maruta ma njino, na arute thenge cia iruta rĩa mehia. **24** Ningĩ arute mũtu wa eba ìmwe ùtuĩke iruta rĩa mũtu harĩ o ndegwa, na eba ìmwe harĩ o ndũrũme, na hini ìmwe ya maguta harĩ eba ìmwe. **25** “Ihinda-inĩ rĩu rĩa mũthenya ìyo mũgwanja ya Giathĩ kũu, kĩa gĩkaabĩrĩria mweri wa mũgwanja, mũthenya wa ikũmi na ìtano, nĩakaruta indo ta icio nĩ ùndũ wa maruta ma mehia, na maruta ma njino, na maruta ma mũtu, o na ma maguta.

46 “Mwathani Jehova ekuuga ùũ: Kĩhingo kĩa nja ya na thĩinĩ kĩa kĩrorete irathĩro kĩrĩkaraga kihingĩtwo mũthenya itandatũ ìria ya kũrutwo wira, no mũthenya wa Thabatũ na mũthenya wa Karũgamo ka Mweri nĩkĩrĩhingũragwo. **2** Nake mũnene arĩtoonyaga kuo na njĩra ya gĩthaku kĩa gĩa itoonyero, na akarũgama

hau gĩtugĩ-inĩ gĩa kĩhingo. Nao athĩnjĩri-Ngai marute igongona rĩa maruta make ma njino, na maruta make ma ngwatanĩro. Arĩhooyagĩra hau hingĩro-inĩ ya itoonyero, agacooka akoima nja, no kihingo kũu gĩtikahingwo nginya o hwaĩ-inĩ. **3** Nao andũ a bũrũri ùcio nĩmarĩhooyagĩra hau mũromo-inĩ wa kihingo kũu marĩ mbere ya Jehova mũthenya ya Thabatũ na ya Tũrũgamo twa Mweri. **4** Namo maruta ma njino marĩa mũnene ùcio arĩrutagĩra Jehova mũthenya wa Thabatũ nĩ tũtũrũme tũtandatũ, na ndũrũme ìmwe, ciothe ikorwo itarĩ na kaũũgũ. **5** Narĩo iruta rĩa ngano rĩria rĩakũrutanĩrio na ndũrũme ìyo rĩrĩkoragwo rĩrĩ rĩa eba ìmwe, na iruta rĩa ngano rĩa kũrutanĩrio na tũtũrũme tũu rĩrĩkoragwo rĩrĩ rĩingĩ o ta ùria angiyendera, hamwe na hini ìmwe ya maguta harĩ o eba ìmwe. **6** Naguo mũthenya wa Karũgamo ka Mweri arĩrutaga ndegwa itarĩ ngũrũ, na tũtũrũme tũtandatũ, na ndũrũme ìmwe, ciothe itarĩ na kaũũgũ. **7** Ningĩ nĩarĩrutaga iruta rĩa ngano, akaruta eba ìmwe hamwe na ndegwa ìyo, na eba ìmwe hamwe na ndũrũme ìyo, na akaruta tũtũrũme tũingĩ o ta ùria angienda kũruta, hamwe na hini ìmwe ya maguta harĩ o eba ìmwe. **8** Na rĩria mũnene egĩtoonyarĩ, arĩtoonyagĩra gĩthaku gĩa itoonyero, na akiuma akoimĩra njĩra o ìyo. **9** “Hĩndĩ ìria andũ a bũrũri ùcio marĩũkaga mbere ya Jehova mũthenya ya ciathĩ iria njathane, mũndũ o wotho ùrĩa ùgaatoonyera kihingo kĩa mwena wa gathigathini akahooe-rĩ, akiuma akoimagĩra kihingo gĩa gũthini; na mũndũ o wotho ùgaatoonyera kihingo kĩa mwena wa gũthini, akiuma akoimagĩra kihingo gĩa gathigathini. Gũtirĩ mũndũ ùgaacookera kihingo kĩa atoooyeire, no mũndũ ariumagĩra kihingo kĩa king’etheire kũu atoooyeire. **10** Mũnene ùcio arĩkoragwo arĩ hamwe nao, agatoonyaga magĩtoonya, na akoimaga makiuma. **11** “Hĩndĩ ya ciathĩ na ya maruga marĩa matũitwo, iruta rĩa ngano rĩrĩkoragwo rĩrĩ eba ìmwe hamwe na ndegwa, na eba ìmwe hamwe na ndũrũme, na akaruta tũtũrũme tũingĩ o ta ùria angiyendera, hamwe na hini ìmwe ya maguta harĩ o eba ìmwe. **12** Hĩndĩ ìria mũnene ùcio ekũrutĩra Jehova iruta rĩa kwiyendera, o na rĩngĩkorwo rĩrĩ iruta rĩa njino kana maruta ma ngwatanĩro, nĩarĩhingũragĩrwo kihingo kĩa kĩrorete mwena wa irathĩro. Arĩrutaga iruta rĩake rĩa njino kana maruta make ma ngwatanĩro o ta ùria ekaga mũthenya wa Thabatũ. Aarĩka kũruta oime nja na aarĩkia kuuma, kihingo kũu gĩkaahingwo. **13** “O mũthenya nĩrĩrutaga gatũrũme ka ùkũrũ wa mwaka ùmwe gatarĩ na kaũũgũ nĩ ùndũ wa kũrutĩra Jehova iruta rĩa njino; ùrĩkarutaga rũciĩnĩ o rũciĩnĩ. **14** Ningĩ hamwe nako nĩrĩrutaga iruta rĩa ngano rĩa gĩcunjĩ gĩa ithathatũ kĩa eba ìmwe, na gĩcunjĩ gĩa ithatũ kĩa hini ìmwe ya maguta ma kũringĩa mũtu ùcio rũciĩnĩ o rũciĩnĩ. Iruta rĩrĩ rĩa ngano rĩrĩrutagĩrwo Jehova rĩrĩ watho wa gũtũura. **15** Nĩ ùndũ ùcio gatũrũme kau, na iruta rĩu rĩa ngano, na maguta macio nĩrĩrutagwo rũciĩnĩ o rũciĩnĩ rĩrĩ iruta rĩa njino rĩa hĩndĩ ciothe. **16** “Mwathani Jehova ekuuga ùũ: Mũnene ùcio angĩkaahe mwanake ùmwe wake kĩaheo kuuma kũrĩ igai rĩake, o na kĩa gĩgaatuĩka kĩa njiaro ciake; gĩgaatuĩka indo ciao iria magaiĩrwo. **17** No rĩrĩ, angĩkaahe ndungata ìmwe yake kĩaheo kuuma igai-inĩ rĩake, ndungata ìyo

igaatũra nakio o nginya mwaka waya wa kuohorwo; hĩndi iyo kiheo kũu nigĩgacookerera mũnene ũcio. Igai rĩu riake nĩ rĩa arĩu ake oiki; nĩ igai rĩa. **18** Mũthamaũ ũcio ndangĩtunya andũ acio magai mao na njĩra ya kũmaingata mehere indo-inĩ ciao. Nĩakahe arĩu ake magai mao kuuma indo-inĩ ciake mwene, nĩguo gũtikanagĩe mũndũ o na ũrikũ gatagati-inĩ ka andũ akwa ũkeheerio indo-inĩ ciake.” **19** Thuutha wa ũguo mũndũ ũcio akĩngereria itoonyero-inĩ rĩa mwena wa kĩhingo gĩa tũnyũmba tũu twamũre tũrĩa twarĩ twa athĩnjĩri-Ngai, tũrĩa twarorete mwena wa gathigathini, na akĩnyonia handũ haarĩ mũthĩa-inĩ wa mwena wa ithũiro. **20** Nake akĩnjĩra atĩrĩ, “Haha niho handũ harĩa athĩnjĩri-Ngai marĩrugagĩra iruta rĩa mahĩtia, na iruta rĩa mehĩa, na niho marĩhĩhagĩra iruta rĩa ngano, nĩgeetha matikanamoimie na kũu nja ya nyumĩrĩra, matigatherie andũ namo.” **21** Ningĩ agĩcooka akĩndwara nja iyo ya nyumĩrĩra, na agĩthiũrũrũkia koine-inĩ ciayo inya, na nĩ ngĩona atĩ o koine-inĩ nĩ haarĩ na nja ingĩ. **22** Koine-inĩ icio inya cia nja ya nyumĩrĩra nĩ haarĩ na nja ciarĩ njirigĩre. Ciarĩ na gĩthimo kĩaiganaine kĩa ũraihũ wa mĩkono mĩrongo ina, na warĩ wa mĩkono mĩrongo itatũ; o nja imwe ya nja icio ciarĩ koine-inĩ icio inya niyaiganaine na irĩa ingĩ. **23** Gũthiũrũrũka mwena wa na thĩini wa nja icio inya nĩ haarĩ na mwako wa mahiga warĩ na mariiko maakĩtwo mathiũrũrũkĩrie hau rungu rwa mwako ũcio. **24** Nake akĩnjĩra atĩrĩ, “Maya nĩmo mariiko marĩa andũ arĩa matungataga thĩini wa hekarũ marĩrugagĩra indo cia magongona iria irũtĩtwo nĩ andũ.”

47 Mũndũ ũcio nĩanjookirie itoonyero-inĩ rĩa hekarũ, na nĩ ngĩona maaĩ magĩtherũka kuuma rungu rwa hingĩro ya hekarũ, magatherera na mwena wa irathĩro (tondũ hekarũ yarorete mwena wa irathĩro). Maaĩ macio moimaga na kũu rungu rwa mwena wa gũthini wa hekarũ, o mwena ũcio wa gũthini wa kĩgongona. **2** Ningĩ agĩcooka akĩndwara nja angereirie kĩhingo kĩa mwena wa gathigathini, na agĩthiũrũrũkia mwena wa nja akĩndwara nginya kĩhingo-inĩ kĩa nyumĩrĩra kĩa rĩa kĩaang'etheire mwena wa irathĩro, namo maaĩ macio maathereraga kuuma mwena wa gũthini. **3** Rĩrĩa mũndũ ũcio aathĩiaga arorete mwena wa irathĩro anyiĩtite rũrigĩ rwa gũthima na guoko-rĩ, agĩthima mĩkono 1,000, agĩcooka akĩngereria maaĩ-inĩ macio, namo makĩnginya thũng'wa-inĩ. **4** Ningĩ agĩthima mĩkono ingĩ ngĩri imwe, na akĩndũkanĩria maaĩ-inĩ macio, namo makĩnginya maru-inĩ. Agĩcooka agĩthima mĩkono ingĩ ngĩri imwe, na akĩngereria maaĩ-inĩ macio, namo makĩnginya njohero-inĩ. **5** Ningĩ agĩthima mĩkono ingĩ ngĩri imwe, rũgĩkorwo rũrĩ rũũ itangĩahotire kũringa, nĩ ũndũ maaĩ macio maaĩ maĩyũru na rũkarika ũndũ rũngĩthambĩrwo, rũgatuũka rũũ rũtangĩringĩka nĩ mũndũ. **6** Nake akĩnjũria atĩrĩ, “Mũrũ wa mũndũ, nĩũrona ũndũ ũyũ?” Hindĩ iyo akĩhĩndũra, akĩnjookia nginya hũgũrũrũ-inĩ cia rũũ rũu. **7** Rĩrĩa ndaakinyire ho, ngĩona mĩti mĩingĩ irĩa yarĩ mirĩmo yeerĩ ya rũũ rũu. **8** Nake akĩnjũria atĩrĩ, “Maaĩ maya mathereraga marorete bũrũri rĩa ũrĩ mwena wa irathĩro, magaikũrũka nginya Araba, magacooka magathĩi makeitĩra Iria-

inĩ rĩa Cumbĩ. Maaĩrĩa kwĩtĩrĩra iria-inĩ rĩu, namo maaĩ marĩo makaagĩra. **9** Mĩrumbĩ ya ciũmbe iria irĩ muoyo nĩgatũra muoyo kũria guothe rũũ rũu rũgaathereragĩra. Nĩgũgaagĩ thamakĩ nyinyĩ, tondũ maaĩ macio nĩkuo mathereragĩra, magatũma maaĩ macio marĩ na cumbĩ magĩre; nĩ ũndũ ũcio kũria rũũ rũu rũthereragĩra, ciũmbe ciothe nĩgatũra muoyo. **10** Ategi a thamakĩ makaarũgamaga hũgũrũrũ-inĩ ciaruo; kuuma Eni-Gedi nginya Eni-Egilaimu nigũgakorwo na kũndũ gwa gũtambũrũkĩrio wabu. Thamakĩ igaakorwo irĩ cia mĩthemba mĩingĩ, o ta thamakĩ cia Iria Rĩrĩa Inene. **11** No matindĩri makuo na njabacabĩ ciakuo itikagĩra; igaatigwo irĩ cia cumbĩ. **12** Mĩti ya matunda ma mĩthemba yothē nĩgakũra hũgũrũrũ-inĩ ciertĩ cia rũũ rũu. Mathangũ mayo matikooma, o na kana mĩti iyo yaage gũciara. O mweri nĩgaciara, tondũ maaĩ moimite handũ-harĩa-haamũre magaaathereraga nginya kũu irĩ. Maciaro mayo magaatuũka irio namo mathangũ mayo matũke ma kũhonania.” **13** Mwathani Jehova ekuuga ũũ: “Ino niyo mĩhaka irĩa mũkaarũmĩrĩra mũkĩgaya bũrũri ũcio ũtũke igai gatagati-inĩ ka mĩhĩrĩga irĩa ikũmi na irĩ ya Isiraeli. Jusufu akaaheo icunjĩ igĩrĩ. **14** Nawe niũkamagayania bũrũri ũcio icunjĩ ciiganaine. Tondũ nĩndehĩtĩre njoete guoko na igũrũ ngũga afĩ nĩngatũhe maithe manyu ma tene-rĩ, bũrũri ũyũ niũgaatuũka igai rĩnyũ. **15** “Ŭyũ nĩguo ũgaatuũka mũhaka wa bũrũri ũcio: Mũhaka wa mwena wa gathigathini ũkoima Iria Rĩrĩa Inene ũgereire njĩra ya Hethiloni, ũhĩtũkĩre Lebo-Hamathu, nginya Zedadi, **16** na ũgerere Berotha na Sibiraimu (kũu mũhaka-inĩ rĩa ũrĩ gatagati ka Dameski na Hamathu), ũthĩ nginya Hazeri-Hatikoni, kũu mũhaka-inĩ wa Haurani. **17** Naguo mũhaka ũcio ũtambũrũke kuuma iria-inĩ ũkinye Hazari-Enani, mũhaka-inĩ wa mwena wa gathigathini wa Dameski, naguo mũhaka wa Hamathu ũkorwo ũrĩ mwena wa gathigathini. Ŭcio nĩguo ũgaatuũka mũhaka wa mwena wa gathigathini. **18** Naguo mũhaka wa mwena wa irathĩro ũkaagerera gatagati ka Haurani na Dameski, ũtaranĩte na Rũũ rwa Jorodani gatagati ka Gileadi na bũrũri ũcio wa Isiraeli, ũrorete o iria-inĩ rĩa mwena wa irathĩro, ũthĩ nginya Tamaru. Ŭcio nĩguo ũgaatuũka mũhaka wa mwena wa irathĩro. **19** Naguo mũhaka wa mwena wa gũthini ũkoima Tamaru o nginya kũu maaĩ-inĩ ma Meriba-Kadesi, ũtwarane na Karũũ ka Misiri o nginya Iria Rĩrĩa Inene. Ŭcio nĩguo ũgaatuũka mũhaka wa mwena wa gũthini. **20** Naguo mũhaka wa mwena wa ithũiro, Iria Rĩrĩa Inene nĩrĩo rĩgaatuũka mũhaka, ũthĩ nginya harĩa hang'etheire Lebo-Hamathu. Ŭcio nĩguo ũgaatuũka mũhaka wa mwena wa ithũiro. **21** “Inyũ nĩ inyũ mũkeegayania bũrũri ũyũ kũringana na mĩhĩrĩga ya Isiraeli. **22** Mũkaũgayana ũtũke igai rĩnyũ inyũ ene, na rĩa andũ a kũngĩ arĩa matũũraga gatagati-inĩ kanyu na nĩ marĩ na ciana. Nĩmũkamata ta marĩ andũ a Isiraeli maciarĩrwo bũrũri ũcio; acio makaagĩrwo igai hamwe na inyũ gatagati-inĩ ka mĩhĩrĩga ya Isiraeli. **23** Mũhĩrĩga-inĩ o ũria mũndũ angĩkorwo atũũrite arĩ mũgeni-rĩ, kũu nĩkuo mũkaamũgaira igai riake,” ũguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga.

48 “Na riri, maya nimo maritwa ma mihiriga iyo: ni mikono 4,500, na mwena wa ithũiro ni 4,500. 17

Mũhaka-inĩ wa mwena wa gathigathini, Dani niakaheo gicigo kímwe; nakio gigaatwarana na njira ya Hethiloni ya gũthii nginya Lebo-Hamathu; Hazari-Enani na mũhaka wa mwena wa gathigathini wa Dameski kũrgania na Hamathu gũgaakorwo kũri mũhaka wakuo kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 2 “Nake Asheri aheo gicigo kímwe; nakio gikaahakana na rũgongo rwa Dani kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 3 “Nake Nafitali aheo gicigo kímwe; nakio gikaahakana na rũgongo rwa Asheri kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 4 “Nake Manase aheo gicigo kímwe; nakio gikaahakana na rũgongo rwa Nafitali kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 5 “Efraimu aheo gicigo kímwe; nakio gikaahakana na rũgongo rwa Manase kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 6 “Nake Rubeni aheo gicigo kímwe; nakio gikaahakana na rũgongo rwa Efraimu kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 7 “Nake Juda aheo gicigo kímwe; nakio gikaahakana na rũgongo rwa Rubeni kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 8 “Ningĩ kũhakana na rũgongo rwa Juda kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro, nimũkaruta gicigo mukĩneane gĩtuĩke kiheo kia mwanya. Gigaakorwo kĩri na wariĩ wa mikono 25,000 kwarama, naguo ũraihi wakio ũkaiganana na gicigo kímwe kia iria igaiĩrwo mihiriga kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro; naho handũ-haria-haamũre hagaakorwo harĩ gatagati ga kio. 9 “Gicigo kũ kia mwanya mikaarutira Jehova-rĩ, gigaakorwo kĩri na ũraihi wa mikono 25,000, na wariĩ wa mikono 10,000. 10 Gicigo kũ gigaatuĩka gicigo kiamũre kia athinjĩri-Ngai. Gigaakorwo kĩri kia ũraihi wa mikono 25,000 mwena wa gathigathini na wariĩ wa mikono 10,000 mwena wa ithũiro, na wariĩ wa mikono 10,000 mwena wa irathĩro, na ũraihi wa mikono 25,000 mwena wa gũthini. Handũ-haria-haamũre hagaakorwo harĩ gatagati ga kio. 11 Gicigo kũ gigaatuĩka kia athinjĩri-Ngai aria aamũre, nao ni andũ a Zadoku aria matũũrite marĩ ehokeku makindungatira, na matiiganana gũturuura ta ũria Alawii meekire hĩndĩ ũria andũ a Isiraeli maaturuure. 12 Gicigo kũ gigaatuĩka kiheo kiao kia mwanya kĩrutĩtuo kuuma gicigo-inĩ kũ kiamũre kia bũrũri, nakio gigaatuĩka igai itheru mũno, na gikaahakana na rũgongo rwa Alawii. 13 “Gũtwarana na rũgongo rũ ruwa athinjĩri-Ngai-rĩ, Alawii nimakagaya gicigo kia mikono 25,000, na wariĩ wa mikono 10,000. ũraihi wakio wothe ũgaakorwo ũrĩ mikono 25,000, naguo wariĩ wakio ũkorwo ũrĩ wa mikono 10,000. 14 Nao matikanendie kana mukũuranie o na kímwe gia cio. Giki nĩkio gicigo kĩa kĩa kĩa mũno bũrũri-inĩ ũyũ, na gĩtikananengerwo mũndũ ũngĩ, tondũ nĩkiamũrĩre Jehova. 15 “Gicigo kĩa gigaatigara kia wariĩ wa mikono 5,000, na ũraihi wa mikono 25,000, gigaatuĩka gia kũhũthagĩrwo na maũndũ ma itũũra rĩu inene, kihũthĩrwo na gwakwo nyũmba cia gũtũũrwo, na ithaka cia ũriithio. Itũũra rĩu inene rĩgaakorwo gatagati ga gicigo kũ, 16 nario itũũra rĩu rĩgaakorwo na ithimo ici: mwena wa gathigathini ni mikono 4,500, na mwena wa gũthini ni mikono 4,500, na mwena wa irathĩro

ni mikono 4,500, na mwena wa ithũiro ni 4,500. 17 Gĩthaka kia ũriithio wa itũũra rĩu inene gĩgaakorwo kĩri na mikono 250 mwena wa gathigathini, na mikono 250 mwena wa gũthini, na mikono 250 mwena wa irathĩro, na mikono 250 mwena wa ithũiro. 18 Gicigo kĩa gigaatigara, kĩhakanite na gicigo kũ kiamũre, na gĩtwaranite na ũraihi wakio, gĩgaakorwo kĩri kia mikono 10,000 mwena wa irathĩro, na mikono 10,000 mwena wa ithũiro. Maciaro makio nimo makaarĩagwo ni aruti wĩra a itũũra rĩu inene. 19 Aruti wĩra acio a itũũra rĩu inene aria makaarĩmaga kũ makoima mihiriga-inĩ yothe ya Isiraeli. 20 Gicigo kũ gĩothe gĩgaakorwo kiiganane miēna yothe ina, na gĩkorwo kĩri na mikono 25,000 o mwena. Nimũkaruta gicigo kũ kiamũre kĩri kiheo kia mwanya, gĩtuĩke gicigo kiamũre, mukĩrutanĩrie na gĩthaka gia itũũra rĩu inene. 21 “Kũndũ kũria gũgaatigara miēna yeerĩ ya gicigo kũ kiamũre na gĩthaka gia itũũra rĩria inene gũgaatuĩka kwa mũthamaki. Kũndũ kũ gũgaatambũrũka mwena wa irathĩro wa kũria gwathimitwo mikono 25,000 ya gicigo kũ kiamũre gũkinye nginya mũhaka-inĩ wa mwena wa irathĩro, naguo mwena wa ithũiro uume hau haathimitwo mikono 25,000, gũkinye nginya mũhaka-inĩ wa mwena wa ithũiro. Icio icio cieri itwaranite na ũraihi wa icigo icio ingĩ cia mihiriga igaatuĩka cia mũthamaki, nakio gĩcunji kĩa kiamũre, hamwe na handũ-haria-haamũre ha hekarũ igaakorwo gatagati ga kũndũ kũ. 22 Ni ũndũ ũcio ithaka cia Alawii na ithaka cia itũũra inene igaakorwo irĩ gatagati ga gicigo kũ kia mũthamaki. Gicigo kũ kia mũnene gigaakorwo kĩri gatagati ka mũhaka wa Juda na mũhaka wa Benjamini. 23 “Ha ũhoru wa mihiriga iyo ingĩ itigarite: Benjamini akaaheo gicigo kímwe; nakio gigaatambũrũka kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 24 “Nake Simeoni aheo gicigo kímwe; nakio gikaahakana na rũgongo rwa Benjamini kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 25 “Nake Isakaru aheo gicigo kímwe; nakio gikaahakana na rũgongo rwa Simeoni kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 26 “Nake Zebuluni aheo gicigo kímwe; nakio gikaahakana na rũgongo rwa Isakaru kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 27 “Gadi niakagaya gicigo kímwe; gikaahakana na rũgongo rwa Zebuluni kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũiro. 28 “Mũhaka wa mwena wa gũthini wa Gadi ũgaathĩ ũrorete mwena wa gũthini kuuma Tamaru nginya maai ma Meriba-Kadesi, ningĩ ũtwarane na Karũũ kia Misiri nginya Iria Rĩria Inene. 29 “Ŭcio niũgu bũrũri ũria mũkaagayania ũtuĩke igai rĩa mihiriga ya Isiraeli, nacio icio nicio igaatuĩka icigo ciao,” ũguo niũgu Mwanthani Jehova ekuuga. 30 “Ici nicio igaatuĩka njira cia kuuma itũũra rĩu inene: Kwambĩrĩria mwena wa gathigathini, ũria ũrĩ na ũraihi wa mikono 4,500, 31 ihingo cia itũũra rĩu inene igeetanio na mihiriga ya Isiraeli. Ihingo icio ithatũ irĩ mwena wa gathigathini-rĩ, kímwe ni kia Rubeni, kũ kingĩ ni kia Juda, na kũ kingĩ ni kia Lawi. 32 “Naguo mwena wa irathĩro, ũria ũrĩ na ũraihi wa mikono 4,500, ũgaakorwo ũrĩ na ihingo ithatũ: kímwe ni kia Jusufu, kũ kingĩ ni kia Benjamini, na kũ kingĩ ni kia Dani. 33 “Ningĩ mwena wa gũthini, ũria ũrĩ na

gĩthimo kĩa mĩkono 4,500, ũgaakorwo ũrĩ na ihingo ithatũ: kĩmwe nĩ kĩa Simeoni, kũ kĩngĩ nĩ kĩa Isakaru, na kũ kĩngĩ nĩ kĩa Zebuluni. **34** “O na ningĩ mwena wa ithũiro, ũria ũrĩ na ũraihu wa mikono 4,500, ũgaakorwo ũrĩ na ihingo ithatũ: kĩmwe nĩ kĩa Gadi, kũ kĩngĩ nĩ kĩa Asheri, na kũ kĩngĩ nĩ kĩa Nafitali. **35** “Itĩina rĩa gũthiũrũkĩria itũũra rĩu rĩothe rĩgaakorwo na mikono 18,000. “Narĩo itũũra rĩu inene kuuma hĩndĩ iyo gũthĩĩ na mbere rĩgeetagwo ũũ:

Danieli

1 Atiriri, mwaka-ini wa gatatu wa uthamaki wa Jehoiakimu, muthamaki wa Juda-ri, Nebukadinezaru muthamaki wa Babuloni niokire itũura rĩa Jerusalemu, akiririgiciiria nĩguo arĩtũnyane. **2** Nake Mwachani akirekereria Jehoiakimu, muthamaki wa Juda, guokoni gwake, hamwe na indo imwe kuuma hekarũ-ini ya Ngai. Nake Nebukadinezaru agĩkuua indo icio, agĩcitwara hekarũ-ini ya ngai yake kũu Babuloni, na agĩciiga nyũmba-ini őrĩa yaigagwo igĩina cia ngai yake. **3** Ningĩ muthamaki őrĩa agĩatha Ashipenazi, őrĩa warĩ mĩrori mĩnene wa anene a nyũmba yake ya uthamaki, amũrehere andũ amwe arĩa moimĩte Isiraeli a nyũmba ya uthamaki na a rũciaro rwa andũ arĩa maarĩ igweta, **4** nao makorwo marĩ aanake matarĩ kaũũgũ o na karĩkũ, na athaka makionwo, na andũ mekuoneka marĩ na őrĩa maũndũ-ini mothe ma kwĩrutwo, na andũ moĩ maũndũ wega, na ahũthũ kũnyũita maũndũ, na magĩrĩre gũtungata thĩini wa nyũmba ya uthamaki. Ashipenazi arĩ arute andũ acio rũthiomi na maandĩko wa Ababuloni. **5** Nake muthamaki agĩtua mahegwo irio na ndibei mũthenya o mũthenya irĩa wa mwene arĩĩaga; maarĩ mathomithio maũndũ ihinda rĩa mĩaka itatũ, na thũthũ őrĩa matoonye wira-ini wa gũtungatĩra muthamaki. **6** Thĩini wa acio maathuurirwo nĩ haarĩ na aanake amwe maarũtĩtuo Juda: Na nĩo Danieli, na Hanania, na Mishaeli, na Azaria. **7** Nake mĩrori őrĩa wa anene arĩa angĩ nĩamaheire marũtwa mangĩ: Danieli akĩmwĩta Belitshazaru, nake Hanania agĩtuo Shadiraka, nake Mishaeli agĩtuo Meshaki, nake Azaria agĩtuo Abedinego. **8** No rĩri, Danieli agĩtua na ngoro yake atĩ ndegwĩthaa hĩa na irio na ndibei iyo ya muthamaki, na akĩũria mĩrori őrĩa wa anene etikĩrio ndakae gwĩthaa hĩa na őrĩa kũria irio icio. **9** Nake Ngai nĩatũmĩte Danieli etikĩrie na aigũrwo tha nĩ mĩnene őrĩa, **10** no mĩnene őrĩa akĩria Danieli atĩri, “Nĩndĩretigira muthamaki mwathi wakwa, őrĩa őrĩũte kĩa mĩrĩheagwo gĩa kũria na gĩa kũnyua. Aangĩmuona mĩrĩ ahĩnju gũkĩa aanake arĩa angĩ a riika rĩanyurĩ, angũga nĩ kũ gĩtũmĩte? Hĩndĩ iyo muthamaki no aanengĩthie mĩtwe nĩ őrĩa wanyu.” **11** Danieli agĩcooka akĩarĩria mĩrangĩri őrĩa waheetwo wĩra nĩ mĩrori wa anene arĩa angĩ wa kũroraga Danieli, na Hanania, na Mishaeli, na Azaria, akĩmwĩra atĩri, **12** “Ndagũthaita, amba ũgerie ndungata ciaku handũ ha mĩthenya ikũmi: Ndũgaatũhe kĩndũ o nakĩ tĩga o nyeni cia kũria na maaĩ ma kũnyua. **13** Matukũ macio maathira ũcooke ũtũroranie na aanake acio angĩ marĩĩaga irio icio cia muthamaki, na thũthũ őrĩa ũcooke gwĩka ndungata ciaku o ta őrĩa ũkuona kwagĩrĩre.” **14** Nĩ őrĩa őrĩa agĩtũkĩra ũhoru őrĩa, nake akĩmageria matukũ macio ikũmi. **15** Matukũ macio ikũmi maathira-rĩ, mothĩũ mao makĩoneka maagĩrĩte, nao magatunguha gũkĩa aanake acio angĩ maarĩĩaga irio cia muthamaki. **16** Nĩ őrĩa őrĩa mũmarangĩri akĩheheria irio ciao iria ciarĩ njega mũno na ndibei őrĩa maarĩ manyuuaage na agĩcooka kũmaheaga o nyeni tu handũ ha irio icio. **17** Na rĩri, Ngai nĩahere aanake acio ana ũmenyo na

őrĩa maandĩko ma mĩthemba yothe, na wĩrutu wa maũndũ. Nake Danieli nĩataũkagĩro nĩ cioneki na iroro cia mĩthemba yothe. **18** Ihinda rĩria muthamaki aatũte atĩ andũ acio magaatwarwo nyũmba yake thĩini rĩathira-rĩ, mĩrori wa anene arĩa angĩ agĩkĩmatwara harĩ Nebukadinezaru. **19** Muthamaki akĩaria nao, na ndonire mũndũ ũngĩagananirio na Danieli, na Hanania, na Mishaeli na Azaria; na nĩ őrĩa őrĩa magĩtũonyio wira-ini wa gũtungatagĩra muthamaki. **20** őrĩa őrĩa o wothe ũkonĩ ũũgĩ na őrĩa maũndũ marĩa muthamaki aamoragĩ-rĩ, agĩkora makĩrĩte ago othe na aragũri a uthamaki wake wothe maita ikũmi. **21** Nake Danieli agĩtũura kũu nginya mwaka wa mbere wa wathani wa Muthamaki Kurusu.

2 Na rĩri, mwaka-ini wa keerĩ wa uthamaki wake-rĩ, Nebukadinezaru nĩarootire iroro; agĩtangĩka meciiria na akĩũrwo nĩ toro. **2** Nĩ őrĩa őrĩa muthamaki agĩtũ ago na aragũri, na arogi na arori a njata nĩguo moke mamwĩre őrĩa aarootete. Rĩria mookire makĩrũgama mbere ya muthamaki, **3** akĩmeera atĩri, “Nĩ hari kĩroto ndootete kĩa kĩrathĩnia, na nĩngwenda kũmenya őrĩa kiugĩte.” **4** Hĩndĩ iyo arori a njata acio magĩcookeria muthamaki na rũthiomi rwa Asuriata, makĩmwĩra atĩri, “Wee muthamaki, ũrotũura tene na tene! Ta kũre ndungata ciaku kĩroto kĩa ũrotete, nacio itaũre kĩroto kũu.” **5** Nake muthamaki agĩcookeria arori a njata acio, akĩmeera atĩri, “Őndũ ũyũ nĩguo ndũte ngwatĩrie mũno: Mũngĩaga kũnjĩra kĩroto kĩa ndootete na mũgĩtaũre-rĩ, nguuga mĩtemangwo mũkue, nacio nyũmba cianyu imomorwo itũke hĩa cia mahiga. **6** No mũngĩnjira kĩroto kũu na mũgĩtaũre-rĩ, nĩngũmũhe iheo, na marĩhĩ, o na ndũmũtĩthie mũno. Nĩ őrĩa őrĩa njĩra őrĩa ndootete na mũndaũre ũhoru wa kĩroto kũu.” **7** Makĩmũcookeria o rĩngĩ makĩmwĩra atĩri, “Muthamaki nĩetikĩre kwĩra ndungata ciake őrĩa aroretete, na ithũ nĩtũkũmũtaũrĩra kĩroto kũu.” **8** Nake muthamaki akĩmacookeria atĩri, “Nĩndĩramenya kũna atĩ mũrenda o kũraiharahĩia ihinda, tondu nĩmũramenya atĩ őrĩa ũyũ nĩguo ndũte ngwatĩrie mũno: **9** Mũngĩaga kũnjĩra kĩroto kũu ndootete-rĩ, iherithia rĩanyu no rĩmwe. Mũciĩrĩre kũnjĩra maũndũ ma kũũhĩthia na ma waganu, mũgĩciiria atĩ őrĩa ndũte nĩkũgarũrũka. Nĩ őrĩa őrĩa-rĩ, njĩra kĩroto kũu, na nĩngũmenya atĩ no mũhote gũgĩtaũra.” **10** Nao arori a njata acio magĩcookeria muthamaki atĩri, “Gũtĩrĩ mũndũ o na ũmwe gũkũ thĩ ũngĩhota gwĩka ũguo muthamaki aroiga! Gũtĩrĩ muthamaki, o na arĩ mĩnene na arĩ na hinya atĩa, ũrĩ wooria mũndũ-mũgo, kana mũragũri, kana mĩrori wa njata eke őrĩa ta őrĩa. **11** őrĩa őrĩa muthamaki arooria ndũngĩhoteka. Gũtĩrĩ mũndũ ũngĩhota kwĩra muthamaki kĩroto kĩa aarootete, tĩga o ngai ciiki, na ititũranagĩ na andũ a gũkũ thĩ.” **12** Muthamaki aigua ũhoru őrĩa akĩrakara na akĩngũrĩka mũno nginya agĩathana atĩ andũ arĩa othe oogĩ a Babuloni mooragwo. **13** Nĩ őrĩa őrĩa gũkĩrutwo watho andũ acio oogĩ mooragwo, na andũ magĩtũmwo magacarie Danieli na arata ake nĩguo mooragwo. **14** Rĩria Arioku, mĩnene wa arangĩri a muthamaki, aathiaga kũũraga andũ acio oogĩ a Babuloni-rĩ, Danieli akĩmwarĩria na ũũgĩ,

o na eciiritie wega ūria ekūmwira. **15** Akīūra ūcio warī mūnene wa arangiri a mūthamaki atiri, “Nī kī giatūma mūthamaki atue itua rīru ūcio?” Nake Arioku agitaariria Danieli ūria ūhoru ūcio wotha watari. **16** Danieli aigua ūguo agithii harī mūthamaki, akīmūria amūhe ihinda, nigeetha ahotē kūmūtaurira kiroto kiu. **17** Nake Danieli akīnūka gwake mūci na akimenyithia arata ake ūhoru ūcio, nao nio Hanania, na Mishaeli, na Azaria. **18** Akimaringirira mathaithe Ngai wa igūrū nīguo amaiguire tha, amaguurire ūhoru ūcio warī mūhithē, nigeetha we hamwe na arata acio ake matikooraganirio hamwe na andū acio angī oogī a Babuloni. **19** Na riri, ūtukū ūndū ūcio warī mūhithē ūkiguuririo Danieli na kioneke. Nake Danieli akigooca Ngai wa igūrū, **20** akiuga atiri: **21** Nīwe ūgarūranagia mahinda na imera; **22** Nīwe ūguuragia maundū marīa marikīru, o na marīa marī hitho-ini; **23** Nindagūcookeria ngaatho na ndakūgooca, o Wee Ngai wa maithē makwa: **24** Hindī iyo Danieli agithii kūrī Arioku, ūcio mūthamaki aamūrīte athii akooragithie andū acio oogī a Babuloni, akīmūria atiri, “Ndūkooragithie andū acio oogī a Babuloni. Ndwarā kūrī mūthamaki, na nīngūmūtaurira kiroto giake.” **25** O hindī iyo Arioku agitwara Danieli kūrī mūthamaki, akīmūria atiri, “Nīnyonete mūdū ūmwe wa ariā oogi, kana mūrāgūri, kana mūdū-mūgo o na kana mūrathi ūngīhota kwīra mūthamaki ūria kiroto giake kiugite.” **26** Nake mūthamaki akīūra Danieli (na nowe Beliteshazaru) atiri, “No ūhote kūnjīra kiroto kīria ndootete na ūgitaure?” **27** Nake Danieli akīmūcookeria atiri, “Gūtiri mūdū o na ūmwe wa ariā oogi, kana mūrāgūri, kana mūdū-mūgo o na kana mūrathi ūngīhota kwīra mūthamaki ūhoru ūcio wa hitho, **28** no nī kūrī Ngai ūri igūrū ūguūranagīria maundū marīa marī hitho-ini. Nīwe wonetie Mūthamaki Nebukadinezaru ūria gūgakara matukū-ini ma thuutha. Kiroto giaku na cioneki iria irahitūkiire meciiria-ini maku ūkomete ūriri irariri ic: **29** “Hindī iyo wakomete ūriri-ini, wee mūthamaki, meciiria maku nīmecūranirire ūhoru wa maundū marīa magooka thuutha-ini, nake ūria mūguūria wa maundū marīa marī hitho-ini agīkūguūria ūria gūkaahaana thuutha-ini. **30** Nī-rī, ndiguūririo ūhoru ūcio ūri hitho-ini atī tondū ndī na ūūgī gūkīra andū ariā angī matūūraga muoyo, no nigeetha wee mūthamaki ūmenye ūria kiroto kiu kiugite, nīguo ūtaukīrwo nī maundū macio ūrecūranagia meciiria-ini maku. **31** “Wee mūthamaki, warora nīwonire mūhianano mūnene warūngī mbere yaku: mūhianano ūcio warī mūnene mūno na nīwahenahenagia, na warī wa kūmakania ūkionwo. **32** Mūtwe wa mūhianano ūcio warī wa thahabu iria therie, nakio githūri kiaguo na moko ciarī cia betha, nayo nda na ciero ciaguo ciarī cia gicango, **33** magūrū maguo maarī ma kīgera, namo makinya maarī ma kīgera gītukanite na rīumba rīcine. **34** Hindī o iyo wawīroreire, ihiga inene rikienjwo, no rītienjirwo nī moko ma mūdū. Rikīgūtha makinya ma mūhianano ūcio marīa maarī ma kīgera gītukanite na rīumba, rikīmahehenja. **35** Nakio kīgera kiu, na rīumba, na gīcango, na betha, na thahabu igithetherwo tūcunji tūcunji, igitūika ta mūngū ūria ūmbūragwo kihuhīro-ini hindī ya riūa. Ikīhuhūkanio nī rūhuho, igithira

biū na itiacookire kuoneka rīngī. No riri, ihiga riu riagūthire mūhianano ūcio rikīneneha, rigītuka kīrima kīnene, rikīyūra thī yothē. **36** “Kiu nikio kiroto kīria warootire, na riu nītūgūgītaurira mūthamaki. **37** Wee mūthamaki-rī, nīwe mūthamaki wa athamaki. Nake Ngai wa igūrū niakūheete ūthamaki, na ūhoti, na hinya, na riri; **38** nīaigite andū a ndūriri ciothe moko-ini maku, na nyamū cia gīthaka, o na nyoni cia riera-ini. Kūria guothe itūūraga-rī, niagūtuite mwathi wacio ciothe. Wee nīwe mūtwe ūcio wa thahabu. **39** “Thuutha waku, nigūkarahūka ūthamaki ūngī ūtagaakorwo na hinya ta waku. Thuutha ūcio nigūkagīa na ūthamaki ūngī wa gatatu, nīguo ūgerekanitio na gīcango, naguo nītūgaatha thī yothē. **40** Marīgīrio-ini nigūkarahūka ūthamaki ūngī wa kana ūri hinya ta kīgera, nigūkorwo kīgera kiunangaga na gīkahehenja indo ciothe, na o ta ūria kīgera kiunangaga indo igatūika tūcunji ūguo noguo ūkahehenja na uunange mothamaki macio mangi mothe. **41** O ta ūguo wonire atī makinya na ciara ciarī cia rīumba rīcine rītukanite na kīgera-rī, noguo ūthamaki ūyū ūgaakorwo ūri mūgayūkanu; no riri, niūgakorwo ūri na hinya wa kīgera thīini waguo, o ta ūguo wonire kīgera kiu gītukanite na rīumba. **42** O ūguo ciara ciarī cia kīgera gītukanite na cia rīumba-rī, noguo ūthamaki ūcio ūgaakorwo kūmwe ūri na hinya na kūrīa kūngī ūgathuthikanga. **43** Na o ta ūguo wonire kīgera gītukanite na rīumba rīcine-rī, noguo andū nao magaaakorwo matukanite, na matigaatūira marī rūmwe rīngī, o ta ūria kīgera gītangītukana na rīumba. **44** “Na riri, ihinda-ini rīa athamaki acio, Ngai wa igūrū niakahaanda ūthamaki ūtagacooka kwanangwo, kana ūtigirwo andū angī. Nīūkahehenja mothamaki macio mangi mothe ūmaniine, noguo mwene ūgaatūira wīhaandite tene na tene. **45** Ūcio nīguo ūtauri wa kioneke kia ihiga riu rīenjetwo kuuma kīrima-ini, no rītienjetwo na moko ma andū, na nīrio rīathetherire kīgera, na gīcango, na rīumba, na betha na thahabu igītūika tūcunji. “Ngai ūcio mūnene nīamenyithītie mūthamaki ūria gūkaahaana thuutha-ini. Kiroto kiu nī kia ma, naguo ūtauri wakio nī wa kwīhokeka.” **46** Hindī iyo Mūthamaki Nebukadinezaru akīgūithia, agiturumithia ūthiū thī mbere ya Danieli, na akīmūhe gītīio kīnene, na agīathana atī arutirwo igongona na ūbumba. **47** Mūthamaki akīra Danieli atiri, “Ti-itherū Ngai waku nīwe Ngai wa ngai iria ingī, na Mwarhani wa athamaki na mūguūria wa maundū marīa marī hitho-ini, nigūkorwo nīwahota kūguūria ūndū ūyū ūri hitho-ini.” **48** Nake mūthamaki agītūgīria Danieli, na akīmūtuga na iheo nyingī mūno. Akīmūta mwathi wa būriri wothē wa Babuloni, na akīmūta mūrūgamiriri wa andū ariā othe oogī a būriri ūcio. **49** Nake Danieli agīthaita mūthamaki atue Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego arori a mawira marīa maarutagwo būriri-ini ūcio wa Babuloni, no Danieli we mwene agīkara kū mūci wa ūthamaki.

3 Na riri, Mūthamaki Nebukadinezaru nīathondekithirie mūhianano wa thahabu, wa mīkono mīrongo itandatū kīraihā na igūrū, na mīkono itandatū kwarama, na akīūhaandithia werū-ini wa Dura

kūu būrūri wa Babuloni. **2** Nebukadinezaru agĩcooka agĩta anene, na anyabara, na abarũthi, na ataari a mũthamaki, na aigi kigĩna, na aciirithania, na mawakiri, na anene a mabũrũri make mothe moke kiamũro-inĩ gĩa kwamũra mũhianano ũcio aahandithĩtie. **3** Nĩ ũndũ ũcio, anene, na anyabara, na abarũthi, na ataari a mũthamaki, na aigi kigĩna, na aciirithania, na mawakiri, na anene othe a mabũrũri makĩgomana nĩ ũndũ wa kwamũra mũhianano ũcio Mũthamaki Nebukadinezaru aahaandithĩtie, nao makĩrũgama mbere yaguo. **4** Nake mũhuhĩ coro akianĩrĩra na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ, “Inyuĩ andũ a iruka ciothe na a ndũrĩrĩ ciothe, na a miario yothe ta thikĩrĩriaĩ ũria mũthamaki aathanĩte mwĩke. **5** Rĩria mũrĩguua mũgambo wa coro, na mũtũrĩrũ, na thethe, na kĩnanda gĩa kĩnũbi, na kĩnanda kĩa mũgeeto, na mũtũrĩrũ rĩria miariĩ, o hamwe na ũini wa mũthemba yothe-rĩ, o rĩmwe mwĩgũithie thĩ mũhoote mũhianano ũcio wa thahabu ũria Mũthamaki Nebukadinezaru aahaandithĩtie. **6** Mũndũ ũria wothe ũtekũgũithia thĩ na ahoote, o hĩndĩ iyo nĩegũikio icua-inĩ rĩa mwaki ũgwakana mũno.” **7** Nĩ ũndũ ũcio, rĩria andũ acio maiguire mũgambo wa coro, na mũtũrĩrũ, na thethe, na kĩnanda gĩa kĩnũbi, na kĩnanda kĩa mũgeeto, na ũini wa mũthemba yothe, andũ othe, na ndũrĩrĩ, na andũ a miario yothe makĩgũithia thĩ, makĩhooya mũhianano ũcio wa thahabu ũria Mũthamaki Nebukadinezaru aahaandithĩtie. **8** Ihinda o rĩru arori a njata amwe makĩyũmĩria, magĩcuuka Ayahudi, **9** makĩira Mũthamaki Nebukadinezaru atĩrĩ, “Wee mũthamaki ũrotũira tene na tene! **10** Atĩrĩrĩ, wee mũthamaki nĩũrutĩte uuge waku, ũkoiga atĩ rĩria mũndũ o wothe akaigua mũgambo wa coro, na mũtũrĩrũ, na thethe, na kĩnanda gĩa kĩnũbi, na kĩnanda kĩa mũgeeto, na mũtũrĩrũ rĩria miariĩ, na ũini wa mũthemba yothe no nginya egũithie thĩ, ahoote mũhianano ũcio wa thahabu, **11** na ũkoiga atĩ mũndũ ũria wothe ũtekũgũithia thĩ aũhoote, niagaikio icua-inĩ rĩa mwaki ũgwakana mũno. **12** No rĩrĩ, nĩ harĩ Ayahudi amwe arĩa wee ũĩgte a kũrora maĩndũ na būrũri wa Babuloni, na nĩo Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, arĩa matakũiguuga, wee mũthamaki. Matitungatagira ngai ciaku, kana makahooya mũhianano wa thahabu ũcio ũhandithĩtie.” **13** Nĩ ũndũ ũcio Nebukadinezaru agĩcinwo nĩ marakara, nake agĩtũmanĩra Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego mareehwo harĩ we. Nĩ ũndũ ũcio andũ acio makĩreehwo mbere wa mũthamaki, **14** nake Nebukadinezaru akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ ũhoro wa ma wee Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, atĩ mũitungatagira ngai ciakwa, o na kana mũkahooya mũhianano wa thahabu ũcio handithĩtie? **15** Rĩru-rĩ, mũngĩhaarĩria nĩgeetha rĩria mũrĩguua mũgambo wa coro, na mũtũrĩrũ, na thethe, na kĩnanda gĩa kĩnũbi, na kĩnanda kĩa mũgeeto, na mũtũrĩrũ rĩria miariĩ, na ũini wa mũthemba yothe, mwĩgũithie thĩ, mũhoote mũhianano ũcio nĩ thondekithĩtie, nĩ wega mũno. No rĩrĩ, mũngĩrega kũhooya mũhianano ũcio-rĩ, nĩmũgũikio o ro rĩmwe icua-inĩ rĩa mwaki ũgwakana mũno. Na rĩrĩ, hihĩ nĩ ngai irĩkũ ingĩhota kũmũhonokia kuuma guoko-inĩ gwakwa?” **16** Nao Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego magĩcookeria mũthamaki, makĩmwĩra atĩrĩ,

“Wee Nebukadinezaru, ithuĩ tũtibataire kwĩyarĩrĩria tũrĩ mbere yaku igũrũ rĩa ũhoro ũyũ. **17** Tũngĩkio icua-inĩ rĩa mwaki ũgwakana mũno-rĩ, Ngai ũria ithuĩ tũtungataga e na ũhoti wa gũtũrũ thĩnĩ warĩo, na nĩwe ũgũtũhonokia kuuma guoko-inĩ gwaku, wee mũthamaki. **18** No rĩrĩ, o na angĩaga gũtũhonokia-rĩ, nĩtũkwenda ũmenye, wee mũthamaki, atĩ ithuĩ tũtingĩtungatĩra ngai ciaku, kana tũhoote mũhianano wa thahabu ũcio wee ũhandithĩtie.” **19** Hĩndĩ iyo Nebukadinezaru akĩrakara mũno nĩ ũndũ wa Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, na agĩtukia gĩthiithi nĩ ũndũ wao. Agĩcooka agĩathana, akiuga icua rĩru rĩrongererwo ngũ nĩguo rĩhiũhe maita mũgwanja ma ũria rĩakoragwo rĩhiũhĩte. **20** Nebukadinezaru agĩatha thigari imwe iria ciarĩ na hinya mũno ita-inĩ rĩake ciohe Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, imaikie icua-inĩ rĩru rĩa mwaki wakanĩte mũno. **21** Nĩ ũndũ ũcio andũ acio, mehumbĩte kanjũ ciao, na thuruarĩ, na iremba, o na nguo icio ingĩ-rĩ, makĩohwo na magĩkio icua-inĩ rĩru rĩa mwaki wakanĩte mũno. **22** Watho ũcio wa mũthamaki warĩ wa ihinya mũno, narĩo icua rĩkahiũha mũno, ũũ atĩ nĩnĩmbĩ cia mwaki ũcio cioragire thigari iria cianyĩitĩte Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, **23** nao andũ acio atatũ, moohetwo makarĩmio, makĩgũia icua-inĩ rĩru rĩa mwaki wakanĩte mũno. **24** Hĩndĩ iyo Mũthamaki Nebukadinezaru akĩgega, akĩrũgama na igũrũ o rĩmwe, akũria andũ arĩa maamũheaga kĩrĩra atĩrĩ, “Gĩthĩ ti andũ atatũ tuohire na twamaikia mwaki-inĩ?” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “ĩ, nĩ ma ũguo nĩguo, mũthamaki.” **25** Nake mũthamaki akiuga atĩrĩ, “Hĩ, ta rorai! Nĩ ndĩrona andũ ana magĩcangacanga mwaki-inĩ, matarĩ ohe kana makahutio nĩ mwaki, nake ũcio wa kana ahaana ta ũmwe wa arĩũ a ngai.” **26** Nebukadinezaru agĩkuhĩrĩria mũromo-inĩ wa icua rĩru rĩakanaga mwaki, akianĩrĩra, akiuga atĩrĩ, “Inyuĩ Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego, inyuĩ ndungata cia Ngai-Ūria-ũrĩ Igũrũ-Mũno, umĩrai, mũũke haha!” Nĩ ũndũ ũcio Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego makĩumĩra mwaki-inĩ ũcio, **27** nao anene, na anyabara, na abarũthi, na arĩa maataaraga mũthamaki othe makĩmarĩgũicĩria, makĩionera atĩ mwaki ndwamekĩte ũũru mũrĩ yao, kana rũcuĩrĩ rwa mũtwe yao rũkahĩa, o na nguo iria mehumbĩte itiahĩte, na matianungaga mwaki o na atĩa. **28** Nake Nebukadinezaru akiuga atĩrĩ, “Ngai wa Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego arogoocwo, ũria ũtũmĩte mũraika wake, ateithũre ndungata ciake! Mamwĩhokire, magĩkararia watho wa mũthamaki, na nĩmekwĩhaarĩrie kũruta mĩoyo yao handũ ha gũtungatĩra kana kũhooya ngai ingĩ, tĩga Ngai ũcio wao. **29** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nĩndarũta watho atĩ andũ a rũrĩrĩ o ruothe kana rwario arĩa makaaria ũndũ o wothe wa gũũkĩrĩra Ngai wa Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego magatinangio icunji, na nyũmba ciao imomorwo ituĩke hĩba ya mahiga, nĩgũkorwo gũtĩrĩ ngai ingĩ ingĩhonokania na njĩra ĩno.” **30** Nake mũthamaki agĩtũgũria Shadiraka, na Meshaki, na Abedinego kũu būrũri wa Babuloni.

4 Nĩ nĩ Mũthamaki Nebukadinezaru, Ndĩramwandĩkĩra marũa maya inyuĩ andũ a iruka ciothe, na ndũrĩrĩ,

na andũ a rwario o ruothe arĩa matũũraga thĩ yothe: Mũrogaacĩra makĩria! 2 Ndi na gikeno ngĩmũmenyithia morirũ na maũndũ ma kũegania marĩa Ngai-ũria-ũri-igũrũ mũno anjikĩre. 3 Kai morirũ make nĩ manene-ĩ! 4 Atĩrĩrĩ, niĩ Nebukadinezaru ndarĩ gwakwa mũciĩ, njiganĩre na ngagaacĩra nyũmba-inĩ yakwa ya ũthamaki. 5 Na rĩrĩ, ũtukũ ũmwe ndarootire kiroto kĩria kĩamakirie mũno. Ngomete ũrĩrĩ-inĩ wakwa-rĩ, maũndũ marĩa mahĩtũkagĩra meciĩria-inĩ makwa na cioneki ikĩndua nda. 6 Nĩ ũndũ ũcio ngĩathana ngiuga atĩ andũ arĩa othe oogĩ a Babuloni mareehwo mbere yakwa nĩguo mandaurĩre kiroto kũ. 7 Rĩria ago, na aragũrĩ, na arori a njata na arathi mohoro mookire, ngĩmeera ũria ndarootete, no nĩmaremirwo nĩ kũndaũrĩra kiroto kũ. 8 No thuutha wao, Danieli agĩũka mbere yakwa, na niĩ ngĩmwĩra ũria ndarootete. (Niwe wĩtagwo Beliteshazaru tondũ etanitio na ngai yakwa, nake akoragwo na roho wa ngai iria theru thĩinĩ wake.) 9 Ngũra Beliteshazaru, mũnene wa ago othe atĩrĩ, “Ninjũũ atĩ roho wa ngai iria theru ũrĩ thĩinĩ waku, na gũtirĩ ũndũ ũrĩ hitho-inĩ ũngĩkũrema. Gĩkĩ nikĩo kiroto giakwa; nawe he ũtaũri wakĩo. 10 Ici nicio cioneki iria ndonire rĩria ndaakomete ũrĩrĩ-inĩ wakwa: Ndarorire ngĩona hau mbere yakwa harũngĩ mũtĩ ũrĩ bũrĩri gatagati. Naguo warĩ mũraihwo mũno. 11 Mũtĩ ũcio ũkĩneneha ũkĩgĩa na hinya nako gacũmbĩrĩ kaguo gakahutia matu mairũ; naguo wonekaga nginya ituri ciothe cia thĩ. 12 Mathangũ maguo maarĩ mathaka, na maciaro maguo makaingĩha warĩ na irio cia kũhũinia andũ othe. Nyamũ cia gĩthaka ciaikaraga kĩrruru-inĩ kĩaguo, nacio nyoni cia rĩera-inĩ igaikaraga hong-e-inĩ ciaguo; indo ciothe iria irĩ muoyo ciarĩaga maciaro maguo. 13 “Ningĩ o ngomete ũrĩrĩ-inĩ wakwa ngĩrora ngĩona cioneki-inĩ icio, na hau mbere yakwa harĩ na mũrangĩrĩ, mũndũ mũtheru, agĩkũrũka oimite igũrũ. 14 Akĩanĩrĩra na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ: Temai mũtĩ ũcio na mũhũrũre hong-e ciaguo; itithiai mathangũ maguo, na mũhurunje maciaro maguo. Nyamũ nacio ciũre ciehere rungu waguo, o na nyoni ciume hong-e-inĩ ciaguo. 15 No rĩrĩ, mũreke gĩthukĩ na mĩri yakĩo ciohwo na kĩgera na gĩcango, nacio itigwo tĩrĩ-inĩ, kũu nyeki-inĩ ya gĩthaka. “Nĩaihũgagio nĩ ime rĩa igũrũ, na atũũranagie na nyamũ kũu nyeki-inĩ irĩa nduru ya gĩthaka. 16 Meciĩria make nĩmagarũrwo matige gũtuĩka ta ma mũndũ, nake agĩe na meciĩria ta ma nyamũ, ihinda ta rĩa mĩaka mũgwanja. 17 “Itua rĩu rĩanĩrĩrwo nĩ arangĩrĩ, narĩo rĩgekĩrwo hinya nĩ arĩa atheru, nĩgeetha arĩa marĩ muoyo mamenye atĩ ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno niwe wathaga mothamaki ma andũ, naguo ũthamaki aũheaga o ũria angienda kũu, na agatũũgĩria mũndũ ũtarĩ igweta o na hanini nĩguo ũtuĩke wake.’ 18 “Kĩu nikĩo kiroto kĩria niĩ, Mũthamaki Nebukadinezaru ndarootire. Atĩrĩrĩ, wee Beliteshazaru, ta njĩra ũria kiugĩte kuona atĩ andũ arĩa angĩ othe oogĩ a ũthamaki wakwa nĩmaremetwo nĩkũndaũrĩra. No rĩrĩ, wee no ũhote tondũ roho wa ngai iria theru ũrĩ thĩinĩ waku.” 19 Hĩndĩ ĩyo Danieli (na nowe wĩtagwo Beliteshazaru) akĩamba gũtangĩka mũno kwa ihinda, na akĩmaka mũno meciĩria-inĩ make. Nĩ ũndũ ũcio mũthamaki akĩmwĩra atĩrĩ, “Beliteshazaru, tĩga kũmakio nĩ kiroto

kĩu kana ũtaũri wakĩo.” Beliteshazaru agĩcookia atĩrĩ, “Mwathi wakwa, naarĩ korwo kiroto kũu kĩerekererio thũ ciaku, o na ũtaũri wakĩo wathĩrĩro andũ arĩa magũthũire! 20 Mũtĩ ũcio wonire, ũria wanenehire na ũkĩgĩa na hinya, nako gacũmbĩrĩ kaguo gakahutia matu mairũ, na ũkoonekaga nĩ thĩ yothe, 21 ũrĩ na mathangũ mathaka na maciaro maingĩ, na ũaheaga andũ othe irio, na nyamũ cia gĩthaka cikaarahaga kĩrruru-inĩ kĩaguo, na ũkagĩa na itara hong-e-inĩ ciaguo cia nyoni cia rĩera-inĩ-rĩ, 22 wee mũthamaki, niwe mũtĩ ũcio! Nĩũnenehete na ũkagĩa na hinya; ũnene waku ũgakũra nginya ũkahutia matu mairũ, naguo wathani waku ũgatambũrũka ũkaginya kũndũ kũraya gũkũ thĩ. 23 “Wee, mũthamaki-rĩ, Nĩwonire mũrangĩrĩ, mũndũ mũtheru, agĩkũrũka oimite matu-inĩ, akiugaga atĩrĩ, ‘Temai mũtĩ ũcio na mũwanange, no mũtĩge gĩthukĩ kiohetwo na kĩgera na gĩcango, kũu nyeki-inĩ ya gĩthaka nayo mĩri yakĩo itigwo tĩrĩ-inĩ. Nake nĩaihũgagio nĩ ime rĩa matu-inĩ; nĩaikaraga ta nyamũ cia gĩthaka ihinda rĩa mĩaka mũgwanja.’ 24 “Atĩrĩrĩ, wee mũthamaki, ũtaũri wa kiroto kũu nĩguo ũyũ, narĩo itũro rĩria rĩtũtũwo nĩ ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno nĩguo rĩgũkore wee, mũthamaki, mwathi wakwa, nĩrĩo rĩrĩ: 25 Atĩrĩrĩ, nĩũkaingatwo weherio kuuma kũrĩ andũ, ũgatũũranagie na nyamũ cia gĩthaka; ũkaarĩaga nyeki ta ng’ombe, na ũhũgagio nĩ ime rĩa kuuma igũrũ. Mĩaka mũgwanja nĩgũgathira, o nginya ũmenye atĩ ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno niwe ũthamakagĩra mothamaki mothe ma andũ, na akamaheana kũrĩ o ũria angienda. 26 Watho ũria woigire gĩthukĩ na mĩri yakĩo gĩtigwo, nĩ kuuga atĩ nĩũgacookerio ũthamaki waku rĩria ũkaamenya atĩ wathani uumaga Igũrũ. 27 Nĩ ũndũ ũcio, wee mũthamaki, itĩkĩra kũigua ũtauro wakwa: Tĩgana na mehia maku, wĩkage maũndũ marĩa magĩrĩre, na ũtĩge waganu waku, na ũndũ wa kũigua arĩa ahinyĩrĩre tha. Hihĩ kwahoteka ũgaacĩru waku ũthĩi na mbere.” 28 Na rĩrĩ, maũndũ macio mothe nĩmakorire Mũthamaki Nebukadinezaru. 29 Thuutha wa mĩeri ikũmi na rĩrĩ, rĩria mũthamaki aaceerangaga arĩ nyũmba igũrũ ya ũthamaki kũu Babuloni, 30 akiuga atĩrĩ, “Gĩthĩ ĩmo tiyo Babuloni, itũũra inene rĩria njakĩte rĩrĩ gũkaro kĩa mũthamaki, na ũndũ wa ũhoti wakwa mũingĩ, na nĩ ũndũ wa rĩrĩ wa ũnene wakwa?” 31 Kahinda o kau aaragia, mũgambo ũkũma igũrũ, ũkiuga atĩrĩ, “Rĩrĩrĩ nĩrĩo itũro rĩria ũtaũrĩrwo, Mũthamaki Nebukadinezaru: Atĩrĩrĩ, niwehererio ũhoti wa ũthamaki waku. 32 Nĩũkũingatwo weherio kuuma kũrĩ andũ, ũgatũũranagie na nyamũ cia gĩthaka; ũrĩrĩaga nyeki ta ng’ombe. Mĩaka mũgwanja nĩgũgathira, o nginya ũmenye atĩ, ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno niwe ũthamakagĩra mothamaki mothe ma andũ, na akamaheana kũrĩ o ũria angienda.” 33 O hĩndĩ ĩyo itũro rĩria rĩatũrĩrwo Nebukadinezaru rikĩhinga. Akĩingatwo, akieherio kuuma kũrĩ andũ, na akĩrĩa nyeki ta ng’ombe. Mwĩrĩ wake waihũgagio nĩ ime rĩa igũrũ, o nginya njuĩrĩ yake ikĩraihwa o ta njoya cia nderi, na ndwara ciake ikĩraihwa o ta cia nyoni. 34 Na rĩrĩ, miaka ĩyo yathira-rĩ, niĩ, Nebukadinezaru, ngĩtĩra maito makwa na igũrũ, na ngĩcookererwo nĩ ũgĩma wa meciĩria makwa. Ningĩ ngĩgooca ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno; ngĩmũtĩia na ngĩkumia ũcio ũtũũraga muoyo tene na tene. 35 Andũ othe

a gūkū thī **36** O ihinda-inī o rīu ndaacookereirwo nī ūgima wa meciiria makwa-rī, norīo ndaacookeirio gītīio giakwa na ūkaru wakwa nīgeetha ūthamaki wakwa ūgīe na riiri. Nīngī ataari akwa na andū arīa maarī igweta makīnyamūkīra, ngīcooko gītī-inī giakwa kīa ūnene, na ngīneneha gūkīra mbere. **37** Na rīrī, nīī Nebukadinezaru-rī, nīngūkumia, na ndūūgīrie, na ngooce Mūthamaki wa igūrū, nīgīkorwo maandū marīa mothe ekaga nīmagīrīrie, na mīthīre yake yothe nī ya kīhoo. Nao arīa mathiiga na mwīgaatho nīahotaga kūmanyiilia.

5 Atīrīrī, Mūthamaki Belishazaru nīarugithīrie andū ake ngiri īmwe arīa maarī igweta iruga inene, nake akīnyuuanira ndibe na. **2** Rīrīa Belishazaru aanyuuga ndibe yake, agīathana ikombe cia thahabu na cia betha, iria ithe Nebukadinezaru aatahīte akaruta hekarū-inī Jerusalem, irehwo nīgeetha mūthamaki, na andū ake arīa maarī igweta, na atumia ake na thuriya ciake manyue nacio. **3** Nī ūndū ūcio makīrehe ikombe icio cia thahabu iria ciatahītwo ikarutwo hekarū-inī ya Ngai kūu Jerusalem. Nake mūthamaki, na andū ake acio maarī igweta, na atumia ake, na thuriya ciake makīnyua nacio. **4** Nao maanyuuga ndibe, makīgoocaga ngai cia thahabu, na cia betha, na cia gīcango, na cia kīgera, na cia mītī, na cia mahiga. **5** Na rīrī, o rīmwe hakīoneka ciara cia guoko kwa mūdū ikīandīka rūthingo-inī rwa nyūmba īyo ya ūthamaki hakuhī na mūtī ūria wa kīgīrīra tawa. Nake mūthamaki akīona guoko kūu gūkīandīka. **6** Nake mūthamaki agīthita gīthiithi na akīmaka mūno, nginya maru make makīgūthana, na akīremwo nīkūrūgama na magūrū make. **7** Mūthamaki akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga aragūrī, na arori a njata, na arathi a mohoro mareehwo nake akīra andū acio oogī a Babuloni atīrī, “Ūrīa wothe ūngīthoma maandiko maya na anjīre ūria moigīte, nīekūhumbwo nguho cia rangi wa ndathi, na ekīrwo kīrengēerī gīa thahabu ngingo, na nīegūtūuo mwathani wa gatātū ūthamaki-inī ūyū.” **8** Nao andū a mūthamaki arīa oogī othe magītoonya kuo, no matiahotire gūthoma maandiko macio kana kwīra mūthamaki ūria moigīte. **9** Nī ūndū ūcio Mūthamaki Belishazaru agīkīrīrīra kūmaka, na gīthiithi giake gīgīthita makīria. Andū ake acio maarī igweta makīrigwo nī ūria mangīka. **10** Mūtumia wa mūthamaki rīrīa aiguire inegene rīa mūthamaki na andū acio ake maarī igweta agītoonya nyūmba īyo yarī na iruga. Akīra mūthamaki atīrī, “Wee mūthamaki, ūrotūra nginya tene! Tīga kūmaka o na kana ūtukie gīthiithi nī ūndū wa ūhoro ūyū! **11** Ūthamaki-inī waku nī kūrī mūdū ūkoragwo na roho wa ngai iria theru thīnī wake. Matukū-inī ma thoguo-rī, nīonekire arī na meciiria marī na ūtaūku na ūmenyī o ta wa ngai icio. Thoguo, Mūthamaki Nebukadinezaru, (ndīrakwīra ūhoro wa thoguo mūthamaki,) nīamūtūire mūnene wa aragūrī, na arori a njata, na arathi a mohoro. **12** Mūdū ūcio Danieli, na nīwe mūthamaki eetire Belitesazaru, nīonekire arī na meciiria makuūku, na ūmenyī na ūtaūku, o na nīngī ūhoti wa gūtaūra irooto, na gūtaarīra ndā, na gūtuithania maandū marīa marītū. Tūmana Danieli etwo na nīegūkīra ūria maandīko

macio moigīte.” **13** Nī ūndū ūcio Danieli akīrehwo mbere ya mūthamaki, nake mūthamaki akīmūria atīrī, “Wee nīwe Danieli, ūmwe wa andū arīa baba, ūria warī mūthamaki aarehire gūkū matahītwo kuuma Juda? **14** Nīnjigūite atī ūrī na roho wa ngai iria theru thīnī waku na atī ūrī na ūtaūku, na ūhoti wa gwīciiria na ūgī wa mwanya. **15** Andū arīa oogī na aragūrī nīmekūrehetwo harī nī mathome maandiko maya manjīre ūria moigīte, no matinahota kūmataarīra. **16** Rīu nīnjigūite atī wee no ūhote gūtaūra na kūhīngīcanūra maandū marīa marītū. Ūngīhota gūthoma maandiko maya na ūnjīre ūria moigīte-rī, nīkūhumbwo nguho ya rangi wa ndathi, na wīkīrwo kīrengēerī gīa thahabu ngingo, na ūtūuo mwathani wa gatātū ūthamaki-inī ūyū.” **17** Nake Danieli agīcookeria mūthamaki atīrī, “Iheo icio ciaku ikara nacio arī we, namo marīhi maku ūmahe mūdū ūngī. No o na gūkīrī ūguo-rī, nīngūthomera mūthamaki maandiko macio, na ndīmwire ūria moigīte. **18** “Atīrīrī, wee mūthamaki, Ngai-Ūria-ūrī-Igūrū-Mūno nīaheire thoguo Nebukadinezaru wathani, na ūnene, na riiri, na ūkaru. **19** Nī ūndū wa kūmūtūgīria ūguo-rī, andū othe, na ndūrīrī ciothe, na andū a mīario yothe nīmainainaga marī mbere yake na makamwītīgīra. Andū arīa mūthamaki angīendire mooragwo nīamooragīthagia; arīa angīendire kūhonokia mīoyo yao, nīamahonokagia; arīa angīendire gūtūgīria, nīamatūgāgīria; nao arīa angīendire kūnyīilia, nīamanyīilia. **20** No rīrīra ngoro yake yanyītirwo nī mwīgaatho na akīūmio ngoro nī mwītīo, nīarutirwo gītī-inī gīake kīa ūnene na akīaūrwo riiri yake. **21** Akīngatwo akīehero kuuma kūrī andū, na akīgarūrwo akīgīa na meciiria ta ma nyamū, agītūūranīa na njagī cia werū-inī, na akīrīa nyeki ta ng’ombe; naguo mwīrī wake waihūgagio nī ime rīumīte igūrū, nginya rīrīa aamenyire atī Ngai-Ūria-ūrī-Igūrū-Mūno nīwe wathaga mothamaki ma andū, na nīwe ūmaheanaga kūrī o ūria angīenda kūhe. **22** “No wee nawe Belishazaru, mūrū-we-rī, ndūigana kwīnyīilia, o na gūkorwo nīwoō maandū macio mothe. **23** Handū ha ūguo-rī, wee nīwīnēnehētie makīria, ūgakararia Mwathani-wa-Igūrū. Wetīre ikombe iria ciarutītwo hekarū-inī yake, ūkīreherwo, nawe na andū aku arīa marī igweta, na atumia aku na thuriya ciaku, mūkīnyua ndibe nacio. Na inyūī mūkīgooca ngai cia betha na cia thahabu, na cia gīcango, na cia kīgera, na cia mītī, o na cia mahiga, iria itoonaga, kana ikaigua, kana igakūūrana ūndū. No rīrī, wee ndūigana gūtīia Ngai ūria ūgwete muoyo waku guoko-inī gwake, na akamenya mīthīre yaku yothe. **24** Nī ūndū ūcio agītūma guoko kūu gūke kwandīke maandiko macio. **25** “Maandiko macio mandīkītwo maroiga ūū: MENE, MENE, TEKEL, UPHARSIN **26** “Naguo ūtaūrī wa ciugo icī nīguo ūyū: **27** TEKEL nī ta kuuga: Wee nīūthīmītwo na ratīrī, ūkoneka nīūtīgairīe. **28** PERES nī ta kuuga: Ūthamaki waku nī mūgāyanīe, ūkaheanwo kūrī Amedi na Aperisia.” **29** Hīndī īyo Belishazaru agīatha andū ake, nao makīhumba Danieli nguho ya rangi wa ndathi, na agīkīrwo kīrengēerī gīa thahabu ngingo, naguo ūhoro wake ūkīmenyīthānio atī nīwe mwathani wa gatātū ūthamaki-inī ūcio. **30** Ūtukū o ro ūcio, Belishazaru mūthamaki wa Babuloni akīūrāgwo, **31** nake Dario ūria

Mūmedia akīoya ūthamaki ūcio, arī na ūkūrū ta wa mīaka mīrongo itandatū na īrī.

6 Na rīrī, Dario nīonire athuure anene 120 nīguo matuīke a gwithanaga ūthamaki-inī wake wothe. **2** Ningī agīcooka akīga atongoria atatū matuīke anene a acio angī, na ūmwe wa acio atatū aarī Danieli. Anene acio atatū maigīrwo nīgeetha marehagīrwo ūhorō nī anene acio angī a būrūrī, nīgeetha indo cia mūthamaki itikoore. **3** Nake Danieli akīoneka arī wa mwanya harī atongoria acio angī othe o na anene nī ūndū wa ūrīa aarī kīyo mūrūtīre-inī wake wa wīra, na nī ūndū ūcio mūthamaki agītanya kūmūtua mwathi wa ūthamaki ūcio wake wothe. **4** Nī ūndū ūcio atongoria na anene acio angī magīcaria ūndū mangīcuukīra Danieli wīra-inī wake wa gwithana, no makiaga ihītia. Nīmagire ūndū mangīmūcuukīra, tondu aarī mwihokeku, akaaga ūcuuke kana ihītia mīthīire-inī yake. **5** Marīgīrīro-inī andū acio makīrāna atīrī, “Gūtīrī hīndī tūkoona ūndū tūngīcuukīra Danieli, tīga ūkorīrwo nī ūndū ūkonī watho wa Ngai wake.” **6** Nī ūndū ūcio atongoria na anene a būrūrī magīthī harī gīkundi kūrī mūthamaki, makīmīwira atīrī: “Wee Mūthamaki Dario, ūrotūūra ngīnya tene! **7** Ithū tūrī atongoria a ūthamaki ūyū, na anyabara, na anene a būrūrī, na andū arīa mataaraga mūthamaki o na abarūthi othe, nītūciirīte tūkoona arī wega we mūthamaki ūrute watho naguo ūhīnyīrīro atī mūdū o wothe ūrīa ūngīhooya ngai o na rīrīkū kana mūdū o na rīrīkū, tīga akūhooire wee mūthamaki, ihīnda rīa matukū mīrongo itatū rītanathīra, no ngīnya aikio irīma-inī rīa mīrūūthi. **8** Na rīrī, wee mūthamaki, athana watho ūcio ūgīe ho na wandīkwo, nawe ūwīkīre mūhūūrī nīgeetha ndūkagarūrwo, kūringana na mawatho ma Amedi na ma Aperisia marīa matagarūragwo.” **9** Nī ūndū ūcio Mūthamaki Dario akīandīka watho ūcio na agīkīra mūhūūrī. **10** Rīrīa Danieli aamenyire atī watho ūcio nī wandīkitwo-rī, akīnūka gwake, akīhaica kanyūmba gake ka igūrū harī ndīrica na mawatho ma mūthenya, nīatuuragīa ndu maita matatū akahooya Ngai, akīmūcookagīria ngaatho o ta ūrīa aamenyerete gwīka hau kabere. **11** Nao andū acio magīthī harī amwe, magīkora Danieli akīhooya agīthaitha Ngai amūteithie. **12** Nī ūndū ūcio magīthī harī mūthamaki na makīaria nake igūrū rīa uuge ūcio wa mūthamaki: Makīmūūrīa atīrī, “Gīthi ndwandīkīthīrie watho atī handū ha matukū mīrongo itatū, mūdū ūngīhooya ngai o na rīrīkū kana ahoōe mūdū o na rīrīkū tīga o we mūthamaki, no ngīnya aikio irīma-inī rīa mīrūūthi?” Mūthamaki agīcooka atīrī, “Watho ūcio ūrī o ho, kūringana na mawatho ma Amedi na Aperisia, marīa matagarūragwo.” **13** Nao magīcookerīa mūthamaki atīrī, “Danieli, ūmwe wa andū arīa maathītū kuuma Juda, ndagwathīkagīra wee mūthamaki, kana agaathīkīra watho ūrīa wee mwene wandīkīthīe. O na rīu no ahooyaga Ngai wake maita matatū o mūthenya.” **14** Rīrīa mūthamaki aagūire ūhorō ūcio, akīgua kīeha mūno; agītua itua rīa kūhonokīa Danieli, na mūthenya ūcio wothe aatīndīre akīgerīa ūrīa angīhonokīa Danieli o

ngīnya rīua rīgīthūa. **15** Hīndī iyo andū acio makīūngana rīngī magīthī harī mūthamaki na makīmīwira atīrī, “Rīrīkana, wee mūthamaki, atī kūringana na watho wa Amedi na Aperisia, watho ūrīa mūrute kana mwandīke nī mūthamaki ndūngīgarūrwo.” **16** Nī ūndū ūcio mūthamaki agīathana, nao makīrehe Danieli na makīmūkīa irīma-inī rīa mīrūūthi. Mūthamaki akīra Danieli atīrī, “Ngai waku ūrīa ūtungatagīra hīndī ciothe-rī, arogūteithūra!” **17** Ihīga rīkīreehwo, rīkīgwo mūrōmo-inī wa irīma rīu, nake mūthamaki agīkīra mūhūūrī na gīcūhī gīake mwene na icūhī cia andū ake arīa marī igweta, nīgeetha gūtīkagīe ūndū ūngīgarūrwo ūkonī Danieli. **18** Nake Mūthamaki agīcooka nyūmba yake ya ūthamaki, nake akīraara ehīngīte kūrīa irio na atarī na maūdū ma gwīkenīa. Na ūtukū ūcio wothe ndaigana kuona toro. **19** Na kwarooka gūkīarī, mūthamaki agīkīra tene, agīthī ahīhūite erekeire irīma-inī rīa mīrūūthi. **20** Na aakūhīrīra irīma rīu, agītā Danieli na mūgambo ūrī na ruo rūnene, akīmūūrīa atīrī, “Danieli, wee ndungata ya Ngai ūrīa ūrī muoyo, Ngai waku ūrīa ūtungatagīra hīndī ciothe nīakūhonokīe kuuma kūrī mīrūūthi?” **21** Nake Danieli agīcookerīa mūthamaki atīrī, “Wee mūthamaki, ūrotūūra ngīnya tene! **22** Ngai wakwa nīarandūmīre mūrīka waka, nake arahīngā mīrūūthi tūna. Ndīrī ūndū mūrūu nīngīkīte, tondu nīnyonetwo itarī na mahītia nīngīkīte maito-inī make. Ningī o na wee mūthamaki ndīrī ndaakūhīrīra.” **23** Nake mūthamaki agīkena mūno na agīathana Danieli arutwo irīma rīu rīa mīrūūthi. Nake Danieli aarutwo irīma-inī rīu rīa mīrūūthi, ndaarī na handū aagurarītio, tondu we nīehokete Ngai wake. **24** Nake Mūthamaki agīathana, akiuga atī andū arīa maathītangīte Danieli manyīitwo, macooke marehwo na maikio irīma-inī rīu rīa mīrūūthi, hamwe na atumia ao, na cīana cīao. Na rīrī, o na matanakīnya irīma gītīna-rī, mīrūūthi iyo ikīmākīria hīnya, na ikīhehenja mahīndī mao mothe. **25** Mūthamaki Dario agīcooka akīandīkīra andū othe, na ndūrīrī, na andū a mīario yothe būrūrī-inī guothe marīa, akīmeera atīrī: “Mūrōgacīra mūno makīrīal **26** “Nīndahītūkīa watho, atī kūrīa guothe ūthamaki ūyū wakwa wakīnya-rī, andū no ngīnya metīgagīre na matīīage Ngai wa Danieli. **27** Nīwe ūteithūranaga na akahonokīa; **28** Nī ūndū ūcio Danieli akīgacīra hīndī ya wathani wa Dario, o na wathani-inī wa Kurusu ūrīa Mūperisia.

7 Na rīrī, mwaka-inī wa mbere wa Belishazaru mūthamaki wa būrūrī wa Babuloni, Danieli nīarootīre kīroto, na akīona cīoneki mecīrīa-inī make akomete ūrīrī-inī wake. Nake akīandīka ūhorō wa kīroto kīu. **2** Danieli akiuga atīrī: “Nī Danieli-rī, ūtukū nīndonire kīoneki, na hau mbere yakwa ngīona huho inya cia igūrū ikīhuratanīra mīgure wa irīa rīrīa inene. **3** Naho hau hakīmīra nyamū inya cīarī nene kuuma irīa-inī rīu, na gūtīrī yahanaga rīa ingī. **4** “Nyamū ya mbere yahaanaga ta mūrūūthi, na yarī na mathagu ta ma ndīyū. Ngīkara ndorete ngīnya rīrīa njoya cīayo cīamunīrwo, nayo igīcooka ikīoywo na igūrū ikīrīgāmio na magūrū mayo meerī ta mūdū, na ikīeho ngoro ta ya mūdū. **5** “Na hau mbere yakwa nī haarī na nyamū ingī ya keerī, nayo

yahaanaga ta nduba. Nayo nyamū ūyo nīyambararītie mwena ūmwe wayo, na ikarūma mbaru ithatū na kanua gatagati ka magego mayo. Nayo ikūrūro atīrī, 'Ūkīra ūrīe nyama nginya ūganiel!' 6 "Thuutha ūcio ngīrora na ngīona hau mbere yakwa nyamū ingī, nayo yahaanaga ta ngārī. Mūgongo-inī wayo yarī na mathagu mana maahaanaga ta ma nyoni. Nyamū ūyo yarī na mītwe īna, na nīyahetwo ūhoti wa gwathana. 7 "Thuutha ūcio nīī Danieli-rī, ūtūkū nīndonire kīoneki, na hau mbere yakwa ngīona nyamū ya kana, nayo yarī ya kūmakania na ya gūtua mūdū nda, na nī yarī na hinya mūno. Nyamū ūyo yarī na magego manene ma kīgera; na yahehenjaga na īgatambuura kīrīa yooraga, na kīrīa gīatigara ikarangīrīria na magūrū. Yarī na ngūūrani na nyamū ūcio ingī cionekete mbere yayo, na yarī na hīa ikūmi. 8 "Rīrīa ndeciiragia ūhorō wa hīa ūcio-rī, ngīona hau mbere yakwa harī na rūhīa rūngī, na rwarī rūnini, rūkīmera gatagati ka ūcio ingī; nacio hīa ithatū cia iria ciarī cia mbere ikīmunyūka biū, ikīrweherera. Naruo rūhīa rūu rwarī na maitho ta ma mūdū na kanua kaaragia ndeto cia mwītīo. 9 "O ndorete ngīona, "itī cia ūnene ikīgwo handū ha cio, nake Ūrīa-Ūtūire-ho-kuuma-o-Tene agīkarīra gītī gīake. Nacio nguo ciake ciērūhīte ta ira; na njuūrī cia mūtwe wace ikerūha ta guerya wa ng'ōndu. Gītī gīake kīa ūnene kīarīrīmūkaga nīnīmī cia mwaki, namo magūrū makīo maarī ma mwaki ūgwakana. 10 Rūūī rwa mwaki nī rwatereraga ruumīte hau mbere yake. Nake agatungatīrwo nī ndungata ngārī maita ngiri; na andū ngārī ikūmi maita ngārī ikūmi makarūgama mbere yake. Igooti rīgīkara thī rīciirithanie, namo mabuku makīhingūrwo. 11 "Ningī ngīthī na mbere gūcūthīrīria nī ūndū wa ciugo cia mwīgaahto iria rūhīa rūu rwaragia. Ngīkara ndorete nginya nyamū ūyo ikīūrāgwo, na mwrī wayo ūkīanagwo na ūgīko thīnī wa mwaki ūcio wakanaga. 12 (Nyamū ūcio ingī nīciatuunyītwo ūhoti wacio wa gwathana, no nīcīetīkīrītīo ciikarange muoyo kwa ihinda.) 13 "Ningī-rī, ūtūkū nīndonire kīoneki, ngīona hau mbere yakwa harī na mūdū wahaanaga ta mūrū wa mūdū, agīūka arī īgūrū rīa matu. Nake agīkūhīrīria Ūcio-Ūtūire-ho-kuuma-o-Tene na agītwarwo harīa aarī. 14 Nake akīheo wathani, na rīiri, na hinya wa gwathana; nacio iruka ciothe, na ndūrīrī, na andū a mīario yothe makīmūhooya. Wathani wake nī wathani wa gūtūūra tene na tene, na ndūgaathira, naguo ūthamaki wake ndūrī hīndī ūkaanagwo. 15 "Nīī Danieli nīndatāngīkire roho-inī, nacio cioneki iria ciahītūkīre mecīria-inī makwa īgīthīnīa mūno. 16 Ngīkūhīrīria ūmwe wa acio maarūngī hau, ngīmūūrīa andaarīrie ma ya ūhorō ūcio wothē. "Nī ūndū ūcio akīndaūrīra maūdū macio mothe, akīnjīra atīrī: 17 'Nyamū ūcio inya nene nī mothamaki mana marīa makaarahūka gūkū thī. 18 No rīrī, andū arīa atheru a Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno nīo makaamūkīra ūthamaki na matūūre naguo nginya tene, īī, ti-itherū, matūūre naguo nginya tene na tene.' 19 "Ningī ngīndi kīmenya gītūmi kīa nyamū ūyo ya kana īrīa yarī na ngūūrani na ūcio ingī na yarī ya kūmakania mūno, īrī na magego mayo ma kīgera na ndwara cia gīcāngo, nyamū ūyo yahehenjaga na īgatambuuranga kīrīa yooraga, na ikarangīrīria na

magūrū kīrīa gīatigara. 20 O na ningī ngīndi kīmenya ūhorō wa hīa ūcio ikūmi ciarī mūtwe wayo na wa rūhīa rūu rūngī rwacookire kūmera, o na wa hīa ūcio ithatū ciamunyūkire rūu rūngī rwamera, menye ūhorō wa rūhīa rūu ruonagwo ta rwarī rūnene gūkīra ūcio ingī, na rwarī na maitho na kanua kaaragia ndeto cia mwīgaahto. 21 O njūthīrīrie-rī, rūhīa rūu rūgītharīkīra andū arīa atheru, rūkīrūa nao na rūkīmahoote, 22 o nginya rīrīa Ūcio-Ūtūire-ho-kuuma-o-Tene ookire na agītūra andū acio atheru a Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno ciira wa kīhoote, narīo ihinda rīgīkinya makīgwatīra ūthamaki. 23 "Ningī akīndaarīria akīnjīguithīa atīrī: 'Nyamū ūyo ya kana nī ūthamaki wa kana ūrīa ūkaagia gūkū thī. Ūgaakorwo ūrī na ngūūrani na mothamaki marīa mangī mothe, na nīukaniina thī yothe, ūmīrangīrīrie na ūmīhehenje. 24 Nacio hīa ūcio ikūmi nī ahamaki ikūmi arīa makoima thīnī wa ūthamaki ūcio. Na thuutha wao mūthamaki ūngī nīakarahūka, ūrī na ngūūrani na arīa angī maarī mbere yake; na nīagatooria ahamaki acio atatū. 25 Nīakaaria ndeto cia gūcāmbia Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno, na ahinyīrīrie andū ake arīa atheru, o na agerie kūgarīra mahinda na mawatho marīa matue. Nao andū arīa atheru nīmakaneanwo moko-inī make kwa ihinda rīmwe, na mahinda meerī, na nuthu ya ihinda. 26 "'No igooti nīrīgāikara thī rīciirithanie, na thuutha wa ūguo acooke atunywo wathani wake, na wanangwo biū nginya tene. 27 Ningī wathani, na ūhoti, na ūnene wa mothamaki marīa marī gūkū thī guothe cinengerwo andū arīa atheru, andū a Ūrīa-ūrī-Igūrū-Mūno. ūthamaki wake nī ūthamaki wa gūtūūra nginya tene na tene, nao aathani othe nīmakamūhooyaga na mamwathīkagīre.' 28 "Ūhorō ūcio īgīthīrīra hau. Nīī Danieli-rī, nīndatāngīkire mūno mecīria-inī makwa, na ngītukīa gīthīithi, no ngīkara ngīcūūranagia ūhorō ūcio ngoro-inī yakwa."

8 Na rīrī, mwaka-inī wa gatātū wa wathani wa Mūthamaki Belishazaru-rī, nīī Danieli nīndonire kīoneki kīngī, thuutha wa kīrīa ndoonete mbere. 2 Kīoneki-inī kīu gīakwa ndeyonire ndī itūūra-inī īgītīre rīa Shushani būrūrī-inī wa Elamu; kīoneki-inī kīu ndeyonire ndī hūgūrūrū-inī cia Rūūī rwa Ulai. 3 Na rīrī, ngīcūthīrīria, na hau mbere yakwa ngīona ndūrūme īrūngī hūgūrūrū-inī cia rūūī, na yarī na hīa īgīrī, nacio ciarī ndaaya. Rūhīa rūmwe rwarī rūrīhū gūkīra rūrīa rūngī, o na gūtūka nīruo rwamerete thuutha. 4 Ngīcōoka ngīona ndūrūme ūyo yaguthūka īrorete mwena wa ithūūro na wa gathīgathini na wa gūthini, no gūtīrī nyamū o na īmwe īngīahotire kūmītiiria, na gūtīrī īngīahotire kwihonokia kuuma harī hinya wayo. Yekaga o ta ūrīa īngīendire gwīka, nayo ikīgīa na hinya mūno. 5 Na rīrīa ndacūūranagia ūhorō ūcio, o rīmwe hagīūka thenge yumite mwena wa ithūūro, itūikaniirīe thī yothe itekūhutia thī, nayo thenge ūyo yarī na rūhīa rūmwe rūnene thīithi-inī. 6 Īgīūka yerekeire harī ndūrūme īrīa yarī na hīa īgīrī, ūyo ndoonete īrūngī hūgūrūrū-inī cia rūūī, ikīmīguthūkīra īrī na mang'ūrī manene. 7 Ngīona yatharīkīra ndūrūme ūyo īrakarīte mūno, ikīringa ndūrūme ūyo na ikīunanga hīa ciayo cīerī. Nayo ndūrūme ūyo ndīarī na hinya wa kūmītiiria,

nĩ ùndũ ùcio thenge ÿyo ikĩmĩgũtha, ikĩmĩgũthia thĩ na ikĩmirangĩrĩria, na gũtirĩ mũndũ ùngĩahotire kũhonokia ndũrũme ÿyo kuuma harĩ hinya wa thenge ÿyo. **8** Thenge ÿyo ikĩgia na hinya mũno, no rĩria hinya wayo waingĩhire mũno-rĩ, rũhĩa rũu rwayo rũnene rũkiunika, na itherya rĩaruo hakĩmera hĩa ingĩ inya nene, irorete miēna ĩna rĩria huho iria cia igũrũ ihurutanaga. **9** Na rĩrĩ, rũmwe rwacio rũkĩmererewo nĩ rũhĩa rũngĩ, rũria rwambĩrĩirie rũrĩ rũnini, no rũgĩkũra rũkĩgia na hinya rwerekeire mwena wa gũthini, na wa irathĩro, na wa Bũrũri ũrĩa Mũthaka. **10** Rũkĩraihia nginya rũgĩkinyĩra mbũtũ cia igũrũ, na rũkĩrutũrũra mbũtũ imwe rũgĩcigũthia thĩ na rũgĩcirangĩrĩria. **11** Rũgĩtũũgĩria rũnenehe rũiganane na Mũtongoria wa mbũtũ icio cia igũrũ; rũkĩeheria magongona marĩa maacinagwo o mũthenya kuuma harĩ we, nakĩo gĩkaro giake kĩrĩa kĩamũre gĩking'auranio. **12** Nĩ ùndũ wa ũremi, mbũtũ cia andũ arĩa atheru na magongona ma o mũthenya makĩneanwo harĩ ruo. Rũkĩgaacĩra maũndũ-inĩ mothe marĩa rwekire, naguo ũhoro wa ma ũgĩteanĩrio. **13** Ningĩ ngĩcooka ngĩigua ũmwe wa andũ arĩa atheru akĩaria, nake ũngĩ mũtheru akĩmũuria atĩrĩ, "Kĩoneki gĩkĩ-rĩ, gĩgũikara ihinda rĩigana atĩa gĩgĩkahingio: kĩoneki kĩu gĩkonĩ magongona ma o mũthenya, na ũremi ũcio wa kũrehe ihooru, na kũneanwo gwa gĩkaro kĩrĩa gĩtheru, na kũrangĩrĩrio thĩ kwa mbũtũ?" **14** Nake akĩnjookeria atĩrĩ: "Ūhoro ũcio ũgũikara matukũ 2,300; na thuutha ũcio gĩkaro kĩu gĩtheru nĩgĩkaamũrwo rĩngĩ." **15** Rĩria nĩ Danieli nderoragĩra kĩoneki kĩu o ngĩgeragia kũmenya gĩtũmi gĩakio-rĩ, hau mbere yakwa hakĩrũgama ũmwe wahaanaga ta mũndũ. **16** Na ngĩigua mũgambo wa mũndũ ũgĩtana kuuma Rũũrĩ rwa Ulai, ũkiuga atĩrĩ, "Wee Gaburieli, ta taũrĩa mũndũ ũyũ gĩtũmi gĩa kĩoneki kĩu onete." **17** Na rĩria aakũhĩrĩrie harĩa ndarũgamĩte, ngĩtũka nda, ngĩgwa ngĩturumithia ũthũthĩ thĩ. Nake akĩnjĩra atĩrĩ: "Mũrũ wa mũndũ, nĩ wega ũmenye atĩ kĩoneki kĩu gĩkonĩ mahinda ma ithĩrĩro." **18** Hĩndĩ ÿyo aanjaragĩria-rĩ, ndaarĩ toro mũnene, ngakoma ndurumithĩtie ũthũthĩ thĩ. Nake akĩlũthia na akĩnjũkĩria, akĩndũgama na igũrũ. **19** Akĩnjĩra atĩrĩ, "Nĩngũkwĩra ũrĩa gũkaahaana thuutha-inĩ hĩndĩ ya mang'ũrĩ, tondũ rĩrĩ, kĩoneki gĩkĩ gĩkonĩ mahinda marĩa maathĩrĩrio ma ithĩrĩro. **20** Ndũrũme ÿyo wonire rĩ na hĩa igĩrĩ, hĩa icio irũgamĩrĩire athamaki a Media na Perisia. **21** Nayo thenge ÿyo rĩ na maguoya maingĩ mwĩrĩ nĩo mũthamaki wa Ūyunani, na rũhĩa rũu rũnene rũrĩ thĩthĩ nĩruo mũthamaki wakuo wa mbere. **22** Hĩa icio inya ciamerire itherya rĩa rũhĩa rũu ruoinĩkire irũgamĩrĩire mothamaki mana marĩa makoima thĩnĩ wa bũrũri wake, no matigaakorwo marĩ na ũhoti ta wake. **23** "Nĩngĩ mahinda ma kũrĩgĩrĩria ma ũthamaki wao, rĩria andũ aremi magaaakorwo maaganĩte biũ, nĩgũkarahũka mũthamaki ũngĩ ũtarĩ tha, mũndũ mwara na mũũgĩ na maũndũ ma ungumania. **24** Nĩakagĩa na hinya mũno, no tĩ ùndũ wa ũhoti wake mwene. Nĩakarehĩthia mwanangĩro wa kũmakania, ningĩ niakagaacĩra ũndũ-inĩ wothe ageeka. Nĩakaniina andũ arĩa marĩ hinya na andũ arĩa a Ngai. **25** Nĩagatũma maũndũ ma maheeni magaacĩre, na nĩakeyona arĩ mũnene gũkĩra andũ arĩa angĩ. Rĩria makaigua ta kũrĩ thayũ nĩguo nake

akooragĩthia andũ aingĩ, o na okĩrĩre Mũnene wa anene. No rĩrĩ, niakanangwo, no tĩ hinya wa mũndũ ũkaamwananga. **26** "Kĩoneki kĩu wonĩrio kĩa mahwaĩ-inĩ na ma rũciĩnĩ-rĩ, nĩ kĩa ma, no rĩrĩ, hingĩrĩria ũhoro wa kĩoneki kĩu tondũ gĩkonĩ mahinda marĩ kũraya gĩgĩkahingio." **27** Nĩ ùndũ ũcio, nĩ Danieli ngũthĩrwo nĩ hinya, na ngũikara ndĩ mũrũaru mũthenya mũingĩ. Ngĩcooka ngũikũra, na ngũthĩĩ na mbere kũruta wĩra wa mũthamaki. Nĩndainĩrĩio nĩ kĩoneki kĩu, tondũ ndiahotire gũtaũkĩrwo nĩ ũhoro wakĩo.

9 Na rĩrĩ, mwaka-inĩ wa mbere wa Dario mũrũ wa Ahasuerusu (wa rũciaro rwa Amedi), ũrĩa watũtwo mũthamaki wa bũrũri wa Babuloni, **2** mwaka-inĩ wa mbere wa wathani wake-rĩ, nĩ Danieli nĩndataũkĩrwo kuuma maandiko-inĩ matheru nĩ kiugo kĩrĩa Jehova eerite mũnabĩ Jeremia atĩ Jerusalemu nĩgũgakira ihooru miaka mirongo mũgwanja. **3** Nĩ ùndũ ũcio ngĩhũgũrĩa Jehova Ngai, ngĩmũhooya, ngĩmũthaitaga ndĩhingĩte kũria irio, na ndĩhumbĩte nguo ya ikũnia, na ngehũrĩria mũhu mũtwe. **4** Ngĩhooya Jehova Ngai wakwa, na ngĩumbũra mehia, ngĩmwĩra atĩrĩ: "Wee Mwathani Ngai mũnene na wa gwĩtigĩrwo, o Wee ũhingagia kĩrikanĩro giake kĩa wendo kũrĩ andũ othe arĩa mamwendete na magaaithĩkĩra maathani make, **5** nĩtũwĩthĩtie na tũgeka ũuru. Nĩtũkoretwo tũrĩ aaganu na tũkarema, tũkahutatĩra maathani maku na mawatho maku. **6** Na tũkarega kũigua anabĩ acio ndungata ciaku, arĩa maaragia makĩgwetaga rĩtwa rĩaku makĩarĩria athamaki aitũ, na anene aitũ, o na maithe maitũ, o na andũ othe a bũrũri witũ. **7** "Wee Mwathani-rĩ, ũrĩ mũthingu, no ithuĩ-rĩ, ũmũthĩ ũyũ tũyũirwo nĩ thoni, ithuĩ andũ a Juda, na andũ a Jerusalemu, na andũ othe a Isiraeli, arĩa marĩ gũkuhĩ na arĩa marĩ kũraya, mabũrũri-inĩ mothe kũria ũtũhurunjĩre nĩ ùndũ wa kwaga kwĩhokeka harĩwe. **8** Atĩrĩrĩ Wee Jehova, ithuĩ na athamaki aitũ, na anene aitũ na maithe maitũ tũyũirũtuo nĩ thoni nĩ ùndũ wa mehia marĩa tũkwĩhĩrie. **9** Jehova Ngai witũ nĩ wa tha na niarekanagĩra, o na gũkorwo ithuĩ nĩtũmũremeire; **10** tũtiathĩkĩire Jehova Ngai witũ kana tũkarũmia mawatho make marĩa aatũtheire na tũnua twa anabĩ, ndungata ciake. **11** Bũrũri wothe wa Isiraeli nĩwagararĩte watho waku na ũgakũhutafira, na ũkarega gũgwathĩkĩra. "Nĩ ùndũ ũcio nĩtũkinyĩrũrwo nĩ irumi na tũgacookerewo nĩ mwĩhĩtwa ũrĩa wandĩkĩtuo watho-inĩ wa Musa, ndungata ya Ngai, tondũ nĩtũkwĩhĩrie. **12** Na rĩu nĩhũhingĩtie ciugo iria warire cia gũtũkĩrĩa ithuĩ na anene aitũ na ùndũ wa gũtũrethĩria mwanangĩko mũnene. Gũkũ thĩ guothe gũtirĩ gwekwo ùndũ mũnene ta ũrĩa wĩkĩtuo Jerusalemu. **13** O ta ũrĩa kwandĩkĩtuo watho-inĩ wa Musa-rĩ, mwanangĩko ũyũ wothe nĩtũkinyĩrĩre. No rĩrĩ, tũtirĩ tũramaatha gwĩtĩkĩrĩka nĩ Jehova Ngai witũ, nĩguo tũtigane na mehia maitũ na tũcũũranie ũhoro waku wa ma. **14** Jehova ndaatĩthirie gũtũrehere mwanangĩko ũcio, nĩgũkorwo Jehova Ngai witũ nĩ mũthingu maũndũ-inĩ mothe marĩa ekaga; no, ithuĩ tũtiigana kũmwaithĩkĩra. **15** "Na rĩrĩ, Wee Mwathani Ngai witũ, o Wee warutire andũ aku bũrũri wa Misĩri na guoko kwa hinya, na ũkĩgũrĩa igweta rĩria rĩtũũraga

ho nginya ūmūthī, ithuī Nītwihītie, na tūgeka ūuru. **16** Atīrīrī Wee Mwathani, kūringana na ciiko ciaku cia ūthingu, ehereria Jerusalemu, itūūra rīu rīaku inene, na kīrīma giaku gītheru marakara na mang'ūrī maku. Mehia maitū na mawaganu ma maithe maitū nīmo matūmīte Jerusalemu hamwe na andū aku matuīke kīndū gīa gūconorithio harī andū arīa othe matūthiūrūrūkiirīe. **17** “Na rīrī, Ngai witū, itīkīra kūigua mahooya na mathaithana ma ndungata īno yaku. Nī ūndū wa rīitwa rīaku Wee Mwathani, iguīra handū haku hatheru tha, o hau hakirīte ihooru. **18** Atīrīrī, Wee Ngai thīkīrīria, na ūtūigūe, ūhingūre maitho maku wone ihooru rīa itūūra inene rīria rīitanītio na Rīitwa rīaku. Tūtīragūthaiha nī ūndū tūrī athingu, no nī ūndū wa tha ciaku nyingī. **19** Wee Mwathani, tūthīkīrīrie! Wee Mwathani tūrekerē! Wee Mwathani, tūigūe na ūtūiteithīe! Nī ūndū waku, Wee Ngai wakwa, ndūkagonderere nī ūndū wa itūūra rīaku inene na andū aku metanītio na Rīitwa rīaku.” **20** Na rīrī, rīria nī ndaaragia ngihooyaga na ngiumbūruga mehia makwa na ma andū akwa a Isiraēli, na ngīthaiha Jehova Ngai wakwa nī ūndū wa kīrīma gīake gītheru, **21** o ndī o mahooya-inī-rī, Gaburīeli, mūdū ūria ndonire kīoneki-inī kīa mbere, agūka harī nī ombūkīte na ihēnya ihinda rīria igongona rīa hwaī-inī rīttagwo. **22** Nake akīndaarīria atīrī, “Atīrīrī Daniēli, rīu ndoka ngūhe ūmenyo na ūtaūku. **23** O rīria wambīrīrie kūhooya-rī, nogoū icookīo rīheanīrwo, na nī ndatūmwo nūjke ngwīre, tondū ūrī mūdū mwende mūno. Nī ūndū ūcio, cūrania ūhoro wa ndūmīrīri īno ngūkwīra, na ūtaūkirwo nī kīoneki kīu: **24** “Atīrīrī, ihinda rīa ciunia mīrongo mūgwanja nīrīo rītūūrīrwo andū aku, na rīgatūirwo itūūra rīaku itheru, nīgeetha hagīe na ihinda rīa kūniina ūmaramari, na rīa gūtīgana na mehia, na rīa kūhoorheria waganu, nīguo ūhoro wa ūthingu ūria ūtharīaga ūgīe, nakīo kīoneki na ūrathi cīkirīwo mūhūūri, nake ūria mūtheru mūno aitīrīrio maguta. **25** “Atīrīrī, menya na ūtaūkirwo atīrī, ‘Kuuma rīria gwatūirwo atī itūūra rīa Jerusalemu rīcookererio na rīakwo rīngī, ngīya rīria mūtongoria ūria Mūtīrīrie Maguta agooka-rī, nīgūkagīa na ciunia mūgwanja na ciunia ingī mīrongo itandatū na igīrī. Itūūra rīu nīrīgaakwo rīngī, hamwe na nījira ciarīo na mūtaro, no gūgaakorwo kūrī mahinda ma thīina. **26** Thuutha wa ciunia mīrongo itandatū na igīrī, ūcio Mūtīrīrie Maguta nīakooragwo na atigwo atarī na kīndū. Nīngī andū a mūtongoria ūria ūgooka thuutha wake nīmagathūkangia itūūra rīu inene o na handū-harīa-haamūre. Ithīrīro rīgooka ta mūiyūro wa maaī: Nayo mbaara īgathīi na mbere o ngīya ithīrīro, na nīgūtūtūto atī nīgūgacooka gūkīre ihooru. **27** Nīakagīa na kīrīkanīro kīrūmu na andū aingī handū ha kīumia kīmwe. Gatagatī-inī ga kīumia kīu nīagatūma magongona na maruta matige kūrūtwo. Na handū ha mo, mwena ūmwe wa hekarū-rī, nīakarūgamia kīndū kīrī magīgi na thaahu, o ngīya ithīrīro rīria rītūitwo rīgaakīnya, nake atūūre aitagīrīrio mang'ūrī.”

10 Atīrīrī, mwaka-inī wa itatū wa Kurusu mūthamaki wa Perisia, Daniēli (na nīwe watūitwo Belitesazaru) nīagūūrīrio maūdū. Ndūmīrīri ya

ūguūrio ūcio yarī ya ma, na yakoniī ūhoro wa mbaara nene. Gūtaūkirwo kwa ndūmīrīri īyo guokīre kūrī we na nījira ya kīoneki. **2** Ihinda-inī rīu-rī, nī Daniēli ndaakoretwo ngīcakaya handū ha ciunia ithatū. **3** Nīndehingīte kūrīa irio njega; kanua gakwa gatiacamire nyama kana ndibe; ningī ndīehakaga maguta o na hanani, o ngīnya ciunia icio ithatū igīthira. **4** Mūthenya wa mīrongo īrī na īna wa mweri wa mbere, ndūgamīte hūgūrūrū-inī cia, rūūī rūrīa rūnēne rwa Tīgīrīsī, **5** ngītiira maitho, na hau mbere yakwa ngīona mūdū wehumbīte nguo cia gatani, na akehotora mūcibi wa thahabu īria therie mūno. **6** Mwīrī wake watarīi na ingī rīria rīttagwo thumarati, na ūthiūi wake wahenaga ta rūheni, maitho make maahaanaga ta imūrī cia mwaki, na moko make na magūrū maahaanaga ta gīcango gīkumuthe gīkahenia, naguo mūgambo wake watarīi ta mūgambo wa andū aingī. **7** Nī Daniēli-rī, no nī nyiki ndonire kīoneki kīu; nīgūkorwo andū arīa twarī nao matiakionire, no nīmayūrīrwo nī guoya, makūrūra magīthīi kwīhitha. **8** Nī ūndū ūcio ngītīgwo ndī o nyiki ndīroreire kīoneki kīu kīnēne. Ngīcooka ngīthīrwo nī hīnya, ngīthitia gīthiithi ta ngūka, na gūtīrī ūndū ingīahotire gwīka. **9** Ngīcooka ngīguua akīaria, na rīria ndamūthīkagīrīria, ngīnyīitwo nī toro mūnēne, ngīgwa ndurumithītie ūthiūi wakwa thī. **10** Na rīrī, ngīhutio na guoko, gūkīnjoya na igūrū, gūkīnjiga ndūrītīe ndu ndīnyīitīrīre thī na moko, ngīnainaga. **11** Nake akīnjīra atīrī, “Daniēli, wee mūtīe mūno, cūrania wega ciugo ici ngīrie gūkwarīria, na ūūkīre na igūrū, nīgūkorwo rīu nīgūtūmwo ndatūmwo kūrī we.” Na aarīka kūnjīra ūguo, ngīrūgama o ngīnainaga. **12** Agīcooka agīthīi na mbere akīnjīra atīrī, “Daniēli, tīga gwītīgīra. Kuuma mūthenya wa mbere rīria wambīrīrie gūtūria ūhoro ūyū na ūkīnyīiilia mbere ya Ngai waku-rī, ciugo ciaku nīciaigūirwo, na rīu ndoka nīgeetha ngūhe ūhoro wacio. **13** No rīrī, mūnēne wa ūthamaki wa Perisia nīangīrīrīrie mīthenya mīrongo īrī na ūmwe. Hīndī īyo nīrīo Mikaelī, ūmwe wa arāika arīa anene, okīre kūndeithia, tondū nīndahingīrīrio kīu hamwe na mūthamaki wa Perisia. **14** Rīu ndoka ngītaarīrie maūdū marīa magaaakora andū anyu matukū ma thuutha, tondū kīoneki kīu gīkonīi ihinda rīria rīgooka.” **15** Na rīria aanjīrāga ūhoro ūcio, ngīnamia ūthiū thī, ngīremwo nī kwaria. **16** Nīngī ūngī wahaanaga ta mūdū akīhūtia iromo ciakwa, ngītūmūrā kanua na ngīambīrīria kwaria. Ngīra ūcio warūngī mbere yakwa atīrī, “Mwathī wakwa, nī ndīmūhoote nī ruo rūnēne tondū wa kīoneki kīu, na ndīrī na ūndū ingīhota gwīka. **17** Nī ndungata yaku-rī, ndaakīhota atīa kwaria nawe mwathī wakwa? Nīgūkorwo nīthīrītū nī hīnya o na mīhūmū yakwa.” **18** Nīngī ngīcooka ngīguua ndaahutio rīngī nī ūcio wahaanaga ta mūdū, akīnjīkīra hīnya. **19** Akīnjīra atīrī, “Tīga gwītīgīra, wee mūdū ūyū mūtīe mūno, ūrogīa na thayū! Wīyūmīrīrie; wīkīre hīnya.” Na rīria aanjarīrie ūguo, ngīcookwo nī hīnya, na nī ngīuga atīrī, “Rīu mwathī wakwa arīa tondū nīwanjīkīra hīnya.” **20** Nake akīnjūūrīa atīrī, “Wee nīūūī kīrīa gītūmīte nūjke kūrī we? Nīngūcooka o narua ngarūe na mūnēne wa Perisia, na ndathī-rī, nake mūnēne wa ūyunani nīegūka; **21** no nīngwamba gūkwīra ūria kwandīkitwo

lbuku-inĩ-rĩa-Ma. (Ndirĩ mündũ ùndeithagia ngĩrĩa nao tĩa Mikaeli, múnene wanyu.

11 Na rĩrĩ, mwaka-inĩ wa mbere wa Dario, ūcio Mũmedia, nĩndarĩgamire nake ndĩmũteithĩrĩrie na ndĩmwĩkĩre hinya.) **2** “Na rĩu, nĩngũkwĩra ūhoru wa ma: Athamaki angĩ atatu nĩmakarahũka a kũu Perisia, na thuuha ūcio kwarahũke ūngĩ wa kana, ūrĩa ūgaatonga gũkĩra acio angĩ othe. Na rĩrĩa akaagĩ na hinya múnene nĩ ūndũ wa ūtonga ūcio wake, nĩakarahũra andũ othe mokĩrĩre ūthamaki wa Ūyunani. **3** Ningĩ nĩgũkarahũka mũthamaki ūngĩ ūrĩ na hinya makĩria, ūrĩa ūgaathanaga na hinya mũngĩ na ekage o ūrĩa angĩenda gwĩka. **4** Aarĩkia kwarahũka-rĩ, ūthamaki wake nĩũgatũkana na ūgayanĩrio miẽna ĩna kũrĩa huhu irĩa inya cia matu-inĩ ihurutanagĩra. Naguo ūthamaki wake ndũkagaywo nĩ andũ a rũciaruo rwake, kana ūgĩe na hinya ta ūrĩa aarĩ naguo, tondu ūthamaki wake nĩũgathengio uume harĩo na ūheo andũ angĩ. **5** “Mũthamaki wa mwena wa gũthini nĩakagĩ na hinya, no ūmwe wa atongoria ake a ita nĩakagĩ na hinya kũmũkĩra, acooke gwathana ūthamaki-inĩ wake na hinya múnene. **6** Na rĩrĩ, miaka yathirathira, nĩmagacooka kũguana. Mwari wa mũthamaki ūcio wa gũthini nĩagathiĩ kũrĩ mũthamaki wa gathigathini, nĩguo magĩe na kĩrĩko kĩa ūguano, no mũtumia ūcio ndagatũra arĩ na hinya, o na mũthamaki ūcio na hinya wake matigatũra. Matukũ-inĩ macio mũtumia ūcio nĩagakunyanĩrwo ooragwo hamwe na ndungata ciake cia ūthamaki, na ithe, o na mündũ ūrĩa wamũteithagĩrĩria. **7** “Na rĩrĩ, mündũ ūmwe wa rũciaruo rwake nĩakarahũka ithenya rĩake. Nake nĩagatharĩkĩra ita rĩa mũthamaki wa gathigathini, na atoonye itũra rĩake rĩrĩa rĩrĩgĩre; nĩakarũa nao na amatoorie. **8** Ningĩ nĩagataha ngai ciao cia mĩhianano, na mĩhianano yao ya kĩgera, na indo ciao cia goro cia betha na cia thahabu acikuuẽ acitware bũrũri wa Misiri. Nĩagatigana na mũthamaki ūcio wa gathigathini ihinda rĩa miaka ĩgana ūna. **9** Nake mũthamaki wa gathigathini nĩagatharĩkĩra mũthamaki ūcio wa bũrũri wa gũthini, no nĩagacooka ahũndũke nginya bũrũri-inĩ wake. **10** No arĩũ ake nĩmakehaarĩria kũrĩa mbaara, macooganĩrĩrie mbtũtũ nene ya ita hamwe ĩria ikaahaata ta kĩguũ kĩa maaĩ kĩrĩa gĩtangĩhingĩrĩrio, na makinyie mbaara ĩyo nginya itũra-inĩ rĩake rĩrĩa rĩrĩgĩre. **11** “Hĩndĩ ĩyo mũthamaki wa gũthini nĩakoimagara arĩ na marũrũ akahũũrane na mũthamaki ūcio wa gathigathini, ūrĩa ūkaarhũra ita inene, no nĩakahootwo. **12** Aarĩkia gũtaha mbtũtũ ĩyo, mũthamaki ūcio wa gũthini nĩakaiyũrwo nĩ mwĩtĩio, na ooragithie andũ ngĩri nyingĩ, no rĩrĩ, ūhootani wake ndũgatũra. **13** Nĩgĩkorwo mũthamaki wa gathigathini nĩagacookanĩrĩria mbtũtũ ĩngĩ ya ita nene gũkĩra ya mbere; na thuuha wa miaka mũngĩ nĩakoimagara erekeire kuo arĩ na mbtũtũ nene mũno na ĩri na indo ciothe cia mbaara. **14** “Mahinda-inĩ macio-rĩ, andũ aingĩ nĩmagookĩrĩra mũthamaki ūcio wa gũthini. Andũ a haaro gatagatĩ-inĩ ka andũ anyu nĩmakarema atĩ nĩgeetha kĩoneki gĩkĩ kihinge, no matikahootana. **15** Nake mũthamaki wa gathigathini nĩagooka aitithie ihumbu cia tĩrĩ, irigiicĩrie itũra inene nĩguo arĩtunyane. Mbtũtũ icio cia ita cia kuuma

gũthini itikahota kũmwĩtiria; o na thigari ciao irĩa njega mũno itigaakorwo na hinya wa gwĩtiria. **16** Nake ūcio ūkaamatharĩkĩra nĩageeka o ta ūrĩa ekwiẽndera; gũtirĩ ūkaahota kũmwĩtiria. Nĩakehaanda kũu Bũrũri-inĩ ūcio Mũthaka na akorwo arĩ na hinya wa kũwananga. **17** Nĩagatua itua kwerekeria hinya wa ūthamaki wake wotho bũrũri-inĩ ūcio, acooke athondeke kĩrĩkanĩro kĩa ūguano na mũthamaki wa gũthini. Nake nĩakamũhe mũrĩrũ wake amũhĩkie nĩguo ahote kũgũthia ūthamaki ūcio, no mĩbango ĩyo yake ndĩkahinga kana ĩmũteithie. **18** Hĩndĩ ĩyo nĩakerekeria mecĩria make mabũrũri-inĩ marĩa marĩ ndwere-inĩ cia irĩa na atahe maingĩ mamo, no rĩrĩ, múnene ūmwe wa ita rĩake nĩakaniina mwĩgaatho ūcio wake, na aũgarũre ūmũcookerere. **19** Thuutha wa ūguo, nĩagacooka erekere matũũra marĩa mairĩgĩre ma bũrũri wake mwene, no nĩakahingwo na agwe ūndũ atagacooka kuonwo rĩngĩ. **20** “Na rĩrĩ, ūrĩa ūgooka ithenya-inĩ rĩake nĩagatũma mwĩtia wa mbeeca cia igooti atuĩkanĩrie bũrũri ūcio wotho agũtia igooti, nĩguo atũũrie rĩri wa ūthamaki wake. No thuuha wa miaka mĩnini nĩakaniinwo, no ndakooragwo na marakara kana ooragĩrwo mbaara-inĩ. **21** “Na rĩrĩ, mündũ ūrĩa ūgooka ithenya rĩake agaakorwo arĩ mündũ wa kũnyararwo mündũ ūtangiho gĩtĩo kĩa mũthamaki. Nake nĩakahĩthũkĩra ūthamaki ūcio rĩria andũ akuo magecĩria atĩ nĩ kũrĩ thayũ, aũtunyane na waara. **22** Hĩndĩ ĩyo ningĩ, ita rĩrĩ na hinya mũno nĩrĩkahaatwo rĩeherio mbere yake; ita rĩu hamwe na múnene wa kĩrĩkanĩro nĩmakaniinwo biũ. **23** Thuutha wa kũgĩa na kĩrĩkanĩro kĩa ūguano nake, nĩagacooka aheenanie, na arĩ na andũ o anini nĩakarahũka agĩe na hinya. **24** Rĩrĩa mabũrũri marĩa matongu mũno magakorwo marĩ na thayũ, nĩguo akaamatharĩkĩra na eke maũndũ marĩa maithe make o na kana maithe make ma tene matekere. Nĩakagairĩ arũmĩrĩri ake ūtonga wa ndaho, o na wa kũyia. Nĩagathugunda kũng’aurania matũũra marĩa mairĩgĩre, no nĩ kwa ihinda. **25** “Nĩagacookanĩrĩria ita inene agĩe na hinya na ūcamba okĩrĩre mũthamaki wa gũthini. Mũthamaki wa gũthini nĩakarũa nake arĩ na ita inene na rĩa hinya, no ndageitĩria nĩ ūndũ wa mĩbango ĩria agaakorwo acĩrĩrĩrwo. **26** Andũ arĩa marĩanagĩra na mũthamaki nĩo makaamũkunyaĩra; ita rĩake nĩrĩgathereerio ta andũ megũtwarwo nĩ kĩguũ, na aingĩ ao mooragĩrwo mbaara-inĩ. **27** Athamaki acio eerĩ, marĩ na ngoro icĩrĩre gwĩka ūũru-rĩ, nĩmagaikara metha-inĩ ĩmwe maaranĩrie ndeto cia maheeni, no ndeto icio ciao itigakinyanĩra, amu ithĩrĩro rĩa maũndũ macio rĩgaakinya o hĩndĩ ĩria rĩtũtũ. **28** Mũthamaki wa gathigathini nĩagacooka bũrũri wake arĩ na ūtonga mũngĩ, no ngoro yake ĩgaakorwo ireganĩte na kĩrĩkanĩro kĩa gĩtheru. Nĩagookĩrĩra kĩrĩkanĩro kũu, na thuuha ūcio acooke ainũke bũrũri wake. **29** “Ihinda rĩrĩa rĩtũtũ rĩakinya, nĩagatharĩkĩra bũrũri wa gũthini riita rĩngĩ, no rĩrĩ, itharĩkĩra rĩa ihinda rĩrĩ nĩrĩgakorwo rĩrĩ na ūtiganu na rĩa ihinda rĩa mbere. **30** Andũ a kuuma Kitimu nĩmagooka na marikabu ciao mamũũkĩrĩre, nake nĩagaakua ngoro. Nake nĩakahũndũka arakarĩte mũno na okĩrĩre kĩrĩkanĩro kĩa gĩtheru. Nĩagacooka eke maũndũ ma ūtũgũ kũrĩ andũ arĩa othe magaatĩrĩka kĩrĩkanĩro kũu gĩtheru. **31** “Ita rĩake rĩrĩ na indo cia mbaara

nīrikarahūka nīguo rīthaahie handū harīa hairigīre na hinya ha hekarū, rīcooke rīeherie magongona marīa marutagwo o mūthenya nīguo matikarutagirwo ho. Thuutha ūcio macooke marūgamie kīndū kīrī thaahu ho, kīrīa kīngītūma būrūrī ūkire ihooru. **32** Nīakaheenereria na ndeto cia waara andū arīa mathukītīe kīrīkaniro kīu gītheru, no andū arīa moō Ngai wao nīmakekīra hinya na maregane nake magwatīirie. **33** “Andū arīa oogī nīmagathomithia andū aingī, o na gūtūika kwa ihinda nīmakooragewo na rūhūrī rwa njora, kana macinwo na mwaki, kana manyiitwo mīgwate na matunywo indo ciao cia bata. **34** Maagūa-rī, nīmakaheo ūiteithio mūnini, na andū aingī arīa matarī a ma nīmakegwatanīa nao. **35** Andū amwe arīa oogī nīmakaagūa, nīguo makumuthwo, na mathambio mage imeni nginya mahinda ma ithirīro, amu ihinda rīu rītūitwo no rīgaakinya. **36** “Mūthamaki ūcio ageekaga o ūrīa ekwenda. Nīagetūūgīria na eneniehe gūkīra ngai ciothe na nīakaaragia ndeto itarī ciaiguuo cia gūūkīrīra Ngai wa ngai ciothe. Nake nīakagaacīra nginya rīrīa ihinda rīa mangūrī rīgaathira, nīgūkorwo undū ūrīa ūtūitwo no nginya ūkaahinga. **37** Ningī ndakarūmbūya ūhoru wa ngai cia maithe make, kana ngai rīrīa rīiriragīrio nī andū-a-nja, kana arūmbūiye ūhoru wa ngai o na rīrīkū, no nī gwītūūgīria ageetūūgīria gūkīra ngai icio ciothe. **38** Handū ha cio, agaatīia ngai ya kūndū kūrīa kūrīgītwo na hinya; ngai itōikaine nī maithe make, niyo agaatīia na amīrutagīre thahabu na betha, hamwe na tūhiga twa goro na iheo cia thogora mūnene. **39** Nīagatharīkīra kūndū kūrīa kūrīgīre na hinya mūno ateithirīrio nī ngai ng’eni, na nīagatīithia mūno andū arīa othe makamwīnyīihīria. Acio nīo agaatua aathanī maathage andū aingī, na agayanie ithaka cia būrūrī ūcio, acīheane na thogora. **40** “Ihinda rīa ithirīro rīakinya-rī, mūthamaki ūcio wa gūthini nīakamūtharīkīra mbaara-inī, no nake mūthamaki ūcio wa gathigathini amūūkīrīre na ngaari cia ita, na andū arīa mathīiiga mahaičīte mbarathi, o na marikabu nyingī. Nīagatharīkīra mabūrūrī maingī, na atuīkanīrie kuo ta kīguū kīa maaī. **41** Ningī nīagatharīkīra Būrūrī ūrīa Mūthaka. Mabūrūrī maingī nīmakaagūa, no būrūrī wa Edomu na wa Moabi, hamwe na atongoria a Amoni nīmakahonokio kuuma guoko-inī gwake. **42** Nīagatambūrūkia guoko gwake mabūrūrī-inī maingī, o nagu būrūrī wa Misiri ndūkahonoka. **43** Nīakenyītira igītina ciothe cia thahabu na cia betha, o na ūtonga wa būrūrī wa Misiri wothe na hinya, nao andū a Libia na a Kushi mamwīnyīihīrie. **44** No rīrī, ndūmīrīria irīa ikaamūkinīria ciumīte mwena wa irathīro na wa gathigathini nīkamūmakia, nake oimagare arī na marakara maingī athīi akaanange na aniine andū aingī biū. **45** Akaamba hema cīake cia ūthamaki gatagatī ka irīa rīrīa inene kīrīma-inī kīrīa gītheru na gīthaka mūno. No rīrī, nīagakinya mūthia wake, na gūtīrī mūndū o na ūmwe ūkaamūteithia.

12 “Na rīrī, hīndī iyo Mikaeli, mūnene ūrīa ūgitagīra andū anyu, nīakarahūka. Nīgūkaagia ihinda rīa mīnyamaro mīingī itarī yoneka ingī tayo kuuma rīrīa andū mambūrīrie gūtūika ndūrīrī nginya hīndī iyo. No rīrī, hīndī iyo nīguo andū anyu makaahonokio,

mūndū o wothe ūrīa ūgaakorwo aandikītwo ibuku-inī. **2** Kīrīndī kīingī kīa arīa makomete rūkūngū-inī rwa thī nīmakarīūkio: amwe mariūkire muoyo-inī ūrīa ūtagaathira, nao arīa aingī mariūkie nīgeetha maconorithio na matūūre marī amene tene na tene. **3** Arīa oogī magaancangarara ta ūtheri wa igūrū, nao arīa macoockagia andū njīra-inī cia ūthingu magaakenga ta njata tene na tene. **4** No wee, Danieli, hinga ibuku na ūhūūre mūhūūri ciugo icio nyandike ibuku-inī rīu rīa gīkūnjo, nginya rīrīa ithirīro rīgaakinya. Amu andū aingī nīmakorūūraga kūndū na kūndū nīguo mongerere ūmenyo.” **5** Thuutha wa maīndū macio, nī Danieli ngīrora, ngīona hau mbere yakwa harūngī andū aingī eerī, ūmwe wao arūngī hūgūrūrū-inī cia mūrīmo ūyū wa rūūū nake ūcio ūngī akarūgama hūgūrūrū-inī cia mūrīmo ūrīa ūngī. **6** Ūmwe wao akīarīria mūndū ūcio wehumbite nguo cia gatani, o ūcio warūgamīte igūrū rīa maaī ma rūūū, akīmūūria atīrī, “Maūndū macio ma kūgegania megūikara ihinda rīgana atīa magīkahinga?” **7** Mūndū ūcio wehumbite nguo cia gatani, o ūcio warūgamīte igūrū rīa maaī ma rūūū, akīambararia guoko gwake kwa ūrīo o na ningī kwa ūmotho amerekeirie na igūrū, ngīcooka ngūigua ehīta na rītwa rīa ūrīa ūtūūraga tene na tene, akiuga atīrī, “Maūndū macio megūikara ihinda rīmwe, na mahinda meerī, na nuthu ya ihinda. Rīrīa hinya wa andū arīa atheru ūgaakorwo ūrī mūniine biū-rī, nīguo maūndū macio mothe mākahaingio.” **8** Nī ngūūguīra maūndū macio, no ndiigana gūtaūkīrwo nī mo. Nī undū ūcio ngīmūria atīrī, “Mwathi wakwa, kīrīkīrīro kīa maūndū macio mothe-rī, gīgaakorwo kīrī kī?” **9** Nake akīnjookeria, akīnjīra atīrī, “Wee Danieli wīthīre, tondū ciugo icio nīhingīre na ikahūrwo mūhūūri nginya ihinda rīa ithirīro. **10** Andū aingī nīmagatherio, mathirwo nī gīko merūhio, taarī gūkumuthwo makumūthitwo magathera, no arīa aaganu nīmagakīrīria kwagana, na gūtīrī o na ūmwe wao ūkaamenya gītūmi kīa maūndū macio, no arīa oogī nīmakamamenya. **11** “Kuuma ihinda rīrīa magongona ma o mūthenya makaniinwo, na ithenya rīamo harūgamio kīndū kīrīa kīrī thaahu, kīrīa kīngītūma būrūrī ūkire ihooru, gūgaakorwo kūrī mīthenya 1,290. **12** Kūrathimwo-rī, nī ūrīa ūgweterera na akinyīrie mūthia wa mīthenya 1,335. **13** “No wee-rī, wīthīre nginya hīndī rīa ithirīro rīgaakinya. Nīūkahurūka, na ningī marīgīrīrio mīthenya iyo nīūkariūka nīgeetha wamūkire igai rīaku.”

Hosea

1 Ino niyo ndumiriri ya Jehova iria yakinyirire Hosea muru wa Beeri hinda ya wathani wa Uzia, na wa Jothamu, na wa Ahazu, na wa Hezekia athamaki a Juda, na hinda ya wathani wa Jeroboamu muru wa Joashu muthamaki wa Israeli: **2** Riria Jehova aambiririre kwaria na kanua ka Hosea, Jehova aamwirire atiri, “Thii, ukahikie mutumia mumaraya na ugie na ciana cia umaraya, tondū andū a bururi nimehitie, na undū wa ūtharia mūru mūno wa gūtirika Jehova.” **3** Ni undū ūcio Hosea akihikia Gomeri mwarī wa Dibilaimu, nake akigīa nda na akimūciarira mwana wa kahii. **4** Nake Jehova akīra Hosea atiri, “Gatue Jezireeli, tondū ningūherithia nyumba ya Jehu o narua ni undū wa ūragani mūnene ooraganire kūu Jezireeli, na niine ūthamaki wa Israeli. **5** Mūthenya ūcio-rī, ningoinanga ūta wa Israeli Gītuamba-ini kia Jezireeli.” **6** Gomeri akigīa nda rīngī na agīciara mwana wa kairītu. Nake Jehova akīra Hosea atiri, “Gatue Lo-Ruhama, nigūkorwo ndigacooka kuonania wendo rīngī kūrī nyūmba ya Israeli, atī ndimarekere o na atīa. **7** No ningonania wendo kūrī nyūmba ya Juda; na ningamahonokia, na ti na undū wa ūta, kana rūhiū rwa njora kana mbaara, kana na mbarathi na ahaici acio, no ni undū wa Jehova Ngai wao.” **8** Thutha wa gūtigithia Lo-Ruhama kuongarī, Gomeri agīciara kahii kangī. **9** Nake Jehova akimwira atiri, “Gatue Lo-Ammi, ni undū inyuī mūtiri andū akwa, na niī ndiri Ngai wanyu. **10** “No riri, andū a Israeli magaatika ta mūthanga wa hūgūrūrū-ini cia iria, ūria ūtangithimika kana ūtarike. O handū haria merūrwo atiri, ‘Inyuī mūtiri andū akwa’, no ho mageetwo ‘ariū a Ngai ūria ūri muoyo’. **11** Nao andū a Juda na andū a Israeli nimagacookanirira rīngī, na nimagathuura mūdū ūmwe amatongorie, nao nimakoma bururi ūcio, nigūkorwo mūthenya wa Jezireeli nūgaatuika mūthenya mūnene.

2 “Ha ūhoro wa ariū a thoguo, meere atiri, ‘Inyuī mūrī andū akwa’, na ha ūhoro wa aarī a thoguo, ūmeere atiri, ‘Inyuī mūrī endwa akwa’. **2** “Thaithai nyina wanyu, mūthaithei, nigūkorwo we ti mūtumia wakwa, na niī ndiri mūthuuriwe. Nieherie maūdū ma ūtharia ūthiū-ini wake, na athengie ūmaraya gatagati-ini ka nyondo ciake. **3** Akorwo ti ūguo ndimūrute nguo aikare arī njaga, na ndūme aikare njaga o ta mūthenya ūria aaciariro; ngaamūtua ta werū, na ndimūgarūre atuike bururi mūng’aru, na ndimūūrage na nyoota. **4** Ndikaguira ciana ciake tha, tondū ni ciana cia ūtharia. **5** Nyina wao akoretwo akihūra ūmaraya, na aagīre nda ciao na njira cia ūura-thoni. Ni undū oigite atiri, ‘Ningūrūmirira endwa akwa, ariā maahaga irio ciakwa na maai makwa, na guoya wakwa wa ng’ondū o na gatani yakwa, maguta makwa o na kiria nyuuga.’ **6** Ni undū wa ūguo ningūhinga njira yake na mīgua, ndimūirigire thii, aage njira ya kuumira. **7** Niagateng’eria endwa ake na ndakamakinyira. Akaamacaria na ndakamona. Hinda iyo niagacooka oige atiri, ‘Ningūcoka kūrī mūthuuri wakwa wa mbere, nigūkorwo hinda iyo ndaikarite

wega gūkira riu.’ **8** Mūtumia ūcio nāgire kūmenya atī ni nī ndaamūheaga ngano, na ndibe ya mūhiano, o na maguta, na ngamūingihiria betha na thahabu, iria maahūthagira gūthondeka ngai iria ūitaguo Baali. **9** “Tondū ūcio nīngoya ngano yakwa yakura, na ndibe yakwa ya mūhiano yagirira, na ndimūtunye guoya wakwa wa ng’ondū na gatani yakwa, o iria ciarī cia kūmūhumbira njaga yake. **10** Ni undū ūcio, ningagūria maūdū make ma waganu endwa ake mamwiroreire; gūtiri mūdū ūkaamūteithura moko-ini makwa. **11** Ninganiina ikeno ciake ciothe, arī cio: ciathi ciake cia mwaka o mwaka, na Tūrūgamo twake twa mweri, na mithenya yake ya Thabatū, na ciathi ciake ciothe iria nyamūre. **12** Ningathūkangia mīthabibū yake na mikūyū yake, iria oigire ni irihi riake kuuma kūrī endwa ake; ningamitua ihinga, na nyamū cia gīthaka nūkamirira.” **13** Jehova ekuuga atiri, “Ningamūherithia ni undū wa mīthenya iria acinire Baali ūbumba; riria eegemagia na icūhi, na mathaga ma goro, na akirūmirira endwa ake, no akiriganirwo ni niī. **14** “Ni undū wa ūguo ningūmūguucirira na waara; ngūmūtongoria nginya werū-ini, na ndimwarirre na ciago cia wendo. **15** Kūu nīkuo ngaamūcookeria mīgūnda yake ya mīthabibū, na ndue Kīanda kia Akori mūrango wa mwihoko. Kūu nīkuo akaina o ta ūria ainaga matukū-ini ma ūnini wake, aine ta ūria ainire mūthenya ūria aambatire kuuma bururi wa Misiri.” **16** Jehova ekuuga atiri, “Mūthenya ūcio-rī, nūkanjita ‘Mūthuuri wakwa’; ndūkanjita rīngī ‘Mwathi wakwa’. **17** Ningeheria marūtwa ma Baali kuuma miromo-ini yake; marūtwa macio matikagwetwo rīngī. **18** Mūthenya ūcio ningathondeka kirikaniro na nyamū cia gīthaka, o na nyoni cia riera-ini, na ciūmbe iria ithiagira gūkū thī ni undū wao. Ūta, na rūhiū rwa njora, na mbaara ningaciniina bururi-ini, nigeetha othe makomage marī na thayū. **19** Ningakūria ūtuike mūtumia wakwa nginya tene; ngaakūria ūtuike wakwa ūhoro-ini wa ūthingu na wa kihooto, ngūurie ndī na wendo na tha. **20** Ningakūria ūtuike wakwa na wihokeku, nawe niūgetikira Jehova.” **21** Jehova ekuuga atiri, “Mūthenya ūcio-rī, ningacookia ūhoro; ningacookeria matu ūhoro, namo matu macookerie thī ūhoro; **22** nayo thī icookerie ngano, na ndibe ya mūhiano, na maguta ūhoro, nacio nīgacookeria Jezireeli ūhoro. **23** Ningamūhaanda bururi-ini ni undū wakwa mwene; ningonania wendo wakwa harī ūria nderite atiri, ‘Niī ndikwendete’. Ariā nderite atiri, ‘Inyuī mūtiri andū akwa’, ningameera atiri, ‘Inyuī mūrī andū akwa’; na mūdū o mūdū oige atiri, ‘Wee niwe Ngai wakwa.’”

3 Ningī Jehova akinjira atiri, “Thii, wonie mūtumia waku wendo rīngī, o na gūtuika niendetwo ni mūdū ūngī na nī mūtharia. Mwendo o ta ūria Jehova endete andū a Israeli, o na gūtuika nimagarūrukagira ngai ingī na makenda keki iria nyamūre cia thabibū nyūmū.” **2** Ni undū ūcio ngimūgura na thogora wa ceki ikūmi na ithano cia betha, na ta homeri na letheke imwe ya cairi. **3** Ngicooka ngimwira atiri, “Nīgūtūūrania na niī matukū maingī, no na nginya ūtuge ūmaraya na ndūkendane na mūdū ūngī, na niī ningūtūūrania

nawe.” **4** Nīgūkorwo andū a Isiraeli nīmegūtūūra matukū maingī matarī na mūthamaki kana mūnene, na matarī na igongona kana mahiga maamūre, na matarī na ebodi kana mūhianano. **5** Thuutha ūcio andū a Isiraeli nīmagacooka na marongorie Jehova Ngai wao na Daudī mūthamaki wao. Nīmagooka makīnainaga kūrī Jehova na kūrī irathimo ciake matukū-inī ma mūthia.

4 Iguai ūhoru wa Jehova, inyuī andū a Isiraeli, tondū Jehova nīekūmūthitanga, inyuī mūtūūruga thīnī wa būrūrī ūyū: “Nī ūndū-rī, gūtīrī na wīhokeku kana wendo, kana kūmenya Ngai thīnī wa būrūrī ūyū. **2** Kīrīa kūrī no kūrūmana, na kūheenanīa, na ūragani, na ūci, na ūtharia; maīndū macio makaingīha mūno, na ūiti wa thakame ūkarūmīrīra ūiti wa thakame. **3** Nī ūndū wa gītūmi kīu būrūrī nīuracakaya, na arīa othe matūūruga thīnī waguo makahinyara; nyamū cia gīthaka, na nyoni cia rīera-inī, na thamaki cia irīa-inī nīgūkua irakua. **4** “No rīrī, ndūkareke mūdū arehe thitango, mūdū ndagathitange ūrīa ūngī, nīgūkorwo andū anyu mahaana andū arīa mathitangaga mūthīnjīri-Ngai. **5** Mūhīngagwo mūthenya na ūtūkū, na anabīi makahīngwo hamwe na inyuī. Nī ūndū ūcio nīnganiina maitūguo. **6** Andū akwa maniinagwo nī ūndū wa kwaga ūmenyo. “Tondū nīmūregete ūmenyo, o na nī nīndīmūregete mūtūike athīnjīri-Ngai akwa; tondū nīmūtiganīrie watho wa Ngai wanyu, o na nī nīngatiganīria ciana cianyu. **7** O ūrīa athīnjīri-Ngai maingīhaga, noguo maakīragīrīria kūnjīhīria; nao magīkūūrāna rīiri wao na kīndū gīa thoni. **8** Mehūūnagīa na mehīa ma andū akwa, na magakenera waganu wao. **9** Na nīgūgatūka atīrī: O ta ūrīa andū makaahaana, no tago athīnjīri-Ngai makaahaana. Nīngamaherithia othe nī ūndū wa mīthīire yao, na ndīmarīhe kūrīngana na cīko ciao. **10** “Makaarīaga no matīkahūūna, makaahūūruga ūmaraya no matīkaingīha, tondū nīmatiganīrie Jehova nīguo meheane **11** kūrī ūmaraya, na kūnyua ndībei irīa ngūrī na ya mūhīhano, irīa cieheragīa ūmenyo **12** wa andū akwa. Mahooyaga kīrīra kuuma kūrī mūhianano mūcūhīe, naruo rūthanju rwa ūragūrī rūkamacookeria ūhoru. Roho wa ūmaraya nīmahīthīthagīa njīra; makaaga kwīhokeka kūrī Ngai wao. **13** Marutagīra igongona irīma igūrū, na magacinīra maruta ma njīno tūrīma-inī, na rungu rwa mūtī wa mūgandī, na wa mūrībīna, o na mūcecenī, tondū kūruru kīayo nī kīega. Nīkīo airītu anyu mahūūruga ūmaraya, na atumīa a arīū anyu magatharia. **14** “Ndīkaherithia airītu anyu maahūūra ūmaraya, kana herithīe atumīa a arīū anyu maatharia, tondū arūme o ene mathīiaga thīrītū na maraya, na makarutaga igongona hamwe na maraya ma mahooero-inī: nī ūndū ūcio andū matarī ūmenyo nīmakanangīka! **15** “Atīrī wee Isiraeli, o na gūtūka nūtharagīa-rī, Juda nīagītīge kwīhīa. “Ndūgathīi Giligali; o na ndūkambate Bethi-Aveni. Na ndūkehīte uuge atīrī, ‘Ti-itherū o ta ūrīa Jehova atūūruga muoyo!’ **16** Andū a Isiraeli mang’athīte o ta moori ng’athīa. Kūngīhoteka atīa Jehova amarīthīte ta tūgondū tūrī nyeki-inī nduru? **17** Efiraimu nīegwatanīte na mīhianano; tiganai nake! **18** O na rīrīa kīndū kīao gīa kūnyua gīthīrīte-rī, no mathīiaga na mbere na ūmaraya

wao; aathani ao nīmendete mūno njīra cia thoni. **19** Kīhuhūkano kīnene gīkaamahaata kīmombūkīe, na magongona mao nīmakamaconorithia.

5 “Iguai ūhoru ūyū, inyuī athīnjīri-Ngai! Tegai matū, inyuī andū a Isiraeli! Thīkīrīria, wee nyūmba ya ūthamaki! Nī inyuī mūgūtūūrwo cīra ūyū: Mūkoretwo mūrī mūtego kīu Mizīpa, na mūrī wabu ya gūtēgana yarītwo kīu Taboru. **2** Aregī a watho nīmarīkīire ūragani-inī. Nī nīngamaherithia othe. **3** Nī nīnjūū maīndū mothe ma Efiraimu; Isiraeli ndahīthītwo kuuma kūrī nīi. Wee Efiraimu, rīu nīhūhīrite ūmaraya; Isiraeli nake nīathūkīte. **4** “Cīko ciao itīngīmetīkīria gūcookerera Ngai wao. Roho wa ūmaraya ūrī ngoro-inī ciao, nao makaaga kūmenya Jehova. **5** Mwītīio wa Isiraeli nīūrūtaga ūira wa kūmookīrīra; andū a Isiraeli na Efiraimu mahīngagwo nī mehīa mao; Juda o nake akahīngwo hamwe nao. **6** Hīndī irīa magaahtīi na ndūūru ciao cia mbūrī na cia ng’ombe kūrūngoorīa Jehova-rī, matīkaumuona; we nīamehereire. **7** Nīmagīte kwīhokeka harī Jehova; nao magaciara ciana itarī na ūngai. Na rīrī, ciathī ciao cia Karūgamo ka Mweri nīikaamamerīa, o hamwe na mīgūnda yao. **8** “Huhai karumbeta kīu Gībea, na mūhuhe coro kīu Rama. Muuge mbu ya gwītana mbaara kīu Bethi-Aveni; wee Benjaminī, wīhūūge. **9** Efiraimu nīgūgakīra ihooru mūthenya ūcio wa itūiro. Gatagatī-inī ka mīhīrīga ya Isiraeli-rī, nī ngwanīrīra ūrīa kūrī. **10** Antongoria a Juda mahaana andū arīa meheragīa mahīga ma mīhaka. Nīngamaitīrīria mang’ūrī makwa, taarī kīguū kīa maaī. **11** Efiraimu nīmūhīnyīrīrie, akarangīrīrio itūiro-inī rīa cīra, nī ūndū wa kwenda kūrūmīrīra mīhianano. **12** Nī haana memenyī kūrī Efiraimu, na ngaahaana ta ūbuthu kūrī andū a Juda. **13** “Rīrīa Efiraimu oonire ndwari yake, nake Juda akīona ironda ciake-rī, hīndī īyo Efiraimu agīthīi kūrī Ashurī, na agītūmana kūrī mūthamaki ūcio mūnene nīguo amūteithīe. Nowe ndangīhota gūkūhonia, o na kana ahonie ironda ciaku. **14** Nīi ngaatūka ta mūrūūthī kūrī Efiraimu, ndūke ta mūrūūthī ūrī hīnya kūrī Juda. Ngaamatambuuranga, njooke ndīthīire; ngaamataha, na gūtīrī mūdū ūkaamahonokīa. **15** Nīngī nī nīngacooka gwakwa, ngīnya rīrīa magetīkīra mahītia mao. Nao nīmakarongoorīa ūthīū wakwa; nao mona mathīina nīmakanongoria na kīo.”

6 “Ūkai, rekei tūcookerere Jehova. Nīatūtambuurangīte, no nīegūtūhonia; nīatūthīhangītīe, no nīegūtūoaha ironda ciūtī. **2** Thuutha wa matukū meeri, nīagatwarahūra; mūthenya wa itatū nīagatūcookereria nīguo tūtūūre muoyo mbere yake. **3** Nītūmenyei Jehova, na tūkīrīrīrie kūmūmenya. Ti-itherū o ta ūrīa rīūa rīrathaga-rī, noguo o nake akooneka; agooka kūrī ithūi ta mbura ya hīndī ya heho, kana ta mbura ya gūkūrīa irio irīa yuraga thī.” **4** “Wee Efiraimu-rī, ingīgwīka atīa? Na wee Juda-rī, ngūgwīka atīa? Wendo waku ūhaana ta kībī kīa rūcīnī, ūkahaana ta ime rīa rūcīnī rīrīa rīcookaga rīgathīra. **5** Nīkīo ndaagūtīnangīrie icunjī na tūnua twa anabīi akwa, ngīkūūruga na ciugo cia kanua gwakwa; matūiro makwa magīkīhenūka ta rūheni igūrū rīaku. **6** Nīgūkorwo

nyendaga tha no ti igongona, na kúmenya Ngai gúkira maruta ma njino. 7 O ta úria Adamu aathúkirie kírikaníro giakwa, noguo maagire kwíhokeka úndú-iní úcio. 8 Gleadi ní ítúúra inene ríra andú aaganu, ríhakítwo imeni ní makinya marí na thakame. 9 O ta úria ikundi cia atunyani cílithagíra mündú, no taguo ikundi cia athínjiri-Ngai cíkaga; moraganagíra njíra-iní ya gúthíi Shekemu, makagera ngero cia thoni. 10 Níi ninyonete úndú múuru múno nyumba-iní ya Isiraeli. Kúu níkuo Efiraimu ehaníte ahúure úmaraya, nake Isiraeli níakanyitwo ní thaahu. 11 “O na kúri we, wee Juda, níwathíríro ihinda ríra magetha. “O híndi íríra ndaacookeria andú akwa maúndú ma kúmaguna,

7 o ríra ndenda kúhonia Isiraeli-rí, mehía ma Efiraimu makonano, nacio ngero cia Samaria ikaguúrio. Maaragia maúndú ma maheeni, na aici magatua nyumba, magatoonya, nacio njangiri igatunyana indo njíra-iní; 2 no ríri, matimenyaga atí níndírikanaga cíko ício ciao njúru cíothe. Mehía mao nímarigíicíríe; makoragwo mbere yakwa híndi cíothe. 3 “Makenagia múthamaki na waganu wao, magakenia anene na maheeni mao. 4 Othe ní itharia, maakanaga ta riiko ríra kúrugíra mígate, ríra múrugi wa mígate atabataragio ní gwakíríra kuuma gúkanda mútu nginya úimbe. 5 Múthenya wa gíathi kía múthamaki witú-rí, we na anene ake manyuuga ndíbe makaríto, nake akanyitana moko na aría manyúuranagio. 6 Ngoro ciao ní ta riiko ríra kúrugíra mígate; mathíiiga harí we marí na waara. Thuti ciao cíakanaga kahora útúku wothe; nakuo gwakía rúciini igaakana ta mwaki wa rúrírímí. 7 Othe mahíhíte ta riiko ríra kúrugíra mígate; moragaga aathani ao. Athamaki ao othe maníangwo, na gúthírí o na úmwe wao úngayagíra. 8 “Efiraimu níetukanítie na ndúrírí; Efiraimu ní múgate útarí múgarúre. 9 Andú a kúngí maríaga hinya wake, nowe ndamenyaga úguo. Njúrí cíake írí na mbuí, nowe ndoonaga úguo. 10 Mwítíto wa Isiraeli níuruta úira wa kúmúkiríra, no o na kúri úguo-rí, we ndacookagíríra Jehova Ngai wake, kana akamúrongooria. 11 “Efiraimu ahaana ta ndutura, íríra íheenekaga narua, ítarí úmenyo; rímwe akayagíra búríra wa Misiri na ríra ríngí agathíi Ashuri. 12 Ríra magaathí-rí, níngaikia wabu yakwa igúru ríao; níngamaharúríka ta nyoni cia ríera-iní. Ríra ngaigua nímaracookaníríra-rí, níngamanyíita. 13 Kai marí na haaro-í, tondú nímandiganíríe! Maroníinwo, tondú nímanemeire! Níi nínyendaga kúmahonokia, no-o no ígenyo manjigagíríra. 14 Matingayagíra kuuma ngoro-iní ciao, no kúgíríka magíríkaga marí marírí-iní mao. Monganaga hamwe ní úndú wa ngano, na ndíbe ya múhíhano, no níi makaahutatíra. 15 Ndaamathomíthirie na ngímekíra hinya, no-o mathugundaga kúnjika úuru. 16 Maticookagíríra Úria-úrí-Igúru-Múno; mahaana ta úta úria úhítagea wathi. Atongoria ao makoragwo na rúhíu rwa njora, ní úndú wa cíugo ciao cia rúturíko. Ní úndú wa úguo nímakanyúríro kúu búríra wa Misiri.

8 “Huhai karumbeta mwíhúge! Thú írerete igúru ríra nyumba ya Jehova ta nderi, tondú andú nímathúkítie kírikaníro gíakwa, na makarega watho wakwa. 2 Isiraeli nírangáira, akoiga atírí, “Wee Ngai

witú, níúkúmenyete!” 3 No Isiraeli níaregete úndú úria mwega; ní úndú úcio thú níkamúngatíthia. 4 Marúmagia athamaki matarí na rútha rwakwa, magathuura anene ítametíkírítie. Methondekagíra míhianano na betha na thahabu ciao, nayo ígatuíka ya kúmaniina. 5 Wee Samaria-rí, te múhianano wa ngai íyo ya njaú! Marakara makwa nímakánite harí yo. Ní nginya-rí megúúúra maretelwo nígúkara marí atheru? 6 Acio moimíte Isiraeli! Njaú íno ní múturi úmíthondekete; yo ti Ngai. Njaú íyo ya Samaria-rí, níkokinangwo icunjí. 7 “Mahaandaga rúhuho, makagetha kíhuhúkanio; ngano ndírí na magíra, ndíngiumia mútu; korwo no íciare ngano, andú a kúngí nío mangíríra. 8 Isiraeli níaregetio; ríu arí gatagatí ka ndúrírí ahaana ta kíndú gítarí bata. 9 Nígúkorwo nímbatíte, magathíi Ashuri, ta ndígiri ya gíthaka íkúúrúra írí íiki. Efiraimu níeyendetie kúri endwa ake. 10 O na gútuíka nímeyendetie gatagatí-iní ka ndúrírí, ríu níngúmacookaníríra hamwe. Mekwambíríra kúhinyara, mahínyíríro ní múthamaki úria úri hinya. 11 “O na gútuíka Efiraimu níakíte igongona nyingí cia kúrutagírwo maruta ma kíhoroherio mehía, ício ítuíkíte igongona cia kwíhagíría. 12 Ndaamandíkíire maúndú maingí watho-iní wakwa, no makímatua taarí maúndú mageni. 13 Marutaga magongona maría ndeheirwo, magacooka makarí nyama ício, no Jehova ndakenagio nímo. Na ríri, níekúríkana waganu wao, na aheríthie mehía mao. Nao nímagacooka búríra wa Misiri. 14 Isiraeli nírangíníro ní úria wamúmbire, na agaaka nyumba cia únene; Juda níairígíire matúúra maingí na thingo cia hinya. No níngarehere matúúra mao manene mwaki úria úgaacina cíikaro ciao íria cíirígítwo na hinya.”

9 Wee Isiraeli-rí, tíga gúkena; tíga gúkungúúra ta ndúrírí íria ingí. Nígúkorwo úkoretwo útarí mwíhokeku harí Ngai waku; wee níwendete múcaara wa maraya, úkaúcaríaga kúria guothe kúhuhagírwo ngano. 2 Ihúhíro cia ngano na íhíhíro cia ndíbe ítikahúúnia andú, o na gútigakorwo na ndíbe ya múhíhano. 3 Matígaatúúra búríra wa Jehova; Efiraimu agaacooka búríra wa Misiri, na aríe írio írí thaahu kúu Ashuri. 4 Matígaitíra Jehova maruta ma ndíbe, kana magongona mao mamúkenie. Kúrio magongona ta macío makaahaana ta múgate wa andú megúcakaya; aría othe makaamaría nímakanyitwo ní thaahu. Írio ício igaakorwo írí ciao o ene; ítikareehwo hekarú-iní ya Jehova. 5 Múgeeka atía múthenya úria mwamúre wa cíathí cíanyu, míthenya íyo ya gíathi kía Jehova? 6 O na mangíkaahonoka kwanangwo, andú a búríra wa Misiri nímakamacookeria, nao andú a Memufísi mamathike. Cong’è níguo úgaacooka handú ha ígúna ciao cia betha, nayo míguo íhumbíre hema ciao. 7 Matukú ma kúheríthio nímakinyu, íi, matukú ma kúríhania nímakinyite. Isiraeli níamenye úguo. Tondú mehía manyu ní maingí múno, na rúmena rwanyu rúkaneneha múno, múnabíi akoonagwo arí mündú múkúgu, na mündú úria úri na úrathi akonwo arí múgúríki. 8 Múnabíi níwe útuítwo múrangíri wa Efiraimu ní Ngai wakwa; no ríri, mítego ímwetereire njíra-iní cíake

ciothe, na rümena rükamweterera nyumba-ini ya Ngai wake. **9** Nĩmatoonyereire, makarikĩra mũno ũuru-ini, o ta ũria meekire matukũ-ini ma Gíbea. Nake Ngai nĩakarĩkana waganu wao, na amaherithie nĩ ũndũ wa mehia mao. **10** “Rĩria ndaamenyire Isiraeli, kwarĩ ta mũndũ onete thabibũ werũ-ini; rĩria ndonire maithe manyu-rĩ, kwarĩ ta mũndũ onete matunda ma mũtĩ wa mũkũyũ marĩa maambaga kwĩra. No rĩria Isiraeli mookire Baali-Peoru, nĩmeyamũrĩre mũhianano ũcio wa gĩconoko, na magĩthũka, magĩtuĩka o ta kindũ kũu mendete. **11** Riiri wa Efiraimu ũkoombũka ta nyoni ũüre: gũtigakorwo ũhoru wa gũciara, kana gũkuua nda, o na kana kũgĩa nda. **12** O na mangikaarera ciana-rĩ, nĩngacĩuraga ciothe. Rĩria ngaagarĩrũka ndĩmatige, kai nĩmagakorwo na haaro-ĩ! **13** Nĩnyonete Efiraimu, ahaandĩtwo handũ hega, o ta Turo. No rĩrĩ, Efiraimu akaaruta ciana ciae, acineane kũrĩ mũũragani.” **14** Mahe, Wee Jehova; no nĩ kĩ ũkũmahe? Mahe nda iria ihunaga, na ũmahe nyondo iria itarĩ iria. **15** “Nĩ ũndũ wa waganu wao wothe marĩ kũu Giligali, nĩkĩo ndamamenire marĩ o kũu. Nĩ ũndũ wa ciĩko ciao cia mehia-rĩ, nĩngamarutĩrũra moime nyũmba yakwa, na ndigacooka kũmenda rĩngĩ; atongoria o othe nĩ aremi. **16** Andũ a Efiraimu nĩacine nĩ mbaa, nagu mũri wao nĩũhoohete, maticiaraga maciaro. O na mangĩciara ciana-rĩ, nĩngooraga ciana icio ciao mendete.” **17** Ngai wakwa nĩakamarega, nĩgũkorwo matiamwathĩkĩire; magaatuĩka andũ a kũũrũrũra ndũrĩrĩ-ini.

10 Isiraeli aarĩ ta mũthabibũ watheeremaga, nake agũciarĩra maciaro. O ũria maciaro make maingĩhaga-rĩ, noguo nake aakaga igongona nyingĩ; o ũria bũrũri wake wagaacagĩra-rĩ, noguo aagemagia mahiga make marĩa maamũre ma kũhooyagwo. **2** Ngoro ciao nĩ cia maheeni, na rĩu no nginya marĩhio wĩhia wao. Jehova nĩakamomora igongona ciao, na athũkangie mahiga macio mao maamũre ma kũhooyagwo. **3** Nĩngĩ nĩmakoiga atĩrĩ, “Tũtirĩ na mũthamaki, tondũ tũtiigana gũtĩia Jehova. No o na korwo twarĩ na mũthamaki-rĩ, nĩ atĩa angĩahotire gũtwĩkĩra?” **4** Meranagĩra cĩĩranĩro nyingĩ, na makehĩta mũhĩtwa ya maheeni, na magathondeka irĩkanĩro; nĩ ũndũ ũcio maciira makunũkaga ta mahuti marĩ ũrogĩ marĩa mameraga hianyu-ini. **5** Andũ arĩa matũũrũra Samaria metangaga nĩ ũndũ wa mũhianano wa njaũ irĩa ya Bethi-Aveni. Amu andũ akuo nĩmakamĩcakaĩra, na noguo athĩnjĩri-ngai a mũhianano iyo mageeka arĩa makenagĩra riiri wayo, tondũ nĩyeheretio kuuma kũrĩ o, igathaamĩrio kũndũ kũngĩ. **6** Nayo igaatwarwo Ashuri, itũke kiheo kũrĩ mũthamaki ũcio mũnene. Efiraimu nĩagaconorithio; Isiraeli nake nĩagaconoka nĩ ũndũ wa mũhianano iyo yake ya mũtĩ. **7** Samaria na mũthamaki wakuo magaathererio ta karũhonge karĩ igũrũ wa maaĩ, maniinwo. **8** Kũndũ kũria gũtũũgĩru gwĩkagĩrwo waganu nĩgũkanangwo, na nĩkuo kwene wĩhia wa Isiraeli. Mĩigua na mahiũ ma nyeki-ini nĩcio igaakũra kuo, nacio ihumbĩre igongona ciao. Nao andũ nĩmakeera irĩma atĩrĩ, “Tũhumbĩrei!” na macooke meere tũrĩma atĩrĩ, “Tũgwĩrei!” **9** “Wee Isiraeli-rĩ, kuuma o matukũ-ini ma Gíbea tũtũrĩre wĩhagia, na ũguo noguo tũtũrũra.

Githĩ mbaara ndĩakinyĩre eeki ũuru kũu Gíbea? **10** Rĩria nĩ ngenda, nĩngamaherithia; ndũrĩrĩ nĩngacookanĩrĩa, imokĩrĩre nĩguo imoohe imatahe nĩ ũndũ wa mehia mao kũingĩha. **11** Efiraimu nĩ moori menyerie wĩra irĩa yendete gũkonyora ngano; nĩ ũndũ ũcio nĩngamĩoha icooki ngingo-ini yayo thaka. Nĩngatwarithia Efiraimu, Juda no nginya agaacimba na mũraũ, nake Jakubu no nginya agaacimba gĩtira. **12** Rĩu-rĩ, mwĩhaandĩre ũhoru wa ũthingu, nĩguo mwĩgethere maciaro ma wendo ũtathiraga, na mũciimbe mĩgũnda yanyu ya ngamba; nĩgũkorwo ihinda nĩ ikinyu rĩa kũrongooria Jehova, nginya rĩria agooka, oirie mbura ya ũthingu igũrũ rĩnyu. **13** No rĩrĩ, inyuĩ mũhaandĩte waganu, mũkageha ũũru; inyuĩ mũrĩtĩte maciaro ma maheeni. Tondũ mwĩhokaga hinya wanyu inyuĩ ene, o na wa njamba cianyu nyingĩ cia ita-rĩ, **14** mũrurumo wa mbaara nĩngokĩrĩra andũ aku. Nĩ ũndũ ũcio ciikaro ciaku iria nũmu nĩikaanangwo, o ta ũria Shalimani aanangire Bethi-Arabeli mũthenya ũria wa mbaara, rĩria manyina ma twana maatungumanirio thĩ hamwe na twana twao. **15** ũguo noguo ũgeekwo wee Betheli, nĩ ũndũ wa waganu waku mũnene. Rĩria mũthenya ũcio ũgaakĩra-rĩ, mũthamaki wa Isiraeli nĩakaniinwo biũ.

11 “Rĩria Isiraeli aarĩ kaana-rĩ, nĩndamwendete, ngĩgĩta mũrũ ũcio wakwa oime bũrũri wa Misiri. **2** No o ũria ndaakĩragĩrĩra gwĩta Isiraeli, noguo maakĩragĩrĩra kũnjũrĩra. Nao makĩrũtĩra Baali magongona, na magĩcinĩra mĩhianano ũbumba. **3** Nĩ nĩ nĩ ndaarutire andũ a Efiraimu gwĩtwara na magũrũ, ndĩmanyiitĩte moko; no matiigana kũmenya atĩ nĩ nĩ ndamahonagĩa. **4** Nĩndamatongoragĩa na mikanda ya ũtugi wa ũmũndũ, ngamaguucĩrĩria na mĩhĩndo ya wendo; ngĩmaruta icooki ngingo, na ngĩnamĩrĩa kũmahe irio. **5** “Githĩ matigagĩcocoa o kũu bũrũri wa Misiri, o na githĩ matigaathwo nĩ Ashuri, tondũ nĩmaregete kwĩrĩra, manjookerere? **6** Hiũ cia njora ikaahenũkaga matũũra-ini mao manene, ikaananga mĩgũko ya ihingo ciao, na ikinyie mĩbango yao mũthia. **7** Andũ akwa nĩmatũite itua maahuutĩre. O na mangĩgaakĩra ũria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno-rĩ, ndakamatũgĩria o na atĩa. **8** “Ndahota atĩa gũgũtirika, wee Efiraimu? Ndahota atĩa gũkũrekereria, wee Isiraeli? Ndahota atĩa gũtũma ũtũke ta Adima? Ndahota atĩa gũgũtũta ta Zeboimu? Ngoro yakwa nĩireganĩte na ũhoru ũcio, nacio tha ciakwa ciothe nĩciarahũkĩte. **9** Ndikamũkinyĩria marakara makwa mahiũ, o na kana hũgũkire Efiraimu ndĩmũniine. Nĩgũkorwo nĩ nĩ nĩ Ngai, ndĩrĩ mũndũ, Ngai ũria Mũtheru gatagatĩ-ini kanyu. Ndigooka kũrĩ we ndĩ na mang’ũrĩ. **10** Nĩmakarũmĩrĩa Jehova; nake nĩakararama ta mũrũũthi. Hĩndĩ irĩa akaararama-rĩ, ciana ciae nĩngooka ikĩnainaga ciumite mwena wa ithũũro. **11** Igooka ikĩnainaga ta nyoni ikiuma bũrũri wa Misiri, na ta ndutura ikiuma bũrũri wa Ashuri. Nĩngatũma matũũre mĩciĩ-ini yao ene,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **12** Efiraimu andigicĩirie na maheeni, nyũmba ya Isiraeli ikandigicĩria na kũheenania. Nake Juda akaremera Ngai, o na agookĩrĩra ũria Mũtheru mwĩhoheku.

12 Efiraimu arīaga rūhuho; ahanyūkagia rūhuho rwa mwena wa irathīro mūthenya wothe, na akaingihia maheeni na haaro. Agīyaga na kirīkanīro na Ashuri, na agatūmana maguta ma mitamaiyū matwarwo būrūri wa Misiri. **2** Jehova arī na thitango ekūrehe ya gūikūrira Juda; niākaherithia Jakubu kūringana na njira ciake, na amūrīhe kūringana na ciiko ciake. **3** Arī nda ya nyina nīanyiyire ndiira ya mūrū wa nyina; aatuika mūdū mūgima-rī, niagianire na Ngai. **4** Niagianire na mūraika, na akīmūtooria; akīrira na akīmūthaita amūrathime. Aamūkorire Betheli na makīranīria nake kūu: **5** Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, Jehova nīrō rīrwa riake rīria rīrī ngumo. **6** No rīrī, wee no nginya ūcookerere Ngai waku, na ūtūurie wendo na kīhooto, na wetagīrīre Ngai waku hīndī ciothe. **7** Mwonjorithia ahūthagira gīthimi gītārī kīa ma; endaga kūiya na wara. **8** Efiraimu eganaga, akoiga atīrī, “Nī ndī mūtongu mūno; nī nīndūikite gītonga. No o na ndī na ūtonga ūcio wothe, matingiona waganu kana wīhia o na ūrīkū thīnī wakwa.” **9** “Nī nī Jehova Ngai wanyu, ūria wamūrutire būrūri wa Misiri; nīngatūma mūtūire hema-inī rīngī, o ta ūria mwatūūruga matukū-inī ma ciathī cianyū iria nyamūre. **10** Nīndarīirie anabii, ngīmahe cioneki nyingī, na ngīheana ngerekano na tūna twao.” **11** Gileadī-rī, nī kūrī waganu? Andū akūo nī a tūhūl Nīmarutagīra igongona rīa ndegwa kūu Giligali? Igongona ciao igaatūka ta hība cia mahiga irī mūgūnda-inī mūciimbe. **12** Jakubu nīorīire būrūri wa Aramu; Isiraeli aatungatire nīguo egīre na mūtumia, na nīgeetha amūgūre-rī, aarīithirie ng’ondū. **13** Jehova aahūthīrire mūnabii kūruta Isiraeli kuuma būrūri wa Misiri, na akīmūmenyerera na guoko kwa mūnabii. **14** No Efiraimu nīatūmite Jehova arakare mūno. Mwathani wake nīagatūma acookererwo nī ihītia riake rīa ūiti wa thakame, na amūrīhe nī ūndū wa rūmena rwake.

13 Efiraimu-rī, aaragia andū makainaina; aarī mūtūgīrie thīnī wa Isiraeli. No rīrī, nīehirie nī ūndū wa kūhooya Baali, nake agīkua. **2** Na rīrī, rīu no gūkīrīrīria makīragīrīria kwīhia; methondekagīra mīhianano yao ene na betha ciao, mīhianano īthondeketwo na ūūgī mūingī, yothe irī wīra wa mabundi. Kwīragwo atīrī, ūhoro wa andū aya, “Marutaga andū magongona, na makamumunya mīhianano ya rjaū.” **3** Nī ūndū ūcio makahaana ta kībī kīa rīciinī, na ta ime rīa kīrooko rīria rīcookaga gūthira, na ta mūūngū ūria ūmbūrāgwo kuuma kīhuhīro-inī kīa ngano, o na ta ndogo īgītoga yumīire ndirica-inī. **4** “No rīrī, nī nī nī Jehova Ngai wanyu, ūria wamūrutire būrūri wa Misiri. Ndūkanetikie atī nī kūrī Ngai ūngī tīga nī, na gūtīrī Mūhonokia ūngī tīga nī. **5** Nī nī ndaakūmenyagīrīra werū-inī, kīu būrūri-inī ūrī ūrugārī mūingī. **6** Rīria ndamaheire irio, nīmāhūūnīre; na rīria maahūūnīre, magītīa; magīcooka makīriganīrwo nī nī. **7** Nī ūndū ūcio ngaamahithūkīra ta mūrūūthi, na ndīmehithīre njīra-inī ta ngārī. **8** O ta ūria nduba īkaga rīria itunyītwo twana twayo-rī, ngaamatharīkīra na ndīmatarūrānge. Ngaamarīa ta mūrūūthi, ndīmatambuure o ta ūria nyamū ya gīthaka īkaga. **9** “Wee Isiraeli-rī, ūrī mwanange, nī

ūdū nīnūnjūkīrīire, ūgookīrīra mūteithia waku. **10** Mūthamaki waku akīrī ha, atī nīguo akūhonokie? Aathani aku a matūūra maku mothe marī ha, o arīa woigire atīrī, ‘He mūthamaki, na ūhe anene?’ **11** Nī ūndū ūcio, ndaakūheire mūthamaki ndakarīte, na ngīcooka ngīmweheria ndī na mang’ūrī. **12** Wīhia wa Efiraimu nīmūige, mehīa make nīmāndīkītwo makaigwo. **13** Ruo ta rwa mūtumia ūkūrūmwo nīrūrāmūnyīita, nowe nī mwana ūtarī na ūūgī; ihīnda riakinya-rī, akarega gūikūrūka nīguo aciārwo. **14** “Nīngamahonokia kuuma kūrī hinya wa mbīrīra; nīngamakūūra kuuma kūrī gīkūu. Wee gīkūu-rī, mīthīro yaku irī ha? Wee mbīrīra-rī, kūniinana gwaku gūkūrī ha? “Ndikaiguanīra tha, (Sheol h7585) **15** o na angīkaagaacīra arī gatagatī-inī ka arīu a ithe. Rūhuho rwa mwena wa irathīro ruumīte harī Jehova nīrūgooka, rūhūrutanīte kuuma werū-inī; narīo ītherūkīro riake rīa maai rīkooma, nakīo gīthima gīake kīhūe. Nyūmba yake ya mūthīithū nīngatahwo indo cīayo ciothe cia goro. **16** Andū a Samaria no nginya marīhio wīhia wao, nī tondū nīmāremeire Ngai wao. Nao nīmākooragwo na rūhūi rwa njora; natuo tūkenge twao tūgaatungumanio thī, na atumia ao arīa marī na nda itarūrwo.”

14 Wee Isiraeli-rī, cookerera Jehova Ngai waku. Mehīa maku nīmo makūgūithītie! **2** Thīi na ciugo ūcookerere Jehova, ūmwīre atīrī, “Tūrekere mehīa maitū mothe, na ūtwamūkīre na wega waku, nīguo tūhote gūkūrūtīra igongona rīa gūkūgōoca na mīromo iitū. **3** Ashuri ndangīhota gūtūhonokia; tūtīkūhaica mbarathi cia ita. Tūtīrī hīndī īngī tūgaacooka gwīta kīrīa tūthondekete na moko maitū ‘ngai ciitū,’ nīgūkorwo thīnī waku ciana cia ngorīa nīciiguagīrwo tha.” **4** “Nīngamahonia kūrīa maanoora njīra, na ndīmende ndīyendeire; nīgūkorwo marakara makwa nīmamehereire. **5** Ngaatūka ta ime harī Isiraeli; nake akaarīrūka ta gītoka. Agaikūrūkia mīri yake ehaande o ta mītarakwa ya Lebanoni. **6** Thuuna ciake nīgakūra. Ūthaka wake ūgaatūka ta wa mūtī wa mūtamaiyū, naguo mūtārīko wake ūtūike ta mūtārakwa wa Lebanoni. **7** Andū nīmagatūūra rīngī kīruru-inī gīake. Nake akaarura ta ngano. Akaarīrūka ta mūthabībū, nayo ngumo yake ītūike ta ya ndībei ya kuuma Lebanoni. **8** Wee Efiraimu, ndī na ūhoro ūngī ūrīkū na mīhianano ya kūhooywo? Nīngamūcookeria ūhoro na ndīmūmenyerere. Haana ta mūkarakaba mūruru; gūciara gwaku kuumaga harī nīi.” **9** Nūū mūgūgī? Ūcio niakamenya maūdū macio. Nūū ūkūūrānaga maūdū? Ūcio nīakamamenya. Njīra cia Jehova nī njagīrīru; arīa athīngu nīcio mathīagīra, no arīa aremī mahīngagwo marī o njīra-inī icio.

1 Ino niyo ndumiriri ya Jehova, iria yakinyirire Joeli muru wa Pethueli. **2** Ta iguai uhoro, inyu athuuri; o na inyu inyothe aria muturaga bururi uy thikirirai. Kuri gwekika undu ta uy matuku-ini manyu, o na kana matuku-ini ma maith manyu ma tene? **3** Hee ciana cianyu uhoro ucio, na mureke ciana cianyu ciire ciana ciacio, nacio ciana ciacio ikeera ruciaro ruria rukaarumirira. **4** Kindu kiria gitigatio ni murumbi wa ngig-ri, nikiritwo ni ngig iria nene; kiria gitigatio ni ngig iria nene-r, nikiritwo ni itono; kiria itono icio itigitie-r, nikiritwo ni ngig ingi. **5** Arahukai, inyu aritu aya murire! Girikai, inyothe anyui a ndibe; girikai ni undu wa ndibe ya muihano, nigukorwo nuhuritio kuuma tunua-ini twanyu. **6** Hariruri rutherikire bururi wakwa, ruriri ruri hinya na rutangarika; ruri na magego mahaana ta ma muruthi, magego manene ta ma muruthi wa mugoma. **7** Ni rwanangite mithabibu yakwa, na rugathukia mikuyu yakwa. Nirumunurite makoni rukamate, rugatiga hongechayo iri nyunure. **8** Cakayai ta muriru gathirange ehumbite nguo ya ikunia, akirira mthuuriwe wa wih wake. **9** Maruta ma ngano, o na maruta ma kunyuo nimatigite kuhewo nyumba-ini ya Jehova. Athinjiri-Ngai nimaracakaya, o acio matungatigira Jehova. **10** Migunda nimithukie, nayo thi ikooma; ngano ninyanange, ndibe ya muihano niinirite, o namo maguta magathira. **11** Urwoi ni hinya, inyu arimi, na mugirike, inyu aria mukuragia mithabibu; mwihikire ni undu wa ngano na cairi, tondu magetha ma migunda nimanangitwo. **12** Mithabibu nyumite, nayo mikuyu ikahoha; mikomamanga, na mitende, na micungwa: ni, miti yotha ya migunda nyumite. Titheru gikeno kia andu a thi nigithirite. **13** Mwihumbi nguo cia makunia, inyu athinjiri-Ngai, na mukacae; girikai, inyu mutungatiga kigongona-ini. Ukai, muraare mwihumbite nguo cia makunia, inyu mutungatigira Ngai wakwa; nigukorwo maruta ma ngano, na maruta ma kunyuo-r, nimagite gutwarwo nyumba-ini ya Ngai wanyu. **14** Anirai giathi kiamure gia kwihinga kuria irio; itanai kiungano githeru. Tumanirai athuuri na andu aria othe maturaga bururi uy moke nyumba ya Jehova Ngai wanyu, nguo mukaire Jehova. **15** Wui, kai muthenya ucio uri na haaro-i! Nigukorwo muthenya wa Jehova uri hakuhi; muthenya ucio ugooka ta mwanangiko umite kuri Mwene-Hinya-Wothe. **16** Githi irio itithirite o tukionagira na maitho maitu: gikeno na guncanjuma igathira kuuma kuu nyumba ya Ngai witu? **17** Mbeu nikubutha irabuthira tiri-ini kuria ihaanditwo. Nyumba cia kugwo indo ninyanange, namo makumbi ma irio makamomorwo, nigukorwo ngano nyumite. **18** Kai ng'ombe nucaite-i. Nduru cia ng'ombe irorura o uguo, tondu itiri na gwa kurithio; o nacio nduru cia ng'onde nirathinika. **19** Wee Jehova, niwe ndirakaira, nigukorwo mwaki niuniinite urithio wa weru-ini, nacio ninimbi igacina miti yotha ya githaka. **20** O na nyamu cia githaka nirakwanira;

turuu nituhwite, nguo mwaki niuniinite urithio wa weru-ini.

2 Huhai karumbeta kuu Zayuni, na muuge mbu kuu kirima-ini giakwa githeru! Andu aria othe maturaga bururi uy nimanaine, nigukorwo muthenya wa Jehova niurooka. Muthenya ucio ni ta mukinyu: **2** ni muthenya wa nduma na wa mairia, muthenya wa matu na nduma ndumanu. Mbutu nene na iri hinya ya ngig niuroka ta ruoro rugitema irima-ini, na gutiri kwagia ingi tayo kuuma tene, na gutikagia ingi tayo matuku maria magooka. **3** Mbere yacio ni mwaki wa kuniina, na thuutha wacio ni rurimb rucina bururi. Bururi uria uri mbere yacio uhaana ta mugunda wa Edeni, no thuutha wacio ugaatigwo uhaana ta weru mwanangu: gutiri kindu kingihonokia hari cio. **4** Muihanire wacio ni ta wa mbarathi cia ita; ihanyukaga ta thigari ihacite mbarathi. **5** Iri na mururimo ta wa ngari cia ita; irugaga tucumbiri twa irima ta mwaki uracarika ugicina itira cia ngano, ihaana ta mbutu ya ita iri hinya ithagathigwo ni undu wa mbaara. **6** Na riria cionwo-r, nduriri niinyitagwo ni ruo runene; andu othe magatukia ithiithi. **7** Itharigaga ta njamba cia ita; ihaicaga thingo ta thigari. Ithiiga ciothe na mihari, itekuhitia kuria cierekeire. **8** Ithitikanaga imwe na iria ingi; o imwe ithiiga yerekeire mbere. Itoonyaga kuria kugitire, gutiri kindu kingicigiria. **9** Iguthukagira ituura inene, igatengerera ruingonin. Ikahaica, igatonyu nyumba, igatonyera ndirica ta aici. **10** Thi ithingithaga mbere yacio, na iguru rikainaina, riua na mweri ikagia nduma, na njata igatiga kwara. **11** Jehova araruruma ta ngwa atongoretie ita; thigari ciake itingarika, aria maathikagira watho wake mar hinya. Muthenya wa Jehova ni munene, na ni wa gwitigirwo. Nuu ungikihota kuwitiira? **12** Jehova aroiga atiri, "O na ru-r, njokererai na ngoro cianyu ciothe, mwihingite kuria irio, mukiriraga na mugicakayaga." **13** Temburangai ngoro cianyu no ti nguo cianyu. Cookereri Jehova Ngai wanyu, nigukorwo ni mutugi na ni mugua-tha, ndahihaga kurakara, na aiyuritwo ni wendo, na niericukagwo, akaaga gwika andu uru. **14** Nuu ungimenya? Hih no agaruruke na aigue tha, atige aturutha: atuhe indo iria irutagwo magongona ma muthu, na iria irutagwo magongona ma kunyuo, cia kurutirwo Jehova Ngai wanyu. **15** Huhai karumbeta kuu Zayuni, anirai giathi kiamure gia kwihinga kuria irio, itanai kiungano githeru. **16** Cookanirirai andu, amurai kiungano kiu; rehei athuuri hamwe, na mucokanirire ciana, o na tukenge turia turinga. Muihania nioime kanyumba gake, nake muihiki nioime kiriri giake. **17** Athinjiri-Ngai, aria matungatiga mbere ya Jehova, nimaririre gatagati ga githaku kia Hekarui na kigongona. Nimoige atiri, "Kihonokie andu aku, Wee Jehova. Ndukare igai riaku rituke kindu gia kunyurio, kana tuunagwo thimo gatagati-ini ka nduriri. Ni kii kingituma nduriri ciuranagie atiri, 'Kai Ngai wao akiri ha?'" **18** Ningi Jehova nikaigua uru ni undu wa bururi wake, na aiguire andu ake tha. **19** Jehova niakamookeria atiri: "Ningumurehithiria ngano, na ndibe ya muihano,

na maguta, indo cia kúmũigana biũ; na ndigacooka kũreka mũtuĩke kindũ ġia kũnyũrũrio nĩ ndũrĩrĩ rĩngĩ. **20** “Nĩngaingata mbũtũ ġyo ya ita ya kuuma gathigathini iĩhĩĩ kũraya na inyuĩ, ndĩmitindĩkĩrĩrie bũrũri mũtũmũ na mũhĩnju, ũtangĩġĩa irio. Mbũtũ yao ġrĩa iĩtoongoretie ndĩmũĩtĩrĩrie iria-inĩ rĩa mwena wa irathĩro, na ġrĩa irĩ thuutha ndĩmũĩtĩrĩrie iria-inĩ rĩa mwena wa iĩthũiro. Nakĩo kĩheera ġĩa ciimba ciayo kĩambate na ġĩrũ; mũnungo wayo nageuo ũġũike.” Ti-itherũ niekite maũndũ manene. **21** Wee bũrũri, tiga ġwĩtĩġĩa; kena na ũcanjamũke. Ti-itherũ Jehova nĩekite maũndũ manene. **22** Inyuĩ nyamũ cia ġĩthaka, tiga ġwĩtĩġĩa, nĩġũkorwo ũrĩthio wa werũ-inĩ nĩũramera nyeki. Mĩtĩ nĩĩraciara maciario mayo, nayo mĩkũyũ na mũthabibũ ġgaciara mũno. **23** Inyuĩ andũ a Zayuni, canjamũkai, mũkenere Jehova Ngai wanyu, nĩġũkorwo nĩamũheete mbura ya mbere nĩ ũndũ wa ũthingu wake. Nĩamuurĩrie mbura nyingĩ ya mbere na ya thuutha, o ta mbere. **24** Nacio ihuĩro cia ngano nĩkaiyũra ngano; mũtũngi nayo nĩkaiyũrĩra ndibei ya mũhĩhano na maguta. **25** “Nĩngamũrĩha miaka ġrĩa yothe irio cianyu ciarĩrwo nĩ ngĩġĩ; ngĩġĩ iria nene, na itono cia ngĩġĩ, na ngĩġĩ iria ingĩ, na mĩrumbĩ ya ngĩġĩ; icio nĩ mbũtũ ciakwa nene cia ita iria ndaatũmite thĩĩni wanyu. **26** Nĩmũkagĩa na irio nyingĩ cia kũrĩa, o nginya mũhũũne, na inyuĩ nĩmũkagooocaga rĩtwa rĩa Jehova Ngai wanyu, ũrĩa ũmwĩkĩre maũndũ ma magegania; andũ akwa matigacooka ġũconorithio rĩngĩ. **27** Hĩndĩ ġyo nĩmũkamenya atĩ nĩ ndĩ thĩĩni wa Isiraeli, na atĩ nĩ nĩ nĩ Jehova Ngai wanyu, na atĩ ġũtĩrĩ ũngĩ; andũ akwa matigacooka ġũconorithio rĩngĩ. **28** “Na thuutha wa maũndũ macio-rĩ, nĩngaitĩrĩria andũ othe Roho wakwa. Ariũ anyu na airĩtu anyu nĩmakarathaga mohoro, nao athuuri anyu nĩmakarootaga irooto, nao aanake anyu monage cioneki. **29** O na nĩngĩ ndungata ciakwa cia arũme, na cia andũ-a-nja, nĩngaciĩtĩrĩria Roho wakwa matukũ-inĩ macio. **30** Nĩngonania morĩrũ kũu ġĩrũ, o na ġũkũ thĩ, namo nĩ ma thakame, na ma mwakĩ, o na ma ndogo ikwambata na ġĩrũ. **31** Riũ nĩrĩkagarũrwo rĩtuĩke nduma, nague mweri ũtuĩke ta thakame, mbere ya mũthenya ũcio mũnene na wa kũmakania wa Jehova ũtanakinya. **32** Na nĩġũgakinya atĩrĩ, atĩ mũndũ o wotho ũgaakaira rĩtwa rĩa Jehova nĩakahonoka; nĩġũkorwo kĩrĩma-inĩ ġĩa Zayuni na Jerusalemu nĩġũgakorwo na ũhonokio, o ta ũrĩa Jehova oĩġite, atĩ gatagatĩ-inĩ ka matigari nĩġũgakorwo na arĩa Jehova eĩtĩre.

3 “Matukũ-inĩ macio, na ihinda rĩu, rĩrĩa ngaacookeria Juda na Jerusalemu ũgaacũru wacio-rĩ, **2** nĩngacookanĩrĩria ndũrĩrĩ ciothe, na ndiciũkũrũkie nginya ġĩtuamba kĩa Jehoshafatu. Kũu nĩkuo ngaamatũira ciira ũkonĩĩ ġgai rĩakwa, nĩo andũ akwa a Isiraeli, nĩġũkorwo nĩmahurunjire andũ akwa ndũrĩrĩ-inĩ, na makĩġayana bũrũri wakwa. **3** Nĩmacuukĩre andũ akwa mĩtĩ. Maaheanire tũmwana twao tũrĩ irĩhi kũrĩ maraya; na makĩendia airĩtu ndibei nĩguo mamĩnyue. **4** “Na rĩrĩ, nĩ kĩĩ mũranjũria, inyuĩ Turo na Sidoni o na inyuĩ ng’ongo ciothe cia Filistia? Anga nĩmũkwĩrĩhĩria ũndũ ndanamwĩka? Akorwo nĩmũkwĩrĩhĩria-rĩ, na nĩ nĩngatũma mũcookererwo nĩ kwĩrĩhĩria kũu kwanyu o narua na ihenya. **5** Nĩġũkorwo nĩmuoire betha

na thahabu ciakwa, na mũġũkuua mũthĩthũ ya indo ciakwa iria njega mũno mũġũcitwara hekarũ-inĩ cianyu. **6** Nĩmwendirie andũ a Juda na a Jerusalemu kũrĩ Ayunani nĩguo mũmatware kũndũ kũraya na bũrũri wao. **7** “Atĩrĩrĩ, nĩngũmarahũra moime kũndũ kũrĩa guothe mwamendirie, na nĩngamũcookereria ũndũ ũcio mwĩkĩte. **8** Nĩ nĩngendia arĩũ anyu na airĩtu anyu kũrĩ andũ a Juda, nao mamendia andũ a Sheba, rũrĩrĩ rwa kũraya mũno.” Nĩ Jehova warĩtie ũndũ ũcio. **9** Hunjanĩriaĩ ũhoro ũyũ ndũrĩrĩ-inĩ: Mwĩhaarĩrieĩ ġũthĩĩ mbaara-inĩ! Arahũrai njamba cia ita! Andũ othe a ita nĩmakuhĩrĩrie, matharĩkĩre. **10** Turai mũraũ yanyu ġtuĩke hiũ cia njora, o nacio hiũ cianyu cia ġũceeha mĩtĩ ġtuĩke matimũ. Mũndũ ũria ũtarĩ hinya nĩoĩge atĩrĩ, “Nĩĩ ndĩ na hinya!” **11** ũkai na ihenya, inyuĩ ndũrĩrĩ cia kũndũ guothe, mũngane, mwĩcookanĩrĩrie hamwe. Wee Jehova, tũma njamba ciaku cia ita ciũkũrũke kuo. **12** “Ndũrĩrĩ nĩciarahunjire; nĩcithĩĩ ġĩtuamba kĩa Jehoshafatu, nĩġũkorwo kũu nĩkuo ngaikarĩra ġĩtĩ, ndũire ndũrĩrĩ ciothe cia mũena yotho ciira. **13** Hiũria-i rũhĩũ rwa kũgetha, nĩġũkorwo magetha nĩ makinyu. ũkai, rangĩrĩriaĩ thabibũ, nĩġũkorwo kĩhĩhoro kĩa ndibei nĩkĩyũru, na mũtũngi ikaiyũra, ġaitĩkĩrĩra thĩ: ũguo noguo waganu wao ũnenehete!” **14** ġũgaakorwo irĩndĩ na irĩndĩ, kũu ġĩtuamba ġĩa ġĩtuĩro! Nĩġũkorwo mũthenya wa Jehova wa ġũkinya kũu ġĩtuamba ġĩa ġĩtuĩro ũrĩ hakuĩ. **15** Riũ na mweri nĩkaagĩ nduma, nacio njata itigacooka kwara rĩngĩ. **16** Jehova nĩakararama arĩ kũu Zayuni na arurume ta ngwa arĩ Jerusalemu; thĩ na ġĩrũ nĩĩkainaina. No rĩrĩ, Jehova nĩwe ũgaatũka rĩrũrĩro rĩa andũ ake, na atũke kĩhĩhoro kĩrũmu kĩa andũ a Isiraeli. **17** “Hĩndĩ ġyo nĩguo mũkaamenya atĩ nĩ, Jehova Ngai wanyu, ndũũraga Zayuni, kĩrĩma-inĩ ġĩakwa kĩrĩa ġĩtheru. Nario ġĩtũra rĩa Jerusalemu rĩgaakorwo rĩrĩ rĩamũre; ġũtĩrĩ hĩndĩ ingĩ andũ a kũngĩ magaacooka kũrĩtharĩkĩra. **18** “Mũthenya ũcio-rĩ, irĩma-inĩ nĩġũgatataga ndibei ya mũhĩhano, na tũrĩma-inĩ nĩġũgatheregera iria, natuo tũrũũ tuothe twa Juda nĩtũgatheregera maaĩ. Nakuo nyũmba ya Jehova nĩġũgakunũka ġĩthima, na maaĩ makĩo maikũrũkage o kũu ġĩtuamba ġĩa Shitimu. **19** No bũrũri wa Misiri nĩġũkĩra ũgaakira ihooru, nakuo Edomu ġũtuĩke werũ ũtarĩ kindũ, nĩ ũndũ wa maũndũ ma ũhinya marĩa meekire andũ a Juda, ma ġũtithia thakame itarĩ na ũuru kũu bũrũri wao. **20** Juda ġũgaatũrwo tene na tene, nakuo Jerusalemu ġũtũrwo njjarwa na njjarwa. **21** Wĩhia wao wa ũiti wa thakame, ũcio itarĩ ndaamarekera-rĩ, nĩngamarekera.” Jehova atũũraga Zayuni!

Amosi

1 Üyü nĩguo ùhoro wa Amosi, ùmwe wa arĩithi arĩa maarĩithagia Tekoa, wa ùndũ ùria onire ùkonĩĩ Isiraeli miaka irĩ mbere ya gĩthingithia, hĩndĩ irĩa Uzia aarĩ mũthamaki wa Juda nake Jeroboamu mũrũ wa Joashu aarĩ mũthamaki wa Isiraeli. **2** Oigire atĩrĩ: “Jehova araramaga arĩ Zayuni, na akaruruma arĩ Jerusalemu; ùrĩithio wa arĩithi a mbũri nĩũkooma, nako gacĩmbĩrĩ ga Karimeli kahoohe.” **3** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩ ùndũ wa mehia matatũ ma Dameski, o na mana-rĩ, nĩ ndikahũndũra mang’ũrĩ makwa. Tondũ nĩahũũire Gileadi na ibũĩ irĩ na magego ma kĩgera, **4** nĩngaitĩrĩria nyũmba ya Hazaeli mwaki ùria ùgaacina cĩihitho iria nũmu cia Beni-Hadadi. **5** Nĩngoinanga kihingo kĩa Dameski; nĩngananga mũthamaki ùria ùtũũraga Gĩtũamba kĩa Aveni, na niine ùria ùnyiiĩtĩe njũgũma ya wathani kũu Bethi-Edeni. Andũ a Suriata nĩmagatahwo matwarwo Kiri,” ùguo nĩguo Jehova ekuuga. **6** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩ ùndũ wa mehia matatũ ma Gaza, o na mana-rĩ, nĩ ndikahũndũra mang’ũrĩ makwa. Tondũ nĩanyiiĩtĩe kĩrĩndĩ gĩothe mĩgwate, agĩkiendia kũu Edomu. **7** Nĩngaitĩrĩria thingo cia Gaza mwaki ùria ùgaacina cĩihitho iria nũmu ciakuo. **8** Nĩngananga mũthamaki wa Ashidodi, na niine ùria ùnyiiĩtĩe njũgũma ya wathani kũu Ashikeloni. Guoko gwakwa nĩgũgokĩrĩra Ekironi, o nginya hĩndĩ irĩa Mũfilisti wa mũthia agaakuu,” ùguo nĩguo Mwathani Jehova ekuuga. **9** Nĩngĩ Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩ ùndũ wa mehia matatũ ma Turo, o na mana-rĩ, nĩ ndikahũndũra mang’ũrĩ makwa. Tondũ nĩendĩrie kĩrĩndĩ gĩothe kĩa mĩgwate kũu Edomu, akĩaga gũtĩia kĩrĩkanĩro kĩa ùiguano kĩa arĩũ a ithē. **10** Nĩngaitĩrĩria thingo cia Turo mwaki ùria ùgaacina cĩihitho iria nũmu ciakuo.” **11** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩ ùndũ wa mehia matatũ ma Edomu, o na mana-rĩ, nĩ ndikahũndũra mang’ũrĩ makwa. Tondũ nĩateng’erĩrie mũrũ wa nyina na rĩhũĩ rwa njora, atarĩ na tha, tondũ marakara make mahĩũ matiathiraga, na mang’ũrĩ make makĩrĩrĩmbũka matekũhoreka, **12** nĩngaitĩrĩria Temani mwaki ùria ùgaacina cĩihitho iria nũmu cia Bozara.” **13** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩ ùndũ wa mehia matatũ ma Amoni, o na mana-rĩ, nĩ ndikahũndũra mang’ũrĩ makwa. Tondũ nĩatarũire nda cia andũ-a-nja a Gileadi arĩa maarĩ na nda, nĩgeetha aaramie mĩhaka ya gwake. **14** Nĩngaitĩrĩria thingo cia Raba mwaki ùria ùgaacina cĩihitho iria nũmu ciakuo, gatagati-inĩ ka mbugĩrĩrio ya mbaara mũthenya ùcio wa mbaara, ùhaana ta rũhũho rũnene mũthenya wa kihuhũkanio. **15** Mũthamaki wakuo nĩagatahwo, athaamio, mwene, hamwe, hamwe na anene ake,” ùguo nĩguo Jehova ekuuga.

2 Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩ ùndũ wa mehia matatũ ma Moabi, o na mana-rĩ, nĩ ndikahũndũra mang’ũrĩ makwa. Tondũ nĩacinire mahĩndĩ ma mũthamaki wa Edomu, magĩtuũka ta coka, **2** nĩngaitĩrĩria Moabi mwaki ùria ùgaacina cĩihitho iria nũmu cia Keriothu. Moabi nĩakagũa thĩ na mũrurumo mũnene, gatagati-inĩ ka mbugĩrĩrio ya mbaara, na kũhũho kwa mũgambo wa karumbeta. **3** Nĩngananga mwathi wakuo, na njũrage

anene ake othe hamwe nake,” ùguo nĩguo Jehova ekuuga. **4** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩ ùndũ wa mehia matatũ ma Juda, o na mana-rĩ, nĩ ndikahũndũra mang’ũrĩ makwa. Tondũ nĩmaregete watho wa Jehova, na makaaga kũrũmia irĩra ciake cia watho wa kũrũmĩrĩrwo, tondũ nĩmahĩthĩthĩo nĩ ngai cia maheeni, ngai iria maithe mao ma tene maarũmagĩrĩra. **5** Nĩngaitĩrĩria Juda mwaki ùria ùgaacina cĩihitho iria nũmu cia Jerusalemu.” **6** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Nĩ ùndũ wa mehia matatũ ma Isiraeli, o na mana-rĩ, nĩ ndikahũndũra mang’ũrĩ makwa. Mendagia andũ arĩa athingu betha, na arĩa abatari-rĩ, makamendia nyamũga igĩrĩ. **7** Marangagĩrĩria mĩtwe ya arĩa athĩni taarĩ rũkũngũ rwa thĩ, na makaagithia kĩhooto arĩa ahinyĩrĩrie. Mũndũ na ithē makomaga na mũrĩrũtũ ùmwe, nĩ ùndũ ùcio magathaahia rĩrũtwa rĩakwa ithēru. **8** Makomaga harĩa hothe harĩ na kĩngongona, magakomera nguo iria irutĩtũwo irũgamĩrĩre thĩirĩ. Kũu thĩirĩ na nyũmba ya ngai yao, nĩkuo nangyũuagĩra ndobei irĩa irutĩtũwo ya ndoooco. **9** “Nĩndanangire Aamori mehere mbere yao, o na gũtuũka maarĩ araihu ta mĩtĩ ya mĩtarakwa, na marĩ na hinya ta mĩtĩ ya mĩgandĩ. Nĩndanangire matunda make kuuma na igũrũ, na ngĩananga mĩri yake kuuma na thĩ. **10** “Ndakwambatĩrie ngĩkũrũta bũrũri wa Misiri, na ngĩgũtongoria miaka mĩrongo ina kũu werũ-inĩ, nĩguo ngũthe bũrũri wa Aamori. **11** Nĩngĩ nĩndarahũrĩre anabii kuuma kũrĩ arĩũ aku, na ngĩarahũra Anaziri kuuma kũrĩ aanake aku. Githĩ ùcio ti ùhoro wa ma, inyuĩ andũ a Isiraeli?” ùguo nĩguo Jehova ekuuga. **12** “No inyuĩ nĩmwaheire Anaziri ndobei manyue, na mũgĩatha anabii matikanarathē ùndũ. **13** “Na rĩrĩ, nĩ nĩngamũhehenja o ta ùria ngaari iyũrĩte ngano ihēhenjaga. **14** Mũndũ ùria ùrĩ ihēnya ndakahota kwihonokia. ùria ùrĩ hinya ndakageithio nĩ hinya ùcio wake, nayo njamba ya ita ndagathēthio muoyo wayo. **15** Mũrathi na mĩgũũ ndakeyũmĩrĩria, na mũthigari ùria ùhiũkaga ndakahota kũũra, na ùria ùhaicĩte mbarathi ndakahonokia muoyo wake. **16** O nacio njamba cia ita iria nyũmĩrĩru mũno, ikoora irĩ njaga mũthenya ùcio,” ùguo nĩguo Jehova ekuuga.

3 Ta iguai ùhoro ùyũ Jehova aarĩtie wa kũmũkĩrĩra, inyuĩ andũ a Isiraeli, ùura wa gũũkĩrĩra nyũmba yothe irĩa ndaarũtĩre bũrũri wa Misiri: **2** “Inyuĩ no inyuĩ ndĩthũrũire kuuma harĩ nyũmba ciothe cia thĩ; nĩ ùndũ ùcio nĩngamũherithia tondũ wa mehia manyu mothe.” **3** Andũ eerĩ maahota gũtwarana atĩa matarĩ na karĩko? **4** Mũrũũthi-rĩ, nĩũraramaga kihinga-inĩ ùtarĩ kĩndũ ùnyiiĩtĩe? Nĩũraramaga ùrĩ kimamo-inĩ ùtanyiiĩtĩe kĩndũ? **5** Nyoni-rĩ, no igwe thĩ mũtego-inĩ hatarĩ kĩndũ gĩa kũmĩheenereria? Mũtego-rĩ, no ùtegũke, uume thĩ ùtagwatĩtie kĩndũ? **6** Karumbeta no kahuhwo itũũra-inĩ inene, na andũ mage gwĩtĩgĩra? Mũtino no ùũke itũũra-inĩ inene, na gũtuũke ti Jehova ùũrehetē? **7** Ti-itherũ Mwathani Jehova ndarĩ ùndũ angũka atamenyithĩtie anabii, ndungata ciake, ùria atũite gwĩka. **8** Mũrũũthi nĩũraramite, nũũ ùtangĩtĩgĩra? Mwathani Jehova nĩarĩtie, nũũ ùtangĩrathā maĩndũ? **9** Anĩrĩrai mwĩre cĩihitho iria nũmu cia Ashidodi, na cĩihitho iria nũmu cia bũrũri wa Misiri ùcĩre atĩrĩ: “Ùnganai irĩma igũrũ cia Samaria, mwĩonere inegene

inene rīria rīri kuo, na ūhinyanīrīria ūria ūri thīni wa andū.” **10** Jehova ekuuga atīri: “Andū arīa mahibaga indo cia gūtunyana na indo cia ndaho kūu cīhitho-inī nūmu ciao, matiūi gwīka ūria kwagīriire.” **11** Nī ūndū ūcio Mwathani Jehova ekuuga atīri, “Thū nīkharagania būrūri; nīgatharia cīgītiro cianyu cia hinya, na cīhitho cianyu nūmu nīgatahwo.” **12** Jehova ekuuga atīri: “O ta ūria mūrīthi angīteithūra magūrū meeri kana gacunjī ga gūtū kuuma kanua ka mūrūthi, ūguo hoguo andū a Isiraeli makaahonokio, acio maikaraga Samaria maikarīre mīthia ya marīri mao, o na arīa maikarīre itanda ciao marī Dameski.” **13** Mwathani Jehova, Ngai Mwene-Hinya-Wothe, ekuuga atīri: “Ta iguai ūhoro ūyū, na inyuī mūrute ūra wa gūkīrīra nyūmba ya Jakubu. **14** “Mūthenya ūria ngaaherithia Isiraeli nī ūndū wa mehīa make-rī, nīngananga igongona cia Betheli; na ndinie hīa cia kīgongona kūu igwe thī. **15** Nīngatharia nyūmba ya hīndī ya gathano, o hamwe na nyūmba ya hīndī ya rīūa; nyūmba iria ng’emie na mīguongo nīkaanangwo, nacio nyūmba iria nene mūno nīkamomorwo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga.

4 Ta iguai ūhoro ūyū, inyuī ng’ombe cia Bashani mūrī kūu igūrū rīa Kīrīma gīa Samaria, o inyuī andū-anya arīa mūhinyagīrīria athīni na mūkahehenja arīa abatari, na mūkeeraga athuuri anyu atīri: “Tūreherei ndibei tūnyue!” **2** Mwathani Jehova nīhīfite na ūtheru wake, akoiga atīri, “Ti-itherū ihinda nīrīroka rīria mūkaguucūrūrio na mbooro, na ūria wanyu ūgaatigara aguuucūrūrio na ndwano. **3** Mūkoimio nja ūmwe kwa ūmwe, muumīrio mīanya-inī ya rūthingo, na mūikanio na kūu Harimoni,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **4** “Thīi Betheli mūkeehie; o na thīi Giligali mūgakīrīrīrie kwīhia. Rutagai magongona manyu o rūcīni, mūrutage gīcunjī kīanyu gīa ikūmi o mīaka itatū. **5** Cinagai mīgate nīkīrītwo ndawa ya kūimbīa, itūike igongona rīa gūcookīa ngaatho, na mwīrahage nī ūndū wa maruta manyu ma kwīyendera, na mwītīage nī ūndū wamo, inyuī andū a Isiraeli, nīgūkorwo ūguo nīguo mwendaga gwīka,” ūguo nīguo Mwathani Jehova ekuuga. **6** “Ndaatūmie mūhūte mūrī matūūra-inī manyu manene, na ngītūma mwage irio matūūra-inī, no rīri, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **7** “O na ningī ngīmūima mbura, hīndī rīa magetha maatīgīte o mīeri itatū. Nīndoirīrie mbura itūūra rīmwe, no ngītaga kuuria itūūra rīria rīngī. Mūgūnda ūmwe ūkiurīrwo; ūria ūngī ūkītaga kuurīrwo, ūkūma. **8** Andū magītūgūga kuuma itūūra rīmwe nginya rīria rīngī magīcaria maaī, no mationire maaī maiganu ma kūnyua, no rīri, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **9** “Mahinda maingī nīndahūūrie mīgūnda yanyu ya irio na ya mīthabībū, ngīmīhūūra na mbaa, na mbuu. Ngīgī nīciarīre mīfī yanyu ya mīkūyū na ya mītamaiyū, no rīri, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **10** “Nīndamūrehithīrie mīthiro ta ūria ndeekire būrūri wa Misiri. Aanake anyu ngīmōragīthia na rūhiū rwa njora, na ngīmūtunya mbarathī cianyu. Ngītūma mūnūngo wa cīmba kuuma kambī yanyu ūnungīrīre maniūrū manyu, no rīri, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **11** “Nīndang’auranirie

amwe anyu ta ūria ndang’auranirie Sodomu na Gomora. Mwahaanaaga ta gīcinga kīraakana kīrutītwo mwaki-inī, no rīri, inyuī mūtiigana kūnjookerera,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **12** “Nī ūndū ūcio, ūū nīguo ngūgwīka wee Isiraeli, na tondū nīngūgwīka ūguo-rī, wīhaarīrie gūtūngana na Ngai waku, wee Isiraeli.” **13** ūria ūmbaga irīma nowe ūmbaga rūhuhō, na akaguūrīria mūndū meciiria make, o we ūtūmaga rūcīni kwīgie nduma, na agathīria thī kūrīa gūtūgīru, rītwa rīake nī Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe.

5 Ta iguai ūhoro ūyū, inyuī nyūmba ya Isiraeli, mūigūe ngīcakaya nī ūndū wanyu: **2** “Mūirītu gathirange, nīwe Isiraeli, nīagwīte, na ndagookira rīngī, atiganīrio būrūri-nī wake mwene, hatari na mūndū wa kūmūkīria.” **3** Mwathani Jehova ekuuga atīri: “Itūūra inene rīria rīatūmaga thigari ngiri cia Isiraeli-rī, no thigari igana igaatigara; narīo itūūra rīria rīatūmaga thigari igana-rī, no thigari ikūmi igaatigara.” **4** Jehova ekwīra nyūmba ya Isiraeli atīri: “Njarīai mūtūire muoyo; **5** tīgai kūrōngoorīa Betheli, tīgai gūthīi Giligali, na mūtīkanyīte rūgendo rwa gūthīi Bīrīshiba. Tondū andū a Giligali ti-itherū nīmagatahwo, na andū a Betheli matuuo kīndū hatari.” **6** Rongorīai Jehova, mūtūire muoyo, ndakae gūtūthūkīra nyūmba ya Jusufu ta mwaki; naguo mwaki ūcio nūkaniinana, nakuo Betheli kwage mūndū ūngīhota kūīhōria. **7** Inyuī arīa mūgarūruga kīhōoto gīgatuika ūrūrū, na mūkarangīrīria ūthingu thī **8** (we ūria wōmbire njata iria cīttagwo Kīrīmīra na Karaū, o we ūria ūgarūruga nduma ndumanu igatuika rūcīni, na agatumanīa mūthenya ūgatuika ūtukū, ūria wītaga maaī ma iria rīria inene akamaitūrūra gūkū thī-rī: Jehova nīrīo rītwa rīake; **9** areehagīra kīhitho kīrūmu mwanangīko o rīmwe ta rūheni, narīo itūūra inene rīria rīrīgīre akarīanangīthia), **10** inyuī mūthūūruga ūria ūkananagīa maūndū icīrīro-inī, nake ūria waragīa ūhoro wa ma mūkamūmena. **11** Mūrangagīrīria mūthīni, na mūkamūtunya ngano na hinya. Nī ūndū ūcio, o na gūtūika nīmwakīte nyūmba nene cia mahiga-rī, mūtīgacītūūra; o na gūtūika nīmūhaandīte mīgūnda mīega ya mīthabībū-rī, mūtīkanyua ndibei yayo. **12** Tondū nī nīnjūū ūria mahītia manyu maigana, na ngamanīa ūria mehīa manyu marī manene. Inyuī mūhinyagīrīria andū arīa athingu, na mūkaamūkīra mahaki, na mūkaagīthia athīni kīhōoto macīrīro-inī. **13** Tondū ūcio mūndū ūria mūbacīrīri no gūkīra akiraga kī mahinda ta macio, tondū nī mahinda mooru. **14** Rongorīai maūndū marīa mega, no tī marīa mooru, nīguo mūtūire muoyo. Nake Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe nīarīkoragwo hamwe na inyuī, o ta ūria mūtūire muugaga. **15** Thūūrīai maūndū marīa mooru, mwendage marīa mega; tūūrīai kīhōoto macīrīro-inī. Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe akūguīra matigari ma Jusufu tha. **16** Tondū ūcio-rī, Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, o we Mwathani, ekuuga atīri: “Nīgūkaagīa na mūcakayo njīra-inī ciothe iria nene, na kīrīro kīa ruo rwa ngoro ihaaro-inī ciothe. Arīmi nīmagaatūmanīrwo moke marīre, nao arīa macakayaga moke macakae. **17** Nīgūkaagīa mūcakayo mīgūnda-inī yothe ya mīthabībū, nīgūkorwo nīngatuikanīria

gatagati-ini kanyu,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **18** Kaĩ inyuĩ mwĩrarĩgĩria mũthenya wa Jehova mũri na haaro-ĩ! Nĩ kĩĩ gitũmaga mwĩrirĩrie mũthenya ũcio wa Jehova? Mũthenya ũcio ũgaatuĩka nduma, no ti ũtheri. **19** ũgaatuĩka ta mũndũ akĩrĩra mũrũũthi, agatũngana na nduba, kana atoonye nyũmba yake, nake aigĩrĩra guoko gwake rũthingo-inĩ, arũmwo nĩ nyoka. **20** Githĩ mũthenya ũcio wa Jehova ndũgaagũtuĩka nduma, no ti ũtheri; ĩ, nduma ndumanu, gũtarĩ na mũrũri wa ũtheri? **21** “Nĩ nĩhũire na nganyarara ciathĩ cianyu; ndingĩkirĩrĩria ciũngano cianyu. **22** O na mũngĩndehera maruta ma njino, na maruta ma ngano-rĩ, ndikametĩkĩra. O na mũngĩkarehe maruta marĩa mega ma ũguano-rĩ, ndikamarũmbũiya. **23** Thengiaĩ inegene rĩu rĩa nyĩmbo cianyu! Ndigathĩkĩrĩria mĩgambo ya inanda cianyu cia mũgeeto. **24** No kihooto nĩkĩrekwo gĩthererage ta rũũĩ, na ũthingu ũthererage ta karũũĩ gatahũũaga. **25** “Inyuĩ nyũmba ya Isiraeli-rĩ, nĩmwandutaĩra magongona na maruta mĩaka mĩrongo ĩna mũri kũu werũ-inĩ? **26** Nĩmũtũũgĩrĩtie ihooero rĩa mũthamaki wanyu, o na njikarĩro ya mĩhianano yanyu, o njata ĩyo ya ngai yanyu, ĩria mwethondekeire inyuĩ ene. **27** Tondũ ũcio-rĩ, nĩngatũma mũtahwo mũtwarwo mbere ya Dameski,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga, ũria wĩtagwo Ngai Mwene-Hinya-Wothe.

6 Kaĩ mũri na haaro-ĩ! Inyuĩ mũikaraga mwĩgangarĩte mũri kũu Zayuni, na inyuĩ mũĩguaga mũri agĩtĩre mũri kĩrĩma-igũrũ gĩa Samaria; o inyuĩ mũri igweta thĩĩnĩ wa rũrĩrĩ rũria rũri mbere ya ĩria ingĩ, kũria andũ a Isiraeli mathĩiaga. **2** Thĩĩĩ Kaline mũkeyonere kuo, nĩngĩ muume kuo mũthĩĩ nginya Hamathu, itũura rĩu inene, mũcooke mũkũrũke mũkinye Gathu kwa Afilisti. Anga acio nĩega magakĩra mothamaki manyu meeri? Bũrũri wao-rĩ, nĩ mũnene gũkĩra wanyu? **3** Inyuĩ mũtĩrĩragia mũthenya wa ũũru, na mũkareharehe wathani wa ũhinya ũkũhĩrĩrie. **4** Mũkomagĩra marĩrĩ magemetio na mĩguongu, na mũgetambũrũkia itanda-inĩ cianyu. Mũrĩiaga tũgõndu tũrĩa twegu mũno, na tũcaũ tũrĩa tũnoru. **5** Mũtiindaga mũkĩhũura inanda cianyu cia mũgeeto o ta Daudi, na mũgethondekera inanda ingĩ cia kũina nacio. **6** Mũnyuuaga ndibei mbakũrĩ riita, na mũkehakaga maguta marĩa mega mũno, no mũtĩguaga kĩahe nĩ undũ wa mwanangiko wa Jusufu. **7** Tondũ ũcio-rĩ, mũgaatuĩka a mbere gũtahwo; ndĩa cianyu na gũikara mwĩtambũrũkĩtie ithire. **8** Mwathani Jehova nĩehĩtĩte akĩgĩwetaga we mwene, o we Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe, akõiga atĩrĩ: “Nĩhũire mwĩtĩio wa Jakubu, na ngamena cĩhitho ciake ĩria nũmu; nĩngarekereria itũura rĩu inene na kĩrĩa gĩothe kĩrĩ thĩĩnĩ warĩo kũrĩ thũ.” **9** Andũ ikũmi mangĩgatĩgara thĩĩnĩ wa nyũmba ĩmwe-rĩ, o nao no magaakua. **10** Nake mũndũ wao ũria wa gũcina mĩrĩ ĩyo angũũka kũmĩumia nja ya nyũmba na orie mũndũ ũria wĩhĩthĩte kuo thĩĩnĩ atĩrĩ, “Kũrĩ mũndũ ũngĩ ũtakũite mũri nake?” Nake õige atĩrĩ, “Aca.” Nake acookie õige atĩrĩ, “Kira kil Tũtikagwete rĩtwa rĩa Jehova.” **11** Nĩgũkorwo Jehova nĩathanĩte, nake nĩagathutha nyũmba ĩria nene ĩtũike icũnjĩ, na nyũmba ĩria nini ĩtũike tũcũnjĩ. **12** Kaĩ mbarathi ingĩhota gũteng’era nyanjara-inĩ cia mahiga?

Kũrĩ mũndũ ũngĩrĩma kuo na mũraũ wa ndegwa? No inyuĩ mũgarũrĩte kihooto gĩgatuĩka ũrogi, na matunda ma ũthingu magatuĩka ũrũrũ, **13** inyuĩ arĩa mũkenagĩra ũhootani ũria ũtarĩ ho, na mũkoigaga atĩrĩ, “Githĩ tũtĩatunyanire Karinaĩmu na hinya witũ ithũĩ ene?” **14** Nĩgũkorwo Jehova Ngai Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atĩrĩ, “Nĩngarahũra rũrĩrĩ rũgũũkĩrĩre, wee nyũmba ya Isiraeli, rũria rũgũkũhĩnyĩrĩria kuuma itoonyero rĩa Hamathu, o nginya mũkuru wa Araba.”

7 Mwathani Jehova aanyonirĩe ũũ: Nĩkũhaarĩria aharagĩria mũrumbĩ wa ngĩgĩ thũutha wa magetha marĩa maagethagĩrwo mũthamaki, o ihinda rĩria kĩmera gĩa keerĩ kiambagĩrĩria. **2** Ciarĩkia kũria tũhuti tuothe, bũrũri ũgĩthera biũ, ngĩkaya ngiuga atĩrĩ, “Mwathani Jehova, marekere! Jakubu-rĩ, angĩhonoka gĩkuũ atĩa? Nĩgũkorwo nĩ mũnĩni mũno!” **3** Nĩ undũ ũcio Jehova akĩgua tha. Jehova akiuga atĩrĩ, “Undũ ũcio ndũgũwikĩka.” **4** Nĩngĩ Mwathani Jehova akĩnyonia ũũ: Mwathani Jehova nĩ gwĩtia eetagia mwaki amaciirithĩe naguo; mwaki ũcio ũkĩniaria maai ma kũria kũrĩku mũno, na ũkĩniina bũrũri. **5** Nĩngĩ ngĩkaya, ngiuga atĩrĩ, “Mwathani Jehova ndagũthaita, tĩga! Jakubu-rĩ, angĩhonoka gĩkuũ atĩa? Nĩgũkorwo nĩ mũnĩni mũno!” **6** Nĩ undũ ũcio Jehova akĩgua tha. Mwathani Jehova akiuga atĩrĩ, “Undũ ũcio o naguo ndũgũwikĩka.” **7** Nĩngĩ akĩnyonia ũũ: Mwathani aarũgamĩte rũthingo-inĩ rwakĩtuo na rũgathimwo wega na kabĩrũ nake anyĩĩtĩe rũrĩgi rwa kabĩrũ na guoko. **8** Nake Jehova akĩnjũũria atĩrĩ, “Amosi, nĩ kĩĩ ũroona?” Na nĩĩ ngĩmũcookeria atĩrĩ: “Nĩ kabĩrũ ndĩrona.” Nĩngĩ Jehova akĩnjũũria atĩrĩ, nĩ kabĩrũ ndĩracuuria gatagati ka andũ akwa a Isiraeli, ndigacooka kũmĩguĩra tha rĩngĩ. **9** “Kũndũ kũria gũtũũgĩru kwa Isaaka nĩgũkaniĩno, na kũndũ kũria kwamũre kwa Isiraeli nĩgũkanangwo; na nĩngokĩrĩra nyũmba ya Jeroboamu na rũhiũ rwakwa rwa njora.” **10** Nake Amazia mũthĩnjĩrĩ-ngai wa Betheli agĩtũmana kũrĩ Jeroboamu, mũthamaki wa Isiraeli, akĩmwĩra atĩrĩ, “Amosi nĩagũciĩrĩre agũũkĩrĩre arĩ o gũkũ thĩĩnĩ wa Isiraeli. Bũrũri ndũngĩhota gũkĩrĩrĩria ndeto ciake ciothe. **11** Nĩgũkorwo Amosi aroĩga atĩrĩ: “Jeroboamu akooragwo na rũhiũ rwa njora, na ti-itherũ andũ a Isiraeli nĩmagatahwo, matwarwo kũraya na bũrũri wao.” **12** Nĩngĩ Amazia akĩra Amosi atĩrĩ, “Umagara wee muoni-maũndũ ũyũ! Cooka bũrũri wa Juda. Wĩcaragĩre gĩa kũria kuo, na ũrathage maũndũ ũrĩ kuo. **13** Ndũkaarathĩre ũhoro rĩngĩ gũkũ Betheli tondũ gũkũ nĩkuo kwamũrĩrwo gũikaro kĩa mũthamaki na hekarũ ya ũthamaki.” **14** Amosi agĩcookeria Amazia atĩrĩ, “Nĩ-rĩ, ndiarĩ mũnabĩĩ kana mũrũ wa mũnabĩĩ, no ndaarĩ mũrĩĩthi wa mahĩu na nĩngĩ mũmenyereri wa mĩkũyũ. **15** No Jehova akĩnduta rũũru-inĩ rwa mahĩũ akĩnjũũria atĩrĩ, ‘Thĩĩ ũkarathĩre andũ akwa a Isiraeli ũhoro.’ **16** Na rĩrĩ, kĩĩgue ũhoro wa Jehova. Wee ũroĩga atĩrĩ, “Ndũkarathĩre Isiraeli undũ mũũru, na ũtĩge kũhunjia maũndũ ma gũũkĩrĩra nyũmba ya Isaaka.” **17** “Nĩ undũ ũcio Jehova ekuuga ũũ: “Mũtũmia waku nĩagatuĩka mũmaraya itũũra-inĩ inene, nao aanake aku na airĩtu aku makooraagwo na rũhiũ rwa njora. Bũrũri waku ũgaathimwo na ũgayanio, na wee mwene-rĩ, ũgaakũria

bürüri wa andũ matoõ Ngai. Na ti-itherũ andũ a Isiraeli no nginya magaatahwo, matwarwo kũraya na bürüri wao.”

8 Mwathani Jehova aanyonirie ũũ: aanyonirie gĩkabũ kĩrĩ na matunda meeru. **2** Nake akĩnjũũria atĩrĩ, “Amosi, nĩ kĩrĩ kũ ũroona?” Ngĩmũcookeria atĩrĩ, “Ndirona gĩkabũ kĩrĩ na matunda meeru.” Ngĩ Jehova akĩnjũra atĩrĩ, “Ihinda rĩa mũthia nĩ ikinyu rĩa andũ akwa a Isiraeli; ndigacooka kũmaiguĩra tha rĩngĩ.” **3** Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ, “Mũthenya ũcio-rĩ, nyĩmbo iria ciinagwo kũu hekarũ-inĩ ikaagarũrũka ituĩke kĩrĩro. Ciimba nyingĩ mũno igaateagwo kũndũ guothe gũkirĩtwo ki!” **4** Iguai ũndũ ũyũ inyuĩ arĩa mũrangagĩrĩria abatari na mũkaniina athĩĩni a bürüri, **5** mũkĩũragia atĩrĩ, “Karũgamo ka Mweri gagaathira-rĩ, nĩguo twendie irio, na Thatabũ ithire, nĩguo twendie ngano, tũkinyiuhagia ithimi, tũkióngagĩrĩria thogora, na tũkiheenania na ratiri itarĩ cia ma; **6** tũgũrage athĩĩni na betha, nao arĩa abatari tũkamagũra na nyamũga igĩrĩ, o na twendagie magira hamwe na ngano.” **7** Jehova o we ũria Jakubu etiĩagĩra, ehĩĩte akoiga atĩrĩ, “Ndirĩ hĩndĩ ngariganĩro nĩ cĩiko ciothe iria maneeke. **8** “Githĩ bürüri ndũkainaina nĩ ũndũ wa ũguo, na arĩa othe matũũraga kuo macakae? Bürüri wothe nĩkũiyũra ũkaiyũra ta Rũũ rwa Nili, ũhũũrane, na ũcooke ũhũũcũke ta rũũ rwa Misiri.” **9** Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ, “Mũthenya ũcio-rĩ, “nĩngatũma rĩũa rĩthũe mũarahõ, na ndũme thĩ kũgĩe nduma mũthenya barigici. **10** Nĩngagarũra ciathĩ cianyu ituĩke macakaya, na kũina kwanyu guothe gũtuĩke kĩrĩro. Nĩngatũma inyuotho mĩwĩhũmbe makũnia, na ndĩmwenje mĩtwe. Nĩngatũma ihinda rĩu rĩhaane ta hĩndĩ ya macakaya ma mwana wa mũmwẽ, nũguo mũthia warĩo ũtuĩke ta mũthenya mũrũrũ.” **11** Mwathani Jehova ekuuga atĩrĩ: “Matukũ nĩmarooka, rĩrĩa ngaatũma ng’aragu bürüri-inĩ, na ti ng’aragu ya irio kana nyoota wa maaĩ, no nĩ ng’aragu ya kũigua ciugo cia Jehova. **12** Andũ magaatũgũgaga kuuma iria-inĩ rĩmwẽ nginya rĩrĩa rĩngĩ, na morũũrage kuuma gathigathiini nginya irathĩro, magĩcaria kiugo kĩa Jehova, no matigakĩona. **13** “Mũthenya ũcio-rĩ, “airĩtu arĩa ciĩrorerwa na aanake arĩa marĩ hinya nĩmakaringĩka nĩ nyoota. **14** Acio mehĩtaga na thoni cia Samaria, kana makoiga atĩrĩ, ‘Ti-itherũ o ta ũria ngai iyo yaku itũũraga muoyo wee Dani’, o na kana makoiga atĩrĩ, ‘Ti-itherũ o ta ũria ngai iyo ya Birishiba itũũraga muoyo’: nĩmakaagũa, na maticooke gũũkĩra rĩngĩ.”

9 Nĩndonire Mwathani arũgamĩte kĩgongona-inĩ, nake akiuga atĩrĩ: “Gũtha ciongo cia itugi, nĩgeetha hĩngĩro cia nyũmba cienyenye. Hĩngĩro icio nĩgĩwĩre mĩtwe ya andũ othe, na arĩa magatigara nĩngamooraga na rũhũ rwa njora. Gũtirĩ o na ũmwẽ ũkooora; gũtirĩ ũkaahonoka. **2** O na mangĩkenja thĩ makinye kwa ngoma, guoko gwakwa no gũkaamaruta kuo. O na mangĩkaahaica igũrũ, nĩngamahirũrũkia kuuma kuo. (Sheol h7585) **3** O na mangĩkehitha igũrũ rĩa kĩrĩma gĩa Karimeli, nĩngamaguĩma kuo ndĩmanyiite. O na mangĩkehitha mathĩĩ rungu rwa iria-rĩ, o nakuo nĩngatha nyoka imarũme. **4** O na mangĩgaatwarwo ithaamĩrio nĩ thũ

ciao, nĩngathana mooragĩrwo kuo na rũhũ rwa njora. Ngamakũũrĩra maitho makwa, maitho ma ũũru, no ti ma wegã.” **5** Mwathani, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ũria ũhutagia thĩ, igatweka, nao arĩa othe matũũraga kuo magacakaya, bürüri wothe nĩkũiyũra ũyũrĩte ta Rũũ rwa Nili, nĩngĩ ũkahũcũka ta rũũ rwa Misiri, **6** we ũria wakaga gũkarõ gĩake kĩa ũthamaki kĩraihu kũu igũrũ, na akahaanda gĩtina gĩakĩo gũkũ thĩ, ũria wĩtaga maaĩ ma iria rĩrĩa inene, na akamaitũrũra gũkũ thĩ-rĩ, Jehova nĩrĩo rĩitwa rĩake. **7** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Githĩ inyuĩ andũ a Isiraeli mũtihaana andũ a Kushi harĩ nĩĩ? Githĩ ti nĩ ndaarutire na ngĩambatia andũ a Isiraeli kuuma bürüri wa Misiri, na Afilisti kuuma Kafitori, na Asuriata ngĩmaruta Kiri? **8** “Ti-itherũ, maitho ma Mwathani Jehova nĩmacũthagĩrĩria makona ũthamaki ũria wihagia. Nĩngawananga, ũthire gũkũ thĩ, no ndikaananga nyũmba ya Jakubu biũ,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **9** “Nĩgũkorwo nĩngathana, na nĩngainainia nyũmba ya Isiraeli gatagatĩ-inĩ ka ndũrĩrĩ ciothe, o ta ũria ngano iĩnainagio irĩ gĩcungi-inĩ, na gũkaaga kahĩndĩ kangĩgũa thĩ. **10** Andũ arĩa othe ehia thĩĩni wa andũ akwa makooragwo na rũhũ rwa njora, o arĩa othe moigaga atĩrĩ, “Tũtingĩkorererwo nĩ mũtino, kana ũtũtũnge.” **11** “Mũthenya ũcio nĩngacookereria hema ya Daudi irĩa igwĩte, thondeke kũria yunĩkangĩte, na njookererie kũria yanangĩtwo, na ndĩmĩake o ta ũria yatarĩĩ mbere, **12** nĩgeetha makegwatĩra matigari ma Edomu, na ndũrĩrĩ ciothe iria ciĩtanagio na rĩitwa rĩakwa,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga, ũria ũgeeka maũndũ macio. **13** Jehova ekuuga atĩrĩ, “Matukũ nĩmarooka, “rĩrĩa mũgethi agaakorererwo nĩ mũciĩmbi, nake mũhaandi akorererwo nĩ mũndũ ũrĩa ũhĩhaga thabibũ. Ndĩbei ya mũhĩhano ĩgaatataga kuuma irĩma-inĩ, na ĩthererage kuuma tũrĩma-inĩ tuothe. **14** Nĩngacookia andũ akwa a Isiraeli arĩa maatahitwo, nao macookererie matũũra manene marĩa maanangĩtwo, matũũre kuo; nĩngĩ marĩme mĩgũnda ya mĩthabibũ na manyuũage ndĩbei yayo. Magathondeka mĩgũnda ya irio na marĩage maciarõ mayo. **15** Nĩ ngaaahaanda Isiraeli bürüri wao ene, na matigacooka kũrutwo rĩngĩ bürüri ũcio nĩ ndĩmaheete,” ũguo nĩguo Jehova Ngai wanyu ekuuga.

Obadia

1 Kioneki kĩa Obadia. Mwathani Jehova ekuuga ūũ ūhoru ūkonii Edomu: Nĩtũũgũite ūhoru uumĩte kũri Jehova. Mũtũmwo nĩatũmirwo kũri ndũrĩri oige atĩri, “Arahũkai, tũthĩi tũmũũkĩrĩre, tũrũe nake”: **2** “Atĩrĩri, nĩngakũnyĩihia maitho-inĩ ma ndũrĩri; nawe nĩũkameneka biũ. **3** Mwĩtĩio wa ngoro yaku nĩũkũheenetie, wee tũtũruga kũu ngurunga-inĩ cia mahiga, na ūgathondeka gĩikaro giaku kũria gũtũũgĩru, o wee wĩruga na ngoro atĩri, ‘Nũũ ūngĩhota kũũharũrũkia andehe nginya thĩ?’ **4** O na ūngĩkorwo ūmbũkaga na igũrũ ta nderi, na ūgaaka gĩtara gĩaku o kũu njata irĩ, nĩngakũharũrũkia thĩ ngĩrute kuo,” ūguo nĩguo Jehova ekuuga. **5** “Ūngĩkorwo nĩ aici, o na kana ūkorwo nĩ atunyani ūtukũ-rĩ, kaĩ mwanangĩko nĩũgwetereire-ĩ! Githĩ matĩngĩyia o nginya maiganie? Atui a thabibũ mangĩũka gwaku-rĩ, githĩ to matigie tũthabibũ tũnini tũngĩhaarwo? **6** No kaĩ Esaũ nĩakongũrũrio-ĩ, nakĩo kĩgĩna gĩake kĩria kĩhithe gĩgĩtahwo-ĩ! **7** Andũ othe arĩa mũgwatanagĩra nao nĩmagakũingata nginya mũhaka-inĩ; arata aku nĩmagakũheenia na magũtoorie; arĩa marĩĩaga irio ciaku nĩmagakũigĩra mũtego, no wee ndũkamenya.” **8** Jehova ekuuga atĩri, “Githĩ mũthenya ūcio ndikaananga andũ arĩa oogĩ a Edomu, na nyanange andũ arĩa marĩ ūmenyo kũu irĩma-inĩ cia Esaũ? **9** Atĩrĩri, wee Temani, njamba ciaku cia ita nĩikaamaka, na andũ othe arĩa matũũruga irĩma-inĩ cia Esaũ mooragwo, maniinwo. **10** Nĩ ūndũ wa ngũĩ ya gũũkĩrĩra mũrũ wa nyũkwa Jakubu, nĩũgaconorithio; nĩũkaniinwo nginya tene. **11** Mũthenya ūria wamũtiganĩirie, rĩria andũ a kũngĩ maatahire ūtonga wake, nao ageni magĩtoonyera ihingo-inĩ ciake, na magĩcuukĩra Jerusalemu mĩrĩ-rĩ, we watariĩ o ta ūmwe wao. **12** No wee ndũngĩanyararire mũrũ wa nyũkwa mũthenya wake wa mũtino, kana ūkenerere andũ a Juda mũthenya ūria maaniinagwo, o na kana wĩtĩe mũno mũthenya ūria maarĩ na thĩĩna. **13** Wee ndũngĩatuĩkanĩirie ihingo-inĩ cia andũ akwa mũthenya wao wa mwanangĩko, kana ūmanyarare hĩndĩ irĩa maarĩ na mũnyarirĩko mũthenya wao wa kwanangwo, kana ūtahe ūtonga wao mũthenya ūcio wa mwanangĩko. **14** Wee ndwagĩrĩrwo kũmooheria magomano-inĩ ma njĩra nĩguo ūũrage arĩa mooraga, kana ūneane matigari mao mũthenya ūcio maarĩ na thĩĩna. **15** “Mũthenya wa Jehova ūrĩ hakuhi gũkinyĩra ndũrĩri ciothe. O ūria wĩkĩte, noguo nawe ūgeekwo; ciiko ciaku nĩigagũcookerera. **16** O ta ūria inyũĩ mwanũũrĩre gĩkombe gĩakwa kĩa iherithia kũu kĩrĩma-inĩ gĩakwa gĩtheru-rĩ, ūguo noguo ndũrĩri ciothe igaakĩnyũra itegũtigĩthiria. Ikaanyua ikĩhũhũte, ininũkio, nacio ihaane ta itarĩ ciakorwo kuo. **17** No rĩrĩ, kũu Kĩrĩma-inĩ gĩa Zayuni nĩgũgakorwo na ūhonokio; nakĩo kĩrĩma kũu gĩgaakorwo kĩrĩ gĩtheru, nayo nyũmba ya Jakubu nĩũkegwatĩra igai rĩayo. **18** Nyũmba ya Jakubu igaatuĩka ta mwaki, nayo nyũmba ya Jusufu itũike ta rũrĩrĩmbĩ; nayo nyũmba ya Esaũ igaatuĩka ta maragara ma mahuti, na nĩmakamĩmundia mwaki, ūmĩniine biũ. Gũtirĩ mũndũ ūgaatĩgara wa kuuma nyũmba ya Esaũ.” Jehova nĩwe uugite ūguo. **19** Andũ a Negevu nĩmagaikara irĩma-inĩ cia Esaũ, nao

andũ arĩa maikaraga magũrũ-inĩ ma tũrĩma megwatĩre bũrũri wa Afilisti. Nĩmagaikara mĩgũnda-inĩ ya Efiraimu, na ya Samaria, nake Benjamini egwatĩre Gileadi. **20** Gĩkundi kĩria gĩaathĩtwo kĩa andũ a Isiraeli kĩria kĩrĩ kũu Kaanani, gĩkeegwatĩra bũrũri ūcio o nginya Zarefathu; nao andũ arĩa maatahirwo kuuma Jerusalemu, acio marĩ kũu Sefaradi, nĩo makegwatĩra matũũra ma Negevu. **21** Andũ a kũhonokania nĩmakambata Kĩrĩma-inĩ gĩa Zayuni nĩguo maathanage kũu irĩma-inĩ cia Esaũ. Naguo ūthamaki ūgaatuĩka wa Jehova.

Jona

1 Na rīri, ndūmīriri ya Jehova nīyakinyīre Jona mūrū wa Amitai, akīrwo atīri: **2** “Ūkīra, ūthī itūūra rīria inene rīa Nineve, na ūrīhunjīrie ūkīrikaanagia, nīgukorwo waganu warīo nīwambatīte ūgakinya o hari nīi.” **3** No Jona agīūkīra nīgūo orīre Jehova, akīerekerā Tarishishi. Agīūkūrūka nginya Jopa na agīkorerera marikabu yathīiaga Tarishishi. Aarīkia kūrītha thogora wa rūgendo, akīngīra marikabu nīgūo athīi Tarishishi, orīre Jehova. **4** No rīri, Jehova akīrehe rūhuho rūnene kūu iria-inī, gūkīgīa kīhuhūkānio kīnene mūno, hakuhī marikabu iyo yunīkange. **5** Atwari ayo othe makīmaka na o mūdū agīkaīra ngai yake; magīcooka magīkīka mīrīgo iria-inī, nīgeetha marikabu ihūthe. No Jona nīaikūrūkīte kūu marikabu thīnī, na agakoma toro mūnene. **6** Tondū ūcio mūnene wa marikabu agīthīi harī we, akīmūūria atīri, “Wee ūngihota gūkoma atīa? Ūkīra ūkaīre ngai yaku! No gūkorwo yahota gūtūīgua twage gūthira.” **7** Nīngī atwari a marikabu makīrana atīri, “Ūkai tūcuuke mītī nīgūo tūmenye nūū ūrehele mūtino ūyū.” Magīcuuka mītī naguo mūtī ūkīgīwīra Jona. **8** Nī ūndū ūcio, makīmūūria atīri, “Ta twīre, nūū ūtūmīte thīna ūyū wothē ūtūkore? Wee-rī, ūrutaga wīra ūrīkū? Uumīte kū? Wī wa būrūrī ūrīkū? Wī wa rūrūrī rūrīkū?” **9** Nake Jona akīmācookeria atīri, “Nīi ndī Mūhibirania na ndī mūhooi Jehova, Ngai wa igūrū, ūria wombire iria na thī nyūmū.” **10** Ūndū ūcio ūkīmeekīra guoya, makīmūūria atīri, “Nī atīa wīkīte?” (Nīmamenyete atī nī kūūra ooragīra Jehova, tondū nīameerīte ūguo.) **11** Narīo iria rīgīkīrīria kūhuhūkānia. Nī ūndū ūcio makīmūūria atīri, “Ūkwenda tūgīwe atīa nīgeetha tūhoorererwo nī iria?” **12** Nake akīmācookeria atīri, “Njōyai mūnjīkie iria-inī na nīrīkūhoorerā. Nīi nīnjūū atī nī mahītia makwa matūmīte kīhuhūkānio gīkī kīnene kīmūkore.” **13** No andū acio makīrutānīria mūno gīcoockīa marikabu yao hūgūrūrū-inī cia iria. No makīremwo, nīgūkorwo iria nīrīakīrīrie kūhuhūkānia makīria ma ūria rīarī mbere. **14** Nao magīkaīra Jehova makiuga atīri, “Twagūthaita Wee Jehova, ndūkareke tūkue nī ūndū wa muoyo wa mūdū ūyū. Ndūgatūcookererie mahītia ma kūūruga mūdū ūtehītie, nīgūkorwo Wee Jehova, wīkīte ūria wonete arī wega.” **15** Makīoya Jona makīmūkīa iria-inī, narīo iria rīu rīahurutānaga rīkīhoorerā. **16** Mona ūguo andū acio magītigīra Jehova mūno; na makīrutīra Jehova igongona, na makīhīta mīhītwā mbere yake. **17** Nake Jehova agīathīrīria thamakī nene mūno īmerie Jona, nake Jona agīkara nda ya thamakī iyo matukū matatū, mūthenya na ūtukū.

2 Na rīri, Jona arī kūu nda ya thamakī iyo nene mūno akīhooya Jehova Ngai wake. **2** Akiuga atīri: “Ndakāīre Jehova ndī mīnyamaro-inī, nake akīnjītika. Ngīhooya ūteithio ndī o kūu mbīrīra-inī kūrīa kūrīku, nawe ūkīgīua gūkaya gwakwa. (Sheol h7585) **3** Wee wathīnikānīrie nginya kūrīa kūrīku, o gatagatī ka iria rīria inene, naguo mūiyūro wa maaī ūgīthīūrūrūkīria; makīmūbi maku mothe na ndīhīi cia maaī ikīhubānīria. **4** Ngiuga atīri, ‘Ndī mūingate, ngeherio maitho-inī

maku; no rīri, nīngerorera hekarū yaku theru hīndī īngī.’ **5** Maaī macio maandīgīcīrie makenda kūnjūruga, nakuo kūu kūrīku gūgaathīūrūrūkīria; rīya rīa iria-inī rīeohereire mūtwe wakwa. **6** Ngīrīkīra o nginya itina-inī cia irīma; thī ya kūu rungu ikīthīngīrīria nginya tene. No Wee Jehova, Ngai wakwa, nīwarutire muoyo wakwa kuuma irima rīu. **7** “Hīndī irīa muoyo wakwa wathīraga, nīndakūrīkanīre Wee Jehova, namo mahooya makwa magīkīnya o hariwe, o thīnī wa hekarū yaku theru. **8** “Andū arīa mahooyaga mīhianano ya tūhū, nīmōragīrwo nī ūtugi ūria ūngīkorwo ūrī wao. **9** No nī-rī, ndīrīkūrūtāgīra igongona ngīnaga rīwīmbo rwa gūcoockīa ngaatha. Nīngāhīngīa mīhītwā yakwa irīa nīi ndānehīta. Ūhōnokio uumaga kūrī Jehova.” **10** Nake Jehova agīatha thamakī iyo nene, nayo īgītāhīka Jona thī nyūmū.

3 Nīngī ndūmīriri ya Jehova igīkinyīra Jona hīndī ya keeri, akīrwo atīri: **2** “Ūkīra, ūthī itūūra rīria inene rīa Nineve, na ūrīhunjīrie ūhorō ūria ngūkwīra.” **3** Nake Jona agīathīkīra ndūmīriri ya Jehova, agīthīi Nineve. Na rīri, Nineve rīarī itūūra inene na rīa bata mūno. Kūrīthīūrūrūka rīothe kūngānīnīre mīthenya itatū. **4** Mūthenya wa mbere Jona akīambīrīria gūtoonya itūūra rīu. Akīanīrīra, akiuga atīri, “Gwatīgīa mīthenya mīrōngo īna Nineve kūharaganio.” **5** Nao andū a Nineve magītīkia Ngai. Makīanīrīra kūgīe na ihīnda rīa kwīhīnga kūrīa irio, nao othe makīhūmba nguo cia makūnia, kuuma ūria mūnene mūno o nginya ūria mūnīni mūno. **6** Hīndī irīa mūthamakī wa kūu Nineve aakīnyīrwo nī ūhorō ūcio-rī, agīūkīra akīuma gītī-inī gīake kīa ūnene, akīruta nguo ciake cia ūthamakī, akīhūmba nguo ya ikūnia, na agīkara thī rūkūngū-inī. **7** Nīngī akīanīrīrīthīa ūhorō ūyū kūu Nineve: “Kuumana na uuge wa mūthamakī na andū ake arīa marī igweta: “Mūtīkareke mūdū o wothē, kana nyamū cia rūūru rwa ng’ombe kana rwa mbūrī, irīme kīndū; itīkarekwo irīe kana inyue. **8** No rīri, andū nīmehumbe nguo cia makūnia o nacio nyamū nīhūmbwo makūnia. O mūdū nīkaīre Ngai narua. Andū nīmātigē mīthīire yao mīūru na ngūū ciao. **9** Nūū ūngīmēnya kana Ngai aahota kwīrīcūkwo, aīgue tha atīgane na marakara make mahīi nīgeetha tūtīkaniinwo.” **10** Hīndī irīa Ngai onire ūria meekire, na ūria maagarūrūkīte magatīga mīthīire yao mīūru-rī, akīmāguīra tha akīaga kūmaniīna tha ūria oīgīte nīekūmaniīna.

4 No rīri, Jona nīaiguire ūru mūno na akīrakara. **2** Akīhooya Jehova, akiuga atīri, “Wee Jehova-rī, gīthī ūū toguo ndoīgīte itoīmīte mūcīi? Nīkīo ndaahīuhaga kūrīra Tarishishi. Nīndōf atī wee wī Mūrūngu mūtugi na ūrī tha, na ndūhīuhaga kūrakara, na ūyūrītwo nī wendani, Ngai ūguaga tha akerīcūkwo akaaga gwīka ūru. **3** No rīri, Wee Jehova, ndagūthaita ūndute muoyo; nīgūkorwo nī kwagīrīire ngue, gūkīra ndūūre muoyo.” **4** No Jehova akīmūūria atīri, “Ūrī na kīhōoto o na kīrīkū gīa gūtūma ūrakare?” **5** Jona akīuma kūu, agīthīi agīkara thī handū mwena wa irathīro wa itūūra rīu inene. Akīākīra gīthūnū hau, agīkara kīruru-inī gīākīo, agīeterera one ūria itūūra rīu inene

rīgwikwo. **6** Nake Jehova Ngai akīrehe rūūngū na agītūma rūtambe igūrū rīa hau Jona aarī, nīguo rūmūhe kīruru, kīmūhumbīre atige gūthīnīka. Nake Jona agikenera rūūngū rūu mūno. **7** No rīrī, kwarooka gūkīa mūthenya ūyū ūngī, Ngai akīrehe kīgunyū gīkīrīa rūūngū rūu, nī ūndū ūcio rūkīhooha. **8** Hīndī irīa rīua rīarathire, Ngai akīrethīa rūhuho ruumīte na irathīro rūrī na ūrugarī mūnene, narīo rīua rīgīcina Jona mūtwe, o ngīnya akīringīka. Akīrīrīria gūkua, akiuga atīrī, “Nī wega ngue gūkīra ndūūre muoyo.” **9** Nake Ngai akīūria Jona atīrī, “Ūrī na kīhooto gīa kūrakara nī ūndū wa rūūngū rūu?” Nake agīcookīa atīrī, “Ī, ndī nakīo; ndakarīte o ūndū ingīkua.” **10** No Jehova akīmwīra atīrī, “Wee-rī, ūraiguīra rūūngū rūrū tha, o na harīa ūtarūrūtīire wīra kana ūgatūma rūkūre. Rūrakūrīre na ūtukū ūmwe, na rūrathira na ūtukū ūmwe. **11** No Nineve nī kūrī na andū makīria ma ngiri igana rīa mīrongo īrī arīa matangīkūūrana guoko kwa ūrīo kana guoko kwa ūmotho, o na ningī rīrī na mahiū maingī. Githī o na nī ndiagīrīrwo nīkūiguīra tha itūura rīu inene?”

Mika

1 Ino nīyo ndūmīriri ya Jehova iria yakinyīrīre Mika ūria warī wa itūūra rīa Moreshethu, ikonī Samaria na Jerusalemu, hīndī ya ūthamaki wa Jothamu, na wa Ahazu, na wa Hezekia, athamaki a Juda. **2** Atīriri, ta thikīrīriai inyuī andū aya inyuothe; o nawe thī ta igua, na arīa othe matūūruga kuo, nīgeetha Mwathani Jehova arute ūira wa kūmūkīrīra, o we Mwathani arī thīnī wa hekarū yake theru. **3** Atīriri! Jehova nīarooka oimīte gīkaro gīake; araikūrūka arangīrīre kūrīa gūtūūgīru gūkū thī. **4** Irīma itwekaga irī rungu rwake, nayo mīkuru īgaatūkana; itwekaga ta mūhūra ūrī mwaki-inī, īgakūrūka ta maaī maikūrūkīte na ihenya kīgaragaro-inī. **5** Ūndū ūyū wonekete nī ūndū wa ūremi wa Jakubu, na nī ūndū wa mehīa ma nyūmba ya Isiraeli. Ūremi wa Jakubu-rī, nī ūrīkū? Githī ti Samaria? Kūndū kūrīa gūtūūgīru kwa Juda-rī, nī kū? Githī ti Jerusalemu? **6** “Nī ūndū ūcio, ngaatua Samaria hība ya mahīga, gūtūike kūndū gwa kūhaandagwo mīthabībū. Nīngaita mahīga marīo mūkuru-inī na thīkūrīe mīthingi yarīo. **7** Mīhianano yarīo yothe nīkoinangwo icunjī; nacio iheo ciothe cia hekarū yarīo icinwo na mwaki. Nīngananga mīhianano yothe yarīo. Tondū rīonganīre iheo ciarīo kuuma mūcaara wa ūmaraya, na īgaatūmīrwo rīngī irī mūcaara wa kūrīha maraya.” **8** Tondū ūcio-rī, ngūrīra na ngīrīke, na thīī ndī magūrū matheri na ndī njaga. Ngūgīrīka o ta mbwe, na ndīre ta ndundu. **9** Ngūkorwo kīronda kīarīo gītingīhona; gīūkīte gīgakīnya Juda. Nīgīkīnyīte o kīhingo-inī kīa andū akwa, gīgakīnya Jerusalemu kuo kwene. **10** Mūtīkaheane ūhorō ūcio kūu Gathu, mūtīkarīre o na hanīni. Nīngī kūu Bethi-Ofara mūgaragarīe rūkūngū-inī. **11** Inyuī andū arīa mūtūūruga Shafiri, thīīī mūrī njaga na mūconokete. Andū arīa matūūruga Zaanani matīngīuma itūūra rīao. Narīo itūūra rīa Bethi-Ezeli no gīcaaya rīracaaya, itūūra rīu rītingīhota gūkūgītīra. **12** Andū arīa matūūruga Marothu-rī, menyogondaga nī ruo, o metereire ūitehīo, nī ūndū mwanangīko ūikūrūkīte kuuma kūrī Jehova, ūgakīnya o kīhingo-inī kīa Jerusalemu. **13** Inyuī mūtūūruga Lakishi, ngaari cīanyu cia ita ciohererei mbarathi. Nī inyuī mwatoonyirīe Mwarī wa Zayuni mehīa-inī, nīgūkorwo ūremi wa Isiraeli woimanire na inyuī. **14** Nī ūndū ūcio nīmūkahe Moreshethu-Gathu iheo cia kuaganīra ūhorō. Itūūra rīa Akizibu no rīa kūheenereria athamaki a Isiraeli. **15** Inyuī mūtūūruga Maresha nīngamūrethīrīa mūndū wa kūmūkīrīra, amūtōorie. Ūrīa we ūrī Rīiri wa Isiraeli nīagooka Adulamu. **16** Enjwōi mitwe mūcakaīre cīana cīanyu irīa mūkenagīra; mwīenjei kīhara mūhaane ta nderi, nīgūkorwo cīana icīo cīanyu nīgatahwo.

2 Kaī andū arīa mathugundaga waganu, o acīo meciiragīa maūndū mooru marī ūrīrī, marī na haaro-ī! Rūcīnī gwakīa mekaga o ūguo, tondū hīnya wa gwīka ūguo marī naguo. **2** Macumīkagīra mīgūnda makamītunyana, na makeerīrīra nyūmba magacīo ya na hīnya. Maheanagīa mūndū makamūtunya mūcīi wake, makaheenia mūndū wao, makamūtunya

īgai rīake. **3** Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga atīrī: “Nīndīrathugunda mwanangīko wa gūkīrīra andū aya, ūrīa mūtakahota kwīhonokia. Mūtīgacooka gūthīiaga na mwītīto, nīgūkorwo ihinda rīu nī rīa mūtīno. **4** Mūthenya ūcio andū nīmakamūtheherera; na mamūnyūrūrīe na rwīmbo rūrū rwa kīrīro, maine atīrī, ‘Tūrī anange biū; indo cia andū akwa nīngayane. Nīacieheretie kuuma kūrī nī! Aragaya mīgūnda iitū kūrī andū arīa matūkūnyanagīra.’” **5** Nī ūndū mūtīgakorwo na mūndū o na ūmwe kīūngano-inī kīa Jehova wa kūgaya ithaka na ūndū wa gūcīcuukīra mītī. **6** Anabīi ao moīgaga atīrī, “Mūtīkarathe ūhorō. Tīgagai kūratha ūhorō ūkonī maūndū maya; gīconoko gītīgatūkīnyīrīa.” **7** Nīngī nī kwagīrīre kūrānagio atīrī, wee nyūmba ya Jakubu: “Kaī Roho wa Jehova arī mūrakarū? We no eke maūndū ta macīo?” “Githī ciugo ciakwa itīgunaga mūndū ūrīa ūthīiaga na mīthīire mīrūngīrīru? **8** Ica-īkuhī-rī, andū akwa maarahūkīte magatūika ta thū. Mūtunyaga andū arīa mahoorere nguo cīao cīa goro, mūgatunya ehītūkīrī arīa marahītūka matekūmaka, o acīo matakoragwo na meciirīa ma mbaara na inyuī. **9** Mūīngataga andū-a-nja a andū akwa kuuma mīcīī yao irīa mīega. Mūgatunya cīana cīao kīrathimo gīakwa ngīnya tene. **10** Ūkīrīa mūthīī, mwēhere! Nīgūkorwo gīkarō gīkī ti kīo kīhurūko kīanyu, tondū nīgīthaahīe, kīanangītwo ūndū gītāngīcookererio. **11** Mūndū wa maheeni na ūtaaragīa ma angūtūka oige atīrī, ‘Ndaamūrathīra gūkorwo na ndībei na njoothī nyingī,’ ūcio nīwe ūngītīkīrīka nī andū aya! **12** ‘Atīrīrī, inyuī andū a Jakubu, ti-ītherū nīngamūconanīrīra, inyuothe, o na inyuī matigari ma Isiraeli nīngamūrehe hamwe. Ngamarehe hamwe ta ng’ondū irī kiugū, matūike ta rūuru rwa mbūrī rūrī ūrīthīo-inī waruo; nakīo kīrīndī kīa andū kīyūrē kuo. **13** Mūhīngūrī njīra, nīakambata arī mbere yao; nao nīmakamomora kīhingo moime inya. Mūthamaki wa nīakoimagara arī mbere yao, Jehova amatongoretie.”

3 Nīngī ngiuga atīrī, “Ta īguai, inyuī atongoria a Jakubu, o inyuī aathanī a nyūmba ya Isiraeli. Githī mūtīagīrīrīro nīkūmenya ūhorō wa gūtuanīra cīira na kīhōoto. **2** No inyuī mūthūire maūndū mega no mūkenda marīa mooru; inyuī mūnūruga andū akwa ikonde, na mūgathoora nyama mahīndī-inī mao. **3** Inyuī mūrīaga nyama cia mūrī ya andū akwa, mūkamōnūra ikonde na mūkoinanga mahīndī mao tūcunjī; O inyuī mūmatīnangagīa ta nyama cia gūkarangwo na rūgīo, o na ta nyama cia gūtherūkīo na nyūngū.” **4** Hīndī īyo magakaīra Jehova, nowe ndakamacookeria. Hīndī īyo nīakahītha ūthīū wake kuuma kūrī o, tondū wa ūuru ūrīa mekīte. **5** Jehova ekuuga atīrī, “Ha ūhorō wa anabīi acīo mahītīthagīa andū akwa, mūndū aamahe irio, maanagīrīra makiugaga ‘thayū,’ no angīmāima irio, makahaarīra mbaara ya kūmūkīrīra. **6** Tondū ūcio, ūtūkū nīkamūhubanīrīa, mwage kuona cioneki, mūhubanīrīo nī nduma mwage ūguūrīo. Rīūa nīrīgathūra anabīi, naguo mūthenya ūmatūkīre nduma. **7** Oni-maūndū nīmagaconoka, nao aragūrī maconorīthīo. Othe nīmakahumbīra mothīū mao, tondū gūtīrī ūhorō magaacookerio nī Ngai.” **8** No hakwa-rī, nī njyūrītwo nī hīnya, na ngayūrwo nī

Roho wa Jehova, o na ngaiyũro nĩ kihooto na ũhoti, nĩguo nyumbũrĩre Jakubu ũremi wake, na nyumbũrĩre Isiraeli mehia make. **9** Ta thikĩrĩriai, inyuĩ atongoria a nyũmba ya Jakubu, o inyuĩ aathani a nyũmba ya Isiraeli, inyuĩ mũmenaga kihooto, na mũkoogomia maũndũ marĩa ma ma; **10** inyuĩ mwakaga Zayuni na ũiti wa thakame, na mũgaaka Jerusalem na waganu. **11** Atongoria akuo matuaga ciira maahakwo, athĩnjĩri-Ngai akuo marutanaga maarĩhwo, na anabii akuo marathaga mohoro maheo mbeeca. No rĩrĩ, megiritanagia na Jehova makoiga atĩrĩ, “Githĩ Jehova ndakĩrĩ gatagatĩ-inĩ gaitũ? Gũtirĩ ũuru ũngĩtukora.” **12** Nĩ tondũ wanyu-rĩ, Zayuni gũgaacimbwo ta mũgũnda, Jerusalemu gũtũike hĩba ya mahiga, nakĩo kĩrĩma kĩrĩa giakĩtuo hekarũ gũtũike kihumbu kĩmereirwo nĩ ihinga.

4 Matukũ-inĩ ma kũrigĩrĩria, kĩrĩma kĩrĩa kĩa hekarũ ya Jehova nĩgikahaandwo kĩrĩ kio kĩnene gatagatĩ ka irĩma iria ingĩ; nĩgikambarario igũrũ rĩa tũrĩma tũrĩa tũngĩ, nao andũ a ndũrĩrĩ nikuo magaathiiaga. **2** Ndũrĩrĩ nyingĩ igaathĩ kuo, ikiugaga atĩrĩ, “Ūkai twambate tũthĩ kĩrĩma-inĩ kĩa Jehova, tũthĩ nyũmba ya Ngai wa Jakubu. Niagaturĩta ũhoru wa mĩthĩire yake, nĩgeetha tũgeragirĩ njira ciake.” Nĩgũkorwo Zayuni nĩgũkoima ũtaarani, nakuo Jerusalemu kuume ndũmĩrĩri ya Jehova. **3** Niagatuithania ndũrĩrĩ nyingĩ ciira, nacio ndũrĩrĩ iria irĩ hinya cia kuuma kũraya aciiguithanie. Magaatura hiũ ciao cia njora itũke hiũ cia mĩraũ, namo matimũ mao maturwo hiũ cia giceeha mĩtĩ. Gũtirĩ rũrĩrĩ rũgaacooka kũrũa na rũrĩa rũngĩ na hiũ cia njora, kana rũcooke kwĩruta ũhoru wa mbaara rĩngĩ. **4** O mũndũ agaakaraga gitina-inĩ kĩa mũthabĩwũ wake na aikarage gitina-inĩ kĩa mũkũyũ wake, na gũtirĩ mũndũ ũkaamamakia, nĩgũkorwo ũguo nĩguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe oigĩte. **5** Andũ a ndũrĩrĩ ciothe no marĩmĩrĩre kĩrĩra kĩa ngai ciao; no ithũ tũrĩrumagirĩra kĩrĩra kĩa Jehova Ngai witũ nginya tene na tene. **6** Jehova ekuuga atĩrĩ: “Mũthenya ũcio-rĩ, nĩngacookanĩrĩria ithua; na nĩngacookanĩrĩria arĩa matahĩtuo, o na arĩa nyariirithĩte. **7** Ithua nĩngacitua matigari, na arĩa maingatĩtuo ndĩmatue rũrĩrĩ rũrĩ hinya. Jehova nĩwe ũkamaathaga arĩ Kĩrĩma-inĩ gĩa Zayuni, kuuma mũthenya ũcio nginya tene. **8** Ha ũhoru waku, wee mũthiringo ũyũ mũraihũ na igũrũ wa kũrangĩra rũuru rwa mbũri, o wee kĩhitho kĩrũmu kĩa Mwarĩ wa Zayuni-rĩ, wathani ũrĩa warĩ naguo mbere nĩngagũcokererera; naguo ũthamaki wa Mwarĩ wa Jerusalemu ũmũcokererera.” **9** Atĩrĩrĩ, nĩkĩ kĩratũma ũrĩre wanĩrĩre, kaĩ ũtarĩ na mũthamaki? Kaĩ ũkũirĩrwo nĩ mũkũiheĩ kĩrĩra, tondũ wanyitũ nĩ ruo rũhaana ta rwa mũndũ-wa-nja akĩrũmwo? **10** Wĩnyogonde nĩ ruo, wee Mwarĩ wa Zayuni, o ta mũndũ-wa-nja akĩrũmwo, nĩgũkorwo rĩu no nginya uume itũura inene ũgaikare nja werũ-inĩ. Nĩgũgathĩ Babuloni; kũu nikuo ũkaahonokerio. Kũu nikuo Jehova agaagũkũura kuuma guoko-inĩ gwa thũ ciaku. **11** No rĩrĩ, ndũrĩrĩ nyingĩ nĩcokanĩrĩre, igũkĩrĩre. Iroiga atĩrĩ, “Rekeĩ anyĩtuo nĩ thaahu, rekeĩ maitho maitũ mathekererere Zayuni!” **12** No cio itingĩmenya meciiria ma Jehova; o na itĩũ mũbango wake, o we ũrĩa ũcicookanagĩrĩria ta itĩia cia

ngano kĩhũrĩro-inĩ. **13** “Arahũka, wee Mwarĩ wa Zayuni, ũhũre ngano ũyo, nĩgũkorwo nĩngakũhe hĩa cia kigera; nĩngakũhe mahũngũ ma gĩcango nawe nĩukahehenja ndũrĩrĩ nyingĩ.” Uumthio ũcio meyoire na njira itarĩ ya kihooto nĩkũkawamũrĩra Jehova, ũtonga wao ũwamũrĩre Mwathani wa thĩ yothe.

5 Thagathaga mbũtũ ciaku cia mbaara, wee itũura inene rĩa mbũtũ cia mbaara, nĩgũkorwo matũrigĩciirĩre matũũkĩrĩre. Nĩmakaringa mwathi wa Isiraeli rũthĩa-inĩ na rũthanju. **2** “No rĩrĩ, wee Bethilehemu Efiratha, o na harĩa arĩ we mũnini mũno mĩhũrĩga-inĩ ya Juda, thĩinĩ waku nĩkuo gũkoima ũrĩa ũgaatuĩka mwathi wa Isiraeli, ũrĩa kihumo giake nĩ gĩa kuuma tene, kuuma mindĩ na mindĩ.” **3** Tondũ ũcio, Isiraeli nĩagatigamĩrio nginya ihinda rikinye, rĩrĩa ũrĩa ũaarũmwo agaaciara, nao arĩũ-a-ithe arĩa angĩ magaacokerera andũ a Isiraeli. **4** Nĩgaookĩra arĩithie rũuru rwa mbũri ciake arĩ na hinya wa Jehova, na ũnene wa rĩtwa rĩa Jehova Ngai wake. Nao nĩmagatũura marĩ agĩtĩre, nĩgũkorwo hĩndĩ ũyo ũnene wake ũgaakinya o nginya ituri ciothe cia thĩ. **5** Nake nĩagatuĩka thayũ wao. Hĩndĩ irĩa Ashuri makaahithũkĩra bũrũri witũ, na matũkanĩrie ciĩhitho ciitũ nũmu, nĩtũkamaarahũrĩra arĩithi mũgwanja, o na anene anana mamokĩrĩre. **6** Nĩmagaaaha bũrũri wa Ashuri na rĩhũrĩ rwa njora; maathe bũrũri wa Nimurodi na hiũ cia njora icomoretwo. Nĩagatũhonokia kuuma kũrĩ Aashuri hĩndĩ irĩa magaatharĩkĩra bũrũri witũ na matũkanĩrie mĩhaka-inĩ iitũ. **7** Matigari ma Jakubu magaatũũka ta ime riumĩte harĩ Jehova gatagatĩ-inĩ ka ndũrĩrĩ nyingĩ, o na ta mbura ya rũthuthũ yurĩte nyeki-inĩ, irĩa itarehagwo nĩ mũndũ kana ikoirio nĩ andũ. **8** Matigari ma Jakubu magaacoragwo gatagatĩ ka ndũrĩrĩ, o gatagatĩ ka ndũrĩrĩ nyingĩ, ta mũrũũthi ũrĩ thĩinĩ wa nyamũ cia mũtitũ, na ta kĩana kĩa mũrũũthi kĩrĩ thĩinĩ wa ndũuru cia ng'ondũ, kĩrĩa gĩthiagia gĩgĩcithangagia na gĩgĩcitambuura na gũtirĩ mũndũ ũngĩchionokia. **9** Guoko gwaku nĩgũkambarario na igũrũ kuonanie ũhootani harĩ thũ ciaku, na amuku aku othe nĩmakaniinwo. **10** Jehova ekuuga atĩrĩ, “Mũthenya ũcio-rĩ, “nĩngananga mbarathĩ ciaku ikweherere biũ, nacio ngaari ciaku cia ita ndicitharie. **11** Nĩngananga matũura marĩa manene ma bũrũri wanyu, na tharũrie ciĩhitho iria nũmu cianyu ciothe. **12** Nĩngananga ũgo wanyu, na mũtigacooka kũragũra rĩngĩ. **13** Nĩngananga mĩhianano yanyu ya gwacũhio, na nyanange mahiga manyu marĩa maamũre mũrĩ namo; mũtigacooka kũinamĩrĩra wira wa moko manyu rĩngĩ. **14** Itugĩ cia Ashera iria mũrĩ nacio nĩngacimunya na momore matũura manyu manene. **15** Nĩngerĩhĩria ndĩ na marakara na mang'ũrĩ kũrĩ ndũrĩrĩ iria itanjathikagĩra.”

6 Ta thikĩrĩriai ũrĩa Jehova ekuuga: “Ūkĩrai mwĩcĩrĩrĩre mbere ya irĩma; mũreke tũrĩma tũgũe ũrĩa mũkuuga. **2** Inyuĩ irĩma ici, iguai thĩtango ya Jehova; thikĩrĩriai inyuĩ mĩthinga ya thĩ irĩa itũũrũga tene na tene. Nĩgũkorwo Jehova arĩ na ciira na andũ ake, nĩarathitanga andũ a Isiraeli. **3** “Andũ akwa, kaĩ ndimwĩkĩte atĩa? Ndimũnogetie na ki? Njookeriai. **4** Ndaamũrutire bũrũri wa Misiri, ngĩmũkũũra kuuma bũrũri wa ũkombo.

Ngītūma Musa amūtongorie, marī na Harūni na Miriamu. **5** Andū akwa, ririkanaī ūria Balaki mūthamaki wa Moabi aamūciirīre, na ūria Balamu mūrū wa Beori aamūcookeirie. Ririkanaī rūgendo rwanu kuuma Shitimu nginya Giligali, nīgeetha mūmenye ciiko cia ūthingu iria Jehova aaneka.” **6** Nī kīi ingītware mbere ya Jehova, ngīnamīrīre mbere ya Ngai ūcio ūrī igūrū mūno? Hihi no ngīthīi mbere yake na maruta ma njino, kana thīi na tūcaū twa ūkūrū wa mwaka ūmwe? **7** Anga Jehova no akenio nī ndūrūme ngiri nyingī, kana akenio nī maguta maingī ta ma njūūi ngiri ikūmi? Hihi no ndute mwana wakwa wa irigithathi nī ūndū wa ūremi wakwa, kana ndute maciaro ma mwīrī wakwa nī ūndū wa mehia ma ngoro yakwa? **8** Atīrīrī, wee mūdū ūyū, githī Jehova ndakuonetie maūdū marīa mega. Na nī ūndū ūrīkū Jehova agwathaga wike? Githī to wikage maūdū ma kīhooto, na wendage ūhoru wa kūguanīra tha, na ūtwaranage na Ngai waku wīnyīihītie. **9** Ta thīkīrīria! Jehova niaretana kū itūūra inene, mūdū ūria mūūgī nīetigire rītwa rīaku. “Rūmbūiya rūthanju, o na ūria ūrūnyītīte. **10** Wee nyūmba ya waganu-rī, no ndiganīrwo nī igīna iria mwīgīire na njīra itarī ya kīhooto, kana ndiganīrwo nī eba ya gūthīma irīa itarī ya kīhooto, irīa nume? **11** No njuge mūdū ndehītie akīhūthagīra ratiri itarī cia ma, arī na mondo ya mahīga ma gūthīma ma maheeni? **12** Itonga ciakuo nī cia ngūi, andū akuo nī a maheeni, na nīmī ciao nīkūheenanīa iheenanāgia. **13** Tondū ūcio, nīnyambīrīire gūkūniina, na ngambīrīria gūkwananga nī ūndū wa mehia manyu. **14** Mūrīrīaga irio na mūthīhūne, nda cianyu irikoragwo o ihūtīi. Mūrīgaga mīthīithū, no mūtīkahonokia kindū, tondū kīria gīothe mwahonokia nīngakīniinīthia na rūhiū rwa njora. **15** Mūrīhaandaga no mūtīkaagetha; mūrīhīhīga ndamayıū no mūtīkehaka maguta ma cio; mūrīhīhīga thabībū no mūtīkanyua ndibeī yacio. **16** Nīmūrūmīrīre irīra cia watho wa Omuri na mītugo yothe ya nyūmba ya Ahabu, mūkarūmīrīra irīra ciao cia ndūire. Tondū ūcio nīngamūrekereria mwanangwo, na ndekererie andū anyu matuīke a gūthekererwo; mūgaatūūra mūnyararītwo nī ndūrīrī icio.”

7 Hī, kaī ndī mūnyamarīku-ī! Ndarīi ta mūdū ūrongania maciaro maarīkia kūgethwo hīndī ya rīua, o ta mūdū ūrahaara thabībū thūutha wa magetha; gūtīrī kīmanjīka gīa thabībū kīngīrīro, o na kana ngūyū iria ciambaga kwīrua iria ngoro yakwa īrīragīria. **2** Andū arīa eetīgīrī Ngai nīmāthīrīte būrūrī-inī, gūtīrī mūdū o na ūmwe mūrūngīrīru ūtīgarīte. Andū othe maīkarīte metereire gūita thakame; o mūdū araguīma mūrū wa nyina na wabu. **3** Mahūthagīra moko mao meerī gwīka ūūru; mūtongoria etagia iheo na hinya, nake mūciirīthania aamūkagīra mahaki; arīa marī hinya nīo moīgaga kīria mekwenda: othe makagīa ndundu ya gwīka ūūru. **4** Ūria mwega mūno wao ahaana ta cong’e, ūria mūrūngīrīru mūno nī mūūru gūkīra rūgīrī rwa mīīgua. Mūthenya ūria arangīrī aku matūire makwīraga ūhoru wago nīmūkinyu, mūthenya ūria Ngai agaagūceerera. Rīrīrī nīrīo ihinda rīa kīrigīcano kīao. **5** Ndūkanehoke mūdū wa itūūra; ndūkanehoke o na mūrātāguo. Menyerera ciugo cia kanua gaku,

ndūkaanahe mūtumia waku ūcio ūkomaga gūthūrī-inī gīaku ūhoru. **6** Nīgūkorwo mūrūi nīagīte gūtīia ithe, nake mūrīrūto akaremera nyina, o nake mūtumia wa mūrūi akaremera nyaciarawe, thū cia mūdūi īgaatūika andū a nyūmba yake mwene. **7** No rīrī, nīi hakwa-rī, ndīcūthagīrīria Jehova ndī na kīrīgīrīro, njetereire Ngai Mūhonokia wakwa; Ngai wakwa-rī, nīakanjīgua. **8** Atīrīrī, wee thū yakwa-rī, tīga kūngenerera! O na ingīgūa gūtīrī hīndī itagookīra! O na ingīkara nduma-inī-rī, Jehova nīwe ūrītūikaga ūtheri wakwa. **9** Tondū nī nīi ndīmwihiirīe, nīngūkīrīrīria mang’ūrī ma Jehova ngīnya rīria wa akaanjīrīrīra, na onanie kīhooto gīakwa. Nīakanduta nduma-inī, andehe ūtheri-inī, na nīi nīngeyonera ūthingu wake. **10** Hīndī īyo thū yakwa nīikeyonera ūguo, na ihumbwo thoni, o īyo janjūūragīa atīrī, “Jehova Ngai waku akīrī ha?” Rīu nī hīndī maithe makwa mekwīonera kūgūa kwayo, o na īkarangīrīro thī ta ndooro ya njīra-inī. **11** Mūthenya wa gwaka thingo ciaku nīngakīnya, o guo mūthenya wa kwaramia mīhaka yaku. **12** Mūthenya ūcio, andū nīmagooka kūrī we moimīte Ashuri na matūūra manene ma Misiri, na būrūrī ūria ūrī gatagatī ka būrūrī wa Misiri na Rūū rwa Farati, na kuuma iria rīmwe nginya rīria rīngī, na kuuma kīrīma kīmwe nginya kīria kīngī. **13** Thī nīkanangīka īkire ihooru nī ūndū wa andū arīa matūūragīa kuo, marī maciaro ma ciiko ciao. **14** Rīithia andū aku na mūthīgī waku, nīo rūūru rwa īgai rīaku, rūrīa rwīrīthīgia rūrī rwīki mūtītū-inī, kūrīa kūrī ūrīthīo mūnoru. Reke irīe o kūu Bashani na Gileadi, o ta ūria ciarīaga matukū ma tene. **15** “Ta ūria gwatarīi matukū marīa mwoimire būrūrī wa Misiri, nīngamoonia morirū makwa.” **16** Ndūrīrī nīkoonā na iconoke, itunyītwo hinya wacio wothe. Nīkenyiita tūna wacio, na ihingare matū ciage kūīgua. **17** Igaacūnaga rūkūngū ta nyoka, ta ciūmbe iria ikurumaga thī. Nīkoimīria kuuma imamo-inī cīcio ikīinainaga; nīgacookerere Jehova Ngai witū na guoya, na nīīgawītīgīra. **18** Nī Ngai ūrīkū ūhaana tawe, ūria ūreka gīra matigari ma īgai rīake mehīa na ūremi wao? Ndūtūūragīa ūrakarīte nginya tene, no nīūkenagio nī kūīguanīra tha. **19** Nīūgatūīgūra tha rīngī, mehīa maitū nīūkamarangīrīria na makīnya, na waganu witū wothe ūūnyugute iria-inī kūrīa kūrīku. **20** Nīūgatūūria kīrīkanīro giaku kūrī Jakubu, na ūīgūire ībrahimu tha, o ta ūria werīire maithe maitū na mwīhītwa matukū-inī macio ma tene.

Nahumu

1 Ino niyo ndumiriri nditū ikonii Nineve. Ririri nirio ibuku ria kioneki kia Nahumu, uria Muelikoshi. **2** Jehova ni Mürungu uru uiru na mwirihiria; Jehova nierihagiria na akaiyurwo ni mang'uri. Jehova nierihagiria haru thū ciake, na agatūuria mang'uri make haru amuku ake. **3** Jehova ndahiuhaga kurakara na nari hinya munene; Jehova ndakaaga kuhherithia mundu mwaganu. Njira yake iri thini wa ruhuho runene na thini wa kihuhukano, matu namo ni rukungu rwa makinya make. **4** Akumaga iria, agatuma rihue; ahuihagia njuu ciothe. Bashani na Karimeli nikuhohete, na kiro kia Lebanoni gikaragatha. **5** Irima ithingithaga mbere yake, natuo turima tugatweka. Thi inainaga iri mbere yake, o na maburi mothe makainaina, na aria othe matuuraaga kuo. **6** Nuu ungitiiria mathiri make? Nuu ungikumiriria marakara make mahiu? Mang'uri make-ri, maitikaga ta mwaki; ndwaro cia mahiga igathereka mbere yake. **7** Jehova ni mwega, ni kihitho hndi ya thiina. Aria mamwihokete-ri, ni amamenyagira, **8** no riri, niakanina Nineve na kiguu kinene kia maai; niakaingata thu ciake nginya nduma-ini. **9** Uria wotho magaaciiria gwika Jehova-ri, we niakauniina; o na thiina ndugooka hndi ya keeri. **10** Makaanigicwo miigua-ini na mario ni ndibe yao; nao magaacinwo ta maragara momu. **11** Ni haru umwe wiyumirite thini waku wee Nineve, uria ithugundaga uuru wa gukirira Jehova, na akaheanaga irira cia waganu. **12** Jehova ekuuga atiri: "O na aakorwo maru na arata, na ni aingi muno-ri, nimakaninwo, meherio. O na aakorwo ningunyariirite, wee Juda-ri, ndigacooka gukunyariira ringi. **13** Na riri, ninguananga icooki riao riume ngingo-ini yaku, na nduange mnyororo iria woheetwo nayo." **14** Jehova niarutite watho ugukonii, wee Nineve, akoiga atiri, "Ndugagia na njario cia gutuura ruitwa riaku. Ningananga mihiano iyo micuhie o na iyo ya gutwekio iria iri kuu hekaru ya ngai ciaku. Ninguharira mbirira yaku, nigukorwo uri kindu kiuru biu." **15** Ta cuthiriria kuiria irima-iguru, muone maguru ma mundu uria urarehe uhoru mwega, uria wanagirira thayu! Wee Juda-ri, kungura ciathi ciaku, na uhingie mihitwa yaku. Andu aaganu matigagutharikira ringi, nigukorwo nimakaninwo biu.

2 Atiriri, wee Nineve, mugutharikiri niokite gugutharikira. Rangira kigitiro kia hinya, na ugiti njira; wihotore, na wikire hinya muno! **2** Jehova niagacookeria Jakubu riiri wake, uhaane ta riiri wa Israeli, o na aakorwo aanangi nimamonuhite, na makaananga mithabibu yao. **3** Ngo cia thigari ciake ni cia rangi mutune, njamba cia ita ciuhumbite nguo ndune ta gakaraku. Igera cia ngaari cia ita irahenia muthenya uria cahaariri; matimu mahangiritwo miti ya mikarakaba namo makahenuka maahiurio. **4** Ngaari cia ita iraguthuka ituikaniirie njira cia ituura, irahanyuka na mbere, ningi na thutha, ituikaniirie ihaaro-ini cia ituura. Ihaana ta imuri irakana; irahiuka

ta ruheni. **5** Acookaniririe mbutu cia thigari iria njamba, no ciukaga ikihingagwo. Iguthukaga nginya ruthingo-ini rwa ituura inene; ituukaga ta ngo ya kurigitira. **6** Hingirio cia ruu ni hingire, nguo mucii wa uthamaki ukamomoka. **7** Ni gwanhitwo ituura riu inene ritahwo na rithaamio. Ngombo ciario cia airitu iragirika na migambo ta ya ndutura, na ikehura ithuri. **8** Nineve kuaana ta ndia, na maai makuo nikuhwa marahwa. Kuraaniruro, gukeerwo atiri, "Ta rugamai! Ta rugamai!" No gutiri mundu ungihugura. **9** Tahai betha! Tahai thahabu! Utonga uria uri igina-ini ciao ciothe ndungithira! **10** Nineve nigutahe, na indo igatunyanwo gugatigwo utheri! Ngoro niukuite, na maru makaregera, na mii ikainaina, o na andu othe magathita ithiithi. **11** Atiriri, imamo cia miruuthi iri ha, kindu kuria yarereire ciana ciayo, kuria miruuthi ya njamba na ya nga yathiga na ciana ciayo itegwitigira? **12** Miruuthi wa njamba niwatambuuriere ciana ciaguo nyama cia guciigana, na ugithira mugoma waguo gia kuria, ukuyuria imamo ciaguo na kiria woragite, na ukuyuria ngurunga ciaguo na kiria waguimite. **13** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, "Nii ningukiriire. Ningacina ngaari ciaku cia ita na mwaki, naruo ruhiu rwa njora nirukaniina miruuthi yaku iria muthi. Ndigaguthigira kindu gia kuguima guku thi. Nayo migambo ya andu aria utumaga ndigacooka kuguu ringi."

3 Ka ituura inene ria Nineve rira ritaga thakame riri na haaro-! Ituura riu riyuritwo ni maheeni na indo cia utunyani, na ritagaga andu moragitwo. **2** Ri na mwaniko wa micaarica, na mururumo wa maguru na ngaari, na mbarathi iteng'ere, na ngaari cia ita ikurugaruga! **3** Thigari cia mbarathi irahithuka, ikahenuka hiu cia njora na matimu marahenia! Andu aingi nimoogitwo, gukagia na hiba cia aria makuite, na ciimba itangitarika, nao andu makahingwo ni ciimba icio: **4** maundu maya mothe marekika ni undu wa uingir wa meririra ma mumaraya, uria uguuciririe mundu-wa-nja ucio murogi, uria watuure nduriri ngombo na umaraya wake, na agitha kirindi ngombo na uraguri wake. **5** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, "Nii ningugukirira. Ngukuheta nguo ikuhumbire uthi. Nguonia nduriri njaga yaku, na nguconorthie mbere ya mothamaki. **6** Ngugukiria giko kiri magigi, ngunyare utuika kindu gia kumakania gikonwo ni andu. **7** Aria othe magaakuona nimakooru makiugaga atiri, "Hi, Nineve niranange, nuu ukaaricakira?" Mundu wa gukuhoorera-ri, ingimuruta ku?" **8** Wee-ri, ukiri mwega gukira Thebesi, ituura rira riakitwo Ruu-ini rwa Nili, o rio ririgicirio ni maai? Ruu riu niruo ririgitigira, naruo ruthingo rwaro ni maai macio. **9** Kushi na Misiri nicio ciari hinya waro utangithirire; Putu na Lubimu maaru amwe a thiritu naruo. **10** No riri, niritahirwo, na andu aario magithaamio. Tukenge twario twatungumanirio, tugituka icunji magomano-ini mothe ma njira. Miti niyacuukirwo andu aario aria maaru igweta, anene othe aario makiohwo na mnyororo. **11** Wee nawe niukaruo, na niukoora, wihithe, wethe kihitho urire thu ciaku. **12** Cihitho

ciaku nūmu ciothe ihaana ta mīti ya mīkūyū, īrī na ngūyū iria ciambīte kwīrua, yainainio-rī, ngūyū ikagūa kanua-inī ka mūrīi. **13** Tarora, mbūtū ciaku cia ita, hī, ciothe ihaana ta andū-a-nja! Ihingo cia būrūri waku nī hingūrīre thū ciaku biū, mīgīko yacio īgacinwo na mwaki. **14** Taha maaī ūige, ūgaakorwo namo hīndī ya kūrīgīcīrio, cīgītīro ciaku cia hinya ūcirūmie wega! Haarīria rīūmba, kia ndoro, ūthondeke maturubarī. **15** Kūu nīkūo mwaki ūgaakūniinīra, na rūhiū rwa njora rūgūtemenge ūthire biū, rūkūrīe o ta ūrīa ūngīrīo nī itono. Ciaranai ta itono, mūciarane, mūngīthe ta ngigī! **16** Onjoria aku ūmaingīhīte, makaingīha gūkīra njata cia igūrū, no mahaana ta ngigī iria cianangaga būrūri, igacooka ikeyūmbūkīra. **17** Arangīri aku matarīi ta ngigī, anene aku nao nī ta mīrumbī ya ngigī, īrīa yūmbaga thingo-inī ciaku mūthenya wa heho, no riūa rīara, ikombūka īgathīi, na gūtīrī mūdū ūngīmenya kūrīa yathīi. **18** Atīrīrī, wee mūthamaki wa Ashuri, arīithi aku nīmakomete; andū aku arīa marī igweta nīmahuurūkīte. Andū aku othe mahurunjūkīire irīma-inī, na gūtīrī wa kūmacookanīrīria. **19** Kīronda gīaku gītīngīhona; nguraro yaku nī ya gūkūūruga. Mūdū o wothē ūguūte ūhoro waku arahūūra hī tondū nīūgwīte, nūū ūtarī wahutio nī kīnyariirano gīaku gītārī mūthia?

Habakuku

1 Ino niyo ndumiriri nditu iria yakinyirire munabii Habakuku. **2** Wee Jehova-ri, ni nginya ri ngutuura ngukayagira undeithie, no wee ukaaga kunjigwa? Githi ndigukayagira ngiugaga, "Haaro! Haaro!" no wee ukaaga kuhonokania? **3** Utumaga ndirorere wagi wa kihooto niki? Ukiragiriria maundu mooru niki? Mwanangiko na haaro iri mbere yakwa; kuri na njugitano, nayo mbaara ni nyingi. **4** Ni undu ucio, watho nimwagithie hinya, na kihooto githihoatanga. Andu aria aaganu marigiicaga aria athingu, na ni undu ucio kihooto gikoogomio. **5** "Atiriri, ta rorai nduriri na mwirorere uhoro wacio, na mumake biu. Nigukorwo matuku-ini maku ningwika undu uria utangitika o na ungirwo. **6** Ningwarahura andu a Babuloni, andu a haaro, na matari tha, aria matuikanagia thi yothe, na makegwatira ciikaro itari ciao. **7** Ni andu a kumakania, na a gwitigirwo; nio meyathaga, na magetuuigiria. **8** Mbarathi ciao iri ihenya gukira ngari, na ni ooru muno gukira njuu iria icangacangaga kihwai-ini. Thigari ciao iria ithiiaga ihacite mbarathi iteng'era ta ciumbukite; ahaci acio a mbarathi moimaga kundu kuraya. Mombukaga ta nderi igicuhukira gia kuria; **9** othe mokaga mehaaririie kuruta haaro. Thigari icio ciao nyingi muno ithiiaga ihaatite ta ruhuho rwa weru-ini, igathi itahite andu aing' muno ta muthanga. **10** Manyaraga athamaki, na makanyuriria andu aria maathanaga. Mathekaririra matuura mothe manene maria mairigire; maakaga ihumbu cia tiri, magatunyana matuura macio. **11** Ningi mahitukagira kuo na ihenya o ta ruhuho mathiite na mbere: andu maagaraga watho, magatuika ehia, magatua ati hinya wao niguo ngai yao." **12** Wee Jehova-ri, githi ndutuura kuma tene o na tene? O Wee Ngai wakwa, uria wakwa mutheru, tondu ucio tutigakua. Wee Jehova-ri, niwe uthuurite andu a Babuloni mahingie ituuro riaku; wee Rwaro rwa Ihigari, ukamaamira matuherithie. **13** Maithe maku ni matheru muno, matingirorera umaramari; wee-ri, ndungikiririria maundu mooru. Ugikiragiriria andu aria oingumania niki? Ukiraga niki riria andu aria aaganu mekumeria andu aria athingu kumakira? **14** Utuute andu ta thamaki cia iria, ukamatua ta ciembe cia iria-ini, iria itari muciaithi. **15** Thu iyo njaganu imaguucagia othe na ndwano, ikamagwatia na wabu wayo, ikamacookereria thini wa mutego wayo; ni undu ucio igakena na igacanjamuka. **16** Ni undu ucio, irutagira wabu wayo igongona, na igacinira mutego wayo ubumba, nigukorwo wabu wayo niguo utumaga ituure ikenagia, na ikariga irio iria njega muno. **17** Igutuura itahaga na wabu wayo, ikaniinaga nduriri ingi iteguciguira tha?

2 Ningurugama handu hakwa ha kuringira, na njikare o hau ruthingo iguru. Njeterere njigwe uria ekunjira, niguo menyee uria ingicookia ni undu wa iteta riri. **2** Nake Jehova akinjookeria atiri, "Andika uguirio uyū, uwandike wega ihengere-ini na ndemwa nene, nigeetha uthomeke wega, o na mundu angikorwo ateng'ere. **3**

Nigukorwo uguirio uyū wetereire ihinda riria rituitwo; waragia uhoro wa matuku ma muthia, na ndungituka wa maheeni. O na ungikara muno-ri, wetereire. Ti-itheru nukahingio, na ndugatiri. **4** "Atiriri, mundu mwitii-ri, meririria maake ti marungiriru; no mundu uria muthingua agatutura muoyo ni undu wa gwitikia gwake; **5** ti-itheru, mundu ucio mwitii niakunyanagirwo ni ndibe; ni mwitii na ndari hinda ahurutika. Tondū akorokete ta mbirira, na o ta uria gikuu gitaiganagia, o nake ndaiganagia; acookanagiriria nduriri ciothe hari we, na agataha andu a nduriri ciothe. (Sheol h7585) **6** "Githi andu othe matikamuthekerera makimunyurugia, na mamunyarare, makiugaga atiri, "Ka ni mundu uria wigaigira indo cia uici, na agetongia na indo cia utunyani ar ni haaro-ri! Egutuura ekaga uguo nginya-ri? **7** Andu aria uri na thiiri wao githi matigagukirira o rimwe? Githi matikaarahuka, na matume uinaine, macooke makunyamarie? **8** Tondū niutahite nduriri nyingi indo ciao, matigari ma nduriri icio, nimagagutaha indo o nawe. Ni undu niuitite thakame ya andu, na ukaananga maburiri, na matuura manene, o na aria othe maru kuo. **9** "Mundū uria wakaga wathani wake, na agetongia na uumithio utari wa kihooto, nigeetha aake nyumba yake handu iguru niguo ehonokie ndakanyiitwo ni mwanangiko, ka ar ni na haaro-ri! **10** Wee wanacirira kuniinwo kwa nduriri nyingi, ugaconorithia nyumba yaku mwene, na ukoorwo ni muoyo waku. **11** Mahiga ma ruthingo nimakanirira, na migamba ya mba ni ikamukiria. **12** "Mundū uria wakithagia ituura inene na uiti wa thakame, na akahaanda ituura na njira cia umaramari, ka ar ni na haaro-ri! **13** Githi Jehova Mwene-Hinya-Wothe ndatuute ati wira wa andu no ngu cia gwakirira mwaki, na ati nduriri ciinogagia o tuhū? **14** Nigukorwo thi nikaiyurwo ni umenyo wa riiri wa Jehova, o ta uria maa maiyurite iria-ini. **15** "Mundū uria uheaga andu a ituura riake njoohi, akamatahiria mondo-ini ya ruua ya ndibe nginya makariti, nigeetha erorere njaga yao, ka ar ni na haaro-ri! **16** Ukaiyurwo ni thoni, handu ha kugia na riiri. Riri niro ihinda riaku Nyua, urio, nayo njaga yaku yoneke! Gikombe kuuma guoko-ini kwa urio kwa Jehova nikiragukora, na njono niukuhumbira riiri waku. **17** Haaro iria urutiire Lebanoni-ri, nigakuhubikania, na wanangi waku wa nyamu-ri, niugakumakia muno. Ni undu niuitite thakame ya andu, na ukaananga maburiri, na matuura manene, na aria othe maru kuo. **18** "Muhianano mucuhie ni wa bata uriku mundu aarika kuwacuhia? O naguo muhianano wa gutwekio uria utumaga andu maheeneke ni wa bata uriku? Nigukorwo uria uithondekaga ehokaga kiria ombite; athondekaga muhianano itaaragia. **19** Mundū uria wiraga ruba atiri, 'Gia na muoyo! Kana akeera ihiga ritari muoyo atiri, 'Arahuka! Ka ar ni na haaro-ri! Indo ta icio ciakihota kuonia mundu njira? Ihumbitwo thahabu na betha; no itiri na mihumu thini wacio. **20** No riri, Jehova ar hekaru-ini yake theru; thi yothe niikere ki iri mbere yake."

3 Riri ni ihooya ria munabii Habakuku, ria kuniinwo ta rwimbo. **2** Atiriri Jehova, ninjiguite uhoro wa

ngumo yaku, nganyiitwo nĩ guoya nĩ ūndũ wa ciiko ciaku. Rurumũkia ciiko ciaku matukũ-inĩ maya maitũ, ūtĩme imenyeke matukũ-inĩ maitũ; o na hĩndĩ irĩa ūrĩ m̄rarakaru, iguanagĩra tha. **3** Ngai ookire oimĩte Temani, ūcio Mũtheru agĩũka oimĩte Kĩrĩma kĩa Parani. Riiri wake ūkĩhumbĩra igũrũ, naguo ūgooci wake ūkĩiyũra thĩ. **4** Ūkengi wake wahaanaga ta riũa rĩkĩratha; m̄rũri yahenũkaga kuuma guoko-inĩ gwake, naho hau niho hinya wake wahithĩtwo. **5** Mũthiro nĩguo wamũtongoragia; m̄rimũ wa mũthiro ūkamuumu thuutha. **6** Aarũgamire, agĩthingithia thĩ; agĩcũthĩrĩria agĩtũma ndũrĩrĩ ciinaine. Irĩma cia tene ikĩmumuthũka, natuo tũrĩma twa tene tũkĩmomoka. Mĩthĩire yake-rĩ, nĩ ya tene na tene. **7** Nĩndonire andũ arĩa matũũraga hema cia Kushani marĩ na mĩnyamaro, nao arĩa matũũraga Midiani maiyũrĩtwo nĩ ruo rũnene. **8** Wee Jehovari, nĩ njũũ warakarĩre? Mang'ũrĩ maku-rĩ, nĩ tũrũũ mokĩrĩre? Wee-rĩ, wokĩrĩre iria na mang'ũrĩ maku rĩrĩa wahaiĩte mbarathi ciaku na ngaari ciaku cia ūhootani cia ita? **9** Nĩwarutire ūta waku, ūkĩwoya na igũrũ, na ūgĩtia mĩguĩ mĩingĩ. Nayo thĩ ūkĩmĩgayania na njũũ; **10** irĩma ciakuonire ikĩnyogonda. Kĩguũ kĩa maaĩ nakĩo gĩgĩtherera; maaĩ ma kũrĩa kũriku makĩhũyũka, na makĩambararia makũmbĩ mamu na igũrũ taarĩ moko. **11** Riũa na mweri nĩciarũgamire o ro ūguo kũu igũrũ, ciona ūtheri wa mĩguĩ yaku ikĩrathũka, na ciona kũhenia gwa itimũ riaku rĩkĩmenũka. **12** Watũkanĩirĩe thĩ na mang'ũrĩ, na ūkĩhũũra ndũrĩrĩ ūrĩ na marakara. **13** Wokire kũhonokia andũ aku, na ūhonokie ūrĩa waku mũtĩrĩrie maguta. Wahehenjire kiongo kĩa nyũmba ya waganu, ūkĩmĩtharia nginya itina-inĩ ciayo. **14** Wamũtheecire mũtwe na itimũ riake mwene, rĩrĩa njamba ciake cia ita ciatũtharĩkĩre itũharaganie; cigakenagĩrĩra ta igũtambuura athĩni arĩa mehithĩte. **15** Wee wakinyire iria igũrũ na mbarathi ciaku, ūgĩthuka maaĩ macio maingĩ, magĩtuĩka makũmbĩ manene. **16** Ndaiguire ūhoru ūcio, ngoro yakwa igĩtumatuumu, nacio iromo ciakwa ikĩinaina nĩ mũgambo ūcio; mahĩndĩ makwa makĩonja, namo magũrũ makwa makĩinaina. No nĩ nĩngweterera ngĩrĩrĩrie, nginya mũthenya ūrĩa wa kũnyariĩrĩka ūgaakinya, ūkore rũrĩrĩ rũrĩa rũtũtharĩkagĩra. **17** Atĩrĩrĩ, o na mũkũyũ ūngĩaga kũruta kĩro, nayo mĩthabĩbũ yaage thabĩbũ, o naguo mũtamaiyũ wage maciaro, nayo mĩgũnda yaage irio; o na kũngĩaga ng'ondũ gĩcegũ na kwage ng'ombe ciugũ-inĩ-rĩ, **18** nĩ no ndĩrĩkenagĩra Jehova, njanjamũkage nĩ ūndũ wa Ngai Mũhonokia wakwa. **19** Mwathani Jehova nĩwe hinya wakwa, atũmaga magũrũ makwa magĩe ihenya ta magũrũ ma thwariga, nake aahothagĩa kũhaica kũrĩa gũtũũgĩru. Kũrĩ mũtongoria wa nyĩmbo. Rũmbo rũrũ nĩ rwa kũinwo na inanda cia mũgeeto.

Zefania

wa ūiru wake, nigũkorwo arĩa othe matũũruga gũkũ thĩ niakamaniina o rĩmwe.”

1 Atĩrĩrĩ, ino niyo ndũmĩrĩri ya Jehova irĩa yakinyĩrĩre Zefania mũrũ wa Kushi, mũrũ wa Gedalia, mũrũ wa Amaria, mũrũ wa Hezekia, rĩrĩa Mũthamaki Josia mũrũ wa Amoni aathamakaga Juda. **2** Atĩrĩrĩ, Jehova ekuuga ūi: “Nĩnganiina indo ciothe ithire biũ, ithire kũndũ guothe gũkũ thĩ. **3** Nĩnganiina andũ o na nyamũ; njooke niine nyoni cia rĩera-inĩ, na thamaki cia iria-inĩ. Andũ arĩa aaganu magaatĩgĩro o hiba cia mahuti, hĩndĩ irĩa ngaaniina andũ mathire kũndũ guothe gũkũ thĩ,” ūguo nigũo Jehova ekuuga. **4** “Nĩngatambũrũkia guoko gwakwa njũkĩrĩre Juda, na njũkĩrĩre andũ othe arĩa matũũruga Jerusalemu. Nĩnganiina mĩhianano ya Baali irĩa itigarĩte gũkũ, na niine marĩtwa ma andũ arĩa matooi Ngai, na athĩnjĩri-ngai cia mĩhianano, **5** o acio mainamagĩrĩra, makahooya mbũtũ cia igũrũ marĩ nyũmba igũrũ, o na makainamĩrĩra, makehĩta na rĩtwa rĩa Jehova, na magacooka makehĩta na rĩtwa rĩa Milikomu, **6** o acio matigaga kũrũmĩrĩra Jehova magacooka na thuutha, na maticaragia Jehova, o na kana makamũronooro. **7** Atĩrĩrĩ, kirai kũ mĩrĩ mbere ya Mwathani Jehova, nigũkorwo mũthenya wa Jehova ūri hakuhi. Jehova nĩahaarĩire igongona; ningĩ nĩamũrĩte andũ arĩa etite. **8** Mũthenya ūcio wa igongona rĩa Jehovarĩ, nĩngaherithia anene, o na herithie arĩũ a mũthamaki, hamwe na arĩa othe magaacorwo mehumbete nguocia bũrĩri ũngĩ. **9** Mũthenya ūcio-rĩ, nĩngaherithia ataagarari othe a hingĩro, o acio maiyũragia hekarũ ya ngai ciao na haaro na maheeni.” **10** Jehova ekuuga atĩrĩ, “Mũthenya ūcio nigũkaiguuo mũkayo uumĩte Kĩhingo-inĩ gĩa Thamaki, o na kũgĩrika kuumĩte Itũũra Rĩerũ, naguo mũrũrũmo mĩnene wa mũmomoko uume tũrĩma-inĩ. **11** Girikai, inyuĩ mũtũũruga rũgongo rwa ndũnyũ; mũgĩrĩke tondu onjorithia anyu othe nĩmekũniinwo, na arĩa othe monjorithanagia na betha manangwo. **12** Hĩndĩ iyo nĩngoya matawa njethe andũ Jerusalemu, na herithie arĩa meiganĩite, arĩa mahaana ndibeĩ itiganiĩrio na kĩnyita kĩaoy, arĩa meciiragia atĩrĩ, ‘Jehova ndarĩ ũndũ angũka, mwega kana mũũru.’ **13** Ūtonga wao niũgatahwo, na nyũmba ciao imomorwo. Nĩmagaka nyũmba, no matigacitũũra; nĩmakahaanda mĩgũnda ya mĩthabibũ, no matikanyua ndibeĩ yayo. **14** “Mũthenya ūrĩa mĩnene wa Jehova ūri hakuhi, ūri hakuhi na niũrooka narua. Ta thĩkĩrĩria! Kĩrĩro kĩa mũthenya ūcio wa Jehova gĩgaakorwo kĩrĩ kinene, nacio njamba cia ita nĩikaarĩra mũno irĩ kũu. **15** Mũthenya ūcio-rĩ, ūgaakorwo ūri wa mang’ũrĩ, mũthenya wa mĩnyamaro na ruo rũnene, mũthenya wa mathĩna na mwanangĩko, mũthenya wa nduma na mairia, mũthenya wa matu na nduma ndumanu, **16** mũthenya wa kũhuhwo karumbeta na mbugĩrĩrio ya mbaara ya gũũkĩrĩra matũũra marĩa mairigĩrwo na hinya, na gũũkĩrĩra mĩthiringo irĩa mĩraihũ na igũrũ. **17** Nĩngarehere andũ mĩnyamaro, nao magaaithiiga ta andũ atumumu, nĩ ũndũ nĩmehĩrĩre Jehova. Thakame yao nĩngaitwo ta rũkũngũ, nacio nyama cia nda ciao iteo ta irĩ rũrua. **18** Betha kana thahabu ciao itikahota kũmahonokia, mũthenya ūcio wa mang’ũrĩ ma Jehova. Thĩ yothe ikaaniinwo na mwaki

2 Mwĩcookanĩrĩrie hamwe, mwĩcookanĩrĩrie hamwe inyuĩ rũrĩrĩ rũrũ rũtarĩ thoni. **2** Mwĩcookanĩrĩrie mbere ya ihinda rĩrĩa rĩtũtuo gũkinya, mũthenya ūcio ũmũkorerere ta ūrĩa mũũngũ ũmbũragwo nĩ rũhuho, mbere ya marakara mahũũ ma Jehova mamũkore, mbere ya mũthenya ūcio wa mang’ũrĩ ma Jehova kũmũkora. **3** Cariai Jehova, inyuĩ andũ othe arĩa enyĩihia a bũrĩri, inyuĩ arĩa mwĩkaga ūrĩa aathanĩte. Mwĩcarĩrie ũthingu, mwĩcarĩrie kwĩnyĩihia; no gũkorwo nĩmũkagitĩrwo mũthenya ūcio wa marakara ma Jehova. **4** Itũũra rĩa Gaza nĩrĩgatiganĩrio, narĩo itũũra rĩa Ashikeloni rĩanangwo. Andũ a Ashidodi makaarutũrũrwo mũthenya barigici, narĩo itũũra rĩa Ekironi rĩthario ta mũtĩ ũkũmunywo. **5** Inyuĩ arĩa mũtũũruga ndwere-inĩ cia iria, o inyuĩ Akerethi, kaĩ mũri na haaro-ĩ! Ndũmĩrĩri ya Jehova nĩ igũũkĩrĩre, wee Kaanani, bũrĩri wa Afilisti. “Nĩngakũniina, na gũtĩrĩ mũndũ o na ũmwe ũgaatigara.” **6** Bũrĩri ūcio ūri ndwere-inĩ cia iria, o kũu Akerethi matũũruga, gũgaatuika kũndũ gwa gwakwo ithũnũ cia arĩthi, na ciugũ cia ng’ondũ. **7** Bũrĩri ūcio ũgaatuika wa matigari ma nyũmba ya Juda; kũu nĩkuo makoona ũrĩithio. Hwaĩ-inĩ magaaomaga nyũmba cia Ashikeloni. Nake Jehova Ngai wao niakamamenyerera, na atũme magaacĩre rĩngĩ. **8** “Nĩnjiguĩte irumi cia Moabi na inyũrũri cia Aamoni, acio maarumire andũ akwa na makĩhĩta gũũkĩrĩra bũrĩri wao.” **9** Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wa Isiraeli, ekuuga atĩrĩ, “Ti-itherũ o ta ūrĩa nĩ ndũũruga muoyo-rĩ, Moabi gũgaatuika o ta Sodomu, naguo bũrĩri wa Aamoni ũtũke ta Gomora, kũndũ kwa riya, na marima ma cumbĩ, kũndũ gũtakũragia kũndũ kuuma tene. Matigari ma andũ akwa nĩmakamataha; nao andũ a rũrĩrĩ rwakwa arĩa makaahonoka nĩmakagaya bũrĩri wao.” **10** Maũndũ macio nĩmakamakora nĩ ũndũ wa mwĩtĩo wao, na nĩ ũndũ wa kũrũma na kũnyũrũria andũ a Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **11** Jehova nĩagetigĩrwo nĩo rĩrĩa akaananga ngai ciothe cia bũrĩri ūcio. Ndũrĩrĩ iria irĩ hũgũrũrũ-inĩ ciothe cia iria nĩikamũhooya, o rũrĩrĩ rũrĩ bũrĩri waruo kũmbe. **12** “O na inyuĩ, andũ a Kushi, nĩmũkooragwo na rĩhũi rwakwa rwa njora.” **13** Nĩngatambũrũkia guoko gwake okĩrĩre andũ a gathigathini na anĩne Ashuri, atige Nĩneve gũkĩrĩte ihooru, na kũmagarĩte o ta werũ. **14** Ndũũru cia mbũri na ng’ombe igaakoma kuo, hamwe na ciũmbe cia mĩthemba yothe. Ndundu cia werũ na ndundu iria ng’ambi nĩkomba itugĩ-inĩ ciakuo. Kayũ ka mĩgambo yacio gakaiguagwo ndĩrica-inĩ, hiba cia mahiga igaakorwo mĩrango-inĩ, nayo mĩgamba ya mĩtarakwa itĩgwo ũtheri. **15** Rĩrĩrĩ nĩrĩo itũũra rĩrĩa rĩratũire na gikeno, o na rĩtarĩ na ũgwati. Rĩrĩa rĩeĩrĩraga atĩrĩ, “Nĩi no nĩi, na gũtĩrĩ ũngĩ tiga nĩi.” Kaĩ nĩrĩkĩanangĩtuo, rĩgatũka o kimamo kĩa nyamũ cia gĩthaka-ĩ! Arĩa othe mahĩtũkagĩra harĩ rĩo no kũrĩnyũrũria na kũrĩorota.

3 Kaĩ itũũra rĩrĩrĩ inene rĩa andũ aremi, na rĩgwatĩtio thaahu, o na rĩyũrĩte maũndũ ma kũhinyanĩrĩria

rĩrĩ na haaro-ĩ! **2** Rĩtĩrĩ mũndũ riathĩkagĩra, rĩtĩtĩkagĩra gũtaarwo. Rĩtĩhokaga Jehova, na rĩtikuhagĩrĩria Ngai warĩo. **3** Anene aarĩo mahaana ta mĩrũũthĩ ĩkũrarama, aathani aarĩo mahaana ta njũũĩ iria icangacangaga hwaĩ-inĩ, gũtirĩ kĩndũ matigagia gĩkinyie rũciinĩ. **4** Anabii aarĩo nĩ etĩĩ; nĩ andũ a ungumania. Athĩnjĩri-Ngai aarĩo mathaahĩtie handũ-harĩa-haamũre, na magathũkia watho. **5** Jehova ũrĩa ũrĩ thĩinĩ warĩo nĩ mũthingu; we ndeekaga ũuru. Rũciinĩ o rũciinĩ niatuanagĩra ciira na kĩhooto, mũthenya o mũthenya ndagaga gwĩka ũguo, no arĩa matarĩ athĩngu matĩrĩ thoni. **6** “Nĩniinĩte ndũrĩrĩ; ciĩgĩtiro ciao cia hinya nĩ momore. Nacio barabara ciao ndũmĩte itiganĩrio, gũtirĩ mũndũ ũracigerera. Matũũra mao manene nĩmanange; gũtirĩ mũndũ o na ũmwe ũtigarĩte, gũtirĩ o na ũmwe. **7** Ndeerire itũũra rĩu inene atĩrĩ, ‘Ti-itherũ nĩũkanjĩtigĩra, na wĩtikĩre gũtaarwol’ Hĩndĩ ĩyo itũũro ciake itikaniinwo, o na kana maherithia makwa mamũkore.” No o meeriragĩria o gwĩka ũũru maũndũ-inĩ mao mothe. **8** Nĩ ũndũ ũcio Jehova ekuuga atĩrĩ, “Ikaraĩ mũnjeterere, mweterere mũthenya ũrĩa ngaarũgama ndute ũira. Nĩndũite atĩ nĩngacookanĩrĩria ndũrĩrĩ hamwe, na nyũnganie mothamaki, nĩguo ndĩmaitĩrĩrie mang’ũrĩ makwa, nĩmo marakara makwa mahiũ. Thĩ yothe nĩkaniinwo nĩ mwaki wa marakara ma ũuru wakwa. **9** “Hĩndĩ ĩyo nĩngatheria mĩromo ya ndũrĩrĩ, nĩguo othe makayagĩre rĩtwa rĩa Jehova, na mamũtungatagĩre marĩ na ũrũmwe. **10** Andũ akwa arĩa mahurunjũkĩire mũrĩmo ũrĩa ũngĩ wa njũũĩ cia Kushi, o acio maahooyaga, nĩmakandehera maruta. **11** Mũthenya ũcio wee ndũgaconorthio nĩ ũndũ wa maũndũ mothe marĩa mooru wananjika, tondũ nĩngeheria arĩa othe makenagĩra mwĩtĩio wao, ndĩmarute kuuma itũũra-inĩ rĩrĩ inene. Ndũgacooka gwĩtũũgĩria ũrĩ kĩrĩma-inĩ gĩakwa gĩtheru. **12** No rĩrĩ, nĩngatigĩa gatagatĩ-inĩ kanyu andũ arĩa ahooreri na enyũhĩa, arĩa mehokete rĩtwa rĩa Jehova. **13** Matigari ma Isiraeli matigekaga ũũru; matikaheenania, kana ũhinga woneke tũnua-inĩ twao. Makaanĩaga na magakoma, na gũtirĩ mũndũ ũkaamamakia.” **14** Atĩrĩrĩ, wee Mwarĩ wa Zayuni, ina rwĩmbo; o nawe, Isiraeli anĩrĩra! Nawe Mwarĩ wa Jerusalemu kena na ũcanjamũke na ngoro yaku yothe! **15** Jehova nĩeheretie ihũũra riaku, nacio thũ ciaku nĩacingatĩte. Jehova mũthamaki wa Isiraeli arĩ hamwe nawe; ndũgacooka gwĩtigĩra mwanangĩko rĩngĩ. **16** Mũthenya ũcio nĩmakeera Jerusalemu atĩrĩ, “Wee Zayuni, ndũgacooke gwĩtigĩra na ndũkaregerie moko maku. **17** Jehova Ngai waku arĩ hamwe nawe, o we ũrĩa ũrĩ hinya wa kũhonokania. Nĩarĩgũkenagĩra mũno, na nĩarĩkũhooragĩria na wendo wake, agũkũngũire akĩinaga nyĩmbo.” **18** “Kĩeha gĩa ciathĩ iria njathane nĩngamwehereria; icio ikoretwo irĩ mũrĩgo na cia thoni harĩ inyuĩ. **19** Hĩndĩ ĩyo nĩngaherithia arĩa othe maamũhinyagĩrĩria; nĩngahonokia arĩa ithua, na njookererie arĩa mahurunjĩtwa. Nĩngatũma magĩe igweta na ndĩmagocithie mabũrũri-inĩ mothe kũrĩa manaconorthio. **20** Ihinda rĩu nĩngamũcookanĩrĩria; hĩndĩ ĩyo nĩngamũcookia mũciĩ. Nĩngatũma mũgĩe igweta na ndĩmũgocithie gatagatĩ-inĩ ka ndũrĩrĩ ciothe cia thĩ, hĩndĩ irĩa ngaatũma mũgaacĩre rĩngĩ, o

Hagai

1 Na riri, mwaka-ini wa keeri wa guthamaka kwa Dario, muthenya wa mbere wa mweri wa gatandatū, ndūmiriri ya Jehova niyakinyiire Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, mwathi wa būruri wa Juda, na kūrī Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthinjiri-Ngai ūria mūnene, na kanua ka mūnabii Hagai makirwo atiri, **2** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, “Andū aya moigaga atiri, ‘thinda ti ikinyu rīa gwakira Jehova nyūmba.’” **3** Ningi ndūmiriri ya Jehova igitūka na kanua ka mūnabii Hagai ikūria atiri, **4** “Anga nī ihinda rianyu inyu ene rīa gūikara nyūmba iria ng’emie na mbaū rīria nyūmba īno yakwa iikarite iri nyanangiku?” **5** Na riri, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, “Mwicūraniei wega ūria mīthiire yanyu itari. **6** Mūhaandite irio nyingi, no mūkagetha o tūnini. Mūrīaga no mūthihūnaga. Mūnyuaga no mūtinootokaga. Mwihumbaga ngau no mūtiiguaga ūrugari. Ningi ūria ūthūkūmaga, aanyīta mūcaara wake awikagira mūhuko ūri na marima.” **7** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, “Mwicūraniei wega ūria mīthiire yanyu itari. **8** Ambatai irīma-ini mūgīre mbaū, mūike mūnjakire nyūmba, nigeetha nī ndīmikenagire na ndūike wa gūtiagwo,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **9** Mwerīgagīrira uumithio mūingī, no riri, mūkiona o kīndū kīnini. Kīria mwainūkirie, ngīkūmbūra na mīhūmū yakwa. Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekūria atiri, “Ndeekire ūguo niki? Ndeekire ūguo nī ūndū wa nyūmba yakwa, irīa iikarite iri nyanangiku, rīria o ūmwe wanyu arahangīra maūndū ma nyūmba yake mwene. **10** Nī ūndū wanyu, igūrū nīregege gūita ime, nayo thī ikarega na maciaro mayo. **11** Nīndatūmire būruri wage mbura mīgūnda-ini na irīma-ini, o na ngūmia ngano, na ngīniina ndibe ya mūhihano na maguta na kīria gīothe thī cīaraga, na ngīnyihia andū na mahiū, na ngīthūkia wīra wa moko manyu.” **12** Ningi Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, na Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthinjiri-Ngai ūria mūnene, na matigari mothe ma andū, magīathikira mūgambo wa Jehova Ngai wao, o na ndūmiriri ya mūnabii Hagai, tondū nī Jehova Ngai wao wamūtūmite. Nao andū acio magītīgira Jehova. **13** Ningi Hagai mūtūmwo wa Jehova akīheana ndūmiriri īno ya Jehova kūrī andū, akīmeera atiri: Jehova ekuuga atiri, “Nī ndi hamwe na inyu.” **14** Nake Jehova akīarahūra roho wa Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, mwathi wa Juda, na roho wa Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthinjiri-Ngai ūria mūnene, o na roho wa andū othe arīa maatigari, nao magītika, makīambīrīria kūruta wīra wa nyūmba ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe, Ngai wao. **15** Kwari mūthenya wa mīrongo īrī na īna, mweri wa gatandatū, mwaka-ini wa keeri wa gūthamaka kwa Dario.

2 Na riri, mūthenya wa mīrongo īrī na ūmwe, mweri wa mūgwanja, ndūmiriri ya Jehova niyakinyiire mūnabii Hagai, akīrwo atiri, **2** “Arīria Zerubabeli mūrū wa Shealitieli, mwathi wa būruri wa Juda, na Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthinjiri-Ngai ūria mūnene, na andū othe arīa matigaire, ūmoorie atiri, **3** ‘Nūū

wanyu ūtigarite wonire nyūmba īno na riri wayo wa mbere? Mūrōna īhaana atīa rīu? Gīthi mūtiramōna īhaana ta kīndū gīa tūhū?” **4** Jehova ekuuga atiri, ‘Gīa na hinya, wee Zerubabeli, na ūgīe na hinya, wee Joshua mūrū wa Jehozadaki, mūthinjiri-Ngai ūria mūnene, gīai na hinya inyu andū othe a būruri, na mūrute wīra, nīgūkorwo ndi hamwe na inyu.’ Ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **5** Ūguo nīguo ndaarīkanīire na inyu, rīria mwoimire būruri wa Misiri, na Roho wakwa egītūra thīnī wanyu. Tigai gwītīgira.’ **6** “Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri; ‘Thutha wa kahinda kanini nīngathingithia igūrū na thī rīngī, na thīngithie iria na thī nyūmū. **7** Nīngathingithia ndūriri ciothe, nake ūria wiriragīrio nī ndūriri ciothe nīagooka, na nī nīngaiyūria nyūmba īno riri, ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **8** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, ‘Betha nī yakwa, o na thahabu nī yakwa. **9** Riri wa nyūmba īno ūgākorwo ūri mūnene gūkīra riri wa nyūmba irīa ya mbere,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. ‘Na handū haha nīngāheana thayū,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.’ **10** Mūthenya wa mīrongo īrī na īna, mweri wa kenda, mwaka wa keeri wa gūthamaka kwa Dario, ndūmiriri ya Jehova niyakinyiire mūnabii Hagai akīrwo atiri, **11** “Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, ‘Ūria athīnjiri-Ngai ūria watho ugite: **12** Mūndū angīkuua nyama nyamūre ruuno-ini rwa nguo yake, naruo ruuno rūhutie mūgate, kana thubu, kana ndibe, kana maguta, o na kana irio ingī-rī, irio icio ciatūka nyamūre?’” Nao athīnjiri-Ngai magīcookīa atiri, “Aca.” **13** Ningi Hagai akīmooria atiri, “Mūndū ūri na thaahu nī ūndū wa kūhutania na kīmba, angīhutia kīndū kīmwe gīa icio-rī, kīndū kīu no kīnyītuo nī thaahu?” Nao athīnjiri-Ngai magīcookīa atiri, “Īi, no kīnyītuo nī thaahu.” **14** Ningi Hagai akīmeera atiri, “Jehova ekuuga atiri, ‘Ūguo noguo andū aya na rūriri rūrū matariī maitho-ini makwa; ūria wothē meekaga na kīria gīothe marutaga kūu, kīri na thaahu. **15** “Na riri, mwicūraniei wega ūhoro ūyū kuuma ūmūthi, mūtaranie ūria maūndū maatariī mbere ya rīria gūtaari ihiga rīaigīrīrwo igūrū wa rīngī mwako-ini wa hekarū īno ya Jehova. **16** Mūndū o wothē angīathiire hība-ini ya ngano ya ithimi mīrongo īrī, aakoraga no ithimi ikūmi. Mūndū o wothē angīathiire itangi-ini rīa ndibe erīgīrīre gūtahia ithimi mīrongo itano, aakoraga o mīrongo īrī. **17** Ndathūkirie wīra wothē wa moko manyu na mbaa, na mbuu na mbura ya mbembe, no inyu mūtiigana kūnjookerera,’ ūguo nīguo Jehova ekuuga. **18** Kuuma ūmūthi na gūthi na mbere, kuuma mūthenya ūyū wa mweri mīrongo īrī na inya, mweri wa kenda, mwicūraniei wega ūhoro wa mūthenya ūria mūthingi wa hekarū ya Jehova wakirwo. Ta mwicūraniei wega: **19** Nī hakiri o na mbeū itigarite ikūmb-ini? Nginyagia rīu, mīthabībū, na mīkūyū, na mīkomamanga, o na mītamaiyū ndiri iragīa na maciaro. “‘Kuuma ūmūthi nīndīrīmūrathimaga.’” **20** Ningi ndūmiriri ya Jehova niyakinyiire Hagai hīndi ya keeri, mweri mīrongo īrī na inya wa mweri ūcio, akīrwo atiri, **21** “Arīria Zerubabeli mwathi wa Juda, ūmwīre atī nīngathingithia igūrū na thī. **22** Nīngang’aurania itī cia ūnene, na hehenje

hinya wa mothamaki ma thĩ ng'eni. Nĩngakurumania ngaari cia ita, na atwarithia a cio; na ndungumanie mbarathi hamwe na ahaici a cio, o mũndũ arũndwo na rũhiũ rwa njora rwa mũrũ wa nyina. 23 "Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atĩrĩ, 'Mũthenya ũcio-rĩ, nĩngakwamũkĩra, wee ndungata yakwa Zerubabeli mũrũ wa Shealitieli,' ũguo nĩguo Jehova ekuuga. 'Nĩngĩ nĩngagũtua ta gĩcũhĩ gĩakwa gĩa kĩara, gĩkurure rũĩri rwakwa, nĩgũkorwo nĩngũthuurite,' ũguo nĩguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga."

Zekaria

1 Na rīri, mweri wa Inana wa mwaka wa keerī wa ūthamaki wa Dario, ndūmīriri ya Jehova nīyakinyiire mūnabii Zekaria, mūrū wa Berekia, mūrū wa Ido, akīrwo atīri: **2** “Jehova nīarakaririo mūno nī maithe manyu ma tene. **3** Nī ūndū ūcio īra andū atīri, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū: ‘Njookerera, nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga, na nī nīngūmīcookerera,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **4** Mūtikahaane ta maithe manyu ma tene ariā maahunjagīrio nī anabii a tene, makeerwo atīri: Ūū nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga: ‘Garūrūkai mūtige mīthiire yanyu mīūru o na mītugo yanyu mīūru.’ No makīaga kūnjigua kana kūrūmbūya uuge wakwa, nīguo Jehova ekuuga. **5** Maithe manyu ma tene makīri kū rīu? Nao anabii-rī, nīmatūūruga nginya tene? **6** No rīri, githī ndūmīriri yakwa na irīa ciakwa cia kūrūmīrīrwo, irīa ndaathīte ndungata ciakwa cia anabii itahingīrīo maithe manyu ma tene? “Hīndī īyo makīrīra makiuga atīri, ‘Jehova Mwene-Hinya-Wothe atwīkīte kūrīngana na ūriā mīthiire na mītugo iitū itārī, o ta ūriā aatuite nīegwīka.’” **7** Mūthenya wa mīrongo īrī na īna wa mweri wa ikūmi na ūmwe, mweri ūcio wa Shebati, mwaka-inī wa keerī wa ūthamaki wa Dario, ndūmīriri ya Jehova nīyakinyiire mūnabii Zekaria, mūrū wa Berekia, mūrū wa Ido. **8** Nīndōnīre kīoneki ūtūkū, na rīri, mbere yakwa ngīona mūdū wahaicite mbarathi ndune! Mūdū ūcio aarūgamite mīti-inī ya mīhandathi yarī handū mūkuru-inī. Thuutha wake nī haari mbarathi īmwe ndune, na ingī cia gītīri na ingī njerū. **9** Na nī ngīūra atīri, “Mwathi wakwa, ici nacio nī cia kī?” Mūraika ūcio waaragia na nī akīnjookeria atīri, “Nīngūkūwīra nī cia kī.” **10** Nake mūdū ūcio warūngī mīti-inī ya mīhandathi akīndaarīra akīnjīra atīri, “Aya nō Jehova atūmite mathī thī yothe.” **11** Nao magīcooka ūhoro kūrī mūraika wa Jehova, ūriā warūngī mīti-inī ya mīhandathi, makīmīwīra atīri, “Nītūthiite thī yothe na tūkoona atī thī nīhooreire na īri na thayū.” **12** Nīngī mūraika ūcio wa Jehova akīūria atīri, “Nī nginya rī, Wee Jehova Mwene-Hinya-Wothe, ūkwaga kūguīra Jerusalemu na matūūra ma Juda tha, marīā ūkoretwo ūrakarīre mīaka mīrongo mūgwanja?” **13** Nī ūndū ūcio Jehova agīkarīria mūraika ūcio twaragia nake na ciugo njega na cia kūhoorerania. **14** Nake mūraika ūcio wanjaragīria akīnjīra atīri, “Anīrīra ndūmīriri īno: Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīri, ‘Nīnjiguga ūiru nī ūndū wa Jerusalemu na Zayuni, **15** no rīri, nīndakarītio mūno nī ndūrīri irīa cīiiguaga irī ngītire. Ndaarakarīire andū akwa o hanini, no ndūrīri icio igīrīrīria kūmanyamaria.’ **16** “Nī ūndū ūcio, Jehova ekuuga ūū: ‘Nīngacooka itūūra rīa Jerusalemu ndīrīguire tha, nayo nyūmba yakwa yakwo kuo rīngī. Naruo rūrigi rūa gūthima nīrūgatambūrūko Jerusalemu,’ ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **17** “Nīngī ūthīi na mbere na kwanīrīra uuge atīri: Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ūū, ‘Matūūra makwa nīmakaiyūrīra ūgaacīru rīngī, nake Jehova nīakahooreria Zayuni rīngī na ethuurīre Jerusalemu.’”

18 Nīngī ngītiira maitho, na rīri, mbere yakwa ngīona hīa inya! **19** Ngīūra mūraika ūcio wanjaragīria atīri, “Ici nacio nī cia kī?” Nake akīnjookeria atīri, “Ici nīcio hīa irīa cīaharaganīrie Juda, na Isīraeli, na Jerusalemu.” **20** Nake Jehova agīcooka akīnyonia mabundi mana. **21** Na nī ngīmūūra atīri, “Aya-rī, marooka gwīka atīa?” Nake akīnjookeria atīri, “Ici nīcio hīa irīa cīaharaganīrie Juda nīguo gūtīgacooke kuoneka mūdū ūkwihaanda, no mabundi maya, mokite kūmama na magūthiie hīa icio cia ndūrīri, irīa ciambararīrie hīa ciao igīkūrīra būrūri wa Juda, nīguo andū akuo maharaganio.”

2 Nīngī ngītiira maitho, na rīri, hau mbere yakwa ngīona mūdū wanyīitīte rūrigi rūa gūthima na guoko gwake. **2** Ngīmūūra atīri, “Wee-rī, wathi kī?” Nake akīnjookeria atīri, “Ndathi gūthima itūūra rīa Jerusalemu, nīguo menye warīi o na ūriahu warīo.” **3** Na rīri, mūraika ūcio wanjaragīria agīthīi, nake mūraika ūngī agīka kūmūtūnga, **4** akīmīwīra atīri, “Teng’era wīre mwanake ūcio atīri, ‘Jerusalemu rīgaatuika itūūra inene rītarī thingo, nī ūndū wa ūingī wa andū na mahīū marīa magaakorwo kuo.’ **5** Jehova ekuuga ūū, ‘Nīi mwene nī nī ngaatuika rūthingo rwa mwaki ndīrīthiūrūkīrie, na ndūke riiri thīi nī itūūra rīu.’” **6** Jehova ekuuga ūū, “Ūkai, ūkai! Ūrai muume būrūri wa mwena wa gathigathini, nīgūkorwo ndīmūharaganīrie mīena yothe īna rīra yumaga huho cia igūrū,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **7** “Ūka, wee Zayuni! Wīthare, o wee ūtūūra kwa Mwarī wa Babuloni!” **8** Nīgūkorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atīri, “Thuutha wa kūihe gītīo, akīndūma ngahūūrane na ndūrīri irīa ciatahite indo cīanyu. Nīgūkorwo ūriā wothie ūmūhutagia inyu nī kīuma kīa riitho rīa Ngai ahutagia. **9** Ti-itherū nīngambararia guoko gwakwa ndīmookīrīre, nacio ngombo ciao itahe indo ciao. Hīndī īyo nīguo mūkaamenya atī Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe ūndūmite. **10** “Wee Mwarī wa Zayuni-rī, anīrīra na ūkene, nīgūkorwo nīndīrooka gūtūūra gatagati-inī kanyu,” ūguo nīguo Jehova ekuuga. **11** “Mūthenya ūcio-rī, ndūrīri nīngī nīkanyīitithanio na Jehova, na nīmagatuika andū akwa. Ngatūūra gatagati-inī kanyu na nīmūkamenya atī Jehova Mwene-Hinya-Wothe nīwe ūndūmite kūrī inyuī.” **12** Jehova nīakagaya Juda gūtūike igai rīake būrūri-inī ūriā mūtheru, na nīgethuurīra Jerusalemu o rīngī. **13** Hoorerai harī Jehova inyuī kīrīndī gīa thī tondu nīeyarahūrīte kuuma gūkarō-ini gīake gītheru.

3 Nīngī akīnyonia Joshua, mūthīnjīri-Ngai ūriā mūnene, arūgamite mbere ya mūraika wa Jehova, nake Shaitani arūgamite mwena wake wa ūriō nīguo amūcuuke. **2** Nake Jehova akīra Shaitani atīri, “Jehova arogūkūma, wee Shaitani! Jehova ūriā ūthuurīte Jerusalemu arogūkūma wee! Githī mūdū ūyū ti gīcinga gītharītwo kuuma mwaki-inī?” **3** Na rīri, Joshua eehumbite nguo irī giko hīndī īyo aarūgamite mbere ya mūraika. **4** Mūraika ūcio akīra ariā maarūngī mbere yake atīri, “Mūrutei nguo icio ciake irī na gīko.” Agīcooka akīra Joshua atīri, “Atīrīri, nīnjeheretie mehīa maku, na nīngūkūhumba nguo cia goro.” **5** Ngīcooka ngiuga

atiri, “Muohi kiremba githeru mutwe.” Ni undũ ūcio makĩmuoha kiremba githeru mutwe, na makĩmũhumba nguo, mũraika wa Jehova arũgamĩte o hau. **6** Mũraika wa Jehova agĩatha Joshua, akĩmwĩra atiri, **7** “Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ, ‘Ūngĩrũmĩrĩra mĩthĩire yakwa na ũmenyagĩrĩre maũndũ marĩa nyendaga mekwo, nĩũgaathaga nyũmba yakwa, o na ũtũike mĩrũgamĩrĩri wa nja ciayo, na ngwĩtikĩrie ũtũike ũmwe wa andũ aya marũngĩ haha. **8** “Ta thĩkĩrĩra, wee Joshua, mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene, hamwe na athiritũ aku aya maikarĩte thĩ mbere yaku, o acio kĩmenyithia kĩa maũndũ marĩa magooka: Nĩngarehe ndungata yakwa, o we Rũhonge.’ **9** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ, ‘Atĩrĩri, nĩnjĩgĩte ihiga mbere ya Joshua! Ihiga rĩu rĩu na maitho mũgwanja, na nĩngakurura maandĩko igĩrũ warĩo, na njeherie mehia ma bũrũri iyũ na mũthenya ũmwe. **10** “Mũthenya ūcio-rĩ, o mũndũ wanyu nĩageeta mũndũ wa itũũra rĩake maikare rungu rwa mutĩ wake wa mũthabũ na wa mukĩyũ,” ũguo nĩguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.

4 Hĩndĩ iyo mũraika ũrĩa twaranagĩria nake akĩhũndũka, akĩnjarahũra, ta ũrĩa mũndũ aarahũragwo kuuma toro. **2** Nake akĩnjũũria atiri, “Nĩ kĩ ũroona?” Na nĩ ngĩmũcookeria atiri, “Ndiirona mutĩ wa thahabu theri wa kũigĩrĩrwo tawa, ũrĩ na mbakũri igĩrũ riagu, na ũigĩrĩrwo matawa mũgwanja na miberethi mũgwanja ya gũtwara maguta matawa-inĩ macio. **3** Ningĩ harĩ na mĩtĩ rĩri ya mĩtamaiyũ iriganĩtie naguo, ũmwe ũrĩ mwena wa ũrĩo wa mbakũri, na ũrĩa ũngĩ mwena wayo wa ũmotho.” **4** Ngĩũria mũraika ũrĩa twaranagĩria atiri, “Mwathi wakwa, ici nacio nĩ ndũũ?” **5** Nake akĩnjũũria atiri, “Wee-rĩ, ndũũ ici nĩ ndũũ?” Na nĩ ngĩmũcookeria atiri, “Aca, Mwathi wakwa, ndũũ.” **6** Nĩ undũ ūcio akĩnjũũria atiri, “Ino nĩyo ndũmĩrĩri ya Jehova kũri Zerubabeli, nayo ikuuga ũũ: ‘Tĩ undũ wa hinya kana wa ũhoti, no nĩ undũ wa Roho wakwa,’ ũguo nĩguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **7** “Wee kĩrĩma gĩkĩ kĩnere-rĩ, ũkĩrĩ ũ? Ūgaatuika kũndũ kwaraganu mbere ya Zerubabeli. Ningĩ nĩwe ũkaarehe ihiga rĩa kũrĩkia mwako o gũkĩanagĩrĩrwo atiri, ‘Ngai rĩrathime! Ngai rĩrathime!’” **8** Ningĩ ndũmĩrĩri ya Jehova irĩnginyĩrĩra ngĩrwo atiri: **9** “Moko ma Zerubabeli nĩmo maakĩte mũthingi wa hekarũ ĩno, na moko make no mo makaamĩrĩkia. Hĩndĩ iyo nĩmũkamenya atĩ Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩwe ũndũmĩte kũri inyuĩ. **10** “Nũũ ũmenaga mũthenya wa kĩambĩrĩria kĩa maũndũ manini? Andũ nĩmagakena moonaa kabĩrũ karĩ guoko-inĩ gwa Zerubabeli. (Maya nĩmo maitho mũgwanja ma Jehova, marĩa moonaga thĩ yothe.)” **11** Ningĩ ngĩũria mũraika ūcio atiri, “Mĩtamaiyũ ĩno rĩri rĩri mwena wa ũrĩo na wa ũmotho wa mutĩ wa kũigĩrĩra tawa nĩ mitũũ?” **12** Ningĩ ngĩmũũria atiri, “Honge ici igĩrĩ cia mĩtamaiyũ irũgamaniĩte na miberethi ĩno ya thahabu iraita maguta mahaana ta thahabu nĩ ndũũ?” **13** Nake agĩcookia atiri, “Wee-rĩ, ndũũ ici nĩ ndũũ?” Na nĩ ngũcio atiri, “Aca, Mwathi wakwa, ndũũ.” **14** Nĩ undũ ūcio akĩnjũũria atiri, “Aya eerĩ nĩo maitĩrĩrio maguta nĩguo matungatage Mwathani wa thĩ yothe.”

5 Ningĩ ngĩcooka ngĩtiira maitho, na rĩri, hau mbere yakwa ngĩona ibuku-rĩa-gĩkũnjo rĩombũkaga rĩera-inĩ. **2** Nake akĩnjũũria atiri, “Nĩ kĩ ũroona?” Na nĩ ngĩmũcookeria atiri, “Ndiirona ibuku-rĩa-gĩkũnjo rĩombũka rĩera-inĩ, rĩri na ũrĩahu wa mĩkono mĩrongo rĩri na warĩi wa mĩkono ikũmi.” **3** Nake akĩnjũũria atiri, “Gĩkĩ nĩ kĩrumi kĩrĩa gĩgũtambũrũka bũrũri wothe; nĩgũkorwo kũringana na ũrĩa mwena ũmwe warĩo wandĩkitwo, mũici o wothe no nginya agaathaamio, naguo mwena ūcio ũngĩ warĩo ũkandĩkwo atiri, ũrĩa wothe wĩhitaga na maheeni nĩagathaamio. **4** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, ‘Nĩngatũma kĩrumi kũ, nakĩo nĩgĩgatoonyũ nyũmba ya mũici na nyũmba ya ũrĩa wĩhitaga na maheeni akĩgwetaga rĩitwa rĩakwa. Gĩgaikara nyũmba yake na kĩmĩanange yothe, kĩanange mbaũ ciayo na mahiga mayo.”’ **5** Ningĩ mũraika ũrĩa wanjaragĩria akĩmũra akĩnjũũria atiri, “Tiira maitho wone nĩ kĩ gĩkĩ kĩroimĩra.” **6** Ngĩmũũria atiri, “Nĩ kĩ gĩkĩ?” Nake akĩnjookeria atiri, “Nĩ gĩkabũ gĩa gũthima.” Agĩcooka akiuga atiri, “Ūyũ nĩguo waganu wa andũ, ũrĩa ũrĩ bũrũri wothe.” **7** Nakĩo gĩkuniko gĩa kĩgera gĩgĩkunũrwo, na rĩri, hau thĩnĩ wa gĩkabũ ngĩona mũndũ-wa-nja waikarĩte thĩ ho. **8** Nake akiuga atiri, “Ūyũ nĩwe Nyawaganu,” nake akĩmũcookia thĩnĩ wa gĩkabũ na agĩgĩkunika na gĩkuniko kũ gĩa kĩgera. **9** Ngĩcooka ngĩtiira maitho, na rĩri, hau mbere yakwa ngĩona andũ-a-nja eerĩ, mareretio nĩ rĩhuho; tondu maari na mathagu ta ma njũũ, makĩoya gĩkabũ kũ magĩgĩtwarũ rĩera-inĩ. **10** Ngĩũria mũraika ūcio wanjaragĩria atiri, “Maratwara gĩkabũ kũ kũ?” **11** Nake akĩnjookeria atiri, “Maragĩtwara bũrũri wa Babuloni magagĩakire nyũmba kuo. Yarĩka-rĩ, gĩkabũ kũ makĩge kuo handũ hakio.”

6 Ningĩ ngĩtiira maitho rĩngĩ, na rĩri, ngĩona ngaari inya cia ita igĩũka ciuĩmĩte gatagatĩ ka irĩma igĩrĩ, irĩma icio ciarĩ cia gĩcango! **2** Ngaari ya mbere yaguucĩtio nĩ mbarathi ndune, na ya keerĩ ikaguucio nĩ mbarathi njĩrũ, **3** na ya gatatũ ikaguucio nĩ mbarathi njerũ, nayo ya kana ikaguucio nĩ mbarathi cia maroooro; ciothe ciarĩ mbarathi ciarĩ na hinya. **4** Ngĩũria mũraika ūcio wanjaragĩria atiri, “Mwathi wakwa, ici nacio nĩ ndũũ?” **5** Nake mũraika ūcio akĩnjookeria atiri, “Maya nĩ maroho marĩa mana ma igĩrũ, maroima harĩa marũgamaga mbere ya Mwathani wa thĩ yothe. **6** Ngaari iyo iguucĩtio nĩ mbarathi njĩrũ yerekeire bũrũri wa gathigathini, nayo iyo iguucĩtio nĩ mbarathi njerũ yerekeire bũrũri wa ithũiro, nayo iyo iguucĩtio nĩ mbarathi irĩ na maroro yerekeire bũrũri wa gũthini.” **7** Rĩrĩa mbarathi icio irĩ hinya cioimagarĩre-rĩ, nĩciageragia mũno ũrĩa ingĩthĩ thĩ yothe. Nake agĩcĩra atiri, “Thĩnĩ mũcange thĩ yothe!” Nĩ undũ ūcio igĩthĩ thĩ yothe. **8** Ningĩ agĩcooka akĩnjũũria atiri, “Ta rora, icio cierekeire bũrũri wa gathigathini nĩtũmĩte Roho wakwa ũgĩe na ũhũrũko kũ bũrũri wa gathigathini.” **9** Ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyanginyĩre ngĩrwo atiri, **10** “Amũkĩra betha na thahabu kuuma kũri andũ arĩa maatahitwo, na nĩo Helidai, na Tobija, na Jedaia, arĩa mokĩte kuuma Babuloni. Thĩ o ũmũthĩ mũciĩ kwa Josia mũrũ wa Zefania. **11** Oya betha na thahabu icio ũthondeke

thũmbĩ, ũcooke ũmĩgĩrĩre mĩtwe wa Joshua mũrũ wa Jehozadaki, mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene. **12** Mwĩre atĩ Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: ‘Ūyũ nĩwe mũndũ ũrĩa wĩtagwo Rũhonge, nake nĩakarua hongea arĩ handũ haake na ake hekarũ ya Jehova. **13** Ūcio nĩwe ũgaaka hekarũ ya Jehova, na nĩakahumbwo riiri, na nĩagaikarĩra gĩtĩ gĩake kĩa ũnene aathane. O na nĩagatungata arĩ mũthĩnjĩri-Ngai aikarĩre gĩtĩ gĩake kĩa ũnene; na matĩndũ macio meerĩ nĩmakaganĩra wegwa.’ **14** Nayo thũmbĩ iyo iigwo thĩĩnĩ wa hekarũ ya Jehova, irĩ kiririkano kĩa Helidai, na Tobija, na Jedaia, na Heni mũrũ wa Zefania. **15** Arĩa marĩ kũraya nĩmagooka gũteithia gwaka hekarũ ya Jehova, na inyuĩ nĩmũkamanya atĩ Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩwe ũndũmĩte kũri inyuĩ. Ūndũ ũyũ nĩũgekĩka mũngĩgaathĩkĩra Jehova Ngai wanyu mũrĩ na kiyoo.”

7 Na rĩrĩ, mwaka-inĩ wa ina wa ũthamaki wa Dario, ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyakinyĩre Zekaria, mũthenya wa kana wa mweri wa kenda, na nĩguo mweri wa Kiselevu. **2** Andũ a Betheli nĩmatũmĩte Sharezeru na Regemu-Meleku hamwe na andũ ao magathaithe Jehova **3** na kũũria athĩnjĩri-Ngai a nyũmba ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe na anabii atĩrĩ, “Nĩnjagĩrĩrwo nĩ gũcakaya na kwĩhinga kũrĩa irio mweri wa gatano, ta ũrĩa njĩkite miaka mũingĩ?” **4** Nĩngĩ ndũmĩrĩri ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩyanginyĩre akĩnjĩra atĩrĩ, **5** “Ūria andũ othe a bũrũri o na athĩnjĩri-Ngai atĩrĩ, ‘Rĩrĩa mwehingaga kũrĩa irio mũgĩcakayaga mweri-inĩ wa gatano na wa mũgwanja ihinda rĩa miaka mĩrongo mũgwanja-rĩ, ti-itherũ mwehingaga kũrĩa irio nĩ ũndũ wakwa?’ **6** Na rĩrĩa mwarĩaga na mũkanyua-rĩ, githĩ mũtiarĩaga ndĩa iyo nĩ ũndũ wa inyuĩ ene?’ **7** Githĩ ici ticio ciugo cia Jehova irĩa cianĩrĩrwo igereire harĩ anabii a tene, rĩrĩa Jerusalemu na matũũra marĩa maarĩthiũrũkĩrĩre maarĩ na ũhurũko na makaagaacĩra, nakuo Negevu na hũgũrũrĩ-inĩ cia irĩma cia mwena wa ithũũro nĩ gwatũuragwo nĩ andũ?” **8** Ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyakinyĩre Zekaria o rĩngĩ akĩrĩrwo atĩrĩ: **9** “Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: ‘Tuagai ciira na kihooto; iguanagĩrai tha na mũcaayanagĩre mũndũ na ũrĩa ũngĩ. **10** Mũtikanahinyĩrĩre mũtumia wa ndigwa kana mwana wa ngoriai, kana mũndũ wa kũngĩ, kana mũthĩĩni. Mũtikaneciiranĩre ũũru ngoro-inĩ cianyu.’ **11** “No nĩmaregĩre kũigua; makĩng’athĩa, na makihũgũka na magĩthinga matũ mao. **12** Nao makĩũmia ngoro ciao o ta ihiga rĩa nyaigĩ, na matingĩathĩkĩrĩrĩre watho kana ndũmĩrĩri irĩa Jehova Mwene-Hinya-Wothe aamatũmĩre na Roho wake, aarĩtie na tũnua twa anabii a tene. Nĩ ũndũ ũcio, Jehova Mwene-Hinya-Wothe akĩrakara mũno. **13** “Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atĩrĩ, ‘Rĩrĩa ndeetanire, matiathĩkĩrĩrĩre; nĩ ũndũ ũcio rĩrĩa nao maanjĩtĩre, ndiamathĩkĩrĩrĩre. **14** Nĩndamaharaganĩre na kihuhũkanio kinene ndũrĩrĩ-inĩ ciothe, magĩtũũra kuo marĩ ageni. Bũrũri wa watĩgĩrwo ũkĩrĩte ihooru, na nĩ ũndũ ũcio gũkĩaga mũndũ ũngĩtũũtũkania kana acooke kuo. Ūguo nĩguo maatũmĩre bũrũri ũcio mwega ũkire ihooru.”

8 O rĩngĩ ndũmĩrĩri ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩyanginyĩre, ngĩrwo atĩrĩ: **2** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: “Nĩnjĩguaga ũũru mũno nĩ ũndũ wa Zayuni; nĩndĩracinwo nĩ ũũru nĩ ũndũ wake.” **3** Jehova ekuuga ũũ: “Nĩngacooka Zayuni, ndũũre Jerusalemu. Hĩndĩ iyo itũũra rĩa Jerusalemu rĩgeetagwo Itũũra Inene rĩa Ūhoro-wa-Ma, nakĩo kĩrĩma kĩa Jehova Mwene-Hinya-Wothe gĩgeetagwo Kĩrĩma Gĩtheru.” **4** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: “Athũuri na atumia arĩa akũrũ mũno nĩmagaikara njĩra-inĩ cia Jerusalemu rĩngĩ, o mũndũ anyĩitĩte mũtirĩma wake na guoko nĩ ũndũ wa gũkũra mũno. **5** Njĩra cia itũũra rĩu inene ikaiyũra tũhĩnĩ na tũũritũ tũgĩthaaka.” **6** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: “Hĩndĩ iyo ũndũ ũcio no woneke ũrĩ wa magegania nĩ matigari ma andũ acio, no Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekũũria atĩrĩ, harĩ nĩ-rĩ, ũndũ ũcio no woneke ũrĩ wa magegania?” **7** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: “Nĩngahonokia andũ akwa kuuma mabũrũri ma mwena wa irathĩro na wa ithũũro. **8** Nĩngamacookia matũũre Jerusalemu; nao magaatũũka andũ akwa na nĩ ndũke Ngai wao wa kwĩhokeka na mũthingu.” **9** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: “Inyuĩ arĩa mũraigua ciugo ici ciarĩrio nĩ anabii arĩa maarĩ kuo rĩrĩa mũthingĩ wa nyũmba ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe wahaandĩrwo-rĩ, gĩai na hinya nĩgeetha hekarũ yakwo. **10** Mbere ya hĩndĩ iyo gũtiarĩ irĩhi rĩa mũndũ kana rĩa nyamũ. Gũtirĩ mũndũ ũngĩarutire wĩra wake na thayũ nĩ ũndũ wa thũ ciake, tondũ nĩndatũmĩte o mũndũ o mũndũ okĩrĩre ũrĩa ũngĩ. **11** No rĩrĩ, rĩu ndĩgũcoka kũherithia matigari ma andũ aya ta ũrĩa ndeekaga tene.” Ūguo nĩguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **12** “Mbeũ nĩgũakũra wegwa, naguo mũthabĩbũ nĩũgaciara matunda maguo, na tĩrĩ nĩũkaruta magetha maguo, narĩo igũrũ nĩrĩgatatia ime. Ngaahena maũndũ maya mothe matũũke igai rĩa matigari ma andũ aya. **13** O ta ũrĩa mũkoretwo mũkĩonwo ta mũrĩ arume mũrĩ gatagatĩ-inĩ ka ndũrĩrĩ, wee Juda na Isiraeli-rĩ, noguo ngaamũhonokia, na nĩmũgatuika kirathimo. Mũtĩgetĩgĩre, no gĩai na hinya.” **14** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: “O ta ũrĩa ndaatũite atĩ nĩngũmũrehere mwanangĩko, na ndiigana kũigua tha rĩrĩa maithe manyu mandakarĩre-rĩ,” Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atĩrĩ, **15** “nĩ ũndũ ũcio rĩu nĩndũite nĩngũwĩka Jerusalemu na Juda maũndũ mega rĩngĩ. Nĩ ũndũ ũcio tigai gwĩtĩgĩra. **16** Maya nĩmo maũndũ marĩa mũgwĩka: aranagĩrĩai ũhoro wa ma mũndũ na ũrĩa ũngĩ, na mũtuage ciira wa ma na wa kihooto macĩrĩro-inĩ manyu; **17** mũtikanaciĩrĩre gwĩka mũndũ wa itũũra rĩanyu ũũru, na mũtikanende kwĩhĩta na maheeni. Nĩ nĩthũire maũndũ macio mothe,” ũguo nĩguo Jehova ekuuga. **18** Ndũmĩrĩri ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩyanginyĩre rĩngĩ, ngĩrwo atĩrĩ: **19** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: “Mahinda ma kwĩhinga kũrĩa irio mweri wa kana, na wa gatano, na wa mũgwanja na wa ikũmi-rĩ, magaatũũka mahinda ma gũcanjamũka na kũrũhĩa, na ma maruga ma gĩkeno harĩ Juda. Nĩ ũndũ ũcio endagai ũhoro wa ma na wa thayũ.” **20** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: “Andũ aingĩ na atũũri a matũũra maingĩ manene nĩ magooka, **21** nao atũũri a itũũra rĩmwe

inene magaaithi itũura rĩngĩ inene moige atĩrĩ, "Reke tũthĩ o rĩu tũgathaithe Jehova na tũkarongoorie Jehova Mwene-Hinya-Wothe. Nĩ mwene nĩngũthĩ." 22 Irĩndĩ na ndũrĩrĩ irĩ hinya nĩ igooka Jerusalemu kũrongooria Jehova Mwene-Hinya-Wothe na kũmũthaita." 23 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga ũũ: "Matukũ-inĩ macio andũ ikũmi kuuma thiomĩ-inĩ ciothe na ndũrĩrĩ-inĩ ciothe nĩmakanyiita Mũyahuđĩ ũwe, marũmie gĩcũrĩ gĩa kanjũ yake na mamwĩre atĩrĩ, "Reke tũthĩ nawe, tondũ nĩtũguĩte atĩ Ngai arĩ hamwe na inyuĩ."

9 Ndũmĩrĩri ya Jehova nĩyũkĩrĩre bũrũri wa Hadaraka, na ĩgakinyĩrĩra Dameski: nĩgũkorwo maitho ma andũ, na ma mĩhĩrĩga yothe ya Isiraeli macũthĩrĩrie Jehova, 2 na ĩgakinyĩrĩra Hamathu o nakuo, itũũra rĩrĩa rĩhakanĩte nakuo, o na ĩgakinyĩrĩra Turo na Sidoni, o na gũtuĩka andũ akuo maarĩ oogĩ mũno. 3 Andũ a Turo nĩmeyakĩre kĩgĩgĩro kĩrĩmu, na makeĩgĩra hĩba cia betha nyingĩ ta rũkũngũ, na thahabu nyingĩ ta mahuti ma njĩra-inĩ. 4 No rĩrĩ, Mwathani nĩakarĩtunya ũtonga warĩo, na aanange ũhoti warĩo wa iria-inĩ, narĩo itũũra rĩu nĩrĩgacĩnwo na mwaki. 5 Ashikeloni nĩrĩkeyonera ũhoru ũcio na rĩtĩgĩre, Gaza nĩrĩkehũũrĩthania nĩ ruo rũnene, o na Ekironi o narĩo, nĩgũkorwo mwĩhoko warĩo nĩũkahoocha. Gaza nĩrĩkooorwo nĩ mũthamaki warĩo, narĩo Ashikeloni nĩrĩgathaamwo. 6 Andũ a bũrũri ũngĩ nĩmagatũũra Ashidodi, na nĩ nĩnganiina mwĩtĩo wa Afilisti. 7 Nĩngaruta thakame tũnua-inĩ twao, na irio iria ngaanianie ndĩcirute gatagatĩ ma magego mao. Andũ arĩa magaatigara magaatũka a Ngai witũ, na matũũke atongoria a Juda, nao andũ a Ekironi makahaana ta andũ a Jebusi. 8 Na rĩrĩ, nĩngagitĩra nyũmba yakwa kuuma kũrĩ mbũtũ iria imarehagira kũrĩma. Gũtĩrĩ hĩndĩ ĩngĩ mũhinyanĩrĩra agaacooka gũtooria andũ akwa, nĩgũkorwo rĩu nĩndĩoneire ũrĩa maanahinyĩrĩrio. 9 Kena mũno, wee Mwarĩ wa Zayuni! Anĩrĩra, wee Mwarĩ wa Jerusalemu! Atĩrĩrĩ, mũthamaki waku nĩarooka kũrĩ we, nĩ mũthingu na arĩ na ũhonokio, nĩ mũhooreri na akũũtũwo nĩ ndigĩrĩ, agaikarĩra njau ya ndigĩrĩ. 10 Nĩngeheria ngaari cia ita kuuma Efiraimu, na njeherie mbarathi cia mbaara kuuma Jerusalemu, naguo ũta wa mbaara-rĩ, nĩũkoinangwo. Nake aanĩrĩre thayũ ndũrĩrĩ-inĩ. Wathani wake-rĩ, ũgaatambũrũka kuuma iria rĩmwe nginya rĩrĩa rĩngĩ, na kuuma Rũũ rwa Farati o nginya ituri cia thĩ. 11 No ha ũhoru waku-rĩ, nĩ ũndũ wa thakame ya kĩrĩkanĩro kĩrĩa ndarĩkanĩire nawe, nĩngoohorĩthia andũ aku arĩa mohetwo, moime irima rĩu rĩtarĩ maai. 12 Cookai kĩhĩtho-inĩ kĩanyu kĩrĩa kĩrĩmu, inyuĩ muohetwo mũrĩ na mwĩhoko; o na rĩu nguuga atĩrĩ, nĩngamũcookeria indo cianyu maita meerĩ. 13 Ngaagonya Juda o taarĩ ũta wakwa, nake Efiraimu atũũke ta mĩguĩ ya ũta ũcio, ndĩmaiyrĩe kuo. Nĩngarahũra arĩũ aku, wee Zayuni, mokĩrĩre arĩũ aku wee Mũyunani, na ngũtue ta rĩhĩũ rwa njora rwa njamba irĩ hinya. 14 Hĩndĩ ĩyo Jehova nĩakoonwo arĩ igũrũ rĩao; mĩguĩ wake ũkaarathũka ta rũheni. Mwathani Jehova nĩakahuha karumbeta; agaathĩ arĩ ihuhũkanio-inĩ cia mwena wa gũthini, 15 nake Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩakamagĩrĩra. Nao makaaamaniina biũ, na matooranie na kũmahũũra

na mahiga ma kĩgũtha. Makaanyua na manegene ta marĩtũwo nĩ ndibei; makaiyrĩrĩrio ta mbakũri irĩa ihũthagĩrwo kũminjaminjĩra koine cia kĩgongona. 16 Jehova Ngai wao nĩakamahonokia mũthenya ũcio, marĩ andũ a rũũru rwake. Nĩmagakengaga bũrũri-inĩ wake, ta mahiga ma goro marĩ thũmbĩ-inĩ ya mũthamaki. 17 Kaĩ nĩmagakorwo marĩ a kwendeka, na mathakarĩte-ĩ Irio cia mĩgũnda nĩngatũma aanake magaacĩre, nayo ndibei ya mũhĩhano ĩtũme arĩtu o nao magaacĩre.

10 Hooyai Jehova oirie mbura hĩndĩ ya kĩmera kĩa mbere; Jehova nĩwe ũtũmagu kũgĩe matu ma mbura ya kĩhuhũkanio. Nĩoiragĩra andũ mbura, na akahe mũndũ o wotho irio cia mĩgũnda. 2 Mĩhianano ya kũhooywo yaragia maheeni, ago moonaga cioneki itarĩ cia ma, maaragia ũhoru wa irooto itarĩ cia ma; kũhoorerania kwao no gwa tũhũ. Nĩ ũndũ ũcio andũ maturuuraga ta ng'ondũ, makahinyĩrĩrĩka nĩ ũndũ wa kwaga mũrĩrĩthia. 3 "Marakara makwa nĩmakaniite nĩ ũndũ wa arĩithi, na nĩ nĩngaherĩthia atongoria acio; nĩgũkorwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe nĩakamenyerera rũũru rwake, nĩruo andũ a nyũmba ya Juda, na atũme matũũke ta mbarathi ĩgwĩtĩia irĩ mbaara-inĩ. 4 Thiĩni wa Juda nĩgũkoima ũrĩa ũgaatũka ihiga rĩa koine, na kuuma kũrĩ we kuume hĩgĩ cia kwamba hema, nĩngĩ kuume ũta wa mbaara, o na kuume mũndũ o wotho wa gwathana. 5 Marĩ hamwe magaatũka ta njamba cia ita irĩ hinya, marangĩrĩre thũ ciao ndoro-inĩ ya njira hĩndĩ ya mbaara. Tondũ Jehova agaakorwo hamwe nao, makaarũta na mang'auranie ahaici a mbarathi. 6 "Nĩngekĩra nyũmba ya Juda hinya, na honokie nyũmba ya Jusufu. Nĩngamacookia kwao, tondũ nĩndĩmagũĩrĩre tha. Nao magaikara ta itarĩ ndaamarega, nĩgũkorwo nĩ nĩ ĩhĩhwa Ngai wao, na nĩngamacookeria mahooya mao. 7 Andũ a Efiraimu magaatũka ta njamba cia ita, nacio ngoro ciao icanjamũke ta andũ manyũte ndibei. Ciana ciao nĩkoona ũndũ ũcio ikene; nacio ngoro ciao nĩngakenera Jehova. 8 Nĩngameta ndĩmacookanĩrĩre. Tĩ-itherũ nĩngamakũũra; nao nĩmakainĩgĩha o ta ũrĩa maarĩ mbere. 9 O na ĩngĩkamaharaganĩria ndũrĩrĩ-inĩ, marĩ o kũu mabũrũri ma kũraya no makaandĩrĩkana. O, hamwe na ciana ciao nĩmakahonoka na macooke kwao. 10 Nĩngamacookia kuuma Misiri, na ndĩmacookanĩrĩre kuuma Ashuri. Nĩngamarehe bũrũri wa Gileadi na wa Lebanoni, o nginya mage ũkaro ũngĩmaigana. 11 Magaatũkanĩria iria rĩa thĩna; makũmbĩ ma iria nĩmakahoorerio, nakuo kũrĩa Rũũ rwa Nĩlĩ rũrĩkĩte nĩgũkahũa. Mwĩtĩo wa Ashuri nĩũkharũrũkio, nayo thĩmbũ ya ũthamaki wa Misiri nĩkeherio. 12 Nĩngamekĩra hinya ndĩmominĩrĩre thĩnĩ wa Jehova, na thĩnĩ wa rĩtwa rĩake nĩmagetwara," ũguo nĩguo Jehova ekuuga.

11 Wee, Lebanoni-rĩ, hĩngũra mĩrango yaku, nĩgeetha mwaki ũcine mĩtarakwa yaku, ũmĩniine! 2 Rĩra, wee mũthithinda, nĩgũkorwo mĩtarakwa nĩgũgĩte; mĩtĩ irĩa mĩrũngarũ nĩmĩanange! Rĩrai inyuĩ mĩgandĩ ya Bashani; nĩgũkorwo mĩtĩ ya mũtĩtũ ũrĩa mũtumanu nĩtmetetwo. 3 Ta thĩkĩrĩrĩra irĩa arĩithi maraarĩra, makĩgĩrĩkaga: ũrĩithio wao ũrĩa mũnoru nĩwanangĩtwol

Ta thikiriiriai mūraramo wa mūrūthi; githaka kiria kiruru kia Jorodani nikianange! 4 Jehova Ngai wakwa ekuuga ūu: "Riithia rūuru rūria rūtūriirwo gūthīnjwo. 5 Ariā macigūrāga nīo macithīnjwa na matione wa kūmaherithia. Ariā maciendagia moigaga atiri, 'Jehova arogoocwo, nīi ndi mūtongu!' Ariithi ene cio maticiguugira tha. 6 Nīgūkorwo ndikaiguira andū a būrūri ūcio tha rīngi," ūguo nīguo Jehova ekuuga. "Nīnganeana mūdūo o kūrī mūdū wa itūūra riake na kūrī mūthamaki wake. Nīmakahinyīrīria būrūri ūcio, na ndikamahonokia kuuma moko-ini mao." 7 Nī ūndū ūcio ngīriithia rūuru rūu rwatūriirwo gūthīnjwo, na makiria iria ciahinyīrīrio cia rūuru rūu. Ngīcooka ngōya thanju igiri, rūmwe ngīrwita Ūtugi na rūria rūngi ngīrwita Ūguano, na nī ngīriithia rūuru rūu. 8 Ihinda rīa mweri ūmwe nīndeheririe arīithi acio atātū. Naruo rūuru rūgīthūūra mūno, na nī ngīngogio nīo, 9 ngiuga atiri, "Ndigūcooka gūtuika mūrīithi wanyu. Iria cia gūkuwa nīkue, na iria cia gūthira nīithire. Iria igūtūgira-rī, nīirīane cio nyene." 10 Nīngi ngōya rūthanju rwakwa rūria rwetagwo Ūtugi, ngīruuania icunjī igiri, ngītharia kirikanīro kiria ndarīkanīre na ndūrīri ciothe. 11 Giatharīrio o ro mūthenya ūcio, na nī ūndū ūcio ariā mahinyīrīrio a rūuru rūu, ariā maanjūthīrīrie, makīmēnya atī iyo yari ndūmīrīri ya Jehova. 12 Ngīcooka ngīmeera atiri, "Mūngīona nī kwagīrīre, Heei mūcaara wakwa, na aakorwo ti ūguo-rī, ikarai nāguo." Nī ūndū ūcio makīndīha mūcaara wa icunjī mīrongo itātū cia betha. 13 Hīndī iyo Jehova akīnjīra atiri, "Ikiria mūmbi wa nyūngū mbeeca icio": i thogora ūcio mwega moonire nīnjanganite! Nī ūndū ūcio ngōya icunjī icio mīrongo itātū cia betha, ngīcikiria mūmbi kūu nyūmba-ini ya Jehova. 14 Nīngi ngīuania rūthanju rwakwa rwa keerī rūria rwetagwo Ūguano, ngīthūkia ūrūmwe gatagati ka Juda na Isiraeli. 15 Nīngi Jehova akīnjīra atiri, "Oya o rīngi indo cia mūrīithi mūkiigu. 16 Nīgūkorwo nīngwarahūra mūrīithi būrūri-ini ūyū, ūria ūtakarūmbūya ng'ōndu iria ciūrīte, kana acarie tūgōndu, kana ohe iria ndīihie, o na kana arīithie iria ng'ima, we no kūrīa arīrīaga nyama cia ng'ōndu iria noru, agīcikūūraga mahūngū. 17 "Kaī mūrīithi ūcio wa tūhū, ūria ūtiganagīria rūuru, arī na haaro-ī! Guoko gwake na riitho riake rīa ūrio irotēmwo na rūhiū rwa njora! Guoko gwake nīgūkonja biū, na riitho riake rīa ūrio ritūike itumumu biū."

12 Ino nīyo ndūmīrīri ya Jehova ikonīi Isiraeli. Jehova, ūria watabūrūkirie igūrū, na akīhaanda gitina gīa thī ino, o na akīūmba roho thīnī wa mūdū, ekuuga ūu: 2 "Nīngūtua Jerusalemu ta gīkombe kīa ndibei gīa gūtūma ariā othe magūthīrūrūkīrie matūgūūge. Juda o ūndū ūmwe na Jerusalemu nīgūkarigīcīrio nī thū. 3 Mūthenya ūcio, rīria ndūrīri ciothe cia thī igaacookanīrīra irīūkīrīre, nīngatua Jerusalemu ihiga rītangīenyenyeka kūrī ndūrīri ciothe. Ariā othe makaageria kūrīenyenyia nīmakeguraria mūno. 4 Mūthenya ūcio-rī, nīngamakia mbarathi o yothe ihahūke, nake mūmīhaici ndūme agūrūke," ūguo nīguo Jehova ekuuga. "Nīngarangīra nyūmba ya Juda, na mbarathi ciothe cia ndūrīri ndicitue ndumumu. 5 Hīndī

iyo atongoria a Juda makeīra na ngoro atiri, 'Andū a Jerusalemu nīmagīte na hinya nī ūndū wa Jehova Mwene-Hinya-Wothe, o we Ngai wao.' 6 "Mūthenya ūcio nīngatūma atongoria a Juda mahaane ta nyūngū iyūrīte mwaki irī riiko, na ndūme mahaane ta gīcinga gīgwakana kīrī thīnī wa itūia cia ngano. Makaaniina andū ariā othe marīthīrūrūkīrie mwena wa ūrio na mwena wa ūmotho, no rīri, andū a Jerusalemu matigaakorwo na ūgwati o na hanini marī kūu Jerusalemu. 7 "Jehova akaamba kūhonokia andū ariā matūūraga Juda, nīgeetha gītīto kīa nyūmba ya Daudi na kīa aikari a Jerusalemu gītikananenehe gūkīra kīa andū a Juda. 8 Mūthenya ūcio Jehova nīakagitira andū ariā matūūraga Jerusalemu, nīgeetha ariā maagite hinya mūno gatagati-ini kao makahaana ta Daudi, nayo nyūmba ya Daudi ikahaana o ta Ngai, ihaane ta mūrāika wa Jehova amatongoretie. 9 Mūthenya ūcio nīngomagara nganiine ndūrīri ciothe iria igookīrīra itūūra rīa Jerusalemu. 10 "Na nīngaitīrīria nyūmba ya Daudi na ariā othe matūūraga itūūra rīa Jerusalemu roho wa gūtugana na wagūthaitana. Nao nīmakerorera ūria maathecīre, na nīmakamūrīrīra marī na ruo o ta ūria mūdū arīragīra mwana wa mūmwe, na magīe na kīeha kīnene o ta ūria mūdū ethīkagīra akuūrīrwo nī mwana wake wa irīgīthaita. 11 Mūthenya ūcio nīgūgākorwo kīrīro kīnene kūu Jerusalemu, o ta kīrīro kīria kīari Hadadi-Rimoni o kūu werū-ini wa Megido. 12 Būrūri ūcio nīūkagīa na kīrīro, o mbarī o mbarī irīre irī iiki, na atumia ao marī oiki: mbarī ya nyūmba ya Daudi irīre irī iiki na atumia ao marī oiki, mbarī ya nyūmba ya Nathani irīre irī iiki, na atumia ao marī oiki, 13 na mbarī ya nyūmba ya Lawi irīre irī iiki, na atumia ao marī oiki, mbarī ya Shimeī irīre irī iiki, na atumia ao marī oiki, 14 na mbarī icio ingī ciothe itigaire o mbarī o mbarī irīre irī iiki, na atumia ao marī oiki.

13 "Mūthenya ūcio gīthima nīgīgathīkūrīo nī ūndū wa nyūmba ya Daudi o na nī ūndū wa andū ariā matūūraga Jerusalemu, gīthima gīa kūmatheria mehīa o na thaahu." 2 Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, "Mūthenya ūcio nīnganiina marīitwa ma mīhianano ya kūhooywo mathire būrūri-ini, na matigacooka kūrīrikanwo rīngī. Nīngeheria anabii hamwe na roho ūcio wa thaahu, mathire būrūri-ini. 3 Na rīri, kūngīgaakorwo na mūdū ūrathīi na mbere na kūratha mohoro-rī, ithe na nyina, ariā mamūciarīte, nī makaamwīra atiri, 'No ngīnya ūkue, nī ūndū nīwarītie maheeni ūkīgwetaga rīitwa rīa Jehova.' Rīria akāaratha mohoro-rī, aciari ake mwene nīmakamūtheeca na rūhiū. 4 "Mūthenya ūcio mūnabii o wothē nīagaconoka nī ūndū wa kīoneki kīa ūrathi wake. Ndekehumba nguo ya maguoya ya mūnabii nīguo aheenie andū. 5 Akoigaga atiri, 'Nīi ndirī mūnabii, ndī mūrīmi, ndūūragio nī mūgūnda kuuma ūnini-ini wakwa.' 6 Nake mūdū angīkamūūria atiri, 'Irona ici irī mwīrī waku nī cia kī?' we agaacookia atiri, 'Irona ici ndagīrīre nyūmba-ini ya arata akwa.' 7 "Arahūka, wee rūhiū rwa njora, ūkīrīre mūrīithi wakwa, ūkīrīra mūdū ūcio wa hakūhī na nīi!" ūguo nīguo Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. "Rīnga mūrīithi, nake ng'ōndu nīkūhurunjūka, nakuo guoko gwakwa ndīkwerekīe kūrī tūgōndu, ndītūkīrīre." 8

Jehova ekuuga atĩrĩ, “Bũrũri-inĩ guothe, andũ icunji igĩrĩ thĩĩni wa ithatũ nĩmakooragwo, mathire; no rĩrĩ, gĩcunji kĩmwe gĩa ithatũ nĩgĩgatigara kuo. 9 Gĩcunji kũu gĩa ithatũ kĩa andũ nĩngakĩhitũkĩria mwaki-inĩ; ngaamatheria ta betha, na ndĩmagerie ta ũria thahabu igeragio. Nĩmagakaira rĩtwa riakwa, na nĩ nĩngametikũ; Nĩngoiga atĩrĩ, ‘Aya nĩ andũ akwa,’ nao moige atĩrĩ, ‘Jehova nĩwe Ngai witũ.’”

14 Atĩrĩrĩ, mũthenya wa Jehova nĩũrooka, rĩria indo cianyu igaatahwo na igayanĩrwo gatagatĩ-inĩ kanyu. 2 Nĩngongania ndũrĩrĩ ciothe ciũkĩrĩre itũũra rĩa Jerusalemu, ihũũrane narĩ; itũũra rĩu inene nĩrikanyitwo nĩ thũ, na indo cia nyũmba ciũngũrũrio nao andũ-a-nja manyiitwo na hinya. Andũ nuthu ya itũũra nĩmagathaamio, no andũ acio angĩ matikeherio itũũra-inĩ rĩu. 3 Hĩndĩ ĩyo Jehova nĩakoimagara, okĩrĩre ndũrĩrĩ acio arũe nacio, o ta ũria arũaga mũthenya wa mbaara. 4 Mũthenya ũcio-rĩ, Jehova nĩakarũgama Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamaiyũ, mwena wa irathĩro wa Jerusalemu. Nakĩo Kĩrĩma kũu kĩa Mĩtamaiyũ nĩgĩgatũkana maita meerĩ kuuma mwena wa irathĩro nginya mwena wa ithũũro; naho hagĩe mũkuru mũnene, nuthu imwe ya kĩrĩma ithĩĩ mwena wa gathigathini, nayo nuthu ĩyo ingĩ ithĩĩ mwena wa gũthini. 5 Mũkoorĩra mũkuru-inĩ ũcio wa kĩrĩma giakwa tondu ũgaakinya o Azeli. Mũkoora o ta ũria mworĩre gĩthingithia matukũ-inĩ ma Uzia, mũthamaki wa Juda. Nake Jehova Ngai wakwa nĩagooka, arĩ hamwe na andũ arĩa atheru othe. 6 Mũthenya ũcio gũtigakorwo na ũtheri kana heho o na kana mbaa. 7 ũcio ũgaakorwo ũrĩ mũthenya wa mwanya, ũtarĩ mũthenya kana ũtukũ, mũthenya ũũio nĩ Jehova. Hwaĩ-inĩ wakinya, nĩgũkagĩa na ũtheri. 8 Mũthenya ũcio maaĩ ma muoyo nĩmagatherera moimĩte Jerusalemu; nuthu yamo yerekere irĩa-inĩ rĩa mwena wa irathĩro, nayo nuthu ĩyo ingĩ yerekere irĩa-inĩ rĩa mwena wa ithũũro. Maaĩ macio magathereraga hĩndi ya ũrugarĩ na hĩndi ya heho. 9 Jehova nĩwe ũgaatũka mũthamaki wa thĩ yothe. Mũthenya ũcio gũgaakorwo Jehova arĩ o we wiki, narĩo rĩtwa riake rĩkorwo no rĩo riiki. 10 Bũrũri wothe kuuma Geba nginya Rimoni, mwena wa gũthini wa Jerusalemu, ũkaahaana ta Araba. No rĩrĩ, itũũra rĩa Jerusalemu nĩrĩgatũgĩrio na rĩtũũre o hau rĩrĩ, kuuma Kĩhingo-inĩ kĩa Benjamini nginya harĩa Kĩhingo kĩa Mbere kĩrĩ, o nginya Kĩhingo-inĩ gĩa Koine, na kuuma mũthiringo ũria mũraaya na igũrũ wa Hananeli gũthĩĩ nginya ihĩhĩro-inĩ cia ndibei cia mũthamaki. 11 Itũũra rĩu rĩgaatũka rĩa gũtũũrwo; rĩtikanangwo hĩndi ingĩ. Itũũra rĩa Jerusalemu rĩgaatũũra rĩtarĩ na ũgwati. 12 Na rĩrĩ, ũyũ nĩguo mũthiro ũria Jehova akaahũura ndũrĩrĩ ciothe naguo, irĩa cianarũa na Jerusalemu: Mĩrĩrĩ yao ikaabuthaga o marũgamĩte na magũrũ mao, maitho mao namo mabuthĩre marĩma-inĩ mamo, nacio nĩmĩ ciao ikaabutha irĩ tũnua-inĩ twao. 13 Mũthenya ũcio-rĩ, Jehova nĩakahũũra andũ na kĩmako kĩnene. O mũndũ nĩakaguthũkĩra guoko kwa mũndũ ũria ũngĩ akũnyũite, nao matharĩkanĩre marũe. 14 Andũ a Juda o nao nĩmakarũũra kũu Jerusalemu. ũtonga wa ndũrĩrĩ irĩa irigĩicĩrĩre kũu nĩũkonganio, naguo nĩ ũtonga mũngĩ wa thahabu, na wa betha na wa nguo. 15 Mũthiro o

ta ũcio nĩũkaniina mbarathi na nyũmbũ, na ngamũra na ndigiri, na nyamũ ciothe irĩa igaakorwo kambĩ-inĩ acio. 16 Nĩngĩ-rĩ, matigari ma ndũrĩrĩ acio ciothe irĩa cianatharĩkĩra Jerusalemu makaambataga mwaka o mwaka kũhooya Mũthamaki, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe, na gũkũngũra Giathĩ gĩa Ithũnũ. 17 Kũngĩkaagĩa andũ gũkũ thĩ matakaambata Jerusalemu kũhooya Mũthamaki, o we Jehova Mwene-Hinya-Wothe-rĩ, kwao gũtikoirũ mbura. 18 Andũ a Misiri mangĩkaaga gũthĩĩ kũnyũitanĩra na arĩa angĩ-rĩ, kwao gũtikoirũ mbura. Jehova nĩakamarehera mũthiro ũria ahũũraga ndũrĩrĩ naguo irĩa itaambataga gũkũngũra Giathĩ kũu gĩa Ithũnũ. 19 Nĩrĩrĩ nĩrĩo rĩgaakorwo rĩrĩ iherithia rĩa bũrũri wa Misiri, o na rĩa ndũrĩrĩ ciothe irĩa itaambataga igathĩ gũkũngũra Giathĩ kũu gĩa Ithũnũ. 20 Mũthenya ũcio-rĩ, mbugi cia mbarathi ikaandĩkwo, ICI CIAMŪRĨRWO JEHOVA, nacio nyũngũ cia kũruga irĩa irĩ nyũmba ya Jehova thĩĩnĩ igaatũka ta mbakũri irĩa nyamũre irĩ mbere ya kĩgongona. 21 Nyũngũ o yothe ĩrĩ kũu Jerusalemu na Juda ikaamũrĩrwo Jehova Mwene-Hinya-Wothe, nao arĩa othe magookaga kũruta igongona-rĩ, makooyaga nyũngũ imwe cia cio makaruga nacio. Na mũthenya ũcio-rĩ, gũtigacooka kũgĩa na mwonjorithia thĩĩnĩ wa nyũmba ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe.

Malaki

1 Ino niyo ndumiriri nditu iria Jehova aaririe andu a Israeli na kanua ka munabii Malaki. **2** Jehova ekuuga atiri, "Nii nondimwendete. "No inyuui muuragia atiri, 'Utwendete atia?'" Nake Jehova akamuuria atiri, "Githi Esaũ ndaari muru wa nyina na Jakubu? No ni ndendire Jakubu, **3** ngirega Esaũ, bururi wake wa irima ngiwananga uguuika tuhũ, nario igai riake ngiritua weru wa guikaragwo ni mbwe." **4** Andu a Edomu no moige atiri, "O na gutuika turi ahehenjeri, no tugaaka kuria kwanangukingi." No Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, "No maake ringi, no ningakumomora. Mageetagwo Bururi Mwaganu, andu matuuraga marakarirwo ni Jehova hindi ciothe. **5** Nimukeyonera uhoro ucio, muuge atiri, 'Jehova niwe munene, o na akaneneha na kuu mbere ya mihaka ya Israeli!'" **6** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuria atiri, "Mwanake atiaaga ithe, nayo ndungata igatia mumiathi. Angikorwo ndi muciari-ri, githi kuria kinjagirire gikiri ha? Angikorwo ndi mwathani-ri, gwigirwo kuria kinjagirire gukiri ha? Inyuui, athinjiri-Ngai, niinyui mumenagirira riitwa riakwa. "No muuragia atiri, 'Tumenagirira riitwa riaku atia?' **7** "Mugagirira irio iri na thaahu kigongona-ini giakwa. "No muuragia atiri, 'Tuguthaahitie atia?' "Ni kuuga muugaga ati metha ya Jehova ni ya kumeneka. **8** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuria atiri, 'Riria mukurehe nyamu ndumumu cia igongona-ri, gwika uguo ti uuru? Riria mukuruta igongona ria nyamu nyonju kana ndwaru-ri, gwika uguo ti uuru? Ta gerai gucirura mwathi wanyu! No akenio niinyui? No amwitikire?' **9** "Na riri, ta thaitahi Ngai niguu atituge. Riria mukurehe maruta ta macio-ri, no amwitikire?" Uguo niguu Jehova Mwene Hinya-Wothe ekuuria. **10** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri: "Naari korwo umwe wanyu aahinga mirango ya hekaru niguu mutikanaakie miaki ya tuhũ kigongona-ini giakwa! Ndi kenetio ni inyuui na ndingitikirira iruta o na ririkũ kuuma kuri inyuui. **11** Riitwa riakwa nirigatũgiriio nduriri-ini, kuuma riua rikiratha o nginya riua rigithua. Kũndũ guothe ubumba niugacinagwo na maruta matheru marutagirwo riitwa riakwa, tondu riitwa riakwa nirigatũgiriio nduriri-ini," uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **12** "No inyuui murithaahagia na kwaria uhoro wa metha ya Mwathani mukoiga atiri, 'Niithaahie,' na ha uhoro wa irio ciayo mukoiga atiri, 'Ni cia kumeneka.'" **13** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, "Muugaga atiri, 'Kai uhoro ucio ni muritu-ri!' Na mugatembania iromo." Jehova ekuuria atiri, "Riria mukurehe nyamu iria ndihangie, na iria iguthua, kana iria ndwaru mugaaciruta iri magongona-ri, no ndigicitikire kuuma hari inyuui?" **14** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, "Kugwatwo ni kirumi ni muheenanania iria wiranire kuruta nyamu ya njamba ingitikirika kuuma ruuru-ini rwake rwa mburi, no agacooka akarutira Mwathani igongona ria nyamu iri na uugũ. Nigikorwo ndi Muthamaki munene, nario riitwa riakwa ni ria gwigirwo nduriri-ini.

2 "Na riri, riathani riri ni rianyu, inyuui athinjiri-Ngai." **2** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, "Mungaga guuthikirira na mwage gutua itua na ngoro cianyu gutia riitwa riakwa-ri, ni ningamutumira kirumi o na irathimo iria ndimurathimaga nacio ndicirume. Ii, o na riu nondicirumite, tondu mutituute itua na ngoro cianyu kundia. **3** "Ningaruthia njaro cianyu ni undu wanyu; ningamuminjira taatha wa nyamu cia magongona ma ciathi cianyu na mugaatahwo muru o naguo. **4** Na nimukamenya ati ni ni ndimutumire riathani riri, nigeetha kirikaniro giakwa na Lawi gutuure kirumite," uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **5** "Kirikaniro giakwa kiarĩ giiti nake, nakio kiarĩ kirikaniro kia muoyo na gia thayũ, na ni ngimũhe cio; undu ucio wari wa gutuma eindigire, nake akindia na agitũura etigirite riitwa riakwa. **6** Urutani wa ma wari kanua-ini gake, na gutiri maheeni moonirwo miromoini yake. Aatwanire na ni na thayũ na mithiire mirungiruru, na akigarura andu aingi moime mehianini. **7** "Tondũ miromo ya muthinjiri-Ngai yagirirwo nigutũria uugi, nao andu magirirwo nigucaria urutani kuuma kanua gake tondu niwe mutumwo wa Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **8** No inyuui nimugarũkũte mugatiga njira, naguo urutani wanyu ugatuma andu aingi mahingwo; nimũthũkũte kirikaniro giiti na Lawi," uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **9** "Ni undu ucio-ri, nondumite mumenwo na muconorithio mbere ya andu othe, tondu mutirumagirira njira ciakwa no nimũthuuraganaga andu mugitua ciira." **10** Githi ithuothe tutiri a ithe umwe? Githi ti Ngai umwe watũmbire? Ni kũ gũgũtuma tũthaahie kirikaniro kia maithe maitũ na undu wa kwaga kwihokana mundũ na uria ugi? **11** Andu a Juda nimatigite gutuika ehokeku. Undu wa magigi niwĩkũtuo Israeli na Jerusalem: Andu a Juda nimathaahitie handũ haria hatheru haria Jehova endete, ni undu wa kũhikia airitu a andu aria mahooyaga ngai ng'eni. **12** Mundũ o wotho wikaga uguo-ri, arĩ u kana u, Jehova aromeheria hema-ini cia Jakubu, o na angikorwo niarehage maruta make kuri Jehova Mwene-Hinya-Wothe. **13** Kuri undu ugi mwikaga. Mũyũragia kigongona kia Jehova na maithiro. Muriraga na mukagirika tondu niatigire kurũmbũya maruta manyu, kana kũmaamũkũra na gikeno kuuma hari inyuui. **14** Muuragia atiri, "Ni kũ gutũmi?" Ni tondu Jehova niwe mũira gatagati gaku na mutumia wa unini waku, tondu nduri mwihokeku hari we, o na gutuika niwe murata waku, o we mutumia wa kirikaniro kia uhiki waku. **15** Githi Jehova ndamatũte umwe? Matũkũte ake mwiri na roho. Amatuũte umwe niki? Tondũ niacaragia ruciaro rwa etigiri Ngai. Ni undu ucio, gitagira roho waku, na utũũre uri mwihokeku kuri mutumia ucio wa unini waku. **16** Jehova Ngai wa Israeli ekuuga atiri, "Niũũire ndigano ya mũthũuri na mutumia wake, na niũũire mundũ wihumbaga haaro ta nguo," uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. Ni undu ucio gitira roho waku, na ndũkaage kwihokana. **17** Inyuui nimũnogetie Jehova na ciugo cianyu. No mũrooria atiri, "Tũmũnogetie atia?" Mũmũnogetie na kuuga atiri, "Othe aria mekaga uuru nimagirire maithe-ini ma

Jehova, na niakenagio nio.” Ningi mukoora atiri, “Ngai wa kihooto-ri, akiri ha?”

3 Na riri, Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, “Ningutuma mutumwo wakwa, uria ugaathondeka njira mbere yakwa. Hindi iyo Mwthani ucio mucaragia niagooka o rimwe thini wa hekaru yake; mutumwo ucio wa kirikaniro uria mwiriragira niagooka.” **2** No nuu ugetiiria muthenya wa guika gwake? Nuu ukomiriria riria akoneka? Nigukorwo akahaana ta mwaki wa muturi uria utheragia cuuma, kana thabuni uria utheragia nguo. **3** Agaikara thi ta muturi wa betha na mutheria wacio; niagatheria Alawii, amatherie ta uria thahabu na betha itheragio. Hindi iyo Jehova niagakorwo na andu aria makamurehere maruta ma uthingu; **4** namo maruta ma Juda na Jerusalemu nimagetikirika ni Jehova, o ta matuku maria mathirite, o na ta miaka uria ya mbere. **5** “Ni undu ucio ningamukuhiriria ndimucirithie na ndimutuire. Ningahiha gutuika muira wa gutuira ciira arogi, na itharia, na aria mehita na maheeni, na njukirire aria matunyaga aruti wira micaara yao, na aria mahinyagiriria atumia a ndigwa na ciana iria itari maithe, na aria maagithagia ageni kihooto na makaaga kwindigira,” uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **6** “Ni Jehova ndigarurukaga. Ni undu ucio, inyu niari cia Jakubu niko mutari mwaniinwo. **7** O na kuuma hindi ya maithe manyu-ri, mutuire mutiganiirie iria ciakwa cia kurumirwo na mukaaga gucirumia. Njookerera na ni ningumucokerera.” Uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. “No muragia atiri, “Tugugucokerera atia?” **8** “Mundu-ri, aahota gutunya Ngai indo ciake? No inyu nimundunyite indo ciakwa. “No muragia atiri, ‘Ni ki tugutunyite?’ “Mundunyite maruta na icunji cia ikumi. **9** Ruriri rwanyu ruothe rugwatitwo ni kirumi, tondu nimundunyaga indo ciakwa. **10** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, rehei gicunji gia ikumi giothe thini wa ikumbi, nigeetha nyumba yakwa ikoragwo na irio. Ngeriai na njira ino muone kana ndikumuhingurira ndirica cia iguru, ndimuuririe irathimo nyingi muno nginya mwage handu ingiiganira. **11** Ningi ningagiria cianangi ithukie irio cia migunda yanyu, nayo mithabibu ya migunda yanyu ndigaacooka guta maciaro mayo matari makuru.” Uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **12** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, “Nduriri ciothe niikamwita andu arathime, nigukorwo bururi wanyu ugaakorwo uri wa gikeno.” **13** Jehova ekuuga atiri, “Nimwaritie maundu mooru ma kunjambia. “No muragia atiri, “Tugucambitie atia?” **14** “Inyu muugite atiri, ‘Gutungatira Ngai ni undu wa tuh. Ni uumithio uriku tuonire nikuhingia kwenda gwake, na guthiiga mbere ya Jehova Mwene-Hinya-Wothe ta andu maracakaya? **15** No riri, andu etii nio twitaga arathime. Ti-itheru aria aaganu nio magaagira, na aria makararagia Ngai matitherithagio.” **16** Nao aria meetigirite Jehova nimiranirie o mundu na uria ungi, nake Jehova agithikiriria na akiua uhoru ucio. Ibuku ria kiririkano nirandikirwo uhoru wa andu acio metigirite Jehova na magatira ritwa riake, rikigwo hau mbere yake. **17** Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga atiri, “Acio nio

magaatuika andu akwa muthenya uria ngaacokereria indo ciakwa cia bata. Ningamaiguira tha, o ta uria mundu aigugira muru tha uria umutungatira. **18** Na inyu nimukona ringi ngurani gatagati ka aria athingu na aria aaganu, na gatagati ka aria matungatira Ngai na aria matamutungatira.

4 “Ti-itheru muthenya wa ituuro niurooka, naguo ugaakana ta icua ria mwaki. Aria othe etii, na aria aaganu, magaatuika maragara ma mahuti, naguo muthenya ucio wakinya magaacinwo, maninwo biu. Gutiri muri kana ruhonge rwao rugaatigara,” uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **2** “No inyu mwitigirite ritwa riakwa-ri, riua-ria-uthingu rikaamwarira riri na uhoru wa kuhonania mathagunini mario. Na inyu nimukoima nja mutuhe ta tucau tuhingurirwo tukoima kiugu. **3** Na nimukarangiriria aria aaganu matuika mihu rungu rwa makinya manyu muthenya uria ngeeka maundu macio,” uguo niguu Jehova Mwene-Hinya-Wothe ekuuga. **4** “Ririkanai watho wa ndungata yakwa Musa, na iria ciakwa cia kurumirwo, o na mawatho maria ndaamuheire kuu Horebu mari ma andu a Isiraeli othe. **5** “Atiriri, ningamutumira munabi Elija mbere ya muthenya ucio munene na wa kumakania wa Jehova utanakinya. **6** Niakagarura ngoro cia maithe icookerere ciana ciao, na agarure ngoro cia ciana icookerere maithe mao, nigeetha ndigooke huire bururi na kirumi.”

NEW TESTAMENT

*Nake Jesũ akiuga aĩĩĩ, "Baba mohere, nĩgũkorwo matiĩĩ ũĩĩa mareeka."
Nao magĩcuukĩĩa nguo ciake mĩĩĩ, magĩcigayana.
Luka 23:34*

Mathayo

1 Maya nī maandiko makoniī rūciaro rūria Jesū Kristū, mūrū wa Daudi, mūrū wa Iburahimu oimire: **2** Iburahimu aarī ithe wa Isaaka, nake Isaaka aarī ithe wa Jakubu, nake Jakubu aarī ithe wa Juda na ariū a ithe, **3** nake Juda aarī ithe wa Perezu na Zera, ariā nyina wao aarī Tamaru, nake Perezu aarī ithe wa Hezironi, nake Hezironi aarī ithe wa Ramu, **4** nake Ramu aarī ithe wa Aminadabu, nake Aminadabu aarī ithe wa Nahashoni, nake Nahashoni aarī ithe wa Salimoni, **5** nake Salimoni aarī ithe wa Boazu, ūria nyina aarī Rahabu, nake Boazu aarī ithe wa Obedi, ūria nyina aarī Ruthu, nake Obedi aarī ithe wa Jesii, **6** nake Jesii aarī ithe wa Mūthamaki Daudi. Daudi aarī ithe wa Solomoni, ūria nyina aarī mūtumia wa Uria, **7** nake Solomoni aarī ithe wa Rehoboamu, nake Rehoboamu aarī ithe wa Abija, nake Abija aarī ithe wa Asa, **8** nake Asa aarī ithe wa Jehoshafatu, nake Jehoshafatu aarī ithe wa Joramū, nake Joramū aarī ithe wa Uzia, **9** nake Uzia aarī ithe wa Jothamu, nake Jothamu aarī ithe wa Ahazu, nake Ahazu aarī ithe wa Hezekia, **10** nake Hezekia aarī ithe wa Manase, nake Manase aarī ithe wa Amoni, nake Amoni aarī ithe wa Josia, **11** nake Josia aarī ithe wa Jekonia na ariū a ithe, hīndī ūria andū maatahirwo, magītwarwo Babuloni. **12** Thuutha wa gūthawo, magītwarwo kūu Babuloni; Jekonia aarī ithe wa Shealiteli, nake Shealiteli aarī ithe wa Zerubabeli, **13** nake Zerubabeli aarī ithe wa Abihudu, nake Abihudu aarī ithe wa Eliakimu, nake Eliakimu aarī ithe wa Azoro, **14** nake Azoro aarī ithe wa Zadoku, nake Zadoku aarī ithe wa Akimu, nake Akimu aarī ithe wa Eliudi, **15** nake Eliudi aarī ithe wa Eleazaru, nake Eleazaru aarī ithe wa Maathani, nake Maathani aarī ithe wa Jakubu, **16** nake Jakubu aarī ithe wa Jusufu, mūthuuri wa Mariamu, ūria waciariire Jesū, ūria witagwo Kristū. **17** Ūguo nī kuuga njiaro ciothe ciarī ikūmi na inya kuuma Iburahimu nginya Daudi, na njiaro ikūmi na inya kuuma Daudi nginya hīndī ūria andū maatahirwo magītwarwo kūu Babuloni, na ningī njiaro ikūmi na inya kuuma hīndī ūria andū maatahirwo nginya hīndī ya Kristū. **18** Ūhoro wa gūciarwo kwa Jesū Kristū watariī ūu: Nyina Mariamu nī oorītio nī Jusufu atūike mūtumia wake, nō matanaikarania-rī, nīamenyekire atī arī na nda ya Roho Mūtheru. **19** Nake Jusufu mūthuuri wake tondū aarī mūdū mūthingu na ndangēndire kūmūconorithia kūrī andū, agūciiria amūtige na hitho. **20** Nō thuutha wa gwīciiria ūndū ūcio, mūraika wa Mwathani akimuumīrira kīroto-inī, akīmwira atīrī, “Jusufu, mūrū wa Daudi, ndūkae gwītīgira kūhikia Mariamu atūike mūtumia waku, tondū nda iyo arī nayo nī ya Roho Mūtheru. **21** Nīagaciara kahīi, nawe nīūgagatua Jesū, tondū nīwe ūkaahonokia andū ake kuuma mehīa-inī Mao.” **22** Na rīrī, maūdū akio mothe meekikire nīguo ūria Mwathani aarītie na kanua ka mūnabii ūhinge, rīrīa oigire atīrī, **23** “Mūirītu gathirange nīakagīa nda na nīagaciara kahīi, nao magagatua Imanueli” ūguo naguo ūgītaurwo nī kuuga, “Ngai hamwe na ithuī.” **24** Rīrīa Jusufu ookirire, agīka o ta ūria mūraika wa Mwathani aamwathite, nake

akīinūkia Mariamu gwake mūciī, agītūika mūtumia wake. **25** Nō matiigana kūmenyana nginya rīrīa aaciariire mwana ūcio wa kahīi. Nake Jusufu agītua mwana ūcio Jesū.

2 Na rīrī, thuutha wa Jesū gūciarwo kūu itūūra-inī rīa Bethilehemu būrūri wa Judea, hīndī ya mūthamaki wetagwo Herode, andū Oogī-a-Njata moimīte irathīro magītūka Jerusalemu, **2** makiūria atīrī, “Ūria ūciarītwo arī mūthamaki wa Ayahudi-rī, arī ha? Nītuonire njata yake mwena wa irathīro, na nītūūkīte kūmūhooya.” **3** Rīrīa Mūthamaki Herode aiguire ūguo, agītangīka ngoro, o hamwe na andū Jerusalemu othe. **4** Na aarīka gwīta athīnjīri-Ngai ariā anene othe, na arutani a watho hamwe, akīmoorīa kūrīa Kristū aarī aciariirwo. **5** Makīmūcookerīa atīrī, “Nī Bethilehemu, būrūri wa Judea, nīgūkorwo nī kwandīkītwo nī mūnabii, akoiga atīrī: **6** “Nawe Bethilehemu, kūu būrūri wa Juda, tiwe ūria mūnini mūno wa aathani a Juda; tondū thīnī waku nīgūkoima ūria ūgaathanaga, ūria ūgaatuika mūrīithi wa andū akwa a Israeli.” **7** Nake Herode agītā andū acio Oogī-a-Njata na hitho, na agītūria kuuma kūrī o ihinda rīrīa njata iyo yonekete. **8** Akīmatūma Bethilehemu akīmeera atīrī, “Thīi mūgatuīrie wega ūhoro wa kaana kau. Mwarīkia gūkoona mūūke mūūmenyīthie, nīgeetha o na nī thīi ngagaturīrie ndu ndīkahooe.” **9** Nao maarīka kūguo ciugo cia mūthamaki magīthīi, nayo njata ūria moonete irathīro ikīmatongoria nginya īkīrūgama igūrū rīa harīa kaana kau kaarī. **10** Rīrīa moonire njata iyo, magīkena gīkeno kīnene mūno. **11** Nao magītoonya nyūmba, na makīona kaana karī na nyina Mariamu, magīkainamīrīra, magīkahooya. Magīcooka makīohora indo ciao cia goro, magīkahe iheo cia thahabu, na ūbumba, na manemane. **12** Na nī ūndū wa gūkaanio na kīroto matigacookere kwa Herode, magīcooka būrūri wao magereire njira īngī. **13** Maarīka gūthīi-rī, mūraika wa Mwathani akiumīrira Jusufu kīroto-inī, akīmwira atīrī, “Ūkīra woe kaana gaka na nyina mūūirīre Misiri. Ikarai kūu nginya rīrīa ngaakwīra, nīgūkorwo Herode nīegūcaria kaana kau akoorage.” **14** Nī ūndū ūcio-rī, agītūkīra, akīoya kaana na nyina ūtukū, magīthīi Misiri, **15** kūrīa maikarīre nginya rīrīa Herode aakuire. Na nī ūndū ūcio, ūhoro ūria Mwathani oigite na kanua ka mūnabii ūkīhinga, rīrīa oigire atīrī, “Ndeetire mūrū wakwa oime būrūri wa Misiri.” **16** Hīndī ūria Herode aamenyire atī nīaheenirio nī Oogī-a-Njata, akīrakara mūno, akīruta watho wa kūrīaga tūhīi tuothe kūu Bethilehemu na kūrīa gūkuhī nakuo, tūrīa twarī na ūkūrū wa mīaka īrī gūcooka na thī, kūrīngana na ihinda rīrīa eerītwo nī Oogī-a-Njata. **17** Hīndī iyo ūhoro ūria waarītio na kanua ka mūnabii Jeremia ūkīhinga, rīrīa oigire atīrī: **18** “Mūgambo nīwāguirwo kūu Rama, kīrīro na gūcakaya kūnene, Rakeli akīrīrīra ciana ciake, na akarega kūhoorerio, tondū itīrī ho.” **19** Na rīrī, Herode akua-rī, mūraika wa Mwathani akiumīrira Jusufu kīroto-inī kūu Misiri, **20** akīmwira atīrī, “Ūkīra, woe kaana gaka na nyina, mūthīi būrūri wa Israeli, nīgūkorwo ariā maageragia gūkooraga nīmakuīte.” **21** Nī ūndū ūcio, agītūkīra, akīoya kaana na nyina, magīthīi būrūri wa Israeli. **22** Rīrīa

aiguire ati Arikelau niwe wathamakaga Judea handu ha ithe Herode, agithiira guthii kuo. Na aarika gukaano kiroto-ini-ri, agithii bururi wa Galili, 23 agithii gutuura ituura ritagwo Nazarethi. Ni undu ucio uhoru uria waaritio na tunua twa anabii ukihinga, riria moigire atiri, "Niageetawgo Munazari."

3 Matuku-ini macio Johana uria Mubatithania niokire, akihunjugia kuu Weru-ini wa Judea, 2 akiugaga atiri, "Mwirirei, nigukorwo uthamaki wa iguru niukuhiriire." 3 Uyu niwe uria uhoru wake waaritio ni munabii Isaia riria oigire atiri: "Kuri na mugambo wa mundu ukwanirira weru-ini, akoiga atiri: 'Haarirai njira ya Mwathani, ruingariai njira ciake.'" 4 Johana eekagira Nguo ya guoya wa ngamira, na nieyohaga mucibi wa ruu njohero. Irio ciake ciari ngigi na ukii wa githaka. 5 Nao andu nimathiaga kuri we moimite Jerusalemu, na miene yotho ya Judea, na bururi wothe uria wariganitie na Jorodani. 6 Moimburaga mehia mao, nake akamabatithiria Ruiu-ini rwa Jorodani. 7 Na riria oonire Afarisai na Asadukai aingi magiuka hau nigeetha amabatithie, akimeera atiri, "Inyuu ruciaro rurur rwa nduira! Nuu umuheete uhoru ati mufire marakara maria makiri gũka? 8 Ciarai maciaro maringaine na kwirira. 9 Na mutikeire na ngoro cianyu atiri, 'Ithe witu ni lburahimu.' Ngumwira atiri, Ngai no atume mahiga maya matuikhe ciana cia lburahimu. 10 Ithanwa nifige itina-ini cia mifi, na mufi o wothe utaciaraga maciaro mega niugatemwo, ukio mwaki-ini. 11 "Nii ndimubatithagia na maafi mwerira. No thuutha wakwa nigugũka mundu ungii uri na hinya kuri nii, na ndiagiriire o na kumukuira iraatu ciake. We akaamubatithagia na Roho Mutheru na mwaki. 12 Gitaruru giake akinyiitite na guoko, na niagatheria kihuhuro giake, na acookaniirire ngano yake ikumbi, acooke acine mahuti na mwaki utangihoreka." 13 Hindi iyo Jesu akiuma Galili agithii Ruiu-ini rwa Jorodani akabatithio ni Johana. 14 Nowe Johana akigera kumugiria, akimwira atiri, "Nii njagirirwo nikubatithio niwe, nawe wagũka kuri nii atia?" 15 Nake Jesu akimucokeria atiri, "Reke gutuikhe uguo riu; tondu nitwagirirwo twike undu uyu ni guo tuingie maundu mothe ma uthingu." Hindi iyo Johana agithikira. 16 Jesu aarika kubatithio o uguo-ri, akumira maafi-ini. Kahinda o kau iguru rikihingũka, nake akiona Roho wa Ngai agikũruka ta ndutura, akũmba iguru riake. 17 Nguo mugambo ukiuma iguru, ukiuga atiri, "Uyu niwe Muru wakwa, uria nyendete; na ningenaga muno ni we."

4 Hindi iyo Jesu niatongoririo ni Roho agitwarwo weru-ini akagerio ni mucukani. 2 Na aniina mithenya mirongo ina, utuku na mthenya, ehingite kuria irio-ri, akigua ahutii. 3 Nake mugerania akimukora, akimwira atiri, "Angikorwo wee niwe Muru wa Ngai-ri, ira mahiga maya matuikhe migate." 4 Nake Jesu akimucokeria atiri, "Ni kwandikitwo atiri: 'To mugate wiki ungituura mundu muoyo, no ni kiugo giothe kiria kiumaga kanua ka Ngai.'" 5 Hindi iyo mucukani akimutwara ituura riria itheru, akimurugamia gathurumundu ka hekaru, 6 akimwira atiri, "Angikorwo wee niwe Muru wa Ngai-ri, wiguthie thi. Nigukorwo kwandikitwo

atiri: "Niagaatha araika ake ni undu waku, nao nimagakanirira na moko mao, ni guo ndukanahingwo kuguru ni ihiga." 7 Nake Jesu akimucokeria atiri, "Ningi ni kwandikitwo atiri: 'Ndukanagerie Mwathani Ngai waku.'" 8 Nigi mucukani akimutwara kirima-ini kiraaya muno, akimuonia mothamaki mothe ma thi na riiri wamo. 9 Akimwira atiri, "Maundu maya mothe ningũkuhe, ungithikira kunyamirira uuhooe." 10 Nake Jesu akimwira atiri, "Thii Shaitani ndigal nigukorwo ni kwandikitwo atiri: 'Hooyaga Mwathani Ngai waku, na umutungatagire o we wiki.'" 11 Hindi iyo mucukani akimutiga, nao araika magũka makimutungatira. 12 Na riria Jesu aiguire ati Johana niaikithi njera-ri, agithii Galili. 13 Akiuma Nazarethi, agithii gutuura Kaperinaumu. Ituura riu riaru hakuhii na iria, bururi-ini wa Zebuluni na Nafitali. 14 Undu ucio wekikire ni guo uhoru uria waaritio na kanua ka munabii Isaia uthinge, riria oigire atiri: 15 "Bururi wa Zebuluni, o na bururi wa Nafitali, njira ya guthii iria-ini, gũkũrukania na Ruiu rwa Jorodani, kuu gwitagwo Galili-kwa-Nduriri: 16 andu aria matuura nduma-ini nimonete utheri munene; nao aria matuura bururi uri kiruru gia giku-ri, nimirwo ni utheri." 17 Kuuma hindi iyo Jesu akiambirira kuhunja uhoru akiugaga atiri, "Mwirirei, nigukorwo uthamaki wa iguru niukuhiriire." 18 Riria Jesu aaceeraga hugururu-ini cia Iria ria Galili, nionire andu eeri a nyina umwe, nao ni Simoni uria wetagwo Petero, na muru wa nyina Anderea. Maikagia neti iria-ini, nigukorwo maari ategi a thamaki. 19 Nake Jesu akimeera atiri, "Ukai, munumirre, na ningumutua ategi a andu." 20 Nao o rimwe magitiganiria neti ciao, makimurumirira. 21 Na aathiathia akiona andu angii eeri a nyina umwe, Jakubu muru wa Zebedi, na muru wa nyina Johana. Maari thini wa gataru hamwe na ithe wao Zebedi makihariria neti ciao. Nake Jesu akimeeta, 22 na o rimwe magitiganiria gataru na magitiga ithe wao, makimurumirira. 23 No riri, Jesu niathire Galili guothe, akirutanaga thunagogi-ini ciao, akihunjugia Uhoru-uria-Mwega wa uthamaki wa Ngai, na akihonagia andu mirimu yotho na ndwari ciothe iria maari nacio. 24 Nayo ngumo yake ikihunjo bururi wothe wa Suriata, nao andu makimurehera andu aria othe maari aruaru ndwari cia mithemba muingi, na aria maari na ruo ruingi, na aria maari na ndaimono, na aria maari na murimu wa kugũuga, o na aria maari na murimu wa gũka ciiga, nake akimahonia othe. 25 Nao andu aingi muno kuuma Galili, na Dekapoli, na Jerusalemu, na Judea, na murimo uria ungii wa Ruiu rwa Jorodani makimurumirira.

5 Na riria Jesu oonire andu aingi muno-ri, akiambata kirima-iguru, agikara thi. Arutwo ake magithii haru we. 2 Nake akiambirira kumaruta uhoru, akimeera atiri: 3 "Kũrathimwo-ri, ni aria athini ngoro, nigukorwo uthamaki wa iguru ni wao. 4 Kũrathimwo-ri, ni aria mari na kieha, nigukorwo nimakaniirwo kieha. 5 Kũrathimwo-ri, ni aria ahooreri, nigukorwo nimakagaya thi. 6 Kũrathimwo-ri, ni aria mahutagira na makanyootera uthingu, nigukorwo nimakahũnio. 7 Kũrathimwo-ri, ni aria maiguanagira tha, nigukorwo

nĩmakaiguĩrwo tha. **8** Kũrathimwo-rĩ, nĩ arĩa atheru ngoro, nĩgũkorwo nĩmakona Ngai. **9** Kũrathimwo-rĩ, nĩ arĩa macaragia thayũ, nĩgũkorwo nĩmagetwo arĩ a Ngai. **10** Kũrathimwo-rĩ, nĩ arĩa manyariiragwo nĩ undũ wa ũthingu, nĩgũkorwo ũthamaki wa igũrũ nĩ wao. **11** “Kũrathimwo-rĩ, nĩ inyuĩ hĩndĩ irĩa andũ mekũmũruma, na makamũnyariira, na makamũigĩrĩra maundũ mothe moorũ nĩ undũ wakwa. **12** Kenai na mũcanjamũke, tonduĩ kiheo kĩanyu nĩ kinene igũrũ, nĩgũkorwo ũguo noguo maanyariirire anabii arĩa maarĩ kuo mbere yanyu. **13** “Inyuĩ nĩ inyuĩ cumbĩ wa thĩ. No cumbĩ ũngĩkorwo nĩũthĩrite mũcamo waguo-rĩ, ũngĩcooka gũcamithio ta cumbĩ nĩ kĩĩ? Ndũngĩcooka kũgĩa kiene rĩngĩ, tĩga no ũteirwo ũrangwo nĩ andũ. **14** “Inyuĩ nĩ inyuĩ ũtheri wa thĩ. Itũũra inene riakitwo kĩrĩma igũrũ rĩtingĩhĩthĩka. **15** O na ningĩ andũ matiakagia tawa magacooka kũũkunĩkĩra na mbakũri; handũ ha ũguo, maũigagĩrĩra igũrũ handũ haguo, naguo ũkamũrĩkĩra andũ othe arĩa marĩ thĩnĩ na nyũmba. **16** O ũguo naguo, na inyuĩ rekei ũtheri wanyu ũmũrikagĩre andũ, nĩguo mone ciiko cianyu njega, nao magoocage lthe wanyu ũria ũrĩ igũrũ. **17** “Mũtikae gwiciirĩa njũkĩte kweheria Watho kana Mohoro ma Anabii; ndũkĩte kũmeeheria, no njũkĩte kũmahĩngĩa. **18** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, nginya hĩndĩ irĩa thĩ na igũrũ ikeehera, gũtirĩ kairĩa ka maandiko, o na gũtirĩ gakururo kanini ga karamu gakeehera o na atĩa kuuma Watho-inĩ, nginya maundũ mothe makaahingio. **19** ũrĩa wothe ũkoina rĩathani o na rĩmwe rĩa marĩa manini, na arute arĩa angĩ gwĩka ũguo, niagatuuo mũnini makĩria thĩnĩ wa ũthamaki wa igũrũ, no ũrĩa wothe wĩkaga na akarutana maathani maya-rĩ, niagatuuo mũnene ũthamaki-inĩ wa igũrũ. **20** Nĩ undũ ũcio ngũmwĩra atĩrĩ, ũthingu wanyu waga gũkĩra ũrĩa wa Afarisai na wa arutani a watho, mũtigatooanya ũthamaki wa igũrũ o na atĩa. **21** “Nĩmũiguĩte atĩ hĩndĩ ya tene andũ nĩmerirwo atĩrĩ, ‘Ndũkanoragane, na mũndũ o na ũrĩkũ ũkooragana no nginya agaatuĩka wa gũtũirwo ciira.’ **22** No nĩ ngũmwĩra atĩrĩ, ũrĩa wothe ũkarakarĩra mũrũ wa ithe niagatuĩka wa gũtũirwo ciira. Na ningĩ-rĩ, mũndũ ũrĩa wothe wĩrago mũrũ wa ithe atĩrĩ, ‘Wee ndũrĩ bata,’ niagaciirithio nĩ Kĩama. No ũrĩa wothe ũngiuga atĩrĩ, ‘Wee wĩ mũkĩgu!’ Niagakorwo arĩ ũgwati-inĩ wa gũikio mwaki-inĩ wa Jehanamu. (Geenna g1067) **23** “Nĩ undũ ũcio, angĩkorwo nĩwĩhaarĩrie kũruta kiheo gĩaku kĩgongona-inĩ, na hĩndĩ iyo ũrĩ hau ũrĩrikane atĩ mũrũ wa thoguo arĩ na undũ nawe-rĩ, **24** tĩga kiheo gĩaku o hau mbere ya kĩgongona. Amba ũthĩĩ ũkaiguane na mũrũ wa thoguo; ũcooke ũũke ũrutĩre Ngai kiheo gĩaku. **25** “Hiũha kwĩũguithania na thũ yaku irĩa iragũtũwara igooti-inĩ. Ika ũguo mũrĩ o njĩra-inĩ, kwaga ũguo nĩgũgũtũwara kũrĩ mũtuanĩri-ciira, nake mũtuanĩri-ciira akũneane kũrĩ mũnene wa thĩgari, ũikio njeeera. **26** Ngũkwĩra atĩrĩ na ma, ndũkoima kuo ũtarĩhĩte thĩirĩ wothe hatarĩ gathendi ũgũtigĩa. **27** “Nĩmũiguĩte atĩ hĩndĩ ya tene nĩ kwirirwo atĩrĩ, ‘Ndũkanatharanie.’ **28** No nĩ ngũmwĩra atĩrĩ, ũrĩa wothe ũkarora mũndũ-wa-nja na amwĩrĩrĩre, nĩarĩkĩtie gũtharia nake ngoro-inĩ yake. **29** Riitho rĩaku rĩa ũrĩo rĩngĩtũma wĩhie-rĩ, rĩkũũre, ũrĩte. Nĩ kaba kĩĩga kĩmwe kĩa mwĩrĩ waku kũre gũkĩra mwĩrĩ waku wothe ũikio Jehanamu. (Geenna

g1067) **30** Na guoko gwaku kwa ũrĩo kũngĩtũma wĩhie-rĩ, gũtinie ũgũte. Nĩ kaba kĩĩga kĩmwe kĩa mwĩrĩ waku kũre gũkĩra mwĩrĩ waku wothe ũikio Jehanamu. (Geenna g1067) **31** “Nĩngĩ nĩ kwĩrĩtuo atĩrĩ, ‘ũrĩa wothe ũngĩtigana na mũtumia wake no nginya amũhe marĩa ma kuonania nĩmatigana nake.’ **32** No ngũmwĩra atĩ mũndũ ũrĩa wothe ũtiganaga na mũtumia wake, o tĩga nĩ undũ wa ũtharia-rĩ, niatũmaga atũke mũtharia, na ũrĩa wothe ũhĩkagia mũtumia ũrĩa ũtiganite na mũthũuwiwe, nĩ gũtharia atharagia. **33** “Nĩngĩ, nĩmũiguĩte atĩ hĩndĩ ya tene andũ nĩmerirwo atĩrĩ, ‘Ndũkanehĩte tũhũ, no hingagĩrĩa Mwathani mĩhĩtwa irĩa wĩhĩtite.’ **34** No ngũmwĩra atĩrĩ: Mũtikanehĩte o na atĩa; mũtikanehĩte na igũrũ tonduĩ nĩkuo gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Ngai; **35** kana mwĩhite na thĩ, nĩgũkorwo nĩkuo gĩturwa gĩa kũigĩrĩra magũrũ make; o na kana mwĩhite na Jerusalemu, nĩgũkorwo nĩrĩo itũũra inene rĩa Mũthamaki mũnene. **36** Na ndũkanehĩte na mũtwe waku, nĩgũkorwo ndũngĩhota gũtũma rũcuĩrĩ o na rĩmwe rwerũhe kana rũire. **37** Reke ‘ĩrĩ yaku itũũke ‘ĩrĩ, na ‘Aca’ yaku itũũke ‘Aca’; undũ o wothe makĩria ma ũguo-rĩ, uumaga kũrĩ ũrĩa mũũru. **38** “Nĩmũiguĩte atĩ hĩndĩ ya tene nĩ kwirirwo atĩrĩ: ‘Riitho rĩrĩhagwo na riitho, narĩo igeo rĩrĩhagwo na igeo.’ **39** No nĩ ngũmwĩra atĩrĩ: Mũtikangagiane na mũndũ ũrĩa mũũru. No rĩrĩ, mũndũ angĩkũgũthia rũthĩa rwa ũrĩo-rĩ, mũhũgũkĩrie rũu rũngĩ o naruo. **40** Na mũndũ angienda gũgũthitanga oe kanjũ yaku-rĩ, mũnengere o na igooti rĩaku. **41** Mũndũ angĩkũhatĩrĩria ũthĩi itĩina rĩmwe-rĩ, thĩi nake matĩina meerĩ. **42** Mũndũ ũrĩa ũngĩkũhooya kĩndũ, mũhe, na mũndũ ũrĩa ũngienda ũmũkombere kĩndũ, ndũkarege kũmũkombera. **43** “Nĩmũiguĩte atĩ hĩndĩ ya tene nĩ kwirirwo atĩrĩ, ‘Endaga mũndũ wa itũũra rĩaku, na ũthũũrage thũ yaku.’ **44** No nĩ ngũmwĩra atĩrĩ: Endagai thũ cianyu, na mũhooyagĩre arĩa mamũnyariiraga, **45** nĩgeetha mũtũũke arĩa a lthe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ. Atũmaga rĩũa rĩake rĩrathĩre arĩa ooru na arĩa ega, na akoirĩa mbura kũrĩ arĩa athingu na kũrĩ arĩa matarĩ athingu. **46** Angĩkorwo mwendete o arĩa mamwendete-rĩ, mũgaakĩrĩhwo kĩ? Githĩ o na etia mbeeca cia igooti matiĩkaga o ũguo? **47** Na ningĩ angĩkorwo mũgeithagia o arĩa na aarĩ a ithe wanyu-rĩ, mũgĩkĩrĩte arĩa angĩ na kĩ? Githĩ o na arĩa matetikĩtie Ngai matiĩkaga o ũguo? **48** Nĩ undũ ũcio-rĩ, tuĩkai aagĩrĩru kũna, o ta ũrĩa lthe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ arĩ mwagĩrĩru kũna.

6 “Mwĩmenyerere mũtigekage ciiko cianyu cia ũthingu mbere ya andũ nĩguo mamuone. Mũngũka ũguo-rĩ, mũtirĩ kiheo mũkaahoe nĩ lthe wanyu ũrĩa ũrĩ igũrũ. **2** “Nĩ undũ ũcio, rĩrĩa ũkũheana kĩndũ kũrĩ arĩa abatari, ndũkiae kwaniĩrĩa ũrĩa ũreka na tũrumbeta, ta ũrĩa hĩnga ciĩkaga thunagogi-inĩ na njĩra-inĩ, nĩguo itĩĩagwo nĩ andũ. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, acio nĩmarĩkĩtie kwamũkĩra kiheo kĩa gothe. **3** No hĩndĩ irĩa ũkũheana kĩndũ kũrĩ arĩa abatari-rĩ, ndũkarege guoko gwaku kwa ũmotho kũmenye ũrĩa guoko gwaku kwa ũrĩo kũreeka, **4** nĩgeetha ũheani ũcio waku itũũke wa hithe-inĩ. Nake lthe wanyu, ũrĩa wonaga maundũ marĩa mekagĩrwo hithe-inĩ, niakamũhe kiheo. **5** “Na rĩrĩa mũkũhooya-rĩ, mũtikanaũũke ta hĩnga, nĩgũkorwo ciendaga kũhooya

irugamite thini wa thunagogi na macemanirio ma njira nigu cionwo ni andu. Ngumwira atiri na ma, icio nirikitie kwamukira mucaara wacio wothe. **6** No hndi iria ukhuooya, toonya nyumba yaku, uhege murango na uhooye Thoguo uria uoonekaga. Nake Thoguo uria wonaga maundu maria mekagirwo hitho-ini, niagakuhe mucaara waku. **7** Na ningi hndi iria mukihooyari, tigagai kuhuhitika ta andu aria matetikitie Ngai, nigukorwo meciariga ni mekugiuwo ni undu wa kuraihia mahooya. **8** Mutigatuike tao, nigukorwo lthe wanyu nioi kiria kimubatairie o na mutanamuhooya. **9** "Ni undu ucio mwaagirwo nikuhooyaga atiri: "lthe witu uri iguru, rita wa riaku niramurwo, **10** uthamaki waku niuuke, uria wendete Wee niwikagwo guku thi ta uria wikagwo kuu iguru. **11** Tuhe umuthi irio ciitu cia gutuigana. **12** Na uturekere mahitia maitu, ta uria o na ithu turekagira aria matuhitagira. **13** Na ndugatuware magerio-ini, no utuhonokagie kuuma kuri uria muuru. **14** Nigukorwo mungirekera andu hndi iria mamuhitiria, o nake lthe wanyu uria uri iguru niramurekagira. **15** No mungaga kurekera andu mehia mao-ri, o nake lthe wanyu ndarimurekagira mehia manyu. **16** "Ningi riria mukwihinga kuria irio-ri, tigagai gutukia mothiu manyu ta uria hinga ciikaga, nigukorwo nitukagia mothiu macio nigu cionwo andu ati nicihingite kuria irio. Ngumwira atiri na ma, icio nirikitie kwamukira mucaara wacio wothe. **17** No riria wihingite kuria, wihakage maguta mutwe na wihambage ithu, **18** nigu andu matikamenye ati niwihingite kuria, tiga o Thoguo uria uoonekaga amenye; nake Thoguo uria wonaga maundu maria mekagirwo hitho-ini, niagakuhe mucaara. **19** "Tigagai kwigira mithiithu guku thi, kuria indo iriagwo ni memenyi na ikaroota, na kuria aici mabunjaga makaiya. **20** No mwigagire mithiithu iguru, kuria itangirio ni memenyi kana iroote, na kuria aici matangibunja maiye. **21** Nigukorwo kuria mithiithu yanyu iri, nokuo ngoro cianyo o nacio irikoragwo iri. **22** "Riitho niro tawa wa mwiri. Maitho maku mangikorwo mar mega, mwiri waku wothe niuriyuragwo ni utheri. **23** No riri, maitho maku mangikorwo ni mathuku, mwiri waku wothe uriyuragwo ni nduma. Naguo utheri uria uri thini waku ungikorwo ni nduma-ri, nduma iyo kai ni nene-i! **24** "Gutiri mundu unghota gutungatira aathani eer. Ni undu no athuure umwe, na ende ucio ungi; kana ehane har umwe, na anyarare ucio ungi. Mutingitungatira Ngai na mutungatire mbeeca. **25** "Ni undu ucio ngumwira atiri, tigagai gutangikira mioyo yanyu, ni undu wa kiria muriritaaga kana kiria murinyuuga; kana kiria muririhumbaga miri yanyu. Githi muoyo nduri bata gikira irio, naguo mwiri ukagia bata gikira nguo? **26** Ta rorai nyoni cia riera-ini; itihaandaga, kana ikagetha, kana ikaiga magetha ikumbi, no lthe wanyu uria uri iguru naciheaga irio. Githi inyu mitikiri a bata muno gikira icio? **27** Nuu wanyu unghota kuongerera muoyo wake ithaa o na rimwe ni undu wa kwitanga? **28** "Na ni ki gitumaga mwtange ni undu wa nguo? Ta rorai itoka cia githaka uria ikuraga. Itirutaga wira kana ikogotha ndigi, **29** no ngumwira atiri, o na Solomoni ari na riri wake wothe ndagemete ta kimwe giacio. **30** Angikorwo uguo nigu Ngai ahumbaga

nyeki ya githaka iria iri ho umuthi na ruciu igaikio mwaki-ini-ri, githi inyu ndarikimuhumbaga wega makiria, inyu mwitikitie o hanini? **31** Ni undu ucio-ri, tigagai gwitanga, mukiuria atiri: 'Tukuria kai?' kana 'Tukunya kai?' kana 'Tukwihumba kai?' **32** Nigukorwo maundu maya mothe nimo macaragio ni andu aria matetikitie Ngai. No lthe wanyu wa iguru nioi ati nimubataragio nimo. **33** No ambai mucarie uthamaki wake na uthingu wake, na maundu maya angai mothe o namo niramuheaga. **34** Ni undu ucio tigagai gwitanga ni undu wa ruciu, nigukorwo ruciu nirugetangikira ruo rwene. O muthenya uri na mathina maguo ma kuuigana.

7 "Mutigaciirithanagie nigeetha na inyu mitikanaciirithio. **2** Nigukorwo o ta uria mutuagira andu aria angai ciira, noguo na inyu mugatuurwo ciira, na githimi kiria muthimanagira nakio, no kio murithimagirwo nakio. **3** "Ni kai gitumaga wone kihuti kiria kiri riitho ria muru wa thoguo, no ukaaga kuona mugogo uria uri riitho riaku wee mwene? **4** Wahota atia kwira muru wa thoguo atiri, 'Reke ngurute kihuti kai kiri riitho riaku,' o riria wee mwene uri na mugogo riitho riaku? **5** Wee hinga ino, amba urute mugogo ucio uri riitho riaku, nigu wone wega na uhothe kuruta kihuti kiria kiri riitho ria muru wa thoguo. **6** "Mutikanahe magui kindu kiria kiamure, na mutikanaikirie ngurwe ruru cianyu. Mungitka uguo-ri, ingirangiriria ruru na maguru ma cio, icooke imugaruruke, imutihangie. **7** "Hooyai na nimukuheo; mathaai na nimukuona; ringaringai murango na nimukuhingurwo. **8** Nigukorwo uria wothe uhooyaga niaheagwo, na uria umaathaga nionaga, na uria uringaringaga murango, niahinguragurwo. **9** "Na riri, nuu wanyu unghitio mugate ni mwana wake amuhe ihiga? **10** Kana amwite thamaki nake amuhe nyoka? **11** Angikorwo inyu, o na muri oor, nimumi kuche ciana cianyu iheo njega-ri, githi lthe wanyu uria uri iguru ndagakiririria kuche iheo njega kuri aria mamuhooyaga! **12** Ni undu ucio, maundu-ini mothe, ikagai andu aria angai uria mungienda mamwikage, nigukorwo ucio nigu Watho wa Musa na Urutani wa Anabii. **13** "Toonyerai muromo uria muceke. Nigukorwo muromo ni mwari na njira ni njari iria yerekeire riuro, na andu aria matooiyagira ho ni aingi. **14** No muromo ni mukunderu na njira ni njeke iria ikinyaga muoyo-ini, na andu aria mamionaga ni anini. **15** "Mwihugagei anabii a maheeni. Mokaga kuri inyu mehumbite njua cia ng'ondo, no thini wao ni njui ndiani. **16** Nimurimamenyaga na maciaro mao. Kai thabibu igituuagwo miti-ini ya migua, kana nguyu igatuuu kuuma mahii-ini ma nyeki? **17** Uguo noguo, muti wothe mwega uciaraga maciaro mega, no muti muuru uciaraga maciaro mooru. **18** Muti mwega ndungiciara maciaro mooru, naguo muti muuru ndungiciara maciaro mega. **19** Muti o wothe utaciaraga maciaro mega nigutemwo utemagwo ugaiiko mwaki-ini. **20** Uguo nigu murimamenyaga ni undu wa maciaro mao. **21** "To mundu uria unjitaaga, 'Mwathani, Mwathani,' ugaatoonya uthamaki wa iguru, no ni uria

wikaga ūria Baba ūria ūri igūrū endaga. **22** Mūthenya ūcio aingī makanjīra atīrī, 'Mwathani, Mwathani, githi tūtīathatha maūndū na rīitwa riaku, na thīini wa rīitwa riaku tūkaingata ndaimono na tūkaringa ciama nyingī?' **23** Hīndī iyo nīngameera wega atīrī, 'Nīi ndirī hīndī ndaamūū o na rī. Eherai harī nīi, inyuū mwikaga ūūru!' **24** "Nī ūndū ūcio-rī, mūdū o wothē ūiguaga ciugo ici ciakwa na ageeka ūria ciugīte, ahaana ta mūdū mūgī ūria wakire nyūmba yake igūrū rīa rwaro rwa ihiga. **25** Nayo mbura īkiura, na njūū ikīyūra, naruo rūhuho rūkīhurutana nacio ikīhūra nyūmba iyo na nditi, no nyūmba iyo ndiagiire, tondū mūthingi wayo wakītwo igūrū rīa rwaro rwa ihiga. **26** No mūdū o wothē ūiguaga ciugo ici ciakwa na ndekaga ūria ciugīte ahaana ta mūdū mūkīgu ūria wakire nyūmba yake mūthanga igūrū. **27** Nayo mbura īkiura, njūū ikīyūra, naruo rūhuho rūkīhurutana nacio ikīhūra nyūmba iyo na nditi, nayo nyūmba iyo ikīmomoka na kūgūa kūnene." **28** Rīria Jesū aarīkire kuuga maūndū macio, kīrīndī kīu gīkīgega nī ūndū wa ūrutani wake, **29** tondū aarutanaga ta mūdū warī na ūhoti, na tī ta ūria arutani ao a watho maarutanaga.

8 Hīndī irīa aikūrūkire kuuma kīrīma-inī, ikundi nene cia andū ikīmuuma thuutha. **2** Na mūdū warī na mangū agīthīi harī we, agīturia maru mbere yake, akīmwīra atīrī, "Mwathani, ūngīenda-rī, no ūtherie." **3** Nake Jesū agītambūrūkia guoko gwake, akīhutia mūdū ūcio, akīmwīra atīrī, "Nīngwenda. Theriol!" O hīndī iyo akīhonio mangū make. **4** Jesū agīcooka akīmwīra atīrī, "Menya ndūkeere mūdū o na ūrīkū. No thīi ūkeyonanīe kūrī mūthīnjīri-Ngai, na ūrute kīheo kīria Musa aathanire gītūike ūira kūrī o." **5** Na Jesū aarīkia gūtoonya Kaperīnaumu, mūnene-wathigari-igana agīka kūrī we, akīmūhooya ūteithio. **6** Akīmwīra atīrī, "Mwathani, ndungata yakwa ikomete mūcīi irūrārite mūrīmū wa gūkua cīga na irī na ruo rūingī mūno." **7** Nake Jesū akīmwīra atīrī, "Nīngūthīi kūmīhonia." **8** No mūnene ūcio wa thigari igana akīmūcookeria atīrī, "Mwathani, nīi ndiagīrīre atī wee ūike gwakwa. No uga o kiugo, na ndungata yakwa nīkūhona. **9** Nīgūkorwo nīi mwene ndī mūdū wathagwo, na ndī na thigari njathaga. Ndeera ūmwe 'Thīi,' niathiaga, na ndeera ūngī atīrī, 'Ūka,' nīokaga. Na nīngī ndeera ndungata yakwa atīrī, 'īka ūna,' nīkaga." **10** Rīria Jesū aigūire ūguo-rī, akīgega, akīira arīa maamumite thuutha atīrī, "Ngūmwīra atīrī na ma, ndionete mūdū o na ūrīkū gūkū Isiraeli ūri na wītīkio mūnene ūū. **11** Ngūmwīra atīrī, aingī nīmagooka kuuma mwena wa irathīro na wa ithūro, na nīmagaikara iruga-inī hamwe na lburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, ūthamaki-inī wa igūrū. **12** No arīa marī a ūthamaki ūcio nīmagaikara njā, kūu nduma-inī, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego." **13** Nake Jesū agīcooka akīira mūnene ūcio wa thigari igana atīrī, "Thīi! Nīgūgwīkīrwo o ūguo wītīkītie." Nayo ndungata yake ikīhonio o ithaa rīu. **14** Rīria Jesū aatoonyire nyūmba ya Petero, akīona atī nyina wa mūtumia wa Petero aarī mūrūaru mūrīmū wa kūhiha mwīrī, agakoma gītanda-inī. **15** Akīmūhutia guoko, nake agītiga kūhiha mwīrī,

akīarahūka, akīambīrīria kūmūtungatīra. **16** Hwai-inī ūcio, andū aingī arīa maarī na ndaimono makīrehwo kūrī we, nake akīingata maroho macio na kuuga o kiugo, na akīhonia arīa othe maarī arūaru. **17** Ūhorō ūyū warī wa kūhingia ūria kwaarītio na kanua ka mūnabīi Isaia, rīria oigire atīrī: "We mwene nōire wonje wītū, na akīeheria mīrīmū iitū." **18** Rīria Jesū oonire gikundi kīa andū arīa maamūthīūrūkīrie, agīathana maringe mūrīmō ūria ūngī wa iria. **19** Hīndī iyo mūrutani ūmwe wa watho agīka harī we, akīmwīra atīrī, "Mūrutani, nīndīkūrūmagīrīra kūrīa guothe ūrīthīiaga." **20** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Mbwe nī irī marima, na nyoni cia rīera-inī nī irī itara, no Mūrū wa Mūdū ndarī handū angīgīrīra mūtwe wake." **21** Nake mūrutwo ūngī akīmwīra atīrī, "Mwathani, reke nyambe thīi ngathike baba." **22** Nowe Jesū akīmwīra atīrī, "Nūmīrīra, na ūreke arīa akuū mathike akuū ao ene." **23** Hīndī iyo agītoonya gatarū, nao arutwo ake makīmūrūmīrīra. **24** Na rīri, gūkīgia kīhuhūkano kīnene gībeteerīgīrwo kūu iria-inī, gīgītūma gatarū kende kūhbwō nī makūmbī ma maaī. No Jesū aarī toro. **25** Nao arutwo magīthīi, makīmūkīria, makīmwīra atīrī, "Mwathani, tūhonokie! Nītūkūrīra maaī-inī!" **26** Nake agīcooka atīrī, "Inyuū mūrī a wītīkio mūnīni, nī kīi gīgītūma mwītīgīre ūguo?" Thuutha ūcio agītūria, agīkūma rūhuho na makūmbī macio, nakuo gūkīhoorera biū. **27** Andū acio makīgega, makīuria atīrī, "Kaī mūdū ūyū akīrī ū atī o na rūhuho na makūmbī ma maaī nīmwathīkagīra?" **28** Rīria aakinyire rūgongo rwa būrūri wa Agadari-rī, agītūngwo nī andū eerī maarī na ndaimono, moimite mbīrīra-inī. Maarī na ūuru mūingī mūno, atī gūtīrī mūdū ūngīagerire njira iyo. **29** Nao makīanīria, makīuria atīrī, "Ūrenda atīa na ithūi, wee Mūrū wa Ngai. Woka gūkū gūtūnyariira ihinda rīria rīamūre rītanakīya?" **30** Nī haarī na rūuru rūnene rwa ngūrwe rwarīthagio handū hataarī haraaya na hau maarī. **31** Nacio ndaimono igīthaiha Jesū, ikīmwīra atīrī, "Akorwo nīgūtūngatarī, tūtūme kūrī rūuru rūrīra rwa ngūrwe." **32** Nake agīcīra atīrī, "Thīi!" Nī ūndū ūcio ikūma, gītōonya ngūrwe, naruo rūuru ruothe rūgīkūrūka kīharūrūka-inī na ihenya, rūkīgūa iria thīini, rūgīkuīra maaī-inī. **33** Arīa maarīthagio ngūrwe icio makīūra, magīthīi itūūra-inī, makīheana maūndū macio mothe o na ūria gwekīkite kūrī andū arīa maarī na ndaimono. **34** Hīndī iyo itūūra rīothe rīkiumagara rīgātūnge Jesū. Na hīndī irīa maamūnīre, makīmūthaiha oime rūgongo rwaō.

9 Nake agītoonya gatarū, akīringa iria, agīkinya itūūra rīa kwao. **2** Andū amwe makīmūrehera mūdū warī na mūrīmū wa gūkua cīga, akūuūtwe na kībarī. Rīria Jesū oonire wītīkio wao, akīira mūdū ūcio wakuīte cīga atīrī, "Mūrūi, wīyūmīrīrie, nīwarekerwo mehīa maku." **3** Nī ūndū wa ūguo, arutani amwe a watho makīira na ngoro atīrī, "Mūdū ūyū nīaruma Ngai!" **4** Jesū aamēnya ūria meecīragīa, akūuōria atīrī, "Mūreecīria ūuru ngoro-inī cīanyu nīkī? **5** Nī ūndū ūrīkū mūhūthū: nī kwīra mūdū, 'Nīwarekerwo mehīa maku,' kana kūmwīra, 'Ūkīra wītware?' **6** No nīgeetha mūmenye atī Mūrū wa Mūdū arī na ūhoti gūkū thī wa kūrekanīra mehīa-rī ...." Na o hīndī iyo akīira mūdū ūcio wakuīte

ciaga atiri, "Ükîra, oya kibari giaku ünûke müciî." 7 Nake mündü ücio agükîra, akîinûka müciî. 8 Rîria kîrîndi kîu kionire ùguo, gîkîmaka na gîkîgooa Ngai, ùria waheete andu ùhoti ta ücio. 9 Na rîria Jesü oimaga kûu, akiona mündü wetagwo Mathayo aikarite haria heetagîrio mbeeca cia igooti. Akîmwîra atîri, "Nûmîrîra," nake Mathayo agükîra, akîmürümîrîra. 10 Na rîria Jesü aari kwa Mathayo müciî makîria irio cia hwaî-inî, etia mbeeca cia igooti aingî na andü ehia magîka kûrianira hamwe nake na arutwo ake. 11 Rîria Afarisai moonire ùguo, makîûria arutwo ake atîri, "Mûrutani wanyu arîanagîra na etia mbeeca cia igooti na andü ehia nîkî?" 12 Jesü aigua ùguo, akîmeera atîri, "Andü arîa agîma mürii ti o mabataraigîo nî ndagîtarî, no nî arîa arûaru. 13 No rîri, thîii mükeerute ùria ciugo ici ciugîte: 'Kûiguanîra tha nîkuo nyendaga, no ti magongona.' Nîgûkorwo nî ndokire gûcaria arîa athîngu, no ndokire nî ùndü wa arîa ehia." 14 Hîndî îyo arutwo a Johana magûka kûrii we makîmûria atîri, "Ithuî na Afarisai nîtwîhingaga kûria, no nî kîi gîtûmaga arutwo aku mage kwîhînga kûria irio?" 15 Nake Jesü akîmacookeria atîri, "Ageni a mühîkania mangîhota atîa kûigua kieha rîria mühîkania arî hamwe nao? Ihinda nîrîgakînya rîria mühîkania akeherio kûrii o; hîndî îyo nîguo makeehînga kûria irio. 16 "Gûtîrii mündü ütumagîrîra nguo ngûrû kîraka kîa nguo njerû, nîgûkorwo kîraka kîu no kîguacie nguo îyo gîtûme îtarîke makîria. 17 Nîngî andü matîkaagîra ndîbei ya mühîhano mondo-inî ngûrû. Mangîka ùguo, mondo icio no îtarîke, nayo ndîbei îitike, na mondo icio cia ndîbei cianangîke o biû. No andü mekaagîra ndîbei ya mühîhano mondo-inî njerû, nacio cîeri îgaikara irî njega." 18 Na rîria aaraga maündü ndacio, hagîka mündü warî mûnene, akîmûrîria nado, akîmwîra atîri, "Mûirîtu wakwa no hîndî aakua; no îka îkamîngîrîre guoko, na nekûriûka." 19 Nake Jesü agükîra, agîthîi nake, arî na arutwo ake. 20 O hîndî îyo mûtumia watûire oiraga thakame mîaka ikûmi na îrii agîka na thuuha wa Jesü, akîhutia gîcûri kîa nguo yake. 21 Tondü eîrîga atîri, "Ingîhutia o nguo yake, no hone." 22 Nake Jesü akîihîgîra, akîmuona, akîmwîra atîri, "Mwarî ùyû, wîyûmîrîre gwîtikia gwaku nîkuo gwatûma ùhone." Nake mûtumia ücio akîhonio o hîndî îyo. 23 Na rîria Jesü aatoonyire nyûmba ya mûnene ücio, akîona ahuhi mîturîrî na gîkundi kîa andü kîria kîanegenaga, 24 akîmeera atîri, "Eherai. Mûirîtu ùyû ti mûkuu, nî gûkoma akomete." Nao andü acio makîmûthekerera. 25 Thuutha wa andü acio kuumio nja, agîtoonya thîini, akînyîita müirîtu ücio guoko, nake agükîra. 26 ùhoro ücio ùkîhunja bûrûri ücio wothe. 27 Na rîria Jesü oimire kûu, aathîanga-rî, andü eerî atumumu makîmürümîrîra, makîanagîrîra, makîugaga atîri, "Tûigûire tha, wee Mûrû wa Daudi!" 28 Na hîndî îria aatoonyire nyûmba, atumumu acio magûka kûrii we, nake akîmooria atîri, "Nîmwîtkîtie atî no hote gwîka ùguo?" Nao makîmûcookeria atîri, "Î-nî, Mwathani." 29 Hîndî îyo akîmahutia maitho, akîuga atîri, "Mûroikwo o ùguo mwîtkîtie;" 30 namo maitho mao makîhingûka magîcooka kuona. Nake Jesü akîmakaanîa na hînya, akîmeera atîri, "Mûtikareke mündü o na ùrikû amenye ùhoro ùyû." 31 No-o makîumagara na makîhunja ùhoro

wake bûrûri ücio wothe. 32 Na hîndî îria moimaga hau, Jesü akîreherwo mündü warî na ndaimono na ndaaraga. 33 Nayo ndaimono yaingatwo, mündü ücio ùtaaraga, akîaria. Kîrîndi gîkîgega, gîkiuga atîri, "Ündü ta ùyû ndûrii woneka Isiraeli." 34 No Afarisai makîuga atîri, "Aingataga ndaimono na hînya wa mûnene wa ndaimono." 35 Nake Jesü agîtuikania matûira-inî mothe na mîciî-inî yothe, akîrutanaga thîini wa thunagogi ciao, akîhunjaga ùhoro-ùria-Mwega wa ùthamaki, na akîhonaga mîrimû na ndwari cia mîthemba yothe. 36 Na rîria oonire ùria kîrîndi kîu kîaiganaga, agîkiigûra tha tondü kîari gîthîinîku na gîkaaga ùteithio, ta ng'ondû itarî na mûriithi. 37 Hîndî îyo akîria arutwo ake atîri, "Magetha nî maingî, no aruti a wîra nî anîni. 38 Nî ùndü ücio, hooyai Mwathani wa magetha atûme aruti wîra mathîi magetha-inî make."

10 Nake Jesü nîetire arutwo ake ikûmi na eerî moke harî we, nake akîmahe ùhoti wa kûingata ngoma thûku na kûhonia mîrimû yothe na ndwari ciothe. 2 Maya nîmo marîitwa ma arutwo acio ikûmi na eerî: Wa mbere nî Simoni (ùria wîtagwo Petero), na mûrû wa nyîna Anderea; na Jakubu mûrû wa Zebedi, na mûrû wa nyîna Johana; 3 na Filipu, na Baritholomayo; na Toma, na Mathayo ùria mwîtia wa mbeeca cia igooti; na Jakubu mûrû wa Alifayo, na Thadayo; 4 na Simoni ùria Mûzelote, na Judasi Mûsikariota, ùria wamûkunyaanîre. 5 Aya ikûmi na eerî nîo Jesü aatûmire na akîmataara ùû: "Mûtigathîi kûrii andü-a-Ndûrîrii kana mîtoonye itûura rîa Asamaria. 6 Nî kaba mûthîi kûrii ng'ondû iria ciûrîte cia Isiraeli. 7 Mwathîi-rî, hunjagîai ndûmîrîri îno: 'Ûthamaki wa igûrû nîukuhîrîire.' 8 Honagîai andü arîa arûaru, na mûriûkagîe arîa akuu, na mûtheragîe arîa marî na mangû, na mûingatage ndaimono. Mûheetwo tûhû, heanagai tûhû. 9 Mûtigekuuîre thahabu, kana betha, kana gîcango mîcibi-inî yanyu; 10 O na nîngî mûtigekuuîre mûhuko rûgendo-inî, kana nguo igîrii, kana iraatû, kana mûtirîma; nîgûkorwo mûruti wa wîra nîabataire kîuheo gîa kûmîtûûria muoyi. 11 "Itûura o rîothe kana gatûura karîa mûngîtoonya-rî, tuîria mîmenye mündü ùria mwaagîrû kuo, mûikare gwake ngînya rîria mûkoima kuo. 12 Mwatoonya müciî ücio-rî, geithagîai ene kuo. 13 Angîkorwo müciî ücio nîwagîrîre-rî, îrathîmei na thayû wanyu; angîkorwo ndwagîrîre-rî, rekei kîrathîmo kîanyu kîmûcookerere. 14 Mündü o wothe angîrega kûmûnyîita ùgeni kana arege gûthîkîrîria ciugo cîanyu-rî, mûkiuma müciî ücio kana itûura rîu-rî, mûkaarîbarîba magûrû manyi ngîuo rûkûngû rûitîke. 15 Ngîmwîra atîri na ma itûuro rîa itûura rîu rîgaakorwo rîri inene gûkîra rîa Sodomu na Gomora mûthenya ùria wa ciira. 16 Atîrîrii ndamûtûma o ta ng'ondû gatagatî ka njuûi. Nî ùndü ücio, gîai na ùûgî ta nyoka, na mwage ùuru ta ndutura. 17 "Mwîmenyerere andü; tondü nîmakamûneana ciama-inî, na mamûhûire na iboko thunagî-inî ciao. 18 Nî ùndü wa ùhoro wakwa-rî, nîmûgatwarwo mbere ya aathani na athamaki nîgeetha mîtuîke aira kûrii o na kûrii andü-a-Ndûrîrii. 19 No rîria makaamûnyîita-rî, mûtikanetange nî ùndü wa ùria mûkoiga kana ùria mûgaacookîa. Hîndî îyo nîmûkeerwo ùria mûkoiga,

20 nīgukorwo ti inyuī mūgaakorwo mūkiaria, no nī Roho wa Ithe wanyu ūkaaria arī thīnī wanyu. 21 “Mündū nīagakunyanīra mūrū wa nyina ooragwo, na ithe wa mündū akunyanīre mwana wake; ciana nīikaremera aciari a cio na imoragithie. 22 Andū othe nīmakamūmena nī ūndū wakwa, no ūria ūgaakirīria nginya hīndī ya mūthia nīakahonoka. 23 Hīndī irīa mwanyariirwo itūūra-inī rīmwe-rī, ūrirai rīria rīngī. Ngūmwīra na ma atī, mūtigaakorwo mūthiite matūūra mothe ma Isiraēli, Mūrū wa Mündū atookīte. 24 “Mūrutwo ti mūnene kūrī mūrutani wake, o na ndungata ti nene kūrī mūmiathi. 25 Nīkūigānīre mūrutwo aiganane na mūrutani wake, o na ndungata ūganane na mūmiathi. Angīkorwo mwene nyūmba nīētītvo Beelizebuli-rī, githī andū a nyūmba yake matigetwo marītwa mooru gūkīra rīu! 26 “Nī ūndū ūcio-rī, mūtīkamētīgīre. Gūtīrī ūndū mūhithanie ūtakaguūrio, kana ūndū mūthie ūtakamenyeka. 27 Ūria ngūmwīra nduma-inī-rī, wariei mūthenya barigīci, na ūria warītio na mīheehū matū-inī manyu-rī, wanīrīrei mūrī nyūmba-igūrū. 28 Mūtīgetīgīre arīa moragaga o mwīrī, no matīngīhota kūrāga ngoro. Nī kaba gwītīgīra Ūria ūngānanga ngoro na mwīrī kūu Jehanamū. (Geenna g1067) 29 Githī tūnyoni twīrī tūtiendagio themū imwe? No gūtīrī o na kamwe gatuo kangīgūtia thī Ithe wanyu atetīkīrite. 30 O na njuīrī cianyu cia mūtwe nīndare. 31 Nī ūndū ūcio mūtīgetīgīre; mūrī a bata gūkīra tūnyoni tūngī. 32 “Ūria wothe ūkaanyumbūra mbere ya andū, o na nī nīngamumbūra mbere ya Baba ūria ūrī kūu igūrū. 33 No ūria wothe ūkangaana mbere ya andū, na nī nīngamūkaana mbere ya Baba ūria ūrī igūrū. 34 “Mūtīgeciirīe atī njūkīte kūrēhe thayū gūkū thī. Ndiokire kūrēhe thayū, no ndookire kūrēhe rūhīu rwa njora. 35 Nīgūkorwo njūkīte gūtūma “mündū okanīrīre na ithe, na mūrīrū okanīrīre na nyina, nake mūtumia okanīrīre na nyaciaraawe; 36 thū cia mündū igaakorwo irī andū a nyūmba yake kīumbe. 37 “Ūria wothe wendete ithe kana nyina kūngīra ndagīrīre gūtūika wakwa; na ūria wothe wendete mūrīu kana mwarī kūngīra ndagīrīre gūtūika wakwa; 38 nake ūria wothe ūtagakuaa mūtharaba wake wa kwambīrwo aanūmīrīre ndagīrīre gūtūika wakwa. 39 Ūria wothe ūgeragīa gūtūūria muoyo wake nīakoorwo nīguo; no ūria wothe ūkoorwo nī muoyo wake nī ūndū wakwa nīakaūtūria. 40 “Mündū ūria ūmwamūkagīra, nī nī amūkagīra. Nake ūria ūnyamūkagīra, amūkagīra ūria wandūmīre. 41 Ūria wothe ūkaamūkīra mūnabīi tondū nī mūnabīi, nīakamūkīra kīheo kīria kīheagwo mūnabīi, nake ūria wothe ūkaamūkīra mündū mūthīngu tondū nī mūthīngu-rī, nīakamūkīra kīheo kīria kīheagwo mündū mūthīngu. 42 Nake ūria wothe ūheaga ūmwe wa aya anīni o na gīkombe kīa maaī mahehu tondū nī mūrutwo wakwa-rī, ngūmwīra atīrī na ma, ndakaaga kūheo kīheo gīake.”

11 Na rīrī, Jesū aarīkia gwatha arutwo acio ake ikūmi na eerī-rī, akīuma kūu agīthīi kūrutana na kūhunjīa matūūra-inī ma Galīli. 2 Na rīria Johana aigūire arī njeera maūndū marīa Kristū eekaga-rī, agītūma arutwo ake, 3 makamūrie atīrī, “Wee nīwe

warī ūūke, kana tweterere mündū ūngī?” 4 Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Cookai mūkeere Johana maūndū marīa mwaigua na marīa muona: 5 Atumumu nīmaroona, na arīa mathuaga nīmaretwara, na arīa marī na mangū nīmarahonio magathera, na arīa mataiguaga nī maraigua, na arīa akuū nīmararīkūio, na ūhoro-ūria-Mwega nīūrahunjīrio arīa athīni. 6 Kūrathimwo-rī, nī mündū ūria ūtekūhīngwo arakare nī ūndū wakwa.” 7 Rīria arutwo a Johana moimaga hau, Jesū akīambīrīria kwarīria kīrīndī ūhoro wa Johana, akīmooira atīrī: “Mwathiite werū-inī kuona kī? Mwathiite kuona kamūrangi kainainagio nī rūhuho? 8 Akorwo ti ūguo-rī, mwathiite kuona kī? Hīhi nī mündū wehumbīte nguo njega? Aca, arīa mehumbaga nguo njega makoragwo thīnī wa nyūmba cia ūthamaki. 9 Mwaigīthiite kuona kī? Hīhi mwathiite kuona mūnabīi? Ī, ngūmwīra atīrī, muonire mündū ūkīrite mūnabīi. 10 Ūyū nīwe ūhoro wake waandīkitwo atīrī: “Nīngūtūma mūtūmwo wakwa athīi mbere yaku, agagūthondekere njīra yaku.” 11 Ngūmwīra atīrī na ma: Harī andū arīa manaciario nī andū-a-nja, gūtīrī kuoneka mündū mūnene gūkīra Johana Mūbatīthania; no rīrī mündū ūria mūnīni mūno ūthamaki-inī wa igūrū-rī, nī mūnene kāmūkīra. 12 Kuuma matukū ma Johana Mūbatīthania gwata rīu, ūthamaki wa igūrū nīkoretwo ūkīhatīrīria gūtheerema, nao andū arīa mehatagīrīria nīo mawīgwatagīra na hinya. 13 Nīgūkorwo Anabīi othe, hamwe na Watho wa Musa, nīmatūire marathaga ūhoro nginya hīndī ya Johana. 14 Na angīkorwo no mwende kwamūkia ūhoro ūcio-rī, ūcio nīwe Elīja ūria werītvo nīagooka. 15 Ūria ūrī na matū ma kūigua nīaigūe. 16 “Rīu-rī, ingīgerekania rūciario rūrū na kī? Rūhaana ta ciana ciikarīte ndūnyū igīttaga irīa ingī, igaciira atīrī: 17 “‘Twmūhūhīre mūtūrūrī, mūkīaga kūina; o na twamūtūnīre nyūmbo cia macakaya, nake mūtīacakaire.’ 18 Nīgūkorwo Johana ookire atekūrīa na atekūnyua, nao andū makiuga atīrī, ‘Arī na ndaimono.’ 19 Mūrū wa Mündū ookire akīrīttaga na akīnyuuga, nao makiuga atīrī, ‘Onei mündū mūkoroku na mūrīu, nī mūrata wa etīa mbeeca cia igooti na “andū ehīa”.’ No ūgī wonekaga nī wa ma nī ūndū wa ciiko ciaguo.” 20 Hīndī iyo Jesū akīambīrīria gūtētīa matūūra manene marīa maaringīrwo ciama ciake irīa nyingī, tondū andū akuo matīigana kwīrīra, akiuga atīrī, 21 “Inyuī andū a Korazīni, kaī mūrī na haaro-ī! O na inyuī andū a Bethīsaida, kaī mūrī na haaro-ī! Nī ūndū korwo ciama irīa mwarīngīrwo nīcio ciaringīrwo andū a Turo na Sidonī, mangīrīre tene, mehumbīte nguo cia makūnia na mehūrīre mīhu mītwe. 22 No ngūmwīra atīrī, andū a Turo na Sidonī nīmagakorwo marī mūrī mūthenya ūcio wa ciara gūkīra inyuī. 23 Na inyuī, andū a Kaperīnaumu, nīmūkambarario nginya matu-inī? Aca, mūkaaharūrīkio mūkīnye kūrīa kūrīku mūno. Ciama irīa mwarīngīrwo ingīaringīrwo Sodomu, nīkūngītūūraga nginya ūmūthī. (Hadēs g86) 24 No ngūmwīra atīrī na ma, Sodomu nīgūgakorwo mūrū mūthenya ūcio wa ciara kūmūkīra.” 25 Hīndī iyo Jesū akiuga atīrī, “Baba, wee Mwathani wa igūrū na thī, nīngūkūgaatha tondū nīūhithite andū arīa oogī na marī na ūmenyo maūndū maya, na ūkamagūrīria tūkenge. 26 Ī, Baba, nīgūkorwo

üyü nĩ wendi waku. **27** “Ninengeretwo maĩndũ mothe nĩ Baba. Gũtirĩ mĩndũ ũũ Mũriũ tĩga Ithe, na gũtirĩ mĩndũ ũũ Ithe tĩga Mũriũ, na arĩa Mũriũ, endaga kũguũrĩra. **28** “Ūkai kũrĩ nĩ, inyuothe anogu na mĩkuũite mĩrĩgo mĩrĩtũ, na nĩngũmũhurũkia. **29** Oyai icookĩ riakwa mwĩgĩrĩre na mwĩrute na nĩ, nĩgũkorwo ndĩ mũhooreri na mwĩnyĩhĩa ngoro-inĩ, nacio ngoro cianyu nĩkũhurũkio. **30** Nĩgũkorwo icookĩ riakwa nĩ ihũthũ, na mĩrĩgo wakwa nĩ mũhũthũ.”

12 Ihinda rĩu Jesũ nĩatũkanĩirĩe mĩgũnda-inĩ ya ngano mũthenya wa Thabatũ, na arutwo ake maarĩ ahũtu, na makĩambĩrĩria gũtua ngĩra cia ngano, magĩcirĩgĩtha, makĩrĩa ngano. **2** Rĩrĩa Afarisai moonire ũguo, makĩmwĩra atĩrĩ, “Ta rora! Arutwo aku nĩmareeka ũrĩa watho ũtetĩkĩrĩtie gwĩkwo mũthenya wa Thabatũ.” **3** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Kaĩ mũtathomete ũrĩa Daudi eekire rĩrĩa we na arĩa maarĩ nake maarĩ ahũtu? **4** Aatoonyire nyũmba ya Ngai, na arĩ hamwe na arĩa maarĩ nake, makĩrĩa mĩgate rĩrĩa yamũrĩrwo Ngai rĩrĩa mateetĩkĩrĩtio kũria nĩ watho, tĩga no athĩnjĩrĩ-Ngai meetĩkĩrĩtio kũmĩrĩa. **5** O na nĩngĩ kaĩ mũthomete Watho-inĩ atĩ mũthenya wa Thabatũ, athĩnjĩrĩ-Ngai arĩa marĩ thĩĩni wa hekarũ nĩmathaahagĩa mũthenya ũcio na matĩtuagwo ahĩtia? **6** Ngũmwĩra atĩrĩ, ũmwe mũnene gũkĩra hekarũ arĩ haha. **7** Korwo nĩmwamenyete gũtũmi gĩa ciugo ici, atĩrĩ, ‘Kũiguanĩra tha nĩkwo nyendaga, no tĩ magongona,’ mũtingĩatuũrĩre andũ mateehĩtie mahĩtia. **8** Nĩgũkorwo Mũrũ wa Mũndũ nĩwe Mwathani wa mũthenya wa Thabatũ.” **9** Oima kũu-rĩ, agĩthĩ agĩtoonya thunagogi yao, **10** na nĩ haarĩ mũndũ wonjete guoko. Na tondu nĩmacaragĩa gũtũmi gĩa gũthĩtangĩra Jesũ-rĩ, makĩmũũria atĩrĩ, “Watho nĩwĩtĩkĩrĩtie kũhonania mũthenya wa Thabatũ?” **11** Nake akĩmooria atĩrĩ, “Nũũ wanyu ũngĩkorwo na ng’ondũ, nayo ĩgwe irima mũthenya wa Thabatũ-rĩ, ũtangĩmiruta irima? **12** Kaĩ mũndũ atakĩrĩ wa bata mũno gũkĩra ng’ondũ! Nĩ ũndũ ũcio watho nĩwĩtĩkĩrĩtie gwĩka wega mũthenya wa Thabatũ.” **13** Agĩcooka akĩrĩa mũndũ ũcio atĩrĩ, “Tambũrũkia guoko gwaku.” Nake agĩtambũrũkia guoko, nakuo gũgĩtuũka kũgĩma, o ta kũu kũngĩ. **14** No Afarisai makĩuma nja, magĩcookania ndundu ya ũrĩa mangũrĩragĩthia Jesũ. **15** Nake Jesũ aamenya ũhoro ũcio, akĩehera kũu. Andũ aingĩ makĩmũrũmĩrĩra, nake akĩhonia arũaru ao othe, **16** agĩcooka akĩmakaanĩia atĩ matikoige we nĩwe ũ. **17** ũndũ ũyũ nĩguo wahĩngĩrie ũhoro ũrĩa waarĩtio na kanua ka mũnabĩ Isai, rĩrĩa oĩgĩre atĩrĩ: **18** “Ino nĩyo ndungata yakwa rĩrĩa ndĩthuurĩre, rĩrĩa nyendetē, na nĩyo ĩkenagĩa ngoro yakwa; nĩngamĩtĩrĩria Roho wakwa, nayo nĩkamenyĩthia ndũrĩrĩrĩ ciira wa kĩhooto. **19** Ndĩgaatetania kana ĩgũũthũke; na gũtirĩ mũndũ ũkaĩgũ mĩgambo wayo njĩra-inĩ. **20** ndĩkoina kamũrangĩ kagondoku, kana ĩhorie rũtambĩ rũria rũgũtooga, ngĩnya rĩrĩa ĩgaatũma itua riakwa rĩhootane. **21** Thĩĩnĩ wa rĩĩtwa rĩayo ndũrĩrĩrĩ nĩkaagĩa na kĩrĩngĩrĩro.” **22** Magĩcooka makĩmũrehera mũndũ warĩ na ndaimono, na aarĩ mũtumumu, na ndaaragĩa, nake Jesũ akĩmũhonia, akĩhota kwaria na kuona. **23** Andũ othe makĩgega, makĩũrania atĩrĩ, “Ūyũ no akorwo arĩ we Mũrũ

wa Daudi?” **24** No rĩrĩa Afarisai maaĩguire ũguo, makiuga atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ ĩngataga ndaimono na hinya wa Beelzebuli-rĩrĩa ũcio mũnene wa ndaimono.” **25** Nake Jesũ aamenya ũrĩa meciiragĩa, akĩmeera atĩrĩ, “Ūthamaki o wothe ũngĩgayũkana ũũkanĩrĩre guo mwene no ũharagane, narĩo itũũra o rĩothe kana nyũmba ĩngĩgayũkana ndĩngĩthaanda. **26** Angĩkorwo Shaitani nĩwe ĩngataga Shaitani-rĩ, nĩagayũkanĩte we mwene. Ūthamaki wake ũngĩkĩthaanda atĩa? **27** Na angĩkorwo nĩ nyĩngataga ndaimono na hinya wa Beelzebuli-rĩ, nao andũ anyu maĩngataga ndaimono na hinya wa ũ? Nĩ ũndũ wa ũguo-rĩ, acio nĩo makaamũtuũra ciira. **28** No nĩ ngĩkorwo nyĩngataga ndaimono na Roho wa Ngai-rĩ, ũthamaki wa Ngai nĩũkĩnyĩte kũrĩ inyuũ. **29** “Nĩngĩ-rĩ, mũndũ aahota atĩa gũtoonya nyũmba ya mũndũ njamba na amũtũnye indo ciake ataambĩte kuoha mũndũ ũcio njamba? Hĩndĩ ĩyo no rĩo angĩhota kũmũtũnya indo cia nyũmba yake. **30** “Mũndũ ũrĩa ũtarĩ hamwe na nĩ, ũcio nĩ thũ yakwa, nake ũrĩa ũtacookanagĩrĩria hamwe na nĩ, ũcio nĩkũhũrunja ahurunjaga. **31** Nĩngĩ ngũmwĩra atĩ, rĩrĩhĩa o rĩothe o na kũruma Ngai, andũ no marekerwo, no mũndũ ũrĩa ũkaaruma Roho, ũcio ndakarekerwo. **32** Mũndũ o wothe ũrĩa ũgacaambia Mũrũ wa Mũndũ nĩakarekerwo, no ũrĩa wothe ũgacaambia Roho Mũtheru, ũcio ndakarekerwo, ihinda rĩrĩrĩ tũrĩ kana ihinda rĩrĩa rĩgooka. (aĩon g165) **33** “Agĩrĩai mũtĩ na maciario maguo nĩmekwagĩra, kana mũthũkie mũtĩ na mũthũkie maciario maguo mooru, nĩgũkorwo mũtĩ ũmenyekaga na maciario maguo. **34** Inyuũ rũciario rũrũ rwa ndũira, mwahota atĩa kwaria maĩndũ mega, na mũrĩ oorũ? Nĩgũkorwo kanua kaaragĩa maĩndũ marĩa maiyũrĩte ngoro-inĩ. **35** Mũndũ mwega aaragĩa maĩndũ mega moimĩte mũthĩthũ-inĩ wake mwega, nake mũndũ mũũru aaragĩa maĩndũ mooru moimĩte mũthĩthũ-inĩ wake mũũru. **36** No ngũmwĩra atĩrĩ, mũthenya wa itua rĩa ciira, andũ nĩmakaheana ũhoro wa ciugo ciothe cia tũhũ irĩa manaaria. **37** Nĩgũkorwo ciugo ciaku nĩcio ĩgaatũma ũtũuo ndũrĩ na mahĩtia, na ciugo ciaku no cio ĩgaatũma ũtũuo mũhĩtia.” **38** Hĩndĩ ĩyo Afarisai amwe na arutani a watho makĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, tũkwenda ũtũringĩre kĩa.” **39** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Rũciario rwaganu na rwa ũtharia rũrenda rũringĩrwo kĩa! No gũtirĩ kĩa rũkũringĩrwo tĩga o kĩa kĩrĩa kĩa mũnabĩ Jona. **40** Nĩ gũkorwo o ta ũrĩa Jona aikarĩre matukũ matatũ, mũthenya na ũtukũ, arĩ nda ya thamaki rĩrĩa nene, ũguo noguo Mũrũ wa Mũndũ agaikara matukũ matatũ, mũthenya na ũtukũ, arĩ tĩrĩ-inĩ. **41** Andũ a Nineve nĩmakarũgama hĩndĩ ya ciira hamwe na rũciario rũrũ marũtũre ciira; nĩgũkorwo nĩmerĩrĩre rĩrĩa maahũnjĩrĩro nĩ Jona, na rĩu ũmwe mũnene gũkĩra Jona arĩ haha. **42** Mũthamaki mũndũ-wa-nja wa mwena wa Gũthĩnĩ nĩakarũgama hĩndĩ ya ciira hamwe na rũciario rũrũ arũtũre ciira; nĩgũkorwo nĩoimire ituri cia thĩ oke athĩkĩrĩrĩe ũũgĩ wa Solomoni, na rĩu ũmwe mũnene gũkĩra Solomoni arĩ haha. **43** “Na rĩrĩ, roho mũũru woima thĩĩnĩ wa mũndũ, ũtũkanagĩrĩa werũ-inĩ ũgĩcarĩa ũhurũko, na ũkaaga. **44** Hĩndĩ ĩyo ũkĩoiga atĩrĩ, ‘Nĩngũcooka nyũmba rĩrĩa ndoimire.’ Na wacooka-rĩ, ũgakora nyũmba ĩyo ĩrĩ theri, ĩrĩ haate,

igathera na igathondekwo wega. **45** Hindĩ iyo roho ũcio ũkagĩra maroho mangĩ mũgwanja mooru makĩria maguo mwene, magatongo magaikara kũu. Naguo mũikarĩre wa mũndũ ũcio ũgathũka gũkĩra wa mbere. ũguo nĩguo gũkahaana kũrĩ rũciaro rũrũ rwaganu.” **46** O hindĩ iyo Jesũ aaragĩria andũ-rĩ, nyina na ariũ a nyina makĩrũgama nja makĩenda kwaria nake. **47** Nake mũndũ ũmwe akĩmwĩra atĩrĩ, “Maitũguo na ariũ a maitũguo marĩngĩrĩ haha nja, makĩenda kwaria nawe.” **48** Nake Jesũ akĩmũcookeria akĩmũũria atĩrĩ, “Maitũ nũũ, na ariũ a maitũ nĩ a?” **49** Agĩcooka akĩorota arutwo ake, akiuga atĩrĩ, “Aya nĩo maitũ na ariũ a maitũ. **50** Nĩgũkorwo mũndũ wothe wĩkaga ũria Baba ũria ũrĩ igũrũ endaga, ũcio nĩwe mũrũ na mwari wa maitũ, na nĩ we maitũ.”

13 Mũthenya o ro ũcio-rĩ, Jesũ nĩoimire nyũmba agĩthĩ agĩkara thĩ hũgũrũrũ-inĩ cia iria. **2** Ikundi cia andũ aingĩ mũno ikĩũngana harĩa aarĩ nginya igĩtũma atooonye gatarũ na agĩkara thĩ thĩni wayo, nao andũ acio othe makĩrũgama hũgũrũrũ-inĩ cia iria. **3** Nake akĩmaruta maũndũ maingĩ na ngerekano, akĩmeera atĩrĩ: “Mũrĩmi nĩoimagarire akahure mbeũ ciake. **4** Na rĩria aahuraga mbeũ icio-rĩ, imwe ikĩgũa mũkĩra-inĩ wa njĩra, nacio nyoni igĩũka igĩcĩria. **5** Ingĩ ikĩgũa rũnyanjara-inĩ kũria gũtaarĩ na tĩrĩ mũingĩ. Nacio ikĩmera o narua tondũ tĩrĩ ndwarĩ mũriku. **6** Na hindĩ rĩa riũa rĩarĩre, rĩgĩcina mĩmera iyo, nayo ikĩũma tondũ ndĩarĩ na mĩri. **7** Na mbeũ ingĩ ikĩgũa mĩguainĩ, nayo mĩguua igĩkũra, igĩthararia mbeũ icio rĩa ciamerire. **8** Ingĩ nacio ikĩgũa tĩrĩ-inĩ ũria mũnoru, ikĩgĩa na maciaro imwe igĩciara maita igana, iria ingĩ igĩciara maita mĩrongo itandatũ, na iria ingĩ igĩciara maita mĩrongo itatũ ma iria ciahandĩrwo. **9** ũria ũrĩ na matũ ma kũguua, nĩaigũe.” **10** Nao arutwo ake magĩũka kũrĩ we, makĩmũũria atĩrĩ, “Waragĩria andũ na ngerekano nĩkĩ?” **11** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Inyũ nĩmũheetwo ũmenyo wa kũmenya hitho cia ũthamaki wa igũrũ, no-o matiheetwo. **12** ũria wothe ũrĩ na indo nĩakoongererwo nyingĩ aingĩhie makĩria. Nake ũria wothe ũtarĩ, nĩagatuunywo o na kĩria arĩ nakio. **13** Gĩki nĩkĩo gĩtũmaga ndĩmarĩrie na ngerekano: “Nĩ ũndũ o na gũkorwo nĩmoonaga-rĩ, mationaga; o na gũkorwo nĩmaiguaga-rĩ, matiiguaga kana makamenya. **14** Nĩo makĩnyĩrwo nĩ ũhoro ũria warathirwo nĩ mũnabĩ Isai, rĩa oĩgire atĩrĩ: “Kũguua mũgũtũra mũguaga, no mũtikaamenya ũndũ; kuona mũgũtũra muonaga, no mũtigakuĩkĩrwo. **15** “Nĩgũkorwo ngoro cia andũ aya nĩ ngĩngitaru; matũ mao matiiguaga, na nĩmahingĩte maitho mao. Tondũ maahota kuona na maitho mao, na maigũ na matũ mao, o na ngoro ciao igie na ũmenyo, manjookerere, na nĩ ndĩmahonie.” **16** No kũrathimwo nĩ maitho manyu tondũ nĩmoonaga, na matũ manyu tondũ nĩmaiguaga. **17** Tondũ ngũmwĩra atĩrĩ na ma, anabĩ na andũ aingĩ athĩngu nĩmerĩrĩrie kuona maũndũ marĩa mũrona no-o matiamonire, na nĩmerĩrĩrie kũguua maũndũ marĩa mũraigua no matiamaguire. **18** “Nĩ ũndũ ũcio, ta iguai ngĩtaarĩria ũhoro wa ngerekano iyo ya mũhuri wa mbeũ: **19** Hindĩ rĩa mũndũ o wothe aigua ndũmĩrĩri ya ũthamaki na akaaga kũmĩmenya-rĩ, hindĩ iyo ũria mũũru okaga akamũtunya kĩa kĩaande

ngoro-inĩ yake. Ino nĩyo mbeũ rĩa yahurirwo mũkĩra-inĩ wa njira. **20** ũria wamũkĩrĩre mbeũ rĩa yagũire rũnyanjara-inĩ nĩ mũndũ ũria ũguuga kiugo, na o rĩmwe agakĩamũkĩra arĩ na gĩkeno. **21** No tondũ ndarĩ mĩrĩ-rĩ, aikaraga o kahinda kanini. Hindĩ rĩa thĩina woka, kana kwagĩa na kĩnyariirano nĩ ũndũ wa kiugorĩ, agagĩtiganĩria o narua. **22** Nake ũria wamũkagĩra mbeũ rĩa yagũire mĩguua-inĩ-rĩ, nĩ mũndũ ũria ũguuga kiugo, no mĩhang'o ya mũtũũire ũyũ, na kũheenerio nĩ ũtonga, igagĩthararia, ikagĩria kĩgĩe na maciaro. (aĩon g165) **23** No ũria wamũkĩrĩre mbeũ rĩa yagũire tĩrĩ-inĩ ũria mũnoru-rĩ, nĩ mũndũ ũria ũguuga kiugo, na agakĩmenya. Nake agaciara maciaro, ũmwe akaruta maita igana, ũngĩ maita mĩrongo itandatũ, na ũngĩ maita mĩrongo itatũ ma mbeũ rĩa yahaandĩtwo.” **24** Ngĩ Jesũ akĩmahe ngerekano ingĩ, akĩmeera atĩrĩ: “ũthamaki wa igũrũ ũhaana ta mũndũ ũria wahaandĩre mbeũ njega mũgũnda wake. **25** No rĩa andũ othe maakomete-rĩ, thũ yake igũka, ikĩhura itindĩ thĩni wa ngano, na igĩthũra. **26** Hindĩ rĩa ngano yamerire na igĩciara-rĩ, hindĩ iyo itindĩ o narĩo rĩkĩonekana. **27** “Ndungata cia mwene mũgũnda igũka kũrĩ we, ikĩmwĩra atĩrĩ, ‘Mwathi witũ, gĩthĩ ndwahaandĩre mbeũ njega mũgũnda waku? Kaĩ itindĩ rikĩmũne kũ?’ **28** ‘Agĩcooka atĩrĩ, ‘Nĩ mũndũ ũrĩ ũthũ na nĩ wekire ũguo.’ **29** “Ndungata icio ikĩmũũria atĩrĩ, ‘Nĩkwenda tũthĩ, tũkarĩmunye?’ **29** “Nake agĩcooka atĩrĩ, ‘Aca, tondũ mũkĩmunya itindĩ rĩu, mwahota kũrĩmunyanĩria na ngano. **30** Reke ikũranĩre nginya hindĩ ya magetha. Hindĩ iyo-rĩ, nĩngeera agethi atĩrĩ: ‘Ambai mũmunye itindĩ na mũrĩohe itĩia, nĩguo rĩcinwo; mũcooke mũcookanĩrĩrie ngano, mũmũge ikũmbĩ riakwa.’” **31** Nĩamaheire ngerekano ingĩ, akĩmeera atĩrĩ: “ũthamaki wa igũrũ ũtarĩ ta mbeũ ya karatarĩ, rĩa mũndũ oire akĩhaanda mũgũnda wake. **32** O na akorwo mbeũ iyo nĩyo nini mũno kũrĩ mbeũ ciotherĩ, rĩa yakũra, nĩnenehaga kũrĩ mĩmera rĩa ingĩ ya mũgũnda na igatuĩka mũtĩ, nacio nyoni cia rĩera-inĩ igooka igaka itara hong'e-inĩ ciagu.” **33** Agĩcooka akĩmahe ngerekano o ingĩ, akĩmeera atĩrĩ: “ũthamaki wa igũrũ ũhaana ta ndawa ya kũmbia mĩgate rĩa mũndũ-wa-nja oire na akĩmũtukania na mũtu mũingĩ o nginya mũtu ũcio wothe ũkĩmbio nĩyo.” **34** Jesũ aaragĩria kĩrĩndĩ maũndũ macio mothe na ngerekano na ndaamaragĩria ũndũ o na ũmwe atekũhũthĩra ngerekano. **35** Nĩguo ũhoro ũria waarĩro na kanua ka mũnabĩ ũhinge rĩa oĩgire atĩrĩ: “Ngaatumũra kanua gakwa njarie na ngerekano, nĩngaarĩa maũndũ marĩa matũire marĩ mahithe kuoma rĩa thĩ yombirwo.” **36** Hindĩ iyo agĩgĩa kĩrĩndĩ, agĩtoonya nyũmba. Arutwo ake magũka kũrĩ we, makĩmwĩra atĩrĩ, “Tũtaarĩrie ngerekano ya itindĩ rĩa rĩarĩ thĩni wa mũgũnda.” **37** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “ũria wahaandĩre mbeũ njega nĩ Mũrũ wa Mũndũ. **38** Mũgũnda nĩ thĩ, nayo mbeũ njega nĩcio ciana cia ũthamaki. Itindĩ nĩ ciana cia ũria mũũru, **39** nayo thũ rĩa rĩhaandaga nĩ ũria mũũru. Magetha nĩ ithĩrĩro rĩa mahinda maya, na agethi nĩ araika. (aĩon g165) **40** “Nĩ ũndũ ũcio o ta ũria itindĩ rĩmunyagwo rĩgacĩnwo na mwakĩ-rĩ, ũguo noguo gũkahaana hindĩ ya ithĩrĩro rĩa mahinda maya. (aĩon g165) **41** Mũrũ wa Mũndũ nĩagatũma araika

ake, na nīmakeheria maūndū mothe marīa marehaga mehia na andū arīa othe mekaga ūūru ūthamaki-inī wake. **42** Nīmakamaikia thīnī wa icua rīa mwaki, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego. **43** Hīndī ūyo arīa athingu magaakenga ta rīūa thīnī wa ūthamaki wa lthe wao. Ūrīa ūrī na matū nī aigue. **44** “Ūthamaki wa igūrū ūhaanaine na mūthiithū wahithitwō mūgūnda. Na rīrīa mūndū aawoonire, akīūhitha rīngī, na nī ūndū wa ūrīa akenete, agīthīi akīendia indo ciothe iria arī nacio akīgūra mūgūnda ūcio. **45** “Nīngī ūthamaki wa igūrū ūhaanaine na mwonjorithia wacaragia ruru njega. **46** Hīndī irīa onire imwe ya thogora mūnene-rī, agīthīi akīendia indo ciake ciothe iria aarī nacio, akīmīgūra. **47** “O rīngī, ūthamaki wa igūrū ūhaanaine na neti irīa yaikīrio irīa-inī, nayo igītega thamaki cia mīthemba yothe. **48** Hīndī irīa yayūrīre, ategi acio a thamaki makīmīgūcia hūgūrūrū-inī cia iria. Hīndī ūyo magīkara thī, magīthuura thamaki iria njega, magīcīkīra ikabū-inī, no iria njūru magīcite. **49** Ūguo nīguo gūgaakorwo hīndī ya ithīrīro rīa mahinda maya. Araika nīmagooka maamūranie arīa aaganu kuuma kūrī arīa athingu, (aīōn g165) **50** na maikie arīa aaganu icua-inī rīa mwaki, kūrīa gūgaakorwo na kīrīro na kūhagarania magego.” **51** Jesū akīmooria atīrī, “Nīmwataūkīrwo nī maūndū macio mothe?” Magīcookia atīrī, “Ūi, nītwaterūkīrwo.” **52** Akīmeera atīrī, “Nī ūndū ūcio, mūrutani wa watho o wothē ūrīa ūrutitwō ūhorō wa ūthamaki wa igūrūrī, ahaanaine na mwene nyūmba ūrīa ūrutaga mūthiithū-inī wake indo iria njerū o na iria ngūrū.” **53** Nake Jesū arīkia kūheana ngerekano icio-rī, akiuma kū. **54** Aakinya itūūra rīa kwao-rī, akīambīrīria kūrūtana thunagōgi-inī ciao, nao makīgega. Makūrīania atīrī, “Mūndū ūyū arūtite kū ūgūgī ūyū na cīko ici cia hinya? **55** Gīthī ūyū tī we mūrū wa mūtharamara? Gīthī rīrtwa rīa nyina tī Mariamu, na gīthī arīū a nyina tī Jakubu, na Jusufu, na Simoni, na Judā? **56** Na gīthī aarī a nyina othe tūtīrī nao? Mūndū ūyū akīrutite maūndū maya mothe kū?” **57** Nao makīmīregea. No Jesū akīmeera atīrī, “Kūndū mūnabīi ataheagwo gītīō no itūūra-inī rīake na gwake mūcīi.” **58** Nake ndaarīngire cīama nyingī kūu, tondū wa ūrīa maagīte gwītīkia.

14 Na rīrī, hīndī ūyo, Mūthamaki Herode nīaiguire ngumo ya Jesū, **2** nake akīra arīa maamūtungataga atīrī, “Ūcio nī Johana Mūbatithania; nī arīūkīte kuuma kūrī arīa akuū! Nīkīo arī na hinya mūnene ūguo wa kūringa cīama.” **3** Na rīrī, Herode nīanyiitite Johana akamuoha, na akamūikia njeeera nī ūndū wa Herodia, ūrīa warī mūtūmia wa mūrū wa nyina Filipu, **4** tondū Johana nīamwīrtite atīrī: “Watho ndūgwītīkīrtie ūmūhīkie.” **5** Herode nīendaga kūūruga Johana, no nīetigagīra andū, tondū nīmeetikīte atī Johana aarī mūnabīi. **6** Mūthenya wa gūkūngūria gūciarwo kwa Herode-rī, mwarī wa Herodia nīainīre andū, na agīkenia Herode mūno. **7** Nī ūndū ūcio Herode akīhīta na mwīhītwa atī nīekūmūhe kīrīa gīothe angīendire. **8** Nake mūrīrtū ūcio aarīkia gūtaarwo nī nyina, akiuga atīrī, “He mūtwe wa Johana Mūbatithania o rīū ūrī thīnī wa kiuga.” **9** Mūthamaki nīataangīkire mūno, no nī ūndū wa mwīhītwa wake, na ageni arīa maarī

iruga-inī rīake-rī, agīathana atī mūrīrtū ūcio aheo kīrīa eetīte. **10** Nī ūndū ūcio agītūmana kūu njeeera na Johana akīrengwo mūtwe. **11** Naguo mūtwe ūcio wake ūkīrehwo na kiuga, ūkīnengerwo mūrīrtū ūcio, nake akītwarīra nyina. **12** Nao arutwo a Johana magīthīi makīōya kīmba giake, magīgīthīka, magīcooka magīthīi makīra Jesū. **13** Na rīrīa Jesū aigūire ūhorō ūcio, akiuma kūu ahaicīte gatarū andū matekūmenya, agīthīi handū hataarī na andū. Nako kīrīndī kīaigua ūguo-rī, gīkiama matūūra-inī gīkīmūrūmīrīra na magūrū. **14** Rīrīa Jesū oimire gatarū na akīona andū aingī, akīmaiguīra tha, na akīhonia arīaru ao. **15** Na gwakūhīrīria gūtuka-rī, arutwo ake magīthīi harī we, makīmīra atīrī, “Gūkū nī kūndū gūtārī mīcīi, na nīkūrātuka. Ūra andū aya mathīi, nīgeetha makegūrīre irio tūtūūra-inī.” **16** Jesū akīmācookeria atīrī, “Hatīrī bata wa mathīi. Mahei gīa kūrīa inyuū ene.” **17** Nao makīmūcookeria atīrī, “Haha tūrī na mīgate itano tu na thamaki igūrī.” **18** Akīmeera atīrī, “Ndeherai haha.” **19** Nake agīathana andū maikare thī nyeki-inī. Akīōya mīgate ūyo itano na thamaki icio igūrī, akīrora igūrū, agīcookia ngaatho, akīenyūranga mīgate ūyo. Agīcooka akīmīnengerā arutwo, nao arutwo makīhe andū. **20** Othe makīrīa makīhūūna, nao arutwo makūngānia cīenyū iria cīatīgarīte makīyūrīa cīondo ikūmi na igūrī. **21** Mūgāna wa andū arīa maarīre maarī ta arūme ngiri ithano, andū-a-nja na cīana matatarītwo. **22** O hīndī ūyo Jesū akīra arutwo ake matoonye gatarū, mathīi mbere yake mūrīmo ūrīa ūngī wa iria mūira wa oigīre kīrīndī ūhorō. **23** Thuutha wa kūmōgīra ūhorō-rī, akīambata kīrīma-inī arī wīki nīguo akahooe. Na gūgītuka aarī o ho wīki, **24** no gatarū nīkarīkītie gūthīi itīma iraiharaihu kuuma thī nyūmū, gakhīūrāgwo nī makūmbī ma maai tondū kerekeire na kūrīa rūhuho ruoimaga. **25** Na rīrī, ta tha kenda cia ūtukūrī-rī, Jesū agīthīi kūrī o agereire maai igūrū. **26** Hīndī irīa arutwo maamuonire agīthīi agereire maai igūrū, makīnyīitwo nī guoya, makīuga atīrī, “Ūrīa nī ngoma,” na magīkaya nī gwītīgīra. **27** No hīndī o ūyo Jesū akīmeera atīrī, “Ūmīrīrīai! Nī nīi. Tigai gwītīgīra.” **28** Petero akīmūcookeria atīrī, “Mwathani, akorwo nīwe-rī, njīra njūke kūrī we ngereire maai igūrū.” **29** Nake Jesū akīmīra atīrī, “Ūka.” Hīndī ūyo, Petero akiuma gatarū, agīthīi agereire maai igūrū erekeire harī Jesū. **30** No rīrīa oonire rūhuho, agītīgīra, na akīambīrīria gūtoonyerera maai-inī, agīkaya, akiuga atīrī, “Mwathani, honokial!” **31** O rīmwe, Jesū agītambūrūkia guoko, akīmūnyīita, akīmīra atīrī, “Wee kaī ūrī na wītīkio mūnīnī-ī! Wagīa na nganja nīkī?” **32** Na hīndī irīa maahaicire gatarū-rī, rūhuho rūgītīga kūhurutana. **33** Hīndī ūyo arīa maarī thīnī wa gatarū makīmūgooca, makīuga atīrī, “Nī ma wee nīwe Mūrū wa Ngai.” **34** Na maarīkia kūringa mūrīmo ūrīa ūngī, magīkinya būrīri wa Genesareti. **35** Na hīndī irīa andū a kūu maamenyire atī nī Jesū, makīhunjīa ūhorō ng’ongo ciothe iria cīamarīgīcīrīe. Nao makīmūrehera andū othe arīa maarī arīaru, **36** na makīmūthāitha areke arīaru mahutie gīcūrī kia nguo yake, na arīa othe maamūhūtīrie makīhonio.

15 Na rīrī, thuutha ūcio Afarisai amwe na arutani a watho magītūka kūrī Jesū moimīte Jerusalemu,

makimūria atiri, **2** “Ni ki gītumaga arutwo aku mathūkie kirira gĩa athuuri? Matithambaga moko riria mekūria irio!” **3** Nake Jesū akimooria atiri, “Na inyuū mūthūkagia watho wa Ngai nī ūndū wa irira cianyu niki? **4** Nīgukorwo Ngai oigire atiri, ‘Tīia thoguo na nyūka’ na ‘Mūndū wa kūruma ithe kana nyina no nginya ooragwo.’ **5** No inyuū muugaga atī mūndū angīra ithe kana nyina atiri, ‘Uteithio ūria ingiagūteithia naguo, nī kiheo kiamūrire Ngai,’ **6** mūndū ūcio ndarī bata wa ‘gūtīia ithe’ naguo. Nī ūndū ūcio mūgagītua kiugo kīa Ngai gĩa tūhū nī ūndū wa kirira kīanyu. **7** Inyuū hinga icil! Isaia nīamenyete wega hīndi irīa aarathire ūhoro wanyu, akiuga atiri: **8** “‘Andū aya maheaga gītūo na mīromo, no ngoro ciao irī kūrāya na nī. **9** Nao maahooyaga o tūhū; morutani marīa marutanaga no mawatho ma andū.’” **10** Nake Jesū agītā kirīndi kīu gītuke harī we, agikīra atiri, “Thikīrīriai na mūtāukīrwo. **11** Kirīa gītoonyaga na kanua ka mūndū ti kīo ‘kīmūthaahagia’, no kirīa kiumaga kanua gake nikō ‘kīmūthaahagia.’” **12** Na hīndi ūyo arutwo ake magīthī harī we, makimūria atiri, “Nīū atī Afarisai nīmararakarire rīria maraiguire ūhoro ūcio?” **13** Nake akīmacookeria atiri, “Mūmera o wothē ūtaahanditwo nī Baba ūria ūrī igūrū nīukamunywō na mīri. **14** Tiganai nao; acio nī atongoria atumumu. Mūtumumu angītongoria mūtumumu ūngī, eerī no kīgūa mangīgūa irima.” **15** Nake Petero akiuga atiri, “Tūtāūrire ngerekano ūyo.” **16** Nake Jesū akimooria atiri, “O na inyuū mūtiri mūrātāukīrwo o na rīu? **17** Kai mūtōo atī kīndi kirīa gītoonyaga na kanua gīthiāga nda, gīgacooka gitoima mwiri? **18** No maūndū marīa moimaga kanua moimaga ngoro-inī, na nīmo ‘mathaahagia’ mūndū. **19** Nī ūndū ngoro-inī nikuo kuumaga meciiria mooru, na ūragani, na ūtharia, na ūhūiri maraya, na ūci, na kūiganīria igenyo, na njambanio. **20** Macio nīmo maūndū marīa ‘mathaahagia’ mūndū; no kūrīa irio na moko matarī mathambie matingītūma mūndū agīe na ‘thaahu.’” **21** Ningī Jesū akiūma kūu, agīthīi ndeere-inī cia Turo na Sidoni. **22** Mūndū-wa-nja Mūkaananī woimite gūkuhi na kīu agītuka kūrī we, akīmūkayagira, akiugaga atiri, “Mwathani, Mūrū wa Daudi, njiguira thal Mūrītu wakwa nīarathīnio mūno nī ndaimono.” **23** No Jesū ndarī ūndū o na ūmwe oigire. Nī ūndū ūcio arutwo ake magīthī kūrī we makīmūringīrīria, makīmūria atiri, “Mwīre athīi, tondu nīaratūrīmīrīria agīkayaga.” **24** Nake Jesū agīcōokia atiri, “Ndaatūmīrwo o kūrī ng’ōndu cia nyūmba ya Isiraeli iria ciūrīte tu.” **25** Nake mūndū-wa-nja ūcio agītuka, akīmūtūrīria ndu, akīmūria atiri, “Mwathani, ndeithial!” **26** Nake Jesū agīcōokia atiri, “Gūtiagīrīre woya-nja agīa wa ciana ūkīrie nguī.” **27** Nake mūndū-wa-nja ūcio akiuga atiri, “Iī nīguo Mwathani; no o na nguī nīrīāga rūitiki rūria rūgūaga kuuma metha-inī ya mwene cio.” **28** Nake Jesū akīmūcōokeria atiri, “Mūtumia ūyū, wītīkio waku nī mūnene! Ihooya rīku nīria nīriahingio.” Nake mwarī akīhonio ithao o rīu. **29** Jesū akiūma kūu, agīthīi agereire hūgūrūrū-inī cia iria rīa Galili, agīcōoka akīambata kirīma-inī, agīkara thī. **30** Nakīo kirīndi kīnene gīgītuka kūrī we, gīkīmūrehera andū arīa mathuaga, na atumumu, na arīa maarī onju na arīa

mataaragia, na angī angī, makīmaiga magūrū-inī make; nake akīmahonia. **31** Nao andū makīgega rīria moonire arīa mataaragia makīaria, na arīa onju mahonetio, na arīa maathuaga magītwarā, na atumumu makīona. Nao makīgōoca Ngai wa Isiraeli. **32** Nake Jesū agītā arutwo ake moke harī we, akīmeera atiri, “Nīndīraigūira andū aya tha tondu makoretwo hamwe na nī mīthenya itatū, na matiri na kīndū gĩa kūrīa. Ndikwenda mathīi marī ahūtū, tondu maahota kūrīngīkīra njira.” **33** Nao arutwo ake magīcōokia atiri, “Tūngīruta kū mīgāte ya kūhūūnia kirīndi ta gīki, gūkū werū-inī?” **34** Nake Jesū akimooria, atiri, “Mūrī na mīgāte iigana?” Nao makīmūcōokeria atiri, “Tūrī na mīgāte mūgwanja, na tūthamaki tūnini tūtari tūngī.” **35** Nake akīra kirīndi kīu giikare thī. **36** Agīcōoka akīoya mīgāte ūyo mūgwanja na tūthamaki tūu, na aarīka gūcōokia ngaatho-rī, akīmīenyūranga, akīmīnengerā arutwo nao makīhe andū. **37** Othe makīria makīhūna. Thuutha ūcio arutwo makīungania cienyū iria ciatigarite makīyūria ciondo mūgwanja. **38** Mūigana wa andū arīa maarīre maarī andū ngiri inya, andū-a-nja na ciana matataritwo. **39** Jesū aarīka kuugīra kirīndi ūhoro, agītōonyā gatarū, agīthīi mwena wa Magadani.

16 Na rīri, Afarisai na Asadukai magītuka kūrī Jesū, makīmūgeria na kūmwīra amaringire kīama kīumite igūrū makīone. **2** Nake akīmacookeria atiri, “Hīndi irīa gwatuka, muugaga atiri, ‘Kai nīgūkaara-ī, tondu igūrū nī gūtune.’ **3** Ningī rūciini muugaga atiri, ‘Umūthī nīgūkūgīa kīhuhūkano, tondu igūrū nī gūtune na gūgathimba.’ Nīmūū gūtaūra ūria igūrū rītariī, no mūtingīhota gūtaūra imenyithia cia mahinda maya tūrī. **4** Rūciaro rūrū rwaganu na rwa ūtharia rūragia rūringīrwo kīama, no gūtiri kīama rūkūrīngīrwo tiga kīama kirīa kīa Jona.” Nake Jesū akīmatiga, agīthīria. **5** Rīria maaringire iria, arutwo ake magīkorwo nīmariganīrwo nīgūkuua mīgāte. **6** Nake Jesū akīmeera atiri, “Mwīmenyererei, na mwīhūgāge ndawa ya kūmbia mīgāte ya Afarisai na Asadukai.” **7** Nao makīaranīria, makiuga atiri, “Hīhi nī tondu tūtīnoka na mīgāte.” **8** Nake Jesū aamenya ūria meeranaga, akimooria atiri, “Inyuū a wītīkio mūnini, nī kīi kīratūma mwanarīrie ūhoro wa kwaga mīgāte? **9** Kai mūtari mwataukīrwo? Mūtingīrīrīkīra mīgāte itano irīa yarīrwo nī andū ngiri ithano, na nī ciondo ciigana muonganirīe? **10** Kana mīgāte mūgwanja irīa yarīrwo nī andū ngiri inya, na nī ciondo ciigana muonganirīe? **11** Nī kīi kiragīria mūmenye atī ndikwaragia ūhoro wa mīgāte? No mwīhūgāgei ndawa ūyo ya kūmbia mīgāte ya Afarisai na Asadukai.” **12** Hīndi ūyo makīmēnya atī ndaameeraga mehūge nī ūndū wa ndawa ya kūmbia mīgāte, no nī memenyagīrīre ūrutani wa Afarisai na Asadukai. **13** Na rīria Jesū akīnyire rūgongo rwa Kaisarea-Filipi, nīorīrie arutwo ake atiri, “Andū moigaga Mūrū wa Mūndū nūū?” **14** Nao makīmūcōokeria atiri, “Amwe moigaga atī nīwe Johana Mūbatithania; angī makoiga nīwe Elīa, o na angī makoiga nīwe Jeremia, kana ūmwe wa anabīi.” **15** Nake akimooria atiri, “Inyuū na inyuū muugaga atīa? Muugaga nī nī nī ū?” **16** Simoni Petero akīmūcōokeria atiri, “Wee nīwe Kristū,

Mürü wa Ngai ūria wī muoyo.” **17** Nake Jesū akīmŵira atīrī, “Kūrathimwo-rī, nīwe Simoni mūrū wa Jona, nīgūkorwo ndūguūrīrio ūndū iyū nī mūdūndū, no nī Baba ūria ūrī igūrū. **18** Na nīi ngūkwīra atīrī, wee nīwe Petero, na igūrū rīa ihiga rīrī nīngaka kanitha wakwa, nacio ihingo cia kwa ngoma itikāutooria. (Hadēs 986) **19** Nīngakūnengera cabi cia ūthamaki wa igūrū; na kīrīa gīothe ūkooha gūkū thī nīgīkoohwo igūrū, na kīrīa gīothe ūkoohora gūkū thī, nīgīkoohorwo igūrū.” **20** Agīcooka agīkaania arutwo ake matikeere mūdūndū o na ūrīkū atī we nīwe Kristū. **21** Kuuma hīndī iyo Jesū akīambīrīria gūtaarīria arutwo ake atī no ngīnya athīi Jerusalemu, na athīnīo mūno nī athuuri, na athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, na atī no ngīnya ooragwo, na thuutha wa mīthenya itatū ariūke. **22** Nake Petero akīmūtwarā keheri-inī, akīmūkaania, akīmŵira atīrī, “Mwathani, kūroaga gūtuika ūguo! Ūndū ūcio ndūkanagūkore!” **23** Nake Jesū akīhūgūrīra Petero, akīmŵira atīrī, “Cooke thuutha wakwa, Shaitani! Wee wī mūhīnga harī nīi; wee ndwīciiragia maūdūndū moimīte kūrī Ngai, tiga maūdūndū moimīte kūrī andū.” **24** Hīndī iyo Jesū akīra arutwo ake atīrī, “Mūdūndū o wothe ūngēnda kūnūmīrīra, no ngīnya eerege we mwene, oe mūtharaba wake aanūmīrīre. **25** Nīgūkorwo mūdūndū ūria wothe wendaga kūhonokia muoyo wake nīakoowro nīguo; no ūria wothe ūkoowro nī muoyo wake nī ūndū wakwa nīakāuhonokia. **26** Nī ūndū-rī, mūdūndū angūgūna naki o na angūgwatīra thī yothe, na orwo nī muoyo wake? Kana nī kīi mūdūndū angūkūrīria muoyo wake nakio? **27** Nīgūkorwo Mūrū wa Mūdūndū nīagooka na rīri wa lthe hamwe na arāika ake, na hīndī iyo nīakahe o mūdūndū kīheo giake kūringana na ciiko ciake. **28** Ngūmwīra atīrī na ma, amwe marūngīi haha matigacama gīkuū matonete Mūrū wa Mūdūndū agīka ūka na ūthamaki wake.”

17 Thuutha wa mīthenya itandatū, Jesū nīathiire na Petero, na Jakubu, na mūrū wa nyina Johana, akīmatwara kīrīma-inī kīraaya handū hataarī na andū. **2** Ari hau mbere yao akīgarūrīka ūria ahaanaga. Ūthīu wake ūkīara ta rīua, na nguo ciake ikierūha cua, ta ūtheri. **3** O hīndī iyo hau mbere yao makīumīrīrwo nī Musa na Elija makīaranīria na Jesū. **4** Nake Petero akīra Jesū atīrī, “Mwathani, nī wega tūikare gūkū; ūngēnda-rī, no njake ithūnū ithatū, kīmwe giaku, na kīmwe kīa Musa, na kīrīa kīngī kīa Elija.” **5** O akīaragia-rī, itu ikengu rīgīka rīkīmahumbīra, na mūgambo ūkīuma itu-inī rīu ūkiuga atīrī, “Ūyū nīwe Mūrū wakwa ūria nyendete; na nīngenangīo mūno nīwe. Mūiguageil!” **6** Rīrīa arutwo maiguire ūguo-rī, makīnamīrīra, magīturumithia mothīu mao thī mamakīte mūno. **7** No Jesū agīka, akīmahutia na akīmeera atīrī, “Arahūkai, tigai gwītīgīra.” **8** Na rīrīa maatīrīre maitho-rī, mationire mūdūndū ūngī tīga o Jesū wiki. **9** Rīrīa maikūrīkaga kuuma kīrīma-inī, Jesū akīmaatha akīmeera atīrī, “Mūtīkae kwīra mūdūndū o na ūrīkū ūria muona, ngīnya rīrīa Mūrū wa Mūdūndū akaarīkīo oime kūrī arīa akuū.” **10** Nao arutwo makīmūria atīrī, “Nīkī gītūmaga arutani a watho moige atī Elija no ngīnya aambe ooke?” **11** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Ti-itherū, Elija no ngīnya aambe

ooke, ahaarīrie maūdūndū mothe. **12** No ngūmwīra atīrī, Elija nīarīkītie gūka, no andū makīaga kūmwenya, no nīmamwīkīre ūria wothe meendaga kūmwenya. O ūguo noguo nake Mūrū wa Mūdūndū akaanyarīrwo nīo.” **13** Hīndī iyo arutwo makīmenya atī aamaheaga ūhoru wa Johana Mūbatīthania. **14** Rīrīa maakīnyire harīa kīrīndī kīari, mūdūndū ūmwe agīthīi harī Jesū, akīmūtūrīria ndu, **15** akīmŵira atīrī, “Mwathani igūrīra mūrū wakwa tha, arī na mūrīmū wa kībaba na nīumūthīnīnīria mūno. Kaingī nīagūūaga mwaki-inī kana akagūa maai-inī. **16** Nīndīramūreheire arutwo aku, no matinahota kūmūhonia.” **17** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Rūciaro rūrū rūtētīkītie na rūremi, nī ngīnya rī ngūikara na inyui? Ngūmūkīrīria ngīnya rī? Ndeherai kamwana kau.” **18** Jesū agīkūuma ndaimono iyo, nayo ikīuma kamwana kau, na gākīhonio o hīndī iyo. **19** Nao arutwo magīthīi kūrī Jesū keheri-inī, makīmūria atīrī, “Tūremirwo nīkūngata ndaimono iyo nīkī?” **20** Nake akīmacookeria atīrī, “Nī tondu wītīkio wanyu nī mūnini. Ngūmwīra atīrī na ma, mūngīkorwo na wītīkio mūnini ta mbeū ya karatarī, no mūhote kwīra kīrīma gīkī atīrī, ‘Ehera haha, ūthīi haarīa’ na gīthīi. Gūtīrī ūndū ūkaamūrema.” (**21** No ndaimono mūthemba ūcio ndīngūngatīka na kīndū kīngī, tiga mahooya na kwīhīnga kūrīa irio.) **22** Hīndī rīra macookanīrīre kūu Galilī, akīmeera atīrī, “Mūrū wa Mūdūndū nīegūkunyanīrwo aneanwo moko-inī ma andū. **23** Nīmakāmūūraga, na mūthenya wa itatū nīakārīkīo.” Nao arutwo makīyūrwo nī kīeha. **24** Na rīrī, Jesū na arutwo ake maarīka gūkīnya Kapernaumu, arīa meetagia andū darakī gīrī cia igooti rīa hekarū magīthīi kūrī Petero, makīmūria atīrī, “Kaī mūrutani wanyu atarutaga igooti rīa hekarū?” **25** Nake akīmacookeria atīrī, “Iī, nīarutaga.” Rīrīa Petero aatoonyire nyūmba, Jesū akīmūhīta kwaria akīmūria atīrī, “Ūgwīciirīa atīa, wee Simoni? Athamaki a thī-rī, metagia igooti kuuma kūrī a? Metagia arīu ao, kana metagia andū arīa angī?” **26** Nake Petero akīmūcookeria atīrī, “Nī kuuma kūrī andū arīa angī.” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Nī ūndū ūcio arīu ao matirīhaga. **27** No nīguo tūtīkamarakarie-rī, thīi irīa-inī ūkīe ndwano kuo, na thamaki rīra ūkūnyīita mbere, ūmītumūre kanua kayo, na nīukuona mbeeca, darakī inya; cioe ūthīi ūrīhe igooti rīakwa na rīaku.”

18 Ihinda o rīu arutwo magīka kūrī Jesū, makīmūria atīrī, “Nūū mūnene gūkīra arīa angī ūthamaki-inī wa igūrū?” **2** Nake agīta kaana, agīkarūgāmia gatagatī kao. **3** Agīcooka akiuga atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, tiga mūgarūrīkire mūtūike o ta twana, mūtīgatoonya ūthamaki wa igūrū. **4** Nī ūndū ūcio, ūria wothe wīnyīihagia ta kaana gaka nīwe mūnene gūkīra arīa angī ūthamaki-inī wa igūrū. **5** “Nake ūria wothe wamūkağīra kaana ta gaka thīnī wa rītwa rīakwa, nī nīi aamūkağīra. **6** No ūria wothe ūngīhītīthia kamwe ga twana tūtū tūnjītīkītie keehie, nī kaba mūdūndū ūcio aharūkīo ihiga rīa gīthīi ngingo aikio irīa-inī kūrīa kūrīku. **7** “Kaī gūkū thī kūrī na haaro-i, nī ūndū wa maūdūndū marīa matūmaga andū mehīe! Maūdūndū ta macio no ngīnya moke, no mūdūndū

urĩa ütümaga moke kaã arĩ na haaro-ĩ! **8** Guoko gwaku kana kũgũrũ gwaku kũngĩtũma wĩhie-rĩ, gũtinie ũgũte. Nĩ kaba ũtoonye muoyo-inĩ wĩ gĩthua kana wĩ kionje, gũkĩra ũkorwo na moko meerĩ kana magũrũ meerĩ na ũikio mwaki-inĩ wa tene na tene. (aĩõnios g166) **9** Narĩo riitho riaku ringĩtũma wĩhie-rĩ, rikũũre, ũrite. Nĩ kaba ũtoonye muoyo-inĩ na riitho rĩmwe, gũkĩra ũkorwo na maito meerĩ na ũikio mwaki-inĩ wa kwa ngoma. (Geenna g1067) **10** “Menyererai mũtikae kũnyarara o na kamwe ga twana tũtũ tũnini. Nĩgũkorwo ngũmwĩra atĩrĩ, araiaka a tuo nĩmonaga ũthiũ wa Baba ũria ũrĩ igũrũ, hĩndĩ ciothe.” (**11** Nĩgũkorwo Mũrũ wa Mũndũ ookire kũhonokia kirĩa kiorite.) **12** “Rũu-rĩ, mũgũciiria atia? Mũndũ angĩkorwo arĩ na ng’õndu igana rĩmwe, na ĩmwe yacio yũre-rĩ, gĩthĩ ndangĩtiga icio mĩrongo kenda na kenda kũu irĩma-inĩ, athiĩ agacarie ĩyo yũrite? **13** Na angĩmĩona-rĩ, ngũmwĩra atĩrĩ na ma, akenagĩra ng’õndu ĩyo ĩmwe ĩrorite kũrĩ ũria akenagĩra icio mĩrongo kenda na kenda itaroorite. **14** ũguo noguo lthe wanyu ũria ũrĩ Igũrũ atangienda o na kamwe ga twana tũtũ tũnini koore. **15** “Mũrũ kana mwarĩ wa thoguo angĩkũhĩtiria-rĩ, thiĩ ũmuonie ihĩtia riake mũrĩ o inyuĩ eerĩ. Angĩgũthikĩrĩria-rĩ, nĩmwacookanwo nake. **16** No angĩrega gũgũthikĩrĩria, oya mũndũ ũngĩ ũmwe kana eerĩ mũthiĩ nao, nĩguo ũndũ o wothe ũrũgamagĩrĩrwo nĩ ũira wa andũ eerĩ kana atatũ. **17** Angĩrega kũmathikĩrĩria-rĩ, ĩra kanitha ũndũ ũcio; na angĩkĩrega gũthikĩrĩria o na kanitha-rĩ, mũtue o ta mũndũ ũtetikĩtie kana ta mwĩtia wa mbeeca cia igooti. **18** “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, ũndũ o wothe mũkooha gũkũ thĩ, o na igũrũ nĩũkoohwo, na ũria wothe mũkoohora gũkũ thĩ, o na igũrũ nĩũkhorwo. **19** “O ringĩ ngũmwĩra atĩrĩ, andũ eerĩ anyu mangĩguanĩra gũkũ thĩ ũndũ o wothe ũria marahooya, nĩmakahingĩrio nĩ Baba ũria ũrĩ igũrũ. **20** Nĩgũkorwo harĩa andũ eerĩ kana atatũ monganĩte thiĩnĩ wa rĩitwa riakwa-rĩ, ngoragwo ndĩ ho gatagatĩ kao.” **21** Ningĩ Petero agũka harĩ Jesũ, akimũũria atĩrĩ, “Mwathani, mũrũ kana mwarĩ wa baba angĩhĩtiria maita maigana ngĩmũrekaĩra? Hihi nĩ maita mũgwanja?” **22** Jesũ akimũcokeria atĩrĩ, “Ngũkwĩra atĩrĩ, ti maita mũgwanja, no nĩ mĩrongo mũgwanja, maita mũgwanja. **23** “Nĩ ũndũ ũcio, ũthamaki wa igũrũ ũhaananĩtio na mũthamaki ũria wendaga kuonio mathabu ma mbeeca ciake nĩ ndungata ciake. **24** Aambĩrĩria kũrora mathaba-rĩ, mũndũ warĩ na thiĩrĩ wake wa taranda ngĩri ikũmi akĩrehwo kũrĩ we. **25** Na tondũ nĩaretmetwo nĩ kũrĩra-rĩ, mwathi wake agĩathana atĩ mũndũ ũcio, endio hamwe na mũtumia wake, na ciana ciake, na kĩrĩa gĩothe aarĩ nakĩo nĩguo thiĩrĩ ũrĩhĩke. **26** “Ntungata ĩyo ikĩgũithia mbere yake, ikĩmũthaita, ikĩmwĩra atĩrĩ, ‘Ngĩrĩria, na nĩndĩkũrĩha thiĩrĩ wothe.’ **27** Nake mwathi ũcio wa ndungata ĩyo akimĩguĩra tha, akimĩrekeria thiĩrĩ ũcio akĩreka ĩthĩ. **28** “No ndungata ĩyo yoima nja, ĩgĩcemanĩa na ndungata ĩngĩ yarutaga wĩra nayo yarĩ na thiĩrĩ wayo wa dinari igana rĩmwe. Ikĩmĩnyĩta mũmero ĩmĩte, ikĩmĩra na hinya atĩrĩ, ‘Ndiha thiĩrĩ wakwa ũria ũrĩ nagu!’ **29** “Ntungata ĩyo ikĩgũithia thĩ, ikĩmũthaita, ikĩmĩra atĩrĩ, ‘Ngĩrĩria, na nĩndĩkũrĩha.’ **30** “Nowe akĩrega. Handũ ha ũguo, agĩthiĩ ikĩmiikithia njeera nginya

rĩria ikaarĩha thiĩrĩ ũcio. **31** Rĩria ndungata iria ĩngĩ cioionire ũria gwekĩka-rĩ, ikĩgua ũuru mũno, igĩthiĩ ikĩĩra mwathi wacio ũria wothe gwekĩkĩte. **32** “Nake mwathi wa agĩta ndungata ĩyo, akimĩra atĩrĩ, ‘Wee ndungata ĩno njaganu, ngũrekeire thiĩrĩ waku wothe tondũ nĩũthaitaire. **33** Gĩthĩ nawe ndũkwagĩrĩrwo ũngũire ndungata ĩria ĩngĩ tha o ta ũria nĩ ngũguĩrĩre tha?’ **34** Nĩ ũndũ wa kũrakara, mwathi wayo akimĩneana kũrĩ anene a njeera nĩguo ikaherithio o nginya rĩria ikaarĩha thiĩrĩ wothe. **35** “ũguo nĩguo Baba ũria ũrĩ igũrũ ageeka o ĩmwe wanyu, mũngĩaga kũrekeria mũrũ kana mwarĩ wa ithe wanyu na ma kuuma ngoro-inĩ cianyu.”

19 Na rĩrĩ, Jesũ aarĩkia kũmeera maũndũ macio-rĩ, akiuma Galili, agĩthiĩ rũgongo rwa Judea mũrĩmo ũũria ũngĩ wa Rũũri rwa Jorodani. **2** Nao andũ aingĩ makĩmũrũmĩrĩra, nake akimĩahoneria kuo. **3** Na Afarisai amwe magĩthiĩ kũrĩ we nĩguo mamũgerie. Makimũũria atĩrĩ, “Watho nĩwĩtikĩrĩtie mũndũ atigane na mũtumia wake nĩ ũndũ wa gĩtũmi o na kĩrĩkũ?” **4** Nake akimacookeria atĩrĩ, “Kaĩ mũtathomete, atĩ o kĩambĩrĩria Mũũmbi ‘ombire mũndũ-mũrũme na mũndũ-wa-nja’, **5** na akiuga atĩrĩ, ‘Nĩ ũndũ wa gĩtũmi kũu mũndũ mũrũme nĩagatigana na ithe na nyina, na anyiitane na mũtumia wake, nao eerĩ matũike mwĩrĩ ũmwe?’ **6** Na nĩ ũndũ ũcio, acio ti andũ eerĩ ringĩ, no nĩ mũndũ ũmwe. Nĩ ũndũ ũcio, arĩa Ngai anyiitithanĩtie, mũndũ ndakanamatigithanie.” **7** Nao makimũũria atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩatũmire Musa aathane atĩ mũndũ no ahe mũtumia wake marũa ma gũtigana nake, amũte?” **8** Nake Jesũ akimacookeria atĩrĩ, “Musa aamwĩtikĩrĩrie mũtigaganage na atumia anyu tondũ wa ũmũ wa ngoro cianyu. No gũtiarĩ ũguo kuuma kĩambĩrĩria. **9** Ngũmwĩra atĩrĩ, mũndũ o wothe angĩtigana na mũtumia wake, tĩga amũteire nĩ ũndũ wa ũtharia, nake ahikie mũtumia ũngĩ-rĩ, mũndũ ũcio nĩatharĩtie.” **10** Nao arutwo makimũũria atĩrĩ, “Angĩkorwo ĩguo nĩguo kũrĩ gatagatĩ ka mũthuuri na mũtumia-rĩ, nĩ kaba kwaga kũhikania.” **11** Nake Jesũ akimacookeria atĩrĩ, “Ti mũndũ o wothe ũngĩhota gwĩtikĩra ũhoru ũyũ, tĩga no arĩa maheetwo ũhoti ũcio. **12** Nĩgũkorwo andũ amwe maacĩrĩrwo mahaana ta marĩ ahakũre; angĩ maahakũrĩrwo nĩ andũ; na angĩ makarega kũhikania nĩ ũndũ wa ũthamaki wa igũrũ. Mũndũ ũria ũngĩhota gwĩtikĩra ũndũ ũyũ, nĩawĩtikĩre.” **13** Hindĩ ĩyo Jesũ akĩreherwo twana nĩguo atũgĩrĩre moko na atũhoore. No arutwo magĩkũũma arĩa maatũrehe. **14** Nowe Jesũ akiuga atĩrĩ, “Rekei twana tũũke kũrĩ nĩ, tĩgai gũtũgĩria, nĩgũkorwo ũthamaki wa Igũrũ nĩ wa arĩa mahaana ta tuo.” **15** Aarĩkia gũtũgĩrĩra moko, akiuma kũu. **16** Na rĩrĩ, mũndũ ũmwe nĩokire kũrĩ Jesũ, akimũũria atĩrĩ, “Mũrutani, nĩ ũndũ ũrĩkũ mwega ĩngĩka nĩgeetha ngĩe na muoyo wa tene na tene?” (aĩõnios g166) **17** Nake Jesũ akimũcokeria atĩrĩ, “ũkũnjũũria ũhoru wa ũndũ ũria mwega nĩkĩ? Kũrĩ o ũmwe mwega. ũngĩenda gũtoonya muoyo-inĩ-rĩ, athĩkagĩra maathani.” **18** Mũndũ ũcio akimũũria atĩrĩ, “Nĩ maathani marĩkũ?” Jesũ akimũcokeria atĩrĩ, “Nũdũkanoragane, na ndũkanatharanie, na ndũkanaigĩrĩre mũndũ ũria ũngĩ kĩgeenyu, **19** na tĩia

thoguo na nyūka, 'o na 'endaga mūdū ūrīa ūngī o ta ūrīa wīyendete wee mwene.'" **20** Mwanake ūcio akiuga atīrī, "Maūdū macio mothe ndūire ndīmarūmītie, nī kīi kingi ndigairie?" **21** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Ūngīenda kwagīrīra kūna, thīi wēdie indo ciaku ūhe athīni mbeeca ūcio, na nūkagīa na mūthiithū igūrū. Ūcooke ūke ūnūmīrīre." **22** Rīrīa mwanake ūcio aigūire ūguo-rī, agīthīi arī na kīeha, tondu aarī na ūtonga mūngī. **23** Nake Jesū akīra arutwo ake atīrī, "Ngūmwīra atīrī na ma, nī ūndū ūrī hinya gītonga gūtoonya ūthamaki-inī wa igūrū. **24** O rīngī ngūmwīra atīrī, nī ūhūthū ngamīra ihungurīre irima rīa cīdano, gūkīra gītonga gūtoonya ūthamaki wa Ngai." **25** Rīrīa arutwo maigūire ūguo-rī, makīmaka mūno, makīūrania atīrī, "Rīu-rī, nūū ūngīkīhonoka?" **26** Nake Jesū akīmarora akīmeera atīrī, "Ūndū ūcio ndūngīhoteka nī andū, no maūdū mothe nīmahotekaga nī Ngai." **27** Petero akīmūcookeria atīrī, "Ithuī nītūtīgīte maūdū mothe, tūgakūrūmīrīra! Ithuī-rī, nī kīi tūkaheo?" **28** Nake Jesū akīmeera atīrī, "Ngūmwīra atīrī na ma, hīndī rīrīa Mūrū wa Mūdū agaīkarīra gītī gīake kīa ūnene kīrī rīiri, thīinī wa thī njerū, inyuī arīa mūnūmagīrīra nī inyuī mūgaīkarīra itī ikūmi na igīrī cia ūnene, na nīmūgatūira mīhīrīga rīrī ikūmi na rīrī ya Isīraēlī cīira. **29** Na ūrīa wothe ūtīgīte nyūmba, kana arīu a nyīna, kana aarī a nyīna, kana ithe, kana nyīna, kana cīana, kana mīgūnda nī ūndū wakwa nīakamūkīra maita igana ma irīa atīgīte, na agae muoyo wa tene na tene. (aīōnīos g166) **30** No rīrī, andū aīngī arīa marī mbere nīo makaarīgia thuutha, na aīngī arīa marī thuutha nīo magaatongoria.

20 "Nīgūkorwo ūthamaki wa igūrū ūhaana ta mūdū warī na gīthaka, ūrīa woīmagarīre rūcīinī tene akaandike andū a kūruta wīra mūgūnda wake wa mīthabībū. **2** Na aarīkanīra nao atī nīekūmarīha dinari mūthenya ūcio, akīmātūma makarute wīra mūgūnda-inī wake wa mīthabībū. **3** "Ta thaa ithatū nīoīmagarīre na akīona andū angī marūngīi thoko-inī matarī ūndū meekaga. **4** Akīmeera atīrī, 'O na inyuī-rī, thīi mūkarute wīra mūgūnda-inī wakwa wa mīthabībū, na nīngūmūrīha o kīrīa kīagīrīre.' **5** Nī ūndū ūcio magīthīi. "Nīngī akīumagara rīngī ta thaa thīta, na thaa kēnda agīka o ūguo. **6** Na ta thaa ikūmi na īmwe, akīumagara na akīona andū angī marūngīi o hau. Akīmooria atīrī, 'Nī kīi gītūmīte mūtīnde mūrūngīi haha mūthenya mūgīma mūtārī ūndū mūrēka?' **7** "Nao makīmūcookeria atīrī, 'Tondū gūtīrī mūdū ūtūdānkīre.' "Akīmeera atīrī, 'O na inyuī thīi mūkarute wīra mūgūnda-inī wakwa wa mīthabībū.' **8** "Gwatuka-rī, mwene mūgūnda ūcio wa mīthabībū akīra mūrūgamīrīrī wa wīra wake atīrī, 'Ita aruti a wīra ūmarīhe mūcaara, wambīrīrīre na arīa maandīkirwo thuutha, ūrīkie na arīa maandīkirwo mbere.' **9** "Aruti a wīra arīa maandīkitwo thaa ikūmi na īmwe moka, makīrīhwo dinari īmwe o mūdū. **10** Nī ūndū ūcio, rīrīa arīa maandīkitwo mbere mookīre-rī, meeciīrtīe mekūrīhwo makīra. No rīrī, o nao maarīhīrwo dinari īmwe o mūdū. **11** Maarīkia kūrīhwo, makīambīrīria kūnugunīkīra mwene mūgūnda. **12** Makiuga atīrī, 'Andū arīa marīgīrie kwandīkwo-rī, marutire wīra o ithaa

rīmwe, na wamaīganania na ithuī arīa twatīnda wīra na mīnoga na kūhīa nī rīua.' **13** "Nake agīcookeria ūmwe wao atīrī, 'Mūrāta wakwa, ndīnagwīka ūru. Gīthī tūtīrīkanīre atī ngūrīhe dinari īmwe? **14** Kīoe mūcaara waku ūthī. Nī nīi ndēnda kūrīha mūdū ūcio wandīkirwo thuutha o ta ūguo ndakūrīha. **15** Gīthī ndīrī na kīhōoto gīa gwīka ūrīa ngwēnda na mbeeca ciakwa? Kana ūrauga ūru tondu ndī mūtaana?' **16** "Nī ūndū ūcio arīa marī thuutha, magaatūka a mbere, na arīa marī mbere magaatūka a thuutha." **17** Na rīrīa Jesū aambataga Jerusalem-rī, nīetire arutwo ake arīa ikūmi na eerī keheri-inī akīmeera atīrī, **18** "Twerekeire kwambata Jerusalem, na kūu Mūrū wa Mūdū nīagakunyanīrwo aaneanwo kūrī athīnjīrī-Ngai arīa anene na arutani a watho. Nao nīmakamūtūira kūrīragwo **19** na nīmakamūneana kūrī andū-a-Ndūrīrī anyūrūrīo na ahūūrwo na kīboko na mamwambe mūtī igūrū. Na mūthenya wa gatātū nīakārīkūio!" **20** Thuutha ūcio, nyīna wa cīana cia Zebedī nīokīre kūrī Jesū arī na arīu ake, agītūria ndu, akīmūthaita amūhīngīrie ūndū mūna. **21** Nake Jesū akīmūuria atīrī, "Nī ūndū ūrīkū ūkwēnda?" Akīmūcookeria atīrī, "Itīkīra atī ūmwe wa aanake aya akwa eerī magāikara ūmwe mwēna waku wa ūrīo, na ūcio ūngī mōwēna waku wa ūmōtho ūthamaki-inī waku." **22** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Mūtīū ūrīa mūrāhooya. No mūhote kūnyūira gīkombe kīrīa ngūnyūira?" Nao magīcookia atīrī, "Ī, no tūhote." **23** Nake Jesū akīmeera atīrī, "Tī-itherū nī mūkaanyūira gīkombe gīakwa, no gūikara mwēna wakwa wa ūrīo kana wa ūmōtho tī nīi heanaga. Itī ūcio ikaaheo arīa mathondekeirwo cio nī Baba." **24** Rīrīa arutwo acio angī ikūmi maigūire ūhorō ūcio, makīrakarīra arutwo acio eerī a nyīna ūmwe. **25** Nake Jesū akīmeeta hamwe, akīmeera atīrī, "Nīmūūī atī aathanī a Ndūrīrī nī metūūgagīria igūrū rīa andū ao, na anene ao nīmamaathaga na hinya. **26** No rīrī, gūtīkanahaane ūguo gatagatī kanyu. Handū ha ūguo, ūrīa ūngīenda gūtūka mūnene thīinī wanyu-rī, nī atūike ndungata yanyu, **27** na ūrīa ūngīenda gūtūka wa mbere thīinī wanyu nīatūike ngombo yanyu, **28** o ta ūrīa Mūrū wa Mūdū atookīre gūtungatīrwo, no ookīre gūtungata, na arute muoyo wake ūtūike thogora wa gūkūura andū aīngī." **29** Na rīrīa Jesū na arutwo ake moimaga Jeriko-rī, andū aīngī makīmūrūmīrīra. **30** Nao andū eerī atumumu maīkarīte mūkīra-inī wa njīra, na rīrīa maigūire atī nī Jesū wahītūkaga-rī, makīanīrīra, makiuga atīrī, "Mwathani, Mūrū wa Daudi, tūigūire tha!" **31** Gīkundi kīu kīa andū gīkīmakaania, gīkīmeera makīre, no-o magīkīrīrīria kwanīrīra, makiugaga atīrī, "Mwathani, Mūrū wa Daudi, tūigūire tha!" **32** Nake Jesū akīrūgama, akīmeeta. Akīmooria atīrī, "Mūrēnda ndīmīwīkīre atīa?" **33** Makīmūcookeria atīrī, "Mwathani, tūrākūhooya o tūcooke kuona." **34** Nake Jesū akīmaīgūira tha, akīmāhutīa maitho. Na kahīnda o kau makīambīrīria kuona, makīmūrūmīrīra.

21 Na rīrīa maakūhīrīrie Jerusalem, maakīnya itūūra rīa Bethifage kūu Kīrīma-inī kīa Mītamāiyū-rī, Jesū agītūma arutwo ake eerī, **2** akīmeera atīrī, "Thīi itūūra rīrī rīrī mbere yanyu, na mwāngīra o ūguo

nimügikora ndigiri yohetwo, iri na njaü yayo. Ciohorei mundehere. **3** Na mündü o na ürükü angimüürüa ündü-rí, mwirei atí Mwathani niabataritio nício, na nügicocookia o narua.” **4** Ündü üyü wekikire nügeetha ürathi üría waaritio na kanua ka münabii ühinge, ríría oigire atíri: **5** “Írai Mwarí wa Zayuni atíri, ‘Múthamaki waku niarooka kúriwe, ní mühooreri na akuuítwo ní ndigiri, o njaü ya ndigiri.’” **6** Nao arutwo magithii magñika o üría Jesü aamerite. **7** Makírehe ndigiri na njaü yayo, na makíara nguo ciao igürü ríayo, nake Jesü agíkuuo niyo. **8** Na andü gíkundi kinene müno makiara nguo ciao njíra-iní, nao aría angí magítua mathígí ma mítí makímaara njíra-iní. **9** Nacio ikundi cia andü aría maamütongoretie na aría maamürümíríre maanagíríra makoiga atíri, “Hosana, Mürü wa Daudi!” “Kúraphimwo-rí, ní mündü üría ügüüka na rítwa ría Mwathani!” “Hosana igürü, o igürü müno!” **10** Ríría Jesü aatoonyire Jerusalemu, andü a itüúra ríu inene ríothe makíambürürüka, makíürania atíri, “Üyü nake nüü?” **11** Nakío kiríndí kúu gígicocookia atíri, “Üyü níwe Jesü üría münabii wa kuuma Nazarethi itüúra ría Galili.” **12** Nake Jesü agítóonya kúu hekarü-iní akírutürüra andü othe aría maagüraga na meendagia indo kuo, akíng’aurania metha cia aría maaküüranagia mbeeca, na akíng’aurania ití cia aría meendagia ndutura. **13** Akímeera atíri, “Ní kwandikítwo atíri, ‘Nyumba yakwa ígeetagwo nyumba ya kúhooyagírwo,’ no inyuü mümitüite ‘ngurunga ya atunyani.’” **14** Nao atumumu na cionje magithii kúri we kúu hekarü-iní, nake akímahonia. **15** No ríría athínjiri-Ngai aría anene na arutani a watho moonire maündü ma magegania maría eekaga, na maigua üría ciana cianagíríra kúu hekarü-iní ikiugaga atíri, “Hosana Mürü wa Daudi,” makíarakara. **16** Makímüüría atíri, “Níuraigua üría ciana ici iroiga?” Nake Jesü akímacookeria atíri, “Íi, níndiraigua. Kaí inyuü mütathomete ciugo iria ciugíte atíri, “Kuuma túnua-iní twa twana na twa ngenge níütümíte hoime ügocoi?” **17** Agícocooka akímatiga, akiua itüúra ríu inene, agithii Bethania, akíraara kuo. **18** Na rúciini tene, arí njíra agícocooka kúu itüúra inene, akíigua arí mühüütu. **19** Nake akíona müküyü mükíra wa njíra, agithii harí guo, no ndaigana kuona kíndü thíini waguo tígá o mathangü. Nake akíwíra atíri, “Üroaga gúgaaciara maciaro ríngí!” O híndí íyo mütí ücio ükíhoha. **(aiön g165)** **20** Ríría arutwo ake moonire üguo makígega, makíürania atíri, “Kaí müküyü üyü wahoocha narua atía?” **21** Nake Jesü akímacookeria atíri, “Ngümwíra atíri na ma, müngíkorwo na wítíkio na mütigathanganie-rí, to üguo müküyü üyü wíkitwo müngihota gwíka, no rírí, o na no mühote kwíra kíríma gíkí atíri, ‘Üroküürüka ükíio iria-iní,’ na gwíkíke üguo. **22** Maündü mothe maría müríhooyaga mwítíkítie níümükaheo.” **23** Na ríría Jesü aatoonyire hekarü-iní-rí, athínjiri-Ngai aría anene na athuuri a andü makímükora akírutana, makímüüría atíri, “Üreka maündü maya na úhoti ürükü? Na nüü ükúheete úhoti ücio?” **24** Nake Jesü akímacookeria atíri, “O na níi níngümüüría kíüría. Mwanjookeria-rí, níngümwíra njíkaga maündü maya na úhoti ürükü. **25** Úbatitho wa Johana-rí, woimíte kú? Woimíte igürü-í, kana woimíte kúri andü?” Makíaraníria o ene úhoro

ücio, makíürana atíri, “Túngiuga atí, ‘Woimíte igürü,’ egütüüría atíri, ‘Mwakíregire kúmwtíkíka níki?’” **26** No túngiuga atí, ‘Woimíte kúri andü,’ níügwtígíra andü, nígúkorwo othe nímeetíkítie atí Johana aarí münabii.” **27** Ní ündü ücio magícocookeria Jesü atíri, “Íthuü tütüü.” Nake Jesü akímeera atíri, “O na níi ndikümwíra njíkaga maündü maya na úhoti ürükü. **28** “Na rírí, mügwíciiria atía? Ní kwari na mündü warí na aríu eerí. Agithii harí üría wa mbere, akímwíra atíri, ‘Mürüü, thii úkarute wíra ümúthí mügúnda-iní wa míthabibü.’” **29** “Nake agícocookia, akiuga, ‘Ndígüthii,’ no thuuütha akíricükwo, agithii. **30** “Níngí müthuuri ücio agithii kúri mürüü ücio üngí akímwíra o üguo. Nake agícocookia akiuga, ‘Íi baba, níngüthii,’ no ndaathire. **31** “Acio eerí-rí, nüü wekire üría ithe eendaga?” Magícocookia atíri, “Ní üría wa mbere.” Nake Jesü akímeera atíri, “Ngümwíra atíri na ma, etia mbeeca cia igooti na maraya nímaratoonya úthamaki-iní wa Ngai mbere yanyu. **32** Nígúkorwo Johana ookire kúri inyuü amwonie njíra ya úthingu, no mütiamwítíkirie, no etia mbeeca cia igooti na maraya nímamwítíkirie. Na inyuü o na muona üguo, mütiigana kwírira mümwítíkíe. **33** “Ta thikíríria ngerekano íngí: Mündü warí mwene mügúnda níahaandire mügúnda ücio wake míthabibü. Agíaka rúgiri rúgíthiürükíria mügúnda ücio, akénja kihíhiro gía thabibü o kúu thíini, na agíaka nyumba ndaaya na igürü ya arangíri. Agícocooka agíkomborithia mügúnda ücio wa míthabibü kúri arími na agithii rúgendo. **34** Híndí ya kúgetha yakuhíríria-rí, agítüma ndungata ciake kúri akombori acio níguo íkanengerwo maciaro make. **35** “Akombori acio makínyíita ndungata ciake; makíhüura ímwé, na makíüraga ríra íngí, na ya gatatü makímíhüura na mahíga nyuguto. **36** Agícocooka akímatímúra ndungata íngí nyingí kúri iria aatümíte mbere, nao akombori acio magícíika o ro üguo. **37** Múthia-iní akímatímúra mürüwe, akiuga atíri, ‘Nímagatíia mürü wakwa.’” **38** “No ríría akombori acio moonire mürüü, makíürana atíri, ‘Üyü níwe úkaagaya mügúnda üyü. Úkai túmüürage, twíyoere ígai ríake.’” **39** Ní ündü ücio makímünyíita, makímükíka njá ya mügúnda ücio wa míthabibü, na makímüüraga. **40** “Ní ündü ücio, ríría mwene mügúnda ücio wa míthabibü agooka-rí, ageeka akombori acio atía?” **41** Nao magícocookia atíri, “Níakaniina andü acio aaganu, na acooke akomborithie andü angí mügúnda ücio, aría marímügayagíra maciaro híndí ya magetha yakinya.” **42** Nake Jesü akímooria atíri, “Kaí mütathomete thíini wa Maandiko atí: “Íhíga ríría aaki maaregíre nírío rítuikíte íhíga inene ría koine; Mwathani ní we wíkíte ündü ücio, na ní wa magegania tükíwona?” **43** “Ní ündü ücio ngümwíra atíri, úthamaki wa Ngai níukeheerü kúri inyuü, úheo andü angí aría magaciara gá maciaro maguo. **44** Mündü üría úkaagwíra íhíga rírí níagathuthíka, no üría úkaagwíro nírío níríkamúthethera.” **45** Ríría athínjiri-Ngai aría anene na Afarisai maaguire ngerekano ício cia Jesü, makíménya atí aaraga úhoro wao. **46** Magícíria üría mangímünyíita, no nímetigagíra kíríndí kúu, tondü andü nímeetíkítie atí aarí münabii.

22 Nake Jesü akímaaríria ríngí na ngerekano, akímeera atíri, **2** “Úthamaki wa igürü úhaanaine

na mūthamaki warugire iruga nī ūndū wa ūhiki wa mūrīū. **3** Agīcooka agītūma ndungata ciake kūrī andū arīa meefitwo iruga-inī, ikameere moke, nao makīrega gūūka. **4** “Nīngī agītūma ndungata ingī agīcīra atīrī, ‘Irāi acio metītwo atī nīndīkītīe kūhaarīra iruga: Ndegwa ciakwa na ng’ombe irīa noru nīrīkītīe gūthīnjwo na maūndū mothe nīmahaarīre. Ūkai iruga-inī rīa ūhiki.’ **5** “No andū acio matiarūmbūrīe ūhoro ūcio magīthīra, ūmwe agīthī mīgūnda wake, na ūrīa ūngī agīthī wonjoria-inī wake. **6** Acio angī magītharīkīra ndungata ciake, magīcīnyarīra na magīcīūrāga. **7** Mūthamaki ūcio nīarakarīre mīno, agītūma mbūtī yake ikaniine orangani acio, na igīcina itūūra rīao inene. **8** “Hīndī īyo akīra ndungata ciake atīrī, ‘Iruga rīa ūhiki nīrīhaarīre no rīrī, arīa ndīretire-rī, matīraagīrīrwo nī gūūka. **9** Thīī magomano-inī ma nījira mwīre mūndū o wothē mūkuona oke iruga-inī rīa kīhikanio.’ **10** Nī ūndū ūcio ndungata icio ikiumagara, igīthīī nījira-inī, igīcookanīrīra andū othe arīa cīahotire kuona, igītā arīa ega o na arīa ooru, nayo nyūmba ya kīhikanīrio ikīyūra ageni. **11** “No rīrīa mūthamaki aatoonyire nīguo one ageni-rī, akīona kuo mūndū ūmwe ūtehumbīte nguo cīa ūhiki. **12** Akīmūūria atīrī, ‘Mūrata wakwa, ūtoonyire atīa gūkū ūtarī na nguo cīa kīhikanio?’ Mūndū ūcio agīkīra kī. **13** “Hīndī īyo mūthamaki ūcio akīra ndungata ciake atīrī, ‘Muohēi moko na magūrū, mūmūikīe nja kūu nduma-inī, kūu nīkuo gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.’ **14** “Nīgūkorwo aīngī nīmetītwo, no arīa athuure nī anīni.” **15** Hīndī īyo Afarisai makīuma nja, magīthugunda ūrīa mangīmūtēga na ciugo ciake. **16** Magītūma arutwo ao hamwe na Aherodia kūrī we. Magīthīī makīmwīra atīrī, “Mūrutani, nītūū atī wee wī mūndū wa ma, na ūrutana gūhoro wa Ngai na ma. Wee ndwītīgagīra andū, tondū ndūrūmbūyagīa ūrīa mahaana. **17** Rīu-rī, ta gītīwīre ūrīa ūgwīcīria. Nī kwagīrīre tūrūtāgīre Kaisari īgooti, kana aca?” **18** No Jesū, nī ūndū wa kūmenya meciīria mao mooru, akīmeera atīrī, “Inyūī hīnga icī, mūrēnda kūngeria nīkī? **19** Nyonia! mbeeca irīa ihūthagīrwo ya kūrīha īgooti.” Nao makīmūtwarīa dinari, **20** nake akīmoorīa atīrī, “Mbica īno na rītwa rīrī nī cīa ū?” **21** Nao makīmūcookerīa atīrī, “Nī cīa Kaisari.” Agīcooka akīmeera atīrī, “Rutagīrīa Kaisari kīrīa kīrī gīake, na mūrūtāgīre Ngai kīrīa kīrī gīake.” **22** Rīrīa maiguire ūguo-rī, makīgēga. Nī ūndū ūcio magītīgana nake, magīthīra. **23** Mūthenya o ro ūcio Asadukai, arīa moigaga atī gūtīrī ūhoro wa kūrīūka, magīūka kūrī Jesū makīmwīra atīrī, **24** “Mūrutani, Musa aatwīrīre atī mūndū angīkua atārī na cīana, mūrū wa nyina no ngīnya ahīkie mūtūmia ūcio wa ndīgwa, nīguo acīarīre mūrū wa nyina cīana. **25** Na rīrī, kwārī aanake mīgwanja a nyina ūmwe gatagatī-inī gaitū. Nake ūrīa mūkūrū akīhīkīania na agīkua, na tondū ndaarī na cīana, agītīgīra mūrū wa nyina mūtūmia. **26** Na gūkīhaana o ūguo kūrī mūrū wa nyina wa keerī, na wa gatātū, makīrūmanīrīra, magīkua othe mīgwanja. **27** Marīgīrīro-rī, mūtūmia ūcio nake agīkua. **28** Rīu-rī, hīndī ya kūrīūka-rī, mūtūmia ūcio agaakorwo arī wa ū harī acio mīgwanja, tondū othe nīmāmūhīkītīe?” **29** Nake Jesū akīmūcookerīa atīrī, “Inyūī mūhītītīe tondū mūtīū Maandiko o na kana hīnya wa Ngai. **30** Hīndī ya

kūrīūka andū matīkahīkīania kana mahīke; magaatūūka ta arāka arīa marī kūu igūrū. **31** No ha ūhoro wa kūrīūka kwa arīa akuū-rī, kaī mūtathomete ūrīa Ngai oīgīre atīrī, **32** ‘Nīī nī nī Ngai wa Iburahīmu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu?’ We ti Ngai wa arīa akuū, no nī Ngai wa arīa marī muoyo.” **33** Rīrīa kīrīndī kīu kīaiguire ūguo, gīkīgēgīo nī ūrutani wake. **34** Hīndī rīra Afarisai maiguire atī Jesū nīahootete Asadukai, magīcookanīrīra hamwe. **35** Ūmwe wao, warī njorua ya watho, akīmūgerīa na kūmūūria kīūria gīkī: **36** “Mūrutani, nī rīathani rīrīkū inene thīīnī wa Watho?” **37** Jesū akīmūcookerīa atīrī, “Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothē, na muoyo yaku wothē, na meciīria maku mothe.” **38** Rīrī rīro rīathani rīa mbere na rīra inene. **39** Narīo rīa keerī no ta rīu: ‘Endaga mūndū ūrīa ūngī o ta ūrīa wīyendete wee mwene.’ **40** Watho wothē na ūrutani wa Anabīī ūhīngītīo nī maathani macio meerī.” **41** Na hīndī īyo Afarisai monganīte hamwe-rī, Jesū akīmoorīa atīrī, **42** “Mwīcīrīagīa ūhoro wa Kristū? Muugaga nī mūrū wa ū?” Nao makīmūcookerīa atīrī, “Nī mūrū wa Daudi.” **43** Nake akīmoorīa atīrī, “Nī kīī gīagītūmīre Daudi akīaria arī na Roho amwīte ‘Mwathani’? Nīgūkorwo oīgīre atīrī, **44** “‘Mwathani eere Mwathani wakwa atīrī: ‘Ikara guoko-nī gwakwa kwa ūrīo, ngīnya ngaiga thū ciaku rungu rwa makīnya maku.’” **45** Angīkorwo Daudi amwītāga ‘Mwathani-rī’, angītīūka mūrīū wake atīa?” **46** Gūtīrī mūndū wahotīre kūmūcookerīa, na kuuma mūthenya ūcio gūtīrī mūndū wacookīre kūgerīa kūmūūria cīūria ingī.

23 Nīngī Jesū akīra ikundi cīa andū o hamwe na arutwo ake atīrī: **2** “Arutani a watho na Afarisai maikaragīra gītī kīa Musa. **3** Nī ūndū ūcio, maathīkagīreī na mwīkage ūrīa wothē marīmwīraga. No mūtīgēkage ūrīa mekaga, nīgūkorwo matiikaga ūrīa mahunjagīa. **4** Mohaga mūrīgo mūrītū mūno makāmīgīrīra ciande cīa andū, no-o ene matīendaga o na kūmīhūtia na kaara. **5** “Ūrīa wothē mekaga, mekaga nīguo monwo nī andū: Maaraaramagīa tūthandūkū tūrīa meyhagā thīithī tūrī na maandīko thīīnī, na makarāihīa cīohe cīa ndīgī cīa nguo cīao, **6** na nīmēdēte gūīkara handū ha gūtīro maruga-inī, na gūīkarīra itī cīa mbere thīīnī wa thūnagogī; **7** na nīmēdēte kūgēithio ndūnyū-inī, na gwītwo nī andū ‘Rabīī’. **8** “No inyūī mūtīkanetwo ‘Rabīī’, nīgūkorwo Mūnēne wanyu no ūmwe, na inyūothē mūrī a ithe ūmwe. **9** Na mūtīkanēete mūndū o na ūrīkū gūkū thī ‘baba’, nīgūkorwo mūrī na Ithe o ūmwe, nake arī igūrū. **10** O na mūtīkanetwo ‘mūrutani’, nīgūkorwo mūrī na ‘Mūrutani’ o ūmwe, nake nīwe Kristū. **11** Ūrīa mūnēne thīīnī wanyu nīatūīkage ndungata yanyu. **12** Nīgūkorwo ūrīa wothē wītīgagīra nīakanyīhīo, na ūrīa wothē wīnyīhīagīa nīagatūīgīro. **13** “Kaī mūrī na haaro-ī, inyūī arutani a watho na Afarisai, hīnga icī! Mūhīngagīrīra andū gūtūonya ūthamaki wa igūrū, na inyūī-ene mūtītoonyaga, o na mūtīreka a rīa mārēnda gūtūonya matoonye. (**14** “Kaī mūrī na haaro-ī, inyūī arutani a watho na Afarisai, hīnga icī! Mūtūonyagīrīra nyūmba cīa atūmia a ndīgwa, mūkamatunya indo cīao, na mūkahooyaga mahooya marāihī ma kwīonānia. Nī ūndū ūcio nīmūkaherīthio makīria ma andū arīa

ang'i.) **15** “Kaĩ mĩrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai hinga ici! Mũtuikanagia bũrũri na mũkaringa iria mũgicaria mũndũ ũmwe mũmũgarũre amũrũmĩrĩre, na aamũrũmĩrĩra mũkamũtua mũrũ wa Jehanamu maita meerĩ manyu. (Geenna g1067) **16** “Kaĩ mĩrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ atongoria atumumu! Muugaga atĩrĩ, ‘Mũndũ o na ũrikũ angĩhĩta na hekarũ, ũcio ti ũndũ; no mũndũ angĩhĩta na thahabu ya hekarũ-rĩ, ũcio nĩekuohwo nĩ mwĩhĩtwa wake.’ **17** Inyuĩ atumumu aya akĩgu! Nĩ kĩĩ kĩnene? Nĩ thahabu iyo, kana nĩ hekarũ irĩa itũmaga thahabu itũike nyamũre? **18** Nĩngĩ muugaga atĩrĩ, ‘Mũndũ o na ũrikũ angĩhĩta na kĩgongona-rĩ, ũcio ti ũndũ; no mũndũ angĩhĩta na kĩheo kĩrĩa kĩrĩ kĩgongona-igũrũ, ũcio nĩekuohwo nĩ mwĩhĩtwa wake.’ **19** Inyuĩ andũ aya atumumu! Nĩ kĩĩ kĩnene? Nĩ kĩheo kĩu, kana nĩ kĩgongona kĩrĩa gĩtũmaga kĩheo kĩu gĩtuĩke kĩamũre? **20** Nĩ ũndũ ũcio, ũria wĩhĩtaga na kĩgongona, ehĩtaga nakĩo na akehĩta na kĩrĩa gĩothe kĩrĩ kĩgongona-igũrũ. **21** Nake ũria wĩhĩtaga na hekarũ, ehĩtaga nayo na akehĩta na ũria ũikaraga thĩĩnĩ wayo. **22** Nake ũria wĩhĩtaga na igũrũ, ehĩtaga na gĩtĩ kĩa ũnene kĩa Ngai, na akehĩta na ũria ũgĩkaragĩra. **23** “Kaĩ mĩrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mũrutaga gĩcũnjĩ gĩa ikũmi kĩa nyeni; na nĩcio terere, na bitharĩ, na thuu. No nĩmũtĩganĩĩre maĩndũ marĩa ma bata makĩria marĩa makonĩĩ watho na nĩmo kĩhoo, na kũiguanĩra tha, na wĩhokeku. Maya-rĩ, nĩmo mwagĩrĩrwo nĩ gwĩka mũtegũtĩganĩĩria macio mangĩ. **24** Inyuĩ atongoria aya atumumu! Inyuĩ mũcungaga rũmuru, no mũkamera ngamĩĩra. **25** “Kaĩ mĩrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mũthambagia gĩkombe na mbakũri mwena wa nja, no thĩĩnĩ-rĩ, kũiyũrĩte ũkoroku na kwenda kwĩhũĩnia. **26** Wee Mũfarisai ũyũ mũtumumu! Amba ũthambie gĩkombe na mbakũri mwena wa thĩĩnĩ, naguo mwena wa nja o naguo nĩũgũthera. **27** “Kaĩ mĩrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mũhaana mbĩrĩra hake mũnyũ mwerũ, iria cionekaga irĩ thaka mwena wa nja, no thĩĩnĩ ciyũrĩte mahĩndĩ ma andũ akuũ, na gĩko kĩa mĩthemba yothe. **28** No taguo andũ mamuonaga mũrĩ athingu mwena wa nja, no mwena wa thĩĩnĩ mũiyũrwo nĩ ũhinga na waganu. **29** “Kaĩ mĩrĩ na haaro-ĩ, inyuĩ arutani a watho na Afarisai, hinga ici! Mwakagĩra anabii mbĩrĩra na mũkagemia mbĩrĩra cia arĩa athingu. **30** Mũgacooka mũkoĩga atĩrĩ, ‘Tũngĩarĩ muoyo hĩndĩ ya maitha maitũ-rĩ, tũtingĩagwatanĩĩre nao gũita thakame ya anabii.’ **31** Nĩ ũndũ ũcio mũkaruta ũira wa afĩ inyuĩ mũrĩ njaro cia arĩa mooragire anabii. **32** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, kũiyũrĩrĩriei kĩgeri kĩa mehia ma maithe manyu ma tene. **33** “Inyuĩ nyoka ici! Inyuĩ ciana cia ndũira! Mũgaagĩtheema afĩa gũtuĩrwo ciira wa gũkĩo Jehanamu? (Geenna g1067) **34** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ngũmũtũmĩra anabii, na andũ arĩa oogĩ, o na arutani. Amwe ao nĩmũkamooraga na mwambe amwe ao mũtĩ-igũrũ, na arĩa angĩ mũmahũire na iboko thĩĩnĩ wa thunagogi cianyu na mũmaĩngate kuuma itũũra rĩmwe nginya rĩrĩa rĩngĩ. **35** Na nĩmũgagĩcookererwo nĩ thakame yothe ya andũ arĩa athingu, irĩa irĩkĩtie gũitwo gũkũ thĩ, kuuma thakame ya Habili ũria warĩ mũthingu, nginya thakame ya Zekaria mũrũ wa Barakia,

ũria mworagĩre gatagatĩ ka Handũ-harĩa-Hatheru na kĩgongona. **36** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, maĩndũ maya mothe nĩmagakinyĩra rũciarũ rũrũ. **37** “Wee Jerusalem, Jerusalem, wee ũragaga anabii, na ũkahũũra arĩa matũmĩtuo kũrĩ wee na mahiga nyuguto, nĩ maita maĩngĩ afĩa ndanenda gĩcookanĩrĩria ciana ciaku hamwe, ta ũria ngũkũ icookanagĩrĩria tũcui twayo rungu rwa mathaga mayo, no ndũnjĩtikagĩria! **38** Atĩrĩrĩ, nyũmba yaku itĩgĩtuo ikĩrĩte ihooru. **39** Ngũmwĩra atĩrĩ, kuuma rĩu mũtikanyona rĩngĩ nginya rĩrĩa mũkoĩga atĩrĩ, ‘Kũrathimwo nĩ mũndũ ũria ũgũũka na rĩtwa rĩa Mwathani.”

24 Nake Jesũ akiuma hekarũ, na rĩrĩa aathiiaga arutuo ake magũũka kũrĩ we nĩguo mamuonie miako ya hekarũ. **2** Akĩmoooria atĩrĩ, “Nĩmũkuona indo ici ciothe? Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, gũtĩrĩ ihiga o na rĩmwe rĩa maya rĩgaakorwo rĩrĩ igũrũ wa rĩrĩa rĩngĩ; mothe nĩmakamomorwo.” **3** Na rĩrĩa Jesũ aikarĩte thĩ Kĩrĩma-ĩnĩ kĩa Mitamayiũ-rĩ, arutuo ake magũũka hari we hatarĩ andũ angĩ, makĩmũũria atĩrĩ, “Ta wĩre, maĩndũ macio mageekĩka rĩ, na kĩmenyithia gĩa gũcooka gwaku na kĩa mũthia wa mahinda maya nĩ kirĩkũ?” (aiõn g165) **4** Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Mwĩmenyagĩrĩrei mũtikanahenno nĩ mũndũ o na ũrikũ. **5** Nĩgũkorwo andũ aĩngĩ nĩmagooka na rĩtwa rĩakwa, makiugaga atĩrĩ, ‘Nĩ nĩ Kristũ,’ na nĩ makahaenia andũ aĩngĩ. **6** Nĩmũkaĩga ũhoro wa mbaara, na mũhuhu ikonĩĩ mbaara, no inyuĩ mũtikanamake. Maĩndũ ta macio no nginya mageekĩka, no ithĩrĩro ti rikinyu. **7** Rũrĩrĩ nĩrũgookĩrĩra rũrĩa rũngĩ, na ũthamaki ũũkĩrĩre ũria ũngĩ. Nĩgũkaagĩa ng’aragu na ithingithia kũndũ na kũndũ. **8** Maĩndũ macio mothe nĩ kiambĩrĩria kĩa ruo ta rwa mũndũ-wa-nja akĩrũmwo agĩe mwana. **9** “Nĩngĩ nĩmũkaneanwo mũnyariirwo na mũũragwo, na mũmenwo nĩ ndũrĩrĩ ciothe nĩ ũndũ wakwa. **10** Hĩndĩ iyo-rĩ, andũ aĩngĩ nĩmagatiganĩria wĩtikio na makunyananĩre mũndũ na ũria ũngĩ, na mamenane. **11** Na anabii aĩngĩ a maheeni nĩmakomĩra na nĩmakahaenia andũ aĩngĩ. **12** Na tondũ waganu nĩũkaĩngĩha mũno-rĩ, wendani wa andũ aĩngĩ nĩũkanyĩha, **13** no ũria ũgaakĩrĩrĩria nginya hĩndĩ ya ithĩrĩro-rĩ, ũcio niakahonoka. **14** Naguo ũhoro-ũyũ-Mwega wa ũthamaki nĩũkahanjo thĩ yothe ũtuĩke ũira kũrĩ ndũrĩrĩ ciothe, na thuutha ũcio ithĩrĩro rikinye. **15** “Nĩ ũndũ ũcio rĩrĩa mũkoona ‘kĩndũ kĩrĩa kĩrĩ thaahu na gĩa kũrehe ihooru’ kĩrũgamĩte Handũ-harĩa-Hatheru, o kĩrĩa kĩarĩtio na kanua ka mũnabii Danieli (ũria ũrathoma nĩamenye ũhoro ũcio), **16** hĩndĩ iyo arĩa marĩ Judea nĩmorĩre irĩma-ĩnĩ. **17** Mũndũ ũria ũrĩ nyũmba yake igũrũ ndakaharũrũke atĩ akarute kindũ kuuma nyũmba yake. **18** Nake ũria wĩ mũgũnda ndagacooke mũcũĩ kũgĩra nguo ciake. **19** Kaĩ atumia arĩa magaakorwo na nda na arĩa magaakorwo makĩongithia hĩndĩ iyo nĩmagakorwo na thĩna-ĩ! **20** Hooyai nĩguo gwĩthara kwanyu gũtikanakorwo kũrĩ hĩndĩ ya heho kana mũthenya wa Thabatũ. **21** Nĩgũkorwo hĩndĩ iyo nĩgũkagĩa na mũnyamaro mĩnene, itarĩ yoneka kuuma nĩambĩrĩria gĩa thĩ nginya rĩu, na itakooneka rĩngĩ. **22** Na tĩga matukũ macio makuhĩhĩrĩro-rĩ, gũtĩrĩ mũndũ ũngĩkaahonoka, no nĩ tondũ wa andũ arĩa aamũre,

matukū macio nīmagakuhīho. **23** Hīndī iyo mūdū o na ūrīkū angīkamwīra atīrī, ‘Krstū arī na hahā!’ kana, ‘Arī harīa!’ Mūtikanetīkie ūhoro ūcio. **24** Nīgūkorwo Krstū a maheeni na anabī a maheeni nīmakeyomīria monanie morirū manene na maringe ciama, nīguo maheenie o na arīa aamūre, korwo no kūhotekte. **25** Na rīrī, inyūī ndaamūmenyithīa ūhoro ūcio mbere ya hīndī iyo. **26** “Nī ūndū ūcio mūdū o na ūrīkū angīkamwīra atīrī, ‘Arī werū-inī,’ mūtikanathīi kuo; kana angīmwīra, ‘Arī nyūmba thīinī,’ mūtikanetīkie ūhoro ūcio. **27** Nīgūkorwo o ta ūrīa rūheni ruumīte irathīro ruonekaga ithūiro-rī, ūguo noguo gūūka kwa Mūrū wa Mūdū gūgaakorwo kūhaana. **28** Harīa hothe harī kīimba, hau nīho nderi ciūnganaga. **29** “Na rīrī, o rīmwe thuutha wa mīnyamaro ya matukū macio, “rīua nīrīkagīa nduma, nāguo mweri ūtīge kwara; nacio njata nīikaagīa kuuma igūrū, namo maahinya ma igūrū nīmakenyenyio.’ **30** “Hīndī iyo kīmenyithīa kīa Mūrū wa Mūdū nīgīkooneka kūu igūrū, na ndūrīrī ciothe cia thī nīgacakaya. Nīkoona Mūrū wa Mūdū agīūka arī igūrū rīa matu, na arī na hinya na rīiri mūngī. **31** Nake nīagatūma arāika ake na mūgambo mūnene wa karumbeta, nō nīmakoonganīa arīa ake aamūre moimīte mīena īna rīia yumaga rūluho, kuuma gīturi kīmwe kīa igūrū ngīnya kīrīa kīngī. **32** “Na rīrī, mwīrutei na mūkūyū: Rīrīa hongē ciāguo ciarīkīa gūthundūka na ciaruta mathangū-rī, nīmūmenyaga atī hīndī ya rīua īrī hakuhī. **33** Ūguo noguo rīrīa mūkoona maūdū macio mothe, mūkaamenya atī ihīnda rīrī hakuhī, rīrī o ta mūrango-inī. **34** Ngūmwīra atīrī na ma, rūcīaro rūrū rūtīgaathira ngīnya maūdū macio mothe mahīnge. **35** Igūrū na thī nīgathira, no ciugo ciakwa itīgathira. **36** “Gūtīrī mūdū ūūī ūhoro wa mūthenya ūcio kana ithāa rīu, o na arāika a igūrū matiūī, o na Mūrūī ndooī, tīga no lthe wīkī. **37** O ta ūrīa gwatarīī matukū-inī ma Nuhu, noguo gūkahaana hīndī ya gūūka kwa Mūrū wa Mūdū. **38** Nīgūkorwo o ta ūrīa gwatarīī matukū marīa maarī mbere ya kīguū, andū nīmariīaga na makanyua, na nīmāhikanagīa na makahīka, o ngīnya mūthenya ūrīa Nuhu aatooonyire thabīna; **39** nao matīamenyire ngīnya rīrīa kīguū gīokīre, gīkīmānīina othe. Ūguo noguo gūkahaana hīndī ya gūūka kwa Mūrū wa Mūdū. **40** Hīndī iyo arūme eerī magaaakorwo marī mūgūnda; ūmwe nīakoywo na ūrīa ūngī atīguo. **41** Andū-a-rīja eerī magaaakorwo magīthīa hamwe; ūmwe nīakoywo na ūrīa ūngī atīguo. **42** “Nī ūndū ūcio, ikaragai mwīguīte, tondū mūtīūī mūthenya ūrīa Mwathani wanyu agooka. **43** No menyai atīrī, korwo mwene nyūmba nīamenyete thāa cia ūtukū irīa mūici angīūka, ūciōakarīre eigūite, nyūmba yake itūuo. **44** Nī ūndū ūcio o na inyūī no ngīnya mūikarage mwīhaarīrīe, tondū Mūrū wa Mūdū agooka ithāa rīrīa mūtāmwrīgīrīre. **45** “Nīngī-rī, ndungata ya kwīhokeka na njūgī nīrīkū, irīa mwathi wayo angīihokera kūroraga ndungata irīa ingī cia nyūmba yake, na īciheage irio ihīnda rīrīa rīagīrīre? **46** Kai nīūgaakorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata iyo, rīrīa mwathi wayo agooka akore īgīūka o ūguo-īl **47** Ngūmwīra atīrī na ma, nīakāmīihokera indo ciāke ciothe. **48** No rīrī, ndungata iyo ingīkorwo nī njaganu, na īre na ngoro atīrī, ‘Mwathi wakwa nīegūikara ihīnda

iraaya atacookete,’ **49** na ikīambīrīrīe kūhūira ndungata irīa ingī, na kūrīa na kūnyua hamwe na arīū. **50** Mwathi wa ndungata iyo agooka mūthenya ūrīa itāmwrīgīrīre, na ithāa rīrīa itooī. **51** Nake nīakāmīherithīa mūno, na amīikīe hamwe na andū arīa hīnga, kūrīa gūgaakorwo na kīrīro na kūhagarānīa magego.

25 “Hīndī iyo-rī, ūthamaki wa igūrū ūkaahaanānio na airītu ikūmī arīa mooire matawa mao, makīumagāra nīguo magatūnge mūhīkānīa. **2** Atano ao maarī akīīgu, na atano maarī oogī. **3** Acio akīīgu nīmakuuire matawa mao, no matiakuuire maguta. **4** No rīrī, acio oogī, nīmakuuire maguta na cuba, o hamwe na matawa mao. **5** Na rīrī, Mūhīkānīa nīakarīre angīgooka, na othe magīcūnga, magīkoma. **6** “Na ūtukū gatagatī gūkīanīrīrwo atīrī: ‘Mūhīkānīa nī mūūku! Umāi mūkamūtūngel!’ **7** “Hīndī iyo airītu othe magīūkīra, magīthondeka matawa mao. **8** Acio akīīgu makīīra acio oogī atīrī, ‘Tūgāirei maguta manyu tondū; matawa maitū nīmārahora.’ **9** “No acio oogī makīmācookerīa atīrī, ‘Aca, matīngītūīgāna na mamūīgane. Handū ha ūguo-rī, thīīī kūrī arīa mendagīa maguta mūkegūrīre manyu.’ **10** “No rīrīa maarī njīra-inī magīthīī kūgūra maguta-rī, mūhīkānīa agīkīnya. Airītu arīa mehaarīrīe magītoonyā kīhīkānīo-inī hamwe na mūhīkānīa. Nāguo mūrango ūkīhīngwo. **11** “Thuutha ūcio airītu acio angī o nao magīūka. Makīuga atīrī, ‘Mwathani! Mwathani! Tūhīngūrīre mūrango!’ **12** “Nowe agīcoockīa atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī na ma, nīī ndīmūūī.’ **13** “Nī ūndū ūcio-rī, mwīhūgagēi, tondū mūtīūī mūthenya kana thāa. **14** “Nīngī, ūthamaki wa igūrū ūkaahaanānio na mūdū wathīiaga rūgendo, nake agīta ndungata ciāke, agīcīfhokera indo ciāke. **15** Akīnengerā īmwe yacīo taranda ithano cia mbeeca, na īngī taranda igīrī, na irīa īngī taranda īmwe, o ndungata kūrīngāna na ūhotī wayo. Agīcoocka agīthīī rūgendo. **16** Ndungata irīa yaneetwo taranda ithano īgīthīī o hīndī iyo, ikīonjorīthīa mbeeca ciāyo, na ikīona uumīthīo wa taranda īngī ithano. **17** O nayo irīa yaheetwo taranda igīrī ikīonjorīthīa ikīona uumīthīo wa īngī igīrī. **18** No ndungata irīa yaheetwo taranda īmwe īgīthīī, ikīenja irīma, ikīhītha mbeeca cia mwathi wayo. **19** “Thuutha wa ihīnda irāaya, mwathi wa ndungata icīo nīacookīre na agīcīta nīguo īheane ūhoro wa mathabu ma mbeeca ciāke. **20** Ndungata irīa yaheetwo taranda ithano ikīrehe īngī ithano, ikīuga atīrī, ‘Mwathi wakwa, waheire taranda ithano. Atīrīrī, nīthūkūmīte īngī ithano.’ **21** “Nake mwathi wayo akīmīcookerīa atīrī, ‘Nīwīkīte wegā, wee ndungata īno njega na ya kwīhokeka! Nīūtuīkīte mwīhokeku harī indo nīnī; nīngūgūtua mūrōrī wa indo nīngī. Ūka ūtoonye gīkeno-inī kīa mwathi wakul!’ **22** “Ndungata irīa yaheetwo taranda igīrī o nayo īgīūka. Ikīuga atīrī, ‘Mwathi wakwa waheire taranda igīrī! Atīrīrī, nīthūkūmīte īngī igīrī.’ **23** “Nake mwathi wayo akīmīcookerīa atīrī, ‘Nīwīkīte wegā, wee ndungata īno njega na ya kwīhokeka! Nīūtuīkīte mwīhokeku harī indo nīnī; nī ngūgūtua mūrōrī wa indo nīngī. Ūka ūtoonye gīkeno-inī kīa Mwathi wakul!’ **24** “Nayo ndungata irīa yaheetwo taranda īmwe o nayo īgīūka. Ikīuga atīrī, ‘Mwathi wakwa, nī ndooī atī wee wī mūdū

mwii, ūgethaga kūrīa ūtahandite, na ūkongania kūrīa ūtaahandire mbeū. **25** Nī ūndū ūcio nīndetigirire, ngithii ngihitha taranda yaku thī. Atiriri, ino no irīa yaku ndagūcookeria.’ **26** “Nake mwathi wayo akimicookeria atiri, ‘Wee ndungata ino njaganu na ngūutaru! Ūguo nī wooi atī ngethaga kūrīa itahaandite, na ngongania kūrīa itaahurite mbeū? **27** Gūkirī ūguo-rī, wagirīrwo nī kūiga mbeeca ciakwa bengi, na ndacooka-rī, niingiacookerio mbeeca ciakwa irī hamwe na uumithio wacio. **28** “Nī ūndū ūcio, mītunyei taranda iyo, mūminengere ūrīa ūrī na taranda ikūmi. **29** Nīgūkorwo mūdū o wothē ūrī na indo nīwe ūkoongererwo ingī nyingī na akirīrīrio. Nake ūrīa ūtarī, o na kīrīa arī nakīo niagatuunywo. **30** Oyai ndungata iyo itarī bata mūmikie nja kūu nduma-inī, kūrīa gūgaakorwo kīrīro na kūhagarania magego.’ **31** “Hīndī irīa Mūrū wa Mūdū agooka arī na rīri wake, na arāika othe marī hamwe nake, niagaikarīra gītī giāke kīa ūnene na kīrī rīri wa igūrū. **32** Ndūrīrī ciothe niagacookanīrīrio mbere yake, nake niakamūrania andū kuuma kūrī arīa angī, o ta ūrīa mūrīithi aamūranagia ng’ōndu na mbūrī. **33** Nīakaiga ng’ōndu mwena wake wa ūrīo, na mbūrī aciige mwena wake wa ūmotho. **34** “Ningī Mūthamaki niakeera arīa marī mwena wake wa ūrīo atirī, ‘Ūkai, inyuū mūrathimūtō nī Baba; oyai igai rīa ūthamaki ūrīa mwathondekeirwo kuuma rīrīa thī yombirwo. **35** Nīgūkorwo ndaarī mūhūutu mūkīthe gīa kūrīa, na ndaarī mūnyootu mūkīthe gīa kūnyua, na ndaarī mūgeni mūkīnyīita ūgeni, **36** na ndaarī njaga mūkīthe nguo, na ndaarī mūrūaru na inyuū mūkīmenyerera, o na ndaarī njeera na mūgītūka kūdora.’ **37** “Hīndī iyo arīa athingu nīmakamūcookeria mamūurie atirī, ‘Mwathani, nī rī twakuonire ūrī mūhūutu tūgikūhe gīa kūrīa, kana ūrī mūnyootu tūgikūhe gīa kūnyua? **38** Na nī rī twakuonire ūrī mūgeni tūgikūnyīita ūgeni, kana ūrī njaga tūgikūhe nguo? **39** O na nī rī twakuonire ūrī mūrūaru kana ūrī njeera na tūgītūka gūkūrora?’ **40** “Nake Mūthamaki niagacookia, ameere atirī, ‘Ngūmwīra atirī na ma, ūndū wothē mwekīre arīa a Baba o na arīa anini mūno, nī nī mwekīre.’ **41** “Ningī niakeera arīa marī mwena wake wa ūmotho atirī, ‘Njehererai, inyuū mūrūmitwo, mūthīi mwaki-inī wa tene na tene ūrīa ūthondekeirwo mūcukani na arāika ake. (aiōnios g166) **42** Nīgūkorwo ndaarī mūhūutu na mūtīaheire gīa kūrīa, na ndaarī mūnyootu na mūtīaheire gīa kūnyua, **43** na ndaarī mūgeni na mūtīanyīitire ūgeni, ndaarī njaga na mūtīaheire nguo, ndaarī mūrūaru na ndaarī njeera na mūtīokire kūnyona.’ **44** “Nao nīmagacookia, mamūurie atirī, ‘Mwathani, nī rī twakuonire ūrī mūhūutu, kana ūrī mūnyootu, kana ūrī mūgeni, kana ūrī njaga, kana ūrī mūrūaru, o na kana ūrī njeera na tūtīagūtēithirie?’ **45** “Nake niakamacookeria atirī, ‘Ngūmwīra atirī na ma, ūndū o wothē mūteekire ūmwe wa aya anini mūno, nī nī mūteekīre.’ **46** “Hīndī iyo nīmagathīi kūrīa andū maherithagio tene na tene, no arīa athingu mathīi muoyo-inī wa tene na tene.” (aiōnios g166)

26 Rīra Jesū aarīkirie kuuga mūdū macio mothe-rī, akīria arutwo ake atirī, **2** “O ta ūrīa mūū, Giathī kīa Bathaka gītīgairie matukū meeri gikinye, nake Mūrū

wa Mūdū niakaneanwo nīgeetha aambwo mūtī-igūrū.” **3** Hīndī iyo athīnjīrī-Ngai arīa anene na athuuri a kīrīndī makīgomana kwa mūthīnjīrī-Ngai ūrīa mūnene, wetagwo Kaiafa, **4** nīgūo maciere ūrīa mangīnyīithia Jesū na njīra ya wara, na mamūuragithie. **5** No makiuga atirī, “Tūtīngīmūnyīita hīndī ya Giathī, nīgūo andū matikarute haaro.” **6** Na rīrī, hīndī imwe Jesū aarī Bethania, mūcīi wa mūdū wetagwo Simoni ūrīa warī na mūrīmū wa mangū, **7** na mūdū-wa-nja warī na cuba ya maguta ma goro mūno na manungi wega, agūtūka kūrī Jesū, akīmūtīrīria maguta mūtwe arī metha-inī akīria. **8** Rīrīa arutwo moonire ūguo, makīrakara, makīūrania atirī, “Ūitangi ūyū nī waki? **9** Maguta macio manungi wega nīmangiendio goro na mbeeca icio iheo athīni.” **10** Nake Jesū aamenya ūguo, akīmooria atirī, “Mūrathīnīa mūdū-wa-nja ūyū niki? We nīanjīka ūndū mwega. **11** Arīa athīni mūrīkoragwo nao hīndī ciothe, no nī-rī, mūtīrīkoragwo na nī hīndī ciothe. **12** Hīndī irīa aītīrīrie mūrīrī wakwa maguta macio manungi wega, eekire ūguo nīgeetha aathagathage ūrīa ngaathikwo. **13** Ngūmwīra atirī na ma, kūrīa guothe Ūhorō-ūyū-Mwega ūkaahunjio thīni wa thī yothe-rī, ūndū ūcio eeka nīkeeragwo andū nīgeetha arīrikangwo.” **14** Hīndī iyo ūmwe wa acio ikūmi na eerī, ūrīa wetagwo Judasi Mūsīkariota, agithīi kūrī athīnjīrī-Ngai arīa anene, **15** akīmooria atirī, “Nī kīi mūkūthe ingīmūneana kūrī inyuū?” Nao makīmūtārīa icunjī cia betha mīrongo itatū, makīmūnengera. **16** Kuuma hīndī iyo Judasi akīambīrīria gūcaria mweke wa kūmūneana. **17** Mūthenya wa mbere wa kwambīrīria kūrīa Migate irīa itarī Mīkīre Ndawa ya Kūmbīa-rī, arutwo magithīi kūrī Jesū makīmūtārīa atirī, “Ūkwenda tūkahaarīrie irio cia Bathaka kū?” **18** Nake akīamacookeria atirī, “Thīi itūūra-inī kūrī mūdū mūna mūmwīre atirī, ‘Mūrutani oiga atirī: Ihinda riakwa rīria rītūtītwo rīrī hakuhi. Ngūrīra irio cia Bathaka nyūmba gwaku tūrī na arutwo akwa.” **19** Nī ūndū ūcio arutwo magītīka o ūrīa Jesū aamathīte, na makīhaarīria irio cia Bathaka. **20** Gwakinya hwaī-inī-rī, Jesū agīlīkara metha-inī ya irio hamwe na arutwo ake acio ikūmi na eerī. **21** Na rīrīa maarīiaga, akiuga atirī, “Ngūmwīra atirī na ma, ūmwe wanyu nīekūngunyañira.” **22** Nao makīnyīitwo nī kīeha mūno, makīambīrīria kūmūtārīa o mūdū atirī, “Mwathani, ti-itherū nī nī?” **23** Jesū akīamacookeria atirī, “Ūrīa waikanīria guoko na nīi mbakūrī-inī nīwe ūrīngunyañira. **24** Mūrū wa Mūdū nīegūthīi o ta ūrīa ūhorō wake wandīkitwo. No mūdū ūrīa ūgūkunyañira Mūrū wa Mūdū kaī arī na haaro-ī! Nī kaba mūdū ūcio atangīaciariwo.” **25** Hīndī iyo Judasi, ūrīa mūmūkunyañira, akiuga atirī, “Rabīi, ti-itherū nī nī?” Nake Jesū akīmūcookeria atirī, “Īi, nīwe.” **26** Na rīrīa maarīiaga, Jesū akīoya mūgate, agīcookia ngaatho, akīwenyūranga, akīhe arutwo ake, akīmeera atirī, “Oyai mūrīe; ūyū nī mwīrī wakwa.” **27** Agīcooka akīoya gīkombe, agīcookia ngaatho, akīmanengera, akīmeera atirī, “Nyuanīrai inyuothe. **28** Ino nīyo thakame yakwa ya kīrīkanīro, rīra igūtītwo nī ūndū wa andū aingī nī ūndū wa kūrēkanīrwo kwa mehīa. **29** Ngūmwīra atirī, ndikūnyua rīngī ndībei ya maciaro ma mūthabībū kuuma rīu nginya mūthenya ūrīa ngaamīnyuanyāra na inyuū rīrī njerī ūthamaki-inī wa Baba.” **30** Na maarīkia

küina rwimbo-rĩ, makiumagara magĩthĩ Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamaiyũ. **31** Nĩngĩ Jesũ agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Ūtukũ wa ùmũthĩ inyuothe nĩmũrĩndĩrĩka nĩgũkorwo nĩ kwandikĩtwo atĩrĩ: “Nĩngaringa mũrĩthĩ, nacio ng’ondũ cia rũũru ihurunjũke.’ **32** No ndariũkiokĩrĩ, nĩngamũtongoria gũthĩ Galilĩ.” **33** No Petero akĩmũcookeria atĩrĩ, “O na arĩa angĩ othe mangĩgũtirika, nĩ ndigagũtirika.” **34** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ngũkwĩra atĩrĩ na ma, ùmũthĩ, ùtukũ o ùyũ ngũkũ ìtanakũga, ùrĩkorwo ùngaanĩte maita matatũ.” **35** No Petero akiuga atĩrĩ, “O na angĩkorwo nĩgũkua ndikuanĩra nawe, nĩ ndĩngĩgũkaana.” Nao arutwo arĩa angĩ othe makiuga o ùguo. **36** Nĩngĩ Jesũ agĩcooka agĩthĩ na arutwo ake handũ heetagwo Gethisemane, akĩmeera atĩrĩ, “Ikarai haha, na nĩ thĩ haaria ngahooe.” **37** Agĩthĩ na Petero, na arĩũ arĩa eerĩ a Zebedi, nake akiambĩrĩria kũgũga kĩa na gũthĩnĩka ngoro. **38** Agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Ngoro yakwa rĩ na kĩa mũno, o hakuhĩ gũkua. Ikarai haha mwĩguĩte hamwe na nĩ.” **39** Agĩthĩathia, agĩturumithia ùthĩ thĩ, akihooya, akiuga atĩrĩ, “Baba, kũngĩhoteka-rĩ, njehereria gĩkombe gĩki. No ti ùria nĩ ngwenda, no nĩ ùria wee ùkwenda.” **40** Hĩndĩ ìyo agĩcooka kũrĩ arutwo ake, agĩkora makomete, akĩũria Petero atĩrĩ, “Mũtingĩhota gũikara ithaa rĩmwe mwĩguĩte hamwe na nĩ? **41** Mwĩhũgei na mũhooe nĩguo mũtikagwe magerio-inĩ. Ngoro nĩyenda, no mwĩrĩ ndũrĩ na hinya.” **42** Jesũ agĩthĩ rĩta rĩa keerĩ, akihooya, akiuga atĩrĩ, “Baba, angĩkorwo gũtingĩhoteka njehererio gĩkombe gĩki itakĩnyũrĩre-rĩ, wendi waku ùrohingio.” **43** Aacooka rĩngĩ akĩmakora makomete, tondũ nĩmahĩtũwo nĩ toro. **44** Nĩ ùndũ ùcio akĩmatiga, agĩthĩ, akihooya rĩngĩ rĩta rĩa gatatũ, akiuga ciugo o ro icio. **45** Nĩngĩ agĩcooka kũrĩ arutwo akĩmoooria atĩrĩ, “O na rĩũ mũrĩ o toro mũhũrũkĩte? Atĩrĩrĩ, ihinda rĩ hakuhi, na Mũrũ wa Mũndũ niakunyaniirwo moko-inĩ ma andũ ehia. **46** Ūkĩrai, tũthĩ! Ūria ùkũngũnyanĩra nĩarooka!” **47** O akĩaragia-rĩ, Judasi, ùmwe wa arutwo arĩa ikũmi na eerĩ, agĩkinya. Ookire na gikundi kĩnene kĩa andũ, marĩ na hiũ cia njora na njũgũma, matũmitwo nĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri a kĩa. **48** Na rĩrĩ, ùcio wamũkũnyaniire nĩamaheete kĩmenyithia gĩki: “Ūria ndĩmũmunya, ùcio nĩwe, mũnyĩitei.” **49** Nake Judasi agĩthĩ harĩ Jesũ o rĩmwe, akĩmwĩra atĩrĩ, “Rabii, ùrĩ mũhor!” na akĩmũmunya. **50** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mũrata wakwa, ìka ùria ùkũkire gwĩka.” Nao andũ acio makĩmũgũthũkĩra, makĩmũnyĩta. **51** Na rĩrĩ, mũndũ ùmwe wa arĩa maarĩ na Jesũ agĩcomora rũhiũ rwake rwa njora, agĩtĩnia gũtũ kwa ndungata ya mũthĩnjĩri-Ngai ùria mũnene. **52** Nake Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Cookia rũhiũ rwaku njora nĩgũkorwo arĩa othe macomoraga rũhiũ makaaniirwo na rũhiũ. **53** Kana ùgwĩciirĩa ndĩngĩhota kũhooya Baba, na o rĩmwe andũmĩre araika makĩria ya mbũtũ ikũmi na igĩrĩ? **54** No rĩrĩ, Maandiko mangĩkĩhinga atĩa marĩa moigĩte atĩ ùndũ ùyũ no nginya ùhinge na njĩra ìno?” **55** Hĩndĩ ìyo Jesũ akĩũria kĩrĩndĩ kũ atĩrĩ, “Kai ndũ mũtongoria wa akararia a watho, atĩ nĩkĩo muoka mũũnyĩite mũrĩ na hiũ cia njora na njũgũma? O mũthenya ndĩrakoragwo hekarũ-inĩ ngĩrutana, na mũtingĩnyĩta. **56** No ùndũ ùyũ wothe wikĩkĩte nĩguo ùhoru ùria waandikĩtwo

nĩ anabii ùhinge.” Nao arutwo othe makĩmũtiganĩria, makĩũra. **57** Nao acio maanyĩire Jesũ makĩmũtũwara gwa Kaiifa, mũthĩnjĩri-Ngai ùria mũnene, kũria arutana a watho na athuuri moonganĩte. **58** Nowe Petero akĩmũrũmĩrĩra arĩ haraaya, o nginya agĩkinya nja ya kwa mũthĩnjĩri-Ngai ùcio mũnene. Agĩtoonya agũikarania na arangĩrĩ nĩguo amenye ùria ùhoru ùgũthĩ. **59** Na rĩrĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na Kĩama kĩria Kĩnene gĩothe nĩmacarĩrĩre ùra wa maheeni nĩguo mamũũragĩthie. **60** No makĩaga ùra ta ùcio, o na gũkorwo andũ aingĩ nĩmarũfĩte ùra wa maheeni. Thuutha-inĩ andũ eerĩ makĩrũgama, **61** makiuga atĩrĩ, “Mũndũ ùyũ nĩoigire atĩrĩ, ‘No hote gũtharia hekarũ ya Ngai, na ndĩmĩake rĩngĩ na mũthenya ìtatũ.’” **62** Nĩngĩ mũthĩnjĩri-Ngai ùria mũnene akĩrũgama, akĩũria Jesũ atĩrĩ, “Kai wee ùtarĩ na ùndũ ùgũtũcookeria? Nĩ ùhoru ùrĩkũ ùyũ ùrathĩtangĩrwo?” **63** No Jesũ agĩkĩra ki. Mũthĩnjĩri-Ngai ùria mũnene akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndakwĩhĩtĩthia na Ngai ùria wĩ muoyo: Twire kana wee nĩwe Kristũ, Mũrũ wa Ngai.” **64** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ìrĩ, wee nĩwoiga, no ngũmwĩra atĩrĩ, inyuĩ inyuothe nĩmũkona Mũrũ wa Mũndũ aikarĩte guoko-inĩ kwa ùrĩo kwa Ūria-ũrĩ-Hinya, agĩũka arĩ igũrũ rĩa matu.” **65** Hĩndĩ ìyo mũthĩnjĩri-Ngai ùcio mũnene agĩtembũrangwa nguo ciake, akiuga atĩrĩ, “Nĩaruma Ngai! Tũgũkĩbatario nĩ aira angĩ aakĩ? Atĩrĩrĩ, inyuĩ nĩmweiguĩra akĩruma Ngai. **66** Mũgwĩciirĩa atĩa?” Magĩcooka atĩrĩ, “Aagĩrĩrwo nĩ kũũragwo.” **67** Magĩcooka makĩmũtũra mata ùthĩũ, na makĩmũhũura na ngundi. Angĩ makĩmũhũura na hi, **68** makĩmwĩra atĩrĩ, “Wee Kristũ, tũrathĩre ùhoru ùtwĩre, nũũ wakũgũth!” **69** Na rĩrĩ, Petero aikarĩte nja, nake mũrĩrũ warĩ ndungata akĩmũkora, akĩmwĩra atĩrĩ, “O nawe uuma hamwe na Jesũ ùcio wa Galilĩ.” **70** Nowe agĩkaana ùhoru ùcio mbere yao othe, akiuga atĩrĩ, “Nĩ ndiũ ùria ùroiga.” **71** Nĩngĩ akĩumagwa, agĩthĩ kĩhingo-inĩ, harĩa mũrĩrũ ùngĩ aamuonire, akĩra andũ arĩa maarĩ hau atĩrĩ, “Mũndũ ùyũ moima na Jesũ wa Nazarethi.” **72** Agĩkaana ùhoru ùcio o rĩngĩ, na akĩhĩta, akiuga atĩrĩ, “Nĩ ndiũ mũndũ ùcio!” **73** Thuutha wa kahinda kanĩni, arĩa maarũgamĩte hau magĩthĩ harĩ Petero, makĩmwĩra atĩrĩ, “Ti-itherũ wee ùrĩ ùmwe wao, tondũ mwarĩre waku nĩũrakumbũra.” **74** Nake akiambĩrĩria kwĩhĩta, akiuga atĩrĩ, “Nĩ mũndũ ùcio ndimũũl!” Kahinda o kau ngũkũ ìgĩkũga. **75** Nake Petero akĩrĩrikana ùhoru ùria Jesũ aamwĩrĩte atĩrĩ, “Ngũkũ ìtanakũga, ùrĩkorwo ùngaanĩte maita matatũ.” Akiuma nja, akĩrĩra mũno.

27 Na rĩrĩ, rũciinĩ tene, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene othe na athuuri a andũ makĩguĩthania atĩ matũire Jesũ kũũragwo. **2** Makĩmuoha na mũnyororo; makĩmũruta kũũ, makĩmũtũwara kũrĩ Pilato, ùria warĩ barũthi. **3** Rĩria Judasi, ùcio wamũkũnyaniire oonire atĩ Jesũ nĩatũrwo gũkua-rĩ, akĩrĩra na agĩcookeria athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri mbeca icio cia betha mĩrongo ìtatũ. **4** Akiuga atĩrĩ, “Nĩnjĩhĩtie, nĩgũkorwo nĩngũnyaniire thakame ìtarĩ na mahĩtia.” Nao makĩmũcookeria makĩmũũria atĩrĩ, “Ùcio ùkĩrĩ ùhoru wĩtũ? Ùcio nĩ ùhoru waku.” **5** Nĩ ùndũ ùcio Judasi agĩkĩkana mbeca icio thĩnĩ wa hekarũ, agĩthĩra. Agĩcooka agĩthĩ

akiiita. **6** Athinjiri-Ngai acio anene makioya mbeeca icio makiuga atiri, “Küiga mbeeca ici kigina-ini ni kuuna watho, nigukorwo ni mbeeca cia thakame.” **7** Ni undu ücio makiiugithania mahüthi mbeeca icio na kügura githaka kiria kia mümbi nyungü gituike gia güthikagwo ajeni. **8** Kiu nikio gitumaga githaka kiu gütwo githaka gia Thakame nginya ümüthi. **9** Hindi iyo niguo ühoro üria waaritio ni Jeremia üria Münabii wahingire, riria oigire atiri: “Nao nimoire icunjü icio mirongo itatu cia betha, thogora üria andu a Isiraeli maatüte wa kümügura, **10** nao magichüthira na kügura githaka kia mümbi nyungü, o ta üria Mwathani aanjathire gwikwo.” **11** Na riri, Jesu akirügama mbere ya barüthi, nake barüthi ücio akimüria atiri, “Wee niwe Müthamaki wa Ayahudi?” Jesu agicookia atiri. “Ii, wee niwoiga.” **12** No riria aathitangirwo ni athinjiri-Ngai aria anene na athuuri, ndari undu aacookirie. **13** Ni undu ücio Pilato akimüria atiri, “Ka ütaraihua üira wa maündu maria maragüthitangira?” **14** Nowe Jesu ndaigana gücokia undu o na ümwe wa macio; nake barüthi akigega müno. **15** Na riri, hindi ya Giathi kia Bathaka, barüthi ücio niamenyereite kuohora mündu ümwe wa aria ooho, o üria kirindi kingiathuurire. **16** Hindi iyo ni maari na mündu kimaramari wohetwo na wokaine müno, wetagwo Baraba. **17** Ni undu ücio, hindi iria kirindi kiagomanire, Pilato agiküria atiri, “Nüü mükwenda ndimuohorere; ni Baraba, kana ni Jesu üria witagwo Kristü?” **18** Nigukorwo we niamenyaga ati maatwarite Jesu küri we ni undu wa üiru. **19** Na hindi iyo Pilato aikariire gitü gia ciira, mütumia wake akimütümira mündu, akimwira atiri: “Ndükae gwika mündu ücio undu tondü ndari na mahitia, nigukorwo ümüthi niithinütio ni kirotwo müno ni undu wake.” **20** No riri, athinjiri-Ngai aria anene na athuuri makiringiriria kirindi gütie Baraba, nake Jesu ooragwo. **21** Barüthi ücio akimooria atiri, “Andu aya eerü ni ürikü mükwenda ndimuohorere?” Nao makiuga atiri, “Tükwenda Baraba.” **22** Pilato akimooria atiri, “Ngügüka atia na Jesu üyü witagwo Kristü?” Othe magicookia atiri, “Mwambe müti-igürü.” **23** Nake Pilato akimooria atiri, “Niki? Ni ngero irikü agerete?” Nao magikiririria kwanirira, makiugaga atiri, “Mwambe müti-igürü!” **24** Riria Pilato oonire ati matiraiguithania, na akiona ati ni ngüü yambagiriria-ri, akioya maa, agüthamba moko hau mbere ya kirindi, akiuga atiri, “Nii ndikoorio thakame ya mündu üyü ütarü na mahitia. Ücio ni ühoro wanyu!” **25** Nao andu acio othe magicookia atiri, “Thakame yake irotücookerera hamwe na ciana ciitü!” **26** Pilato akimohorera Baraba. No akihüürithia Jesu iboko, agicooka akimüneana akaambwo müti-igürü. **27** Ningi thigari cia barüthi cigitwara Jesu thüni wa gükaro kia barüthi, nacio cigicookaniriria mbütü yothe ya thigari, cikimürigicüria. **28** Cikimüruta nguo ciake, cikimühumba nguo ndune, **29** cigicooka cigituma thümbi ya müigua, cikimwikira mütwé. Cikimünengera kamürangi guoko-ini gwake kwa ürio, cikimütüriria ndu, na cikimünürüria, cikiuaga atiri, “Wi mühoro, müthamaki wa Ayahudi!” **30** Cikimütüira mata, cikioya kamürangi kau, na cikimühüura nako mütwé. **31** Ciarikia kümünürüria, cikimüruta nguo iyo, na cikimühumba nguo ciake mwene. Cigicooka

cikimomagaria cikamwambe müti-igürü. **32** Na hindi iria moimagaraga-ri, magicemania na mündü woimite Kürene, wetagwo Simoni, nacio thigari cikimüküithia mütharaba ücio na hinya. **33** Magüthii, magikinya handü heetagwo Gologotha (üguo ni kuuga Handü hahaana ta Ihindi ria Mütwé). **34** Nacio cikithe Jesu ndibei anyue, itukanitio na kindü kirürü ta maa ni nyongo; no aamicama akirega kümünüya. **35** Ciarikia kümwamba müti-igürü, cikigayana nguo ciake na njira ya güciucukira miti. **36** Nacio cigikara thi hau, cikimürangira. **37** Na hau igürü ria mütwé wake, nihandikitwo maündu maria aathitangirwo, atiri: ÜYÜ NÜWE JESÜ, MÜTHAMAKI WA AYAHUDI. **38** Na riri, atunyani eerü nimambirwo miti-igürü hamwe nake, ümwe mwena wake wa ürio, na ücio üngi mwena wake wa ümotho. **39** Nao andu aria maahitükagira hau makamürumaga, makiiugaga mitwe yao, **40** makiugaga atiri, “Wee üngiratharirie hekarü na ücooke ümiake na müthenya itatu-ri, kiihonokie! Harürüka uume mütharaba-ini, aakorwo wee niwe Mürü wa Ngai!” **41** O undu ümwe athinjiri-Ngai aria anene, na arutani a watho, na athuuri o nao makimünürüria. **42** Makiuga atiri, “Niarahonokagira andu aria angü, no ndangihota kwiihonokia we mwene! Niwe Müthamaki wa Isiraeli! Niakieme riu mütharaba-ini, na ithü nütükümwitikia. **43** Niehokete Ngai, niakimühonokie riu aakorwo niamwendete, nigukorwo oigire atiri, ‘Nii ndi Mürü wa Ngai.’” **44** O na atunyani aria maambanirio hamwe nake o nao makimünüria. **45** Na riri, kuuma thaa thita cia müthenya nginya thaa kenda büürü wothe ükigia nduma. **46** Na ta thaa kenda Jesu akigüthüka na mügambo münene, akiuga atiri, “Eli, Eli, lama sabakithani?” (Üguo ni kuuga, “Ngai wakwa, Ngai wakwa, üdiganirrie niki?”) **47** Nao andu amwe a aria maarüngi hau riria maiguire üguo, makiuga atiri, “Areeta Elja.” **48** Na o rimwe, ümwe wao agiteng’era akioya thibünji. Akimitobokia thiki-ini, akimithecerera kamürangi-ini, akihe Jesu anyue. **49** Aria angü nao makiuga atiri, “Tiganai nake. Nütükuona kana Elja niegüthüka kümühonokia.” **50** Nake Jesu akigüthüka ringi na mügambo münene, agitükana. **51** Na riri, ihinda o riu gitambaya kia hekarü gigitükana icunjü igiri kuuma igürü nginya thi. Nayo thi igüthingitha, nacio ndwaro cia mahiga igiatükana. **52** Mbirira nacio ikihingüka, nao andu aingi aria atheru aria maarikite gükua makiriüka, **53** makiuma thüni wa mbirira. Na thuutha wa küriüka kwa Jesu, magüthii itüura riu inene itheru, na makimürira andu aingi. **54** Riria münene-wa-thigari-igana na aria maarü nake makirangira Jesu moonire githingithia na maündu mothe maria meekikire-ri, makinyitwo ni guoya, makianirira, makiuga atiri, “Ti-itherü mündü üyü oima Mürü wa Ngai!” **55** Na ni haari andu-a-nja aingi meeroragira marü o haraaya. Maarümürüire Jesu kuuma Galili niguo mamütungatagire. **56** Thüni wao haari Mariamu Mümagdali, na Mariamu üria nyina wa Jakubu na Jose, na nyina wa ariü a Zebedi. **57** Na hwa-ini wakinya-ri, mündü warü gitonga wa kuuma Arimathea, wetagwo Jusufu, üria watükite mürutwo wa Jesu agüka. **58** Nake agüthii küri Pilato, na akihooya

alio mwĩri wa Jesũ, nake Pilato agĩathana anengerwo mwĩri ũcio. **59** Jusufu akĩoya mwĩri ũcio, akĩwoha na taama mũtheru wa gatani, **60** akĩũga thĩĩni wa mbĩrĩra yake njerũ irĩa eenjithitie rwaro-inĩ rwa ihiga. Akĩgaragarĩa ihiga inene mũromo-inĩ wa mbĩrĩra iyo, na agĩthĩra. **61** Mariamu Mũmagĩdali na Mariamu ũcio ũngĩ maikarĩte hau mang'etheire mbĩrĩra. **62** Na mũthenya ũyũ ũngĩ ũrĩa ũrũmagĩrĩra Mũthenya wa Ihaarĩra, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na Afarisai magĩthĩi kwa Pilato. **63** Makĩmwĩra atĩrĩ, "Mwathi witũ, nĩtũkĩrĩrikana atĩ rĩrĩa mũheenanĩa ũcio aarĩ muoyo. nĩoigire atĩrĩ, 'Thuutha wa matukũ matatũ ningariũka.' **64** Nĩ ũndũ ũcio ruta watho nĩguo mbĩrĩra iyo irangĩrwo nginya mũthenya wa gatatũ. Kwaga ũguo, arutwo ake maahota gũthĩi maiye mwĩri ũcio macooke meere andũ atĩ nĩariũkĩtio kuuma kũrĩ arĩa akuũ. Maheeni macio maahota gũtuũka mooru gũkĩra marĩa ma mbere." **65** Nake Pilato akĩmacookeria atĩrĩ, "Oyai arangĩri, mũthĩi mũrangĩre mbĩrĩra iyo wega o ta ũrĩa mũngihota." **66** Nĩ ũndũ ũcio magĩthĩi, makĩhinga ihiga rĩa mbĩrĩra iyo biũ, na makĩrũkĩra rũũri rwa mũhũra, na makĩga arangĩri ho.

28 Thuutha wa Thabatũ, gwatua gũkĩa mũthenya wa mbere wa kiumia, Mariamu Mũmagĩdali na Mariamu ũcio ũngĩ magĩthĩi kũrora mbĩrĩra. **2** Na rĩrĩ, nĩ kwagĩire na gĩthingithĩa kĩnene, nĩgũkorwo mũraika wa Mwathani nĩaikũrũkĩre oimĩte igũrũ na agĩthĩi mbĩrĩra-inĩ, akĩgaragarĩa ihiga akĩrĩheherĩa na akĩrĩkarĩra. **3** Oonekaga ahaana ta rũheni, na nguo ciake cieriũhite o ta ira. **4** Nao arangĩri acio makĩmwĩtigĩra mũno nginya makĩinaina makĩhaana, ta andũ akuũ. **5** Nake mũraika ũcio akĩra andũ-a-nja acio atĩrĩ, "Inyũ-rĩ, tigai gwĩtigĩra, nĩgũkorwo nĩnjũũ atĩ nĩ Jesũ ũrĩa ũraambirwo mũtĩ-igũrũ mũracaria. **6** Ndarĩ haha, nĩariũkĩte, o ta ũrĩa oigire. Ũkai muone harĩa arakomete. **7** Na rĩrĩ, thĩĩi narua mũkeere arutwo ake atĩrĩ, 'Nĩariũkĩte akoima kũrĩ arĩa akuũ, na nĩegũthĩi Galili mbere yanyu. Kũu nĩkuo mũrĩmuona.' Ririkanai ũguo ndaamwĩra." **8** Nĩ ũndũ ũcio, andũ-a-nja acio makiuma mbĩrĩra-inĩ mahiũhite marĩ na guoya, no ningĩ maiyũrĩtwo nĩ gĩkeno, makĩhanyũka makeere arutwo ake ũhoro ũcio. **9** Na o rĩmwe Jesũ agĩtũngana nao, akĩmeera atĩrĩ, "Nĩndamũgeithĩa." Nao magĩthĩi harĩ we, makĩmũnyũita nyarĩrĩ, makĩmũhooya. **10** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, "Tigai gwĩtigĩra. Thĩi mũkeere ariũ na aarĩ a Baba mathĩi Galili; kũu nĩkuo marĩnyona." **11** Na rĩrĩa andũ-a-nja acio maathĩiaga-rĩ, arangĩri amwe a arĩa maarangĩrĩte mbĩrĩra magĩtoonya itũũra inene na makĩra athĩnjĩri-Ngai arĩa anene maĩndũ mothe marĩa mekĩkĩte. **12** Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene magĩcemanĩa na athuuri, magĩthugunda ũrĩa megwĩka; makĩhe thigari icio mbeeca nyingĩ, **13** magĩciĩra atĩrĩ, "Inyũ mũkuuga atĩrĩ, 'Arutwo ake marookire ũtukũ maramũyĩa twĩ toro.' **14** Ũhoro ũyũ ũngĩkinyĩra barũthi, nĩtũkamũguithĩa, na tũmũgĩtĩre mũtikone ũũru." **15** Nĩ ũndũ ũcio thigari ikĩoya mbeeca icio, igĩka o ta ũrĩa cieriũtwo. Naguo ũhoro ũcio ũkĩhunjio kũrĩ Ayahudi, na nĩũhunjagio o nginya ũmũthĩ. **16** Hĩndĩ iyo arutwo arĩa ikũmi na ũmwe magĩthĩi Galili, kĩrĩma-inĩ kĩrĩa Jesũ aamerĩte

mathĩi. **17** Na rĩrĩa maamuonire-rĩ, makĩmũhooya, no amwe maarĩ na nganja. **18** Nake Jesũ agĩthĩi kũrĩ o akĩmeera atĩrĩ, "Nĩheetwo ũhoti wothe igũrũ na gũkũ thĩi. **19** Nĩ ũndũ ũcio thĩi mũgatĩme andũ a ndũrĩrĩ ciothe matũike arutwo akwa, mũkĩmabatithagĩa thĩĩni wa rĩtwa rĩa Ithe na rĩa Mũriũ na rĩa Roho Mũtheru, **20** na mũkĩmarutaga gwathĩkĩra maĩndũ marĩa mothe ndĩmwathĩte. Na ti-itherũ ndĩ hamwe na inyũ hĩndĩ ciothe, o nginya mũthĩa wa mahinda maya." (aĩon 1165)

Mariko

1 Kiambiriria kĩa Ūhoru-ūrĩa-Mwega ūkonii Jesũ Kristũ Mũrũ wa Ngai. **2** O ta ūrĩa kwandikĩtwo ibuku-inĩ rĩa Isaia ūrĩa mĩnabii atĩrĩ: “Nĩngũtũma mĩtũmwo wakwa athii mbere yaku, ūrĩa ūgũgũthondekera njĩra yaku.” **3** “Kũrĩ mũgambo wa mũndũ ūkwanĩrĩa werũ-inĩ akoiga atĩrĩ, ‘Haarĩriai njĩra ya Mwathani, rũngariai njĩra ciake.’” **4** Nĩ ūndũ ūcio Johana ookire akĩhunjagia, na akibatithanagĩria werũ-inĩ. Aahunjagia atĩ andũ merire, nĩguo marekerwo mehia mao, nĩgeetha mabatithio. **5** Nao andũ othe a bũrũri wa Judea na andũ othe a Jerusalemu magĩthii kũrĩ we. Moimbũraga mehia mao, nake akamabatithĩria rũũ-inĩ rwa Jorodani. **6** Johana ehumbaga nguo ciathondeketwo na guoya wa ngamĩra, na nĩehotoraaga mũcibi wa rũũa njohero, na aarĩtaga ngĩgi na ūũki wa gĩthaka. **7** Nayo ndũmirĩri yake yarĩ ĩno: “Thuutha wakwa nĩgũgũka mũndũ ūngĩ ūri na hinya kũngĩra, ūrĩa nĩ itagĩrĩre kũinamĩrĩra njohore ndĩgi cia iraatũ ciake. **8** Nĩ ndĩmũbatithagia na maaĩ, nowe arĩmũbatithagia na Roho Mũtheru.” **9** Na rĩrĩ, ĩhinda o rĩu Jesũ agĩũka oimĩte Nazarethi kũu Galili, na akibatithio nĩ Johana rũũ-inĩ rwa Jorodani. **10** Na rĩria Jesũ oimĩraga maaĩ-inĩ akĩona igũrũ rĩahingũka, nake Roho Mũtheru akĩmũkũrũkĩra ahaana ta ndutura. **11** Mũgambo ūkũma igũrũ ūkiuga atĩrĩ, “We nĩwe Mũrũ wakwa ūrĩa nyendete, na nĩngenaaga mũno nĩwe.” **12** Na o rĩmwe Roho akĩmuoya akĩmũtwaru werũ-inĩ, **13** na agĩkara kũu werũ-inĩ matukũ mĩrongo ĩna, akĩgeragio nĩ Shaitani. Nake aikaranagia na nyamũ cia gĩthaka, nao araike makamũtungatagĩra. **14** Thuutha wa Johana gũikio njeera, Jesũ agĩthĩ Galili akĩhunjagia Ūhoru-ūrĩa-Mwega wa Ngai, **15** akiuga atĩrĩ, “Ĩhinda nĩikinyu, naguo ūthamaki wa Ngai nĩũkũhĩrĩre. Mwĩreire mwĩtikie Ūhoru-ūrĩa-Mwega!” **16** Na rĩria Jesũ aathiagĩra hũgũrũrũ-inĩ cia iria rĩa Galili, nĩonire Simoni na mũrũ wa nyina Anderea magĩikia neti ciao iria-inĩ, nĩgũkorwo maarĩ ategi a thamaki. **17** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ūkai, mũnũmĩrĩre, na nĩngamũtua ategi a andũ.” **18** O rĩmwe magĩtiganĩria neti ciao makĩmũrũmĩrĩra. **19** Na aathiathia hanini, akĩona Jakubu mũrũ wa Zebedi hamwe na mũrũ wa nyina Johana marĩ gatarũ-inĩ makĩhaarĩria neti ciao. **20** O rĩmwe akĩmeeta, nao magĩtiga ithe wao Zebedi gatarũ-inĩ hamwe na aruti ake a wĩra na makĩmũrũmĩrĩra. **21** Nao magĩthii Kaperinaumu, na rĩria mũthenya wa Thabatũ wakinyire, Jesũ agĩtoonya thunagogi na akĩambĩrĩria kũrutana. **22** Na andũ makĩgegio nĩ ūrutani wake, nĩgũkorwo aamarutaga ta mũndũ warĩ na ūhoti, no ti ta arutani a watho. **23** Na rĩrĩ, ĩhĩndĩ o ĩyo kũu thunagogi yao, nĩ kwarĩ na mũndũ warĩ na ngoma thũku, nake akianĩrĩra, akiuga atĩrĩ, **24** “Ūrenda atĩa na ithuĩ, wee Jesũ wa Nazarethi? Ūũkite gũtũniina? Ninjũũ wee nĩwe ũ! Wee nĩwe Ūrĩa-Mũtheru-wa-Ngai.” **25** Nake Jesũ akĩmĩkũma na hinya, akiuga atĩrĩ, “Kira na uume thĩinĩ wake!” **26** Ngoma ĩyo thũku ikĩmũthukathuka na hinya na ikũma thĩinĩ wake ĩgĩkayaga. **27** Andũ acio othe makĩgega mũno nginya makĩũrania atĩrĩ, “Ūndũ ūyũ nĩ ūrĩkũ? Ūyũ nĩ ūrutani mwerũ, wĩ na ūhoti! Nĩ araatha o na ngoma

thũku na ikamwathĩkĩra.” **28** Nayo ngumo yake ikĩhunja na ihenya bũrũri wothe wa Galili. **29** Na maarĩkia kuuma thunagogi, magĩthii na Jakubu na Johana mũcĩi gwa Simoni na Anderea. **30** Na rĩrĩ, nyina wa mũtumia wa Simoni aarĩ gĩtanda-inĩ arĩ mũrũaru mũrimũ wa kũhiũha mwĩrĩ, nao makĩra Jesũ ūhoru wake. **31** Nĩ ūndũ ūcio Jesũ agĩthii harĩa aarĩ, akĩmũnyĩta guoko akĩmũũkĩria. Mũrimũ ūcio wa kũhiũha mwĩrĩ ūkĩmũtĩga na akĩambĩrĩria kũmatungatĩra. **32** Hwaĩ-inĩ ūcio thuutha wa rĩua gũthũa, andũ makĩrehera Jesũ andũ arĩa othe maarĩ arũaru na arĩa maarĩ na ndaimono. **33** Nao andũ a itũũra othe makĩũngana hau mũrango-inĩ wa nyũmba, **34** nake Jesũ akĩhonia andũ aingĩ arĩa maarĩ na mĩrimũ mĩthemba mĩingĩ. Nĩngĩ akĩngata ndaimono nĩngĩ, no ndetĩkĩrĩre ndaimono ciarie tondu nĩciamũũ. **35** Rũciinĩ kiroko tene kũrĩ o na nduma, Jesũ agĩũkĩra akũma nyũmba agĩthii handũ keheri-inĩ, akĩhoera ho. **36** Nake Simoni na arĩa maarĩ nao magĩthii kũmwetha, **37** na rĩria maamuonire, makianĩrĩra, makimwĩra atĩrĩ: “Andũ othe nĩwe maracaria!” **38** Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Rekei tuume gũkũ tũthii kũndũ kũngĩ, matũũra-inĩ marĩa me hakuĩ, nĩguo hunjie o nakuo. Tondu nĩkio ndokire.” **39** Nĩ ūndũ ūcio agĩthiũrũrũka Galili guothe akĩhunjagia thunagogi-inĩ ciao na akĩingataga ndaimono. **40** Na mũndũ ūmwe warĩ na mangũ agĩũka kũrĩ we na akĩmũthaita aturĩtie maru, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ūngĩenda-rĩ, no ūthierie.” **41** Nake Jesũ akĩringwo nĩ tha nĩngĩ, agĩtambũrũkia guoko gwake akĩhutia mũndũ ūcio. Akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ ngwenda. Therio.” **42** Na o ĩhĩndĩ ĩyo mũndũ ūcio agĩthirwo nĩ mangũ, akĩhonio. **43** Nake Jesũ akĩmũkaania na hinya na akĩmwĩra athii, **44** nĩngĩ akĩmwĩra atĩrĩ, “Menya ndũkeere mũndũ o na ūrĩkũ ūhoru ūyũ. No thii ūkeyonanie kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai, na ūrute magongona marĩa Musa aathanĩte nĩ ūndũ wa gũtherio gwaku, ūtuĩke ūira kũrĩ o.” **45** No handũ ha ūguo agĩthii, akĩambĩrĩria kwaria na kũmemerekia ūhoru ūcio. Nĩ ūndũ ūcio Jesũ ndacookire kũhota gũtoonya itũũra thĩinĩ akĩonagwo nĩ andũ, no aikaraga na nja kũndũ gũtaarĩ andũ. No andũ no mookaga kũrĩ we moimĩte kũndũ guothe.

2 Matukũ manini maathira, Jesũ agĩcooka Kaperinaumu rĩngĩ, nao andũ makĩũga atĩ nĩoka mũcĩi. **2** Nĩ ūndũ ūcio andũ aingĩ makĩũngana nginya hakĩaga handũ ha gũikarwo, o na nginya nja ya mũrango, nake akĩmahunjĩria ūhoru. **3** Nĩhookire andũ, makĩmũrehera mũndũ warũarĩte mũrimũ wa gũkua ciĩga, akuũtwo nĩ andũ ana. **4** Na tondu matĩngĩahotire kũmũkĩnyia harĩa Jesũ aarĩ nĩ ūndũ wa ūingĩ wa andũ-rĩ, magĩtharũria nyũmba igũrũ wa hau Jesũ aarĩ na maarĩkia kũhatharia, makĩharũrũkia mũndũ ūcio wakuĩte ciĩga arĩ kĩbarĩ-inĩ kũu aakomeire. **5** Rĩria Jesũ oonire wĩtikio wao, akĩra mũndũ ūcio wakuĩte ciĩga atĩrĩ, “Mũriũ, nĩwarekerwo mehia maku.” **6** Na rĩrĩ, arutani amwe a watho maarĩ ho, nao makĩnyũria na ngoro atĩrĩ, **7** “Mũndũ ūyũ ekwaria ūguo nĩkĩ? Nĩ araruma Ngai! Nũũ ūngĩ ūngĩhota kũrekanĩra mehia tĩga Ngai wĩkĩ?” **8** O rĩmwe Jesũ akĩmenya thĩinĩ wa roho wake atĩ ūguo nĩguo meciiragia ngoro-inĩ ciao, nake akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩgũtũma mwĩciirre

maündü macio ngoro-inĩ cianyu? **9** Nĩ ündü ürikü mühũthũ: kwĩra mündü üyũ ũkuĩte ciĩga atĩrĩ, “Nĩ warekerwo mehia maku,” kana kũmwĩra atĩrĩ, “Ükĩra woe kibarĩ giaku wĩtware?” **10** No nĩgeetha mũmenye atĩ Mũrũ wa Mündũ arĩ na ũhoti gũkũ thĩ wa kũrekanĩra mehia-rĩ ...” Akĩĩra mündü ũcio wakuĩte ciĩga atĩrĩ, **11** “Ndakwĩra atĩrĩ, ũkĩra, oya kibarĩ giaku ũinũke mũciĩ.” **12** Nake agĩũkĩra, akĩoya kibarĩ giake, agĩthĩĩra andũ othe mamwĩroreire. Ündũ ũcio ũgĩtũma andũ othe magege, nao makĩgooca Ngai, makiuga atĩrĩ, “Kaĩ tũtirĩ tuona ündũ ta ũyũ-ĩ!” **13** O rĩngĩ Jesũ nĩomagarire agĩthĩĩ hũgũrũrũ-inĩ cia iria; nakĩo kĩrĩndĩ kinene gĩgĩũka kũrĩ we, nake akĩambĩrĩra gũkĩrũta ũhoru. **14** Na hindi irĩa aahĩtũkaga, akĩona Lawi mũrũ wa Alufayo aikarĩte harĩa heetagĩrio mbeeca cia igooti. Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Nũmĩrĩra,” nake Lawi agĩũkĩra akĩmũrũmĩrĩra. **15** Na rĩrĩa Jesũ aarĩaga irio cia hwaĩ-inĩ nyũmba kwa Lawi, etia mbeeca cia igooti aingĩ na ehia nĩmarĩĩanĩre nake na arutwo ake, tondũ maarĩ aingĩ nĩmamũrũmĩrĩre. **16** Rĩrĩa arutani a watho arĩa maarĩ Afarisai moonire akĩrĩĩanĩra na andũ ehia na etia mbeeca cia igooti, makĩũria arutwo ake atĩrĩ, “Arĩĩanagĩra na etia mbeeca cia igooti na ehia nĩkĩ?” **17** Nake Jesũ aigua ũguo akĩmeera atĩrĩ, “Andũ arĩa agĩma mũrĩrĩ ti o mabataraigio nĩ ndagĩtarĩ, no nĩ arĩa arũaru. Ndiokire gwĩta andũ arĩa athingu, no nĩ arĩa ehia.” **18** Na rĩrĩ, arutwo a Johana na Afarisai nĩmehingĩte kũria irio. Andũ amwe magĩũka makĩũria Jesũ atĩrĩ, “Nĩkĩ gĩtũmaga arutwo a Johana na arutwo a Afarisai mehinge kũria irio, no arutwo aku matĩhingaga?” **19** Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Ageni a mũhikania mangĩhinga kũria irio atĩa rĩrĩa arĩ hamwe nao? Matingĩhinga rĩrĩa rĩothe marĩ hamwe nake. **20** No ihinda nĩrĩgakinya rĩrĩa mũhikania akēeherio kuuma kũrĩ o, na hindi iyo nĩmakehinga kũria irio.” **21** “Gũtirĩ mündũ wikagĩra nguo ngũrũ kĩraka kĩerũ. Angĩĩka ũguo, kĩraka kũ kĩerũ no kĩguucie nguo iyo ngũrũ, nakĩo gĩtũme hau hatarũku hatũrike makĩria. **22** Ningĩ gũtirĩ mündũ wikĩraga ndibeĩ ya mũhihano mondo-inĩ ngũrũ. Angĩĩka ũguo, ndibeĩ iyo no itarũre mondo icio, nayo ndibeĩ iyo itũite, nacio mondo ithũke. No rĩrĩ, ndibeĩ ya mũhihano itũkĩragwo thĩĩni wa mondo njerũ.” **23** Na mũthenya ũmwe warĩ wa Thabatũ-rĩ, Jesũ nĩatũkanĩĩre mĩgũnda-inĩ ya ngano. Na rĩrĩa aathĩiaga arĩ hamwe na arutwo ake, arutwo makĩambĩrĩra gũtua ngira cia ngano. **24** Nao Afarisai makĩmwĩra atĩrĩ, “Ta rora, nĩ kĩĩ kiratũma arutwo aku meke ũria watho ũtetĩkĩrĩtie mũthenya wa Thabatũ?” **25** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Kaĩ mũtarĩ mwathoma ũria Daudi we mwene na arĩa maarĩ nake meekire rĩrĩa maarĩ ahũtu na makabatario nĩ gĩa kũria? **26** Aatoonyire nyũmba ya Ngai rĩrĩa Abiatharu aarĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene, akĩria mĩgate irĩa yamũrĩrwo Ngai, o irĩa yetĩkĩrĩtio kũriĩagwo nĩ athĩnjĩri-Ngai oiki. Na agĩcooka akĩhe arĩa maarĩ nake imwe yayo.” **27** Ningĩ akĩmeera atĩrĩ, “Mũthenya wa Thabatũ wekĩrĩro ho nĩ ündũ wa mündũ, no mündũ ndombirwo nĩ ündũ wa Thabatũ. **28** Nĩ ündũ ũcio, Mũrũ wa Mündũ nĩ Mwathani o na wa mũthenya wa Thabatũ.”

3 Ningĩ nĩatoonyire thunagogĩ rĩngĩ, na thĩĩni nĩ kwarĩ na mündũ mwonjete guoko. **2** Andũ amwe ao nĩmacaragia ündũ wangĩhitangĩra Jesũ, nĩ ündũ ũcio makĩmũrora mũno mone kana niekũhonia mündũ ũcio mũthenya wa Thabatũ. **3** Nake Jesũ akĩĩra mündũ ũcio warĩ mwonju guoko atĩrĩ, “Rũgama haha mbere ya andũ othe.” **4** Ningĩ Jesũ akĩmoooria atĩrĩ, “Nĩ ündũ ũrikũ mwĩtkĩrie nĩ watho mũthenya wa Thabatũ; nĩ gwĩka wega kana nĩ gwĩka ũuru, nĩ kũhonokia muoyo kana nĩ kũũraga?” No-o magĩkĩra ki. **5** Akĩmarora arakaire, na aigũite ũuru nĩ ündũ wa ũremi wa ngoro ciao, akĩĩra mündũ ũcio atĩrĩ, “Tambũrũkia guoko gwaku.” Nake agĩgũtambũrũkia, nakuo guoko gũkĩhona biũ. **6** Hĩndĩ iyo Afarisai makĩumagara na makĩambĩrĩra gũthũgunda me hamwe na Aherodia ũria mangũũraga Jesũ. **7** Nake Jesũ na arutwo ake makĩuma kũu magĩthĩĩ iria-inĩ, nakĩo gĩkundi kĩnene kĩa andũ kuuma Galilĩ gĩkĩmũrũmĩrĩra. **8** Na rĩrĩa maiguire ũria wothē eekaga, andũ aingĩ magĩũka kũrĩ we moimĩte Judea, na Jerusalemu na Idumea o na mũrĩmo ũria ũngĩ wa Jorodani, o na kuuma kũria gwakuhũrĩrie Turo na Sidoni. **9** Na tondũ wa gĩkundi kũu, akĩĩra arutwo ake mamũhaarĩrĩrie gatarũ nĩguo gĩkundi kũu gĩtĩge kũmũhatĩka. **10** Nĩgũkorwo nĩahonetie andũ aingĩ, nĩ ündũ ũcio arĩa maarĩ na mũrĩmũ nĩmatindikanaga nĩguo mamũhutie. **11** Na rĩrĩa rĩothe ngoma thũku ciamuonaga, ciegiũthagia thĩ mbere yake, igakaya ikiugaga atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũrũ wa Ngai.” **12** Nowe agĩcikaania na hinya mũno itikoige we nĩwe ũ. **13** Jesũ agĩcooka akĩambata kĩrĩma-inĩ na agĩta arĩa eyendeire, nao magĩũka harĩ we. **14** Akĩamũra ikũmi na eerĩ, akĩmatua atũmwō, nĩgeetha makoragwo nake, na nĩguo amatũmage makahunjie, **15** na magĩe na ũhoti wa kũingata ndaimono. **16** Andũ acio ikũmi na eerĩ aathuurire nĩ Simoni (ũria aatũire Petero); **17** na Jakubu wa Zebedi na mũrũ wa nyina Johana (nao acio akĩmatua Boanerges, ũguo nĩ kuuga Ariũ a Marurumĩ); **18** na Anderea, na Filipu na Barĩtholomayo, na Mathayo, na Toma, na Jakubu wa Alufayo na Thadayo, na Simoni ũria Mũzelote **19** na Judasi Mũsikariota, ũria wamũkunyanĩre. **20** Ningĩ Jesũ agĩtoonya nyũmba, na o rĩngĩ kĩrĩndĩ gĩkũngana o nginya we na arutwo ake makĩremwo nĩ kũria irio. **21** Rĩrĩa andũ ao maiguire ũhoru ũcio, magĩthĩ kũmũnyĩita, nĩgũkorwo moigire atĩrĩ, “Nĩagũrũkĩte.” **22** Nao arutani a watho arĩa maikũrũkĩte kuuma Jerusalemu makiuga atĩrĩ, “Aiyũrĩtwo nĩ Beelzebuli! Araingata ndaimono na hinya wa mũnene wa ndaimono.” **23** Nĩ ündũ ũcio Jesũ akĩmeeta, na akĩmarĩra na ngerekano, akĩmeera atĩrĩ: “Shaitani angĩhota atĩa kũingata Shaitani?” **24** ũthamaki ũngiamũkana guo mwene, ũthamaki ũcio ndũngĩtũra. **25** Nyũmba ũngiamũkana na andũ ayō mōkanĩrĩre, nyũmba iyo ndũngĩtũra. **26** Nake Shaitani angĩyũkĩrĩra we mwene na aamũkane-rĩ, ndangĩtũra; nĩ gũthira egũthira. **27** Na gũtirĩ mündũ ũngĩhota gũtoonya nyũmba wa mündũ njamba na amũtunye indo ciae, tĩga ambire kuoha mündũ ũcio njamba. Hĩndĩ iyo no rĩo angĩhota kũmũtunya indo cia nyũmba yake. **28** Ndamwĩra atĩrĩ na ma, andũ nĩmakarekerwo mehia mao mothe o na irumi ciao ciothe iria magaakorwo marumĩte Ngai nacio. **29** No ũria wothē ũkaruma

Roho Mútheru ndarí hĩndĩ akarekerwo, nĩehĩtie rĩhĩa rĩa gũtũura tene na tene.” (aiõn g165, aiõnios g166) **30** Oigire ũguo tondũ moigaga atĩrĩ, “Arĩ na ngoma thũku.” **31** Hĩndĩ ũyo, nyĩna wa Jesũ na ariũ a nyĩna na Jesũ magĩũka. Makĩrũgama nja, magĩtũma mũndũ atoonye akamwĩte. **32** Nakĩo gĩkundi kĩa andũ nĩgĩaikarĩte thĩ hau kĩmũrigĩciĩrie, nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Maitũguo na ariũ a maitũguo marĩ nja magĩgũcaria.” **33** Nake akĩmooria atĩrĩ, “Maitũ na ariũ a maitũ nĩ a?” **34** Agĩcooka akĩrora arĩa maikarĩte mamũrigĩciĩrie, akĩmeera atĩrĩ, “Maitũ na ariũ a maitũ nĩ aya! **35** Ūrĩa wothĩ wĩkaga maũndũ marĩa Ngai endaga, ũcio nĩwe mũrũ wa maitũ, na mwari wa maitũ, o na maitũ.”

4 Nake Jesũ akĩambĩrĩria kũrutana o rĩngĩ arĩ kũu hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa. Na rĩrĩ, gĩkundi kĩa andũ kĩria kĩnganĩte gĩkamũrigĩciĩria kĩari kĩnene ngĩnya gĩgĩtũma atoonye gatarũ-inĩ, agĩũkara thĩĩnĩ wako kũu irĩa-inĩ; nao andũ acio angĩ othe magĩũkara hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa. **2** Na akĩmaruta maũndũ maingĩ na ngerekano, na akĩrutana akĩmeera atĩrĩ, **3** “Ta thĩkĩrĩria! Mũrĩmi ũmwe nĩoĩmagarĩre akahure mbeũ ciake. **4** Na rĩria aahuraga mbeũ icio, imwe ikĩgũa mũkĩra-inĩ wa njĩra, nacio nyoni igĩũka igĩciĩria. **5** Iria ingĩ ikĩgũa rũnyanjara-inĩ kũria gũtaarĩ na tĩrĩ mũingĩ. Nacio ikĩmera narua tondũ tĩrĩ ndwarĩ mũriku. **6** No rĩria rĩũa rĩaarire rĩciĩna mĩmera ũyo, nayo ikĩũma tondũ ndĩarĩ na mĩri. **7** Mbeũ irĩa ingĩ ikĩgũa mũũguo-inĩ, nayo mũũguo igĩkũra, igĩthararia mbeũ icio ikiaga gũciara. **8** Ingĩ nacio ikĩgũa tĩrĩ-inĩ mũnoru. Ikĩmera, igĩkũra na igĩciara maciaro, imwe ikĩumia maita mũrongo itatũ, ingĩ maita mũrongo itandatũ, o na ingĩ maita igana.” **9** Jesũ agĩcooka akiuga atĩrĩ, “Ūrĩa ũrĩ na matũ ma kũũguo, nĩakĩũgue.” **10** Na rĩria aarĩ wiki, arutwo arĩa ikũmi na eerĩ, o na arĩa angĩ maarĩ hamwe nake, makĩmũũria ũhoru wa ngerekano icio. **11** Nake akĩmeera atĩrĩ, “Inyũ nĩmũheetwo ũmenyo wa kũmenya hitho cia ũthamaki wa Ngai. No arĩa marĩ na kũu nja maagarĩro maũndũ mothe na ngerekano **12** nĩgeetha, “matũũre maroraga no makaaga kuona, na matũũre maiguaga na matimenye ũndũ; nĩguo hihĩ matikae kũgarũrũka marekerwo mehĩa maol!” **13** Nĩngĩ Jesũ akĩmooria atĩrĩ, “Kaĩ mũtanataũkĩrwo nĩ ngerekano ũyo? Mũngĩkĩmenya atĩa ngerekano irĩa ingĩ? **14** Mũrĩmi ahuraga kiugo kĩa Ngai. **15** Andũ amwe matarĩ ta mbeũ irĩa ciagũũre njĩra-inĩ harĩa ũhoru ũhuragwo. Acio nĩ arĩa maiguaga ũhoru, na maarĩkia kũũguarĩ, Shaitani agooka akeheria ũhoru ũcio wahaandwo thĩĩnĩ wao. **16** Angĩ nao matarĩ ta mbeũ irĩa ciagũũre rũnyanjara-inĩ. Acio nĩ arĩa maiguaga ũhoru na o rĩmwe makawamũkĩra na gĩkeno. **17** No tondũ matĩrĩ na mĩrĩ-rĩ, maikaraga o kahinda kanini. Hĩndĩ irĩa thĩĩna woka kana maanyarĩrwo nĩ ũndũ wa ũhoru wa Ngai, magĩũaga o narua. **18** Angĩ nao matarĩ ta mbeũ irĩa ciagũũre mũũguo-inĩ. Acio nĩ arĩa maiguaga ũhoru, **19** no mĩhang’o ya maũndũ ma mũtũũrĩre ũyũ, na kũheenererĩ nĩ ũtonga, na merĩrĩria ma maũndũ mangĩ, magathararia ũhoru ũcio, magatũma wage maciaro. (aiõn g165) **20** Angĩ matarĩ ta mbeũ irĩa ciagũũre tĩrĩ-inĩ ũria mũnoru. Acio nĩ arĩa maiguaga ũhoru, makawĩtikĩra, na magaciara maciaro, amwe maita mũrongo itatũ, na

angĩ maita mũrongo itandatũ, o na angĩ maita igana ma kĩria kĩaahaandĩrwo.” **21** Jesũ agĩcooka akĩmooria atĩrĩ, “No anga tawa wakagio ũgacooka ũgakunikĩrio na irebe, kana ũkaigwo rungu rwa ũrĩrĩ? Handũ ha ũguo githĩ ndũigagĩrĩrwo handũ igũrũ? **22** Nĩgũkorwo kĩria gĩothe kĩrĩ hitho-inĩ nĩgĩkaguũrio, nakĩo kĩria gĩothe kĩhithĩtwo nĩgĩkareehwo ũtheri-inĩ. **23** Akorwo mũndũ arĩ na matũ ma kũũguo, nĩakĩũgue.” **24** Agĩthĩ na mbebe, akĩmeera atĩrĩ, “Menyagĩrĩraĩ wega ũria mũũguaga. Gĩthimi kĩria mũthĩmanagĩra nakĩo, no kĩo mũrĩthĩmagĩrwo nakĩo, na nĩmũrĩkĩragĩrĩrio. **25** Ūrĩa wothĩ wĩ na indo nĩakongererwo nyingĩ; na ũria wothĩ ũtarĩ nĩagatuunywo o na kĩria arĩ nakĩo.” **26** Jesũ agĩcooka akiuga atĩrĩ, “Ūthamaki wa Ngai ũtarĩ ta mũndũ ũria ũhaandaga mbeũ tĩrĩ-inĩ. **27** Akomaga ũtũkũ na agokĩra mũthenya, nacio mbeũ ikamera na igakĩra, nowe ndamenyaga ũria ikũraga. **28** Tĩrĩ guo mwene nĩguo ũtũmaga iciare. Ciambaga kũruta ngũha igacooka ikaruta igira, na thuutha ũcio igira thĩĩnĩ hakagĩra na hĩndĩ irĩa njiganu. **29** Na maciaro macio maarĩkia kũũma, mũrĩmi ũcio akoya rũhiũ rwa igetha, akagetha tondũ hĩndĩ ya magetha nĩ yakinya.” **30** Agĩcooka akiuga atĩrĩ, “Tũngĩhaanania ũthamaki wa Ngai na kĩ? Kana nĩ ngerekano rĩkũ tũngĩheana ũhoru waguo nayo? **31** Ūhaana ta mbeũ ya karatarĩ, arĩ yo mbeũ irĩa nini mũno mũhaandaga tĩrĩ-inĩ. **32** No yahaandwo-rĩ, ikũraga igatũka mũmera mũnene gũkĩra mĩmera irĩa ingĩ yothĩ ya mũgũnda, na ũkagĩra na hongĩ nene ngĩnya nyoni cia rĩera-inĩ igooka igaaka itara na ikahurũka kĩruru-inĩ kĩaguo.” **33** Jesũ nĩamaheaga ũhoru na ngerekano ingĩ nyingĩ ta icio o ta ũria mangĩahotire kũũguo. **34** Gũtĩrĩ ũndũ aameeraga atekwarĩa na ngerekano. No rĩria maarĩ na arutwo ake oiki, nĩamataragĩria maũndũ mothe. **35** Na mũthenya o ũcio gwakinya hwaĩ-inĩ-rĩ, akĩra arutwo ake atĩrĩ, “Nĩtũringĩ tũthĩ mũrĩmo ũũria ũngĩ.” **36** Na maarĩkia gũtĩga gĩkundi kĩa andũ na thuutha, makĩhaica gatarũ-inĩ o harĩa Jesũ aarĩ. Na nĩ kwarĩ na tũtarũ tũngĩ twatwaranire hamwe nake. **37** Na rĩrĩ, kũu irĩa-inĩ gũkĩgĩa na kĩhũhũkanio kĩnene, namo makũmbĩ ma maaĩ magĩtoonya gatarũ thĩĩnĩ, o ngĩnya gakiĩnda kũũrĩra. **38** Jesũ aarĩ toro akomeire muto mũthĩa-inĩ wa gatarũ. Nao arutwo makĩmũũkĩria makĩmũũria atĩrĩ, “Mũrutani, kaĩ wee ũtaramaka tũkũũrĩra maaĩ-inĩ?” **39** Nake Jesũ agĩũkĩra, agĩkaania rũhuho na akĩra makũmbĩ macio ma irĩa atĩrĩ, “Kĩra! Na ũhoorere!” Naruo rũhuho rũgĩtĩga kũhurutana, gũkĩhoorera biũ. **40** Jesũ akĩũria arutwo ake atĩrĩ, “Nĩ kĩ gĩtũmĩte mũmake ũguo? O na rĩu mũtĩrĩ mũretikĩa?” **41** Nao magĩũtĩgĩra mũno na makĩũrania atĩrĩ, “Kaĩ mũndũ ũyũ akĩrĩ ũi? Tondũ o na rũhuho na makũmbĩ ma irĩa nĩramwathĩkĩra!”

5 Jesũ na arutwo ake magĩkĩnya mũrĩmo ũũria ũngĩ wa irĩa, magĩthĩ bũrũri wa Agerasi. **2** Na Jesũ aarĩkia kuuma gatarũ-inĩ, agĩtũngwo nĩ mũndũ warĩ na ngoma thĩku oimĩte mbĩrĩra-inĩ. **3** Mũndũ ũcio aatũũraga kũu mbĩrĩra-inĩ, na gũtĩrĩ mũndũ ũngĩahotire kũmuoha na kĩndũ, o na mũnyororo. **4** Nĩgũkorwo nĩohagwo kangĩ na mũnyororo moko na magũrũ, no akamĩtuanga icunjĩ na akoinanga igera irĩa cĩamuohaga magũrũ.

Na gutiri mundu wari na hinya wa kumuhooreria. **5** Aatuiraga akayaga utuku na muthenya, kuu mbirira-ini na irima-ina agitemangaga na mahiga. **6** Riria onire Jesu ari o haraaya akihanyuka, akigũithia thi mbere yake. **7** Akianirira na mugambo munene, akiuga atiri, "Urenda atia na nii, wee Jesu, Muru wa Ngai-Uria-Uri-Iguru-Muno? Ndaguthaitha na Ngai ndukaanyariire!" **8** Nigukorwo Jesu aamwirite atiri, "Wee ngoma ino thuku uma thini wa mundu uyui!" **9** Jesu agicooka akimuria atiri, "Witagwo atia?" Nake akimucokeria atiri, "Njitagwo Legioni, nigukorwo turi aingi." **10** Nake agikiririra guthaitha Jesu muno ndagacingate ciume bururi icio. **11** Na riri, haari na ruru runene rwa ngurwe rwaritaga harurika-ini cia kirima kiar hakuh na hau. **12** Ndaimono icio igithaitha Jesu, ikimwira atiri, "Twtikirie thuthi kuri ngurwe iria, tutoonye thini wacio." **13** Nake agicitikiria. Nacio ndaimono icio ikiuma igithi igitoonya thini wa ngurwe. Ruru ru ruothe rwa mugana wa ngurwe ngiri igiri, rukiharurika kihururika-ini na ihenya rugitoonya iria-ini, rukirira. **14** Aria maarithagia ngurwe icio makira, magithi kũheana uhoru icio itũura-ini na migũnda-ini, nao andũ magũka kuona uria gwekikite. **15** Na riria mookire hari Jesu, makiona mundũ uria wari na Legioni ya ndaimono aikarite thi hau, ehumbete nguo na ari na meciiria mega; nao magitigira. **16** Andũ aria moonete undũ icio ugũkwo makira andũ acio angĩ maundũ maria mekikire kuri mundũ icio wayũritwo ni ndaimono, o na makimahe uhoru wa ngurwe. **17** Nao andũ acio makambirira guthaitha Jesu oime bururi icio wao. **18** Riria Jesu aatoonyaga gatarũ, mundũ icio warutitwo ndaimono agithaitha Jesu etikire mathi nake. **19** No Jesu akimugirira, akimwira atiri, "Inũka mucii kuri andũ ariya, ũmeere uria wothe Mwathani agwikiire, o na uria akũguiriire tha." **20** Ni undũ icio, mundũ icio agithi akĩambirira kũheana uhoru kuu Dekapoli wa maundũ maria mothe Jesu aamwikiire. Nao andũ othe makigega. **21** Nake Jesu aarikia kũringa ringi na gatarũ na aakinya murimo uria ũngi wa iria, kirĩndi kĩngĩ gĩkũngana hari we o hau aari hũgũrũri-ini cia iria. **22** Na hĩndi o iyo munene ũmwe wa thunagogi wetagwo Jairũ agũka hau. Oona Jesu, akigũithia thi magũrũ-ini make **23** akimũthaita muno, akimwira atiri, "Kairitu gakwa gakirie gũka. Ndagũthaita ũke, ũgakagĩrĩre moko nĩgeetha kahone, gatũire muoyo." **24** Ni undũ icio Jesu agithi nake. Nakio kirĩndi kinene gĩkimũrũmirira, na gĩkamũhatikaga na miẽna yothe. **25** Na riri, hau ni haari na mutumia watũire oiraga thakame miaka ikũmi na iri. **26** Niathĩnikite muno agithondekwo ni mandagitarĩ aingi, na akahũthira kiria gĩothe aakoretwo nakio, no handũ ha kũhona aakĩragĩrira o kwĩhirwo. **27** Riria aigũire uhoru wa Jesu, agũka na thutha wake gatagatĩ-ini ga kirĩndi, akĩhutia nguo yake, **28** tondu eeciiririe atiri, "Ingĩhutia nguo ciake, no hone." **29** O rĩmwe agĩtiga kuura, na akĩgua nĩhererio thĩna mwĩri-ini wake. **30** Nake Jesu o rĩmwe akĩgua atĩ hinya niwoima hari we. Akĩhũgũrira kirĩndi kiu akiũria atiri, "Nũũ icio wahutia nguo ciakwa?" **31** Nao arutwo ake makimucokeria atiri, "Woria 'Nũũ wahutia?' ũkionaga uria andũ aya marakũhatika?" **32** No

Jesu akĩroranga one nũũ wamũhutĩte. **33** Nake mutumia ũcio, aamenya uria eekitwo, agũka, akĩgũithia magũrũ-ini make akĩinainaga ni guoya, akĩmũhe uhoru wothe uria watari. **34** Nake Jesu akimwira atiri, "Mwari uyũ, wĩtikio waku nĩguo watũma ũhone; thi na thayũ na ũhone murĩmu waku." **35** O hĩndi iyo Jesu akĩaragiarĩ, hagũka andũ moimĩte kwa Jairũ uria wari munene wa thunagogi, makimwira atiri, "Mwarĩguo niakua. ũgũgĩthĩnia murutani ringĩ niki?" **36** Nake Jesu akiaga gũthikĩrira ũguo moigaga, akĩra munene ũcio wa thunagogi atiri, "Wee itikia na ndũgetigire." **37** Jesu ndetikĩririe mundũ o na ũrikũ amũrũmirĩre, o tiga Petero na Jakubu na Johana murũ wa nyina na Jakubu. **38** Na maakinya mucii kwa munene ũcio wa thunagogi, Jesu akĩona andũ magagaite makĩrĩraga na makiugagĩrira. **39** Agitoonya thini akĩmeera atiri, "Kĩagago gĩki gĩothe na kirĩro ni cia ki? Mwana ti mũkuu, no ni gũkoma akomete." **40** Nao makimũthekeera. Na thutha wa kũmoimia nja othe, akĩoya ithe na nyina wa mwana na arutwo aria aari nao magĩtoonya haria mwana ũcio aari. **41** Akĩnyiita mwana guoko, akimwira atiri, "Talitha kumi!" (naguo watarwo ni ta kuuga, "Kairitu gaka, ndakwira atiri, ũkĩra!") **42** O rĩmwe kairitu kau gagũkĩra, gakiambirira gũthi (nako kaari na ũkurũ wa miaka ikũmi na iri). Nao mona ũguo makigega muno. **43** Nake akĩmakaania muno matikareke mundũ o na ũrikũ amenye uhoru ũcio, na akĩmeera makahe kindũ gĩa kũria.

6 Thutha ũcio Jesu akiuma kuu agithi itũura rĩao, ari hamwe na arutwo ake. **2** Muthenya wa Thabatũ wakinya, Jesu akĩambirira kũruta andũ uhoru ari thini wa thunagogi, na andũ aingi aria maamũguire makigega. Nao makũrĩania atiri, "Mundũ uyũ aarũire maundũ maya kũ? Ni ũũgĩ wa mũthemba ũrikũ uyũ aheetwo, atĩ o na niaringaga ciama! **3** Githi uyũ ti uria bundi wa mbaũ? Githi uyũ ti murũ wa Mariamu, o we murũ wa nyina na Jakubu na Jusufu na Judasi na Simoni. Na aari a nyina githi matiri gũkũ hamwe na ithui?" Nao makimũrakarira. **4** Jesu akĩmeera atiri, "Kũndũ mũnabii ataheagwo gĩtĩno no itũura-ini riake, na kwa andũ a nyũmba yao, na gwake mucii." **5** Nake Jesu ndaahotire kũringa ciama kuu, o tiga atĩ nĩagĩrĩre andũ mataari aingi moko aria maarĩ arũaru nao makĩhona. **6** Nake akĩgega ni undũ wa uria maagite wĩtikio. Jesu agĩcooka agithi akĩrutanaga itũura gwa itũura. **7** Agĩcooka agĩta arutwo aria ikũmi na eerĩ, akĩmatũma mathi eerĩ eerĩ na akĩmahe ũhoti wa kũngata ngoma thũku. **8** Na akĩmeera atiri, "Mũtĩgekuuĩre kindũ o nakĩ rũgendo-ini tiga o mũtirima; na mũtigakuue mũgate, kana mondo, kana mbeeca ibeeti-ini cianyu. **9** Ikirai iraatũ no mũtigakuue nguo cia kũgarũra. **10** Riria rĩothe mwatoonya nyũmba, ikarai kuo nginya riria mũkoima itũura riu. **11** Na kũria andũ matakamũnyiita ũgeni kana marege kũmũthikĩrira-rĩ, mũtikiuma kuo mũkaaribariba magũrũ manyu rũkũngũ rũitike, rũtuĩke ũra wa kũmatũra ciira." **12** Nao makiumagara magithi makĩhunjagia atĩ andũ merire. **13** Nĩngĩ makĩngata ndaimono nĩngĩ na magĩtirira andũ aingi aria maarĩ arũaru maguta nao makĩhona. **14** Mũthamaki Herode

nāiguire ūhoro ūcio, nīgukorwo rītwā rīa Jesū nīragite igweta mūno. Andū amwe moigaga atīrī, “Johana Mūbatithania nīariūkite kuuma kūrī arīa akuū, na nīkio arī na hinya mūnene ūguo wa kūrīngā ciama.” **15** Angī nao makoiga atīrī, “Ūyū nī Elija.” Angī nao makoiga atīrī, “Ūyū nī mūnabii ta ūmwe wa arīa a tene.” **16** Nowe Herode rīrīa aiguire ūhoro ūcio, akiuga atīrī, “Johana, mūdū ūrīa ndaatinithirie mūtwe-rī, nīariūkite kuuma kūrī arīa akuū!” **17** Nīgukorwo, Herode we mwene nīanyiithithīe Johana na akamūkithia njeera. Eekīte ūguo nī ūndū wa Herodia, ūrīa warī mūtumia wa mūrū wa nyina Filipu, nīgukorwo Herode nīamūhikītie. **18** Nake Johana nīeraga Herode atīrī, “Ndūrī na rūtha kūhīka mūtumia wa mūrū wa maitūguo.” **19** Nī ūndū ūcio Herodia agītuma Johana ūthū na akiēnda kūmūragithia. No ndangāhotire gwīka ūguo, **20** nīgukorwo Herode nīetigīrīte Johana na akamūgitagīra, tondū nīoī atī aarī mūdū mūthingu na mūtheru. Herode nīathikagīrīria Johana, no nīatangikaga mūno amūigua; no nīendaga mūno kūmūhikīrīria. **21** Na rīrī, mūthenya ūmwe Herodia nīagīre na mweke. Herode nīarugithirie iruga inene rīa kūrīkana mūthenya wa gūciarwo gwake, nake agīta anene arīa maamūitehagia na atongoria ake a mbūtū cia ita, na andū arīa maarī igweta kūu Galilī. **22** Na rīrīa mwarī wa Herodia aatoonyire kūu maarī na akiina-rī, agīkenia Herode na ageni ake arīa meetītwo iruga rīu. Mūthamaki akīra mūrītu ūcio atīrī, “Hooya o kīrīa gīothe ūngēnda na nīngūkūhe.” **23** Akīhīta, akīmwīra atīrī, “Kīrīa gīothe ūngīthooya nīngūkūhe, o na angīkorwo nī nuthu ya ūthamaki wakwa.” **24** Mūrītu ūcio agīthīi akīūria nyina atīrī, “Nī kīi ngwītīa?” Nyina akīmūcookeria atīrī, “Itīa mūtwe wa Johana Mūbatithania.” **25** O rīmwe mūrītu ūcio akihiūha, agītōnya he mūthamaki, akīmwīra atīrī, “Ngwenda ūthe o rīu mūtwe wa Johana Mūbatithania ūrī thīnī wa kiuga.” **26** Mūthamaki akīigua kīeha mūno, no tondū wa mwīhītwā wake na nī ūndū wa ageni ake, ndangāregire gwīka ūguo orīto. **27** Nī ūndū ūcio agītūma mūthigari ūmwe wa arīa maamūrangagīra, o hīndī iyo akīmawatha athīi arehe mūtwe wa Johana. Mūdū ūcio agīthīi njeera agītīnia Johana mūtwe **28** akīūrehe na kiuga, akīnengera mūrītu ūcio, nake akīūnengera nyina. **29** Nao arutwo a Johana maigua ūhoro ūcio, magītūka, makīoya mwīrī wake, magīthīi, makīūthīka. **30** Atūmwo nīmagomanire harī Jesū, makīmwīra maūdū marīa mothe meekīte, na marīa maarutīte andū. **31** Na tondū wa ūrīa andū aingī mookaga magīthīiaga-rī, matingīahotire kuona o na hīndī ya kūrīa irio, nake Jesū akīmeera atīrī, “Ūkai inyuī oiki, tūthīi handū hatarī inegene, tūkahurūke.” **32** Nī ūndū ūcio makīngīra gatarū marī oiki, magīthīi handū hatarī andū. **33** Nao andū aingī arīa maamonire magīthīi, makīmamenya, magīteng’era na magūrū moimīte matūūra-inī mothe, magīkina mbere yao. **34** Na rīrīa Jesū oimire gatarū, akīona andū aingī, akīmaiguīra tha, tondū maatarīi ta ng’ondū itarī na mūrīthi. Nī ūndū ūcio akīambīrīria kūmaruta maūdū maingī. **35** Na gwatua gūtuka, arutwo ake magīthīi kūrī we, makīmwīra atīrī, “Gūkū nī werū-inī na rīu gūkīrīi gūtuka. **36** Ira andū aya mathīi nīguo makīnye mīgūnda-

inī na matūūra-inī marīa me hakuhī makedūire kindū gīa kūrīa.” **37** Nowe akīmācookeria akīmeera atīrī, “Maheei kindū gīa kūrīa arī inyuī.” Nao makīmūria atīrī, “Ūrenda tūthīi tūkagūre mīgāte ya dinari magana meerī tūmahe marīe?” **38** Nake akīmooria atīrī, “Mūrī na mīgāte ūgana? Thīii mūrōre.” Hīndī irīa maorōire makīmwīra atīrī, “Harī na mīgāte itano, na thamaki igīrī.” **39** Nake Jesū agīathana andū othe maikare thī ikundi ikundi kūu nyeki-inī rīa yarī ho nduru. **40** Nī ūndū ūcio magīkara thī marī ikundi cia andū igana na cia andū mīrongo itano. **41** Nake akīoya mīgāte iyo itano na thamaki icio igīrī, akīrōra na igūrū, agīcookia ngaatho na akīenyūranga mīgāte iyo. Agīcooka akīmīnengera arutwo ake mahe andū. Nīngī akīoya thamaki icio igīrī akīmāgānyia othe. **42** Nao othe makīrīa makīhūūna, **43** nao arutwo makīūngānia cienyū cia mīgāte na cia thamaki irīa ciatigarīte makīyūria ciondo ikūmi na igīrī. **44** Mūigana wa arūme arīa othe maariire irio icio maarī ngiri ithano. **45** Na hīndī o iyo Jesū akīra arutwo ake matoonye gatarū mathīiage mbere yake makīnye Bethisaida, mūira wa oigire kīrīndī ūhoro. **46** Thuutha wa kūmoigīra ūhoro, akiambata kīrīma-inī agīthīi kūhooya. **47** Na gūgīkina hwaī-inī, gatarū kaarī gatagati ka irīa, nake Jesū aarī thī nyūmū arī wiki. **48** Nake akīona arutwo makīgūmīra gūtwarā gatarū, tondū rūhuho rwerekeire na kūrīa moimaga. Na rīrī, ta thaa kenda cia ūtukū, Jesū agīthīi kūrī o agereire maaī igūrū. Nake aarī o hakuhī kūmahītūka, **49** no-o mamuona agereire maaī igūrū magīcīria nī ngoma moonaga. Magīkaya **50** tondū othe nīmamuonire na magītīgīra mūno. O hīndī iyo Jesū akīmeera atīrī, “Ūmīrīria! Nī nīi. Tigai gwītīgīra.” **51** Agīcooka agītōnya gatarū kau maarī, naruo rūhuho rūgītūka. Nao makīgega mūno, **52** tondū matīataūkīrwo nī ūhoro wa mīgāte iyo; ngoro ciao ciarī o nyūmū. **53** Na maarīkia kūrīngā mūrīmo ūrīa ūngī, magīkina Genesareti, makīoha gatarū kao hūgūrūrū-inī cia irīa. **54** Maarīkia kuuu gatarū-inī, o rīmwe andū makīmēnya Jesū. **55** Magītūkīania būrūrī-inī ūcio wothē magakuuga andū arīa maarī arūaru na ibarī, makīmatwaraga kūrīa goothe maiguuga atī nīkuo arī. **56** Na kūrīa goothe aathīiaga, mīcīi-inī, na tūtūūra-inī o na kana mīgūnda-inī, o maigaga arīa arūaru ndūnyū-inī, na makamūthaita ametīkīrie naarī mahutīe gīcūrī kīa nguo yake, na arīa othe maamūluthīrie makīhona.

7 Na rīrī, Afarisai na arutani amwe a watho arīa moimīte Jerusalemu makīūngāna harī Jesū na **2** makīona arutwo ake amwe makīrīa irio na moko maarī na thaahu, ūguo nī ta kuuga, matethambīte moko. **3** (Afarisai na Ayahudi othe matirīaga irio matethambīte moko mao wega kūrīngāna na kīrīra gīa athuuri. **4** Rīrīa moima ndūnyū matingīrīa matambīte gwīthamba. Na nī marūmagia irīra ingī, ta gūthambia ikombe, na nyūngū o na mbirika). **5** Nī ūndū ūcio Afarisai na Arutani a watho makīūria Jesū atīrī, “Nī kīi gītūmaga arutwo aku mage gūtūūra kūrīngāna na irīra cia athuuri, na makarīaga irio na moko marī na thaahu?” **6** Nake Jesū akīmācookeria atīrī, “Isaia aarīrie ma rīrīa arathīre ūhoro wanyu, inyuī hīngā ici; o ta ūrīa kwandīkitwo

atiri: “Andũ aya maaheaga gĩtĩo na mĩromo, no ngoro ciao ikoragwani irĩ kũraya na niĩ. **7** Nao maahooyaga o tũhũ; morutani marĩa marutanaga no mawatho ma andũ. **8** Mũtiganĩrie maathani ma Ngai, mũkarũmia irĩra cia andũ.” **9** Agĩcooka akĩmeera atiri, “Ti-itherũ nĩmũgũte na njĩra njega ya gũtiganĩria maathani ma Ngai atĩ nĩguo mũrũmie irĩa cianyu ene! **10** Nĩgũkorwo Musa oigire atiri, “Tĩa thoguo na nyũkwa,” na, “Ūria wotho ũkaaruma ithe kana nyina no nginya ooragwo.” **11** No inyuĩ muugaga atĩ mũndũ angĩra ithe kana nyina atiri, “Kĩria ingĩagũteithia nakĩo nĩ Korubani’ (ũguo nĩ kuuga, nĩ kiheo kĩamũrĩre Ngai), **12** na mũticoockaga kũmwĩtikĩria ekĩre ithe kana nyina andũ. **13** Nĩ ũndũ ũcio mũkaagĩthia kiugo kia Ngai kiene na ũndũ wa kĩria kĩanyu kĩria mũthiiga mũgĩtiganagĩra. Na nĩmwĩkaga maũndũ maingĩ ta macio.” **14** O ringĩ Jesũ agĩta kĩrĩndĩ harĩ we agĩkĩra atiri, “Inyuĩ andũ aya othe, thikĩrĩriai na mũgue. **15** Gũtirĩ kĩndũ kĩrĩ nja ya mũndũ kĩngĩmũgwatia ‘thaahu’ nĩ ũndũ wa gũtoonya thĩĩnĩ wake. No rĩrĩ, kĩria kiumaga thĩĩnĩ wa mũndũ nĩkĩo kĩmũgwatagia ‘thaahu.’” **16** (Aakorwo mũndũ arĩ na matũ ma kũigua, nĩakĩgue). **17** Thuutha wa gũtiganaga na kĩrĩndĩ na gũtoonya nyũmba, arutwo ake makĩmũũria ũhoru wa ngerokano ĩyo. **18** Nake Jesũ akĩmooria atiri, “O na inyuĩ mũtirĩ mũrataũkĩrwo o na rĩu? Kai mũtooi atĩ gũtirĩ kĩndũ gĩtoonyaga thĩĩnĩ wa mũndũ kuuma na nja kĩngĩmũgwatia thaahu? **19** Nĩgũkorwo gĩtoonyaga ngoro-inĩ yake, no gĩtoonyaga nda yake gĩgacooka gĩkoima mwĩrĩ-inĩ wake.” (Akiuga ũguo-rĩ, Jesũ nĩgũta aatuaga atĩ irio ciothe itiri thaahu). **20** Agĩthĩ na mbere na kwaria, akiuga atiri, “Kĩria kiumaga thĩĩnĩ wa mũndũ nĩkĩo kĩmũgwatagia thaahu. **21** Nĩgũkorwo ngoro-inĩ cia andũ nĩkuo kuumaga meciiria mooru, ũhũũri maraya, na ũici, na ũragani, na ũtharia, **22** na ũkoroko, na mũmena, na maheeni, na ũũra-thoni, na ũiru, na njambanio, na mwĩtĩo, o na ũrimũ. **23** Maũru maya mothe moimaga thĩĩnĩ wa mũndũ na makamũgwatia thaahu.” **24** Nake Jesũ akĩuma kũu agĩthĩ gũkũhĩ na Turo. Agĩtoonya nyũmba imwe na ndeandaga mũndũ o na ũrĩkũ amenye atĩ arĩ kũu; no ndangĩahotire kwĩhitha. **25** Na rĩrĩ, mũtũmia warĩ na kairĩtu kaarĩ na ngoma thũku rĩrĩa aiguire ũhoru wake, agĩũka akĩgũithia thĩ magũrũ-inĩ make. **26** Mũtũmia ũcio aarĩ Mũyunani, waciirwo Foinike ya Suriata. Nake agĩthaitia Jesũ ingate ngoma ĩyo thũku yume thĩĩnĩ wa kairĩtu gake. **27** Nake Jesũ akĩmwĩra atiri, “Reke ciana ciambe irĩe ihũũne, nĩgũkorwo ti wega kuoya mĩgate ya ciana na kũmĩkĩria ngui.” **28** Nake mũtũmia ũcio akĩmũcookeria atiri, “Noguo Mwathani, no o na ngui irĩ rungu rwa metha nĩ irĩaga rũitiki rũria rũitagwo nĩ ciana.” **29** Jesũ agĩcooka akĩmwĩra atiri, “Nĩ ũndũ wa ũguo wacooka-rĩ, wĩthĩre; ndaimono nĩyoima thĩĩnĩ wa mwarĩguo.” **30** Mũtũmia ũcio akĩnũka mũciĩ agĩkora kaana gake gakomete ũrĩrĩ-inĩ na ndaimono irĩkĩtie gũthĩ. **31** Nĩngĩ Jesũ akĩuma kũu gũkũhĩ na Turo agĩtuikanĩria Sidoni, agĩkĩrũka nginya irĩa-inĩ rĩa Galili, agĩtoonya bũrũri wa Dekapoli. **32** Arĩ kũu andũ amwe makĩmũrehere mũndũ ũtaiguaga na ũtaaragia, makĩmũthaitia amũgĩrĩre guoko. **33** Na thuutha wa kũmũtũwara handũ keheri-inĩ, haraaya na kĩrĩndĩ, Jesũ

agĩtoonya ciara ciake matũ ma mũndũ ũcio. Agĩcooka agĩtua mata na akĩhutia rũrĩmĩ rwa mũndũ ũcio noma. **34** Akĩroro na igĩrũ, akĩhũmũka na hinya, akĩmwĩra atiri, “Efatha!” (ũguo nĩ kuuga, “Hingũkal”). **35** Aarĩkia kuuga ũguo matũ ma mũndũ ũcio makĩhingũka na rũrĩmĩ rwake rũkĩregera akĩambĩrĩria kwaria o wega. **36** Nake Jesũ akĩmaatha matikeere mũndũ o na ũrĩkũ. No ũria akĩragĩrĩria kũmaakaania, noguo makĩragĩrĩria kwaria mũno ũhoru ũcio. **37** Nao andũ makĩgega mũno makĩria, makiuga atiri, “Nĩekite maũndũ mothe wega. O na agatũmaga andũ arĩa mataiguaga maigue na arĩa mataaragia maarie.”

8 Na rĩrĩ, matukũ-inĩ macio kĩrĩndĩ kĩngĩ gĩkũngana ringĩ. Na tondu gĩtiarĩ na kĩndũ gĩa kũria-rĩ, Jesũ agĩta arutwo ake moke harĩ we, akĩmeera atiri, **2** “Nĩndĩraiguĩra andũ aya tha Nĩgũkorwo makoretwo hamwe na niĩ rĩu mĩthenya itatũ na matiri na kĩndũ gĩa kũria. **3** Ingĩmeera mainũke mahũtũtĩ mekũringĩkĩra njĩra, tondu amwe ao moimite kũraya.” **4** Nao arutwo makĩmũcookeria atiri, “Mũndũ angĩruta irio cia kũmahũũnia kũ gũkũ werũ-inĩ ũyũ?” **5** Jesũ akĩmooria atiri, “Mũri na mĩgate iigana?” Nao makĩmũcookeria atiri, “Tũri na mĩgate mĩgwanja.” **6** Akĩra kĩrĩndĩ gũikare thĩ. Nake akĩoya mĩgate ĩyo mĩgwanja, na aarĩkia gũcooka ngaatho akĩenyũranga mĩgate ĩyo, akĩmĩnengera arutwo ake mahe andũ, nao magĩka o ũguo. **7** O na nĩ maarĩ na tũthamaki tũnini tũtarĩ tũngĩ; agĩcooka ngaatho nĩ ũndũ watuo, na akĩra arutwo magaire andũ. **8** Nao makĩria makĩhũũna. Thuutha ũcio arutwo makĩũngania cienyũ iria ciatigarĩte, ikĩyũra ciondo mĩgwanja. **9** Andũ arũme arĩa maarĩre maarĩ ta ngiri inya. Na aarĩkia kũmeera mathĩ, **10** agĩtoonya gatarũ me na arutwo ake, magĩthĩ bũrũri wa Dalumanutha. **11** Nao Afarisai magĩũka na makĩambĩrĩria kũũria Jesũ ciũria. Makĩmwĩra aringe kĩama kuuma igĩrũ no nĩkũmũgeria maamũgeragia. **12** Nake akĩhũmũka ihũmũka inene, akĩũria atiri, “Nĩkĩ gĩgũtũma rũciaro rũrũ rũũrie rũringĩrwo kĩaama? Ngũmwĩra atiri na ma gũtirĩ kĩaama rũkũringĩrwo.” **13** Agĩcooka akĩmatiga, agĩtoonya gatarũ akĩringa mũrimo ũria ũngĩ. **14** Na rĩrĩ, arutwo nĩmariganĩrwo nĩ gũkuua mĩgate, tĩa o mĩgate ũmwe marĩ nago gatarũ-inĩ. **15** Nake Jesũ akĩmataara akĩmeera atiri, “Mwĩmenyererei. Mwĩhũgagai ndawa ya kũmbia mĩgate ya Afarisai na ya Herode.” **16** Nao makĩaranĩria ũhoru ũcio mũndũ na ũria ũngĩ, makĩirana atiri, “Aratwĩra ũguo tondu tũtirĩ na mĩgate.” **17** Jesũ aamenya ũria meeranaga akĩmooria atiri, “Nĩ kĩ kiratũma mwanarĩrie ũhoru wa kwaga mĩgate? Nginya rĩu mũtirĩ mũrataũkĩrwo o na kana mũkamenya? Nĩ kũũmia mũũmĩtie ngoro cianyu? **18** Anga mũri na maitho na mũtionaga, na mũri na matũ na mũtiiguaga? Kai mũtararĩrikana? **19** Rĩria ndenyũrangĩre andũ arĩa ngiri ithano mĩgate irĩa itano-rĩ, nĩ ciondo ciigana muonganĩrie ciyũrĩte cienyũ cia mĩgate?” Nao makĩmũcookeria atiri, “Ciarĩ ciondo ikũmi na igĩri.” **20** “Na rĩria ndenyũrangĩre andũ arĩa ngiri inya mĩgate irĩa mĩgwanja-rĩ, nĩ ciondo ciigana muonganĩrie ciyũrĩte cienyũ cia mĩgate?” Nao makĩmũcookeria atiri, “Ciarĩ ciondo mĩgwanja.” **21**

Akimooria atiri, “Kaĩ mutari murataũkĩrwo nĩ ũhoro nginya rĩu?” **22** Na maakinya Bethisaida, andũ amwe makĩmũhehera mũndũ warĩ mĩtumumu, na magĩthaiha Jesũ amũhutie. **23** Akĩnyĩta mũndũ ũcio mĩtumumu guoko, akĩmuumia na nja ya itũura. Na aarĩkia kũmũtura mata maitho na kũmũgĩrira moko, Jesũ akĩmũria atiri, “Nĩ kũri kĩndũ ũroona?” **24** Nake agĩtiira maitho, akiuga atiri, “Nĩndĩrona andũ; no ngoona mahaana ta mĩĩ magĩthĩ.” **25** O rĩngĩ Jesũ akĩgĩrira mũndũ ũcio moko maitho. Hĩndĩ iyo maitho make makĩhingũka, agĩcooka kuona na akĩona indo ciothe wega. **26** Jesũ akĩmwĩra atiri, “Inũka, na ndũgatoonye itũura-inĩ.” **27** Jesũ na arutwo ake magĩthĩ na mbere o nginya tũtũura-inĩ tũria twarĩgĩcĩrie Kaisarea-Filipi. Na me njĩra-inĩ akĩmooria atiri, “Andũ moigaga nĩ nĩ nĩ ũ?” **28** Nao makĩmũcookeria atiri, “Amwe moigaga wee nĩwe Johana Mũbatithania; angĩ makoiga wee nĩwe Elija; o na angĩ moigaga wee ũri ũmwe wa anabii.” **29** Nake akĩmooria atiri, “Inyuũ na inyuũ muugaga atĩa? Muugaga nĩ nĩ nĩ ũ?” Petero akĩmũcookeria atiri, “Wee nĩwe Kristũ.” **30** Nake Jesũ akĩmakaania matikeere mũndũ o na ũrĩkũ ũhoro wake. **31** Nĩngĩ Jesũ akĩambĩrĩria kũmaruta atĩ Mũrũ wa Mũndũ no nginya one mathĩina maingĩ na aregwo nĩ athuuri, na athĩnjĩri-Ngai arĩa anene o na arutani a watho, na atĩ no nginya ooragwo, na thuutha wa mĩthenya itatũ ariũke. **32** Aaririe ũhoro ũcio atekũhitha, nake Petero akĩmũtwara keheri-inĩ, akĩambĩrĩria kũmũkaania. **33** No Jesũ akĩhũgũra akĩrora arutwo ake, na agĩkũma Petero, akiuga atiri, “Cooka thuutha wakwa, Shaítani! Wee ndĩwiragĩa maũndũ moimĩte kũri Ngai, tĩa o maũndũ marĩa moimĩte kũri andũ.” **34** Agĩcooka agĩta kĩrĩndĩ hamwe na arutwo ake moke harĩ we, akĩmeera atiri, “Mũndũ o wotho ũngĩdaga kũnũmĩrĩra, no nginya eerege we mwene, na akuue mũtharaba wake anũmĩrĩre. **35** Nĩgũkorwo ũria wotho wendaga kũhonokia muoyo wake nĩ kũrwo akoorwo nĩguo, no ũria wotho ũkoorwo nĩ muoyo wake nĩ ũndũ wakwa na nĩ ũndũ wa ũhoro-ũria-Mwega, nĩakũhonokia. **36** Mũndũ angĩnguna nakĩ angĩgwatĩra thĩ yotho, no orwo nĩ muoyo wake? **37** Kana nĩ kĩ mũndũ angĩkũũrĩra na muoyo wake? **38** Mũndũ o wotho ũngĩconoka nĩ ũndũ wakwa na aconoke nĩ ũndũ wa ciugo ciakwa hĩndĩ ino ya rũciaro rũrũ rwa ũtharia na rwa mehĩa, o nake Mũrũ wa Mũndũ nĩakamũconokera rĩria agaacooka arĩ na riiri wa Ithe, arĩ na arĩa arĩa atheru.”

9 Jesũ agĩcooka akĩmeera atiri, “Ngũmwĩra atiri na ma, amwe marũngĩ haha matigacama gĩkũ matonete ũthamaki wa Ngai ũgũka wĩ na hinya!” **2** Thuutha wa mĩthenya itandatũ, Jesũ nĩmathiire na Petero na Jakubu na Johana, akĩmatwara kĩrima-inĩ kĩaaya, marĩ oiki. Na rĩri, arĩ hau mbere yao akĩgarĩrũka ũria aahaanaga. **3** Nguo ciake ikĩrũha cua; gũtirĩ mũndũ gũkũ thĩ ũngĩahotie gũcithambia cierũhe ũguo. **4** Na marĩ o hau makĩmũrĩrwo nĩ Elija na Musa, makĩaranĩria na Jesũ. **5** Nake Petero akĩra Jesũ atiri, “Rabii, nĩtwagĩrĩrwo nĩ gũikara gũkũ. Reke twake ithũnũ ithatũ, kimwe gĩaku, na kimwe kĩa Musa, na kimwe kĩa Elija.” **6** (Petero oigire ũguo tondu nĩarĩgitwo nĩ ũria ekuuga, nĩ tondu wa ũria

maamakite.) **7** Nĩngĩ hagũka itu, rĩkĩmahumbĩra, na mũgambo ũkiuma itu-inĩ rĩrũ, ũkiuga atiri, “Ŭyũ nĩwe Mũrũ wakwa, ũria nyendete. Mũiguagei!” **8** Na kahinda o kau makĩhũgũra, no mationire mũndũ ũngĩ arĩ hamwe nao, tĩa o Jesũ. **9** Na rĩria maikũrũkaga kuuma kĩrima-inĩ, Jesũ akĩmaatha matikeere mũndũ o na ũrĩkũ ũria monete, nginya rĩria Mũrũ wa Mũndũ agaakorwo ariũkĩte akoma kũri arĩa akuũ. **10** Nao magĩkĩra na ũhoro ũcio, no makooranagĩa o ene atiri, “kũrũka kuuma kũri akuũ nĩ kuuga atĩa.” **11** Nao makĩmũria atiri, “Nĩ kĩ gĩtũmaga arutani a watho moige atĩ Elija no nginya ambe ooke?” **12** Jesũ akĩmacookeria atiri, “Ti-itherũ Elija no nginya ambe ooke ahaarĩre maũndũ mothe. Nĩngĩ nĩ kĩ gĩgĩtũmĩte kwandĩkwo atĩ Mũrũ wa Mũndũ no nginya athĩmĩke mũno na aregwo nĩ andũ?” **13** No ngũmwĩra atiri, Elija nĩarĩkĩtie gũũka na andũ makamwĩka o ũria wotho meendaga kũmwĩka, o ta ũria ũhoro wake wandĩkĩtuo.” **14** Na rĩria maakinyire harĩ arutwo arĩa angĩ, makiona kĩrĩndĩ kĩnene kĩmarĩgĩcĩrie, na arutani a watho magĩkarania nao. **15** Na rĩria andũ othe moonire Jesũ, makĩgega mũno magĩteng’era makamũgeithie. **16** Nake akĩmooria atiri, “Nĩ kĩ mũrakaranĩria nao?” **17** Mũndũ ũmwe warĩ kĩrĩndĩ-inĩ kũ akĩmũcookeria atiri, “Mũrutani, ngũkũreheire mũrũ wakwa, ũkoragwo arĩ na ngoma thũku na ndaaragĩa. **18** Hĩndĩ rĩria yotho yamũnyĩta, imũtungumanagĩa thĩ na akarutaga mũhũyũ na kanua, akahagarania magego na akomagara. Njũũrĩrie arutwo aku maingate ngoma iyo thũku, no matinahota.” **19** Jesũ akĩmacookeria atiri, “Inyuũ rũciaro rũrũ rũtetikagĩa, nĩ nginya rĩ ngũũkarania na inyuũ? Ngũmũkĩrĩria nginya rĩ? Ndeherai kamwana kau.” **20** Nĩ ũndũ ũcio magĩgatwarĩra Jesũ. Rĩria ngoma iyo thũku yoonire Jesũ, igĩgathiorania o rĩmwe. Gagĩtungumana thĩ, gakĩgaragĩa, gakĩrutaga mũhũyũ na kanua. **21** Nake Jesũ akĩũria ithe wa kamwana kau atiri, “Nĩ hĩndĩ iigana atĩa gakoretwo kahaana ũguo?” Nake agĩcookia atiri, “Nĩ kuuma arĩ o kaana. **22** Na maita maingĩ yanagaikĩa mwaki-inĩ o na maai-inĩ ikoorage. No akorwo nĩ harĩ ũndũ ũngĩka, tũguĩre tha ũtũteithie.” **23** Jesũ akĩmũria atiri, “Atĩ ‘korwo ndahota?’ Maũndũ mothe nĩmahotekagĩa kũri mũndũ ũria wĩtikĩtie.” **24** O rĩmwe ithe wa kamwana kau akĩanĩrĩra, akiuga atiri, “Nĩndetikia, ndeithia harĩa njagĩte gwĩtikia.” **25** Rĩria Jesũ onire atĩ kĩrĩndĩ nĩgateng’ereite gĩũke hau, agĩkũuma ngoma iyo thũku. Akĩmũria atiri, “Wee ngoma ino thũku ũtaiguaga na ũtaaragĩa, nĩndagwatha uume thĩnĩ wa kamwana gaka, na ndũkanacooke gũtoonya thĩnĩ watho rĩngĩ.” **26** Ngoma iyo thũku igĩkayũrũrũka, igĩgathiorania na hinya, na ikiuma. Kamwana kau gakĩhaana ta karĩ gakuũ, o nginya andũ aingĩ makiuga atiri, “Nĩ gakuũ.” **27** No Jesũ agĩkanyĩta guoko, agĩgokĩria, nako gakĩrũgama. **28** Thuutha wa Jesũ gũtoonya nyũmba, arutwo ake makĩmũrĩria keheri-inĩ atiri, “Nĩ kĩ gĩtũmire ithũ tũremwo nĩ kũingata ngoma iyo?” **29** Nake akĩmacookeria atiri, “Ngoma ya mũthema ta ũcio ndingĩuma na njira ingĩ tĩa o ya mahooya (o na kwĩima irio).” (Nĩ harĩ maandĩko mangĩ matakoragwo na ũhoro ũyũ wa kwĩima irio). **30** Nao makĩuma kũ magĩtũkanĩria bũrĩri wa Galili, na Jesũ ndeendaga mũndũ o na ũrĩkũ amenye kũria

marĩ, **31** tondũ nĩarutaga arutwo ake. Nake akĩmeera atĩrĩ, “Mũrũ wa Mũndũ nĩegũkũnyanĩrwo aneanwo moko-inĩ ma andũ, nao nĩmakamũũraga, no thuutha wa mĩthenya ĩtatũ nĩakarĩũka.” **32** No matiigana gũtaũkĩrwo nĩ ũrĩa oigaga, na magĩtĩgĩra kũmũũria ũhoro ũcio. **33** Nao magĩkĩnya Kaperinaumu. Na rĩrĩa aarĩ nyũmba thĩĩnĩ akĩmooria atĩrĩ, “Mũgũkararanagĩria kĩĩ tũrĩ njĩra-inĩ?” **34** No-o magĩkĩra tondũ marĩ njĩra-inĩ nĩmakararanagia makĩũranagia nũũ mũnene kũrĩ arĩa angĩ. **35** Na aikara thĩ, Jesũ agĩta arutwo arĩa ikũmĩ na eerĩ akĩmeera atĩrĩ, “Ūrĩa wothĩ ũngĩenda gũtũka wa mbere, no ngĩnya akorwo arĩ wa thuutha wa arĩa angĩ na atũke ndungata ya andũ othe.” **36** Nake akĩrehe kaana agĩkarũgũmia gatagatĩ kao. Na aarĩkia gũkaiyũkia moko-inĩ make, akĩmeera atĩrĩ, **37** “Ūrĩa wothĩ ũngĩamũkĩra kaana kamwe ta gaka thĩĩnĩ wa rĩtwa riakwa, nĩ nĩ aamũkagĩra; na ũrĩa ũngĩnyamũkĩra nĩĩ to nĩ aamũkagĩra, no nĩamũkagĩra ũrĩa wandũmire.” **38** Johana akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, nĩtũronire mũndũ akĩĩngata ndaimono thĩĩnĩ wa rĩtwa riaku tũramwĩra atĩge, tondũ ti ũmwe witũ.” **39** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Mũtikamũgĩrie! Gũtĩrĩ mũndũ ũngĩringa kĩa ma thĩĩnĩ wa rĩtwa riakwa na thuutha ũcio ahote gũcoka kwaria ũuru wakwa, **40** Nĩgũkorwo ũrĩa ũtarĩ ũthũ na ithũ nĩ ũmwe witũ. **41** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, mũndũ o wothĩ ũrĩa ũkaamũhe gĩkombe kĩa maĩ thĩĩnĩ wa rĩtwa riakwa nĩ ũndũ mũrĩ a Kristũ, ndarĩ hĩndĩ akoorwo nĩ ĩgai rĩake.” **42** “Na mũndũ ũrĩa wothĩ ũgaatũma kamwe ga twana tũtũ tũnjĩtikĩtie kehie, wega nĩ mũndũ ũcio ohererwo ihĩga rĩa gĩthĩĩ ngingo na aikio thĩĩnĩ wa irĩa. **43** Guoko gwaku kũngĩtũma wĩhie, gũtinie. Nĩ kaba ũtoonye muoyo-inĩ wĩ kionje, **44** gũkĩra ũthĩĩ Jehanamu kũrĩa kũrĩ mwaki ũtharohaga ũrĩ na moko meerĩ. (Geenna g1067) **45** Naku kũgũrũ gwaku kũngĩtũma wĩhie, gũtinie. Nĩ kaba ũtoonye muoyo-inĩ ũrĩ gĩthua, gũkĩra ũkio Jehanamu ũrĩ na magũrũ meerĩ. (Geenna g1067) **46** Kũu kĩgũnyũ kĩrĩa kĩmarĩĩaga gĩtũka, naguo mwaki ũrĩa ũmacinaga ndũhoraga. **47** Na riitho riaku rĩngĩtũma wĩhie, rĩkũire. Nĩ kaba ũtoonye ũthamaki-inĩ wa Ngai ũrĩ na riitho rĩmwe gũkĩra ũkio Jehanamu ũrĩ na maithe meerĩ, (Geenna g1067) **48** kũu “kĩgũnyũ kĩrĩa kĩmarĩĩaga gĩtũka, naguo mwaki ũrĩa ũmacinaga ndũhoraga.” **49** Mũndũ o wothĩ agekĩrwo mũcamo wa cumbĩ nĩ mwaki, (na igongona o rĩothe rĩkĩrwo mũcamo na cumbĩ). **50** “Cumbĩ nĩ mwega, no cumbĩ ũngĩkorwo nĩũthĩrĩthe mũcamo waguo-rĩ, ũngĩcoka gũcamithio ta cumbĩ na kĩ? Tuĩkai cumbĩ, na mũĩkaranagĩ na thayũ.”

10 Jesũ agĩcoka akũma kũu agĩthĩĩ bũrũri wa Judea na mũrĩmo ũrĩa ũngĩ wa Jorodani. O rĩngĩ andũ ikundi magũka kũrĩ we, nake akĩmaruta ũhoro o ta ũrĩa aamenyerete gwĩka. **2** Na Afarisai amwe magũka kũrĩ we makienda kũmũgeria, makĩmũũria atĩrĩ, “Watho nĩwĩtikĩrĩtie mũndũ atigane na mũtũmia wake?” **3** Nake agĩcoka ũhoro, akĩmooria atĩrĩ, “Musa aamwathire mwĩkage atĩa?” **4** Nao makĩmwĩra atĩrĩ, “Musa nĩetĩkagĩria mũndũ aandĩkĩre mũtũmia wake marũa ma gũtĩgana nake, amũte.” **5** Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Musa aamwandĩkĩre watho ũcio tondũ wa ũrĩa

muomĩtie ngoro cianyu. **6** No kuuma o kĩambĩrĩa, Ngai ‘ombire mũndũ mũrũme na mũndũ-wa-nja’. **7** ‘Gĩkĩ nĩkio gĩtũmaga mũndũ mũrũme atĩge ithe na nyina na anyĩitane na mũtũmia wake, **8** nao eerĩ magatuĩka mwĩrĩ ũmwe.’ Nĩ ũndũ ũcio, acio ti andũ eerĩ rĩngĩ, no nĩ mũndũ ũmwe. **9** Nĩ ũndũ ũcio, arĩa Ngai anyĩitathanĩtie, mũndũ ndakanamatĩgithanie.” **10** Na maatoonya nyũmba thĩĩnĩ, arutwo makĩũria Jesũ ũhoro ũcio o rĩngĩ. **11** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Mũndũ o wothĩ angĩtĩgana na mũtũmia wake acooke ahikie mũtũmia ũngĩ, mũndũ ũcio nĩ atharĩtie. **12** Nake mũtũmia angĩtĩgana na mũthũuriwe, ahikĩre mũndũ mũrũme ũngĩ, o nake nĩ atharĩtie.” **13** Nao andũ makĩrehera Jesũ twana tũnini nĩguo atũthũe, no arutwo ake makĩmakaania. **14** Rĩrĩa Jesũ oonire ũguo, akĩrakara, akĩmeera atĩrĩ, “Rekei twana tũu tũũke kũrĩ nĩ, tĩgai gũtũgĩria, nĩgĩkorwo ũthamaki wa Ngai nĩ wa arĩa matarĩi ta tuo. **15** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, ũrĩa wothĩ ũtakamũkĩra ũthamaki wa Ngai ta kaana ndakũtoonya o na atĩa.” **16** Nake akĩoya twana tũu, agĩtũgĩrĩa moko, agĩtũrathima. **17** Na rĩrĩa Jesũ oimagaraga, mũndũ ũmwe niateng’erire harĩ we, agĩtura ndu mbere yake, akĩmũũria atĩrĩ, “Mũrutani mwega, ĩngĩka atĩa nĩguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (aĩonios g166) **18** Nake Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Ūkũnjĩta mwega nĩkĩ? Gũtĩrĩ o na ũmwe mwega, tĩga o Ngai we wiki. **19** Wee nĩ ũũ ũrĩa maathanĩ moĩgĩte: ‘Ndũkanoragane, na ndũkanatharanie, na ndũkanaĩye, na ndũkanaĩgĩrĩre mũndũ ũrĩa ũngĩ kĩgeeny, na ndũkanaheenanie, na tĩta thoguo na nyũka.’” **20** Nake akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, macio mothe ndũire ndĩmarũmitie kuuma ndĩ mũnini.” **21** Nake Jesũ amũrora, akĩmwenda, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ kũrĩ ũndũ ũmwe ũtigairie: Thĩĩ wendie indo ciaku ciothe irĩa ũrĩ nacio ũhe athĩnĩ mbeeca icio, na nĩũkagĩra na mũthĩthũ ĩgũrũ. Ūcooke ũũke, ĩnũmĩrĩre.” **22** Mwanake ũcio agĩtũkia gĩthĩithi. Agĩthĩĩ arĩ na kĩeha, tondũ aarĩ na ũtonga mũĩngĩ. **23** Nake Jesũ akĩhũgũra, akĩra arutwo ake atĩrĩ, “Kaĩ nĩ ũndũ wĩ hinya gĩtonga gũtoonya ũthamaki-inĩ wa Ngai-ĩ!” **24** Nao arutwo makĩgega maigua cuoone ciako. No Jesũ akiuga o rĩngĩ atĩrĩ, “Ciana, kaĩ nĩ ũndũ wĩ hinya gũtoonya ũthamaki-inĩ wa Ngai-ĩ! **25** Nĩ ũhũthũ ngamĩra kũhungura irima rĩa cindano gũkĩra gĩtonga gũtoonya ũthamaki-inĩ wa Ngai.” **26** Arutwo ake magĩkĩrĩrĩa kũgega, makĩũrania atĩrĩ, “Nũũ ũngĩkĩhonoka?” **27** Nake Jesũ akĩmarora, akĩmeera atĩrĩ, “Harĩ mũndũ ũndũ ũyũ ndũngĩhoteka, no harĩ Ngai tĩguo; maũndũ mothe nĩ mahotekaga nĩ Ngai.” **28** Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Ithũ tũtĩgĩte maũndũ mothe tũgakũrũmĩrĩra!” **29** Nake Jesũ akĩmũcokeria atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, gũtĩrĩ mũndũ ũtĩgite mũcũĩ kana arĩa a nyina, kana aarĩ a nyina, kana nyina, kana ithe, kana ciana, o na kana ithaka nĩ ũndũ wakwa, na nĩ ũndũ wa Ūhoro-ũria-Mwega, **30** ũtakaha ũtonga maita igana matukũ maya tũrĩ, na aheo maita igana ma nyũmba, na arĩa a nyina, na aarĩ a nyina, na manyina, na ciana o na ithaka, na hamwe na macio, minyamaro. Na ihinda rĩrĩa rĩgooka aheo muoyo wa tene na tene. (aĩon g165, aĩonios g166) **31** No rĩrĩ, andũ aĩngĩ arĩa marĩ mbere nĩmagatuĩka a thuutha, na a thuutha matũũke a mbere.” **32** Na rĩrĩa maarĩ njĩra-inĩ makĩambata

merekeire Jerusalemu, Jesu amatongoretie, arutwo ake nĩmagegire, nao arĩa maamarũmĩrĩre magĩtĩgĩra. O rĩngĩ Jesu agĩtwaru arutwo arĩa ikũmĩ na eerĩ keherĩnĩ, akĩambĩrĩria kũmeera maũndũ marĩa maakirie kũmũkora. **33** Akĩmeera atĩrĩ, “Nĩtũkwambata tũthĩĩ Jerusalemu, nake Mũrũ wa Mũndũ nĩegũkũnyanĩrwo kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na kũrĩ arutani a watho. Nao mamũtuĩre kũuragwo na mamũneane kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, **34** nao mamũnyũrũrie na mamũtuĩre mata, na mamũhũire iboko o na mamũũrage. No thuutha wa mĩthenya itatũ niakariũka.” **35** Na rĩrĩ, Jakubu na Johana, arĩũ a Zebedi, magĩũka kũrĩ Jesũ. Makĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, tũkwenda ũtũwikire o ũria tũgũkũhooya.” **36** Nake akĩmooria atĩrĩ, “Mũkwenda ndĩmwĩkire atĩa?” **37** Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Ūtũwikirie tũgaikara ũmwe guoko-inĩ gwaku kwa ũrio na ũria ũngĩ guoko-inĩ gwaku kwa ũmotho rĩrĩ-inĩ waku.” **38** Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mũtiũũ kĩrĩa mũrahooya. Mwahota kũnyũra gĩkombe kĩrĩa nĩ ngũnyũra, kana mũbatithio na ũbatithio ũria ngũbatithio naguo?” **39** Nao magĩcookeria atĩrĩ, “Iĩ no tũhote.” Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Gĩkombe kĩrĩa ngũnyũra nĩ mũkaanyũra, o na mũbatithio na ũbatithio ũria ngũbatithio naguo. **40** No ha ũhoro wa gũikara guoko-inĩ gwaku kwa ũrio kana kwa ũmotho ti nĩ heanaga. Itĩ icio ikaheho arĩa mathondekeirwo cio.” **41** Rĩrĩa arutwo acio angĩ ikũmi maiguire ũhoro ũcio, makĩrakarĩra Jakubu na Johana. **42** Nake Jesũ akĩmeeta hamwe akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ mũũ atĩ andũ arĩa matuuagwo aathani a andũ-a-Ndũrĩrĩ nĩmetũũgagĩria igũrũ rĩao, nao anene ao nĩmamaathaga. **43** No rĩrĩ, inyũũ mũtitariĩ ũguo. Handũ ha ũguo, ũria wothe ũngienda gũtuũka mũnene thĩĩnĩ wanyu no nginya atũũke ndungata yanyu, **44** nake ũria wothe ũkwenda gũtuũka wa mbere thĩĩnĩ wanyu, no nginya atũũke ngombo ya andũ othe. **45** Nĩgũkorwo o na Mũrũ wa Mũndũ ndookire gũtungatĩrwo, no ookire gũtungata na arute muoyo wake nĩguo arĩhe thogora wa gũkũũra andũ angĩ.” **46** Nao magĩkinya Jeriko. Na rĩrĩa Jesũ na arutwo ake, hamwe na kĩrĩndĩ kĩnene moimaga itũũra-inĩ rĩu, mũndũ warĩ mũtumumu wetagwo Baritimayo (ũguo nĩ kuuga mũrũ wa Timayo), aikarĩte thĩ mũkĩra-inĩ wa njĩra akĩhooya thendi. **47** Na rĩrĩa aiguire atĩ nĩ Jesũ wa Nazarethi, akĩambĩrĩria kwanĩrĩra akiugaga atĩrĩ, “Jesũ, Mũrũ wa Daudi, njũguĩra tha!” **48** Andũ angĩ makĩmũkaania, makĩmwĩra akire, nowe agĩkĩrĩrĩria kwanĩrĩra, akiugaga atĩrĩ, “Mũrũ wa Daudi, njũguĩra tha!” **49** Nake Jesũ akĩrũgama, akiuga atĩrĩ, “Mwĩtei.” Nĩ ũndũ ũcio magĩta mũndũ ũcio warĩ mũtumumu, makĩmwĩra atĩrĩ, “Wĩyũmĩrĩrie! Rũgama! Nĩaragwĩta.” **50** Agĩteania nguo yake ya igũrũ, agũũkĩra na ihenya agĩthĩ harĩ Jesũ. **51** Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Ūkwenda ngwĩkĩre atĩa?” Nake mũndũ ũcio warĩ mũtumumu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mũrutani, ngwenda o njooke kuona.” **52** Nake Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Wĩthĩire, wĩtikio waku nĩguo watũma ũhone.” O rĩmwe akĩambĩrĩria kuona, nake akĩrũmĩra Jesũ.

11 Na rĩrĩ, maakũhĩrĩria itũũra rĩa Jerusalemu, maakinya matũũra ma Bethifaha na Bethania hau Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamayũ-rĩ, Jesũ agĩtũma arutwo

ake eerĩ, **2** akĩmeera atĩrĩ, “Thĩĩ itũũra rĩrĩa rĩrĩ mbere yanyu, na mwatoonya o ũguo, nĩmũkuona njau ya ndigiri yohetwo hau, nayo ndĩrĩ yakuaa mũndũ. Mĩohorei mũmĩrehe. **3** Na mũngũrĩro nĩ mũndũ atĩrĩ, ‘Mũreka ũguo nĩkĩ?’ Mwĩre atĩrĩ, ‘Mwathani niabatarĩtio nĩyo na nĩekũmĩcookeria haha o narua.’” **4** Nao magĩthĩ magĩkora njau ya ndigiri yohetwo mũromo-inĩ handũ nja, hakuhiĩ na njira. Na rĩrĩa maamĩohoraga-rĩ, **5** andũ arĩa maarũngĩ ho makĩmooria atĩrĩ, “Mũrohora njau iyo nĩkĩ?” **6** Nao makĩmũcookeria o ũria Jesũ aamerĩte, nao andũ acio makĩmetĩkĩria mathĩĩ nayo. **7** Rĩrĩa maatwarĩre Jesũ njau iyo, makĩmĩtantũka nguo ciao nake Jesũ agĩkuo nĩyo. **8** Andũ angĩ makĩara nguo ciao njira-inĩ, nao arĩa angĩ makĩara mathĩgĩ marĩa maatũite mĩgũnda-inĩ. **9** Andũ arĩa maatongoretie na arĩa maamũmĩte thuutha makĩanĩrĩra makiuga atĩrĩ, “Hosana!” “Kũrathimwo-rĩ, nĩ ũria ũgũũka na rĩtwa rĩa Mwathani!” **10** “Kũrathimwo-rĩ, nĩ ũthamaki ũria ũgũũka, ũria wa ithe wĩtũ Daudi!” “Hosana igũrũ o igũrũ!” **11** Nake Jesũ aatoonya Jerusalemu, agĩthĩ hekarũ-inĩ. Na aarĩkia kũwĩrorangĩra maũndũ mothe, akĩmagara agĩthĩ Bethania hamwe na arutwo arĩa ikũmĩ na eerĩ, tondũ kwarĩ hwaĩ-inĩ. **12** Mũthenya ũyũ ũngĩ rĩrĩa moimaga Bethania, Jesũ akĩũgua ahũtĩ. **13** Nake akĩona mũkũyũ warĩ haraaya ũri na mathangũ maruru agĩthĩ kũrora kana warĩ na ngũyũ. Aakinya harĩ guo, agĩkora ndwarĩ na ngũyũ tĩga o mathangũ, tondũ ndarĩ hĩndĩ ya mũkũyũ gũciara. **14** Nake akĩra mũkũyũ ũcio atĩrĩ, “Mũndũ ndakanarĩe maciaro maku nginya tene.” Nao arutwo ake makĩũgua akiuga ũguo. **(aiĩon g165)** **15** Na maakinya Jerusalemu, Jesũ agĩtoonya hekarũ thĩĩnĩ, akĩambĩrĩria kũrutũrũra arĩa maagũruga, na arĩa meeendanagĩria kuo. Akĩng’aurĩna metha cia arĩa maakũũranagĩa mbeeca, o na itĩ cia arĩa meendagia ndutara, **16** na ndangĩtikĩrĩrie mũndũ o na ũrikũ ahĩtũkĩrie kĩndũ gĩa kwendia kũu nja cia hekarũ. **17** Na rĩrĩa aamarutaga, akĩmooria atĩrĩ, “Gĩthĩ ũhoro ndwandikitwo atĩrĩ, “Nyũmba yakwa iĩgeetago nyũmba ya mahooya ya kũhooyagĩrwo nĩ ndũrĩrĩ ciothe?” No inyũũ mũmĩtuĩte ‘ngurunga ya atunyani.’” **18** Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na arutani a watho maigua ũguo, makĩambĩrĩria gũcaria ũria mangĩmũũruga, nĩ ũndũ nĩmamwĩtagĩra, tondũ kĩrĩndĩ gĩothe nĩkĩagegetio nĩ ũrutani wake. **19** Gwakinya hwaĩ-inĩ, Jesũ na arutwo ake makĩma itũũra rĩa. **20** Rũciĩnĩ, makĩhĩtũka makĩona mũkũyũ ũria Jesũ aarumĩte ũũmĩte wothe nginya mĩri. **21** Petero akĩrĩrikana ũhoro wa mũkũyũ ũcio, akĩra Jesũ atĩrĩ, “Rabii, ta rora! Mũkũyũ ũria ũrarumĩre-rĩ, nĩũũmĩte!” **22** Nake Jesũ akĩmũcookeria, akĩmeera atĩrĩ, “Itĩkĩai Ngai. **23** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, mũndũ angĩkeera kĩrĩma gĩkĩ atĩrĩ, ‘Thĩĩ, wĩkĩe irĩa-inĩ,’ na ndagathanganie ngoro-inĩ yake, no etikie atĩ ũria oiga nĩũgũwĩkĩra-rĩ, niagekĩrwo ũndũ ũcio. **24** Nĩ ũndũ ũcio ngũmwĩra atĩrĩ, ũria wothe mũrĩhooyaga mũheo, itĩkagĩai atĩ nĩ mũrĩkĩtie kũwamũkĩra, naguo niũrĩtuũkaga wanyu. **25** Na rĩrĩa mwarũgama mũhooe, mũrekanagĩre angĩkorwo mũrĩ ũthũ na mũndũ, nĩgeetha ithe wanyu ũria ũrĩ igũrũ o nake amũrekeagĩre mehĩa manyu.” (**26** No mũngĩkorwo mũtĩrekanagĩra mehĩa, nake ithe wanyu ũria ũrĩ igũrũ

ndarimurekagira mehia manyu.) 27 Magikinya o ringi Jerusalemu, na riria Jesu aaceeraga kuu nja cia hekaru, athinjiri-Ngai aria anene, na arutani a watho, o na athuuri magiuka kuri we. 28 Makimuria atiri, "Wikaga maundu maya na uhoti uriku? Na nuu wakuheire uhoti wa gwika maundu maya?" 29 Nake Jesu akimacookeria atiri, "Ningumuria kiuria kimwe. Mwanjookeria, na nii ningumwira njikaga maundu maya na uhoti uriku. 30 Ubatithio wa Johana-ri, woirime iguru kana kuri andu? Njookeria!" 31 Makiaraniria o ene uhoro ucio, makirana atiri, "Tunguaga ati, 'Woirime iguru', eguturia atiri, 'Mwakiregire kumwitikia niki?' 32 No tunguaga atiri, 'Woirime kuri andu' ...." (Nimetigagira andu, tondu andu othe moof kuna ati Johana aari munabii.) 33 Ni undu ucio magicookeria Jesu atiri, "Ithu tithi." Nake Jesu akimeera atiri, "O na nii ndikumwira njikaga maundu maya na uhoti uriku."

12 Nake akimbiriria kumahe uhoro na ngerekano, akimeera atiri, "Mundu umwe nahaandire mugunda wake mthabibu. Agiaka rugiri rugithiururukiria mugunda ucio, na akienja irima ria kuhihira thabibu, na agiaka nyumba ndaaya na iguru ya arangiri. Agicooka agikomborithia mugunda ucio kuri arimi ang, na agithi rugendo. 2 Na riri, hndi ya magetha yakinya-ri, agituma ndungata yake kuri akombori acio igire macioro mamwe ma mugunda ucio wa mthabibu. 3 Nao makiminyiita makimihura, na makimyingata itari na kindu. 4 Agicooka akimatimira ndungata ingi; nao magithiia ndungata iyo mutwe na makimika maundu ma thoni. 5 Na o ringi agituma ndungata ingi, nayo makimura. Niatumire ndungata ingi nyingi, imwe ciacio magichihura, na iria ingi magicura. 6 "Mundu ucio ndaari na mundu ingi watigaire wa gutuma, tiga o muriu wake uria eendete muno. Akimutuma thuutha wa acio ang othe, akiuga atiri, 'Nimeguthi muru wakwa.' 7 "No akombori acio makirana atiri, 'Uyu niwe ukagaya ukumbi uyu. Uhai, rekei tumurage, nigu igai riake rigaathika riitu.' 8 Ni undu ucio makiminyiita, makimuraga, makimukia nja ya mugunda ucio wa mthabibu. 9 "Riu-ri, mwene mugunda ucio ageeka atia? Agooka oorage akombori acio, acooke ahe andu ang mugunda ucio. 10 Kai mutari mwathoma maandiko maya: "Ihiga riria aaki maaregire, nirio rituikite ihiga inene ria koine; 11 Mwathani niwe wike undu ucio, naguo ni wa magegania tukwona?" 12 Magicaria uria mangiminyiita tondu nimamenyire aaraga uhoro wao na ngerekano iyo, no nimetigagira kirindi; ni undu ucio magitigana nake, magithi. 13 Thuutha ucio magituma Afarisai amwe na Aherodia kuri Jesu nigu mamutege na mirio yake. 14 Magiuka kuri we makimwira atiri, "Murutani, nituu ati uri mundu wa ma. Ndwitigagira andu, tondu ndurumbuyagia uria mahaana; no urutanaga uhoro wa Ngai na ma. Riu-ri, ni kwagirire kurutira Kaisari mbeeca cia igooti, kana aca? 15 Turutage kana tukitarutage?" No tondu Jesu niamenyaga uhinga wao, akimooria atiri, "Murenda kungeria niki? Ta ndeherai dinari ndimione." 16 Makimurehara dinari iyo, nake akimooria atiri, "Mbica

ino na ritwa riri ni cia u?" Nao makimucookeria atiri, "Ni cia Kaisari." 17 Nake Jesu akimeera atiri, "Rutagirai Kaisari kiria kiri giake, na murutagire Ngai kiria kiri giake." Nao makigejo niwe. 18 Ningi Asadukai, aria moigaga ati gutiri uhoro wa kuriuka magiuka kuri Jesu na makimuria atiri, 19 "Murutani, Musa aatwandikiire ati muru wa nyina na mundu angikua atige mutumia atari na ciana-ri, mundu ucio no ngina ahikie mutumia ucio watiguo, aciare muru wa nyina ciana. 20 Na riri, kwar aanaake mugwanja a nyina umwe. Wa mbere akihikania na agikua, na ndatige ciana. 21 Nake wa keeri akihikie mutumia ucio wa ndigwa, no o nake agikua na ndatige ciana. O na wa gatatu nake agika o uguo. 22 Uhoro wa ma ni ati, gutiri o na umwe wa acio mugwanja watigire ciana. Thuutha wao othe, mutumia ucio o nake agikua. 23 Riu-ri, hndi ya kuriuka mutumia ucio agaakorwo ari wa u, nigukorwo othe mugwanja nimamuhikite?" 24 Nake Jesu akimacookeria atiri, "Nimuhitite tondu mutiui Maandiko kana hinya wa Ngai? 25 Riria akuu makaariuka, matikahikania kana mahike; magathika ta araika aria mari kuu iguru. 26 Naguo ha uhoro wa akuu kuriuka-ri, kai mutathomete ibuku-ini ria Musa, uhoro ukoni kihinga kiria kihaga, na uria Ngai aamwirire atiri, 'Nii ni nii Ngai wa Iburahimu na Ngai wa Isaaka, o na Ngai wa Jakubu?' 27 We ti Ngai wa aria akuu, no ni wa aria mari muoyo. Inyui muhitite muno." 28 Na riri, murutani umwe wa watho niokire akiuga makaria. Aamenya ati Jesu niamacookerie icooko riaga-ri, akimuria atiri, "Hari maathani maria mangi mothe-ri, ni ririkuri ria bata muno?" 29 Jesu agicooka atiri, "Riathani riria ria bata muno ni riri: 'Thikiria, inyui Israeli, Mwathani Ngai witu, Mwathani ni umwe. 30 Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na meciiria maku mothe, na hinya waku wothe.' 31 Nario ria keeri ni riri: 'Endaga mundu uria ingi o ta uria wiendete wee mwene.' Gutiri riathani ringi inene kuri macio.' 32 Nake mundu ucio agicooka atiri, "Murutani, ti-itheri niwoiga wega ati Ngai ni umwe na gutiri ingi tige we! 33 Ningi umwende na ngoro yaku yothe, o na umeno yaku wothe, o na hinya waku wothe; o nakuo kwenda mundu uria ingi o ta uria wiendete wee mwene, ucio ni undu uri bata gukira maruta mothe ma njino na magongona." 34 Riria Jesu onire niacooka wega, akimwira atiri, "Wee-ri, nduri haraaya na ithamaki wa Ngai." Na kuuma hndi iyo gutiri mundu wacookire kumiriria kumuria ciuria ingi. 35 Na riri, Jesu akirutana nja-ini cia hekaru akimooria atiri, "Ni kii gutumaga arutani a watho moige ati Kristu ni muru wa Daudi? 36 Daudi we mwene, akiria ari na Roho Mutheru, oigire atiri: "Mwathani eerire Mwathani wakwa atiri: 'ikara guko-ini gwakwa kwa urio nginya ngaiga thu ciaku rungu rwa makinya maku.'" 37 Daudi we mwene aramwita 'Mwathani.' Angithuika muruwe atia?" Na ni haari na gikundi kinene kia andu kiamuthigagiria gikenete. 38 Ningi Jesu akirutana, akiuga atiri, "Mwimenyagirire arutani a watho. Mendete guthi mehubite nguo iria ndaaya na kugeithagio ni andu othe riria mekugera nduny-ini, 39 na makenda gukaragira iti iria cia bata

thunagogi-ini, na gũkara handũ ha andũ arĩa atũku maruga-inĩ. **40** Na no-o matoonyagĩrĩra nyũmba cia atumia a ndigwa makamatunya indo ciao, na nĩguo meyonanie, makahooya mahooya maraihu. Andũ ta acio nĩ makaaherithio mũno makĩria.” **41** Jesũ agũkara thĩ ang'etheire harĩa heekagĩrwo maruta, akĩrorera ũria gĩkundi kũu kĩaohothaga. Andũ aingĩ itonga makĩhotha mbeeca nyingĩ. **42** No mũtumia ũmwe wa ndigwa warĩ mũthĩni agĩũka akĩhotha tũthendi twĩrĩ tũnini mũno twa gĩcango tũria twarĩ mũigana wa mbeeca ũmwe. **43** Jesũ agũta arutwo ake harĩ we, akĩmeera atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, mũtumia ũyũ wa ndigwa mũthĩni nĩekĩra mbeeca nyingĩ kigĩna-inĩ gũkĩra andũ arĩa angĩ othe. **44** Acio angĩ othe maheana kũringana na ũingĩ wa ũtonga wao, no mũtumia ũyũ aheana kĩria gĩothe oima nakĩo, na arĩ mũthĩni-rĩ, aheana mũthithũ wake wothe.”

13 Na rĩria Jesũ oimaga hekarũ-inĩ, ũmwe wa arutwo ake akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, ta rora! Mahiga maya kaĩ nĩ manene-ĩ! Kaĩ nyũmba ici nĩ thaka-ĩ!” **2** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩũrona nyũmba ici nene ũũ? Gũtirĩ ihiga o na rĩmwe rĩa maya rĩgaakorwo rĩrĩ igũrũ wa rĩria rĩngĩ; mothe nĩmakamomorwo.” **3** Rĩria Jesũ aikarĩte thĩ kirĩma-inĩ kĩa Mĩtamaiyũ ang'etheire hekarũ-rĩ, Petero na Jakubu na Johana na Andrea makĩmũria marĩ keheri-inĩ atĩrĩ, **4** “Ta twĩre, maũndũ macio mageekĩka rĩ? Na kimenyithia atĩ maũndũ macio marĩ hakuhi gwĩkĩka nĩ kirĩkũ?” **5** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Mwĩmenyagĩrĩre mũtikanahenio nĩ mũndũ o na ũrĩkũ. **6** Andũ aingĩ nĩ magooka na rĩitwa rĩakwa makiugaga atĩrĩ, ‘Nĩ nĩ nĩ Kristũ,’ na nĩmakahenia andũ aingĩ. **7** Rĩria mũkaigua mbaara na mũhuhu wa mbaara mũtikanama. Maũndũ ta macio no nginya mekĩke, no rĩrĩ, ithĩrĩro ti rĩkinyu. **8** Rũrĩrĩ nĩrũgokĩrĩra rĩria rĩngĩ, na ũthamaki ũũkĩrĩre ũthamaki ũria ũngĩ. Nĩgũkaagĩ na ithingithia kũndũ na kũndũ, o na kũgĩe ng'araga. Maũndũ maya nĩ kĩambĩrĩria kĩa ruo ta rwa mũndũ-wa-nja akĩrũmwo. **9** “No inyuĩ-rĩ, ikaragai mwĩguĩte. Nĩmũkaneanwo kũrĩ ciana cia athuuri na mũhũũrwo iboko thĩini wa thunagogi. Nĩmũkarũgama mbera ya aathani na athamaki nĩ ũndũ wakwa, mũtũike aira akwa kũrĩ o. **10** Naguo ũhoru-ũria-Mwega no nginya wambe ũhunjo kũrĩ ndũrĩrĩ ciothe. **11** Rĩria rĩothe mũkaanyitwo mũtwarwo mũgaciirithio, mũtikanetange mũgĩciiria ũria mũkoiga. Inyuĩ mũkoiga o ũria mũkaahotithio hĩndĩ ũyo, nĩgũkorwo ti inyuĩ mũgaakorwo mũkĩaria, no nĩ Roho mũtheru. **12** “Mũndũ nĩgakunyanĩra mũrũ wa nyina ooragwo, na ithe wa mũndũ akunyanĩre mwana wake, o na ciana nĩkaremera aciari a cio na imoragithie. **13** Andũ othe nĩmakamũmena nĩ ũndũ wakwa, no ũria ũgaakĩrĩrĩra nginya hĩndĩ ya mũthia nĩakahonoka. **14** “Rĩria mũkoona kĩria kĩrĩ thaahu na gĩa kũrehe ihooru kĩarũgama harĩa gĩtagĩrĩrwo nĩ kũrũgama-rĩ, (ũria ũrathoma nĩamenye ũhoru ũcio), hĩndĩ ũyo arĩa marĩ Judea nĩmoorĩre irĩma-inĩ. **15** Mũndũ ũria wothe ũgaakorwo arĩ nyũmba yake igũrũ ndakanaharũrũke kana atoonye kĩruta kĩndũ nyũmba. **16** Nake mũndũ ũria ũgaakorwo arĩ mũgũnda ndagacooke mũciĩ kũgĩra

nguo ciake. **17** Kaĩ atumia arĩa magaakorwo marĩ na nda na arĩa magaakorwo makĩongithia hĩndĩ ũyo nĩmagakorwo marĩ na haaro-ĩ! **18** Hooyagai Ngai atĩ maũndũ macio matikanakinye hĩndĩ ya heho, **19** nĩ ũndũ matukũ macio gũgaakorwo na mĩnyamaro itarĩ yoneka ĩngĩ tayo kuuma kĩambĩrĩria rĩria Ngai ombire thĩ nginya rĩu, na gũtikoneka ĩngĩ tayo. **20** Tiga Mwathani anyihanyihirie matukũ macio, gũtirĩ mũndũ ũngĩgatigara. No tondu wa andũ ake arĩa aamũre, matukũ macio nĩmagakuhĩho. **21** Hĩndĩ ũyo mũndũ o na ũrĩkũ angĩkamwĩra atĩrĩ, ‘Kristũ arĩ haha!’ kana amwĩre atĩrĩ, ‘Kristũ arĩ haaria!’ mũtikanetikie ũhoru ũcio. **22** Nĩgũkorwo Kristũ a maheeni na anabĩ a maheeni nĩmakeyumĩria monanie morĩrũ na marĩngie ciana nĩguo mahĩthithie andũ arĩa aamũre, korwo no kũhoteke. **23** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ikaragai mwĩguĩte tondu nĩndamwĩra maũndũ mothe mbera ya ihinda rĩtanakinya. **24** “No ihinda-inĩ rĩu, thuutha wa maũndũ macio ma mĩnyamaro, ‘rĩria nĩrĩkagĩa nduma, naguo mweri ndũkaara; **25** njata nacio nĩkaagũ kuuma igũrũ, namo maahinya ma igũrũ nĩmakenyenyio.’ **26** “Hĩndĩ ũyo andũ nĩ makoona Mũrũ wa Mũndũ agũũka arĩ thĩini wa matu, arĩ na hinya mũingĩ mũno o na riiri. **27** Nake niagatũma araka ake macoocanĩrĩre andũ ake arĩa aamũre kuuma mĩena ina rĩria yumaga rĩhuhu, o na kuuma ituri ciothe cia thĩ na cia igũrũ. **28** “Na rĩrĩ, mwĩrutei na mũkũyũ: Rĩria honge ciaguo ciarĩkia gũthundũra na ciaruta mathangũ-rĩ, nĩmũmenyaga atĩ hĩndĩ ya rĩua rĩrĩ hakuhi. **29** ũguo noguo, rĩria mũkoona maũndũ macio magĩĩkĩka mũkaamenya ihinda rĩrĩ hakuhi, rĩrĩ o mũromo-inĩ. **30** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, rĩciara rĩrũ rĩtigaahtira nginya maũndũ macio mothe makaahingio. **31** Igũrũ na thĩ nĩgaahtira, no ciago ciakwa itigaahtira. **32** “Gũtirĩ mũndũ o na ũrĩkũ ũũ ũhoru wa mũthenya ũcio kana ithaa rĩu, o na araka a igũrũ matiũ, o na Mũrĩũ ndoo, tiga lthe wiki! **33** Ikaragai mwĩguĩte! Ikaragai mwĩhũgĩte! Mũtiũ rĩria ihinda rĩu rĩgaakinya. **34** Gũkahaana ta mũndũ ũgũthĩ rĩngũndũ ũria atigaga egaĩra ndungata ciake irorage mũciĩ, o ndungata akamĩhe wira wayo, na agatiga atha mũikaria wa mũrangio o nake aikarage ehũgĩte. **35** “Nĩ ũndũ ũcio, ikaragai mwĩguĩte tondu mũtiũ rĩria mwene mũciĩ agacooka, kana agooka hwaĩ-inĩ, kana ũtukũ gatagatĩ, kana ngũkũ ikĩgamba, o na kana gũgĩthererũka. **36** O rĩria angũũka-rĩ, mũtikanareke amũkore mwĩrĩgĩtuo. **37** ũguo ngũmwĩra, noguo ngwĩra andũ othe, atĩrĩ, ‘Ikaragai mwĩguĩte.’”

14 Na rĩrĩ, gwatigaire o mũthenya rĩrĩ nĩguo kũgĩe na Gĩathĩ kĩa Bathaka na kĩa Mĩgate itarĩ Mĩkĩre Ndawa ya Kũmbia, nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na arutani a watho nĩmacaragia ũria mangĩnyitithia Jesũ na njira ya wara nĩguo mamũũrage. **2** Makiuga atĩrĩ, “No tũtingĩmũnyĩta hĩndĩ ya Gĩathĩ, tondu andũ mahota kĩruta haaro.” **3** Na rĩria arĩ itũũra-inĩ rĩa Bethania kwa mũndũ wetagwo Simoni ũria warĩ na mangũ, aikarĩte metha-inĩ akĩria irio-rĩ, nĩhookire mũndũ-wa-nja arĩ na cuba ya maguta ma goro mũno na manungĩ wega. Akĩũraga cuba ũyo na akĩmũtĩrĩria maguta macio mũtwe. **4** Andũ amwe arĩa maarĩ kuo makĩgũga ũũru, makĩũrania

atiri, "Maguta maya maitangwo ũguo niki? 5 Maguta macio nĩmangĩendo mbeeca ikĩre mũcara wa mũndũ na mwaka mũgima nacio mbeeca icio iheo atĩĩni." Magikũtuma mũndũ-wa-nja ũcio macio na ũuru. 6 Nowe Jesũ akĩmeera atiri, "Tiganai nake, mũramũtanga niki? Nianjika ũndũ mwega mũno. 7 Athĩĩni marikoragwo na inyuũ hĩndĩ ciothe na no mũmateithie hĩndĩ irĩa yothie mũngĩenda. No nĩ mũtirikoragwo na nĩ hĩndĩ ciothe. 8 Anjika o ũria angiahota. Atĩrĩria mwĩri wakwa maguta o mbere nĩ ũndũ wa kũhaarĩria gũthikwo gwakwa. 9 Ngũmwĩra atiri na ma, kũria guothe Ũhoroyũ-Mwega ũkaahunjagio thĩĩni wa thĩ, ũguo eka nĩũkeeragwo andũ nĩgeetha arikanagwo." 10 Hĩndĩ iyo Judasi Mũsikariota, ũmwe wa arĩa ikũmi na eerĩ, agĩthĩĩ kũri athĩnjĩri-Ngai arĩa anene agakunyanĩre Jesũ kũri o. 11 Nao magĩkena mũno maigua ũguo na makĩmwĩra nĩmekũmũhe mbeeca. Nĩ ũndũ ũcio Judasi agĩcaria mweke wa kũmũneana kũri o. 12 Mũthenya wa mbere wa Giathi kĩa Migate itarĩ Mũkĩre Ndawa ya Kũmbia, o ũria wathĩnjagwo gatũrũme ka Bathakarĩ, arutwo a Jesũ makĩmũũria atiri, "Ūkwenda tũthĩĩ kũ tũkahaarĩrie nĩguo ikarĩire irio cia Bathaka kuo?" 13 Nĩ ũndũ ũcio agĩtũma arutwo ake eerĩ akĩmeera atiri, "Thĩĩ mũtoonye itũũra, na nĩ mũgũcemania na mũndũ ũkuũite ndĩgĩthũ ya maaĩ. Mũrũmĩrĩrei. 14 Kũria egũtoonya mwĩre mwene nyũmba iyo atiri, 'Mũrutani arooria atiri, nyũmba yakwa ya ageni irĩ ha, harĩa ingĩrĩra irio cia Bathaka na arutwo akwa?' 15 Nake nĩekũmũnyia nyũmba nene ya igũrũ ikĩrĩtuo indo na igathondekwega. Haarĩriai irio cia Bathaka iitũ kuo." 16 Arutwo acio makĩumagara, magĩtoonya itũũra, magĩkora maũndũ mahaana o ta ũria Jesũ aamerĩte. Nĩ ũndũ ũcio makĩhaarĩria irio cia Bathaka. 17 Na gwakinya hwaĩ-inĩ, Jesũ agĩkinya kuo marĩ na arutwo arĩa ikũmi na eerĩ. 18 Maikarĩte metha-inĩ makĩria akĩmeera atiri, "Ngũmwĩra atiri na ma, ũmwe wanyu nĩekũngunyanĩra, ũmwe wa arĩa mararĩanĩra na nĩ." 19 Makĩnyĩtuo nĩ kĩa mũno, na o ũmwe akamũũria atiri, "Ti-itherũ hihĩ nĩ nĩ?" 20 Jesũ akĩmacookeria akĩmeera atiri, "Nĩ ũmwe wanyu inyuũ ikũmi na eerĩ, ũria ũgũtobokanĩra mũgate mbakũri-inĩ hamwe na nĩ. 21 Mũrũ wa Mũndũ egũthĩĩ o ta ũria ũhoroyũ wake wandĩkitwo. No mũndũ ũria ũgaakunyanĩra Mũrũ wa Mũndũ kaĩ arĩ na haaroyũ! Nĩ kaba mũndũ ũcio atangĩaciariro." 22 Nĩngĩ o makĩrĩĩaga-rĩ, Jesũ akĩoya mũgate, agĩcookia ngaatho, agĩcookia akĩwenyũranga, akĩhe arutwo ake, akiuga atiri, "Oyai; ũyũ nĩguo mwĩri wakwa." 23 Agĩcookia akĩoya gĩkombe, agĩcookia ngaatho akĩmanengera, nao othe magĩkinyũra. 24 Akĩmeera atiri, "Ino nĩyo thakame yakwa ya kĩrĩkanĩro, irĩa itĩtuo nĩ ũndũ wa andũ aingĩ. 25 Ngũmwĩra atiri na ma, ndikũnyua rĩngĩ ndibei ya maciaro ma mũthabibũ, nginya mũthenya ũria ngaamĩnyua irĩ njerũ ũthamaki-inĩ wa Ngai." 26 Na maarĩkia kũina rwĩmbo, makĩumagara magĩthĩĩ kĩrĩmanĩ kĩa Mitamaĩyũ. 27 Nake Jesũ akĩmeera atiri, "Inyuũ inyuothie nĩmũrĩndirika, nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo atiri: "Nĩngaringa mũrĩithi, nacio ng'ondũ ihurunjũke." 28 No ndaariũka, nĩngamũtongoria gũthĩĩ Galilĩ. 29 Petero akĩmwĩra atiri, "O na othe mangĩgũtirika, nĩ ndĩngĩgũtirika." 30 Nake Jesũ akĩmũcookeria, akĩmwĩra

atiri, "Ngũkwĩra atiri na ma, ũmũthĩ, o ũtukũ ũyũ, ngũkũ itanakũgia keerĩ, nĩũrĩngana maita matatũ." 31 No Petero akĩaria ahinyũrĩrie, akiuga atiri, "O na angĩkorwo ndĩrĩkuanĩra nawe, nĩ ndĩngĩgũkaana!" O na acio angĩ othe makiuga o ũguo. 32 Nao magĩkinya handũ heetagwo Gethisemane, nake Jesũ akĩũra arutwo ake atiri, "Ikarai haha thĩĩ ngahooe." 33 Akĩoya Petero na Jakubu na Johana agĩthĩĩ nao, na o hĩndĩ iyo akĩnyĩtuo nĩ kĩa kinene na agĩthĩĩnika mũno. 34 Akĩmeera atiri, "Ngoro yakwa nĩũraigua kĩa mũno o ta ingikua, ikarai haha na mwĩhũge." 35 Na aathiathia hanini, akĩũgũthia thĩ, akĩhooya atĩ korwo kwahoteka, ihinda rĩu rĩmweherere. 36 Akiuga atiri, "Abba, Baba, maũndũ mothe nĩmahotekaga nĩwe. Njeheria gĩkombe gĩki. No ti ũria ngwenda nĩ, no nĩ ũria wee ũkwenda." 37 Nĩngĩ agĩcooka harĩ arutwo ake akĩmakora makomete. Akĩũria Petero atiri, "Simoni, kaĩ ũkomete? Ndũngĩhota gũikara ithaa rĩmwe wĩguĩte? 38 Mwĩhũgagwi na mũhooyage nĩgeetha mũtikagwe magerio-inĩ. Ngoro nĩyenda, no mwĩri ndũri na hinya." 39 O rĩngĩ agĩthĩĩ akĩhooya o ũguo. 40 Na acooka rĩngĩ harĩo, agĩkora makomete tondũ nĩmahĩtĩtuo nĩ toro. Nao makĩrĩngwo nĩ ũria mangĩmwĩra. 41 Nĩngĩ agĩũka ihinda rĩa gatatũ akĩmooria atiri, "O na rĩu mũri o toro, o mũhũrũkĩte? Kinyiaĩ hau! Ithaa nĩrĩakinya. Atĩrĩri, Mũrũ wa Mũndũ nĩakunyanĩrwo akaneanwo moko-inĩ ma andũ ehia. 42 Ūkĩrai, tũthĩĩ! Ūria ũkũngunyanĩra nĩarooka." 43 O akĩaragia-rĩ, Judasi, ũmwe wa arutwo arĩa ikũmi na eerĩ, agĩkinya. Ookire arĩ na gĩkundi kĩnene kĩa andũ marĩ na hiũ cia njora na njũgũma, matũmitwo nĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, na arutani a watho na athuuri. 44 Judasi ũcio wamũkunyanĩre nĩamaheete kĩmenyithia akameera atiri, "Ūria ndĩmumunya nĩwe; mũmũnyĩite na mũmũtware arangĩrwo." 45 Judasi o rĩmwe agĩthĩĩ harĩ Jesũ, akĩmwĩra atiri, "Rabiĩ!" na akĩmũmumunya. 46 Nao andũ acio makĩgũthũkĩra Jesũ makĩmũnyĩite. 47 Na ũmwe wa arĩa maarũngĩ hakuĩ agĩcomora rũhiũ rwake rwa njora agĩtinia gũtũ kwa ndungata ya mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene. 48 Nake Jesũ akĩmooria atiri, "Kaĩ ndĩ mũtongoria wa akararia a watho atĩ nĩkĩo muoka kũũnyĩite mũrĩ na hiũ cia njora na njũgũma? 49 Ndĩratũũraga na inyuũ hekarũ-inĩ ngĩrutanaga mũthenya o mũthenya na mũtĩngĩnyĩite. No rĩrĩ, Maandiko no nginya mahĩinge." 50 Hĩndĩ iyo arutwo ake othe makĩmũtiganĩria, makĩũra. 51 Na mwanake ũmwe ũteehumbĩte kĩndũ tiga taama wa gatani akĩrũmĩrĩra Jesũ. Na rĩrĩra maamũnyĩitire, 52 agĩtĩga taama wake nao, akĩũra e njaga. 53 Nao andũ acio magĩtwara Jesũ kũri mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene, nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene othe, na athuuri na arutani a watho makĩgomana hamwe. 54 Petero akĩmũrũmĩrĩra arĩ haraaya o nginya agĩkinya nja ya mũciĩ wa mũthĩnjĩri-Ngai ũcio mũnene. Agĩkaranĩna na thigari kũu agĩota mwaki. 55 Na rĩrĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, o na Kĩama kũu gĩothe, magĩcaria ũra wa kũũragithia Jesũ, no mationire. 56 Na andũ aingĩ nĩmarutire ũra wa maheeni, no ũira wao ũkĩaga kũiguana. 57 Gũgĩcooka gũkĩrũgama andũ amwe, nao makĩruta ũra wa maheeni makiuga atiri, 58 "Nĩtwaigũre akiuga atiri, 'Nĩngatharia hekarũ ino yakĩtuo nĩ andũ, na njake ingĩ itakĩtuo

nĩ mündũ na ihinda rĩa mĩthenya itatũ.” 59 No o na moiga ũguo, ũira wa ũkiaga kũiguana. 60 Hĩndĩ ũyo mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene akĩrũgama gatagati kao, akĩũria Jesũ atĩrĩ, “Kai wee ũtarĩ na ũndũ ũngĩcookia? Nĩ ũhoro ũrikũ ũyũ ũrathitangwo naguo?” 61 No Jesũ agĩkĩra ki, na ndacookie ũndũ. O rĩngĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũcio mũnene akĩmũũria atĩrĩ, “Wee nĩwe Kristũ, Mũrũ wa ũria Mũrathime?” 62 Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Tĩ nĩ nĩ. Na nĩmũkoma Mũrũ wa Mũndũ aikarĩte guokoinĩ kwa ũrĩo kwa ũria-ũrĩ-Hinya, na agĩũka arĩ igũrũ rĩa matu.” 63 Mũthĩnjĩri-Ngai ũcio mũnene agĩtembũranga nguo ciake. Akĩũria atĩrĩ, “Tũgũkĩbatarĩo nĩ aira angĩ a kĩ?” 64 Nĩmweiguĩra akĩruma Ngai. Mũgũciĩria atĩa?” Nao othe makĩmũtũira atĩ aagĩrĩrwo nĩ kũũragwo. 65 Hĩndĩ ũyo amwe makĩambĩrĩria kũmũtũira mata, na makĩmũhumbĩra ũthĩũ, makĩmũringa na ngundi makĩmwĩraga atĩrĩ, “Ta kĩrathe ũhoro.” Nacio thĩgari ikĩmuoya, ikĩmũhũra. 66 Na hĩndĩ ũyo Petero aikarĩte o hau nja-rĩ, ũmwe wa ndungata cia airĩtu cia mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene akĩgerera ho. 67 Rĩria oonire Petero agĩota mwaki, akĩmũrora wega. “Akĩmwĩra atĩrĩ, ‘O nawe uuma hamwe na Jesũ ũcio wa Nazarethi.’” 68 Nowe Petero agĩkaana ũhoro ũcio, akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndiũ ũhoro ũcio, o na ndĩramenya nĩ atĩa ũroiga,” na akĩumagara agĩthĩ itoonyero-inĩ. 69 Na rĩria ndungata ũyo ya mũĩrĩtu yamuonire ho, o rĩngĩ ikĩũra arĩa maarũngĩ ho atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ nĩ ũmwe wao.” 70 No Petero agĩkaana ũhoro ũcio rĩngĩ. Thuutha wa kahinda kanini, arĩa maarũngĩte hakuhi makĩria Petero atĩrĩ, “Tĩtherũ ũrĩ ũmwe wao, nĩ ũndũ wĩ Mũgalĩli.” 71 Nake akĩambĩrĩria kwĩhĩta akiugaga atĩrĩ, “Nĩ ndiũ mündũ ũyũ mũraaria ũhoro wake.” 72 O hĩndĩ ũyo ngũkũ igĩkũga hĩndĩ ya keerĩ. Nake Petero akĩrĩrikana ũhoro ũria Jesũ aamwĩrite atĩrĩ, “Ngũkũ itanakũga keerĩ nĩũringaana maita matatũ.” Nake akĩambĩrĩria kũrĩra.

15 Na rĩrĩ, rũciĩnĩ tene, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na athuuri, na arutani a watho, na Kĩama gĩothe magĩtua ũria megwĩka. Makĩoha Jesũ, makĩmũtũwara, makĩmũneana kũrĩ Pilato. 2 Nake Pilato akĩmũũria atĩrĩ, “Wee nĩwe Mũthamaki wa Ayahudi?” Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Tĩ, ũguo woiga nĩguo.” 3 Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene makĩmũthitangĩra maũndũ maingĩ. 4 Nĩ ũndũ ũcio Pilato akĩmũũria o rĩngĩ atĩrĩ, “Kai wee ũtarĩ na ũndũ ũgũcookia? Ta rora maũndũ marĩa mothe maragũthitangĩra.” 5 No Jesũ ndaigana gũcookia ũndũ, nake Pilato akĩgega. 6 Na rĩrĩ, kwari mũtugo hĩndĩ ya Iruga rĩu rĩa Bathaka, Pilato nĩamohoragĩra mwohwo ũmwe, o ũria andũ mangĩetĩrie. 7 Na nĩ kwari mündũ ũmwe wetagwo Baraba woohetwo hamwe na arĩa maambĩrĩrie ngũ ya gũũkĩrĩra thĩrikari na makooraga andũ thĩnĩ wa mbũkĩrĩra ũyo. 8 Nakĩo kĩrĩndĩ kĩnene gĩgĩthĩ harĩ Pilato, gĩkĩmũũria eeke o ũria aamenyete gwĩka. 9 Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Nĩ mũkwenda ndĩmuohore mũthamaki wa Ayahudi?” 10 Nĩgũkorwo nĩamenyaga atĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene maaneanĩte Jesũ kũrĩ we nĩ ũndũ wa ũiru. 11 No rĩrĩ, athĩnjĩri-Ngai arĩa anene makĩringĩrĩria kĩrĩndĩ kũ kũre Pilato ohore Baraba handũ ha Jesũ. 12 Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Mũgĩkienda njike atĩa na mündũ ũyũ

mũtaga mũthamaki wa Ayahudi?” 13 Nao makĩanĩrĩra, makiuga atĩrĩ, “Mwambe mũtĩ igũrũ!” 14 Nake Pilato akĩmooria atĩrĩ, “Nĩkĩ? Nĩ ngero irĩkũ agerete?” No-o magĩkĩrĩrĩria kwaniĩria, makiugaga atĩrĩ, “Mwambe mũtĩ igũrũ!” 15 Na tondũ nĩendaga gũkenia kĩrĩndĩ kũ, Pilato akĩmohorera Baraba. Akĩhũũrĩthia Jesũ iboko, agĩcookia akĩmũneana akambwo mũtĩ igũrũ. 16 Nacio thĩgari igĩtwara Jesũ gĩikaro-inĩ kĩa barũthĩ (na nakĩo gĩetagwo Puratoria); igĩcookianĩrĩria mbũtũ yothye wa thĩgari. 17 Ikĩmũhumba nguo ndaaya ya rangi wa ndathi, igĩcookia igĩtuma thũmbĩ ya mũigua, ikĩmwĩkĩra mũtwe. 18 Ikĩambĩrĩria kũmũnyũrũria, ikĩmwĩraga atĩrĩ, “Ŭkĩrĩ mũhoro, wee mũthamaki wa Ayahudi?” 19 Ikĩmũhũra na rũthanju mũtwe maita maingĩ ikĩmũtuagĩra mata. Ikĩgũithia thĩ mbere yake, ikĩmũturagĩra ndu ta ikĩmũhooya. 20 Na ciarĩkia kũmũnyũrũria-rĩ, ikĩmũruta nguo ũyo ndaaya ya rangi wa ndathi, ikĩmũhumba nguo ciake mwene. Igĩcookia ikĩmuumagara ikamwambe mũtĩ igũrũ. 21 Na marĩ njira thĩgari ikĩnyĩta mündũ wahĩtũkaga akiama mĩgũnda-inĩ, wetagwo Simoni wa kuuma Kurene, ithe wa Aleksandero na Rufusi, na ikĩmũkuũthia mũtharaba wa Jesũ na hinya. 22 Igĩgĩguĩria Jesũ handũ harĩa heetagwo Gologotha (ũguo nĩ kuuga Handũ hahaha na Ihĩndĩ rĩa Mũtwe). 23 Nĩngĩ igĩcookia ikĩmũhe ndĩbe itukanĩtio na manemane, nake Jesũ akĩrega kũmĩnyua. 24 Igĩkĩmwamba mũtĩ igũrũ. Ikĩgayana nguo ciake, na ũndũ wa gũciũkũkĩra mĩtĩ nĩguo imenyeno o rĩa mündũ egũkuua. 25 Kwari thaa ithatũ cia rũciĩnĩ rĩria ciamwambire mũtĩ igũrũ. 26 ũndũ ũria aathitangĩrwo wandĩkĩtuo atĩrĩ, “Ŭyũ nĩwe MũTHAMAKI WA AYAHUDI.” 27 Nĩngĩ ikĩamba atunyani eerĩ hamwe nake, ũmwe mwena wake wa ũrĩo, nake ũcio ũngĩ mwena wake wa ũmwotho. 28 (Namo Maandiko makĩhingio marĩa moigaga atĩrĩ, “Aataranĩrio na andũ arĩa aagarari watho.”) 29 Andũ arĩa maahĩtũkagĩra hau nĩmamũrumaga makĩĩnagia mũtwe yao, makoiga atĩrĩ, “Hĩ! Wee ũngĩratharĩrie hekarũ na ũmĩake na mĩthenya itatũ-rĩ, 30 harũrũka uume mũtharaba-inĩ ũcio, wĩhonokie!” 31 O ũndũ ũmwe athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, na arutani a watho nĩmamũnyũrũragia, makerana atĩrĩ, “Nĩarahonokagia arĩa angĩ, no ndangĩhota kwĩhonokia we mwene. 32 Kristũ ũyũ, Mũthamaki wa Isiraeli-rĩ, ta nĩakĩharũrũke rĩu oime mũtharaba-inĩ, nĩguo tuone twĩtikie.” O nao arĩa maambanĩrio hamwe nake, makĩmũruma. 33 Na rĩrĩ, thaa thita cia mĩthenya ciakinya, bũrũri wotho ũkĩgĩa nduma nginya thaa kenda. 34 Na thaa kenda Jesũ akĩgũthũka na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ, “Eloi, Eloi, lama sabakithani?” naguo ũguo nĩ kuuga atĩrĩ, “Ngai wakwa, Ngai wakwa, wandiganĩria nĩkĩ?” 35 Rĩria andũ amwe a arĩa marũngĩ hau maiguire ũguo, makiuga atĩrĩ, “Ta thĩkĩrĩriai agĩta Elija.” 36 Mündũ ũmwe agĩteng’era, agĩtobokia thĩbũnji thĩki-inĩ akĩmĩthecerera kamũrangĩ-inĩ akĩhe Jesũ anyue. Akiuga atĩrĩ, “Tiganani nake. Rekei tuone kana Elija nĩegũũka kũmũcuurũria mũtharaba-inĩ.” 37 Nake Jesũ agĩkaya aanĩrĩre, agĩtuikana. 38 Nakĩo gĩtambaya kĩa hekarũ gĩgĩatũkana icunjĩ igĩrĩ kuuma igũrũ nginya thĩ. 39 Na rĩria mũnene-wa-thĩgari-igana, ũria warũngĩ hau mang’ethanĩre, aigũire ũria akaya na akĩona ũria akua,

akiuga atiri, “Ti-itheru mundu uyu oima Muru wa Ngai!”
40 Ni haari na atumia meeroragira mari haraaya. Umwe wao aari Mariamu Mumagidali, na Mariamu nyina wa Jakubu uria wari Munini na wa Jose, na Salome. **41** Riria aari Galili, atumia aya nio maamurumagirira na makamutungatagira. Ningi hau ni haari na atumia anga aingi aria mookite nake Jerusalemu. **42** Na tondū kwari Muthenya wa Kwihariria (nigu muthenya uria wimbere ya Thabatū), gwakuhirira hwa-ini-ri, **43** Jusufu wa Arimathea, mundū wari igweta muno Kīama-ini gĩa athuuri, na we mwene nīetagirira ūthamaki wa Ngai, agithi kūrī Pilato na ūcamba, akīhooya etikīrio akuue mwiri wa Jesū. **44** Nake Pilato akigega aigua ati Jesū nīarikītie gūkua. Agīta mūthigari ūria mūnene-wathigari-igana, akīmūria kana Jesū nīarikītie gūkua. **45** Riria aamenyithirio ni mūnene ūcio wa thigari igana ati nīguo kwari, agītīkīria Jusufu akuue mwiri ūcio. **46** Ni ūndū ūcio Jusufu akīgūra taama wa gatani, agīcuurūria mwiri ūcio. Akīūkūnja na taama ūcio wa gatani, agithi akīūiga thīni wa mbirira yenjetwo rwaro-ini rwa ihiga. Agīcooka akīgaragaria ihiga rīkīhinga mūromo wa mbirira iyo. **47** Nake Mariamu Mumagidali na Mariamu ūria nyina wa Jose makīona haria aigirwo.

16 Na riri, Thabatū yathira, Mariamu Mumagidali, na Mariamu nyina wa Jakubu, na Salome makīgūra indo nungi wega nīgeetha mathi makahake mwiri wa Jesū. **2** Muthenya wa mbere wa kiumia, rūciini tene thuutha wa riua kūratha, mari njira magithi mbirira-ini, **3** nīmoranagia atiri, “Nūū ūgūtugaragaria ihiga rīehere mūromo-ini wa mbirira?” **4** No riria maatiire maitho, makīona ihiga riu nīriagaragiritio rīkehera, nīgukorwo rīari inene muno. **5** Na riria maatoonyaga mbirira-thiini, makīona mwanake wehumbite nguo njeru ndaaya aikarite thi mwena wao wa ūrio, nao makīmaka. **6** Nake akīmeera atiri, “Tigai kūmaka. Mūracaria Jesū ūria wa Nazarethi, ūria ūrambirwo mūti igūru. Nīariūkīte! Ndarī haha. Onei haria maramūgite. **7** No thii mwire arutwo ake o na Petero atiri, ‘Nīekūmūtongoria gūthi Galili. Kūu nīkūo mūkaamuona, o ta ūria aamwīre’.” **8** Atumia acio makiuma hau mbirira-ini makīnainaga na magegete. Matiri mundū meerire ūndū, tondū nīmetigagira. **9** (note: The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.) Mūthenya wa mbere wa kiumia rūciini tene Jesū ariūka-ri, aambire kumirira Mariamu Mumagidali ūria aarutite ndaimono mūgwanja. **10** Nake Mariamu agithi akīra aria maatūire na Jesū, akīmakora magīcakaya na makirira. **11** Nao maigua ati Jesū nīariūkīte, na ati Mariamu nīamuonete, makīrega gwītikia. **12** Thuutha ūcio Jesū akiumirira andū anga eeri ao, ahaana ūndū ūngi, riria maathīaga mīgūnda-ini. **13** Andū acio makīhūdūka, magithi makīra arutwo aria anga; no-o nao makīrega kūmetīkia. **14** Thuutha ūcio Jesū akiumirira arutwo aria ikūmi na ūmwe makirira irio; akīmatetia ni ūndū wa kwaga gwītikia na ni ūndū wa ūmū wa ngoro ciao, ni ūndū wa kūrega gwītikia aria maamuonete thuutha wa kūrīka gwake. **15** Akīmeera atiri, “Thii thi yothe mūkahunjīrie andū othe ūhoro-ūria-Mwega. **16** Na mundū o wothē ūgetīkia na abatithio nīakahonoka, no ūria wothē ūtagetīkia

nīagatūrwo ciira. **17** Nacio cīama ici ni igatwanaga na ariā metikītie: Nīmakaingata ndaimono thīni wa rītwa rīakwa; na nīmakaaria na thiomī njerū; **18** na nīmakanyiita nyoka na moko mao; na riria makaanyua thumu, ndūkamathūkia o na hanini; nīmakaigagirira andū ariā arūaru moko, nao mahone.” **19** Mwathani Jesū aarīkia kūmaarīria ūhoro ūcio, agitwarwo igūru na agīkara thī guoko-ini kwa ūrio kwa Ngai. **20** Nao arutwo magīcooka makiumagara na makīhunja ūhoro kūdū guothe, nake Mwathani akirutithania wira nao, na agekiraga ūhoro wake hinya na ūndū wa cīama iria ciatwanaga na ūhoro ūcio.

Luka

1 Andũ aingĩ nĩmarĩkĩtie kwandĩka ũhoro wa maũndũ marĩa mahingĩtio gatagatĩ-inĩ gaitũ, **2** o ta ũria twaheirwo ũhoro wamo nĩ arĩa meyoneire maũndũ macio kuuma o kiambĩrĩria marĩ aira na ndungata cia ũhoro ũcio. **3** Nĩ ũndũ ũcio, tondu nĩ mwene nĩndũirĩtie maũndũ macio mothe wega kuuma kiambĩrĩria-rĩ, ngakĩona arĩ wega o na nĩ ngwandĩkire mũtaratara mwega wa maũndũ macio, wee mĩnene mĩgaathe Theofilo, **4** nĩgeetha ũmenye na ma maũndũ marĩa warutirwo. **5** Na rĩrĩ, hĩndĩ irĩa Herode aarĩ mũthamaki wa Judea, nĩ kwari mũthĩnjĩri-Ngai wetagwo Zakaria, warĩ wa gĩkundi kĩa athĩnjĩri-Ngai kĩa Abija; mũtumia wake eetagwo Elizabethi na aarĩ wa rĩciarwo rwa Harũni. **6** O eerĩ maarĩ arũngĩrĩru maitho-inĩ ma Ngai, na nĩmathĩkagĩra maathani ma Mwathani na mawatho mothe matarĩ na ũcuuke. **7** Nao matiarĩ na twana tondu Elizabethi aarĩ thaata; na eerĩ maarĩ akĩrũ mũno. **8** Na rĩrĩ, mũthenya ũmwe Zakaria nĩarutaga wĩra wa mũthĩnjĩri-Ngai arĩ mbere ya Ngai, tondu rĩarĩ ihinda rĩa gĩkundi giake gũtungata-rĩ, **9** nĩathuurirwo na njĩra ya gũcuukĩrwo mĩtĩ, kũringana na mũtugo wa ũthĩnjĩri-Ngai, athĩ thĩnĩ wa hekarũ ya Mwathani agacine ũbumba. **10** Na rĩrĩa ihinda rĩa gũcina ũbumba rĩakinyire, kĩrĩndĩ gĩothe kĩrĩa kĩonganite nĩ ũndũ wa kũhooya, nĩ kĩahooyagĩra na kũu nja. **11** Hĩndĩ iyo mũraika wa Mwathani akĩumĩrĩra Zakaria, na akĩrũgama mwena wa ũrio wa kigongona kĩrĩa gĩa gũcinĩra ũbumba. **12** Rĩrĩa Zakaria aamuoniire, akĩhahũka na akĩyũrwo nĩ guoya. **13** No mũraika ũcio akĩmwĩra atĩrĩ: “Zakaria, tiga gwĩtigĩra; mahooya maku nĩmaiguĩtwo. Mũtumia waku Elizabethi nĩagagũciarĩra mwana wa kahĩ, nawe nĩukamũtua Johana. **14** Nĩũgakena na ũcanjamũke, nĩ ũndũ wake na andũ aingĩ nĩmagakenio nĩgũciarwo gwake, **15** nĩgũkorwo nĩagatuika mũndũ mũnene maitho-inĩ ma Mwathani. Ndarĩ hĩndĩ akaanyua ndĩbei o na kana kĩndũ o kĩngĩ kĩgagatu kĩngĩtũma mũndũ arĩo, na nĩakaiyũrwo nĩ Roho Mũtheru kuuma o gũciarwo gwake. **16** Nake nĩakagarũra andũ aingĩ a Isiraeli macookerere Mwathani Ngai wao. **17** Na nĩagathĩ mbere ya Mwathani arĩ na roho na hinya wa Elia, nĩguo agarũre ngoro cia maitho mendane na ciana ciao, nao arĩa aremĩ amagarũre magĩe na ũũgĩ wa andũ arĩa athingu, nĩgeetha ahaarĩrie andũ mahote gweterera Mwathani.” **18** Zakaria akĩũria mũraika ũcio atĩrĩ, “Ingĩmenya ma ya ũhoro ũcio atĩa? Nĩ ndĩ mũthũuri mũkũrũ o na mũtumia wakwa arĩ na miaka mĩngĩ.” **19** Mũraika ũcio akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ nĩ nĩ Gaburieli, ũria ũrũgamaga mbere ya Ngai, na nĩ gũtũmwo ndũmitwo ngwarĩrie na ngwĩre ũhoro ũyũ mwega. **20** Na rĩu nĩũgũkĩra ũremwo nĩ kwaria ngĩnya mũthenya ũria ũndũ ũcio ũkaahinga, tondu ndũnetĩkia ciugo ciakwa, o icio ikaahinga ihinda rĩrĩa rĩagĩrĩrie rĩakinya.” **21** Hĩndĩ iyo yothe, andũ nĩmetereire Zakaria na makarĩgagwo nĩ kĩrĩa gĩatũmitie aikare mũno ũguo thĩnĩ wa hekarũ. **22** Rĩrĩa oimire, ndaigana kũhota kũmaarĩria; magĩkĩmenya atĩ nĩonete kĩoneki arĩ thĩnĩ wa hekarũ, nĩgũkorwo no kũmaheneria aamahenagĩria

na guoko, agĩkara o ũguo atekũhota kwaria. **23** Rĩrĩa ihinda rĩake rĩa gũtungata rĩathĩrĩre-rĩ, akĩnũka gwake mũcĩ. **24** Thuutha ũcio Elizabethi mũtumia wake akĩgia nda, na handũ ha mĩeri itano agĩkara ehithĩte. **25** Akiuga atĩrĩ, “Nĩ Mwathani ũnjĩkĩire ũũ. Matukũ-inĩ maya nĩanjĩkĩtie wega na akanjehereria thoni cia kũmenwo nĩ andũ.” **26** Naguo mweri wa itandatũ wa Elizabethi gũkorwo arĩ na nda-rĩ, Ngai nĩatũmire mũraika Gaburieli athĩ Nazarethi itũura rĩarĩ kũu Galili, **27** akĩmũtũma kũrĩ mũrĩtu gathĩrange worĩtio nĩ mũndũ wetagwo Jusufu, wa rĩciarwo rwa Daudi. Mũrĩtu ũcio gathĩrange eetagwo Mariamu. **28** Mũraika ũcio akĩmũmĩrĩra, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩndakũgeithia, wee ũrathĩmũto mũno! Mwathani arĩ hamwe nawe.” **29** Nake Mariamu agĩthĩnĩka mũno nĩ ũndũ ũcio, na akĩgega akĩrĩgwo nĩ ũhoro wa ngeithi icio. **30** Nowe mũraika ũcio akĩmwĩra atĩrĩ, “Mariamu tiga gwĩtigĩra, nĩgũkorwo nĩũkinyĩrwo nĩ wega wa Ngai. **31** Nawe nĩũkũgia nda na nĩũgaaciara mwana wa kahĩ, nawe nĩũkamũtua Jesũ. **32** Nake nĩagatuika mũnene na ageetagwo Mũrũ-wa-Ūria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno. Mwathani Ngai nĩakamũhe gĩtĩ kĩa ũnene kĩrĩa gĩa ithe Daudi, **33** nake nĩagathamakĩra nyũmba ya Jakubu ngĩnya tene; ũthamaki wake ndũgaathĩra o na rĩ.” (aiŕon g165) **34** Mariamu akĩũria mũraika ũcio atĩrĩ, “Ūndũ ũyũ ũngĩhotoka atĩa, kuona atĩ ndĩ o mũrĩtu gathĩrange?” **35** Nake mũraika ũcio akĩmũcookeria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Roho Mũtheru nĩagooka igũrũ rĩaku naguo hinya wa Ūria-ũrĩ-Igũrũ-Mũno nĩũgakũhumbĩra, nĩ ũndũ ũcio mwana ũria ũgaaciario nĩ mũtheru na ageetagwo Mũrũ wa Ngai. **36** O na Elizabethi, ũria wa mbarĩ cianyu, o nake nĩekũgia kaana arĩ mũkũrũ, o ũcio weragwo atĩ nĩ thaata, nĩgũkorwo rĩu arĩ na nda ya mĩeri itandatũ. **37** Nĩgũkorwo gũtĩrĩ ũndũ ũngĩrema Ngai.” **38** Nake Mariamu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ ndĩ ndungata ya Mwathani. Nĩdĩrogĩkwo o ta ũguo woiga.” Hĩndĩ iyo mũraika akĩmũtũga agĩthĩ. **39** Matukũ-inĩ o ro macio, Mariamu akĩĩhaarĩria, agĩthĩ ahĩhĩte ngĩnya itũura rĩarĩ bũrũri ũria ũrĩ irĩma wa Judea, **40** agĩtoonya mũcĩ gwa Zakaria, na akĩgeithia Elizabethi. **41** Rĩrĩa Elizabethi aĩguire ngeithi cia Mariamu-rĩ, kaana gake gakiambarara karĩ nda yake, nake Elizabethi akĩyũrwo nĩ Roho Mũtheru. **42** Akĩanĩrĩra na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ, “Wee wĩ mũrathime gatagatĩ ka atumia othe, nako kaana karĩa ũgaaciara nĩkarathime! **43** No nĩ kũ gĩtũmitie njĩkwo wega ũũ, atĩ nyina wa Mwathani wakwa no ooke kũnĩjeerera? **44** Ndaigua mũgambo wa ngeithi ciaku wakinya matũ-inĩ makwa, nako kaana karĩa karĩ nda yakwa kamarara nĩ ũndũ wa gũkena. **45** Kũrathimwo-rĩ, nĩ mũndũ ũcio wĩtĩkĩtie atĩ maũndũ marĩa Mwathani amwĩrite nĩmakahingio!” **46** Nake Mariamu akiuga atĩrĩ: “Ngoro yakwa nĩrĩragooa Mwathani, **47** naguo roho wakwa nĩũrakenera Ngai Mũhonokia wakwa, **48** nĩgũkorwo nĩarĩkanite kwĩnyĩhĩa kwa ndungata yake. Kuuma rĩu njjarwa ciothe irĩnjĩtanga mũrathime, **49** nĩgũkorwo ũcio ũrĩ Hinya nĩanjĩkĩire maũndũ manene, narĩo rĩtwa rĩake nĩ rĩtheru. **50** Tha ciake nĩũkinyagĩra arĩa mamwĩtigagĩra, kuuma njjarwa ngĩnya njjarwa. **51** Nĩekĩtie maũndũ ma hinya na guoko gwake; na arĩa etĩĩ aharaganagia mecĩria ma ngoro ciao. **52** Nĩaharũrũkĩtie

aathani kuuma itĩ-inĩ ciao cia ũnene, no agatũũgĩria arĩa menyiihagia. **53** Nĩahũũnĩtie arĩa ahũtu na maũndũ mega, no arĩa itonga akamaingata matarĩ na kindũ. **54** Nĩateithĩtie Isiraeli ndungata yake, akaririkana ũhoro wake wa kũiguaniĩra tha, **55** o ta ũria eerire maithe maitũ, atĩ nĩakaiguĩra Iburahĩmu hamwe na njiaro ciake tha, nginya tene.” (aiõn g165) **56** Nake Mariamu agĩkara na Elizabethi ta mĩeri itatũ, agĩcooka akiũnũka kwao. **57** Na rĩrĩ, ihinda rĩa Elizabethi riakinya rĩa gũciara, agĩciara kahĩ. **58** Andũ a itũũra rĩake na a mbarĩ ciao makĩũguu atĩ Mwathani nĩakĩrĩrĩrie kũmũũguĩra tha, nao magĩkena hamwe nake. **59** Mũthenya wa ĩnana wakinya, magĩũka nĩguo maruithie kaana kau, nao meendaga gũgatua Zakaria o ta ũria ithe eetagwo, **60** no nyina akĩaria, akiuga atĩrĩ, “Aca! Gegwĩtwo Johana.” **61** Nao andũ makĩmwĩra atĩrĩ, “Gũtĩrĩ mũndũ wa mbarĩ cianyu wĩtagwo rĩtwa rĩu!” **62** Nao makĩũria ithe ũria angĩenda gatuuo na ũndũ wa kũmũheneria na moko. **63** Akĩmeetia kahengere ga kwandikwo, nake akĩandika atĩrĩ, “Rĩtwa rĩako nĩ Johana.” Naguo ũndũ ũcio ũkĩgegĩa andũ othe. **64** O hĩndĩ ĩyo akĩhingũka kanua, naruo rĩrĩmĩ rwake rũkĩregera, akiambĩrĩria kwaria, akĩgoooca Ngai. **65** Nao andũ othe a itũũra makĩyũrwo nĩ guoya, makaaragia ũhoro wa maũndũ macio mothe, namo makĩhunja bũrũri-inĩ ũcio wothe wa rĩra wa Judea. **66** Nao arĩa othe maiguire ũhoro ũcio makĩgegĩa nĩguo makĩũria atĩrĩ, “Kaĩ kaana gaka gagaatuũka ũ? Nĩgũkorwo guoko kwa Mwathani kwari hamwe nako.” **67** Nake ithe Zakaria akĩyũrwo nĩ Roho Mũtheru, akĩratha ũhoro, akiuga atĩrĩ, **68** “Mwathani Ngai wa Isiraeli arogoocwo, tondũ nĩokĩte na agakũũra andũ ake. **69** Nĩatwambarĩrĩrie rĩhĩa rwa ũhonokio thĩĩnĩ wa nyũmba ya Daudi, ndungata yake **70** (o ta ũria aarĩtie matukũ ma tene na tũnua twa anabii ake atheru), (aiõn g165) **71** rwa gũtũhonokia kuuma kũrĩ thũ ciitũ, na kuuma kũrĩ guoko kwa arĩa othe matũmenaga, **72** nĩguo aigũire maithe maitũ tha, na aririkane kĩrĩkanĩro gĩake gĩtheru, **73** o mwĩhitwa ũria eehĩtĩre ithe witũ Iburahĩmu: **74** atĩ nĩagatũhonokia kuuma guoko-inĩ gwa thũ ciitũ, na atũhotĩthie kũmũtungatagĩra tũtarĩ na guoya, **75** tũrĩ atheru na athingu mbere yake matukũ-inĩ maitũ mothe. **76** “O nawe, kaana gakwa, nĩũgetagwo mũnabii wa ũria-ũri-Igũrũ-Mũno; nĩgũkorwo nĩũgaathĩgiaga mbere ya Mwathani nĩguo ũmũthondekagĩre njira ciake, **77** na ũmenyithie andũ ake ũhoro wa ũhonokio nĩ ũndũ wa kũrekerwo mehĩa mao, **78** na tondũ wa tha nyingĩ cia Ngai witũ, tha icio nĩgatũma rĩua rĩtũrathĩre kuuma igũrũ, **79** nĩgeetha rĩarĩre arĩa matũũraga nduma-inĩ, o na arĩa matũũraga kĩũruru-inĩ gĩa gĩkũũ, nĩguo rĩtongorie magũrũ maitũ njĩra-inĩ ya thayũ.” **80** Nako kaana kau gagĩkũra, na gakĩgĩa hinya roho-inĩ wako; nake agĩtũũra werũ-inĩ nginya hĩndĩ rĩa eyumĩrĩrie kũrĩ andũ a Isiraeli.

2 Na rĩrĩ, matukũ-inĩ macio, Kaisari Augusito nĩarutire watho atĩ andũ othe a mabũrũri mothe marĩa maathanagwo nĩ Aroma matarwo. **2** (Rũrĩ nĩrĩo rĩari itarana rĩa mbere rĩrĩa rĩataranĩrwo hĩndĩ rĩa Kuirinio aarĩ barũthi wa Suriata.) **3** Nao andũ magĩthĩ kwĩyandikithia o mũndũ itũũra-inĩ rĩake mwene. **4** Nĩ

ũndũ ũcio Jusufu o nake akiambata kuuma itũũra rĩa Nazarethi kũu Galili, agĩthĩrĩ Judea, agĩkinya Bethlehemu itũũra rĩa Daudi, tondũ we aarĩ wa nyũmba o na wa mbarĩ ya Daudi. **5** Nake aathĩre kuo nĩgeetha makeyandikithie marĩ na Mariamu, mũrĩrũ ũria endaga kũhikia, nake aarĩ mũrĩrũ. **6** Na hĩndĩ rĩa maarĩ o kũu, ihinda rĩa mwana gũciarwo rĩgĩkinya, **7** Nake Mariamu akĩrĩgĩthatha kaana ga kahĩ. Agĩkoooha na taama, agĩgakomia thĩĩnĩ wa mũharatĩ tondũ nĩmagĩte handũ ha kũraara thĩĩnĩ wa nyũmba ya ageni. **8** Na kũu bũrũri ũcio, nĩ kwari arĩithi maikaraga mĩgũnda-inĩ, maikarĩtie mahĩũ mao ũtukũ. **9** Mũraika wa Mwathani akĩmoimĩrĩra, naguo rĩrĩ wa Mwathani ũkĩmathera hau maarĩ, nao makĩnyĩitwo nĩ guoya. **10** No mũraika ũcio akĩmeera atĩrĩ, “Tĩgai gwĩtĩgĩra. Ndamũrehera ũhoro mwega na wa gĩkeno kĩnene, ũria ũgaatuũka wa andũ othe. **11** ũmũthĩ itũũra-inĩ rĩa Daudi, nĩmũciarĩrwo mũhonokia; nake nĩwe Kristũ ũria Mwathani. **12** Na rĩrĩ, kĩrĩa kĩrĩmũmenyithia ũhoro ũcio nĩ gĩki: Nĩmũrĩona gakenge koheetwo na taama gakometio thĩĩnĩ wa mũharatĩ.” **13** Na o rĩmwe hakĩmũra gĩkundi kĩnene kĩa arĩa a igũrũ hamwe na mũraika ũcio, makĩgoooca Ngai, makiuga atĩrĩ, **14** “Ngai arokumio kũu igũrũ mũno, naguo thayũ ũrogĩa gũkũ thĩ kũrĩ andũ arĩa akenagĩra.” **15** Na rĩrĩa arĩa akĩcio maamatĩgĩre magĩcooka igũrũ-rĩ, arĩithi acio makĩũrana atĩrĩ, “Nĩtũthĩrĩ Bethlehemu tũkoone ũndũ ũcio wikĩkĩte, ũcio Mwathani aatũhe ũhoro wago.” **16** Nĩ ũndũ ũcio magĩthĩrĩ mahĩũhĩte, magĩkora Mariamu na Jusufu o na gakenge kau gakometio thĩĩnĩ wa mũharatĩ. **17** Na maarĩkia gũkooona, makĩmemerekia ũhoro ũria maheetwo ũkonĩrĩ kaana kau, **18** nao arĩa othe maũguire makĩgegĩa mũno nĩ maũndũ marĩa arĩithi acio maameeraga. **19** Nowe Mariamu akĩgia maũndũ macio mothe ngoro-inĩ yake, na agĩkara akĩmeeriagĩa. **20** Nao arĩithi acio makĩhũndũka, magĩkumagĩa na makĩgocoga Ngai nĩ ũndũ wa maũndũ macio mothe maiguĩte na makoona, o ta ũria meerĩtũwo. **21** Mũthenya wa kanana wakinya, rĩrĩa ihinda rĩako rĩa kũrua rĩakinyire-rĩ, kaana kau gagĩtũuo Jesũ, rĩtwa rĩrĩa mũraika aakaheete mbere ya nyina kũgia nda yako. **22** Na rĩrĩ, rĩrĩa ihinda rĩa rĩa gũtheru rĩakinyire kũringana na Watho wa Musarĩ, Jusufu na Mariamu magĩgatwara Jerusalemu nĩguo magakaneane harĩ Mwathani **23** (o ta ũria kwandikĩtũ Watho-inĩ wa Mwathani atĩrĩ, “Irigĩthathi rĩothe rĩa kahĩ nĩ rĩrĩamũragĩrwo Mwathani”), **24** na marute igongona kũringana na ũria Watho wa Mwathani uugĩte: “Nĩ ndirahũgĩ igĩrĩ kana tũtũtuura twĩrĩ.” **25** Na rĩrĩ, nĩ kwari mũndũ kũu Jerusalemu wetagwo Simeoni, warĩ mũthingu na mwĩtĩgĩrĩ Ngai. Nake aatũire etereire kũhonokio kwa Isiraeli, nake Roho Mũtheru aarĩ hamwe nake. **26** Nĩaguũrĩrĩro nĩ Roho Mũtheru atĩ ndagakua atoneete Kristũ ũria wa Mwathani. **27** Nake agĩtoonya thĩĩnĩ wa hekarũ atongoretio nĩ Roho. Na rĩrĩa aciari a kaana kau ti Jesũ, maagatwarire hekarũ thĩĩnĩ nĩguo mahingĩe ũria mũtũgo wa watho watũite-rĩ, **28** Simeoni agĩkaiyũkia moko-inĩ make na akĩgocoga Ngai, akiuga atĩrĩ: **29** “Mwathani Mwene-Hinya, rĩu rekereria ndungata yaku ĩthĩrĩ na thayũ, o ta ũria wanjĩrĩre. **30** Nĩgũkorwo maithe makwa nĩmonete ũhonokio waku, **31** ũria ũhaarĩrĩre mbere ya andũ

othe, **32** ūrī ūtheri wa kūguūrīria andū-a-Ndūrīrī, o na riiri kūrī andū aku a Isiraeli.” **33** Nake ithe na nyina makigega mūno nī ūndū wa maūndū marīa maaririo igūrū rīako. **34** Simeoni agīcooka akīmarathima akūrīa Mariamu, nyina wa kaana kau atīrī, “Kaana gaka nī gatuītūwo ga kūgūthīa na gūūkīria andū aingī thūīnī wa Isiraeli, na gatuīke kīmenyithīa kīrīa kīrīmenagīrīrio, **35** nīgeetha meciirīa ma ngoro nyingī maguūrīo. O na ngoro yaku o nayo nīgatheecwo na rūhiū rwa njora.” **36** Nīngī nī kwarī na mūtumia mūnabīi, wetagwo Anna mwarī wa Fanueli, wa mūhīrīga wa Asheri. Mūtumia ūcio aarī mūkūrū mūno; aikarīre na mūthuuriwe mīaka mūgwanja kuuma ahika, **37** agīcooka agīikara arī wa ndīgwa na hīndī ūyo aarī na mīaka mīrongo īnana na īna. Nake ndoimaga hekarū-inī, no aatūire kuo ahooyaga Ngai ūtukū na mūthenya, na akehiingaga kūrīa irio na akahooyaga. **38** Hīndī o ūyo agūūka harīo, agīcookeria Ngai ngaatho, na akīaria ūhorō wa kaana kau kūrī arīa othe meetagīrīra kuona gūūkūrwo kwa Jerusalemu. **39** Rīrīa Jusufu na Mariamu maarīkirie gwīka maūndū marīa mothe maathanītūwo nī watho wa Mwathani-rī, magīcooka Galīi, makīnūka itūūra rīao kūu Nazarethi. **40** Nako kaana kau gagīkūra, gagīgā na hīnya; gakiyūrwo nī ūūgī, naguo wega wa Ngai warī hamwe nako. **41** Mwaka o mwaka aciari ake nīmathīiiga Jerusalemu nī ūndū wa Gīathī kīa Bathaka. **42** Jesū aakīnyia mīaka ikūmī na īrī, makīambata nake magīthī Gīathī-inī kīu kūrīngana na mūtugo. **43** Na Gīathī kīu gīathira, rīrīa aciari ake mainūkaga-rī, kamwana kau ti Jesū, gagītīgwo na thuutha kūu Jerusalemu, no matiamenyire. **44** Nao magīthī rūgendo rwa mūthenya mūgīma, magīcīrīgia atī aarī gīkundi-inī kīao. Thuutha ūcio makīambīrīria kūmūcaria kūrī andū a mbarī yao o na kūrī arata. **45** Hīndī rīria mamwaagire, magīcooka Jerusalemu makāmūcarīe. **46** Thuutha wa mūthenya itātū makīmūkora hekarū-inī aikarīte gatagatī ka arutani, amathīkīrīrīe na akīmoorāgia cīūria. **47** Ūrīa wothe waiguaga akīaria nīagegāgio nī ūmenyo wake na ūrīa aacookāgia. **48** Rīrīa aciari ake maamuonire, makīgega. Nyina akīmūūria atīrī, “Mūrīū, ūgūtūwīka ūguo nīkī? Nīī na thoguo nī tūgūcarīte tūrī na kīeha mūno.” **49** Nake Jesū akīmooria atīrī, “Nī kīī gītūmīte mūnjarīe? Kai mūtōō atī njagīrīrwo gūkorwo ndī nyūmba-inī ya Baba?” **50** No-o matīataukīrīrwo nī ūrīa aameeraga. **51** Nake agīcooka hamwe nao ngāgia Nazarethi, na nīamathīkagīra. No nyina nīaīgaga maūndū macīo mothe ngoro-inī yake. **52** Nake Jesū agīkūra, akīūhīgaga, na akīnēnehaga, akiendagwo nī Ngai, o na andū.

3 Na rīrī, mwaka wa ikūmī na itano wa ūthamaki wa Tiberio Kaisari, hīndī ūrīa Pontio Pilato aarī barūthi wa Judea, nake Herode aathanaga Galīi, na Filipu mūrū wa ithe aathanaga Iturea na Tarokoniti, nake Lusania agaathana Abilene, **2** hīndī ūyo Anasi na Kaifa maarī athīnjīrī-Ngai arīa anene, ūhorō wa Ngai nīwakīnyīre Johana mūrū wa Zakarīa arī werū-inī. **3** Nake agīthī būrūrī wothe ūrīa warī hakuhī na Rūū rwa Jorodani, akīhunjāgia atī andū merire nīguo marekerwo mehīa mao nīgeetha mabatīthio. **4** O ta ūrīa kwandīkītūwo ibuku-inī rīa mūnabīi Isaija atīrī: “Nī mūgambo wa

mūndū ūkwanīrīra werū-inī, akoīga atīrī, ‘Harīrīa nīrīa ya Mwathani, rūngarīa tūcīra twake. **5** Mikuru yothe nīgathīkwo, nacio īrīma cīoche na tūrīma nīkaaraganio. Njīra irīa njogomu nīkarūngarīo, nacio njīra irīa itarī njaraganu nīkaaraganio. **6** Nao andū othe nīmakona ūhonokio wa Ngai.’” **7** Andū aingī nīmathīre kūrī Johana akamabatīthīe, nake akīmeera atīrī, “Inyū ūrīcīaro rūrū rwa ndūrīa! Nūū ūmūtārīte mūrīre marakara marīa makīrī gūūka? **8** Cīarī macīaro marīngaine na kwīrīra. Na mūtīkambīrīrīe kwīrīra na ngoro cīanyu atīrī, ‘Ithe wītū nī lburahīmu,’ Nīgūkorwo ngūmwīra atīrī, Ngai no atūme mahīga maya matūīke cīana cīa lburahīmu. **9** Ithanwa nīrīgītūwo itīna-inī cīa mītī, na mūtī o wothe ūtaciaraga macīaro mega ūrītemagwo ūgaikū mwakī-inī.” **10** Nao andū acīo makīmūūria atīrī, “Tūkīagīrīrwo nī gwīka atīa?” **11** Nake Johana akīmācookeria atīrī, “Mūndū ūrīa ūrī na nguō igīrī nīagāire ūrīa ūtārī, nake ūrīa ūrī na irīo nīeke o ta ūguo.” **12** Nao etīa mbeeca cīa igooti o nao magūūka mabatīthio, makīmūūria atīrī, “Mūrutani, twagīrīrwo nī gwīkaga atīa?” **13** Nake akīmācookeria atīrī, “Mūtīgetagīe mbeeca makīrīa ya ūrīa mwathītūwo mwītāgie.” **14** Nacio thīgārī ikīmūūria atīrī, “Na ithū-rī, twagīrīrwo nī gwīkaga atīa?” Nake agīcīcookeria atīrī, “Mūtīgatunyage andū mbeeca na mūtīkamaīgagīrīre igenyo, na nīngī īganagwoi nī mūcaara wanyu.” **15** Na rīrī, andū nīmaīkaraga metereire marī na mwīhoko, na othe magecūūranāgia ngoro-inī cīao kana hīhī Johana ahota gūkorwo nīwe Kristū. **16** Nowe Johana akīmācookeria akīmeera othe atīrī, “Nī-rī, ndīmūbatīthīa na maai. No nī kūrī mūndū ūgūūka ūrī na hīnya kūngīra, ūrīa nīī itagīrīre kuohora ndīgī cīa iraatū cīake. We akaamūbatīthīa na Roho Mūtheru o na mwakī. **17** Gītarūrū gīake akīnyītīte na guoko nīguo atherīe kīhūhīro gīake, na acookanīrīre ngano amūkīe ikūmbī rīake, no nīagacīna mahuti na mwakī ūtangīhoreka.” **18** Johana nīataarīe andū na cīugo nyingī na akamahūnjagīria Ūhorō-ūrīa-Mwega. **19** Na rīrī, rīrīa Johana aatetīrīe Herode ūrīa warī mūthamakī tondū wa kūhīka Herodīa, mūtumia wa mūrū wa ithe na nī ūndū wa maūndū marīa mangī mothe mooru eekīte, **20** Herode nīongereire ūndū ūngī mūrū makīrīa; naguo nī wa kūnyīitīthīa Johana na kūmuohīthīa njeera. **21** Hīndī irīa andū othe maarīkirie kūbatīthio, o nake Jesū nīabatīthīrio. Na rīrīa aahooyaga, Igūrū rīkīhingūka, **22** nake Roho Mūtheru agīkūrūka akūmba igūrū rīake arī na mwīrī wahaanaga ta wa ndutura. Naguo mūgambo ūkīuma Igūrū ūkīuga atīrī, “Wee nīwe mūrū wakwa ūrīa nyendetē; na nīngēnaga mūno nīwe.” **23** Na rīrī, Jesū akīambīrīria ūtungata wake aarī na ūkūrū wa mīaka ta mīrongo itātū. Nao andū meeciirāgia atī aarī mūrū wa Jusufu, mūrū wa Heli, **24** mūrū wa Mathati, mūrū wa Lawī, mūrū wa Melikī, mūrū wa Janai, mūrū wa Jusufu, **25** mūrū wa Matathīa, mūrū wa Amosī, mūrū wa Nahumu, mūrū wa Esilī, mūrū wa Nagai, **26** mūrū wa Maathī, mūrū wa Matathīa, mūrū wa Semēinī, mūrū wa Josekī, mūrū wa Joda, **27** mūrū wa Joanani, mūrū wa Resa, mūrū wa Zerubabelī, mūrū wa Shelathīelī, mūrū wa Nerī, **28** mūrū wa Melikī, mūrū wa Adī, mūrū wa Kosamu, mūrū wa Elīmadamī, mūrū wa Eri, **29** mūrū wa Joshua, mūrū wa Elīezerī, mūrū wa Jorīmu, mūrū wa

Mathati, mürü wa Lawi, **30** mürü wa Simeoni, mürü wa Juda, mürü wa Jusufu, mürü wa Jonamu, mürü wa Eliakimu, **31** mürü wa Melea, mürü wa Mena, mürü wa Matatha, mürü wa Nathani, mürü wa Daudi, **32** mürü wa Jesii, mürü wa Obedi, mürü wa Boazu, mürü wa Salimoni, mürü wa Nahashoni, **33** mürü wa Aminadabu, mürü wa Aruni, mürü wa Hezironi, mürü wa Perezu, mürü wa Juda, **34** mürü wa Jakubu, mürü wa Isaaka, mürü wa Ibrahîmu, mürü wa Tera, mürü wa Nahoru, **35** mürü wa Serugu, mürü wa Reu, mürü wa Pelegu, mürü wa Eberi, mürü wa Shela, **36** mürü wa Kainani, mürü wa Arafakasadi, mürü wa Shemu, mürü wa Nuhu, mürü wa Lameku, **37** mürü wa Methusela, mürü wa Enoku, mürü wa Jaredi, mürü wa Mahalaleli, mürü wa Kenani, **38** mürü wa Enoshu, mürü wa Sethi, mürü wa Adamu, mürü wa Ngai.

4 Nake Jesü akiuma kûu Jorodani aiyûrîtwo nî Roho Mûtheru, agîwarwo nî Roho werü-inî, **2** kûria aagereirio nî mûcukani matukû mirongo îna. Ndaarîaga kindû matukû-inî macio, namo maathira agîkorwo arî mûhûutu. **3** Nake mûcukani akîmwîra atîrî, “Angîkorwo wee nîwe Mûrû wa Ngai, îra ihiga rîrî rîtuuke mûgate.” **4** Nake Jesü akîmicookeria atîrî, “Nî kwandîkîtwo atîrî: ‘To mûgate wiki ûngîtûûria mûndû muoyo.’” **5** Ningî mûcukani akîmûtwarâ handû hatûûgîru mûno, na gwa kahinda kanini mûno akîmuonia mothamaki mothe ma gûkû thî. **6** Agîcooka akîmwîra atîrî, “Nîngûkûhe wathani wa kûu guothe na riiri waku wothe, nîgûkorwo nîheanîtwo kûrî nîi, na no ndîciheane kûrî mûndû o wothe ûria ingîenda kûhe. **7** Nî ûndû ûcio ûngînyinamîrîra ûhoee, mothe megûtûika maku.” **8** Jesü akîmûcookeria, akîmwîra atîrî, “Nî kwandîkîtwo atîrî: ‘Hooyaga Mwathani Ngai waku na ûmûtungatagîre o we wiki.’” **9** Nake mûcukani akîmûtwarâ Jerusalemu, na akîmûrûgamia gathûrûmûndû-inî ka hekarû, akîmwîra atîrî, “Angîkorwo wee nîwe Mûrû wa Ngai, wîgûthie thî kuuma haha. **10** Nîgûkorwo nî kwandîkîtwo atîrî: “Nîagaatha araike ake nî ûndû waku makîmenyerere wega; **11** ningî nîmagakwanîrîria na moko mao, nîgeetha ndûkaringwo kûgûrû nî ihiga.” **12** Nake Jesü akîmûcookeria atîrî, “Maandîko moigite atîrî: ‘Ndûkanagerie Mwathani Ngai waku.’” **13** Rîria mûcukani aarîkirie kûmûgeria na njîra ciothe-rî, akîmûtiga ngînya ihinda rîrîa rîagîrîire rikoneka. **14** Nake Jesü agîcooka Galili arî na hinya wa Roho, nayo ngumo yake ikîhunja kûu bûrûri ûcio wothe. **15** Nake nîarutanaga thunagogi-inî ciao, nao andû othe makîmûkumia. **16** Na rîrî, niathiire Nazarethi, kûria arerereirwo, na agîtoonya thunagogi mûthenya wa Thabatû, o ta ûria aamenyerete gwîka. Nake akîrûgama na igûrû athome Maandîko. **17** Akînengerwo ibuku rîa gîkûnjo rîa mûnabii Isaia. Akîrîkûnjîra, akîona harîa handîkîtwo atîrî: **18** “Roho wa Mwathani arî igûrû riakwa, nî ûndû nîanjîrîirîe maguta nîguo hunjagîrie arî athîni Ûhoro-ûria-Mwega. Nîandûmite thîi nyanîrîre kuohorwo kwa arîa moheetwo, na atî arîa atumumu nîmegîcooka kuona, na njohorithie arîa mahinyîrîrio, **19** ningî nyanîrîre mwaka wa gwîtikîrika wa Mwathani.” **20** Agîcooka agîkûnja

ibuku rîu rîa gîkûnjo, agîcookeria mûmenyereri wa thunagogi, agîkara thî. Nao andû arîa othe maarî thunagogi makîmûrora. **21** Nake akîambîrîria kwaria, akîmeera atîrî, “Ûmûthî maandîko maya nî mahîngio mûkîîguagîra.” **22** Nao andû othe makîmûgaatha na makîgegîo mûno nî ciugo njega irîa cioimaga kanua gake. Makîûrania atîrî, “Githî ûyû ti mürü wa Jusufu?” **23** Nake Jesü akîmeera atîrî, “Ti-itherû nî mûkûnjîra thimo îria yugaga atîrî, ‘Ndagîtarî, wîhonie wee mwene! Maîndû marîa tûiguite atî nî wekire kûu Kaperinaumu meeke gûkû itûûra-inî riaku.’” **24** Agîthîi na mbere kuuga atîrî, “Ngûmwîra na ma, gûtirî mûnabii wîtikagîrwo itûûra-inî rîake. **25** Ngûmwîra atîrî na ma, nî kwarî atumia aingî a ndîgwa Isiraeli matukû-inî na Elîja, rîria igûrû rîarî ihînge mîaka îtatû na nuthu, na ng’aragu nene ikîyûra bûrûri wothe. **26** No Elîja ndaigana gûtumwo kûrî o na ûmwe wao, tîga kûrî mûtumia wa ndîgwa ûria watûire itûûra rîa Zarefathu kûu bûrûri wa Sidoni. **27** Ningî nî kwarî andû aingî maarî na mangû thîini wa Isiraeli ihînda rîa Elisha ûria mûnabii, no gûtirî mûndû o na ûmwe wao wahonirio tîga Naamani ûria Mûsurîata.” **28** Andû othe arîa maarî thîini wa thunagogi nîmarakarîe mûno rîria maiguire ûguo. **29** Magûkîra makîmûrûrûra kuuma itûûra-inî rîu, makîmûtwarâ rwere-inî rwa karîma harîa itûûra rîu rîakîtwo, nîguo mamûikie na kûu kîharûrûka-inî. **30** Nowe Jesü akîgerera gatagatî-inî ka andû, agîthîria. **31** Agîcooka agîkûrûka, agîthîi Kaperinaumu, itûûra rîarî Galili, na mûthenya wa Thabatû akîambîrîria kûruta andû. **32** Nao andû makîgega nî ûndû wa ûrutani wake, tondû ndûmîrîri yake yarî ya wathani. **33** Na rîrî, kûu thîini wa thunagogi nî kwarî na mûndû warî na ndaimono, nîyo ngoma thûku. Nake akîanîrîra na mûgambo mûnene, akiuga atîrî, **34** “Hî! Ûrenda atîa na îthui, wee Jesü wa Nazarethi? Ûkîte gûtûîniina? Nîngûûi, we nîwe ûria Mûtheru wa Ngai!” **35** Nake Jesü akîmikûma, akîmîra atîrî, “Kîra, na uume thîini wake!” Nayo ndaimono îyo ikîgûthia mûndû ûcio thî hau mbere yao othe, ikiuma na ndîamûthîrie. **36** Nao andû othe makîgega makîûrania atîrî, “Kai ûrutani ûyû ûhaana atîa? Araatha ngoma thûku arî na wathani na hinya, nacio ikoima!” **37** Nayo ngumo yake ikîhunja kûria guothe kwariganîte na kûu. **38** Nake Jesü akiuma thunagogi, agîthîi mûcii gwa Simoni. Na rîrî, nyina wa mûtumia wa Simoni aarî mûrûaru mûrimû wa kûhiûha mwîrî mûno, nao magîthaitha Jesü nî ûndû wake. **39** Nî ûndû ûcio, akînamîrîra harî we, na agîatha mûrimû ûcio uume mwîrî wake, nayo ûkiuma. Nake mûtumia ûcio agîkûra o rîmwe na akîambîrîria kûmatungatîra. **40** Na rîria rîua rîathûaga, andû makîreha Jesü andû arîa othe maarî na mîrimû ngûranî, nake akîmaigîria moko o mûndû o mûndû, akîmahonia. **41** O na ningî ndaimono ikiuma andû aingî, ikîanagîrîra atîrî, “Wee nîwe Mûrû wa Ngai!” Nowe agîcikaania na agîcigîria ciarie, tondû nîcio atî nîwe Kristû. **42** Na gwakî-rî, Jesü akiumagara agîthîi kûndû gûtaarî andû. Nao andû makîmûcaria, na rîria maakînyire harîa aarî, makîgeria kûmûgîrîria ndakoime kûu amatige. **43** Nowe akîmeera atîrî, “No ngînya hunjie Ûhoro-ûria-Mwega wa ûthamaki wa Ngai matûûra-inî marîa mangî

o namo, ni undu nikio ndaatimirwo.” 44 Nake agithii na mbere na kuhunjia thini wa thunagogi cia Judea.

5 Na riri, muthenya umwe Jesu arungii hugururu-ini cia iria ria Genesareti, nakio kirindi kia andu aingi nikihatikanaga kimukuhiririe niguu githikiririe uhoro wa Ngai, 2 nake akiona tutaru twiri hugururu-ini cia iria riu, tutigitwo ho ni ategi a thamaki, aria maathambagia neti ciao cia gutege. 3 Agitoonya gataru kamwe, nako kaari ga Simoni, akimuthaitha agatoonyatonyie maai-ini, kehere hugururu-ini. Agicooka agikara thi, akiambiriria kuruta andu uhoro ari gataru-ini kau. 4 Na aarikia kwaria, akira Simoni atiri, “Twaru gataru haarika hariku, mukurukie neti maai-ini, mitege thamaki.” 5 Nake Simoni akimucokeria atiri, “Mwathi witu, turutite wira muritu utuku wotho, na tutinanyiita kindu o na ki. No tondu niwoiga uguo-ri, ningukurukia neti.” 6 Maarikia gwika uguo, makinyiita thamaki nyingi muno, nginya neti ciao ikiambiriria gutuika. 7 Ni undu ucio makiheneria aria maarutithanagia wira nao, aria maaru gataru kau kangu moke mamateithie, nao magituka makiiyuria tutaru tweri ki, o nginya tukiambiriria gutoonyerera maai-ini. 8 Hindi iria Simoni Petero onire uguo, akiguthia maru-ini ma Jesu, akimwira atiri, “Njeherera Mwathani; ni ndi mundu mwihia!” 9 Nigukorwo we na aria othe maaru nao nimagegire muno ni undu wa thamaki iria maanyiifite, 10 o na Jakubu na Johana, ariu a Zebedi, aria maarutithanagia wira na Simoni nimagegire. Nake Jesu akira Simoni atiri, “Tiga gwigira; kuuma riu uritegaga andu.” 11 Ni undu ucio makimiria tutaru twao hugururu-ini cia iria, magitiga indo ciao ciothe, makimurumirira. 12 Na riri, hndi imwe riria Jesu aari itura-ini rimwe-ri, nigukire mundu waiyuritwo ni mangi mwiri wotho. Na riria onire Jesu, akiguthia, agiturumithia ithi wake thi, akimuthaitha, akimwira atiri, “Mwathani, ungienda-ri, no uutherie.” 13 Jesu agitamburukia guoko gwake, akihutia mundu ucio, akimwira atiri, “Ii, ningwenda. Theriol!” Na o hindi iyo akihonio mangi. 14 Jesu agicooka akimukaania, akimwira atiri, “Ndukeere mundu o na u, no thii, ukeyonanie kuri muthinjiri-Ngai, na urute magongona maria Musa aathanire ni undu wa gutherio gwaku, ari ura kuri o.” 15 Na riri, ngumo yake igikiriria kuhunja makiria, o nginya kirindi kangi na kia andu gigituka kumuthikiriria na kuhonio mirimu yao. 16 No Jesu nieheragira andu, agathi kundu gitaru andu kuhoea Ngai kuo. 17 Muthenya umwe ni kurutana aarutanaga, nao Afarisai na arutani a watho aria mookite kuuma matuira mothe ma Galili, na Judea, na Jerusalemu, maikarite thi hau. Naguo hinya wa Ngai wa kuhonia waru hamwe na Jesu. 18 Na riri, nihookire andu makuite mundu na kibar, waruarite murimu wa guka ciiga, nao makigeria kumutoonya nyumba mamuge haru Jesu. 19 Na riria maagire njira ya gwika uguo ni undu wa ungi wa andu, makihacia nyumba-iguru magitharia maturubari, makimukurukiria mwanya-ini ucio o ari kibar-ini, nginya gatagati-ini ka andu acio makimuga o hau Jesu aari. 20 Riria Jesu onire witikio wao, akimwira atiri, “Murata, niwarekerwo mehia maku.” 21 Nao Afarisai

na arutani a watho makiambiriria gwiciiria ngoro-ini ciao, makiaga atiri, “Ka ni mundu uyui ari u, ukuruma Ngai? Nuu unghota kurekanira mehia, tica Ngai we wiki?” 22 Nawe Jesu niamenyaga uria meeciiragia na akimooria atiri, “Mureciiria maundu macio ngoro-ini cianyu niki? 23 Ni undu uriku mihuthu; ni kwira mundu, ‘Niwarekerwo mehia maku,’ kana ni kumwira, ‘Ukira wituware?’ 24 No nigeetha mumenye ati Muru wa Mundu ari na uhoti guku thi wa kurekanira mehia-ri ....” Akira mundu ucio wakuite ciiga atiri, “Ndakwira atiri, ukira, oya kibar giaku, unike.” 25 O hau hau akirugama mbere yao, akioya kibar kiria akomeire, na akinuka mucii akigocaga Ngai. 26 Nao andu othe nimagegire na magikumia Ngai. Makiiyirwo ni guoya, makiuga atiri, “Umuthi nituonete maundu tutaru tuona.” 27 Thuutha wa uguo, Jesu akiumagara na akiona mundu wari mwita wa mbeeca cia igooti wetagwo Lawi aikarite haria heetagiro mbeeca cia igooti. Jesu akimwira atiri, “Nuumirira.” 28 Nake Lawi agiurika, agitiga indo ciake ciothe, akimurumirira. 29 Lawi agicooka akirugithiria Jesu iruga inene gwake mucii, na gikundi kinene kia etia mbeeca cia igooti o na andu angu nimaianagira nao. 30 No Afarisai na arutani a watho aria maaru a gikundi kiao magiteta arutwo ake makimooria atiri, “Murianagira na mukanyuanira na etia mbeeca cia igooti na andu ehia niki?” 31 Nake Jesu akimacokeria atiri, “Andu aria agima mii tiao mabataragio ni ndagitaru, no ni aria aruaru. 32 Ni ndiokire gwita andu aria athingu, no ni aria ehia, niguu merire.” 33 Nao makimwira atiri, “Arutwo a Johana ni meehingaga kuria irio kangi kangi makahooya, o nao arutwo a Afarisai nimekaga o uguo, no aku maritaga na makanyua hindi ciothe.” 34 Nake Jesu akimacokeria atiri, “No mwire ageni a mihikania mehinge kuria riria e hamwe nao? 35 No riri, ihinda nirigakinya riria mihikania akeherio kuuma kuri o; matuku-ini macio-ri, ni makeehinga kuria irio.” 36 Nigi Jesu akimahe uhoro na ngerekano ino, akimeera atiri, “Gutiri mundu ungitinia kiraka kuuma haru nguo njeru, agikire nguo nguru. Angika uguo, angikorwo atarurite nguo njeru, nakio kiraka kiu kia nguo iyo njeru kiage kwagirira nguo iyo nguru. 37 Nigi gutiri mundu wikagira ndibe ya mihihano mondo-ini nguru. Angika uguo, ndibe iyo ya mihihano no itarure mondo icio, ndibe iyo itike, nacio mondo icio itarukange. 38 Aca, ti ta uguo, ndibe ya mihihano no nginya iirwo mondo-ini njeru. 39 O na gutiri mundu thuuha wa kunyua ndibe nguru ucookaga kwenda ndibe iyo ya mihihano, ni undu oigaga atiri, ‘Iria nguru niyo njega.’”

6 Muthenya umwe wa Thabatu, Jesu akigerera migunda-ini ya ngano, nao arutwo ake makiambiriria gutua ngira imwe cia ngano, magicirigitha na moko, makiria ngano. 2 Afarisai amwe makimooria atiri, “Ni kii kiratuma mwike uria gutetikiritio ni watho muthenya wa Thabatu?” 3 Jesu akimacokeria atiri, “Ka ni mutathomete uria Daudi eekire, riria we na aria maaru nake maaru ahutu? 4 Aatoonyire Nyumba ya Ngai, akioya na akiria migate iria yamurirwo Ngai, iria aetetikirio kuria ni watho tiga no athinjiri-Ngai meetikiritio kumiria, na agicooka akihe aria maaru nake

imwe yayo.” 5 Jesu agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Mũrũ wa Mũndũ nĩwe Mwathani wa Thabatũ.” 6 Na rĩrĩ, mũthenya ũngĩ wa Thabatũ nĩathiire thunagogi-inĩ, akĩrutana, nakuo nĩ kwarĩ na mũndũ warĩ mwonju guoko gwake kwa ũrĩo. 7 Nao Afarisai na arutani a watho nĩmacaragia ũndũ mangĩthitangĩra Jesũ, nĩ ũndũ ũcio makĩmũrora mũno, mone kana nĩekũhonania mũthenya wa Thabatũ. 8 Nawe Jesũ, tondu nĩamenyaga ũria meeciiragia, akĩra mũndũ ũcio wonjete guoko atĩrĩ, “Ūkĩra ũrũgame mbere ya andũ othe.” Nĩ ũndũ ũcio agĩũkĩra akĩrũgama hau. 9 Jesũ agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Ngũmũũria atĩrĩ, nĩ ũndũ ũrĩkũ mwĩtikĩrie nĩ watho mũthenya wa Thabatũ: nĩ gwĩka wega kana nĩ gwĩka ũũru, nĩ kũhonokia muoyo kana nĩ kũũnina?” 10 Akĩhũgũra, akĩmarora othe, agĩcooka akĩra mũndũ ũcio atĩrĩ, “Tambũrũkia guoko gwaku.” Nake agĩka o ro ũguo; nakuo guoko gwake gũkĩhonio biũ. 11 Nao makĩrakara mũno, makĩambĩrĩria kũũrania ũria mangĩka Jesũ. 12 Mũthenya ũmwe Jesũ nĩoiimagarire agĩthĩĩ kĩrima-inĩ akahooe, akĩraara akĩhooya Ngai ũtukũ wotho. 13 Gwakĩra-rĩ, agĩta arutwo ake moke harĩ we, agĩthuura andũ ikũmi na eerĩ ao, akĩmatua atũmwo, nao nĩ: 14 Simoni (ũria aatuire Petero), na Anderea mũrũ wa nyina, na Jakubu, na Johana, na Filipu, na Barĩtholomayo, 15 na Mathayo, na Toma, na Jakubu wa Alufayo, na Simoni ũria wetagwo Zelote, 16 na Judasi wa Jakubu, na Judasi Mũisikariota ũria wamũkunyanĩire. 17 Nake Jesũ agĩkũrũka hamwe nao, makĩrũgama handũ haarĩ haraganu. Gikundi kĩnene kĩa arutwo ake kĩarĩ ho, o na andũ aingĩ mũno kuuma Judea guothe, na Jerusalemu, o na kuuma ndeere-inĩ cia Turo na Sidoni, 18 nao mookĩte nĩguo mamũgũe na mahonio mũrimũ yao. Nao arĩa maanyamaragio nĩ ngoma thũku makĩhonio, 19 nao andũ othe makĩgeria kũmũhũtia, tondu hinya nĩwoimaga thĩĩnĩ wake na ũkamahonia othe. 20 Nake akĩrora arutwo ake, akiuga atĩrĩ: “Kũrathimwo-rĩ, nĩ inyuĩ athĩĩni, nĩgũkorwo ũthamaki wa Ngai nĩ wanyu. 21 Kũrathimwo-rĩ, nĩ inyuĩ mũhũũtaga rĩu, nĩgũkorwo nĩmũkahũũnio. Kũrathimwo-rĩ, nĩ inyuĩ mũrarĩra rĩu, nĩgũkorwo nĩmũgatheka. 22 Kũrathimwo-rĩ, nĩ inyuĩ hĩndĩ irĩa andũ mekũmũmena, na meyamũre kũrĩ inyuĩ, na mamũrume, na mathũkĩrĩrie rĩitwa rĩanyu, nĩ ũndũ wa Mũrũ wa Mũndũ. 23 “Mũthenya ũcio nĩmũgakena na mũrũgarũge, tondu mũcaara wanyu nĩ mũingĩ lgũrũ. Nĩgũkorwo ũguo nogoio maithe nao meekire anabii. 24 “No rĩrĩ, kaĩ mũrĩ na haaro inyuĩ itongarĩ, nĩgũkorwo nĩmũrĩkĩtie kwamũkĩra kũnyamarũrwo kwanyu. 25 Kaĩ mũrĩ na haaro inyuĩ arĩa mũhũũnĩ rĩu-ĩ, nĩgũkorwo nĩmũkahũũtia. Kaĩ mũrĩ na haaro arĩa mũratheka rĩu-ĩ, nĩgũkorwo nĩmũgacakaya na mũrĩre. 26 Kaĩ mũrĩ na haaro inyuĩ hĩndĩ irĩa andũ othe mekũmũgathĩrĩria-ĩ, nĩgũkorwo ũguo nogoio maithe mao meekaga anabii a maheeni. 27 “No ngũmwĩra atĩrĩ inyuĩ arĩa mũũthĩkĩrĩrie: endagai thũ cianyu, na mwĩkage wega arĩa mamũthũire, 28 na nĩngĩ mũrathimage arĩa mamũrumaga, na mũhooyagĩre arĩa mamwĩkaga ũũru. 29 Na rĩrĩ, mũndũ angĩkũgũtha rũthĩa rũmwe, mũhũgũkĩrie rũu rũngĩ o naruo. Na mũndũ angĩgũtũnya igooti rĩaku, ndũkamũgĩrie kuoya o na kanjũ yaku. 30 Mũndũ o wotho angĩkũhooya kĩndũ mũhe,

na mũndũ o wotho angĩoya kĩndũ gĩaku, ndũkamwĩtie. 31 Īkagai andũ arĩa angĩ o ũria mũngĩenda mamwĩkage. 32 “Rĩu-rĩ, angĩkorwo mwendete o arĩa mamwendete-rĩ, mwakĩũgũna na kĩ? O na ‘ehia’ nĩmendaga arĩa mamendete. 33 Na mũngĩkorwo mwĩkaga wega o arĩa mamwĩkaga wega-rĩ, mwakĩũgũna na kĩ? Nĩgũkorwo ehia o nao nĩmekaga o ũguo. 34 Na nĩngĩ mũngĩkorwo mũkombithagia o arĩa mwĩhokete nĩmakamũrĩha-rĩ, mwakĩũgũna na kĩ? O na ehia nĩmakombagĩra ehia arĩa angĩ, mehokete nĩmakarĩhwo ciothe. 35 No rĩrĩ, endagai thũ cianyu, na mũciũkage wega, o na mũkombithagie mũtekwihoka gũcookerio kĩndũ. Hĩndĩ ũyo irĩhi rĩanyu nĩrĩkaneneha, na inyuĩ nĩmũgatuika arĩa a Ūria-ũrĩ-İgũrũ-Mũno, nĩgũkorwo we nĩaiguagĩra arĩa matarĩ ngaatho tha o na arĩa aaganu. 36 İguanagĩrai tha, o ta ũria İthe wanyu aiguanagĩra tha. 37 “Mũtigaciirithanagie nĩgeetha na inyuĩ mũtikanaciirithio. Mũtigatuanagire, nĩgeetha na inyuĩ mũtikanatuĩrwo. Rekanagĩra, na inyuĩ nĩmũkarekerwo. 38 Heanagai, na inyuĩ nĩmũrĩheagwo na gĩthimi kĩega, gĩkindĩritwo, kĩinainĩtio na gĩgaitkĩrĩra, nĩkĩo mũgaitĩrĩrwo nakĩo nguo-inĩ. Nĩgũkorwo gĩthimi kĩria mũthimanageria nakĩo, no kĩo mũrĩthimagerĩwo nakĩo.” 39 Agĩcooka akĩmahe ngerekano ĩno, akĩmooria atĩrĩ, “Mũtumumu no atongorie mũtumumu ũria ũngĩ? Gĩthĩ eerĩ to magĩe irima? 40 Mũrutwo tĩ mũnene kũrĩ mũmũrutu, no ũria wotho mũrute wega, no atũike ta mũmũrutu. 41 “Nĩ kĩĩ gĩgũtũma wone kĩhuti kĩria kĩrĩ riitho rĩa mũrũ wa thoguo, no ũkaaga kũrũmbũiya mũgogo ũria ũrĩ riitho rĩaku we mwene? 42 Wahota atĩa kwĩra mũrũ wa thoguo atĩrĩ, ‘Mũrũ wa baba, reke ngũrute kĩhuti kĩu kĩrĩ riitho rĩaku,’ o rĩrĩa wee wagĩte kuona mũgogo ũria ũrĩ naguo riitho rĩaku? Wee hĩnga ĩno, amba ũrute mũgogo ũcio ũrĩ naguo riitho, nĩguo wone wega ũhote kũrta kĩhuti kĩria kĩrĩ riitho rĩa mũrũ wa thoguo. 43 “Gũtĩrĩ mũtĩ mwega ũciaraga maciaro mooru, kana mũtĩ mũũru ũgaciara maciaro mega. 44 O mũtĩ ũmenyekaga na maciaro maguo mwene. Andũ matitũtaga ngũyũ kuuma mũtĩ-inĩ ya mũigua, o na kana magatua thabĩbũ kuuma cong’e-inĩ. 45 Mũndũ ũria mwega aragia maĩndũ mega kuuma mũthĩithũ-inĩ wa ngoro yake, nake mũndũ ũria mũũru aragia maĩndũ mooru kuuma mũthĩithũ-inĩ wa ngoro yake. Nĩgũkorwo kanua gake kaaragia o maĩndũ maria maiyũrĩte ngoro yake. 46 “Atĩrĩrĩ, mũnjĩtaga ‘Mwathani, Mwathani,’ nĩkĩ, na mũtĩikaga ũria ndĩmwĩraga? 47 Nĩngĩmuonia ũria mũndũ ũria ũũkaga kũrĩ nĩ, na akaigua ciugo ciakwa, na ageeka ũria ciugĩte ahaana. 48 Ahaana ta mũndũ waakaga nyũmba, ũria wenjire mũthingĩ, akĩũrũkia na akĩwamba igũrũ rĩa ihiga. Hĩndĩ irĩa kwagĩre mũiyũro wa maai, kĩguũ gĩkĩgũtha nyũmba ĩyo na nditi, no gĩtiamenyenyire, tondu nĩyaakĩtũwo wega. 49 No mũndũ ũria ũiguuga ciugo ciakwa, na ndekaga ũria ciugĩte, ahaana ta mũndũ ũria waakire nyũmba ĩtarĩ na mũthingĩ. Na rĩrĩa kĩguũ kĩagũthire nyũmba ĩyo, ĩkĩmomoka, naguo mwanangĩko wayo warĩ mũnene.”

7 Nake Jesũ aarĩkia kwaria maĩndũ macio mothe andũ makĩmũiguaga, agĩtoonya Kaperinaumu. 2 No kũu nĩ kwarĩ na ndungata ya mũnene-wa-thigari-

igana, iria mūmiathi eendete mūno, nayo yarī ndwaru hakuhi gūkuu. **3** Nake mūnene ūcio wa thigari igana aigua ūhoru wa Jesū, agītuma athuuri a Ayahudi kūrī we makamūriire oke ahonie ndungata yake. **4** Nao maakinya kūrī Jesū, makīmūthaita magwatiire mūno, makimwira atirī, “Mündū ūyū niagiriirwo gwikwo ūguo nīwe, **5** tondu nīendete rūriri rwitū na nīatwakiire thunagogi.” **6** Nī ūndū ūcio Jesū agīthii nao. Na marī hakuhi gūkina mūci, mūnene ūcio wa thigari igana akīmūtūmīra arata makamwīre atirī, “Mwathani, tige gwiithiina tondu ndiagiriire wee ūuke gwakwa mūci. **7** O na nokio itanona njagiriire gūka kūrī we. No uga o kiugo, na ndungata yakwa nīkūhona. **8** Nīgūkorwo nī mwene ndī mündū wathagwo, na ndī na thigari njathaga. Ndeera ūmwe ‘Thii,’ nīathiiaga, na ndeera ūngī atirī, ‘Ūka,’ nīokaga. Na ningī ndeera ndungata yakwa atirī, ‘Ika ūna,’ nīikaga.” **9** Rīria Jesū aiguiire ūguo, akigege, akihūgūkīra kīrīndī kīria kīamūrūmīriire, agīkīra atirī, “Ngūmwīra atirī, ndionete mündū ūri na wīkīkio mūnene ūū Isiraēli guothe!” **10** Nao andū arīa maatūmītwo magīcooka mūci magīkora ngombo iyo iri honu. **11** Ihinda inini riathira, Jesū agīthii itūūra rīetagwo Naini, nao arutwo ake na andū gikundi kīnene magīthii nake. **12** Na rīria akūhīriire kihingo gia itūūra rīu, mündū wakuite nīarutagwo kuo na aarī mwana wa mūmwe, nake nyina aarī mūtumia wa ndigwa. Nao andū aingī a itūūra rīu maarī hamwe nake. **13** Rīria Mwathani onire mūtumia ūcio, akīmūguīra tha, akīmwira atirī, “Tiga kūrīra.” **14** Agīcooka agīthii, akīhuta ithandūkū, nao arīa maarīkuite makīrūgama. Agīcooka akiuga atirī, “Mwanake, ndakwīra atirī, ūkīra!” **15** Mündū ūcio wakuite agīkīra, akīambirīria kwaria, nake Jesū akīmūnengerana kūrī nyina. **16** Andū othe makīyūrwo nī guoya na makīgoa Ngai, makīguu atirī, “Mūnabii mūnene nīokite gatagati gaitū. Ngai nīokite gūteithia andū ake.” **17** Nayo ngumo ya Jesū ikīhunja Judea guothe o na būrūri ūria wagūthiūrūrūkīriire. **18** Nao arutwo a Johana nīmamūheire ūhoru wa maūdū macio mothe. Nake Johana agīta arutwo ake eerī, **19** akīmatūma kūrī Mwathani makamūriire atirī, “Wee nīwe ūria werītwo nīagooka kana tweterere mündū ūngī?” **20** Nao arutwo acio maakinya kūrī Jesū makimwira atirī, “Johana Mūbatithania aatūtuma kūrī we tūkūrīre atirī, ‘Wee nīwe ūria werītwo nīagooka kana tweterere mündū ūngī?’” **21** Ihinda-ini o rīu Jesū akīhonia andū aingī arīa maarī na mīrimū, na ndwari, na akīngata ngoma thūku o na agītuma andū aingī arīa maarī atumumu macooke kuona. **22** Nī ūndū ūcio agīcookeria arīa maatūmītwo atirī, “Cookai mūkeere Johana maūdū marīa muonete na mūkaigua: atī atumumu nī marona, na ithua nīretwara, na arīa marī na mangū nī marahonio, na andū arīa mataiguaga nīmaraigua, na arīa akuū nīmarariūkio, na ūhoru-ūria-Mwega nīūrahunjīrio arīa athiini. **23** Kūrathimwo nī mündū ūria ūtarahingwo nī ūndū wakwa.” **24** Andū acio maatūmītwo nī Johana moima harī Jesū, Jesū akīambirīria kwārīria andū aingī ūhoru wa Johana, akīmooria atirī, “Nī kīi mwathiite kuona werū-ini? Hihī mwathiite kuona kamūrangi kainainagio nī rūhuho? **25** Angīkorwo ti guo-rī, mwathiite kuona kī? Hihī nī

mündū wihumbite nguo njega? Aca, arīa mehumbaga nguo cia goro na magekana na mīago ya thī maikaraga nyūmba cia ūthamaki. **26** Mwangīthiite kuona kī? Hihī mwathiite kuona mūnabii? Ii, ngūmwīra atirī, muonire mündū ūkīrite mūnabii. **27** Ūyū nīwe ūria ūhoru wake wandikītuo atirī: “‘Nīngatūma mūtūmwo wakwa athiī mbere yaku, nake nīagagūthondekera njīra.’” **28** Ngūmwīra atirī, harī andū arīa manīarwo nī atumiarī, gūtīri o na ūmwe mūnene gīeria Johana; no mündū ūria mūnini mūno ūthamaki-inī wa Ngai, nī mūnene kūmūkīra.” **29** (Andū othe, o na etia mbeeca cia igooti, rīria maiguiire ciugo cia Jesū, magitīkīra atī njīra wa Ngai nī ya ma, tondu maabatithiio nī Johana. **30** No Afarisai na arutani a watho makīregana na ūria Ngai endaga meke, tondu o matiabatithiio nī Johana.) **31** Nake Jesū akiuga atirī, “Andū a rūciaro rūrū ingīmagerekania na kī? Matariī ta kī? **32** Matariī ta ciana ciikarīte ndūnyū igīta iria ingī, igaciira atirī: “‘Twamūhūhiire mūtūrūrū, mūkiaga kūina; twamūnīire rwimbo rwa macakaya, no mūtīarīriire.’” **33** Nīgūkorwo Johana Mūbatithania ookire atekūrīa na atekūnyua ndibei, na inyuū mūkiuga atirī, ‘Arī na ndaimono.’” **34** Mūrū wa Mündū ookire akīrīaga na akīnyuuaga, na inyuū mūkiuga atirī, ‘Onei mündū mūkoroku na mūrūu, mūrata wa etia mbeeca cia igooti na ‘ehia.’” **35** No ūūgī nūmenyekaga nī wa kīhooito nī ciana ciaguo ciothe.” **36** Na rīri, Mūfarisai ūmwe nīetire Jesū gwake makarīanire irio cia hwaī-inī nake, nī ūndū ūcio Jesū agīthii nyūmba ya Mūfarisai ūcio, agīkīra metha-inī. **37** Rīria mündū-wa-nja watūūrīte mūtūūrīre wa mehīa itūūra-inī rīu aamenyuma, na agīciitirīria maguta manungi wega, **38** na akīrūgama thuuha wake, o hau magūrū-inī make, akīrīraga, na akīambirīria kūmūhūgia nyarīri na maithori make. Agīcooka akīmūgīria nyarīri na njuirī yake, agīcimumunya, na agīciitirīria maguta manungi wega. **39** Rīria Mūfarisai ūria wamwītīte onire ūndū ūcio, akīra na ngoro atirī, “Korwo mündū ūyū nī mūnabii, nīangīmenya ūria ūramūhutia nī mündū-wa-nja wa mūthemba ūrīkū, na atī nī mwīhia.” **40** Jesū akīmwira atirī, “Simoni, ndī na ūndū wa gūkwīra.” Nake akiuga atirī, “Mūrutani, njīra.” **41** “Kūrī andū eerī maarī na thīiri wa mündū wakombithanagia mbeeca. Ūmwe aarī na thīiri wa dinari magana matano, na ūria ūngī dinari mīrongo itano. **42** Na rīri, gūtīri o na ūmwe wao warī na mbeeca cia kūmūrīha, nī ūndū ūcio marī o eerī akīmarekera thīiri ūcio. Rīu-rī, acio eerī nūū ūngīmwenda makīria?” **43** Simoni akīmūcookeria atirī, “Ngwīciirīa nī ūria warekeirwo thīiri ūria mūnene.” Jesū akiuga atirī, “Nīwata wega.” **44** Agīcooka akīhūgūrīra mündū-wa-nja ūcio, akīra Simoni atirī, “Nīūkuona mündū-wa-nja ūyū? Njūkīre nyūmba gwaku, no ndūnaahe maaī ma gwīthamba nyarīri, no nīanjihūgia nyarīri na maithori make, na acigīria na njuirī yake. **45** Wee-rī, ndūnaamumunya, no mündū-wa-nja ūyū, kuuma rīria ndonyire ndarī aratigīthīria kūmumunya nyarīri ciakwa. **46** Wee-rī, ndūnanjītīrīria maguta mūtwe, no ūyū nīanjītīrīria maguta manungi wega nyarīri. **47** Nī ūndū ūcio ngūkwīra atirī, nīarekeirwo mehīa make maingī. Nīgūkorwo nīendanīte mūno. No ūria ūrekeirwo mehīa manini,

endanaga o hanini.” **48** Jesu agicooka akira mundu-wanja ucio atiri, “Niwarekerwo mehia maku.” **49** Ageni aria ang’ makiambirira kwirana atiri, “Ka’i uyü akiri ü, urarekanira o na mehia?” **50** Jesu akira mundu-wanja ucio atiri, “Gwitikia gwaku ni gwakuhonokia; thii na thayü.”

8 Na riri, thuutha wa üguo, Jesu agithii matüura-ini o na tütüura-ini akihunjagia ühoro-üría-Mwega wa üthamaki wa Ngai. Arutwo ake aria ikümi na eeri maari hamwe nake, **2** o na atumia amwe a aria maarutitwo ngoma thüku na aria maahonetio mürimü: nao ni Mariamu (üría wetagwo Mümagidali), niwe warutitwo ndaimono mügwanja; **3** na Joana mütumia wa Husa, üria warü mürori na indo cia Herode; na Susana; na ang’ aing’i. Atumia aya nimamütungatagira na indo ciao ene. **4** Andü aing’i nimathire na mbere küngana hari Jesu moimite matüura-ini, na riria andü maing’ihire müno akimahe ühoro na ngerekano, akimeera atiri, **5** Mürimi nöimagarire akahure mbeü ciake. Na riria aahuraga mbeü icio, imwe ikigüa mükira-ini wa njira; ikirang’iriro na magürü, nacio nyoni cia riera-ini igüka igiciria. **6** Ing’i ikigüa rünyanjara-ini, na riria ciamerire, mimeria iyo ikihooha tondü wa kwaga ügü. **7** Nacio mbeü ing’i ikigüa mügua-ini, nayo mügua igiküranira nacio na igicithararia. **8** Mbeü ing’i nacio ikigüa türi-ini münoru. Igiküra, igiciara maita igana ma riria ciahaanditwo. Aarikia kuuga üguo, akianirira, akiuga atiri, “Üria üri na matü ma kügua, niaigüe.” **9** Nao arutwo ake makimüuria üria ngerekano iyo yoigaga. **10** Akimeera atiri, “Inyuü nimüheetwo ümenyo wa kümenya hitwo cia üthamaki wa Ngai, no aria ang’i ndimaaragiria na ngerekano, nigeetha, “maarora, makaaga kuona; na maigua, makaaga gütaükirwo.” **11** “Ngerekano iyo yugite atiri: Mbeü icio ni ühoro wa Ngai. **12** Mbeü iria ciagüire mükira-ini wa njira ni andü aria maiguaga ühoro wa Ngai, nake mücukani agooka akeheria ühoro ücio ngoroini ciao, nigüo matigetike mahonoke. **13** Nacio iria ciagüire rünyanjara-ini ni andü aria maiguaga ühoro wa Ngai, na makawamükira na gikeno, no makaaga miri. Metikagia o gwa kahinda kanini, no magerio moka makaütiganiria. **14** Mbeü iria ciagüire mügua-ini ni andü aria maiguaga ühoro, no o magithiia-ga-ri, magatharario ni mihang’o, na ütonga, na miaga, nao makaaga gükürä. **15** No riri, mbeü iria ciagüire türi-ini üria münoru ni andü aria maiguaga ühoro marü na ngoro ya ma na njega, makaütüuria, na ni undü wa gükiririra, magaciara-ga maciaro. **16** “Na riri, gütiri mündü ügwataga tawa akaükunikiria na irebe, kana akaüiga rungu rwa üri. No aügaga handü igürü, nigüo andü aria megütoonya nyümba mathererwo ni ütheri. **17** Nigükorwo gütiri undü mühithe ütakuürio, na gütiri undü üri hito-ini ütakamenyeka kana ütakanikwo ütheri-ini. **18** Ni undü ücio mwimenyag’irirei üria müthikag’irira. Üria wothe üri na indo niakongererwo nying’i; na üria wothe ütarü niagatuunywo o na kiria ari nakio.” **19** Na riri, nyina wa Jesu na ariu a nyina na Jesu magüka kümuona, no mating’ahotire güthii hakuhi nake ni undü wa andü küng’iha. **20** Mündü üwe akimwira atiri, “Maitüguo na ariu a maitüguo marügamite nja

makienda gükuona.” **21** Nake akimücookeria atiri, “Maitü na ariu a maitü ni aria maiguaga ühoro wa Ngai na makaühingia.” **22** Müthenya ümwe Jesu nierie arutwo ake atiri, “Nitungire tüthii mürimo üria üng’i wa iria.” Ni undü ücio magütoonya gatarü magithii. **23** Na riria maathiiaga Jesu akihitwo ni toro. Na riri, küu iria-ini ni kwag’ire na kihuhükano kinene, nako gatarü kau kaari hakuhi küürira maa-ini, na magikorwo marü ügwati-ini münene. **24** Nao arutwo magithii makimükiria, makimwira atiri “Mwathani! Mwathani! Nitükürira maa-ini!” Nake Jesu agükira agikaania rühuho na maa macio maahüuranaga; namo makümü macio ma maa makinyihanyuha na gükührora. **25** Akürira arutwo ake atiri, “Witikio wanyu üri ha?” Nao makiiyürwo ni guoya na makigega, makürania atiri, “Ka’i mündü üyü ari ü? Aathaga huho o na maa, nacio ikamwathikira.” **26** Makiringa mürimo üria üng’i wa iria, magikinya rügongo rwa Agerasi rürira rüng’ethanire na Galili. **27** Jesu aarikia kuuma gatarü, aakinya thii agitungwo ni mündü warü na ndaimono oimite itüura-ini. Mündü ücio niaikarite ihinda inene ategwikira nguo kana agatüura nyümba, no aatüura-ga mbirira-ini. **28** Riria mündü ücio onire Jesu, agikaya na akügüthia magürü-ini make, akianirira na mügambo münene akimürira atiri, “Ürenda atira na ni, wee Jesu, Müri wa Ngai-Üria-üri-Igürü-Müno? Ndagüthaita, ndükaanyariere!” **29** Nigükorwo Jesu niathite ngoma iyo thüku yume thüini wa mündü ücio. Niyamünyitaga kaing’i, na o na gütüka niöhagwo moko na magürü na müyororo, na akarang’irwo-ri, niatuangaga münyororo iyo yamuohaga, na ndaimono iyo igatüma athii kündü gütarü andü. **30** Jesu akimürira atiri, “Witagwo atia?” Nake akimücookeria atiri, “Legioni,” nigükorwo aari na ndaimono nying’i. **31** Nacio ndaimono igikiririra güthaita Jesu ndagaciathe ithii Irima-riria-Ritarü-Gituri. (**Abyssos g12**) **32** Na riri, ni haarü na rüuru rülene rwa ngürwe rwarithagio harürüka-ini cia kirima kiari hakuhi na hau. Ndaimono icio igithaita Jesu acitikirie itoonye thüini wacio, nake agicitikiria. **33** Ndaimono cioima thüini wa mündü ücio, igithii igitoonya ngürwe, naruo rüuru rüu rükiharürüka kihurürüka küu na ihenya, rükigüa iria-ini, rükürira kuo. **34** Riria andü aria maarithagia ngürwe icio moonire üria gwekika, maküra, magithii küheana ühoro ücio itüura-ini na mügünda-ini, **35** nao andü makiumagara makone undü ücio wekikite. Riria maakinyire hari Jesu na maküona mündü ücio woimüto ni ndaimono aikarite magürü-ini ma Jesu, ari na nguo na ari na meciira mega, magütigira müno. **36** Andü aria meyoneire undü ücio maküra andü acio ang’i riria mündü ücio warü na ndaimono aahonetio. **37** Nao andü othe a rügongo rüu rwa Agerasi magithaita Jesu oime küu kwao amatige, nigükorwo nimanyititwo ni guoya. Ni undü ücio Jesu agütoonya gatarü agithii. **38** Nake mündü ücio warutitwo ndaimono akimüthaita mathii nake, no Jesu akimwatha athii, akimwira atiri, **39** “Cooka mücüi ükoige üria wothe Ngai agwiküre.” Ni undü ücio mündü ücio agithii akira andü othe a itüura üria Jesu aamwiküre. **40** Na riri, Jesu aacooka kuuma mürimo üürira üng’i wa iria, andü aing’i nimamwamükirire tondü nimamwetereire. **41** Hündi

iyō mündū wetagwo Jairū warī mūnene wa thunagogi agūka, akīgūthia magūrū-inī na Jesū, akīmūthaita athī gwake, **42** nī ūndū mūrītu wake wa mūmwe warī wa ta māka ikūmi na fīrī aarī hakuhi gūku. Na Jesū arī njīra-inī agīthī-rī, andū nīmamūhatikaga. **43** Gatagafī-inī ka andū acio nī haarī na mūtumia ūmwe watūire oiraga thakame māka ikūmi na fīrī, na gūtīrī mündū ūngāmūhonirīe. **44** Mūtumia ūcio agūka na thuutha wa Jesū, akīhutia gīcūrī kia nguo yake, na o rīmwe agītiga kuura. **45** Nake Jesū akīūra atīrī, “Nūū ūcio wahutia?” Rīrīa othe maakaanire, Petero akīmūwira atīrī, “Mwathani, andū nīmagūthīūrūrūkīrie na magakūhatika.” **46** Nowe Jesū akiuga atīrī, “Nī hari mündū waahutia, tondū nīndaigua hinya woima thīnī wakwa.” **47** Nake mūtumia ūcio, ona atī ndangīhota kwīhitha, agūka akīmānaga, akīgūthia magūrū-inī make. Arī hau mbere ya andū othe akīheana gītūmi kīrīa gīatūmite amūhutie na ūrīa aahonirio o ro rīmwe. **48** Nake Jesū akīmūwira atīrī, “Mwarī ūyū, gwītīkia gwaku nīkwo gwatūma ūhone. Thīī na thayū.” **49** Na o hīndī iyo Jesū akīaragia, hagīkinya mündū woimīte mūcīi kwa Jairū ūrīa mūnene wa thunagogi, akiuga atīrī, “Mwarīguo nīarīkītie gūku, tīga gūthīnīa Mūrutani.” **50** Jesū aigua ūguo, akīūra Jairū atīrī, “Tīga gwītīgīra, wee itīkia tu, na nīekūhona.” **51** Rīrīa aakinyire kwa Jairū, ndaarekire mündū o na ūmwe atoonye hamwe nake, tīga o Petero, na Jakubu, na Johana, na ithe na nyina a mwana ūcio. **52** Hīndī iyo andū othe no kūrīra maarīraga magīcakayaga nī ūndū wa mwana ūcio. Jesū akīmeera atīrī, “Tīgai kūrīra, tī mūkuū, nī gūkoma akomete.” **53** Nao makīmūtheakerera, tondū nīmooī atī aarī mūkuū. **54** Nowe Jesū akīnyīita mwana ūcio guoko, akiuga atīrī, “Mwana wakwa, ūkīral!” **55** Na hīndī o iyo agīcookererwo nī muoyo wake, na o rīmwe akīrugama. Jesū agīcooka akīmeera mahe mwana ūcio kīndū gīa kūrīa. **56** Nao aciari ake makīgega mūno, nowe akīmātha matikeere mündū o na ū ūndū ūcio wekīkite.

9 Na rīrī, Jesū aarīkia gwīta arutwo arīa ikūmi na eerī hamwe, nīamaheire hinya na ūhoti wa kūngata ndaimono ciothe na kūhonia mīrīmū, **2** na akīmātūma mathīi makahunje ūhoru wa ūthamaki wa Ngai na mahonagie andū arīa arūaru. **3** Nake akīmeera atīrī, “Mūtīgakuue kīndū o nakī kīa rūgendo; mūtīgakuue mūtīrima, kana mūhuko, kana irio, kana mbeeca o na kana nguo tīga o irīa mwīhumbīte. **4** Nyūmba īrīa yothe mūrītoonyaga ikaragai kwo nginya rīrīa mūkoima itūūra rīu. **5** Andū mangīkaarega kūmūnyīita ūgenī-rī, mūkaarībarība magūrū manyu rūkūngū rūitīke mūkīuma itūūra rīao arī ūira wa kūmatūra ciira.” **6** Nī ūndū ūcio makīmagara magīthīi kuuma gatūūra kamwe nginya karīa kangī makīhunjagie ūhoru-ūrīa-Mwega na makīhonagīa andū kūrīa guothe maathīiaga. **7** Na rīrī, rīrīa Herode ūrīa mūthamaki aigūire ūhoru wa maūndū mothe marīa maathīiaga na mbere, nīataangīkire ngoro mūno tondū andū amwe moigaga atī Johana nīarīūkīte kuuma kūrī arīa akuū, **8** na angī makoiga atī Elīja nīonekanīte, o na angī makoiga atī mūnabīi ūmwe wa arīa a tene nīarīūkīte. **9** No Herode akiuga atīrī,

“Johana nīndamūrengīthīrie mūtwe. Ūyū ndīraigua ūhoru wake-rī, maawe ū?” Nake akīūrīrīrīa kūmuona. **10** Nao atūmwo maacooka, makīūra Jesū maūndū marīa mekīte. Nake akīheera kuo, agīthīi nao itūūra rīetagwo Bethisaida, **11** no andū aingī makīmēnya ūhoru ūcio na makīmūrūrīra. Nake akīmāamūkīra na akīmāhe ūhoru wa ūthamaki wa Ngai, na akīhonia arīa maabatarītio nī kūhonio. **12** Hwaī-inī arutwo arīa ikūmi na eerī magūka kūrī we makīmūwira atīrī, “Ingata andū aya nīguo mathīi mīcīi īrīa rīrī hakuhi o na mīgūnda-inī mageethe irio na gwa gūkoma, tondū haha tūrī nī werū ūtarī andū.” **13** Nake akīmācookeria atīrī, “Maheei kīndū gīa kūrīa.” Nao makīmūwira atīrī, “Tūrī o na mīgāte itano na thamakī igīrī, no tūthīire tūkagūrīre andū aya othe irio.” **14** (Handū hau haarī na arūme ta ngirī ithano.) Nowe akīūra arutwo ake atīrī, “Maikariei thī marī ikundi cia andū mīrongo itano itano.” **15** Nao arutwo magīka o ūguo, magīkīria andū othe thī. **16** Nake akīoya mīgāte iyo itano na thamakī icio igūrī, akīroa na igūrū, agīcookia ngaatho na agīcienyūranga. Agīcooka agīcīnengerā arutwo ake magāire andū. **17** Othe makīrīa makīhūūna, nao arutwo makīyūrīa ciondo ikūmi na igīrī cia cienyū iria ciatugarire. **18** Na rīrī, hīndī īmwe Jesū akīhooya arī keherī-inī, arutwo ake magīkorwo marī hamwe nake. Akīmooira atīrī, “Andū moigaga nīī nī nī ū?” **19** Nao makīmūcookeria atīrī, “Amwe moigaga nīwe Johana Mūbatīthania; angī makoiga nīwe Elīja; angī nao makoiga atī mūnabīi ūmwe wa arīa a tene nīarīūkīte.” **20** Nake akīmooira atīrī, “Inyūī na inyūī-rī, mugaga atīa? Mugaga nīī nī nī ū?” Petero akīmūcookeria atīrī, “Wee nīwe Kristū ūrīa wa Ngai.” **21** Nake Jesū akīmākaania na hinya, akīmeera matikeere mündū o na rīrīkū ūhoru ūcio. **22** Nake akiuga atīrī, “Mūrū wa Mündū no nginya one mathīīna maingī, na aregwo nī athuuri, na athīnjīrī-Ngai arīa anene, o na arutani a watho, na no nginya ooragwo na thuutha wa mīthenya itatū arīūkio.” **23** Agīcooka akīmeera othe atīrī, “Mündū o wothe ūngīenda kūnūmīrīra, no nginya eerege we mwene, na oyage mūtharaba wake o mūthenya, aanūmagīrīre. **24** Nīgūkorwo ūrīa wothe wendaga kūhonokia muoyo wake nīakoowro nīguo, no ūrīa wothe ūkoowro nī muoyo wake nī ūndū wakwa nīakāūhonokia. **25** Mündū angīgūna nakī angīgawatīra thī yothe, no ate muoyo wake kana orwo nīguo? **26** Mündū o wothe ūngīconoka nī ūndū wakwa na nī ūndū wa ciugo ciakwa, o nake nīagaconokerwo nī Mūrū wa Mündū rīrīa agacooka arī na rīiri wake, na rīiri wa ithe, o na wa arāka arīa atheru. **27** Ngīmūwira atīrī na ma, amwe a aya marūngīi haha matīgacama gīkuū matonetē ūthamaki wa Ngai.” **28** Mīthenya ta īnana thuutha wa Jesū kwaria ūhoru ūyū nīathiire na Petero, na Johana na Jakubu akīambata nao kīrīma igūrū makahooe. **29** Na rīrī ahooyaga, mūhaanīre wa ūthīū wake ūkīgarūrūka, nacio nguo ciāke ikīerūha igīkenga o ta rūheni. **30** Na rīrī, andū eerī, nīo Musa na Elīja, **31** makīmūrīra Jesū marī na rīiri mūnene makīria nake. Maaragia ūhoru wa gūku gwake, kūrīa aakīrie kūhīngīa akīnya Jerusalemu. **32** Petero hamwe na arīa maarī nake nīmāhītītwo nī toro, na rīrīa mookīrīre, makīona rīiri wake na andū acio eerī maarūngīi hamwe nake. **33** Na rīrīa andū acio

maatiganaga na Jesu, Petero akimwira atiri, “Mwathani, ni wega tuiikare guku. Reke twake ithunu ithatu, kimwe giaku, na kimwe kia Musa, na kimwe kia Elija.” (Nowe ndaamenyaga uria oigaga.) **34** Na o akiragia-ri, itu rikiumira na rikimahumbira, nao magitigira muno ni kuhumbirwo ni itu ru. **35** Mugambo ukiuma itu-ini ru, ukiuga atiri, “Uyu niwe Muru wakwa, uria ndithuuri; muiugaei.” **36** Thuutha wa mugambo ucio kuuika, makiona ati Jesu aari wiki. Nao arutwo magikira ki na uhoro ucio, gutiri mundu o na umwe meerire matuku-ini macio maundu maria moonete. **37** Muthenya uyu ungi, maikurika kuuma kirima-ini, Jesu agitungwo ni andu aingi. **38** Na riri, mundu wari gatagati-ini ka andu acio akianirira, akiuga atiri, “Murutani, ndaguthaita urore muriu wakwa, nigukorwo ni mwana wakwa wa mumwe. **39** na ngoma thuku nimumnyiitaga na agakaya o rimwe; ningi ikamurinda na ikamuthiorania, igatuma arute mhuhu na kanua. Ndimumrekagia o na hanini, na niramwananga. **40** Ndirathaithe arutwo aku maingate ngoma iyo, no mararemwo.” **41** Nake Jesu akimucokeria atiri, “Ruciaro ru ru rutetikagia na ruemi, ni nginya ri ngukara hamwe na inyu, na ngumukiririra nginya ri? Rehe muruguo haha.” **42** Riria kamwana kau gaathiaaga hari Jesu, ndaimono iyo igigatungumania thi, na igigatungumania. No Jesu agikuma roho ucio muru, akihonia kamwana kau, agigacokeria ithe. **43** Nao othe makigegio ni unene wa Ngai. Hindi iria andu othe maagegeto ni uria wotho Jesu eekite, akira arutwo ake atiri, **44** “Thikiririai wega uria ngumwira: Muru wa Mundu nigungunyanirwo aneanwo moko-ini ma andu.” **45** No-o matiamenyire uguo ni kuuga atia. Nimahithwo uhoro ucio, ni undu ucio makiga kumenya, na magitigira kumuria uhoro ucio. **46** Na gikiga na ngari gatagati ka arutwo makurania nu wao ungituika mune kuri ari aingi. **47** Nake Jesu, tonduni niamenyaga meciiria mao, akioya kaana kanini agikarugamia hakuhi nake. **48** Agicooka akimeera atiri, “Uria wotho wamukagira kaana gaka thini na ruita riaku, ni ni aamukagira; na uria unyamukagira ni ni aamukagira, no ni uria wandumire. Nigukorwo uria munini gatagati-ini kanyu inyuotho, ucio niwe munene kumukira.” **49** Nake Johana akimwira atiri, “Mwathi, nituronire mundu akiingata ndaimono na ruita riaku, na ithu turageria kumugira tonduni ti umwe witu.” **50** Nake Jesu akimeera atiri, “Mutikamugirire, nigukorwo uria utari uthu na inyu, ucio ni umwe wanyu.” **51** Na riri, kahinda gake gaakuhirira ga kwambata matu-ini, Jesu niatuire itua ria guthi Jerusalemu. **52** Nake agituma andu mathi mbere yake kuhhaarua maundu ni undu wake, magithi magitonya gatutura kamwe ga Samaria; **53** no andu a ku matiamunyiitire ugeni, tonduni aathiaaga Jerusalemu. **54** Riria arutwo ake, Jakubu na Johana monire uguo makuria atiri, “Mwathani, niukwenda twitie mwaki uume iguru umaniene?” **55** Nowe Jesu akihugura akimakaania, **56** nao magithi gatutura kangi. **57** Riria maathiaaga na njira, munduni umwe akimwira atiri, “Nindikurumagirira kura guothe urithiaaga.” **58** Nake Jesu akimucokeria atiri, “Mbwe ni riri marima na nyoni cia riera-ini ni riri itara, no riri, Muru wa Mundu

ndari handu angugirira mutwe wake.” **59** Akira mundu ungi atiri, “Numirira.” No mundu ucio akimucokeria atiri, “Mwathani, reke nyambe thi ngathike baba.” **60** Jesu akimwira atiri, “Reke ari aku mathikage aku ao ene, no wee thi ukahunje uhoro wa uthamaki wa Ngai.” **61** Na mundu ungi akimwira atiri, “Mwathani, ni nigungurumirira, no reke nyambe thi ngoigire andu aituhoro.” **62** Nake Jesu akimucokeria atiri, “Gutiri mundu o na uriku unyitaga murau na guoko gwake na agacooka kurora na thuutha wagirire gutungata uthamaki-ini wa Ngai.”

10 Thuutha wa uguo Mwathani agithuura andu ang mirono mugwanja na eeri, akimatuma eeri eeri, mathi mbere yake matutura-ini mothe na kundu kuria we aakirie guthi. **2** Akimeera atiri, “Magetha ni maingi, no aruti a wira ni anini. Ni undu ucio, thaitai Mwathani wa magetha atume aruti wira mathi magetha-ini make. **3** Thiii! Ndamutuma ta tugondu gatagati-ini ka njuu. **4** Mutigakuu kibeti, kana mihuko, o na kana iratui; na mutikageithie mundu o na uriku njira-ini. **5** “Nyumba o yotho iria muritoonyaga-ri, ambagai kuuga atiri, ‘Thay uroga nyumba ino.’ **6** Na kungikorwo ni kuri mundu mwendi thayu kuo, thayu ucio wanyu niurikaraga nake; na kungikorwo gutiri, thayu ucio wanyu ni urimucokagirira. **7** Ikarai nyumba iyo, muruige na mukanya kira giothe marimueha, nigukorwo muruti wira niagirirwo kuehago mucaara wake. Mutikoimage nyumba imwe mugathii iria ingi. **8** “Mungigatoonya itura munyitwo ugeni-ri, riagai o kira mungitheo. **9** Honagai ari aruaru kuo, na mumeerage atiri, ‘Uthamaki wa Ngai ni mukuhirire.’ **10** No mungigatoonya itura o riothe mwage kunyitwo ugeni-ri, umagarai, muthi njira-ini ciario muuge atiri, **11** ‘Nitwaribariba o na rukungu rwa itura rianyu ruria rwinyitirire maguru maitu, rumucokerere. No riri, menyai wega uu: uthamaki wa Ngai ni mukuhirire.’ **12** Ngumwira atiri, Sodomo nigugakiririo muthenya ucio gikira itura ru. **13** “Inyu andu a Korazini, kai muri na haaro-i! O na inyu andu a Bethsaida, kai muri na haaro-i! Tonduni korwo ciana iria mwaringirwo nicio ciaringirwo andu a Turo na Sidoni, mangierire tene mehume ngu cia makunia na mehurire mhu. **14** No andu a Turo na Sidoni nimagakorwo maru muru muthenya ucio wa ciira gikira inyu. **15** Na inyu, andu a Kaperinaumu, muu ati nimgatugirio nginya matu-ini? Aca, mukaaharuriko mukinye kuria kuriku muno. (Hadēs g86) **16** “Mundu uria umuthikagirira inyu ni ni athikagirira, na uria umuregaga ni ni aregaga, na uria urindegaga ni uria wandumire ariregaga.” **17** Nao andu acio mirono mugwanja na eeri magicooka makenete, makiuga atiri, “Mwathani, o na ndaimono niirathakagira thini wa ruita riaku.” **18** Nake akimacokeria atiri, “Nindironire Shaitani akigua kuuma iguru ta ruheni. **19** Inyu nindimueete uhoti wa kungirira nyoka na tungauru, na wa gutooria hinya wotho wa thi; gutiri kindu gikamwika uuru. **20** No riri, mutigakene tonduni ngoma niimwathikagira, no kenagai tonduni maritwa manyu nmandikitwo kuria iguru.” **21** Na ihinda o ru,

Jesü akiiyüwro nĩ gikeno kĩa Roho Mũtheru, akiuga atĩrĩ, “Baba, wee Mwathani wa igũrũ na thĩ, nĩngũkũgaatha tondũ nũhithĩte andũ arĩa oogĩ na marĩ na ũmenyo maũndũ maya, no ũkamaguũrĩra tũkenge. Baba, wikite ũguo tondũ nĩguo wendi waku. **22** “Nĩnengeretwo maũndũ mothe nĩ Baba. Gũtirĩ mũndũ ũũ Mũriũ nũũ, tĩga lthe witũ, na gũtirĩ mũndũ ũũ lthe witũ nũũ o tĩga Mũriũ na arĩa othe Mũriũ endaga kũguũrĩra.” **23** Agĩcooka akĩhũgũkĩra arutwo ake, akĩmeera marĩ oiki atĩrĩ, “Kũrathimwo nĩ maitho marĩa marona kĩrĩa mũrona. **24** Nĩgũkorwo ngũmwĩra atĩrĩ, anabii aingĩ na athamaki nĩmerirĩire kuona maũndũ marĩa mũrona, no matiamonire na nĩmerirĩire kũguwa maũndũ marĩa mũraigua, no matiamaguire.” **25** Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩmwe mũrutani ũmwe wa watho nĩarũgamire nĩguo agerie Jesũ, akĩmũũria atĩrĩ, “Mũrutani, njagĩrĩrwo nĩ gwĩka atĩa nĩguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (**aiomios g166**) **26** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Kwandĩkitwo atĩa Watho-ĩnĩ? Wee-rĩ, kaĩ ũthomaga atĩa?” **27** Mũndũ ũcio akĩmũcookeria, akiuga atĩrĩ, “Endaga Mwathani Ngai waku na ngoro yaku yothe, na muoyo waku wothe, na hinya waku wothe, o na meciiria maku mothe; na ‘Endaga mũndũ wa itũũra rĩanyo o ta ũrĩa wiyendete wee mwene.’” **28** Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ wacookia wega; ikaga ũguo, na nĩugatũra muoyo.” **29** No mũndũ ũcio nĩendaga gwĩtua mwega, nĩ ũndũ ũcio akĩũria Jesũ atĩrĩ, “Nake mũndũ wa itũũra nũũ?” **30** Nake Jesũ akĩmũcookeria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ kwari na mũndũ ũmwe waikũrũkaga oimĩte Jerusalem arerete Jeriko, na akĩnyũitwo nĩ atunyani. Nao makĩmũrutana nguo, makĩmũhũura, magĩcooka magĩthĩ, makĩmũtĩga arĩ hakuhi gũkuwa. **31** Mũthĩnjĩrĩ-Ngai ũmwe nĩagereire njĩra iyo, na rĩrĩa onire mũndũ ũcio, akĩhũtũkĩra mũkĩra-ĩnĩ ũrĩa ũngĩ wa njĩra. **32** ũguo nogu Mũlawii ekire, hĩndĩ irĩa aakinyire hau, o nake, amuona akĩhũtũkĩra mũkĩra ũũrĩa ũngĩ wa njĩra. **33** No rĩrĩ, Mũsamaria ũmwe warĩ rũgendo-ĩnĩ nĩakinyire harĩa mũndũ ũcio aarĩ, amuona akĩmũguĩra tha. **34** Agĩthĩ harĩ we, akĩmuoha irona, na akĩmũitĩrĩra maguta na ndibe. Agĩcooka akĩmuoya, akĩmũhaicia igũrũ rĩa ndigiri yake, akĩmũtũwara nyũmba ya ageni, akĩmũmenyerera. **35** Kwarooka gũkĩa Mũsamaria ũcio akĩruta dinari igĩrĩ, agĩcinengera mwene nyũmba iyo ya ageni, akĩmwĩra atĩrĩ, ‘Mũmenyagĩrĩre, na ndacooka nĩngagũcookeria kĩrĩa kĩngĩ ũgaakorwo ũhũthĩrĩte.’ **36** “ũgwĩciiria nĩ mũndũ ũrĩkũ wa acio atatu watũkĩre mũndũ wa itũũra harĩ mũndũ ũcio wanyũitũtwo nĩ atunyani?” **37** Nake mũrutani ũcio wa watho akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ ũrĩa wamũguĩrĩre tha.” Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩĩ ũgeeke o ta ũguo.” **38** Na rĩrĩ, Jesũ na arutwo ake marĩ njĩra-ĩnĩ magĩthĩ, nĩatooonyire gatũũra kamwe kũria aanyũitũrwo ũgeni mũciĩ kwa mũtumia wetagwo Maritha. **39** Maritha aarĩ na mwarĩ wa nyina wetagwo Mariamu, nake aikarĩte magũrũ-ĩnĩ ma Mwathani athikĩrĩire ũrĩa oigaga. **40** Nowe Maritha nĩarĩ na mihang’o nĩ ũndũ wa maũndũ maria mothe magĩrĩre kũhaarĩro. Agũka harĩ Jesũ, akĩmũũria atĩrĩ, “Mwathani, kaĩ ũtarona ũrĩa mwarĩ wa maitũ andekereire wĩra? Mwĩre oke andeithie!” **41** Nake Mwathani akĩmũcookeria atĩrĩ, “Maritha, Maritha, nĩũtangĩkite, na ũgethĩnia na maũndũ maingĩ, **42**

no nĩ harĩ ũndũ ũmwe tu ũbataranĩtie. Mariamu nĩethuurĩre ũndũ ũrĩa mwega makĩria, naguo ũndũ ũcio ndangĩtunywo.”

11 Na rĩrĩ, mũthenya ũmwe Jesũ aarĩ handũ akihooya. Rĩrĩa aarĩkirie kũhooya, mũrutwo ũmwe wake akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani, tũrute kũhooya o ta ũrĩa Johana aarutire arutwo ake.” **2** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Rĩrĩa mũkũhooya, ugagai atĩrĩ: “‘Ithe witũ (ũrĩ Igũrũ), rĩtwa rĩaku nĩriamũrwo, ũthamaki waku nĩũũke. (ũrĩa wendete nĩwikagwo gũkũ thĩ, o ta ũrĩa gwĩkagwo kũu igũrũ.) **3** Tũheage o mũthenya irio ciitũ cia gũtũigana. **4** Na ũtũreke mehia maitũ, o ta ũrĩa o na ithũ tũrekegĩra arĩa othe matwĩhagĩria. Na ndũgatũtware magerio-ĩnĩ (no kũhonokia ũtũhonokagie ũũru-ĩnĩ).” **5** Agĩcooka akĩmeera atĩrĩ, “Mũndũ ũmwe wanyu angĩkorwo arĩ na mũrata nake athĩ gwake ũtũkũ gatagatĩ amwĩre atĩrĩ, ‘Mũrata wakwa, he migate itatũ, **6** nĩgũkorwo ndĩ na mũrata wakwa wanjeerera, na ndirĩ na kĩndũ gĩa kũmũhe arĩe.’ **7** “Nake mũndũ ũcio ũrĩ nyũmba thĩĩnĩ amũcookerie atĩrĩ, ‘Tĩga gũũthĩnia. Nĩndikĩtie kũhinga mũrango na tũrĩ toro hamwe na ciana ciakwa. Ndingĩhota gũũkĩra ngũhe migate.’ **8** Ngũmwĩra atĩrĩ, o na angĩkorwo ndangũkĩra amũhe migate iyo nĩ ũndũ wa ũrata-rĩ, no nĩ ũndũ wa ũrĩa amũringĩrĩre-rĩ, mũndũ ũcio nĩgũtũkĩra amũhe kĩrĩa gĩothe abatairio nĩkĩo.” **9** “Nĩ ũndũ ũcio ngũmwĩra atĩrĩ: Hooyai na nĩmũkũhe; mathaa na nĩmũkuona; ringaringai mũrango na nĩmũkũhingĩrwo. **10** Nĩgũkorwo ũrĩa wothe ũhooyaga nĩaheagwo; na ũrĩa ũmaathaga nĩonaga; na ũrĩa ũringaringaga mũrango nĩahingũragĩrwo. **11** “Nĩ mũciari ũrĩkũ thĩĩnĩ wanyu ũngĩtũio thamaki nĩ mwana wake, nake amũhe nyoka? **12** Kana eetio itumbĩ amũhe kang’aurũ? **13** Angĩkorwo inyũ, o na mũrĩ oorũ, nĩmũũ kũhe ciana cianyu iheo njega-rĩ, lthe wanyu ũrĩa ũrĩ Igũrũ gĩthĩ ndarĩkĩragĩrĩa kũhe Roho Mũtheru kũrĩ arĩa mamũhooyaga!” **14** Na rĩrĩ, Jesũ nĩaingataga ndaimono yume thĩĩnĩ wa mũndũ ũtaaragia. Rĩrĩa ndaimono iyo yomire, mũndũ ũcio ũtaaragia akĩaria, nakio kĩrĩndĩ kĩa andũ gĩkĩgega. **15** No amwe ao makiuga atĩrĩ, “Aingata ndaimono na hinya wa Beelzebuli ũrĩa mũnene wa ndaimono.” **16** Nao andũ angĩ makĩmũgeria, makĩmũũria amaringĩre kĩa kiumĩte igũrũ. **17** Jesũ nĩamenyire ũrĩa meciiragia, nake akĩmeera atĩrĩ: “ũthamaki o wothe ũngĩgayũkana ũkanĩrĩre guo mwene no ũharagane, nayo nyũmba ĩngĩgayũkana yũkanĩrĩre yo nyene no ĩgwe. **18** Angĩkorwo Shaitani nĩagayũkanĩte akeyũkĩrĩra we mwene-rĩ, ũthamaki wake ĩngĩkũhaanda atĩa? Ndoĩga ũguo tondũ mũroĩga atĩ nĩ nyingataga ndaimono na hinya wa Beelzebuli. **19** Nĩngĩ angĩkorwo nĩ nyingataga ndaimono na hinya wa Beelzebuli-rĩ, arũmĩrĩrĩ anyu maingata ndaimono na hinya wa ũ? Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, acio nĩo makaamũtũira ciira. **20** Na rĩrĩ, ĩngĩkorwo nyingataga ndaimono na hinya wa kĩa kĩa Ngai-rĩ, ũthamaki wa Ngai nĩũũkite kũrĩ inyũ. **21** “Rĩrĩa mũndũ njamba oya indo ciake ciothe cia mbaara, arangĩre nyũmba yake mwene, indo ciake ciikaraga irĩ ngĩtĩre. **22** No rĩrĩ, mũndũ ũngĩ ũrĩ na hinya kũmũkĩra angĩmũtharĩkĩra amũtoorie, nĩamũtũnyaga indo ciake cia mbaara iria

ehokete, na akagaĩra andũ indo iria akoragwo atahĩte. 23 “Mũndũ ũria ũtakai hamwe na niĩ, ũcio nĩ thũ yakwa, na ũria ũtacockanagĩria hamwe na niĩ, ũcio nĩ kũhurunja ahurunjaga. 24 “Na rĩrĩ, hĩndĩ ũria ngoma thũku yoima thĩĩni wa mũndũ, ĩtuikanagĩria werũ-inĩ ĩgĩcaria ũhurũko na ĩkawaga. Hĩndĩ iyo ikoiga atĩrĩ, ‘Nĩngũcoka nyũmba ĩria ndoimire.’ 25 Na yacooka ĩgakora nyũmba iyo ĩrĩ haate, ĩgathondekwo wega. 26 Hĩndĩ iyo ngoma iyo thũku ĩkagĩra ngoma ĩngĩ mũgwanja thũku makĩria mayo, ĩgatoonya, ĩgakarakuo. Naguo mũkarĩre wa mũndũ ũcio ũgathũka gũkĩra wa mbere.” 27 Rĩrĩ Jesũ aaragia maũndũ maya-rĩ, mũndũ-wa-nja warĩ gatagatĩ-inĩ ga kĩrĩndĩ akĩanĩrĩra na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ, “Kũrathimwo nĩ maitũguo ũria wagũciarire na agĩkuongithia.” 28 Nake Jesũ agĩcokia atĩrĩ, “Kũrathimwo nĩ arĩa maiguuga kiugo kia Ngai na magagiathĩkĩra.” 29 Na rĩrĩ kĩrĩndĩ kĩa andũ kĩongererekire-rĩ, Jesũ akiuga atĩrĩ, “Rũrũ nĩ rũciarorwaganu. Rũrũragia rũringĩrwo kĩa, no gũtirĩ kĩa rũkarĩngĩrwo tĩga o kĩria kĩaringĩrwo Jona. 30 Nĩgũkorwo o ta ũria Jona aarĩ kĩmenyithia kũrĩ andũ a Nineve, ũguo noguo Mũrũ wa Mũndũ egũkorwo arĩ kĩmenyithia kũrĩ rũciarorũrũ. 31 Mũtumia mũthamaki ũria wa mwena wa Gũthĩni niakarũgama hĩndĩ ya ciira hamwe na andũ a rũciarorũrũ arũtũre ciira, nĩgũkorwo oimire ituri cia thĩ oke athĩkĩrĩre ũũgĩ wa Solomoni, na rĩu ũmwe mũnene gũkĩra Solomoni arĩ haha. 32 Andũ a Nineve nĩmakarũgama hĩndĩ ya ciira hamwe na rũciarorũrũ marũtũre ciira; nĩgũkorwo nĩmerĩre maahunjĩrwo nĩ Jona, na rĩu ũmwe mũnene gũkĩra Jona arĩ haha. 33 “Gũtirĩ mũndũ ũgwatagia tawa agacooka akaiũga handũ ũtangĩoneka kana akaiũga rungu rwa irebe, no aũgaga handũ igũrũ nĩguo arĩa megũtoonya nyũmba mathererwo nĩ ũtheri. 34 Riitho rĩaku nĩrĩo tawa wa mwĩrĩ waku. Rĩrĩ maitho maku marĩ mega, mwĩrĩ waku wothe o naguo ũkoragwo ũiyũrite ũtheri. No rĩrĩ matarĩ mega-rĩ, mwĩrĩ waku o naguo ũkoragwo ũiyũrite nduma. 35 Hakĩrĩ ũguo-rĩ, moyerera ũtheri ũria ũrĩ thĩĩni waku ndũgatũke nduma. 36 Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, mwĩrĩ waku wothe ũngĩyũrwo nĩ ũtheri, na ndũrĩ handũ harĩ nduma, nĩũrĩtheragĩrwo nĩ ũtheri biũ, o ta ũria ũtheri wa tawa ũkũmũrikagĩra.” 37 Hĩndĩ ĩria Jesũ aarĩkirie kwaria, Mũfarisai ũmwe akĩmũnyũia ũgeni gwake makarĩnĩre; nĩ ũndũ ũcio agĩthĩ, agĩkara metha-inĩ. 38 No Mũfarisai ũcio ona ũguo akĩgega nĩ ũndũ Jesũ ndaambire gũthamba moko atanarĩa irio. 39 Nake Mwathani akĩmwĩra atĩrĩ, “Inyũ Afarisai mũthambagia gĩkombe na thaani mwena wa na igũrũ, no thĩĩni wanyu mũiyũrĩtwo nĩ ũkoroku na wagano. 40 Inyũ irimũ ici! Gĩthĩ ũria wombire mwena wa na nja to we wombire mwena wa na thĩĩni? 41 No rĩrĩ, heagai athĩni kĩria kĩrĩ thĩĩni wa thaani, na hĩndĩ iyo indo ciothe nĩgũtũka theru harĩ inyũ.” 42 “Kaĩ mũrĩ na haaro inyũ Afarisai-ĩ! Tondũ mũrutagĩra Ngai gĩcũnjĩ gĩa ikũmĩ gĩa terere, na togotia na nyeni cia mũthamba yothe no mũkaaga kũrũmbũyũ kihooto na wendani wa Ngai. Mwaagĩrũrwo nĩ gwĩkaga maũndũ macio mũtegũtũganĩria macio mangĩ ma mbere. 43 “Kaĩ mũrĩ na haaro inyũ Afarisai-ĩ! Tondũ mwendaga gũkarĩra itĩ iria cia mbere thunagogi-inĩ na mũgeithagio

mũrĩ ndũnyũ-inĩ. 44 “Kaĩ mũrĩ na haaro-ĩ, tondũ mũtarĩi ta mbĩrĩra itarĩ rũrũ iria andũ mageragĩra igũrũ rĩacio matekũmenya.” 45 Mũrutani ũmwe wa Watho akĩmũcokeria, akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũrutani, rĩria ũkwaria maũndũ macio-rĩ, nĩũratũruma o na ithu.” 46 Nake Jesũ akĩmũcokeria atĩrĩ, “O na inyũ arutani a Watho kaĩ mũrĩ na haaro-ĩ! Tondũ mũkuuithagia andũ mĩrigo mĩritũ ĩria matangĩhata gũkuua, na inyũ ene mũtingĩmĩhutia o na kaara kamwe mũmateithie. 47 “Kaĩ mũrĩ na haaro-ĩ! Tondũ mwakagĩra anabii mbĩrĩra, o arĩa mooragĩrwo nĩ maithe manyu ma tene. 48 Nĩ ũndũ ũcio mũgakĩruta ũira atĩ nĩmwĩtanĩte na ũria maithe manyu meekire; atĩ nĩo moorage anabii, na inyũ mũkamaaakira mbĩrĩra. 49 Tondũ wa ũguo ũũgĩ wa Ngai uugĩte atĩrĩ, ‘Nĩngamatũmĩra anabii na atũmwo, moorage amwe ao na manyarĩre arĩa angĩ.’ 50 Nĩ ũndũ ũcio rũciarorũrũ nĩrũgacĩrĩthĩrio thakame ya anabii othe ĩria yanaitwo kuuma o kĩambĩrĩria gĩa thĩ, 51 kuuma thakame ya Habili nginya thakame ya Zekaria ũria woragĩrwo gatagatĩ-inĩ ga kĩgongona na handũ harĩa hatheru. ĩ nĩguo, ngũmwĩra atĩrĩ, rũciarorũrũ nĩrũkahrĩthĩrio thakame iyo. 52 “Kaĩ mũrĩ na haaro inyũ arutani a watho-ĩ! Tondũ nĩmweheretie kĩhingũro kĩa ũmenyo. Inyũ ene mũtiigana gũtoonya, na arĩa marena gũtoonya mũkamagĩria.” 53 Jesũ aarĩkia kuuma kũu, Afarisai na arutani a watho makĩambĩrĩria kũmũkararia marĩ na ũũru mũno na kũmũũgita na kũmũũria ciũria nĩguo aarie maũndũ maingĩ, 54 makĩgeria kũmũtega maigue kana nĩ harĩ ũndũ mũũrũ angĩaria.

12 O hĩndĩ iyo, rĩrĩra kĩrĩndĩ kĩa andũ ngĩrĩ nyingĩ kionganĩte hamwe, nginya makarangana-rĩ, Jesũ akĩamba kwarĩria arutwo ake, akĩmeera atĩrĩ, “Mwĩmenyerere ndawa ya kũmbia mĩgate ya Afarisai, na niyo ũhinga. 2 Gũtirĩ ũndũ mũhithanie ũtakaguũrio, o na kana ũndũ mũhithie ũtakamenyeka. 3 Maũndũ marĩa mwarĩrĩre nduma-inĩ, makaiiguu mũthenya barĩgĩci, na ũria wothe mwanahaniĩria matũ-inĩ mũrĩ tũnyũmba twa thĩĩni, nĩũkanĩrũrwo kuuma nyũmba igũrũ. 4 “Ngũmwĩra atĩrĩ arata akwa, tigagai gwĩtigĩra arĩa mooragaga mwĩrĩ na thuutha ũcio gũtirĩ ũndũ mangĩhota gwĩka. 5 No nĩ ngũmuonia ũria inyũ mwagĩrũrwo nĩ gwĩtigira: Mwĩtigagĩre ĩria ũngĩũraga mwĩrĩ na thuutha wa ũguo arĩ na ũhoti wa gũkia mũndũ Jehanamu. Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, mwĩtigagĩre ũcio. (Geenna g1067) 6 Gĩthĩ tũnyoni tũtano tũtiendaigo tũthendi twĩrĩ? No rĩrĩ, gũtirĩ o na kamwe gatuo Ngai ariganagĩrwo niko. 7 No ti-itherũ, o na njuĩrĩ cianyu cia mũtwe nĩ ndare. Tigagai gwĩtigĩra, inyũ mũrĩ a bata gũkĩra tũnyoni tũngĩ. 8 “Ngũmwĩra atĩrĩ, ũria wothe ũkanyumbũra mbere ya andũ, o nake Mũrũ wa Mũndũ niakamumbũra mbere ya araka a Ngai. 9 No ũria ũkangaana mbere ya andũ ũcio niagakaanwo mbere ya araka a Ngai. 10 Nake mũndũ o wothe ũria ũgaacambia Mũrũ wa Mũndũ niakarekerwo, no ũria wothe ũkaruma Roho Mũtheru ndakarekerwo. 11 “Rĩrĩra mũgaatwarwo mbere ya thunagogi, na mbere ya aathani na anene mũciĩrĩthio-rĩ, mũtikanetange na ũria mũgacookia kana ũria mũkoiga, 12 nĩgũkorwo hĩndĩ iyo Roho Mũtheru

niakamūruta ūria mwagīrīrwo nī kuuga.” **13** Mündū ūmwe warī gatagatī-inī ka andū acio akīmwīra atīrī, “Mūrutani, ĩra mūrū wa maitū tūgayane nake igai riitū.” **14** Nake Jesū akīmcookeria atīrī, “Mündū ūyū, nūū ūndūite wa kūmūtuithania ciira kana wa kūmūgayania indo cianyu?” **15** Agicooka akīmeera atīrī, “Mwīmenyererei! Mūtīgakorokere maūndū; nīgūkorwo muoyo wa mündū ndūthimagwo na mūigana wa indo iria arī nacio.” **16** Agicooka akīmahe ūhoro na ngerekano, akīmeera atīrī, “Mūgūnda wa mündū ūmwe gītonga nīwaciarire mūno. **17** Nake akīyūria na ngoro yake atīrī, ‘Ngwīka atīa? Ndirī na handū ha kūiga magetha makwa.’ **18** “Agicooka akiuga atīrī, ‘Nīndamenya ūria ngwīka. Ngūtharia makūmbi makwa, njake mangī manene kūrī mo, njige magetha makwa mothe na indo ciakwa ciothe kuo. **19** Njooke njīre ngoro yakwa atīrī, ‘Ūrī na indo nyingī njega wīgūire cia gūkūigana miaka mīngī. Wīhūrūkīre, ūrie na ūnyue, na ūcanjamūke.’” **20** “No Ngai akīmwīra atīrī, ‘Wee kīrīmū gīkī! Ūtukū ūyū wa ūmūthī nīgūgwīto muoyo waku. Indo icio wīgūire-rī, igaatuika cia ū?’ **21** “Ūguo nīguo gūgaatuika harī mündū o wothe ūria wīgagīra mīthithū, no akaaga gwītongia na ūhoro wa Ngai.” **22** Jesū agicooka akīra arutwo ake atīrī, “Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, mūtīgetangage nī ūndū wa mīoyo yanyu nī ūndū wa kīria mūrīrīaga, kana kīria mūrīhumbaga mūrī yanyu. **23** Muoyo-rī, ūrī bata gūkīra irio, naguo mwīrī ūrī bata gūkīra nguo. **24** Ta mwīciirīei ūhoro wa mahuru: Matīhaandaga kana makagetha, o na matīrī kūndū gwa kūiga irio kana makūmbī, no Ngai nīamaheaga irio. Inyuī gīthī mūrī a bata mūno gūkīra nyoni! **25** Nūū wanyu ūngīhota kuongerera muoyo wake ithaa o na rīmwe nī ūndū wa gwītanga? **26** Rū-rī, angīkorwo mūtīngihota gwīka ūndū mūnini ūguo-rī, mūtīgāngikaga na maūndū macio mangī nīkī?” **27** Ta mwīcīranīei ūria itoka ikūraga. Itirutaga wīra kana ikogotha ndigi. No ngūmwīra atīrī, o na Solomoni arī na riiri wake wothe, ndaagemete ta kīmwe gīacio. **28** Angīkorwo ūguo nīguo Ngai ahumbaga nyeki ya gīthaka, ĩria ĩrī ho ūmūthī na rūcūi igaikio mwaki-inī-rī, gīthī inyuī ndarīkīmūhumbaga makīria, inyuī mwītīkītie o hanini! **29** Tigagai gūthīnīka ngoro-inī cianyu nī ūndū wa kīria mūrīrīaga kana mūrīnyuuga; mūtīgatāngīkage nī ūndū wa ūguo. **30** Nīgūkorwo maūndū maya mothe nīmo andū a gūkū thī arīa matetikītie Ngai macaranagia namo, no lthe wanyu nīō atī nīmūbatarītio nīmo. **31** No rīrī, caragīa ūthamaki wake, na maūndū maya mangī mothe nīmūrīheagwo o namo. **32** “Tigagai gwītīgīra, inyuī rūru rūrū rūnini, nīgūkorwo lthe wanyu nīonete arī wega kūmūhe ūthamaki ūcio. **33** Endīa indo iria mūrī nacio mbeoca mūteithie athīni. Mwīthōdekerei ībeeti cia mbeoca iria itangārūka, na mwīgīre na kīgīna igūrū kīria gītāngīthira, kūrīa gūtārī mūici ūngīkūhīrīria na gūtīrī memenyī cia gūkīananga **34** Nīgūkorwo o kūrīa mīthiithū wanyu ĩrī, nokuo ngoro cianyu o nacio irīkoragwo ĩrī. **35** “Ikaraagai mwīhotorete, mwīhaarīrie gūtungata, na mūige matawa manyu magīakanaga, **36** o ta andū metereire mwathi wao acooke kuuma iruga-inī rīa kīhikanio, nīguo rīria agaacooka, aaringaringa mūrango mamūhīngūrīre o narua. **37** Nīgūkorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata iria mwathi

wacio agaakora cīguūte rīria agacooka. Ngūmwīra atīrī na ma, niakēhōtora acitungatīre, aciikarie metha-inī, na acooke acirehere irio ĩrie. **38** Nīgūkorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata iria mwathi wacio agaakora cīhaarīrie, o na angīgooka ūtukū gatagatī kana thaa kenda gūgīkia. **39** No rīrī, menyai ūū: Korwo mwene nyūmba nīamenyete ithaa rīria mūici egūūka-rī, ndangīarekire nyūmba yake ĩtuuo. **40** O na inyuī no nginya mūrīkarage mwīhaarīrie, tondu Mūrū wa Mündū agooka ithaa rīria mūtāmwīrīgīrīre.” **41** Petero akīmūria atīrī, “Mwathani, nī ithū ūrahe ūhoro na ngerekano ĩno kana ūreera mündū o wothe?” **42** Nake Mwathani agīcooka akīmūria atīrī, “Ndungata ya kwīhokwo na njūgi, o ĩria mwathi wayo angīhokera kūrōraga ndungata ciake, na ĩciheage irio hīndī ĩria yagīrīre, nīrīkū? **43** Nīgūkorwo ūrī ūndū mwega harī ndungata ĩyo, ĩria mwathi wayo agooka akore ĩgūka ūguo. **44** Ngūmwīra atīrī na ma, niakāmīhokera indo ciake ciothe. **45** No rīrī, ĩ ndungata ĩyo ĩngīra na ngoro yayo atīrī, ‘Mwathi wakwa ndaracooka narua,’ nayo yambīrīrie kūhūra ndungata cia arūme na cia andū-anja, na kūrīa na kūnyua na kūrīo-rī, **46** Mwathi wa ndungata ĩyo agooka mūthenya ūria ĩtamwīrīgīrīre o na ithaa rīria ĩtooi, nake niakāmīherithia mūno, na amītūire ciira ta wa andū arīa matarī ehokeku. **47** “Ndungata ĩria ĩmenyaga ūria mwathi wayo endaga na ndīhaaragīria kana ĩgeeka ūria Mwathi wayo endaga, ĩkaahūrwo mahūūra maingī. **48** No ĩria ĩtooi na nīkaga maūndū marīa magīrīre kūherithanīrio, ĩkaahūrwo mahūūra matarī maingī. Ūria wothe ūheetwo indo nyingī, ageetio indo nyingī; nake ūria wīhokeirwo nyingī makīria niageetio nyingī makīria. **49** “Njūkīte kūrēhe mwaki gūkū thī, naarī korwo mwaki ūcio nīwambīrīrie gwakana! **50** No ndī na ūbatithio ndīrībatithio naguo, no kai nīngūthīnīka mūno ūngīgaakinya-ī! **51** Mūgwīciiria ndokire kūrēhe thayū gūkū thī? Ngūmwīra atīrī, ūguo tīguo, ndookire kūrēhe nyamūkano. **52** Kuuma rīu gūthī na mbere, andū atano a mūcī ūmwe marīkoragwo magayūkanīte, atātū magookīria eerī, nao eerī magookīria atātū. **53** Nao marīkoragwo magayūkanīte ūū, ithe agookīrīra mūrīū nake mūrīū agookīrīra ithe, nyina agookīrīra mwarī nake mwarī agookīrīra nyina, nyaciarawe agookīrīra mūtumia wa mūrīū nake mūtumia wa mūrīū agookīrīra nyaciarawe.” **54** Jesū akīra kīrīndī kīu atīrī, “Hīndī ĩria muona itu rīkīambata rīumīte ithūūro, o rīmwe muugaga atīrī, ‘Nīgūkuura mbura,’ na gūkoira. **55** Hīndī ĩria rūhuho rwahurutana rūmīte gūthīni muugaga atīrī, ‘Nīgūkūgīa na ūrugarī, na gūkagīa. **56** Inyuī hinga ici! Nīmūūi wega gūkūūrana ūria igūrū na thī gūtārī. Mūkīremagwo nīgūkūūrana ūhoro wa mahinda maya tūrī nīkī? **57** “Mwagaga gwītūra inyuī ene ūria kwagīrīre nīkī? **58** Na rīrī, rīria mūrathī na thū yaku kūrī mūciirīthania-rī, gerīa mūno wīgūithanie nayo mūrī o njīra-inī, ndīgagūkurīe ĩgūtware kūrī mūciirīthania, nake mūciirīthania akūneane kūrī mūnene, nake mūnene ūcio agūūkie njeera. **59** Ngūkwīra atīrī, ndūkoima kuo ūtarīhīte thīrī wothe, hatarī gathendi ūgūtīgia.”

13 Na rīri, nī kwarī na andū amwe maarī ho hīndī iyo, arīa meerire Jesū ūhoro wa andū a Galili arīa mooragītuo nī Pilato makīruta magongona, nayo thakame yao igītukana na ya nyamū cia magongona mao. **2** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Anga mūgwīciiria atī andū acio maanyariirwo ūguo tondu acio maarī ehia gūkīra andū acio angī othe a Galili? **3** Ngūmwīra atīrī, aca! No rīri, mwaga kwīra, o na inyuī inyuothe mukāniinwo o tao. **4** Kana andū arīa ikūmi na anana, arīa magwīrīrwo nī nyūmba irīa ndaaya kūu itūūra rīa Siloamu ikīmooraga-rī, anga mūgwīciiria atī maarī na mahīta maingī gūkīra andū arīa angī othe maatūuraga kūu Jerusalemu? **5** Ngūmwīra atīrī, aca! No rīri, mwaga kwīra, o na inyuī inyuothe mukāniinwo o tao.” **6** Agīcooka akīmaarīria na ngerekano, akiuga atīrī, “Mūndū ūmwe aarī na mūkūyū wahandītuo thīinī wa mūgūnda wake wa mīthabībū, nake agīthīi gūcaria maciaro mūtī-inī ūcio, no ndaigana kuona ngūyū o na imwe. **7** Nī ūndū ūcio, akīra mūrūtu wa wīra wa mūgūnda ūcio wa mīthabībū atīrī, ‘Rīu nī mīaka itatū njūkaga gūcaria maciaro mūkūyū-inī, ūyū na ndirī ndoona ngūyū o na imwe. Ūteme! Ūthūkagīria mūgūnda nīki?’ **8** “No mūndū ūcio akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, ‘Mwathi ūyū, nītūreke ūikare mwaka ūngī ūmwe, ndīrīmīre na ndīwikire thumu. **9** Naguo ūngīciara hīndī iyo, nī wega! No ūngīaga gūciara, no ūtemwo.” **10** Na rīri, mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū nikūrutana aarutanaga thīinī wa thunagogī imwe, **11** nakuo gūgīkorwo nī kwarī na mūtūmia wonjetio nī ngoma thūku miaka ikūmi na inana. Atūire ainamīrīre atekūhota gwītīra o na hanini. **12** Hīndī irīa Jesū aamuonire, akīmwīra, akīmwīra atīrī, “Mūtūmia ūyū nīwohorwo kuuma kūrī wonje waku.” **13** Agīcooka akīmūgīrīra moko, na kahinda o kau agītīira, na akīgōoca Ngai. **14** Nake mūnene wa thunagogī akīrakara mūno nī ūndū wa Jesū kūhonania mūthenya wa Thabatū. Nake akīra andū atīrī, “He na mūthenya itandatū ya kūruta wīra. Nī ūndū ūcio, ūkagai kūhono mūthenya iyo, no ti mūthenya wa Thabatū.” **15** Nowe Mwathani akīmūcookeria, akīmwīra atīrī, “Inyuī hinga icī! Gīthi o mūndū wanyu ndohoraga ndegwa yake kana ndigiri yake yume kiugū mūthenya wa Thabatū, amitware īthīi ikanyue maai? **16** Nake mūtūmia ūyū mwarī wa Iburahīmu, ūrīa ūtūire ohetwo nī Shaitani mīaka ikūmi na inana; ndakīagīrīrwo nī kuohorwo o na kūrī mūthenya wa Thabatū?” **17** Rīrīa oigire ūguo, thū ciake ciothe igīconoka, no kīrīndī kīu kīa andū gīgīkena nī ūndū wa maūndū ma magegania marīa eekaga. **18** Ningī Jesū akīrīria atīrī, “Ūthamaki wa Ngai ūhaanaine na kī? Na ngūūgerekania na kī? **19** Ūhaana ta mbeu ya karatarī irīa mūndū oire akīhaanda mūgūnda wake. Igīkūra igītūika mūtī, nacio nyoni cia rīera-inī igītūika ngīaka itara hongē-inī ciaguo.” **20** Ningī akīrīria atīrī, “Ingīgerekania ūthamaki wa Ngai na kī? **21** Ūhaana ta ndawa ya kūmbia mīgate irīa mūndū-wa-nja ooire na akīmūtukania na mūtū mūingī, o nginya wothe ūkīmba.” **22** Nake Jesū agīthīi ahītūkiire matūūra-inī na tūtūūra-inī akīrutanaga erekeire Jerusalemu. **23** Nake mūndū ūmwe akīmūrīria atīrī, “Mwathani anga no andū anini tu makahonokio?” Nake akīmeera

atīrī, **24** “Geragai na hinya gūtoonyera mūrango ūrīa mūceke; tondu ngūmwīra atīrī, andū angī nī makaageria gūtoonya, no matikahota. **25** Rīrīa mwene nyūmba agaakorwo okīrite na ahinge mūrango-rī, mūkaarīgama hau nja mūkīringaringaga mūrango mūkīmūthaitaha, mūkoiga atīrī, ‘Mwathi witū, tūhingūrīre mūrango.’ “Nake nīakamūcookeria amwīre atīrī, ‘Nīi ndimūtū o na ndiūtū kūrīa muumīte.’ **26** “Hīndī iyo nīmūkoiga atīrī, ‘Nītwarīianagīra na tūkanyuuanīra nawe, o na nīwarutanaga njīra-inī cia matūūra maitū.’ **27** “Nowe nīakamūcookeria atīrī, ‘Nīi ndimūtū, o na ndiūtū kūrīa muumīte. Njeherera, inyuī inyuothe mwīkaga ūūrū!’ **28** “Kūu nīgūkagīa na kīrīro, na kūhaganania magego, rīrīa mūkoona Iburahīmu, na Isaaka, na Jakubu, na anabīi othe marī ūthamaki-inī wa Ngai, no inyuī mūkorwo mūkītio nja. **29** Nao andū nīmāgooka kuuma mwena wa irathīro, na wa ithūro, na wa gathigathini, na wa gūthini, maikare thī iruga-inī kūu ūthamaki-inī wa Ngai. **30** No ti-itherū, nī kūrī andū marī thutha magaatūika a mbere, na nī kūrī a mbere magaatūika a thutha.” **31** O hīndī iyo Afarisai amwe magītūka kūrī Jesū makīmwīra atīrī, “Uma gūkū ūthīi kūndū kūngī. Herode nīarenda gūkūragīthia.” **32** Nake agīcooka atīrī, “Thīi mūkeere mbwe iyo atīrī, ‘Ūmūthī na rīciū ngūkorwo ngīngata ndaimono na ngīhonīa andū, na mūthenya wa itatū ndīkie wīra wakwa.’ **33** O na kūrī ūguo, ūmūthī na rīciū o na oke no nginya ngorwo ngīthīi o na mbere, nīgūkorwo ti-itherū gūtīrī mūnabīi ūngīkūra nja ya Jerusalemu! **34** “Atīrīrī, wee Jerusalemu, Jerusalemu, wee ūragaga anabīi, na ūkahūra na mahīga nyuguto arīa matūmitwo kūrī we, nī maita maingī atīa ndanenda gūcookanīrīria ciana ciaku hamwe o ta ūrīa ngūkū icookanagīrīria tūcui twayo mathagu-inī mayo, no ndūnjītīkagīria! **35** Atīrīrī, nyūmba yaku iyyūrīe ihoorū. Ngūmwīra atīrī, mūtīkanyona rīngī o nginya rīrīa mūkoiga atīrī, ‘Kūrathimwo nī mūndū ūrīa ūgūka na rītwa rīa Mwathani.”

14 Na rīri, mūthenya ūmwe wa Thabatū, Jesū niāthiire kūrīa irio nyūmba ya mūnene ūmwe wa Afarisai, nao andū maikarīte mamūrōrete mūno. **2** Na hau mbere yake nī haarī na mūndū warūarīte mūrīmū wa kūmba mwīrī. **3** Jesū akīrīria Afarisai na arutani a watho atīrī, “Watho nīwītīkīrītīe kūhonania mūthenya wa Thabatū, kana ndwītīkīrītīe?” **4** No-o magīkīra ki. Nake akīnyīita mūndū ūcio, akīmūhonīa na akīmwīra athīi. **5** Agīcooka akīmōoria atīrī, “Nūu wanyu ūngīaga kūruta mūrīu irima, kana ndegwa yake igwīte irima rīa maai mūthenya wa Thabatū?” **6** Nao makīaga ūndū wa kūmūcookeria. **7** Rīrīa Jesū oonire ūrīa ageni maathuuraga itī iria ciaikaragīrwo nī ageni a gūtīo maikarīre cio-rī, akīmahe ngerekano ino, akiuga atīrī: **8** “Mūndū angīgīwīta iruga-inī rīa kīhikanio-rī, ndūgaikarīre itī iria ciigīrwo ageni a gūtīo, tondu no hakorwo mūndū ūngī mūtīre gūgūkīra wītītuo nī mwene iruga. **9** Kūngīkīhaana ūguo-rī, mwene iruga ūrīa ūmwītīte inyuī eerī no ooke, akwīre atīrī, ‘Eherera mūndū ūyū gītī kīu.’ Hīndī iyo, nīūgaakara thutha biū ūconokete. **10** No hīndī irīa ūngītuo-rī, ikaragīra itī cia thutha, nīgeetha ūrīa ūgwītīte ooka, akwīre atīrī,

'Mūrata wakwa, thiī ūgaikare harīa mbere.' Hīndi iyo nūkaheo gītīio maitho-inī ma ageni arīa angī othe. **11** Nīgūkorwo mūdū ūria wothe witūgagīria niakanyiihio, na ūria wothe wīnyiihagia niagatūūgīrio." **12** Jesū agīcooka akīra mūdū ūcio wamwītite atīrī, "Waruga iruga rīa mūthenya kana rīa hwaī-inī-rī, ndūgetage o arata aku kana ariū a thoguo, kana andū anyu, o na kana andū arīa atongu a itūūra rīanyu; ūngīka ūguorī, nao nīmagagwīta na nī ūndū ūcio makūrīhe ūguo ūmekite. **13** No hīndi irīa waruga iruga itaga athīni, na cionje, na ithua, na atumumu, **14** nawe nūkarathimwo. O na gūtuika matingihota gūkūrīha, nūkarīhwo hīndi irīa andū arīa athingu makaariūkio." **15** Na rīria mūdū ūmwe wa arīa maikarīte metha-inī hamwe nake aiguire ūguo, akīra Jesū atīrī, "Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūria ūkaaria irio iruga-inī rīa ūthamaki wa Ngai." **16** Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, "Mūdū ūmwe nīahaarīrie iruga inene na agītīa ageni aingī. **17** Nacio thaa cia kūrīa ciakinya, agītūma ndungata yake ikeere andū arīa meefitwo atīrī, 'Ūkai, nīgūkorwo maūdū mothe nīmahaarīrie.' **18** "Nao othe, o mūdū akīambīrīria kūheana ciīgawatio. Wa mbere akiuga atīrī, 'No hīndi ndīragūrīre mīgūnda na no ngīnya thiī ngawone. Thiī ūmwīre andekere.' **19** "Ūria ūngī akiuga atīrī, 'No hīndi ndīragūrīre ndegwa ikūmi cia kūrīma, na nīndīrathīi gūcigeria. Thiī ūmwīre andekere.' **20** "Nake ūngī akiuga atīrī, 'No hīndi ndīrahikanīrie, nī ūndū ūcio ndīihota gūūka.' **21** "Ndungata iyo iğīthīi, ikīmenyithia mwathi wayo ūhoro ūcio. Hīndi iyo mwene mūcīi akīrakara na agīatha ndungata iyo akīmīra atīrī, 'Umagara narua ūthīi njīra-inī iria nene, o na tūcīra-inī twa itūūra, ūrehe athīni, na cionje, na arīa atumumu, o na ithua.' **22** "Nayo ndungata iyo ikiuga atīrī, 'Mwathi wakwa, ūria wathanire nīwīkitwo, o na hatigaire handū.' **23** "Hīndi iyo Mwathi wayo akīra ndungata iyo atīrī, 'Umagara ūthīi rīu njīra-inī na ndeere-inī cia mīgūnda, ūkarīngīrīrie andū moke nīgeetha nyūmba yakwa iiyūre. **24** Ngūmwīra atīrī, gūtīrī mūdū o na ūmwe wa acio metitwo ūgaacama iruga rīakwa.'" **25** Na rīrī, andū aingī nīmatwaranire na Jesū, nake akīmahūgūkīra, akīmeera atīrī, **26** "Mūdū o wothe angītūka kūrī nī na aage gūthūūra ithe na nyina, na mūtumia wake, na ciana ciake, na ariū a nyina, na aarī a nyina, o na muoyo wake we mwene-rī, ndangihota gūtuika mūrutwo wakwa. **27** Nake mūdū o wothe ūtegwīkuūria mūtī wake wa kwambīrwo anūmīrīre, ndangihota gūtuika mūrutwo wakwa. **28** "Atīrīrī, mūdū ūmwe wanyu angīenda gwaka nyūmba ndaaya na igūrū-rī, gīthī ndangīamba gūikara thī atare thogora nīgūo one kana wīra na mbeeca cia kūmīrīkia? **29** Nīgūkorwo angīremwo nī kūmīrīkia thuutha wa gwaka mūthingī, andū arīa othe marīmōnaga nīmarīmūthekagīrīra, **30** makoiga atīrī, 'Mūdū ūyū aambīrīrie gwaka nyūmba akīremwo nī kūmīrīkia.' **31** "Kana mūthamaki angīkorwo akīrīi gūthīi kūrīa mbaara na mūthamaki ūngī-rī, gīthī ndangīamba gwīkara thī ecūrīanie kana ahota kūrīa arī na andū ngīri ikūmi na mūthamaki ūria ūroka kūmūkīrīra arī na andū ngīri mīrongo rīrī? **32** Angīona atī ndangīhota kūmūtōoria, angītūmīra mūthamaki ūcio ūngī andū arī o kūrīya mathīi makamūūrie kūgīe na thayū. **33**

Ūguo noguo, mūdū o wothe wanyu angīaga kūrīkia indo ciothe iria arī nacio, ndangītūka mūrutwo wakwa. **34** "Na rīrī, cumbī nī mwega, no cumbī ūngīkorwo nīūthīrīte mūcāmo waguo-rī, ūngīcooka gūcamithio ta cumbī na kī? **35** Cumbī ūcio ndūrī bata gūtīwo tīrī-inī o na kana gūtīwo kīara-inī, nīgūteeo ūteagwo. "Ūria ūrī na matū ma kūigua, nīakīgūe."

15 Na rīrī, etia mbeeca cia igootī na "ehia" othe nīmoonganaga harī we nīgūo mamūigūe. **2** No Afarisai na arutani a watho magīteta makiuga atīrī, "Mūdū ūyū nīamūkagīra ehia na akarīanīra nao." **3** Nī ūndū ūcio Jesū akīmahe ngerekano īno akīmeera atīrī: **4** "Mūdū ūmwe wanyu angīkorwo na ng'ōndu igana rīmwe, na īmwe yacio yūre-rī, gīthī ndatigaga icio mīrongo kenda na kenda kūu werū-inī, athīi agacarie iyo īmwe yūrīte, ngīnya amīone? **5** Na aarīka kūmīona, akamīgīrīra ciande ciake akenete, **6** akainūka mūcīi. Agacooka ageeta arata ake na andū a itūūra hamwe, akameera atīrī, 'Ūkai tūkenanīre nī ūndū nīnyonete ng'ōndu yakwa irīa irōrite.' **7** Ngūmwīra atīrī, ūguo noguo kūgīaga gīkeno kīnene igūrū nī ūndū wa mūdū ūmwe mwīha wīrīrīte, gūkīra ūria gūkenagwo nī ūndū wa andū mīrongo kenda na kenda athingu arīa matabatarītio nī kwīrīra. **8** "Kana mūtumia angīkorwo arī na icunjī ikūmi cia betha, īmwe yacio yūre-rī, gīthī ndagwatigāra tawa, akahaata nyūmba yothe, na akamīcaria na kīyo o ngīnya amīone? **9** Na amīona-rī, ageeta arata ake o na andū a itūūra hamwe, akameera atīrī, 'Ūkai tūkenanīre tondu nīnyonete mbeeca yakwa irīa irōrite.' **10** Ngūmwīra atīrī, ūguo noguo gūkoragwo na gīkeno harī araka a Ngai nī ūndū wa mwīha ūmwe wīrīrīte." **11** Jesū agīthīi na mbere akīmeera atīrī, "Nī kwarī na mūdū ūmwe warī na ariū eerī. **12** Ūria mūnīni akīra ithe atīrī, 'Baba ngāira igai rīria rīngīgatūka rīakwa.' Nī ūndū ūcio ithe akīmāgāyānia indo ciake. **13** "Na matukū manini mathira, mūrīū ūcio mūnīni agīcookanīrīria indo ciake ciothe, akīumagāra agīthīi būrūrī warī kūrīya, na arī kūu agītanga indo ciake na mūtūrīre wa ūmaramarī. **14** Nake aarīka kūhūthīra indo ciake ciothe, gūkīgīa na ng'aragu nene kūu būrūrī ūcio wothe, nake akīambīrīria gūthīnīka. **15** Nī ūndū ūcio agīthīi kūrīria wīra kūrī mūdū ūmwe wa būrūrī ūcio, nake akīmūtwarā akarīithagīe ngūrwe gīthaka-inī gīake. **16** Nīerīragīria kwīhūnīna na makoro marīa maarīagwo nī ngūrwe icio tondu gūtīrī mūdū wamūheaga kīndū gīa kūrīa. **17** "Na rīria ecookerie, akiuga atīrī, 'Nī ndungata ciigana afīa cia baba irī na irio cia gūciigana o na igatigara, na nīi nguagīre gūkū nī ng'aragu! **18** Nīngūkīra thiī kūrī baba ngamwīre atīrī: Baba, nīnjīhīrie Ngai na ngakwīhīria. **19** Ndiagīrīrwo nīgūcooka gwīttagwo mūrūguo rīngī; ndua ta ndungata īmwe yakū. **20** Nī ūndū ūcio agūkīra, agīthīi kūrī ithe. "No arī o haraaya, ithe akīmūona, nake akīringwo nī tha nī ūndū wake; agīteng'era kūrī mūrūwe, akīmūhīmīria na akīmūmūnyūna. **21** "Nake mūrīū akīmwīra atīrī, 'Baba, nīnjīhīrie Ngai o na ngakwīhīria. Ndiagīrīrwo nīgūcooka gwīttagwo mūrūguo rīngī." **22** "No ithe akīra ndungata ciake atīrī, 'Thīi narua mūrēhe nguo irīa njega mūno mūmūhūmbe, na mūmwīkīre gīcūhī

kiara, na iraatū magūrū. **23** Ningī mūrehe njaū ya gġegū ĩria noru mūmġhġnje. Mūreke tūgġe na iruga na tūkūngūire. **24** Nīgūkorwo mūrġū ūyo wakwa ararġ mūkuū na nġariūkġte; nġarorġte na rġu nġonekete.’ Nġ ūndū ūcio makġambġrġria gūkūngūira. **25** “Na rġrġ, hġndġ ġyo mūrġū ūria mūkūrū aarġ mūgġnda. Na rġrġa aakuhġrġirie mūciġ akġinūka-rġ, akġiuga gūkġinwo nyġmbo na ndūhiū. **26** Nġ ūndū ūcio mūrġū ūcio agġġta ndungata ġmwe ya mūciġ, akġimūrġia gġtġmġ kġa maūndū macio. **27** Nayo ndungata ġyo ikġmwġra atġrġ, ‘Mūrū wa maitūguo nġokġte, nake thoguo nġamūthġnjġire njaū ya gġcegū ĩria noru, tondu nġamūcookereire arġ mwega na arġ mūgġma.’ **28** “Mūrū wa nyina ūcio mūkūrū akġarakara na akġrega gūtoonya nyūmba. Nġ ūndū ūcio ithe akġuma rġja, akġimūthaiġha atoonye thġiġnġ. **29** No akġira ithe atġrġ, ‘Ta thġkġrġria! Ndūire ngūrutagġra wġra mġaka ġyo yothe, na ndrġrġ ndarega gūgwathġkġira. No rġrġ, ndrġrġ waahe o na koorġ nġguo tūkūngūire na arata akwa. **30** No rġrġa mūrūguo ūyū ūtangġte indo ciaku na maraya ainūka, ūkamūthġnjġra njaū ya gġcegū ĩria noru!’ **31** “Ithe akġmwġra atġrġ, ‘Mūrū wakwa, wee tūtūragā nawe hġndġ ciothe, na indo ciothe ġria ndrġ nacio nġ ciaku. **32** No nġwagġrġrwo gūkūngūira na gūcanjamūka, tondu mūrū wa maitūguo ūyū ararġ mūkuū na rġu nġariūkġte; nġarorġte na rġu nġonekete.”

16 Nake Jesū akġira arutwo ake atġrġ: “Nġ kwarġ na mūndū ūmwe warġ gġtonga, nake nġ aarġ na mūrori wa indo ciake mūrori ūcio nġathitangġrwo kūrġ gġtonga kġu atġ nġaitangaga indo ciake. **2** Nġ ūndū ūcio agġġta mūrori ūcio wa indo, akġmwġra atġrġ, ‘Ūhorō ūcio ndrġraigua ūgġkonġiġ nġ ūrġkū? Heana ūhorō wa ithabu rġa ūrġgamġrġri waku, tondu ndrġgūcooka kūndorera indo ciakwa rġngġ.’ **3** “Nake mūrori wa indo ġcio akġyūrġia na ngoro atġrġ, ‘Ngwġka atġa rġu? Mwathi wakwa nġekūndigġthia wġra. Ndrġrġ na hġnya mūganu wa kūrġma, na nġngūconoka kūhooya. **4** Rġu nġndamenya ūria ngwġka nġgeetha rġrġa ngatġgġithio wġra gūkū, andū makaanyamūgakġra kwao mġciġ.’ **5** “Nġ ūndū ūcio agġġta mūndū o wothe warġ na thġiri wa mwathi wake. Akġiūrġia mūndū wa mbere atġrġ, ‘Wee ūrġ na thġiri ūigana atġa wa mwathi wakwa?’ **6** “Nake akġmūcookeria atġrġ, ‘Nġ na thġiri wa marebe magana meerġ ma maguta ma mġtamaiyū.’ “Mūrori ūcio akġmwġra atġrġ, ‘Oya marūa maku ma thġiri ūikare thġ narua wandġke atġ ūrġ na thġiri wa marebe ġgana rġmwe.’ **7** “Agġcooka akġiūrġia mūndū wa keerġ atġrġ, ‘Na we ūrġ na thġiri ūigana atġa?’ “Nake akġmūcookeria atġrġ, ‘Nġ na thġiri wa makūnia ġgana rġmwe ma ngano.’ “Mūrori ūcio akġmwġra atġrġ, ‘Oya marūa maku ma thġiri wandġke ūrġ na thġiri wa makūnia mġrongo ġnana.’ **8** “Mwathi ūcio nġagathġrġirie mūrūgamġrġri ūcio wa indo ciake ūtaarġ mwġhokeku nġ ūndū wa kūgġa na ūgġ. Nġgūkorwo andū a gūkū thġ nġ oogġ na maūndū mao gūkġra andū a ūtheri. (aġon g165) **9** Ngūmwġra atġrġ, hūthagġrai ūtonga wa gūkū thġ na gūthondeka ūrata na andū, nġguo rġrġa ūtonga ūcio ūgaathira, mūkaamūkġrwo ciakaro-ġnġ ġria cia tene na tene. (aġonios g166) **10** “Mūndū ūria wothe ūngġhokerwo indo nġni no ehokerwo o na indo nyingġ, na ūria wothe ūtangġhokeka na indo nġni o na nyingġ ndangġhokerwo.

11 Nġ ūndū ūcio mūngġkorwo mūrġarġ ehokeku na ūtonga wa gūkū thġ-rġ, nūū ūngġmwġhokera ūtonga ūria wa ma? **12** Ningġ mūngġkorwo mūrġarġ ehokeku na indo cia andū arġa angġ-rġ, nūū ūngġimūhe indo cġnyu ene? **13** “Gūtġrġ ndungata ġngġhota gūtungatġra aathani eerġ. Nġ ūndū no ġthūūire ūmwe yende ūcio ūngġ, kana ġlġheane harġ ūmwe, ġnyarare ūcio ūngġ. Mūtingġtungatġra Ngai na mūtungatġre mbeeca.” **14** Nao Afarisai, arġa meendete mbeeca, rġrġa maiguire maūndū macio mothe, makġambġrġria gūtemba Jesū. **15** Nake akġmeera atġrġ, “ġnyū mġwġtuuaga ega maitġho-ġnġ ma andū, no Ngai nġō ngoro cġnyu, nġgūkorwo ūndū ūria ūtuagwo wa bata mūno harġ andū, nġguo ūrġ magġi maitġho-ġnġ ma Ngai. **16** “Ūhorō wa Watho na ūrutani wa Anabġ watūire ūhunġagio ngġnya hġndġ ya Johana ūria Mūbatġthania. Kuuma hġndġ ġyo, Ūhorō-ūrġa-Mwega wa ūthamaki-wa-Ngai nġ ūhunġagio, na mūndū o wothe nġhatagġrġria aūtoonye. **17** Nġ ūhūthū ġgūrū na thġ gūthira, gūkġra gaturomo karġa kanġni mūno ka Watho keherio watho-ġnġ. **18** “Mūndū ūria wothe ūngġtigana na mūtumġia acooke ahġkie mūtumġia ūngġ, ūcio nġatharġtie, nake mūndū mūrūme ūria ūngġhġkia mūtumġia ūtġganġte na mūthuari-we, nġatharġtie.” **19** “Nġ kwarġ mūndū warġ gġtonga wehumbaga nguo cia rangġ wa ndathġ na cia mūthemba wa gatani ġria nġega, nake nġeekenagġia o mūthenya. **20** Na rġrġ, kġhingo-ġnġ gġake nġhaġagwo mūndū wahooyaga thendġ wetagwo Lazaro, waiyūrġtwo nġ ironda mwġrġ, **21** nake nġeerġragġria kūrġia rġitiki rūrġa rwagūūaga kuuma metha-ġnġ ya gġtonga kġu. O na ngui nacio nġciokaga na ġgacūna ironda ciake. **22** “ġhinda nġrġakġnyire mūhooi thendġ ūcio agġkua, nao araiġa makġmūkuua makġmūtwara harġ ġburahġmu. Gġtonga kġu o nakġo nġgiakuire na gġgġthikwo. **23** Kġrġ kġu ġcua-ġnġ, kġna ruo rġnene, gġgġitġra maitġho, gġkġona ġburahġmu arġ haraya, na Lazaro arġ hau nake. (hadēs g86) **24** Nġ ūndū ūcio gġtonga gġkimwġta gġkimwġra atġrġ, ‘ġburahġmu, Baba, nġgūira tha, ūtūme Lazaro atobokie mūthia wa kġara gġake maaġ-ġnġ ooke aaheġie rūrġmġ, tondu ndrġ na ruo rġnene gūkū mwaki-ġnġ ūyū.’ **25** “Nowe ġburahġmu akġmūcookeria atġrġ, ‘Mūrū wakwa, rġrikana rġrġa watūire muoyo woonaga o maūndū mega, hġndġ ġyo Lazaro nake oonaga o maūndū mooru, no rġu we nġmūnyamarġre, nawe ūrġ ruo-ġnġ. **26** Hamwe na ūguorġ, gatagatġ gaitū nawe harġ na mūkurū mūrġko mūno wikġrġtwo, nġguo arġa mangġenda kuuma gūkū tūrġ moke kūrġ we matikaahote, o na gūtġrġ mūndū ūngġuma kġu akġre ooke gūkū tūrġ.’ **27** “Nakġo gġtonga kġu gġgġcookia atġrġ, ‘Ndagġgūthaiġha, baba, ūtūme Lazaro kūrġ andū a nyūmba ya baba, **28** nġgūkorwo ndrġ na arġū a baba atano. Reke athġi akamahe ūhorō, nġguo matġkanooke gūkū kūrġ na ruo rġnene ūū.’ **29** “ġburahġmu akġmūcookeria atġrġ, ‘Marġ na Musa na Anabġ; nġmamathġkġrġrie.’ **30** “Nakġo gġtonga gġkimwġra atġrġ, ‘ġburahġmu, baba, acio tġ aiganu; mūndū angġthġi kūrġ o oimġte kūrġ arġa akūū, no merire.’ **31** “Agġkġmūcookeria atġrġ, ‘Angġkorwo matġngġgua Musa na Anabġ, o na mūndū angġrġūka kuuma kūrġ arġa akūū matġngġmūgua.”

17 Nake Jesū akġira arutwo ake atġrġ, “Maūndū marġa matūmaga andū mehġe no ngġya moke, no mūndū

ūria ūtūmaga maūndū macio moke kaī arī na haaro-ī! 2 Nī kaba mūndū ta ūcio ohererwo ihiga rīa gīthīi ngingo aikio iria-inī, gūkira atūme kamwe ga twana tūtū tūnini keehie. 3 Nī ūndū ūcio-rī, ikaragai mwīguite. “Mūrū wa thoguo kana mwarī wa thoguo angīhīa, mūkaanie, na angūrīra-rī, mūrēkere. 4 Angīkwihīria maita mūgwanja o mūthenya ūmwe, na maita macio mothe mūgwanja agooka harī we agakwīra atīrī, ‘Nīndaheera,’ nī wega ūmūrēkere.” 5 Nao atūmwo makīra Mwathani atīrī, “Tuongerere wītīkio!” 6 Nake akīmacookeria atīrī, “Mūngīkorwo na wītīkio o mūnini ta kabegū ga karatarī-rī, mwera mūkūyū ūyū atīrī, ‘Kūrūka, ūhehaande iria-inī,’ nago no ūmwhathikire. 7 “Nī mūndū ūrīkū wanyu ūngīkorwo arī na ndungata ya kūmūrīmīra na mūrāū kana ya kūmūrīithīria ng’ondū, na ndungata ūyo yomīmīra mūgūnda amūrē atīrī, ‘Ūka ūkare thī ūrīe?’ 8 Gīthi to amūrīre atīrī, ‘Thondekera irio cia hwaī-inī, na wīhaarīrie ūnjīkarie ngīria na ngīnyua; na thuutha ūcio no ūrīe na ūnyue?’ 9 Nīngī no agīcookerie ndungata ūyo ngaatho nī gwīka ūria ūrītūwo ūke? 10 Ūguo noguo o na inyū, rīrīa mwēka ūria wothe mwūrītūwo mwīke, ugagai atīrī, ‘Tūrī o ndungata itarī kiene; twaruta o wīra witū tu.” 11 Na rīrī, Jesū arī rūgendo-inī rwa gūthīi Jerusalem nīagereire mūhaka-inī wa Samaria na Galili. 12 Na rīrīa aatoonyaga gatūūra kamwe, agītūngwo nī andū ikūmi maarī na mūrīmū wa mangū. Makīrūgama o haraaya, 13 makīanīrīra na mūgambo mūnene, makiuga atīrī, “Jesū, Mwathi witū, tūguire tha!” 14 Hīndī ūria aamoonire, akīmeera atīrī, “Thīīi mūkeyonanie kūrī atīhīnjīri-Ngai.” Na rīrīa maathīaga-rī, magītherio. 15 Rīrīa ūmwe wao onire nīahonio, akīhūndūka akīgooca Ngai na mūgambo mūnene, 16 Akīgūgūithia thī magūrū-inī ma Jesū, akīmūcookeria ngaatho. Mūndū ūcio aarī Mūsamaria. 17 Jesū akīūra atīrī, “Gīthi othe ikūmi matiatherio? Acio angī kenda marī ha? 18 Gūtīrī o na ūmwe ūngīcooka kūhe Ngai ūgooci tīga o mūgeni ūyū?” 19 Agīcooka akīmūrīra atīrī, “Ūkīra wīthīire; gwītīkia gwaku nīkuo gwatūma ūhone.” 20 Na rīrī, hīndī ūmwe Afarisai nīmorie Jesū rīrīa ūthamaki wa Ngai ūgooka. Nake akīmacookeria atīrī, “Ūthamaki wa Ngai ndūūkaga na imenyithia iria mūngūrōrera, 21 kana andū moige atīrī, ‘Ūrī haha,’ kana ‘Ūrī harīa,’ tondū ūthamaki wa Ngai ūrī thīnī wanyu.” 22 Agīcooka akīra arutwo ake atīrī, “Ihinda nīrōka rīrīa mūkeriragīria kuona mūthenya ūmwe wa Mūrū wa Mūndū, no mūtīkawona. 23 Andū nīmakamwīra atīrī, ‘Arī harīa!’ kana ‘Arī hahal!’ Mūtīkanateng’ere mūmarūmūrē. 24 O ta ūria rūheni rūhentīkaga rūkamūrīka matu kuuma mūthia ūmwe ngīnyua ūria ūngī, no taguo gūka kwa Mūrū wa Mūndū gūkaahaana mūthenya ūcio wake. 25 No rīrī, no ngīnyua ambe one mathīina maingī na aregwo nī andū a rūciaro rūrū. 26 “O ta ūria gwatarīi matukū-inī ma Nuhu, noguo gūkaahaana matukū-inī ma Mūrū wa Mūndū. 27 Andū acio maakorirwo makīrīa, na makīnyua, na makīhīkania, na makīhīkio, o ngīnyua mūthenya ūria Nuhu aatoonyire thabina. Hīndī ūyo kīguū kīnene gīgīka gīkīmāniina othe. 28 “Nīngī ūguo noguo gwatarīi matukū-inī ma Loti. Andū acio maakorirwo makīrīa na makīnyua, na makīgīra na makīendia, na makīhaanda na magīaka nyūmba. 29 No

mūthenya ūria Loti oimire Sodomu, mwaki na ūbiriti ikiura ta mbura kuuma igūrū, ikīmāniina othe. 30 “Ūguo noguo gūkaahaana mūthenya ūria Mūrū wa Mūndū akaaguārīnīro. 31 Mūthenya ūcio, mūndū o wothe ūgaakorwo arī nyūmba igūrū, na indo ciake irī nyūmba thīnī, ndakanaharūrūke gūcīgīra. Nīngī o na mūndū ūria ūgaakorwo arī mūgūnda ndakanahūndūke agūrē kindū. 32 Ta rīrīkanā mūtūmia wa Loti! 33 Mūndū ūria wothe ūgeragia gūtūūra muoyo wake nīakoowo nīguo, nake ūria wothe ūragwo nī muoyo wake nīakaūtūūra. 34 Ngūmwīra atīrī, ūtūkū ūcio andū eerī nīmagakorwo makomete ūrīrī atīrī, ūmwe, nake ūmwe wao akuuo, na ūria ūngī atigwo. 35 Atumia eerī nīmagakorwo magīthīa hamwe; ūmwe wao akuuo, na ūria ūngī atigwo. 36 (Nīngī arūme eerī nīmagakorwo makīruta wīra hamwe, ūmwe wao akuuo, ūria ūngī atigwo.)” 37 Nao makīmūūra atīrī, “Kūu nī kū Mwathani?” Nake akīmacookeria atīrī, “Nderi ciūnganaga harīa hothe harī kīimba.”

18 Nake Jesū akīhe arutwo ake ngerekano ya kūmaruta atī nīmagīrīrwo nīkūhooyaga hīndī ciothe mategūka ngoro. 2 Akīmeera atīrī: “Itūūra-inī rīmwe nī kwarī na mūtuanīri ciira ūteetīgagīra Ngai kana agatīa andū. 3 Na itūūra-inī rū nī kwarī mūtūmia ūmwe wa ndigwa wathiaga kūrī we kainingī akamwīra atīrī, ‘Ndhīria harī thī ciakwa.’ 4 “No mūtuanīri ciira ūcio akīrega kūmūteithia kwa ihinda. No marīgīrīro akīra na ngoro atīrī, ‘O na gūtūka ndītīgīrīte Ngai kana ngatīa andū-rī, 5 no tondū wa ūria mūtūmia ūyū wa ndigwa atīndaga agūtūhīnia, nīngūtīgīrīra ciira wake nīwatuuo na kīhooito nīguo atīge kūūnogagia na gūtīndaga agīka!” 6 Nake Mwathani akīga atīrī, “Nīmwaigua ūria mūtuanīri ciira ūcio ūtarī kīhooito oigire? 7 Gīthi o nake Ngai ndagatua ciira na kīhooito wa arīa ake ethuurīre, o arīa mamūkayagīra mūthenya na ūtūkū? No aage kūmateithia na ihenyā? 8 Ngūmwīra atīrī, agaatīgīrīra atī nīmaciirīrwo na kīhooito, o na nīngī na ihenyā. O na kūrī ūguo-rī, rīrīa Mūrū wa Mūndū agooka-rī, nīagakora andū metīkīte gūkū thī?” 9 Nīngī Jesū akīarīria andū amwe arīa meihokaga o ene, magetuaa athīngu na makahūthagia andū arīa angī othe, akīmahe ngerekano, akīmeera atīrī: 10 “Andū eerī nīmambatire hekarū-inī kūhooya. Ūmwe aarī Mūfarisai na ūcio ūngī aarī mwītia wa mbeeca cia igooti. 11 Mūfarisai ūcio akīrūgama akīhooera we mwene, akiuga atīrī, ‘Ngai, nīndagūcookeria ngaatho nīgūrōrwo ndīhaana ta andū arīa angī, arīa atunyani, na arīa mekaga ūru, na itharia, o na kana ta mwītia ūyū wa mbeeca cia igooti. 12 Nīndīhingaga kūrīa irio maita meerī o kīumia, na ngaruta gīcunjī gīa ikūmi kīa indo ciothe iria nyonaga.” 13 “No rīrī, mwītia wa mbeeca cia igooti ūcio akīrūgama o haraaya; na ndaigana gūtīira maitho make na igūrū, no nī kwīgūtha eegūthaga gīthūri enyīhītie, akoiga atīrī, ‘Ngai, njīguīra tha, nī mūndū mwīhia.’ 14 “Ngūmwīra atīrī, mwītia mbeeca cia igooti nīainūkire atūtūwo mūthīngu mbere ya Ngai gūkira ūcio ūngī. Nīgūrōrwo ūria wothe wītūgagīria nīakanyīhio nake ūria wīnyīhīgia nīagatūgīrio.” 15 Na rīrī, andū nao nīmārehagīra Jesū twana nīguo atūthue. Arutwo ake mona ūguo, makīmakaania. 16 Nowe Jesū agīta

twana tūu harī we, akiuga atīrī, “Rekei twana tūu tūūke kūrī nīi, agīa gūtūgīria, nīgūkorwo ūthamaki wa Ngai nī wa arīa matarīi ta tuo. 17 Ngūmwīra atīrī na ma, ūrīa wothe ūtakamūkīra ūthamaki wa Ngai ta kaana ndakaūtoonya.” 18 Mūnene ūmwe akīmūūria atīrī, “Mūrutani mwega, ingīka atīa nīguo ngaagaya muoyo wa tene na tene?” (aiōnios g166) 19 Nake Jesū akīmūūria atīrī, “Ūkūnjīta mwega nīkī? Gūtīrī o na ūmwe mwega tīga Ngai we wiki. 20 We nūū ūrīa maathani moigīte, ‘Ndūkanatharanie, na ndūkanoragane, na ndūkanaiye, na ndūkanaigīrīre mūdū ūrīa ūngī kīgeenyō, na tīā thoguo na nyūkwā.” 21 Nake akīmīcookerīa atīrī, “Maathani macio mothe ndūire ndimarīmītie kuuma ndī o mūnīni.” 22 Jesū aīgua ūguo, akīmwīra atīrī, “Harī ūndū ūmwe ūtīgarītīe gwīka. Thīi wendīe kīrīa gīothe ūrī nakīo ūhe athīnī mbeeca icīo, na nīkūgīa na mūthīthū igīrū. Ūcooke ūūke ūnīmīrīre.” 23 Rīrīa mūnene ūcio aīguire ūguo, akīgua kīeha mūno, tondū aarī mūtongu mūno. 24 Jesū akīmūrōra, akiuga atīrī, “Kaī nī hīnya andū arīa atongu gūtōonya ūthamaki-inī wa Ngai-ī! 25 Nī ūhūthū ngamīra ihungurīre irima rīa cīdano, gūkīra gītonga gūtōonya ūthamaki-inī wa Ngai.” 26 Nao arīa maīguire ūhorō ūcio makīrīra atīrī, “Nūū ūngīkīhota kūhonoka?” 27 Jesū akīmācookerīa atīrī, “Maūdū marīa matahotekaga nī andū nīmāhotekaga nī Ngai.” 28 Nake Petero akīmwīra atīrī, “Ithūi tūtīgīte maūdū maitū mothe tūgakūrīmīrīra!” 29 Jesū akīmeera, “Ngūmwīra atīrī na ma, gūtīrī mūdū ūtīgīte mūcīi wake, kana mūtūmia wake, kana arīu a nyīna, kana acīari ake, o na kana cīana cīake, nī ūndū wa ūthamaki wa Ngai, 30 ūtakaheo maita maingī ma kīrīa atīgīte ihīnda-inī rīrī tūrī, na ihīnda rīrīa rīgōoka aheo muoyo wa tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Na rīrī, Jesū agītware arutwo ake arīa ikūmi na eerī handū keherī-inī akīmeera atīrī, “Nītūkambata tūthīi Jerusaleumu, na maūdū mothe marīa maandīkīrwo nī anabīi makonīi Mūrū wa Mūdū no ngīnya mahīngīo. 32 Nake nīakaneanwo kūrī andū-a-Ndūrīrī. Nao nī makaamūnyūrūria, na mamūrume, na mamūtūire mata, na mamūhūire iboko, o na mamūtūrage. 33 Naguo mūthenya wa gatatū nīakarīuka.” 34 Nao arutwo ake makīaga kūmenya ūndū o na ūmwe wa macio. Nīmāhīthītwo ūhorō ūcio na matīamenyire ūrīa aameeraga. 35 Nake Jesū akūhīrīria Jeriko, mūdū warī mūtūmuo nīakarīte mūkīra-inī wa njīra akīhooya mbeeca. 36 Rīrīa aīguire andū aīngī makīhītūka, akīūria ūrīa gwēkīkaga. 37 Andū makīmwīra atīrī, “Nī Jesū wa Nazarethī ūrahītūka.” 38 Nake akīanīrīra, akiuga atīrī, “Jesū, mūrū wa Daudī, njīguīra tha.” 39 Arīa maatongoretīe makīmūkaania makīmwīra akīre, nowe agīkīrīrīria kwānīrīra akīugaga atīrī, “Mūrū wa Daudī, njīguīra tha!” 40 Nake Jesū akīrūgama, agīathana, mūdū ūcio atwarwo harī we. 41 Rīrīa aakūhīrīrie, Jesū akīmūūria atīrī, “Ūkwenda ngwīkīre atīa?” Nake akīmīcookerīa atīrī, “Mwathani, ngwenda njooke kuona.” 42 Jesū akīmwīra atīrī, “Cooka kuona, gwītīkia gwaku nīkuo gwatūma ūhone.” 43 O rīmwe akīambīrīria kuona, nake akīrūmīrīra Jesū, akīgōocaga Ngai. Rīrīa andū othe moonire ūguo, o nao makīgōoca Ngai.

19 Na rīrī, Jesū nīatoonyire Jeriko, akīhītūkīra kuo. 2 Nakuo kūu Jeriko nī kwārī mūdū wetagwo Zakayo; warī mūnene wa etīa mbeeca cīa igooti na aarī gītonga. 3 Nīendaga kuona Jesū aarī ū, no ndangāhotīre kūmuona nī ūndū wa ūngī wa andū, na tondū aarī mūdū mūkuhī. 4 Nī ūndū ūcio akīhanyīka mbere yao, akīhaica mūkūyū nīguo amuone, nīgūkorwo Jesū aageragīra njīra iyo. 5 Nake Jesū aakīnya hau, agītīra maitho na igūrū, akīmwīra atīrī, “Zakayo, harūrūka narua, tondū ūmūthī no ngīnya thīi gwaku mūcīi.” 6 Nī ūndū ūcio akīharūrūka narua, akīmūnyīta ūgeni akenete. 7 Nao andū moonā ūguo makīambīrīria kūnuguna, makiuga atīrī, “Mūdū ūyū aathīi gūceera kwa mūdū mwīhia.” 8 Nowe Zakayo akīrīgama, akīra Mwathani atīrī, “Mwathani, rīu nīngūheana nuthu ya indo ciakwa kūrī athīnī, na hangīkorwo harī mūdū o na ūrīkū ndunyīte kīndū, nīngūmūrīha kīndū kīu maita mana.” 9 Nake Jesū akīmwīra atīrī, “Ūmūthī ūhonokio nīukīnyīte nyūmba īno, tondū mūdū ūyū o nake nī mūrū wa Iburahīmu. 10 Nīgūkorwo Mūrū wa Mūdū ookīre gūcaria na kūhonokīa kīrīa kīūrīte.” 11 Na o mathīkīrīrie maūdū macio, agītīi na mbere kūmahe ūhorō na ngerekano, tondū nīakūhīrīrie Jerusaleumu, na andū acio mecīragīa atī ūthamaki wa Ngai warī o hakuhī gūkīnya. 12 Akīmeera atīrī: “Mūdū ūmwe warī igweta nīathīre būrūrī wa kūraya agatūuo mūthamaki, na thuutha wa ūguo acooke. 13 Nī ūndū ūcio agītīa ndungata ciake ikūmi, agīcīhe mīna ikūmi, agīcīra atīrī, ‘Onjorīthagīaī mbeeca icī ngīnya rīrīa ngacooka.’ 14 “Na andū a būrūrī wake nīmāmūthīre, nao magītūma andū mamūme thuutha makoige atīrī, ‘Tūtīkwenda mūdū ūyū atūke mūthamaki wītū.’ 15 “Na rīrī, rīrīa aacookīre arīkītīe gūtūuo mūthamaki, agītūmanīra ndungata irīa aaneete mbeeca, nīguo amēnye uumīthīo ūrīa cīonete. 16 “Ndungata ya mbere īgūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mīna yaku nīyumīthītīe mīna ingī ikūmi.’ 17 “Nake Mwathi wayo akīmīcookerīa atīrī, ‘Nīwīkīte wega, wee ndungata yakwa njega! Na tondū wa kwīhokeka na ūndū mūnīni ūguo, tūka mūrōri wa matūra manene ikūmi.’ 18 “Nayo ndungata ya keerī īgūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mīna yaku nīyumīthītīe mīna ingī ithano.’ 19 “Nake mwathi wayo akīmīra atīrī, ‘Tūka mūrōri wa matūra manene matano.’ 20 “Nayo, ndungata ya gatatū īgūka, ikīmwīra atīrī, ‘Mwathi, mīna yaku nīyo īno; ndaamīohire na gītambaya ngīmīhītha. 21 Nīndagwītīgīrīre, tondū ūrī mūdū mūrū. Nīwoyaga kīrīa ūtarūtīre wīra, na ūkagetha kīrīa ūtahandīte.’ 22 “Nake mwathi wayo akīmīcookerīa atīrī, ‘Wee ndungata īno njaganu! Ngūgūtūra cīra kūringana na ciugo ciaku. Gītī nīwoofī atī ndī mūrū, na atī njoyaga kīrīa itarūtīre wīra na ngagetha kīrīa itahaandīte? 23 Wakīagee kūga mbeeca ciakwa bengī nīkī, nīgeetha rīrīa ngaacooka ndīcīoye irī na uumīthīo?’ 24 “Agīcooka akīra arīa maarūgamīte hau atīrī, ‘Mūtunyei mīna iyo arī nayo, mūmīnengere ūrī ūrī na mīna ikūmi.’ 25 “Makīmwīra atīrī, ‘Mwathi, gītīi ndari na mīna ikūmi!’ 26 “Nake akīmācookerīa atīrī, ‘Ngūmwīra atīrī, mūdū ūrīa wothe ūrī na kīndū, nīakongererwo ingī nyingī, no ūrīa ūtarī na kīndū, o na kīrīa arī nakīo nīagatuunywo. 27 No rīrī, andū acio marī ūthū na nīi, o acio mateendaga

nduike mūthamaki wao-rī, marehei, mūmooragire o haha ndi.” **28** Nake Jesū aarika kuuga ūguo, agithii na mbere kwambata erekeire Jerusalemu. **29** Aakuhiriria Bethifage na Bethania, o kuu Kirīma-ini kia Mitamaiyū, agitūma arutwo ake eerī, akīmeera atirī, **30** “Thiī itūūra rīria rīri mbere yanyu, na mūgītoonya, nīmūkuona njaū ya ndigiri yohetwo hau, nayo ndrīri yakuuu mūdū; mīohorei mūmīrehe. **31** Mūdū angīmūūria atirī, ‘Nī kīi kiratūma mūmīohore?’ Mwīrei atirī, ‘Mwathani nīabataritio nīyo.” **32** Nao acio maatūmīrwo magithii, magikora maūdū matariī o ta ūria Jesū aamerite. **33** Na rīria moohoraga njaū iyo, eene yo makīmōoria atirī, “Mūroohora njaū iyo niki?” **34** Nao magīcookia atirī, ‘Mwathani nīabataritio nīyo.” **35** Makīmītwarīra Jesū, magīcooka makīgīrīra nguo ciao igūrū rīa njaū iyo, na magīkarīria Jesū igūrū riayo. **36** Na rīria aathīiaga, andū makiara nguo ciao njira-ini. **37** Rīria aakinyire hakuhī na njira rīria iikūrūkagīra Kirīma-ini kia Mitamaiyū, gīkundi gīothe kia arutwo gīkīambīrīria kūgōoca Ngai, andū makīanīrīra makenete nī ūndū wa cīama iria ciothe moonete makiuga atirī: **38** “Kūrathimwo-rī, nī mūthamaki ūria ūgūūka na rītwa rīa Mwathani!” “Thayū ūroga kuu igūrū, naguo riiri ūgīe kuu igūrū mūno!” **39** Afarisai amwe maarī gīkundi-ini kīu makīra Jesū atirī, “Mūrutani, kaania arutwo aku!” **40** Nowe akīmacookeria atirī, “Ngūmwīra atirī, aya maangīkīra, mahiga no maanīrīre.” **41** Na rīria aakuhīrīrie itūūra rīu inene rīa Jerusalemu, aarīona akīrīra nī ūndū warīo, **42** akiuga atirī, “Naarī korwo ūmūthī wee mwene nīkūmenyete kīria kīngīkūrehere thayū! No rīu, ūhoro ūcio nīūhīthītwo maitho maku. **43** Hīndī nīgākīnya rīria thū ciaku igaaka ihumbu cia tīri ikūrīgīcīrie, na ikūhīngīrīrie na mīena yothe. **44** Nīīgagūtungumanīa thī, wee hamwe na cīana ciaku iria irī kuu thīinī waku. Matīgātiga ihiga o na rīmwe rīri igūrū wa rīria rīngī, tondū ndūīgana gūkūūrana ihinda rīria Ngai ookire gūgūceerera.” **45** Agīcooka agītoonya hekarū thīinī, na akīambīrīria kūrūtūrūra andū arīa meendagīria indo kuo. **46** Akīmeera atirī, “Nī kwandīkitwo atirī, ‘Nyūmba yakwa īgeetagwo nyūmba ya kūhooyagīrwo’ no inyuū mūmītūite ‘ngurunga ya atunyani.” **47** Na o mūthenya, nīarutanaga kuu thīinī wa hekarū. No athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, na atongoria arīa maarī gatagatī ka andū nīmageragīa kūmūūruga. **48** No matīngīonire njīra ya kūmūūruga, tondū andū othe nīmāikaraga mathīkīrīrie ciugo ciake.

20 Na rīri, mūthenya ūmwe akīruta andū kuu hekarū-ini na akīhunjagīa ūhoro-ūrīa-Mwega-rī, athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, hamwe na athuuri magīūka kūrī we. **2** Makīmūūria atirī, “Twīre wīkaga maūdū maya na ūhoti ūrīkū. Nūū wakūtheire ūhoti ūcio?” **3** Nake akīmacookeria atirī, “O na nī nīngūmūūria kīūria. **4** Ta njīrai, ūbatitho wa Johana-rī, woimīte igūrū kana woimire kūrī andū?” **5** Makīaranīria o ene ūhoro ūcio, makīrāna atirī, “Tūngīuga atī ‘Woimīte igūrū’ egūtūūria atirī, ‘Mwakīregire kūmwītīkīa nīkī?’ **6** Nīngī tuoīga atī ‘Woimīte kūrī andū’, andū othe nīmēgūtūūhūra na mahiga nyuguto, nī ūndū nīmētīkītīe atī Johana aarī

mūnabīi.” **7** Nī ūndū ūcio magīcookerīa Jesū atirī, “Ithū tītūū woimīte kū.” **8** Nake Jesū akīmeera atirī, “O na nī ndīkūūwāra njīkaga maūdū maya na ūhoti ūrīkū.” **9** Agīcooka akīhe andū ūhoro na ngerekano akīmeera atirī, “Mūdū ūmwe nīahaandire mūgūnda wake mīthabībū, na akīūkomborīthīa arīmī angī, agīcooka agīthī kūdū kūrāya na agīkara kuo ihinda irāaya. **10** Na rīri, hīndī ya magetha yakīnya-rī, agītūma ndungata yake kūrī akombori acio nīgeetha mamīmēngere macīoro mamwe ma mūgūnda ūcio wa mīthabībū. No akombori acio makīmīhūūra na makīmīngata itārī na kīndū. **11** Agīcooka agītūma ndungata īngī, iyo o nayo makīmīhūūra makīmīonīthīa na makīmīngata itārī na kīndū. **12** O rīngī agītūma ndungata ya gatatū, nao makīmītīhangīa na makīmīngata. **13** “Nake mwene mūgūnda ūcio wa mīthabībū akīyūria atirī, ‘Ngwīka atīa? Ngūtūma mūrū wakwa, ūria nyendete; hīhi mahota kūmūhe gītīo’. **14** “No rīria akombori acio maamuonire, makīarīrīria ūhoro ūcio. Makīrāna atirī, ‘Ūyū nīwe ūkaagaya mūgūnda ūyū. Nītūmūūragei nīguo igai rīake rītūike riitū.’ **15** Nī ūndū ūcio makīmūruta nja ya mūgūnda ūcio wa mīthabībū, makīmūūruga. “Rīu-rī, mwene mūgūnda ūcio wa mīthabībū-rī, akaameka atīa? **16** Agōoka orage akombori acio, acōoke ahe andū angī mūgūnda ūcio.” Rīria andū maigūire ūguo, makiuga atirī, “Kūroaga gūtūka ūguo!” **17** Jesū akīmarora, akīmōoria atirī, “Maandīko marīa mandīkitwo atirī: “Ihiga rīria aakī maaregīre, nīrīo rītūkīte ihiga inene rīa koine’, ūguo nī kuuga atīa? **18** Mūdū ūria wothe ūkaagwīra ihiga rīu, nīrīkamūunanga, no ūria rīkaagwīra nīrīkamūhehenja.” **19** Arutani a watho na athīnjīri-Ngai arīa anene magīcaria ūria mangīmūnyīitīthīa o na ihēnya tondū nīmamenyire aaheanire ngerekano iyo akīaria ūhoro wao. No nīmētīgāra andū. **20** O makīmūtūrīagīarī, makīmūtūrīra andū a kūmūthīgāana metūite andū ega. Nao magīthī nīgeetha mamūnyīite akiuga ūndū mūrū, nīguo mamūneane moko-inī ma wathani wa barūthī. **21** Nī ūndū ūcio athīgāani acio makīmūūria atirī, “Mūrutani, nītūū wee waragīa na ūkarutana maūdū marīa magīrīre, na atī ndūtīgāra andū maūthī, no wee ūrutana ūhoro wa Ngai na ma, ūria kwagīrīre. **22** Atīrīrī, nītwa gīrīrwo nī kūrūtīra Kaisari igootī kana ca?” **23** Nowe Jesū akīona ūhīnga ūria maarī naguo akīmeera atirī, **24** “Ta nyonīaī mbeeca cīanyu. Mbica īno na rītwa rīri nī cia ū?” **25** Makīmūcookerīa atirī, “Nī cia Kaisari.” Akīmeera atirī, “Kīrutagīre Kaisari kīria kīrī gīake, na mūrūtāgīre Ngai kīria kīrī gīake.” **26** Nao makiaga ūndū a kūmūnyīita naguo harī maūdū marīa aarīre arī mbere ya andū. Na tondū wa ūria maagegīrio nī ūria aamacōokeīre ūhoro-rī, magīkīra kī. **27** Na rīri, andū amwe a Asadukai, arīa moīgaga atī gūtīrī ūhoro wa kūrīūka, magīūka kūrī Jesū, makīmūūria atirī, **28** “Mūrutani, Musa aatwandīkīre atī mūrū wa nyīna na mūdū angīkua atīge mūtumīa atārī na cīana-rī, mūdū ūcio no ngīnya ahīkie mūtumīa ūcio watīgwo nīguo acīarīre mūrū wa nyīna cīana. **29** Na rīri, kwārī aanake mūgwanja a nyīna ūmwe. Wa mbere akīhīkanīa na agīkua, agītīga mūtumīa atārī na cīana. **30** Nake wa keerī, **31** na wa gatātū makīmūhīkīa, na makīrūmanīrīra ūguo ngīnya wa mūgwanja; othe magīkua, makīmūtīga

atarī na ciana. **32** Marigirīrio-inī, mūtumia ūcio o nake agikua. **33** Rīu-rī, hīndi ya kūrīuka agaaorwo arī mūte ūci. **34** Jesū akīmwanjia, nigūkorwo othe nīmamūhikītie?” **34** Jesū akīmwanjia atirī, “Andū a ihinda rīrī nīo mahikaga na mahahikania. (aiōn g165) **35** No rīrī, arīa magaatuo aagīrīru a gūkinya ihinda rīu o na gūkinyanīrio ihinda rīa kūrīuka kwa arīa akuū-rī, acio matikahanagia o na kana mahikanagie. (aiōn g165) **36** Andū acio matigacooka gūka; nigūkorwo makahaana ta araka. Andū acio magakorwo marī ciana cia Ngai, nigūkorwo nī ciana cia ūhorō ūcio wa kūrīuka. **37** Naguo ūhorō wa atī andū arīa akuū nīmariūkagiorī, Musa o nake nīwanonirīe harīa haari kīhinga kīria gīakanaga mwaki na gīthīhe, rīria eetire Mwathani ‘Ngai wa Iburahīmu, na Ngai wa Isaaka, na Ngai wa Jakubu.’ **38** We ti Ngai wa arīa akuū, no nī wa arīa marī muoyo, nigūkorwo harī we andū othe arīa marī muoyo matūūragio nīwe.” **39** Nao andū amwe a arutani a watho makīmwīra atirī, “Mūrutani, nīwoiga wegal!” **40** Na gūtīrī mūdū o na ūmwe wagerīrie kūmūūria ciūria ingī. **41** Jesū agīcōoka akīmooria atirī, “Andū moigaga Kristū nī mūrīū wa Daudi nī ūndū wa kīi? **42** Daudi wī mwene nīoigīte ibuku-inī rīa Thaburi atirī: “Mwathani nīerīe Mwathani wakwa atirī: “Ikara guoko-inī gwakwa kwa ūrio, **43** nginya ngaatūma thū ciaku itūke gaturwa ka makinya maku.” **44** Atirīrī, Daudi aamwītīre ‘Mwathani’. Angīgīcōoka gūtūka mūrīū wake atīa?” **45** O andū acio othe mathikīrīrie, Jesū akīra arutwo ake atirī, **46** “Mwīmenyerere arutani a watho. O mendaga gūthīi mehumbite nguo ndaaya, na makenda kūgeithagio ndūnyū-inī, na gūkaragīra itī iria cia bata thunagogi-inī, o na gūkara handū ha andū arīa atīku maruga-inī. **47** No nīo matoonyagīra atumia a ndigwa makamatunya nyūmba ciao, na nīguo meyonanie, makahooya mahooya maraihu. Andū ta acio nīmakaherithio mūno makīria.”

21 Na rīrī, aatiira maitho, Jesū akīona itonga igīkīra mīhothi yao harīa heekagīrwo kīgīma kia hekarū. **2** Agīcōoka akīona mūtumia mūthīnī, warī wa ndigwa, agīkīra tūthendi twīrī o ho thīnī. **3** Akiuga atirī, “Ngūmwīra atirī na ma, mūtumia ūyū mūthīnī wa ndigwa nīahotha mbeeca nyingī gūkīra andū arīa angī othe. **4** Andū acio angī othe maheana kūringana na ūtonga wao; no mūtumia ūyū o na arī mūthīnī, ahotha kīria gīothe oima nakīo gīa kūmūtūūria.” **5** Na rīrī, arutwo amwe ake nīmaragīa ūhorō wa hekarū, ūria yagemetio na mahiga mathaka na iheo iria ciarutīrwo Ngai. No Jesū akiuga atirī, **6** “Ha ūhorō wa mīako īno mūrōna-rī, hīndī nīiroka rīria gūtagakorwo ihiga rīrī igūrū wa rīria rīngī; mothe nīmakamomorwo.” **7** Nao makīmūūria atirī, “Mūrutani, nī rī maūdū macio magekīka? Na kīmenyithia kīa atī marī hakuhi gwīka nī kīrīkū?” **8** Nake akīmacookeria atirī, “Mwīmenyagīrīrei mūtikanahēenio. Nīgūkorwo andū aingī nīmagooka na rīitwa rīakwa makiugaga atirī, ‘Nī nī We,’ na ningī mamwīre atirī, ‘Ihinda nīrīkūhīrīrie.’ Mūtikanamarūmīrīe. **9** Rīria mūkaigua ūhorō wa mbaara na wa ngūū, mūtikanetigīre. Maūdū macio no nginya mekīe mbere, no ūguo ti kuuga

ithirīro nīkīnyu.” **10** Agīcōoka akīmeera atirī, “Rūrīrī nīrūgookīra rūrīa rūngī, na ūthamaki ūkīrīre ūria ūngī. **11** Nīgūkaagīa na ithingithia nene mūno, na ng’ aragu, na mīrīmū mīuru kūdū na kūdū, na maūdū ma kūmakania na imenyithia nene kuuma igūrū. **12** “No maūdū macio mothe matanakinya-rī, nīmūkanyīitwo, na mūnyarīrwo na mūneanwo thunagogi-inī na njeera o na mūtwarwo mbere ya athamaki na aathani. Maūdū macio mothe mūgeekwo nī ūndū wa rīitwa rīakwa. **13** Ūndū ūyū ūgaakorwo ūrī mweke wanyu wa kūmarutīra ūira. **14** No rīrī, mūtikanatangīke mūgūciiria o mbere, ūria mūgeeciirīra. **15** Nīgūkorwo nīngamūhe ciugo na ūūgī iria thū cianyu itakahota gwītīria kana gūkararia. **16** Nīmūgākunyanīrwo o na nī aciari anyu, na arīa mūciarīnīrwo nao, na andū a mbarī cianyu, o na arata, na nīmakooraagithia amwe anyu. **17** Andū othe nīmakamūmena nī ūndū wakwa. **18** No rīrī, gūtīrī rūcūrī o na rūmwe rwa mūtwe wanyu rūkoora. **19** Kūmīrīria kwanu nīkuo gūgaatūma mūhonokie mīoyo yanyu. **20** “Rīria mūkoona Jerusalemu kūrīgīciirīo nī thigari cia mbaara, hīndī iyo mūkaamenya atī kūnīnwo kwarīo kūrī hakuhi. **21** Hīndī iyo arīa marī Judea nīmōrīe irīma-inī, na arīa marī thīnī wa itūūra rīu inene nīmōime kuo, nao arīa marī ng’ongo-inī matakarītoonye. **22** Nīgūkorwo ihinda rīu nīrio rīgaakorwo rīrī rīa kūherithanio, nīguo maūdū marīa mothe mandīkītwo mahingio. **23** Kaī atumia arīa magaaorwo marī na nda, na arīa magaaorwo makīongithia twana matukū macio nīmagathīnīka-ī! Nīgūkorwo būrūrī ūyū nīūkagīa na kīnyarīrīko kīnene na mang’ūrī ma gūtīkīra andū aya. **24** Nīmakooraagwo na rūhīū rwa njora, o na matahwo matwarwo mabūrūrī mothe ma thī. Itūūra rīa Jerusalemu nīrīkarangīrīrio nī andū-a-Ndūrīrī o nginya mahinda ma andū-a-Ndūrīrī mahingio. **25** “Na nīgūkaagīa imenyithia thīnī na rīua na mwerī-inī na njata-inī. Nakuo gūkū thī, ndūrīrī nīkaigua ruo na igegio nī mūrurumo wa iria na makūmbī ma maai makīhūūrana. **26** Andū nīmakarīngīka nī ūndū wa kūmaka, na guoya wa maūdū marīa magooka thī, nigūkorwo maahinya ma igūrū nīmakenyenyo. **27** Hīndī iyo nīmakona Mūrū wa Mūdū agīka arī thīnī wa itu arī na hinya na riiri mūngī. **28** Hīndī irīa maūdū macio makaambīrīria gwīkīka-rī, mūkaarīgama mūtīire mītwe yanyu na igūrū, nigūkorwo hīndī yanyu ya gūkūrwo nīkūhīrīrie.” **29** Ningī akīmahe ngerekano īno: “Ta rorai mūtī wa mūkūyū na mītī iyo ingī yothe. **30** Rīria yathundūra mathangū, mūmīonaga na mūkamenya atī ihinda rīa rīua rīrī hakuhi. **31** Ūguo noguo hīndī irīa mūkoona maūdū macio mothe magīkīka, mūkaamenya o wega atī ūthamaki wa Ngai nīkūhīrīrie. **32** “Ngūmwīra atirī na ma, rūciaro rūrū rūtīgathira maūdū macio mothe matahīgītio. **33** Igūrū na thī nīgathira, no ciugo ciakwa itīgathira. **34** “Mwīmenyerere, ngoro cianyu itikanakorwo itahītwo nī ndīa, na ūrīu na metanga ma muoyo ūyū, naguo mūthenya ūcio ūmūkorerere ta mūtego o rīria mūtangīgereria. **35** Nīgūkorwo ūndū ūyū ūgaakorerera andū arīa othe matūūraga thī-īno. **36** Ikaragai mwīgūte hīndī ciothe, na mūhooyage nīguo mūkaahota kūrīgama mbere ya Mūrū wa

Mündü.” 37 Na o mūthenya Jesū nīarutanaga hekarū-inī, na hwaī-inī agathīi gūkoma kīrīma-inī kīrīa gūtagwo Kīrīma kīa Mītamaiyū. 38 Nao andū othe nīmathiaga hekarū-inī rūciinī tene kūmūthīkīrīa.

22 Na rīrī, Gīathī kīa Mīgate rīra İtekīrītwo Ndawa ya Kūmbia, kīrīa gūtagwo Bathaka, nīgīakuhīrīrie, 2 nao athīnjīrī-Ngai arīa anene na arutani a watho nīmacaragia ūrīa mangūragithia Jesū, nīgūkorwo nīmetīgagīra mūngī wa andū. 3 Hīndī İyo Shaitani agītōonya thīinī wa Judasi ūrīa Mūsikariota, ūmwe wa arutwo arīa ikūmi na eerī. 4 Nake Judasi agīthīi kūrī athīnjīrī-Ngai arīa anene na kūrī anene a arangīrī a hekarū makarīkanīre ūrīa angīkunanīra Jesū. 5 Nao magīkena na magītīkīra kūmūhe mbeeca. 6 Nake agītīkīra, na akīambīrīria gūcaria mweke wa kūneana Jesū kūrī o rīrīa hatarī na andū. 7 Naguo mūthenya wa kūrīa Mīgate rīra İtekīrītwo Ndawa ya Kūmbia ūgīkina, rīrīa gatūrūme ka Bathaka kaarutagwo igongona. 8 Jesū agītūma Petero na Johana, akīmeera atīrī, “Thīīi mūgatūhaarīrie irio cia Bathaka, tūrīe.” 9 Nao makīmūria atīrī, “Ūkwenda tūgacīhaarīrie kū?” 10 Akīmacookeria atīrī, “Mūgītōonya itūura-inī inene-rī, nīmūgīcemanīa na mūdū ūkuuīte ndīgīthū īrī na maaī. Mūmūrūmīrīre o ngīnya nyūmba rīra egītōonya. 11 Mwatoonya mwīre mūdū ūrīa mwene nyūmba İyo atīrī, ‘Mūrutani aroria atīrī: Nyūmba ya ageni īrī ha, harīa ingīrīra Bathaka na arutwo akwa?’ 12 Nake nīekūmuonya nyūmba nene ya igūrū īrī na indo kuo. Haarīriai irio cia Bathaka kuo.” 13 Nao magīthīi, magīkora maīndū matarīi o ta ūrīa Jesū aamerīte. Nī ūndū ūcio makīhaarīria irio cia Bathaka. 14 Rīrīa ihīnda rīakīnyire, Jesū na atūmwo ake magīkara metha-inī. 15 Nake akīmeera atīrī, “Nīngoretwo ndīrīrīrie mūno kūrīanīra Bathaka īno na inyuī itananyārīrwo. 16 Nī ūndū ngūmwīra atīrī, ndīkamīrīa rīngī ngīnya rīrīa İgaakīnyārīro ūthamakī-inī wa Ngai.” 17 Jesū agīcooka akīoya gīkombe, agīcookerīa Ngai ngaatho, akīmeera atīrī, “Oyai, mūnyuanīre. 18 Nīgīkorwo ngūmwīra atīrī kuuma rīu ndīkanyua rīngī ndībei ya macīaro ma mīthabībū, o ngīnya rīrīa ūthamakī wa Ngai ūgooka.” 19 Agīcooka akīoya mūgate, na aarīkia gūcookerīa Ngai ngaatho, akīwenyūranga akīmahe akīmeera atīrī, “Ūyū nīgūo mwīrī wakwa ūrīa ūheanītwo nī ūndū wanyu, İkagai ūū nīgūo mūndīrīkanage.” 20 Maarīkia kūrīa agīka o ūguo, akīoya gīkombe, akīmeera atīrī, “Gīkombe gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa kīerū thīinī wa thakame yakwa rīra İgūtītwo nī ūndū wanyu. 21 No rīrī, guoko kwa ūrīa ūringūnyanīra kūrī hamwe na nīi metha-inī īno. 22 Mūrū wa Mūdū nīegwīkwo o ta ūrīa gūtūtwo, no mūdū ūrīa ūkūmūkunanīra kaī arī na haaro-īl” 23 Nao makīambīrīria kūrīanīra gatagatī-inī kao nī ūrīkū wao ūngīka ūguo. 24 Nīngī nīmāgīre na ngararī makīuranīa nūū gatagatī-inī kao ūngītūwo mūnene. 25 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Athamakī a andū-a-Ndūrīrī nīmenenehagia igūrū rīa andū ao; no acio maathanaga nīo meītaga Ateithania. 26 No inyuī mūtīagīrīrwo nīkūhaana ūguo. Handū ha ūguo, ūrīa mūnene gatagatī-inī kanyu agīrīrwo kūhaana ta ūrīa mūnīnī mūno, nake ūrīa wathanaga atūike ta ūrīa ūtungataga. 27

Nī ūndū-rī, nūū mūnene, nī ūrīa ūikaraga metha-inī kūrīa kana nī ūrīa ūramūtūngata? Gīthī ti ūrīa ūikaraga metha-inī? No nīi ndūre na inyuī, haana ta ūrīa ūmūtūngatagīra. 28 Inyuī nī inyuī mūkoretwo mūrī hamwe na nīi hīndī ya magerio makwa. 29 Na o ta ūrīa Baba aheete ūthamakī, o na nīi nīndamūhe ūthamakī, 30 nīgūo mūkarīagīra na mūkanyuagīra metha-inī yakwa ūthamakī-inī wakwa, na nīngī mūkarīre itī-cia-ūnene, mūtūagīre mīhīrīga rīra ikūmi na rīrī ya İsrāeli ciira. 31 “Simoni, Simoni, atīrī, Shaitani nīahooete rūtha nīgūo agūthūngūthīe o ta ūrīa ngano İthūngūthagio. 32 No wee, Simoni nīngūhooeire nīgeetha wītīkio waku ndūgathire. Na warīka kūnjookerera, ūmāgīrīrie arīu na aarī a thoguo.” 33 Nowe agīcooka atīrī, “Mwathani, nīndīhaarīrie gūkīo njeera o na gūkuanīra hamwe nawe.” 34 Nake Jesū akīmūcookerīa atīrī, “Petero, ngūkwīra atīrī, ūmūthī ngūkū İtanakūga, nīūrīngāana maita matatū uuge atī ndūnjūūi.” 35 Jesū agīcooka akīmoorīa atīrī, “Rīrīa ndamūtūmīre mūtārī na kabeti, kana mūhuko, o na kana iraatū-rī, nī harī kīndū mwagīre?” Nao magīcooka atīrī, “Gūtīrī kīndū twagīre.” 36 Nake akīmeera atīrī, “Rīu akorwo ūrī na kabeti kana mūhuko-rī, kuua; na akorwo ndūrī na rūhūi rwa njora-rī, endia nguo yaku ya igūrū, ūrīgūre. 37 Na ngūmwīra atīrī, ūhoro ūrīa wandīkitwo atī, ‘Nīataranīrio hamwe na arīa aagararī watho’ no ngīnya ūhīnge harī nīi. Nīgīkorwo maīndū marīa maandīkitwo igūrū rīakwa nī hīndī marahīnga.” 38 Nao arutwo makīmwīra atīrī, “Mwathani, ta rora haha tūrī na hīu cia njora igīrī.” Nake akīmeera atīrī, “İcio nī njiganu.” 39 Nake Jesū akīumagara agīthīi Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū o ta ūrīa amenyerete gwīkaga, nao arutwo ake makīmūrūmīrīra. 40 Na aakīnya ho akīmeera atīrī, “Hooyai mūtīkagwe magerīo-inī.” 41 Akīheera ho, agīthīi ta itīnī rīa harīa mūdū angītho gūkīa ihīga, agītūria ndu akīhooya, 42 akiuga atīrī, “Baba, ūngīenda-rī, njehereria gīkombe gīkī; no ti ūrīa nīi ngwenda, no nī ūrīa wee ūkwenda.” 43 Na mūrīka akīmuumīrīra oīmīte igūrū, akīmuongerera hīnya. 44 Nake agīkīrīrīria kūhooya, arī na ruo rūnene ngoro-inī, nayo thīthino yake yahāanaga ta matata manene ma thakame magītaata thī. 45 Aatiga kūhooya agīcooka harī arutwo, akīmakora makomete, moorītwo nī hīnya nī kieha. 46 Akīmoorīa atīrī, “Mūkomete nīkī? Ūkīrai mūhooe nīgeetha mūtīkagwe magerīo-inī.” 47 O hīndī İyo aragia, hagītūka gīkundi kīa andū, nake mūdū ūrīa wetagwo Judasi, ūmwe wa arutwo arīa ikūmi na eerī, nīwe wamatongoretīe. Agīkūhīrīria Jesū amūmumunye, 48 nowe Jesū akīmūtūria atīrī, “Judasi, ūgūkunanīra Mūrū wa Mūdū na kūmūmumunya?” 49 Hīndī rīra arūmīrīri a Jesū monīre ūrīa kwerekeire gwīkīka, makīmūtūria atīrī, “Mwathani, tūmahūire na hīu ciitū cia njora?” 50 Nake ūmwe wao agītīnīa gūtū kwa ūrīo kwa ndungata ya mūthīnjīrī-Ngai ūrīa mūnene. 51 Nowe Jesū akīmacookeria atīrī, “Ūhoro ūcio nīūkīnye haul” Agīcooka akīhutīa gūtū kwa mūdū ūcio, akīmūhonia. 52 Nīngī Jesū akīūria athīnjīrī-Ngai arīa anene, na anene a arangīrī a hekarū, o na athuuri, arīa mookīte kūmūnyīita atīrī, “Kaī ndī mūtongoria ya akararia a watho, atī nīkīo muoka kūūnyīita mūrī na hīu cia njora na njūgūma? 53 Ndīratūtūraga na inyuī

hekarū-inī o mūthenya, na mūtirī mwageria kūnyīita. Wa rīrī, rīrī nīrīo ithaa rīanyu, ithaa rīrīa wathani wa nduma ūraathana.” **54** Hīndī iyo makīmūnyīita, makīmūruta hau makīmūtvara kwa mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene, nake Petero akīmūrūmīrīra arī o haraaya. **55** Nao maarīkia gwakīa mwaki o nja gatagatī na gūikara thī hamwe, Petero nake agūikara thī hamwe nao. **56** Ndungata ūmwe ya mūrītu ikīmuona na ūtheri wa mwaki aikarite hau, ikīmūrora wega, ikiuga atīrī, “Mūndū ūyū oima hamwe nake.” **57** Nowe agīkaana ūhorō ūcio, akiuga atīrī, “Mūrītu ūyū, nī ndīmūū.” **58** Thuutha wa kahinda kanini mūndū ūngī akīmuona, akiuga atīrī, “O nawe ūrī ūmwe wao.” Petero akīmūcookeria atīrī, “Mūndū ūyū, nī ndīrī wao!” **59** Thuutha wa ithaa rīmwe, mūndū ūngī akiuga agwatīrīre atīrī, “Hatīrī nganja mūndū ūyū moima hamwe nake, nīgūkorwo o nake nī Mūgalilī.” **60** Petero agīcookeria atīrī, “Mūndū ūyū, nī ndīū ūrīa ūroiga!” Na hīndī o iyo oigaga ūguo, ngūkū īgīkūga. **61** Mwathani akīhūgūra akīrora Petero. Nake Petero akīrīrikana ūrīa Mwathani aamwīrīte atī, “Ūmūthī ngūkū itanakūga nūrīngana maita matatū.” **62** Nake agīthī nja, akīrīra arī na ruo rūingī. **63** Andū arīa maarangīrīte Jesū makīambīrīria kīmūnyūrīria makīmūhūrāga. **64** Makīmūoha maitho na gītambaya makīmūra atīrī, “Toiga nūū wakūgūtha.” **65** Na nīmamwīrīre maīndū mangī maingī ma kīmūrūma. **66** Rūciinī gwakīa, kīama gīa athuuri arīa atongoria a andū, hamwe na athīnjīri-Ngai arīa anene, na arutani a watho, gīgīcemanīa, nake Jesū akīrehwo mbere yao. **67** Makīmūra atīrī, “Akorwo nīwe Kristū, twīre.” Nake Jesū akīmācookeria atīrī, “Ingīmūra, mūtingīnjītikīa, **68** na ingīmūūria kūrīa, mūtingīnjīkōria. **69** No kuuma rīu, Mūrū wa Mūndū arīkoragwo aikarīte guoko-inī kwa ūrīo kwa Ngai ūrīa Mwene-Hīnya.” **70** Othe makīmūūria atīrī, “Wee ūkīrī Mūrū wa Ngai?” Nake Jesū akīmācookeria atīrī, “Nīmwamenya nī kuuga atī nī nī we.” **71** Makūrīa atīrī, “Tūgūkienda ūra ūngī wakī? Nītweigūra ūhorō kuuma kanua gake mwene.”

23 Hīndī iyo kīungano kīu gīothe gīgīkūra, gīkīmūtvara kūrī Pilato. **2** Nako gīkīambīrīria kīmūthitanga gīkiuga atīrī, “Nītuonete mūndū ūyū akīhīthīa rūrīrī rīwītū. Nīakararagīa ūhorō wa kūrītīra Kaisari īgooti na agetuaga atī nīwe Kristū, na nī mūthamaki.” **3** Nī ūndū ūcio Pilato akīmūūria atīrī, “Wee nīwe mūthamaki wa Ayahūdī?” Nake Jesū akīmūcookeria atīrī, “Ī, ūguo woiga nīguo.” **4** Nake Pilato akīra athīnjīri-Ngai arīa anene na andū acio angī atīrī, “Ndīkuona ūndū ingīthitangīra mūndū ūyū.” **5** Nao magīthī na mbere kuuga magwatīrīre atīrī, “Nīatūmīte andū mookanīrīre Judea guothe nī ūndū wa ūrutani wake. Aambīrīrīre Galilī na nīokīte ngīnya o gūkū.” **6** Pilato aiga ūguo, akīūria kana mūndū ūcio nī wa kuuma Galilī. **7** Rīrīa aamenyire atī Jesū aarī wa būrīrī ūrīa wathanagwo nī Herode, akiuga atwarwo kūrī Herode, ūrīa wakoretwo arī Jerusalem ihīnda-inī rīu. **8** Rīrīa Herode oonire Jesū, nīakenire mūno, tondu kwa ihīnda irāya nīakoretwo akīenda kīmuona. Kūrīngana na ūrīa aīguīte ūhorō wake, aarī na mwīhoko

wa kīmuona akīringa ciama. **9** Akīūria Jesū cīuria nyingī, nowe Jesū ndaigana kīmūcookeria o na kīmwe. **10** Nao athīnjīri-Ngai arīa anene na arutani a watho maarūgamīte hau, makīmūthitanga magwatīrīre mūno. **11** Nake Herode na thigari ciake makīmūthekerera na makīmūnyūrīria. Makīmūhumba nguo yarī thaka, na makīmūcookeria kūrī Pilato. **12** Nao Herode na Pilato magītuma ūrata mūthenya ūcio, tondu mbere iyo maatūrīte marī ūthū. **13** Pilato agītā athīnjīri-Ngai arīa anene, na aathani, na andū hamwe, **14** akīmēera atīrī, “Mūndeheire mūndū ūyū atī nī mūndū ūhīthīthagīa andū. Na nī ndatūria ūhorō wake mūrī ho, no ndīrī ūndū mūrū ndoona wa maīndū marīa mūmūthitangīre. **15** O nake Herode ndanamūona arī na mahīta, nīgūkorwo nīamūcookeria kūrī ithū; nī ūndū ūcio, ndarī ūndū ekīte wa gūtuma ooragwo. **16** Nī ūndū ūcio ngūmūhūrīthīa, nīooke ndīmūrekererie.” (**17** Nīgūkorwo, kwarī mūtugo amohore mūndū ūmwe hīndī iyo ya Iruga.) **18** No andū acio makīanīrīra na mūgambo ūmwe, makiuga atīrī, “Twehererie mūndū ūyū! Tuohore Baraba!” (**19** Baraba aikītīo njeera nī ūndū wa kūrūtīthīa ngūū itūūra-inī rīu inene, na nī ūndū wa kūrāgana.) **20** Nake Pilato, tondu nīendaga kūrēkereria Jesū, akīmaarīra o rīngī. **21** No-o magīthī na mbere kwanīrīra, makiuga atīrī, “Mwambe mūtī-igūrū! Mwambe mūtī-igūrū!” **22** Nake akīmōoria riita rīa gatātī atīrī, “Nīkī? Nī ūru ūrīkū mūndū ūyū eekīte? Ndionete gītūmī gīa gūtuma ooragwo. Nī ūndū ūcio ngūmūhūrīthīa, nīooke ndīmūhore.” **23** No-o makīanīrīra mategūtīgīthīria makiuga aambwo mūtī-igūrū, nayo mīgambo iyo yao ikīhootana. **24** Nī ūndū ūcio Pilato agītua nīekūmahīngīria o ūguo moorītīe. **25** Akīohora mūndū ūcio waikītīo njeera nī ūndū wa kūrūtīthīa ngūū na kūrāgana, o ūcio moigīte mohorerwo, nake Pilato akīneana Jesū ekwo kūrīngana na ūrīa mendaga. **26** Na rīrīa thigari cioimagaragīa Jesū, ikīnyīita mūndū woimaga mīgūnda-inī wetagwo Simoni wa kuuma Kurene. Nacio ikīmūgīrīra mūtharaba wa Jesū aūkuue na amūme thuutha. **27** Andū gīkundi kīnene makīmūrūmīrīra, hamwe na atumia maagīrīkaga na makarīra mūno. **28** Nake Jesū akīhūgūra na kūrī o, akīmēera atīrī, “Inyū aarī a Jerusalem, tīgai kūrīrīra; mwīrīrīre inyū ene na ciana cīanyu. **29** Nīgūkorwo kūrī hīndī īgooka rīrīa mūkoigaga atīrī, ‘Kūrāthimwo-rī, nī atumia arīa thaata, na nda irīa itarī ciaciara, o na nyondo irīa itarī ciongwō!’ **30** Hīndī iyo “nīmakeera irīma atīrī, ‘Tūgwīreil!’ o na macooke meere tūrīma atīrī, ‘Tūhumbīreil!’” **31** Nī ūndū-rī, andū mangīkorwo nīmareeka maīndū maya rīrīa mūtī ūrī mūgū-rī, gūgākīhaana atīa woma?” **32** Na rīrī, andū angī eerī agerī ngero, o nao nīmatwarīro hamwe nake makoogagwo. **33** Rīrīa maakinyire karīma-inī handū heetagwo Ihīndī-rīa-Mūtwe, makīmwamba ho hamwe na agerī ngero acio, ūmwe mwena wake wa ūrīo, na ūrīa ūngī mwena wake wa ūmtho. **34** Nake Jesū akiuga atīrī, “Baba mohere, nīgūkorwo matīū ūrīa mareeka.” Nao magīcuukīra nguo ciake mītī, magīcgayana. **35** Nao andū nīmarūgamīte hau makīmūrōrera: Nao anene nīmamūnyūrūragīa makoiga atīrī, “Nīarahonokagīa andū arīa angī, nīehonokie aakorwo nīwe Kristū wa

Ngai, ūria wake Mūthuure.” 36 Thigari o nacio igūka, ikimūnyūrīa. Ikimūkunda thiki, 37 ikimwira atīrī, “Akorwo nīwe Mūthamaki wa Ayahudi, wihonokie.” 38 Na nī haari maandiko maandikitwo igūrū riake atīrī: ŪYŪ NĪWE MŪTHAMAKI WA AYAHUDI. 39 Ūmwe wa ageri ngero acio maambanīrio nake akimūruma, akimwira atīrī, “Githī wee tiwe Kristū? Wihonokie, na ūtūhlonokie!” 40 No mūgeri ngero ūcio ūngī akimūkuaania, akimūria atīrī, “Ndūngūtīgira Ngai, kuona atī ūtūrīrwo o ūria atuīrīrwo? 41 Ithuī tūherithītio na kīhoo, nīgūkorwo tūraherithīrio ūria twikīte. No rīrī, mūdū ūyū ndarī ūndū mūuru ekite.” 42 Agīcooka akīra Jesū atīrī, “Ūtikira gūkandirikana rīria ūgooka ūthamaki-inī waku.” 43 Nake Jesū akimūcookeria atīrī, “Ngūkwīra na ma, ūmūthī nīūrīkorwo hamwe na nī ikenero.” 44 Na rīrī, kwarī ta thaa thita cia mūthenya, naguo būrūrī wothe ūkīgīa nduma nginya thaa kenda, 45 tondu rīua nīrītīgire kwara. Nakīo gītambaya kīa hekarū gīgīatūkana maita meerī. 46 Nake Jesū akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Baba, roho wakwa ndaūiga moko-inī maku.” Aarīkia kuuga ūguo, agītūkana. 47 Rīria mūnene wa gīkundi gīa thigari igana oonire ūria gwekīka, akīgooca Ngai, akiuga atīrī, “Ti-itheru ūyū oima mūdū mūthingu.” 48 Rīria andū arīa othe maarūgamīte hau kwīrorera moonire ūria gwekīka, makīinūka methikīire, na makīihūūraga ithūrī nī kīeha. 49 No arīa othe maamūū, o hamwe na atumia arīa maamūrūmīrīre kuuma Galilī, makīrūgama o haraaya, meroreire maūdū macio. 50 Na rīrī, nī haari na mūdū wetagwo Jusufu, mūthuuri wa Kīama, na aari mūdū mwega na mūrūngīrīru, 51 nake ndetīkanīte na ūguo maatūite na mageeka. Oimīte itūūra rīa Arimathea, būrūrī wa Judea, na nīetīgīrīra ūthamaki wa Ngai. 52 Nake agīthīī kūrī Pilato, akīhooya etīkīro akuee mwīrī wa Jesū. 53 Nake agīcuurūria mwīrī wa Jesū mūtharabā-inī, akīūkūnja na taama wa gatani, agīcooka akīūiga thīnīnī wa mbīrīra yenjetwo rwaro-inī rwa ihiga, nayo ndīakoretwo īgītwo mūdū. 54 Na mūthenya ūcio warī wa Ihaarīra, nayo Thabatū yarī hakuhi kwambīrīra. 55 Nao atumia arīa moimīte na Jesū Galilī makīrūmīrīra Jusufu, makīona mbīrīra na makīona ūria mwīrī wake waigirwo ho. 56 Magīcooka makīinūka, makīhaarīria mahuti manungī wega na maguta manungī wega. No rīrī, mūthenya wa Thabatū makīhurūka kūringana na ūria gwanhānitwo.

24 Na rīrī, mūthenya wa kwambīrīria kiumia, rūciinī tene, atumia magīthīī mbīrīra-inī makuūite indo nungī wega irīa maathondekete. 2 Nao magīkora ihiga rīgaragarītio rīkeherio mūromo-inī wa mbīrīra, 3 no rīria maatoonyire, matiīgana gūkora mwīrī wa Mwathani Jesū. 4 Na rīria maagegete nī ūhorō ūcio, makīumīrīrwo o rīmwe nī arūme eerī mehumbīte nguo njerū ciakengaga mūno, makīrūgama hakuhi nao. 5 Nao atumia acio metīgīrīte mūno, makīinamīrīra, magīturumithīa mothīū mao thī, no arūme acio makīmooria atīrī, “Mūracaria ūria ūrī muoyo kūrī arīa akuū niki? 6 Ndarī haha; nīariūkīte! Rīrīkanai ūria aamwīrīre hīndī rīa aari na inyuū Galilī atī: 7 ‘Mūrū wa Mūdū no nginya aneanwo moko-inī ma andū

ehia, aambwo mūti-igūrū, na mūthenya wa gatātū ariūkē.” 8 Hīndī ūyo makīrīrikana ciugo ciake. 9 Na rīrī, maacooka kuuma mbīrīra-inī, makīhe arutwo arīa ikūmi na ūmwe na arīa angī othe ūhorō ūcio. 10 Mariamu Mūmagidali, na Joana, na Mariamu nyina wa Jakubu, na atumia arīa angī maarī nao, nīo meerire atūmwo ūhorō ūcio. 11 No-o matiīgana gwītīkia atumia acio, tondu ūhorō ūcio wahaanaga ta ūrimū kūrī o. 12 No rīrī, Petero agītūkra, agītenge ‘era mbīrīra-inī. Na ainamīrīra akīona mataama ma gatani maigītwo thī marī moiki, agīthīira agegearīte nī ūndū wa ūguo gwekīkīte. 13 Na rīrī, mūthenya o ro ūcio arutwo eerī a Jesū maarī rūgendo-inī magīthī itūura rīetagwo Emau, rīarī ta kilomita ikūmi kuuma Jerusalemu. 14 Nao nīmaragīa ūhorō wa maūdū marīa mothe meekīkīte. 15 Na rīria maathīiaga makīaragīa ūhorō ūcio, Jesū akīmoimīrīra, agītwarana nao; 16 no matiīgana kūrekwo mamūmenye. 17 Nake akīmooria atīrī, “Nī ūhorō ūrīkū ūcio mūrathīī mūkīaragīa?” Nao makīrūgama matukīte mothīū. 18 Ūmwe wao, wetagwo Kīleopa akīmūria atīrī, “Wee kaī ūrī mūgeni Jerusalemu ūtamenyete maūdū marīa mekīkīte kuo matukū-inī maya?” 19 Nake akīmooria atīrī, “Nī maūdū marīkū?” Nao makīmūcookeria atīrī, “Nī ūhorō wa Jesū wa Nazarethī, ūria ūraari mūnabīī ūrī na ūhōti wa ciugo irīa araaragīa na ciiko irīa areekaga arī mbere ya Ngai o na mbere ya andū othe. 20 Athīnjīri-Ngai arīa anene na aathani aītū maramūneanire atuīrwo kūūrago, na maramwambithīa mūti-igūrū. 21 No ithū-rī, tūrehokaga atī ūcio nīwe ūgūkūura andū Isīraeli. Makīria ma ūguo, rīu nī mūthenya wa itātū kuuma maūdū maya mothe mekīka. 22 Hamwe na ūguo atumia amwe aītū nīmatūmakīrie mūno tondu megūthīite mbīrīra-inī rūciinī tene, 23 no matinona mwīrī wake. Mokire matwīra atī nīmonire kīoneki kīa araiaka, arīa mameerīre atī arī muoyo. 24 Nao amwe a thīrītū iitū nīmathīire mbīrīra-inī, na makora o ūguo atumia acio mekuugīte, no rīrī, we mwene matīnamuona.” 25 Nake Jesū akīmeera atīrī, “Inyuū andū aya mwagīte ūgūgī na mūthīihūaga gwītīkia maūdū mothe marīa anabīi moigīte! 26 Githī to mūhaka Kristū ambe anyariirwo na acooke atoonye rīiri-inī wake?” 27 Jesū akīmataarīria ūhorō wothe ūria waarītio Maandiko-inī ūmūkonī, ambīrīrie na maandiko ma Musa na ma Anabīi othe. 28 Na maakuhīrīria itūura rīria maathīiaga, Jesū agītua taarī kūhītūka arahītūka. 29 No makīmūrīngīrīria na hinya, makīmwīra atīrī, “Raarīrīra gūkū na ithūī, nīkūrātuka na gūkīrīī kīgīa nduma.” Nī ūndū ūcio agītōonya aikaranie nao. 30 Rīria aikarīre metha-inī hamwe nao, akīoya mūgate, agīcookīa ngaatho, akīwenyūrangā, akīmahe. 31 Hīndī ūyo makīhīgūka maitho, makīmūmenya, nake akībūria, makīaga kūmuona rīngī. 32 Nao makīūrania atīrī, “Githī ngoro ciitū itīkūhīahīaga hīndī rīa ekwaragīa na ithūī rījīra-inī, na agītūtaarīria ūria Maandiko moigīte?” 33 Nao magītūkra o hīndī ūyo magīcooka Jerusalemu. Kūu magīkora arutwo arīa ikūmi na ūmwe, hamwe na arīa maarī nao monganīte, 34 makiugaga atīrī, “Nī mal Mwathani nīariūkīte na nīoimīrīre Simoni.” 35 Hīndī ūyo acio eerī makīmeera maūdū marīa meekīkīte marī njīra-inī, na ūria maamenyire Jesū hīndī rīa eenyūire

mūgate. **36** O makīaragia ūhoru ūcio, Jesū akīrūgama gatagati kao akīmeera atīri, “Thayū ūrogīa na inyuī.” **37** Nao makīhahūka na makīmaka, magīciiria atī nī ngoma moonaga. **38** Nake akīmooria atīri, “Mūratangika nīkī, na nī kīi gīgūtūma mūgīe na nganja meciiria-inī manyu? **39** Ta rorai moko makwa na nyarīri ciakwa. Nī nī mwene! Huutiai muone; roho ndūrī nyama na mahīndī, ta ūria mūrōna ndī nacio.” **40** Aarīkia kuuga ūguo, akīmoonīa moko make na nyarīri ciake. **41** Nao magīkorwo matarī maretīkia nī ūndū wa ūria makenete na makagega. Nake akīmooria atīri, “Mūrī na kīndū gīa kūrīa?” **42** Nao makīmūnengera gīcunjī gīa thamaki hīu. **43** Nake agīkīoya, akīria makīonagīra. **44** Akīmeera atīri, “Ūū nīguo ndamwīrire hīndī irīa ndaarī na inyuī atī: Maūndū mothe marīa mandikītwo ūhoru wakwa Watho-inī wa Musa, na Maandīko-inī ma Anabīi, na Thaburi, no ngīnya mahingio.” **45** Hīndī iyo akīhingūra meciiria mao nīguo mamenye Maandīko. **46** Akīmeera atīri, “Ūū nīguo kwandīkītwo: Kristū nīakanyariirwo na ariūkio kuuma kūrī arīa akuū mūthenya wa gatatū, **47** naguo ūhoru wa kwīrira na kūrēkerwo kwa mehīa ūkaahunjīrio ndūrīri ciothe thīinī wa rīitwa rīake, wambīrīrie Jerusalemu. **48** Inyuī mūrī aira a maūndū macio. **49** Na rīrī, nīngūmūtūmīra kīria Baba eranīire; no ikarai thīinī wa itūūra rīrī inene ngīnya rīria mūkaaheo hīnya kuuma Igūrū.” **50** Agīcooka akīmatongoria kuuma kūu magīthīi magīkīnya hakulī na Bethania; akīoya moko na igūrū, akīmarathīma. **51** Na o akīmarathīmaga, akīmatīga, akīiyūkio akīambata igūrū. **52** Nao makīmūgooca na magīcooka Jerusalemu makenete mūno. **53** Nao nīmaikaraga hekarū-inī mahinda mothe makīgocoga Ngai.

Johana

1 Kiambiriria-ini Ūhoro aarī o kuo, nake Ūhoro aatūrite na Ngai, na Ūhoro aarī Ngai. **2** We aatūrite na Ngai kuuma o kiambiriria. **3** Indo ciothe ciombirwo na undū wake; gūtiri kindū kia iria ciombirwo kiagiire atari ho. **4** Thiini wake kwari muoyo, naguo muoyo ūcio nīguo warī ūtheri wa andū. **5** Ūtheri ūcio nītheraga nduma-ini, nayo nduma ndiigana kūuhoota. **6** Niguokire mūdū watūmitwo nī Ngai; eetagwo Johana. **7** We okire arī mūira oimbure ūhoro ūkonii ūtheri ūcio, nigeetha andū othe metikie nī undū wake. **8** We mwene tiwe warī ūtheri ūcio, no okire arī o ta mūira tu nigeetha oimbure ūhoro wa ūtheri ūcio. **9** Ūtheri ūcio wa ma, ūria ūtheragira o mūdū o wothē, niwokaga thī. **10** We Ūhoro aarī gūkū thī, no o na gūtuika thī yombirwo na undū wake-rī, andū a thī matiigana kūmūmēnya. **11** Okire gwake mwene, no andū ake mwene matiigana kūmwitīkīra. **12** No andū arīa othe maamwītīkīre, o acio metikirie rītwa riake, niamahotithirie gūtuika ciana cia Ngai **13** ciana itaciariitwo nī thakame, kana igaciariwo nī kwenda kwa mwiri kana kwenda kwa mūdū, no icariitwo nī kwenda kwa Ngai. **14** We Kiugo agītūka mūdū na agītūrāna na ithuī. Nītuonete riiri wake, riiri wa Mūrū wake wa Mūmwē, ūria woimire kūrī lthe aiyūrītwo nī ūtugi na ūhoro wa ma. **15** Johana nioimbūrāga ūhoro wake. Anaagīrira akoiga atīrī, “Ūyū nīwe ūria ndaarāgia ūhoro wake ngiuga atīrī, ‘Ūria ūgūka thuutha wakwa nī mūnene kūngīra, tondū aarī mbere yakwa.’” **16** Na kuuma ūiyūrīruru wa ūtugi wake-rī, ithuothe nītwamūkīrite irathimo nyingī mūno. **17** Tondū watho wokire na Musa, no ūtugi na ūhoro ūria wa ma ciokire na Jesū Kristū. **18** Gūtiri mūdū o na ūrīkū ūrī ona Ngai, o tīga Mūrū wake wa Mūmwē ūria ūkarīte hamwe na lthe, na nīwe ūtūmīte amenyeki. **19** Na rīrī, ūyū nīguo ūria wa Johana hīndī rīa Ayahudi a Jerusalemē maamūtūmīre athīnjiri-Ngai na Alawii makāmūrie we aarī ū. **20** We ndaagire kuumbūra, no oimbūrire atekūhitha, akiuga atīrī, “Nīi tī nīi Kristū.” **21** Nao makīmūria atīrī, “Wee ūkīrī ū? Wee nīwe Elija?” Nake akīmācookeria atīrī, “Aca, tī nīi.” Nīngī makīmūria atīrī, “Nīwe Mūnabii ūria?” Nake agīcooka atīrī, “Aca.” **22** Mūthia-ini makīmūria atīrī, “Wee ūkīrī ū? Tūhe macookio nīguo tūcookerie arīa matūtūmire. Ūkuuga atīa ha ūhoro waku mwene?” **23** Johana akīmācookeria na ciugo iria ciarītio nī mūnabii Isaiā, akīmeera atīrī, “Nīi ndrī mūgambo wa mūdū ūranīra werū-ini akoiga atīrī, ‘Rūngarīa njīra ya Mwathani.’” **24** Na rīrī, Afarisai amwe arīa maatūmitwo **25** makīmūria atīrī, “Angīkorwo we tiwe Kristū, na tiwe Elija, o na kana Mūnabii ūria-rī, ūkibatīthanāgia nīk?” **26** Nake Johana akīmācookeria atīrī, “Nīi ndīmūbatīthanāgia na maā. No gatagatī-ini kanyu nī harī na ūmwe mūtoō. **27** Ūcio nīwe ūgūka thuutha wakwa, o we ūria itaagīrīre kuohora ndigi cia iraatū ciake.” **28** Maūdū maya mothe mekīkire itūira-ini rīa Bethania, mūrīmo wa Rūūi rwa Jorodani, kūrīa Johana aabatīthanāgīra. **29** Mūthenya ūyū ūngī, Johana akīona Jesū agūtka na kūrī we, akiuga atīrī, “Onei

Gatūrūme ka Ngai karīa keherāgia mehīa ma kīrīndī! **30** Ūyū nīwe ndaarāgia ūhoro wake rīrīa ndoigire atīrī, ‘Mūdū ūria ūgūka thuutha wakwa nī mūnene kūrī nīi tondū we aarī kuo mbere yakwa.’” **31** Nīi mwene ndiamūū, no ndokire ngībatīthanāgia na maā nīgeetha agūrīrio andū a Isiraeli.” **32** Nīngī Johana akīheana ūira ūyū: “Nīndonire Roho agītūrūka kuuma igūrū atarī ta ndutura, agīkara igūrū riake. **33** Nīi ndīngīamūmenyire, tīga ūria wandūmire mbatīthanāgie na maā aanjīrīre atīrī, ‘Mūdū ūria ūkoona Roho agītūrūkīra na aikare igūrū riake-rī, ūcio nīwe ūkaabatīthanāgia na Roho Mūtheru.’” **34** Nīi nīnyonete ūguo na ngoimbūra atī ūyū nīwe Mūrū wa Ngai.” **35** Nīngī mūthenya ūyū ūngī, Johana agīkorwo arī kūu o rīngī marī na arutwo ake eerī. **36** Na rīrīa onire Jesū akīhītūka, akiuga atīrī, “Onei Gatūrūme ka Ngai!” **37** Hīndī rīra arutwo acio eerī maigūire oīga ūguo, makīrūmīrira Jesū. **38** Jesū ehūgūra akīmoona mamūmīte thuutha, akīmooria atīrī, “Nī atīa mūrēnda?” Nao makīmūria atīrī, “Rabii” (ūguo nī kuuga Mūrutani), “ūikaraga kū?” **39** Nake akīmācookeria atīrī, “Ūkai na nīmūkuona.” Nī undū ūcio magīthī makīona kūrīa aikaraga, na magīkara nake mūthenya ūcio. Na kwārī ta thaa ikūmī. **40** Na rīrī, ūmwe wa arutwo acio eerī arīa maigūite ūria Johana oigīte na makīrūmīrira Jesū aarī Anderea, mūrū wa nyina na Simoni Petero. **41** Ūndū wa mbere ūria Anderea eekire nīgūcāria mūrū wa nyina Simoni, na kūmwīra atīrī, “Nītuonete Mesia” (nīwe Kristū). **42** Nake akīmūtwarā kūrī Jesū. Nake Jesū akīmūrora, akiuga atīrī, “Wee nīwe Simoni mūrū wa Johana. Ūgūcooka gwītwo Kefa” (na rīo rīgītūrwo nī kuuga Petero). **43** Mūthenya ūyū ūngī Jesū agītua itua rīa gūthī Galili. Agīkora Filipu, akīmūria atīrī, “Nūmīrira.” **44** Filipu, o ta Petero na Anderea, aarī wa itūira rīa Bethisaida. **45** Filipu agīkora Nathanieli, akīmūria atīrī, “Nītuonete mūdū ūria Musa aandīkire ūhoro wake lbuku-ini rīa Watho, na nowe anabii maandīkire ūhoro wake, nake nīwe Jesū wa Nazarethi, mūrū wa Jusufu.” **46** Nake Nathanieli akīmūria atīrī, “Kūrī kindū kīega kīngīuma Nazarethi?” Nake Filipu akīmācookeria atīrī, “Ūka ūkoone.” **47** Hīndī rīra Jesū onire Nathanieli agūtka kūrī we, akīaria ūhoro wake, akiuga atīrī, “Onei Mūisiraeli kūna ūtarī ūhinga.” **48** Nake Nathanieli akīmūria atīrī, “Ūnjūū atīa?” Jesū akīmācookeria atīrī, “Nīngūkuonete o na rīrīa uuma rungu rwa mūkūyū, Filipu atanagwīta.” **49** Hīndī iyo Nathanieli akiuga atīrī, “Rabii, wee nīwe Mūrū wa Ngai; wee nīwe Mūthamaki wa Isiraeli.” **50** Nake Jesū akiuga atīrī, “Wetīkia tondū nīndakwīra atī nīngūonire ūrī rungu rwa mūkūyū. Nīkuona maūdū manene kūrī macio.” **51** Nīngī akīmeera atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, nīmūkōna igūrū rīhīngūkīte na araka a Ngai makīambata na magītūrūka, harī Mūrū wa Mūdū.”

2 Na rīrī, mūthenya wa gatātū nī kwagīre na kihikanio kūu Kana ya Galili. Nyina wa Jesū aarī kuo, **2** nake Jesū na arutwo ake o nao nīmetītwo kihikanio-ini kīu. **3** Rīrīa ndibei yathirire, nyina wa Jesū akīmūria atīrī, “Matirī na ndibei ingī.” **4** Nake Jesū akīmācookeria atīrī, “Mūtumia ūyū, ndrī na ūhoro ūrīkū nawe? Ihinda riakwa rītīrī rīrakinya.” **5** Nake nyina akīra ndungata atīrī,

“Ikai ūria wothe ekūmwira.” **6** Hau hakuhi nao ni haari na ndigithu ithathatu cia maai ciathondeketwo na ihiga, mūthemba ūria wahūthagirwo ni Ayahudi magongonani ma ma gwitheria, na o imwe yayiuragio ni ngeereni kuuma mirono iri nginya mirono itatu. **7** Nake Jesu akira ndungata icio atiri, “Iyuriai ndigithu maai”; nacio ikiyuria riita. **8** Agicooka agicira atiri, “Riu tahiai imwe mutwariye mutabania wa iruga.” Nacio igika o ūguo, **9** nake mutabania wa iruga agicama maai macio maagaruritwo magatuika ndibei. Ndaamenyaga kura yoimite, o na gutuika ndungata iria ciatahite maai niciamenyaga. Hindi iyo agita mihikania keheri-ini **10** akimwira atiri, “Mundu aambaga kura ndibei iria njega, na ageni maarika kunya muno, agacooka akaruta iria itari njega; no wee ukugite iria njega nginya riu.” **11** Kiu niko kama kia mbera kiria Jesu aaringire, na aakingire kiu Kana ya Galili. Akionania riiri wake, nao arutwo ake makimwitikia. **12** Thuutha icio agikurika Kaperinaumu, mari na nyina, na aru a nyina, o na arutwo ake. Magitara kuo matuku manini. **13** Riria Bathaka ya Ayahudi yakuhirire-ri, Jesu akimbata, agithi Jerusalemu. **14** Kuu hekaru-ini niakorire andu makienda ng’ombe, na ng’andu, na ndutura, o na ang’ maikarite metha-ini magiceenjia mbeeca. **15** Ni undu icio agithondeka mucarica wa mikanda, na akimaruturira othe kuuma hekaru-ini, hamwe na ng’andu, na ng’ombe; akihurunga mbeeca cia aria maacenjia mbeeca na aking’aurania metha cia. **16** Nao aria meendaga ndutura akimeera atiri, “Eheriai ici guku! Mwahota atia gutua nyumba ya Baba ndunyul!” **17** Nao arutwo ake makiririkana ni kwandikito atiri, “Kio kiria ndi nako kia nyumba yaku niko gikaandia.” **18** Hindi iyo Ayahudi makimuria atiri, “Ni kama kiriku ungithingira gico gutuonia uhoti uria uri naguo wa gwika maundu macio mothe?” **19** Nake Jesu akimacookeria atiri, “Thariai hekaru ino, na ningumiaka ringi na mithenya itatu.” **20** Nao Ayahudi magicookia atiri, “Hekaru ino yakirwo na miaka mirono ina na itandatit, nawe ukumiaka na mithenya itatu?” **21** No riri, hekaru iria aragia uhoro wayo ni mwiri wake. **22** Na thuutha wake kuriuko kuuma kuri aria akuu-ri, arutwo ake makiririkana uria oigite. Nao magitikia Maandiko, o na ciugo icio Jesu aaritie. **23** Na riri, hindi iria aari Jerusalemu hindi ya Giathi kia Bathaka, andu aingi makiona ciamia iria aaringaga, nao magitikia riitwa riaka. **24** No Jesu ndaigana kumeihokera, nigukorwo nioo andu othe. **25** Ndaabataragio ni ura wa mundu, ukoni mundu uria ungi, nigukorwo niamenyaga kiria kiri thiini wa mundu.

3 Na riri, kwaru na mundu wa Afarisa wetagwo Nikodemo, wari wa kama kiria giathanaga kia Ayahudi. **2** Niokire kuri Jesu utuku, akimwira atiri, “Rabii, nituu we uri murutani uumite kuri Ngai. Nigukorwo gutiri mundu unghota kuringa ciamia iria uringaga Ngai atari hamwe nake.” **3** Nake Jesu akimwira atiri, “Ngukwira atiri na ma, gutiri mundu unghota unghamaki wa Ngai atangciarwo ringi.” **4** Nake Nikodemo akimuria atiri, “Mundu angciarwo atia aru

mukuru? Ti-itheru ndangihota gutuonyanda na nyina hindi ya keeri nigu aciarwo!” **5** Jesu akimucookeria atiri, “Ngukwira atiri na ma, gutiri mundu unghotonyama unghamaki-ini wa Ngai atangciarwo na maai na Roho. **6** Mwiri uciraga mwiri, no Roho aciaraga roho. **7** Ndukagegio ni uguo ndoiga ati, ‘No nginya ucirawo ringi.’ **8** Ruhuhu ruhuranaga na kuria rungienda. Uguaga rukihurutana, no ndumenyaga kuria rumite kana kuria rurorete. Uguo noguo gutari haru mundu uria wothe ucirawo ni Roho.” **9** Nake Nikodemo akimuria atiri, “Undu icio unghotoka atia?” **10** Nake Jesu akimuria atiri, “Wee uri murutani wa Israeli na ndurataukirwo ni maundu maya?” **11** Ngukwira atiri na ma, twaragia uria tuu, na tukoimbura uria tuonet, no inyu, mutiitika uria witu. **12** Ndukwira maundu ma guku thi, waga gwitikia; unghitika atia ingikwira maundu ma na iguru? **13** Gutiri mundu uri wathi iguru tiga uria waimire iguru, na niwe Muru wa Mundu.” **14** Na o ta uria Musa aambaririre nyoka ya gicango weru-ini, uguo no taguo Muru wa Mundu akaambarario, **15** nigu uria wothe umwihokete agie na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **16** “Nigukorwo Ngai niendire kirindi, akiruta Muru wake wa mume, nigeetha mundu o wothe umwitikie ndakooe, no agie na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **17** Nigukorwo Ngai ndaatumire Muru waku thi aciirithie kirindi, no nigu kirindi kihonoke ni undu wake. **18** Uria wothe umwitikie ti wa giciirithio, no uria wothe utamwitikie icio niarikie gutuuru ciira, nigukorwo ndehokete riitwa ria Muru wa Ngai wa mume. **19** Riri niro ituuro: Utheri niwokire guku thi, no andu makienda nduma gikira utheri, ni undu ciiko ciao ciari njuru. **20** Mundu o wothe wikaga uru niathure utheri, na ndangiumira utheri-ini ni gwitigira ciiko ciake itikoimbuke. **21** No mundu uria wothe wikaga maundu ma ma noimagira utheri-ini, nigu kuonekane kuna ati uguo ekite ni Ngai umuhotithite.” **22** Thuutha wa uguo, Jesu na arutwo ake nimoimagire magithi bururi wa Judea, kuria aikarangire nao, na akabatithanaga. **23** O nake Johana niabatithanaga Aionni gikulu na Salimu, nigukorwo kuu ni kwaru maai maingi, nao andu nimookaga kuo kaingi kaingi mabatithio. **24** (Hindi iyo Johana ndaakoretwo aikio njera.) **25** Ni kwagire na ngarari gatagati-ini ka arutwo amwe a Johana na Muiyahu umwe uhoro-ini wa mitugo yao ya gwitheria. **26** Magiuka kuri Johana makimwira atiri, “Rabii, mundu uria muraari nake murimo uria ungi wa Jorodani, uria wee warutire ura umukoni-ri, niarabatithania, nao andu othe niarathii kuri we.” **27** Uhoro-ini icio Johana agicookia atiri, “Mundu ndari undu angiamurira o tiga uria aheetwo kuuma iguru. **28** Inyu ene no muheane ura muuge ati nidoigire atiri, ‘Ni ti ni Kristu, no ndumitwo njuke mbera yake.’ **29** Muihiki ni wa mihikania. No riri, murata wa mihikania uria umurugamirire niamuthikagiria, na akaiyuru ni gikeno riria aigua mugambo wa mihikania. Gikeno ta kiu niko ndi na kio, na riu nigikinyaniru. **30** We no nginya akiririre kunenaha, na ni ngiririre kunyilha. **31** “Uria uumite iguru ni mune kuri andu othe; nake uria uumite thi ni wa guku thi, na maundu maria aragia

no ma gũkũ thĩ. Ūria uumĩte igũrũ arĩ igũrũ rĩa andũ arĩa angĩ othe. **32** We oimbũragaa maĩndũ marĩa onete na akaigua no gũtirĩ mũndũ o na ũmwe wĩtikagĩra ūria wake. **33** Mũndũ ūria wĩtikĩrĩte ūria ūcio nĩahũũrĩte mũhũũri atĩ Ngai nĩ wa ma. **34** Nĩgũkorwo ūria Ngai atũmĩte aragĩa ciugo cia Ngai nĩ ūndũ Ngai aheanaga Roho hatarĩ gĩthimi. **35** Ithe niendete Mũriũ na nĩ agĩte indo ciothe moko-inĩ make. **36** Ūria wothe wĩtikĩtie Mũriũ, arĩ na muoyo wa tene na tene, no ūria wothe ũregete Mũriũ ndakona muoyo, nĩgũkorwo egũtũura arakarĩrwo nĩ Ngai.” (aiōnios g166)

4 Afarisai nĩmaiguire atĩ Jesũ niagĩaga na arutwo aingĩ gũkĩra Johana na akamabatithia, **2** o na gũtuika, ti Jesũ wabatithanagia, no nĩ arutwo ake. **3** Hĩndĩ irĩa Mwathani gaamenyire ūhoru ūcio, akiuma Judea na agĩcooka Galili o rĩngĩ. **4** Na rĩrĩ, no nginya angĩatũkanĩĩrie bũrĩri wa Samaria. **5** Nĩ ūndũ ūcio, agĩkina itũura rĩarĩ Samaria rĩetagwo Sukaru, hakuĩ na gĩthaka kĩa Jakubu aaheete mũriũ Jusufu. **6** Nakĩo gĩthima kĩa Jakubu nĩkuo kĩa, nake Jesũ, tondũ wa kũnoga nĩ rũgendo, agĩkara thĩ hau gĩthima-inĩ. Na kwarĩ ta thaa thita. **7** Na rĩria mũtumia ũmwe Mũsamaria okire gũtaha maaĩ-rĩ, Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “No ũũhe maaĩ ma kũnyua?” **8** (Hĩndĩ iyo arutwo ake nĩmathĩite kũgũra irio itũura-inĩ.) **9** Nake mũtumia ūcio Mũsamaria akĩmũwĩra atĩrĩ, “Wee ūrĩ Mũyahudi na nĩ nĩndũ mũtumia Mũsamaria. Ūngĩkĩhooya gĩa kũnyua atĩa?” (Nĩgũkorwo Ayahudi matĩrĩ ngwatanĩro na Asamaria.) **10** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Korwo nĩũũĩ kĩa Ngai na ūkamenya nũũ ūrakũhooya maaĩ ma kũnyua, wee nĩwe ūngĩamũhooya nake nĩangĩakũhe maaĩ ma muoyo.” **11** Nake mũtumia ūcio akĩmũwĩra atĩrĩ, “Mũthuuri ũyũ, ndũrĩ na kĩndũ gĩa gũtaha maaĩ nakĩo, na gĩthima gĩkĩ nĩ kĩriku. Ūngĩkĩruta kũ maaĩ macio ma muoyo? **12** Anga ũkĩrĩ mũnene gũkĩra ithe witũ Jakubu ūria watũheire gĩthima gĩkĩ, na we mwene aatũũrĩte anyuuuaga maaĩ kuuma kĩo o hamwe na arĩũ ake na ndũũru ciake cia mbũri na cia ng’ombe?” **13** Nake Jesũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mũndũ o wothe ũnyuuaga maaĩ maya nĩanyootaga rĩngĩ, **14** no ūria wothe ūkũnyua maaĩ marĩa ngaamũhe ndarĩ hĩndĩ akaanyoota. Ti-itherũ, maaĩ marĩa ngũmũhe megũtuũka gĩthima kĩa maaĩ thĩnĩ wake, gĩtherũkage muoyo wa tene na tene.” (aiōn g165, aiōnios g166) **15** Nake mũtumia ūcio akĩmũwĩra atĩrĩ, “Mũthuuri ũyũ, he maaĩ macio nĩguo ndikananyoote rĩngĩ, na ndige gũkĩkaga haha gũtaha maaĩ.” **16** Nake akĩmũwĩra atĩrĩ, “Thĩ wĩte mũthuuri guo mũũke nake.” **17** Nake mũtumia ūcio akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ ndĩrĩ na mũthuuri.” Nake Jesũ akĩmũwĩra atĩrĩ, “Nĩ warĩa ma rĩria woiga atĩ ndũrĩ na mũthuuri. **18** Ūhoru wa ma nĩ atĩ ūkoretwo ūrĩ na athuuri atano, na mũndũ mũrũme ūria ūrĩ nake rĩũ ti mũthuuri guo. Ūguo woiga nĩ ūhoru wa ma.” **19** Nake mũtumia ūcio akĩmũwĩra atĩrĩ, “Mũthuuri ũyũ, nĩndĩrona atĩ wee ūrĩ mũnabii. **20** Maithe maitũ maahooyagĩra Ngai kĩrĩma-inĩ gĩkĩ, no inyuũ Ayahudi muogaga atĩ Jerusalemu nokuo kũndũ kũria twagĩrĩrwo nĩkũhooyagĩra Ngai.” **21** Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “Mũtumia ũyũ, nĩtikia, kũrĩ ihinda rĩroka rĩria mũtakaahooyagĩra Baba kĩrĩma-

inĩ gĩkĩ o na kana Jerusalemu. **22** Inyuũ Asamaria mũhooyaga kĩa mũtooi; no itũũ tũhooyaga kĩa tũũ, nĩgũkorwo ūhonokio uumĩte kũrĩ Ayahudi. **23** No ihinda nĩrĩroka na rĩo nĩrĩkinyu, rĩria arĩa mahooyaga na ma makaahooyaga Baba na roho, na mamũhooyage na ma, nĩgũkorwo nĩ andũ ta acio Baba acaragia a kũmũhooyaga. **24** Ngai nĩ roho, nao arĩa mamũhooyaga no nginya mamũhooyage na roho, na mamũhooyage na ma.” **25** Nake mũtumia ūcio akĩmũwĩra atĩrĩ, “Nĩnjũũ atĩ Mesia” (ũria wĩtagwo Kristũ) “nĩarooka. Hĩndĩ irĩa agooka niagatũtaarĩria maĩndũ mothe.” **26** Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “Nĩ ndirakwarĩria nĩ nĩũ we.” **27** O ihinda-inĩ rĩũ arutwo ake magũtũka, na makĩgega maakora akĩaranĩria na mũtumia. No gũtirĩ o na ũmwe worĩre atĩrĩ, “Nĩ kĩũ ũrenda?” kana akĩũria, “Ūraaranĩria nake nĩkĩ?” **28** O hĩndĩ iyo mũtumia ūcio agĩtĩga ndigĩthũ yake ya maaĩ, agĩcooka itũũra-inĩ, akũra andũ atĩrĩ, **29** “Ūkai, mũkone mũndũ wanjĩra maĩndũ marĩa mothe ndaaneka. ūcio no akorwo nĩwe Kristũ?” **30** Nao makiuma kũũ itũũra-inĩ, magĩthĩ harĩa Jesũ aarĩ. **31** Mũria wa makinye, arutwo ake makĩmũringĩrĩria makĩmũwĩra atĩrĩ, “Rabii, rĩa irio.” **32** Nowe akĩmeera atĩrĩ, “Ndĩ na irio cia kũria, irĩa mũtarĩ ūndũ wacio mũũũ.” **33** Nao arutwo ake makĩũrania atĩrĩ, “Kai hĩhi harĩ mũndũ ũmũreheire irio?” **34** Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “Irio ciakwa nĩ gwĩka wendi wa ūria wandũmire na kũrĩkia wira wake. **35** Gĩthĩ mũtiugaga atĩ, ‘Nĩ mĩrĩ ina itigarĩte magetha makinye?’ Ngũmwĩra atĩrĩ, hĩngũrai maithe manyu muone mĩgũnda! Magetha nĩmakinyu. **36** O na rĩũ mũgethi niagĩaga na mũcaara wake, o na niagethaga magetha ma muoyo wa tene na tene, nĩgeetha mũhaandi na mũgethi makenanĩre hamwe. (aiōnios g166) **37** Amu nĩ ūhoru wa ma ūria uugaga atĩ, ‘Ūmwe ahaandaga, nake ũngĩ akagetha.’ **38** Nĩ ndaamũtũmire mũkagetha kĩa mũtarũtũre wira. Angĩ nĩo marutũte wira mũritũ, na inyuũ mũkagetha uumithio wa wira wao.” **39** Nao Asamaria aingĩ kuuma itũũra rĩũ makĩmũwĩtũkia nĩ ūndũ wa ūria wa mũtumia ūcio, tondũ nĩameerire atĩrĩ, “Nĩanjĩĩre maĩndũ marĩa mothe ndaaneka.” **40** Nĩ ūndũ ūcio, hĩndĩ irĩa Asamaria mokire kũrĩ Jesũ, makĩmũringĩrĩria aikaranie nao, nake agĩkara mũthenya rĩrĩ. **41** Na tondũ wa ciugo ciake, andũ angĩ aingĩ magũtũkia. **42** Magĩkũria mũtumia ūcio atĩrĩ, “Itũũ tũtĩretũkia no ūndũ wa ūria ūratwĩrĩre; rĩũ nĩtwĩgũrĩrĩre itũũ ene na tũkamenya atĩ mũndũ ũyũ ti-itherũ nĩwe Mũhonokia wa kĩrĩndĩ.” **43** Thuutha wa mũthenya iyo rĩrĩ, akiumagara agĩthĩ Galili. **44** (Amu Jesũ we mwene nĩoigĩte atĩ mũnabii ndatĩagwo bũrĩri-inĩ wake mwene.) **45** Rĩria aakinye Galili, andũ a Galili makĩmũnyũia ũeni. Nĩmonete ūria wothe ekite Jerusalemu hĩndĩ ya Gĩathĩ gĩa Bathaka, nĩgũkorwo o nao maarĩ kuo. **46** O rĩngĩ agĩceera Kana ya Galili, kũria aagarũrĩte maaĩ magatũka ndĩbei. Na kũũ Kaperinaumu nĩ kwarĩ na mũndũ ũmwe mũnene warĩ na mũriũ mũrũaru. **47** Rĩria mũndũ ūcio aagũire atĩ Jesũ nĩoimite Judea agooka Galili, agĩthĩ kũrĩ we, akĩmũthaita athĩ akahonie mũriũ, ūria warĩ hakuĩ gũkua. **48** Jesũ akĩmũwĩra atĩrĩ, “Inyuũ mũtangĩona ciama na morĩrũ, mũtingĩtikia.” **49** Nake mũnene ūcio akĩmũwĩra atĩrĩ, “Mũthuuri ũyũ, nĩtũkũrũke mwana wakwa atanakua.”

50 Nake Jesu akimucokeria atiri, "Inuka. Murguo nkekuhona." Mundi ucio agitika ugo Jesu aamwirire, na akiinuka. 51 Naari njira akiinuka, ndungata ciake ikimutunga na ndumiriri ati muruwe ari o muoyo. 52 Riria aamooririe ni ta thaa ciigana muriu aambiririe kugua wega, makimwira atiri, "Ira thaa mugwanja nigo araahonire." 53 Nake ithe akimenya ati thaa icio nocio Jesu aramwirite atiri, "Murguo nkekuhona." Ni undu ucio we na nyumba yake yote magitika. 54 Giki niko kiaru kama gia keeri kiria Jesu aaringire kuu Galili, oimite Judea.

5 Thuutha wa maundu macio Jesu niambatire Jerusalemu tonduni ni kwaru na githi kua Ayahudi. 2 Na riri, kuu Jerusalemu hakuhi na kihingo-kia-ng'onduni ni kwaru na karia geetago na kihibirania Bethesida, nako gaathiururukirio ni ithaku ithano ciari ngite. 3 Kuu rikuo gwakomagwo ni ikundi nene cia andu ari maaru aruaru, ta atumumu, na cionje, na ari maakuite ciiga (meeteire maa moinjugwo. 4 Nigukorwo ni kuru hini muraika wa Mwathani aikuruka akoinjuga maa karia-ini kau; na munda wa mbere kurika kuo maa moinjugwo, nahonagio murimu o wote ura aari nago.) 5 Na hau ni haari munda umwe watuuri ari muruaru miaka mirongo itatu na inana. 6 Hini iria Jesu aamuonire akomete hau, na akimenya ati aturiite ugo ihinda iraya, akimuria atiri, "Nukwenda kuhonio?" 7 Nake munda ucio waruarite akimwira atiri, "Mthuuri uyuu, ndiri na munda wa kundikia thini wa karia riria maa moinjugwo. Ngigeria gutoboka thini-ri, munda ung' agatoboka mbere yakwa." 8 Nake Jesu akimwira atiri, "Ukira, oya kibar giaku, witware!" 9 Na o rimwe munda ucio akihona, akoya kibar giake, na agitwara. Na riri, muthenya ucio gwekikire ugo wari wa Thabatu, 10 na ni undu ucio Ayahudi makira munda ucio wahonetio atiri, "Umuthi ni muthenya wa Thabatu; watho ndugwikiritie ukuu kibar giaku." 11 Nowe akimucokeria atiri, "Munda ucio uihonire anjirire atiri, 'Oya kibar giaku, witware.'" 12 Ni undu ucio makimuria atiri, "Munda ucio ukwirire woe kibar witware nuu?" 13 Munda ucio wahonetio ndamenyaga nuu wamuhonetie, tonduni Jesu aakoretwo orire kirindi-ini kiria kiaru hau. 14 Thuutha ucio Jesu akimukora hekaru-ini, akimwira atiri, "One, ru niuhonete. Ndugacooke kwihia ndukae gukorwo ni undu muru kuru ucio." 15 Nake munda ucio agithi na akira Ayahudi ati Jesu niwe wamuhonetie. 16 Ni undu ucio, Ayahudi makinyariira Jesu, tonduni ekite maundu macio muthenya wa Thabatu. 17 Nake Jesu akimeera atiri, "Baba aturiite o ari wira-ini wake nginya ru, na o na ni ndiraruta wira." 18 Ni undu wa gitumi kuu, Ayahudi magikiriria kugera kumuraga; nigukorwo muthenya wa Thabatu aathukaga, no o na nginya nietaga Ngai ithe wake mwene, na ugo akeiganania na Ngai. 19 Nake Jesu akimucokeria atiri, "Ngumwira atiri na ma, Muriu ndari undu angika we mwene, tiga o ura onaga ithe angika, nigukorwo maundu maria ithe ekaga no mo Muriu o nake ekaga. 20 Nigukorwo ithe niendete Muriu, na niamuonia maundu mothe maria ekaga, Ii, na niakamuonia maundu manene o

na gikira maya, nigeetha o na inyu mugege. 21 O ta uria ithe ariukaga andu ariaku akamahe muoyo, nogo o nake Muriu aheaga muoyo o ura angienda kuuhe. 22 Na ning-ri, ithe ndari munda utugiaga ciira, no ehokeire Muriu utuaniri wote wa ciira, 23 nigeetha andu othe matitaga Muriu o ta uria matitaga ithe. Uria utatitaga Muriu ndatitaga ithe uria wamutumire. 24 "Ngumwira atiri na ma, uria wote uiguaga kiugo giakwa na agetika uria wandumire, ari na muoyo wa tene na tene; na ti wa guciirithio niarikitie kuuma gikuu-ini agatoonya muoyo-ini. (aiōnios g166) 25 Ngumwira atiri na ma, kuru ihinda rirooka, na ru niukinyu riria akuu makaiga mugambo wa Muriu wa Ngai, nao ari makaiugua ni magaatira muoyo. 26 Nigukorwo o ta uria ithe ari na muoyo thini wake mwene, no taguo ahotithite Muriu kugia na muoyo thini wake mwene. 27 Na niamuheete uhoti wa gutuanira ciira ni tonduni ni Muriu wa Munda. 28 "Mutikagegio ni uhoro ucio, nigukorwo ihinda niriroka riria andu ari othe maru mbirira-ini makaiga mugambo wake 29 na moime kuo, ari mekite wega mariuke nigo matuure muoyo, nao ari mekite uru mariuke nigo matuuru ciira. 30 Ndiri undu ingihota gwika ni mwene; nduanagira ciira kuringana na uria njuga, na itua riakwa ni rira kihoto, nigukorwo ndicaraga gwikenia ni mwene, tiga gukenia uria wandumire. 31 "Ingiheana ura ungoni ni mwene-ri, ura ucio wakwa ndungituka wa ma. 32 Ni kuru na ung' uria uumburaga uhoro wakwa, na ninjuu ati ura wake iguru riakwa ni wa ma. 33 "Inyu nimumanire kuru Johana, nake niahanire ura wa ma. 34 Ti ati ninjiticagira ura wa munda; no nindugwetaga nigeetha muhonokio. 35 Johana aari tawa ura wakanire na ukimurika, na inyu mugithuura gukenere utheri wake kwa ihinda. 36 "Ni ndi na ura munene gikira ucio wa Johana. Nigukorwo wira uria Baba aheete ndike, na nogo ndiraruta, nigo uumburaga ati Baba niwe undumite. 37 Nake Baba uria wandumire niahanite ura ungoni we mwene. Inyu mutiri mwaiga mugambo wake kana mukona uria atari, 38 o na kiugo giake gititiraga thini wanyu, tonduni mutitikitie ura aatumire. 39 Inyu mutiraga Maandiko tonduni mwiciraga ati na undu wamo nimumwitiire muoyo wa tene na tene. Maandiko macio nimo moimburaga uhoro ura ungoni, (aiōnios g166) 40 no nimumregaga guka kuru ni muge na muoyo. 41 "Ni ndititicagira ugooci kuuma kuru andu, 42 no inyu nindimui. Ngamenya ati inyu mutiri na wendo wa Ngai ngoro-ini cianyu. 43 Njukite thini wa ritwa rira Baba na mutinjiticagira; no munda ung' angituka na ritwa riake mwene, nimumwitikira. 44 Mungitika atia angukorwo mwiticagira ugooci kuuma kuru andu ari ang, no muticaraga ugooci ura uumaga kuru Ngai o ucio umwe? 45 "No mutigeccire ati ningamuthitanga mbere ya Baba. Musa uria inyu mwihokeete niwe mumuthitangi. 46 Korwo nimumwitikie Musa-ri, no munjiticie, nigukorwo ni uhoro wakwa aandikire. 47 No kuona ati mutitikitie ura aandikire-ri, mungititika atia ura njugaga?"

6 Thuutha wa maündu macio, Jesu akiringa murimo uria ungi wa Iria ria Galili (na norio ritaagwo Iria ria Tiberia), 2 nakio kirindi kinene kia andu gimurumirira tondu nikioneete ciama iria aaringire andu aria maaru aruaru. **3** Nake Jesu akiambata kirima-ini, agikara thi mari hamwe na arutwo ake. **4** Nakio Githi gia Bathaka ya Ayahudi nigakuhiriri. **5** Riria Jesu aarorire akiona kirindi kinene giguika kuri we, akuria Filipu atiri, "Tukugura mugate kiu andu aya marie?" **6** Oririe uguo niguu amugerie, nigukorwo we niooi uria egwika. **7** Nake Filipu akimucokeria atiri, "Mucara wa mieri inana ndungigura mugate ya kugana niguu o mundu arume kenyu!" **8** Nake murutwo ungi wake wetagwo Anderea, muru wa nyina na Simoni Petero, akiuga atiri, **9** "Haha hari kahii kari na mugate itano ya mutu wa cairi na thamaki igiri nini, no ingikiigana atia andu mari aingi uu?" **10** Nake Jesu akiuga atiri, "Iraai andu maikare thi." Hau maaru haari na nyeki nyingi, nao arume magikara thi, na maaru ta arume ngiri ithano. **11** Jesu agicooka akioya mugate iyo, agicooka ngaatho na akigaira aria maikarite thi kuringana na mugana uria o mundu angendire. Agicooka agika o uguo na thamaki. **12** Riria othe maariire na makihuna, akira arutwo ake atiri, "Unganiai cienyi iria ciatigara. Mutikareke kindu o na kiriku kuirire." **13** Ni undu ucio magicungania, makiyuria ikabu ikumi na igiri na icunji cia mugate iria itano ya cairi, iria ciatigirio ni andu acio maarika kura. **14** Thuutha wa andu kuona ciama iria Jesu aaringite, makimbirira kuuga atiri, "Ti-itheru iyu niwe munabii uria ugooka guku thi." **15** Nake Jesu akimanya ati nimendaga mamutue muthamaki wao na hinya, ni undu ucio akimeherera o ringi, akiambata kirima-ini ari wiki. **16** Riria gwakinyire hwa-ini arutwo ake magikurika nginya iria-ini, **17** magitooya marikabu, makiringa iria marorete Kaperinaumu. Hindi iyo kwar nduma, na Jesu ndaathiite kuri o. **18** Ni kwar na makumbi ma maai tondu wa ruhuho runene ruria rwahurutanaga. **19** Na hindi iria maatwarithite marikabu ta kilomita ithano kana ithathatu, makiona Jesu agika kuri marikabu-ini agereire maai iguru; nao makimaka. **20** Nowe akimeera atiri, "Ni nii; tigai gwigira." **21** Magitikira atoonye thini wa marikabu, na kahinda o kau marikabu igikinya huguru-ini cia kura maathiaga. **22** Muthenya ucio ungi, kirindi kiria kari murimo uria ungi wa iria gikimanya ati no marikabu imwe yari ho, na ati Jesu ndaamirite hamwe na arutwo ake no maathiite mari oiki. **23** No ningi giguika marikabu ingi ciमितe Tiberia ikirugama hakuhi na haria andu maaririire mugate thuutha wa Mwathani gucookeria Ngai ngaatho. **24** Na riria kirindi kiamenyire ati Jesu kana arutwo ake gutiri wari ho, gikingira marikabu icio, githi Kaperinaumu gucaria Jesu. **25** Riria maamukorire murimo uria ungi wa iria makimuria atiri, "Rabii, ukinyire guku ri?" **26** Nake Jesu akimacokeria atiri, "Ngumwira atiri na ma, inyu mutiranjaria ni undu wa ciama iria munonire, no ni undu nimurariire mugate murahuna. **27** Tigagai gutangikira irio iria ithukaga, no mwitangai ni undu wa irio iria cia gutuura nginya muoyo-ini wa tene na tene, iria Muru wa Mundu akaamue. Ucio niwe Ngai Ithe ahurite mihuri wa gwitikirika." (aiōnios g166) **28**

Magicooka makimuria atiri, "Twaigirirwo ni gwika atia nigeetha turutage mawira maria Ngai endaga?" **29** Nake Jesu akimacokeria atiri, "Wira wa Ngai ni iyu: ni mwitikie uria we atumite." **30** Ni undu ucio makimuria atiri, "Ni ciama iriku uguturingira tuone niguu tugwikie? Ugwika atia?" **31** Maithe maitu ma tene maariga mana kuu weru-ini; o ta uria kwandikito atiri: 'Aamaheire migate kuuma iguru marie.'" **32** Nake Jesu akimeera atiri, "Ngumwira atiri na ma, ti Musa wamuheire mugate kuuma iguru, no ni Baba umuheaga mugate uria wa ma kuuma iguru. **33** Nigukorwo mugate wa Ngai ni uria ukurukaga kuuma iguru akahe kirindi gia thi muoyo wa tene na tene." **34** Nao makimwira atiri, "Muthuuri iyu, kuuma riu tuheage mugate ucio." **35** Nake Jesu akiuga atiri, "Nii ni mugate wa muoyo. Mundu uria ukaga kuri ni ndakahuta o na ri, na uria unjitikie ndakanyoota o na ri. **36** No riri, o ta uria ndimwite, nimumonete, no mutiri muretikia. **37** Aria othe Baba ahee nimarukaga kuri nii, na uria wothe ugooka kuri ni ndikamungata o na ri. **38** Nigukorwo ndikurukite kuuma iguru njuke gwika wendi wakwa ni mwene, no njukite gwika wendi wa uria wandumire. **39** Naguo iyu niguu wendi wa uria wandumire, ati ndigaate o na imwe wa aria othe aheete, no ngamuriukia muthenya wa kuringirira. **40** Nigukorwo wendi wa Baba ni ati uria wothe wonete Muriu na akamwikia nihakaga na muoyo wa tene na tene, na ningamuriukia muthenya wa kuringirira." (aiōnios g166) **41** Ayahudi maigua uguo makimbirira kung'ora ni undu wake tondu nioigte atiri, "Nii ni mugate uria waikurukire kuuma iguru." **42** Makiuga atiri, "Githi iyu ti Jesu muru wa Jusufu, uria ithe na nyina tuuu? Riu anghota atia kuuga ati, 'Nii ndaikurukire kuuma iguru?'" **43** Nake Jesu akimeera atiri, "Tigai kung'ora gatagati-ini kanyu. **44** Gutiri mundu ungika kuri ni ataguuciririo ni Baba uria wandumire, na nii ningamuriukia muthenya wa kuringirira. **45** Ni kwandikito maandiko-ini na Anabii atiri, 'Nao othe makaarutwo uhoru ni Ngai.' Nake uria wothe ithikagirira Baba na akeeruta uhoru kuuma kuri we, niokaga kuri ni. **46** Gutiri mundu iri ona Baba, tiga o uria uumite kuri Ngai; we wiki nowe wonete Baba. **47** Ngumwira atiri na ma, mundu uria witikie ari na muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **48** Nii ni mugate wa muoyo. **49** Maithe manyu ma tene maariga mana mari weru-ini, na no maakuire. **50** No iyu niguu mugate uria ukurukite kuuma iguru, uria mundu angira na ndakue. **51** Nii ni mugate uria iri muoyo uria waikurukire kuuma iguru. Mundu o wothe ungirira mugate iyu, niagatua tene na tene. Mugate iyu ni mwiri wakwa uria nguhehena ni undu wa muoyo wa andu a guku thi." (aiōn g165) **52** Hindi iyo nao Ayahudi makimbirira gukarania muno o ene, makoorania atiri, "Mundu iyu anghota atia gutihe mwiri wake turie?" **53** Jesu akimacokeria atiri, "Ngumwira atiri na ma, mutangirira mwiri wa Muru wa Mundu na inyuute thakame yake, mutiri na muoyo thini wanyu. **54** Uria wothe uriga mwiri wakwa na akanyua thakame yakwa ari na muoyo wa tene na tene, na ningamuriukia muthenya wa kuringirira. (aiōnios g166) **55** Nigukorwo mwiri wakwa ni irio kuna,

nayo thakame yakwa nĩ kindũ gĩa kũnyua kũna. **56** Ūrĩa wothe ūrĩaga mwĩrĩ wakwa na akanyua thakame yakwa aikaraga thĩĩni wakwa na nĩ ngaikara thĩĩni wake. **57** O ta ūrĩa Baba mütũũra muoyo aandũmire na o ta ūrĩa na nĩ ndũũraga muoyo nĩ undũ wa Baba, noguo mündũ ūrĩa undũũaga agaatũũra muoyo nĩ undũ wakwa. **58** Ūyũ nĩguo mũgate ūrĩa waikũrũkire kuuma igũrũ. Maithe manyu maariire mana na nĩmakue, no ūrĩa ūrĩaga mũgate ūyũ egũtũũra tene na tene.” (aiōn **g165**) **59** Maundũ macio aamaaririe rĩrĩa aarutanaga thunagogi-inĩ kũu Kaperinaumu. **60** Arutwo ake aingĩ maigua ūguo makiuga atĩrĩ, “Ūyũ nĩ ūrutani mũritũ mũno, nũũ ūngĩhota kũwĩtikĩra?” **61** Jesũ amenya atĩ arutwo ake nĩmang’ong’oraga nĩ undũ wa ūhoro ūcio akĩmeera atĩrĩ, “Kaĩ ūhoro ūcio wamũrakaria? **62** Ī mũngĩkiona Mũrũ wa Mündũ akĩambata igũrũ kũria aarĩ mbere! **63** Roho aheanaga muoyo; mwĩrĩ ndũrĩ kĩene. Ciugo iria ndamwarĩria nĩ roho na nĩcio muoyo. **64** No nĩ kũrĩ amwe anyu matarĩ maretikĩa.” Nĩgũkorwo kuuma o kĩambĩrĩria Jesũ nĩooĩ arĩa matetikĩtie, na ūrĩa ūkaamũkunanĩra. **65** Agĩthĩ na mbere, akiuga atĩrĩ, “Nĩkĩo ndamwĩrĩre atĩ gũtirĩ mündũ ūngĩhota gũũka kũrĩ nĩ atahotĩthĩto nĩ Baba.” **66** Kuuma hĩndĩ ūyũ, arutwo ake aingĩ makĩhũndũka, na matiacookire kũmũrũmĩria. **67** Jesũ akĩũria arĩa ikũmi na eerĩ atĩrĩ, “O na inyuĩ kaĩ mũrenda gũthĩ?” **68** Nake Simoni Petero akĩmũcookeria, atĩrĩ, “Mwathani, tũngĩthĩ kũrĩ ū? Wee nĩwe ūrĩ na ciugo cia muoyo wa tene na tene. (aiōnios **g166**) **69** Nĩwĩtikĩtie na tũkamenya atĩ wee nĩwe ūrĩa Mũtheru wa Ngai.” **70** Hĩndĩ ūyũ Jesũ akĩamacookeria akĩmeera atĩrĩ, “Gĩthĩ ti nĩ ndĩmũthuurĩte mũrĩ ikũmi na eerĩ? No ūmwe wanyu nĩ ndaimono!” **71** (Aaragia ūhoro wa Judasi mũrũ wa Simoni Isikariota, tondũ o na aakorwo aarĩ ūmwe wa acio ikũmi na eerĩ, nĩwe warĩ amũkunanĩre thuutha ūcio.)

7 Thuutha ūcio, Jesũ nĩaceerangire Galili, nĩ undũ ndendaga gũthĩĩ Judea tondũ Ayahudi akuo nĩmamũcaragia mamũũrage. **2** No hĩndĩ irĩa Giathĩ gĩa Ithũnũ kĩa Ayahudi gĩakuhĩrĩire-rĩ, **3** arĩũ a nyina na Jesũ makĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩwagĩrĩrwo uume gũkũ ūthĩĩ Judea, nĩguo arutwo aku mone ciama iria ūringaga. **4** Gũtirĩ mündũ wendaga kũmenyeka nĩ andũ ūhithaga ūrĩa areeka. Na tondũ nĩũreeka maundũ maya-rĩ, wĩonanie kũrĩ kĩrĩndĩ.” **5** Nĩgũkorwo o na arĩũ a nyina matiamwĩtikĩtie. **6** Nĩ undũ ūcio, Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ihinda riakwa rĩria riagĩrĩire rĩrĩrĩ rĩrakinya; no harĩ inyuĩ ihinda o rĩothe nĩragĩrĩire. **7** Andũ a gũkũ thĩ matĩngĩmũthũũra, no nĩ nĩmathũire tondũ nĩnyumbũraga atĩ ūrĩa megaka nĩ ūũru. **8** Inyuĩ thĩĩĩ Gĩathĩ-inĩ. Nĩ ndikwamba kwambata Gĩathĩ-inĩ kũu, nĩgũkorwo ihinda riakwa rĩria riagĩrĩru rĩrĩrĩ rĩrakinya.” **9** Na aarĩkia kuuga ūguo, agĩikara kũu Galili. **10** No rĩrĩ, thuutha wa arĩũ a nyina gũthĩĩ Gĩathĩ-inĩ kũu, o nake agĩcooka agĩthĩ, no ndaathĩre akĩmenyekaga, no aathĩre na hitho. **11** Na rĩrĩ, kũu Gĩathĩ-inĩ-rĩ, Ayahudi nĩmamũcaragia, makĩũranagia atĩrĩ, “Mündũ ūcio arĩ ha?” **12** Kũu mũngĩ-inĩ guothe andũ nĩmaragia na miheehũ ūhoro wake. Amwe makoiga atĩrĩ, “Mündũ ūcio nĩ mündũ mwega.” Nao arĩa angĩ makoiga atĩrĩ, “Aca,

mündũ ūcio nĩaheenagia andũ.” **13** No gũtirĩ mündũ ūngĩaririe ūhoro wake akĩiguagwo nĩ undũ wa gwĩtigĩra Ayahudi. **14** Gĩathĩ giakinya gatagatĩ-rĩ, Jesũ akĩambata agĩthĩ nja-inĩ cia hekarũ, akĩambĩrĩria kũrutana. **15** Nao Ayahudi makĩgega, makĩũrania atĩrĩ, “Mündũ ūyũ aamenyeire maundũ maya kũ, na ndathomete?” **16** Nake Jesũ akĩmaccookeria atĩrĩ, “Ūrutani ūrĩa ndutanaga ti wakwa nĩ mwene. Uumaga kũrĩ ūrĩa wandũmire. **17** Mündũ o wothe angienda gwĩka wendi wa Ngai, ūcio nĩarĩmenyaga kana ūrutani wakwa uumaga kũrĩ Ngai, kana njaragia ūhoro wakwa mwene. **18** Mündũ ūrĩa waragia ūhoro wake we mwene eekaga ūguo nĩgeetha egoocthie we mwene, no ūrĩa ūrutaga wĩra nĩgeetha agoocthie ūrĩa ūmũtũmĩte nĩ mündũ wa ma; gũtirĩ undũ wa maheeni ūmũkonĩ. **19** Gĩthĩ Musa ndaamũheire watho? No gũtirĩ o na ūmwe wanyu ūmenyagĩrĩa watho. Mũrageria kũnjũraga nĩkĩ?” **20** Naguo mũngĩ wa andũ ūkĩmũcookeria atĩrĩ, “Wee ūrĩ na ndaimono. Nũũ ūrageria gũkũũraga?” **21** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ndaaringire kĩama kĩmwe, na inyuĩ inyuotho mũkĩgega. **22** No rĩrĩ, tondũ Musa nĩamũheire ūhoro wa kũrua (o na gũtũũka ūhoro ūcio ndwoimire kũrĩ Musa, no woimĩte kũrĩ maithe manyu ma tene-rĩ), inyuĩ nĩ mũruithagia mwana mũthenya wa Thabatũ. **23** Rũu angĩkorwo mwana no arũitho mũthenya wa Thabatũ nĩgeetha watho wa Musa ndũgathaaahio-rĩ, mũrakĩndakarĩra nĩkĩ nĩkũhonia mündũ mũthenya wa Thabatũ? **24** Tigai gũtuanagĩra ciira na ūrĩa mündũ atarĩ, tuanagĩra ciira na kĩhootho.” **25** Tondũ ūcio andũ amwe a kũu Jerusalemu makĩambĩrĩria kũũrania atĩrĩ, “Gĩthĩ ūyũ tiwe mündũ ūrĩa marageria kũũraga? **26** Na rĩu araaria atekwĩhitha, na matĩrĩ undũ maramwĩra. Kaĩ anene mamenyete kũna atĩ ūyũ nĩwe Kristũ? **27** No ithuĩ nĩtũũ kũria mündũ ūyũ oimĩte; rĩria Kristũ agooka, gũtirĩ mündũ ūkaamenya kũria agaakorwo oimĩte.” **28** Tondũ ūcio Jesũ, o akĩrutanaga kũu hekarũ-inĩ, akĩanĩrĩa, akiuga atĩrĩ; “Ī nĩguo, nĩmũnjũũ, na mũkamenya kũria nyumĩte. Ndiũkĩte gũkũ nĩ undũ wakwa nĩ mwene, no ūrĩa wandũmire nĩ wa ma. Inyuĩ mũtĩmũũ, **29** no nĩ nĩndĩmũũ, tondũ nyumĩte kũrĩ we, na nĩwe wandũmire.” **30** Maigua ūguo makĩgeria kũmũnyũita, no gũtirĩ o na ūmwe wamũhutĩre, tondũ ihinda riake rĩtiarĩ ikinyu. **31** O na kũrĩ o ūguo, andũ aingĩ makĩmũtikĩa. Makiuga atĩrĩ, “Hĩndĩ irĩa Kristũ agooka-rĩ, nĩakaranga ciama nyingĩ gũkĩra mündũ ūyũ?” **32** Afarisai makĩũga andũ makĩheehana maundũ ta macio mamũkonĩ. Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na Afarisai magĩtũma thigari cia hekarũ ikamũnyũite. **33** Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “Nĩ ngũkorwo na inyuĩ o ihinda inini, njooke thĩ kũrĩ ūrĩa wandũmire. **34** Inyuĩ mũkaanjaria, no mũtikanyona, na kũria ngaakorwo, mũtikahota gũkinya.” **35** Ayahudi makĩũra atĩrĩ, “Mündũ ūyũ nĩ kũ arenda gũthĩ, kũu tũtangĩhota kũmuona? Hihĩ egũthĩ kũria andũ aitũ matũũraga mahurunjũkĩte gatagatĩ ka Ayunani, akarute Ayunani ūhoro? **36** Nĩ atĩa ekwendaga kuuga, rĩria oigire atĩ, ‘Mũkaanjaria no mũtikanyona’ na ‘kũria ngaakorwo mũtikahota gũkinya?’” **37** Mũthenya wa mũthia, na ūrĩa warĩ mũnene wa Gĩathĩ kũu-rĩ, Jesũ akĩrũgama, akĩanĩrĩa na mũgambo mũnene, akiuga atĩrĩ, “Mündũ ūrĩa ūnyootĩ-

rī, nioke harī nī anyue. **38** Ūrīa wothē ūnjītīkītīe, thīinī wake nīkūrīumaga nījūū cia maāī marī muoyo, o ta ūrīa Maandīko moigite.” **39** Akīaria ūguo aaragia ūhoro wa Roho, ūrīa arīa maamwītīkītīe makaheo thuutha-inī. Amu hīndī īyo Roho ndaaheanītwo, nīgūkorwo Jesū ndaagocīthītīo. **40** Hīndī irīa andū maiguire ciugo cīake, amwe makiuga atīrī, “Ti-itherū mūdū ūyū nī we Mūnabī ūrīa.” **41** Arīa angī makiuga atīrī, “Ūyū nīwe Kristū.” Nao angī makīmūria atīrī, “Kwahoteka afīa Kristū oime Galilī? **42** Gīthī Maandīko matiugīte atī Kristū akoīma rūciaro-inī rwa Daudī, na oime Bethilehemu itūūra rīrīa Daudī aatūūrāga?” **43** Nī ūndū ūcio gūkīgīa na nyamūkano gatagatī-inī ka andū acio nī ūndū wa Jesū. **44** Amwe nīmendaga kīmūnyīta, no gūtīrī o na ūmwe wamūhutirīe. **45** Marīgīrīrio-inī arangīrī a hekarū magīcooka kūrī athīnjīrī-Ngai arīa anene na Afarisai, nao makīmoorīa atīrī, “Mwaga kūmūrehe nīkī?” **46** Arangīrī acio magīcooka atīrī, “Gūtīrī mūdū o na ūmwe ūrī waria ta ūrīa mūdū ūcio aragia.” **47** Nao Afarisai makīmoorīa atīrī, “Mūroiga atī o na inyuī nīamūheenetīe? **48** Nī kūrī mūnene o na ūmwe kana Mūfarisai ūmwītīkītīe? **49** Aca! No gīkundi gīkī kīa andū matooī watho-rī, nīkīnyīite nī kīrumī.” **50** Nikodemo, ūrīa wathūte kūrī Jesū mbere īyo na aarī ūmwe wa gīkundi kīao, akīūra atīrī, **51** “Watho witū nīūtuagīra mūdū cīra ataambīte gūthīkīrīrio nīguo akamenyeka ūrīa ekīte?” **52** Nao makīmūria atīrī, “O nawe kaī uumīte Galilī? Tuīria ūhoro, na nīūkūmenya atī mūnabīi ndangiuma Galilī.” **53** (O mūdū akīnūka gwake mūcī.

8 No rīrī, Jesū agīthīi Kīrīma-inī kīa Mītamaiyū. **2** Na rūciinī tene akīroka o rīngī kūe nja cia hekarū, kūrīa andū othe maamūrīgīcīrīe. Nake agīkara thī kūmaruta. **3** Arutani a watho hamwe na Afarisai makīrehe mūtumia wanyīitītwo agītharia. Makīmūrūgamia hau mbere ya gīkundi, **4** na makīra Jesū atīrī, “Mūrutani, mūtumia ūyū aanyītwo agītharia. **5** Thīinī wa watho-rī, Musa aatwathire tūhūūrage atumia ta aya na mahīga nyuguto. Rīu we ūkuuga atīa?” **6** Maahūthagira kūrīa gīkī kīrī ta mūtego, nīgeetha magīe na ūndū wa kūmūthitangīra. No Jesū akīinamīrīra, na akīambīrīria kwandīka thī na kīara gīake. **7** Na rīrīa maathīre na mbere kūmūria ūhoro ūcio, akīinamūka, akīmeera atīrī, “Angīkorwo harī na ūmwe wanyu ūtarī ehīa-rī, nīatūke wa mbere kūmūkīria ihīga.” **8** Agīcooka akīinamīrīra rīngī, akīandīka thī na kīara. **9** Rīrīa maiguire ūguo, makīambīrīria kwehera hau ūmwe kwa ūmwe, maambīrīrie na arīa akūrū, ngīnya hagītīgara o Jesū na mūtumia ūcio arūngī o hau. **10** Jesū akīinamūka, akīmūria atīrī, “Mūtumia ūyū, agūthītangi marī ha? Hatīrī o na ūmwe wao wagūtūra?” **11** Nake akīmūcookerīa atīrī, “Mūthuuri ūyū, gūtīrī o na ūmwe.” Nake Jesū akiuga atīrī, “O na nī ndīgūgūtūra. Thīi, na ndūkanacooke kwīhīa.”) **12** Rīrīa Jesū aarīrie andū rīngī, akiuga atīrī, “Nīi nī nī ūtheri wa thī. Ūrīa wothē ūnūmagīrīra ndarī hīndī arīthīagi na nduma, no arīgīaga na ūtheri wa muoyo.” **13** Nao Afarisai makīmūkararia, makīmūria atīrī, “We ūraheana ūira waku wee mwene; ūira waku ti wa ma.” **14** Nake Jesū agīcookia atīrī, “O na ingīruta ūira wakwa nī mwene-rī, ūira wakwa nī wa ma, nīgūkorwo nīnjūū kūrīa ndoimire

o na kūrīa ndīrathīi. No inyuī mūtūū kūrīa nyumīte kana kūrīa ndīrathīi. **15** Inyuī mūtuanagīra cīra na ūmūdū; nīi ndīrī mūdū nduagīra cīra. **16** No o na ingītuanīra cīra-rī, itua rīakwa nīrīagīrīe, nīgūkorwo ndītuangīra ndī nyīki. No nīi ndī na Baba, ūrīa wandūmire. **17** Thīinī wa watho wanyu nī kwandīkītwo atī ūira wa andū eerī nī wa ma. **18** Nīi ndīraruta ūira wakwa mwene; nake mūira wakwa ūcio ūngī nī Baba ūrīa wandūmire.” **19** Nīngī makīmūria atīrī, “Thoguo arī kū?” Nake Jesū akīmūcookerīa atīrī, “Inyuī mūtīnjūū, o na Baba mūtīmūū. Korwo nīmūnjūū, o na Baba nīmūngīmūū.” **20** Nake aaragia ciugo icio akīrutana hekarū-inī hakuhi na harīa mūhothi warutagīrwo. No gūtīrī mūdū wamūnyīitire nī tondu ihīnda rīake rītarīi ikīnyu. **21** O rīngī Jesū akīmeera atīrī, “Nīngwīthīira, na inyuī nīmūkanjaria no mūgaakua mūrī o mehīa-inī manyu. Kūrīa ngūthīi inyuī mūtīngīhota gūūka.” **22** Ūhoro ūcio ūgītūma Ayahudī morīe atīrī, “Kaī ekwīyūrāga? Hīhī nīkīo aroiga atī, ‘Kūrīa ngūthīi mūtīngīhota gūūka?’” **23** Nowe akīmeera atīrī, “Inyuī mūrī a gūkū thī, nī nyumīte līgūrū. **24** Inyuī mūrī a thī-īno; no nīi ndīrī wa thī-īno. Ndamwīrīre atī mūgaakua mūrī o mehīa-inī manyu; mūngīrega gwītīkia ūrīa njugaga atī nīi nī nī we, ti-itherū mūgaakua mūrī o mehīa-inī manyu.” **25** Nao makīmūria atīrī, “Wee nīwe ū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Nīi nī nī o ūrīa ndūūrīte ndīmūwīraga kuuma o kīambīrīria. **26** Ndī na maūdū maingī ingīuga ma kūmūcīrīthīa namo. No ūrīa wandūmire nī mwīhokeku, naguo ūrīa njūgīte kuuma kūrī we nīguo nījīraga kīrīndī.” **27** Nao matiigana kūmenya atī aameeraga ūhoro wa Ithe. **28** Nī ūndū ūcio Jesū akīmeera atīrī, “Mwarīkia kwambararia Mūrū wa Mūdū-rī, nīguo mūkamenya ūrīa njugaga atī nīi nī nī we, na atī gūtīrī ūndū njīkaga ndīrīte, no njaragia o ūrīa Baba andūtīte. **29** Nake ūrīa wandūmire arī hamwe na nīi; ndandīgīte ndī nyīki, nīgūkorwo hīndī cīothe njīkaga maūdū o marīa mamūkenagīa.” **30** O akīaragīa-rī, andū aingī makīmūtīkia. **31** Nake Jesū akīra Ayahudī arīa maamwītīkītīe atīrī, “Mūngīrūmia ūrutani wakwarī, mūrī arutwo akwa kūna. **32** Nī mūkaamenya ūhoro wa ma, naguo ūhoro ūcio wa ma nī ūkaamūkūūra.” **33** Nao makīmūcookerīa makīmūria atīrī, “Ithūī tūrī a rūciaro rwa Iburahīmu, na tūtīrī twatūka ngombo cia mūdū o na ū. Ūngīkiuga atīa atī nītūgākūūrwo?” **34** Nake Jesū akīmūcookerīa atīrī, “Ngūmwīra atīrī o ma, mūdū o wothē wīhagia nī ngombo ya mehīa. **35** No rīrī, ngombo ti ya gūtūūra mūcīi ngīnya tene no mūrūū wa mwene mūcīi nī wa gūtūūra mūcīi ngīnya tene. (aīon g165) **36** Nī ūndū ūcio Mūrū wa Ngai angīkamūkūūra-rī, nīmūgākūūrwo kūna. **37** Nīnjūū mūrī a rūciaro rwa Iburahīmu, no nīmūwīharīrie kūnjūrāga, tondu ūhoro wakwa ndūrī na ūikaro thīinī wanyu. **38** Nīi ndīramwīra maūdū marīa nyonete harī Baba, na inyuī mwīkaga maūdū marīa mūguīte kuuma kūrī ithe wanyu.” **39** Nao makīmūcookerīa atīrī, “Iburahīmu nīwe ithe witū.” Nake Jesū akīmeera atīrī, “Mūngīrī cīana cia Iburahīmu-rī, nī mūngīkīaga maūdū marīa Iburahīmu eekaga. **40** Ūrīa kūrī nī atī, inyuī nīmūtūite itua rīa kūnjūrāga, o nīi mūdū ūrīa ūmūheete ūhoro ūrīa wa ma, o ūrīa ndaiguire kuuma kūrī Ngai. Ūguo tīguo Iburahīmu

eekaga. **41** Inyuĩ mũreka maũndũ marĩa ithe wanyu ekaga.” Nao makĩmũkararia makĩmũwĩra atĩrĩ, “Ithuĩ tũtirĩ ciana ciuamanĩte na ũtharia. Ithuĩ tũrĩ na Baba ũmwe tu, na nĩwe Ngai.” **42** Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ngai angĩrĩ Ithe wanyu-rĩ, no mũnyende, nĩgũkorwo ndoimire kũrĩ Ngai, na rĩu ndĩ gũkũ. Ti nĩ mĩmwene ndĩtũmĩte, no nĩwe wandũmire. **43** Mũruga gũtaũkĩrwo nĩ ũria ndĩroiga nĩkĩ? Tondũ mũtirahota kũmenya ũhoru ũria ndĩraria. **44** Inyuĩ mũrĩ ciana cia ithe wanyu, Mũcukani, na mwendaga kũhingia merĩrĩria ma ithe wanyu. We aarĩ mũũragani kuuma o kĩambĩrĩria. Ndathingataga ũhoru wa ma, nĩgũkorwo gũtirĩ ũhoru wa ma thĩĩni wake. Rĩria ekũheenania, aaragia rĩthiomi rwake, tondũ we nĩ mũheenania, na nĩwe ithe wa maheeni. **45** No tondũ njaragia ũhoru wa ma-rĩ, mũtinjĩtikagia. **46** Nĩ kũrĩ mũndũ ũmwe wanyu ũngĩonania atĩ ndĩ mwĩhia? Angĩkorwo ndĩraria ũhoru wa ma-rĩ, mũregaga kũnjĩtikia nĩkĩ? **47** ũria ũrĩ wa Ngai nĩaguaga ũria Ngai oigaga. Kĩria kĩgiragia mũmũigũe nĩ tondũ mũtirĩ a Ngai.” **48** Nao Ayahudi makĩmũcookeria atĩrĩ, “Githĩ tũtirĩ na kihooto gĩa kuuga atĩ wee ũrĩ Mũsamarĩa na ũrĩ na ndaimono?” **49** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ ndĩrĩ na ndaimono, no nĩndĩite Baba, no inyuĩ mũtĩndĩite. **50** Ndĩreacarĩria ũgocci wakwa nĩ mwene, no nĩ harĩ na ũmwe ũria ũucaragia, na nĩwe mũtuanĩrĩ ciira. **51** Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, mũndũ o wotho angĩrũmia kiugo gĩakwa, ndarĩ hĩndĩ akona gĩkuũ.” (aĩon g165) **52** Ayahudi maigua ũguo, makĩgũthũka makĩmũwĩra atĩrĩ, “Rĩu nĩtwarenya atĩ ũrĩ na ndaimono. Iburahĩmu nĩakũire o na anabĩ magĩkua, no wee ũroiga atĩ mũndũ o wotho angĩrũmia kiugo gĩaku, ndagacama gĩkuũ. (aĩon g165) **53** Wee ũkĩrĩ mũnene gũkĩra ithe wĩtũ Iburahĩmu? We nĩakũire o na anabĩ magĩkua. Kai ũreaciirĩa we ũrĩ ũ?” **54** Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Ingĩgocca-rĩ, kwĩgocca gwakwa nĩ gwa tũhũ. Baba, ũria muugaga atĩ nĩwe Ngai wanyu nĩwe ũngocithagia. **55** O na gũtuika mũtimũũ, nĩ nĩndĩmũũ. Ingiuga atĩ ndĩmũũ, ingĩtuika wa maheeni ta inyuĩ, no nĩndĩmũũ na nĩnũmĩtie kiugo gĩake. **56** Ithe wanyu Iburahĩmu nĩakenaga atĩ niakona mũthenya wakwa; na niawonire na agĩcanjamũka.” **57** Nao Ayahudi makĩmũwĩra atĩrĩ, “Wee o na ndũkinyĩtie miaka mĩrongo itano, na ũkoiga atĩ niwonete Iburahĩmu!” **58** Nake Jesũ akĩmacookeria atĩrĩ, “Ngũmwĩra atĩrĩ na ma, Iburahĩmu atanaciirwo, Nĩ ndũire!” **59** Maigua ũguo makĩoya mahiga mamũhũire namo nyuguto, no Jesũ akĩhitha, akiuma kũu hekarũ-inĩ.

9 Na rĩria aathiiaga na nĩjira-rĩ, akiona mũndũ waciirĩtwo arĩ mũtumumu. **2** Nao arutwo ake makĩmũũria atĩrĩ, “Rabii, nũũ wehirie, nĩ mũndũ ũyũ kana nĩ aciari ake, nĩgeetha aciariwo arĩ mũtumumu?” **3** Nake Jesũ akiuga atĩrĩ, “Ti mũndũ ũyũ kana aciari ake mehirie. No ũndũ ũyũ wekĩre nĩgeetha wĩra wa Ngai wonano mũtũũrĩre-inĩ wake. **4** Rĩria rĩothe arĩ mũthenya-rĩ, no nginya tũrute wĩra wa ũria wandũmire. ũtukũ nĩũrooka rĩria gũtarĩ mũndũ ũngĩhota kũruta wĩra. **5** Rĩria ndĩ gũkũ thĩ, nĩ nĩ ũtheri wa thĩ.” **6** Na aarĩkia kuuga ũguo, agĩtua mata thĩ, akĩringia ndoro na mata macio, na akĩmĩhaka mũndũ ũcio

maitho. **7** Akĩmwĩra atĩrĩ, “Thĩ ũgethambe Karia-inĩ ga Siloamu” (narĩo rĩitwa Siloamu nĩ kuuga Gũtũmwo.) Nĩ ũndũ ũcio mũndũ ũcio agĩthĩ na agĩthamba, na agĩũka mũciĩ akionaga. **8** Nao andũ a itũũra riake na arĩa maamuonete mbere ĩyo akihooya ũteithio makĩũrانيا atĩrĩ, “Githĩ mũndũ ũyũ ti ũria ũraikaraga thĩ ahooyage ũteithio?” **9** Andũ amwe makiuga atĩ aarĩ we. Nao arĩa angĩ makiuga atĩrĩ, “Aca, no kũhaana amũhaana.” Nowe agĩkĩrĩria kuuga atĩrĩ, “Nĩ nĩ mũndũ ũcio.” **10** Nao makĩmũũria atĩrĩ, “Maitho maku makĩhingũkire atĩa?” **11** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Mũndũ ũria metaga Jesũ nĩwe ũringĩrie ndoro aahaka maitho, anjĩra thĩ nĩgeethambe Karia-inĩ ga Siloamu. Nĩ ũndũ ũcio ndathĩ na ndeethamba, na ndahota kuona.” **12** Nao makĩmũũria atĩrĩ, “Mũndũ ũcio arĩ ha?” Nake akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ nĩ ndũũ.” **13** Nao magĩtware mũndũ ũcio warĩ mũtumumu kũrĩ Afarisai. **14** Na rĩrĩ, mũthenya ũcio Jesũ aaringĩrie ndoro na akĩhingũra maitho ma mũndũ ũcio warĩ wa Thabatũ. **15** Nĩ ũndũ ũcio Afarisai o nao makĩmũũria ũria aahotete kuona. Nake mũndũ ũcio akĩmacookeria atĩrĩ, “Aahakire ndoro maitho, na nĩ ndeethamba na rĩu nĩndirona.” **16** Nao Afarisai amwe makiuga atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ ndoimĩte kũrĩ Ngai, nĩgũkorwo ndamenyagĩrĩria Thabatũ.” No arĩa angĩ makĩũria atĩrĩ, “Mũndũ mwĩhia ahota atĩa kũringa ciama ta ici?” Nĩ ũndũ ũcio makĩamũkana. **17** Mũthia-inĩ Afarisai acio makĩhũgũkĩra mũndũ ũcio warĩ mũtumumu, makĩmũũria atĩrĩ, “Wee ũkuuga atĩa ha ũhoru wake? Nĩwe araahingũrĩre maitho.” Nake mũndũ ũcio agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ mũnabii.” **18** O na kũrĩ ũguo Ayahudi matiigana gwĩtikia ũhoru wa mũndũ ũcio atĩ aarĩ mũtumumu na atĩ niacookete kuona, nginya rĩria maatũmanĩre aciari ake. **19** Makĩmooria atĩrĩ, “ũyũ nĩ mwana wanyu? ũyũ nĩwe mũroiga aaciariwo arĩ mũtumumu? Rĩu ahotete atĩa kuona?” **20** Nao aciari ake magĩcookia atĩrĩ, “Ithuĩ tũũ nĩ mwana wĩtũ na tũũ aaciariwo arĩ mũtumumu. **21** No ũria ahotete kuona, kana ũria ũmũhingũrĩre maitho make, ithuĩ tũtũ. Mũũriei nĩ mũgima, nĩekwĩyarĩria.” **22** Aciari ake moigire ũguo nĩ ũndũ wa gwĩtigira Ayahudi, nĩgũkorwo Ayahudi nĩmarĩkitie gũtua atĩ mũndũ o wotho ũngiuga atĩ Jesũ nĩwe Kristũ nĩegũkio nja ya thunagogi. **23** Nĩkio aciari ake moigire atĩrĩ, “Nĩ mũgima; mũũriei.” **24** Magĩta mũndũ ũcio warĩ mũtumumu hĩndĩ ya keerĩ. Makĩmũwĩra atĩrĩ, “Gocithia Ngai. Nĩtũũ mũndũ ũyũ nĩ mwĩhia.” **25** Nake agĩcookia atĩrĩ, “Nĩ ndũũ kana nĩ mwĩhia kana ti mwĩhia. No njũũ ũndũ ũyũ ũmwe; ndĩraarĩ mũtumumu na rĩu nĩndirona!” **26** Nĩngĩ makĩmũũria atĩrĩ, “Agwĩkire atĩa? Akũhingũrĩre maitho atĩa?” **27** Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Nĩndamwĩra ũhoru o rĩu na inyuĩ mũtinathĩkĩria. Mũrenda kũguuga rĩngĩ nĩkĩ? O na inyuĩ nĩmũkwenda gũtuika arutwo ake?” **28** Nao makĩmũũria, makĩmũwĩra atĩrĩ, “Wee ũrĩ mĩrutwo wa mũndũ ũyũ! Ithuĩ tũrĩ arutwo a Musa! **29** Ithuĩ nĩtũũ atĩ Ngai niarĩrie Musa, no ha ũhoru wa mũndũ ũyũ-rĩ, tũtũũ o na kũria oimĩte.” **30** Nake mũndũ ũcio akĩmacookeria atĩrĩ, “Kai ũcio nĩ ũrĩrĩ-ĩ! Inyuĩ mũtũtũ kũria oimĩte, na nĩwe ũhingũrĩre maitho. **31** Nĩtũũ atĩ Ngai ndathĩkagĩrĩria andũ ehia. Athĩkagĩrĩria mũndũ ũria ũrĩ na ũngai na ũria wĩkaga wendi wake. **32**

Gütiri mündü ūri waigua ūhoro wa mündü ūhingūrītwo maitho aciarītwo arī mūtumumu. (aiōn g165) **33** Korwo mündü ūyū ndoimite kūrī Ngai ndarī ūndū anghihota gwika.” **34** Igūrū rīa ūhoro ūcio magīcookia atīrī, “Wee waciariro ūrī na mehīa. Ūngīkīgerīa atīa gūtūruta!” Nao makīmūkīania na kūu nja. **35** Jesū nīaiguire atī nīmaikītie mündü ūcio nja, na rīrīa aamuonire akīmūria atīrī, “Wee nīwītīkītie Mūrū wa Mündü?” **36** Nake mündü ūcio akīmūria atīrī, “Mūthuuri ūyū, ūcio nīwe ū? Njīra, nīgeetha ndīmūtīkie.” **37** Nake Jesū akiuga atīrī, “Rīu nīmuonete; nīwe ūyū ūraaria nawe.” **38** Nake mündü ūcio akiuga atīrī, “Mwathani, nīndetīkia,” na akīmūthathaiya. **39** Nīngī Jesū akiuga atīrī, “Njūkite gūkū thī nī ūndū wa gūtuanīra ciira, nīgeetha arīa atumumu mahote kuona, nao arīa monaga matūike atumumu.” **40** Afarisai amwe arīa maarī nake makiigua akiuga ūguo, nao makīmūria atīrī, “Atī atīa? O na ithū tūrī atumumu?” **41** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Mūngīrī atumumu-rī, mūtingīrī na mehīa; no rīu tondu muugaga atī nīmuonaga-rī, mūgūikara o na wīhīa wanyu.”

10 “Ngūmwīra atīrī na ma, mündü ūrīa ūtaoonyaga gīcegū kīa ng’ōndu agereire kīhingo-inī, no akahaičira handū hangī-rī, ūcio nī mūici na nī mūtunyani. **2** Mündü ūrīa ūtaoonyaga na kīhingo nīwe mūrīithi na ng’ōndu ciake. **3** Mūrangīrī nīamūhingūrāgīra kīhingo, nacio ng’ōndu nīithikagīrīria mūgambo wake. Eetaga ng’ōndu ciake na marīŵta, na agaciūmagaria. **4** Aarīkia kuumīa irīa irī ciake ciothe-rī, acitongoragia, nacio ng’ōndu ciake ikamūrūmīrīra, tondu nīciū mūgambo wake. **5** No itirī hīndi ingīrūmīrīra mūgeni; ūrīa kūrī nī atī nīkūmūrīra, tondu itīū mūgambo wa mūgeni.” **6** Jesū aahūthīre ngerekano ūyo, no matiigana gūtaūkīrwo nī ūrīa aameeraga. **7** Nī ūndū ūcio Jesū akiuga o rīngī atīrī, “Ngūmwīra atīrī na ma, Nī nī nī kīhingo kīa ng’ōndu. **8** Arīa othe mookire mbere yakwa maarī aici na atunyani, no ng’ōndu itīigana kūmathīkīrīria. **9** Nī nī nī kīhingo; ūrīa wothe ūtaoonyagīra harī nī nīakahonoka. Agaatoonyaga na akoima, na onage gīa kūrīa. **10** Mūici okaga tu nīgeetha aīye, na orage, na anage; nī njūkite nīguo magīe na muoyo, na magīe naguo kūna. **11** “Nī nī nī mūrīithi ūrīa mwega. Mūrīithi ūrīa mwega arutaga muoyo wake nī ūndū wa ng’ōndu. **12** Mūrīithi wa mūcaara tiwe mūrīithi ūrīa mwene ng’ōndu. Nī ūndū ūcio rīrīa ona njūūi igūka, atīganagīria ng’ōndu, akoora. Hīndi ūyo nayo njūūi igatharīkīra rūuru, īkarūhurunja. **13** Mündü ūcio oraga tondu we nī wa kwandīkwo, na ndarūmbūyanagia na ūhoro wa ng’ōndu. **14** “Nī nī nī mūrīithi ūrīa mwega; nīnjūūi ng’ōndu ciakwa, nacio ng’ōndu ciakwa nīcinjūūi, **15** o ta ūrīa Baba anjūūi, na nī ngamenya Baba, na nīndutīte muoyo wakwa nī ūndū wa ng’ōndu. **16** Ndī na ng’ōndu ingī irīa itarī cia gīcegū gīki. No ngīna o nacio ndīcihehe. O nacio nīgathīkīrīria mūgambo wakwa, na gūgaakorwo na rūuru rūmwe, na mūrīithi ūmwe. **17** Gītūmi kīa Baba kūnyenda nī ūndū nīndutīte muoyo wakwa nīgeetha njooke ndīwoe rīngī. **18** Gütirī mündü ūngīndunya guo, no nī ngūūruta na kwīyendera. Ndī na ūhōti

wa kūrūta, o na ūhōti wa kūwoya rīngī. Watho ūyū ndaamūkīrīre kuuma kūrī Baba.” **19** Maigua ciugo icio, Ayahudī makīamūkana o rīngī. **20** Aīngī ao makiuga atīrī, “Mündü ūyū arī na ndaimono na akagūrūka. Mūkūmūthīkīrīria nīkī?” **21** No angī makiuga atīrī, “Īno ti mīario ya mündü ūrī na ndaimono. Ndaimono no īhingūre maitho ma mūtumumu?” **22** Nīngī gūkīgīa na Gīathī gīa Kwamūrwo kūu Jerusalem. Kwārī kīmera kīa heho, **23** nake Jesū arī hekarū-inī agīceracea gīthaku-inī gīa Solomoni. **24** Nao Ayahudī makīmūrīgīcīria makīmwīra atīrī, “Ūgūtūra ūtūgīte na nganja ngīna rī? Angīkorwo nīwe Kristū-rī, twīre ūtekūhītha.” **25** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Nīndīmwrīte, no mūtīitīkīgia. Ciama irīa nīngaga na rīŵta rīa Baba nīcinjaragīrīria, **26** no inyuī mūtīitīkīgia tondu mūtīrī ng’ōndu ciakwa. **27** Ng’ōndu ciakwa nīithikagīrīria mūgambo wakwa; nīndīciū, nacio nīcinūmagīrīra. **28** Nīndīcihega muoyo wa tene na tene, na gütirī hīndi ikoorā; gütirī mündü o na ūmwe ūngīcīgūtha kuuma moko-inī makwa. (aiōn g165, aiōnis g166) **29** Baba ūrīa waheire cio, nī mūnene kūrī othe; gütirī mündü ūngīcīgūtha kuuma moko-inī ma Baba. **30** Nī na Baba tūrī ūmwe.” **31** O rīngī Ayahudī makīoya mahīga nīguo mamūhūre namo nyugoto, **32** nake Jesū akīmeera atīrī, “Nīndīmuoetie ciama nyingī nene kuuma kūrī Baba. Nī kīama kīrīkū gīacio mūrenda kūūhūrīra na mahīga nyugoto?” **33** Nao Ayahudī makīmūcookeria atīrī, “Tūtīrakūhūra na mahīga nyugoto nī ūndū wa o na kīmwe gīacio, no nī ūndū wa kūrūma Ngai, tondu wītūte Ngai na wee ūrī o mündü.” **34** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Gīthī gūtīandīkītwo Watho-inī wanyu atīrī, ‘Ndoigire inyuī mūrī ngai?’ **35** Angīkorwo aametire ‘ngai’, o acio kīguo kīa Ngai gīokire kūrī o, (na Maandīko matheru matīngīgia kūhingio) **36** ī mündü ūrīa Baba aamūrīre arī wake kūna na akīmūtūma gūkū thī, ūhoro wake nī atīa? Mūrāgūthītanga nīkī atī nīndaruma Ngai tondu nīndoiga, ‘Ndī Mūrū wa Ngai?’ **37** Ingīaga gwīka ūrīa Baba ekaga mūtikanjītīkie. **38** No o na ingūka ūrīa ekaga-rī, o na gūtūka mūtīnjītīkītie, itīkīaī ciama icio, nīguo mūmenye na mūtītaūkīrwo atī Baba arī thīnī wakwa, na nī ndī thīnī wa Baba.” **39** Na o rīngī makīgerīa kūmūnyīta, nowe akīīhonokia kuuma moko-inī ma. **40** Nīngī Jesū agīcooka mūrīmo ūrīa ūngī wa Joradani, harīa Johana aabatīthanagīria matukū-inī ma mbere. Agīkara kūu, **41** nao andū aīngī magīka kūrī we. Nao makiuga atīrī, “O na gūtūka Johana ndarī kīama aaringire, ūhoro ūrīa wothe Johana oigire ūkonī mündü ūyū warī wa ma.” **42** Na andū aīngī a kūu magītīkīa Jesū.

11 Na rīrī, kwārī na mündü wetagwo Lazaro, nake aarī mūrūaru. Aarī wa Bethania, itūūra rīa Mariamu na mwarī wa nyīna Marītha. **2** Mariamu ūyū nowe waitīrīrie Mwathani maguta manungī wega na akīmūgīria nyārīrī na njūrī yake, na aarī mwarī wa nyīna na Lazaro ūcio warī mūrūaru. **3** Nī ūndū ūcio aarī acio a nyīna magītūmanīra Jesū akerwo atīrī, “Mwathani, ūrīa wendete nīmūrūaru.” **4** Rīrīa Jesū aīguire ūhoro ūcio, akiuga atīrī, “Ndwarī īno ndīkūrīkīrīra na gīkūu. Aca, nī ya kīgocīthīa Ngai,

nigeetha Mürü wa Ngai agoocithio niyo.” 5 Jesü niendete Maritha na mwarî wa nyina, o na Lazaro. 6 No o na thuuha wa kúguu atí Lazaro aarî mürüaru-rî, aikarire kúu aarî mîthenya íngi írî. 7 Agicooka akîra arutwo ake atîrî, “Nîtücookei Judea.” 8 Nao makîmwîra atîrî, “No rîrî Rabiî, o rîu ica ikuhî Ayahudi marageragia gükühûra na mahîga nyuguto, na rîu ùrenda gücooka kuo?” 9 Nake Jesü akîmacookeria atîrî, “Gîthî mîthenya tí wa mathaa ikúmi na meerî Mündü úrîa úthiîaga mîthenya ndangîhîngwo, nîgûkorwo onaga na útheri wa gükü thî. 10 Ahîngagwo rîrîa egúthîi útukú, nî úndü ndarî na útheri.” 11 Aarîkia kuuga úguo, agicooka akîmeera atîrî, “Múra wítü Lazaro niakomete; no níngúthî kúu ngamúükîrie.” 12 Arutwo ake makîmúcookeria atîrî, “Mwathani, akorwo ní gükoma akomete-rî, níekúhona.” 13 Jesü aaragia úhoru wa gîkuú giake, no arutwo ake mecîragia aaragia úhoru wa toro wa ndúire. 14 Nî úndü úcio akîmeera na njîra ígútaúka, atîrî, “Lazaro nímkúú, 15 no ní úndü wanyu níngenete nígûkorwo ndiraarî kuo, nígeetha mwítíkîe. No rîrî, níúthîi kúri we.” 16 Nake Toma (úrîa wetagwo Wa-mahatha) akîra arutwo arîa angî atîrî, “Nîúthîi o na íthu, túgakuanîre nake.” 17 Jesü aakînya-rî, agîkora Lazaro níaniínîte mîthenya ína thîinî wa mbîrîra. 18 Na rîrî, ítuúra rîa Bethania rîtiakînyîtie kilomita íthatú kuuma Jerusalem, 19 nao Ayahudi aingî nímkókite kúu kwa Maritha na Mariamu kúmómîrîa nî úndü wa gükúirwo ní mürü wa nyina wao. 20 Rîrîa Maritha aiguire atí Jesü níarooka, akîma, agîthî kúmútúnga, no Mariamu agîkara kúu mútie. 21 Maritha akîra Jesü atîrî, “Mwathani úngîraarî gükü-rî, mürü wa maitú ndangîrakuire. 22 No rîrî, nínjúú atí o na rîu Ngai níegúkihe o kîrîa gîothe úngîhooya.” 23 Nake Jesü akîmwîra atîrî, “Mürü wa maitúguo níekúriúka.” Nake Maritha akîmúcookeria atîrî, 24 “Nínjúú níakariúka hîndî ya iriúkîro mîthenya wa múthîa.” 25 Nake Jesü akîmwîra atîrî, “Nîi ní ní kúriúka na ní ní muoyo. Nake úrîa wothe únjítíkítie, o na aakua, níagátúura muoyo; 26 nake úrîa wothe útúuraga muoyo na níanjítíkítie, ndarî hîndî agaakua. Wee níwítíkítie úguo?” (aíon g165) 27 Nake Maritha akîmwîra atîrî, “Í Mwathani, nínjítíkítie atí wee níwe Kristú, Mürü wa Ngai, úrîa wîrítwo níagooka gükü thî.” 28 Nake aarîkia kuuga úguo, agicooka agîthî agîta mwarî wa nyina Mariamu keeheri-inî, akîmwîra atîrî, “Múrutanî arî gükü na níarakúuria.” 29 Rîrîa Mariamu aiguire úguo, akîrúgwa na íhenya agîthî kúri we. 30 Na hîndî íyo Jesü ndaakoretwo atoonete ítuúra, no aarî o harîa Maritha aamútúngite. 31 Rîrîa Ayahudi acio maarî na Mariamu kúu nyúmba makîmúómîrîa monire úrîa okîra na íhenya oimite nja, makîmúrúmrîra, magîciirîa atí aathîaga mbîrîra-inî akarîre ho. 32 Hîndî írîa Mariamu aakînyire harîa Jesü aarî na akîmuona, akîgúa thî magúrú-inî make, akîmwîra atîrî, “Mwathani, úngîraarî gükü, mürü wa maitú ndangîrakuire.” 33 Hîndî írîa Jesü aamuonire akîrîra, na Ayahudi arîa mokîte hamwe nake o nao makîrîra-rî, agîcaaya múno roho-inî thîinî na agîtangîka ngoro. 34 Akîmooria atîrî, “Múmúigite ha?” Nao makîmúcookeria atîrî, “Mwathani, úka wone.” 35 Jesü akîrîra. 36 Nao Ayahudi makiuga atîrî, “Onei úrîa aramwendete!” 37 No

amwe ao makîúrania atîrî, “Mündü úyü úrahîngúrire mîtumumu maitho-rî, ndangîrahotire kúgîria akue?” 38 Nake Jesü, o rîngî acaaite múno, agîthî mbîrîra-inî. Mbîrîra íyo yarî ngurunga na yahîngítwo na íhîga. 39 Nake Jesü akîmeera atîrî, “Eheria íhîga.” No Maritha, mwarî wa nyina na mündü úcio wakuíte, akîmwîra atîrî, “Mwathani, rîu nímnúnungu ní úndü níaniínîte mîthenya ína ho.” 40 Nake Jesü akîmwîra atîrî, “Gîthî ndîkwîrire atí wetîkia níkuona rîri wa Ngai?” 41 Nî úndü úcio makîeheria íhîga. Jesü agîcooka agîtiira maitho, akiuga atîrî, “Baba, níndagîcookeria ngaatho ní úndü níúnjúuga. 42 Nínjúú atí níúnjúuga hîndî ciothe, no ndoiga úguo ní úndü wa andú aya marúgáite haha, níguo metíkîe atí níwe wándúme.” 43 Jesü aarîkia kuuga úguo, akîanîrîra na múgambo múnene, akiuga atîrî, “Lazaro, uma!” 44 Nake mündü úcio warî múkuú akîuma, ohetwo na ndaamî cia gatani moko na magúrú, na akarîgîciirîo taama úthîu. Jesü akîmeera atîrî, “Muohorei mataama macio ma mbîrîra, múreke athîi.” 45 Nî úndü úcio Ayahudi aingî arîa mokîte gúceerera Mariamu, moona úrîa Jesü eekire, makîmwítíkîa. 46 No amwe ao magîthî kúri Afarisai, makîmeera úrîa Jesü ekite. 47 Hîndî íyo athînjîrî-Ngai arîa anene hamwe na Afarisai magîta Kîama. Makîúrania atîrî, “Nî kí túreka? Onei úrîa mündü úyü ararînga ciama nyingî. 48 Twareka athîi na mbere úguo, andú othe nímekúmwtíkîa, nao Aroma moke meyoere hekarú íitú, o na rúrîrî rwítú.” 49 Hîndî íyo úmwe wao wetagwo Kaíafa, úrîa warî múthînjîrî-Ngai múnene mwaka úcio, akiuga atîrî, “Inyuú mútirî úndü múú o na atîa! 50 Inyuú mútiú atí ní kaba mündü úmwe akue ní úndü wa kîrîndî, handú ha rúrîrî ruothe rúthîre.” 51 Úndü úcio ndaarîre etaarîte we mwene, no aarathîre úguo arî ta múthînjîrî-Ngai múnene wa mwaka úcio, atí Jesü níagakúra rúrîrî rwa Ayahudi, 52 na to rúrîrî rúu rwîki, no o na níngî akue ní úndü wa ciana cia Ngai íria ciahurunjúkîte, nígeetha acicookanîrîre atúme ítuíke kíndü kîmwe. 53 ní úndü úcio kuuma mîthenya úcio magîciirîa kúmúuraga. 54 Nî úndü úcio Jesü ndaacokîre gúthîi akîonithanagîa kúri Ayahudi. Handú ha úguo, akîehera agîthî kúndü kwarî haku hí na werú, gatúura geetagwo Efiraimu, agîkara kuo na arutwo ake. 55 Na rîrîa Bathaka ya Ayahudi yakuhîrîre, andú aingî makîambata kuuma matúura-inî, magîthî Jerusalem ní úndü wa ígongona rîa gwítheria Bathaka ítanakînya. 56 Andú acio magîikara magîcaragîa Jesü, na rîrîa maarúngî nja ya hekarú, makîúrania atîrî, “Múgwîciirîa atîa? Kai híli ategúúka Gîathî-inî?” 57 No athînjîrî-Ngai arîa anene na Afarisai nímarútíte wathe atí mündü o wothe úngîamenyire harîa Jesü aarî, amarehere úhoru nígeetha mamúnyîite.

12 Mîthenya ítandátú mbere ya Gîathî kía Bathaka gúkînya, Jesü agîthî Bethania, kúrîa Lazaro úrîa aariúkítie aatúuraga. 2 Nî kwarugîrwo írio cia hwaî-inî ní úndü wa Jesü. Maritha níwe watungataga, nake Lazaro aarî úmwe wa arîa maikarîte metha-inî na Jesü. 3 Nake Mariamu akîoya cuba ya maguta manungi wegá na ma goro múno, akîhaka Jesü magúrú, agicooka akîmúgîria na njuúrî yake. Nayo nyúmba íkîiyúra

mūtarariko mwegwa wa maguta macio. **4** No mūrutwo ūmwe wa Jesū wetagwo Judasi Isikariota, ūria wacookire kūmūkunyaŋira, akiregana na ūndū ūcio, akiuga atiri, **5** “Niki kūragiririe maguta macio mendio na mbeeca icio iheo athiini? Nimiraganite mūcaara wa mwaka mūgima.” **6** Ndoigire ūguo ni ūndū wa gūcaira athiini, no oigire ūguo ni ūndū aari mūici, tondu niwe wakuuaga mūhuko wa mbeeca, na niaiŋaga imwe akahūthira we mwene. **7** Nake Jesū agicookia atiri, “Tiganai nake, araigite maguta macio ni ūndū wa mūthenya ūria ngaathikwo. **8** Athiini mūri nao hīndi ciothe, no ni mūtirikoragwo na ni hīndi ciothe.” **9** Ihinda-ini o riu gikundi kīnene kīa Ayahudi gikimanya atī Jesū aari kīu na gīgīŋka, na gitiokire ni ūndū wa Jesū tu, no ningi nigeetha kione o na Lazaro ūcio aariūkitie kuuma kūrī arīa akuū. **10** Ni ūndū ūcio athinjiri-Ngai arīa anene magithugunda kūrāga Lazaro o nake, **11** nigūkorwo ni ūndū wake Ayahudi aingi nīmathiiga kūrī Jesū na makawitikia. **12** Mūthenya ūcio ūngi andū aingi arīa mokite ni ūndū wa Giathi kīu makūguwa atī Jesū aari njira-ini agithi Jerusalemu. **13** Magikuaa mikūndū, magithi namo kūmūtūnga, makianagiriira atiri, “Hosana!” “Kūrathimwo-rī, ni mūndū ūria ūgūka na rītwa rīa Mwathani!” “Kūrathimwo-rī, ni Mūthamaki wa Isiraeli!” **14** Nake Jesū akiona njaū ya ndigiri, akimīkarira, o ta ūria kwandikītwo atiri, **15** “Tiga gwitigira, wee Mwarī wa Zayuni; ta rora, mūthamaki waku niarooka, aikariire njaū ya ndigiri.” **16** Arutwo ake matiambite gūtaūkirwo ni gītūmi kīa maūndū macio. No Jesū aarikia kūgocithio nūgo maataūkirwo atī maūndū macio maandikītwo ni ūndū wake, na atī ūguo noguo maamwikite. **17** Nakio gikundi kīa andū kīria kīari nake rīria eetire Lazaro oime mbīrira-ini na akimūriūkia kuuma kūrī arīa akuū gīgithi na mbere kūmemerekia ūhoru ūcio. **18** Andū aingi magīka gūtūnga Jesū ni ūndū nīmaiguite atī nīaringite kīama kīu. **19** Ni ūndū ūcio Afarisai makīrana atiri, “Ta kionei tūtiri ūndū tūreeka. Onei ūria andū othe mamūrūmiriire!” **20** Na riri, ni kwarī na Ayunani gatagati-ini ka arīa maathiite gūthathaiya Ngai Giathi-ini kīu. **21** Nao magūka kūrī Filipu, ūria woimite itūūra rīa Bethisaida kūu Galili, marī na ihooya, makīmwira atiri, “Mūthuuri ūyū, no twende kuona Jesū.” **22** Nake Filipu agithi akīra Anderea ūhoru ūcio, nao eerī magithi makīra Jesū. **23** Nake Jesū akīmacookeria atiri, “Ihinda nīrīkinyu Mūrū wa Mūndū agoocithio. **24** Ngūmwira atiri na ma, tiga hīndi ya ngano yambire kūgūa tīri-ini ikue-rī, itūūra ūria iiki. No ūngikua, nīciaraga maciaro maingi. **25** Mūndū ūria wendete muoyo wake niakoowro nūgo, na mūndū ūria ūthūire muoyo wake arī gūkū thī, niakautūūra nginya muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **26** Ūria wothē ūndungatagira no nginya anūmirire, nigeetha harīa ndi o nayo ndungata yakwa ūgaakorwo ho. Ūria ūndungatagira-rī, nake Baba nīarimūtīaga. **27** “Riu ngoro yakwa nīratangika, na ni ngūkiuga atia? Njuge, ‘Baba honokia harī ihinda riri?’ Aca, gītūmi giki nikio gītūmite nginye ihinda riri. **28** Baba, goocithia rītwa riaku!” Hīndi iyo mūgambo ūkūma igūrū ūkiuga atiri, “Nīndirigoocithite na no ngūrigoocithia o rīngi.” **29** Nakio gikundi kīa andū

kīria kīari ho na gīkīguwa ūguo, gīkiuga atī mūgambo ūcio nīwarurumaga; nao arīa angī makiuga atī ni mūraika wamwarīria. **30** Nake Jesū akīmeera atiri, “Mūgambo ūcio ndūnaaria ni ūndū wakwa, no waria ni ūndū wanyu. **31** Hīndi ni nginyu thī ino itūirwo ciira; nake mūnene wa thī ino nēkiungatwo. **32** No ni ndaarīka kūhaicio igūrū kuuma thī, nīngaguucirīria andū othe harī ni.” **33** Oigire ūguo nigeetha onanie gīkū kīria agaakua. **34** Gikundi kīu gīkiuga atiri, “Nītūiguite kuuma Watho-ini atī Kristū egūtūūra tene na tene, ni ūndū ūcio-rī, ni atia ūguo woiga atī ‘Mūrū wa Mūndū no nginya ahaicio igūrū?’ Ūcio ‘Mūrū wa Mūndū nū?’” (aiōn g165) **35** Nake Jesū akīmeera atiri, “Nīmūgūkorwo na ūtheri ihinda rīngi inini. Thiagai rīria mūrī na ūtheri, nduma itanamūtumanira. Mūndū ūria ūthiiga na nduma ndamenyaga kūrīa arathi. **36** Mwihokagei ūtheri hīndi irīa mūrī naguo, nigeetha mūtūke ciana cia ūtheri.” Nake Jesū aarikia kwaria, akimehitha, agūthiira. **37** O na thuutha wa Jesū kūrīnga ciana icio ciothe makionaga-rī, matiigana kūmwitikia. **38** Ūndū ūcio warī wa kūhingia kiugo kīa Isaia ūria mūnabii kīria kūrāgia atiri: “Mwathani, nūu wītikitie ūhoru witū, nakuo guoko kwa Mwathani kūguūriiro ū?” **39** Ni ūndū ūcio matingietikire, ni tondu Isaia nīoigite handū hangī atiri: **40** “Nīamatūite atumumu, na akoomia ngoro ciao, nigeetha matikoone na maitho mao, kana mataūkirwo ngoro-ini ciao, o na kana magarūrūke, na ni ndimahonie.” **41** Isaia oigire ūguo ni ūndū nīooneete riiri wa Jesū, na akīaria ūhoru wake. **42** No o na gūtārī o ūguo, aingi o na gatagati ka atongoria a Ayahudi nīmamwītikiire. No ni ūndū wa Afarisai, matingioimbūire wītikiio wao ni gwitigira matikaingatwo thunagogi; **43** nigūkorwo nīmendete kūgoocwo ni andū gūkīra kūgoocwo ni Ngai. **44** Jesū agicooka akianirira na mūgambo mūnene, akiuga atiri, “Mūndū ūria ūnjitikitie, to ni nyiki etikitie, no etikitie o na ūria wandūmire. **45** Hīndi irīa mūndū ūcio andora, onaga ūria wandūmire. **46** Ni njūkite gūkū thī ndi ūtheri, nigeetha gūtikiage o na ūmwe ūnjitikitie ūngikara nduma-ini. **47** “Ha ūhoru wa mūndū ūria ūguuga ūhoru wakwa no akaaga kūhingia, ndikūmūtūira ciira; nigūkorwo ndiokire gūtūira andū a thī ciira, no ndokire kūmahonokia. **48** Mūtuaniri ciira arī ho, harī mūndū ūria ūndegaga na akaaga gwitikiira kiugo ciakwa; kiugo kīu ndaaririe nikio gīkaamūtūira ciira mūthenya wa mūthia. **49** Nigūkorwo ndiaririe ndīrite ni mwene, no Baba ūria wandūmire niwe wanjathire ūria ingiuga, na ūria ingīaria. **50** Nīnjūū atī riathani riake rīkinyagia mūndū muoyo-ini wa tene na tene. Ni ūndū ūcio ūhoru ūria wothē njaragia no ūria Baba anjūrite njarie.” (aiōnios g166)

13 Na riri, gwatigite o hanini Giathi kīa Bathaka gikinye. Jesū nīamenyete atī ihinda riake rīa kuuma gūkū thī athi kūrī Ithe nīriakinyite. Na tondu nīendete arīa maarī ake gūkū thī, akimoonia ūria aamendete nginya kīrīkiri. **2** Na rīria maarīaga irio cia hwa-ini, Mūcukani nīarikiire gwikira ngoro-ini ya Judasi Isikariota, mūrū wa Simoni, meciira ma gūkunyaŋira Jesū, **3** Jesū nīamenyete atī Ithe nīamūheete ūhoti wa

maündu mothe, na atí oimite kúri Ngai, na acookaga kúri o Ngai; 4 ní úndú úcio Jesú agútkíra, akiuma hau maaríagíra, akíruta nguo yake ya igúru, akíoya taurú, akítho njohero. 5 Thuutha wa úguo, agítírira maaí kíraí-iní na akíambíríria gúthambia arutwo ake nyarírí, akímagiragia na taurú íyo eyohete njohero. 6 Na aakinya harí Simoni Petero, Petero akímúúria atírí, “Hí, Mwathani, wee níwe úgúúthambia nyarírí?” 7 Jesú akímúcookeria atírí, “Ndúngímenya úria ndireka ríu, no thuutha-iní níúrímenya.” 8 Petero akímwíra atírí, “Aca, wee ndúrí híndí úngúthambia nyarírí ciakwa.” Jesú akímúcookeria atírí, “Itangígúthambia, ndúngígíra ngwataníro na níi.” (aíon g165) 9 Simoni Petero akímúcookeria atírí, “Mwathani, ndúgaathambie o nyarírí ciiki, no gúthambie moko o na mútwe!” 10 Jesú akímúcookeria atírí, “Múndú wíthambíte mwírí abatairio ní gwíthamba o nyarírí ciiki; mwírí wake wothe ní mútheru. Na inyuú múrí atheru, o na gútuika tí inyuothe.” 11 Nígúkorwo níamenyete úria úkaamúkunyaníra, na níko oigire atí tí othe maarí atheru. 12 Aaríkia kúmáthambia nyarírí, akíthumba nguo yake ya igúru, na agícooka haría aikaríte. Akímooria atírí, “Nímwataúkíro ní úguo ndamwíka? 13 Múnjítaga ‘Múrutani’ na ‘Mwathani’, na úguo níguo kúri, nígúkorwo úguo níguo ndí. 14 Na rírí, kuona atí Níi, Mwathani na Múrutani wanyu, níndamúthambia nyarírí-rí, o na inyuú nímwagírúro múthambanagie nyarírí múndú na úria úngí. 15 Níndamuonia kíonereria níguo mwíkage o ta úguo ndamwíka. 16 Ngúmúwíra atírí na ma, gútirí ndungata nene gúkíra mwathí wayo, kana mútúmwo agakíra úria úmútúmíte. 17 Kuona atí ríu nímunenyete maúndú maya, nímuríráthimágwó mwameka. 18 “Ndíraaria úhoro wanyu inyuothe; nínjúúú aría thuuríte. No úhoro úyú ní wa kúhingia maandíko maría moígíte atírí, ‘O úria túrítanagíra irio nake níangarúrukíte.’ 19 “Ndíramwíra maúndú maya ríu matanékíka, nígeetha híndí íria maríkíka múrínjítíkia atí níi ní níi we. 20 Ngúmúwíra atírí na ma, úria wothe wamúkagíra múndú úria ndúmíte ní níi mwene aamúkagíra; na úria wothe únyamúkagíra, aamúkagíra úria wandúmire.” 21 Jesú aaríkia kuuga úguo, agítangíka ngoro na akíumbúra atírí, “Ngúmúwíra atírí na ma, úmwe wanyu níekúngunyaíra.” 22 Nao arutwo ake makíambíríria kúrorana marígítwo níú gatagatí-iní káo aaragia úhoro wake. 23 Úmwe wao, múrutwo úria Jesú endete, aikaríte thí etiiranítie na Jesú. 24 Nake Simoni Petero akíheneria múrutwo úcio, akímwíra atírí, “Ta múurie araríia úhoro wa ú.” 25 Nake múrutwo úcio, agítíirania na Jesú na akímúúria atírí, “Mwathani, úcio níú úraaria úhoro wake?” 26 Jesú agícookia atírí, “Ní úria ngúhe kíenyú gíkí kía múgate ndaaríkia gúgítobokia thubu-iní.” Na aaríkia gútoobokia kíenyú kía múgate thubu-iní, agíkíhe Judasi Isikariota múru wa Simoni. 27 Judasi aaríkia kúria múgate úcio, Múcukani akímúingíra. Nake Jesú akímwíra atírí, “Úria úkírí gwíka-rí, íka narua.” 28 No gútirí o na úmwe warí metha-iní wataúkíro ní gítúmi kía Jesú kúmúwíra úguo. 29 Na tondu Judasi níwe waigaga mbeeca-rí, amwe magíciiria Jesú aamwíraga agúre kíria kíabatanítie ní úndú wa Gíathí, kana aheane kíndú ní úndú wa aría

athíni. 30 Nake Judasi aaríkia kwamúkíra múgate úcio, akiuma nja. Na kwarí útukú. 31 Na Judasi aaríkia gúthíi, Jesú akiuga atírí, “Ríu Múru wa Múndú níagoochítího, nake Ngai níagoochítího arí thíni wake. 32 Angíkorwo Ngai níagoochítího thíni wake, Ngai níekúgoochítího Múriú arí thíni wake mwene, na amúgoochítího o narua. 33 “Ciana ciakwa, ngúkorwo na inyuú o gwa kahinda kanini. Nímúkanjaria, na o ta úria ndeerire Ayahudi, no taguo ngúmúwíra: Kúria ndírathíi, inyuú mútingíhota gúúka. 34 “Ngúmúhe ríathani ríerú: Endanagai múndú na úria úngí. O ta úria ndímwendete, o na inyuú no ngínya mwendanage múndú na úria úngí. 35 Úndú úyú níguo úrímenyithagía andú othe atí múrí arutwo akwa, múngíendana múndú na úria úngí.” 36 Simoni Petero akímúúria atírí, “Mwathani ní kú úgúthíi?” Nake Jesú akímúcookeria atírí, “Kúria ngúthíi, mútingíhota kúnúmírira ríu, no nímurínúmírira thuutha-iní.” 37 Petero akímúúria atírí, “Mwathani ní kíi kíngígíria ngúrúmiríre ríu? Níi níngúruta muoyo wakwa ní úndú waku.” 38 Nake Jesú akímúcookeria atírí, “Atí no úrute muoyo waku ní úndú wakwa? Ngúkúwíra atírí na ma, ngúkú ítanakúga, níúringaana maita matatú!

14 “Mútagatángíke ngoro, mwíhokei Ngai; o na níi múnjíhoke. 2 Thíni wa nyúmba ya Baba kúri na ciikaro nyingí; gútagírí úguo íngírí kúmúwíra. Níngúthíi kuo kúmúthondekera handú. 3 Na ndathíi na ndamúthondekera handú-rí, níngacooka ndímúgúire nígeetha o na inyuú múkorwó haría ndí. 4 Njira ya kúria ndírathíi inyuú níímúúú.” 5 Nake Toma akímwíra atírí, “Mwathani, íthuú tútúú kúria úgúthíi, ní úndú úcio-rí, njira túngíkímímenya atía?” 6 Nake Jesú akímúcookeria atírí, “Níi ní níi njira, na ní níi úhoro úria wa ma, na ní níi muoyo. Gútirí múndú úkinyaaga kúri Baba atagereire harí níi. 7 Korwo níímúúmenyete kúna, no múmenye Baba o nake. Kuuma ríu, níímúú na ní múmuonetel!” 8 Filipu akímwíra atírí, “Mwathani, tuonie Baba na íthuú níúkúiganíra.” 9 Nake Jesú akímúcookeria atírí, “Filipu, ndúrí wamenya o na thuutha wa gúkorwo na inyuú íhinda iráihu úguo? Múndú úria wothe únyonete níonete Baba. Úngíkíuga atía atí, “Tuonie Baba?” 10 Kaí útetíkítie atí níi ndí thíni wa Baba, na atí Baba arí thíni wakwa? Ciugo íria ndímwíraga tí ciakwa níi mwene; no Baba úria útúúraga thíni wakwa, níwe úraruta wíra wake. 11 Njítíkíai rírí nguuga atí ndí thíni wa Baba, nake Baba arí thíni wakwa; kana múgúttíkíe ní úndú wa úria wa cíama íria níngaga. 12 Ngúmúwíra atírí na ma, múndú úria wothe únjítíkítie, níaríkaga maúndú maría njíkaga. Na níageeka o na matúndú manene kúri macio, tondu ndírathíi kúri Baba. 13 Na úria wothe múkahooya, níngawíka thíni wa ríitwa ríakwa, nígeetha Múriú arehere Baba ríiri. 14 Mwahooya úndú o wothe thíni wa ríitwa ríakwa, níndíríwíkaga. 15 “Angíkorwo níímúnyendete, nímuríathíkagíra úria ndímwathíte. 16 Na níi níngahooya Baba, nake níakamúhe Múteithia úngí aikarage na inyuú nginya tene, (aíon g165) 17 nake níwe Roho úria wa ma. Nao andú a gúkú thí matingímwítíkíra tondu matimuonaga na matímúú. No inyuú níímúú nígúkorwo atúranagia na inyuú, na aikaraga thíni

wanyu. **18** Ndikümütiga ta ciana cia ngoriai, nīngūka kūrī inyuī. **19** Thuutha wa ihinda inyinyi, thī ndīgūcōoka kūnyona, no inyuī nīmūrinyōnaga. Tōndū nīndūūrāga muoyo, o na inyuī nīmūgūtūūra muoyo. **20** Mūthenya ūcio nīmūkamenya atī nīī ndī thīīnī wa Baba, na inyuī mūrī thīīnī wakwa, na nīī ndī thīīnī wanyu. **21** Ūrīa wothe ūiguaga maathani makwa na akamaathikīra, ūcio nīwe ūnyendete. Nake ūcio ūnyendete nīariendagwo nī Baba, o na nīī nīndīmwendaga na ndionithanagie kūrī we.” **22** Nake Judasi (no ti Isikariota) akiuga atīrī, “No rīrī Mwathani, nī kīī gīgūtūma wionithanie kūrī ithuī na ti kūrī andū a gūkū thī?” **23** Nake Jesū agīcōokia atīrī, “Mūndū o wothe ūnyendete nīariathikagīra ūrutani wakwa. Baba nake nīarīmwendaga, na nītūrūkaga kūrī we tūtūūranagie nake. **24** Ūrīa ūtanyendete ndathikagīra ūrutani wakwa. Ciugo icio mūiguaga ti ciakwa nīī mwene; nī cia Baba ūrīa wandūmire. **25** “Maūndū maya mothe ndamwarīria tūrī o na inyuī. **26** No rīrī, we Mūteithia, na nīwe Roho Mūtheru, ūrīa Baba agaātūma thīīnī wa rīitwa rīakwa, nīakamūruta maūndū mothe na amūrīrikanie ūrīa wothe ndīmwrīite. **27** Thayū nīguo ngūmūtīgīra; thayū wakwa nīguo ndaamūhe. Ndikūmūhe thayū ta ūrīa ūheanagwo nī andū a gūkū thī. Mūtīgatangīke ngoro kana mwītīgīre. **28** “Inyuī nīmwaigūire ngiuga atīrī, ‘Nīngūthīi na nīngacōoka njūke kūrī inyuī rīngī.’ Angīkorwo nīmūnyendete-rī, no mūkene tōndū ndrīathīī kūrī Baba, nīgūkorwo Baba nī mūnene kūrī nīī. **29** Ndamwīra maūndū macio o rīu matanekīka nīgeetha rīrīa magekīka mūgeetīkia. **30** Ndikūmwarīria ūhorō tīyū ihinda irāaya, nīgūkorwo mūnene wa gūkū thī nīarooka. We ndarī na hinya wa kūnjatha, **31** no andū a gūkū thī no nginya mamenye atī nīnyendete Baba, na atī njikaga o ūrīa Baba anjathīte. “Ūkai rīu; nītūthīi.

15 “Nīī nī nīī mūthabībū ūrīa wa ma nake Baba nīwe mūrīmīrī. **2** Rūhonge o ruothe rūrī thīīnī wakwa rūtaciaraaga nīarūtemaga akarweheria. Naruo rūhonge o ruothe rūrīa rūciaraaga nīarūceehaga nīguo rūciare maciaro maingī makīrīa. **3** Inyuī o na rīu mūrī atheru nī ūndū wa ūhorō ūrīa ndīmūheete. **4** Ikaragai thīīnī wakwa na nīī nīndīrīkaraga thīīnī wanyu. Gūtīrī rūhonge rūngīciara maciaro rūrī rwiki; no nginya rūikare thīīnī wa mūthabībū. O na inyuī mūtīngīciara maciaro mūtāngīkara thīīnī wakwa. **5** “Nī nīī mūthabībū, na inyuī mūrī hongē. Mūndū angīkara thīīnī wakwa na nīī njikare thīīnī wake, nīarīciaraaga maciaro maingī; tōndū mūtārī hamwe na nīī mūtīrī ūndū mūngīhota gwīka. **6** Mūndū o wothe angīaga gwīkara thīīnī wakwa-rī, atārīi o ta rūhonge rūrīa rūteagwo rūkooma; hongē icio nīkūnganio ciūnganagio, igāikio mwakī-inī ikahīa. **7** Mūngīkara thīīnī wakwa, nācio ciugo ciakwa ciikare thīīnī wanyu, hooyai o kīrīa gīothe mūngīenda, na nīmūkūheo kīo. **8** Ūndū ūrīa ūngīgōocithia Baba nī atī, mūciaraaga maciaro maingī nīguo mwīonanie mūrī arutwo akwa. **9** “O ta ūrīa Baba anyendete, ūguo noguo na nīī ndīmwendete. Rīu-rī, ikaragai o wendo-inī wakwa. **10** Mūngīathīkīra maathani makwa-rī, nīmūrīkaraga wendo-inī wakwa o ta ūrīa nīī njathīkīre maathani ma Baba na ngaikara

wendo-inī wake. **11** Ndamwīra maūndū macio nīguo gīkeno gīakwa kīgīe thīīnī wanyu, nakīo gīkeno kīanyu gīkinyanīre. **12** Rīathani rīakwa nī rīrī: Endanagai inyuī ene, o ta ūrīa nīī ndīmwendete. **13** Gūtīrī mūndū ūrī wendo mūnene kūrī ūyū, atī mūndū no arute muoyo wake nī ūndū wa arata ake. **14** Inyuī mūrī arata akwa, mūngīka ūrīa ndīmwathīte. **15** Ndigūcōoka kūmwāta ndungata, tōndū ndungata ndīmenyaga ūrīa mūmīathi areeka; no inyuī ndīmwrīite arata nīgūkorwo maūndū marīa mothe ndrīrutīte kuuma kūrī Baba nīndīmūmenyithītie. **16** Ti inyuī mwathuurire, no nīī nīī ndamūthuurire, na ngīmwmūrā mūthīī mgīciare maciaro, namo maciaro macio matūūre. Nake Baba nīakamūhe kīrīa gīothe mūkahooya thīīnī wa rīitwa rīakwa. **17** Rīrī nīrīo rīathani rīakwa: Endanagai. **18** “Andū a thī mangīmūthūūra, menyai atī nīī nīī maambire gūthūūra. **19** Korwo mūrī a gūkū thī, andū a thī no mamwende ta mūrī ao. No rīrī, inyuī mūtīrī a gūkū thī, no nīndīmūthuurīte kuuma kūrī andū a thī. Nīkīo andū a thī mamūthūire. **20** Rīrikanai ūhorō ūrīa ndamwīrīre atīrī, ‘Gūtīrī ndungata nene gwīkīra mūmīathi.’ Angīkorwo nīī nīmānyarīrīre, o na inyuī nīmākamūnyarīra. Angīkorwo nīmāthīkīre ūrutani wakwa o na wanyu nīmākawathīkīra. **21** Nao makaamwīka ūguo nī ūndū wa rīitwa rīakwa, nīgūkorwo matīū ūrīa wandūmire. **22** “Korwo ndīokire ngīmahe ūhorō, matīngīamenyire nī ehia. No rīu matīrī na kīgīwatio nī ūndū wa mehīa mao. **23** Mūndū ūrīa ūthūūrīte, nīathūūrīe Baba o nake. **24** Korwo ndīkīte gatagatī-inī kao maūndū marīa matārī mekwo nī mūndū ūngī matīngīamenyire nī ehia. No rīu nīmōnete cīama icī, no no maathūūrīe na magathūūra Baba. **25** No nīgeetha kūhīngio ūrīa kwandīkitwo Watho-inī wao atīrī, ‘Nīmāthūūrīre hatārī gītūmī.’ **26** “Hīndī rīa Mūteithia agooka, ūrīa ngaamūtūmīra kuuma kūrī Baba, na nīwe Roho wa ma ūrīa uumaga kūrī Baba, we nīakaheana ūira wakwa. **27** Na o na inyuī no nginya mūkaaruta ūira, tōndū mūtūūrīte na nīī kuuma o kīambīrīria.

16 “Ndamwīra maūndū macio mothe nīgeetha mūtīkanāe gūtīganīria wītīkio. **2** Nīmākamūngata thunagōgi-inī; na ūhorō wa ma nī atī, kūrī hīndī igūūka rīrīa mūndū o wothe ūkaamūūrāga ageciīriaga atī nī Ngai aratungatīra. **3** Mageekaga maūndū macio nī ūndū matīmenyete Baba o na kana makaamenya. **4** Ndamwīra maūndū macio nīgeetha hīndī iyo yakinya mūkaarīrikana atī nīndamwīrīte. Ndamwīrīre maūndū macio kīambīrīria-inī tōndū ndaarī hamwe na inyuī. **5** “Rīu nīngūthīī kūrī ūrīa wandūmire. No gūtīrī o na ūmwe wanyu ūranjūūrīa atīrī, ‘Ūrathī kū?’ **6** Mwaiyūrwo nī kīeha nī tōndū nīndamwīra maūndū macio. **7** No ngūmwīra atīrī na ma, nī kwagīrīre nīī thīī nī ūndū wanyu. Tōndū ndaaga gūthīī, Mūteithia ndagooka kūrī inyuī. No ndaathīī, nīngamūtūma oke kūrī inyuī. **8** Nake oka, nīakaiguithia andū a gūkū thī ūrīa mahītīte ūhorō-inī wa mehīa, na ūhorō-inī wa ūthingu, o na ūhorō-inī wa cīra: **9** Nīmāhītīte ūhorō-inī wa mehīa, nīgūkorwo andū matīnjītīkītīte; **10** nīmāhītīte ūhorō-inī wa ūthingu, nīgūkorwo ndrīathīī kūrī Baba kūrīa

mütangicooka kūnyona; **11** na nīmahītītie ūhoro-inī wa ciira tondū mūnene wa gūkū thī nīarīkītīe gūtūirwo ciira. **12** “Ndi na maündū mangī maingī ma kūmwīra, makīria ya marīa mūngihota kūmīrīria rīu. **13** No rīrī, Roho Mūtheru ūcio wa ma oka, niakamūtongoria ūhoro-inī ūria wa ma wothē. Ndakaaragia ūhoro wake mwene; akaaragia ūhoro wa maündū marīa aigūite, ningī niakamwīra ūhoro wa maündū marīa magooka thuuha. **14** Niakangoocithia nīgūkorwo niakamūmenyithia ūhoro wakwa ūria arutite kuuma kūrī nī. **15** Maündū mothe ma Baba nī makwa. Nīkīo ndamwīra atī Roho niakamūmenyithia ūhoro wakwa ūria arutite kuuma kūrī nī, mūmenye. **16** “Thuuha wa kahinda kanini mūtīkūnyona rīngī na ningī thuuha wa kahinda kanini nīmūkūnyona.” **17** Amwe a arutwo ake makūrania atīrī, “Arenda kuuga atīa rīria aroiga atī, ‘Thuuha wa kahinda kanini mūtīkūnyona rīngī na ningī atī thuuha wa kahinda kanini nīmūkūnyona’, ningī atī ‘Tondū ndrathīi kūrī Baba?’” **18** Magīthī na mberē kūrania atīrī, “Arenda kuuga atīa rīria aroiga atī, ‘Kahinda kanini?’ Ithuī tūtiramēnya ūria aroiga.” **19** Nake Jesū akiona atī nīmendaga kūmūria ūhoro ūcio, nī ūndū ūcio akīmeera atīrī, “Nī kūrania mūrōria ūria ngwendaga kuuga rīria njugire atī ‘Thuuha wa kahinda kanini mūtīkūnyona rīngī, na ningī thuuha wa kahinda kanini nīmūkūnyona’? **20** Ngūmwīra atīrī na ma, mūkaarīra na mūcakaē rīria andū a thī marakēna. Inyūi mūkanyīitwo nī kīeha, no kīeha, kīanyu nīgīkagarūrūka gītūike gīkeno. **21** Mūndū-wa-nja agīcara niakorarwo na ruo tondū hīndī yake nī nginyu; no aarīkia gūciara kaana, akariganīrwo nī ruo nī ūndū wa gūkena nīgūkorwo kaana nī gaaciarwo gūkū thī. **22** O na inyūi ngūgo: Rīu nī ihinda rīanyu rīa kīeha, no nīngamuona rīngī na nīmūgakena, na gūtīrī mūndū o na ūmwe ūkaamūtunya gīkeno kīu. **23** Mūthenya ūcio wakinya mūtīgacooka kūnjūria ūndū o na ūrīkū. Ngūmwīra atīrī na ma, Baba niakamūhe kīria gīothe mūkaahooya thīini wa rīitwa rīakwa. **24** Nginyagia rīu mūtīrī mwahooya ūndū thīini wa rīitwa rīakwa. Hooyai na nīmūkūheo, nīgūo gīkeno kīanyu gīkinyanīre. **25** “O na gūtūika ngoretwo ngīaria na ngerekano-rī, hīndī nīroka rīria itagacooka kūmwarīria na njīra īyo, no ngaamwīraga ūhoro wa Baba itekūhīthīra. **26** Mūthenya ūcio nīmūkahooyaga thīini wa rīitwa rīakwa. Ndiroiga atī nīngahooyaga Baba ithēnya rīanyu. **27** No rīrī, Baba we mwene nīamwendete, nīgūkorwo inyūi nīmūnyendete, na nīmūtīkītīe atī ndoimire kūrī Ngai. **28** Nīi ndoimire kūrī Baba, ngūika gūkū thī; na rīu nīngūuma gūkū thī, njooke kūrī Baba.” **29** Hīndī īyo arutwo a Jesū makiuga atīrī, “Rīu nīrātūhe ūhoro wegā, ūtekwarīa na ngerekano. **30** Rīu nītwamenya atī wee nīūi maündū mothe, na atī o na ndūbataire mūndū o na ūrīkū akūurie ciūria. Ūhoro ūcio nīwatīma twītīkie atī woimīte kūrī Ngai.” **31** Nake Jesū akīmacookeria atīrī, “Rīu nīmwetīkia! **32** No hīndī nīroka, na nīnginyu, rīria mūkahurunjūka, o mūndū athī gwake mūci. Mūkaandiga ndī nyiki, no ndīrī nyiki, nīgūkorwo Baba arī hamwe na nīi. **33** “Ndamwīra maündū macio nīgeetha mūgīe na thayū thīini wakwa. Gūkū thī nīmūrionaga thīina. No ūmīrīria! Nīi nīndooretie thī.”

17 Jesū aarīkia kuuga maündū macio, agītīra maitho akīrora na igūrū, akīhooya, akiuga atīrī: “Baba hīndī nī nginyu. Goochithia Mūrūguo, nīgūo nake Mūrūguo akūgocithie. **2** Nīgūkorwo nīmūheete ūhota wa gwatha andū othe, nīgūo arīa othe ūmūheete amahe muoyo wa tene na tene. (aīōnios g166) **3** Na rīu ūyū nīgūo muoyo wa tene na tene: Atī makūmenye, o Wee Ngai ūria wa ma, na mamenye Jesū Kristū, ūria ūtūmīte. (aīōnios g166) **4** Nīngūgocithītie gūkū thī na ūndū wa kūrīkia wīra ūria waheire ndute. **5** Na rīu Baba, ngoocithia ndī mberē yaku na riiri ūria ndaarī naguo hamwe nawe o mberē thī itaanagīa. **6** “Nīngūūrīrie andū arīa waheire gūkū thī rītwa riaku. Acio maarī aku; nawe ūkīhe o, nao nīmathīkīre kiugo gīaku. **7** Na rīu nīmamenyete atī indo iria ciothe ūheete ciūmīte kūrī wee. **8** Nīgūkorwo nīndamaheire ciugo iria waheire, nao magīciūtīkīra. Nīmamenyire hatarī nganja atī ndoimire kūrī wee, na magītīkia atī wee nīwe wandūmire. **9** Acio nīo ndrāhoera. Ndrāhoera andū a gūkū thī, no ndrāhoera arīa ūūheete, nīgūkorwo nī aku. **10** Kīria gīothe ndī nakīo nī gīaku, na kīria gīothe ūrī nakīo nī gīakwa. Naguo ūgocī nīūkīte kūrī nī nī ūndū wao. **11** Ndigūkara gūkū thī rīngī, no-o marī o gūkū thī, na nīi ndrōka kūrī wee. Baba Mūtheru, magīfīre na ūhota wa rīitwa riaku, rīitwa rīria waheire, nīgeetha matūike ūmwe o ta ūria ithū tūrī ūmwe. **12** Rīria ndrāarī nao, nīndīramagītīgīra na ngamamenyerera na rīitwa rīu waheire. Gūtīrī o na ūmwe ūūrīte o tīga ūria wathīrīrwo kwanango nīgūo Maandīko mahingio. **13** “Rīu ndrōka kūrī wee, no maündū maya ndrōiga ndī o gūkū thī, nīgūo maiyūrwo nī gīkeno gīakwa kīrī gīkinyanīru kūna thīini wao. **14** Nīndīmaheete kiugo gīaku, nao andū a gūkū thī makamathūira, nīgūkorwo o tī a gūkū thī rīngī, o ta ūria nī itarī wa gūkū thī. **15** Ihooya rīakwa tī ūmarute gūkū thī, no nī atī ūmagītīgīre kuuma kūrī ūria mūuru. **16** O tī a gūkū thī, o ta ūria o na nīi itarī wakuo. **17** Maamūre, ūmatherie na ūhoro ūria wa ma; ūhoro waku nīgūo ūhoro wa ma. **18** O ta ūria wandūmire gūkū thī, na nīi ngūo ndamatūma kūrī andū a gūkū thī. **19** Ndrītheretie nī ūndū wao, nīgūo o nao matherio kūna nī ūhoro ūria wa ma. **20** “Nīngī to aya oiki ndrāhoera. Ndrāhoera o na arīa angī makaanjītīkia nī ūndū wa ndūmīrīri ya aya, **21** nīgūo othe matūike ūmwe Baba, o ta ūria we ūrī thīini wakwa na nīi ndī thīini waku. O nao marogīa thīini witū nīgeetha andū a gūkū thī metīkie atī nīwe ūndūmīte. **22** Nīndīmaheete riiri ūria waheire, nīgūo matūike ūmwe o ta ūria ithū tūrī ūmwe, **23** nīi ndī thīini wao, nawe ūrī thīini wakwa. Marotūika ūmwe kūna, nīgeetha andū a gūkū thī mamenye atī nīwe wandūmire, na atī nīumendete o ta ūria ūnyendete. **24** “Baba, ngwendā arīa ūūheete makōrwo na nīi harīa ndī na mone riiri wakwa, riiri ūria ūūheete nī ūndū nīwanyendete thī itanombwo. **25** “Baba Mūthingu, o na gūtūika andū a gūkū thī matīkūū-rī, nīi nīngūūi, nao nī moī atī nīwe ūndūmīte. **26** Nīngūmenyithanītīe kūrī o, na nīngūkīrīria gīkūmenyithania, nīgeetha wendani ūria ūnyendete naguo ūikarage thīini wao na nīgūo o na nīi mwene ngoragwo thīini wao.”

18 Jesu aarikia kũhooya, agithii ari na arutwo ake, makiringa mukuru wa Karũũ ga Kidironi. Mũrimo ũcio ũngi nĩ haari na mũgũnda wa mitamayiũ, agĩtoonya ho na arutwo ake. **2** Na rĩrĩ, Judasi, ũria wamũkunyanĩre, nĩooũ handũ hau, nĩ ũndũ Jesu nĩacemanagĩria ho kaingĩ na arutwo ake. **3** Nĩ ũndũ ũcio Judasi agithii hau mũgũnda-inĩ ũcio, atongoretie mbũtũ ya thigari na anene amwe kuuma kũri athĩnjĩri-Ngai arĩa anene na Afarisai. Nao nĩmakuũite icinga, na matawa, na indo cia mbaara. **4** Nake Jesu nĩ ũndũ nĩamenyaga maũndũ marĩa mothe maakirie kũmũkora-rĩ, akiumĩra akĩmoooria atĩrĩ, “Nũũ mĩracaria?” **5** Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ Jesu wa Nazarethi.” Nake Jesu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ nĩ nĩ we.” (Nake Judasi ũcio wamũkunyanĩre aarũngĩ hau hamwe nao.) **6** Rĩrĩa Jesu aameerire atĩrĩ, “Nĩ nĩ nĩ we,” magĩcooka na thuuha makĩgũa thĩ. **7** O rĩngĩ Jesu akĩmoooria atĩrĩ, “Nũũ mĩracaria?” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ Jesu wa Nazarethi.” **8** Jesu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Ndamwĩra atĩ nĩ nĩ we. Akorwo nĩ nĩ mĩracaria-rĩ, rekei andũ aya mathii.” **9** Gwekĩkire ũguo nĩgeetha ũhoru ũria aarĩtie ũhinge, rĩrĩa oigire atĩrĩ, “Andũ arĩa waheire gũtĩrĩ o na ũmwe wao ndeete.” **10** Hĩndĩ iyo Simoni Petero, tondu aari na rũhiũ rwa njora, akĩrũcomora na agĩtĩnia gũtũ kwa ũrio kwa ndungata ya mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene. (Ndungata iyo yetagwo Maliku.) **11** Nake Jesu agĩatha Petero atĩrĩ, “Cookia rũhiũ rwaku rwa njora! Gikombe kĩria Baba aahete-rĩ, nĩngwaga gũkĩnyũira?” **12** Nayo mbũtũ iyo ya thigari na mũnene wayo, hamwe na anene acio a Ayahudi makĩnyũita Jesu. Makĩmuoha na **13** makĩamba kũmũtwaru kwa Anasi, ũria warĩ mũthoniwe wa Kaiafa, ũria warĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene mwaka ũcio. **14** Kaiafa nĩwe wataarĩte Ayahudi atĩ na gũkorwo ari wega mũndũ ũmwe akũire andũ othe. **15** Simoni Petero marĩ na mĩrutwo ũngĩ makĩrũmĩrĩra Jesu. Na tondu mĩrutwo ũcio nĩooũ nĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene, agĩtwarana na Jesu kũu nja ya mũthĩnjĩri-Ngai ũcio mũnene. **16** No Petero agĩtĩgwo etereire hau nja ya kĩhingo. Nake mĩrutwo ũcio ũngĩ, woĩo nĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene, agĩcooka, akĩaria na mũĩritu ũria warĩ kĩhingo-inĩ agĩtoonyia Petero. **17** Nake mũĩritu ũcio warĩ kĩhingo-inĩ akĩũria Petero atĩrĩ, “Kaĩ wee ũrĩ ũmwe wa arutwo a mũndũ ũyũ?” Nake agĩcooka agĩkiuga atĩrĩ, “Aca, ndĩrĩ ũmwe wao.” **18** Na rĩrĩ, ndungata na thigari aarĩgamĩte irigĩciĩrie mwaki ũria ciakĩtie ikĩwota, tondu kwarĩ na heho. Petero o nake aarũgamĩte hamwe nao agĩota mwaki. **19** Ihinda-inĩ o rĩu, mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene oragia Jesu ũhoru wa arutwo ake na ũhoru wa ũrutani wake. **20** Nake Jesu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ nĩ njariire andũ othe a thĩ itari ũndũ ngũhitha, na ngarutana hĩndĩ ciothe thunagogi-inĩ o na hekarũ-inĩ, kũria Ayahudi othe macemanagia. Ndirĩ ũndũ njaragia na hitho. **21** ũranjũria ũguo niki? ũria arĩa mananjũgia ngĩaria. Ti-itherũ nĩmoĩ ũria ndanoiga.” **22** Rĩrĩa Jesu oigire ũguo, ũmwe wa thigari iria ciari hau akĩmũgũtha rũhĩ, akĩmũũria atĩrĩ, “ũguo nĩguo ũgũcookeria mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene?” **23** Nake Jesu akĩmwĩra atĩrĩ, “Angĩkorwo nĩndoiga ũũru-rĩ, heana ũira wa ũũru ũcio. No angĩkorwo ndaaria ũhoru wa ma-rĩ, wangũthĩra kĩ?” **24** Nake Anasi akĩmũneana

atwarwo ari o muohe kũri Kaiafa mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene. **25** O hĩndĩ iyo Simoni Petero arũgamĩte agĩota mwaki, akĩũrio atĩrĩ, “Kaĩ wee ũrĩ ũmwe wa arutwo a mũndũ ũyũ?” Nake agĩkaana, akiuga atĩrĩ, “Aca, ndĩrĩ ũmwe wao!” **26** Ndungata ũmwe ya mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene, na yari ya mbarĩ ya mũndũ ũria Petero aatĩnĩtie gũtũ, ikĩmũũria atĩrĩ, “Na githi nĩ ndirakuonire mũrĩ nake hau mũgũnda-inĩ wa mitamayiũ?” **27** O rĩngĩ Petero agĩkaana, na o hĩndĩ iyo ngũkũ igĩkũga. **28** Nĩngĩ Ayahudi makĩruta Jesu gwa Kaiafa makĩmũtwaru gũikaro-inĩ kĩa Barũthi wa Kĩroma. Hĩndĩ iyo kwarĩ rũciĩnĩ tene, na nĩgeetha matikagatwao nĩ thaahu, Ayahudi matiatooĩyire gĩkaro kũ; nĩ ũndũ nĩmendaga mahote kũria giathi kĩa Bathaka. **29** Nĩ ũndũ ũcio Pilato akiuma akĩmakora kũu nja akĩmoooria atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ mũramũthĩtangĩra kĩ?” **30** Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Atangĩrĩ muuni watho-rĩ, tũtĩngĩmũrehe kũri we.” **31** Nake Pilato akĩmeera atĩrĩ, “Kĩmuoie inyũ ene mũkamũciĩrithie kũringana na watho wanyu.” Nao Ayahudi makĩregana na ũhoru ũcio, makiuga atĩrĩ, “Ithuũ tũtĩrĩ na rũũtha rwa kũũraga mũndũ o na ũ.” **32** Maũndũ maya mekĩkire nĩgeetha ciugo iria Jesu aarĩtie akĩonania mũthemba wa gĩkuũ kĩria agaakuu ihingio. **33** Pilato agĩcooka agĩtoonya gĩkaro kũu kĩa Barũthi, agĩta Jesu akĩmũũria atĩrĩ, “Wee nĩwe mũthamaki wa Ayahudi?” **34** Nake Jesu akĩmũũria atĩrĩ, “ũcio nĩ woni waku, kana nĩ andũ makwĩrite ũhoru wakwa?” **35** Nake Pilato akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ ndikĩrĩ Mũyuhudi? Andũ anyu na athĩnjĩri-Ngai arĩa anene nĩo makũneanite kũrĩ nĩ. Nĩ atĩa wĩkite?” **36** Nake Jesu akĩmũcookeria atĩrĩ, “ũthamaki wakwa ti wa gũkũ thĩ. Korwo nĩ ũguo-rĩ, ndungata ciakwa nĩcingĩndũrĩre ndikanyĩtũwo nĩ Ayahudi. No ũthamaki wakwa nĩ wa kuuma kũndũ kũngĩ.” **37** Nake Pilato akĩmũcookeria atĩrĩ, “nĩ ũndũ wa ũguo-rĩ, wee ikĩrĩ Mũthamaki!” Nake Jesu akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩwaria ma kuuga atĩ nĩ ndĩ Mũthamaki. Ma nĩ atĩrĩ, gĩtũmi gĩkĩ nĩkĩo gĩatũmire njjarwo, na nĩkĩo ndokire gũkũ thĩ atĩ nyumbũrage ũhoru ũria wa ma. Mũndũ o wothe ũrĩ mwena wa ũhoru wa ma nĩathikagĩrĩria.” **38** Nake Pilato akĩmũũria atĩrĩ, “ũhoru wa ma nĩ ũrikũ?” Aarikia kũũria ũguo akiuma nja o rĩngĩ agithii kũri Ayahudi akĩmeera atĩrĩ, “Ndirona gĩtũmi gĩa kũmũthĩtangĩra. **39** No nĩngĩ nĩ mĩtugo wanyu hĩndĩ ya Bathaka ndĩmuohore mũndũ ũmwe. Nĩmũkwenda ndĩmuohorere ‘mũthamaki wa Ayahudi?’” **40** Nao makĩanĩrĩra, magĩcooka atĩrĩ, “Aca, tũtikwenda ũcio! Tuohorere Baraba!” Na rĩrĩ, Baraba ũcio aarĩ mĩtunyani.

19 Hĩndĩ iyo Pilato akĩoya Jesu, akĩmũhũrithia iboko. **2** Nacio thigari igĩtuma thũmbĩ ya mĩigua, ikĩmwĩkĩra mĩtwe, na ikĩmũhumba kanjũ ya rangi wa ndathi, **3** igathĩiiga harĩ we o ihinda kwa ihinda, ikamũnyũrĩragia ikiugaga atĩrĩ, “Ngeithi, mũthamaki wa Ayahudi!” Nacio ikamũgũthaga ũthũ na hĩ. **4** O rĩngĩ Pilato akiuma nja, akĩria Ayahudi atĩrĩ, “Ta onei ngũmũrũta nja ndĩmũrehe kũri inyũ, nĩguo mĩmenye atĩ nĩ ndionete ũndũ o na ũrikũ angĩthĩtangĩrwo.” **5** Rĩrĩa Jesu oimire nja ekĩrite thũmbĩ iyo ya mĩigua na ehumbite kanjũ iyo ya rangi wa ndathi-rĩ, Pilato

akimeera atiri, "Mündü nĩ üyü!" **6** Rirĩa athĩnjĩri-Ngai arĩa anene o na atongoria a Ayahudi maamuonire, makĩanĩrĩa makiuga atiri, "Mwambithie mũti-igürũ! Mwambithie mũti-igürũ!" No Pilato akĩmacookeria atiri, "Muoei mũmwambe mũti igürũ arĩ inyu. Ha ũhoro wakwa, ndirona ũndũ o na ũrikũ agĩthitangĩrwo." **7** Nao Ayahudi makiuga magwatiĩre atiri, "Ithuĩ nĩtũri watho; na kiringana na watho ũcio no nginya akue, tondu nietuĩte Mũrũ wa Ngai." **8** Rirĩa Pilato aiguire ũguo, agĩtigira mũno makĩria, **9** agĩcooka thĩinĩ wa nyũmba iyo ya ũthamaki. Ningĩ akĩũria Jesũ atiri, "Weerĩ, uumĩte kũ?" Nowe Jesũ ndaigana kũmucookeria. **10** Pilato akĩmũria atiri, "Kaĩ ũkũrega kũnjariĩ? Kaĩ ũtooi ndĩ na ũhota wa gũkuohorithia, kana wa gũkwambithia mũti igürũ?" **11** Nake Jesũ akĩmucookeria atiri, "Wee ndũngĩrĩ na ũhota igürũ riakwa korwo ndũheetwo guo kuuma igürũ. Nĩ ũndũ ũcio ũria ũneanire kũriwe nĩwe ũri na mehĩa marĩa manene." **12** Kuuma hĩndĩ iyo, Pilato akĩgeria kuohora Jesũ, no Ayahudi magithĩĩ na mbere kwanĩrĩa atiri, "Ūngĩrekereria mũndũ ũyũ, wee ndũri mũrata wa Kaisari. Mũndũ o wotho wituaga mũthamaki nĩamenete Kaisari." **13** Rirĩa Pilato aiguire ũguorĩ, akiumia Jesũ njĩ, na agĩkarĩra gĩtĩ kĩa mũtanĩri ciira handũ hokaine ta "Harĩa-haare-Mahiga" (na heetagwo na Kĩhibirania Gabatha). **14** Kwarĩ mũthenya wa lhaarĩria rĩa Kiumia gĩa Giathĩ kĩa Bathaka; na kwarĩ ta thaa thita. Nake Pilato akĩra Ayahudi atiri, "Üyũ mũthamaki wanyu." **15** No-o makĩanĩrĩa, makiuga atiri, "Mweherie! Mweherie! Mwambithie mũti-igürũ!" Nake Pilato akĩmooria atiri, "Nyambithie Mũthamaki wanyu?" Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene magĩcookia atiri, "Ithuĩ tũtĩri mũthamaki ũngĩ tĩga Kaisari." **16** Mũthia-inĩ Pilato akĩmũneana kũri o nĩguo akambwo mũti-igürũ. Nacio thigari ikĩnyĩta Jesũ. **17** Na ekuũire mũtharaba wake agĩthĩ nginya harĩa heetagwo "Ha Ihĩndĩ rĩa Mũtwe" (na no ho hetagwo na Kĩhibirania, Gologotha.) **18** Hau niho maamwambire, na hamwe nake makiamba andũ angĩ eerĩ, ũmwe mwena ũmwe na ũcio ũngĩ mwena ũcio ũngĩ; nake Jesũ arĩ gatagati. **19** Nake Pilato akĩandikithia kibaũ na gĩkĩhũũrwo mũtharaba-inĩ. Nakĩo kĩandikĩtuo atiri, JESũ WA NAZARETHI, MũTHAMAKI WA AYAHUDI. **20** Nao Ayahudi aingĩ magĩthoma maandiko macio, nĩgũkorwo handũ harĩa Jesũ aambĩrwo haarĩ hakuhi na itũũra rĩu inene, nakĩo kibaũ kĩu kĩandikĩtuo na Kĩhibirania, na Kilatini, na Kĩyunanĩ. **21** Nao athĩnjĩri-Ngai arĩa anene a Ayahudi makĩra Pilato atiri, "Tĩga kwandika 'Mũthamaki wa Ayahudi', no andika atĩ mũndũ ũyũ nĩ kuuga oigire atĩ nĩwe mũthamaki wa Ayahudi." **22** Nake Pilato akĩmacookeria atiri, "Üguo ndandika nĩndandika." **23** Rirĩa thigari ciarĩkirie kwamba Jesũ, ikĩoya nguo ciake, igĩcgayania maita mana, o mũndũ yake, no kanjũ yatigarire. Nguo iyo ndĩarĩ na rĩtumo, yatumĩtuo kuuma igürũ nginya thĩ irĩ o taama ũmwe. **24** Nacio ikĩrana atiri, "Nĩtũtĩgei kũmĩtarũra; rekei tũmũcũkĩre mĩtĩ nĩguo tũmenye ũria ũgĩthĩ nayo." Gwekĩkire ũguo nĩguo Maandiko mahinge marĩa moigĩte atiri, "Maagayanire nguo ciakwa, na magĩcũkĩra kanjũ yakwa mĩtĩ." Üguo nĩguo thigari ciekire. **25** Hakuhi na mũtharaba wa Jesũ niho nyina aarũgamĩte, na mwarĩ

wa nyina na nyina, na Mariamu mũtumia wa Killopa, na Mariamu Mũmagidali. **26** Rirĩa Jesũ onire nyina na mũrutwo ũria endete marũngĩĩ hakuhi nake, akĩra nyina atiri, "Mũtumia ũyũ, ũcio mũrũguo," **27** agĩcooka akĩra mũrutwo ũcio atiri, "Ücio maitũguo." Kuuma hĩndĩ iyo mũrutwo ũcio akĩoya nyina wa Jesũ, agĩthĩ gũtũũra mũciĩ kwa mũrutwo ũcio. **28** Thuutha ũcio, Jesũ amenya atĩ maũndũ mothe nĩmathira, na nĩguo Maandiko mahinge, akiuga atiri, "Nĩnyootĩ." **29** Hau nĩ haarĩ na cuba yarĩ na thiki, nĩ ũndũ ũcio thigari igĩtobokia thibũnji ho, igĩcooka igĩthecerera thibũnji iyo rũthanju-inĩ rwa mũthobi, ikĩmĩtarĩria kanua-inĩ ka Jesũ. **30** Hĩndĩ rĩa Jesũ aamĩkundire, akiuga atiri, "Ühoro nĩwathira." Na oĩa ũguo, akĩnamia mũtwe, agĩtuũkana. **31** Na rĩri, kwarĩ mũthenya wa lhaarĩria wa Ayahudi, nĩguo marokere Thabatũ ya mwanya. Na tondu Ayahudi matiendaga mũrĩ iyo itĩgwo mũtharaba-inĩ hĩndĩ ya Thabatũ, makĩũria Pilato aathane atĩ andũ acio maambĩtuo moĩnwo magürũ, na mũrĩ yao icũũrũro. **32** Nĩ ũndũ ũcio thigari igĩthĩ ikuina magürũ ma mũndũ wa mbere ũria mambanĩrio na Jesũ na igĩcooka ikiuna ma ũcio ũngĩ. **33** No rĩria maakinyire harĩ Jesũ na makĩona atĩ nĩarĩkĩtie gũkua, makĩaga kuuma magürũ make. **34** Handũ ha ũguo-rĩ, mũthigari ũmwe agĩtheeca Jesũ mbaru na itĩmũ, na o rĩmwe hakiura thakame na maaĩ. **35** Nake mũndũ ũria wonire maũndũ macio nĩarutĩte ũira, naguo ũira wake nĩ wa ma. We nĩooĩ atĩ aaragia ũhoro wa ma, na oimbũrago nĩgeetha o na inyuĩ mwĩtikie. **36** Namo maũndũ macio meekĩkire nĩgeetha Maandiko mahinge marĩa moigĩte atiri, "Gũtĩri ihĩndĩ o na rĩmwe riake rĩkoinwo." **37** O na ningĩ no harĩ Maandiko mangĩ moigĩte atiri, "Makeerera mũndũ ũria maathecĩre." **38** Thuutha ũcio, Jusufu wa Arimathea akĩhooya Pilato mwĩri wa Jesũ. Na rĩri, Jusufu aarĩ mũrutwo wa Jesũ, no amũrũmagĩrĩra na hitho tondu wa gwĩtigira Ayahudi. Nake Pilato akĩmũhe rũtha, nake agĩthĩ agĩkuua mwĩri ũcio. **39** Maathĩre na Nikodemo, ũria wathĩite kũri Jesũ itũkũ. Nikodemo agĩtwarũ mũtũkanio wa manemane na thubiri ingĩkinya o ta ratiri mĩrongo mũgwanja na ithano. **40** Nao eerĩ makĩoya mwĩri wa Jesũ, makĩwoha na mataama ma gatani hamwe na mũtũkanio iyo mĩnungi wega, kiringana na mitũgo ya Ayahudi ya gũthikana. **41** Hau Jesũ aambĩrwo nĩ haarĩ na mũgũnda, na thĩinĩ wa mũgũnda ũcio nĩ kwarĩ na mbĩrĩra njerũ, rĩa itakoretwo itĩgũtuo mwĩri wa mũndũ o na ũmwe. **42** Tondu kwarĩ mũthenya wa lhaarĩria wa Ayahudi nĩguo marokere Thabatũ, na ningĩ nĩ ũndũ mbĩrĩra iyo yarĩ o hakuhi-rĩ, makiuga Jesũ ho.

20 Na rĩri, mũthenya wa mbere wa kwambĩrĩria kiumia rĩciĩnĩ tene, kũri o na nduma, Mariamu Mũmagidali nĩathĩre mbĩrĩra-inĩ na akĩona ihiga rĩria rĩarĩ mũromo-inĩ rĩri rĩeherie. **2** Nĩ ũndũ ũcio agĩthĩ ateng'ereke kũri Simoni Petero na mũrutwo ũria ũngĩ, ũria Jesũ endete, akĩmeera atiri, "Nĩmarutĩte Mwathani mbĩrĩra-inĩ, na tũtũũ harĩa mamũgĩte!" **3** Nĩ ũndũ ũcio Petero na mũrutwo ũcio ũngĩ makĩumagara marorete mbĩrĩra-inĩ. **4** Marĩ o eerĩ magĩteng'era, no mũrutwo ũcio ũngĩ agĩkĩria Petero ihenya, agĩkinya mbĩrĩra-

inĩ mbere. **5** Akĩnamĩrĩra, na akĩrora thĩĩnĩ, akĩona mataama ma gatani marĩ waige thĩ, no ndaatoonyire. **6** Nake Simoni Petero, ũria warĩ thũthua wake, agĩkinya na agĩtoonya mbĩrĩra thĩĩnĩ. Akĩona mataama ma gatani maigĩtwo hau, **7** o hamwe na gĩtambaya kĩrĩa Jesũ ohetwo mũtwe agĩthikwo. Nakĩo gĩakũnjĩtwo gĩkaigwo kĩrĩ giiki, gĩtarĩ hamwe na mataama macio ma gatani. **8** Thũthua ũcio mũrutwo ũcio ũngĩ, ũria wakinyite mbĩrĩra-inĩ mbere, o nake agĩtoonya thĩĩnĩ. Akĩona na agĩũtĩkia. **9** (Nĩgũkorwo nginyagia hĩndĩ ĩyo matiakoretwo mataũkĩrwo nĩ Maandĩko atĩ Jesũ nĩarĩ ariũke kuuma kũrĩ arĩa akuũ.) **10** Arutwo acio magĩcooka makĩĩnũka kwao, **11** no Mariamu akĩrũgama hau nja wa mbĩrĩra akĩrĩraga. O akĩrĩraga-rĩ, akĩĩnamĩrĩra, akĩrora mbĩrĩra thĩĩnĩ, **12** akĩona araikwa eerĩ marĩ na nguo njerũ, maikarĩte thĩ harĩa mwĩrĩ wa Jesũ waigĩtwo, ũmwe agaikara mũtwe-inĩ nake ũcio ũngĩ agaikara magũrũ-inĩ. **13** Nao makĩmũũria atĩrĩ, “Mũtumia ũyũ, nĩ kĩĩ kirakũrĩra?” Nake akĩmacookeria atĩrĩ, “Nĩ ũndũ nĩmeheretie Mwathani wakwa mbĩrĩra-inĩ, na ndĩũ harĩa mamũigĩte.” **14** O hĩndĩ ĩyo akĩĩhũgũra, akĩona Jesũ arũgamĩte hau, no ndaigana kũmenya atĩ aarĩ Jesũ. **15** Nake Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Mũtumia ũyũ, nĩ kĩĩ kirakũrĩra? Nũũ ũracaria?” Mariamu agĩĩciiria atĩ ũcio aarĩ mũrĩmi wa mũgũnda, akĩmwĩra atĩrĩ, “Mũthuuri ũyũ, akorwo nĩwe ũmweheretie njĩra harĩa ũmũigĩte nĩguo thĩĩ ngamuo.” **16** Nake Jesũ akĩmwĩra, “Mariamu!” Nake akĩĩhũgũra akĩmwĩtika na Kĩhibirania atĩrĩ, “Raboni!” (naguo nĩ kuuga Mũrutani). **17** Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Ndukae kũnyũita, nĩ ũndũ ndĩrĩ ndĩrambata thĩĩ kũrĩ Baba! No rĩrĩ, thĩĩ kũrĩ arutwo akwa, ũmeere atĩrĩ, “Nĩndĩracooka thĩĩ kũrĩ Baba, na nowe ithe wanyu, njooke kũrĩ Ngai wakwa, na nowe Ngai wanyu.”” **18** Mariamu Mũmagidali agĩthĩĩ kũrĩ arutwo, akĩmatwarĩra ũhoro, akĩmeera atĩrĩ, “Nĩnyonete Mwathani!” Na akĩmeera atĩ nĩwe wamwĩrite maũndũ macio. **19** Hwaĩ-inĩ wa mũthenya o ũcio wa mbere na kwambĩrĩria kũmia, rĩrĩa arutwo maarĩ hamwe, na mĩrango rĩrĩ mĩhinge nĩ ũndũ wa gwtĩgĩra Ayahudi, Jesũ agũka akĩrũgama gatagatĩ-inĩ kao, akĩmeera atĩrĩ, “Gĩai na thayũ!” **20** Aarikia kuuga ũguo akĩmoonia moko make na mbaru ciake. Nao arutwo makĩyũrwo nĩ gikeno nĩ ũndũ wa kuona Mwathani. **21** Na o rĩngĩ Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Gĩai na thayũ! O ta ũria Baba aandũmire, noguo o na nĩ ndamũtũma.” **22** Na oiga ũguo, akĩmahuhĩrĩria mĩhũmũ yake, akĩmeera atĩrĩ, “Amũkĩrai Roho Mũtheru. **23** Arĩa othe mwarekera mehia mao, nĩmarĩrekağĩrwo, na arĩa othe mũtarĩrekağĩra, matĩrĩrekağĩrwo.” **24** Na rĩrĩ, Toma (ũria wetagwo Wa-mahatha), ũmwe wa arĩa ikũmi na eerĩ, ndaarĩ hamwe na arutwo rĩrĩa Jesũ okire. **25** Tondũ ũcio arutwo arĩa angĩ makĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩtuonete Mwathani.” Nowe akĩmeera atĩrĩ, “Ituonete irema cia mĩcumarĩ moko-inĩ make, na ndoonyie kĩara gĩakwa hau irĩa-inĩ cia mĩcumarĩ, na njooke ndoonyie guoko mbaru-inĩ ciake, ndingĩtĩkia ũhoro ũcio.” **26** Thũthua wa kũmia kĩmwe, arutwo ake maarĩ kũu nyũmba rĩngĩ, na Toma aarĩ hamwe nao. O na gũtuĩka mĩrango yarĩ mĩhinge-rĩ, Jesũ agũka, akĩrũgama gatagatĩ-inĩ kao, akiuga atĩrĩ, “Gĩai na thayũ!” **27** Agĩcooka akĩra Toma

atĩrĩ, “Toonyia kĩara gĩaku haha; rora moko makwa. Tambũrũkia guoko gwaku ũgũikie mbaru-inĩ ciakwa. Tĩga kũgĩa na njanja, ĩtĩkia.” **28** Nake Toma akĩmwĩra atĩrĩ, “Mwathani wakwa na Ngai wakwa!” **29** Nake Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Wetikia tondũ nĩwanyona. Kũrathimwo nĩ arĩa metĩkagia matonete.” **30** Jesũ nĩaringire ciama ingĩ nyingĩ akionagwo nĩ arutwo ake, irĩa itaandĩkĩtwo lbuku-inĩ rĩrĩ. **31** No rĩrĩ, aci ciandĩkĩtwo nĩgeetha mwĩtĩkie atĩ Jesũ nĩwe Kristũ, Mũrũ wa Ngai, na atĩ na ũndũ wa gwtĩkia mũgĩe na muoyo thĩĩnĩ wa rĩtwa rĩake.

21 Thũthua ũcio Jesũ nĩacookire akĩmũrĩra arutwo ake irĩa-inĩ rĩa Tiberia. ũũ nĩguo kwahaanire: **2** Simoni Petero, na Toma (ũria wetagwo Wa-mahatha), na Nathanieli wa kuuma Kana wa Galili, na ariũ a Zebedi, o na arutwo angĩ eerĩ maarĩ hamwe. **3** Simoni Petero akĩmeera atĩrĩ, “Nĩ ndathĩĩ gũtega thamaki.” Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Tũgũthĩĩ nawe.” Nĩ ũndũ ũcio makĩumagara, magĩtoonya marikabu, no ũtukũ ũcio matĩrĩ kindũ maagwatĩre. **4** Rũciĩnĩ tene, Jesũ akĩrũgama hũgũrũrũ-inĩ cia irĩa, no arutwo matiamenyaga atĩ nĩ Jesũ. **5** Nake akĩmeeta akĩmooria atĩrĩ, “Arata akwa, nĩmũgwatĩte thamaki?” Nao magĩcooka makiuga atĩrĩ, “Aca.” **6** Nake akĩmeera atĩrĩ, “Ikĩai wabu mwena wa ũrio wa marikabu na nĩmũkũgwatia.” Rĩrĩa meekire ũguo, makĩremwo nĩ kũguucia wabu ũcio nĩ ũria thamaki icio ciarĩ nyingĩ. **7** Nake mũrutwo ũria Jesũ eendete akĩra Petero atĩrĩ, “Nĩ Mwathani!” Na rĩrĩa Simoni Petero aigũire mũrutwo ũcio aamwĩra atĩ, “Nĩ Mwathani”, akĩioha nguo yake ya igũrũ (tondũ nĩamĩrutĩte), na akĩrũga maaĩ-inĩ. **8** Nao arutwo acio angĩ makĩmũrũmĩrĩra na marikabu maguucĩtie wabu ũyũrĩte thamaki tondũ matĩarĩ haraaya, maarĩ ta itĩina rĩa makinya igana rĩmwe kuuma hũgũrũrũ-inĩ. **9** Maarĩkia kuumĩria marikabu, makĩona mwaki wa makara wakĩtio hau, na thamaki irĩ njĩkĩre riiko, na mũgate. **10** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Reheĩ thamaki imwe cia irĩa mwagwatia.” **11** Nake Simoni Petero akĩhaica marikabu akĩguucia wabu ũcio nginya hũgũrũrũ-inĩ. Naguo waiyũrĩte thamaki irĩa nene, 153, no o na irĩ nyingĩ ũguo, wabu ũcio ndwatuĩkire. **12** Nake Jesũ akĩmeera atĩrĩ, “Ũkai mwĩgũgĩre.” Hatĩrĩ o na ũmwe wa arutwo acio wamũũrĩre atĩrĩ, “Nĩwe ũ?” Nĩmamenyire atĩ nĩ Mwathani. **13** Nake Jesũ agĩthĩĩ, akĩoya mũgate akĩmahe, agĩcooka akĩmahe thamaki o nacio. **14** Rĩrĩ nĩrĩo rĩarĩ ihinda rĩa gatatu rĩa Jesũ kuumĩrĩra arutwo ake thũthua wa kũriũka kuuma kũrĩ arĩa akuũ. **15** Nao maarĩkia kũria, Jesũ akĩũria Simoni Petero atĩrĩ, “Simoni mũrũ wa Jona, na ma ti-itherũ nĩnyendete gũkĩra aya?” Nake agĩcooka atĩrĩ, “Nĩ Mwathani, wee nĩũũ atĩ nĩngwendete.” Nake Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Heaga tũgũndu twakwa gĩa kũria.” **16** Nĩngĩ Jesũ akĩmũũria atĩrĩ, “Simoni mũrũ wa Jona, ti-itherũ nĩnyendete?” Nake akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ Mwathani, wee nĩũũ atĩ nĩngwendete.” Nake Jesũ akĩmwĩra atĩrĩ, “Rĩithagia ng’õndu ciakwa.” **17** Agĩcooka akĩmũũria hĩndĩ ya gatatu atĩrĩ, “Simoni mũrũ wa Jona, nĩnyendete?” Nake Petero akĩgũga ũũru ngoro nĩ ũndũ wa ũria Jesũ aamũũrĩre hĩndĩ ya gatatu atĩrĩ, “Nĩnyendete?” Nake

akimwira atiri, "Mwathani, wee niuui maundu mothe; wee niuui ati ningwendete." Nake Jesu akimwira atiri, "Heaga ng'onde ciakwa gia kura." **18** "Ngukwira atiri na ma, rira wara mwithi niwehumbaga nguo, ugathi kura ukwenda; no rira ugaakura, niugatamburukia moko, nake munda ungi niagakuhumba nguo, acooke agutware kura utekwenda guthi." **19** Jesu oigire ugo nigeetha onanie gikuu kira Petero agaakua, agoocithie Ngai. Agicooka akimwira atiri, "Numirira!" **20** Nake Petero eehugura akiona murutwo ura Jesu endete amarumirire. (Ucio ni ura wetiranitie na Jesu rira mariaga irio cia hwa-ini, na nowe wamuritie atiri, "Mwathani, nuu ucio ugugukunyanira?") **21** Na rira Petero aamuonire-ri, akiura atiri, "Mwathani, nake munda uyu uhoru wake ni atia?" **22** Nake Jesu akimucokeria atiri, "Ingenda ature muoyo nginya rira ngacooka-ri, ucio ukiri uhoru waku? Wee no nginya unumirire." **23** Ni undu wa ugo-ri, muhuhu ukihunja thini wa ariu na aari a lthe witu gukirwo ati murutwo ucio ndagakua. No Jesu ndoigite ati ndagakua; ura oigite no ati, "Ingenda ature muoyo nginya rira ngacooka-ri, ucio ukiri uhoru waku?" **24** Murutwo ucio niwe uri na uira wa maundu maya mothe, na nowe umaandikite. Na ithui nituuu ati uira wake ni wa ma. **25** Jesu niekire maundu mangi maingi. Korwo mothe nmandikirwo-ri, ngwigereria ati o na thi yothe ndingiganira mabuku maria mangandikwo.

Atũmwo

1 Thĩĩni wa ibuku riakwa rĩa mbere, wee Theofilori, nĩndakwandikĩre maĩndũ mothe marĩa Jesũ aambĩrĩrie gwĩka na kũrutana **2** nginya mũthenya ũrĩa oirwo agĩtarwo igũrũ thuuha wa kũhe atũmwo arĩa aathuurĩte mawatho na ũndũ wa Roho Mũtheru. **3** Thuutha wa kũnyariĩrĩka gwake, akĩĩonania kũrĩ andũ acio na akĩheana imenyithia nyingĩ cia kuonania atĩ aarĩ muoyo. Nĩamoimĩrĩre ihinda rĩa mũthenya mĩrongo ĩna, na akĩaria ũhoro ũkonĩĩ ũthamaki wa Ngai. **4** Hĩndĩ ũmwe, rĩrĩa aarĩanagĩra nao, nĩamathire, akĩmeera atĩrĩ: “Mũtikoime Jerusalemu, no etereraĩ kiheo kĩrĩa lthe witũ eeraniĩre, o kĩrĩa inyuĩ mwanaigua ngĩaria ũhoro wakio. **5** Nĩgũkorwo Johana aabatithanagia na maaĩ, no inyuĩ mũrĩbatithio na Roho Mũtheru mũthenya mĩngĩ ĩtaanathira.” **6** Nĩ ũndũ ũcio rĩrĩa maagomanire hamwe makĩmũũria atĩrĩ, “Mwathani, ihinda rĩrĩrĩ nĩrĩo ũgũcookeria andũ a Isiraeli ũthamaki wao?” **7** Nake akĩmeera atĩrĩ: “Ti ũhoro wanyu kũmenya ciathĩ o na kana mahinda marĩa lthe witũ atuĩte na ũhoti wake mwene. **8** No nĩmũrĩheo hinya rĩrĩa Roho Mũtheru arĩũka igũrũ rĩanyu; na inyuĩ nĩmũgatuĩka aira akwa thĩĩni wa Jerusalemu, na Judea guothe, na Samaria, na nginya ituri ciothe cia thĩ.” **9** Aarĩkia kuuga ũguo, akĩoywo na igũrũ o meroreire, narĩo itu rĩkĩmũhumbĩra magĩtũga kũmuona rĩngĩ. **10** O hĩndĩ ĩyo maikarĩte macũthĩrĩrie mũno akĩambata matu-inĩ-rĩ, o rĩmwe andũ eerĩ mehumbĩte nguo njerũ makĩrũgama o hau maarĩ. **11** Makĩmoooria atĩrĩ, “Andũ aya a Galili, mũrũgamĩte haha mũcũthĩrĩrie igũrũ nĩkĩ? Jesũ o ro ũcio, ũrĩa weherio harĩ inyuĩ aatarwarwo igũrũ-rĩ, agaacooka o ro ũguo mwamuona agĩthĩ.” **12** Hĩndĩ ĩyo magĩcooka Jerusalemu moimĩte Kĩrĩma-inĩ kĩa Mĩtamaiyũ, mũigana wa rũgendo rũrĩa rũngĩathĩrĩrĩa mũthenya wa Thabatũ kuuma itũũra inene. **13** Rĩrĩa maakinyĩre, makĩambata nyũmba ya igũrũ rĩa maikaraga. Nao andũ arĩa maarĩ ho maarĩ Petero, na Johana, na Jakubu na Anderea; Filipu na Toma, na Baritholomayo na Mathayo; Jakubu mũrũ wa Alufayo, na Simoni Mũzelote, na Judasi mũrũ wa Jakubu. **14** Othe makĩnyĩtanĩra hamwe, makĩrũmanĩrĩria kũhooya, hamwe na atumia, na Mariamu nyina wa Jesũ, o na arĩũ a nyina na Jesũ. **15** Na rĩrĩ, matukũ-inĩ macio Petero akĩrũgama gatagati-inĩ ka andũ arĩa meetĩkĩtie (gĩkundi kĩa andũ ta igana rĩa mĩrongo ĩrĩ), **16** akiuga atĩrĩ, “Ariũ na aarĩ a lthe witũ, Maandiko no nginya mangĩahingire marĩa Roho Mũtheru aarĩrie tene na kanua ka Daudi ũhoro ũkonĩĩ Judasi, rĩa watongorĩrie andũ arĩa maanyiĩtĩre Jesũ. **17** Aarĩ ũmwe witũ na nĩagwatanagĩra na ithuĩ ũtungata-inĩ ũyũ.” **18** (Judasi nĩagũrĩre gĩthaka na kiheo kĩrĩa aamũkĩrĩre nĩ ũndũ wa waganu wake. Nake akĩgũa gĩthaka-inĩ kũu na mũnduru, nayo nda yake igĩtathũka, namo mara mothe makiuma. **19** Andũ othe a kũu Jerusalemu makĩũgua ũhoro ũcio, na nĩ ũndũ ũcio magũĩta gĩthaka kũu na rũthiomi rwao Ekiladama, ũguo nĩ kuuga, Gĩthaka kĩa Thakame.) **20** “Nĩgũkorwo nĩ kwandikĩtuo lbuku-inĩ rĩa Thaburi atĩrĩ, “Mũcĩĩ wake ũrokira ihooru; kũroaga mũndũ wa

gũtũũra kuo,’ nĩngĩ gũkaandikwo atĩrĩ, “‘Ŭtongoria wake ũrooywo nĩ mũndũ ũngĩ.’ **21** Nĩ ũndũ ũcio nĩ kwagĩrĩre gũthuurwo mũndũ ũmwe kuuma kũrĩ andũ arĩa makoretwo marĩ hamwe na ithuĩ ihinda rĩothe rĩrĩa Mwathani Jesũ aaceeraga na ithuĩ, **22** kwambĩrĩria hĩndĩ ya ũbatithio wa Johana nginya hĩndĩ rĩa Jesũ oirwo akĩambata akĩehera harĩ ithuĩ. Nĩgũkorwo mũndũ ũmwe wa aya no nginya atũke mũira hamwe na ithuĩ ũhoroinĩ wa kũrĩũka gwake.” **23** Nĩ ũndũ ũcio makĩrũgama andũ eerĩ, Jusufu ũrĩa wetagwo Barasaba (na no oikaine ta Jusito), na Mathia. **24** Magĩcooka makĩhooya makiuga atĩrĩ, “Mwathani, wee nĩũũ ngoro ya mũndũ wothē. Tuonie nũũ wa aya eerĩ ũthuurite **25** nĩguo oe ũtungata ũyũ wa gũtũũka mũtũmwo, ũrĩa Judasi aatĩgĩre nĩguo athĩĩ kũrĩa kũrĩ gwake.” **26** Magĩcooka magĩcuuka mĩtĩ, naguo mũtĩ ũkĩgũwira Mathia; nĩ ũndũ ũcio akĩongererwo harĩ atũmwo acio ikũmi na ũmwe.

2 Hĩndĩ rĩa mũthenya wa Bendegothito wakinyĩre-rĩ, acio othe magĩkorwo maarĩ handũ hamwe. **2** Na o rĩmwe mũgambo ta wa rũhuho rũnene rũkũhurutana na hinya ũgũũka kuuma igũrũ, ũkĩyũra nyũmba yothē rĩa maakarĩre. **3** Makĩona kĩndũ gĩtarĩĩ ta nĩmĩmbĩ cia mwaki iria ciagayũkanĩte igĩũkara igũrũ rĩa mũndũ o mũndũ. **4** Othe makĩyũrĩo Roho Mũtheru na makĩambĩrĩria kwaria na thĩomi ingĩ o ta ũrĩa Roho aamahotithĩrie. **5** Na rĩrĩ, kũu Jerusalemu nĩ gwaikaraga Ayahudi etĩgĩrĩ Ngai kuuma ndũrĩrĩ-inĩ ciothe cia thĩ. **6** Rĩrĩa maiguire mũgambo ũcio, gĩkundi kĩa andũ gĩgĩcookanĩrĩa kĩgegete, tondũ o mũndũ aamaiguuga makĩaria na rũthiomi rwake kũmbe. **7** Nao makĩgega mũno, makĩũrũria atĩrĩ, “Gĩthĩ andũ aya othe maraarĩa ti andũ a Galili? **8** Nĩ kũĩ kiratũma mũndũ o mũndũ witũ amaiguu makĩaria na rũthiomi rwa kũrĩa aaciarĩrwo? **9** Andũ a Parithi, na a Media, na a Elamu; o na andũ arĩa matũũrũga Mesopotamia, na Judea, na Kapadokia, na Ponto, na Asia, **10** na Firigia, na Pamufilia, na Misiri, na mĩena ya Libia rĩa rĩrĩ gĩkuhĩ na Kurene, na ageni a kuuma Roma, **11** (Ayahudi hamwe na andũ arĩa meegarũrĩte magatuũka Ayahudi); na andũ a Kirete, na a Arabia, tũramaigua makĩaria na thĩomi ciitũ ũhoro wa magegania ma Ngai!” **12** Mamakĩte na makagega makĩũrũria atĩrĩ, “Ŭũ nĩ kuuga atĩa?” **13** Amwe ao, o na kũrĩ ũguo, nĩmamathĩrĩkĩrie, makiuga atĩrĩ, “Aya nĩkũrũro marĩũtuo nĩ ndĩbeli.” **14** Hĩndĩ ĩyo Petero akĩrũgama hamwe na arĩa ikũmi na ũmwe, akĩanĩrĩra na akĩarĩria gĩkundi kũu kĩa andũ akĩmeera atĩrĩ, “Inyuĩ andũ aitũ Ayahudi o na inyuĩ inyuothē mũtũũrũga Jerusalemu, rekei ndĩmũtaarĩre ũhoro ũyũ; thĩkĩrĩriaĩ wega ũrĩa nguuga. **15** Andũ aya ti arĩũ, ta ũrĩa mũreeciiria. Rĩũ nĩ thaa ithatũ tu cia rũciĩnĩ! **16** Aca gũtĩtarĩĩ ta ũguo, ũhoro ũyũ nĩguo warĩtĩo nĩ mũnabĩĩ Joeli, akiuga atĩrĩ: **17** “‘Ngai ekuuga atĩrĩ, matukũ-inĩ ma kũrĩgĩrĩa nĩngaitĩrĩa andũ othe Roho wakwa. Ariũ na aarĩ anyu nĩmakarathaga mohoro, Aanake anyu nĩmakonaga cionekĩ, nao athuuri anyu marootage irooto. **18** O na nĩngĩ nĩngaitĩrĩa ndungata ciakwa cia arũme na cia andũ-a-nja Roho wakwa matukũ-inĩ macio, nacio nĩkarathaga mohoro. **19** Nĩngonania morĩrũ kũu igũrũ matu-inĩ, na nyonanie

ciama gũkũ thĩ, cia thakame, na cia mwaki, na cia ndogo ikwambata. **20** Riũa nĩrikagarũro rĩtuike nduma, naguo mweri ũtuike ta thakame, mbere ya mũthenya ũcio mũnene wa Mwathani ũria ũri riiri gũkinya. **21** Na nĩgũgakinya atĩrĩ, atĩ mũndũ wothe ũgaakaĩra rĩitwa rĩa Mwathani nĩakahonokio.’ **22** “Inyuũ andũ aya a Isiraeli, thikĩrĩriai ũhoro ũyũ: Jesũ wa Nazarethi aarĩ mũndũ waheanĩtuo nĩ Ngai kũrĩ inyuũ na ũndũ wa ciama, na morirũ, na cionereria, irĩa Ngai aaringire gatagatĩ-inĩ kanyu agereire harĩ we, o ta ũria inyuũ ene mũũ. **23** Mũndũ ũyũ aaneanirwo moko-inĩ manyu, kũringana na ũria Ngai aatuĩte na ũria aamenyete o mbere; na inyuũ, mũteithĩrĩrio nĩ andũ arĩa aaganu, mũkĩmũũraga na nĩjira ya kũmwambithia mũtharababĩ. **24** No Ngai akĩmũriũkia kuuma kũrĩ arĩa akuũ, akĩmuohora ruo-inĩ rwa gĩkuũ, tondũ gũtingahotekire atũũre anyiĩtũwo nĩkio. **25** Tondũ Daudi oigire atĩrĩ ũhoro wake: “Nĩndonaga Mwathani aarĩ mbere yakwa hĩndĩ ciothe. Tondũ arĩ guoko-inĩ gwakwa kwa ũri-orĩ, ndingĩenyenyeka. **26** Nĩ ũndũ ũcio ngoro yakwa nĩnjanjamũku, naruo rũrĩmĩ rwakwa rũgakena; o naguo mwĩrĩ wakwa niũgũtũũra ũri na mwĩhoko, **27** tondũ ndũkandiganĩria mbĩrĩra-inĩ, o na kana ũreke ũria waku Mũtheru abuthe. (Hadēs 986) **28** Nĩũũmenyithĩtie nĩjira cia muoyo; niũkanjyũria gĩkeo ndĩ harĩa ũri.’ **29** “Ariũ na aarĩ a lthe witũ, no ndĩmwĩre ndĩ na ũmĩrĩru atĩ ithe witũ Daudi niũkuire na agĩthikwo, na mbĩrĩra yake ĩrĩ o gũkũ nginya ũmũthĩ ũyũ. **30** Nowe aarĩ mũnabĩ na nĩamenyete atĩ Ngai nĩamwĩre na mwĩhĩtwa atĩ niagaikarĩria ũmwe wa rũciaro rwake gĩtĩ giake kĩa ũnene. **31** Nĩ ũndũ nĩamenyete ũhoro ũcio mbere, nĩaririe ũhoro wa kũriũka gwa Kristũ, atĩ ndaatiganiĩrio mbĩrĩra-inĩ, o na kana mwĩrĩ wake ũkĩbutha. (Hadēs 986) **32** Ngai nĩariũkĩtie Jesũ ũcio, na ithuĩ ithuothe tũri aira a ũhoro ũcio. **33** Kuona atĩ niatũũgĩrĩtio guoko-inĩ kwa ũrio kwa Ngai, na nĩamũkĩrĩre kĩĩranĩro kĩa Roho Mũtheru kuuma kũrĩ lthe, nake niatũũrĩrĩre Roho ta ũria mũrona rĩu na mũkaigua. **34** Nĩgũkorwo Daudi ndaambatire agĩthĩ igũrũ, no nĩoigire atĩrĩ, “Mwathani nĩeerire Mwathani wakwa atĩrĩ: “Ikara guoko-inĩ gwakwa kwa ũrio, **35** o nginya rĩrĩa ngaatua thũ ciaku gaturwa ka makinya maku.” **36** “Nĩ ũndũ ũcio andũ othe a Isiraeli nĩmamenye atĩrĩ: Ngai nĩ atuĩte Jesũ, o ũcio mwambire, Mwathani na Kristũ.” **37** Rĩrĩa andũ maiguire ũhoro ũcio, ũkĩmatheeca ngoro, makĩũria Petero na atũmwo acio angĩ atĩrĩ, “Ariũ a Baba, twagĩrĩrwo nĩ gwĩka atĩa?” **38** Nake Petero akĩmacookeria atĩrĩ, “Mwĩrĩre na mũbatithio mũndũ o mũndũ thĩnĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ Kristũ, nĩguo mũkererwo mehĩa manyu. Na inyuũ nĩ mũkwamũkĩra kĩheo kĩa Roho Mũtheru. **39** Kĩĩranĩro gĩkĩ nĩ kĩanyu na ciana cianyu, na andũ arĩa othe marĩ kũraya, na andũ arĩa othe Mwathani Ngai witũ ageeta moke harĩ we.” **40** Akĩmataara na ciugo ingĩ nyingĩ, akĩmakaanagia; na akĩmathaita, akĩmeera atĩrĩ, “Mwĩhonokieĩ kuuma kũrĩ rũciaro rũrũ ruogomu.” **41** Andũ arĩa meetĩkĩrĩre ndũmĩrĩri yake makĩbatithio, na mũthenya ũcio makĩongerereka andũ ta ngĩri ithatũ. **42** Nao nĩmerutĩre kũgwatĩria ũrutani wa atũmwo, na ngwatanĩro-inĩ, na ũhoro-inĩ wa kwenyũrana mũgate, na kũhooya. **43** Andũ

othe makĩyũrwo nĩ guoya, nao atũmwo magũika morirũ maingĩ, na makĩringa ciama. **44** Andũ arĩa othe meetĩkĩtie maarĩ hamwe, na nĩmagwatanagĩra indo ciothe. **45** Makĩendia ithaka ciao na indo ciao, makaheaga mũndũ o wothe kũringana na bata wake. **46** O mũthenya nĩmagomanaga hekarũ-inĩ. Nĩmenyũraga mũgate marĩ mĩcĩ-inĩ yao, na makarĩanĩra marĩ na gĩkeno, na marĩ na ngoro theru, **47** nake magoocaga Ngai, na magetĩkĩrĩka kũrĩ andũ othe. Nake Mwathani nĩongagĩrĩra thiritũ-inĩ yao andũ arĩa maahonokaga o mũthenya.

3 Mũthenya ũmwe Petero na Johana nĩmambatire magĩthĩ hekarũ-inĩ ihinda rĩa mahooya, na kwarĩ thaa kenda cia mũthenya. **2** Na rĩrĩ, mũndũ waciarĩtuo arĩ mwonju niũkuuagwo agatwarwo kĩhingo-inĩ kĩa hekarũ kĩria gĩetagwo Gĩthaka, akaigwo ho o mũthenya nĩguo ahoee mbeeca kũrĩ andũ arĩa maatoonyaga hekarũ. **3** Na rĩrĩa onire Petero na Johana marĩ hakuhi gũtoonya-rĩ, akĩmahooya mbeeca. **4** Nao Petero na Johana makĩmũkũũrĩra maitho. Hĩndĩ ĩyo Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta tũrore!” **5** Nĩ ũndũ ũcio mũndũ ũcio akĩmarora, erigĩrĩre atĩ nimekũmũhe kĩndũ. **6** Petero agĩcooka akĩmwĩra atĩrĩ, “Betha na thahabu ndĩrĩ nacio, no kĩria ndĩ nakĩo nĩkio ngũkũhe. Thĩnĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ Kristũ wa Nazarethi, ũkĩra wĩtware.” **7** Akĩmũnyĩtia guoko gwake kwa ũrio, akĩmũrũgamia na igũrũ, na o hĩndĩ ĩyo magũrũ na thũng’wa cia mũndũ ũcio ikĩgĩa na hinya. **8** Nake akĩrũga na igũrũ, akĩambĩrĩria gwĩtwara. Agĩcooka agĩthĩ nao hekarũ-inĩ, etwarĩte na magũrũ, akĩrũgarũgaga na akĩgocaga Ngai. **9** Rĩrĩa andũ othe monire agĩtwara na magũrũ akĩgocaga Ngai, **10** makĩmenya atĩ nĩ mũndũ ũria watũũraga aakarĩte kĩhingo-inĩ kĩa hekarũ kĩria gĩetagwo Gĩthaka akĩhooya mbeeca. Nao makĩgega mamakĩte nĩkuona ũria kwahanĩkĩte harĩ mũndũ ũcio. **11** Mũndũ ũcio watũũrĩte ahooyaga mbeeca-rĩ, o enyiĩrĩrĩre Petero na Johana, andũ othe makĩgega na magũũka mateng’erete nginya hau maarĩ, naho heetagwo Gĩthaku gĩa Solomoni. **12** Rĩrĩa Petero onire ũguo, akĩmeera atĩrĩ, “Andũ aya a Isiraeli, ũndũ ũyũ ũramũgegia nĩkĩ? Mũratũrora atĩa taarĩ hinya witũ kana ũthingu witũ watũma mũndũ ũyũ etware na magũrũ? **13** Ngai wa Iburahĩmu, na Isaaka na Jakubu, o we Ngai wa maithe maitũ, niũgocithĩtie ndungata yake Jesũ. Inyuũ nĩmwamũneanire ooragwo, na mũkĩmũkaana mbere ya Pilato, o na gũtũka niatuĩte itua rĩa kũmũrekereria. **14** Mwakaanire ũria Mũtheru na Mũthingu mũkiuga muohorerwo mũũragani. **15** Mworagire ũria mũheani wa muoyo, no Ngai nĩamũriũkĩrie kuuma kũrĩ arĩa akuũ. Ithuĩ tũri aira a ũhoro ũcio. **16** Nĩ ũndũ wa wĩtkio thĩnĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ, mũndũ ũyũ mũrona na mũũ, niũgũite na hinya. Nĩ rĩitwa rĩa Jesũ na wĩtkio ũria uumanaga nake watũma mũndũ ũyũ ahone o ta ũria inyuotho mũreyonera. **17** “Na rĩrĩ, ariũ a lthe witũ, nĩnjũũ atĩ mwekire ũguo nĩ ũndũ wa kũrigwo, o ta ũria atongoria anyu o nao meekire. **18** No rĩrĩ, ũguo nĩguo Ngai aahingirie ũria aarĩtie o mbere na tũna twa abanii othe, akiuga atĩ Kristũ wake niũkanyarĩrĩka. **19** Nĩ ũndũ ũcio mwĩrĩre na mũgarũrũke kũrĩ Ngai,

nigeetha mehia manyu meherio, niguu muge na mahinda ma kūrurumūko moimite kūrī Mwathani, na 20 niguu atūme Kristū, o we ūria wamūrīto nī ūndū wanyu, nake nīwe Jesū. 21 We no nginya aikare igūrū o nginya ihinda rikinye rīa Ngai rīa gūcookereria maūndū mothe, o ta ūria eranīire o tene na tūnua twa anabii aake atheru. (aiōn g165) 22 Nīgūkorwo Musa oigire atīrī, ‘Mwathani Ngai wanyu niakamwarahūrīra mūnabii o ta nīi kuuma kūrī andū anyu. Na no nginya mūgaathikīrīria ūria wothe akaamwīra. 23 Na rīrī, mūndū o wothe ūria ūtakamūthikīrīria, niakeherio biū kuuma kūrī andū ao.’ 24 “Ti-itherū, anabii othe kuuma hīndī ya Samūeli, arīa manaaria, nī maaririe ūhoro wa matukū maya. 25 Na inyuī mūrī arīu a anabii, na a kīrīkanīro kīrīa Ngai aarīkaniire na maithe manyu. Eerire Ibrahīmu atīrī, ‘Na nī ūndū wa rūciaro rwaku, andū othe a thī nīmakarathimwo.’ 26 Rīrīa Ngai aariūkirie ndungata yake, aambire kūmītūma kūrī inyuī nigeetha amūrathime na ūndū wa kūgarūra o imwe wanyu kuuma kūrī mitūūrīre yanyu ya waganu.”

4 Nao athīnjīri-Ngai, na mūnene wa arangīri a hekarū, o na Asadukai magīthīi harī Petero na Johana rīrīa maaraģīria andū. 2 Nīmaiguīte ūuru mūno tondu atūmwo nīmarutaga andū na makahunjia ūhoro wa kūrīuka kuuma kūrī arīa akuū thīnī wa Jesū. 3 Makīnyīita Petero na Johana, na tondu kwarī hwaī-inī, makīmaikia njeera nginya mūthenya ūyū ūngī warūmīrīire. 4 No rīrī, andū aingī arīa maiguire ndūmīrīri iyo nīmetīkirie, naguo mūģana wa arīme ūkīongerereka magīkinya ta 5,000. 5 Mūthenya ūyū ūngī, aathani ao na athuuri, na arutani a watho makīgomana kūu Jerusalemu. 6 Nake Anasi, mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene, aarī ho, marī na Kaiafa, na Johana, na Aleksandero, na andū arīa angī maarī a nyūmba ya mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene. 7 Magīathana atī Petero na Johana mareehwo mbere yao, na makīambīrīria kūmooria ciūria. Makīmooria atīrī, “Mūrāhotire gwīka ūndū ūcio na hinya ūrīkū, kana na rīitwa rīrīkū?” 8 Nake Petero, aiyūrītwo nī Roho Mūtheru, akīmeera atīrī, “Inyuī aathani na athuuri a andū! 9 Angīkorwo twītītwo ūmūthī nigeetha tūtaarīrie ūhoro wa gīko kiega kīrīa gīkīrwo mūndū ūcio ūratūūrīte arī mwonju, na tūūrīo ūria arahonīrio-rī, 10 kīmenyei inyuī, o na andū othe a Isiraeli atīrī: Mūndū ūyū arūngīi mbere yanyu arī mūhonu nī ūndū wa rīitwa rīa Jesū Kristū wa Nazarethi, ūria mwambithirie, nake Ngai akīmūrīūkia kuuma kūrī arīa akuū. 11 We nīwe “ihiga rīrīa inyuī aaki mwareģire, na nīrīo rītuīkīte ihiga rīrīa inene rīa koine.’ 12 Naguo ūhonokio ndūngioneka harī mūndū ūngī o wothe, nī ūndū gūtirī rīitwa rīngī gūkū thī rīheanītwo kūrī andū rīngītūhonokia.” 13 Rīrīa monire ūmūrīru wa Petero na Johana, na makīmenya atī matiarī athomu, na atī maarī andū o ūguo-rī, makīģega na makīmenya atī andū acio maakoreetwo marī na Jesū. 14 No rīrī, mona mūndū ūcio wāhonetio arūgamīte hamwe nao-rī, matingīahotire kuuga ūndū. 15 Nī ūndū ūcio makīmaatha mehēre Kīama-inī, nao athuuri magīciira marī oiki. 16 Makūrīania atīrī, “Andū aya tūkūmeeka atīa? Andū othe arīa matūūruga Jerusalemu

nīmoō atī nīmarīngīte kīama kīnene na tūtingīhota gūkaana ūhoro wakīo. 17 No nīguo tūģirie ūndū ūyū gūthīi na mbere makīria gatagatī-inī ka andū-rī, no nginya tūkaanie andū aya kwārīria mūndū o na ūrīkū na rīitwa rīu.” 18 Magīcooka makīmeeta thīnī rīngī na makīmaatha atī matīkaarie kana marutane o na atīa na rīitwa rīa Jesū. 19 No Petero na Johana makīmacookeria atīrī, “Tuai ciira inyuī ene kana nī kwāģīrīre maithe-inī ma Ngai tūmwathīkire inyuī gūkīra gwathīkīra Ngai. 20 Nīgūkorwo tūtingīhota gūtiga kwaria ūria tuonete na tūkaigua.” 21 Na thuutha wa kūmakāania, maamehīire mūno, makīmarekereria mathīi. Matingīahotire gūtua ūria mangāmāherithirie, tondu andū othe nīmagocoga Ngai nī ūndū wa ūria gwēkīkīte. 22 Nīgūkorwo mūndū ūcio wāhonetio na nģīra ya kīama aarī na ūkūrū wa makīria ma mīaka mīrongo ina. 23 Na rīrīa Petero na Johana maarekereirio, magīthīi kūrī andū a thīrītū yao, na makīmeera ūria wothe athīnjīri-Ngai arīa anene na athuuri maameerīte. 24 Rīrīa maiguire ūhoro ūcio, makīanīrīra marī ngoro imwe makīhooya Ngai, makīuga atīrī, “Mwathani Jehova, nīwe wombire igūrū na thī na irīa, o na indo ciothe irīa irī kuo. 25 Nawe nīwaririe na ūndū wa Roho Mūtheru na kanua ka ndungata yaku, o we ithe witū Daudi, ūkiuga atīrī: “Nī kīi gītūmaga ndūrīrī irakare mūno, na andū mathugunde mībango ya tūhū? 26 Athamaki a thī nīmatūite itua, na aathani magacookania ndundu, nīguo mokīrīre Mwathani, na mokīrīre ūria wake Mūitīrīrie Maguta.’ 27 Ti-itherū, Herode na Pontio Pilato nīmoonganire hamwe na andū-a-Ndūrīrī, na andū a Isiraeli, itūūra-inī rīrī inene nīguo mathugunde ūria megūūkīrīra Jesū ndungata yaku theru, o rīra wee waitīrīrie maguta. 28 O mekire ūria hinya waku na wendi waku watūite o mbere atī nīguo gūgaatūika. 29 Na rīrī, Mwathani, kīone ūria matwīhīire, na ūkīhotithie ndungata ciaku kwaria kiugo gīaku na ūmūrīru mūingī. 30 Tambūrūkia guoko gwaku ūhonanie, na ūringe ciama na morirū na ūndū wa rīitwa rīa Jesū, ndungata yaku theru.” 31 Nao maarīkia kūhooya, handū hau moonganīte hagīthingitha. Nao othe makīyūrwo nī Roho Mūtheru, makīria kiugo kīa Ngai marī na ūcamba. 32 Nao andū arīa othe meetīkīte maarī na ngoro imwe na meciiria o mamwe. Gūtiarī mūndū woigaga atī kindū o na kīrīkū kīa indo ciake nī gīake we mwene, no maahūthagīra indo ciothe irīa maarī nacio hamwe. 33 Nao atūmwo, marī na hinya mūingī, magīthīi na mbere kūheana ūira wa kūrīuka kwa Mwathani Jesū, na wega mūingī wa Ngai warī igūrū rīao. 34 Gūtiarī andū maagaga kindū gatagatī-inī kao. Nīgūkorwo ihinda kwa ihinda andū arīa maarī na ithaka kana nyūmba nīmaciendagīa, makarehe mbeeca icio mendetie, 35 magaciaga magūrū-inī ma atūmwo, nacio ikagaīrwo mūndū o mūndū kūringana na bata wake. 36 Jusufu, Mūlawīi wa kuuma Kuporo, ūria atūmwo meetaga Baranaba (ģguo nī kuuga Mūrū wa ūmwanīrīria), 37 niendīrie gīthaka gīake na akīrehe mbeeca icio, agaciaga magūrū-inī ma atūmwo.

5 Na rīrī, mūndū wetagwo Anania, marī hamwe na mūtumia wake Safira o nao nīmendīrie gīcunģī gīa gīthaka kīao. 2 Anania agītīģīria mbeeca imwe, no icio

ingĩ agĩcirehe na agĩciiga magūrũ-inĩ ma atũmwo, nake mütumia wake Safira agĩkorwo nĩooũ ũhoru ũcio wega. **3** Nowe Petero akĩmũũria atĩrĩ, “Anania, nĩ kĩĩ ngoro yaku iyũrĩtũwo nĩ Shaitani ũguo, agatũma ũheenie Roho Mũtheru, na ũgetigĩria mbeeca imwe cia iria wendetie gĩthaka? **4** Rĩria ũtarakiendetie-rĩ, gĩthĩ gĩtirarĩ gĩaku? Na thuutha wa gũkiendia-rĩ, gĩthĩ mbeeca itirakĩrĩ o ciaku wike nacio o ũria ũkũwenda? Ũreeciiririe gwĩka ũguo nĩkĩ? Ti andũ ũheenietie, no nĩ Ngai.” **5** Rĩria Anania aiguire ũguo-rĩ, akĩgũa thĩ na agĩkua. Nao andũ arĩa othe maiguire ũria kwahaana makĩiyũrwo nĩ guoya. **6** Nao aanake magũũka, makĩoħa mwĩrĩ wake na cuka, makĩuumia nja na makĩũthika. **7** Thuutha wa ta mathaa matatũ-rĩ, mütumia wake agĩtoonya atekũmenya ũria gwekĩkĩte. **8** Petero akĩmũũria atĩrĩ, “Ta njĩira atĩrĩ, ici nĩcio mbeeca iria wee na Anania mĩrendirie gĩthaka?” Nake mütumia ũcio agĩcookia atĩrĩ, “Iĩ, nicio tũrendirie.” **9** Petero akĩmwĩra atĩrĩ, “Nĩ kĩĩ gĩtũmĩte mũrĩkanĩre mũgerie Roho wa Mwathani? Atĩrĩrĩ, magũrũ ma andũ arĩa maathika mũthuuriguo marĩ mũromu-inĩ, nĩmegũkuumia nja o nawe.” **10** O kahinda kau akĩgũa thĩ magũrũ-inĩ make, agĩkua. Nao aanake magĩtoonya, makĩmũkora akũite, makĩmuoya, magĩthĩ, makĩmũthika hakuĩ na mũthuurĩwe. **11** Naguo kanitha wothe, hamwe na andũ arĩa othe maiguire maĩndũ macio makĩnyĩitwo nĩ guoya mũnene. **12** Na rĩrĩ, atũmwo nĩmarĩngire cĩama nyingĩ, na makĩonania morĩrũ gatagatĩ-inĩ ka andũ. Nao andũ arĩa othe metikĩtie nĩmagomanaga hamwe Gĩthaku-inĩ gĩa Solomoni. **13** Gũtirĩ mũndũ wacookire kũgera gwĩturĩnĩra nao, o na gũtuika andũ nĩmamahaete gĩtĩo mũno. **14** O na kũrĩ ũguo-rĩ, arũme na andũ-a-nja aingĩ nĩmetikirie Mwathani, naguo mũigana wao ũkĩongerereka. **15** Nĩ ũndũ wa ũguo, andũ nĩmareehaga andũ arĩa arũaru njĩra-inĩ, makamakomeria itanda na ibarĩ, nĩguo naarĩ amwe ao mahutio nĩ kĩĩruru gĩa Petero. **16** Ningĩ andũ aingĩ nĩmonganaga hamwe moimĩte matũũra-inĩ marĩa maathiũrũrũkĩirie Jerusalem, makareehaga andũ ao arĩa arũaru, na arĩa maanyariiragwo nĩ ngoma thũku, nao othe makahonio. **17** Na rĩrĩ, mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene na andũ arĩa othe maakoragwo nake, arĩa maarĩ a thiritũ ya Asadukai, makĩiyũrwo nĩ ũuru. **18** Makĩnyĩita atũmwo, makĩmaikĩ njeera rĩra ya mũingĩ. **19** No ũtukũ-rĩ, mũraika wa Mwathani akĩhingũra mĩrango ya njeera, na akĩmoimia nja. **20** Akĩmeera atĩrĩ, “Thĩĩ mũrũgame hekarũ-inĩ, mwĩre andũ ũhoru wothe wa muoyo ũyũ mwerũ.” **21** Na rĩrĩ, ruoro rũgĩtema magĩtoonya hekarũ-inĩ, na makĩambĩrĩria kũruta andũ o ta ũria meerũtũwo. Rĩria mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene na andũ arĩa maakoragwo nake maakĩnyĩre-rĩ, magĩcookanĩrĩria Kĩama, kĩungano gĩa athuuri othe a Isiraeli, na magĩtũmana njeera atũmwo magĩrwo. **22** No rĩria thĩgari ciakĩnyire njeera-rĩ, itiamakorire kuo. Nĩ ũndũ ũcio, magĩcookia ũhoru makĩmeera atĩrĩ, **23** “Twakora mĩrango ya njeera rĩrĩ mĩhĩnge wega, nao arangĩri marũgamĩte mĩrango-inĩ; no twamĩhingũra, tũtinakora mũndũ kũu thĩĩnĩ.” **24** Rĩria mũnene wa arangĩri a hekarũ na athĩnjĩri-Ngai arĩa anene maiguire ũhoru ũcio makĩmaka na makĩrĩgwo nĩ ũria gũgũikara. **25** Hĩndĩ iyo hagũka mũndũ, akiuga

atĩrĩ, “Ta rorai! Andũ arĩa mũraikirie njeera marũgamĩte hekarũ-inĩ makĩrũta andũ.” **26** Maigua ũguo, mũnene wa arangĩri a hekarũ agĩthĩĩ na anene a thĩgari ciake na makĩrehe atũmwo. Matĩgana kũhũthĩra hinya, tondu nĩmetigagĩra andũ matikamahũũre na mahiga nyuguto. **27** Maarĩkia kũrehe atũmwo-rĩ, makĩmarũgamia mbere ya Kĩama nĩguo morio ciũria nĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene. **28** Nake akĩmeera atĩrĩ, “Gĩthĩ tũtiramũkaanirie biũ mũtikarutane na rĩtwa rĩrĩ, no rĩu mũiyũrĩtie Jerusalemũ ũrutani wanyu, na nĩmwĩrutanĩrie gũtũma tũcookererwo nĩ thakame ya mũndũ ũcio.” **29** Petero na atũmwo acio angĩ magĩcookia atĩrĩ, “Ithũĩ no nginya twathĩkĩre Ngai gũkĩra gwathĩkĩra andũ! **30** Ngai wa maĩthe maitũ nĩariũkirie Jesũ kuuma kũrĩ arĩa akũu, ũria mworagire na ũndũ wa kũmwamba mũtĩ-igũrũ. **31** Ngai nĩamũtũgĩrĩrie akĩmũiga guoko-inĩ gwake kwa ũro arĩ Mũthamaki na Mũhonokia nĩguo Isiraeli merire na marekerwo mehĩa. **32** Ithũĩ tũrĩ aira a maĩndũ macio, nake Roho Mũtheru, ũria Ngai aheete andũ arĩa mamwathĩkagĩra-rĩ, o nake nĩ mũira.” **33** Rĩria maiguire ũguo makĩrakara mũno makienda kũmooraga. **34** No rĩrĩ, Mũfarĩsai wetagwo Gamalieli, mũrutani wa watho na watũtũwo nĩ andũ othe akĩrũgama Kĩama-inĩ, agĩathana atĩ andũ acio mambe moimio nja gwa kahinda kanini. **35** Nake akĩra Kĩama atĩrĩ, “Andũ aya a Isiraeli, cũranĩai wega ũria mũratanya gwĩka andũ aya. **36** Ihĩnda rĩhĩtũku mũndũ wetagwo Theuda nĩeyumĩrĩrie agĩtũuaga atĩ we nĩ mũndũ ma, na akĩgĩa na arũmĩrĩri ta magana mana. Nĩooragĩrwo, nao arũmĩrĩri aake othe makĩhũrunjwo na ũhoru ũcio wothe ũgĩtuika wa tũhũ. **37** Thuutha wake, Judasi ũria woimĩte Galili akĩyũmĩria matukũ-inĩ ma kwĩyandĩkĩthia na agĩtongoria mbũtũ ya andũ nĩguo makararĩe watho. O nake akĩrũragwo, na arũmĩrĩri aake othe makĩhũrunjwo. **38** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, igũrũ rĩkonĩĩ ũhoru ũyũ ngũmũtaara atĩrĩ, tĩganai na andũ aya! Marekeei mathĩĩ! Nĩ ũndũ angĩkorwo muoroto kana ciiko ciao ciumanĩte na ũmũndũ-rĩ, ũndũ ũcio nĩũgũthĩra. **39** No angĩkorwo ũndũ ũyũ uumanĩte na Ngai, mũtingĩhota kũgĩrĩria andũ aya; mũgwĩkora mũkĩhũũrana na Ngai.” **40** Nao magĩtĩkania na mĩario yake. Nao magĩta atũmwo matoonye makĩmahũũrĩthia iboko. Magĩcooka makĩmaatha matikaarie thĩĩnĩ wa rĩtwa rĩa Jesũ, magĩcooka makĩmarekereria mathĩĩ. **41** Nao atũmwo makũma Kĩama-inĩ makenete tondu wa ũria maatuĩtũwo agĩrĩra a gũconorithio nĩ ũndũ wa Rĩtwa rĩu. **42** Mũthenya o mũthenya, marĩ hekarũ-inĩ o na marĩ mĩcĩĩ-inĩ, matiigana gũtiga kũrutana na kũhunja ũhoru ũcio mwega atĩ Jesũ nĩwe Kristũ.

6 Na rĩrĩ, matukũ-inĩ macio rĩria mũigana wa arutwo wongererekaga-rĩ, Ayahudi amwe arĩa maaciĩrũrwo kwa Ayunani nĩmatetĩrie Ayahudi a Kĩhibirania tondu atumia ao a ndigwa matĩagayagĩrwo irio rĩria ikũgayanwo o mũthenya. **2** Nĩ ũndũ ũcio, atũmwo acio ikũmĩ na eerĩ magĩcookanĩrĩria arutwo othe hamwe na makĩmeera atĩrĩ, “Gũtiagĩrĩrie tũtiganĩrie ũtungata wa kiugo kĩa Ngai nĩguo tũtungatage metha-inĩ. **3** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, thuurai andũ mũgwanja kuuma gatagatĩ-inĩ kanyu, andũ arĩa moĩkaine atĩ nĩ maiyũrĩtũwo nĩ Roho, o na ũũgĩ, na nĩtũkĩmehokera wĩra ũcio, **4** na

ithuĩ tũrũmbũyiye ũhoro wa mahooya na ũtungata wa kiugo.” **5** Ũndũ ũcio moigire nĩwakenirie gĩkundi kũu gĩothe. Nao magĩthuura Stefano, mũndũ waiyũritwo nĩ wĩtikio na Roho Mũtheru, na Filipu, na Porokoro, na Nikanora, na Timoni, na Paramena, na Nikola, mũndũ wa kuuma Antiokia ũria wagarũrũkĩte agatuĩka Mũyahudi. **6** Makĩneana andũ acio kũri atũmwo, nao atũmwo makĩmahoeera na makĩmaigĩrĩra moko. **7** Nĩ ũndũ ũcio kiugo kia Ngai gĩkihunja. Mũigana wa arutwo kũu Jerusalemũ ũkĩongerereka mũno, nakĩo gĩkundi kĩnene kia athĩnjĩri-Ngai gĩgĩathĩkĩra ũhoro wa wĩtikio. **8** Na rĩrĩ, Stefano, mũndũ waiyũritwo nĩ wega wa Ngai na ũhوتي, nĩekire morĩrũ manene na akĩringa ciama gatagatĩ-inĩ ka andũ. **9** No rĩrĩ, nĩ kuomĩrĩre ngarari kuuma kũri andũ a Thunagogi ya Andũ arĩa Oohore (ta ũria yetagwo), nao nĩ Ayahudi a kuuma Kurene na Aleksanderia o hamwe na mabũrĩri ma Kilikia na Asia. Andũ aya makĩambĩrĩria gũkararania na Stefano, **10** no matingĩetiiririe ũũgi wake kana Roho ũria aaragia naguo. **11** Hĩndĩ ũyo makĩringĩrĩria andũ amwe na hito moige atĩrĩ, “Nĩtũũgĩte Stefano akĩaria ciugo cia kũruma Musa, o na Ngai.” **12** Nĩ ũndũ ũcio magĩtũma okĩrĩrwo nĩ andũ, na athuuri, na arutani a watho. Makĩnyĩta Stefano makĩmũrehe mbere ya Kĩama. **13** Magĩcooka makĩrehe aira a maheeni, arĩa maarutire ũira makiuga atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ ndatigithagĩria kwaria agũkagĩrĩra handũ haha hatheru, o na gũũkĩrĩra watho. **14** Nĩgũkorwo nĩtũũgĩte akiuga atĩ Jesũ ũyũ wa Nazarethi nĩagatharia handũ haha, na agarũre mũtũgo ũria Musa aatũtĩgĩre.” **15** Andũ arĩa othe maarĩ Kĩama-inĩ magĩtũũria Stefano maitho, nao makĩona ũthĩũ wake ũtarĩ ta ũthĩũ wa mũraika.

7 Nake mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene akĩmũũria atĩrĩ, “Thitango ici nĩ cia ma?” **2** Nake Stefano agĩcookia atĩrĩ, “Ariũ a Baba na maithe maitũ, ta thĩkĩrĩria! Ngai mwene riiri nĩomĩrĩre ithe wĩtũ lburahĩmu hĩndĩ ũria aatũũraga bũrũri wa Mesopotamia, atanathĩ gũtũũra bũrũri wa Harani. **3** Akĩmwĩra atĩrĩ, ‘Thaama uume bũrũri wanyu na ũtĩge andũ anyu, ũthĩũ bũrũri ũria ngaakuonia.’ **4** “Nĩ ũndũ ũcio lburahĩmu akĩuma bũrũri wa Akalidei agĩthĩũ gũtũũra Harani. Thuutha wa gĩkuũ gĩa ithe, Ngai akĩmũruta kuo na agũũka bũrũri ũyũ mũtũũraga. **5** Ndaamũheire igai gũkũ, o na ikinya rĩmwe. No Ngai nĩamwĩrĩre atĩ we hamwe na njjaro ciake nĩmakegwatĩra bũrũri ũyũ, o na gũtũũka hĩndĩ ũyo lburahĩmu ndaarĩ na mwana. **6** Ngai eerire lburahĩmu atĩrĩ: ‘Njjaro ciaku igaatũũra irĩ ng’eni bũrũri ũtarĩ wacio, kũria igaatũũ ngombo na inyariirwo ihinda rĩa mĩaka magana mana.’ **7** Nĩngĩ Ngai akiuga atĩrĩ, ‘No nĩngaherithia rũrĩrĩ rũu igaatungata irĩ ngombo; na thuutha ũcio-rĩ, nĩkoima bũrũri ũcio, nacio nĩkaahooya irĩ kũndũ gũkũ.’ **8** Hĩndĩ ũyo nĩarĩkanĩre na lburahĩmu kĩrĩkanĩro kia ũhoro wa kũrua. Nake lburahĩmu agĩtũũka ithe wa Isaaka na akĩmũruithia thĩkũ ya kanana thuutha wa gũciarwo gwake. Thuutha-inĩ Isaaka agĩtũũka ithe wa Jakubu, nake Jakubu agĩtũũka ithe wa athuuri arĩa ikũmi na eerĩ. **9** “Na tondũ wa maguuka maitũ kũũguĩra Jusufu ũru, nĩmamwendĩre bũrũri wa Misiri agatuĩke ngombo kuo. No Ngai aarĩ hamwe nake **10**

na akĩmũhonokia mathĩina-inĩ make mothe. Nĩahaire Jusufu ũũgi na akĩmũhotithia atũũke wa kwendeka nĩ Firaũni mũthamaki wa Misiri; nĩ ũndũ ũcio akĩmũtũwa wa gwathaga Misiri o na nyũmba yake yothe ya ũthamaki. **11** “Thuutha ũcio gũkĩgĩa ng’aragu bũrũri-inĩ wothe wa Misiri, na Kaanani, na ikĩrehe gũthĩũnika kũĩngĩ mũno, namo maithe maitũ makĩaga irio. **12** Rĩrĩa Jakubu aigũire atĩ Misiri nĩ kwarĩ na ngano, agĩtũma maithe maitũ kuo hĩndĩ ya mbere. **13** Na rĩrĩa maathĩre riita rĩa keerĩ-rĩ, Jusufu akĩmenyithania kũri ariũ a ithe, nake Firaũni akĩmenya ũhoro wa nyũmba ya Jusufu. **14** Thuutha wa ũguo-rĩ, Jusufu agĩtũmanĩra ithe Jakubu na nyũmba yake yothe moke, nao othe maarĩ andũ mĩrongo mũgwanja na atano. **15** Nake Jakubu agĩkũrũka, agĩthĩ Misiri, kũria we na maithe maitũ maakuĩrĩre. **16** Mĩrĩ yao nĩyacookĩrio Shekemu na igĩthĩkwo mbĩrĩra-inĩ ũria lburahĩmu aagĩrĩte na mbeeca kuuma kũri ariũ a Hamori kũu Shekemu. **17** “Rĩrĩa ihinda rĩakuhĩrĩre rĩa Ngai kũhingia kĩranĩro giake kũri lburahĩmu-rĩ, mũigana wa andũ aitũ kũu Misiri nĩwongerereke mũno. **18** Hĩndĩ ũyo mũthamaki ũngĩ ũtooi ũhoro wa Jusufu agĩtũũka wa gũthamaka Misiri. **19** Agĩũka andũ aitũ ũuru mũno na akĩhinyĩrĩria maithe maitũ na ũndũ wa kũmarĩngĩrĩria na hinya mate tũkenge twao nĩgeetha tũkue. **20** “Ihinda-inĩ rĩu Musa nĩaciariirwo, nake aarĩ mwana mũthaka mũno. Akĩrererwo mũciĩ gwa ithe ihinda rĩa mĩeri itatũ. **21** Rĩrĩa aigĩrwo njari, mwarĩ wa Firaũni akĩmuoya akĩmũrera ta mwana wake. **22** Musa agĩthomithio na ũũgi wothe wa andũ a Misiri na aarĩ na hinya wa mĩario na ciiko. **23** “Rĩrĩa Musa aakinyirĩe mĩaka mĩrongo ina-rĩ, agĩtua itua rĩa gũceerera andũ ao a Isiraeli. **24** Nĩonire mũndũ ũmwe wao akĩnyariirwo nĩ mũndũ wa Misiri. Nĩ ũndũ ũcio agĩthĩ kũmũũrĩria na akĩmũrĩhĩria na ũndũ wa kũũraga mũndũ ũcio Mũmisiri. **25** Musa eeciirĩte atĩ andũ ao nĩmangĩonire atĩ Ngai nĩamũhũthagĩria nĩgeetha amahonokie, no-o matiamenyire ũguo. **26** Mũthenya ũyũ ũngĩ Musa agĩthĩũ agĩkora andũ eerĩ a Isiraeli makĩrĩa. Akĩgeria kũmaiguithania akĩmeeraga atĩrĩ, ‘Andũ aya, inyũũ mũri a ithe ũmwe; nĩ kũĩ kiratũma mwende gwĩkana ũũru?’ **27** “No mũndũ ũria wekĩte ũcio ũngĩ ũũru agĩũkania Musa, akĩmwĩra atĩrĩ, ‘Nũũ wagũtũire mwathi na mũtũithania wa macĩra maitũ?’ **28** ũrenda kũnjũraga o ta ũria ũrooragire Mũmisiri iri?’ **29** Rĩrĩa Musa aigũire ũguo akĩũra agĩthĩũ bũrũri wa Midiani, kũria aatũũrĩre arĩ ta mũgeni na akĩgĩa na ariũ eerĩ. **30** “Na rĩrĩ, mĩaka mĩrongo ina yarĩkia gũthĩra-rĩ, mũraika akĩmũrĩra Musa arĩ nĩnĩmbĩ-inĩ cia mwaki iria ciakanaga kihinga-inĩ kũu werũ-inĩ hakuhi na Kĩrĩma gĩa Sinai. **31** Rĩrĩa onire ũguo, akĩgega nĩ kĩria onire. Na rĩrĩa aakuhagĩrĩria nĩguo one wega-rĩ, akĩũgua mũgambo wa Mwathani ũkiuga atĩrĩ: **32** ‘Nĩ nĩ nĩ Ngai wa maithe manyu, Ngai wa lburahĩmu, na Isaaka, o na Jakubu.’ Nake akĩmaina nĩ gwĩtigĩra na ndaigana kũroa. **33** “Nake Mwathani akĩmwĩra atĩrĩ, ‘Ruta iratũ ciaku, nĩgũkorwo hau ũrugamĩte nĩ handũ hatheru. **34** Ti-itherũ nĩnyonete kũhinyĩrĩrio kwa andũ akwa kũu bũrũri wa Misiri. Nĩnjũgũte gũcaaya kwao, na nĩnjũkũrũkĩte thĩ nĩguo ndĩmohorithie. Rĩu ũka nĩngũgũtũma ũcooke Misiri.’ **35** “ũyũ nowe Musa ũria

maaregete makiuga atiri, 'Nuu ugutuite mwathi witu na mutuciirithia?' Ngai we mwene niamutumire atuika munene na mukuru wao, na undu wa muraika uria wamumirire kihinga-ini. **36** Akimatongoria makiuma Misiri na agika moriru na akiringa ciam ari kuu Misiri, o na Iria-ini Itune, na ihinda ria miaka mirongo ina kuu weru-ini. **37** 'Uyu nowe Musa uria werire andu a Israeli atiri, 'Ngai niakamutumira munabii ta nii kuuma kuri andu anyu kiembe.' **38** We aari kiungano-ini kuu weru-ini, ari hamwe na muraika uria wamwaririe Kirima-ini gia Sinai, na aari hamwe na maithe maitu; nake niamukirire ciugo iri muoyo nigeetha atukinyirie. **39** 'No riri, maithe maitu nimagire kumwathikira. Handu ha uguo-ri, o makimurega, na thini na ngoro ciao makiririria gucooka Misiri. **40** Nao makira Haruni atiri, 'Tuthondekere ngai iria iritutongoragia. Nigukorwo mundu uyu ugwitwo Musa, uria watutongoririe tukiuma bururi wa Misiri, tutiui uria onete!' **41** Hindi iyo nigu maathondekere mihanano watarii ta njaui. Makurutira magongona, na makigia na hindi ya gukungura kiria maathondekete na moko mao. **42** No Ngai akimahutaira, na akimarekereria mahooage ciembe cia iguru. Uhoru uyu utwaranite na uria kwandikitwo ibuku-ini ria anabii, atiri: 'Nimwandutire magongona na maruta miaka mirongo ina kuu weru-ini, inyu nyumba ya Israeli?' **43** Nimituugirite ihooero ria Moleku, na njata ya ngai yanyu iria itagwo Refani, mihanano iria mwathondekere ya kuhooaga. Tond ucio, ningatuma mutahwo mutwarwo' kuhituka Babuloni. **44** 'Maithe maitu maar na hema iria yetagwo giikaro kia Uira kuu weru-ini. Nayo yathondeketwo o ta uria Ngai eerite Musa, kiringana na mihanire uria onete. **45** Maarikia kwamukira hema-ri, maithe maitu, matongoretio ni Joshua magiuka nayo riria menyitire bururi kuuma kuri nduriri uria Ngai aaruturire ciehere mbera yao. Nayo igitura kuu bururi ucio o nginya hindi ya Daudi, **46** uria wakenire ni gwitikiria ni Ngai, na akihooa etikirio aakire Ngai wa Jakubu giikaro. **47** No Solomoni niwe wamwakiire nyumba. **48** 'No riri, Uria-uri-Iguru-Muno ndaikaraga nyumba ciakitwo ni andu. O ta uria munabii oigite atiri: **49** "'Iguru nikuo git giakwa kia unene, nayo thi ni gaturwa ka makinya makwa. Unginjakira nyumba ya mtheamba uriku? Uguo nigu Mwathani ekuria. Kana kihuruko giakwa kingikorwo ku? **50** Githi ti guoko gwakwa wathondekere indo ici ciothe?' **51** 'Inyu andu aya aremi, o inyu mutari aruu ngoro na matu! Inyu mutarii o ta maithe manyu: Inyu muturaga mureganite na Roho Mutheru! **52** Ni kuri munabii utanyarirwo ni maithe manyu? Mooragire o na andu aria maarathire uhoro wa guka kwa Uria Mthingu. Na riu nimumuhiananire na mukamuraga; **53** o inyu mwamukirire watho uria waathanirwo kugerera araka no mukiga kwathikira.'" **54** Riria maiguire maundu macio-ri, makirakara muno, na makimuhaganiria magego. **55** No Stefano, ayuritwo ni Roho Mutheru, Agicuthirira iguru akiona riiri wa Ngai, na Jesu arugamite guoko-ini kwa urio kwa Ngai. **56** Akiuga atiri, "Onei, nindirona iguru rihingukite nake Muru wa Mundu arugamite guoko-ini kwa urio kwa Ngai." **57** Maigua uguo makihumbira

matu mao, makihanyika hari we makiugagiria na mugambo munene. **58** makimukururia, makimunia nja ya itura, na makiambiria kumuhura na mahiga nyuguto. Nao, aira makiga nguo ciao maguru-ini mwanake wetagwo Saulu. **59** Riria maamuhuraga na mahiga nyuguto, Stefano nahoire Ngai, akiuga atiri, "Mwathani Jesu, amukira roho wakwa." **60** Agicooka agituria ndu, akianirira, akiuga atiri, "Mwathani, ndukamoorie riria riri." Na aarika kuuga uguo, agikoma.

8 Nake Saulu aari ho, na agitikiria ati ooragwo. Muthenya ucio kanitha ukinyarirwo muno kuu Jerusalem, nao andu othe o tiga atumwo makihurunjikira Judea na Samaria. **2** Andu etigiri Ngai magithika Stefano na makimucakira muno. **3** No Saulu akiambirira kwananga kanitha. Aathiiaga nyumba o nyumba, akiruturaga arume na andu a-nja, akimaikagia njeera. **4** Nao andu aria maahurunjitwo nimahunjire kiugo kia Ngai o kuria guothe maathiiaga. **5** Filipu agikurika agithi itura riri Samaria, akihunja uhoro wa Kristu kuo. **6** Riria ikundi cia andu ciaiguire Filipu na ikiona ciam iria aaringaga, othe magithikiria uria oigaga. **7** Ngoma thuku nicioimaga andu aing igikayurukaga, na andu aing maararite murimu wa guka ciiga, na andu aria maar onju makihonio. **8** Ni undu ucio gukiga na gikeno kinene itura-ini riu. **9** Na riri, itura-ini riu ni kwar na mundu wetagwo Simoni, nake niaragurite kwa ihinda na akagegia andu othe a Samaria. Nake nietiaga na ageetua ati aari mundu munene muno, **10** nao andu othe, aria anini na aria anene, makamuthikagiria na makoiga na mugambo munene atiri, "Mundu uyu niwe hinya wa ungi uria ukaine ta Hinya Munene." **11** Maaturite mamumaga thuutha tond niamagegetie hindi ndaaya na uraguri wake. **12** No riria meetikirie Filipu akihunja Uhoru-uria-Mwega wa uhamaki wa Ngai na wa rita ria Jesu Kristu-ri, makibatithio, arume o hamwe na andu a-nja. **13** Simoni we mwene agitikia na akibatithio. Nake akirumirira Filipu kuria guothe aathiiaga, agegetio ni imenyithia cia hinya na ciam iria onaga. **14** Riria atumwo aria maar kuu Jerusalem maiguire ati andu a Samaria nimetikirite kiugo kia Ngai-ri, makimatumira Petero na Johana. **15** Nao makinya kuo, makimahoera nigu maamukire Roho Mutheru, **16** tond nginya hindi iyo Roho Mutheru ndaakoretwo aikurukire mundu o na umwe wao; tiga o kubatithio maabatithio thini wa rita ria Mwathani Jesu. **17** Hindi iyo Petero na Johana makimaigirira moko, nao makiamukira Roho Mutheru. **18** Riria Simoni onire ati Roho aheanagwo na undu wa kiugirirwo moko ni atumwo-ri, akienda amaha mbeeca, **19** akiuga atiri, "Hee uhoto uyu o na ni nigeetha uria wotho ndaigirira moko makwa akaamukira Roho Mutheru." **20** Petero akimucokeria atiri, "Mbeeca ciaku irothiranira hamwe nawe, nigukorwo wicirite no uguire kicho kia Ngai na mbeeca. **21** Wee nduri na handu, o na nduri na igai utungata-ini uyu, tond ngoro yaku ti njagirirwo mbera ya Ngai. **22** Wirire waganu uyu na uhoee Mwathani. Hiji ngegukereka ni undu wa gukorwo na riciiria ta riu ngoro-ini yaku. **23** Nigukorwo nguona

üiyürütwo nĩ marũrũ na ũgatuĩka ngombo ya mehia.”

24 Hĩndĩ ĩyo Simoni akĩmũcookeria atĩrĩ, “Hooerai harĩ Mwathani nĩgeetha ndikae gũkorwo nĩ ũndũ o na ũmwe ya macio mwgaweta.” **25** Rĩria maarĩkirie kũheana ũira na kũhunjia kiugo kĩa Mwathani-rĩ, Petero na Johana magĩcooka Jerusalemu, o makĩhunjagia ũhoro-ũria-Mwega tũtũura-inĩ tũingĩ twa Samaria.

26 Na rĩrĩ, mũraika wa Mwathani akĩraa Filipu atĩrĩ, “Thiĩ werekeire gũthini, ũkinye njĩra-inĩ, njĩra ĩria ya werũ-inĩ, ĩria ĩkũrũkite kuuma Jerusalemu ĩgathiĩ nginya Gaza.” **27** Nĩ ũndũ ũcio akiumagara, na arĩ njĩra-inĩ agicemania na Mũhabashi warĩ mũhakũre, mũndũ mũnene warĩ igweta ũria warũgamĩrĩre kĩgĩna gĩa Kandake, mũthamaki-mũndũ-wa-nja wa Ahabashi. Mũndũ ũyũ aathiite Jerusalemu kũhooya Ngai; **28** na arĩ njĩra-inĩ akĩmũka, aaikarĩte ngaari-inĩ yake ya mbarathi agĩthoma ibuku rĩa Isaia ũria mũnabii. **29** Roho akĩraa Filipu atĩrĩ, “Thiĩ ngaari-inĩ ĩria ya mbarathi ũikare hakuhĩ nayo.” **30** Hĩndĩ ĩyo Filipu akĩhanyũka nginya ngaari-inĩ ĩyo ya mbarathi, akĩgũga mũndũ ũcio agĩthoma ibuku rĩa Isaia ũria mũnabii, akĩmũuria atĩrĩ, “Nĩurataũkirwo nĩ ũhoro ũcio ũrathoma?” **31** Nake agĩcooka atĩrĩ, “Ingĩtaũkirwo atĩa, tĩga hagĩire mũndũ wa kũndaarĩria?” Nĩ ũndũ ũcio akĩraa Filipu ahaice ngaari ĩyo ya mbarathi, aikaranie nake. **32** Mũndũ ũcio warĩ mũhakũre aathomaga gacunjĩ gaka ka Maandiko: “Aatwarirwo o ta ng’ondũ gĩthĩnjĩro-inĩ, na o ta ũria gatũrũme gakiraga ki karĩ mbere ya mũndũ ũria ũrakenja guoya, nugu o nake ataatumĩrĩre kanua gake. **33** Nĩaconorĩthirio na ndaigana gatũrwo ciira na kĩhooto. Nũũ ũngĩaria ũhoro wa njĩaro ciake? Nĩgũkorwo muoyo wake nĩwehererio ũkũma gũkũ thi.” **34** Mũndũ ũcio mũhakũre akĩũria Filipu atĩrĩ, “Ndagũthaiha, ta njĩra atĩrĩ, mũnabii araria ũhoro wa ũ, nĩ ũhoro wake we mwene kana nĩ ũhoro wa mũndũ ũngĩ?” **35** Hĩndĩ ĩyo Filipu akĩrutia ũhoro hau, akĩmũhe ũhoro-ũria-Mwega ũkonĩĩ Jesũ. **36** Na marĩ njĩra-inĩ magĩthĩ-rĩ, magĩkinya handũ haarĩ na maai, nake mũndũ ũcio warĩ mũhakũre akĩmwĩra atĩrĩ, “Ta rora, maai nĩmo maya. Nĩ kĩ kĩngĩria mbatĩthio?” **37** (Nake Filipu akiuga atĩrĩ, “Ūngĩtikia na ngoro yaku yothe, no ũbatĩthio.” Nake agĩcooka atĩrĩ, “Nĩnjĩtikĩtie atĩ Jesũ Kristũ nĩwe Mũrũ wa Ngai.”) **38** Nake agĩathana ngaari ĩyo ya mbarathi ĩrũgame. Hĩndĩ ĩyo Filipu na mũndũ ũcio mũhakũre magĩkũrũka, magĩtoonya maai-inĩ, nake Filipu akĩmũbatĩthia. **39** Na rĩria moimĩrĩre maai-inĩ, Roho wa Mwathani o rĩmwe akĩoya Filipu, akĩmweheria, nake mũndũ ũcio mũhakũre akiaga kũmuona rĩngĩ, no agĩthĩ na mbere na rũgendo akenete. **40** No Filipu nĩonekanire Azota, na agĩthĩ akĩhunjagia ũhoro-ũria-Mwega matũura-inĩ mothe nginya agĩkinya Kaisarea.

9 Ihinda-inĩ o rĩu Saũlũ no eehĩtagĩra kũũraga arutwo a Mwathani. Agĩthĩĩ kũrĩ mũthĩnjĩri-Ngai ũria mũnene, **2** na akĩmũhooya marũa athĩĩ namo thunagogi-inĩ ĩria ciarĩ Dameski, nĩgeetha angĩkora andũ a Njĩra ĩyo kuo, marĩ arũme kana andũ-a-nja, amanyĩite amatware Jerusalemu marĩ ohe. **3** Naarĩ rũgendo-inĩ aakuhĩrĩria Dameski-rĩ, o rĩmwe ũtheri ũkũma na igũrũ, ũkĩmwarĩra mĩena yothe. **4** Akĩgũa thiĩ,

na akĩgũga mũgambo ũkĩmwĩra atĩrĩ, “Saũlũ, Saũlũ, ũũnyariiraga nĩkĩ?” **5** Saũlũ akĩũria atĩrĩ, “Nĩwe ũ, Mwathani?” Nake akĩmũcookeria atĩrĩ, “Nĩ niĩ Jesũ ũria ũnyariiraga. **6** No rĩrĩ, rĩu ũkĩra ũtoonye itũũra rĩrĩ ĩnene, na nĩũkwĩrwo ũria wagĩrĩrwo nĩ gwĩka.” **7** Nao andũ arĩa maatwaranaga hamwe na Saũlũ makĩrũgama hau maagĩte ũria mangĩuga; o nĩmaiguire mũgambo no matiigana kuona mũndũ o na ũrĩkũ. **8** Nake Saũlũ agũkĩra, akĩrũgama, no rĩria aahingũrĩre maitho ndoonaaga o na hanini. Nĩ ũndũ ũcio makĩmũnyĩita guoko makĩmũtwara Dameski. **9** Ihinda rĩa matukũ matatũ aarĩ mũtumumu, na ndarĩ kĩndũ aarĩaga kana akanyua. **10** Na rĩrĩ, kũu Dameski nĩ kwarĩ na mũrutwo wetagwo Anania. Mwathani akĩmwarĩria na kĩoneki, akĩmwĩra atĩrĩ, “Anania!” Nake agĩcooka atĩrĩ, “Nĩĩ ũyũ Mwathani.” **11** Nake Mwathani akĩmwĩra atĩrĩ, “Thiĩ kwa Judasi o kũu njĩra ĩria ĩtagwo Nũngarũ, ũrie mũndũ uumĩte Tariso wĩtagwo Saũlũ, nĩ ũndũ nĩkũhooya arahooya. **12** Nĩonete mũndũ kĩoneki-inĩ wĩtagwo Anania agĩũka kũmũgĩrĩra moko, nĩguo acooke kuona.” **13** Anania akĩmũcookeria atĩrĩ, “Mwathani, nĩnjĩguĩte ũhoro mũingĩ ũkonĩĩ mũndũ ũcio, na maũndũ maingĩ mooru marĩa aaneke andũ aku arĩa aamũre kũũria Jerusalemu. **14** Na okĩte gũkũ arĩ na wathani kuuma kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene, nĩgeetha anyĩite andũ arĩa othe makayagĩra rĩitwa rĩaku.” **15** No Mwathani akĩraa Anania atĩrĩ, “Thiĩ, tondũ ũndũ ũcio nĩ kĩndũ gĩakwa kũrĩ ndĩthũurĩre gĩa gũtwara ũhoro wa rĩitwa rĩakwa kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, na athamaki, o na kũrĩ andũ a Isiraeli. **16** Nĩngũmuonia ũria arĩ o nginya anyamaarĩke nĩ ũndũ wa rĩitwa rĩakwa.” **17** Hĩndĩ ĩyo Anania agĩthĩ na agĩtoonya nyũmba ĩyo. Akĩgĩrĩra Saũlũ moko, akĩmwĩra atĩrĩ, “Saũlũ, mũrũ wa Ithe wĩtũ, Mwathani, o we Jesũ ũria ũrakuumĩrĩre ũrĩ njĩra-inĩ ũgũka gũkũ, nĩandũmĩte nĩguo ũcooke kuona, na ũyũrĩro na Roho Mũtheru.” **18** O hĩndĩ ĩyo, tũnyamũ twahaanaga ta ngaracũ tũkũma maitho-inĩ ma Saũlũ, tũkĩgĩa thiĩ, nake akĩhota kuona rĩngĩ. Agũkĩra na akĩbatĩthio, **19** na aarĩkia kũria irio, akĩgĩa na hinya. Saũlũ agũkĩra mĩthenya ĩgana ũna marĩ hamwe na arutwo kũu Dameski. **20** Na hĩndĩ ĩyo akĩambĩrĩria kũhunjia thunagogi-inĩ atĩ Jesũ nĩ Mũrũ wa Ngai. **21** Andũ othe arĩa maamũguire makĩgega makĩũria atĩrĩ, “Gĩthĩ mũndũ ũyũ tiwe ũraagĩthĩite andũ thayũ kũu Jerusalemu gatagatĩ-inĩ ka arĩa makayagĩra rĩitwa rĩu? Na gĩthĩ ndokĩte gũkũ nĩgeetha amanyĩite amatware marĩ ohe kũrĩ athĩnjĩri-Ngai arĩa anene?” **22** Nowe Saũlũ agĩkĩrĩrĩria kũgĩa na hinya, na akĩgegia Ayahudĩ arĩa maatũrĩte kũu Dameski na ũndũ wa kũmaiguithia na ma atĩ Jesũ nĩwe Kristũ. **23** Thũutha wa mĩthenya mĩingĩ gũthĩra, Ayahudĩ magĩcookania ndundu mamũũrage, **24** no Saũlũ akĩmenya mũbango ũria maarĩ naguo. Mũthenya na ũtukũ maakaraga mamũoheirie ihingo-inĩ cia itũũra ĩnene nĩguo mamũũrage. **25** No arũmĩrĩrĩ aake makĩmuoya ũtukũ, makĩmũharũrũkia arĩ gĩkabũ-inĩ mamũgereire mwanya warĩ rũthingo-inĩ. **26** Hĩndĩ ĩria aakinyire Jerusalemu, akĩgeria kwĩgwatania na arutwo, no othe nĩmamwĩtagĩra, tondũ matietĩkagia atĩ kũna aarĩ mũrutwo. **27** No Baranaba akĩmuoya akĩmũtwara kũrĩ atũmwo. Akĩmeera ũria Saũlũ oonire Mwathani

arī rūgendo-inī rwake, na ūria Mwathani aamwarīrie, na ūria aahunjirie kūu Dameski thīinī wa rīitwa rīa Jesū ategwītīgira. **28** Nī ūndū ūcio Saemū agīkara na atūmwo, na agaceeraga kūu Jerusalemū, akīaragia na ūcamba thīinī wa rīitwa rīa Mwathani, ategwītīgira. **29** Ningī nīaaragia na agakararanagia na Ayahudi arīa maaciarīrwo kwa Ayunanani, nō nao makageria ūria mangīmūūraga. **30** Rīrīa arīu na aarī a lthe wītū maamenyire ūguo, makīmuoya, makīmūkūrūkia nginya Kaisarea, makīmūtūma Tariso. **31** Hīndī iyo kanitha wa Judea guothe, na Galilī, na Samaria ūgikenera ihinda rīa thayū. Nīwongereirwo hinya; na ūkiūmīrīrio nī Roho Mūtheru, na ūkiongererwo andū, nao magītūra metīgīrite Mwathani. **32** Na rīrī, rīrīa Petero aaceeraga kūndū na kūndū būrūrī-inī, nīathiire gūceerera andū arīa aamūre a kūu Lida. **33** Arī kūu agīkora mūndū wetagwo Ainea warī na mūrīmū wa gūkua cīga, na aatūūrīte akomete gītanda-inī ihinda rīa mīaka īnana. **34** Petero akīmūrīa atīrī, “Ainea, Jesū Kristū nīakūhonia. Ūkīra ūkūnje kībarī gīaku.” O hīndī iyo Ainea akīrūgama. **35** Andū othe arīa maatūūraga Lida na Sharonī makīmūona na makīgarūrūkīra Mwathani. **36** Kūu Jopa nī kwarī mūrutwo wetagwo Tabitha (narīo rīitwa rīu rīgītairwo nī kuuga Dorokasi), nake aatūūrīte ekaga maūndū mega, na agateithagia athīnī. **37** O ihinda-inī rīu nīaruarire na agīkua, naguo mwīrī wake ūgīthambio, ūkīgwo nyūmba ya igūrū. **38** Lida kwarī hakuhi na Jopa; nī ūndū ūcio rīrīa arutwo maagūre atī Petero aarī kūu Lida, magītūma andū eerī makāmūrīngīrie mamwīre atīrī, “Twağūthaita ūka narual!” **39** Nake Petero agīthī hamwe nao, na aakinya agītwarwo nyūmba ya igūrū. Atumia othe a ndigwa makīrūgama, makīmūthīūrūrūkīra makīrīraga, na makīmūonagia kanjū na nguo ingī iria Dorokasi aatumite rīrīa aarī nao. **40** Nake Petero akīmeera othe moime nja ya nyūmba; agīcooka agīturia maru akīhooya Ngai. Agīcooka akīgarūrūkīra mūtumia ūcio wakuite, akīmwīra atīrī, “Tabitha, ūkīra,” nake Tabitha akīhingūra maitho, na oona Petero, agītīra. **41** Nake Petero akīmūrīyita guoko, akīmūrīgama. Agīcooka agītā andū arīa meetīkītīe, na atumia acio a ndigwa, akīmūneana kūrī o arī muoyo. **42** Naguo ūhorō ūcio ūkīmenyeka Jopa guothe, nao andū aingī magītīkīra Mwathani. **43** Nake Petero agīkara Jopa mīthenya mīngī kwa mūndū wetagwo Simoni, ūrīa warī mūtanduki wa rījūa.

10 Na rīrī, kūu Kaisarea nī kwarī mūndū wetagwo Korineliō, ūrīa warī mūnene-wa-thigari-igana rīmwe cia mbūtū irīa yoikaine ta Mbūtū ya Italia. **2** Mūndū ūcio na andū othe a nyūmba yake nīmeyamūrīre Ngai na makamwītīgagira; nake nīaheanaga indo ciake na ūtaana kūrī andū arīa maarī abatarī na nīahooyaga Ngai kaingī. **3** Mūthenya ūmwe ta thaa kenda cia mīaraho-rī, akiona kīoneki. Akiona mūrīka wa Ngai wega, ūrīa wokire harī we na akīmwīra atīrī, “Korinelio!” **4** Korineliō akīmūrora aiyūrītwo nī guoya, akīūrīa atīrī, “Nī kī Mwathani?” Nake mūrīka akīmūcookeria atīrī, “Mahooya maku na indo iria ūheete andū arīa athīnī nīkinyīte igūrū kūrī Ngai rīrī iruta rīa kūrīrīkanwo. **5**

Na rīrī, tūma andū mathīi Jopa magīre mūndū wītawgo Simoni, na nowē wītawgo Petero. **6** Araikara gwa Simoni ūrīa mūtanduki wa rījūa, o ūrīa nyūmba yake irī rūtere-inī rwa iria.” **7** Rīrīa mūrīka ūcio wamwarīrie aathiire, Korineliō agītā ndungata ciake igīrī na mūthigari ūmwe weamūrīre Ngai, na aarī ūmwe wa andū arīa maamūtungatagira. **8** Akīmeera ūrīa wothe kwahanīte agīcooka akīmātuma Jopa. **9** Mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre ta thaa thita cia mūthenya marī njīra-inī makuhīrīrie itūūra rīu-rī, Petero akīhaica nyūmba-igūrū nīgeetha akahooe Ngai. **10** Nake akīgūa aahūta na akībatarīo nī kindū gīa kūrīa, na rīrīa irio ciarugagwo-rī, akīgocerera. **11** Nake akiona igūrū rīhingūrītwo na kindū giatarī ta gītama kinene gīkīharūrūkio thī kīnyītītwo mīthia īna. **12** Nakīo kīarī na nyamū cia mīthemba yothe ya iria irī magūrū mana, o na nyamū iria itaambaga thī, o na nyoni cia rīera-inī. **13** Hīndī iyo mūgambo ūkīmwīra atīrī, “Petero, ūkīra. Thīnja na ūrīe.” **14** Petero agīcooka atīrī, “Aca, Mwathani! Ndirī ndarīa kindū gītārī kīamūre, kana kindū kīrī thaaahu.” **15** Mūgambo ūkīmwarīria riita rīa keerī ūkīmwīra atīrī, “Ndukanoige kindū o na kīrīkū kīrīa Ngai atheretie atī ti kīamūre.” **16** Ūndū ūyū wekīre maita matatū, na o rīmwe gītama kīu gīgīcooko na igūrū. **17** Na rīrīa Petero eeyūrīaga gītūmi gīa kīoneki kīu oonetē-rī, andū arīa maatūmītwo nī Korineliō makīona harīa nyūmba ya Simoni yarī, na makīrūgama hau kīhingoinī. **18** Magītana, makīūrīa kana Simoni ūrīa wītawgo Petero aaikaraga kūu. **19** Na rīrīa Petero eeciiragia ūhorō wa kīoneki kīu, Roho akīmwīra atīrī, “Simoni, harī na andū atatū maragūcaria. **20** Nī ūndū ūcio, ūkīra ūkūrūke, ūthīi nao na ndūkagē na nganja nīgūkorwo nī nī ndīmatūmīte.” **21** Petero agīkūrūka, akīra andū acio atīrī, “Nī nī mūndū ūcio mūrācaria. Mūkūke nīkī?” **22** Nao andū acio magīcooka atīrī, “Tuumīte gwa Korineliō, ūrīa mūnene-wa-thigari-igana rīmwe. Nī mūndū mūthingu na mwītīgīrī-Ngai, na nīatītītwo nī Ayahudi othe. Mūrīka mūtheru aramwīre atūmane ūthīi gwake mūcī nīgeetha aigū ūrīa ūrenda kuuga.” **23** Hīndī iyo Petero akīra andū acio matooonye nyūmba matūike aģeni aake. Mūthenya ūyū ūngī warūmīrīre Petero agīthī nao, na arīu a lthe wītū amwe kuuma Jopa magīthī nake. **24** Naguo mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre magīkinya Kaisarea. Korineliō agīkorwo ametereire na eēite andū a nyūmba yake na arata a hakuhi. **25** Na rīrīa Petero aatoonyaga nyūmba, Korineliō akīmūtūnga na akīgūthīa magūrū-inī make amwīnyīhīrie. **26** No Petero akīmūkīra, akīmwīra atīrī, “Rūgama, nīi ndī o mūndū o na nīi.” **27** O makīaragiarī, Petero agītoonya thīnī na agīkora gikundī kinene kīa andū. **28** Akīmeera atīrī: “Inyū nīmūū wega atī Mūyahudi ndetikīrītīo nī watho kūgwatanīra na mūndū wa Ndūrīrī o na kana kūmūceerera. No Ngai nīanyonetie atī ndiagīrīrwo nī kuuga atī mūndū o na ūrīkū ti mwamūrē kana atī arī na thaaahu. **29** Nī ūndū ūcio rīrīa ndīratūmaniūrwo, ndīrokire itegūkararia. Njītikīria ngūūrie kīrīa kīratūmire ūndūmanīre?” **30** Nake Korineliō akīmūcookeria atīrī: “Matukū mana mahītūku, ndaarī thīnī wa nyūmba yakwa ngīhooya ithaa-inī ta rīrī rīa thaa kenda cia mīaraho. Mūndū warī

na nguo ciahenagia akirũgama o rĩmwe mbere yakwa, **31** akĩnjĩra atĩrĩ, ‘Korinelio, Ngai nĩaiguĩte mahooya maku, na nĩarĩrikanĩte iheo ciaku irĩa wanahe athĩĩni. **32** Nĩ ũndũ ũcio tũmana Jopa wĩĩrwo Simoni ũria wĩtagwo Petero, nake nĩ mũgeni gwa Simoni ũria mũtanduki wa njũũa, ũria ũĩkaraga rũtere-inĩ rwa irĩa.’ **33** Nĩ ũndũ ũcio nĩndagũtũmaniire o hĩndĩ ĩyo, na nĩ weka wega nĩ ũndũ wa gũũka. Rĩu ithuĩ ithuothe tũrĩ haha mbere ya Ngai nĩgeetha tũthĩkĩrĩre ũria wothe Mwathani agwathĩte ũtwĩre.” **34** Nake Petero akĩambĩrĩria kwaria, akiuga atĩrĩ: “Rĩu nĩndamenya kũna ũria arĩ ma atĩ Ngai ndarĩ mũthutũkanio. **35** no atĩ nĩetĩkagĩra andũ kuuma ndũrĩrĩ-inĩ ciothe arĩa mamwĩtĩgagĩra na mageeka ũria kwagĩrĩre. **36** Inyuĩ nĩmũũĩ ndũmĩrĩrĩ irĩa Ngai aatũmĩre andũ a Isiraeli, akĩaria ũhoru mwega wa thayũ na ũndũ wa Jesũ Kristũ, ũria arĩ we Mwathani wa andũ othe. **37** Inyuĩ nĩmũũĩ ũria gwekĩkire kũu Judea guothe, kwambĩrĩria Galili thuutha wa ũbatithio ũria Johana aahunjagia, **38** ũria Ngai aaitĩrĩre Jesũ wa Nazarethi Roho Mũtheru o na hinya, na ũria aathiaga agĩkaga wega na akĩhonagia andũ arĩa maahatĩrĩrio nĩ hinya wa mũcukani, tondũ Ngai aarĩ hamwe nake. **39** “Ithuĩ tũrĩ aira a maũndũ marĩa mothe eekire thĩĩni wa bũrũri wa Ayahudi o na Jerusalemu. Nĩmamũũragire na njĩra ya kũmwamba mũtĩ-igũrũ. **40** No mũthenya wa gatatũ Ngai akĩmũrĩũkia kuuma kũrĩ arĩa akuĩ na agĩtũma onekane kũrĩ andũ. **41** We ndonĩrwo nĩ andũ othe, o tĩga aira arĩa Ngai aathuurĩte: akĩonon nĩ ithuĩ, o ithuĩ twarĩaniire na tũkĩnyuaniira nake aarũkia kũrĩũka kuuma kũrĩ arĩa akuĩ. **42** Nĩatwathire tũhunjĩre andũ na tũrute ũira atĩ we nĩ we Ngai aamũrĩre atũĩke mũtũanĩri-ciira wa andũ arĩa marĩ muoyo na arĩa makũite. **43** Anabii othe nĩmaheanaga ũira wa ũhoru wake atĩ mũndũ ũria wothe ũkaamwĩtĩkia nĩakamũkĩra ũrekeri wa mehia na ũndũ wa rĩtwa rĩake.” **44** Na Petero o akĩaragia ciugo icio-rĩ, Roho Mũtheru agĩkũrũkĩra andũ arĩa othe maiguire ndũmĩrĩrĩ ĩyo. **45** Nao andũ arĩa meetĩkĩtie, a thiritũ ya arĩa maruaga, arĩa mokĩte na Petero makĩgega mona atĩ kũĩho kĩa Roho Mũtheru nĩgĩaitĩrĩrio andũ-a-Ndũrĩrĩ o nao. **46** Nĩgũkorwo nĩmamagũire makĩaria na thiomĩ makĩgocaga Ngai. Hĩndĩ ĩyo Petero akĩũria atĩrĩ, **47** “Harĩ mũndũ ũngĩgĩria andũ aya mabatithio na maai? Andũ aya nĩmamũkĩra Roho Mũtheru o ta ithuĩ.” **48** Nĩ ũndũ ũcio agĩathana mabatithio thĩĩni wa rĩtwa rĩa Jesũ Kristũ. Magĩcoca makĩũria Petero aikaranie nao ihĩnda rĩa mĩthenya mĩnĩni.

11 Na rĩrĩ, atũmwo, na arĩũ na aarĩ a lthe wĩtũ arĩa maarĩ Judea guothe makĩũga atĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ o nao nĩmarĩkĩtie kwamũkĩra kiugo kĩa Ngai. **2** Nĩ ũndũ ũcio rĩrĩa Petero aambatire agĩthĩĩ Jerusalemu, andũ arĩa meetĩkĩtie a thiritũ ya arĩa maruaga makĩmũrũthia **3** makĩmwĩra atĩrĩ, “Wee nĩwatoonyire nyũmba ya andũ arĩa mataruaga, na ũkĩrĩĩnĩra nao.” **4** Nowe Petero akĩambĩrĩria kũmataarĩria maũndũ mothe wega o ta ũria meekĩkĩte, akĩmeera atĩrĩ: **5** “Ndaarĩ itũũra-inĩ rĩa Jopa ngĩhooya Ngai, na rĩrĩa ndaagocereire-rĩ, ngĩona kioneki. Ngĩona kindũ giatarĩrĩ ta gĩtama kinene gĩkĩharũrũkio kuuma igũrũ na mĩthia yakĩo ĩna, na gĩgũkũrũka o harĩa ndaarĩ. **6** Ndaacũthĩrĩria thĩĩni

wakĩo ngĩona nyamũ cia thĩ irĩa irĩ magũrũ mana, na nyamũ cia gĩthaka, na nyamũ irĩa itambaga thĩ na nyoni cia rĩera-inĩ. **7** Ngĩcoca ngĩũga mũgambo ũkĩnjĩra atĩrĩ, ‘Petero, ũkĩra. Thĩnja, na ũrĩel’ **8** “Na nĩ ngĩcoca atĩrĩ, ‘Aca, Mwathani! Gũtĩrĩ kindũ gĩtarĩ kĩamũre kana kĩrĩ thaahu kĩrĩ giatoonya kanua gakwa.’ **9** “Naguo mũgambo ũcio ũkĩaria riita rĩa keerĩ kuuma igũrũ ũkĩnjĩra atĩrĩ, ‘Ndũkanoige kindũ o na kĩrĩkũ kĩria Ngai at̄heretie atĩ tĩ kĩamũre.’ **10** ũndũ ũyũ wekĩkire maita matatũ, nakĩo gĩtama kũu gĩkĩguacio na igũrũ. **11** “O hĩndĩ ĩyo andũ atātũ arĩa maatũmĩtũwo kũrĩ nĩ kuuma Kaisarea magĩkĩnya nyũmba-inĩ irĩa ndaikaraga. **12** Nake Roho akĩnjĩra thĩĩ nao na ndikagĩe na ngaanja. Nao arĩũ a lthe wĩtũ aya atātātũ tũgĩthĩĩ nao na tũgĩtoonya nyũmba ya mũndũ ũcio. **13** Nake agĩtwĩra ũria oimĩrĩrwo nĩ mũraika arĩ gwake nyũmba, akĩmwĩra atĩrĩ, ‘Tũmana Jopa wĩrĩrwo Simoni ũria wĩtagwo Petero. **14** Nĩegũkũrehera ndũmĩrĩrĩ irĩa igũtũma wee na nyũmba yaku yothē mũhonoke.’ **15** “Na rĩrĩa ndaambĩrĩre kwaria-rĩ, Roho Mũtheru akĩmaikũrũkĩra o ta ũria aatũkũrũkĩre hĩndĩ ya mbere. **16** Hĩndĩ ĩyo ngĩrĩrikana ũria Mwathani ogĩte atĩrĩ, ‘Johana aabatithanagia na maai, no inyuĩ mũkaabatithio na Roho Mũtheru.’ **17** Angĩkorwo Ngai nĩamaheire kũĩho o kũria aatũheire ithuĩ andũ arĩa twetĩkĩre Mwathani Jesũ Kristũ-rĩ, nĩ ndaarĩ ũũ nĩguo ndĩciirĩe atĩ no ngararĩe Ngai?” **18** Rĩrĩa maaiguire ũguo, magĩtĩga ngararĩ na makĩgocaga Ngai, makĩũga atĩrĩ, “Gwakorwo nĩ ũguo-rĩ, Ngai nĩakĩnyũire andũ-a-Ndũrĩrĩ o nao ũhoru wa kwĩrĩra nĩguo magĩe na muoyo.” **19** Na rĩrĩ, andũ arĩa maahurũnjũkire nĩ ũndũ wa kũnyariirwo thuutha wa kũũragwo gwa Stefano magĩthĩĩ o ngĩnya Foinike, na Kuporo, na Antiokia, no matiahunjagĩria andũ angĩ ũhoru tĩga o Ayahudi oiki. **20** O na kũrĩ o ũguo, andũ amwe ao, arĩa moimĩte Kuporo, na Kurene, magĩthĩĩ Antiokia na makĩambĩrĩria kwarĩria Ayunani o nao, makĩmahunjĩria ũhoru mwega ũkonĩ Mwathani Jesũ. **21** Guoko kwa Mwathani kwarĩ hamwe nao; na andũ aingĩ magĩtũkia makĩgarũrũkĩra Mwathani. **22** Nayo ngumo ya maũndũ macio igĩkĩnyĩra andũ a kanitha ũria warĩ kũu Jerusalemu; nao magĩtũma Baranaba athĩĩ Antiokia. **23** Rĩrĩa aakĩnyire na akĩona ũira wa wega wa Ngai, agĩkena na akĩmomĩrĩria marĩ othe, atĩ maikarage maathĩkĩre Mwathani na ngoro ciao ciothe. **24** Baranaba aarĩ mũndũ mwega waiyũrĩtũwo nĩ Roho Mũtheru na warĩ na wĩtĩkio, nao andũ aingĩ magĩtũkia Mwathani. **25** Nake Baranaba agĩthĩĩ Tariso gũcaria Saũlũ, **26** na rĩrĩa aamuonire akĩmũrehe Antiokia. Nĩ ũndũ ũcio kwa ihĩnda rĩa mwaka ũmwe Baranaba na Saũlũ makĩgomana na kanitha na makĩruta andũ aingĩ. Kũu Antiokia nĩkuo arutwo meetĩrwo Akristiano riita rĩa mbere. **27** Ihĩnda-inĩ rĩu anabii amwe magĩkũrũka kuuma Jerusalemu ngĩnya Antiokia. **28** ũmwe wao wetagwo Agabo akĩrũgama, na nĩ ũndũ wa kũmenyithio nĩ Roho Mũtheru, akĩratha atĩ nĩ gũkũgia ng’aragu nene Roma guothe. (ũndũ ũcio wekĩkire hĩndĩ ya wathani wa Kĩludio.) **29** Nao arutwo, magĩciirĩa kũheana ũteithio nĩ ũndũ wa arĩũ a lthe wĩtũ arĩa maatũũraga kũu Judea, o ta ũria mũndũ aahotĩthĩtio. **30** Nĩmekĩre ũndũ ũcio,

makinengera Baranaba na Saulū iheo ciao matwarire athuuri a kanitha.

12 Na riri, ihinda-ini riu niguu Muthamaki Herode aanyitire andu amwe a kanitha, ari na muoroto wa kumanyiriira. **2** Akuiragithia Jakubu, muru wa nyina na Johana na ruhiu rwa njora. **3** Na riria onire uhoro ucio nkwakenia Ayahudi-ri, akinyiithia Petero o nake. Undu ucio wekikire hndi ya Giathi kia Migate Itari Mikire Ndawa ya Kumbia. **4** Aarikia kumunyiithia, akimukia njeera akimuneana arangirwo ni ikundi inya cia thigari, o gikundi kiri gfa thigari inya. Herode eendaga amurehe mbere ya muingi thuutha wa Giathi gfa Bathaka. **5** Ni undu ucio Petero akihingirwo njeera, no kanitha niwahooyaga Ngai utegutigithiria ni undu wake. **6** Na utuku uria Herode aarokaga kumutwara agaciirithio, Petero aakomete gatagati ga thigari igiri, ohetwo na mnyororo iri, nacio thigari igiri ikarugama kihingo-ini irangirite. **7** Na riri, o rimwe muraika wa Mwathani akimuumirira naguo utheri ukira kanyumba kau aari. Muraika ucio akiringaringa Petero mwena na akimukiria, akimwira atiri, "Ukira narua!" Nayo mnyororo iria oohetwo nayo moko ikigua thi. **8** Muraika ucio agicooka akimwira atiri, "Wihumbe nguo ciaku na wikire iraatu." Nake Petero agika o uguu. Muraika ucio akimwira atiri, "Wihotore nguo yaku na unumirire." **9** Petero akimurumirira, makiuma nja ya njeera, no ndaamenyaga ati undu ucio muraika eekaga wara undu wa ma; eeciragia ati ni kionee oonaga. **10** Makihituka arangiri a mbere na a keeri na magikinya kihingo-ini gfa kigera kiria gfa gutoonya ituura inene. Naki kihingo kiu gikihingura ni undu wao, nao makigerera ho. Riria maahiire uraihu wa gacira kamwe-ri, o rimwe muraika ucio akimutiga. **11** Nake Petero akimwira atiri, "Riu nindamenya hatariri nganja ati Mwathani ngegutumite muraika wake aahonokie kuuma moko-ini ma Herode na kuuma kuri maundu maria mothe andu a Ayahudi matanyite kuona." **12** Na riria aguukirwo ni uhoro ucio, agithii kwa Mariamu uria wara nyina wa Johana, na nowe wetagwo Mariko, na nikuo andu aingi monganite makihooza Ngai. **13** Petero akiringaringa murango wa nja, nake munitu warutaga wira kuo wetagwo Roda agika kuhingura. **14** Riria aaguire mugambo wa Petero, akiiyuro ni gikeno kinene akiaga kuhingura murango akihunduka atengere, akianirira, akiuga atiri, "Petero ari murango-ini!" **15** Nao makimwira atiri, "Wee ni kugurika ugurukite." Riria aakiririire agwatiire kuuga ati uguu niguu kwari, makuga atiri, "No nginya akorwo ni muraika wake." **16** Nowe Petero agithii na mbere kuringaringa murango, na riria maahingurire makiona nwe, makigega. **17** Petero akimakiria na guoko na akimataariria uria Mwathani aamurutite njeera. Akimeera atiri, "Irai Jakubu na ariu na aari a lthe witu uhoro ucio," agicooka agithii kundu kungu. **18** Rucini gwakia, ni kwagire na ngu nene gatagati-ini ga thigari ni kurigwo ni uria gwekikite uhoro ukoni Petero. **19** Thuutha wa Herode gucaria Petero na kumwaga-ri, agaciirithia thigari, na agiathana ati ciuragwo. Herode agicooka akiuma Judea agithii Kaisarea, agikara kuo kwa ihinda inini. **20** Na riri,

niatuirite ahaaranite na andu a Turo na a Sidoni, no o magicookanirira hamwe magietha uria mangarianirire nake. Na maarikia kunyitwo mbaru ni Bulasito, uria wara ndungata njihokeku ya muthamaki-ri, makihooza kugie na thayu, tondu bururi wa muthamaki ucio niguu wamaheaga irio. **21** Na muthenya uria waraaririo wakinya-ri, Herode akihumba nguo ciake cia uthamaki, na agiikarira giti giake kia unene, akiariria andu acio. **22** Nao makianirira makuga atiri, "Undu ni mugambo wa ngai, ti mugambo wa mundu." **23** O rimwe muraika wa Mwathani akiringa Herode ni undu wa kwaga kugocithia Ngai, nake akirio ni igunyū, agikua. **24** No kiugo kia Ngai gikigiririra kuongerereka na gutheerema. **25** Riria Baranaba na Saulū maaherire utungata wao-ri, magicooka kuuma Jerusalemu, na magicooka na Johana, na nowe wetagwo Mariko.

13 Na riri, kanitha-ini wa Antiokia ni kwari na anabii na arutani: nao ni Baranaba, na Simeoni uria wetagwo na ritwa ringi Nigeri, na Lukio uria woimite Kurene, na Manaeni (uria wareraniirio na Herode uria muthamaki), o na Saulū. **2** Riria mahooyaga Mwathani mehingite kuria irio, Roho Mutheru akiuga atiri, "Nyamurira Baranaba na Saulū ni undu wa wira uria ndimetiire." **3** Ni undu ucio thuutha wa kwihinga kuria irio na kuhooza Ngai, makimaigirira moko, na makimatuma mathii. **4** Andu acio eeri, matumitwo ni Roho Mutheru, magithii nginya Seleukia na makihaiica marikabu makiuma kuu magithii nginya Kuporo. **5** Riria maakinyire Salamisi, makihunja kiugo kia Ngai thunagogi-ini cia Ayahudi. Nake Johana aari hamwe nao ari ta muthithia wao. **6** Magithii matukaniirire gicigirira kiu gothe nginya magikinya Pafo. Kuu magikora Muiyahudi wara muraguri na munabii wa maheeni wetagwo Bari-Jesu, **7** nake aatungatagira baruthi uria wetagwo Serigio Paulu. Baruthi ucio wara mundu mungu, agitumanira Baranaba na Saulū tondu niendaga kuuza kiugo kia Ngai. **8** No riri, Elumo ucio muraguri (amu uguu niguu ritwa riake riugite) akimakararia na akigeria kugarura baruthi ucio nigeetha ndagetikie. **9** Hndi iyo Saulū, uria wetagwo na ritwa ringi Paulu aiyuritwo ni Roho Mutheru, agikurira Elumo maitho, akimwira atiri, **10** "Wee uri mwana wa mukucani na uri thu wa maundu maria mothe mega! Uiyuritwo ni mtheмба yothe ya maheeni na waara. Nduri hndi ugaatiga kuogomia njira iria ciagirire cia Mwathani? **11** Na riri, guoko kwa Mwathani nigugukirire. Niugutuika mutumumu na kwa ihinda ndugikorwo ukiona utheri wa riu." O hndi iyo akiona marundurundu, na akigio ni nduma, akiambirira kuhambahambata, agicaragia mundu wa kumunyiita guoko amutongorie. **12** Nake baruthi ona uria gwekika, agitika, nigukorwo niagegirie ni urutani ucio ukoni Mwathani. **13** Paulu na andu arii maarai nao, moima Pafo makihaiica marikabu magithii Periga kuu bururi wa Pamufilia, kuria Johana aamatigire agicooka Jerusalemu. **14** Moima Periga, magithii na mbere magikinya Antiokia ya bururi wa Pisidia. Na muthenya wa Thabatū magitoonya thunagogi magikara thi. **15** Thuutha wa guthomwo kwa Maandiko ma Watho na ma Anabii, anene a thunagogi makimatumanira makimeera

atiri; "Ariū a Ithe witū, angikorwo mūrī na ūhoro wa kūmūrīria andū-rī, maarīriei." 16 Paūlū akīrūgama, na aarīka kūmakīria na guoko akīmeera atiri: "Andū aya a Isīraeli o na inyuū andū-a-Ndūrīrī arīa mūhooyaga Ngai, ta thīkīrīria! 17 Ngai wa andū a Isīraeli nīathuurire maithe maitū; agītūma andū acio matheereme hīndī rīria maatūūruga Mīsiri, na akīmaruta būrūrī ūcio na hinya mūnene, 18 nīakīrīrīrie mītugo yo ihinda rīa ta mīaka mīrongo īna marī werū-inī, 19 akīniina ndūrīrī mūgwanja kūu Kaanani naguo būrūrī wacīo akīthe andū aake ūtūike īgai rīao. 20 Ūhoro ūcio wothe wekīkire ihinda-inī rīa ta mīaka magana mana ma mīrongo itano. "Thuutha wa ūguo, Ngai akīmahe atīrīrīrī būrūrī o ngīnya hīndī ya Samīeli ūria warī mūnabī. 21 Hīndī ūyo andū makiuga maheo mūthamaki, nake Ngai akīmahe Saūlū mūrū wa Kīshu, wa mūhīrīga wa Benjamīni, nake agīathana mīaka mīrongo īna. 22 Thuutha wa kweheria Saūlū, agītua Daudi mūthamaki wao. Akīruta ūria ūmūkoniī, akiuga atiri, 'Nīnyonete Daudi mūrū wa Jesū arī mūdū ūkenagia ngoro yakwa; we nīarīkaga ūria wothe ngwenda eke.' 23 "Kuuma rūciaro-inī rwa mūdū ūyū, Ngai nīareheire andū a Isīraeli Mūhonokia, na nīwe Jesū, o ta ūria eeranīrie. 24 Jesū atanooka, Johana nīahunjagīria andū othe a Isīraeli ūhoro wa kwīrira mehīa na ūhoro wa kūbatithio. 25 Na rīria Johana aarīkaga wīra wake nīoririe atiri: 'Mwīciiragia nī nī nī ū? Nī tī nī we. Aca nī tī nī, nowe nīegūtūka thuutha wakwa, o we ūria nī atīgīrīrwo kuohora ndīgi cia iraatū ciake.' 26 "Ariū a Ithe witū, o inyuū ciana cia Iburahīmu, o na inyuū andū-a-Ndūrīrī arīa mwītīgīrite Ngai, ūhoro ūyū wa ūhonokio nī ithuū tūtūmīrwo. 27 Andū a Jerusalemu na anene ao matiakūūranire Jesū, no nī ūndū wa ūria maamūtūrīrie ciira, makīhingia ciugo cia anabī iria ithomagwo o mūthenya wa Thabatū. 28 O na gūtūka matīonire gītūmī kīiganu gīa gūtūma ooragwo, nīmathathire Pilato aathane ooragwo. 29 Na maarīka kūhingia maūndū mothe marīa maandīkītwo ūhoro wake, makīmūcurūria kuuma mūtī-īgūrū, makīmūga mbīrīra. 30 No rīrī, Ngai nīamūrīkīrie kuuma kūrī arīa akuū, 31 na kwa ihinda rīa mīthenya mīngī nīonirwo nī andū arīa moimīte nao Galīli, magathīrī Jerusalemu. Na rīu acio nīo aira aake kūrī andū aitū. 32 "Tūramwīra ūhoro mwega: Ūhoro ūria Ngai eefīrie maithe maitū, 33 nīatūhingīrie ithuū ciana ciao, na ūndū wa kūrīkīria Jesū. O ta ūria kwandīkītwo thīnī wa Thaburi ya keerī atiri: "Wee ūrī Mūrū wakwa; ūmūthī nīndatuīka Thoguo.' 34 Naguo ūhoro wa ma wa atī Ngai nīamūrīkīrie kuuma kūrī arīa akuū nīguo ndakabuthērī, nī warītīo na ciugo ici: "Nīngakūthe irathimo iria theru na iria itarī hīndī īngīaga iria cīerīrwo Daudi.' 35 Ūndū ūcio nīwarītīo handū hangī atiri: "Wee ndūkareka ūria waku Mūtheru abuthe.' 36 "Nīgūkorwo rīria Daudi aarīkīrie gūtungatīra Ngai rūciaro-inī rwake, nīakūire; agīthikwo hamwe na maithe make naguo mwīrī wake ūkībutha. 37 No ūria Ngai aarīkīrie kuuma kūrī arīa akuū ndaabuthire. 38 "Nī ūndū ūcio, arīa a Ithe witū, ngwenda mūmenye atī ūhoro wa kūrekerwo kwa mehīa nīūhunjītīo kūrī inyuū na ūndū wa Jesū. 39 Na mūdū wothe ūmwītīkītīe nīatuuagwo mūthingu maūndū-inī mothe marīa watho wa Musa ūtangāmūtūire

mūthingu. 40 Mwīmenyerere, nīgeetha ūhoro ūria anabī maarīrie ndūkanamūkore, rīria moigire atiri: 41 "Ta rorai, inyuū anyūrūrania, gegaai na mūthire, nīgūkorwo nīngwīka ūndū matukū-inī manyu, ūria mūtangītīka, o na mūngīrwo nī mūdū." 42 Rīria Paūlū na Baranaba moimaga thunagogi, andū makīmeera moke mūthenya ūria warūmīrīrie wa Thabatū nīguo mathīi na mbere kwaria ūhoro ūcio. 43 Hīndī rīria mūcemanio wathirire, Ayahudi aingī na andū arīa meegarūrīte magatuīka Ayahudi makīrūmīrīra Paūlū na Baranaba, nao makīmaarīria na makīmaringīrīria mathīi na mbere gūtīkara wega-inī wa Ngai. 44 Mūthenya ūcio ūngī warūmīrīrie wa Thabatū, hakuī andū othe a itūūra rīu inene magūtūka kīgūga kiugo kīa Mwathani. 45 Hīndī rīria Ayahudi moonire kīrīndī kīu, makīnyīitwo nī ūru na makīaria ciugo nījuru cia gūtūkīrīra ūria Paūlū oigaga. 46 Nao Paūlū na Baranaba makīmacookeria marī na ūcamba makīmeera atiri, "No ngīnya tūngīrāmbire kūheana kiugo kīa Ngai kūrī inyuū. No rīrī, kuona nīmūrāurega na mūgetuīra atī mūtīagīrīrwo nī muoyo wa tene na tene-rī, rīu nītūkūgarūrūka tūthī kūrī andū-a-Ndūrīrī. (aīōnios g166) 47 Nīgūkorwo Mwathani atwathīte agatwīra atiri: "Nīndīmūtūite ūtheri wa gūtherera andū-a-Ndūrīrī, nīguo mūtware ūhoro wa ūhonokio ngīnya ituri-inī cia thī." 48 Hīndī rīria andū-a-Ndūrīrī maagīure ūguo magīkena na magītīa kiugo kīa Mwathani, nao andū arīa othe maathīrīrio muoyo-inī wa tene na tene magītīka. (aīōnios g166) 49 Nakīo kiugo kīa Mwathani gīkīhunja kūdū guothe kūu būrūrī-inī. 50 No Ayahudi magīakīrīria atumia arīa meyamūrīrie Ngai na maarī igweta, o na anene a itūūra inene. Makīrutīthia ngūi ya gūtūkīrīra Paūlū na Baranaba nīguo manyarīrwo, na makīmāingata moime būrūrī-inī wao. 51 Nī ūndū ūcio makīrībariba rūkūngū kuuma magūrū mao kuonania, atī nīmatīgana nao na magītīhī Ikonīa. 52 Nao arutwo makīyūrwo nī gīkeno, na makīyūrwo nī Roho Mūtheru.

14 Na rīrī, Paūlū na Baranaba marī kūu Ikonīa, magītōonya thunagogi ya Ayahudi o ta mūtugo. Marī kūu makīaria na ūhoti mūingī mūno o ngīnya Ayahudi aingī na andū-a-Ndūrīrī magītīkīa. 2 No Ayahudi arīa maaregīre gwītīkīa nīmathogothire andū-a-Ndūrīrī, makīmāthūka meciīria nīgeetha mookīrie arīu na aarī a Ithe witū. 3 Nī ūndū ūcio Paūlū na Baranaba magītīkara kūu ihinda irāaya, makīaria marī na ūcamba nī ūndū wa Mwathani, o we wekīrie ndūmīrīrie ya wega wake hinya na ūndū wa kūmahotīthia kūringa ciana na moritū. 4 Andū a itūūra rīu inene makīgayūkana; amwe magītīkīana na Ayahudi, nao arīa angī magītīkīana na atūmwō. 5 Nī kwarī na ndundu yathugundītwo nī andū-a-Ndūrīrī na Ayahudi, hamwe na atongīria ao, nīguo mameeke ūru, na mamahūere na mahīga nyuguto. 6 No nao makīmēnya ūhoro ūcio, na makīrīra matūūra manene ba būrūrī wa Līkonīa, na nīmo Līsītera, na Derībe, o na būrūrī ūria wagūthīrūrūkīrie, 7 kūrīa maathīre na mbere kūhunja ūhoro mwega. 8 Nakuo kūu Līsītera nī kwarī mūdū warī mwonju magūrū, na aatūūrīte arī mwonju kuuma gūciarwo na ndetwarīte na magūrū o narī. 9

Nake agithikíríria Paúlú akíaria. Paúlú amaúrora, akíona atí aarí na wítikio wa kúhonio, **10** akímwíta na mûgambo mûnene, akimwira atírí, “Rûgama na magírú maku!” Na o hîndí îyo, mûndû úcio akírûga na igírû, akiambíríria gwítwara. **11** Rírîa gíkundi kîu kîa andû kionire úria Paúlú eekíte, gíkianírîa na rúthiomi rwa Likaonia gíkíuga atírí, “Ngai níciikûrûkíte kûrí ithuú itaríi ta andû!” **12** Magîta Baranaba Zeu, nake Paúlú makímwíta Herime tondu níwe warí mwake úria mûnene. **13** Mûthînjîri-ngai ya Zeu, úria hekarû yake yarí o hau nja ya itûúra, akírehe ndegwa na mahûa maatumítwo ta thûmbí hau kíhingo-iní gia itûúra inene, tondu we na gíkundi kîu kîa andû nímendaga kûmarutíra magongona. **14** No rírîa atûmwo acio Baranaba na Paúlú maaiguire úguo, magîtembûranga nguo ciao, makíhanyûka, magîtoonya kûrí kírîndí, makíanagírîa atírí, **15** “Andû aya, mûreka úguo níki? Ithuú túrí o andû ta inyuú. Tûmûreheire úhoro mwega, wa kûmwíra mûgarúrûke mûtigane na maûndû maría matarí kíene, mûcookerere Ngai úria útûúra nguo muoyo, o we úria wombire igírû na thî na iria na indo ciothe iria irí kuo. **16** Tene, níarekereire ndúrírí ciothe ithiigane na mîthiire yaciano nyene, **17** no ndaigana gwítiga atarí na úira wa kuonia atí arí kuo: níamuonetie útugi na úndû wa kûmuuríria mbura yumite igírû na kûmûhe magetha hîndí ya kímera; níamûheaga irio nyingí na akaiyûria ngoro cianyu na gíkenu.” **18** No o na maarítie ciugo ício, ní maarí na wíra mûrítû wa kûgírîa gíkundi kîu kîa andû kîmarutíre igongona. **19** Na rírî, hîndí îyo Ayahudí angí magîka moimite Antiokia na Ikonia, nao makíguucírîria gíkundi kîu kîa andû, gígícooka mwena wao. Gíkundi kîu gíkíhûra Paúlú na mahiga nyuguto, na gíkímukurúria, gíkímûruta nja ya itûúra, gîciirítie ní mûkuú. **20** No arutwo maaríkia kûmûrigúicírîa, agîûkírîa agícooka itûúra-iní. Mûthenya úcio úngí warûmírîre, we na Baranaba makiuma kûu magíthî Deribe. **21** Paúlú wa Baranaba makíhunjia úhoro mwega itûúra-iní rîu na magítûma andû aingí matuíke arutwo. Magícooka makíhûndûka magíthî Lisitera, na Ikonia, na Antiokia, **22** magíkgagira arutwo hinya na kûmomírîria nígeetha matúire marumítie wítikio. Makameeraga atírí, “No nginya ithuú túgerere mathîna-iní maingí níguo tútoonye úthamaki-iní wa Ngai.” **23** Paúlú na Baranaba makímaamûrîra athuuri a kanitha na makíhooya Ngai mehíngite kûria irio, makímaneana kûrí Mwathani, o we úria meehokete. **24** Thuutha wa gûtuikanírîa Pisidia, magíkinya Pamufília, **25** na maaríkia kûhunjia kíugo kûu Periga, magíkûrûka magíthî Atalia. **26** Moima Atalia makíhaica marikabu, magícooka Antiokia, o kûria maahoerwo wega wa Ngai mbere ní úndû wa wíra úria maaríkítie kûruta. **27** Maakinya kûu magícookanírîria andû a kanitha hamwe, makímeera úria wothe Ngai ekíte agereire harío na úria aahingûrîre andû-a-Ndúrírí mûrango wa gwítikia. **28** Nao magíikara na arutwo kûu ihinda iraya.

15 Na rírî, andû amwe magíikûrûka kuuma Judea magíthî Antiokia, na nímarutaga aríu a Ithe wítú makameera atírí: “Mûngíaga kûrua kûringana na mûtugo úria warutanirwo ní Musa, mûtingíhono.” **2**

Úndû úyú úgítûma Paúlú na Baranaba macookanírîe na makarananie mûno nao. Ní úndû úcio Paúlú na Baranaba makíamûrwo, marí na etikia angí, maabate mathîi Jerusalemu makone atûmwo na athuuri ní úndû wa úhoro úcio. **3** Naguo kanitha úkímoimagaria, na rírîa maatuikanagírîa Foinike na Samaria, nímaheanaga úhoro wa úria andû-a-Ndúrírí maagarúrûkire kûrí Ngai. Úhoro úcio úgíkenea aríu a Ithe wítú mûno. **4** Na maakinya Jerusalemu, makíamûkírwo ní kanitha, na atûmwo, na athuuri, nao makímeera maûndû mothe maría Ngai eekíte agereire harío. **5** Hîndí îyo andû amwe a aría meetíkítie a thírítû ya Afarisai makírûgama, makiuga atírí, “Andû a Ndúrírí no nginya marue na maathwo atí marûmagie watho wa Musa.” **6** Nao atûmwo na athuuri magícemania nígeetha maarírîre úhoro úcio. **7** Thuutha wa míario mûingí, Petero akírûgama, akímaríria, akímeera atírí, “Aríu na aarí a Ithe wítú, nímmúú atí ihinda ríhítûku, Ngai níathuuirie kuuma gatagatí kanyu níguo andû-a-Ndúrírí maigie ndûmírîri ya Úhoro-úria-Mwega kuuma kûrí ní na níguo metíkíe. **8** Nake Ngai, úria úú ngoro, akíonania atí níametíkíríte na úndû wa kûmahé Roho Mûtheru, o ta úria aatúhete. **9** Ndeekírîre ngûirani gatagatí gaitû nao, nígûkorwo maatherierie ngoro ciao na úndû wa wítikio. **10** Hakírí úguo-rí, ní kí kírátûma mwende kûgeria Ngai na úndû wa gwíkíra arutwo icooki ngingo rírîa ithuú o na kana maithe maitú tútarí twahota gûkuua? **11** Aca! Twítíkítie atí túhonokete ní úndû wa wega wa Mwathani wítú Jesú, o ta úria o nao mahonokete.” **12** Nakio kíungano gíothe gígíkira kí gígíthikírîria Baranaba na Paúlú makíheana úhoro wa ciana na morírû iria Ngai eekíte kûrí andû-a-Ndúrírí agereire harío. **13** Rírîa maaríkirie kwaria, Jakubu akíaria akímeera atírí, “Aríu na aarí a Ithe wítú, ta thikírírîa. **14** Simoni niatútaaríria úria Ngai oonanirie wendo wake hîndí ya mbere na úndû wa gwíthuurîra andû kuuma kûrí andû-a-Ndúrírí níguo matuíke aake. **15** Nacio ciugo cia anabii ikaringana na úhoro úcio, o ta úria kwandíkitwo atírí: **16** “‘Thuutha wa úguo níngacooka, na njake ríngí hema ya Daudi iria ígwite. Níngaka íganjo ríayo ríngí, na ndímícookie haría yarí, **17** nígeetha matigari marongoragie Mwathani, o na andû othe a Ndúrírí aría metanagio na ríitwa ríakwa, úguo níguo Mwathani úria wíkaga maûndû macio ekuuga’ **18** maría moikaine kuuma o tene. (aíon g165) **19** “Ní úndû úcio-rí, ní ngútua atírí, tútíge kûrítúhírîa úhoro andû-a-Ndúrírí aría maragarúrûka kûrí Ngai. **20** Handû ha úguo-rí, twagírîrwo túmaandíkire marúa, túmeere metheemage kuumana na irio iria ithaahítio ní míhianano, níngí metheemage kuumana na úmaraya, na kuumana na nyama cia nyamú cia gúitwo, o na kuumana na thakame. **21** Nígûkorwo úhoro wa Musa níwahunjagio matúúra-iní mothe o kuuma mahinda ma tene mûno, na níúthomagwo thunagogi-iní míthenya yothe ya Thabatú.” **22** Hîndí îyo atûmwo na athuuri, hamwe na kanitha wothe, magítua itua matuure andû amwe ao mamatûme Antiokia marí na Paúlú na Baranaba. Magíthuurá Judasi (úria wetagwo Barasaba) na Sila, nao andû aya eerí maarí atongoria thîiní wa aríu a Ithe wítú. **23** Makímatûma na marúa maya: Ní

ithuū atūmwō na athuuri, o ithuū ariū a lthe wanyu, Kūri andū-a-Ndūriri ariā metikīte kū Antiokia, na Suriata, na Kilikia: Amūkīrai ngeithi. **24** Nītiūguite atī andū amwe nīmoomire kūrī ithuū matarī na rūūtha rwitū, na makīmūthīnia, na makīnyariira meciiria manyu nī undū wa maūndū marīa maaririe. **25** Nī undū ūcio, ithuothe nītiūguaniire tūthuure andū amwe tūmatūme kūrī inyuū marī na arata aitū endwa, Baranaba na Paulū, **26** andū ariā matwarīriire mīoyo yao ūgwati-inī nī undū wa rīitwa rīa Mwathani witū Jesū Kristū. **27** Nī undū ūcio nīwatūma Judasī na Sila nīgeetha makindire ūhoro ūyū tūramwandīkīra na ciugo cia tūna twao. **28** Nīkuonekete arī wega kūrī Roho Mūtheru o na kūrī ithuū twage kūmūkuithia mūrigo ūkīrite maūndū maya: **29** Na rīrī, mūtīkarīiage irio iria irutūrīro mīhianano, na mūtīkanyuuage thakame, na mūtīkarīiage nyama cia nyamū cia gūtūwo, na mūtīgane na ūmaraya. Mweotheema maūndū maciorī, nīmūgwīka wega. Tigwoi ūhoro. **30** Nao andū acio makiugūrwo ūhoro, na makīharūrūka magīthī Antiokia, kūrīa maacookanīriire kanitha hamwe, na makīneana marīa macio. **31** Rīrīa andū maathomire marūa macio, magikena nī undū wa ndūmīrīri ya kūmoomīrīria irīa yaandīkītōwo marūa-inī macio. **32** Nao Judasī na Sila, ariā o ene maarī anabīi, makīaria maūndū maingī ma kūmūmīrīria na kuongerera ariū a lthe witū hinya. **33** Thuutha wa gūkara kūu kwa ihinda-rī, makiugūrwo ūhoro na irathimo cia thayū nī ariū na aarī a lthe witū, nīguo macooke kūrī andū ariā maamatūmīte. **34** (Nowe Sila akiona arī wega aikare kūu.) **35** No Paulū na Baranaba magītīgwo kūu Antiokia, kūrīa o, na andū angī aingī maarutanaga na makahunjia kiugo kīa Mwathani. **36** Thuutha wa mīthenya ūgana ūna, Paulū akīra Baranaba atīrī, “Reke tūcooke tūgaceerere ariū na aarī a lthe witū matūūra-inī mothe marīa tūhunjīte kiugo kīa Mwathani, tūkamenye ūria matariī.” **37** Baranaba nīendaga kuoya Johana, ūria wetagwo Mariko mathīi nake, **38** no Paulū ndonaga arī wega mathīi nake, tondu nīamatūniire rīria maarī Pamufilia na akiaga gūthīi kūruta wīra nao. **39** Makīgā na gūkarania kūnene o nginya makīamūkana. Baranaba akīoya Mariko, makīhaica marikabu, magīthīi Kuporo, **40** no Paulū agīthuura Sila, na maarīkia kūhoowerwo wega wa Mwathani nī ariū na aarī a lthe witū, magīthīi. **41** Agītūkanīria Suriata na Kilikia, agūkagīra makanitha hinya.

16 Na rīrī, Paulū agīkinya Deribe agīcooka akiuma kuo agīthīi Lisitera, kūrīa mūrutwo wetagwo Timotheo aatūūruga, ūria nyina aarī Mūyahudi mūtūmia wetīkītie Ngai, no ithe aarī Mūyunani. **2** Ariū na aarī a lthe witū a kūu Lisitera na Ikonīa nīmaragia wega igūrū rīake. **3** Paulū nīendaga mathīi nake rūgendo, no nī tondu wa Ayahudi ariā maatūūruga kūu, akīmūrūithia nīgūkorwo nīmoo atī ithe aarī Mūyunani. **4** Na rīria maathiaga kuuma itūūra nginya rīria rīngī, nīmeeraga andū matua marīa maatūtūwo nī atūmwō na athuuri kūu Jerusalemu nīguo andū mamaathīkagīre. **5** Nī undū ūcio makanitha makīgā na hinya ūhoro-inī wa gwītīkia na makongerekekaga mūigana o mūthenya. **6** Paulū na andū

ariā maarī nao magītūkanīria būrūri wothe wa Firigia na Galatia, nīgūkorwo nīmagirītio nī Roho Mūtheru kūhunjia kiugo kūu būrūri wa Asia. **7** Rīria maakiyire mūhaka-inī wa Misia, makīgīria gūtoonya Bithīnia, no Roho wa Jesū ndaigana kūmetīkīria gūtoonya. **8** Nī undū ūcio makīhītūka Misia, magītūrūka magīkinya Teroa. **9** Ūtukū ūcio-rī, Paulū akīona kīoneki kīa mūdū wa Makedonia arūgamite akīmūthaita, akīmūwīra atīrī, “Ūka gūkū Makedonia ūtūteithi.” **10** Paulū aarīkia kuona kīoneki kūu, tūkīhaarīria o hīndī ūyo nīgeetha tūthīi Makedonia, tūgītua atī Ngai nīatwītīte tūkamahunjīre Ūhoro-ūria-Mwega. **11** Twaarīkia kuuma Teroa, tūgītūhī na marikabu twekereke Samotherake, na mūthenya ūyū ūngī tūgītūhī Neapoli. **12** Kuuma kūu tūgītūhī Filipi, kūrīa gwathagwo nī andū a Roma, na nīrio rīarī itūūra rīria inene rīa būrūri ūcio wa Makedonia. Na tūgīkara kūu mīthenya itaarī mīngī. **13** Mūthenya wa Thabatū wakinya tūkiama nja ya kihingo gīa itūūra, tūgītūhī rūū-inī, tūtaanyite kuona handū ha kūhoowerwo Ngai. Tūgīkara thī na tūkīambīrīria kwarīria andū-a-nja ariā monganīte hau. **14** Na rīrī, ūmwe wa andū-a-nja acio maathīkīrīrie eetagwo Lidia, ūria warī mwonjoria wa nguo cia rangi wa ndathi, na oimite itūūra rīa Thuatira, na aarī mūhoi Ngai. Nake Mwathani akīhingūra ngoro yake, akīamūkīra ndūmīrīri ya Paulū. **15** Rīria we na andū a nyūmba yake maabatithīrio-rī, nīatūnyīitire ūgeni gwake mūci agītūwīra atīrī, “Angīkorwo nīmūonete atī nīnjītikītie Mwathani-rī, ūkai mūgaikare nyūmba gwakwa.” Nake agītūringīria tūthīi. **16** Hīndī imwe tūgītūhī harīa haahooyagīrwo Ngai, nīwatūngīrwo nī mūrītu warī ngombo na nīarī na roho wa kūragīra. Nake nīatūmaga ene we meonere mbeeca nyingī mūno nī undū wa ūragūrī wake. **17** Mūrītu ūcio akīrūmīrīria Paulū hamwe na ithuū, akīanagīrīra atīrī, “Andū aya nī ndungata cia Ngai-Ūria-ūrī-Igūrū-Mūno, na maramūhe ūhoro wa njīra ya ūria mūngīhonokio.” **18** Mūrītu ūcio agīthīi na mbere na gwīka ūguo mīthenya mīngī. Marīgīrīrio-inī Paulū agīthīria mūno nginya akīhūgūkīra roho ūcio akīwīra atīrī, “Ndagwatha thīini wa rīitwa rīa Jesū Kristū uume thīini wake!” O hīndī ūyo roho ūcio ūkīmuuma. **19** Rīria ene mūrītu ūcio ngombo maamenyire atī mwīhoko wao wa kuona mbeeca nīwathira, makīnyīita Paulū na Sila makīmūguucūrūria makīmātōonyia ndūnyū mbere ya aathani. **20** Makīmārehe mbere ya acīrīthania, makiuga atīrī, “Andū aya nī Ayahudi, na nīmararehe ngūū itūūra-inī rīitū **21** nī undū wa kūrutana mītugo irīa ithuū andū a Roma tūtāgīrīrwo nī gwītīkīra o na kana kūmīka.” **22** Nakīo kīrīndī gīgītūkīrīra Paulū na Sila kīmeeke ūuru no acīrīthania makīrūta watho atī marutwo nguo na mahūūrwo iboko. **23** Thuutha wa kūhūūrwo mūno magītīkio njeera, na mūrāngīri wa njeera agīathwo amarāngīre wega. **24** Aarīkia kwamūkīra watho ūcio, akīmāikia kanyūmba ka na thīini na akīohīthania magūrū mao na ndungo. **25** Na rīrī, ta ūtukū gatagatī, Paulū na Sila nīkūhooya maahooyaga makīnagīra Ngai nyīmbo, nao andū ariā angī mohetwo makamathīkīrīria. **26** Na o rīmwe gūkīgā gīthingīthia kīnene o nginya mīthingi ya njeera igīthingīthia. Nayo mīrango yothe ya njeera ikīhingūka o rīmwe, na mīnyororo ya mūdū o

mündü ikiregera. **27** Mürangiri wa njeera akiarahuka, na riria aarorire akiona mirango ya njeera iri mihinguku, akiruta rihui rwake rwa njora akienda kwiwura tondü eeciririe ati andü aria moohetwo nimoorite. **28** No Paulü akianirira, akimwira atiri, “Ndükeegere ngero! Ithuothe türi ho!” **29** Nake mürangiri ücio wa njeera agütia matawa, agicooka akihanyuka thiini akiinainaga, akigüithia mbere ya Paulü na Sila. **30** Agicooka akimoimia na nja, aküria atiri, “Athuuri aya, njagirirwo ni gwika atia niguo honoke?” **31** Nao makimucokeria atiri, “Itikia Mwathani Jesü, na niükuhonoka, wee, o hamwe na andü a nyumba yaku.” **32** Magicooka makimwariria ühoro wa kiugo kia Mwathani, hamwe na andü aria angü othe maarü gwake nyumba. **33** O ihinda riu ria ütuku, mürangiri ücio wa njeera akimooya, akimathambia ironda, na o hündi iyo we na andü othe a nyumba yake makibatithio. **34** Mürangiri ücio wa njeera akimatwara gwake nyumba, na akimahe irio. Akiiyürwo ni gikeno tondü nheetikirie Ngai, we o hamwe na andü a nyumba yake yothe. **35** Na riri, gwakia aciirithania magitüma thigari ikeere mürangiri ücio wa njeera atiri, “Rekereria andü acio mathii.” **36** Nake mürangiri ücio wa njeera aküria Paulü atiri, “Aciirithania maathana, moiga ati wee na Sila mürekererio. Riu no müthii. Thiini na thayü.” **37** No Paulü aküria thigari icio atiri, “Maratühüüre mbere ya müngi tütaciirithio, o na gütuika ithü türi rayia a Roma, na maratüika njeera. Riu marakienda gütüruta na hitho? Aca! Reke mooke o ene matürute nja, matuumagarie.” **38** Nacio thigari igicokeria aciirithania ühoro ücio, na riria maagüire ati Paulü na Sila maarü rayia a Roma, makimaka. **39** Nao magiüka kumahooreria, na makimoimagaria kuuma njeera, makimathaita moime itüura riu mathii. **40** Paulü na Sila maarika kuuma njeera, magithii mücii kwa Lidia, küria maakorire ariu na aari a Ithe witu, na makimoimiria. Magicooka magiithüria.

17 Na riri, maarika gütuikaniria Amufipoli na Apolonia, magikinya Thesalonike, küria kwarü na thunagogi ya Ayahudi. **2** Paulü agitoonya thunagogi, o ta üria aamenyerete, na mithenya itatü ya Thabatü akianiriria nao kuuma Maandiko-ini, **3** akimataariria na akimaiguithia ati kwarü o nginya Kristü anyariirike na ariike kuuma küri aria aku. Akimeera atiri, “Jesü üyu ndiramühe ühoro wake-ri, niwe Kristü.” **4** Ayahudi amwe magitüira ühoro ücio na magitüika a thiritü ya Paulü na Sila, o ündü ümwe na gikundi kinene kia Ayunani etigiri Ngai, o na atumia aingü aria maarü igweta. **5** No Ayahudi maküiga üuru; ni ündü ücio magicaria andü aria maarü mitugo müuru kuuma ndünyü, makimacookaniriria gikundi, na makimbiriria küruta ngüü kuu itüura-ini. Nao makihanyüka kwa Jasoni gwetha Paulü na Sila nigeetha mamoiime nja küri kirindi. **6** No riria maamaagire, magikururia Jasoni na ariu a Ithe witu amwe, makimarehe küri anene a itüura, makianagiria atiri: “Andü aya nio marehete thiina thi yothe, na riu nimookite gükü, **7** na Jasoni ni manyiitite ügeni thiini wa nyumba yake. Othe ni marakararia watho wa Kaisari, makoiga ati ni küri na müthamaki üngü witagwo Jesü.” **8** Riria maagüire üguo, kirindi kuu na anene a itüura

magitangika müno. **9** Hindi iyo magitia Jasoni na andü aria angü maarü nao irihia rüa kümarügamirira, magicooka makimarekereria mathii. **10** Na kwarükia gütuika-ri, ariu na aari a Ithe witu magitüma Paulü na Sila mathii Berea. Nao maakinya kuo, magitooonya thunagogi ya Ayahudi. **11** Na riri, Ayahudi a Berea maarü a ngoro njega gükira Ayahudi a Thesalonike, nigükorwo nimamükirire ndümüriri marü na wendo müngü, na magathuuhuragia Maandiko o müthenya, nigeetha moone kana üria Paulü aameeraga warü ühoro wa ma. **12** Ayahudi aingü nimetikirie, o ündü ümwe na atumia aingü a Ayunani aria maarü igweta, o na andü arime aingü Ayunani. **13** Riria Ayahudi a Thesalonike maamenyire ati Paulü ni ahunjagia kiugo kia Ngai küu Berea-ri, magithii küu o nakuo, magithogotha kirindi na magigithüika ngoro. **14** Hindi o iyo ariu na aari a Ithe witu magitüma Paulü athii ndwere-ini cia iria, no Sila na Timotheo magitigwo küu Berea. **15** Nao andü aria moimagaririe Paulü, makimükinyia Athene, na magicooka marü na ndümüriri ya Sila na Timotheo ati mathii küri Paulü narua o ta üria küngihoteka. **16** Paulü o ameteire kuu Athene-ri, niatangikire ngoro müno ni kuona üria itüura riu riaiyürite mihanano. **17** Ni ündü ücio niaranagiria na Ayahudi o na Ayunani aria meeyamüüre Ngai küu thunagogi-ini, o na ningi akaaragia ndünyü-ini o müthenya na andü aria maakoragwo ho. **18** Naki gikundi kia Aepikurio na Asitoiko, arutani a üügü, makimbiriria gükararania nake. Amwe ao maküria atiri, “Mündü üyu wa mühuhu arageria kuuga atia?” Nao andü aria angü makiuga atiri, “Ni ta mündü irahunjia ühoro wa ngai ng’eni.” Moigaga üguo tondü Paulü aahunjagia Ühoro Mwega wa Jesü o na wa küriüka gwake. **19** Hindi iyo makimuoya na makimütwara mbere ya mücemanio wa Areopago, makimwira atiri, “No twende kümenya atiri, ürutani iyü mwerü ürutana ni ürikü? **20** Türaigua ügitariria maündü mageni, na nitükwenda kümenya üria moigite.” **21** (Andü othe a Athene na andü a küngü aria maatüüraga kuo matiri ündü üngü meekaga tiga kwaria na güthikiriria ühoro wa maündü maria mageni). **22** Hindi iyo Paulü akirügama mücemanio-ini wa kiama küu gïetagwo Areopago akimeera atiri: “Andü aya a Athene, ni nguona ati maündü-ini mothe müri andü a ndini müno. **23** Nigükorwo o na ni nyonete kigongona kïandikitwo maandiko maya: KÜRÜ NGAI IRIA ITOIO, riria ngoretwo ngiceera na ngarora wega indo cianyu iria nyamüre cia kühooywo. Na riri, kiria mühooyaga mütooü nikio ngümühe ühoro wakio. **24** “Ngai üria wombere thi na indo ciothe iria iri kuo niwe Mwathani wa igürü na thi, na ndatüüraga hekarü ciaktüwo na moko. **25** Na ndatungatagwo na moko ma andü, ta abataire kindü, tondü we mwene niwe üheaga andü muoyo na mihümü o na indo iria ingü ciothe. **26** Kuuma harü mündü ümwe, niathondekire ndüriri ciothe cia andü niguo matüüre kindü guothe thi; na agitua mahinda mao o na kindü küria megütüura. **27** Ngai eekire üguo nigeetha andü mamümaathe na hihia mamühambatirie mamuone, o na gütuika ndari haraaya na o ümwe witu. **28** ‘Nigükorwo ni thiini wake tütüüraga na tügetwara, na tügakorwo türi muoyo.’ O ta üria aandiki amwe a nyimbo cianyu

moigite atiri, 'Ithuĩ tũri a rũciaro rwake.' **29** "Nĩ undũ ũcio, kuona atĩ tũri a rũciaro rwa Ngai, tũtiagiĩrwo nĩ gwĩciiria atĩ Ngai ahaana ta mũhianano wa thahabu kana wa betha, o na kana wa ihiga, ũria ũthondeketo na mũthugundire na ũũgĩ wa mũndũ. **30** Mahinda ma tene Ngai ndaigana kũrũmbũiya ũhoro ũcio wa kwaga ũmenyo, no rĩu nĩathite andũ othe a kũndũ guothe merire. **31** Nĩgũkorwo niatuĩte mũthenya ũria agaatuĩra thĩ ciira na kũhoo na undũ wa mũndũ ũria athuurite. Nĩamenyithaniĩte undũ ũyũ kũri andũ othe na undũ wa kũriũkia Jesũ kuuma kũri arĩa akuũ." **32** Hĩndĩ irĩa maiguire ũhoro wa kũriũka kwa arĩa akuũ, amwe ao magĩtheka, no angĩ makiuga atĩri, "Nĩtũkwenda gũkũigua ũkĩaria ũhoro ũcio hĩndĩ ingĩ." **33** Maarĩkia kuuga ũguo, Paũlũ akĩehera Kĩama-inĩ kũ. **34** Andũ mataarĩ angĩ magĩtuĩka arũmĩrĩri a Paũlũ na magĩtĩkia. ũmwe wao aarĩ Dionisio, mũndũ warĩ wa thiritũ ya Areopago, o na mũtumia wetagwo Damari, na angĩ maigana ũna.

18 Thuutha ũcio, Paũlũ akiuma Athene agĩthĩĩ Korinitho. **2** Aakinya kũu agĩkora Mũyahudi wetagwo Akula, mũndũ waciariĩrwo Ponto, na aakoretwo oka kuuma Italia marĩ na mũtumia wake Pirusila, tondũ Kilaudio niathanĩte Ayahudi othe moime Roma. Nake Paũlũ agĩthĩĩ kũmona, **3** na tondũ Paũlũ aarĩ mũtumi wa hema o tao-rĩ, agĩkaranja na akĩrutithania wĩra nao. **4** O mũthenya wa Thabatũ nĩaheanaga ũhoro thunagogi-inĩ, akĩgeria kũiguithia Ayahudi na Ayunani. **5** Rĩria Sila na Timotheo mookire kuuma Makedonia, Paũlũ akĩĩrutĩra gũkorwo akĩhunja mahinda mothe, na akoimbũragĩra Ayahudi atĩ Jesũ nĩwe Kristũ. **6** No rĩria Ayahudi maakararirie Paũlũ na makĩmũruma, akĩribariba nguo ciake nĩ undũ wa kũng'ũrika na akĩmeera atĩri, "Thakame yanyu iromũcookerera! Nĩ ndĩrĩ undũ ingĩũrio nĩ undũ wanyu. Kuuma rĩu ngũcooka gũthĩĩ kũri andũ-a-Ndũrĩri." **7** Hĩndĩ iyo Paũlũ akiuma kũu thunagogi-inĩ, agĩthĩĩ kwa mũndũ wetagwo Titio Jusito, warĩ mũhooi Ngai, nayo nyũmba yake yariganĩte na thunagogi. **8** Nake Kirisipo, ũria warĩ mũtongoria wa thunagogi, agĩtĩkia Mwathani hamwe na nyũmba yake yothē; na andũ angĩ a Korinitho arĩa maamũguire akĩaria magĩtĩkia na makĩbatithio. **9** ũtukũ ũmwe Mwathani akĩra Paũlũ na kĩoneki atĩri, "Ndũkae gwĩtigĩra; thĩi na mbere na kũheana ũhoro, na ndũgaakire. **10** Nĩgũkorwo ndĩ hamwe nawe, na gũtirĩ mũndũ ũgũgũtharĩkĩra agwĩke ũuru, tondũ ndĩ na andũ angĩ gũkũ itũũra-inĩ rĩri." **11** Nĩ undũ ũcio Paũlũ agĩkara kũu mwaka ũmwe na nuthu, akĩmarutaga kiugo kĩa Ngai. **12** Rĩria Galio aarĩ barũthi wa Akaia, Ayahudi makĩnyũitana magĩtharĩkĩra Paũlũ na makĩmũtwara igooti-inĩ. **13** Makiuga atĩri, "Mũndũ ũyũ araringĩria andũ kũhooya Ngai na njira irĩa ireganĩte na watho." **14** Na rĩria Paũlũ endaga kwaria, Galio akĩra Ayahudi atĩri, "Korwo inyuĩ Ayahudi mũrateta nĩ undũ wa undũ mũũru kana ngero njũru-rĩ, nĩ hangĩrĩ na gĩtũmi gĩa kũmũthĩkĩria inyuĩ. **15** No kuona atĩ nĩ ũhoro wa ciũria ikonĩ ciugo na marĩtwa na watho wanyu inyuĩ ene-rĩ, menyai ũria mĩgwĩka. Nĩ ndĩgũtuũka mũtũ ciira wa maũndũ ta macio." **16** Nĩ undũ ũcio akiuga

marutũrũrwo kuuma igooti-inĩ. **17** Hĩndĩ iyo Ayahudi acio othe makĩgarũrũkĩra Sosithene mũtongoria wa thunagogi, na makĩmũhũũra hau mbere ya igooti. No Galio ndaigana kũrũmbũyana na ũhoro ũcio o na atĩa. **18** Paũlũ nĩaikarire kũu Korinitho kwa ihinda. Agĩcooka agĩtiga arĩu na aarĩ a Ithe witũ kuo, akĩhaica marikabu agĩthĩĩ Suriata, marĩ hamwe na Pirusila na Akula. Atanahaica marikabu, aambire akienjwo njuĩrĩ yake arĩ kũu Kenikire, tondũ wa mwĩhĩtwa eehĩtĩte. **19** Nao maakinya Efeso, Paũlũ agĩtiga Pirusila na Akula kuo. We mwene agĩtoonya thunagogi na akĩaranĩria na Ayahudi. **20** Nao makĩmũũria aikaranganie nao kuo, nowe akĩrega. **21** No rĩria oimaga kuo, akĩmeera atĩri, "Aakorwo nĩ wendi wa Ngai, mũndĩricooka." Nake akĩhaica marikabu akiuma Efeso. **22** Rĩria aakinyire Kaisarea, akĩambata agĩthĩĩ kũgeithia Kanitha, agĩcooka agĩkũrũka agĩthĩĩ nginya Antiokia. **23** Na thuutha wa Paũlũ gũikaranga kũu Antiokia, akiuma kuo, na agĩthĩĩ kũndũ na kũndũ bũrũri wothē wa Galatia na Firigia, akĩumagĩria arutwo othe. **24** O ihinda-inĩ rĩu, Mũyahudi wetagwo Apolo, waciariĩrwo Alekiseria, agũka Efeso. Aarĩ mũndũ mũthomu, na aarĩ na ũũgĩ mũingĩ mũno wa Maandiko. **25** Nĩarutĩtũw na njira irĩa ya Mwathani, na aakaragia na kĩyo kĩnene, na akarutanaga ũhoro wa Jesũ atekũhĩtia, o na gũtuũka ũbatithio ũria ooĩ warĩ o wa Johana. **26** Nake akĩambĩrĩria kwaria na ũcamba kũu thunagogi-inĩ. Rĩria Pirusila na Akula maamũguire akĩaria, makĩmũnyũia ũgeni kwao mũciĩ na makĩmũtaarĩria ũhoro wa njira ya Ngai wega makĩria. **27** Na rĩria Apolo eendaga gũthĩĩ Akaia, arĩu na aarĩ a Ithe witũ makĩmũmĩrĩria na makĩandĩkĩra arutwo akuo marũa makĩmeera mamwamũkĩre. Na aakinya kuo agĩtuũka ũteithio mũnene kũri andũ arĩa meetĩkĩte nĩ undũ wa wega wa Ngai. **28** Nĩgũkorwo arĩ na ũhotti mũingĩ, nĩahootire Ayahudi biũ mbere ya andũ othe, akĩonanagia kuuma kũri Maandiko atĩ Jesũ nĩwe Kristũ.

19 Na rĩri, hĩndĩ iyo Apolo arĩ kũu Korinitho, Paũlũ akĩgerera njira irĩa yatũkanĩirie mwena wa rĩgongo agĩthĩĩ nginya Efeso. Aakinya kũu agĩkora arutwo amwe kuo. **2** Akĩmooria atĩri, "Nĩmwamũkĩrie Roho Mũtheru rĩria mwetĩkĩrie?" Nao makĩmũcookeria atĩri, "Aca, ithuĩ o na tũtirĩ twaigua atĩ nĩ kũri Roho Mũtheru." **3** Nĩ undũ ũcio Paũlũ akĩmooria atĩri, "Mwakĩbatithio ũbatithio ũrikũ?" Nao makĩmũcookeria atĩri, "Twabatithio ũbatithio wa Johana." **4** Paũlũ akĩmeera atĩri, "ũbatithio wa Johana warĩ ũbatithio wa kwĩrĩra kwa methia. Eeraga andũ metĩkie ũria ũgũũka thuutha wake, nake nĩwe Jesũ." **5** Rĩria maaguire ũguo, makĩbatithio thĩnĩ wa rĩtwa rĩa Mwathani Jesũ. **6** Hĩndĩ irĩa Paũlũ aamaigĩrĩre moko, Roho Mũtheru akĩmakĩrũkĩra, nao makĩaria na thiomĩ ingĩ na makĩratha mohoro. **7** Nao othe maarĩ ta andũ ikũmi na eerĩ. **8** Paũlũ agĩtoonya thunagogi, na ihinda rĩa mĩeri itatũ akĩaria na ũcamba kuo, akĩgeragia kũringĩrĩria andũ ũhoro wa ũthamaki wa Ngai. **9** No amwe ao makĩmũmia ngoro; makĩaga gwĩtĩkia na magĩcambia Njira iyo mbere ya kĩrĩndĩ. Nĩ undũ ũcio Paũlũ akĩmeherera. Akĩoya arutwo agĩthĩĩ nao nyũmba

iria yathomithagirio andu ya Turano, akaaranagiria na andu o muthenya ari kuo. **10** Undu uyū niwathiire na mbere ihinda ta rīa miaka iri, o nginya Ayahudi na Ayunani othe ariā maatūrāga būrūri wa Asia makīgua kiugo kīa Mwathani. **11** Ngai nīaringire ciama ci mwanya agereire harī Paūlū, **12** o nginya itambaya na nguo iria ciahutāgia mwīrī wake igatwarīrwo andū ariā maarī arūaru, nao makahona mirimū yao na ngoma thūku ikamatīga. **13** Na rīrī, Ayahudi amwe ariā maathīiāga makīngatāga ngoma thūku makīgeria kūhūthīra rīitwa rīa Mwathani Jesū harī andū ariā maarī na ndaimono. Moigāga atīrī, “Thīinī wa rīitwa rīa Jesū, ūriā ūhunjāgio nī Paūlū, ndagwathā uume.” **14** Ariū mūgwanjā a Mūyahudi wetāgwo Sikeva, warī mūthīnjīrī-Ngai mūnene, nīmekāga ūguo. **15** Mūthenya ūmwe, ngoma thūku ikīmacookeria ikīmeera atīrī, “Jesū nīndīmūū na nīnjūū ūhorō wa Paūlū, no inyuū mūrī a?” **16** Hīndī ūyo mūdū ūcio warī na ngoma thūku akīmarūgīrīra akīmatoorīa othe. Akīmahūūra mūno nginya makīuma nyūmba ūyo makīūra marī njāga makīurāga thakame. **17** Rīrīrī Ayahudi na Ayunani ariā maatūrāga Efeso maamenyire ūhorō ūcio, othe makīyūrwo nī guoya, narīo rīitwa rīa Mwathani Jesū rīgītūūgīrīo. **18** Andū aingī a ariā meetikīre makīyumīria na makīumbūra waganu wa matekūhitha. **19** Andū aingī ariā maaragūrāga, magīcookanīrīria mabuku mao na makīmacinīra mbere ya andū othe. Rīrīrī maatarire thogora wa mabuku macio, magīkīnyīa durakīma ngiri mīrongō itano. **20** Kiugo kīa Mwathani gīkīhunjā mūno na njīra ūyo na gīgīgī na hīnyā. **21** Thuutha wa maūdū macio mothe gwīkīka, Paūlū agītua itua rīa gūthīī Jerusalem, atūkīanīrīe Makedonia na Akāia. Akiuga atīrī, “Ndaarīkīa gūkīnyā kūu, no nginya ngācooka thīī Roma.” **22** Agītūma andū eerī a ariā maamūteithagīrīria, na nīo Timotheo na Erasito, mathīī Makedonia, nake agīkarāngā kūu būrūri wa Asia gwa kahīnda kanīni. **23** Ihīnda-inī rīu nī kwāgīre na thogothogō nene ikōnīī ūhorō wa Njīra ūyo. **24** Mūturi wa indo cia betha wetāgwo Demeterio, ūriā wathōndekāga tūmīhianano twa betha twa Arītemi, nīatūmagā andū ariā maaturāga indo icio magīe na wonjorīa mūnene. **25** Nake agīcookanīrīria andū acio maaturāga indo icio, hamwe na aruti a wīra ariā maarutāga wīra ūhaanaine na wao, akīmeera atīrī, “Andū aya, inyuū nīmūū nītuonāga uumithio mūnene kuuma kūrī wonjorīa ūyū. **26** Na nīmūrona na mūkaigua ūriā mūdū ūyū ūretwo Paūlū aigūthīthīe na akahītithīa andū aingī gūkū Efeso, na makīria būrūri wothe wa Asia akiugāga atī ngai irīa ithōndeketwo nī mūdū ti ngai o na hanīni. **27** Ūgwatī ūriā ūrī ho nī atī to wonjorīa wītū wīkī ūkūmenenerio, no o na hekarū ya ngai ya mūdū-wa-njā irīa nene ītāgwo Arītemi nīkwagīthio kiene, na ngai ūyo ya mūdū-wa-njā yo nyene, irīa īhooyāgwo būrūri-inī wothe wa Asia, na thī yothe, nīkūimwo ūkaru wayo.” **28** Rīrīrī maaiguire ūguo, makīng'ūrīka mūno na makīanīrīra, makīugāga atīrī: “Arītemi wa Aefeso nī mūnene!” **29** Na thuutha wa kahīnda kanīni itūūra rīu rīkīyūra inegene. Andū acio othe makīnyīita Gayo na Arīsarīko ariā moimīte Makedonia na Paūlū, nao makīhanyūka marī ngorō imwe magītoonya nyūmba irīa yagomanāgwo nī ūndū wa kuona mīāgo. **30** Paūlū

niendaga kwīyumīria mbere ya kīrīndī kīu, no arutwo makīmūgīria. **31** O na anene amwe a būrūri wa Asia ariā maarī arata a Paūlū makīmūtūmanīra, makīmūthaitāha ndakagerie gūtoonya nyūmba ūyo yagomanāgwo nī ūndū wa kuona mīāgo. **32** Kīūngano kīu gīkiāga ūguano: Amwe maanāgīrīra makoīga ūū, na ariā angī makoīga ūū. Andū ariā aingī o na matīamenyāga gītūmī gīa gūkorwo hau. **33** Ayahudi makīmūria Alekīsandā mbere ya kīrīndī, na andū amwe a kīrīndī kīu makīanīrīra makīmūwīra ūriā egwīka. Nake akīmākīria na moko nīgeetha eyarīrīrie mbere yao. **34** No rīrīrī maamenyire atī aarī Mūyahudi, othe makīanīrīra na mūgāmo ūmwe ihīnda ta rīa mathāa meerī makīugāga atīrī, “Arītemi wa Aefeso nī mūnene!” **35** Karani wa kīama gīa itūūra rīu agīkīria kīrīndī kīu, agīcooka akīmeera atīrī: “Andū aya a Efeso, gīthī thī yothe ndūū atī itūūra rīa Efeso nīrīo rīene hekarū irīa itūūrāgwo nī Arītemi ūriā mūnene, na mūhianano wake ūriā waharūrīkire kuuma agūrū? **36** Nī ūndū ūcio, kuona atī maūdū macio matīngīkaanīka-rī, mwāgīrīrwo nī gūkīra, na mūtīkae gwīka ūndū wa ihenyā. **37** Inyuū mwarehe andū aya hāha, o na gūtūika ti kūyīa mayīte indo cia hekarū, kana makaruma ngai iitū ya mūdū-wa-njā. **38** Hakīrī ūguo-rī, angīkorwo Demeterio na andū acio angī marutāga wīra nake marī na mateta igūrū rīa mūdū o wothe, macīrīro nīmāhīngūre na aciirīthania marī ho. No mamathitāngē. **39** Angīkorwo harī na ūndū ūngī mūngīendā kuuga makīria ma ūguo, ūcio no ūciirīrwo kīama-inī kīa watho. **40** Ūriā kūrī rīu nī atī, tūrī ūgwatī-inī wa gūthītāngīrwo ngūū īno ya ūmūthī. Na kūrī ūguo tūtingīhota kūheana ūhorō wa thogothogō īno, tōndū hatīrī na gītūmī kīa yo.” **41** Aarīkīa kuuga ūguo, akīra kīūngano kīu gīthī, akīnīina mūcemanio.

20 Na rīrī, ngūū ūyo yarīkīa gūthīra, Paūlū agītūmanīra arutwo, na aarīkīa kūmomīrīria, akīmōigīra ūhorō agīthīī Makedonia. **2** Agītūkanīria mīena ya kuo, akīarāgia ciugo nyingī cia kūmīrīria andū, na marīgīrīrio agīkīnyā būrūri wa Ūyunani, **3** kūrīa aaikarīre mīeri itatū. Hīndī irīa Paūlū eeharāgīria kūhaica marīkabu athīī Suriata, agītua itua gūcookera Makedonia, tōndū Ayahudi nīmacīrīrie kūmwīka ūūru. **4** Paūlū aathīire marī hamwe na Sopatīro mūrū wa Puro, mūdū wa kuuma Berea, na Arīsarīko, na Sekundo, andū a kuuma Thesalonīke, na Gayo wa kuuma Deribe, o hamwe na Timotheo, ningī na Tikīko, na Tīrofīmo, andū a kuuma būrūri wa Asia. **5** Andū acio magīthīī mbere magītwaterera kūu Teroa. **6** No ithūī tūkīhaica marīkabu, tūkīuma Filīpī thuutha wa Gīathī kīa Mīgāte itarī Mīlkīre Ndawa ya Kūmbīa, na thuutha wa mīthenyā ītano, tūgīkora andū ariā angī kīu Teroa, nakuo tūgīkara mīthenyā mūgwanjā. **7** Mūthenyā wa mbere wa kīumīa nīt汪ogomanire hamwe nīguo twenyūre mūgate. Paūlū akīarīria andū, na tōndū nīatanyīte gūthīī mūthenyā ūcio warūmīrīre-rī, agīthīī na mbere kwaria nginya ūtukū gatagatī. **8** Nī kwarī na matawa maingī maakanāga kūu nyūmba ya igūrū kūrīa twagomanīte. **9** Nake mwanake wetāgwo Eutīko aikarīte ndīrica-inī, na o ūriā Paūlū aathīaga na mbere na kwaria-rī, nōguo mwanake ūcio akīragīrīria gūtōoro

nī toro. Rīria aakomire, akīgūa thī kuuma ngoroba ya gatātū nao mamuoya magikora nī mūkuū. **10** Paūlū agikūrūka, agikomera mwanake ūcio akimūkumbatīria akimeera atīrī, “Tīgai kūmaka, arī muoyo!” **11** Agicooka akīambata nyūmba ya igūrū, akienyūra mūgate na akīria. Na thuuha wa kūmaarīria nginya gūgīkīa-rī, akiuma kūu, agīthī. **12** Nao andū makiinūka mwanake ūcio arī muoyo, na mahooreire ngoro mūno. **13** No ithuū tūgīthīi mbere tūgītoonya marikabu tūgīthīi nginya Aso, kūrīa twathiire tūkiyoga Paūlū. Aathondekete mūbango ūyū mbere tondū we athiite kūu magūrū. **14** Hīndī īria aatūtūngire kūu Aso, tūkimūkuua na marikabu, tūgīthīi nginya Mitilene. **15** Mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre tūkihaica marikabu, tūgīthīi tūgīkinya harīa haaringaine na Kio, na thuuha wa mūthenya ūcio tūgīkinya Samo, naguo mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre, tūgīkinya Mileto. **16** Paūlū niātuite itua rīa gūthīi ahitūkite Efeso na marikabu nīguo ndagate mahinda kūu būrūri wa Asia, nī ūndū niehikaga nīguo kwahoteka akinye Jerusalemu, mūthenya wa Bendegothito. **17** Paūlū arī kūu Mileto, agītūmana Efeso, agīta athuuri a kanitha moke harī we. **18** Nao maakinya, akimeera atīrī, “Inyuū nī mūū ūria ndaatūrāga ihinda rīria rīothe ndaakire na inyuū, kuuma o mūthenya wa mbere ūria ndoikire būrūri wa Asia. **19** Nīndatungatīre Mwathani ndīnyihītie mūno na ndī na maithori, o na gūtūka nīndageririo mūno nī ūndū Ayahudi nīmaathugudaga kūnjika ūūru. **20** Inyuū nīmūū atī ndirī ndatithia kūhunja ūndū o wothe ūngīmūgūna no ndīmūrūtāgira mbere ya andū othe na ngathiaga o nyūmba o nyūmba. **21** Na ngoimbūrira Ayahudi o hamwe na Ayunani atī no nginya magarūrūke kūrī Ngai na ūndū wa kwīra na magīe na wīkīo thīnī wa Mwathani witū Jesū. **22** “Na rīrī, nī ūndū wa kūringīrīro nī Roho Mūtheru, ndīrathīi Jerusalemu itekūmenya maūndū marīa makaangora ndī kūu. **23** Ūndū ūria njūū tu nī atī, Roho Mūtheru nīandaaraga atī matūra-inī mothe, njeera na mathīna nīcio injetereire. **24** No rīrī, ndirona gūtūūra muoyo kūrī na bata harī nī, korwo no ndīkie ihenya na ndīkie wīra ūria Mwathani Jesū aabeetha, na nīguo wīra wa kuumbūra Ūhorō-ūrīa-Mwega wa wega wa Ngai. **25** “Na rīu nīnjūū gūtīrī o na ūmwe thīnī wanyu wa andū arīa ndanathīi ngīhunja gīra ūhorō wa ūthamaki ūgacooka kūnyona rīngī. **26** Nī ūndū ūcio, ngūmwīra ūmūthī atī gūtīrī thakame ya mūdū o na ūmwe ngoorio. **27** Nī ūndū nī ndirī ndatithia kūmūhunjīria wendi wa Ngai ūrī wothe. **28** Mwīmenyerere inyuū ene, na mūmenyerere rūūru ruothe rūria Roho Mūtheru amūtūite arori aruo. Tūikai arīthi a kanitha wa Ngai, ūria aagūrīre na thakame yake mwene. **29** Nīnjūū atī ndaarīka gūthīi, njūū ndīani nīgooka gatagatī-inī kanyu na itigacaaīra rūūru rūrū. **30** O na nīngī kuuma harī inyuū nīgūkoimīra andū, na mogomie ūhorō-wa-ma nīgeetha maguucīrīre arutwo mamarūmīrīre. **31** Nī ūndū ūcio ikaragai mwīhūgīte! Rīrikanai atī ihinda rīa mīaka itatū ndirī ndatīgīthīria gutaaara o ūmwe wanyu ūtūku na mūthenya ngīitaga maithori. **32** “Na rīu ngūmūneana kūrī Ngai o na kūrī ūhorō wa wega wake, ūria ūngīhota kūmwaka wega mūrūme na mūgīe na īgai hamwe na andū arīa othe matheretio. **33** Nī ndirī ndacuumīkīra

betha kana thahabu, o na kana nguo ya mūdū o wothe. **34** Inyuū ene nīmūū atī ndaarutaga wīra na moko makwa nī ūndū wa mabata makwa nī mwene, na mabata ma andū arīa ndakoragwo nao. **35** Maīndū-inī marīa mothe ndeekire, nīndamuonirīe atī no nginya tūteithagie andū arīa matarī hinya, na ūndū wa kūrūta wīra mūrītū ta ūcio, tūkīrīkanaga ciugo iria ciarioro nī Mwathani Jesū we mwene rīria oigire atīrī, ‘Kūheana nī kūrī irathimo nyingī gūkīra kūheo.’” **36** Aarīka kuuga ūguo, agītūria ndu hamwe nao othe makīhooya. **37** Nao othe makīria makīmūhimbāgīria na makīmūmumunya. **38** Ūndū ūria wamekīrīre kīeha mūno makīria, nī ūria aameerire atī matigacooka kūmuona ūthīū rīngī. Magīcōoka makīmūmagarīa nginya marikabu-inī.

21 Na rīrī, thuuha wa gwītīgīthūkanīa nao, tūkihaica marikabu tūgīthīi tūrūngīrīrīre tūgīkinya Kosi. Mūthenya ūcio ūngī warūmīrīre tūgīkinya Rodo, na twoima kūu tūgīthīi nginya Patara. **2** Tūgīkora marikabu yaringaga īthīi Foinike, na ithuū tūkīmīhaica tūgīthīi. **3** Na rīria tuonire Kuporo, tūkīhītūkīra mwena wa gūthīni wakuo, tūgīthīi nginya Suriata. Tūgīkinya Turo, kūrīa marikabu iitū yarutagīrwo mīrigo īria yarī nayo. **4** Tūgīkora arutwo kuo, na tūgīkara nao mūthenya mūgwanja. Nao arutwo acio na ūndū wa kūmenyīthio nī Roho Mūtheru magīthaiha Paūlū ndagathīi Jerusalemu. **5** No ihinda rīitū riathira, tūkiuma kūu, tūgīthīi na mbere na rūgendo rwītū. Arutwo othe, hamwe na atumia ao na ciana ciao, magītuumagarīa, magītūkīnyia nja ya itūūra, na tūrī hau hūgūrūrū-inī cia iria, tūgītūria ndu, tūkihooya Ngai. **6** Twaarīka kuganīra ūhorō, tūkihaica marikabu, nao makīnūka. **7** Twoima Turo, tūgīthīi na mbere na rūgendo rwītū, tūgīkinya Putolemai, tūkīgeithia arīu na aarī a lthe witū kuo na tūgīkarania nao mūthenya ūmwe. **8** Mūthenya ūyū ūngī tūkiuma kuo, tūgīthīi, tūgīkinya Kaisarea, na tūgīkara mūcīi kwa Filipu ūria warī mūhunja ūmwe wa arīa Mūgwanja. **9** Nake nīarī na arīrūta aake ana matarī ahiku, nao nīmarathaga mohoro. **10** Na thuuha wa gūkorwo kuo matukū maingī-rī, gūgītūka mūnābī wetagwo Agabo oimīte Judea. **11** Rīria aakinyire harī ithuū, akīoya mūcībi wa Paūlū, akīwīthaha moko na magūrū, akiuga atīrī, “Roho Mūtheru aroiga atīrī, ‘Ūū nīguo Ayahudi a Jerusalemu marīoha mwene mūcībi ūyū, na macooke mamūneane kūrī andū-a-Ndūrīrī.’” **12** Hīndī īria twaiguire ūguo, ithuū na andū arīa angī maarī ho tūgīthaiha Paūlū ndakae kwambata Jerusalemu. **13** Hīndī īyo Paūlū agīcōoka atīrī, “Nī kīi kirātūma mūrīre, na mūkanjūraga ngoro? To kuohwo gwīki ndīhaarīrīre, no nīndīhaarīrīre o na gūka ndī kūu Jerusalemu nī ūndū wa rītwa rīa Mwathani Jesū.” **14** Hīndī īria aaregīre kūguā ūria twamwīraga-rī, tūgītīgana nake tūkiuga atīrī, “Wendo wa Mwathani ūrohinga.” **15** Thuuha wa ūguo, tūkīhaarīria tūkiambata Jerusalemu. **16** Arutwo amwe a kuuma Kaisarea magīthīi hamwe na ithuū, na magītūtūwara kwa mūdū wetagwo Mūnasoni, tūgaikare kuo. Aarī mūdū woimīte Kuporo, na aarī ūmwe wa arutwo arīa a mbere. **17** Hīndī īria twakinyire Jerusalemu, arīu na aarī a lthe witū magītūwamūkīra na gīkeno. **18** Mūthenya ūyū ūngī Paūlū, na andū arīa twarī

nao tūgithii kuona Jakubu, nao athuuri othe maari ho. **19** Nake Paūlū akimageithia na akimeera ūria wotho Ngai eekiire andū-a-Ndūriri agereire itungata-ini waka. **20** Riria maaguire ūguo, makigooa Ngai. Magicooka makīra Paūlū atiri, “Mūrū wa ithe witū, nīwonete ūria Ayahudi ngiri nyingi metikītie, na othe mari na kiyo gīa kūhingia watho. **21** Nao nīmamenyithitio ati nī ūrutaga Ayahudi othe ariā matūūranagia na andū-a-Ndūriri ati magariūrike matigane na watho wa Musa, ūkimeeraga matikaruithie ciana ciao na matigaikare kūringana na mitugo iitū. **22** Tūgwika atia? Hatiri ngaanja nimekūguia ati nīūukite. **23** Nī ūndū ūcio ika ūria tūgūkīria. Tūri na andū ana mehītite mwīhītwā. **24** Thii na andū aya, ūgwatanire nao igongona-ini riao rīa gwītheria, na ūmarihire mahūthiro mao, nīgeetha menjwo mītwe. Hīndi iyo andū othe nimekūmenya ati ūhorō ūria maiguite ūgūkonii ti wa ma, no ati wee mwene nīwathīkīre watho. **25** Ha ūhorō wa andū-a-Ndūriri ariā metikītie-rī, nītwamandikīre, tūkimamenyithia itua riitū, ati o metheeme kūrīa irio iria irutūirwo mīhianano, na thakame, na nyama cia nyamū cia gūitwo, o na ūmaraya.” **26** Mūthenya ūyū ūngī Paūlū agithii na andū acio, na agītheria hamwe nao. Agicooka agithii hekarū-ini akamenyithanie riria mīthenya ya gwītheria ikaarika, na o ūmwe wao arutirwo igongona. **27** Riria matukū macio mūgwanja maakuhīriire gūthira-rī, Ayahudi amwe moimite būrūri wa Asia makiona Paūlū hekarū-ini. Magīthogotha kīrīndi gīothe na makīmūnyīita, **28** makīanagīrira atiri, “Andū a Isiraeli, tūteithie! Mūndū ūyū nī we ūrutaga andū kūndū guothe ūhorō wa gūūkīrira andū aitū, na watho witū, na handū haha. Na hamwe na ūguo-rī, niarehete Ayunani hekarū-ini, agathaahia handū haha hatheru.” **29** (Nīmonete Tirofimo ūria Mūefeso mari na Paūlū kūu itūūra-ini, no magīūciiria ati Paūlū nīamūtoonyetie hekarū-ini.) **30** Narīo itūūra rīothe rīkīambūrūrika nao andū magīūka mahanyūkite moimite miēna yothē. Makīnyīita Paūlū, makīmūguucūrūria makīmūruta hekarū, na o hīndi iyo ihingo ikīhingwo. **31** Na riri, riria maageragia kūmūrāga ūhorō ūgīkinya harī mūnene wa mbūtū ya thigari cia Roma ati itūūra rīothe rīa Jerusalemu rīari na ngūi. **32** Nake o rīmwe akīoya anene na thigari magīkūrūka harī kīrīndi mateng’erete. Riria andū acio maarutaga ngūi moonire mūnene ūcio na thigari ciake magītiga kūhūūra Paūlū. **33** Mūnene ūcio wa thigari agūka akīmūnyīita na agīathana ohwo na mīnyororo iiri. Agicooka akīūria aari ū na nī atia ekite. **34** Andū amwe thīini wa kīrīndi maanagīrira makoiga ūū na ariā angī makoiga ūū; na tondu mūnene ūcio wa thigari ndangīamenyire ma ya ūhorō nī ūndū wa mbugīrīrio, agīathana Paūlū ahingīrwo nyūmba ya thigari. **35** Hīndi iria Paūlū aakinyire ngathī-ini kīrīndi kīu gīgīthūka mūno o nginya Paūlū agīkuuo nī thigari. **36** Kīrīndi kīria kīamumite thuutha kīanagīrira gīkoiga atiri, “Mweherie!” **37** Riria thigari ciari o hakuhi gūtoonyia Paūlū nyamba ya thigari-rī, akīria mūnene wacio atiri, “Nīkūnjītikīria ngwīre ūndū?” Nake mūnene ūcio akīmūria atiri, “Wee anga nīwaragia Kiyunani? **38** Githi we tiwe Mūmisiri ūria wambīriire ngūi hīndi imwe, na ūgītongoria itoi ngiri inya, mūkiūmagara nacio

mūgīthii werū-ini?” **39** Paūlū akīmūcookeria atiri, “Nī ndi Mūyahudi wa kuuma Tariso, būrūri wa Kilikia, na itūūra riria ndaciariirwo riri igweta. Ndagūthaita, reke njarīrie andū aya.” **40** Paūlū aarika kūheo rūūtha nī mūnene ūcio wa thigari, akīrūgama ngathī-ini agīkīria kīrīndi kīu na moko. Riria kīrīndi gīakīrīre, agīkīarīria na rūthiomi rwa Kīhibirania. Agīkīria atiri:

22 “Ariū a Baba, o na inyuī maithe makwa, thikīrīriai ngīyārīria.” **2** Riria maaguire akīmaarīria na rūthiomi rwa Kīhibirania-rī, magīkīra ki. Hīndi iyo Paūlū akiuga atiri, **3** “Nī ndi Mūyahudi, wa gūciarīrwo Tariso itūūra rīa būrūri wa Kilikia, no ndaarereirwo itūūra-ini rīri. Nīndathomithirio wega nī Gamalieli ūhorō wa watho wa maithe maitū, na ndaari na kiyo kīa maūndū ma Ngai o ta ūria inyuī inyothe mūtāri ūmūthi. **4** Nīndanyarīraga arūmirīri a Njira ino o ngīnya magakua na nganyīita arūme na andū-a-nja ngamaikā njeera, **5** o ta ūria mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene na Kīama gīothe gīa athuuri o nao mangīheana ūira ūcio. O na nīmaheire marūa ndwarīre andū ao kūu Dameski, na nī ngīthii kuo nganyīite andū acio ndīmarehe Jerusalemu nīguo maherithio. **6** “Ta thaa thita ndi hakuhi gūkinya Dameski-rī, o rīmwe gūkīgīa ūtheri mūnene woimire igūrū, naguo ūkinjarīria miēna yothē. **7** Ngīgwa thī, na ngīgwa mūgambo mūnene ūkinjarīria, ūkinjīria atiri, ‘Saūlū! Saūlū! Ūnyariiraga niki?’ **8** “Na nī ngīria atiri, ‘Wee nī we ū, Mwathani?’ “Nake akīnjookeria atiri, ‘Nī nī Jesū wa Nazarethi, ūria ūranyariira.’ **9** Nao andū ariā twari nao nīmoonire ūtheri ūcio, no matiatāūkīrwo nī mūgambo wa ūcio wanjaragīria. **10** “Na nī ngīria atiri, ‘Mwathani ngwika atia?’ “Nake Mwathani akīnjīria atiri, ‘Ūkīra ūtoonye Dameski. Kūu nīkūo ūrīrīrwo maūndū marīa mothe wathīrīrwo gwīka.’ **11** Na riri, andū ariā twari nao makīmūnyīita guoko makīndwara Dameski, tondu ūkengu wa ūtheri ūcio nīwandūite mūtūmumu. **12** “Mūndū wetagwo Anania nīookire kūnyona, na aari mūndū weamūrīre Ngai na ūndū wa kūrūmia watho, na nīaheetwo gītīo nī Ayahudi othe ariā maatūūraga kūu. **13** Agīūka na akīrūgama hakuhi na nī akīnjīria atiri, ‘Mūrū wa ithe witū Saūlū, cooka kuona!’ Na hīndi o ro iyo ngīhota kūmuona. **14** “Agicooka akīnjīria atiri, ‘Ngai wa maithe maitū nīagūthuurite nīguo ūmenye wendi wake na wone Ūria Mūthingu, o na ūigūe ciugo kuuma kanua gake. **15** Nūgūtūka mūira wake kūrī andū othe wa kūmoimbūrīra ūria wonete na ūria ūguite. **16** Rīu nī kīi wetereire? Ūkīra, ūbatithio na ūthambio mehīa maku, ūgīkayagīra rītwa riāke.’ **17** “Hīndi iria ndaacookire Jerusalemu, ndi hekarū-ini ngīhooya nīndagīre na iringi, **18** ngīkīona Mwathani akīaria, nake akīnjīria atiri, ‘Ūkīra narua uume Jerusalemu, tondu matiigwītīkīra kumbūrīrwo ūhorō wakwa nīwe.’ **19** “Na nī ngīcookia atiri, ‘Mwathani, andū aya nīmoo atī ndoimaga thunagogi imwe ngathī iria ingī nīguo nyiitithie na hūire andū ariā magwītīkītie. **20** Na riria Stefano mūira waku aaitirwo thakame, ndaarūngīi ho ngītīkīra ūndū ūcio wīkwo, na ngaikaria nguo cia andū ariā maamūūragire.’ **21** “Nake Mwathani akīnjīria atiri, ‘Thīi, tondu nīngūtūtūma kūndū kūraya kwa andū-a-Ndūriri.’” **22** Kīrīndi kīu gīgīthīkīrīria Paūlū o

nginya riria oigire ũguo. Hindi iyo gikaria na mŭgambo mŭnene kŭnŭnŭre, atiri, “Mweherie thi! Ndagiriirwo nigŭtŭtŭra muoyol!” **23** Na riria kŭnŭnŭre gŭgiteaga nguo ciakio na gikŭmbŭraga rŭkŭngŭ, **24** mŭnene ũcio wa mbŭtŭ agiathana Paŭlŭ aingirio nyŭmba ya thigari. Ningi agiathana ati Paŭlŭ ahŭirwo iboko na orio ciŭria nŭguo kŭmenyeke kiria giatŭmaga andŭ mamugiriire ũguo. **25** Na riria maamŭkomagia mamŭhŭire-rŭ, Paŭlŭ akiŭria mŭnene ũcio wa thigari igana rŭmwe warungii hau atiri, “Watho niwitikiritie mŭhŭire raiya wa Roma na kiboko atanyiitikanite na ihitia?” **26** Riria mŭnene ũcio wa thigari igana rŭmwe aaguire ũguo, agithii kŭri mŭnene wa mbŭtŭ, akimŭhe ũhoro ũcio. Nake akimŭria atiri, “Riu ũgwika atia? Mŭndŭ ũyŭ ni raiya wa Roma.” **27** Mŭnene ũcio wa mbŭtŭ agithii kŭri Paŭlŭ, akimŭria atiri, “Ta njira atiri, wee ũri raiya wa Roma?” Nake akimŭcookeria atiri, “Ii, ndi raiya wa Roma.” **28** Nake mŭnene ũcio wa mbŭtŭ akimŭria atiri, “Ndarihire thogora mŭnene nigeetha nduike raiya wa Roma.” Nake Paŭlŭ akimŭcookeria atiri, “No nii ndaaciarirwo ndi raiya wa Roma.” **29** Nao andŭ aria meendaga kŭmŭria ciŭria magitigana nake o rŭmwe. Mŭnene ũcio wa mbŭtŭ we mwene akimaka aamenya ati nioheete Paŭlŭ na mŭnyororo, na aari raiya wa Roma. **30** Mŭthenya ũcio ũngi warŭmiriire, nigŭkorwo mŭnene ũcio wa mbŭtŭ nŭendaga kŭmenya wega kiria Ayahudi maathitangagira Paŭlŭ, akimuhora na agiathana athinjiri-Ngai aria anene na athuuri othe a Kiama magomane. Agicooka akirehe Paŭlŭ, na akimŭrugamia mbere ya.

23 Nake Paŭlŭ agikŭria athuuri a Kiama kŭ maitho akimeera atiri, “Ariŭ a Baba, nindungafire Ngai ndi na thamiri itari ũcuuke nginya mŭthenya wa ũmŭthi.” **2** Nake Anania mŭthinjiri-Ngai ũria mŭnene, agiatha andŭ aria maarŭgamite hakuhi na Paŭlŭ mamuringe kanua. **3** Hindi iyo Paŭlŭ akimŭria atiri, “Wee rŭthingo rŭrŭ rŭhakitwo mŭnyŭ mwerŭ, we niwe ũkuringano ni Ngai! ũkarite hau ũnduire ciira kuringana na watho, no wee ũkaregana na watho, ũgaathana ati ningwo!” **4** Nao andŭ aria maarŭgamite hakuhi na Paŭlŭ makimŭria atiri, “Anga niŭkŭmŭria kŭrma mŭthinjiri-Ngai ũria mŭnene?” **5** Nake Paŭlŭ akimŭcookeria atiri, “Ariŭ a Baba, ndikumenyete ati ũcio niwe mŭthinjiri-Ngai ũria mŭnene; nigŭkorwo ni kwandikitwo atiri: ‘Ndŭkanaare ũuru igŭrŭ rŭa mŭnene wa andŭ anyu.’” **6** Na riri, Paŭlŭ aamenya ati amwe ao maarŭ Asadukai, na aria angŭ Afarisai, akiŭria Kiama-ini kŭ, akiuga atiri, “Ariŭ a Baba, nii ndi Mŭfarisai, na njariŭto ni Mŭfarisai. Ndiraciiritho ni ũndŭ wa kiirigiriro giakwa gi kŭrikiŭ kwa aria akuu.” **7** Riria oigire ũguo, gŭkigia na ngarari gatagati ka Afarisai na Asadukai, nakio kiungano kŭ gikiamukana. **8** (Asadukai moigaga gutiri ũriukio, na gutiri araika, o na kana maroho, no Afarisai nimetikitie maundŭ macio mothe.) **9** Gŭkigia na ngŭi nene, nao arutani a watho amwe aria maarŭ Afarisai makirugama na makaria megumire mŭno, makiuga atiri, “Ithuŭ tŭtirona ũuru wa mŭndŭ ũyŭ. I kungikorwo ni roho kana mŭraika ũwaririire?” **10** Nacio ngarari ikinenaha mŭno, o

nginya mŭnene wa mbŭtŭ akiuga guoya nikuona ta Paŭlŭ angatarangwo tŭcunjŭ niŭ. Agiatha mbŭtŭ cia thigari ciikŭrŭke, imweherie hario na hinya, na imŭtware nyŭmba ya thigari. **11** ũtŭkŭ ũria warŭmiriire, Mwathani akirugama hakuhi na Paŭlŭ, akimŭria atiri, “Wiyŭmiriire! O ũguo ũheanite ũhoro wakwa gŭkŭ Jerusalemu, nguo ũkaŭheana kŭu Roma.” **12** Rŭciini rŭrŭ rŭngi, Ayahudi makigia na ndundu na makihita mŭhitwa matikaarie kana manyue matooragite Paŭlŭ. **13** Andŭ aria maathugundite ndundu iyo maarŭ makiria ya mirongo ina. **14** Magithii kŭri athinjiri-Ngai aria anene na athuuri makimeera atiri, “Ithuŭ niŭwihitite mŭhitwa na kwaga kŭria kindŭ kana kŭnyua nginya tŭurage Paŭlŭ. **15** Na riri, inyuŭ mŭri hamwe na Kiama gi Athuuri ũriai mŭnene wa mbŭtŭ amŭrehe mbere yanyu, mŭwitute ta mŭrenda gutŭria wega ũhoro wa ciira wake. Ithuŭ niŭwihaririire kŭmŭuraga atanakinya haha.” **16** No riria mwanake wa mŭari na nyina na Paŭlŭ aaguire ũhoro wa ithugunda riu, agithii nyŭmba ya thigari akiŭria Paŭlŭ. **17** Hindi iyo Paŭlŭ agiŭta ũmwe wa anene a thigari igana rŭmwe, akimŭria atiri, “Twaru mwanake ũyŭ kŭri mŭnene wa mbŭtŭ; ari na ũndŭ arenda kŭmŭria.” **18** Ni ũndŭ ũcio mŭnene ũcio akimuoaya, akimŭtwaru kŭri mŭnene wa mbŭtŭ. Mŭnene ũcio wa thigari igana rŭmwe akimŭria atiri, “Paŭlŭ, ũria muohe niandumanire anjira ndeehe mwanake ũyŭ kŭri we tondŭ ari na ũndŭ arenda gŭkwira.” **19** Mŭnene ũcio wa mbŭtŭ akiniita mwanake ũcio guoko, akimŭtwaru keheri-ini, akimŭria atiri, “Ni atia ũrenda kŭnjira?” **20** Nake mwanake ũcio akimŭcookeria atiri, “Ayahudi niŭmaiguŭire makŭurie ũmarehere Paŭlŭ nŭguo arugame mbere ya kiama rŭciŭ, metuŭte ta marendu gutŭria ũhoro wake wega. **21** Ndŭgetikire ũguo marendu, tondŭ andŭ makiria ya mirongo ina ao mamuoheirie njira-ini. Niŭehitite mŭhitwa wa kwaga kŭria kana kŭnyua nginya mamŭurage. Na riri, niŭehaaririire, metereire witikire ihooya rŭao.” **22** Nake mŭnene ũcio wa mbŭtŭ akiŭria mwanake ũcio athi, na akimŭkaania, akimŭria atiri, “Ndŭkeere mŭndŭ o na ũrŭkŭ ati niunginyirire ũhoro ũcio.” **23** Mŭnene ũcio wa mbŭtŭ agicooka agiŭta anene aake eerŭ a thigari igana rŭmwe akimaatha atiri, “Haaririari gikundi gi thigari magana meerŭ, na thigari mirongo mŭganja iria ithiiga ihaicite mbarathi, na thigari magana meerŭ iria ithiiga ikuŭte matimŭ, nŭguo mathii Kaisarea thaa ithatŭ cia ũtŭkŭ. **24** Na ningi mŭhaaririire mbarathi cia gŭkuu Paŭlŭ atwarwo kŭri Felike ũria barŭthi hatari na ũgwati.” **25** Agicooka akiandika marŭa ũu: **26** Ni nii Kilaudio Lisia, Kŭri mŭgaathe Barŭthi Felike: Nindakigeithia. **27** Mŭndŭ ũyŭ aranyiŭto ni Ayahudi na marari hakuhi kŭmŭuraga, no ndirathiŭ na thigari ciakwa ndiramŭthara, nigŭkorwo nindiramenyete ati ni raiya wa Roma. **28** Nindirendaga kŭmenya kiria maramŭthitangagira, na ni ũndŭ ũcio ndiramŭtwaru Kiama-ini kŭao. **29** Ndirakora ati athitangŭru maundŭ makoniŭ watho wao, no hatariŭ andŭ acukirwo ũngiratumire atuŭrwo kŭuragwo kana kuohwo. **30** Riria ndiramenyithirio ati kŭraari na ithugunda rŭa kŭuraga mŭndŭ ũcio, ndiramŭtŭma kŭri we o hindi iyo. Ndiracooka ndiraatha andŭ acio mamŭthitangite

makūherehere thitango iria mamūthitangire. **31** Nī ūndū ūcio thigari ikioya Paūlū ūtūkū o ta ūria ciaathitwo, ikimūtware o nginya Antipatiri. **32** Naguo mūthenya ūyū ūngi igitiga thigari iria ciathiiaga ihaicite mbarathi ithii nake, nacio igicooka nyūmba ciao. **33** Thigari icio cia mbarathi ciakinya Kaisarea, ikinengera barūthi marūa na ikineana Paūlū kūrī we. **34** Nake barūthi aathoma marūa, akīūra kūrīa Paūlū oimite. Riria aamenyire atī oimite Kilikia, **35** akimwira atiri, “Ngaathikiria ciira waku andū aria magūthitangite mooka.” Agicooka agiathana Paūlū aikare arangiritwo kūu nyūmba-inī ya ūthamaki ya Herode.

24 Na riri, thuutha wa mīthenya itano, Anania, mūthinjiri-Ngai ūria mūnene, agikūrūka agithi Kaisarea marī na athuuri amwe na wakiri wetagwo Teritulo, na makirehe thitango ciao cia gūkūrira Paūlū kūrī barūthi. **2** Riria Paūlū eetirwo thiiini, Teritulo akīambiriria kūmūthitanga mbere ya Felike, akiuga atiri: “Nītūkeneire ihinda iraya ria thayū tūri rungu rwaku, na ūgī waku wa kuona na kabere nīugarūrite maūndū marīa mooru magatūka maba būrūri-inī ūyū. **3** Kūndū guothe na maūndū-ini mothe, wee mūgaathe Felike, nītawamūkirite ūndū ūyū tūri na ngaatho nene. **4** No nigeetha ndigakūnogie makiria, ningūkūuria na gītūo ūtūthikiririe hanini. **5** “Nituonete mūndū ūyū arī mūndū wa kūrehe thīna, na niarehete ngūi gatagati-inī ka Ayahudi kūndū guothe thīni wa thī. We nī mūtongoria wa gikundi kīria gīttagwo Anazari, **6** na ningī nīageragia gūthaahia hekarū; nī ūndū ūcio tūkimūnyita. (Na nītūngāmūtūirire kūrīngana na watho witū. **7** No Lisia, mūnene ūcio wa mbūtū agūka akimūruta moko-inī maitū na hinya akimweheria, na agiathana athitangi aake moke kūrī wee.) **8** Wee mwene wamūurangia nīūkūmenya ma ya ūhoru ūyū wotho tūmūthitangire.” **9** Nao Ayahudi makinyiitanira na thitango iyo, makiuga atī maūndū macio maarī ma ma. **10** Riria barūthi aaheneire Paūlū na moko aarie-ri, Paūlū oigire atiri, “Ninjūū atī nīūkoretwo ūri mūtui ciira wa rūrirī rūrū ihinda rīa mīaka miingī, nī ūndū ūcio ningwiyaririria ngenete. **11** Nī ūndū mūhūthū harīwe kūmenya atī ti makīria ma mīthenya ikūmi na riri ithirite kuuma ndambata Jerusalem kūhooya Ngai. **12** Andū aria maathitangite matianyoniye ngikararania na mūndū o na ūrikū hekarū-inī, kana ngītūma kīrindī kīgīe na ngūi thunagogi-inī, o na kana handū hangī o hothe itūria-inī. **13** Na matingihota kuonania ihooto harīwe cia thitango icio maathitangire. **14** No riri, ningwītīkīra atī nihooyaga Ngai wa maitho maitū ndi mūrūmīriri wa Njira iyo, o iyo metaga ya gikundi kia nyamūkano. Nii ninjītikītie maūndū mothe marīa megīi Watho na marīa mandikītwo mabuku-inī ma Anabii, **15** na ndi na kīrīgīrīro thīni wa Ngai o ta kīria andū aya marī makio, atī nīgūgakorwo na kūrīuka kwa andū aria athingu na aria aaganu. **16** Nī ūndū ūcio nīndīrutana gīria hīndī ciothe kūiga thamiri yakwa itari na ūcuuke mbere ya Ngai na mbere ya andū. **17** “Thuutha wa gūkorwo itari kuo mīaka miingī, nīndokire Jerusalem nigeetha ndeehere andū akwa iheo nī ūndū wa athīni na ndute maruta nī ūndū wa Ngai. **18** Na

riria ndarūmbūyanagia na maūndū macio nīmangorire kūu hekarū-inī nditheretie. Gūtīari na gikundi kia andū ndaari na kio, o na kana ngikorwo ngiruta thīna. **19** No nī kūrī Ayahudi a kuuma būrūri wa Asia aria magīrīrwo nīgūkorwo marī haha mbere yaku na maathitange angikorwo nī marī ūndū mangīnjuukīra. **20** Akorwo ti ūguo, aya marī haha nīmagīrīrwo moige ihītha riria maanyoniye nario riria ndaarūgamire mbere ya Kiama, **21** tīga ūkorirwo nī ūndū ūyū ūmwe ndanirīre riria ndaarūngīi mbere yao ngiuga atiri: ‘Ūmūthi ndūgamite mbere yanyu njiirithio nī ūndū nīnjīrīgīrīre ūhoru wa kūrīuka kwa aria akuu.’” **22** Nake Felike, nī ūndū nīamenyete wega ūhoru wa Njira iyo, agītūria ciira. Akiuga atiri, “Hīndī iria Lisia, ūcio mūnene wa mbūtū agooka-ri, nīguo ngaatua ciira waku.” **23** Agīatha mūnene ūcio wa thigari igana rīmwe aige Paūlū arī mūrāngire, no amūhe wiyathi mūnini na etikirie arata aake marūmbūye mabata make. **24** Na riri, thuutha wa mīthenya mīnini, Felike agūka marī na mūtumia wake Dirusila, ūria warī Mūyahudi mūtumia. Agītūmanira Paūlū, na akīmūthikiriria akīaria ūhoru wa wītīkio thīini wa Kristū Jesū. **25** Riria Paūlū aaragia ūhoru wa ūthingu, na wa kwīgīrīrīra merirīria ma mwīri, o na wa ciira ūria ūgooka, Felike akīuga etigira, akiuga atiri, “Nī ūguo! Riu no ūthi. Riria ndirīgīa na ihinda rīagīrīre, nīndīgūtūmanira ūuke.” **26** Ihinda-inī o rīu no ehokaga atī Paūlū niangāmūheire ihaki, na nī ūndū ūcio nīaikaraga akīmūtūmanagīra, akaaria nake. **27** Hīndī iria mīaka riri yathirire-ri, Porikio Fesito agicooka ithenya rīa Felike, no tondu Felike niendaga gūkenia Ayahudi, agītiga Paūlū njeera.

25 Na riri, mīthenya itatū yathira thuutha wa Fesito gūkinya kūu būrūri-inī, akiama Kaisarea akīambata agithi Jerusalem. **2** Nao athīnjiri-Ngai aria anene na atongoria a Ayahudi magītūka harī we, makīmwira maūndū marīa Paūlū aathitangirwo. **3** Nīmahīkire gūthaita Fesito atī nī ūndū wa wega wake kūrī o etikire Paūlū atwarwo Jerusalem, nīgūkorwo nīmahaaragīria kūmuoheria njira-inī mamūurage. **4** Nake Fesito akīmacookeria atiri, “Paūlū ahingīrwo Kaisarea, na nīi ningūcooka kuo o narua. **5** Tondu ūcio no tūthi na atongoria amwe anyu nigeetha mathi magathitangire mūndū ūcio kuo, angīkorwo nī harī ūndū mūuru ekite.” **6** Thuutha wa gūkarania nao kūu ihinda ta rīa mīthenya īnana kana ikūmi, agīkūrūka, agithi Kaisarea, na mūthenya ūyū ūngi akīgomethania igooti, na agiathana Paūlū areehwo mbere yake. **7** Riria Paūlū aakinyire, Ayahudi aria maikūrūkite kuuma Jerusalem makīmūrigiicīria, na makīmūthitangīra maūndū maingī mooru, marīa matangīahotire kuonania atī nī ma ma. **8** Nake Paūlū akīyaririria, akiuga atiri: “Nīi ndiri ūndū njikite ūrengite na watho wa Ayahudi, o na kana wa hekarū o na kana wa Kaisari.” **9** Nake Fesito, akienda gūkenia Ayahudi akīūra Paūlū atiri, “Wee nī ūkwenda kwambata ūthi Jerusalem ngagīcīrithirie kuo nī ūndū wa maūndū maya ūthitangīrwo?” **10** Nake Paūlū agicookia atiri, “Riu ndūgamite igooti-inī rīa Kaisari, harī njagīrīrwo nī gūcīrithirio. Nīi ndihītirie Ayahudi, o ta ūria wee mwene ūmenyete o

wega. **11** No riri, angikorwo ndi na ihitia ria gwika undu o wotho wa gutuma njuragwo-ri, ndingirega gũka. No angikorwo maundu maria thitangirwo ni Ayahudi aya ti ma ma-ri, gutikiri mundu uri na gitumi gia kũũneana kuri o. Ndacookia ciira riiko kuri Kaisari!” **12** Thuutha wa Fesito gũcookania ndundu na kiama giake, akiuga atiri, “Wacookia ciira riiko kuri Kaisari na kuri Kaisari niko ugũthii!” **13** Mithenya minini yathira Mũthamaki Agiripa na Berinike magũka kũu Kaisarea kũnyiita Fesito ugeni. **14** Na tondu nimaikaraga kũu mithenya mĩngĩ-ri, Fesito akihe mũthamaki ũcio ũhoro wa ciira wa Paũlũ, akimwira atiri, “Gũkũ kuri na mundũ watigirwo ni Felike ari muohe. **15** Rĩria ndaathiire Jerusalemu-ri, athĩnjĩri-Ngai ari anene na athuuri a Ayahudi nĩmamũthitangire, na makinjũũria ndimũtuire. **16** “Na niĩ ngĩmeera ati ti mũtugo wa andũ a Roma kũneana mundũ o wotho ataambĩte kũng’ethanĩra na andũ ari mamũthitangĩte na kũheo mweke wa kwĩyarĩrĩria ũhoro-inĩ ũria athitangĩrwo. **17** Rĩria tuokire nao gũkũ, ndiaikarĩrie ciira ũcio, no ndaarookire kũgomithania igooti na ngĩathana mundũ ũcio areehwo. **18** Rĩria andũ ari maamũthitangĩte maarũgamire kwaria, matiamũthitangĩre undũ o na ũmwe mũũru ta ũria ndrĩgĩrĩrie. **19** No handũ ha ũguo, o maarĩ na maũndũ mamwe maakararanagia nake makoniĩ ũhoro wa ndini yao na makoniĩ ũhoro wa mundũ wakũite wetagwo Jesũ ũria Paũlũ oigaga ati ari muoyo. **20** Nĩndarĩgirwo ni ũria ingĩtuĩria maũndũ ta macio; ni undũ ũcio ngĩmũũria kana no eende gũthĩ Agĩriipa agaciirĩthĩrio maũndũ macio aathitangĩrwo kuo. **21** Rĩria Paũlũ aacookĩrie ciira riiko etererio itua rĩa Mũthamaki-ri, ngĩathana ahĩngĩrwo nginya rĩria ingĩahotire kũmũtarĩthia kuri Kaisari.” **22** Hĩndĩ iyo Agĩriipa akĩra Fesito atiri, “No nyende kwĩguĩra mundũ ũcio akĩaria.” Nake Fesito agĩcookia atiri, “Nĩũkamũigua rĩciũ.” **23** Mũthenya ũyũ ũngĩ, Agĩriipa na Berinike magũka marĩ na mwago mũnene na magĩtoonya nyũmba ya gũciirĩrwo marĩ hamwe na anene a thigari o na athuuri a itũũra ari maarĩ igweta. Nake Fesito agĩathana Paũlũ areehwo. **24** Fesito akiuga atiri, “Mũthamaki Agĩriipa na andũ ari othe mũri na ithuĩ haha, nĩmũkuona mundũ ũyũ! Nĩwe mũingĩ wotho wa Ayahudi wanjũũrĩrie, ndi kũu Jerusalemu na ndi gũkũ Kaisarea, ngaciire ũhoro wake, ũkĩanĩrĩria ũkiugaga ati ndagĩrĩrwo nĩgũtũũra muoyo rĩngĩ. **25** No niĩ nĩndonire ati ndarĩ undũ eekite wa gutũma ooragwo, no tondu niacookĩrie ciira riiko kuri Mũthamaki, ngĩtua itua rĩa kũmũtũma Roma. **26** No ndĩri na undũ mũna ingĩandĩkĩra Mũthamaki Mũgaathe igũrũ riake. Nĩ undũ ũcio-ri, ndamũrehe mbere yanyu inyuothe, na makĩria mbere yaku wee Mũthamaki Agĩriipa, nĩgeetha ũhoro ũyũ warĩkia gũtuĩrio, ngĩe na undũ ingĩandĩka. **27** Nĩgũkorwo ndĩkuona kwagĩrĩrie gutũma mundũ muohe itekuonania maũndũ maria athitangĩrwo.”

26 Nake Agĩriipa akĩra Paũlũ atiri, “Uri na rũũtha rwa kwĩyarĩrĩria.” Nĩ undũ ũcio Paũlũ agĩtambũrĩkia guoko, akĩambĩrĩria kwĩyarĩrĩria, akiuga atiri, **2** “Mũthamaki Agĩriipa, nĩngũigua ndi mũtũku kũrũgama mbere yaku ũmũthĩ ndiyarĩrĩrie igũrũ rĩa maũndũ

mothe maria thitangĩrwo ni Ayahudi, **3** na makĩria ni tondu wee niũũ mitugo yothe ya Ayahudi na maũndũ maria makararanagia. Nĩ undũ ũcio nĩndakũhooya ũũthĩkĩrĩrie ũtegũthethũka. **4** “Ayahudi othe niũmoofi ũria ndũũrite kuuma ndi mwana, kuuma kiambĩrĩria kĩa mũtũũrĩrie wakwa ndi bũrũri-inĩ wakwa kũũmbe, o na ndi Jerusalemu. **5** Nĩmanjũũĩ hĩndĩ ndaaya, na mangĩdane, no maheane ũira wakwa, ati kũringana na watho ndaatuũrite ndi Mũfarisai, ndĩrutaniĩrie na kĩyo kũrũmia maũndũ mothe ma ndini iitũ. **6** Na rĩri, ndrũgamĩte haha ũmũthĩ njĩrĩthio ni undũ wa kwĩrĩgĩrĩria kĩranĩro kĩria Ngai eerĩrie maithe maitũ. **7** Kĩranĩro kũu no kio mĩhĩrĩga rĩa iitũ ikũmi na rĩri rĩrĩgagĩrĩria kuona gĩkĩhĩngio, rĩa itungatũga Ngai na kiyo ũtũkũ na mũthenya. Na rĩri, wee Mũthamaki, Ayahudi maathitangĩte ni undũ wa kũrĩgĩrĩro kũu. **8** Nĩ kĩ kĩngĩtũma mundũ o na ũrĩkũ wanyu atue ati ni undũ ũtangĩtũkio, ati Ngai niariũkugia ari akuu? **9** “O na niĩ nĩndaiguĩthĩtio ati nĩndagĩrĩrwo ni gwika ũria wotho ingĩahotire ndegane na rĩrũta rĩa Jesũ wa Nazarethi. **10** Na ũguo nĩguo ndeekire kũu Jerusalemu. Ngĩkia andũ aingĩ a ari aamũre njeera, heetwo rũũtha ni athĩnjĩri-Ngai ari anene, na rĩria andũ acio mooragwo, nĩndetĩkanagia na itũũro rĩu. **11** Mahĩnda maingĩ nĩndathĩiagia kuuma thunagogi-inĩ imwe nginya rĩa ingĩ nĩgeetha ndĩmaneane maherĩthio, na ngageria kũmahatĩrĩria marume Ngai. Na tondu wa ũria ndaamarakarĩrie mũno nĩndathĩiagia kũmanyariira o na matũũra-inĩ maria manene ma kũngĩ. **12** “Hĩndĩ imwe ndi rũgendo-inĩ ta rĩu-ri, ndaathiĩgia Dameski heetwo ũhoti na ngatũmwo ni athĩnjĩri-Ngai ari anene. **13** Kũri thaa thita cia mũthenya, wee Mũthamaki, ndi njĩra-inĩ ngĩona ũtheri mũnene woimĩte igũrũ ũkengete gũkĩra rĩa, ũkĩnarĩra mĩena yothe, ni na andũ ari twari nao. **14** Ithuothe tũkũgia thĩ, na niĩ ngĩigua mũgambo ũkĩnjĩra atiri na rwario rwa Kĩhĩberania, ‘Saũlũ, Saũlũ, ũnyariiraga nĩkĩ? Nĩ undũ ũri hinya hariwe kũhũũra mĩcengĩ na haati.’ **15** “Na niĩ hĩndĩ iyo ngĩũria atiri, ‘Wee niwe ũ, Mwathani?’ “Nake Mwathani akĩnjookeria atiri, ‘Nĩ niĩ Jesũ ũria ũnyariiraga. **16** Rĩu ũkĩra ũrũgame na magũrũ maku. Ndaakuumĩrĩra ngwamũre ũtuĩke ndungata na ũtuĩke mũũra wa maũndũ maria wonete mangoniĩ na maria ngũkuonia. **17** Nĩngũkũhonokia kuuma kũri andũ anyu na kuuma kũri andũ-a-Ndũrĩri ari ndĩragũtũma kũri o, **18** ũkamahĩngũre maitho, na ũmagarũre moime nduma-inĩ mathĩ ũtheri-inĩ, na ũmarute hinya-inĩ wa Shaitani ũmatware kũri Ngai, nĩgeetha maamũkĩre ũrekanĩri wa mehĩa, na magĩe na handũ gatagati-inĩ ka andũ ari matheretio na undũ wa kũnjĩtũkia.’ **19** “Nĩ undũ ũcio, Mũthamaki Agĩriipa, ndiugana kwaga gwathĩkĩra kĩoneki kũu kioimĩte igũrũ. **20** Ngĩambĩrĩria kũhunjĩria andũ ari maarĩ Dameski, ngĩcooka ngĩhunjĩria andũ a kũu Jerusalemu o na a Judea guothe, na andũ-a-Ndũrĩri o nao. Ndaahunjagia ati nĩmagĩrĩrwo ni kwĩrĩra na magarũrũke kũri Ngai, na moonanie kwĩria kwao na undũ wa ciiko ciao. **21** Kũu nĩkio gĩatũmire Ayahudi maanyiĩtĩre hekarũ-inĩ, na magerie kũnjũruga. **22** No nĩngoretwo ndi na ũteithio wa Ngai nginya ũmũthĩ ũyũ, na nĩkio nũngĩ haha nĩguo heane ũira kũri andũ

arĩa anini na arĩa anene o ùndũ ùmwe. Ndirĩ ùndũ njugaga makĩria ma Kristũ anabii na Musa moigĩte atĩ nũggekĩka, **23** atĩ ùrĩa niakanyariirwo, na atũwe wa mbere kũriũka kuuma kũrĩ arĩa akuũ, nĩguo ahunjije ùhoro wa ùtheri kũrĩ andũ aake kĩũmbe o na kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ.” **24** Fesito aigua ùguo, akĩmũgũthũkĩra akĩmwĩra atĩrĩ, “Wee Paũlũ nĩkũgũrũka ùgũrũkĩtel! Gĩthomo kũu gĩaku kĩngĩ nĩgĩtũmĩte ùgũrũke.” **25** Nake Paũlũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “Atĩrĩrĩ mũgaathe Fesito, nĩ ndigũrũkĩte. Ùndũ ùrĩa ndrĩoiga nĩ wa ma na ti ùgũrũki. **26** Mũthamaki nĩoĩ maĩndũ maya, na no ndĩmwarĩrie itegwĩtĩgĩra. Nĩ njũũ atĩ gũtĩrĩ ùndũ o na ùmwe wa maĩndũ maya aagĩte kũmenya, tondu matiekĩrwo hitho-inĩ. **27** Mũthamaki Agĩripa, wee niwĩtĩkĩtie anabii? Nĩnjũũ atĩ nĩũmetĩkĩtie.” **28** Hindĩ ìyo Agĩripa akĩũria Paũlũ atĩrĩ, “Nĩũgwĩciiria atĩ kahinda-inĩ kanini ùguo no ùnjũguithie ndũike Mũkristiano?” **29** Nake Paũlũ akĩmũcookeria atĩrĩ, “kahinda kanyĩhe kana karaihe, ndrĩrahooya Ngai atĩ to wee wiki, no o na andũ aya angĩ othe maraathĩkĩrĩria ùmũthĩ, ndenda matũike ta nĩ, tĩga o mĩnyororo ìno.” **30** Mũthamaki ùcio agũkĩra marĩ hamwe na barũthĩ, na Berĩnike, na andũ arĩa maĩkarĩte hamwe nao. **31** Makiuma nyũmba ìyo, na rĩria maaranagĩria, makiũya atĩrĩ, “Mũndũ ùyũ ndarĩ ùndũ ekĩte wa gũtũma ooraogwa kana ohwo.” **32** Agĩripa akĩria Fesito atĩrĩ, “Mũndũ ùyũ nĩangĩarekererio korwo ndaracooketie ciira riiko kũrĩ Kaisari.”

27 Na rĩria gwatuirwo atĩ nĩtũkũhaica marikabu tũthĩrĩ Italia, Paũlũ na andũ arĩa angĩ mooheetwo makĩneanwo kũrĩ mũnene-wa-thĩgari-igana rĩmwe, warĩ wa mbũtũtĩ ya Agusito, wetagwo Juliasi. **2** Tũkũhaica marikabu yoiĩmite Aduramutio ìria yakirie gũthĩrĩ icukĩro-inĩ cia marikabu irĩa ciarĩ ndwere-inĩ cia irĩa rĩria inene bũrũri-inĩ wa Asia, na ithuũ tũkĩambĩrĩria rũgendo tũgĩthĩrĩ. Nake Arisitariko, Mũmakedonia woĩmite Thesalonike, aarĩ hamwe na ithuũ. **3** Mũthenya ùyũ ùngĩ tũgĩkĩnya Sidoni; nake Juliasi, nĩ ùndũ wa kũĩguĩra Paũlũ tha, akĩmũtĩkĩria athĩrĩ kũrĩ arata aake nĩguo mamũhe kĩria angĩabatariire. **4** Twaĩma kũu tũkĩambĩrĩria rũgendo rĩngĩ, tũgereire mwena ùrĩa ùtaarĩ rũhuho wa Kuporo, tondu huho cioĩmaga na mwena ùrĩa twathĩiiga. **5** Twaĩrĩkia gũtũkĩnya irĩa rĩria inene rĩria rĩarĩ gũkũhĩ na mabũrũrĩ ma Kilikia na Pamufilia tũgĩkĩnya itũũra rĩa Mira, bũrũri-inĩ wa Likia. **6** Tũrĩ kũu mũnene ùcio wa thĩgari igana rĩmwe akĩona marikabu ya Alekĩsanderia yathĩiiga Italia, nake agĩtũhaicia yo. **7** Tũgĩthĩrĩ kahora ihinda rĩa mũthenya mĩngĩ na tũrĩ na thĩĩna mũngĩrĩ ngĩnya tũgĩkĩnya gũkũhĩ na Kinido. Na rĩria rũhuho rwagĩrĩrie tũthĩrĩ ùrĩa twendaga-rĩ, tũgĩthĩrĩ tũgereire mwena ùrĩa ùtaarĩ rũhuho wa Kirete, kũng'ethera Salimone. **8** Nĩtwathĩire na thĩĩna mũngĩrĩ tũgereire ndwere-inĩ cia irĩa rĩria inene na tũgĩkĩnya handũ heetagwo Gĩcukĩro Kĩega, hakuhĩ na itũũra rĩa Lasea. **9** Mahinda maĩngĩ nĩmatherĩte, na gũthĩrĩ na marikabu kwarĩ na ùgwati tondu ihinda rĩa Gĩathĩrĩ gĩa Kwĩhinga kũria Irio nĩrĩahĩtũkĩte. Nĩ ùndũ ùcio Paũlũ akĩmataara akĩmeera atĩrĩ, **10** “Athuari aya, nĩnguona atĩ rũgendo rĩwĩtũ nĩ rũgũkorwo na mũtino na rũrehe hathara nene kũrĩ

marikabu na mĩrigo o na ngĩnya kũrĩ mĩoyo itũtũ o mĩene.” **11** No mũnene ùcio wa thĩgari igana rĩmwe, handũ ha gũthĩkĩrĩria ùrĩa Paũlũ oigaga, aarũmĩrĩre ùtaari wa mũtwarĩthia wa marikabu o na wa mwene marikabu ìyo. **12** Tondũ gĩcukĩro kũu gĩtĩarĩ kĩega gĩa gũĩkarwo hĩndĩ ya heho-rĩ, andũ aĩngĩ magĩtua itua tũthĩrĩ na mbere, twihokete gũkĩnya Foinike, tũikare kuo hĩndĩ ìyo ya heho. Gĩkĩ kĩarĩ gĩcukĩro kĩa meeri gĩa Kirete, nakio kiang'etheire mwena wa gũthĩni wa ithũiro, o ùndũ ùmwe na mwena wa gathĩgathĩni wa ithũiro. **13** Rĩria rũhuho rumĩte mwena wa gũthĩni rwambĩrĩrie kũhurutana kahora-rĩ, magĩciiria nĩmona kĩria mendaga, na nĩ ùndũ ùcio makĩohora marikabu magĩthĩrĩ magereire hũgũrũrũ-inĩ cia Kirete. **14** Na ihinda rĩtanathĩrĩ mũno, rũhuho rwa hinya wa kĩhuhũkanio kĩnene rwetagwo “Eurakilo,” rũkĩhurutana ruumĩte gĩcĩgĩrĩra-inĩ kũu. **15** Nayo marikabu ikĩnyĩtũwo nĩ kĩhuhũkanio kũu ikĩremwo nĩgũthĩrĩ na kũria rũhuho rwoimaga, nĩ ùndũ ùcio tũkĩmĩrekereria itwarwo nĩ rũhuho. **16** Na rĩria twahĩtũkĩgĩra gacĩgĩrĩra-inĩ kanini geetagwo Kauda, nĩtwarĩ na thĩĩna wa kũhaicia gatarũ ga kũhonokia andũ igũrũ wa marikabu. **17** Hindĩ ìria andũ acio maakahaicirie marikabu-inĩ, nakĩhĩtũkĩria mĩkanda rungu rwa marikabu yo nyene nĩgeetha mamĩohe wega. Nĩ ùndũ wa gwĩtĩgĩra kũhata mũthanga-inĩ wa handũ heetagwo Siriti-rĩ, makĩharũrũkia matanga na makĩrekereria marikabu ìyo itwarwo o kũria ìngĩatwarirwo nĩ rũhuho. **18** Nĩtwanyarĩrĩkire mũno nĩ ùndũ wa kĩhuhũkanio kũu o ngĩnya mũthenya ùyũ ùngĩ makiambĩrĩria gũikia mĩrigo iria-inĩ. **19** Naguo mũthenya wa gatatu makiambĩrĩria gũikia indo cia wĩra cia marikabu iria-inĩ na moko mao ene. **20** Na rĩria kwaagire kuoneka rĩũa kana njata ihinda rĩa mĩthenya mĩngĩ, nakio kĩhuhũkanio gĩgĩthĩrĩ na mbere kũhuhũkania-rĩ, tũkĩrĩgĩrĩria na kwaga mwĩhoko o wotho wa kũhonoka. **21** Thuutha wa andũ gũikara ihinda iriia matekũria, Paũlũ akĩrũgama mbere yao akĩmeera atĩrĩ: “Andũ aya, nĩ kaba mũngĩetĩkĩrĩre ùtaaro wakwa mwage kuuma Kirete, hĩndĩ ìyo nĩmũngĩehonokirie kuumana na ùgwati ùyũ o na hathara ìno. **22** No rĩrĩ, nĩngũmũthaitħa mũthĩrĩ na mbere kũũmĩrĩria, tondu gũtĩrĩ o na ùmwe wanyu ùkũũra; tĩga marikabu iiki ikwanangĩka. **23** Ùtũkũ ùyũ, mũraika wa Ngai ùrĩa nĩ ndĩ wake na ùrĩa ndungataga nĩarũgamaire hakuhĩ na nĩrĩ na **24** aanjĩra atĩrĩ, ‘Paũlũ ndũkĩe gwĩtĩgĩra. No ngĩnya ùrũgama mbere ya Kaisari ùciĩrĩthio; na rĩrĩ, Ngai tondu wa wega wake, nĩekũhonokia mĩoyo ya andũ arĩa othe ùrĩ nao.’ **25** Nĩ ùndũ ùcio, inyũ andũ aya, thĩrĩ na mbere kũũmĩrĩria, nĩgũkorwo ndĩ na wĩtikio thĩĩni wa Ngai atĩ nĩgũkũhaana o ta ùguo aanjĩrĩte. **26** No o na kũrĩ ùguo no ngĩnya tũhate gĩcĩgĩrĩra-inĩ kĩna.” **27** Na rĩrĩ, ùtũkũ wa mũthenya wa ikũmi na ìna wakĩnya, o tũgĩtwarĩthagio ùũ na ùũ nĩ rũhuho tũtũkĩnĩrie iria rĩria rĩtagwo Adiria-rĩ, ùtũkũ gatagatĩ atwarĩthia a marikabu makĩgereria nĩmakuhĩrĩrie thĩ nyũmũ. **28** Nao makĩoya kĩgeri kĩa ùriku wa maaĩ makĩona atĩ maaĩ maarĩ na ùriku wa buti igana rĩa mĩrongo ùrĩrĩ. Thuutha wa kahinda kanini magĩthima rĩngĩ makĩona atĩ maaĩ maarĩ na ùriku wa buti mĩrongo kenda. **29** Nĩ ùndũ wa gwĩtĩgĩra tũtũkaagũthĩthio rwaro rwa ihiga,

makirekia nanga inya kuuma mwena wa na thuutha wa marikabu, na makihooya gũkie. **30** Na rĩria maageragia kũura moime marikabu-inĩ, atwarithia a marikabu makiharũrũkia gatarũ ga kũhonokia andũ iria-inĩ, metuĩte atĩ marena kũharũrũkia nanga imwe kuuma mũthia wa na mbere wa marikabu. **31** Hĩndĩ iyo Paũlũ akĩra mũnene ũcio wa thigari igana rĩmwe hamwe na thigari atĩrĩ, “Andũ aya maga gũikara marikabu-inĩ, inyũĩ mũtingĩhonoka.” **32** Nĩ undũ ũcio thigari igĩtinia mikanda rĩa yanyĩitĩte gatarũ ga kũhonokia andũ, makĩreka koore. **33** Gwakhĩrĩria gũkia, Paũlũ akĩmathaitha othe marĩe irio, akĩmeera atĩrĩ, “Kwa ihinda rĩa mĩthenya ikũmi na ĩna mĩthiru, mũkoretwo mũkarĩte o ũguo mwĩmĩte irio, mũteekũria kĩndũ. **34** Rĩu ndamũthaitha mũrĩe irio. Nĩmũbatarĩte kũria irio nĩguo imũige muoyo. Gũtirĩ rũcuĩrĩ rwa mũtwe wa mũndũ o na ũmwe wanyũ rũkũura.” **35** Aarĩkia kuuga ũguo, akĩoya mũgate, agĩcookeria Ngai ngaatho mbere yao othe. Agĩcooka akĩwenyũranga, akĩambĩrĩria kũria. **36** Nao othe makĩgua momĩrĩria, makĩoya irio makĩria. **37** Ithuothe twarĩ andũ 276 arĩa twarĩ marikabu-inĩ. **38** Rĩria maarĩre makĩhũna, maacookire magĩkia ngano iria-inĩ nĩgeetha marikabu ĩhũthe. **39** Kwarooka gũkia-rĩ, atwarithia matiigana kũmenya bũrũri ũcio, no makiona gĩcongoco kĩarĩ na mũthanga hũgũrũrũ-inĩ, magĩciiria magerie kũhatithia marikabu ho. **40** Nao makĩrenga nanga, igĩtigwo iria-inĩ, na o hau makĩohora mikanda rĩa yohete thukani. Magĩcooka makĩhaicia taama ũria wĩkagĩrwo mbere ya marikabu nĩguo ũnyĩte rũhuho, magĩthĩ meerekeire hũgũrũrũ-inĩ. **41** No rĩrĩ, marikabu ikĩgũtha mũthanga na ikĩhata. Mũthia wa na mbere wayo ũkĩhata na ũkĩrũma biũ, naguo mũthia wa na thuutha ũkiunikanga nĩ undũ wa kũhũrwo nĩ makũmbĩ ma maĩ. **42** Thigari ikibanga ciũrage ohwo nĩgeetha gũtikagĩe o na ũmwe wao ũngĩthambĩra oore. **43** No tondũ mũnene ũcio wa thigari igana rĩmwe nĩendaga kũhonokia muoyo wa Paũlũ, agĩcigĩria ciike ũguo ciabangĩte. Agĩathana atĩ andũ arĩa mangĩahotire gũthambĩra mambe marũge maĩ-inĩ mathĩ thĩ nyũmũ. **44** Nao andũ acio angĩ makinye kuo menyĩitĩrĩre mbaũ kana icunjĩ cia marikabu. ũguo nĩguo andũ othe maakinyire thĩ nyũmũ matarĩ na ũuru.

28 Twarĩkia gũkinya hũgũrũrũ-inĩ tũtarĩ na ũuru, nĩguo twamenyire atĩ gĩcigĩrĩra kũ gĩettagwo Malita. **2** Nao atũuri a gĩcigĩrĩra kũ magĩtuonia ũtugi wa mwanya. Magĩtwakĩria mwaki tondũ nĩ kuoiraga na kwarĩ na heho na magĩtũnyĩta ũgeni ithuothe. **3** Nake Paũlũ akĩoya gĩkundi gia tũkũ, na rĩria aatũkagĩra riiko-rĩ, ndũira ikũmĩra nĩ undũ wa ũrugarĩ wa mwaki, ikĩhoherera guoko-inĩ gwake. **4** Rĩria andũ a gĩcigĩrĩra kũ moonire ndũira icũhĩte guoko-inĩ gwake makĩrana atĩrĩ, “Mũndũ ũyũ no nginya akorwo nĩ mũũragani, nĩgũkorwo o na gũtũika nĩahonokire kuuma iria-inĩ, kĩhooto gĩtimwĩtikĩrĩte atũũre muoyo.” **5** Nowe Paũlũ akĩribarĩbĩra nyoka ĩyo mwaki-inĩ na ndaigana kuona undũ mũuru. **6** Andũ maataanyaga kuona akĩimba kana agwe o rĩmwe akue, no thuutha wa gweterera hĩndĩ ndaaya, makĩona gũtirĩ undũ ũtarĩ wa ndũire ũrekĩka harĩ we, makĩrĩcũkwo makiuga atĩ aarĩ ngai. **7** Na

rĩrĩ, hakuĩĩ na hau maarĩ, nĩ kwarĩ na gĩthaka kĩarĩ kĩa mũndũ wetagwo Pabulio, ũria warĩ mũnene wa gĩcigĩrĩra kũ. Nake nĩatũnyĩitire ũgeni gwake, na kwa ihinda rĩa mĩthenya ĩtatũ agĩtũtuga wega arĩ na ũtaana. **8** Nake ithe aarĩ ũrĩrĩ arĩ mũrũaru mũrĩmũ wa kũhiũha mwĩrĩ na kũharwo thakame. Paũlũ agĩtoonya nyũmba kũmuona, na thuutha wa kũmũhoera akĩmũgĩrĩra moko akĩmũhonĩa. **9** Rĩria gwekĩkire ũguo, andũ arĩa angĩ maarĩ arũru gĩcigĩrĩra-inĩ kũ magũka, makĩhonio. **10** Nĩmatuonirĩe gĩtũo na njĩra nyingĩ, na rĩria twehaarĩrie gũthĩ magĩtũhe kĩria gĩothe twabataire. **11** Thuutha wa mĩeri ĩtatũ tũkihaica marikabu yaikarĩte kũu gĩcigĩrĩra-inĩ hĩndĩ ya heho. Nayo yarĩ marikabu ya kuuma Aleksandaria na yarĩ na rũrĩ rwa ngai cia mahatha iria cietagwo Kasitorĩ na Poluke. **12** Twakinya Sirakusi tũgũkara kuo ihinda rĩa thikũ ithatũ. **13** Twoima kũu tũgĩthĩ tũgĩkinya Regio. Mũthenya ũyũ ũngĩ gũkĩgĩa na rũhuho rwa kuuma mwena wa gũthini, naguo mũthenya ũcio ũngĩ warũmĩrĩre tũgĩkinya Puteoli. **14** Kũu tũgĩkora arĩu na aarĩ a lthe witũ amwe, arĩa maatũnyĩitire ũgeni, na magĩtũria tũkaranie nao ihinda rĩa kiumia kigima. ũguo noguo twacookire tũgĩkinya Roma. **15** Ariũ na aarĩ a lthe witũ arĩa maarĩ kũu nĩmaiguĩte atĩ nĩtukaga, nao magũka o nginya ndũnyũ ya Apio, na handũ hetagwo Nyũmba lthatũ cia Ageni gũtũthaagaana. Nake Paũlũ ona andũ acio, agĩcookeria Ngai ngaatho na akĩgua omĩrĩria. **16** Rĩria twakinyire Roma, Paũlũ nĩetikĩrĩrio aikare arĩ wiki, arĩ na mũthigari wa kũmũrangĩra. **17** Thuutha wa thikũ ithatũ, Paũlũ agĩta atongoria a Ayahudi mongane hamwe. Rĩria maagomanire, Paũlũ akĩmeera atĩrĩ, “Ariũ na aarĩ a lthe witũ, o na gũtũka ndĩrĩ undũ mũuru njĩkĩte andũ aitũ kana ngathũkia mĩtugo ya maithe maitũ-rĩ, nĩndanyĩitĩrwo Jerusalemu na ngĩneanwo kũrĩ andũ a Roma. **18** Nao magĩtũthuuria na makĩenda kũndekia tondũ ndiarĩ na ihĩtia rĩa ũgeri wa ngero rĩa gũtũma njũragwo. **19** No rĩria Ayahudi maareganire na itua rĩu, ndĩrĩ undũ ũngĩ ingĩekire tiga gũcookia ciira riiko gwa Kaisari, no ti atĩ ndaarĩ na undũ wagũthitangĩra andũ akwa. **20** Kũu nkĩo gũtũmĩte njũũrie tuonane na inyũũ na twaranĩrie. Njohetwo na mũnyororo ũyũ nĩ undũ wa kũrĩgĩrĩro kĩa andũ a Isiraeli.” **21** Nao makĩmũcookeria atĩrĩ, “Ithũ tũtirĩ twanyĩta marũa magũkonĩ kuuma Judea, na gũtirĩ mũrũ kana mwarĩ wa lthe witũ ũũkĩte kuuma kuo agatũkinyĩria ũhoro kana akaaria undũ mũuru waku. **22** No nĩtũkwenda kũgua woni waku nĩ ũrĩkũ, nĩgũkorwo nĩtũũ atĩ kũndũ guothe andũ nĩmararia magokĩrĩra gĩkundi gĩki.” **23** Nao makĩbanga gũcemanĩa na Paũlũ mũthenya mũna, na magũka kũria aakaraga marĩ gĩkundi kĩnene gũkĩra mbere. Kuuma rũciĩnĩ nginya hwaĩ-inĩ akĩmataara na akĩmoimbũrĩra ũhoro wa ũthamaki wa Ngai, na akĩgeria kũmaiguĩthia ũhoro wa Jesũ kuuma Watho-inĩ wa Musa na kuuma Maandiko-inĩ ma Anabii. **24** Amwe magĩtũkia ũria amaereire, no angĩ makĩaga gwĩtikia. **25** Nao makĩaga kũguĩthania o ene, na makĩambĩrĩria gũthĩ rĩria maaiguire mũthia-inĩ Paũlũ oiga atĩrĩ, “Roho Mũtheru nĩeerire maithe manyũ ũhoro wa ma rĩria aarĩre na kanua ka Isaiya ũria mũnabii, akiuga atĩrĩ: **26** “Thĩ kũrĩ andũ aya, ũmeere

atiri, “Inyui mugutuura muiguaga, no mutikamenya undu; mugutuura muonaga, no mutigakuukirwo.” **27** Nigukorwo ngoro cia andu aya itiri tha; matu mao matingihota kugua, na nimahingite maitho mao. Tondū maahota kuona na maitho mao, na maigue na matu mao, nacio ngoro ciao igie na umenyo, nao manjookerere, na nii ndimahonie.’ **28** “Ni undu ucio-ri, ningwenda mumenye ati uhonokio wa Ngai nitumitwo kuri andu-a-Ndiriri, nao nimeguthikiria!” **29** (Na aarikia kuuga uguo-ri, Ayahudi magithii magikararanagia muno o ene.) **30** Na kwa ihinda ria miaka iri migima, Paulu agikara kuu, ari nyumba yake ya gukombora, na akanyitaga ugeni andu ari othe mokaga kumuona. **31** Niahunjaga uhoru wa uthamaki wa Ngai, na akarutana uhoru ukonii Mwathani Jesu Kristu ari na ucamba, na hataru na undu ungimurigiria.

Aroma

1 Nĩ nĩ Paũlu, ndungata ya Kristũ Jesũ, o nĩ njĩtũtwo ndũike mũtũmwo, na ngaamũrwo hunjagie Ūhoro-ũria-Mwega wa Ngai, **2** o Ūhoro-ũria-Mwega eeraniire o mbera na tũna twa anabii ake thĩĩni wa Maandiko maria Matheru, **3** ūria ikoniĩ Mũriwe, ūria ta mũndũ warĩ wa rũciaro rwa Daudi. **4** Na rĩrĩ, Roho wa ūtheru nĩonanirie na ūhoti atĩ Jesũ Kristũ nĩ Mũrũ wa Ngai tondũ wa ūria aariũkire akiuma kũrĩ arĩa akuũ: o we Jesũ Kristũ Mwathani witũ. **5** Kũgerera we Ngai nĩatũheete wega wake, na agatũhe ūhoti ta atũmwo nĩguo twĩre andũ-a-Ndũrĩrĩ ciothe kũndũ guothe ūria Ngai amekũire, nĩguo mamwitũkie na mamwathĩkire, nĩguo matũme rĩitwa riake rigooocagwo. **6** O na inyuĩ mũrĩ amwe a acio metitwo matũike a Jesũ Kristũ. **7** Ndĩramwandĩkĩra maria maya inyuotha arĩa mũrĩ kũu Roma, o inyuĩ mwendetwo nĩ Ngai, na mũgetwo mũtũike andũ aamũre: Wega na thayũ kuuma kũrĩ Ngai lthe witũ, na kuuma kũrĩ Mwathani Jesũ Kristũ, iroikara na inyuĩ. **8** O mbera nĩngũcookeria Ngai wakwa ngaatho thĩĩni wa Jesũ Kristũ nĩ ūndũ wanyu inyuotha, tondũ ūhoro wa wĩtikio wanyu nĩumenyithanĩtio thĩ yotha. **9** Ngai, ūria nĩ ndungatagĩra na ngoro yakwa yotha na ūndũ wa kũhunja Ūhoro-ũria-Mwega wa Mũrũwe-rĩ, nĩwe mũira wakwa wa ūria ndũũraga ndĩmũrĩkanaga **10** mahooya-inĩ makwa hĩndĩ ciothe; na nĩndĩrahooya atĩ rĩu nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai no hĩngũrĩrwo njira nĩguo njũke kũrĩ inyuĩ. **11** Nĩndĩrerĩrĩria mũno tuonane na inyuĩ nĩgeetha ndĩmũgaĩre iheo cia kũiroho nĩguo muongererwo hinya, **12** ūguo nĩ kuuga atĩ inyuĩ na nĩ tũgie na ūhoro wa kũumanĩrĩria, o mũndũ omĩrĩrie mũndũ ūria ūngĩ na wĩtikio wake. **13** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, ndikwenda mwage kũmenya atĩ nĩ mahinda maingĩ ndanabanga kũmũceerera (no ndanagĩrĩrĩrio gwĩka ūguo nginya rĩu) nĩgeetha ngĩe na maciario thĩĩni wanyu, o ta ūria ngĩite na maciario thĩĩni wa andũ-a-Ndũrĩrĩ irĩa ingĩ. **14** Nĩ haana ta ndĩ na thĩĩri na Ayunani o na arĩa matarĩ Ayunani, nĩngĩ ngagĩa na thĩĩri wa andũ arĩa oogĩ o na arĩa matarĩ oogĩ. **15** Nĩ ūndũ ūcio nkĩo ndĩrĩragĩria mũno kũhunja Ūhoro-ũria-Mwega o na kũrĩ inyuĩ arĩa mũtũũraga Roma. **16** Nĩ ndĩngĩconokera Ūhoro-ũria-Mwega, tondũ nĩguo hinya wa Ngai wa gũtũma mũndũ o wothe ūria ūwĩtikĩtie ahonoke: O mbera Ayahudi, na thuutha wao nĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. **17** Nĩngũkorwo thĩĩni wa Ūhoro-ũria-Mwega, ūthingu ūria uumĩte kũrĩ Ngai nĩngũũrĩtio, na nĩguo ūthingu ūria wonokaga na ūndũ wa gwĩtikia kuuma o kĩambĩrĩria nginya kĩrĩkĩro, o ta ūria kwandĩkitwo atĩrĩ: “Mũndũ ūria mũthingu arĩtũũraga muoyo nĩ ūndũ wa gwĩtikia.” **18** Mang’ũrĩ ma Ngai nĩmagũũrĩtio kuuma igũrũ mokĩrĩre ūhoro wothe wa andũ kũregana na Ngai, na waganu wa andũ arĩa magĩragĩrĩria ūhoro-ũria-wa-ma na ūndũ wa waganu wao, **19** nĩngũkorwo maũndũ ma Ngai maria mangĩmenyeka nĩo matiagĩte kũmenyeka nĩo, tondũ Ngai nĩwe wamamenyithirie. **20** Nĩngũkorwo kuuma rĩria thĩ yombirwo, maũndũ ma Ngai maria matonekaga, na nĩmo hinya wake wa tene na tene, o na ūngai wake, nĩmarĩkĩtie kuoneka o wega, na

makamenyeka nĩ ūndũ wa indo irĩa ciombirwo, nĩgeetha andũ matikagĩe na kĩngwatio. (aĩdios g126) **21** Tondũ o na harĩa maamenyete Ngai, matiigana kũmũgocaa taarĩ Ngai, kana makĩmũcookeria ngaatho, no meciiria mao maatuũkire ma tũhũ, nacio ngoro ciao ngĩguo ikĩgia nduma. **22** Na o rĩria moigaga atĩ o nĩ oogĩ-rĩ, noguo maatuũkire irimũ, **23** nao magĩkũũrania rĩiri wa Ngai ūria mũtũũra muoyo na mĩhianano ithondeketwo ikahaana ta andũ arĩa makuuaga, na nyoni, na nyamũ cia magũrũ mana, o na nyamũ irĩa itaambaga thĩ. **24** Nĩ ūndũ ūcio Ngai akĩmarekereria marũmagĩrĩre merĩrĩria mao mooru maria ngoro ciao cĩerĩragĩria, o na mekage maũndũ wa ūmaraya ma kwagithia mĩrĩrĩ yao gĩtũo, mũndũ na ūria ūngĩ. **25** Nĩmakũũranirie ūhoro-ũria-wa-ma wa Ngai na maheeni, makĩhooya na magĩtungatĩra indo irĩa ciombirwo handũ ha gũtungatĩra Mũciũmbi, o ūcio wa kũgocagwo nginya tene. Amenĩ. (aĩon g165) **26** Tondũ wa ūguo-rĩ, Ngai nĩmarekereria marũmagĩrĩre merĩrĩria mao mooru ma maũndũ ma thoni. O na andũ-a-nja ao nĩmakũũranirie mũtugo wao ūria wa ndũire na ūria ūtarĩ wa ndũire. **27** O nao arũme o ūndũ ūmwe nĩmatiganiĩrie mũtugo wao ūria wa ndũire na andũ-a-nja, magaanagwo nĩ merĩrĩria mooru ma kwĩrĩranĩria o ene. Arũme magĩka cĩiko cia ūra-thoni na arũme arĩa angĩ, nao nĩmegwatiire thĩĩni wa mĩrĩrĩ yao ene iherithia rĩria rĩmagĩrĩre nĩ ūndũ wa waganu ūcio wao. **28** Na makĩria ma ūguo-rĩ, tondũ matĩonire bata wa gũtũũra mamenyete Ngai, nake akĩmarekereria magĩe na meciiria ma ūmaramari, mekage maũndũ maria mataagĩrĩrwo nĩ gwĩkwo. **29** Nao makĩyũrwo nĩ waganu wa mĩthemba yotha, ūũru, na ūkoroku, na meciiria ma ūmaramari. Makaiyũrwo nĩ ūũru, na ūragani, na ngũũ, na maheeni, na rũmena. Magatuĩka andũ a mũhuhu, **30** na acambania, na athũũrĩ Ngai, na aciĩnũrani, na egaathi, na etĩĩ, mathugundaga njira cia gwĩka ūũru, na andũ matangĩathĩkĩra aciari ao; **31** nao ti akuũku wega, na matĩtĩaga ūhoro ūria mũrĩkanĩre, na nĩ oorũ mũno, na matĩrĩ tha. **32** Na o na gwatuĩka nĩmooĩ watho wa ūthingu wa Ngai atĩ andũ arĩa mekaga maũndũ ta macio maagĩrĩrwo nĩ gwĩkua, ta gũthĩ mathĩiiga na mbera ma gwĩka maũndũ macio tu, no nĩmetĩkanagia na andũ arĩa mekaga maũndũ macio.

2 Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, wee mũndũ ūyũ ndũri na kũgwatio, wee ūtuagĩra mũndũ ūria ūngĩ ciira, nĩngũkorwo rĩria ūgĩtũũra mũndũ ūngĩ ciira, nĩwe mwene ūretũũra ciira, tondũ wee ūratuanĩra ciira wĩkaga maũndũ o macio ekaga. **2** Na nĩtũũ atĩ Ngai agaatuũra andũ arĩa mekaga maũndũ ta macio ciira na kihooto. **3** Tondũ rĩria wee mũndũ ūyũ, ūtuagĩra arĩa angĩ ciira na ūgacooka ūgeeka maũndũ o macio mekaga-rĩ, wee ūgwĩcĩria nĩũkahonoka ciira wa Ngai? **4** Kana nĩkũnyarara ūnyararĩte ūtugi wake mũnene, na ūkĩrĩrĩria, na wetererĩ wake, ūkaaga kũmenya atĩ ūtugi wa Ngai nĩguo ūkũguucagĩrĩria nĩguo wirire? **5** No rĩrĩ, nĩ ūndũ wa ūria ūmĩtie ngoro yaku, na ūkarega kwĩrĩra-rĩ, nĩ mang’ũrĩ ūreigĩra maria magagũũkĩrĩra. Nĩngũkorwo mũthenya wa mang’ũrĩ nĩũrooka, rĩria matũiro ma Ngai ma kihooto makaagũũranĩrio. **6** Nĩ ūndũ Ngai akaarĩha o mũndũ kũringana na maũndũ

maria aaneka. **7** Aria macaragia kúheo riiri, na gĩtĩo, na ũhoro wa kwaga kúbutha, nĩ ũndũ wa gwĩka wega matekúnoga-rĩ, acio nĩakamahe muoyo wa tene na tene. (aĩōnios g166) **8** No arĩa eyendi, na nĩmaregaga ũhoro-wa-ma na makarũmagĩrĩra maũndũ moorurĩ, acio nĩmagakinyĩrwo nĩ mang'ũri na marakara. **9** Nĩgũkaagĩa na thĩĩna na mĩnyamaro kũrĩ andũ othe arĩa mekaga ũuru; mbere kũrĩ Ayahudi, na thuuha kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ; **10** no riiri, na gĩtĩo, na thayũ ikaahe mũndũ o wotho ũrĩa wĩkaga wega: mbere kũrĩ Ayahudi, na thuuha kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. **11** Nĩgũkorwo Ngai ndatĩagĩra andũ maũthĩ. **12** Andũ arĩa othe mehagia matarĩ watho-inĩ makaniinwo matarĩ watho-inĩ, nao arĩa othe mehagia marĩ rungu rwa watho magatuĩrwo ciira kũringana na watho ũcio. **13** Nĩgũkorwo ti arĩa maiguaga watho matuagwo athingu maithe-inĩ ma Ngai, no arĩa maathikagĩra watho nĩo magaatuuwo athingu. **14** (Ti-itherũ, rĩrĩa andũ-a-Ndũrĩrĩ arĩa matarĩ na watho mekaga maũndũ marĩa watho uugĩte nĩ ũndũ wa ũhoro wao wa mũciarĩre-rĩ, o ene nĩmonanagia nĩmooĩ watho ũcio, o na gũtuika matirĩ maũigua **15** tondu nĩmonanagia atĩ maũndũ marĩa mabataranagia thĩĩnĩ wa watho nĩmandike ngoro-inĩ ciao, nacio thamiri ciao o nacio ikaruta ũira, namo meciiria ma rĩmwe makamaciirithagia na rĩrĩa ringĩ makamaciirĩra.) **16** Ũndũ ũyũ ũkooneka mũthenya ũrĩa Ngai, na ũndũ wa Jesũ Kristũ agaatũira ciira meciiria ma hithe marĩa marĩ ngoro-inĩ cia andũ, o ta ũrĩa ũhoro-ũrĩa-Mwega uugĩte, ũrĩa nĩi hunjagia. **17** Atĩrĩrĩ, angĩkorwo wee wĩtaga Mũyahudi; na ũngĩkorwo wĩhocagia ũhoro-inĩ wa watho na nĩwĩrahagĩra ngwatanĩro yaku na Ngai; **18** angĩkorwo nĩũmenyete ũrĩa endaga, na ũgakũũrana maũndũ marĩa marĩ bata gũkĩra marĩa mangĩ tondu wa ũrĩa ũrutĩtuo maũndũ ma watho; **19** angĩkorwo nĩwĩtikĩtie atĩ wee ũrĩ mĩtongoria wa andũ arĩa atumumu, o na ũtheri wa gũtherera arĩa marĩ nduma-inĩ, **20** o na mũtaari wa andũ arĩa akĩgu, na mũrutani wa tũkenge, tondu thĩĩnĩ wa watho ũri na mũhianĩre wa ũrĩa ũmenyo wa ũhoro-wa-ma ũtarĩ; **21** hakĩrĩ ũguo-rĩ, wee ũrutaga andũ arĩa angĩ-rĩ, ndũngĩkĩrũta wee mwene? Wee ũhunjagia atĩ andũ matikayĩe-rĩ, wee nĩũiyaga? **22** Wee uugaga atĩ andũ matikanatharanie-rĩ, wee nĩũtharanagia? Wee ũthũire mĩhianano-rĩ, wee nĩũiyaga indo cia hekarũ cia andũ arĩa matooĩ Ngai? **23** Wee wĩrahagĩra watho-rĩ, nĩũconorithagia Ngai na ũndũ wa kwagarara watho ũcio? **24** O ta ũrĩa kwandĩkĩtuo atĩrĩ, “Rĩtwa rĩa Ngai nĩricambagio thĩĩnĩ wa andũ-a-Ndũrĩrĩ nĩ ũndũ wanyu.” **25** ũhoro wa kũrua nĩ ũrĩ kĩgũnĩ ũngĩrĩmia ũrĩa watho uugĩte, no ũngĩagarara watho ũcio-rĩ, ũhoro ũcio waku wa kũrua ũtuũkĩte ta ũtarũite. **26** Angĩkorwo arĩa matarĩ aruu nĩmahingagia maũndũ marĩa mabataranagia thĩĩnĩ wa watho-rĩ, githĩ acio matiagĩrĩre gũtuuo ta marũite? **27** Mũndũ ũrĩa ũtarĩ mũruu mwĩrĩ na nĩahingagia ũrĩa watho uugĩte-rĩ, nĩakamũũira ciira, inyuĩ mwagararaga watho ũcio o na mwakorwo nĩmũruite na mũrĩ na watho ũrĩa mwandĩke. **28** Tondũ-rĩ, Mũyahudi ti ũrĩa wonanagia atĩ nĩ Mũyahudi na igũrũ, nakuo kũrua to kũria gwa kuoneka mwĩrĩ-inĩ. **29** Aca, Mũyahudi kũna nĩ ũrĩa Mũyahudi ngoro; nakuo kũrua nĩ kũrua kwa ngoro, ũguo nĩ kuuga atĩ nĩ ũhoro wa Roho, no ti wa

watho ũrĩa mwandĩke. Kũganwo kwa mũndũ ta ũcio-rĩ, gũtiumaga kũrĩ andũ, no kuumaga kũrĩ Ngai.

3 Gwatuika ũguo-rĩ, Mũyahudi agĩkĩrĩte andũ arĩa angĩ na kĩ? Kana bata wa kũrua ũkĩrĩ ũrĩkũ? **2** Hĩ! ũguni no mũnene na njĩra ciothe! Mbere ya maũndũ mothe, Ayahudi nĩo mehokeirwo ũramati wa ciugo cia Ngai. **3** I kũngĩkorwo amwe ao nĩmagire kwĩhokeka, kwaga kwĩhokeka kwao, nĩkũngĩatũmire Ngai aage gũtuika mwĩhokeku? **4** Kũroaga gũtuika ũguo! Ngai arotũika wa ma, na mũndũ o wotho atũike wa maheeni, o ta ũrĩa kwandĩkĩtuo atĩrĩ: “Nĩguo kuonekage atĩ rĩrĩa ũkwaria, wee waragia maũndũ ma kĩhooto, na ũhootanage rĩrĩa ũgũciirithania.” **5** No rĩrĩ, angĩkorwo wagi witũ wa ũthingu nĩũtũmaga ũthingu wa Ngai ũguũrio mũno makĩria-rĩ, tũkiuge atĩa? No tuuge atĩ Ngai ti wa kĩhooto rĩrĩa egũtũkinyĩria mang'ũri make? (Ndĩraaria o ta ũrĩa mũndũ wa gũkũ thĩ angĩria.) **6** Aca, kũroaga gũtuika ũguo! Angĩkorwo ũguo nĩguo kũrĩ-rĩ, Ngai angĩgũtũira thĩ ciira atĩa? **7** No mũndũ ahota kuuga atĩrĩ, “Angĩkorwo kũheenania gwakwa no kũngĩthie ũhoro-wa-ma wa Ngai, na nĩ ũndũ ũcio gũtũme riiri wake wongerereke-rĩ, nĩ ngĩtuagĩrwo ciira ta ndĩ mwĩhia nĩkĩ?” **8** Nĩ kĩĩ kigiragia tuuge, ta ũrĩa tũcambagio atĩ nĩguo tuugaga, o na ta ũrĩa andũ amwe moigaga atĩ nĩguo tuugaga, “Nĩtũtũire twĩkaga ũuru nĩguo wega woneke?” Cio-rĩ, gũtuĩrwo ciira kwao nĩ gwa kĩhooto. **9** Tũkiuge atĩa? Ithuĩ Ayahudi tũkĩrĩ ega gũkĩra andũ arĩa angĩ? Aca, tĩguo! Nĩtũrĩkĩtie kuonania hau mbere atĩ Ayahudi o hamwe na andũ-a-Ndũrĩrĩ othe nĩmagwĩte hinya-inĩ wa mehĩa. **10** O ta ũrĩa kwandĩkĩtuo atĩrĩ: “Gũtĩrĩ mũndũ mũthingu, gũtĩrĩ o na ũmwe; **11** gũtĩrĩ mũndũ ũmenyaga ũndũ, gũtĩrĩ mũndũ ũrongoragia Ngai. **12** Othe nĩmagarũrũkĩte, makooro, othe hamwe magatuika kĩndũ gĩtarĩ bata; gũtĩrĩ mũndũ wĩkaga wega, gũtĩrĩ o na ũmwe.” **13** “Mĩmero yao ihaana ta mbĩrĩra hĩngũre; nĩmĩ ciao ciaragia o maheeni.” “Mĩromo yao yaragia maũndũ marũrũ ta thumu wa ndũra.” **14** “Tũnua twao tũiyũrĩte irumi na ũrũrũ.” **15** “Mahanyĩkaga na magũrũ magaithe thakame; **16** mwanangĩko na kĩahe nĩcio cionanagia kũria magereire, **17** nayo njĩra ya thayũ matimĩũ.” **18** “Hatĩrĩ wĩgĩrĩ Ngai maithe-inĩ mao.” **19** Na rĩu-rĩ, nĩtũũ atĩ maũndũ marĩa mothe watho uugĩte, merĩtuo andũ arĩa marĩ rungu rwa watho, nĩgeetha kanua o gothe gakirio, nao andũ a thĩ othe matũke a gũciirithio nĩ Ngai. **20** Tondũ wa ũguo-rĩ, gũtĩrĩ mũndũ o na ũ ũngĩtũuo mũthingu maithe-inĩ ma Ngai nĩ ũndũ wa kũrĩmia watho; no rĩrĩ, watho nĩguo ũtũmaga andũ mamenye atĩ nĩmehĩtie. **21** No rĩrĩ, rĩu ũthingu uumĩte kũrĩ Ngai nĩũmenyithanĩtio na njĩra ingĩ itahutanĩtie na Watho wa Musa, o na gũtuika nĩyoimbũrĩtuo o tene nĩ Watho na Anabii. **22** Naguo ũthingu ũyũ nĩ ũrĩa uumaga kũrĩ Ngai, na ũheagwo arĩa othe metĩkĩtie na ũndũ wa gwĩtikĩa Jesũ Kristũ. Gũtĩrĩ ũhoro wa gũthuurania andũ, **23** nĩgĩkorwo andũ othe nĩmehĩtie na makanyĩhĩrwo nĩ riiri wa Ngai, **24** na nĩ ũndũ wa wega wa Ngai magatuuwo athingu o ũguo tũhũ, nĩ ũndũ wa ũrĩa maakũũrĩrwo nĩ Kristũ Jesũ. **25** Ngai aamũrutire arĩ igongona rĩa kũhoroheria mehĩa na ũndũ wa wĩtikio thĩĩnĩ wa thakame yake. Ngai eekire ũguo

nigeetha onanie ūthingu wake, tondū wa ūria mehia ma mbere iyo maarekeirwo andū matekūherithio, nī ūndū wa gūkirirīria kwa Ngai, **26** nake eekire ūguo nigeetha onanie ūthingu wake mahinda-inī maya, na kīmenyeke atī we nī mūthingu, na nīwe ūtuaga andū arīa metikītie Jesū athingu. **27** Gwagītuika ūguo-rī, kwiraha gūkirī ha? Nī kweherie biū. Kweheretio nī ūndū wa gītūmi kīrīkū? Hihi nī ūndū wa kūrūmia watho? Aca, no nī ūndū wa watho ūria wa wītīkio. **28** Nīgūkorwo nītūrūmītie atī mūdū atuagwo mūthingu na ūndū wa gwītīkia no ti ūndū wa gwathīkīra watho. **29** Ngai-rī, akīrī o Ngai wa Ayahudi oiki? Githī Ngai ti wa andū-a-Ndūrīrī o nao? Ī, nī Ngai wa andū-a-Ndūrīrī o nao, **30** nīgūkorwo Ngai no ūmwe, na nīwe ūrītūaga andū arīa maruaga athingu, na ūndū wa gwītīkia, na arīa mataruaga nao amatuuage athingu na ūndū wa gwītīkia o ro ūguo. **31** Rīu-rī, no twagithie ūhoro wa watho kīene nī ūndū wa ūhoro wa wītīkio ūcio? Aca, kūrōaga gūtūika ūguo! Handū ha ūguo-rī, nī watho tūgūkōngerera hinya.

4 Iburahīmu, o ūcio ithe witū ūhoro-inī wa gūciarwo na mwīrī-rī, aamenyire atīa ūhoro ūcio? **2** Angīkorwo, ti-itherū, Iburahīmu aaturwo mūthingu na ūndū wa ciiko iria ekaga-rī, nīarī na ūndū wa kwīrahīra, no ti mbere ya Ngai. **3** Nīgūkorwo Maandiko marīa matheru moigīte atīa? “Iburahīmu nīetikīrie Ngai, naguo ūndū ūcio ūgītūma atuuo mūthingu.” **4** Atīrīrī, hīndī irīa mūdū aruta wīra-rī, mīcaara wake ūria aheagwo ndūkoragwo ūrī ta kīheo, no nī ta thīrī ararīhwo. **5** No rīrī, mūdū ūria ūtehokaga maūdū marīa ekaga, tīga o gwītīkia Ngai ūria ūtuaga andū arīa aaganu athingu-rī, wītīkio wa mūdū ūcio nīguo atuagīrwo taarī ūthingu. **6** Ūguo noguo Daudī oigaga rīria aaragia ūhoro wa kīrathimo kīa mūdū ūria Ngai atuīte mūthingu hatarī ūhoro wa ciiko, akoiga atīrī: **7** “Kūrathimwo-rī, nī arīa marekeirwo mahītia mao, namo mehīa mao makahumbīrwo. **8** Kūrathimwo-rī, nī mūdū ūria Mwathani atatuaga mwīhia.” **9** Hihi kīrathimo gīkī no kīa andū arīa maruaga oiki, kana nī kīa o na arīa mataruaga? Nītūkoretwo tūkiuga atī wītīkio wa Iburahīmu nīguo watūmire atuuo mūthingu. **10** No aaturwo mūthingu arī na ūhoro ūrīkū? Hihi nī thuutha wa kūrūa, kana nī mbere iyo? Ti thuutha wa kūrūa, no nī mbere iyo, hīndī irīa ataarūite! **11** Nake agīcooka akīamūkīra rūrī rwa kūrūa, rūrī mūhūrī wa ūthingu ūria aarī naguo nī ūndū wa gwītīkia o na hīndī irīa ataarī mūrūu. Nī ūndū ūcio agītūika ithe wa arīa othe metīkīgia o na matarī arūu, nīgeetha o nao matuuagwo athingu. **12** Na nīngī nowe ithe wa andū arīa maruaga, arīa matarī atī no kūrūa marūite, no nīmathiaga na mūthīre wa wītīkio ūria ithe witū Iburahīmu aarī naguo mbere ya kūrūa. **13** Iburahīmu ndeerīrwo kīranīro atī nīagatūika mūgai wa thī hamwe na njīaro ciake nī ūndū wa gwathīkīra watho, no nī ūndū wa ūthingu ūria uumanaga na wītīkio. **14** Nīgūkorwo kūngītūika atī arīa matūūrāgio nī watho nī agai-rī, wītīkio ndūkīrī kīene, nakīo kīranīro nī gīa tūhū, **15** tondū watho ūrehaga mang'ūrī. Naho harīa hatarī watho hatīrī ūhoro wa kwagarara watho. **16** Tondū wa ūguo-rī, kīranīro kīumanaga na wītīkio, nīgeetha wonēkage na ūndū

wa wega wa Ngai, na ūtūike wa kīheo kūna njīaro ciothe cia Iburahīmu, na to arīa maaheirwo ūhoro wa watho oiki, no nī kūrī arīa othe metīkītie ta ūria Iburahīmu eetīkītie. Nīgūkorwo Iburahīmu nīwe ithe wa arīa othe metīkītie. **17** Ta ūria kwandīkitwo atīrī: “Nīngūtūite ithe wa ndūrīrī nīngī.” We nīwe ithe witū maitho-inī ma Ngai, o ūcio Iburahīmu eetīkītie, o we Ngai ūria ūrīukīgia arīa maquīte, na warāgia ūhoro wa maūdū marīa matarī ho ta marī ho. **18** Iburahīmu nīagīre na kīrīgīrīro o na harīa hataarī kīndū gīa kwīrīgīrīra na agītīkia, na nī ūndū ūcio agītūika ithe wa ndūrīrī nīngī, o ta ūria erītwo atīrī, “Ūguo nīguo rūcīaro rwaku rūkaigā.” **19** Nake o na akīmenyaga atī mwīrī wake watarī ta ūrī mūkuū nīgūkorwo ūkūrū wake warī ta mīaka igana rīmwe, na aamenya atī nda ya Sara nīyathīrīte hinya wa gūciara-rī, ndaigana kūnyihanyīhīrwo nī wītīkio. **20** Nowe ndaigana kūgīa na nanganja ūhoro-inī wa wītīkio ūkonīī kīranīro kīu kīa Ngai, no wītīkio wake nī hinya wongereirwo, nake akīgooca Ngai, **21** tondū nīetikītie biū atī Ngai arī na hinya wa kūhingīa ūria eranīre. **22** Ūndū ūcio ūgītūma atuuo mūthingu. **23** Na rīrī, ciugo icio ciandīkitwo atīrī “Nīaturwo mūthingu” itīandīkirwo nī ūndū wake wiki, **24** no ciandīkirwo nī ūndū witū, ithū arīa Ngai agaata athingu, o ithū arīa twītīkītie Ngai ūria warītūkīrie Jesū Mwathani witū kuuma kūrī arīa akuū. **25** We aaneanirwo oragwo nī ūndū wa mehīa maitū, na agīcooka akīrītūkio nīgeetha tūtūuo athingu.

5 Nī ūndū ūcio, kuona atī nītūtūtūtwo andū athingu nī ūndū wa gwītīkia-rī, tūrī na thayū na Ngai nī ūndū wa Mwathani witū Jesū Kristū, **2** we ūria ūtūmīte tūgie na mweke wa gūkīnya wega-inī wa Ngai, harīa tūrūngīī rīu nī ūndū wa gwītīkia. Na ithū nītūkenaga nī ūndū wa kīrīgīrīro kīrīa tūrī nakīo gīa gūgaakīnyīra rīiri wa Ngai. **3** Na to ūguo wiki, no rīrīa tūrī mathīna-inī nītūkenaga tondū nītūū atī gūthīnīka gūtūmaga tūūmīrīrie; **4** nakuo kūūmīrīria gūtūmaga tūgie na gwīkīndīra; nakuo gwīkīndīra gūtūmaga tūgie na kīrīgīrīro. **5** Nakīo kīrīgīrīro kīu gītīngītūūrāga ngoro, tondū Ngai nīaitīrīrie wendani wake ngoro-inī ciitū na ūndū wa Roho Mūtheru, ūria we aatūheire. **6** Nī ūndū-rī, o ihīnda rīrīa rīagīrīre rīakīnya, o hīndī irīa tūtaarī na hinya, Kristū nīakūire nī ūndū wa andū arīa matarīaga Ngai. **7** Nī hinya mūno mūdū akue nī ūndū wa mūdū mūthingu, no hihi kwahoteka kuoneka mūdū ūngīkua nī ūndū wa mūdū mwega. **8** No Ngai nīonanītie wendo wake kūrī ithū na njīra īno: Atī hīndī irīa twatūire tūrī ehīa-rī, Kristū nīatūkūrīrie. **9** Kuona atī rīu nītūtūtūtwo athingu na ūndū wa thakame yake-rī, gīthī tūtīgākīhonokio makīria kuuma harī mang'ūrī ma Ngai nī ūndū wake! **10** Tondū-rī, angīkorwo hīndī irīa twarī thū cia Ngai nītwaigūithanirio nake na ūndū wa gīkū kīa Mūrīu, na tondū rīu tūrī aigūithanie na Ngai-rī, nītūrīkragīrīria kūhonokio nī ūndū Kristū arī muoyo. **11** Na to ūguo wiki, no o na nītūkenagīra Ngai thīnī wa Mwathani witū Jesū Kristū, o ūcio ūtūmīte tūgūithanio na Ngai. **12** Nī ūndū ūcio-rī, o ta ūria kwīhia kwa mūdū ūmwe gwatūmire mehīa matoonye gūkū thī, nakīo gīkū gītūtoonya nī ūndū wa mehīa, nao

andũ othe magĩtuĩka a gũkuaga tondũ nĩmehirie, **13** nĩgũkorwo o na watho ũtanahanewo, mehia maari kuo gũkũ thĩ. No gũtarĩ watho mũndũ ndangĩtuwo mwĩhia. **14** O na kũrĩ ũguo-rĩ, kuuma hĩndĩ ya Adamu o nginya hĩndĩ ya Musa, gĩkuũ nĩkĩo gĩatũire gĩthamakagĩra andũ, o na arĩa matehitĩe na ũndũ wa kwagarara watho ta ũrĩa Adamu eekĩe, arĩ we mũhano wa ũrĩa warĩ wa gũũka thuuha. **15** No kiheo kũu gĩthaaanaine na ihĩtia rĩa kwagarara watho. Tondũ angĩkorwo andũ aingĩ nĩmakuire nĩ ũndũ wa ihĩtia rĩa mũndũ ũmwe-rĩ, wega wa Ngai o na kiheo kĩrĩa kiarehirwo nĩ wega wa mũndũ ũcio ũmwe, na nĩwe Jesũ Kristũ-rĩ, nĩcio ciyũrĩrĩre andũ aingĩ mũno makĩria. **16** O na ningĩ, kiheo kũu kĩa Ngai gĩtirĩngaine na maciaro ma mehia ma mũndũ ũcio ũmwe: Tondũ gũtuĩrwo kwa rĩhĩa rĩu rĩmwe nikuo gwatũmire andũ matuĩrwo ciira, no kiheo kũu kĩaheanirwo nĩ Ngai o ũguo tũhũ kĩarutirwo nĩ ũndũ wa mehia maingĩ, nakĩo gĩgĩtũma matuuo athingu. **17** Tondũ-rĩ, angĩkorwo kwĩhia kwa mũndũ ũmwe gwatũmire gĩkuũ gĩthamake nĩ ũndũ wa mũndũ ũcio ũmwe-rĩ, gĩthĩ arĩa maamũkagĩra wega mũingĩ wa Ngai na kiheo kũu kĩa ũthingu matigĩtũũra mathamakaga makĩria marĩ muoyo-inĩ nĩ ũndũ wa mũndũ ũmwe, o we Jesũ Kristũ! **18** Nĩ ũndũ ũcio, o ta ũria kwĩhia rĩa o rĩmwe gwatũmire andũ othe matuĩrwo ciira-rĩ, ũguo noguo gĩnko kĩmwe kĩa ũthingu gĩatũmire andũ othe matuuo athingu nĩguo magĩe na muoyo. **19** Nĩgũkorwo o ta ũrĩa ũremĩ wa mũndũ ũmwe watũmire andũ aingĩ matuuo ehia-rĩ, ũguo noguo gwathĩka kwa mũndũ ũcio ũmwe gĩgĩtũma andũ aingĩ matuuo athingu. **20** ũhoro wa watho wongereirwo nĩguo mehia mongerereke. No harĩa mehia mongerereke-rĩ, naguo wega wa Ngai ũkĩongerereke makĩria, **21** nĩgeetha o ta ũrĩa mehia maathamakire thĩĩni wa gĩkuũ-rĩ, o naguo wega wa Ngai ũthamakage nĩ ũndũ wa ũthingu, nĩguo ũtũkinyie muoyo-inĩ wa tene na tene nĩ ũndũ wa Jesũ Kristũ Mwathani witũ. (aiŋnios g166)

6 Hakĩrĩ ũguo-rĩ, tũkiuge atĩa? Nĩ tũtũire o twihagia nĩgeetha wega wa Ngai ũingĩhage? **2** Hĩ! Kũroaga gũtuĩka ũguo! Ithuĩ-rĩ, nĩtwakuire ũhoro-inĩ wa wĩhia; twakĩhota atĩa gũcoka gũtũũra thĩĩni wago? **3** Kaĩ inyuĩ mũtoof atĩ ithuĩ othe arĩa twabatithirio thĩĩni wa Kristũ Jesũ twabatithirio thĩĩni wa gĩkuũ gĩake? **4** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, twabatithirio nĩgũthikwo twathikirwo hamwe nake gĩkuũ-inĩ gĩake, nĩgeetha o ta ũrĩa Kristũ aariũkirio kuuma kũrĩ arĩa akuĩ nĩ hinya wa riiri wa lthe, o na ithuĩ tũtũire na mũtũũrĩe mwerũ. **5** Angĩkorwo nĩtũnyĩithanĩtio nake ũguo thĩĩni wa gĩkuũ gĩake-rĩ, hatĩrĩ nganja nĩtũkanyĩithanĩtio nake thĩĩni wa kũriũka gwake. **6** Nĩgũkorwo nĩtũũ atĩ mũndũ witũ wa tene nĩambirwo hamwe nake nĩgeetha mwĩrĩ ũyũ wa mehia weherio, nĩguo tũtikanacooke gũtuĩka ngombo cia mehia, **7** tondũ mũndũ o wotho ũrĩa ũrikĩtie gũkua nĩatigithanĩtio na mehia. **8** Na rĩrĩ, angĩkorwo nĩtwakuire hamwe na Kristũ-rĩ, nĩtwĩtũkĩtie atĩ nĩtũgatũũra muoyo hamwe nake. **9** Nĩgũkorwo nĩtũũ atĩ tondũ Kristũ nĩariũkirio akuma kũrĩ arĩa akuĩ-rĩ, ndarĩ hĩndĩ agaacooka gĩkuũ; gĩkuũ gĩtirĩ na hinya wa kũmwatha rĩngĩ. **10** Gĩkuũ kĩrĩa aakuire, aakuĩrĩre

ũhoro wa mehia o riita rĩmwe rĩa kũigana; no muoyo ũrĩa atũũraga-rĩ, atũũraga nĩ ũndũ wa riiri wa Ngai. **11** O na inyuĩ, o ũndũ ũmwe mwionagei atĩ nĩmũkuite ũhoro-inĩ wa mehia, na atĩ mũtũũrũaga muoyo mũrĩ ngwatanĩro na Ngai thĩĩni wa Kristũ Jesũ. **12** Tondũ ũcio, mũtikanareke mehia mathamakage thĩĩni wa mwĩrĩ yanyu iyo ikuaga, atĩ nĩguo mwathĩkagĩre merĩrĩria mooru mayo. **13** Ningĩ mũtikananeane ciĩga cia mwĩrĩ yanyu mehia-inĩ, atĩ nĩguo itũike ta indo cia kũhũthĩrwo cia kwagana nacio, no nĩ kaba mwĩheanage kũrĩ Ngai, mũhaana ta andũ marutĩtwo gĩkuũ-inĩ makarehwo muoyo-inĩ na mũneanage ciĩga icio cia mwĩrĩ yanyu kũrĩ we nĩguo itũike ta indo cia kũhũthĩrwo na gwika maũndũ ma ũthingu. **14** Mũtigatũike a gwathagwo nĩ mehia, tondũ inyuĩ mũtirĩ agũthamakagĩrwo nĩ watho, no mũrĩ agũthamakagĩrwo nĩ wega wa Ngai. **15** Tũkiuge atĩa? Kuona atĩ tũtirĩ rungu rwa watho no tũrĩ rungu rwa wega wa Ngai-rĩ, nĩtũtũire twĩhagia? Kũroaga gũtuĩka ũguo! **16** Kaĩ inyuĩ mũtoof atĩ rĩria mweheana kũrĩ mũndũ nĩguo mũtuĩke ngombo mũmwathĩkagĩre-rĩ, inyuĩ mũkĩrĩ o ngombo cia ũcio mwathĩkagĩra: mũrĩ ngombo cia mehia marĩa merekagĩria mũndũ gĩkuũ-inĩ, kana mũrĩ ngombo cia wathĩki ũrĩa ũrehaga ũthingu? **17** No Ngai arocookerio ngaatho, tondũ o na gũtuĩka inyuĩ mwarĩ ngombo cia mehia-rĩ, rĩu nĩmwathĩkiire na ngoro yotho ũrutani ũrĩa mwehokeirwo. **18** Inyuĩ nĩmũrĩkĩtie kuohorwo mũkoima mehia-inĩ, mũgacooka gũtuĩka ngombo cia ũthingu. **19** Ndĩraaria ũhoro ũyũ ngĩũgerekana nĩ na maũndũ ma andũ tondũ inyuĩ nĩmwagĩte hinya mũtũũrĩe-inĩ wanyu wa ndũire. O ta ũrĩa mwatũire mũneanage ciĩga cianyu cia mwĩrĩ itũike ngombo kũrĩ maũndũ marĩa matarĩ ma ũtheru o na ma waganu ũrĩa ũtũire wongerereke-rĩ, rĩu kĩneanei ciĩga cianyu itũike ngombo cia ũthingu nĩguo mũgaatuĩka andũ atheru. **20** Rĩria mwarĩ ngombo cia mehia-rĩ, mũtiathagwo nĩ ũthingu. **21** Hĩndĩ iyo muonaga uumithio ũrĩkũ kuuma kũrĩ maũndũ marĩa matũmaga rĩu mũconoke? Maũndũ macio marĩgĩrĩrio-inĩ marehaga gĩkuũ! **22** No rĩu tondũ nĩmwohoretwo mũkoima mehia-inĩ na mũgatũika ngombo cia Ngai-rĩ, uumithio ũrĩa muonaga ũmwerekagĩria ũtheru-inĩ, na maciaro maguo nĩ muoyo wa tene na tene. (aiŋnios g166) **23** Nĩgũkorwo mũcaara wa mehia nĩ gĩkuũ, no kiheo kĩrĩa Ngai aheanaga nĩ muoyo wa tene na tene thĩĩni wa Kristũ Jesũ Mwathani witũ. (aiŋnios g166)

7 Atĩrĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe witũ (nĩgũkorwo ndĩraaria na inyuĩ mũrĩ andũ arĩa mooĩ watho), kaĩ mũtoof atĩ watho wathaga mũndũ o rĩrĩa arĩ muoyo? **2** Nĩ ũndũ mũtũmia ũrĩ na mũthuurĩ aikaraga ohanĩtio na mũthuurĩe nĩ watho ihinda rĩrĩa rĩothe mũthuurĩe arĩ muoyo; no mũthuurĩe angĩkua-rĩ, mũtũmia ũcio ti muohe nĩ watho ũcio wa ũhiki. **3** Tondũ mũtũmia ũcio angĩhikĩra mũndũ ũngĩ rĩrĩa mũthuurĩe arĩ muoyo, atuĩkaga mũtharia. No mũthuurĩe angĩkua, mũtũmia ũcio ti muohe nĩ watho ũcio, na ndangĩtuĩka gĩtharia o na angĩhikio nĩ mũndũ ũngĩ. **4** Nĩ ũndũ ũcio, ariũ na aarĩ a lthe witũ, o na inyuĩ nĩmwakuire ũhoro-inĩ wa watho nĩ ũndũ wa mwĩrĩ wa Kristũ, nĩguo mũtuĩke a mũndũ ũngĩ, o we ũrĩa wariũkirio akuma kũrĩ arĩa akuĩ,

nigeetha tuciaragire Ngai maciaro. **5** Nigukorwo hinda iria wathagwo ni mwiri uyū wa mehia-ri, meririria ma mehia maria maarahuragwo ni watho nimarutaga wira thini wa miri iiti, magaciiragira giku maciaro. **6** No ru, nituohoretwo tukoima watho-ini, tondū nitukuite uhoru-ini uria watuohete nigeetha tutungatage na mutungatire mweru wa Roho, no ti mutungatire uria mukuru wa watho uria mwandike. **7** Riu ri, tukiuge atia? Watho ukiri wihia? Aca ti uguo! Ti-itheru tiga ni undu wa watho ndingiamenyire wihia ni ki. Nigukorwo ndingiamenyire uhoru wa gumikira korwo watho ndwoigite, "Ndukanacumikire kindu kiene." **8** No wihia, tondū wa kuona kamweke kara kaaheanitwo ni riathani riu, ugutuma ngie na meririria ma mithemba yothe thini wakwa. Nigukorwo hatar watho, wihia ni muku. **9** Kuri hinda ni ndaari muoyo itanamenya watho; no hinda iria riathani rikore, wihia ukigia muoyo na ni ngikua. **10** Ngimenya ati riathani o riu riar riu gutuma mundu atuire muoyo-ri, norio riarehire giku. **11** Nigukorwo riria wihia wonire kamweke kara kaaheanitwo ni riathani riu-ri, ni kuuheenia waheenire, na ukinjiraga nario. **12** Ni undu ucio-ri, watho ni mutheru, o na riathani o ritheru, na ni ria kihooto na ni riega. **13** Kai undu ucio mwege ugicooke gutuika giku har ni? Gutikanatuike uguo! No nigeetha wihia ukuurikane ati ni wihia, niwarehire giku thini wakwa na undu wa kuhuthira undu ucio mwege, niguu wihia utuike wihia kuna. **14** Nituu ati watho uumanite na Roho; no ni ndi mundu uri na mwiri wendetio agatuika ngombo ya wihia. **15** Ndimenyaga maundu maria njikaga. Nigukorwo uria nyendaga gwika tiguu njikaga, no undu uria thuire niguu njikaga. **16** O na ingituika njikaga uria itekwenda gwika-ri, ninjikirite ati watho ni mwege. **17** Tondū ucio ninguuranite ati ti ni mwene njikaga maundu macio, no ni wihia uria uturaga thini wakwa wikaga uguo. **18** Ninjuu ati gutiri undu mwege uturaga thini wakwa, uguo ni kuuga thini wa mwiri uyū wakwa wihagia. Nigukorwo nindiriragira gwika wega, no hinya wa gwika uguo niguu itari. **19** Nigukorwo wega uria nyendaga gwika tiguu njikaga, no uru uria itendaga gwika niguu thiiaga na mbere gwika. **20** Na riri, ingikorwo ninjikaga uria itekwenda gwika-ri, ti ni mwene njikaga maundu macio, no ni wihia uria uturaga thini wakwa wikaga uguo. **21** Undu uyū nitumaga nyone ati watho uyū niguu urutaga wira thini wakwa: Riria ngwenda gwika wega-ri, uru ukoragwo o hamwe na ni. **22** Nigukorwo ngoro-ini yakwa thini, ningnagira watho wa Ngai; **23** no ninyonaga watho ung ukiruta wira thini wa ciiga cia mwiri wakwa, ukarehaga mbaara, na ukaruga na watho wa meciiria makwa, na ukandua mundu muohe ni watho wa wihia uria urutaga wira thini wa ciiga ciakwa. **24** Kai ni ndikiri mundu muthiniku-ri Nuu ukuhonokia har mwiri uyū wa giku? **25** Nindacookeria Ngai ngaatho ni undu wa Jesu Kristu Mwathani witu! Ni undu ucio-ri, ni mwene thini wa meciiria makwa ndi ngombo ya watho wa Ngai, no ha uhoru wa mwiri uyū wa wihia, ni ndi ngombo ya watho wa wihia.

8 Ni undu wa maundu macio-ri, andu aria mari thini wa Kristu Jesu o ti a kuharithio, **2** tondū ni kugerera har Jesu Kristu watho wa Roho uria uheaga muoyo wanjohorire kuuma kuri wihia na giku. **3** Nigukorwo undu uria watho wa Musa utangahotire gwika ni undu wa kwagithio hinya ni mwiri uyū wihagia-ri, Ngai niekire undu ucio na undu wa gutuma Muriu wake mwene ar na mwiri uhaanaine na mwiri uyū wihagia, nigeetha atuike igongana ria kuhoroheria mehia. Na ni undu ucio agituira wihia uria war thini wa mundu uria wihagia ciira, **4** nigeetha maundu ma uthungo maria mathanitwo ni watho mahingio thini witu, ithu aria tutaturaga kuringana na mwiri uyū wihagia, no tuturaga kuringana na Roho. **5** Andu aria maturaga kuringana na mwiri uyū wihagia meciiragia o maundu maria mwiri ucio wendaga; no aria maturaga kuringana na Roho meciiragia o maundu maria mendagwo ni Roho. **6** Meciiria ma mundu mwihia marehaga giku, no meciiria maria maathagwo ni Roho marehaga muoyo na thayu; **7** meciiria maria mehagia mar uthu na Ngai. Meciiria macio matiathikagira watho wa Ngai, o na matinghota gwika uguo. **8** Andu aria maathagwo ni mwiri uyū wihagia matinghota gukenia Ngai. **9** No riri, inyu matiathagwo ni mwiri uyū wihagia, no mwathagwo ni Roho, angikorwo Roho wa Ngai aturaga thini wanyu. No riri, mundu o wotho utari na Roho wa Kristu-ri, ucio ti wa Kristu. **10** No angikorwo Kristu ar thini wanyu-ri, miri yanyu nimiku ni undu wa mehia, no maroho manyu mar muoyo ni undu wa uthungu. **11** Na ningi angikorwo Roho wa Ngai uria wariukirie Jesu kuuma kuri aria aku aturaga thini wanyu-ri, o we ucio wariukirie Kristu kuuma kuri aria aku niagatuma miri iyo yanyu ukaga igie na muoyo ni undu wa Roho wake, ucio uturaga thini wanyu. **12** Ni undu ucio, ariu na aari a lthe witu, ithu tur na thiri, no ti thiri kuri mwiri uyū wihagia, ati niguu tuturage kuringana na uria wendaga. **13** Nigukorwo mungitura kuringana na uria mwiri uyū wihagia wendaga-ri, nimugakua, no mungitura ciiko ucio njuru cia mwiri na hinya wa Roho-ri, nimugatuira muoyo, **14** tondū andu aria othe matongoragio ni Roho wa Ngai acio nio ciana cia Ngai. **15** Nigukorwo mutiaheirwo roho wa kumutua ngombo ringi niguu mwitigagire, no mwaheirwo Roho wa kumutua ciana ciaka cia kwirerero. Na niguu utumaga twanirire tukoiga atiri, "Abba, Baba." **16** Roho Mutheru wa mwene niwe mura hamwe na maroho maitu ati ithu tur ciana cia Ngai. **17** Riu-ri, angikorwo tur ciana ciaka-ri, tukiri agai, tugatuika o agai a kugaya Ngai, na agai hamwe na Kristu, angikorwo ti-itheru nitugwatanagira nake minyamaro yake niguu tukaahota kugwatanira riiri wake o nagu. **18** Nguona ati minyamaro iria tur nayo riu ndingiringithanio na riiri uria tukaaguuririo. **19** Indo iria ciombirwo ituraga ciereire kuguuranirio gwa ciana cia Ngai iri na guthethuka kunene. **20** Nigukorwo ciembe ucio ciathiririo ituire itari kiene na ti undu wa gwithurira cio nyene, no ni undu wa kwenda kwa uria waciathiririo ituire iri na kirigiriro, **21** ati ciembe cio nyene niigakuurwo kuuma ukombo-ini wa kubutha, ikinye wiyathi-ini wa riiri wa ciana cia

Ngai. **22** Nītūū atī nginyagia rīu cūmbe icio ciothe itūire icaayaga irī na ruo ta rwa mūdūw- no-nja akiheo mwana. **23** Na to indo icio icaayaga, no o na ithuū arīa tūrī na maciaro ma mbere ma Roho, nītūcaayaga ngoro-inī ciitū thīnī, twetereire hīndī ikinye ya gūtūuo ciana cia Ngai, na nīkūo gūkūūrwo kwa mūrī iitū kuuma kīkombo-inī. **24** Nīgūkorwo twahonokirio nī ūndū wa kīirīgīrīro kīu. No rīrī, kwīrīgīrīra kīndū kīoneku-rī, kīu ti kīirīgīrīro kūrī. Nūū wīrīgīrīra kīrīa arī nakio? **25** No rīrī, tūngīkorwo twīrīgīrīre kīrīa tūtārī nakīorī, tūgīetāgīrīra o tūkirīrīrie. **26** O ūndū ūmwe, Roho nake nīatūiteithagia nī ūndū wa ūrīa tūtārī hinya. Ithuū tūtūitū kīrīa twāgīrīrwo nīkūhooya, no Roho we mwene nīatūthaitanāgīrīra arī na mūcaayo ūtangīweteka na ciugo. **27** Nake Ngai ūrīa ūthuthuuragia ngoro ciitū nīōi meciirīa ma Roho, tondū Roho nīwe ūthaitanāgīrīra andū arīa aamūre kūrīngana na ūrīa Ngai endete. **28** Nīngī nītūū atī harī andū arīa mendete Ngai, o arīa metītwo nīwe kūrīngana na ūrīa aathugundīterī, maūdū mothe mateithanāgia hamwe mamarehere kīrathimo. **29** Nīgūkorwo acio Ngai aamenyete o tene-rī, nīo aathīrīrie matūike a kūhaananio na mūhianire wa Mūrūwe, nīguo atūike irīgīthathi harī andū aīngī a lthe ūmwe. **30** Nao acio aathīrīrie o mbere, nīo eetire; nao acio eetire, nīo aatūire athīngu; nao acio aatūire athīngu, nīo aahumbire riiri. **31** Tūkiuge atīa ūhoro ūkonīi maūdū macio? Angīkorwo Ngai arī mwena witūrī, nūū ūngīkhota gūtūtuma ūthū? **32** Ūcio ūtaigana gūcaīra Mūrīū wake mwene, no akīmūneana nī ūndū witū ithuothe, na rīrī, agītūheete ūcio-rī, angīkīrega atīa gūtūtaanahīra na indo irīa īngī ciothe? **33** Nūū ūngīona ūndū wa gūthitangīra andū arīa Ngai ethuurīre? Nī Ngai ūmatūite atī matīrī na mahītia. **34** Nūū ūngīhota kūmatua ehia? Gūtīrī! Kristū Jesū, o we ūrīa wakuire, na akīrīuka akīuma kūrī arīa akūi, nīwe ūkarīte guokoinī kwa ūrīo kwa Ngai agītūthaitanāgīrīra. **35** Nūū ūngītūtīgīthania na wendani wa Kristū? Anga nī kuona thīina, kana kwīhīrwo nī ruo, kana nīkūnyariirwo, kana ng'aragu, kana kwaga nguo, kana ūgwati, o na kana rūhīū rwa njora? **36** O ta ūrīa kwandīkitwo atīrī: "Tūtīndaga tūkūrāgwo o mūthenya wothe nī ūndū waku; tūtūuagwo ta ng'ondū cia gūthīnjwo." **37** No rīrī, o na tūkionaga maūdū macio mothe-rī, ithuū tūrī makīra ma atoorīa nī ūndū wa ūcio watwendire. **38** Nīgūkorwo nīndīkītie kīmenya kūna atī o na kūngītūika nī ūhoro wa gūkua kana gūtūūra muoyo, o na kana araika kana ndaimono, o na kana ūhoro wa mahinda maya kana marīa magooka, o na kana maahinya o na marīkū, **39** o na kana ūraihu wa na īgūrū kana ūriku, o na kana kīndū kīngī o gīothe kīa irīa ciombirwo: gūtīrī o na kīmwe kīngīhota gūtītīgīthania na wendani wa Ngai, ūcio ūrī thīnī wa Kristū Jesū, Mwathani witū.

9 Nīi ngwaria ūhoro-wa-ma ndī thīnī wa Kristū, ti maheeni ndīraaria, o nayo thamiri yakwa nīyo mūra wakwa thīnī wa Roho Mūtheru, **2** atī ndī na kīeha kīnene na ruo rwa ngoro rūtarathira. **3** Nīgūkorwo īngīendire nīi mwene nyīitwo nī kīrīmi na nyīngatwo ndīgīthano na Kristū handū-inī ha arīū na aarī a lthe witū acio a rūrīrī rwītū kīūmbe, **4** nīo andū a Israeli.

O nīo Ngai aatūire ciana ciake; na nīo maikaraga na riiri wake, na no-o matūitwo andū a kīrīkanīro, na a kwamūkīra watho, na a kūhooyaga hekārī-inī, o na nīngī nīo merīrwo cīaranīro. **5** Nīngī hekārī maitū marīa ma tene maarī a kīruka kīu, nake Kristū aarī wa rūciaro rwao ha ūhoro wa mwīrī, o we Ngai ūrīa wathaga maūdū mothe, ūrīa ūgocogawo nginya tene! Amenī. **(aīōn g165)** **6** Ūguo ti kuuga atī kiugo kīa Ngai nīakīgīte kūhīnga. Nīgūkorwo ti andū othe arīa macīarīrwo Israeli marī andū a Ngai a ma. **7** O na nīngī ti othe ciana cia lburahīmu, o na gūtūika nī a rūciaro rwake. No rīrī, eerirwo atīrī, "Rūciaro rūrīa rūgeetanio nawe rūkoima harī Isaaka." **8** Ūguo nī ta kuuga atīrī, ti ciana irīa icīarītwo na njīra ya ndūire īngītūika ciana cia Ngai, no nī ciana cia kīranīro ituuagwo cia mbeū ya lburahīmu. **9** Nīgūkorwo kīranīro kīoigīte atīrī: "Ihinda rīrīa rīamūre rīakinya nīngacooka, nake Sara nīakāgia kaana ga kahīi." **10** Na to ūguo wiki, o nacio ciana cia Rebeka cīarī cia ithe o ūmwe, na nīwe ithe witū Isaaka. **11** No rīrī, ciana icio cia mahatha itanaciarwo, o na itekīte ūndū o na ūrīkū mwega kana mūūru, nīguo mūbango ūrīa Ngai aathugundīte wa gwīthuurīra andū ūhīnge: **12** ti na ūndū wa cīko irīa mekīte, no nī ūndū wa wendī wa ūcio wītanaga, nīerīe Rebeka atīrī, "Ūrīa mūkūrū nīagatungatīra ūrīa mūnīni." **13** O ta ūrīa kwandīkitwo atīrī: "Nīndendire Jakubu, no ngīrega Esau." **14** Tūkiuge atīa nī ūndū wa ūhoro ūcio? Ngai no atuanīre ūndū ūtarī wa kīhooto? Kūrōaga gūtūika ūguo! **15** Nīgūkorwo erire Musa atīrī, "Nīndīguagīra tha ūrīa ndenda kūguīra tha, na ngacaīra ūrīa ndenda gūcaīra." **16** Tondū ūcio-rī, ūndū ūcio nduonekaga nī ūndū wa wendī wa mūdū, kana nī ūndū wa kīyo giāke, no nī ūndū wa tha cia Ngai. **17** Nīgūkorwo Maandīkoinī Fīraūni erītwo atīrī: "Ndagūtūgīrīrie nī ūndū wa gītūmi gīkī kīūmbe, nīguo nyonanie hinya wakwa thīnī waku, na nīguo rītwa rīakwa rīhunjio thī yothe." **18** Nī ūndū ūcio Ngai aīguagīra tha mūdū ūrīa enda kūguīra tha, na akoomīa ngoro ya ūrīa enda kūūmia. **19** Ūmwe wanyu ahota kūnjūūria atīrī: "Ngai atūire atūtūagīra mahītia nīkī? Tondū nūū ūngīkhota kūregana na ūrīa Ngai ekwenda?" **20** No wee-rī, ūkīrī ū mūdū ūyū nīguo ūcookanīrie na Ngai? "Kīndū kīrīa kīombirwo-rī, no kīūrīe ūcio wakīūmbire, 'Wanyūmbire ūū nīkī?'" **21** Gītī mūūmbi wa nyūngū ndarī na kīhooto gīa kūhūthīra rīūmba o ūrīa āngīnda; kīenyū kīmwe kīa rīūmba rīu athondeke indo imwe cia kūhūthīrwo na njīra ya gūtūika na īngī nī ūndū wa mahūthīro ma ndūire? **22** Ī kūngīkorwo Ngai, tondū nīathuurīte kuonania mang'ūrī make na kūmenyithania hinya wake, nīakīrīrīrie mūno arī na wetererī mūenend andū arīa mahaana to indo icio cia kūrakarīrwo, o icio cīahaarīrīro kwanagwo? **23** Ī kūngīkorwo ekaga ūguo nīgeetha atūme ūīngī wa riiri wake ūmenyēke nī arīa mahaana ta indo irīa akaīguīra tha, arīa aahaarīrie o mbere matūike a kūgaya riiri ūcio, **24** na nīo ithuū, ithuū arīa eetire, na to arīa moīmīte kūrī Ayahudi, no nī kuuma o na kūrī andū-a-Ndūrīrī? **25** O ta ūrīa oīgīte lbuku-inī rīa Hosea, atīrī: "Andū arīa matarī akwa nīo ngeeta 'andū akwa'; nake mūdū-wa-nja ūcio ūtarī mwende nīwe ngeeta 'mwendwa wakwa.'" **26** na nīngī, "Nīgūgātūika atī, o handū harīa meerīrwo atīrī,

'Inyuū mūtiri andū akwa,' no ho mageetirwo 'ariū a Ngai ūria ūri muoyo.' 27 Naguo ūhoro ūkonii Isiraeli, Isaia nīaniriire, akiuga atiri: "O na gūtuika andū a Isiraeli maigana ta mūthanga wa iria-ini-rī, no matigari mao makaahonoka. 28 Nīgūkorwo Mwathani nīagatuira andū a gūkū thī ciira o narua, na aūkinyie mūthia." 29 Na o ta ūria Isaia oigite o mbere ūndū ūcio ūtanakinya, atiri: "Tiga Mwathani Mwene-Hinya-Wothe aatūtigiriire njiaro-rī, ithuū tūngiatuikire ta Sodomu, na tūhaane o ta Gomora." 30 Tūkiuge atia ha ūhoro ūcio? Ati andū-a-Ndūriri, ariā mataathingatire ūthingu, nīmagiire naguo, ūthingu ūria ūgiagwo naguo na ūndū wa gwitikia; 31 no ati andū a Isiraeli, ariā maathingatire watho wa ūthingu-rī, matigana kūgia na watho ūcio. 32 Maagire kūgia naguo niki? Tondū matiaūthingatire na njira ya witikio, no maucaririe na njira ya gwika maundū. O nao nīmahingirwo nī "ihiga rīria rīhinganaga". 33 O ta ūria kwandikitwo: "Atiriri, kūu Zayuni nīnjigite ihiga rīria rītūmaga andū mahingwo, na ngaiga rwaro rwa ihiga rīria rītūmaga magūe, nake mūdū ūria ūmwihokete ndari hīndi agaconorithio."

10 Ariū na aari a lthe witū, ūndū ūria ngoro yakwa yendete mūno na ūria hooyaga Ngai nī ūndū wa andū a Isiraeli nī ati mahonokio. 2 Nīgūkorwo nī ndi mūira wao ati nī mari kīyo ūhoro-ini wa Ngai, no kīyo kīu kīao gikaaga ūmenyi. 3 Na tondū matigana kūmenya ūthingu ūria uumaga kūrī Ngai no nī kūgeria maageririe kwīhaandira ūthingu wao ene-rī, matigana kwīnyihiria ūthingu wa Ngai. 4 Nake Kristū nīwe wakinyirie ūhoro wa watho mūthia nīgeetha kūgie na ūthingu kūrī mūdū o wotho ūria witikitie. 5 Musa aataariire ūhoro wa ūthingu ūria uumanaga na watho na njira īno: "Mūdū ūria wīkaga maūdū macio aritūuragio muoyo nīmo." 6 No riri, ūthingu ūria uumanaga na gwitikia uugaga atiri: "Ndūkaneyurie na ngoro atiri, "Nūū ūkwambata akinye igūrū?" (ūguo nī kuuga, agiire Kristū amūrehe gūkū thi) 7 "o na ndūkeyurie, "Nūū ūkaaharūka irima rīria ritarī gīturi?" (ūguo nī kuuga, ambatie Kristū kuuma kūrī ariā akuū). (Abyssos g12) 8 No ūhoro ūcio uugaga atia? Uugaga atiri, "Ūhoro ūri o hakuhi nawe; ūri o kanua-ini gaku, na ngoro-ini yaku," naguo ūhoro ūcio nīguo ūhoro wa witikio ūria tumbūraga: 9 Ati ūngiumbura na kanua gaku ati, "Jesū nī Mwathani," o na gwitikia witikie na ngoro yaku ati Ngai nīamūriukirie oime kūrī ariā akuū-rī, no ūhonoke. 10 Nīgūkorwo mūdū etikagia na ngoro yake, agatuo mūthingu, na akoimbura na kanua gake, agakihonokio. 11 Tondū Maandiko moigite atiri, "Ūria wotho ūmwihokaga ndari hīndi agaconorithio." 12 Nīgūkorwo gūtiri ngūurani gatagati ka Mūyahudi na mūdū-wa-Ndūriri: tondū Mwathani o ūcio nīwe Mwathani wa andū othe, na nīarathimaga mūno ariā othe mamūkayagira; 13 nīgūkorwo nī kwandike atiri, "Mūdū wotho ūria ūgaakaira rītwa rīa Mwathani nīakahonoka." 14 No riri, mangīmūkaira atia matamwitikitie? Na mangīmūwikia atia matari maigua ūhoro wake? Na mangikūgia atia matari na mūdū wa kūmahunjira? 15 Ningi andū mangihota atia kūhunjia ūhoro matari atūme? O ta ūria kwandikitwo atiri, "Kaī magūrū ma andū ariā

mahunjagia Ūhoro-ūria-Mwega nīmagiriire-ī!" 16 No riri, ti andū othe Isiraeli meetikirire Ūhoro-ūria-Mwega. Nīgūkorwo Isaia oririe atiri, "Mwathani, nūū witikitie ūhoro witū?" 17 Nī ūndū ūcio, gwitikia kuumanaga na kūgia ūhoro, naguo ūhoro ūiguagwo na ūndū wa kiugo gīa Kristū. 18 No ngūuria atiri: Matiri maigua Ūhoro? Hatiri njanja nīmaiguite, tondū Maandiko mekuugo atiri: "Mūgambo wao nīwahunjire thī yothe, nacio ciugo ciao igikinya ituri-ini ciothe cia thī." 19 Na ningi ngūuria atiri: Andū a Isiraeli matiigana kūmenya ūguo? Atiri, Musa o mbere oigire atiri, "Nīngatūma mūigie ūiru nī ūndū wa rūriri hatari; nīngatūma mūrakare nī ūndū wa rūriri rūtari na ūmenyo!" 20 Nake Isaia akiuga omiriire mūno atiri, "Andū ariā mataanjūragiriria nīo maanyonire; ndeeguūriire ariā mataanjūragiriria." 21 No ha ūhoro ūkonii Isiraeli akoiga atiri, "Mūthenya wotho ndindaga ndambūrūkie moko makwa kūrī andū aremi, na a ngarari."

11 Ningi ngūuria atiri: Ngai nīkūrega aaregire andū ake? Kūroaga gūtuika ūguo! Nī mwene ndi Mūisiraeli, wa rūcio rwa lburahīmu, na wa mūhiriga wa Benjamini. 2 Ngai ndaigana kūrega andū ake ariā aamenyete o mbere. Kaī mūtoo ūria Maandiko moigite haria handikitwo ūhoro wa Elja, ūria aathaitire Ngai nī ūndū wa andū a Isiraeli, akiuga atiri: 3 "Mwathani, nīmoragite anabi aku na nīmatharitie igongona ciaku; no nī nyiki ndigarite, nao nīkūnjaria maranjaria manjūrage?" 4 Ngai aamūcookeirie atiri, "Nīnditigiriire andū ngiri mūgwanja ariā matari maaturiria Baali ndu." 5 Nī ūndū ūcio, o na hīndi īno tūri, nī kūrī na matigari maria Ngai ethuuriire nī ūndū wa wega wake. 6 Na angikorwo Ngai aamathuuriire nī ūndū wa wega wake-rī, gūtingigītuika ati maathuurirwo nī ūndū wa ciiko ciao; korwo nī ūguo-rī, wega wa Ngai ndūngigītuika nī wega rīngi. 7 Riu tūkiuge atia? Nī atiri, ūndū ūria andū a Isiraeli maatūire macaragia na kīyo kīnena matiawonire, no andū ariā athuure-rī, nīmawonire. Acio angī nao nīmoomirio ngoro, 8 o ta ūria kwandikitwo atiri: "Ngai nīamaheire roho ta wa andū magonetio nī toro, akīmahe maitho matekuona, na matū matekūgia, o nginya ūmūthi ūyū." 9 Nake Daudi ekuuga atiri: "Metha yao ya kūrīria īrotuika mūtego, na kīndū gīa kūmagwatia, o na itūke ya kūmahinga, na irihī rīa ūiru wao. 10 Maitho mao marogīa nduma, matige gūcooka kuona, na mathiige mainamiriire nginya tene." 11 Ningi ngūuria atiri: Ayahudi nīkūhīngwo maahingirwo makigūa ūndū matangūkūira? Kūroaga gūtuika ūguo! Aca ti guo o na atia! Ūria kūrī nī ati, tondū wa mehia mao, ūhonokio nīukinyiire andū-a-Ndūriri nīgeetha andū a Isiraeli maigue ūiru. 12 No angikorwo ūremi wao nīūtuikite ūtonga kūrī kīrīndi gīa thī, nayo hathara yao īgatūika ūtonga kūrī andū-a-Ndūriri-rī, githi kūyūrīrwo kwao gūtingikirehe ūtonga mūngi makiria! 13 Riu-rī, nī inyuū andū-a-Ndūriri ndiraariria. Tondū ndi mūtūmwō ūtūmitwo kūrī andū-a-Ndūriri-rī, ūtūngata ūcio wakwa nīndiwiriire mūno, 14 ngūgeragiria kana hihī ndahota kwarahūra andū a rūruka rwakwa kīūme maigue ūiru, na ndūme amwe ao mahonokio. 15 Tondū angikorwo kūregwo kwao nīkuo gwa gūtūma kīrīndi gīa thī

kūguthanio na Ngai-rī, ī gwītkīrwo kwao kūngkīrehe kī, tīga o kūriūka kuuma kūri arīa akuū? **16** Angīkorwo kīenyū gīa kīmere kīrīa kīrūtīrwo Ngai kīri maciario ma mbere nī gītheru-rī, o nako kīmere gīothe no gītheru; angīkorwo mūri nī mūtheru-rī, o nacio hongē no theru. **17** Angīkorwo hongē imwe cia mūtamaīyū wa mūgūnda nīciakahūrīrwo, nawe, o na wātuika ūri rūhongē rwa mūtamaīyū wa gīthaka-rī, ūgīciarīthanio na hongē icio ingī, na rīu nīūgayanaga ūnoru na icio ingī kuuma mūri wa mūtamaīyū ūcio-rī, **18** menya ndūkae kwīganīra hongē icio ingī. Ūngīka ūguo-rī, rīrikana ūndū ūyū: Wee tiwe ūnyīitīrīre mūri ūcio, no nī mūri ūcio ūkūnyīitīrīre. **19** No wee no ūkiuge atīrī, “Hongē icio ciakahūrīrwo nīgeetha njarīthanio na mūti.” **20** Ūguo noguo. No rīrī, hongē icio ciakahūrīrwo tondū wa kwaga gwītkīa, nawe wīhaandīte nī ūndū wa gwītkīa. Ndūkae gwītīa, no wītīgagīre. **21** Tondū angīkorwo Ngai ndaacāire hongē icio cia ndūire-rī, o nawe ndangīgūcaīra. **22** Nī ūndū ūcio, mwīcūranīe ūhoru wa ūtugi wa Ngai na kwaga tha gwake: harī andū acio maagūire, nīagīre kūmaīguīra tha, no inyuī, nīkūmūtuga amūtugaga, angīkorwo nīmūgūtūūra thīnī wa ūtugi wake. Kwaga ūguo-rī, o na inyuī no mūtīnio mweherio. **23** Andū acio nao mangītīa kūrūmia ūhoru ūcio wa kwaga gwītkīa-rī, nīmagīciarīthanio na mūti, nīgūkorwo Ngai arī na ūhoti wa kūmaciarīthania naguo rīngī. **24** Nī ūndū-rī, angīkorwo mwatinīrio kuuma mūtamaīyū-inī wa kīrīti, na mūgīcooka mūgīciarīthanio na mūtamaīyū wa mūgūnda, na ūcio nī ūhoru ūtari wa ndūire-rī, gīthī ti ūhūthū makīria hongē ici, o icī ciarī ciagu, gūciarīthanio na mūtamaīyū wa mūgūnda o ūcio warī wao kūmbē! **25** Ariū na aarī a Ithe wītū, ndīkwenda mūikare mūrīgītwo nī ūhoru ūyū wa hītho, nīgeetha mūtīkare kwīona ta mūrī oogī: Hītho nī atī, andū amwe a Isīraeli nīanyīite nī kūūmia ngoro, o ngīnya rīrīa mūīgana wa andū-a-Ndūrīrī ūkaahīnga gūtoonya. **26** Nī ūndū ūcio-rī, andū a Isīraeli othe nīmakahonokio, o ta ūrīa kwandīkītwo atīrī: “Mūhonokīa nīakoīma Zayunī; naguo ūhoru wa kūregana na Ngai nīakaweheria kuuma kūri Jakub. **27** Nakīo gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa ngaarīkanīra nao, rīrīa ngaamehereria mehīa mao.” **28** Ha ūhoru-ūrīa-Mwega-rī, andū a Isīraeli nīmaturīrwo thū nī ūndū wanyu, no ha ūhoru wa gūthuerwo-rī, nīmendetwo nī ūndū wa maīthe mao ma tene, **29** nīgūkorwo iheo irīa Ngai aheanaga na gwītana kūrīa etanaga nakuo ndacookaga kwīrīcūkwo. **30** O ta ūrīa inyuī hīndī īmwe mwaremeire Ngai, no rīu nīamūīgūrīre tha nī ūndū wa ūremi wao-rī, **31** rīu no taguo o nao matuīkīte aremī, nīgeetha o nao rīu maīgūrīrwo tha nī ūndū wa ūrīa Ngai amūīgūrīre tha. **32** Nīgūkorwo Ngai nīatuīte andū othe aremī nīgeetha acooke amaīgūrīre tha othe. **(eleēsē g1653)** **33** Hī! Ī ūīgī wa Ngai, o naguo ūmenyo wake, itīkīrī nyingī na ndīku mūno! Matuīro make gūtīrī ūngīhota kūmatūrīa, na mīthīire yake kaī ndīngīmenyeka-ī! **34** “Nūū ūmenyete mecīria ma Mwathani? Kana nūū ūkoretwo akīmūtaara?” **35** “Nūū wanahe Ngai kīndū, atī nīgūo Ngai acooke amūrīthe kīndū kīu?” **36** Nīgūkorwo īndo cīothe cīoīmīre harī we, na nīwe ūcītūūragīa

cīothe, na cīothe-rī, no cīake. Nake arogocagwo ngīnya tene na tene! Amenī. **(aiōn g165)**

12 Nī ūndū ūcio, arīū na aarī a Ithe wītū, ndamūthaita tondū wa ūrīa Ngai anamūīgūrīa tha, mwīrute mūrīrī yanyu ītuīke magongona marī muoyo, na matheru mangīkenīa Ngai, arī guo ūtungata ūrīa wagūrīre na wa ma wa kūgocīthīa Ngai. **2** Mūtīkanahaananie ūhoru wanyu na maūndū marīa mekagwo nī andū a thī īno; no garūrūkai na ūndū wa kwērūhīo mecīria manyu. Hīndī īyo nīmūrīhotaga kūmenya na gwītīkīra wendī ūcio wa Ngai, o wendī ūcio wake mwega ūrīa wa kūmūkenagīa, na mūkīnyanīru kūna. **(aiōn g165)** **3** Nī ūndū wa wega ūrīa ndaaheirwo nī Ngai-rī, ngwīra o mūndū wothē wanyu atīrī: Mūndū ndakae gwītua mūnene gūkīra ūrīa aagūrīrwo nī gwītua, no nī kaba mūndū ecīarīge ūhoru wake we mwene na atue itua rīagūrīru, kūringana na wītīkio ūrīa Ngai amūheete. **4** O ta ūrīa tūrī na cīga nyingī thīnī wa mwīrī ūmwe, nacio cīga ici cīothe itīrutaga wīra mūthēmba ūmwe-rī, **5** no taguo o na itūhū, o na wātuika tūrī aīgī, tūrī mwīrī ūmwe thīnī wa Kristū, na o kīga nīkīohanītio na irīa ingī cīothe. **6** Nīngī nītūheetwo iheo itiganīte, kūringana na wega ūrīa tūheetwo. Angīkorwo kīheo kīa mūndū nī kūratha mohoro-rī, nīahūthīre kīheo kīu kūringana na ūrīa wītīkio wake ūigana. **7** Angīkorwo nī gūtungata, nīatungatage; na angīkorwo nī kūrūtana, nīarutanage; **8** nīngī angīkorwo nī kūmūrīria andū, nīakūmanagūrīre; na angīkorwo nī wa kūrūmbūiya mabata ma andū arīa aīgī, nīakīheanage na ūtaana; angīkorwo nī wa gūtongoria, nīatongoragīe na kīyo; nīngī ūrīa wa kūguanīra tha, nīekage ūguo akenete. **9** Wendani wanyu nīūkoragwo nī ūrīa ūtarī ūhīnga. Thūūragai ūndū ūrīa mūūru; naguo ūndū ūrīa mwega mūkīūrūmagīe. **10** Endanagai mūndū na ūrīa ūngī, mūrī na wendani ta wa cīana cia ithe ūmwe. Na mūndū nīatīage ūrīa ūngī gūkīra we mwene. **11** Rutagai wīra na kīyo, na mūreke ngoro cīanyu ihīahīage, mūgītungatagīra Mwathani. **12** Ikaragai mūkenete nī ūndū mūrī na kūrīgūrīro, na mūkīragūrīre hīndī ya mathīna, na mūkīarage mūkīhooyaga hīndī cīothe. **13** Teīthagīai andū a Ngai mabatara-inī mao. Tūūrai mūnyīitaga andū ūgenī. **14** Rathīmagai andū arīa mamūnyarīiraga; marathīmagei na mūtīkanamarume. **15** Kenagai hamwe na mārīa marakana; na mūcīkae na arīa maracakaya. **16** Tūūrai mūguanīte mūndū na ūrīa ūngī. Tīgagai gwītīa, no mwītīkagīre kūgīa ngwatanīro na andū arīa matarī igweta. Tīgagai kwīona ta mūrī oogī. **17** Mūtīkaneke mūndū ūūru nī ūndū wa ūūru ūrīa amwīkīte. Menyagūrīrai nīgūo mwīkage maūndū marīa mangīonwo magūrīre nī andū othe. **18** Inyuī-rī, geragai gūīkaranīa na mūndū o wothē na thayū kūngīhoteka. **19** Arata akwa, mūtīkanerīhīrie, no tīgagīrai mangūrī ma Ngai handū, nīgūkorwo nī kwandīkītwo atīrī: “Kūrīhanīria nī gwakwa; nī nī ngaarīhanīria,” ūguo nīgūo Mwathani ekuuga. **20** Handū ha ūguo-rī: “Thū yaku īngīkorwo ihūtīrī-rī, mīhe irīo; īngīkorwo nīnyootīrī-rī, mīhe gīa kūnyua. Gwīka ūguo-rī, nīkūmīgūrīra makara ma mwakī mūtwe.” **21** Mūtīkanatoorio nī ūūru, no tooragīai ūūru na wega.

13 O mündü no nginya athikagire arĩa maathanaga, nĩgũkorwo gũtirĩ hinya wa gwathana tĩa ũria Ngai ahaandite. Aathani arĩa marĩ ho nĩ Ngai ũmatũite a gwathana. **2** Nĩ ũndũ wa ũguo-rĩ, mündũ ũria ũremagira arĩa maathanaga, nikũrega aregaga ũndũ ũria Ngai atũite, nao arĩa mekaga ũguo nĩmagatũika a gũtũirwo ciira. **3** Nĩgũkorwo aathani ti a kũmakia arĩa mekaga ũria kwagĩĩre, no nĩ a kũmakia arĩa mekaga ũũru. Nĩũkwenda wagage gwĩtigagira ũria wathanaga? Gĩĩkage ũria kwagĩĩre, nake nĩarĩkũgathagĩĩria. **4** Nĩgũkorwo we nĩ ndungata ya Ngai ya gũtũma wonage maũndũ mega. No ũngĩka ũũru-rĩ, wĩtigĩre, nĩgũkorwo ndakuuaga rūhiũ rwa njora tũhũ. We nĩ ndungata ya Ngai, na mũrĩhanĩa wake wa kũherithanĩa na wa gũkinyĩria mündũ ũria wikaga ũũru mang'ũri ma Ngai. **5** Nĩ ũndũ ũcio, nĩ kwagĩĩre mwathikagire arĩa maathanaga, ti tondu wa gwĩtigĩra mang'ũri macio, no nĩ tondu wa ũria mwĩmenyeire na thamiri cianyu ũria arĩ waga gwĩka. **6** ũndũ ũcio nogu ũtũmaga mũrutage magootĩ, nĩgũkorwo arĩa maathanaga nĩ ndungata cia Ngai, na maheanaga mahinda mao mothe nĩ ũndũ wa wĩra ũcio kũembe. **7** Rutagĩrai andũ othe kĩria mwagĩĩrwo nĩ kũmarutĩra: Angĩkorwo mũtirũtĩte magootĩ, rutai magootĩ; na angĩkorwo nĩ kũruta mbeeca cia kũrutithia wĩra wa bũrũri, rutai; nao andũ arĩa a kũheo gĩtĩo, maheagei; na arĩa a gwĩkĩrĩrwo, mekagĩĩrei. **8** Mũtigaikare mũri na thĩiri na mündũ o na ũrĩkũ, tĩa o mwendanage hĩndĩ ciothe mündũ na ũria ũngĩ, nĩgũkorwo mündũ wendaga mündũ ũria ũngĩ nĩahingĩtie watho. **9** Nĩ ũndũ maathani maya, atĩ “Ndũkanatharanie,” na “Ndũkanoragane,” na “Ndũkanaiye,” na “Ndũkanacumĩkire kĩndũ kiene,” o na rĩathani rĩngĩ o rĩothe rĩngĩkorwo ho, mohanĩtio mothe maturanĩrwo thĩni wa rĩathani rĩrĩ: “Enda mündũ ũria ũngĩ ta ũria wiyendete wee mwene.” **10** Wendani-rĩ, ndũngĩka mündũ ũria ũngĩ ũũru. Nĩ ũndũ ũcio kwendana nĩkũo kũhingia watho. **11** Na mwĩkage ũguo nĩ ũndũ wa kũmenya mahinda maya tũri ũria matariĩ. Ihinda nĩkinyu nĩgeetha mwarahũke mũtĩge gũkoma, tondu ũhonokio wĩtũ rĩu ũri hakuhĩ kũri rĩra twambĩrĩire gwĩtikia. **12** ũtukũ ũri hakuhĩ gũthira; naguo mũthenya ũkĩrĩ gũkinya. Nĩ ũndũ ũcio nĩtũtigane na maũndũ ma nduma na twĩche indo cia mbaara, o irĩa cia ũtheri. **13** Nĩtũthĩage na mũthĩire mĩagĩrĩru, o rĩa yagĩrĩre gũikarwo nayo mũthenya, tũtigatooonye maruga-inĩ mooru marĩ na nyĩmo njũru na ũrĩũ, na tũtigatooonye ũtharia-inĩ kana maũndũ ma ũũra-thoni, na tũtikagĩage na njũgitano na kũguanĩra ũũru. **14** No rĩrĩ, mwĩhumbei Mwathani Jesũ Kristũ, na mũtigatũũre mwĩciiragia o ũria mũngĩhingia merĩrĩria ma mũĩrĩ ño ya mehĩa.

14 Na rĩrĩ, mündũ ũria ũkoragwo arĩ na wĩtikio mũhũthũ mwamũkĩrei, mũtekũmũtũira cira nĩ ũndũ wa maũndũ marĩa mataiguanĩrwo. **2** Wĩtikio wa mündũ ũmwe-rĩ, nĩũmwĩtikĩrĩtie kũria irio cia mũthemba yothe, no mündũ ũngĩ, ũria ũri wĩtikio mũhũthũ, arĩaga o mũthemba ya nyeni. **3** Mündũ ũria ũrĩaga mũthemba yothe ya irio ndakae kũmena mündũ ũria ũtekega ũguo, nake mündũ ũria ũtarĩaga

indo imwe-rĩ, ndakae gũtũira ciira mündũ ũria ũrĩaga ciothe tondu Ngai nĩamwĩtikĩrĩtie. **4** Wee ũkĩrĩ ũ nĩguo ũtũire ndungata ya mündũ ũngĩ ciira? Mwathi wayo nĩwe ũmenyere wegga nĩngĩ wegga kana igwĩte. Nayo nĩrĩrĩrũgamaga, tondu Mwathani nĩwe ũri na ũhoti wa gũtũma irũgame. **5** Mündũ ũmwe-rĩ, onaga ta kũri mũthenya ũmwe mũtheru kũri irĩa ingĩ; nake mündũ ũngĩ akona mũthenya yothe no ũndũ ũmwe. O mündũ niemenyere wegga na ngoro yake. **6** Mündũ ũria wonaga mũthenya ũmwe ũri wa mwanya-rĩ, ekaga ũguo nĩ ũndũ wa Mwathani. Nake ũria ũrĩaga nyama-rĩ, arĩaga nĩ ũndũ wa Mwathani, nĩgũkorwo nĩ Ngai acookagĩria ngaatho; nake ũria ũtacirĩaga-rĩ, ekaga ũguo nĩ ũndũ wa Mwathani, na nĩ Ngai acookagĩria ngaatho. **7** Nĩgũkorwo gũtirĩ o na ũmwe wĩtũ ũtũũraga nĩ ũndũ wake mwene, na gũtirĩ o na ũmwe wĩtũ ũkuaga nĩ ũndũ wake mwene. **8** Nĩ ũndũ tũngĩtũũra muoyo-rĩ, tũtũũraga nĩ ũndũ wa Mwathani; na tũngĩkua-rĩ, twakua nĩ ũndũ wa Mwathani. Nĩ ũndũ ũcio tũngĩkorwo tũri muoyo kana tũkuite-rĩ, tũri o a Mwathani. **9** ũhoro ũyũ nĩguo watũmire Kristũ akue na acooke ariũke, nĩguo atũke Mwathani wa arĩa akuĩ na arĩa marĩ muoyo. **10** Wee-rĩ, ũgũtũira mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu ciira nĩkĩ? Kana ũkũmena mũrũ kana mwarĩ wa ithe wanyu nĩkĩ? Nĩgũkorwo ithuothe nĩtũkarũgama mbere ya gĩtĩ gĩa ciira kĩa Ngai. **11** O ta ũria kwandĩkitwo atĩrĩ: “Tĩ-itherũ, o ta ũria nĩ ndũũraga muoyo, iru o rĩothe nĩrĩgaturio mbere yakwa; naruo rũrĩmĩ o ruothe nĩrũkoimbũrĩra Ngai, ũguo nĩguo Mwathani ekuaga.” **12** Hakĩrĩ ũguo-rĩ, o ũmwe wĩtũ niakaheana ũhoro wake mwene mbere ya Ngai. **13** Nĩ ũndũ ũcio nĩtũgĩtĩge gũtuanĩra ciira ithũ ene. Handũ ha ũguo-rĩ, kaba mũtue na meciiria manyu atĩ mũtigatũma mũrũ kana mwarĩ wa ithe wanyu ahĩngwo kana agwe njĩra-inĩ. **14** Nĩ nĩmenyete wegga biũ ndĩ thĩni wa Mwathani Jesũ, atĩ gũtirĩ irio irĩ thaahu cio nyene. No rĩrĩ, mündũ ũria wonaga kĩndũ ta kĩrĩ thaahu-rĩ, ũcio harĩ we kĩndũ kũ nĩ kĩrĩ thaahu. **15** Angĩkorwo mũrũ kana mwarĩ wa thoguo nĩekũũga ũũru tondu wa kĩria ũrĩaga-rĩ, wee nĩtũgĩte gũthĩ na mũthĩire ya wendani. Tĩa gũtũma mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu ũcio Kristũ aakũrĩire oore nĩ ũndũ wa kĩria ũrĩria. **16** Mũtikanareke ũndũ ũria muonaga ũri mwega ũtũke wa gũcambio. **17** Nĩgũkorwo ũthamaki wa Ngai ti ũhoro wa kũria na kũnyu, no nĩ wa ũthingu, na thayũ o na gĩkeno irĩa ciumaga kũri Roho Mũtheru, **18** tondu mündũ o wothe ũria ũtungatagĩra Kristũ na njĩra icio niakenagia Ngai, o na akoonagwo arĩ mwega nĩ andũ. **19** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nĩwĩkĩragei kiyu gĩa gwĩkaga maũndũ marĩa marehaga ũhoro wa thayũ na magatũma tuonganĩrĩre hinya. **20** Mũtikanathũkie wĩra wa Ngai nĩ ũndũ wa irio. Irio ciothe nĩ theru, no rĩrĩ, nĩ ũũru mündũ kũria kĩndũ o gĩothe kĩria kĩngĩthĩthia mündũ ũria ũngĩ. **21** Nĩ kaba kwaga kũria nyama, kana kũnyua ndĩbei o na kana gwĩka ũndũ ũngĩ o na ũrĩkũ ũria ũngĩtũma mũrũ kana mwarĩ wa Ithe wanyu ahĩtithio. **22** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ũndũ ũria wĩtikĩtie ũkonĩ maũndũ macio-rĩ, nĩũmenyete gatagatĩ gaku na Ngai. Kũrathimwo-rĩ, nĩ mündũ ũria ũtarĩ ũndũ angĩcuukĩra nĩ ũndũ wa kĩndũ kĩria onaga kĩrĩ kĩa agĩka. **23** No rĩrĩ, mündũ

angikorwo arĩ na nganja, acooke arĩe irio iria arĩ na nganja nacio, mündũ ücio nĩetũĩrĩe ciira, tondũ kũria gwake gũtũmanĩte na wĩtikio; naguo ùndũ o wothe ùtoĩmanĩte na wĩtikio nĩ mehĩa.

15 Na rĩrĩ, ithũ arĩa tũrĩ na hinya-rĩ, twagĩrĩrwo nĩgũkuuanagĩra na arĩa matarĩ na hinya maũndũ mao ma ùhinyaru na to gwĩkenagĩa ithũ ene. **2** O ùmwe witũ nĩagĩrĩrwo nĩgũkenĩa mündũ ùrĩa ùngĩ nĩ ùndũ wa maũndũ make mega, nĩgeetha ongererwo hinya. **3** Nĩgũkorwo o na Kristũ ndekenĩe we mwene, no o ta ùrĩa kwandĩkitwo atĩrĩ: “Irumi cia arĩa makũrumaga nĩ nĩ ciagwĩrĩre.” **4** Nĩgũkorwo maũndũ mothe marĩa maandĩkirwo tene maandĩkirwo marĩ ma gũtũruta, nĩgeetha tũgĩage na kĩrĩgĩrĩro nĩ ùndũ wa gũkĩrĩrĩria na kũũmĩrĩrio nĩ Maandiko macio. **5** Ngai ùrĩa ùheanaga ùkĩrĩrĩria na ùũmanĩrĩria aromũhe roho wa ùgũano o mündũ na ùrĩa ùngĩ rĩria mũkũrũmĩrĩa Kristũ Jesũ, **6** nĩgeetha mũgoocithagie Ngai o we Ithe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ mũrĩ na ngoro ùmwe na mũgambo ùmwe. **7** Nĩ ùndũ ücio, o mündũ nĩagĩtĩkagĩre ùrĩa ùngĩ, o ta ùrĩa mwetĩkĩrĩrwo nĩ Kristũ, nĩgeetha Ngai agoocagwo. **8** Nĩgũkorwo ngũmwĩra atĩrĩ, Kristũ okire arĩ ndungata ya Ayahudi nĩ ùndũ wa ùhoro wa ma wa Ngai, nĩguo ahĩngĩe cĩranĩro iria cĩerĩrwo maithe maitũ ma tene, **9** nĩgeetha andũ-a-Ndũrĩrĩ magoocithagie Ngai nĩ ùndũ wa tha ciake, ta ùrĩa kwandĩkitwo atĩrĩ: “Nĩ ùndũ ücio nĩngũkũgocaa ndĩ gatagatĩ ka ndũrĩrĩ; nĩndĩrĩinaga nyĩmbo cia kũgocaa rĩtwa rĩaku.” **10** Nĩngĩ nĩ kwĩrĩtwo atĩrĩ: “Kenai, inyuĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, mũrĩ hamwe na andũ ake.” **11** Na nĩngĩ nĩ kwĩrĩtwo atĩrĩ, “Goocai Mwathani, inyuĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ othe, na mũmũĩnĩre nyĩmbo cia kũmũgocaa, inyuĩ andũ othe.” **12** O na nĩngĩ, Isaia nĩoĩgĩte atĩrĩ, “Mündũ ùrĩa wĩtagwo Mũri wa Jesii nĩagocaa, o we ùrĩa ùkaarũhũka atũke wa gwatha ndũrĩrĩ, nao andũ-acio-a-Ndũrĩrĩ nĩmakaagĩa na kĩrĩgĩrĩro thĩĩnĩ wake.” **13** Na rĩrĩ, Ngai ùrĩa arĩ we mwĩhoko witũ aromũiyũria na gĩkeno gĩothe na thayũ tondũ wa ùrĩa mũmwĩhokete, nĩgeetha mũkĩrĩrĩrie kũgĩa na kĩrĩgĩrĩro nĩ ùndũ wa hinya wa Roho Mũtheru. **14** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩ mwene nĩnjĩtikĩrĩte atĩ inyuĩ ene nĩmũiyũrĩtwo nĩ wega, na nĩ mũrĩ na ùmenyo mũiganu, o na mũkahota gũtaarana inyuĩ ene. **15** Ndmwandĩkĩre ùndũ iyũ ndĩ na ùũmĩrĩru mũĩngĩ ngĩmwĩra maũndũ mamwe, taarĩ kũmũrĩrĩkania maũndũ macio rĩngĩ, nĩ ùndũ wa wega ùrĩa Ngai aaheire, **16** nĩguo ndũke mütungatĩrĩ wa Kristũ Jesũ kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, ndutage wĩra wa mũthĩnjĩri-Ngai wa kũhunjagĩa ùhoro-ùrĩa-Mwega wa Ngai, nĩgeetha andũ-a-Ndũrĩrĩ magaatũka igongona rĩtĩkĩrĩku nĩ Ngai, o rĩrĩa rĩtherie nĩ Roho Mũtheru. **17** Nĩ ùndũ ücio nĩngwĩraha thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ nĩ ùndũ wa ùtungata wakwa ngĩtungatĩra Ngai. **18** Ndikũgerĩa kwaria ùndũ o na ùrĩkũ tĩga o ùrĩa Kristũ ahĩngĩte na ùndũ wakwa harĩ ùhoro wa gũtongoria andũ-a-Ndũrĩrĩ ùhoro-inĩ wa gwathĩkĩra Ngai, nĩ ùndũ wakwa kũheana ùhoro na maũndũ marĩa mekirwo, **19** na ùndũ wa hinya ùrĩa watũmaga kũringwo cĩana na kuonwo morĩrũ, tondũ wa hinya wa Roho Mũtheru. Na nĩ ùndũ wa ùguo kuuma Jerusalemu kũrĩgĩcũka ngĩnya Iluriko,

nĩhunjĩte biũ ùhoro-ùrĩa-Mwega wa Kristũ. **20** Na rĩrĩ, ndũire ndũrĩrĩrie kũhunjĩa ùhoro-ùrĩa-Mwega kũrĩa Kristũ atamenyekete, nĩgeetha ndikanatũke wa gwaka igũrũ rĩa mũthĩngĩ wakĩtuo nĩ mündũ ùngĩ. **21** No rĩrĩ, nĩgũtũke o ta ùrĩa kwandĩkitwo, atĩrĩ: “Arĩa matarĩ meerwo ùhoro wake nĩo makaawona, na arĩa matarĩ maigua nĩo magaatũkĩrwo nĩguo.” **22** Kũu nĩkĩo gĩtũmĩ kĩrĩa kĩanagĩria mahĩnda maĩngĩ njũke kũu kwanyu. **23** No rĩu, tondũ hatĩrĩ handũ hangĩ ingĩruta wĩra ng’ongo-inĩ ici, na tondũ mĩaka mũĩngĩ nĩngoretwo ngũrĩrĩria kũmuona-rĩ, **24** nĩndĩrabanga gwĩka ùguo ngĩthĩ Sipania. Nĩndĩrehoka gũkaamũceerera ngĩthĩkĩra kũu kwanyu, na atĩ nĩmũkandeithĩrĩria gũthĩrĩ rũgendo rĩu, thũutha wa gũkenanĩra na inyuĩ ihĩnda inĩni. **25** No rĩu ndĩ rũgendo-inĩ ngĩthĩrĩ Jerusalemu ngatungatĩre andũ arĩa aamũre marĩ kũu. **26** Nĩgũkorwo andũ a Makedonia na a Akaia nĩmoonire arĩ wega kũhotha nĩguo mateithie andũ arĩa athĩnĩ a thĩrĩtũ ya andũ arĩa aamũre kũu Jerusalemu. **27** ùguo nĩguo moonire kwagĩrĩre, na tĩtherũ nĩ marĩ na thĩrĩrĩ wa andũ acio. Tondũ wa rĩrĩ, angĩkorwo andũ-a-Ndũrĩrĩ nĩmagwatanĩre na Ayahudi irathimo cia kũroho-rĩ, o nao marĩ na thĩrĩrĩ kũrĩ Ayahudi wa kũmatungatĩra na indo iria marathĩmĩtuo nacio. **28** Nĩ ùndũ ücio ndaarĩkĩa kũruta wĩra ùcio, na menye wega atĩ maciaro macio nĩ marĩkĩa kwamũkĩrwo-rĩ, hĩndĩ iyoo nĩngamũceerera ngĩthĩrĩ Sipania. **29** Nĩnjũũ atĩ ngũkĩra kũu kwanyu, ngaakorwo njĩyũrĩrĩrwo nĩ irathimo cia Kristũ. **30** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩndamũthaita nĩ ùndũ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ na nĩ ùndũ wa wendani ùrĩa tũheetwo nĩ Roho, atĩ mũnyĩtanire na nĩ kĩgĩano-inĩ gĩakwa na ùndũ wa kũhooya Ngai nĩ ùndũ wakwa. **31** Hooyai nĩgeetha ngaahonokio kuuma kũrĩ andũ arĩa matetĩkĩtie a kũu Judea, na nĩngĩ atĩ ùtungata wakwa kũu Jerusalemu ùgetĩkĩrĩka nĩ andũ arĩa aamũre akuo, **32** nĩgeetha ngocaa kũrĩ inyuĩ ngenete, Ngai enda, na tũcanjamũke tũrĩ hamwe. **33** Ngai mwene thayũ aroikara hamwe na inyuĩ inyuothie. Amenĩ.

16 Nĩngũgaathĩrĩria mwarĩ wa Ithe witũ Fibi kũrĩ inyuĩ, ùrĩa ùtungataga thĩĩnĩ wa kanitha wa Kenĩkĩrea. **2** Nĩngũmũhooya mũmwamũkĩre thĩĩnĩ wa Mwathani o ta ùrĩa mũngĩamũkĩra andũ arĩa aamũre, na mũmũhe ùteithio o wothe angĩbaratuo nĩguo kuuma kũrĩ inyuĩ, nĩgũkorwo o nake anakorwo arĩ ùteithio mũnene kũrĩ andũ aĩngĩ, o hamwe na nĩ mwene. **3** Geithiai Pirisila na Akula, arĩa tũrutaga wĩra nao tũrĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ. **4** O nĩmendire kũũragwo nĩ ùndũ wakwa. Na to nĩ nyĩkĩ ndĩramcookerĩa ngaatho, no nĩmakookerio ngaatho nĩ makanĩthia mothe ma andũ-a-Ndũrĩrĩ. **5** Geithiai o na kanitha ùrĩa ùcemanagĩa kwao mũcĩ. Geithiai mũrata wakwa Epeneto, ùrĩa warĩ mwĩtĩkĩa wa Kristũ wa mbere kũu bũrũri wa Asia. **6** Geithiai Mariamu, ùrĩa warutire wĩra na kĩyo kĩnene mũno nĩ ùndũ wanyu. **7** Geithiai Andersoniko na Juniasi, andũ a mũhĩrĩga witũ arĩa tuohetwo hamwe. Nao nĩ marĩ igweta gatagatĩ-inĩ ka atũmwo, o na nĩngĩ nĩmatũkĩre a Kristũ mbere yakwa. **8** Geithiai Ampiliato, ùrĩa nyendete mũno thĩĩnĩ wa Mwathani. **9** Na mũgeithie Urubano, ùrĩa tũrutithanagĩa wĩra wa Kristũ nake, o na mũgeithie mũrata wakwa nyendete Sitakusi. **10** Geithiai

Apele, ūria wageririo na akīmenyeka atī nī wa Kristū kūna. Na mūgeithie andū a nyūmba ya Arisitobulo. **11** Ningī mūgeithie Herodioni, ūria wa mūhīrīga witū. Geithiai andū a nyūmba ya Narikiso arīa marī thīinī wa Mwathani. **12** Geithiai Turufena na Turufosa, andū-anja acio marutaga wīra na hinya thīinī wa Mwathani. Na mūgeithie mūrata wakwa Perisi, mūdū-wa-nja ūngī o nake ūrutite wīra na hinya mūno thīinī wa Mwathani. **13** Geithiai Rufusi, ūria mūthuure thīinī wa Mwathani, o na mūgeithie nyina, ūria ūkoretwo arī o ta maitū. **14** Ningī mūgeithie Asunikirito, na Felegoni, na Herime, na Pateroba, na Herima, o na ariū na aarī a Ithe witū arīa marī hamwe nao. **15** O na ningī mūgeithie Filologo, na Julia, na Nerea na mwarī wa nyina, na Olumpa, na arīa othe aamūre makoragwo hamwe nao. **16** Geithaniai mūdū na ūria ūngī na ngeithi theru cia kīmumunyano. Makanitha mothe ma Kristū nīmamūgeithia. **17** Ariū na aarī a Ithe witū, nīngūmūthaitha mwīmenyagīrīre andū arīa marehaga nyamūkano na maūdū ma kūmūhīngithia, marīa mareganīte na ūhorō ūria mūrūtītwo. Eheragīrai andū ta acio. **18** Nīgūkorwo andū ta acio ti Mwathani witū Kristū matungataga, no nī nda ciao ene matungataga. Nīmāheenagia ngoro cia andū arīa matoōī ūuru na ūndū wa mīario yao mīnyoroku na ndeto ciao cia kwīyendithīrīria. **19** Andū othe nīmāguīte ngumo ya wathīki wanyu, nī ūndū ūcio nīnjyūrītwo nī gīkeno nī ūndū wanyu; no nīngwenda mūgīe na ūgī harī maūdū marīa mega, na mwage ūcuuke harī maūdū marīa mooru. **20** Ngai mwene thayū nīarīhehenja Shaitani o narua, na inyuī mūmūrangīrīrie rungu rwa magūrū manyu. Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūroikara na inyuī. **21** Nīm-wageithio nī Timotheo, ūria tūrutaga wīra nake, o na Lukio, na Jasoni na Sosipatero, arīa a mūhīrīga witū. **22** Nī Teritio, mwandīki wa marīa maya, nīndamūgeithia thīinī wa Mwathani. **23** Nake Gayo, ūria ūnyītīte ūgeni na ūria ūtugaga andū a kanitha othe, nīamūgeithia. Nīm-wageithio nī Erasito, ūria mūgi kīgīna gīa itūūra, na mūrū wa ithe witū Kwarito. (**24** Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūrogīa na inyuī inyuothe. Amenī.) **25** Na rīu kūrī ūria ūngīhota kūmūrūgāmia wega nī ūndū wa Ūhorō-ūrīa-Mwega ūria hunjāgia, na kwanīrīra ūhorō wa Jesū Kristū kūringana na ūguūrīo wa maūdū marīa ma hitho marīa matūire mahithītwo kuuma tene, (aiōnios g166) **26** no rīu nīmāguūrīe na makamenyithanio thīinī wa Maandīko marīa ma ūnabii, nī ūndū wa watho wa Ngai, o we ūria ūtūūrāga tene na tene, nīgeetha ndūrīrī ciothe imwītīkie na imwathikagīre: (aiōnios g166) **27** nake Ngai, o we wiki mūūgī-rī, arotūūra agoocagwo nginya tene na ūndū wa Jesū Kristū! Amenī. (aiōn g165)

1 Akorinitho

1 Nĩ nĩ Paũlũ, o nĩ ndeetirwo nduĩke mütũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ undũ wa kwenda kwa Ngai, ndiratũma ngeithi ici tũrĩ hamwe na mũrũ wa Ithe witũ Sosithene, 2 Twandikira kanitha wa Ngai ũria ũrĩ Korinitho, kũrĩ arĩa othe maamũrĩtuo thĩĩni wa Kristũ Jesũ na magetwo matũũke andũ atheru, o hamwe na arĩa othe marĩ kũndũ guothe makayagĩra rĩĩtwa rĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, o we Mwathani wao na witũ: **3** Wega na thayũ irogĩa kũrĩ inyuĩ ciumĩte kũrĩ Ngai Ithe witũ na Mwathani Jesũ Kristũ. **4** Nĩnjookagĩra Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ undũ wanyu, nĩ undũ wa wega wake ũria mũheetwo thĩĩni wa Kristũ Jesũ. **5** Nĩgũkorwo thĩĩni wake nĩmũtongetio maũndũ-inĩ mothe, mũgatongio ũhoro-inĩ wa mĩario yanyu yotho o na ũhoro-inĩ wothe wa kũmenya maũndũ, **6** tondũ-rĩ, ũira witũ ũkonĩĩ Kristũ nĩwekirirwo hinya thĩĩni wanyu. **7** Nĩ undũ ũcio gũtirĩ kĩheo gĩa kĩiroho o na kĩmwe mĩtarĩ nakio, o mũgetagĩrĩra na kiyoo kũgũũranĩro kwa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **8** Nake nĩarĩmũkaragĩa mũrĩ na hinya nginya mũthia, nĩguo mũtikakanorwo mũrĩ na ũcuuke mũthenya ũria wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **9** Ngai nĩ mwĩhokeku, o we ũria wamwĩtĩre nĩguo mũkorwo na ngwatanĩro na Mũriũ Jesũ Kristũ, Mwathani witũ. **10** Atĩrĩrĩ, inyuĩ arĩũ na aarĩ a Ithe witũ, ndamũthaita thĩĩni wa rĩĩtwa rĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, atĩ inyuothe mũguane o mũndũ na ũria ũngĩ, nĩguo mũtikagĩe na nyamũkano gatagatĩ-inĩ kanyu, no mũikare mũiguaniĩte, na mũrĩ na meciĩria o mamwe, na ngoro o imwe. **11** Tondũ rĩrĩrĩ arĩũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩmenyithĩtio nĩ andũ amwe a kuuma nyũmba ya Kiloe atĩ nĩ kũrĩ na ngũĩ gatagatĩ-inĩ kanyu. **12** ũria ndĩirogĩa nĩ atĩrĩ: ũmwe wanyu oigaga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Paũlũ”; ũngĩ akoĩga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Apolo”; nake ũngĩ akoĩga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Kefa”; o na ningĩ ũngĩ akoĩga atĩ, “Nĩ nũmagĩrĩra Kristũ.” **13** Kaĩ Kristũ agayanĩtio? Paũlũ-rĩ, nĩwe waambirwo mũtĩ igũrũ nĩ undũ wanyu? Mwabatithirio thĩĩni wa rĩĩtwa rĩa Paũlũ? **14** Nĩngũcookĩa ngaatho nĩ undũ gũtirĩ o na ũmwe wanyu nĩ ndaabatithirĩe, o tĩga Kirĩsipo na Gayo. **15** Nĩ undũ ũcio gũtirĩ mũndũ o na ũmwe ũngũga atĩ mwabatithirio thĩĩni wa rĩĩtwa rĩakwa. **16** ĩrĩ, o na ningĩ nĩndabatithirĩe andũ a nyũmba ya Stefana; no tĩga acio, ndĩngĩrĩrikana kana nĩ kũrĩ mũndũ ũngĩ ndaabatithirĩe. **17** Nĩ gũkorwo Kristũ ndaandũmire ngabatithanie, no aandũmire ngahunjĩe ũhoro-ũria-Mwega, no tĩ ndĩũheane na ũgũ wa mũndũ, nĩgeetha mũtharaba wa Kristũ ndũkae kwagithoo kĩene. **18** Nĩgũkorwo ndũmĩrĩrĩ ya mũtharaba nĩ ũrimũ kũrĩ arĩa maroora, no kũrĩ ithuĩ arĩa tũrahonokio-rĩ, undũ ũcio nĩ hinya wa Ngai. **19** Nĩgũkorwo kwandĩkitwo atĩrĩ: “ũgũ wa andũ arĩa oogĩ nĩkũniĩna ngaũniĩna; naguo ũmenyo wa andũ arĩa imenyĩ ndĩkĩũtue wa tũhũ.” **20** Mũndũ ũria mũũgĩ-rĩ, akĩrĩ kũ? Mũndũ ũria mũthomu-rĩ, akĩrĩ kũ? Arĩ ha mũciĩrĩ ũria ũũĩ gũciĩra maũndũ ma mahinda maya tũrĩ? Githĩ Ngai ndatuĩte ũgũ wa thĩ ĩno ũrimũ? **(aĩon 165)** **21** Nĩgũkorwo Ngai na undũ wa ũgũ wake nĩonire atĩ andũ a thĩ ĩno na ũgũ wao

matikaamũmenya, akĩona kwagĩrĩre ahũthĩre maũndũ ma ũrimũ marĩa tũhunjagĩa nĩgeetha ahonokie arĩa mamwĩtikagĩa. **22** Ayahudi metagĩa ciama, no Ayunani macaragĩa ũgũ. **23** No ithuĩ tũhunjagĩa ũhoro wa Kristũ arĩ mwambe mũtĩ igũrũ: maũndũ macio nĩ mũhĩnga kũrĩ Ayahudi na ũrimũ kũrĩ andũ-a-ndũrĩrĩ, **24** no kũrĩ arĩa Ngai etĩte, Ayahudi o na Ayunani, Kristũ nĩwe hinya wa Ngai na ũgũ wa Ngai. **25** Nĩgũkorwo ũrimũ wa Ngai nĩ mũũgĩ gũkĩra ũgũ wa mũndũ, naguo ũhũthũ wa Ngai nĩ mũrĩtũ gũkĩra hinya wa mũndũ. **26** Ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ta gĩciĩrĩe ũria mwatarĩ rĩrĩa mwetirwo. Tĩ aingĩ anyu oogĩ na ũgũ wa andũ a gũkũ thĩ; na tĩ aingĩ mangĩaguucĩrĩre andũ; o na tĩ aingĩ maciĩrĩrwo mĩciĩrĩ ĩria ĩrĩ igweta. **27** No Ngai aathuurire maũndũ marĩa ma ũrimũ ma thĩ ĩno nĩguo aconorithie andũ arĩa oogĩ; ningĩ Ngai aathuurire maũndũ marĩa matarĩ hinya ma thĩ ĩno nĩguo aconorithie arĩa marĩ hinya. **28** Agĩthũra maũndũ marĩa mahũthũ ma thĩ ĩno, na marĩa matarĩ ma gũtũka, o gwata marĩa matarĩ maũndũ kũrĩ, nĩgeetha amaagĩthie bata, **29** nĩgeetha mũndũ o na ũ ndakanetĩte mbere ya Ngai. **30** No rĩrĩ, nĩwe ũtũmĩte mũkorwo mũrĩ thĩĩni wa Kristũ Jesũ, ũria ũtuĩkite ũgũ uumĩte kũrĩ Ngai nĩ undũ witũ, ũguo nĩ kuuga, ũthingu witũ, na ũtheru, na gũkũrwo. **31** Nĩ undũ ũcio, o ta ũria kwandĩkitwo atĩrĩ: “Mũndũ ũria ũkwĩraha, nĩerahage nĩ undũ wa Mwathani.”

2 Hĩndĩ ĩria ndookire kũrĩ inyuĩ, ngĩmũhunjĩra ũira wa hitho ya ũhoro wa Ngai, arĩũ na aarĩ a Ithe witũ, ndiamwarĩrĩre na mĩario ya kanua kega kana ũgũ mũnene. **2** Nĩgũkorwo nĩndatuĩte itua ndĩrĩ undũ ũngĩ ngwenda kũmenya, rĩrĩa rĩothe ndaarĩ na inyuĩ, o tĩga ũhoro wa Jesũ Kristũ na kwambwo gwake mũtĩ-igũrũ. **3** Ndookire kũrĩ inyuĩ itarĩ na hinya, na ndĩ na guoya, o na ngĩnainaga mũno. **4** Ndũmĩrĩrĩ yakwa na kũhunja gwakwa itiarĩ na ciugo cia kũguucanĩrĩra na ũgũ, no nĩcionanagĩa hinya wa Roho, **5** nĩguo wĩtikio wanyu ndũgakerwo ũtĩrĩrĩrwo nĩ ũgũ wa andũ, o tĩga hinya wa Ngai. **6** No ningĩ ithuĩ-rĩ, tũrĩ gatagatĩ-inĩ ka andũ arĩa agĩma twaragĩa ũhoro wa ndũmĩrĩrĩ ya ũgũ, no tũtiaragĩa ũhoro wa ũgũ wa mahinda maya, kana wa aathani a mahinda maya arĩa matarĩ kũria merekeire. **(aĩon 165)** **7** No ithuĩ-rĩ, twaragĩa ũhoro wa ũgũ wa Ngai ũria wa hitho, ũgũ ũria watũire ũrĩ mũhithe, o ũria Ngai aathĩrĩre o mbere ya kũũmba thĩ nĩ undũ wa rĩrĩ witũ. **(aĩon 165)** **8** Gũtirĩ o na ũmwe wa anene a mahinda maya wamenyĩre ũhoro ũcio, nĩgũkorwo mangĩaũmenyete-rĩ, matĩngĩaambire Mwathani wa rĩrĩ. **(aĩon 165)** **9** Nĩgũkorwo no ta ũria kwandĩkitwo atĩrĩ: “Maũndũ marĩa matarĩ monwo na maitho, na matarĩ maĩguuo na matũ, o na matarĩ maatoonya ngoro ya mũndũ, nĩmo Ngai athondekeire andũ arĩa mamwendete”: **10** no Ngai nĩatũguũrĩre maũndũ macio na undũ wa Roho wake. Roho nĩathuthuuragĩa maũndũ mothe, o na maũndũ ma Ngai marĩa marĩkĩru mũno. **11** Tondũ-rĩ, nũũ ũũĩ meciĩria ma mũndũ, tĩga o roho wa mũndũ ũria ũrĩ thĩĩni wake? O ta ũguo-rĩ, gũtirĩ mũndũ ũũĩ meciĩria ma Ngai, o tĩga Roho wa Ngai. **12** Tũtĩamũkĩrĩte roho wa thĩ ĩno, no tũheetwo Roho ũria uumĩte kũrĩ Ngai, nĩguo tũmenyagĩe iheo ĩria Ngai atũheete o ũguo

tühü. **13** Maündü macio nîmo twaragia, no tütimaaragia na ciugo iria tûrutitwo na ûügî wa mündü, no nî na ciugo iria tûrutagwo nî Roho, tûgataarîria ûhoro wa ma wa kîroho na ciugo cia kîroho. **14** Mündü ûtarî na Roho ndetikagîra maündü marîa moimaga kûrî Roho wa Ngai, tondü maündü macio nî ûrimû kûrî we, na ndangîmamenya, tondü makûûrîkanaga na njîra ya kîroho. **15** Mündü wa kîroho nîakûûranaga maündü mothe, nowe mwene gûtirî mündü ûngîmûtura: **16** “Nî ûndü-rî, nûû ûngîmenya meciirîa ma Mwathani, nîguo akîmûtaare?” No ithuî tûrî na meciirîa ma Kristü.

3 Ariû na aarî a Ithe witû, ndingîahotire kûmwarîria ta mûrî andü a kîroho, no ndaamwarîrie ta mûrî andü a thî, o ta twana tûnini thîinî wa Kristü. **2** Ndaamûheire iria, no ti irio nyûmû ndaamûheire, nîgûkorwo mûtiakinyîte a gûcirîa. Ti-itherû o na rîu mûtikinyîte a gûcirîa. **3** O na rîu mûrî andü a thî. Kuona atî kûrî na ûiru na ngû thîinî wanyu-rî, githî mûtikirî andü a thî? Githî mûtiragîka o ta ûria andü a ndûire mekaga? **4** Nî ûndü-rî, rîrîa mündü ûmwe ekuuga atîrî, “Nîi nûmagîrîra Paülû,” nake ûria ûngî akojga atîrî, “Nîi nûmagîrîra Apolo,” githî mûtikirî o andü a ndûire? **5** Kaî Apolo akîrî û? Nake Paülû akîrî û? Acio maarî o ndungata, iria ciatûmire mwîtkie, o ta ûria Mwathani aagaîre o mündü wîra wake. **6** Nîi nî mbeû ndahaandire, nake Apolo agîciitîrîria maâ, no nî Ngai watûmire ikûre. **7** Nî ûndü ücio ti mündü ûria ûhaandaga kana ûria ûitagirîria maâ ûrî bata, no ûria ûrî bata nî Ngai, ûria ûtûmaga ikûre. **8** Mündü ûria ûhaandaga na mündü ûria ûitagirîria maâ makoragwo na muoroto ûmwe, no o mündü akaarîhwo kûringana na wîra wake we mwene. **9** Nîgûkorwo tûrutithanagia wîra hamwe na Ngai; na inyuî mûrî mûgûnda wa Ngai, na mwako wa Ngai. **10** Nî ûndü wa wega ûria Ngai aaheete, nîi nî gwaka ndakire mûthingî haana ta mwakithia ûria mûügî nake mündü ûngî nî gwaka araaka igûrû rîa mûthingî rîa. No o mündü nîamenyagîre ûria egwaka igûrû rîguo. **11** Nîgûkorwo gûtirî mündü ûngîaka mûthingî ûngî tiga ûria ûrîkîtie gwakwo, na nîguo Jesû Kristü. **12** Angîkorwo mündü o na û egwaka igûrû rîa mûthingî ûyû akîhûthagîra thahabu, kana betha, kana mahîga ma goro, kana mbaû, kana nyeki, o na kana rûûa-rî, **13** wîra wake nîakoneka ûria ûtarî, tondü Mûthenya ücio nîugaatûma woneke ûtheri-inî. Wîra ücio ûkaaguûrio na mwaki, nîgûkorwo wîra wa o mündü nîukagerio na mwaki ücio. **14** Angîkorwo kîria mündü aakite mûthingî-igûrû nîgîgetiirîa mwaki ücio-rî, nîakarîhwo mûcaara wake. **15** Angîkorwo nîukahîrî, nîakoowwo nîguo; nowe mwene nîakahonoka, no akaahonoka ta mündü ûgereire mwaki-inî. **16** Kaî inyuî mûtooi atî inyuî ene mûrî hekarû ya Ngai, na atî Roho wa Ngai atûûraga thîinî wanyu? **17** Mündü o wothe angîananga hekarû ya Ngai-rî, Ngai nîakamwananga; nîgûkorwo hekarû ya Ngai nî theru, na nî inyuî hekarû îyo. **18** Mûtikae kwîheenia. Mündü o na ûrîkû thîinî wanyu angîkorwo neciirîaga nî mûügî na ûügî wa mahînda maya tûrî-rî, nîagîtûike “kîrimû” nîguo atuîke mûügî. (aiõn g165) **19** Nîgûkorwo ûügî wa thî ñno nî ûrimû maitho-inî ma Ngai. O ta ûria kwandikîtwo atîrî,

“Nîanyiitaga arîa oogî waara-inî wao”; **20** o na ningî nî kwandikîtwo atîrî, “Mwathani nîoi atî meciirîa ma arîa oogî nî ma tûhü.” **21** Nî ûndü ücio-rî, mündü o na ûrîkû ndakae kwîraha na ûhoro wa andü! Maündü mothe nî manyu, **22** kana nî Paülû, kana nî Apolo, kana nî Kefa, kana nî thî ñno, kana nî muoyo, kana nî gîkûû, kana nî maündü marîa marî ho rîu, kana nî maündü marîa magooka, mothe nî manyu, **23** na inyuî mûrî a Kristü, nake Kristü nî wa Ngai.

4 Nî ûndü ücio-rî, andü magîrîrwo nîgîtuonaga ta ndungata cia Kristü, na ta tûrî andü arîa mehokeirwo maündü ma hitwo ma Ngai. **2** Rîu nîkûbataranîtie atî andü arîa mehokeirwo maündü no ngînya monanie atî nî ehokeku. **3** Ndingîmaka o na hanini ingîtuîrwo ciira nî inyuî, kana nduirwo nî igooti rîa andü o na rîrîkî; ti-itherû o na nî mwene ndingîtuîra ciira. **4** Nîi mwene ndirî na ûndü ingîcuukîra, no ûndü ücio ndûngîtûma nduîke atî ndirî na mahîtia. Mwathani nîwe ûndugîra ciira. **5** Nî ûndü ücio ndûkae gîtûa ciira ihînda rîrîa rîamûre rîtakinyîte; eterera ngînya Mwathani ooke. Maündü marîa mahîthe nduma-inî nîakamoimîria ûtheri-inî, na nîakaguûria meciirîa ma ngoro cia andü. Ihînda rîu o mündü nîakamûkîra ngaatho ciake kuuma kûrî Ngai. **6** Rîu-rî, ariû na aarî a Ithe witû, maündü macio ndîramaringîthania na ûhoro wakwa mwene na wa Apolo nîguo mûgunike, nîguo mwîrute na ithuî gîtûmi kîa irîu kwiragwo atîrî, “Mûtikae kwagarara ûria kwandikîtwo.” Nîgeetha mûtikae gwîtîia mündü ûmwe makîria ya ûria ûngî. **7** Nî ûndü-rî, nûû ûtûmîte wîone ûrî na ngûûrani na mündü ûngî o wothe? Nî kîi ûrî nakîo ûtaaherwo? Na angîkorwo nîwaheirwo-rî, ûragîtîia nîkî ta atarî kûhe waheirwo? **8** Nîmûrîkîtie kûgia na kîria gîtohe mwendaga! Nîmûrîkîtie gûngonga! Nîmûtûkîtie athamaki, ithuî tûtarî ho! Naarî korwo ti-itherû nîmwatûkîre athamaki kûna nîguo tûtûike a gûthamaka hamwe na inyuî! **9** Nîgûkorwo ndîrona atî ithuî atûmwo Ngai atûigîte handü tûrîonekaga tûrî thuutha wa andü arîa angî othe, na ta andü matuîrîrwo kûûragîrwo thîinî wa kîhaaro kîa mathako. Nîtûtûitwo kîndü gîa kwîrorerwo nî thî yothe, kûrî arîaka o na kûrî andü. **10** Ithuî tûrî irimû nî ûndü wa Kristü, no inyuî mûrî andü oogî mûno thîinî wa Kristü! Ithuî nî kwaga twagîte hînya, no inyuî mûrî na hînya! Inyuî nîmûheetwo gîtîno, no ithuî nîtûimîtwo gîtîno! **11** Ngînya ihînda rîrîi ithuî tûrî tûtûûrite tûhûûtaga na tûkanyoota, na tûgatarûkîrwo nî nguo, ningî nîtûhûûrîtwo mûno, o na tûgaikara tûtarî na mîcîi. **12** Ningî nîtûrutaga wîra na moko maitû tûrî na kîyo. Rîria twarumwo-rî, ithuî tûkarathîma; na rîria twanyarîrwo, tûkomîrîria; **13** o na rîrîa twacambio, tûcookagia ûhoro na ûhooreri. Ngînya ihînda rîrîi tûtûikîte gîko gîa thî, tûgatûika mahuti ma gûkû thî. **14** Ndîraandîka marîa maya nîguo ndîmûconore, no nîguo ndîmûtaare mûrî ta ciana ciakwa nyendetete mûno. **15** O na mûngîkorwo mûrî na areri ngîri ikûmi thîinî wa Kristü, mûtirî na maithe maingî, nîgûkorwo thîinî wa Kristü Jesû ndaatuîkîre ithe wanyu ûndü-inî wa Ûhoro-ûria-Mwega. **16** Nî ûndü ücio ndamûthaita mwîgerekanie na nîi. **17** Nî ûndü wa gîtûmi gîkî nîngîmûtûmîra Timotheo, mûrû wakwa

mwene, tondū nī wake na mūthuuriwe. Ūguo no taguo mūthuuri atangīathīra mwīrī wega mwene, tondū nī wake na mūtumia wake. **5** Tigagai kūmana, o tīga rīrīa mūngīkorwo mūguaniire, naguo gūkorwo nī kwa ihinda, nīgeetha mūgīage na ihinda rīa kūhooya. Thuutha ūcio no mūcooke hamwe rīngī, nīguo Shaitani ndakamūgerie tondū wanyu kūremwo kwīgirīrīa. **6** Ūhoro ūcio ndawaaria taarī rūūtha ngūheana, no tī gwithana ngwathana. **7** No nyende andū othe mahaane ta ūrīa nīī ndarīī. No o mūdū aheetwo kīheo gīake mwene kuuma kūrī Ngai; mūdū ūmwe aheetwo kīheo gīkī, na ūrīa ūngī akaheo kīrīa kīngī. **8** Na rīrī, nī ūndū wa andū arīa matahikanītie na atumia a ndigwa, nguuga ūū: Nī wega maikare o ūguo matahikanītie, o ta ūrīa nīī ndarīī. **9** No angīkorwo matingīhota kwīgirīrīa-rī, nīmahiye na mahikanie, tondū nī kaba kūhikania gūkīra gūikara makīhīahīaga. **10** Kūrī andū arīa mahikite na makahikania-rī, ngwathana ūū, no tī nīī, nī Mwathani ūgwithana: Mūtumia ndakanatigane na mūthuuriwe. **11** No aangika ūguo-rī, nīangīkare atarī mūhiku, kana akorwo tī ūguo, acookerere mūthuuriwe. Ningī mūthuuri ndakanatigane mūtumia wake. **12** Nī ūndū wa acio angī nguuga ūū, no nī nīī ndīroiga, tī Mwathani: Angīkorwo mūrū wa lthe witū arī na mūtumia ūtetikītie, na mūtumia ūcio etīkīre matūūranie-rī, nīatige kūmūngata. **13** Nake mūtumia angīkorwo arī na mūthuuri ūtetikītie, na mūthuuri ūcio etīkīre matūūranie-rī, nīatige kūmūngata. **14** Nīgūkorwo mūthuuri ūrīa ūtetikītie nīatheretio nī ūndū wa mūtumia wake, nake mūtumia ūrīa ūtarī mwītīkia nīatheretio nī ūndū wa mūthuuri wake mwītīkia. Kūngīaga gūtuika ūguo-rī, ciana ciyanyu no itūike tī theru, no ūrīa kūrī rīu nī atī nī theru. **15** No rīrī, mūdū ūcio ūtetikītie angīthī-rī, nīarekwo athīī. Nīgūkorwo mūdū mūrūme, kana mūdū-wa-nja ūrīa wītīkītie tī muohe nī ūhoro ta ūcio; Ngai atwītīte tūtūūranagie na thayū. **16** Wee mūtumia-rī, ūūī atīa kana nīwe ūkaahonokia mūthuuri waku? O na wee mūthuuri-rī, ūūī atīa kana nīwe ūkaahonokia mūtumia waku? **17** No rīrī, mūdū o mūdū nīaikare mūtūūrīe ūrīa Mwathani aamūgāire, o ūrīa Ngai aamwītīre. Ūyū nīguo watho ūrīa ngwatha makanītha mothe. **18** Mūdū angīkorwo eetirwo arī mūrū-rī, nīatige gūikara ta atarī mūrū. Mūdū ūrīa ūtaarī mūrū rīrīa eetirwo nīatige kūrūa. **19** Kūrūa gūtīrī bata; o na kwaga kūrūa gūtīrī bata. Ūndū ūrīa ūrī bata nī kūmenyerera maathani ma Ngai. **20** O mūdū nīaikarage o ūrīa aatarī rīrīa Ngai aamwītīre. **21** Wee warī ngombo rīrīa wetirwo? Ūndū ūcio ndūgagūtange, no korwo wahota kuona nījira ya kuuma ūkombo-inī-rī, gerera yo. **22** Nīgūkorwo mūdū ūrīa warī ngombo rīrīa Mwathani aamwītīre-rī, ūcio nī mūdū wa Mwathani ūtarī ngombo; ningī no taguo, ūrīa warī mūdū muohore rīrīa Mwathani aamwītīre-rī, ūcio nī ngombo ya Kristū. **23** Inyūī mwagūrīrwo goro; mūtīgatuīke ngombo cia andū. **24** Arīū na aarī a lthe witū, o ūndū ūrīa mūdū eehokeirwo nī Ngai-rī, nīaikarage o ūguo ūndū ūcio Ngai aamwītīre. **25** Rīu-rī, ūhoro wīgīī airītu nī ūyū: Ndirī na watho uumīte kūrī Mwathani, no nīngūheana itua rīakwa ta mūdū mwīhoheku nī ūndū wa kūgūrīrwo tha nī

Mwathani. **26** Nī ūndū wa mathīina ma mahinda maya-rī, nguona arī wega mūikarage o ūrīa mūdū atarīī. **27** Wee nūhikanītie? Ndūkaingate mūtumia waku. Wee nawe hīhi ndūhikanītie? Tīga kūhikania. **28** No ūngīhikania-rī, wee ndwīhītie; o na mūrītu angīhika-rī, o nake ndehītie. No andū arīa marahika kana makahikania-rī, nīmarionaga mathīina maingī matūūrīe-inī ūyū, na nīmo ndirenda kūmūrīgīrīa. **29** Ūndū ūrīa ndirenda kuuga, arīu na aarī a lthe witū, nī atī ihinda nī inini. Kuuma rīu andū arīa marī na atumia nī kwagūrīre maikarage ta matarī nao; **30** arīa maracakaya nīmaikarage ta mataracakaya; nao arīa makenete nīmaikarage ta matakanete; o na arīa mekūgūra indo, nīmaikarage ta matarī kindū marī. **31** nao arīa mahūthagīra indo cia thī ino, nīmaikarage ta matohanītio nacio. Nīgūkorwo ūrīa thī ino ihaana rīu-rī, nīgūthira irāthira. **32** Nīī ingīenda inyūī mūikarage mūtegwītanga. Mūdū ūrīa ūhikanītie etangaga na maūdū ma Mwathani, na eciiragia o ūrīa angikenia Mwathani. **33** No mūdū ūrīa ūhikanītie etangaga na maūdū ma gūkū thī, na eciiragia o ūrīa angikenia mūtumia wake, **34** naguo wendi wa ngoro yake nīmūgāyūkanu. Mūdū-wa-nja ūtarī mūhiku kana mūrītu etangaga na maūdū ma Mwathani: Muoroto wake nī kwiheana harī Mwathani mwīrī na roho. No mūtumia mūhiku etangaga na maūdū ma thī ino, na eciiragia o ūrīa angikenia mūthuuriwe. **35** Ndiramwarīra maūdū maya nīgeetha mūgunike, tī atī nīguo ndīmūrīgīrīe, no nīgeetha mūikarage na mīthīre irīa yagūrīre, mwīheanite biū harī Mwathani mūtekgūguucīrīrio nī maūdū mangī. **36** Mūdū o wothe angīona atī nīarahītīria mūrītu ūrīa orītie, nake mūrīrītu ūcio akorwo matukū make ma ūrītu wake nīmarahītūka-rī, mūdū ūcio angīga nīagūrīrwo nī kūhikania-rī, nīeke o ūguo ekwenda. Tī kwīha ekwīha. Nīmāgūrīrwo mahikanie. **37** No rīrī, ūrīa ūtuīte na ngoro yake atekūrīgīrīrio, no nīwe mwene wīyendeire, na agatua itua atī ndekūhīkia mūrītu ūcio-rī, mūdū ūcio o nake nīekīte ūrīa kwagūrīre. **38** Nī ūndū ūcio-rī, mūdū ūrīa ūhīkagīa mūrītu ūrīa orītie nīekaga ūrīa kwagūrīre, no ūrīa ūngīaga kūmūhīkia nīekaga wega makīrīa. **39** Mūtumia nīohanītio na mūthuuriwe rīrīa rīothe mūthuuriwe arī muoyo. No mūthuuriwe angīkua, nīmūohore na no ahīkire mūdū o ūrīa angīenda, no mūdū ūcio no ngīnya akorwo nīetīkītie Mwathani. **40** No itua rīakwa nī atīrī, mūtumia ūcio angīaga kūhika rīngī, no akorwo arī na gīkeno makīrīa. Na ngwīciirīa atī nīī o na nīī ndī na Roho wa Ngai.

8 Na rīrī, ūhoro wa irio iria ikoragwo irūtīrwo mīhianano-rī, nītūūī atī ithuothe tūrī na ūmenyo ūhoro-inī ūcio. Ūmenyo nītūūmaga mūdū etūūgūrīe, no wendo nī gwaka wakaga. **2** Mūdū ūrīa wīciiragia atī nīōī ūndū-rī, ndoōī ūndū ūcio wega ta ūrīa aagūrīrwo nī kūūmenya. **3** No mūdū ūrīa wendete Ngai, ūcio nīwe ūūīo nī Ngai. **4** Nī ūndū ūcio, ha ūhoro ūkonīī kūrīa irio iria irūtīrwo mīhianano-rī, nītūūī atī gūkū thī mīhianano nī kindū gīa tūhū, na atī gūtīrī Ngai ūngī tīga o ūrīa ūmwe. **5** Tondū o na kūngīkorwo nī kūrī indo cītagwo ngai, irī kūrīa igūrū kana irī gūkū thī-rī, amu

ti-itherü nĩ kũri na “ngai” nyingĩ na “aathani” aingĩ, 6 no harĩ ithuĩ-rĩ, Ngai no ùmwe, na nĩwe lthe witũ, na indo ciothe cioimire kũri we na tũtũruga muoyo nĩ ùndũ wake; na kũri na Mwathani o ùmwe, nake nĩwe Jesũ Kristũ, o we ùria indo ciothe ciagiĩre nĩ ùndũ wake, na nowe ùtũtũrũragia muoyo. 7 No ti andũ othe moofi ùguo. Andũ amwe nĩ ùndũ wa ùria matũũrite mamenyerete mihianano, o na hĩndĩ ùria mekũria irio ta icio meciarũgia afĩ nĩrutũirwo mũhianano, na tonduĩ thamiri ciao itirĩ hinya-rĩ, makanyitwo nĩ thaahu. 8 No irio iria tũriĩaga itingĩtũma tũkũhĩrĩre Ngai; tũtingĩthũkio nĩ kwaga gũcĩria, na tũtingĩagiĩrio nigũcĩria. 9 O na kũri ùguo-rĩ, menyererai atĩ wiyathi ùcio wanyu ndũgatuĩke mũhĩnga kũri ariã matarĩ na hinya. 10 Nĩgũkorwo mũndũ o wothe ùri na thamiri itarĩ na hinya, angĩmuona inyuĩ mũri na ùmenyo ùyũ mũkĩrĩria irio thĩĩni wa hekarũ ya mũhianano-rĩ, gĩthĩ ndangũmĩrĩria arĩe kĩria kĩrutũirwo mihianano? 11 Nĩ ùndũ ùcio-rĩ, mũrũ kana mwarĩ wa lthe witũ ùcio thamiri yake itarĩ na hinya, o ùcio Kristũ aakuĩrĩre-rĩ, agathũkio nĩ ùmenyo wanyu. 12 Hĩndĩ ùria mwẽhĩria ariũ na aarĩ a lthe witũ na njĩra iyo, na mũgatiĩhia thamiri ciao icio itarĩ hinya-rĩ, nĩ Kristũ mwẽhĩria. 13 Nĩ ùndũ ùcio, angĩkorwo kĩria ndĩrarĩa no gĩtũme mũrũ kana mwarĩ wa lthe witũ agwe mehĩa-inĩ-rĩ, ndikiagiĩrwo nĩ kũria nyama rĩngĩ, nĩguo ndigatũme agwe. (aĩon g165)

9 Githĩ nĩ ndĩrĩ na wiyathi? Githĩ nĩ ndĩrĩ mũtũmwo? Githĩ nĩ ndionire Jesũ Mwathani witũ? Anga inyuĩ mũtirĩ maciaro ma wĩra wakwa thĩĩni wa Mwathani? 2 O na angĩkorwo andũ ariã angĩ mationaga ta ndĩ mũtũmwo-rĩ, ti-itherũ nĩ harĩ inyuĩ ndĩ mũtũmwo! Nĩgũkorwo nĩ inyuĩ kĩmenyithĩa kĩa ùtũmwo wakwa thĩĩni wa Mwathani. 3 Gwĩtetera gwakwa harĩ ariã manjĩirithagia nĩ gũkũ: 4 Githĩ ithuĩ tũtirĩ na kihooto gĩa kũria na kũnyua? 5 Githĩ ithuĩ tũtirĩ na kihooto kĩa mũndũ gũtwarana rũgendo-inĩ na mũtumia wake mwĩtũkia, o ta ùria atũmwo ariã angĩ, na ariũ a nyina na Mwathani, o na Kefa mekaga? 6 Kana no nĩ tũri na Baranaba arĩ o nginya tũrutage wĩra nĩguo tuone ùteithio witũ? 7 Nũũ ùtungataga ta mũthigari na akeeriha na indo ciake we mwene? Nĩ mũndũ ùrikũ ùhaandaga mũgũnda wa mĩhabĩbũ na ndarĩe thabĩbũ cia mũgũnda ùcio? Nĩngĩ-rĩ, nĩ kũri mũndũ ùriĩthagia rũuru na ndanyue iria rĩa rũuru rũu? 8 Nĩraaria ùhoru ùyũ ndĩ na meciarĩ ma ù-mũndũ tu? Githĩ Watho o nago nduugĩte o ùguo? 9 Nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo watho-inĩ wa Musa atĩrĩ, “Ndũkanohe ndegwa kanua hĩndĩ ùria ikũranga ngano ikĩmĩhũũra.” Ngai akiuga ùguo-rĩ, nĩ ndegwa aracaarĩ? 10 Ti-itherũ oigaga ùguo nĩ ùndũ witũ, githĩ tĩguo? Iĩ-nĩ, ùndũ ùyũ waandĩkĩrũo nĩ ùndũ witũ, tonduĩ rĩria mũrĩmi ekũrĩma, nake mũhũũri ngano amĩhũũrũge-rĩ, nĩ kwagĩrĩre mekage ùguo marĩ na kĩrĩrĩrĩro atĩ nĩmakagayana magetha. 11 Tũngĩkorwo ithuĩ nĩtũhaandĩte mbeũ ya kĩroho thĩĩni wanyu-rĩ, kaĩ akĩrĩ ùndũ mĩnene ithuĩ tũngĩgetha indo cia gũtũũria mwĩrĩ kuuma kũri inyuĩ? 12 Angĩkorwo andũ angĩ marĩ na kihooto gĩa gũteithio nĩ inyuĩ-rĩ, ithuĩ githĩ tũtũkiagiĩrwo nigũteithio makĩria? No ithuĩ tũtũhũthĩrĩre kihooto kĩa. Handũ ha ùguo-

rĩ, nĩ gũkĩrĩrĩria tũkĩragĩrĩria ùndũ o wothe nĩguo tũtũkĩke kũhĩngĩca ùhoru-ùria-Mwega wa Kristũ. 13 Kaĩ inyuĩ mũtoofi atĩ andũ ariã marutaga wĩra thĩĩni wa hekarũ marutaga irio ciao kuuma kũu hekarũ, nao ariã matungataga kĩgongona-inĩ magayanaga kĩria kĩrutũitwo kĩgongona-inĩ? 14 O ta ùguo-rĩ, Mwathani nĩathanĩte atĩ ariã mahunjagia ùhoru-ùria-Mwega nĩmagĩrĩrwo kuonaga gĩa kũmatũũria kuuma kũri ùhoru-ùria-Mwega. 15 No nĩ ndĩrĩ ndaahũthĩra kihooto o na kĩmwe gĩa cio. Nĩngĩ ndĩraandĩka ùhoru ùyũ ndĩ na kĩrĩrĩrĩro atĩ nĩmũkũnjĩka maũndũ ta macio. Nĩ kaba ngue gũkĩra mũndũ o nau agĩre ndĩraahĩre ùndũ ùcio. 16 No rĩrĩ, ndĩngihota kwĩraha rĩria ngũhunjĩa ùhoru-ùria-Mwega, nĩgũkorwo nĩhatagĩrĩrio mũno ndũhunjĩe. Na nĩ ingĩaga kũhunjĩa ùhoru-ùria-Mwega kaĩ ndagĩa na haaro-ĩ! 17 Ingĩhunjĩa nĩ ùndũ wa kwiyendera-rĩ, ndaheo mũcaara; no angĩkorwo ti na ùndũ wa kwiyendera-rĩ, nĩ no kũhingĩa ndĩrahingĩa ùndũ ùria ndĩhokeirwo. 18 Hakĩrĩ ùguo-rĩ, mũcaara wakwa ùkĩrĩ kĩ? Nĩ atĩrĩ: Atĩ harĩ ùhoru wa kũhunjĩa ùhoru-ùria-Mwega-rĩ, hunjagĩe tũhũ itekũrĩhwo, na nĩ ùndũ ùcio njage gwĩtagĩa kihooto giakwa rĩria ngũhunjĩa ùhoru-ùria-Mwega. 19 O na gũtũka ndĩ muohore na ndĩrĩ ngombo ya mũndũ-rĩ, nĩ ndũtuaga ngombo ya o mũndũ wothe, nĩguo nguacĩrĩre andũ aingĩ o ta ùria kwahoteka. 20 Kũri Ayahudi ndaatuĩkire ta Mũyahudi nĩguo nguucagĩrĩre Ayahudi. Na kũri ariã marĩ rungu rwa watho-rĩ, ndaatuĩkire ta mũndũ ùrĩ rungu rwa watho, o na gũtũka nĩ mwene ndĩrĩ rungu rwa watho, nĩguo nguucagĩrĩre ariã marĩ rungu rwa watho. 21 Kũri ariã matarĩ watho-inĩ-rĩ, ndaatuĩkire ta mũndũ ùtarĩ watho-inĩ ùcio, o na gũtũka ndĩrĩ muohore kuuma kũri watho wa Ngai, no ndĩ watho-inĩ wa Kristũ, nĩguo nguucagĩrĩre ariã matarĩ watho-inĩ ùcio. 22 Kũri ariã matarĩ hinya-rĩ, ndaatuĩkire ta itarĩ hinya nĩguo nguucagĩrĩre ariã matarĩ hinya. Nduĩkĩte maũndũ mothe kũri andũ othe nĩgeetha kũngĩhoteka na njĩra ciothe ngerĩe kũhonokia amwe ao. 23 Njĩkaga maũndũ maya mothe nĩ ùndũ wa ùhoru-ùria-Mwega, nĩgeetha ngaagairwo irathimo ciagu. 24 Kaĩ inyuĩ mũtoofi atĩ andũ ariã mahĩtũhĩtanaga ihenyainĩ mahanyũkaga othe, no rĩrĩ, no ùmwe wa ùheagwo kĩheo? Kĩhanyũkei na njĩra ùria ingĩtũma mũkaaheo kĩheo. 25 Mũndũ o wothe ùria ùhĩtũhĩtanaga thĩĩnĩ wa mathako-rĩ, ehataga na akemenyeria maũndũ-inĩ mothe hatarĩ itherũ. Mekaga ùguo nĩguo maheo thũmbĩ itarĩ ya gũtũũra; no ithuĩ twĩkaga ùguo nĩguo tũkaaheo thũmbĩ ya gũtũũra nginya tene. 26 Nĩ ùndũ ùcio-rĩ, nĩ ndĩhanyũkaga ta mũndũ ùtoofi gĩtũmi gĩa kũhanyũka; na ndĩrũaga ta mũndũ ùgũkĩa ngundi ciake o ùguo tũhũ. 27 Aca, nĩ mwĩrĩ wakwa hũũrũaga ngaĩtũwa ngombo yakwa, nĩgeetha ndaarĩkia kũhunjĩria andũ ariã angĩ-rĩ, nĩ mwene ndikanatuĩke wa kũregwo nyimwo kĩheo.

10 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe witũ, ndĩkwenda mũkorwo mũtoofi ùndũ ùyũ, atĩ maithe maitũ ma tene othe maatongoragio nĩ itu, na atĩ othe nĩmarĩngĩre iria. 2 Othe nĩmabatĩthĩrio matũke andũ a Musa marĩ rungu rwa itu rĩu, o na marĩ iria-inĩ rĩu. 3 Na othe maarĩũga irio o imwe cia kĩroho, 4 na maanyũuaga maaĩ o mamwe ma kĩroho; nĩgũkorwo

maanyuire kuuma rwaro-ini rwa ihiga rwa kiirho ruria rwatwanaga nao, naruo rwaro ruu rwar Kristu. **5** O na kuri uguo-ri, aingi o matiigana gukenia Ngai; nacio cimba ciao ikthurunjwo weru-ini. **6** Na riri, maundu macio meekikire mari ta cionereria, nigeetha ngoro ciitu itikeriririe gwika maundu mooru ta macio meekire. **7** Mutigatuike ahooi mihianano, ta uria amwe ao maatarii; o ta uria kwandikitwo atiri: "Andu acio magikara thi kuria na kunyua, magicooka magiukira kaina na gwikenia." **8** Ningi tutikahure umaraya, ta uria amwe ao meekire, nao magikua andu ngiri mirongo iri na ithatu muthenya umwe. **9** O na ningi tutikanereri Mwathani, ta uria amwe ao meekire, nao makiniinwo ni nyoka. **10** Na mutikae guteta, ta uria amwe ao meekire, nao makiruragwo ni muraika uria muniinani. **11** Maundu macio meekikire kuri o mari cionereria, na makandikwo mari ma gutikaania, ithu tukinyirirwo ni kuhingio kwa mahinda. (aiOn g165) **12** Ni undu ucio, unguira niurugamite wega-ri, menyerera ndukae kugua! **13** Mutiri mwagerio na magerio mangi tiga o maria makoraga andu. Nake Ngai niimwoheku; ndangitikiria mugerio na magerio maria mutangihota gwitiiria. No riria mukugero-ri, niarimuonagiriria njira ya kuirira nguwo muhotage gwitiiria magerio macio. **14** Ni undu ucio, arata akwa endwa, uragirai uhoru wa kuhooya mihianano. **15** Ndiraariria andu oog; mwikuiraniiri uria ndiroiga. **16** Gikombe gia gucookia ngaatho kiria tucookagia ngaatho ni undu wakio-ri, githi ti kugwatanira thakame ya Kristu? Na githi mugate uria twenyuraga ti kugwatanira mwiri wa Kristu? **17** Na tondu mugate ucio ni umwe-ri, ithu, o na turi aingi, turi o mwiri umwe, nigukorwo ithu othe turiga mugate o ucio umwe. **18** Ta mwicuraniei uhoru wa andu a Isiraeli: Aria mariaga irio cia igongona-ri, githi matigwatanira igongona kiu? **19** Ndirenda kuuga atia? Ati kiria kirutiirwo mihianano ni kindu kuri, kana ati mihianano guo mwene ni kindu kuri? **20** Aca! Uria ndiroiga ni ati magongona ma andu aria matari na ungai marutagirwo ndaimono, na ti Ngai, na ndikwenda mugie ngwataniro na ndaimono. **21** Mutingihota kunyuira gikombe kia Mwathani, na muniyuire gikombe kia ndaimono o nako; mutingihota kugwatanira metha-ini ya Mwathani, na mugwatanire metha-ini ya ndaimono. **22** Kai turageria kwarahura uiru wa Mwathani? Kai turi na hinya kumukira? **23** "Ni ndirigiririo gwika undu," no ti undu o wothe uri na kiguni. "Ni ndirigiririo gwika undu," no ti undu o wothe uri na uumithio. **24** Gutiri mundu wagirirwo nigucaragia maundu ma kwiguna we mwene, no niacaragia maundu ma kwiguna andu aria ang. **25** Riragai kiria giothe kiendagio thoko-ini ya nyama mitekwyuria ciuria ni undu wa mwicuuko wa thamiri, **26** nigukorwo, "Thi ni ya Mwathani, na kiria giothe kir thiini wayo." **27** Mundu utari mwitikia angimwita mukarfe irio gwake, na inyu mukorwo ni mukwenda guthi-ri, ria irio ciothe iria mungitheo mitekwyuria ciuria cia mwicuuko wa thamiri. **28** No mundu angimwira atiri, "Irio ici irutitwo iri igongona," mutigacirie, ni undu wa mundu ucio wamwira uguo, o na ni undu wa mwicuuko wa thamiri; **29** ngiuga uguo ti thamiri yaku ndagweta, no ni thamiri ya mundu

ucio ungi. Ni undu-ri, wiyathi wakwa ugucirithio niki ni undu wa thamiri ya mundu ungi? **30** Ingirianira irio na andu ang ndi na ngaatho-ri, ni kii gigituma njambio ni undu wa kindu kiu njokeirie Ngai ngaatho ni undu wakio? **31** Ni undu ucio, riria mukuria kana riria mukunyua, o na kana mugika undu o wothe-ri, wikagei ni undu wa kwenda kugocithia Ngai. **32** Tigai gwika undu unghingithia mundu, aru Muyahudi, kana aru Muyunani, o na kana unghingithie kanitha wa Ngai, **33** o ta uria ni ngeragia gukenia andu othe na njira o yothe. Nigukorwo ndicaragia undu wa kwiguna ni mwene, no njaragia uria ingiguna andu aingi, nguwo mahonoke.

11 Mwigerekaniei na ni, ta uria ndigerekanagia na Kristu. **2** Ninguugaathiriria ni undu wa kundirikana maundu-ini mothe, na ni undu wa gutura murumite morutani mothe, o ta uria ndaamurutire. **3** Riu-ri, ningwenda mumenye ati mutwe wa mundu murume o wothe ni Kristu, na mutwe wa mundu-wanja ni mundu murume, na mutwe wa Kristu ni Ngai. **4** Mundu murume o wothe uria uhooyaga kana akaratha ehumbirite mutwe-ri, ni mutwe wake aconorithagia. **5** Nake mundu-wanja o wothe uria uhooyaga kana akaratha atahumbirite mutwe wake-ri, ni mutwe wake aconorithagia, tond uguo no undu umwe na kwenjwo. **6** Angikorwo mundu-wanja ndekuhumbira mutwe wake-ri, niakienje njuiri yake; na angikorwo kurengarenga njuiri kana kwenjwo ni undu wa guconora mundu-wanja-ri, niakihumbire mutwe. **7** Mundu murume ndaagirirwo nikuhumbira mutwe wake, kuona ati niwe mihanire wa Ngai, na ni riiri wa Ngai; no mundu-wanja niwe riiri wa mundu murume. **8** Nigukorwo mundu murume ndoimire haru mundu-wanja, no ni mundu-wanja woimire haru mundu murume. **9** Mundu murume-ri, tiwe wombirwo ni undu wa mundu-wanja, no ni mundu-wanja wombirwo ni undu wa mundu murume. **10** Ni undu wa gutumi giki-ri, mundu-wanja agirirwo nigukorwo na riiri mutwe rwa kuonania ati ni wa gathwo ni undu wa araike. **11** No ningi-ri, thiini wa Mwathani, mundu-wanja ndeiganitie mundu murume atari ho, nake mundu-murume ndeiganitie mundu-wanja atari ho. **12** O ta uria mundu-wanja oimire haru mundu murume-ri, no tagu mundu-murume aciaragwo ni mundu-wanja. No riri, indo ciothe ciomaga kuri Ngai. **13** Ta tuai aru inyu: Ni kwagirire mundu-wanja kuhooya Ngai atehumbirite mutwe? **14** Kai maundu ma nduire matamurutaga ati mundu-murume gukorwo aru na njuri ndaaya ni undu wa kumiconorithia, **15** no mundu-wanja gukorwo na njuri ndaaya, ucio ni riiri wake? Nigukorwo aheetwo njuri ndaaya aru kindu gia kumuhumbira. **16** Angikorwo kuri na mundu uri na ngarari na uhoru uy-ri, niamenye ati ithu tutiri mutugo ungi, o na makanitha wa Ngai matiri mutugo ungi. **17** Uhoru-ini uria ngumutaarira riu-ri, ndiri na undu wa kumugaathira, nigukorwo kungana kwanyu ti gwa kumuguna no ni gwa kumuthukia. **18** Undu wa mbere, njiguaga ati riria muongana ta kanitha, nikugaga na nyamukano gatagati kanyu, na uhoru ucio ndingaga gwitika umwe wagu. **19** Hatari njanja gutingaga kugia na ngarari gatagati-ini

kanyu cia kuonania arĩa anyu metikirikite nĩ Ngai. **20** Rĩria muongana hamwe, ti Irio cia Mwathani mũrĩtaga, **21** nĩgũkorwo rĩria mũkũria, o mũndũ athiaga na mbere kũria ategweterera ũria ũngĩ. Ūmwe aikaraga ahũtĩ, nake ũria ũngĩ agaikara arũtĩwo. **22** Kaĩ mũtarĩ micĩĩ mũngĩrĩra na mũnyũire kuo? Kana nĩ kanitha wa Ngai mũnyararĩte na mũkenda gũconoraga arĩa matarĩ kindũ? Ngũkĩmwĩra atĩa? No ndĩkĩmũgaathĩrĩrie nĩ ũndũ wa ũhoro ũcio? Aca, ndingĩmũgaathĩrĩrial **23** Nĩgũkorwo ũhoro ũria ndaamũkĩrĩre kuuma kũrĩ Mwathani noguo ndaamũkĩnyĩrie; Mwathani Jesũ, ũtukũ ũria aakunyaniĩrwo, nĩooire mũgate, **24** na aarĩkia gũcokia ngaatho, akĩwenyũranga, akiuga atĩrĩ, “Ūyũ nĩ mwĩrĩ wakwa, ũria ũheanĩtĩwo nĩ ũndũ wanyu; ikagai ũũ nĩguo mũndirikanage.” **25** Nĩngĩ o ũndũ ũmwe, thuuha wa kũria irio, akĩoya gĩkombe, akiuga atĩrĩ, “Gĩkombe gĩkĩ nĩ kirĩkanĩro kĩria kĩerũ thĩĩnĩ wa thakame yakwa; ikagai ũũ, rĩria rĩothe mũrikĩnyuagĩra, nĩguo mũndirikanage.” **26** Nĩgũkorwo rĩria rĩothe mũkũria mũgate ũyũ na mũkanyũra gĩkombe gĩkĩ-rĩ, nĩkuumbũra mũkuumbũra gũkua kwa Mwathani o nginya hĩndĩ rĩria agooka. **27** Nĩ ũndũ ũcio, mũndũ o wothĩ ikũria mũgate ũcio kana akanyũra gĩkombe kũu kĩa Mwathani ũria gũtaagĩrĩre-rĩ, nĩ kwĩhia ehĩĩrie mwĩrĩ na thakame ya Mwathani. **28** Mũndũ nĩambage gwĩtuĩria mbere ya kũria mũgate ũcio na kũnyũra gĩkombe kũu. **29** Nĩgũkorwo mũndũ ũria wothĩ ũrĩtaga na akanyua ategũkũũrana mwĩrĩ wa Mwathani, nĩ ũtũro rĩake we mwene etuagĩra. **30** Kũu nĩkĩo gĩtũmĩte aingĩ anyu moorwo nĩ hinya, na marũare, na amwe anyu nĩmarĩkĩtie gũkua. **31** No tũngũtuĩra ciira ithuĩ ene, tũtingĩtuĩka a gũciirithio. **32** Hĩndĩ rĩria tũgũtuĩrwo ciira nĩ Mwathani-rĩ, nĩkũherithio tũherithagio nĩgeetha tũtikae gũtuĩrwo ciira hamwe na thĩ. **33** Nĩ ũndũ ũcio, arĩu na aarĩ a lthe wĩtũ, rĩria mũnganĩte mũrĩanĩre-rĩ, etanaagĩrĩrai. **34** Angĩkorwo mũndũ nĩahũtĩrĩ-rĩ, agĩrĩrwo nĩ kũria irio gwake mũcĩi, nĩgeetha rĩria muongana gũtikagĩe ũhoro wa gũtuĩrwo ciira. Nĩngaheana ũhoro wa maũndũ macio mangĩ rĩria ngooka.

12 Na rĩrĩ, arĩu na aarĩ a lthe wĩtũ, ha ũhoro wa iheo cia kũiroho-rĩ, ndikwenda mũikare mũrigĩtĩwo nĩguo. **2** Inyuĩ mũmũũ atĩ hĩndĩ rĩria mũteetikĩtie Ngai, nĩmwaguucagĩrĩrio na mũkerekero kũrĩ mĩhianano itangĩaria. **3** Nĩ ũndũ ũcio ngũmwĩra atĩ, gũtĩrĩ mũndũ waragia ahothĩthĩo nĩ Roho wa Ngai ũngũga atĩrĩ, “Jesũ aronyĩtũwo nĩ kirumi,” na gũtĩrĩ mũndũ ũngĩhota kuuga atĩrĩ, “Jesũ nĩ Mwathani,” atatonoretio nĩ Roho Mũtheru. **4** Na rĩrĩ, iheo iria iheanagwo nĩ mĩthemba mĩthemba, no Roho ũria ũciheanaga no ũmwe. **5** O na njĩra cia gũtungata nĩ mĩthemba mĩthemba, no Mwathani ũria ũtungatagwo no ũmwe. **6** Nĩngĩ kũrĩ mũrutĩre ya wĩra mĩthemba mĩthemba, no Ngai no ũmwe ũria ũhotithagia maũndũ mothe gwĩkĩka thĩĩnĩ wa andũ othe. **7** Na rĩrĩ, o mũndũ nĩaheagwo ũndũ wa kuonania atĩ arĩ na Roho, naguo ũndũ ũcio nĩ wa kũguna andũ othe. **8** Roho ũcio nĩwe ũheaga mũndũ ũmwe ndũmĩrĩri ya ũũgĩ, na ũngĩ akaheo ũmenyo nĩ Roho o ro ũcio, **9** nake ũngĩ akaheo wĩtkio nĩ Roho o ro ũcio, na ũngĩ akaheo iheo cia kũhonania nĩ Roho o ro

ũcio, **10** nake ũngĩ akaheo hinya wa kũringa ciama, na ũngĩ akaheo ũrathi, na ũngĩ akaheo gũkũũrana maroho, na ũngĩ akaheo kwaria na thĩomi mĩthemba mĩthemba, nĩngĩ ũngĩ akaheo ũhoti wa gũtaũra thĩomi icio. **11** Maũndũ macio mothe nĩ wĩra wa Roho o ro ũcio ũmwe, nake agayagĩra o mũndũ o ũria ekwenda. **12** Mwĩrĩ wa mũndũ nĩ ũmwe, o na gwatuĩka ũrĩ ciĩga nyingĩ; nĩngĩ o na gwatuĩka ciĩga ciaguo ciothe nĩ nyingĩ-rĩ, ciothe no mwĩrĩ o ũmwe. Ūguo noguo Kristũ atarĩ. **13** Nĩgũkorwo ithuothe twabatithirio na Roho ũmwe tũgũtuĩka a mwĩrĩ ũmwe, o na tũrĩ Ayahudi kana tũrĩ Ayunani, tũrĩ ngombo o na kana tũtarĩ ngombo, na ithuothe tũkĩnyũithio Roho o ro ũcio ũmwe. **14** Na rĩrĩ, mwĩrĩ ndũkoragwo na kĩga kĩmwe, no nĩ wa ciĩga nyingĩ. **15** Kũgũrũ kũngũga atĩ, “Tondũ ti nĩ guoko-rĩ, ndĩrĩ wa mwĩrĩ ũyũ,” ũndũ ũcio ndũngũtũma gũtĩge gũtuĩka kĩga kĩa mwĩrĩ ũcio. **16** Nakuo gũtũ kũngũga atĩ, “Tondũ ti nĩ riitho-rĩ, ndĩrĩ wa mwĩrĩ ũcio,” nĩ ũndũ wa gĩtũmi kũu gũtingĩtĩga gũtuĩka kĩga kĩa mwĩrĩ ũcio. **17** Mwĩrĩ wothĩ ũngĩkorwo no riitho-rĩ, kũngũga tũngũguaga na kĩ? Mwĩrĩ wothĩ ũngĩkorwo no gũtũ-rĩ, kũnungĩra tũngũnungagĩra na kĩ? **18** No ũria kũrĩ, nĩ atĩ Ngai nĩ eekĩrĩre ciĩga ciothe thĩĩnĩ wa mwĩrĩ, agĩcũkĩra o ta ũria eendaga ciikare. **19** Ciĩga ciothe ingĩtuĩka nĩ kĩga kĩmwe-rĩ, mwĩrĩ naguo ũngĩkorwo ha? **20** ũria kũrĩ nĩ atĩ ciĩga nĩ nyingĩ, no mwĩrĩ nĩ ũmwe. **21** Riitho rĩtingihota kwĩra guoko atĩrĩ, “Nĩ ndĩrĩ na bata nawe!” Naguo mũtwe wĩre magũrũ atĩrĩ, “Nĩ ndĩrĩ na bata na inyuĩ!” **22** Handũ ha ũguo-rĩ, ciĩga cia mwĩrĩ iria cionekaga itarĩ hinya, nĩcio irĩ bata makĩria, **23** nacio ciĩga iria tuonaga ta itarĩ cia gũtũio mũno-rĩ, nĩcio tũheaga gũtũio kĩa mwanya. Nacio ciĩga iria tuonaga ta itagĩrĩre kuoneka nĩmenyagĩrĩrwo mũno, **24** o rĩria ciĩga ciitũ iria itarĩ cia kũhithwo itabataragio nĩkũmenyererwo mũno. No Ngai nĩanyiitithanĩtie ciĩga cia mwĩrĩ na agũtũithia makĩria ciĩga iria ciagĩte gũtũio, **25** nĩgeetha gũtikae kũgĩra na nyamũkano thĩĩnĩ wa mwĩrĩ, no nĩgeetha ciĩga ciaguo imenyagĩrĩre o kĩga na kĩria kingĩ. **26** Kĩga kĩmwe kingĩnyarĩria, ciĩga iria ingĩ inyariirĩkaga hamwe nakĩo; nakĩo kĩga kĩmwe kingĩheo gũtũio-rĩ, o nacio ciĩga iria ingĩ nĩkenaga hamwe nakĩo. **27** Na rĩrĩ, inyuĩ mũrĩ mwĩrĩ wa Kristũ, na o mũndũ wanyu nĩ kũga kiaguo. **28** Nakuo thĩĩnĩ wa kanitha, Ngai nĩathuurĩte mbere andũ amwe matũke atũmwo, a keerĩ anabii, a gatatũ arutani, o na nĩngĩ kũgĩe na aringĩ a ciama, o na arĩa marĩ na iheo cia kũhonania mĩrimũ, na arĩa marĩ na ũhoti wa gũteithia arĩa angĩ, na arĩa marĩ na iheo cia ũtabarĩrĩ, na arĩa maaragia na thĩomi mĩthemba mĩthemba. **29** Andũ othe nĩ atũmwo? Andũ othe nĩ anabii? Andũ othe nĩ arutani? Andũ othe nĩ aringĩ a ciama? **30** Andũ othe nĩmaheetwo iheo cia kũhonania? Andũ othe nĩmakĩaragia na thĩomi? Andũ othe nĩmagĩtaũraga thĩomi? **31** No rĩrĩ, mwĩrĩragĩrie iheo iria irĩ bata mũno. Na rĩu nĩngũmuonia njĩra rĩria njega makĩria.

13 Atĩrĩrĩ, o na ingĩaria na thĩomi cia andũ o na cia araka, no ngorwo itarĩ na wendani-rĩ, ingĩkorwo ndĩ o ta kindũ kĩa rũthuku kĩa kĩgambaga kĩaringwo, kana o ta thaani rĩria iħũũrĩthanagio ikagamba. **2**

Ingikorwo ndi na kiheo gĩa kũratha ũhoro, na ngorwo no hote kũmenya maũndũ mothe ma hito na ngagia na ũmenyo wothe, na ingikorwo ndi na wĩtikio ũria ũngĩhota gũthaamia irĩma, no ndiri na wendani-rĩ, ndiri bata o na hanini. **3** Ingiheana indo ciakwa ciothe kũri andũ arĩa athĩni, o na heane mwĩri wakwa ũcinwo, no ngorwo ndiri na wendani-rĩ, ndingĩgunika. **4** Wendani nĩũkiranagĩria, na wendani nĩũtuganaga. Ndũiguanagĩra ũru, na ndwigaathaga, o na ndũri mwĩtiĩo. **5** Wendani ndũri rũtũriko, na ndũcaragia ũria ũngĩgũna, o na ndũhiũhaga kũrakara, na ndũtaraga maita marĩa ũhĩtiĩro. **6** Ningĩ wendani ndũkenagĩra ũru, no nĩũkenagĩra ũhoro wa ma. **7** Wendani nĩũgitanagĩra hĩndĩ ciothe, na ũgetikia maũndũ mothe, na nĩwĩragĩrĩra hĩndĩ ciothe, o na ũkomĩrĩra hĩndĩ ciothe. **8** Wendani ndũthiraga. No akorwo nĩ morathi, nĩmagathira; o na thiomĩ nĩgathira; na kũmenya maũndũ o nakuo nĩgũgathira. **9** Nĩgũkorwo tũmenyaga maũndũ o gĩcunjĩ, na tũrathaga maũndũ o gĩcunjĩ, **10** no hĩndĩ irĩa ũndũ ũria mũkinyanĩru ũgooka-rĩ, ũndũ ũria ũtarĩ mũkinyanĩru nĩũgaathira. **11** Hĩndĩ irĩa ndaarĩ kaana-rĩ, ndaaragia o ta kaana, na ndeeciiragia o ta kaana, na ndaataranagia maũndũ o ta kaana. No hĩndĩ irĩa ndaatuĩkire maũndũ mũgima-rĩ, ngĩtigana na maũndũ ma wana. **12** Rĩu tuonaga maũndũ na mairia, ta kuona na gĩcicio; no hĩndĩ iyo tũkoonaga ta andũ makionana ũthiũ kwa ũthiũ. Rĩu njũũ maũndũ o gĩcunjĩ; hĩndĩ iyo nĩngamenya maũndũ wega, o ta ũria nĩ njũũo wega. **13** Na rĩu, maũndũ maya matatũ nĩ ma gũtũũra: wĩtikio, na kĩrĩgĩrĩro, o na wendani. No ũria mũnene wamo nĩ wendani.

14 Rũmagĩrĩrai mĩthĩire ya wendani, na mwĩrĩrĩre mũno iheo cia kĩiroho, na makĩria mwĩrĩragĩrie kiheo kĩa ũheani ũhoro wa Ngai. **2** Nĩgũkorwo mũndũ ũria wothe waragia na rũthiomĩ-rĩ, ti andũ aaragĩria no nĩ Ngai aaragĩria. Ti-itherũ, gũtirĩ mũndũ ũtaũkagĩrwo nĩ ũria aroiga; no nĩ maũndũ ma hito aaragia na roho wake. **3** No mũndũ ũria ũheanaga ũhoro wa Ngai aaragĩria andũ akamekĩra hinya, na akamomĩrĩria, na akamahooreria. **4** Mũndũ ũria waragia na rũthiomĩ nĩ we mwene wĩngagĩrĩra hinya, no ũria ũheanaga ũhoro wa Ngai nĩ kanitha onagĩrĩra hinya. **5** No nyende inyuothe mwaragie na thiomĩ, no makĩria ingĩenda inyuothe mũrathage mohoro. Mũndũ ũria ũrathaga ũhoro nĩakĩrite ũria waragia na thiomĩ, tiga no akorirwo nĩegũtaũra thiomĩ icio, nĩguo kanitha wongerero hinya. **6** No rĩu, ariũ na aarĩ a lthe witũ, ingĩũka kũri inyũu na njarie na thiomĩ-rĩ, ingĩmũgana nakĩ, tiga no ndĩmũreheire ũguũrio, kana ũmenyo, kana ũrathi, o na kana kiugo kĩa ũrutani? **7** O na ha ũhoro ũkonĩĩ indo iria itarĩ muoyo iria igambaga, indo ta mũtũrĩrũ kana kĩnanda kĩa mũgeeto-rĩ, mũndũ angĩgũũrana atĩa rwĩmbo rũria rũrenda kũnwo, tiga hakorirwo na ngũũrani njega ya mĩgambo? **8** Ningĩ-rĩ, angĩkorwo karumbeta gatĩkũruta mĩgambo ũgĩkũũrĩkana ũria ũkuuga-rĩ, nũũ ũngĩkĩhaarĩria gũthĩi mbaara-inĩ? **9** ũguo noguo ũhoro wanyu ũtarĩ. Tiga mwaririe na ciugo ikũmenyeka na rũthiomĩ rwanyu-rĩ, nĩ mũndũ ũrĩkũ ũngĩmenya ũria mũroiga? Mũngĩkorwo

o mũkĩarĩria riera. **10** Ti-itherũ nĩ kũri mĩthemba mĩngĩ ya thiomĩ gũkũ thĩ, no gũtirĩ rũthiomĩ o na rũmwe rũtarĩ ũria ruugaga. **11** No angĩkorwo ndingĩmenya ũria mũndũ aroiga-rĩ, nĩ ngĩrĩ mũrũrĩrĩ harĩ mũndũ ũcio ũraaria, nake nĩ mũrũrĩrĩ harĩ nĩ. **12** ũguo noguo o na inyũu mũtarĩ. Kuona atĩ nĩmwĩrĩrĩrie mũno iheo cia kĩiroho-rĩ, kĩgeragie kuongerera iheo iria ciakwa kanitha ũkagĩa na hinya. **13** Na tondu ũcio-rĩ, mũndũ ũria waragia na rũthiomĩ rũgeni nĩahooyage nĩguo ahote gũtaũra ũria aroiga. **14** Nĩ ũndũ-rĩ, ingĩkorwo ndĩrahooya ngĩthiomaga-rĩ, roho wakwa nĩguo ũrahooya, no meciiria makwa matirĩ na maciaro. **15** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ngũgũka atĩa? Nĩ ndĩrĩhooyaga Ngai na roho wakwa, na ningĩ hooyage na meciiria makwa; o na kũina ndĩrinaga na roho wakwa, na ningĩ nyinage na meciiria makwa o namo. **16** Ningĩ-rĩ, ũngĩkorwo ũkĩgocca Ngai na roho waku tu-rĩ, mũndũ wa arĩa marĩ gatagatĩ kanyu ũtarataũkĩrwo, angĩkiuga "Ameni" atĩa mahooya-inĩ maku ma gũcokia ngaatho, kuona atĩ ndaramenya ũria ũroiga? **17** No ũkorwo ũgĩcokia ngaatho wega mũno, no mũndũ ũcio ũngĩ ndanongerero hinya nĩ ũhoro ũcio. **18** Nĩngũcokia Ngai ngaatho nĩgũkorwo nĩ nĩjaragia na thiomĩ makĩria manyu inyuothe. **19** No kanitha-inĩ-rĩ, nĩ kaba njarie ciugo ithano ndĩramenya wega nĩguo ngĩrute andũ arĩa angĩ ũhoro nacio, gũkĩra njarie ciugo ngĩrĩ ikũmi cia gũthioma. **20** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, tigagawĩciiragia ta ciana. Harĩ ũhoro wa maũndũ marĩa mooru-rĩ, tuĩka tũkenge, no mwĩciirĩrie-inĩ wanyu mĩtuũke andũ agima. **21** Thĩnĩ wa Watho nĩ kwandĩkitwo atĩrĩ: "Nĩngaarĩria andũ aya na tũnua twa andũ maaragia na thiomĩ ng'eni, ndĩmaaririe na tũnua twa andũ maaragia na mwarĩrie wa kũngĩ, no o na ndeeka ũguo matikanjũga," **22** Nĩ ũndũ ũcio, kwaria na thiomĩ nĩ kĩmenyithia kũri andũ arĩa matetikĩtie no ti kĩmenyithia kũri arĩa metetikĩtie; no kũratha ũhoro nĩ kwa arĩa metetikĩtie, ti kwa arĩa matetikĩtie. **23** Tondu ũcio kanitha wothe ũngĩũngana na andũ othe maarie na thiomĩ-rĩ, na hacooke hatooeny andũ matoofĩ ũhoro wa thiomĩ, kana andũ matetikĩtie-rĩ, gĩthĩ matingiuga atĩ mũrĩ agũrũki? **24** No mũndũ ũtarĩ mwĩtikia kana mũndũ ũtarĩ mũtaũkĩre nĩ ũhoro ũcio angĩtoonya rĩria andũ othe mararatha mohoro-rĩ, mũndũ ũcio niekũgũthio nĩ andũ othe atĩ nĩ mwĩhia na acĩrithio nĩo othe, **25** na maũndũ marĩa atũire ahĩhite ngoro-inĩ nĩmakoiimbũka. Nĩ ũndũ ũcio egũthie thĩ ahooye Ngai, akiugaga atĩrĩ, "Ti-itherũ Ngai arĩ gatagatĩ-inĩ kanyu!" **26** Tũgũkiuga atĩa, ariũ na aarĩ a lthe witũ? Rĩria muongana hamwe-rĩ, o mũndũ ahota gũkorwo arĩ na rwĩmbo, kana arĩ na ũndũ arenda kũrutana, kana arĩ na ũndũ aguũrĩrio, kana arĩ na thiomĩ, kana arĩ na ũtaũri wa thiomĩ. Maũndũ macio mothe no nginya mekagwo nĩ ũndũ wa gwĩkĩra kanitha hinya. **27** Angĩkorwo nĩ gũkwario na rũthiomĩ-rĩ, nĩ kwario nĩ andũ eerĩ, na makĩingĩha atatũ, na o mũndũ aarie riita rĩake, na no nginya hagiye na mũndũ ũngĩ wa gũtaũra. **28** Angĩkorwo gũtirĩ mũtaũri-rĩ, mwaria ũcio nĩagĩkire arĩ kũu kanitha-inĩ, na akĩarĩrie we mwene, na aarĩrie Ngai. **29** Aheani ũhoro eerĩ kana atatũ magĩrĩrwo maarie, nao andũ arĩa angĩ makũũrane wega ũria kũreerwo. **30** Na mũndũ ũkarĩte thĩ ho

angigga na ūguūrio-rī, mwaria ūcio wa mbere nākire. **31** Nīgukorwo inyuothe no mūrathe ūhoro o mūdū riita riake nīguo andū othe marutwo maūdū na momīrīrio. **32** Namo maroho ma anabii nīmāthīkagīra anabii o ene. **33** Nīgukorwo Ngai ti Ngai wa kirigiicano no nī wa thayū. Ta ūria kūrī thīnī wa ciūngano ciothe cia andū arīa aamūre, **34** atumia magīrīrwo nīgūkaraga makirīte kī marī thīnī wa kanitha. Matīitīkīrītio kwaria, no nīmākarage menyīhītie, o ta ūria Watho uagīte. **35** Angīkorwo marī na ūndū mangīenda kūmenya-rī, nīmorage athuuri ao ene kwao mūcī; nīgukorwo nī ūndū ūrī thoni atumia kwaraga thīnī wa kanitha. **36** Hī! Anga kiugo kīa Ngai kīambīrīrie na inyu? Kana hīhi no inyu inyuiki giakinyīre? **37** Mūdū o na ū angūciiria atī nī mūnabii, kana arī na iheo cia kīiroho-rī, nīagītīkīre atī maūdū maya ndīramwandīkīra nī maūdū marīa maathanītwo nī Mwathani. **38** No angīgīra ūndū ūcio kīene-rī, o nake we mwene nīakagīrwo kīene. **39** Nī ūndū ūcio, arīu na aarī a lthe witū, mwīrīrīriei kūrathaga mohoro, na mūtīkagīragīe ūhoro wa kwaria na thiomī. **40** No maūdū mothe nīmekagwo na mūtatarata ūria wagīrīre, na mekagwo na kīharīro.

15 Na rīrī, arīu na aarī a lthe witū, nīngwenda kūmūrīrīkanīa Ūhoro-ūria-mwega ūria ndaamūhunjīrie, na mūtīkwamūkīra, na noguo mūtūtūrīte mūrūmītie. **2** Ūhoro ūcio mwega nīguo ūtūmaga mūhonoke, mwaikara mūrūmītie wega ūhoro ūria ndaamūhunjīrie. Angīkorwo ti ūguo-rī, ūhoro ūcio mwawītīkīrie o tūhū. **3** Nīgukorwo ūhoro ūria nī ndaamūkīrīre nīguo ndaamūheire, ūrī wa mbere na wa bata mūno: atī Kristū nīakuire nī ūndū wa mehīa maitū o ta ūria Maandīko moigīte, **4** na atī nīathīkirwo, na atī mūthenya wa gatatū akīrīukio kūrīngana na ūria Maandīko macio moigīte, **5** na atī akīumīrīra Petero, na agīcooka akīumīrīra arīa lkūmī na Eerī. **6** Thuutha ūcio, nōimīrīre makīria ma arīu na aarī a lthe witū magana matano ihinda o rīmwe, na aingī ao marī muoyo o na rīu, o na gītūika amwe ao nīmārikītie gūkua. **7** Nīngī agīcooka akīumīrīra Jakubu na thuutha wa ūguo agīcooka akīumīrīra atūmwo othe, **8** na thuutha wa acio angī othe akīnyumīrīra o na nīi, haana ta mūdū waciarītwo atarī mūkinyu. **9** Nīgukorwo nī nī mūnīni mūno harī atūmwo arīa angī, o na ndiagīrīrwo nī gwītwo mūtūmwo, tondū nīndanyarīrīre kanitha wa Ngai. **10** No wega wa Ngai nīguo ūtūmīte ndūike ūguo ndarīi, naguo wega wake kūrī nīi ndwarī wa tūhū. No nīndarūtīre wīra na kīyo gūkīra acio angī othe, no ti nīi ndaarutaga wīra ūcio, no nī wega wa Ngai ūria warī hamne na nīi warutaga wīra ūcio. **11** Tondū ūcio, o na kūngītūka nī nīi kana nī o-rī, ūhoro ūyū noguo tūhunjagīa, na noguo inyuī mwetīkīrie. **12** Na rīrī, kūngīkorwo kūhunjagīo atī Kristū nīariūkīrio akīuma kūrī arīa akuū-rī, nī kīi gītūmaga amwe anyu moige atī gūtīrī kūrīukio kwa arīa akuū? **13** Kūngīkorwo gūtīrī kūrīukio kwa arīa akuū-rī, o nake Kristū ndaakīrīukīrio. **14** Na angīkorwo Kristū ndaakīrīukīrio-rī, kūhunjīa gwītū no gwa tūhū, nakuo gwītīkia kwanyu no gwa tūhū. **15** Makīria ma ūguo-rī, ithūi no tūgīkorwo tūrī arīa a Ngai a maheeni, tondū

nītuumbūrīte atī Ngai nīariūkīrie Kristū kuuma kūrī arīa akuū. No rīrī, ndaakīmūrīukīrie angīkorwo nī ma atī arīa akuū matīrīukīragīo. **16** Nīgukorwo kūngītūka atī arīa akuū matīrīukīragīo, o nake Kristū ndaakīrīukīrio. **17** Na angīkorwo Kristū ndaariūkīrio-rī, gwītīkia kwanyu nī gwa tūhū; mūtīgītūrāga o mehīa-inī manyu. **18** Nīngī andū arīa marīkītie gūkoma marī thīnī wa Kristū-rī, o nao nī kūrā morīte. **19** Na kūngīkorwo kūrīgīrīro gītū thīnī wa Kristū no kīa muoyo-inī ūyū tūrī-rī, twagīrīrwo nīkūguīrwo tha gūkīra andū othe. **20** No rīrī, ti-itherū Kristū nīariūkītio akoima kūrī arīa akuū, agatūka maciaro ma mbere ma arīa makuīte. **21** Tondū-rī, o ūria arī mūdū watūmire gīkūe gīke hīhi, o nakuo kūrīukio kwa arīa akuū nī mūdū watūmire gūike. **22** Nīgukorwo o ta ūria andū othe makuaga nī ūndū wa Adamu-rī, no taguo andū othe magaacookio muoyo thīnī wa Kristū. **23** No o mūdū akaarīuka ihinda riake mwene: Kristū arī we wariūkīre mbere; na thuutha andū arīa marī ake hīndī rīra agooka. **24** Thuutha ūcio nīguo ihinda rīa kūrīgīrīra rīgaakīnya, hīndī rīra akaaneana ūthamaki kūrī Ngai lthe arīkītie kūniina mothamaki mothe, na wathani, o na hīnya wothe. **25** Nīgukorwo no ngīnya athamake ngīnya rīrīra agaakorwo agīte thū ciake ciothe rungu rwa makīnya make. **26** Na rīrī, thū ya mūthīa kūniinwo nī gīkūe. **27** Nīgukorwo “nī agīte indo ciothe rungu rwa makīnya make.” Na rīrīra gūkīrīrwo atī “indo ciothe” nīciigītwo rungu rwake, nīgūkūmenyeka wega atī Ngai we mwene ti wa itarī rīu tondū nī we waigīre indo ciothe rungu rwa Kristū. **28** Aarīkia gwīka ūguo-rī, Mūrīu we mwene nīagatūka wa gwathagwo nī ūcio waigīre indo ciothe rungu rwake, nīguo Ngai akorwo nī we maūdū mothe thīnī wa maūdū mothe. **29** Na rīrī, kūngīkorwo gūtīrī ūrīukīo-rī, arīa mabatīthītio handū-inī ha arīa akuū mageeka atīa? Angīkorwo arīa akuū matīkaariūkio o na atīa-rī, andū makībatīthīgio handū-inī hao nīkī? **30** Na ithū-rī, twītōonyagīa ūgwatī-inī o ithaa o ithaa nīkī? **31** Ngūmwīra na ma, arīu na aarī a lthe witū, ti-itherū, o ta ūria ndīrahaga nī ūndū wanyu thīnī wa Kristū Jesū Mwathani witū, atī nī nguaga o mūthenya. **32** Angīkorwo ndaahūūranire na nyamū cia gīthaka kūu Efeso nī ūndū wa itūmī cia ū-mūdū-rī, ndaagunīkire na kī? Angīkorwo andū arīa akuū matīkaariūkio-rī, “Nītūrīe na tūnyue, nīgukorwo rūciū nīgūkua tūgaakua.” **33** Mūtīkaheeneke: “Thīrītū njīru nīthūkagīa mītugo mīega.” **34** Arahūkai mwīgue ta ūria mwagīrīrwo, na mūtīgīge kwīhia; nīgukorwo andū amwe matīūū Ngai: ndoiga ūguo nīgeetha ndīmūconore. **35** No mūdū ahota kūrīra atīrī, “Andū arīa akuū marīukīragīo atīa? Magooka marī na mwīrī ūhaana atīa?” **36** Nī ūrīmū ūrīkū ūyū! Kīrīa wahaanda-rī, gītīmeraga gītambīte gūkua. **37** Hīndī rīra wahaanda-rī, ndūhaandaga mwīrī ūria ūgūcooka ūkorwo ho, no gūkorwo ūhaandaga mbeū wa ngano kana ya kīndū kīngī. **38** No Ngai amīheaga mwīrī o ūria endaga īgīe naguo, na o mūthemba wa mbeūi akaūhe mwīrī waguo. **39** Mīrīrī yothe ndīhaanaine: Andū marī mūthemba ūmwe wa mwīrī, nācio nyamū mūthemba ūngī, na nyoni mūthemba ūngī, o nācio thamaki irī mwīrī wa mūthemba ūngī. **40** Nīngī nī kūrī mīrīrī ya igūrū na

nĩ kũrĩ mĩrĩ ya gũkũ thĩ; no riiri wa mĩrĩ ya igũrũ nĩ mũthemba ũmwe, na riiri wa mĩrĩ ya gũkũ thĩ nĩ mũthemba ũngĩ. **41** Riũa rĩrĩ na riiri warĩo mwanya, na mweri ũrĩ riiri waguo mwanya, na njata irĩ na riiri wacio mwanya; na njata imwe irĩ riiri ũrĩ ngũũrani na njata irĩa ũngĩ. **42** ũguo nĩguo gũgaatuika hĩndĩ ya kũriũkio kwa andũ arĩa akuũ. Mwĩrĩ ũrĩa ũhaandagwo nĩ wa kũbutha, no ũriũkagio ũtarĩ wa kũbutha; **43** mwĩrĩ ũhaandagwo ũrĩ mũmene, ũgacooka ũkariũkio ũrĩ na riiri; ũhaandagwo ũtarĩ na hinya, ũgacooka ũkariũkio ũrĩ na hinya; **44** ũhaandagwo ũrĩ mwĩrĩ wa ndũire, ũgacooka ũkariũkio ũrĩ mwĩrĩ wa kĩroho. Angĩkorwo nĩ kũrĩ mwĩrĩ wa ndũire-rĩ, o na mwĩrĩ wa kĩroho ũrĩ kuo. **45** Nĩ ũndũ ũcio kwandĩkĩtwo atĩrĩ: “Adamu ũrĩa warĩ mũndũ wa mbere-rĩ, aatuũkire kũũmbe kirĩ muoyo”; nake Adamu ũrĩa wa kũrigĩrĩria-rĩ, agĩtuika roho wa kũheana muoyo. **46** Mwĩrĩ wa kĩroho tĩguo waambire gũũka, no nĩ ũrĩa wa ndũire, na thuutha wa ũguo ũgũũka ũrĩa wa kĩroho. **47** Mũndũ wa mbere aarĩ wa rũkũngũ rwa thĩ, no mũndũ wa keerĩ oimĩte igũrũ. **48** O ta ũrĩa mũndũ ũcio wa gũkũ thĩ aatarĩ, nogu arĩa marĩ a tĩrĩ matarĩ; na ta ũrĩa mũndũ wa kuuma igũrũ aatarĩ, nogu o na arĩa a igũrũ matarĩ. **49** Na ta ũrĩa twagĩre na mũhianĩre wa mũndũ ũcio wa tĩrĩ-rĩ, nogu tũkaagĩa na mũhianĩre wa mũndũ ũcio wa kuuma igũrũ. **50** Ngũmwĩra atĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe witũ, mwĩrĩ na thakame itingĩhota kũgaya ũthamaki wa Ngai, kana kĩrĩa kibuthaga kĩgae kĩrĩa gĩtabuthaga. **51** Thikĩrĩriai, ndĩmwĩre ũndũ wa hitho: Tũtĩgaakua ithuothe, no nĩkũgarũro tũkaagarũro ithuothe, **52** o kahinda kanini, o ta ibucia rĩa riitho, rĩrĩa karumbeta ka mũthia gakaagamba. Nĩgũkorwo karumbeta nĩgakaahuhwo, nao arĩa akuũ mariũkio matarĩ a kũbutha, na ithuĩ tũgarũro mĩrĩ. **53** Nĩgũkorwo mwĩrĩ ũyũ ũbuthaga no nginya wĩhumbe mwĩrĩ ũtarĩ wa kũbutha, nagu mwĩrĩ ũyũ wa gũkua wĩhumbe mwĩrĩ ũtarĩ wa gũkua. **54** Hĩndĩ irĩa kũbutha gũkeehumba kwaga kũbutha, na gũkua kwĩhumbe kwaga gũkua-rĩ, hĩndĩ iyo ũhoro nĩũkahinga ũrĩa wandĩkĩtwo atĩrĩ, “Gĩkuũ nĩkĩnĩnĩtwo gĩgatoorio biũ.” **55** “Wee gĩkuũ-rĩ, gũtoorania gwaku gũkĩrĩ ha? Wee gĩkuũ-rĩ, rũboora rwaku rũkĩrĩ ha?” **(Hadēs g86)** **56** Rũboora rwa gĩkuũ nĩ mehia, nagu hinya wa mehia uumanaga na watho. **57** No rĩrĩ, Ngai arogaathwo nĩgũkorwo nĩwe ũtũheaga ũtooria thĩnĩ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **58** Nĩ ũndũ ũcio, ariũ na aarĩ a lthe witũ arĩa nyenda, ikaragai mwĩhaandĩte wega. Mũtikanenyenyio nĩ ũndũ o na ũrĩkũ. Tũũrai mwĩheanĩte kũna wĩra-inĩ wa Mwathani, tondũ nĩmũũ atĩ wĩra wanyu thĩnĩ wa Mwathani ti wa tũhũ.

16 Na rĩrĩ, ha ũhoro wa mũhothi nĩ ũndũ wa andũ a Ngai ũtarĩ ũũ: Īkagai ũrĩa ndeerire makanĩtha ma Galatia mekage. **2** Mũthenya wa mbere wa kiumia-rĩ, o mũndũ wanyu nĩagarĩrwo nĩkũigaga mbeeca ta ũrĩa ũthũkũmi wake ũigana, agaciigaga, nĩguo hĩndĩ irĩa ngooka kũu gũtikanagĩe na mũhothi. **3** Na ndaakinya-rĩ, andũ arĩa mũgaakorwo mũgathĩrĩrie nĩngamahe marũa ma kũmamenyithania na ndĩmatũme Jerusalemu na iheo cianyu. **4** Na kũngĩkoneka kwagĩrĩre o na nĩ thĩ-rĩ, nĩngatwarana nao. **5** Ndaarĩkia gũtuikanĩria

Makedonia-rĩ, nĩgũkorwo nĩngatuikanĩria kuo, nĩngooka kũrĩ inyuũ. **6** Hĩhi ngaikara na inyuũ gwa kahinda, o na kana njikare kũu hĩndĩ ya heho yothe, nĩguo mũkaahota kũndeithĩrĩria gũthĩ rũgendo-inĩ rwakwa kũrĩa guothe ngaathĩ. **7** Ndikwenda kuonana na inyuũ hĩndĩ ĩno ndĩrahĩtũkĩra kũu, tondũ ngwĩhoka atĩ nĩtũgaikarania na inyuũ kwa ihinda, Mwathani etĩkĩra. **8** No nĩngũkara gũkũ Efeso nginya hĩndĩ ya Bendegũhito, **9** tondũ ndĩmũhingĩrĩre mweke mũnene wa kũruta wĩra mwega ũrĩ na uumithio, no nacio thũ nĩ nyingĩ. **10** Timotheo angũũka-rĩ, menyererai nĩguo aikare kũu na inyuũ atarĩ na guoya, nĩgũkorwo nĩ wĩra wa Mwathani araruta, o ta ũrĩa ndĩraruta. **11** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, gũtĩrĩ mũndũ wagĩrĩrwo nĩ kwaga kũmwamũkĩra. Mumagarĩe na thayũ nĩgeetha akinye kũrĩ nĩ. Nĩndĩmwetereire marĩ hamwe na ariũ na aarĩ a lthe witũ. **12** Na rĩrĩ, ha ũhoro ũkonĩ mũrũ wa lthe witũ Apolo-rĩ: nĩndamũringĩrĩre mũno ooke kũrĩ inyuũ arĩ hamwe na ariũ na aarĩ a lthe witũ. Nowe ndeendaga gũũka ihinda rĩu, no nĩarĩũka aagĩa na mweke. **13** Īkaragai mwĩhũgĩte, na mwĩhaande mũrũmĩte wega thĩnĩ wa witũkio; ningĩ mũtuũke andũ omĩrĩru; na mũgie na hinya. **14** Īkagai maũndũ mothe mũrĩ na wendani. **15** Inyuũ nĩmũũ atĩ andũ a nyũmba ya Stefana nĩo maarĩ a mbere gwĩtikia kũu bũrũri wa Akaiia, na nĩmerutĩre gũtungatagira andũ arĩa aamũre. Nĩngũkĩmũringĩrĩria, ariũ na aarĩ a lthe witũ, **16** mwathĩkagĩre andũ ta acio, na mũndũ o wothe ũrĩa ũrutithanagĩa wĩra na ithuũ, akĩũnogagĩra. **17** Nĩndakenire rĩrĩa Stefana, marĩ na Fotunato, na Akaiio maakinyire, nĩ ũndũ nĩo maahingĩrie ũndũ ũrĩa itaarĩ nagu kuuma kũrĩ inyuũ. **18** Nĩgũkorwo nĩmacanjamũrĩre roho wakwa o na wanyu. Andũ ta acio nĩmagĩrĩrwo kũheagwo gĩtũo. **19** Makanitha ma bũrũri wa Asia nĩmamũgeithia. Akula na Pirisila nĩmamũgeithia mũno thĩnĩ wa Mwathani, o na kanitha ũrĩa ũcemanagia kwao nyũmba nĩwamũgeithia. **20** Ariũ na aarĩ a lthe witũ othe arĩa marĩ gũkũ nĩmamũgeithia. O mũndũ nĩageithie ũrĩa ũngĩ na ngeithi theru cia kĩmununyano. **21** Nĩ, Paũlũ, nĩ nĩ ndandĩka ngeithi ici na guoko gwakwa. **22** Angĩkorwo he mũndũ o na ũ ũtendete Mwathani-rĩ, arogwatwo nĩ kĩrumi. Ūka, Mwathani! **23** Wega wa Mwathani Jesũ ũroikara na inyuũ. **24** Wendani wakwa ũromũkinyira inyuũ inyuotho mũrĩ thĩnĩ wa Kristũ Jesũ. Amenĩ.

2 Akorinitho

1 Nĩ niĩ Paulũ, mütümwo wa Kristũ Jesũ nĩ ùndũ wa kwenda kwa Ngai, túrĩ na Timotheo mürũ wa lthe witũ, Twatũma marũa maya kũri kanitha wa Ngai ùria ùri Korinitho, o hamwe na andũ othe amũere arĩa marĩ Akaia guothe: **2** Wega na thayũ kuuma kũri Ngai lthe witũ o na Mwathani Jesũ Kristũ irokara na inyuĩ. **3** Ngai na lthe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ arogocwo, o we lthe witũ wa tha, na Ngai mwene ùhoro wotha wa kũumanĩria, **4** ùria ùtũmagĩria mathĩna-inĩ maitũ mothe, nĩguo na ithuĩ tũhotage kũhoeragia arĩa marĩ na thĩina o wotha na ùndũ wa kũumĩria kũria ithuĩ ene tũumĩria nakuo nĩ Ngai. **5** Nĩgũkorwo o ta ùria kũnyariro gwa Kristũ kũingĩthe thĩini witũ-rĩ, ùguo noguo kũumanĩria gwitũ kũingĩthe nĩ ùndũ wa Kristũ. **6** Tũngĩthĩnio-rĩ, tũthĩnagio nĩguo mũumĩria na mũhonokio; tũngũmĩria-rĩ, tũmagĩria nĩguo na inyuĩ mũgie na ùmĩria, ùria ùciaraga gũkirĩria mũkĩnyariro na mathĩna o ta marĩa tũthĩnagio namo. **7** Nakĩo kũirĩrio kĩa túrĩ nakĩo nĩ ùndũ wanyu nĩ kĩrumu, tondũ nitũũĩ atĩ o ta ùria mũgwatanagĩra na ithuĩ maĩndũ-inĩ marĩa tũnyariro namo-rĩ, no taguo mũgwatanagĩra na ithuĩ ùhoro-inĩ wa kũumanĩria o nago. **8** Ariũ na aarĩ o lthe witũ, tũtikwenda mũkorwo mũtooi mathĩna marĩa twarĩ namo bũrũri wa Asia. Twarĩ hatĩka-inĩ nene mũno makĩria ma ùria tũngĩhotire gũkirĩria, nginya ha ùhoro witũ wa gũtũra muoyo tũkĩyũmĩra tha. **9** Ti-itherũ, ngoro-inĩ ciitũ twaiguaga tũtũriro gũkua. No kwahanike ùguo nĩguo tũtikae kwĩhoka ithuĩ ene, no twihoke Ngai, ùria ùriũkagia arĩa akuũ. **10** Nĩwe watũhonokire ùgwati-inĩ ùcio wahaanaga wa gĩkuũ, na nowe ùgaatũhonokia. We nĩwe twirĩriire atĩ no egũthĩ na mbere gũtũhonokia, **11** inyuĩ na inyuĩ mũgĩtũteithagia na gũtũhoera. Nao andũ aingĩ nĩmarĩcookagia ngaatho nĩ ùndũ witũ, tondũ wa wega ùcio tũtũgũtuo nago arĩ macookio ma mahooya ma andũ aingĩ. **12** Na rĩri, ùndũ ùyũ nĩguo twirahagĩra: Thamiri ciitũ nĩcio itũmenyithagia atĩ mĩthĩre iitũ irĩa tũikaraga nayo gũkũ thĩ, na makĩria ùria tũikaranagia na inyuĩ, nĩ ya ùtheru na ya ùhoro wa ma kuuma kũri Ngai. Tũtũkaga ùguo kũringana na ùũgĩ wa thĩ, no nĩ kũringana na wega wa Ngai. **13** Nĩgũkorwo tũtĩramwandĩkĩra ùndũ o na ùrĩkũ mũtangĩhota gũthoma kana gũtaũkĩro nĩguo. Na ngwĩhoka atĩ, **14** o ta ùria mũtũmenyete hanini, nĩmũrĩtaũkĩro biũ atĩ no mũhote kwĩraha nĩ ùndũ witũ, o ta ùria tũkeeraha nĩ ùndũ wanyu mũthenya ùria wa Mwathani Jesũ. **15** Na tondũ wa ùria ndaarĩ na mũhoko wa ùndũ ùcio-rĩ, nĩndabangĩte njũke kwanyu mbere nĩguo mũgunike maita meerĩ. **16** Ndbangĩte ndĩmũceerere ngĩthĩ Makedonia, na njokere kũu kwanyu ngĩma Makedonia, na inyuĩ nĩguo mũcooke mũndũme Judea. **17** Hĩndĩ irĩa ndaabangaga ùndũ ùcio-rĩ, kaĩ ndeekaga ùguo na itherũ? Kana hili haaragĩria mĩbango yakwa na njĩra ya kĩ-mwĩri nĩguo rĩmwe njugage, “ĩ, ñ,” na rĩria rĩngĩ ngoiga “Aca, aca”? **18** No ti-itherũ, o ta ùria Ngai arĩ mũhokeku-rĩ, ndũmĩri

iitũ kũri inyuĩ ti “ĩ” na rĩngĩ “Aca.” **19** Nĩgũkorwo Mürũ wa Ngai, Jesũ Kristũ, ùria mwahunjĩrio ùhoro wake nĩ niĩ, na Sila, na Timotheo, ùhoro wake ndwarĩ wa kuuga, “ĩ” ùgacooka ùkoiga “Aca,” no thĩini wake gũtũura o “ĩ.” **20** Nĩgũkorwo ciĩranĩro cia Ngai, o na cingĩhite atĩa-rĩ, ciothe nĩ “ĩ” thĩini wa Kristũ. Na nĩ ùndũ ùcio thĩini wake, ithuĩ tũkoigaga “Amenĩ” nĩgeetha Ngai agocagwo. **21** Na rĩri, Ngai nĩwe ùtũmaga ithuĩ hamwe na inyuĩ twihaande wega thĩini wa Kristũ. Nĩwe watũtĩriire maguta, **22** na agĩtwĩkĩra rũri rwa kuonania atĩ túrĩ ake, na agĩtũhe Roho wake thĩini wa ngoro ciitũ arĩ ta mũhoko wa kũrũgamĩria maĩndũ marĩa magooka. **23** Ngai nĩwe mũira wakwa, na nĩoi atĩ nĩ ndaagire gũcooka Korinitho nĩ ùndũ wa kũmũcaaira. **24** ùguo ti kuuga atĩ nĩtũramwatha ùhoro-inĩ wa witũkio wanyu, no nĩ atĩ tũrutithanagia wĩra na inyuĩ nĩgeetha mũkenage, tondũ mũtũũrite mwĩhaandite wega nĩ ùndũ wa witũkio wanyu.

2 Nĩ ùndũ ùcio nĩgũtua ndaature itua atĩ ndikũmũceerera rĩngĩ ndĩmũguithie kĩa. **2** Tondũ-rĩ, ingĩkũmũguithia kĩa-rĩ, nũ ùngĩgĩgara wa kũgenia, o tĩga inyuĩ arĩa njũgũthĩie kĩa? **3** Ndamwandĩkĩre ùguo nĩgeetha rĩria ngooka ndikanaiguithio kĩa nĩ acio njagĩriro nĩgũkenio nĩ. Nĩ ndaarĩ na ùmĩria harĩ inyuĩ inyuotha atĩ nĩmũngĩagwatanĩre na nĩ gĩkeno-inĩ gĩakwa, nakĩo gĩtũke kĩanyu. **4** Nĩgũkorwo ndamwandĩkĩre ndĩ mũthĩnĩku mũno, na ndĩ na ruo rwa ngoro na maĩthori maingĩ, ti atĩ nĩguo ndĩmũguithie kĩa, no nĩguo ndĩmũmenyithie wendo ùria ndĩmwendete nago. **5** Angĩkorwo nĩ kũri mũndũ ùguithĩie amwe anyu kĩa-rĩ, ti nĩ aigũthĩie, no nĩ inyuotha aigũthĩie kĩa. Ndiroiga ùguo ngĩhatĩria ùria wĩkĩte ùguo. **6** Iherithia rĩria aherithĩio nĩ andũ arĩa aingĩ anyu, nĩrĩmũganĩte. **7** Rĩu inyuĩ-rĩ, nĩmwagĩriro nĩkũmũrekerana kũmũmĩria, nĩguo ndakae gũtooro nĩ kĩa gĩkĩrite. **8** Nĩ ùndũ ùcio, ndamũthaita mũmuonie atĩ no mũmwendete. **9** Gĩtũmi kĩa gĩatũmire ndĩmwandĩkĩre marĩa macio nĩndĩmũgerie, na menyee kana no mwĩriire magerio na mwathĩkage maĩndũ-inĩ mothe. **10** Mũndũ ùria mũngĩrekerana, o na nĩ nĩdamũrekerana. Nago ùndũ ùria ndekanĩre-rĩ (hangĩkorwo nĩ haari ùndũ o na ùrĩkũ wa kũrekanĩra), ùndũ ùcio ndaũrekanĩra nĩ ùndũ wanyu ndĩ mbere ya Kristũ, **11** nĩguo Shaitani ndakae gũtũhota. Nĩgũkorwo tũtirigĩtuo nĩ mawara make. **12** Na rĩri, rĩria ndaathĩre Teroa kũhunjia ùhoro-ũria-Mwega wa Kristũ, na ngĩkora Mwathani ahingũrite mũrangoro-rĩ, **13** ndĩgana kũgia na thayũ ngoro-inĩ yakwa, tondũ ndiakorire mürũ-walthe witũ Tito kuo. Nĩ ùndũ ùcio ngũgĩra andũ akuo ùhoro, ngĩcooka ngĩthĩ nginya Makedonia. **14** No rĩri, Ngai arogocwo, o we ùria ùtũtũngoragia hĩndĩ ciothe na ùhootani thĩini wa Kristũ, nake agatũhũthagĩra ta túrĩ mũtarariko mwega wa kũmemereka ùhoro wa kũmenya Kristũ kũndũ guothe. **15** Tondũ ithuĩ túrĩ mũtarariko wa Kristũ ùria ùkinyaga harĩ Ngai, kũri arĩa marahonokio o na arĩa maroora. **16** Kũri arĩa maroora-rĩ, túrĩ mũnũngo mũũru wa gĩkuũ; no kũri arĩa marahonokio-rĩ, túrĩ mũtarariko wa muoyo. Nũũ

ũngihota wira ta ūcio? **17** Ithuĩ tũtikaga ta ūria andũ aingĩ mekaga; tũtionjorithagia kiugo kĩa Ngai nĩguo tuone uumithio. Handũ ha gwĩka ūguo-rĩ, ithuĩ twaragia tũri na wĩhokeku thĩini wa Kristũ mbere ya Ngai, ta andũ matũmitwo nĩ Ngai.

3 Anga nĩtũraambĩria gũcoka kwĩgaathĩria? Kana hihi nĩtũbataire kũheo marũa ma gũtũgaathĩria kũri inyuĩ kana moimite kũri inyuĩ ta andũ arĩa angĩ? **2** Inyuĩ ene nĩ inyuĩ marũa maitũ, maandikĩtwo ngoro-inĩ ciitũ, mamenyekete na magathomagwo nĩ andũ othe. **3** Inyuĩ nĩmuonanagia atĩ mũri marũa moimite kũri Kristũ, inyuĩ mũri maciario ma ūtungata witũ, marũa mataandikĩtwo na rangi, no maandikĩtwo na Roho wa Ngai ūria ūri muoyo. Matiandikĩtwo ihengere-inĩ cia mahiga, no maandikĩtwo ihengere-inĩ cia ngoro cia andũ. **4** Ūcio nĩguo ūimĩrũ witũ harĩ Ngai nĩ ūndũ wa Kristũ. **5** Na ti atĩ tũri na ūhoti ithuĩ ene tũngĩgaathĩra, no ūhoti witũ uumaga kũri Ngai. **6** Nĩwe ūtũhotithĩtie tũtũike ndungata cia kirikaniro kirĩa kierũ, nakio ti kĩa ūhoru ūria mwandike, no nĩ kĩa Roho; nĩgũkorwo ūhoru ūria mwandike nĩ kũũraga ūragaga, no Roho aheanaga muoyo. **7** Na rĩri, angĩkorwo ūtungata ūria wa tene, ūria wandikĩtwo na ndemwa ihengere-inĩ cia mahiga, wokire ūri na riiri, o nginya andũ a Isiraeli makĩremwo nĩgũikara marorete ūthiũ wa Musa tondu wa ūria warĩ na riiri, o na gũtuika riiri ūcio nĩwathiraga-rĩ, **8** githĩ ūtungata wa Roho to ūgĩkorwo ūkĩri na riiri makĩria? **9** Angĩkorwo ūtungata ūria ūtuaga andũ ehia nĩ ūri riiri-rĩ, githĩ ūtungata ūria ūrehaga ūthingu ndũngĩgĩkorwo ūri na riiri makĩria! **10** Nĩgũkorwo ūhoru ūria warĩ na riiri mbere, rĩu ndũri na riiri ūkĩringithanio na riiri ūcio ūngĩ ūkĩrite. **11** Na angĩkorwo ūhoru ūcio wathiraga wokire na riiri-rĩ, ūcio ūngĩ wa gũtũũra ndũngĩgĩkorwo na riiri makĩria! **12** Nĩ ūndũ ūcio-rĩ, twaragia ūhoru tũmĩrĩrie mũno, nĩ ūndũ wa kĩrĩgĩrĩro kiu. **13** Ithuĩ tũtitarĩ ta Musa, ūria wehumbagĩra ūthiũ na gĩtambaya nĩguo agirĩrie andũ a Isiraeli gũcũthĩria ūthiũ wake rĩria ūkengĩ ūcio wathiraga. **14** No rĩri, meciiria mao nĩmaritirio, nĩgũkorwo nginya ūmũthĩ gĩtambaya o kiu gĩkoragwo o ho hĩndĩ irĩa kirikaniro kiu gĩkũrũ kĩa gĩgũthomwo. Gĩtambaya kiu gĩtirĩ kieherio, tondu kieheragio nĩ ūndũ wa gwĩtikia Kristũ. **15** O na nginya ūmũthĩ rĩria watho wa Musa ūgũthomwo-rĩ, gĩtambaya kiu no kĩhumbagĩra ngoro ciao. **16** No rĩria rĩothe mũndũ o na ū agarũrũkĩra Mwathani-rĩ, gĩtambaya kiu nĩkieheragio. **17** Na rĩri, Mwathani nĩwe Roho, na harĩa Roho wa Mwathani arĩ, hau nĩ harĩ na wiyathi. **18** Na ithuĩ ithuothe arĩa tũtahumbĩrite mothiũ maitũ, nĩtũhenahenagia riiri wa Mwathani ta tũri icicio, na nĩtũgarũragwo nĩguo tũhaanane nake tũri na riiri wa gũtũũra ūria ūthiiga o ūkiongererekaga, o uumite kũri Mwathani, ūria arĩ we Roho.

4 Tondũ ūcio, kuona atĩ nĩ tũri na ūtungata ūcio nĩ ūndũ wa tha cia Ngai-rĩ, tũtũiragwo nĩ hinya. **2** No ithuĩ nĩtũreganite na mĩthiire ya hitho na ya thoni; ithuĩ tũtũthiiga na mĩthiire ya wara na tũtũtukanagia kiugo kĩa Ngai na maheeni. Handũ ha ūguo-rĩ, nĩ ūhoru wa ma tũheanaga hatarĩ ūndũ tũkuongerera, na tũri

mbere ya Ngai, nĩtũgeragia gũtũma thamiri cia o mũndũ itwĩtikĩre. **3** O na angĩkorwo ūhoru witũ ūria tũhunjagia nĩmũhumbire-rĩ, ūhumbĩrĩtwo kũri arĩa maroora. **4** Nayo ngai ya mahinda maya, nĩtũmite meciiria ma andũ arĩa matetikĩtie matumane, nĩgeetha matigathererwo nĩ ūtheri wa ūhoru-ũria-Mwega wa riiri wa Kristũ, o we ūria arĩ we mũhaanire wa Ngai. **(aiõn g165)** **5** Nĩgũkorwo ti ūhoru witũ ithuĩ ene tũhunjagia, no tũhunjagia Jesũ Kristũ arĩ we Mwathani, na ithuĩ tũri ndungata cianyu nĩ ūndũ wa Jesũ. **6** Tondũ Ngai ūria woigire, “Ūtheri nĩware nduma-inĩ,” niwe watũmire ūtheri wake ware ngoro-inĩ ciitũ nĩguo tũheo ūtheri wa kũmenyithagia andũ riiri wa Ngai ūcio wonekaga ūthiũ-inĩ wa Kristũ. **7** No rĩri, ithuĩ tũkuuĩte kĩgũna kiu tũhaana ta tũri na nyũngũ cia rĩũmba nĩgeetha kũmenyeye atĩ ūhoti ūyũ mũnene uumite kũri Ngai no nduumaga kũri ithuĩ. **8** Ithuĩ tũhatikĩtwo mũno na mĩena yothe, no tũtihehenjetwo; nĩtũrigĩtwo nĩ wa gwika, no tũtũkuĩte ngoro; **9** na nĩtũnyariiritwo, no tũtitiganĩriro; nĩtũrũndĩtwo, no tũtiniinitwo. **10** Hĩndĩ ciothe tũkoragwo tũkuuĩte gĩkuũ kĩa Jesũ na mĩrii iitũ, nĩguo muoyo wa Jesũ o nago ūguũranagĩrio thĩini wa mĩrii iitũ. **11** Nĩgũkorwo ithuĩ arĩa tũri muoyo tũtũire tũneanagwo gĩkuũ-inĩ nĩ ūndũ wa Jesũ, nĩgeetha muoyo wake ūguũranagĩrio thĩini wa mĩrii ino iitũ ikuuaga. **12** Nĩ ūndũ wa ūguo-rĩ, gĩkuũ kirutaga wira thĩini witũ, no muoyo ūkaruta wira thĩini wanyu. **13** Nĩ kwandikĩtwo atĩri: “Tondũ nĩndetikirie; nĩkĩo ndaaririe.” Nĩ ūndũ wa roho o ro ūcio wa wĩtikio-rĩ, o na ithuĩ nĩtũtikĩtie na nĩ ūndũ ūcio tũkaaria, **14** tondu nĩtũtũ atĩ ūria wariũkirie Mwathani Jesũ kuuma kũri arĩa akuũ, o na ithuĩ niagatũriũkia hamwe na Jesũ, na atũrũgamie mbere yake hamwe na inyuĩ. **15** Maũndũ maya mothe nĩmakũmũguma, nĩgeetha wega ūria ūrakinyĩria andũ aingĩ makĩria ūtũme ngaatho ciyũrĩrie nĩgeetha Ngai agoocagwo. **16** Tondũ ūcio tũtũiragwo nĩ hinya. O na gũtuika mwena wa nja nĩtũrathĩrĩkĩra, no mũndũ wa thĩini nĩ kwerrũho erũhagio o mũthenya. **17** Nĩgũkorwo mathũũna maitũ mahũthũ na ma ihinda inini maratũma tũreherwo riiri ūmakĩrite wa tene na tene. **(aiõnios g166)** **18** Nĩ ūndũ ūcio, tũtũcũthagĩria kirĩa kĩroneka, no tũcũthagĩria kirĩa gĩtonekaga. Nĩgũkorwo kirĩa kĩonekaga nĩ gĩa kahinda, no kirĩa gĩtonekaga nĩ gĩa gũtũũra tene na tene. **(aiõnios g166)**

5 Na rĩri, nĩtũtũ atĩ hema ino ya gũkũ thĩ, ino tũtũũraga thĩini wayo, ingĩtharũrio-rĩ, nĩ tũri na nyũmba ingĩ yumite kũri Ngai, nyũmba itakĩtwo na moko ma andũ, ya gũtũũra tene na tene irĩ kũu igũrũ. **(aiõnios g166)** **2** Riu nĩtũcaayaga, tũkĩriragĩria kũhumbwo na nyũmba iyo ingĩ iitũ ya kuuma igũrũ. **3** Tondũ twahumbwo ūguo tũtigakorwo tũri njaga. **4** Nĩgũkorwo rĩria rĩothe tũri thĩini wa hema ino-rĩ, nĩtũcaayaga na tũkaritũhirwo, tondu tũtũndaga kwaurwo, no twendaga tũhumbwo na mwĩri ūcio witũ wa kuuma igũrũ, nĩgeetha mwĩri ūyũ wa gũkua ūmerio nĩ muoyo. **5** Na rĩri, Ngai nĩwe ūtũmbite nĩ ūndũ wa gĩtũmi kiu kũũmba, na niatũheete Roho arĩ ta mwihoko wa kũrũgamĩria maũndũ marĩa magooka. **6** Tondũ ūcio tũkaraga hĩndĩ ciothe tũri na ūimĩrũro, tũkĩmenyaga atĩ rĩria rĩothe tũkaraga thĩini

wa mwĩri taarĩ guo mũciĩ witũ, tũkaraga tũraihanĩrĩrie na Mwathani. 7 Tũtũragio nĩ undũ wa gwĩtũkia, no tũtũtũragio nĩ undũ wa kuona na maitho. 8 Nguuga atĩrĩ, nĩ tũrĩ na ũmĩrĩru atĩ undũ ũria tũngienda nĩ tũkorwo tũtarĩ mwĩrĩ-inĩ ũyũ, no tũkorwo tũrĩ mũciĩ hamwe na Mwathani. 9 Nĩ undũ ũcio, nĩtũgeragia na kũyo muoroto witũ ũtũike wa kũmũkenia, twakorwo tũrĩ mwĩrĩ-inĩ ũyũ witũ o na kana twakorwo tuumite thĩnĩ wago. 10 Nĩgũkorwo no nginya ithuothe tũkaarũgama mbera ya gĩtĩ gĩa ciira gĩa Kristũ, nĩguo o mũndũ akaaheo kĩa kĩmwagĩrĩre kũringana na maũndũ marĩa aaneke arĩ thĩnĩ wa mwĩrĩ, marĩ mega kana marĩ mooru. 11 Kuona atĩ nĩtũmenyete ũria Mwathani aagĩrĩro nĩ gwĩtũgĩro-rĩ, nĩkĩo tũgeragia kũringĩria andũ. ũria tũtarĩ nĩ undũ ũikaine wega nĩ Ngai, na nĩngwĩhoka atĩ o na nĩũikaine wega ngoro-inĩ cianyu. 12 Tũkũgeria tũrageria kwĩgaathĩrĩria harĩ inyuĩ rĩngĩ, no nĩ mweke tũramũhe wa kwĩraha nĩ undũ witũ, nĩguo mũhotage gũcookeria arĩa merahaga na maũndũ marĩa monagwo na maitho gũkĩra marĩa marĩ ngoro-inĩ. 13 Tũngĩkorwo nĩkũgũrũka tũgũrũkĩte-rĩ, tũgũrũkĩte nĩ undũ wa Ngai; na tũngĩkorwo mecĩria maitũ nĩ mega-rĩ, tũhaana ũguo nĩ undũ wanyu. 14 Nĩgũkorwo wendo wa Kristũ nĩguo ũtũringagĩrĩria, tondũ nĩtũmenyete wega atĩ mũndũ ũmwe nĩwe wakuire nĩ undũ wa andũ othe, na nĩ undũ ũcio-rĩ, andũ othe nĩmakuire. 15 Nake aakuire nĩ undũ wa andũ othe, nĩgeetha arĩa matũruga muoyo matigacooke gũtũra muoyo nĩ undũ wao ene, no matũre nĩ undũ wa ũcio wakuire nĩ undũ wao na agĩcoka akĩrũka. 16 Nĩ undũ ũcio, kuuma rĩu tũtũgũcoka gũtua ũhoru wa mũndũ na njĩra ya kĩ-mwĩrĩ. O na gwatũka kũrĩ hĩndĩ tuonaga Kristũ na njira ĩyo-rĩ, rĩu tũtũkaga ũguo. 17 Nĩ undũ ũcio, mũndũ o wothe angĩkorwo arĩ thĩnĩ wa Kristũ-rĩ, nĩatũkĩte kũmbe kierũ; maũndũ ma tene nĩmatũhĩrĩte, nĩmookite mangĩ merũ! 18 Maũndũ maya mothe moimaga kũrĩ Ngai, ũria watũguithanirie nake we mwene thĩnĩ wa Kristũ, na agĩtũhe ũtungata ũcio wa ũguithanio: 19 atĩrĩ, Ngai arĩ thĩnĩ wa Kristũ nĩwe wĩngũithanagĩria thĩ kũrĩ we mwene, ategũtarĩra andũ mehĩa nao. Nake nĩatũhoikeire ndũmĩrĩrĩ ĩyo ya ũguithanio. 20 Nĩ undũ ũcio ithuĩ tũrĩ abarũthĩ matũmitwo a kwarĩrĩria Kristũ, o taarĩ Ngai ũrathaitana na tũnua twitũ. Twamũthaita handũ-inĩ ha Kristũ atĩrĩ: Ītikĩrai kũguithanio na Ngai. 21 Ngai nĩatũmire ũcio ũtaarĩ na wĩhia atũke mwĩhia nĩ undũ witũ, nĩgeetha thĩnĩ wake tũtũike ũthingu wa Ngai.

6 Tondũ tũrĩ aruti a wĩra hamwe na Ngai-rĩ, nĩtũkũmũringĩrĩria mũtikae kwamũkĩra wega wa Ngai o ũguo tũhũ. 2 Nĩgũkorwo ekuuga atĩrĩ, “Hĩndĩ ya gwĩtũkĩria-rĩ, nĩndagũthĩkĩrĩrie, nago mũthenya wa kũhonokanio-rĩ, nĩndagũteithirie.” Atĩrĩrĩ-i, rĩrĩ nĩrĩo ihinda rĩa gwĩtũkĩrĩka nĩ Ngai, nago ũyũ nĩguo mũthenya wa kũhonokanio. 3 Ithuĩ-rĩ, tũtũtũmaga hagĩe na undũ ũngĩhĩnga mũndũ nĩguo ũtungata witũ ndũkonerwo mahĩtia. 4 Aca, ithuĩ tũrĩ ta ndungata cia Ngai nĩtwĩgathagĩrĩria maũndũ-inĩ mothe: nĩ undũ wa kũmĩrĩria maũndũ maingĩ; na gũkĩrĩrĩria mathĩna na moritũ, na mitangiko; 5 na undũ wa kũhũrũro, na

kuohwo njeera, na kũreherwo ngũĩ; na kũruta wĩra mũrĩtũ, na kũũro nĩ toro ũtũkũ, na ng’aragu; 6 ningĩ nĩ undũ wa gũtũura na ũthingu, na ũtaũku, na gũkĩrĩrĩria, na gũtugana thĩnĩ wa Roho Mũtheru, na kũgia na wendani ũtarĩ na ũhĩnga; 7 o na kwaria ũhoru wa ma, na gũkorwo tũrĩ na hinya wa Ngai; nĩgũkorwo tũnyĩtĩte indo cia mbaara cia ũthingu guoko-inĩ kwa ũrĩo na kwa ũmotho; 8 rĩmwe tũheagwo gĩtũo, na rĩria rĩngĩ tũgaconorwo, rĩmwe tũgacuukĩro maũndũ mooru na rĩngĩ mega; ningĩ o na tũrĩ andũ a ma, tũgatũuo a maheeni; 9 rĩmwe tũgatũuo nĩtũũkĩaine, no rĩria rĩngĩ tũgatũuo ta tũtoĩkaine; ningĩ tũkahaana ta tũraakua, no tũrĩ o muoyo; tũhũragwo, no tũtũragagwo; 10 o na tũngionwo ta tũrĩ na kieha, ithuĩ tũkoragwo tũkenete hĩndĩ ciothe; tuonekaga tũrĩ athĩnĩ, no nĩtũtuaga andũ aingĩ itonga; tũtuagwo ta tũtarĩ kindũ, no indo ciothe nĩ ciitũ. 11 Akorinitho aya, tũramwarĩria hatarĩ undũ tũkũmũhitha, na tũkamũhũgũrĩra ngoro ciitũ biũ. 12 Ithuĩ nĩtũmuonetie wendo witũ kũna no inyuĩ mũtiratuonia wendo wanyu. 13 O ta ũguo tũmwĩkĩte-rĩ, ndĩramwarĩria ta ciana ciakwa, o na inyuĩ hĩngũrai ngoro cianyu biũ. 14 Mũtikae kuohanio na arĩa matetikĩtie ta mwĩkĩrĩtwo icooki rĩmwe nao. Tondũ-rĩ, ũthingu na waganu ingĩgwatanĩra atĩa? Kana ũtheri na nduma-rĩ, ingĩgia na ngwatanĩro ĩrĩkũ? 15 Kristũ na Belial-rĩ, marĩ na ũiguano ĩrĩkũ? Nake mũndũ ũria wĩtikĩtie na ũria ũtetikĩtie-rĩ, marĩ na ngwatanĩro ĩrĩkũ? 16 Hekarũ ya Ngai yakĩhota atĩa kũiguana na mĩhianano? Nĩgũkorwo ithuĩ nĩ ithuĩ hekarũ ya Ngai ũria ĩrĩkũ? 17 “Nĩngũtũka Ithe wanyu, na inyuĩ mũtũike arĩũ akwa na aarĩ akwa, ũguo nĩguo Mwathani-Mwene-Hinya-Wothe ekuuga.”

7 Arata akwa endwa, kuona atĩ nĩtwĩrĩro maũndũ macio-rĩ, nĩtwĩtherie, tũtigane na undũ o wothe ũria ũthũkagia mũndũ mwĩrĩ na roho, na tũhĩngagĩe ũhoru wa ũtheru nĩ undũ wa gwĩtũgĩra Ngai. 2 Atĩrĩrĩ, tũhei handũ ngoro-inĩ cianyu. Tũtĩrĩ mũndũ o na ũrĩkũ tũhĩtĩrie, na tũtĩrĩ mũndũ o na ũrĩkũ tũthũkĩtie, na gũtĩrĩ mũndũ o na ũrĩkũ tũhĩnyĩrĩrie. 3 Ndiroiga ũguo nĩguo ndĩmũtũre; nĩnjũgĩte rĩngĩ atĩ mũrĩ na handũ thĩnĩ na ngoro ciitũ, kuona atĩ tũgũtũra muoyo kana tũkuaniire na inyuĩ. 4 Ndĩ na ũmĩrĩro mũnene ngĩmwarĩria; nĩndĩrahaga mũno nĩ undũ wanyu. Mathĩna-inĩ maitũ mothe, nĩngoragwo nyũmĩrĩrie mũno, na gĩkeno gĩakwa gĩgakĩrĩrĩria. 5 Nĩgũkorwo rĩria twakinyire Makedonia, mwĩrĩ ũyũ witũ ndwagĩre na kĩhũrũko, no gũthĩnio twathĩnagĩo o harĩa hothe twathĩiaga; kũu nja kwari na ngũĩ, na ngoro-inĩ ciitũ twarĩ na guoya. 6 No Ngai ũria ũhooragĩria arĩa makuĩte ngoro, nĩatũhoorerĩrie nĩ undũ wa gũũka gwa Tito, 7 na to undũ wa gũũka gwake gwĩki, no ningĩ nĩ undũ wa ũhoorerania ũria mwamũheete. Nĩatũheire ũhoru wa ũria mwendaga kũnyona, na kieha kĩnene kĩa mũrĩ nakĩo, o na ũria mwĩtangaga mũno nĩ undũ

wakwa; nĩ ūndũ ūcio gĩkeno gĩakwa gĩkiongerereka gũkĩra mbere. **8** O na ingĩkorwo nĩndatũmire mũgĩe na kĩaha nĩ ūndũ wa marũa makwa-rĩ, ndikwĩra. O na gũkorwo kũrĩ hĩndĩ nderirire nĩ ūndũ ūcio-rĩ, nguona atĩ marũa makwa nĩmamũguithirie kĩaha, no nĩ gwa kahinda o kanĩni, **9** no rĩu ndĩ na gĩkeno, ti tondu nĩmwaiguithirio kĩaha, no nĩ tondu kĩaha kĩanyu nĩgĩatũmire mũhere. Nĩgũkorwo mwagiire na kĩaha o ta ūria Ngai endaga, na nĩ ūndũ ūcio ithũ tũtirĩ ūndũ mũũru o na ūmwe twamwĩkire. **10** Kĩaha kĩa kĩa kĩamanĩte kũrĩ Ngai kĩahega ūhoro wa kũhera kũria gũtũmaga andũ mahonoke, na gũtirĩ wĩrĩraga gwĩka ūguo, no kĩaha kĩa maũndũ ma thĩ kĩahega gĩkuũ. **11** Atĩrĩrĩ, ta kionei kĩaha kĩa kĩamanĩte na Ngai kĩa gĩciarĩte thĩĩnĩ wanyu: nĩgĩtũmĩte mũgĩe na kĩa kĩnene, o na wendo mũnene wa gwĩkũũra, na gwakanwo nĩ ngoro, na kimako, na kwĩrĩrĩria kũnene, na kwĩrũmbũiya, o na wetereri wa kuona atĩ kĩhooito nĩkĩahingio. Maũndũ-inĩ mothe-rĩ, nĩmwĩonaniĩte inyuĩ ene atĩ mũtirĩ na ūcuuke ūndũ-inĩ ūyũ. **12** Nĩ ūndũ ūcio, o na gwatũka nĩndamwandĩkĩre marũa-rĩ, ndiamaandĩkire nĩ ūndũ wa mũndũ ūria wehĩte, kana nĩ ūndũ wa ūria wahĩtirio, no nĩgeetha mũhothe kũmenya inyuĩ ene mũrĩ mbere ya Ngai ūria mwĩheanĩte nĩ ūndũ wĩtũ. **13** Maũndũ maya mothe-rĩ, nĩmo matũmĩte tũmĩrĩrio. O ūndũ ūmwe na kũmĩrĩrio gwĩtũ-rĩ, makĩria nitwakenire nĩ ūndũ wa kuona ūria Tito aakenete, tondu roho wake nĩwekĩrĩtwo hinya nĩ inyuĩ inyuotho. **14** Nĩnderahĩre Tito nĩ ūndũ wanyu, na inyuĩ mũtĩanjonorire. No o ta ūria maũndũ mothe marĩa twamwĩrĩre maarĩ ma marĩ, noguo kwĩraha gwĩtũ nĩ ūndũ wanyu harĩ Tito o nakuo gũtũkĩte ūhoro wa ma. **15** Naguo wendo ūria amwendete naguo nĩũkĩrĩrĩrie kũneneha aaririkana ūria inyuotho mwathĩkire, na ūria mwamwamũkĩrĩre mũrĩ na gwĩtũgĩra na kũinaina. **16** Ndi na gĩkeno tondu rĩu ndĩ na mwĩhoko mũkĩnyanĩru thĩĩnĩ wanyu.

8 Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a lthe wĩtũ, nĩtũkwenda mũmenye ūhoro wa Wega wa Ngai ūria aheanĩte makanitha-inĩ ma Makedonia. **2** Hĩndĩ irĩa andũ acio maageririo na magerio manene-rĩ, gĩkeno kĩa kĩnene na ūthĩĩni wao mũkĩru nĩciatũmire maingĩhĩrwo nĩ ūtaana mũnene. **3** Nĩgũkorwo nĩ ndĩ mũira atĩ maaheanire indo o ta ūria maahotire, o na makĩruta makĩria ma ūria mangĩahotire, nĩ ūndũ wa kwĩyendera kwao. **4** Nao magĩtũthaita na hinya mũno metikĩrio kũgwatanĩra ūhoro-inĩ wa gũteithia andũ arĩa aamũre. **5** Magĩka ūndũ ūcio matiwĩkire ta ūria twerĩgĩrĩre, no maambire kwĩheana o ene kũrĩ Mwathani o na kũrĩ ithũ, kũringana na ūria Ngai endete. **6** Nĩ ūndũ ūcio nĩtwaringĩrĩre Tito, kuona atĩ nĩwe wambĩrĩrĩre ūndũ ūcio, atũke wa kũrĩkia ūndũ ūcio wa ūtugi wanyu. **7** O ta ūria mũgaacagĩra harĩ maũndũ mothe, nĩmo gwĩtikia, na ūhoro wa kwaria, na wa ūmenyo, na thĩĩnĩ wa kĩa gĩkĩnyanĩru, o na wendo wanyu harĩ ithũ-rĩ, kĩingĩthie wegā ūyũ wa gũtugana o naguo. **8** Ti kũmwatha ndĩramwatha, no ndĩrenda kũgeria wendani wanyu, nyone ūria ūrĩ wa ma ngĩtũgerkania na kĩa kĩa andũ arĩa angĩ. **9** Nĩgũkorwo nĩmũũtũ ūhoro wa wegā wa Mwathani wĩtũ Jesũ Kristũ atĩ, o na gũtũka aarĩ gĩtonga, niatũkĩre mũthĩĩnĩ nĩ

ũndũ wanyu, nĩgeetha inyuĩ mũtũũke itonga na ūndũ wa ūria aathĩĩnkĩte. **10** Ha ūhoro ūyũ-rĩ, mataaro makwa ma ūndũ ūria ūmwagĩrĩre makĩria nĩ atĩrĩ: Mwaka ūcio ūrathirire nĩ inyuĩ mwari a mbere, na to ūndũ wa kũheana gwĩki, no o na nĩ ūndũ wa kwĩrĩrĩria gwĩka ūguo. **11** Rĩu-rĩ, kĩrĩkĩe wĩra ūcio, nĩgeetha kĩa kĩanyu kĩa wendo wa gwĩka ūguo kĩa ganane na kũrĩkia kwanyu kwa ūndũ ūcio, kũringana na kĩa mũrĩ nakio. **12** Mũndũ angĩkorwo arĩ na wendo, kĩahe kĩa nĩgĩtũkĩrĩku kũringana na ūria mũndũ arĩ na indo, ti kũringana na ūria aciagĩte. **13** Kwĩrĩrĩria gwĩtũ ti amwe mahũthĩrio mũrĩgo na inyuĩ mũhinyĩrĩrio, no nĩgeetha andũ othe maiganano. **14** Ihinda rĩrĩ mũingĩhĩte indo-rĩ, nĩgũteithia wagĩ wao, nĩgeetha rĩria magaaokorwo na indo o nao magaaateithia wagĩ wanyu. Hĩndĩ iyo andũ othe nĩmakaiganano, **15** o ta ūria kwandĩkĩtwo atĩrĩ: “Mũndũ ūria wonganĩte nyingĩ, ndarĩ kĩndũ aatĩgĩrĩo; nake ūria wonganĩre nini, ndarĩ kĩndũ aagire.” **16** Nĩngũcookeria Ngai ngaatho, ūria wekĩrĩre ngoro-inĩ ya Tito ūhoro wa kũmũrũmbũiya o ta ūria nĩ ndĩ na ūhoro ūcio. **17** Nĩgũkorwo Tito to mathaithana maitũ aamũkĩrĩre, no nĩegũka kũrĩ inyuĩ arĩ na kĩa kĩnene nĩ ūndũ wa kwĩyendera gwake. **18** O na nĩtũgũtũma Tito marĩ hamwe na mũrũ wa lthe wĩtũ ūria ūrĩ na ngumo njega makanitha-inĩ mothe nĩ ūndũ wa ūria atungatagĩra ūhoro-ũria-Mwega. **19** Makĩria ma ūguo, nĩwe wathuurirwo nĩ makanitha nĩguo atwarane na ithũ ūhoro-inĩ wa mũhothi ūcio wa ūtaana, o ūcio tũrutagĩra wĩra nĩguo tũgocithie Mwathani we mwene, na tuonianie kĩa kĩa tũrĩ nakio gĩa kwenda gũteithia. **20** Nĩtũrageria mũno kweherera ūndũ o wothe ūngĩtũma tũrutwo mahĩtia rĩria tũkĩramata kĩahe gĩki kĩaheanĩtwo na ūtaana. **21** Nĩgũkorwo nĩtũrerutanĩria gwĩka maũndũ marĩa mangĩonwo magĩrĩre mbere ya Mwathani, na to harĩ we wiki, no o na nĩngĩ monwo marĩ magĩrĩru nĩ andũ o nao. **22** Nĩngĩ hamwe nao, nĩtũgũtũma mũrũ wa lthe wĩtũ ūngĩ, ūria tuonete maita maingĩ na njira nyingĩ atĩ arĩ na kĩa, o na arĩ nakio makĩria nĩ ūndũ wa mwĩhoko wake mũnene harĩ inyuĩ. **23** Naguo ūhoro wa Tito-rĩ, nĩ mũthĩrĩtũ wakwa ūria tũrutithanagĩa wĩra nake nĩ ūndũ wanyu; na ha ūhoro ūkonĩrĩ ariũ a lthe wĩtũ-rĩ, o nĩ atũmwo a makanitha na monanagĩa ūgocĩ wa Kristũ. **24** Tondu ūcio oniai andũ acio ūira wa wendani wanyu, na gĩtũmi kĩa gĩtũmaga twĩrahe nĩ ūndũ wanyu nĩguo makanitha mone ūndũ ūcio.

9 Na rĩrĩ, ndikuona harĩ bata ndĩmwandĩkĩre ūhoro wa ūteithio ūria wagĩrĩre kũheo andũ arĩa aamũre. **2** Nĩgũkorwo nĩnjũũĩ kĩa kĩanyu gĩa kwenda gũteithia, na nĩngoretwo ngĩrahĩra ūndũ ūcio kũrĩ andũ a Makedonia, ngameera atĩ kuuma mwaka ūcio ūrathirire, inyuĩ andũ a Akaia mũtũire mwĩhaarĩrĩre kũheana; na kĩa kĩa kĩanyu nĩkĩo kĩarahũrite angĩ ao. **3** No nĩngũtũma ariũ a lthe wĩtũ nĩguo kwĩraha gwĩtũ nĩ ūndũ wanyu ūhoro-inĩ ūyũ wa mũhothi gũtũgĩtũke gwa tũhũ, no mũgaakorwo mwĩhaarĩrĩre, o ta ūria ndoigire atĩ nĩmwĩhaarĩrĩre. **4** Nĩgũkorwo andũ amwe a Makedonia magĩreheane na nĩ makore mũtehaarĩrĩre-rĩ, ithũ, o na tũtũmũgũwetarĩ, nĩtũgaakonoka nĩ ūndũ wa ūguo tũmwĩhokeete. **5** Nĩ ūndũ ūcio, nĩndĩronire arĩ wegā gũthaita ariũ a

Ithe witū maambe mamūceerere ihinda rīu rītanakinya, nīguo marīkīrīrie mībango ya kīheo kīa ūtaana kīrīa mweranīite. Hīndī iyo kīheo kīa nīgīgakorwo kīrī ho, na kīheanīite na kwīyendera, no ti na kūrīngīrīrio. **6** Rīrīkanai ūu: Mūndū ūrīa ūhaandaga tūnini akaagetha o tūnini, nake ūrīa ūhaandaga nyingī akaagetha nyingī. **7** O mūndū aagīrīrwo nīkūheana kīrīa atuīte na ngoro yake nīkūheana, na ndakaheane atekwenda kana taarī kūrīngīrīrio, nīgūkorwo Ngai endaga mūndū ūrīa ūheanaga akenete. **8** Nake Ngai arī na ūhoti wa gūtūma mūīngīhīrwo nī maūndū mothe ma wega wake, nīguo maūndū-inī mothe na mahinda-inī mothe, mūkoragwo na kīrīa gīothe mūbatarītio nīkīo, nīguo mūkoragwo mūīngīhītie indo cia kūrūta wīra o wothe mwega. **9** O ta ūrīa kwandīkītuo atīrī: “Nīahurunjīte iheo cīake akahe andū arīa athīnī; ūthingu wake ūtūūruga nginya tene na tene.” (aīōn g165) **10** Na rīrī, ūrīa ūheaga mūhandi mbeū na akamūhe irio cia kūrīa, nīarīmūheaga mbeū cia kūhaanda, na atūme cīngīhe, na ongerere magetha ma ūthingu wanyu. **11** Na inyuū nīmūrītongagīo na njīra ciothe nīguo mūheanage na ūtaana hīndī ciothe, naguo ūtaana wanyu, nī ūndū wa wīra witū, ūtūmage Ngai acookagīrio ngaatho. **12** Ūteithio ūyū mūrāruta ti kuuga atī no andū a Ngai mūrāhingīria mabata ma, no nītūtmaga Ngai acookagīrio ngaatho na njīra nyingī. **13** Na tondū wa ūtungata ūcio mwōnanītie naguo ūrīa mūhaana-rī, andū nīmarīgōocaga Ngai nī ūndū wa ūrīa mwathīkīrie Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Kristū ūrīa muumbūruga atī nīmūwītīkītie-rī, na nī ūndū wa ūtaana wanyu wakūgwatanīra nao o na wakūgwatanīra na andū arīa angī othe. **14** Na rīrīa mekūmūhoera, ngoro ciao nīmūwīcīiragīa, tondū wa ūrīa wega wa Ngai ūrīa inyuū mūheetwo ūkīrīrīrie kūīngīha. **15** Ngai arocookerio ngaatho nī ūndū wa kīheo giake kīrīa gītangiugīka na ciugo ūrīa gītari!

10 Nī Paūlū nīndamūthaitha nī ūndū wa ūrīa Kristū arī mūhooreri na mācaayanīri, o nī ngoragwo na guoya rīrīa ndī na inyuū, no ngakorwo na ūcamba rīrīa itarī na inyuū! **2** Nīndamūthaitha mūtikanatūme rīrīa ngooka ngaakorwo na ūcamba ta ūrīa njīrīgīrīrie gūkorwo naguo nī ūndū wa andū amwe arīa meciiragīa atī mūtūūrīe ūrīa tūtūūruga naguo nī wa gūkū thī. **3** Nīgūkorwo o na gūtūika tūtūūruga thī īno, tūtūrūaga mbaara ta ūrīa andū a thī marūaga. **4** Matharaita marīa tūrūaga namo ti ma thī īno, no nī marīa marī na hinya wa Ngai wa kūmomora cīgītīro cia hinya. **5** Nītūmomoraga ngarari, na ūndū o wothe wa mwītūūgīrio wa ngoro ūrīa ūngīgīrīria ūhoro wa kūmenya Ngai, na tūgātaha meciirīo o mothe nīguo matuīke mīguate ya gwathīkagīra Kristū. **6** Na nītūwīhaarīrie kūherithīa gīko o gīothe kīa ūremi, rīrīa mūgaakorwo mūtūikīte a gwathīka biū. **7** Inyuū mūrārora maūndū o igūrū. Mūndū o wothe angīkorwo arī na ma atī nī wa Kristū-rī, aagīrīrie eciirīe o rīngī atī o na ithuū tūrī a Kristū o ta ūrīa o nake arī wake. **8** No kuoneke ta ndīreraha mūno nī ūndū wa ūhoti ūrīa Mwathani aatūheire. No rīrī, ūhoti witū nī wa kūmuongerera hinya na ti wa kūmūhinyīrīria. Nī ūndū ūcio ndīngīconoka nī ūndū wa gwīka ūguo. **9** Ndkīwenda

kuonwo ta ndīrenda kūmūmakīa na marīa makwa. **10** Nīgūkorwo andū amwe moigaga atīrī, “Marūa make marī na ūrītū mūīngī, na marī na hinya, no rīrīa arī hamwe na ithuū-rī, ti mūndū ūngītūka, nayo mīario yake nī ya tūhū.” **11** Andū ta acio magīrīrwo nīkūmenya atī o ūrīa ūhoro witū ūkoragwo ūrī marūa-inī maitū rīrīa tūtārī ho-rī, ūguo noguo tūkoragwo tūhaana tūgītka maūndū rīrīa tūrī ho. **12** Tūtīgeragīa kwīganania kana kwīgerekania na amwe arī megathagīrīa. Rīrīa megwīthīma na arīa mahaana tao, na makegerekania na arīa matarīi tao-rī, matirī ūndū mooī. **13** No ithuū-rī, tūtīngīraha makīria ma ūrīa kwagīrīrie, no tūkwīraha kūrīngana na gīcunjī kīa wīra ūrīa Ngai atūheete, o na inyuū mūrī gīcunjī kīa wīra ūcio witū. **14** Tūtīreraha gūkīra ūrīa kwagīrīrie, ta ūrīa kūngīrī korwo tūtīokire kūrī inyuū, nīgūkorwo nī ithuū twamūkīnyīrie na Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Kristū. **15** O na tūtīrahaga gūkīra ūrīa kwagīrīrie nī ūndū wa wīra mūrute nī andū angī. Ūndū ūrīa twīrīgīrīrie nī atī, o ūrīa wītīkio wanyu ūrathī na mbere gūkūra, nakīo gīcunjī kīrīa tūrī nakīo thīnī wanyu nīgīkwarama mūno, **16** nīgeetha tūhote kūhunjīa Ūhoro-ūrīa-Mwega ng’ongo irīa irī mbere ya kwanyu. Nīgūkorwo tūtīkwenda kūrīraha nī ūndū wa wīra ūrufītuo rūgongo rūngī nī mūndū ūngī. **17** No rīrī, “Mūndū ūrīa ūkwīraha, nīerhage thīnī wa Mwathani.” **18** Nīgūkorwo mūndū ūrīa wīgāathagīrīria tiwe wonagwo arī mwega, no nī ūrīa Mwathani agathagīrīria.

11 Nīngwīhoka nīmūgūkīrīrīria ūrīmū ūrīa mūnini ndī naguo; ndamūthaitha mūngīrīrīrie. **2** Nīndīraigua ūiru nī ūndū wanyu, ūiru uumanīte na ūngai. Ndamwīrīrie o mūthuuri ūmwe, na nīwe Kristū, nīgeetha ngāmūneana kūrī we mūrī ta mūrītu gathirange. **3** No ndī na guoya gūtīgatūike atī meciirīa manyu no maturuuri mūtiganīrie ūgīma na ūtheru wa kwīrutīra Kristū, o ta ūrīa Hawa aaheenekire nī nyoka na wara wayo. **4** Inyuū nīmūwamūtīkagīra ūhoro ūngī mūkenete, mūndū o wothe angīmūhunjīria ūhoro wa Jesū ūngī tīga Jesū ūrīa twamūhunjīrie, kana mūngīamūkīra roho ūngī tīga Roho ūrīa mwamūkīrīrie, o na kana mūgetīka ūhoro-mwega ūngī tīga ūrīa mwetīkīrie. **5** No ndīgīwīcīirīa atī ndī mūnini o na hanini kūrī “atūmwō acio anene.” **6** No ngorwo itarī mūrute ūhoro-inī wa kwaria, no ndī na ūmenyo. Nītūmūmenyīthītie maūndū maya wega na njīra ciothe. **7** Hīhi nī kwīhīa ndeehīrie nī kwīnyīhīha nīguo ndīmūtūūgīrie inyuū na ūndū wa kūmūhunjīria Ūhoro-ūrīa-Mwega wa Ngai hatarī irīhī? **8** Nīgūtunya ndaatunyaga makanītha mangī ngāmūkīra ūteithio kuuma kūrī o nīguo hote kūmūtungata. **9** Na hīndī irīa ndaarī na inyuū, ndabatario nī kīndū-rī, ndiatūkaga mūrigo harī mūndū o na ūrīkū, nīgūkorwo arīu na aarī a Ithe witū moka kuuma Makedonia nīmāheire indo cia kūīgana mabataro makwa. Nīndīgīrīrīrie ndīgatūike mūrigo kūrī inyuū na njīra o yothe, na nīngūthī na mbere gwīka ūguo. **10** Ti-ītherū o ta ūrīa ūhoro wa ma wa Kristū ūrī thīnī wakwa, gūtīrī mūndū o na ū thīnī na ng’ongo cia Akāia ūngīngīria ndīraha ūguo. **11** Nī kī gītātūma njuge ūguo? Nī tondū ndīmwendete? Ngai nīoī atī nīndīmwendete! **12** Na nīngūthī na mbere na

gwika ūria ndireka, nīguo njagithie kiene andū arīa macaragia mweke wa kuoneka atī nīmaiganaine na ithuī, thīinī wa maundū marīa merahaga namo. **13** Nīgūkorwo andū ta acio nī atūmwo a maheeni, aruti wīra a kūhīthia andū, na metuaga atūmwo a Kristū. **14** Naguo ūndū ūcio ti wa kūmakania, nīgūkorwo o na Shaitani o nake nīetuaga mūraika wa ūtheri. **15** Ndūkirī ūndū wa kūgegania ndungata ciake cingītua ndungata cia ūthingu. Marīgīrīrio-inī makaagia na kirīa kīringaine na ciiko ciao. **16** Nīnguuga o rīngī atīrī: Mūdū ndakae kuona ta ndī kirimū. No angīkorwo nīguo mūkuona-rī, kīnyamūkīrei o ta ūria mūngāmūkīra kīrimū, nīguo ndīrahe o hanini. **17** Ūhoro-inī wa mwīraho ūyū ndī naguo-rī, ndiraaria ta ūria Mwathani angīaria, no ndīraaria o ta ūria kīrimū kīngīaria. **18** Kuona atī andū aingī nīmareraha ta ūria thī ūrahaga-rī, o na nī ngwīraha o tao. **19** Tondū inyuī mūkīrī oogī-rī, nīmūkiragīrīria arīa irimū mūkenete! **20** Titherū, nīmūkiragīrīria mūdū o wothe o na angīmūta ngombo ciake, kana ūria ūkūmūhatīrīria, kana ūria ūkūrīa indo cianyu, kana ūria ūgwītūgīria mbere yanyu, o na kana ūria ūkūmūhūra hī. **21** Nīngūconoka ngiuga atī ithuī nītwaremirwo nī gwika maundū ta maciolo ūndū ūria mūdū ūngī angīhota kwīraha nī ūndū wago-rī, ndīkīarie ta ndī kīrimū-rī, o na nī no ngīgerie kwīraha nī ūndū wago. **22** Andū acio nī Ahibirania? O na nī ndī Mūhibirania. Andū acio nī Aisiraeli? O na nī ndī Mūisiraeli. Andū acio nī njiaro cia Iburahīmu? O na nī ndī wa rūciarō rwa Iburahīmu. **23** Andū acio nī ndungata cia Kristū? (Ngwarīa ūguo ta ndī mūgūrūku.) Nī nīndīmakīrite. Nīndutīte wīra na kīyo kūmakīra, na ngāikio njeera mahinda maingī makīria yao, na ngahūturwo na kiboko makīria, o na mahinda maingī ndanakuhīrīria gūkuu. **24** Ayahudi nīmahūturīre na kiboko maita matano, o ihinda iboko mīrongo itatū na kenda. **25** Nīndahūturīro na thanju maita matatū, na riita rīmwe ngīhūturwo na mahiga nyuguto, na maita matatū ndanathūkīrwo nī marikabu ndī thīinī, na ngīraara o na ngītinda iria-inī ūtūkū ūmwe na mūthenya mūgima. **26** Ngoretwo ngthī ng'endo nyingī. Ngagīkorwo ndī ūgwati-inī wa gūtwarwo nī njūū, na ūgwati-inī wa atunyani, na ūgwati-inī wa gūkīrīrwo nī andū a rūrīrī rwitū, na ūgwati-inī wa gūkīrīrwo nī andū-a-Ndūrīrī; na ngoona ūgwati ndī matūūra-inī manene, na ndī thīinī wa būrūrī, na ndī iria-inī; o na ūgwati wa andū arīa maheenāgia atī nī ariū na aarī a Ithe witū. **27** Ndaanaruta wīra mūrītū na wa mīnoga, na maita maingī ngaagaga toro; ndaanakorwo na ng'aragu na nyoota, na maita maingī ngaaga kīndū gīa kūrīa; ndaanakorwo heho-inī na ndī njaga. **28** Hamwe na macio mothe-rī, o mūthenya ngoragwo na mūrigo, ngītanga nī ūndū wa makanitha mothe. **29** Nūū ūngīkorwo aagīte hinya, na nī njage gūkorwo njūrītwo nī hinya? Nūū ūngīhīngīthio, na nī njage gūkorwo ngīcinwo nī marakara? **30** Angīkorwo no nginya ndūrīrahe, ngwīrahīra matūdū marīa monāgia ūria itarī na hinya. **31** Ngai, na nowe Ithe wa Mwathani Jesū, ūria ūgoocagwo nginya tene-rī, nīoī atī ndiraheenania. **(aiōn g165)** **32** Kūu Dameski, barūthi ūria waathanaga arī rangu rwa Mūthamaki Areta-rī, nīathanire itūūra inene

rīa andū a Dameski rīrangīrwo nīgeetha aanyīithie. **33** No nīndoiimīrio ndirica, ngīkūrūkīrio rūthingo-inī ndī thīinī wa gīkabū, ngīhonoka kūnyīitwo nīwe. **12** No nginya thīi na mbere na kwīraha. O na gūtuika gwika ūguo gūtīrī uumithio-rī, rīu nīngwarīa ūhoro wa maundū marīa ndanonio nī Mwathani, na marīa ndanaguūrīrio nīwe. **2** Nīnjūū mūdū thīinī wa Kristū, ūria woīrwo mīaka ikūmi na īna mīthiru, agītwarwo igūrū rīa gatātū. Kana oīrwo arī na mwīrī kana atarī naguo, nī ndiū, Ngai nīwe ūū. **3** Na nīnjūū atī mūdū ūcio, kana aarī mwīrī-inī kana ndaarī mwīrī-inī-rī, nī ndiū, no Ngai nīwe ūū, **4** nīoīrwo agītwarwo kūrīa andū arīa metīkītie mathiīaga, akīgīua maundū matangīranīka nī mūdū, na maundū marīa mūdū atangītīkīrio kwaria. **5** Nīngwīraha nī ūndū wa mūdū ta ūcio, no ndīkwīraha nī ūndū wakwa nī mwene, tīga no ndīrahire nī ūndū wa ūria njagīte hinya. **6** O na ingīenda kwīraha-rī, ndīngītūika kīrimū, nī ūndū ingīkorwo ngīaria ūhoro wa ma. No ndīgwika ūguo, nīguo gūtīkagīe mūdū ūgwīcīria ūhoro wakwa makīria ma ūria kwagīrīre nī ūndū wa ūria njīkaga kana ūria njugaga. **7** Nīguo ndīkanāe gwītūgīria nī ūndū wa ūgūtīrio mūnene ūguo-rī, nīndekīrīrwo mūgīua thīinī wa mwīrī wakwa, ūrī mūtūmwo wa Shaitani, nīguo ūnyūarīrage. **8** Nīndathathīre Mwathani mahinda matatū anjehererie mūgīua ūcio. **9** Nowe akīnjīra atīrī, “Wega wakwa nīkūgīganīte, nīgūkorwo hinya wakwa nītūūkīaga mūkīnyānīru harīa hatarī na hinya.” Nī ūndū ūcio nīngwīraha o na makīria ngenete mūno nī ūndū wa kwaga hinya gwakwa, nīgeetha hinya wa Kristū ūkarage igūrū rīakua. **10** Kīu nīkīo gītūmaga ngenagīre kwaga hinya, na irumi, na ūrītū wa mūtūūrīre, na kūnyārīrwo, o na mathīina nī ūndū wa Kristū. Nīgūkorwo hīndī rīra njagīte hinya, nīguo ngoragwo na hinya. **11** Nīndītūite kīrimū, no nī inyuī mwatūmire njīke ūguo. Nī inyuī mwagīrīrwo nīkūngaathīrīria, nīgūkorwo nī ti nī mūnīni mūno kūrī “atūmwo acio anene,” o na gūtuika nī ndīkīrī kīndū gītārī kiene. **12** Maundū marīa matūmaga mūdū amenywo atī nī mūtūmwo-rī, nīmekīrwo gatagatī-inī kanyu na gūkīrīrīria kūnene: gūkīringwo ciama, na gūgīkwo morīrū, na maundū wa kuonania hinya. **13** Inyuī mwakīrī anīni gūkīra makanitha marīa mangī nakī, tīga o gūtuika atī nī ndīgana gūtuika mūrigo harī inyuī? Ndekerai ihītia rīul **14** Rīu nīndīhaārīrie kūmūceerera ihinda rīa gatātū, na ndīgūkorwo ndī mūrigo harī inyuī, tondū ti indo cianyu ndīrenda, no nī inyuī ndīrenda. Tondū-rī, ciana itīagīrīrwo nī kūgīra aciari a cio mūthīthū, no aciari nīo magīrīrwo nī kūgīra ciana ciao mūthīthū. **15** Nī ūndū ūcio no ngene kūhūthīra kīrīa gīothe ndī nakīo nī ūndū wanyu, o na nī mwene ndīhīthīre. Ingīmwendā makīria-rī, inyuī no mūkīnyende o hanini? **16** No o na gūtārī o ūguo-rī, nī ndiatūkīre mūrigo harī inyuī. No njīrwo atī hīhi ndaarī mwara, na atī nīndāmūheenīrie! **17** Hīhi nīndāmūhatīrīrie na ūndū wa mūdū o na ūmwe wa arīa ndāmūtūmīre? **18** Nīndaringīrīrie Tīto oke kūrī inyuī, na ngītūma mūrū wa Ithe witū moke nake. Tīto ndaigana kūmūhatīrīria, kana nīāmūhatīrīrie? Gīthī tūtīarutire wīra thīinī wa roho o ro ūmwe, na

tükürümírira njira o ro imwe? **19** Hihhi ihinda ríri riothe mukoretwo mügíciiria atí nĩ gwíciirírira tükoretwo tügíciirírira harí inyuí? Tükoretwo tükíaria mbere ya Ngai ta andũ marí thĩinĩ wa Kristũ; na ríri, arata akwa nyenda, maũndũ maría mothe twíkaga nĩ ma gütũma inyuí muongererwo hinya. **20** Nígúkorwo nĩndiretigíra, atí ríría ndírũka, ndahota gúkora mütahaana úrĩa ingienda mukorwo mũhaana, na inyuí mwahota gúkora itahaana úrĩa mungienda ngorwo haana. Ngetigíra kwahota gũgaakorwo kúrĩ na ngũ, na úiru, na marakara, na njatũkano, na njambanio, na njuukũ, na mwítĩio, o na kwaga kíhaarĩro. **21** Ngwítigíra atí ríría ngooka kũu rĩngĩ, Ngai wakwa ahota gũkanjonorithia mbere yanyu, na nĩ njigwe kíeha nĩ úndũ wa andũ aingĩ arĩa meehirie o mbere, na matiĩririte waganu wa maũndũ maría mooru, na ma úmaraya, na maũndũ ma úura-thoni maría matũũrite meekaga.

13 Rírĩ nĩ riita rĩa gatatũ gũũka kwanyu. Úhoro o wothe no nginya úrũgamírĩro nĩ úira wa andũ eerĩ kana atatũ. **2** Nĩndamũkanirie hĩndĩ rírĩa ndaarĩ na inyuí riita rĩa keerĩ. O na rĩu nĩngũmũkaania o rĩngĩ, o na itarĩ hamwe na inyuí: Rírĩa ndírũka rĩngĩ, andũ arĩa matũũrite mehagia kuuma tene, kana mũndũ úngĩ o wothe, ndirĩ ngacaaĩra, **3** tondũ nĩmũrenda kũmenya kíhooto kía atí nĩ Kristũ waragia na kanua gakwa. We ndamwikagíra maũndũ ta atarĩ na hinya, no nĩonanagia atí arĩ na hinya gatagatĩ-inĩ kanyu. **4** Nígúkorwo nĩ ma nĩambirwo mũtharaba-inĩ atarĩ na hinya, no nĩatũuraga muoyo nĩ úndũ wa hinya wa Ngai. O ta úguo-rĩ, o na ithuĩ tũtirĩ hinya tũrĩ thĩinĩ wake, no nĩ úndũ wa hinya wa Ngai nĩtũtũuraga muoyo thĩinĩ wake níguo tũmũtungatage. **5** Mwígierie, muone kana inyuí ene nĩ mwítikítie úhoro wa ma; mwítũiríe inyuí ene. Kaĩ inyuí mũtooĩ atí Kristũ Jesũ arĩ thĩinĩ wanyu, tĩa no mũgíkorirwo mũgwíte kígeranio kiu? **6** Na nĩngwĩhoka atí nĩmũrĩona atí ithuĩ tũtigwíte kígeranio. **7** Na rĩu tũkũhooya Ngai atí mũtikae gwĩka úndũ o na úmwe mũũru. Ti atí níguo andũ monage atí nĩtũtũkĩrĩtuo níwe, na nĩtũtooranítie, no nígeetha inyuí mwíkage maũndũ maría magĩrĩre, o na tũngĩoneka ta tũtatooranítie. **8** Nígúkorwo tũtingĩhota gwĩka úndũ úreganite na úhoro wa ma, tĩa o úrĩa úrĩ wa úhoro wa ma wiki. **9** Tũkoragwo na gĩkeno rírĩa riothe tũtarĩ na hinya, no inyuí mũrĩ na hinya; na nĩtũmũhooyagíra mũtũũke andũ aagĩrĩru kũna. **10** Gĩtũmi kíria kíratũma nyandĩke maũndũ maya o na itarĩ hamwe na inyuí-rĩ, nígeetha hĩndĩ rírĩa ngooka ndikaanahũthĩre úhoti wakwa úũru, úhoti úrĩa Mwathani aaheire úrĩ wa kũmũkũria, no ti wa kũmũthũkia. **11** Na rĩu ngĩrĩkia-rĩ, arĩu na aarĩ a lthe witũ, tigwoi na wega. Thĩiagai na mĩthĩre rírĩa yagĩrĩre, thĩkagĩrĩria itaithana riakwa, gĩagai na meciiria o mamwe, na mütũuranagie na thayũ. Nake Ngai wa wendo na thayũ nĩarĩkoragwo hamwe na inyuí. **12** O mũndũ nĩageithie úrĩa úngĩ na ngeithi theru cia kĩmumunyano. **13** Andũ arĩa othe aamũre nĩmamũgeithia. **14** Wega wa Mwathani Jesũ Kristũ, na wendani wa Ngai, na ngwatanĩro ya Roho Mũtheru, íroikaraga na inyuí inyuothe.

Agalatia

1 Nĩ nĩ mütümwo Paülũ, na rĩrĩ, ndĩrĩ mütümwo ütümĩtuo nĩ andũ o na kana ngatümwo na njĩra ya mündũ, no ndũmitwo nĩ Jesũ Kristũ na Ngai lthe witũ, ũria wamũriũkirie kuuma kũrĩ arĩa akũũ. **2** Nĩ hamwe na ariũ na aarĩ a lthe witũ othe arĩa tũrĩ nao, nĩ ithuĩ tũramütũmĩra marĩa maya, Kũrĩ inyuĩ andũ a makanitha ma Galatia: **3** Mũrogĩa na wega na thayũ irĩa ciumĩte kũrĩ Ngai lthe witũ, o na kũrĩ Mwathani Jesũ Kristũ, **4** ũria werutire nĩ undũ wa mehĩa maitũ nĩguo atũhonokie kuuma kũrĩ mahinda maya tũrĩ, marĩa maiyũrĩtuo nĩ maũndũ mooru, kũringana na wendi wa Ngai lthe witũ, (aiõn g165) **5** nake arotũũra akumagio nginya tene na tene. Amenĩ. (aiõn g165) **6** Nĩ nĩkũgega ndĩragega nĩ undũ wa ũria mũrahiũha gũtigana na ũria wamwĩtĩre na undũ wa wega wa Kristũ, mũkagarũrũkĩra ũhoro mwega wa mũthemba ũngĩ, **7** naguo ti ũhoro-ũria-Mwega o na atĩa. No nĩ kũrĩ andũ maramũhingĩca makienda gũthũkia ũhoro-ũria-Mwega wa Kristũ. **8** No rĩrĩ, o na kũngĩkorwo nĩ ithuĩ o na kana mũraika uumĩte igĩrũ, ũngĩmũhunjĩria ũhoro mwega ũngĩ tĩga ũria twamũhunjĩrie-rĩ, mĩndũ ũcio aronyĩtuo nĩ kĩrumĩ nginya tene! **9** O ta ũria tũmwĩrite, o na rĩu nĩ nguuga o rĩngĩ atĩrĩ, mĩndũ o wotho angĩmũhunjĩria ũhoro mwega ũngĩ tĩga ũria mwetĩkirie-rĩ, aronyĩtuo nĩ kĩrumĩ nginya tene! **10** Atĩrĩrĩ, ngũga ũguo-rĩ, kaf arĩ andũ ndĩrenda kwiyendithia kũrĩ o, kana nĩ kũrĩ Ngai? Kana hihĩ nĩ andũ ndĩrenda gũkenia? Korwo nĩ andũ ngeragia gũkenia-rĩ, ndingĩkorwo ndĩ ndungata ya Kristũ. **11** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, ngwenda mũmenye atĩ ũhoro-ũria-Mwega ndamũhunjĩrie ti ũhoro woimanĩte na mĩndũ. **12** ũhoro ũcio ndiaheirwo nĩ mĩndũ, o na kana ngĩthomithio nĩ mĩndũ; no nĩ kũguũrĩrio ndaguũrĩrio ũhoro ũcio nĩ Jesũ Kristũ. **13** Nĩgũkorwo nĩmũguĩte ũhoro wa mũthĩire yakwa ya tene, ũria ndaatũire njĩkaga ndĩ thĩnĩ na ndini ya Ayahudi, na ũria ndanyariiraga kanitha wa Ngai na hinya ngĩgeria kũũniina. **14** Nĩ hĩ ũhoro wa maũndũ makonĩ ndini ya Ayahudi, nĩ ndaathĩte mbere o na gũkĩra Ayahudi aingĩ a rĩika rĩakwa na ndaarĩ na kĩyo kĩnene gĩa kũrũmia mũtugo ya maithe maitũ. **15** No rĩrĩ, Ngai ũria wanyamũire kuuma ndaciarwo, na akĩnjĩta nĩ undũ wa wega wake-rĩ, nĩ onĩre arĩ wega, **16** angũrĩrie Mũriũ nĩgeetha hunjagĩrie andũ-a-Ndũrĩrĩ ũhoro wake; gũtĩrĩ mĩndũ o na ũrĩkũ ndaahoire kĩrĩra, **17** o na ndĩambatire Jerusalemu kuonana na arĩa maarĩ atũmwo mbere yakwa, no ndathĩire bũrũri wa Arabia na ihenya, na thuutha ũcio ngĩcooka Dameski. **18** Na rĩrĩ, thuutha wa mĩaka itatũ, nĩndambatire Jerusalemu nĩguo tũkamenyane na Petero, na ngũkara nake matukũ ikũmi na matano. **19** Tũtionanire na atũmwo acio angĩ, tĩga o Jakubu, mũrũ wa nyina na Mwathani. **20** ũhoro ũyũ ndĩramwandĩkĩra, ndĩramwĩra ndĩ mbere ya Ngai atĩ nĩ wa ma na ndiraheenania. **21** Thuutha ũcio nĩndacookire ngĩthĩ Suriata na Kilikia. **22** Nĩ mwene ndiamenyekete nĩ makanitha ma Judea marĩa marĩ thĩnĩ wa Kristũ. **23** No kũigua maiguaga atĩrĩ, “Mũndũ ũria ũratũire atũnyariiraga rĩu niwe ũrahunjia wĩtikio

ũria aageragia kũniina mbere iyo.” **24** Nao makĩgooca Ngai nĩ undũ wakwa.

2 Mĩaka ikũmi na ĩna yathira nĩndambatire rĩngĩ Jerusalemu, na ihinda rĩrĩ tũgĩthĩ hamwe na Baranaba o na tũgĩthĩ na Tito. **2** Ndathĩre tondu Ngai nĩanguũrĩrie thĩi kuo, na nĩguo ngataarĩrie atũmwo ũhoro-ũria-Mwega ũria hunjagĩria andũ-a-Ndũrĩrĩ. No ndataarĩrie o arĩa monekaga marĩ atongoria hatarĩ andũ angĩ, nĩgeetha gũtigatũike atĩ ihenya rĩria ndateng'eraga, o na kana rĩria ndateng'erete, rĩarĩ rĩa tũhũ. **3** No o na Tito, ũria warĩ hamwe na nĩi, ndaringĩrĩrio kũrua, o na gũtũika aarĩ Mũyunani. **4** ũhoro ũyũ wa kũrua wagĩire ho tondu nĩ kwarĩ na ariũ na aarĩ a lthe witũ a maheeni arĩa maatoonyete gatagatĩ gaitũ na hitho marĩ athĩgaani nĩguo matũĩre ũhoro wa wĩyathi ũria tũkoragwo naguo tũrĩ thĩnĩ wa Kristũ Jesũ, makienda gũtũtũ ngombo. **5** Tũtietĩkĩrie ũhoro wao na hanini, nĩgeetha ma ya ũhoro-ũria-Mwega itũire na inyuĩ. **6** Nao andũ arĩa moonekaga taarĩ o anenerĩ, (harĩ nĩ hatĩarĩ na ũtiganu o ũria mangĩakorirwo marĩ, nĩgũkorwo Ngai ndaroranu mĩndũ ũria ahaana) andũ acio gũtĩrĩ undũ moongereire harĩ ndũmĩrĩri yakwa. **7** O na rĩrĩ, o nĩmoonire atĩ nĩi nĩndehokerwo wĩra wa kũhunjia ũhoro-ũria-Mwega kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ, o ta ũria Petero eehokerwo wĩra wa kũhunjia Ayahudi. **8** Nĩgũkorwo Ngai ũria warutaga wĩra thĩnĩ wa ũtungata wa Petero arĩ mütümwo kũrĩ Ayahudi, nowe warutaga wĩra ũtungata-ĩnĩ wakwa ndĩ mütümwo kũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ. **9** Nĩngĩ Jakubu, na Petero, na Johana, arĩa moonagwo marĩ itugĩ cia gũtĩra kanitha-rĩ, nĩmatwamũkĩrie tũrĩ hamwe na Baranaba na guoko kwa ũrĩo kwa ngwatanĩro, rĩria maamenyire wega wa Ngai ũria ndaahetwo. Nĩmetĩkĩrie atĩ ithuĩ tũthĩ tũkahunjĩrie andũ-a-Ndũrĩrĩ, nao mathĩi kũrĩ Ayahudi. **10** Undũ ũria maatwĩrĩre twĩkage nĩ atĩ tũrĩkanage athĩnĩ na noguo undũ ũria nĩ mwene ndaarĩ na kĩyo gĩa gwĩka. **11** Na rĩrĩ, hĩndĩ ĩria Petero ookire Antiokia, nĩndamũkarĩrie mbere ya andũ tondu nĩahĩtĩte mũno. **12** Andũ amwe moimĩte kũrĩ Jakubu matanakinya-rĩ, Petero nĩarĩanagĩra na andũ-a-Ndũrĩrĩ, no rĩria maakinĩre, akĩmeherera, na akĩamũrĩria na andũ-a-Ndũrĩrĩ tondu nĩetigagĩra andũ arĩa maarĩ a gĩkundi kĩa andũ arĩa maruaga. **13** O na Ayahudi arĩa angĩ makĩnyĩtanĩra na Petero ũhinga-ĩnĩ wake, o nginya o na Baranaba akĩhĩtithio nĩ ũhinga ũcio wao. **14** Rĩria ndonire atĩ matiekaga kũringana na ma ya ũhoro-ũria-Mwega, ngĩira Petero atĩrĩ, andũ othe makĩguaga, “Angĩkorwo wee ũrĩ Mũyahudi, ũtũũrĩra na mũtugo ya andũ-a-Ndũrĩrĩ na ti ta Mũyahudi-rĩ, ũngĩkĩhota atĩa kũhatĩrĩria andũ-a-Ndũrĩrĩ atĩ nĩguo marũmĩrĩre mũtugo ya Ayahudi? **15** “Ithuĩ arĩa tũciarĩtuo tũrĩ Ayahudi na tũtarĩ ehĩa ta andũ-a-Ndũrĩrĩ-rĩ, **16** nĩtũtũ atĩ mĩndũ ndatuũkaga mũthĩngu nĩ undũ wa gwathĩkĩra watho, no atũkaga mũthĩngu nĩ undũ wa gwĩtikia Jesũ Kristũ. Nĩ undũ ũcio o na ithuĩ twĩtikĩtie Kristũ Jesũ nĩguo tũtũuo athĩngu nĩ undũ wa gwĩtikia Kristũ, no ti undũ wa gwathĩkĩra watho, tondu gũtĩrĩ mĩndũ ũgaatũuo mũthĩngu nĩ undũ wa gwathĩkĩra watho. **17** “Angĩgĩkorwo rĩria tũgũcaria gũtũuo athĩngu nĩ Kristũ

kuonanagia atĩ ithuĩ ene tũrĩ ehia-rĩ, ũguo nĩ kuuga atĩ Kristũ atungatagĩra mehia? Hĩ! Kũroaga gũtuĩka ũguo! **18** Angikorwo nĩ ngwaka rĩngĩ kĩrĩa ndaanangire-rĩ, nĩkuonania atĩ nĩ nĩnyunite watho. **19** Nĩgũkorwo na ũndũ wa watho nĩndakũĩrĩre watho ũcio nĩguo ndũire muoyo ndĩ wa Ngai. **20** Nĩ nĩndĩkĩtie kwambanĩro hamwe na Kristũ, na rĩu ti nĩ ndũũraga muoyo, no Kristũ nĩwe ũtũũraga muoyo thĩĩnĩ wakwa. Muoyo ũria ndũũraga mwĩrĩ-inĩ ũyũ ndũũraga na ũndũ wa gwĩtikia Mũrũ wa Ngai, ũria wanyendire na akĩrũta nĩ ũndũ wakwa. **21** Ndingĩtikĩra gũtua wega wa Ngai kindũ gĩa tũhũ, tondũ kũngĩtuĩka atĩ ũthingu wonekaga nĩ ũndũ wa watho-rĩ, Kristũ aakũire tũhũ!”

3 Atĩrĩrĩ inyuĩ Agalatia aya akĩgu! Mũrogetwo nũũ? O inyuĩ muonirio wega Jesũ Kristũ arĩ mwambe mĩtĩ igũrũ. **2** No nyende kũmenya ũndũ ũmwe tu kuuma kũrĩ inyuĩ: Mwaheirwo Roho nĩ ũndũ wa gwathĩkĩra watho, kana nĩ ũndũ wa gwĩtikia ũhoro ũria mwaigũire? **3** Kaĩ mũrĩ akĩgu atĩa? Mwambĩrĩrie na Roho wa Ngai, na rĩu mũrenda kũrĩkĩrĩra na hinya wa mwĩrĩ? **4** Anga mwathĩĩnirio na maũndũ maingĩ ũguo o tũhũ, angĩkorwo ũhoro ũcio wotho warĩ wa tũhũ? **5** Wee Ngai amũheaga Roho wake na akaringaga ciana gatagati kanyu nĩ ũndũ wanyu gwathĩkĩra watho, kana nĩ ũndũ wa gwĩtikia ũhoro ũria mwaigũire? **6** Ta ririkanaĩ ũhoro wa Iburahĩmu, Maandĩko moigite atĩrĩ: “Etĩkirie Ngai, nake Ngai akĩmũtua mũthingu.” **7** Nĩ ũndũ ũcio kĩmenyei atĩ andũ arĩa metĩkĩtie nĩo ciana cia Iburahĩmu. **8** Na tondũ Maandĩko marĩa matheru nĩmoogĩte o mbera atĩ Ngai nĩagatua andũ-a-Ndũrĩrĩ athingu na ũndũ wa gwĩtikia-rĩ, na Maandĩko macio nĩmahunjĩrie Iburahĩmu ũhoro-ũria-Mwega o kabere, makiuga atĩrĩ: “Ndũrĩrĩ ciothe nĩikaarathimwo nĩ ũndũ waku.” **9** Nĩ ũndũ ũcio andũ arĩa metĩkĩtie nĩmarathimanagĩro hamwe na Iburahĩmu, mũndũ ũcio warĩ gwĩtikia. **10** Andũ arĩa othe mehokaga ũhoro wa gwathĩkĩra watho-rĩ, marĩ na kĩrumi, nĩgũkorwo Maandĩko moigaga atĩrĩ, “Kũgwatwo nĩ kĩrumi nĩ mũndũ o wotho ũtahingagia maũndũ marĩa mothe mandĩkitwo Ibuku-inĩ rĩa Watho.” **11** Nĩtũũũ wega atĩ gũtĩrĩ mũndũ ũngĩtũuo mũthingu mbera wa Ngai nĩ ũndũ wa gwathĩkĩra watho, tondũ Maandĩko moigite atĩrĩ: “Mũndũ ũria mũthingu agaatũura muoyo nĩ ũndũ wa gwĩtikia.” **12** No watho-rĩ, nduumanĩte na ũhoro wa gwĩtikia; handũ ha ũguo Maandĩko moigaga atĩrĩ, “Mũndũ ũria wathĩkĩra maũndũ ma watho agaatũũro muoyo nĩ mo.” **13** Nake Kristũ niatũkũũrĩre agĩtũrũta kĩrumi-inĩ kĩa watho na ũndũ wake mwene gũtuĩka kĩrumi ithenya rĩitũ, nĩgũkorwo nĩ kwandĩkitwo atĩrĩ, “Kũgwatwo nĩ kĩrumi nĩ mũndũ o wotho wambĩtwo mũtĩ-igũrũ.” **14** Aatũkũũrĩre nĩguo kĩrathimo kĩrĩa Iburahĩmu arathĩmĩtwo nakĩo gĩkĩnyire andũ-a-Ndũrĩrĩ na ũndũ wa Kristũ Jesũ, nĩguo atĩ na ũndũ wa gwĩtikia twamũkĩre Roho ũria weranĩrwo. **15** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, rekei ndĩmuonie na ngerekano yumanĩte na maũndũ marĩa mũũĩ. O ta ũria gũtarĩ mũndũ ũngĩhota kweheria ũndũ kana kuongerera ũndũ harĩ kĩrĩkanirio kĩrĩa gĩthondeketwo nĩ mũndũ-rĩ, no taguo ũhoro ũyũ ũtarĩ. **16** Maũndũ marĩa meranĩrwo, meerĩrwo

Iburahĩmu na mbeũ yake. Maandĩko matiugĩte “mbeũ ciake”, taarĩ ũhoro wa andũ aingĩ, no moigite “na mbeũ yake”, ũguo nĩ kuuga mũndũ ũmwe, na nĩwe Kristũ. **17** ũria ndĩrenda kuuga nĩ atĩrĩ: Watho, ũcio wokire thuutha wa mĩaka 430, ndũngĩeheria kĩrĩkanĩro kĩrĩa gĩekĩrĩtwo ho nĩ Ngai mbera iyo, na ndũngĩtũma kĩranĩro kũ gũtuĩke gĩa tũhũ. **18** Nĩ ũndũ-rĩ, angikorwo igai rĩngĩoneka nĩ ũndũ wa watho-rĩ, rĩtikĩumanĩte na kĩranĩro; no Ngai, nĩ ũndũ wa wega wake, nĩaheire Iburahĩmu igai na ũndũ wa kĩranĩro. **19** Watho-rĩ, wakĩrĩ wa bata ũrĩkũ? Wongereirwo kũrĩ kĩranĩro nĩguo wonanagie mahĩtia o ngĩnya rĩria mbeũ rĩa kĩrĩkanĩro kĩeranĩre igooka. Watho ũcio wathanirwo nĩ araika ũkinengerio andũ na guoko kwa mũguithania. **20** No rĩrĩ, mũguithania ndakoragwo arũgamĩrĩre o mwena ũmwe; no Ngai nĩ ũmwe. **21** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, kaĩ watho ũreganĩte na cĩranĩro cia Ngai? Aca ti ũguo! Tondũ korwo kwari na watho waheanirwo nĩguo andũ magĩe na muoyo-rĩ, ti-itherũ o nago ũthingu nĩ ũngĩakĩrehirwo nĩ watho. **22** No Maandĩko moigaga atĩ andũ a thĩ nĩ mohetwo nĩ mehia, nĩgeetha kĩranĩro kĩrĩa kĩheanagwo nĩ ũndũ wa gwĩtikia Jesũ Kristũ kĩheagwo o arĩa metĩkĩtie. **23** ũhoro wa gwĩtikia ũtanooka-rĩ, twarĩ ohe nĩ watho, tũkahingĩrĩro o ngĩnya wĩtikio ũkaagũũranĩro. **24** Nĩ ũndũ ũcio watho nĩguo waheirwo ũhoti wa gũtũtware kũrĩ Kristũ, nĩguo tũtũuo athingu na ũndũ wa gwĩtikia. **25** Na rĩrĩ, kuona atĩ rĩu ũhoro wa gwĩtikia nĩmũkĩnyu, tũtingĩcooka kũrũgamĩrĩrwo nĩ watho. **26** Inyuothe mũrĩ ciana cia Ngai nĩ ũndũ wa gwĩtikia Kristũ Jesũ, **27** nĩgũkorwo inyuothe arĩa mwabatithirio thĩĩnĩ wa Kristũ nĩmũwĩhumbĩte Kristũ. **28** Nĩ ũndũ ũcio gũtingĩcooka gũthũuranio Mũyahudi kana Mũyunani, na gũtĩrĩ ngombo kana mũndũ ũtarĩ ngombo, na gũtĩrĩ mũndũ mũrũme kana mũndũ-wanja, nĩgũkorwo inyuothe mũrĩ ũmwe ki thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ. **29** Angikorwo mũrĩ a Kristũ-rĩ, mũkĩrĩ a mbeũ wa Iburahĩmu, na mũrĩ agai a kũgaya kũringana na kĩranĩro kũ kĩranĩrwo.

4 ũria ndĩroiga nĩ atĩrĩ, ihinda rĩothe rĩria mũgai arĩ o mwana-rĩ, ndarĩ ũtiganu na ngombo, o na atuĩka nĩwe mwene indo icio ciothe. **2** Nĩ gwathwo athagwo nĩ amũrori hamwe na aramati a indo ciake, ngĩnya ihinda rĩria ithe atuĩte rĩgaakinya. **3** ũguo noguo o na ithuĩ, hĩndĩ rĩa twarĩ ciana, twatũire ũkombo-inĩ wa maũndũ marĩa ma ndũire ma thĩ ĩno. **4** No hĩndĩ rĩa ihinda rĩria rĩagĩrĩru kũna rĩakĩnyire, Ngai niatũmire Mũrĩũ, nake agĩciarwo nĩ mũndũ-wa-nja, na agĩciarwo arĩ wa gwathagwo nĩ watho, **5** nĩguo akũũre andũ arĩa matũire mathagwo nĩ watho, nĩgeetha tũgĩe na kĩhooito gĩa gũtuĩka ciana ciake, **6** Tondũ inyuĩ mũrĩ ciana ciake-rĩ, Ngai niatũmire Roho wa Mũrĩũ ngoro-inĩ ciitũ, o we Roho ũria wĩtanaga ũkiugaga atĩrĩ, “Abba, Baba.” **7** Nĩ ũndũ ũcio, we ndũrĩ ngombo rĩngĩ, no ũrĩ mwana wake; na tondũ rĩu ũrĩ mwana wake, Ngai nĩagũtũite mũgai wa indo ciake. **8** Tene rĩria mũtooĩ Ngai-rĩ, mwarĩ ngombo cia ciũmbe irĩa itarĩ ngai. **9** No rĩrĩ, tondũ rĩu nĩmũmenyete Ngai, kana njuge nĩmũrĩkĩtie kũmenyuo nĩ Ngai-rĩ, mũrĩkienda gũcookerera maũndũ macio maagĩte hinya na matarĩ

kiene niki? Kaĩ murenda gücooka ükombo-inĩ wamo o ringĩ? **10** Nĩmürümĩte ùhoro wa mĩthenya mĩamũre, na mĩeri mĩamũre, na imera, o na miaka! **11** Ndi na kieha mũno tondu gükuoneka ati wĩra ùria wothe ndanenogia naguo nĩ ùndũ wanyu nĩ wa tũhũ! **12** Ndamũthaita, inyuĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ, tuĩkai ta nĩ, nigũkorwo nĩ ndũikite ta inyuĩ. Mũtirĩ mwanjika úuru. **13** O ta ùria mũũĩ, ndamũhunjiire ùhoro-ùria-Mwega ihinda rĩa mbere tondu ndaarĩ mũriaru. **14** O na gütuika ndwari yakwa yarĩ magerio kũrĩ inyuĩ, mũtianyaranire kana mukĩĩmena, no mwanyĩtĩre ũgeni ta ndaarĩ mũraika wa Ngai, o na ta ndaarĩ Jesũ Kristũ we mwene. **15** Kaĩ ùndũ úcio watũmaga mukene ũthĩite kũ? Nĩ ndĩ mũira ati, korwo nĩmũngĩahotire, nĩmũngĩakũũire matho manyu mũũhe. **16** Kaĩ rĩu ndũikite thũ yanyu nĩ ùndũ wa kũmũhe ùhoro ùria wa ma? **17** Andũ acio me na kiyo magicaria ùria mũngĩtuika a thiritũ yao, no ti ùndũ wa gĩtũmi kiega. ùria mendaga nĩ kũmũgithania na ithuĩ mũtuĩke ao, nĩgeetha mũgĩe na kiyo gĩa kũmarũmĩrĩra. **18** Nĩ wega kũgia na kiyo, angĩkorwo muoroto nĩ mwega, na mwĩkage ũguo hĩndĩ ciothe to hĩndĩ irĩa ndĩ hamwe na inyuĩ. **19** Ciana ciakwa nyendetete mũno, o inyuĩ arĩa njĩguagĩra ruo ta rwa mũtumia akiheo mwana, nginya hĩndĩ irĩa Kristũ agaakorwo eyũmbite thĩĩnĩ wanyu, **20** naarĩ korwo ndakorwo hamwe na inyuĩ ta rĩu, niguo ngarũĩre mwarĩire wakwa tondu nĩndĩgĩtwo nĩ ùhoro wanyu! **21** Ta njĩĩrai, inyuĩ arĩa murenda gükorwo mũgĩathwo nĩ watho-rĩ, kaĩ mũtooi ùria watho uugaga? **22** Nigũkorwo nĩ kwandĩkitwo ati, lburahĩmu aarĩ na ariũ eerĩ, ũmwe aaciarĩtwo nĩ mũtumia ùria warĩ ngombo, nake úcio ũngĩ agaciarwo nĩ mũtumia ùria ũtaarĩ ngombo. **23** Mũriũ wake wa mũtumia ùria warĩ ngombo aaciarĩtwo na njĩra wa ùndũire; no mũriũ ùria waciarĩtwo nĩ mũtumia úcio ũtaarĩ ngombo aaciarĩtwo na ùndũ wa kũhingia kĩĩranĩro. **24** Namo maũndũ macio nĩ ma ngerekano, nĩ ùndũ atumia acio marũgamĩĩre irĩkanĩro igĩrĩ. Kirĩkanĩro kĩmwe nĩ gĩa Kirĩma gĩa Sinai nakio gĩciaraga ciana cia ũkombo: Nakio kigerekaniĩo na Hagari. **25** Na rĩrĩ, Hagari arũgamĩĩre Kirĩma gĩa Sinai kirĩa kirĩ kũu bũrũu wa Arabia, nake nĩwe ũgerekaniĩo na itũũra rĩa Jerusalemu ùria rĩhaana ũmũthĩ, tondu nĩatũire ũkombo-inĩ hamwe na ciana ciake. **26** No Jerusalemu, itũũra rĩrĩa rĩa kũũria igũrũ, rĩrĩrĩ ũkombo-inĩ, na nĩrĩo nyina witũ, **27** nigũkorwo nĩ kwandĩkitwo atĩrĩ: “Kena wee mũndũ-wa-nja thata, wee ũtaciara ciana, tumũra kanua na wanĩrĩre, wee ũtarĩ waigua ruo rwa kũgĩa mwana; tondu ciana cia mũndũ-wa-nja ùria ũtiganĩĩro nĩ nyingĩ gũkĩra cia ùria ũrĩ na mũthuuri.” **28** Na rĩrĩ, inyuĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ, mũrĩ ciana cia kĩĩranĩro, o ta ùria Isaaka aarĩ. **29** Hĩndĩ iyo, mũriũ ùria waciarĩtwo na njĩra wa ndũire-rĩ, nĩanyariiraga mũriũ úcio waciarĩtwo na ùndũ wa hinya wa Roho. ũguo noguo kũhaana o na rĩu. **30** No rĩrĩ, Maandiko moigĩte atĩa? Moigĩte atĩrĩ, “Ingata ngombo iyo wa mũndũ-wa-nja na mũriũ wake, tondu mũriũ úcio wa mũtumia ngombo ndarĩ hĩndĩ akagayana igai hamwe na mũriũ wa mũtumia úcio ũtarĩ ngombo.” **31** Nĩ ùndũ úcio, ariũ na aarĩ a lthe witũ, ithuĩ tũtirĩ ciana cia mũtumia úcio ngombo, no tũrĩ ciana cia mũtumia úcio ũtarĩ ngombo.

5 Kristũ nigũtuohora aatuohorire niguo tũgĩe na wĩyathi. Nĩ ùndũ úcio, mwĩhaandei wega na mũtigitĩkĩre kuohwo icooki rĩa ũkombo ringĩ. **2** Ta thĩkĩrĩraia ciugo ciakwa Nĩ Paũlũ ngũmwĩra atĩrĩ, mũngĩtikĩra kũrua-rĩ, Kristũ ndangĩgĩa bata na inyuĩ o na hanini. **3** Nĩngĩ nĩngũmwĩra o ringĩ ati mũndũ o wothe ũngĩtikĩra kũrua, úcio amenye ati nigĩrĩrwo nĩ gwathĩkĩra watho ũrĩ wothe. **4** Inyuĩ arĩa mũrageria gütuika athingu nĩ ùndũ wa watho-rĩ, nĩmũgithanĩo na Kristũ; inyuĩ nĩmũgĩwĩte mũgatigana na wega wa Ngai. **5** No ithuĩ-rĩ, tũkoragwo twĩhokete ati nĩtũgatuu athingu. ùndũ úcio niguo tũkoragwo twĩrĩgĩrĩre tũrĩ na wĩtikio, tũhõtĩhĩtio nĩ Roho. **6** Nigũkorwo thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ, kũrua kana kwaga kũrua gütirĩ bata. ùndũ ùria ũrĩ bata nĩ wĩtikio ùria ũrutaga wĩra na njĩra ya wendani. **7** Nĩmũrateng’agĩra ihenya riega. Nũũ wamũgĩrĩre mũgĩtĩga gücooka gwathĩkĩra ùhoro-ùria-wa-ma? **8** Kũringĩrĩro kwa mũthemba úcio gütiĩmĩte kũrĩ ùria wamwĩre. **9** “Ndawa nini tu ya kũĩmbia mĩgate nĩtũmaga mũtu ùria mũkande nayo wothe ũĩmbe.” **10** Nĩndĩhokete thĩĩnĩ wa Mwathani ati inyuĩ mũtikũgarũrĩka mũgĩe na meciĩra mangĩ. ùria ũramũtururia nĩwe ũkaaherĩthio o na angĩkorwo arĩ ũ. **11** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, angĩkorwo no ndĩrahunja ùhoro wa kũrua-rĩ, ndĩrakĩnyariirwo niki? Angĩkorwo ũguo niguo-rĩ, ùndũ ùria ũtũmaga andũ mahĩngwo, na niguo ùhoro wa mũtharaba-rĩ, nĩmweherie. **12** No nyende andũ acio mamũthĩĩnagia mathĩĩ na mbere o nginya mehakũre. **13** Inyuĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ, mwetirwo niguo mũgĩe na wiyathi. No rĩrĩ, mũtikahũthire wiyathi wanyu kũrũmagĩrĩra merĩrĩra ma mwĩrĩ, no handũ ha ũguo-rĩ, tungatanagĩrai inyuĩ-ene mũrĩ na wendani. **14** Tondũ-rĩ, ùhoro wothe wa watho ũhingagio nĩ riathani rĩrĩrĩ rĩmwe: “Enda mũndũ ùria ũngĩ o ta ùria wiendetete wee mwene.” **15** No rĩrĩ, mũngĩrũmana mũkĩrĩĩnaga-rĩ, mwĩmenyerere mĩtikaniĩnane inyuĩ ene. **16** Nĩ ùndũ úcio nguuga atĩrĩ, thĩĩagai mũtongoretio nĩ Roho, na mũtirĩhingagia merĩrĩra ma mwĩrĩ. **17** Nigũkorwo mwĩrĩ nĩwĩrĩragĩra maũndũ marĩa matangĩendwo nĩ Roho, nake Roho nĩareganaga na maũndũ marĩa merĩragĩro nĩ mwĩrĩ. Nĩ ùndũ úcio Roho na mwĩrĩ itũũruga irũaga, na nĩkio mũtahotaga gwĩka ùria mwendaga gwĩka. **18** No rĩrĩ, mũngĩtongorio nĩ Roho, inyuĩ mũtingĩkorwo mũgĩathwo nĩ watho. **19** Na rĩrĩ, maũndũ marĩa mekwago nĩ mwĩrĩ nĩmoĩo, namo nĩ: ũmaraya, na meciĩra mooru, na ũmaramari, **20** na kũhooya mĩhianano, na kũrogana, na ũthũ, na kũũgitana, na ũuru, na mang’ũrĩ, na kwiyenda, na nyamũkano, na ngararĩ, **21** gücumikĩra na kũrĩro nĩ njoohi, na maruga marĩa mainagwo nĩmbo iria itaagĩrĩre, o na maũndũ mangĩ ta macio. Nĩdamũkaanĩre, o ta ùria ndamũkaanĩre hĩndĩ ya mbere, ati andũ arĩa mekaga maũndũ ta macio matĩkagaya ũthamaki wa Ngai. **22** No rĩrĩ, maciaro ma Roho nĩ wendani, na gĩkeno, na thayũ, na gükĩrĩrĩra, na kũiguanĩra tha, na gütagana, na kwĩhokeka, **23** na ũhoorerĩ, na kwĩgĩrĩrĩra merĩrĩra ma mwĩrĩ. Macio-rĩ, gütirĩ watho wa kũgĩra mekwago. **24** Nao andũ arĩa marĩ thĩĩnĩ wa Kristũ Jesũ nĩmambĩthĩie mũrĩrĩ yao mũtĩ-igũrũ hamwe na thuti ciayo na merĩrĩra mayo. **25** Angĩkorwo tũtũire muoyo nĩ ùndũ wa Roho-

rī, kīrekei tūtongoragio nī Roho. **26** Rekei tūtige gwītīa, na kūūgitana, o na kūiguanagīra ūiru.

6 Ariū na aarī a Ithe witū, mūdū angīkorwo ahītītie-rī, inyuī arīa mūrī na roho mūcookagīrīriei mūhooreire. No mwīmenyererei, o na inyuī mūtīkai kūgerio. **2** Teithanagjai mūdū na ūrīa ūngī maūdū marīa mamūrītūhagīra, na mweka ūguo-rī, nīmūrīhingagia watho wa Kristū. **3** Mūdū angīciiria atī we nī wa bata hīndī irīa atarī kiene-rī, nī kwiheenia areheenia. **4** O mūdū nīarorage wīra wake mwene. Hīndī iyo no ahote kwīraha, atekwīganania na mūdū ūngī, **5** nīgūkorwo o mūdū no ngīnya akuue mūrigo wake. **6** Mūdū o wotho ūrīa ūrutagwo ūhorō wa Ngai nīagayanage indo ciothe irīa njega na mūmūruti. **7** Mūtīkanaheenio: Ngai ndangīnyūrūrio. Kīrīa mūdū ahaandaga no kīo agethaga. **8** Mūdū ūrīa ūhaandaga maūdū ma gūkenia merīrīria ma mwīrī-rī, ūcio akaagetha kwanangīka kūrīa kuumanaga na maūdū macio. No ūrīa ūhaandaga maūdū ma gūkenia Roho-rī, ūcio akaagetha muoyo wa tene na tene ūrīa uumanaga na Roho. **(aiōnios g166)** **9** Nīngī tūtikanogio nī gwīka wega, nīgūkorwo ihinda rīrīa rīagīrīru rīakīnya nītūkaagetha magetha twaga gūkua ngoro. **10** Na nī ūndū ūcio, rīria rīothe twagia na ihinda rīagīrīru, nītwīkage andū othe maūdū mega, na makīria twīkage wega andū arīa marī a nyūmba ya arīa metīkītīe. **11** Onei ūrīa ndīramwandīkīra marīa maya na ndemwa nene na guoko gwakwa mwene! **12** Andū acio mendaga kwīonania atī nīagīrīru makionwo-rī, nīo maramūrīngīrīria atī mūrue. Mekaga ūguo no geetha matikanyariirwo nī ūndū wa mūtharaba wa Kristū. **13** O na acio maruaga matiathīkagīra watho, no nīmendaga inyuī mūrue nīguo metīage nī ūndū wa mīrī yanyu. **14** No nī-rī, ndīroaga gwītīa, tīga o ndītīire nī ūndū wa mūtharaba wa Mwathani witū Jesū Kristū, na nī ūndū waguo-rī, maūdū ma thī nīmambītwo mūtī-īgūrū nīguo mehēre harī nī, na nī ngaambwo harī maūdū ma thī nīguo njehehe harī mo. **15** Kūrūa kana kwaga kūrūa gūtīrī bata; kīrīa kīrī bata nī mūdū agarūrūke atuīke kīumbe kīerū. **16** Thayū na kūiguīrwo tha kūrogīa na andū arīa marūmagīrīra wathani ūyū, o hamwe na andū a Isiraeli arīa a Ngai. **17** Ngīrīkīrīria nguuga atīrī, gūtīkagīe mūdū o na ūrīkū ūkūndehere thīina, nīgūkorwo nīnjoretwo njoro cia Jesū mwīrī-inī wakwa. **18** Wega wa Mwathani witū Jesū Kristū ūrogīa na maroho manyu, inyuī ariū na aarī a Ithe witū. Amenī.

Aefeso

1 Nĩ nĩ Paŭlũ, mütũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ūndũ wa kwenda kwa Ngai, Ndirandikira andũ arĩa aamũre kũu Efeso, arĩa ehokeku thĩinĩ wa Kristũ Jesũ: **2** Wega na thayũ kuuma kũri Ngai lthe witũ, na Mwathani Jesũ Kristũ, iroga na inyuĩ. **3** Atĩrĩrĩ, Ngai, o we lthe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, arogoocwo, o we ūtirathimite na irathimo ciothe cia kũroho thĩinĩ wa Kristũ, irĩa ciumaga kũu igĩrũ. **4** Nĩgũkorwo o na thĩ itanombwo, Ngai nĩatũhuurire nĩguo tũtũike ake thĩinĩ wa Kristũ, nĩguo tũtũike atheru na twage ūcuuke maitho-inĩ make. Nĩ ūndũ wa wendo wake-rĩ, **5** Ngai nĩatũite o mbere atĩ nĩtũgaatũika ciana ciake nĩ ūndũ wa Jesũ Kristũ, kũringana na ūria eendete na ūria oonire arĩ wega, **6** nĩguo wega wake ūria ūrĩ riiri ūkumagio, wega ūcio atũheete o ūguo tũhũ thĩinĩ wa Mũriũ wake ūria endete mũno. **7** Na twakũũrwo na ūndũ wa thakame ya Kristũ, na tũkirekerwo mehia maitũ, kũringana na ūria wega wa Ngai ūingĩhũte, **8** wega ūcio aatũingĩhũrie arĩ na ūũgĩ na ūmenyo wothe. **9** Nake agĩtũmenyithia hitho ya wendi wake, kũringana na ūria oonire arĩ wega, o ūria aatanyite gwĩka thĩinĩ wa Kristũ, **10** nĩguo ūkaahingio rĩria mahinda marĩa magĩrĩire magaakinya, nĩguo acookanĩrĩire indo ciothe irĩa irĩ igĩrũ na irĩa irĩ gũkũ thĩ harĩ mũtongoria ūmwe, na nĩwe Kristũ. **11** Ningĩ nĩ thĩinĩ wa Kristũ o na ithuĩ twamũkirire igai kuuma kũri Ngai, kũringana na ūria aatũite o mbere, o we wĩkaga maũndũ mothe kũringana na muoroto wa wendi wake, **12** nĩguo o na ithuĩ arĩa twarĩ a mbere kwĩhoka Kristũ, tũtũike a kũgoocithia riiri wa Ngai. **13** Inyuĩ o na inyuĩ nĩmwataranĩrio na Kristũ mwarĩkia kũgũga ūhoru-ũria-wa-ma, nagoonũ guo ūhoru-ũria-Mwega wa ūhonokio wanyu. Mwarĩkia gwĩtikia, nĩmwekĩrĩrwo rũuri thĩinĩ wake, na ūndũ wa kũheo Roho Mũtheru ūria mwerĩrwo, **14** Nake Roho nĩwe mũrũgamĩrĩri wa kuonania atĩ nĩtũkagaĩrwo igai riitũ nginya rĩria andũ arĩa marĩ a Ngai magaatuĩka a gũkũũrwo, nĩgeetha riiri wake ūgoocagwo. **15** Na nĩ ūndũ ūcio, kuuma rĩria ndaiguire ūhoru wa wĩtikio wanyu thĩinĩ wa Mwathani Jesũ, o na wendani wanyu ūria mwendaga arĩa othe aamũre nagoonũ-rĩ, **16** ndirĩ ndatigĩthĩria gũcookeria Ngai ngaatho nĩ ūndũ wanyu, ngĩmũrĩkanaga mahooya-inĩ makwa. **17** Hooyaga atĩ Ngai wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, o we lthe witũ mwene riiri, amũhe Roho, ūria ūkamũhe ūũgĩ na ūguũrio nĩguo mũmenye Ngai wega. **18** Ningĩ nĩhooyaga atĩ maitho manyu ma ngoro mathererwo nĩ ūtheri, nĩguo mũmenye ūhoru wa kĩrĩgĩrĩro kĩria amwĩrĩre, na mũmenye ūtonga wa igai rĩake rĩrĩ na riiri, rĩria akaagaira andũ ake aamũre, **19** o na ūhoti wake mũnene ūtangĩgerekere nĩ ūndũ witũ, ithuĩ arĩa twĩfikĩtie. ūhoti ūcio no ta hinya wake mũnene ūkĩrũta wĩra, **20** ūria eekĩrĩre thĩinĩ wa Kristũ rĩria aamũriũkĩrĩre kuuma kũri arĩa akuũ, na akĩmũiga guoko-inĩ gwake kwa ūrio kũu igĩrũ, **21** na agatũũgĩrio mũno igĩrũ rĩa wathani o wothe na ūhoti wothe, na hinya na ūthamaki wothe, na marĩitwa mothe ma ūnene marĩa mangĩheanwo, na to mahinda maya moiki, no nĩ o na mahinda marĩa

magooka. (aĩon g165) **22** Nake Ngai akĩiga maũndũ mothe rungu rwa magĩrũ make, na akĩmũtua mwathi wa gwathaga maũndũ mothe nĩ ūndũ wa kanitha. **23** Kanitha nĩguo mwĩrĩ wake, na noguo ūiyũru wake, o we ūiyũrĩte maũndũ mothe o na kũndũ guothe.

2 O na inyuĩ-rĩ, mwarĩ akuũ nĩ ūndũ wa ūremi wanyu na mehia manyu, **2** marĩa mwatũũruga thĩinĩ wamo rĩria mwarũmagĩrĩra mĩthĩire ya thĩ ino na mĩthĩire ya mwathi wa ūthamaki wa riera-inĩ, o roho ūria ūraruta wĩra rĩu thĩinĩ wa arĩa mataathĩkagĩra Ngai. (aĩon g165) **3** O na ithuĩ ithuothe-rĩ, kũri hĩndĩ twatũũranagia nao, twaathagwo nĩ thuti cia mĩrĩrĩ iitũ, na tũkarũmagĩrĩra merĩrĩria na maũndũ marĩa meciiragio nĩ ngoro. O ta acio angĩ-rĩ, ha ūhoru wa kĩmerera-rĩ, twatũũire tũrĩ a kũrakarĩrwo. **4** No tonduũ wa wendo wake mũnene harĩ ithuĩ, Ngai, o we ūiyũrĩrwo nĩ tha nyingĩ, **5** nĩatũmire tũgĩe na muoyo hamwe na Kristũ o rĩria twarĩ akuũ nĩ ūndũ wa mehia maitũ tonduũ nĩ wega wa Ngai watũmire mũhonokio. **6** Nake Ngai agĩtũriũkanĩria hamwe na Kristũ na agĩtũkaria thĩ hamwe nake kũu igĩrũ tũrĩ thĩinĩ wa Kristũ Jesũ. **7** Eekĩre ūguo nĩgeetha matukũ marĩa magooka onanie kũri ithuĩ wega wake mũngĩ ūria ūtangĩgerekere kũri ithuĩ, nĩ ūria atũire atũtũgaga thĩinĩ wa Kristũ Jesũ. (aĩon g165) **8** Nĩ ūndũ nĩ wega wa Ngai watũmire mũhonokio nĩ ūndũ wa gwĩtikia, nagoonũ ūndũ ūcio nduoimanire na inyuĩ ene, no nĩ kũheo kĩa Ngai, **9** na ti ūndũ wa mawĩra marĩa mwanaruta, nĩgeetha gũtikagĩe na mũndũ o na ūmwe ūkwĩgocoo. **10** Nĩgũkorwo ithuĩ tũrĩ wĩra wa moko ma Ngai, tũmbũtwo thĩinĩ wa Kristũ Jesũ nĩguo twĩkage cĩko njega irĩa irutaga wĩra mwega, ūria Ngai aahaarĩire o mbere nĩ ūndũ witũ nĩguo tũtũire tũcikaga. **11** Hakĩrĩ ūguo-rĩ, rĩrikanai atĩ tene inyuĩ arĩa mũrĩ andũ-a-Ndũrĩrĩ na ūndũ wa gũciarwo, o inyuĩ mwĩtagwo “andũ arĩa mataruaga” nĩ arĩa meĩtaga “andũ arĩa maruaga” (kũrua kũu no ūndũ wĩkĩtowo mwĩrĩ na moko ma andũ), **12** rĩrikanai atĩ hĩndĩ iyo mwatũũrĩte mwamũranĩtio na Kristũ, mwarĩ ageni na mũtĩarĩ a gĩkundi kĩa andũ a Isiraeli na ha ūhoru wa irĩkanĩro irĩa Ngai eeranĩire, inyuĩ mũtĩarĩ a ho. Mwatũũrĩte gũkũ thĩ mũtarĩ na kĩrĩgĩrĩro na mũtarĩ na Ngai. **13** No rĩu, thĩinĩ wa Kristũ Jesũ, inyuĩ arĩa hĩndĩ imwe mwarĩ kũraya, rĩu nĩmũreharehetwo hakuhi nĩ ūndũ wa thakame ya Kristũ. **14** Nĩgũkorwo we mwene nĩwe thayũ witũ, o we watũmire ithuĩ twarĩ eerĩ tũtũike ūmwe, na agĩtharia rũirigo rwa rũmena rũria rwatũgayanĩtie, **15** nĩ ūndũ nĩnaniinire watho hamwe na maathani maguo, o na irĩa ciaguo, na ūndũ wa kũruta mwĩrĩ wake. Agĩgĩka ūguo nĩgeetha ombe thĩinĩ wake mwene mũndũ ūmwe mwerũ kuuma harĩ acio eerĩ, nagoonũ ūndũ ūcio ūtũme kũgĩe thayũ, **16** na nĩgeetha thĩinĩ wa mwĩrĩ ūcio ūmwe, amaiguĩthanie na Ngai na ūndũ wa mũtharaba, ūria aahũthĩrĩre kũniina rũmena rwao. **17** Kristũ ookire akĩmũhunjĩria thayũ inyuĩ arĩa mwarĩ kũraya, o na thayũ kũri arĩa maarĩ hakuhi. **18** Na thĩinĩ wake ithuĩ a iruka icio cieri nĩtũkinyaga kũri lthe witũ na ūndũ wa Roho o ro ūmwe. **19** Nĩ ūndũ wa ūguo, rĩu inyuĩ mũtĩrĩ ageni na agendi rĩngĩ, no nĩmũtũikĩte ene bũrĩri hamwe na andũ a Ngai, na mũgatuĩka andũ a nyũmba

ya Ngai, **20** mūgagīakwo igūrū rīa mūthingi wa atūmwō na anabii, nake Kristū Jesū we mwene agakorwo nīwe ihiga rīria inene rīa koine. **21** Thīinī wake mwakwo wothe nūnyūitanite, na ūgakīnēneha o ngīnya ūgatuika hekarū theru thīinī wa Mwathani. **22** Na nī thīinī wake o na inyuū mūraakwo hamwe nīguo mūtūike gūikaro gīa gūikarwo nī Ngai na ūndū wa Roho wake.

3 Nī ūndū wa gītūmi gīkī, nī Paulū, njohetwo nī ūndū wa kūhunjia ūhorō wa Kristū Jesū kūrī inyuū andū-a-Ndūrīrī: **2** Ti-itherū nīmūguite ūhorō wa ūria ndaheirwo ūtungata wa wega wa Ngai nī ūndū wanyu, **3** na nīguo ūhorō wa hitho ūria ndaamenyithirio na ūndū wa kūguūrīrio nī Ngai, o ta ūria nyandikite na njīra nguhi. **4** Mwathoma ūhorō ūyū, nīmūkūhota kūmenya ūria ndaakūkīrwo nī ūhorō ūcio wa hitho wa Kristū, **5** ūria ūtaamenyithirio andū a njjarwa ingī, ta ūria rīu ūguūrīrio atūmwō a Ngai atheru o na anabii nī Roho. **6** Naguo mūbango wa Ngai nī atī, andū-a-Ndūrīrī nīmatūkīte agai hamwe na andū a Israeli, na nīmatūkīte cīga cia mwīrī ūmwe, na makagwatanīra thīinī wa kūranīro gīa Kristū Jesū nī ūndū wa kūhunjīrio ūhorō-ūrīa-Mwega. **7** Ndaatūkīre ndungata ya ūhorō-ūcio-Mwega nī ūndū wa kīheo kīria ndaaherwo kīa wega wa Ngai hotithīo nī hinya wake. **8** O na gūtūika nī nī mūnini mūno harī andū a Ngai othe, nīndaheirwo wega ūcio: nīguo hunjagīrie andū-a-Ndūrīrī ūtonga wa Kristū ūria ūtangīmenyeka ūria ūgana, **9** na ndaūrāgīre andū othe ūhorō wa hitho īno, ūria ūtūire ihithitwo kuuma o tene, thīinī wa Ngai o we wombire indo ciothe. (aiōn g165) **10** Itua rīake rīarī atī, na ūndū wa kanitha, ūūgī wa Ngai ūria wa mīthemba mīingī ūmenyithanio kūrī aathanī, na kūrī arīa marī na ūhoti kūu igūrū, **11** kūringana na ūria aatūire atanyite gwīka kuuma o tene, na ūria aahingīrie arī thīinī wa Kristū Jesū, Mwathani witū. (aiōn g165) **12** Na ithuū nī ūndū wa gūkorwo tūrī thīinī wake, na nī ūndū wa gwītīkia, no tūthengerere Ngai tūrī na ūmīrīru, na tūtārī na guoya. **13** Nī ūndū ūcio nīngūmūthaita mūtīkoorwo nī hinya tondū wa mīnyamaro rīra ndīranyariirwo nayo nī ūndū wanyu, tondū nīyo riiri wanyu. **14** Ūndū ūcio nīguo ūtūmaga ndurie ndu ndī mbere ya lthe witū, **15** o we ūria andū othe a nyūmba yake, arīa marī igūrū na arīa marī gūkū thī metanagio nake. **16** Nīhooyaga Ngai, atī kuuma ūtonga-inī wa riiri wake, amūheage hinya, nīgeetha mūhotithitio nī Roho wake-rī, mūgīe na ūhoti thīinī wanyu, **17** nīgeetha Kristū atūūrāge ngoro-inī cianyu na ūndū wa gwītīkia. Na nīngī nīhooyaga atī inyuū mūhaandwo nīguo mūgīe na mīrī na mwīkīndire thīinī wa wendani, **18** nīguo mūgīe na hinya, mūrī hamwe na andū arīa angī othe aamūre, na mūhotage kūmenya ūria wendani wa Kristū waramīte, na ūria ūrāihite na igūrū, na ūria ūrīkīte na thī, **19** o na mūmenye wendani ūcio ūkīrīte ūmenyo wothe, nīguo mūyūrīrīrio na ūyūru wothe wa Ngai. **20** Na rīrī, kūrī Ngai ūria ūhotaga gwīka maūndū marīa mothe tūmūūrāgia kana tūgeciiria, na agakīrīrīria mūno kūringana na ūhoti wake ūria ūrutaga wīra thīinī witū-rī, **21** arogoocwo thīinī wa kanitha na thīinī wa Kristū Jesū, o ngīnya njjarwa-inī ciothe, tene na tene! Amenī. (aiōn g165)

4 Nī ūndū ūcio, nī Paulū njohetwo nī ūndū wa Mwathani, nīndamūthaita mūtūire na mūtūūrīre ūringaine na gwītwo kūrīa mwetirwo. **2** Mwinyihiite biū na mūhooreire na mūkīrīrīrie, na nīngī mūkīranagīrīrie mūndū na ūria ūngī mūrī na wendani. **3** Geriai na kīyo nīguo mūtūūrīre ūrūmwē wa Roho, muohanītio na thayū. **4** Nīgūkorwo kūrī mwīrī o ūmwe na Roho o ūmwe, o ta ūria mwetīrwo kīrīgīrīro o kīmwē rīria mwetīrwo, **5** nake Mwathani no ūmwe, na wītīkio ūmwe, na ūbatithio o ūmwe; **6** nake Ngai no ūmwe na nowē lthe wa andū othe, ūria ūrī igūrū rīa andū othe, na arī kūndū guothe, na thīinī wa andū othe. **7** No rīrī, mūndū o mūndū witū nīaheetwo wega wa Ngai, kūringana na ūria Kristū aheanaga. **8** Nikīo Maandīko moigaga atīrī: “Rīria aambatire igūrū, nīatongorīrie arīa maatahitwo mūtongoro-inī wake, na akīhe andū iheo.” **9** (Rīu-rī, ciugo icio atī “nīambatire igūrū” nī kuuga atīa, angīkorwo tī kuuga atī o na nīaikūrīkire thī kūrīa kūrīko mūno? **10** Ūcio waikūrīkire nowē ūria wambatire igūrū o igūrū mūno, nīgeetha aiyūre kūndū guothe.) **11** Ūcio nīwe ūria wathuurire andū amwe matūike atūmwō, na angī matūike anabii, na angī matūike ahunjia, na arīa angī matūike arīithi a ngoro cia andū o na arutani, **12** nīguo ahaarīrie andū a Ngai nī ūndū wa wīra wa gūtungata, nīgeetha mwīrī wa Kristū wongererwo hinya, **13** o ngīnya rīria ithuothe tūkaagia na ūrūmwē ūhorō-inī wa gwītīkia o na wa kūmenya Mūrū wa Ngai, na tūtūike agima o ngīnya tūgīe na ūgīma mūkīnyanīru kūna o ta ūria Kristū ahaana. **14** Hīndī iyo tūgītige gūtūika tūkenge, tūrīa tūikanagio mwena na mwena, o na tūkīhurutagwo haha na harīa nī rūhuho o ruothe rwa ūrutani, na tūgītwaragīrīrio nī wara na ūhinga wa andū ūria maheanagīrīria andū nāguo makamahītithi. **15** Hāndū ha ūguo-rī, tūngīaria ūhorō-wa-ma tūrī na wendani, nītūrīkūrāga maūndū-inī mothe thīinī wake ūria arī we mūtwe, na nīwe Kristū. **16** Kuuma kūrī we mwīrī wothe ūnyūitithanagio na ūkohanio hamwe nī nga rīa iūnyūitithanagia, nāguo ūgakūrāga na ūkeyakaga guo mwene thīinī wa wendani, o kīga gīkīrutaga wīra wakīo. **17** Nī ūndū ūcio ngūmwīra atīrī, na ngāmūringīrīria thīinī wa Mwathani, atī no ngīnya mūtige gūtūūrāga ta ūria andū-a-Ndūrīrī matūūrāga, marī na meciiria ma tūhū. **18** Ūmenyo wao ūyūrītwo nī nduma, na makaamūrānio na mūtūūrīre wa wendi wa Ngai nī ūndū wa ūrimū ūria ūrī thīinī wao uumanīte na ūmū wa ngoro ciao. **19** Nī ūndū wa kwaga thoni ciothe-rī, nīmeheanīte kūrī thuti cia ūūra-thoni magekaga mawaganu ma mīthemba yothe, na magathīi na mbere kwīrīrīria mangī maingī. **20** No inyuū mūtīamenyire Kristū na njīra iyo. **21** Ti-itherū nīmwaigūire ūhorō wake, na mūkīrutwo mūrī thīinī wake kūringana na ūhorō wa ma ūria ūrī thīinī wa Jesū. **22** Nīmwarutirwo, ūhorō ūkonī mūtūūrīre wanyu wa mbere, nīgeetha mwīaūre mūndū wanyu ūria wa tene, ūria rīu ūthūkītio nī merīrīria maguo ma maheeni; **23** nīgeetha mwerūhīrio mwīcīrīrie wanyu; **24** na mwīhumbe mūndū ūria mwerū, ūria wombīrwo ahaanane na Ngai, arī na ūthingu na ūtheru ūria wa ma. **25** Nī ūndū ūcio, o ūmwe wanyu no ngīnya atigane na ūhorō wa maheeni, na mwaranagīrie ūhorō wa ma

mündü na ūria ūngī, nīgūkorwo ithuothe tūrī cīga cia mwīrī ūmwe. **26** “Mwarakara mūtikehie”: Mūtikareke rīua rīthūe mūrī o na marakara, **27** o na mūtikanahē mūcukani kamweke. **28** Mündü ūria ūiyaga, niatige gūcooka kūiya, nī kaba arute wīra, akenogagia, na ekage maündü mega na moko make, nīgeetha agīe na kīndū angīgayana na arīa mabataire. **29** Mūtikanareke ndeto njūru ciume tūna-inī twanyu, tīga o iria cia gwaka andū arīa angī kūringana na mabata mao, nīguo igunage arīa marīciiguaga. **30** Ningī mūtikanaiquithie Roho Mūtheru wa Ngai ūuru, ūria wamwīkīrīre rūūrī o nginya rīria mūthenya ūria wa gūkūūrwo ūgaakinya. **31** Eheriai gatagatī-inī kanyu ūuru wa ngoro, na mang’ūrī na marakara, na njūgitano na njambani, o hamwe na rūmena rwa mūthemba o na ūrīkū. **32** Tuganagai na mūiguanagīre tha, na mūkarekanagīra mündü na ūria ūngī, o ta ūria Ngai aamūrekeire mehīa manyu thīinī wa Kristū.

5 Nī ūndū ūcio-rī, tuikai a kwīgerekania na Ngai, ta ciana ciendetwo mūno, **2** na mūtūūre mwendaine o ta ūria Kristū aatwendire na akīrūta nī ūndū witū arī iruta rīri na mūtaraŕiko mwega na igongona rīrūtīrwo Ngai. **3** No rīrī, thīinī wa thiritū yanyu gūtikanaiquīke gūkīgwetwo ūmaraya, kana ūndū o na ūrīkū wa waganu, kana ūkoroku, tondū maündū macio matiagīrīre harī andū a Ngai arīa aamūre. **4** O na gūtikanagīe mīario ya ūira-thoni, o na kana mīario ya ūrimū, o na kana mīario ya itherū rītarī rīega. Mīario ta ūyo ndīagīrīre kūgwetagwo; nī kaba gūcookagīria Ngai ngaatho. **5** Tondū nīmūū wega na ma atī: gūtīrī mūhūūrī-maraya, kana mündū mwaganu, o na kana mündū mūkoroku; mündū ūria wikaga ūguo nī mūhooi mīhianano, andū ta acio gūtīrī ūrī na igai thīinī wa ūthamaki wa Kristū na wa Ngai. **6** Mūtikareke mündū o na ū amūheenie na ciugo cia tūhū, nīgūkorwo maündū ta macio nīmo matūmaga mang’ūrī ma Ngai makinyīre andū arīa matamwathīkagīra. **7** Nī ūndū ūcio-rī, mūtīkagīe ngwatanīro nao. **8** Nīgūkorwo hīndī ūmwe mwarī nduma, no rīu mūrī ūtheri thīinī wa Mwathani. Tūūrai ta ciana cia ūtheri **9** (nī ūndū maciaro ma ūtheri monekaga thīinī wa ūhoru wothe wa gwīkana wega, na wa ūthingu, o na ūhoru wa ma), **10** na mūtūūrīe muone maündū marīa makenagia Mwathani. **11** Mūtikananyiitanīre na andū arīa mekagīra maündū nduma-inī marīa matarī maciaro, nī kaba mūmoimbūrage. **12** Nīgūkorwo o na nī thoni kūgweta maündū marīa mekagīrwo hitho-inī nī andū acio aremī. **13** No ūndū o wothe ūria ūrehetwo ūtheri-inī nīwonekaga, **14** nīgūkorwo ūtheri ūcio nīguo ūtūmaga kīndū o gīothe kīoneke. Kūu nīkīo gītūmaga kwīrwo atīrī: “Arahūka, wee ūkomete, ūrīūke uume kūrī arīa akuū, nake Kristū nīegūkwarīra.” **15** Nī ūndū ūcio-rī, mwīmenyerereī wega ūria mūrītūūraga, mūtīgatūūrage ta andū matarī ogī, no tūūrai ta andū ogī, **16** mūkīhūthagīra mweke o wothe mūrī naguo tondū matukū maya nī mooru. **17** Nī ūndū ūcio mūtīgaikare ta andū akīgū, no ikaragai mūmenyete wega ūria Mwathani endaga. **18** Ningī-rī, mūtīkarīno nī ndībei, nī ūndū ūrīru nīguo ūtwaragīrīria mündū ūmaramarī-inī. Handū ha ūguo-rī, iyūrwoi nī Roho. **19** Aranagīrīai

mündü na ūria ūngī na ciugo cia thaburi, na nyīmbo cia kūinīra Ngai, o na nyīmbo cia kūgūna maroho. Inagai na mūtungage na nyīmbo ngoro-inī cianyu nī ūndū wa Mwathani, **20** na mūcookagīrie Ngai o we lthe witū ngaatho maündū-inī mothe, thīinī wa rītwa rīa Mwathani witū Jesū Kristū. **21** Mwīnyīihānagīrieī mündū na ūria ūngī nī ūndū wa ūria mūtūite Kristū. **22** Inyuī atumia-rī, mwīnyīihāgīrieī athuuri anyu o taarī Mwathani mūrenyīihīria. **23** Nīgūkorwo mūthūuri nīwe mūtwe wa mūtumia o ta ūria Kristū nake arī we mūtwe wa kanitha, o guo mwīrī wake, na nowe Mūhonokia waguo. **24** Na rīrī, o ta ūria kanitha wīnyīihāgīria Kristū, ūguo no taguo nao atumia magīrīrwo nī kwīnyīihīria athuuri ao maündū-inī mothe. **25** Inyuī athuuri-rī, endagai atumia anyu, o ta ūria Kristū eendire kanitha na akīrūta nī ūndū waguo **26** nīguo awamūre aūtue mūtheru-rī, nī kūūthambā aūthambīrie na maaī na ūndū wa kiugo, **27** nīguo ahothe kwīrehere we mwene kanitha ūrī na rīiri, ūtarī irooro kana handū hāgūtharu, o na kana kaūgū kangī o gothe, no ūtūike kanitha mūtheru na ūtarī na ūcuuke. **28** O ūguo, noguo athuuri magīrīrwo nī kwenda atumia ao o taarī mūrī yao ene. Mündū ūria wendete mūtumia wake nīwe mwene wīyendete. **29** Nīgūkorwo gūtīrī mündū ūthūire mwīrī wake mwene, no nīkūhe aūheaga irīo na akaūmenyerera, o ta ūria Kristū ekaga kanitha, **30** Tondū tūrī cīga cia mwīrī wake. **31** “Gīkī nīkīo gītūmaga mündū mūrūme atige ithe na nyīna, na anyīitane na mūtumia wake, nao eerī magatuika mwīrī ūmwe.” **32** Ūyū nī ūhoru wa hitho nene, na nī wa bata mūno, na ngiuga ūguo nī ūhoru wa Kristū na kanitha ndīrīaria. **33** No rīrī, o mündū niendage mūtumia wake o ta ūria eendete we mwene, nake mūtumia nīaheage mūthūuri wake gītīio.

6 Inyuī ciana-rī, athīkagīrai aciari anyu thīinī wa Mwathani, nīgūkorwo gwīka ūguo nīguo kwagīrīre. **2** “Tīa thoguo na nyūkwa,” rīu nīrīo rīathani rīa mbere rīrīa rīrī na kīranīro, **3** “nīguo maūndū maku mothe magaacīre, na ūkenere gūtūūra muoyū hīndī ndaaya gūkū thī.” **4** Na inyuī maithe-rī, mūtīkarakarageī ciana cianyu; handū ha ūguo-rī, cīrerageī mūgīcīrutaga na mūgīcītaaraga thīinī wa Mwathani. **5** Inyuī ngombo-rī, athīkagīrai aathani anyu a gūkū thī, mūkīmatīīaga na mūkīmetīgīrāga, mūtārī na ūhīnga ngoro-inī, o taarī Kristū mūrathīkīra. **6** Mūtīkamaathīkagīre o hīndī rīria maramuona atī nīguo mamwendage; no ikagai ūguo ta mūrī ngombo cia Kristū, mūgīkaga maündū marīa Ngai endaga mekwo mwīendeire na ngoro cianyu. **7** Tungatagai na ngoro yothe mūtārī na kīnyīria, taarī Mwathani mūrātungatīra, no tī andū, **8** nī ūndū nī mūū atī Mwathani nīakarīha o mündū ūndū o wothe mwega ekaga arī ngombo kana atarī ngombo. **9** Na inyuī aathani-rī, ikagai ngombo cianyu o ro ūguo. Mūtīgacīhītagīre, tondū nī mūū atī Mwathani wacio, na nowe Mwathani wanyu, arī o kūū igūrū, nake ndarī mūthūtīkano. **10** Ūhoru wa kūrīgīrīria ngūmwīra atīrī, gīagai na hīnya thīinī wa Mwathani mūkīhotīthagīo nī ūhōti wake mūnene. **11** Mwīoheī indo ciothe cia Ngai cia mbaara nīguo mūhote gwītīrīria mawara ma mūcukani. **12** Nīgūkorwo kūgīana gwītū tī gwa kūgīana

na arĩa marĩ na mwĩrĩ na thakame, no tũgianaga na aathani, na mothamaki, na maahinya ma gũkũ thĩ ĩno ĩrĩ nduma, o na mbũtũ cia maroho mooru marĩ kũria igũrũ. **(aiĩn g165)** **13** Nĩ ũndũ ũcio, mwĩohei indo ciothe cia Ngai cia mbaara, nĩguo mũkaahota gwĩtiiria mũthenya ũria mũũru wakinya, na mwarĩkia gwĩka maũndũ macio mothe, no mwĩhaande. **14** Nĩ ũndũ ũcio mwĩhaandei wega, mwĩhotorete mũcibi wa ũhoru ũria wa ma njohero, na mwĩohete gako ga kũgitĩra gĩthũri karĩa ka ũthingu, **15** namo magũrũ manyu mũmahaarĩrie gũthĩi kũhunja Ũhoru-ũria-Mwega wa thayũ. **16** Hamwe na indo icio ciothe, oyai ngo ya wĩtikio, ĩria mũrĩhotaga kũhoria nayo mĩguĩ yothe ĩria yakanaga mwaki ya ũria mũũru. **17** Ningĩ ikĩrai ngũbĩa ya kĩgera ya ũhonokio, na mwĩohe rũhiũ rwa njora rwa Roho, naruo nĩruo kiugo kĩa Ngai. **18** Na mũhooyage hĩndĩ ciothe na mahooya ma mĩthemba yothe, mũgĩthaithanaga mũrĩ na Roho. Mwarĩkia gwĩka ũguo-rĩ, ikaragai mwĩhũgĩte, na mũhooyagĩre andũ arĩa aamũre hĩndĩ ciothe. **19** O na nĩ mwene-rĩ, hooyagĩrai, nĩguo rĩrĩa rĩothe ngĩtumũra kanua, heagwo ciugo na ngaaria itegwĩtigĩra ngĩmenyithania hito ya Ũhoru-ũria-Mwega, **20** o ũria nĩ ndĩ mwarĩrĩria waguo, na noguo ũtũmĩte njohwo! Hooyagĩrai nĩguo ndĩũheanage itegwĩtigĩra, o ta ũria njagĩrĩrwo nĩ gwĩka. **21** Tukiko, mũrũ wa Ithe wĩtũ ũria mwende na ndungata ĩhokekete wĩra-inĩ wa Mwathani, nĩwe ũkũmwĩra maũndũ mothe, nĩgeetha o na inyuĩ mũmenye ũria ndariĩ na ũria njĩkaga. **22** Ndĩramũtũma kũrĩ inyuĩ nĩ ũndũ wa gĩtũmi gĩkĩ kiũmbe, nĩguo mũmenye ũhoru wĩtũ ũria tũtarĩi, na nĩguo amũũmirĩrie ngoro. **23** Ariũ na aarĩ a Ithe wĩtũ, mũrogĩa na thayũ, na wendani hamwe na wĩtikio ciumĩte kũrĩ Ngai Ithe wĩtũ o na kuuma kũrĩ Mwathani wĩtũ Jesũ Kristũ. **24** Wega wa Ngai ũrogĩa na arĩa othe mendete Mwathani wĩtũ Jesũ Kristũ na wendo ũria ũtathiraga.

Afilipi

1 Nĩ ithuĩ Paũlũ na Timotheo, ngombo cia Kristũ Jesũ, Marũa maya tũrandikira andũ othe arĩa aamũre thĩinĩ wa Kristũ Jesũ arĩa mũri kũu Filipi, hamwe na arori a kanitha, o na atungati aguo. **2** Mũrogĩa na wega na thayũ ciũmĩte kũri Ngai Ithe witũ, na Mwathani Jesũ Kristũ. **3** Nĩnjookagĩria Ngai wakwa ngaatho rĩria riothe ndaamũrikana. **4** Rĩria riothe ngũmũhoera inyuotho-ri, ndĩmũhooyagira hĩndi ciothe ngenete. **5** Tondũ wa ngwatanĩro iitũ na inyuĩ harĩ Ūhoro-ũria-Mwega, kuuma o mũthenya wa mbere nginya rĩu. **6** Nĩ nĩnjũũ undũ ũyũ na ma, atĩ Ngai ũria waambĩriire wĩra mwega thĩinĩ wanyũ negũthĩi na mbere kũuruta, na ndekũitigithĩria ataũrikĩtie nginya mũthenya ũria Kristũ Jesũ agaacooka. **7** Kuona atĩ mũkoragwo mũri ngoro-inĩ yakwa, nĩ njagĩriro nĩkũigua ũguo nĩ undũ wanyũ inyuotho; tondũ-ri, kana nĩ kuohwo njohetwo na mĩnyororo, kana nĩ kũrũũria na gwĩkĩra hinya Ūhoro-ũria-Mwega, inyuĩ inyuotho nĩmũgwatanagĩra na nĩ thĩinĩ wa wega wa Ngai. **8** Ngai nĩ mũira wakwa atĩ nĩndĩmwĩragĩria inyuotho ndĩ na wendo wa Kristũ Jesũ. **9** Na ũria hooyaga nĩ atĩri: atĩ wendani wanyũ ũingĩhe mũno makĩria, mũkĩongagĩriro ũmenyo na ũkũũku wotho, **10** nĩgeetha mũhotage gũkũũrana maũndũ marĩa magĩriire makĩria ya marĩa mangĩ, na mũkoragwo mũri atheru na mũtarĩ na ũcuuke o nginya mũthenya ũria wa Kristũ, **11** na mũtũũre mũiyũũritwo nĩ maciario ma ũthingu marĩa monekaga na undũ wa Jesũ Kristũ, nĩguo Ngai akumagio na agoocagwo. **12** Na rĩu ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩngwenda mũmenye atĩ maũndũ marĩa mangorete ti-itherũ nĩmatũmĩte Ūhoro-ũria-Mwega ũthĩi na mbere. **13** Nĩ undũ ũcio-ri, nĩkũmenyekete wega nĩ arangĩri a nyũmba ya mũthamaki, o na kũri andũ arĩa angĩ othe atĩ nĩ njohetwo na mĩnyororo nĩ undũ wa Kristũ. **14** Nĩ undũ wa ũria njohetwo, ariũ na aarĩ a Ithe witũ angĩ nĩmomiĩriro kwaria kiugo kĩa Ngai marĩ na ũũmirũrũ mũnene na matarĩ na guoya. **15** Nĩ ũhoro wa ma atĩ amwe mahunjagia Kristũ marĩ na ũĩru na ngararĩ, no angĩ mahunjagia marĩ na ngoro njega. **16** Acio mahunjagia marĩ na ngoro njega-ri, mekaga ũguo marĩ na wendani, makĩmenyaga atĩ njigĩitwo gũkũ nĩ undũ wa kũrũũria Ūhoro-ũria-Mwega. **17** Acio angĩ mahunjagia ũhoro wa Kristũ makĩenda kwĩguna, matarĩ na ngoro theru, mageciiragia atĩ meka ũguo nĩmekũnyongerethia thĩina rĩu ndĩ muohe. **18** No rĩri, ũcio ti undũ wa bata kũri nĩ. Undũ ũria wa bata nĩ atĩ Kristũ nĩahunjagio na njĩra o yotho, o na ingĩtuĩka nĩ njĩra ya ũhinga, kana nĩ njĩra ya ũhoro wa ma. Na nĩ undũ wa ũguo-ri, nĩngena. **19** ũcio, o na no ngũthĩi na mbere na gũkena, **19** nĩgũkorwo nĩnjũũ atĩ nĩ undũ wa mahooya manyũ na ũiteitho ũria ũheanitwo nĩ Roho wa Jesũ Kristũ, maũndũ marĩa mangorete nĩmakagarũrũka matũike ma kũhonokia. **20** Nĩnjĩrigĩriire ngĩhahĩaga na ngehoka atĩ ndigaconoka o na atĩa, no atĩ ngorwo na ũũmirũrũ mũiganu nĩgeetha rĩu, na o ta ũria ndũire, Kristũ atũũgagĩrio thĩinĩ wa mwĩri wakwa, ingĩkorwo ndĩ muoyo o na kana nguĩte. **21** Nĩgũkorwo harĩ nĩ-ri, gũtũũra muoyo nĩ Kristũ, nakuo gũkua-ri, nĩ uumithio.

22 No rĩri, kũngĩkorwo gũtũũra muoyo ndĩ na mwĩri nĩkuo kũngĩtũma wĩra wakwa ũgie na maciario-ri, nĩ kĩ ingĩgĩthũura? Nĩ ndĩũũ! **23** Nĩ nĩnguucanĩrio nĩ maũndũ maya meerĩ: Ndirĩragĩria gũthĩi ngatũũranie na Kristũ, na ũguo nĩguo wega makĩria; **24** no gũtũũra muoyo ndĩ na mwĩri ũyũ nĩ undũ wanyũ nĩ kwagĩriire mũno makĩria. **25** Na tondũ nĩmenyete ũguo kũna-ri, nĩnjũũ atĩ nĩngũtũũra muoyo, na nĩngũtũũranie na inyuĩ inyuotho nĩguo ndũme mũthĩiagi na mbere, na mũgie na gĩkeno nĩ undũ wa ũria mwĩtikĩtie, **26** nĩgeetha ndakorwo na inyuĩ rĩngĩ, gĩkeno kĩanyũ kũyũũriire thĩinĩ wa Kristũ Jesũ nĩ undũ wakwa. **27** Na rĩri, undũ ũria ũri bata nĩ atĩ mũthĩiagi na mũthĩire ũria yaganĩriire na Ūhoro-ũria-Mwega wa Kristũ, nĩgeetha ingĩũka kũmũroro kana njage gũũka, njiguage ũhoro wanyũ o na itarĩ hamwe na inyuĩ menyage atĩ nĩmũkarĩte mwĩhaandite wega mũri na roho o ro ũmwe, mũkĩrũũria wĩtikio wa Ūhoro-ũria-Mwega mũri na ngoro imwe, **28** mũtekũmakio o na atĩa nĩ arĩa mamũthũire. Naguo undũ ũcio ũtuĩke kĩmenyithia kũri o atĩ nĩmakanangwo, no atĩ inyuĩ nĩmũkahonokia, na Ngai we mwene nĩwe ũkaamũhonokia. **29** Nĩgũkorwo ha ũhoro wa Kristũ-ri, nĩmwĩtikĩritio kũmwĩtikia, na to kũmwĩtikia kuo gwiki, o na kũnyariro nĩ undũ wake, **30** kuona atĩ nĩmũrũria mbaara ũria muonete ngĩrũia, na noyo mũraigua atĩ nĩ ndĩrũria o na rĩu.

2 Mũngĩkorwo mũri na undũ o wotho wa kũumanĩriia uumanĩte na ũria mũnyĩitithanĩtio na Kristũ, kana undũ o wotho wa kũhoorerania uumanĩte na wendani wake, o na kana wa kũgia na ngwatanĩro o yotho yumanĩte na Roho, o na kana ũhoro o wotho wa gũcaayanĩra na wa kũiguanĩra tha uumanĩte na Kristũ-ri, **2** gũtũmagei gĩkeno giakwa kũiganĩre kũna nĩ undũ wa gũtũũra mũri a mwĩciĩriire o ro ũmwe, na mwendaine na wendani o ũmwe, na mũri kĩndũ kĩmwe thĩinĩ wa roho o na meciĩria. **3** Mũtikaneke undũ mũkienda kwĩguna inyuĩ ene, o na kana nĩ undũ wa kwĩgaatha, no ikaragai mwĩnyĩhĩtie, o mũndũ agatuaga mũndũ ũria ũngĩ nĩ mwega makĩria yake mwene. **4** O mũndũ wanyũ ndakarũmbũyagie maũndũ o marĩa mamũkonĩi, no nĩarũmbũyagie maũndũ ma andũ arĩa angĩ o namo. **5** Mwĩciĩriire wanyũ wagĩriro ũtuĩke o ta ũria warĩ na Kristũ Jesũ: **6** We-ri, o na gũtuĩka aarĩ Ngai, ndonire kũiganana na Ngai taarĩ undũ wa gũkumbatĩrio, **7** nowe nĩgũtiganĩria aatiganĩriire ũnene wake wotho, agĩtuĩka ta ngombo, agĩciarwo ta andũ a gũkũ thĩ. **8** Nake ahaana ta mũndũ-ri, akĩnyĩhĩia, na agĩthika o nginya aktũragwo, o kũũragwo kũria kwa mũtharaba! **9** Nĩ undũ ũcio, Ngai nĩamũtũũgĩriire o nginya igũrũ mũno, na akĩmũhe rĩitwa rĩria rĩkĩrite marĩa mangĩ mothe, **10** nĩguo atĩ thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Jesũ maru mothe magaturio, kũu igũrũ, na gũkũ thĩ, o na rungu rwa thĩ, **11** na nĩngĩ atĩ nĩmĩ ciothe ciumbũrage atĩ Jesũ Kristũ nĩ Mwathani, nĩguo Ngai Ithe witũ agoocagwo. **12** Nĩ undũ ũcio, arata akwa endwa-ri, o ta ũria mũtũire mwathĩkaga, na to rĩria ndaarĩ hamwe na inyuĩ, no makĩria rĩu itarĩ hamwe na inyuĩ-ri, thĩinĩ na mbere kũrũfira ũhonokia wanyũ wĩra, mũgũtũgagira na mũkĩnainaga, **13** nĩgũkorwo nĩ Ngai ũrutaga wĩra thĩinĩ wanyũ agatũma mwende

gwikaga maündu make kuringana na wendi wake mwega. **14** Ikagai maündu mothe mütékünuguna na mütegükaranania, **15** nigeetha mwage ücuuke na mütuike atheru, mütuike ciana cia Ngai itari na kauügu müri thiini wa rüciaro ruru ruogomu na rwaganu, na riria müri hamwe nao inyuü mükengage ta njata thi yothe, **16** o mürumitie kiugo kia muoyo, niguo ngaagia na undu wa kwirahira müthenya uria wa Kristü atí ndiahanyükire tühü kana ngiruta wira nginoga tühü. **17** No riri, o na ingituka ndiraitwo thakame igürü ria igongona ta ndi iruta ria künyuuo, ni undu wa ütungata uria mütungatagira Ngai uumanite na witikio wanyu-ri, ni ngenaga na ngacanjamüka hamwe na inyuü inyothe. **18** Ni undu ücio, o na inyuü nimwagiriirwo nigükena na mücanjamüke hamwe na ni. **19** Ningwihoka ndi thiini wa Mwathani Jesü atí ningümütümira Timotheo o narua, nigeetha o na ni ngaakena händi iria ngaahoe ühoro wanyu. **20** Nigükorwo ndiri mündü üngi ühaana take, uria üngürümbüya maündu manyu na ma. **21** Nigükorwo andü aria angí othe marümbüyagia maündu mao ene, no ti maündu ma Jesü Kristü. **22** No inyuü nimüü atí Timotheo nïeyonanitie atí ni mündü mwega, tondü o ta uria mwana atungataga hamwe na ithe-ri, noguo akoretwo agitungata hamwe na ni wiraini wa kühunja Ühoro-üría-Mwega. **23** Ni undu ücio, nindirehoka kümütüma küri inyuü o ndaarikia kümenya uria maündu makwa megükara. **24** Ningi ndi na mwihoko thiini wa Mwathani atí ni mwene ningüka o narua. **25** No riri, ninguaona kwagiriire ndimütümire müru wa Ithe witü Epafarodito, uria türutaga wira na tükarürira ühoro wa Ngai nake, na niwe mütümwo wanyu uria mwandümüire niguo arümbüyagie mabata makwa. **26** Nigükorwo niamwiragiria inyothe, na niaratangka tondü nimwaiguite atí aari müruaro. **27** Ti-itherü aari müruaro, o na aari hakuhi gükua. No Ngai niamüguiriire tha, na to we wiki waigüriirwo tha, no o na ni nianjigüiriire tha niguo ndikae küngihirwo ni kieha müno. **28** Ni undu ücio, kü ni nikio kiratüma ndimütüme na kwiyendera künene, nigeetha mwamuona ringi mükene, na ni nyihanyihirwo ni gütangika. **29** Mwamükirei wega thiini wa Mwathani müri na gikeno kinene, na mütiage andü aria mahaana take, **30** tondü aari hakuhi gükua ni undu wa wira wa Kristü, ategücaaira muoyo wake, nigeetha andeithirrie na üteithio uria inyuü mütangiahotire küuhe.

3 Ühoro wa kürikiriria ariu na aari a Ithe witü ni atiri, kenagai thiini wa Mwathani! Ha ühoro wa gücookera ringi maündu o maria ndanamwandikira-ri, ücio ti ühoro wa küunogia, tondü harí inyuü ni ühoro wa kümütiirira. **2** Mwimenyagiriire andü acio mahaana ta magui, o acio mekaga maündu mooru, na aria metemengaga miiri. **3** Nigükorwo ithuü ni ithuü türüite küna, ithuü aria tühooyaga na Roho wa Ngai, o ithuü aria twirahaga thiini wa Kristü Jesü, naguo mwihoko witü tütiügaga thiini wa mwiri, **4** o na gütuika o na ni mwene ingienda-ri, ndi na itümi cia gütüma ndiuhokage ühoro wa mwiri. Küngükorwo küri mündü üngi o wothe wiciragia atí ari na itümi cia kügia na mwihoko thiini wa mwiri, ni nindimükiritie.

5 Nigükorwo ni ndaruithirio ndi na ükürü wa thiku inyanya, na ndi wa rüciaro rwa andü a Israieli, na wa mühiriga wa Benjamini, na ndi Mühibirania wacariitwo ni Ahibirania. Ha ühoro ükonii watho-ri, ndi Müfarisai; **6** na ha ühoro ükonii kiyo-ri, ndaatüire nyariiraga kanitha; na ha ühoro wa üthingu uria uumanaga na watho-ri, ndiarí na ücuuke. **7** No riri, maündu mothe maria ndaatuaga atí maarí na uumithio küri ni-ri, rü ndimonaga marí ma tühü ni undu wa kügia na Kristü. **8** Makiria ma üguo-ri, maündu mothe ndimatuaga ni ma tühü ndamagerekania na ümenyo uria ükirite maündu mothe uria uumanite na kümenya Kristü Jesü Mwathani wakwa. Ni undu wake-ri, ni ndoorirwo ni indo ciothe, na ni ngicitua o ta mahuti ma güteo, nigeetha ndigüre na Kristü, **9** na ngoragwo ndi thiini wake, itari na üthingu wakwa mwene uria uumanaga na watho, no ükorwo ari üthingu uria uumanaga na gwitikia Kristü; üguo ni kuuga, üthingu uria uumaga küri Ngai, na wonekaga na undu wa gwitikia. **10** Undü uria ni ngwenda-ri, ni kümenya Kristü, na menyé hinya wa küriüka gwake, na ngwatanire nake mnyamaro-ini yake, na haanane nake ühoro-ini wake wa gükua, **11** niguo küngihoteka, ngaariükio nyume küri aria akuü. **12** Ndiroiga atí nindikitie kwamükira maündu macio mothe, o na kana ngarikia gütuika mwagiriiru küna, no nindirutanagiria na kiyo nigeetha ndinyiitire o undü uria ndanyiitiirwo ni Kristü Jesü. **13** Ariü na aari a Ithe witü, ndigütua atí ni mwene nindikitie kwinyiitira undu ücio. No riri, undü uria njikaga no ümwe: Nikürganirwo ndiganagirwo ni maündu maria mahituku, na ngerutaniria müno gükinyira maündu maria marí mbere, **14** ngerutanagiria güthii ndorete na mbere niguo hootane heo kileo kiria Ngai aheanaga, na nikio aanjitiire thiini wa Kristü Jesü atí niguo thi igürü. **15** Ithuothe aria türü andü agima-ri, twagiriirwo nitütüire twiciragia o üguo. Na hangikorwo ni harí andü marí na meciiria mangi-ri, o na hau Ngai niarimüguuriria. **16** No riri, rekei tütüire kuringana na maündu maria türikitie kügia namo. **17** Ariü na aari a Ithe witü, nyiitanirai na aria angí ühoro-ini wa kwigerekania na ni, na ningi mübaarage wega andü aria matüüraga na mütüürire o uria twamuonereirie. **18** Nigükorwo, o ta uria ndanamwira kaingí mbere iyo, na o na riu no ngücookera ringi ühoro ücio ndi na maitiori, andü aingí matüüraga marí thü cia mütharaba wa Kristü. **19** Andü acio-ri, kürigiriira kwao ni mwanangko, ngai yao ni nda ciao, namo maündu ma kümaconora nimo riiri wao. Ningi meciiragia o maündu ma gükü thi. **20** No riri, büürü uria türü aguo küembe ni küürü igürü. Na ithuü nitwetagiriira Mühonokia uria ükoima küna, na niwe Mwathani Jesü Kristü, **21** uria ükaagarüma miiri ino iitü mihinyaru nigeetha ihaanano na mwiri wake ücio üri riiri, ni undü wa hinya uria ümühotithagia gwatha maündu mothe.

4 Ni undü ücio, ariu na aari a Ithe witü, o inyuü nyendete na ngeriragiria kümuona, ni inyuü gikeno giakwa na thümbi yakwa. Endwa akwa, üguo niguo mübatii kwiaanda mürumite thiini wa Mwathani. **2** Ningüthaita Euodia o na thaithe Sunutuke nigeetha maiguane thiini wa Mwathani. **3** Ii-ni, o na ningüküüria,

wee mūrata wakwa wa ma, wee tūruthanagia wīra ta tuohetwo icooki rīmwe, teithagia atumia acio, arīa maarūrīre Ūhoro-ūrīa-Mwega marī hamwe na nī, o na Klementi na andū arīa angī marutithanagia wīra hamwe na nī, arīa marītwa mao mandikitwo ibuku-inī rīa muoyo. **4** Ikaragai mūkenete hīndī ciothe mūrī thīnī wa Mwathani. O na nī nguuga o rīngī: Ikaragai mūkenete! **5** Rekei gūkirīrīria kwanyu kūmenyeke nī andū othe. Mwathani arī hakuhī gūka. **6** Mūtīgatangīke ngoro nī ūndū o na ūrīkū, no rīrī, menyithagīaī Ngai maūndū marīa mothe mwendaga, mūkīmūhooyaga, na mūkīmūthāithaga, o na mūkīmūcookagīria ngaatho. **7** Naguo thayū wa Ngai, ūrīa ūtangīmenyeka ūrīa ūtarī, nūrīmenyagīrīra ngoro cianyū o na meciiria manyu thīnī wa Kristū Jesū. **8** Ūhoro wa kūrīkīrīria, ariū na aarī a Ithe witū-rī, nī atī maūndū marīa ma ma, na marīa ma gūtīka, na marīa ma kīhoo, na marīa matheru, na marīa ma kwendeka, na marīa ma kwīrīrīrio, angīkorwo kūrī maūndū mega kūna na ma kūgaathīrīrio-rī, mwīciiragīe ūhoro wa maūndū ta macio. **9** Namo maūndū marīa mwerutire, kana mūkīamūkīra kana mūkīgūa kuuma kūrī nī, o na kana mūkīona thīnī wakwa, mekagei arī mo. Nake Ngai wa thayū nīarīkoragwo hamwe na inyuī. **10** Nīngūkena mūno thīnī wa Mwathani nīkuona atī marīgīrīrio-inī nīmūrurumūkītie ūhoro wanyu wa kwīnījīria. Ti-itherū nīmūreīnījīragīa, no mūtīrarī na mweke wa kuonania ūguo. **11** Ndiroiga ūguo nī ūndū nīmbatāire, nīgūkorwo nīndīrutīte kūganīra o ūrīa kūngīkorwo kūhaana. **12** Nīmenyete ūhoro wa gūikara ndī mūkīaru, na ngamenya ūhoro wa gūikara ndī mūtongu. Nīndīrutīte hitho ya gūikara njiganīre ūndū-inī o wothē na maūndū-inī mothe, kana nī kūhūūna, kana nī kūhūūta, kana nī kūngīhīrwo, o na kana nī kwaga. **13** Nīhotaga gwīka maūndū mothe na ūndū wa Kristū ūrīa ūheaga hinya. **14** No, nīmwekire wega nīkūnyītanīra na nī mathīna-inī makwa. **15** Makīria ma ūguo, o ta ūrīa inyuī andū Afīlīpi mūkūmenyarī, matukū-inī ma mbere rīrīa mwahunījīrio Ūhoro-ūrīa-Mwega, hīndī rīa ndoimire Makedonia, gūtīrī kanitha o na ūmwe wanyītanīre na nī harī ūhoro wa kūheana kana kwamūkīra, tīga o inyuī; **16** nīgūkorwo o na rīria ndaarī Thesalonīke, nīmwandūmagīra ūteithio kainingī hīndī rīria ndaakoragwo mbatāire. **17** Ti atī nī kīheo ndīracaria kuuma kūrī inyuī, no ndīracaria kīria kīngīgwo mūthīhū-inī wanyu. **18** Nīnyamūkīrite indo nyingī mūno makīria; nīndeheirwo indo cia kūnjigana, nīgūkorwo rīu nīnyamūkīrite iheo irīa mwanengerire Epafarodito andehere. Indo icio nī ta maruta marī na mūtārarīko mwega, marī igongona rīfīkīrīku rīa gūkenia Ngai. **19** Nake Ngai wakwa nīarīkīragīrīria kūmūhe kīria gīothe mūngīkorwo mūbatāire, akīmūtanahagīra na ūtonga wake ūrīa wī rīiri thīnī wa Kristū Jesū. **20** Nake Ngai, o we Ithe witū, arogocwo ngīnya tene na tene. Amenī. (aīōn g165) **21** Geithīaī andū othe arīa aamūre thīnī wa Kristū Jesū. Ariū na aarī a Ithe witū arīa tūrī nao nīmamūgeithīa. **22** Andū othe arīa aamūre nīmamūgeithīa, na makīria arīa a mūcīī wa Kaisari. **23** Wegā wa Mwathani Jesū Kristū ūrogīa na maroho manyu. Amenī.

Akolosai

1 Nĩ nĩ Paülũ, mütümwo wa Kristũ Jesũ nĩ ùndũ wa wendo wa Ngai, tũri hamwe na Timotheo mürũ wa Ithe witũ, **2** Tũramütũmĩra marũa maya inyuĩ andũ arĩa aamũre, o inyuĩ arĩũ na aarĩ a Ithe witũ mütũire mürĩ ehokeku thĩĩni wa Kristũ kũu Kolosai: Mũrogĩa na wega na thayũ ciumĩte kũri Ngai Ithe witũ. **3** Hĩndĩ ciothe rĩria tũkũmũhoera, nĩtũcookagĩria Ngai ngaatho, o we Ithe wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **4** Tondũ nĩtũguĩte ùhoro wa ùria mwĩtikĩte Kristũ Jesũ, o na ùria mwendete andũ arĩa othe aamũre, **5** naguo nĩ wĩtikio na wendani iria ciumanaga na kĩĩrĩgĩrĩro kĩria mũgĩĩrwo kũu igũrũ na kĩria mürĩkĩte kũigua ùhoro wakĩo thĩĩni wa ùhoro ùria wa ma, na nĩguo ùhoro-ùria-Mwega **6** ùria ùmũkinyĩre. Kũndũ guothe gũkũ thĩ ùhoro-ùyu-Mwega nĩũraciara maciario na nĩũrathereima, o ta ùria ùkoretwo ùgũĩka gatagati-inĩ kanyu kuuma mũthenya ùria mwaũguire na mũkĩmenya wega wa Ngai na ma. **7** Mwamenyire ùhoro ùcio kuuma kũri Epafara, ùria twendete, na müruti wĩra hamwe na ithuĩ o we mütungatĩra wa Kristũ wa kwĩhokeka ithenya riitũ, **8** na nowe ùtũheete ùhoro wa ùria mwendaine mürĩ thĩĩni wa Roho. **9** Nĩ ùndũ wa ùguo-rĩ, kuuma mũthenya ùria twaũguire ùhoro ùcio wanyu, tũtĩri twatigithĩria kũmũhoera, tũgithaithaga Ngai amũiyũrie ùmenyo wa wendi wake, na amũheage ùũgĩ na ùtaũku wothe maũndũ-inĩ mothe ma kĩiroho. **10** Na tũhooyaga ùguo nĩguo mũhote gũtũura mütũũrĩre ùringaine na ùria Mwathani endaga na mũmũkenagie maũndũ-inĩ mothe: mũciarage maciario mawĩra-inĩ mothe mega marĩa mürutaga, na mũkũrage thĩĩni wa ùmenyo wa kũmenyana na Ngai, **11** mũgũnkagĩrwo hinya na ùhoti wothe kũringana na hinya wake ùri na riiri nĩgeetha mũhote gũkiragĩrĩria mũno mũtegũthethũka na mürĩ na gikeno, **12** na mũgĩcookagĩria Ithe witũ ngaatho, ùria ùmũtũite aagĩrĩru a kũgaya igai rĩa arĩa aamũre ùthamaki-inĩ wa ùtheri. **13** Nĩgũkorwo Ngai nĩatũhonoketie, agatũrũta ùthamaki-inĩ wa nduma, na agatũthaamĩria ùthamaki-inĩ wa Mũriũ ùria endete mũno, **14** thĩĩni wake-rĩ, nĩtũkũũrĩtuo na tũkarekerwo mehĩa maitũ. **15** ùcio nĩwe mũhianĩre wa Ngai ùria ùtonekaga, na nĩwe irigithathi harĩ indo ciothe iria ciombirwo. **16** Nĩgũkorwo nĩwe wombire indo ciothe: indo iria irĩ igũrũ na iria irĩ thĩ, iria cionekaga na iria itonekaga, o na angĩkorwo nĩ itĩ cia ùnene kana maahinya, kana aathanĩ o na kana arĩa marĩ ùhoti; indo ciothe ciombirwo nĩwe na nĩguo itũike ciake. **17** Kristũ nĩwe warĩ ku mbere ya indo ciothe, nacio indo ciothe itũũraga inyũitĩhanĩtio nĩwe. **18** Nĩngĩ nĩwe mütwe wa mwĩrĩ, arĩ guo kanitha; na nĩwe kĩambĩrĩria na irigithathi harĩ andũ arĩa manariũka, nĩgeetha thĩĩni wa maũndũ mothe atũike nĩwe mütũũgĩrie kũri indo ciothe. **19** Nĩgũkorwo Ngai nĩoonire arĩ wega atĩ ùyũru wa Ngai wothe ùikare thĩĩni wake, **20** na nĩ ùndũ wa Kristũ indo ciothe itũike cia kũiguithanio na Ngai, iria irĩ thĩ o na kana iria irĩ igũrũ, nĩ ùndũ wa ùria aarehire thayũ na ùndũ wa thakame yake, irĩa yaitirwo mũtharaba-inĩ. **21** Hĩndĩ imwe inyuĩ mwaũũre mwamũranĩtio na Ngai na mwari thũ ciake meciiria-inĩ manyu nĩ ùndũ wa mĩtugo

wanyu mũru. **22** No rĩu nĩamũguithanĩtie na Kristũ na ùndũ wa ùria aakuire arĩ na mwĩrĩ nĩgeetha amũrũganie mbere yake mürĩ atheru, na mũtarĩ na ùũgũ, o na mũtarĩ na ùcuuke, **23** mũngĩthĩĩ na mbere na gwĩtikia mwĩhaandite na mürĩ arũmu, na mũtekwenyenyeka kuuma kũri kĩĩrĩgĩrĩro kĩria kinyũitĩrĩrwo nĩ ùhoro-ùria-Mwega. ùhoro ùcio nĩguo ùhoro-ùria-Mwega ùria mwaũguire, na ùria ùhunjĩtio kũri ciũmbe ciothe cia gũkũ thĩ, na nĩguo nĩ Paülũ ndũkũie ndungata yaguo. **24** Na rĩu nĩngenetie nĩ ùndũ wa maũndũ marĩa thĩĩnĩtio namo nĩ ùndũ wanyu, na ngaiyũrĩrĩria thĩĩni wa mwĩrĩ wakwa kĩria gĩtũgĩre ùhoro-inĩ wa kũnyamario gwa Kristũ, ngamaiyũrĩrĩria nĩ ùndũ wa mwĩrĩ wake, na nĩguo kanitha. **25** Na nĩ ndaaturwo ndungata yaguo na ùndũ wa gũtũmwo nĩ Ngai ndĩmũrehere ùhoro wa Ngai mũũmenye kũna, **26** na nĩ guo hitho irĩa ùtũire irĩ hithe kuuma o tene, njiarwa na njiarwa, no rĩu nĩũguũrĩrio arĩa aamũre. (aĩon g165) **27** O acio nĩo Ngai oonire arĩ wega kũmenyithia hitho ya ùtonga ùria ùri riiri kũri andũ-a-Ndũrĩrĩ, nayo hitho òyo nĩ atĩ Kristũ arĩ thĩĩni wanyu, o we kĩĩrĩgĩrĩro gĩa gũkaagia na riiri. **28** ùcio nĩwe tũhunjagia, tũgĩtaaranaga na tũkĩrutaga o mũndũ wothe tũri na ùũgĩ wothe, nĩgeetha tũkarũgania o mũndũ wothe aagĩrĩre kũna thĩĩni wa Kristũ. **29** Nĩ ùndũ wa gũtũmi kũ nĩndũnĩngagia, ngũgiaga kũringana na hinya wake wothe, ùria ùrutaga wĩra na hinya thĩĩni wakwa.

2 Nĩngwenda mũmenye ùria ndũgĩaga nĩ ùndũ wanyu, na nĩ ùndũ wa andũ arĩa marĩ Laodikia, o na nĩ ùndũ wa arĩa matarĩ maanyona nĩ mwene. **2** Ndũgiaga ùguo nĩgeetha magie na ùmĩrĩru wa ngoro na magie na ùrũmwe mohanĩtio nĩ wendani, na nĩgeetha maingĩhĩrwo nĩ ùtonga wa kũmenya wega ùhoro wa hitho ya Ngai, na nĩyo Kristũ, **3** ùria thĩĩni wake kũhĩthĩtuo mĩthĩthũ yothie ya ùũgĩ na ùmenyo. **4** Ndĩramwĩra ùguo nĩgeetha mũndũ o na ùrĩkũ ndakanamũheenie na ngararĩ cia mawara. **5** Nĩgũkorwo o na ndatuika ndĩrĩ hamwe na inyuĩ thĩĩni wa mwĩrĩ, ndĩ hamwe na inyuĩ thĩĩni wa roho, na ngakena nĩkuona ùria mürĩ mĩbango mĩega, na ùria wĩtikio wanyu thĩĩni wa Kristũ ùri mürũmu. **6** Nĩ ùndũ ùcio-rĩ, o ta ùria mwamũkĩrĩre Kristũ Jesũ arĩ Mwathani, thĩĩni na mbere gũtũũra thĩĩni wake, **7** mũhaandĩtuo na mũgaakwo thĩĩni wake, na mũkĩongagĩrwo hinya thĩĩni wa wĩtikio o ta ùria mwarutirwo, na mũkĩrĩrĩrie gũcookia ngaatho. **8** Mwĩmenyerere mũndũ o na ùrĩkũ ndakanamũtahe meciiria na maũũgĩ ma maheeni ma tũhũ, marĩa moimanaga na mĩtugo ya andũ na irĩra iria cia ndũire cia thĩ òno, na tĩ kuuma kũri Kristũ. **9** Nĩgũkorwo ùyũru wothe wa ùngai ùtũũraga thĩĩni wa Kristũ arĩ na mwĩrĩ, **10** na inyuĩ nĩmũyũrĩtuo nĩ muoyo thĩĩni wa Kristũ, ùria arĩ we Mũnene igũrũ rĩa hinya o wothe na ùhoti o wothe. **11** O na inyuĩ nĩmwaruire thĩĩni wake, na tĩ na ùndũ wa moko ma andũ, no nĩ ùndũ wa kwehererĩ mütũũrĩre wa mehĩa, kũringana na irua rĩria rĩruithanagio nĩ Kristũ. **12** Nĩgũkorwo nĩgũthĩkwo mwathĩkĩrwo hamwe nake rĩria mwabatĩthĩro, na mũkĩrĩũkio hamwe nake nĩ ùndũ wa gwĩtikia hinya wa Ngai, ùria wamũrĩũkĩrie akũma kũri arĩa akuũ.

13 Hĩndĩ ĩrĩa mwakuĩte nĩ ũndũ wa mehia manyu na mũgaikara ta mũtaruĩte nĩ ũndũ wa mũtũũrĩre wanyu wa mehia-rĩ, Ngai nĩatũmĩre mũgĩe na muoyo hamwe na Kristũ. Ngai nĩatũrekeire mehia maitũ mothe, **14** na aarĩkia gũtharia watho ũrĩa warĩ mwandĩke hamwe na mũtabarĩre waguo, o ũcio watũthitangaga na watũire ũreganĩte na ithuĩ-rĩ; akĩweheria na ũndũ wa kũũhũrĩra mĩcumarĩ mũtharaba-inĩ. **15** Thuutha wa gũtooria maahinya na monene macio-rĩ, nĩamonanĩre mbere ya mũingĩ, akĩrũuhagia nĩ ũndũ wa ũrĩa aamatooretie mũtharaba-inĩ. **16** Nĩ ũndũ ũcio mũtikana-reke mũndũ o na ũrĩkũ amũtuĩre ciira nĩ ũndũ wa irio iria mũrĩaga, kana kĩrĩa mũnyuuga, kana ũhoru-inĩ wa mĩthenya ĩrĩa mĩamũre, kana gũkũngũra Karũgamo ka Mweri, o na kana mũthenya wa Thabatũ. **17** Maũndũ macio no kĩrũru kĩa maũndũ marĩa magooka; no rĩrĩ, ma yamo-rĩ, nĩ Kristũ we mwene. **18** Mũtikana-reke mũndũ o na ũrĩkũ, ũrĩa wendete gwĩtua mũhooreri, na akahooyaga araikā, atũme mũtũnywo kĩheo kĩrĩa mũtanyĩte kuona. Mũndũ ta ũcio nĩataaragĩria na njĩra nene maũndũ marĩa onete, na mwĩciĩrĩre wake ũtarĩ wa kĩroho ũgatũma etĩe nĩ ũndũ wa meciiria make ma tũhũ. **19** Mũndũ ta ũcio ndegwatanĩte na Mũtwe, ũrĩa arĩ we ũnyũitagirĩra mwĩrĩ wothe, akaũnyũitathania hamwe na nyũiro ciohanĩtio na mikiha, naguo ũgakũra o ta ũrĩa Ngai atũmaga ũkũre. **20** Atĩrĩrĩ, angĩkorwo inyuĩ nĩmwakuire hamwe na Kristũ, na mũgĩtigana na ĩrĩra iria cia ndũire cia thĩ ĩno-rĩ, nĩ kĩ gĩtũmaga mwathĩkĩre mawatho mayo, ta mũtũire mũrĩ a thĩ? **21** Namo nĩ ta maya: “Ndũkanyĩite! Ndũgacame! Ndũkahutie!” **22** Maũndũ macio mothe maraaria ũhoru wa indo iria ithiraga bata ciarĩkia kũhũthĩrwo, tondũ icio no ĩrĩra na wathani na ũrutani wa andũ. **23** Ti-itherũ, mĩtabarĩre ta ĩyo yonekaga ta ĩrĩ na ũũgĩ, nĩ ũndũ wa mĩhoere yao ĩrĩa methuurĩre, na ũhooreri wa gwĩtua, na kwĩnyereka, no makaaga kuona bata wa kwĩgĩrĩrĩa merĩrĩria ma mwĩrĩ.

3 Na rĩrĩ, kuona atĩ rĩu nĩmũrĩũkĩtio hamwe na Kristũ-rĩ, ngoro cianyu nĩkĩrũmbũyagie maũndũ marĩa ma igũrũ, o kũrĩa Kristũ aikarĩte guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ngai. **2** Meciiria manyu nĩmeciiragie maũndũ marĩa ma igũrũ, no ti maũndũ marĩa ma thĩ ĩno. **3** Nĩgũkorwo nĩmwakuire, naguo muoyo wanyu rĩu nĩmũhĩthe hamwe na Kristũ thĩĩnĩ wa Ngai. **4** Na rĩrĩa Kristũ, ũrĩa arĩ we muoyo witũ, akoonekana-rĩ, hĩndĩ ĩyo o na inyuĩ nĩmũkonekana hamwe nake mũrĩ na rĩiri. **5** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, tuagai maũndũ mothe ma mwĩrĩ ũyũ wa ndũre ta makuĩte namo nĩ ta: ũhũũri-maraya, na meciiria mathũku, na thuti cia mwĩrĩ, na merĩrĩria mooru, na ũkoroku, naguo no ũndũ ũmwe na kũhooya mĩhianano. **6** Tondũ wa maũndũ macio, mang'ũrĩ ma Ngai nĩmarooka. **7** O na inyuĩ mwatũire mũthiagā na mĩthũire ĩyo mũtũũrĩre-inĩ ũrĩa mwatũũraga mbere ĩyo. **8** No rĩu no nginya mwĩaũre maũndũ maya mothe, namo nĩ, marakara, na mang'ũrĩ, na rũmena, na njambanio, na kwaria maũndũ ma thoni na kanua. **9** Tigagai kũheenania mũndũ na ũrĩa ũngĩ, kuona atĩ nĩmwĩyũũrĩte mũndũ ũrĩa wa tene na ciko ciake, **10** na mũkehumba mũndũ ũngĩ mwerũ, ũrĩa werũhagio nginya agĩe na

ũmenyo na agĩe na mũhianĩre wa ũrĩa wamũũmbire. **11** Na ũhoru-inĩ ũcio hatĩrĩ Mũyunani kana Mũyahudi, mũndũ mũruu kana mũndũ ũtarĩ mũruu, kana mũndũ mũcĩenji, kana Mũsikuthi, kana mũndũ ngombo kana ũtarĩ ngombo, no Kristũ nĩwe maũndũ mothe, na arĩ thĩĩnĩ wa maũndũ mothe. **12** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, tondũ mũrĩ andũ athuure nĩ Ngai, andũ atheru na mendetwo mũno nĩwe, mwĩhumbie ũguanĩri wa tha, na gũtugana, na kwĩnyũhĩ, na kũhooreri na gũkĩrĩrĩa. **13** Kĩranagĩrĩria mũndũ na ũrĩa ũngĩ, na mũrekanagĩre rĩrĩa mũndũ angĩkorwo ekĩtwo ũũru nĩ ũrĩa ũngĩ. Rekanagĩrai o ta ũrĩa Mwathani aamũrekeire inyuĩ. **14** Nĩngĩ gũkĩra maũndũ macio mothe mega-rĩ, gĩai na wendani, tondũ nĩguo wohanagĩa maũndũ mothe hamwe nĩguo magĩrĩre kũna. **15** Rekeĩ thayũ wa Kristũ wathanaga ngoro-inĩ cianyu, tondũ inyuĩ mũrĩ ta ciĩga cia mwĩrĩ ũmwe-rĩ, mwetĩrwo thayũ. Na nĩngĩ mũcookagie ngaatho. **16** Rekeĩ ũhoru wa Kristũ ũtũũrage ũingĩhite mũno thĩĩnĩ wanyu, mũkĩrutanaga na mũgĩtaaranaga mũndũ na ũrĩa ũngĩ mũrĩ na ũũgĩ mũingĩ, o mũkĩinaga thaburi, na nyĩmbo cia Ngai, o na nyĩmbo cia kĩroho, mũrĩ na ngaatho harĩ Ngai ngoro-inĩ cianyu. **17** Na ũndũ ũrĩa wothe mũrĩkaga, mũkĩaria kana mũgĩka ũndũ, wikagei wothe rĩtwa-inĩ rĩa Mwathani Jesũ, mũgĩcookagĩria Ngai lthe witũ ngaatho thĩĩnĩ wake. **18** Inyuĩ atumia-rĩ, mwĩnyũhĩagĩreie athuuri anyu, o ta ũrĩa kwagĩrĩre thĩĩnĩ wa Mwathani. **19** Na inyuĩ athuuri-rĩ, endagai atumia anyu na mũtikamakũũmage. **20** O na inyuĩ ciana-rĩ, athĩkagĩrai aciari anyu maũndũ-inĩ mothe, nĩgũkorwo gwĩka ũguo nĩgũkenagĩa Mwathani. **21** Na inyuĩ maithe-rĩ, mũtikarakaragie ciana cianyu, itikae gũkua ngoro. **22** Na inyuĩ ngombo-rĩ, athĩkagĩrai aathani anyu a gũkũ thĩ maũndũ-inĩ mothe, na to hĩndĩ ĩrĩa maramuona atĩ nĩgeetha mamwende, no maathĩkagĩreie mũrĩ na ngoro itarĩ na ĩhinga na nĩ ũndũ wa gũtũia Mwathani. **23** Na rĩrĩ, ũndũ o wothe ũrĩa mũrĩkaga, wikagei na ngoro wanyu yothē, taarĩ Mwathani mũrarũtĩra wĩra, no ti andũ, **24** mũkĩmenyaga atĩ nĩmũkaamũkĩra igai kuuma kũrĩ Mwathani rĩrĩ kĩheo kĩanyu. Nĩ Mwathani Kristũ mũtungatagĩra. **25** Mũndũ o wothe ũrĩa wikaga ũũru nĩakarĩhwo kũringana na ũũru wake, na gũtĩrĩ gũtũira mũndũ maũthĩ.

4 Inyuĩ aathani-rĩ, ikagai ngombo cianyu maũndũ marĩa magĩrĩre na marĩa marĩ kĩhooito, tondũ nĩmũũĩ o na inyuĩ mũrĩ na Mwathi wanyu kũrĩa igũrũ. **2** Mwĩheanagei na kĩyo ũhoru-inĩ wa kũhooya, mwĩgũite na mũgĩcookagĩria Ngai ngaatho. **3** Na mũtũhooyagĩre o na ithuĩ, nĩgeetha Ngai ahingũrĩre ndũmĩrĩri itũ mũrango, nĩgeetha tũhunjagie ũhoru wa hitho ya Kristũ, ũhoru ũrĩa nĩ njohetwo nĩ ũndũ waguo. **4** Hooyagai nĩgeetha ndũhunjagie na andũ magataũkĩrwo wega, o ta ũrĩa njagĩrĩrwo nĩ gwĩka. **5** Tuĩkagai oogĩ harĩ maũndũ marĩa mũrĩkaga andũ arĩa matarĩ a thĩrĩtũ yanyu; mũtegũte mweke ũrĩa mũrĩ naguo wa gwĩka wega. **6** Na mũkĩaria, aragai hĩndĩ ciothe mũiyũrĩtwo nĩ wega wa Ngai, nayo mĩario wanyu itũike ta ikĩrĩtwo cumbĩ, nĩgeetha mũmenyage ũrĩa mũrĩcookagĩria o mũndũ. **7** Tukiko nĩakamũye ũhoru wakwa wothe. ũcio nĩ mũrũ wa lthe witũ twendete mũno, nĩ ndungata ya

kwihokeka na tütungataga nake thīinī wa Mwathani. **8** Ndamūtūma kūrī inyuī nī ūndū wa ūhorō ūyū kīūmbe, atī mūmenyithio wega ūrīa ithuī tūhaana, na ningī atī amūūmīrīrie ngoro. **9** Megūūka na Onesimo, mūrū wa Ithe witū mwihokeku na ūrīa twendete mūno, nake nī ūmwe wanyu. Acio nīmekūmūhe ūhorō wa ūrīa maūndū mothe marekika gūkū. **10** Nīmwegeithio nī Arisitariko ūrīa tuohetwo nake, o na Mariko nīamūgeithia, ūrīa mūhwa wa Baranaba. (Nīmwirītwo ūhorō wake; angūka kūrī inyuī-rī, mwamūkīrei.) **11** Jesū ūrīa wītagwo Jusito o nake nīamūgeithia. Acio no-o Ayahudi thīinī wa arīa tūrūtithanagia wīra wa ūthamaki wa Ngai nao, na nīmatuīkīte a kūnyūmīrīria. **12** Epafara, ūrīa arī ūmwe wanyu na ndungata ya Kristū Jesū, nīamūgeithia. We nīamūhooyagīra mūno hīndī ciothe, nīguo mūhote kwīhaanda wega ūhorō-inī wothe wa kūhingia wendi wa Ngai, mūrī agima na mūrī na kīrīgīrīro gikinyanīru. **13** Nīī ndī na ūira wake atī nīarutaga wīra na hinya, akenogia nī ūndū wanyu, na nī ūndū wa arīa marī Laodikia na Hierapoli. **14** Nīmwegeithio nī Luka ūrīa ndagītārī, mūrata witū twendete mūno, o na Dema. **15** Geithiai ariū na aarī a Ithe witū kūu Laodikia, na mūgeithie Numifa na andū a kanitha ūrīa ūrī gwake mūcīi. **16** Na rīrī, mwarīkia gūthomerwo marūa maya, matūmei magathomerwo andū a kanitha wa Laodikia, na inyuī no nginya muone atī nīmwathoma marūa ma kuuma kanitha wa Laodikia. **17** Na mwīre Arikipo atīrī: “No nginya wone atī nīwarīkia wīra ūrīa wamūkīrīre thīinī wa Mwathani.” **18** Nīī Paūlū nī nīī ndaandīka ngeithi ici na guoko gwakwa. Ririkanai atī ndī muohe na mīnyororo. Wegā wa Ngai ūrogīa na inyuī.

1 Athesalonike

1 Nĩ ithuĩ Paũlu na Sila, na Timotheo, Twandĩkĩra kanitha wa Athesalonike marũa maya ũria ũri thĩnĩ wa Ngai Ithe witũ o na Mwathani Jesũ Kristũ. Wega na thayũ wa Ngai irogĩa na inyuĩ. **2** Nĩtũcookagĩria Ngai ngaatho hĩndi ciothe nĩ ũndũ wanyu inyuothe, tũkĩmũgwetaga mahooya-inĩ maitũ. **3** Rĩria tũkũmũhoera tũrĩ mbere ya Ngai o we Ithe witũ-rĩ, nĩtũrĩkanaga tũtegũtĩgithĩria wĩra wanyu ũria uumanĩte na gwĩtikia, na kwĩnogia kwanyu kũria kũrethagwo nĩ wendani, o na gwĩkĩrĩria kwanyu, kũria kuumanĩte na kĩrĩgĩrĩro thĩnĩ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ. **4** Nĩgũkorwo, ariũ na aarĩ a Ithe witũ inyuĩ mwendetwo nĩ Ngai, ithuĩ nĩtũũ atĩ nĩmwathuurirwo nĩwe, **5** tondu Ũhoro-ũria-Mwega tũhunjagia, tũtĩamũreheire ũri o ciugo theri, no twamũreheire ũri na hinya, na ũri na Roho Mũtheru, o na ũri na ihooto itangĩthangano. Nĩngĩ inyuĩ nĩmũũ ũria twaikaraga na inyuĩ nĩ ũndũ wa kũmũgũna. **6** Inyuĩ mwatũkĩre a kwĩgerekania na ithuĩ, o na mũgĩtuĩka a kwĩgerekania na Mwathani, o na gũtuĩka mwarĩ na mĩnyamaro mĩngĩ, nĩmwamũkĩre ũhoro wake mũri na gĩkeno kĩria kiheanagwo nĩ Roho Mũtheru. **7** Na nĩ ũndũ ũcio mũgĩtuĩka kĩonereria kũrĩ andũ ariũ othe metĩkĩtie kũu Makedonia, o na Akaiia. **8** Naguo ũhoro wa Mwathani nĩwahunjire uumĩte kũrĩ inyuĩ, na to Makedonia na Akaiia gwiki, no rĩrĩ, o na wĩtikio wanyu thĩnĩ wa Ngai nĩumenyekete kũndũ guothe. Nĩ ũndũ ũcio tũtibataire kuuga ũndũ ũhoro-inĩ ũcio, **9** nĩgũkorwo andũ o ene nĩo maheanaga ũhoro wa ũria mwatũnyĩtĩre ũgeni. Nĩmaheanaga ũhoro wa ũria mwgarrũkĩre Ngai, mũgĩtigana na mĩhianano nĩguo mĩtungatagĩre Ngai ũria ũri muoyo na ũria wa ma, **10** na mwetagĩrĩre Mũriũ oime igĩrũ, ũria aariũkĩre kuuma kũrĩ ariũ akuũ, nake nĩwe Jesũ, ũria ũtũhonokagia kuuma kũrĩ mang'ũri marĩa magooka.

2 Inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩmũũ atĩ gũũka gwĩtũ kũrĩ inyuĩ gũtĩarĩ gwa tũhũ. **2** Mbere iyo nĩtwathĩnĩrio na tũkĩrumwo rĩria twarĩ kũu Filipi, o ta ũria inyuĩ mũũ, no nĩ ũndũ wa gũethio nĩ Ngai witũ, nĩtuomĩrĩrie na tũkĩmũhe Ũhoro-ũria-Mwega, o na akorwo nĩtwakararĩrio mũno. **3** Nĩgũkorwo gũthaithana gwĩtũ gũtũmanĩte na ihĩtia, kana matanya ma maũndũ ma waganu, o na kana ma wara. **4** No rĩrĩ, ithuĩ nĩ kwaria twaragia ta andũ maamũrĩtwo nĩ Ngai a kwĩhokerwo Ũhoro-ũria-Mwega. Ithuĩ ti andũ tũrageria gũkenia, no nĩ Ngai, o we ũgeragia ngoro ciitũ. **5** Inyuĩ nĩmũũ atĩ ithuĩ ti ndeto cia kwĩyendereria twaragia, o na kana tũkadhĩrĩra ũhoro wa gwĩkorokera indo; Ngai nĩwe mũira witũ. **6** Ithuĩ tũtĩacaragia kũganwo nĩ andũ, arĩ inyuĩ kana mũndũ ũngĩ o wothe. Tondu tũrĩ atũmwo a Kristũ-rĩ, nĩtũngĩatuũkĩre mũrigo kũrĩ inyuĩ, **7** no nĩtwakĩrĩre na inyuĩ tũhooreire, o ta ũria nyina wa ciana nĩni amenyagĩrĩra ciana ciake mwene. **8** Nĩ tondu wa ũria twamwendete mũno, nĩtwakenagio nĩkũgwatanĩra na inyuĩ, na to Ũhoro-inĩ-ũria-Mwega wa Ngai wiki, no nĩtwagwatanĩre mĩtũũre-inĩ iitũ o nayo,

tondu nĩmwatũkĩte andũ twendete mũno. **9** Ti-itherũ nĩmũkũrĩrikana, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, wĩra witũ wa hinya na kwĩnogia gwĩtũ; twarutaga wĩra ũtũkũ na mũthenya nĩguo tũtĩgatũke mũrigo harĩ mũndũ o na ũrĩkũ hĩndi rĩria twamũhunjagĩria Ũhoro-ũria-Mwega wa Ngai. **10** Inyuĩ mũrĩ aira, o na Ngai no mũira, ũria twatũire na inyuĩ ariũ mwĩtikĩtie tũrĩ atheru, na tũrĩ athingu, na tũtarĩ na ũcuuke. **11** Nĩngĩ nĩmũũ atĩ tweekaga mũndũ o mũndũ wanyu o ta ũria ithe wa ciana ekaga ciana ciake mwene, **12** tũkamũmagĩrĩria, na tũkamũhooreragia, o na tũkamũringagĩrĩria mĩtũũre mĩtũũrĩre yaganĩrĩre na ũria Ngai endaga, o we ũmwĩtaga mũtoonye thĩnĩ wa ũthamaki wake, na mũgie na riiri wake. **13** O na nĩngĩ nĩtũcookagĩria Ngai ngaatho tũtegũtĩgithĩria tondu rĩria mwamũkĩre kiugo kĩa Ngai, kĩria mwaigũre kuuma kũrĩ ithuĩ, mũtĩakĩamũkĩrĩre taarĩ kiugo kĩa andũ, no mwakĩamũkĩrĩre ta kiugo kĩa Ngai, na nĩ ma, ũguo nĩguo kĩrĩ, na nĩkĩo kĩrutaga wĩra thĩnĩ wanyu inyuĩ mwĩtikĩtie. **14** Nĩgũkorwo inyuĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩmwatũkĩre a kwĩgerekania na makanitha ma Ngai marĩa marĩ thĩnĩ wa Kristũ Jesũ kũria Judea: Nĩmwanyamarĩrio nĩ andũ a bũrũri wanyu na mĩnyamaro o rĩria andũ a makanitha macio maanyamaragĩrio nayo nĩ Ayahudĩ, **15** o na ithuĩ mooragire Mwathani Jesũ, na makĩũraga anabĩ, o na ithuĩ magĩtũngata. Nĩmarakaragia Ngai, na nĩ marĩ ũthũ na andũ othe **16** nĩ ũndũ wa kũgeria gũtũgĩria tũtikahunjĩrie andũ-a-Ndũrĩrĩ ũhoro nĩgeetha mahonoke. ũguo nĩguo meyongagĩria mehĩa makamayiũrĩria. Namo mang'ũri ma Ngai nĩmamakĩnyĩre. **17** No rĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, hĩndi rĩria twatĩgithanĩrio na inyuĩ gwa kahĩnda kanĩnĩ-rĩ, (ha ũhoro wa mwĩrĩ, no ti wa ngoro), nĩtwerutanĩrĩre na kĩyo kĩnene nĩgeetha tuonane na inyuĩ tondu nĩtwamwĩrĩragĩria mũno. **18** Nĩgũkorwo nĩtwendete mũno gũũka kũrĩ inyuĩ, na makĩria nĩ Paũlu, nĩndagerĩrie maita maingĩ no Shaitani nĩatũgĩrĩrie. **19** Nĩ ũndũ-rĩ, kĩrĩgĩrĩro giitũ gĩkĩrĩ kĩrĩkũ, kana gĩkeno giitũ, kana thũmbĩ rĩria tũngĩrĩra nayo mbere ya Mwathani witũ Jesũ rĩria agooka? Gĩthĩ ti inyuĩ? **20** Ti-itherũ, inyuĩ nĩ inyuĩ riiri witũ na gĩkeno giitũ.

3 Nĩ ũndũ ũcio, rĩria twaremĩrwo nĩgũkĩrĩria-rĩ, nĩtuonire arĩ wega tũtĩgwo tũrĩ ithuĩki kũu Athene. **2** Tũgĩgĩtũma Timotheo ũria mũrũ wa Ithe witũ, na ndungata ya Ngai hamwe na ithuĩ ya kũhunjia Ũhoro-ũria-Mwega wa Kristũ, nĩguo amwĩkĩre hinya, na amũũmĩrĩrie wĩtikio-inĩ wanyu, **3** nĩguo gũtikagĩe mũndũ ũngĩagagĩo nĩ magerio macio. Inyuĩ nĩmũũ wega atĩ nĩmo twathĩrĩrio. **4** Ti-itherũ o na hĩndi rĩria twarĩ na inyuĩ nĩtwamwĩraga kaingĩ atĩ no nginya tũnyariirwo. O ta ũria mũũ atĩ ũguo noguo gwacookire gũgĩtuĩka. **5** Nĩ ũndũ ũcio, rĩria ndaremĩrwo nĩgũkĩrĩria rĩngĩ-rĩ, ngĩtũmana nĩguo menye ũhoro wa wĩtikio wanyu. Nĩgũkorwo nĩndetĩgagĩra gũtĩgakorwo atĩ hihi mũgerania nĩamũgeretie, naguo wĩra witũ ũtũũke wa tũhũ. **6** No rĩrĩ, rĩu Timotheo nĩ okĩte kũrĩ ithuĩ oimĩte kũrĩ inyuĩ, na agatũrehere ũhoro mwega ũkonĩ wĩtikio na wendani wanyu. Nĩatwĩrĩte atĩ nĩmũtũrĩkanaga hĩndi ciothe mũkenete, na atĩ nĩmwĩrĩragĩria gũtuona, o ta ũria o na ithuĩ twĩrĩragĩria kũmuona. **7** Nĩ ũndũ ũcio,

ariü na aarí a Ithe witü-rí, o na türí na mñyamamaro na mathiina nñtuomñirio twaigua ùhoro wanyu nñ tondu wa gwitikia kúu kwanyu. **8** Nígúkorwo ríu tógütüúra muoyo kúna, kuona atí nímwihaandite wega thíini wa Mwathani. **9** Túngíhota atía gúcookeria Ngai ngaatho cia kúigana nñ úndü wanyu, tondü wa gikeno kíria gíothe türí nakío mbere ya Ngai witü nñ úndü wanyu? **10** Nítúhooyaga útukú na múthenya na kíyo kíingí nígeetha túkoonana na inyuü ríngí na tímúrehe kíria mütari nakío ùhoro-iní wa gwitikia kwanyu. **11** Ríu-rí, Ngai mwene, o Ithe witü, na Mwathani witü Jesü, marotúhingírira njíra túhote gúúka kúri inyuü. **12** Mwathani arotúma wendani wanyu wongerereke na úyüríre harí o mündü na úria úngí, na harí andü aría angí othe, o ta úria o na ithuí tímwendete. **13** Ningí aroíkíra ngoro cianyu hinya nígeetha múgaakorwo mütari na úcuuke, na múri atheru mbere ya Ngai, o we Ithe witü, hñdí íría Mwathani witü Jesü agooka hamwe na andü aka aría atheru othe.

4 Naguo ùhoro wa kúrigíríria, ariü na aarí a Ithe witü-rí, nñ atí nitwamúrúre ùhoro wa mütúúre, úria úkenagia Ngai, na noguo mütúúraga mwíkaga. Ríu tükúmúúria na tükamúringíríria thíini wa Mwathani Jesü atí múkíragírírie gwíkaga o úguo. **2** Nígúkorwo nímúú maündü maría twamútaaire namo, türí na úhota wa Mwathani Jesü. **3** Tondü ríri, úndü úria Ngai endete nñ atí múitúke andü aamúre: atí mwítheemage úmaraya; **4** na atí o úmwe wanyu amenye gwatha mwírí wake mwene úikarage úri mútheru na akíúútiaga, **5** atari na meríríria ma mwírí ta andü a ndúríri aría matoói Ngai; **6** na atí ha ùhoro wa maündü macío, gútigakorwo mündü o na úrikú úngíhíríria múru na mwarí wa ithe, kana amwíke úuru. Mwathani níakaherithia andü nñ úndü wa mehía mothe ta macío, o ta úria túrikítie kúmwíra na tükamúkaania. **7** Tondü Ngai ndatwítíre maündü ma waganu, no aatwítire níguo tütúúre mütúúre wa útheru. **8** Nñ úndü úcio-rí, mündü úria úkúregana na úrutani úyü ti mündü araregana nake no ní Ngai, úria úmúheaga inyuü Roho wake Mútheru. **9** Na ríu-rí, harí ùhoro wa kwendana na ariü na aarí a Ithe witü-rí, tütibataire kúmwandíkíra nñ úndü inyuü ene nímúrútiwo kwendana nñ Ngai. **10** Na ti-ítherü, nímwendete ariü na aarí a Ithe witü othe aría marí Makedonia guothe. No nítúkúmúringíríria inyuü ariü na aarí a Ithe witü, atí múkíragírírie gwíka úguo makíríria. **11** Atírírí, mwírírírie gütúúra mütúúre wa úhooreri, na múhang'ágire o maündü maría mamúkoní, na múrutage wíra na moko manyu, o ta úria twamwíríre, **12** nígeetha mütúúre wanyu wa o múthenya, útúme múheagwo gítíto nñ andü aría matarí a thírítí yanyu, na nígeetha mütigatuíke múrigo kúri mündü o na úrikú. **13** No ríri, ariü na aarí a Ithe witü, tütikwenda múikarage mútoói ùhoro wa andü aría makomete, kana múigue kíeha ta andü aría angí matarí na kíirígíríro. **14** Nitwítikítie atí Jesü níakuire na akíríúka, na nñ úndü úcio nitwítikítie atí Ngai níakarehaníríria Jesü hamwe na andü aría makomete marí thíini wake. **15** Kúringana na kíugo kía Mwathani we mwene, tükúmwíra atí ithuí aría túri muoyo, aría tütigítwo nginya ríríra agacooka

tütigatongoria aría maríkítie gúkoma. **16** Thuutha wa úguo, ithuí aría tugaakorwo túri muoyo na tütigaire-rí, nítúkoyanírío hamwe nao tútwarwo matu-iní níguo tügacemanie na Mwathani ríera-iní. Na nñ úndü úcio tugaatúúrania na Mwathani nginya tene. **18** Nñ úndü úcio, úmanagíríríria mündü na úria úngí na ciugo ício.

5 Na ríri, ariü na aarí a Ithe witü, ùhoro wa mahinda na múthenya-rí, tütíri na bata wa kúmwandíkíra, **2** nígúkorwo nímúú wega atí múthenya wa Mwathani úgooka o ta úria múici okaga útukú. **3** O ríríra andü maroiga atíri, “Kúri thayü na úgítíri,” hñdí íyo níguo magaakorererwo ní mwanangíko o rímwe, o ta úria mútumia úri nda akoragíríro ní ruo rwa kúheo mwana, nao matikahonoka. **4** No inyuü ariü na aarí a Ithe witü, mútirí nduma-iní atí níguo múthenya úcio úmúkorere ta múici. **5** Inyuü inyothe múri ciana cia útheri na ciana cia múthenya. Ithuí tütíri a útukú kana a nduma. **6** Nñ úndü úcio-rí, nítútigei gúkoma ta acío angí, no nítúkarage twíguíte na túkerigagíríria maündü. **7** Nígúkorwo aría makomaga-rí, makomaga útukú, na aría maríagwo ní njoohi-rí, maríagwo útukú. **8** No kuona atí ithuí túri a múthenya-rí, nítútuíke a kwígíríríria maündü, twíhumbíte gako ga kúgítíra gíthúri karia ka wítikio na ka wendani, na tugekíra ùhoro wa kwírígíríria úhonokio taari ngúbia ya kígera ya kúgítíra múthe. **9** Nígúkorwo Ngai ndaatwamúre níguo tütúke a kúrakaríro, no nítútuíke a kwamúkíra úhonokio thíini wa Mwathani witü Jesü Kristú. **10** We níatúkuíríre nígeetha, twakorwo twíguíte kana tükomete-rí, tugaatúúrania hamwe nake. **11** Nñ úndü úcio-rí, úmanagíríríria mündü na úria úngí na mwíkíranage hinya o ta úria múreka ríu. **12** Na ríri, ariü na aarí a Ithe witü, twamúthaiha mütúúre andü aría marutaga wíra na kíyo thíini wanyu, aría matútwo arori anyu na makamútaaraga thíini wa Mwathani. **13** Mekagíríre múno makíríria na múmendage nñ úndü wa wíra úcio marutaga. Tútúranagíia na thayü mündü na úria úngí. **14** Na ningí nítúkúmúringíríria, inyuü ariü na aarí a Ithe witü, múkaanagie andü aría igúúta, na múumagírírie aría marí guoya, na múteithagie aría matarí hinya, na múkíragírírie andü othe. **15** Menyagíríríra gútikagie mündü úkúríhíríria úuru na úuru, no hñdí ciothe geragíai gútugana inyuü-ene, na mútugage andü aría angí othe. **16** Kenagai hñdí ciothe; **17** hooyagai mútegútígíthíríria; **18** cookagíríria Ngai ngaatho maündü-iní mothe, nígúkorwo úguo níguo Ngai endaga harí inyuü thíini wa Kristú Jesü. **19** Mútikanahorie mwaki wa Roho; **20** mútikanaire ùhoro úria úrathagwo. **21** Roranagíai maündü mothe. Rúmagaíai maündü maría mega. **22** Theemagaíai úndü o wothé múuru. **23** Ngai we mwene, o we Ngai wa thayü, aromútheria o kúna. Namo maroho manyu, na ngoro cianyu, o na múri yanyu, iroikaragí itari na úcuuke hñdí íría Mwathani witü Jesü Kristú agacooka. **24** Úria úmwítaga inyuü ní mwíhokeku, na níakahingia ùhoro úcio. **25** Ariü na aarí a Ithe witü, túhooyagírí. **26** Geithíai ariü na aarí a Ithe witü othe na ngeithi theru cia kímumunyano. **27** Níndamwatha ndí mbere wa Mwathani atí marúa maya mathomerwo ariü na

aarĩ a lthe witũ othe. **28** Wega wa Mwathani witũ Jesũ
Kristũ ũrogĩa na inyuĩ.

2 Athesalonike

1 Nĩ ithuĩ Paũlũ, na Sila, na Timotheo, Twandikĩra kanitha wa Athesalonike marũa maya ũria ũri thĩĩnĩ wa Ngai Ithe witũ, o na thĩĩnĩ wa Mwachani Jesũ Kristũ: **2** Wega na thayũ irogĩa na inyuĩ ciumite kũri Ngai Ithe witũ, o na Mwachani Jesũ Kristũ. **3** Nĩtwagĩrĩrwo nĩgũcookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ũndũ wanyu, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, tondu ũguo nĩguo kwagĩrĩre, tondu witĩko wanyu nĩurakũra mũno makĩria, o naguo wendani ũria o mũndũ arĩ naguo hari mũndũ ũria ũngĩ ũkaingĩha. **4** Nĩ ũndũ ũcio, nĩtwĩrahaga tũrĩ thĩĩnĩ wa makanitha ma Ngai nĩ ũndũ wa gũkĩrĩrĩria kwanyu, na gwĩtĩkia kwanyu mĩnyamaro-inĩ yothe na magerio marĩa mũkĩragĩrĩria. **5** Maũndũ macio mothe nĩmonanagia atĩ itua rĩa Ngai rĩa ciira nĩ rĩa kihooto, na nĩ ũndũ ũcio mũtũuo aagĩrĩru a gũtoonyu ũthamakinĩ na Ngai, o ũcio mũnyariiragwo nĩ ũndũ waguo. **6** Ngai nĩ wa kihooto: We nĩakarĩha arĩa mamũthĩnĩnagia na thĩĩna, **7** no inyuĩ arĩa mũtũũre mũthĩnĩnagio amũhe kihurũko, o hamwe na ithuĩ. ũndũ ũcio nĩũkahinga hĩndĩ rĩa Mwachani Jesũ akaaguũranĩrio oimite igũrũ arĩ thĩĩnĩ wa mwaki ũgwakana, hamwe na araka ake arĩa marĩ hinya. **8** Nake nĩakaherithia andũ arĩa matoũ Ngai na matathikagĩra ũhoru-ũria-Mwega wa Mwachani witũ Jesũ. **9** Nao nĩmakaherithio na kwanangwo kũria gũtagathira, na mahingĩrĩrio nja matikoone ũthũũ wa Mwachani, o na ũene wa hinya wake, **(aiõnios g166)** **10** mũthenya ũria agooka nĩguo atũũgĩrio thĩĩnĩ wa andũ ake arĩa atheru, o na andũ othe arĩa mamwĩtikitie magege nĩ ũndũ wake. O na inyuĩ mũgaakorwo mũrĩ amwe ao tondu nĩmwetikirie ũira witũ ũria twamũheire. **11** ũndũ ũcio nĩguo ũtũmaga tũmũhooyagĩre tũtũgũgĩthĩria, atĩ Ngai witũ amũtue andũ maaganĩrĩre na gwĩtwo kwanyu, ningĩ nĩ ũndũ wa hinya wake amũhingagĩrie matanya manyu mothe marĩa mega, o na wĩra o wothe ũria umanĩte na witĩko wanyu. **12** Tũhooyaga ũguo nĩgeetha rĩtwa rĩa Mwachani witũ Jesũ rĩtũũgagĩrio thĩĩnĩ wanyu, o na inyuĩ mũtũũgagĩrio thĩĩnĩ wake, kũringana na wega wa Ngai witũ na wa Mwachani Jesũ Kristũ.

2 Atĩrĩrĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ, ha ũhoru wa gũcoka kwa Mwachani witũ Jesũ Kristũ na gũcokanĩrĩrio kwĩtũ hari we, nĩtũkũmũthaitaha, **2** atĩ mũtikahiũhe kwenyenyo kana mũhahũrwo nĩ ũrathi mũna, kana ndũmĩrĩri, o na kana marĩa merĩtwo atĩ moimite kũri ithuĩ, makoiga atĩ mũthenya wa Mwachani nĩũrĩkĩtie gũkinya. **3** Mũtikareke mũndũ o na ũrĩkũ amũheenie o na atĩa, nĩgũkorwo mũthenya ũcio ndũgaakinya, ũhoru wa kũregana na watho ũtakinyĩte, o nake mũndũ ũria mũregi watho ataguũranĩrio, o ũcio ũtũũrĩrwo ciira wa kwanangwo. **4** Nĩagokĩrĩra na etũũgĩrie igũrũ rĩa kĩria gĩothe gĩtanitio na Ngai na kĩria gĩothe kihoooyagwo, nĩgeetha aikare thĩ kũu thĩĩnĩ wa hekarũ ya Ngai, agĩtũuaga atĩ we mwene nĩ Ngai. **5** Kai mũtararirikana atĩ rĩria ndarĩ hamwe na inyuĩ nĩndamwĩraga maũndũ macio? **6** Na rĩu nĩmũũĩ kĩria kĩgĩrĩtie mũndũ ũcio ooke na nĩgeetha akaaguũranĩrio ihinda rĩria riagĩrĩre. **7** Nĩgũkorwo ũhoru wa hitwo wa kũregana na watho

nĩũraruta wĩra; no nĩ kũri ũria ũgĩrĩrĩrie ũhoru ũcio woneke rĩu, na egũthĩĩ na mbere gwika ũguo nginya rĩria akeherio. **8** Na hĩndĩ iyo nĩguo mũndũ ũcio mũregi watho akaaguũranĩrio. Mũndũ ũcio nĩwe Mwachani Jesũ akooraga na mũhũmũ ya kanua gake, na amwanange na riiri wake ũria ũkoonanio nĩ gũcoka gwake. **9** Mũndũ ũcio mũregi watho nĩagooka kũringana na wĩra wa Shaitani ũria wonekaga thĩĩnĩ wa mũthemba yothe ya ciama cia maheeni, na marũũri, na morĩrũ, **10** na ooke na mũthemba yothe ya ũmaramari nĩguo aheenie andũ arĩa marĩ njira ya kũũra. Moraga tondu nĩmaregire kwenda ũhoru-ũria-wa-ma nĩguo mahonokio. **11** Na tondu ũcio Ngai nĩamarehagĩra ũndũ wa hinya wa kũmahĩtithia, nĩgeetha metĩkie maheeni macio, **12** na nĩgeetha andũ othe matũũrwo ciira arĩa matetikitie ũhoru-ũria-wa-ma na makenagĩra maũndũ ma waganu. **13** No rĩrĩ, twagĩrĩrwo nĩgũcookagĩria Ngai ngaatho hĩndĩ ciothe nĩ ũndũ wanyu, inyuĩ ariũ na aarĩ a Ithe witũ mwendetwo nĩ Mwachani, tondu kuuma o kĩambĩrĩria Ngai nĩamũthuurire mũhonokio nĩ ũndũ wa gũtherio nĩ Roho o na gwĩtĩkia ũhoru-ũria-wa-ma. **14** Aamwĩtĩre ũhoru ũyũ nĩ ũndũ wa ũhoru-ũria-Mwega ũria twamũhunjĩrie nĩguo mũgĩte na riiri wa Mwachani witũ Jesũ Kristũ. **15** Nĩ ũndũ ũcio, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, mwĩhaandei wega na mũrũmie ũrutani ũria twamũrutire, o na akorwo twaririe na kanua kana tũkĩmwandikĩra marĩa. **16** Mwachani witũ Jesũ Kristũ we mwene, o na Ngai Ithe witũ ũria watwendire na agĩtũhe ũũmĩrĩru wa nginya tene na kĩrĩgĩrĩro kiega na ũndũ wa Wega wake-rĩ, **(aiõnios g166)** **17** maroomĩrĩria ngoro cianyu, na mamwĩkire hinya thĩĩnĩ wa ciiko o na ciugo ciothe njega.

3 Naguo ũhoru wa kũrĩgĩrĩria-rĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩ atĩrĩ, tũhooyagĩre nĩgeetha ũhoru wa Mwachani ũtheereme na ihenya, na ũkumagio, o ta ũria ũkumagio nĩ inyuĩ. **2** Na ningĩ mũhooyage nĩgeetha tũhonokio kuuma kũrĩ andũ arĩa aaganu o na ooru, tondu ti andũ othe metikitie. **3** No Mwachani nĩmwĩhokeku, na nĩekũmwĩkĩra hinya na amũgĩtĩre kuuma kũri ũria mũũru. **4** Tũrĩ na mwĩhoko thĩĩnĩ wa Mwachani atĩ nĩmũreeka na nĩmũgũthĩĩ na mbere gwika maũndũ marĩa twathanĩte. **5** Mwachani arotongoria ngoro cianyu nĩguo mũgĩte na wendani wa Ngai na ũkĩrĩrĩria wa Kristũ. **6** Na rĩrĩ, ariũ na aarĩ a Ithe witũ, nĩtũkũmwatha thĩĩnĩ wa rĩtwa rĩa Mwachani Jesũ Kristũ, atĩ mũtigane na mũrũ kana mwarĩ wa Ithe witũ o wothe kĩgũũta, ũria ũtaikaraga kũringana na ũrutani ũria twamũrutire. **7** Nĩgũkorwo inyuĩ nĩmũũĩ ũria mwagĩrĩrwo nĩ kwĩgerekania na ithuĩ. Ithuĩ tũtĩarĩ igũũta rĩria twatũũre na inyuĩ, **8** o na tũtĩgana kũria irio cia mũndũ o na ũrĩkũ tũhũ. Handũ ha ũguo, twarutaga wĩra ũtũkũ na mũthenya, tũkĩrutaga wĩra mũrĩtũ na tũkenogagia nĩgeetha tũtĩgatuĩke mũrĩgo kũrĩ mũndũ o na ũrĩkũ wanyu. **9** Tweekaga ũguo, ti tondu tũtĩarĩ na kihooto gĩa kũheo ũteithio ta ũcio, no nĩgeetha tũtũũke kionereria kĩanyu gĩa kwĩgerekania nakĩo. **10** Nĩgũkorwo o na rĩria twatũũre hamwe na inyuĩ nĩtwamũheire watho ũyũ: “Mũndũ angĩaga kũruta wĩra, o na kũria ndakarĩe.” **11** Nĩtũũguaga amwe thĩĩnĩ wanyu nĩ igũũta,

na matiri wira marutaga, no nīmetoonyagiriira maūdū-
inī ma andū arīa angī. **12** Andū acio nīo tūgwatha na
tūkamaringiriira thīinī wa Mwathani Jesū Kristū atī
makindirie, na marīage irio iria marutiire wira. **13**
Naho ha ūhoro wanyu, inyuī ariū na aarī a lthe witū-rī,
mūtikanoge nī gwīkaga wega. **14** Mūdū o na ūrikū
angāga gwathikira ūrutani witū ūrī ūrī thīinī wa
marūa maya-rī, mwihūgagei. Mūtikanagie ngwatanīro
nake, nīgeetha aigue aconokete. **15** No mūtikamūtue
taarī thū, no mūkaaniei ta mūrū kana mwarī wa lthe
wanyu. **16** Na rīu-rī, Mwathani mwene thayū aromūhe
thayū mahinda mothe na ikīro-inī ciothe. Mwathani
aroikara na inyuī inyuothe. **17** Nīi Paūlū nī nī ndandika
ngeithi ici na guoko gwakwa mwene, na kīu nikīo
kīmenyithia gīa gūkūūrana marūa makwa mothe. Ūguo
nīguo nyandikaga. **18** Wega wa Mwathani witū Jesū
Kristū ūrogīa na inyuī inyuothe.

1 Timotheo

1 Nĩ nĩ Paulũ mütümwo wa Kristũ Jesũ nĩ undũ wa gwashwo nĩ Ngai Mũhonokia witũ o na nĩ Kristũ Jesũ ūria arĩ we mwihoko witũ. **2** Ndirakwandikira marĩa maya wee Timotheo, mũrũ wakwa kũna thĩnĩ wa witikio: Wega, na tha, na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ o na kũrĩ Kristũ Jesũ Mwathani witũ irogĩa nawe. **3** O ta ūria ndakũringĩrĩre ngĩthĩ Makedonia, atĩ ũikare kũu Efeso o na rĩu ndirenda ũikare kuo nĩgeetha ũgiragie andũ amwe kũu matigacooke kũrutana ũrutani wa maheeni, **4** na ningĩ matigathikagĩrĩre ng'ano cia tũhũ, kana ũhoro wa njarwa ūria ũtathiraga. Maũndũ ta macio makagĩrĩria ngarari handũ ha gũkũria wĩra wa Ngai, ūria ũrutagwo na njĩra ya witikio. **5** Muoroto wa watho ũyũ nĩ wendo, ūria uumaga thĩnĩ wa ngoro theru, na thamiri njega, o na witikio ũtarĩ na ũhinga. **6** Andũ amwe nĩmatiganĩte na ũhoro ũcio na makerekera mĩario-inĩ ya tũhũ. **7** Mendaga gũtuika arutani a watho, o na gũtuika matiũũ gĩtũmi kĩa ũhoro ūria maheanaga o na kana gĩtũmi kĩa maũndũ marĩa maaragia magwatĩrĩre. **8** Nĩtũũ atĩ watho nĩ mwega mũndũ angĩhũthĩra kũringana na ūria kwagĩrĩre. **9** O na ningĩ nĩtũũ atĩ watho ndũthondekeirwo andũ arĩa athingu no ũthondekeirwo arĩa moínaga watho na arĩa aremĩ, na arĩa matetigĩrĩte Ngai na arĩa ehia, na arĩa matarĩ atheru na arĩa matarĩ etĩkia; o na arĩa moragaga maithe na manyina mao, na arĩa oragani, **10** o na nĩ undũ wa itharia na arĩa mogomagĩa mĩtugo, na onjoria a ngombo, na arĩa maheenanageria, na arĩa mehĩtaga na maheeni, o na undũ ũngĩ o wotho ũtaringaine na ũrutani ūria mwagĩrĩru, **11** ūria ũringaine na ũhoro-ũria-Mwega ũrĩ riiri wa Ngai ūria mũrathime, o ũhoro ũcio ndehokeirwo ndũrutage. **12** Nĩngũcookeria Kristũ Jesũ Mwathani witũ ngaatho, ūria ũheete hinya, tondũ nĩanduĩre wa kwĩhokeka, na akĩnyamũra ndũike wa kũmũtungatagĩra. **13** O na gũtuika rĩmwe ndaarĩ mũrumĩ Ngai, na mũnyariirani, na mũndũ wa ngũũ, nĩndaiguĩrĩrwo tha tondũ ndekaga ũguo itekũmenya na itarĩ mwĩtikia. **14** Naguo wega mũingĩ wa Mwathani witũ ũkĩnjyũrĩra, hamwe na witikio o na wendani ūria uumaga thĩnĩ wa Kristũ Jesũ. **15** Atĩrĩrĩ, ũhoro ũyũ nĩguo wa kwĩhokeka na nĩguo wagĩrĩre gwĩtikĩrwo kũna: Atĩ Kristũ Jesũ okĩre thĩ kũhonokia ehia, na harĩ acio-rĩ, nĩ nĩ wa mbere. **16** No nĩ undũ wa gĩtũmi kũu, nĩ nĩndaiguĩrĩrwo tha nĩ Ngai nĩgeetha thĩnĩ wakwa, Kristũ Jesũ onanie ũkĩrĩrĩra wake ũtarĩ mũthia, nĩguo nĩ ndaarĩ mwĩhia makĩria, ndũke kionereria harĩ arĩa marĩmwĩtikagĩa na makegĩrĩra na muoyo wa tene na tene. (aiõnios g166) **17** Na rĩu, kũrĩ Mũthamaki ūria ũtũuraga tene na tene, ūria ũtathiraga, na ūria ũtonekaga-rĩ, o we Ngai wiki, arotĩagwo na agoocagwo tene na tene. Amenĩ. (aiõn g165) **18** Wee Timotheo, mũrũ wakwa, ndirakũhe ũtaaro ũyũ kũringana na mohoro marĩa maarathĩwo hĩndĩ imwe ũhoro-inĩ waku, nĩgeetha wamarũmĩrĩra ũhotage kũria mbaara wega, **19** na ũtũure ũrũmitie witikio, na ũrĩ na thamiri itarĩ na ũcuuke. Andũ angĩ nĩmareganĩte na kũrũmĩrĩra thamiri ciao, na nĩ undũ ũcio magathũkia witikio wao. **20** Amwe

ao nĩ Humenayo, na Alekisandero, arĩa neanĩte kũrĩ Shaitani nĩgeetha marutwo, matige kũruma Ngai.

2 Ningĩ, nĩngũkũringĩrĩra atĩ mbere ya maũndũ mothe kũhooyagwo mahooya ma kũhoera mabata ma andũ na makũhooyanĩra, na ma gũthaitanĩrĩra, na ma gũcookia ngaatho, nĩ undũ wa andũ othe: **2** Ningĩ mũhooyagĩre athamaki na arĩa othe mathanaga. Hooyagai nĩgeetha tũtũurage na mütũũrĩre wa thayũ na tũhooreire tũgĩtĩaga Ngai maũndũ-inĩ mothe na tũrĩ na ũtheru. **3** ũndũ ũcio nĩ mwega, na nĩũkenageria Ngai Mũhonokia witũ, **4** o we wendete andũ othe mahonokio na mamenye ũhoro-ũria-wa-ma. **5** Nĩgũkorwo kũrĩ Ngai o ũmwe, na mũiguithania o ũmwe wa kũiguithania Ngai na andũ, nake nĩwe mũndũ, o we Kristũ Jesũ, **6** ūria werutire atuĩke wa gũkũũra andũ othe. Naguo ũira wa ũhoro ũcio nĩwaheanirwo ihinda rĩaguo rĩrĩri riagĩrĩre riakinya. **7** Na ũhoro ũcio nĩguo watũmire ndũike mũhunja o na mütũmwo wago na nĩ ndĩraaria ũhoro wa ma, ndĩraheenanania. Ndatũkĩre mũrutani wakũrutaga andũ-a-Ndũrĩrĩ ũhoro wa gwĩtikia o na ũhoro wa ma. **8** Ngwenda atĩ arũme mahoihtagie kũndũ guothe moete moko matheru na igũrũ, matarĩ na marakara kana ngarari. **9** O na ningĩ ngwenda atĩ andũ-a-nja mehumbage wega na nguo itarĩ cia kwĩonania marĩ na mũthĩire yagĩrĩre, na marĩ na ũgũgĩ wa ngoro, na matikegemagie na kũrama njuĩrĩ, kana na thahabu, kana ruru, o na kana nguo iria cia goro mũno, **10** no makoragwo marĩ na cĩiko njega, iria ciagĩrĩre andũ-a-nja arĩa moimbũruga atĩ nĩ ahooi Ngai. **11** Mũndũ-wa-nja aagĩrĩrwo erutage maũndũ akĩndĩrĩre na enyĩhĩtie biũ. **12** Ndingĩtikĩria mũndũ-wa-nja arutanaga kana aathage mũndũ mũrũme; no nĩaikarage akĩndĩrĩre. **13** Nĩgũkorwo Adamu nĩwe wombirwo mbere, Hawa agĩcookerera. **14** Ningĩ Adamu tiwe waheenirio; nĩ mũndũ-wa-nja waheenirio agĩtuika mwĩhia. **15** No rĩrĩ, andũ-a-nja nĩ makaaonoka nĩ undũ wa gũciara ciana, mangĩtũra metikĩtie marĩ na wendani na andũ atheru, o na marĩ na ũgũgĩ wa ngoro.

3 ũhoro ũyũ nĩguo wa kwĩhokeka: Atĩ mũndũ o wotho angĩrĩrĩria gũtuika mũrori wa maũndũ ma kanitha, mũndũ ũcio nĩerĩrĩre wĩra wa bata. **2** Rĩu-rĩ, mũrori wa maũndũ ma kanitha no nginya akorwo atarĩ na ũcuuke, na akorwo nĩ mũthuri wa mütumia ũmwe. No nginya akorwo arĩ mũhooreri, na ũũũ kwĩgĩrĩrĩra merĩrĩra ma mwĩrĩ, na mũndũ mütũku, na mũndũ ũnyĩitaga andũ ũgeni, na ũngĩhota kũrutana maũndũ. **3** No ndagakorwo arĩ mũrũu, kana arĩ wa ngũũ, no akorwo arĩ mũhooreri, na mũndũ ũtarĩ wa mbaara, na ũtarĩ thuti ya mbeeca. **4** No nginya akorwo ahotete gwatha mũcĩĩ wake wega, na one atĩ ciana ciake nĩmwathĩkagĩra na gĩtĩio kĩria kiagĩrĩre. **5** (Mũndũ angĩkorwo ndangĩhota gwatha mũcĩĩ wake mwene-rĩ, angĩhota atĩa kũmenyerera kanitha wa Ngai?) **6** Ningĩ ndagakorwo arĩ mũndũ mwerũ witikio-inĩ ndakae kũgĩa na mwĩtĩio, nake atuĩrwo ciira ta ūria mũcukani aatuĩrĩrwo. **7** Ningĩ no nginya akorwo arĩ na ngumo njega kũrĩ andũ arĩa matarĩ a thĩritũ iitũ, nĩgeetha ndagatuĩke wa gũconarĩthio kana agwe mũtego-inĩ wa mũcukani. **8** Nao ateĩhĩrĩria

a kanitha, nīmagīrīrwo makoragwo marī andū a gūtīka na ehoheku, matigatuīke anyui a ndibei mūno, na makorwo matarī a gūkorokera indo na njira itagīrīre. **9** No nginya marūmie ūhorō-ūrīa-wa-ma wa wītīkio ūria mūrīkīru marī na thamiri itarī na mwīcuuko. **10** Nao mambe magerio; na thuutha ūcio marekwo matuīke ateithīrīria a maūndū ma kanitha maakorwo matarī na ūcuuke. **11** O ūndū ūmwe, nao atumia ao nīmakorwo marī atumia a gūtīka, matigakorwo marī andū a gūcambania, no makorwo matarī arītu na matuīke a kwīhoheka maūndū-inī mothe. **12** Mūteithīrīria wa kanitha no nginya akorwo arī mūthuuri wa mūtumia ūmwe, na no nginya akorwo ahotete gwatha ciana ciaka na mūcīi wake wega. **13** Arīa matungatīte wega nīmegīagīra na ngumo njega, na makomīrīria mūno ūhorō-inī wa wītīkio wao ūria wa gwītīkia Kristū Jesū. **14** O na gūkorwo ndī na mwīhoko atī nīndīrīka kūrī we narua-rī, ndīrakwandīkīra maūndū maya nīgeetha, **15** ingīaga gūka narua, ūmenye ūria andū magīrīrwo nīgūkaraga marī thīnī na nyūmba ya Ngai, na nīyo kanitha wa Ngai ūria ūrī muoyo, naguo nīguo gītugī na mūthingī mūrūmu wa kūnyitīrīra ūhorō-ūrīa-wa-ma. **16** Na hatarī nganja, ūhorō wa kwīyamūrīra Ngai nī hitho nene ma, atī: We oonanirio arī na mwīrī, agītuo mūthingu nī Roho, akōnwo nī araka, na ūhorō wake ūkihunjio kūrī ndūrīrī ciothe, agītīkio nī andū a gūkū thī, na akīamūkīrwo riiri-inī kūrīa igūrū.

4 Na rīrī, Roho nīoigaga atekūhithīrīra atī matukū ma thuutha andū amwe nīmagatiganīria wītīkio na marūmīrīre maaroho marīa maheenania o na maūndū marīa marutanagwo nī ndaimono. **2** Morutani ta macio mahunjagio nī andū arīa marī ūhinga, arīa maaragia maheeni, na arīa thamiri ciao ihaana ta cīnītwo na ruoro. **3** Acio nīo makaanagia andū kūhikania na makameera megīrīrīre kūrīaga irio cia mīthemba īmwe, iria Ngai oombire nīguo cīamūkagīrwo na ngaatho nī arīa metīkīte na arīa moī ūhorō-ūrīa-wa-ma. **4** Tōndū-rī, kīrīa gīothe Ngai oombire nī kīega, na gūtīrī kīndū kīagīrīrwo nīkūrēguo angīkorwo kīamūkīrītwo na ngaatho, **5** tōndū nīkīrīkītīe gūtherio nī kiugo kīa Ngai na mahooya. **6** Ūngīrūta arīu na aarī a lthe wītū maūndū maya-rī, nīūgūtīka ndungata njega ya Kristū Jesū, irīa īreretwo na ciugo cia ūhorō-ūrīa-wa-ma wa wītīkio o na cia ūrutani mwega ūria wee ūtūire ūrūmīrīre. **7** Reganaga na ng'ano cia tūhū iria itarī cia gūtīthīa Ngai, o na ng'ano ta iria iganagwo nī iheti; nī kaba wīmenyerie gūtīkara wīyamūrīre Ngai. **8** Nīgūkorwo gwika maūndū ma gwīkīra mwīrī hinya nī ūrī bata waguo, no kwīyamūrīra Ngai kūrī bata harī maūndū mothe, nī ūndū kūrēhaga kīrīgīrīro muoyo-inī ūyū tūrī o na muoyo-inī ūria ūgooka. **9** Ūhorō ūyū nīguo wa kwīhoheka na nīwagīrīre gwītīkīrika o bīū **10** (na ūhorō ūcio nīguo ūtūmaga twīrutaganīrie na twīnogagīe), na tūkaiga mwīhoko wītū harī Ngai ūria ūrī muoyo, ūria arī we Mūhonokia wa andū othe, na makīria arīa metīkītīe. **11** Athanaga atī maūndū macio mekagwo. **12** Ndūkanareke mūndū o na ūrīkū akūire tōndū atī wī mūndū mwīthī, no tūka kīonereria kūrī andū arīa metīkītīe rīrīa ūkwaria, na ha ūhorō wa mūtūūrīre, na

wa wendani, o na ha wītīkio, na ha ūhorō wa mītugo mītheru. **13** Wīheane gūthomagīra andū Maandīko marīa matheru, na kūhunjia, na kūrūtana, o nginya rīrīa ngooka. **14** Ndūkanaage kūhūthīra kīheo giaku kīrīa waheirwo na ūndū wa mohoro marīa maarathirwo, rīrīa athuuri maakūigīrīre moko. **15** Īkagīra kīyo harī maūndū macio; wīheane kūna kūrī mo, nīgeetha andū othe monage ūria ūrathīi na mbere. **16** Menyagīrīra wega mūtūūrīre waku na ūrutani waku. Kīragīrīria thīnī wa maūndū macio, tōndū weka ūguo, nīkūwīhonokia wee mwene na ūhonokie o na arīa magūthīkagīrīria.

5 Atīrīrī, ndūkanakūūme mūndū mūkūrū, kaba ūmūthaihage taarī thoguo, nao andū arīa ethī ta marī arīu a thoguo, **2** Atumia arīa akūrū, ūmatuage ta marī aa maitūguo, nao arīa anini matuage ta airītu a thoguo, na wīkage ūguo na mīthīire yothe ya ūthingu. **3** Rūmbūyagia atumia arīa a ndigwa kūna, na ūmatīage. **4** No mūtumia wa ndigwa angīkorwo arī na ciana, kana ciana cia ciana ciake-rī, ciana icio nī ciambe cīrute kūrūtithia wītīkio wacio wīra na ūndū wa kūmenyagīrīra andū arīa marī a nyūmba ciao kīūmbe; tōndū gwika ūguo nī gūcookeria aciari a cio na aciari a aciari a cio ngaatho nīgūkorwo ūndū ūcio nīkūkenagia Ngai. **5** Mūtumia wa ndigwa ūria ūbataire kūna, na ūtīgītwo arī wīkī-rī, ūcio aīgaga mwīhoko wake harī Ngai, na akahooyaga ūtukū na mūthenya, akūrīa Ngai ūteithio ategūtīgīthīria. **6** No mūtumia wa ndigwa ūria ūkaraga agīkenagia, ūcio nī mūkuū o na arī muoyo. **7** Rutaga andū maūndū macio o namo, nīgeetha gūtīkagīe mūndū ūgūikara arī na ūcuuke. **8** Mūndū wothe angīaga gūteithia andū ao, na makīria arīa marī a gwake mūcīi-rī, mūndū ūcio nīakaañite wītīkio na nī mūrūru gūkīra ūria ūtētīkītīe. **9** Gūtīrī mūtumia wa ndigwa wagīrīre kwandīkwo mūtāratara-inī wa atumia a ndigwa atakinyītīe mīaka mīrongo itādatū, na akorwo aarī mwīhokeku kūrī mūthuuri-we, **10** na akorwo nīoikaine wega nī ūndū wa gwīkaga cīko njega, ta kūrera ciana, na gūtugaga ageni, na gūthambia nyarīrī cia andū arīa aamūre, na gūteithagia andū arīa marī thīna-inī, na kwīrutagīra we mwene gwīkaga maūndū marīa mothe mega. **11** Ha ūhorō wa atumia a ndigwa arīa ethī-rī, ndūkamekīre mūtāratara-inī ta ūcio, tōndū rīrīa makaguucīrīrio nī merīrīra mao ma mwīrī, nīmagatigana na Kristū na macooke kwenda kūhika. **12** Nī ūndū wa ūguo magatuīka a gūtūrwo cīra, tōndū nīmathūkītīe kūrānīro kīao kīa mbere. **13** Nīngī, nīmemenyagīria ūgūūta, magatuīka a kūrūrūra kuuma nyūmba īmwe nginya irīa īngī. Na to ūgūūta wīkī, o na nīmatūkīaga a kwaria ndeto cia mūhuhu na magetoonyereria maūndū-inī ma andū angī, makaaragia maūndū marīa mataagīrīrwo nī kwaria. **14** Nī ūndū ūcio-rī, nī ngūtāara atumia a ndigwa arīa ethī mahike, na magīe ciana, na marūgamagīrīre mīcīi yao, nīguo matīkae kūhe thū iitū mweke wa gūcambania. **15** Ti-itherū o na rīu amwe ao nīmarīkītīe kūgarūrūka na makarūmīrīra Shaitani. **16** Mūndū-wa-nja o wothe mwītīkia angīkorwo arī na atumia a ndigwa a nyūmba yake-rī, nīamateithagīe arī we na ndagakuūthīe kanitha mūrigo wao, nīgeetha kanitha ūhote gūteithia atumia arīa a ndigwa kūna, arīa

mabataire. **17** Athuuri a kanitha arĩa matongoragia maũndũ ma kanitha wega nĩmagĩrĩrwo nĩ kũheo gĩtũio mũno, na makĩria arĩa marutaga wĩra wa kũhunjia na kũrutana. **18** Nĩgũkorwo Maandiko marĩa matheru moigĩte atĩrĩ, “Ndũkanohe ndegwa kanua rĩria ikũranga ngano ikĩmĩhũũra,” na nĩngĩ nĩmoigĩte atĩrĩ, “Mũrutu wĩra nĩagĩrĩrwo nĩkũheo mũcaara wake.” **19** Ndũkanetĩkĩrie mũthuuri wa kanitha athitangwo, tĩa hakorirwo na ũira wa andũ eerĩ kana atatu. **20** Andũ arĩa maikaraga makĩthagia-rĩ, makaanagie mbere ya andũ othe, nĩguo arĩa angĩ maikarage metigĩrĩte. **21** Ndakwĩra atĩrĩ na ma ndĩ mbere ya Ngai, na Kristũ Jesũ ũ na arĩa athuure, ũmenyagĩrĩre morutani maya ũtegũthutũkania, na ndũkaneeke ũndũ o na ũmwe na kĩmenyano. **22** Ndũkahiuhage kũigĩrĩra mũndũ moko, na ndũkanagwatanĩre na mehĩa ma andũ arĩa angĩ. Ikaraga ũrĩ mũthingu. **23** Tĩa kũnyuuga o maai matheri, nyuuga ndibei nini tondu wa nda yaku, na nĩ ũndũ wa ũria ũrũaraga kaingĩ. **24** Mehĩa ma andũ amwe nĩmeyonanitie, makamatongoragia ciira-inĩ no mehĩa ma andũ angĩ mamomaga thũutha. **25** O ũndũ ũmwe, noguo ciiko njega ciyonanagia, nacio irĩa itarĩ njega itingĩhithika.

6 Nĩ kwagĩrĩre andũ arĩa ngombo, o acio maikaraga ta mekĩrĩtuo icooki rĩa ũkombo ngingo matuage atĩ aathani ao nĩ a kũheagwo gĩtũio gĩothe, nĩgeetha rĩitwa rĩa Ngai na ũrutani witũ itikanacambio. **2** Arĩa marĩ na aathani metikĩtie matikamaime gĩtũio nĩ ũndũ wa gũkorwo atĩ nĩ ariũ na aarĩ a Ithe wao. Handũ ha ũguo, nĩmamatungatagĩre wega makĩria, tondũ arĩa maragunika nĩ ũndũ wa ũtungata wao nĩ andũ metikĩtie, na nĩ andũ mendetwo. Rutanaga maũndũ macio na ũmaringagĩrĩre andũ. **3** Mũndũ o na ũrikũ angĩrutana ũrutani wa maheeni na akorwo ndetikanitie na ũrutani ũria mwega wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ na ũrutani ũria wa kwĩyamũrĩra Ngai-rĩ, **4** mũndũ ũcio nĩ mwĩtĩĩ na ndarĩ ũndũ oĩ. ũcio endete o ngarari itarĩ kĩguni na njũgitano ikonĩ ciugo irĩa irehaga ũuru, na ngũũ, na mĩario mĩũru, na gwĩkũũa maũndũ mooru, **5** na kũgiana gũtathiraga gatagatĩ ka andũ arĩa marĩ meciirĩa mooru, arĩa mathirĩrwo nĩ ũhoru-ũria-wa-ma, na arĩa meciiragia atĩ ũhoru wa kwĩyamũrĩra Ngai nĩ njĩra ya gũtũma mũndũ atonge. **6** No rĩrĩ, kwĩyamũrĩra Ngai na kũiganwo nĩ kĩrĩa ũrĩ na kĩa, ũcio nĩ ũtonga mũnene. **7** Nĩgũkorwo gũtĩrĩ kĩndũ twarehire gũkũ thĩ, na gũtĩrĩ kĩndũ tũngĩhota kũruta kuo. **8** No tũngĩgĩa na irio, na tũgĩe na nguo-rĩ, no tũiganwo nĩcio. **9** Andũ arĩa mendaga gũtonga-rĩ, nĩmagũũaga magerio-inĩ o na mũtego-inĩ wa merirĩria maingĩ ma ũrimũ ma kũmathũkia, marĩa mamagũthagia mwanangĩko-inĩ, makamaniina. **10** Tondũ kwenda mbeeca nĩkĩo kĩhumo kĩa mĩthemba yothē ya ũũru. Andũ amwe nĩ ũndũ wa kwenda mbeeca mũno-rĩ, nĩmatigĩte wĩtikio, na magetheeca ngoro na kĩa kĩngĩ. **11** No wee mũndũ wa Ngai-rĩ, ũrĩra maũndũ macio mothe, na ũthingatage ũthingu, na kwĩyamũrĩra Ngai, na wĩtikio, na wendani, na gũkĩrĩrĩa, na ũhooreri. **12** Rũaga mbaara irĩa njega ya wĩtikio. Rũmia ũhoru wa muoyo wa tene na tene o ũria wetĩrwo rĩria woimbũrire wega wĩtikio waku

mbere ya aira aingĩ. **(aĩonios g166)** **13** Nĩngĩ ndĩ mbere ya Ngai, ũria ũheaga indo ciothe muoyo, na mbere ya Kristũ Jesũ, ũria warutire ũira mwega rĩria aarutaga ũira mbere ya Pontio Pilato, nĩ ngũgwathā atĩ **14** ũrũmagie rĩathani rĩu wathĩtuo narĩo ũtarĩ na kĩmeni kana ũcuuke nginya hĩndĩ irĩa Mwathani witũ Jesũ Kristũ akoonanio, **15** ũria Ngai akoonania ihinda rĩake rĩakinya. Ngai ũcio-rĩ, nĩwe mwene hinya ũria wa kũgocagwo, na nowe Mũthamaki wa athamaki, na Mwathani wa aathani. **16** Nĩngĩ nowe wiki ũtũũraga muoyo ũria ũtathiraga, na agatũũra ũtheri-inĩ ũria gũtarĩ mũndũ ũngĩhota kũũkũhĩrĩa. Gũtĩrĩ mũndũ ũrĩ wamuona kana ũngĩhota kũmuona. Nake arotĩagwo, na arogĩ na wathani ũria ũtathiraga nginya tene. Amen. **(aĩonios g166)** **17** Athaga andũ arĩa itonga gũkũ thĩ ino tũrĩ matigage kwĩgaatha kana kũiga mwĩhoko wao harĩ thĩinĩ wa ũtonga ũcio ũtamenyagĩrwo, no maigage mwĩhoko wao harĩ Ngai ũria ũtũheaga indo ciothe na ũtaana, nĩguo itũkenagie. **(aĩon g165)** **18** Maathe mekage wega, na maingĩrwo nĩ gwĩkaga ciiko njega, na matũke andũ a gũtugana na kũgayagĩra andũ indo ciao na ũtaana. **19** Meka ũguo nĩmarĩũgagĩra kĩgũna kĩa ene kĩrĩ mũthingĩ mũrũmu nĩ ũndũ wa mahinda marĩa magooka, na nĩgeetha mahote kwĩgwatĩra muoyo, na nĩguo muoyo ũria wa ma kũna. **20** Atĩrĩrĩ, Timotheo, gĩtagĩra kĩrĩa wihokeirwo. Withemage inegene rĩa arĩa matetigĩrĩte Ngai, na ngarari cia mathugunda ma maheeni marĩa matuagwo atĩ nĩmo ũmenyo na ti ũmenyo kũrĩ. **21** Andũ amwe metikĩtie atĩ marĩ na ũmenyo ũcio nĩmatũgũũgĩte na makoima wĩtikio-inĩ. Wega wa Ngai ũrogĩa na inyũ.

2 Timotheo

1 Nĩ nĩ Paũlũ, mütũmwo wa Kristũ Jesũ nĩ ùndũ wa kwenda kwa Ngai. Ndatũmirwo nĩ Ngai kũringana na kĩranĩro kĩa muoyo ũrĩa ũrĩ thĩnĩ wa Kristũ Jesũ, **2** Ndakwandikira wee Timotheo, o we mũrũ wakwa nyendete mũno: Wega, na tha, na thayũ kuuma kũrĩ Ngai lthe witũ, na Kristũ Jesũ Mwathani witũ, irogĩa nawe. **3** Nĩnjookagĩria Ngai ngaatho, ũrĩa nĩ ndungatagĩra ndĩ na thamiri itarĩ na ũcuuke, o ta ũrĩa maithe makwa ma tene meekaga, o ngĩkũririkanaga hĩndĩ ciothe ũtũkũ na mũthenya, mahooya-inĩ makwa itegũtigithĩria. **4** Nĩndĩriragĩria mũno gũkuona, ndaririkana maithori maku, nĩgeetha njiyũrwo nĩ gĩkeno. **5** Nĩndirikanĩtio ũhoru wa witũkio waku ũrĩa ũtarĩ ũhinga, o ta ũrĩa watũire na cũguo Loisĩ, na nyũkwa Eunike, na rĩu nĩnjĩtikĩtie atĩ witũkio ũcio ũrĩ o thĩnĩ waku. **6** Nĩ ùndũ wa gĩtũmi gĩkĩ nĩngũkũririkanĩa atĩ ũhuhagĩrĩrie kĩheo kĩrĩa ũheetwo nĩ Ngai, kĩrĩa wagũire nakĩo rĩrĩa ndakũgĩrĩrie moko. **7** Nĩgũkorwo Ngai ndaatũheire roho wa gũtwikagĩra guoya, no aatũheire roho wa gũtwikĩria hinya, na wa wendani, na wa ũũgĩ wa kwĩnyĩta maũndũ-inĩ mothe. **8** Nĩ ùndũ ũcio ndũkanaconoke ũkiumbũra ũira wa Mwathani witũ, kana ũconoke nĩ ùndũ wakwa nĩ njohetwo nĩ ùndũ wake. No nyiitanĩra na nĩ kũnyariirwo nĩ ùndũ wa ũhoru-ũrĩa-Mwega, nĩ ùndũ nĩũriheagwo hinya nĩ Ngai. **9** Ngai nĩwe watũhonokirie na agĩtwĩrĩa mütũũrĩre mũtheru, ti tondu wa ùndũ twikite, no nĩ ùndũ wa ũrĩa aatanyĩte gwĩka na nĩ ùndũ wa wega wake. Twaheirwo wega ũyũ thĩnĩ wa Kristũ Jesũ mbere ya kĩambĩrĩria gĩa thĩ, (aiõnios g166) **10** no wega ũcio rĩu nĩũguũranĩirio nĩ ùndũ wa kuonekana kwa Mũhonokia witũ, Kristũ Jesũ, ũrĩa waniĩnĩre gĩkuũ, na akĩrehe muoyo o na ũhoru wa kwaga kũbutha akĩũiga ũtheri-inĩ nĩ ùndũ wa ũhoru-ũrĩa-Mwega. **11** Na nĩ ùndũ wa ũhoru-ũcio-Mwega-rĩ, nĩndamũrĩrwo ndũike mũhunja, na mütũmwo, na mũrutani wago. **12** ũhoru ũcio nĩguo ũtũmĩte nyamarĩke ũguo. No ndiconokaga, tondu ũrĩa nĩ njĩtikĩtie nĩndĩmũũ, na ndĩ na ma atĩ arĩ na ũhoti wa kũgĩtĩra kĩrĩa ndĩmwihokeire o nginya rĩrĩa mũthenya ũcio ũgaakinya. **13** Rũmia ũhoru ũrĩa waiguire kuuma kũrĩ nĩ, ũrĩ kĩonereria kĩa ũrutani mwega, ũrĩ na witũkio na wendani thĩnĩ wa Kristũ Jesũ. **14** Menyerera ùndũ ũrĩa mwega ũrĩa wehokeirwo, na ũmenyerere ũteithĩtio nĩ Roho Mũtheru ũrĩa ũkaraga thĩnĩ witũ. **15** Wee nĩũũ atĩ andũ othe thĩnĩ wa bũrũri wa Asia nĩmandiganĩirio, o hamwe na Fugelo, na Herimogene. **16** Mwathani aroiguĩra andũ a nyũmba ya Onesiforo tha tondu aanyamarũra kaingĩ na ndaconokire nĩ ùndũ wakwa kuohwo na mũnyororo. **17** Nowe, hĩndĩ irĩa ookire Roma, nĩanjariire na kũyo o nginya akĩnyona. **18** Mwathani aroĩtikĩra atĩ akaaiguĩrwo tha nĩ Mwathani mũthenya ũcio wakinya! Wee nĩũũ wega mũno ũrĩa aandeithirie na njĩra nyĩngĩ rĩa ndaarĩ Efeso.

2 Nĩ ùndũ wa ũguo, wee mũrũ wakwa-rĩ, gĩa na hinya thĩnĩ wa wega wa Ngai ũrĩa ũrĩ thĩnĩ wa Kristũ Jesũ. **2** Namo maũndũ marĩa waiguire ngĩaria mbere ya aira aingĩ-rĩ, mehokere andũ ehokeku arĩa ũũũ atĩ no mahote kũruta andũ angĩ. **3** ũmĩrĩria gũthũĩnika

hamwe na ithũũ ta ũrĩ mũthigari mwega wa Kristũ Jesũ. **4** Gũtirĩ mũndũ ũrutaga wĩra wa mũthigari ũngũohania na maũndũ matarĩ ma mũthigari: we endaga o gũkenia mũnene wake ũrĩa ũmwathaga. **5** ũguo no taguo, mũndũ ũrĩa ũhanyũkaga mathako-inĩ ma mahenya ndangiheo thũmbĩ ya ũhootani atathaakite kũringana na ũrĩa gwanĩtuo. **6** Nĩngĩ-rĩ, mũrimĩ ũrĩa wĩnogagia akĩrĩma mũgũnda nĩ we wagĩrĩrwo gũtuũka wa mbere kwamũkĩra maciaro maguo. **7** Cũranagia maũndũ marĩa ndĩroiga, nĩgũkorwo Mwathani nĩarĩkũhĩgagia maũndũ-inĩ macio mothe. **8** Atĩrĩrĩ, ririkanaga Jesũ Kristũ, ũrĩa wariũkirio akiuma kũrĩ arĩa akuũ, na aarĩ wa rũciaruo wau Daudi, kũringana na ũhoru-ũrĩa-Mwega, ũrĩa nĩ hunjagia. **9** ũhoru ũcio nĩguo nĩ nyarĩragĩrwo o nginya ngohwo na mũnyororo ta ndĩ mũgeri ngero. No kiugo kĩa Ngai ti kiohe. **10** Nĩ ùndũ ũcio, nĩ nĩnyũmagĩrĩria maũndũ mothe nĩ ùndũ wa arĩa aamũre, nĩgeetha o nao megũire na ũhonokio ũrĩa ũrĩ thĩnĩ wa Kristũ Jesũ, na magĩe na rĩiri wa tene na tene. (aiõnios g166) **11** ũhoru ũyũ nĩ wa kwĩhokeka, atĩrĩ: Angĩkorwo nĩwakuire hamwe nake-rĩ, o na gũtũura nĩtũgaatũura muoyo hamwe nake; **12** na tũngĩkĩrĩrĩria-rĩ, o na gũthamaka nĩtũgaathamaka hamwe nake. No tũngĩmũkaana-rĩ, o nake niagatũkaana; **13** na tũngĩaga kwĩhokeka, we egũtũura arĩ o mwĩhokeku, nĩgũkorwo we ndangihota gwĩkaana. **14** Ririkanagia andũ maũndũ macio. Makaanagie ũrĩ mbere ya Ngai nĩguo matige gũkararanĩria ndeto itarĩ kiene; ndeto icio itirĩ kĩgũni, no gũthũkia ithũkugia arĩa maciiguaga. **15** Geria mũno wionanagie harĩ Ngai wĩ mwĩtikĩrĩku, na wĩ mũrutĩ-wĩra ũtarĩ ùndũ ũngĩmũconora, na ũrutanage ũhoru ũrĩa wa ma ũrũngĩrĩrie. **16** Ehagĩrĩra mũario itarĩ ya gwĩtigĩra Ngai, tondu arĩa mekenagĩ na ndeto icio makĩragĩrĩria kwaga gwĩtigĩra Ngai. **17** ũrutani wao ũtheaga ta kĩronda kĩa ndĩra. Amwe ao nĩ Humenayo, na Fileto, **18** arĩa maturuurĩte na magatiga ũhoru wa ma. Moigaga atĩ ũhoru wa kũrĩũka nĩũrĩkĩtie kũhĩtũka, na nĩ mathũkĩtie witũkio wa andũ amwe. **19** No rĩrĩ, mũthingĩ ũrĩa mũrũmu wa Ngai nĩwihaandite wega naguo wĩkĩrĩtuo rũrũ na ciugo ici: “Mwathani nĩoũ andũ arĩa marĩ ake,” na nĩngĩ atĩrĩ, “ũrĩa wothe uumbũraga rĩtwa rĩa Mwathani no nginya agarũrũke atigane na waganu.” **20** Thĩnĩ wa nyũmba yothe nene-rĩ, to indo cia thahabu na betha ikoragwo kuo ciiki, no nĩ kũrĩ indo cia mĩtĩ na cia rĩũmba; imwe nĩ cia wĩra ũrĩa mütĩe, na imwe nĩ cia wĩra ũrĩa ũtangĩtũka. **21** Mũndũ angĩtheria kuuma kũrĩ maũndũ macio matangĩtũka, no atũke ta kindũ gĩa kũruta wĩra wa gĩtũo, kindũ gĩtherie, kĩrĩa kĩagĩrĩre Mwathi wa nyũmba iyo na kĩhaarĩirio gĩa kũrutaga wĩra o wothe mwega. **22** Na rĩrĩ, ũragĩra merĩrĩria mooru ma wĩthĩ, na ũthingatage ũthingu, na witũkio, na wendani, na thayũ, mũrĩ hamwe na arĩa makayagĩra Mwathani marĩ na ngoro theru. **23** Reganaga na ngarari cia ũrimũ na cia ũkũgu, tondu nĩũũ irehage ngũũ. **24** Nayo ndungata ya Ngai ndiagĩrĩrwo nĩ gũtuũka ya ngũũ; handũ ha ũguo, yagĩrĩrwo nĩgũtuũka ya gũtuga mũndũ o wothe, na irĩ mũndũ wĩ na ũhoti wa kũrutana, na irĩ mũndũ mũkĩrĩrĩria. **25** Nĩngĩ arutage arĩa mamũkararagia ahooreire, arĩ na mwĩhoko atĩ Ngai no atũme merire, nĩguo mamenye ũhoru wa ma, **26** na

atī matuīke a gwicookera, na meteithūkie mūtego-inī wa mūcukani ūria ūmanyiitite mīgwate nīguo mekage ūria ekwenda.

3 No rīri, menya atī matukū ma kūrigīria nīgukagīa na mahinda ma ūgwati. **2** Andū magaatūka eyendi, na endi mbeeca, na egani, na egaathi, na arumani, na andū mataiguaga aciari ao, na matarī ngaatho, na matarī atheru. **3** Ningī makorwo matarī na wendani, na matarekanagīra, na a gūcambania, na matangihota kwīgīrīria merīria ma mwīri, na matarī tha, na matendaga maūdū mega, **4** na andū mendaga gūkunyaniira andū arīa angī, na arūgīri, na eikīri, na endi gwīkenia gūkīra ūria mendete Ngai. **5** Andū acio metuaga ta meyamūriire Ngai no nīmakaanaga hinya wake. Wīthemage andū ta acio. **6** Acio nīo arīa matoonyagīria nyūmba ciene na makaguacagīria andū-a-nja arīa ahūthū ngoro, arīa maiyūrītwo nī mehīa, na arīa matwaragīriro nī merīria mooru ma mīthemba yothe. **7** Andū-a-nja acio nīmerutaga undū mwerū hīndī ciothe, no matirī hīndī mamenyaga ūhorō ūria wa ma. **8** O ta ūria Janne na Jambare maakararīre Musa-rī, no taguo andū acio mehotoraga makararīe ūhorō ūria wa ma. Mecīria mao nī mooru, nao ha ūhorō ūkonī wītīkio nīakūregwo biū. **9** No rīri, matingīthī haraaya, tondū ūrimū wao nīukamenyeka nī andū othe, o ta ūria ūhorō wa andū acio wamenyekire. **10** No wee-rī, nīū ūhorō wothe wa ūrutani wakwa, na mūtūriire wakwa, na matanya makwa, na wītīkio wakwa, na ūkirīria wakwa, na wendani wakwa, na kūmūria gwakwa, **11** na kūnyariro gwakwa, na mathīna makwa, o na mīthemba ya maūdū marīa maangorire kūu Antiokia, na Ikonīa, o na Lusītera, mīnyamaro ūria nī ndomīriire. No Mwathani nīahonokīre kuuma kūrī mathīna macio mothe. **12** Ti-itherū, mūdū o wothe ūria ūkwenda gūtūra mūtūriire wa gūkenīa Ngai arī thīnī wa Kristū Jesū nīarīnyariiragwo, **13** No andū arīa aaganu na arīa aheenanīa nīmarīkīragīria kwagana, makaheenanagīa na makaheengājo. **14** No wee-rī, tūra wīkaga maūdū marīa wūrūtite na ūkemetīka wega atī nī ma ma, tondū nīū arīa maakūrūtire, **15** na ūria wamenyire Maandīko marīa matheru kuuma rīria warī kaana, marīa mangīhota gūkūhīgia nīguo ūkaahonokio nī undū wa gwītīkia thīnī wa Kristū Jesū. **16** Ūhorō wothe ūria wandīkitwo Maandīko-inī wekīrīro thīnī wa mūwandīki nī Ngai, na nīwagīriire harī ūhorō wa kūrutana, na wa gūkaanania, na wa kūrūnga mahītia, o na wa kūrutana mīkarīre ya ūthingu, **17** nīgeetha mūdū wa Ngai akoragwo arī mūkinyanīru, na athagathagītwo biū rūruta wīra o wothe mwega.

4 Atīrīri, nī ndī mbere ya Ngai na ya Kristū Jesū, ūria ūgaatūra ciira andū arīa marī muoyo na arīa makuīte, na nī undū wa gūka gwake na ūthamaki wake-rī, ngūgūtaara atīri: **2** Hunjagīa Ūhorō wa Ngai; ikaraga wīhaarīire hīndī ūria yagīriire na ūria itagīriire; ningī rūithagīria andū mahītia mao, na ūmakaanagīe, na ūmomagīriire, wī na ūkirīria mūnene na ūrutani mūbarīriire. **3** Nīgūkorwo ihīnda nīrīgooka rīria andū makaaregana na ūrutani ūria wagīriire. No nīguo

mahingīe merīria mao-rī, nīmakeyūnganīria arutani aingī nīguo mameerage maūdū marīa matū mao mekwenda kūguu. **4** Nīmakahūgūra matū mao matige kūguu ūhorō wa ma, na magarūrūkīre ng'ano cia tūhū. **5** No wee-rī, ikaraga wīgūite maūdū-inī mothe, na ūmīriire kūnyariro, ningī rutaga wīra wa kūhunjīa ūhorō wa Ngai, na ūhingagīe mawīra mothe ma ūtungata waku. **6** Nīgūkorwo nīnyambīriire gūtūtwo thī ta iruta rīa kūnyuuo, narīo ihīnda rīakwa rīa kuuma gūkū nīrīkinyu. **7** Nīndūite mbaara ūria njega, narīo ihēnya rīakwa rīgakīnya mūthīa, o na nīndūrite menyereire wītīkio wakwa. **8** Rīu nīnjigīro thūmbī ūria ya ūthingu, ūria Mwathani, ūria ūtuaga ciira na kīhoto, akaahe mūthenya ūcio, na to nī nyīki akaahe, no ningī nī andū othe arīa makoretwo merīriire kūguūranīrio gwake. **9** Gerīa mūno o ūria wahota ūūke kūrī nī na ihēnya, **10** nīgūkorwo Dema, tondū wa kwenda maūdū ma thī ūno, nīandiganīire na agathī Thesalonīke. Nake Keresīke nīathīte Galatīa, na Tīto agathī Dalamatīa. **(aīōn g165)** **11** Luka nowe tūrī nake gūkū. Oya Marīko mūūke nake, tondū nī ūteithio harī nī ūtungata-inī wakwa. **12** Nīndatūmīre Tukīo kūu Efeso. **13** Ūgūka-rī, ndehera kabutī karīa ndatīgīre gwa Karīpo kūrīa Teroa, na ūndehere mabuku makwa ma gūkūnjo, na makīria njūa irīa cia kwandīkwo. **14** Aleksāndero ūria mūturi wa indo cia rūthuku nīanjīkīre ūru mūno. Mwathani nīwe ūkaamūrīha kūringana na cīko ciake. **15** O nawe mwīmenyerere, tondū nīakararīre ndūmīrīri iitū na hinya. **16** Hīndī ūria ndacīrīthīro rīa mbere-rī, gūtīri mūdū wokīre kūndeithīa, andū othe nīmandiganīriire. Maroaga gūtūtwo ūru. **17** No Mwathani nīarūgamīre na nī na akīnjīkīra hinya, nīgeetha ndūmīrīri ihunjīo biū nī undū wakwa na andū-a-Ndūrīri othe mamīgīe. Na nī ngīhonokio kuuma kanua ka mūrūthī. **18** Mwathani nīakahonokīa ūru-inī o wothe, na andware ūthamaki-inī wake wa igūrū, nake arogoocagwo tene na tene. Amenī. **(aīōn g165)** **19** Geithīa Pīrīsīla na Akula, na andū a nyūmba ya Onesīforo. **20** Erasīto aatīgīro Korīnītho, na nī ngītīga Terefīmo kūu Mīlito arī mūrūaru. **21** Gerīa ūkīnye gūkū mbere ya ihīnda rīa heho. Nīwageithio nī Eubulu, o na Pudene, na Līno, na Kīlaudīa, na arīu na aarī a Ithe wītū othe. **22** Mwathani arokarīa roho waku. Wega wa Ngai ūroikara hamwe nawe.

Tito

1 Nĩ nĩ Paũlũ, ndungata ya Ngai na mũtũmwo wa Jesũ Kristũ. Ndĩmĩtwo nĩguo andũ arĩa athuure nĩ Ngai mongererwo wĩtikio na ũmenyo wa kũmenya ũhororĩa-wa-ma ũrĩa ũtwaranite na ũhoru wa kwĩyamũrĩra Ngai, **2** na nĩguo wĩtikio na ũmenyo irĩa irĩ na kĩrĩgĩrĩro kĩa muoyo wa tene na tene, irĩa Ngai ũrĩa ũtaheenanagia eeranĩre o kuuma kĩaambĩrĩria. (aĩonios g166) **3** Nariĩ ihinda riake rĩria riagĩrĩre riakinya, niaguũranĩire kiugo gĩake kĩria ndehokeirwo ndikihunjagie kũringana na ũrĩa njathĩtuo nĩ Ngai Mũhonokia witũ, **4** Ndirakwandĩkĩra marũia maya wee Tito, o wee mũriũ wakwa kũna thĩĩnĩ wa wĩtikio ũrĩa tũgwatanĩire nawe: Wega na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe na kũrĩ Kristũ Jesũ Mũhonokia witũ, irogĩa nawe. **5** Atĩrĩrĩ Tito, gĩtũmi kĩria gĩatũmire ngũtĩge kũu Kirete nĩ atĩ ũthondeke maũndũ marĩa mataarĩkite na ũthuure athuuri thĩĩnĩ wa o itũũra, o ta ũrĩa ndakwĩrĩre. **6** Mũthuuri wa kanitha aagĩrĩrwo akorwo atarĩ na ũcuuke, na akorwo arĩ mũthuuri wa mũtumia o ũmwe tu, na arĩ mũndũ ũrĩ na ciana ciĩtikĩtie na itarĩ kaũndũ ingĩcuukĩrwo nĩ ũndũ wa ũmaramari kana kwaga gwathĩka. **7** Kuona atĩ mũrori wa maũndũ ma kanitha nĩmwĩhokere wĩra wa Ngai, no nginya akorwo atarĩ na ũcuuke, na ndagakorwo arĩ mũndũ wa kwĩgũmĩra, kana wa kũhiũha kũrakara, kana arĩ mũnyui wa njoohi, kana wa kũhũthĩra hinya o na mbaara, kana mũndũ wa gũkorokera indo na njĩra irĩa itagĩrĩire. **8** Nĩ kaba akorwo arĩ mũndũ ũũ gĩtugana, na wendetete maũndũ marĩa mega, na ũhotete kwĩgĩrĩrĩa merirĩria ma mwĩrĩ, na arĩ mũrũngĩrĩru ngoro, na arĩ mũthĩngu, o na mũndũ ũmenyagĩrĩa mitugo yake. **9** Ningĩ no nginya arĩmagie ũhoru ũrĩa wa kwĩhokeka, o ta ũrĩa ũrutaniĩtuo, nĩguo ahotage kũũmĩrĩria arĩa angĩ na ũrutani ũrĩa mwagĩrĩru, na ahotage kũregana na arĩa maĩkararagia. **10** Nĩgũkorwo nĩ kũrĩ andũ aingĩ aremi, andũ a mĩario ya tũhũ na aheenania, na makĩria arĩa a thĩritũ ya arĩa maruaga. **11** Andũ acio no nginya makĩrio, tondũ nĩmarathũkia mĩcĩ mĩingĩ nikũrutanaga maũndũ marĩa mataagĩrĩre kũrutana, na mekaga ũguo nĩgeetha monage mbeeca irĩa itamagĩrĩre. **12** O na mũnabĩ ũmwe wao nĩoigĩte atĩrĩ, “Andũ a Kirete matũũraga maheenanagia hĩndĩ ciothe, na mahaana ta nyamũ njũru, na nĩ igũũta ngoroku.” **13** ũria ũcio nĩ wa ma. Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, makaanagie ũgwatĩrie, nĩgeetha mehaande wega ũhoru-inĩ wa gwĩtikia, **14** na nĩguo matikarũmbũyagie ng’ano cia Ayahudi kana mawatho ma andũ arĩa mareganaga na ũhoru-ũria-wa-ma. **15** Kũrĩ andũ arĩa marĩ meciirĩa matheru, maũndũ mothe nĩ matheru, no kũrĩ andũ arĩa marĩ na meciirĩa mathũku na matetĩkĩtie-rĩ, gũtirĩ ũndũ mũtheru. Tĩtherũ, meciirĩa mao na thamĩri ciao nĩ thũku. **16** Kuuga nĩmoigaga atĩ nĩmooĩ Ngai, no nĩmamũkanaga na ciiko ciao. Nĩ andũ imaramari, na matiathĩkaga, na gũtirĩ ũndũ o na ũmwe mwega mangĩka.

2 No wee-rĩ, no nginya ũrutanage maũndũ marĩa maringaine na ũrutani ũrĩa mwagĩrĩru. **2** Rutaga athuuri arĩa akũrũ maikarage matarĩ arĩũ, na marĩ

a gũtikia, na a kwĩgĩrĩria merirĩria ma mwĩrĩ, na marĩ arũmu ũhoru-inĩ wa gwĩtikia, na makoragwo marĩ na wendani o na ũkirĩrĩa. **3** O nao atumia arĩa akũrũ marutage gũikaraga na mĩkarĩre ya ũtheru, na matigatuĩke a gũcambania o na kana mamenyere kũnyuuga ndĩbe nyingĩ matũke ta ngombo ciayo, no nĩ matũke a kũrutanaga maũndũ marĩa mega, **4** nĩgeetha mahote kũruta atumia arĩa ethĩ kwenda athuuri ao na ciana ciao, **5** na matũke a kwĩgĩrĩria merirĩria ma mwĩrĩ, na atheru, na mehag’agie na wĩra o wa kwao mũcĩ, na matũke atugi, na maathĩkagie athuuri ao, nĩgeetha gũtikanagie mũndũ ũngĩcambia kiugo kĩa Ngai. **6** O ta ũguo-rĩ, ũmagĩrĩria aanake, na ũmataarage matũke a kwĩgĩrĩria merirĩria ma mwĩrĩ. **7** Maũndũ-inĩ mothe, tuika kionereria gĩa gwikaga wega maũndũ-inĩ mothe. Rĩria ũkũrutana onanagia ũrũngĩrũ, na ũtarĩ na itherũ, **8** o na waragie ciugo irĩa ciagĩrĩre, itangĩrutika mahĩtia, nĩgeetha arĩa matũkararagia maconorithio tondũ wa kwaga ũndũ mũuru mangĩria igũrũ rĩitũ. **9** Taaraga ngombo atĩ ciathĩkagie aathanĩ a cio maũndũ-inĩ mothe, na igeragie kũmakenia, no itigacookanagĩre nao, **10** na itikamaiyage indo ciao, no cionanagie atĩ no ciĩhokwo kũna, nĩguo itũmage ũrutani wa ũhoru wa Ngai Mũhonokia witũ wendekage maũndũ-inĩ mothe. **11** Nĩ ũndũ wega wa Ngai ũrĩa ũrehaga ũhonokio nĩũguũranĩrio kũrĩ andũ othe. **12** Wega ũcio wa Ngai nĩguo ũtũrutaga kũregana na maũndũ marĩa matarĩ ma kwĩyamũrĩra Ngai, na merirĩria mooru ma gũkũ thĩ, na gũtũura twĩgĩrĩrĩre merirĩria ma mwĩrĩ, na gũtũura na mitũũrĩre ya ũngai na mĩrũngĩrũru na ya kwĩyamũrĩra Ngai mahinda-inĩ maya tũrĩ, (aĩon g165) **13** o tũgĩetagĩrĩa kĩrĩgĩrĩro kĩria kĩrĩ na kirathimo, hĩndĩ irĩa gũkaaguũranĩrio riiri wa Jesũ Kristũ, ũrĩa arĩ Ngai witũ mũnene na Mũhonokia. **14** Nake nĩwe werutire nĩ ũndũ witũ, nĩguo atũkũre waganu-inĩ wothe, na atherie andũ matũke ake kiũmbe, arĩa marĩ na kiyo gĩa gwikaga maũndũ mega. **15** Rĩu-rĩ, maũndũ macio nĩmo wagĩrĩrwo nikũrutanaga. ũmagĩrĩria na ũkaananagie wĩ na wathani wothe. Ndũkanareke mũndũ o na ũrĩkũ akũre.

3 Ririkanagia andũ acio atĩ maathĩkagĩre anene na arĩa maathanaga, na matũke aathiki, na makoragwo mehaarĩre kũruta wĩra wothe mwega, **2** ningĩ matikae gũcambia mũndũ o na ũrĩkũ, no makorwo marĩ a thayũ na acaayanĩri, na monanagie mũtugo ya ũhooreri harĩ andũ othe. **3** Nĩ ũndũ hĩndĩ imwe-rĩ, o na ithũ twarĩ akĩgu, na tũtiathĩkaga, na tũkaheenekaga; twarĩ ngombo cia merirĩria ma mĩthemba yothe o na ikeno ciothe. Twatũũraga tũri na rĩmena na ũru, tũgathũũragwo o na tũgathũũranaga mũndũ na ũrĩa ũngĩ. **4** No hĩndĩ irĩa ũtugi wa Ngai Mũhonokia witũ na wendo ũrĩa atwendete nago ciaguũranĩrio-rĩ, **5** niatũhonokirie, na ti ũndũ wa maũndũ ma ũthĩngu marĩa tweekite, no nĩ ũndũ wa tha ciake. Agĩtũhonokia na ũndũ wa gũtũtheria, agĩtũciara rĩngĩ na agĩtwerũhia na ũndũ wa Roho Mũtheru, **6** ũrĩa aatũtĩrĩrie na ũtaana nĩ ũndũ wa Jesũ Kristũ Mũhonokia witũ, **7** nĩgeetha twatũuo athĩngu nĩ ũndũ wa wega wake, tũtũke agai a muoyo wa tene na tene kũringana na ũrĩa tũtũire twĩrĩgĩrĩre. (aĩonios

g166) 8 Ūhoru ūcio nī wa kwihokeka. Na ngūkīenda waragie maūndū maya ūgwaŭīrie, nīgeetha andū arīa mehokete Ngai memenyerie kwīrutīra na kīyo gwīkaga maūndū mega. Maūndū maya nī magīrīru kūna, na nī marī uumithio harī mūndū o wothe. **9** No rīrī, eheragīra ngarari cia ūrimū, na ūhoru wa gūkinyīra njjarwa, na gūkarania, na mbaara cia ūhoru wa watho, tondū maūndū macio matirī uumithio, na nī ma tūhū. **10** Mūndū ūrīa ūtūmaga kūgīe na nyamūkano-rī, mūkaanagie riita rīa mbere, na rīa keerī. Thuutha wa ūguo, regana nake. **11** Wagīrīrwo nīkūmenya atī mūndū ta ūcio nī mwaganu na nī mwīhia; nake we mwene nīetuūrīe ciira. **12** Ndaarīkia gūtūma Aritema kana Tukiko kūrīwe, geria ūrīa ūngīhota ūūke kūrī nī gūkū Nikopoli, tondū nīkuo ndūite gūikara ihinda rīa heho. **13** Īka ūrīa wothe ūngīhota ūteithie Zena ūrīa wakiri, na Apolo rīrīa marīkorwo marī rūgendo-inī, na wone atī marī na indo ciothe iria mabatarītio nīcio. **14** Nao andū aitū nīmemenyerie kūrutaga mawīra marīa mega, nīguo mateithagīrīe mabataro-inī ma o mūthenya nīguo matigatūūre mūtūūrīe ūtarī na uumithio. **15** Andū arīa othe tūrī nao nīmamūgeithia. Geithia andū arīa othe matwendete thīnī wa wītīkio. Wega wa Ngai ūrogīa na inyuī inyuothe.

Filemona

nao, nĩmakũgeithia. 25 Wega wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ ũrogia na roho waku.

1 Nĩ nĩ Paũlũ, njohetwo nĩ ũndũ wa Kristũ Jesũ, na Timotheo mũrũ wa Ithe witũ, Tũratũma marũa maya kũrĩ Filemona mũrata witũ ũrĩa twendete na mũrutĩ wĩra hamwe na ithuĩ, **2** na kũrĩ mwarĩ wa Ithe witũ Apufia, o na kũrĩ Arikipo, ũrĩa ũrũagĩrĩra Ũhoru wa Ngai hamwe na ithuĩ, o na kũrĩ kanitha ũrĩa ũcemanagia gwaku mũcĩ. **3** Mũrogia na wega na thayũ kuuma kũrĩ Ngai Ithe witũ, na kuuma kũrĩ Mwathani Jesũ Kristũ. **4** Atĩrĩrĩ, rĩrĩa ngũkũrĩrikana mahooya-inĩ makwa-rĩ, nĩnjokagĩria Ngai wakwa ngaatho hĩndĩ ciothe, **5** tondũ nĩnjũguaga ũhoru wa wĩtikio waku thĩinĩ wa Mwathani Jesũ, na ũrĩa wendete andũ arĩa othe aamũre. **6** Nĩhooyaga atĩ ũgĩe na kũyo rĩrĩa ũkũgwatanĩra nao ũhoru wa wĩtikio waku, nĩgeetha magĩe na ũmenyo wa maũndũ mothe mega maria tũrĩ namo thĩinĩ wa Kristũ. **7** Wendani waku nĩuheete gĩkeno kĩnene mũno na ũkanyũmĩrĩria, nĩ tondũ wee, mũrũ wa Ithe witũ, nĩucanjamũrite ngoro cia andũ arĩa aamũre. **8** Nĩ ũndũ wa ũguo-rĩ, o na gũtuĩka no ngwathe ndĩ thĩinĩ wa Jesũ Kristũ, atĩ wĩke ũrĩa wagĩrĩre-rĩ, **9** nĩ kaba ngũthaithe ũwĩke nĩ ũndũ wa wendo. Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nĩ Paũlũ o na ndĩ mũthuri mũkũrũ, na ningĩ ndĩ muohe nĩ ũndũ wa Kristũ Jesũ-rĩ, **10** ngũgĩgũthaita nĩ ũndũ wa mũrũ wakwa Onesimo, ũrĩa watuĩkire mũrũ wakwa ndĩ gũkũ kĩoho-inĩ. **11** Mbere ũyo ndaarĩ kiene kũrĩwe, no rĩu nĩatuĩkite mũndũ wa bata harĩwe o na harĩ nĩ. **12** Nake nĩngũmũcookia kũrĩwe, na ngĩmũtũma no taarĩ ngoro yakwa mwene ndĩragũtũmĩra. **13** Nĩngĩrendire gũikara nake, nĩgeetha andeithagie handũ-inĩ haku, rĩu njohetwo nĩ ũndũ wa Ũhoru-ũrĩa-Mwega. **14** No ndiendire gwĩka ũndũ o na ũrĩkũ wee ũtetĩkĩrite, nĩgeetha ũndũ o wotho mwega wee ũngĩka ũkorwo ũrĩ wa kwĩyendera no ti wa kũringĩrĩrio. **15** No gũkorwo gĩtũmi gia akweherere kahinda kanini-rĩ, nĩgeetha agũcookerera mũtũũranie nake nginya tene, (aĩŃnios g166) **16** no ndagacooke arĩ o ngombo, no akorwo akĩrĩte ngombo, acooke arĩ mũrũ wa Ithe witũ mwende mũno. Nĩ wa bata mũno harĩ nĩ, no harĩwe nĩ wa bata makĩria, arĩ ta mũndũ o na ta mũrũ wa Ithe witũ thĩinĩ wa Mwathani. **17** Nĩ ũndũ ũcio angĩkorwo nĩũtuaga tũrĩ rũmwe nawe-rĩ, mwamũkĩre o ta ũrĩa ũngĩnyamũkĩra nĩ mwene. **18** Nake angĩkorwo nĩagwĩkite ũũru o na ũrĩkũ, kana hihi arĩ na thĩirĩ waku-rĩ, andika atĩ thĩirĩ ũcio nĩ wakwa. **19** Nĩ nĩ Paũlũ ndĩrakwandĩkĩra na guoko gwakwa mwene. Nĩngakũrĩha thĩirĩ ũcio, o na gũtuĩka ndikwenda kũgweta atĩ o na wee mwene ũrĩ thĩirĩ wakwa. **20** Atĩrĩrĩ, mũrũ wa Ithe witũ, nĩ ingĩenda ngĩe na uumithio uumĩte kũrĩwe thĩinĩ wa Mwathani; canjamũra ngoro yakwa thĩinĩ wa Kristũ. **21** Ndakwandĩkĩra marũa maya ndĩhokete atĩ ndũngĩaga kũnjathĩkĩra, na ngĩmenyaga atĩ nĩũgwĩka o na makĩria ya ũrĩa ngũrĩtĩe wĩke. **22** Hamwe na ũguo-rĩ, thondekera handũ ha gũikara, tondũ ndĩ na mwĩhoko atĩ nĩndĩtikĩrio njũke kũrĩ inyuĩ nĩ ũndũ wa mahooya maria mũhooyagĩra. **23** Epafara, ũrĩa tuohetwo nake nĩ ũndũ wa Kristũ Jesũ, nĩakũgeithia. **24** O na Mariko, na Arisitariko, na Dema, na Luka, arĩa tũrutithanagia wĩra

Ahibirania

1 Matukū-inī ma tene Ngai nīarīrie maithe maitū na tūnua twa anabii maita maingī, na njira mwanya mwanya, **2** no matukū-inī maya ma kūrīgīrīria-rī, ithū nīatwarīrie na njira ya Mūrū, ūria aatuire mūgai wa indo ciothe, o we ūria thī yothe yambirwo na ūndū wake. (aiōn g165) **3** Mūrūwe-rī, nīwe wonanagia ūkengi wa riiri wake, na nīwe mūhianīre mūkinyanīru kūna wa ūria Ngai atarī, ningī nīwe ūnyītirīrie indo ciothe na kiugo gīake kīrī hinya. Nake aarīkia gūtheria andū mehīa-rī, nīaīkarire thī guoko-inī kwa ūrio kwa ūnene kūu igūrū. **4** Nī ūndū ūcio agītuika mūnene gūkīra arāika, o ta ūria rīitwa rīria aagaīrwo rīrī inene gūkīra rīao. **5** Nī ūndū-rī, nī mūrāika ūrīkū Ngai arī eera atīrī, “Wee nīwe Mūrū wakwa; ūmūthī nīndatuika Thoguo?” O na kana akīmūwira atīrī, “Nī nī ngūtuika lthe, nake atūike Mūrū wakwa?” **6** Na ningī-rī, Ngai aarehe irigithathi rīake gūkū thī, oigire atīrī, “Arāika othe a Ngai nīmamūnamīrīre, mamūhoee.” **7** Akīaria ūhoro wa arāika oigire atīrī, “Atūmaga arāika ake matūike huho, nacio ndungata ciake agacitua nīnīmī ci ma mwaki.” **8** No ha ūhoro ūkonīi Mūrū ekuuga atīrī, “Wee Ngai, gītī gīaku kīa ūnene nīgīgatūura tene na tene, nakīo kihooto nīkīo gīgaatuika mūthīgī wa ūthamaki waku. (aiōn g165) **9** Wee wendete ūthingu no ūgathūra waganu; nī ūndū ūcio, Ngai, o we Ngai waku, nīakwambararītie gūkīra athirītū aku othe na ūndū wa gūgūtīrīria maguta ma gīkeno.” **10** Ningī akoiga atīrī, “Wee Mwathani, o kiambīrīria-inī, nīwaarire mīthingī ya thī, o narīo igūrū nī wīra wa moko maku. **11** Icio nīgūthira igaathira, no wee nīgūtūra ūgaatūra; igaathira o ta ngu. **12** Ūgaacikūnja o ta ūria ngu ndaaya ikūnjagwo; ikaagarūrūka o ta ūria ngu igarūrūkaga. No wee ndūgarūrūkaga, na mīaka yaku ndrīrī hīndī igaathira.” **13** Nī ūndū-rī, nī mūrāika ūrīkū Ngai arī eera atīrī, “Ikara thī guoko-inī gwakwa kwa ūrio, ngīnya rīria ngaatūma thū ciaku itūike gaturwa ka makīnya maku?” **14** Gīthī arāika othe tī maroho ma gūtungata, matūmītwo matungatagīre arīa makaagaya ūhonokio?

2 Nī ūndū ūcio-rī, nītwa gīrīrwo kūrūmbūiya mūno ūhoro ūria twanaigua, nīguo tūtīkake gūtūgūgio tweherio kuuma harī guo. **2** Tondū-rī, angīkorwo ūhoro ūria waririo nī arāika warī mūrūmū-rī, na mūndū o wotho wareganaga na ūhoro ūcio, nīo akaūremera nīaherithagio o ūria kwagīrīre-rī, **3** tūngīkiaga atīa kūherithio tūngīyarara ūhonokio mūnene ū? Ūhonokio ūyū, ūria waambire kūhunjo nī Mwathani, nīwacookire gwīkīrwo hinya kūrī ithū nī andū arīa maamūguire. **4** Ningī Ngai agīkīra ūhoro ūyū ūria atī nī wa ma na ūndū wa kuonania marūūri na morirū, o na kūringa ciama cia mīthēmba mīingī, na akīheana iheo cia Roho Mūtheru kūrī andū kūringana na wendi wake. **5** Thī rīria tūkwarīa ūhoro wayo, arāika tūo maaheetwo wathani wayo. **6** No nī harī mūndū mūna ūheanite ūria handū hamwe akoiga atīrī: “Mūndū akīrī kī tondu ūīkaraga ūkīmūwīciarīgia, nake mūrū wa mūndū akīrī kī atī nīkīo ūmūmenyagīrīra? **7** Watūmire atīgie o hanini aiganane na arāika, na ūkīmūhumba thūmbi

ya riiri o na gītīo, **8** na ūkīga indo ciothe rungu rwa magūrū make aciathage.” Nake akīgia indo ciothe rungu rwa mūndū-rī, hatīrī kīndū o na kīrīkū Ngai aatigire gītārī watho-inī wa mūndū. No rīu tūtīonaga indo ciothe irī watho-inī wa mūndū. **9** No tuonaga Jesū, ūria gwa kahinda kanini watūtīwo mūnini gūkīra arāika, no rīu ekīrītīwo thūmbī ya riiri na ya gītīo nī tondu nīanyarīrīkire na agīka, nīgeetha, nī ūndū wa Wegā wa Ngai atūike wa gūcama gūkū handū ha andū othe. **10** Nīgūkorwo nī kwagīrīre atī Ngai, ūria wombire indo ciothe na itūūruga nī ūndū wake-rī, atūme mwambīrīria wa ūhonokio wao aagīrīre kūna kūna na ūndū wa kūnyamarīo nīguo arehe ciana nyingī riiri-inī wake. **11** Jesū ūria ūtūmaga andū matūike atheru, o hamwe na acio matūtīwo atheru, othe matūikaga andū a nyūmba īmwe. Nī ūndū ūcio Jesū ndaconokaga akīmeeta arīu na aarī a lthe. **12** Akoiga atīrī, “Nīngōimbūra rīitwa rīaku kūrī arīu na aarī a Baba; nīngainaga nyūmbo cia gūkūgocōa ndī kīūngano-inī.” **13** Ningī akoiga atīrī, “Nī ngūga mwīhoko wakwa harī Ngai.” O na ningī akoiga atīrī, “Nī ūyū haha, na ciana irīa Ngai aaeete.” **14** Kuona atī ciana icio irī na mwīrī na thakame-rī, we o nake aatūikire o tao mwīrī-inī, nīgeetha na ūndū wa gūkū gīake ahote gwanaga ūria ūrī na hinya wa gīkuū, nake nīwe mūcukani, **15** na ohore arīa matūire mohetwo ūkombo-inī matukū mao mothe nī ūndū wa gwītīgīra gīkuū. **16** Nīgūkorwo ti-itherū ti arāika ateithagia, no ateithagia rūciaro rwa lburahīmu. **17** Na nī ūndū ūcio no ngīnya angīahaananirio na arīu na aarī a lthe maūndū-inī mothe, nīguo atūike mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene ūyūrītīwo nī tha na mwīhokeku agītungatīra Ngai, na nīguo arute horohio nī ūndū wa mehīa ma kīrīndī. **18** Nīgūkorwo we mwene nīathīnīkire rīrīa aageragio-rī, nīahotaga gūteithia andū arīa mageragio.

3 Nī ūndū ūcio, inyū arīu na aarī a lthe witū atheru, o inyū mūgwatanīre ūhoro wa gwītīwo kūrīa kuumīte na igūrū, mwīcūranagīe ūhoro wa Jesū, o we mūtūmwo na mūthīnjīri-Ngai ūria mūnene ūria tuumbūraga ūhoro wake. **2** We aarī mwīhokeku kūrī ūria wamwamūrīre, o ta ūria Musa aarī mwīhokeku maūndū-inī mothe ma nyūmba ya Ngai. **3** Jesū nīonekanīte aagīrīre kūheo gītīo kīnene gūkīra Musa, o ta ūria mwaki wa nyūmba aagīrīrwo nī gūtīo gūkīra nyūmba yo nyene. **4** Nīgūkorwo nyūmba o yotho nīrī mūndū ūria wamīakire, no Ngai nīwe mwaki wa indo ciothe. **5** Nake Musa, aarī mwīhokeku maūndū-inī mothe ma nyūmba ya Ngai arī o ndungata, agakīrutaga ūria wa maūndū marīa makaahēanwo thūutha-inī. **6** No Kristū arī Mūrū aarī mwīhokeku na akarūgamīrīra nyūmba ya Ngai. Na ithū tūrī nyūmba īyo yake, tūngīkara tūrūmītīe ūmīrīru witū na kūrīgīrīro kīrīa twīrahagīra. **7** Nī ūndū-rī, o ta ūria Roho Mūtheru oigaga, atīrī: “Ūmūthī, mūngūgua mūgambo wake, **8** mūtīkoomīe ngoro cīanyu ta hīndī rīria mwanemeire, andū makīngīeria marī kūu werū-inī, **9** kūrīa maithe manyu maangerīrie na makīndoria, na makīona cīko ciakwa, ihīnda rīa mīaka mīrongo īna. **10** Nīkīo ndaarakarīrie rūciaro rūu, ngīkiuga atīrī, ‘Ngoro cia andū aya itururaga hīndī ciothe, na matīrī maamenya njīra ciakwa.’ **11** Nī ūndū ūcio ngūhīta na mwīhītwa

ndakarite, ngiuga atiri, 'Matiri hndi magaatoonya kihuruko-ini giakwa.'" **12** Ariu na aari a Ithe witu, mwimyenereei hatikagie o na umwe wanyu uri na ngoro ihagia na itetikagia, iria igarurukaga, igatigana na Ngai uria uri muoyo. **13** No umanagiririai mundu na uria ungi o muthenya, o riria riothe muthenya uritaga Umuthi, nigeetha gutikagie o na umwe wanyu ukumio ngoro ni undu wa kuheenero ni mehia. **14** Tondu ucio, tungirumia wega mwihoko uria twari ngau kuuma o kiambiriria nginya ithiriro-ri, nitugaatuika a kugwatanira hamwe na Kristu. **15** O ta uria kwiritwo, atiri: "Umuthi, mungigua mugambo wake, mutikoomie ngoro cianyu ta hndi iria mwanemeire." **16** Ni andu ariku acio maaguire na makimukararia? Githi ti aria othe moimite Misiri matongoretio ni Musa? **17** Ningi-ri, ni andu ariku aarakarire miaka iyo mirongo ina? Githi ti aria meehirie, na magikua, o aria ciimba ciao ciaguire kuu weru-ini? **18** Ningi-ri, ni andu ariku Ngai ehire na mwihitwa atigutiri hndi magaatoonya uhuruko-ini wake, tiga o andu acio maaregire kumwathikira? **19** Tugakiona atiri, matiahotire guoonya kuo ni undu wa kwaga gwitikia kwao.

4 Ni undu ucio-ri, kuona atigiranio gja guoonya uhuruko-ini wake kiri o ho-ri, nitwimyenereei gutikagie o na umwe wanyu utagagikinyira. **2** Nigukorwo o na ithu ni nithunjiirio Uhorou-uyu-Mwega o tao; no uhorou uria maaguire ndugana kumaguna, tondu aria matiguire matiahotirire na wifikio. **3** Na riri, ithu aria twitikite ni ithu tutoonyaga kihuruko-ini kiu, o ta uria Ngai oigire atiri, "Ni undu ucio ngihita na mwihitwa ndakarite, ngiuga atiri, 'Matiri hndi magaatoonya kihuruko-ini giakwa.'" O na gutuika wira wake niwathirite kuuma o riria thi yombirwo. **4** Nigukorwo ni hari handu hana aritie uhorou wa muthenya wa mugwanja, akoiga atiri: "Nake Ngai akihuruka muthenya wa mugwanja, agitigana na wira wake wothe." **5** O na ningi hau mbere noigite atiri, "Matiri hndi magaatoonya uhuruko-ini wakwa." **6** Nitukuona atigutiri kuri amwe matigaire guoonya kihuruko-ini kiu kieranirwo, nigukorwo aria maahunjiirio Uhorou-uria-Mwega mbere matiahooyire tondu nimagire gwathika. **7** Ni undu ucio, o ringi Ngai akiamura muthenya muna, akiwita Umuthi, thuuha wa matuku maingit guthira riria aaririe na kanua ka Daudi, ta uria oigite hau mbere atiri: "Umuthi, mungigua mugambo wake, mutikoomie ngoro cianyu." **8** Tondu korwo Joshua niamaheete uhuruko-ri, Ngai ndangiacoikire kwaria uhorou wa muthenya ungi thuuha ucio. **9** Tondu ucio nigutigaire Thabat ya kuhuruka ya andu a Ngai; **10** nigukorwo mundu o wothe uria itoonyaga kihuruko-ini kia Ngai o nake niaturukaga agatigana na wira wake, o ta uria Ngai aahurukire agitigana na wira wake. **11** Ni undu ucio, nitwirutaniire na kijo guoonya uhuruko-ini ucio, nigeetha gutikanagie mundu o na uriku ukaagua ni undu wa kurumirira kionereria kia iremi wao. **12** Nigukorwo uhorou wa Ngai uri muoyo na uri hinya. Ni mutigi gukura ruhiu rwa njora ruooretwo miene yeeri, ugatheeca ukagayukania muoyo na roho, o na ukagayania marungo

na maguta maria makorawgo mahindi-ini, na ningi ugatuira meciiria na matua ma ngoro. **13** Gutiri kindu o na kime kia iria ciombirwo kihithitwo kuuma maitho-ini ma Ngai. Indo ciothe niwamburie na ikaguurio mbere ya maitho ma uria tukaahe uhorou witu. **14** Ni undu ucio, kuona atigutiri na muthinjiri-Ngai munene muno uria uhungurite agakinya o iguru, na niwe Jesu tumu wa Ngai-ri, niturumie na hinya wifikio uria tuumburaga. **15** Nigukorwo gutiri na muthinjiri-Ngai munene utangihota gutuiguira tha uhuthu-ini witu, no ni tiri na umwe wanagerio ikiro-ini ciothe o ta ithu, no ndaigana kwihia. **16** Hakiri uguo-ri, nitukuhiririe giti kia Unene kiria kia Wega wake tiri na uumiriru, nigeetha tukaiguirwo tha, na tuone Wega wake wa gutiteithagia hndi iria tubatarite.

5 Riu-ri, muthinjiri-Ngai uria munene o wothe athuurawgo kuuma gatagati ka andu na agatuu wa kumarugamirira maundu-ini maria makoni Ngai, niguo arutaga maruta na magongona ni undu wa kuhoroheria mehia. **2** Nake niaturaga gukiririria aria matari na umenyo o na aria maturuurite, kuona atigutiri na nake niari uhuthu wake. **3** Undu uyuguo utumaga arute magongona ma kuhoroheria mehia make mwene, o ta uria amarutaga ni undu wa mehia ma kirindi. **4** Gutiri mundu wiheaga gitio kiu we mwene; no nginya akorwo etitwo ni Ngai, o ta uria Haruni eeritwo. **5** Ni undu ucio, o nake Kristu ndaigana kwioera uguoci wa gutuika muthinjiri-Ngai uria munene. No ni Ngai wamwirite atiri, "Wee niwe Muru wakwa; umuthi nindatuika Thoguo." **6** Na handu hangit oigite atiri, "Wee uri muthinjiri-Ngai nginya tene, o ta uria Melikisedeki aatari." (aiön g165) **7** Matuku-ini maria Jesu aaturaga guku thi-ri, niaturaga na agathaita Ngai, agikayaga muno agitaga maithori kuri ucio ungiaturite kumuhonokia kuuma gikuu-ini, na niaturaga ni undu wa kwinyiuhia gwake. **8** O na gutuika aari muriu, niaturite gwathika ni undu wa uria aanyaririkire, **9** na aarikia gutuu mwagiriru kuna, agituika kihumo kia uhonokia uria utagaathira hari aria othe mamwathikagira, (aiönios g166) **10** nake Ngai akimutua muthinjiri-Ngai munene o ta uria Melikisedeki aatari. **11** Nituri na maundu maingit tungimwira makoni uhorou uyuguo, no ni hinya kumutaaariria tondu mutinyitaga maundu narua. **12** Ni undu-ri, o na gutuika riu mwagirirwo nigukorwo muri arutani-ri, nimubatarite mundu wa kumiruta maundu maria mwarutitwo kiambiriria ma kiugo kia Ngai o ringi. Inyu niaturite kuhoo iria, no ti irio nyumul **13** Mundu o wothe unyuuga iria, tondu no gakenge-ri, ndangimanya wega uhorou wa urutani wa uthingu. **14** No irio iria nyumul ni cia andu aria agima, aria ni undu wa kumenyera guchithira kaingi, niaturite gukuraana wega na uru.

6 Ni undu ucio nitutiganei na morutani maria ma kiambiriria ma uhorou wa Kristu, na tuthi na mbere na gukura, na tutige kwambiriria gwaka muthingi ringi wa kurutana uhorou wa kwirira ni undu wa ciiko iria cierekagira mundu gikuu-ini, na urutani wa gwitikia thini na Ngai, **2** na morutani ma ubatithio, na ma

küigirirwo moko, o na ma küritika kwa aria akuu, o na ma gütiurwo ciira wa tene na tene. (aiönios g166) 3 Na nago türitwaga, Ngai angütirikira. 4 Na riri, ni undü üri hinya müno küri andü aria maanathererwo ni ütheri, na magacama kiheo kiria kiumite igürü, na magakorwo matuitwo a ngwataniro ya Roho Mütheru, 5 o acio macamite wega wa kiugo kia Ngai na maahinya ma ihinda riria rigooka, (aiön g165) 6 andü acio mangigüa na matigane na maündü macio-ri, gütingihoteka kumacookia ringi merire, ni tondü ni kwambithia marambithia Müri wa Ngai müti igürü o ringi, na makamünararithia küri kirindi. 7 Mügünda üria uragirwo ni mbura kaingi na ügacooka ügaciara maciario mega ma küguna aria marimürwo-ri, niürathimagwo ni Ngai. 8 No mügünda üria üküraga müigua na mahiu ma nyeki-ini ni wa tühu, na üri ügwati-ini wa kwirehithiria kirumi. Marigiririo-ini nigücinwo ügacuinwo. 9 Arata akwa nyendete müno, o na tükiaragya üguo, ha ühoro wanyu-ri, nitwirigirire maündü mega küri macio, o maria marehanaga na ühonokio. 10 Tondü Ngai ndaagite kihooto; ndakaariganirwo ni wira wanyu o na wendo üria muonanitie ni undü wa ritwa riake riria mwateithagia andü aria aamüre, o na riu no mwathii na mbere na kümateithia. 11 Tüngienda mündü o mündü wanyu onanie kiyo o ta kiu o nginya müthia, niguo mükaahingirio maündü maria mütüire mwirigirire. 12 Tütikwenda mütuike igüüta, no tükwenda mwigerekana gie na andü, aria ni undü wa gwitikia na gükiririria kwao niku gütümagaga magariwo maündü maria meraniirwo. 13 Riria Ngai eerire Iburahimu kiraniro giake, eehitire akügwetaga we mwene, nigikorwo gütiari na üngi münene küri we wa kwihita nake, 14 akiuga atiri, "Ti-itherü ningükürathima na ngühe njiaro nyingi." 15 Na ni undü ücio, thuutha wa Iburahimu gweterera akiriririe-ri, niaheirwo kiria eerirwo. 16 Tondü riri, andü mehita ga na mündü üria münene kümakira, nago mwihitwa ügakindira üria kwiritwo, na ügakiniina ngarari ciothe. 17 Na tondü Ngai niendaga kuonania hatari nganja küri agai a maündü maria meraniirwo at itua riake riria aatuite ritingigarürüka-ri, niakindirire ühoro ücio na mwihitwa. 18 Ngai eekire üguo na undü wa maündü meeri matangigarürüka, o maria gütangihoteka Ngai aheenanie namo, nigeeha ithuü aria tunonet handü ha küürira twigwatire kuirigirio kiria tüheetwo, tühote küümiriria müno. 19 Kirigirio giki türi nakio kihaana ta nanga ya ngoro, nakio ni kirümu, na ni kia ma. Nakio gütoonyaga handü-haria-haamüre thuutha wa gitama kiria kinene, 20 o haria Jesü, üria wathiire mbere iiti, aatoonyire ithenya riiti. Nake niatukite müthinjiri-Ngai üria münene o nginya tene, o ta üria Melikisedeki aatarii. (aiön g165)

7 Atiriri, Melikisedeki ücio aari müthamaki wa Salemu na müthinjiri-Ngai, o Ngai-Üria-üri-Igürü-Müno. Niwe watungire Iburahimu akimüka aarikia kühota athamaki, na akimürathima, 2 nake Iburahimu akimühe gicunji gia ikümi kia indo ciothe. Ritwa riake rigitäurwo mbere ni kuuga "müthamaki wa üthingu"; ningi "müthamaki wa Salemu" ni kuuga "müthamaki wa

thayü". 3 Ndaari na ithe kana nyina, kana kiruka giake, na ndaari na kiambiriria kia matukü kana müthia wa muoyo wake, ni undü ücio, we ahaana ta Müri wa Ngai, egütüura ari müthinjiri-Ngai nginya tene. 4 Ta mwiciire üria aari münene: Ati o na ithe witu Iburahimu niatügaire gicunji gia ikümi kia indo iria aatahite! 5 Na riri, watho uugite ati andü a rüciaro rwa Lawi aria matukaga athinjiri-Ngai metagie gicunji gia ikümi kuuma küri andü, üguo ni kuuga ariu a ithe wao, o na gwatuika ariu a ithe wao ni a rüciaro rwa Iburahimu. 6 No mündü ücio ndaari wa rüciaro rwa Lawi, no niatükirire gicunji gia ikümi kuuma küri Iburahimu, na akirathima ücio weriüro ciiranio. 7 Na hatiri nganja ati mündü üria müneni niwe ürathimagwo ni üria münene. 8 Tügakiona ati, mwena ümwe gicunji kiu gia ikümi küunganagio ni andü aria macookaga gükua, na nio Alawii; nago mwena ücio üngi, kirutagirwo mündü üria uumbüritwo ühoro wake ati atüüraga o muoyo. 9 O na mündü no oige ati Lawi, ücio ürutagirwo gicunji kiu gia ikümi, we mwene niarutire gicunji kiu na njira ya Iburahimu, 10 tondü händi iria Melikisedeki aacemanirie na Iburahimu, Lawi aari müthiimo-ini wa ithe ücio wa tene. 11 Korwo ükinyaniru küna niüngionekaniere na njira ya üthinjiri Ngai wa Alawii-ri, (ni undü kirindi kiahairwo watho na njira iyo), gwakiri bata üngi ürikü güuke müthinjiri-Ngai üngi, ütarii ta Melikisedeki, na ndatuke ta wa nyumba ya Harüni? 12 Nigükorwo ühoro wa üthinjiri-Ngai üngigarürirwo-ri, o nago watho no nginya ügarürirwo. 13 Nake mündü üria maündü maya maaritio ni undü wake oimite mühiriga-ini üngi, üria gütarü mündü wago üri watungatira Ngai kigongona-ini. 14 Nigükorwo nikükaine wega ati Mwathani witu oimire mühiriga-ini wa Juda, na ha ühoro wa mühiriga ücio-ri, Musa ndaigana kuuga undü o na ürikü ükonii athinjiri-Ngai. 15 Na riri, ühoro üria twaritie no ümenyeke wega makiria angikorwo müthinjiri-Ngai üngi ütarii ta Melikisedeki nionekanite, 16 üria ütükite müthinjiri-Ngai, na ti küringana na mütuwo wa rüciaro awake, no ni tondü wa ühota wa muoyo üria ütathiraga. 17 Nigükorwo nikuumbüritwo atiri: "Wee üri müthinjiri-Ngai nginya tene, o ta üria Melikisedeki aatarii." (aiön g165) 18 Watho wa mbere niütiganitwo nago tondü ndwari na hinya na ükaaga bata 19 (nigükorwo watho ndüri undü watümirere wagirire küna), no nitüheetwo kuirigirio kiega makiria kiria gitühotthagia gükuhiriria Ngai. 20 Na undü üyü ndwekirwo hatari mwihitwa! Andü acio angü niatukaga athinjiri-Ngai hatari mwihitwa, 21 nowe aatuikire müthinjiri-Ngai na mwihitwa, riria Ngai aamwirire atiri: "Jehowa niehitite, na ndangüricükwo, akoiga atiri: 'Wee üri müthinjiri-Ngai nginya tene.'" (aiön g165) 22 Ni undü wa mwihitwa üyü, Jesü niatukite mürugamiriri wa kirikanio kiria kiega makiria. 23 Ningi-ri, nigükoretwo na athinjiri-Ngai aingü ta acio hau mbere, nigükorwo nimakuaga magakigirio güthii na mbere na ütungata ücio. 24 No tondü Jesü atüüraga muoyo nginya tene-ri, üthinjiri-Ngai wake ni wa gütüura nginya tene. (aiön g165) 25 Ni undü ücio niahotaga kühonokia küna aria othe mokaga küri Ngai magereire harü we, nigükorwo egütüura amathaitanagirira. 26

Tondū nī kwagīrīre tūgīe na mūthīnjīri-Ngai mūnene ta ūcio, atūhīngagīrie bata witū, na akorwo arī mūtheru, na atarī ūcuuke, kana rīhia, na aamūrānitio na ehia, o na agatūūgīrio igūrū rīa igūrū. **27** We ndekūbatara kūruta magongona mūthenya o mūthenya ta ūrīa athīnjīri-Ngai anene acio angī meekaga, mbere nī ūndū wa mehia make mwene, na thuutha ūcio nī ūndū wa mehia ma kīrīndī. We nīarutire igongona nī ūndū wa mehia mao ihinda o rīmwe rīa kūigana hīndī rīa eerutire we mwene. **28** Nīgūkorwo watho ūtuaga andū matarī hinya athīnjīri Ngai anene; no mwīhitwa, ūrīa wōkire thuutha wa watho, nīwaamūrīre Mūrū, ūrīa ūtuikīte mwagīrū kūna nginya tene. (aīōn g165)

8 Atīrīrī, ūhorō ūrīa tūrāaria nī atī: Nī tūrī na mūthīnjīri-Ngai-mūnene, ūrīa ūkarīte thī guoko-inī kwa ūrīo gwa gītī kīa Ūnene kīa ūthamaki wa igūrū, **2** nake nī mūtungatīrī wa handū-harīa-haamūrē, o kūu hema-inī ya gūtūnganwo ūrīa ya ma rīa yaakīrwo nī Mwathani, no ti mūndū. **3** Na rīrī, mūthīnjīri-Ngai mūnene o wothē aathuuragwo nīguo arutage iheo na magongona, na nī ūndū ūcio o nake no nginya akorwo arī na kīndū gīa kūruta. **4** Korwo arī o gūkū thī-rī, ndangīrī mūthīnjīri-Ngai, nīgūkorwo nī kūrī andū arīa marutaga iheo irīa ciathanitwo nī watho. **5** Nao matungataga mūhianīre wa handū-harīa-haamūrē na kīrūrū kīa maūndū marīa marī igūrū. Ūndū ūcio nīguo watūmīre Musa ataarwo hīndī rīa eeharagīria gwaka Hema-ya-Gūtūnganwo, akīrwo atīrī: “Menyerera wone nīwathondeka indo icio ciothe kūringana na mūhianīre ūrīa wonirio ūrī kīrīma-inī.” **6** No rīrī, ūtungata ūrīa Jesū aheetwo nīūkīrite wao, o ta ūrīa kīrīkanīro kīrīa arī we mūguithania wakīo gīkīrite kīrīa gīkūrū, na nīngī kīhaandītwo na cīranīro njega makīria. **7** Nīgūkorwo kīrīkanīro kīa mbere gītangīarī na mahītia, gūtīngagīrie bata wa gwetha kīngī gīa keerī. **8** No Ngai nīoonire andū marī na mahītia, akiuga atīrī: “Matukū nīmarooka, rīria ngaarīkanīra kīrīkanīro kīerū na nyūmba ya Isīraelī, o hamwe na nyūmba ya Juda, nīguo Mwathani ekuuga. **9** Nakīo kīrīkanīro kīu gītīkahaana ta kīrīkanīro kīrīa ndaarīkanīire na maithe mao ma tene rīrīa ndaamanyīitire na guoko, ngīmatongoria, ngīmaruta būrūrī wa Mīsīrī, na tondū matiigana gūikara marī ehokeku harī kīrīkanīro gīakwa, na nī ngīmahutatīra, ūguo nīguo Mwathani ekuuga. **10** Gīkī nīkīo kīrīkanīro kīrīa ngaarīkanīra na nyūmba ya Isīraelī ihinda rīu rīathira, nīguo Mwathani ekuuga. Nīngēkīra watho wakwa meciirīa-inī mao, na nīngī ndīwaandīke ngorō-inī cīao. Na nī ngīaatuīka Ngai wao, nao matuīke andū akwa. **11** Gūtīgacooka gūkorwo na mūndū ūkūruta ūrīa ūngī, kana mūndū arute mūrū wa ithe amwīre atīrī, ‘Menyana na Mwathani,’ tondū andū othe nīmagakorwo maamenyete, kuuma ūrīa mūnīnī mūno wao nginya ūrīa mūnene. **12** Nīgūkorwo nīngamarekera waganu wao, na ndīgacooka kūrīrikana mehīa mao.” **13** Na rīrī, rīrīa ekwarīa ūhorō wa kīrīkanīro kīerū-rī, nīgūtua aatūire kīrīa kīa mbere gīkūrū; na kīndū o gīothe kīrakūrā-rī, gītūikaga gīa gūthira, gīkabūrīa o bīu.

9 Rīu-rī, kīrīkanīro kīrīa kīa mbere nī kīarī na mawatho maakonī ūhorō wa kūhooya Ngai, o na nīngī nī kwarī na handū-harīa-haamūrē gūkū thī. **2** Nī kwarī na hema yathondeketwo, na kanyūmba kayo ka mbere nī haarī na mūtī ūrīa wa gūcuuria matawa, na metha, na mīgate rīa mīamūrē; hau nīho heetagwo “Handū-harīa-Hatheru.” **3** Thuutha wa gītama gīa keerī haarī na kanyūmba geetagwo, “Handū-harīa-Hatheru-Mūno,” **4** na hau nīho haarī kīgongona gīa thahabu gīa gūcīnīrwo ūbumba, na nīho haarī ithandūkū rīa kīrīkanīro rīrīa rīahumbīrītwo na thahabu kūndū guothe. Thīnī wa ithandūkū rīu nī haarī na nyūngū ya thahabu yarī na mana, na rūthanju rwa Harūnī rūrīa rwathandūkīte, na ihengere cīa mahīga irīa ciandīkītwo. **5** Igūrū wa ithandūkū rīu nī haarī na akerubi a Rīrī, mahumbīrite gītī-gīa-tha. No rīu tūtīngīhota gūtaarīria wega rīu ūhorō wa kīndū o kīndū. **6** Nacio indo ciothe cīarīkia kūbangwo ūguo-rī, athīnjīri-Ngai nao maatoonyaga kanyūmba kau ka mbere hīndī ciothe nīguo marute wīra wao wa ūtungata. **7** No rīrī, mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene nowe wīkī watoonyaga kanyūmba karīa ga thīnī, na aatoonyaga o ihinda o rīmwe mwaka, na ndangīatoonyire atakuūite thakame ya kūruta igongona nī ūndū wake mwene na nī ūndū wa mehīa ma andū marīa meekīte maketūmenya. **8** Ūndū ūyū nīguo Roho Mūtheru oonanagia naguo atī njīra ya gūtoonya Handū-harīa-Hatheru-Mūno ndīakoretwo igūrānīrīo ihinda rīrīa rīothe hema ya mbere yarī ho. **9** Gīkī gīkīrī o kīonereria kīa matukū maya tūrī, atī maruta na magongona marīa maarutagwo matingahotire gūtheria thamīrī ya mūndū ūrīa mūhooī Ngai. **10** Maūndū macio makonī o ūhorō wa kūrīa na kūnyua, na magongona ma mīthemba mīngī ya gwītheria na mawatho ma na igūrū tu, marīa maathanitwo mekagwo nginya ihinda rīrīa maūndū makeerūho rīgākīnya. **11** Rīrīa Kristū ookire arī mūthīnjīri-Ngai ūrīa mūnene wa maūndū mega marīa marī kuo-rī, nīagereire hema-inī rīa nene na ngīyanīrū rīa itathondeketwo na moko ma andū, naguo ūguo nī kuuga ti ya mūmbīre wa thī īno. **12** Ndaatooynīre na ūndū wa thakame ya mbūrī na njaū; nowe aatoonyire Handū-harīa-Hatheru-Mūno rīita o rīmwe rīa kūigana na ūndū wa thakame yake we mwene, arīkīte gūkūra andū na ūkūrī ūrīa ūtagaathira. (aīōnios g166) **13** Thakame ya mbūrī na ndegwa, na mūhu wa moorī icīnītwo, cīaminjāminjīrio arīa marī na thaahu, nīcīamatheragia na ikāniina thaahu mīrī yao. **14** Gīthī thakame ya Kristū, ūrīa werutire arī igongona rītarī kauūgū harī Ngai nī ūndū wa Roho wa tene na tene, ndīngīgītheria thamīrī cīitū makīria nīguo itigane na cīkīo irīa cīerekagīria mūndū gīkuū-inī, nīguo tūtūngatagīre Ngai ūrīa ūtūūrago muoyo! (aīōnios g166) **15** Nī ūndū ūcio-rī, Kristū nīwe mūguithania wa kīrīkanīro kīerū, nīguo arīa metītwo mahote kūgairwo igai rīrīa rīranīrwo rītagaathira, kuona atī rīu nīakuīte arī mūkūūrī wa kūmakūūra kuuma mehīa-inī marīa meekītwo kīrīkanīro-inī kīrīa kīa mbere. (aīōnios g166) **16** Tondū ha ūhorō ūkonī kīwīgaya-rī, nī kwagīrīre kūmenyēke wega atī ūcio wīgāite nīakuīte, **17** nī ūndū kīwīgaya kūgītaga na hinya rīrīa mūndū ūrīa wīgāite aarīkia gūkua; kīwīgaya gūtīrī hinya rīrīa rīothe ūrīa

wigaite arĩ muoyo. **18** Ūguo nugu o nakio kirikanĩro kĩa mbere gĩtingĩagĩre na hinya hatarĩ thakame. **19** Hĩndĩ irĩa Musa aarĩkirie kũhe andũ othe maathani mothe marĩa maandikĩtwo watho-inĩ-rĩ, nĩoire thakame ya njaũ, o hamwe na maaĩ, na guoya mĩtune, na mathĩgĩ ma mũthobi akĩminjaminjĩria ibuku rĩa gĩkũnjo o na andũ othe. **20** Akĩmeera atĩrĩ, “Ino niyo thakame ya kirikanĩro, kĩa Ngai amwathite mwathĩkagĩre.” **21** Ningĩ o undũ ūmwe, akĩminjaminjĩria Hema-ya-Gũtũnganwo thakame o hamwe na indo iria ciothe ciahũthagĩrwo gũtungatĩra Ngai nacio. **22** Na ti-itherũ, kũringana na watho hakuĩ indo ciothe itheragio na thakame, na hatarĩ gũitwo gwa thakame-rĩ, gũtirĩ kũrekerwo kwa mehia. **23** Nĩ undũ ūcio, nĩ kwagĩrĩre mihaano ya indo iria irĩ igũrũ itheragio na magongona macio, no indo cia igũrũ cio nyene itheragio na magongona mega kũri macio. **24** Nĩgũkorwo Kristũ ndaatoonyire handũ-harĩa-haamũre haakitwo na moko ma andũ hahaanaine na handũ harĩa ha ma; nowe aatoonyire igũrũ kuo kwene, kũria rĩu arũgamite mbere ya Ngai nĩ undũ witũ. **25** O na ndaatoonyire igũrũ nĩguo erutage igongona kaingĩ kaingĩ ta ūria mũthĩnjĩri-Ngai mũnene aatoonyaga Handũ-harĩa-Hatheru-Mũno o mwaka arĩ na thakame itarĩ yake mwene. **26** Kũngĩrĩ ūguo-rĩ, Kristũ angĩtũruga anyariiragwo kuuma rĩria thĩ yombirwo. No rĩu, matukũ-inĩ maya ma kũrigĩrĩa, nĩaguũranĩrio riita rĩmwe rĩa kũigana nĩguo eherie wĩhia na undũ wa kwĩruta atũke igongona me mwene. (aĩon g165) **27** Na o ta ūria gũitũwo atĩ andũ makuage o riita rĩmwe, na thuutha wa ūguo magatũrwo ciira-rĩ, **28** ūguo no taguo Kristũ aarutirwo igongona riita o rĩmwe nĩguo eherie mehia ma andũ aingĩ; nake nĩakaguũranĩrio riita rĩa keerĩ, no tigeetha akuue mehia, no nĩgeetha arehere arĩa mamwetagĩria ūhonokio.

10 Rĩu-rĩ, watho no kũruru kĩa maũndũ mega marĩa magooka, no ti mũhianire wa maĩndũ marĩa mo mene. Nĩ undũ ūcio watho ndũngĩhota gũtũma magongona marĩa marutagwo o mwaka o mwaka mategũtũgĩthĩrio matũme andũ arĩa mookaga kũhooya Ngai magĩrĩre kũna. **2** Tondũ korwo nĩ kwahotekire-rĩ, gũthĩ magongona macio matingĩagĩtĩgĩre kũrutagwo? Nĩgũkorwo arĩa maahooyaga nĩmangĩatheretio rĩmwe rĩa kũigana, na matingĩacookire gwĩcuukĩria mehia ma. **3** No rĩrĩ, magongona macio maarĩ ma kũrĩkanania mehia mwaka o mwaka, **4** tondũ gũtingĩhoteka thakame ya ndegwa na ya mbũri yeherie mehia. **5** Nĩ undũ ūcio, hĩndĩ irĩa Kristũ ookire gũkũ thĩ, oigire atĩrĩ: “Wee ti magongona na maruta weriragĩria, no nĩ mwĩrĩ wahaarĩrĩrie; **6** ndwakenirio nĩ maruta ma njino, o na kana maruta ma kũhoroheria mehia. **7** Hĩndĩ iyo ngiuga atĩrĩ, “Nĩ ūyũ haha, o ta ūria ūhoru wakwa wandikĩtwo ibuku-inĩ rĩa gĩkũnjo, atĩrĩ: njũkĩte gwika wendi waku, Wee Ngai.”” **8** Mbere oigire atĩrĩ, “Magongona na maruta, na maruta ma njino, o na maruta ma kũhoroheria mehia, ti mo weriragĩria, o na kana ūgakenio nĩmo” (o na gũtũka watho nĩwaathanite marutagwo). **9** Ningĩ akiuga atĩrĩ, “Nĩ ūyũ haha, njũkĩte gwika wendi waku.” Eheragĩa ūhoru wa mbere nĩguo ahaande ūcio wa keerĩ. **10** Na nĩ undũ wa kwenda kũu-rĩ, nĩtũtũtwo

atheru nĩ undũ wa igongona rĩa mwĩrĩ wa Jesũ Kristũ rĩrĩa aarutire ihinda rĩmwe rĩa kũigana. **11** Mũthenya o mũthenya mũthĩnjĩri-Ngai o wothe arũgamaga na akaruta mawĩra make makoniĩ kirĩa kĩa Ngai, agakĩruta magongona o ro macio kaingĩ kaingĩ, no nĩ magongona matangĩhota kweheria mehia. **12** No rĩrĩ, mũthĩnjĩri Ngai ūyũ aarĩkia kũruta igongona rĩmwe rĩa kũigana rĩa kweheria mehia, nĩakarire thĩ guoko-inĩ kwa ūrio kwa Ngai. **13** Kuuma hĩndĩ iyo niatũruga eteiere o nginya rĩrĩa thũ ciake igaatuu gaturwa ka makinya make, **14** nĩ tondũ na undũ wa igongona rĩu rĩmwe, niatũmite arĩa maratuuo atheru magĩrĩre kũna nginya tene. **15** O nake Roho Mũtheru niatumbũragĩra ūhoru ūyũ. O mbere akoiga atĩrĩ: **16** “Gĩki nĩkio kirikanĩro kirĩa ngaarĩkanĩra nao thuutha wa matukũ macio, ūguo nĩguo Mwathani ekuuga. Nĩngĩkĩra mawatho makwa ngoro-inĩ ciao, na ndimaandĩke meciiria-inĩ mao.” **17** Ningĩ agacooka akoiga atĩrĩ: “Ndigacooka kũrĩrikana mehia mao na ciiko ciao cia ūremi o rĩ o rĩ.” **18** Na rĩrĩ, mehia marĩkia kũrekanĩrwo-rĩ, gũtingĩcooka kũrutwo igongona rĩngĩ rĩa kweheria mehia. **19** Nĩ undũ ūcio, arĩu na aarĩ a lthe witũ, kuona atĩ tũrĩ na mwĩhoko wa gũtoonya Handũ-harĩa-Hatheru-Mũno, na undũ wa thakame ya Jesũ, **20** tondũ niatũhingũrĩre njira njerũ na irĩ muoyo ya kũhĩtũkĩra gĩtambaya-inĩ, nakio nĩkio mwĩrĩ wake, **21** na kuona atĩ nĩ tũrĩ na mũthĩnjĩri-Ngai mũnene mũno ūria ūrũgamĩrĩre nyũmba ya Ngai-rĩ, **22** nĩtũkuhĩrĩre Ngai tũrĩ na ngoro itarĩ na ūhingana, na tũyũrĩtwo nĩ wĩtkio kũna, nacio ngoro ciitũ iminjaminjĩrio nĩguo tũtherio thamirĩ ciitũ ciage ūcuuke nayo mĩrĩ iitũ ithambitio na maaĩ matheru. **23** Ningĩ nĩtũrũmiei ūhoru wa kĩrĩgĩrĩro kirĩa tuumbũraga tũtũgũthangania, nĩgũkorwo ūria wĩranĩre kũranĩro kũu nĩ mwĩhokeku. **24** Hamwe na ūguo, nĩwĩcũũhoru ūria tũngĩarahũrana o mũndũ na ūria ūngĩ ūhoru-inĩ wa kwendana na gwĩka ciiko njega. **25** Na ningĩ tũtĩgatĩge kũnganaga hamwe, ta ūria andũ amwe mamenyerete gwĩkaga, no nĩtũmanagĩrĩrie mũndũ na ūria ūngĩ, na makĩria mũno tondũ wa ūria mũkuona atĩ Mũthenya ūcio niũrakuhĩrĩa. **26** Tondũ tũngĩthĩ na mbere na kwĩhia na ūtũrika thuutha wa kũmenya ūhoru-ũria-wa-ma-rĩ, gũtirĩ na igongona rĩngĩ rĩa kweheria mehia rĩtĩgĩre, **27** tĩga o gweterera tũrĩ na guoya ciira o na mwaki ūrĩrĩmbũkaga ūria ūkaaniina thũ cia Ngai. **28** Mũndũ ūria wothe wareganaga na watho wa Musa ooragagwo atekũiguĩrwo tha na undũ wa ūira wa andũ eerĩ kana atatũ. **29** Mũgwĩciiria mũndũ aagĩrĩrwo nĩkũherithio mũno makĩria atĩa, ūria ūrangĩrĩrie Mũrũ wa Ngai thĩ, na agatua atĩ thakame ya kirikanĩro irĩa aatheretio nayo ti theru, na agacooka akaruma Roho ūria ūheanaga wega wa Ngai? **30** Nĩgũkorwo nĩtũtũ ūria woigire atĩrĩ, “Kũrĩhanĩria nĩ gwakwa, na nĩ nĩ ngaarĩhanĩria,” na ningĩ akiuga atĩrĩ, “Mwathani niwe ūgaatũira andũ ake ciira.” **31** Nĩ undũ wa kũguoyohia mũno mũndũ gũkũmbatwo nĩ Ngai ūria ūrĩ muoyo. **32** Rĩrikanai matukũ ma tene thuutha wanyu kwarĩwo nĩ ūtheri, ūria mweyũmĩrĩrie mbaara nene rĩrĩa mwanyariiragwo. **33** Mahinda mamwe mwathĩnagio mbere ya kĩrĩndĩ mũkĩrumagwo; na mahinda mangĩ nĩmwanyĩtanagĩra na arĩa meekagwo ūguo. **34** Ningĩ nĩmwaiguagĩra arĩa

mohetwo njeera tha, na mügetikagira gütunywo indo cianyü mükenete, tondü nímwamenyete atí inyuü mwarí na ütonga üngí mwega makíría na wa gütüüra. **35** Ní ündü ücio, mütigate üümírü ücio wanyu; nigúkorwo níukamürehere uumithio münene. **36** Mwagírüüwo nigúkirírüria, níguo mwaríkia gwíka üría Ngai endaga, múkaamúkíra kíria eeraniire. **37** Nígúkorwo kahinda kanini gaathira-rí, “Üría üroka níegúka, na ndegütüira. **38** Na mündü wakwa Üría müthingu agaatüira muoyo ní ündü wa gwítikia. Na angígacooka na thuutha, ngoro yakwa ndígakenio níwe.” **39** No ithüü tütírí a thírítü ya aría macookaga na thuutha makora, no túrí a thírítü ya aría metikagia, makahonokio.

11 Ríu-rí, gwítikia níkügüa na ma ya maündü maría twírígírüire, na kúmenya na ma atí maündü maría tütonga marí ho. **2** Ündü ücio níguo watüüre andü aría maarí kuo tene magathírürio. **3** Ní ündü wa gwítikia-rí, nítümenyaga atí thí yothe yombirwo na kíguo kía Ngai, na ní ündü ücio indo iria cionagwo itíathondekirwo kuuma kúrí indo iria cionekanaga. (aíön g165) **4** Ní ündü wa gwítikia-rí, Habili níarütüire Ngai igongona ríega gúkíra ría Kaini. Na ní ündü wa gwítikia níagathírürio ta mündü müthingu ríría Ngai aaheanire üira mwega ní gwítikíra maruta make. Na ní ündü wa gwítikia o na ríu no aaragia o na gütüüka níakuire. **5** Na ündü wa gwítikia-rí, Enoku níehierio mütüürire-iní üyü, níguo ndagacame gíkuü, na ndacookire kuonwo tondü Ngai níamweheririe. Nígúkorwo ataneherio, níagathírürio atí aarí mündü wakenagia Ngai. **6** Na rírí, gütarí na wítikio gütingíhoteka gükenia Ngai, tondü mündü üría wothé üúkgaa harí we no nginya etikie atí ní kúrí Ngai, na atí níwe üheaga aría othe mamúcaragia na kíyo iheo ciao. **7** Ní ündü wa gwítikia-rí, híndí ríría Nuhu aamenyithirio ühoro wa maündü maría matoonekete-rí, níaakire thabina arí na wítigiri wa ngoro níguo ahonokie andü a nyúmba yake. Ní ündü wa gwítikia gwake níatüürire thí cíira, na agítuika mügai wa üthingu üría uumanaga na gwítikia. **8** Ní ündü wa gwítikia-rí, Ibrahímü ríría eetirwo athíü búrüri üría aaheagwo ütúike igai ríake, níathíkire na agítíü, o na akorwo ndaamenyaga kúria aathiaga. **9** Ní ündü wa gwítikia-rí, agítuika mütüüri búrüri-iní wa kíranüro ahaana ta mügeni búrüri-iní wene; aatüüraga hema-iní, o ündü ümwe na Isaaka na Jakubu, aría maarí agai a kíranüro kíu hamwe nake. **10** Nígúkorwo níataanyaga kuona itüüra rírí na míthingi mírümwü, ríría müthondeki na mwaki warío ní Ngai. **11** Ní ündü wa gwítikia-rí, Ibrahímü, o na gütüüka níatíndíkíte matukú, nake Sara aarí thaata, níahothithirio gütüika ithe wa mwana tondü níatüíte atí Üría weraniire kíranüro kíu aarí mwíhoheku. **12** Na ní ündü ücio kuuma harí mündü üyü ümwe, o na aarí ta mündü müküü-rí, gügícíarwo njíaro nyingí o ta njata cia igürü, o na ta müthanga üría ütángaríka ürí hügürürü-iní cia iria. **13** Andü aya othe maatüürire marümitie wítikio nginya ríría maakuire. Matiigana kühingírio maündü maría meerüüro; no níamamonaga marí o kúraya na makamakenera. Nao nímoimbúraga atí o ní ajeni na agendi gükü thí. **14** Andü aría moigaga maündü ta macio monanagia atí

ní gwetha methaga búrüri üría ürí wao kíumbe. **15** Korwo nímeeciiragia ühoro wa búrüri üría moimíte-rí, ní mangíagíte na mweke wa gücooka kuo. **16** Handü ha üguo, o meeriragíría búrüri mwega kúrí ücio, naguo ní búrüri wa igürü. Ní ündü ücio Ngai ndaconokaga gwítwo Ngai wao, nigúkorwo níahaarüire itüüra inene ní ündü wao. **17** Ní ündü wa gwítikia-rí, Ibrahímü, ríría aageririo ní Ngai, níarutire Isaaka atúike igongona. Ücio werüüro círanüro níahaarüire kúrta mürü wake wa mümwe igongona, **18** o na gütüika Ngai níamwíríte atírí, “Rúciaro rúría rügeetanio nawe rúkoima harí Isaaka.” **19** Ibrahímü níatüíte na ngoro atí Ngai no arúkie mündü mákuü, na ní ündü ücio no kwírwo na ngerekano atí níacookeirio Isaaka ta oimíte kúrí aría akuü. **20** Na ündü wa gwítikia-rí, Isaaka níarathimire Jakubu na Esaü akíratha ühoro wa matukú mao ma thuutha. **21** Ní ündü wa gwítikia-rí, Jakubu, ríría aarí hakuü gúka, níarathimire ariü a Jusufu, o mündü riita ríake, na akíhooya Ngai enyíitüire müthigi wake. **22** Ní ündü wa gwítikia-rí, Jusufu, nake, ihinda ríake ría müthia ríakuhírüria, níaririe ühoro wa güthaama kwa andü a Isiraeli kuuma búrüri wa Misiri, na agíathana ühoro ükoníí mahándí make. **23** Ní ündü wa gwítikia-rí, aciari a Musa níamamühithire ihinda ría míeri itatü kuuma aacirwo tondü nímoonire aarí mwana mwega, na matietigírüire watho wa müthamaki. **24** Ní ündü wa gwítikia-rí, Musa ríría aatúikire mündü mügima níaregire gwítwo mürü wa mwarí wa Firaüni. **25** Níathuurire künýaríranürio hamwe na andü a Ngai, handü ha gwíkenia na miago ya wíhía ya ihinda inini. **26** We níatüire atí kúmenwo ní ündü wa Kristü ní uumithio münene gúkíra ütonga wa Misiri, ní tondü níacúthagírüria gükaaheo kíheo. **27** Ní ündü wa gwítikia-rí, níomire Misiri ategwítigira marakaa ma müthamaki; níakírüire tondü níoonire Üría ütonekaga. **28** Ní ündü wa gwítikia-rí, níarümirie gíathí kía Bathaka na ühoro wa kúminjámínánürio gwa thakame, níguo mwanangi wa marígíthathi ndakae kúhutia marígíthathi ma andü a Isiraeli. **29** Ní ündü wa gwítikia-rí, andü nímatükániire Iria Itune taarí thí nyümü maagereire; no ríría andü a Misiri maageririe gwíka üguo, makíríndanio ní maafí. **30** Ní ündü wa gwítikia-rí, thingo cia Jeriko níciagüire andü maaríkia gücíthürürüka matukú mügwanja. **31** Ní ündü wa gwítikia-rí, mümaraya üría wetagwo Rahabu, tondü wa künýiita athigaani ügeni, ndoraganürio na andü aría maarí aremi. **32** Ingiuga atía üngí? Ndirí na ihinda ría kúheana ühoro wa Gideoni, na wa Baraka, na wa Samusoni, na wa Jefítha, na wa Daudi, na wa Samüeli, o na wa anabii, **33** acio othe ní ündü wa gwítikia-rí, nímatooririe mothamaki, na magúka maündü ma kíhooto, na makígíwafira kíria kíeraniüro; nao makíhinga mürüüthi túnua, **34** na makíhória mwaki warírímúkaga, na makíhonokio matikaniüwo na ríhüü rwa njora; ühinyaru wao wagarüüro ügítuika hinya; níngí maarüire na ücamba mbaara-iní na magítóoria mbütü cia ita cia ndüríri ingí. **35** Nao andü-a-nja makíríükürio andü ao aría maakuíte, magícóoka muoyo. Andü angí nao nímaregire kúrekererio, makínýariüro nígeetha makaarükio magíe na muoyo mwega makíría. **36** Andü angí nímanyürürio na makíhüüro na íboko,

o na angī makīohwo na mīnyororo na magīkio njeera. **37** Nīmahūūrīro na mahiga; o na magīatūranio na thoo maita meerī; ningī makīūrāgwo na hīu cia njora. Maathiaga mehumbīte njīa cia ng'ōndu na cia mbūrī, na marī ngīa, na makanyariirwo, o na magekagwo ūūru; **38** thī ndīamaagīrīre. Moorūrāga werū-inī na irīma-inī, o na ngurunga-inī na miungu-inī ya thī. **39** Andū aya othe nīmagathīrīrio nī ūndū wa witīkio wā, no gūtīrī o na ūmwe wao wahingīrio kīranīro kīria kieranīrwo. **40** Ngai nīatūhaarīrie ūndū mwega makīria nīgeetha andū acio matigatuuo aagīrīru ithuī tūtārī hamwe nao.

12 Nī ūndū ūcio, kuona atī nītūrīgīicīrio nī aira aingī ūguo mahaana ta itu inene-rī, nītūwīyāurei kīria gīothe gītūrītūhīre, o na wīhīa ūria tūtūrīgīicaga mūno, na tūgīteng'ere ihenya rīria tūgīrwo mbere iitū tūkīrīrīrie. **2** Nītūcūthīrīrie Jesū, ūria mwambīrīrie na mūkinyanīria wa gwītīkia gwītū, ūria nī ūndū wa gīkeno kīria aigīrwo mbere yake-rī, nīoomīrīrie kwambwo mūtharaba-inī, atekūūria gūconorwo, na rīu aikarīte thī guoko-inī kwa ūrio gwa gītī kīa ūnene kīa Ngai. **3** Rīūrī, cūranīaī ūhoro wa ūcio wakīrīrīrie ngarī nyingī ūguo kuuma kūrī andū ehīa, nīgeetha mūtīkananoge kana mūūrwo nī hīnya. **4** Inyuī mūkīgīana na mehīarī, mūtīrī mūrārūa o ngīnya mūgaita thakame. **5** Na nīmūrīgīanīrwo nī kiūgo gīa kūmūmīrīria kīria kīmwaragīria ta cīana cīake, atīrī: “Mūrū wakwa, ndūkahūthīe irūithīa rīa Mwathani, o na ndūoorwo nī hīnya hīndī rīa egūgūkūūma, **6** nīgūkorwo Mwathani nīarūithagīa arīa endete, na akaherīthīa ūria wothē etīkīrīte atuīke mwana wake.” **7** Inyuī kiragīrīriaī mathīna marī taarī irūithīa; nīgūkorwo Ngai aramwīka ūguo ta mūrī cīana cīake. Nī ūndū-rī, nī mwana ūrīkū ūtarūithagīo nī ithe? **8** Mūngīkīaga kūrūithīo (na gūtīrī mūndū ūtarūithagīo), inyuī mūkīrī cīana cīa mūtumīa wa njīra, no tī cīana cīake. **9** Ningī-rī, ithuothē twanakorwo na maithe maitū marīa maatūciarīre na mūciarīre wa mwīrī, arīa maatūrūithagīa na ithuī tūkatātīa nī ūndū wa ūguo. Tūkiagīrīre kwīnyīhīria atīa lthe wa maroho maitū nīguo tūtūūre muoyo! **10** Maithe maitū nīmatūrūūthīrie gwa kahīnda kanīni o ta ūria moonaga kwagīrīre; no Ngai atūrūithagīa tūteithīke, nīguo tūgwatanīre nake ūtheru wake. **11** Gūtīrī irūithīa rīonekaga rī rīega ihīnda-inī ta rīu, tīga rīrī rīa o ruo. No thuutha-inī-rī, nīrīciaraga magetha ma ūthingu na thayū harī andū arīa merutaga narīo. **12** Nī ūndū ūcio-rī, tambūrūkīaī moko manyu marīa macunjurīte, na maru manyu marīa maregeru nīguo magīe hīnya. **13** “Rūngarīaī njīra cīa magūrū manyu,” nīgeetha ūria ūthuga ndakae kuonja, no nī kaba ahonīo. **14** Mwīrutanīrieī mūno gūikarānia na andū othe na thayū, na gūtūka atheru; tondu hatarī ūtheru-rī, gūtīrī mūndū ūkoona Mwathani. **15** Menyererai gūtīkagīe mūndū o na ūmwe wanyu ūkwaga gūkīnyīrwo nī Wegā wa Ngai, na mūtīgetīkīrie ūndū mūūru ūhaana ta mūrī wa mūtī mūrūrū ūkūre thīnī wanyu, ūcooke kūrēhe thīna na ūthaahīe andū aingī. **16** Tīgīrīraī nīmuona atī gūtīrī o na ūmwe wanyu mūhūūri maraya, kana mūndū ūtēgīrīte Ngai ta Esaū, ūria wendīrie igai rīa ūrīgīthathī wake nī ūndū wa irīo cīa irīa

rīmwe. **17** Thuutha-inī, ta ūria mūū, hīndī rīa eendīre kīgaya kīrathīmo gīake, nīaregīrwo. Ndaahotīre kuona kamweke ga kwīria, o na gwatūka nīacārīrie kīrathīmo kīu na maithorī. **18** Mūtīūkīte kīrīma-inī kīria kīngīhūtīo, na kīrīa kīraakana mwakī; o kīu kīrī na nduma, na gīgathīmba, o na kīrī na kīhuhūkīanio; **19** ningī kūrīa kūrī mūgambo wa coro, o na kana mūgambo waragīa na ciugo irīa arīa maacīguire maathāthanīre matīkaheo ūhoro ūngī o na ūmwe, **20** tondu matīngīomīrīrie ūria gwathanītwo, atīrī; “O na nyamū īngīhūtīa kīrīma kīu, no ngīnya ihūūrwo na mahīga ikue.” **21** Handū hau haarī na ūndū wa kūguoyohīa mūno, ūū atī Musa nīoigīre atīrī, “Nīndīrainīna mūno nī guoya.” **22** No inyuī mūūkīte Kīrīma-inī gīa Zayunī, itūūra inene rīa Ngai ūria mūtūūra muoyo, na nīrīo Jerusalemu ya Igūrū. Nīmūūkīte kīūngano-inī gīa gīkeno kīrī arāika ngīrī na ngīrī, **23** kūrī kanītha wa marīgīthathī, arīa marīūtwo mao maandīkitwo kūrīra Igūrū. Mūtīkīte kūrī Ngai, ūria mūtūūri andū othe cīra, na kūrī maroho ma andū arīa athīngu matūikīte akīnyanīru kūna, **24** na kūrī Jesū ūria mūgīuithānia wa kīrīkanīro kīria kīerū, o na kūrī thakame rīa yakūmīnjamīnjanīrio rīa yaragīa kiugo kīega gūkīra thakame ya Habīlī. **25** Menyererai mūtīkarege ūria ūkwārīa. Angīkorwo matīgāna gwīthara hīndī rīa maaregīre ūria wamakaanagīa arī gūkū thī-rī, gīthī ithuī tūtīngīkīaga o makīria gwīthara, tūngīkīhūtātīra ūria ūtūkaanagīa arī Igūrū? **26** Hīndī īyo-rī, mūgambo wake nīwainānīrie thī, no rīu nīeranīre akōga atīrī, “Ihīnda rīngī to thī īkī ngainānia, no nīngainānia Igūrū o narīo.” **27** Ciugo icī, “ihīnda rīngī,” ironānia kweherīo gwa kīria kīngīenyenyeka, nācīo nī indo irīa cīumbītwo, nīgeetha kīria gītāngīenyenyeka gītūūre. **28** Nī ūndū ūcio tondu tūramūkīra ūthamakī ūtāngīenyenyekārī, nītūcookeīe ngaatho na tūhooyage Ngai na njīra rīa yagīrīre, tūkīmūtīaga na tūkīmwītīgīrā, **29** nīgūkorwo “Ngai wītū nī mwakī ūnīnanaga.”

13 Ikaragāi mwendāine ta arīa na aarī a lthe wītū. **2** Mūtīkanarīganīrwo nīgūtuga agēnī, nī ūndū andū amwe tondu wa gwīka ūguo maananyīta arāika ūgenī matekūmenya. **3** Rīrīkanagāi andū arīa mohetwo o ta muohetwo hamwe nao, o na mūrīrīkanage arīa marathīnīo taarī inyuī ene mūrānyamarīo. **4** Ūhoro wa kūhīkanīa nīwagīrīrwo nīgūtūio nī andū othe, naguo ūrīrī wa arīa mahīkanītie ndūgathāahīo; nīgūkorwo Ngai nīagacīrīthīa arīa othe matharagīa, na ahūūrī-maraya othe. **5** Ikaragāi mūtegūkorokera mbēeca, na mūīganagwo nī kīria mūrī nakīo, tondu Ngai oigīte atīrī, “Ndirī hīndī ngaagūtīganīria; na ndīgagūtīrīka o narī.” **6** Nī ūndū ūcio no tuuge tūmūrīrīre atīrī, “Mwathani nīwe mūndeithīa; ndīngītīgīra. Mūndū-rī, nī atīa angīhota kūnjīka?” **7** Rīrīkanagāi atongorīa anyu arīa maamūheire ūhoro wa Ngai. Cīranagāia ūhoro wa macīaro ma mīikarīre yao, na mwīgerekānagīe nao ūhoro-inī wa gwītīkia kwao. **8** Jesū Kristū atūūrāga atekūgarūrūka, irā, na ūmūthī, o na ngīnya tene. (aiōn g165) **9** Mūtīkaheenagīrīrio nī mīthēmba yothe ya morutani magēnī. Nī wēga ngoro cītū cīkīragwo hīnya nī Wegā wa Ngai, na tī na ūndū wa kūrīa irīo cīa

magongona iria itagunaga arĩa macirĩaga. **10** Ithuĩ nĩ tũrĩ na kīgongona kĩrĩa andũ arĩa matungataga kũu hema-inĩ iyo matarĩ na rũtha rwa kũrĩaga magongona marĩa marutagĩrwo ho. **11** Mũthĩnjĩri-Ngai ũrĩa mũnene akuuaga thakame ya nyamũ akamĩtwara Handũ-harĩa-Hatheru-Mũno itũike ya kũhoroheria mehia, no mĩĩrĩ ya nyamũ icio icinagĩrwo nja ya itũũra. **12** Ūguo no taguo Jesũ aanyariĩrĩrwo nja ya kĩhingo gĩa itũũra inene, nĩgeetha andũ matheragio nĩ thakame yake. **13** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nĩtumagarei tũthĩĩ kũrĩ we kũu nja ya itũũra, tũkuuanĩire nake gĩconoko kĩrĩa we aakuuire. **14** Nĩgũkorwo gũkũ tũtirĩ na itũũra inene rĩtagaathira, no tũcaragia itũũra inene rĩrĩa rĩgooka thuutha-inĩ. **15** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, nĩtũthĩĩ na mbere kũrutĩra Ngai igongona rĩa kũmũgocooa nĩ ũndũ wa Jesũ tũtegũtĩgĩthĩria, na nĩrĩo itunda rĩa tũnua tũrĩa tuumbũraga rĩtwa rĩake. **16** Na mũtikananariganĩrwo nĩ gwĩkaga wega, o na kũgayanaga kĩrĩa mũndũ arĩ nakĩo na andũ arĩa angĩ, nĩgũkorwo magongona ta macio nĩmo makenagia Ngai. **17** Athĩkagĩrai atongoria anyu, na mwĩnyihagĩrie wathani wao. Maikaraga meiguĩte nĩ ũndũ wa mĩoyo yanyu taarĩ o makoorio ũhoru wanyu. Maathĩkagĩrei nĩgeetha wĩra wao ũgatuĩka gĩkeno, no ti mũrigo, nĩgũkorwo ũndũ ũcio ndũngĩtuĩka wa kũmũguna. **18** Tũhooyagĩrei. Tũrĩ na ma atĩ thamĩrĩ ciitũ itĩrĩ na ũcuuke, na nĩtũkwenda gũtũũra na mĩkarĩre mĩega maũndũ-inĩ mothe. **19** Nĩngũmũthaitha mũno mũhooyage nĩgeetha hotithio gũcocoa kũrĩ inyuĩ o narua. **20** Nake Ngai mwene thayũ, ũrĩa wariũkirie Mwathani witũ Jesũ, ũrĩa Mũrĩithi ũrĩa mũnene wa ng'onda, akĩmũruta kũrĩ arĩa akuũ na ũndũ wa thakame ya kĩrĩkanĩro kĩrĩa gĩa tene na tene-rĩ, **(aiōnios g166)** **21** aromũhe kĩndũ o gĩothe kĩega gĩa kũmũhotithia gwĩka ũrĩa endaga, na aroeka thĩĩnĩ witũ maũndũ marĩa mamũkenagia thĩĩnĩ wa Jesũ Kristũ, nake arogoocagwo tene na tene. Amenĩ. **(aiōn g165)** **22** Ndamũthaitha ariũ na aarĩ a lthe witũ, mũkirĩrĩrie ciugo ciakwa cia kũmũtaara nĩgũkorwo ndamwandĩkĩra o marũa makuhĩ. **23** Nĩngwenda mũmenye atĩ mũrũ wa lthe witũ Timotheo nĩarekereirio. Nake angũka narua, nĩtũrũka nake kũmuona. **24** Geithiai atongoria anyu othe na andũ othe, a Ngai. Andũ a kuuma Italia nĩmamũgeithia. **25** Wegwa wa Ngai ũrogĩa na inyuĩ inyuothe.

Jakubu

1 Nĩ nĩ Jakubu, ndungata ya Ngai na ya Mwathani Jesũ Kristũ, Ndĩramwandĩkĩra inyuĩ a mũhĩrĩga ĩrĩa ikũmi na ĩrĩ mũhurũnjĩtwo thĩ yothē: Nĩndamũgeithia. **2** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, rĩrĩa rĩothe mwakorwo nĩ magerio ma mĩthēmba mũĩngĩ-rĩ, tuagai atĩ ũguo nĩ gĩkeno gĩtheri. **3** Tondũ nĩmũũ atĩ kũgerio kwa wĩtikio wanyu kũrehaga gũkĩrĩrĩa. **4** Rekei gũkĩrĩrĩa kwanyu kũrute wĩra wakuo, nĩgeetha mũtuĩke andũ aagĩrũrũ kũna na agima, mũtarĩ na ũndũ mwagĩte. **5** Na rĩrĩ, mũndũ wanyu angĩkorwo aagĩte ũũgĩ-rĩ, nĩahooe Ngai, ũrĩa ũheaga andũ othe na ũtaana, na atarĩ na ũũru ngoro, nake nĩekũheo ũũgĩ ũcio. **6** No rĩrĩa ekũhooya-rĩ, nĩahooe etikĩtie, na ndagathanganie, tondũ mũndũ ũrĩa ũthanganagia ahaana ta ikũmbĩ rĩa iria inene, rĩrĩa rĩhurutagewĩ nĩ rũhuho na rĩkarũgarũũgio. **7** Mũndũ ũcio ndageciirie atĩ nĩakaheo kĩndũ o naki nĩ Mwathani; **8** ũcio nĩ mũndũ wa ngoro igĩrĩ, ũtarĩ hĩndĩ akĩndagĩria maũndũ-inĩ mothe marĩa ekaga. **9** Mũrũ kana mwarĩ wa lthe witũ ũrĩa wĩnyĩhagia aagĩrũrwo nĩ kwĩraha nĩ ũndũ nĩatũũgĩrĩtio. **10** No ũrĩa mũtongu nĩerahage nĩ ũndũ wa kũnyĩhio gwake, tondũ agaathira ta ihũa rĩa gĩthaka. **11** Nĩgũkorwo riũa rĩrathaga rĩrĩ na ũrugarĩ mũhiũ wa gũcina narĩo rĩkahoochia mũmēra; nakĩo kiro kiaguo gĩgaitika na ũthaka waguo ũkanangwo. ũguo no taguo mũndũ ũrĩa mũtongu akaahwerēkera o akĩrutaga wĩra wake. **12** Kũrathimwo-rĩ, nĩ mũndũ ũrĩa ũũmagĩrĩria rĩrĩa ekũgerio, tondũ aatooria magerio, nĩakaheo thũmbĩ ya muoyo ĩrĩa Ngai erĩre arĩa mamwendete. **13** Hĩndĩ ĩrĩa mwagerio, mũndũ o nau ndakanoige atĩrĩ, “Ngai nĩarangeria.” Nĩgũkorwo Ngai ndangĩhota kũgerio nĩ ũũru, o nake mwene ndageragia mũndũ o na ũrĩkũ; **14** no rĩrĩ, mũndũ nĩkũgerio ageragio hĩndĩ ĩrĩa ekũguucĩrĩrio na akahēenererio nĩ merĩrĩa make mooru. **15** Namo merĩrĩa marĩkia kũgĩa nda, maciaraga mehia; namo mehia hĩndĩ ĩrĩa maakũra biũ, magaciara gĩkuũ. **16** Ariũ na aarĩ a lthe witũ inyuĩ nyenda mũno-rĩ, mũtikanaheenio. **17** Kiheo gĩothe kĩaega na gĩkinyanĩru kiumaga igũrũ, gũkũrũkĩte kuuma kũrĩ lthe wa motheri ma igũrũ, ũrĩa ũtagarũrũkaga ta ciĩruru ĩrĩa igarũrũkaga. **18** Nĩwe watũciarire nĩ kwenda na ũndũ wa ũhoro-ũria-wa-ma, nĩguo tũtuĩke ta maciaro ma mbere ma indo ciothe ĩrĩa ombire. **19** Ariũ na aarĩ a lthe witũ inyuĩ nyenda mũno, menyai ũũ: O mũndũ nĩahĩũhage gũthĩkĩrĩria, no ndakahĩũhage kwaria o na kana kũrakara, **20** nĩgũkorwo marakara ma mũndũ matirehaga mũtũũrĩre wa ũthingu ũrĩa Ngai endaga. **21** Nĩ ũndũ ũcio-rĩ, ehēriai maũndũ mothe marĩ magigi, na ũũru ũrĩa ũkĩrĩrĩrie kũĩngĩha, na mwĩnyĩhĩtie, mwĩtikĩre kiugo kĩrĩa kĩaandĩtwo thĩnĩ wanyu, o kĩrĩa kĩngĩmũhonokia. **22** Mũtigatuĩke o a gũthĩkagĩrĩria kiugo tu, no tuikai a gwika ũrĩa kiugĩte, nĩguo mũtikēheenie inyuĩ ene. **23** Mũndũ o wothē ũthĩkagĩrĩria kiugo no ndekaga ũrĩa kiugĩte-rĩ, ahaana ta mũndũ ũrĩa wĩroraga ũthĩũ na gĩcicio, **24** na thũthũta wa kwĩrora, agethĩra na akarĩganĩrwo o narua nĩ ũrĩa ahaana. **25** No mũndũ ũrĩa ũroraga wega watho ũrĩa mũkinyanĩru kũna ũrĩa ũheanaga wiyathi, na agathĩĩ na

mbere gwika ũguo, atekũrĩganĩrwo nĩ ũrĩa aguĩte no akawĩkaga-rĩ, ũcio nĩarĩrathĩmagĩrwo maũndũ marĩa ekaga. **26** Mũndũ o wothē angĩtua mũndũ wa ndini no aremwo nĩ gwatha rĩrĩmĩ rwake-rĩ, mũndũ ũcio nĩ kwĩheenia eheenagia, na ũndini wake nĩ wa tũhũ. **27** ũndini ũrĩa Ngai lthe witũ etikagĩra atĩ nĩ mũtheru na ndũrĩ na mahĩtia nĩ ũyũ: nĩ kũroraga ciana cia ngoriai na atumia a ndigwa hĩndĩ ĩrĩa marĩ mathĩina-inĩ mao, na nĩngĩ mũndũ etheemage ndagathũkio nĩ maũndũ ma gũkũ thĩ.

2 Ariũ na aarĩ a lthe witũ, ta etikia thĩnĩ wa Mwathani witũ Jesũ Kristũ, o we ũrĩa ũrĩ rĩrĩ-rĩ, tĩgagai gũthũtũkanagia andũ nĩ ũndũ wa maũthĩ mao. **2** Tondũ-rĩ, ĩ hĩhĩ kũngũũka mũndũ kiũngano-inĩ kĩanyu ekĩrĩte gĩcũhĩ gĩa thahabu na nguo njega, na gũũke mũndũ mũthĩnĩ ũtehumbite nguo njega-rĩ, **3** na inyuĩ mũhe ũcio wĩhumbite nguo njega gĩtĩio, mũmwĩre atĩrĩ, “Haha harĩ na gĩtĩ kĩaega gĩa gũikarĩra,” no mwĩre mũndũ ũcio mũthĩnĩ atĩrĩ, “Wee rũgama harĩa,” kana, “Ikara haha magũrũ-inĩ makwa,” **4** githĩ mũtiagĩthũtũkania inyuĩ ene, na mwatũka atuanĩri ciira marĩ na meciiria mooru? **5** Ariũ na aarĩ a lthe witũ inyuĩ nyenda mũno, ta thĩkĩrĩria: Githĩ Ngai ndathuurite arĩa monagwo marĩ athĩnĩ gũkũ thĩ nĩguo matũũke itonga ũhoro-inĩ wa wĩtikio na magairwo ũthamaki ũrĩa erĩre arĩa mamwendete? **6** No inyuĩ nĩ mũnyararaga arĩa athĩnĩ. Githĩ ti itonga imũhĩnyagĩrĩa? Githĩ ti o mamũtwaraga igooti-inĩ na hinya? **7** Nĩngĩ githĩ ti o macambagia rĩtwa rĩrĩa rĩrĩ gĩtĩio, o rĩũ rĩa ũrĩa mũrĩ ake? **8** Angĩkorwo nĩmũhingagia watho ũrĩa mũtue nĩ mũthamaki ũrĩa wandĩkitwo Maandiko-inĩ atĩrĩ, “Enda mũndũ ũrĩa ũngĩ o ta ũrĩa wiyendete we mwene,” nĩmwĩkaga wega. **9** No angĩkorwo mũtĩagiara andũ maũthĩ-rĩ, nĩ kwĩhĩa mwĩhagia na mũrĩ atuĩre nĩ watho atĩ mũrĩ aagarari watho. **10** Nĩgũkorwo ũrĩa wothē ũhingagia watho wothē, no akahĩngwo nĩ kaũndũ o kamwe ka guo, mũndũ ũcio nĩagararĩte watho wothē. **11** Tondũ ũrĩa woiĩre atĩ, “Ndũkanatharanie,” nowe woiĩre atĩ, “Ndũkanoragane.” Rĩũ-rĩ, ũngĩaga gũtharania no ũragane-rĩ, wee nĩũtuĩkite mwagarari wa watho. **12** Aragiai na mwĩkage maũndũ manyu o ta mũrĩ arĩa magatũrwo ciira nĩ watho ũrĩa ũheanaga wiyathi, **13** tondũ mũndũ ũrĩa ũtuaniĩre ciira atekũguanĩra tharĩ, ũcio nake agatũrwo ciira atekũguĩrwo tha. Nacio tha nĩũtooragia ũtuaniĩri wa ciira! **14** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, gũkĩrĩ na uumithio ũrĩkũ mũndũ angĩuga atĩ arĩ na wĩtikio, no ndarĩ na ciiko? Wĩtikio ũcio wakĩmũhonokia? **15** Mũrũ wa lthe witũ kana mwarĩ wa lthe witũ angĩkorwo ndarĩ na nguo cia kwĩhumba, kana irio cia kũria o mũthenya, **16** nake ũmwe wanyu amwĩre atĩrĩ, “Thĩĩ na wega; gĩa na ũrugarĩ na ũrie wega,” no ndarĩ ũndũ aamũteithia naguo mabataro-inĩ make ma mwĩrĩ-rĩ, ũndũ ũcio ũkĩrĩ na uumithio ũrĩkũ? **17** ũguo no taguo wĩtikio mũtheri ũtarĩ na ciiko ũhaana, nĩ mũkuũ guo mwene. **18** No mũndũ no oiĩge atĩrĩ, “Wee-rĩ, ũrĩ na wĩtikio; na nĩĩ ndĩ na ciiko.” Nyonia wĩtikio waku ũrĩa ũtarĩ na ciiko, na nĩĩ nĩngũkuonia wĩtikio wakwa na ũndũ wa ũrĩa njĩkaga. **19** Wee nĩwĩtikĩtie atĩ Ngai no ũmwe. ũguo nĩ wega! O nacio ndaimono

niciitikiite ūguo, na ikainaina. **20** Wee kīrimū gīkī, nī ūira ūrakīenda wa kuononia atī wītīkio ūtarī na ciiko nī wa tūhū? **21** Githī Iburahīmu, ithe witū wa tene, ndaaturwo mūthingu nī ūndū wa ūria eekire rīria aarutire mūriū Isaaka kīgongona-inī? **22** Mūtīgūkiona atī wītīkio wake nī warutire wīra hamwe na ciiko ciake, naguo wītīkio wake ūgītūuo mūiganīru kūna nī ūndū wa ciiko icio ciake. **23** Namo Maandiko makīhingio marīa moigite atīrī, “Iburahīmu agītīkia Ngai, nakuo gwītīkia kūu gūgītūma atūuo mūthingu,” nake agītūwo mūrata wa Ngai. **24** Nīmūkuona atī mūndū atuagwo mūthingu nī ūndū wa ūria ekaga, no ti ūndū wa wītīkio wiki. **25** O nake Rahabu ūria warī mūmaraya-rī, githī ndaaturwo mūthingu nī ūndū wa ūria eekire hīndī ūria aanyitiire athagaani arīa ūgeni na akīmooonereria njira īngī ya kūrīra? **26** O ta ūria mwīrī ūtarī na roho ūrī mūkuu-rī, ūguo nūguo wītīkio ūtarī ciiko ūrī mūkuu.

3 Ariū na aarī a Ithe witū, ti aingī anyu magīrīrwo nī gūtūika arutani, tondū nī mūūī atī ithuī arīa tūrutanaga nītūgaaturwo itūiro rīa hinya gūkīra andū arīa angī. **2** Ithuothe nītūhīngicagwo nī maūndū maingī. Mūndū angīkorwo ndarī na mahītia thīnī wa maūndū marīa aragia-rī, ūcio nī mūkinyanīru kūna, na nīahotete kūrīra mwīrī wake wothe. **3** Hīndī ūria tweekīra mbarathi mīkwa tūna nūguo itwathīkīre-rī, nītūhotaga kūgarūra nyamū īyo īrī yothe. **4** Ningī ta rorai ūhoro wa marikabu ūrī ta kionereria. O na gūtūika nī nene na itwaragwo nī rūhuho rūrī na hinya-rī, nīgarūragwo na gathukani kanini, ikarorio o kūrīa mūtwarithia wacio ekwenda gūciroria. **5** Ūguo no taguo rūrīmī rūhaana. Nī kīga kīnini kīa mwīrī, no nī rwīkagīrīra mūno. Ta mwīciirī ūria mūtītū mūnene ūgwatagio mwakī nī gathandī o kanini. **6** Ningī rūrīmī nī mwakī, tondū rūiyūrīte mīthemba yothe ya maūndū ma waganu thīnī wa cīga cia mwīrī. Rūthūkīgia mwīrī wothe, rūkagwatīa mwakī mūtūrīre wothe wa mūndū, naruo rwene rūkoragwo rūmūndū mwakī nī Jehanamu. **(Geenna g1067)** **7** Nyamū cia mīthemba yothe, na nyoni, na nyamū iria itambaga thī, na nyamū cia iria-inī rīrīa inene ciothe nīlhooreragio na cianahoorerio nī mūndū, **8** no gūtīrī mūndū o na ūrīkū ūngīhota kūhooreria rūrīmī. Niruo kīndū kīuru gītangīkindīria na rūiyūrītwo nī thumu wa kūrīragana. **9** Tūgocaga Mwathani, o we Ithe witū, na rūrīmī, na tūkaruma andū naruo, o acio mombītūo marī na mūhianīre wa Ngai. **10** Kanua o kau-rī, no ko koimaga ūgocoo na gakoima irumi. Ariū na aarī a Ithe witū, ūguo tīguo kwagīrīre gūtūika. **11** Kāī maaī mega na maaī ma cumbī mangītherūka kuuma gīthīma kīmwe? **12** Ariū na aarī a Ithe witū, mūkūyū no ūhote gūciara ndamayū, kana mūthabībū ūciare ngūyū? O nakīo gīthīma kīa maaī ma cumbī gītīngītherūka maaī mega. **13** Thīnī wanyu-rī, nūū ūrī na ūgī na agataūkīrwo nī maūndū? Mūndū ūcio nīakionanie maūndū macio na ūndū wa mūtūrīre wake mwega, na ciiko ciikītītwo na njīra ya kwīnyīhīa kūrīa kuumanaga na ūgī. **14** No mūngīkorwo ngoroinī cianyu nī mūtūrīragīa ūiru na ūhoro wa kwenda kwīyambatīria-rī, mūtīkae kwīrahīra ūndū ūcio kana mūtūīke a gūkaana ūhoro wa ma. **15** “Ūgī” ta ūcio

tīguo ūikūrūkaga uumīte igūrū, no nī wa thī īno, na ti wa kīiroho, ūcio nī ūgī wa mūcukani. **16** Nīgūkorwo harīa harī na ūiru na ūhoro wa kwenda kwīyambatīria-rī, hau nīho hakoragwo na ngūū na ciiko ciothe cia waganu. **17** No ūgī ūria uumaga igūrū o mbere nī mūtheru; ningī nīwendete thayū, na nūcaayanagīra, na nīwīnyīhīagia, na nī ūiyūrītwo nī tha na maciaro mega, ningī ndūthutūkanagia, na ndūrī ūhinga. **18** Nao ateithūrani arīa mahaandaga thayū-rī, magethaga maciaro ma ūthingu.

4 Atīrīrī, nī kī gītūmaga kūgīe na mbaara na ngūū thīnī wanyu? Githī itiumaga merīrīria-inī manyu marīa marūaga thīnī wanyu? **2** Mwīriragīria kīndū no mūkaaga kūgīa nakīo. Ningī mūūraganaga na mūgacumīkīra, no mūtingīhota kūgīa na kīrīa mūkwenda. Mūtetanagia na mūkarūa. Mūgākīgia kuona kīndū tondū wa kwaga kūhooya Ngai. **3** Hīndī ūria mwahooya-rī, nīmwigaga kūheo, tondū mūhooyaga mūrī na muoroto mūūru, tondū mwendaga mūtīangage kīrīa mwahēo na maūndū ma gwīkenia. **4** Inyuī atharania aya, kāī mūtōōī atī kūgīa ūrata na thī nī kūgīa ūthū na Ngai? Nī ūndū ūcio mūndū o wothe ūthuuraga kūgīa ūrata na thī nīkūgīa ūthū ya Ngai. **5** Kana mūgwīciirīria Maandiko maaragia ūhoro ūtarī na gītūmi, atī roho ūria Ngai aatūmire ūtūrūrage thīnī witū nī ūguaga ūru mūno? **6** No nīatūheaga wega wake makīria. Kīu nīkīo gītūmaga Maandiko moige atīrī: “Ngai nīareganaga na arīa etīnī no arīa menyīhīagia nīo aheaga wega wake.” **7** Nī ūndū ūcio mwīnyīhīagīrīe Ngai. Reganagai na mūcukani, nake nīekūmūūrīra. **8** Kuhīrīriai Ngai, nake nīekūmūkūhīrīria. Mwīthambeī moko manyu inyuī ehīa, na mūtherie ngoro cianyu inyuī andū a ngoro igīrī. **9** Iguai kīeha, mūcakae, na mūgīrike. Garūrīaī mītheko yanyu itūīke macakaya, nakīo gīkeno kīanyu kīgarūrūke gītūīke kīeha. **10** Mwīnyīhīrīe Mwathani, nake nīekūmūtūūgīria. **11** Ariū na aarī a Ithe witū, tīgai gūcambania mūndū na ūria ūngī. Ūria wothe waragia ūhoro wa gūcambīa mūrī kana mwarī wa ithe kana akamūtūira ciira-rī, nī watho acambagia na akaūtūira ciira. Hīndī ūria ūgītūira watho ciira-rī, ndūkoragwo ūkīhingīa watho, no ūkoragwo ūrī mūtuanīrī ciira. **12** Kūrī Mūheani wa watho, na Mūtuanīrī ciira o ūmwe, o we ūria ūrī na ūhōti wa kūhonokia na kūnīnana. O we wee-rī, ūkīrī ū nīguo ūtūire mūndū ūria ūngī ciira? **13** Rīu ta thīkīrīriai, inyuī mugaga atīrī: “Ūmūthī kana rūciū nītūgūthīi itūūra rīna tūīkare kuo mwaka ūmwe, tūrute wīra wa wonjoria kuo, tūgīe na mbēeca.” **14** No rīrī, inyuī mūtīū ūria gūgaatūka rūciū. Muoyo wanyu ūkīrī kī? Inyuī mūrī o kībīi kīrīa kīonekaga o kahinda kanini, gīgacooka gīgathira biū. **15** Handū ha ūguo-rī, mwagīrīrwo nī kugaga atīrī, “Mwathani angīenda-rī, nī tūgītūūra muoyo na twīkage ūndū ūyū na ūyū.” **16** No rīu inyuī nī kwīrahā mwīrahaga mūrī na nguthī. Mwīrahā ta ūcio wothe nī mūūru. **17** Nī ūndū wa ūguo, mūndū wothe ūūī gwīka wega na ndekaga-rī, ūcio nī kwīhīa ehīgia.

5 Rīu ta thīkīrīriai, inyuī itonga ici, rīrai na mūgīrike tondū wa mathīna marīa maramūkora. **2** Ūtonga

wanyu nĩ ūbuthĩte, nacio nguo cianyu nĩ ndie nĩ memenyi. **3** Thahabu na betha cianyu nĩ irootete. Kũroota gwacio nĩ ūira wa atĩ nĩrekanĩte na inyuĩ, na nĩkũria mĩrĩ yanyu imũniine o ta mwaki. Inyuĩ mwĩgĩire mũthithũ mũingĩ wa matukũ ma kũrigĩrĩria. **4** Atĩrĩrĩ! Mĩcaara rĩria mwaregire kũriha aruti a wĩra arĩa maamũrĩmĩire mĩgũnda nĩramũkaira. Gũkaya kwa arĩa maamũgetheire irio nĩgũkinĩyĩre matũ ma Mwathani Mwene hinya wothe. **5** Mũtũrite gũkũ thĩ na mĩago na mũgũkenagia. Inyuĩ mwĩnoretie nĩ ūndũ wa mũthenya wa gũthĩnjwo. **6** Inyuĩ nĩ mũtũrĩre andũ ciira na mũkamooraga matarĩ na mahĩtia, o acio matarĩ ūuru na inyuĩ. **7** Nĩ ūndũ ūcio, ariũ na aarĩ a lthe witũ, kiragĩrĩriai, o nginya rĩria Mwathani agooka. Ta rorai ūria mũrĩmi etagĩrĩra mũgũnda wake ūrute irio iria irĩ bata, na agakĩrĩrĩria nginya ciurĩrwo nĩ mbura ya mbere o na ya keerĩ ategũthethũka. **8** O na inyuĩ-rĩ, kirĩrĩriai na mwĩhaande wega, tondũ Mwathani arĩ hakuhĩ gũũka. **9** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, tigagai gũtetania, nĩgeetha mũtikanatũrwo ciira. Mũtuanĩri ciira arũngĩ o mũrango-inĩ! **10** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, mwĩrutei na maũndũ marĩa mooru anabii meekirwo, o acio maaragia thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani, naguo ūhoru ūcio ūtũke kionereria kĩanyu gĩa gũkirĩrĩria rĩria mũkũnyamario. **11** O ta ūria mũũĩ, acio maakĩrĩrĩrie-rĩ, tũmatuaga arathime. Nĩmũiguĩte ūhoru wa gũkirĩrĩria kwa Ayubu, na nĩmuonete ūria Mwathani eekire marigĩrĩrio-inĩ. Mwathani aiyũrĩtwo nĩ ūtugi na tha. **12** Ariũ na aarĩ a lthe witũ, igũrũ rĩa maũndũ mothe-rĩ, tigagai kwĩhita. Mũtikanehĩte na igũrũ kana na thĩ, o na kana na kĩndũ kĩngĩ o na kĩ. Inyuĩ-rĩ, mwoiga “ĩr” nĩtũike ĩ, na mwoiga “Aca” nĩtũike aca, nĩguo mũtikae gũtũrwo ciira. **13** Nĩ harĩ mũndũ thĩinĩ wanyu wonete ūuru? Ūcio nĩahooe. Nĩ harĩ mũndũ ūkenete? Ūcio nĩaine nyĩmbo cia kũgooca. **14** Nĩ harĩ mũndũ thĩinĩ wanyu mũrũaru? Ūcio nĩete athuuri a kanitha mamũhooere na mamũhake maguta thĩinĩ wa rĩitwa rĩa Mwathani. **15** Namo mahooya mangĩhooywo na wĩtikio nĩ megũtũma mũndũ ūcio mũrũaru ahone; Mwathani nĩekũmwarahũra. Angĩkorwo ehĩtie-rĩ, nĩekũrekerwo mehĩa make. **16** Nĩ ūndũ ūcio umbũranagĩrai mehĩa manyu o mũndũ na ūria ūngĩ, na mũhooyanagĩre nĩgeetha mũhonagio. Ihooya rĩa mũndũ mũthĩngu nĩ rĩrĩ hinya na nĩ rĩtũmaga maũndũ manene mekĩke. **17** Elija aarĩ mũndũ o ta ithũ. Nake nĩahooire Ngai na kĩyo atĩ mbura ndĩkoire, nayo mbura ndĩoirire bũrũri-inĩ ūcio ihinda rĩa mĩaka itatũ na nuthu. **18** Nĩngĩ agĩcooka akĩhooya, nakuo matu-inĩ gũkũma mbura, nayo thĩ ĩgĩciara maciaro mayo. **19** Atĩrĩrĩ ariũ na aarĩ a lthe witũ, mũndũ ūmwe wanyu angĩagaga oime ūhoru-inĩ wa ma nake mũndũ ūngĩ amũgarũre-rĩ, **20** ririkanaĩ ūũ: Mũndũ ūria wothe ūgarũraga mwĩhia kuuma njĩra-inĩ yake njũru-rĩ, nĩkũmũhonokia akaamũhonokia kuuma harĩ gĩkuũ na ahumbĩre mehĩa maingĩ.

1 Petero

1 Nī niī Petero, mūtūmwō wa Jesū Kristū, Ngūmwandikira marūa maya, inyuī arīa Ngai eyamūriire, na mūtūūrīte mūrī ageni gūkū thī, na mukahurunjūkīra mabūrūri ma Ponto, na Galatia, na Kapadokia, na Asia, na Bithinia, **2** o inyuī mwathuurirwo kūrīngana na ūrīa Ngai Ithe aamūmenyete o mbere, na akamūtheria nī ūndū wa Roho, nīguo mwathikagīre Jesū Kristū, na mūminjaminjīro thakame yake: Wega na thayū iromūingīhīra. **3** Ngai, o we Ithe wa Mwathani witū Jesū Kristū, arogoocwo! Ngai niātūciarīte rīngī nī ūndū wa tha ciake nyingī nīguo tūgīe na kūrīgīrīro kūrī muoyo, nī ūndū wa ūrīa Jesū Kristū aariūkire akiuma kūrī arīa akuū. **4** Aatūciarīre nīguo tūgīe na igai rīrīa rītangībutha, kana rīthūke, kana rīhwerereke, rīrīa mūgīrīro kūu igūrū, **5** o inyuī mūgītīrwo nī hinya wa Ngai nī ūndū wa gwītīkia, o ngīnya hīndī ūrīa ūhonokio ūgooka ūrīa ūhaariiro gūkaaguāranīro ihinda rīa mūthīa. **6** Ūhorō ūcio nīguo mūkenagīra mūno, o na gwatuika rīu nīmūguithītio kīeha kahinda kanini nīkūgerio na magerio ma mīthemba yothe. **7** Maūndū maya mokīte nīgeetha wītīkio wanyu woneke nī wa goro mūno gūkīra thahabu, ūrīa ithiraga o na yakorwo itheragio na mwaki, ningī ūmenyeye atī nī wa ma, na atī nīūkarehe ūgocoo, na rīiri, na gītīio hīndī ūrīa Jesū Kristū akaaguāranīro. **8** Nīmūmwendete o na gūtuika mūtīrī mwamuona; ningī mūkamwītīkia o na gūtuika rīu mūtīramuona, na mūkaīyūrwo nī gīkeno gītangīheanīka ūhorō wakīo, o kūrīa kūrī rīiri, **9** nīgūkorwo nīmūramūkīra ūndū ūrīa mūtanyaga kuona nī ūndū wa wītīkio wanyu, na nīguo ūhonokio wa ngoro cianyu. **10** Ūhorō ūcio wa ūhonokio-rī, nīguo anabīi, arīa maarathaga ūhorō wa wega wa Ngai ūrīa warī ūūke kūrī inyuī, maacaragia na kīyo, na makaūtūria na ūmenyererī mūnene, **11** makīgeria kūmenya nī hīndī ūrīkū Roho wa Kristū ūrīa warī thīnī wa orotaga rīrīa aarathaga ūhorō wa kūnyariirīka gwa Kristu na rīiri ūrīa ūkaarūmīrīra. **12** Nao nīmāguūrīro atī to o ene meetungatagīra, no nī inyuī maatungatagīra, hīndī ūrīa maaragia ūhorō wa maūndū marīa mwīrītwo rīu nī arīa maamūhunjīire Ūhorō-ūrīa-Mwega na ūndū wa Roho Mūtheru ūrīa watūmirwo kuuma igūrū. Maūndū macio nīmo araiika meriragīria mūno kuona. **13** Nī ūndū ūcio, ikaragai mwīhaarīire meciiria-inī manyu; tuikai andū a kwīragīrīria merīrīria ma mwīrī; na mūge kūrīgīrīro kīanyu biū harī wega ūrīa mūkaaheo hīndī ūrīa Jesū Kristū akaaguāranīro. **14** Tuikai ciana cia gwathīka, na mūtīgatongoragio nī merīrīria mooru marīa mwatūire namo mbere hīndī ūrīa mūtaamenyete Ngai. **15** No tondū ūrīa wamwītīre nī mūtheru-rī, o na inyuī tuikai atheru maūndū-inī mothe marīa mūrīkaga; **16** nīgūkorwo nī kwandīkītwo atīrī: “Tuikai atheru, tondū o na nīi ndī mūtheru.” **17** Na rīrī, tondū inyuī mūkayagīra Ngai mūkīmwtītaga Ithe wanyu, o we ūrīa ūtuagīra o mūndū o mūndū kūrīngana na wīra wake ategūthutūkīania-rī, gīkaragei mūmwītīgīrīte na mūikarage ta mūrī agendi gūkū thī. **18** Nīgūkorwo nīmūū atī rīrīa mwakūūrīro mūtīgane na mūtūūrīre wa tūhū ūrīa mwatīgīrwo nī

maithe manyu-rī, ti indo iria ibuthaga ta betha kana thahabu mwakūūrīro nacio, **19** no mwakūūrīro na thakame ya goro mūno ya Kristū, ūrīa wahaanaga ta gatūrīme gatarī na kimeni kana kaūgū. **20** Nake nīwe wathuurītwo thī itanombwo, no nīaguāranīro mahinda maya ma kūrīgīrīria nī ūndū wanyu. **21** Na inyuī nīmwtīkītīe Ngai nī ūndū wake, Ngai ūrīa wamūrīkīrie kuuma kūrī arīa akuū na akīmūhe rīiri, nīgeetha wītīkio wanyu na mwīhoko ikorwo irī o harī Ngai. **22** Na tondū rīu nīmwtītheretīe nī ūndū wa gwathīkīra ūhorō ūrīa wa ma, na mūgatuika a kwendana kūna na arīu na aarī a Ithe wanyu hatarī ūhīnga-rī, inyuī ene endanagai biū na ngoro cianyu. **23** Nīgūkorwo nīmūciarītwo rīngī, no mūtīciarītwo kuuma kūrī mbeū ūrīa ibuthaga, no nī ūrīa itarī ya kūbutha, na ūndū wa kiugo kīa Ngai kūrīa kūrī muoyo na gītūūrāga tene na tene. (aīōn g165) **24** Tondū rīrī, “Andū othe mahaana ta nyeki, na ūthaka wao wothe ūhaana ta mahūa ma mūgūnda; nyeki nīhooaha, namo mahūa magaitīka, **25** no kiugo kīa Mwathani gītūūrāga ngīnya tene.” Na kiugo kīu nīkīo mwahunjīirīo. (aīōn g165)

2 Nī ūndū ūcio-rī, ehīrai rūmena ruothe na maheeni mothe, na ūhīnga, na ūiru, na gūcambānia o guothe. **2** Na mūtūike ta tūkenge mwīrīragīrie irīa rīrīa rīega rīa kīiroho, nīgeetha rīmūkūrāgie ūhonokio-inī wanyu, **3** tondū rīu nīmūcamīte, mūkaigua atī Mwathani nī mwega. **4** Ūkai kūrī we, o ūcio Ihiga rīrī muoyo, o rīu rīaregīro nī andū, no Ngai akīrīthūra, na nī rīa goro harī we, **5** o na inyuī, ta mahīga marī muoyo-rī, nī gwakwo mūraakwo mūtūike nyūmba ya kīiroho, na mūtūike gīkundi gītheru kīa athīnjīri-Ngai gīa kūrūtaga magongona ma kīiroho marīa mangītīkīrīka nī Ngai nī ūndū wa Jesū Kristū. **6** Nīgūkorwo Maandiko moigīte atīrī: “Nīnjīgīte ihīga Zayuni, ihīga ithuure rīa koine na rīa goro, na mūndū ūrīa ūmwīhokete ndagaanonrīthio.” **7** Na rīu kūrī inyuī arīa mwītīkītīe, ihīga rīrī nī rīa goro. No kūrī arīa matetīkītīe, “Ihīga rīrīa aarī maaregīre nīrīo rītūkītīe ihīga inene rīa koine,” **8** na atīrī atīrī, “Nīrīo ihīga rīrīa rītūmaga andū mahīngwo, na rwaro rwa ihīga rūrīa rūtūmaga magūe.” Mahīngagwo tondū wa kūrēga gwathīkīra ūhorō, na noguo maathīrīirīo. **9** No inyuī-rī, mūrī rūruka rūthuurītwo, na thīrītū ya athīnjīri-Ngai ya nyūmba ya ūthamaki, ningī mūrī rūrūrī rwamūre, o na andū a Ngai kīūmbe, nīguo mwanagīrīre ūgocoo wa ūcio wamwītīre muume nduma-inī mūtūonye ūtherī-inī wake wa magegania. **10** Kūrī hīndī mwarī andū mataarī kīene, no rīu mūrī andū a Ngai; kūrī hīndī mwaagīte kūrīgīrītwo tha, no rīu nīmūguūrīrītwo tha. **11** Arata akwa nyenda mūno, ndamūthaita mūrī ta ageni na agendi gūkū thī, mwīragīrīrie merīrīria marīa mooru ma mwīrī, o marīa marūaga na roho wanyu. **12** Tūūrāgai na mītūūrīre mīega mūrī gatagatī ka andū arīa matoōī Ngai, nīgeetha o na mangīmūgīrīra atī nīmwtīkītīe ūru, meonagīre cīko cianyu njega na magakumīa Ngai mūthenya ūrīa agooka. **13** Nī ūndū wa Mwathani-rī, athīkagīrai wathani o wothe ūrīa ūheanītwo thīnī wa andū: o na wakorwo nī wa mūthamaki, arī we mūnene igūrū rīa anene arīa angī othe, **14** o na kana nī wa

abarũthi arĩa matũmagwo nĩwe nĩguo maherithagie arĩa mekaga ũũru na makagaathĩrĩa arĩa mekaga wega. **15** Nĩgũkorwo ũrĩa Ngai endaga nĩ atĩ mwikaga wega nĩguo mũkĩragie mĩario ya ũrĩmũ ya andũ arĩa matarĩ ũndũ mooĩ. **16** Tũũrai ta andũ matarĩ ngombo, no mũtikanareke wiyathi wanyu ũtuĩke wa kũhithĩrĩa waganu; tũũragai mũrĩ ndungata cia Ngai. **17** Heagai mũndũ o wotho gĩtĩo kĩrĩa kĩmwĩgĩrĩre: Endagai ngwatanĩro ya andũ arĩa etĩkia, na mwĩtigagĩre Ngai, o na mũtĩĩage mũthamaki. **18** Inyuĩ ngombo-rĩ, athikagĩrai anene anyu na mũmatĩĩage mũno, na to arĩa ega na maiguanagĩra tha, no nĩ o na arĩa mataiguanagĩra tha. **19** Nĩgũkorwo nĩ ũndũ mwega mũndũ angĩkĩrĩrĩa ruo o na akĩnyarĩragwo hatarĩ kĩhooito tondũ wa kũmenya ũrĩa Ngai endaga. **20** No ũngĩhũũrwo nĩ ũndũ wa gwĩka ũũru o na ũkĩrĩrĩre-rĩ, ũngĩkĩgaathĩrwo kĩ? No ũngĩnyarĩrwo nĩ ũndũ wa gwĩka wega na ũkĩrĩrĩre-rĩ, ũcio nĩ ũndũ mwega maitho-inĩ ma Ngai. **21** ũndũ ũyũ nĩguo mwetĩrwo, tondũ Kristũ aanyarĩrwo nĩ ũndũ wanyu, akĩmũtigĩra kĩonereria nĩguo mũgeragĩre o makinya-inĩ make. **22** “We ndaigana kwĩhĩa, o na kanua gake gatiigana kwaria maheeni.” **23** Hindi rĩra andũ maamũrumaga, we ndaigana kwĩrumĩra; rĩrĩa aanyarĩragwo, we ndaigana kũmehtĩra. Handũ ha ũguo-rĩ, we nĩ kweneana eneanaga kũrĩ ũrĩa ũtuaga ciira na kĩhooito. **24** We mwene nĩakuire mehĩa maitũ na mwĩrĩ wake mũtĩ-igũrũ, nĩgeetha na ithũ tũkue ũhoro-inĩ wa mehĩa, na tũtũũre muoyo nĩ ũndũ wa ũthingu; mĩtũnda rĩra aahũũrwo nĩyo itũmĩte mĩhono. **25** Nĩgũkorwo mwatarĩ ta ng’ondũ itururite, no rĩu nĩmũcokereire Mũrĩthi na Mũrori wa mĩoyo yanyu.

3 O ũguo noguo o na inyuĩ atumia, mwagĩrĩrwo nĩ gwathĩkagĩra athuuri anyu, nĩguo hangĩkorwo harĩ amwe ao matetĩkĩtie kiugo kĩa Ngai, mahote kũgarĩrwo ngoro o na hatarĩ ciugo nĩ ũndũ wa mĩtugo ya atumia ao, **2** nĩ ũndũ wa kuonaga mĩtũũrĩre yanyu ya ũthingu na ya gĩtĩo. **3** Kwĩgemia kwanyu gũtigatũike o kwa mwĩrĩ, ta kũrama njũrĩ, na kwĩhumba mathaga ma thahabu na nguo thaka, **4** no handũ ha ũguo-rĩ, gemagĩai mũndũ ũrĩa wa hitho wa ngoro thĩĩnĩ, na ũgemu ũrĩa ũtatheũkaga wa roho wa ũhooreri na wa gũkindĩria. Kwĩgemia kũu nĩkwo kũrĩ bata mũno maitho-inĩ ma Ngai. **5** Nĩgũkorwo ũguo nĩguo atumia arĩa atheru a tene arĩa mehokete Ngai meegemagia, na ũndũ wa gwathĩkagĩra athuuri ao ene, **6** o ta Sara, ũrĩa waathĩkagĩra Iburahĩmu na akamwĩtaga mwathi wake. Inyuĩ mũrĩ ciana ciake mũngĩka ũrĩa kwagĩrĩre mũtegwĩtigĩra. **7** O ũguo noguo o na inyuĩ athuuri mwagĩrĩrwo nĩgũtũũrania na atumia anyu na njĩra ya ũũgĩ, mũkĩmatĩĩaga tondũ nĩ aruti a wĩra hamwe na inyuĩ, na tondũ matĩrĩ hinya mũingĩ wa mwĩrĩ ta inyuĩ, ningĩ tondũ mũrĩ agai hamwe na atumia anyu a kĩheko kĩa ũtugi wa muoyo. Ikagai ũguo nĩguo gũtigakagie ũndũ ũngĩgĩrĩrĩa mahooya manyu. **8** Ngĩrĩkĩrĩa, ngũmwĩra inyuotho atĩrĩ, mũtũũranagie mũiguanite mũndũ na ũrĩa ũngĩ; mũiguanagĩre tha, ningĩ mwendanage ta ciana cia nyina ũmwe, na mũtuĩke ataana, na mũkarage mwĩnyĩhĩtie. **9** Tigagai kwĩrĩhĩria ũũru na ũũru, kana kwĩrumĩra mwarumwo, no nĩ kaba mũrathimanager,

tondũ ũguo nĩguo mwetĩrwo, nĩgeetha mũkaagairwo kĩrathimo. **10** Nĩgũkorwo, “Mũndũ ũrĩa wotho ũngĩenda gũtũũra muoyo na one matukũ mega, no nginya arĩgĩrĩre rũrĩmĩ rwake kwaria ũũru, na mĩromo yake kwaragia maheeni. **11** No nginya agarũrũke atige gwĩka ũũru, na ekage o wega; no nginya acaragie thayũ na aũthingatage. **12** Nĩgũkorwo maitho ma Mwathani maikaraga macũthĩrĩre andũ arĩa athingu, na matũ make magathĩkagĩrĩa mahooya mao, no andũ arĩa mekaga ũũru, ũthĩũ wa Mwathani nĩkũmookĩrĩa ũmookagĩrĩa.” **13** Atĩrĩrĩ, nũũ ũngĩmwĩka ũũru mũngĩkorwo mũrĩ na kiyoo gĩa gwĩka wega? **14** No rĩrĩ, o na mũngĩnyarĩrwo nĩ ũndũ wa gwĩka ũrĩa kwagĩrĩre-rĩ, inyuĩ mũrĩ arathime. “Tigagai gwĩtigĩra maũndũ maria metigagĩra; mũtikanamake.” **15** No ngoro-inĩ cianyurĩ, mwĩyamũrĩre Kristũ atũke Mwathani. Ikaragai mwĩhaarĩre hĩndĩ ciothe gũcokeria mũndũ wotho ũrĩa ũngĩmũria gĩtũmĩ gĩa kĩrĩgĩrĩro kĩrĩa mũrĩ nakĩo. No ikagai ũguo mũrĩ na ũhooreri na gĩtĩo, **16** mũrĩ na thamĩrĩ itegwĩcuuka, nĩgeetha arĩa macambagia mĩtugo yanyu mĩega tondũ mũrĩ thĩĩnĩ wa Kristũ, maconokage nĩ ũndũ wa gĩcambanio kũu kĩa. **17** Nĩ kaba kũnyarĩrwo nĩ ũndũ wa gwĩka wega, angĩkorwo nĩ kwenda kwa Ngai, handũ ha kũnyarĩrwo nĩ gwĩka ũũru. **18** Tondũ Kristũ aakũire nĩ ũndũ wa mehĩa ihinda o rĩmwe rĩa kũigana, ũrĩa mũthingu agĩka nĩ ũndũ wa arĩa matarĩ athingu, nĩguo atũware kũrĩ Ngai. Ooragĩrwo arĩ thĩĩnĩ wa mwĩrĩ, no ha ũhoro wa Roho, agĩcokerio muoyo, **19** agĩthĩ arĩ na muoyo ũcio wa Roho akĩhũnjĩra maroho maria maarĩ njeera, **20** maria maaremete kuuma o tene rĩrĩa Ngai aatũire etereire akĩrĩrĩre matukũ-inĩ ma Nuhu, rĩrĩa thabina yaakagwo. Thĩĩnĩ wayo haarĩ o andũ anĩnĩ, nao othe maarĩ andũ anana tu, arĩa maahonokĩrio maaĩ-inĩ, **21** namo maaĩ macio nĩmo ngerekano ya ũbatĩthio ũrĩa o na inyuĩ ũmũhonokagia, na ti ũhoro wa kweheria o gĩko kĩa mwĩrĩ, no nĩ mwĩhĩtwa wa thamĩrĩ itarĩ na ũcuuke kũrĩ Ngai. Kũbatĩthio kũu nĩkwo kũmũhonokagia nĩ ũndũ wa kũrĩkũo kwa Jesũ Kristũ, **22** ũrĩa wathĩre igũrũ na rĩu aikaraga guoko-inĩ kwa ũrĩo kwa Ngai, nao araka, na aathanĩ, o na maahinya magatuĩka ma gwathagwo nĩwe.

4 Nĩ ũndũ ũcio, tondũ Kristũ nĩanyarĩrwo mwĩrĩ-inĩ-rĩ, o na inyuĩ kĩhotorĩ mũrĩ na meciiria o ta macio aarĩ namo, tondũ mũndũ ũrĩa ũrĩkĩtie kũnyarĩrwo mwĩrĩ nĩatiganite na mehĩa. **2** Nĩ ũndũ wa ũguo, mũtũũrĩre wake ũrĩa ũtĩgarite wa gũtũũra gũkũ thĩ ndarĩtũũrago nĩguo ahĩngagie merĩrĩria mooru ma mwĩrĩ, no arĩtũũrago nĩguo ekage ũrĩa Ngai endaga. **3** Tondũ nĩmũtũũrĩre ihinda rĩa kũigana mũgĩkaga maũndũ maria andũ arĩa matetĩkĩtie Ngai mendaga gwĩka, namo nĩ ta mĩtũũrĩre ya ũũra-thoni, na merĩrĩria mooru ma mwĩrĩ, na ũrĩũ, na gũthĩiaga maruga-inĩ ma waganu, o na ciathĩ-inĩ cia kũnyua njoohi, o na mũhooere ũrĩ thaahu wa kũhooya mĩhianano. **4** Nao andũ acio nĩmagegaga mona atĩ mũtiranyĩtanĩra nao hĩndĩ rĩra marakĩrĩrĩria ũmaramarĩ-inĩ ũcio wao, nao magakĩmũcambagia. **5** Nao no nginya makaahena ũhoro wa maũndũ mao kũrĩ ũrĩa mwĩhaarĩre gũtũũra ciira arĩa marĩ muoyo na arĩa makũite. **6** Nĩgũkorwo

giki nikiio gitumi kiria giatumire Uhoru-uria-Mwega uhuunjirio o na andu aria makuite, nigeetha ha uhoru wa mwiri magatuirwo ciira o ta uria andu aria ang'i magatuirwo, no ha uhoru wa roho matuure muoyo o ta uria Ngai atuuraga. **7** Ithiriro ria maundu mothe nirikuhiririe. Ni undu ucio ikaragai muri na uugi wa ngoro, na muiakarage muterigitwo niguu muhotage kuhooa. **8** Ningi gukira maundu mothe, ikaragai mwendaine muno mundu na uria ungi, tondū wendani niuhumbagira mehia maingi. **9** Ningi mutuganage mutekunuguna. **10** O mundu ni ahuthire kiheo o giothe kiria amukirite niguu atungatagire andu aria ang'i, ari ta muramati mwihokeku wa wega wa Ngai wa mithemba mingi. **11** Mundu o wothe angikorwo akiaria-ri, niarie taari mundu ukuheana ciugo cia Ngai. Nake mundu o wothe angikorwo agitungata-ri, niatungate na hinya uria uheanagwo ni Ngai, nigeetha Ngai agoocagwo maundu-ini mothe thini wa Jesu Kristu. Nake niwe ugutura ari na riiri na hinya nginya tene na tene. Amen. (aiōn g165) **12** Arata akwa nyenda muno, mutikagegio ni magerio maria muranyariirwo namo, taari undu mugeni urekika thini wanyu. **13** No kenagai nigikorwo ni mugwatanire thini wa kunyariirka gwa Kristu, nigeetha mukaiyurirwo ni gikeno hinda iria riiri wake ukaaguuranirio. **14** Kurathimwo-ri, ni inyu mungirumwo ni undu wa riitwa ria Kristu, ni undu Roho uria uri na riiri, o we Roho wa Ngai, ari iguru rianyu. **15** Mundu wanyu ndakananyariirwo ta muuragani, kana muici, kana mugeri ngero ingi o yothe, o na kana ta mundu uria witoonyagiriria maundu-ini ma andu ang'i. **16** No riri, mundu anginyariirwo tondū wa gutuika Mukristiano-ri, ndakanaconoke, no niagooc Ngai tondū niaheetwo riitwa riu. **17** Nigikorwo ihinda ni ikinyu ciira wambiririe gutuirwo andu a nyumba ya Ngai; na angikorwo ukwambiriria na ithu-ri, gugaagituika atia har'i aria mataathikagira Uhoru-uria-Mwega wa Ngai? **18** Na riri, "Angikorwo ni undu uri hinya mundu uria muthingu kuhonoka-ri, naguo uhoru wa mundu uria utetikitie Ngai na uria mwihia ugaakihaana atia?" **19** Ni undu ucio-ri, andu aria manyariirikaga kuringana na uria Ngai endete, nimaheane mioyo yao kuri Muumbi wao uria wa kwihokeka, na mathii na mbere gwikaga maundu mega.

5 Ndi na uhoru ngwenda guthaitha athuuri a Kanitha aria mar'i hamwe na inyu, ndi muthuuri wa Kanitha o tao, na ndi muira wa kunyariirwo gwa Kristu, o na ndi umwe wa gukaagirwo riiri uria ukaaguuranirio: **2** Atiriri, tuikai arithi a ruuru rwa Ngai ruria mwihokeirwo, mugitungataga muri arori, na ti tondū wa kuringiririo, no ni undu wa kwiyendera, o ta uria Ngai endaga mutuike; mutegukorokera mbeeca, no mutungatage muri na kiyō muno; **3** mutigetue anene a andu aria mwihokeirwo, no mutuike cionereria njega kuri ruuru riu. **4** Na hinda iria Muriithi Uria Munene akaaguuranirio-ri, nimukaheo thumbi ya riiri iria itagatheuka o na ri. **5** O uguo no taguo o na inyu aanake mwaagirirwo ni gwithikira andu aria akuru. Inyu othe-ri, ikaragai mwinyiihaniririe mundu na uria ungi, tondū-ri, "Ngai niareganaga

na aria etii no aria menyiihagia nimaheaga wega wake." **6** Ni undu ucio mwinyiihagiei, muri guoko-ini kwa Ngai kuri hinya, niguu akaamutuuuria hinda iria njagiru yakinya. **7** Na mumurekagirie maundu manyu mothe maria mamutangaga, tondū niwe umurumbuyagia. **8** Ikaragai mwiguite na mwihugage. Tondū-ri, thu yanyu mucukani icangacangaga ta muruithi ukurarama ugicaria mundu wa gutambuura. **9** No riri, mumiithiririe, mwihandite wega thini wa witiio, tondū nimumenyete ati arii na aari a lthe wanyu guku thi guothe maranyariirka o ta inyu. **10** Nake Ngai mwene wega wothe, o we uria wamwitiire riiri-ini wake wa tene na tene thini wa Kristu, we mwene niakamucokereria, na amwikire hinya, na amutue arumu na mutangienyenyeke, thuutha wa kunyariirka kahinda kanini. (aiōnios g166) **11** Naguo hinya urotuika wake tene na tene. Amen. (aiōn g165) **12** Ndamwandikira maria maya makuhi ndeithitio ni Silivano, uria nduaga muru wa lthe witu mwihokeku, niguu ndimuriririe, na heane ura na ma ati uhoru uyū niguu wega wa Ngai uria wa ma. Mwihandei wega thini waguo. **13** Kanitha uria uri guku Babuloni, uria uthuiritwo hamwe na inyu, niwamugeithia, o nake muru wakwa Mariko niwamugeithia. **14** Geithania mundu na uria ungi na ngeithi cia kimunyano iria cia wendo. Thayu urogi na inyu inyothe aria muri thini wa Kristu.

2 Petero

1 Nĩ nĩ Simoni Petero, ndungata na mütümwo wa Jesũ Kristũ, Ngũmwandikira marũa maya inyuĩ arĩa mũrikĩtie kwamũkĩra wĩtkio wa goro o ta ũria tũri naguo nĩ ũndũ wa ũthingu wa Jesũ Kristũ, ũria arĩ we Ngai wĩtũ na Mütũhonokia: **2** Wega na thayu iromũingĩhĩra nĩ ũndũ wa kũmenyana na Ngai, o na Jesũ Mwathani wĩtũ. **3** Rĩu-rĩ, hinya wake wa ũngai nĩtũtheete kirĩa gĩothe gĩtũbataragia nĩguo tũhote gĩtũũra muoyo na twĩamũriire Ngai, nĩ ũndũ wa kũmenyana nake ũcio watwĩtĩre tũgie na riiri wake mwene o na wagĩrĩru wake. **4** Nĩ ũndũ wa maũndũ macio-rĩ, niatũtheete maũndũ manene mũno ma cĩraniro ciake cia goro, nĩgeetha nĩ ũndũ wacio mĩgwatanagĩre nake mütũũriire-inĩ wa ũngai wake na mwĩtheemage kuuma kũri ũbuthu wa gũkũ thĩ ũria ũrehagwo nĩ merirĩra mooru. **5** Na nĩ ũndũ wa gĩtũmi kũ kũmbe, kĩrutanĩrirei mũno nĩguo muonganĩriire wĩtkio wanyu na wagĩrĩru; naguo wagĩrĩru mũwonganĩriire na ũmenyo; **6** naguo ũmenyo mũwonganĩriire na kwĩgĩrĩrĩra merirĩra ma mwĩrĩ; nakuo kwĩgĩrĩrĩra merirĩra macio-rĩ, mũkuonganĩriire na gũkirĩrĩra; nakuo gũkirĩrĩra mũkuonganĩriire na kwĩyamũrĩra Ngai; **7** nakuo kwĩyamũrĩra Ngai mũkuonganĩriire na gũtuga arĩũ na aarĩ a lthe wĩtũ; nakuo gũtuga arĩũ na aarĩ a lthe wĩtũ mũkuonganĩriire na wendani. **8** Nĩgũkorwo mũngĩgia na mawega macio na mamũngĩhĩre mũno-rĩ, nĩmarĩgĩragia mũgũtare kana mwage maciaro harĩ ũhoro wa kũmenya Mwathani wĩtũ Jesũ Kristũ. **9** No mũndũ angĩaga maũndũ macio-rĩ, mũndũ ũcio ndarona wega na nĩ mütumumu, na nĩariganĩrwo atĩ aatheriro nĩguo atigane na mehia make ma tene. **10** Nĩ ũndũ ũcio, arĩũ na aarĩ a lthe wĩtũ-rĩ, ikagĩrai kĩyo makĩria nĩguo mütũme gwĩtuo kwanyu na gũthuurwo kwanyu kũrũme biũ. Nĩgũkorwo mũngĩka maũndũ macio-rĩ, gũtirĩ hĩndĩ mũkaagũa, **11** na nĩmũgetikĩrio na ũtugi mũtũonye thĩĩnĩ wa ũthamaki wa tene na tene wa Mwathani na Mũhonokia wĩtũ Jesũ Kristũ. (**aiõnios g166**) **12** Nĩ ũndũ ũcio ngũtũũra ndĩmũririkanagia maũndũ macio, o na mwakorwo nĩmũmamenyete, na nĩmũhaandĩtuo wega thĩĩnĩ wa ũhoro wa ma ũria mũri naguo. **13** Na ngwĩciiria nĩ kwagĩrĩire ndĩmũririkanagia maũndũ maya hĩndĩ irĩa yothe ngũtũũra thĩĩnĩ wa hema ño ya mwĩrĩ ũyũ, **14** tondũ nĩnjũũ atĩ ica ikuhĩ nĩngũmĩũũra, o ta ũria Mwathani wĩtũ Jesũ Kristũ aanyonĩrie. **15** Na nĩngwĩrutanĩria mũno nyone atĩ ndaĩrĩkia gũkuo nĩmũrihotaga kũririkana maũndũ maya hĩndĩ ciothe. **16** Hĩndĩ irĩa twamũmenyithĩrie ũhoro wa hinya na wa gũũka kwa Mwathani wĩtũ Jesũ Kristũ-rĩ, tũtiahũthĩriire ng'ano cia gwĩtungĩra na wara, no ithuĩ nĩ kwĩonera tweyoneire ũkaru wake na maitho maitũ. **17** Nĩgũkorwo nĩhaierwo gĩtũũ na riiri kuuma kũri Ngai lthe, hĩndĩ irĩa mũgambo wamũkorire uumĩte kũri ũria Mwene Riiri ũria Mũnene ũkiuga atĩri, “ũyũ nĩwe Mũrũ wakwa ũria nyendetee mũno; nĩ ngenaga mũno nĩ ũndũ wake.” **18** Ithuĩ ene nĩtweĩgũriire mũgambo ũcio ũkiuma igũrũ hĩndĩ irĩa twarĩ nake kĩrima-inĩ kirĩa gĩtheru. **19** Na nĩngĩ ũhoro ũria warathĩrwo nĩ

anabii ũria twĩ naguo nĩwĩkĩrĩtuo hinya makĩria, na no mwĩke wega mũngũthĩkĩrĩria, ũhaana ta ũtheri ũkwara handũ harĩ nduma, o nginya gũkĩe nayo njata ya rũciĩnĩ ikenge ngoro-inĩ cianyu. **20** No mbere ya maũndũ mothe-rĩ, no nginya mũmenye atĩ gũtirĩ ũhoro wanarathwo Maandiko-inĩ Matheru ũngĩtaũrwo nĩ mũnabii na ũtaũri wake mwene. **21** Nĩgũkorwo kĩhumo kĩa ũnabii gĩtioimaniire na kwenda kwa mũndũ, no andũ nĩmarĩrie ũhoro uumĩte kũri Ngai, o ta ũria Roho Mũtheru aamatongoririe.

2 No rĩrĩ, nĩ kwarĩ anabii a maheeni thĩĩnĩ wa andũ, o ta ũria gũgaakorwo na arutani a maheeni thĩĩnĩ wanyu. Nao nĩmagatooonia ũrutani wa maheeni wa gũthũkia andũ na waara, o na makaane Mwathani ũria wamagũriire, na nĩ ũndũ ũcio, merehere kwanangwo kwa narua. **2** Andũ aingĩ nĩmakarũmĩria mĩthĩire yao ya ũũra-thoni na matũme njira irĩa ya ma icambio. **3** Nĩngĩ nĩ ũndũ wa ũkoroku wao, arutani acio nĩmagetongagia na inyuĩ na kũmwĩraga ng'ano cia maheeni. Itũiro rĩao rĩa ciira rĩtũire rĩmetereire, o na kwanangwo kwao gũtiikaraga ta gũkomete. **4** Nĩ ũndũ-rĩ, kuona atĩ Ngai ndaigana kũgũira araika arĩa mehĩrie tha, no nĩkũmaikia aamaikirie Jehanamu, akĩmohithia marima-inĩ na nduma maikarage kuo metereire ituĩro-rĩ, (**Tartaroõ g5020**) **5** nĩngĩ kuona atĩ ndaigũriire thĩ ya tene tha hĩndĩ irĩa aarehire kĩguũ kĩa maaĩ kũri andũ arĩa maatũũragua kuo matetikĩtie Ngai, no akĩgĩtĩra Nuhu, ũria warĩ mũhunjia wa ũthingu na andũ angĩ mũgwanja; **6** na angĩkorwo niatũriire matũũra ma Sodomu na Gomora ciira na ũndũ wa kũmacina magĩtũũka mũhu, na akĩmatua kionereria kĩa ũria gũgaatũũka kũri andũ arĩa matetikĩtie Ngai; **7** na angĩkorwo nĩahonokĩrie Loti, mũndũ warĩ mũthingu, na waigũthagio kĩa hĩndĩ nĩ mütũũriire ya ũũra-thoni ya andũ acio aaganu, **8** (nĩgũkorwo mũndũ ũcio mũthingu, ũria waikaranagia nao o mũthenya, nĩaigũthagio ruo ngoro-inĩ yake thingu nĩ ciiko cia waganu irĩa oonaga na akaigau); **9** angĩkorwo ũguo nĩguo kũri-rĩ, Mwathani nĩoi kũhonokia andũ arĩa meamũriire Ngai kuuma magerio-inĩ, na kũiga andũ arĩa matarĩ athĩngu nginya mũthenya wa ciira ũkĩnye, o akĩmaherithagia. **10** Na makĩria harĩ andũ arĩa marũmagĩrĩra merirĩra mooru ma mwĩrĩ marĩa marĩ magĩgi na makanyarara wathani o wothe. Andũ acio nĩ ndũrika na nĩ etiĩ na matiĩtigagĩra kũruma ciũmbe cia igũrũ irĩa irĩ riiri; **11** no rĩrĩ, o na gũtũũka araika nĩ marĩ hinya na ũhoti makĩria, matĩrumaga ciũmbe icio magĩcithitangaga kũri Mwathani. **12** No andũ acio nĩmarumanaga maũndũ-inĩ marĩa matooi. Mahaana ta nyamũ itarĩ na meciiria, irĩa ciũmbĩtuo itarĩ na ũmenyo, na iciarĩtuo irĩ cia kũgwatio na kũniinwo, na o ta nyamũ-rĩ, o nao nĩ kũniinwo makaaniinwo. **13** Nao nĩmakarĩhwo ũũru na ũũru kũringana na ũria matũire mekaga. O monaga atĩ kũrĩtũ mũthenya barigici nĩkuo gwĩkenia. Andũ acio nĩ imeni na ũũgũ, rĩrĩra megwĩkenia maruga-inĩ mao ma ikeno hĩndĩ irĩa mekũrianiira na inyuĩ. **14** Marĩ na maitho maiyũriite ũtharia, na matitigaga kwĩhia; o maguucagĩrĩra andũ arĩa marĩ ngoro hũthũ; o nĩ njorua cia ũkoroku, na nĩ rũciaro rũrume! **15** Nĩmatigĩte njira irĩa mũngarũ

makoora makarūmīrira njira ya Balamu wa Beori, ūria wendaga mūno mūcaara wa gwika ūuru. **16** No niākūūmirwo nī ndigiri, nyamū itaaragia, nī ūndū wa gwika ūuru, ikiriaria na mūgambo wa mūndū, na ikiriaria ūgūrūki wa mūnabii ūcio. **17** Andū acio nī ithima itarī maai, na nī ibii iria itwaragwo nī kihuhūkano. Nao no nduma nene makīria metereirio. **(questioned)** **18** Nīgūkorwo maaragia ndeto cia tūhū na cia mwītīo, makaguucagīrīria na merirīria mao mooru ma mwīrī o na ūura-thoni andū arīa marethara moime thīnī wa arīa matūūruga mahitagia. **19** Mameeragira gūkūūrwo ūkombo-inī, o rīria o ene marī ngombo cia ūhoro wa kūbutha, nīgūkorwo mūndū nī ngombo ya ūndū ūria wothe ūmwathaga. **20** Mangīkorwo nīmetharīte kuuma thīnī wa maūndū marīa marī magigī ma gūkū thī nī ūndū wa kūmenyana na Mwathani na Mūhonokia witū, Jesū Kristū na ningī macooke kuohanio na maūndū na magatoorio nīmo-rī, mūtūūrīre wao wa marīgīrīrio-inī ūgaakorwo ūrī mūuru gūkīra wa kiambīrīria. **21** Nī kaba matangāmenyete njira ya ūthingu, gūkīra kūmīmenya na magacooka kūhutatīra watho ūria mūtheru maatīgīrwo. **22** Ūhoro ūcio wao, nīwonanītio nī wa ma nī thimo iria ciugaga atīrī: “Ngui ūcookagīrīria matahīko mayo,” na, “Ngūrwe ya mūgoma yathambio ūcookaga ūgathīi kwīgaragarīa mūtondo-inī.”

3 Arata akwa nyendete mūno, maya nī marīa makwa ma keerī kūrī inyuū. Na thīnī wamo meerī ndīmaandīkīte marī ma kūmūrīrikania mwarahūke mūgīe na meciīria marīa magīrū. **2** Nīngwenda mūrīrikane ciugo iria ciaririo tene nī anabii arīa atheru na watho ūria waheanirwo nī Mwathani na Mūhonokia witū na mūgīkinyīrio nī atūmwo anyu. **3** Mbere ya maūndū mothe, no nginya mūmenye atī matukū ma kūrīgīrīria nīgūgooka anyūrūrania, manyūrūranagīe na marūmagīrīre merirīria mao mooru. **4** Nīmakooranagīa atīrī, “Gūūka gwake kūrīa eeranīre gūgaakīna-rī? Kuuma rīria maithe maitū maakuire, maūndū mothe mathiīaga na mbere o ta ūria maatariī kuuma rīrīa thī yombirwo.” **5** No nīmeriganīirīe o na makīmenyaga atī o tene, nī ūndū wa kiugo kīa Ngai, kūrīa igūrū nī kwagīre, nayo thī ikīūmbwo na maai kuuma kūrī maai. **6** Ningī maai o macio no mo maarindanirīe thī ya ihinda rīu, na makīmīananga. **7** Ningī nī ūndū wa kiugo o ro kīu, igūrū na thī iria irī ho rīu nīciīgīrwo mwaki, igetererio mūthenya wa ciira, o na wa kwanangwo kwa andū arīa matetīkīte Ngai. **8** No rīrī, arata akwa nyendete mūno, mūtīkariganīrwo nī ūndū ūyū ūmwe, atī kūrī Mwathani mūthenya ūmwe no ta mīaka ngiri, na mīaka ngiri no ta mūthenya ūmwe. **9** Mwathani ndagondagīrīria kūhingīa cīranīro ciake, ta ūria andū amwe meciīragīa atī nīagondagīrīria. We nīamūkiragīrīria, tondū ndendaga mūndū o na ūmwe oore, no endaga andū othe merire. **10** No rīrī, mūthenya wa Mwathani ūgooka o ta mūici. Mūthenya ūcio-rī, igūrū nīrīkabūrīria na mūrurumo mūnene; nacio ciūmbe iria itūire kūu igūrū nīikaahīa nī mwaki ithire, nayo thī na kīrīa gīothe kīrī kuo nīgacinwo ithire biū. **11** Kuona atī indo ciothe nīikaanangwo na njīra ūyo-rī, inyuū mūkiagīrīrwo gūkorwo mūrī andū a mūthemba ūrīkū?

Inyuū mwagīrīrwo nīgūtūūruga mūtūūrīre mūtheru na wa kīyamūrīria Ngai, **12** mūgītanyaga na mūkīrīragīria mūthenya ūcio ūkīnye narua. Mūthenya ūcio wakīnya-rī, igūrū nīrīkaanangwo na mwaki, na indo ciothe iria irī kuo ihīe nī mwaki, itweke. **13** No kūrīngana na ūria eeranīre-rī, nītūrīgīrīre igūrū rīerū na thī njerū, o kuo kūrīa gūtūūruga ūthingu. **14** Nī ūndū ūcio, inyuū arata akwa nyendete mūno, kuona atī nīmūrīgīrīre ūndū ūyū-rī, kīrutanīrīe mūkoragwo mūtārī na kīmeni, na mūtārī na ūcuuke, na mūrī na thayū nake. **15** Menyai atī gūkīrīrīria kwa Mwathani witū nīkuo gūtūmaga mūhonokio, o ta ūria mūrū wa lthe witū Paūlū, ūria twendete aamwandīkīre arī na ūūgī ūria Ngai aamūhete. **16** Marūa-inī make mothe aandīkīte o ūhoro wa maūndū macio. Marūa-inī make nī kūrī maūndū mamwe marītū mūno kūmenya, marīa andū arīa matoō na arīa matakīndagīria mogomagīa, o ta ūria mogomagīa Maandīko marīa mangī, nao makeherere mwanangīko. **17** Nī ūndū ūcio, arata akwa nyendete mūno, kuona nīmūrīkīte kūmenya maūndū macio-rī, mwīmenyerere nīguo mūtīkaheenererio mūgūe muume ūhoro-inī wanyu wa gwīkīndīra wega nī kūhīthīo nī mahītia ma andū arīa matamenyagīrīria watho. **18** No rīrī, thīnī na mbere gūkūra thīnī wa wega na ūmenyo wa Mwathani na Mūhonokia witū Jesū Kristū. Nake arotūūra arī na riiri rīu na nginya tene! Amenī. **(aiōn g165)**

1 Johana

1 Uhoro ūria warī kuo kuuma o kīambīrīria, ūria tūguite, na ūria tuonete na maitho maitū, na tūkawīrorera, namo moko maitū makaūhūtia, o ūhoro ūcio wa Kiugo kīa muoyo, nīguo tūhunjāgia. **2** Muoyo ūcio nīwonithanirio; na ithuī nītūwonete na tūkaheana ūria wāguo, na ithuī tūkamūhunjāgīria ūhoro wa muoyo wa tene na tene, ūria watūire na Ithe witū, na ikōnithanio kūrī ithuī. (aiōnios g166) **3** Ithuī tūmūhunjāgīria kīria tuonete na tūkaigua, nīgeetha o na inyuī mūgie ngwatanīro na ithuī. Nayo ngwatanīro iitū nī ngwatanīro na Ithe witū, o na Mūriū Jesū Kristū. **4** Tūramwandīkīra maīndū maya nīguo gīkeno giitū kūganire. **5** Ino nīyo ndūmirīri irīa tūguite kuuma kūrī we, na nīyo tūramūmenyithia, atī: Ngai nī ūtheri; thīinī wake gūtīri nduma o na hanini. **6** Tūngiuga atī tūrī ngwatanīro nake, tūgīthiuga na mīthiire ya nduma-rī, ūguo nīkūheenanīa, nāguo ūhoro wa ma ndūtūūraga thīinī witū. **7** No tūngīthī na ūtheri, o ta ūria we arī ūtheri-inī, tūrī na ngwatanīro mūdū na ūria ūngī, nayo thakame ya Jesū. Mūrū wake, nītūtheragia, tūgathirwo nī mehīa mothe. **8** Tūngiuga tūtīri na mehīa, nī kwīheenanīa tūkwīheenanīa, nāguo ūhoro wa ma ndūrī thīinī witū. **9** Tūngiūmbūra mehīa maitū-rī, we nī mwihokeku na nī wa kīhoo, na nīegūtūrekerā mehīa maitū na atūtherie tūthirwo nī maīndū mothe marīa matarī ma ūthingu. **10** Tūngiuga tūtīthīe-rī, tūkūmūtua wa maheeni, nāguo ūhoro wake ndūrī na handū thīinī witū.

2 Twana twakwa nyendete, ngūmwandīkīra maīndū maya nīgeetha mūtikehāgie. No mūdū o na ū angīhīa-rī, nī tūrī na mūtūciirīri harī Ithe witū, na nīwe Jesū Kristū, ūria Mūthingu. **2** We nīwe igongona rīa kūhoroheria mehīa maitū, na to mehīa maitū moiki, no nī mehīa ma andū othe a thī. **3** Na ithuī nītūmenyaga atī nītūmūū, angīkorwo nītathīkagīra maathani make. **4** Mūdū ūria uugaga atīrī, “Nīndīmūū,” no ndekaga ūria aathanaga-rī, ūcio nī wa maheeni, na ūhoro wa ma ndūrī thīinī wake. **5** No mūdū o wothe angīathīkīra kiugo giāke-rī, ti-itherū wendo wa Ngai nīmūkinyanīro kūna thīinī wake. Ūndū ūyū nīguo ūtūmagā tūmenye atī tūrī thīinī wake: **6** ūria wothe uugaga atī nīatūire thīinī wake-rī, no ngīnya athī na mīthiire ta irīa Jesū aarī nayo. **7** Arata akwa endwa, ti rīathani rīerū ndīramwandīkīra, no nī rīathani rīria rīa tene, o rīria mūtūire narīo kuuma o kīambīrīria. Rīathani rīri tene nīrio ndūmirīri irīa mūguite. **8** No rīu nī rīathani rīerū ndīramwandīkīra; nāguo ūhoro wa ma warō wonēkaga thīinī wake na thīinī wanyu, tondū nduma no irāthira, nāguo ūtheri ūria wa ma nīurīkītie kwara. **9** Mūdū ūria uugaga atī arī ūtheri-inī no nīathūire mūrū kana mwarī wa ithe-rī, ūcio arī o nduma-inī. **10** ūria wothe wendete mūrū na mwarī wa ithe atūūraga ūtheri-inī, na thīinī wake gūtīri ūndū ūngītūma ahingwo. **11** No ūria wothe ūthūire mūrū kana mwarī wa ithe, arī nduma-inī na athiāga na nduma; ndamenyaga kūrīa arathī, tondū nduma nīmūtuite mūtumumu. **12** Ndīramwandīkīra, inyuī

twana twakwa nyendete, tondū nīmūrekeirwo mehīa manyu nī ūndū wa rītwa rīake. **13** Ndīramwandīkīra, inyuī maithē, tondū nīmūmenyete ūria warī kuo kuuma o kīambīrīria. Ndīramwandīkīra, inyuī andū ethī, tondū nīmūtooretie ūria mūūru. Ndīramwandīkīra, inyuī twana twakwa nyendete, tondū nīmūmenyete Ithe witū. **14** Ndīramwandīkīra, inyuī maithē, tondū nīmūmenyete ūria warī kuo kuuma o kīambīrīria. Ndīramwandīkīra, inyuī andū ethī, tondū mūrū na hīnya, nakō kiugo kīa Ngai nīgītūūraga thīinī wanyu, na nīmūtooretie ūria mūūru. **15** Mūtīkēnde thī kana kīndū o gīothe kīri thīinī wa thī. Mūdū o na ū angīkorwo nīendete thī-rī, wendo wa ithe witū ndūrī thīinī wake. **16** Nīgūkorwo ūndū o wothe ūri gūkū thī, na nīmo merīrīria ma mwīri, na merīrīria ma maitho make, na mwīraho wa kīria arī nakō na ūria ekaga: maīndū macio matīumanīte na Ithe witū, no moīmanīte na thī. **17** Thī na merīrīria mayo nīithiraga, no mūdū ūria wīkaga ūria Ngai endaga atūūraga ngīnya tene. (aiōn g165) **18** Twana twakwa nyendete, rīri nī ithaa rīa kūrīgīrīria; na o ta ūria mūguite atī mūmena-Kristū nīarooka, o na rīu amēna-Kristū aingī nīmokīte. Na nī ūndū ūcio nītūmenyete atī rīri nīrio ithaa rīa kūrīgīrīria. **19** Kuuma nīmōimīre kūrī ithuī, no matīarī aitū. Nīgūkorwo mangīarī aitū-rī, nīmangīaikarīre hamwe na ithuī; no gūthī kwao kuonanirīe atī gūtīarī o na ūmwe wao warī witū. **20** No rīri, inyuī mūrī ahake maguta nī ūria Mūtheru, na inyuī inyuothe nīmūū ūhoro wa ma. **21** Ndīramwandīkīra tondū mūtīū ūhoro wa ma, no ngūmwandīkīra tondū nīmūū ūhoro wa ma, na tondū gūtīri ūhoro wa maheeni uumanaga na ūhoro wa ma. **22** Nūū ūkīri mūheenanīa? Nī mūdū ūria ūkaanaga atī Jesū nīwe Kristū. Mūdū ta ūcio nīwe mūmena-Kristū: mūdū ūcio nīkaanaga Ithe o na Mūriū. **23** Gūtīri mūdū ūkaanaga Mūriū ūkīri na Ithe witū; ūria wothe uumbūraga Mūriū arī na Ithe o nake. **24** Mwīmenyerere nīguo ūndū ūria mūrīkītie kūigua kuuma o kīambīrīria ūkarage thīinī wanyu. Ūndū ūcio ūngīkara thīinī wanyu-rī, o na inyuī mūrīkaraga thīinī wa Mūriū, o na mūrī thīinī wa Ithe. **25** Na ūndū ūyū nīguo atwīrīre: o muoyo wa tene na tene. (aiōnios g166) **26** Ndīramwandīkīra maīndū maya makonī ūhoro wa andū arīa marageria kūmūhīthīa. **27** Na inyuī-rī, maguta marīa mwahakīrwo nīwe-rī, megūtūūra thīinī wanyu, na mūtībatairio nī mūdū o na ū wa kūmūruta ūhoro. No rīri, o ta ūria ihaka rīake rīa maguta rīmūrutaga ūhoro wa maīndū mothe, na o ta ūria rīri rīa ma, na ti rīa maheeni: o ta ūria rīmūrūtīte-rī, tūūrai thīinī wake. **28** Na rīu, inyuī twana twakwa nyendete, kīrīrīriai gūikara thīinī wake nīgeetha rīria akoonithanio tūgaakorwo tūrī na ūmīrīru na tūtegūconoka mbere yake hīndī irīa agooka. **29** Angīkorwo nīmūū atī we nī mūthingu, kīmenyei atī mūdū ūria wīkaga maīndū marīa magīrīre nīacıarītwo nīwe.

3 Onei ūria wendo ūnenehete, ūria Ithe witū atwendete nāguo, atī twītagwo cīana cīa Ngai! Na ūguo nīguo tūrī! Gītūmi kīa andū a thī mage gūtūmenya nī ūndū o nake matīamūmenyire. **2** Arata akwa endwa, rīu ithuī tūrī cīana cīa Ngai, no gūtīri kīramenyithanio

ūria tūgaatuika thoutha-inī. No nītūū atī hīndī ūria akoonithanio nītūkahaana nake, nīgūkorwo tūkaamuona o ūria atarī. **3** Mūdū o wothe ūri na kūrīgīrīro gīkī thīnī wake nietheragia, o ta ūria Kristū nake arī mūtheru. **4** Mūdū o wothe wihagia nī watho oinaga; kwīhia-rī, nīkuo kuuna watho. **5** No inyuī nīmūū atī nōnithanirio nīgeetha eherie mehia maitū. Na thīnī wake gūtīrī mehia. **6** Mūdū o wothe ūtūūraga thīnī wa Kristū ndehagia. Mūdū o wothe wihagia ndarī amuona o na kana akamūmenya. **7** Twana twakwa nyendete, mūtikanareke mūdū o na ū amūhīthīe. Ūria wīkaga ūria kwagīrīre nī mūthingu, o ta ūria Kristū arī mūthingu. **8** Mūdū ūria wihagia nī wa mūcukani, tondū mūcukani atūire ehagia kuuma o kīambīrīria. Gītūmi kīa Mūrū wa Ngai onithanio-rī, nīgeetha athūkie wīra wa mūcukani. **9** Gūtīrī mūdū ūciarītwo nī Ngai ūthīiaga na mbere na kwīhia, tondū mbeū ya Ngai īikaraga thīnī wake; we ndangīthī na mbere na kwīhia, tondū nīmūciare nī Ngai. **10** Ūndū ūyū ūmenyithanagia ūtiganu wa ciana cia Ngai na cia mūcukani: Mūdū o wothe ūtekaga ūria kwagīrīre ti mwana wa Ngai; o hamwe na ūria ūtendete mūrū kana mwarī wa ithe. **11** Īno nīyo ndūmūrīrī ūria mwaiuguire kuuma o kīambīrīria: No nginya twendanage mūdū na ūria ūngī. **12** Mūtīkahaane ta Kainī, ūria warī wa ūria mūūru, na akiūraga mūrū wa nyina. Nī kī gīatūmire amūūrage? Aamūūragire tondū ciiko ciake mwene ciarī njūru, nacio cia mūrū wa nyina ciarī cia ūthingu. **13** Ariū na aarī a lthe witū, andū a thī mangīmūmena-rī, mūtīkagege. **14** Nītūū atī nītuumīte gīkuū-inī tūgathīi muoyo-inī, tondū nītwendete ariū na aarī a lthe witū. Mūdū o wothe ūria ūtendanaga atūūraga gīkuū-inī. **15** Mūdū o wothe ūria ūthūire mūrū kana mwarī wa ithe-rī, ūcio nī mūūragani, na inyuī nīmūū atī gūtīrī mūūragani ūri na muoyo wa tene na tene. (aiōnios q166) **16** Ūndū ūria ūtūmaga tūmenye ūria wendo ūhaana nī ūyū: Jesū Kristū nīarutire muoyo wake nī ūndū witū. Na ithuī nīt汪agīrīro tūrute mīoyo iitū nī ūndū wa ariū na aarī a lthe witū. **17** Mūdū angīkorwo arī na indo cia gūkū thī, na one mūrū kana mwarī wa ithe wao ūbataire nī ūteithio no aage kūmūguira tha-rī, wendo wa Ngai ūngīgīkorwo ūri thīnī wake atīa? **18** Twana twakwa nyendete, nītūte kwendanaga na ciugo kana na kanua tu, no nītwendanage na ciiko na twendane na ma. **19** Ūū nīguo tūmenyaga atī tūrī a ūhoro ūria wa ma, na ūria tūrīgaga ngoro ciitū itarī na nganja tūrī mbere yake, **20** rīria rīothe ngoro ciitū itaratūūra ciira. Nīgūkorwo Ngai nī mūnene gūkīra ngoro ciitū, na nīo maīndū mothe. **21** Arata akwa endwa, ngoro ciitū ingīaga gūtūūra ciira-rī, nītūrīkoragwo tūrī na ūmīrīru mbere ya Ngai, **22** na nīarītūheaga kīria gīothe tūrīmūhooyaga, tondū nītūthīkagīra maathani make na tūgeeka maīndū marīa mamūkenagia. **23** Narīo rīrī nīrīo rīathani rīake: Nī gwītīkia rītwa rīa Mūrū, Jesū Kristū, na twendanage o ta ūria aatwathire. **24** Ariā maathīkagīra maathani make nīamatūūraga thīnī wake, nake nīatūūraga thīnī wao. Naguo ūndū ūria tūmenyaga naguo atī nīatūūraga thīnī witū nī ūyū: Nī ūndū wa Roho ūria aatūheire.

4 Arata akwa endwa, mūtigetīkagie roho o wothe, no mūrōragie maroho muone kana moimīte kūrī Ngai, tondū anabī aingī a maheeni nīmōimagarīte magathīi thī yothe. **2** Ūū nīguo mūngīhota gūkūūrana Roho wa Ngai: Roho o wothe ūria uumbūraga atī Jesū Kristū nīokīte arī na mwīrī, ūcio uumīte kūrī Ngai, **3** no roho o wothe ūria ūtoimbūraga Jesū, ūcio nduumīte kūrī Ngai. Ūcio nī roho wa mūmena-Kristū, ūria mūguīte atī nīgūoka na o na rīu nīrīkīte gūkūa gūkū thī. **4** Inyuī twana twakwa nyendete, inyuī mūrī a Ngai na nīmūmatooretie, tondū ūria ūri thīnī wanyu nī mūnene gūkīra ūria ūri gūkū thī. **5** Acio moimīte gūkū thī, na nī ūndū ūcio maaragia ūhoro wa maīndū ma gūkū thī, na thī na andū a gūkū thī makamathīkīrīria. **6** Ithuī tuumīte kūrī Ngai, nake mūdū o wothe ūria ūū Ngai nīatūthīkagīrīria; no ūria wothe ūtoimīte kūrī Ngai ndatūthīkagīrīria. Ūguo nīguo tūkūūranaga Roho ūria wa ma, na roho ūria wa maheeni. **7** Arata akwa endwa, nītwendanagei mūdū na ūria ūngī, nīgūkorwo wendo uumaga kūrī Ngai. Mūdū o wothe ūria wendanaga, aciarītwo nī Ngai o na nīo Ngai. **8** Mūdū o wothe ūria ūtendanaga ūcio ndoo Ngai, tondū Ngai nī wendo. **9** Ūū nīguo Ngai oonanirīe wendo wake harī ithuī: Nīatūmire Mūrū wake, o we wa mūmwe, gūkū thī nīgeetha tūtūire muoyo nī ūndū wake. **10** Ūyū nīguo wendo: ti atī nī ithuī twendire Ngai, nowe nīwe watwendire, na agītūma Mūrū wake atūke igongona rīa kūhoroheria mehia maitū. **11** Arata akwa endwa, kuona atī Ngai nīguo atwendete-rī, o na ithuī nītūkiagīrīro twendanage. **12** Gūtīrī mūdū ūri ona Ngai; no tūngīdiana mūdū na ūria ūngī-rī, Ngai nīatūūraga thīnī witū, naguo wendo wake ūgakīyanīra thīnī witū. **13** Ūndū ūria ūtūmaga tūmenye atī tūtūūraga thīnī wake nake agatūūra thīnī witū, nī atī nīatūūheete Roho wake. **14** Na nītuonetē na tūkoimbūra atī lthe witū nīatūmīte Mūrū atūke Mūhonokia wa thī yothe. **15** Mūdū o wothe angūmbūra atī Jesū nī Mūrū wa Ngai-rī, Ngai atūūraga thīnī wake, nake agatūūra thīnī wa Ngai. **16** Na nī ūndū ūcio nītūmenyete na tūkehoka wendo ūria Ngai atwendete naguo. Ngai nī wendo. Mūdū o wothe ūtūūraga endanīte atūūraga thīnī wa Ngai, nake Ngai atūūraga thīnī wake. **17** Ūguo nīguo wendani ūkīyanagīra thīnī witū nīgeetha tūkaagia na ūmīrīru mūthenya ūria gūgaatūnīro ciira, tondū tūrī gūkū thī nī tūhaanane nake. **18** Wendo ndūrī guoya. No wendo ūria mūkīyanīru nīūngataga guoya, tondū guoya ūkonainie na iherithia. Mūdū ūria wītīgagīra, ndatuagwo mūkīyanīru thīnī wa wendo. **19** Ithuī twendanaga tondū we nīwe waambire gūtūwenda. **20** Mūdū angūaga atīrī, “Nīnyendete Ngai,” na nīathūire mūrū kana mwarī wa ithe-rī, ūcio nī wa maheeni. Nīgūkorwo mūdū o wothe ūtendete mūrū wa ithe, ūria atūire onaga, ndangīhota kwenda Ngai, ūria atarī oona. **21** Nake nīatūūheete rīathani rīrī: Mūdū o wothe wendete Ngai, no nginya ende mūrū kana mwarī wa ithe o nake.

5 Mūdū o wothe wītīkītie atī Jesū nīwe Kristū aciarītwo nī Ngai, nake mūdū o wothe wendete mūciari nīendete o na mwana wake. **2** Ūū nīguo

tūmenyaga atī nītwendete ciana cia Ngai: nī kwenda Ngai na kūhingia maathani make. **3** Ūū nīguo kwenda Ngai: nī gwathīkīra maathani make. Namo maathani make ti maritū, **4** Nīgūkorwo mündū o wothe mūciare nī Ngai nīatooragia maündū ma thī. Naguo ūhootani ūria ūtooretie maündū ma thī, nī gwītīkia gwitū. **5** Nūū ūcio ūtooragia maündū ma thī? Nī mündū ūria wītīkītīe atī Jesū nīwe Mūrū wa Ngai. **6** We nīwe wokire na ūndū wa maaī na thakame, o Jesū Kristū. We ndokire na ūndū wa maaī moiki, no nīwe wokire na ūndū wa maaī na thakame. Nake Roho nīwe mūira, tondū Roho nīwe ūhorō ūria wa ma. **7** Nīgūkorwo aira nī atatū (kūu igūrū: nao nī lthe witū, na Ūhorō, na Roho Mūtheru; nao aya atatū nī ūmwe. Gūkū thī nakuo aira nī atatū): **8** nao nī Roho, na maaī, na thakame; nao acio atatū nīmaiguanite. **9** Angīkorwo nītītīkagīra ūira wa mündū, ūira wa Ngai nī mūnene makīria, tondū nī ūira wa Ngai ūria aheanite ūkonīī Mūriū. **10** Mündū wothe wītīkītīe Mūrū wa Ngai arī na ūira ūcio ngorō-inī yake. Mündū wothe ūtetīkītīe Ngai nīamūtūite wa maheeni, tondū ndetīkītīe ūira ūria mūheane nī Ngai ūkonīī Mūriū. **11** Naguo ūyū nīguo ūira atī Ngai nīatūheete muoyo wa tene na tene, naguo muoyo ūcio wī thīinī wa Mūriū. **(aiōnios g166)** **12** Ūria ūrī na Mūriū arī na muoyo; nake ūria ūtarī na Mūrū wa Ngai ndarī na muoyo. **13** Ndīramwandīkīra maündū maya inyuū arīa mwītīkītīe rītwa rīa Mūrū wa Ngai, nīgeetha mūmenye atī mūrī na muoyo wa tene na tene. **(aiōnios g166)** **14** Ūmīrīru ūria tūkoragwo naguo tūgīkūhīrīria Ngai nī atī tūngīhooya ūndū o wothe kūringana na wendo wake-rī, we nīatūiguaga. **15** Na tūngīmenya atī nīatūiguaga, ūndū-inī o wothe ūria tūhooyaga-rī, nītūū atī nīatūheete ūndū ūria tūmūhoote. **16** Mündū o wothe angīona mūrū kana mwarī wa ithe agīka rīhīa rīria rītangīmūtware gīkuū-inī, nīahoe, nake Ngai nīakamūhe muoyo. Ndīraaria ūhorō wa andū arīa rīhīa rīao rītārī rīa kūmatwara gīkuū-inī. No nī kūrī rīhīa rīngītware mündū gīkuū-inī. Nī ndiroiga atī mündū ahoee nī ūndū wa rīhīa ta rīu. **17** Cīiko ciothe njūru nī mehīa, no nī kūrī rīhīa rītangītware mündū gīkuū-inī. **18** Nītūū atī mündū o wothe ūciarītwo nī Ngai ndatūūraga ehagia; mündū ūria ūciarītwo nī Ngai, ūcio nīamenyagīrīro nī Ngai, nake ūria mūuru ndangīhota kūmwīka ūuru. **19** Ithūī nītūū atī tūrī ciana cia Ngai, na tūkamenya atī thī yothe yathagwo na wathani wa ūria mūuru. **20** Nīngī nītūū atī Mūrū wa Ngai nīokīte na nīatūheete ūtaūku, nīgeetha tūmūmenye ūria arī we ūhorō wa ma. Na ithūī tūrī thīinī wake ūcio ūria arī we ūhorō wa ma, tūrī thīinī wa Mūrūwe Jesū Kristū. We nīwe Ngai ūria wa ma, na nowē muoyo wa tene na tene. **(aiōnios g166)** **21** Twana twakwa nyendete, mwīmenyagīrīrei ngai cia mīhianano.

2 Johana

1 Kuuma kūrī nī Mūthuuri wa Kanitha, Ndaandika marūa maya kūrī mūtumia ūrīa mūthuure, o hamwe na ciana ciake, arīa nyendete kūna kūna, na to nī nyiki, no nī hamwe na arīa othe mamenyete ūhoro ūrīa wa ma: **2** makamwenda tondū wa ūhoro ūrīa wa ma, ūrīa ūtūūruga thīinī witū, o na ūgūtūūra na ithuī nginya tene: (aiōn g165) **3** Wega, na tha, na thayū kuuma kūrī Ngai lthe, na kuuma kūrī Jesū Kristū, o we Mūriū wa lthe witū, irīkaraga na ithuī thīinī wa ūhoro wa ma, na wa wendo. **4** Ningenete mūno nikuona ciana imwe ciaku igithīi na njīra ya ūhoro ūrīa wa ma, o ta ūrīa lthe witū aatwathire. **5** Na rīu, mūtumia ūyū mwende, ti rīathani rierū ndīrakwandikīra, no nī rīrīa tūtūire narīo kuuma o kīambīrīria. Ngūūrīa atī twendanage mūdū na ūrīa ūngī. **6** Naguo wendani nī atīrī: Atī tūthiīage na njīra ya gwathikīra maathani make. O ta ūrīa mūguīte kuuma o kīambīrīria, rīathani rīake nī atī mūthiīage mūrī o na wendani ūcio. **7** Aheenania, aingī arīa matetikītie atī Jesū Kristū ookire arī na mwīrī, nīmarorūūra gūkū thī. Mūdū ta ūcio nī mūheenania na nī mūmena-Kristū. **8** Mwīhūgagei nīguo mūtigate kīrīa mūrūtīire wīra, no mūtūike a gūkaahēo mūcaara wanyu ūrī wothe. **9** Mūdū o wothe ūkīraga njano akarega kūrūmīrīra ūrutani wa Kristū, ūcio ndakoragwo na Ngai; no ūrīa ūikaraga ūrutani-inī ūcio, we arī na lthe witū o na Mūriū. **10** Mūdū o wothe angīūka kūrī inyuī arī na ūrutani ūngī tiga ūcio-rī, mūtikanamūnyīite ūgeni o na kana mūmwamūkīre kwanyu mūciī. **11** Mūdū wothe ūngīmwmūkīra, nīkūgwatanīra magwatanīire nake ciiko ciake cia waganu. **12** Ndī na maūdū maingī ma kūmwandikīra, no ndikwenda kūhūthīra karatathi na rangi. Handū ha ūguo-rī, ndīrehoka kūmūceerera njaranīrie na inyuī tūkīonanaga, nīgeetha gīkeno giitū kīiganīre. **13** Nīmwegeithio nī ciana cia mwarī wa maitūguo ūrīa mūthuure.

3 Johana

1 Kuuma kūrī nī Mūthuuri wa Kanitha, Ndakwandikira, wee mūrata wakwa mwendwa Gayo, ūrīa nyendetē kūna kūna. **2** Mūrata wakwa mwendwa, mahooya makwa nī atī ūkenagire ūgima wa mwīrī, na atī maūdū mothe magaacire, o ta ūrīa ngoro yaku īkarīte īgaacīre. **3** Nīndīrakenire mūno nī ūndū wa ariū na aarī a Ithe witū amwe gūūka kūnjīra ūhoro wa wīhokeku waku ūhoro-inī ūrīa wa ma, na ūrīa ūkīrīrīrie gūthīi na njīra ya ūhoro ūrīa wa ma. **4** Gūtīrī ūndū ūngī ūngenagia gūkīra kūigua atī ciana ciakwa no ithiiaga irūmīrīre njīra īrīa ya ūhoro ūrīa wa ma. **5** Mūrata wakwa mwendwa, wee nīūkoragwo ūrī mwīhokeku thīinī wa maūdū marīa wīkagīra ariū na aarī a Ithe witū, o na gūtūika ndūmooī. **6** Nīmerūte kanitha ūhoro wa wendani waku. Nī wega ūmoimagarie o ta ūrīa kwagīrīre harī Ngai. **7** Moimagarīre nī ūndū wa Rīitwa rīake na makīrega ūteithio kuuma kūrī andū arīa matetikītie Ngai. **8** Nī ūndū ūcio ithuī-rī, twagīrīrwo gūtaanahagīra andū ta acio nīgeetha tūrūtithanagie wīra wa ūhoro ūrīa wa ma tūrī hamwe. **9** Nīndandīkīre kanitha, no Diotirefe, ūrīa wendaga gūtūika ta mūnene, nīareganire na ithuī. **10** Nī ūndū ūcio ndooka, nīngoiga maūdū marīa ekaga, kwaria ndeto cia mūhuhu na cia gūtūcambia. Nīngī akaaga kūiganwo nī ūguo, akarega kūnyiita ariū na aarī a Ithe witū ūgeni. Agacooka akagīrīrīra arīa mekwenda gwīka ūguo o na akamaingata kanitha-inī. **11** Mūrata wakwa mwendwa, ndūkanae kwīgerekania na ūhoro ūrīa mūuru, no wīgerekanagerie na ūhoro ūrīa mwega. Mūdū o wothe ūrīa wīkaga wega nī wa Ngai. Nake ūrīa wothe wīkaga ūuru ūcio ndarī ona Ngai. **12** Demeterio nīagathagīrīrio nī andū othe, o na ūhoro ūrīa wa ma guo mwene. O na ithuī nītūmūgaathagīrīra, na inyuī nīmūūī atī ūira witū nī wa ma. **13** Ndī na maūdū maingī ma gūkwandikira, no ndikwenda gūkwandikira na karamu na rangi. **14** Ndī na mwīhoko wa gūkuona ica ikuhī, twaranīrie tūkīonanaga. Thayū ūroogīa kūrīwe. Arata arīa me gūkū nīmākūgeithia. Geithia arata arīa marī kūu na marītwa mao.

Judasi

1 Nĩ niĩ Judasi, ndungata ya Jesũ Kristũ, na mũrũ wa nyina na Jakubu, Ndiraandikira arĩa metĩtwo, o arĩa mendetwo nĩ Ngai Ithe, na makamenyagĩrĩrwo nĩ Jesũ Kristũ: **2** Mũroingĩhĩrwo nĩ tha, na thayũ, o na wendani. **3** Arata akwa endwa, o na gũtũka nĩndĩrendete mũno kũmwandikira ũhoro wa ũhonokio ũria tũgwatanĩre na inyuĩ-rĩ, nĩndĩronire kwagĩrĩre ndĩmwandikire nĩguo ndĩmũringĩrĩre mũrũagĩrĩre wĩtikio ũria wehokeirwo andũ arĩa aamũre ihinda rĩmwe rĩa kũigana. **4** Nĩgũkorwo andũ amwe arĩa ũhoro wao wagũtũrwo ciira waandikĩtwo o tene nĩmetoonyereire na hithe thĩĩnĩ wanyu. Acio nĩ andũ matetigagĩra Ngai, na nĩmagarũraga Wega wa Ngai witũ ũtũke wa kũmetikĩria kũhũra ũmaraya, na magakaanaga Jesũ Kristũ, o we wiki Mũnene na Mwathani witũ. **5** O na mwakorwo nĩmũmenyete ũhoro ũyũ wothe-rĩ, nĩngwenda kũmũririkania atĩ Mwathani nĩakũũrĩre andũ ake akĩmaruta bũrũri wa Misiri, no thuutha-inĩ akĩniina arĩa matetikĩtie. **6** Nao araika arĩa maaregire gũkindĩria wathani-inĩ wao na magĩtiganĩria kũndũ kwao gwa gũtũra-rĩ, acio nĩamahingĩre nduma-inĩ, nao moheetwo na mĩnyororo ya tene na tene metereirio itũiro rĩa ciira wa Mũthenya ũria mũnene. **(aiĩnios g126)** **7** Ningĩ o ũndũ ũmwe nao, Sodomu, na Gomora, na matũra marĩa maariganĩtie nĩmēnēanire harĩ ũmaraya na waganu wa mwĩrĩ ũtarĩ wa ndũire. Acio nĩo maatũkĩre kĩonereria kĩa arĩa maherithagio na mwakĩ wa tene na tene. **(aiĩnios g166)** **8** O na ningĩ noguo, arooti acio mathũkagia mũĩri yao ene, na makaregana na wathani, na magacambagia ciũmbe cia kũu igũrũ. **9** No rĩrĩ, o na Mikaeli, mũraika ũria mũnene, hĩndĩ irĩa maakararanagĩria mwĩrĩ wa Musa na ngoma-rĩ, ndaigana kũgeria kũmũcambia, no oigire atĩrĩ, “Mwathani arogũkaania!” **10** No andũ acio-rĩ, marumaga maũndũ mothe marĩa matahotaga kũmenya; namo maũndũ marĩa mamenyete na ũndũ wa mũciarĩre, ta nyamũ irĩa iteciiragia-rĩ, maũndũ macio nĩmo meniinaga namo. **11** Kaĩ makĩrĩ na haarolĩ Marũmĩrĩre njĩra ya Kaini; ningĩ magetoonyia na ihēnya ihĩtia-inĩ rĩa Balamu nĩguo mone uumithio; o na makĩniinwo ũremi-inĩ wa gũũkĩrĩra wathani ta Kora. **12** Andũ acio nĩ imeni rĩrĩa megũũka maruga-inĩ manyu ma wendani, makarĩanĩra na inyuĩ mategwĩtigĩra o na atĩa. Nĩ arĩthi arĩa merĩthagio o ene. Mahaana ta matu matarĩ na mbura, makĩhurutwo nĩ rũhuho; o na ningĩ mahaana ta mĩtĩ itarĩ na matunda hĩndĩ ya kĩmera, imunyũtwo na mĩri ikooma biũ. **13** Mahaana ta makũmbĩ ma irĩa marĩa matangĩgĩrĩrika, makĩhũyũkaga ciĩko ciao cia thoni ta mũhũũyũ; ningĩ matarĩ ta njata ciũrũũraga, irĩa ciigĩrwo nduma irĩa ndumanu mũno nginya tene. **(aiĩn g165)** **14** Enoku, ũria wa rũciarō rwa mũgwanja kuuma harĩ Adamu, nĩarathire ũhoro ũkonĩ andũ acio akiuga ũũ: “Atĩrĩrĩ, Mwathani nĩarooka arĩ na andũ ake arĩa atheru ngiri na ngiri **15** nĩguo atuĩre o mũndũ ciira, na aigũithie kĩhooito andũ othe arĩa matetigĩrĩite Ngai, nĩ ũndũ wa ciĩko ciothe cia kũremera Ngai, irĩa maaneka mategwĩtigĩra

Ngai, o na nĩ ũndũ wa ciugo ciothe njũru irĩa ehia arĩa matamwĩtigĩrite manaaria cia gũũkĩrĩra Ngai.” **16** Andũ aya nĩang'ong'ori, na a gũcarĩria andũ arĩa angĩ mahĩtia; marũmagĩrĩra merĩrĩria mao mooru; nĩmegaathaga o ene, na makaheenagĩrĩria andũ arĩa angĩ, nĩguo megune o ene. **17** No rĩrĩ, inyuĩ arata akwa endwa, ririkanai ũria atũmwo a Mwathani witũ Jesũ Kristũ maamwĩrĩre o mbere. **18** Maamwĩrĩre atĩrĩ, “Mahinda ma kũringĩrĩria-rĩ, nĩgũkagia na anyũrũrania arĩa makarũmagĩrĩra merĩrĩria mao ene matarĩ ma gwĩtigĩra Ngai.” **19** Acio nĩo andũ arĩa mamwamũranagia, arĩa marũmagĩrĩra merĩrĩria ma mwĩrĩ, no matĩrĩ na Roho. **20** No inyuĩ arata akwa endwa, ikaragai mũkĩongererekaga hinya thĩĩnĩ wa wĩtikio wanyu ũria mũtheru mũno na mũhooyage mũrĩ thĩĩnĩ wa Roho Mũtheru. **21** Ikaragai thĩĩnĩ wa wendo wa Ngai mũgĩetagĩrĩra tha cia Mwathani witũ Jesũ Kristũ nĩguo ikaamũkĩnyia muoyo-inĩ wa tene na tene. **(aiĩnios g166)** **22** Iguagĩrai tha andũ arĩa marĩ na mathangania, **23** tharai arĩa angĩ kuuma mwakĩ-inĩ mũmahonokie; arĩa angĩ-rĩ, maigũrei tha, mũrĩ na guoya, na mũgĩthũũraga o na nguō ciao irĩa ciĩkĩrĩtwo maroro nĩ mwĩrĩ mũthaahie. **24** Na rĩu, kũrĩ ũria ũngihota kũmũgĩtĩra mũtikagwe, na kũmũrũgama mbere ya ũthiũ wake ũria wĩ riiri mũtarĩ na ũũgũ, na mũrĩ na gikeno kinene: **25** Ngai we wiki Mũhonokia witũ arogĩ na riiri, na ũkaru, na hinya, o na wathani, thĩĩnĩ wa Jesũ Kristũ Mwathani witũ, o kuuma kiambĩrĩria, o na rĩu, na nginya tene na tene! Amen! **(aiĩn g165)**

Kũguũrĩrio

1 Ūyũ nĩguo ūguũrio wa Jesũ Kristũ, ūrĩa Ngai aamũguũrĩrie nĩguo onie ndungata ciake maũndũ marĩa makirĩ gwĩkĩka o ica ikũhi. Aamenyithanirie ūhoru ūcio na ūndũ wa gũtũma mũraika wake kũri ndungata yake Johana, **2** ūrĩa nake wacookire kumbũra ūhoru ūrĩa wothe oonire, naguo nĩ ūhoru wa kiugo kĩa Ngai na ūira wa Jesũ Kristũ. **3** Kũrathimwo-rĩ, nĩ mũndũ ūrĩa ūthomaga ciugo cia ūrathi ūyũ, na kũrathimwo nĩ andũ arĩa maiguaga ūhoru ūyũ na makaiga ngoroni ciao ūhoru ūrĩa wandikĩtuo ūrathi-inĩ ūyũ, tondũ ihinda nĩrikũhĩrĩrie. **4** Nĩ nĩ Johana, Ndĩratũmĩra makanitha marĩa mũgwanja marĩ kũu bũrũri wa Asia ūhoru ūyũ: Atĩrĩ, wega na thayũ irogĩa na inyuĩ kuuma kũri ūrĩa ūri ho, na nowe warĩ ho, na nowe ūgooka, na kuuma kũri maroho mũgwanja marĩa maikaraga mbere ya gĩtĩ gĩa ke kĩa ūnene, **5** o na kuuma kũri Jesũ Kristũ, mũira ūrĩa mwĩhokeku, o we irigithathi rĩa arĩa akuũ, na mwathi wa athamaki a thĩ. Kũri ūcio ūtwendete, na agatuohorithia kuuma mehia-inĩ maitũ na ūndũ wa thakame yake, **6** na agatũtũga andũ a ūthamaki na athĩnjĩri-Ngai, nĩguo tũtungatage Ngai na lthe wake: ūgooci na wathani irogĩa kũri we tene na tene! Amenĩ. (aiõn g165) **7** Atĩrĩ, nĩ gũũka arooka na matu, na gũtirĩ riitho rĩtakamuona, o na andũ arĩa maamũtheecire nĩmakamuona; nao andũ othe a thĩ nĩmagacakaya nĩ ūndũ wake. Ūguo nĩguo gũgaatũkal Amenĩ. **8** Mwathani Ngai ekuuga atĩrĩ, “Nĩ nĩ Alifa o na Omega, ūrĩa ūri ho, na nowe warĩ ho, na nowe ūgooka, o we Mwene-Hinya-Wothe.” **9** Nĩ, Johana, mũrũ wa ithe wanyu, na mũgwanĩri na inyuĩ thĩnĩ wa mĩnyamaro, na ūthamaki, na gũkirĩria tũũmirĩrie, o iria irĩ ciitũ thĩnĩ wa Jesũ, ndaarĩ gĩcĩgĩrĩa-inĩ kĩa iria kĩa gĩtagwo Patimo tondũ wa Ūhoru wa Ngai na ūira wa Jesũ. **10** Na rĩrĩ, ndaarĩ thĩnĩ wa Roho Mũthenya wa Mwathani, na nĩ ngĩguu mũgambo mũnene thuuha wakwa warĩ ta wa karumbeta, **11** ūkiuga atĩrĩ, “Andika ūrĩa ūkuona ibuku-inĩ rĩa rĩkũnjo, na ūcooke ūtũtũmĩre makanitha marĩa mũgwanja: nĩmo kanitha wa Efeso, na wa Simurina, na wa Perigamo, na wa Thuatira, na wa Saride, na wa Filadelifia, na wa Laodikia.” **12** Na nĩ ngĩhũgũra nĩguo nyone mũgambo ūcio wanjaragĩria. Na hĩndĩ irĩa ndehũgũrĩrie, ngĩona mĩtĩ mũgwanja ya thahabu ya kũigĩrĩa matawa, **13** na gatagatĩ ka mĩtĩ iyo nĩ haarĩ na mũndũ “wahaanaga ta mũrũ wa mũndũ,” wehumbĩte nguo yamũkinyite o nyarĩrĩ, na akeoha mũcibi wa thahabu gĩthũri. **14** Naguo mũtwe wake na njuĩrĩ yake ciarĩ njerũ cĩa ta guoywa wa ng’ondũ, cierrũhĩte o ta ira, namo maitho make maahaanaga ta nĩnĩmbĩ cia mwaki. **15** Namu magĩrũ make maahaanaga ta gĩcango gĩgũkenga kĩrĩ mwaki-inĩ wa aturi, naguo mũgambo wake watarĩ ta mũrurumĩ wa maai maingĩ. **16** Guoko-inĩ gwake kwa ūro aanyũitĩte njata mũgwanja, na kuuma kanua-inĩ gake hakoima rũhiũ rwa njora rũũgĩ miẽna yeerĩ. Naguo ūthĩũ wake watarĩ ta rĩua rĩria rĩarĩte mũno. **17** Rĩria ndamuonire ngĩgwa magũrũ-inĩ make ta mũndũ mũkuũ. Nake akĩnjĩgĩrĩa guoko gwake kwa ūro, akĩnjĩra atĩrĩ, “Tiga gwĩtĩgĩra. Nĩ nĩ

wa Mbere, na ni nĩ wa Kũigĩrĩa. **18** Nĩ nĩ Ūria-ũri-Muoyo; nĩndakuĩte, na rĩu ngũtũura nguo nyina tene na tene! Na nĩ nĩ ndĩ na cabi cia giuko na Kwa Ngoma. (aiõn g165, Hadēs g86) **19** “Nĩ ūndũ ūcio, andika maũndũ marĩa wona, marĩa marĩ kuo rĩu na marĩa magooka thuuha-inĩ. **20** Nayo hĩtho ya njata icio mũgwanja wonire guoko-inĩ gwakwa kwa ūro, na ya mĩtĩ iyo mũgwanja ya thahabu ya kũigĩrĩa matawa nĩ ino: Njata icio mũgwanja nĩ araka a makanitha marĩa mũgwanja, nayo mĩtĩ iyo mũgwanja ya kũigĩrĩa matawa nĩ makanitha macio mũgwanja.

2 “Kũri mũraika wa Kanitha wa Efeso, mwandikĩre atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ūrĩa ūnyũitĩte njata icio mũgwanja na guoko gwake kwa ūro, ūrĩa ūthĩagĩra mĩtĩ-inĩ iyo mũgwanja ya thahabu ya kũigĩrĩa matawa. **2** Nĩnjũũ ciiko ciaku, o na wĩra waku mũritũ, o na ūkirĩrĩria waku. Nĩnjũũ atĩ ndũngĩkĩrĩria andũ arĩa aaganu, na atĩ andũ arĩa moigaga nĩ atũmwo no ti atũmwo nĩwamagerĩrie, na ūkĩmenya atĩ nĩ a maheeni. **3** Nĩũkirĩrĩrie na ūkomĩrĩria mathĩina nĩ ūndũ wa rĩtwa rĩakwa, na ndũri wanoga. **4** No rĩrĩ, ūndũ ūrĩa ngũgũcuukĩra nĩ atĩrĩ: Nĩwatĩgĩre gũikara na wendani ūrĩa warĩ naguo mbere. **5** Rĩrikana kũria uumite ūkagũ! Wĩrĩre ūcooke wike maũndũ marĩa wekaga mbere. Waga kwĩrĩra, nĩngũka kũri wa na njeherie mũtĩ waku wa kũigĩrĩa tawa kuuma handũ hagu. **6** No rĩrĩ, ūri na ūndũ ūmwe mwega: Wee nũthũire ciiko cia andũ arĩa metagwo Anikolai, iria o na nĩ thũire. **7** Ūrĩa ūri gũtũ-rĩ, nĩakĩgũe ūrĩa Roho areera makanitha. Ūrĩa wa gũtoorania-rĩ, nĩngamwĩtikĩria kũria maciaro ma mũtĩ wa muoyo, ūrĩa ūri mũgũnda-inĩ wa Ngai wa gĩkeno. **8** “Kũri mũraika wa kanitha wa Simurina, mwandikĩre atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ūrĩa wa Mbere na nowe wa Kũrĩkĩrĩria, ūrĩa wakuire na agĩcooka akĩriũka. **9** Nĩnjũũ mĩnyamaro yaku na ūthĩnĩ waku, no ūrĩ gĩtonga! Nĩnjũũ ūrĩa ūrumagwo nĩ arĩa moigaga atĩ nĩ Ayahudi no ti Ayahudi, no nĩ thunagogi ya Shaitani. **10** Ndũkae gwĩtĩgĩra maũndũ marĩa ūkirĩrĩ gũthĩnio namo. Ngũmwĩra atĩrĩ, mũcukani nĩariũkia amwe anyu njeera nĩguo amũgerie, na mũnyamaro handũ ha mĩthenya ikũmi. Wee ikaraga ūri mwĩhokeku, o ngĩnya gũkua, na nĩngũkũhe thũmbĩ wa muoyo. **11** Ūrĩa ūri gũtũ-rĩ, nĩakĩgũe ūrĩa Roho areera makanitha. Ūrĩa wa gũtoorania-rĩ, ndakahutio o na hanini nĩ gĩkuũ kĩrĩa gĩa keerĩ. **12** “Kũri mũraika wa kanitha wa Perigamo mwandikĩre atĩrĩ: Ici nĩcio ciugo cia ūrĩa ūri na rũhiũ rũũgĩ miẽna yeerĩ. **13** Atĩrĩrĩ, nĩnjũũ kũria ūtũũraga, o kũu Shaitani arĩ na gĩtĩ kĩa ūnene. No ūtũũrite ūri o mwĩhokeku harĩ nĩ. Wee ndũigana gũkaana wĩtikio ūrĩa warĩ naguo thĩnĩ wakwa, o na matukũ-inĩ ma Antipa, mũira wakwa mwĩhokeku, ūrĩa woragĩrwo itũũra-inĩ rĩanyu inene, o kũu Shaitani atũũraga. **14** No rĩrĩ, ndĩ na maũndũ matarĩ maingĩ ngũgũcuukĩra: atĩrĩ, ūri na andũ kũu marũmitie ūrutani wa Balamu, ūrĩa warutire Balaki kũheenereria andũ a Isiraeli mehie na ūndũ wa kũria irio irutĩrwo mĩhianano, o na mahũũrage ūmaraya. **15** O na nĩngĩ no ūri na andũ amwe marũmitie ūrutani wa andũ arĩa metagwo Anikolai. **16** Nĩ ūndũ ūcio, kũirire! Waga gwika ūguo, nĩngũka kũri we ica

ikuhí, hūurane nao na rúhiú rúrú rúri kanua gakwa. **17** Úria úri gütú-rí, niakiigwe úria Roho areera makanitha. Úria úgaatoorania-rí, nīngamūhe mana mamwe maría mahlithe. O na ningí nīngamūhe ihiga rierú rīandikitwo rīitwa rierú, na gútarí úngí úriúú o tiga úcio úkaamúkira ihiga ríu. **18** “Kúri múraika wa kanitha wa Thuatira, mwandikire atírí: Ici nício ciugo cia Múru wa Ngai, úria úri na maitho mataríi ta rúrírímbe rwa mwaki, na magúrú make mataríi ta gīcango kírú gikumuthe gīgathera. **19** Nīnjúúú ciiko ciaku, na ngamenya wendani waku, na wítikio waku, na útungata waku, na úkiríríria waku, o na ngamenya atí ciiko ciaku cia kúrigíríria níkiríte iria cia mbere. **20** No rírí, úndú ngúgúcuukira no atírí, atí níkirírírie mündú-wa-nja úcio wítagwo Jezebeli, úcio wítuaga múnabii. Ní úndú wa úrutani wake, níahitithagia ndungata ciakwa ihúúrage úmaraya, na irítage irio iria irúfirwo míhianano. **21** Nīndímúheete ihinda ría kwírira úmaraya úcio wake, no níaregete. **22** Ní úndú úcio ngúmúika gítanda-iní kía mīnyamaro, na ndúme aría matharagia nake manyamare mūno, tiga no meririre matigane na míthiire yake. **23** Nīngooraga ciana ciake. Namo makanitha mothe nímakamenya atí ní ní thuthuuragia ngoro na meciiria, na níngaríha o mündú wanyu kúringana na ciiko ciake. **24** Na ríu inyuú aría múri kúu Thuatira, o inyuú mútarúmítie úrutani wake, na mútarí mwamenya maúndú maría maríkíru ma hitho cia Shaitani, ta úguo andú acio moigaga, inyuú ngúmwíra atírí (no ndírí na múrigo úngí ngúmúigírira): **25** Ikaragai múrúmítie O maúndú maría múri namo o nginya ríría ngooka. **26** Nake úria úgaatoorania na ahingagie wendi wakwa nginya múthia-rí, nīngamūhe wathani aathage ndúrírí: **27** ‘Nake níagaciathaga na rúthanju rwa kígera; agaacímemenda o ta úria nyúngú ya ríumba ímemendagwo,’ o ta úria ní heetwo wathani uumíte kúri Baba. **28** Na níngí nīngamūhe njata íria ya rúciini. **29** Úria úri gütú-rí, niakiigwe úria Roho areera makanitha.

3 “Kúri múraika wa kanitha wa Saride, mwandikire atírí: Ici nício ciugo cia úria úri na maroho múgwanja ma Ngai, o na njata múgwanja. Atírírí, nīnjúúú ciiko ciaku; nímenyete atí níúrí ngumo ya gúkorwo úri muoyo, no úri múkuú. **2** Aráhúka! Íkíra hinya maúndú maría matigaire na marena gúkua, nígúkorwo ndionete ciiko ciaku irí nginyanírú maitho-iní ma Ngai wakwa. **3** Ní úndú úcio, ririkana maúndú maría wamúkíríte na úkamaiagua; maathikíre na wíríre. No úngírega kwarahúka-rí, níngooka ta múici, na ndúkamenya ihinda ríría ngaagúkorera. **4** No rírí, ní úri andú matarí aingí kúu Saride aría matekíríte nguo ciao giko. Nímagatwaranaga na ní mehumbíte nguo njerú, nígúkorwo nímagíríre. **5** Mündú úria úgaatoorania-rí, níakahumbwo nguo njerú tao. Ndirí hīndí ngaatharia ríitwa ríake kuuma íbuku-iní ría muoyo, no níngoimbúra ríitwa ríake mbere ya Baba, na araika aake. **6** Úria úri gütú-rí, niakiigwe úria Roho areera makanitha. **7** “Kúri múraika wa kanitha wa Filadelifia, mwandikire atírí: Ici nício ciugo cia úria mútheru na wa ma, úria únyíitíe cabi ya Daudi. Kúria ahingúra gútirí mündú úngíhinga, na kúria ahinga gútirí mündú úngíhingúra.

8 Nīnjúúú ciiko ciaku. Atírírí, nīnjikíríte múrango múhingúre mbere yaku, úria útarí mündú úngíhota kúuhinga. Nīnjúúú atí hinya úria úri nāgu ní múnini, no níúrúmítie kiugo gíakwa, na ndúgana gúkaana ríitwa ríakwa. **9** Nīngatúma andú aría a thunagogí ya Shaitani, aría moigaga atí ní Ayahudi o na gútuika tio, no níkuheenanía maheenanagia, ndúme moke mainamíríre mbere ya magúrú maku, na moimbúre atí níngwendete. **10** Na tondú nawe níúúúrite úrúmítie riathani ríakwa ría gúikara úmíríre-rí, o na ní nīngagúikaria ihinda ría kúgerio ríría rígooka mabúrúri mothe kúgeria aría matúúraga gúkú thí. **11** Ngúúka o narua. Rúmía kíria úri nákió, nígeetha gútikagíe mündú úkuoya thúmbí yaku. **12** Úria úgaatoorania-rí, níngamúta gítugi thíini wa hekarú ya Ngai wakwa. Ndarí hīndí íngí agacooka kuuma kuo. Nīngamwandika ríitwa ría Ngai wakwa o na ríitwa ría itúúra inene ría Ngai wakwa, níroo Jerusalemu íria njerú, ríría ríraikúrúka kuuma igúrú kúri Ngai wakwa; o na níngí ndímwandike ríitwa ríakwa rierú. **13** Úria úri gütú-rí, niakiigwe úria Roho areera makanitha. **14** “Kúri múraika wa kanitha wa Laodikia, mwandikire atírí: Ici nício ciugo cia úcio Ameni, múira úria mwíhokeku na wa ma, o we mwathi wa cíumbe cia Ngai. **15** Nīnjúúú ciiko ciaku, ngamenya atí wee ndúrí múhoro na ndúrí múhiú. Kúngírí wega korwo waheha kana úhiúhe! **16** No tondú úri múraru, úkaaga kúhiúha na úkaaga kúhora-rí, ngíríe gúgútua thí uume kanua gakwa. **17** Wee ugaga atírí, ‘Níi ndí gítonga, ngagía na indo nyíngí, na ndírí kíndú njagíte.’ No wee ndúúú atí úri múnyamaríkí, na úri wa kúigúirwo tha, na úri múthíini, na úri mútumumu, o na úri njaga. **18** Ngúgútaara atí úgúre thahabu ríra therie na mwaki kuuma kúri níi, nígeetha útonge, na níngí úgúre nguo cia rangi mwerú cia kwíhumba, níguo úhumbire thoni cia njaga yaku, na úgúre ndawa wíhake maitho maku, níguo úhote kuona. **19** Aría nyendete níndimarúithagia na ngamaherithia. Ní úndú úcio gía na kíyo, na wíríre. **20** Atírírí, ndúgamíte múrango-iní ngúringaringa. Mündú o wothe angígua múgambo wakwa, na ahingúre múrango, níngútoonya thíini ndíanire irio nake, nake aríanire na níi. **21** Úria úgaatoorania-rí, nīngamwítíkíria aikare hamwe na níi gítí-iní gíakwa kía únene, o ta úria ní ndatooranirie na níngíkaráníra hamwe na Baba gítí-iní giake kía únene. **22** Úria úri gütú-rí, niakiigwe úria Roho areera makanitha.”

4 Thuutha wa maúndú macio ngírora, na rírí, hau mbere yakwa haarí na múrango warí múhingúre kúu igúrú. Naguo múgambo úria ndaigúite mbere íyo úkinjaríría, úria wagambaga ta coro, úkiuga atírí, “Ambata, úúke haha, na níngúkuonia maúndú maría arí o nginya mageekíka thuutha wa maúndú maya.” **2** O rímwé ngíkorwo ndí thíini wa Roho, na rírí, hau mbere yakwa harí na gítí kía únene kúu igúrú, na ní harí na mündú wagíkaríre. **3** Nake úcio wagíkaríre onekaga ataríi ta ihiga ría múthemba wa njathibi na wakiki. Naguo múkúnga-mbura úria wonekaga úhaana ta kahiga karía getagwo thumaratí, níguo warígíciirie gítí kúu kía únene. **4** Nakíó gítí kúu kía únene níkiarígíciirio ní ití íngí cia únene mírongo írri na inya, nacio ciakaríirwo ní athuuri mírongo írri na ana. Athuuri acio mehumbíte

nguo njerū na magekīra thūmbī cia thahabu mītwe. **5** Hau gītī-inī kīu kīa ūnene nihoimaga heni, na ngwa, na marurumī. Mbere ya gītī kīu kīa ūnene haari matawa mūgwanja maakanaga. Matawa macio nīmo maroho marīa mūgwanja ma Ngai. **6** Ningī hau mbere ya gītī kīu kīa ūnene nī haari kindū kīahaanaga ta iria rīa gīcicio, narīo rīari ikembu mūno, rīkahaana o ta gīcicio. Ningī hau gatagatī, gūthiūrūrūkīria gītī kīu kīa ūnene, haari na ciūmbe inya irī muoyo, nacio cīaiyūrītwo nī maitho mwena wa mbere, na wa na thuutha. **7** Nakīo kīūmbe kīa mbere kīahaanaga ta mūrūthi, na gīa keerī kīahaanaga ta ndegwa, na gīa gatatū kīari na ūthiū watarīi ta wa mūdū, nakīo gīa kana gīatarīi ta nderi ikīrera. **8** O kīūmbe kīmwe gīa ciūmbe icio inya irī muoyo kīarī na mathagu matandatū, nakīo kīaiyūrītwo nī maitho mwīrī wothe o nginya rungu rwa mathagu ma kīo. Mūthenya na ūtukū itiatīgithagīria kuuga atīrī: **9** Rīrīa rīothe ciūmbe icio irī muoyo ikūgooca, na igekīrīra, na igacookeria ngaatho ūcio ūikariire gītī kīa ūnene, o ūcio ūtūūruga tene na tene-rī, (aiōn g165) **10** nao athuuri acio mīrongo īrī na ana megūithagīa thī mbere ya ūcio ūikariire gītī kīa ūnene, na makahooya ūcio ūtūūruga muoyo tene na tene. Maigaga thūmbī ciao mbere ya gītī kīu kīa ūnene, makoiga atīrī: (aiōn g165) **11** “Wee Mwathani na Ngai witū-rī, nīwagīrīre kūgoocagwo, na gūtīo, na kūgīa na ūhoti, nīgūkorwo nīwe wombire indo ciothe, nacio ciombirwo na ūndū wa kwenda gwaku, na ikīgīa na muoyo.”

5 Ningī ngīona ibuku rīa gīkūnjo rīrī guoko-inī kwa ūrio kwa ūria waikariire gītī kīa ūnene rīandikītwo mīena yeerī, na rīahingitwo na gūcinīrīrwo na tūtembe mūgwanja twa mūhūra. **2** Ngīcooka ngīona mūraika warī na hinya mūno akīanīrīra na mūgambo mūnene akooria atīrī, “Nūū mwagīrīru kūmethūra tūtembe tūtū twa mūhūra, na ahingūre ibuku rīrī rīa gīkūnjo?” **3** No gūtīari mūdū o na ūmwe kūu igūrū, kana gūkū thī, o na kana rungu rwa thī ūngīahotire kūhingūra ibuku rīu rīa gīkūnjo o na kana arīore thīnī. **4** Na nī ngīrīra mūno tondū gūtioneire mūdū o na ūmwe mwagīrīru wa kūhingūra ibuku rīu rīa gīkūnjo kana arīore thīnī. **5** Hīndī ūyo ūmwe wa athuuri acio akīnjīra atīrī, “Tiga kūrīra! Atīrīrī, Mūrūthi ūria wa mūhīrīga wa Juda, Thuuna īrīa ya Daudī-rī, nīatooranīte. We arī na ūhoti wa kūhingūra ibuku rīu rīa gīkūnjo, na amethūre tūtembe tūu mūgwanja twarīo.” **6** Ningī ngīona Gatūrūme arūgamīte gatagatī ga gītī kīa ūnene, nako kahaanaga ta gathīnjītwo, gathīūrūrūkīrio nī ciūmbe iria inya irī muoyo, na athuuri acio. Kaarī na hīa mūgwanja na maitho mūgwanja, na nīmo maroho mūgwanja ma Ngai marīa matūmītwo mathiage thī yothe. **7** Nake ūcio Gatūrūme agīthī akīoya ibuku rīu rīa gīkūnjo kuuma guoko-inī kwa ūrio kwa ūrio waikariire gītī kīa ūnene. **8** Na aarīka kūrīora-rī, ciūmbe iria inya irī muoyo, na athuuri arīa mīrongo īrī na ana makīgūithia thī mbere ya Gatūrūme. O ūmwe aarī na kīnanda kīa mūgeeto na maanyiitīte mbakūrī cia thahabu ciyūrīte ūbumba, na nīgu mahooya ma andū arīa aamūre. **9** Nao nīmainire rwīmbo rwerū, makiuga atīrī: “Wee nīwe mwagīrīru wa kuoya ibuku rīu rīa

gīkūnjo, na kūmethūra tūtembe tūu twarīo, tondū wee nīworagīrwo, ūkīgūrīra Ngai andū na thakame yaku kuuma mīhīrīga yothe, na thīomi ciothe, na andū othe, o na ndūrīrī ciothe. **10** Wee nīūmatūite andū a ūthamaki na athīnjīri-Ngai a gūtungatagīra Ngai witū, nao magathamaka gūkū thī.” **11** Ningī ngīrora, na nī ngīgūa mūgambo wa arāika aingī, mūīgana wao warī ngiri na ngiri, na ngiri ikūmī maita ngiri ikūmī. Nao maathīūrūrūkīrie gītī kīa ūnene, na ciūmbe iria irī muoyo, na athuuri acio. **12** Nao mainaga na mūgambo mūnene, makoiga atīrī: “Kwagīrīra nī Gatūrūme, karīa kooragīrwo, nīguo kagīe na ūhoti, na ūtonga, na ūūgī, na hinya, na gītīo, na rīiri, o na ūgooci!” **13** Ngīcooka ngīgūa ciūmbe ciothe irī kūu igūrū, na iria irī thī, na iria irī rungu rwa thī, na iria irī iria-inī, o na indo ciothe iria irī thīnī wacio, ikīina atīrī: “Ūgooci, na gītīo, na rīiri, na ūhoti, irogia kūrī ūria ūikariire gītī kīa ūnene, na kūrī Gatūrūme, nginya tene na tene!” (aiōn g165) **14** Nacio ciūmbe iria inya irī muoyo ikiuga atīrī, “Ameni”, nao athuuri acio makīgūithia thī, makīhooya.

6 Ningī nīndonire ūcio Gatūrūme akīmethūra gatembe ka mbere ga tūtembe tūrīa mūgwanja twa mūhūra. Ngīcooka ngīgūa kīūmbe kīmwe gīa ciūmbe iria inya irī muoyo gīkiuga na mūgambo wagambaga ta marurumī atīrī, “Ūka!” **2** Na nī ngīrora, ngīona mbarathi njerū hau mbere yakwa! Ūria wamīhaicīte aanyiitīte ūta, nake akīheo thūmbī, akīumīra atarīi ta mūtoorania werekeire o gūtoorania. **3** Rīrīa Gatūrūme aamethūre gatembe ga keerī, ngīgūa kīūmbe kīrīa kīrī muoyo gīa keerī kīoiga atīrī, “Ūka!” **4** Ningī gūkiumīra mbarathi īngī, nayo yarī ndune mūno. Ūria wamīhaicīte nīaheetwo ūhoti wa kūniina thayū kuuma thī, na atūme andū mooragane. Nake akīheo rūhīu rwa njora rūnene. **5** Ningī rīrīa Gatūrūme aamethūre gatembe ga gatātū, ngīgūa kīūmbe kīrīa kīrī muoyo gīa gatātū kīoiga atīrī, “Ūka!” Na nī ngīrora, ngīona mbarathi njrū hau mbere yakwa! Ūria wamīhaicīte aanyiitīte ratiri na guoko gwake. **6** Ningī ngīgūa kindū kīarurumire ta mūgambo ūkuuma gatagatī-inī ga ciūmbe icio inya irī muoyo, ūkiuga atīrī, “Kībaba kīa ngano kīumage mūcaara wa mūthenya ūmwe, na ibaba ithatū cia ngano ya cairi ciumage mūcara wa mūthenya ūmwe, no ndūgathūkie maguta kana ūthūkie ndibeī!” **7** Ningī rīrīa Gatūrūme aamethūre gatembe ga kana-rī, ngīgūa mūgambo wa kīūmbe kīrīa kīrī muoyo gīa kana woiga atīrī, “Ūka!” **8** Na nī ngīrora, ngīona mbarathi ūeiku hau mbere yakwa! Ūria wamīhaicīte-rī, eetagwo Gīkū, nake Jehanamu aamumīte thuutha, amūkuhīrīrie. Nao makīheo ūhoti wa gwatha gīcunjī kīa inya gīa thī, nīguo mooragane na rūhīu rwa njora, na ng‘aragu, na mūthiro, o na ningī nyamū iria ndīani cia githaka. (Hadēs g86) **9** Ningī aamethūra gatembe ga gatano-rī, ngīona hau rungu rwa kīgongona maroho ma andū arīa mooragītwo nī ūndū wa kiugo kīa Ngai, na nī ūndū wa ūira ūria maagwatīrie. **10** Nao magīkaya na mūgambo mūnene, makīūra atīrī, “Mwathani Jehova, Wee mūtheru na wa ma, ūgūrīkara nginya rī ūtatūirīre atūūrī a thī cira nīguo ūrīhīre thakame iitū?” **11** Nao makīheo o mūdū nguo ndaaya ya rangi mwerū,

na makirwo meterere hanini, nginya mūigana wa ndungata iria maarutithanagia wira nacio ūhinge, na nio ariū na aar a lthe witū aria maarī mooragwo o ta ūria o mooragirwo. **12** Ningī ngirora na ngiona aamethūra gatembe ga gatandatū. Nakuo gūkīgīa na githingithia kinene. Nario rūa rikigarūrika, rikūra ta nguo ya ikūnia itumitūwa na guoya wa mbūri, naguo mweri wothe ūkigarūrika, ūgituniha ta thakame, **13** nacio njata cia igurū ikīgūa thī, o ta ūria ngiyū iria thaatu ciitikaga kuuma mūkūyū-inī rīria wainainio nī rūhuho rūnene. **14** Nario igurū rikieherio o ta ūria ibuku rīa gikūnjo rikūnjagwo, nacio irīma ciothe na icigirira ikieherio ikiuma kūdū gwacio. **15** Nao athamaki a thī, na anene, na anene a thigari, na itonga, na andū arīa marī hinya, na ngombo ciothe, na andū arīa othe eyathi, makihitha ngurunga-inī, na gatagati ka ndwaro cia mahiga ma irīma. **16** Nao nimeeraga irīma na ndwaro cia mahiga atīrī, “Tūgwīrei, mūtūhithē twehere ūthiū-inī wa ūcio ūria ūkariire giti kīa ūnene, na kuuma kūrī mang’ūrī ma Gatūrūme! **17** Nīgūkorwo mūthenya ūria mūnene wa mang’ūrī mao nīmūkinyu, nake nūū ūngihota kūwitiira?”

7 Thuutha wa ūguo ngiona arāika ana marūgamite ituri-inī iria inya cia thī, marigiriire huho iria inya cia thī nigeetha rūhuho o ruothe rūtikahurutane gūkū thī, kana iria-inī rīria inene, o na kana mūtī-inī o wothe. **2** Ngicooka ngiona mūraika ūngī akīambata oimite mwena wa irathiro, arī na mūhūri wa Ngai ūria ūrī muoyo. Nake agīta arāika acio ana na mūgambo mūnene, acio maheetwo ūhoti mathūkie thī na iria rīria inene, akīmeera atīrī: **3** “Mūtigathūkie thī, kana iria, o na kana mītī, nginya tūkorwo tūrikitie gwikira ndungata cia Ngai witū rūri ithiithi-inī ciao.” **4** Ningī ngīgua mūigana wa arīa meekirirwo rūri, nao maarī: 144,000 kuuma mihiriga yothē ya Isiraeli. **5** A mūhiriga wa Juda arīa meekirirwo rūri maarī 12,000, na a mūhiriga wa Rubeni maarī 12,000, na a mūhiriga wa Gadī maarī 12,000, **6** na a mūhiriga wa Asheri maarī 12,000, na a mūhiriga wa Nafitali maarī 12,000, na a mūhiriga wa Manase maarī 12,000, **7** na a mūhiriga wa Simeoni maarī 12,000, na a mūhiriga wa Lawi maarī 12,000, na a mūhiriga wa Isakaru maarī 12,000, **8** na a mūhiriga wa Zebuluni maarī 12,000, na a mūhiriga wa Jusufu maarī 12,000, na a mūhiriga wa Benjamini maarī 12,000. **9** Thuutha wa maūdū macio ngicooka ngirora, na hau mbere yakwa-rī, ngiona kirīndi kinene gītangitarika nī mūdū, kīa andū moimite ndūrīrī-inī ciothe, na maarī a mihiriga yothē, na iruka ciothe, na thiomī ciothe, marūgamite mbere ya giti kīa ūnene, na mbere ya Gatūrūme. Nao meehumbite nguo ndaaya cia rangi mwerū, na makanyiita makīndū na moko. **10** Nao maanagirira na mūgambo mūnene makoiga atīrī: “Kūhonokania nī kwa Ngai witū, ūria ūkariire giti kīa ūnene, na gwa Gatūrūme.” **11** Nao arāika acio othe maarūgamite mathiūrūrūkīrie giti kīu kīa ūnene, na magathiūrūrūkīria athuuri acio na ciūmbe icio inya irī muoyo. Nao magiturumithia mothiū mao thī hau mbere ya giti kīa ūnene, makīhooya Ngai, **12** Makiugaga atīrī: “Amenī! Ūgocī, na rīri, na ūgī,

na ngaatho, na gitiō na ūhoti, na hinya, irotūūra na Ngai witū tene na tene. Amenī!” (aiōn g165) **13** Na rīri, ūmwe wa athuuri acio akīnjūria atīrī, “Andū aya mehumbite nguo ndaaya cia rangi mwerū nī a, na moimite kū?” **14** Na nī ngīmūcookeria atīrī, “Mūthuuri ūyū, niwe ūū.” Nake akīnjūria atīrī, “Aya nī arīa moimite mīnyamaro-inī irīa mīnene; nao nīmathambitie nguo ciao na magacirūhia na thakame ya Gatūrūme. **15** Nī ūndū ūcio, “rīu maikaraga mbere ya giti kīa ūnene kīa Ngai, na mamūtungatagīra mūthenya na ūtukū thīinī wa hekarū yake; nake ūria ūkaragira giti kīa ūnene egūtūūra atambūrūkītie hema yake igirū rīao. **16** Gūtīrī hīndi magaacooka kūhūta, na matigacooka kūnyoota. Matigacinwo ringī nī rūa, o na kana nī ūrugarī mūhiū o na ūrīkū. **17** Nīgūkorwo Gatūrūme ūria ūrī gatagati ga giti kīa ūnene niwe ūgaatuika mūrīithi wao; niakamatongoria, amakinyie ithima-inī cia maaī ma muoyo. Nake Ngai niakamagiria maithori mothe mathire maitho-inī mao.”

8 Ningī rīria Gatūrūme aamethūire gatembe ka mūgwanja-rī, kīu igurū gūgikiro ki ihinda ta rīa nuthu ithaa. **2** Na nī ngiona arāika mūgwanja arīa marūgamaga mbere ya Ngai, nao makīheo tūrumbeta mūgwanja. **3** Nake mūraika ūngī, ūria warī na rūgjo rwa thahabu, agīka akirūgama kīgongona-inī. Nake akīheo ūbumba mūingī nigeetha aūrte igongona hamwe na mahooya ma arīa othe aamūre hau igurū rīa kīgongona gīa thahabu kīria kīri mbere ya giti kīa ūnene. **4** Nayo ndogo ya ūbumba ūcio, hamwe na mahooya ma andū arīa aamūre, ikīambata mbere ya Ngai yumite guoko-inī kwa mūraika ūcio. **5** Nake mūraika ūcio akīoya rūgjo rūu rwa thahabu, akirūyūria mwaki kuuma kīgongona-inī, akīūikia thī; nakuo gūkīgīa ngwa, na marurumī, na heni, na githingithia. **6** Hīndi iyo arāika arīa mūgwanja maarī na tūrumbeta mūgwanja makīhaarīa gūtūhuha. **7** Mūraika wa mbere akīhuha karumbeta gake, nakuo gūkīgīa mbura ya mbembe na mwaki itukanite na thakame, nacio igīkio thī. Nakio gīcunji gīa ithatū gīa thī gīkīhia, na gīcunji gīa ithatū kīa mītī ikīhia, o na nyeki yothē nduru ikīhia. **8** Mūraika wa keeri nake akīhuha karumbeta gake, nakio kīndū kīahaanaga ta kīrīma kinene giakanaga mwaki-rī, gīgīkio thīinī wa iria rīria inene. Nakio gīcunji gīa ithatū kīa iria rīu gīgītuika thakame, **9** na gīcunji gīa ithatū gīa ciūmbe iria irī muoyo thīinī wa iria rīu igīkua, na gīcunji gīa ithatū kīa marikabu ikīanangwo. **10** Nake mūraika wa gatatū akīhuha karumbeta gake, nayo njata nene mūno ikīuma igurū yakanite ta gicinga, ikīgīwira gīcunji gīa ithatū kīa njūū na ithima cia maaī, **11** nario rīitwa rīa njata iyo nī Kūrūra. Gīcunji gīa ithatū kīa maaī macio gīkīrūra, na andū aingī magīkua nī kūnyua maaī macio marūrū. **12** Nake mūraika wa kana akīhuha karumbeta gake, nario rūa rikiringwo gīcunji gīa ithatū, o nguo mweri gīcunji gīa ithatū, o na njata nacio gīcunji gīa ithatū, tondu ūcio gīcunji gīa ithatū giacio gīgītuika nduma. Nakio gīcunji gīa ithatū kīa mūthenya gīkiaga ūtheri, o na gīcunji gīa ithatū kīa ūtukū o taguo. **13** O ndorete-rī, ngīgua nderi yombūkaga rīera-inī ikīanirira na mūgambo mūnene, ikoiga atīrī: “Kaī kūrī na haaro-ī!

Kaī kūrī na haaro-ī! Kaī inyuī arīa mūtūuraga thī mūrī na haaro-ī, tondū wa tūrumbeta tūrīa tūkirie kūhuwo nī arāika acio angī atatu-ī!”

9 Nake mūraika wa gatano akīhuha karumbeta gake, na nīī ngōna njata yumīte igūrū ikagūa thī. Nayo njata iyo ikīnengerwo cabi ya Irima-rītārī-Gīturi. (Abyssos g12) **2** Hīndī irīa aahingūrīre Irima-rītārī-Gīturi-rī, rīkiuma ndogo yahaanaga ta ndogo ya icua inene. Narīo rīua na matu igūkīrwo nduma nī ndogo iyo yoimaga Irima-rīu-rītārī-Gīturi. (Abyssos g12) **3** Na thīīni wa ndogo iyo gūkiuma ngigī, igūka thī, nacio ikīheo ūhoti ūtārī ta wa tūng’aurū twa thī. **4** Nacio ikūrwo itikehie nyeki ya thī, kana mūmera o wotho o na kana mūtī, o tiga andū arīa matarī na rūrī rwa Ngai ithiithi ciao. **5** Nacio ikīaga kūheo ūhoti wa kūmoora, o tiga wa kūmaherithia mīeri itano. Naruo ruo rūria maiguire rwarī o ta ruo rwa kang’aurū karathīte mūdū. **6** Matukū-inī macio andū nīmagacarāgia gīkuū, no matigakōna; nīmakeriragīria gūkua, nakīo gīkuū gīkamoorīra. **7** Ngigī icio cīahaanaga ta mbarathi ihaarīrio nī ūndū wa mbaara. Mītwe-inī yacio cīarī na kīndū kīahaanaga ta thūmbī cia thahabu, namo mothūi maacio maahaanaga ta mothūi ma andū. **8** Njuūrī yacio yahaanaga ta njuūrī cia andū-a-nja, namo magego maacio matarīi ta magego ma mūrūūthi. **9** Nacio cīarī na ngo cia kūgītira gīthūri cīahaanaga ta ngo cia kīgera, naguo mūgambo wa mathagu maacio warī ta mūrurumo wa mbarathi nyingī na ngaari cia ita iteng’erete irorete mbaara-inī **10** Cīarī na mīting’oe, o na mboora ta cia tūng’aurū, na mīting’oe-inī yacio cīarī na ūhoti wa kūnyariira andū ihinda rīa mīeri itano. **11** Na nī cīarī na mūthamaki waciathaga, na nīwe mūraika wa Irima-rītārī-Gīturi, narīo rīitwa rīake na rūthiomi rwa Kihibirania nī Abadoni, ningī na Kiyunani agetwo Apolioni. (Abyssos g12) **12** Haaro ya mbere nīyathira; haatigara ingī igūrī irīa igūka thuuha. **13** Mūraika wa gatandatū nake akīhuha karumbeta gake, na nīī ngīgua mūgambo kūkiuma hīa-inī cia kīgongona gīa thahabu kīrīa kīrī mbere ya Ngai. **14** ūkīra mūraika ūcio wa gatandatū warī na karumbeta atīrī, “Ohoara arāika arīa ana arīa moheirwo rūūi-inī rūrīa rūnene rwa Farati.” **15** Nao arāika acio ana, arīa maathagathagītwo nī ūndū wa ihinda rū, na nī ūndū wa mūthenya ūcio o na nī ūndū wa mweri ūcio, o na mwaka ūcio makīohorwo nīgūo moorage andū gīcunjī gīa ithatū kīa andū gūkū thī. **16** Nacio mbūtū cia mbaara irīa cīahacīte mbarathi mūigana wacio warī milioni māgana meerī. Nīdaiguire mūigana wacio. **17** Mbarathi icio ndonire na kīoneki hamwe na arīa macīhacīte-rī, cīahaanaga atīrī: Ngo cīacio cia kūgītira gīthūri cīarī cia rangi mūtune ta mwaki, na rangi wa bururu, na rangi wa ngoikoni ūhaana ta ūbirīti. Cīongo cia mbarathi icio cīahaanaga ta cīongo cia mīrūūthi, natuo tūnua twacio twoimaga mwaki, na ndogo, o na ūbirīti. **18** Gīcunjī gīa ithatū kīa andū a gūkū thī nīkīoragīrwo nī mīthiro iyo itatū ya mwaki, na ndogo, na ūbirīti irīa cīoimaga tūnua-inī twacio. **19** Hinya wa mbarathi icio warī tūnua-inī twacio na mīting’oe-inī yacio, nīgūkorwo mīting’oe yacio yahaanaga ta nyoka īrī na cīongo irīa itihagia andū nacio. **20** Andū a thī acio angī, arīa matooragīrwo

nī mīthiro iyo, matiigana kwīrira mehīa ma wīra wa moko mao; matiigana gūtiga kūhooya ndaimono, na mīhianano ya thahabu, na ya betha, na ya gīcango, na ya mahīga, na ya mītī, o mīhianano irīa itanghota kuona, kana īigūe, kana īitware. **21** O na ningī matiigana kwīrira nī ūndū wa mehīa ma ūragani wao, kana ūrogi wao, kana ūmaraya wao, o na kana ūici wao.

10 Ningī ngīcooka ngōna mūraika ūngī warī na hinya mūno agūkūrūka oīmīte igūrū. Nake ehumbīte itu ta nguo, na igūrū rīa mūtwe wake haarī na mūkūngambura; naguo ūthūi wake wahaanaga ta rīua, namo magūrū make maahaanaga ta itugī cia mwaki. **2** Nake aanyītīte na guoko gwake kabuku kanini ga gīkūnjo karī kahingūre. Aakinyithīte kūgūrū gwake kwa ūrīo irīa-inī, nakuo kwa ūmotho agagūkinyithia thī nyūmū. **3** akīgūthūka na mūgambo mūnene ta wa mūrūūthi ūkīrarama. Hīndī irīa aagūthūkīre-rī, mīgambo ya ngwa irīa mūgwanja ikīgamba. **4** Na rūrīa ngwa icio mūgwanja ciagambire, ndaarī hakuhī kwandīka; no ngīgua mūgambo kuuma igūrū ūkiuga atīrī, “Mohoro macio maarīo nī ngwa icio mūgwanja-rī, maige marī hitho, ndūkamaandīke.” **5** Nake mūraika ūcio ndonete arūgamīte irīa-inī na akarūgama thī nyūmū agītambūrūkia guoko gwake kwa ūrīo na igūrū. **6** Nake akīhīta na ūrīa ūtūūruga muoyo ngīnya tene na tene, o we ūrīa wombire igūrū na indo ciothe irīa irī kuo, na akīūmba thī na indo ciothe irīa irī kuo, o na akīūmba irīa na indo ciothe irīa irī thīīni warīo, akiuga atīrī, “Hatīrī na ihīnda rīngī rīa gwetereral.” (aiōn g165) **7** No matukū-inī marīa mūraika wa mūgwanja agaakorwo akīrīi kūhuha karumbeta gake-rī, hitho ya Ngai nīkahingīo, o ta ūrīa eerire anabīi arīa ndungata cīake. **8** Ningī mūgambo ūrīa ndaiguīte uumīte igūrū ūkīnjarīria rīngī, ūkīnjīra atīrī: “Thīi, woe kabuku kau ga gīkūnjo karīa kahingūre kuuma guoko-inī kwa mūraika ūcio ūrūgamīte akinyīte irīa, na agakīnya thī nyūmū.” **9** Nī ūndū ūcio, ngīthīī kūrī mūraika, na ngīmūūria aahe kabuku kau ga gīkūnjo. Nake akīnjīra atīrī, “Koe, ūkarē. Gaakīnya nda nīgegūkūrūrīra, no karī kanua gegūkorwo karī na mūrīo ta ūūkīlī.” **10** Ngīkīoya kabuku kau ga gīkūnjo kuuma guoko-inī kwa mūraika ūcio, na nīī ngīkarīa. Karī kanua kaarī na mūrīo ta ūūkī, no ndarīkia gūkarīa, gakīndūrīra. **11** Ngīcooka ngūrwo atīrī, “No ngīnya ūrathe ūhoro rīngī ūkonīi andū aingī, na ndūrīrī nyingī, na thīomi nyingī, o na athamaki aingī.”

11 Ningī ngīnengerwo mūrangi wa gūthīma wahaanaga ta rūthanju, ngūrwo atīrī, “Thīi ūthīme hekarū ya Ngai na kīgongona, na ūtare andū arīa marahooya Ngai kuo. **2** No nja ya hekarū ūtigane nayo, ndūkamīthīme tondū nīhetwo andū-a-Ndūrīrī. Nao nīmakarangīrīria itūūra rīu itheru ihīnda rīa mīeri mīrongo īna na īrī. **3** Na nīī nīngaahe aira akwa eerī hinya, nao nīmakaratha ūhoro handū ha matukū 1,260 mehumbīte nguo cia makūnia.” **4** Acio nīo mītamaīyū irīa īrī, na nīo mītī irīa īrī ya kūgīrīrwo matawa irīa irūgamīte mbere ya Mwathani wa thī. **5** Mūdū o wotho angīkaagerīa kūmeka ūūru, mwaki ūkoimaga tūnua twao ūkaniina thū icio ciao. Na mūdū o wotho ūngīkenda

kũmeka ūuru no nginya akue o ūguo. **6** Andũ aya marĩ na hinya wa kũhinga igũrũ nĩgeetha gũtikae kuura mbura ihinda rĩria makaaratha ūhoro; ningĩ marĩ na hinya wa kũgarĩra maaĩ matũike thakame. O na ningĩ marĩ na hinya wa kũhũra thĩ na mĩthemba yothe ya mĩthiro maita maingĩ o ta ūria mangiendi. **7** Rĩria makaarĩkia kũheana ūira wao-rĩ, nyamũ irĩa yambataga yumĩte Irima-rĩria-Ritarĩ-Gĩturi nĩmakatharĩkĩra ĩmatoorie, na ĩmorage. (**Abyssos g12**) **8** Nacio ciimba ciao igaatigwo ciaraganĩte njĩra-inĩ cia itũura rĩria inene, rĩria rigerekaniagio rigetwo Sodomu kana Misiri, na nĩkwo Mwathani wao aambĩrwo mĩtĩ igũrũ. **9** Na ihinda rĩa mĩthenya itatũ na nuthu, andũ a kuuma iruka ciothe, na mĩhĩrĩga yothe, na thiomĩ ciothe na ndũrĩrĩ ciothe, nĩmakerorera ciimba ciao, na magĩrie ithikwo. **10** Nao andũ arĩa matũũraga thĩ nĩmagakenerera aira acio, na makũngĩre magĩtũmanagĩra iheo, tondũ anabii acio eerĩ nĩmanyariiraga andũ a gũkũ thĩ. **11** No thuuha wa mĩthenya itatũ na nuthu, mĩhũmũ ya muoyo ikĩmatoonya yumĩte kũrĩ Ngai, nao makĩrũgama na magũrũ mao, na arĩa maamonire makĩnyĩitwo nĩ kĩmako kinene mũno. **12** Ningĩ makĩgũga mũgambo mũnene uumĩte igũrũ ūkĩmeera atĩrĩ, “Ambatai na gũkũ.” Nao makĩambata igũrũ marĩ itu-inĩ, thũ ciao imoreire. **13** Ithaa o rĩu-rĩ, gũkĩgĩa na gĩthingithia kĩnene, nakĩo gĩcunjĩ gĩa ikũmĩ gĩa itũura rĩu gĩkĩmomoka. Andũ ngĩri mũgwanja makĩũragwo nĩ gĩthingithia kũu, nao arĩa maatigarire makĩmaka na makĩgooca Ngai wa igũrũ. **14** Haaro ya keerĩ nyathira, haaro ya gatatũ-rĩ, igũũka o narua. **15** Nake mũraika wa mũgwanja akĩhuha karumbeta gake, nakuo gũkĩgĩa na mĩgambo mũnene kũu igũrũ, nayo ikiuga atĩrĩ: “Ūthamaki wa thĩ nĩũtuũkĩte ūthamaki na Mwathani witũ, o na Kristũ wake, nake egĩtũũra athamakagya nginya tene na tene.” (**aiŋon g165**) **16** Nao athuuri arĩa mĩrongo ĩrĩ na ana, arĩa maaakarĩre itĩ ciao cia ūnene mbere ya Ngai, magĩturumithia mothĩũ mao thĩ makĩhooya Ngai, **17** makiuga atĩrĩ: “Nĩtwagũcookeria ngaatho, Mwathani Ngai, Wee Mwene-Hinya-Wothe, o Wee ūrĩ ho, na nowe warĩ ho, tondũ nĩwoete hinya waku mũnene, ūkambĩrĩria gũthamaka. **18** Ndũrĩrĩ nacio nĩciarakarire; namo mang'ũrĩ maku nĩmakinyĩte. Hĩndĩ nĩnginyu ya andũ arĩa akũũ gũtũrwo ciira, o na ya kũhe anabii, ndungata ciaku, iheo, hamwe na arĩa aamũre, na arĩa metigĩrĩte rĩtwa rĩaku, arĩa anini na anene, o na ya kwananga arĩa manangaga thĩ.” **19** Ningĩ hekarũ ya Ngai kũu igũrũ ikĩhingũrwo, na thĩini wa hekarũ yake gũkĩoneka ithandũkũ rĩria rĩa kirikanĩro gĩake. Nakuo gũkĩgĩa na heni, na marurumĩ, na ngwa, na gĩthingithia, na mbura nene ya mbembe.

12 Ningĩ kũu igũrũ gũkĩoneka ūrĩrũ mũnene wa kũgegania: gũkĩoneka mũndũ-wa-nja wehumbĩte rĩua, agacooka agakinya mweri na magũrũ, na agekĩra thũmbĩ ya njata ikũmĩ na igĩrĩ mũtwe. **2** Aarĩ na nda, na niakayaga nĩ ruo tondũ aarĩ hakuhi kũheo mwana. **3** Ningĩ gũkĩoneka ūrĩrũ ūngĩ kũu igũrũ na atĩrĩ: nĩ ndamathia nene yarĩ ndune, na yarĩ na ciongo mũgwanja, na hĩa ikũmĩ, na thũmbĩ mũgwanja ciongo-inĩ ciayo. **4** Naguo mũting'oe wayo ūkĩhaata gĩcunjĩ gĩa

ithatũ kĩa njata cia igũrũ na igĩcirekania thĩ. Ndamathia ĩyo ikĩrũgama mbere ya mũndũ-wa-nja ūcio warĩ hakuhi kũheo mwana, nĩguo ĩtambuure mwana ūcio aaciwarwo o ūguo. **5** Nake mũndũ-wa-nja ūcio akĩgĩa mwana wa kahiĩ, ūria ūgaathaga ndũrĩrĩ ciothe na rũthanju rwa kĩgera. Nake mwana ūcio akĩhurio, agĩtwarwo igũrũ gĩtĩ-inĩ kĩa ūnene kĩa Ngai. **6** Mũndũ-wa-nja ūcio akĩũrĩra werũ-inĩ, handũ harĩa aathondekeirwo nĩ Ngai, harĩa aarĩ amenyererwo handũ ha ihinda rĩa matukũ 1,260. **7** Na rĩrĩ, kũu igũrũ gũkĩgĩa mbaara. Mikaeli na araiika ake makĩrũa na ndamathia ĩyo, nayo ndamathia na araiika ayo makĩrũa nao. **8** No ndamathia ndĩarĩ na hinya wa kũigana, nayo hamwe na araiika ayo makĩgaga ūikaro kũu igũrũ. **9** Nayo ndamathia ĩyo nene ikĩnyugutwo thĩ, na nĩyo nyoka irĩa ya tene, o irĩa ĩtagatwo mũcukani, na ĩgeetwo Shaitani, irĩa ihĩthithagia andũ a thĩ yothe. Nayo ikĩnyugutwo thĩ hamwe na araiika ayo. **10** Ningĩ ngĩcooka ngĩgũga mũgambo mũnene kũu igũrũ, ūkiuga atĩrĩ: “Rĩu ūhonokio nĩ mũkinyu, na ūhoti, na ūthamaki wa Ngai witũ, o na wathani wa Kristũ wake. Nĩgũkorwo ūria ūcuukaga arĩũ na aarĩ a Ithe witũ, ūria ūmacuukaga mbere ya Ngai mũthenya na ūtukũ, nĩaharũrũkĩtio thĩ. **11** Nao nĩmamũtoorie na ūndũ wa thakame ya Gatũrũme, o na nĩ ūndũ wa kiugo kĩa ūira wao; na matiigana kwenda kũhonokia mĩoyo yao, o na maatuika a gũkua. **12** Nĩ ūndũ ūcio, kenai inyuĩ igũrũ, o na inyuĩ arĩa mũtũũraga kuol! No kaĩ thĩ na iria rĩria inene irĩ na haaro-ĩ, tondũ mũcukani nĩaikũrũkĩte kũrĩ inyuĩ! Nake aiyũrĩtwo nĩ marũrũ manene, tondũ nĩoĩ atĩ ihinda rĩake rĩria rĩtagire nĩ inyinyi.” **13** Rĩria ndamathia ĩyo yoonire atĩ nĩnyanyugutwo thĩ, ikĩambĩrĩria kũnyariira mũndũ-wa-nja ūcio waagĩte mwana wa kahiĩ. **14** Nake mũndũ-wa-nja ūcio akĩheo mathaga meerĩ ma nderi irĩa nene nĩgeetha ombũke athĩ werũ-inĩ handũ harĩa aathondekeirwo, harĩa aarĩ amenyererwo kwa ihinda, na kwa mahinda na nuthu ya ihinda, harĩa atangiakinyĩrĩrwo nĩ nyoka ĩyo. **15** Nayo nyoka ĩyo ikĩhorora maaĩ kuuma kanua kayo o ta rũũ, nĩgeetha ikĩnyĩre mũndũ-wa-nja ūcio, itũme atwarwo nĩ kĩguũ kũu. **16** No thĩ nayo igĩethĩrĩria mũndũ-wa-nja ūcio na ūndũ wa gwathamia kanua kayo, nayo ikĩmeria rũũ rũu rwahororetwo nĩ ndamathia ĩyo kuuma kanua kayo. **17** Hindi ĩyo ndamathia ĩyo ikĩrakarĩra mũndũ-wa-nja ūcio mũno, nayo igĩthĩĩ kũrũa na ciana iria ingĩ ciake, na nĩo andũ arĩa maathikagĩra maathani ma Ngai, na makagwatĩria ūira wa Jesũ.

13 Nayo ndamathia ĩyo ikĩrũgama hũgũrũrũ-inĩ cia iria. Ningĩ ngĩcooka ngĩona nyamũ ikũmia iria thĩini. Nyamũ ĩyo yarĩ na hĩa ikũmĩ, na mũtwe mũgwanja, na hĩa-inĩ ciayo yarĩ na thũmbĩ ikũmĩ, na o mũtwe wayo warĩ na rĩtwa rĩa kũruma Ngai. **2** Nyamũ ĩyo ndonire yahaanaga ta ngarĩ, no magĩrũ mayo maatarĩ ta ma nduba, nako kanua kayo kahaanaga ta ka mũrũũthi. Nayo ndamathia ĩyo ikĩhe nyamũ ĩyo hinya wayo na gĩtĩ kiayo kĩa ūnene o na wathani mũnene. **3** Mũtwe ūmwe wa nyamũ ĩyo wonekaga ta waringĩtuo iringa rĩa kũĩrago, no iringa rĩu rĩa kũĩrago nĩrĩahonetete. Nayo thĩ yothe nĩyagegete na ikĩrũmĩrĩra nyamũ ĩyo. **4** Nao andũ magĩkĩhooya ndamathia ĩyo tondũ nĩyaheete

nyamū iyo ūhoti wayo, o na makīhooya nyamū iyo, na makoorgia atīrī, “Nūū ūtarīi ta nyamū īno? Nūū ūngīmūkīrīra, arūe nayo?” **5** Nayo nyamū iyo ikīheo kanua ga kwaria ciugo cia mwītīo na cia kūrma Ngai, na ikīheo ihinda rīa gwathana rīa mīeri mīrongo īna na īrī. **6** Nyamū iyo īgītūmūra kanua īrume Ngai, na īcambie rīitwa rīake, na gīkaro gīake, o na arīa matūūruga kūu īgūrū. **7** Nīyaheirwo hinya nīguo īrūe na arīa aamūre na īmatorie. Na ikīheo wathani īgūrū rīa mīhīrīga yothe, na andū a iruka ciothe, na thīomi ciothe, o na ndūrīrī ciothe. **8** Nao andū othe arīa matūūruga gūkū thī kuuma rīrīa thī yombirwo, arīa othe marīitwa mao matarī maandīke ibuku-inī rīa muoyo rīa Gatūrūme karīa gaathīnjirwo, makīnamīrīra nyamū iyo mamīhooe. **9** Mūndū ūrīa ūrī na gūtū nīakīgūe. **10** Mūndū o wothē angīkorwo nī wa gūtahwo, nīegūtahwo athīi. Mūndū o wothē angīkorwo nī wa kūūragwo na rūhīū rwa njora-rī, ndarī hīndī atakooragwo na rūhīū. Ūguo nīkuonania atī andū arīa aamūre nīmabataire gūkīrīrīra, na marī na wītīkio. **11** Ngīcooka ngīona nyamū īngī, ikīuma na thī. Nyamū iyo yarī na hīa īgīrī ta cia gatūrūme, no yaaragia ta ndamathīa. **12** Nyamū iyo īgīathana na ūhoti wothē wa nyamū īrīa ya mbere ithenya rīayo, īgītūma thī na arīa othe matūūruga kuo mahoooyage nyamū iyo ya mbere, o iyo yahonete iringa rīayo rīa kīūrigo. **13** Nayo ikīringa ciama nene na morīrū, o na īgītūma mwakī ūkūrūke uume īgūrū ūuke thī andū makīonaga. **14** Tondū wa morīrū macio nīyaheirwo hinya wa kūrīnga ciama ithenya rīa nyamū iyo ya mbere, ikīheenia andū arīa matūrē thī. Nīngī īgīatha andū mathondeke mūhīanano nī ūndū wa gūtūia nyamū iyo, yagurarītio na rūhīū rwa njora no yarī o muoyo. **15** Nīyaheirwo hinya wa kūhe mūhīanano ūcio wa nyamū iyo ya mbere mīhūmū, nīguo ūhote kwaria, na ūtūme arīa othe maaregete kūhooya mūhīanano ūcio wa nyamū iyo mooragwo. **16** Nīngī nīyaathire andū othe na hinya, arīa anīna na arīa anene, arīa itonga na arīa athīnī, arīa meyathīte na arīa ngombo, o mūndū ekīrwo rūūrī guoko gwake kwa ūrīo kana thīithī-inī wake, **17** nīgeetha gūtīkagē mūndū ūngīndīa kana agūrē, atarī na rūūrī rūu, na nīruo rīitwa rīa nyamū iyo, kana namba ya rīitwa rīayo. **18** Ūndū ūyū nīūbataire ūūgī. Mūndū o wothē angīkorwo arī na ūmenyo-rī, nīeke ithabu rīa namba ya nyamū iyo, nīgūkorwo nī namba ya mūndū. Nayo namba yake nī 666.

14 Ngīcooka ngīrora, na nī ngīona Gatūrūme arūgamīte Kīrīma-inī gīa Zayuni, arī na andū 144,000 arīa maandīkītowo rīitwa rīake na rīitwa rīa lthe mothīū-inī mao. **2** Nīngī ngīguu mūgambo uumite īgūrū ūtarīi ta mūhīyūko wa maai maratherera na nīngī ta mūrurumo wa ngwa. Mūgambo ūcio ndaiguire watarīi ta wa aini a inanda cia mūgeeto makīna na inanda ciao. **3** Nao makīna rwīmbo rwerwī mberē ya gītī kīa ūnene, na marī mbere ya cīumbe iria inya irī muoyo, na athuuri. Gūtīarī mūndū ūngīahotire kwīruta rwīmbo rūu tīga o acio 144,000 arīa maakūrītowo kuuma thī. **4** Acio nī arīa mateethūkītīe na andū-a-nja, nīgūkorwo nīmeigite marī atheru. Nao maarūmagīrīra Gatūrūme o kūrīa guothe aathīiaga. Nīo maagūrīrwo kuuma kūrī

andū, na makīrutowo marī maciaro ma mbere kūrī Ngai o na kūrī Gatūrūme. **5** Matīrī hīndī marī maheenania; o na matīrī ūcuuke. **6** Nīngī ngīona mūrīka ūngī oombūkīte rīera-inī, nake aarī na Ūhorō-ūrīa-Mwega wa tene na tene wa kūhunjīrīa andū arīa matūūruga thī, ūguo nī kuuga ndūrīrī ciothe, na mīhīrīga yothe, na thīomi ciothe, na andū othe. (aiōnios g166) **7** Nake akiuga na mūgambo mūnene atīrī, “Mwītīgīre Ngai na mūmūgoce we, tondu ihinda rīake rīa gūtūa ciara nīikinyu. Mūhooe ūrīa wombire īgūrū, na thī, na iria rūrīa inene, na ithīma cia maai.” **8** Nake mūrīka wa keerī akiuga atīrī, “Nīrīgūu! Itūūra rīrīa inene rīa Babuloni nīrīgūu, rīrīa rīanyuithīre ndūrīrī ciothe ndibeī īrīa ya maūdū moori ma ūtharia warīo.” **9** Nīngī mūrīka wa gatatū akīmarūmīrīra, nake akīanīrīra na mūgambo mūnene, akiuga atīrī, “Mūndū o wothē angīhooya nyamū iyo na mūhīano wayo, na ekīrwo rūūrī rwayo thīithī kana guoko-rī, **10** o nake nīakanyua ndibeī īyo ya marakara ma Ngai, irīa ītīrīrwo gīkombe-inī kīa mang’ūrī make ītātukanītīo na kīndū. Nake nīakanyarīrwo na mwakī wa ūbīrītī mbere ya arīka arīa atheru na mbere ya Gatūrūme. **11** Nayo ndogo ya kīnyarīrīko kīao īgūtūūra yambataga ngīnya tene na tene. Gūtīrī kīhurūko mūthenya kana ūtūkū kūrī arīa mahoooyaga nyamū iyo na mūhīano wayo, kana kūrī mūndū o wothē ūrīa wīkīrītowo rūūrī rwa rīitwa rīayo.” (aiōn g165) **12** Haha nīhabataire ūkīrīrīra harī andū arīa aamūre, o arīa maathīkagīra Maathani ma Ngai, na magatūūra marī ehokeku harī Jesū. **13** Ngīcooka ngīguu mūgambo woima īgūrū ūkiuga atīrī, “Andika atīrī: Kūrathimwo-rī, nī andū arīa akuū, arīa makuīte marī thīnī wa Mwathani kuuma rūu.” Nake Roho ekuuga atīrī, “Ī, nīguo makīhurūke mawīra mao marītū, nīgūkorwo cīko ciao iria maneeka nīkamomoia thūutha.” **14** Nīngī ngīrora, ngīona hau mbere yakwa haarī na itu rīerū, na itu rūu nīrīaikarīrwo nī mūndū “wahaanaga ta mūrū wa mūndū” arī na thūmbī ya thahabu mūtwe, na arī na rūhīū rūūgī rwa kūgetha guoko-inī gwake. **15** Nake mūrīka ūngī akīuma thīnī wa hekarū, agītā mūndū ūcio waikarīre itu na mūgambo mūnene, akīmūrīra atīrī, “Oya rūhīū rūu rwa kūgetha, ūgethe, tondu ihinda rīa kūgetha nīikinyu, nīgūkorwo magetha ma thī nī makūrū.” **16** Nī ūndū ūcio, mūndū ūcio waikarīre itu akīhīūrīra rūhīū rwake thī, nayo thī īkīgethwo. **17** Nake mūrīka ūngī akīuma thīnī wa hekarū kūu īgūrū, o nake aarī na rūhīū rūūgī rwa kūgetha. **18** Na mūrīka ūngī, ūrīa wathaga mwakī, akīuma kīgongona-inī, agītā ūcio warī na rūhīū rūūgī rwa kūgetha na mūgambo mūnene, akīmūrīra atīrī, “Oya rūhīū rūu rwaku rūūgī rwa kūgetha, na ūcookanīrīre imanjīka cia thabībū kuuma harī mūthabībū ūrīa wa thī tondu thabībū cīayo nī njūru.” **19** Nake mūrīka ūcio akīhīūrīra rūhīū rwake thī, agīcookereria thabībū cīayo, na agīcooka agīcīkīa kīhīhīro-inī kīrīa kīnene kīa mang’ūrī ma Ngai. **20** Nacio ikīrangīrīro kīhīhīro-inī kīrīa kīarī nja ya itūūra inene, nayo thakame īgītherera yumite kīhīhīro-inī, īgīkīnya handū ha itīna rīa mairū ta igana rīa mīrongo īnana, na ikīambata o ngīnya īgīkīnya mīkwa-inī īrīa yohaga mbarathi tūnua.

15 Ng'icooka ng'iona ūrūrū ūng'ī mūnene na wa kūgegania kūu igūrū: ndonire araika mūgwanja makuuite mīthiro mūgwanja ya mūthia. Mīthiro iyo nīyo yarī ya kūrīkirīria mang'ūrī ma Ngai. **2** Ng'icooka ng'iona kīndū kīahaanaga ta iria rīa g'icicio gītukanitio na mwaki, na ng'icooka ng'iona arīa maatooretie nyamū ūria na mūhiano wayo, na namba ya rīitwa rīayo, marūgamīte rūtere-inī rwa iria rīu. Nao maanyiitite inanda cia mūgeeto iria maahetwo nī Ngai, **3** nao maainaga rwīmbo rwa Musa ūria ndungata ya Ngai, na rwīmbo rwa Gatūrūme, makoiga atīrī: "Maūndū maku marīa wikīte nī manene na ma kūgegania, Wee Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe. Njira ciaku nī cia kīhooito na nī cia ma, Wee Mūthamaki wa mīndī na mīndī. **4** Nūū ūtang'īgwtīgīra, na agoocithie rīitwa rīaku, wee Mwathani? Nīgūkorwo Wee wiki nīwe Mūtheru. Ndūrīrī ciothe nīgūoka ihooe irī mbere yaku, nīgūkorwo ciiko ciaku cia ūthingu nīgūūrītio." **5** Thuutha wa maūndū macio nīndarorire, na ng'iona hekarū kūu igūrū, ūria arī hema nyamūre ya ūira, nayo ikīhingūrwo. **6** Nao araika mūgwanja arīa maarī na mīthiro ūria mūgwanja makiuma kūu thīnī wa hekarū iyo. Nao meehumbīte nguo cia gatani ūria theru yahenagia, na makeyoha mīcibi ya thahabu ithūrī-inī ciao. **7** Hīndī iyo kīūmbe kīmwe gīa cīūmbe iria inya irī muoyo-rī, gīkīnengera araika acio mūgwanja mbakūrī mūgwanja cia thahabu, ciyūrītio mang'ūrī ma Ngai ūria ūtūūruga muoyo tene na tene. (aiōn g165) **8** Nayo hekarū ikīyūra ndogo yumīte rīiri-inī wa Ngai na thīnī wa hinya wake, na gūtīrī mīndū ūng'īahotire gūtōonyā hekarū iyo ng'inya mīthiro iyo mūgwanja ya araika acio mūgwanja ūrīkirīre.

16 Ning'ī ng'īgua mūgambo mūnene ūkiuma thīnī wa hekarū, naguo ūkīira araika acio mūgwanja atīrī, "Thīnī, mūkonorerie thī mbakūrī icio mūgwanja cia mang'ūrī ma Ngai." **2** Nake mūraika wa mbere agīthī akionoreria mbakūrī yake thī, nacio ironda njūru mūno irī ruo ikīgīa andū arīa maarī na rūūrī rwa nyamū iyo, na arīa maahooyaga mūhiano wayo. **3** Nake mūraika wa keerī akionoreria mbakūrī yake iria-inī rīria inene, narīo iria rīu rīkīgarūrūka rīgītūka ta thakame ya mūndū mūkuū, nakīo kīndū o gīothe kīarī muoyo iria-inī rīu gīgīkua. **4** Ning'ī mūraika wa gatātū akionoreria mbakūrī yake njūūrī-inī na ithima-inī cia maaī, nacio igītūka thakame. **5** Ng'icooka ng'īgua mūraika ūria wathaga maaī akiuga atīrī: "Wee ūrī na kīhooito ūgītua matūiro maya, Wee ūria ūrī ho, na nowe warī ho, o Wee Mūtheru, tondū wa gūtua ciira ūguo; **6** nīgūkorwo nīmaifīte thakame ya andū aku aamūre, na ya anabii, nawe nīumaheete thakame manyue ta ūria magīrīrwo." **7** Na ng'īgua kīgongona gīacookia atīrī: "Ūrī ng'ūo, Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe, matūiro maku nī ma ma, na nī ma kīhooito." **8** Nake mūraika wa kana akionoreria mbakūrī yake rīūa-inī, narīo rīūa rīkīheo hinya wa gūcina andū na mwaki. **9** Andū magīcinwo nī ūrugārī ūcio mūnene, nao magakīrumaga rīitwa rīa Ngai ūcio warī na hinya wa gwatha mīthiro iyo, no matiīgana kwīrira mamūgoocē. **10** Mūraika wa gatano akionoreria mbakūrī yake gītī-inī kīa ūnene kīa nyamū ūria, naguo ūthamaki wayo ikīyūra nduma. Nao andū makīrīma

nīmī nī ūndū wa ruo, **11** na makīruma Ngai wa igūrū nī ūndū wa ruo rūrīa maiguaga na nī ūndū wa ironda iria maarī nacio, no matiīgana kwīrira nī ūndū wa maūndū marīa meekīte. **12** Nake mūraika wa gatandatū akionoreria mbakūrī yake rūūrī-inī rūrīa rūnene rwa Farati, namo maaī maruo makīhwa nīgūo athamaki a kuuma mwena wa Irathīro mathondekerwo njīra. **13** Ng'icooka ng'iona maroho matatū mooru maahaanaga ta ciūra; namo moimire kanua ka ndamathia, na makiuma kanua ka nyamū ūria, na kanua-inī ka mūnabii ūria wa maheeni. **14** Namō nīmo maarī maroho ma ndaimono marīa maringaga ciama, namo mathiiga kūrī athamaki a thī yothe, nīgūo mamacookanīrīre nī ūndū wa mbaara ūria ikaarūo mūthenya ūcio mūnene wa Ngai Mwene-Hinya-Wothe. **15** "Na rīrī, ng'ūka o ta mūici! Kūrathimwo-rī, nī mūndū ūria ūikaraga eigūite na agaikara ahaarīrie nguo ciake, nīgeetha ndakanāe gūthī njaga, nake aconorithio." **16** Namō maroho macio magīcookanīrīria athamaki handū haria hetagwo na Kīhibirania, Arimagedoni. **17** Nake mūraika wa mūgwanja akionoreria mbakūrī yake rīera-inī, na rīrī, hekarū thīnī gūkiuma mūgambo mūnene uumīte gītī-inī kīa ūnene, ūkiuga atīrī, "Ūhoro ūcio nīwarīka!" **18** Gūgīcōoka gūkīgīa heni, na marurumī, na ngwa o na gīthingithia kīnene. Gūtīrī kwagīa gīthingithia kīngī kīnene ta kīu kuuma rīrīa thī kwagīire andū, nī ūria gīthingithia kīu kīarī kīnene mūno. **19** Narīo itūūra rīria inene rīgīatūkana njatū ithatū, namo matūūra ma ndūrīrī makīmōmoka. Nake Ngai akīrīrikana Babuloni itūūra rīria inene, na akīrīhe gīkombe kaiyūrītio ndibei ya ūrūrū wa mang'ūrī make. **20** Nacio icīgīrīra ikīūra ciothe, nacio irīma ikīaga gūcōoka kuoneka. **21** Namō mahiga manene ma mbura ya mbembe, ma ūrītū wa ta kilo mīrongo itano o ihiga, makīgīwira andū. Nao makīruma Ngai nī ūndū wa mūthiro ūcio wa mahiga ma mbura ya mbembe, tondū mūthiro ūcio warī wa kūmakania mūno.

17 Nake mūraika ūmwe wa araika acio mūgwanja, maarī na mbakūrī mūgwanja agītūka, akīnjīra atīrī, "Ūka, nguonie iherithia rīa mūmaraya ūria mūnene, ūria ūkarite igūrū rīa maaī maingī. **2** Na nīwe athamaki a thī maatharīrie nake, na andū arīa matūūruga thī makarīo nī ndibei ya ūtharia wake." **3** Ning'ī mūraika ūcio akīnjoya ndī thīnī wa Roho, akīndwara werū-inī. Ndī kūu werū-inī ng'iona mūndū-wa-nja aikarīre nyamū yarī ndune ta gakarakū, na yayīūrītwo nī marītwa ma kūruma Ngai mwīrī wayo, na yarī na ciongo mūgwanja na hīa ikūmi. **4** Mūndū-wa-nja ūcio ehumbite nguo cia rangi wa ndathi na mūtune, na akegemia na thahabu, na tūhiga twa goro, o na ruru. Guoko-inī gwake nīanyiitite gīkombe gīa thahabu kīyūrītio maūndū marī magigi, na ciiko cia ūtharia wake. **5** Thīithi-inī wake aandikwo rīitwa atīrī: KİRIGA BABULONI ŪRIA MŪNENE, NYINA WA MARAYA, NA WA MAŪNDŪ MOTHE MARĪA MARĪ MAGIGI MA THĪ. **6** Nīndonire atī mūndū-wa-nja ūcio aarī mūrītu, akarīo nī thakame ya andū arīa aamūre, o na thakame ya andū arīa maarī aira a Jesū. Na rīria ndaamunire, ngīgega mūno. **7** Nake mūraika ūcio akīnjūria atīrī: "Wagejo nī kīi? Ningūgūtaarīria hitho

ya mündü-wa-nja ücio na ya nyamü iyo ahaiçite, iyo iri na ciongo mügwanya na hia ikümi. **8** Nyamü iyo wonire yari ho, na riu ndiri ho, na iri hakuhi kuuma Irima-riria-Ritari-Gituri ithi ikaanangwo. Nao andu ariä matüüraga thi, ariä maritwa mao mataandikitwo ibuku-ini ria muoyo kuuma riria thi yombirwo nimakagega mona nyamü iyo, tondü händi imwe yari ho, na riu ndiri ho, no niirüka. (Abysos g12) **9** “Ündü üyü ükwenda gwiciirio na üügi. Ciongo icio mügwanya ni irima mügwanya iria ciikariirwo ni mündü-wa-nja ücio. **10** Ningi ni athamaki mügwanya. Atano nimeherete, ümwe ari ho, na üria üngi ndari arooka; no ooka-ri, no nginya aikare o kahinda kanani. **11** Nyamü iria yari kuo, na riu ndiri ho, niyo müthamaki wa kanana. We ni ümwe wa acio mügwanya, na riu erekeire kwanangwo. **12** “Hia icio ikümi wonire ni athamaki ikümi ariä mataahetwo üthamaki, no nimakaheo wathani ta athamaki maathane ithaa rimwe hamwe na nyamü iyo. **13** Marä na muoroto ümwe, na nimakaheana ühoti na wathani wao küri nyamü iyo. **14** Nao nimakarüa na Gatürüme, no Gatürüme niakamatooria tondü niwe Mwathani wa aathani, na Müthamaki wa athamaki, na andu ariä agaakorwo hamwe nao ni arümüriiri ake ariä metitwo, na magathuurwo, na ni ehokeku.” **15** Ningi müraika ücio akinjira atiri, “Maai macio wonire hau mümaraya ücio aikarite ni iruka cia andü, na irindi, na ndüriri, na thiomu. **16** Nayo nyamü iyo wonire, na hia icio ikümi nigüthüura igaahtüura mümaraya ücio. Nacio niikamwananga na imütige ari njaga; niikaaria nyama ciäke, na imucine na mwaki. **17** Nigükorwo Ngai niekirite ngoro-ini ciao riciiria ria kühingia muoroto wake na ündü wa küguanira mahe nyamü iyo hinya wao wa gwathana, nginya ciugo cia Ngai ihinge. **18** Mündü-wa-nja ücio wonire niwe itüura riria inene riria riathaga athamaki a thi.”

18 Thuutha wa maündü macio nindonire müraika üngi agükürüka oimite igürü ari na ühoti münene müno, nayo thi ikiarirwo ni ükengi wake. **2** Nake akianirira na mügambo münene, akiuga atiri: “Nirigüu! Babuloni itüura riria inene-ri, nirigwite! Nirituikite giikaro kia ndaimono, na rigatuika gitüuro gä güthaakirwo ni ngoma o yothe thüku, rigatuika gitüuro kia nyoni ciothe iria iri thaahu na thüure. **3** Nigükorwo ndüriri ciothe niinyuüte ndibei iria ya maündü mooru ya ütharia wake. Nao athamaki a thi nimatharirie nake, nao onjorithia a thi magitongio ni mütüürire wake wa miägo mikiru.” **4** Ningi ngüiga mügambo üngi uumite igürü ükiuga atiri: “Inyuü andü akwa, umai küri we, nigeetha mütikagwatanire na mehia make, na niguo mütikae kwamükira mithiro yake; **5** nigükorwo mehia make nimeiganiriire magakinya o igürü, nake Ngai niaririkanite mawaganu make. **6** Müheei o ta üria araheanaga; mürihe maita meerä ma üria ekite. Gikombe kiria aramüringagiria-ri, müringiriei kio maita meerä. **7** Münyamarie, na mümühe kieha küganaine na mwigaatho na mwükiriro wake. Ngoro-ini yake erahaga, akoiga atiri, ‘Ni njikaraga ta müthamaki-mündü-wa-nja; ndiri mütumia wa ndigwa, na ndiri händi ngaacakaya.’ **8** Ni ündü ücio, mithiro yake

niikamükinyirira müthenya o ro ümwe: nayo ni gikuü, na macakaya, o na ng’aragu. Agaacinwo na mwaki, nigükorwo Mwathani Ngai üria ümütüürire ciira ari hinya. **9** “Riria athamaki a thi ariä maatharagia nake na makagwatanira nake miägo-ini yake makoona ndogo yake akihia-ri, nimakamüririra na mamücaakire. **10** Nao makaarügama haraaya ni ündü wa gwitigira kinyariiriko giäke, nao marire, makiugaga atiri: “Üya-ü! Üya-ü, wee itüura inene, wee Babuloni, itüura ria hinya! Itüuro riaku riri gükinya ithaa-ini o rimwe!” **11** “Onjoria a thi nimakamüririra na mamücaakire, tondü gütiri mündü ügaacooka kügura indo ciao ringi: **12** indo cia thahabu, na betha, na mahiga ma goro, na ruru; ningi mataama ma gatani iria njega, na maria ma rangi wa ndathi, na maria ma hariiri, na mataama maria matune ta gakaraku; ningi mithemba yothe ya miti iria minungi wega, na indo cia mithemba yothe iria ithondeketwo na müguongo, na mbaü cia goro, na gicango, na kigera, na mahiga mathaka ma yaiigi; **13** ningi mirigo ya ndarathini na iriki, na ya übumba, na maguta maria manungi wega, na übani, na ya ndibei na maguta ma ndamaiyü, na ya mütu üria mühinyu müno, o na ngano; ningi ng’ombe na ng’ondü; o na mbarathi na makaari; nginya ngombo o na miyo ya andü o nayo. **14** “Nao nimakoiga atiri, ‘Itunda riria weragiria nirikwehereire. Ütonga waku wothe o na ükengi waku niithirite, na gütiri händi igaacooka kuoneka o na ri.’ **15** Onjoria ariä meendagia indo icio na magitonga kuuma küri we-ri, makaarügama o haraaya ni ündü wa gwitigira kinyariiriko giäke. Nimakarira, na macakae, **16** na maanirire, moige atiri: “Üya-ü! Üya-ü! Wee itüura inene, wee wihumbite nguo cia taama wa gatani iria njega, na cia rangi wa ndathi, na cia rangi mütone ta gakaraku, na ükegemia na thahabu, na thüiga twa goro, o na ruru! **17** Ütonga ücio münene üguo niwanangwo ithaa-ini o rimwe!” “Anene othe a marikabu cia iria-ini, na ariä othe mathiiga na marikabu, atwarithia a marikabu, na ariä othe marutaga wira küu iria-ini riria inene, makaarügama o haraaya. **18** Riria makoona ndogo ya itüura riu rikihia-ri, nimakanirira moige atiri, ‘Küri kwagä itüura ringi inene ta itüura riri?’ **19** Nao nimakehuriria rüküngü mitwe o makiriraga na magicakayaga, na makae, makiugaga atiri: “Üya-ü! Üya-ü, Wee itüura inene, küria ariä othe ene marikabu cia iria-ini inene maatongei ni ündü wa ütonga wario! Niranangwo ithaa-ini o rimwe! **20** Rikenerere, wee igürü! Kenai inyuü andü ariä aamüre, na inyuü atümwo, o na inyuü anabii! Ngai niaritüürire ciira ni ündü wa üria riawikire.” **21** Ningi müraika üri hinya akioya ihiga riaganaga ta ihiga inene ria güthii, akiriikia thiiini wa iria riria inene, akiuga atiri: “Üguo nguo itüura riu inene ria Babuloni rigaatengemanio thi na hinya, nario riage gücocoa kuoneka o na ri. **22** Nacio nyimbo cia ahüüri inanda cia mügeeto na aini, na ahuhi a mitürirü, na ahuhi a coro, matigacooka küguuo thiiini waku o na ri. Gütiri müriti wa wira wa müthemba o wothe ügaacooka kuoneka thiiini waku o ri. Mügambo wa ihiga ria güthii ndüri händi ügaacooka küguuo thiiini waku. **23** Gütiri händi ütheri wa tawa ügaacooka kwara thiiini waku o na ri. O naguo mügambo wa mühikania na wa

muhiki ndũri hĩndi ũgaacooka kũiguu thĩĩni waku o na rĩ. Onjoria aku nĩo maarĩ andũ marĩ igweta gũkũ thĩ. Nacio ndũrĩrĩ ciothe ciahĩthĩthĩro nĩ ũragũri waku. **24** Thĩĩni wake nĩkũ gwakorĩrwõ thakame ya anabii, na ya andũ arĩa aamũre, o na ya arĩa othe manooragĩrwõ gũkũ thĩ.”

19 Thuutha wa maũndũ macio ngũigua kĩndũ kiagambaga ta mũrurumo wa kĩrĩndi kĩnene kĩa andũ makĩanĩrĩra kũu igũrũ, makoiga atĩrĩ: “Haleluya! Ũhonokio, na riiri, na hinya nĩ cia Ngai witũ, **2** nigũkorwo matũiro make ma ciira nĩ ma ma, na nĩ ma kĩhooto. Tondũ nĩatũĩrĩre mũmaraya ũcio mũnene ciira, ũcio wathũkĩrie thĩ na ũtharia wake. Na nĩamũrĩhĩtie thakame ya ndungata ciake.” **3** Na makĩanĩrĩra o rĩngĩ, makiuga atĩrĩ: “Haleluya! Ndogo yake igũtũũra yambataga nginya tene na tene.” (aiõn g165) **4** Nao athuuri arĩa mĩrongo ĩrĩ na ana, na ciũmbe iria inya irĩ muoyo, makĩgũthia thĩ makĩhooya Ngai, ũria waikarĩire gĩtĩ kĩa ũnene. Nao makĩanĩrĩra atĩrĩ: “Ameni, Haleluya!” **5** Nĩngĩ mũgambo ũkiuma gĩtĩ-inĩ kũu kĩa ũnene, ũkiuga atĩrĩ: “Gooaci Ngai witũ, inyuũ ndungata ciake inyuotho, o inyuũ mũmwĩtigĩrĩte, arĩa anĩna na arĩa anene!” **6** Ngĩcõoka ngũigua mũgambo warĩ ta wa kĩrĩndi kĩnene mũno, wahaanaga ta mũrurumo wa maaf megũtherera na ta mũrurumo mũnene wa ngwa, naguo ũkĩanĩrĩra, ũkiuga atĩrĩ: “Haleluya! Nĩgũkorwo Mwathani Ngai witũ, o we Mwene-Hinya-Wothe, nĩarathamaka. **7** Nĩtũkenei, na tũcanjamũke, na tũmũgooce! Nĩgũkorwo ũhiki wa Gatũrũme nĩmũkinyu, nake mũhiki wake nĩehaarĩire. **8** Nake mũhiki ũcio akĩheo nguo cia taama ya gatani ĩria njega, ĩ gũkenga na theru, nĩguo ehumble.” (Taama wa gatani ĩria njega nĩguo cĩko cia ũthĩngu cia andũ arĩa aamũre.) **9** Nĩngĩ mũraika ũcio akĩnjĩra atĩrĩ, “Andĩka atĩrĩ: ‘Kũrathimwo-rĩ, nĩ arĩa mefitwo iruga-inĩ rĩa ũhiki wa Gatũrũme!’” Agĩcõoka akiuga atĩrĩ, “Cĩcio nĩ ciugo cia ma cia Ngai.” **10** Rĩria ndaiguire ũguo, ngĩgwa magũrũ-inĩ make ndĩmũhooc. No akĩnjĩra atĩrĩ, “Tiga gwĩka ũguo! O na nĩ ndĩ ndungata hamwe nawe, na hamwe na arĩũ na aarĩ a thoguo, arĩa magwatĩire ũira wa Jesũ. Hooya Ngai arĩ we! Nĩgũkorwo ũira wa Jesũ nĩguo roho wa ũrathi.” **11** Nĩngĩ nĩndonire igũrũ rĩhingũkĩte na hau mbere yakwa haarĩ na mbarathi njerũ, nake ũria wamĩhaicĩte etagwo Mwĩhokeku na Wa-ma. Nake atuuga ciira, na akarĩa mbaara arũmitie kĩhooto. **12** Namo maitho make mahaana ta mwaki ũgwakana, na arĩ na thũmbĩ nyingĩ mũtwe. Nĩandĩkitwo rĩitwa, rĩtarĩ mũndũ ũngĩ ũrĩũ tĩga we wiki. **13** Ehumbĩte nguo ĩrĩndĩtwo thakame-inĩ, narĩo rĩitwa rĩake etagwo Kiugokĩ-Ngai. **14** Nacio mbũtũ cia ita cia igũrũ cĩamuumĩte thuutha, ihacĩte mbarathi njerũ na ikhumba nguo cia taama wa gatani ĩria njega, njerũ cua na theru. **15** Nĩngĩ kanua-inĩ gake koimĩte rũhũ rwa njora rũũgĩ rwa kũũruga ndũrĩrĩ naruo. Nake agaaciathaga na rũthanju rwa kĩgera na arangĩrĩre ihĩhĩro rĩa ndĩbei rĩa mang’ũrĩ marũrũ ma Ngai Mwene-Hinya-Wothe. **16** Nguo-inĩ yake na kĩero-inĩ giake nĩandĩkitwo rĩitwa rĩrĩ: “MŪTHAMAKI WA ATHAMAKI, NA MWATHANI WA AATHANI.” **17** Ngĩcõoka ngĩona mũraika ũmwe arũgamĩte thĩĩni wa rĩũa, nake akĩanĩrĩra na mũgambo

mũnene, agĩta nyoni iria ciarerete rĩera-inĩ, agĩcĩra atĩrĩ, “Ūkai, mũngane hamwe iruga-inĩ rĩria inene rĩa Ngai, **18** nĩgeetha mũrie nyama cia mũrĩ ya athamaki, na ya anene a mbaara, na ya andũ arĩa marĩ hinya, o na nyama cia mbarathi na cia ahaici a cio, na nyama cia mũrĩ ya andũ othe arĩa eyathi na arĩa ngombo, o na arĩa anini na arĩa anene.” **19** Nĩngĩ ngĩona nyamũ ĩria, na athamaki a thĩ, na mbũtũ ciao cia ita mecookanĩrĩre hamwe nĩgeetha marĩe na ũcio wahacĩte mbarathi na mbũtũ yake ya ita. **20** No rĩrĩ, nyamũ ĩyo ikĩnyĩtwo, o hamwe na mũnabii ũria wa maheeni ũria waringaga ciama ithenya rĩayo. Na ũndũ wa ciama icio nĩahĩthĩtie andũ arĩa mekĩrĩtwo rũrũ rwa nyamũ ĩyo na makahooya mũhianano wayo. Nao eerĩ magĩkĩo icua-inĩ rĩa mwaki wa ũbiriti ũgwakana. (Limnē Pyr g3041 g4442) **21** Arĩa maatigaire makĩuragwo na rũhũ rwa njora ruoimĩte kanua ka ũcio wahacĩte mbarathi, nacio nyoni ciothe ikĩhũnĩrĩra nyama cia mũrĩ yao.

20 Nĩngĩ ngĩona mũraika agĩkũrũka oimĩte igũrũ, arĩ na kihĩngũro kĩa Irima-rĩria-Rĩtarĩ-Gĩturi, na anyĩitĩe mũnyororo mũnene guoko-inĩ gwake. (Abyssos g12) **2** Nake akĩnyĩta ndamatihia ĩria, na nĩyo nyoka ĩria ya tene, na noyo mũcukani kana Shaitani, akĩmĩoha miaka ngĩrĩ ĩmwe. **3** Akĩmĩkia Irima rĩu-Rĩtarĩ-Gĩturi, akĩmĩhingĩrĩra kuo, na akĩrĩcinĩrĩra mũhũri, nĩguo amĩgĩrĩrĩre ndikanacooke kũheenia andũ a ndũrĩrĩ rĩngĩ nginya miaka ĩyo ngĩrĩ ĩmwe ĩthire. Thuutha wa ũguo nĩkarekererio ihinda inini. (Abyssos g12) **4** Ngĩcõoka ngĩona ĩtĩ cia ũnene iria cĩakarĩrwo nĩ arĩa maheetwo hinya wa gĩtũira andũ ciira. Na ngĩona mĩoyo ya andũ arĩa manatinio mũtwe nĩ ũndũ wa ũira wa Jesũ o na nĩ ũndũ wa kiugo kĩa Ngai. Acio matiahooete nyamũ ĩria o na kana mũhiano wayo, na matiekĩrĩtwo rũrũ rwayo ithiithi-inĩ ciao kana moko-inĩ mao. Nao magĩcõoka muoyo na magĩathana hamwe na Kristũ miaka ngĩrĩ ĩmwe. **5** (Andũ arĩa angĩ othe maakuĩte matiigana gũcõoka muoyo, nginya rĩria miaka ĩyo ngĩrĩ ĩmwe yathĩrĩre.) Kũu nĩkuo kũrũka kũria kwa mbere. **6** Kũrathimwo na gũthera nĩ arĩa magwatanĩre na kũrũka kũu kwa mbere. Gĩkuũ gĩa keerĩ gĩtĩrĩ na hinya igũrũ rĩao, no magaatũka athĩnjĩri-Ngai o na Kristũ, na magaathamaka hamwe nake miaka ngĩrĩ ĩmwe. **7** Rĩria miaka ĩyo ngĩrĩ ĩgaathira, Shaitani nĩkuohorwo akoohorwo oime njeera ĩyo yake, **8** nake nĩagathiĩ kũheenia ndũrĩrĩ ituri-inĩ iria inya cia thĩ, nĩcio Gogu na Magogo, nĩguo acicookanĩrĩre hamwe nĩ ũndũ wa mbaara. Mũigana wao nĩ ta mũthanga wa hũgũrũ cia iria rĩria inene. **9** Nao magĩtuikanĩria warĩ wa thĩ, makĩrĩgiicĩria kambĩ ya andũ a Ngai, o na itũũra rĩu inene endete. No mwaki nĩwoimĩre igũrũ, ũkĩmaniina. **10** Nake mũcukani, ũria wamaheenĩre, agĩkĩo iria rĩa mwaki wa ũbiriti, o kũria nyamũ ĩria na mũnabii ũria wa maheeni maikĩtio. Nao magaatũũra manyarĩragwo mũthĩenya na ũtukũ tene na tene. (aiõn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) **11** Nĩngĩ ngĩona gĩtĩ kĩnene mũno kĩa ũnene kĩa rangi mwerũ, na ngĩona ũria wagĩkarĩire. Nayo thĩ na igũrũ ikĩũra, ikiehera ũthĩũ-inĩ wake, ikĩaga handũ ĩngĩkara. **12** Na nĩngĩ ngĩona arĩa akuũ, anene na arĩa anini, marũgamĩte mbere ya gĩtĩ kũu kĩa

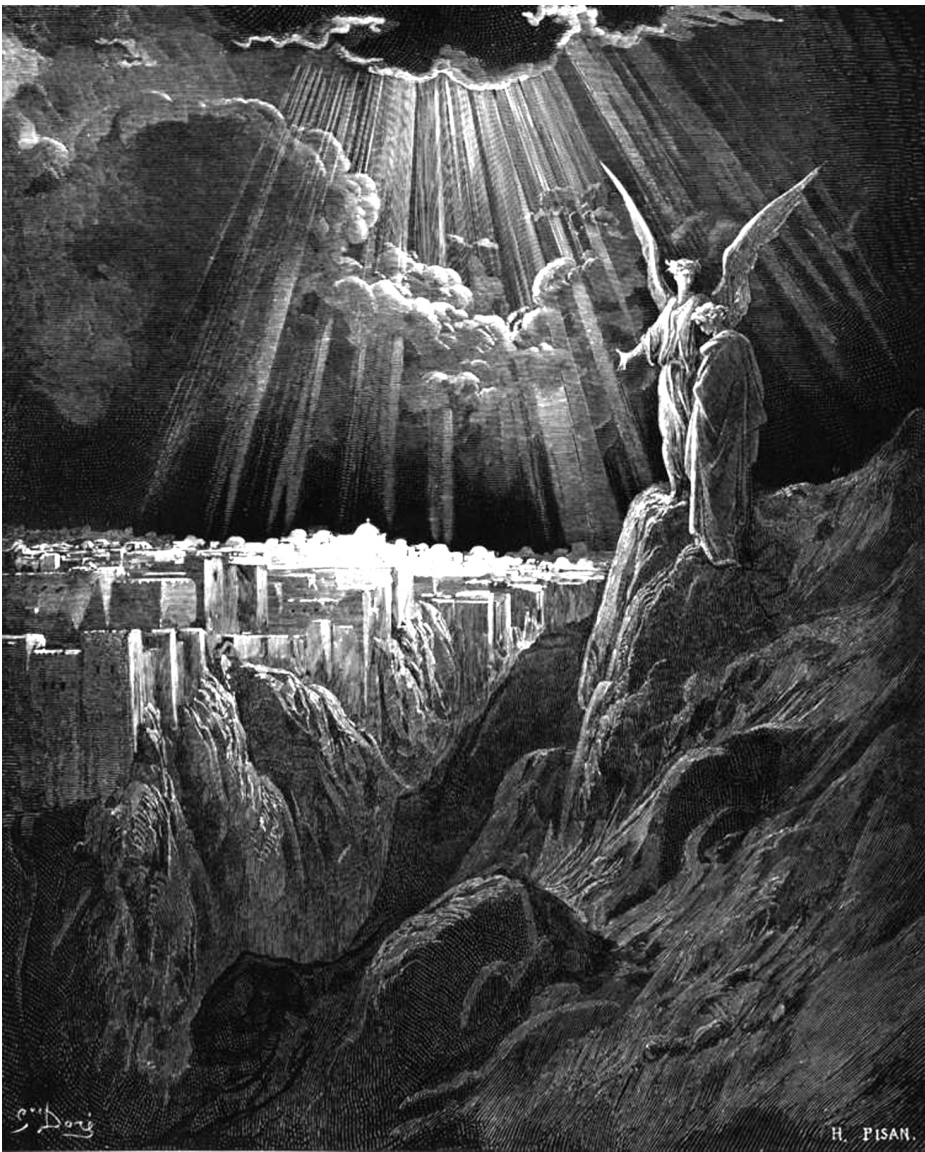
ünene, namo mabuku makihingürwo. Nario ibuku ringi rikihingürwo, na nirio ibuku ria muoyo. Nao andek aria akuu magituirwo ciira kuringana na ciiko iria meekite, o ta uria kwaandikitwo mabuku-ini macio. **13** Nario iria riria inene rikiruta aria akuu maarĩ thini wario, nakio gikuu na Kwa-ngoma ikiruta aria maarĩ thini wacio, na o mundu agituirwo kuringana na ciiko iria eekite. (Hadēs g86) **14** Thuutha ucio gikuu na Kwa-ngoma igiikio iria-ini ria mwaki. Icuu riu ria mwaki nirio gikuu gja keeri. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) **15** Na riri, mundu o wothē akorwo ritwa riake ritonekire riandikitwo ibuku-ini ria muoyo-ri, agiikio iria-ini riu ria mwaki. (Limnē Pyr g3041 g4442)

21 Ngicooka ngiona iguru rieru na thi njeru, tondū iguru riria ria mbere na thi iria ya mbere niceherete igathira, nario iria riria inene ritari ho. **2** Ngiona Ituura riria Itheru, Jerusalemu iria njeru, rigikurika riumite iguru kwa Ngai, rihaaririo ta mihiki agemeirio muthuuriwe. **3** Ningi ngigua mugambo munene uumite git-ini-kia-ünene, ukiuga atiri, “Riu giikaro kia Ngai kiri hamwe na andu, nake nieguturania nao. Megutuika andu ake, nake Ngai we Mwene arikoragwo hamwe nao, na atuike Ngai wao. **4** Nake niakamagiria maithori mothe mathire maitho-ini mao. Gutiri hndi ingi gugaakorwo na gikuu, na kana gucakaya, kana kiriro, kana ruo, nigukorwo maundu maria ma mbere nimeherete magathira.” **5** Nake uria waikarire git-kia-ünene akiuga atiri, “Ni kweruhia ndireruhia maundu mothe!” Agicooka akiuga atiri, “Andika undu uyū, nigukorwo ciugo ici ni cia kwihokwo, na ni cia ma.” **6** Agicooka akinjira atiri: “Maundu nimahingu. Nii ni nii Alifa o na Omega, Kiambirria o na Kirikiro. Uria munyootu ningamuhe maa anyue kuuma giithima kia maa ma muoyo, anyue o uguo tulu atekugura. **7** Mundu uria ugutoorania nwe ukaagaya maundu macio mothe, na nii ningatuike Ngai wake, nake atuike muru wakwa. **8** No andu aria iguoya, na aria matetikitie, na aria imaramari, na aria oragani, na ahuri maraya, na arogi, na ahoi mihianano, na aheenanari, othe utuuro wao no iria-ini ria mwaki wa ubiriti. Giki nikio gikuu gja keeri.” (Limnē Pyr g3041 g4442) **9** Umwe wa araka acio mugwanja aria maarĩ na mbakuri mugwanja iria caiyurite mithiro iria mugwanja ya kurigirria agiika, akinjira atiri, “Uka, ningukuonia mihiki, na niwe mutumia wa Gatürume.” **10** Nake akinguua ndi thini wa Roho, akindwara kirima-ini kiarĩ kinene kiraa ya iguru, akinyonia Jerusalemu, Ituura riu inene Itheru rigikurika riumite iguru kwa Ngai. **11** Ituura riu riarĩ na riiri wa Ngai, naguo ukengi wario wahaanaga ta wa kahiga ka goro muno, o ta kahiga karia getagwo njathibi, gagenuo o ta gicicio. **12** Nario riarĩ na rüthingo rüene, rüraihu na iguru, rwarĩ na ihingo ikumi na igiri, na araka ikumi na eerĩ ihingo-ini icio. Nacio ihingo icio niciandikitwo maritwa ma mihiriga iria ikumi na iri ya ciana cia Isiraeli. **13** Mwena wa irathiro wari na ihingo ithatu, na mwena wa gathigathini ihingo ithatu, na mwena wa giithini ihingo ithatu, na mwena wa ithuro ihingo ithatu. **14** Naruo rüthingo rwa ituura riu inene rwarĩ na mithingi ikumi

na iri, na iguru riayo ikaandikwo maritwa ma atumwo aria ikumi na eerĩ a Gatürume. **15** Nake muraika ucio wanjarire aari na rüthanju rwa thahabu rwa giithima ituura riu inene, o na ihingo ciario, na thingo ciario. **16** Nario ituura riu inene riakitwo riiganaine miēna yothe, uraihu wario ukaiganana na wari wario. Niathimire ituura riu inene na rüthanju rü, na akiona ati riarĩ na uraihu wa kilomita ta 2,200, ukaiganana na wari wario, na kwambata na iguru kwario. **17** Ningi agiithima rüthingo rwario, na utungu waruo ugikorwo wari mikono igana rimwe na mirongo ina na ina, rüthimitwo na giithima kia mundu, na no kio muraika aahuthagira. **18** Rüthingo rü rwakitwo na njathibi, nario ituura riu inene riakitwo na thahabu iria therie, igathera o ta gicicio. **19** Nayo mithingi iyo ya thingo cia ituura riu inene yagemetio na mithemba yothe ya mahiga ma goru. Muthingi wa mbere wari wa njathibi, na wa keeri wari wa yakuti iria ya bururu, na wa gatatu wari wa yacimu, na wa kana wari wa thumarati, **20** na wa gatano wari wa onigithi, na wa gatandatü wari wa wakiki uria mutune, na wa mugwanja wari wa yakuti iria ihaana thahabu, na wa kanana wari wa thabaricandi, na wa kenda wari wa yakuti iria ihaana ngoikoni, na wa ikumi wari wa wakiki uria ihaana nyeki nduru, na wa ikumi na imwe wari wa wakiki uria wa bururu, na wa ikumi na igiri wari wa amethuthito. **21** Nacio ihingo iria ikumi na igiri ni ruru ikumi na igiri, o kihingo giathondeketwo na ruru imwe. Nayo njira iria nene ya ituura riu inene yari ya thahabu therie, yonithanagia mwena uria üngi ta gicicio. **22** Na gutiri hekaru ndonire kuu ituura-ini riu inene, tondū Mwathani Ngai Mwene-Hinya-Wothe na Gatürume nio hekaru yakuo. **23** Ituura riu inene ritibataire ni kwarirwo ni rüa kana mweri, nigukorwo riiri wa Ngai niurheaga utheri, nake Gatürume niwe tawa wario. **24** Nacio nduriri igathiiga utheri wario, nao athamaki a thi marehe riiri wao thini wario. **25** Gutiri muthenya o na umwe ihingo ciario ikaahingwo, nigukorwo kuu gutigakorwo na utuku. **26** Na niku makaarehe riiri na gitio cia nduriri. **27** Gutiri kindu gitarĩ githere gigaatoonya ituura riu o narĩ, o na kana mundu o wothē uria wikaga maundu ma njono kana ma maheeni. O tige aria maritwa mao mandikitwo ibuku-ini riria ria Gatürume ria muoyo.

22 Ningi muraika ucio akinyonia rüü rwa maa ma muoyo, makembu na makahenia o ta gicicio, rugitherera riumite git-ini kia ünene kia Ngai na gja Gatürume **2** rüükürükiere gatagati ka njira iria nene ya ituura inene. Miēna yeeri ya rüü rü, o mwena wari na muti wa muoyo, naguo waciara matunda mithemba ikumi na iri, ugaciara maciaro maguo o mweri. Namo mathangü ma muti ucio maarĩ ma kuhonia andu a nduriri. **3** Gutigacooka kugia na kirumi o na kiriku. Git-kia-ünene kia Ngai na gja Gatürume gigaakorwo kuu thini wa ituura inene, nacio ndungata ciae niikamütungatagira. **4** Nacio niikoonaga üthiu wake, nario ritwa riake rikandikwo ithiithi-ini ciao. **5** Gutigacooka kugia utuku. Nao matikabatario ni utheri wa tawa o na kana utheri wa rüa, nigukorwo Mwathani Ngai niwe ugaatuika utheri wao. Nao magaatuma

tene na tene. (aiōn g165) **6** Nake mūraika ūcio akinjīra atīrī, “Ciugo icio nī cia kwihokwo, na nī cia ma. Nake Mwathani, o we Ngai wa maroho ma anabii, nīatūmire mūraika wake nīguo onie ndungata ciake maūndū marīa arī o nginya mekike ica ikuhī.” **7** “Na rīrī, nīngūūka o narua! Kūrathimwo nī mūndū ūrīa ūrūmītie ciugo cia ūrathi ūrīa ūrī ibuku-inī rīrī.” **8** Nīi, Johana-rī, nī nī ndaiguire na ngōna maūndū macio. Na rīrīa ndaarīkirie kūmaigua o na kūmona-rī, ngīgwa thī magūrū-inī ma mūraika ūcio wanyonagia maūndū macio ndīmūhoee. **9** No akinjīra atīrī, “Tiga gwīka ūguo! O na nī ndī ndungata hamwe nawe, na hamwe na ariū na aarī a thoguo arīa anabii, na arīa othe marūmītie ciugo cia ibuku rīrī. Hooya Ngai arī wel!” **10** Agīcooka akinjīra atīrī, “Ndūkahingīrīrie ciugo cia ūrathi wa ibuku rīrī, nīgūkorwo ihinda nīrīkuhīrīrie. **11** Mūndū ūrīa wīkaga ūūru nīathī na mbere gwīka ūūru, nake ūrīa kīmaramari athī na mbere na kūmaramara; na ūrīa wīkaga ūrīa kwagīrīrie athī na mbere gwīka ūrīa kwagīrīrie; nīngī ūrīa mūtheru agīthī na mbere gūtuīka mūtheru.” **12** “Na rīrī, ngūūka o narua! Nakīo kīheo gīakwa ndī nakīo, na ngaathe o mūndū kūrīngana na ūrīa aneeke. **13** Nīi nī nī Alifa na Omega, wa Mbere na wa Kūrīgīrīria, nīngī Kīambīrīria o na Kīrīkīro. **14** “Kūrathimwo-rī, nī arīa mathambītie nguō ciao, nīguo magīe na rūtha rwa gūkinya mūtī-inī wa muoyo na matoonyere ihingo-inī makīnye thīnī wa itūūra rīu. **15** Nakuo kūu nja gūgaikarwo nī maguī, na arogi, na ahūūri ūmaraya, na oragani, na ahooi mīhianano, na mūndū ūrīa wothe wendete maūndū ma maheeni na akamekaga. **16** “Nīi, Jesū, nīndūmīte mūraika wakwa agūkīnyīrie ūira ūyū nī ūndū wa makanitha. Nīi nī nīi Thuuna na Rūciaro rwa Daudi, na nī nī Njata īrīa ngengu ya Rūciinī tene.” **17** Nake Roho o na mūhiki mekuuga atīrī, “Ūka!” Nake ūrīa ūkūigua nīoige atīrī, “Ūka!” Mūndū o wothe mūnyootu, nīoke; na ūrīa wothe ūkwenda, nīamūkīre kīheo kīrīa kīa maaī ma muoyo, atekūgūra. **18** Ngūkaania mūndū o wothe ūrīa ūkūigua ciugo cia ūrathi wa ibuku rīrī atīrī: Mūndū o wothe angīciongerera ūndū, Ngai nīakamuongerera mīthiro īrīa ītaarīrio thīnī wa ibuku rīrī. **19** Na mūndū o na ūrīkū angīkeeheria ciugo thīnī wa ibuku rīrī rīa ūrathi, Ngai nīakamwehereria igai rīake kuuma mūtī-inī wa muoyo, o na kuuma itūūra-inī rīu itheru, irīa itaarīrio thīnī wa ibuku rīrī. **20** Ūrīa ūroimbūra maūndū macio ekuuga atīrī, “Īi nīguo, ngūūka o narua.” Amenī. Ūka, Mwathani Jesū! **21** Wega wa Mwathani Jesū ūrogīa na andū a Ngai. Amenī.

Ng'iona Itũũra rĩrĩa Itheru, Jerusalemu ĩrĩa njerũ, rĩgĩkũrũka riumĩte igũrũ kwa Ngai, rĩhaarĩrio ta mũhiki agemeirio mũthuriwe. Ningĩ ngĩgwa mũgambo mũnene uumĩte gĩĩ-inĩ-kĩa-ũnene, ũkiuga aĩrĩ, "Rĩu gĩikaro kĩa Ngai kĩrĩ hamwe na andũ, nake nĩegũtũũrania nao. Megũtuĩka andũ ake, nake Ngai we Mwene aĩkoragwo hamwe nao, na atuĩke Ngai wao.

Kũguũrĩrio 21:2-3

Reader's Guide

Kikuyu at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Kikuyu at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aidios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonymous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Gikuyu---Kikuyu/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luka 8:31
Aroma 10:7
Kūguūrīrio 9:1
Kūguūrīrio 9:2
Kūguūrīrio 9:11
Kūguūrīrio 11:7
Kūguūrīrio 17:8
Kūguūrīrio 20:1
Kūguūrīrio 20:3

aidios

Aroma 1:20
Judasi 1:6

aīōn

Mathayo 12:32
Mathayo 13:22
Mathayo 13:39
Mathayo 13:40
Mathayo 13:49
Mathayo 21:19
Mathayo 24:3
Mathayo 28:20
Mariko 3:29
Mariko 4:19
Mariko 10:30
Mariko 11:14
Luka 1:33
Luka 1:55
Luka 1:70
Luka 16:8
Luka 18:30
Luka 20:34
Luka 20:35
Johana 4:14
Johana 6:51
Johana 6:58
Johana 8:35
Johana 8:51
Johana 8:52
Johana 9:32
Johana 10:28
Johana 11:26
Johana 12:34
Johana 13:8
Johana 14:16

Atūmwō 3:21
Atūmwō 15:18
Aroma 1:25
Aroma 9:5
Aroma 11:36
Aroma 12:2
Aroma 16:27
1 Akorinitho 1:20
1 Akorinitho 2:6
1 Akorinitho 2:7
1 Akorinitho 2:8
1 Akorinitho 3:18
1 Akorinitho 8:13
1 Akorinitho 10:11
2 Akorinitho 4:4
2 Akorinitho 9:9
2 Akorinitho 11:31
Agalatia 1:4
Agalatia 1:5
Aefeso 1:21
Aefeso 2:2
Aefeso 2:7
Aefeso 3:9
Aefeso 3:11
Aefeso 3:21
Aefeso 6:12
Afilipi 4:20
Akolosai 1:26
1 Timotheo 1:17
1 Timotheo 6:17
2 Timotheo 4:10
2 Timotheo 4:18
Tito 2:12
Ahibirania 1:2
Ahibirania 1:8
Ahibirania 5:6
Ahibirania 6:5
Ahibirania 6:20
Ahibirania 7:17
Ahibirania 7:21
Ahibirania 7:24
Ahibirania 7:28
Ahibirania 9:26
Ahibirania 11:3
Ahibirania 13:8
Ahibirania 13:21
1 Petero 1:23

1 Petero 1:25
1 Petero 4:11
1 Petero 5:11
2 Petero 3:18
1 Johana 2:17
2 Johana 1:2
Judasi 1:13
Judasi 1:25
Kūguūrīrio 1:6
Kūguūrīrio 1:18
Kūguūrīrio 4:9
Kūguūrīrio 4:10
Kūguūrīrio 5:13
Kūguūrīrio 7:12
Kūguūrīrio 10:6
Kūguūrīrio 11:15
Kūguūrīrio 14:11
Kūguūrīrio 15:7
Kūguūrīrio 19:3
Kūguūrīrio 20:10
Kūguūrīrio 22:5

aīōnios

Mathayo 18:8
Mathayo 19:16
Mathayo 19:29
Mathayo 25:41
Mathayo 25:46
Mariko 3:29
Mariko 10:17
Mariko 10:30
Luka 10:25
Luka 16:9
Luka 18:18
Luka 18:30
Johana 3:15
Johana 3:16
Johana 3:36
Johana 4:14
Johana 4:36
Johana 5:24
Johana 5:39
Johana 6:27
Johana 6:40
Johana 6:47
Johana 6:54
Johana 6:68

Johana 10:28
Johana 12:25
Johana 12:50
Johana 17:2
Johana 17:3
Atūmwō 13:46
Atūmwō 13:48
Aroma 2:7
Aroma 5:21
Aroma 6:22
Aroma 6:23
Aroma 16:25
Aroma 16:26
2 Akorinitho 4:17
2 Akorinitho 4:18
2 Akorinitho 5:1
Agalatia 6:8
2 Athesalonike 1:9
2 Athesalonike 2:16
1 Timotheo 1:16
1 Timotheo 6:12
1 Timotheo 6:16
2 Timotheo 1:9
2 Timotheo 2:10
Tito 1:2
Tito 3:7
Filemona 1:15
Ahibirania 5:9
Ahibirania 6:2
Ahibirania 9:12
Ahibirania 9:14
Ahibirania 9:15
Ahibirania 13:20
1 Petero 5:10
2 Petero 1:11
1 Johana 1:2
1 Johana 2:25
1 Johana 3:15
1 Johana 5:11
1 Johana 5:13
1 Johana 5:20
Judasi 1:7
Judasi 1:21
Kūguūrīrio 14:6

eleēsē

Aroma 11:32

Geenna

Mathayo 5:22
Mathayo 5:29
Mathayo 5:30
Mathayo 10:28
Mathayo 18:9
Mathayo 23:15
Mathayo 23:33
Mariko 9:43*

Mariko 9:45
Mariko 9:47
Luka 12:5
Jakubu 3:6

Hadēs

Mathayo 11:23
Mathayo 16:18
Luka 10:15
Luka 16:23
Atūmwō 2:27
Atūmwō 2:31
1 Akorinitho 15:55
Kūguūrīrio 1:18
Kūguūrīrio 6:8
Kūguūrīrio 20:13
Kūguūrīrio 20:14

Limnē Pyr

Kūguūrīrio 19:20
Kūguūrīrio 20:10
Kūguūrīrio 20:14
Kūguūrīrio 20:15
Kūguūrīrio 21:8

Sheol

Kīambīrīria 37:35
Kīambīrīria 42:38
Kīambīrīria 44:29
Kīambīrīria 44:31
Ndari 16:30
Ndari 16:33
Gūcookerithia 32:22
1 Samūeli 2:6
2 Samūeli 22:6
1 Athamaki 2:6
1 Athamaki 2:9
Ayubu 7:9
Ayubu 11:8
Ayubu 14:13
Ayubu 17:13
Ayubu 17:16
Ayubu 21:13
Ayubu 24:19
Ayubu 26:6
Thaburi 6:5
Thaburi 9:17
Thaburi 16:10
Thaburi 18:5
Thaburi 30:3
Thaburi 31:17
Thaburi 49:14
Thaburi 49:15
Thaburi 55:15
Thaburi 86:13
Thaburi 88:3
Thaburi 89:48

Thaburi 116:3
Thaburi 139:8
Thaburi 141:7
Thimo 1:12
Thimo 5:5
Thimo 7:27
Thimo 9:18
Thimo 15:11
Thimo 15:24
Thimo 23:14
Thimo 27:20
Thimo 30:16
Kohemothu 9:10

Rwimbo 8:6

Isaia 5:14
Isaia 7:11
Isaia 14:9
Isaia 14:11
Isaia 14:15
Isaia 28:15
Isaia 28:18
Isaia 38:10
Isaia 38:18
Isaia 57:9

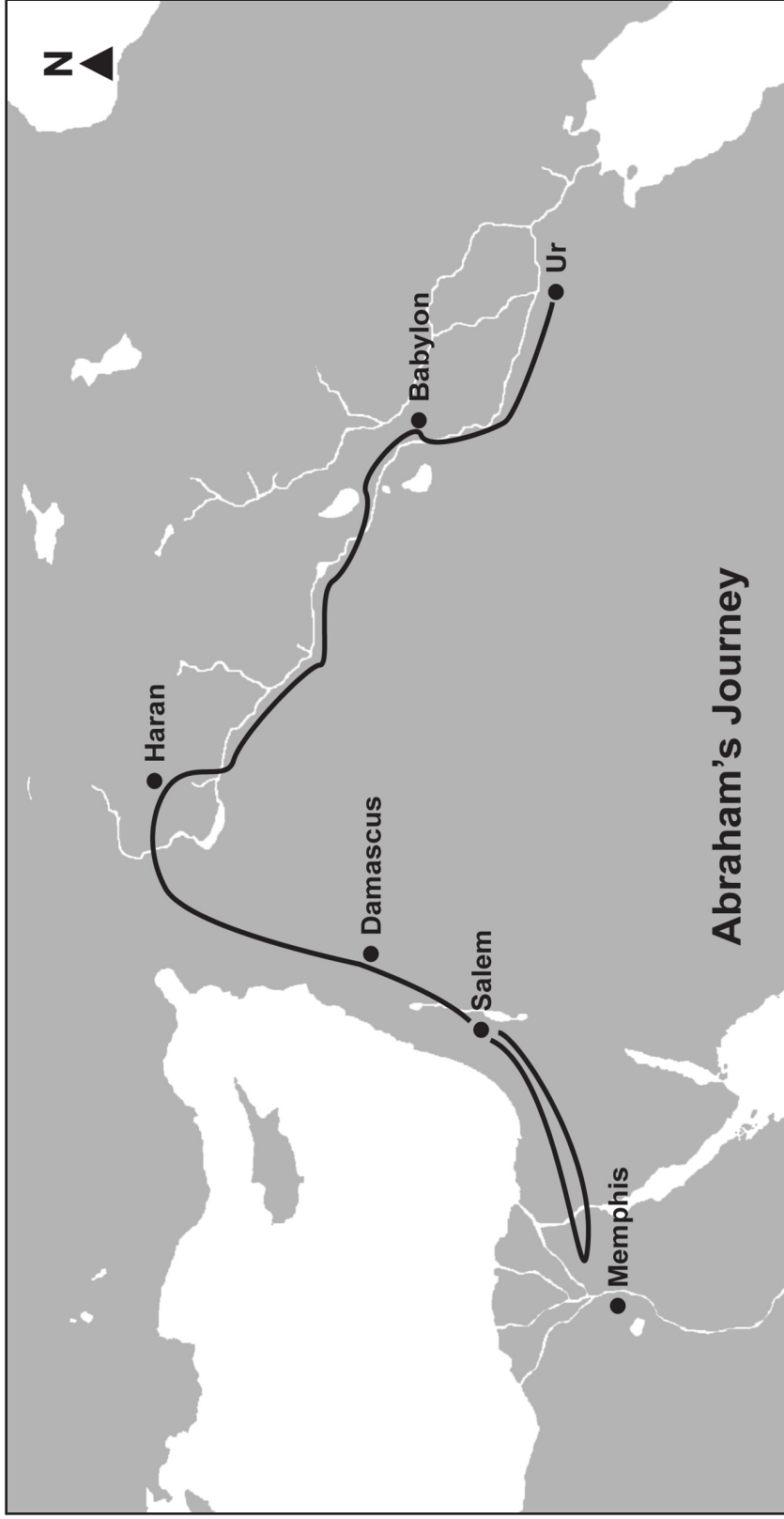
Ezekieli 31:15
Ezekieli 31:16
Ezekieli 31:17
Ezekieli 32:21
Ezekieli 32:27
Hosea 13:14
Amosi 9:2
Jona 2:2
Habakuku 2:5

Tartaroō

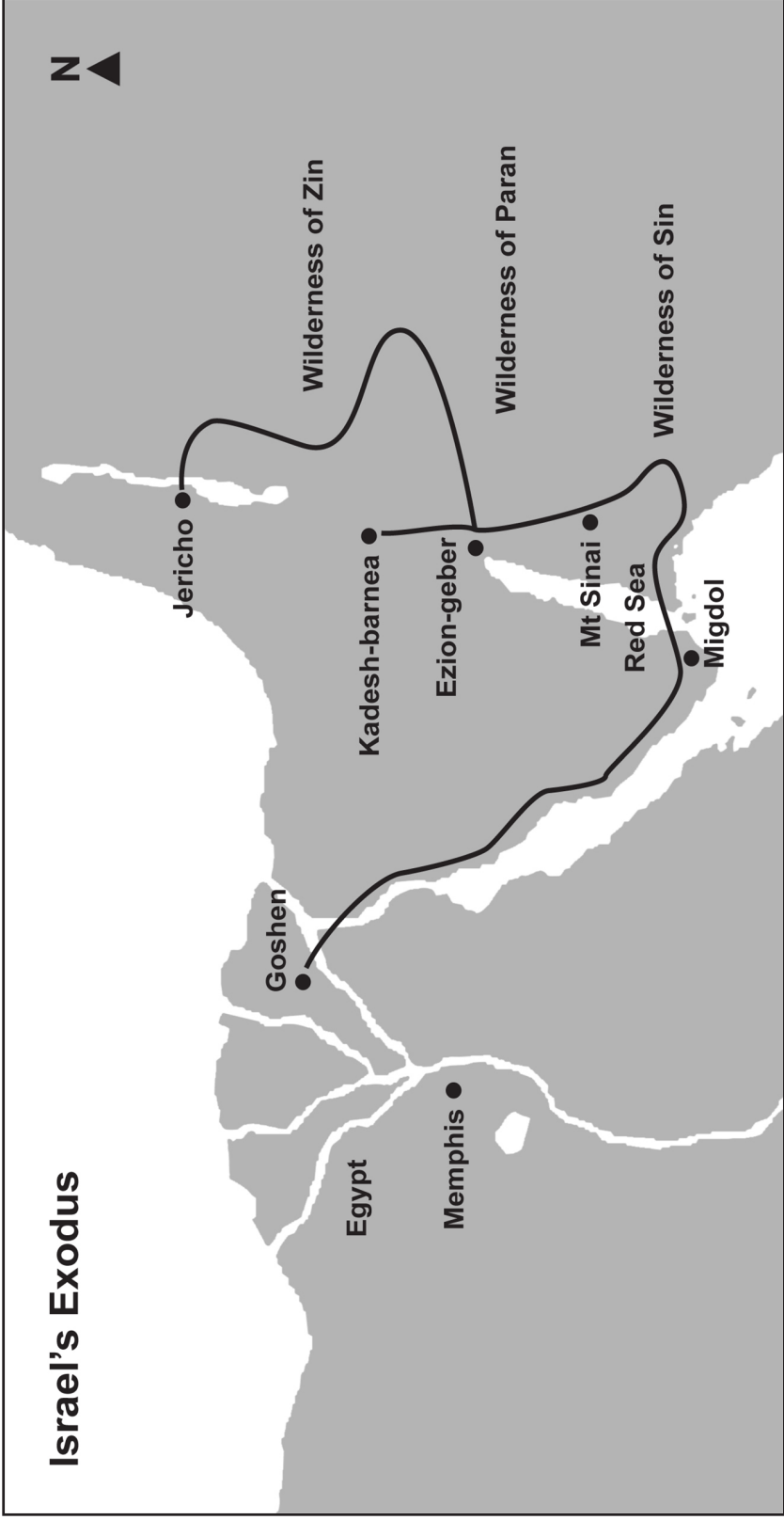
2 Petero 2:4

Questioned

2 Petero 2:17

Nĩ ãndũ wa gwiĩkĩa-ĩ, Iburahĩmu rĩĩra eetinwo athĩĩ bũũri ũĩra aaheagwo ũtũĩke igai rĩake, nĩathĩkire na agĩthĩ, o na akorwo ndaamenyaga kũĩra aathĩaga. - Ahibirania 11:8

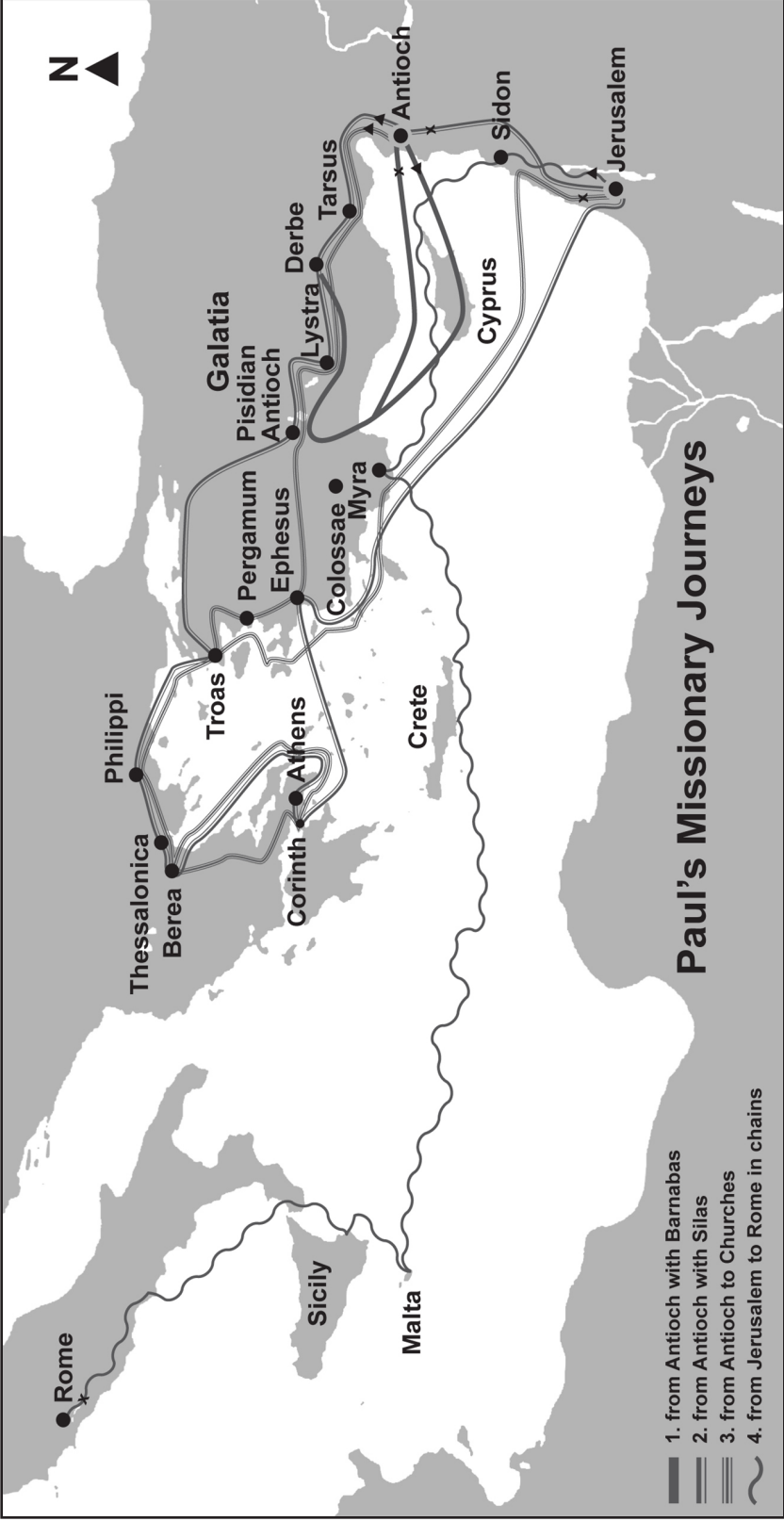
Ri'ra Fira'uni aarekereire andu a Israeli mathi'i-ri, Ngai ndaamatongoreire njira-ini ya kuhitukira bururi wa Afilisi, o na gutuika iyo n'yo ya'ri njira iri nguhi. Nigukorwo Ngai oigire a'iri, "Mang'cemanja na mbaara-ri, maahota kwiricukwo, maccoko bururi wa Misiri." - Thamaa 13:17

Jesus' Journeys

Nĩgũkorwo o na Mũrũ wa Mũndũ ndookire gũtungatĩrwo, no ookire gũtungata na arute muoyo wake nĩguo aĩthe thogora wa gũkũtura andũ aingĩ. - Mariko 10:45

Nĩ nĩ Paũlũ, ndungata ya Kristũ Jesũ, o nĩ njĩritũwo ndũike mũtũmwo, na ngaamũmwo hunjagie Ũhoro-ũřĩa-Mwega wa Ngai, - Atoma 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophecies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Uusher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

- 1956 Christ returns for his people
- 1956 Jim Elliot martyrd in Ecuador
- 1830 John Williams reaches Polynesia
- 1731 Zinzendorf leads Moravian mission
- 1614 Japanese kill 40,000 Christians
- 1572 Jesuits reach Mexico
- 1517 Martin Luther leads Reformation
- 1455 Gutenberg prints first Bible
- 1323 Franciscans reach Sumatra
- 1276 Ramon Llull trains missionaries
- 1100 Crusades tarnish the church
- 1054 The Great Schism
- 997 Adalbert martyrd in Prussia
- 864 Bulgarian Prince Boris converts
- 716 Boniface reaches Germany
- 635 Alopen reaches China
- 569 Longinus reaches Alodia / Sudan
- 432 Saint Patrick reaches Ireland
- 397 Carthage ratifies Bible Canon
- 341 Ulfilas reaches Goth / Romania
- 325 Niceae proclaims God is Trinity
- 250 Denis reaches Paris, France
- 197 Tertullian writes Christian literature
- 70 Titus destroys the Jewish Temple
- 61 Paul imprisoned in Rome, Italy
- 52 Thomas reaches Malabar, India
- 39 Peter reaches Gentile Cornelius
- 33 Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

What are we? ▶			Genesis 1:26 - 2:3	
How are we sinful? ▶			Romans 5:12-19	
Where are we? ◀			Innocence	
			Eternity Past	Creation 4004 B.C.
Who are we? ▶	God	Father	John 10:30	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden
		Son	God's perfect fellowship	
		Holy Spirit		
	Mankind	Living	Genesis 1:1 No Creation No people	Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels
		Deceased believing		
		Deceased unbelieving		
	Angels	Holy	Genesis 1:1 No Creation No people	Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels
		Imprisoned		
		Fugitive		
		First Beast		
		False Prophet		
		Satan		
Why are we? ▶			Romans 11:25-36, Ephesian 2:7	

Mankind is created in God's image, male and female He created us

Sin entered the world through Adam and then death through sin

When are we?

Fallen				Glory
Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age	New Heavens and Earth
1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light				Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3 God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City
John 8:58 Pre-incarnate	John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise		
Psalm 139:7 Everywhere	John 14:17 Living in believers			
Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth				
Luke 16:22 Blessed in Paradise				
Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment				
Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command				
2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus				
			Revelation 20:13 Thalaasa	Matthew 25:41 Revelation 20:10
1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind			Revelation 19:20 Lake of Fire	Lake of Fire prepared for the Devil and his Angels
			Revelation 20:2 Abyss	

For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all

Destiny

Kikuyu at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, *"the gates of Hades will not prevail,"* Matthew 16:18. Paul asks, *"Hades where is your victory?"* 1 Corinthians 15:55. John wrote, *"Hades gives up,"* Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, *"Do not be afraid,"* because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to *"be afraid"* because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, *"out of the frying pan, into the fire?"* Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, *"Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"* Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. Jesus said, *"You did not choose me, but I chose you,"* John 15:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

World Nations

NI ūndū ūcio thīī mūgatūme andū a ndūrīī cíothe matūike arutwo akwa, mūkūmabatithagia thīīnī wa rītīwa rīa lthe na rīa Mūrū na rīa Roho Mūtheru, - Mathayo 28:19

